

0067342XXXX

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated

3-4-49

by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.

ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5.

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVI.

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS
COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO,

I. SOCIETATE JESU.

EDITIO NOVISSIMA. CURANTE JOANNE CARNANDET

APRILIS TOMUS TERTIUS

QUO ULTIMI XI DIES CONTINENTUR

PRÆMITTITUR EXEGESIS PRÆLIMINARIS DIATRIBAM DE TRIBUS DAGOBERTIS OLIM EDITAM INNOVANS ET STABILIENTS.
SUBJUNGUNTUR ACTA GRÆCA AD EOSDEM DIES PERTINENTIA.

PARISIIS ET ROMÆ
APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM.

1866

BX
4655
A 2
v. 12

AMPLISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO

MACARIO SIMEOMO

CELEBERRIMÆ ECCLESIAE

S. MICHAELIS

CANONICORUM ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS

ANTUERPIÆ

A B B A T I

3-4-49 Bild. d. Des. Mortimer du Vivier o. o. a.
Dum continuus Tuus erga nostram JESU Societatem affectus
AMPLISSIME AC REVERENDISSIME PRÆSUL, et ad historiae sa-
cræ elucidationem promovendam zelus singularis, finem nullum
faciunt bene merendi de hac nostra Antuerpiensi Domo, in propriis
Societatis muneribus si qua uspiam occupatissima; deque studiis
nostris, ad Sanctorum Vitas eruderandas destinatis : æquum pro-
fecto est, ut neque nos prætermittamus ullam testandæ gratitudinis
occasionem; quando hoc demum solum est pulchrum inter Patronum
clientesque certamen, quo pars utraque contendat vincere, vine
gaudeat. Ergo Aprilis mensis, novus laboris nostri fructus, in pu-
blicam proditurus lucem, honorem ambit Patrocinii Tui ; majori
etiam quam Martius prægressus fiducia, quod non solum Præmon-
stratensium Beatorum ac Beatarum numerosiorem complectatur cho-
rum; sed titulo etiam signatiori, quod inter seo censeat HERMAN-
NUM-JOSEPH, illum AMPLITUDINI TUÆ REVERENDISSIMÆ pene dome-
sticum Sanctum : ejus ipse Reliquias, Steinfeldia olim acce-
ptas, ad tutamen solatiumque carissimi Parthenonis, liberaliter
divisisti : ut lectissimarum Virginum cœtum, quem corporalibus sub-
sidiis multipliciter fovisti, spiritualibus etiam cumulares ornamentis.
Meminit adhuc Urbs Antuerpiensis universa, quanto cum publicæ
pietatis incitamento, certantibus Præmonstratensium utrimque Tuo-
rum, hinc Religiosorum, inde Virginum studiis, peracta solennitas
sit : ejus ut memoria cum Actis ipsius Sancti perennaret in opere

Aprilis T. III

I nostro,

nostro, brevi sed dilucida narratione, præstare curavimus. Belgium, orbis Annulum, vocavit nonnemo ; et Annuli illius Gemmam, Antuerpiam. Præmonstratensem Ordinem Annulum esse, quo Cælorum Reginam, Regis cœlestis Matrem MARIAM, obstrictam sibi habet Ecclesia, si dixerit aliquis ; dicam ego, Annuli istius Gemmam esse HERMANNUM-JOSEPH. Dicam autem eadem loquendi formula, qua usus Joannes Cassianus, quando de eximio Ecclesiæ Doctore Ambrosio lib. 7 de Incarnatione cap. 25 asseruit, quod *a manu Domini non recedens, in Dei semper digito quasi gemma rutilavit*. Rutilavit videlicet in Dominae digito, quasi candoris præcipui gemma, HERMANNUS-JOSEPH ; cui jus secundi istius nominis Deipara Virgo dignata est confirmare, quem pridem habuerat carissimum filium, adlegendo sibi in castissimum sponsum. Hanc Tu Gemmam ipsi Annulari orbis Gemmæ Antuerpiæ tam solerter apteque conjunxisti, ut plus fere honoris hic recipiat in parte, quam alibi in totius corporis sanctissimi compage ; et Virgineo Sanctimonialium Tuarum contubernio, ita proprium dedisti Patronum, ut comparaveris grande præsidium Civitati universæ, quæ Dei Genitricis potentissimo Patrocinio fulta, eidem tanto magis curæ futuram sese deinceps sperat, quanto impensius colet MARIE Delicium, HERMANNUM-JOSEPH. Nunc autem ejus honori, in celeberrima tua S. Michaelis Basilica, novum ex marmore altare moliris, quo magis domesticum ipsum Tuis facias, alteram prædictarum Reliquiarum partem in eo veneraturis. Ipse vero, uti Tibi acceptum refert novum cultum, sibi Antuerpiæ deferri tam magnifice cœptum, ac porro magnificentius deferendum ; ita libenter videbis e cœlis, sua quæ gessit in terris Acta novam lucem accipere sub auspiciis Tuis. Ipsius igitur justissimæ voluntati parere nos credimus, cum REVERENDISSIMÆ AMPLITUDINI TUÆ partem offerimus operis : quod totum poteris vocare Tuum, quatenus omne id quod difficilioris inquisitionis aut disputationis prolixioris fuit, prius quam manum apponeremus extremam, dignatus prægustare legendo, socium quodammodo pii æque ac curiosi studii Te ipsum nobis commodasti ; maturo discernens judicio, et indicio sincero notans, si quid minus clare probatum, vel obscurius scriptum invenisses, aut alia quavis causa refigendum. Ea Dignationis Tuæ comitas, ad nostros conatus adjuvandos tam familiariter dimittentis sese, opportunissima sane huic Mensi fuit ; in quonon tantum occurrebant multa perplexæ indaginis argumenta ; sed aliqua etiam tractatu aspera, propter nimis incensa quorundam studia, modis omnibus satagentium, ne cui liceat libeatve scribere diversum aliquid ab opinionibus, inter ipsos affectu magis quam ratione firmatis. Indignum erat vim inferri veritati, ne comperta eloqui palam posset : indignius eam inferri ab hominibus

bus, qui ipsam ex nobis se requirere asserentes, scriptum bene longum implerant querelis, de nostro non tam judicio quam silentio; quasi non etiam amoris sit tacere quæ displicitura creduntur, cum apparet dici non posse placentia. Etenim hoc curavimus semper, ut lucubrationes nostræ quam longissime recederent a falsitate, caritati vero apud alia sentientes incommodarent quam minime. Ab hoc animi proposito ne abduceret manifesta indignitas fallacium rationum, ad claræ veritatis purissimos radios deprehensa; neve aliis quibusvis respectibus negaremus oculos, plenæ luci affixos; adhibenda moderatio fuit, quantam vix tolerasset forma defensionis, licet justæ ac necessariæ. Itaque consilio usi Tuo, elegimus inhærere argumento, ultro se ingerenti, nec sine nota prætereundo; ipsumque pertractare consueta nobis methodo, quasi provocasset nemo, nemo læsisset; rati quæ in eo solo comperissemus vera, deprehendissemus falsa, satis fore, ad cuivis non hebeti, et litis nobis intentatæ conscio, probandam rationem prioris in Martio silentii de similibus argumentis. Hujus temperamenti, diligenter servati, uti habuimus auctorem et laudatorem Te, ita et defensorem speramus; si quem forte præjudiciis occupatus animus abriperet ad querelas, prioribus similes, et indignas viris litteratis, nedum religiosis, unamque veritatem spectare professis. Neque difficile Tibi erit, ut queri volentibus notum facias, quam promptos nos inveneris semper, ad mutandam in rebus controversis sententiam, quantumvis alias prudenter fundatam, statim ac solidior aliqua auctoritas mutandam persuasit, undecumque ea vel quocumque animo aut modo nobis esset oblata; proinde curandum iis potius ut meliora proferant ipsi si possint, quam ut scripturis ea sola quæ vera probaverimus molestias objiciant, nihil profecturas. Hanc animi nostri præparationem, prompti ad eam tenendam partem a qua steterit veri similitudo major, si necdum in prioribus mensibus satis agnoscere potuerunt, convincet eos posita in limine tertii hujus tomi Exegesis Diatribam olim editam, de tribus Dagobertis Francorum Regibus eorumque Genealogia, ita innovans atque stabiliens, ut antea nihil stauisse nos temere, nihil nunc sustinere pertinaciter appareat. Exegesis porro istam vel ideo præmitti oportuit huic tomo, TUÆ AMPLITUDINI dedicando; quod sit veluti continuatio quædam ejus Tractatus, quem Nomini Tuo adscripsimus in Martio. Qui si approbationem a Te haud modicam retulit, quamvis opus necdum perfectum afferret; majorem merito nunc sperare audet, quando res eo perducta videtur, quo sincerus veritatis amor, conjunctus diligentiae summæ, enti potuit. Suscipe igitur tot modis debitum obligatissimæ affectionis obsequium, unaque nostrum ac Societatis Antuerpiensis commune votum, ut qui Sanctorum Acta tam efficaciter promotes, tam libenter legis, tam studiose imitaris;

sero,

sero, nec nisi annorum ac meritorum plenissimus, eorundem consortiis
socieris. Audiant Deus et Sancti pia vota, quæ iterum iterumque et
millies facimus Antuerpiæ MDCLXXV die VII kal. Aprilis.

REVER. AMPLITUDINI TUÆ

Obligatissimi famuli

GODEFRIDUS **HENSCHENIUS,**
DANIEL **PAPEBROCHIUS.**

Societatis JESU.

EXEGESIS PRÆLIMINARIS

INNOVANS ET STABILIENS DIATRIBAM OLIM EDITAM

DE TRIBUS DAGOBERTIS

FRANCORUM REGIBUS

ET EORUM GENEALOGICO STEMMATE.

CAPUT I.

Introductio ad hanc innovationem. Synopsis Chronologica Diatribæ prædictæ.

Cum post edita in lucem Acta Sanctorum mensis Januarii, incumberemus Actis Sanctorum Februarii prælo parandis, eorumque pars excusa esset; ob quasdam oblatas occasiones, seorsim edidi duplicem Diatribam: priorem anno MDCLIII de Episcopatu Traiectensi, Episcoporum Regumque Franciæ iis coævorum Chronologia, et populis diœcesi illi subjectis: posteriorem vero de tribus Dagobertis Francorum Regibus, in qua horum Regum ac successorum genus, tempus, acta indicantur; Dagoberto II, S. Sigeberti filio, regnum Austrasiorum vindicatur; et Chronologia ex Conciliis et Episcoporum gestis stabilitur. Hujus posterioris Diatribæ imprimendæ facultatem concessit anno MDLIV R. P. Thomas Dekens per Flandro-Belgicam Societatis nostræ Præpositus Provincialis: qui deinde accipiens libri excusi exemplum, sibi cum debito grati animi affectu oblatum, atque in ejus fronte legens verba tituli jam indicata, velut sollicitus de futura eruditorum approbatione, multa ibi promitti dixit, interrogavitque num etiam securus essem de rei successu. Ego vero sub hac similitudine respondi: Iter primus confeci, per viam nullis antecessorum signatam vestigiis, asperam, inaccessam; per nivem, per lutum; atque ad terminum perveni desideratum, multo cum labore nec absque pulvere: si vestes alicubi inquinavi aut calceos, id nemini mirum videri debet; neque ipse omnino speravi de me, fore ut nusquam pes impingeret. Terminum vix statui, et, sicut confido, attingi, tres Dagobertos Reges, quos licet primus securus tamen, post mille fere annos distinguendos doceo. Hoc dum ago et perago, merebor veniam, si non omnia primo conatu illustrata explicatave habens, ad aliquam temporis alteriusve rei circumstantiam offendi. Iter ipse Deo Opt. Max. favente relegam superius, et alia monumenta hactenus non visa, que frustra ex Anglia expectavi, forsitan postea obtinebo, aut ab aliis producta discutere potero, et excutere pulverem hac vice contractum; neque, mihi tantum, sed aliis etiam, quam nunc aperio viam, facilem reddere et expeditam. Placuit similitudo: et ecce, quod præsagebam, evenit. Tres Dagoberti Reges ubique, et potissimum in Galliis, apud viros eruditos cum appro-

batione excepti sunt: neque his totis viginti annis inventus fuit ullus, qui regnum Austrasiorum, Dagoberto II vindicatum a me, vocare vellet in controversiam: quin etiam antiquos nummos sub eo ensos invenerunt alii, cætypo mihi submisso. Interim multa ad rem eandem spectantia proprio eruderari labore, nonnulla alii suggesserunt, quibus bene capta stabiliri ac perfici, minus recte definita corrigi et emendari possent; quod nunc facere aggredior, et reipsa comprobare quam verum sit vulgare proverbium, Δεύτεραι προσκλήδες σοφώτεραι.

2 In singulis autem trium Dagobertarum innovo et immuto aliquid, tribus consequenter capitibus explicandum ac comprobandum. Dagoberti primi tempora novo modo digero, ex consideratione dicti, quo triennio post ejus mortem consecrati simul sunt SS. Audoenus et Eligius, XIV Maji, anno DCXL. Secundi Dagoberti, ad regnum redacti aliquod argumentum desumpseram ex Vita S. Wilfridi Archiepiscopi Eboracensis: sed ipsam non habebam, nisi qualis citato Heddio Stephano, auctore coevo, a Malmesburiensi exhibetur. Multis igitur litteris institi apud nostros Patres in missione Anglicana degentes, ut ipsa originalis Vita in Anglicanis bibliothecis mihi quæreretur et transcriberetur. Verum illis ob tyrannidem Cromwellianam vix audentibus prodire, nedum cum bibliothecarum custodibus heterodoxis tractare negotium, impetrari potuit nihil. At restituto in regnum paternum Carolo et pacatis magis rebus, inventa est dicti S. Wilfridi Vita per Eadmerum scripta, quam infra XXIV Aprilis domus illustratam prout recentior edita est in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini, cum fragmento Vitæ metro heroico a Frigegodo tempore Odonis Cantuariensis Archiepiscopi scripta; cujus ordinem ac methodum ita sequitur Eadmerus, ut solum videatur in solutum vertisse orationem, ac planiore stylo elucidasse, que ille metri legibus illigarat. Utinam etiam prior per Heddium inveniatur! Interim ex jam allegatis auctoribus, quod hactenus nesciebatur, eruitur tempus, locus et genus mortis dicti Dagoberti II. Denique Dagobertum III et ultimum alias censuimus, et adhuc sustinemus, parvulum et impuberem obisse, ultimosque Reges stirpis Merovingiæ non ab hoc

Nunc quædam circumstantia innovantur in Dagoberto I.

Trium Regum Dagobertorum distinctio,

a nobis nullo prævio auctore constituta,

ab omnibus admittitur:

AUCTORE G. H.
et III

Dagoberto III, sed a priore Dagoberto II fuisse progenitos, quod novis probationibus, contra recentiores quosdam adhuc dubitantes, stabilietur magis.

Chronologicæ
prioris fun-
damentum
fuit

concursum
Dominicæ
ante Rogationes cum
1½ Maji et
an. 3. Chlothovei 2.

3 Hoc autem loco operie pretium videtur, ut quæ nobis ratio temporis hactenus in Actis Februarii et Martii usitata fuerit, paucis exponam. Fundamentum totius Chronologicæ Dagobertine desumptum fuit ex anno et die, quo consecrati fuerunt Episcopi SS. Eligius et Audoenus; quod optime potuit scire ipse Audoenus, qui in Vita S. Eligii a se scripta testatur, ambos se Apostolicam benedictionem meruisse eo tempore, quo apud Gallias a cuncto populo Rogationes celebrabantur. Tum, inquit, convenientes simul in civitate Rotomagensi, decimo quarto die mensis tertii, id est Maji, die Dominico ante Litanias, inter catervas populi, inter agmina Clericorum, inter choros psallentium, consecrati sumus gratis ab Episcopis pariter Episcopi, ego Rotomago, ille vero Noviomus. Hæc S. Audoenus. Edidit hæc Vitam Lucas Acherius tomo 5 Spicilegii ex vetustis codicibus Corbeiensi et Conchensi, quam et nos habemus ex quatuor antiquis MSS. suo tempore elucidam. Eadem confirmatur ex Actis MSS. S. Audoeni, ad diem xxiv Augusti illustrandis: in quorum aliis, quæ Frigegodo tribuuntur, a Cointio, ista traduntur; Perueniens Audoenus Rotomagum, Ordinem Pontificalem, secundum Ecclesiasticum et Canonicum dogma, una cum beatissimo Eligio suscepit. Siquidem sub uno die apud Rotomagum ambo pariter ordinati sunt, S. Audoenus ejusdem urbis Archiepiscopus, Eligius vero Noviomagensis Episcopus... Chlodovei Regis, filii Dagoberti, qui tunc regni Francorum apicem tenebat, anno tertio, pridie Iduum Majarum, die Dominico ante Litanias. Hæc ibi. Alia ejusdem S. Audoeni Acta habemus antiquiora, ex pervetustis etiam codicibus MSS. in quibus Auctor præfatur, se antiquam Vitæ ejus historiam intactam reliquisse, et obsecutionis studium in sære locutionis serie non indevotum exhibuisse. At deinde tempore ordinationis ista habet: Ubi tempus sacris adfuit Ordinibus opportunum, urbe in eadem Rotomagensi, una cum venerabili Eligio, Pontificalem suscepit honorem... regente regnum Francorum Chlodoveo Dagoberti Regis filio anno tertio, pridie Idus Majas. Hæc ibi: ad quæ advertat lector, ubique notari diem decimum quartum Maji, seu pridie Idus Maji: eundemque confirmari in eisdem utrisque Actis, dum ista dicuntur: Rexit autem beatus Pontifex Audoenus Rotomagensem Ecclesiam annos tres et quadraginta, menses tres et dies decem. Nonagenarius migravit ad Christum, sub die nono Kalendarum Septembrium. Is est dies vicesimus quartus Augusti, qui a decimo quarto Maji distat intervallo trium mensium et decem dierum, atque hac ratione certissimum est eos fuisse ordinatos die xiv Maji, neque hunc diem expungi posse, aut separari a die consecrationis: quod nuper Hadrianus Valesius et Carolus le Cointe tentarunt, asserentes eos die xxi Maji consecratos; quidni et S. Audoenum mortuum esse xxxi Augusti; contra fidem etiam omnium Actorum et Martyrologiorum tam manu exaratorum, quam

typis excusorum, in quibus ad xiv Maji ordinatione utriusque, et xxiv Augusti depositio S. Audoeni assignatur?

4 Hoc ergo fundamento posito, inquisitum fuit, quonam anno dies xiv Maji, incidit in Dominicam ante Rogationes; sive ut censebant, ante Ascensionem Domini, cui posset aptari annus tertius regni Chlodovei II. Ac primo Auctor Chronici Fontanellensis, qui sub Ludovico Pio Imperatore floruit, respexit ad annum Christi DCXXXV, quando cyclo Lunæ ix, Solis xxviii, littera Dominicali A, Pascha celebratum fuit die ix Aprilis. ac festum Ascensionis die xviii Maji, adeoque Dominica præcedens requisito die xiv Maji: et huic annorum calculo aptavit fundationem Fontanellensis cænobii, annos vitæ et mortis primorum Abbatum SS. Wandregisili, Lantberti, Ansberti et aliorum, non absque variis mendis per similes annorum characteres in illorum Acta intrusos: quod et ab eisdem Fontanellensibus factum est in jam citatis Actis S. Audoeni, in quibus annis ordinationis ejus legitur intrusus jam dictus DCXXXV, quod S. Wandregisilus a S. Audoeni sacris Ordinibus initiatus, in ejus diocesi suum monasterium construxisset, ut tota methodus chronologica istarum ditiorum cohereret. Verum quia Dagobertus patri suo Chlothario II, anno DCXXVIII vita functo, successit, et diutius quam quinquennio regnavit, non videbatur aliis obitus ejus referri posse in diem xix Januarii anni DCXXXIII. Hinc alii conjecerunt oculum in annum Christi DCXLVI, quando cyclo Lunæ i, Solis xi, littera iterum Dominicali A, Pascha, ut supra, convenit in diem ix Aprilis, festum Ascensionis in xviii Maji, et Dominica præcedens in xiv Maji, et consequenter obitus Dagoberti I in diem xix Januarii anni DCXLIV. Hunc calculum annorum assumpserunt præcipui et exactiores hujus sæculi scriptores, Ægidius Bucherius, ad Gesta Pontificum Tungrensium, Trajectensium et Leodicensium; Jacobus Sirmondus, in antiquis Galliarum Conciliis; Dionysius Petavius, in Doctrina temporum et Rationario temporum, tertiam ab ipso recognito; Andreas du Chesne, in Scripturis Historiæ Francorum et aliis operibus, Philippus Labbe, Aubertus Miræus, Joannes Buzelinus, Christophorus Browerus. At Sigebertus ac Baronius, nulla habitu ratione Actorum SS. Eligii et Audoeni, retulerunt obitum Dagoberti, ille ad annum DCXLV, hic ad annum DCXLVII. Ego circa annum quo mortuus Dagobertus I plurimum dubitavi, et cum nonnullis viris eruditis consultavi, eo quod priores auctores annos xvi regimini Dagoberti assumerent ab obitu Chlotharii patris, ac necessario inducerent annos sex in Fredegarii Chronico oblitos et plane omisos. Hac tamen dubitatione, et dubitandi causis non obstantibus cum non occurreret certior progrediendi methodus, et successorum tempora suffragarentur, eandem quam isti viam inivi, et diem xix Januarii anni DCXLIV etiam assignavi morienti Dagoberto primo. Cui in Neustriu et Burgundia successit ejus filius Chlodoveus II regnavitque annos xviii, quos ex Chronico Fredegarii suppleto, testamento Leobadi Abbatis S. Aniani, aliisque monumentis firmavi. Consequens igitur erat, ipsum vita functum esse anno DLXII, Chlotharium autem, filium natu majorem, illico

ab aliquibus
relatus ad
an. 635

a plurimis
ad an. 646.

ex illo fun-
damento mors
Dagoberti I
notabatur
an. 644,

Chlodovei
an. 662,

illico suscepisse regnum sub tutela S. Bathildis matris, tradit in hujus Vita auctor antiquissimus. Hujus porro Chlotharii tertii in Neustria et Burgundia regno vindicavimus (et quantum scimus, omnino primi) annos quatuordecim, cum passim solum quatuor tribuerentur: statnimusque vixisse usque ad finem anni DCLXXV aut initium sequentis.

5 Hanc temporum rationem confirmabant anni Regum, qui tunc imperabant Austrasiis: ex quibus primus erat S. Sigebertus, Dagoberti primi filius natu major, cujus Vitam auctore Sigeberto Gemblacensi dedimus primo die Februarii, in qua dicitur obiisse Kalendis Februarii anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo sexagesimo secundo, qui nobis annum a mense Januario inchoantibus est annus sequens DCLXIII. Erat Sigeberto filius Dagobertus II, qui in Clericum attensus, per injuriam ab Optimatibus in Hiberniam ablegatus fuit, in ejusque locum assumptus in Regem Austrasiorum filius Grimoaldi Majoris-Domus, nomine Childebertus. Verum hoc Rege expulso, creatus statuebatur anno DCLXIV Rex Austrasiorum Childericus, secundo genitus Chlodovei II, et frater Chlotharii III, tum in Neustria et Burgundia regnantis. Interim adjuvante S. Wilfrido reversus est Dagobertus II, et partem regni Austrasiorum adeptus, pacifice cum patrucele suo Childerico regnavit, et ambo cum Chlothario III in Neustria et Burgundia regnante. Primus horum trium Regum mortuus est Chlotharius, non relicto legitimo herede: ad cujus sceptrum assumptus est Theodoricus tertius et junior, Chlodovei II filius; qui, propter Ebroinum Majorem-Domus Francie odiosum, amotus est et monasterio inclusus: in ejusque locum subrogatus Childericus, tunc frater senior cum anno XII regnaret apud Austrasios: atque ita, ex jam statuto hujus regni initio, necessario inferebatur annus Christi DCLXXVI, ejusque cedes, cum triennio monarchiam tenuisset, ad annum DCLXXIX adscribebatur. Favebant Theoderici, fratris tunc assumpti, anni regni quatuordecim, assignati in Historia jussu Childebrandi scripta et ad Chronicon Fredegarii subnexa capite 101. Illi autem anni quatuordecim exprimuntur in dicio Chronico ex bibliotheca Laurentii Bochelii Parisiis anno MDCX excuso, item in corpore Historie Francie typis Wecheliani anno MDCXIII Hannoverie impresso, ac tandem ab Andrea du Chesne tomo primo Scriptorum historie Francorum, et sic statueramus Theodoricum regnasse ab anno DCLXXIX usque ad annum MCXCIII Porro cum regnum Neustrie et Burgundiar a cade Childerici accepit Theodoricus, totum Austrasio-

rum regnum delatum est ad Dagobertum II, sed invito Theodorico: unde inter utrumque exortum est bellum civile: hinc aliquamdiu simul eos regnasse constabat Distuli ergo obitum Dagoberti in annum DCLXXXVII, quod dicto anno incipiant anni viginti septem, quibus Pippinus Herstallius rexisset populum Francorum, potissimum Austrasiorum, traditur in Annalibus Fuldensibus, Metensibus et aliis. Ad hunc ergo annum DCLXXXVII retuleram obitum Dagoberti Regis, quia certiore hujus mortis notum nusquam tunc potui reperire.

6 Theodoricus ergo Monarcha factus, a morte sua habuit successores filios suos, primo Chlodoveum III; eoque anno DCCXVIII mortuo, Childebertum; cui anno DCCXI successit filius, Dagobertus III juvenculus Rex, quo sine herede mortuo, subrogatus est Chilpericus filius Childerici: isto vero anno DCCXX mortuo, a Carolo Martello in Sedem regni constitutum fuisse Theodoricum, traditur in Annalibus Fuldensibus. At quo patre hic natus fuerit plurimum dubitavimus, et forsitan patre Childerico natum fratri Chilperico successisse insinuvavimus: sed postmodum in Exegesi preliminarium de Stemmate Dagobertino, ante tommum 3 Martii edita, statnimus dictum Theodoricum, patre Dagoberto II Rege Austrasiorum procreatum fuisse, quod infra confirmabimus. Denique ab hoc Theodorico natus traditur ultimus stirpis Merovingiarum Rex Childericus, cum filio Theodorico abdicatus: in cujus locum assumptus est Pippinus pater Caroli Magni Imperatoris.

7 Hæc digerendi temporis ratio, nobis eatenus constituta, multos habuit sectatores, eamque Philippus Labbe ita approbavit ut secundum illam direxerit annos in Conciliis Generalibus, ab eo et Gabriele Cossartio editis, eosque annos in Synopsin Chronologicam historie sacræ et profanæ, quam quatuor partibus non diu ante obitum suum anno MDCLXV Gallico idiomate vulgavit ad amissim transtulerit. Verum hoc non obstante aliqua occurrunt innovanda, mutanda, et ad meliorem methodum redigenda: que exemplo omnium scriptorum, imo et quorumcunque tribunalium, de quaestione facti judicium ferentium, hic proponimus, desideramusque ab eruditis lectoribus legi conferrique. Quod ut facilius possit fieri in adjuncto schemate stemma Dagoberti genealogicum exhibemus: prout ante tommum tertium Actorum mensis Martii dedimus, annis dumtaxat quorundam Regum paulo ulter notatis: quo facilius possit Lector Acta Sanctorum in tribus primis mensibus edita ad debitam Chronotaxim et hic stabiliendam dirigere.

obitus Dagoberti II,

et ultimorum Regum Merovingiorum successio.

In his aliqua mutanda.

STEMMA GENEALOGICUM
POSTERIORUM REGUM STIRPIS MEROVINGICÆ,
novissime recognitum et emendatum.

I DAGOBERTUS I A

REX IN AUSTRASIA CONSTITUTUS AN. DCXXII, IN NEUSTRIA AN. DCXXVIII, FRANCICI
IMPERII MONARCHA AN. DCXXX, MORTUUS AN. DCXXXVIII.

Ab hoc procreati fuerunt

Ex Nanthilde anno 633

Ex Ragnetrude circa an. 629

2 CHLODOVEUS II

a morte patris Rex in Neustria et Burgundia :
obiit anno 656. post hunc regnare filii
ex S. Bathilde

3 CLOTHARIUS III a 656 ad 670 E CHLODOVEUS creditus Clotharii fi- lius assumitur ab Au- strasiis onno 675.	4 D CHILDERICUS II Rex in Austrasia cir- ca 659, in Neustria et Burgundia ab an. 671, occisus an. 675. hujus filius alter, Da- goberto III successus, parvulus,	5 H THEODORICUS III anno 671 monasterio inclusus, receptus an. 675. monarcha ab an. 680. mortuus an. 693 hujus filii, pueri ac parvuli,
--	---	---

DAGOBERT. cum patre oc- cisis et sepul- tus Rotomagi a S. Auderno.	9 CHILPERIC. II Ex Clerico Rex an. 716 ad 720 ἄπαίς.	6 CHLODOV. III parvulus ob au- tem 693 ad 698 ἄπαίς
--	---	--

MAJORES-DOMUS,
ex quibus Reges secundæ stirpis.

B. PIPPINUS DE LANDIS I
mortuus circa annum 640
huic nati
ex B. Itha sive Iduberga

GRIMOALDUS ob Dagobertum II ab- legatum, et intrusum illius loco filium, oc- cisis circa an. 659. C CHILDEBERT. Rex Austrasiis obtru- sus a patre cum coque dejectus.	S. Gertrudis Abbatissa Nivellensis obiit anno Christi 659, colitur die 17 Martii.	S. Begga nupta Ansigiso Duci, filio S. Arnulphi Ep. Metensis, obiit 695. colitur 17 Dec. 3 PIPPINUS Herstallius ab an. 687 ad 714. filius ejus
--	---	---

Ex Alpaide

Ex Plectrude

6 PIPPINUS, REX Zachariæ Papæ per- missu an. 752,	6 CAROLOMANNUS dimissa seculo factus monachus Casini.
--	--

Arnulph, Dux,
S. Hugo Rotom. et
alii.

Grimoaldus
ante mortem patris
occisus an. 714. ex
quo natus.
4

THEODALDUS
mortuus ἄπαίς an.
715 aut sequenti.

S. SIGEBERTUS III B

ab anno 632 Rex in Austrasia constitutus :
obiit an. 658. Hujus filius fuisse demonstratur
ex Imbichilde.

F
DAGOBERTUS JUNIOR
II

a morte patris per Grimoaldum Majorem-domus in Hiberniam
ablegatus, intruso in ejus locum Childeberto filio ipsius Grimoaldi.
II is dejectis et Childerico Rege constituto, revertitur ex Hiber-
nia, ope S. Wilsfridi 661. regnatque in Provinciis Adrenanensis ;
dem an. 675, occiso Childerico in reliqua Austrasia, et occi-
ditur ipse an. 680. Idem verosimiliter qui ut Martyr colitur
Sathanaci. Filii ex Mothilde, aut, si qua fuit, secunda uxore

G SIGEBERT IV moritur cum patre vel paulo post.	M CLOTHAR IV anno 718 Rex ad bre- ve tempus.	10 N THEODORIC. IV extinctis Clodo- vei posteris a 720 ad 737.	Ab Horcensis S. Irmina	Adela nupta N —	Hotildis Regenruds
--	---	---	---------------------------	--------------------------	-----------------------

CHILDERICUS ultimus Regum Meroving assum. 743 abdic. 751, obiit 754. filius Theodoricus in monast. Fon- tanellæ attonsus anno 751.	Albricus S. Gregorius Administrator Eccl. Ultra- ject. a 754 ad 776 S. Albricus. Ep. Ultrajectinus obiit anno 784 5 Augusti.	N alii ex eadem matre, alii a latronibus occisi.
---	---	--

GENERATIO PRÆTERIT.
ET GENERATIO ADVENIT.
Eccl. 1. 4.

ADVERTAT LECTOR,

Ordinem, quo regnatum est apud Austra-
sios, signari litteris A, B, C, Regnum
vero Neustriorum seriem a Dagoberto
primo et Majorum-domus cyfris 1, 2,
3, denotari.

CAPUT III.

Caleulus annorum regni Dagoberti I et filiorum Sigeberti atque Chlodovei innovatur. Dominica ante Rogationes et Canon Paschalis pro consecratione SS. Eligii et Audoeni, examinantur.

Initium novæ deductionis sumpturus a regno Dagoberti primi, paucis indico Chronologiam majorum ejus Regum, recte stabilitam ad Vitam filii ejus S. Sigeberti, Kalendis Februarii; ubi imprimis statui et comprobari, quod Dagoberti avus Chilpericus patri suo Chlotario I, anno DLXI defuncto, successit, et cum tribus fratribus Chariberto, Gunthramno ac Sigeberto, et dein cum hujus filio Childeberto regnavit. istorumque omnium Regum anni inter se et cum annis Christi firmantur §. 9, ex variis hebdomadæ feriis, cyclis Paschalibus, et Solis Lunæque eclipsibus: confirmaturque ad Vitam S. Gunthramni Regis, xxviii Martii illustratam. Ibi dem notatur discrimen unius anni inter Gregorium Turonensem et Fredegarium, quod ille annum DLXI, quo Chlotharium vita functum diximus, totum illi relinquat, ac filiorum Chilperici et aliorum annum regni primum auspicietur a Januario anni sequentis DLXII; quem regni illorum secundum statuit Fredegarius, primum cum fine anni præcedentis absolvens: quod et in sequentibus Regibus observandum. Chilperico successit Chlotharius secundus, pater Dagoberti, anno dicti Childeberti IX Christi DLXXXIV, quem Chlotharii primum numerat dictus Fredegarius, ejusque dein annos accurate observat, potissimum ab anno regni xxx, quo factus Monarcha solus regnavit.

9 Hic Dagoberto filio suo dedit regnum Austrasiorum, cui an initium annus octavus an nonus supra trigesimum, varie apud Auctores legitur. Annus xxxix habetur apud Monachum S. Dionysii de Gestis Dagoberti cap. 12 et Aimoinum lib. 4 cap. 8, interim ambo verba Fredegarii describunt; apud quem ubique in libris excusis annus xxxviii Chlotharii habetur, etiam juxta Andream du Chesne, asserentem se usum duobus vetustissimis codicibus MSS. quorum unus servatur in bibliotheca Alexandri Petavii Senatoris Parisiensis; alter, uncialibus litteris exaratus, est Jacobi Sirmondi Societatis Jesu. Verum postmodum codicem Petavianum, cum esset Serenissime Christianæ Reginae Succie ipsi contulimus cum editione Chesniana, et reperimus annum xxxix Chlotharii ibidem exaratum. Præterea Valesius lib. 18 Rerum Francicarum testatur, se in tribus codicibus MSS. reperisse notatum annum Chlotharii xxxix, quem propter tot convenientia testimonia plane retinendum nunc arbitramur: quo anno, inquit Fredegarius, Chlotharius filium suum Dagobertum consortem regni fecit eumque super Austrasios Regem instituit. Est hic annus Christi DCXXII, et cum illo primus regni Dagoberti absolvitur. Anno dein Chlotharii XLII, Christi DCXXV, Dagobertus anno regni IV duxit in uxorem Gomadrudem, sororem Sichilde novercæ suæ. Denique anno regni sui XLV Chlotharius moritur. Ita Fredegarius cap. 56.

10 Erat hic annus Christi DCXXVIII, regni Aprilis T. III

Dagoberti VII. Tunc, inquit idem Fredegarius cap. 58, Dagobertus, cum jam anno VII regnaret, maximam partem regni patris obtinuit, relicta Chariberto parte provinciarum Aquitanie. Atque ita consequenter annos Dagoberti, prout illi caperant apud Austrasios numerari, usque ad obitum ejus continuat idem Fredegarius auctor coævus; qui Chronicon suum cum anno Chlodovei IV, Christi DCXLI finit. Eodem anno VII regni sui Dagobertus, post mortem patris sui, Gomadrudem, eo quod esset sterilis, reliquit, et Nanthildem in Reginam sublimavit. Anno VIII regni sui Raguetrudem stratui suo adscivit: de qua eo anno, is est Christi DCXXIX, habuit filium, nomine Sigebertum. Anno IX Dagoberti, Christi DCXXX, Charibertus, qui Sigebertum de sancto lavacro susceperat, mortuus est; nec post moram Chilpericus filius defunctus est; et omne regnum ditioni suæ subegit Dagobertus, factus monarcha. Anno XI, Christi DCXXXII, cum Winidi regnum vastarent, Sigebertum filium in Auster regnum sublimavit... Anno XII, Christi DCXXXIII, ei filius Chlodoveus de Nanthilde natus est, et pactio cum Austrasiis firmata, ut Nepticum, id est Neustria, et Burgundia ad regnum Chlodovei respicerent, Auster vero ad regnum Sigeberti in integritate deberet respicere. Factum id forte Moguntiae, ubi pridie Nonas Aprilis, anno regni XII diplomate suo confirmavit et auxit possessiones monasterii S. Maximini, quod diploma illustramus in Propylæo Antiquario ante tomum præcedentem cap. 2. Denique anno regni sui XVI, Dagobertus profluvio ventris ægrotare cœpit, exindeque ad basilicam S. Dionysii delatus, post paucos dies emisit spiritum. Hæc Fredegarius cap. 79. Addunt Monachus S. Dionysii et Aimoinus cap. 43 humanis rebus exemptum esse XIV Kal. Februarias, scilicet anni DCXXXVIII.

11 Post Dagoberti discessum, inquit Fredegarius, filius suus Chlodoveus sub tenera ætate regnum patris adscivit. Aëga vero cum Regina Nanthilde, quam Dagobertus reliquerat, regebat palatium. S. Andoenus in Vita S. Eligii Chlodoveum appellat juveniculum Regem, natum anno DCXXXIII, qui jam XIX Januarii anno DCXXVIII, necdum quinque annos videtur complevisse. Hujus dein anno III regni, Christi DCXL, SS. Eligius et Andoenus pariter consecrati fuerunt Episcopi die XIV Maji et Dominica ante Rogationes sive Litanias. Qui characteres simul juncti hactenus torserunt ingenia virorum eruditiorum, adeo etiam ut Hadrianus Valesius, libro 20 Rerum Francicarum, ex dictis Actis a S. Andoeni scriptis expunxerit diem XIV Maji: Carolus le Coûte vero, ad hunc annum DCXL, dictum XIV Maji separavit a die consecrationis. Sed verendum est, ne, dum moliantur ædificulam construere, basilicam destruant. Alii, ut supra late deduximus, retulerunt horum Episcoporum ordinationem ad annum DCXXXV, alii denique iique viri doctrina præstantes, elegerunt annum DCXLVI. Verum ut omnia in sua integritate servantur et componatur annus tertius Chlodovei Regis cum ordinatione dictorum Episcoporum in annum Christi DCXL, prout in Chronico Fredegarii et citatis Actis exigitur; duplex occurrit methodus, quam benevolo Lectori proponimus.

12 Prior est quod Dominica Rogationum sive

AUCTORE G. H. regnat in Neustria et Burgundia ab an. 628,

an. 629 natum Sigebertum,

statuit Regem Austrasiorum an. 632

et moritur an. 638.

succedit Chlodoveus II,

hujus anno 3, Christi 640 consecrantur Episcopi SS. Eligius et Andoenus,

Chronologia olim stabilita in majoribus Dagoberti I servatur:

hic creatur Rex Austrasiorum anno 622,

duci Gomadrudem in an. 625

AUCTORE G. H.

Litaniarum sit distinguenda a Dominica ante Rogationes sive Litanias. *Guillelmus Durantes*, sive *Durandus*, ex Nuntio Apostolico in *Uabria et Decano Ecclesie Carnotensis*, creatus anno MCCLXXXVI Episcopus *Minatensis* seu *Gabalitanus* in *Aquitania prima*, ac proinde vir optime intelligens usum Ecclesiarum Gallicanarum, inter alia opera edidit *Rationale Divinorum officiorum*, libris octo comprehensum, quod habemus anno MCCCCLXXVIII impressum, ac deinde saepius recusum : ubi cum libro 6 egisset de solennitate Paschali ejusque feriis ac quatuor Dominicis proximis, dein proponit Rubricam : De Dominica Rogationum, ita illi dicta, propter dies Rogationum, quæ ante Ascensionem Domini fiunt. En Dominica sive hebdomas Rogationum, sive Litaniarum, quæ aliter quinta post Pascha appellatur : in qua Evangelium cum reliqua Missa Rogationem satis indicat. Imo quod ipsa Dominica inchoaretur sollemnitatis Rogationum in diocesi Rotomagensi traditur apud *Rigordum*, *Robertum Antissiodorensem*, et *Martyrologos* ; dum S. *Guillelmus* apud *Pontisaram* die x Maii dicitur subito defunctus, cum populo Litanias ante Ascensionem Domini peragens, anno MEXCII, quo Pascha fuit celebratum die quinta Aprilis, et festum Adscensionis xiv Maii, et Dominica præcedens dicto x Maii : ad quem diem hæc latius exponimus. Præterea videtur in more fuisse, ut jam dicta Rogationum sollemnitatis, inchoanda Dominica quinta post Pascha, annuntiaretur populo Dominica præcedenti, id est quarta ; quæ propterea fuerit, Dominica ante Rogationes seu Litanias nuncupata, et a qua indictione, quia animi populorum ad eas rite celebrandas præparabantur, censebantur Rogationes seu Litanias inchoari : eo plane modo, quo etiamnum Dedicaciones ecclesiarum, quæ potissimum in Dominicis celebrantur, a Dominica præcedenti solent indicari : quando etiam vexilla cum assatis tintinnabulis e summitate turrium exponuntur : et ab omnibus circumquaque dicitur ibidem Dedicatio ecclesie celebrari, licet sollemnitatis ipsa post octiduum inchoetur. Simili etiam modo promissionis annuis, integro ante earum initium octiduo, publicatur libertas fori, cum immunitate debitoribus concessa. Sic ergo Dominica quarta post Pascha, ob præviam denuntiationem Rogationum, dicebatur Dominica ante Rogationes quæ tunc velut inchoari censebantur. Et hæc Dominica quarta post Pascha, sive Dominica ante hebdomadam Rogationum sive Litaniarum dicto anno DCXI conveniebat in decimum quartum mensis tertii, qui aliis dicitur pridie Idus Maii sive dies xiv Maii, et erat annus tertius Chlodovei Regis filii Dagoberti. Atque ita habentur omnia requisita in *Chronico Fredegarii*, *Actis antiquis SS. Eligii et Audoeni*, et *vetustis Martyrologiorum tabulis Ecclesiasticis* : ideoque hæc ratio maxime placet.

fuit 14 Maji

aut forte Pascha octiduo citius celebratum.

13 Altera methodus omnia conciliandi foret, si dicto anno DCXI apud Turonenses, Rotomagenses et vicinos Neustriæ populos diceretur sollemnitatis Paschalis fuisse celebrata octiduo citius, quam Romani et alii Galli circa Lugdunum potissimum eam observarint : eo scilicet modo, quo factum fuisse constat anno DLXXVII, quando Romani cum aliis Orientalibus Pascha celebrarunt

die xxv Aprilis : In Galliis vero Turonenses cum multis civitatibus sanctum Pascha celebrasse xiv Kalendas Majas, id est xviii Aprilis et octiduo citius, testatur *Gregorius tunc Episcopus Turonensis*, lib. 5 *Historiæ Francorum* cap. 17. Eodem modo, quia anno DCXL Romani cum variis populis, etiam Lugdunensibus in Gallia celebrarunt sanctum Pascha xvi Aprilis, si Turonenses cum Rotomagensibus dicantur celebrasse octiduo citius, die ix Aprilis, tunc Acta SS. *Eligii et Audoeni* cum antiquis *Martyrologiorum* tabulis manerent inconvulsa, et forent dicti Episcopi consecrati anno tertio regni Chlodovei, die xiv Maji, et Dominica Rogationum. Notandum autem est, ab *Egidio Bucherio*, sub finem capitis x in suis *Commentariis ad Victorii Canonem Paschalem*, observari, quod aliqua Gallie pars non ante tempora Pippini Regis aut Caroli magni in Alexandrinorum placita concesserit.

14 Videant eruditi viri, quorum ulteriori discussioni hæc offerimus, utram rationem probent retinendæ diei xiv, qua anno Chlodovei II tertio, consecrati simul sint SS. *Eligius et Audoenus* : utavis recipiatur, subsistet quod diximus, quodque catenus jam certa Chronologia exigit, de morte Dagoberti I, obita die xix Januarii anno DCXXXVIII : et successione filii ejus Chlodovei II, cujus regni quoque anno tertio, Christi DCXI inquit *Fredegarius*, *Aega Major-Domus* in *Clippiaco* villa vexatus a febre, mortuus est.... Post cujus discessum *Erechinoaldus*, qui consanguineus fuerat de genere Dagoberti, *Major-Domus* palatii Chlodovei efficitur. Eodem etiam anno videtur *Dux Pippinus Major-Domus S. Sigeberti* apud *Austrasios* obiisse xxi Februarii, quo die ejus Vitam dedimus, et hinc ibi signatum annum mortis corrigi cupimus. Erat is pater SS. *Gertrudis et Beggæ*, quorum illa in sua virginitate ex correcto jam computu sanete mortua est anno DCLIX, xvii Martii, ad quem diem Acta ejus illustravimus. At soror ejus S. *Begga*, nupta *Ansigiso*, filio S. *Arnulphi*, peperit ei *Pippinum Herstattium*, et tandem anno DCXCIII die xvii Decembris ad æternam gloriam migravit. Harum frater *Grimoaldus Major-Domus Pippino* patri successit. Anno regni Chlodovei xi, Christi DCXLVIII cæpit S. *Wandregisilus* monasterium *Fontanellense*, dicto *Erechinoaldo* locum donante, construere die *Kalendarum Majarum*, prout eam Chronologiam latius deducimus xiv Aprilis ad Vitam S. *Lantberti* secundi Abbatis, qui dicto S. *Wandregisilo* subrogatus fuit. Eodem aut sequenti anno Rex Chlodoveus in uxorem assumpsit S. *Bathildem*, ex qua genuit *Chlotharium*, *Childericum* et *Theodericum*, postmodum successive Reges. *Erechinoaldo* mortuo successerunt *Majorcs-Domus Rudobertus* anno regni xvi, Christi DCLIII, et dein *Ebroinus*. At Chlodoveus Rex cum annos octodecim regnasset, vita functus est anno DCLVI, nescitur quo mense aut die ; nec etiam an et quot menses ultra dictos annos fuerit superstes. Solum ex Vita S. *Wandregisili* videmur posse colligere quod ante xxii Julii, quo hic obiit regnum auspicatus sit *Chlotharius III*, tunc circiter annos sex natus, sub tutela matris S. *Bathildis Regine*. Nam dictus S. *Wandregisilus* mortuus traditur anno regimiis decimo nono, mense quarto, die primo

Ægano succedit Erchinoaldus Major-Domus.

Pippino Grimoaldus.

Erechinoaldo Rudobertus et Ebroinus.

Chlodoveo anno 656 succedit Chlotharius III.

et

et vicesimo, et Chlotarii tertii underimo, qui est Christianus DCLXVI. Anni octodecim, quos numeravi et Chlodovei regno attribui, exprimuntur a Monacho Sandionysiano in Gestis Dagoberti cap. 51 et 52, Continuatore Fredegarii cap. 91, Hermannus Contracto aliisque. Hos autem annos xviii, in regni administratione completos fuisse, tradunt auctores Chronicorum Divionensis S. Benigni, Besuensis Abbatie, et aliorum. Nec dubitamus quin hi anni xviii legendi sint in Vita S. Bathildis, licet ex incuria scriptorum unico numero omisso, ut saepius advertimus legantur anni xvii. Porro anno regni Chlodovei xviii, Leodebodus, Abbatem S. Aniani et fundatorem monasterii Floriacensis, laudabilis Vitæ cursum sancto fine conclusisse, legitur in antiquis monumentis editis a Carolo Saussayo lib. 4 Annalium Ecclesie Aurelianensis cap. I num. 14.

CAPUT III.

Dagoberti II exilium et reditus. Regnum ejus Adrhenanum, dein totius Austrasiæ. Cædes ejus et martyrium Tempus. regni Childerici.

Parentes Dagoberti II fuerunt S. Sigebertus Rex Austrasiorum, et Imnechildis, ab anno circiter DCLIV conjugati. Ex his prius e vita decessit Sigebertus: cujus obitua Sigebertus Gemblacensis in Chronico retulit ad annum DCLVI, in Vita autem S. Sigeberti ad annum DCLXII. Neuter annus modo placet, at placet annus DCLVIII, quo Kalendis Februarii obiisse eum infra ex successorum tempore confirmatur. Filius ejus et heres regni supererat Dagobertus II, annos circiter duodecim natus. Verum hic ex insidiis et factione Optimatum regni Austrasiorum in Clericum attonsus est, et procul in Hiberniam amandatus: inque ejus locum Childebertus, filius Grimoaldi Majoris-Domus intrusus, et Rex Austrasiorum proclamatus: duplici per ditiones Austrasiorum sparso rumore, scilicet Dagobertum mortuum esse, et dictum Childebertum a S. Sigeberto successorem regni in simili casu adoptatum fuisse. Tum Imnechildis vidua, orbata marito, et in exilium abducto filio, videtur Parisios fugisse, opem contra regni invasores imploratura: et plurimi ex Optimatibus regni cum ea conspirarunt. Hinc anno DCLIX Grimoaldus captus, Parisios deductus, carceri inclusus, perque varios cruciatus vitam finivit, et in locum Childeberti, forsitan occisi, substitutus est Rex Austrasiorum Childericus, octo circiter annos natus, frater secundo genitus Chlotharii III; et quemadmodum hic regnum Neustrie et Burgundie sub tutela matris sue Bathildis administrabat, ita et Childericus sub tutela Imnechildis Reginae et amite regimen Austrasiæ suscepit: qui mox anno regni ii, Christi DCLX sub die Kalend Augusti concesserunt S. Amando Barisiacum in agro Laudunensi, cujus donationis diploma incipit: Childericus Rex et Imnechildis Regina, et sub finem ista addit Childericus: Ego, dum propter imbecillam ætatem minime potui subscribere, manu propria subtersignavi et Regina subtersignavit. Signum Childerici Regis. Imnechildis Regina subscripsi.

16 Et hæc de perturbatione regni Austrasiorum Aprilis T. III

rum dicta sufficiant: circa que tempora in regno Neustrie et Burgundie Ebroinus Major-Domus tyrannidem exercebat, quando S. Annemundus, cognomento Dalfinus Archiepiscopus Lugdunensis, jussu dicti Ebroini occisus est: cujus interim cædes S. Bathildi, tunc pro filio regnum gubernanti, fuit perperam tributa. Huic Archiepiscopo S. Wilfridus Roma redux tribus annis fida societate adhæserat, atque interemptum debito cum honore sepelierat. Inde ergo in Angliam rediturus, evitavit quantum licuit regnum Chlotarii et dominatum Ebroini, et per regnum Austrasiorum iter confecit, atque cum plurimis Optimatum familiarem amicitiam contraxit. Unde autem coram, aut postea per litteras vel submissos nuntios rogatus ut Dagobertum heredem regni curaret tuto submitti, illud diligenter præstitit: eumque ut Acta ejus xxiv Aprilis habent, ex Hibernia adductum, magna benevolentia secum aliquamdiu tenuit, ab omni periculo protexit, atque nativo solo incolumem ac tutum restitui posse donavit. Factum id arbitramur circa annum DCLXI, quo tempore S. Wilfridus erat carus Regi Oswio, ejusque filio Alfrido ac reliquis regni Proceribus, ut facilius potuerit Dagoberto auxiliari. Reversus ergo Dagobertus, annorum circiter quindecim adolescens, secessit ex directione matris in Thuringiam. Tunc illa apud Childericum, quinque fere annis Dagoberto juniorem, qui Neustriorum grotia subnixus cum ea regebat, ita egit, ut Alsatiæ et provincias Transrhenanas Dagoberto potuelli suo ac legitimo regni heredi cederit. Quod et factum est, et ambo pacifice inter sese regnarunt, et cum Chlothario III, qui in Neustria et Burgundia imperabat.

17 Dagobertus ergo in regno stabilitus circa annum DCLXII uxorem duxit Machthildem Saxonum Ducissam, ex eaque genuit S. Irminam et alios liberos, de quibus infra agemus. At mater Dagoberti Imnechildis permansit cum Childerico, et ab hoc etiam conjugem Bilichildem duci vidit aut forte curavit. Illustre hujus rei testimonium apparet in diplomate, quo donationes monasteriis Stubulensi et Malmundariensi a S. Sigeberto factæ confirmantur. Illud diploma dedimus ad Vitam S. Sigeberti pag. 235 ejusque pars aliqua extat in Diatriba Dagobertina lib. 2 cap. 3. exordium est hujusmodi: Childericus Rex Francorum, Imnechildis Regina et Bilichildis Regina, et sub finem ista habentur: Ut hæc perceptio nostra in membranis conscripta, firma et immobilis perseveret, manu nostra subter eam decrevimus adfirmare. Signum gloriosi Domini Childerici Regis. Signum Imnechildis Reginae, Signum Bilichildis Reginae, Signum Gundoini Ducis. Data quando fecit mensis September dies vi, anno viii regni Domini Childerici Regis. Trajecto feliciter. Annus dictus viii convenit in annum Christi DCLXVI, quo Childericus annos sedecim circiter ætatis habebat. Hujus donationis meminerant tum Childerici frater Theodericus Rex, ejusque filius Chlodoveus III, tum Imperatores Ludovicus Pius, Otto II, et Henricus II, ac Pontifex Romanus S. Leo IX, cujus Acta dedimus die xix Aprilis.

18 Cum deinde Chlotharius III, uti Acta S. Wandregisili habent, annis quatuordecim rexisset populum Occidentaliū Francorum, consortiis

4 subito

AUCTORE G. H

A S. Wilfrido Archiep. Eboracensi

Dagobertus remittitur anno 661

Rex Adrhenanus creatur.

ducit uxorem anno 662.

uti Childericus an. 666

an. 670 regnat Theodericus,

S. Sigeberto anno 658 mortuo,

Dagoberto in exilium misso et Childeberto expulso,

Childericus fil. Rex Austrasiæ an. 659

A subito caruit humanis : et quidem ex calculo jam subducto id factum foret labente anno DCLXX. Huic tunc subrogatus est junior frater Theodericus, permansitque ejus Major-Domus Ebroinus, sed Francisodiosus, quia quod per eundem sub Rege Chlothario sustinuerant ponderis jugum, iterum et forsitan gravius metuebant, uti in Vita S. Leodegarii Ursinus auctor corvus exponit. Tunc teste Balderico in Chronico Cameracensi et Atrebatensi lib. 1 cap. 20, B. Vindicianus ejusdem Ecclesiæ Sedem regendam suscepit, temporibus Theoderici Regis, qui post Chlotharium fratrem summam regni suscepit, renitentibus plurimis ex Francorum Principibus, maxime propter Ebroinum, qui Major-Domus regie, illis permolestus erat. Unde utrosque monasterio recludunt, et Childericum fratrem, qui in Austrasiis partibus imperabat, super cunctum regnum suscipiunt. Hæc ibi. Vitam S. Vindiciani dedimus XI Martii, sed chronologia ex calculo hic posita est reformanda. Annum Childerici assumpti in regnum Neustriæ et Burgundiæ statuimus DCLXXI, cum annum XII ageret in regno Austrasiæ, quo anno XV Kalendas Aprilis dedit S. Humbertus Maricolsi civitatem a se fundato variis possessiones : ejus diploma, cum originali ejusdem Humberti sigillo munito collatum, edidimus ad Vitam S. Humberti XXV Martii, ubi inter stipulationis testes idoneos adhibetur memoratus Episcopus Vindicianus. Hunc autem annum XII Childerici in regno Austrasiæ, esse ejusdem primum in regno Neustriæ et Burgundiæ, ostendimus ad Vitam S. Lambertii, Abbatis tunc Fontanellensis XIV Aprilis. Rex ergo Childericus triplici regno potitus, postmodum super omnem domum S. Leodegarii Pontificem sublimavit, et majorem Domus in omnibus fecit. Ita Ursinus in illius Vita, addens tribus pene annis Regem sub ejus directione imperasse, universum non plene quatuor annis in Neustria regnasse, uti legitur in Vita S. Waringi tomo 2 Actorum Sanctorum Ordinis Benedictini pag. 974. Erunt autem solennes vigiliæ Paschæ, anno Childerici in regno Neustriæ quarto, Christi DCLXXV, quando S. Leodegarius, advertens Regis animum mutatum, secessit Luxovium. Qua adhuc ætate Childericus Rex, cum conjugæ sua Bilihilde filioque nomine Dagoberto, vita et regno privatus legitur in citata Vita S. Lambertii. Horum corpora a S. Audoenno fuisse Rotomagi sepulta traditur in Vita posteriore S. Audoeni, sed loco Dagoberti filii Childerici, intrusum est nomen Dagoberti filii Sigeberti : uti plura alia inserta sunt, quæ in antiquiore Vita desunt. Mabillon e contra ad Vitam S. Lambertii notat, Childericum in Parisiaca basilica S. Germani sepultum fuisse et detectum fuisse anno MDCXVI tumulum ipsius et Bilihildæ uxoris, cum urnula haud dubie filii Dagoberti, forte corporibus postea Parisios translatis. Childerico occiso, ut in Vita S. Leodegarii legitur, frater ejus Theodericus ad sceptrum regni pervenit. Tunc Ebroinus Austrasios sibi amicos ascivit, immanissimamque exercens tyrannidem de quodam Chlodoveo, quem, falso quasi Chlotharii III filium, Regem fecerat, ad Theodericum reversus, in pristinum statum restituitur.

et eo pulso
Childericus
anno 671,

occisus cum
filio Dago-
berto anno
675,

19 His interpositis ad Dagobertum II regredimur : ejus filius, a S. Arbogasto Episcopo Argentoratensi ad vitam revocatus dicitur, sive is vere mortuus fuerit, sive saltem lethali morbo laborarit. Tunc etiam varia a Dagoberto Ecclesiæ Argentoratensi et monasteriis Schutterano et Saraburgo fuerunt donata. Præterea etiam filia ejusdem Dagoberti, ope S. Florentii, visus ac loquela reddita traditur, ac Kirchemium aliaque loca monasterio Haselacensi attributa. At post eadem Childerici, et Chlodoveo fletu Rege amoto, integrum Austrasiorum regnum ad Dagobertum II fuit delatum. Hinc nata occasio belli, quod inter ipsum et Theodericum Regem gestum refertur in Vita S. Salabergæ XXII Septembris. Inter loca porro Regibus Austrasiorum subiecta fuerunt Ducatus Campanie, et in hoc dioceses Remensis et Catalaunensis : in hac vero diocesi primus Episcopus fuit S. Memmius, ejus Vita MS. data V Augusti insignem memoriam continet Dagoberti. Postquam, inquit auctor, tantis effulsit signis et miraculis Deus per servos (Memmium scilicet, Donatianum et Domitianum, de quibus actum erat) claruit quoque novissimo tempore, in anno secundo sub Imperio Dagoberti (ipse est, qui post longam pressuram reversus est ad propria regna) in mense quinto, sive Julio, in quinta die mensis, secunda vigilia noctis. Narratis dein miraculis scaturientis ex S. Memmii sepulcro fontis, et aliis subsequens, concludit istis verbis : Verum ea quæ vidimus hæc scripsimus et narramus. Videtur dictus Imperii annus II mense Julio, spectare ad annum Christi DCLXXVII.

Post hæc fuit
Dagobertus
II Rex totius
Austrasiæ

20 Annis sequentibus S. Irminam filiam Regis Dagoberti in primæ ætatis flore Hermannus Comes sibi desponsaverat, sed ante immatura morte præreptus. Tunc illa Christum in sponsum elegit. Unde Treviri, in loco qui dicitur Horreum, ædificato monasterio aggregavit sibi cœtum sanctimonialium, quarum facta est Abbatissa. Ita Theofridus Epternacensis in ejus Vita XXIV Decembris. Quæ pleraque arbitramur peracta anno DCLXXIX aut sequente ante obitum Dagoberti sub finem anni DCLXXX, ut mox dicetur, occisi ; cum S. Irmina annorum circiter ætatis septemdecim esset Diligebat ea, teste eodem Theofrido, præcipue sanctissimum Dei virum Wilibrordum, qui ejus liberalitate provocatus, Epternacense monasterium construxit. Donationem diplomata signata fuerunt Kalendis Novembris et Kaleudis Decembris anno IV Childeberti Regis, id est Christi DCC1, cum S. Irmina esset annorum octo et triginta. Soror S. Irminæ fuit Adela, alia Dagoberti II filia, quæ post mariti obitum, Irminæ exemplo Palatiolum monasterium ad Mossellam construxit ibique Abbatissa Palatiolensem Ecclesiam heredem instituit ; idque (si credi in hoc potest suppositio illius Testamento) Kalendis Aprilis anno XII Theoderici Regis, Christi anno DCCXXI, a morte Dagoberti II patris sui LI. Et hæc quidem ante tomum II Aprilis plenius deducta sunt ; hic vero solius chronotaxis causa sufficit ita breviter pereurrisse. At quæ de adventu S. Wilfridi, accessu ad hunc Dagobertum et hujus misera nece apud Fridegodum, et Eadmerum in Vita S. Wilfridi XXIV Aprilis

ejus filia
S. Irmina
monasterium
Horrense
construit cir-
ca an. 679.

benefacit S.
Wilibrordo
anno 701.

Adela soror
Palatiolum
dotat anno
731.

AUCTORE G. H

S. Wilfridum
Sede Eboracensi ex-
pulsusDagobertus
benigne ex-
cipit an. 679qui obtenta
Romæ causacum ibi an.
680 Conci-
lio 150 Epi-
scoporum
interfuisset,*Aprilis traduntur, explicanda sunt latius.*

21 Beatus igitur Willridus (*verba sunt Eadmeri*) Episcopalis Cathedræ Eboracensis dignitate privatus anno DCLXXVIII, Romam iturus, mutato vento pulsus est Fresiam, ubi a barbaris ac Rege Aldgislo honorifice susceptus, multa millia verbo veritatis instituit, ac fonte salutari a suorum peccatorum sordibus liberavit, in ipsa provincia totam cum nova Dei plebe biennem feliciter exigens. Deinde anno DCLXXIX pergendi Romam iter repetiit, et Galliam perveniens, nota sibi Regis Dagoberti mœnia subit. Quem ipse Rex mox recognovit, cumque multa cum lætitia hospitio suscepit, et vocatis hominibus suis, hac voce alloquitur: Virum hunc magnopere commendando.... Hujus etenim probitate et industria vobis redditus, vobisque regia sum dignitate prælatus. *Explicata dein suæ expulsiōne, cujus supra meminimus*, Sedes, dignitates et varia dona ei offert.... Sanctus autem sui propositi memor, sociato sibi quodam Præsule, Deodato nomine, a Curia discessit. *Hæc ibi. Curia Dagoberti tunc in urbe vel Metensi vel Trevirensi fuit: sub Trevirensi autem metropoli debebat Deodatus Episcopus Tullensis, qui Romæ, ut mox dicetur, Conciliis hoc et sequenti anno habitis interfuit.* Inde Wilfridus Campaniæ Ducem, vocabulo Bertherium adiit, et ab eo nobiliter susceptus est: sicque multiplicatis rebus ac sociis gratiosus discessit. *Hæc ibi Eadmerus.* Campaniæ Remensis sæpius meminit Gregorius Turonensis, et Drogo seu Droecus filius Pippini Herstallii fuit Dux Campaniæ, sed post tempora dicti Bertherii. Iter autem Romanum Treviris ac Metis, per dictam Campaniam Dagoberto Regi subjectam, optime deducitur.

22 Romam vero perveniens Wilfridus dicto anno DCLXXIX, adductus est ad Agathonem Papam, in cujus ac plurimorum Episcoporum præsentia causa ejus est ventilata. *Fuit id Concilium mense Octobri, in quo fuerunt Episcopi XVI, Presbyteri XXXV; Malmesburiensis appellat Concilium quinquaginta tam Episcoporum quam Abbatum. Huic ab initio interfuit Deodatus Episcopus Tullensis, ac deinde admissus S. Wilfridus, universorum judicio, Episcopatu dignus esse comprobatus est. Missus tunc in Angliam Joannes Abbas monasterii S. Martini, et citatus Theodorus Archiepiscopus Cantuariensis, ut cum suis Concilio Romæ celebrando interesset; ejus adventum diu expectatum fuisse indicatur in epistola Agathonis Papæ et CXXV Episcoporum, inserta actioni quartæ Concilii OEcumenici Constantinopolitani. Fuit autem habitum Romæ Concilium in æstate anni DCLXXX, unde tarditas Missorum Constantinopolim excusatur: quo isti venerant die X Novembris; et mox die XVIII discessum est Blachernas, cæptumque Concilium OEcumenicum. At Romæ in Concilio inter centum viginti quinque Episcopos sedit quadragessimus nonus Adeodatus Episcopus Leucorum supra Deodatus Episcopus Tullensis, et quinquagesimus Wilfridus insulæ Britannia Legatus. Apostolico igitur, inquit Eadmerus et Synodali decreto in Episcopatum restitutus Wilfridus, iter Angliam veniendi repetiit.*

27 Ecce autem, extra quam putabatur, latronum manus ad interficiendum parata, viro Do-
Aprilis T. III.

mini haud grata processione occurrit. Erant etenim, qui Regi Dagoberto insidias tetenderant, et gladio in inguine merso necaverant. Hi ergo viro Dei occurrunt... quorum unus militi Christi convitiabatur. Delator, inquit, patriæ petulans et moribunde viator, tu Gallicam libertatem in servitutem redelegisti, cum tyrannum, a nobis jam olim exiliatum, tua instantia in regnum constituisti. At ipsius quidem credulitas justissima morte punita, te quoque utpote maximum suæ mortis auctorem, te, inquam, eadem morte puniendum esse declamat etc. *Eadmero prævit Fredegodus, dum accedentem Wilfridum ita salutatum cecinit,*

Conglomerata suis furunt collegia signis
Noxia, Regali (cen fertur) sanguine fuso
Civiles etiam Dagobertus Marchio * dexteras
Senserat, et rigidum capulo tenuis inguine
terrum.

Prælia vibratis intentant cominus hastis,
Arduus excusso quorum convitia telo
Unus Pontifici, sædo, sic ingerit ore:
Delator patriæ petulans, moribunde viator,
Gallica tu pridem violasti sceptrâ, relato
Qui periit cæsus, quem jure sequere, tyranno.

28 En Dagobertum II sub finem anni DCLXXX a suis, in suo regno, ex insidiis, gladio in inguine merso, occisum: et quod olim, sed multum dubitando, non ausi fuimus asserere; jam multo securiores et ex certiori multo conjectura audemus pronuntiare, hunc ipsum Dagobertum Regem, videri martyrem coli Satanaci, de quo MS. Martyrologium Adonis, quod auctum extat in monasterio S. Laurentii juxta Leodium ista habet XXIII Decembris: Eodem die passio S. Dagoberti Regis Francorum, qui quadam die pergens venatum in saltu Vaurensi, plenus Spiritu sancto, in loco qui dicitur Scortias, tribus miliaribus distante a fisco Sataniaco, in quo ipse morabatur, a filiolo suo, nomine Joanne, x Kalendas Januarii martyrizatus est, et ab Angelis deportatus est ad societatem Martyrum. *Hæc ibi.* Ac primo locus civi accommodatus assignatur in ejus regno Scortias, in Saltu Vaurensi, prope Sataniacum sive Sathanacum aut Stenacum, vulgo Stenay, urbem etiamnum munitam cum orce, ad Mosam fluvium, in qua propter bella cum Theoderico Rege, videtur etiam subinde moratus; ibique inter venandum ex insidiis a Joanne filiolo ad id ab aliis conducto, cum de illo minorem perfidiæ suspicionem haberet, gladio in inguine merso, interemptus: eumque deinde miraculis clareret, inter Martyres cultum Ecclesiasticum obtinuisse. Dies passionis habetur XXIII Decembris, Imo in vita ejusdem apud Alexandrum Wilthemium, præceperunt Episcopi per singulos annos celebrari solenniter diem martyrii x Kalendas Januarii; et celebratur alacriter a circumstantibus fidelibus Christianis. At dictus Wilthemius advertit jam celebrari iv Nonas Septembris Sathanaci, Longwici et in tota diœcesi Verodunensi, et varias illi dicatas esse ecclesias. Fortassis ob aliquam corporis reliquiarum elevationem, ejus distinctior memoria non supersit.

25 Hæc sunt tempora de quibus in Historia jussu Childebrandi scripta et Fredegario annexa cap. 97 ista leguntur: In Austria, mortuo Wi-

5 foaldo

reperit Da-
gobertum
occisum:

* id est Rex

forte 23
Decembriset eum qui
Martyr co-
latur Satha-
naci

2 Septembris.

AUCTORE G. H.
Eodem tem-
pore videtur
Sigebertus
filius obiisse.

foaldo Duce, Martinus Dux et Pippinus, filius An-
sigisili quondam Franci nobilis, dominabantur.
Defunctis Regibus, commissis invicem Principi-
bus, Ebroino Martino atque Pippino, adversus
Theodericum Regem excitantur ad bellum. *Hæc*
ibi ubi inter defunctos Reges arbitramur censi
dictum Dagobertum ejusque filium Sigebertum,
forsan, cum integra Austrasia esset patri sul-
jecta, in Regem coronatum, uti alibi latius
diximus; scilicet Sigebertum Dagoberti Regis
ex Maethilda Saxonum Ducissa filium S. Ar-
bogasti orationibus a mortuis suscitatum: eum-
demque videri esse, qui in Vita S. Aldegundis
antiquiore Rex appellatur, sub quo et S. Adel-
trude corpus dicte Aldegundis Malbodum fuit
translatum. Consule dicta in Exegesi II præli-
minari ante tomum Martii num. 24 et 25.

CAPUT IV.

Tempora Theoderici Regis ejusque filiorum
et nepotis Dagoberti III. Hujus successo-
res ex Childerico et Dagoberto II Regibus.

Hisce de regno, nece, et veneratione Dagober-
ti II relatis, ad Theodericum ejus patruelem
regredimur, post cædem Childerici fratris in
Regem Neustriæ et Burgundiæ, ut diximus
anno DCLXXV assumptum. Huic Major-Domus
adhæsit Ebroinus, cujus machinatione S. Leo-
degarius captus est, et oculis evulsis apud Way-
merum Ducem Campaniæ adservatus: sed ab
eo ad Ebroinum, in Neustriam fugientem, ab-
ductus, in quodam monasterio per annos circi-
ter duos latuit, usque ad annum DCLXXVIII,
quando lingua etiam exacta traditus est S.
Waningo: in cujus monasterio Fiscano per
biennium fere in Dei laudibus resedit, usque ad
annum DCLXXX, quo capite plexus est die se-
cunda Octobris, uti legitur in gemina vitæ ejus
historia, exacte descripta ab auctoribus coævis,
quibus hanc temporum correctionem aptare me-
mineris. At Dagoberto II sub finem anni DCLXXX
occiso, non continuo potuit Theodericus Austrasiam
obtinere, sed Pippinus Herstallius et Dux
Martinus adversus Theodericum Regem exci-
tantur ad bellum, anno DCLXXXI, quando perfide
Martinus eum sociis ab Ebroino interfectus
est: sed non diu post Ebroinus pœnas luit, ab
Ermenfrido confossus, uti pluribus in historia
jussu Childebrandi scripta habetur cap. 97 et
98, ex quo et sequenti capite sequentia constant.
In locum erga Ebroini successit Warado, sive
Waratto, in Neustria Major-Domus, inter quem
et Pippinum pax aliqua datis obsidibus firmata
est. Postea Warato a Gislemaro filio supplantatur,
sed eo non diu in vita persistente, pater
priorem dignitatem recepit. Tunc S. Andoenus
ut sincere et pacifice concordia auctor esset
Coloniam profectus, ac pace stabilita ad Regem
Theodericum et Waradonem anno DCLXXXIII re-
gressus, in villa regia Clypiaco prope Parisios
mortuus est. Huic anno DCLX diximus XIV Maji
Episcopum ordinatum, rexisse Ecclesiam Roto-
magensem annos tres et triginta, menses tres, et
dies decem, ac nonagenarium migrasse ad Chri-
stum, sub die nono Kalendarum Septembrium,
sive XXIV Augusti, ergo jam dicto anno DCLXXXIII.

26 Mortuo anno sequenti Waradone, hono-

rem Majaris-Domus suscepit gener ejus Bertha-
rius, homo levis et suorum contemptor. Contra
quem vicissim Franci Pippinum concitarunt.
Commotis ergo exercitibus, anno DCLXXXVII
commissum est prælium Textricianum, inter
Quintinopolim et Peronam, in quo victi fuga-
tique fuerunt Rex Theodericus et Bertharius
Major-Domus, qui dein ab adulatoribus falsis
amicis interfectus est: et Pippinus victor Ma-
joratum Domus regni exereuit in universa Fran-
cia, ejusque tribus regnis, scilicet Austrasiæ,
Neustriæ et Burgundiæ, et ab hoc anno DCLXXX-
VII et mense Junio, initium sumunt anni viginti
septem ejus Principatus, finiendi cum obitu ejus
ad annum DCCXIV. Pippinus igitur victor in suam
Austrasiam reversus, bella multa cum Saxoni-
bus, et maxime cum Ratbodo Frisionum Rege
fortiter gessit; et, uti habet Paulus Diaconus
lib. 6 Historiæ Longobardorum cap. 37, et tes-
te Beda lib. 5 cap. 11 ceteriorem Fresiam, ex-
pulso inde Ratbodo Rege, cepit. Hinc SS. Wil-
librordus, Svithbertus et eorum socii, in Frisia
non admissi, divertentes ad Pippinum Ducem
Francorum, gratanter ab illo suscepti sunt:
quæ latius explicamus ad Kalendas Martii in
Vita S. Svithberti, ubi § 6 pietatem Pippini dedu-
cimus, ostendimusque ab eo Plectrudem num-
quam divortio separatam fuisse. Hisce addi po-
test charta munificentie erga tumulum S. Ar-
nulphe avi sui, signatam x Kalendas Martii anno
xii, regni Domni Theoderici Regis, cujus prima
verba sunt, Ego Pippinus et uxor mea Plectrudis
cogitantes de salute nostra etc. Reliqua possunt
legi apud Meurissium Madaurensen Episcopum
in Historia Episcoporum Metensium lib. 2 cap.
29. Annus is erat Christi DCLXXXVIII, cum jam
tum Theodericus Rex trium regnorum monarcha
haberetur, sicut Pippinus in eisdem Major-Do-
mus erat. Plura his similia dedimus lib. 3 Da-
gobertino cap. 2. Hic autem Rex Theodericus
pluribus regnavit annis quam quatuordecim,
prout supra ex Historia jussu Childebrandi
scripta et Fredegario annexa diximus haberi in
omnibus codicibus impressis, etiam apud An-
dreadum du Chesne, testantem se usum antiquis-
simo codice MS. Alexandri Petavii, postea ad
Serenissimam Christinam Reginam Sueciæ trans-
lato, in quo tamen nos postmodum reperimus
annos Regni ejus tribui septemdecim; et hoc po-
sito calculo statuimus Theodericum obiisse sub
finem anni DCCXI aut initium sequentis.

27 Quæ ejus uxor fuerit disputant auctores.
Anonymus fabulator de gestis Francorum Chlo-
thildem appellat. In epitaphio, quod in monas-
terio S. Vedasti Atrebuti ipsi ac marito positum
legitur, vocatur Doda. Utrumque sane auctori-
tas exigua. Nam quam falso iste se Regibus his-
ce synchronum fingit; tam certa prædictum epi-
taphium temporis est multo recentioris, et com-
ponitur octo versibus Leoninis, ab insignes he-
mistichiorum rythmos adeo excellentibus, ut
post aetatem Leonii, Regularis ante annos quin-
gentos in monasterio S. Victoris prope Parisios
Canonici, exaratum fuisse merito censeat le
Cointe. Potest tamen utrumque nomen duarum
successive conjugum fuisse; nec refert ex utra
filias natos dicamus, modo eos qui succedere sa-
teamur in obitu patris fuisse parvulos.

Pippinus
an. 687
prælio victor

annos Prin-
cipatus in-
choat:

S. Willebror-
dum excipit:

Theodericus
regnat non
annos 14

sed 17.
obit an. 692
aut seq.

Sub Theo-
derico Rege

et Ebroino
Majore-Do-
mus,

S. Leodega-
rius an. 680
occiditur.

Ebroino
succedit
Warado
an. 681

S. Andoenus
obit an. 683.

Chlodoveus
parvulus
succedit:

27 Nam, ut legitur in dicta Historia jussu Childebrandi scripta cap. 101, mortuo Theoderico, Chlodoveum ejus filium PARVULEM elegerunt in regnum. Non post multos vero annos prædictus Rex Chlodoveus ægrotans mortuus est. Regnavit autem annos quatuor. *Observet lector Chlodoveum ab auctore coarvo non parvum, sed parvulum appellari, et non multis annis ante obitum patris natum. Annos etiam regni quatuor passim historici admittunt. Additur in MS. Tiliano apud Chesneum: Obiit in quinto, adeoque anno Christi DCCXVII. De ea in Annalibus Metensibus ista leguntur: Theoderico mortuo, filius ejus PARVULUS, nomine Chlodoveus, a Pippino ordinatur in Regem, qui dum quartum in regno complexset, innocentem vitam finivit. Extant effigies Regum Francorum a Jacobo de Bie Chalcographo ex monumentis sepulchralibus, aliisque cimeliis regis collecta ex æri insculpta, in quibus dictus Chlodoveus III et gazophylacio Regis exhibetur formosa facie instar adolescentuli octo aut summum decem annorum, cum corona regia capiti imposita. Quod argumentum aliis adjunctum aliquod saltem pondus addit.*

obit an 697

Injux frater
Childebertus
regnat usque
ad an. 711

28 Sed esto in morte attigerit annum ætatis duodecimum, tum frater ejus junior et regni hæres Childebertus potest censerì habuisse annos ætatis decem; De ejus regno et obitu in dicta Historia Childebrandina ista leguntur: Grimoaldus filius Pippini cum Childeberto Rege Major-Domus palatii super Francos electus est... Mortuus est Childebertus Rex et sepultus Cauciaci in basilica S. Stephani Martyris. Regnavit autem annos tredecim. In Chronico Medardensi mortuus traditur XVIII Kalendas Maji feria III Paschæ, ubi facili librorum errore feria II legitur. Est is annus DCCXI, quo Childebertum e vita decessisse referunt Annales Metenses, et varii Annales breviores, tomo 2 Historiæ Francorum ex diversis MSS. ab eodem Chesnevo vulgati. Annos is tum ætatis habuisse videtur circiter viginti tres, et ducta uxore reliquit filium regni heredem Dagobertum III, quem a Pippino solita pietate in Regem ordinatum anno DCCXI referunt Annales Metenses. Tum Grimoaldo mortuo, Theudoaldus filius ejus parvulus Major-Domus effectus est: et regnante Dagoberto Princeps Pippinus, e morbo decumbens, S. Willibrordum Suestra prædio donat, atque ut in nepotum, Grimoaldi et Drogonis filiorum, sit tutela cavet. Cum autem propter morbi magnitudinem subnotare non potuisset ipse, Plectrudi conjugii dat negotium ut ipsa donationem subscribendo corroboret. En Plectrudis, uti semper, ita ad extremum spiritum cohabitans suo marito. Nulla etiam Carola Martello, sed filiis Grimoaldi et Drogonis tutela commissa. In pace dein obiit Pippinus Princeps anno DCCXIV, XVII Kalendas Januarii. Rexit autem populum Francorum annis XXVII et mensibus sex. Ita Annales Metenses, usque consentiunt Annales Fuldenses et passim alii. Post obitum ejus Plectrudis matrona suo consilio atque regimine omnia faciebat: sed Theudoaldus aliis Theobaldus, adhuc puer, minime tantum regnum digne gubernare prævalebat. Hinc Franci Neustrasi cum Burgundis ejus iugo excusso, Raginfridum Majorem Aprilis T. III.

sub hoc Pip-
pinus anno
714 moritur

Domus elegerunt, et Carolus Martellus a Plectrude sub custodia detentus, liberatus est.

AUCTORE G. H.

29 Eodem tempore Dagobertus Rex obiit regnavitque annos quinque. Ita citata Historia Childebrandina et alia Chronica, in quibus dicitur mortuus anno DCCXV, atque ita in Chronico brevissimo ex MS. Tiliano traditur regnasse annos IV, obiisse in quinto. In Chronico Fontanellensi cap. 6 summam indicatur donatio, qua Dagobertus Rex junior Benigno Abbati largitus est quartam partem de Arlauno foreste, anno quinto regni sui suggerente Theobaldo majori-domus regie cujus donationis diploma, licet minime genuinum, quoad chronologiam tamen rectissime procedit, dum editum dicitur a præfato Rege Dagoberto anno Incarnationis Dominiæ DCCXV, Indictione XII, quinto Iduum Juniarum die Dominica; et mox additur. Eodem anno ipse Dagobertus Rex mortuus est: congruunt enim optime characteres, scilicet cyclus Solis XXIV et littera Dominicalis F. Dixi tamen minime genuinum fuisse quod chronice auctor præ oculis habuit, quia ex eo fundi donati fines omnes accuratim quam pro Merovingiorum Regum consuetudine designavit, et temporis notas illis nequaquam usitatas expressit. Quod autem in Chronico S. Petri-vivi dicatur Dagobertus Rex junior qui regnavit in Francia annis quinque, obiisse XV Kal. Februarii, perperam ad hunc translatus est a Dagoberto I, tali die defuncto. Qua ætate obierit ultimus, nemo quidem definite expressit; in jam dicto tamen Fontanellensi chronico cap. 7, pro anno regni sui primo, appellatur Dagobertus juvenculus Rex: itemque in Vita Benigni Abbatis tom. 3 Sanctorum Ordinis Benedictini parte 1 pag. 443. Liqueat etiam ex supra dictis, quod licet pater ejus, ætatis anno XVI, duxisset uxorem; filius tamen hic illius obitu non potuerit fuisse nisi juvenculus, octo circiter annorum; adeoque anno regni sui quinto debuerit adhuc cælebs imo impubes obiisse.

et Dagobertus
III anno 715.

juvenculus,
ultimus in
linea Theo-
derici Regis:

30 Profecto si ei filius ovenisset quantumcunque parvus, hic fuisset a Proceribus regni in Regem sublimatus, more semper apud præcedentes Reges observato. Ita Sigeberto I Rege Austrasiorum mortuo, Childebertum ejus filium, vix lustro ætatis uno peracto, die Natalis Domini regnare cœpisse, testatur Gregorius Turonensis lib. 5 cap. 4, quamvis tres Reges ejus patri potuissent sibi regimen assumere. Ita etiam Chilperico mortuo subrogatus est ejus filius Chlotharius II, licet solum quatuor mensibus natum asserat idem Turonensis lib. 7 cap. 7, et regimen potuissent assumere Gunthramnus patruus et Childebertus patruelis. Præterea Dagobertus I filio suo Sigeberto, ætatis anno secundo, tradidit regnum Austrasiorum, et Chlodoveo II alteri filio successit juvenculus Chlotharius III, in regno Neustrie et Burgundiæ, et fratri ejus Childerico, etiam parvulo, datum est regnum Austrasie. Denique Chlodoveus III parvulus electus est in Regem, uti et juvenculus Dagobertus III, de quo jam egimus. Huic ergo si filius fuisset, cum Regina Proceres creassent, etiam parvulum et juveniculum, imo et si vix lustrum ætatis unum peregisset, aut quatuor tantum menses natus fuisset: et ipsi interim Proceres tutelam ejus et regimen Neustrie atque Burgundiæ, cum Regina

cui si proles
fuisset, more
majorum
successisset:

AUCTORE G. II

matre et Raganfrido Majore-Domus, suscepissent. Cum igitur id factum non sit, oportet ut fateamur in Dagoberto III extinctam fuisse stirpem Theoderici : et quia ex Theoderici fratre majore Childerico, supererat Chilpericus, ideo hunc, tamquam sanguine proximum, e monasterio eductum ut regnum capesseret.

31 Huic argumento infirmando mirum est obijci ab le Cointe Dagabertum II et jam dictum Chilpericum, nequaquam immediate suspectos parentibus : Quid enim in his actum legitime ac more majorum ? Dagobertum tutor Grimoaldus amandavit in Hiberniam mox atque obiit S Sigebertus pater, vel paulo ante; et sparsa mortis ejus fama filium suum Pseudo-Childebertum substituit, id se facere dictitans ex suprema Regis defuncti voluntate. Non tulerunt quidem rei indignitatem Francici proceres : sed vero herede amisso, quid æquius facere poterant quam proximum agnatum in regnum evhere ? nec mirum si hoc jam pacifice regnante, non statim se commoverint ad famam Dagoberti ex Hibernia post annos tres regressi, atque a matre sua quæ Childericum receperat facile persuasi ut tantisper hereditatis aliqua parte contentus viveret in provinciis Adrenanais. Quid autem Chilpericus ? Hic Childerico patre, matre, ac fratre Dagoberto occisis, ne et ipse pariter occideretur eum illis, ab avia sua S. Bathilde abditus in cœnobio, ibi inter monasterii pueros tamquam unus eorum delituit et servatus fuit. Itaque quamvis illi, mortuis qui sibi fuerant substituti, tandem recepti sunt in debitum sibi regnum; eorum tamen memoria usque adeo apud posteros obscurata fuit, ut alterum omnino regnasse sciverit nemo, donec id primus ego in Diatriba demonstrassem : alterum Childerico patre natum fuisse ignoraverint diligentissimi alii Francicarum rerum scriptores Sirmondus, du Chesne, Petavius aliique donec id recenter ex diplomatis apparuit. Tale quid Theoderico ultimo accidisse, si fuit filius Dagoberti III, quo minus patri mortuo statim succederet, ostendat necesse est, qui duorum per vim aut metum latentium exempli contra nos utitur; ut habeatur similitudo. Dum autem nihil ejusmodi probatur nec probari potest, au'tacter affirmo, quod deficiente cum Dagoberto III stirpe ac linea Theoderici, propinquior aliquis ad jus successionis quam esset Theodericus IV quesitus inventusque fuerit, scilicet præmemoratus Chilpericus hujus nominis II, Theoderici III ex fratre Childerico nepos; qui ne cum patre, matre ac fratre ante annos quadraginta occideretur, ab avia S. Bathilde in monasterio Calensi per eam constructo, occultatus, in Clericum attonsus, et mutato nomine Daniel appellatus, inter monachos tamquam monachus vixerat et adoleverat. Hunc ergo Franci Neustrasii et Burgundi in Regem, capitis caesarie crescente, elegerunt, atque Chilpericum nuncuparunt. Hujus plurima extant diplomata, in quibus agnoscuntur proavus Dagobertus I, avus Chlodoveus II, genitor Childericus, avunculi, id est patrui, Chlotarius III et Theodericus etiam III, consobrini sive patrucles Chlodoveus III Childebertus III, et decessor Dagobertus III.

32 Hic ergo Rex Chilpericus cum Raganfrido Majore-Domus continua fere bella contra Au-

strasios et Carolam Martellum gessit, ab hoc devictus Vinciaci in pago Cauveracensi, die Dominica in Quadragesima, xii Kalendas Aprilis, anno dccxvii. Contra Hunc Carolus in Austrasia anno dccxviii Chlotharium Regem opposuit, potius nomine quam potestate. Queritur, quo patre natum ? Le Cointe, nescio quæ posteriorum ignota scripta sequens, vult Theoderici filium fuisse : sed contra id redit argumentum, quod supra militavit contra filium Dagoberto III male tributum. Sicut enim eo præterito non fuisset Rex constitutus Chilpericus, solum ex Theoderici fratre natus, sic nec fuisset Rex constituendus, moriente quamvis absque liberis Dagoberto, si patruus ei fuisset Chlotarius præmemoratus, adeoque regie successionis propinquior. Quid igitur ? Censemus potius Dagoberti II filium fuisse; quem eo justius potuerit Carolus Regem offerre Austrasiis, contra Neustrios et Chilpericum, quæ æquius videbatur ut, saltem post mortem Theoderici, et totam illius stirpem extinctam, Austrasie regnum, Dagoberto II una cum vita per nefas ablatum, alicui filiorum ejus redderetur, potius quam filio Childerici Chilperico; nam Childericus, licet ipse quoque rex Austrasiorum fuerat, id tamen solum factum erat propter famam sparsam de Dagoberti exulantis morte, quem ubi vivere compertum est et Childericus occisus, in paterni juris solidam integramque possessionem Austrasie susceperant; sic enim honestissimus Carolus esse potuit prætextus repudiandi Chilpericum. Sed Brevis Chlothario huic vita in regno fuit, siquidem eodem quo erectus est anno obiit : nec diu post, anno scilicet dccxx etiam Chilpericus excessit, in quo lineam Chlodovei II funditus extinctam arbitramur.

33 Regem igitur, ex regia stirpe, et sceptro proximum, volentibus Francis; confugiendum necessario fuit ad posteros, si qui erant, Sigeberti Regis, eodem quo Chlodoveus II patre, scilicet Dagoberto I nati : ex cujus filio Dagoberto II videtur, superfuisse filius alius, æque præmemoratus Chlotharius apud Austrasios, enutritus, quem non Neustrii aut Burgundi elegerunt, sed Carolus Martellus Regem fecit, sicut ante Chlotharium. De eo ita Annales Fuldenses : Anno dccxx mortuo Hilprico, Carlus Teotricum in Sedem regni constituit. Historia Childebrandina cap. 107, Chilperico mortuo, Theodericum Regem statuerunt, qui nunc locum solii regalis obtinet, et annos vitæ simul præstolatur, prout ea in MS. Reginæ Sueviæ leguntur : et mox adduntur bella Caroli, non contra Theodericum Regem (quem a se constitutum defendebat) sed contra Raganfridum et Neustrios, Eudonem et Aquitanos; et, si Francis variis scriptoribus fides esset habenda, contra evocatos in Gallias Saracenos. quos anno dccxxvi Carolus prostravit : anna sequenti Burgundiam petens Lugdunum et civitates reliquas sue ditioni subegit : ac postmodum Eudone mortuo, Aquitanie provinciam sua ditione recepit. Quæ aliæque ejus encomia celebrantur in sæpius citatis Annualibus. Interim Theodericus Rex confirmavit varias monasteriis et ecclesiis donationes factas, ac tandem anno regni xvii, Christi dccxxxvii vivere desiit. De ejus genitore quesitum a variis : et quia Dagoberti

a Carolo Martello devictus,

et contra eum Chlotharius 4 creatus.

His mortuis Theodericus Rex factus anno 820 filius Dagoberti II,

ex stirpe Childerici,

mortuus an.
737.

berti junioris censebatur filius, neque agnoscerentur nisi duo Reges Dagoberti, continuo absque ulla ætatis congruentia considerata, conclusum est esse Dagoberti ultimi filium : quem ostendimus supra cælibem et impuberem mortuum esse. Debebant illi animadvertisse quod inter Dagobertum III et hunc Theodericum Childericus solum quinque annos regnavit ; ac proinde, si aliquanto senior fingeretur Dagobertus, et ab eo progenitus Theodericus ; plane puer et juvenculus regnum hic adeptus fuisset, quod tamen antiquorum nullus dixit, neque dicere potuit, si vera sunt que de grandi filii Childerici ætate quando anno DCLIV ipse filium adultum habens attonsus in monachum est, dixerunt auctores infra nominandi. Grandiori quoque ejusdem Theoderici ætati confirmandæ credidimus aliquanto suffragari sigillum quod ex Sandionysiano archivio exhibet præcitatus de Bie, fronte adeo rugosa et specie tam virili, ut ipsius Dagoberti non filius sed pater aut etiam avus censeri debeat qui ibi re præsentatur. Verum cum animadverti quod inter Sandionysiana diplomata apud Doubletium nullum ultimi Theoderici sit diploma, sed ejus dumtaxat qui vere Dagoberti pueri avus fuit, pro anno regni ejus VI id est Christi DCLXXX ; vereri cupi, ne ejusdem quoque sit ipsam sigillum potius quam postremi : eumque illud referat melius, quam Vedastina monumenta una cum epitaphio circa seculum XII sculpta. Hoc igitur dimisso argumento, chronologicis rationibus solis inhaerens, auctorumque de Dagoberti pueritia consensu, pergo negare filium ex eo ullum esse natum, aut nasci potuisse.

34. Obijciuntur verba auctoris, qui Gesta Regum Francorum edidit, et sub finem scribit, Theodericum, Cala monasterio enutritum, et filium Dagoberti junioris : qui usque nunc in regno subsistit. Verum ea, quæ ex supra citata Historia Childebrandina, Theoderico vivente scripta, desumuntur, indubitatum sunt : et hujus imitatione se etiam tunc vivere auctor iste finxit, quem viri eruditi non immerito anonymum fabulatorem appellant. Illic omnem luxuriæ et incontinentiæ infamiam a Dagoberto I in Chlodoveum filium, maritum S. Bathildis, transfert. Illic S. Sigebertum et Chlodoveum facit fratres germanos et uterinos, ex eadem Nanthilde natos. Illic tradit Dagobertum regnasse annos XXXIV et quidem Monarchiam in totis tribus regnis. Illic Theodericum filium Chlodovei asserit in Austrasia in regnum elevatum, quod fratri eo seniori Childerico contigit. Illic Chlotarium III solum annos quatuor regnasse scripsit, et habuit hactenus assecclas plurimos, cum luce clarius constet annos quatuordecim imperasse. Illic denique Francos, repetita inde a Trojanis origine gentis, per Tanaim flumen paludesque Mæotidas ad confinia Pannoniarum deducit, ibique dicit ædificasse Sicambriam, indeque a Valentiniano Augusto pulsos in finibus Rheni fluminis habitasse. Quæ omnia, licet a multis deinceps transcripta, cum fabulosa judicet ipse le Cointe, et quotquot cum eo faciunt ; mirum est ipsos non observasse quod simili prorsus personarum confusione et fabulandi licentia, ea quæ contigerunt Danieli Clerico, in monasterio Calensi apud S. Bathildem aviam Aprilis T. III.

Non obest
anonymus
fabulator de
Gestis Regum.

enutrito, per scriptorem istum afficta sint ejus successori.

AUCTORE G. H.

35. Obiit hic anno DCCXXXVII, et Carolus Martellus per reliquum vitæ tempus absque ullo Rege imperavit, usque ad mensem Octobrem anni DCCXLI quo Parisiis mortuus est, et apud S. Dionysium sepultus : cui monasterio, XVII Septembris anno quinto post defunctum Theodericum Regem, privilegium indulgisse creditur, quod recitat Doubletius pag. 690. Unde (si ipsum genuinum ac sincerum est, de quo merito ambigimus) consequeretur Theodericum ante medium Septembrem anni DCCXXXVII e vita decessisse. Ceterum nomen Caroli Martelli, cui turpissimam æternæ damnationis notam affinxerant aliqui, vindicavimus XX Februarii ad Vitam S. Eucherii Episcopi Aurelianensis §. 3, 4 et 5. Post ejus autem obitum filii ejus Carolomannus et Pippinus, sub obtentu Majordomatus, totius Franciæ regnum suscipiunt et inter se dividunt. Ita Annales Fuldenses. Ab his, dominationem suam regii nominis ambra pallianda ratis, sub initium anni DCCXLIII assumptus in Regem fuit Childericus, ejus annum secundum diē VI Martii convenisse in annum DCCXLIV traditur in Concilio Suessoniensi tunc habito. Patrem Childerici Regis novissimi ex genere Merovingorum fuisse Theodericum Regem affirmatur cap. 8 Chronici Fontanellensis, in Vita S. Hugonis Archiepiscopi Rotomagensis, a nobis illustrata ad diē IX Aprilis : et idem confirmatur in Genealogia Francorum, apud Chesnacum pag. 793, ubi dicitur, Theodericus genuisse Childericum, qui in Sithio monasterio constitutus est. Sequuntur passim alii et novissime Carolus le Cointe sub finem tomæ quarti Annalium Ecclesiasticorum Francorum, asserens Childericum a Theoderico in obitu relictum in tenerrima ætate. Verum unde hanc tenerrimam ætatem habet ? nisi ex supposito figmento, quod Theodericus fuerit filius Dagoberti ultimi, quo moriente anno DCXV scripserat eum in cunis relictum, adeoque mortuum anno ætatis XXII aut XXIII ; neque potuisse habere filium nisi tenerrimæ ætatis cum ipse moreretur. Ex eodem figmento Hadrianus Valesius, lib. 25 Rerum Francicarum, scribit Childericum, puerum admodum et vix decennem, nomen Regium esse consecutum. Verum hisce oppono Iperium Abbatem Sithiensem, qui ex monumentis sui monasterii Chronicon confecit Bertinianum, et Capitulo 6 asserit, Childericum Regem, SENEM in monachum attonsum, in monasterium istud S. Bertini in Sythieu detrusum, et a Nanthario Abbate susceptum in monachum ; et sub eo, tempore secundæ coronationis Pippini Regis, Childericum monachum hujus Ecclesiæ obiisse. Hæc ibi. Magna etiam ejus ætas colligitur ex Chronico Fontanellensi, ex cujus cap. 13 seculo 3 Benedictino par. 2 in Vita Austrulfi Abbatis, a Mabillone ista repetuntur : Childericus Rex, Merovingorum ex genere ortus, depositus tonsusque ac in monasterio S. Audomari, quod dicitur Sithiu, trusus est. Cujus filius, nomine Theodericus, in hoc monasterio Clericus effectus, collocatus fuit. Hæc in dicto Chronico Auctor tempore Ludovici Pii Imperatoris scripsit. Iterum Mabillon ad Vitam S. Lamberti Episcopi Trajectensis, asserit et Childericum et Theodericum in

Mortuo Carolo Martello,

Rex fuit
Childericus
Theoderici
filius anno
613.

tunc minime
puer,

et senex intrusus in
monasterium

plurimum habuit Theodericum Clericum effectum,

AUCTORE G. H.

in monachos attonsos. *Quid ad hanc Cointius* *tomo 5, quem propter suborta bella a nobis em-* *ptum necdum potuimus obtinere, libenter vide-* *bimus. Forte cum Valesio hunc filium Theode-* *ricum silentio involvet, ac dicet etiam cum illo,* *Childerico, Merovingorum Regum ultimo, cœli-* *bi adolescentulo, circa anni DCLII finem initiumve* *insequentis regnum abrogatum, tonsoque cum* *capite monasterio inclusum. Quo egregio figmen-* *to concludit suam Historiam Valesius.*

Chronotaxis
ultimorum
Regum,

36 *Hiscæ statui finem huic tractatui impone-* *re, ac proinde moneo lectorem, si alia in lucem* *prodierint monumenta, ex quibus alia judicandi* *ratio constabit, semper fore retractandi locum.* *Nec dubitamus, quin idem libenter præstabit* *Corolus le Cointe, et Hadrianus Valesius, alii-* *que antiquarum historiarum scrutatores : in quo-* *rum gratiam synopsis temporum et ætatem fi-* *liorum Theoderici anno DCCII aut sequenti* *mortui repeto. Diximus Chlodoveum III, filium* *ejus, in morte patris fuisse puerulum; et addu-* *ximus testem ceterum scriptorem Historiæ Chil-* *dobrandinæ, cique consentientem Auctorem An-* *nalium Metensium. Opponit le Cointe anno 715* *num. 32, Theodericum post regnum Neustriæ* *et Burgundiæ (quod cum anno DCLXXV assecutum* *asserimus) potuisse, uxore mox ducta, filios su-* *scipere, Chlodoveum anno proximo, Childeber-* *tum deinde. Respondeo, omnino potuisse fieri* *ut mox duxerit uxorem; sed non constare quod* *it fecerit: aut si fecit, quod ex ea continuo* *susceperit liberos; aut si suscepit, quod hi pa-* *renti superstites fuerint, ipsi ejus successores* *Chlodoveus et Childebertus; quorum iste XVIII* *annorum adolescens perveniens ad regnum, ne-* *quaquam puerulus vocari potuisset. Cur autem,* *etiam posito tam maturo matrimonio liberisque* *ex eo susceptis sed primum mortuis, negabimus post* *genitos puerulos successisse? Numquid non hac* *nostra ætate Leopoldus Imperator et Carolus* *II Hispaniarum Rex, clementissimus Dominus* *noster, quibus diuturnam ac felicem vitam co-* *piosumque posteritatem utinam concedat Deus!* *post plures ante se natos et mortuos fratres* *successere, ille juvenis, iste in puerili ætate?*

male confusa
ab aliis, sine
causa Chlo-
doveum pue-
rum fuisse
negantibus,

37 *Neque dicas diversis uxoribus genitos hos* *et istos: fatetur enim ipse le Cointe ad an. 692* *num. 2 duplex ab aliquibus Theoderici conju-* *gium statui, unum cum Chlothilde, cujus mentio* *fit in gestis Francorum; alterum cum Doda, cum* *qua in epitaphio apud Atrebatum sepultus legitur.* *Quid igitur si prior sterilis fuerit, ideoque re-* *puđiata, vel saltem absque liberis mortua, et* *post hunc ducta Doda parvulos filios ex marito* *servavit? Si parva est epitaphii auctoritas, parva* *est etiam auctoris Gestorum; fieri tamen potest* *ut utrobique verum diversarum et successive du-* *ctarum uxorum nomen habeatur. Sed demus* *fuisse unicam et hanc Chlothildem appellatam,* *ut vult le Cointe; nihil tamen ex hoc contra an-* *tiquitatis consensum sequi, probabit recensio ip-* *so Franciæ regno exemplum. Duxit Ludovicus* *XIII Rex venerandæ memoriæ anno MDCXV Annam* *Mariam Philippî Hispaniarum Regis filiam, ex* *caque suscepit primogenitum Ludovicum XIV* *Regem, cui omnia felicia exoptamus: sicut ta-* *men inde non recte concluderetur hunc anno* *sequenti a nuptiis fuisse genitum, cum solum an-*

quod ab an-
tiquis asser-
tum hodie-
nis confir-
matur ex
emplis.

no Christi MDCXXXVIII et sterilis eatenus conjugii *anno XXV fuerit prognatus; ita etiam hic credi-* *mus inimerito negari fidem auctoribus coarvis,* *asserentibus a morte Theoderici Chlodoveum fuis-* *se puerulum, quem etiam Anonymus de gestis* *Regum, cui ipsi adhibent fidem, puerum nuncu-* *pat. Hinc porro deduximus ætatem Childeberti* *fratris, cui successit Dagobertus juvenulus, in* *quo adolescente defecit linea Theoderici, et suc-* *cessit e linea Childerici istius fratris Chilperi-* *eus: quo etiam sine prole extincto, successit* *Theodericus a Carolo Martello ex Austrasiis as-* *sumptus, habens Dagoberti filius, sed ex stirpe* *S. Sigeberti plane dicendus; qui jam tum vir* *senex filium habebat Childericum, ultimum Re-* *gem creatum, cum et hic esset maturus ætate; ut-* *pote qui etiam filius erat satis adultus in Clericum* *attonsus, anno VII regni ejus. De anno Pippini* *in Regem assumpti, accurate egimus in Propy-* *laeo ante tomum II Aprilis.*

38 Porro innovata in hunc modum triam Da-
gobertorum ac successorum chronotaxi, inno-
vatur consequenter etiam ea quæ Majores-domus
attinet, ex quibus secundæ stirpis Reges fluxere.
Ergo sicut jam diximus B. Pippinum de Landis
obiisse circa annum DCXI; ejusque filium Gri-
moaldum anno DCLIX: ita quoque dicendum de
ejus filiabus Sanctis Gertrude et Begga; ambas
scilicet matre sua Ita, quæ migravit post obitum
viri anno XII, orbatas fuisse patre anno Christi
DCLII: et Gertrudem quidem, quæ patre mo-
riente attigerat annos ætatis XIV, et obiit ætatis
sue anno XXXIII die Dominica XVI Kalendas
Aprilis, eodem quo frater Grimoaldus anno ex-
cessisse, quando Cyclo Lunæ XIV, Solis XXIV, li-
tera Dominicali F. Pascha celebratum est XIV
Aprilis, et Dominica III Quadragesimæ cum XVII
Martii concurrir. Corrigi autem debet in Vita
num. 8 librarium sphalma, quo S. Ultanus, de
die quo erat Sancta obitura consultus, dicitur
respondisse, Hodie decimus sextus Kalendas
Aprilis est dies, crastino autem die... est migra-
tura: legendum enim est decimus septimus Ka-
lendas Aprilis. Ad S. Beggam quod spectat,
venit ea Nivellam anno XXXIII post obitum B.
Gertrudis, adeoque anno DCXIII: anno autem
secundo post reditum ad propria, perfectis om-
nibus et bene dispositis, circa monasterii ex-
structionem et ordinationem, per Sorores Ni-
vella adductas, puta anno DCXCV exeunte mi-
gravit ad Dominum. Post non multos vero dies
venit ad idem monasterium Adula, et interro-
ganti; quali die erat festivitas S. Gertrudis, re-
pondetur Quinta hebdomada in Quadragesima
leria sexta, utique anno DCXCVI bissextili, quando
litteris Dominicalibus B A cyclo Lunæ XIII,
Solis V, Pascha celebratum est XXVI Martii et
festum S. Gertrudis in feriam VI ante Domini-
cam Palmarum cadebat, ut nihil corrigendum sit
(quemadmodum nobis antehac visum, aliter
tempora ordinantibus, in Vita S. Gertrudis ad
num. 19) sed omnia apte cohæreant et sequan-
tur, in hac innovata chronotaxi.

Ex illa quæ-
dam corrigun-
tur etiam SS.
Gertrudem
et Beggam

39 S. Begge filius Pippinus Herstallius, anno
DCLXXXVII, successit defuncto Wulfoalido Majori-
Domus: ut dictum in Diatriba lib. 2 cap. 13
et in Exegesi Dagobertina ante tomum 3 Martii
num. 32, quod hic denuo volui inculcatum, si
forte

circa Drogo-
nis filios

forte in aliquo Schematis genealogici exemplo non satis correctus esset typographicus error, a nobis jussus ante editionem mutari, quo legitur notatus annus 676. At quod in eodem Schemate Pippini jam dicti ex Plectrude conjugis filius Drogo, mortuus ἀπαις dicatur, non typographo sed lapsui memoriae nostrae imputandum venit: quem errorem corrigendum esse, monuit S. Hugonis Primicerii Metensis postea Archiepiscopi Rotomagensis testamentum, signatum anno v Dagoberti Regis juvenuli seu ultimi, et illustratum ad diem 1x Aprilis, ubi is avum Pippinum, patrem Drogonem nominat, Ducem vero Arnulphum suum fratrem, nec non Pippinum et Godefridum, quos etiam Hugonis fratres censent plerique. Denique circa Pippinum Regem, Her-

stalli ex Carolo Martello nepotem, non tantum confirmamus, quod in Exegesi præcitata evidentibus coarvorum auctorum testimoniis probavimus, ejus primura annum numeratum fuisse eum qui erat Christi vccclii, sed alteram epocham, in anno vcccl positam a vulgatis Chronicarum auctoribus multis, quam putavimus aliquo sensu posse teneri, inducti quarundam monasticarum chartarum testimoniis, omnino rejicimus in Propylæo antiquario ad hujus mensis tomum 2, agnita fraude et suppositiane manifesta earundem chartarum. Si quid aliud post hac occurrerit emendationis indigum, sciat lector eadem qua hæc scripsimus ingenuitate declaratu- ros, quippe qui omni alio respectu posthabito uni studemus veritati.

et Regem
Pippinum.

INDEX SANCTORUM

AD IX ULTIMOS DIES APRILIS.

A

- A**bdas Persa Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 d
- 22 Abdius Persa Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 d
- 22 Abdius Persa Dia. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 c
- 22 Abrahamus Persa M. sub Sapore, an Ep. Arbelorum? 19 *ex Sozomeno* 21 d
- 22 Abrunculus sive Aprunculus Ep. Trevir. Tempus Sedis, Sepultura, Reliquiæ variis locis 30
- 22 Acepsimas Persa Ep. M. sub Sapore 19 Acta martyrii *ex Sozomeno* 20 a, Alia Auctore Simone Metaphraste 21 *Cap. 1.* Virtutes, captivitas, intermenta constantia, ... 423 *cap. 3* Novæ quæstiones et tormenta. Inedia triennalis. Martyrium 25. Acta Græca *ex MS. Mediceo Regis Galliarum* 11
- 23 Achilles Dia. M. Valentiae in Gallia 98. Vita auctore coævo 99
- 23 Adalbertus Episcopus Pragensis Martyr in Prussia §. 1 Tempus vitæ et martyrii. Corpus Gnesnam delatum ad illud peregrinatus Otto 3 Imp. 176. §. 2 Acta vitæ et martyrii duplicia edita : alia varia indicata 167 §. 3 Reliquiæ variis in templis, memoria in sacris Fastis 179 et 999 f Vita auctore monacho Coævo. *Cap. 1* Ortus, educatio, studia Magdeburgi peracta. Reditus Pragæ. 180 *cap. 2* Episcopalis dignitas : exercitia virtutum 182 *cap. 3* Iter Romam, Casinum et ad S. Nilum. Monastica vita Romæ. Miracula 183 *cap. 4* Reditus ad Episcopatum. Resumpta vita monastica Romæ 185 *cap. 5* Ultimus reditus ad Episcopatum. Instructio Ottoni 3 data. Obsessio Bohemorum discessus ad Polonos 186 *cap. 6* discessus in Prussiam : martyrium 187. Alia Vita auctore altero monacho coævo. *Cap. 1* Natales, educatio electio in Episcopum 189 *cap. 2* Dignitas Episcopalis, exercitia virtutum 190 *cap. 3* Iter Romam, Casinum et ad S. Nilum. Vita monastica Romæ 192 *cap. 4* Reditus ad Episcopatum. Hungari instructi. Resumpta vita monastica Romæ 193 *cap. 5* Remissio ad Episcopatum : peregrinatio ad paloca. Cædes quinque fratrum 195 *cap. 6* Iter in Prussiam : martyrium 197 *cap. 7* Martyrium completum. Corpus Duei Polonorum venditum 199. Miracula *ex Annalibus Bohemorum et Chronico Hogenii excerpta a Bohulua Balbino* 200. Historia Translationis *ex Historia Cosmae Pragensis* 203. De Relatione corporis Pragæ dissertatio Balbin 204 et 1000 a.
- 22 Adelbertus Comes Austrobandie in Belgio 73 Vita compendium *ex lectionibus Ecclesiæ Dononiensis* 73
- 30 Adjutor Monachus Tironensis Ord. S. Benedicti in Normannia 823 Vita *ex Lectionibus Officii proprii* 82 ; Miracula *ex Gallico Joannis Theroude* 825
- 23 Aegidius Assisias tertius socius S. Francisci Ord. Minorum Perusii in Umbria 220. Actorum Pars 1 *ex MSS. Perusinis. Cap. 1* Vitæ Aprilis T. III.

- Religiosæ exordia et peregrinationes. Victus manuum labore quesitus 222 *cap. 2* Gesta Fabrian, Reate et ad Castrum-Directæ 224 *cap. 3* Spirituales consolationes et raptus. Obitus pius 226. Pars 2 Aurea verba B. Aegidii *ex MSS. Cap. 1* Collationes quas cum Fratribus habuit 228 *cap. 2* Altera pars 231 *cap. 3* Alia dicta 234 *cap. 4* Dicta ex solo MS. Autuerpiensi 235 *cap. 5* Reliqua dicta ex MS. Silesitico 237. Pars 3 Facta et consilia ædificativa *ex MS. et aliis. Cap. 1* Prudentia ejus consilia 238 *cap. 2* Dona prophetiæ, intelligentiæ et sapientiæ 240 *cap. 3* Extaticæ contemplationes et pius obitus 243 Pars 4 de signis et miraculis *ex MS. Perusino. Cap. 1* Variæ infirmitates curatæ : mortua suscitata, energumena liberata, puerpera adjuncta 244 et 996 d *cap. 2* Variæ sanitates atque etiam mors ex voto impetratæ 246 et 996 e. *cap. 3* Moribundi servati in vivis : Alia beneficia 248 30 Æmilianus miles M. in Numidia 754 Visione cœlesti recreatur. *ex Actis* 757
- 28 Afrosidius, Carilippus Agapius, Eusebius, Martyres Tarsi in Cilicia. *Cap. 1* Notitia ex antiquis Martyrologiis 573 *cap. 2* Qua ratione sint urbi Biterrensi in Gallia adscripti 574 *cap. 3* Idem Hispaniæ nuper adscripti et Officio Ecclesiastico honorati 575
- 22 Agas Persa Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 d
- 30 Agapius Ep. M. in Numidia *ex Actis et Martyrologis* 574
- 28 Agapus Lector M. Tarsi in Cilicia *ex Martyrologis* 573 Galliae et Hispaniæ cum Afrosidio adscriptus 754
- 5 Agathopodes, Diaconus Antiochiæ, *ex Epistolis S. Ignatii et Mroll. Romana* 362
- 22 Agdelas Persa Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 c
- 22 Aithalas Persa Presb. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 c Acta auctore Metaphraste, ... *cap. 2* Captivitas, constantia inter verbera institutio data 24 *cap. 3* Novæ quæstiones et tormenta. Inedia triennalis 25 *cap. 4* Constantia inter tormenta Abductio Arbelam et incarcerationio 6 mensium 26 *cap. 5* Inter nova tormenta constantia 27 *cap. 6* Flagellatio iterata, martyrium, sepultura, miracula 28 Acta Græca *ex MS. Mediceo Regis Galliarum* 11
- 26 Alda sive Aldobrandesca vidua Senensis, tertii Ordinis Humiliatorum 471 Vita *ex Italico Gregorio Lombardelli. Cap. 1* Natales, matrimonium, viduitas, 472 *cap. 2* Pœnitens vita in suburbana solitudine, cœlestibus favoribus cumulata 473 *cap. 3* Extrema vita in hospitali Senensi, miracula, sepultura 474
- 22 Alexander M. Lugdani 7 Acta *ex pervetusto MS.* 7
- 24 Alexander M. in Africa *ex Martyrologis* 268
- 28 Alexander M. Lesinæ in Apulia. Inventionis et translationis Acta 581
- 30 Alexander Dia. M. *ex Martyrologis* 758
- 27 Alpinianus Presb. in Aquitania 485. Vita *ex MSS.* 486
- 30 Amator Presbyter Cordubæ Mart. *ex S. Eulogio* 8

- gio et *Martyrologiis* 815
- 27 Anastasius I Romanus Pontifex. *Cap. 1* Exordium Sedis. Zelus pro fide contra Origenistas 496 *cap. 2* Afri adjuti contra Donatistas. S. Paulinus recreatus, aliæ res gestæ. Obitus, sepultura, Reliquiæ 497
- 23 Anatolius M. apud Græcos ex *Menais et Actis S. Georgii M.* 165
- 25 Anianus Episc. Alexandrinus ex *Martyrol. Eusebio et Eutychio Patriarcha* 361
- 27 Anthimus Ep. M. Nicomediæ 487. *Acta ex MS. Græco* 489
- 24 Anselmus Maconensis Polymartii in Etruria, ex *Ferrario et Brantio* 318
- 27 Antipater M. Cyziæ ex *Menol. Basilii Imp. et Græcis* 624
- 30 Antonia V. M. in Numidia ex *Martyrologiis* 754 et ex *Actis* 757
- 26 Antoninus M. Romæ ex *gestis S. Marcellini Papæ et Martyrologiis* 416
- 27 Antonius Presb. Eremita Lucæ in Italia 476 *Acta ex MS.* 481
- 30 Antonius Ordo Eremit. S. Augustini Monticiani in Etruria. 841. Vita et Miracula ex *MS.* 842 Appendix de cultu et beneficiis collatis ex *MS. Italico* 843
- 22 Apelles Ep. Smyrnæ ex LXX discipulis Christi, ex *Festis Græcis* 4
- 30 Aphrodisius Presb. M. Alexandriæ ex *Mroll.* 753
- 26 Apollonius M. in Africa ex *Martyrologiis* 420
- 28 Aquila M. ex *Mroll. Cassinensi* 577
- 22 Arator M. ex *Martyrologio Hieronymiano* 10
- 29 Artemas M. Cyziæ ex *Menol. Basilii Imp. et Græcis* 624
- 28 Arthemius Ep. Senonen. in Gallia ex *Greg. Turon. Sacssayo et aliis* 584
- 23 Athanasius ex mago Christianus et Mart. ex *Menais et Actis S. Georgii M.* 165
- 29 Atticus M. apud Græcos ex *MSS. Menais* 624
- 27 Attus Dia. M. Antiochiæ : ex *Martyrologus* 493
- 29 Ava Virgo Dononii in Hannonia. ex *Balderico et Molano* 635
- 29 Augustus M. Perusii ex *Martyrologiis* 623
- 26 Aurelius M. Romæ ex *Martyrologiis* 419
- 22 Azades Persa Eunuchus M. sub Sapore ex *Mroll. 19 et Sozomeno* 20 f
- 22 Azes seu Azadanes Persa Dia. M. sub Sapore ex *Mroll. 19 et Sozomeno* 21 e

B

- B**arachus M. Alexandriæ ex *Martyrologiis* 267
- 22 Barbasymes Persa Ep. M. sub Sapore 19 ex *Sozomeno* 21 d
- 22 Basilia M. ex *Martyrol. Hieronymiano* 10
- 26 Basileus Ep. Amasæe in Cappadocia. M. Nicomediæ 420 Pars encomii ex *MS. Græco* 427. *Acta Martyri* auctore Joanne Presb. Nicomediensi ex *MS. Græco* 422 *Acta Græca* LVI
- 29 Basilus M. Nicomediæ ex *Martyrologiis* 622
- 22 Boethres, alius Bicos, Ep. M. sub Sapore ex *Mroll. 19 et Sozomeno* 21
- 29 Bonopus seu Bononia M. Perusii ex *Mroll.* 623
- 24 Bova Abbatisa Remis in Gallia 285. Vita ex *MS.* 286 *Cap. 1.* Ortus nobilis, educatio, vita monastica : monita ab ea Abbatisa sanctimonialibus data 287... *cap. 3.* Documenta varia tradita 290 *cap. 4.* A S. Balderico fratre confortata, luget in ejus obitu 290 *cap. 5.* Pius S. Bove obitus 292
- 30 Bubatos Martyr ex *Martyrologis* 758
- 29 Budentius M. Nicomediæ ex *Martyrologiis* 622

C

- C**aius Papa Mart. *Cap. 1* Elogia antiqua, Gesta circa SS. Sebastianum, Tiburtium et alios Martyres 13 *cap. 2* Gesta circa S. Susannam neptem et alios Martyres 14 *cap. 3* Cultus sacer Reliquiæ 16 et 982 b.
- 26 Calendinus M. in Africa ex *Martyrologiis* 420
- 25 Callista M. Syracensis ex *Menais et Mroll.* 362
- 27 Captus seu Castus Dia. M. in Castello-Ajoviae ex *Martyrologiis* 492
- 22 Carilippus Presb. M. Tarsi in Cilicia ex *Martyrologus* 573. Galliæ et Hispaniæ cum Afrodio scriptus 574
- 27 Carpus seu Cyprus M. in Castello-Ajoviae ex *Martyrologiis* 492
- 29 Caros Ep. M. Atini ex *Ughello et aliis* 621
- 30 Cassius M. in Numidia ex *Martyrologiis* 754
- 27 Castor M. Tarsi in Cilicia ex *Martyrologiis* 487
- 30 Catharina Senensis, Virgo de Pœnitentia S. Dominici 861. Vita auctore Raymundo Magistro Generali, ejus Confessario, ex *MS. et antiqua editione 1* Prologus 862 Prologus alter 867
- PARS I. *Cap. 1* Natales, pueritia pia, Christus spectatus, solitudo petita, votum virginittatis emissum 868 *cap. 2* Mater modeste correctæ, ornatus muliebris admissus, et deploratus : nuptiæ repudiatæ capillitium resectum, molestiæ idcirco toleratæ 872 *cap. 3* Habitus S. Dominici promissus : libertas vitæ cœlibis indulta, et cum pœnitentiæ rigore instituta 875 *cap. 4* Habitus Sororum de Pœnitentia concessus 879 *cap. 5* Discretio spirituum a Christo tradita ; Auctor certior factus de Veritate mirabilium ejus 882 *cap. 6* Doctrina de notitia suæ Dei hausta a Christo. Fiducia in Deum ; judicium de amore Dei et odio sui 885 *cap. 7* Tentationes superatæ. Commereium cum Christo, B. Virgine et Sanctis, desponsatio cum Christo 883. PARS II. *Cap. 1.* Vocatio ad vitam activam, officia humilitatis obita, raptus mentis, ignis innoxie toleratus 891 *cap. 2* Valetudo divinitus reddita ad eleemosynam ferendam : Christo mendicium simulanti propriæ vestes datæ : ova divinitus illæsa et vinum auctum 895 *cap. 3* Lepra contracta et depulsa : agra Deo conciliata, donum noscendi arcana 898 *cap. 4.* obsequium canero laboranti impensum. Spinea corona a Christo oblata : caput cœlesti luce irradiatum : potus ex latere Christi præbitus 900 *cap. 5* Usus frequens Communionis. Vita sine alio cibo tractata, calumniæ ideo toleratæ 903 *cap. 6* Cor cum corde Christi commutatum : mira circa sumptionem Eucharistiæ facta 907 *cap. 7* Stigmata vulnerum Christi impressa variorumque extases 910 *cap. 8* Vita prolongata sensus dolorum Christi communicatus : mors pro tempore ex vehementia amoris obita : aliquis a sputo sanguinis liberatus 913 *cap. 9* Insignia misericordiæ spiritualis miracula proximis impensa 916 *cap. 10* Aliæ singulares peccatorum conversiones 920 *cap. 11* Miracula juvandis corporibus impensa 922 *cap. 12* Alias sanitatum impetratarum exempla 925 *cap. 13* Potestas contra demones exercita 928 *cap. 14* Donum prophetiæ ad proximi commodum 931 *cap. 15* Spiritus ejus propheticus defensio et aliis experimentis probatus 933 *cap. 16* Panes et vinum divinitus multiplicata 936 *cap. 17* Eucharistia frequenter sumpta, a Christo porrecta et ultro delata : favores ad Corpus S. Agnetis de Monte-Politiano

- tiano accepti 939. PARS III. *Cap. 1* Cum Catharina Romam profectus Raymundus, indeque ablegatus, enumerat quos beatæ mortis testes habuit 944 *cap. 2* Efficacia precum pro Ecclesia et Pontifice orantis: ingens desiderium æternorum 948 *cap. 3* Suprema morientis monita: lucta cum dæmone, mors 752 *cap. 4* Felix transitus ad Superos revelatus auctori et matronæ cuidam 954 *cap. 5* Miracula ante et post sepulturam 956 *cap. 6* Patientiam tolerandis impedimentis, in via spiritali objectis 959 *cap. 7* Patientia in obsequiis ægrotantium, in injuriis, in doloribus, et vexationibus dæmonis 962 *cap. 8* Labores pro pace Ecclesiastica componenda suscepti 964. Epistola Barducci de morte Sanctæ 967 Epistola Stephani Carthusiani *Cap. 1* Notitia cum Sancta inita, et directus ad Ordinem Carthusianum 969 *cap. 2*; Extases Catharinæ. Morbi depulsi 971 *cap. 3*. Efficacia sermonum et mirabilis abstinentia 972 *cap. 4* Scientia rerum spiritualium infusa, probata a Theologis: liberalitas in pauperes 974 *Analecta. Cap. 1* Apud Mombrinium *ex vita per Fr. Thomam collecta* 975 *cap. 2* Auctore Bartholomæo Senen. *ex Vita B. Stephani Macconi* 976 *cap. 3* Reliquiæ variis in locis 979 *cap. 4* Bulla Canonizationis a Pio 2 factæ 981 *Miraculum ex MS. Ultrajectino* 985 Alinda Nicolæ Burgensio cui contigit descriptum *ex editione Veneta.*
- 23 Catulinus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 166
 29 Cereyra, V. M. Corcyrensis *ex Menol. Basilii Imp. et Menais* 620
 22 Chrysotelus Presb. M. Cordulæ in Perside *ex Mroll. et Actis S. Laurentii* 11
 23 Chorus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 166
 25 Clarentius, Ep. Viennensi in Gallia. Cultus *ex Mroll. et Breviarus. Tempus Sedis, Reliquiæ Pragiæ* 376
 26 Claudius, M. Romæ *ex Actis S. Marcellini Papæ et Martyrologiis* 116
 30 Claudius, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 22 Clemens, Ep. Sardibus, ex lxx discipulis Christi, *ex Fastis Græcis* 4 b
 30 Clemens, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 30 Clemens, M. Aphrodisiæ *ex Martyrologiis* 759
 30 Clemens, poeta et Confessor apud Græcos *ex Menais et Leone Allatio* 796
 29 Clerius Thaumaturgus, apud Græcos *ex Menais* 618
 26 Cletus Papa *Cap. 1* SS. Cletus et Anacletus diversi Pontifices. Prioris veneratio sacra 413 *cap. 2* Tempus Ordinationis in Episcopum. Pontificatus: alia ejus gesta: Reliquiæ 415
 29 Codomanus M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 622
 30 Colesus, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 30 Concordius, M. in Numidia *ex Mroll.* 754
 24 Corona V. M. Alexandriæ *ex Mroll.* 267 et 1004 e
 30 Cotidia, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 28 Cronanus, Ab. Roscreensis in Hibernia 585 *Vita ex MS. Cap. 1* In Carnobio vitam religiosam cum discipulis ducens claret miraculis 586 *cap. 2* Alia abbi miracula. Roscreensis monasterii fundatio 587 *cap. 3* Reliqua vita Roscreæ acta 588
 30 Crispinus, M. in Numidia *ex Martyrologiis* 754
 30 Crispinus alter, M. in Numidia *ex Mroll.* 754
 28 Cyrillus M. *ex Mroll. Casinensi* 577
 26 Cyrillus, M. Axiopoli in Mysia *ex Mroll.* 419
- 24 Daniel Anachoreta, M. Gerundæ in Hispania 269 *Vita quadamtenus fabulosa aut suspecta* 270
 22 Daniel, M. Laude Pompeia in Italia *ex Ughello et Ferrario.* 17
 22 Dausas Persa, Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 e
 21 Deodatus, Ab. Blesensis in Gallia 275 *Compendium Vitæ ex MS.* 276 *Alia Vita ex MS.* 277
 30 Desideratus, Presb. Cabilone *ex Gregorio Turonensi* 787
 30 Demetrius, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 30 Demetrius, M. in Numidia *ex Martyrologiis* 754
 30 Desiderius, Ep. Cabilon. *ex Vita S. Arigii* 787, 788 c d
 30 Diodrus Martyr *ex Martyrologiis* 758
 27 Dioscorus, M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 493
 28 Didymus et Theodora, Martyres Alexandriæ 578 *Passio ex Actis Præconsularibus* 579
 24 Doda sanctimonialis, Remis in Gallia 285 *Vita ex MS.* 286... *cap. 2* Ortus, educatio, et spreitis nuptiis vita monastica 288... *cap. 4* A S. Balderico confortata, in ejus obitu luget 289 *cap. 5* Pius S. Dodæ obitus 292
 28 Domitiana M. *ex Mroll. Casinensi* 577
 30 Donatus, Ep. Eurææ in Epiro *ex Vita MS. Menais et Sozomeno* 773
 23 Donatus, M. apud Græcos. *ex Menais et Actis S. Georgii M.* 166
 24 Donatus, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 267
 24 Donatus alter, M. Alexandriæ *ex Mroll.* 267
 28 Donatus, M. in Numidia *ex Martyrologiis* 577
 30 Donatus, M. in Numidia *ex Martyrologiis* 754
 30 Dorotheus Presb. M. Alexandriæ *ex Mroll.* 753
 30 Dugdus, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
- E
- Egbertus Presbyter Anglus, post vitam in Hibernia actam mortuus in insula Hyensi 315 et 1004 f *Vita ex Historia Eccles. Bedæ* 315
 21 Elisabetha, Virgo Thaumaturga apud Græcos *ex Menol. Basilii Imp. et Odis.* 275
 27 Elpidius, M. in Lydia *ex Martyrologiis* 492
 30 Emelianus, M. Aphrodisiæ *ex Martyrologiis* 759
 30 Emilianus, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 22 Epipodius, M. Lugduni 7 Acta *ex pervetastis MSS.* 7
 27 Eppens, Presb. M. Melitani *ex Martyrologiis* 492
 30 Ereonwaldus, Ep. Londinen. et Ab. Chertese-ensis in Anglia 789. *Vita ex Capgravo. Cap. 1* Natales ejus et S. Ethelburgæ sororis. Quædam miracula 790 *cap. 2* Mors et sepultura. Sepulchrum ab igne divinitus servatum. Translatio corporis 791 *cap. 3* Incendium restinctum, morbi sublato. Prof. nantes ejus festum paniti 793 *cap. 4* Alia quædam beneficia præstita 794
 25 Erminius, Ep. et Ab. Lobiensis in Belgio 378 *Vita auctore Ansone Ab. Lobien. ex MSS.* 378
 26 Ethenia, M. in Africa *ex Martyrologiis* 420
 27 Euanthia, M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 493
 26 Evasia, M. in Africa *ex Martyrologiis* 420
 27 Eulogius, Xenodochus Constantinopolitanus *ex Menais* 499
 25 Evodius, M. Syracusis *ex Menais et Mroll.* 362
 29 Euphrasius, ex latrone Martyr in insula Coreyra *ex Græcis* 620
 24 Eusebius, M. Nicomediæ *ex Actis S. Georgii. Menologio Basilii Imp. et alius* 265
 28
- D
- Dagarus, M. Aphrodisiæ *ex Martyrologiis* 759

- 28 Eusebius, Ep. Cibali in Pannonia 571 Acta passionis *ex MS.* 572
 28 Eusebius Eunuchus, M. Tarsi in Cilicia, *ex Mroll.* 573 Galliae et Hispaniae perperam adscribitur 568
 28 Eusebius, M. Corcyrae in Ionio mari. *Ex Menologio Basilii et Menæis* 574
 26 Euthymia, M. Antiochiæ *ex Martyrologiis* 419
 30 Eutropius, Ep. Santonensis M. Fabulosa multa rejecta. Aliqua dantur *ex Gregorio Turonensis, et Petro de Natalibus.* Cultus : Reliquiæ 742 Miracula *ex MSS.* Cap. 1 Varii a submersione et igne liberati 744 cap. 2 Captivi ex carceribus liberati 746 cap. 3 Profanatores festi puniti : energumeni liberati 748 cap. 4 Alia beneficia 750
 29 Eutyehius, M. Cyzici *ex Menologio Basilii Imp. et Græcis* 624
 27 Eutyehius, M. in Lydia *ex Martyrologiis* 492
 26 Exuperantia V. Trevis in Gallia *ex Mrol. Trecenti et aliis* 427

F

- F**asilus, M. in Numidia *ex Mroll.* 754
 29 Faustinus, ex latrone Martyr in insula Corcyra, *ex Græcis* 620
 23 Faustinus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 466
 24 Faustinus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
 24 Faustus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
 26 Felicia, M. in Africa *ex Martyrologiis* 420
 27 Felicia, M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 493
 26 Felicissima, M. in Africa *ex Martyrologiis* 420
 23 Felix Presb. M. Valentiae in Gallia 98. Vita auctore coarvato 98
 23 Felix, M. Romæ *ex Martyrologiis* 466
 23 Felix, M. in Africa *ex Martyrologiis* 466
 23 Felix alter, M. in Africa *ex Martyrologiis* 466
 24 Felix, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 267
 26 Felix, M. in Africa *ex Martyrologiis* 420
 27 Felix, M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 493
 30 Felix, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 753
 30 Felix alter, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 753
 25 Fidelis, Hispelli in Umbria *ex Annalibus Hispeliensibus* 377
 29 Filocastus, M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 622
 29 Filocosus, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 623
 24 Firianus, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 267
 28 Firmianus, M. Lesinae in Apulia. Inventionis et translationis Acta 581
 30 Flavius, Ep. Cabilonen. a Joanne Papa VIII Sanctis adscriptus 787, 788 d e
 25 Florebertus Ep. Leodiensis *ex Mroll. Chronicis et aliis* 380
 30 Florentinus, in Numidia *ex Martyrologiis* 754
 30 Florianus, M. in Numidia *ex Martyrologiis* 754
 24 Florianus, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 267
 30 Forannanus, Abbas Walcidiori in Belgio Ord. S. Benedicti 816. Vita auctore Roberto monacho Walciodorensi. *ex MSS.* 817 Cap. 1 Natalis, Episcopatus abdicatus : mare miraculo trajectum, Abbatialis dignitas suscepta, ægri sanati, mors etc. 817 cap. 2 Corpus ejus jussu de centius humatum. Energumeni et alii ægri sanati 810 cap. 3 Aeger sanatus, naufragus servatus. Epilogus 822. Alia Acta *ex MSS.* Chronico Walciodorensi 823 Cap. 1 Monasterii S. Michaelis aliorumque cœnobi-
 rum et demum Walciodorensis fundatio, et pia fundatoris vita 824 cap. 2 Adventus S. Forannani, sub quo monasterium Metensi Ep. subjectum, et Hasteriensis cœnobii accessione auctum 826 cap. 3 Testamentum et pia mors

- Eilberti Comitis ac S. Forannani 829
 24 Forianus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
 24 Fortunata, M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
 23 Fortunatus Diac. M. Valentiae in Gallia 98 Vita auctore coarvato
 25 Fortunatus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 364
 24 Fortunus, M. Alexandriae *ex Mroll.* 267
 24 Fortunus alter, M. Alexandriae *ex Mroll.* 267
 30 Fortunus, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 753
 25 Frauca V. Abbatissa Ord. Cisterciensis Placentiæ 383 Epistola Lanfranci Prioris de ejus gloria cuidam revelata 384 Vita auctore Bertramo Reoldo *ex MSS.* 386 Cap. 1 Natales, vita religiosa. Prælatura S. Syri : dispositio ad fundationem Cisterciensem 388 cap. 2 Cisterciensis parthenonis institutio, et in ejusregimine reliqua vita et felix obitus 391 cap. 3 Translatio corporis duplex et miracula 393 cap. 4 Alia miracula 396 cap. 5 Aqua ex ossibus scaturiens : cæcis visus, infirmis sanitas red-
 dita 398 cap. 6 Reliqua miracula 399 Sermone Monasteriis ex hoc prodeuntibus 402 Appendix 1 de postrema translatione, cultu, sacellis, et miraculis posterioribus 403. Appendix 2 Gratiae recentiores *ex MS. Italica* 403
 22 Franciscus, Ord. Minorum, Fabriani in Piceno 89 Vita *ex Annal. Francisc.* Cap. 1 Vocatio ad religionem et in ea profectus 89 cap. 2 Miraculain vita, pius obitus 91 cap. 3 Miracula post mortem et variæ corporis translationes 93 Alia Vita auctore Nepote *ex MS.* 992 Cap. 1 Synopsis Vitæ et virtutum 992 cap. 2 Miracula in Vita patrata 994 cap. 3 miracula post mortem et translationem 996 Hymni 999
 24 Fuscinus, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 267

G

- G**aber, M. in Numidia *ex Martyrologiis* 754
 30 Gajanus, M. in Numidia *ex Mroll.* 754
 27 Gennosa, M. Antiochiæ *ex Martyrologiis* 493
 27 Genesisius, M. in Lydia, *ex Martyrologiis* 492
 23 Georgius Megalo-Martyr, Liddæ seu Diospoli in Palæstina *Comment. prav.* §. 1 Acta vetustiora, Latina apocrypha, Græca melioris fidei 101. § 2 Acta recentiora et minus sincera tam apud Græcos quam apud Latinos 104. § 3 Pugna cum dracone SS. Georgio et Theodoro afficta, occasione imaginum exprimentium victoriam de diabolo 103. § 4 An S. Georgius fuerit primus decimæ persecutionis Martyr, ab Eusebio sine nomine commemoratus 108. § 5 Cultus statim ab initio diffusus, ædificatione templorum et Reliquiarum distractione 110. § 6 Hereticorum contra existentiam ejus blasphemie confutantur 114. § 7 Posteriores translationes Reliquiarum, et templa ac monasteria iis locupletata 115. Acta *ex MSS.* Græcis et Lipomano. Cap. 1 Persecutio a Diocletiano excitata, Georgii generosa confessio, tormenta primæ diei 119. cap. 2 Nova tormenta et miracula : victoria de Athanasio imago 121. cap. 3 Extrema de tyranno victoria 123. Acta Græca. *Ex bibliotheca Florentina Magni Ducis* 1x. Alia Acta sola Græca auctore Metaphraste. *Ex MS. Vaticano* xv item Encomium Auctore S. Andrea Archiep. Cretensi. *Ex MS. Vaticano* xx. Encomium auctore Georgio Cyprio Patriarcha CP. *Ex MS. Græco* 124. Cap. 1 Patria, parentes, oblatio ultronea et prima coram tyranno tormenta 124. A supplicio rotæ et vivæ caleis lossa illæsus exit 126. cap. 3. Crepidis ignitis calceatus redarguit tyrannum 128.

128. *cap. 4* Veneficia superata, mortui suscitati 129. *cap. 5* Extrema de idolis victoria: capitis supplicium 131. Epilogus 132. Eadem Græce ex *MS. Vaticano* xxv.
- Analecta. *Cap. 1* Translatio capitis et brachii Venetias 123. *cap. 2* Translatio aliarum Reliquiarum in Belgium 135. *cap. 3* Miraculosa liberatio pueri Paphlagonis e captivitate Bulgarica. *Ex MS Græco, interprete Petro Possina S. J.* 137. Eadem Græce. *Ex MS. Vaticana* xxxv. *cap. 4* Alia miracula vetustiora. *Ex Menæis Græcorum et Adam nano Scoto* 143. *cap. 5* Saraceni injuriosi punitio, conversio, et martyrium 145. *cap. 6* Violatores alii divinitus puniti 147. *cap. 7.* Georgiani auxilii devote implorati efficacia variis exemplis demonstrata 150. *cap. 8.* S. Georgius Τροπαιον-εφόρος et Christianorum exercituum dux 153. *cap. 9* De Ordine S. Georgii in Austria 156. *cap. 10* Ordo Periscelulis Anglicanæ sub patrocínio S. Georgii et alibi alii 159. *1 cap. 1* S. Georgii patrocínio et specialis cultus in Anglia 162. Aliud miraculum Græcum. *Ex MS. bibliothecæ Ambrosianæ* xxxix.
- 23 Georgius, Ep. Svelli in Sardinia 215. Encomium ex *Jonune de Arca Vita auctore Paulo...* *Ex MS.* 216. Appendix de cultu in Sardinia. *Ex Dima Serpis* 1000.
- 24 Georgius, M. Thebaeus Pinaroli in Pedemontio. *Ex Ferrario et Bractio.*
- 23 Gerardus, Ep. Tullensis ad Mosellam 207 et 1000 d *Vita auctore Viudrico Albate S. Apri* *Cap. 1* Natales, profectus in virtutibus. Ordinatio Episcopalis 208. *cap. 2* Virtutes Episcopales, templa erecta, translata Reliquiæ: iter Romanum: aqua in vinum versa 209. *cap. 3* Farina et panes ob eleemosynas multiplicati: alia miracula et opera pia 211. *cap. 4* Gravis persecutio tolerata: pius obitus duobus Sanctis revelatus 213. Appendix ex *Chronico Senaniensi* 215
- 27 Germana, M. Nicomediæ. *Ex Martyrologiis* 493
- 28 Germana V. Corpus et cultus Henrici in Belgio 583
- 30 Gemini duo, MM. in Numidia. *Ex Martyrol.* 754 et *Actis* 757 f
- 27 Germanus, M. in Ægypto. *Ex Martyrologiis* 493
- 29 Germanus Presb. M. Alexandriæ ex *Martyrol.* 622.
- 29 Germanus, M. Nicomediæ ex *Martyrologiis* 622
- 27 Germina, M. Nicomediæ. *Ex Martyrologiis* 493
- 26 Germinianus, M. in Africa. ex *Martyrologiis* 420
- 23 Glycernus, M. apud Græcos. *Ex Menæis et Actis S. Georgii M.* 166
- 29 Gondebertus, M. Avennaci in Territorio Metensi 627. *Vita ex antiquis Lectionibus officii proprii* 630
- 25 Gramatius, Ep. Metensis. *Ex Martyrologiis et Warnfrido* 372
- 29 Gratus, M. in Africa ex *Martyrologiis* 623
- 24 Gregorius, Episcopus Illiberitanus in Hispania. *Ex Martyrologiis, S. Hieronymo, Eusebio Ver- cellensi et aliis* 272 et 1004 f
- 30 Gualfardus, solitarius Veronæ 836. *Vita ex MS Veronensi* 837. Translatio Reliquiarum Verona Augustam Vindelicorum ex *MSS.* 840
- 30 Gududus, M. in Numidia ex *Martyrologiis* 754
- 24 Guilielmus Firmatus, Moritonii in Normannia 336. *Vita auctore Stephano Episcopo Redonensi ex MS.* 336. *Cap. 1* Initia, secessus in eremum, peregrinatio in Orientem 337. *cap. 2* Reversio in Galliam. *Vita in solitudine acta. Miracula et prophetiæ* 338. *cap. 3* Habitatio ad Rhodanum. Reditus Mantileium. Obitus 341. *cap. 4* Historia translationis et miraculorum 342. Rhythmus sen Sequentia 343.
- 26 Guilielmus Pater et Peregrinus filius, Antiocheni, Foggiae in Italia 469. *Vita ex MSS. Ecclesiæ Foggiensis. Pars 1* Ex lectionibus ad Matutinum recitatis 469. *Pars 2* Ex hymnis, responsoriis et antiphonis 470.

H

- Helena, vidua tertii Ordinis Eremitarum S. Augustini, Utini in Ducatu Foro-Julii 249. *Vita auctore Fr. Simone Romano. Ex MS. Italico.* 250. *Cap. 1* Marito vidua suscipit habitum S. Augustini, et vitam instituit austerissimam 251. *cap. 4* Paupertas, taciturnitas, patientia in adversis 253. *cap. 3* Visiones et miracula 255. *cap. 4* Obitus et sepultura 256. Alia *Vita auctore Jacobo Philippo Bergomensi.* 257
- 22 Helmas Presb. M. Corduke in Perside. *Ex Martyrologiis et Actis S. Laurentii* 11
- 24 Hebractus, in Anglia. *Ex Martyrologiis.* Inquisitum quis fuerit: num Abbas Wirensis? an Magister B. Alcuini? 293
- 25 Heribaldus, Ep. Antisiodori. *Ex Martyrologiis, Monacho Antissiodorensi et Lupo Ferrariensi* 382
- 27 Hermes, miles, M. Melitinæ. *Ex Martyrol.* 492
- 25 Hermemphus, M. in Africa ex *Martyrologiis* 364
- 25 Hermogenes, M. Syracusis. *Ex Menæis et Martyrologiis* 362
- 27 Hermogenes, M. Melitinæ. *Ex Martyrologiis* 492
- 24 Herus, M. in Africa ex *Martyrologiis* 268
- 30 Hildegardis Regina, uxor Caroli Magni. § 1 Vitæ sanctitas, inventio ipsius et filii Ludovici Pii 797. § 2 Matrimonium SS. Caroli et Hildegardis: hujus maternum genus ex Suevis: paternum anex Francis? 799. § 3 Fundatio et restauratio Campidonensis cænobii 801. Acta a monacho Campidonensi 15 seculo collecta. *Ex MS.* 802. *Cap. 1* Matrimonium: fundatio Campidonensis: mors pia. Ludovicus Carolo patri succedit 802. *cap. 2* Inventio Sanctorum corporum, post varia ad invocationem eorum miracula 805. *cap. 3* Cæci, surdi, muti, paralytici sanati 806. *cap. 4* Energumeni liberati, hydropici et contracti sanati, mortui suscitati 809. Appendix ex *Annalibus Suericis Martini Crusii* 811.
- 27 Hilpidius, M. Melitinæ ex *Martyrologiis* 492
- 22 Honofria V. M. Romana. Corpus Antuerpiæ. *Ex Bullis translationum* 17
- 30 Honoratus, M. Alexandriæ ex *Martyrologiis* 753
- 30 Honoratus alter, M. Alexandriæ. *Ex Martyrol.* 753.
- 24 Honorius, Ep. Brixien. 279. *Vita a Bernardino Fayno Italice scripta* 280. *Cap. 1* Genus nobile, Vita eremitica. Alachis Ducis et Loagabardorum conversio 280. *cap. 2.* Gesta in Episcopatu 281. *cap. 3* Translationes corporis et veneratio apud Brixianos 282
- 30 Honorus, M. Alexandriæ ex *Martyrologiis* 753
- 22 Hormisdas Persa, Ep. M. sub Sapore 19 ex *Sozomeno* 21 d
- 30 Hoyldis Virgo Deo devota, Trevis in Campania 782. *Vita ex MS. cænobii S. Hoyldis* 783
- 29 Hugo, Abbas Cluniacensis. §. 1 Decessores ejus. ætas, discipuli, ici memora mabiles 636 §. 2 Imperatorum et Regum, erga eum observantia 637 §. 3 Fundatio Marciniacensis, cultus S. Hugonis, scriptores Vitæ 640. *Vita auctore Hildeberto Ep. Cenomanensi* 641. *Cap. 1* Natalis, susceptio habitus monastici, dignitas Abbatialis:

- Abbatialis : virtutes in ea 642 *cap.* 2 Gratia apud Henricum II Imp. Legatio in Hungaria. Concilium Remense Alphonsus R. Hispan. liberatus. Cænobium Marciniacense 644 *cap.* 3 Arcana animorum inspecta et futura prædicta 646 *cap.* 4 Morbi curati 648 *cap.* 5 Angelorum tutela mala, depulsa. Liberalitas compensata 650 *cap.* 6 Multi ad vitam monasticam adducti. Templum amplificatum 652 *cap.* 7 Mors præscita et pie obita : receptio in cælum revelata 653. Alia Vita, Auctore Raynaldo Ab. Vezeliacensi, dein Archiep. Lugdunensi *ex MS.* 656. *Cap.* 1 Adolescentia pie transacta, tirocinium vitæ monasticæ, dignitas Abbatialis, liberalitas in pauperes, familiaritas uni Christo, potestas in daemones 656 *cap.* 2 defunctus a pœnis, ægri a morbis liberati : templa et cænobia extracta aut reformata 67 *cap.* 3 Secreta animorum cognita, futura prædicta, morbi curati 659 *cap.* 4 Concilium Rhemense celebratum : schisma compositum. Pius obitus 660. Synopsis Vitæ metrica. Auctore eodem Raynaldo *ex MS.* 661 Epitome Vitæ ab Ezalone et Gilone ab obitu scriptæ *ex MS.* 663. *Analecta. Cap.* 1 Ex epistola Hugonis monachi 663 *cap.* 2 Ex vita per eundem Hugonem 667 *cap.* 3 Ex collectione anonymi 668
- 27 Husandus, M. in Castello Ajoviae *ex Martyrologiis* 492
- I.
- I** barnus, Episcopus Hibernus, *ex Actis S. Abbani S. Patricii et alius* 173 et 1000 e
- 30 Igneus Martyr *ex Martyrologiis* 754
- 30 Indaletius, Ep. Urcitanus in Hispania 731 *Acta Translationis auctore Hebrethimo Cinniacensi* 733 *Pars* 1 Perquisitio et inventio Corporis sub Abbate Sanctio 733. *Pars* 2 Translatio ad monasterium Pannatense 737 *Miracula ex Hist. Pannatensi Joannis Bris* 739
- 29 Inischolus, ex latrone Martyr, in insula Coreyra *ex Græcis* 620
- 22 Isaacus Persa, Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 e
- J
- J** acobus, Ordinis Minorum observantium S. Francisci, Btecto in Apulia 532 Processus de sanctitate et miraculis *ex MS. Cap.* 1 *Acta præliminaria anni 1628 et sequentis* 533 *cap.* 2 Syllabus testium citatorum et auditorum 534 *cap.* 3 Responsiones ad ix articulos propositos 536 *cap.* 4 Miracula usque ad annum 1619 facta 540 *cap.* 5 Miracula usque ad annum 1623 inclusive 542 *cap.* 6 Reliqua miracula in judicio exhibita 545 *cap.* 7 Miraculorum post conclusionem Processus descripta 547. *Appendix ex Scriptoribus recentioribus impressis* 549
- 22 Jacobus Persa, Presb. M. sub Sapore 19 *ex Mroll. et Sozomeno.* 29 b
- 22 Jacobus Persa, Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 d
- 30 Jacobus Diac. M. in Numidia *ex Actis et Mroll.* 754 dice cruciatus et visione animatus capite plectitur 756, 757
- 24 Januarius, M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
- 29 Januarius, ex latrone Martyr, in insula Coreyra *ex Græcis* 620
- 22 Joannes Persa, Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 e
- 27 Joannes Conf. Hegumenus monasterii Catharorum, sub Leone Armeno plurima passus, *ex Menologio et Menais* 501
- 27 Joannes, M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 493
- 38 Joannes, Ep. Cabilonen. *ex Sudonio Apollinari* 778, 779 a b
- 22 Jocundus, M. in Africa *ex Martyrologio Corbeiensi* 364
- 30 Jocundus, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
- 22 Josephus Persa, Presb. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 e *Acta Auctore Metaphraste. Cap.* 2 Captivitas, constantia inter verbera, institutio tædæ 24 *cap.* 3 Novæ quæstiones et tormenta, Inedia triennis 25 *cap.* 4 Constantia inter tormenta. Abductio Arbelam et incarcerationatio 6 mensium 26 *cap.* 5 Inter nova tormenta constantia 27 *cap.* 6 Flagellatio iterata, martyrium, sepultura, miracula 28, *Acta Græca ex MS. Mediceo Regis Galliar.* 37
- 22 Juliannus, Ep. Viennæ in Gall. *ex Mroll. et Officio Ecclesiastico* 39
- 26 Julius, M. in Africa *ex Martyrologiis* 420
- 27 Julius M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 493
- 30 Julius, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
- 26 Justa, apud Græcos *ex Menais* 482
- L
- L** etissima, M. Nicomediæ *ex Mroll.* 493
- 30 Laurentius, M. Presb. in Cisalpinis *ex Novaria sacra Caroli a Basilica Petri, Officiis propriis, et Ferrario* 772
- 26 Lectissimus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 420
- 29 Leo Episcopus, ex insula Samo Venetias translatus, *ex Petro de Natalibus et fastis* 633
- 22 Leo, Episc. Senonen. in Gallia. Tempus Sedis. *Acta ex Lectionibus Ecclesiæ.* 31
- 22 Leonides, pater Origenis, *ex Eusebio atisque Græcis et fastis Latins* 10
- 26 Leonides, M. Antiachiæ *ex Martyrologiis* 419
- 24 Leontius, M. Nicomediæ *ex Actis S. Georgii M. Menol. Basilii Imp. et aliis* 263
- 24 Liberalis, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 267
- 27 Liberalis, Altini in territorio Tarvisino 494 *Vitæ synopsis ex MS.* 494 alia *ex Ferrario* 495
- 29 Liberius, Ep. Ravennat. *ex Ruben et aliis* 621
- 27 Lolion Junior, M. apud Græcos *ex Menais* 494
- 24 Longinus, M. Nicomediæ *ex Actis S. Georgii M. Menol. Basilii Imp. et aliis* 263
- 22 Lucas Diac. M. Cordulæ in Perside *ex Mroll. et Actis S. Laurentii* 11
- 28 Luchsius seu Lucensis, 3 Ord. S. Francisci in Etruria 600 Epitome Vitæ antiquioris *ex MS.* 602 Vita auctore Bartholomæo de Tolomeis *ex MS.* 604 *Cap.* 1 Ratio vitæ ante et post conversionem : caritatis officia proximis impensa 604 *cap.* 2 Orationes, extases, mortificationis et paupertatis studium 608 *cap.* 3 Humilitas et patientia, mors, miracula 610 *cap.* 4 Reliqua miracula 613.
- 28 Lucianus, M. in Numidia *ex Martyrologiis* 577
- 28 Lucianus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 577
- 30 Lucianus, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
- 26 Lucidus, Ep. Veronensis *ex Historicis Veronensibus* 428
- 30 Lucius, M. Aphrodisiæ *ex Martyrologiis* 759
- 22 Lucius, Ep. Laodiceæ ex LXX discipulis Christi *ex Fastis Græcis* 4
- 24 Luciu, M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
- 30 Ludovicus, M. Cordubæ *ex S. Eulogio et Mroll.* 813
- 30 Ludovicus puer, a Judeis uccisus in Suevia

pag.	987		
27 Lupicinus, M. in Lydia ex <i>Martyrologiis</i>	492	et <i>Sozomeno</i>	21 d
M			
M aares Persa, Ep. M. sub Sapore 19 rex <i>Sozomeno</i>	21 d	30 Mariannus Lector, M. in Numidia ex <i>Actis et Martyrologiis</i> 734 dire cruciatus, visione animatus capite plectitur	736, 757
25 Macallens, Ep. in Cruadachia Hiberniæ ex <i>Vita S. Brigide et Mroll. Hibernicis</i>	369	27 Marinus M. in Lydia ex <i>Martyrologiis</i>	492
25 Macedonius, Ep. CP. 1 Minus honesta initia purgata insigni confessione 372 cap. 2 Insidiæ structæ, exilium 373 cap. 3 Obitus, miracula, cultus	375	30 Marinus, Presb. M. Aphrodisiæ ex <i>Mroll.</i>	759
25 Machaldus, Ep. in insula Hiberniæ Manuia ex <i>Vita S. Patricii et Colgano</i>	369	26 Marius, M. Antiochiæ ex <i>Martyrologiis</i>	419
29 Maculus, M. Perusii ex <i>Martyrologiis</i>	623	23 Marolus Ep. Mediolani ex <i>Breviario, Ennodio et aliis</i>	174
29 Magus, M. Cyzici ex <i>Menol. Basilii Imp. et Græcis</i>	624	25 Martia, M. in Africa ex <i>Martyrologiis</i>	364
30 Majorica, M. Aphrodisiæ ex <i>Martyrologiis</i>	759	29 Martialis, M. Nicomediæ ex <i>Martyrologiis</i>	622
30 Majorica, M. Alexandria ex <i>Martyrologiis</i>	753	30 Martinus, M. Alexandria ex <i>Martyrologiis</i>	744
28 Malina, M. Tarsi in Cilicia ex <i>Martyrologiis</i>	573	28 Martyres Presbyteri duo S. Marci Episcopi Atini In <i>hujus Actis</i>	553 et seqq.
28 Manilius, M. in Numidia ex <i>Martyrologiis</i>	577	29 Martyres duo Alexandria ex <i>Martyrologiis</i>	623
29 Manilus, M. Perusii ex <i>Martyrologiis</i>	623	24 Martyres iv Nicomediæ, socii SS. Eusebii Neonis et aliorum ex <i>Actis S. Georgii, Menol. Basilii Imp. et aliis</i>	265
22 Manreandes Persa, Chorep. M. sub Sapore 19 ex <i>Sozomeno</i>	21 e	27 Martyres vi in Ægypto ex <i>Martyrologiis</i>	493
25 Mansuetus M. ex <i>notitia Corporis Romæ allati in Gallias</i>	366	29 Martyres vi in Africa ex <i>Martyrologiis</i>	623
29 Manumius, ex latrone Martyr, in insula Coreyra ex <i>Græcis</i>	620	25 Martyres viii Anachoretæ apud Græcos ex <i>Menais</i>	377
26 Marcellinus Papa M. Cap. 1 S. Marcellianus a S. Marcello diversus. Tempus Sedis, alia gesta 416 cap. 2 Idius lapsus, pœnitentia, martyrium : cultus Reliquiæ, tempus successionis S. Marcelli 417 cap. 3 Objecta contra lapsum ejus et pœnitentiam, et contra Pontificatum S. Felicis 2 Papæ rejiciuntur	999	30 Martyres xii Aphrodisiæ ex <i>Martyrologiis</i>	759
24 Marcia, M. in Africa, ex <i>Martyrologiis</i>	268	24 Martyres xxiv Alexandria ex <i>Martyrologiis</i>	267
26 Marciana, M. in Africa ex <i>Martyrologiis</i>	420	30 Martyres xxiv ex <i>Martyrologiis</i>	758
26 Marcianus, M. in Africa ex <i>Martyrologiis</i>	420	22 Martyres xxxiv Lugduni, cum SS. Epipodio et Alexandro	8
27 Marcianus, M. in Ægypto ex <i>Martyrologiis</i>	493	28 Martyres lxxii in Numidia ex <i>Mroll.</i>	577
29 Marcianus, M. Alexandria ex <i>Mroll.</i>	623	28 Martyres clxx Tarsi in Cilicia ex <i>Mroll.</i>	573
29 Marcianus, M. Perusii ex <i>Martyrologiis</i>	623	22 Martyres Clerici Persæ ccl sub Sapore 19 ex <i>Mroll. et Sozomeno</i>	21 d
25 Marcus Evangelista, Ep. Alexandrinus M. §. 1 Veneratio apud Latinos, Græcos et Ægyptios. Acta vitæ et martyrii varia 346 §. 2 Tempus vitæ et martyrii. Evangelium scriptum : alia illi tributa 347 Apostolatus Aquileiæ ex 2 MSS. 349 et 1005 Apostolatus Alexandrinus et martyrium ex 12 MSS. 350 Appendix ex <i>Vita S. Petri Ep. Alexandrini et M.</i> 352 Encomium Auct. Procopio Diac. et Charthophylace Interp. Jo. Francisco Albano ex <i>MS. Græco</i> 352 De cultu Venetiis 354 Historia Translationis ex <i>MS. Apparitio et miracula ex MS. libri Petri de Calo</i> 358 Appendix ex <i>Breviario Carmelitano</i> 1495 anni et aliis	360 et 1007	28 Martyres cclxx in Africa ex <i>Martyrologiis</i>	577
28 Marcus Episcopus martyr Atini in Campania §. 1 Vita, passio ac sepultura : Corporis inventio 553 §. 2 Translatio et cultus. Quædam figmenta rejecta 555 Acta Auctore Adenulpho Archiep. Capuano ex <i>MSS.</i> Epistola dedicata 557 Prologus 559. Cap. 1 Genus, religio, baptismus, prædicatio, Episcopatus, 558 cap. 2 Miracula : oratorium et Sacerdotes consecrati, Gentiles conversi. Martyrium, sepultura 560 Historia inventi et translati Corporis ex <i>MS. Cap. 1 Templum Sancti extructum et dirutum : jumenta istie ponentes puniti. Corpus et caput repertum</i> 563 cap. 2 Miracula dein patrata 565. Versus de eadem re ex <i>MS.</i> 566 Miraculum ex <i>MS. Italico</i> 566		22 Martyres Persæ xvi millia suis nominibus olim nota, et alii innumeri sub Sapore 19 ex <i>Sozomeno</i> 12 f	
22 Mareas Persa Ep. M. sub Sapore ex <i>Mroll.</i> 19		26 Martyres, socii aliorum in Africa ex <i>Mroll.</i>	420
		30 Martyres plurimi Clerici et Laici in Numidia ex <i>Martyrologiis</i>	754
		29 Mar-alius, ex latrone Martyr in insula Coreyra ex <i>Græcis</i>	620
		30 Maternianus, Ep. Remensis in Gallia 766 Vita ex <i>MS. Cap. 1 Natalis, educatio, ordinatio Episcopalis</i> 768 cap. 2 Miracula 769 cap. 3 Accessus ad S. Hilarium. Pius obitus	771
		24 Maventus, M. Alexandria ex <i>Martyrologiis</i>	267
		28 Maurilius, M. in Numidia ex <i>Martyrologiis</i>	577
		24 Mauritius, M. Thebæus Pinaroli in Pelusontio ex <i>Ferrario et Brantio</i>	268
		27 Maurus, M. Anthiochiæ ex <i>Martyrologiis</i>	493
		27 Maurus, M. in Castello Ajoviciæ ex <i>Mroll.</i>	492
		30 Maxentia, vidua Tridenti, mater S. Vigili Ep. Vita ex <i>duplici MS.</i>	781
		26 Maximus, M. in Africa ex <i>Martyrologiis</i>	420
		27 Maximus, M. in Ægypto ex <i>Martyrologiis</i>	493
		30 Maximus, M. apud Asiam 740 Acta Martyrii ex 4 MSS.	740
		30 Maximus, M. apud Græcos ex <i>Menais</i>	741
		29 Meginus, M. Perusii ex <i>Martyrologiis</i>	623
		22 Melanius, Ep. Trevis in Gallia ex <i>Camuzato, Des Guervais et aliis</i>	29
		24 Mellius, Ep. Londinensis et Archiep. Cantuariensis 283 Vita ex <i>Histor. Eccl. Bedæ</i> 283 Miracula ex <i>Legenda Copgravi</i>	285
		24 Memmerus, M. in Africa ex <i>Martyrologiis</i>	268
		28 Memnon Thaumaturgus, Hegumenus apud Græcos ex <i>Menol. Basilii Imp. Menais et MS. Synaxario</i>	584
		30 Mercurialis, Ep. Forolivien. Cap. 1 Cultus, actus. Vita scripta et examinata 760 cap. 2 Translationes corporis, Miracula recensita. Figmenta rejecta 762 cap. 3 Vita ex picturis antiquissimis adumbrata ex <i>MS.</i>	763
		30 Meritus, M. Alexandria ex <i>Martyrologiis</i>	753
			34

- 24 Metrona, V. M. Perusii *ex Martyrologiis* 623
 24 Meturus, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 267
 30 Meturus, M. Aphrodisiae *ex Martyrologiis* 759
 30 Michael de Barga Ord. Minorum observantium
 prope Lucam in Hetruria *ex Hadringho et aliis*
 988
 30 Michomeres, Tornodori in Campania Gallicana
ex Officio Ecclesiastico et Vitu S. Germani Ep.
Antissiodorensis 784
 24 Milites LXX Martyres, cum Saba Gotho Duce
ex Menol. Basilii Imp. 263
 22 Milles seu Mellisius Persa, Ep. M. sub Sapore
ex Martyrologiis 19 et Sozomena 21 e
 22 Morias Persa, Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno*
 21 d
 30 Mommimus, M. in Numidia *ex Mroll.* 754
 22 Mucius Dine. Conduke in Perside *ex Mroll. et*
Actis S. Laurentii 11
 30 Mulier cum duobus Geminis, M. in Numidia *ex*
Mroll. 754 et in Actis 757 f
 57 Multitudo universa gregis S. Anthymi, cum ipso
 martyrio affecta Nicomediae. *In actis illius* 487

N

- N**abor, M. in Africa *ex Mroll.* 166
 23 Nabor, M. Romae *ex Mroll.* 166
 24 Nabor, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 267
 22 Nearchus, M. in Armenia *ex Menais et Vita*
S. Polyucti 12
 24 Neon, M. Nicomediae *ex Actis S. Georgii M.*
Menol. Basilii Imp. et aliis 263
 28 Neon, M. Coreyrae in Ionio mari *ex Menologio*
Basilii Imp. et Menais 567
 26 Nestor monachus, apud Graecos *ex Menais* 428
 25 Nice, M. apud Graecos *ex Menais* 364
 27 Nicephorus, M. Nicomediae *ex Mroll.* 493
 28 Nicia, V. M. in Numidia *ex Martyrologiis* 577
 25 Nobilis seu Nubilis, M. in Africa *ex Mroll.* 364
 30 Nomensis Martyr *ex Martyrologiis* 758
 13 Nonna, M. Romae *ex Martyrologiis* 166

O

- O**pportuna, Abbatissa Sagiensis in Gallia 62 Vita
 auctore Adalberto Episc. Sagiensi 62 Cop. 1.
 Ortus, educatio. Vita monastica. Abbatissae
 creatae illustres virtutes 63 cap. 2 S. Gode-
 graudi fratris peregrinatio et martyrium cum
 dolore S. Opportunae 64 cap. 3 Miracula et
 continuæ preces. Morbus et obitus 66 Appen-
 dix 1 68 Liber miraculorum eodem auctore 68.
 Cap. 1 Miracula a scrittore visa 68 cap. 2 Alia
 miracula potissimum a Translatione corporis
 facta 70. Appendix 2 Cultus variis locis et
 Reliquiæ depositæ 71
 24 Orbanus M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
 30 Orimentus, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 753

P

- P**ades, M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 623
 29 Pagata, M. Nicomediae *ex Martyrologiis* 622
 28 Pamphilus, Ep. Sulmonensis et Cofiniensis in
 Aprutio 589 Vita *ex Officio proprio et MS.*
Italico 590 alia ex MS. Bodecensi 591
 22 Papus Persa, Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozo-*
meno 21 d
 27 Papius, M. Nicomediae *ex Martyrologiis* 493
 22 Parimenius Presb. M. Cordulae in Perside *ex*
Martyrologiis et Actis S. Laurentii 11
 26 Paschasius Rathertus, Abbas Corbeiensis in
 Gallia 466 Vita auctore Jacobo Sirmondo Soc.

- Jesu 467 Alia ab Hugone Menardo collecta 468
 30 Pastor, Ep. M. Alexandriae *ex Martyrologiis* 753
 22 Paulus Persa Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozo-*
mena 21 d
 26 Paulus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 420
 27 Paulus, M. in Aegypto *ex Martyrologiis* 493
 29 Paulus, Ep. Brixianensis. Varia de Corporis trans-
 lationibus 623
 30 Peregrinus Latiozus Ordinis Servorum B. Mariae
 Forolivii in Emilia 845 Vita auctore Nicolao
 Burgesio Equite Senensi *ex MS. 847 Pro-*
cessus de cultu et miraculis ex archivo Foroli-
viensi. Cap. 1 Processus institutio. Sacri cor-
poris et arcae inspectio 849 cap. 2 Testes
auditi 851 cap. 3 Quaedam miraculosæ curatio-
nes 853 cap. 4 Miracula postea publica aucto-
ritate descripta 855 Appendix de cultu et mi-
raculis Barcinone factis ex MS. Hispanico 857
Alia miracula ex MSS. Hispanicis 859
 29 Petrus Martyr, ex Ord. Prædicat. §. 1 Patria,
 natales, ingressus in Ordinem Hæretici oppu-
 gnatiet eorum origo 686 §. 2 Officium Inqui-
 sitionis demandatum : mors pro fide illata
 687 §. 3 Canonizatio, cultus per totam Eccle-
 siam decretus, et quare in Ordine Servorum
 B. Mariae 689 §. 4 Cultus in quibusdam urbi-
 bus singularis. Scriptores Vitæ 691 Una scri-
 pta per Thomam de Lentino coævum postea Pa-
 triarcham Hierosolymitanum, aucta ab Am-
 brosio Taegio *ex MSS. 694. Cap. 1 Natales,*
 ingressus in Religionem, virtutes in tirocinio,
 abstinentia, colloquia cum Sanctis et Christo.
 Conciones 695 cap. 2 Muto loquela restituta, fu-
 tura prædicta, oleum multiplicatum, morbum si-
 mulanti morbus immissus 698 cap. 3 Daemon fu-
 gatus, hæretici Florentia pulsī, pes restitutus,
 solatium a Christo e cruce datum, præstigiæ
 hæreticorum dissipatæ 700 cap. 4 Muto loquela
 restituta. Sanctitas celo prodita. Sereno cælo
 nubes inducta. Inquisitoris officium collatum
 et exercitum 702 cap. 5 Conspiratio in necem
 ejus : martyrium : gloria revelata. Miracula
 ante Canonizationem 703 cap. 6 Canonizatio
 708 cap. 7 Festum et Officium canonicum ab
 Innocentio 4 præscriptum, corpus elevatum
 710 cap. 8 Festum et vota ei facta, violantes
 puniti 712 cap. 9 Febri, hydropisi, aliique
 morbo laborantes sanati 712 cap. 10 Varii ad
 vitam revocati 716 cap. 11 Puer peris facilitas
 partus indulta : infantes a partu oculis et
 manu donati, quidam in periculo mortis ser-
 vati 718 cap. 12 Febri, hydropisis, para-
 lysis depulsa 720 cap. 13 Contracti, cancro,
 mania, epilepsia laborantes sanati 722 cap. 14
 Morbiet difficultas partus per aquam, S.
 Petri Reliquiis sacram, sublatis in Hibernia
 energumini liberati 723 cap. 15 Candens fer-
 rum innoxie tractatum : incendium restri-
 ctum, tempestas sedata etc. 726
 26 Petrus, Ep. Bracarae in Lusitania et Martyr. *Ex*
Tamayo, Roderico da Cunha, Jacobo de Rosario
et aliis collecta nonnulla, rejectis fabulis 1001
 26 Petrus Teutonicus, Eremita Camaldulensis in
 Etruria. *Ex variis.* 477
 28 Petrus M. *ex Martyrologio Casinensi* 577
 30 Petrus, M. Cordubæ *ex S. Eulogio et Mroll.*
 815
 26 Peregrinus filius et Guilielmus pater Antioche-
 ni, Foggiae in Italia 469 Vita *ex MS. Fog-*
giens 469
 22 Pherbutha seu Tarbula Virgo, cum Sorore et an-
 cilla M. sub Sapore 19. Acta martyrii *ex*
MSS. Latinis et Græcis 21 Græca ex MS. Vu-
MS.

- ticano* 1
 25 Philippus seu Philippinus, Ordinis Minorum, Montalcini in Tuscia *ex Vaddingo et aliis* 407
 25 Philo, Diaconus Antiochiæ *ex Epistolis S. Ignatii et Martyrologio Romano* 362
 23 Plenus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 166
 25 Phœbadius seu Fœgadius, Ep. Aginnensis in Aquitania *ex Sulpitio Severo, Saussayo et aliis* 683
 30 Polychronius, Ep. *ex Martyrologiis* 760
 26 Pollio, M. in Africa *ex Martyrologiis* 420
 28 Pollio Lector, cum Eusebio Ep. M. Cibali in Pannonia. 571. Acta passionis *ex MS.* 572
 30 Pomodianus, Diaconus M. *ex Martyrologiis* 758
 30 Postumus, M. in Numidia *ex Martyrologiis* 754
 27 Prianus, M. in Castello-Ajovizæ *ex Mroll.* 492
 28 Primianus, M. Lesinæ in Apulia. Inventionis et translationis Acta 581
 26 Primitivus, M. Romæ *ex Martyrologiis* 419
 30 Primus, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 30 Primus, M. Aphrodisiæ *ex Martyrologiis* 759
 22 Primulus, M. Cordulæ in Perside *ex Mroll.* 11
 28 Proba V. M. Corpus et cultus Henniæ in Belgio 583
 29 Prosdocus, Diac. M. Alexandriæ *ex Mroll.* 622
 23 Protoleon, M. apud Græcos *ex Menæis et Actis S. Georgii M.* 165
 28 Prudentius, Ep. Turriasonensis in Arragonia. Cap. I Ætas discussa, et certamen Cisterciensium montis Laturei et Nagerensium de ejus corpore 593. cap. 2 Acta fabulosa : ex quibus recentior ejusdem nominis Episcopus producit 595. cap. 3 Excutitur fabula. Acta antiqua partim indicantur, partim requiruntur 596 cap. 4 Acta *ex MSS.* 598
 29 Prudentius M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 622
 24 Publius, M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
 25 Publius miles M. Nicomediæ *ex Menol. Basilii Imp. et Menæis* 364
 29 Pudens, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 623
 23 Pusinna, V. in Gallia, translata Hervordiam in Westphalia 167 et 991 f Vita *ex MS. Bodecensi* Cap. I Parentes, sorores, institutio, vultum virginitatis 167, cap. 2 Vita solitaria : eximie virtutes 169, cap. 3 Obitus præsentis sorore S. Lutrude 271. Translationis historia *ex MS. Bodecensi* 172

Q

- Quintianus, M. apud Græcos *ex MS. Menæis* 624
 30 Quintianus, M. in Numidia *ex Martyrologiis* 754
 22 Quiriacus M. *ex Martyrologio Hieronymiano* 10
 30 Quirillus, Ep. Trajecten. ad Mosam *ex Florario et Chronico Belgico* 786
 30 Quirinus Ep. M. in cœmeterio Romano Prætextati depositus *ex Martyrologiis* 759
 26 Quirinus M. Romæ *ex Actis S. Marcellini Papæ et Martyrologiis* 416

R

- Reductus, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 30 Remisurinus M. *ex Martyrologiis* 758
 30 Revocatus, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 26 Richarius, Fundator et Ab. Centulensis in Gallia 445. Vita auctore Albino Alcuino Flacco *ex MSS.* 446 Cap. I Ortus, conversio ad vitam priam. Sacerdotium. Proximi adjuti, etiam Britanni 447. cap. 2 Gesta cum S. Rietrude et Rege Dagoberto. Secessus in silvam Crisciacensem 448. cap. 3 Pius obitus. Corporis translatio Centulam : miracula 450. miracula auctore monacho Centulensi *ex MSS. lib.* 1 miracula ab anno 814 patrata. cap. 1 miracula sub Herico et Elizacaro Abbatibus facta 451. cap. 2 Alia sub Ludovico Abbate. Corpus alio delatum et relatum. Varia miracula 454. lib. 2 tempore culma scriptoris facta cap. 1 Altera irruptio Normannica. Corpus alio delatum et relatum. Varia miracula 456 cap. 2 Corpus thecæ argenteæ impositum. Varia miracula 459 Historia relationis *ex MSS. cap.* 1 Corpus ablutum, relatum et iterum ablutum 461. cap. 2 Denuo anno 981 relatum 462. cap. 3 miracula postea facta 463. Eadem historia auctore Angelramno metricè descripta *ex MSS.* 464
 24 Robertus, Abbas Casæ-Dei Ord. Benedictini in Gallia 318 Vita auctore Marbodo *ex MS.* 319. cap. 1 Ortus, educatio, Sacerdotium, desiderium vitæ monasticæ 320. cap. 2 Socii duo asciti : discessus in eremum 321. cap. 3 Eleemosyna data et accepta. Plures monachi admissi. Miracula patrata 322. cap. 4 Monasterium constructum : Miracula varia. Pius obitus 323. lib. 2 Miracula post mortem 324 liber tripartitus de Miraculis, auctore Bertrando monacho 328. Distinctio 1 Miracula in vita patrata 328. Distinctio 2 Miracula post mortem facta 330. Distinctio 3 Abbates et monachi Casæ-Dei virtutibus et miraculis clari 333
 29 Robertus, primus Ab. Molismensis et Fundator Ordinis Cisterciensis. *Commentarius prævius.* § 1 Reformationes Ordinis Benedictini. Roberti exordia. Fundatio Molismensis 670. § 2 Initia cœnobii et Ordinis Cisterciensis, et transitus S. Roberti ad eundem 672. § 3 Revocatio et reditus S. Roberti a Cistercio ad Molisium 1 Ejusdem ætas, cultus sacer et scriptores Vitæ 674 Vita Auctore monacho Molismensi sub Adone Ab. *ex MSS.* 676, cap. 1 Natales, tirocinium vitæ religiosæ et Præfectura quædam 676 cap. 2 Cœnobium Molismense et Cisterciense fundata 678. cap. 3 Mors ac sepultura. Miracula ad funus 680
 25 Robertus, Ab. Syracusis *ex Octavio Cajetano* 381
 30 Rodicianus, Diac. M. Aphrodisiæ *ex Mroll.* 759
 30 Rodocianus, Diac. M. Alexandriæ *ex Mroll.* 753
 30 Rogatus M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753
 30 Rogatus alter, M. Alexandriæ *ex Mroll.* 753
 22 Romas Persa, Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 20
 30 Ropodrianus M. *ex Martyrologiis* 758
 24 Rufina, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 267
 28 Rufus M. *ex Martyrologio Casinensi* 577
 29 Rufus, M. Cyzici *ex Menol. Basilii Imp. et Græcis* 624
 30 Rumetina M. *ex Martyrologiis* 758
 25 Rusticus, Ep. Lugdunen. *ex Mroll. et Vita S. Epiphani Ep. Ticinensis* 371

S

- Sabas Gothus, militum Ductor. *ex Menol. Basilii Imp. et aliis* 263
 29 Sabbatius, M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 622
 22 Sabinus Persa, Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 210
 22 Sabor Persa, Ep. M. sub Sapore 19 *ex Sozomeno* 21 d
 23 Salinus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 166
 24 Salinus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
 24 Sambacia, M. in Africa *ex Martyrologiis* 268
 20 Saturnina, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 753

30 Saturnina, M. Aphrodisiæ <i>ex Martyrologiis</i>	759
23 Saturninus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	166
24 Saturninus, M. Alexandriae <i>ex Martyrologiis</i>	267
29 Saturninus, ex latrone M. in insula Coreyra <i>ex Græcis</i>	620
30 Saturninus, M. Alexandriae <i>ex Martyrologiis</i>	753
30 Saturninus, M. Aphrodisiæ <i>ex Martyrologiis</i>	759
30 Saturnus M. <i>ex Martyrologiis</i>	758
30 Secundianus, M. in Numidia <i>ex Martyrologiis</i>	754
30 Secundianus, Ep. M. <i>ex Martyrologiis</i>	758
30 Secundinus, Ep. M. in Numidia <i>ex Martyrologiis</i> et Actis 754. Alios Martyres animat	756
30 Secundinus, Ep. M. Alexandriae <i>ex Mroll.</i>	753
24 Secundus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	268
24 Secundus, M. Alexandriae <i>ex Martyrologiis</i>	267
29 Senanus, Conf. in Anglia <i>ex Martyrol. Anglie. et et Vita S. Wenefridæ</i>	627
22 Senorina V. Abbatissa Bastensis in Portugallia, Ordinis S. Benedicti 75 Vita <i>ex Legendario Co- nimbricensi</i>	75 et 983
24 Seranus, M. Alexandriae <i>ex Martyrologiis</i>	267
27 Serapion, M. Nicomedie <i>ex Martyrologiis</i>	493
30 Severus, Ep. Neapolitanus 775. Vita <i>ex MS.</i> 776 Miracula auctore synchro <i>ex MS.</i>	779
30 Severus, M. Alexandriae <i>ex Martyrologiis</i>	753
24 Silvanus, M. Alexandriae <i>ex Martyrologiis</i>	267
24 Silvanus alter, M. Alexandriae <i>ex Martyrologiis</i>	267
26 Silvanus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	420
30 Silvanus alter, M. Alexandriae <i>ex Mroll.</i>	753
23 Silvius, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	166
23 Silvius, M. Romæ <i>ex Martyrologiis</i>	166
26 Simia, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	420
26 Simplicius, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	420
26 Siricus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	420
27 Sodalis, M. in Lydia <i>ex Martyrologiis</i>	492
27 Sodalis, M. Antiochiæ <i>ex Martyrologiis</i>	493
23 Solutus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	166
30 Sophia, V. M. Firmi in Piceno <i>ex Ferrario et Ughello</i>	174
22 Soter, Pontifex Romanus. Tempus Sedis. Elogia. Translatio	4 et 982
30 Spinica, M. Alexandriae <i>ex Martyrologiis</i>	753
25 Stephanus, Ep. Antiochiæ et M. <i>ex Theophane, Nicephoro aliisque et Martyrologio Rom.</i>	365
27 Stephanus, M. Tarsi in Cilicia <i>ex Mroll.</i>	487
30 Svibertus, Ep. Verdensis in Saxonia inferiore <i>ex Krantzio et aliis</i>	811

T

T arbula seu Pherbuta V. cum sorore et ancilla, M. sub Sapore 19 Acta martyrii 21. Acta Græ- ca ex MS. Vaticano	1
30 Teleforus, M. Alexandriae ex Martyrologiis	753
30 Telesporus, M. Aphrodisiæ ex Martyrologiis	759
28 Tellurius, M. Lesinæ in Apulia. Inventionis et translationis Acta	581
30 Terentius Presb. M. Aphrodisiæ ex Mroll.	759
30 Terentius, M. Alexandriae ex Martyrologiis	753
30 Tertulla V. M. in Numidia ex Martyrologiis	754
et Actis	757
27 Tertullianus, Ep. Bononiensis ex Variis	499
29 Thaumasius, M. Cyzici ex Menol. Basilii Imp. et Græcis	624
24 Theodestia, M. in Africa ex Martyrologiis	268
23 Theodora, M. in Africa ex Martyrologiis	166
28 Theodora V. M. Alexandriae 578 Passio ex Actis Proconsularibus	579
29 Theodora V. M. Alexandriae ex Martyrologiis	623

22 Theodorus Siceota, Episcopus Anastasiopoli, et Archimandrita cœnobiorum in Galatia 32. Vita Auctore Eleusio, Georgiodicto, Presbytero et Hegumeno, et S. Theodori discipulo 34. cap. 1 Patria, ortus, educatio, litterarum studia, jejunia, orandi consuetudo 34 cap. 2 Pia adolescentia, contemptus rerum caducarum, miracula 35. cap. 3 Energumenus liberatus. Vita arcta in spelunca. Sacri Ordines suscepti 37 cap. 4 Iter Hierosolymitanum. Habitus monasticus : rigor pœnitentiæ. Familiæ salus 38 cap. 5 Miracula in hominibus et bestiis præstita. Mors matris et aviæ : pericula mortis et morbus divinitus submota. 40. cap. 6 Varii ægri et energumeni sanati. Illustres ejus discipuli 42. cap. 7 Iter Hierosolymitanum alterum : Miracula. Episcopatus Anastasiopolitanus 44. cap. 8 Varia miracula tempore Episcopatus patrata. Tertium iter Hierosolymitanum 45. cap. 9 Colloquium cum B. Antiocho eremita. Abdicatio Episcopatus 48. cap. 10 Accessus ad Mauritium Imp. Varia Constantinopoli facta. 50 cap. 11 Reliquiæ S. Georgii acceptæ. Itinera ad vicinas urbes : varia miracula 53. cap. 12 Varii ægri sanati. Dæmones coerciti. 54. cap. 13 Variæ prædictiones aliæque miracula 56. cap. 14 Iter CP. ad S. Thomam Patriarcham. Varia miracula 58. cap. 15. Variæ virtutes et miracula. Obitus. Vita scripta	60
23 Theodorus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	166
30 Theodorus, Presb. M. in Numidia <i>ex Mroll.</i>	754
29 Theodotus, M. Cyzici <i>ex Menol. Basilii Imp. et Græcis</i>	624
29 Theognides, M. Cyzici <i>ex Menol. Basilii Imp. et Græcis</i>	624
24 Theon Presbyter, M. Alexandriae <i>ex Mroll.</i>	267
23 Theonas, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	166
24 Theonas, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	268
27 Theophilus, Ep. Brixia <i>ex variis</i>	499
23 Therinus, M. apud Græcos <i>ex Menæis et Actis S. Georgii M.</i>	166
29 Theostichus, M. Cyzici <i>ex Menol. Basilii Imp. et Græcis</i>	624
28 Tiballus, M. Cibali in Pannonia. In Actis S. Eusebii Ep.	571
24 Tiberius, M. Thebæus Pinarolii in Pedemontio <i>ex Ferrario et Brautio</i>	268
27 Timia, M. Antiochiæ <i>ex Martyrologiis</i>	493
24 Tonus, M. Alexandriae <i>ex Martyrologiis</i>	267
26 Trudpertus, M. Eremita in Brisgoia 429. Vitæ Epitome <i>ex Breviario Argentoratensi</i> et alia <i>ex Constantiensi</i> 430. Acta auctore monacho Trudpertino <i>ex MS.</i> 431. lib. 1 de vita et passione 431 cap. 1 Vita in Brisgoia. Oratorium constructum. 432. cap. 2 Cædes. Martyrii titulus 434 cap. 3 Sepultura. Translationes corporis et miracula 436. lib. 2. Miracula ætate auctoris facta cap. 1 Injurii puniti 439. cap. 2 Variæ sanitates obtentæ. Alia miracula	441
22 Tudiannus M. Cordulæ in Perside <i>ex Mroll.</i>	11
29 Tychicus, discipulus S. Pauli. An Episcopus et quo loco?	619

U

U rbanus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	268
29 Urbanus, M. Nicomedie <i>ex Martyrologiis</i>	622
23 Ursus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	166

V

V alentinus, M. Alexandriae <i>ex Mroll.</i>	622
	29

29	Valentinus, M. Perusii <i>ex Martyrologiis</i>	623
24	Valeria, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	268
28	Valeria cum Vitale marito, M. Ravennæ et Mediolani 568 Passionis Acta <i>ex MS.</i>	570
24	Valerianus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	268
23	Valerius, M. apud Græcos <i>ex Menæis et Galesinia</i>	163
23	Valerius, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	163
24	Valerius, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	268
23	Venustus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	166
30	Viator, M. Alexandriæ <i>ex Martyrologiis</i>	753
24	Victor, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	268
24	Victor, M. Alexandriæ <i>ex Martyrologiis</i>	267
26	Victor, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	420
27	Victor, M. in Ægypto <i>ex Martyrologiis</i>	493
30	Victor, M. Alexandriæ <i>ex Martyrologiis</i>	753
30	Victor alter, M. Alexandriæ <i>ex Martyrologiis</i>	753
27	Victorinus, M. Nicomediæ <i>ex Martyrologiis</i>	493
28	Victorinus, M. in Numidia <i>ex Martyrologiis</i>	577
24	Victurinus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	268
26	Victurinus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	420
28	Victurinus, M. Alexandriæ <i>ex Martyrologiis</i>	573
29	Victurinus, M. Perusii <i>ex Martyrologiis</i>	623
23	Victurnus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	166
26	Vindens, M. Antiochiæ <i>ex Martyrologiis</i>	419
23	Vitalis, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	166
23	Vitalis, M. Romæ <i>ex Martyrologiis</i>	166
28	Vitalis, M. Corcyræ in Ionio mari, <i>ex Menologio Basilii Imp. et Menæis</i>	567
28	Vitalis et Valeria conjuges, Martyres Ravennæ et Mediolani 568 Passionis Acta <i>ex MS.</i>	570
29	Vitalis, M. Perusii <i>ex Martyrologiis</i>	623
26	Vitus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	420

W

24	Wilfridus I Archiep. Eboracensis in Anglia 294 Vita auctore Eadmero Cantuariensi monacho 296 <i>cap.</i> 1 Ortus miraculis clarus. Secessus ad monasterium Lindisfarum. Iter 1 Romanum. Varia acta Lugduni 296. <i>cap.</i> 2. Sacerdotium. Disputatio de Paschate cum S. Colmano Ordinatio Episcopalis. Varia per Angliam exercitia 298. <i>cap.</i> 3 Episcopatus Eboracensis. Exercitia virtutum et miraculorum 301. <i>cap.</i> 4. Ab Episcopatu expulsio. Iter 2 Romanum. Acta apud S. Agathonem Papam: Dagoberti 2 regnum et cædes. 303 <i>cap.</i> 5 Carceris et exilii miseria tolerata. Conversio Australium Saxonum cum incolis Vectæ insulæ.
----	---

306 *cap.* 6 Restitutio in Sedem Eboracensem et iterata depulsio. Acta in Concilio Eastre-feld 309. *cap.* 7 Iter 3 Romanum. Morbus in reditu. Restitutio in Sedem Eboracensem 311 *cap.* 8 Morbus obitus, miracula. Translatio corporis Cantuariam. 312. Epitaphium *ex Beda* 314

29 Wilfridus secundus, Archiepiscopus Eboracensis in Anglia, *ex antiquis scriptoribus Anglicanis* 638

22 Wolphelmus, Ab. Brawillerensis prope Coloniā 77. Vita auctore Conrado monacho, teste oculari 77. *cap.* 1 Ortus, studia, vita monastica, præfectura variorum monasteriorum 78. *cap.* 2 Hæresis Berengarii oppugnata 80. *cap.* 3 Allodium recuperatum. Inimicitia Hermanni Archiep. patienter tolerata 81. *cap.* 4 Ecclesiæ ornatus. Lectio Scripturæ. Eleemosynæ, hospitalitas et aliæ virtutes 83. *cap.* 5 Fratris, sororis et familiarium virtutes. B. Wolphelmi miracula in vita 85. *cap.* 6 Præmonitio ad mortem, pius obitus, et post eum miracula 87.

Z

Z eno, Ep. M. in Lydia <i>ex Martyrologiis</i>	492															
28 Zeno, M. Corcyræ in Ionio mari. <i>Ex Menol. Basilii Imp. et Menæis</i>	567															
27 Zita Virgo, Lucæ in Italia	502															
Vita Auctore coevo <i>ex MS.</i>	504. <i>cap.</i> 1 Natalis, conditio vitæ, liberalitas in pauperes : conversio aquæ in vinum, annonæ multiplicatio	505. <i>cap.</i> 2 Cœlestes favores impensi : vitæ asperitas	506. <i>cap.</i> 3 Fervens et extatica oratio, favores alii eandem consecuti	508. <i>cap.</i> 4 Custodia virginitatis, humilitas, mansuetudo, prudentia, animarum zelus	509. <i>cap.</i> 5 Extremus morbus, obitus, miracula	512. <i>Appendix.</i> Curatus epilepticus, et quidam post suspendium liberatus.	514. Miracula a Fatinello Notario coram testibus excepta. <i>Ex MS.</i>	<i>cap.</i> 1 Facta et notata post elevationem mense Aprili.	515. <i>cap.</i> 2 Facta 1 Maji	517. <i>cap.</i> 3 Notata 2 et 3 Maji	520. <i>cap.</i> 4 Excepta 4 et 5 Maji	522. <i>cap.</i> 5 Descripta reliquo mense Mayo	525. 6 Alia mensibus Junio et Julio excepta	527. <i>cap.</i> 7 Notata mense Augusto	529. <i>cap.</i> 8 Reliqua illius anni cum appendice	531
24 Zotica M. Alexandriæ <i>ex Martyrologiis</i>	267															
27 Zoticus M. in Lydia <i>ex Martyrologiis</i>	492															

INDEX

CHRONOLOGICUS.

SECULUM I

- A**nno 68 SS. Petri et Pauli Apostolorum martyrio traditur adfuisse S. Marcus Evang. 348 a
- An. 67 S. Marcus coronatus Martyr Alexandriæ 344, 345 b 346 347 f
- An. 76 S. Cletus, cedente S. Clemente, fit Pontifex Romanus 415 c
- Sec. 1 SS. Appelles, Lucius et Clemens, ex LXX Christi discipulis, Episcopi Smyrnæ Laodiceæ et Sardibus 4
- An. 82 S. Marcus Ep. et duo Presbyteri Martyres, Atini in Campania 553
- An. 84 S. Cletus, Pontifex Romanus, obit Martyr sub Domitiano 415 c
- An. 86 S. Anianus, Ep. Alexandriæ, obit 361 c
- Sec. 1 S. Tychicus discipulus S. Pauli Apostoli 619
- S. Indaletius, Ep. Urcitanus in Hispania 731
- S. Antonius Presb. Eremita Lucæ 481
- Cir. 100 SS. Saturninus, Insicholus et alii vexatronicus Martyres 620
- Cercyra V. M. in Corcyra insula. 620
- Sec. 1 aut 2 SS. Vitalis et Valeria Martyres obeunt 568

SECULUM II

- An. 136 S. Mercurialis, Ep. Foroliviensis, traditur obisse, an potius 4 seculo? 760
- An. 162 S. Soter creatur Pontifex Rom. Rustico et Aquilino Coss. 4 f
- An. 171 Idem moritur et colitur 22 Aprilis 5 b
- An. 177 SS. Epipodius, Alexander et 34 socii, MM. Lugduni 7
- Cir. 200 S. Liberius, Ep. Ravennæ 621

III SECULUM

- Cir. 204 S. Leonides pater Origenis, item Arator, Quiriacus, Basila MM. Alexandriæ 10
- Cir. 212 SS. Felix Presb. Fortunatus et Achilleus Diaconi, Martyres Valentiae in Gallia 98, 99 b
- Cir. 249 S. Carus Ep. Atini Martyr obit 621
- Cir. 250 S. Maximus, Martyr apud Asiam 740
- An. 251 SS. Parmenius, Helymas et Chrysotelus Presbyteri, Lucas et Mucius Diaconi, item Primulus et Tudianus MM. Cordulæ in Perside 11
- Cir. 259 SS. Agapius et Secundinus Epp. Theodorus Presb. Marianus Lector. Jacobus Diac. et alii xx item femina cum 2 geminis et alii plurimi Cirthæ et Lambæsæ in Numidia 754
- Sec. 3 S. Alpinianus Presb. in Aquitania floret 483
- Cir. 260 S. Nearchus, M. in Armenia 12
- An. 272 SS. Sabas Gothus Dux et LXX milites, Martyres Romæ sub Aureliano 263
- An. 283 S. Caius creatur Pontifex Rom. 13 b
- An. 296 Idem Martyr obit 13 b
- S. Marcellinus creatur Pontif. Rom. 416 c

IV SECULUM

- Sub Diocl.* SS. Mauritius, Georgius et Tiberius MM.

- Thebæi Pinarolii in Pedemontio 268
- SS. Eusebius Ep. Pollio Lect. et Tiballus Martyres Cibali in Pannonia 571
- An. 303 S. Georgius Megalo-Martyr obit 101
- SS. Eusebius, Neon, Leontius et iv socii, martyrio Nicomediæ cum S. Georgio coronati 265
- Valerius, Anatolius, Protoleon et Athanasius: item Glycerius, Donatus, Therinus in martyrio illorum conversi, et ipsi Martyres 165 et 166
- S. Anthimus Ep. M. cum universo grege Nicomediæ 487
- SS. Didymus et Theodora, Martyres Alexandriæ 578
- An. 304 S. Marcellinus Papa et SS. Claudius, Quirinus, Antoninus Martyres Romæ 416 d
- An. 308 Marcellus, cum Sedes 4 annos vacasset, creatur Pontifex Rom. 418 d 1
- An. 310 Idem obit Martyr 418 d
- Cir. 322 S. Basileus, Ep. Amaseæ in Cappadocia, Martyr Nicomediæ obit 420 421 e
- Post Const. M.* S. Daniel anachoreta M. obit Arelate 270 c
- An. 350 Martyres Persæ sub Sapore, Acepsimas et alii Episcopi xxi, Manreandes Chorepiscopus; Josephus et alii duo Presbyteri; Azadannus et Abdiesus Diaconi, et 250 Clerici; Azades Eunuchus, Tarhulaseu Pherbute V. cum sorore et ancilla, 16000 et alii innumeri 19
- Sec 4 S. Laurentius, Presb. Novariensis, Martyr 772
- Cir. 387 S. Donatus, Eurææ in Epiro obit 764, 766
- An. 398 S. Anastasius I creatur Pontifex Romanus 496 b
- Sub finem seculi* 4 S. Melanius Episcopus Trecensis in Gallia 29
- Cir. 400 S. Liberalis Altini in territorio Tarvisino floret 494
- S. Maxentia vidua, mater S. Vigili Ep. Tridenti obit 781

V SECULUM

- Circa initium 5 Seculi* S. Severus Ep. Neapolit. 775
- An. 402 S. Anastasius I Papa obit 496, 490 b
- Cir. 427 S. Paulus I, Ep. Brixiensis obit 625
- Cir. 440 S. Michomeres, Tornodori in Campania Gallica, obit 784
- Sec. 5 S. Pusinna V. in Gallia floret 167
- S. Marolus, Ep. Mediolanensis 174
- S. Phœbadius, Ep. Agimnensis floret 368
- S. Tertullianus, Ep. Bononiensis 499
- S. Theophilus, Ep. Brixiensis 499
- S. Hoyldis, Virgo Deo devota, Trecis floret 775
- Cir. 456 S. Maccæus Ep. Cruadachiæ in Hibernia 369
- Cir. 470 S. Joannes, Ep. Cabilonen. obit 788 c
- An. 479 S. Stephanus, Ep. Antiochiæ, M. obit 365 f
- An. 494 S. Rusticus, Ep. Lugduni, excipit S. Epiphanium Ep. Ticinensem 371 b c
- Cir.

- Cir.* 498 S. Machaldus creatur Episc. in insula Hiberniæ Mannia 371 d
S. Gregorius, Episcopus Illiberitanus in Hispania obit 272
Cir. 500 S. Rusticus, Ep. Lugdunen. obit 371 c

VI SECULUM

- An.* 516 S. Macedonius Ep. CP. obit 372
Cir. 532 S. Julianus. Ep. Viennensis in Gallia 30
An. 532 S. Abrunculus sive Aprunculus, Episcopus Trevirensis 30
An. 540 S. Leo, Ep. Senonensis in Gallia 31
Cir. 545 S. Gramatus, Ep. Metensis obit 372
Sec. 6 S. Desiderius, Ep. Cabilonen. 788 c
S. Ibarus, Ep. Hibernus 175
S. Deodatus, Ab. Blesis in Gallia, videtur floruisse 275 c
Cir. 570 S. Desideratus Presb. Cabilonen. obit 788 c
An. 586 S. Honorius, Ep. Brixien. in Italia, obit 24 Aprilis 279
Cir. 600 S. Arthemius Ep. Senonensis obit 584
S. Flavius Episc. Cabilonen. obit 788 d e

VII SECULUM

- An.* 604 S. Mellitus ordinatur Ep. Londinen. 283 f
An. 613 S. Theodorus Siceota, Ep. Anastasiopolis in Galatia, obit 32 33 d
An. 619 S. Mellitus creatur Archiep. Cantuariensis 284 f
An. 624 Idem moritur 24 Aprilis 285 a
An. 625 S. Clarentius, Episc. Viennensis in Gallia, obit 376
An. 634 S. Wilfridus I nascitur, postea Archiep. Eboracen. 296 f
Cir. 640 S. Cronanus, Ab. Roscreensiis in Hibernia obit 583
Post 643 S. Trudpertus, eremita in Brisgoia, occiditur 430 f
Sec. 7 S. Senanus Conf. in Septemtrionali Wallia 627
S. Gondebertus, M. apud Altisalios, sepultus Avennaci in territorio Remensi 627
S. Richarius, Fundator et Abbas Centulensis, floret, amicus Dagoberti R. 445
S. Pamphilus, Episc. Sulmonen. et Corfinien. in Aprutio 589
SS Bova Abbatissa et Doda sanctimonialis florent Remis in Gallia 285
Cir. 664 S. Wilfridus ordinatur Episcopus ab xi Episcopis 299 e
An. 664 Ob pestem in Northumbria grassantem migrat S. Egbertus Presb. in Hiberniam 315 f
An. 666 S. Erkonwaldus condit monast. Chertseyense 789 b
An. 675 Erconwaldus consecratur Episc. Londinensis 789 e
An. 693 Idem obit 789 e
Cir. an. 697 S. Liberalis corpus Torcellum transfertur 494

VIII SECULUM

- An.* 709 S. Wilfridus I, Archiepiscopus Eboracen. obit 24 Aprilis 294 313 c
An. 716 S. Egbertus migrat in insulam Ily 317 c
An. 729 Idem ibidem moritur die Paschæ 317 d
An. 737 S. Erminus Abbas Lobiensis et Ep. moritur 378 380 a
Cir. 744 S. Wilfridus junior Archiep. Eboracensis obit 633

- An.* 746 S. Florebertus Episc. Leodiensis moritur 381 d
Sec. 8 S. Opportuna Abbatissa Sagiensis in Gallia floret 62
Sub finem sec. 8 B. Adelbertus Comes Austrobandiæ in Belgio obit 32 Aprilis 73

IX SECULUM

- An.* 803 B. Hildegardis Regina, uxor Caroli Magni obit 798 a
Cir. 832 S. Joannes Conf. Hegumenus monasterii Catharorum, obit 502 c
An. 845 S. Alpiniani corpus transfertur ad cœnolium Rosliacense 485 e
An. 851 S. Paschasius Ratbertus, Abbas Corbeiensis in Gallia, obit 466 468 c
Post an 854 B. Hildegardis corpus translatum Campedonam 798 d
An. 855 SS. Amator Presb. Petrus et Ludovicus, Cordubæ martyrio coronantur 815
An. 859 S. Heribaldus, Episc. Autissiodoren. moritur 382 383 d
An. 860 S. Pusinnæ V. corpus transfertur Hervordiam in Westphalia 167 c 173 c
An. 864 Caput S. Richarii thecæ argenteæ includitur 459 a

X SECULUM

- Post.* 800 S. Svibertus, Episc. Verdæ in Saxonia inferiore, obit 811
An. 918 Adolescens captivus in Bulgaria, invocato S. Georgio, in ictu oculi transfertur in Paphlagoniam ab 137 ad 142
An. 944 Walciodorense monasterium cœptum construi 825 d 826 d
Cir. an. 956 S. Adalbertus, postea Episcopus Pragensis, nascitur 176 b
An. 963 S. Gerardus creatur Episcopus Tullensis 207 c 209 d
An. 976 S. Marci Ecclesia Venetiis a Petro Urseolo restaurari cœpta 1005 d
An. 981 Corpora SS. Ricbarii et Walarici referuntur, agente et humeris deferente Hugone Capeto 462
An. 982 S. Forannanus, Abbas Walciodoren. obit. 816 819 a
S. Senorina V. Abbatissa Bastensis in Portugallia 75
An. 983 S. Adalbertus consecratur Episcopus Pragensis 29 Junii 176 b 182 190
An. 994 S. Gerardus, Episcopus Tullensis, moritur 23 Apr. 207 f
An. 997 S. Adalbertus, Episcopus Pragensis, in Prussia Martyr obit 176 e 188 199

XI SECULUM

- Cir.* 1017 S. Robertus, Abbas Molismensis, nascitur 670 f
An. 1024 S. Hugo nascitur, postea Abbas Cluniacensis 636 d
An. 1039 S. Adalberti corpus Pragam transfertur 204
An. 1043 S. Robertus construit monasterium Casar-Dei 319 a
An. 1046 S. Marci Ep. Atinen. corpus transfertur in Eccl. Cathedralem 554 e
An. 1050 S. Gerardus, Ep. Tullensis, a S. Leone IX adscriptus Sanctis, et corpus ejus elevatum 207

An.

- An.* 1067 S. Robertus, Ab. Casæ-Dei, moritur 24 Aprilis 319 a
An. 1075 S. Robertus fundat Molisimum monasterium 671 c
An. 1080 S. Indaletii Ep. Urcitani corpus transfertur ad monast. Pinnatense 733 a
An. 1084 S. Marci corpus invenitur Venetiis 355 a
Cir. 1090 S. Guilielmus Firmatus Monteiei in Normannia 24 Aprilis obit 336
An. 1092 B. Wolphelmus, Brouwillerensis prope Coloniam 77
An. 1094 S. Marci Reliquiarum arca Venetiis ultro ostensa, ejusque manus extra arcam porrecta, et annulus inde abstractus 1005 f 1006 a
An. 1098 Cistercium cœnobium cœptum construi 673 b c
An. 1100 S. Georgii brachium Aquicinctum monast. Belgii delatum 136 137

XII SECULUM

- An.* 1109 S. Hugo, Ab. Cluniaci obit feria 4 advesperascente, et sic refertur ad sequentem diem 29 Aprilis 636 d 641 a b
An. 1117 S. Georgius, Ep. Svelli. in Sardinia 213
An. 1120 S. Hugo, Ab. Cluniacen. canonizatur a Calixto II Papa 666 d
An. 1127 S. Gualfardus, solitarius Veronæ, obit 836
An. 1130 S. Maxentiæ viduæ corpus Tridenti transfertur 782 a d
Cir. 1131 S. Adjutor, monachus Tironiensis Ord. S. Benedicti, obit 832
An. 1148 S. Ereonwaldi corpus transfertur 784 a c
Sec. 12 SS. Guilielmus pater et Peregrinus filius Patroni Foggenses florent 469
An. 1166 Cathari hæretici in diœcesi Coloniensi legunt 686 f
An. 1176 Idem diœcesim Mediolanensem inficiunt 687 b
An. 1200 S. Antonii Presb. Lucensis corpus inventum 483 e

XIII SECULUM

- An.* 1201 Ordo equitum S. Georgii de Alfama institutus a Petro II Aragoniæ Rege 161 b
Cir. 1206 S. Petrus Martyr nascitur Veronæ 686 a
Ante an. 1212 S. Robertus Ab. Molismensis obit 675 e
An. 1218 S. Franca V. Abbatisa Ord. Cisterciensis, Placentiæ moritur 383
An. 1221 S. Petrus Martyr Ordinem Prædicatorum amplectitur 686 c
An. 1222 S. Robertus, Ab. Molismensis, Sanctis adscriptus ab Honorio III 676 a 685 d e
An. 1231 Corpus S. Probæ V. M. levatum Scalas in ditione Laudunensi 583 c
An. 1232 S. Mercurialis Ep. Foroliviensis corpus expositum 762 b c
An. 1252 S. Petrus Martyr Ord. Prædicatorum occiditur 686 689 a
An. 1253 Idem ab Innocentio IV Papa Sanctis adscribitur 689 f
An. 1260 B. Luchesius seu Lucensis, 3 Ord. S. Francisci in Hetruria, obit 601 a
An. 1262 B. Egidius ab Assisio, tertius socius S. Francisci, obit 22 Aprilis 220 221 f 222 a
An. 1266 B. Franciscus Fabrianensis ingreditur Ordinem Minorum 993 a b
S. Francæ corpus ad altare transfertur 384 a
An. 1272 S. Zita Virgo Lucæ in Etruria obit 502 f

- An.* 1273 B. Luchesii cultus probatur a Gregorio X 601 d
An. 1278 S. Zita Sanctis traditur adscripta 502 c
An. 1279 S. Trudperti Eremitæ in Brisgoia vita conscripta est 429 b
An. 1296 S. Georgii brachium Venetias defertur 135 b
Cir. 1300 B. Philippus seu Philippinus, Ord. Minorum Montalcini in Hetruria, obit 407

XIV SECULUM

- Post an.* 1300 B. Antonius, Ord. Eremitarum S. Augustini Monticiani in Hetruria, obit 841
An. 1309 B. Alda sive Aldobrandesca, vidua Senensis, 3 Ord. Humiliatorum, obit 471 c
An. 1310 S. Severi Ep. Neapolitani corpus elevatur 776 c
An. 1322 B. Franciscus, Ordinis Minorum Fabriani in Piceno, obit 22 Aprilis 89
An. 1326 S. Francæ Vitam scribit Bertramus Reoldi 383 b c
Post 1330 B. Peregrinus Latiozus, Ord. Servorum B. Mariæ, obit Forolivii 845
An. 1339 B. Francisci Fabrianensis corpus transfertur 998 d
An. 1340 S. Petri Martyris corpus transfertur Mediolani 690 d
S. Marcus annulum dedit piscatori in testimonium urbis Venetæ servatæ 1006 b
An. 1344 Ordo Garterianus seu Periscelidis, sub honore S. Georgii, institutus ab Edwardo II Rege Angliæ 160 e
An. 1354 Partem Evangelii S. Marci, Latine scriptam, ex Italia Pragam mittit Carolus IV Imp. 348 d e
An. 1359 Transfertur Corpus B. Francisci Fabriani 94 a
An. 1369 Ordo Equitum Montesiæ in Hispania instituitur 161 b
An. 1380 S. Catharina Senensis, Virgo de Pœnitentia S. Dominici, obit 861 934 a
S. Zitæ miraculorum 150 collectio describitur 503 b c d
An. 1384 S. Catharinæ Senen. corpus transfertur 980 c
An. 1398 Dedicatur ecclesia sub nomine B. Francisci Fabriani 992

XV SECULUM

- An.* 1458 B. Helena vidua, 3 Ordinis Eremitarum S. Augustini, obit Utini in Foro-Julii 249
An. 1462 S. Georgii caput ex insula Ægina Venetias defertur 133 134
An. 1468 Ordo equestris S. Georgii in Austria instituitur 156 e
An. 1472 Petrus Teutonicus Eremita Camaldulensis obit 477
An. 1479 B. Michael de Barga Ord. Minorum Observantium prope Lucam obit 988
An. 1485 B. Jacobus, Ord. Minorum Observantium Ritecti, obit 533 b
An. 1489 B. Aldobrandesca corpus elevatur Senis 476 c
An. 1494 Confraternitas S. Georgii instituta et inscripti Alexander VI Papa et Cardinales item Maximilianus Imp. 158 f
An. 1498 S. Pauli I Ep. Brixiensis corpus transfertur ad S. Petri de Oliveto 625 c

XVI SECULUM

- An.* 1547 S. Francæ nova ecclesia fundatur Placentiæ 403 c
An.

- An.* 1552 S. Laurentii Presb. M. Novariæ Reliquiæ transferuntur 773 b
- An.* 1553 S. Catharinæ Senensis Vita, a Raymundo Confessario scripta, excuditur Coloniae 861 b
- An.* 1557 S. Francæ corpus reponitur sub altari Placentiæ 403 d
- An.* 1576 S. Mercurialis Ep. Forolivii Corpus transfertur ad novum sacellum 762 c
- An.* 1579 SS. Maroli, Venerii, Glycerii et Lazari Epp. Mediolani transferuntur a S. Carolo Borromæo 175 e
- An.* 1580 S. Zitæ V. corpus Lucæ incorruptum 504 d
- An.* 1583 B. Aldobrandesceæ corpus transfertur 476 d
- An.* 1590 Reliquiæ plurium Martyrum Roma Monachium ad Ducem Bavariæ delatæ, earumque variæ asservantur in ecclesia Societatis Jesu 990 991
- An.* 1595 SS Theophili et Gaudentii Epp. et Silvæ V. corpora Brixie translata 500
- S. Laurentii Presb. M. Novariæ Reliquiæ elevantur 773 b
- An.* 1597 SS. Alexandri, Firmiani, Primiani, Tullurii Mart. corpora refodiuntur Lesinæ in Apulia 581 c
- An.* 1606 Cultum S. Georgii Ep. Svellen. approbat Paulus V Papa 1003 d
- An.* 1608 Processus conditur de B. Peregrino Latiozo Forolivii 845 f 849 c ejus corpus ostenditur 850
- An.* 1614 Corpus B. Francisci Fabriani ad novum sacellum deportatur 94 f
- An.* 1622 S. Caii Papæ corpus inventum in S. Callisti cœmeterio 16 e
- An.* 1629 de B. Jacobo Bitectensi Processus formatur 532 c
- An.* 1630 SS. Guilielmi patris et Peregrini filii Patronorum Foggie corpora elevantur 469 b
- SS. Sviberti et aliorum sex Episcoporum sive Abbatum Reliquiæ Verdæ inveniuntur 842 d
- An.* 1631 S. Caii Papæ ecclesia ab Urbano VIII reparatur. 16 f
- An.* 1638 B. Peregrini Latiozi corpus transfertur Forolivii 846 f
- An.* 1646 Corpus S. Honorii Ep. Brixienensis novo altari includitur 279 b
- An.* 1650 S. Mansueti M. corpus Roma in Galliam defertur 367 f
- An.* 1651 S. Petri Martyris caput solenniter transfertur 690 e
- An.* 1670 S. Petri Martyris cultus sub ritu duplici per totam Ecclesiam instituitur 691 a

XVII SECVLUM

- An.* 1602 S. Gualfardi Reliquiæ Verona translatae Augustam Vindelicorum 840

ACTA SANCTORUM

APRILIS TOMUS TERTIUS

Si dierum æquali numero partiendorum potior nobis cura esset, quam tomo-
rum pari fere mole componendorum ; poterant tomis singulis aptissime com-
prehendi decem dies ter decaemeri Aprilis. Sed Sanctorum quorundam, post-
remam mensis partem occupantium, prolixiora Acta aliter faciendum esse suase-
runt, ne duorum primorum mensuram nimium excederet volumen ultimum. Itaque
diebus undecim in secundo collectis, reliquas novem accipe in tertio. Hanc autem
partem gratam tibi imprimis faciet Megalo-Martyr Georgius, ille Christianitati
toti per annos plusquam mille trecentos celeberrimus cultissimusque, et idem dispu-
tatissimus his postremis seculis, felicibusne dicam, an infelicibus? quibus uti nul-
lam avitæ religionis partem intentatam dimisit præsumptuosa novatorum scio-
lorum temeritas, quum in suspicionem erroris superstitionisve non conaretur
adducere, ne reipublicæ ecclesiasticæ civilique turbandæ titulus speciosus deesset ;
ita studiosius laborat vere Catholicorum solida eruditio, ut quam certa fundataque
sint singula, quæ de Deo illiusque Sanctis credit traditque universalis Ecclesia,
fiat omnibus manifestum: quod et nos, in famosi istius Athletarchæ ac Tropæophori
Martyris memoria illustranda, et antiqua veritate a novitiis fabulis secernenda,
assecutos confilimus. Tu vero, Lector, et istum et ceteros, quorum honori hæc
lucubramus, Sanctos precare ; ut quibus dederunt tot suarum virtutum monumenta
ex tenebris eruere ac producere in lucem ; iisdem a sue sanctitatis auctore Deo im-
petrent ipsos quadamtenus imitandi facultatem, ac denique secum et tecum ælestis
gloriæ beatam communionem.

DIE XXII MENSIS APRILIS.

SANCTI QUI X KALENDAS MAJI COLUNTUR.

Sanctus Apelles, Episcopus Smyrnæ.
S. Lucius, Episcopus Laodiceæ.
S. Clemens, Episcopus Sardibus.
S. SOTIR, Pontifex Romanus.

S. Epipodius,	{	Martyres, Lug- duni in Gallia.
S. Alexander, Socii xxxiv,		
S. Leonides Pater Origenis,	{	Martyres Alexan- driæ, aut alibi.
S. Arator,		
S. Quiriacus,		
S. Basilias,		
S. Parmenius,	{	Presb.
S. Helimas,		
S. Chrysotelus,		
S. Lucas,	{	Diac.
S. Mucius,		
S. Primulus,		
S. Tudianus,		
S. Nearchus, Martyr apud Græcos.		

Aprilis T. III

S. Caius, Pontifex Romanus, Martyr.		
S. Daniel Martyr, Laude-Pompeia in Italia.		
S. Honofria, Virgo, Martyr Romana, Antuer- piæ in Belgio.		
S. Acepsimas,	{	Episcopi,
S. Barbasymes,		
S. Paulus,		
S. Gaddiabbes,		
S. Sabinus,		
S. Marcas,		
S. Mocius,		
S. Joannes,		
S. Thormistas,		
S. Papas,		
S. Jacobus,		
S. Romas,		
S. Marres.		
S. Agas,		
S. Bochres,		
S. Abdas,		

1 S. Abdiesus

S. Abdiesus,	Episc.	sub Sapore rege	S. Soror, ejusdem	sub Sapore rege.
S. Ioannes,			S. Ancilla, & S. Tarbulæ,	
S. Abramius,			Sancti xvi millia,	
S. Agdelas,			Et alii innumeri.	
S. Sabor,			S. Melanius, Ep. Trecensis, in Gallia .	
S. Isaacus,			S. Julianus, Episcopus. Viennensis, in Gallia.	
S. Dausa,			S. Abrunculus sive Aprunculus, Episcopus	
S. Milles,			Trevirensis.	
S. Manreandes Chorepi-	S. Leo, Episcopus Senonensis in Gallia.			
scopus,	S. Theodorus Syceota, Episcopus Anasta-			
S. Josephus,	siopolitanus, Archimandrita cœnobiorum			
S. Iacohus,	in Galatia.			
S. Athalas,	S. Opportuna, Abbatissa, in Gallia.			
S. Azes sive	B. Adelbertus, Comes Austrobandiæ, in Belgio.			
Azadanes,	S. Senorina Virgo, Abbatissa Bastensis, in			
S. Abdiesus.	Portugallia.			
Sancti (et Clerici,	B. Wolphelmus, Abbas Brawillerensis prope			
S. Azades Eunuchus,	Coloniam.			
S. Tarbula seu Pherbute	B. Franciscus, Ordinis Minorum, Fabriani in			
Virgo,	Piceno.			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Micheæ Prophetæ commemoratio, refertur in duobus MSS. Synaxariis Parisiensibus, altero Collegii Claromontani, altero Combesii: in pluribus pridie. Nos de eo egimus xv Januarii.

S. Bodinus, aliis Bobinus, Episcopus Trecensis in Gallia, memoratur in Martyrologio Gallicano, et iterum in ejus Supplemento. De eo egimus xxxi Januarii.

S. VALENTINUS, Martyr Romanus, Officio Ecclesiastico colitur Gandavi apud Flandros, in Ecclesia Societatis Jesu, ob corpus Romæ delatum: quod magna cum solennitate receptum est anno MDCL cum corpore S. Cornelii, uti dictum est ad hujus annum memoriam, die xvi Februarii.

Vubricus, Confessor in Anglia, indicatur a Ferrario in Catalogo generali, ex Calendario aut Martyrologio Anglico, quale nos non potuimus videre: sed est nostro judicio B. Ulricus, sive Ulficus, Presbyter, eremita in Anglia, cujus Acta illustravimus xx Februarii.

S. Choregandus, Episcopus et Confessor, indicatur in scripto Carthusiarum Bruxellensis anctario ad Grevenum. Est is Episc. Metensis, cujus Acta illustravimus vi Martii.

Adelbertus Abbas Taroneæ in Lusitania, memoratur in Calendario Cisterciensi anno 1617 extenso et apud Chalemotum. Vide Prætermisos xv Martii.

Altfrius, Episcopus Monasteriensis, cum titulo Beati memoratur a Gelenio in Fastis Agrippinensibus. De eo egimus ad Vitam S. Ludgeri, quam scripsit xxvi Martii.

S. Joannes eremita celebratur in pervetusto MS. Casinensi. Videtur is Ægyptius esse; cujus Acta illustravimus xxvii Martii.

S. Regulus, Episcopus et Martyr Silvanectis, indicatur in MS. Romano Ducis Attempisii, et adjunctus est Bellino Parisiis edito. Vitam dedimus xxx Martii.

Eustachii, Episcopi Constantinopolitani, translatio corporis Venetias, ad monasterium S. Georgii Majoris, celebratur a Bellino, Maurolyco, Galesinio et aliis; item in MS. Florentino Senatoris Strozzi.

Est hic S. Eutychius, uti pluribus ad ejus Vitam deducimus vi Aprilis.

SS. Severinus, Tiburtius et Maximus, referuntur in MS. Casinensi, in variis xxi Aprilis; sed loco Severini est Valerianus. De iis agimus xiv Aprilis.

Theogerus, Abbas S. Georgii in Suevia, dein Episcopus Metensis, eaque Sede relicta, Cluniaci mortuus, cum titulo Beati memoratur a Menardo, cum titulo Sancti a Saussayo. Eum miraculis claruisse dicitur cap. 1 Vitæ S. Herlucae Virginis xviii Aprilis.

Joannes, Eremita Massacii, in Piceno, apud Arturum in Martyrologio Franciscano. Obiit, quando de eo egimus xx Aprilis.

S. Alexandra Augusta, memoratur in MS. Florario, et a Greveno et Canisio. Nos cum Græcis egimus de eadem Imperatrice xxi Aprilis.

Ducenti quinquaginta Martyres, Romæ cum S. Caio Papa passi, memorantur infra in hujus Vitæ num. 14, de quibus nihil legimus nisi in uno ibi citato MS.

S. SEVILIANUS, Martyr, colitur Bruxellis in ecclesia Societatis Jesu, ad quam corpus ejus a Polonia delatum cum corpore S. Honofriæ, uti hoc die ad hujus memoriam dicimus.

Raphaelis Archangeli, Semidupl. in Ecclesia et diocesi Venetiarum. Habet propriam ibi Ecclesiam, Officium ut in litello, et Missam ut in folio: ita Ordo divinarum Officiorum pro Venetiarum diocesi. Varii dies ab aliis assignantur ejus cultui. In Martyrol. Hispanico Tamayi refertur 7 Maji, quo die ipsum apud Cordubenses honorari asserit. Ast 8 die Maji, cum Apparitione S. Michaelis, memoratur a Petro de Natalibus lib. 4 cap. 141. In toto Ordine S. Mariæ de Mercede habet officium sub ritu Duplicis Majoris 18 Sept. Apud Molanum, Canisium, Ferrarium, et alios 20 Novembris: et alii apud alios dies citantur. Quod hic indicasse sufficit.

Festum Patris Niti indicatur in Calendario Coptitarum sive Ægyptiorum apud Seldenum de Synedrîis veterum Hebræorum, de quo alibi nihil legimus.

Lucia, Vidua Lugduni, cum titulo Sanctæ, legitur in Gynæceæ sacro Arturi de Monstier. De ea infra sub finem Vitæ SS. Epipodii et Alexandri.

Blatta,

- Blatta, soror S. Theodori Siceotæ, ut Sancta memoratur in dicto *Gynecæo*. De ea agitur infra in istius *Vita* num. 26.
- S. Evenici, eique constructæ ecclesiæ mentio celebratur infra, in *Actis S. Theodori Siceotæ*, num. 47. *Dies ejus cultui sacer nos hæcenus latet.*
- Priscus Episcopus, et Cudeus Dingwalli, memorantur in *Martyrologio Scotico Dempsteri et Catalogo generuli Ferrarii*, a Dempstero instructi. Desunt in *Breviario Aberdornensi*, et in alio *Catalogo Sanctorum Scotiæ*, ad nos transmissio.
- Alexander II, Pontifex Maximus, ob plurima beneficia, monachis Benedictinis et maxime Casinensibus præstita, memoratur in *Menologio Bucelini* cum titulo Beati : sed ex proprio affectu.
- Hermannus, Episcopus Colonie Agrippinæ, cum titulo Sancti profertur a Ferrario in *Catalogo generali*, citato in *Notis Petro Canisio*, ejus *Martyrologii* editionem duplicem habemus, sed nusquam memoratur dictus Hermannus. Ejus infra mentio fit in *Vita B. Wolphelmi Abbatis*.
- Hubertus, sive Humbertus, ex monacho Claravallensi Episcopus Nepesinus in Hebruria, cum titulo Beati memoratur in *Menologio Cisterciensi Henricæ*, secutique eum Bucelinus et Chalemotus. Fuisse virum sanctimoniam vite præclarum scribit Ughellus, sed a titulo Beati abstinet.
- Guillelmus, 10 Abbas Cisterciensis, præfertur ab Henricæ et Bucelino : ab illo citatur *Kalendarium Cisterciense Divione* excusum, in quo refertur 3 Januarii.
- Oswenda Virgo inscripta est *Gynecæo* sacro Arturi du Monstier cum titulo Sanctæ, quod infra in *Vita B. Wolphelmi Abbatis* laudetur ut miraculis clara num. 32.
- Radulphus Ord. Præmonstratensis, in canobio Viceniensi in Hannonia, mortem obiit variis decoratus miraculis, ut scribit Chrysostamus vand r Sterre, inter *Natales Sanctorum* sui Ordinis hoc die, titulum ei tribuens Beati. Nobis hæcenus de eo nihil comperit, quo id probare possimus, neque audivimus quod ejus corpus honestiori quam cetera modo habeatur vel habitum aliquando fuerit.
- Stephani Hungari, Minoritæ, insigne martyrium, inter Tartaros anno 1334 obitum describit Bartholomæus Pisannus, et ex eo tum alii tum Arturus in suo *Martyrologio Franciscano* ad hunc diem, ejus arbitrio (ut opinamur) delectum, cum alius nemo diem designet. Non existimamus ob eum Ecclesia vindicatum, ut possit cum titulo Beati Martyris commemorari.
- Philippus a Carponeto, vel circiter pie defuncti, abs Aquilæ anno 1490, { que alia probatione vel auctoritate hoc die adscribuntur Beatis in *Martyrologio* præcitato.
- Gabriela a Nozao, {
- Alenconii an. 1530, {
- Stanislaus de Oporow, Ordinis S. Pauli primi Eremitæ, in monasterio S. Mariæ-Claræ-montis, opinione magnæ sanctitatis vixit et mortuus est, Oporoviæ in Polonia, hoc die anno 1524. Corpus illæsum permanere testatur Martinus Baronius, ad *Vitam B. Stanislai Poloni Canonici Regularis*, ad ejus calcem alios xx Stanislaos enumerat, eosque Beatos appellat, inter quos jam memoratus est decimus sextus.
- Antonia de Orleans, sive de Aurelia, institutrix sanctimonialium Benedictinarum primæ regulæ, sub nomine Congregationis B. Mariæ de Calvario et S. Scholasticæ, mortua anno 1618, inscripta est *Menologiis Henricæ, Chalemoti et Bucelini* sub titulo piæ femine, aut religiosissimæ Principis, at cum titulo Beatæ *Sacro Gynecæo Arturi a Monasterio*.
- S. Marolus, Episcopus Mediolanensis, indicatur in *Martyrologio Galesinii* : In Romano et aliis xxiii Aprilis.
- Silvanus, in Africa, primo omnium inscriptus est apographo *Martyrologii Hieronymiani Corbeiensi Parisiis excusum*. In Lucensi et Blumiano codice legitur : In Africa Hierapoli natalis S. Philippi Apostoli, Verum emendate in antiquissimo MS. Epiternacensi; In Frigia Hierapoli etc. Hinc in codice Corbeiensi repetitum nomen Silviani ex die sequenti, ubi Silvanus bis est in eodem codice, qui in aliis est Silvanus, ut dicitur xxiii Aprilis.
- B. Egidius Assisinas, Ordinis Minorum, et socius S. Francis, memoratur a Ferrario in utroque *Catalogo*. Vitam illustramus xxiii Aprilis.
- S. Eutropius Martyr indicatur in *Latiensi MS.* sed quis sit non liquet. Agimus de S. Eutropio, Martire et Episcopo xxx Aprilis.
- S. Philippus Apostolus in Phrygia civitate Hierapoli, memoratur in apographis *Martyrologii Hieronymiani et aliis*. Colitur i Maji.
- Triginta mille Martyres, Hierosolymæ, qui sub Cosroe Persarum Rege contrucidati, coronantur, apud Galesinum : at solum triginta monachi indicantur a Ferrario, citato *Menologio Græcorum*, a quibus Galesinus etiam se accepisse ait. Verum non reperimus in *Menologio*, sive *Basilii Imperatoris*, seu *Cardinalis Sireti*. Saepè occurrunt varii Martyres sub Cosroa occisi, et ex iis xl monachos in *Laura S. Sabæ prope Hierosolum* Martyrio coronatos dabimus xiv Maji.
- S. Ethelreda, Virgo in Coldingam, profertur a Camerario in *Menologio Scotico* Fuit hæc filia Annæ, Regis Orientalium Saronum, et colitur xxiii Junii.
- S. ANTONINI Mart. Roma in Bavariam ad Solighenthalium, Ordinis Cisterciensis Parthenonem prope Landshutum, Translatio, facta anno MDCLXVIII, hoc die recolitur : de qua pluribus forsitan acturi sumus ad Translationem S. Eugenii, eodem tempore et eam iisdem documentis tractati ad monasterium Ursiniense Ordinis S. Benedicti x Julii.
- S. Clare Virginis memoria inscripta est MS. *Martyrol. Carmelitano*. Est ea nobis ignota, nisi sit Assisiensis, quæ colitur xii Augusti.
- S. Agapitus, Papa Romæ, memoratur in MSS. Vaticano S. Petri, Barberino, et aliis variis. In *Martyrologio Romano* xx Septembris.
- SS. Dionysii, Eleutherii, et Rustici inventio annotata est in præcipuo codice Usuardi, Parisiis ad S. Germanum asservato, nec non in ejusdem Usuardi exemplaribus variis MSS. et nonnullis excusis. Dies natalis est ix Octobris.
- Philippus Episcopus, et socii Martyres, memorantur in *Auctario Greveni ad Usuardum*. Sunt hi Hadrianopoli in Thracia sub Juliano passi, ab aliis relati xxii Octobris.
- Theodericus, Presbyter et Martyr, memoratur in *Auctario Greveni ad Usuardum*. Videtur esse Theodorus, Presbyter et Martyr Antiochiæ, sub Juliano, a Floro et aliis Theodericus appellatus ad diem xxiii Martii, et iterum supra relatus x Aprilis; sed utroque loco inter Prætermisissos : et eum Romano *Martyrologio* et aliis referendus xxiii Oct.
- S. Nathanael Apostolus, qui est Simon Zelotes, sive commemoratio cognitionis, qua in notitiam Christi venit, Græci in *Menæis et Menologio Sireti*. Et iterum x Maji colitur a Græcis Simon Zelotes, qui et Nathanael cognominatur. Poterunt ista discuti ad *Vitam S. Simonis Apostoli* xxviii Octobris, aut ad *Vitam S. Bartholomæi*, qui ab aliquibus Nathanael est creditus, xxiv Augusti.
- S. Biristanus, Episcopus Wintoniensis in Anglia, memoratur in utraque editione *Martyrologii Anglicani*; sed, ut videtur, quod alius isto die deesset Sanctus.

Sanctus. Sequuntur more suo Ferrarius in Catalogo generali, et Ilfordus in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ ad annum 934 num. 8. Et nos quoque stoluerramus ad hunc diem de ipso agere, uti diximus die XXIV Februarii inter Omissos. Verum quia MS.

Martyrologium Ducis Altempsii, olim in Anglia collectum, et Martyrologium Ultrajectinum ante annos sexcentos scriptum, et MS. Bruxellense Ecclesiæ S. Gudilæ majoris ponderis sunt; cum iis ipsum referemus

ANIMADV.
PAP. 2

DE SS. APELLE, LUCIO, ET CLEMENTE,

G. H.

Episcopis, Smyrnæ, Laodiceæ et Sardibus.

SECCLO I.

*Apelles et
Lucius in
Martyrol.
Roni.*

*Apelles et
Lucius et
Clemens in
Fastis Græcis:*

*fuere Episcopi,
Apelles
Smyrnæ,*

*Lucius
Laodiceæ.*

*Clemens
Sardibus*

Tabula Martyrologii Romani de duobus hic propositis Sanctis ista habent: Smyrnæ SS. Apellis et Lucii, ex primis Christi discipulis. Ad quæ Baronius ista annotat: Agunt de his Græci, etiam hac die, in Menologio, qui etiam optima ratione affirmant, Lucium hunc alium esse a Luca Evangelista: adduntque hunc Præfectum fuisse Ecclesiæ Laodicensi, Apellem autem Smyrnensi. Verba Menologii citati, in quo tertius additur Clemens, sunt ista: Eodem die sanctorum Apostolorum ex LXX Apostolis, Apellis, Lucæ et Clementis. **B** Hic Apelles non Heracleæ fuit Episcopus, sed Smyrnæ. Lucas autem iste, non fuit ille, qui scripsit Actus Apostolorum, sed Episcopus Laodiceæ Syriæ. Clemens vero, qui ex Gentibus conversus, factus est Episcopus Sardorum. Hi omnes cum ad Christi fidem multos conversos baptizassent, tentationes non paucas perpassi, migrarunt ad Dominum. Hæc in dicto Menologio Sirletus habet ex Græcorum Menæis quorum verba, ut primum hujus solennitatis principium, expedit proferri, et sunt ista: Eodem die sanctorum Apostolorum ex septuaginta, Apellis, Lucæ et Clementis. Hic Apelles non Heracleæ fuit Episcopus, sed factus est Episcopus Smyrnæ, ubi in prædicando Evangelio multum desudavit. Et Lucas, non qui Acta Apostolorum conscripsit, sed Laodiceæ in Syria Episcopus. Clemens vero, qui ex Gentilibus ortus credidit, et in Sardibus Episcopatum gessit. Hi ergo multis ad Dei veri cognitionem traductis, et baptisate ablatis, et ad Dominum traductis, et non cum paucis ærumnis conflictati, ad Dominum emigrarunt. Additur in eisdem Menæis hoc distychon.

Τριάς μαθητῶν, στήνεν Λόγον πάλαι,
Πολλοὺς λαοὺς εἰλκυσεν ἐκ βάρους πλάνης.

2 Quæ verba sic explicando videntur. Trias hæc discipulorum, jam olim facta est sagena seu rete piscatorium Verbi, et attraxit ex profundo errorum multos populos. Hæc in Menæis Græcis: a quibus singuli statuuntur Episcopi, uti etiam in Menologio a Baronio citato: sed hic, forsau visis difficultatibus, Episcopatus omisit. In Commentario de Peregrinationibus SS. Petri et Pauli e Græco apud Surium 29 Junii edito, Apelles, frater S. Polycarpi, a S. Petro Smyrnæ constitutus Episcopus dicitur. Certe Pio-

nus, antiquus scriptor, in Vita S. Polycarpi Episcopi Smyrnenensis, quam dedimus XXVI Januarii, tradit, postquam Smyrna discessit Paulus Apostolus, suscepisse munus docendi Strataeam, et quosdam alios cum ipso. An ante hoc censendus fuisse S. Apelles, qui ibidem potuit tunc docuisse, etiam Episcopus creatus ad instructionem Gentium, quas forsan cum diu alibi docuisset, tandem Smyrnæ in Domina quieverit? Ceterum primus stabilis Smyrnenis Episcopus censetur S. Bucolus, cujus Acta illustravimus VI Februarii, ejusque successor passim dicitur fuisse S. Polycarpus. Eodem modo potuit S. Lucas aut Lucius fuisse Episcopus Laodiceæ in Syria, quæ appellabatur æmula Antiochiæ, et Clemens Sardorum in Lydia regione Asiæ, cujus urbis meminit S. Joannes in sua Apocalypsi; et Episcopum (qui potuit Clementis successor fuisse) manet quia non invenit opera ejus plena. Censentur etiam in Synopsi septuaginta Discipulorum Christi et Apelles statuitur apud Dorotheum Episcopus Smyrnæ, in alio Catalogo Episcopus Eradiæ, forte Heracleæ, et dicitur is cujus Apostolus Paulus meminit in Epistola ad Romanos cap. 16, quem versu 11 appellat probum in Christo. At Lucius appellatur Episcopus Laodiceæ in Syria: et Clemens primus ex Gentibus credens Episcopus Sardicæ: qui perperam in altera Catalogo statuitur postmodum Pontifex Romanus, hac de causa forsitan omissus in Martyrologio Romano.

3 Georgius Cardoso, in Hagiologio Lusitano, tradit S. Lucium hunc, discipulum Christi, coli officio Ecclesiastico sub ritu duplici Eboræ apud Carmelitas discalceatos, in ecclesia sacra Deiparæ Virgini de Remediis, eo quod asserunt ibidem sacrum caput S. Lucii, isti conventui donatum a Domino Josepho de Mello Archiepiscopo Eboresensi; qui illud Roma, ubi pro regno Lusitaniæ fuerat agens, detulerat. Verum potuit esse caput alienius Lucii Martyris, pro cujus veneratione hic xxii Aprilis electus fuit, quod S. Lucas sive Lucius dicto die referatur in Martyrologio Romano et ibidem citato Menologio Græco. Certe sine documentis utcumque verosimilibus credi non debet Reliquias, quæ hisce seculis Roma adferuntur, esse aliunde illuc allatas: maxime quando educuntur recenter e Romanis cœmeteriis, quas nemo prudenter dixerit aliorum esse quam Martyrum Romæ coronatorum.

E
ex LXX
discipulis
Christi.

Caput alicujus
S. Lucii Ebo-
ræ in Lusita-
nia.

F

DE SANCTO SOTERE,

Pontifice Romano.

ANNO CLXXI.

*De Pontifi-
catibus prio-
ribus actum
mense Aprili.*

Celebris est variorum Pontificum Romanorum memoria per mensem Aprilem dispersa: ex his seculo Christi primo floruit S. Cletus, ad cujus Acta xxvi Aprilis, etiam stabilitur tempus Sedis SS. Linii, Clementis et Anacleti. Alter est S. Sixtus I, qui seculo Christi secundo successit S. Alexandro, ubi simul ex hujus Actis perantiquis confirmatur annus, quo S. Sixtus præfuit Ecclesiæ. Dies

hujus natalis est sextus Aprilis. Tertius Pontifex est S. Anicetus, xvii Aprilis relatus, ad quem diem late discussa sunt tempora decessoris Hygini et successoris Pii, quem obiisse duobus Augustis Consulibus M. Aurelio Vero et L. Ælio Vero fratribus, anno clxxi, ex antiquis Catalogis Romanorum Pontificum demonstravimus. Huic tunc successit S. Soter, qui in antiquiore Catalogo dicitur sedisse annis novem, mensibus

tribus,

S. Soter
sedit annos
novem,

A tribus, diebus duobus : reliqua, ob aliquem hiatum, spectant ad S. Eleutherium successorem. Dicti anni novem attributi sunt Pontificatui S. Soteris, seculo Christi tertio et quarto, quando prior Catalogus confectus est a S. Antero Papa, et dein ad S. Damasi tempora continuatus. Idem novem anni referuntur in altero Catalogo, qui seculo Christi sexto confectus est; nec non in tertio, qui est seculo octavo concinnatus, atque ad Stephanum III Papam deductus : neque ulterius Vitæ Romanorum Pontificum in altero MS. Freheri, et MS. pervertusto Bertiniani monasterii continentur. Postea Anastasius Bibliothecarius ad Nicolaum Papam sive annum DCCCLXVII continuavit Vitæ Pontificum, easdemque Guilielmus Bibliothecarius et alii auxerunt usque ad Martinum V Papam sive annum MCCCXXXI : ab omnibus autem anni novem Pontifici Soteri assignantur, uti etiam magno consensu fit apud Luitprandum de Vitis Pontificum Romanorum, item in libro Pontificali, et antiquis Breviariis Romanis manuscriptis et excusis anno 1479, 1490, 1522, et 1524, quæ penes nos habemus : ac denum in Breviario jussu Pii V edito in quo omissa parva Consulatum, sub quibus Soter Pontificatum incepit et absolvit; quæ in aliis Breviariis et reliquis tractatibus, maximo iterum consensu, memorantur hisce verbis : Fuit a Consulatu Rustici et Aquilini usque ad Cethegum et Clarum. Dicimus supra decessorem ejus S. Pium referri discessisse ex hac vita duobus Augustis Consulibus : quibus successerunt anno Christi CLXII, Q. Junius Rusticus et Vettius Aquilinus. Posteriores Consules, Cethegus et Clarus, fuerunt anno Christi CLXX. Et hæc duo parva Consulatum memorari a Damaso in Vita S. Soteris, testatur Onuphrius in Commentario suo in librum 2 Fastorum, ad annum Urbis conditæ 915 et 923. Fuletur autem S. Soter, ultra hos Consules, vixisse ad diem XXII Aprilis anni sequentis CLXXI, quando Consules fuerunt Septimius Verus, sive Severus, et Herennianus, quibus Consulibus adscribitur initium Pontificatus S. Eleutherii successoris. Sedit ergo in suo Pontificatu S. Soter annis novem, ab anno Christi CLXII usque ad XXI, aut XXII Aprilis, anni CLXXI. De die et mense, quo cepit sedere, non æque constat. Anastasius præter dictos novem annos, tribuit menses tres, qui etiam in memoratis Breviariis omnibus signantur; absque mentione dierum, qui in Catalogo antiquiore solum duo adduntur, in codicibus MSS. Anastasii ex bibliotheca Regis Christianissimi, Mazarini et Freheri, item a Platino, Joanne Stella, aliisque, dies viginti et unus junguntur, et sic ab initio Januarii, aut die XX vel XXII ejusdem cepisset Pontificatum. Verum in secundo et

mortuus
an. 171.

B tertio Catalogo, et in MSS. Gestis, nec non apud Luitprandum et Abbonem Floriacensem, menses sex; in Libro Ponticali, menses septem exprimiuntur. Tunc autem initium S. Soteris esset statuendum ab Septembri aut Octobri anni CLXI, quo traditur S. Pius obiisse XI Julii. Neglectis mensibus et diebus, annos novem S. Soteri tribuat, et Græcis, S. Nicephorus Episcopus Constantinopolitanus, et Georgius Syncellus in sua Chronographia; et Latinis, Notkerus et alii in suis Martyrologiis, infra indicandis. Eusebius in Proœmio ad librum quintum Historiæ Ecclesiasticæ scribit, Soterem, Romanæ urbis Episcopum, post octavum Episcopatus annum vita functum esse. Quæ fere cum aliorum sententia coincidunt. Sed quam parum fidentum sit Eusebio, in iis quæ spectant ad Romanos Pontifices, maxime apparebit, cum de S. Crio Pontifice et successore S. Eutychiani agemus, et XXVI Aprilis in Actis S. Marcellini, ubi ostendimus S. Marcellum, qui tumen Eusebii ævo vixit, perperam ab eo omissum.

2 In his ergo, quæ sunt Romanæ Ecclesiæ majori fidem esse ejus alumnis quam ceteris adhibendam, censem cum Cardinale Baronio : a quo propter consensum communem omnium seculorum cogimur disce-

Hæc chrono-
notaxi

dere, in eo quod S. Soterem statuat sedisse annos quatuor minus diebus duodecim, ab anno CLXXV ad annum CLXXIX, ad quem annum relato S. Soteris obitu, ista addit : Si quis certiores de annis Soteris invenerit Chronographiam, qua tamen Cletus e numero Romanorum Pontificum non eiciatur, nec litterarum Martyrum Lugdunensium sincerum testimonium contemnatur; hand inviti assentiemur. Hæc Baronius. Retraemus nos Cletum in numero Romanorum Pontificum, et ab Anacleto alium dicimus, uti ad ejus Acta, XXVI Aprilis illustrata, apparet; idque facimus secuti eosdem auctores, ex quibus tempus Sedis S. Soteris jam stabilivimus. Præterea litterarum Martyrum Lugdunensium testimonium cum omni veneratione admittimus, uti mox constabit ex Actis SS. Epipodii et Alexandri Martyrum Lugdunensium. Imo hoc testimonio niri, arbitramur necessario S. Eleutherium a morte S. Soteris, ante motam in Galliis persecutionem, aliquamdiu præfuisse Ecclesiæ, ejusque virtutes innotuisse Christianis Lugdunensibus; qui deinde ob fidem in carcerem conjuncti, ad eum epistolam miserunt, rogantes ut pax et concordia Ecclesiæ conservaretur, Τῆς τοῦ ἐκκλησιᾶς εἰρήνης ἕνεκα προσβέου-
τες, uti legitur apud Eusebium lib. 5 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 3 sub finem; et cap. 4 indicatur, litteras hæc Romam fuisse delatas a S. Ireneo, quem asserit Baronius anno CLXXX substitutum Episcopum Lugdunensem in locum S. Photini, qui anno superiore martyrio glorioso ex hac vita migravit.

3 Antiquissima S. Soteris est memoria in epistola S. Dionysii Carinthiorum Episcopi, relato ab Eusebio lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 23. Fuit illa scripta ad Romanos, quorum institutum virendi laudatur his verbis : Hæc vobis consuetudo est, jam inde ab ipso religionis exordio, ut fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis, et ecclesiis quam plurimis, quæ in singulis urbibus constitutæ sunt, necessaria vitæ subsidia transmittatis. Et hac ratione tum egentium inopiam sublevatis, tum fratribus, qui in metallis opera faciunt, necessaria suppeditatis : per hæc quæ ab initio transmittere consuevistis munera morem institutumque Romanorum, a majoribus vestris acceptum, Romani retinentes. Atque hunc morem beatus Episcopus vester Soter non servavit solum, verum etiam adauxit, tum munera Sanctis destinata copiose subministrans, tum fratres peregre advenientes, tumquam liberos suos pater amantissimus, beatis sermonibus consolando. Hæc ibi S. Dionysius, qui hoc ipso tempore floruit, uti dictum est VIII Aprilis, die ejus natali.

4 Hisce addimus elogium ex secundo Catalogo, quem diximus seculo Christi sexto concinnatum, et ita habetur : Soter natione Campanus, ex patre Concordio, de civitate Fundis, sedit annos novem, menses sex, dies viginti unum. Fuit temporibus Severi, a Consulatu Rustici et Aquilini usque ad Cethegum et Clarum. Hic constituit ut nulla monacha pallam sacramentum contingeret, nec incensum imponeret intra sanctam Ecclesiam. Hic fecit ordinationes per mensem Decemb. Presbyteros XVII, Diaconos VIII, Episcopos per diversa loca XI. Qui sepultus est juxta corpus B. Petri, x Kalend. Maji. Cessavit Episcopatus dies XI. Hæc ibi, quæ fere eadem habent alii supra citati, potissimum Anastasius, cum parva differentia circum numerum consecratorum Episcoporum, Presbyterorum aut Diaconorum, et dies, quibus cessavit Episcopatus. Est autem patria S. Soteris Fundi, perantiqua Italia civitas, via Appia inter Formium et Terracinam, in Auruncis, olim Latini adscriptis, dein passim urbs Episcopalis Campaniæ habita, hoc tempore regno Neapolitano annumerata. Sedit S. Soter temporibus M. Aurelii Antonini Veri, et fratris ejus L. Ælii Veri. Galenus qui eo tempore Romæ vixit, in libro contra eos, qui de

D
AUCTORE G. H.

consentit
testimonium
Martyrum
Lugdunensium

E

A S. Dionysio
Ep. Corinth.
laudatur
Romanorum
et S. Sote-
ris benevolen-
tia in pau-
peres et pere-
grinos Chris-
tianos.

F

Elogium ex
antiquis Ca-
talogis Pontifi-
cum,

patria Fundi,

M. Aurelius
Verus etiam
Severus dictus

typis

A typis scripserunt, non Verum sed Severum appellat, et habuerunt ambo proavum matrem Catilium Severum bis Consulem; itaque cum Galeno in dictis Catalogis dicitur Severus.

cur Martyr
S. Soter?

memoria 21
et 22 Aprilis :

B

5 Denique, quia nulla fit apud antiquos mentio martyrii S. Soteris, arbitratu Onuphrius, in suis ad Platinam annotationibus, hunc et nonnullos alios Pontifices, et si violenta morte non decesserint, multa tamen a furente plebe et iniquis magistratibus, qui perpetuum in Christianos odium retinebant, passos fuisse, sed ejusmodi a Cypriano Confessores appellari : et in libro vetustissimo bibliothecae Vaticanae, ante sexcentos annos scripto aperte et clare Confessores appellari, reliquorum partem Martyres : esse etiam aliquot, qui neque Martyris neque Confessoris adjectionem habent. Memoria ejus socra extat ad diem XXI et XXII Aprilis. Priori die Ado in pluribus MSS. Notkerus, auctor Bedae suppositi et Molanus in prima editione Usuardi ita habent : Romae S. Soteris Papae, qui sedit in Episcopatu annos novem, sepultus in cœmeterio Callisti. Hic constituit, ut nulla monacha pallam sacratam contingeret in ecclesia, neque incensum poneret. In MS. Vaticano ecclesiae S. Petri, et in variis aliis, ad diem hunc XXII refertur natalis S. Soteris Papae Romae : apud Bellinum et Molanum, in posterioribus Usuardi, additur, natione Campani. In nonnullis Martyrologiis, ante trecentos circiter annos scriptis et aliis excusis, dicitur martyrio coronatus aut passus sub Marco Antonino aut Sub Aurelio Commodio fratre ejus; quibus hodie Romanum assentitur, cum Breviario jussu Pii VI. Pontificis edito.

Ejus sepultura

6 Sepultus est S. Soter, secundum Catalogum MS. Reginae Sueciae, juxta corpus S. Petri : at secundum Anastasium et alios, via Appia in cœmeterio Callisti. Ciacconius habet : Romae in pace quievit, et via Appia in cœmeterio quod ipse construxit, et Soteris de nomine suo appellatum est, fuit sepultus. Verum cœmeterium istud sui nominis appellationem a S. Sotere Virgine et Martyre accepisse, diximus ad hujus Vitam x. Februarii § III, et confirmat Anastasius in Vita Stephani III Papae his verbis : Restauravit et tegumen cœmeterii Sanctae Soteris, quod ceciderat. Consule Aringhium lib. 3 Romae subterraneae cap. 19, sed is per memoriam lapsus Onuphrio ascribit, quae ex Ciacconio produximus. Certe ille in Commentario de Romanis Pontificibus, et seorsim et cum Platina excuso, scribit S. Soterem Sepultum via Appia ad Catacumbas, quod juxta Calisti est appellatum.

NOT. 1

Translatio ecclesiam SS. Silvestri et Martini

C

7 Corpus hujus sancti translatum fuisse a Sergio II auctores colligunt passim ex Anastasio, qui in Sergii Vita ista habet : Beatissimus Papa, pia devotione sollicitus pro desiderabili dilectione SS. Silvestri et Martini, ecclesiam, quae sancto eorum fuerat nomini consecrata, quam ab exordio Sacerdotii sui, usquequo ad Pontificatus culmen deductus est, strenue gubernavit, quaeque per oletana tempora defecta vetustate maruerat, ruinisque contraeta diu antiquitus lacerata manebat, Dei annuente clementia, in meliorem pulchrioremque statum a fundamentis perfecit. Absidam quoque aureis musivo perfuso coloribus ingenti amore depinxit. Et ad honorem omnipotentis Dei ejusdemque beatissimi Silvestri Praesidis, corpus cum beatissimo Fabiano atque Stephano et Sotere Martyribus ac Pontificibus... sub sacro altari dedicatos collocavit. Haec ibi. Vidimus ipsi inscriptionem ante pauca secula marmori insertam, ejus loci erat initium. Temporibus Domini Sergii Junioris Papae recondita sunt in hoc sacro altari corpora B. Silvestri et Martini Pontificum, item corpora beatissimorum Fabiani Stephani et Soteris

Indulgentia
ei loco a quo
concessa?

Martyrum ac Praesulum. Integram inscriptionem edidit Joannes Antonius Filippinus, Libello de antiquitate et veneratione hujus ecclesiae anno MDCXXXIX excuso. Ante pauca secula sculptam diximus, convicti forma et integritate Latinorum characterum longeque diversissimarum ab iis, quorum usus erat xro Sergii II; uti etiam judicant alii viri Romae eruditi, et in talibus versatissimi. Quod ideo hic notamus, quia magnus alius et prudens scriptor elabi sibi est passus, ipso Translationis dictae tempore marmor illud positum fuisse. Non tamen negamus ex antiquiori seu marmore seu membrana sumptum videri fidem Translationis praefatae. Ast Sergium istum constituisse omni anno in festivitatibus eorum, qui nominantur, Sanctorum, Indulgentiarum trium annorum et trium Quadragenarum, omnibus ad ea corpora devote venientibus, quod ibi consequenter dici videtur, nemo prudenter crediderit : quia multo posteriorem esse istam Indulgentiarum concedendarum formam certissimum est. Fucit igitur concessio ista Pontificis alicujus, seculo XI sedentis, et fortassis Sergii IV, qui obiit anno XII Cujus cum diploma vel memoria haberetur in dicta ecclesia, non addito quatenus ejus nominis Pontifex Indulgentiam decrevisset; nihil pronius fuit quam ut arditiorum quispiam, seculo XIV vel XV innovandam curans antiquam inscriptionem, istud adderet de Indulgentiis, tamquam ab eodem, qui primum transtulerat corpora, concessis. Ita scimus S. Gregorio Magno nonnumquam attributas esse Indulgentias, quae originem habuerunt aut a S. Gregorio VII istius nominis, aut etiam a X, major pariter sanctitatis viro, et pro sancto apud Mossilienses culto; aut aliquo inter utriusque medio.

8 Toleti in Hispania traditur esse corpus S. Soteris : ac propterea in officiis propriis, Madriti anno MDCCVII excusis praescribitur ad hunc XII Aprilis, officium duplex de SS. Sotere et Cajo celebrandum in ecclesia matrice. Verum in Officiis propriis Madriti anno MDCCXXXVIII recensis, praescribitur Officium duplex de solo S. Sotere, Translato Festo S. Caii in proximum diem. Tamayus Salazar eundem S. Soterem suo Martyrologio Hispanico inscripsit, asserens se in catalogo Reliquiarum sanctae Ecclesiae Toletanae, in autographo visitationis, ab Eminentissimo D. Bernardo de Roxas et Sandoval S. R. E. Cardinali et Toletano Praesule anno MDC confecto, haec invenisse verba, num. 3. Adest theca argentea, qua corpus S. Eugenii abs Rege Galliae missum, translatum est; in ea reconditae sunt Reliquiae de cineribus S. Dionysii et Sociorum et ex ossibus S. Eugenii, et de omnium vestibus : et Corpus in pulvere S. Soteris Papae et Martyris. Ex quibus elicit Tamayus, Cineres S. Soteris ante annum MDLXV, quo corpus S. Eugenii translatum est, Toletum devenisse. Antonius de Quintanadueñas libro de Sanctis Toletanis agit de S. Sotere Papa; sed quando, aut qua occasione corpus fuerit delatum ad Ecclesiam Toletanam fatetur se non potuisse assequi. Antuerpia in ecclesia Domus-professae Societatis JESU servatur ossiculum crassum, cum particulis Soteris Papae et Martyris, quas una cum Reliquiis SS. Hygini atque Urbani Pontificum Martyrum, aliisque nonnullis P. Joannes Melander, hujus Flandrobegicæ Societatis Sacerdos, anno MDCLX accepit a Didaco de Campo Pronotario Apostolico ac Basilicae Principis Apostolorum Canonico, S. D. N. Pauli Papae III Cubiculario intimo : ut patet ex attestatione, ipsius Didaci et Secretarii Angeli Cornadi chirographo firmata. Servantur autem praedictae Reliquiae in Hicrotheca perquam elegantia alba, cum aliis Sanctorum Martyrum Pontificum lipsanis, suo loco ac tempore opportunius commemorandis.

Toleti dicuntur Reliquiae adservari.

E

F

DE SS. EPIPODIO ET ALEXANDRO, AC SOCIIS QUATUOR ET TRIGINTA,

Martyribus Lugduni in Gallia.

ANNO
CLXXVII.

Mota persecutio a morte
S. Soteris
Papæ,

defuncti
anno 171,

sub ejus
successore S.
Eleutherio

et anno
ix Antonini
Veri

Christi 177,

an. 178
passi SS.
Epipodius
et Alexander.

Acta dantur
ex MSS.
et Surio.

Cultus in
Martyrologiis
Flori Lugdu-
nensis,

Eusebius, libr. 5 *Historiæ Ecclesiasticæ*, hanc persecutionem in Gallia notam descripturus, indicat tempus primo per Pontifices Romanos, et sic incipit *Præmium dicti libri*: Igitur Sotere, Romanæ urbis Episcopo, post octavum Episcopatus annum, vita functo; duodecimus (imo decimus tertius) ab Apostolis Eleutherus in ejus locum successit. *Damus hoc ipsa die Acta S. Soteris Papæ, quem, ex antiquissimis Catalogis Pontificum Romanorum, ostendimus sedisse a Consolato Rustici et Aquilini, usque ad Cethegum et Clarum. Priores Consules fuerunt anno Christi CLXII, posteriores anno CLXX. At S. Soter hos ultimos Consules habuit integro vitæ suæ anno, et superfuit usque ad hunc diem xxii Aprilis anni sequentis CLXXI: et tunc, a Consulatu Veriet Herenniani, sedit S. Eleutherius Papa, usque ad Consulatam Paterni et Braduæ, qui cum dignitate administrarunt anno CLXXXV, ultra quem videtur vixisse usque ad xxvi Maji anni sequentis, quod iste dies censetur ejus Natalis. Alia ratio temporis, quo mota est persecutio, magis accurata indicatur ibidem ab Eusebio his verbis: Quo tempore agebatur annus decimus septimus Imperii Antonini Veri, tunc violentior mota est persecutio, et potissimum ut cap. i prosequitur, in Gallia, in qua duæ præ ceteris insignes præstantesque urbium matres celebrantur, Lugdunum et Vienna. Annus xvii Imperii Antonini Veri incidit in annum Christi CLXXVII, quando passi sunt Lugduni secundu Junii, SS. Photinus Episcopus, Sanctus Diaconus, Sancti aliquamplurimi, cum illustri heroina Balbina, quorum mox Acta martyrii ad Ecclesias Asiæ ac Phrygiæ fuerunt transmissa, ab Eusebio suæ historiæ inserta, et latius ad dictum diem secundum Junii illustranda. Erat tunc annus septimus Pontificatus S. Eleutherii inchoatus, ejus virtutes notæ erant dictis martyribus: ideoque aliqui horum S. Irenæum, tunc temporis adhuc Presbyterum Ecclesiæ Lugdunensis, commendarunt memorato Pontifici per epistolam, et catalogum priorum Martyrum expresserunt: de qua epistola agit Eusebius cap. 4.*

2 In hac eadem persecutione, sed anno sequente CLXXVIII, passi sunt Lugduni SS. Epipodius et Alexander, prior hoc xxii Aprilis, alter biduo post die xxiv. Utriusque Martyris antiqua Acta, plane conjuncta, sunt ab uno eodemque auctore conscripta, et in Lectiones ad usum Ecclesiæ Lugdunensis bifariam divisa, ut posset pars prior recitari xxii Aprilis, posterior die xxiv. Nos ea simul damus: nam pars prima et ultima spectat ad utrumque, secundu ad S. Epipodium, et tertiu ad S. Alexandrum. Habemus autem dicta Acta in antiquo MS. nostra et partim in codice MS. Trevirensi monasterii S. Maximini, partim ex Passionali Lugdunensi, ecclesiæ S. Justi Episcopi, nobis a Petro Francisco Chiffletio transmissa: eaque contulimus cum Actis a Laurentio Surio ad dictos dies editis, qui ea graviter conscripta censet, et testatur haberi in antiquis egregiis exemplaribus MSS.

3 Adstipulantur Actis antiqua Martyrologia, e quibus, primum locum merito obtinet *Flori Ecclesiæ Lugdunensis Subdiaconi Auctarium ad Martyrologium genuinum Bedæ, et cum eo a nobis editum ante tomum secundum Martii ubi ad diem xxiv Aprilis ista habes ex MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Latiensi, Gallia, Lugduno civitate, passio SS. Alexandri et Upipodi cum aliis triginta quatuor: quorum Alexander in*

crucem extensus, ita laniatus crudelitate verberantium extitit, ut crate soluta costarum, patefactis visceribus, secreta animæ panderentur, atque sic spiritum exanimatus emisit. Upipodus vero, toto ore plumbatis confraeto, equuleo est suspensus, et postmodum gladio percussus: *Alter nobis testis sit S. Ado Archiepiscopus Viennensis, cui Lugdunentia erant valde perspicua. Is ad xxii Aprilis ita scribit: Et Lugduno Galliæ natalis S. Epipodii Martyris, qui persecutione Antonini Veri, post gloriosos quadraginta octo Martyrum agones, qui in eadem urbe passi sunt, cum Alexandro carissimo collega tentus; ipso interim in carcere truso, primo os diris pugnorum ictibus casus, deinde equulei extensione vexatus, martyrium capitis abscissione complevit. Deinde ad xxiv Aprilis ista tradit: Lugduno Galliæ natalis S. Alexandri, qui tertio post passionem B. Epipodii die productus e carcere, primo ita laniatus est crudelitate verberantium, ut crate soluta costarum patefactis visceribus, secreta animæ panderentur, dein crucis affixus patibulo, beatum spiritum exanimatus emisit. Passi sunt cum eo et alii numero triginta quatuor. Sepulti ambo ex utroque altaris latere, in crypta, quæ in colle superposito civitati, pulchro et antiquo opere extracta est. Hæc Ado quibus simul habent Usuardus, Notherus, Auctor Bedæ supposititi, Bellinus, Maurolycus, Galesinius, cum hodierno Martyrologio Romano: et ubique adduntur Socii triginta quatuor, una tunc martyrium passi, quorum tamen in Actis non fit mentio.*

4 Quæ de SS. Epipodii et Alexandri sepultura retulimus, ea desumpta videntur ex Gregorio Turonensi, qui libro de Gloria Martyrum c. 50 ita scribit. Igitur Martyrio consummatus gloriosus Photinus Episcopus, qui Lugdunensi præfuit urbi Sacerdos, per certaminis nobilis meritum invecus est cælo: cui et merito et sanctitate condignus Irenæus successit Episcopus, per Martyrium et ipse finitus. Hic in crypta basilicæ B. Joannis sub altari est sepultus: et ab uno quidem latere Epipodius, ab alio vero Alexander Martyr est tumulatus. De quorum monumentis si pulvis cum fide colligatur, extemplo medetur infirmis: magna enim claritas in crypta illa continetur, quæ, ut credo, meritum Martyrum signat. Eisdem Martyres jam ante celebrat S. Eucherius Episcopus Lugdunensis, homilia de eorum veneratione et cultu habita, quæ perperam Eusebio Emiseno reperitur adscripta. Duplicia, inquit, Epipodii et Alexandri trophæa Ecclesiæ nostræ fides, interjecta bidui vel tridui distinctione, concelebrat, non adventitiis festa Reliquiis, sed intemeratis patrii sinus festa monumentis. Nos Beatorum illustre munus totum atque integrum possidemus; et quod universo mundo possit sufficere, intra gremium civitatis hujus specialiter conclusum tenemus: et geminas palmas, triumpho æmulas Apostolici, urbi attollimus; atque habentes et nos Petrum Paulumque nostrum, binos suffragatores, cum sublimi illa Sede certamus. Et quidem beati Martyres, quorum pretiosus pulvis per diversas usquequaque regiones in populorum disseminatur salutem, plenum quoque loci cultum de honore Dei impensa sibi religione suscipiunt: et quanto celebratum fuerit fide ditiori, tanto erit eis gratia celebritatis acceptior. Sed absque dubio multo eis gratius, multo jucundius est, si eos ibi potissimum

Adonis Viennensis,

et passim aliorum.

elogium ex Gregorio Turonensi,

et S. Eucherio Lugdunensi

comparante eos cum SS. Petro et Paulo,

mum

et excitante
suos ad ve-
nerationem.

A mum fervor excolat pietatis, ubi super eos furor incubuit passionis; si illic eis supplicationum sacrificia deferantur, ubi in Dei sacrificium procubuerunt: si illic eis vota fundat prædicanda posteritas, ubi innocentem sanguinem feralis profudit immanitas: si denique eos ille Christiani nominis inimicus ubi credidit interemptos, illic videat consecratos. Dulcius, inquam, eis probatur obsequium, si ibi eos laudum concelebrat benedictio, ubi super eos tribulationum desæviit magnitudo: Si inde invocentur ad suffragium, unde primo resurrectionis signo evocabuntur ad præmium. *Hæc aliæque plura S. Eucherius, circa annum CCCCLIV Lugduni ex hac vita vocatus. His adhuc possent elogia utriusque in Indiculo Sanctorum Lugdunensium Rainaulo Theophilo edita; verum quia recentiora sunt istis poterit ea Lector reperire.*

ACTA

Ex pervetustis MSS. codicibus recognita.

PARS I.

Martyrum
triumphi
scribendi
ad postero-
rum incita-
mentum.

B

Si merito virorum fortium facta, ad incitamentum posteritatis, mandantur annalibus, qui pro terrena libertate vel pro patria inani intentione ceciderunt, relinquentes carnalium virtutum brevia monumenta, dum pereunt; quantis præconiis celebranda mors Martyrum est, qui admirabili gloriosoque compendio, dum manus suas ad cælum porrigunt, fidei et devotionis exempla terris relinquunt, propagantes hominum vitam mortibus suis. Neque enim pro Imperatore terrestri, sed pro Rege cælesti a spiritum profundunt suum: non pro patria, quæ gignit et recipit; non pro b patria, quæ habetur et amittitur; sed pro illa Jerusalem cælesti, patria sempiterna, quæ meritis est constructa Sanctorum, quæ culmina sua cælo inserit; ejus incolæ mori nesciunt, ejus libertas jugum tartaræ captivitatis ignorat, ejus libertas cum immortalis gloria et beatitudine perseverat. Et licet de præmiis Martyrum pauca perstricta sint; quia nequaquam condignæ sunt passionibus præsentis sæculi ad magnitudinem gloriæ cælestis, quæ erit perpetua et sempiterna: autamen hi sunt perpetui Sanctorum triumphi, qui merito scriptis proditi mittuntur ad posteros; ut si eis non contingat occupatio passionis, succensæ tamen mentes amulationis ardore, immaculatam vitam, et contritione corporis et imitatione martyrii illorum, consequantur. Itaque beatissimorum Epipodii et Alexandri conflictus atque victorias, Christo in illis triumphante, referimus: ut fides credentium præmissum et desideret et sequatur exemplum.

SS. Epipodius
et Alexander

c

2 Igitur Principis Antonini Veri c decimo septimo Imperii anno, cum per provincias Gentilium furor desæviret, præcipue in Lugdunensi urbe debacchatus est: in qua pro sui magnitudine quanto majores degebant populi, tanto etiam Gentilium copiosior rabies æstuebat. Iudices, Officiales, Tribuni, milites, vulgus, certatim, indiscreto etiam sexu, Christianos multiplices crudelitatem laniabant: quorum plerimi, distinctis passionibus atque nominibus, ad succedentium memorias pervenerunt; innumeros vero, qui vel indiscreta cæde concisi sunt, vel vineti in ergastulis defecerunt, inscriptos cælestis vitæ, liber tantum continet. Nam post vastissimam Martyrum stragem et d sævientium passionum crudelitatem, de qua etiam Christi famuli, quos tunc illustrissimæ urbes Vienna et Lugdunum tenebant, ad Ecclesias Asiæ et Phrygiæ scripta miserunt, cum pene ad integrum Christi nomen a Gentilibus crederetur extinctum; per prodicionem domesticam Epipodius et Alexander occulte operam dare Catholico fidei cultui, Præsidi nuntiantur: quos ille indagine sollicita, exosæ Religionis reliquias in illis extinguere cupiens, præcepit inquiri.

delati in-
quiruntur,

d

fide et caritate
conjuncti:

3 Verum intermisso paulisper ordine passionis, D quanti qualesve fuerint, convenit vel leviter publicari. Et Alexander quidem natione Græcus fuit, Epipodius vero Lugdunensis civitatis indigena. Porro eos parvulos, scholæ contubernium; et caritas jam virilis, in primæva ætate conjunxerat: et ita litteris eruditissimi, concordia crescente, ad Deum profecti sunt; ut cum fuerint Christiani, et a clarissimis parentibus instituti, ad religionis tamen incitamenta se mutuo provocarent. Nam sobrietate, parcimonia, castitate, fide, opere misericordiæ, ita Deo sese hostias dignas præparabant, ut in consummationis meritum profuerit gloria illata martyrii. Erant ambo juventutis flore conspicui, neque adhuc conjugalibus nexibus implicati; sæviante autem persecutione, implentes Evangelica constituta, quoniam ad aliam vel etiam tertiam civitatem abire non possent, latebram ibi quæsierunt. Egressi vero occulte septa murorum, in eo vico, qui propter Incisam petram e situs est, tugurio se cujusdam religiosæ et fidelis viduæ, etiam sine ullis comitibus, abdiderunt. Cumque illic aliquamdiu, tecti fide mulierculæ et loci humilitate, latuissent: tandem sagax illos inquisitor invenit; eosque, per angustum cellulæ aditum fugientes, manus infesta corripuit: qui ita trepidi inter insilientes irruperant, ut S. Epipodius calceamento pedis unius, dum pavidus prosiliret, privaretur: quod postea fidelis mulier, tamquam thesauro sibi reperto occultavit.

e

in latebris
reperiuntur:
E

4 Itaque captos, etiam ante discussionem, carcer accepit: quia manifesti putabatur criminis nomen esse, ipsa appellatio Christiana. Deinde post triduum, vinctis post tergum manibus, ante Præsidis statuuntur tribunal: quos sævissimus Judex, adstante et f infremite Gentilium multitudine, de nomine et professione interrogavit. Illi vero et vocabula sua prodiderunt, et Christianos se esse perspicue testati sunt. Accenditur ergo Judex, et popularis conclamatio attollitur, et in innocentes simul omnium insania g consurgit. Potestas eos increpat, furorem suum hujusmodi clamore testatur: Etiam nunc adversus Deos immortales humana temeritas perseverat? Etiam nunc convelluntur Principum sanctiones; et in uno eodemque majestatis crimine Imperator impugnatur et numina? Ubi sunt tormenta, quæ intulimus? ubi cruce? ubi gladii? ubi bestiarum? ubi ignitæ laminæ? ubi districtio, etiam ultra mortis terminos procurata? Extincti sunt homines, sepulcra non extant, et tamen Christi memoria perseverat. O puniendi, quo ausu in religione vetita perdurastis? Jam nunc pro vestræ præsumptionis temeritate penas dabit.

f
in judicio
Christum
confessi,

g
minis
terrentur.

5 Ne se invicem exhortentur, aut muniant sermone vel nutibus, ejecto Alexandro, qui erat ætate firmior, Epipodius applicatur: quem scilicet singulariter destitutum, dum pro conjectura ætatis tenerioris h animo judicabat, serpentis antiqui usus calliditate, venenata blandimentorum arte sollicitat: Video enim te, ait, juvenem: et nefas est, ut in intentione pravi propositi perseveres et pereas. Nos immortales Deos colimus, quos universitas populorum, quos etiam nominibus propriis sacratissimi Principes venerantur. Nos deos colimus, lætitiis, conviviis, cantionibus, ludis, commensatione et lascivia: vos vero hominem crucifixum cui placere non possunt, qui his omnibus perfruuntur: qui licentiam respuit, qui jejuniis delectatur, qui, damnatis voluptatibus, tristem et infœcundam diligit castitatem. Quid vero tribuere beneficii cuiquam valet, qui se tueri a vilissimorum infestatione non potuit? Quæ quidem omnia idcirco tibi contexui, ut cum oblectatione et cum gaudio, quasi juvenis, austeritatem refugiens, mundi hujus beatitudine perfruaris.

F
PARS II.
S. Epipodius
blanditiis
tentatus,

h

A
generose res-
pondet ;

6 Ad hæc B. Epipodius : Non ita me Christi ac fidei Catholicæ armavit affectus, ut sensum meum misericordiæ tuæ figmenta permoveant. Pietas enim ista, crudelitas est; vobiscumque vivere, mors est æterna: ceterum a vobis perire, gloriosum est. Sempiternum vero Dominum nostrum Jesum Christum, quem crucifixum commemoras, resurrexisse non nosti, qui ineffabili mysterio homo pariter et Deus, famulis suis tramitem immortalitatis instituit, et ad cœlestia regna perducit. Sed ut communiter tecum loquar, quia alta non recipis; numquid ita cæcata mens tua est, ut nescias hominem ex animæ et corporis duplici constare substantia? Animæ imperio, corporis servitio magis utimur. Turpitudines, quibus dæmones vestros colitis oblectant membra corporis, mentes interimunt. Quæ autem illa vita est, ubi partis potioris detrimenta proveniunt? Nos pro anima adversus corpus bella suscipimus: nos pro anima adversus vitia dimicamus, Vobis venter Deus est, et in morem pecudum, post ingluviem prodigam, finem vitæ præsentis, mortis judicatis occasum. Ceterum nos, quicumque vobis persequentibus interimus, i dum nos temporalia deserimus vitam ingredimur æternitatis.

i
ore pugnis
eliso magis
animatur :
gladio occi-
ditur :

B 7 Judex vero, responsi hujus livore et admiratione defixus, iracundiaque stimulante commotus, admirabilis eloquentiæ domicilium, id est, os Martyris elidi pugnorum ictibus jubet. Ac deinceps S. Epipodius, illato dolore constantior, mixtis cruore dentibus, hæc verba profudit : Christum cum Patre ac Spiritu Sancto Deum esse confiteor, dignumque est, ut illi animam meam refundam qui mihi et Creator est et Redemptor. Ita enim mihi vita non tollitur, sed mutatur in melius. Nec interest, infirmitas corporea quo fine solvatur; dummodo anima, cœlis k invecta, ad suum revertatur auctorem. Cum hæc B. Epipodius constanti assertionem loqueretur, imperio truculenti judicis eculeo suspenditur, circumstantibus hinc inde lictoribus, ut latera ejus impressis ungulis sulcarentur. Tunc subito populi terribilis clamor factus est, petentis, ut sibi detur aut obrueretur imbre saxorum, aut membratim divisus, sævientium insaniam carperetur. Ita furore omnium tarda erat crudelitas judicantis. Metuens autem Præses ne magis vim perferret, et per æditionem, potestatis ac judicii reverentia turbaretur, ad sedandum circumfusæ multitudinis præcipitem et insanum furorem, caussamque commotionis extinguendam, eductum extra tribunal, gladio raptim feriri jubet. Itaque quanto infestior fuit inimicorum tumultus, tanto citius, dispositione divina, consummatio accelerata est martyrii : ut puerum suum, de passione ac persecutoribus triumphantem, velocius Christus remunerator reciperet, qui est benedictus in secula.

k
suspensus un-
gulis taceratur

C

l
PARS III.

S. Alexander
triduo post
vocatus, trium-
phum et fes-
tum duplicat.

8 Beatos l Martyres Epipodium et Alexandrum primum conjunxit infantia, deinde in timore divino instituit adolescentia, firmavit juvenus; donec animis meriti-que conjuncti, ad martyrium pervenerunt, quod tribuente Dei munere pariter susceperunt. Sed dum Dominus noster Jesus Christus ita militum suorum victrices dispensat coronas, ut qui ei jungebantur confessione temporali, dividerentur occasu, merito nobis præstitum judicamus, ut duplicata in illis solemnitate fruamur. Nam dum et alternis diebus festa illorum veniunt, et illos inseparabili veneramur affectu; non singulis diebus, sed geminatis obsequiis utrumque h s colimus. Et sicut nudius tertiana sollemnitas colo insertum S. Epipodium celebravit : ita hodierna festivitate B. Alexandrum pervenisse ad regna cœlestia gaudemus. Idecirco autem nunc revertamur ad historiam passionis.

9 Interempto ergo Epipodio Martyre, persecutor Aprilis. T. III

recenti adhuc cruore respersus, B. Alexandri sanguinem sitiabat. Quem receptum ex carcere, comperendinato examine, die interposito, furori suo præcepit offerri : ut ejus supplicii non solum rabiem suam, verum etiam insaniam commoti et sævientis populi temperaret. Quem tamen etiam nunc hac percunctatione tentavit : Adhuc in potestate tua est ut evadas m prædecessorum exempla, videasque que teneas. Ita enim persecuti Christicolæ sumus, n ut pene te solum arbitrer resedis. Nam præter alias cæsorum catervas, etiam stultitiæ tuæ collega succubuit : atque ideo, si tibi consulis, immortales deos thuris accensione venerare.

10 Beatus Alexander dixit : Gratias ago Domino, quod dum gloriosos Martyrum evolvis triumphos, et illata tormenta commemoras, ad devotionem me quoque confirmas exemplis. Puta-ne ergo extinctas animas, quas fudistis? Illæ quidem cælum possident : sed versa vice persecutores in illo agone perierunt. Fallit enim te opinio tua : extinguere nomen non potest Christianum, quod ita Deo fundante firmatum est, ut et vita hominum custodiatur, et mortibus propagetur. Deus noster cœlos, quos fecit, possidet; terram tenet, inferna moderatur : et animas, quas interemptas judicas, regnum cœlestis suscepit : vos vero cum diis vestris inferna retinebunt. Et quia fratrem meum carissimum in summo gaudio collocatum scio, securior o viam devotionis ingredior. Ego namque Christianus sum, et fui semper, et futurus sum in gloriam Dei. Tu vero exerce corpus, quod pro imbecillitate terrena p sortibus mundi videtur addictum : ceterum animas nostras custodiat et recipiat ille, qui contulit.

11 Ad hæc præses, mixto pudore et furore desæviens. S. Alexandrum divaricatura ternis cædentibus præcepit verberari : qui nulla humili responsione inter tormenta dejectus, Dei semper præsidium flagitavit. Cumque longissimo spatio, cædentium succidua vicissitudine, non frangeretur; Præses interrogat, utrum etiamnum in hac confessione duraret. Cujus percunctationi inconcussa auctoritate respondit, deos Gentilium dæmonia esse, non numina : Deum vero omnipotentem, invisibilem, sempiternum, sui propositi esse custodem.

12 Tunc ergo Judex dixit : Christiani ad istam insaniam proruperunt, ut prolixitate pœnarum gloriam sibi existiment comparari, et persecutores suos vicisse se judicent, quos oportet celeri fine consumi. Quia ergo eos in pertinacia sua et audiri nefas est et videri, idcirco Alexander, fixus cruci, animam, sicut meretur, effundat. Post quam sententiam ministri sævique carnifices acceperunt B. Alexandrum, salutarique signo eum, extensis in diversa brachiis ac manibus, nexuerunt. Nec tamen diu beati Martyris tormenta porrecta sunt : ita enim laniatum fuerat corpus crudelitate verberantium, ut crate soluta costarum patefactisque visceribus, secreta animæ panderentur. Nam dum totus in Christo est, q eumque jam fessus supremis vocibus invocat, beatum spiritum exanimatus emisit.

13 Hos itaque semper concordēs et socios, quia mors diviserat, sepultura conjunxit, dum furantibus Christianis, educta occulte extra urbem corpora, absconsa conduntur. Erat enim in colle superposito civitati r concretis densatus stipitibus locus, ibique in modum speluncæ conclusa frutetis ac sentibus vallis latebat, et ut fit, ubi humor deciduus per naturale ministerium infunditur, inculta fecunditas quo in recessu venerabilia corpora religiosa provisione demersa sunt, quia Gentilium furor, extremam denegans sepulturam, etiam in corpora exanimata sæviebat. Postea vero venerabilem locum religiosorum cultus servavit, et prodidit reverentia deducta

D
EX MSS.
oblatus Præ-
sidi,

m

ad defectio-
nem tentatur;
n

refutat dicta
Præsidis :

E

n

p

inter dira
verbera

Adem animose
profitetur :

in cruce Mar-
tyr obit.
F'

PARS IV
Sepeliuntur
ambo in spru-
nea vallis :

r

EX MSS. A per posteros, et virtutes plurimæ, quæ Sanctorum potentiam prodiderunt.

per calicem
S. Epipodii fe-
bris curatur :
s
t
plurima mira-
cula patrantur
B
14 Nam cum, tempore consequenti, populus Lugdunensis passim morbo sæviente corrueret; adolescens quidam natu nobilis, vi februm valde succensus, per visionem commonitus est, ut remedium a muliere, s quæ calceamentum Martyris habebat, expeteret. Illa vero se medicinæ nihil nosse respondit: sed Domino miserante, Martyris per exuvias hospitali ope allata, se plurimos curasse non negabat: statimque ei Lucia benedictionem, et hospitalis calicem salutis, porrexit. Qui dum poculum et remedium sitis accepit, protinus ita extincto ardore convaluit, ut non ope humana, sed mirabili divinitatis auxilio, vitæ ac sanitati redditus diceretur. Quæ virtus fidei atque Sanctorum per universam dispergitur civitatem, et innumera multitudo, dum sanitatem corporum recepit, fidei incrementa suscepit; factaque est membrorum atque animorum præsens et æterna medicina. Sed et postea in locis illis mirabilia ista monstrantur, ejectio dæmonum, debilitatum curatio, restauratio sanitarum: quæ ita pene quotidiana et iis majora proveniunt, ut credulitas, etiamsi sit spontanea, existentibus miraculis extingnatur. Itaque fidem dictis atque factis convenit applicari: quia amica Dei potentia, virtus, et dignitas, ut fideles et credulos diligit, ita deserit dubitantes. Idcirco non ambigamus vera esse, quæ et auditu manifesta duximus et videmus, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

- a MS. nostrum, Spiritum Sanctum profundente.
b Sarius, morte.
c MSS S. Max. et nostrum decimo octavo, scilicet quo hi Martyres occubuerunt: ast decimo septimo incepta persecutio.
d MS. nostrum, sævitiam passionem. MS. S. Max. sævientium passionem victoriam.
e Petra incisa, vulgo Pierre encise, seu magis cor-

rupte Berrecise, castrum parvum urbis muris inhærens in dextra Araris ripa supra præcelsam rupem, nominatum autem captivitate Ludovici et Ascanii Sfortiarum et Ducis Namurcensis, Sont qui rupem istic incisam patent ut novus Arari cursus præberetur, indeque nomen mansisse.

f Sarius, imprimente. g Idem incurrit.

h Idem teneriorem animum judicabat.

i Idem tempora amittimus.

k MSS. cœlitus data,

l Videntur hoc numero relato, postmodum fuisse inserta per modum alterius prologi, ut alio die ad Matutinum legerentur.

m MS. Lugdunense et nostrum Præcesserunt exempla, quæ timeas.

n Sarius, Ut pœniteat te solum arbitrum rese-

disse.

o Idem, deludit.

p Idem, fustibus, MS. Lugd. sordibus.

q Sarius, eum, quem confessus est.

r Sarius, concretis deusatus vepribus. MS. nostrum stirpibus.

s Greg. Turonensis de Gloria Confessorum cap. 64 ita inscribit: de muliere quæ Epipodii Martyris calceamentum collegit, et dein ista refert: Requiescit sub urbano urbis ipsius mulier, quæ dicitur collegisse calceamentum beati Martyris Epipodii, quod de pede ejus cecidit cum ad martyrium duceretur: ad cujus tumulum sæpius frigoritici ceterique infirmi sanantur. Erasmus de tumultu ipso pulverem ipsum hauriunt, incolumesque discedunt. Hanc mulierem, S. Luciam viduam appellat Arturus du Monstier in Gyneceo sacro, cui ad hunc diem inscripsit.

t Videtur mulier, intincto in aquam aut vinum calceo, potum, Reliquiæ illius tactu benedictum, porrexisse; uti etiam nunc usurpat Ecclesia, et usurpasse semper deductus per secula singula exemplis poterit probari ab eo, qui hujus operis indices consulere voluerit.

v MS. nostrum inimicos, Sarius, Amicorum.

x Sarius audita et visa semper diximus et manifestamur.

DE SS. LEONIDE, PATRE ORIGENIS, ITEM ARATORE, QUIRIACO, BASILIA,

Martyribus Alexandriae aut alibi.

CIRCA ANNUM
CCIV.

Martyrium
S. Leonidis
ex Eusebio,

Jam bis in hujus diei principio laudatus nobis antiquus scriptor, Eusebius Pamphili, librum sextum Historiæ Ecclesiasticæ a persecutione Severi Imperatoris auspiciatur his a verbis; Porro cum Severus persecutionem adversus Ecclesias excitasset per omnes quidem ubique locorum Ecclesias ab athletic pro pietate certantibus illustra confecta martyria. Præcipue tamen Alexandriae increbuerunt, cum ex universa Ægypta ac Thebaide lectissimi pugiles eo deducerentur, tamquam in amplissimum Dei stadium, et cujusque modi tormenta mortesque invicto animo perpassi, immortales a Deo coronas acciperent. Inter quos Leonides, qui Origenis pater fuisse dicitur, capite truncatus supradictum filium admodum adolescentem reliquit. Hæc Eusebius, quem Nicephorus Callistus secutus est, et de hac Severi persecutione lib. 5 cap. 2 agens, ista de Leonide tradit: Quo tempore et Leonidem, Origenis patrem, obito pro Christi nomine martyrio, e vita excessisse tradunt; gladio videlicet cæsum, cum filium admodum puerum relinqueret. Georgius Syncellus in Chrono-

graphia, agens de Imperio Severi, addit: Leonides Origenis pater, orta Alexandriae persecutione, martyrio vitam finivit. Demum inter Græcos est Suidas, qui in suis Historiis, sub littera O secundo, sive Ωπερζ, ista habet: Origenes Leonidem habuit patrem, Episcopum et Martyrem: floruit sub Severo Imperatore. Verum de ejus Episcopatu altum alibi est silentium. Hæc Græci, quorum fastis necdum reperimus insertum nomen S. Leonidis.

2 Inter Latinos S. Hieronymus libro de Scripturis Ecclesiasticis cap. 54 ista tradit: Origenes, qui et Adamantius, decimo Severi Pertinacis anno, adversum Christianos persecutione commuta, a Leonide patre, Christi martyrio coronato, cum sex fratribus et matre vidua pauper relinquitur, annos natus circiter decem et septem. Annus decimus Severi, quando persecutio incepta, incidit in annum Christi ccm. Elogium ex præcedentibus sumptum habent Ruffinus lib. 6 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 1 et Petrus de Natalibus lib. 11 cap. 23.

3 In quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani eodem

Sepultus
Luciæ.

E

F

Suida,

S. Hieronymo,

Ruffino et
Petro de
Natalibus.

Memoria
in fastis, 4
Martyrum,

A eodem plane tenore ista leguntur : Et alibi Leonidis, Aratoris, Quiriaci, Basilie : circa quæ incidit dubitatio, num forte loco hujus particulæ et alibi, non fuerit exaratum, Et Alex. quod si intelligendum, Et Alexandrie : ut inde occasio fuerit sumpta a posteris, martyrium S. Leonidis, patris Origenis, adscribendi ad hunc diem. Nomen Leonidis, absque loco et sociis, insertum est Martyrologiis MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbei. Grevenus in Auctorio Usuardi, annis 1515 et 1521 excuso, ista habet : Leonidis Martyris, patris Origenis. Idem ex dicto Greveno transcripserunt, Molanus, in prima editione sui Auctarii ad Usuardum; et Cunsius, in Martyrologio Germanico. Galesinius in suo Martyrologio hæc habet : Hoc ipso die S. Leonidis Martyris. Hic Origenis

et solus
Leonidis.

pater, patientissima cruciatuum tolerantia insignis, demum pro Christi gloria capite mulcatur. In hodierno Martyrologio Romano ista solum indicantur : Alexandrie natalis S. Leonidis Martyris, qui sub Severo passus est. Dein in Notis dicitur fuisse pater Origenis Si qui judicent alium Leonidem a patre Origenis cum tribus sociis collocandum, per nos licebit, cum sola simus probabili usi conjectura.

4 S. Leonides Martyr, pater Origenis celebratur die xi, in Martyrologio Richardi Wilsfordi, olim Anglice Loudni excuso : item i Martii o Causio et Felicio, et in MS. Bruxellensi S. Gudilæ, sed confusis rebus gestis hujus et alterius Leonidis, Martyris in Thebaide. De hoc late egimus xxviii Januarii.

hujus
mentio ii
Febru. et
i Martii.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PARMENIO, HELYMA ET CHRYSOTELO, PRESBYTERIS, LUCA SEU LUCIO ET MUCIO, DIACONIS ; ITEM PRIMULO ET TUDIANO,

B

Cordulæ in Perside.

E

ANNO CCLI.

Memoria
in Martyro-
logio S.
Hieronymi,

Antiquissimum Martyrologii Hieronymiani apographum Epternacense, ante mille propemodum annos exaratum, horum omnium Martyrum memoriam prodit his verbis : Romæ Gaii Episcopi. Et in Cordua civitate, Parmeni, Elimar et Crisoli Presbyterorum, et Diaconorum Luci et Muci : Primuli, Turdiani. In aliis tribus apographis ejusdem Martyrologii Hieronymiani, omnia plurima parte, ista referuntur : Romæ in cœmeterio Calestini, sive Callisti, via Appia, depositio S. Gagi Papæ, seu Gaii Episcopi, Primoli, Turdianiseu Tiediani. Hinc etiam ultimorum Martyrum, absque mentione aliorum Presbyterorum et Diaconorum, memoria celebratur in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei; et solus Primoli, in MS. Richenoriensi et Aquisgranensi. Verum quia nusquam conjunguntur SS. Primolus et Turdianus cum S. Caio Pontifice; arbitramur juxta antiquissimum MS. Epternacense relinquendos esse in societate prænominatorum Presbyterorum ac Diaconorum cum præpositis, licet ipsis neque in Actis mox proferendis, neque in aliis Martyrologiis juncti inveniantur, donec certior aliunde lux affulgeat.

C 2 Genninum Martyrologium Bedæ, a nobis ante totum secundum Martii editum, de quinque Sanctis ista profert : Eodem die in Cordula civitate Natalis Parmenii, Helymæ et Chrysoteli Presbyterorum, et Lucæ et Mucii Diaconorum, quorum primus præcisa etiam lingua loquebatur. Omnes in eculeo suspensi et nexibus arctati sunt, deinde laminis ardentibus circum latera appositis ustulati, et unguis lacerati : ad ultimum gladio truncati sunt presente persecutore Decio. Scriptum in passione S. Laurentii. Hæc in dicto Martyrologio, accuratius recognito. His similia traduntur in Martyrologiis Usuardi, Adonis, Raboni, Notkeri, et aliorum recentiorum. Item in MSS. plurimis, et cum iis in hodierno Martyrologio Romano, sed magis contracte. In nonnullis pro Elyma legitur Helima et Helimena, et pro Luca Lucius. Fuisse hos Martyres Babylonæ, sub Polychronio Episcopo Presbyteros et Diaconos, Acta passionis S. Laurentii indicant : ex quibus uti ad xvii Februarii, quo die colitur S. Polychronius, dedimus quæ ad ipsum Episcopum spectabant; ita modo excerptimus ea quæ indicant gesta horum Martyrum, et sunt ejusmodi.

Ven. Bedæ,

et aliorum.

Gesta horum
excerpta ex
Actis S. Lau-
rentii,

3 In diebus illis orta tempestate sub Decio Cesare, multi Christianorum in urbe Roma necati sunt. Presidente in urbe Roma Galba, pergit Decius ad Persas, cum bellum urgeretur Persarum. Veniens in civitate, quæ cognominabatur Ponticum, sedit in ea : bellum tamen agebatur. Ascendit Decius in montem Medorum, et facto conflictu pugnae, cum militia Romana fecit victoriam, et interfecit Persarum multitudinem, et obtinuit civitates has, Babylonam, Bactrianam, Hirciniam, Cordulim, Assyriam : ubi etiam invenit multos Christianos, quos suppliciis et afflictionibus necavit. Eodem tempore invenit in civitate Babylonæ Episcopum nomine Polychronium, cum Presbyteris Parmenio, Elyma et Chrysotelo; et diaconos hos, Lucam et Mucum. Quos cum comprehendisset, jussit eos duci ad sacrificandum idolis... Tunc jussit sibi presentari Polychronium Episcopum, cum duobus Diaconibus et Presbyteris suis, quem sic interrogat dicens : Tunc es Polychronius sacrilegus, qui neque deorum neque Principum præcepta custodis? Polychronius autem non respondit ei verbum. Dixit itaque Decius ad Clerum ejus. Obmutuit Princeps vester, Respondit Parmenius Presbyter, dicens : Non obmutuit Pater noster, sed præcepto Domini nostri Jesu Christi æterni Creatoris utitur, ut non polluatur os sanctum, quod a Creatore nostro purificatum est quia sic præcepit Dominus noster Apostolis : Ne miseritis margaritas vestras ante porcos, ne conculcent eas pedibus suis, et conversi elidant vos. Justum tibi videtur, ut quod semel purificatur, stercore coinquinetur. Decius dixit : Ergo nos stercorea sumus. Et jussit iratus, ut lingua ejus præcideretur. Cum autem præcisa fuisset lingua Parthenii, coepit clamare, dicens : Beate Pater Polychroni ora pro me, quia video in te Spiritum Sanctum regnantem, et os sanctum tuum signantem, et mihi favum mellis in ore distillantem : et occisus est Babylonice Polychronius.

4 Tunc Decius ambulavit in civitatem Cordulam, et jussit Presbyteros et Diaconos viectos secum adduci. Qui dum ducerentur sic, cadebant vincula de collis et manibus eorum. Veniens autem Decius in civitatem Cordulam, cum furore jussit sibi Presbytero

a Decio
victore de
Persis,

* supra
Cordaam.

Babylonicæ
capti cum
S. Polychro-
nio Episc.

f
pro quo
sistente
respondet
S. Parmenius,

Matth. 7, 6

et abscissa
lingua illius
patrocinium
implorat.

Abducuntur
hi martyres
Cordulam,

tero

A teros præsentari cum Diaconibus. Qui cum præsen-
AUCTORE G. H. tati fuissent, sic eos aggreditur, dicens : Et vos
 stulti desideratis perire? ecce, commoneo vos sacri-
 ficato diis immortalibus. Respondens Presbyter
 Parmenius, cœpit clamare voce et dicere : O miser!
 Huic manufacto nos compellis humiliari? Infelix hu-
 miliari desiderare debes Christo Creatori omnium
 rerum, non manufactis diis. Nam peribis tu et dii
suspenduntur in eculeo : tui tecum, quos injuste colis. Tunc Decius jussit
 omnes in eculeo suspendi. Qui cum attraherentur
 nervis, cœperunt omnes gratias agere Deo et dicere
 ad Parmenium Presbyterum : Orationem da super
 nos. Respondit Parmenius Presbyter : Det nobis
 Deus, pater Domini nostri Jesu Christi, consolatio-
 nem Spiritus Sancti, qui regnat in secula seculorum.
 E' responderunt omnes clara voce, Amen. Tunc ira-
 tus Decius dixit : Hoc argumentum, hominem sine
 lingua loqui, magica ars cognoscitur esse. Respon-
 dit Parmenius dicens : Dominus noster Jesus Christus,
 qui mutum loquentem fecit, ipse mihi peccatori de-
 dit sine lingua loqui. Nam tu dum loqueris, immu-
 tescis.

5 Eadem hora Decius jussit eos ignibus uri. Qui
 cum incenderentur, audita est vox de cœlo : Venite ad

me omnes humiles corde. Decius dixit : Vere magica
 ars est istud. Et jussit laminas ardentes circa latera
 eorum poni, et unguibus lacerari. Eadem hora De-
 cius jussit eos deponi de eculeo, et præcepit ut capite
 truncarentur. Qui cum decollati fuissent, jactaverunt
 corpora in publica via, ita ut custodirentur, ne quis
 eos sepeliret. Tunc audientes subreguli, viri reli-
 giosi, Abdon et Sennes, venerunt nocte, et college-
 runt corpora Sanctorum Presbyterorum, Parmenii,
 Elymæ et Chrysoteli, et Diaconos Lucam et Mucium,
 et sepelierunt in prædio suo, Juxta civitatem Cor-
 dulan, decimo Kalendas Majas.

6 *Hactenus Acta passionis horum Martyrum : post
 qua subjungelatur captivitas SS. Abdon et Sennes, dein
 Olympiadis et Maximi, ex quibus hi ultimi Cordulæ
 etiam coronati sunt, de quibus egimus xv Aprilis. Ve-
 rum Abdon et Sennes Romam abducti, istis xxx Julii
 interfecti sunt. Urbs autem Cordula in MS. Codice
 S. Hieronymi, Cordula. aliis etiam Corduba scripta,
 non procul videtur distasse Babylone, ex qua urbe De-
 cius ambulavit Cordulan : de qua et tempore marty-
 rii actum est xvii Februarii ad Vitam S. Polychro-
 ni, et xv Aprilis ad Vitam SS. Olympiadis et Ma-
 ximi.*

D
*aduruntur
 laminis
 ardentibus,
 et unguibus
 lacerantur :*

*decollati
 sepeliuntur
 a SS. Abdon
 et Sennes.*

*situs urbis
 Cordulæ.*

R

DE SANCTO NEARCHO,

Martyre in Armenia.

CIRCA ANNUM
 CCLX

*Nearchus
 S. Polyucti
 intimus
 amicus,*

*in hujus
 elogio*

*Martyr
 habetur :*

Floruerunt seculo Christi tertio in Armenia duo
 milites, maximo amicitie vinculo conjuncti,
 umbo in confessione fidei palmum martyrii asse-
 cuti : horum alter gladio interemptus, est cele-
 berrimus Polyuctus, quem Græci die ix Januarii,
 Latini xiii Februarii celebrant : alter est S. Nearchus,
 quem iqui consumptum Græci venerantur hoc xxii
 Aprilis. Uterque Martyr agnoscitur in elogio martyrii,
 quod profertur ad dictum ix Januarii in MS. Synaxario
 Græco Parisiis in collegio Claremontano Societatis
 Jesu item in Menæis excusis et manu exaratis, et apud
 Maximum Cytherorum Episcopum ἐν βίβλῳ ἐξέλιπον. Il-
 lud ad diem xiii Februarii relatum, licet potissimum de
 S. Polyucto uget, hic repetimus et est ejusmodi. Cer-
 tamen S. Polyucti Martyris. Hic Decio et Valeriano
 Imperatoribus Melitinae in Armenia miles fuit, et
 primus in ea provincia pro Christo Martyr occubuit.
 Erat namque impium edictum promulgatum, quo
 præcipiebatur, ut aut Christum ejurarent, aut non
 obediētes morte punirentur. Hic nihil territus,
 Christum libere professus est, et ingenti fiducia si-
 mulacra, quæ ab infidelibus colebantur, confregit.
 Quocirca cum neque soceri adhortationibus ac blan-
 dimentis flecteretur, neque uxoris lacrymis la-
 mentisque commoveretur : sed constans in fœdere
 cum Nearcho Martyre, amico suo, verente ne ipse
 a fide Christi descisceret, firmato, in confes-
 sione perseveraret : gladio vitam finivit : cujus celebritas
 in ipsius Martyris templo sanctissimo peragitur.
*Hæcibi, quæ plane eadem leguntur in Novo Græcorum
 Anthologio, ab Antonio Arcadio Archipresbytero Sole-
 tante, ex commissione et mandato Julii Antonii Sanctorii
 Cardinalis concinnato, et Clementi Papæ VIII dicato :*
 et ubique in dicto elogio ita Græce continentur. Τῷ δὲ
 Μάρτυρι Νεάρχῳ φίλῳ ὄντι τὰς συνήξεις βεβαιοῦν,
 δεδοικότε τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως τοῦ χριστοῦ ἐκκλίσειν.

2 Dedimus die xiii Februarii duplicia Acta marty-
 rii, S. Polyucti, alia ex MS. Latino contractiona,
 alia ex MS. Græco bibliothecæ Vaticanæ : in quo ca-
 pite primo describitur Polyucti, adhuc Gentilis, et

Nearchi Christiani amicitia ; et metus hujus ne ille,
 ob edicta in Christianos, ab ea resliveret. Tum capite
 secundo indicatur Polyucti conversio, ejusque in fide
 instructio per Nearchum, et edictum Imperatoris et
 idola ab illo confracta. Tertio capite describitur invictus
 Polyucti animus inter lamenta soceri et uxoris : qui
 tandem amicitia Nearchi non oblitus, sed enim intai-
 tus, Vale Nearchus, inquit, et fœderis recordare. Hac
 voce in-star ultimi doni amico generose relicta ; ad
 ense procedebat, et per eum alacri animo mortem
 subibat. Cum igitur hoc modo vitam finivisset divus
 Polyuctus, qui erant inter fratres diligentiores sa-
 crum ejus corpus Melitenæ urbe Armeniæ deponunt,
 æternamque sibi hereditatem acquirunt. Inserviit
 istie quoque Nearchus, accepitque Martyris amici
 sanguinem, nitidoque impositum linteo portavit in
 civitatem Cananeotaram, conferens illis arina salutis
 et hereditatem vere beatam. *Hæc Acta Græca. At
 Latina finiunt his verbis :* Conversus tandem Polyuctus
 ad Beatum Nearchum, ut ex candido sequeretur,
 monebat : et illi valefaciens, gloriosa morte consum-
 matus est.

3 At quænam sit dicta Cananeotarum civitas, in
 MS. Græco ἡ Κανανειοτῶν πόλις, nos hactenus latet :
 in Armenia saltem fuisse, probabile videtur : et forsitan
 istis Nearchus Martyr obiit. Ejus martyrium in Menæis
 excusis, et MSS. Chisletianis, et apud Maximum Cy-
 therorum Episcopum, attingitur his paucis verbis ad
 hunc xvii Aprilis : Eodem die sanctus Martyr Near-
 chus, in igne vitam finit. Constantia vero ejus in disti-
 cho adjuncto declaratur, dum in Christum allaqueus
 inducitur : ob inflammatum ad te o Salvator, divi-
 num desiderium, exclamat Nearchus, non me ignis
 a te separabit. Si quis tamen hunc Nearchum, igne
 consummatum, distinguendum esse putet a socio sive
 amico S. Polyucti, valens definire, quod iste revera
 Martyr obierit ; et distinctionem duorum probaverit ex
 aliis documentis, libenter assentiemur. Hactenus non
 reperimus nisi venerationem unius, et onus nobis visus
 est hoc loco sufficere.

*cum in fide
 instruit :*

*in Martyrio
 adfuit :*

*l'
 accepto
 Sanguine in
 civitatem
 Cananeota-
 rum abiit,
 l'*

DE SANCTO CAIO,

Romano Pontifice Martyre.

CAPUT I.

Elogia antiqua. Gesta circa SS. Sebastianum, Tiburtium, et alios Martyres.

ANNO CCXCVI.

Ex Catalogo Pontif. elo-
gium S. Caii
* al. sex.

et Eutychiani
decessoris :

tempus Sedis
ab anno 283,

ad 296.

Tempus S. Caii in Pontificatu Romano explicatur optissimo modo in Catalogo Pontificum Romanorum, deducto usque ad S. Liberium Papam, decessorem S. Damasi, sive ad annum circiter cclxx, quem Catalogum a S. Damaso ad S. Hieronymum, ob huius instantes preces, fuisse missum, alibi latius inquiramus. In hoc ergo ista leguntur : Caius annis duodecim, mensibus quatuor, diebus * septem. Fuit temporibus Cari et Carini, ex die xvi Kalendas Januarii Consulibus Caro II et Carino, usque in x Kalendas Maji, Diocletianum vi et Constantio Consulibus. Hæc ibi. Decessor S. Caii fuit Eutychianus, cuius elogium ad clariorem explicationem addimus, et ita habet : Eutychianus annis octo, mensibus undecim, diebus tribus. Fuit temporibus Aureliani, a Consulatu Aureliani III et Marcellini, usque in diem vi Idus Decembris, Caro II, et Carino Consulibus. Sedit ergo ab an. Christi cclxxv, usque ad annum cclxxxiii, quo mortuus est vi Decembris, aut sequenti, nam utroque die in antiquis Martyrologis refertur : cumque Sedes vacasset viii aut ix diebus (nom. variant in hoc uectores) substitutus est S. Caius die xvi Decembris, et postquam sedisset annis xii, mensibus iv, diebus vii, mortuus est anno Christi ccxcvi. Hinc primo corrigendus est Eusebius (cui tempora Pontificum Romanorum non fuerunt satis perspecta) qui lib. 7 Hist. Eccl. cap. 32 ita scribit : Qua tempestate cum Felix quinque annis Romanam gubernasset Ecclesiam, Eutychianus in ejus locum successit, Qui vix decem mensibus in Episcopatu transactis, Caius, qui nostra ætate vixit Sedem suam reliquit. Hæc cum annis circiter quindecim Ecclesie præfuisset, successorem habuit Marcellinum, in cuius etiam tempora incidit persecutio. Hæc ibi. De S. Marcellino agimus xxvi Aprilis. Idem Eusebius in Chronica, cum indicasset Consules Probum Augustinum et Victorinum, is est annus Christi cclxxxii, ista subdit : Πομπύλιος Ἐκκλησίας τὴν Ἐπισκοπὴν πρὸς ἐδέξαντο καὶ Ἐκκλησιάρχης πρὸς τὴν. Μεθ' οὗ καὶ Ἰουλιανὸς ἔτεν. αἵ. Quæ ita Latine tulit S. Hieronymus : Eutychianus xxvi Romanæ Ecclesiæ Episcopatum suscepit, mensibus octo, post quem xxvii Caius (alias Gaius) annis quindecim, Eusebium sequuntur. Gorgias Syracellus in Chorographia, et Nicephorus lib. 6 Hist. Eccl. cap. 34. Verum in his, quæ sunt Romanæ Ecclesiæ, ejus alumnus æque antiquis major fides adhibenda est, quam externis.

aliud ex
posteriore
Catalogo,

et Anastasio,

2 Alter Catalogus, seculo Christi sexto concernatus, et ex codice MS. Regiæ Sævicæ a nobis descriptus, cum Eutychianum decessorem dixisset ad viii Kalendas Augusti, decessisse, ista subdit : Caius, natione Dalmata, ex genere Diocletiani Imperatoris, ex patre Gaio, sedit annos xi, menses iv, dies xii. Fuit temporibus Cari et Carini, ex die xv Kalend. Januarii a Consulatu Cari II... Hic fugit persecutionem Diocletiani. In cryptis habitans Confessor quievit. Hic fecit ordinationes iv per mensem Decemb. Presbyteros xvi, Diaconos vii, Episcopos per loca quinque. Sepultus est in cœmeterio Callisti via Appia x Kal. Maji : cessavit Episcopatus dies xi. Verum in Libro Pontificali ista sic explicantur : Hic fugiens persecutionem Diocletiani, in cryptis habitans Confes-

sor quievit, martyrio coronatus post annos octo. Hæc ibi, quæ magis conveniunt Catalogis posterioribus Anastasio tribui solitis, in quibus ista habentur : Caius natione Dalmata, ex genere Diocletiani ex patre Gaio, sedit annos xi, menses iv, dies novem. Fuit temporibus Carini, a die xiv Kalend. Januarii a Consulatu Cari secundo et Carini, usque in diem x Kalend. Majarum Diocletiano iv et Constantio II. Hic constituit ordines omnes, ut sic in Ecclesia ascenderentur. Si quis Episcopus fieri iocreretur, ut esset Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, et exinde Episcopus ordinaretur. Hic regiones divisit Diaconibus. Hic fugiens persecutionem Diocletiani in cryptis habitando, martyrio coronatur post annos octo. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decemb. Presbyteros xxvii, Diaconos * viii, Episcopos per diversa loca numero quinque qui post annos xi cum Gabinio fratre suo, propter filiam Gabini Presbyteri, nomine Susannam, martyrio coronatur : qui etiam sepultus est in cœmeterio Callisti via Appia ix Kalend. Maji : et cessavit Episcopatus dies xi. Hæc ibi, quæ eadem habentur in Gestis MSS. Pontificum et in antiquis Breviariis Romanis, etiam monu. caratis. Sequuntur Luitprandus, Abbo Floriacensis, Platina, alique : sed annos duodecim, ex priore Catalogo loco undecim substituimus cum Oanphrio, Baronio, aliisque recentioribus.

3 In Actis S. Sebastiani (quæ dedimus xx Januarii, arbitrati ea a S. Ambrosio scripta fuisse aut expolita) multa illustem de S. Caio Pontifice, ejusque supra indicata foga habentur, quæ inde excerpta hic repetimus, et sunt ista capite xviii, et xix.

Erat Papa Urbis Romæ, nomine Caius, vir magnæ prudentiæ, magnæque virtutis, imperantibus Carino, Diocletiano et Maximiano... Igitur Carino occiso * in civitate Maguntiacæ, * Maximiano et Aquilino Consulibus, facta est persecutio talis, ut nullus emeret vel venundaret aliquid, nisi qui statunculis positus in eo loco, ubi emendi gratia ventum fuisset, thuris exhibuisset incensum. Circa insulas, circa vias, circa nymphæa quoque erant positi compulsores, qui neque emendi darent copiam, aut hauriendi aquam ipsam tribuerent facultatem, nisi qui idolis libassent. Tunc S. Caii Episcopi consilio habito, Chromatius illustris vir omnes Christianos in domo sua suscepit, et universos ita fovebat, ut nullus omnino sacrificandi necessitati succumberet. Verum quia tanta vis persecutionis extiterat, ut opinio ipsa Christianitatis ejus celari non posset, meruit ex sacro rescripto Chromatius, ut medendi gratia in Campano littore moraretur, in quo erat latius cespitis dominus, tribuitque copiam omni Christiano ire volenti cum eodem ad persecutoris rabiem declinandam. Tunc orta est contentio inter S. Polycarpum et Sebastianum, quis horum duorum in Urbe remaneret, et quis iret cum Chromatio, qui tantum populum susceperat Christianum. Quibus altercantibus venerabilis Papa cujus dixit : Dum ambo passionis coronam quæritis, acquisitum Domino populum desolatis. Unde mihi videtur, ut tu, frater

S. Caius Papa
* al. ad
Mulgum
* al. Maximo
I.
in persecu-
tione Diocle-
tiani

apud Chro-
matium cum
Christianis
lulit,

pam conten-
tione SS.
Polycarpi
et Sebastiani
dirimat :

AVITORE G. H.
suadet pū-
rulus dis-
cessum ad
Littus Campa-
num :

ab fidem et ze-
lum S. Tiburtii
præ gaudia
lacrymatur :

ven anet in
Urbe cum
aliis XII :

cum his in-
sensit plus
operibus :

et miraculis
patrandis :

juvenem exa-
nimem a S.
Tiburtio sana-
tum baptizat :

A frater Polycarpe, quia et Sacerdotii rectum trami-
tem tenes, et scientia Dei repletus es, pergas simul
ad confortandas credentium mentes, et animos du-
bios edificandos. At ille his auditis quievit, et blan-
dum Papæ imperium æquanimiter tulit. Venit ita-
que dies Dominica, in qua Caius Episcopus agens
quæ Dei sunt, intra domum Chromatii, hac omnes
alloquitur voce : Dominus noster Jesus Christus,
præsciens fragilitatis humanæ, duos in se credenti-
bus constituit gradus, confessionis scilicet et marty-
rii, ut hi, qui martyrii pondus se posse perferre
desperant, confessionis gratiam teneant ; et dantes
latus bellantibus, Christi militum, qui pro ejus sunt
nomine pugnaturi, sollicitudinem gerant. Pergant
itaque qui volunt una cum filiis nostris Chromatio
et Tiburtio, et mecum qui voluerint in hac urbe
maneant. Non enim nos terrarum spatia dividunt,
quos Christi caritas nectit ; nec absentiam vestram
sentient oculi nostri, quia de interioris hominis vos
intuemur adspectu. Hæc et his similia dicente Papa
Caio, exclamavit Tiburtius vir clarissimus, dicens :
Obsecro te, Pater et Episcoporum Episcopo, ne me
patiaris terga persequentibus dare. Mihi enim valde
jucundum est et optabile, si possem millies pro ve-
ro Deo occidi ; tantum ut illius vitæ dignitatem in-
veniam, quam nullus mihi successor eripiat, cui
nulla tempora finem imponant. Tunc S. Caius con-
gaudens fidei ejus, lacrymas effundebat, orans ut
omnes qui remanserant, certamine victores effice-
rentur, triumphum martyrii capientes.

4 Remanserant autem cum venerabili Caio Papa
hi, Marcellinus et Mareus, simul quoque et pater
eorum vir clarissimus Tranquillinus, item B. Seba-
stianus, et pulcherrimus juvenis sed et mente pul-
chrior S. Tiburtius, et Nicostratus et Primiscrinio,
cum fratre suo Castorio et cum conjugæ suæ, Zoe
nomine ; item Claudius, cum Victorino fratre suo et
cum filio suo Symphoriano, qui fuerat a morbo
hydropis liberatus. Hi tantum, universis cum Chro-
matio proficiscentibus, cum Caio Episcopo reman-
serunt. Marcum et Marcellinum Diaconii honore
sanctificavit ; Tranquillinum vero patrem eorum fe-
cit Presbyterum ; S. Sebastianum autem, qui ad
multorum profectum sub specie militiæ latebat,
Defensorem Ecclesiæ instituit ; ceteros vero Subdia-
conos fecit. Sed quia tutus nullus inveniri poterat
locus ad latebram confovendam.... erant omnes hi
morantes cum sancto Papa Caio apud Castulum
Zetarium in ipsis superioribus palatii, et die noctu-
que genitibus ac fletibus et jejuniis atque orationi-
bus occupati, exorabant Dominum, ut digni haberen-
tur tolerantia confessionis ejus in numero Sancto-
rum Martyrum sociari. Ascendebant autem ad eos
occulte religiosi viri et religiosæ feminae, et a Sanctis
diversas sibi sanitatum gratias impetrabant. Corro-
boratos namque veræ fidei firmitate, et solidatos
fundamento virtutum, sanitatum gratia prosequen-
tur. Nam et cæcorum oculi illuminabantur eorum
precibus, et sanabantur infirmi, et ex obsessis cor-
poribus dæmones pellebantur. Ita S. Tiburtius juve-
nem ex lapsum sanavit, eumque et parentes
convertit. Tunc apprehendens manus eorum, segre-
gavit eos a turbis, et indicavit eis virtutem nominis
Christi. Et videns animum eorum fixum fortiter in
timore Domini, perduxit eos ad Papam Caium, et
dixit : Venerabilis Papa ac divinæ legis Antistes,
ecce quos per me hodie lucratus est Christus, in qui-
bus fides mea, velut arbuscula novella, primum
prorupit in fructum. Tunc S. Caius Episcopus bap-
tizavit eos, hoc est, juvenem cum parentibus suis,
Deo gratias referentes.

5 Hactenus Acta S. Sebastiani, in quibus hujus et
aliorum martyrium deinde describitur absque mentione

S. Caii Annus indicatur persecutionis factæ cclxxxvi,
Consulibus Maximo et Aquilino supra indicatis, ut
videantur illo anno aut initio sequentis omnes occisi,
quorum memoria extat in Martyrologio Romano. Reli-
qua explicantur ad Acta S. Sebastiani. Unus ex XII
Martyribus fuit S. Castulus, qui colitur xxvi Martii,
e cujus Actis martyrii, ibidem ex vetusto codice editis,
hæc describimus : Fiducialiter et constanter ipse
præcipuus Christi Martyr Castulus Dominum atque
Salvatorem prædicans, multos quos diabolus sua
fraude decipiens absorbuerat, et idolorum cultura
delitos ac mancipatos tenebat, ab ejus venenoso ore
abstrahens, ad verum Christianitatis lumen per-
duxit. Quos occulte B. Castulus deferens in domum
suam, B. Caio Papæ, qui ibidem cum ceteris Sanctis
latitabat, præsentans offerebat, dicens : Ecce, ve-
nerande Pater, suscipe quos Dominus ac Redemp-
tor noster per me exiguum famulum tuum hieratus
est. Ipse vero venerabilis Papa cum magno eos sus-
cipiens gaudio, protinus singulorum nominibus accep-
tis, omnes baptizans, numero Sanctorum sociabat.
Discesserat S. Polycarpus Presbyter cum aliis Christia-
nis a Littus Campanum, qui antea quam plurimos bap-
tizarat, uti ad ejus Vitam xxiii Februarii legi potest.

CAPUT II.

Gesta circa S. Susannam neptem et alios
Martyres.

Iurim magna Dei providentia e domo S. Castuli et
superiore parte palatii, dum hæc persecutio ferveret, ab
aliis Christianis abductus est, S. Cuius et sic fugit per-
secutionem Diocletiani, et in cryptis habitans Con-
fessor quievit, ut supra ex priore Catalogo Pontificum
indicavimus. Quæ autem in illa quiete peregit, ut plu-
rimum latent, quod ejus gloriosa facinora non reperiri-
mus ab ullo digesta, eoque debeamus ex aliorum San-
ctorum Actis colligere. Ex his possunt censeri Acta
antiqua S. Susannæ Virginis et Martyris, neptis S.
Caii Pontificis ex fratre Gabino ibidem Martyre. Pars
præcipua horum Actorum ex tribus veteribus MSS. et
Membris a nobis edita est xviii Februarii, ad nata-
lem SS. Maximi Comitis rei privatae, Claudii ejus fra-
tris, Præpeditæ hujus uxoris, et Alexandri atque
Cutiæ filiorum : ex quibus hæc ad S. Caium spectantia
decepimus.

7 Presbyter Gabinius de urbe Roma, frater ute-
rinus Caii Episcopi urbis Romæ, frequens tractabat
cum Caio germano suo : qui nobili ortus progenie
famatisime cognoscebatur, eo quod esset de genere
Diocletiani Augusti : nam et Caius ita vulgabatur...
Ad Gabinium a Diocletiano missus Claudius dixit :
Sancte frater, numquid tu filius non es Maximini,
cujus et Caius, Episcopus vester, frater famatissimi
Senatoris et Consulis, patris nostri, et consobrini
Dominorum nostrorum Augustorum ?.... Diocle-
tianus Augustus præcepit, ut filia tua, in conjunctio-
nem filio ejus tradenda, Maximiano Augusto copu-
letur. Tunc veniens Gabinius ad filiam suam Susan-
nam, dixit ei : Desidero te ad sanctum Patrem et
germanum nostrum, zuum tuum, Caium Episcopum
duci, ut quod in te contulit Spiritus sanctus non
evacuetur. Eodem tempore rogavit ad se venire S.
Caium Episcopum, et narravit primo ei omnia quæ
gesta fuerant, et intrantes in domum dixerunt puellæ
cum lacrymis : Diocletianus Augustus direxit ad nos
Claudium consobrinum nostrum, qui veniens ad
nos, te carissimam filiam filio suo Maximiano in
conjugium petere declaravit. Respondit Susanna ad
patrem suum et dixit : Ubi sapientia tua exclusa est,
ut non scires me esse Christianam, sicut et vos Doc-
tores ?.... Respondit Gabinius Presbyter : Ergo,
filia, constans esto in fide, quam tenes. Respondit
Caius Episcopus et dixit : Et nos mereamur fructum
oblationis

D
idem alios a
S. Castulo
conversos.

E

In cryptis
latitant :

est ex gene-
re Diocletiani
Imp.
k

l vocatus a
S. Gabino
fratre,

S. Susannam confortat in fide et castitate :

A oblationis offerre Domino Jesu Christo de constantia tua : quia scio pietatem ejus in omnes homines esse, et misericordem Dominum Jesum Christum. Respondit Susanna ad Caium Episcopum, Zium suum ; et ad patrem suum, Gabinium Presbyterum ; et dixit eis : Domini mei ego scio quia de ore tuo hoc sum erudita, ut castitatem studerem semper servare, et pudicitiam Domino Jesu Christo exhiberem... Caius Episcopus dixit : Ergo si jam semel tradita est Deo, custodi praecepta ejus, quia sic dignatus est nobis servis suis per Evangelicam doctrinam declarare vestigium, ut cum stabilis ante Principes et Praesides, non [velitis] praemeditari qualiter respondeatis : quia dabitur vobis in illa hora quid dicatis : quia non vos loquimini, sed Spiritus sanctus, qui loquitur pro vobis. Respondit Susanna cum lacrymis et dixit : See spero in Dominum Jesum Christum, quia orationibus vestris templum Dei efficiar.

Mat. 10, 19

S. Claudium accipit :

B

et a Susanna ad osculum non admissum,

instruit :

Mat. 11, 28

hortatur ad derelictam idolatriam :

(1)

et poenitentiam agentem,

Luc. 21, 15

8 Post tres dies venit Claudius et dixit : Cognovit sanctitas vestra pro quo gaudio venerim ad vos. Respondit Caius Episcopus et dixit ad eam : Si causae aliae sunt, tamen pro genealogia communi et genere nostrae conjunctionis, nos meremur praesentari cognationi. Claudius dixit : Ergo modo cognoscat Sanctitas vestra, quia Dominus noster Diocletianus Augustus amicitiam vestrae cognationis et affectum desiderat amplecti... Tunc vocata est puella Susanna in conspectu Claudii et Gabinii Presbyteri et Caii Episcopi... Tunc Claudius videns Susannam, cum lacrymis amplecti eam voluit et osculari. Respondit Susanna : Noli contaminare os meum, quia Dominus meus Jesus Christus novit, quia nunquam os ancillae tuae tetigit vir :... Non tantum ego recuso osculum tuum, sed recuso, quia de sacrificiis idolorum pollutum est os tuum... Poenitentiam agas et baptizeris in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Claudius dixit ad Caium Episcopum : Ergo purificate me, si melius est homo mundus, qui credit in Christo, quam in deos, quos colui et sacrificia obtuli, quibus et Principes nostri humiliantur. Caius Episcopus respondens dixit ad Claudium : Frater Claudii, audi me. Bonum est quod te commoneo : hoc autem est quod agere venisti. Dominus te redimere vult per puellae petitionem, ut salvum sit genus nostrum : quia ipse Dominus dignatus est in Evangelio dicere : Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Nullum onus peccatorum pejus est, quam ut idolis coinquinetur homo, quem Dominus Deus fecit : pro quo dignatus est ad terram descendere, et nasci per Virginem, et humiliari et mori propter hominem ; quem resurgendo ipse Dominus de inferno relevare dignatus est, qui tenebatur vinculis peccatorum, hoc est, idolis servientium ; et ut erectus ad caelorum terminum perduceretur. Claudius autem cum gaudio suscipiens dixit ad Caium Episcopum : Vir reverentissime, omnia faciam, quae vobis praedicatis : tantum ut petitio Diocletiani Augusti non tardetur. Caius Episcopus dixit : Tu frater, prius fac petitionem nostram, et omnia conceduntur tibi bene precanti... Utere consilio meo et esto fidelis Deo, et age poenitentiam de sanguine Sanctorum, quem effudisti ; et baptismum percipe, et omnia ministrabuntur tibi : quia Dominus noster sic dignatus est nos admonere, dicens : Cum stabitis ante Praesides et Reges, ego dabo vobis os et sapientiam, cui non possunt resistere omnes adversarii vestri. Claudius dixit : Et dum baptismum percepero, delebuntur omnia facinora cordis mei ? Respondit Caius et dixit : Omnia lavabuntur facinora, tantum tu fideliter crede. Eadem vero hora mittens se Susanna ad pedes Caii Episcopi, dixit ei : Domine per Christum te conjuro, ne tardes eum baptizare, sed

redime eum. Dicit ei Caius Episcopus : Inquisitionem quaeramus, si ex toto corde credere festinat. Claudius dixit : In vestra pollicitatione credo, si omnia mihi laxantur delicta. Caius Episcopus dixit : In nomine Jesu Christi et Dei omnipotentis omnia tibi relaxantur peccata. Eodem die projecit se in terram ante pedes Caii Episcopi, et jactans se et aspergens pulverem terrae in caput suum, sic aiebat dicens : Domine Deus, lumen aeternum, ignosce mihi omnia quae in Sanctis tuis gessi, quia nesciens feci : et idola, quibus sacrificia obtuli miser, inanis et vacuus respo. Reple me gratia tua, ut sciant omnes filii mei, vel uxor mea, quia tu salvas omnes sperantes in te. Tunc fecit eum catechumenum, et dedit ei medicinam, et dimisit eum.

D
AUCTORE G. N.
cum spe re-
missionis
peccatorum
puratum
ad omnia,

catechume-
num facit :

9 Claudius autem veniens ad domum suam, narravit omnia uxori suae. Tunc uxor ejus Praepedigna venit ad domum Gabinii Presbyteri, et introivit sola ad Caium Episcopum. Videns eam Caius Episcopus gratias egit Deo. Quae misit se ad pedes B. Caii Episcopi, et tenuit pedes ejus, et osculabatur eum lacrymis, dicens : Salva famulum tuum, et me, et filios meos. Audiens hoc Susanna, exiens de cubiculo, amplectitur Praepedignam cum gaudio. Subsecutus noctu et ipse Claudius, cum duobus filiis venit ad domum Gabinii Presbyteri, et misit se ad pedes ejus, dicens : Per Dominum Jesum Christum te conjuro, ne me tardes una cum uxore et filiis meis baptizare. Tunc fecit uxorem ejus et filios ejus Alexandrum et Cutiam catechumenos, et baptizavit Claudium... Eadem hora B. Caius Episcopus linxit eum chrismate, et baptizavit uxorem ejus Praepedignam et filios ejus Alexandrum et Cutiam, quos tamen Gabinus Presbyter de baptismo suscepit... Tunc obtulit pro illis sacrificium in eadem domo, et consecravit Corpus et Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, et lac, et mel, et fontem, et participavit eum omnibus mysterium Domini...

uxorem
et filios :

baptizatus,
confirmatus,

etque tradit
sacramen-
tum :

10 Claudius et frater ejus nomine Maximus, Comes rei privatae venerunt ad Arcus portae Salariae juxta palatium Salustii, ubi manebat Gabinus Presbyter... Et dum diu praegaudio flerent, nuntiatum est S. Caio Episcopo, quia habitaculum ecclesiae suae, quam ipse fecerat, juxta palatium Salustii erat : eo quod ibi maneret. Et cito veniens ad Gabinium Presbyterum sperabat quod ad palmam martyrii ad eum ventum fuisset, et ideo concitus venit. Qui vero tanta ambitione ingressus est, ut in ingressu ejus omnes caderent in pavimento. Quibus dixit B. Caius : Animo constantes estote in nomine Domini. Eadem hora dedit orationem dicens : Oremus Domine Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui omnibus ad salutem et vitam aeternam misisti Dominum nostrum Jesum Christum, ut nos erueres a tenebris mundi ; dona his servis tuis constantiam fidei, quia Tu regnas in secula seculorum. Et responderunt omnes uno animo, Amen. Et sedentes audiebant verba a Caio Episcopo. Susanna vero nunquam voluit cum eis sedere sed stans orabat. Tunc Caius Episcopus dixit : Gratias ago Deo meo, Frater Maxime, quia dignatus es nos visitare... Puella haec jam Christum accepit conjugem a Deo Patre omnipotente. Respondit Maximus et dixit : Quidquid a Deo datur, sempiternum est. Caius Episcopus dixit : Ergo accipe et tu sempiternam vitam... Nos te commoneamus, ut credas Dominum Jesum Christum, Deum, Dei Filium sempiternum. Quia sublimitas haec quam videmus, temporalis esse cognoscitur : illa autem, quam nos praedicamus, sempiterna, innoxia detineatur et amabilis : .. Nosti, frater, omnia quae dereliquimus, quae vobis diximus, quanta vobis commisimus et nihil speravimus, quam Dominum nostrum Jesum Christum, per quem vivimus et gloriamur... Tunc indixit Ma-

evocatus
spe martyrii
accurrit

orant
F

alloquitur
S. Maximus :

ximo

A ximo jejunium, et præcepit ut ambularet in domum suam. Veniens autem ad domum suam Maximus, tantum cupiditate amoris Caii Episcopi et Gabinii Presbyteri detinebatur, ut morte præposita Dominum confiteretur...

11 Post quintam diem veniens mundus, misit se ad pedes Caii Episcopi, dicens : Adjuro te, Domine mi, per ipsum per quem illuminasti fratrem nostrum Claudium, ne me tardes illuminare, quia sensi compunctionem in corde meo Domini nostri Jesu Christi, quem tu prædicas, a die quo mihi dignatus es sermonem edificationis donare. Dicit ei Caius Episcopus : Ergo inclina cor tuum in invocationem Domini nostri Jesu Christi. Respondit Maximus et dixit : Ego miser infelix oro sanctimoniam vestram, ut salvetis animam meam, et eruat me de profundo idolorum tenebrarum, et ad veram lucem perducere dignemini. Caius Episcopus dixit. Audi me frater, si ex toto corde credis, et abrenuntias pompis angeli satanæ. Respondit Maximus : Ego semel abrenuntiavi, quia vestro exemplo vivere volo. Tunc catechizavit eum Gabinus Presbyter, et omnia sacramenta, manifestavit ei. Et S. Caius Episcopus fecit secundum consuetudinem ut moris est, et baptizavit eum, et levato de pelve linivit eum Chrismatis sacramento, et obtulit pro eo oblationem Domino, et participati sunt omnes, et coeperunt omnes ab eodem die simul habitare cum gaudio et hymnis.

12 Maximus autem omni nocte venundabat facultatem suam, per quemdam amicam suam Thrasonem Christianissimum togatum, qui occulte assidebat publico, habens in corde suo cum reverentia religionem Christianam : quem ante multos annos Caius Episcopus baptizaverat : qui magis gesta sanctorum Martyrum colligens ornat, et omnia nocturnis temporibus pauperibus Christianis erogabat, circumiens per vicos et carceres et custodias .. Post quindecim dies Arsicius, adjutor Comitis rei private. Diocletiano Augusto quasi ad gloriam dixit... Maximus facultates suas transigendo venundat; nam et Christianus esse cognoscitur factus a Caio et Gabinio... Tunc Diocletianus Augustus jussit Julio, pagano crudeli, ut ipse milites dirigeret et tenerent omnes, et tantum Caium Episcopum non tenerent... jussit incendio concremari, Claudium, Præpeditum, Alexandrum et Cuthiam ac Maximum et in rheuma jactari. Gabinium vero Presbyterum et Susannam fecit in custodiæ vinculo mancipari... Veniens autem Susanna cum duabus mulieribus in domum suam introivit... Tunc jussit Diocletianus Augustus, ut ibi intra domum suam, juxta domum Caii Episcopi, gladio puniretur : quæ percussa intra domum suam reddidit spiritum... Ab eodem die cœpit Caius Episcopus in eadem domum introire ubi gladio fuerat percussa, et sacrificium Domino Deo suo offerre pro commemoratione B. Susannæ populo quia domus B. Gabinii Presbyteri jungebatur domui B. Caii Episcopi. Ab eodem tempore jam tale erat signum Christianis : Statio deputata est in duas domos, quod est usque in hodiernum diem. Factum est autem hoc Romæ in regione sexta, juxta vicum Mamurii, ante forum Salustii.

13 Hactenus excerpta ex Actis S. Susannæ et aliorum Martyrum, quæ fere omnia dedimus xviii Februarii cum sua explicatione. Auctorem excerptis ultimis linis censum corvum et testem oculatum, ipsam forsitan Thrasonem, qui gesta Martyrum colligens ornat, et postmodum et jam Martyr effectus colitur xi Decemb. In hisce Actis dicitur Serena uxor Diocletiani, occulte Christiana, nocte corpus S. Susannæ Martyris collegisse, et sanguinem cum suo velamine deterxisse, et posuisse in capsam argenteam in palatio suo. Au hæc a S. Caio instructa et baptizata fuerit,

quod tempore et nobilitati consonum videtur, inquiri poterit ad diem ejus natalem xvi Augusti.

CAPUT III.

Cultus sacer S. Caii. Reliquiæ.

De S. Gabinio Presbytero fratre S. Caii, dem Martyre, egimus cum Martyrologio Romano ad diem xix Februarii. Interim utriusque martyrium ita conjungitur in genuino Martyrologio Bedæ ad hunc xxii Aprilis : Romæ depositio S. Caii Papæ, qui cum Ecclesiam duodecim annos, menses quatuor, dies duodecim rexisset, martyrio coronatur sub Diocletiano Principe cum Gabinio, fratre, scilicet in eadem Diocletiani persecutione occiso, sed xi Kalendas Martii, uti additur apud Notkerum : qui Notkerus cum Usuardo, Adone aliisque idem fere elogium habet. Sed tam hi quam ille perperam solum undecim annos cum Anastasio Bibliothecario tribuunt Pontificatui Caii : quos duodecim fuisse supra probavimus. Eiusdem S. Caii depositio recolitur in antiquo Martyrologio S. Hieronymi, et passim aliis. Pridie seu xxi Aprilis nominatur S. Caius a Wandelberto et in nonnullis MSS. At cum S. Gabinio fratre refertur ad diem xix Februarii in MS. Martyrologio Trevirensi S. Martini xx Februarii in Martyrologio S. Hieronymi iterum ista leguntur : Romæ via Appia, in cœmeterio S. Callisti, depositio Caii Episcopi : quem etiam ad dictum diem habent Robanus, et Notkerus cum variis MSS. et forte hæc est corporis in meliorem vel optiorem locum repositio. Denique Martyrologium MS. Divionense, in adjunctis ad Martyrologium Bedæ ante Tomum i Martii, memorium ejusdem recolat xxiii Maji his verbis. S. Caii Papæ et aliorum ducentorum quinquaginta Romæ. Sed de his nihil potius invenire.

15 S. Caii Papæ et Martyris Acta a Cæsare Becillo Urbinate, Presbytero Congregationis de Urbe, notis explicata excusa sunt Romæ anno mdcxxviii, ex typographia Reverendæ Cameræ Apostolicæ in quibus ille auctor narrot : sacrum S. Caii corpus in dicto S. Callisti cœmeterio, anno Christi mdcxxii die xxi Aprilis, repertum fuisse ; insculptum autem sepulcro erat novum, hoc modo : CAIO, cum duobus PP. in lateritio lapide, in faciem sepulcri mutato, cum palma, et signo consueto apud Christi fideles, incisis, cum lamina plumbea, sepulcri lapides connectente. Reperti cum corpore S. Caii, annulus illius, et inter ossa quidam nummi ærei Diocletiani. Paulus Arrighus lib. 3. Romæ subterraneæ cap. ii. addit : Superioribus annis ab Urbano viii per antiqua ejusdem S. Caii ecclesia, eodem plane loco est restituta, ubi domum ejusdem olim Diocletiani temporibus extitisse traditur, haud longe ab ecclesia B. Susannæ Virginis : ibidemque sanctissimi Pontificis ac Martyris corpus, religioso ad servandum cultu repositum est, cum hoc inscripto titulo : Urbanus VIII Pont. Max. domum in Urbe S. Caii Papæ et Mart. in ecclesiam consecratam ac erectam, sacraque statione rebbrem, vetustate collapsam, a fundamentis excitavit illatisque ejusdem S. Caii reliquiis, titulum ac stationem restituit anno Sal. mdcxxxi, Pontificatus ix.

16 Eadem in Brevario Romano dicti, Urbani auctoritate recognita, parvis attinguntur, et dicitur Ecclesia reliquiis decorata : quia jam citatus Becillus ait, corpus S. Caii cum aliis reliquiis, a Gregorio XI donatum fuisse Alphonso Gonzagæ Rhodiorum Archiepiscopo, et chartam donationis xxxi Julii anno mdcxxii a Joanne Ferrino Cameræ Apostolicæ Notario confectam se vidisse, et corpus Norelarum in Galliam Cisalpinam delatum fuisse : lateritium vero lapidem, in quo Caii Papæ nomen insculptum est apud Jacobum Crescenatium, S. Equitii apud Nursiam Abbatem adservari : duos autem ex nummis æreis Diocletiani, qui in sepulcro una cum

AUCTORE G. H. hortatur ad fidem suscipiendam :

potenti baptismum indicit jejunium :

et Christiana ei Sacramenta confert.

S. Thrasonem olim baptizarat :

accusatur apud Diocletianum quod Christianum fecisset :

post necem S. Susannæ in ejus arduis celebrat sacra :

an etiam baptizavit S. Serenam ?

Colitur 22 Aprilis,

21 Aprilis,

19 et 20 Februarii E

23 Maji.

S. Caii Corpus inventum an. 1622

ecclesia reparata an. 1631.

Corpus Norelarum delatum.

cum

A cum corpore S. Caii reperti fuere, extare apud suos in Congregatione Oratorii cum nonnullis particulis reliquiarum. Utinam Novellaria nobis aliquis curet mittere, historiam et documenta Translationis a Breillo indicatæ, ut saltem Supplemento operis post faciundo inserantur. Dicuntur etiam Reliquiæ aliquæ S. Caii esse Bononiæ, Bumbergæ in monasterio Bavaricæ Andecensi, et alibi. Sed non temere credimus esse S. Caii Papæ Romani; quia quamplurimi fuerunt Martyres, Caii nomine appellati, quorum quidam etiam Romæ et Bononiæ passi sunt. Tamagus Salazar Sanctus Hispaniæ annu-

rat SS. Gabinium et Caium, quasi essent nati matre Serena, sibi Philippi Imperatoris, origine Hispana. De qua re actum XIX Februarii ad Vitam S. Gabinii. Georgius Carilosus in Hagiologio Lusitano usserit anniversaria solennitate celebrari festum ejus in monasterio S. Clare de Pinhel na Beira: quod istic adservatur corpus ejus, a Paulo P. Pupa donatum nobili vero Lusitano, nomine Hectori da Sella Falcao, atque ab eo in dicto conventu depositum. Quæ arbitramur de aliquo Caio Martyre intelligenda esse.

D
AUCTORE G. H.
alterius
Caii Mart.
corpus in
Lusitania.

DE S. DANIELE MARTYRE,

Laude-Pompeia in Italia.

G. H.

XXII APR.

Cultus
sacer,

10 et 22
Aprilis,

* an. Constantino,

caedes,

Laus Pompeia, vulgo Lodi, urbs antiqua est, et Sede Episcopali exornata, media inter Placentium et Mediolanum, ad cujus Ducatum attinet. Ferdinandus Ughellus tom. 4 Italiæ Sacre ejus Episcopus recenset, ubi in Præfatione ista habet: S. Bassianum Episcopum pro Tutelari Divo veneratur, SS. Julianum, Titianum, Albertumque Præsules, Martyrem vero Danielelem, et Gualterum Confessorem, cum aliis Beatorum nomine habitis, honorat. S. Bassiani Acto dedimus XIX Januarii, de aliis suo tempore acturi. Philippus Ferrarius in Topographia ad Martyrologium tradit, S. Danielelem Martyrem coli ad diem X Aprilis. Verum idem, in Catalogo generali, S. Danielelem Martyrem Laude-Pompeia refert ad hunc XXII Aprilis: additque se legisse ipsius Acta MSS. Laude, sed brevia: ex quibus, in Catalogo Sanctorum Italiæ, hoc compendium contexit.

2 Daniel sub Carolo Magno egregius miles, quo tempore Pius Imperator Paganos et infideles insequabatur, illos e Christianorum finibus expellens, apud Laudem-Pompeiam in Vico Cassino, qui nunc Rocca-bruna appellatur, prælio cum hostibus fidei conserto, cum multi ex utraque parte corruerent, et pse lapide percussus pro Christo Martyr occubuit.

Cujus corpus cum ignotum diu jacuisset, a Carolo Magno miraculo quodam inventum, mirum suavemque odorem emittens, ibidem sacra æde ei extructa, sepelitur. Cum vero locus habitatoribus desertus fuisset, corpusque Martyris aliquamdiu latuisset, novo miraculo detectum, Laudem-novam in basilicam S. Bassiani translatum est, ibique honorifice conditum. Huc usque Acta, ad quæ idem Ferrarius ista annotat. Quod de Paganis hic dicitur parum verisimile est: neque enim idololatricæ Carolo Magno Imperatore in Italia, in his præsertim regionibus erant: nisi nomine Paganorum ha retici (ut aliquando in Historiis Sanctorum animadvertimus) intelligantur. Hactenus Ferrarius: ex quibus omnibus indicamus, certum nobis videri S. Danielelem ibidem Martyrem coli, ejusque corpus in Basilica S. Bassiani asservari: quod etiam ex rudibus antiquæ urbis erutum cum certis signis potuit agnosci: imo et ibidem oratorium eidem extructum fuisse, tempore Caroli Magni, cum corpus ignotum diu latuisset, ut supra dictum: et sic forsitan sub Constantino Magno a Paganis lapidibus obrutus fuisse videretur posse dici. Sed hæc viris eruditis apud Laudenses exercitationis solum causa proponimus: libenter ab iis clariorem lucem accepturi.

oratorium:

E

corpus.

DE S. HONOFRIA VIRGINE,

Martyre Romana, Antuerpiæ in Belgio.

G. H.
F

XXII APR.

Joannes
Bollandus
a Nicolao
Lancicio
obtinuit
corpus S.
Honofriæ,

capite vitæ
servato.

Translatio-
nis et rene-
rationis Bulla
ab Episcopo
Antuerpiensi
concessa.

Nicolaus Lancicius e Societate Jesu, vir eximia doctrino illustris, atque cum opinione sanctitatis mortuus, familiarem, dum viveret, cum Joanne Bollandus, operis hujus de Actis Sanctorum auctore primario, coluit amicitiam, eique omnia sua opera typis imprimenda credidit, quæ hic duobus simul tomis curavit excudi, uti latius explicimus in tractatu præliminari ad tomum primum Actorum mensis Martii de Vita, operibus et virtutibus dicti Bollandi. Ibidem cap. 3, deinde cap. 20 indicavimus, eundem P. Bollandum, dono memorati Lancicii, obtinuisse sacrum corpus sanctæ Virginis Martyrisque Honofriæ, de qua hic agimus. Extat impressa Vitæ relatio de supplicatione instituta cum eo alluta essent multa Sanctorum corpora, quæ cum hoc Roma attulerat jam memoratus Lancicius; atque inter alia ibidem servatum est caput hujus Sanctæ: cujus reliquum corpus quomodo Antuerpiam cum aliis Sanctorum corporibus delatum fuerit, patet ex Gasparis Nemii, tunc Antuerpiensis Episcopi, inde postea ad Sedem Archiepiscopalem Cameracensem promoti, diplomate hic inserendo, quo una facultas data est exponendi dictas Reliquias in ecclesia Domus-Professæ Antuerpiensis Societatis Jesu: de cujus ecclesiæ Aprilis T. III

splendore et puris in eam illatis reliquiis egimus in Februario, ad Acta translationis S. Fortunati Martyris Romani.

2 Cum ergo venerationi hujus S. Honofriæ assignata esset Dominica Jubilate, sive tertia post Pascha, quæ anno MDCXLVI, incidit in hunc XXII Aprilis, pridie hujus diei sacrum hoc corpus, in capsula eleganti, e Sodalitatis inferioris oratorio deportatum est ad templum, per arcam interpositam, instituta hoc modo supplicatione. Præibant cum facibus ardentibus Fratres Condujutores chlamydati, deinde Sacerdotes omnes linteati et stolis insigniti: quatuor habitu Diaconorum (e quorum numero unus fuit memoratus Bollandus) feretrum portabant: latera cingebant duodecim adolescentes habitu Angelico. Pone sequebatur R. P. Conradus de Gure Praepositus, et duo alii Sacerdotes pluvialibus induti. Interim per templi fenestras sonantibus tubis, tibis, aliisque musicis instrumentis Sancta honorabatur. In medio templo erectum erat pegma, in quo capsula deposita. Cantatum Te Deum laudamus, cum versiculo et oratione de Sancta, et in ejus honorem habita brevis concio a P. Henrico van Olmen, tunc ecclesiæ nostræ Oratore: qui postmodum Missionarius in urbe Bredana, ibidem

2 Aprilis
Corpus e
loco Sodalita-
tis in eccle-
siam delatum,

3 inter

A *inter heterodoxos, cum pestilentia lucis grassaretur, publice expositus, in obsequio eximie caritatis erga Catholicos, vitam finivit, ipsis etiam A Catholicis multos post annos laudatissimam.*

22 Aprilis
in altari
exponitur

3 *Postidie capsula cum corpore S. Honofriae exposita fuit in summo altari, cantatumque de ea est solenne Sacrum, uti et privata Sacra omnia cum Officio Ecclesiastico de eadem sunt recitata. A praudio post duplicem concionem, iterum de eadem Sancta habitam, concentu vario et Oratione solita conclusa solennitas fuit. Accessit deinde corpus S. Rufinae Virginis et Martyris, cuius solennitas celebratur prima Dominica Septembris. Utrumque autem depositum, egregia Domicellarum Hout-appelliarum munificentia, argenteis duobus magni ponderis et artis ferulis inclusum, solennioribus festis exornat altare Mariani socielli, quod ab eisdem memorabili ad posteram liberalitate fundatum, et exoticis totum convestitum marmoribus, inter augustiora et risu digniora Belgii sacraria numeratur. Hic ergo subjungimus diploma ante citatum.*

et argenteae
capsulae inclu-
ditur.

4 *GASPAR Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Antuerpiensis. Quoniam qui Sanctis deferuntur honores, in Dei Opt. Max. gloriam, atque universae Ecclesiae redundant utilitatem; propterea quae ad eorumdem Sanctorum cultum amplificandum faciunt, singulari studio nobis esse promovenda existimamus. Cum igitur Reverendi Patres Societatis Jesu, ad se corpora aliquot Sanctorum, Roma annis superioribus in Poloniam deportata, inde huc transmissa asserentes, cuperent (ut publicae Fidelium venerationi exponi possent) ea nostra auctoritate examinari ac probari; eorum piis postulatis benigne annuentes, ad Donum Professum ejusdem Societatis Antuerpiae, xx die Julii anni mdcxxxvi convenimus. Hic primum coram aliquot venerabilibus Collegii nostri Cathedralis Canonicis, atque dictae Societatis Patribus, legimus Patentes litteras Illustrissimi et Reverendissimi D. Abrahami Woyvae, Episcopi Vilnensis, datas Vilnae xxi Septemb. anno mdcxxxv, quibus fidem facit, se varia instrumenta publica et authentica, Romae et alibi rite ac legitime facta, omnique carentia suspicionem, vidisse; ex quibus agnoverit multas Sanctorum Martyrum, et Sanctorum Virginum ac Martyrum Reliquias a R. P. Nicolao Lancicio, provinciae Lithuaniae Societatis Jesu tunc Praeposito, advenisse ex Italia, esse veras ac legitimas Sanctorum Reliquias, rite ac legitime acquisitas, ideoque pro talibus per Poloniae amplissimum regnum; in variis Episcopatibus, ab Ordinariis locorum, atque a se tandem, ad publicum et in Sancta Romana Ecclesia usitatum cultum, esse receptas, et honorifice processioniter a seculari ac regulari Clero portatas, et in variis ecclesiis depositas: et quoniam aliae similes Reliquiae eodem modo acquiratae et advenisse, ad propagandum Dei in Sanctis suis honorem, ad alias quoque provincias ab eodem R. P. Nicolao Lancicio missae essent, ad quas originalia instrumenta ad earum certitudinem mitti non possent; ideo ut illis quoque Reliquiis debita, ut par est, fides haberetur, et publicus cultus deferretur, id se testimonium dedisse, sigillo suo munitum ac manu signatum. Vidimus deinde varias ejusdem R. P. Lancicii litteras ad R. P. Florentium de Montmorency, ejusdem Societatis tunc Collegii Insulensis Rectorem, nunc Praepositi Generalis Assistentem nuper in Congregatione generali electum; quibus litteris et nomina exprimebat Sanctorum, et qua ratione eorum Reliquiae in cistam ligneam compactae, quibusque dignosci indiciis possent, significabat. Aperiri deinde coram nobis jussimus cistam ligneam oblongam, quam paulo ante Excellentissimus et Illustrissimus Joannes Zawaski, Capitaneus Succensis (qui postmodum Palatinus creatus fuit)*

B

Post advectionem
et Poloniae
corpora

Episcopus
Antuerpiensis,

legit epistolam
Episcopi
Vilnensis,

qua approbat
Reliquias
varias,

C

et fidem
facit de
Originalibus
scriptis;

legit etiam
litteras R.
Lancicii
ad R. Mont-
morencium,

et cistas a
Legato Po-
lonico advec-
tus aperuit,

Potentissimi Regis Poloniae ad Serenissimum Infantem Cardinalem, Ferdinandum Ausriacum Belgii pro Catholico Rege fratre suo Governatorem, et Serenissimum Magnae Britanniae Regem Carolum, tunc Legatus, a Patribus Societatis Jesu Gedani acceperat, et huc fideliter secum devexerat. Erat illa eidem R. P. Montmorency inscripta, clavis ferreis diligenter et firmiter compacta, duobus sigillis corio nigro tectis oclusa. Quae omnia cum essent coram nobis resignata, reperimus rotundam pyxidem, appposito exterius atque interius numero 119, egregie clavam, charta etiam obseratis juncturis; qua dicissia acrevulsa, reperimus cranium capitis, decenter gossypio involutum: quod ex signis omnibus, accuratissime cum epistola congruentibus, collegimus esse S. Florentii Romani Martyris. Deinde duae aliae pyxides minores, oblongae, apertae sunt; in quarum altera, numero 18 signata, S. Martiniae Virginis et Martyris Romanae cranium, et pleraque ossa corporis; in altera num. 113 S. Honofriae Virginis et Martyris Romanae ossa praecipua inventa; quorum ex magnitudine colligere erat, utramque non fuisse admodum magnae staturae, nec forte aetatis. Tum duae aliae paulo his majores cistulae reseratae; una, num. 6 signata, S. Sevilliani Martyris Romani; altera num. 8, S. Anthimi Martyris Romani, corpora continebant. Neque his in rebus quidquam fuit quod non eximie responderet dictis litteris ac testimoniis. Ad majorem igitur Dei Sanctorumque gloriam, ut aut hic, si iisdem Reverendis Patribus videretur, exponi dictae reliquiae ad solennem venerationem possent; aut alibi ab Ordinariis ad eandem publicam venerationem recipi; haec omnia testati tunc sumus, chirographo nostro ac sigillo apposito Antuerpiae in palatio nostro Episcopali xxi Julii anni mdcxxxvi.

reperit caput
S. Florentii
M. Romani:

cranium S.
Martiniae
Virg. Mart.
ossa S. Ho-
nofriae,
et
corpora SS.
Sevilliani
et Anthimi,

et approbat.

Cum deinde, ut nobis dictae Societatis Patres significarunt, S. Sevilliani Martyris corpus ad templum Bruxellense S. Michaelis ejusdem Societatis deportatum esset; ibique solenni pompa honoratum; Sanctorum vero Florentii, Martiniae, Anthimi Reliquiae in provinciam Gallo-Belgicam a R. P. Florentio de Montmorency supradicto devectae, et variis Societatis collegiis donatae; S. Honofriae Virginis et Martyris corpus in Domo Professae Societatis in hac urbe hactenus asservatum est, majori postea celebritate proferebatur ad publicam venerationem, cum Belgii nostri status esset tranquillior. Verum quoniam coelestia illa pignora, non tam laetis Reipublicae temporibus ornamenta sunt ecclesiarum ac urbium, quam in adversis praesidium ac munimen; nobis recens supplicavit R. P. Conradus de Gavre, ejusdem Domus Professae Praepositus, ut ex vi antea factae a nobis approbationis, publicae Fidelium venerationi exponere ejusdem sanctae Virginis ac Martyris Reliquias sibi liceret; atque Ecclesiasticum Officium, Missaeque sacrificium de Virgine ac Martyre celebrare, et reliquis Sacerdotibus ejusdem Societatis in ea Domocommoranantibus celebrandum indicare: utque dictam Translationem sive Expositionem S. Honofriae Virginis et Martyris, Dominica Jubilate, sive tertia post Pascha, quae xxii Aprilis dies hujus anni mdcxlii erit, peragendam; eademque Dominica Jubilate deinceps anniversariam illius memoriam recolendam, sanciremus. Nos igitur pie ejus supplicationi annuentes statuimus, ut dictae Reliquiae S. Honofriae Virginis et Martyris eo die publice exponi possint Fidelium venerationi, juxta ritum in sancta Romana Ecclesia receptum; utque eo die ab omnibus Sacerdotibus, in eadem Domo commorantibus, vel pro tempore existentibus, Officium et Missa de Virgine et Martyre recitari, atque anniversaria memoria Translationis sive Expositionis

Abbatis
alio ceteris
Reliquiis,

permittit
corpus S.
Honofriae
voti in Eccle-
sia Antuer-
piensi,
F

Dominica
3 post
Pascha

A nis ejusmodi deinceps eadem Dominica Jubilate an-
nis singulis recoli possit, ritu duplici, secundum
morem sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Ut autem populi
nostri animos ad dictæ sanctæ Virginis honorandas
Reliquias, opemque Divinam impensius hisce miser-
rimis temporibus, ejus intercessione, implorandam
excitemus, omnibus Christi Fidelibus, qui ea Domi-
nica ecclesiam dictæ Domus Professæ Societatis
Jesu visitaverint, et ibidem preces pro hæresum
extirpatione, pace Christianorum Principum, Sanctæ

ritu duplici:

Matris Ecclesiæ exaltatione, fuderint, 40 dierum
Indulgentiam concedimus: iis vero, qui ceteris per
annum diebus Sanctam Virginem Honofriam, pro
iisdem Ecclesiæ necessitatibus, in eadem ecclesia,
pie oraverint, septem dierum Indulgentiam imper-
timur. Actum Antuerpiæ, in palatio nostro Episco-
pali, xxvi Martii mdcxlii.

*Signatum erat. Ga-par Episcopus Antuerpiensis,
et sigillatum sigillo de cera rubra.*

D
AUCTORE G. H.
adjungit
Indulgentias.

DE SANCTIS MARTYRIBUS PERSIS,

**ACEPSIMA, BARBASYME, PAULO, GADDIABBE, SABINO,
MAREA, MOCIO, JOANNE, HORMISDA, PAPA, JACOBO,
ROMA, MAARE, AGA, BOCHIRE, ABDA, ABDIESO, JOAN-
NE, ABRAMIO, AGDELA, SABORE, ISAACO, DAUSA,
MILLE, EPISCOPIS; MANREANDE, CHOREPISCOPO; JO-
SEPHO, JACOBO, AËTHALA, PRESBYT. AZE SEU AZA-
DANE, ABDIESO, DIAC. ET DUCENTIS QUINQUAGINTA
CLER. AZADE, EUNUCHO; TARBULA SEU PHERBUTE,
VIRGINE; SORORE EJUS VIDUA ET EJUSDEM ANCILLA;**

G. H.

E

ANIMADV.
PAP. 3

XVI Millibus Nominatis et Anonymis innumeris.

ANNO CCC

Horum
Martyrum
plurimi vi-
dentur oc-
cisi an. 350

Retulimus die præcedenti, xxi Aprilis, S. Si-
meonem, Episcopum Seleuciæ et Ctesiphontis,
cum aliis centum, Episcopis, Presbyteris aut
aliis Clericis, in Perside sub Sapore Rege co-
ronatum martyrio: insque adjunximus Usthanem Eu-
nuchum, nutritum Regis Saporis, Abedechalam et
Ananiam Presbyteros, et Pasicium Præfectum artifi-
cium Regis, et hujus filiam una cum aliis ob fidem
Christianam interemptos, feria sexta hebdomadis san-
ctæ; indeque intulimus ut contigisse anno Christi cccx-
lix. Quibus positis plurimos ex Martyribus jam in titulo
propositos anno sequenti cccl, eandem martyrii coro-
nam fuisse asscutos necesse est; postquam edictum Re-
gis Saporis crudelissimum, per universam Persidem mit-
tendum, fuerat de novo innovatum, ipso die quo memoria
passionis recoli solet, ad hocque die vi Aprilis; nam dicto
anno cccl, cyclo Lunæ ix, Solis xxiii, litteræ Domini-
cali G, Pascha fuit celebratum vii die Aprilis, et po-
tuerunt plurimi ex Christianis undequaque adducti, hoc
xxii Aprilis martyriam subiisse: nisi malimus dicere,
quod dies martyrii varii et incerti essent, eos postridie
a Martyrologis fuisse simul relatos.

C

et forsan
22 Aprilis.

Historia
martyrii
omnium
datur ex
Sozomeno,

cum aliqua
diversitate
apud Nice-
phorum et
Cassiodorum.

2 Historiam martyrii horum omnium primo damus
descriptam ab Hermia Sozomeno, in sua Historia Ec-
clesiastica ad Theodosium Juniorem Imperatorem lib.
2 cap. 10 et tribus sequentibus. Eandem martyrii his-
toriam, sed magis contractam, habet Nicephorus lib. 8
Historiæ Ecclesiasticæ cap. 37. Et qui S. Acepsimæ
adjungitur apud Sozomenum Jacob Presbyter, illi Jo-
seph dicitur, uti Bocchoris et Mareades alteri Bochras
et Manriandes appellantur; et Milas, aliis Milles, cogno-
minatur mortuorum suscitator. Cassiodorus etiam, lib.
3 Historiæ tripartitæ cap. 2, eosdem ex Sozomeno
proponit; et quæ huic Tarbula est, isti Tharbua dici-
tur: et Jacobus, Acepsimam secutus, dicitur Presby-
ter Ponti, quasi legerit ἐκ πόντου, cum apud Sozome-
num legatur, Ἰζαωδὸς Πρεσβύτερος ἐκ πόντου εἰπετο τῷ
Ἀρεφίμῳ, Jacobus Presbyter sua sponte sequebatur
Acepsimam. Ex Episcopis duobus et viginti a Cassio-

doro indicantur soli Moreas et Bichor, hic supra Bo-
chras et Bocchoris nuncupatus.

3 Cassiodorum contraxerunt Latini in suis Martyro-
logis ad hunc xxii Aprilis. Usuardus ista habet: Apud
Persidem sanctorum Martyrum, qui pro Christi no-
mine gladio jugulati sunt sub Rege Sapore, in quo
fidei certamine passus Melisius Episcopus, Acepsi-
mas Episcopus cum Presbytero Jacobo, Mareas et
Bicor nihilominus Episcopi, cum Clericis fere du-
centis et quinquaginta, Monachis etiam et sacris
Virginibus plurimis: inter quas et Simeonis Episcopi
soror, nomine Tharbua, cum pedissequa sua, serra
scissa est. Eundem sed aliquanto latius deducta habet
Adonis in suo Martyrologio, et tentos ac jugulatos dicit
anno die, quo passionis Dominicæ memoria ce-
lebratur. Verum Sozomenus asserit eo die exisse
edictum Saporis crudelissimum. Adonem aut Usuar-
dum passim alii describunt. In hodierno Martyrolo-
gio Romano ista leguntur: Eodem die sanctorum
plurimorum Martyrum, qui, sequenti anno post obi-
tum Simeonis, anno item die, quo passionis Domi-
nicæ memoria celebrabatur, per totam Persidis
regionem, pro Christi nomine, sub Rege Sapore,
gladio credi jussi sunt. In quo fidei certamine passus
est Azides. Eunuchus Regi carissimus; Miles Epi-
scopus, sanctitate et miraculorum gloria insignis;
Acepsimas Episcopus, cum Presbytero suo Jacobo;
item Aithala et Josepho Presbyteris, Azadane et Ab-
dieso Diaconis, et aliis compluribus Clericis. Mareas
quoque et Bicor Episcopi, cum aliis viginti Episco-
pis, et Clericis fere ducentis et quinquaginta, Mona-
chis etiam et sacris Virginibus plurimis; inter quas
et S. Simeonis Episcopi soror, nomine Tarbula, cum
pedissequa sua, quæ stipitibus alligatæ, serraque
scissæ, crudelissime necatæ sunt. Hæc ibi, in quibus
et Jacobus a Sozomeno, et Josephus a Nicephoro in-
dicunt, ut diversi referuntur. Bicor etiam est, qui aliis
Bachras aut Bocchoris est. De Jacobo, diverso a S.
Josepho, mox ageamus.

Cultus sacer
in Fastis
Usuardi,

Adonis,

F

aliorum

et Martyrolo-
gii Romani.

A 4 Celebratur a Græcis die iv Februarii S. Abramius sive Abrahamius, Episcopus Arbelorum in Perside, anno quinto motæ a Sapore Rege persecutionis martyrium passus, occasione cuius multa ibidem de Sapore Rege ejusque persecutione, et urbe Arbele diximus, hic non repetendo. Est et dicti Abramii elogium iv Februarii in Menologio Basilii Imperatoris tom. 6. Italia: sacræ ab Ughello editæ, sed hic quæri posset, num unus idemque sit Abramius hic inter alios Episcopos et martyres collocatus: hoc autem videtur probari posse ex eo, quod licet Sozomenus asserat, se nomina omnium Episcoporum indicare, quotquot repererit martyrio coronatos; non tamen videatur omnes assecutus; nam ab eo omisus est S. Sadoth, Episcopus Seleuciæ et Chrsiphontis ac successor S. Simeonis Martyris: cujus et sociorum centum viginti octo Acta martyrii dedimus xx Februarii: ex quibus constat. S. Sadoth Episcopum, proximo post martyrium S. Simeonis anno, adeoque eodem quo plerique hic recensiti cum suis sociis coronatum fuisse. Hac ergo moti ratione Abramium Episcopum, hic recensitum, inter alios Episcopos relinquimus, quia potest alius esse a S. Abramo Arbelorum Episcopo jam indicato.

B 5 Quæ apud Sozomenum infra num. 1. relatu memoratur multitudo Christianorum, quæ ne numerari quidem potest, securi percussa, et inter illos Azadas, eunuchus Regi longe carissimus; in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, dicitur corona sanctorum mille martyrum, cum Azath eunuchus, et post repetitam eadem S. Simeonis (nam ante relata erat) ista adduntur: Deprehensi etiam sunt hi Sancti, et cum ipsis Azath eunuchus, qui dives erat et in palatio primus, dilectus plurimum atque in honore habitus a Sapore Persarum Rege. Hi itaque coram Rege adducti, et ab ipso interrogati, cum confidenti animo Christum confessi essent, fuerunt omnes interempti. Pœnitentia autem ductus Sapor ob mortem sancti Azathi, juramento se obstrinxit, ex eo tempore nullum Christianum occidendum, et ad aliquod tempus custodivit. Hæc ibi. At Sozomenus asserit jussisse eum ut soli religionis nostræ Doctores trucidarentur. Hi mille Martyres in Menais Græcorum memorantur Socii S. Simeonis, uti die præcedenti diximus.

C 6 Quæ apud eundem Sozomenum infra num. 2 memoratur Tarbula, sancta Virgo soror S. Simeonis Episcopi, traditur cum sorore sua vidua et ancilla interempta; a Cassiodoro, Usuardo, Adone et aliis Tarbua dicitur, quidui et Therbuta unde aliis Pherbuta nuncupatur: atque sub tali nomine nacti sumus Romæ in bibliotheca Vaticana in codice MS. signato numero 6187, Martyrium S. Pherbutæ Virginis, et sororis ipsius, et ancillæ; quod post Acta omnium ex Sozomeno relata, infra damus: collatum cum MS. Græco ejusdem Bibliothecæ signato 1660, cumque ea relatione, quæ ex bibliotheca Republicæ Venetæ a Petro Francisco Zino descripta et latine reddita est, et ab Aloysio Lipomano tomo 7 Viturum Sanctorum Patrum excusa. In hac, quæ aliis Tarbula, vel Pherbuta aut Pherbus dicitur, Therme appellatur; et in titulo soror ejus Pherbuta nuncupatur: et in utrisque Actis dicitur martyrium consummatum die v Aprilis: ad quem diem ex Lipomano eodem edidit Laurentius Surius, apud quem videri possunt. Dicto Aprilis coluntur in Menais Græcorum, S. Thermus igne combustus item sancta Domina et ancilla, gladio occisæ. An hæc dederint occasionem nominandi S. Thermam, loco Pherbutæ aut Tarbulæ, cum Sorore et ancilla, ibidem inquirimus, Soltem Thermus, cum sociabus in partes serra scissus, ibidem non legitur: sed in MSS. Menais Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, et Menais excusis inscriptæ sunt die præcedenti iv Aprilis S. Pherbuta, pedissequa, et ejus sociæ; sorores S. Simeonis Episcopi, quæ sub Sa-

pore Rege Persarum, religionis Christianæ et beneficii, quo tentassent Reginam inficere, reæ, serris dessectæ fuerunt. Post quarum mortem Regina, sub illis pendentibus transiens, a morbo relaxata fuisset. Aliquo hinc translata sunt in Menologium Sirleti, et ex hoc in Catalogum generalem Ferrarii.

D 7 Ultimo loco addimus longiora Acta SS. Acepsimæ Episcopi, Josephi Presbyteri et Aithalæ Diaconi, quæ Græce nacti sumus ex MS. codice Mediceo Regis Christianissimi, et contulimus cum eorundem Sanctorum Actis ad diem iii Novembris relatis, ob Aloysio Lipomano tomo 5 Viturum sanctorum Patrum, quas Gentianus Hervetus Latinitate donavit. Leo Allatius, in sua de Simeonum scriptis Diatriba, Acta horum Martyrum censet pag. 126 esse genuinum fatum Simeonis Metaphrostæ: ea Surius ex Lipomano retulit ad hunc diem xxii Aprilis. At citato iii Novembris, horum Martyrum elogia continentur in Menologio Basilii Imperatoris, in MS. Synaxario Parisiensi collegii Chyromontani et in aliis Græcarum Menais; et eorum exemplo apud Molanum, Galesinium, Ferrarium. Interim in Actis num. 20 dicitur Acepsimas x Octobris finem vitæ accepisse, et num. 40 Aithalas mense Junio consummatus. Molanus in Auctario celebrat Kalendis Septembris memoriam sancti Martyris Aithalæ, et quidem ex Græcis.

E 8 Colunt, die x Aprilis Aithalam, cum aliis sub eodem Sapore occisis, Basilienses in suo Martyrologio anno MDLXXXIV Friburgi excuso his verbis: In Persia sanctorum Martyrum Aithalæ et Jacobi, Presbyterorum. Azadani et Abdiesi, Diaconorum: qui post longos carceres a Magis sævissime cæsi sunt. At Græci in suis Menais et apud Maximum Episcopum Cytherorum recolunt eodem die x Aprilis, sanctos Martyres, Jacobum Presbyterum, et Aza Diaconum, sub Rege Persarum Sapore etiam occisos cum aliquo elogio: quod exactius extat in Menologio Græco Basilii Porphyrogeniti Imperatoris ad diem xiv Aprilis, in quo primo loco exponitur certamen S. Simeonis Episcopi et sociorum; dein S. Phase sive Pusirii, Præfecti artificum Regis cum filia, de quibus egimus præcedenti die; postea agitur de mille Martyribus cum Azade Eunuchus, uti jam monuimus: at denique additur, certamen sanctorum Martyrum Jacobi Presbyteri et Azis Diaconi, cum hoc elogio:

F 9 Etiam hi sancti Martyres, Jacobus Presbyter et Azes Diaconus, in Perside fuerunt tempore persecutionis impii Saporis. Cum autem Christum palam profiterentur et prædicarent; apprehendi eos jussit Præfectus Magorum, et in carcerem conjecit, funeque per dies plures eos vexavit. At post hæc cum e carcere eos educi jussisset, et coram se adduci; mandavit ut Christum abnegarent. Cum vero non obtemperassent; primum quidem sinapi et acetum in ipsorum nares injici jussit, deinde ipsos denudans et in ligno suspendens, per totam noctem frigore excruciauit: mane autem suspensos adhuc et nudos virgis cædi mandavit, et demum in carcerem detrudi. Postea iterum e carcere educti, capite truncati sunt. Cum vero deinde ad proximam adjacentem paludem descendisset licitor, atque ibidem ense abluisset, illico ipsius paludis aqua in sanguinem versa est, atque ita diu permansit, et demum exaruit. Hactenus Menologium Basilii Imperatoris. An Azes Diaconus et Azadanes Diaconus supra relatus, sit unus idemque Martyr, non satis liquet: quia de Azadane nulla Acta habemus.

ACTA MARTYRII

Ex Historia Ecclesiastica Sozomeni lib. 2. cap. 10 et tribus sequentibus.

Post occisos Simeonem Episcopum Seleuciæ et Ctesiphontis,

Acta SS. Acepsim. Josephi et Aithalæ ex Græco MS. 3 Novemb.

15

Aliqui 10 Aprilis relati.

potissimum S. Jacobus et Azas

iterum 14 Aprilis.

F Elogium ex Menol Basilii Imper.

CAP. 10
Edicto Sa-
poris feria
6 in Para-
sceve dato,

innumeri
martyrio
coronantur.

et Azades
eunuchus.

a
CAP. 11 et
S. Tarbula
Virgo, epus
soror vidua,
et ancilla,

serra disse-
cantur.

Episcopi et
Sacerdotes
inquiruntur :

CAP. 12
c
coronantur
Acropsimas
Episcopus
d

Æithalas et
Jacobus Pres-
byteri, Azada-
nes et Abdi-
cius Diaconi,

A Ctesiphontis, et alios sequenti anno eo ipso die, quo memoria passionis Christi recolitur, cum jam celebris dies festus Resurrectionis expectaretur; exiit dictum Saporis crudelissimum in universam Persidem, quod jubebat ut omnes, qui se confiterentur Christianos, morti addicerentur. Quo quidem tempore multitudo Christianorum, quæ ne numerari quidem potest, securi percussa est. Siquidem Magi eos ex urbibus et vicis, in quibus latitabant, summa cum diligentia eruerant. Nonnulli autem sua inducti voluntate, nemine eos ducente, se ipsi ideo indicaverunt, ne silentio Christum denegare viderentur. Ac dum omnes, qui erant Christiani, morte mactarentur, plurimi etiam qui in ipso palatio ætate egissent mactati sunt: in quorum numero erat Azades Eunuchus, Regi longe carissimus. Quem cum Saporis interfectum intellexisset, incredibilem animo dolorem hausit; hancque communem cædem sedavit, atque solos religionis nostræ Doctores trucidari jussit.

2 Per idem tempus Regina in morbum delapsa, a Tarbula soror Simeonis Episcopi sancta Virgo, simul cum ancilla, idem vitæ genus colente, et sorore quæ post viri mortem abstinnit a nuptiis, et eandem vitæ rationem tenuit, comprehenditur. Causa autem, cur hæ mulieres fuerint comprehensæ, fuit falsa criminatio, a Judæis in eas conficta: quod videlicet ob mortem Simeonis iratæ, venena Regina insidiosè parassent. Regina vero (solent enim agrotantes malis omnibus facile aures accommodare) calumniam veram esse, et maxime quidem, quod erat a Judæis objecta, existimavit. Nam ejusdem erat cum Judæis opinionis, ad eorum morem vitam instituebat, et veraces illos sibi quæ maxime benevolos putabat. Magi igitur Tarbulam et reliquas duas arreptas morte condemnant. Ac cum serra dissectas patibulis suffixissent, effecerunt, ut Regina spatium inter patibula interimissimum transiret, perinde quasi morbus eo pacto pelleretur. Fertur hanc Tarbulam forma valde liberali et honesta fuisse: Magum quemdam eam deperisse, mercedemque, uti cum illa rem haberet, clam misisse; promississe denique, si vellet ipsius parere libidini, tum eam tum socias salvas fore. At illam hanc turpitudinem, ne audire quidem voluisse: sed nuntios verbis contumeliosis excepisse, intemperantiæ crimen cum probro illis objectasse, se multo libentius velle mori, quam virginitatem prodere respondisse.

C 3 Porro cum edicto Saporis ratum esset, uti supra demonstratum est, ut soli Sacerdotes et Doctores fidei Christianæ comprehenderentur, Magi et eorum Principes totam Persidem oberrantes, Episcopos et Sacerdotes gravibus afficiunt incommodis, cum in aliis locis, tum maxime omnium in b Adiabænorum regione, quæ est pars Persidis, tota fidei Christianæ dicata.

4 Sub idem tempus Magi c Acropsimam quoque Episcopum et complores ex ejus Clericis una quidem comprehendunt: sed cum Antistitem, velut prædam, per insidias cepissent; eo contenti, ceteros, direptis eorum bonis, dimiserunt. At vero d Jacobus quidam Presbyter Acropsimam sua sponte sequitur: et potestate a Magis postulata, in eundem carcerem cum eo concluditur, eique, utpote ætate valde propecto, habens inservit: sublevat quantum potest ejus calamitates, et plagarum vibices sanat. Nam paulo postquam erat comprehensus, Magi loris crudis, quo solem adorare cogerent, eum acerbè verberarant: sed ubi non cessisset, rursum conjiciebant in vincula. Per idem tempus Æithalas etiam et Jacobus Presbyteri, Azadanes et Abdicus Diaconi, ob Christianam religionem in carcere jacuerunt, crudelissime a Magis cæsi. Multo autem jam dilapso tempore,

Princeps Magorum, cum Rege de illis communicat: D atque nactus potestatem eos pro arbitrio suo torquendi, nisi solem adorarent, mandatum Saporis illis qui in carcere erant significavit. Atque simul ut respondissent, se nunquam prodituros Christum, neque solem adoraturos adeo crudelibus tormentis illos cruciavit, ut Acropsimas in fidei confessione fortiter perstans mortem obierit. Cujus Reliquias quidam ex Armenia, qui obsides erant apud Persas, tumulto concludere. Alii autem, licet non minus acerbè quam ille verberati, præter omnium opinionem in vita manserunt; qui cum in eadem perseverarent sententia, in carcerem denuo compinguntur. Quorum de numero fuit Æithalas, cujus brachia inter vapulandum sic usque ab humeris violenta extensione divulsa et enervata fuere, ut manus tanquam mortuæ inde penderent.

5 Isto Sapore regnante infinita multitudo Presbyterorum, Diaconorum, Monachorum, sanctarum Virginum et aliorum, qui in ecclesiarum ministerio versabantur, et erga religionem præclare animo affecti erant, egregia piæ vitæ testimonia dederunt. Episcopi autem, quos accepi mortem in hac persecutione appetivisse, sunt Barbasymes, Paulus, Gad-diabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Joannes, Hormisdas, Papas, Jacobus, Romas, Maures, Agas, e Bo-chres, Abdas, Abdicus, Joannes, f Abramius, Agdelas, Sabores, Isaac et Dausas: qui a loco quodam, qui Zandæus dicitur, a Persis captivus abductus fuerat, et illo tempore pro fide Christiana morte multatus una cum Maureande Chorepiscopo et Clericis, qui in ejus diocesi erant, numero plus minus ducentis quinquaginta, qui comprehensi a Persis et captivi abducti fuerunt.

6 Per id tempore etiam Milles martyrio occubuit: qui primum apud Persas militaverat, postea autem, relicta militia, vitæ genus plane Apostolicum excolere cepit. Fertur illum, cum esset Episcopus urbis ejusdam in Perside creatus, multos sapientissimo cruciatu perpassum esse, verbera etiam et distractiones membrorum pertulisse. At cum neminem in ea civitate posset ad fidem Christianam perducere, agre et iniquo animo ferentem, civitatem execratum esse, indeque discessisse. Non longo post tempore, cum primarii viri illius urbis in Regem peccassent, exercitum cum trecentis elephantis eo profectum, urbem evertisse, et velut agrum colentes in ea sementem fecisse. Millem vero peram solum, in qua sacratum Evangeliorum librum habebat, secum gestantem, Hierosolymam precatum se contulisse; indeque in Ægyptum ad visendos monachos, qui ibi ætatem degabant, concessisse. Quæ autem, quamque admirabilia et quam divina facinora ab isto Mille edita fuerint, testes sunt Syri, qui ejus res gestas et vitam g litteris prodiderunt.

7 Mihi certe satis visum est hæc de eo et de his, qui in Perside, regnante Sapore, martyrio obierunt, hactenus disseruisse. Non tormenta illis inflictæ aut quinam fuerint ex quove loco, aut quo genere cruciamentorum martyrio defuncti sint, aut quibus suppliciis affecti, vix a quoquam percenseri potest: quippe cum tam varii cruciandi modi a Persis, tanto cum studio, ad crudelitatem inventi fuerint. Verum ut summatim dicam, fertur viros ac mulieres, quorum nomina recensentur, martyrium id temporis pertulisse ad numerum sedecim millium; at multitudinem eorum, qui præter hos trucidati sunt, ne numero quidem comprehendi posse: et propterea perdifficile visum esse Persis, Syris et incolis Edessæ, qui multum de hac re laborabant, illorum nomina percensere.

D
AUCTORE
SOZOM.

Episcopi
nominibus
expressi 22,

e
E
250 Clerici,

CAP. 13
et Milles ex
militæ Episco-
pus,

F
g

xvi millia
quorum no-
mina nota,

et alii plurimi.

D

ANNOTATA.

a *Tarbulā, aliis Pherbutha dicta : cujus Acta alia sequuntur.*

b *An hi Martyres colantur 6 Aprilis, ibidem inquit, ubi et de Adiatenorum regione agimus.*

c *Acepsimæ et Sociorum Acta ex Metaphraste subiunguntur.*

d *Hic in Actis et apud Nicephorum Joseph dicitur.*

e *Hic Cassiodoro et aliis Bior nuncupatur.*

f *An hic fuerit Episcopus Arbolorum et 4 Februarii occisus, supra inquisimus.*

g *Utinam ea adhuc uspiam detet, nobisque communitatu augere possit saltem Supplementum operis.*

ACTA MARTYRII.

VIDE ACTA

C. I. EGA PAG. 1.

SS. Pherbuthe seu Tarbulæ Virginis, et ejus Sororis viduæ, atque ancillæ.

Ex MS. Latino bibliothecæ Vaticanæ collato cum MSS. Græcis ejusdem et Venetæ bibliothecæ.

B *Pherbuta cum sorore et ancilla comprehensa videtur :*

a

b

c

sancta Virgo,

et pulcherrima,

C *calumniam de veneno Regine parato refutat,*

e

et fides Christi proficitur : Deut 6. et 10. Exodi 22

addit se ob S. Simeonis fratris necem non dolere,

Tempore persecutionis nostræ, subito Regina ipsa agrotare cepit. Quoniam vero ejus animus in Judæos, crucis Christi inimicos, admodum erat propensus, ac libenter quæcumque illi dixissent audiebat; Reginam cum Judæi audissent, illi suggererunt, quoniam Episcopus Simeon, cognomento a Gnapheus, interfectus fuerat, propterea illius sorores venena Reginæ commiscuisse, quo ipsa mortem obiret. Ut vero sermo hic ad aures Imperatoris pervenit; statim b S. Pherbuthe cum sorore et ancilla sua, comprehensa fuit. Erat autem Pherbuthe illa virtutis exercitatione præstantissima: quin c imo non minus ejus soror, quam ipsa, vitæ institutionem in Christo Jesu pulcherrimam adeptæ fuerat. Ductæ igitur illæ sunt ad palatium, ut de re illa interrogarentur. Exiit igitur Imperatoris jussu Mauptes, cujus nominis interpretatio est, Pontifex Magorum, et duo una cum illo magistratus, ut eas mulieres audirent. Ut vero coram illis stetit S. Pherbuthe una cum duabus feminis, quæ cum ipsa erant, viderunt ejus pulchritudinem (erat enim revera sancta illa Virgo specie admodum egregia) statimque suo quisque pravam animo concepit libidinem, inter se tamen talem libidinosam cogitationem occultabant. Illis igitur dixerunt: Quare vos machinatæ estis veneficia Reginæ et Domine totius orbis terrarum: ob id nunc morti estis obnoxie. Quibus sancta Pherbuthe respondit: Quare eam cogitationem sathanas vobis in mentem conjecit, quæ a veritate multum abhorret? et quare injuste vultis nos calumniari? si nostrum sanguinem sititis, quisnam est qui prohibeat vos eum bibere? si nostram eadem cupitis ecce singulis diebus vestras manus coinquinatis? nos vero propter Deum nostrum, ut Christianos decet e morimur, non eum negantes quoniam ipse est vita nostra, quemadmodum scriptum est, ut unum Deum adoremus, et illi soli serviamus, ita enim et facinus. Quin et alibi scriptum est, Veneficus per manum populi sui moriatur. Quomodo igitur nos veneficia machinatæ sumus, cum non minus malum hoc sit, quam si Deum nostrum negaremus? Etenim pro utriusque peccati poena, illis qui hujusmodi criminibus obnoxii sunt, mors proposita est.

2 Cum hæc Pherbuthe Virgo diceret, libenter eam uterque audiebat. Cumque ejus pulchritudinem et sapientiam illi obstupescerent, loqui non poterant: sed quisque secum ita cogitabat: Ego Regem

precabor, ut liceat a morte illas eripere; itaque hanc uxorem ducam. Tandem Mauptes illi hoc dixit: Quamvis ut ipsa dicis, non liceat vobis veneficia commiscere, ne legem vestram violetis; tamen fratris vestri mortem dolentes, hoc fecistis. Et quodnam malum, inquit Pherbuthe, frater passus est, ut ejus causa vitam illam, f quæ a Deo vivente profisciscitur, nos perdere vellemus? Nam etsi vos propter vestram pravitatem atque invidiam eum interfecistis, ille tamen vivit, et in cœlesti regno exultat: quod regnum vestro imperio ac potestati sic præstat, ut præ illo vestrum istud inane quiddam sit. Hæc cum illa dixisset, jussit illas in carcerem duci et custodiri.

3 Cum autem dies illuxisset, Mauptes ille clam ad Pherbutem misit, qui dicerent se paratum esse Regem precari, et a morte illam, et quæ cum ipsa erant liberare; modo ejus uxor esse vellet. Virgo autem illa ἀνδραγάτης fortis et victrix, cum hæc audisset, obstupuit. Ad eum autem g [qui hæc nuntiaverat conversa] Comprime, inquit, os istud, canis impurissime, Dei et omnis veritatis inimice, neque amplius perge impura ista verba ad aures meas loqui, neque enim animus meus illa patitur. Deus avertat ne hoc unquam fiat: quoniam semel copulata sum cum Domino meo Christo, et virginitatem meam ipsi custodio, fidemque et veritatem ei præstare studeo. Ille enim, qui solus a peccato liber est, me potest eripere ex impurissimis vestris manibus et sordidis cogitationibus, quas contra me cogitastis. Equidem mori non timeo, neque eadem formido. Hæc enim via, in quam me vultis immittere, ducet me ad fratrem meum et Episcopum dilectum Simeonem, ut illic gemitus et ærumnarum mearum consolationem inveniam: quibus ærumnis anima mea post ejus obitum affecta est. Similiter autem et duo magistratus ad eam miserunt illud idem significantes, quibus irato animo, et asperis verbis respondens eos a se repulit.

4 Cum igitur uterque se victimam sensisset ac suam libidinem non id assecutam, quod frustra tentaverat, animadvertisset; tres illi consilio inito adversus eas feminas locuti sunt, et injustum testimonium dixerunt, quod mulieres illæ essent veneficæ. Cum Imperator hæc audivisset, præcepit ut si solem adorarent mortem evaderent. Ut autem nuntiatum illis fuit quod Imperator jusserat ut solem adorarent; sanctæ illæ feminæ hoc responderunt: Nos effectorem cœli et terræ adoramus, ejusque honorem soli offerre nolumus; quippe qui ejus Dei opus est, quem nos colimus: quin etiam minæ vestræ numquam facient, ut a caritate Salvatoris et Domini nostri Jesu Christi unquam separari possimus. Ut igitur hæc illæ eodemque animo dixerunt; Magi voce magna clamantes, Dispereant, inquit, istæ de terra, quæ Reginæ venena pararunt, ut in morbum illa incideret et ineriret. Statimque talis sententia contra illas lata est, ut qua morte vellent Magi, feminæ illæ morerentur. Dicebant enim nefarii atque impuri homines, quod nisi earum corpora in duas partes secta fuerint, et Regina ipsa per medias illas partes transierit, curari non poterit. Ut igitur eas ejecerunt interficiendas, denuo Mauptes, dum mulieres abducerentur, mittens ad sanctam Virginem Pherbutem; si vis, inquit, me audire, neque tu morieris neque puellæ quæ tecum sunt. Sancta vero Pherbuthe magna et aspera voce: Quare, inquit, impure canis, ea loqueris, quæ ego audire non possum? Ego enim perfecte mori cupio, ut æternam vitam habeam: numquam hujus brevis vitæ causa remissior fiam ne moriar morte sempiterna.

5 Cum igitur ante urbis portas mulieres illas duxissent, singulis duos palos fixerunt: in quorum

ut liberetur, ad nuptias sollicitata

g

ait se Christo desponsatam,

et paratam mori:

ipsa et sociæ recusantes solem adorare

F

morti adjudicantur;

secantur in duas partes:

uno

A uno collum ligantes, in altero vero pedes, et earum unamquamque illis protendentes, fabrillem serram inferentes, in duas partes eas secuerunt. Cumque ligna tria magna hinc et alia tria illinc in terram fixissent, sancta illa corpora in eis suspenderunt. O terribile et horrendum spectaculum! o factum lacrymis, compunctione, stupore, et gemitibus plenum! si quis lacrymas desiderat, veniat, ejulet, et præ compunctione corpus lacrymis madefaciat. En ut corpora jucunda et sancta, velut triumphus quidam, in via proposita sunt. Corpora, inquam, illa, in quibus sanctæ feminæ per totum vitæ suæ tempus honestatem et h virginitatem servaverunt. Libertas data est in opprobrium earum, quæ mansuetudinem et justitiam in proprio thalamo exercebant. En ut gloria in ignominiam proposita est! O quantum Dei justum illud iudicium patiens est! sed cum exurrexerit ut rationes inquirat non amplius condonabit, neque miserebitur. O quantum audet superbia! sed cum ceciderit non habet medicinam, neque consistit. Vere ligna hæc, quibus sancta corpora fuere suspensa, fructus justitiæ sunt: isti autem vere lupi illi Arabiæ, immisericordes, duri, et sanguinis voratores: illi inquam, qui ea secuerunt et suspenderunt.

B Talem sævitiam beatus ille Propheta considerans dicebat: forte vivos deglutissent nos. Et cum iratus esset, furor ipsius in nos viventes in infernum deduxit nos. Numquid aliquis re illa terribili lætatus est, aut æquo animo tulit spectaculum illud horribile? an aliquis ea sine lacrymis aspexit, aut videre potuit? Opinor certe nemo. Quod si quis ea videre potuit, illum humanæ naturæ i non opinor esse participem.

h

psal 12 3

i

per quas transit Regina.

Tulerunt igitur miseram illam Reginam in eam viam, feceruntque ut per casta et sancta illa corpora transiret, omnisque turba eam sequebatur. Illo enim die Imperator censum recipiebat. Consummata est S. Pherbuthe cum sorore et ancilla quinto die mensis Aprilis, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium et honor et adoratio in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Lipomanus ex Græco, cognomento Jombaphæus, MS. Vaticanum Græcum τὸν ἐπὶ τὴν Ἱογυαφάου

b Idem Lipomanus Sancta Therme, quod supra et 5 Aprilis in Sancto Thermo, Martyr igni combusto, rejecimus. Vatic.gr. τῆς ἁγίας Φερβουθῆ habet in titulo: in contextu vero nominatur ἡ ἁγία Φερβουθῆ.

c Idem Imo vero omnes erant in Jesu Christi fide optime institutæ, quod supra Sozomenus etiam de ancilla dixit. Vatic.gr. ἀμφοτέραι ambæ, scilicet sorores.

d Vatic. gr. ὁ βασιλεὺς μέγας ὁ ἐστίν (fortasse ὅς ἐστιν) ἀρχιερεὺς τῶν μέγων. Exiit Regis augur, quod (vel potius qui) est Pontifex Magorum: infra autem nominatur ὁ Μάγος.

e Ibidem simpliciter, Χριστιανὰ ἀποθανύμεθα, Christianæ morimur.

f Græce ἵνα δι' αὐτὸν ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος τὴν ζωὴν ἡμῶν ἀπολέσωμεν, ac si diceret, ut propter ipsum velimus a Deo vivo privari nostra vita.

g Desunt in Græco contextu, forte supplendi sensus causæ addita ab interprete.

h Pra suo scilicet singulari statu: cum earum una vidua fuerit, uti aliunde constat.

i Græce, Naturæ nostræ non est; neque genus ipsius ex Adam.

ACTA MARTYRII

SS. Acepsimæ Episcopi, Josephi Presbyteri, Æithalæ Diaconi.

Auctore Simeone Metaphraste, ex interpretatione Gentiani Herveti apud Lipomanum et Surium, Collata cum MS. Græco Medicæo Regis Christianissimi.

VIDE . . .
GRÆCA PA. II

CAPUT I.

S. Acepsimæ Episcopi virtutes, captivitas, inter tormenta constantia.

Furebat in Christianos Saporius rex Persarum, et Magis qui erant pars Persarum jussit, ut eos persequerentur. Qui etiam acrius invadentes, eos quos persequabantur, cogebant colere ignem et solem. Qua de causa Beatus quoque Acepsimas ab eis comprehenditur: qui ortus quidem erat ex patria Naesson, sita in finibus Persarum: erat autem Episcopali ornatus dignitate, ætate senex, a ut qui esset octoginta annos natus: senex prudentia, mitis et moderatus, ab ira alienus, abstinenter vitam agens, egenos impertiens suis facultatibus, intentus orationibus, forma elegans, anima elegantior: et externis motibus, iis qui illos cernebant, significans internam constitutionem, et factis et verbis pietatem effectus Christianis. Quo factum est, ut totam adversariorum aciem, tamquam adversus fortissimam antagonistam, in se concitaverit. Circa quem quidem, etiam antequam comprehenderetur, fit tale quid propheticæ.

Sul S. . .
Reg. . .
Sai . . .

S. Acepsimas Episcopus,

Martyr futurus a puero prædictus.

2 Puer quidam demulcebat ejus caput, purgans a pediculis, qui ei afferebant molestiam. Id ergo amplexus, Beatus est, inquit, hoc calvum caput (erat enim glabrum) quod quidem propter Christum suscipiet martyrium. Ille autem hoc dicto fuit lætatus: et puerum statim vicissim complexus: Fiat mihi, o filii, inquit, secundum verbum tuum. Cum autem quidam familiaris et amicus Acepsimæ adesset, cum hæc dicerentur (erat vero is quoque vicine civitatis Episcopus) subridens rogavit puerum, dicens: Dic mihi, o filii, scisne de nobis aliquid? Puer autem a Deo inspiratus: Tibi quoque, inquit, ad tuam redeunti civitatem, non licebit eam videre: sed e vita excedes in pago, qui dicitur Æthradaræ. Quæ quidem ambobus evenerunt, sicut puer prædixerat. Sed hæc quidem, antequam Martyr esset comprehensus.

f

3 Cum autem esset captus, et duceretur per domum suam, prope accedens quidam ex familiaribus: Dispone aliquid de domo tua, ei dixit in aurem. Ille vero: Hæc, inquit (illam manu ostendens) non est amplius domus mea: ego enim mox migro in domum supernam. Cum autem fuisset in civitate b Arbel, et productus esset ante Principem Magorum (erat vero ei nomen Adrachus) rogavit enim, an esset Christianus. Postquam autem magna voce hoc fuisset confessus: Suntne ergo, inquit, vera quæ fama celebrantur, quod contemnas jussa regia: et quid unum prædicas Deum contra edictum regium? Beata autem illa senectus nullo timore affecta, Quæcumque, inquit, talia de nobis audivisti, sunt vera. Unum enim Deum prædico, convenienter iis, quæ sunt apud nos, Scripturis: et eis, qui ad me ventitant, consulo ut hoc dogma teneant et tueantur. Magus autem, Audivimus, inquit, te aliis præstare prudentia, quæ longo tempore et experientia comprobatur: nunc vero non, sicut audivimus, licet nobis intueri: nihilo enim melius es affectus, quam puer

eorum Principe Majorum proficitur item:

h

AUCTORE
METAPHR.
EX MS GR
irridet cul-
tum solis et
ignis :

A puer insipiens. Cujus est enim sapientie aut sanæ mentis, decreta regia despicere, et solem splendidissimum et ignem nolle adorare, quæ quidem ipse quoque Rex adorat? Respondit Christi Pontifex; Valde mihi videtur desipere imperium Persarum, quod dimisso Creatore, statuerit colere res creatas. Quis enim sanæ mentis in animum induxerit, Dei honorem tribuere iis, quæ facta sunt a Deo, sicut vos facitis, vos impie gerentes, et hic ipse Rex vester?

4 Ille autem: Nos impia, inquit, facere audes dicere, qui tale elementum adoramus et solem vivificum colimus. O tu vere impie et nugator, et vanæ defensor religionis? Sed nisi tu cesseris jussui Imperatoris, et adoraveris eos, quos ipse adorat; ne senectus quidem te liberabit, quo minus patiaris gravissima, neque quem colis, Deus crucifixus. Deinde divinus senex: Tibi obstruatur os scelestum, o execranda, si putes te tuis minis mihi posse persuadere, ut deficiam a patrio dogmate, quod didici ab ineunte ætate, et ad hanc conservavi canitiem. Si autem neque me, ut dicis, eripiet senectus, neque Deus, quem colo, a vestris manibus: non ideo id, quod est præstantius, mutabo deteriori. Quid enim mea interest vivere hos paucos dies? Nam paulo post etiam absque volis a me exigetur commune hoc naturæ debitum. Non adorabo solem: non colam ignem. Nemo meam irridebit senectutem: nemo mihi dabit vitio, quod sim vitæ cupidus, ut qui brevi vita vendiderim tantorum honorum beatitudinem. Propter hæc irarepletur sceleratus, et sacrosancta senectus statim flagris cæditur adeo graviter, ut sanguine quidem totum solum restagnaret, nullus autem relictus esset locus corporis illæsus.

5 Cum vero parum relaxatus esset a plagis, jubet eum rursus vinctum catenis sisti ante tribunal. Dicebat autem: Ubi est Deus tuus quem colis, o Acepsima! Veniat et te e meis manibus eripiat. Deus meus, inquit ille, o sceleratissime, qui cælum implet et terram, potest me e tuis manibus eripere. Tu autem, cum sis terra et cinis, in quem audes superbire? sub quo sternetur putrefactio, cui vita est morte gravior, qui viventem Deum non cognoveris? propterea tamquam flos agri exsiccaberis, et vita miserabiliter eversa traderis igni, qui non potest extinguï: ut quem nunc adoras, illic re ipsa penitus sentias, non esse ignem Deum: sed ipsum quoque alium nosse opificem, qui est etiam Deus omnium, quæ cadunt sub aspectum. His majore ira incenso Mago, graviores catenæ Sanctom circumligarunt: et eum tunc interior accepit carcer.

ANNOTATA.

a Hæc de ætate octoginta annorum desunt in MS. Græco Mediceo.

b Arbela in Assyria, prælio Alexandri Magni et Davii, atque hujus clade nobilis, teste Q. Curtio lib. 4 de Dario. Plura dirimus 4 Februarii, in Actis martyrii S. Abramii Episcopi Arbelorum sub Sapore etiam passi, num. 4.

CAPUT II.

SS. Josephi, et Æthalæ captivitas, constantia inter verbera: institutio data.

Die autem sequenti comprehensus etiam fuit maxime venerandus Presbyter Joseph, ortus ex pago, qui vocatur Bethlabuba, quod exponitur, Recte scribentis: ipse quoque senex et jam intra terminos Davidicos, ut qui esset septuaginta annos natus. Senectuti autem decori erat quædam gratia, et species venerandos canos reddebat lætiores: cujus

Comprehenduntur S. Joseph Presbyter,

anima quidem zelum spirabat et dogma Christianorum mirandum in modum defendebat. Summe vero is deditus erat temperantiæ, et continebatur cor ejus metu divino. Præterea autem comprehenditur etiam imprimis colendus Diaconus Æthalas. Eum pagus aluit Bethnoadara, vir et spiritu fervens, et qui Christi caritate valde accendebatur. Erant autem ei mores propensi ad arguendum, et pleni dicendi libertate instar magni Eliæ, ut qui vitæ, ut opinor, sequerentur libertatem et animæ puritatem. Florebat vero in eo quædam quoque gravitas, quæ ei conciliabat ab omnibus venerationem. Cum autem ambo producti fuissent ante judicem, is torvo oculo eos intuens: O genus, inquit, perditissimum! cur in simpliciores homines irrepetentes, et vestris doctrinis eorum oculis præstringentes, deducitis ad falsam Christianorum religionem? Beatus autem Joseph dixit: Nos nec uti præstigiis, nec fallere didicimus: verum autem et stabile dogma defendentes, eos, qui errant circa religionem, deducimus ad veritatem, docentes adorare unum Deum, qui est cum aliis rebus Dominus solis et ignis.

et Æthalas
Diaconus,

7 Dixit vero Magus: Quodnam autem dogma est veritati consentaneum? Idne, quod Rex totius terræ ipse et ejus Proceres defendunt, an quod viles et abjecti homines, sicut vos, qui decepti estis, prædicant? Viles quidem et abjecti homines sumus nos, respondit Christi Sacerdos, hoc jubente Christi præcepto, quoniam non in divitiis et superbia visum est Deo nostro viam hominis dirigere. Et ideo nos sæpe nostra sponte nos humiles reddimus, facultates nostras prodigentes pauperibus, pro iis nos accepturos æternas expectantes divitias, et gloriam quæ nunquam deficiet. Tu vero qui ob fluxas opes et vanam gloriam intumescis, ut fumus transibis, et ut polvis a vento diffaberis. At Magus, Vos, inquit, desidiæ servientes, domos obitis mendici, miseri et in manus alienas intenti: et cujus rei debebat vos maxime pudere, ea re maxime gloriamini. Divitiæ enim a cunctis hominibus amore et studio dignæ censentur: quarum amore carere quis vos docuit? Ad hæc vir beatus, Inertiam nobis exprobrasti, mendicosque indigitasti: a sciente et perito quod sciscitatus es discito, quod si in congregandis divitiis studium poneremus, tantum ex nostris manibus commodi percepissemus, et tantas opes collegissemus, quantas nec tibi quidem licet, qui eas colligis ex pauperibus, et metis alienos labores. Nos enim propriis manibus laborantes juste quæsitis pauperes impertimus: vos autem soli avaritiæ dediti et plura habendi cupiditati, non solum nihil ipsi operamini, sed præterea etiam aufertis aliena. Quoniam vero nos quoque dicis b amare divitias: quodnam in eis bonum inesse animadvertentes, nos ad eas parandas defigeremus? Non sunt eæ fugitivæ et valde infideles? non hodie quidem huic adsunt, cras vero migrant ad alium, priori domino quodammodo abnegato? non magnam in eum, qui possidet, concitant invidiam? non labores et bella aperte architectantur? non latronum et furum attrahunt oculos? Quod si dicis ex iis aliquam oriri voluptatem aut gloriam, magnum quid esse reputas? quidnam ea differt a somniis et umbris? Parva affecit voluptate: deinde cum adventarit vespera, extincta est et redacta in nihilum. Quod si etiam in præsentī vita parum manserit, mors tamen jam adveniens, eam quoque habet simul abeuntem: acerba autem supplicia eum, qui se his dedit voluptatibus, tenebunt perpetuo.

S. Joseph docet manes divitias et vanam gloriam mundi,

E

a

b

negat cultum soli et igni,

neque

crudelissime casus, A neque pates te hoc unquam tuis esse contemplatum oculis : me, inquam, relicto effectore solis et ignis, illius opera adorare, et adeo repugnare meis verbis et doctrinæ. Crudelissimus autem Magnus, postquam audivit hæc verba, ira accensus, jubet statim eum extensum verberari virgis mali Puniceæ, cujus rami erant spinosi. Cum vero sacras illas carnes laniarent filii interitus, Ago tibi gratias, dicebat athleta, in cælum extendens oculos, quod dignatus sis me meo sanguine tinctum, peccati sordes pure abluere. Lictores autem, propter ea quæ dixerat, in ipsum magis ira repleti, eum plagis ita considerunt, ut vox quoque ei interrumperetur *c.* Deinde duabus catenis circumdatum, includunt in carcere, ei pulchrum vel invitum solatium dantes Aceptsinam : illic enim fuerat prius inclusus.

S. Aithalas constans in abnegando cultu solis, 9 Ad venerandum autem adspiciens Aithalam Judex, qui erat animo implacabilis : Tu vero dicis, inquit ? Implebisne jussum Regis, et adorabis maximum solem, et gustabis sanguinem, et cum muliere habebis consuetudinem, et liberaberis ab iis, quæ tibi impendent, malis ? an eris etiam, sicut alii, contumax et inobediens Christi ? autem Martyr Aithalas, vere semper florens et celestis planta pietatis : Tuæ, inquit, immundæ et caninæ appetitionis est hoc munus, sanguinem gustare, et pro Deo ea quæ Dei sunt colere. Absit autem, ut ego adeo cæcutiam corporis et animæ oculis, ut hunc videns solem, in ipsoque consistens, et Deum omnino putem id quod apparet, et non ulterius progrediar sinceriore oculo cogitationis : et Deum quidem, id quod movet ; rem vero creatam reputem, id quod movetur. Si autem mihi sic judicanti et plagas et mortem minitaris, non ideo mihi persuadebis, ut discam tuum dogma, et negem veram religionem.

10 Propter hæc iratus impius : Sed nullus, inquit, sanæ mentis mortem vitæ prætulit, idque propter stultam et minime consideratam constantiam. Quamobrem nec tibi credendum est, dicenti te paratum esse mori pro tuo dogmate et religione. Respondit Sanctus : Vestri, qui a vana spe pendent, et nullam æternæ vitæ habent expectationem, postquam hinc excesserint, jure existimari potuerint esse et vitæ cupidi, et amantes corporis : quorum autem spe vera et firma alitur anima, quod et ea sit immortalis, et sit rursus cum suo corpore coitura post mortis dissolutionem, et æternæ vitæ futura particeps, iis præsens vita res est parva et contemnenda, et mors minime terribilis. Verax est enim *C* Dens noster et magister, qui dicit : Nolite timere ab iis, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.

supplicium immane subit : 11 Tunc jubet vir ille ferus ejus quidem manus alligari poplitibus, et longum lignum in medio utrinque transadigi : sex autem viros robustos utrique stipitis extremo insistentes, fortiter premere sacrosanctum illud corpus, de industria factis saltibus, et ossa ejus confringere et dissolvere. Deinde etiam mali quoque *d* Puniceæ virgis eum verberari. Indomitus autem ille athleta, et cujus nulla re frangebatur spiritus, perinde ac si nullum dolorem sentiret a tam insigni cruciatu, magno et excelso animo dispiciens ad judicem : Ut videtur, inquit, corpora hominum, quæ discerpuntur, tibi aliquam afferunt voluptatem, instar canum aut corvorum eis impleri cupienti. Scias ergo, me nullam ducere rationem horum tormentorum, quæ a te inferuntur. Aut ergo nova excogita supplicia, aut scito me ea nihili facere.

12 Magus autem statim conversus ad lictores : Cur, inquit, misericorditer flagris cæditis impium ? Videte enim, quemodo dum ei parcitis, ad nos incessendos contumelias maxima invehitur libertate.

Aprilis T. III

Illi vero, veluti quodam stimulo ejus sermone excitati, tam fortiter invaserunt, ut ex gravitate eorum, qui ligno insistebant, et ex vehementia eorum, qui tendebant, et ex crudelitate eorum, qui flagellabant, compages quidem corporis ei fuerint dissolutæ ossa autem sint confracta, et carnes sint discerptæ. Eum ergo portantes, quoniam pedibus minime uti poterat, tamquam onus aliquod projiciunt vi in eustodiam, in qua etiam inclusum erat illud par Sanctorum.

ANNOTATA.

a Hic multa supplentur ex MS. Græco, quæ deerant apud Lipomanum.

b Videtur excidisse negatio non : quæsierat enim Magus, quis docuisset eos carere amore divitiarum.

c Sozomenus supra addit, manus tamquam mortuas pendisse.

d MS. Gr. Venetum et hic et infra num. 34 Malum Persicam nominat.

CAPUT III.

Novæ quæstiones et tormenta trium Martyrum Inedia triennalis inter crudeles cruciatus, et martyrium S. Aceptsinæ.

E Cum quinque dies præterissent, eos e carcere eduxerunt, et duxerunt in locum, qui vocabatur Paradisus, prope quod erat templum ignis, qui ab eis colebatur. In quo cum præsedisset ille sceleratus, Ocyus mihi dicite, inquit Sanctis, an adhuc permanetis in eadem stulta cogitatione : an consilium mutaveritis in aliquid melius et salutare. Sancti tamquam uno ore protinus responderunt : Notum tibi sit Judex, quod quam ab initio habuimus cogitationem, in ea adhuc persistimus, et perpetuo persistemus, non minis, non tormentis, non donis, nullo denique alio omnino mutati : sed unum Deum adoramus, et eundem solum esse Dominum omnium eorum, quæ sunt, cognovimus. Ilæc cum audiisset Magus, aliud rursus novum excogitat tormentum, et jubet eos cingi funibus per axillas et lumbos et tibias, in uno quoque autem cingulo lignum injici et circumagi, et tunc vehementer torqueri. Quod cum factum esset, erat acerbum spectaculum, et mitibus oculis lacrymabile. Nam ligna quidem circumagebantur : funes autem convertiebantur et carnes inde premebantur, et ossa conterebantur. Erat vero valde gravis contritio : etenim iis quoque, qui procul erant remoti, audiebatur fragor ossium. Erat autem id, quod eis dicebatur inter tormenta : Volantati Regis nolite repugnare. Deinde id, quod e contrario dicebatur a Sanctis : Qui Regis vestri voluntati cedunt, Dei voluntati resistunt. Atque erat quidem hora tertia, quando cœpit tormentum, usque ad sextam autem sic patientibus athleticis est productum.

14 Despondens itaque animum Judex, jussit eos rursus abduci in carcerem. Quamobrem fuerunt abducti, non suis pedibus, sed, quod ii essent omnino mortui, portati ab ahis. Imperatum autem fuerat custodibus, ut si deprehensus fuisset aliquis, eos vel cibo vel potu vel indumento impertiens, is ultimo subjiceretur supplicio. In hunc ergo carcerem conjecti Christi milites, omnem afflictionem, omnem vexationem propter ipsum sustinentes, tres annos inclusi permanserunt : nullam aut famis recreationem, aut malorum quæ erant in custodia invenientes consolationem, nisi aliqui ex iis, qui erant simul vincti, eorum miseri, parum quid nutrimenti eis latenter præbuissent. Qui enim in carcere assidebant custodes, eorum quidem calamitatum miserebantur et senectutis : sed cum nihil possent facere, quod ad eorum pertineret curationem propter metum Judicis,

4 solum

D
AUCTORE
METAPHR.
EX MS. GR.
projicitur in
carcerem.

Educti in
templum Ignis

novis cruciatibus torquentur :
F

triennali
inedia afflicti

AUCTORÆ
METAPHR.
EX MS. GR.
sistuntur ad
tribunal :

A solum ex eorum malis dolorem accipiebant, et afferebant lacrymas commiserationis.

15 Deinde post illam acerbam et diuturnam afflictionem, cum esset in eo loco Saporess, (is autem dicebatur Bithmada) eos educit e custodia is, cui fuerat commissum, ut eos castigaret. Dixisses, si vidisses, illos esse umbræ similes : longa afflictione adeo extabuerant. Deinde eos sistit ad tribunal Ardasabor : erat autem is princeps omnium Magorum, qui erant in Perside. Ille vero statim eis dixit : Quid autem, estis Christiani? Sancti vero, Certe, dixerunt, Christiani, et solum Deum vivum adorantes et ipsi soli servientes. Tyrannus autem : Videtis, dixit, quemadmodum quæ vobis illata sunt tormenta, attulerunt vobis magnam afflictionem? multo autem magis diuturna vexatio et inclusio : ea enim et formam vobis mutavit, et effecit ut ita extabesceretis. Quamobrem vobis suaserim, ut mihi pareretis, afferenti ea quæ sunt vobis conducibilia, et vobis parcatis, et solem lucidum adoretis. Sin minus, restat ut gravissimæ morti subiciamini.

16 Respondit S. Acepsimas : Non me latet summo esse tibi studio dogma patrium : et hoc tibi esse propositum, si modo fieri posset, vel vi vel persuasione efficere, ut omnes attrahas ad eandem religionem. Hoc autem de nobis numquam tibi veniat in mentem, ut putes vel blanditiis vel minis vel aliis intentatis malis posse nobis persuadere, ut deficiamus a dogmate nobis semel confirmato et a confessione : parati enim sumus omnia pati potius, quam a fide in Christum deficere. Non ignoro, inquit tyrannus, quod cum vobis Christianis mors putetur esse quies, omne studium a vobis ad hoc ponatur, ut iis fruamini, quorum spem concepistis : sed non licebit vobis cito consequi id quod desideratis. Nam cum prius vestras carnes paulatim consumpsero, acerbum vitæ finem vobis imponam. Cui Sanctus : Et jam prius, inquit, a nobis audisti, et nunc id quoque certo scias, quod neque tuorum tormentorum, neque minarum nos ullam ducimus rationem. Nam qui in præcedentibus malis nobis annum præbuit adjutricem, ipse nunc quoque nobis feret opem, et efficiet, ut non difficiliter feramus ea, quæ nobis intentabuntur : et si velis facere periculum nostræ in profundo senio fortitudinis, nihil obstat : scies enim te frustra laborare, et aggredi ea quæ sunt inutilia.

17 Propter hæc ira repletus iudex, jubet afferri flagella ex corio crudo confecta, et subijci eorum oculis. Deinde dicit Sanctis : Juro, inquit, per ipsum magnum Deum et inclytam fortunam Saporis, nisi imperio ejus obedieritis, his vestras carnes consumam, vestri nulla motus misericordia. Quod si etiam contigerit, ut vos citius moriamini, dum flagris cedimini, at ego sic quoque puniam vel mortuos : et membratim dissectos, projiciam avibus et canibus. Sanctus autem dixit Acepsimas : Cum per rem creatam, et non per Deum juraveris, et etiam per fortunam hominis, vereor ne non sit tibi curæ iusjurandum, et non serves ea, quæ sunt a te jurata. Si autem ea servare omnino constituisti, ecce tibi nostra corpora : iis utere ut lubet, nulla, ut dicis, nostri motus misericordia, neque nobis quidquam parcens.

18 Cum sic dixisset, jussit sceleratus iudex eum, extensis manibus, valde verberari in dorso et in pectore. Eo vero crudelitatis processerunt, qui flagellabant, ut nihil omnino intermiserint, donec carnes avulsæ ab ossibus, simul cum sanguine in terram deluerent. Præco autem clamabat : Pare Regis voluntati, et vive. Dei vero Pontifex, donec erant ei vires, contra clamabat : Ego potius Dei mei voluntatem, viribus ab eo acceptis, exequar : vestri

autem Regis voluntatem ne extremis quidem auribus D accipio. Cum autem et vox ei interromperetur, et vires jam paulatim dissolverentur, et mors jamjam adesset : oculis in cælum sublatis, cum in Deum confessionem conservare firmam et immobilem annuendo asseverasset, in ipsa rerum gravium et difficilium tolerantia, invictam illam animam tradidit Deo agonothetæ.

19 Adhuc autem iram spirantes acerbi illi tortores, in corpus jam mortuum sæviebant instar corvorum. Deinde cum præcipitem impulissent, et in plateam tamquam profanum aliquid scelerati projecissent, adhibent custodes, ut ne sepulturam quidem consequeretur ab ullo ex Christi amantibus, maximum metum dæmonum incutere contententes, qui re vera erant illorum cultores promptissimi. Tribus autem diebus postea occupatis custodibus, propter adventum filæ Regis Armeniorum, quæ ut esset obses pacis, tunc data fuit Regi Persarum, surripitur a Christianis revera thesaurus, qui numquam consumitur.

CAPUT IV.

SS. Josephi et Æithalæ inter tormenta constantia. Abductio Arbelum et incarceration sex mensium.

Cum sic ergo B. Acepsimas decimo Octobris, eo modo, quo dictum est, finem vitæ accepisset ; sanctissimus Joseph post eum fuit introductus. Ad quem se propius admovent iudex profanus : Vidisti, inquit, quam acerbam morte amicus tuus fuit vita privatus : et tu nunc quoque, nisi meis monitis pareas, similibus subjectus suppliciis, eandem quam ille, mortem subibis. Divinus autem Dei Sacerdos : Quod, inquit, prius dixi ei, cui iudicandi munus ante te obtigerat, hoc nunc quoque tibi dicam, quod numquam Creatori præferam rem creatam : neque id, quod est conditum, adorabo, sed Conditorem, quamdiu fuero compos mentis.

21 His dictis, Præses correptus magno furore, jussit eum similiter extensum atque priorem, flagellari boum nervis : et acclamare præconem, eum fore salvum, si Regis pareat voluntati. Ille autem, Unus est Deus, exclamabat, et præter ipsum nullus alius, in quo et vivimus et movemur et sumus, cui etiam cultum offerimus rationalem, regia jussa parum curantes. Cum vero multas horas verberatus, fere jam esset morte affectus ; arbitrati eum esse mortuum, sustulerunt, et in forum projecerunt. Deinde cum rescivissent aliquas spiritus reliquias adhuc in eo manere, includunt in carcere.

22 Post eum autem tertius fuit introductus sapiens Æithalas. Cui Iudex : Vita, inquit, et morte propositis ante tuos oculos, gloriaque et ignominia, ne eligas deterius, relicto meliori : nec eandem in eas viam, quam ii, qui præcesserunt, qui sua stultitia dignum vitæ exitum acceperunt. Tu autem meum sequens consilium, et maximos honores consequeris, et munera a Rege accipies. Sin minus, cum tibi causa fueris suppliciorum innumerabilium, omnibus quoque jucundissima luce per vim privaberis. Divinus autem Æithalas : Me, inquit, puderet cæli et terræ, si cum mei amici, qui et premebantur senectute, et ætate præcedebant, fortissime decertaverint, ipse et vitæ cupidus, et tormenta extimescens conspicerer, qui sum ætate vegetiore. Non, per Christi mei mortem, ero vitæ hic agendæ cupidus. Non pro iis, quæ videntur, bonis, non pro asperis rebus prodam pietatem. Propter hæc magna extitit ira Præsidis : et in Sanctum illata sunt flagella. Ille autem ipsum sordidum canem vocavit et ignavum, et, Quomodo, inquit, mens tua est infirma et imbecilla, ita

sancte moritur.

Corpus subripitur a Christianis.

S. Joseph

dire flagellatus.

carceri includitur.

S. Æithalas

flagellis caditur.

B S. Acepsimas contemnit quæcumque tormenta et minas ;

et crudelitatem exsus

A etiam tormenta; quæ sunt infelicitum et abjectarum animarum terricula, non vero fortium virorum, quorum animi desiderio Christi sunt inflammati.

23 His Judex obstus factus, qui erat mente captus, Quid hoc, dixit assessoribus, sibi vult, quod isti, qui dicuntur Christiani, vitam præsentem despicientes, mortem tantopere sitiunt? Illi autem, Quoniam, aiunt, a Patribus traditas attendentes doctrinas, credunt alium esse mundum, præsentem longe meliorem et admirabiliorem, propter quem vitam quoque præsentem despiciunt. Interim autem dum hæc dicerentur, et temporis prolixitate, et ab iis, qui ipsum torquebant, vehementissima plagarum illatione, corporis quidem, quod multum decertaverat, dissolvebantur compages; carnes vero, quæ lacerabantur, cum ipso sanguine in terram defluebant. Cum eum autem jussisset parum relaxari Judex, tamquam ejus motus misericordia: Si volueris, inquit, parere jussui Regis, sunt apud nos medici, qui plagis tuis cito medebuntur. Cui statim Sanctus: Si solo verbo inquit, posses meis medere plagis, o tu, qui es mente et anima saucius; ne sic quidem tibi animum adhiberem, cum ea suadeas, quæ sunt plane stulta et remota ab intelligentia. Tentans dixi, inquit Judex.

B Nam etiamsi tu velles parere jussui Regis, hoc tibi nihil prodesset, cum plagæ jam tibi mortem accersant. Quamobrem ego quidem efficiam, ut sis exemplo omnibus Christianis, ne tam secure magistratus afficiant contumeliis. Sed si in aliis, inquit sanctissimus Martyr, dixisti sæpe aliena et falsa, nunc, etiamsi nolles, dixisti vera, et quod est omnino propediem eventurum: me enim revera bonum posteris exemplum statues fortitudinis et animi magnitudinis, qui tamquam ad exemplar aliquod ad nostram intuentes tolerantiam, facile ferent tua et tui similium tormenta.

24 His, quæ dicta sunt, fuit obstupefactus Judex: et accersito quodam ex iis, qui apud eum multum poterant, qui dicebatur quidem Adesche, ortus autem erat ex civitate, quæ vocabatur Arbel: Hos, inquit, accipe, et duc ad tuam civitatem, Christianorum manibus obruendos lapidibus: volo enim tuam solertiam hoc mihi efficere: propter quam causam nec eis quidem gladio volui mortem afferre. Cum eos ergo onerariis jumentis, tamquam inanimum aliquid, imposuisset et alligasset, ille profectus est in patriam. Quoniam vero non poterant insidere jumentis, cum essent eorum membra omnino dissoluta: ideoque humi jaciebantur in iis locis, in quibus eos oportebat diversari, tamquam mortua corpora: et cum adducti essent in civitatem Arbel, eos accipit carcer obscurus et tenebricosus. In hoc cum putrefactio carnum eis ex plagis orta esset, effluebat multa sanies; et Sanctos gravissimi dolores invadebant, et maxime, quod non permitteretur ulli ex Christianis ad eos accedere, et eorum ullam curam gerere.

25 Quædam autem mulier pia et timens Dominum, quæ habitabat in finibus hujus civitatis, in tempesta nocte venit ad carcerem: et multis pecuniis delinitis custodibus, effecit ut Sanctos latenter acciperet, et domum suam, quæ non longe aberat, servorum suorum manibus portatos duceret. Deinde iis productis, qui nec loqui quidem poterant, eis abstergit saniem: lenibus autem quibusdam medicamentis sedat eorum dolores, mundis alligat linteis, unguentis ungit pretiosis, et in omnibus ostendit quam esset pia et Christi amans, osculans quidem membra Martyrum, et eis illacrymans; sanie autem, quæ ex eis distillabat, seipsam inungens.

26 Cum vix tandem autem ad se rediisset Joseph: Tua quidem, inquit, in nos misericordia et munificentia, o sacrosancta mulier, Deo erit accepta et

nobis, qui pro eo decertamus: nos autem tam immodice defflere, est multum remotum a vera et certa spe Christianorum et nostra fide. Cui honestissima mulier: Mihi quidem animus est gaudio repletus, consideranti, quod Christus vobis tantam dederit fortitudinem, ut magno animo ferretis tantam dolorum acerbiteriam: magis autem lætata essem, si vos vidissem martyrio consummatos: lacrymari vero est proprium humanæ naturæ, quæ movetur misericordia ejus, quod est sibi genere conjunctum. Sed non oportet te dolore affici, neque lacrymari propter nos, respondit divinus Joseph cum omnino scias, quod quæ propter Christum suscipiuntur afflictiones, æternam concilient lætitiā et regnum celorum. Die autem illucescente, rursus latenter restituuntur in carcerem.

CAPUT V.

Inter nova tormenta Arbelæ illata utriusque constantia.

Cum sex autem menses præteriissent, deponitur quidem a magistratu is, qui Sanctos acceperat, ut lapidibus obruerentur: alius autem eo sævior, ei succedit, nomine Nazereth: cui etiam Rex imperaverat, ut comprehensi Christiani, Christianorum manibus obruti, interimerentur. Cum ergo venisset ad civitatem, et Ignis templum esset ingressus ut ignem adoraret, dixerunt ei ignis adoratores: Sunt quidam hic jam longo tempore Christiani in tuta inclusi custodia, qui prius, ut nobis fuit significatum, gravissimis subjecti suppliciis ac tormentis, non potuerunt induci, ut suam abnegarent religionem. Hæc cum ipse audivisset, eos statim jubet sisti pro tribunali, et eis dicit: Cum Rex Sapores munitas quidem et validas everterit civitates, et multas gentes oppugnatu difficiles redelegerit in servitutem; quomodo vos, qui estis quidem in ejus potestate ejus, autem terræ habetis usum fructum, perinde ac qui ab eo defeceritis, ejus jussa tantopere despiciatis?

28 Ad hæc Joseph ille admirabilis: Si tyrannidem, inquit, et defectionem aliquam movissemus adversus Regem vestrum, oporteret omnino ipsum illatis armis et coacto exercitu nos invadere; aut alium certe adversus nos mittere, qui esset et manu fortis, et rerum experientia præditus, et ad ducendum exercitum idoneus: sed tantum abest, ut nos talia aggreduamur, ut non alium, sed te adversus nos emiserit, qui cum feminis potius, quæ degunt in thalamis, quam cum viris pugnare studuerit. Nos enim nos ipsos tamquam oves tradidimus ad occisionem, ut qui didicerimus esse subjecti omnibus potestatibus.

29 Dixit Præses: Me ad iram, ut videtur, provocans, ut vitam tibi citius adinam, nos his infectaris contumeliis. Sed non assequeris id quod desideras: longo enim tempore et mora te protraham, et multis tormentis te paulatim consumam. Jubet ergo eum extremis pedibus fune vinctis, suspendi capite, exiccatis autem boum nervis ei plagas infligi. Sic ergo venæ apertio tormentorum violentia, tamquam ex fonte præbebant fluxum sanguinis. Qui vero circumstibat populus, Judicem accensans immanitatis, ad misericordiam movebatur et ad lacrymas, stupens sacrosancti senis tolerantiam.

30 Quidam autem ex Magis, qui circumstabant, secreto accedentes ad Martyrem, dicebant: Clam nobiscum ingredi in nostri Dei templum, si a multis aspici erubescis, et cum sacrificaris, liberare a suppliciis. Ille autem: Discedite a me, clara voce dixit: Discedite, qui operamini iniquitatem: quoniam Dominus exaudivit deprecationem meam. Deinde cum tres horæ jam præteriissent, jubet eum relaxatum a verberibus, coram se sisti; Ecquid, in-

1) AUCTORE METAPHR. EX MS. GR.

reducuntur ad carcerem.

Post 6 menses, E

sistuntur Judici:

S. Joseph amœne respondet:

P

suspensus nervis boum caditur:

Magorum fallaciam spernit:

et misere dilaceratur.

Abducti ambo in urbem Arbel,

carceri inclutuntur:

nocte in domo pia mulieris foventur:

et mutuo alloquio recreati

AUCTORE
METAPHR.
EX MS GR.

A quiens, pares jussni Regis, et vitam morti præfers, an non? Respondit Sanctus: Absit, ut ego unquam eam vitam cupiam, in qua mesol viderit sibi potius, quam ejus effectori, tribuere adorationem. Quid autem, Estne tibi, inquit, mors vitæ præponenda? Sanctus dixit, Certe: hæc enim mors mihi vitam æternam conciliat, et est nobis causa multorum honorum, quæ nec possunt cerni oculis, nec audiri auribus, nec mente comprehendere. Ad hæc derisor et cavillator ille, velut nuntiaturus mortem Martyri, Magnas ergo, inquit, nobis debes agere gratias, si tam multa bona tibi conciliavimus. Omniu autem efficies, ut eorum quoque simus tecum participes, ut qui tibi fuerimus adjutores ad acquirendam talem beatitudinem. Sanctus autem: Ne ironice inquit, nobiscum agas, o Juxda: nam nos quidem et inimicos diligere, et iis, qui nos odio habent, benefacere, a divino præcepto didicimus: ceterum quamdiu sumus vivi in vita præsentis, Deum precamur, ut ab errore discedentes, discatis pietatem et veram religionem, ut vobis quoque sit pars et sors in futuro in Dei bonis, quæ dici nequeunt. Non est autem nobis illatum vel a supplicio eripere, vel bona dare: hoc est enim in solius Dei positum potestate, qui habet etiam potestatem judicandi vivos et mortuos.

et pro eorum
conversione
præstat:

non terretur
minis:

B 31 Dixit Præses: Ejusmodi contentionibus missis in præsentia, et iis bonis, quæ a te somniantur, pare Regis imperio. Te enim talibus et tantis subjeciam suppliciis, ut per te alii quoque persuadeantur Christiani, ea quæ tenent manibus nequaquam commutare, cum iis quæ spe apprehenderunt. Sanctus autem: Hoc, ut ipse quoque nosti maxime cupio, quam citissime transmitti ad æternas mansiones. Quod si mihi alios innumerabiles intuleris cruciatus, aut etiam post te alius, consummatus inveniar in Christi gratia: habeo enim Deum me confirmantem, propter quem hæc pati constitui. Non ero autem, ut tu dicis, Christianis adhortatio ad negandam pietatem propter tua tormenta, sed incitamentum potius ad verum Dei cultum: ipsi enim me videntes in tali senectute tuos vilipendere cruciatus, habebunt pulchrum exemplar fortitudinis, nec deerit illis, quem imitentur. His auditis, Præses beati senis interrita constantia obstupefactus, jubet portatum ab aliquibus, quoniam ingredi non poterat, rursus includi in carcere.

32 Deinde aspiciens ad B. Æithalam: Tene quoque inquit, invasit, idem stupor, et maximi luminaris recusus adorationem? Respondet præcui veritatis: Vivit Dominus Jesus Christus, vivi Dei filius, in quem speravi a juventute, quod immutabilem habeo cogitationem; nec mihi ullus persuaserit, ut Dei honorem tribuam rebus ab ipso creatis. Postquam hæc audivit ille superbus et barbarus, jubet Sanctum alligari talis, et ligno appendi bonique nervis cæli. Ille autem magna voce prædicabat se esse Christianum. Magis erat defessus flagris cælen lo impius, quam Sanctus aliquid loqueretur remissum et indulgentem ea, quæ pro Christo est ostendenda, fortitudine.

S Æithalas
suspensus
flagellatur:

Manichæo
deficiente
ideâ:

33 Jubet ergo eum de ligno deponi, et in medium adduci Manichæum, qui rerum quarundam turpium damnatus fuerat, et Vide, ait Martyr hunc aperte suam abjurare religionem: jubens ergo torquere Manichæum, cogebat ad negandum. Ille autem primum quidem resistebat, et adversus plagas videbatur decertare: cum autem violentius verbera intarent, qui flagellabant, et eum plagæ vehementer urgerent, victus a doloribus, statim abnegabat, et, Anathema Maneti et ejus dogmatibus, exclamavit. Afferant itaque ad eum formicam, jubentes interficere. Ille autem eam statim accepit et interfecit. Propter quod Sanctus lætitiadiffusus, et ob id, quod

factum fuerat, ridens propemodum: Gravia passus, inquit, defecit adorator Manetis, et eadem fecisse est convictus, ut qui Deum suum interemit: ego autem meipsum beatum existimo, ut Paulus: quod Christi virtute aperte corroboratus, qui dixit, Ego vici mundum, conservo spiritum et animum invictum.

34 Propter hæc ira repletus insanus iudex spinosis mali Puniceæ virgis jubet Sanctum verberari. Plagæ autem sic eum confecerunt, ut prope esset mutus, et nec sentiret quidem verbera, quæ infligebantur. Quamobrem cum eum traxissent, tamquam jam mortuum, foras ejiciunt. Quidam autem ex Magis, cum forte illud corpus vidisset nudatum, et naturæ contemplatione motus esset misericordia, panno eum operit. Qui vero erant ejusdem, ejus ipse, religionis, cum adspexissent quod ab eo factum fuerat erimantur eum apud Præsidem: qui acerbis statim cæditur flagellis, et ab inmisericordibus eam accipit mercedem misericordiæ. Beatum autem Æithalam adhuc spirantem tradunt in custodiam.

Iterum flagellatus, ut mortuus projicitur.

dein carceri includitur.

CAPUT VI.

Sub novo Præside flagellat iterata. Martyrium utriusque lapidibus obruti: sepultura: miracula.

Cum vero accepisset iudex, maximum quemdam Præsidem, nomine Saborium, in suum vicum advenisse, qui appellabatur Macellaria, ei Martyrum mandat examinationem. Ille autem non minus impius et sævus, quam præcedentes, aspiciens Sanctos: Vestram, inquit, reveritus canitiem, et vestræ misertus afflictionis, suadeo, ut solem adoretis, et gustetis sanguinem sacrificiorum, ut a morte acerba liberati, omnibus jucundam vitam lucrificatiis. Sancti autem tamquam uno ore dixerunt: Carnivoris canibus mos est sanguinem gustare, non hominibus: tibi vero potius convenit iis exatiari qui es instar canis rabiosus, et latras, et efferaris in eum, qui te fecit.

36 Postquam autem jussit Sanctos flagris cædi, eorum misericordia moti, qui circumstabant: De coctione, dicebant secreto, gustata loco sanguinis, servamini, et liberamini ab iis, quæ vobis imminet, suppliciis. Illi vero responderunt: Absit, ut vel simulatione et in speciem, vel ullo alio modo inquinemus puritatem nostræ fidei, et hanc longævam senectutem delectore afficiamus. Versutus autem ille Præses et admodum malus: At si ad vos, inquit, pura caro fuerit allata, ne eam quidem gustabitis? Sancti dixerunt: Ex immundo quidnam mundum, et ex pollutis tuis manibus quidnam fuerit impollutum? Omnibus ergo missis his tuis machinationibus, in nos festina cito proferre sententiam: frustra enim laboras aerem verberans, et per inscitiam eum pulsans, qui non potest domari.

flagellis cæduntur:

37 Cum ergo communiter cum iis, qui considebant, consultassent, et tulissent sententiam, ut Sancti Christianorum manibus obruerentur lapidibus, congregant Christianorum multitudinem, cum quibus comprehenderant etiam admirabilem illam Isdandul: et cum beatus Joseph rursus exportassent, sistunt eum in Prætorio. Sanctus autem annuit Præsidi, ut ad se accedat propius, ut qui arcanum aliquid esset ab eo auditurus. Cum is vero statim accessisset propius, Martyr os implens saliva, execrandum illum vultum conspuat: et, Non te pudet, inquit, o impudentissime, tam immaniter et tam hostiliter in hanc communem insultare naturam et corpus jam morte affectum rursus producere ad examinationem? Ille autem ab iis quoque, qui considebant, propter hanc nimiam crudelitatem probris affectus,

S. Joseph in quæstionem vocatus, exspuit in vultum Præsidis:

Joan. 16, 33

E

A novo Præside ambo examinati genere respondet:

P

A affectus, et mirandum in modum irrisus, ad suam cathedram redit pudore affectus.

38 Cum autem Sanctum paulo longius dimovissent, et manus post terga vinxissent, fossam ei fodiant, et eum ad lumbos usque demissum, infodiunt. Deinde comprehensos circumcisiunt Christianos : et pulsantes jubent eos virum inclytum appetere lapidibus. Cum quibus sacrosanctam quoque Islandul, ut similia faceret urgentibus, dixit illa : Nihil unquam a seculo tale fuit auditum, ut cogatur femina extendere manum adversus viros sanctos, quomodo vos nunc facitis : qui adversus inimicos quidem non decertatis, in nos autem arma tollitis, et patriam, quæ degit in pace, sanguine et eade impletis. Illi vero obelisco longæ arundini alligato, eo Sanctum pungere imperabant. Illa autem : Absit, inquit, ut ego id faciam : nam ego id prius libenter cordi meo afflixero, quam per ipsum sanctum corpus vel minimum attingam. Sic illa quidem virilem ostendens constantiam, inspecta est potentior, quam cogitarent parricidæ. Sanctum autem tam densa lapidum grandine obruerunt, ut cerneretur solum caput, reliquo corpore obruto lapidum congerie. Quod quidem caput cum quidam ex impiis principibus vidisset adhuc moveri, jubet unex lictoribus, ut accepto lapide, quantum poterat manus capere, in id desuper immitteret. Quod quidem cum factum esset, et pondere lapidis caput esset contritum, beatus Christo tradidit pretiosam animam.

39 Atque venerandum quidem illud corpus, adhibitis custodibus, conservabatur tamquam thesaurus aliquis : cum autem tres dies præterissent, et jam advenisset quartus, extitit magnus et terribilis tremotus. Deinde cum sic apparerent fulgura, et maxima tonitrua cum eis erumperent, ignis e cælo

demissus, custodes quidem redegit in cinerem : lapidum vero congeriem eduxit tamquam pulverem, Deo omnibus reddente manifestum honorem in Martyrem : corpus autem non apparuit, seu quod Deus providisset, ut id transferretur iis, quos ipse novit, modis : seu quod hominum manus id sustulissent.

40 Venerandum autem Æithalam cum in vicum, qui dicitur Patrias, abduxissent : efficiunt ut Christianorum manibus ipse quoque obruatur lapidibus. Cujus corpus monachi quidam, ex iis, qui illic habitabant, noctu advenientes, inscientibus custodibus id auferunt, re vera furtum laudabile facientes, et rem luce dignam non tenebris. Deinde cum ei iusta fecissent, deponunt in quodam loco insigni. Quo autem in loco Sanctum contigit interiri facit Deus admirabiliter quiddam, dignum et sua potentia et gloria Martyris : Planta siquidem myrti illic enata, efficitur omne genus morborum liberatio. Cum quique ergo annis per hanc plantam sic fierent miracula, qui gentium falsam tenebant religionem invidia moti, et non ferentes intueri hæc miracula, al confutandam falsam eorum religionem, plantam excindunt radicitus, ignique tradunt. Multi vero ex iis, qui erant animo purgati, longo tempore videbant lucem in eo loco, et divinas virtutes ascendentes, et gloriam emittentes ei, qui Sanctos suos glorificat. Consummatus autem fuit Christi martyr Æithalas mense Junio, eandem constantiam et fortitudinem, quam ii, qui ante ipsum fuerunt consummati, ad mortem usque ostendens, auxilio et gratia Christi veri Dei nostri. Quem decet gloria et honor, cum principio carente ejus Patre et sanctissimo et vivifico Spiritu, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

L
AUCTORE
METAPHR.
EX MS. GR.

S. Æithalas
lapidatus

claret miracu-
lis.

12

cujus jussis
renuit parere
S. Islandul.

S. Joseph
lapidibus
obruitur :

ultio custo-
des corporis
subsequitur.

DE SANCTO MELANIO, Episcopo Trecensi in Gallia.

G. B

Nicolaus Camuzatus, in Promptuario sacrarum antiquitatum Tricassinæ diocesis, præponit Catalogum Episcoporum Trecensium : inter quos censetur quintus S. Melanias qui tamquam inter Cœdites receptus, et in Sanctorum Ordinem cooptatus, in monasterio Cellensi, communibus votis et precibus appellatur : in quo corporeæ ejus reliquiae in ligneam thecam reconditæ asservantur. De quarum translatione sollemnis memoria ibidem agitur die xxii mensis Aprilis. Sed ipsius Sancti natalis dies, nec in ipso loco, nec alibi, quod sciam, celebratur. Hæc Camuzatus, quem secuti alii : ac Joannes Chenu etiam Sanctum appellat. Claudius Robertus ista habet : Quintus S. Melanias. Ejus reliquiae in monasterio Cellensi asservantur et coluntur xxii Aprilis. Eadem repetunt Summarthani. De memorato Cellensi monasterio apud Trecenses late egimus vii Januarii, et Vitam S. Frodoberti primi Abbatis. Nicolaus Des-Guerrois statuit eum floruisse circa annum cccxc, asseritque se legisse in valde antiquo Kalendario monasterii

Cellensis, S. Melaniam relatum inter Sanctos, quorum celebritas agitur in dictæ Abbatiae ecclesia ac die xxii Aprilis festum ejus devote peragi, cum Officio Ecclesiastico de Translatione reliquiarum dicti Sancti. Asservari autem ejus Reliquias in theca valde antiqua et depicta, deposita retro post magnum altare, in secundo nido versus claustrum ad Septentrionem ; at sacrum ejus caput, inclisum ligneo capiti picto et deaurato, seorsim cultui exponi.

2 Idem Des-Guerrois scribit Translationem SS. Melanii et Bobini referri in MS. Kalendario ejusdem Cellensis monasterii, et MS. Martyrologio S. Lupi Trecensis ; et in vetere membrana Prioratus Gannayensis S. Georgii ista legi : Tria brachia, una casta, duæ coxæ S. Bobini sive Melanii. Simul enim inveni eorum corpus, ego Petrus Abdas. Sanssayus etiam in Supplemento Martyrologii Gallicani utrumque celebrat, uti latius exposuimus die xxxi Januarii ad Vitam S. Bobini.

Reliquiæ ejus
1.

et S. Bobini.

SUB FIN.
SEC. IV.

Cultus 22
Aprilis,

atas,

DE SANCTO JULIANO,

Episcopo Viennensi in Gallia

G. H.

CIRCA
AN. DXXXII

Tempus Sedis.

B

Nomen Fastis
Inscriptum

Inter plurimos Episcopos urbis Viennensis in Gallia, Sacris fastis adscriptos, est S. Julianus xx Episcopus, qui seculo Christi sexto floruit, ac Concilio Aurelianensi, ix Kalendas Julias, anno xxii Domini Childeberti Regis, subscripsit; adeoque anno dxxxii, uti alibi a nobis probatum est. Successit S. Aito, quem vita functum esse circiter annum dxxxv probavimus ad ejus Acta, die v Februarii illustrata Comment. pravi num. 6. Imperabat tunc Justinus senior, anno dxxxvii mortuus; sub ejus Imperio Julianus Viennensis Ecclesie Episcopus floruit, teste Adone Episcopo Viennensi in Chronico Successit Justinus in Imperio Justinianus, sub quo apud eundem Adonem Viennensis Episcopus Dominus floruit, cui successit S. Pantagathus, etiam Viennensis Ecclesie Episcopus, qui Concilio Aurelianensi in, anno xxvii Domini Childeberti Regis, subscripsit. Is est annus Christi dxxxvi. Vitam S. Pantagathi elucidavimus ad diem xvii Aprilis. E quibus colligimus non diu post annum dxxxii superfuisse S. Julianum, forsaa mortuum anno dxxxii hoc xxii Aprilis.

2 Hoc certe die Ado, Viennensis ecclesie Episcopus etiam ipse, cum suo Martyrologio inscripsit his verbis: Viennae S. Juliani Episcopi et Confessoris: quae verba ad alia plurima Martyrologia MSS. et excusa translata sunt, et repetuntur in Martyrologia Coloniae et Lubecae anno mccccxc impressa; in Auctario etiam Greven ad Usuardum et in MS. Florario; in quibus

duobus ultimis eadem verba etiam pridie, sive xxi Aprilis repetuntur, sed apud Grevenam est nomen Luciani, pro Juliano, vitio amanuensium positum, cum nullus fuerit inter Episcopos Viennenses Lucianus appellatus.

3 In Breviario Ecclesie Archiepiscopalis S. Mauritii Viennae, excuso ibidem anno mxxxii, praescribitur Officium Ecclesiasticum de S. Juliano Episcopo et Confessore, et recitantur omnia de communi, cum oratione, Da quaesumus omnipotens Deus etc. et in Calendario indicatur dies xxii Aprilis. In Catalogo MS. Sanctorum Episcoporum Viennensis Ecclesie, a nobis Viennae anno mclxii descripto, indicatur S. Julianus sub Justiniano Imperatore. Habemus duplex Martyrologium Viennense manuscriptum, in quo ista continentur: xxii Aprilis, Viennae natalis S. Juliani Confessoris vigesimi Archiepiscopi, qui tempore Theodorici Francorum Regis, sedente Joanne Papa primo, rexit Ecclesiam Viennensem; ac plenus virtutibus quievit in pace, cum majoribus tumultus. In altero MS. dicitur plenus miraculis quievissse. Creatus est S. Julianus tempore S. Joannis I Papae, Ravennae in carcere defuncti anno dxxxvi, die xxvii Maji: verum Theodorici, qui tunc vivebat, non erat aliquis Rex Francorum, sed Ostrogothorum, qui tunc in Italia et Provincia regnabat, mortuus eodem anno, quo Joannes Papa, sed aliquanto serius, ipsis scilicet Kalendis Septembris.

Officium
Ecclesiasti-
cum.

E

G. II

DE S. ABRUNCULO. SIVE APRUNCULO,

Confessore et Episcopo Trevirensi.

ANNO
DXXXII,Creatur
Episcopus
circa annum
532.C
Moritur circa
an. 532;

Christophorus Browerus, libro quinto Antiquitatum et Annalium Trevirensium sub finem, ista habet num. 137, ad annum 528, Vibicius Trevirorum Pontifex, terra relicta, Coelestium numerum auxit, quinto Novembris. Ejus loco suggerunt Antistitem veteres Episcoporum indices Aprunculum: ejus nominis plures in Gallia floruerunt Episcopi. Deinde num. 140 ad annum 532, Aprunculus, inquit, cum ad vigesimum secundum Aprilis, quem ille sibi diem in fastis assignatum habet, in lucem sempiternam emigrasset, de novo substituendo Pontifice concilium habitum est. Quod S. Gregorius Turonensis in Vitis Patrum, in elogio S. Galli, post relatam obitum S. Quintiani Episcopi Arvernorum, ejus dies natalis incidit in xiii Novembris, ita exponit: Tunc etiam et Aprunculus Trevirorum Episcopus transiit: congregatique Clerici civitatis illius ad Theodericum Regem, S. Gallum petebant Episcopum: quibus ille ait: Abscedite et alium requirite: Gallum enim Diaconum alibi habeo destinatum. Tunc eligentes S. Nicetium, Episcopum acceperunt. Haec ibi. Coluntur S. Gallus, deinde Arvernorum Episcopus, Kalendis Julii; et S. Nicetius, v Decembris.

2 Doctor Joannes Euen, in Medulla Gestorum Trevirensium, libro 3 titulo 2 de Ecclesia Collegiata S. Paulini Episcopi Trevirensis et Martyris ista scribit. Ibidem, ferme sub altare S. Clementis Papae et Martyris, in fronte chori (quod specialibus prae-

gativis et indulgentiis insignivit Leo Papa IX) requiescunt tres sanctissimi viri, Archiepiscopi Trevirenses, Bonosius, Leguntius, Abrunculus. Haec in dicto libello anno mxxvii excuso. Alium antiquum libellum habemus de Reliquiis et Indulgentiis Ecclesiae Collegiatae S. Paulini, in quo ista traduntur: Abrunculus almus Trevirorum xlvii Praesul, successor S. Vibicii Archiepiscopi, quondam coenobii Divi Maximini Abbatis, sub altari sanctissimi Martyris Christi Clementis Papae, a keva B. Leguntii, sepultus quiescit; sed ex parte. Nempe principaliora corporis membra hinc ad monasterium, quod vulgo Sprengersbach vocatur, sunt translata: quae Abrunculum caelo triumphare, signis et virtutibus variis declarare non cessant. Abrunculus sacer, vitam adhuc agens mortalem, abrenuntiavit seculo et pompis ejus: non ut assolet humana fragilitas, per abrupta vitiorum incedebat; sed ab isto seculo nequam mente et actu abruptus, velut carbunculus nocte lucens, et instar solis mane rutilantis, sic ejus vita sanctissima. Carne exiit decimo Kalendas Maji. Haec ibi. Epitaphium ejus in ara S. Clementis positum est hujusmodi. Illic jacet sanctae recordationis Abrunculus, hujus sanctae sedis Archiepiscopus ejus depositionis dies x Kalendas Maji observatur. At contra in MS. Florario Sanctorum ad hunc diem dicitur, Translatio S. Abrunculi Trevirensis Archiepiscopi et Confessoris. In Martyrologio Coloniae et Lubecae anno 1490 excuso ista leguntur: Treviris S. Abrunculi

F
Reliquiae
translatæ
Sprengers-
bachum.mortuus 22
Aprilis.sepultus in
ecclesia S.
Paulini,

ejus epitaphium :

memoria in Fastis,

etiam 22 Febru.

an idem S. Aponoculus ?

A culi Episcopi Confessoris, qui nunc in monasterio, quod vocatur Spreckghiersbach, requiescit. Quæ fere eadem leguntur apud Molanum in additionibus ad Usuardum; apud Canisium, in Martyrol. German. et apud Ferrarium in Catalogo generali. Saussayus in supplemento Martyrologii Gallicani ad diem xxii Februarii ista habet : Treviris reseratio S. Aprunculi Episcopi; qui cum post mortem miraculis renideret, ex ecclesia S. Paulini, ubi sepultus fuerat, ad Springeburiense monasterium translatus, gloriæ suæ ampliavit indicia. Colitur præcipuo honore diē xxii Aprilis : quo tamen die ejus id non meminit idem Saussayus. Ad dictum autem xxii Februarii celebratur in Catalogo Ferrarii.

3 In Additionibus per Carthusianos Braxellenses ad Grevenum oppositis, ad diem xvi Februarii, refertur S. Aponoculus, Episcopus Trevirensis Confessor, quem ibidem diximus nobis ignotum, nisi sit S. Aprunculus vel Abrunculus. Browerus titulolib. 3 num. 139 de hac controversia ista habet : Ecce concurrunt Aprunculus et Aponoculus : quos equidem per sæpe diversos non esse tum ita gemina litterarum similitudine, tum obvia passim ejusmodi depravandi copia pernotus imberbam : sed quia tabularum nonnullæ tamen Aponoculi nomen retinebant, sustinere me, nec litem perorare volui, donec clarior aliunde testificatio vel fides alluceret. Descripsimus et nos, ex veteri codice MS. Severissimæ Christianæ Reginæ Sueciæ, nomina Pontificum Trevericæ urbis, ubi illi, quod huc spectat, hoc ordine recensentur : Vibicius, Abrunculus, Rusticus, Aponoculus, Nicetius. Claudius Robertus in Gallia Christiana loco Aponoculi po-

suit Aprunculum ii, quem omiserunt Saumarithani : et S. Nicetium successorem faciunt Rustici; quod ex Gregorio Turonensi improbamus. Browerus post S. Nicetium repont Rusticum, quod Acta S. Goaris per Wandelbertum Abbatem Prumiensem, illustranda ad vi Julii, plena exigunt. Ipse Rusticus cultum Ecclesiasticum habet xiv Octobris, et Vibicius v Novembris, At de supra memoratis Bonocio et Leguntio egimus xvii et xix Februarii.

4 Habemus similiter MS. Historiam Translationis S. Motaldi Trevirorum Archiepiscopi, dandam xii Maii : in qua etiam agitur de sanctis Reliquiis Br Auctoris et SS. Abrunculi et Bonasii Archiepiscoporum, translatis anno mcvii sub Bruno Archiepiscopo ad monasterium Helmwardeshuisen, in diocesi Paderbornensi situm. Fuerunt autem ex reliquiis, S. Abrunculi mandibulæ eam dentibus, B. Auctoris caput, et S. Bonasii brachium; quæ sunt, una cum Reliquiis S. Motaldi, inclusa arcæ, et cum decenti reverentia deposita supra altare Dei Genitricis Mariæ et a venerabili Tietmaro, sexto Helmwardusensi Abbate. Sunt præterea memorati SS. Abrunculus et Bonasius Patroni Ecclesiæ collegatæ Bruchsalæ, olim monasterii Benedictini in Odenheim, uti nos suis litteris docuit Joannes Gamansius noster, vir in similibus rebus observandis admodum diligens, Philippus etiam Scouville, Societatis nostræ vir apostolicus, et per Luxemburgensem agrum circumjectasque dioceses zelosissimus divini verbi predicator ac Christianæ doctrinæ propagator; in suis adversariis adnotatum habebat, in Itzich quoque Patronum coli solenni festo S. Abrunculum.

D AUCTORE G. B.

Reliquiæ aliquot in Helmwardeshuisen

Patronatus in Bruchsal

Itzich.

DE SANCTO LEONE,

Episcopo Senonensi in Gallia.

G. H.

CIRCA AN. DXL.

Sacra memoria in Martyrol.

Elogium ex Saussayo.

A ntiquam S. Leonis venerationem Ecclesiasticam demonstrant vetustiora Martyrologia, etiam quæ ante mille circiter annos et deinceps exarata habemus : ea enim, post Martyres a S. Hieronymo collectos, hac in re sub finem aucta, ipsam proponunt. Secuti deinde Usuardus, Bellinus, Maurolycus, Galesinius, Ghinius cum Martyrologio Romano. Saussayus in Martyrologio Gallicano præcipuas res ab eo gestas hoc complectitur elogio : Eodem die, xxii Aprilis, Senonis S. Leonis Episcopi et Confessoris : qui vir misericordiæ S. Paulo suffectus, serie decimus septimus ea in Cathedra sedit : sermoneque et opere potens, postquam diversis Gallie Conciliis interfuisse; Childeberto Regi, sibi in sacris rebus potestatem aliquam mire licite usurpanti, et prudenter et fortiter obstitisset; S. Aspasium Melodunensibus, qui Episcopum proprium modis omnibus appetebant; Chorepiscopum præfecisset (per cujus subsidiariam operam, reliqua quæ erant ibi impietatis semina penitus evulsit, et totum oppidum Christi placitis et obsequiis subdidit) demum ætate in omni sanctitate confecta, Ecclesia fideliter administrata, transiit ad premium. Mortuum miraculorum gloria, qua in vita emicuerat, comitata est. Sepulturæ etenim traditus est in ecclesia SS. Gervasii et Protasii, ubi ad ejus invocationem multæ morborum curationes cœlitus sunt peractæ : ob quarum gratiam ea ecclesia ipsius nomine demum fuit appellata : quæ quondam monachorum habitationi cessit, nunc vero in parœcialem titulum evasit, ipsius Sancti Confessoris et tutelam retinens et nuncupationem. Hæc Saussayus.

2 Decessor S. Leonis assignatur S. Paulus, qui

Officio Ecclesiastico, sed de Communi Confessoris Pontificis sumpto, sub ritu duplici in Ecclesia Senonensi die quinta Julii colitur, ac post fratrem S. Eractum (qui adstisse traditur baptismo Chlodowæi primi Francorum Regis) sub ejusdem Regis ultimis annis rexisse Ecclesiam Senonensem dicitur. Egimus vi Februarii ad Vitam S. Vedasti §3 de anno obitus SS. Remigii et Vedasti, ibique retulimus a S. Remigio post obitum Chlodowæi, circa annum Christi ix, scriptam epistolam ad tres Episcopos, Leonem (quantum colligimus) hunc Senonensem, Heractium Parisiensem, et Theodosium Autissiodorensensem, de Claudio Presbytero, in cujus causa spretum se ab illis conqueritur. Extat ea epistola apud Sirmondum tomo 1 Conciliorum Gallie pag. 204. Interfuit S. Leo Concilio Aurelianensi ii, sed per substitutum Optatum Presbyterum, anno Regis Childeberti xxii, id est Christi dxxxii. At Concilio Aurelianensi iii adfuit perse et tertio loco. Subscripsit, anno dicti Childeberti xxvii, Christi dxxxvi. Eo tempore, quo Childebertus præerat Rex Parisiis, successit frater ejus Theodericus in regno Metensi, dein Austrasiorum duto, et huic anno dxxxiii successit filius ejus Theodebertus, vita functus anno dxxlviii.

3 Erat urbs Senonensis subdita huic Regis Theodeberto, sed non illius diocesis universa : nam Melodunum, urbs ad Sequanam inter Parisios et Senones, suberat in jurisdictione Ecclesiastica Episcopo Senonensi et in regimine politico Childeberto Regi qui ea de causa Episcopatum Meloduni erigere volebat : ad quem S. Leo Episcopus Senonensis epistolam misit, deprecans ne Meloduni in diocesis suæ parochia, ubi, numquam fuit novus fiat Episcopus. Eam epistolam ex MS. codice Corbeiensi eruit Sirmondus, ediditque tomo 1 Conciliorum Gallie

S. Pauli successor,

de aliqua controversia admonitus a S. Remigio, l'

interfuit Concilio, anno 531, et 536

agit apud Childebertum Regem ne Melodunum Episcopatus erigeretur,

A *Gallia pag. 258, quam hic subjungimus, et est hujusmodi.*

hac ad eum missa epistola

4 Domno illu- tri, gloriosissimo Domno et in Christo filio, Childeberto Regi, Leo Episcopus. Litteras Celsitudinis vestrae honore, quod dignum est, me indico suscepisse: ubi sperare degramini, ut, ad ordinandum Meclodonensem Episcopum, aut praesentia nostra, adesse debeat aut consensus. Quam rem valde admiratus nos gloria vestra cognoscat: quod primum sine jussu gloriosissimi Domini Principis nostri, filii vestri Theodoberti Regis, ejus sumus regni ordinatione subjecti, injungitis, ut ea quae anteacto tempore facta non sunt, nunc praesentia nostra aut consensu debeant inchoari. Praecipue numquam nec suspicari nec credere potuimus, quod hanc autordini nostro aut etiam temporibus vestri velletis injuriam generari: ut dioecesim nostram a Deo nobis commissam, et usque Pontificali ordine Deo propitio custoditam, tamquam negligentes ac desides, ad alterius permittamus potestatem transire, aut solitudinem irrationabili deliteratione transferri. Unde salutantes, digno ac debito in Deo caritatis affectu, rogamus et contestamur, ne ullus Pontificum contra statuta Patrum audeat facere, unde posset Synodali examinatione convictus, de illicita praesumptione culpari. Illa tamen vestris debent fieri Deo inspirante temporibus, unde et pax inter Sacerdotes esse possit, et plebs non permittatur a Pastoris proprii custodia, per novam et illicitam ordinationem, divelli. Custodite, quaeso, statuta Patrum; et canonum severitate constricti, non patiamini, sicut scribitis, ad petitionem ejus plebs, superstite proprio Sacerdote, alterum Episcopum ordinari. Quia si hoc petunt, quod nefas est credi, desertores potius judicandi sunt quam fideles: et non facile eorum preces audiri debent a Principe, quorum petitionibus potius generentur scandala, quam pax Deo amata servetur. Quia sic ut beati sunt pedes pacem portantes, ita Vae his dictum est, per quos venit scandalum. Qui si fortasse ob hoc alterum Episcopum sibi fieri rogant, quia nos interclusis itineribus ad eos nec Visitatorem mittere possumus, nec venire: ista culpa nos non respicit: quia si iter a vestra parte, sicut optime nostis, interclusum tanto tempore non fuisset, quamvis senes aut infirmi, populum nobis ecclesiastica disciplina commissum requirere potueramus, aut certe Visitatorem, sicut canones statuunt destinare. Nam gloria vestra optime debet et credere et scire, quia si contra statuta canonum quicumque Episcoporum sine consensu nostro Meclodone Episcopum voluerit ordinare, usque ad Papae notitiam vel Synodalem audientiam, tam bi qui ordinaverunt, quam qui ordinatus fuerit, a nostra erunt communione disjuncti. *Haec dicta S. Leonis epistola, quae quo anno fuerit scripta non liquet: quia autem in ea S. Leo senem se dicit atque infirmum, non videtur diu postea vixisse. Qui ejus statuitur successor, nomine Constitutus, subscripsit Concilio Aurelianensi,*

cum Childeberti Regis xxxviii, Christi dclvii habito. D
Habemus Breviarium Senonense anno mdcxxv circumsu-
sum: in quo haec panegyris, inter tres Lectiones ad Matutinum recitandas distincta, praescribitur.

5 Hodie pretiosus Domini Leo, quondam Senonensis Ecclesiae Antistes praecipuus, nunc totius patriae apud Deum protector eximius, glorioso transitu terram derelinquens, coelos penetrans, praesentiae Dei redditus est. Quam beati Patris nostri diem non dicamus funebrem sed celebrem; non lugubrem sed salubrem; in qua longo finem imponens certamini, calcato mundo, prostrato diabolo, gloriosus victoremieuit. Et tamquam alter Helias, curru pro-
vectus Angelico, caeleste Capitolium athleta triumphalis, totus singularis, ascendit, non immerito Mater Ecclesia hujus exultat triumphis: ejus singularibus ornatur exemplis. Et universaliter quidem in omni commemoratione Sanctorum exultandum nobis ratio persuadet: Sed in hujus Patris excellentia copiosius merito gloriandum, qui nostra Pastor in urbe, toto Doctor in orbe, in corpore illo, cui Christus caput est, tantum dignitatis obtinuit, ut inter ejus ejus membra praecipua et nomine et merito consecratur. Quamobrem licet ejus eximia sanctitas toto terrarum orbe promeruerit claritatem; apud nos tamen, et a nobis est propensius venerandus: quos sacri ejus corporis praesentia magnificat, beneficiis gratificat, intercessione conservat. Iste enim vir, per quem tibi lumen Evangelicum, o Gallia, coruscavit, et per quem sanctitatis et miraculorum tibi jubareffulsit: de ejus gloria, quia nil dignum dicere possumus, jam ad eum voces et vota vertamus, sanctitatem ejus submissis animis ambiamus, foecundis precibus interpellemus. Memento Pater splendidissime Leo, memento tuorum per secula filiorum, nec obliviscatur gregis pervigil cura Pastoris. Posce correptionem moribus, veniam peccatorum et aeternorum praemia gaudiorum.

6 Haec ex dicto Senonensi Breviario, quod deinde recensum est, et lectiones de S. Leone aut auctae aut immutatae, ex quibus Corolus le Cointe in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad an. 538 num. 71 haec citat: Melodunenses, nondum plenae conversos, per S. Aspasium, Elosanum Episcopum, Christo acquisivit. De Aspasio Patrono Meledunensi egimus ii Januarii, et observavimus eum solum Confessorem dici, non Episcopum; adeoque alium esse ab Aspasio Episcopo Elosano; quod dictus le Cointe, Parisiis haud procul Meleduno degens, potuit melius examinare. Secundo ad annum 541 num. 71 ista ex Breviario Senonensi allegat: Episcopali officio digne functus et praemia aeterna consecutus, sepultus est in ecclesia SS. Gervasii et Protasii in suburbio Senonensi: ad cujus invocationem multas aegrorum curationes et miracula Deus operatus est. Unde factum est, ut ea ecclesia in paroecialem titulum evadens, ipsius S. Leonis nomine fuerit deinceps appellata: quo confirmantur supra relata ex Sanssoyo, neque aliunde audemus sperare plura circa hunc Sanctum.

Lectiones in ejus festo recitari solitae.

Ecclesiam S. Leonis parochiam illis Senonibus.

NOT. 3

DE S. THEODORO SICEOTA EPISCOPO ANASTASIO POLITANO,

G. H.

Archimandrita coenobiorum in Galatia.

ANNO DCXIII.
Galatia
metropolis
Ancyra

Galatia, regio Asiae olim fertilissima, et vicis, oppidis, urbibusque refertissima fuit: ex illis plurimae Episcopali dignitate eminuerunt, quarum Metropoles erant Ancyra Galatiae

primae, et Pessinus Galatiae secundae. Hujus mentio fit infra num. 112 et sequenti, diciturque Pesinuntium metropolis, ejusque erat Georgius Metropolitae. Ast num. 71 Ancyrae metropolis Archiepiscopus Paulus ordinavit

A ordinavit S. Theodorum Episcopum Anastasiopolitanum, et iterum num. 91 post annis fere undecim administratum Episcopatum, ab ea permisit liberari. Ad Anastasiopolitanum Episcopatum spectavit oppidum Siceon, ab ipsa civitate duodecim millibus distans; in quo plures erant ecclesiae, quas S. Theodorus adole-scens omnes frequentasse dicitur num. 5. videlicet num. 9 templum S. Joannis Baptistae, num. 12 S. Genalli Martyris, et potissimum S. Georgii Martyris in monte vicino, ubi postea celeberrimum monasterium construxit; addito altero S. Michaelis templo, quod ibidem centum degerent monachi. Prope hunc montem aliud inferius monasterium conditum est, ad honorem sanctae Dei genitricis Mariae; et tertium fuit monaste-rium S. Christophori, in quo debebant Deo sacratae feminae ac Virgines. Praecipuum S. Georgii monaste-rium praeterfluebat amnis Siberis, qui videtur, non otio procul inde, in Segarim sive Sangarium fluvium illapsus, cum eo per Bithynum in Pontum Euxinum effuisse: per eum autem ex longinquis regionibus naves Cypriae, ut dicitur num. 116, farina onustae, appulerunt

B 2 Et haec de oppido, et monasteriis Siceorum, unde Siceota fuit appellatus Sanctus, de quo agere institui-mus, Theodorus; et unde per reliquos rivos, castella, urbes peregrinatus, virtutes ac miracula patravit: quae plurima narrantur in Vita ipsius, quam in bibliotheca Reipublicae Venetae repositum Latine transtulit Petrus Franciscus Zinus, et Aloysius Lipomunus edidit par. 1 tomi 7 Vitae Sanctorum Patrum, et ex eo Laurentius Surius ad hunc xxii Aprilis. Originalem textum Graecum ut Venetiis impetremus quanto non molimine actum est a nobis, nunc hunc, nunc illum sollicitantibus per litteras, quam juvare et posse et velle credebamus! Quanto illa apparebat esse praestantior, eo et halendi cupiditas et postulandi assiduus fuit major: sed hac-tenus profectum est nihil, nonnullis opponentibus sese, qui intelligere aut nolant aut nequeunt, non esse ex Serenissimae Reipublicae honore, quod monumenta, quorum etiam in aliena lingua utilitas tanta est, blattis tuncisque derelicta apud se pereant, dum transscribendi negatur facultas, quam summus Pontifex, Reges et Principes ceteri, de hujus operis dignitate docti, promp-tissime praestiterunt. Speramus, etiam ibi, aequiores re-rum nostrarum aestimatores aliquando reperiendos, ne-que semper frustra postulanda pauca Sanctorum Acta, quae Romae non reperta Graeca, Venetiis adhuc expe-ctantur et expectantur. Interim, quod solum possumus in fide aliena damus Latine redditam.

C 3 Auctor ejus fuit Eleusius, a S. Theodoro Geor-gius appellatus, qui num. 160 asserit se a parentibus antea sterilis, post earum zonas a S. Theodoro bene-dictas, natum fuisse, et huic oblatum, in ejusque mona-sterio nutritum litteras didicisse, ac postmodum mona-chem factum duodecim annos apud eum vixisse, quorum-que miraculorum patratorum inspectorem. Ita num. 139, ait se adfuisse sacrificio ejus, et vidisse cum ad-miratione et timore sacrae hastiam ultro moveri, ascen-dendo et descendendo. Et num. 154 adfuit cum S. Theo-dorus Bonosum Proconsulem apprehensis capillis deor-sum traheret, et officii sui moneret. Alia vero, quae a S. Theodoro ante sua tempora fuerunt gesta, profitetur se a ministris, qui spectatores fuerat, vel ab eisdem qui curati sunt, accepisse. Et num. 27, quae in adolescentia S. Theodori, contigerant, ait se accepisse ab eis, qui aequales ipsius ac condiscipuli cum eo vixerant, et oculis suis perspexerant. Plurima autem ab ipso Sancto audi-vit, cum ea de se modeste narraret, ut ad amulationem suos incenderet. Post obitum autem Sancti scripsit, Presbyter et Hegumenus seu Praefectus monasterii, ab eo fundati.

4 Natus est S. Theodorus imperante Justiniano; qui regnavit ab anno dxxxvii usque ad annum dclxvi. Aprilis T. III

Justiniano successerunt Justinus Junior, Tiberius, D Mauritius, Phocas, atque Heraclius, qui imperare coe-pit a die v Octobris anni dclx, cujus anno tertio coepit, die xxv Decembris, prima Indictione, Heraclius Heraclii filius, novus Constantinus, Imperii collega coronatus est, uti apud Theophanem legimus, nec non sub finem hujus Vitae, ubi additur tum xxii Aprilis S. Theodorum e vita decessisse, id est, anno dclxiii. Inscriptus est dicto xxii Aprilis Menologia Basilii Por-phyrogeniti Imperatoris, et appellatur Thaumaturgus, ob innumera ab eo edita miracula. Eadem habentur in Graecorum Menais, cum longissima encomia, et in aliorum Graecorum fustis. Secuti Molanus, Canisius, alique Latini cum hodierno Martyrologio Romano. Constantinopoli celebrabatur olim ejus festiva sollemnitas in arde Magni Martyris Georgii, quam aedificarat (forte ex ejus consilio) Sergius Patriarcha, de quo infra actur u. 148. Eundem in habitu Archimandrita ex-hibent tabulae Kalendarii Moscovitici, unde intelligas etiam apud Russos celebrem ejus cultum esse: et cum titulo sancti Patris inscribitur Kalendario Ruthenico apud Possevinum in Apparatu, et Martyrologio Arabo-Aegyptiaco, a Gratia Simonio translato.

4 Nos hanc Vitam more nostrae distinximus et illustra-vimus, et quidem cum magno voluptatis sensu, quod perciperemus praecipua fidei Catholicae mysteria in ea attingi: ut sunt, Hierarchia Ecclesiastica, cum debita subordinatione ad Episcopos, Archiepiscopos et Patriar-cham; et cum sacra ordinatione Subdiaconorum, Dia-conorum, Presbyterorum et Episcoporum: Sacrificium Missae, cum praesentia Corporis et Sanguinis Christi, et elevatione sacrae hostiae; cultus et veneratio Crucis Christi, hujus erectio contra daemones et tempestates: signo Crucis et nomine Jesu daemones pulsi et miracula patrata: cultus, veneratio et invocatio Sanctorum: ex imagine Deiparae Virginis oleum Sozopoli manans, quo morbi pelluntur: templa, altaria et monasteria ad illorum honorem erecta, consecrari solita ab Episcopis. Supplicationes publicae, etiam singulis annis habitae, ad ecclesiam Deiparae Virginis: Cruces in iis praetatae: apparitiones Sanctorum: psalmodia in ecclesia: jeju-nium Quadragesimale; carnis abstinencia in monasterio: oratio pro matre defuncta. Cultus Reliquiarum: pere-grinationes in Terram sanctam, et ad alia loco sacra: multiplicia monasteria sub suis Hegumenis et Archi-mandritis: demum benedictione ejus, aut aqua seu oleo benedicto, patrata miracula: et his similia, quae bene-volus lector reperiet.

5 Tamayus Salazar, in Martyrologio Hispanico, S. Theodorum Siceotam refert die secundo Aprilis, quod in Adversoriis sub nomine Luitprandi editis ista legantur: Muris oppido in Gallacia S. Theodo-rus cultus est, vita et miraculis clarus, secundo Aprilis: ubi arbitratur Tamayus xii Aprilis legen-dum esse. Videntur haec excogitata, ut pro Galatia substitueretur Gallacia. Masinus in Bononia perlus-trata S. Theodorum Confessorem celebrat hac xxii Aprilis, eo quod in ecclesia S. Martini apud Patres Carmelitanos adserventur aliquae Reliquiae hujus Sancti. Lezana etiam tomo 3 Annalium Ordinis Car-melitici pag. 276 hunc Theodorum suo ordini adscribit, quae non merentur refutari.

F
An anti-
quus cultus
in Gallacia?

an fuerit
Carmelita?

A

VITA

Auctore Eleusio, Georgio dicto, Presbytero et Hegumeno et S. Theodori discipulo.

Ex MSS. Græcis a Petro Francisco Zino Latine reddita.

PROLOGUS.

Sicuti Sanctos utriusque Testamenti

ad exemplum hominum dedit Deus:

B

Benedictus Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, qui ab antiquis temporibus servos suos, tamquam stellas, accendit in terra, ut populum suum regerent, et quæ ad virtutem pietatemque pertinent, edocerent: quos nunc etiam, tamquam lucidos Solis justitiæ radios, ex dulcissima sanctarum Scripturarum lectione veneramus: ut primum innocentie typum Abel, Enoch virtute præstantem justum Abraham, Isacæ fidelissimum et Christi figuram exprimentem, Jacob simplicem, castum Joseph, Job patientissimum, Moysen legislatorem, supplicem Samuelem, David mansuetissimum, zelantem Eliam, Elisæum rerum mirabilium effectorem, Esaiam eloquentissimum, venerabilem Hieremiam, Ezechielem Cherubim descriptorem, Danielelem orationum obstruentem, tres pueros ignem extinguentes; Zachariam sacerdotem in omnibus Dei mandatis justificationibusque sine reprehensione incedentem; Simeonem senem, et mundi Lumen in ulnis suis gestantem; Joannem Baptistam, solitudinis incolam et Prophetis antecellentem; duodecim chorum Apostolorum, in omni regione ac civitate fidem a Christo traditam disseminantium; Martyrum cætus, qui eam sanguine suo ædificaverunt; sanctorum Patrum Concilia, a quibus Apostolicæ doctrinæ dogmata sunt confirmata; et alios complures, qui in veteri et novo testamento extiterunt, quorum in sacris libris fit mentio, quosque ego propter multitudinem silentio præterivi, magis insignes tantum vobis in medium proferens. Omnes igitur Sanctos, qui certamina subierunt et ediderunt miracula, Deus mundo largitus est, ut in singulis hominum ætatibus disseminati, tamquam stellæ quædam, virtutum et certaminum et miraculorum splendore fulgerent; ut eorum doctrina omnes eruditi, et certaminibus roborati, miraculisque confirmati, impiorum institutorum perniciem effluerent, et in Christi regnum et gloriam ingrederentur: ubi promissa ab ipso recondita sunt illa bona, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se.

ita et hunc S. Theodorum.

2 Sic et in hac ætate benignus ipse Deus noster, quasi splendidam quandam stellam, radios suos emittentem, Beatum nobis Theodorum ostendit: qui fugavit daemones, agrotantibus reddidit sanitatem, pater extitit pupillorum nutritor pauperum, nudorum indumentum tutus periclitantium, portus, perfugium miserorum, peccatorum dux ad poenitentiam, baculus inopum, consolator afflictorum, socius Apostolorum, Sanctorum particeps, incola regni cælorum, templum Spiritus sancti: qui multis in cælum duxit, omnibus virtutibus excelluit, uberem habuit fontem, ex quo sanitates emanabant: qui ab ætatis initio ad Deum accessit, eique ad finem usque vite gratus fuit, vereque Theodorus nomine et factis extitit. Quamobrem oro vos, Patres et Fratres, ut dum vitam ejus expono, benignas mihi aures vestras præbeatis. Præclara profecto sunt, et admodum utilia, quæ pro viribus accurate sum explicaturus: incipiam enim ab iis, quæ puer gessit; nam illa quoque sunt optimæ frugis plena. Vos igitur, qui ad audiendum accessistis, etiam atque etiam obsecro, ut meam imbecillitatem aspicientes, me stu-

diis et precibus vestris adjuvetis: ut munificus et D pater luminum Deus, peccatorum meorum oblitus, mihi indigno tantum gratiæ et benignitatis et sapientiæ suæ tribuat, ut divina et admirabilia hujus sancti viri facta valeam enarrare.

CAPUT I.

Patria, ortus, educatio, litterarum studia, juvenia, orandi consuetudo.

In Galatarum regione est oppidum, quod Siceon appellatur, subjertum Anastasiopoli primi Ancyrensis principatus: distat autem Anastasiopoli duodecim passuum millibus. In hujus oppidi medio est publica regii cursus via, in qua diversorium erat ubi puella formosissima, nomine Maria, commorabatur cum matre Elpidia, et sorore Despenia: quæ quidem ibi commorantes, quæstum, corpore faciebant. Eo tempore, imperante piæ memoriæ Justiniano, contigit ut inter magistratus vir quidam, nomine Cosmas, in equestribus certaminibus clarus, ad partes illas iudex mitteretur: qui cum in diversorium illud venisset, perspecta Maria, amore illius captus est, et cum ea concubuit. Conceptit mulier ex eo, et in quiete stellam vidit ingentem et claram, e cælo in uterum suum descendere: experrectaque ac timoris plena, ipsi Cosmæ visum narravit. Qui, serva te, inquit, mulier, si forte te Deus aspiciat, et tibi det fructum, Episcopatus sorte dignum. Et egressus mane, lætus discessit. At mulier cum ad sanctum quendam senem, in loco, sex millibus passuum distante, habitantem venisset, narravit somnium quod viderat. Qui, Magnus profecto vir, inquit evadet puer, qui ex te nascetur, et plurimum valebit non apud homines, sed apud Deum: lucida enim stella regiam significat gloriam, ut judicant sapientes viri, qui somnia interpretantur. Verum hoc de te dicendum non est: sed splendida virtutum et gratiarum gloria tibi per stellam abs te perspectam significatur, quam Deus in tuum fœtum infudit: solet enim servos suos, antequam edantur in lucem, in utero adhuc existentes sanctificare. Hoc cum audisset et Theodosius, Anastasiopolis Episcopus, idem judicavit.

4 Expleto igitur partus tempore, Dei servum peperit, et paucis post diebus, ut Christianorum mos est, tulerunt eum ad sanctam Orthodoxorum ecclesiam; et a Sacerdotibus baptizatus est, in nomine sanctæ Trinitatis, et Theodorus appellatus est; ut ex nomine perspicuum fieret, eum Dei donum futurum. Cum autem sextum ageret ætatis annum, cupiebat mater ejus, ut in regia civitate ad militiam educaretur. Itaque cum zonam illi auream, et vestes pretiosas, et res alias necessarias parasset, de itinere cogitabat. Verum qua nocte profectura erat, sanctus ei Dei Martyr Georgius apparuit: et Quodnam, inquit, mulier de puero consilium cepisti? Ne frustra laborem suscipias, Rex enim, qui in cælis est, ipsum sibi requirit puerum. E somno mulier mane excitata, somnium suum cum lacrymis enarravit: Appropinquat, inquiens, mors filii mei: atque ita labore itineris suspersedit. Et cum octo esset annorum puer, eum magistro litteris imbendum tradidit. Is cum Dei gratia maxime omnium esset ad discendum aptus, multum profecit in litterarum sapientia: et ab omnibus diligebatur: in iis autem quæ agebat, probabatur. Nam et cum pueris ludens, eos vincebat: jurare tamen, aut maledicere, aut aliud quidquam absurdum facere, nec sibi ipse, nec alii cuipiam permittebat: quod si ex rebus ludicris lis aut pugna aliqua oriebatur, eam statim dirimebat.

5 Erat autem domi ejus vir quidam pius, nomine Stephanus,

In Galatia natus

ex matre de futura filii sanctitate per visum edocta:

E

et a S. Georgio prohibitus ad militiam educari,

F

*abstinentiam
et pietatem
octennis
sectatur,*

Hebr. 1, 37

*ad vesperam
usque jejunos
in scholis,*

Ps. 10, 3

*aut oratorio
S. Georgii,*

*frustra ob
id increpatus a
matre,*

A Stephanus, qui cibos artificiose conficiebat nam mulieres illæ postea, relicta vita meretricia, ad bonam frugem redierant, et pie casteque vivebant multosque Principes et in dignitate constitutos hospitio suscipiebant et honorem hunc Stephano, qui in arta illa peritus erat, acceptum referebant. At ille quidquid prænii vel a feminis ipsis vel ab hospitibus accipiebat, in ecclesiis impendebat : et mane ac vespere precationibus vacabat, et in sanctis Quadragesimæ diebus, cum omne cibarium genus mulieribus ministraret, ipse præter pauca panis frustula et aquam, eaque ad vesperam, nihil gustabat. Amabant hunc virum mulieres, et propter ipsius modestiam et humanitatem colebant ut patrem. Puer autem videns eum ita continentem, divino amore inflammatus, vitam ejus cœpit imitari. Sic enim jubet Apostolus : Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei : quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem : optimum est enim gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulanti in eis : esca enim non commendat nos Deo.

6 Hunc animi ejus zelum ignorantes mater et aliæ mulieres, cum e ludo litterario domum hora prandii rediret, cogeant eum ut secum ederet. At ille amplius hora prandii non revertebatur, sed ad vesperam usque jejunos in ludo litterario manebat : et vespere, cum esset domi suæ, ad ecclesias cum viro pio Stephano se conferebat : et precationibus incumbens, Christi Corpus et Sanguinem percipiebat : atque ita domum revertens, nihil aliud, nisi jam dicta panis frustula et aquam, sumebat. Cumque multum et a feminis et a Stephano moneretur, ut ederet, monitis eorum noluit acquiescere. Oravit autem mater magistrum ipsius, ut hora prandii puerum dimitteret : volebat enim illi persuadere, ut exiguum saltem leguminum cibum sumeret, quoniam propter inediam, et quia tardius vescebat, nimium gracilis evadebat. Magister igitur, intellecta matris voluntate, dimisit eum cum reliquis pueris. Ipse vero, quasi canticum illud Davidis exaudiret : In Domino confido, quare dicitis animæ meæ, Transmigra in montem sicut passer : cum e scholis discederet, in asperum montem vicinum se conferebat, ubi sancti Martyris Georgii templum erat.

7 Perspicue vero ab ipso Sancto, tamquam ab aliquo adolescente, eo ducebatur : et in oratorium ingressus, divinarum Scripturarum lectioni vacabat. Post meridiem autem ad scholas revertebatur. Et adveniente vespera, domum petebat : matrique interroganti, cur hora prandii ad se non venisset, ipse se excusans respondebat, coactum esse in scholis manere, quoniam quæ oportebat, non didicisset, et quia languenti stomacho ita fuisset, ut nulla edendi cupiditate teneretur. Itaque mater rursus magistrum monuit, ut filium cum ceteris pueris dimitteret : ille vero respondit, se id semper fecisse, ex quo primum ab ea fuisset monitus. Cum autem accepisset eum ad sancti Martyris Georgii ecclesiam sese conferre, misit quosdam e servis suis, qui eum inde abstraherent. Illi puerum ad matrem adduxerunt : quæ comminata est illi atque præcepit, ut recta ad se e scholis rediret. At ipse pristinam consuetudinem servavit, a qua mater eum nec admonitionibus, nec minis, nec verberibus potuit avocare, nec initam ab eo abstinentiæ rationem interrumpere. Cum autem decimum ætatis annum impleveret, quodam morbi genere, quod regionem illam invaserat, ipse quoque correptus est, adeo ut in vitæ discrimine versaretur. Tulerunt igitur eum in templum S. Joannis Baptistæ, quod non longe aberat, et ad altaris introitum collocarunt. Supra autem, in ipso Crucis receptaculo, erat imago Domini nostri Jesu Christi,

ex qua duæ super ipsum morbo laborantem roris stillæ deciderunt : statimque Dei gratia sublevatus convaluit, et rediit domum.

8 Cum autem inter matrem et reliquas mulieres dormiret, accedens Christi Martyr Georgius, puerum, illis profundissimo interim somno oppressis, excitavit, primum quidem sub Stephani specie, deinde sub propria persona : Surge, inquit, puer Theodore, illuxit aurora ad precandum in S. Georgii oratorium ingrediamur. Surgentem autem cum lætitia et alacritate, cum essent adhuc tenebræ, domo deduxit ad sanctum oratorium. Ac multis quidem in via dæmonum dolis terrebatur (improbi enim illi ac veritatis inimici, sub luporum aliarumque ferarum forma, puerum territantes, et undique eum invadentes, ut devoraturi, a bono proposito abducere conabantur) verum Christi Martyrillum educto gladio defendebat, ut ab ipsis feris lædi non posset, alacriusque deinceps reverteretur. Hoc autem cum puer quotidie frequentaret, mater et reliquæ feminae, quæ cum illa erant, cum eum in lecto mane non cernerent, suspicæ sunt illum in templo pernoctare. Et mirabantur, quomodo in medio ipsarum dormiens, repente posset, nemine sentiente, surgere. Metuentes igitur, ne a feris devoreretur (lupus enim tunc illac vagabatur, qui pueros devorabat) ipsum territabant, ne ad oratorium iret, præsertim ante solis exortum, propterea quod locus ille desertus et periculosus esset. Quarum ipse consiliis non acquiescens, præfinita hora a Martyre excitatus, ad oraculum se contulit.

9 Mulieres vero diluculo puerum non invenientes ira commotæ, capillis eum inde abstraxerunt. Mater autem verberatum filium ad lectuli spondam alligavit, nec cibum illi dedit. Verum nocte illa sanctus Dei Martyr Georgius gladio accinctus feminis apparuit, strictoque gladio irruit adversum illas minabundus, et, abscindam, inquit, vobis capita, quia puerum ceditis, et ad me ire prohibetis. Jurantibus autem illis, sed id amplius non effecturas, remisit minas, atque discessit. E somno igitur excitatæ solverunt puerum, blandis eum verbis orantes, ne sibi succenseret, quod vapulasset : et ex ipso quæsierunt, cujus fretus auxilio, sic ante lucem prudiret. Quibus ille : Primum, inquit, cum Stephano egrediebar : nunc autem formosissimo ac venustissimo juvene comite egredior. Et ipsæ agnoverunt eum esse Martyrem Georgium, quem in quiete conspexerant, cujus præsidio munitum puerum amplius non prohibuerunt, dicentes : Dei voluntas fiat. Habebat et sororem parvulam, nomine Blattam, quæ magno ipsum amore complectebatur, et adjuvabat ad opus Dei, et cum ipso ad oratorium sæpe interdum ventitabat, studebatque laborem ipsius sublevare.

CAPUT II.

Pia adolescentia : contemptus rerum caducarum : miracula.

Quodam die, cum jam multum in litteris profecisset, in sancti Martyris a Gemelli templum, domni suæ propinquum, ingressus, in eo noctem transegit, viditque se quodammodo apud Regem adstare, cum magna interesset militum copia, et mulier adlesset purpura ornata : audivit autem ipsum Regem ita se alloquentem : Strenue pugna, Theodore, ut perfectam in cœlesti militia mercedem accipias : ego insuper in terra quoque te coram hominibus gloriosum et illustrem reddam. His auditis, somno solutus est, et cum duodecim esset annorum, propter Christi Regis, quem viderat, adhortationem incitatus, cœpit ad præstantiora salutique conjunctiora

*ut pote du-
cem ad ea
habens S.
Georgium*

E

*ab eoque
defensus.*

F

*a
Visione cœ-
lesti recreatur,*

A etiora contendere, seque in una domus suæ cellula continere ab Epiphania usque ad Ramos olivarum. Et duabus Quadragesimæ hebdomadibus, prima nimirum et media, neminem prorsus alloquebatur, sed soli Deo vacabat : abstinentia autem pristina utebatur.

ACCITORE
GEORGIO
DISCIP.

a diabolo
provocatur
ad præcipi-
tum,

11 Ceterum cum veritatis hostis diabolus cerne-
ret eum spiritalia et præclara contra se arma pos-
sidere, ut eum perderet, cogitabat. Quodam igitur
die Gerontii condiscipuli ipsius personam induit, et
super asperam quandam rupem, quæ Tzidrama vo-
catur, eum adducit : et eum in locum excelsum con-
scendisset, Salvatoris illi tentationem obiciens : Si
vis, iquit, optime Theodore, virtutis tuæ specimen
dare, deorsum desili. At ille loci altitudinem in-
tuitus, respondit : Loci me terret altitudo. At-
qui, diabolus inquit, tu solus inter omnes pueros
me fortior jam eras, vincebasque me : nunc autem
hoc ego non metuo, sed me deorsum projiciam. Ca-
ve, respondit Theodorus, ne id facias, ne præceps
labaris, et pereas. Illo autem confirmante, se id si-
ne periculo facturum : Si tu, inquit Theodorus, id
feceris, ego item faciam. Stans igitur diabolus su-
per petram, desiliit : et rectus ad Theodorum cla-
mavit : Ecce, inquit, ego saltavi : si vales, et tu
idem effire, ut videam, utrum hac item in re, quem-
admodum in ceteris, sis generosus. Puer autem
saltus magnitudine territus, considerabat Geron-
tium nunquam antea tam audacem fuisse. Præsto
interim fuit Christi Martyr Georgius, apprehensa-
que pueri manū, illum eum abduxit : Veni, inquit,
sequere me, et ne audias tentatorem illum, qui ani-
mam tuam querit : neque enim Gerontius est, sed
nostri generis inimicus. Atque sanctus Martyr in
oratorio suo puerum constituit.

Iac. 4, 4
Luc. 16, 14

contemnit
ornatum
corporis, et
divitias :

12 In quo ille dum moraretur, mater ejus et avia
quodam die multis eum blanditiis cohortabantur, ut
domum suam reverteretur, dicentes, se multos præ-
claros amicos expectare. Sed puer ea Scripturæ
verba non ignorans, Amicitia hujus mundi inimica
est apud Deum, et. Qui vult hujus mundi amicus
esse, inimicus Dei constituitur; non enim potest
quisquam Deo amicus esse, et Mammonæ; noluit
illis obsequi, ut inde discederet : sed mundi divitias
spemans, easque abjicere cupiens, zonam sibi et
torquem atque armillas adimens, ea projecit in con-
spectu ipsarum : Scio, inquit, vos vereri, ne hæc
amittam, et ideo me observatis : accipite igitur,
ac discedite : ego enim hinc non recedam. Quibus
ille sumptis, cum eum flectere non possent, abie-
runt : totus enim animo defixus erat in Domino,
ejus imitator et ejus vestigia sequens, parentes fugiebat :
et ad Deum accurrens, divitias et domos re-
linquebat, ut centuplum acciperet, et vitam æternam
possideret : quemadmodum, qui hæc promisit.
Dominus ait, Qui vult, inquit, venire post me,
abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et se-
quatur me. Recte enim puer justissimus corpus suum
abnegavit, et animæ tanquam adversarium alligens
ac subigens, crucem in fronte gestabat : atque
ut Petrus, et Jacobus, et Joannes, et reliqui Apo-
stoli, relictis omnibus rebus, secuti sunt Jesum :
sic et puer hic, Scripturarum testimoniis fidem ha-
bens, eas implere studebat.

Luc. 9, 25

13 Volens igitur Davidem in canticis imitari, cœ-
pit Psalterium ediscere. Magno autem cum labore
usque ad sextumdecimum psalmum edidicit : sed
decimum septimum nullo modo percipere poterat.
Quamobrem cum in oratorio propinquo S. Christo-
phori meditando commoraretur, et non posset edi-
scere, humi prostratus, Dominum obsecrabat, ut se
ad psalmos facile memoriæ commendandos idoneum
redderet. Clemens autem Deus, qui dixit, Petite et

Mat. 7, 7

dabitur vobis, id illi concessit quod flagitabat. Cum
enim surrexisset, et Salvatoris imagini supplicaret,
dulcedinem melle suaviorem sensit in ore suo : et
Dei munus agnoscens, dulcedinemque degustans, et
Christo gratias agens, deinceps facile et commode
paucis diebus totum Psalterium memoriæ commen-
davit. Atque ita omnes ecclesias frequentabat, psal-
mis et hymnis et canticis spiritualibus canens et
laudans Dominum. Et ubicumque Sanctorum me-
moriam celebrabatur, eo se prompte conferebat. Un-
de in pervigilio sancti Martyris b. Eufrethi Jopolim,
quod oppidum quindecim passuum millibus dista-
bat, hora cœnæ profectus jejunos, eam et preca-
tionibus incubuisset, et divina Christi mysteria per-
cepisset, cursu circa mediam noctem rediit, neces-
sariaque comedit. Sic enim erat in cursu velox, ut,
facta sponsione, tribus passuum millibus cum equis
currando certaret, et vinceret.

Psalterium
memoriæ
tradit :

b

14 Jam cum ex Proverbiis didicisset, Ubi audie-
ris esse virum prudentem, vigila ad eum : Cum
sancto enim sanctus eris, et cum electo electus eris :
maximo Dei servorum desiderio tenebatur. Et ubi
audiebat esse virum justum, eum invisibat, ut in-
stitutam ipsius vitæ rationem disceret. Et apiculæ
instar, virtutum ejus flores legens, tanquam viati-
cum quoddam domum reportabat. Erat igitur san-
ctus quidam Pater, nomine Glycerius, in loco, qui
Trapezas appellatur, decem passuum millibus di-
stante : ad quem Theodorus accessit, ut ab eo bene-
diceretur, atque ut, quemadmodum Elisæus ab Elia
benedictus, duplicem spiritus gratiam acceperat, sic
et ipse per ejus benedictionem majoribus virtutibus
et gratiis dignus efficeretur : nam Patris benedictio
domum et filiorum labores confirmat. Hunc vir san-
ctus cum aspexisset, et florentem in ipso virtutem di-
vinitus agnosceret, hilari eum vultu suscepit, et sub-
ridens : Amas, inquit, fili, monachorum habitum ?
Et vehementer eum amo, mihi crede, pater, respon-
dit, cupioque dignus illo fieri. Et cum ibi magna
esset siccitas, egressi ambo sub dio, constiterunt
ante concham illie sitam prope templum S. Joannis
Baptistæ. Et beatus ad puerum : Flectamus, inquit,
genua, fili, et oremus Dominum, ut pro clementia
sua pluviam in terram demittat : ex quo intellige-
mus, utriusque in numero justorum. Precantibus
illis, contractum est nubibus cælum : et cum a pre-
catione surrexissent, magnam pluvie copiam Deus
emisit in terram. Qua Domini benignitate letatus
est senex : et puero subridens : Posthac, inquit,
quidquid poposceris Dominum, largietur tibi. Imple
igitur id, quod cupis, et Dominus Deus erit tecum,
ut corporis ætate simul et virtutibus crescas. Cum
igitur puer a sene benedictionem accepisset, et eum
salutasset, domum suam reversus est.

Psal. 17, 27

E

a Glyceria
monacho
excipitur :

cum eo
orans pluviam
impetrat.

F

15 Sed quantum decimum jam agens ætatis an-
num, decrevit omnino domum suam renuntiare, et in
oratorio vivere. Qua quidem re cum mulieribus
constituta, se contulit in oratorium, et in eo com-
morabatur. Verum mater ejus ceteræque mulieres,
cum beatam institutæ ab eo vitæ rationem ignora-
rent, a qua ille, quamvis puer adhuc esset, nullo
modo recedebat, ei panes paros, et varias volucrum
carnes, tum elixas, tum assas, afferebant. Quæ ipse
quidem omnia sascipiebat, ne pium ipsarum ani-
mum videretur aspernari, et quia jejunium ejus erat
in abscondito; eis tamen non vescebatur; sed illis
discedentibus exhibat ex oratorio, et omnia super
petram collocabat, et rursum ingrediebatur. Venie-
bant autem aves et fere, atque etiam homines iter
facientes, et comedebant. Cibus vero pueri ex iis,
quæ in oratorio offerebantur, constabat : quod si
nihil offerretur, panis illi solus erat satis.

In oratorio
tenui cibo
victitat :

16 Cum autem audisset locum quemdam, inde
octo

*in loco a
demonibus
infesto illa-
sus,*

A octo passuum millibus distantem, qui dicitur Area, sic a Diana et multis daemonibus, qui illic habitabant, occupari, ut nemo illuc, praesertim in meridie, sine certo mortis periculo posset accedere; ipse Julii Augustique diebus, posteaquam Horae tertiae preces absolverat, ad eum locum celeriter contendebat, et toto meridie illic morabatur, ubi Dianae domicilium esse dicebant. Sed cum auxilio Dei nihil adversi reperiret, ad oratorium redibat, ubi sub altaris gradu specum sibi defodit. Ea vero nocte, qua Christi ortus celebratur, cum ad eum Clerici quidam et laici convenissent, cum illis ab oratorio ad flumen transeundum descendit: ipse autem solus in aquam ingressus, tandem in ea stetit, quoad omnis Prophetica, et Apostolica, et Evangelica lectio cum toto sacrificio fuit absoluta. Post autem vix poterat pedes extrahere, sic erant cum luto glacieque compacti: atque ita psalmos concinens, ad oratorium rediit: et cum dies advenisset, celebritatem peregit, et in specum descendit, ibique ad Ramos usque Palmarum conquevit. Quamobrem omnes, qui haec conspiciebant et videbant, sublatis in caelum manibus, dicebant: Confitemur tibi pater, Domine caeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus, et revelasti ea huic parvulo: quoniam sic fuit placitum ante te.

*in aqua
gelida diu
consistit:*

B *arcte jejuna-
tus:*

17 Jam avia ejus Elpidia vehementer eum commiserabatur: magis enim illum, quam ambas filias suas diligebat. Itaque veniens ad oratorium, ei, dum quietem silentiumque servaret, cibum ministrabat, fructus nimirum, aut olera, idque Sabbato, et die Dominica: nam reliquis diebus nihil omnino gustabat. Haec autem Anastasiopolis Episcopus Theodosius cum audivisset, valde gaudebat, eumque apud omnes laudabat, dicens illum Dei instinctu commotum ea facere. Quodam autem die honestatis inimicus diabolus fecit, ut ex frigore in morbum incideret, et moveri non posset: verum ei dormienti sanctus Christi Martyr Georgius adstitit, et dixit ei: Quis causa fuit, fili, ut in morbum incideres? At ille, considerans immundum coram se stantem daemonem: Iste, inquit, impurus ac detestandus me in morbum conjecit. Martyr vero vehementer daemonem torquens, in fugam convertit: et apprehensa Theodor. manu, Surge, inquit, et convalesce: neque iam amplius execrandus iste daemon apparebit in conspectu tuo. Statim igitur puer excitatus surrexit sanus.

*xger sanatur
a S. Georgio.*

ANNOTATA.

C a S. Gemellus Ancyrae sub Juliano in crucem actus, colitur 10 Decemb.

b S. Euresus Martyr hactenus nobis incognitus. Est Euresus Martyr Pamphylicae in apographo Corbeicensi Martyrologii Hieronymiani ad diem 28 Maji.

CAPUT III.

Energumenus liberatus. Vita arcta in spelunca. Sacri Ordines suscepti.

Sed Deus elemens, qui sanctis suis Apostolis potestatem dedit, ut daemones ejicerent et morbos curarent, dedit et illi gratiam adversus daemones, ut eos ab hominibus expelleret et aegrotantibus mederetur. Nam post sanctam Paschae celebritatem quidam homo tulit ad eum quodam die filium unicum, a spiritu immundo vexatum; et fide ductus, orabat sanctum puerum Theodorum, ut filiolum suum curaret. Verum ipse nesciebat, quid ei faceret: sed excusabat se, quod esset juvenis Pater autem illius vexati lacrymans, dedit illi flagellum, et dixit: Hoc accipe, Domine mi serve Dei, et minans filio

*Puerum a
dubolo ob-
sessum fla-
gellat:*

meo, perente illum, dicens: Exi, exi, spiritus immunde, ab hoc puero, in nomine Domini mei. Fecit, ut erat edoctus, S. Theodorus: et turbatus daemon cepit eum irridere, et tamquam inscium praedicare; et si quid ab illo audiebat, idem ille resonabat: et bidui spatio nihil ille respondit. Tertio autem die idem puero fecit Christi puer Theodorus: tunc demon rursus commotus, cepit vociferari: Exeo, puer, exeo, nec amplius resisto; da mihi horam. Illo autem ad altare ascendente, demon clamavit ad hunc modum: O magna vis Nazarei, haec adversum nos excitant! ex quo enim in terram descendit, homines in nos armavit: et nunc scorti filio concessit ejiciendi nos potestatem. Non mihi misero, a quo puero expellor? neque enim gratiam illi ex caelo demissam ferre possum. Magna naturae nostrae ab hoc meretricis filio calumniae imminet: multos enim ex nostro grege ex hominibus extrudet. Doleo autem, quod hic in me exercet imperium: nec audeo redire ad patrem meum diabolum, cum a tali puerulo sim expulsus: nam si id mihi a sene aliquo contigisset, haud ita magnum dedecus arbitrarer. Execranda dies, in qua genitus es. Haec illo dicente, sumens puer Dei Theodorus ex lucernae oleo, vexati caput unxit, et signo Crucis adhibito, increpavit eum, dicens: Exi jam, spiritus impurissime, et noli amplius nugari. Et vociferans daemon projecit puerum ante pedes ejus, et exivit ab eo: jacebat autem tamquam mortuus. Ex quo turbatus puer, defunctum illum existimabat: sed dixit ei pater illius: Manum illi porrige, atque viventem excita. Quo facto, statim in se rediens puer ille, surrexit: itaque Dei gratia sanum reddidit patri. Res autem vulgata fuit per totam illam regionem: quamobrem omnes Deum collaudabant, qui intellectu n dat parvulis et gratiam.

19 Christi igitur praecursorem et Baptistam Joannem in hoc item imitatus est, manens in solitudine, quoad populo demonstraretur; et illa Apostoli Pauli verba in se expressit, Sancti omnes per fidem vice-runt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt re-promissiones; abjecti, vexati, in solitudinibus et in cavernis terrae. His salutaribus Scripturis incumbens, non audire earum tantum, sed effector extitit, adjuvante Christo, qui bonum eligentibus semper favet. Superiorem igitur montis partem ascendit; et petram intuitus ad se tegendum idoneam, suffodiens sibi speluncam amplam fecit: obstructoque aditu, in ea latitabat. Tunc autem accidit, ut milites illac iter facerent. Quare cum a propinquis puer, tum in oratorio, tum alibi perquisitus, non inveniretur; suspicabantur, eum a militibus ablatum esse, commoveruntque principem, ut milites comprehendendos curaret, quo puerum restituerent. Verum cum nec sic quidem inventus esset, a feris devoratum fuisse judicavit: et luxit eum diu mater cum reliquis feminis et propinquis, uti jam mortuum. Duos in ea spelunca Christi puer Theodorus annos transegit: et clericus quidam religiosus Diaconus solus rem noverat, qui et proprium illi vestimentum asperum dedit, (nam antea lineis vestibus induebatur) et paululum cibi ex oleribus, et aquae pusillum (sic enim inter ipsos convenerat) subministrabat. Pro-miserat autem eum se nemini indicaturum.

20 Ceterum videns bonus Deus, qui servorum suorum curam gerit, labores ipsius; ut verum esse ostenderet, quod dixerat, non potest civitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt; omnibus enim patefecit. Cum enim propinque ipsius mulieres animadvertissent, pium Diaconum super montem frequentius ascendere; suspicatae id quod erat, eum domi suae jurejurando obtestatae sunt, ut quidquid

D
AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

et liberat.

E

Hebr. 11, 33

*Latitat
biennio in
spelunca.*

F

Matt. 5, 15

de

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

indeque
educitur
pene mortuus :

initiatum
sacris
Ordinibus :

anno 18
Presbyter
creatus ab
Episcopo
divinitus
ad id moto :

1 Tim. 3, 8

Job. 32, 9

unde hactenus
scriptus
auctor accepit :

A de puero sciret, sibi significaret. Ille vero tum iurando coactus, tum aspero pueri vitæ instituto commotus, et metuens ne moreretur, rem aperit; et locum ubi morabatur, indicat. Tunc letitia plenæ accedentes, reperiunt illum prope mortuum, et ad sancti Georgii oratorium deducunt. Qui aere conspecto, sine voce diu mansit. Caput autem ejus sordibus fætebat, et pediculis abundabat, et ossa illius erant nuda, et coma vineta, nec ad eum quisquam præ fastore vermibusque scatentibus poterat appropinquare: et aspectus ejus erat tamquam mortui: quamobrem novus quidam Job esse, propter ejusmodi calamitatem, putabatur. Plorabat mater ejus, et avia, et reliquæ mulieres: et cum esset paulisper recreatus, volebant ut domum suam descenderet, et corpus curaret: quibus ipse noluit assentiri.

21 Cum autem hæc religiosissimus Anastasiopolis Episcopus Theodosius accepisset, statim ad eum in oratorium accessit, et conspecto capitis ejus ulcere, contremuit: et cum illum salutasset, Lectorem declaravit. Magno autem labore sordes ejus abluerunt; et panis lineis ulcera ejus abstergentes, capitis comam totonderunt. Postridie vero Subdiaconum, Diaconum, et Presbyterum instituit: Ecce, inquit, Dei munere omnes Cleri ordines consecutus es, ut divina posis mysteria peragere, ad eorum qui accedunt ædificationem. Dominus Deus, benignus munus suorum largitor, dignum te faciat, qui et gregem ipsius recte gubernes et regas: hæc enim quatuor gratiarum munera adeptus, et habitum etiam monasticum accepturus hujus tantum unius expertus videris esse, quod tibi Dominus post virtutum tuarum argumentum largietur. Cresce igitur fide atque virtutibus et ora pro me. Et cum et benedixisset et eum salutasset, rediit in civitatem suam. Tunc Christi servus Theodorus duodeviginti annos impleverat: quapropter multi Episcopum incusabant, quod cum ante legitimam ætatem ad Presbyterii dignitatem provixisset. Sed religiosissimus Episcopus Theodosius respondebat, se non ignorare. Canones non permittere, ut quisquam ante legitimum ætatis tempus, et sine testimonio Presbyter instituitur, cum Apostolus sic ad Timotheum scribat: Non neophytum, ne superbia elatus, in iudicium incidat et laqueos diaboli. Sed quemadmodum ipse Paulus Timotheum ætate juvenem, Episcopum constituit; et ego (aiebat) in nomine Domini hunc, propter ejus probitatem, Presbyterum institui: significavit enim mihi Deus, eum esse dignum hoc munere. Et profecto hic juvenis est a Deo. Quare ne teneram ejus ætatem, sed animi nobilitatem attendite: Quemadmodum et de Davide Samueli dictum est: non enim sapientes sunt, ætate proveci, nec senes iudicium norunt, ut Eliud in Job declarat: sed Dei spiritus est in mortalibus, et Omnipotentis spiritus adolescentes erudit atque adjuvat, et piam ac rectam vivendi rationem præcipit. His verbis Episcopi omnes assenserunt. Novus autem Christi miles Theodorus proficiebat sapientia et prudentia spirituali, et gratia Dei erat cum illo.

22 Hæc pueritiæ Theodori instituta ego, indignus illius servus et discipulus Georgius, ab eis accepi, qui æquales ipsius ac condiscipuli cum eo vixerant et oculis suis ea perspexerant. Plurima etiam ab ipso pio et sancto viro audiui, cum ea ipse de se modeste narraret, ut nos ad æmulationem incenderet. Post obitum autem illius ea conscripsi, ut pueri et adolescentes Angelicam ejus vitam et ab omni crimine remotam imitarentur, et digni evaderent regno cælorum, per gratiam Christi Dei nostri, cum quo Patri gloria simul cum sancto Spiritu in secula seculorum, Amen. Dominus Jesus Christus verus Deus noster, qui est justitiæ sol, lumen ineffa-

bile, perennis fons immortalitatis, vita sempiterna. D salus animarum nostrarum et sapientiæ largitor, det etiam mihi peccatori Georgio servo vestro tantum virum, et addicendum facultatis, ut onus susceptum perferre valeam: et vobis eum amantibus sic animos ad audiendum inflamet, ut præclaram et admirabilem sancti, magnique patris nostri Theodori vitam, ad finem usque libenter audiat: jam enim aggrediar ea, quæ pertinent ad ejus adolescentiam, precationibus vestris confisus apud Dominum Deum, qui dux ejus adiutorque fuit.

CAPUT IV.

Iter Hierosolymitanum: habitus monasticus: rigor pœnitentiæ. Familiæ status.

S sanctissimus igitur Dei servus Theodorus, duodeviginti annorum cum esset, ita Salvatore nostro Deo volente, ad Presbyterii gradum provecus, divinæ philosophiæ vacabat: ut se viro prudenti similem declararet, et ex laudabili consilio Domini, relicta patria domo, super arena exædificata, et quæ in illa erant terrenis rebus, decrevit in eam nullo amplius modo reverti; seque totum Domino in cordis veritate et fide plenitudine consecravit; fundavitque sibi domum super firmam petram, sive animo, sive etiam sensu velis intelligere. Erat enim locus arduus et venerandus, in quo sancti et gloriosi Martyris Georgii oratorium construxit, ut facile alienorum ventorum et futurarum procellarum, instar aquarum insurgentiam, impetus, tum fide in Christum confirmata, tum ipsius sancti Martyris auxilio fultus, evitaret atque propelleret. In omnibus divinis Scripturis, vitam nobis æternam propinantibus, versabatur: et sanctum Evangelium semper animo volvens, valde movebatur, præsertim dum considerabat, quomodo Dominus et Salvator noster Jesus Christus e cælis descendisset, quomodo induisset hominem, quomodo cum hominibus versatus esset, sibi que Hierusalem elegisset, in qua cruciatum ferret acerbiter, ageretur in crucem, sepeliretur et resurgeret. Hæc ille admirans, et terra sublimiora suspiciens, incensus est cupiditate visendi et adorandi loca illa sanctissima, ubi Christi pedes stetissent: cum et Zacharias Propheta gentem et tribum omnem execretur, quæ non adeat et adoret ea.

24 Cum igitur ad eum venisset mater ejus, cum sorore et ambarum parente, communicato cum illis consilio, et invento ex providentia Dei itineris duce, iter suscepit: et præ animi desiderio laborem itineris non sentiebat. Pervenit tandem ad optatam sanctorum locorum civitatem Hierusalem, et Crucem salutiferam, sanctamque Resurrectionem, et alium Præsepe, atque gloriosam Ascensionem, et reliqua omnia salutis mortis et conversationis magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi monumenta adoravit; invisitque cuncta monasteria, et omnes passim in cellis inclusos Patres, eos quoque, qui interiorem solitudinem incolebant: et ab illis benedictionem accipiens, præstantiorem vitæ rationem et instituta perdiscebat. Sed cum ad Jordanem, in quo Salvator et Deus noster baptizatus est, descendisset; ingressus est in propinquum Domine nostræ Dei genitricis templum, quod a Chuzoba vocatur: cumque ibi precatus esset, et Archimandritam, et qui cum illo erant Patres consulasset, habitum ab eis monasticum atque Evangelicum flagitavit. Archimandrita vero, cum sciret divinitus quis esset, nulla interjecta mora, habitum illi concessit, et simul cum reliquis Patribus Deum obsecravit, ut coram ipso et coram hominibus probaretur.

25 Expleta celebritatis ejus lætitia, omnibusque consalutatis, et accepta ab illis benedictione, e monasterio

Statuit patriam relinquere,

et Christi vestigia imitari :

Zach. 14, 17

Terram sanctam adit ;

d

habitu monastico induitur :

redux in patriam :

A nasterio in Galatiam ad patriam suam reversus est, repetitque S. Georgii Martyris oratorium: ubi magna cum laetitia habitabat, Mosaicae gloriae gratia splendens; et jejundo, et humi cubando, vigilandoque et psallendo se magis in dies edificabat; majoraque a Deo munera, tum in demonibus ejiciendis, tum in morbis curandis, accipiebat. Mater autem ejus cum ea quae carnis, non autem Domini sunt, saperet; nec amoris ardorem, quo matres accendi solent, erga filium suum sanctissimum retineret; eo relicto, et ea honorum parte, quae sibi conveniebat, assumpta; viro cuidam, nomine Davidi, in Ancyranorum metropoli claro nupsit. At soror ejus Despenia, et mater ipsius Elpidia, et sancti soror Blatta ab eo sejungi se non sunt passae: sed sanctam ejus vitam contemplantes, omnique se modestia et castitate, elemosynisque et precationibus expurgantes, eum pro viribus studebant imitari. Ac Despenia quidam moriens, eum heredem instituit, et ab ipso sepulta est in templo sancti Martyris Gemelli. Blattam autem sororem suam Virginem, cum duodecimum ageret ætatis annum, duxit ipse sanctissimus in Ancyranorum Metropolim, et in gravium Virginum monasterio, quod Petrin appellatur, collocavit:

B ubi monasticum habitum sumens, Deo consecrata est, vixitque sanctissime. Theodorus autem ad proprium locum reversus, cum triennio post beatam hanc sororem in celestem thalamum ad sponsum suum Christum, cui ipse eam dicarat, bonis operibus plenam migrasse accepisset, Deo gratias egit.

26 Beata vero avia ejus Elpidia vehementer eum diligebat, et compatiabatur ei, et sæpe ad eum proficiscens, et vitæ ipsius instituta certaminaque considerans, collaudabat Deum, qui ex meretricis spinis ramum, rosas et fructus ejusmodi proferentem, eduxisset, et ex inutilibus lapidibus Abraham filium suscitasset: sublatiisque in cælum manibus, Deum obsecrabat, ut mentem ejus ab omnibus perturbationibus et cupiditatibus remotissimam, in studio pietatis et fide ad finem usque firmam et stabilem, conservaret. Relictoque hospitio, in quo vivebat, et collectis bonis suis omnibus, ut majore lætitia frueretur, semper cum ipso versari volebat, eique ministrare. Quod ipse non permisit, sed monuit, ut in sancti martyris Christophori monasterio maneret: ad eamque puellas ab immundis spiritibus vexatas mittebat, ut earum curam haberet et institueret, et si post curationem manere vellent, eas in sanctis institutis exerceret. Ipse vero hominem quemdam mercenarium, ex oppido propinquo, nomine Marinum, qui sibi ministraret, accepit. Providentia autem Dei, qui dixit; Ne timeas, posthac eris homines capiens, faciam enim te piscatorem hominum; factum est, ut quidam pio Dei incensus studio, ex oppido Paninorum ad eum accederet, supplicans ut se in contubernium suum reciperet. Quamobrem gaudio plenus, quod se Deus solum non relinqueret, eum recepit et monastico illum habitu induit, atque ita studiosum reddidit, ut quemdam a damone vexatum is liberaverit. Mulier item ex oppidulo Conchate ad eum se contulit, quæ uteri morbo laborabat: et precibus ejus liberata, cum in vicum Enistratum ad filium suum Philumenum adolescentem, qui tunc litterarum studiis incumberebat, venisset, illinc eum abduxit, et sancto obtulit Theodoro, ut eum secum in eisdem vitæ institutis erudiret.

Desunt hic nonnulla in Græco exemplari.

27 Erat autem in loco illo probatissimus quidam faber ærarius, cui S. Theodorus commisit, ut sibi cellulam *b* angustissimam faceret, ut in eam ingressus et stans jejunii dies transigeret: incolæ autem illius loci, fide impuls, arma rustica ad opus illud conficiendum contulerunt: atque cellula illa perfec-

ta, est sanctitati ejus accommodata. Verum cum eam vellet statim ad locum suum transferri, rogaverunt homines illius loci, ut eam illic tantisper esse permitteret, donec alteram ligneam illi similem faciendam curarent, in qua hieme insequente quiesceret, ut illius formæ exemplum haberent, et postea ipsam ferream cellulam ipsi traderent. Annuit illis S. Theodorus. Demum assumptes eam, cum supplicationibus perduxerunt in locum sanctum ipsius; et in magna salutiferæ Passionis hebdomada, cum in ea ipsum collocassent, in loca sua reversi sunt. Cum igitur alteram ligneam cellulam confecissent, insequenti hieme ad eum cum supplicationibus accedentes, ipsam illuc tulerunt. Ingressus igitur in cellulam ligneam, in templo S. Joannis Baptistæ abstinentiam suam observavit a Natali die Christi usque ad Ramos palmarum. Unde egressum eum, ac ferrea cellula inclusum ante illam celebritatem, in locum ejus reduxerunt: et accepta ab ipso benedictione, ad loca propria reversi sunt.

28 Stabat autem ejusmodi cellula sine tecto, supra speluncam ipsius, sub dio: et jussit, ut bini ex ferro sibi fierent ad pedum mensuram calcei, binæque manice pro manuum mensura, et crux decem et octo palmarum, et zona circa lumbos suos. Præterea cum gravissimam tunicam habere cuperet, providentia Dei quidam triplicem lorica attulit, decem et octo librarum: hanc ipse sanctissimus accipiens, gratias egit Deo, qui tam celeriter cum fide petentium desiderio satisfacit. Verum cum se ipsum metueret, propterea quod corpus ejus nimis cresceret; ut cupiditatibus resisteret, vinculum quoddam perpetuum sibi memoriæ causareperit, et bina vincula pedibus suis circumposuit; decrevitque illa nunquam abjicere, sed ad tumulum usque retinere. Cum autem advenisset dies, in qua Dominus noster Jesus Christus ex sanctissima Dei genitricis Maria nasci dignatus est, vestimento solito lorica imponit, et zona ferrea se cinxit, et super collum suum crucem accepit, et manicas induit, deinde in ligneam cellulam ingressus, abstinentiam usque ad tempus Palmarum celebritatis servabat. Egressus deinde, se in ferrea includebat, affligens corpus suum, et in servitutem redigens, tum angustia loci, tum etiam jejuniis et ferreis oneribus, atque ita confundens diabolum, et varios illius impetus frangens. A Christi autem ortu usque ad Ramos palmarum, nec pane, nec leguminibus omnino vescabatur; sed pomis tantum et oleribus, idque Sabbato solum et die Dominica. Hanc in psalmis canendis regulam observabat, ut paulisper cessaret, deinde eosdem repeteret.

29 Porro labor ejus per hiemem erat incredibilis. Cum enim nives terram operirent et venti regnarent, ventorum impetu nive contegebatur, et aqua per collum ejus intra tunicam penetrans, ad pedes usque descendebat, et calcei replebantur ac vestimenta: eumque glacie rigerent, non parum illi doloris afferebant: pedes enim ejus congelabant. Nam eam sibi legem præscripserat, ut a galli cantu ad vesperam usque, pedes non moveret e gradu in quo stabat, neque ullo modo se ad aliquam cellulæ partem inclinaret. Quamobrem cum duobus annis prioribus magna vis frigoris fuisset, arboresque et dolia congelarent, ita pedes ejus rigeabant, ut eos extrahere non posset. Quare minister ejus aqua tepida pedes ejus perfundebat, atque ita paulatim e glacie extractos, e gradu præfinito dimovebat. Cum autem anno quodam, Paschæ celebritas in Aprilis *c* mensis finem incideret, et Quadragesimæ diebus sol esset vebementior, accidit, ut tum abstinentia tum solis ardore, tamquam exanimis in cellula concideret: quo animadverso, pius Philumenus sacco cellulam contextit,

D
AUCTORE
G. G. G.
DISCIP.

induit se
ferreis cal-
ceis, manicis,
zona, lorica:
p.

p.

perfert
acerrimum
frigus,

c
et ardorem
solis.

matre de-
nuo nupta,

sororem in
monasterio
collocat;

Elpidiam
aviam

sibi min-
istrare non
sinit:

accipit
socios duos:

curat sibi
caveam
ferream
fieri,
b

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

A contextit, ut umbram pararet. Verum cum Dei miles se collegisset, videretque umbram, rem agere tulit, prohibuitque, ne quid amplius ejusmodi fieret.

ANNOTATA.

a *Alibi Choziba : de qua Laura (Laura enim fuit non canobium) plenius agi poterit 3 Oct. quando colitur illius instituta S. Joannes Episcopus Cæsariensis, itemque in Suplemento Januarii, quando danda erit amplissima Vita S. Georgii Chozibite, cujus vix tenuem notitiam hactenus dedimus ex Menais.*

b *In Græco forsam est ζωδες, cavea, de qua voce plenius egimus die 13 Martii, loquentes de S. Urpsiano Martyre Nicomedie in Bithynia, caveæ ferreæ inclusio : quæ tamen istæ ζωδες scribitur, ubi ζωδες, nulle ζωδεσπυζειν in cavea decertare, et περιζωδεζειν lineis cancellatim ductis cassare scripturum aliquam.*

c *Tota sæculo usque ad Imperium Maurilii anno 583 (ante quod tempus res debuit contingisse) nunquam Pascha fuit celebratum 25 Aprilis, nisi anno 577 Annus quoque 580, quando juniori Theodoro accidisse hoc potuit, habuit Pascha die 24 Aprilis.*

CAPUT V.

B *Miracula in hominibus et bestiis præstita. Mors matris et aviæ pericula mortis et morbus divinitus submoti.*

Mansueti
accedunt ur-
sa et lupus :

Dens autem, qui eos a quibus honoratur honorat, hæc ab ipso non ambitione geri, sed animo simplicissimo Deique studiosissimo, multis rationibus omnibus indicavit : nam et animalia fera mansuete cum ipso versabantur, et multa ab eo in homines fiebant miracula. Ex quo enim in ferrea cellula se incluserat, terribilis ursa per triennium ad eum accedebat continue, acceperatque de manu ejus benedictione, neminem laedens discedebat. Lupus item ad ostium cavernæ, in qua Sanctus erat inclusus, cum accessisset, illic expectabat. Quamobrem egressus minister ejus Marinus, visa repente fera, pertimuit ; et intro rediens, rem Sancto significavit. At ille cum gravitate subridens : Ne verearis, inquit, homo timide : neque enim venit, ut injuriam faceret, sed ut ipsi cibus subministraretur. Da igitur ei aliquid, frater, ut non solum in homines, verum etiam in feras Dei mandatum illud, Omni poscenti te tribue, expleatur. Accepit igitur minister panis frustum et poma, ex quibus solebat Sanctus cum benedictione aliquid accedentibus impertiri, exiitque, et poma tantum objecit feræ, eam propellens. Quæ eum objecta comedisset, rursum stabat, et non discedebat, tamquam aliquid aliud expectaret. Tunc ei etiam panis frustum objecit ; quo arrepto, lupus statim discessit : ingressus autem minister, Sancto rem narravit.

C

31 Rursus cum in cellula ferrea esset inclusus, accessit ad eum quidam lepram habens in toto corpore, ac obsecrans, ut pro se precaretur : ipse autem precibus adhibitis, jussit ut exueretur ; et accepta aqua, precatus est ad hunc modum : Domine Jesu Christe Deus noster, qui per Elisæum Prophetam mundasti Naaman Syrum a lepra, quique, cum ad nos b nignitate tua descendisses factus homo, antequam mortem subires, verbo leprosum curasti ; adspice aquam hanc, et benedicens ei concede, ut valeat ad emundationem præsentis servi tui, ut sanus recedat ad gloriam et laudem sancti nominis tui. Peraetis precibus et extensa manu, et signans eum figura Crucis, aquam illam in caput ejus effudit : et statim ab eo lepra discessit, et totum ipsius corpus mundatum est : et abiit laudans Deum. Eodem morbo cum esset oppressus Presbyter quidam præclarus, nomine Colluras, accessit ad eum, cum adhuc

teneretur inclusus ; et cum sancti tunicam induisset, mundatus est.

32 Beata autem ejus avia Elpidia cum omni lætitia et tranquillitate optimis ipsius vitæ institutis et miraculis gaudebat, et puellas diligenter gubernabat, quæ vel liberatæ erant, vel vexabantur : jamque pulcherrimum monasterium ædificarat, cum ad optatum vitæ finem pervenit ; quem ipsa præviderat ex viso quodam, quod S. Theodoro narravit : Videbam, inquit, fili mi dulcissime et lumen oculorum meorum, adolescentem valde formosum, splendidis vestimentis ornatum, aurea fulgentem coma, et illi similem, quem pro S. Georgio in ejus historia pictum cernimus. Hic cum ad me appropinquasset, vitæ tuæ rationem et psallendi regulam cupiebat intelligere : quam ego illi cum exposuissem, dixit mihi : Cum psallitis, hæc dicite : Benedicite Dominum montes et colles. Deinde subjecit : Magnam profecto gratiam, mulier, consecuta es, quæ nepotem tuum tali in ordine conspexisti. Posthac vives sine solitudine, cum recta ejus vivendi ratione satiata sis. Mihi autem, ut ejus adjutori, multum debes : imo vero gratia omnis debetur communi Domino et procreatori Deo, qui dignum eum fecit, ut esset in numero Sanctorum servorum ipsius. Jam igitur quiesce nam adhuc laborasti. Hæc illa cum narrasset, in morbum incidit, et in pace requievit honorificeque ab ipso sepulta est. Jam de matris suæ Mariæ obitu, cum ad eum quidam ex Ancyranorum civitate, nuntium attulisset, ac diceret, ut ad dotem repetendam mitteret, quoniam sine filiis defuncta esset, ipse nullo modo assentiens : illi respondit : Falleris : nam mater mea defuncta non est. Cumque is propriis se illam oculis mortuam affirmaret conspexisse, rursum respondit : Falleris, ut dixi : nam mater mea nec mortua est, nec morietur, sed mihi superest, ac vivit, et manet in secula. Preces tamen pro illa effudit ad Dominum, unius hebdomadæ spatio jejunians, ut veniam ei Dominus concederet peccatorum.

33 Accessit ad eum in speluncam involutum et quiescentem quodam die sanctissimæ Ecclesiæ a Heliopolis procurator Theodorus, cognomento Tzuthus, et per ministrum nuntiavit ei cum lacrymis : Miserere, inquit, mei, serve Dei, qui in magna versor calamitate : nisi enim ministrum meum ad ecclesiæ proventus exigendos, ille vero, proventus exactis, fugam arripuit : at ego huc illuc cursitans, et ubique conquirens, eum reperire non potui. Supplico igitur sanctitati tuæ, ut Deum obsecres pro me, quo possim illum invenire. Omnes enim facultates meæ non sunt satis ad id, quod ille abstulit, ecclesiæ persolvendum. Sanctissimus Theodorus huic respondit ad hunc modum : Si promittis, te illum sine verberibus dimissurum, et nihil ei amplius, quam quod eripuit, ablaturum ; te Deus consolabitur, et tradet eum tibi : sin id recusas, non invenies eum. Ille jurejurando se id facturum promissit, et ex bonis suis aliquid etiam largiturum, modo proventus ecclesiæ restitueret : alioquin sibi vel filios esse nudos relinquendos, ut ecclesiæ satisfaceret. Tunc oravit Dominum sanctissimus Theodorus, ut minister ille fugitivus, quocumque in loco esset ita retineretur, ut inde non posset discedere : deinde supplicii respondit : Vade domum tuam, ibique mane sine ulla solitudine : confido enim Deum, si id quod promissisti perfeceris, celeriter eum tibi redditurum. Lætus ille discessit, tamquam ex Sancti verbis magnum pignus accepisset : fugitivus autem precibus ejus prope oppidum Nicaensium coerceretur, nec inde se poterat extricare : cumque putaret se magnum itineris spatium confecisse, nihil omnino promoverat. Itaque cum ibi essent homines quidam,

aviam post
monasterium
constructum,

et S. Georgii
visitationem
mortuam, se-
petit :

orat pro
matre de-
functa :

fugitivum
cum furto
servum
a

precibus sistit :

mundat
leprosus
duos :

A qui et illum noverant et procuratorem, et quid esset ab eo factum acceperant, viderentque eum frustra se labore itineris defatigare; et cum ex eo quereretur, quare, aut quo proficisceretur, inepte respondere: comprehenderunt eum, et rem procuratori detulerunt. Qui cum cito sublatum aurum recepisset, rediit ad S. Theodorum Deo gratia agens.

*daemonem
ad tempus
cohibet,*

34 Vir autem quidam ad eum duxit uxorem in diebus Pentecostes, a demone vexatam; qui cum a Sancto increparetur, clamavit: O magna vis! Ne mihi irascaris, ferrivore serve Dei altissimi, neve me in ignem ultionis mittas: neque enim ego sum causa, sed invitus in hanc ingressus sum: misit enim me Theodorus, cognomento Carappus, ex oppido Mazameæ. Ecce, inquit Christi servus, præcipio tibi in nomine Jesu Christi filii Dei, ne illam impedias, quo minus negotia gerat sua, donec rursus huc revertatur. Demone igitur quiescente, marito dixit, ut cum uxore discederet, fructusque agrorum colligeret, ac deinde reverteretur. Ita fecerunt: discedentes enim, fructus suos collegerunt, et ad monasterium reversi sunt. Verum cum in templum ingrederentur, ut Sanctissimi vultum aspicerent; cepit mulier acerbe a demone vexari: quamobrem maritus ejus jurabat, ipsam usque ad horam a Sancto præfinitam, non fuisse vexatam. Verum cum illic una essent hebdomada commorati, non ferens demon servi Dei increpationem, mulierem, ad pedes ejus projiciens, discessit: et mulier liberata est, domumque læta cum marito rediit.

*deinde ex-
pellit:*

35 In loco Mazaniæ, qui est ad Siberim superiorem, sub climate Mnozenia, ingruerat mense Junii tanta locustarum multitudo, ut nebulae instar totam regionem operiret, frugesque et fructus omnes devoraret. Quam quidem calamitatem incolæ conspicientes, audientesque miracula, quæ S. Theodorus effecerat; supplices ad eum accesserunt, et ad pedes ejus prostrati, rogarunt ut veniret, et precibus suis tantam a se calamitatem expelleret. Profectus cum illis, pervenit ad Catholicam ipsorum ecclesiam S. Evenici, in eaque de more mansit: postridie vero supplicem populum in agros dimisit, præcepitque, ut quodam in loco consisteret, et Dei misericordiam imploraret. Ipse vero tres accipiens locustas in manu sua, pro populo Dominum obsecrabat: atque interim tres illæ locustæ in ejus manu mortuæ sunt: et gratias agens Deo, dixit ad populum: Revertamur in ecclesiam, filii: Deus enim celeriter misericordiam suam nobis ostendet. Reversi igitur in S. Evenici templum, divinum sacrificium peregerunt. Postero autem die in agros egredientes, locustas omnes mortuas invenerunt, et Deum collaudaverunt.

*impetrat
mortem lo-
custarum:*

36 Improbus autem ille, qui bonis operibus et viris bonis ac Dei servis semper invidet, ad hujus miraculi invidiam, proprium ministrum movit, et ad sancti viri, qui illud effecerat, mortem inquirendam incitavit. Hic erat maleficus quidam, nomine Theodorus, de quo supra meminimus, malarum artum peritissimus, qui eodem in loco habitabat: sed artes illi suæ nihil adversus sanctum Dei servum erant profuturæ. Cum igitur homo scelestissimus miraculum a viro sanctissimo factum aspexisset, recordareturque improbum daemonem suum, quem ipse immiserat, paulo ante ejectum, re infecta discessisse; inflatus a superbo inimico, subjectique sibi daemonis nequitia inflammatus, misit qui sanctum Dei servum tentarent, et ad mortem usque affligerent. Verum qui missi fuerant, non audentes eum vigilantem adoriri, somni tempus tamquam latrones expectarunt. Ceterum cum divina virtute, quæ illum protegebat, fogarentur; audaciores ex ipsis ad nequitiam, viro sancto rursus appropinquaverunt: sed eadem gratia Dei, tamquam ignis ab eo progrediens,

*Theodorum
veneficum*

ipsos adurebat et persequabatur. Quare cum idem sapius frustra, imo vero cum detrimento suo tentassent; ad eum, a quo missi fuerunt, confusi reverterunt. Cumque illos interrogaret, cur re infecta rediissent, acriterque objurgaret: Nulla, inquit, est vestra vis: cum enim ad ipsum dormientem accedere, et injuriam inferre nequeatis, quomodo vigilantem superabitis? Et nos respondebant illi, multo magis quam tu, probati invictique cupimus, in iis ad quæ nos mittis exequendis, reperiri: verum cum ad eum accedimus, magna ex ore ejus egreditur flamma ignis; non hujus qui sensu percipitur, quem nos contemnimus; sed divini, in eo habitantis, a quo comburimur: et idcirco, re infecta, discedimus. In cibo item et poture ejus vim nostram miscuimus: sed eam ipse, utens benedictione, inutilem reddit.

D
AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

*frustra sibi
et per dæ-
mones*

37 Cum igitur se Theodorus toties victum doleteret, et invidia magis indies accenderetur, letale venenum, magno paratum artificii, in piscem coniecit, et per alios quodam ad Sanctum misit. Ex quo cum Dei gratia, adhibita benedictione, nihil accepisset detrimenti; Theodorus ille confusus, quod tam mortifero veneno nihil egisset, consideransque quam imbecilla esset potentia diaboli, et quam magna Dei virtus atque admirabilis, quæ et demonum et veneni vim infregisset, et locustas interemisset: ex diabolica resiquit ebrietate, et ad virum sanctum supplex accessit, et ad pedes ejus prostratus lacrymans obtestabatur, ut sibi Dei misericordiam impetraret. Vir autem sanctissimus tanti luctus et supplicationis causam requirebat. Cui cum Theodorus suas in eum insidias, et demonum responsa, artificiumque diabolicum quod in multarum animarum perniciem exercuerat, exposuisset, oraretque ut se a tali nequitia liberaret, et sanctissimum sibi baptismum impertiret; respondit S. Theodorus: Si vis a Deo veniam impetrare primum omnia peccata tua confitere, et si quos habes libros maleficos in medium profer: et quoscunque homines, aut domos, aut animalia maleficiis tuis obstrinxisti, dissolve, nec amplius ea in quemquam exerce; sed penitentiam age: et ego Deum, qui vult omnes homines salvos fieri et ad cognitionem veritatis venire, precabor, ut ea tibi, quæ hactenus admisisti, condonet. Hæc ille omnia cum se perfecturum jurejurando promississet, omnes libros maleficos protulit, et coram illo combussit. Sanctus autem Theodorus eum prius in religione instituit, et jejuniis atque elemosynis purgavit; postea ad salutare lavacrum admisit, et ad nonagintanovem numerum adjunxit, seque doctrinæ Jacobi fratris Domini ministrum declaravit, peccatorem ab errore viæ ipsius convertens, et liberans animam ejus a morte, et operiens multitudinem peccatorum.

*et per venena
insidiatum,*

E

*ideoque pœ-
nitentem,*

*instruit et
baptizat.*

F
Jac. 5, 20

38 Accidit autem, ut, posteaquam ad mansionem suam reversus est, in morbum gravissimum incidere, et sancti Angeli ad eum miserandum accederent: ipse vero cepit flere ac tristis esse. Erat autem super ipsum imago Sanctorum Cosmæ et Damiani, miraculis illustrium: qui tales se illi secundum quietem conspicuos obtulerunt, quales ea pictura exprimebantur; et accedentes ad eum, queruadmodum solent medici, venarum pulsum explorabant, atque inter se ita colloquebantur, ut de salute ejus, propterea quod vires ipsius concidissent, desperare viderentur; et ad eum conversi dicebant: Quid fles, frater? cur tristis es? Ipse vero respondebat: Quia non egi penitentiam, Domini mei, et quia relinquo pusillum hunc gregem, qui nondum est perfecte institutus, et magna indiget diligentia. Tunc illi: Vis ut pro te supplicemus, ut tibi paululum adhuc ad vivendum spatii concedatur? Si hoc,

*Ad mortem
ager*

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

per SS. Cos-
mam et
Damianum
sanatur.

A inquit, feceritis, et tempus mihi ad resipiscendam impetrabitis, et penitentiae meae, et omnium quae recte posthac egero, mercedem lucrabimini. Sancti autem ad Angelos conversi, rogabant eos, ut illius tantisper curam gererent, dum ipsi supplicatum pro illo ad Regem irent. Et cum Angeli se id facturos dixissent, Sancti Cosmas et Damianus profecti sunt, et pro Theodori salute omnipotenti Regi Christo Deo nostro, qui in caelis est, quique Ezechiae quindecim vitae annos adjunxerat, supplicabant. Itaque voti compotes reverterunt, in medio ipsorum habentes adolescentem, Angelis, qui aderant, adpectu quidem similem, sed gloria praestantiorē: qui praesentes Angelos sic allocutus est: Ab eo recedite, placatus enim est communis omnium Dominus et gloriae Rex, et permittit, ut adhuc in carne maneat. Qui statim una cum ipso in caelum redierunt Sancti vero Cosmas et Damianus: Surge, inquit, frater, et attende tibi ac gregi tuo: benignus enim et clemens Dominus noster preces nostras pro te suscepit, et largitus est tibi ut vivas; paresque cibum, qui non perit, sed manet in vitam aeternam, et multarum animarum salutem cures. Haec locuti, etiam ipsi discesserunt.

ANNOTATA.

B

a Heliopolis, *infra num. 92 regio seu diocesis Heliopolis, urbs Episcopalis Galatiae primae in utraque Notitia Graeca apud Carolum de S. Paulo in Geographia sacra.*

CAPUT VI.

Varii aegri et energumēni sanati. Illustres ejus discipuli.

Multis ad-
cum acce-
dentibus,

Sanctus vero Theodorus, confestim viribus recuperatis, surrexit sanus, et laudabat Deum, majoreque studio abstinentiae et psalmis decantandis incubebat; pro gratia sibi a Deo concessa, multa miracula faciebat, tum in curandis omnibus morbis et languoribus, tum in expellendis spiritibus immundis: sola enim ipsius increpatione aut jussa ab hominibus discedebant. Quibus miraculis multi commoti, domos suas relinquebant; et ad eum accedentes, habitum monasticum et vitam quietam complecebantur. Quidam etiam ex iis, qui curabantur, volebant ab eo discedere, sed manebant apud illum, et necessaria ministeria exequiebantur. Quamobrem cum S. Georgii Martyris oratorium esset angustum, quam ut eos qui sacrificium peragebant, et qui ibi commorabantur, quique ad precandum conveniebant, capere posset; ad dexteram ipse partem aedem pulcherrimam sancti Angelorum principis Michaelis, tam aestati quam hiemi commodam, exaedificavit. Haec ad laevam habebat parvum S. Joannis Baptistae oratorium, ad dexteram autem oratorium sanctissimae Dei genitricis semperque Virginis Mariae: in quo et fratrum regulam constituere decrevit, propterea quod aegroti et a malis spiritibus vexati, qui ut curarentur adducebantur, et qui ad precandum accedebant, in Archangeli Michaelis oratorio, quod die ac nocte apertum erat, manebant. In his autem sanctissimus Dei servus Theodorus, tanquam fructifera olea in domo Dei, et veluti palma inter spinas versabatur: et monachorum circumdatus choro, in Dei laudibus excellebat. Misit autem socium suum Philumenum ad Anastasiopolis Episcopum, ut eum Presbyterum faceret, fratrumque Praefectum: quoniam inter alios constantia et mansuetudine praestabat.

40 Jam cum sanctus ac venerandus ille mansionis locus Dei gratia auctus esset, sed argentea supel-

lectili careret, et vasa tantum marmorea in mysterioris adhiberentur; misit sanctissimus Theodorus Archidiaconum suum ad regiam civitatem Constantinopolim, ut argenteum vas ad sacrorum mysteriorum usum emeret. Ille autem eo profectus vas emit a quodam opifice, tum materia tum artificio singulare, et ad monasterium tulit. Cum igitur postridie peragenda essent mysteria, ostendit Archidiaconus vas illud sanctissimo Theodoro ut in eo fieret sacrificium. Quod ille mentis oculo contemplatus, ut sordidum atque inutile contempsit. Cumque Archidiaconus fabrefacti vasis integritatem pulchritudinemque commendaret, quippe qui nihil amplius quam speciem extrinsecus poterat intueri: Novi ego quoque, fili, inquit vir sanctissimus, vas esse pulcherrimum, quantum ad materiam atque artificium pertinet: sed aliam ob causam, quae oculis non cernitur, coinquinatum est: usus nimirum, ut arbitror, illud infecit: quod si dubitas, dic psalmi versiculum, ut precemur, atque illud intelliges.

Quod ille dum faceret, et vir sanctissimus inclinato capite, precaretur, sic evasit ipsum vas, quale solet argentum, cum ex camino ignis nigrum educitur. Quo perspecto, fratres Deum collaudarunt, qui per servum suum id, quod occultum erat, patefecisset: verum cum Archidiaconus illud rursum in manus accepisset, argentum et splendidum apparuit. Quamobrem Constantinopolim revertens, reddidit illud opifici, et causam narravit: opifex autem secum ipse considerans, meminit vas ipsum ex argentea meretricis situla fuisse conflatum, rem Archidiacono indicavit, veniam petens, et rogans ut pro se Deum obsecraret. Alia autem illi vasa pura dedit atque pulcherrima, quae Archidiaconus ad sanctissimum Christi servum attulit, priorisque vasis causam ipsi et Fratribus patefecit: qui Deo gratias egerunt.

41 Jam in a Buzæorum loco, sub Gratianopolim sito, cum torrens sic imbribus excresceret, ut trajici non posset, cupiebant incolae pontem aedificare. Cumque adhibitis artificibus opus prope confecissent, deerant tabulae quaedam lapideae, ad quas excidendas (licet multi dicerent, ad thesaurum auferendum) in collem quemdam propinquum se contulerunt. Verum magna inde spirituum immundorum exiit multitudo, quorum pars invasit viros et feminas illius loci, eosque acerbe cruciabat; pars ceteros in varios morbos conjecit: complures autem vias et loca finitima occuparunt, et homines ac bestias, illac iter facientes, injuriis afficiebant: quamobrem regio illa magnis tum internis tum externis calamitatibus laborabat. Cumque illis in mentem venisset servi Dei Theodori, decreverunt illius precibus imundos spiritus adjurare ex quo coeperunt ipsi spiritus non mediocriter formidare, et, nomine ejus audito, mitius ac lenius agere.

Ad monasterium igitur profecti tantopere supplicarunt, ut cum illis tandem abierit: appropinquante autem illo ad regionem ipsorum, sentientes spiritus praesentiam ipsius, et homines obsessos corripientes, occurrerunt ei, et cum ululatu vociferabantur ad hunc modum: Proh vis! Cur venisti huc, o ferrivore? Cur Galatiam reliquisti, ut b Gordianam peteres regionem? Non erat opus, ut terminos transires: causam enim, quamobrem te huc contulisti, non ignoramus. Verum nos non parebimus tibi, quemadmodum parent Galatiae spiritus: nos enim asperiores sumus et astutiores. Sed cum eos vir sanctus increparet, obmutuerunt. Postridie autem, cum essent omnes congregati, et illi qui vexabantur circa virum sanctissimum essent; supplicationem emisit, et totam regionem lustravit, pervenitque ad collem unde daemonia exiisse dicebantur: atque illa tor-

D
calicem
argenteum
sibi emptum

e meretricio
vase con-
fectum

E

agnoscit
et remittit.

a
Buzæis in-
festos dæ-
mones

F

expellit,
b

monasterium
exiit:

A quens divina Christi gratia venerandæque Crucis signo, tunctionibus in pectus adhibitis, diu precationibus incubuit : iussitque ut ex hominibus egredirentur et in locum suum redirent. Quæ valde clamantia, scissis vestimentis, obsessos ante pedes ejus prostraverunt, et egressa sunt.

42 Pessimus tamen spiritus, qui mulierem vexabat, resistebat, et nolebat egredi. At vir sanctissimus, coma ejus apprehensa, vehementerque premens, adhibito Crucis signo, et fuis ad Christum precibus, increpabat eum : Hinc inquit, non discedam prius, quam ab illa fueris egressus. Tunc clamare spiritus cœpit, ac dicere : Magna est, o ferrivore, vis tua etiam in me : jam egredior, et non repugnabo : da nobis tantum aliquid ex iis, quæ fers. Solvit ille calceamentum, coniecitque in foveam collis, unde exierant. Projecta igitur muliere ante pedes ejus, exivit ab ea. At vir sanctissimus stans, rursum Dominum precabatur, ut spiritus item illos omnes, qui loca finitima et vias obsidebant, atque iter facientes vexabant, compelleret in locum, unde egressi fuerant, regredi. Deique gratia omnes sub muscarum, et leporum, ac murium specie, ut quibusdam videbantur, coacti in foveam illam redierunt. Tunc eam vir sanctissimus, precibus fuis, signo Crucis obsignavit, iussitque ut foramen illud obstrueretur, et in pristinam formam redigeretur : et supplicationem ad locum suum reduxit. Nec unquam postea locus ille sensit eam calamitatem ; nec loci finitimi, nec viæ, nec homines ulli injuria ejusmodi affecti sunt, ad gloriam Christi Dei nostri, curationum largitoris. Vir autem sanctissimus ad monasterium suum reversus est.

43 Ex Ponti oppido c Heraclea Theodorus, cognomento Latzens, dives et claro loco natus, ad pium virum accessit ; et ad pedes ejus prostratus, lacrymans supplicabat, ut ad urbem suam veniret, ac in sacra æde sanctissimæ Dei Genitricis pro domesticorum suorum salute precaretur. Cum enim domi suæ foderetur, ex ea fossione contigit, ut magna spirituum immundorum multitudo tum familiares suos tum alios cives invaderet, et acerbe vexaret. Beatus igitur vir, cum in æde illa sanctissimæ Dei Genitricis precari cuperet, abiit cum illo, et desiderio suo satisfacit : familiamque præclari viri Theodori, et reliquos ab immundis spiritibus vexatos, precibus et supplicationibus liberavit : multaque alia curationum miracula tam in ipsa urbe, quam in tota illa regione, revertendo fecit, ad gloriam Salvatoris nostri Dei.

C 44 Cum in Ancyranorum metropoli magna lues in homines armentaque desæviret, ejus metropolis curatores ad Dei servum accedentes, secum abduxerunt. Cumque filias haberent monachas in sanctissimo Dei Genitricis monasterio, quod Becia vocatur, rogarunt eum, ut ibi commoraretur, et pro illis Deum obsecraret. Constituto autem supplicationis die, omnes cives et agricolæ convenerunt ad supplicandum : et ipse cum illis Deum obsecrans, ab ea peste ipsos liberavit. Aquam præterea benedixit, qua conspergebantur armenta, et libera erant. Quamobrem gratias agentes Deo metropolitæ, virum sanctum ad ejus mansionem reduxerunt.

45 Porro cum Siberis annis, qui prope monasterium fluit, Sicæorum sata atque adeo agros ipsos auferret, vir sanctissimus accessit, annique præcepit in Christi nomine, ut in alveum suum rediret, nec agris amplius appropinquaret : lignæque cruce defixa, et precibus fuis, impetum ejus medium accessit. Cumque eodem in flumine trajiciendo multi periclitarentur, vir iste memorandus ad ejus medium accessit ; fusaque bene longa ad Deum precatione, reddidit ipsum mansuetum, ut nullum amplius in illius tractu periculum foret.

46 Ductus est ad eum puer e quodam monasterio, D nomine Arsinus, qui a spiritu immundo vexabatur. Hunc vir sanctissimus cum accepisset, non festinavit curare eum, quod illi talem disciplinam haud inutilem esse diceret : verum cum perfectæ jam esset ætatis, et vir sanctissimus pro omnibus accedentibus precaretur, oravit et ille, ut pro se quoque idem faceret. Cui si promittis, inquit, te rectam et exquisitam vitæ rationem amplexurum, celeriter id quod flagitas, impetrabis. Promisit ille. Itaque cum vellet Christi servus sancti Martyris Christophori mulierum monasterium invisere, secum Arsinum duxit : et cum essent in valle Xeronica, et tempus foret opportunum ; stans vir sanctissimus, Deum pro illo precabatur. Commoto igitur dæmone, cœpit affligi, et in sublime tolli : dæmon autem suspensus, dicebat : Egredior, ferrivore : tantum solve me, et statim discedam. Et hæc dicens, vidit sanctum Christi Martyrem Christophorum Dei servo obviam venientem : et vehementius ululans dæmon, prostravit illum ad pedes ipsius, atque discessit. Cumque se collegisset, duxit eum vir sanctus in ipsius Martyris monasterium : ubi admonitionibus et gravibus præceptis et obsecrationibus Virgines in eo degentes ad modestiam, et timorem Dei, et humanum pudorem instituit : valde enim eum Virgines venerabatur.

47 Posteaquam autem ad virorum monasterium Sanctus ipse rediit, parvam cellulam ab eo accepit Arsinus, in qua inclusus, quietem colens se exercebat : et tribus hebdomadæ diebus pane cum olivibus aut pomis vescabatur ; tempore autem Quadragesimæ idem illi quidem erat cibus, sed sabbato tantum et die Dominica. Erant et alii duo qui asperum ejusmodi vitæ genus colebant, Evagrius et Andreas, qui prope Arsinum in cellulis degentes, animarum suarum saluti vacabant. Horum studio magnus Dei servus lætabatur, et Deum laudabat. Aliquanto autem post magno effecti sunt desiderio sanctam civitatem invisendi, et sancta illius loca adorandi. Quod cum inter se contulissent, supplices virum sanctum obsecrarunt ne desiderium suum impediret, sed precibus illud adjuvaret. Cum igitur ab eo dimissi iter suum confecissent, et voti jam compotes essent, Evagrio placuit illic commorari. Ingressus igitur in d Lauram Abbatis Sabæ, sanctæ vitam instituebat, factis ipsis declarans, se divini et sancti patris Theodori esse discipulum. Arsinus autem et Andreas in Galatiam ad virum sanctissimum redierunt, eumque rogarunt, ut pro se Deum obsecraret, sibi que permitteret ut alia in loca sese conferrent, ubi separatim in quiete vitam traducere. Cum igitur pro illis Deum obsecrasset, et quod petebant concessisset, abierunt quo utrique libuit. Andreas procul a monasterio passuum millibus octo in Brianze collem ivit ; ubi in lignea cellula inclusus, sancte vivebat, et a Christi die natali usque ad Ramos olivarum eandem, quam in monasterio coluerat, abstinentiam exercebat. Arsinus vero, cum in partem superioris Potamiæ se contulisset, Galenirum, locum ab hominum celebritate remotum, in quo dæmones considebant, sibi elegit, et stans Deum orabat, dicens : Domine Deus patris mei Theodori, precibus ejus placatus, serva me peccatorem, et adjuva me atque defende, ut tibi serviam et placeam in hoc loco. Statimque se in lignea cellula inclusit, ibique hiemem illam transegit. Postea vero altiore sibi columnam fecit, in eamque conscendit : et solitam abstinentiam, et reliquarum virtutum studium coluit. Cumque quadraginta jam annos ita transegisset, patientiæ corona redimitus, et discipulus Theodoro præceptore dignus, in pace requievit.

48 Multi præterea a sancto et præclaro Patre nostro

AUCTORE
DISCIP.
GEO RGIO.
Arsinum
energumenum

liberat,

E

et in discipulum accipit :

item Evagrium et Andream,

d

F

et recludit ;

idem facti
Heracleæ.
c

Ancyra pestem tollit :

Sibariam
fluvium
compescit :

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

*Reparatum,
Elpidium,*

Theodorum.

Stephanum,

Matt. 7, 17

A nostro Theodoro instituti, vel apud ipsum vitam traduxerunt, vel aliis in locis excelluerunt. Inter quos et Reparatus, claris ortus parentibus, cohortationibus ejus et miraculis commotus, monasticum ordinem suscepit: et ab eo institutus, in parvam se cellulam inclusit in Colonossi regione Lycaoniæ, recteque vixit ad exemplum præceptoris. Et Elpidius, qui cum annos aliquot in monasterio recte vixisset, deinde ad Orientem profectus, prope montem Sina constitit, ibique se exercuit. Hunc propter quietem et religionem, patres illis in locis commorantes, Elpidium quietum appellabant. Et Leontius, qui diu sub disciplina servi Christi institutus, prope locum Permatake separatim vixit, tam honeste ac pie, ut cum alia multa vaticinatus sit, tum iniquorum Persarum impetum prædixerit, seque ab illis interfectum iri. Quod et factum est, cum e cellula ipsa sua egredi, et quietem suam nollet intermittere. Et Theodorus, qui in monte Draconis piam vitam rationem coluit, ab ipso institutus est, et habitum accepit, et postea mansionis ipsius sancti Præfectus fuit. Et Stephanus, qui prope Psilim fluvium S. Theodori mansionem rexit, ab eo pariter fuit institutus, et habitum accepit. Et alii plurimi, quos propter multitudinem prætereo; ne, dum in eorum historia moror, quæ ad magnum ipsorum et nostrum Pastorem pertinent, imperfecta relinquam et prætermittam. Vita quidem ipsorum satis eos commendat, sed talis magistri disciplina multo magis: non potest enim ut ait Dominus, arbor bona fructus malos facere. Hujus igitur arboris, omissis interim ramis, altitudinem pro viribus consideremus.

ANNOTATA.

a Sunt hæc loca in Phrygia magna, in regione ut mox dicitur Gordiana.

b Gordium urbs Phrygiæ magnæ prope Sagarim aut Sangarium fluvium, ubi Alexander Magnus Gordium nodum, cum dissolvere non posset, discidit, oraculo deluso.

c Heraclea urbs Episcopalis ad Pontum Eurinum: de qua actum ad Vitam S. Theodori Ducis et Martyris 7 Februarii.

d De Laura S. Sabæ consule dicta 20 Martii ad Acta monachorum Joannis, Sergii et aliorum istic occisorum. Colitur S. Sabas 5 Decemb.

CAPUT VII.

Iter secundum Hierosolymitanum: miracula quædam, Episcopatus Anastasiopolitanus.

C Eum rursus desiderium incessit revisendi sanctam civitatem Hierusalem: quare cum duobus comitibus iter suscepit. Tunc autem Hierusalem magna siccitate laborabat: cumque et lacus et cisternæ exaridissent, magnis omnes in angustiis versabantur: cives enim et monasteria aquas pluvias in lacus cisternasque colligunt, cum fontes non habeant. Homines igitur et jumenta aquæ penuria affligebantur: nec supplicationibus quidquam proficiebant, quoniam cam gratiam Deo servo suo reservabat. Erant porro illic quidam ex Galatiæ regione, qui magnum Dei servum et ejus miracula cognoscebant, et de ipso in sancta civitate et in monasteriis, quoties occasio id ferebat, loquebantur. Novimus, inquebant, sanctum Patrem in nostra regione, qui unica precatione queat aquis universum orbem explere, quemadmodum Eliam Prophetam tempore Achab regis Israel fecisse legimus. Cum igitur in sanctam civitatem Hierusalem ingressus esset, et salutiferam Crucem et sanctum Christi sepulcrum adorasset; et omnia loca sacra atque monasteria inviseret; videntes eum

*Hierosolymum vidit
siccitate
afflictam:*

*Loca sacra
invisit:*

monachi, qui de illo locuti fuerant, præsentiam ejus tam in civitate quam in monasteriis divulgaverunt. Quamobrem Patriarchæ Hierosolymitani nomine, Clerici et monachi ad eum accesserunt, rogaruntque ut precibus suis Deum sibi propitium redderet, et pluviam impetraret. Tunc ille se excusare, quod indignus esset. Sed cum illi responderent, se confidere si suas ipse preces cum aliorum Patrum precibus conjunxisset, fore ut Deus pluviam largiretur; Quando, inquit, dicitis, vos fidem habere: sicut creditis, ita fiet vobis. Constituta igitur supplicatione, dixit militibus: Deponite, filii, stolas vestras, ne mæfiant, et vos defatigemini: celeriter enim, mihi credite, pro fide vestra Deus misericordiam suam vobiscum faciet. Cum igitur supplicando procederent, et quodam in loco ex mandato ejus precandi gratia constitissent; sublatis in cælum manibus, vir sanctissimus satis diu Deum obsecravit, et obsecrante illo, parva nubes apparuit ab Occidente: facto autem obsecrandi fine, præcepit, ut supplicantes progredierentur. Tunc nubibus totum obtectum est cælum, et ingens cœpit pluvia descendere, adeo ut mæfacti cursim reverterentur, et Deum collaudando, supplicationi finem imponerent. Omnes autem cisternæ et lacus, pluvia, fluminis instar defluente, completi sunt, ob servi Dei precationem: qui ne propter miraculi amplitudinem turbaretur, statim ad monasterium rediit.

50 Multis item aliis in locis monasterio propinquis ejusmodi miracula, siccitate premente, per ipsum effecta sunt. In loco autem, qui Reace nuncupatur, sæva quædam nubes statutis temporibus regionem occupabat, et maturos vitium fructus grandine dejiciebat. Quamobrem incolæ, cum ea calamitate, multis jam annis assidue afficerentur, ad monasterium accesserunt, et multis precibus virum beatum secum abduxerunt. Qui, constituta supplicatione, regionem lustravit, et Cruces quatuor ad regionis fines constituit, et ad monasterium reversus est: ex quo factum est, ut sæva illa nubes nunquam amplius regionem invaserit. Cujus beneficii memores loci illius incolæ, quotannis monasterio aliquot vini measuras et varias uvas offerunt.

51 In b Caria fluvius, qui dicitur Copas, exundans domos dejiciebat, et omnia paulatim evertebat. Quare Christi servus, incolarum precibus adductus, illuc se contulit: et adhibita precatione, ad fluvii ripam, intra quam cum parvus esset solebat contineri, Crucem statuit. Et Dei gratia sanctique viri precationibus factum est, ut quavis solito etiam magis excresceret, nunquam tamen terminum Cruce præfinitum transilierit, neque incolarum loca suffoderet i.

52 Eo tempore piæ memoriæ c Tiberius imperio potiebatur: qui cum Mauritium sibi a secretis Comitem fecisset, d misit eum adversus Persas: cumque vicisset illos, in urbem ab Imperatore revocatus est. Hæc igitur cum per Galatiam iter faceret, auditis quæ de Christi servo dicebantur; ad eum qui tunc in spelunca quiescebat, cum fratre Petro et sociis accessit: et ad pedes ejus prostratus orabat, ut pro se Deum precaretur, ut iter suum ad Imperatorem fortunaret. Beatus autem vir, cum ut surgeret, præcepisset, et pro illo Deum obsecravit, et Deo sibi patefaciente, dixit ei: Fili, si sancti Martyris Georgii memor extiteris, haud ita multo post cognosces qua in gloria Imperii collocaberis: quod cum eveniret, memento, ut pauperes alas atque sustentas. Et cum Mauritius hæsitaret, qua in Imperii gloria se collocatum iri e diceret, seduxit eum: et remotis sociis, aperte significavit, ipsum futurum Imperatorem. Mauritius igitur cum sociis, accepta benedictione, lætus discessit, et Constantinopolim pervenit: defunctoque

supplicatione instituta

pluviam copiosam a Deo impetrat:

E

tempestatem grandinis avertit:

*b
fluvium cohibet:*

j,

*c
d*

Mauritio prædicit Imperatorem fore:

e

A defunctoque Tiberio, ut vir sanctus prædixerat. Imperium obtinuit : et ejus verborum memor, epistolam ad illum misit, rogans, ut Deum pro se precaretur, ut Imperium in pace tueri posset et ab hostibus defendere : addiditque, ut peteret, si quid a se vellet. Sanctus autem Theodorus beatum Philumenum misit, et rescripsit Imperatori, ut in usus pauperum aliquid frumenti monasterio tribueret. Addixit igitur Imperator monasterio singulis annis tritici modios sexcentos, et poculum illi pro munere misit.

53 Cum autem majoribus in dies virtutibus atque miraculis floreret, et fama ejus ubique magna cum laude celebraretur ; impletum est monasterium viris bonis : inter quos ipse, ut David cecinit, erat tamquam Oliva fructifera in domo Dei : ut de ipso id, quod in Psalmo prædictum est, impleretur, Justus sicut palma florebit, et sicut cedrus Libani multiplicabitur. Jam cum cerneret vir beatus multas turbas congregari, et S. Georgii oratorium angustius esse, quam ut omnes capere posset ; templum sancti Martyris amplum facien-
lum curavit, ut dextrum ejus templi latus, sancti Martyris oratorium teneret ; sinistram autem, sanctorum Martyrum Sergii et

B Bacchi. Ubi cum pro faciendis fundamentis effoderent, et varias petras igne acetoque perfringerent atque devolverent (erat enim agrestis petrosusque locus ille) contigit ut saxum miræ magnitudinis invenirent : quod cum demolirentur, quæ nondum in locum inopulerunt, unde nullo modo poterat dimoveri. Multis igitur operariis frustra laborantibus, accessit vir sanctus, et saxum attingens ; Benedictus Deus, inquit, hinc deorsum movearis, ut hoc locum uti possimus ; et dicto citius emotum est saxum, et facillimeolvebatur. E regione vero cum esset arbor mali, quæ a saxo evertenda videbatur, dolens vir beatus, exclamavit : Ita pertransi, ut nulla malum injuria afficias : et statim tamquam esset homo prudens et intelligens, sic extrorsum transiit, ut eam nihil omnino laederet.

54 Cum ex loco, qui dicitur Evarzia, millibus passuum octo a monasterio distante, quidam pro templi ædificatione culcem in curribus viderent, presente viro sancto ; contigit, ut magna nubes super ipsos incumberet, et ingentem imbrum vim inciperet demittere. Quamobrem cum homines illi perturbati, metuerent, ne currus atque jumenta, propter calidis incendium imbribus excitatum, comburerentur, magnis vocibus virum sanctum ad euntem compellabant, dicentes : Curre, Domine, curre : perimus una cum jumentis nostris. Et ceperunt celeriter jumenta dissolvere, et a plaustris remove-
re. Sed vir sanctus prohibuit, ne id facerent : qui stans, atque manus suas extollens, Deum precabatur, et ad præcedentem curram accedens, insedit et psallens eum dirigebat : statimque nubes dors in partes discissa est, et nubibus magnis utrinque defluentibus, ne gutta quidem super plaustra deciderit. Sic igitur ad monasterium incolumes pervenerunt, Deum collaudantes, qui res admirabiles per servum suum efficiebat. Alia item miracula, dum templum ædificaretur, ab ipso facta sunt.

55 Post ædificationem autem templi quæsit ex eo discipulus ejus Deo carissimus Joannes, quis esset illud consecraturus. Cui respondit : Ecce dico tibi, templum hoc ab Episcopo hujusce loci consecratum iri. Et vaticinatus est. Nam Deus, servos suos claros et illustres reddens, qui eum quinque talenta servo suo dedisset, et ea ipse duplicasset, aliud ei munus largitus est : beatissimo item atque sanctissimo huic viro priores gratias et munera cumulavit, quoniam ea ipse recte factis duplicaverat : pastoris enim eum honore decoravit. Namque de-

functo Timotheo, Anastasiopolis Episcopo, cives et Clerici ad beatissimum Ancyre metropolis Archiepiscopum convenerunt, et magnam Dei servum Theodorum, Siceorum mansionis Archimandritam, in sanctissimæ Ecclesiæ suæ Episcopum efflagitarunt. Quorum ille letatus studio et voluntate, præcepit, ut eum ad se adducerent. Erat autem tempus, quo S. Theodorus in spelunca inclusus, precationi vacabat et quieti. Accesserunt igitur Anastasiopolis Clerici et cives ad monasterium atque speluncam, et supplicarunt, ut se Pastorem ipsis concederet. Quod ille cum ne audire quidem vellet, nedum concedere, ipsi, vi quadam pia illata, eum e monasterio extulerunt, et in lecticam conjectum abduxerunt. Cujus discessu cum et monachi, et ceteri qui illic commorabantur, mæsti essent, vir sanctissimus eos per Fratrem consolatus est : Omittite, inquit, mærorem filii : nam si mihi credideritis, non dimittam vos. Nihil enim est in terra, quod me a consuetudine vestra possit separare.

56 Ancyram igitur Metropolim ingressus, a beatissimo Archiepiscopo Paulo cum letitia susceptus est, et Episcopus constitutus. Viderat autem quidam in quiete, stellam ingentem e coelo delapsam, super ecclesiam illius civitatis constitisse, quæ rutilis suis tum civitatem ipsam, tum regiones finitimas illustrabat. Egressus igitur e metropoli Ancyra S. Theodorus, Anastasiopoli venit cum religiosissimo Cinare civitatis Antistite : a quo in Sede constitutus, instar stellæ, quæ visa fuerat, divinis curationum gratiis præfulgebat : assiduusque jejuniis, et precibus, et eleemosynis, et omnibus denique virtutibus et officiis civitatem sibi creditam exornabat, et reliquas ad ejus emulationem inflammabat. Sic namque ad virtutem et pietatem excitata surrexerat, ut nomini suo plane responderet : neque enim tam civium multitudine et divitiis, et Imperatorum muneribus propugnaculisque munita præstabat, quam divini Episcopi sui virtutibus et recte factis ; nec ab hominibus solum, sed ab Angelis habitabatur, a cœlestique Imperatore Christo semper invisabatur, et custodiebatur, et muneribus omnibus abundabat. Excurrrens autem ad monasterium suum, templum S. Georgii Martyris, a se ædificatum, cum letitia et gaudio consecravit. Quamobrem omnes collaudabant Deum, ejus providentia factum esset, ut sancti viri laboribus non aliis, sed idem ipse in Episcopali Sede constitutus, fruere-
tur, quemadmodum scriptum est, Labores ipsarum tuarum manducabis.

ANNOTATA.

a Hic erat Joannes ejus nominis quartus, qui annis viginti sedit.

b Caria, satis distans regio, inter Ioniæ et Lyciæ, versus Rhodum insulam.

c Tiberius imperavit a 26 Septemb. anni 578, mortuus auno 582.

d Tunc, teste Theophane, illæ urbes et provinciæ Persiæ fuerunt ablatae, quas sub Justiniano et Justino ceperant.

e Imperare cepit a die 13 Augusti anno 582.

CAPUT VIII.

Varia miracula tempore Episcopatus patratæ. Tertium iter Hierosolymitanum.

Post templi consecrationem vir beatus Anastasiopolim reversus est, Deique gratia multa fecit miracula curationum, adeo ut in lectulis et grabatis infirmi ad eum gestarentur, ut eos tangeret : quos cum illis, qui ab immundis spiritibus vexabantur, precibus suis liberos dimittebat. Talem enim a Domino

D
AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

pertrahitur
Ancyram :

et non sine
prodigio or-
dinatus,
E

templum S
Georgii
consecrat.

Psal 127, 2

F

Ps 51, 10
Ps 91, 13
templum
amplum
struit,

saxum
ingens
oratione
mover,

et pluviam
dissipat.

Prædicit
se Episcopum
fore :

electus ab
Anastasio-
pulis

Sanat ægros
et energu-
menos.

AUCTOR:
GEORGIO
DISCIP.

A mino nostro Jesu Christo gratiam habuerat adversus immundos spiritus, ut non solum, si eos ipse increpauisset, verum etiam si id per alios fecisset, statim ab obsessis corporibus fugerent. Sic enim accidit quodam die, cum in oratorio esset inclusus, ut quædam mulier vexaretur, et cereos qui illis erant confringeret, nec vir ejus poterat eam cohibere. Quidam igitur e ministris ejus in oratorium a S. Platonis ingrediens, ubi erat sanctus Episcopus, rem illi significavit: verum cum ipse nollet quietis terminum interrumpere (decreverat enim in præsepi stare et considerare, nec mulierem volebat illuc ingredi) oleum benedixit, et dedit illud nuntio, dicens: Hoc oleo mulieris frontem unge, et manus, et aures: et dic demoni, ut ab illa exeat. Quod cum a ministro factum esset, conquievit spiritus immundus atque discessit: et mulier liberata est, nec amplius a dæmone vexata fuit.

et puerum
mutum:

58 Cum autem multa quotidie miracula ejusmodi fierent a sancto Episcopo, per gratiam Dei in ipso inhabitantem, erat quidam magnæ ecclesiæ Diaconus, nomine Domitianus, incredulus qui animo erat alienus et scandalizabatur. Quadam igitur die Dominica vir quidam accessit ex metropoli Ancyra cum filio muto. Qua quidem hora cum divinorum mysteriorum communio in ecclesia Catholica S. Sophiæ distribueretur, et ipse puer os aperiret, dixit vir sanctus: Dic, Amen: et puer statim clara voce pronuntiavit, Amen. Quare pater ejus cepit Deum laudare, et miraculum patefacere. Omnibus igitur admirantibus, et Deum collaudantibus, Domitianus humi statim concidit. Quamobrem Clerici quidam accurrentes, eum tremantem excitarunt. Quærentibus autem, quid ei contigisset, respondit: Cum puer ille pronuntiaret, Amen, et pater exclamaret, quod soluta esset lingua ejus; ego non credebam id esse verum, sed fictum gloriæ causa existinabam: et vidi quasi flammam ignis ex ore pueri egredientem. His dictis ad sanctum virum accessit, et procidens ad pedes ejus, rogavit, ut pro se Deum obsecraret, ne vis diabolica a puero egressa, et divina indignatio in se recideret. Vir sanctus audiens id quod acciderat: Hoc, inquit, fili, contigit tibi propter incredulitatem animi tui, qua depulsa fidelis esto: hæc enim miracula non facimus nos: sed Deus hoc etiam tempore; ne possimus dicere, Deum temporibus nostris nullum miraculum effecisse: sed quæ ante nos per sanctos viros effecta sunt, credamus esse vera; atque ita semper in fide crescentes, Deum adoremus. Hæc beato viro loquente, Diaconus incredulitatem suam confessus, accepta benedictione, ab horrore et metu liberatus est, sanatusque discessit, et fide deinceps animum suum cumulavit.

adit tertio
Hierosolymam:

59 Perro cupiditate revisendi sanctam civitatem accensus beatus vir, ibique tertiam obsecrationem absolvendi, fratribus duobus assumptis, Joanne Archidiacono monasterii sui, et Martino, ex loco qui dicitur Dagaria, a quo demonum legionem ejecerat, ad sancta loca profectus est, et Crucem salutarem Christi sepulcrum, et omnia quæ illis sancta sunt adoravit. Invisit et monasteria, et in patriam non redire decrevit amplius, sed illic in aliquo monasterio quiete vivere: putabat enim se, suscepto onere Episcopali, a moderatione monastica defecisse, et curis atque sollicitudinibus obrui. Profectus igitur in Lauram Sabæ Abbatis, vivebat ibi in cellula pii cujusdam monachi, nomine Andreæ. Et cum quietis et silentii sui tempus advenisset, fecit illi sellam frater, apud quem morabatur: in qua vir beatus sedens, abstinentiam suam a die Christi natali ad Ramos usque palmarum transegit, ne pedem quidem inde movens, adeo ut patientiam ejus omnes illi Patres admirarentur. Post Paschæ autem celebrationem,

in Laura
S. Sabæ
manet:

duo illi fratres, quos secum adduxerat, illum assidue cohortabantur, ut in patriam rediret: sed eos ipse noluit audire, dicens, se illic quietam et pauperem vitam agere. Verum nocte quidam illi sanctus Dei Martyr Georgius in somnis apparuit, tradens illi baculum, atque dicens: Exi celeriter, ut in patriam revertamur: neque enim licet te, illa relicta, hic commorari. Cumque vir sanctus responderet, se id facere non posse, quoniam Episcopatum recusasset; pollicitus est ei Martyr, et affirmavit, se eum etiam ab illa afflictione paulo post liberaturum, modo ne patriam desereret; Surge igitur, inquit, et vade: multi enim, longis susceptis itineribus, illuc profecti, propter absentiam tuam afflicti tristesque discedunt: quamobrem ego quoque tibi succenseo. Hæc locutus Christi Martyr, e manu ejus pignus accepit, quod id, nulla interposita mora, esset effecturus. Expergefactus igitur vir beatus, somnium duobus Fratribus narravit, et ex Patrum illius mansionis consilio cum duobus discipulis suis discessit.

jussus redire
ad Episcopatum:

60 Cum autem ad Galatiæ partes pervenissent, apud Drunorum monasterium Fratribus suis præcepit, ne cui se patefacerent: incolis enim erat ignotus. Ingressus igitur est in monasterium, ut ab itineris labore conquiesceret. Monachi vero illi famam ejus audiverant, et magno ipsius desiderio tenebantur, cupiebantque ab eo sibi benedici. Suscepit igitur eum hospitum custos Anicetus, vir religiosus; et Præfectus S. Theodori comites interrogavit, quis esset ille Pater. At illi e longinqua regione esse respondentes, veram ejus notitiam celaverunt. Cum autem ad mensam accumberent, dixit vir sanctus: Profecto, filii, comedimus ut Galatæ. Cumque paulo post idem repeteret, custos Anicetus cepit vehementer dubitare, quisnam esset, et suspicabatur, Fratres haud vere de ipso respondisse. Cum igitur a mensa consurrexissent, et beatus Theodorus humi, ut erat solitus, requiesceret; Fratres, separatim in locum abducens eos obtestabatur, ut sibi dicerent, quis et unde Pater ille esset. Tunc illi responderunt, eum esse clarum miraculis Theodorum, mansionis Siceorum Archimandritam, Anastasiopolis Præsulem. Anicetus vero, quæ audiverat, Præfecto et Fratribus eum gaudio nuntiavit. Quare cum ad officium nocturnum surrexissent, surrexit et vir sanctus: sed cum in oratorium S. Pauli Apostoli ingrederetur, obviam cum cereis exeuntes monachi atque Præfectus, ad pedes ejus prociderunt; et eum consalutantes, in proprium cœnaculum adduxerunt; et magna cum lætitia rogarunt, ut apud se diebus pluribus maneret, ut et ipse de via fessus quiesceret, et majorem sibi benedictionem impertiret. Petiit autem econtra ille ab eis, ut sibi ministerium, quamdiu ibi maneret, assignarent. Et illis recusantibus, illud sibi ipse onus imposuit, ut Fratrum cubilia mane vesperique curaret.

in Drunorum
monasterio
innotescens,

E

cum cereis
salutatur:

F

61 Ceterum cum ejus fama divulgaretur, multi, ut ab eo benedictionem acciperent, ad monasterium ventitabant, et ægrotos suos afferebant. Inter hos mulier accessit, et filium mutum adduxit, ut pro eo vir sanctus precaretur: qui os suum aperiens in eum insuflavit, et puer confestim locutus est. Mater igitur assumpto filio, læta discessit et laudans Deum. Alius puer, qui nullo modo poterat ambulare, a matre oblatus est S. Theodoro: qui pro illo Deum obsecrans, parumper ab illa discessit, et advocavit eum, dicens, Veni puer ad me in nomine Domini. Puer autem relicta matre, statim ad virum sanctum accessit: et reddidit eum matri sanum, laudanti Deum. Propinqui autem monasterii S. Stephani Præfectus venit, rogavitque Præfectum monasterii Drunorum, ut per eum sibi liceret B. Theodorum abducere, ut monasterio suo benediceret. Hoc audito, sanctissimus

sanat mu-
tum et
claudum:

A mus [Antistes] *b* Cinnæ civitatis Amiantus venit ad S. Stephani monasterium, ubi Dei servus erat, et duxit eum in civitatem suam, ut illi benediceret. Processerunt ei obviam cives cum supplicatione, læti propter ejus presentiam. Atque ita ingressus beatus Dei servus, cum eis benedixisset, et Episcopum salutasset, ad Drunorum monasterium rediit. Atque inde rursus, Præfecto et Fratribus comitantibus, discessit, ut Anastasiopolim reverteretur. Et omnes famam ejus audientes, concurrebant, ut benedictionem acciperent.

*expetitur a
variis :*

*Anastasiopo-
lim reversus
sanat para-
lyticam :*

B Quidam ad eum mulierem paralyticam jumento impositam adduxerunt : qui jussit ut illam in monasterio deponerent : biduoque post ad monasterium profectus, et in Archangeli templum ingressus, jussit, ut ad se mulier adduceretur, manusque suas ad gradus cancellum extenderet. Et diu pro ipsa precatus, accepit oleum lucernæ semper ardentis, et paralyticæ frontem unxit, et manus ac pedes ; In nomine, inquit, Domini nostri Jesu Christi, morbos omnes expellens, convalesce, et domum tuam læta revertere. Et statim sponte sua deambulavit, laudans Deum. Suscipientes igitur illam viri, a quibus ducta fuerat, et gratias agentes Deo, discesserunt.

*prohibet a
fabris cor-
nem comedi
in monasterio :*

63 Fabris quibusdam mandavit beatus vir, ut ad usum monasterii, pro frumento et fructibus conservandis, domum ex tabulis ædificarent ; vetuitque, ne carne vescerentur, antequam opus absolverent ; aut si vesci vellent, in oppidum irent : neque enim edebatur caro in monasterio, nisi in tribus Sanctorum celebritatibus, ut turbæ satisfaceret. Verum cum abesset vir sanctus, fabrorum præfectus paucis post diebus carnem comedit, et statim in febrem incidit, jacebatque semimortuus, et de vita illius nulla jam erat spes. Quod cum ex fratre, qui ex monasterio advenerat, vir sanctus accepisset : Verus profecto, inquit, est sermo Scripturæ, dicentis : Ab obedientia vitam, ab inobedientia mortem proficisci. Ille enim a mandato meo recedens, carne vesci voluit in meo monasterio : et idcirco in morbum incidit. Et eo profectus, ubi ægrotus jacebat, dixit ei : Quod verum est, frater, ne me celaveris. Ille autem aperuit id quod erat. Ecce igitur, inquit beatus vir, Deus, ut experiris, indignationem suam non affert nobis, sed ipsimet nobis eam comparamus. Crede ergo, frater, me non ex avaritia carnem tibi non subministrasse, sed ut mundum et purum atque castum locum hunc conservarem. Surge igitur in nomine Domini nostri Jesu Christi, et opus perface, et deinceps mandatis obtempera. Precante igitur sancto viro, et manus suas super ægrotum imponente, statim convaluit : et eadem die surgens, cœpit reliquum opus absolute.

*novit car-
nem illuc
illatam :*

64 Cum autem sanctus Episcopus Anastasiopolim rediisset, venit homo quidam ad monasterium, et a Præfecto impetravit, ut maneret in templo sancti Martyris Georgii : neque enim omnes in eo, sed et in templo Archangeli commorabantur : hic autem

homo habebat carnes suillas in pera. Nocte igitur illa Christi servo Martyr Georgius apparuit, atque illi rem indicavit : quamobrem dolore affectus vir beatus, diluculo nuntium misit ad Philumenum Præfectum qui eum coargueret. Cum igitur quæsisset in templo sancti Martyris Georgii carnem apud hominem illic manentem reppererunt : et omnes gratias egerunt Deo, qui res occultas servo suo patefecisset.

65 Cum vero sanctissimus civitatis *c* Germiorum Episcopus Æmilianus cuperet B. Theodorum videre, atque ab eo impetrare, ut pro se Deum precaretur ; multis precibus eum in suam civitatem adduxit, honorificeque in venerabili templo Archangeli suscepit. Eo tempore instabat celebritas Domine nostræ Dei genitricis Mariæ, quæ in Musgi oppido colitur, ad quam singulis annis cum supplicatione conveniebant duarum civitatum, Germiorum et *d* Endoxiadis, Episcopi, Æmilianus igitur Episcopus, assumpto Christi servo Theodoro, venit ad celebritatem. Cum autem in oppidum ingressi, cum supplicatione in templum Dei genitricis introirent ; mulier quædam ejusdem oppidi, nomine Irene, ab occultis spiritibus diu vexata, et idcirco multis morbis et calamitatibus obnoxia, nec causam agnoscens, tunc extra templum stetit juxta portam : et, per- *E* spectâ supplicatione et beatis Episcopis, cœpit a spiritibus vexari, rejectoque velo, et aperto capite, et turba disjecta, magnis ululatibus adversus S. Theodorum latrabat, cum ei dæmones maledicerent, quoniam ipsius præsentia turbarentur. Quod cum populus adspiceret, cœpit clamare, Domine miserere : Suspensa autem mulier a terra, manibus victis, per aera ad cancellos usque ferebatur, vociferantibus dæmonibus, quod B. Theodorus contra se Deum precaretur. Post Evangelii autem lectionem in terram delapsa, jacebat ad altaris introitum, et lingua sua pulverem lambebat. At Christi servus Theodorus ad eam conversus, et coma ejus apprehensa, increpuit spiritus qui in illa erant, dicens : In nomine Domini Jesu Christi præcipio vobis, ut ab illa exeat. Quo dicto, dæmones statim ululantes ab ea discesserunt : et mansit incolumis. Paulo post autem, marito et filiis defunctis, a sancto viro instituta est : et in cellula ædi Dei genitricis propinqua, inclusa sancte vixit. Episcopi vero et populi miraculum aspicientes, dederunt gloriam Deo, et ad loca sua cum gaudio reversi sunt. Beatus autem vir, Episcopo et civibus comitantibus, discessit, et Anastasiopolim profectus est.

D
AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

*lateral
curvatur
num :*
d

F
*puerum mor-
bunctum
predicit
victurum :*

66 Venit ad eum oppidi *e* Arauniae Archipresbyter Andreas : qui cum apud eum dies aliquot maneret, contigit, ut filius ejus Comitas in morbum gravissimum incideret. Cum igitur, desperata salute, vocem amisisset, et neminem agnosceret, parato jam sepulcro, misit mater ejus Joannem Presbyterum Anastasiopolim, qui marito nuntiaret, ut ad filii funus celeriter accederet. Tunc autem B. Theodorus, cum sacrificium peregisset, cibum capiebat, et pueri patrem secum habebat. Nuntius igitur Andree causam, quamobrem venerat, indicavit. Quæ cognita B. Theodorus non permisit ut discederet : Et ego, inquit, tecum veniam : volo enim monasterium et fratres meos invisere ; sed prius muneribus nobis a Deo datis fruamur : spero autem, Deo favente, nos puerum vivum inventuros ; nunc enim non moritur, sed adhuc vivet, et gratulabitur tibi. Et hæc locutus, præcepit etiam nuntio, ut cum ipsis cibum caperet. Cum autem surrexissent, profectus est vir beatus in oppidum, et omnes cum facibus et thure obviam illi processerunt. Et cum esset vespere, in ecclesiam ingressus est, et populo benedicens, vespertinas preces pronuntiavit : atque ita domum Andree Archipresbyteri se contulit. Videns autem

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

cumque
sanat.

- A autem puerum morientem, Christum Deum nostrum, vite mortisque Dominum, obsecravit, ut animam in ipso retineret, eumque parentibus vivum et incolumem largiretur. Et cum obsecrandi finem fecisset, aspexit puerum, et allocutus est. At ille oculos aperuit, et intendit eos; sed respondere non potuit, quoniam lingua ejus erat impedita. Rursum igitur caput inclinans Dei servus Dominum precabatur, ut integram puero sanitatem daret: et facto precandi fine, allocutus est puerum; Comita, inquit, adspice, et dic, quomodo te habes, et patri tuo responde, ne propter te dolore afficiatur. Aperiens igitur oculos iterum puer, et eos intendens, respondit ad interrogata. Tunc signans illi frontem, et manus, et pedes, dextera illum apprehendit; In nomine, inquit, Domini Jesu Christi, qui Centurionis morientem puerum suscitavit, surge et sta sanus: idem enim tibi quoque vitam nunc elargitur. Jussit autem, ut illi daretur cibus, et comedit. Vocatus autem vir sanctus a pueri parentibus ad carnem, præcepit Joanni Presbytero ut puerum item ad carnem adduceret: quem Joannes cum adduxisset, eique ministraret ex hisque erant appositæ, plus quam alii comedit. Quod omnes aspicientes magna lætitiâ, cum parentibus gloriam dederunt Deo, qui mortuis etiam, per servos suos exoratus, largitur vitam. Postridie autem puer sanus ambulabat: et vir beatus ab oppide profectus est ad monasterium.

ANNOTATA.

a S. Plato est celebris Martyr Ancyra passus: cui etiam Constantinopoli erexit templum Justinianus Imperator, collapsum restauravit Basilius Imp. Acta ejus erunt illustranda ad diem 22 Julii.

b Cina, urbs Episcopalis Galatiæ primæ, collocatur sub Metropoli Ancyra in Notitia Patriarchatus Constantinopolitani, ex codice MS. Vaticano edita in Geographia sacra Caroli a S. Paulo Episcopo Abrin- censi, pag. 10.

c Germiorum civitas Episcopalis, Galatiæ secundæ, sub Metropoli Pisinuntiorum; in prædicta Notitia scribitur Germoceloma, in altera sequenti Germia pag. 32, aliis Germa, et ad fluvium Sangarium collocatur.

d Urbs hæc Endoxiadis in utraque jam citata Notitia collocatur in Galatia secunda, et ut hinc apparet, haud procul ab urbe Germiorum.

e Araunia quinque millibus passibus a Siceone distare dicitur infra num. 135.

C

CAPUT IX.

Colloquium cum B. Antiocho eremita. Abdicatio Episcopatus.

Eo tempore suscepit hospitio divinum et sanctum virum eremitam Antiochum, qui Constantinopoli in Orientem revertebatur: venerat autem Legatus ad Mauritium Imperatorem, ut illi Synophrum oppidum, a Barbaris direptum, commendaret. Erant huic supercilia densa atque conjuncta, cana barba, et capitis coma lanæ instar candida, et ad ilia usque protensa; similiter et barba et unguis prælongi: ad centesimum annum pervenerat: sexaginta annorum spatio, nec vinum, nec oleum, nec aliud ejusmodi gustarat: triginta jam annis panem non comederat: oleribus crudis cum sale et aceto vescabatur, et aquam bibebat. Hujus fama ad Theodorum, et Theodori pariter fama ad ipsum, Deo patefaciente, pervenerat. Et justus ille quidem dicebat discipulis suis de sancto Episcopo Theodoro, se talem virum sanctum ad eum usque diem non invenisse: sibi enim vitæ ipsius instituta esse a Deo patefacta. Beatus Theodorus vicissim ita de ipso cum Fratri-

bus loquebatur, ut in tota Orientis eremo tam divinum Dei servum vidisse aut audivisse se diceret neminem. Qui autem hæc audiebant, ex fimbria vestimentorum ejus aliquid religionis gratia capiebant. Cumque mansionis Fratres ad eum venerandum accederent, eos reprehendebat, et per interpretem recensabat: Cur, inquit, cum talem stellam, et sanctum Christi Apostolum habeatis, ad me agrestem et vilem atque nullius pretii hominem venerandum acceditis? ad ipsum vere laudabilem et admirandum sanctumque virum colendum vos convertite, qui divinam in mundo vitam agit, et cupiditates in se proterit, et doctrina sua multos ad Deum convertit. Cum autem vespere advenisset, facto divino Sacrificio, accubuerunt, ut parvo et solito cibo vescerentur. Postea voluit S. Theodorus, ut erat solitus, hospiti pedes lavare: sed ille non permisit. Mutuo igitur manus lavarunt. Postridie vero mane festinabat Dei servus exire, et iter suum perficere. Quod cum B. Theodorus animadverteret, et obitum ejus propinquum esse divinitus sciret, idque apud se fieri cupe- ret, rogabat eum, ut itineris labore fessus conquiesceret. Ille contra obsecrabat, ut se dimitteret: Instat, inquit, mihi e corpore migratio, et ideo festino, ut in cellula mea naturæ concedam. Egredus igitur B. Theodorus, comitatus est eum Anastasiopolim usque: et afflictiones ac solitudines, quas in Episcopatu sustineret, patefecit, quibus instituta vitæ ratio, et monasteriorum suorum cura interruptum peretur; rogans enim, ut quod sibi agendum esset, consuleret, et utrum relicta Episcopatus dignitate, monastico tantum ordini deberet incumbere. Ille vero id quam celerrime faciendum censuit, ne apud Deum damnandus esse videretur. Sanctus autem Theodorus suum illi jumentum, Fratremque dedit, qui illum quousque vellet comitaretur. Mutuo se igitur salutantes et complectentes, discesserunt. Et sanctus Theodorus in Episcopium reversus, dixit eum celerius e vita migraturum, quam ut ad locum suum posset pervenire: quod et factum est: paucis enim post diebus nuntiatum est, eum in via mortuum esse a.

68 Quoniam igitur plurima B. Theodori miracula, posteaquam Episcopatum recusavit, visa fuerunt, hæc ego commemorans, omittam ea quæ in ipsa civitate gessit Episcopali, quia sunt omnibus nota; illa dumtaxat attingens, quæ aliqua ex parte causas et afflictiones indicant, quamobrem recusavit Episcopatum. Cum enim necessario cogeretur involvi variis Episcopatus negotiis et solitudinibus, magnis molestiis et angustiis afficiebatur: nolebat enim terrenis curis a rerum cœlestium distrahi contemplatione. Nam, ut inquit Dominus, nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, et alterum diligit: aut uni adhaerebit, et alterum contemnet. Cum igitur necesse esset prædia ad Ecclesiam pertinentia per procuratores administrare, et ipsi procuratores injuriis agricolas afficerent, non poterat vir pius non vehementer angere et cruciari. Nam cum id munus civi eidam, nomine Theodosio, dedisset, et ab eo agricolæ injuria essent affecti, ad Christi servum lugentes confugerunt: qui eos commiseratus (neque enim sanctus et pius ipius animus poterat sine dolore quemquam afflictum et calamitosum aspicere) Theodosium accersendum curavit, monuitque ut ab agricolarum injuria desisteret. Ille vero, inventa occasione, ab injuria non destitit. Quare cum eos quodam in loco, qui Euchraes dicitur, pergeret lacerare; uno omnes animo congregati, et gladiis ac fundis instructi, contra ipsum constituerunt, eadem illi comminantes, nisi recederet. Qui eos ad pugnam paratos intuitus, et veritus ne ab ipsis superaretur, discessit, et Anastasiopolim se contulit,

D
ab hoc ut
Sanctus
habetur:

præsit ejus
mortem:

E

ejus consilio
Episcopatum
cogitat re-
linquere,

a

ob molestias
et solitudi-
nes:

F

Mat. 6, 24

ob rixas
inter procu-
ratorem
et agricolas:

Invisitur
a Sancto,
eremita
Antiocho,

A tulit, ut majore munitus auxilio adversus illos rediret. Id cum audisset vir sanctus, totum illum diem cum lacrymis gemitibusque traduxit, considerans, si impetus ille ad exitum perveniret, et carcer aliqua fieret, id sibi tamquam auctori, crimini datum iri, seque animarum periclitantium reum fore. Humi igitur prostratus et Deum adorans, enixe rogabat, ut illius furoris motum compesceret, antequam ad finem perduceretur. Et acersito Theodosio præcepit, ne ad ea loca se amplius conferret, ne mali quippiam accideret. Tunc ille, dicens sancti viri hortatu impetum illum agricolarum adversum se fuisse factum, multa in eum convitia coniecit, et nefariæ contumeliæ vim addens, sedem, in qua sedebat, pede commovit : ex quo beatus vir coram omnibus supinus concidit. Cum autem surrexisset, mitiori voce juravit, se apud eos Episcopum non moriturum, sed ad monasterium suum rediturum. Quibus verbis Theodosius minime placatus, binas se illi auri libras expensas laturum dixit, propterea quod a prædiorum procuratore ante diem constitutam repelleretur. Uxor autem marito adversabatur : Nihil, inquit, sit tibi controversiæ cum sancto Episcopo, ne pro benedictione, quam ab illo accepimus, in maledictionem incidamus. Sed ille uxorem non audiens, rursum in Episcopium accessit, ut cum sancto viro altercaretur, in iudicioque contenderet. Verum dum ostiarius adventum ejus sancto Episcopo nuntiaret, repente magnus eum timor invasit, et apparuit ei juvenis aspectu terribilis et splendide indutus, qui cum indignatione minatus est illi : Vir, inquit, pessime, sic magno Episcopo adversaris, nec desinis ei molestiam et dolorem afferre? Ecce, prædico tibi, nisi desistis, magna super te ira deveniet, et misere vitam finies. Ethæc locutus, discessit : Theodosius vero, cum diu fuisset exanimis, se tandem colligens, et a viro sancto vocatus, introivit : ac proci-dit ad pedes ejus, cum lacrymis supplicans, ut injurias, quibus a se esset affectus, sibi condonaret, non amplius auri libras pœnæ nomine repetituro.

Veneno petitus a Deipara sanatur,

b

C immaculatæ matri ejus Virgini Mariæ : et causam quidem morbi significavit, auctores autem reticuit, et pro illis Deum precatus est. Præterea in distribuendis eleemosynis, et in monasteriorum frequentatione et cura, quam de Fratribus quos lucratus fuerat, habebat, incusabatur quasi ecclesiam negligeret : cum tamen ex trecentis sexaginta quinque aureis nummis, mensæ suæ adscriptis, quadraginta tantum singulis annis consumeret, reliquos omnes ecclesiæ largiretur. Ad hæc a psalmorum cantu et precatione negotiis distrahebatur. Quibus rebus afflictus, et videns cives quidem nihil inde proficere, sed in vitæ flagitiosæ miseria permanere, eos autem, qui in monasteriis degebant, absentia sua negligentiae desidiique vacare, et de migratione e monasteriis cogitare, de quibus sibi in die iudicii ratio reddenda esset ; gloriosi Christi Martyris Georgii opem imploravit, ut se proprium in locum restitueret : et multis precibus Deum oravit, ne sibi crimini verteret, quod Episcopatum recusaret. Cum igitur eam veniam se a Deo impetrasse certa sciret, Clero et civibus convocatis, hanc habuit orationem : Vos me, Fratres, invitum, ut scitis, et abstractum, hoc ju-

gum subire coegistis. Et quamvis me, ut ad illud ferendum minime aptum, excusarem, vos tamen audire me nolulistis, sed vestræ cupiditati malulistis indulgere. Undecimus igitur jam annus est, ex quo ego vos affligo, et affligor a vobis. Quamobrem obsecro vos, ut Pastorem vobis paretis, qui et vobis placere, et res vestras curare possit. Ego enim posthac Episcopus vester non ero : sed, ut abjectus monachus, ad mansionem revertar meam, ubi in omni iacta vita Deo servire constitui. Hæc locutus, et assumpto monasterii sui Archidiacono Joanne, ad Ancyranorum metropolim se contulit. Nocte vero illa civis quidam in quiete vidit splendidam stellam e summa ecclesia radiis suis totam civitatem illustrantem tam longe illinc discessisse, ut vix perspicere posset. Quo quidem viso beati viri discessum significatum esse, non est dubium.

70 Cum igitur ad Metropolitanum Ancyranorum Archiepiscopum Paulum pervenisset, rogabat ut sibi successor daretur : at ille tam bono viro dari non posse respondebat. Cumque magna inter eos contentio esset exorta, convenit inter illos, ut ea res ad beatissimum Constantinopolis Patriarcham et Cyriacum rejiceretur, et quod ille constitueret, ratum foret. Beatus igitur Theodorus piæ memoriæ Imperatori Mauritio, et beatissimo Patriarchæ Cyriaco supplicavit, ut decernerent, sibi dandum esse successorem : Metropolita vero recusationi ejus rationes suas opponebat. Sed beatissimus Cyriacus Patriarcha, ita etiam jubente Imperatore, Metropolitanus respondit, ut Beati Theodori preces admitteret, et insignia ei propter vitæ sanctitatem et innocentiam relinqueret Episcopatus. Mandato igitur parens Metropolitanus ab Episcopatus onere B. Theodorum liberavit, et Episcopatus reliquit insignia. Consuluit autem illi, ne longius discederet, priusquam in ejus locum alterum constitueret. Egressus igitur ex Ancyranorum metropoli, in Heliopolis regionem se contulit, prope oppidum Pidri, in oratorium Archangeli, quod est in Ambrena, et se ipsum abscondebatur. Quodam die, cum in hoc Archangeli oratorio sacra mysteria celebraret, facta est facies ejus hilaris et læta, et magna gloria gratiaque splendens : et unus e Fratribus, nomine Julianus Presbyter, vir admodum pius, cum faciem ejus tam hilarem et lætam aspexisset, prostratus ante eum : Unum, inquit, oro, Pater, ut respondeas mihi. Cumque S. Theodorus ei benedixisset, et præcepisset ut surgeret et exponeret id quod vellet ; tunc ille : Dum sacrificas, inquit, Pater aliquando nulla fit in vultu tuo commutatio ; sæpius autem vultum videamus tuum magno splendore gratiaque fulgentem : quamobrem nos item hilaritate perfundimur et gaudemus, quemadmodum et hodie contigit. Obsecro te per Dominum, ut mihi hujus rei causam exponas. Tum Christi servus se excusare et narrationem subterfugere : ille contra supplex et obtestans instare. Tandem beatus vir : Promitte, inquit, mihi, te nemini, quod dicam, patefacturum, et causam explicabo. Cum igitur jurejurando se obstrinxisset, quod dum ipse viveret, nemini rem patefaceret. Quando, inquit beatus vir, me sacrificantem latiore cernis, scito me visionem videre. Video enim tamquam verum et splendidissimum velum, super sancta munera descendens inter sacrificandum : et quoties hoc cerno, læto et exulto : neque enim semper id video, et ideo haud semper vultus est hilaris. Cum autem ad horam non aspicio, rem protraho, expectans dum videam id, quod et hodie mihi demonstratum est. Hæc cum audisset Presbyter Julianus, non prius patefecit, quam vir sanctus e vita decessit.

71 Porro cum beatus vir accepisset, Episcopum esse Anastasiopoli, gaudens et laudans Deum, ad

D
AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.
coram Cle-
ro et populo
renuntiat
Episcopatu

et absolvitur :

c

E

*celebrans
Missam
apparet
facie illu-
strata :
F*

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP
reversus
in monaste-
rium, Pres-
byterum di-
stortum

A monasterium rediit, et Dei gratia multa fecit miracula in ægrotos, qui accedebant. Presbyter quidam, nomine Paulus, jumento ad eum vectus est e Lycaonia monasterio : erat enim sinistrum ejus latus in dexteram viscerum partem contractum ; dextera autem ipsius coxa jandiu luxata, et caput ejus in partem levam ad pedem appropinquabat : quomobrem nec stare, nec in lectulo extendi poterat : sic enim erat distortus, ut miserabile spectaculum exhiberet. Hic multis lavacris et medicinis adhibitis, nihil profecerat. Cum igitur B. Theodori mandato tribus diebus in monasterio mansisset, et miseriam suam exposuisset, hæc ab eo audivit : Si vis convalescere, in patriam redi, et adversario tuo reconciliare, et ante hiemem ad me revertere, et dabit tibi Deus sanitatem. Neganti autem sibi cum illo esse inimicitias : Vide, inquit vir sanctus, ne mentiaris : inimicitias enim exeres cum Praefecto tuo. Quo ille audito, cupit B. Theodorum lacrymans obsecrare, ut pro se Deum precaretur, ut dolore mitigato, posset expeditius incedere. Jussit igitur illum exui : et corpori ejus manus imponens, infirma ipsius membra palpavit ; et pro illo precibus fuis, totum ejus corpus medicamento perunxit : statimque dolore liberatus est, sed adhuc distortus mansit. Jumento igitur impositum in patriam reduxerunt, et cum Praefecto suo in gratiam rediit : post autem ad monasterium reversus est, quo quidem tempore B. Theodorus in angustissima templi sanctæ Dei genitricis cellula quieti silentioque vacabat ; et fuis pro eo precibus, a morbi vinculo dissolvit, atque præcepit, ut prope se deambulet, et precationem quotidie perciperet : dedit etiam baculum, quo se sustentaret : et illo accepto, melius se habebat. Ad correctionem autem ipsius longius baculum tradidit ; et post Paschæ celebritatem aliud illi baculum dedit ; Hoc, inquit, manu tua apprehende, et eo unde venisti, revertere : brevi enim perfectam sanitatem assequeris : cum autem baculum istud ceciderit, manu tua, ne sustuleris illud amplius. Accepta igitur viri sancti benedictione, Presbyter Paulus domum reversus est : et cum die quodam iter faceret, baculum e manu ejus elapsus est. Qui S. Theodori sermonem recordatus, illud non sustulit, et plane convaleuit, atque miraculum omnibus patefecit. Hic autem Paulus, sancti viri studio, Constantinopoli Presbyter est constitutus : et deinde unius civitatis Isaurie factus Episcopus.

precibus
sanat.

C

ANNOTATA.

a Forsan hic eremita Antiochus colitur 24 Decembris in Menais, ubi dicitur contempsisse mundum, et suaviter tempore vitæ peracto in pace quiescere.

b Κόλλος magnus, κόκκος granum est ; et forte hic intelliguntur grana mali Punici.

c Cyriacus creatus est Patriarcha CP. secundum Chronicon Alexandrinum anno Imperii Mauricii 12. Indict. 12 ergo anno Christi 593 aut sequente, mortuus anno 606 Sabbato 29 Octobris, sepultus die Dominica 30 Octob. quo die inscriptus est nonnullis Fastis Græcorum. In Menais excusis refertur 27 Octobris.

CAPUT X.

Accessus ad Mauritium Imperatorem. Varia Constantinopoli facta.

Eo tempore pius Imperator Mauritius, et B. Patriarcha Cyriacus, et Principes, litteris suis sanctum Christi servum Constantinopolim accersierunt, ut eis benediceret. Quomobrem cum eo se contulisset, et beatissimum Patriarcham Cyriacum, et Imperatorem atque Senatam consalutasset eisque benedi-

xisset, apud eos commoratus est. Magno autem eum studio et honore Imperator et Augusta et omnes familiares complexi sunt ; et monasteriis ejus immunitates tribuæ, illudque concessum, ut nulli alii Episcopatu subjecta essent : sed sanctissimæ tantum et magnæ ecclesiæ Apostolicæ regiæ ipsius civitatis, ita providente Deo, et sancto Martyre Georgio opitulante, propter benevolentiam in eos, qui in illis degebant et sacrificabant. Parvo autem illo tempore, quo mansit in civitate, magna per illum Deus fecit miracula.

73 Mulier enim, quæ apud illud habitabat, cum filium quadriennem cæcum haberet, in ulnis eum suis ad virum sanctum gestavit, et multis lacrymis ante illum prostrata, puerum ad pedes ejus deposuit, supplicans, ut lumen oculorum illi largiretur. Vir beatus, cum pueri oculos obsignasset, ei que benedixisset, aquam benedictam matri dedit, præcipiens ut aqua illa quotidie mane filii oculos lavaret. Quod cum ter egisset mater, quarto die filium sanum ad sanctum virum adduxit, laudans Deum. Eadem femina, cum septem menses paralytica jacuisset, qua hora viri sancti benedictionem accepit, statim convaleuit.

illuminat
cæcum, sanat
paralyticam :

74 Puella quædam, Principis cujusdam ancilla, annis jam octo et viginti dæmonium occultum habebat : quomobrem assidue jacebat ægrota, et morbi causam ignorabat. Audita igitur beati viri fama, dominus ejus duxit ad eum puellam, rogans ut pro ipsa Deum obsecraret, ut ei vel mortem vel sanitatem elargiretur. Tum Christi servus extensa manu caput ejus apprehendit, et precatus est Deum ut sibi morbum ejus patefaceret, et eam liberaret. Statimque dæmonium eam perturbare cœpit et vexare. Atque ita clamabat : Etiam in me, o ferrivore, vim tibi a Deo datam exeres ? Abstine a me, quæso, dæmonum insectator. Beatus autem Theodorus præcepit ei, ut taceret. Et cum esset dies hebdomadis quarta, dimisit eam : et mandavit ejus domino, ut quarta item proxime sequentis hebdomadis die eam ad se reduceret. Quæ cum ad diem constitutam revertisset, et virum sanctum aspiceret, rursus dæmonium in ea turbatum clamare cœpit, et virum sanctum detestari : O vis ! inquit, quæ nunc adversum nos a spurio et e scorto genito proficiscitur. Vigessimus octavus jam annus est, ex quo mulierem istam obsideo, et Sanctorum nemo patefecit me : hic autem meretricis filius advenit, ut me patefaceret, ac cruciatui supplicioque traderet. Execrabilis dies, in qua genitus es, et in qua te huc contulisti. At Dei servus Theodorus ipsum signo Crucis increpuit, et dixit : Quamvis meretricis filius sis, ut ais ; tamen ad gloriam Domini nostri Jesu Christi filii Dei, præcipio tibi in nomine ejus, ut recedas ab hac muliere, nec amplius in illam ingrediaris. Dæmon autem magna voce dixit : Jussa tua equidem faciam, et egrediar : attamen hæc tertio ab hinc die morietur. Tu, inquit beatus vir, exi, et Domini voluntas fiat : neque enim licet homini Christiano vobis credere, cum verba vestra sint improba et falsa. Laceratam igitur mulierem dæmon ante sancti viri pedes projecit, et magna voce edita, discessit : illa vero cum se collegisset, Ego, inquit, sanctis precibus tuis, Pater, assecuta sum sanitatem : vidi enim improbum ex ore meo, tamquam serpentem egredi. Dimisit igitur illam vir sanctus cum benedictione, jussitque ut diebus septem apud ecclesiam maneret. Quod autem dæmon de morte illius prædixerat, falsum fuit : nam mulieris dominus simul cum illa paucis post diebus ad virum sanctum rediens, magna cum lætitia gratias egit Deo, qui talem servus suis in spiritus immundos dedisset potestatem.

E
patefacit
puellam
esse obsessam :

eamque
liberat :

F

Invisit
Mauritium
Imperat. et
Cyriacum
Patriarcham CP.

75 Alia mulier nobilis paralytica, ab ancillis suis ad

sanat iterum paralyticam :
A ad virum sanctum gestata, multis cum lacrymis lamare cœpit : Miserere, inquit, mei : serve Dei altissimi : Deum, qui tibi sanitatum gratiam largitus est, deprecare pro me, ut incolumis discedam. Jussit vir sanctus eam humi deponi, et manu sinistra caput ejus apprehendens, dexteram ad Orientem extendit, et obsecravit ad hunc modum : Deus sanitatum elargitor, et ægrotantium medice, qui paralyticum curasti, medere et huic ancillæ tuæ, et ab ea paralytissim expelle, ut sana discedat ad gloriam et laudem sancti nominis tui. Et signans illam excitavit, oleoque induxit : statimque cœpit deambulare, Deum laudans : et divinorum Christi mysteriorum participes effecta, discessit incolumis, atque omnibus miraculum nuntiavit.

dæmonem latentem patefacit et pellit :

B 76 Quidam cauponis filius, nomine Petrus, a dæmone invasus, corde conficiebatur, nec se a dæmone vexari cognoscebat. Pater ejus duxit eum ad virum sanctum, ut pro illo Deum precaretur, quo cordis ipsius dolor desineret, et a morbo continuo liberaretur. Sed vir sanctus, cognita morbi causa, duxit eum in cellulam suam, et lateri ejus inharens, Crucis signo faciem ipsius obsignavit, percussitque illum juxta cor : Ne celes te, inquit, immunde spiritus : manifesta enim sunt opera tua. Dominus Jesus Christus scrutator cordium imperat tibi ut ab eo exeas. Confestim commotus dæmon, clamare cœpit : Exeo, ferrivore ; nec adversor tibi : neque enim minas tuas perferre possum : nequeo ignem ex ore tuo egredientem meque exurentem pati. Hæc et his plura locutus, ad viri sancti pedes Petro projecto, magna voce ululans discessit. Puer autem in se rediens, et ante illum prostratus : Piis, inquit, precibus tuis, Pater, a dæmone liberatus sum : vidi enim illum, feminæ nigræ speciem gerentem, a me sejungi, et per fenestram abs te ululantem excludi. Beatus autem Theodorus, jussit, ut diem apud se maneret : et postridie sanum patri reddidit.

liberat a dæmonio Nautam,

77 Nauta quidam a dæmone vexatus, doloribus et membrorum tremoribus, et multis calamitatibus cruciabatur, et in egestatem inciderat. Accessit ad virum sanctum, et lacrymans supplicavit, ut a tot miseriis per ejus preces liberaretur. Cum igitur pro illo Deum obsecrasset, oleo benedixit, et dedit illi, ut eo se ungeret, et dimisit eum. Qui paucis post diebus ad virum sanctum rediit, seque convalescere, et prospere agere nuntiavit ; atque animi grati ac memoris causa, navigii velum obtulit ; et multis tandem precibus vix impetravit, ut illud acciperet.

alium sanat ope S. Georgii,
C 78 Luctator quidam, ab inhumido spiritu vexatus, et capite et membris omnibus dolebat. Hic ad virum sanctum accessit, supplicans, ut pro se Deum precaretur. Quod ille cum fecisset, vinoque et oleo benedixisset, dedit ei : Abi, inquit, fili, domum tuam : et cum te vesperi cubitum conferes, unge te his : et quod in quiete videris, mihi nuntia. Abiit, et fecit id quod vir sanctus præceperat. Postridie autem ad eum rediit, dicens : Vidi, Domine mi sanctissime, secundum quietem, juvenem quemdam abs te profectum ad me, qui capitis mei comam apprehendit, et ad se traxit : et statim dolor omnis ab articulis et ossibus et membris meis discessit, et tamquam ventus quidam violentus per capillos capitis mei egressus est. His auditis, Dei servus benedixit ei : Ecce, inquit, nunc Dei gratia sanus effectus es. Juvenis autem, quem in somnis adspexisti, gloriosus est Christi Martyr Georgius. Et dimisit eum, gratias agentem Deo.

mortuum internum cognoscit,

79 Clarus quidam vir, nomine Mennas, occulto et gravi quodam morbo ex diabolica vexatione laborabat. Hic ad virum sanctum accessit : sed ei morbum suum erubuit aperire. Quodam igitur die vir sanctus, cum ad se Mennas de more venisset, eum

remotis arbitris in cellulam suam vocavit, et humaniter sic est allocutus : Sæpe te huc fili, contulisti, ut mihi arcanum aliquid nuntiares, et pudore deteritus es. Cur id tibi contigit, fili ? cur non aperte significas id quod celas ? Tunc ille procidens ad pedes ejus, omnia patefecit, orans ut pro se Deum precaretur, et morbum a se depelleret, dignareturque domum suam venire, eique benedicere atque omnibus habitantibus in ea. Sed id facturum promissit vir sanctus : et biduo post domum ejus se contulit, et a viro pio benigne susceptus est. Nocte autem illa idem ei contigerat quod solebat, et afflictus vehementer fuerat. Tum vir beatus precibus incubuit, et Deum obsecravit, ut hominem ab illa miseria liberaret. Eadem igitur nocte, absolutis psalmorum precibus, unus ex discipulis ejus, nomine Julianus, in somnis vidit virum beatum stantem ad maris littus ; Mennamque ad ipsum accedentem, et in ulnis gestantem suis monstrum quoddam triceps, immane vociferans : quod eum vir sanctus apprehendisset, projecit illud in mare. Postridie igitur, cum, post sacrificium accubissent, ut pranderent, Christi servus Theodorus ad Mennam dixit : Confide, fili, et Deum lauda : Dei enim bonitate confisus spero calamitatem tuam abs te discessisse, nec ea te amplius afflictum iri. Et cum hæc dixisset, somni sui discipulus recordatus, illud explicavit. Cum igitur vir sanctus Mennæ, et fidelissimæ ejus uxori, et omnibus ipsius domesticis benedixisset, discessit : Mennas autem nunquam amplius ab eo morbo vexatus est. Jam uxor ejus, femina gravissima Christique amantissima Theodora, oravit sanctum virum, ut sciret, utrum ipsa, an maritus ejus ex hac vita prior esset discessurus. Vix igitur tandem exoratus, Deum precatus est, ut id sibi patefaceret : responditque, maritum ejus prius e vita discessurum. At illa multis cum lacrymis eum quotidie rogabat, ut Deum precaretur, quo se ex hac vita celerius evocaret. Ejus flagitationibus victus beatus vir, Deum obsecravit, ut id ei, quod optabat, concederet. Et divinitus monitus, dixit illi : Delit tibi Deus, quod flagitasti : res igitur tuas constitue, nam paucis post diebus morieris. Hæc responsio mulier leta discessit, et rebus suis constitutis, quadragesimo post die mortua est.

80 Eutychius, beati Theodori ostiarius, cum in via dormiret, sic a dæmone vulneratus est, ut manus ipsius cum toto brachio obstupuerit : quonobrem eam tumidam et obligatam, atque collo suspensam gestabat. Hic de more venit ad S. Theodorum, ut benedictionem acciperet : et interrogatus ab eo, cur ei doleret manus ; Dormiebam, inquit, Domine, quodam in loco, et cum somno solutus essem, mihi manus obstupuit, tumoremque contraxit. Cum igitur beatus vir manum ejus nudatam, precibus adhibitis, contrectaret : demonium coepit per ipsius manum decurrere. Tunc vir sanctus humerum signavit, ne sursum curreret et interimeret eum. Coepit igitur manus ejus a dæmone huc illuc volvi ac distorqueri, adeo ut eam non posset ostiarius regere et sustinere : verum sancto viro tangente, et spiritu inmundum increpante, statim cessavit. Et accepto ostiarii oleo, cui vir sanctus benedixerat, manum unxit, triduoque convaleuit.

81 Servus quidam male a demonio vexabatur. Hunc ejus domina ad virum beatum duxit : et statim spiritus commotus eum lacerabat, nec volebat exire. Quem cum vir sanctus increpasset, vetuit ei, ne e graduum termino discederet, ut eo modo torqueretur : Benedictus, inquit, Deus, non discedet hic homo, ab ipso procreatus, e domo hæc prius, quam te ab illo exieris. Hæc cum dixisset vir sanctus, in cellulam ingressus est suam, et præfinitum a regula

D
 AUCTORE
 GEORGIO
 DISCIP.

et sanat :

E

*mulieri impetrat ut ante vi-
 rum moria-
 tur :*

*dæmonem manni insi-
 dentem
 pellit :*

*diabolum
 in corpore
 obsessu ligat :*

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

et præscri-
bit discessum :

3 energume-
nos liberat,

quantum
sistit im-
mobilem ;

interim
conjugio
sterili prolam
impetrat,

et postea
dæmonem
pellit :

A Psalmorum numerum pronuntiavit. Verum cum multis jam horis servus ille vexatus maneret illic, et spiritus ibi religatus cruciaretur, miserabili voce clamare cepit ad hunc modum : Exeo serve Dei : neque enim supplicium hoc ferre possum. Veni, solve me, et egrediar : noli me diutius torquere. Egressus autem vir sanctus e cellula sua, dixit ei : Nolo, immunde, ut nunc ex eas. Dæmon vero clamabat : Hen me miserum, oro te, ut me solvas : satis supplicii pertuli. Quando permittis, ut egrediar ? Volo, inquit vir sanctus, ut media noctis hora discedas. Nunc vero solutus es a præscripto termino : quamobrem huic homini per te jam liceat mentis esse compoti. Projecit igitur eum ad pedes ejus : media vero nocte, cum vir sanctus ad preces nocturnas exolvendas surrexisset, resiliens homo, qui vexabatur, cepit pati ; et dæmonium, quod in illo erat, clamabat : Venit hora. Exi, ferrivore, permittere mihi, ut recedam. Egressus igitur una post hora Dei servus, increpuit ipsum in nomine Domini Jesu Christi, atque imperavit ut discederet. Et statim, projecto ad pedes ejus homine, quem vexarat, exivit, et servus ille relictus est sanus : quem domina ejus cum suscepisset, magno cum gaudio domum suam se contulit, laudans Deum.

B 82 Mulier quædam serva, quæ dæmonium occultum habebat, beatum adiit Theodorum, ut ab eo benedictionem acciperet. Qui cum acerbe adversus eam, ut adversos dæmone vexatam, aspiciens, Deum pro illa rogasset ; dæmon commotus statim exiit, et mulier effecta est sana. Quodam die tres ad eum accesserunt, qui in ejus cellula gravissime vexabantur, cum a Patriarcha Cyriaco eadem hora accersitus est. Quamobrem beatus vir ire festinans, duobus præcepit, ut liberi essent, et statim humi ad ejus pedes, ut mortui, prostrati sunt. Tertium permisit pati : dæmon enim in illo existens, durus erat, et facile expelli non poterat. Quare vir sanctus fremens : Quoniam, inquit, sanctissimus Patriarcha noster accersivit me, et in præsentia non possum id agere, quod ad te pertinet, sta hoc in loco, et torquere ; neque hinc discede, donec rediero. Et hoc dicto, ad sanctissimum Patriarcham se contulit.

83 Sergius autem, pius sanctissimæ ecclesiæ magnæ Diaconus et sanctissimi Patriarchæ familiaris, sororem habebat, quæ cum triennium cum marito vixisset, nunquam concipere poterat. Utrumque conjugem Sergius in vestibulo collocavit ; et cum sanctus Christi servus Theodorus a Patriarcha discederet, Joannem Hypodiaconum ejus comitem rogavit, ut illac sanctum virum perduceret. Quod cum esset factum, Sergius Diaconus eos ad virum sanctum adduxit, et simul cum illis ad viri pedes prociidit, supplicans, ut eis liberos concederet. Quibus Sanctus : Non ad me, inquit, filii, sed ad Deum accedite. Verum, cum illi non desisterent obsecrare, utriusque zonas accepit, atque inter illas utrimque collocatas, gembus flexis, Deum precatus est : post autem zonas illis restituit, ut se cingerent. Et Dei gratia factum est, ut post novem menses mulier filium pepererit. Cum autem discessisset, Joannem præmisit, ut videret an vexatus ille extra præscriptos terminos esset egressus. Invenit igitur eum in loco præfinito, et a terra suspensum. Sic autem clamabat dæmon : Opportune adversum me, serve Dei, venisti, majorem contra me gratiam assecutus : ferre te amplius non possum, quoniam exuris me. Exeo, per Altissimum ; tantum parce mihi. At Dei servus, pectus ejus percutens : Sæpe, inquit, mihi promisisti, et mentitus es : non parcam tibi. Tunc dæmon jurejurando promisit, se nocte illa, cum in sanctissima magna ecclesia precandi signum daretur,

discessurum. Cum igitur illi supplicium esset remissum, ad horam præfinitam discessit.

84 Et post aliquot dies, Theodori, Diaconi sanctissimæ Dei genitricis, serva quædam, nomine Theodora, repente a spiritu muto capta est. Cum autem dominus ejus per Joannem Dei servo rem indicasset, jussit ut eam ad se adducerent. Quæ cum vexaretur atque concideret, sublatam conservi ejus ad viri sancti pedes gestarunt : et sex dierum spatio liberata est, atque discessit incolamis. Alia puella annorum octo, Deo dicata in magnæ ecclesiæ monasterio, triennio muta permansit. Magistra igitur ipsius duxit illam ad servum Dei, acerbe clamans, et cum lacrymis supplicans ut ei sanitatem impetraret. Cum igitur pro illa Deum obsecrasset, præcepit, ut quotidie mane et vespere ad se veniret. Quod illa cum faceret, et ipse pro ea precaretur, quo die curanda erat, jussit, ut os aperiret : et apprehensa lingua ejus, signo Crucis obsignavit, et ter insufflavit, præcipiens ei, ut deglutiret. Deique gratia statim locuta est, magna inquires voce : Deglutivi, Domine. Quare turba, quæ adstabat, et rem videbat, diu clamavit, Domine miserere. Atque ita puella cum ejus magistra dimissa est incolamis.

85 Alia porro mulier, quæ decem annos sanguinis fluxu laboraverat, magno cum desiderio accessit, ut ab ipso benedictionem acciperet : allatoque unguenti alabastro, cum multam turbam vidisset circa ipsum, clam accessit, ut unguento pedes ejus inungeret. Quo animadverso, Dei servus pedes ad se contraxit, et clamans, dixit ad eam : Desine mulier : quid facere conaris ? Molesta mihi res est, quum moliris. Territa mulier unguentum illi tradidit, rogans ut pro se Deum precaretur. Tunc vir sanctus ita precatus est : Dominus Jesus Christus, qui rerum occultarum cognitor est, precibus S. Georgii Martyris exoratus, secundum fidem tuam id tibi, quod petis, elargiatur. Statimque gratia Dei, sanguinis ejus fluxus stetit : quo miraculo animadverso mulier, Deum laudans, cepit rem omnibus indicare. Contigit, ut unus ex filiis Mauriti Imperatoris lepræ morbo laboraret : cui cum medici nullam possent opem afferre, Imperator virum sanctum accersendum curavit. Qui in palatium ubi puer jacebat ingressus, et pro illo preces ad Deum fundens, aquam bene dedit : cumque illum aspersisset, reliquum aquæ dedit, ut rursus conspergeretur : et sancti viri precibus puer sanus effectus est. Imperatoris autem et Augustæ precibus adductus, inter ipsos consistens, Deum pro illis obsecravit : et cum benedixisset eis, discessit in patriam, ad monasteriumque pervenit.

86 Quidam paterfamilias ex oppido Alectoria, ferum bovem habuit, qui jugum detrectabat. Duxit igitur illum ad monasterium, et rogavit beatum virum, ut signo Crucis bovem obsignaret, quo feritatem deponeret. Et cum vir sanctus ad eum venisset, bos huc illuc caput movens anhelabat : cujus ille cornua comprehendens, precatus est Deum, ut bos feritate deposita mansuesceret : et signans eum, dixit : Præcipio tibi in Christi nomine, ut ab ira desistas tua, et subeas jugum in mansuetudine, quam tibi Deus tribuit, et domino tuo pareas. Cum hæc dixisset vir sanctus, bos statim iram feritatemque deposuit : et cum inde esset abductus, collum jugo facile subiecit. Mulier item quædam mulam habebat, quæ nec frænum nec sellam admittebat, sed se pedibus sublati erigens, mansue fieri nullo modo poterat. Hanc mulier duxit ad monasterium : cui vir sanctus, signo Crucis adhibito, dixit : Benedictus Deus, ne posthac amplius fera perversa que sis : sed fræno suscepto, heram tuam insidentem admitte cum omni mansuetudine : ad

curat ob-
sessam,

mutam,

E
laborantem
profluio
sanguinis,

leprosum
filium Im-
peratoris.

F

Bovem ferum
mansuetum
reddat :

item mu-
lam et alia
animalia.

hoc

A hoc enim ministerium te Deus creavit. Et statim illi mulier insedit: neque enim parere amplius recusavit. Idem et in equis, et in aliis animalibus effectum est.

CAPUT XI.

Reliquiæ S. Georgii acceptæ. Itinera ad vicinas urbes: varia miracula.

Cupiebat vir beatus aliquid ex gloriosi Martyris Georgii reliquiis habere, et rogabat eam, ut se voti compotem faceret. Pius autem Æmilianus, Germiorum Episcopus, sancti capitis ejus particulam, manusque digitum, et dentem unum, aliamque particulam ejus corporis habebat. Huic Martyr apparuit, jussitque, ut eas servo suo Theodoro in templum, quod sibi exædificarat transferendas traderet. Misit igitur Episcopus nuntium ad beatum virum, qui eum nomine suo hortaretur, ut se ad precandum in templum sancti Archangeli conferret: cupere enim se illum salutare, optatoque illi sancti Martyris reliquias dare. Hac letus pollicitatione ex monasterio exiit, et in Germiorum civitatem ingressus, in Archangeli templo precabatur. Amanter suscepit enim sanctus Episcopus Æmilianus, et in monasterium sanctæ Dei genitricis, quod vocatur Aligetes, perduxit.

88 Eo tempore magna erat in a Pesinuntium metropoli siccitas, et fruges ac fructus omnes exaruerant. Quamobrem cum incolæ intellexissent, Christi servum Theodorum apud Æmilianum Episcopum divertisse, celeriter ad eum omnes cum Clericis in sanctæ Dei genitricis templum convenerunt: permittenteque Episcopo Æmiliano, in civitatem suam eum adduxerunt, ut facta supplicatione, per ejus preces e cælo pluviam impetrarent. Procul ab hac civitate sex passuum millibus erat hortus, quem magna locustarum occuparat multitudo, et totum prope devastarat. Hujus horti dominus cum B. Theodorum adesse intellexisset, processit illi obviam, et ad pedes ejus prostratus, calamitatem in hortum suum a locustis illatam indicavit. Cum vir sanctus: Abi, inquit, fili, et affer aquam in vase. Currenit ille, et e propinquo flumine aquam attulit. Quam Dei servus, cum benedixisset, dedit ei, dicens: Hac aqua quatuor horti tui angulos consperge, et dabit tibi Dominus id quod exoptas. Ad hortum reversus homo, studiose fecit quæ vir sanctus praeceperat: cumque ad locum, quem primum adperserat, revertisset, ne unam quidem locustam reperit. Paulo post item invisens, omnes plane locustas deletas invenit: C

quamobrem cum manus suas oleribus implesset, currens ad B. Theodorum miraculi effectorem contendit. Tunc autem obviam illi trium millium passuum a civitate processerat supplicatio. Cum illa igitur ingredientem sanctum virum oleribus assensurus, procidit ad pedes ejus, eique olera quæ in manibus ferebat, obtulit, nuntians miraculum, quod factum fuerat.

89 Beatissimus vero Georgius Metropolitæ, cum lætitia S. Theodorum suscepit, qui in diem sequentem supplicationem indicendam mandavit. Postridie igitur mane, cum universa civitas in Catholica ecclesia sanctæ Sophiæ esset congregata, B. Theodorus et Metropolitæ Georgius cum universo populo supplicantes, ad venerabile sanctorum Angelorum templum extra muros convenerunt: atque inde ad sanctam Sophiam reversi sunt. Ubi cum sanctus Christi servus Metropolitæ rogatu sacrificasset, omnesque sacra mysteria percepissent, nubibus contractum est cælum, et tanta pluviae copia in totam illam regionem descendit, ut aquarum fontes et flumina interitum usque diem exundarint. Omnes igitur

lætitiâ pleni, Deum collaudabant, qui servi sui precibus motus, misericordiam suam ostendisset. Metropolitæ autem et populo comitante, S. Theodorus illinc discessit: et cum ad Episcopum Æmilianum venisset, ab eoque optatissimas sancti Martyris Georgii reliquias accepisset, ad sanctum monasterium suum cum gaudio reversus est.

90 Illis diebus b Cadosiæ Episcopus ad eum in lectica vectus est, qui manus dolore, et articulorum omnium solutione laborabat, nec manibus suis poterat cibum admoveere. Hic in Archangeli templo ad B. Theodori pedes prostratus, magna voce, Miserere, inquit, mei, serve Dei altissimi: et me quoque tuorum fac miraculorum participem: scio enim Deum tibi, quæcumque poposceris, largiturum. Cum autem Christi servus illum esse Episcopum intellexisset, acre tulit eam adorationem, et eum fecit exsitari: precationique incumbens, orabat Deum, ut morbum ejus expelleret. Absoluta autem precatione, jussit, ut in dextera parte templi S. Georgii Martyris collocaretur, ad sancti Martyris Platonis oratorium, ubi et cellula ejus sita est: sic autem Episcopum est allocutus: Bono sis animo, magne Domine: Dei enim benignitate confusus, te brevi a morbo liberatum iri spero. Et cum oleum benedixisset, dedit ei, ut ea se ungeret. Duarum igitur hebdomadarum spatio convaleuit Episcopus, monasterioque discessit, ambulans, et saliens, et laudans Deum.

91 Clericus quidam, nomine Salomon, ab immundo spiritu vexatus, ad sanctissimum virum accessit cum uxore sua, quæ ipsa quoque pariter vexabatur. Hi quotidie benedictionem ejus accipientes, a spiritibus inaudendis brevi temporis spatio liberati sunt: ut ex depicta tabella, quam in vestibulo templi Archangeli, ubi dormiebant, testem miraculi reliquerunt, intelligi potest. Quidam e Salmania vico graviter ab immundo spiritu vexatus, ad monasterium se contulit: quem vir sanctus, propter demonis importunitatem, in angustam cellulam conjici mandavit: et illuc se quotidie ad precandum conferebat: quamobrem duarum hebdomadarum spatio liberatus, discessit.

92 Accidit ut eodem tempore regio illa universa fame laboraret. Monachi igitur et pauperes agroti, consumptis omnibus cibariis: magnis in angustiis versabantur. Erat autem Quadragesimæ tempus: quo quidem tempore beatus vir in Dei genitricis monasterio quietem et silentium observabat. Baluo igitur ante Ramos palmarum, Dionysius hereticus ad eum venit, eique se ne pro monasteriis quidem, nedum pro multitudine alendi, cibos habere monstavit: Palmarum enim die e cellula sua solitus erat exire, et biduo illo ingens multitudo conveniebat. Abi, inquit B. Theodorus, in horrenum, et farinæ reliquias ex arcis in vasculum collige, et affer ad me: quod cum ab illo factum esset, vir sanctus Deum precatus est, ut victui necessaria monasteriis suis suppeditaret. Absolutaque precatione: Accipe, inquit, Frater, farine vasculum, et illud super altare sanctissime Dei genitricis impone: et Deus nobis cibaria subministrabit. Fecit ille quod vir sanctus praeceperat: postridie vero quidam viri pii ex longinquis regionibus triginta naves Cyprias farina onustas advexerunt. His et aliis innumerabilibus rebus admirandis, quibus, tanquam floribus et margaritis, quotidie Sanctus coronabatur, magna ab omnibus gratiæ agebantur Deo: multique, relicto mundo, jugum monasticum, non solum in ejus monasteriis, sed etiam aliis in locis suscipiebant. Itaque verba illa Evangelica implebantur: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.

D
AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.
accipit reliquias S. Georgii:

b
morbum
articularem
Episcopi
Cadosiæ
curat:

E

tres a spiritu immundo liberat:

deficiente annona copiose adveniens dum spandet,

P

Matt. 5, 16

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.
Morbis obnoxius etiam ipse

2 Cor 12

c

distortam faciem,

et pedes restituit : d

Paralyticum unum Amorii,

A 93 Quoniam igitur et hic vir, quemadmodum et Apostolus Paulus, corporis afflictionibus erat obnoxius, non alienum erit, ut ad utilitatem nostram eas persequamur; ne, quoties in ejusmodi morbos et calamitates incidimus, animis concidamus: praesertim cum Deus nobis ea ratione praeonium paret: et ideo viris justis, orantibus ut a miseriis liberentur, nonnumquam advesetur, et dicat: Sufficit vobis gratia mea: nam virtus mea in infirmitate perficitur. Ut igitur in hoc sancto Christi imitatore, Dei virtus per infirmitatem perficeretur, corpus ejus vulnere affectum erat: quod si quando per se cicatricem obduxerat, indumenti asperitate rursum exulcerabatur. Hoc ille vulnere ad obitum usque laboravit, sibi illud a Deo datum fuisse dicebat, ut ei assidue gratias ageret. Oculorum item morbo singulis annis aestatis tempore per sesquimensum laborabat, et majorem in modum gratias agebat Deo. Impediebatur tamen, quo minus turbas posset suscipere. Quamobrem divinitus incitatus, ad templum Dominae nostrae Dei genitricis, quod est c Sozopoli, constituit proficisci: divinum enim munus, quod illic est, jampridem videre concupierat.

B 94 Cum igitur ad pontem, qui Tantaendia dicitur, pervenisset, Phentimus quidam campo obviam illi misit, qui eum rogarent, ut in hospitium suum ingredi vellet, sibi benedictionem suam relinquere: jacebat enim semimortuus multo jam tempore, et facies ejus post tergum erat distorta. Ad eum igitur S. Theodorus ingressus, causam quaesivit, quamobrem id ei contigisset. Cui ille respondens: Cum essem, inquit, extra diversorium, venit canis quidam niger, et coram me haviit: quamobrem ego quoque invitus idem feci. Cumque ipse statim evanisset, ego in febrem incidi, faciemque distorsi. Verum si tu, serve Dei, aliquid potes, adjuva me: nam cum et greges armentaque mea interirent, posteaquam tu pro me preces fadisti, ne unum quidem animal periret. Hae ille cum dixisset, pro ipso precatum Deum beatus vir, ter in ejus faciem insufflavit: et aquam benedicens, dedit ei: Accipe, inquit, et hac te aqua consperge: quod enim vidisti, demonium erat. Sed in Christi nomine, cum revertentur a precatione, te sanum et incolumem inveniemus.

C 95 Egressus igitur e diversorio, itinere suo progredi-batur: cumque ad d Amorium civitatem appropinquasset, salutaris ejus adventus omnibus innotuit: et cives universi supplicantes obviam illi extra muros processerunt. Et oblatus est illi puer a patre, pedibus adeo distortis, ut nullo modo posset incedere: qui, sancto viro Deum obsecrante, curatus est. Et ecce vir quidam illustris ex eadem civitate, nomine Joannes, filium suum duodeviginti annos natum, qui triennio paralyticus jacuerat, ad virum sanctum gestandum ennavit, et multis cum lacrymis rogavit eum: Miserere, inquit, istius infelicis et calamitosi, serve Dei, et Deum pro illo deprecare, ut a morbo eum curet, et incolumem mihi largiatur: aut certe celerem illi ex hac vita exitum tribuat, ne videam ipsam tam misere a morbo consumi. Quomodo, inquit S. Theodorus, in morbum hunc incidit? Cui ille respondit: Cum ad venandum profecti essemus, in leporem hic miser incurrit: quem cum jaculo transfixisset, in paralyticum incidit, eaque triennio jam laborat. His auditis Christi servus jussit eum Anastasii viri pii domum portari, et in oratorio sanctissimae Dei genitricis, ubi erat ipse mansurus, constitui: mox in urbem ingressus, totam supplicando lustravit. Cum autem ad catholicam et primam civitatis ecclesiam esset perventum, obviam illi factus est Episcopus: longius enim cum

potuerat. Quamobrem et ipsius Episcopi rogatu, sacrificium obtulit S. Theodorus, et populo benedixit: discedensque, ad Anastasii domum extra muros se contulit: et in oratorium Dei genitricis ingressus, adolescentem illum paralyticum jacentem invenit. Cumque benedixisset oleum faciem ejus et manus, et pedes, et reliqua omnia corporis ejus membra dissoluta inunxit, et sic eum allocutus est: Tibi dico, adolescens, in nomine Domini nostri Jesu Christi surge, et sta sanus, ne propter te pater tuus doleat. Cumque ille caput sustulisset, manum ei vir sanctissimus porrexit, et excitavit: precibusque super ipsum adhibitis, sanum patri reddidit.

96 Cum in Dei genitricis templum esset ingressus, ecce quidam alius, paralyticus laborans propter demonem, qui ipsum occulte multis jam annis vexabat, eadem hora surrexit, coepitque ab immundo spiritu vexari, et Dei genitricis servo, cui ab ea miraculum hoc servatum fuerat, occurrens atque vociferans: O vis! inquit, Cur venisti huc, ferrivore, cum Georgio Cappadoce, ut me torqueres atque configeres? Tot annis latui, et per te tunc indicor. Tunc omnes spectatores obstupuerunt. Beatus autem vir spiritum immundum increpans, signo Crucis et precibus adhibitis, paralyticum curavit. Et in sanctissimae Dei genitricis Mariae venerabile templum ingressus, ubi divino munere oleum manat, manibus in Crucis speciem extensis precans, oculos in admirabili imagine defigebat: cum oleum divino nutu efferverescens, in oculos ejus insiliit, eosque conspersit. Quamobrem omnes, qui divinum illud testimonium aspicebant, dixerunt: Vere magnus est hic Dei servus. Cum autem de ejus adventu beatissimus Episcopus Zoilus intellexisset, statim honorifice duxit eum in Episcopium suum, amiceque tractavit. Postea vero quam diebus quadraginta precibus incubuit, relicta Sozopoli, ad urbem Amorium appropinquabat: ubi saliens obviam illi processit puer, qui distortis jam pedibus existens, ab eo benedictionem acceperat, et Dei gloriam, quae in se extiterat, nuntiavit. Die vero ad vesperam inclinante, urbem ingressus, apud virum illustrem Joannem, cujus filium paralyticum precibus curaverat, divertit. Et postridie mane discedens, in Germiorum civitatem ad Episcopum Æmilianum pervenit: a quo dimissus, ad monasterium suum proficiscebatur. Cumque ad praedictum pontem venisset, audito Phentimus ejus adventu, processit illi obviam sanus et laudans Deum, qui se servi sui precibus a tali periculo liberasset: animique grati munus obtulit, equum ex armento suo.

ANNOTATA.

a Pessinus metropolis Galatiæ secundæ prope Sangarium fluvium.

b Cadosiæ seu Cadorum urbs Episcopalis in Phrygia Pacatiana, sub metropoli Laodicea, in altera Notitia Græca Calosiæ scribitur, forsitan errore typographico.

c Sunt plures urbes Sozopoles dictæ, ex his Episcopales fuerunt in Thracin et Pisidia: sed situs hujus, templo et miraculis Deiparæ Virginis claræ, ex vicinitate Amorii et Germiæ cognoscitur.

d Amorium, urbs Phrygiæ Episcopalis, Galatiæ vicina, de qua egimus 6 Martii ad Acta Sanctorum XLII Martyrum, ibi captorum et in Syria occisorum.

CAPUT XII.

Varii ægri sanati. Dæmones coerciti.

Cum igitur vir pius et sanctus ad monasterium pervenisset, duæ claræ mulieres e metropoli Epheso, cum lecticis et magna suppellectili, ad eum se contulerunt. Erat uni ex illis filius annorum viginti, An-

alterum Sozopoli,

ubi et ipse a D. V. sanatur,

E

atque ad sua revertitur.

F

Sanat paralyticam,

A dreas nomine, mutus : alteri autem filiola annorum octo paralytica. Hæ feminæ, cum filiis et domesticis suis, ad sancti viri pedes procidentes, magna voce multisque lacrymis supplicabant, ut filiis suis sanitatem largiretur. Quibus Christi servus Theodorus præcepit, ut surgerent : et cum precatus esset Deum, iussit, ut dies aliquot ibi manerent. Quadam autem die a psalmis canendis circiter horam nonam de more egressus, ut populo benediceret eumque dimitteret, puellulam jacentem invenit : et accedens, signavit eam, et Deum obsecravit : ab eaque recedens, ad altaris introitum ascendit, et populo benedixit, et puellæ paralyticæ præcepit, ut ad se veniret. Quæ repente, solutis diaboli vinculis, surrexit et ad eum venit. Turbæ vero adstantes, cum matre puellæ, pro tali miraculo cum lacrymis gratias agebant Deo. Atque ita mater accedens, filiulam suam e manu ejus sanam accepit. Quin etiam adolescentem mutum beatus Theodorus cum signasset, dixit matri ejus, ut cum aliis discederet : fore enim, ut in ipso itinere loqueretur. Suscepta igitur viri sancti benedictione, in civitatem suam omnes redierunt. Et paule post quidam ab illa veniens civitate, adolescentem locutum esse nuntiavit. Oppidi Sandi Presbyter, nomine Florentius, habebat fratris filium, cui cancer os exedebat. Eo igitur super jumentum suum imposito, magno studio ad monasterium contendit : et ad beati viri pedes procidens ac lacrymans, supplicabat, ut pueri morbum, cui nulla medicorum remedia proderant, curaret. At ille, fuis precibus locum morbo exesum contrectans, ter in os ejus insufflavit, et aquam, cui benedixerat, dedit, ut ex ea acciperet, et statim cœpit morbus esse levior. Et cum egressi essent e monasterio, priusquam domum pervenirent, prorsus evanuit.

98 Cum totius populi supplicatio, post Domini nostri Jesu Christi resurrectionem die sabbati, ut quotannis fieri solet, ad monasterium convenisset, erat in loco demisso lebes ebulliens juxta viam. Peracto autem sacrificio, cum universus populus ad epulas properans, e monasterio egredi festinaret, puer e templo sancti Martyris Georgii exiens, diabolo impellente, in lebetem ferventem incidit. Accurrentes autem parentes, pedibus eum inde extractum, in templum sancti Martyris, ubi vir sanctus populo benedicebat, intulerunt, et semimortuum ad ejus pedes cum lacrymis deposuerunt. Tum Dei servus puerum juxta sanctum altare collocavit, et inclinato capite, pro ipso precatus est Deum : et cum illum oleo semper ardentis lucernæ inunxisset, Dei gratia excitavit, et sine ullo detrimento parentibus incolumem reddidit. Forte cum supplicatione monasterii S. Theodori ex Briania Præfectus Anicetus venerat. Hic cum id, quod puero contigerat, audivisset, eumque sanum et nulla in parte combustum aspiceret, lebetis aquam eesse frigidam existimavit. Itaque cum eadem hora supplicando illac iter faceret, manum in lebetem injecit, ut cognosceret, utrum aqua calida esset an frigida : et statim manus ejus exarsit. Cum igitur beatus vir, peracta supplicatione, populo benediceret, eumque dimitteret, accessit ad illum Anicetus, et manum ostendit ; obsecrans, ut eam signo Crucis obsignaret. Cui subridens S. Theodorus ; Crede, inquit, Frater : et manum, quam in lebetem ultro conjecisti, Dominus curabit. Signo autem Crucis adhibito, Anicetus dolore levatus est, et sanus discessit, laudans Deum ob ea quæ audierat et viderat.

99 In oppido Sandi quidam paterfamilias, nomine Eutolmius, aream suam cupiebat amplio-rem efficere : angustior enim erat, quam ut frugum posset copiam capere. Perro collis quidam adjacebat, in quo multa inerant dæmonia. Cum igitur undique

aream amplificans foderet, etiam collis ipsius lapidem amovit : unde immundi spiritus exercentes, greges et armenta atque etiam homines invadebant et exercebant. Ex iis autem clamabant nonnulli, se ideo vexari, quoniam collis ille fuisset effossus. Incolæ igitur, calamitate sua perspecta, et existimantes id propterea contigisse, quod Eutolmius inde pecuniam sustulisset ; ex eoque fore, ut loci Præfectus Euphrantas adversum se, tanquam ejus criminis reos, veniret ; contra Eutolmium impetum fecerant, comminantes ei, se illum, uti totius perturbationis auctorem, cum universa ejus familia combusturos. Quo tamen tumultu per viros senes et graves sedato, ad sanctum Christi servum nuntios miserunt, qui supplicarent, ut ad oppidum proficisceretur, et tot molestiis est calamitatibus incolas liberaret. Profectus est cum illis beatus vir, et cum ad locum effossus pervenisset, duxit eis : Confidite filii : neque enim hoc in loco id, quod suspicamini, factum est : quod ut facilius intelligatis, altius effodite. Paruerunt illi, et nihil prorsus invenerunt. Postridie vero supplicationem indixit : et cum locum universum, illis etiam qui vexabantur comitantibus, lustrasset, ad collem effossus pervenit : ubi cum preces, inclinato capite, fudisset ; omnes spiritus immundi qui inanimentia et diversa loca introierant, illuc redierunt. Obsecrans autem Deum et pro hominibus illis qui vexabantur, spiritus immundos increpuit ; et Domini Jesu Christi invocatione depulsos, adjuvante Spiritu sancto, ibi eos inclusit. Et cum lapidem emotum reposuisset, fossamque complexset, almæ Crucis signum imposuit, totamque noctem psallens et laudans Deum illic transegit.

100 Postridie autem, peracto Sacrificio, cum ad monasterium redire vellet, accesserunt ad eum principes oppidi Permetaniæ, et ad pedes ejus prostrati, cum lacrymis rogarunt, ut etiam in oppidum suum ingrederetur : quoniam illic quoque, cum ex quodam loco tabula esset sublata, multi dæmones egressi, sex viros et septem feminas invasissent. Discedens igitur Christi servus Theodorus, cum illis profectus est. Verum cum ad Eantium oppidum appropinquaret, dæmonum, ad quos ejiciendos proficiscebatur, opera factum est, ut jumentum quo vehebatur concideret, et ipse e tergore ipsius delaberetur, et duo acuta ligna in ventrem ejus defixa sint, triplicique vestimento conciso, carni sic inhæserint, ut sanguinis multum effluerit. Panno igitur lineo in plagam injecto, jumentum rursus conscendit, et ad comites subridens : Vere, inquit, filii, Dei nos auxilium protegit adversus dæmones, qui nos injuria conantur adlicere. Cum autem in oppidum pervenisent, putabant comites ejus, cum propter grave vulnus, quod acceperat, agrotaturum. At ille Spiritus sancti gratia confirmatus, tanquam ferrea statua, noctem illam Deum laudando insonnis transegit. Postridie igitur oppidum supplicando lustravit, iussitque tabulam in locum suum reponi : et illuc ipse quoque cum supplicatione accessit : invocatoque sanctæ atque coessentialis Trinitatis nomine, spiritus, a quibus homines vexabantur, ejecit ; et omnes, qui inde abierant coegit : atque ita religavit in eo loco, ut nemini amplius injuriam facerent. Habebat enim et magnum Christi Martyrem Georgium sibi opitulanti, cujus auxilio jam inde ab ipsa pueritia fultus fuerat. Cum igitur sanctæ Crucis signo locum obsignasset, inde cum comitibus discessit, et ad monasterium reversus est. Misit etiam Epistolam ad Euphrantem principem, cohibuitque impetum ejus, docens, non inveniendæ pecuniæ gratia, sed astutia Satanae locum illum fuisse effossus : domumque dimisit eos, qui se ex oppido Sandi fuerant comitati.

D
AUCTORE
GEORGIO
DISCIP

eadem redire
compellit :

E

Idem Permetaniæ facit,

F

mutum,

canerosum,

in aquam
ferventem
lapsus,

et manum
eadem ad-
ustam,

dæmones
ex suo latibulo
progressos,

A 101 Alias item cum in ejusdem oppidi Sandi regione vites a locustis devastarentur, et in oppidi Perimetaniæ regione vites item a vermibus exederentur, vir sanctus eas presentia sua precibusque delevit, ad gloriam Christi Dei nostri, eam ipsi gratiam elargientis. In Evrausium oppido cum agricola quidam, nomine Timotheus, collem quemdam, seu pecunie reperientie gratia seu aliam ob causam, suffoderet; magna spirituum immundorum multitudo sic incolas invasit, ut complures ex illis tum viros, tum feminas, tum pueros vexarent. Quamobrem Euphrantas, qui tunc Ancyranorum metropoli Præfectus erat, agricolam illum comprehendit, et quosdam etiam ex illis qui vexabantur, virgisque cadi. Verum ille magno clamore precabatur, ne se pluribus verberibus afficerent: dimissi vero majores tumultus excitabant. Congregati enim, primum Timothei, qui mali auctor extiterat, villam succenderunt; deinde conquirebant eum, ut occiderent; et aliorum item villas exurebant: quidquid autem in suis inveniebant, devorabant ac dissipabant, et suppellectilem confringebant: quod si quis eos vellet cohibere, male ab illis maderabatur. Neque vero homines solum ab ipsis demonibus vexabantur, sed etiam animalia rationis expertia partim interficiebantur, partim reddebantur fera et intractabilia. Quin etiam regionis fines obsidentes, iter facientibus magnum detrimentum afferebant. Cum igitur tota illa regio in his calamitatibus versaretur, pauci patres familias, qui sani permanserant, cum Clero ad monasterium confugerunt, supplicesque se ad viri sancti pedes aljicientes, obtestabantur, ut infelix oppidum suum ex tot miseriis eriperet. Horum precibus exoratus Vir sanctus, cum ipsis profectus est: obviam autem illi prodierunt omnes oppidani, tum animo valentes, tum a demonibus vexati, a quibus beatus vir contumeliis afficiebatur. Cum autem in sancti Archangeli ecclesiam esset ingressus, totam noctem hymnis precibusque transegit, Deum clementem obsecrans, ut ab omnibus et juventis totiusque regionis finibus demonum multitudinem, in locum unde exierant, compelleret. Mane vero populus universus ad eum concurrit: et eorum, qui vexabantur, spiritus clamabant, sibi ab eo vim afferri, ut qui contra ipsos venisset, et Deum precaretur. At vir divinus eos increpans, et divina confusus gratia, tamquam pueros castigans, et in servitutem redigens; imperabat eis, ut in locum, unde exierant, reverterentur, ibique sine cujusquam injuria permanerent. Et quoniam illuc ipse tum propter infirmam valetudinem, tum propter nimiam vigiliam proficisci non poterat; uni ex Fratribus Presbytero, nomine Juliano, qui cum ipso erat, mandavit, ut nomine suo iret, et ad collem illum Clerum duceret supplicentem, Evangeliumque super homines vexatos legeret. Cumque Julianus sibi ut ignosceret, precaretur: nihil enim profuturum aiebat, nisi ipse accederet; indignatus Vir sanctus, eumque, ut contumacem et incredulum reprehendens; Celeriter, inquit, supplicationem educite, et esto obediens ac fidelis, et non incredulus. Deus enim illis omnino misericordiam suam et sanitatem, etiam me absente, largietur. Cum igitur omnes ad collem cum supplicatione profecti essent, et Evangelium recitarent, ipse mansit in ecclesia, Deum obsecrans pro omnium curatione: quamobrem spiritus, qui circa collem erant, vociferabantur se precationibus viri sancti convinci et superari: item illi, qui vel homines vel jumenta vexabant vel loca finitima obsidebant, illic, tamquam ab Angelicis virtutibus, coacti atque compulsi sunt. Et dum Evangelium pronuntiaretur, omnes cum ululatu, projectis hominibus, in tumultum illum reversi sunt, Salvatoris

nostri Dei virtute per servi sui preces ita rem moderante. Obscursa igitur tumuli fossa, omnes cum supplicatione ad ecclesiam redierunt: peractoque sacrificio, cum vir sanctus in eo loco, precibus fuis, Crucem collocasset, ab incolis ad monasterium reductus est; Deique gratia factum est, ut illi demones, neque in homines, neque in animalia rationis expertia, quidquam amplius egerint.

102 Rursum contigit, ut, cum ejusdem oppidi regione esset arca quædam, et vas cum tabernaculis veterum Græcorum virorum, quæ a demonibus observabantur; quidam ipsius loci domini arcam aperuerint, et fastigium sive operculum ejus in oppidum ad excipiendam aquam importarint. Quapropter demones, et homines, et animalia et loca quædam finitima rursus occuparunt. Cives igitur interita Dei servum adduxerunt, qui precibus suis et homines, et animalia et loca finitima ab immundis spiritibus liberavit, et spiritus ipsos eodem ubi erant, compulsi: nec permisit, ut arcæ fastigium ipsis, ut flagitabant, redderetur; sed voluit, ut aquæ usui deserviret quemadmodum nunc item est pro monumento miraculorum ipsius. Cum Bunam, et Peton, et Hyniam, loca quædam finitima, cantharorum multitudo sic opprimeret, ut omnes agrorum fruges interciperet; incolarum precibus exoratus ad ea loca se contulit, et cum pro illis Deum obsecrasset, statim omnis illa cantharorum multitudo deleta est. Atque ejusmodi quidem miracula diversis in locis ab ipso sæpe facta sunt ad gloriam Salvatoris Christi Dei nostri, qui gratiam hanc viro sancto largiebatur.

CAPUT XIII.

Variae prædictiones aliaque miracula.

Antequam Mauritius Imperator occideretur, cum in Dei Genitricis monasterio Vir sanctus præfinitum psalmorum numerum legeret, in sanctuario recens exadificato, lucerna, quæ semper ardet, extincta est: quapropter uni ex Fratribus annuit, ut eam iterum accenderet. Sed cum statim rursus extincta esset; Frater rediit, et cum precibus eam iterum accendit. Repenteque ea rursus extincta, vir sanctus illum reprehendens, tamquam inepte id fecisset, accessit ipse, et manu sua illam accendit. Sed cum illic adhuc staret, similiter rursus extincta est. Tunc Fratribus omnibus congregatis, severe locutus est ad hunc modum: Signum hoc, Fratres, non simpliciter, mihi credite, nec temere contigit. Vos ergo diligenter explorete, quid egeritis, et in conspectu Dei peccatum vestrum confitemini. Licet enim vos illud celare conemini, Deus ipse patefaciet. Cum autem Fratres sibi nullius esse culpæ conscios respondissent, ad obsecrandum Deum accessit, ut sibi rem indicaret. Cumque, re divinitus patefacta, tristis esset, et cum gemitu diceret. Veru tu, Esaia, naturam hominum expendisti, cum diceres: Omnis homo fornum, et omnis gloria hominis tamquam flos fœni: aruit fœnum, et flos ejus decidit. Et cum hæc ipse loqueretur, Fratres rogabant eum, ut rem omnibus patefaceret. Quibus cum præcepisset, ut nemini rem indicarent, prædixit eis, quo mortis genere Mauritius Imperator esset interiturus. Fratribusque merito id illi eventurum respondentibus, ob ea quæ improbe gessisset; sic ipse quidem, filii, inquit S. Theodorus, morietur: sed post eum multo deteriora contingent, quæ hæc ætas non expectat.

104 Paucis igitur post diebus a interfectus est Mauritius Imperator, et imperio potitus est Phocas. Qui cum in Orientem misisset Domitium consobrinum, ut exercitum duceret adversus Persas, qui regiones nostras vastabant et prædabantur; ipse Domitius, de hostium impetu qui Cappadociam usque pervenerant

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP

et prope
Everaam,

ubi similiter
homines et
animalia vexabantur,

12

C

misso pro se
discipulo

anet

iterumque,

E
cantharos
extinguit.

Post lucernam
quarto ex-
tinctam,

F

Esaï. 40, 6

prædicit
Mauritii
Imp. eadem,

a

b

A pervenerant, deque Sergii Patricii Imperatoris propinqui interitu intelligens, magno in mœrore et metu versabatur, nec iter susceptum audebat perficere. Audita igitur servi Dei fama, ad eum se in monasterium contulit, seque ad ejus pedes abiciens, supplex rogabat, ut pro se Deum precaretur, ut scire posset, quid sibi agendum esset: in dubio enim se propter hostium incursum versari. Respondens illi Dei servus: Abi, inquit, fili, in nomine Dei, et susceptum iter perface: incolumis enim ad exercitum pervenies. Verum cum in acie stabis adversus Persas, et prælium inibis, in magno discrimine versaberis: sed commendo te Deo et sancto ejus Martyri Georgio, ut te a periculo integrum conservet. Cum igitur te periculum premet, memor eris hujusce precationis, et Deus te a periculo eripiet. Hæc et alia multa temporis congruentia locutus, benedixit ei, atque abire permisit. Pervenit igitur incolumis ad exercitum, ut vir sanctus, prædixerat: eumque, inito cum Persis certamine, insidiis peteretur, magnoque esset in discrimine cum universo exercitu; meminuit verborum sancti viri, ejus precibus Deo fuerat commendatus: et pedes in cœnæ ingressus delituit, atque ita periculo sese subduxit: collectoque exercitu, in Romanorum loca se contulit, et ad Imperatorem pervenit. Quo quidem in itinere virum sanctum invisit, et magna cum fide ad pedes ejus prostratus, gratias egit Deo qui se precibus ipsius e tanto periculo eripisset: et confessus est, omnia, quæ beatus vir prædixerat contigisse. Solenni igitur Dominico die celebrato, et suscepta viri sancti benedictione, ad regiam urbem profectus est: et ex eo tempore magna in veneratione habuit beatum Theodorum, et sanctam ejus mansionem: et semper cum ab Oriente ad regiam urbem iter faceret, ad sanctum virum divertebat, multaque munera ejus mansioni et S. Georgii templo et oratoriis relinquebat.

105 Venit quidam vir ab urbe regia, nomine Phocas, qui intestino quodam morbo graviter laborabat, assidueque multum sanguinis ex ore et ventre emittebat, neque stare, neque jacere valens. Hic virum sanctum nactum in monasterio sanctissimæ Dei Genitricis, procidit ad pedes ejus, obsecrans ut pro se Deum precaretur, ut a tanta se miseria liberaret. Multa enim se medicorum remedia frustra expertum esse. Præcepit autem vir sanctus, ut in sanctissimo Dei Genitricis oratorio maneret. Et mane dixit illi: Nunc, fili, abi in pace. Ipso vero cum clamore cœpit dicere: Itane, pater, me, qui tam longinquis e locis ad te veni, dimittis incuratum? Ægroti omnes, qui ad te confugiunt, recedunt sani, et ego solus miser negligor? Non discedam profecto ex hoc loco, nisi a morbo liberer. Obtempera, inquit beatus Vir, fili, et cum fide proficiscere: preces enim tuæ acceptæ sunt. Nec longe hinc abieris, cum integram morbi curationem senties: quod si totum vitæ tuæ tempus hic consumpseris, nullam propterea, mihi crede, levationem accipies. His ille auditis, multis cum lacrymis clamans; Novi, inquit, serve Dei, quod me persequeris, ut indignum qui hic maneam et curer. Ecce discedo, uti jubes. Tu saltem Deum, quem pure colis, pro me roga, ut sanus revertar domum. Abi, inquit vir sanctus, fili: spero enim, Deum brevi misericordiam tibi suam ostensurum. Cum igitur inde egressus, ad Siberis fluvii pontem appropinquasset, naturali necessitate coactus e lectica descendit; et, quemadmodum illi qui haustis medicamentis purgantur, fœtidum corporis onus cum morbo deposuit, nuntiumque misit ad servum Dei, qui curationis munus sibi divinitus datum indicaret, peteretque ut sibi per eum liceret reverti, quo Deo gratias ageret. Respondit B. Theodorus, ut Deum animo laudaret: quamobrem ad regiam urbem Deum laudans reversus est.

Aprilis T. III

106 Alius quidam e Sebastæ civitatis gubernator, oculis captus, ad virum sanctum in monasterium venit. Et cum intellexisset, eum esse in inferiori monasterio sanctissimæ Dei Genitricis, ab uno e comitibus ductus, humi prostravit se, et lacrymans Deum precabatur. Quem cum vir sanctus, qui tunc præfinitum psalmorum numerum in Dei Genitricis oratorio persolvebat, ita precautem aspexisset, Fratribus qui secum erant; Vir, inquit, ille obtinuit id, ejus gratia profectus est: fidem eum secum attulit: fides autem valet plurimum. Cum autem ingressus, se ad sancti viri pedes supplicem abjecisset, petens videndi facultatem: Deus, inquit B. Theodorus, tibi profecto tribuet, quod flagitas. Biddum hic mane cum tuis comitibus, teque itineris labore fessum recrea: postea vere discedes. Tertio igitur die cum illi benedixisset, præcepit ut abiret. At ipse supplex et lacrymans; Obtestor te, inquit, vir sanctissime, per Deum, qui tibi largitus est munus curationum, ne me ita cæcum dimittas, ne civibus meis labor et supplicatio mea inanis fuisse videatur. Hæc et alia multa magna voce cum diceret; Crede mihi, inquit vir beatus, non erit inanis labor tuus: preces enim tuæ susceptæ sunt a Deo; et celeriter, si discesseris, recipies videndi facultatem; quod si recusaveris obtemperare, cæcus permanebis. Hoc ille audito, discessit, et in oppido Arannia, quod quinque millium spatio aberat, divertit. Mane vero, cum sibi manus et faciem ablueret, adspexit, et cœpit Deum collaudare. Cumque ad virum sanctum reverti vellet, nec sine ejus permissu auderet id facere, misit unum e comitibus suis, qui rem illi nuntiaret, peteretque, ut sibi per eum reverti liceret. At vir sanctus illi jussit significari, ut in pace iter suum conficeret, et Deo gratias ageret. Sanus igitur in patriam reversus, per quosdam, qui ad S. Theodorum se conferebant, salutem ei nuntiavit, et Deo gratias egit.

107 Naviculator quidam, nomine Theodorus; cum e Callensium Ponti mercatu navigaret, a dæmone vulneratus est, et ad virum sanctum se contulit: quem cum in inferiori sanctissimæ Dei Genitricis monasterio reperisset, ad pedes ejus procidens, plagam illi suam ostendit. Spiritus erat nobis conspicuus sub corporis cute, tamquam mus. Cui vir sanctus cum manum imposuisset, aufugiens per ejus membra cursitabat. Sed vir sanctus cum illum in brachio, ne cursitaret, conclusisset, homini jussit, ut in ipso diverteret monasterio, seque itineris labore fessum recrearet. Mox autem, precibus adhibitis, brachio Crucis signum imposuit, expulsoque dæmone liberum dimisit.

108 Antipater, ex Ælantium oppido Procurator; et Demetrius Presbyter pietatis studiosissimus, ex oppido Silundiconensi; et Ætius, ex oppido Aleatoria procurator, viri præclari, ad S. Theodorum, cum esset in mulierum monasterio S. Christophori, sese contulerunt. Tunc autem ille cœnabat: quamobrem ipsos quoque vocavit ad cœnam. Porro cum sine operculo lebes esset, dæmonis opera factum est, ut chlorosaura, in olera quæ coquebantur, incideret. Cumque minister olera apposuisset, eaque omnes, adhibita viri sancti benedictione, comedisent, præcepit ministro vir beatus, si quid adhuc olerum reliquum esset, ut illud apponeret. Quod cum ille fecisset, et ipsi comederent, chlorosauram offenderunt, eaque cognita, cœperunt clamare: Perimus, pater sancte, perimus. Quidnam egimus? Chlorosaura enim est serpens venenatus. Cum igitur conquerebantur et dolerent, quod uxores et liberos non essent amplius visuri, dixit eis Christi servus: Ne timeatis, filii. si enim Deo creditis, et mihi credite humili servo ejus; nihil omnino detrimenti accipietis. Qui

futura alia
Domitio
Duct:

intestino morbo
laboranti
curationem,

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.
et illuminationem
cæco.

Dæmonem
pellit:

cibo venenato
pastos

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.
Marc. 16, 18
præstat in-
demnes.

Georgium
ad suppli-
cium ductum

animat ut
illud patien-
ter ferat

et sacram
communione
impertit.

quid sacrifi-
canti accide-
rit ?

A enim ab Elisæo Propheta invocatus est Deus, cum mors esset in olla, idem vera pollicetur ; Et si mortiferum, inquit, quid biberitis, non vobis nocebit. Et cum populo benedixisset, dedit eis bibere : nec eorum quisquam ulla affectus est injuria. Postridie igitur dimisit eos collaudantes Deum.

109 Georgius Cappadox, cum magna militum manu, catenis collo manibusque ac pedibus injectis, vinctus traheretur ad Phocam Imperatorem, tamquam in minutæ majestatis crimini obnoxius, cupiebat S. Theodorum invisere, et ejus se precibus commendare. Eodem et custodes desiderio tenebantur : quamobrem ad eum se contulerunt, et accepta ejus benedictione, illum rogarunt, ut Georgium vinctum admoneret, ut animo sincero se duci sineret, nec sibi aut ipsis insidias faceret, ne in capitis periculum apud Imperatorem incurrerent. Id fecit sanctus pater : Divinarum enim Scripturarum utens testimoniis, monebat eum, hæc inquit, fili, quæ sunt in hac vita, brevia caducaque sunt : quæ vero in altera vita nos manent, stabilia et sempiterna. Cave igitur, ne tibi ipse mortem consciscens, in æternum supplicium incidas : illudque considera, fili, et tibi ipse propone, ut sive hoc sive alio crimine juredamnatus, capite plectaris, libenti animo supplicium subeas, ut in vita futura liber sis et absolvaris. Quod si nullius es tibi criminis conscius, multo libentius, si condemneris, supplicium adi ; ut coronam eandem accipias, quam Sancti omnes, qui injuria interfecti sunt perceperunt. Expedit enim, vim injuste patientem mori : quemadmodum et Sancto Abel, et innocenti contigit Zachariæ, et Sancto Joanni Baptistæ, et sanctis Apostolis, et Christi Martyribus. His et aliis multis divinarum Scripturarum testimoniis Georgius animo confirmatus, petiit, ut divinatorum mysteriorum particeps fieret. Tunc B. Theodorus ad custodes : Veneramini, inquit, filii mysterium Domini, et solvite hunc, dum illud accipit : neque enim æquum est, ut quisquam vinculis obstrictus Christum suscipiat, qui pro nobis passus est, ut nos ab inferni vinculis liberaret. Cum autem illi excusarent se, dicerentque, id sibi non licere : Georgium enim esse virum nobilem ac strenuum qui solutus si vellet ingratus esse et auferere, nullo modo comprehendere posset : B. Theodorus, sumpto divinæ Communio-

B
Nihil, inquit S. Theodorus, timeatis : ego enim gratum et sincerum hujus viri animum plane novi. Cum igitur illi divina mysteria tribuisset, voluit etiam, ut simul cum custodibus apud se cibum caperet. Post autem, vinculis rursus injectis, discesserunt.

110 Cum xvi Kalendas Augusti solennis sancti Martyris Antiochi dies in ejus templo celebraretur, et B. Theodorus sacrificaret, dum, ut regionis est mos, discum in sublime tolleretur, ut sanctum panem ostenderet ; sanctus ipse accepti sacrificii panis super disco per se cœpit sublimis extolli, et tamquam exsultans et saliens sursum deorsumque, cunctis spectantibus, ita moveri, ut omnes qui aderamus, illius ascendentis descendentisque motum et sonitum videntes audientesque, admiratione et timore propter miraculum repleremur. Ipse vero Sanctus, compunctionis lacrymis et incredibili gaudio plenus, immensam Dei nostri bonitatem nobiscum collaudabat.

ANNOTATA.

a Anno 602 die 27 Novemb. feria 3 cum quinque filiis.

b Theophanes Domentziolum vocat, et proprium D nepotem, τὸν ἰδιὸν ἀνεψιόν, quem Curopalatem creavit, et Ducem exercitus instituit Phocas, anno 603.

c Sebaste, alias Sebastia, urbs Episcopalis, aliis Armeniæ, aliis Cappadociæ tributa. De qua egimus 3 Febr. ad Vitam S. Blasii Episcopi, et 10 Martii ad Acta 40 Martyrum, et alibi.

d Antiochus Martyr fuit frater S. Platonis Martyris, de quo cap. 8 actum : refertur hic in variis Menæis MSS. ad 16 Julii seu 17 Kalendas. Augusti.

CAPUT XIV.

Iter Constantinopolitani ad S. Thomam Patriarcham. Varia miracula.

Cum in oppidis finitimis supplicationes fierent, et Cruces, quæ gestari solent, horribili miserandoque spectaculo per se conciterentur et commoverentur, interrogatus Vir divinus, quid sibi id vellet, respondit : Deum, o filii, precibus placate, quoniam magnæ mundo imminet calamitates. Domitius autem Patriarchus, vir clarissimus, promiserat se auream Crucem ad supplicationis adorationisque usum effecturum. Itaque misit vir sanctus Epiphanium Diaconum ad illum. Qui cum aurifici aurum dedisset, Diaconum rogavit, ut tantisper moraretur, dum aurifex opus conficeret. Et sanctissimus Patriarcha a Thomas, qui post beatæ memoriæ Cyriaci in Pontificia regiæ civitatis Sede successerat, laudata viri gloriosi pietate, dedit etiam ipse particulam venerandi ligni sanctæ Crucis, et particulam sancti sepulcri Salvatoris nostri Dei, et veli particulam sanctissimæ Dei Genitricis, conjiciendas in umbilicum illius Crucis, quæ ex auro conflagatur. Quæsit autem ex ipso Diacono, utrum verus fuisset ille Crucium motus, qui in regione Galatarum factus fuisse dicebatur. Cumque Diaconus id affirmasset, valde timuit beatissimus Patriarcha et solitudine plenus, epistolam scripsit ad servum Dei, rogans eum, ut quam celerime ad se in civitatem regiam proficisceretur. Tunc venit ad eum ex portis superioribus Theodorus Dux regius, qui olim dæmonis dolo mente captus, viri sancti precibus mentis compos factus fuerat, et rogabat eum, ut si ad regiam urbem iret, per superiores portas iter faceret, et domum suam ab immundis spiritibus liberaret : id se facturum respondit beatus vir, et dimisit eum.

112 Contigit, ut Deo carissimus Philumenus Præfectus, laudabilis vitæ suæ cursu confecto, in senectute bona diem obiret extremum. Hunc Dei servus cum honorifice sepeliendum curasset, Joannem Presbyterum, eidem probitate et moribus similem, hortatus est, ut monasteriorum ipsius curam susceperet. Quod ille munus cum recusaret, ad Orientisque secessum spectaret ; Si, inquit in hoc non obediveris, ut Fratrum tuorum curam suscipias, non habebis partem mecum. Quibus verbis commotus, onus suscepit. Cum autem ad regiam urbem proficisci decrevisset, a Dorylei oppidi incolis, et a monachis et discipulis suis Photio et Cyrice mansionis sancti Georgii, quæ Fontium dicitur, exoratus, illac iter habuit : et turbis undique e locis vicinis cum supplicatione obviam procedentibus, in oppidum ingressus est : ubi peracto Sacrificio, benedixit eis. Invisit etiam Fontium monasterium : et cum monachorum animos divinis documentis in religione confirmasset, discessit. Appropinquanti autem ad sanctissimæ Dei Genitricis monasterium, obviam venit illi Theodorus ille Dux regius, de quo paulo ante mentionem fecimus, et domum suam, ad portas superiores sitam, duxit virum sanctum, ut eam a magna dæmonum vexatione liberaret. Et homines enim et animalia

Crucibus
prodigiose
motis

E
a

evocatus
Constanti-
nopolim,

F
Philumeno
mortuo sub-
stitutus Joan-
nem.

rationis

A rationis expertia ab immundis spiritibus vexabantur: et cum domestici pranderent aut cœnarent, lapides super mensas jaciebantur, ex quo magnus omnes terror invadebat; et mulierum telæ rumpebantur; et tanta murium et serpentium multitudo domum occupabat, ut præ formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei servus ingressus, totam noctem psallendo et Deum obsecrando traduxit; et aqua, cui benedixerat, totam domum aspergens, eam a spiritibus immundis liberavit.

ædes a dæmonibus infestas liberat,

et nautam energumenum:

113 Inde autem discedens, in navim ascendit, ut ad regiam urbem navigaret. Ei vector quidam in navi proxime assidebat, multis jam annis ab immundo vexatus spiritu: qui cum in medio mari sanctitatis ejus gratiam ferre non posset; concuti cœpit, et contumeliis virum sanctum afficere. Quamobrem qui in navi erant, cum nescirent, cujus ille impulsu malediceret; eum reprehendebant, ne in Dei servum debaccharetur. At vir sanctus præcepit eis, ut homini ignoscerent: et apprehendens illum, et pectus ejus percutiens, ac signum Crucis adhibens, demoni occulta convitia jactanti jussit ut exiret. Qui tamquam mus, illis qui in navi erant, ex ore ejus visus est egredi. Homo vero qui vexabatur, tamquam mortuus humi jacuit: sed paulo post a viro sancto excitatus est, et sanus extitit, omnibus admirantibus et collaudantibus Deum.

a S. Thoma Patriarcha excipitur:

Phocam Imperatorem sanat:

114 Ingressus igitur in urbem regiam, a beatissimo Thoma Patriarcha honorifice et magno cum gaudio susceptus est. Et cum inter se consullassent, obtulit ei discipulum suum Joannem, et vitæ sanctitatem ac mores ejus commendans, petiit ut eum monasteriorum Præfectum constitueret. Quod statim fecit sanctissimus Patriarcha, palliumque tribuit, et præmisit ad sancta monasteria. Phocas etiam Imperator eum accersendum curavit: manuum enim ac pedum doloribus exercitatus jacebat. Sancto igitur viro ingresso, et manus suas illi imponente atque precante, sublevatus Imperator, rogavit eum ut pro se proque Imperio precaretur. Quamobrem admonuit eum vir sanctus, ut ab hominum afflictione et sanguinis effusione temperaret, si preces suas a Deo vellet exaudiri. Cum autem ab Imperatore discessisset, rogavit eum beatissimus Thomas Patriarcha, ut pro sua in illum benevolentia apud se diverteret, et Deum obsecraret, ut in cœlesti vita simul invenirentur. Et quæsit ex eo, an vernus fuisset admirabilis ille Crucium in supplicationibus motus: quod cum verum fuisse intellexisset, cœpit orare virum sanctum, ut indicaret, quid signum illud portenderet. Tum Sanctus recusare, seque abjectum atque humilem dicere, nec scire quid responderet ad interrogata. Prostratus ille ad pedes ejus, se surrecturum negavit, nisi in ea re sibi morem gereret: Scio enim, inquit, tibi non signum hoc solum, sed alia multa esse nota: neque enim illud ad hunc usque diem neglexisti: quod si neglexisses, tamen patefieret tibi, si petieris a Deo. Cum igitur se desiderio ejus satisfactorum promisisset Christi servus, eum surgere coegit, et lacrymans, Nolebam, inquit, te affligi: neque enim expedit, te hæc scire. Verum, quando ita vis, scito ea Crucium concussione multa nobis gravia molestaque prænnuntiari. Significat enim plurimos a religione nostra defeeturos; et barbararum gentium incursiones, et magnam sanguinis effusionem, et ingens exitium, et in universo orbe seditiones fore, et sanctas ecclesias desertum iri, et divini cultus atque imperii interitum, et adversarii adventum appropinquare. Reliquum est, ut tamquam gubernator Ecclesiæ et populi pastor, Deo totis viribus assidue supplices, ut ignoscat populo, et pro misericordia sua hæc omnia moderetur.

prædicat clades futuras:

115 His auditis, beatissimus Patriarcha, magno

timore mœstitiaque correptus, cum lacrymis cœpit rogare sanctum virum, ut Deum obsecraret, quo animam suam tolleretur, antequam ab illis calamitatibus opprimeretur. Cunque vellet sanctus Theodorus in patriam redire, quoniam quietis et silentii sui tempus adventabat, id illi non permisit beatissimus Patriarcha: increbuerat enim rumor, civitatem haud ita multo post absorptum iri: quamobrem voluit ut apud se hiemem traduceret. Namque dicebat se precibus ejus apud Deum pro populo indigere, ut saltem mala differat, quæ comminatur. Cum autem vir sanctus locum proprium ad habitandum postularet, jussit ut in sancti Stephani monasterio, quod Romanorum dicitur, habitaret. Natali igitur die Salvatoris nostri Dei illic sese inclusit, ut quietem et abstinentiam solitam observaret. Quo tempore contigit, ut sanctissimus Patriarcha in morbum incideret: itaque nuntium misit ad beatum Theodorum, rogans eum, ut Deum precaretur, ut sibi daret vitæ finem. At Christi servus respondit; quamvis ipse, ut sanctus olim Apostolus Paulus, dissolvi et esse cum Christo cuperet; tamen cum magis esset necessarium, ut pro populi salute in corpore maneret, oraturum potius, ut illi vitam et sanitatem elargiretur. Sed nuntium rursus ad Dei servum misit sanctissimus Patriarcha: Per Dominum, inquit, obtestor te, Pater, si diligis me, ut pro mutua et fraterna inter nos benevolentia, Deum obsecres, ut depositum pignus suum recipiat e corpore meo, meque ab imminetibus periculis liberet: neque enim spectare possum, quæ tu prænnuntiasti. Tunc Dei servus, flexis genibus, et fuis pro ipso precibus, nuntiavit ei per Epiphanium ministrum, se quidem vitam ejus pro salute omnium exoptasse; verum quoniam tantopere flagitasset pro se preces fundi, ut dissolveretur et esset cum Christo, jussis ipsius obtemperasse, et leni illi quæ cuperet concessurum, et petitionem ejus eodem die impletum iri. Quamobrem si jubes, inquit, ut veniam ad te, statim id faciam: sin minus, nos tamen vicissim apud Christum Dominum conspiciemus. Hoc audito, beatissimus Patriarcha gavisus est gaudio magno, et Deum laudans, monuit servum ejus ne exiret, neve a quietis et abstinentiæ suæ discederet instituto: contentum enim se esse promisso ejus, quod se vicissim apud Christum essent conspecturi. Hoc et Imperator cum intellexisset, sanctissimum Patriarcham invisit. Qui cum omnibus benedixisset, ante Horam vespertinam, cum prudentia atque constantia mirabili, ad Dominum migravit.

116 Hujus obitu cum servi Dei familiares angarentur, quod tam amicum atque benevolum Patriarcham amisissent: Nolite, inquit vir sanctus, modicæ fidei homines et pusilli animi, dolere et conqueri: qui enim futurus est Patriarcha, non minus nos diligit. Quod et factum est. e Sergius enim, qui creatus est Patriarcha, venit ipse ad Dei servum, nec permisit, ut prius a quoquam certior fieret: sed de improvviso eum psalmos canentem offendit, et ad pedes ejus prostratus, rogavit illum, ut pro se Dominum precaretur, quo divina ipsius gratia dignus effectus Episcopatu et Apostolica Sede, ex voluntate ejus populum in pace regeret et gubernaret: se enim juniorem esse et imperitiorem, quam ut sine præcipuo et singulari Dei presidio id præstare posset. At Dei servus, precibus fuis, ipsumque complexus: Idcirco, inquit, tibi juveni tantum Deus onus imposuit, ut majore virtute viribusque sustineas calamitates et molestias impendentes: id quod præcessor tuns sibi præstare non posse videbatur. Confirma igitur te et robustus sis, atque viriliter age: Deo enim confisus, spero administrationem tuam et diuturnam et præclaram fore. Ex eo tempore majores vires

D
AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

e
manet in-
clusus in S.
Stephani:

E

impetrat
S. Thomæ
mortem:

F

e
a Sergio
creato Pa-
triarcha
invisitur:

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.

reprehendit
a percepta
Eucharistia
currentes
ad balnea :

1 Joan. 2, 23
Psal. 1, 7

dæmonem
ex obsesso
pellit :

deplngitur :

data bene-
dictione ste-
rilibus, præ-
dicat filios :

energumenum
liberat.

A vires suscipiens Patriarcha, in suo munere administrando se recte gessit, et majore, quam præcessor ipsius, benevolentia virum sanctum est prosecutus.

117 Reprehendebat vir sanctus illum morem, quo multi, præsertim in dignitate constituti, post mysteriorum perceptionem ad lavacra se conferebant. Quamobrem Clericorum cœtus sanctissimæ magnæ ecclesiæ ad eum se contulit, et sic eum est allocutus : Quoniam audivimus, Pater sanctissime, te eos reprehendere, qui post mysteriorum perceptionem se lavant; ad te confugimus, ut intelligamus, utrum id ex sacræ Scripturæ lectione, an aliunde didiceris. Vir divinus ita respondit : Legimus in Scripturis sanctis, Omne mendacium a malo est; et, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Scitote igitur, filii, Deum mihi indicasse, eos valde peccare, qui post sanctam communionem ad balnea se conferunt, ut corpus lavent et curent. Quis enim unguento delibutus et aromatibus, eorum abstergit suavitatem? Quis simul ac cum Imperatore pransus est, ad balneum currit? Cum autem adhuc in eodem monasterio moraretur, multæ turbæ eo concurrebant, ut benedictionem susciperent. Et cum ad eum quidam vexatus accessisset, et multa vociferaretur, increpans eum, et pectus ejus manu percutiens, spiritui immundo, qui in illo erat, imperavit, ut exiret : et statim egressus est, cum aliis Fratribus spectantibus, tum Zoilo Dei studiosissimo, qui eorum Præfectus postea factus est. Alia item complura miracula fecit, dum illic esset, per gratiam Christi Dei nostri. Quare pietatis colentissimus Christophorus monasterii Præfectus et Fratres omnes, cupientes imaginem ipsius apud se manere, pictorem accersiverunt, qui, perspecta ejus facie, effigiem illius exprimeret. Cum igitur eorum desiderio pictor satisfecisset, antequam virum sanctum dimitterent, duxerunt eum, ubi imago illa erat, ut ei benediceret. Qui cum gravitate subridens : Vos, inquit, fures estis. Cur enim hoc fecistis, nisi ut aliquid aliquando furemini? Et cum ei benedixisset, discessit.

118 Domitius vero patricius, vir clarissimus, domum suam, quæ in Arcadianis est, virum sanctum adduxit, ut familiæ suæ benediceret. Cumque Irenen conjugem suam, feminam pietatis amantissimam, adduxisset : Benedic, inquit, Domine huic conservæ meæ, ex qua ego, cum simul diu vixerimus, nullos adhuc liberos suscepi : quamobrem in mœrore versamur. At vir sanctus, cum ei precibus fasis benedixisset; Dei gratia, inquit, hæc tibi filios mares pariet. Adduxit denique familiam universam, et famulos et ancillas, ut omnibus benediceret : inter quos ancilla quædam post omnes sequens, occultum dæmonium habebat, et magno cum dolore tunc e lectulo surrexerat. Hanc vir vere divinus procul conspicatus, jussit, ut ad se adduceretur. Et cum illam sinistra manu comprehendisset, cœpit dextera manu pectus ejus percutere, et vexantem dæmonem increpare, ne occultus maneret, sed patefieret. Statim igitur dæmon moveri cœpit, et tamquam vim patiens vociferari. At vir sanctus, ea humi projecta, et pede super collo ejus imposito, ad Orientem conversus, tacite precabatur, ut labia tantum moveret, nec vox ejus exaudiretur. Cumque ad precationis finem pervenisset, clara voce, ut omnes possent intelligere, laudem et gloriam subjecit sanctissimæ Trinitatis. Mansit igitur puella diu muta : sed cum interim reliquis omnibus benedixisset, ab eo excitata, surrexit incolumis, et in omni vita sua sana permansit. Porro Domitii conjux Irene, ut vir divinus prædixerat, tres filios peperit, cum statim post ejus benedictionem primum filium concepisset. Dimissus ergo Christi servus ab Imperatore et a Patriarcha, ad monasterium suum reversus est.

ANNOTATA.

a S. Thomæ Patriarchæ CP. Acta dedimus 20 Martii, et diximus, 23 Januarii anni 607, creatum fuisse.

b Doryleum urbs Episcopalis Phrygiæ in confiniis Bithyniæ.

c Non dubitamus quin Græce sit *μονή*, quod proprie significat Mansionem, uti vertit Interpreter; medio tamen ævo et in Sanctorum Vitis semper significat monasterium : quare hic et deinceps hanc vocem mutavimus.

d Mortuus est S. Thomas 20 Martii anno 610.

e Sergius item Patriarcha CP. sedit annos 29, mortuus anno 639, cujus priora uti fuerant laudabilia, ita posteriora pessima, quando est in hæresin Monothelitarum delapsus.

CAPUT XV.

Variae virtutes et miracula. Obitus. Vita scripta.

In oppido Sendris, juxta sancti Archangeli monasterium, statis temporibus nubes ingruerat, et in subiectos agros ingentem grandinis copiam demittebat, et magnis imbribus torrens sic excresebat, ut in oppidum ingrediens, domos everteret, et villas atque agros absportaret. Certe cum sæva illa nubes quodam tempore, solito etiam vehementius irruisset; violento atque intolerabili impetu torrens intumuit, et oppidi domos, et animalia rationis expertia, et viros et feminas cum filiis, et parvos infantes in cunis vagientes, et volucres, miserabili spectaculo in Sagarim vicinum fluvium exportavit, cum afferri nullum posset auxilium. Incolæ igitur, qui superfuerant, cum lacrymis ad virum sanctum supplices accedentes, eum ad oppidum adduxerunt. Qui in ea parte, in quam solebat nubes desævire, constitutus; fisis ad eum precibus, Crucem ibi collocavit : et Dei gratia factum est, ut nunquam amplius sæva illa nubes ingruerit. Et si quando aut nivium aut aquarum copia torrens auctus est, nunquam tamen alvei sui fines transiliit, nec damnum ullum incolis importavit.

120 a Bonosus homo immitis, cum in Orientis partes Proconsul iret, et ad monasterium appropinquaret, audita viri divini fama, nuntium ad eum misit, rogans, ut ad oratorium S. Gemelli veniret, quoniam illic ipse Deum adoraturus, cuperet viri sancti benedictionem accipere; cum non posset ad monasterium accedere, quia festinaret proficisci. Ad eum igitur venit S. Theodorus, cumque pro illo precaretur, et ipse staret nec cervicem inclinaret, vir sanctus, apprehensis frontis ejus capillis, eum deorsum traxit. Ita virtus fiduciam sumere consuevit, nec humanam metuere potestatem : Justus enim, ut scriptum est, confidit ut leo. Nos autem, qui cum viro sancto eramus, valde timebamus, ne Proconsul, ut erat vir ferus et crudelis; contumelia se affectum existimans, indignaretur. At ipse humaniter et precationem et reprehensionem suscipiens, virum sanctum veneratus est : et manum ejus deosculans, pectori suo admovit; obsecrans eum, ut pro se Deum oraret, ut a dolore quodam, quo pectus ejus laborabat, liberaretur. Quare vir sanctus digitis pectus ejus leviter percutiens : Tibi prius, inquit, orandum est, ut interior homo corrigatur, et convalescat : illo enim curato, facile exterior liberabitur. Hoc ego quoque pro me Deum rogo. Quamobrem da te lenitati, et Deum time, ut preces meæ exaudiantur : nam si ego quidem pro te orem, tu autem pietatem et virtutem negligas, inanis erit mea precatio. Esto

igitur

E

Cruce collo-
cata impe-
dit tempe-
states :

a
Bonosum
Proconsulem
adit :
F

Prov. 28, 1

admonet
officii sui :

A igitur clemens et misericors in homines Christianos. In magistratu tuo ne te crudelem, inhumanumque præbeas : sed peccata tua considerans, in aliorum peccatis vindicandis sis mitis ac benignus. Cave, ne unquam effundas sanguinem innocentem : si enim is, qui fatuum aliquem tantum appellavit, reus futurus est : quanto magis punietur a Deo, qui injuste sanguinem effuderit? Hæc pietatis semina in ejus animo, tamquam in terra fecunda, cum vir sanctus conjecisset; ille nummos aliquot protulit, quos viro sancto religionis gratia daret : recusantemque coegit accipere, rogans, ut singulos singulis Fratribus distribueret. Cui vir sanctus, antequam eos conspexisset : Quomodo, inquit, cum sint quinquaginta nummi, ita distribui poterunt, ut singuli Fratres, qui sunt centum, singulos accipiant? Tunc ille viri divini verba admiratus, respondit : Quinquaginta profecto sunt, ut ore tuo sancto, venerande Pater, pronuntiasti : mox igitur totidem alios mittam, ut omnibus satis esse queant : quod et fecit. Sic justorum virtus solet homines, etiam superbos, mites ac mansuetos reddere.

plurimos
ægros sanat :

B 121 Apocomensis vici incolæ bovem occiderunt, ut carnibus ejus vescerentur. Contigit autem, ut omnes, qui ex illis carnibus comederant, in morbum inciderent, et jacerent ut mortui : et quidquid carnis reliquum fuit, nigrum evasit ac foetidum. Qui igitur ex carne illa non gustarunt, id, quod acciderat, viro sancto nuntiaverunt. Qui respondit, exitium illud a phalange dæmonum, qui per lebetes pertransierant provenisse. Et cum eo tempore non posset cum illis discedere, benedixit aquæ, quam per unum e Fratribus misit, ut periclitantes conspergeret, eisque bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tamquam e somno surrexerunt, præter unum, qui mortuus est. Joannes enim procurator, cujus Fratri ea calamitas contigerat, non expectans viri sancti benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam : et dum ejus incantationes adhiberet fratri, ille animam egit. Eodem in loco nubes immanis vindemiæ tempore tantam grandinis copiam demittebat, ut vites etiam multos in annos devastaret. Sed cum vir sanctus eo profectus, precibus fuis, Crucem defixisset; nubes eodem quidem tempore deinceps venit, verum ita pertransiit, ut damni nihil intulerit. Quamobrem incolæ, Deo gratias agentes pro tali beneficio, vinetum monasterio ejus addixerunt.

quæcumque
adversa
benedictione
repellit :

C 122 Et aliis in locis talia miracula a S. Theodoro facta sunt adversus cantharos, et locustas, et vermes, et mures, a quibus segetes et vites devorabantur. Ubi enim tale quippiam accidebat, statim ad virum sanctum confugientes, vel ipsum secum adducebant, vel aquam, cui manu sua benedixerat, ferebant; ut devastata loca conspergerent : et statim quod optabant, assequerentur. Si nubes immanes, et sævæ grandines regionem aliquam obruebant, aut si torrentes et flumina cum populorum detrimento nimium excrecebant, incolæ statim ad eum concurrebant; et vel ipsum adducebant, vel Crucem de manu ejus sumebant, defigebantque in locis quæ obruebantur; et nullam amplius ejusmodi calamitatem accipiebant. Si lues invadebat boves aut oves, aut alia genera quadrupedum aut volucrum, aut etiam homines; similiter assumebant ipsum, aut ejus benedictionem, et aquam cui benedixisset; vel etiam capistra aut tintinnabula ad eum afferebant, ut illis benediceret : et optatam curationem consequerentur. Qui erant ab immundis spiritibus vexati, precibus ejus curabantur. Si inter conjuges odium inciderat, viri sancti precatione pellebatur. Qui filios suscipere non poterant, ad B. Theodorum confugiebant; vel zonas, quibus ipse benedixerat, assumebant : et precibus ipsius fiebant voti compotes. Quoties aliquis ægrotabat, propinqui

aut amici oleum aut aquam, cui vir sanctus benedixerat, adhibebant ægrotis, et curabatur. Qui medicorum remediis aut opera et manu aut balneis indigebant, eis vir sanctus consulebat, quibus et medicis et medicamentis et balneis uti deberent; et omnes consilio ejus obtemperantes, curabantur. Qui vero, neglecto illius consilio, ad alios medicos vel ad alia remedia aut balnea confugiebant, gravius et periculosius ægrotabant. Qui occultas animi ægritudines viro sancto patefaciebant, opportuna remedia accipiebant : tempus enim pœnitentiæ præfiniebat, quo se vel jejunii, vel precationibus, vel eleemosynis expurgarent. Eos vero, qui animi ulcera obtegebant, et occultabant admonebat, ut resipiscerent et pœnitentiam agerent. Eos autem, qui sese perjuriis et blasphemis obstringebant, gravi obtutu reprehendebat, ut ab impia consuetudine desisterent, multisque lacrymis et obsecrationibus et bonis operibus divinam iram placarent. Si enim eos, aiebat, qui tantummodo loquuntur mendacium, ut David ait, Dominus perdet : quanto magis illos æternis afficiet suppliciis, qui mendacia perjuriis cumulant? Reddes, divina inquit Scriptura, Domino juramenta tua; et de omni verbo otioso, quod homines dixerint, reddent rationem in die judicii. Quod si verbi otiosi rationem sumus reddituri, quomodo Dei minas adversus perjurios, et maledicos, et flagitiosos sustinebimus?

123 Eos porro, qui inter se gerebant inimicitias, reconciliabat : qui in judicio contendebant, eos, ut lites et controversias transigerent et componerent, hortabatur; monens illos, ne se mutuis afficerent injuriis, sed ut res istas caducas negligerent et aspernarentur, et divitiis omnibus anteponerent præceptum illud, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio enim, ut inquit Apostolus, malum non operatur; et, Qui diligit fratrem diligit Deum. Omnes autem cohortabatur, ut hospitales essent, et benigni erga pauperes, atque ita peccata sua redimerent, et sibi cibum in futurum reponerent. Erat autem B. Theodorus valde clemens et misericors erga omnes. Et si quis apud Principem aut Magistratum opprimebatur, accedebat ad eos vir beatus, et divinæ parebat Scripturæ, ita præcipienti : Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate : In quo virtutem etiam Job imitabatur, qui pauperem de manu potentis liberabat. Aliis autem in rebus cum sanctis versabatur, ad gloriam summæ ejusdemque essentiae et almæ Trinitatis, quæ veros et sanctos sui adoratores ad finem usque tuetur et exornat.

124 Hæc ego Eleusius, qui et Georgius a S. Theodoro vocatus sum, omnia, Deo adjuvante, conscripsi. Neque vero miraculorum ipsius expers fui : sed ea maxime omnium expertus sum. Cum enim parentes mei, ex oppido Adigermaro oriundi, diu simul vixissent, nec ullos possent liberos suscipere; ad sanctum virum accesserunt : cumque zonas, quibus ille benedixerat, accepissent; ego conceptus sum, et in lucem editus, et infans ipsi oblatus, qui et in ejus sancto monasterio enutritus, a religiosissimo Præfecto litteras didici. Cumque parentes mei filium alterum S. Theodori precibus suscepissent, ejus illi nomen imposuerunt. Duodecim igitur annorum spatium, quo apud illum vixi, multorum miraculorum quæ ab ipso facta sunt, inspector fui : quæ autem ab illo superioribus temporibus gesta fuerant, ea vel a ministris ejus, qui spectatores extiterant, vel ab eisdem, qui curati sunt, accepi. Quamquam et multa me oblitum esse confiteor, et nonnulla propter imbecillitatem meam prætermisisse. Pauca igitur et plurimis attigi : nam si omnia persequi voluissem, me tempus et vires plane defecissent.

125 Decessit e vita sanctissimus et beatissimus

ac

D
AUCTORE
GEORGIO
VISCIP

curat animi
morbos :

Ps. 5. 7

Matt. 12, 36
E

inimicitias
tollit :

Rom. 13 10.

Ps. 81, 4
Job 29. 12

F
Auctor vitæ
e sterilibus
parentibus
natus,

12 annis cum
illo vixit :

AUCTORE
GEORGIO
DISCIP.
S. Theodorus
anno 613 52
Aprilis obiit

A ac fidelissimus Christi servus Theodorus, tertio Imperii anno pietatis et Christi studiosissimi Imperatoris Heraclii, quo quidem anno filius ejus Deo charissimus Constantinus creatus fuit Cæsar, indictione prima, die xxii mensis Aprilis. Cujus precibus utinam ad Christi Dei nostri tribunal misericordiam consequamur, et simul cum ipso cœlesti regno potiamur, et cum illis omnibus, qui memoriam ejus colunt ad gloriam salvatoris nostri Jesu Christi: cum

quo Patri gloria cum sancto Spiritu, nunc et semper, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Bonosus, Orientis, Comes, Imperio Phocæ, post atrocio scelera Antiochiæ patrata, reversus Constantinopolim, ictus vulnere gladii in mari periit 4 Octobris anno 610. Postridie, Phoco occiso fuit coronatus Heraclius.

DE SANCTA OPPORTUNA,

ABBATISSA SAGIENSI IN GALLIA.

SEC. VIII

S. Opportuna
seculo 8 mortua

Vita scripta
ab Adalhelmo
Episc Sagiensi

non plane
coaro,

sec' seculo 11
corpus
hæc, esset
Monasterioli.

Veneratio
sucra:

Sagium, seu civitas Saiorum, capit Episcopalis esse, Orima vicino deleta; uti præclare observat Jacobus Sirmundus, tome 1 Conciliorum, in Notis ad Aurelianense 1 Concilium. Sita hæc loca sunt in hodierna Normannia inferiore. Inter Sagienses Episcopos floruit seculo Christi viii S. Godegrandus, martyrio coronatus die iii Septembris. Hujus Soror fuit S. Opportuna Virgo, Abbatissa Sanctimoniiolum, in loco Sagiensi civitati vicino, ac Monasteriolo appellato, quod postmodum a Normannis excisum creditur. Ibi S. Opportuna infra annum post obitum fratris sui S. Godegrandi, mortua est hoc xxii Aprilis; et miraculis clara, publicam ibidem promeruit venerationem. Vitam ejus et miracula, in dicto Monasteriolo patrata, Scripsit Adalhelmus, sive Adahelinus, aut Adelinus ex monacho Anisolensi sive monasterii S. Cavilephi in agro Cenomannico, factus Episcopus Sagiensis, et passus 1 Sanctus habitus; Cujus meminit Saussayus post Appendicem Martyrologii Gallicani in Catalogo Sanctorum, qui proprias historias vel natales non habent, et ista scribit: S. Adelinus, Saiorum Episcopus, qui S. Opportunam ægrotantem visitavit, divinoque Corporis Christi refocillavit Sacramento. Is ipse gesta Sanctæ illius Virginis insigni monumento posteris consignavit. Hæc ibi quæ ad hunc xxii Aprilis ab eodem repetuntur. Verum ea non satis consonant Actis ab ipso Adalhelmo scriptis: in quibus num. 22 S. Opportuna, ultimo die vitæ suæ, præcepit Sacerdotibus pro animæ suæ commendatione Missarum solennia celebrari, et Dominicum corpus afferri, et sibi dari: et in Prologo ostendit auctor se scribere, pro utilitate diem festum B. Opportunæ celebrantium: utque ea in ipsa festivitate reclegerentur. Samueltani in Episcopis Sagiensibus postponunt cum Hildebrando II, ejus tempore corpus servum est Monaciaco translatus, ibique miraculis claruit, quæ postmodum alius scripsit. Nam Adalhelmus in Prologo ad Miracula, asserit se narrare ea, quæ in eodem loco, ubi nunc Sanctum corpus quiescit et veneratur, qui vulgo dicitur Monasteriolum, operata est. Arbitramur Episcopum consecratum circa annum mcccxi, et tunc a Normannis captum et venditum, uti scribit cap. 1 historiæ miraculorum. Acta hæc accurate edidit Parisiis anno mdcxix Nicolaus Gossetus Doctor Theologus, et Ecclesie S. Opportunæ Parisiis Parochus, et dein Lucas Acherius inter Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti, seculo tertio. Edidit etiam Surinus Vitam S. Opportunæ; sed in miraculis fatetur se stylum mutasse, et causa prolixitatis vitandæ quædam omisisse; adda, sub eodem titulo, etiam quæ post translationem contigerunt, uni eidemque Scriptori perperam tribuisse.

2 In Breviario Sagiensi (quod habemus anno mdcxxxii excusum) præscribitur solenne officium S. Opportunæ Virginis novem Lectionum. Ast trium Lectionum officium præscribitur in Breviario Bellovacensi anni 1534. Commemoratio, cum unica sed prolixissima Lectione

de Vita, invenitur in Parisiensi Breviario anni 1584 et 1636, nec non in Meldensi anni 1640. In veteri Leonensi simplex sit Commemoratio de S. Opportuna. Fuisse venerationem ejus olim cum Normannis in Angliam translata colligimus ex antiquo Martyrologio, olim in Anglia conscripto, sed nunc Romæ in celebri bibliotheca Ducis Attempisii asservata: in quo ad hunc xxii diem Aprilis memoratur S. Opportuna Virgo. Eodem leguntur in Martyrologio Parisiis anno mdcxxxvi excuso, item apud Grevenum et Molanum in Auctario Usuardi, et cum longissimo elogio apud S. Saussayum in Martyrologio Gallicano. Eamdem celebrant Uion, Dorganius, Menardus et Bucelinus in Martyrologiis monasticis, Canisius, Ferrarius et alii. In Abrincensi apud Normannos diocesi, in Officio hodierno SS. Soteris et Caii, præscribitur commemoratio S. Opportunæ Virginis. De ecclesia Monciaci ad ejus honorem erecta, et de Prioratu S. Opportunæ in Monciaco novo, infra agitur. Servatur etiam capsula deaurata B. Opportunæ in cœnobio S. Lupi de Esserento, oppidulo ad Ysaram, ordinis S. Benedicti, in diocesi Bellovacensi, eaque in processione publica ad hunc diem xxii Aprilis circumfertur, uti Gossetus testatur: qui late agit de Collegiata ac parochiali ecclesia Parisiensi S. Opportunæ, in qua tradit esse novem altaria, novem campanas, et novem Canonicos, et varias reliquias S. Opportunæ, cistulæ inauratæ inclusas; et aliquam ejus costam, reliquiario argenteo inaurato insertam, quam anno mdcxii Parisiis venerati sumus, cum illam dictus Gossetus ad ægrum detulisset. Ex reliquiæ, una cum brachio dextero ejus, exponuntur hoc xxii Aprilis et per totam Octavam. At festum susceptionis brachii et aliarum reliquiarum celebratur Dominica infra Octavam Epiphaniæ Domini, uti latius ex Lectionibus Officiis infra traditur.

Reliquiæ.

F

VITA

Auctore Adalhelmo Episcopo Sagiensi.

PROLOGUS.

Gloriosæ ac Deo dilectæ Virginis Opportunæ hodie festivitatem celebrantes, redemptorem nostrum Jesum Christum collaudemus, qui in Sanctis suis semper mirabilis esse dignoscitur: et non solum per viros, viam justitiæ nobis patefecit; verum etiam per feminas et juvenilis ætatis puellas, exempla religionis et bonæ imitationis cunctis se amantibus ostendit. Deo enim nostro semper cura est de omnibus: et neminem horum vult perire, quos redemit proprio sanguine. Nam Sanctos in sanctitate hortatur permanere, et peccatores a malis operibus discedere et bonis actibus inhærere, ut possint ad cœlestem patriam pervenire. Quod Virgo sacratissima Opportuna intelligens, divina gratia inspirante ab ipsa infantia Domino servire constituit: ut mereretur

Invocat Auctor
Sanctam

et Deum;

tur

A tur cum electis et prudentibus Virginibus in cœlo regnare, quæ posita in hujus terræ peregrinatione, semper plus cœlestia quam terrenis studuit diligere. Ejusdem igitur Domine nostræ Opportunæ intercessionem unanimiter deprecari debemus, antequam de vita et conversatione morum ejus aliquid tractemus, sive antequam quidquam de miraculis, quæ per merita ejus Dominus operatus est, disputemus : ut Christi adjutorio et ejus assiduis precibus, ab omnibus malis eruamur, videlicet ab insidiis diaboli, et a laqueis ac variis hujus seculi impedimentis : et vita nostra, intercedente B. Opportuna, maneat secunda inter prospera hujus vite et adversa, quæ affligitur gravium peccatorum conscientia. Concedat etiam nobis Domini nostri pietas, actus jam dictæ Domine nostræ Opportunæ, et virtutum ejus magnificentiam scribendi facultatem, ad præsentium futurorum utilitatem : qui aperit os mutorum, et facit disertas infantium linguas : quique temporibus Balaam ad loquendum, Angelicis terroribus os aperuit tremefactæ asinæ, repleat parvitatem nostram eloquio miserationis suæ, et donet mihi indigno suo famulo aliquid digne narrare in laudem dilectæ suæ, Domine nostræ Opportunæ : et si non pro meis meritis, tamen pro utilitate diem festum B. Opportunæ celebrantium, distillet in nobis vel parvissimam sui roris guttam, qui temporibus Moysi de petra jussit exire largissimam aquam : ut sicut tunc populus sitiens satiabatur aquis illius petræ, ita et hæc plebs, quæ modo hunc advenit, pro amore Domine nostræ Opportunæ, gaudens recedat cum sua jucunditate, audita virtutum ejus revelatione. Nunc vobis dilectissimi filii, prout Dominus ministraverit, narraturi sumus, quanta divina gratia in famula sua, Virgine Opportuna, operari dignata est mirabilia. Sed vos non pigeat audire, quod in ea Dominus perficere voluit : quia dum ancillam suam glorificat, nos ad ejus invitat exempla : ut operum illius imitatores effecti, ei mereamur in cœlestibus sociari, et vestigia Virginis imitando, atque præcepta Dominica observando, possimus cum illa cœlestis regni perfrui gaudio. In paucis, quæ dicuntur, majora intelligite : quia quibus pauca non sufficiunt, plura prodesse non possunt : majora enim de Domina nostra Opportuna oportet credere, quam possit nostra locutio demonstrare.

CAPUT I.

C Ortus, educatio, Vita monastica; Abbatissæ creatæ illustres virtutes.

Illustri stirpe prognata,
 Sancta igitur Opportuna, meritis et nomine digna, vitam diligens servare Angelicam, Domino Deo vovit virginitatem suam. Atque ut liberius Domino deserviret, et ab omnibus seculi curis vacare posset, pompas et divitias mundi abiciens, quarundam sanctimonialium feminarum collegio, eo quo infra dicturi sumus, juvante Domino sociata est rodo. Nam parentes ejus nobilitatis genere pollentes, et regalis prosapiæ apice florentes, inclyti a Oximensis pagi, super omnes qui ibidem morabantur homines, duo luminaria mundo genuerunt, Beatum videlicet Godegrandum, Sagiensis Ecclesiæ (cui ego, Domino disponente, deservio) Episcopum, et Dominam nostram Opportunam, cujus hodie patrocinia veneramur, sororem ejus almitfluam. Beata autem Opportuna in annis puellaribus constituta, nobilis erat genere, sed nobilior fide : decora et pulchra facie, sed pulchrior mente et operatione : castissimum semper retinens vultum, habitu manebat pudica supra omnes coævas quæ tunc morabantur in terra.

Cumque esset mentis et corporis elegantia adornata et omnibus gratissima ; multi præpotentes viri, divitiis et variis opibus referti, in matrimonium eam sibi conjungere satagebant. Promittebant ei auri et argenti immensa pondera, demonstrabant delectabilia mulierum ornamenta, gemmis et margaritis radiantia ; offerebant servos et ancillas, et diversæ facultatis prædia, quæ illicere potuissent animum puellæ, nisi illustrata fuisset cœlesti gratia. Has omnes promissiones ipsa, ceu quisquillas quasdam et purgamenta mundi, contempsit, ut munda et casta posset pervenire ad thalamum cœlestis Sponsi. Nam quanto majora illi promittebant dona, tanto magis animus puellæ ab amore illorum recedebat : considerans in Deo pretiosiora esse munera, quæ summo studio quandoque obtinere desiderabat.

3 Enimvero infantum fixa in obsequio divini amoris manebat, et paulatim adeo in bonorum operum crescebat exercitiis ; ut si adfuisset gladius persecutoris, sponte pro Domino bibitura fuerit calicem passionis. Quia vero duo sunt martyrii genera, unum in occulto et alterum in publico ; non deerat illi corona martyrii, quæ quotidie in corpore crucem perferens Christi, sapienter devicit oblectamenta carnis, mundi et diaboli. Fortis enim bellatrix Christi, armis Dominicis munita incedens, videlicet scuto fidei, et lorica justitiæ, et gladio Spiritus sancti, noluit aliquando ea depocere, donec virtute divini adjutorii omnes hostis antiqui insidias devinceret, et cum triumpho victorie, laureata serto justitiæ, Deum decorum in cœlesti Sion videret. Noluit apparere inermis, ne sauciaretur diabolicis sagittis. Numquam in ea diabolus quod voluit, invenit : quia Rex fortis et potens in prælio Dominus, cui toto corde servivit, et quem totis visceribus dilexit, ab omnibus inimici insidiis eam illæsam custodivit : quia a mandatis ejus nunquam recessit, frequenter cum Psalmista decantans : Judica Domine nocentes me, expugna impugnantes me. Apprehende arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi.

4 Quadam autem die, ipsa dilecta Dei Opportuna, cum multa fidelium turba, patre quoque et matre secum pergentibus, ecclesiam intrans, audivit Dominum in Evangelio dicentem : Vade, vende omnia quæ possides, et da pauperibus : et veni, sequere me : et habebis thesaurum in cœlo. Quæ omnia diligenter auscultans, et secum velut inundum animal ruminando pertractans, ad genua patris et matris provoluta, in hæc verba prorupit : Eia, mi dulcis pater et amabilis mater, per tremendam et amandum ejus nomen, cujus verba modo sonuerunt in auribus nostris, attestor, ne mihi amplius quaratis sponsum in terris, quia jam sponsum habere cupio Dominum meum Jesum Christum in cœlis. Sequar jam vestigia Domine mææ, B. Mariæ Dei genitricis, nec ullius filii admittam copulam, nisi illius quem Virgo concepit Virgo peperit, et Virgo permausit. Hujus ego matris deprecabor gratiam, ut me ancillam suam nuptiis filii sui faciat dignam : ut cum filio suo conjuncta fuero, matri et filio, sponso et Domino meo, sine alicujus perturbationis obstaculo, serviam in æternum. Multum pater et mater B. Opportunæ super his mirabantur, et tandem pro constantia filiae suæ læti existentes, Deo gratias egerunt immensas, qui in filia ipsorum radicem hujus bonæ voluntatis plantare dignatus esset : deprecantes unanimiter, ut quod plantavit, ei etiam incrementum donaret. Cumque fideles, qui aderant, dixissent, Amen ; B. Opportuna ab oratione erecta, læta patrem respiciens, dixit : Jam filia Christi facta, audiam vocem ejus, et inclinabo aurem meam ad eum, et obliviscar populum meum et domum patris mei : quia concupivit

D
 ACCITORE
 ADALHELMO
 EP. SAG.

Crucem
 Christi
 amplexa,
 censetur
 Martyr
 voluntate :
 l.

Psal 31 1

Mat. 19, 21

indicat pa-
 rentibus,
 Christum
 a se in
 sponsum
 electum :
 l.

et impetrat
 consensum :

A pivit Rex speciem meam, et ipse est Dominus meus, et adorabo eum.

AUCTORE
ADALVELMO
EP. SAG

5 Interea appropinquat dies, quo B. Opportuna Episcopali benedictione velamen consecratum capiti suo imponat; et abjectis jucunditatis et secularibus ornamentis, induatur vestibus sacræ religionis. Itaque deposita regia purpura, multum lætatur, vili circumamicta tunica. Tunc stipata multitudine parentum, et frequentia sequentium hominum, pervenit ad quoddam cœnobium, Sagiensi urbi vicinum, quod est in saltu Algæ situm, et vulgo usitato nomine nuncupatum Monasteriolum. In eo itaque loco digna Deo puella Opportuna, omnibus seculi rebus valesfaciens, et soli Deo vacare cupiens, accepto sanctæ conversationis habitu, cœtui sanctarum conjuncta est feminarum, Domina ibidem famulantium. Videbatur autem quibusdam sanctimonialibus, quod dum B. Opportuna idem cœnobium ingrederetur, Angelus Domini eam custodiens præcederet. Dignum quippe erat, ut quorum vitam imitari disposuerat, ab eis custodiretur. Habitans autem inter sacratas Virgines, non sicut rudis, sed ut perfecta conversabatur: et omnibus diebus vitæ suæ talis fuit conversatio illius, ut a nemine posset reprehendi. Brevi autem tempore repleta est Scripturæ sacræ doctrina: quia die ac nocte meditabatur in lege Domini. Humilitatis et obedientiæ gratia super omnes eminebat: quia majoribus serviebat, ut matribus: minores diligebat, ut sorores. Erga omnes erat obediens et mitis, secum revolvens divinum præceptum: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Quanto enim clarius erat nobilitate generis, tanto magis se cunctis subdebat humilitate, sciens scriptum: Quanto major es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam.

6 Cumque his et aliis abundaret virtutibus, accidit ut Mater, quæ cæteris præerat sororibus, migraret ad Christum. Tunc sanctimoniales omnes, uno consensu et pari voluntate, elegerunt Dominam nostram Opportunam, ut inter eas culmen prælationis obtineret. At illa, cum multum contradicere vellet, sed pro veneratione obedientiæ non valeret, petiit trium dierum inducias, ut pro hac re Dominum deprecaretur. Quod cum factum fuisset, revelatum est illis, quod B. Opportuna digna esset honore prælationis. Deinde Mater et Abbatissa super omnes constituta, majori corpus suum cœpit domare abstinencia. Nam frequenter tota nocte in Dei laudibus vigilabat, et sæpe in die a cibis omnino abstinebat. Feria quarta et sexta nihil manducabat: aliis diebus ad vespere, panem hordeaceum cum aqua et aliquo cibo vilissimo sumebat. Die Dominico parvissimis pisciculis vescebatur, non propter ventris ingluviem, sed propter diei Domini venerationem: nec tamen ipsos sumebat usque ad satietatem, sed tantum ad corporis sustentationem. Si quando quæpiam ex sororibus eam interrogaret, dicens: O dulcis Mater, quare tam frequenter abstinendo corpus maceras, sic respondebat: Adam de paradiso ejectus est, quia pomum vetitum manducavit: et nos illuc redire debemus jejunando. De potu vini et esu carniū non oportet nos quidquam dicere, quæ ipsa nolebat attingere. Et tamen cum ab his ipsa abstineret, sanctimonialibus omnia sufficienter ministrabat: ipsas enim et spiritualibus et corporalibus cibis decenter alebat.

7 Super omnia infirmos et pauperes diligebat, et eis tamquam Christo ministrabat, reminiscens verbi Evangelici: Infirmus fui, et visitastis me: et, Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Balneis non utebatur, cilicium semper occulte ferebat. Ita erat vestita hieme, sicut æstate: nec pro frigore adiciebat, nec pro calore detrahebat. In lecto quando jacebat, unum

sagum tantum habebat, et illud cilicium: sed in die, propter frequentiam hospitem supervenientium, pretioso tegebatur opertorio lectulus ejus. Fluxu madebat lacrymarum, dicens cum Psalmista: Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Nullus eam vidit iratam, sed semper tranquillam et blandam. Delinquentes sorores, verborum castigatione et exempli sui proponenda imitatione, emendabat: quod si aliqua in duritia mentis permaneret, tamdiu pro ipsa Dominum deprecabatur, donec ad emendationem adduceretur. Neminem cædebat, sed dulciter omnes regebat, et clementiam sui pectoris declarabat suavitate sermonis: ipsa enim quæ proferebat verba, sale sapientiæ videres esse condita. Non est æquum audientibus longa narratione adferre fastidium: nam si bona omnia et virtutes, quas B. Opportunæ divina pietas conferre dignata est, dicere voluerimus, ante dies iste, quam oratio nostra, finem habebit. Inter cetera vero talem illa habebat consuetudinem, ut si quid impetrare voluisset, orando apud Dominum obtineret: et si ab aliquo lædehatur, aut aliquis ei molestiam fecisset, orando cuncta mitigaret. Quod si latro de ditione vel rebus ejus aliquid furtim abstulisset, tamdiu eumoratione sua ligabat, donec ablata restitueret: si autem lupo aut vulpula sive aquila aliquam bestiarum raperet, sola jussione restitui faciebat. Et quod tunc manens in corpore operabatur, hoc nunc vivens cum Christo, eodem favente, operatur: quod multis modis experiens, modo cognoscit et narrat Gallicana et b Neustria terra: quæ gaudent, mirantes virtutum ejus insignia, quæ per famulam suam operatur Divina clementia.

ANNOTATA.

a Oximum oppidum, 3 Leucis Sagio distans, vulgo Hiesmes: hinc regiuncula, hic pagus Oximensis, vulgo le pays d'Hiesmes, in Vice-comitatu Argenauensi.

b Gallia Francica olim dividebatur in Austrasiam, Burgundiam et Neustriam: atque tunc Neustriæ caput erat Lutetia Parisiorum; postea cæpta sumi Neustria pro Normannia hodierna.

CAPUT II.

S. Godegrandi peregrinatio et martyrium, cum dolore S. Opportunæ.

Porro cum esset in jam dicto monasterio et præesset ibi sanctimonialibus; factum est, ut venerabilis frater ejus Godegrandus, Sagiensis Ecclesiæ Episcopus, ob amorem cœlestis patriæ, Romam, ad limina beatorum Apostolorum Petri et Pauli et diversa loca Sanctorum, causa orationis vellet peragrandum circumire. Cumque secum isthuc deliberaret, velletque tali in opere septem annorum curricula transigere, ut laborando, peregrinando et orando, posset delictorum veniam et gaudia æterna obtinere; disposita Ecclesiæ suæ administratione, cœpit misericordiam Dei invocare, ut custos ejus esse dignaretur in concepto itinere. Accersito itaque quodam viro, diaboli amico, pleno totius nequitiae dolo (qui pristinus amicus esse putabatur, et erat ei affinitate conjunctus, Præsesque erat Oximensis pagi, et vocabatur Grodobertus) videntibus cunctis qui aderant, commendavit ei defendendum omnem locum et Episcopium suum, ita cum eo loquens: O dulcis amice Grodoberte, committo fidei et amicitiae tuæ omne officium Ecclesiæ meæ, et omnem facultatem et suppellectilem substantiæ meæ, donec Domino volente redire potero: ut Domini miseratione et mea oratione simulque tua defensione,

Ps. 6, 7

Blande corrigit delinquentes.

E Miraculis claret.

b

F S. Godegrandus, peregrinatum abiturus;

Episcopatum commendat Grodoberto.

greg

ingreditur
Monasterium,
Angelo viso
præcedere:

humilis et
obediens.

Matth. 11, 29

Ecc. 3, 20

Creata
Abbatissa,
vivit in
summa ab-
stinencia

Mat. 25, 40

et austeritate.

A grex mihi commissus ab inimicorum hominum servetur incursione. Benedicens deinde Dominus Godegrandus omni plebi, et exhortans ut in mandatis divinis persisteret, valedicens etiam simulatori Grodoberto, perfusus lacrymis, cepit iter agere longæ peregrinationis.

Job. 36, 13
Prov. 11, 9

rapaci ac
violento :

9 Sed quia scriptum est, Simulatores et callidi provocant iram Dei : et, Simulator ore decipit amicum suum : post recessum Domini Godegrandi, noluit prædictus Grodobertus esse defensor loci, sed magis invasor et deprædator populi. More namque luporum cepit commendatas sibi oves, non defendere, sed dilaniare : cepit substantiam earum auferre, et neminem sinebat quiete vivere. Postponens itaque omnem amicitiam, et pronibilo ducens affinitatem : postquam res Ecclesiæ cunctas crudeliter diripuit, contra decreta antiquorum Patrum et instituta omnium canonum, dum adhuc Dominus noster Godegrandus viveret et Domino in peregrinatione deserviret, eidem Ecclesiæ Sagiensi fecit se Episcopum ordinari. Tum vero, non accepta justa benedictione, sed repletus divina maledictione, non sicut pastor agebat, sed ut mercenarius iniquus, sola lucra terrena quærens, animarum salutem parvipendens : ardentius enim Mammonæ, quam Domino, serviebat.

B

orante Op-
portuna re-
versus,

10 Cum hæc agerentur, soror beati Antistitis, miseris et calamitatibus afflictæ Ecclesiæ condolens, assidue Dominum deprecabatur, ut ab hac oppressione Sagiensem familiam liberaret, et fratrem suum ei sanum videre concederet. Superna itaque pietas, quæ clamantes ad se exaudit, cito, quod S. Opportuna precabatur, ad effectum perduxit. Nam veniente anno septimo peregrinationis Domini Godegrandi et incolumem sorori suæ eum ostendit, et ab omni peccatorum contagio mundatum, per martyrii palmam ad cœlestia regna evexit, et de manu tyranni Grodoberti plebem suam liberavit. Nempe cum rediret B. Godegrandus, multorum relatione didicit tyrannidem scelerati Grodoberti. Cognita igitur illius nimia cupiditate et crudelitate, memor Dominici præcepti, dicentis : Diligite inimicos vestros, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos ; obnixè Dominum precatus est, ut peccatis Grodoberti parcendo veniam daret : postea vero eundem per nuntios blande admonuit, ut a nequissima invasione et inaudito scelere animum revocaret. Noluit enim primum ad Sagiensem Ecclesiam pergere : sed, ne locum daret diabolo, divertit ad jam dictum Monasteriolum, ubi sorore ejus solerter Domino serviebat.

Mat. 5, 44

mittit
nuntios ad
Grodobertum :

C Cum venisset autem nuntius digni Deo Præsulis ad jam dictum tyrannum, ille simulans se gaudere de reversione amici, fraudulenter talia remisit ei mandata : Noveris, dulcissime Pater, quoniam viri de longinquis patriis advenientes, te ab hac luce migrasse dixerunt : sed quia sospes reversus es, omni tuæ Sedis et Pontificatus potestate recepta, utere ea longo tempore feliciter : non enim in uno Episcopio decet duos Episcopos residere. Preamur itaque, ut simul loquentes pristinis utamur amicitiiis, sicut expetit ordo caritatis et mutue dilectionis. Festinabat nuntius dicta impii Grodoberti nuntiare auribus Domini Godegrandi : sed ubi Episcopus cum sorore sua verba audivit fraudulenta, talem B. Opportuna, spiritu prophetiæ repleta, responsionem dedit : Scias frater, quia molliti sunt sermones ejus super oleum, et ipsi sunt jacula. Cognoscentibus autem illis quia appropinquabat tempus vocationis B. Godegrandi, et quia Deus vellet eum numero sanctorum Martyrum et Episcoporum per effusionem sanguinis conjungi ; cepit tamquam pius pastor iter arripere, ut animam suam pro ovibus sibi a Domino commendatis posset ponere.

a quo fal-
laciè in-
vitalus,

Aprilis T. III

11 Sed lupus rapax Grodobertus, secum pertractans, quia si Pastorem interficeret, secure postea oviculas dilaniaret ; cepit more Pharisæorum et Judæorum, qui Dominum crucifixerunt, intra se quærere, quomodo sanctum Episcopum posset sic interficere, ut immunis populo videretur ab ejus sanguine. Nec defuit ei consilium traditoris Judæ : quia, ut Judas, plenus erat diabolicæ persuasionis suggestionem. Habebat siquidem secum virum malignum, qui fuerat B. Godegrandi filius spiritualis, quem de unda baptismatis sacri levaverat : loculos ipsius, sicut Judas Domini, deferebat : et eundem scelestum virum divitiis et honoribus alliciebat, ut si B. Godegrandum interficeret, majorem gratiam præ ceteris sibi adstantibus obtineret. Acceptis itaque auri et argenti, terrarum equorumque muneribus, jurando promisit, se B. Godegrandum interfectorum. Hoc ergo Grodoberto magnum peperit gaudium. Quadam igitur die, cum B. Godegrandus vellet a Alemannicas cœnobium pergere, ut cum venerabili Lanthilde, sibi affinitate conjuncta, de divinis sermonibus colloqueretur ; dum transiret per Novantium prædium, vidit eum filius diaboli Grodobertus per fenestram eamculi. Tunc advocato S. Godegrandi filio, præcepit ut ad necem sancti Pontificis properaret, si dicta munera obtinere vellet.

D
AUCTORE
ADALHELMO
EP SAG.

a.

12 Qui sponte properans, ad S. Godegrandum accessit, et repletus diri draconis astutia, torvis et crudelibus oculis sanctum virum aspiciens, mortiferum venenum sub lingua aspidea et antro cordis retinebat. Quod videns B. Godegrandus et calliditatem animadvertens, senero vultu dixit : Quid est hoc, fili ? Ut quid pestiferæ cogitationes virulentum animum tuum conturbant ? An ignoras, quia ego sum spiritualis pater tuus Godegrandus ? Quid moraris ? Fiat, quod permittit Domini voluntas. Ipse autem truculentus et audax, osculari se ab Episcopo petit. Tunc gloriosus Godegrandus elevans oculos in cælum, et sciens jam imminere horam mortis, oravit ad Dominum, et dixit : Domine Jesu, piissime Redemptor, suscipe spiritum meum, quem dedistis ; et custodi gregem, quem commendasti mihi peccatori. Utinam merear cum eis regnare in cælis, pro quibus non dubito sustinere passionem in terris. Cumque de cælis exauditam esse deprecationem suam audiret, mox percussori suo in simplicitate cordis osculum dabat libentissime. Ille autem evaginato gladio, sanctum Dei Pontificem bis in sincipite percussit : cujus venerandi capitis percussorum cicatrices, quasi a medicis sanatæ, modo nobiscum, Domino donante, manent et apparent. Sic dilectus Deo Pontifex et pastor bonus, noster Godegrandus, vitam in terris finivit, et Angelicis cortibus spiritus ejus in cælis conjunctus est b tertio Nonas Septembris : qui quia in modico fidelis fuit, nunc in gaudium Domini ingressus, supra multa est constitutus. Qui autem eum interfecit, in eodem loco a demone arreptus, nec data munera obtinuit, et ad inferna, heu prohi dolor ! celeriter descendit. Grodobertus quoque, auctor miseræ calamitatis, divinæ percussione ultione turpiter et quidem brevi vitam finivit : quia non potest bene mori, qui male vixerit.

per fide occi-
ditur.

F

b

13 Quidam autem hæc videntes religiosi viri et vicini, cum psalmis et cereis conati sunt corpus S. Godegrandi proprii Episcopi de terra erigere, ut juxta consuetudinem Ecclesiasticam illud mandarent sepulturæ. Sed tanto pondere hæsit in terra, ut a nemine illorum posset moveri. Quo comperto, S. Lanthildis, cum sanctimonialium agmine, acriter lugendo et flendo, cepit illuc pergere. Cui similiter contigit : nam nulla ratione corpus sanctum potuerunt de terra levare. Relatio igitur tanti doloris ad B. Opportunam pervenit, quod scilicet frater ejus

Ne moveri
corpus possit

AUCTORE
ADALHELMO
EP. SAG.

A injusta factione Grodoberti jugulatus jaceret in terra, et a nullo posset inde levare. Quæ in ecclesia existens, cum omnibus sanctimonialibus sibi subditis, Domino commendabat animam fratris : et a Sacerdotibus Missarum officiis celebratis, Deo obtulit sacrificia sincerissimæ orationis. Didicerat enim Spiritu sancto sibi revelante, jam fratrem suum ad cælum migrasse cum palma martyrii. In ipsa quoque divina revelatione Dominum deprecata fuerat, ut corpus fratris sui tam diu immobile in terra jaceret, donec pro ejus anima congruas Domino preces funderet, et dehinc propriis ulnis in ecclesiam ad locum sepulcri deportaret. Orabat amita S. Lanthildis, ut corpus S. Godegrandi Episcopi et Martyris a terra elevaretur : precabatur neptis B. Opportuna, ne corpus fratris moveretur. In ambabus erat sanctitas, sed in Domina nostra Opportuna fervebat caritas fraterna. Vicit itaque S. Opportunæ orationis assiduitas, ut sciamus, quoniam omnia præcellit caritas. Dignum namque erat, ut B. Opportuna, quæ fraternæ mortis dolore torquebatur, gratia exaudita deprecationis a Domino consolaretur.

S. Opportuna precibus impetrat :

cupit cum
fratre mori,

B 14 Suscepto itaque nuntio tanti doloris, mortem fratris referentis, amarissimis B. Opportuna per-fusa lacrymis, dixit : Domine mi Jesu Christe, auctor et dispensator fraternitatis, permitte me simul gaudere cum fratre meo in cælestibus regnis : bonum est enim et jucundum, habitare fratres in unum. Precor Domine, ut quos conjunxit in terris fraterna nativitas, tua nos in cælis conjungat benignissima pietas. Deinde oratione completa, ad fraterna perrexit funera. Et respiciens exanimem fratrem, semiviva cecidit in terram : et sanctis manibus crebro percutiens pectus, infelicem se clamabat et miseram, dilectione fraterna destitutam : dirumpensque capitis crines, scindebat vestimenta corporis, ostendens cunctis acerbitem sui doloris. Cumque lingua taceret præ dolore nimio, volutabatur in humo : dehinc ejulando, has voces dabat in cælum : Væ mihi misera ! circumdant me ex omni parte angustia, quia destituta sum fraterno solamine. Heu me ! quid modo faciam ? Heu me peccatricem ! quo me vertam, aut quid dicam ? Subveni, Christe. Ubi erit deinceps consolatio mea ? Nimirum ipse mihi frater, ipse pater, et mater, et dominus meus existebat, et in omnibus adjutor meus erat. Inter acerbos dolores et luctus varios, venerabilis Lanthildis et omnes qui aderant, S. Opportunam moerentem dulcibus verbis consolari studebant, dicentes : tessa, dilecta C Deo Opportuna : desine jam Martyrem Christi fratrem tuum flere, quem citissime, sicut desideras, videbis cum Christo feliciter regnare. Intermitte modo pro illo lacrymas fundere, cujus sacra intercessio nobis poterit apud Deum prodesse. Nulli enim dubium, quia qui pro inimicis et interfectoribus suis oravit, nostri quoque memoriam habebit. Quanto enim Christo plus adhæsit, tanto majora nobis beneficia præstabit : quia licet sit nobis absens corpore, tamen suis amatoribus non deest sancta intercessione.

consolante
eam S.
Lanthilde,

sola corpus
elevat et
sepelit.

15 Hæc B. Opportuna audiens, corpus fratris inter ulnas suscepit : et quem multi et fortissimi viri nequiverunt a terra levare, ipsa cœpit sola sine labore portare. Igitur B. Godegrandi corpus cum multitudine populi, diversi ordinis Clericis, et lamentantibus Virginibus, cum cereis et resonantibus psalmis, perducitur ad jam dictum Monasterium ; ibique debito honore, agente B. Opportuna, conditum sepelitur. Ubi etiam per multa annorum curricula, per ejus merita, multa virtutum insignia operata est divina elementia : cui est laus et honor, per infinita seculorum secula. Amen.

ANNOTATA.

a Alemanica vulgo Almenesches, inter Sagiū et Argentanum, haud longe a Nonento oppidulo extat, et describitur in Neustria pia Arturi de Monstier pag. 364 et seqq.

b Est eo die S. Godegrandus inscriptus Breviario Sagiensi anni 1581. Sed omnia recitantur de Communi præter orationem, in qua Martyr et Pontifex nominatur. Ejus caput asservatur Parisiis in ecclesia S. Martini de Campo, et reliquum corpus in Prioratu insulæ Adamæ, vulgo, Isle Adam, ad Æsiam fluvium supra Pontisaram.

CAPUT III.

S. Opportunæ miracula et continuæ preces.
Morbus et obitus.

P Post obitum igitur sancti Martyris et Pontificis Godegrandi, Dominus noster Jesus Christus cœpit famulam suam Opportunam insignibus virtutum miraculis glorificare. Quis enim digne valeat explicare, qualis et quam fervens demum in Dei servicio permanserit ? Nam in lege Domini sine fatigatione quiescebat, et nulla turpi conversatione inquinabat corpus suum. Et quia a consuetudine peccandi omnimodis se retrahebat, maximam, a Domino in curandis infirmis est gratiam adeptam. Nam multi ad eam variis modis oppressi venientes, per orationes ejus a Domino sanitatem recipiebant : claudis per invocationem gressus restituebat, cæcis visum reformabat, et ab obsessis corporibus dæmonia ejiciebat. Cum flentibus flebat, et omnibus quibuscumque poterat consolationem adhibebat : omnes quippe, qui ad eam aliqua oppressi calamitate, aut gravati adversa valetudine, vel furis aut raptoris damno afflicti veniebant, gaudentes, desideriorum suorum vota consecuti, revertebantur. In ipsa semper erat jugis oratio, et assiduus gemitus. Corpore integra persistens, mente et operatione semper in cælum tendens, B. Pauli Doctoris gentium imitatrix effecta, dicens, Nostra autem conversatio in cælis est, tota mentis virtute spernebat gaudia hujus vitæ, et cuncta delectamenta secularium voluptatum ; modis omnibus desiderans conjungi agminibus cælestium virtutum : orabat namque, ut posset dissolvi et esse cum Christo.

Orat assidue :

Phil. 3, 20

F 17 Antequam autem anniversarius dies obitus fratris sui appropinquaret, nimis vigiliis et jejuniis corpus affligens, suppliciter Dominum deprecabatur, dicens : Redemptor mundi, cui ab infantia deservivi, quique me hucusque custodisti, fac me ancillam tuam cum Martyre tuo, fratre meo Godegrando, velociter in cælum suscipi, ut tecum gaudeamus in æternum, cui servivimus in hac mortali peregrinatione. Intelligens autem se a Domino exauditam, et sciens imminere diem optatæ vocationis suæ, convocavit Sorores (quibus non tantum præerat, quantum proderat) et talibus eas allocuta est verbis : Dulcissimæ Sorores et amantissimæ filia, satis dignum et congruum videtur, ut pro concessis nobis a Domino beneficiis gratias illi pro virium nostrarum facultate agamus, et pro negligentis et multimodis peccatis nostris veniam ab eo implorare satagamus. Quidquid enim boni in nobis est, ab illo accepiimus : quia sine illo nil boni facere aut cogitare possumus : illo namque vivimus, movemur et sumus. Quid autem nos sumus, nisi corruptibiles creaturæ ? et quid post mortem erimus, nisi pulvis et cinis ? Certe caro nostra (quam modo nimis diligimus, et cui quantum possumus, divitias et delicias præbamus) cum in terra

cupit dissolvi :

adhortatur
Sanctimo-
niales :

inculcat
memoriam
novissimo-
rum :

A terra sepulta fuerit, a vermibus consumetur. Jam floremus et superbimus in mundo : post mortem erimus putredo et vermis : et quod cum dolore nimio profiteor, impiis erit in inferno perpetua damnatio. Hæc, dilectissimæ filiæ, convenit omnibus Christi sanguine redemptis in memoria habere, quia exhortatur nos Scriptura, dicens : In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.

petit veniam delictorum :

B 18 Deinde ante pedes filiarum prosternens se, ream se et peccatricem confessa est, dicens : Noveritis, Sorores, quia appropinquat hora temporalis mortis meæ : et ideo cum omni humilitate benignitatem vestram deprecor, ut mihi pro amore Dei dimittatis, si aliquam ex vobis læsi, aut si vobis molesta fui, et si aliquid indecenter contra regulam de rebus vestris, quas mihi commendastis, egi. In his enim et aliis multis me peccasse agnosco : et ideo pro illius amore parcite mihi, qui dixit : Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater cœlestis peccata vestra. Talia B. Opportunæ verba audientes Sorores adstantes, diutissime præ repentino dolore conticuerunt : et deinde eam a terra levantes, et sermoni singultus varios et lacrymas intermiscientes, Mater, inquit, dulcis Opportuna, nobis multa bona præstitisti, et nos numquam læsisti : si autem in aliquo deliquisti, parcat tibi et indulgeat pietas Christi : quem semper amasti.

commendat fidem, spem, caritatem,

C 19 Postquam autem illa cunctis Sororibus secundum petitionem earum indulxit, taliter residens inter illas cœpit loqui : O Sorores carissimæ, diligenter attendite verba exhortationis meæ novissimæ. Sicut duplicia sunt opera, bonorum scilicet et malorum : ita duo sunt retributionum loca, justorum et impiorum. Attendite ergo, ut bona operantes, et a malis caventes, in retributione justorum inveniamini. Cujus bonæ operationis radices tres sunt præclaræ et magis insignes, fides, spes et caritas : et ipsa tantum caritas fidem præcellit et spem, ut ipse Deus caritas sit, dicente B. Joanne : Deus caritas est : et qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo. Si ergo vultis ut caritas, id est, Deus maneat in vobis, omni tempore discordiam, id est, diabolum expellite a vobis. Observate, quod promisistis in baptismo : scilicet, renuntiate hosti antiquo et omnibus pompis ejus : Deum ex toto corde diligite, et mandata ejus observate. Unum quemque Christianum, tamquam vosmetipsas, diligite : quia qui odit fratrem vel sororem suam, homicida est. Facite aliis, quod vobis fieri vultis. Si spiritus Dei habitat in vobis, templum Dei estis : et templum Dei sanctum est, quod vos estis. Nolite ergo pollueretemplum Dei : quia ad imaginem Dei creati estis : qui autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Sit in vobis vera et perfecta humilitas. Prælati vestris obedite, omnes diligite, per caritatem invicem servite. Nolite esse verbosæ : quia in multiloquio peccatum non deerit. Omnia cum discretionem agite. Ne sitis bilingues, neque edaces, neque violentæ, neque somnolentæ. Sanctæ lectionis et boni operis studium habete : quia inimica cum animæ otiositas. Peccata nolite perpetrare, sed perpetrata per penitentiam delete. Laus Dei ab ore vestro non recedat. Mementote, quia diabolus fideles Christi semper supplantare nititur. Infirmis necessaria ministrare : pauperibus eleemosynam date : quia eleemosyna a morte liberat : etsicut aqua extinguit ignem, ita ipsa peccatum. Omnibus, quibus potestis, adjutorium impendite. Ab omnibus malis declinate, et in bonis omnibus vos exercete, ut heredes efficiamini patriæ cœlestis. Precor, ut cum ab hac luce post diem duodecimum migravero, sepeliatis me juxta sepulcrum Martyris Christi, Domini Godegrandi Episcopi.

humilitatem et alias virtutes :

D 20 His et aliis sanctis alloquiis confortans Sorores, cœpit B. Opportuna gravi corporis infirmitate detineri, et febris molestia prægravari. Cumque membra corporis lectulo dedisset, et omnes artus ejus vis morbi infestaret, tamen ab ore ejus laus Dei nullatenus recedebat. Exacta autem quadam nocte, dum jam aurora diei sequentis inciperet, in domo, ubi quiescebat, maximi luminis splendor apparuit, et suavissimi odoris mira fragrantia efferebuit. Tunc dilecta Deo Virgo, vidit B. Cæciliam et S. Luciam causa visitationis ad se venire. Quas cum vidisset, blando sermone ita salutavit : Avete sorores Cæcilia et Lucia : quid præcepit ancillæ suæ gloriosa Virgo Maria, cœlestis Regina, et omnium Virginum Domina ? Respondentes sacræ virginis Cæcilia et Lucia, dixerunt : O splendidissima sponsa Christi Opportuna, expectat adventum tuum intacta Virgo Maria, ut filio ejus jungaris in cœlo, quem totis visceribus dilexisti in mundo. Ornata corona gloriæ tuæ, et accensa lampade, debes ire obviam sponso et sponsæ.

E 21 Post lætitiâ autem tam præclaræ visionis et visitationis, ecce in sinistro angulo domus adstitit terribilis dæmon et nimis ferox, in specie nigerrimi Æthiopis, cujus capilli et barba distillabant quasi picem calidam et liquidam : oculi ejus erant quasi ferrum ignitum, quod de fornace multis scintillis emicans producitur : de ore et naribus ejus flamma exibat et vapor sulphureus. Quem videns B. Opportuna, imperterrita dixit : Præcipio tibi, diabole, auctor totius malignitatis, ne ab hoc loco movearis. Tunc omnes sanctimoniales advocans, et denuntians eis, quam terribilis ibi adesset inimicus, dixit eis : Ecce spiritus immundus et totius malitiæ repertor, qui omnibus diebus nos impugnabat, Domino adjuvante, ab ancilla Christi victus confunditur. Precor itaque, amantissimæ Sorores, ne ejus suggestionibus et incentivis cogitationibus acquiescatis. Tunc conversa ad eum, dixit : In nomine Domini recede a me, ferox et truculente inimice Christi : quia non me ancillam Christi superabis, sicut Evam primam feminam superasti. Ex hac ergo visione et S. Opportunæ admonitione de cetero sanctimoniales ferventiores in Dei servitio extiterunt.

F 22 Cumque jam prægravante corporis infirmitate, duodecimo die, sicut ipsa Domina nostra Opportuna prædixerat, sciret adesse horam vocationis suæ : præcepit Sacerdotibus pro animæ suæ commendatione Missarum solennia celebrare : jussit etiam, ut omnes sanctimoniales, a majore usque ad minorem, Domino offerrent libamina. Quod cum factum esset, jussit Dominicum Corpus afferri et sibi dari : quo accepto, dixit : Corpus tuum, Domine, proficiat mihi ad salvationem, animæ meæ. Et dum Clerus, in exitu sanctæ illius animæ, et adstantes sanctimoniales psalmos decantarent, et ipsa cum eis decantaret, respiciens ad ostium domus, dixit his, qui psalmos decantabant : Ecce advenit Domina mea beata Virgo Maria, cui vos commendo, quos in hoc seculo amplius non videbo. Extendente autem ea brachia, quasi matrem Dei vellet amplexari, sancta ejus anima carne est soluta, et vivit cum Christo per æterna secula. Cumque omnes unanimiter quasi propriam dederent matrem, sepelierunt eam juxta sepulcrum fratris sui, sicut ipsa vivens deprecata fuerat. Ibique Dominus noster Jesus Christus per merita amborum multa miracula operatus est longo tempore, quamdiu corpora eorum ibidem quieverunt. Posteaquam vero corpus beatæ et admirandæ Opportunæ ab eo loco a fidelibus viris translatus est, quocumque accessit, et quocumque in loco, prædio, castello aut villa depositum fuit, permultæ virtutes per ejus intercessionem effectæ sunt, præstante Domino

Sacro viatico munus :

apparente S. Maria expirat :

elaret miraculis.

invisitur a SS. Cæcilia et Lucia :

dæmonem apparentem imperterrita sistit et abigit.

AUCTORE
ADALHELMO
EP. SAG.

Amino nostro Jesu Christo, cui est laus, honor, virtus et potestas cum Patre et Spiritu sancto per infinita secula seculorum, Amen.

Ego humilis Adalhelmus, Sagiensem supralebem Episcopus, adjuvante Domino, descripsi Vitam B. Opportunæ.

APPENDIX I

Ex MS. codice Ecclesiæ collegiatæ S. Opportunæ.

Asinum
monasterii
in carceratum

Eo tempore, quo Domina nostra Opportuna sanctimonialibus præerat Abbatisa, contigit quadam die famulum cum asino, qui ejusdem loci negotiis deserviebat, silvam, quæ ipsi Abbatissæ et circumjacentium et vicinorum oppidorum incolis ad ligna dumtaxat igni deputanda, quotquot quique volebant, communis erat, aggredi: hic cum solito more, asino onusto, regredi vellet, quia (ut vulgo dicitur) malituntur semper nocere bonis; ecce ipsius silvæ custos, quem lucarium vocant, advenit; qui invidiæ et præsumptionis spiritu, aut certe turpis lucri cupiditate agitatus, eundem asinum inique comprehensum in carcerat, et per aliquot dies custodiri mandat. Quo comperto beata Virgo Opportuna ad eum festinavit, quem in quodam prato ad eundem pertinente, ipsiusque Abbatissæ proximo, repertum humillime (ut ei consuetudinis semper erat) his verbis affata est. Cum nihili obnoxius, in lignis usui nostro deferendis, noster asellus censeatur, non est æquum eum carcerali custodiæ mancipatum teneri: quamobrem obsecro, ut liberum illum digneris nobis reddere. Ad quam ipse stolidus ridiculose respondit: cum pratum istud sale in superficie undique fuerit respersum, reddetur vobis. Quod audiens beata Virgo, aliquantisper propter injustitiam commota, rediit; non tamen solitum in talibus auxilium, divinum scilicet, oblita est invocare: in quo fiduciam habuit et non in homine, sed aures Dei cepit illico pulsare. Et quia scriptum est, si quis fecerit voluntatem Dei, hunc exaudit Deus, quod prius ut impossibile illud negaverat, veritas ipsa ad exitum perduxit: etenim idem pratum divinitus sale aspersum est. Itaque ut in crastino, qui hoc spectaculum viderant ipsi lucario retulerunt, non acquievit dictis eorum; sed rem ipsam visurus, pratum usque perrexit; ibique quod audierat oculis conspexit: stupore quoque territus cogitabat qualis esset ista visio. Tandem vero animadvertit, quod dixerat beatæ Virginis Opportunæ, se pro asino roganti, et illico se rem inique detentionis ipsius asini cognovit, atque satisfacere quamprimum studuit: asinum enim mox ad cœnobium remisit, et pratum quod sale coopertum viderat, Sororibus ipsius cœnobii in jure hereditario perpetuo legavit, veniamque pro præsumptione sua humiliter postulavit. In hujus autem rei memoriam, ipsum pratum ab incolis usque hodie apud nos pratum salsum vocatum est.

Sequebatur miraculum, de ave resuscitata, et aliis avibus claudis effectis: cui similes historiæ sæpius in Actis Sanctorum leguntur. In Vita S. Werburgæ Virginis, filiiæ Regis Merciorum in Anglia in Februarii, etiam ejusmodi miraculum narratur, ubi in Notis citatus Malmesburiensis asserit, etiam avem illam comestam, et simili modo resuscitam fuisse, quod ibi minus probavimus. Appellatur ibidem aucæ sive aves silvestres.

repetit S.
Opportuna,

Joan. 31

nec sine
miraculo
recipit:

LIBER MIRACULORUM

Auctore eodem Adalhelmo Episcopo Sagiensi.

PROLOGUS.

Domino miserante Adalhelmus, Sagiensium plebium humilis Episcopus, necnon B. Karilefi Monachus et servus, omnibus Christi sanguine redemptis gaudium vitæ præsentis et gloriam æternæ beatitudinis. Adjuvante Domino descripsi Vitam Dominae nostræ Opportunæ et conversationem et obitum ejus: nunc vero per auxilium Sanctæ Trinitatis narrare cupimus miracula, quæ in diversis locis per eam operata est pietas superna. Partim ergo de iis scribemus sicut vidimus, et partim quæ ab aliis audivimus. Vivunt enim adhuc multi, qui cæci et claudi, muti et dæmoniaci, per intercessionem et merita ejus a Domino curati sunt: quorum narrationi satis fidem credulitatis adhibere possumus: quia cicatrices infirmitatis ostendunt signa sanitatis. Sciat autem omnis Lector, quia non sequemur ordinem narrationum in expositione virtutum: sed prius ea quæ vidimus, et quæ in eodem loco ubi nunc sanctum corpus ejus veneratur, qui vulgo dicitur Monciacus, operata est, narrare disponimus. Quare itaque ego hebes et insipiens, ausus sum incipere: si placet, audite.

Auctor visa
et audita
narrat.

E

CAPUT I.

Miracula a scriptore visa.

Antequam Episcopatum hujus Ecclesiæ obtinerem, narrabantur miracula ejus, et a nullo scribebantur. Vocatus autem Episcopus et nondum effectus, cum quidam offerrent munera, ut decus ostensæ benedictionis a me auferrent, et locum honoris sibi vindicarent; humiliter votum vovi eidem Dominae S. Opportunæ, quod studerem miraculorum et vitæ ejus pistens scriptor existere, si mihi dignaretur auxilium impendere, quo possem insurgentes æmulos devincere. Dominae itaque Opportunæ intercessionis auxilio, potitus sum optatæ benedictionis privilegio: sed gemens fateor, et pœnitens confiteor peccatum negligentiae meæ. Accepta namque benedictione, pro nihilo duxi votum promissionis meæ. Quia vero omnipotens Deus peccata nostra aut in præsentem punit, aut in futuro reservat puniendâ; propter peccatum commemoratæ negligentiae meæ, in ipso anno ordinationis meæ traditus sum manibus crudelissimæ gentis Normannicæ: qui me captivum ligantes, quasi vile inancipium, vendiderunt trans marinas regiones. Hoc igitur factum est exigentibus peccatis meis, ut scirem quia non debet superbire terra et cinis: et quia melius est non vovere, quam vota non reddere. Post multa itaque Normannorum ludibria, et quæ mihi intulerunt creberrima verbera, post diversa maris fluctuantis et procellesi pericula, post nimii frigoris et nuditatis et diræ famis, necnon longioris itineris impedimenta, cum placuisset pietati et misericordiae Domini et Redemptoris nostri, quæ peccatores solita est confortare, ut mihi concederet redire in terram nativitatis meæ; scire convenit fraternitati vestræ, quantum mihi profuit intercessio B. Opportunæ. Super fluvium Somonæ, ad oppidum quod dicitur Valeria, cum voluissemus devenire violentia marinae accessionis anticipati et oppressi qui mecum erant, in jam dictum fluvium Somonæ de equis ceciderunt, inter quos et ego miserulus cecidi. Cumque mihi jam nulla spes esset vivendi, taliter clamare cœpi: S. Opportuna et B. Karilefi, liberate pereuntem

Scribit ex
voto obligatus,

quod negligens
efficere,
F

Normannis
venditus
exulat:

a submersione per
Sanctam
eripitur.

A tem servum vestrum. Quorum adjutorio, cum non haberem peritiam natandi, ad ripam fluminis, adjutrice ipsa B. Opportuna, ut mihi visum est, deveni. Hujus itaque S. Opportunæ insigne miraculum dignum judico scribere primum.

Contracta erigitur :

3 Deinde aliud quod mecum multi viderunt, scribere non tardo. Quidam vir nomine Adalbodus, uxorem suam debilem ad ecclesiam B. Opportunæ deportabat : ejus miseræ feminae genum poplites gressus ambulandi denegabant, quia nervis siccatis crura coxis adhæserant, et extendere tibias ad usum eundi nullatenus poterat. Quodam die cum inundatio pluviarum fecit magnum lutum platearum, et ministri ecclesiæ depulsarent signa ad officium vespertinale ; illa miserabilis femina, quasi reptando et genna vix trabendo, per medium lutum, ad ecclesiam, ut poterat, festinabat : quam qui aderant videntes taliter incedere, lacrymas cœperunt pro illa fundere. Cumque eam vellent inter brachia ad ecclesiam deferre, dixit eis : Sinite me ita incedere, ut Domina mea videat Opportuna afflictionem ancillæ suæ. Quæ ingressa ecclesiam, in ipsa nocte per virtutem S. Opportunæ a Domino recepit sanitatem : tamen diutissime decurrit a capite ejus immensitas sudoris, ostendens eam habuisse acerbissimam doloris. Statimque concursus factus est populorum, Dei laudantium misericordiam, qui sic magnificare dignatus est Virginem suam Opportunam. Vocatur autem eadem femina Aldecudis, quæ nunc recte ambulat et glorificat Deum.

paralyticus sanatur :

4 In villa quæ dicitur Vituriacus, erat vir quidam, nomine Otolgrinus, qui ita erat omnium membrorum officio destitutus, ut neque manus posset ad os ducere, neque etiam salivam de ore sine adjutorio alterius projicere. Qui cum rogaret se perducī a parentibus et amicis ad B. Opportunæ oratorium, videntibus cunctis qui ad celebrationem Missæ Dominica die convenerant, quasi semivivus in ecclesia est positus. Præcepimus autem ut pro recuperanda ejus sanitate Domini misericordiam deprecari studerent. Post paucos autem dies sanus effectus, orationibus S. Opportunæ adjutus, gratias egit, deferens vota sua devotus.

energumena ad varia Sanctorum loca deducta,

C

5 Illud quoque signum non debemus tacere, quod per eandem dominam nostram Opportunam Jesus Christus nobis præsentibus dignatus est perpetrare. Hostis generis humani diabolus quamdam feminam invasit, ejus membra per singula diei et noctis momenta diversis modis, heu, pro dolor ! torquendo dilaniabat. Vir autem ipsius feminae eam valde diligens solerter custodiebat, et per multa Sanctorum loca eam deducebat, ut per deprecationem Electorum Dei ab oppressione inimici mereretur liberari. Cum diutius inimicus jamjamque quasi hereditarium vas possideret, et variis cruciatibus miserrimam feminam turpiter (quod dici dolendum est) affligeret : vir ejus audita opinione gloriosæ Virginis Opportunæ, scilicet quod illius intercessio vim soleret effugare demoniorum ; devotus cum prædicta uxore auxilium virtutis ejus expetiit. Quo perducta cum esset, sentiens diabolus quod per meritum B. Opportunæ Dominus vellet nequitias ejus conterere : per os illius feminae taliter cœpit clamare : Væ, vae, Opportuna, vae mihi, inveterata Opportuna, quæ mihi in Gallia et in Neustria semper fuisti contraria : saepe oratio tua destruxit machinamenta mea : insidiabar enim mihi, et prius vivens, et nunc mortua. Mihi quoque qui inter ceteros dolens et orans adstabam, per os ipsius mulieris multa convitia dicebat. Noli sperare, rudis et neophyte Episcopo, quod tua virtute ab hac mea egrediar potestate. Nihil enim te timeo : sed virtu-

in oratorio S. Opportunæ,

præsentem scriptore,

tem adversatricis meæ Opportunæ formido, et te inutilem servum esse ejus cognosco. Astantes autem Sacerdotes et Clerici et vulgaris populus, qui ad hoc lugendum spectaculum convenerant, nullatenus ab oratione cessabant : sed sine intermissione cum lacrymis Dominum deprecabantur, ut precibus placatus famulæ suæ Opportunæ, cum virtute suæ potentia elideret apertas inimicitias fraudis diabolicæ. Infusa autem ipsa femina benedictæ aquæ aspersione, et signata signo Crucis Dominicæ, cum legerentur super eam orationes huic operi congruentes, et perventum fuisset ad locum ubi dicitur, Adjuro te, draco, in nomine Agni qui ambulat super aspidem et basiliscum, qui conculet leonem et draconem ; mox spiritus immundus crudeliter eam vexans, ita ut unguis et dentibus propria dilaniaret membra, terribili voce clamat : Scias, vetula Opportuna, quia nunc egrediar, sed cito revertar. Quod cum dictum fuisset, ipsa femina pacifice resedit, et oculos cum manibus ad caelum erexit, et ad cornua altaris accedens se in servitium B. Opportunæ permanere promisit, sumptoque benedictionis pane ad hospitium perrexit. Evolutis autem aliquibus diebus vir ejus eam optans perfrui sanitate, gaudio repletus voluit ad propria redire. Cumque jam a villa exiret, et cœptum iter carperet ; ecce diabolus cum multitudinis satellitum, in specie luporum atque canum, super prædictam feminam irruit. Ipsa autem clamans : Domina Opportuna, libera ancillam tuam ; et usque subtus altare fugit, et dicebat, quia usque ad ostium ecclesiæ lupi et canes eam sequebantur : ibique diutius nobiscum orans, sine lesione reversa est. In tali itaque prosperitate quindecim dies permansit, et sine aliqua turbatione ubicunque voluit, absque vexatione perrexit. Cumque hoc vir ejus videret, obtulit pecunias Clericis ecclesiæ, ut licentiam haberet sociandi se uxori suæ. Quod ego audiens nec permisi, nec prohibui : ne si permitterem, viderer voluntati Sanctæ Opportunæ contraire : si autem contradicerem, arguerer a nescientibus, quod causa cupiditatis humana vellem disjungere amorem nuptialis copulæ. Ipse autem vir more solito volens ad eam ingredi, cognovit eam nequius quam prius a dæmonio vexari. Nam urgente diabolo, manus et brachia turpiter agitabat : tuncque lingua a faucibus exsiliens, ita ut terminum oris et labiorum claustra nimis excederet, et nuda tota ab hominibus videretur, inauditam contra Omnipotentem loquebatur blasphemiam. Cum vero vir ejus non posset eam solus adducere ad consuetum Oratorium B. Opportunæ Virginis, cives condolentes afflictionibus mulieris et ejus mariti doloribus, inter alias proprias quasi pene mortuam projecerunt ante Dominae nostræ Opportunæ ecclesiam : ibique terræ diutius inhærens, neque vox in ea audiebatur, neque halitus sentiebatur, sed defunctam esse protestabantur. Lectis ergo orationibus quæ energumenis conveniunt, et postea inchoatis psalmis a quibusdam, qui psalluntur in agenda oratione mortuorum ; post longa horarum spatia illa femina quæ putabatur mortua, quia illa morietur quæ peccaverit anima ; tunc magnas dare cœpit voces in ecclesia clamans : Domina Opportuna, adjuva me ancillam tuam, quia ero de cetero tua devotissima famula, resuscita me a morte corporis et animæ. Cum vir ejus blandis sermonibus eam deliniret, et interrogaret quid ei visum fuisset, respondit dicens : Domine mi Helberte, (sic enim vocabatur vir ille) modo a maximo et truculento lupo devorata fui : et cum me vellent integrum homines per pannos cum ignitis tridentibus in foveam sulphuream projicere, per Dei gratiam liberata sum, adjutorio Dominae meæ S. Opportunæ. Qualem vis uxorem, quia amplius me non poteris habere ? Hæc autem

D
AUCTORE
ADALHELMO
EP. SAG.

*præmissis
exorcismis :*

*et voto continen-
tiæ facta,
liberatur :*

E
*a dæmone
rursus im-
petita sed
non larsa,*

*tertio ab
violatum
vulnere cor-
rupta,*

F

*denno libera-
tur.*

*roto iterum
facto.*

AVCTORE
ABALDELMO
E.P. SAG.

A autem femina Olbiregis vocatur : quæ quamdiu vixit, Domino cum omni devotione corporis et mentis puritate famulabatur, et longo tempore post superfuere multi, qui ea quæ narrare volumus se vidisse testabantur.

CAPUT II.

Alia miracula potissimum a Translatione corporis facta.

Saglienses a
Yorvianis
destrati.

a

b
Moncia-
cum defe-
runt corpus
S. Opportunæ.

B

c
cæcus lumen
recipit :

plures alii
sanitatem :

c
ecclesia ista
constructa.

Ps. 67, 36
Mulier in
sanctam
blasphemia,

Plebs Sagiensis Ecclesiæ, exigentibus peccatis, a crudelissima gente Normannorum miserabiliter affligebatur. Ipsa enim ferocitas Paganorum assiduis depredationibus et flammarum incendiis, virorum ac mulierum, pupillorum ac viduarum, infantium et senum jugulationibus cunctam regionem devastabat. Jam itaque inelytus Rexa Ludovicus, frater gloriosi et magni Domini Caroli nostri Imperatoris, Regis serenissimi (cujus beneficiis sumus quidquid sumus, cujus vita semper a Domino gubernatur) auditis insignibus B. Opportunæ virtutibus, causa refugii supradictum prædium b Monciacum condonaverat eidem Domine Opportunæ et illustrissimo viro c Hildebrando, Sagiensis Ecclesiæ Episcopo sanctissimo. Idem ergo Hildebrandus timore prædictæ persecutionis Normanniæ partem Clericorum in Monciacum villam venire jussit cum sanctissimo corpore Domine Opportunæ. Cumque Clerici victui necessaria non haberent, panem enim et vinum parumper habebant; timore famis et nuditatis tristabantur. Jussis itaque Pontificis obediens, cum corpusculo sanctæ Opportunæ ceperunt pergere. Quod audientes diversorum habitatores locorum, virorum ac mulierum, occurrerunt Clericis, deprecantes ut sanctum corpus mererentur ferre propriis ulnis. Nondum ergo in prædicto Monciaco ecclesia erat constructa, sed in cujusdam hominis domo Gozlini quondam beatissimum corpus posuerunt. In ipso ergo die quidam homo cæcus adveniens, per orationem B. Opportunæ visum recepit. Quo etiam die ex diversis partibus infirmi advenientes, omnes sanitatem corporum receperunt. Nam quisquis ejus fere-trum eo die potuit tangere, per merita B. Opportunæ sanus effectus est a quacunque teneretur infirmitate. Tradunt etiam multi qui tunc vivebant, quia a sexta hora illius diei usque dum sol occumberet, inter claudos et demoniacos, mutos et surdos plusquam sexdecim homines sanitatem recepissent. Quod videntes habitatores vicinorum locorum, prædictum locum venerari ceperunt. Et quanto magis virtutes per intercessionem B. Opportunæ exercebantur, tanto majora dona a fidelibus viris in eodem loco offerebantur. Quorum sumptibus in honorem sacræ Virginis ecclesiam construxerunt, ubi nunc B. Opportunæ merita multi venerantur : quia præstante Domino quidquid ibi cum recta fide quaeritur, invenitur. Egri sanitatem recipiunt, et peccatores veniam consequuntur.

7 Prætereundum quoque non est, qualiter B. Opportuna quamdam feminam, superbiæ et levitatis spiritu repletam, ad humilitatis viam et divini timoris convertit notitiam : siquidem ad laudem Dei pertinet quidquid in Sanctis suis operatur ; scriptum est enim : Mirabilis Deus in Sanctis suis. Erat quædam matrona nomine Altrudis, cujus ancillæ cum audissent a multis virtutes quas Dominus per B. Opportunam operabatur ; quodam die sabbato hora diei nona transacta ad oratorium ejus pervenerunt. Cum eas domina illarum perquirens didicisset quo abissent, stimulis iracundiæ percita taliter fertur dixisse : Quia vacant otio ancillæ meæ, ideo vadunt perquirere ossa mortuæ nescio cujusdam

feminae. Cum eas redire in domum suam fecisset, et verberare voluisset ; ut ostenderet Dominus, quantum B. Opportunæ meritum apud eum valeret, cito ancillis supradictæ Altrudis adjutorium præbere dignatus est. Nam immensus dolor viscerum Altrudem ita invasit, ut flagellum de manu ejus ceciderit, et tandem torqueretur, donec ad ecclesiam B. Opportunæ se portare fecit, ubi se culpabilem reddidit, et sanitatem recepta multum postea Clericis ecclesiæ illius profuit, quia quæ necessaria illis fuerunt administravit. Hæc videntes circumstantes feminæ, promptiores fuerunt in servitio B. Opportunæ. Cum enim ea quæ dicimus vera sint omnia, credimus, quia neque nostra insipiens, neque alterius docilis lingua enarrare valet omnia, quæ per B. Opportunam Dominus operatus est miracula.

8 Audite, si placet, qualis B. Opportuna contra odientem locum suum exstiterit. Quia enim in hoc seculo mali permixti sunt bonis, ipsique mali semper invident bonis ; cum quidam vir, nomine Anastasius, videret ecclesiam in honore S. Opportunæ esse constructam, dolens potestatem ejus crescere, diabolica invidia permotus, cœpit familiam affligere. Cumque religiosi una ei dicerent, ut pro amore S. Opportunæ cessaret ab hac levitatis præsumptione, cum juramento testatus est dicens : Sciatis omnes qui in hac habitatis villa, quia antequam moriar, illic ubi nunc est ecclesia S. Opportunæ constructa, ibi faciam fabarum sata, et erit ibi leguminum copia. Hujus blasphemiae celeriter adfuit vindex intercessio S. Opportunæ. Statim enim ut a domo exiit, cum quodam juvene nomine Helboido rixari cœpit : qui Helboldus inermis erat, sed tantum baculum, quem vulgus furcam vocat, in manu portabat. Cumque Anastasius in armis confideret, et his eum interficere voluisset ; ab eodem juvene percussus cum ipso die moreretur, omnibus qui aderant dixit, quod ultione Beatæ Opportunæ interierit, et ipsa eum vulneraverat. Moriens itaque confessus est quod non bene fecerit, quod vivens electam Dei virginem, familiam ejus affligens, despexerit.

9 Sæpius placet Beatæ Opportunæ miracula referre, ut ostendamus, qualiter fideles suos et devotos et servientes sibi eadem Domina nostra studet defendere in præsentī vita, ut unanimes ejus laudanda beneficia deprecemur, ut hæc quæ manens et regnans cum Christo fidelium suorum non obliviscitur, in hac terra adjutorium nobis præstare dignetur, ut cum illa esse mereamur in æternæ beatitudinis gloria : et omnes qui ejus miracula diligenter audierint et firmiter crediderint, sive scribere jusserint, et ejus vitam secum scriptam habuerint, defendat eos omnipotens Deus ab incursione cunctorum periculorum et ab insidiis visibilium et invisibilium inimicorum. Eo tempore d quo exercitus fortissimi Regis Bosonis circumquaque depredationes faceret, contigit ut quidam miles ejus Monciacum villam ad prædandum invaderet, domi vixit ille S. Opportunæ servulus ad cujus domum primum devenit prædator rapacissimus : et ipse famulus vocabatur Erchenteus. Cumque prædator qui ceteris præerat, ad januam ejus venisset ; interrogavit cujus conditionis homo erat Erchenteus respondit : Servus sum Domine meæ Opportunæ Virginis. Tunc jussit prædator omnem domum ejus perquirere, et substantiam ejus auferre. Cumque diceret Erchenteus : Noli : domine mi, familiam S. Opportunæ depredari ; percussit eum prædator telo, quod in manu portabat. Cumque sanguis a capite ejus fluere, et Erchenteus auxilium Domine nostræ Opportunæ invocasset, dicens : Sancta Opportuna, si non me adjuveris, de cetero servus tuus non ero, statim prædator cæcus effectus cecidit de caballo in terram. Postea manibus fidelium

affligitur
dolore vis-
cerum,

ea invoca-
ta sanatur :

minatus
destructio-
nem ecclesiæ,

E

eodem die
vulneratus,

facitur se
ultione S.
Opportunæ
mori.

F

d

Alius hospi-
ti Sanctæ
injuriam lu-
men amittit,

A fidelium suorum ad ecclesiam deportatus est, et se peccasse humiliter confessus est. Donavit quoque equum suum Clericis ecclesiae et duas libras denariorum, et Erchenteo, sicut ipse dixit, solidos decem. Et post paullulum cum Missa celebraretur, subtus altare jacens visum recepit, adhuc tamen virtutem corporis non recepit. Tamen postquam promisit, quia ab omnibus sociis defenderet familiam S. Opportunae, et de circumpositis villis omnes praedatores jussit exire; tota corporis virtute recepta, sanus et latus reversus est ad propria. Factus est itaque fortissimus defensor ecclesiae S. Opportunae, qui prius exstiterat praedator et afflictor ipsius familiae.

penitens
postea recipit:

alii homini
boves resti-
tuuntur:

10 De parvis etiam rebus dicenda sunt miracula, ut de minimis laudetur divina potentia. Quodam tempore furatus est latro boves hominis cujusdam rustici. Cumque rusticus boves suos quereret, et inime reperisset, cum loris detulit boum juga in B. Opportunae ecclesiam. Postquam vero vovit, quod si aliquando ipsos boves haberet, medietatem B. Opportunae daret, et medietatem retineret; egressus de ecclesia vidit boves suos accurrere cum ruptis vinculis ligneis, unde fuerant ligati: et donans quae promiserat, reversus est latus sicut desiderabat.

11 Dicunt etiam, quod si aliquis aliquod pecus ibi vovisset, illud pecus sponte veniat frequenter sine ductore ad ecclesiam B. Opportunae. Quibus diebus et isto tempore multi quod perdiderant, promissis votis et equos et boves et vestimenta sua invenerunt. Hujus rei gratia multa a fidelibus viris ad praedictum locum deferrebantur munera. e

e
Parisiis
claudus
erigitur.

12 Nec illud oporteret silere, quae Parisius civitate per eam Dominus dignatus est perpetrare. Erat quidam homo nomine Adalardus, jam per triginta annos claudus effectus. Hic cum fuisset nobilis genere longa occupatus membrorum debilitate, pauper efficitur pecuniae. Cumque Parisiaca plebs in nativitate B. Opportunae ad ecclesiam ejus de nocte conveniret, inter alios praedictus Adalardus adfuit. Quem cum multitudo populi non sineret ecclesiam ingredi, virtute qua potuit ante altare pervenit. Qui postquam aliquandiu oravit, sanus effectus divinam in B. Opportuna virtutem collaudavit. Quo viso f

f

Ludovicus Rex cum supra scriptis donis prata juxta Montem-Martyrum et campellos insuper prope portam ejusdem civitatis, ecclesiae attribuit. Quae suspiciens bonae memoriae Hildebrandus Sagiensis Episcopus Ecclesiae, qui g eo tempore ecclesiae B.

g

C Opportunae Parisiensis regimen habebat, praefati Regis nutu in sustentamentum Canoniorum praefatae ecclesiae servientium stabilivit.

Mulieri caeca
restituitur
visus

13 Revoluta anno cum rursus nativitas beatae Opportunae Parisius devotissime a fidelibus viris coleretur, omnipotens Deus evidens et clarum est dignatus perficere miraculum. Namque cum crastina die Missa sollemniter celebraretur, inter plurimos infirmorum cuneos qui per merita Beatae Opportunae auxilium divinum exspectabant in recuperanda sanitate, adstabat ibi quaedam femina quae jam longo tempore oculorum lumen amiserat. Cumque adstantes homines secundum consuetudinem Christianitatis inter se pacis oscula darent, praedicta femina caeca quemdam hominem, quem palpando propius contingere potuit, osculata est. Post osculum autem statim visum recepit, et eidem homini cui osculum dederat, dixit: Rursum mihi praebe, frater, quia nunc quando me osculatus es eram caeca, et modo video per B. Opportunae merita. Quo etiam die multi variis infirmitatibus oppressi, adjuvante Domino, sanitatem receperunt.

14 Quodam igitur die multi congregati deferen-

tes vota sua, veniebant ad oratorium S. Opportunae: inter quos pauperrima femina ambulans, cum nihil haberet quod secum ad ecclesiam deferret, vidit Aviculam nomine Acredulam, quam vulgus vocavit A-laundam: quam videns plena fide dixit: Domina Opportuna, si tibi placet, veniat haec avis ad me, ut habeam quod tibi possim deferre. Statim avicula super eam resedit, et ipsa femina eam super altare posuit.

ANNOTATA.

a Ludovicus Rex Germaniae, Ludovici Pii filius, mortuus anno 876, fratrem habuit Carolum Calvum Regem Franciae, qui Romae coronatus est Imperator anno 875 exeunte. Hunc evidenter cognosci putaretur tempus hujus tam Translationis quam scriptio, nisi mox num. 5 sequeretur mentio irruptionis factae per Bozonem et utriusque tam Ludovici quam Caroli Culvi mortem secutae. Itaque omnino judicamus, non frater sed pater legi debere, ut intelligatur Carolus Crassus, filius Ludovici praedicti Imperator coronatus anno 880, et anno 884 factus Rex Franciae, qui obiit 888.

b Monciacum arbitramur extitisse in illa parte ditionis Lotharii Regis, quam a morte ejus, in divisione anno 870 inter Ludovicum et Carolum illius patris facta, accepit Ludovicus Rex, qui locum donavit, uti infra dicitur.

c Hildebrandus interfuit variis Conciliis ab anno 853 ad annum 878 habitis. Consule Sammarthanos.

d Haec sunt illa tempora, quando, Boso Rex Provinciae occupavit Burgundiam, et ejus Regem se coronari curavit Lugduni anno 879, die 15 Junii: sed anno 881 expulsus fuit, et anno 882 coactus se Carolo Crasso Imperatori subjungere.

e Addit Gossetus ex traditione, caput S. Opportunae ornatum auro, argento, et gemmis pretiosis, fuisse a militibus aut haereticis spoliatum, et supra campanile ecclesiae Montiacensis projectum, sed campanis sonantibus repertum.

f Ludovicus Balbus, qui patri suo Carolo Calvo successit anno 877, mortuus anno 879, aut certe hujus filius, qui cum fratre suo Carolomanno regnavit, vita functus anno 882.

g Hildebrandus e Sede sua a Normannis pulsus, accepit, teste Gosseto, regimen hujus Ecclesiae allatis eo aliquibus S. Opportunae reliquiis.

APPENDIX II

Cultus S. Opportunae in Monciaco-novo et castro Silvanectensi. Reliquiae ibidem depositae.

In agro Parisiensi versus Septentrionem est duplex Moussiacum. sive Mouciacum, vetus et novum vulgo Moussy le vieil et Moussy le neuf. In hoc, quod magis versus Silvanectum est situm, fuit celebris cultus S. Opportunae Virginis: unde Gossetus et alii opinantur, illud esse Monciacum, in quo ob Normannicam persecutionem fuisset e Monasterio delatum. Sed non videtur locus satis tutus fuisse ab irruptione Normannorum, et quod maxime obest, dictum Moussiacum in agro Parisiensi non spectavit ad Ludovicum Regem Germaniae, sed ad Carolum Calvum. Unde Monciacum arbitramur fuisse locum tutum, inter montes versus Germaniam, ubi defuerat hactenus ecclesia; sed quia irruptioni Bosonis Regis subjecta fuit, potuit postea corpus delatum fuisse Moussiacum-novum, et inde refugii causa ad castrum Silvanectense.

Au Monciacum novum sit distinctum a Monciaco?

an eo corpus S. Opportunae delatum?

2 Martinus Marrier, in Historia monasterii Regalis S. Martini de Campis Parisiensis, Ordinis Cluniacensis, lib. 4 a pag. 359 describit Prioratum S. Opportunae

ibi Prioratus S. Opportunae erectus

portunae

D
AUCTORE
ADALDELMO
EPISCO. SAG
Alia offert
aviculam
mirae captam.

E

F

A portunæ de Mouciaco novo, e dono cujusdam Alberti militis erectum circa annum mxc, sub S. Hugone Abbate Cluniacensi, ex cujus charta donationis, istic relata, decerpimus ista: Notum fieri volumus Christi fidelibus futuris et presentibus, quod Albertus miles dedit ecclesiæ Cluniacensi (quæ fundata est in honore Apostolorum Petri et Pauli, sub qua est ecclesia B. Martini qui dicitur de Campis) ecclesiam de Mouciaco, quæ dicitur B. Opportunæ, cum atrio et appendiciis suis, sicut Clerici habuerant, qui in ea deservierant. Hoc autem fecit Albertus in communi Capitulo cum filio suo Hugone, coram Domino Ursono Priore et congregatione, statimque coram cunctis qui aderant, donum posuit super sanctum altare. Hoc etiam fecit Albertus ille consilio Domini Hugonis Abbatis: nam litteras ejus libenter suscipiens, ejusque mandatis obediens, epistolam sibi ab eo missam, in supradicta ecclesia S. Martini reliquit... *Colitur S. Hugo Abbas xxix Aprilis. Idem concessit Burchardus de Montemorentiaco de cujus erat beneficio, et parochia Mouciaci-novi est etiamnum in Decanatu Montemorentiaco.*

B Postmodum Guarinus Episcopus Silvanectensis, anno mcccxx concessit, intuitu pietatis, dilectis in Christo monachis S. Martini de Campis, apud Mouciacum Deo servientibus, ut ipsi de quarreria, quæ est inter Capellam de Sorval et Capellam de Oriaco, capiant quancumque voluerint, quantum habuerint necesse ad edificandum suam ecclesiam, quam de novo construnt in nomine B. Opportunæ. *Est autem quarreria (ut hoc obiter indicem) latunzia seu lapidina, sic dicta Gallis quod nule eruntur lapides quadri, vulgo pierres quarrez, Belgice karreel. Denique in eadem ecclesia Prioratus S. Opportunæ de Mouciaco-novo, diocesis Parisiensis, fundavit Philippus Aluinus, anno mcccxxxvi, sacellum Deiparæ Virginis. Hæc de Mouciaco-novo ex quo reliquias S. Opportunæ delatus fuisse ad castrum Silvanectense sequens miraculum, priori relationi Translationis olim annexum, annuit.*

Silvanecti
Corpus S.
Opportunæ
claret miraculis:

C Cum jam finem narrandi facere volumus in sacra Virginis Opportunæ mirabilibus, a multis narrari audimus, qualiter se vindicaverit de quodam Presbytero, nomine Alimaro, spiritu blasphemie repleto, in Silvanectensi castro. Nam cum per merita B. Opportunæ innumerales infirmi in castro Silvanectico, tempore Uboldi gloriosi Comititis, reciperent sanitatem, omnes Silvanectenses habitatores locum, ubi requiescebat corpus ejus, coeperunt venerari. Quod agre ferens sacerdos Alimarus, zelo invidie stimulatus, dixit hominibus ad eundem locum venientibus: Scitis, quia in hoc loco nullum sanctitatis corpus Virginibus habetur, sed illusio et phantasma est hoc quod colitur. Quod audiens Deo religiosus et carus, nunc factus Episcopus, a Robertus, dixit: Eia infelix, quia temeritate talia dicere præsumpsisti, scias proculdubio, quod in proximo tibi a Domino monstrabitur, scilicet quod hoc loco vere corpus Deo amabilis Opportunæ colitur. Ipso die secundum verba Domini Episcopi Roberti divina ultio subsecuta est. Nam cum isdem blasphemator quoddam corniculum vellet ascendere, fractis cervicibus ipso die est mortuus. Nam spiritum ultimum trahens, deportatus ante altare, professus est se propter verba blasphemie animam reddere, ut ostenderetur a Domino meritum S. Opportunæ. b

fractis cervicibus
moritur.

b

c

Donatio
facta

4 Nec oblivioni tradendum est qualiter anno gratiæ millesimo centesimo quinquagesimo quarto, Ludovicus Rex Francorum Christianissimus, et e Dux Aquitania, ecclesiæ sanctissimæ Virginis Opportunæ, in urbe Parisiorum sitæ, census, viariam, et decimas pratorum juxta Montem-Martyrum et campellorum juxta portam ipsius civitatis (quos vulgus

d maresca vocat) ad eundem dominum pertinentes d contulit; ipsi enim campelli ob aliud insigne, ut visum est, ipsi ecclesiæ fuerant donati. Quod ita contigisse narratur. Quidam siquidem illis diebus peregrinationis causa ad præsentem ecclesiam simul venerant: dum autem redire ad propria concito gressu optarent, et breviori via uti quærerent, per loca in ipsis campellis seu marescis hominibus invia descenderunt. Sed prout scriptum est, cor hominis disponit viam, domini autem est dirigere gressus: cum brevius iter quærerent, in longum incommodum inciderunt: in ipsius namque montis declivo obverunt f basilisco, qui alterum eorum solo visu, ut sue nature congruit, occidit. Quem ad jam dictæ Virginis subsidium deferentes, atque pro eo vota cum precibus fundentes, vitam eidem reddi obtinuerunt. Cujus rei relatione Rex præfatus inductus, eosdem campellos ipsi ecclesiæ libere possidendos dereliquit.

Prov. 16, 9
ob mortuum
resuscitatum,

f

5 Imo libere possessos permisit alienari, uti ex infra scriptis diplomatis apparet quæ Gossetus in Annotationibus producit, et mirum est non melius ab eo intellecta fuisse. Primum un. mcliv datum incipit: In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Ego Ludovicus Dei gratia Francorum Rex et Dux Aquitanorum. Regni sedes principalis civitas Parisiensis, antecessoribus nostris Francorum Regibus semper grata, quanto nobis est acceptior, tanto amplius sollicitudinem regiam ea, quæ ad honorem et suffragia civium pertinent, decet providere. Secus eandem civitatem aquosa quædam terra est, quam mariscos vocant, in usum communis pascenæ constituta et S. Opportunæ propria. Notum sit igitur tam natis quam nascituris, quod nostro et venerandi Patris Episcopi g Theobaudi nostrorumque fidelium consilio, Canonici S. Opportunæ, propter ecclesiæ paupertatem et communem multorum utilitatem, mariscorum medietatem culturæ et curtibus faciendis dederunt, habituri censum in festo S. Remigii, de singulis videlicet agrippennis denarios duodecim, ex nostro assensu, decimis terræ illius et viaria retentis et consignatis in jure ejusdem ecclesiæ etc.

E
confirmata
diplomate
uno,

y

6 Idem confirmavit et clarius expressit Rex prædictus, ex partibus transmarinis regressus, tempore Mauricii Episcopi, qui circa annum mclx institutus, obiit anno mxcxvi. Regi Ludovico per annos sedecim superstes: quod hic notamus, quia annus diplomatis non exprimitur apud Gossetum, quod est ejusmodi: In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Amen. Ludovicus Dei gratia Francorum Rex. Notum facimus universis, præsentibus pariter ac futuris, quod Canonici S. Opportunæ, propter ecclesiæ suæ paupertatem, et communem totius civitatis utilitatem, mariscum, qui jacet inter Parisios et Montem-Martyrum, et protenditur a ponte Petrino, usque subtus villam, quæ vocatur Challoel, qui proprius ecclesiæ S. Opportunæ esse dignoscitur, ad excolendum dederunt, in festo B. Opportunæ de singulis h arpentis duodecim denarios annuatim recepturi, decimis marisci illius et i viaria retentis et assignatis in jure ejusdem ecclesiæ. Nos autem prædictæ institutioni, mandato Domini Papæ, et tam Senonensis Archiepiscopi k Guillelmi quam Parisiensis Episcopi Mauricii, aliorumque prudentum consilio inducti etc.

alteroque,

F

7 Carolo quinto Francorum Rege, coruscantibus in dies sacra Virginis Opportunæ virtutibus, omnes illas opem in infirmitatibus implorabant, sacraque pignora possidere magis ac magis desiderabant. Quia pietate ductus vir venerabilis Hugo de Castro-Girardi, ejusdem S. Opportunæ Ecclesiæ Parisiis Capicerius, brachium illius dextrum a l Joanne de Puteo Abbate Cluniacensi impetravit: quod m Armericus de Magniaco Parisiensis Episcopus e Regis basilica

Parisii
brachium
dextrum
susceptum

h

i

k

l

an. 1374. A basilica seu turriculis, ut vocant, ubi modo Regalis platea visitur, Rege comitante, solenni supplicatione in præfatam ecclesiam, die Dominica infra Octavam Epiphaniæ Domini anno MCCCXXIV, devote apportavit: in ejus memoriam statuit, ut quotannis dies festus duplex de S. Opportuna Virgine cum solenni brachii supplicatione in perpetuum fieret. Sacrum illius caput in Prioratu de Monciaco quiescit, dempta cranii aliquantula portione, quam Sanctimoniales Almaniscæ cum brachio sinistro possident. Altera maxilla colitur apud Insulam Adami in Prioratu S. Godograndi fratris sui. Lutetia Parisiorum costam ejus miraculosam cum brachio dextro et alia portione capsula inclusa veneratur: reliquum vero corpus apud castrum Vindocinense in S. Georgii sacra æde quiescit, illuc refugii causa, n Anglis Neustriam devastantibus, exportatum.

Alia Reliquia
vadis in
locis.

n

ANNOTATA.

a Primus hujus nominis Silvanectensis Episcopus interfuit Culensi Synodo, sive anno 997 sive anno 1008 habitæ. Unde hæc ab aliquo juniore Amanuensi adjecta videntur. Si quis loco Roberti substituere desiderat Albertum, qui Synodis Prutigonensi et Trecensi interfuit anno 876 et 877, ut insinuat Mabillon, per nos licebit. Eodem modo aliquis diceret alium fuisse Robertum, sed hactenus in Catalogo Episcoporum omissum.

b Addebatur consueta formula lectianum, Tu autem Domine, miserere nobis. Quæ sequuntur sunt longe posterioris, quidni et auctorum diversorum.

c Est hic Ludovicus VII, vulgo Junior cognominatus, quod simul cum Ludovico Grosso patre suo regnavit. Hic ducta in uxorem Alienore, filia Guillelmi ultimi Ducis Aquitanix, eum Ducatum anno 1137 acceperat. Consule quæ in Commentario prævio ante Vitam S.

Guillelmi eremitæ diximus 10 Februarii §. 3, 4 et 5. d Gossetus Maresia legit, et in diplomatis duobus sequentibus Marisios: non dubitamus tamen, quod vulgo Maresce dicebatur etiam Marescum Latine scriptum fuisse. Significantur autem eo nomine prata palustria, a radice mar, mer, mour palus lacus, pro varia variorum dialecto: postrema Flandrorum est, quibus propertea ejusmodi prata uliginosa vocantur, mourasche.

e Imo pridem ad jus ecclesiæ istius pertinentes, permisit alienari.

f Diabolico spectro exanimatum hominem prorsus credo: nam quod de basilisco vulgo creditur, inter fabulas a naturæ peritioribus numeratur.

g Fuit Theobaldus Episcopus Parisiensis ab anno 1140, quo Stephanus decessor obit, usque ad annum 1158. Successit ei Petrus Lombardus, vulgo dictus Magister sententiarum; sed ad breve tempus, ut notat Claudius Roberti in sua Gallia Christiana.

h Arpennum supra Agripennum, vulgo Erpan: quod licet hic ad originem Latinam detortum, vere totum Francicum, et Teutonicum est, compositum ab ard seu erd terra, et pand, pend, quadrum.

i Neque hanc vocem a Latina origine esse puto: sed esse a Teutonico Weyen, quod significat pascere, et venari, credo autem jus venandi intelligi: nam pascendi jus qui potuisset reservari, cum terra hujus alia nulli esset utilitas? sit erga Viaria, quasi Belgier dicas, Weyerse.

k Creatus Guillelmus anno 1168 obiit ante Regem.

l Aliis Joannes de Pina dictus, mortuus 27 Decembris anni 1374.

m Fuit hic Cardinalis titulo S. Eusebii, et executor testamenti Caroli V Regis, mortuus an. 1384. At Rex Carolus mortuus est an. 1380.

n Id bellum ceptum est sub Carolo VI, et fere per 100 annos duravit.

D
AUCTORE G. H.

DE BEATO ADELBERTO, COMITE AUSTROBANDIÆ IN BELGIO.

G. H.

SUB FINEM
SEC. VIII.

B. Adelbertus
maritus
S. Reginae,

pater S.
Ragenfredis,

horum sacra
corpora Do-
nonii

in summa
altari;

Austrobandia, sive Austrovandia, aut Ostrovandia, illustris ditio, fluvii Sancto, Scarpo et Scaldi, qua illi in hunc ad Buchainum et Mortaignam illabuntur, inclusa, nomen videtur sortita, quod limes fuerit Austrasie, cujus regno Cameracum cum vicina Hannonia subiciebantur. Hujus Austrobandiæ Comes habetur B. Adelbertus, cum uxore sua S. Regina, fundator monasterii Dononiensis ad Scaldim, in ditione Austrobandiæ, inter Valentinas et Buchomum: in quo monasterio S. Ragenfredis; eorum filia, Sanctimonialibus præfuit Abbatisa. Arnoldus Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag. 200 de hisce tribus ista scribit. Dononii, in celeberrima et nobilissima Benedictinarum Abbatia, prope Valentinas, quiescunt corpora B. Adelberti Comitis Ostrovandiæ, qui obiit x Kalendas Majas B. Reginae Adelberti conjugis, hujus cœnobii fundatricis, quæ obiit ipsis Kalendis Sextileis (corrigere Quintileis): B. Ragenfredis Abbatisæ, Beatorum Adelberti et Reginae filia, quæ obiit viii Idus Octobris. Horum tria corpora in summo altari in argenteis feretris quiescunt: S. Ragenfredis in medio, B. Adelberti in dextero latere, in sinistro vero B. Reginae: fitque apud velatas Virgines de his tribus Officium sub ritu duplici. Hæc Rayssius, Henricus Doutremaunus par. 3 Historiæ Valentiniæ cap. 5, refert originem solennis processionis, quæ apud Valentinas instituta est anno MVM, et quotannis habetur adductis undequaque sacris Reliquiis, quas prout circumlatæ fuerunt anno MCLXIII late Aprilis T. III

describit, ac narrat Dononio tunc apportatas fuisse quatuor insignes hierothecas: quarum prima erat S. Adelberti Comitis Austrobandiæ; secunda S. Reginae ejus conjugis, fundatorum ecclesiæ et monasterii Dononiensis, ac parentum decem filiarum Virginum sanctarum, Tertia hierotheca continebat corpus S. Ragenfredis, primogenitæ dictarum decem Virginum, et primæ Abbatisæ Dononiensis. Quarta erat instructa variis reliquiis Ursularum Virginum. Molanus in Auctario Usuardi posterioris editionis, ista scribit: In Hannonia, Dononio monasterio, obitus S. Adelberti Comitis Austrovandiæ et Confessoris, non tamen canonizati: cujus corpus quiescit in summo altari in tumba argentea, Guillelmus Gazet in Historia Ecclesiastica Belgica pag. 154 simili encomio celebrat S. Adelbertum, Comitem Austrobandiæ, maritum S. Reginae, qui in favorem decem filiarum, quas genuerant, construxerunt monasterium Dononiense, in diocesi Atrebatensi, prope Valentinas, ubi corpora eorum sunt elevata. Secuti sunt passim recentiores Martyrologi, Saussayus Willotius et alii.

Vu'eneensis
in processione
circumata;

Memoria in
fustis,

In Vita MS.
hic omissa.

2 Vitam aliquam, ex MS. Passionati cœnobii Bodicensis Canonicorum Regularium Paderbornensis diocesis descriptam, submit nobis Joannes Gamansius noster. Inter multa in ea controversa sunt, inter quæ est illud, quod dicatur fuisse electus in Episcopum Cameracensem, in qua dignitate constitutus, uno solo anno cum triduo supervixisset. Quæ ad hunc

10 S. Adelbertum

A S. Aldebertum videntur translata a S. Ableberto, Episcopo Cameracensi, *cujus Actus* dedimus xv Januarii, ac diximus eum etiam appellari Adelbertum, Aldebertum, Emebertum. *Alia controversia est quod dicatur S. Aldebertus Tornaci* longo temporis curriculo servivisse cuidam pistori, qui ipsum multum dilexit propter humile summo obsequium : *dein in monte S. Trinitatis in magna austeritate vitæ degisse. At Molanus de S. Ableberto ista scribit.* Apud Tornacum et Antonium est pagus S. Aldeberti, qui Mons-Sanctæ-Trinitatis vulgo appellatur. Pagum autem Pastor sic vocari asserit, quod S. Aldebertus Episcopus Cameracensis ibi habitasse creditur. Asseruit et festum sua in Ecclesia celebrari. *Hæc Molanus ad xv Januarii. Hæc autem controversia quia occupant præcipuam partem dictæ Vitæ S. Aldeberti Comitis Austrobandiæ, eam omittimus nostro operi inserere, dum major lux aliunde affulgeat. Proposuimus nostram dubitationem addiem vi Februarii ad historiam translationis S. Vedasti, ex Vita S. Auberti auctore Fulberto, num scilicet S. Emebertus Episcopus Cameracensis sit alius a S. Ableberto sive Adelberto, quod dicuntur a die depositionis S. Vedasti, usque ad tempus B. Auberti sex fuisse Episcopi, quibus ipse septimus ad Pontificii culmen accessit : qui sex interpositi haberi nequeant nisi Ablebertus sive Adelbertus alius statuatur a S. Ameberto, aut certe aliquis alius interponatur. Verum iste Ablebertus ita distinctus quia septimo seculo vixit, ad hunc Adelbertum Comitem Austrobandiæ, qui seculo octavo floruit, nihil conferre potest. Eo tempore præfuit xv Episcopus Albericus : an ex eo nomine sit formandus Albertus et Adalbertus, et quæ hic dicuntur de S. Adelberto Comite, possint illi tribui, viris eruditis in diocesibus Cameracensi, Atrebatensi et Tornacensi discutendum relinquimus. Aliqui etiam interponunt S. Theofridum, ex Abbate Corbeyensi Episcopum Cameracensem, quem alii Ambianensem, alii Albigensem dicunt.*

Vitæ epitome
ex officio
proprio.

3 Excusa sunt an. mcccxxv officia propria peculiarium Sanctorum Abbatialis Ecclesiæ Dononiensis, ante ex commissione Episcopi Atrebatensis a Mothia Naræ sacræ Theologiæ Doctore Duacensi approbata : inter quæ ad hunc xxii Aprilis proponuntur tres Lectiones de S. Aldeberto ad Matutinum in secundo Nocturno recitandæ : quas hic damus, sed collatas cum iis, quæ paulo uberius continentur in Annalibus Hannoniæ, extractis ex libris Jacobi Guise, et tribus voluminibus Gallie anno mcccci excusis : ubi volumine 2 a folio 47 de monasterio Dononiensi agitur : et aliqua hic in notis adjunguntur.

VITÆ COMPENDIUM

Ex lectionibus Ecclesiæ Dononiensis.

Claruit tempore Pipini Regis Francorum, qui pater fuit Caroli Magni, inter Proceres aulae Aldebertus Comes Austrovandiae, ex genere Francorum non infimus, opibus et prædiorum copia locupletissimus : nec solum nobilitate sanguinis illustrissimus ; verum etiam omnimoda morum probitate et actuum clarissimorum splendore omnibus amabilis. Hic non luxurie fervens ardore, sed sobolis procreandæ provocatus amore, neptem dicti Pipini Regis, nomine proprio Reginam, in uxorem sibi expetiit, et Deo

Adelbertus et
Regina con-
juges Sancti,

donante impetravit. In caritatis itaque copula sociati, erat eis juxta Apostoli præceptum honorabile connubium : in quo invicem ad bene vivendum cohortantes, castimonia conjugali, eleemosynarum affluentia et assidua erogatione, divino conspectui placere studentes, de die in diem devotionis sanctæ studium atque diligebant : pauperes recreabant, nudos vestiebant, infirmos visitabant ; et universos quos indigentia angustabat, et violentorum præjudicia opprimebant, pro posse sibi concesso, erogatione substantiæ et consiliis salutaribus, ab instanti miseria sublevabant. Quoniam autem universa, quæ prompta devotione indigentibus conferebant, Domino Jesu subministrabant ; benedictionem supernæ felicitatis sibi acquirebant, ut regnum Sanctis omnibus a mundi origine præparatum percipere mereantur, et in perpetuum hereditate immarcescibili remunerarentur. His itaque secundum timorem Dei in copula conjugii caste copulatis, et per exercitia dictarum virtutum, mandatis cælestibus fideliter et assidue servantibus, ut liquido constaret, quantus et qualis fructus ex hac connexionione resultaret, ex benedictione supernæ virtutis nata est eis propago et soboles veneranda, a decem videlicet virgines sanctæ, quas parentes secundum legem Domini erudierunt, disciplinis quoque liberalibus et litterarum divinarum lectionibus institui curaverunt. Earum nomina hæc sunt : S. Ragemfredis, Cœlestina, Rosa, Ambrosia, Ava, Euphrosyna, Helena, Neptalina, Paulina et Carola. Edificaverunt etiam ad Scaldim fluvium in loco diocesis Atrebatensis, qui Dononiam dicitur, cenobium ad honorem Dei Genitricis, itemque ecclesiam in venerationem S. Martini. In eo loco numerosum sanctimonialium numerum, cui B. Ragemfredis filia præfuit, et Clericorum Dei gregem instituerunt, redditibus et prædiis decenter ad servitum Dei legatis. Visuntur eorum sepulera in parochiali ecclesia, sed corpora elevata sunt, et in monasterii summo altari in argenteis feretris quiescunt ; S. Ragemfredis in medio, B. Aldeberti in dextro latere, in sinistro vero S. Reginæ.

ANNOTATA.

a In lectionibus S. Reginæ et Julii etiam decem filiae procreatæ dicuntur, sed nomina non exprimuntur.

b Nomina in historia monastica aliquot tomis scripta a La Barre Aquicinctino, sed hactenus inedita, tomo 6 par. 2 ita efferuntur, Ragemfredis, Cœlestina, Rosa, Ambrosia, Anna sive Ava, Euphrasia, Efaina seu Faina, Neptalina, Paulina et Carola : et citantur sub initium supra indicati Annales Hannoniæ in quibus desunt nomina. Sed dicuntur hæ decem Virgines peregrinatæ Romam, ac dein ex illis quinque profectæ Hierosolymam, ubi inter Sancta pietatis exercitia e vita excessissent ; uti quatuor aliæ Romæ, quando S. Ragemfredis superstes, et in patriam reversa reperit Adelbertum patrem vita functum. Hæc ibi, quæ optaremus antiquioribus monumentis confirmari. Valde etiam veremur ne sola S. Ragemfredis eorum filia fuerit : aliæ autem novem, primæ sociæ ejusdem sanctæ Virginitatis, atque adeo dictorum Comitum filia duntaxat adoptivæ, ut sic loquar, quatenus tota BB. Adelberti et Reginæ hereditas in jus monasterii, pro ipsis fundati, transierat.

D
Hebr 13, 4

dediti eleemo-
synis,

dicuntur
procreasse
decem filias;

o
E
h

a edificaverunt
monasterium
Dononiense,
ibidem quie-
scunt.

F
Nomina 10
pluram et
obitus.

DE S. SENORINA, VIRGINE, ABBATISSA BASTENSI IN PORTUGALLIA ORD. S. BENEDICTI.

G. H.

AN DCCCC-
LXXXII

S. Seniorinæ
ecclesiæ,

festum,

reliquiæ :

Vita scripta.

B

Floruit hæc nobilissima et sanctissima Virgo se-
culo Christi decimo, nata circumnum DCCCCXXIV
mortua anno DCCCCXXXII, hoc XXII Aprilis :
quodie in Martyrologio Lusitanico, Conimbricæ
anno MDXCH excuso, memoratur his verbis : Inter flu-
vios Durium et Minium, in ecclesia Parochiali S.
Seniorinæ de Basto, ubi antiquitas monasterium
fuit, celebratur festum S. Seniorinæ Virginis; quæ
fuit genere nobilis, ac professione Benedictina, in
quo ordine vixit annos quinquaginta, exemplar ma-
gnæ sanctitatis, clara virtute miraculorum in vita
et post mortem. Sacrum ejus corpus servatur in dicta
ecclesia ad latus dextrum majoris altaris.

Vitam ejus ut possumus, damus ex antiquo MS. Le-
gendario Conimbricensi monasterii S. Crucis, jam ante a
Tamayo-Salazar in Martyrologio Hispanico excusam ;
quam Hispanice edidit Antonius Ypez tomo 3. Chro-
nici Benedictini ad annum DCCCCXXVII, Lusitanice
Ludovicus ab Angelis in Viridario Portugalliar cap. 53,
et Georgius Cardoso in Hagiologia Lusitano ad hunc
diem, sed contractam, uti latine erat in quatuor Lec-
tiones divisa in Breviario monastico ordinis S. Bene-
dicti regnorum Portugalliar Conimbricæ excuso anno
MDCVII, et apud Menardum in Notis ad suum Marty-
rologium ad diem sequentem, et passim apud alios scri-
ptores Lusitanos, citatos tum ab aliis tum a Tamayo-
Salazar quem nihil de suo addidisse vel immutasse in
contextu, sed ipsa antiqui Legendarii verba invariata pro-
posuisse libenter crederemus ; nisi cognitam haberemus
experimentis quotidianis exiguam hominis hoc in genere
fidem ; non quidem malam, sed tamen infirmam, et no-
stræ scriptiōis instituto parum accommodam ; dum quæ
vel ab aliis vel a seipso persuasus vera esse credidit,
conjecturis novitiis inadificata, inseruit Vitis, non tan-
tum quos compilavit ex variis ; sed is quoque, quas ex
antiquis MSS. accepisse se profitetur ; et antiquam phra-
sim plerumque mutavit, uti cum nunc quoque fecisse
judicabit, qui ipsum ex suis scriptis nosse didicerit. Is-
tud autem hic dictum, in his omnibus valere volumus,
quæ ex ipsius opere inseruimus hactenus aut inseremus
nostra ; rogamusque eos penes quos ipsa antiqua monu-
menta sunt, ut ea transcribere nobis verbotenus ac trans-
mutare curent, fide meliori danda in lucem.

VITA

Edita a Tamayo Salazar

Ex MS. Legendario Conimbricensi.

a
Parentibus
illustribus
prognata,

datur Godinæ
Abbatissæ nu-
trienda :

Senorina ex nobilissimis Sousarum orta natalibus,
a Hufum Hufes, Belfayal seu Belfajer Comitem, et
Dominum territorii de Vieira et do Basto, inter Minii
et Duriifluminis Braccarensis diocesis, patrem habuit,
et Soerium Belfajal avum ; matrem vero Tharasiam,
sororem Comitis Gonsalvi Soerii strenui militis, qui
Regibus Legionis opem detulit sæpe sæpius. E vita
vero Tharasia discessit, relinquens filiam Seniorinam
puerulam fere lactentem : hinc Hufi patris dolorem
et conjugis obitus et filiaæ orbitas gravissime peran-
gebant. At ut tantis Hufus occurreret infortuniis,
Godinam Abbatissam in cœnobio S. Joannis de
Vieira, ordinis Benedictini, puerulae materteram,
feminam et prudentiaæ dono illustrem, generisque
nobilitate conspicuam, et quod fortius est, vitæ
sanctitate sublimem, elegit, ut de Seniorinæ educa-

tionem tractaret, concurrentibus utriusque sanguinis
conjunctionis vinculis, et sanctissimæ Abbatissæ ad
hujusmodi educationis pensum suffragantibus offi-
ciis, etiam in externis virginibus. Nec electio Co-
mitis animum decepit, quia B. Godina, accepta pue-
rula cum ejus nutrice, sic assistentiaæ necessaria
ministravit utrique, ut post tempus infantiaæ sacra
Virguncula sanctissimæ Abbatissæ solertiam omni-
bus intuentibus propalaret. Cum ergo jam ad ætatem
discretionis pervenit, ita virginem Godina validis
virtutum fuleris, verbo et opere informare constituit,
ut sancti Spiritus templum mereretur haberi, ideo-
que ad suum, timore et amore Dei præviis,
perfectionis apicem devenire curavit. Hinc fere to-
tam hebdomadis partem jejuniis explebat, cilicio in-
duta teneræ carnis fomitem, nec non disciplinis
macerabat, et reliquum temporis aut in oratione aut
in verborum cœlestium auscultatione exensum fe-
liciter transigebat.

2 His sic Seniorinæ virtutum odoribus per illius
regionis terminos diffusis, in aures ingenui et nobi-
lis adolescentis ejus fama pervenit ; qua procaciter
inescatus juvenis, omnem ponere operam curavit,
ut ad speciosissimæ virginis auditum, ejus flagrantis
amoris scintilla perveniret, ita ut illam sibi in ma-
trimonium conjungeret. Quod ut beata Virgo co-
gnovit, constanti animo, ut a proposito resili-
ret, juveni notificari mandavit. Sed cum sit immedicabilis
amor, eo ipso quod Virginis contemptus significatio-
nem audivit, vi furoris multiplicata prolixius, in per-
vicacem desperationis affectum, blandum voluntatis
desiderium tenaci apprehensione convertit. Sed quia
frustra æstuantis adolescentuli sollicitudo continuum
temporis lapsum perdebat, sibi consulens, Comitem
Hufum, Virginis parentem, adire compellitur : cui
obortis lacrimis, ardentibus affectibus, meteoricis
precibus et amantis suspiriis, omnia sui amoris ac-
cidentia patefecit ; ab eo flagitans ut filiam summe
dilectam sibi in conjugium permittere dignaretur.
Comes nobilissimi juvenis angustiam demirans, et
illius dotes ab origine illustres et a natura præclaras
contuens, illum, ut tempori pausam daret, benigne
dimisit ; promittens se filiam, ut ad conjugii vincu-
lum properaret, bono auspice allocuturum. Abstersit
strenuus Comes solamine prudenti lacrymas juvenis
perturbati, qui ejus salutem Comiti commendans,
de ejus presentia valde solatus discessit. Tum Comes
b in cœnobium conscendens, Seniorinam accersiri
jubens, humanis et suavis verbis, Proceris conju-
gia prudenti brevitate proposuit ; addens quanta
amoris æstuatione, quanta sanguinis illustratione,
eorum prosequeretur affectum. Audivit sacra Virgo
patris propositum, cui tali supra ætatem constantia
respondit : Ego D. N. Jesum Christum Sponsum
accepi, quem despiciere fœdum, ejus amplexus per-
turbare nefandum ; ideo, in animæ sponsi distur-
bium, alium admittere, iniquum ; ita ut nec patris
instantia, nec juvenis appetitus, nec mundi opes,
nec vana nobilitas poterit me a Christi Sponsi,
amantis, nobilis, et divitis separare conjugio. Tacuit
pater, auditis beatæ Virginis verbis, vehementi fer-
voris spiritu prolatis ; et ut sanctum propositum ad
perfectionem perduceret invitavit ; Virgini promit-
tens, ulterius de illo aut alio matrimonio exquirendo,
se nusquam tractaturum.

educatur
religiose :

E

a nobili vi-
ro ad ma-
trimonium
eligitur :

a patre so-
licitudo,

F

b

rogatur :

vincit ipsa :

A 3 Hanc Iulii Comitis obsequelam, qua se cum filiae placite conformavit, sic Virginis Sponsus gratam accepit, quod nocte sequenti resignationem Comitum plaudere satageret: ideoque illi in somnis Angelum dimisit, qui Numinis assensum referret, et quod protinus Seniorina monasticam religionem acciperet, imperaret. Tantæ inspirationis decreto parens, adveniente die Comes monasterium adivit: et Godinæ Abbatissæ necnon filiae Seniorinæ Dei placitum recensens, et oraculum Angelica voce prolatum propalans, illico sacram virginem Benedictini Ordinis habitum induere destinavit. Quo facto nimia omnium letitia, ad aratrum Seniorina manum imponens, sic in perfectione concrevit, ut non solum exemplo sed et admirationi omnibus aliis extiterit sanctimonialibus. Exacte Martyrum acta legebat, in quorum studio et in æternorum pensatione cruciatum diu nocturne percurrerebat, tanto lacrymarum imbri, quod et in martyrii desiderio exardesceret, et in penarum æternarum diffugio totis viribus laboraret. Hæc ergo voluntatis ad martyrium anxietas sic corporis attenuavit compaginem, eo maxime quia clausuræ status propositum prohibebat, ut in melancholicam incideret agritudinem. Cujus causam, ut agnovit B. Godina illa qua erat prædita sanctitudine prudentiali et solertia monachali, infirmam Virginem visitavit, et hæc inter alia solaminis vice verba profatur: Soror carissima, nostra hæc vita monastica, si in sua accipitur severitate, quid aliud nisi verum martyrium est? Nam si Martyrum res gestas perpendis, in nobis prolixius, quam in illis martyrium inspectabis. Illi temporalem, nos continuum agonem suscipimus: illorum affectus attracti, nostrorum proculdubio voluntaria resignatione oblati feliciter. Ergo si martyrium, filia carissima, explere desideras; in palæstra es, in pulvere præsens agonista subjaces, age dum et ad satellitum, trium animæ inimicorum conflictum, strenua pugil arma defensionis exerce. Illic cruces et stipites invenies, quos superes: hic rotas, trochleas et torcularia, quæ vincas; hic equuleos, fideulas, catastas, quas deprimas; hic denique alia instrumentorum genera cruciatuum, quæ comprimas, dubio procul reperies. Ergo ut quid aliud martyrium ambire præsumis? Dei voluntatem adimple, et omni benedictione fruere. His sacra Virgo suffulta consiliis, læta solamine et vallata presidio, illud novum agonis piaculum variis penitentiae exercitiis sedula quæritabat; in quorum continuatione sic vitæ terminum explevit, ut aliquando Martyr reputaretur ubique.

B 4 His temporibus sanctissima Godina, cœnobii Abbatissa, Seniorinæ matertera, et ejus bonæ indolis magistra, temporalem exiit vitam, et æternam virtutum sarcina onusta feliciter adipvenit. In ejus locum et merito Seniorina, convenientibus sanctimonialium suffragiis, successit. In hujus officii onere, sic sacra Mater se gessit, ut nec in minimo apice antiquæ severitatis pondere deviare. Fuit in illa mirabilis gratia miraculorum: nam serpens aquam in vinum vertebat, tempestates ex areis depellebat, et alia prodigia suis orationibus perficiebat. Cœnobium ex loco Vieira, ad Bastum transtulit, ubi cum panis Virgines laborarent inopia, interveniente sanctæ Abbatissæ oratione, brevi Deus saturavit famelicas. Quid magis? Cum aliquando iter perageret Abbatissa juxta Carrazedum, sociis aliquibus sacræ Congregationis Virginibus, et in loco divinum recitare officium statuisset amœno, sic a ranco ranarum strepitu ejus fuit impedita devotio, quod in oratione nec minimum persistere potuerit. Tunc Seniorina garrulas animalium molestorum voces conspire disponens, ne in ceterum perstrepere imperavit: quod evenit, nam ulterius nullum hujus generis in termino illo conspexitur e eutema.

5 Erat ergo sacræ Virginis carissimus d B. Rodesindus, et propter cognationis vinculum, et ob sanctitudinis piaculum, quæ in causa fuere, ut aliquando beatus vir Seniorinæ frueretur alloquiis. Evenit autem, ut statuto tempore Rodesindus monasterium adiret, quatenus sacram Abbatissam visitando consuleret, et ab ea aliquid consulendo edisceret: ad quorum colloquium cum ambo accederent lætabundi, et de rebus spiritualibus loquerentur ad invicem; duo opifices, qui cœnobii tegumenta verrebant, Sanctorum colloquia in pessimam partem traduxere fallaces. Vix in eorum corde fuit exorta temeritas, quando in ipsorum corpore daemonum est ingressa caterva, quæ miseros opifices pertorquens, e tecto in peristylum præcipientes propulsavit, ita ut in partes homines contusi, miserabiliter protinus animas eructarent. Quod infortunium Rodesindus et Abbatissa intuentes, utriusque orationibus, et sancti Abbatis manuum impositione, alter et alter opifex, cum spectantium admiratione, vitam Deo miserante recepit.

6 Demum transactis aliquot annis, cum Seniorina quadam die cum suis sacris Virginibus in choro Completorii officium integra devotione persolveret, concentus dulcissimi in aeris regione ab omnibus auditi magna cum animorum fuere lætitia: quos cum non caperet Virginum cœtus, ad Matrem post absolutum Officium convenit, ut de psallentium melodia causam exquireret ab Abbatissa. Quæ illis de obitu e Rodesindi in cœlum ab Angelorum agminibus translatis, rationem felicissimam aperuit. Tunc sacræ Virgines horam et diem signantes, postmodum veritatis apicem invenerunt. His et aliis Sanctorum operum illustrationibus ad ultimum vitæ linitem sanctissima Virgo pervenit. Nam quadam die dum in oratione persisteret, dulcissimam hanc vocem audivit: Veni electa mea, quia concupivit Rex speciem tuam. Qua audita protinus se ad viam munivit, et acceptis devotè Sacramentis, filiabusque in Dei amore et timore eruditis ille purus spiritus ad gaudia æterna placida dormitione transcendit, xxii Aprilis, anno Christi mccccxxxii, cum lvi esset annorum. Corpus juxta SS. Gervasii et Godinæ exuvias in cœnobii ecclesia sepultum, innumera quotidie patrare miracula novimus: ita ut agri salutem, obsessi libertatem, debiles manus, claudi pedes, surdi aures, et cæci oculos reportarent. Quæ cum f Pelagius Braccarensis Ecclesiæ Pontifex auscultasset, curiositate permotus, ad tumulum accedere, ejusque sacra pignora intueri proponens, cœnobium adivit: in cujus præsentia cum jamjam sarcophagum aperire destinasset, cæcus a nativitate visivæ lucis radios Virginis intercessionem recepit. Tunc Præsul a proposito desistens, et miracula credens, sanctam Virginem in subliorem loculum elevavit, hoc illi g gravans in marmore Epitaphium:

Hic Seniorina jacet Christi sponsa et fide plena,
Quæ innumeros vivens tunc respiravit odores:
Et moriens plurimos quoque nunc per secula spirat.
Hæc fuit illustri (ut memorant) de sanguine creta:
Sed magis illustris dicta est pro stamine vitæ.
Illius agnoscens Pelagius agmina Præsul
Virtutum, posuit vovens in Tabulis Almam:
Qui inscripsit quoque lapidis hoc in tegmine me-
[trum.

ÆRA MCLXVIII.

Inter cetera memorabilium miraculorum a beata Virgine patratorum, illud ab omnibus celebre reputatur, quod h Sanctius, primus hujus nominis Lusitanie Rex, pro salute Alfonsi Primogeniti filii obtinuit. Nam cum is in ultimo vitæ termino computaretur

d
a S. Rodesindo invisitur:

mortuos resuscitat:

E
obitum S. Rodesindi cognoscit.

e

Mortua,

illustratur miraculis:

f
F
corpus elevatur,

g
apposito epitaphio:

Sanctis adscribitur ipsa

h
filius Regis sanatur.

A retur ægrotus, Sanctius pater ad cœnobium convenit pro salute Principis consequenda. Qui cum novendiale devotus exequeretur votum, salutem Alfonso feliciter impetravit: cujus opis gratificatione innotata plurima cœnobio munera obtulit: præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Ypez et Ludovicus ab Angelis Comitem Adulfum appellant: Lectiones Breviarii Benedictini, Avulsum. Sossarum familia au nominetur in MS. Legendario vehementer ambigimus.*

b *Hinc liqueret non fuisse in domo paterna a Godina instructam, uti apud Menardum legitur, si de fide Tamayi hæc ita velut ex antiquo MS. trudentis, non dubitarem.*

c *ἔντομα, insectum Physicus Latinus diceret.*

d *Ilic est Rudesindus Episcopus Dumiensis, cujus Vitam illustravimus ad diem 1 Martii, in qua num. 8. S. Seniorina dicitur ipsius consanguinea, ac dein eadem visitatio cum subseculo miraculo narratur.*

B e *Mortuus est S. Rudesindus anno 977, et num. 11 dicitur Angelos hymnum, Te Deum laudamus, cantasse.*

f *Pelagius a Roderico a Cunha, in tractatu de Primatu Bracharensis Ecclesie, laudatur ut acerrimus libertatis Ecclesie defensor, et dicitur sedisse in Pontificatu annos 20, vel circa, obiisse anno 1130 die 4 Octobris.*

g *Sanctius 1 regnavit ab anno 1185 usque ad 1212, quando hic memoratus Alfonsus successit.*

h *Francice graver est sculpcrc, Lusitanis multa ex Gothica retinentibus aut ex Francica lingua mutuatis, similis vox in usu est. A Græco γράφειν scribere acceptam vocem plerique existimant: puto propiorem originem esse in lingua Teutonica, qua primi Franci et ante occupatam Galliam et diu post usi, quæque cum veteri Gotthica nonnullam habet affinitatem. In ea Craven est fodere, idque ad metallorum aut lapidum sculpturam metaphorice translatum, videtur; quomodo Latini pro scribere usurpant exarare, quatenus olim stylus faciebat in tabella ceræ, quod aratrum in terra, lineas velut sulcos ducendo.*

DIPLOMA DONATIONIS SANCTI REGIS.

I In nomine sanctæ, et individue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Ego Rex D. Sanctius, memor humanæ conditionis et mortalium casus; peragratis quibusdam partibus regni mei causa orationis, veni ad locum ubi corpus beatissimæ Virginis Seniorinæ requiescit: in quo preces nostras prout decet Domino Deo fundens, ipsam Virgineam gemitibus et suspiriis pulsavi, quatenus ipsa a Domino Deo suo precibus suis, salutem filio meo D. Alfonso Regi impetraret. Qua dicta promisi me erecturum munitionis lapides, quos Cantum vocant, in circuitu loci Sanctissimæ Virginis, si petita salus orationem secuta foret: imminebat enim periculum mortis; sed orationibus gloriosæ Virginis expulsum est. Igitur considerato termino loci per gymum, pedibus meis ipsa loca perambulavi et ut competere vidi, petras erigere jussi per manus D. Gonsalvi Menendi, qui tum temporis Princeps erat. Primus lapis erectus est, ubi intrat in Basto rivulus ille de Moses.

Regis Sancti 1 Privilegium.

E

NOT. 4.

DE BEATO WOLPHELMO, ABBATE BRAWILLERENSI PROPE COLONIAM.

G. H.

ANNO
MCCXXII

Monasterii
Brawillerensis
Abbas 1 Evo,

11 Teyeno,

111 B. Wolphelmus.

Vita hic
datur.

Braunwiller, seu Brunnovillare, insigne Ordinis Benedictini monasterium, a Colonia Agrippina octo circiter millibus passuum abest ad occasum, in clivo silvæ ac montium, qui vulgo Filia appellantur; fundatum in honorem S. Nicolai anno mxxiv, ab Ezzone sive Erenfrido Comite Palatino, ecclesie Coloniensis Vexillifero seu Primipilo, ejusque conjuge Mathilde, Ottonis II Imperatoris filia. Hinc primum Abbatem Fuonem præfecit S. Poppo Abbas, uti in ejus Vita tradit Everhelmus xxv Januarii capite ix. Fundatorum filia Richeza, Polonia Regina, Colonia exul degens, dictum monasterium plurimis opibus auxit, et destructo veteri ædificio, novum validioribus fundamentis construxit: cujus ecclesiam S. Anno Coloniensis Archiepiscopus consecravit, anno mxxi sub Tegenone Abbate secundo. Tegenoni successit B. Wolphelmus, Abbas tertius; cujus ad hunc diem Acta edidit Laurentius Surius, a Conrado monacho Brawillerensi, ejus subdito et oculato ut plurimum teste, conscripta, cum titulo Sancti, quem etiam usurpat Gelenius in Fastis Agrippinensibus his verbis: Item S. Wolphelmi Abbatis Brawillerensis juxta Coloniam, et ejusdem Metropolitane olim Canonici. Ejusdem meminerunt Canisius in Martyrologio Germanico, Molanus in Auctario Usuardi, Wion, Dorguinus, Menardus et Bucelinus in monastis Martyrologiis. Et quia Gladbaci, agri Juliensis monasterio, Abbatem egit, priusquam ad Brunnovillare transferretur, amplum eidem ex Vita elogium texuit Theodorus Rhay inter Animas illustres Julie, Clivæ etc. vulgatas anno 1663. His non contenti de cultu ejus inquisivimus, litteris Coloniam missis

ad Hermannum Crumbach Societatis nostræ virum eruditum, et rerum Ecclesiasticarum Coloniensium peritum: qui respondit xxix Maji anni mdcxxi se bis convenisse Abbatem dicti monasterii, et intellexisse eum censi Beatum, non tamen honorari officio aut collectis propriis, neque Reliquias altari impositas, quod Sanctorum Catalogo nondum sit adscriptus. Hinc solum titulum Beati præfigimus.

VITA

Auctore Conrado Monacho Brawillerensi et teste ut plurimum oculato.

Ex Laurentio Surio.

PROLOGUS.

Dominici gregis Pastoribus, Rectoribusque vigilantissimis, a Everhardo videlicet cœnobii Brawillerensis, et b Herimanno in Colonia B. c Pantaleonis, Conradus infans omnium sub regulari proposito, coronam vigilantibus repositam a Domino. Mortuamini, Patres excellentissimi, nos vitam B. Wolphelmi Abbatis scriptis depromere, secundum a Deo vobis collatam prescientiam, non modicam hinc fidelibus provi lentes edificationis gratiam. Satagitis enim, ut virtutum ejus exempla ad notitiam legentium litteris deducta, bene vivendi piis mentibus pariant instituta. Sed quid, patres illustrissimi, id placuit injungere nobis, dum nec scientia suppetit, nec faciundia sermonis suppetit? Porro in jubendo vestra

a

b c

Auctor rogatu Abbatum scribit.

AUCTORE
CONRADO
CO. EVO.

A vestra tanta est auctoritas, ut licet quod exigitis paveamus; omnino tamen negare vobis nefas esse ducamus. Liceat autem sub exemplo rei visibilis, plenius vobis declarare quae sumus hactenus suspensi dilatione. Nostis, quod absque dubio acies oculorum, solis succumbat reverberata splendore: quanto magis scintilla nostrae scientiae, si altiora se praesumpserit attentare? Verum ne sanctitatis illius testimonium diutius differendo videamur subtrahere, qui invis mole videamur victi succumbere, vestris tamen votis pro virum nostrarum facultate statuimus obedire. Dat ausum etiam vel fiduciam istud praesumendi, quod quisque pro suo modulo in Domini legitur obtulisse tabernaculo; alius aurum et argentum, alius purpuram vel coccum bis tinctum, alius pelles rubricatas arietum. Bene autem agitur nobiscum, si pilos obtulerimus caprarum. Haec autem omnia cum allegorica sint, ut Catholici Doctores trahunt, in diversis donariis gratiarum genera distinguentes, in pilis caprarum, quibusdam locis verba exprimi voluere laudationum. Unde, quoniam per scientiae donum vel affluentiam meritorum, perfectionem illam attingere nequimus, auro figuratam et argento, purpura vel cocco bis tincto, ceterisque donariis; cupimus saltem pilos offerre caprarum, quod est, vitulos labiorum nostrorum: quatenus in tabernaculo Domini utcumque nos contingat utiles inveniri, ne vacui prorsus appareamus in conspectu Domini. Itaque virum illustrium actibus vel triumphis traditis litterarum monumentis, triplex inesse commodum reperitur utilitatis, dum studio amandae pietatis tot plerique modis illorum informantur exemplis. Sunt quippe instrumenta bonorum operum, errantium via, poenitentium venia, perseverantium spes et corona. His tribus generibus differentiarum vim profecto patitur regnum caelorum, dum errans corrigi, poenitens justificari, perseverans contendit salvari. Landes etiam divinae attoluntur, dum ad exemplum fidelium, Sanctorum merita ad memoriam revocantur. Ne vero plura replicando fastidium legenti faciam, per haec omnia ad illud tendit oratio, ut doceam Sanctorum merita, red viva fidelium votis semper accipere incrementa: dum superna gratia illorum fecunditatem mentibus praestat, et fructificandi gratiam subministrat. Igitur sancti ac beatissimi Wolphelmi Abbatis vitae seriem explicaturi, nil aliud prorsus intendimus prosequi, quam quod ab idoneis testibus contigit audiri, seu quod aliquot annis ministrantibus vel adstantibus sibi, divina nobis gratia contulit intueri. De quibus si ullius haesitaverit fides, tot nobiscum extant idonei testes, quot ex illius temporis collegio Fratres nunc usque manent superstites.

ANNOTATA.

- a Everhardus 4 Abbas et successor B. Wolphelmi.
b Herimannus aut Hermannus, ex Comitibus Zutphania oriundus, traditur praefuisse annis 39, mortuus anno 1121, 29 Decembris: de eo infra sapias agitur.
c Illustre et antiquum monasterium, in cuius ecclesia nobis corpus S. Pantaleonis ostensum est anno 1660. Colitur S. Pantaleon 28 Julii.

CAPUT I.

Ortus, studia, vita monastica, et praefectura monasteriorum.

Igitur gloriosus Domini Confessor Wolphelmus, in a Ribuariensi pago ex illustri prosapia ortus, Dei omnem justum gratuito illuminantis praeveniente gratia, lineam generosae propaginis ornavit titulo sanctitatis. Qui merito juxta etymologiam vel idioma linguae

regionis illius, b Wolphelm dignoscitur appellatus: D quoniam pro castris Domini contra immanissimum lupum, id est, diabolum, galea salutis munitus, erat congressurus. Quod quam efficaciter, quam strenue pro re, pro tempore, nomini contendens gestis congruere, studuerit exercere, loco suo lector plenius poterit invenire. Pater vero ipsius, c Frumoldus nomine, ut ex nominis, ejus liquet expressione, probus modis omnibus floruit actione. Ille genere moribusque sibi competentem, Evezam nomine, sortitur uxorem: quibus, juxta Apostolum, honorabile coniubium et torus extitit immaculatus: quoniam matrimonium non contraxere causa explendae libidinis, sed gratia procreandae sobolis. Qui genere clari, et inter suos quodam innocentiae privilegio insigniti, erant Christianae religionis devotissimi cultores, fidei dote pollentes, caritate ferventes, pietatis amatores, juxta Apostolum, bonum operantes ad omnes. Verum Domina Eveza, ut illustrem exponam familiam et alti sanguinis decus, ex cuiusdam illustrissimi Comitum, Sicconis nomine, stirpe descenderat, quem et ampla praediorum spatia, et utriusque sexus numerosa familia, sed et militaris animi commendabat audacia.

3 Hic, quod opibus et nobilitate sit celsius, iustitiam aequitatemque sectatus, qua Deo nil invenitur acceptius, totis elaborabat nisibus, ut sicut propaginem magnificentiae generis, ita et illustraret operibus pietatis. Unde procul dubio innuitur, hunc justum tamque praecleari meriti virum, ex modestis et piis parentibus ortum: quamquam plerosque legamus iustorum ex parentibus editos impis, veluti rosae gignuntur ex spinis. Genitricem vero ejus, quam exemplo Rachelis, pro filio doloris ac dexterarum, in benedictione seminis Abraham hunc constat peperisse, dubium non est, cum Anna Samuelis matre, vicem a Deo commodati saeculis meruisse: pari quippe voto haec filium invenitur obtulisse Domino. De qua etiam plane sentiendum, quod non minus placuerit in tabernaculo Domini propter commercium conjugii, quam si toro minime fuisset sociata virili. Hinc etenim potius laudis ejus videtur propagari titulus, quod tam bene redolentis floris fructum ad totius Ecclesiae edidit statum, quam quod clavis immum stemmatis ramum, ab anteritate dignoscitur traxisse priorum. Magis denique Omnipotens uniuscujusque approbat mentem quam conditionem: dum liber ac servus unum profecto in Domino sumus. Ea vero solum, praeter omnem mundi gloriam, Deo probatur grata libertas, eamque nobilitatem non eximet ulla vetustas, si quid boni, si quid recti aut nos ipsi fecerimus, aut talium studiosos successores habere meruerimus.

4 Primam itaque humani incrementi B. Wolphelmus ascendens lineam, auspice Deo, de infantia ad bonae indolis transit pueritiam: in qua aetate et liberalium artium disciplinam est professus, et suorum instantia, Colonice apud d eadem B. Petri Apostolorum Principis, corpori congregationis sociatus. Quo temporis articulo, post juniorem Ottonem, sceptrum Imperii e Henrico secundo feliciter administrante, rebus quidem bellicis viro potentissimo, circa Ecclesiasticas vero disciplinas solertissimo; f S. Heribertus, toto jam orbi fama sanctitatis notissimus, sanctae Coloniensi Ecclesiae praesidebat Episcopus. Qui beatissimus Pontifex, jam ultimae aetatis senio fessus, famulum Dei Wolphelmum, tam corpore adhuc quam et malitia parvulum, more sibi Christianae religionis oblatum, ut Evangelicum Dominus parvulum in medio statutum, benedixerat, et per sacri chrismatis unctionem sanctique Spiritus invocationem, in filiorum Dei transtulerat sortem. Porro ne inanis, aut vacua, vel certe fortuita in illo

posset

Utilitas Vi
tarum San-
ctorum.

Illustri pro-
sapia natus,

Hebr 13, 4

Gal. 6, 10

E
vita sanctitate
illustrior,

F

d
in pueritia
fuit Canonicus
ecclesiae
Cathedralis,
e

f

A posset æstimari tanti benedictio viri, sancti Spiritus attactus calore, ad contemplativam vitam toto jam mentis desiderio cœperat anhelare : satisque fecisset votis, si immaturitas id non impedisset ætatis. Verum quanto naturali processu augmentum capiebat virum, tanto indies sancti fervoris illius crescebat desiderium. Fuit autem ut corpore castus, ita mente sobrius : tantam possidens gratiam vultus, ut quodammodo angelicus ejus putaretur aspectus. Præter hæc divinæ pietatis indicia, in eruditione Scripturarum tantam promeruit efficaciam, ut quod semel legendo adverteret perpetuo retineret : quod plerumque, ut credimus, occulto Dei agebatur iudicio, ne beatissimo viro in aliquo scientiæ deesset plenitudo. Igitur exceptis divinorum voluminum paginis, quidquid poeta cecinit, orator facundus disseruit, philosophus excogitavit, quadam penna altioris sensus penetravit.

B Quamquam vero tanta juvenis scientia præditus claruerit, nunquam tamen hinc jactantiæ vitio elatus succubuit, memor dicentis Apostoli : Nolite seduci per inanem sapientiam hujus mundi. Tanta autem gravitas, tanta morum illi inerat maturitas, ut palam cunctis daretur intelligi, vas illum electionis existere. Nullum vero pro carnali ingenuitate, sibi patiebatur reverentiam exhiberi ; utilius censens amore Christi se humilem exhibere personam, quam animam habere degenerem. Ineptas etiam fabulas juvenumque lasciviam declinabat ; venenatas adulantium linguas abhorrebat ; vaniloquium, levitatem oculorum, totiusque motus corporis, anchora cohibebat gravitatis. Considerans itaque et perpendens magister scholarum hunc illius in omnium virtutum disciplinis profectum, gaudebat doctrinæ illi impendisse studium, quem perfectionis cernebat attingisse fastigium. Arctius itaque sibi eum eligens annectendum, honorificentiusque servandum, assumpsit illum consortem participemque laboris, onus cum illo partiens regendæ disciplinæ scholaris. Fervebat itaque in eo magnifice studium jugi exercitatione Scripturarum : et quoniam scientiæ illius thesaurus non occultabatur absconditus, fiebat ubique, fama vulgante, celeberrimus. Hinc non minor de longinquo, quam ex proximo studiosorum illum Clericorum expetebat frequentia, presenti auditu cupientium experiri, quanta in illo veri Salomonis vigeret sapientia. Verum sicuti nulla enim argumentatione concludere, sic nulla tam argutæ propositionis valebant documenta proponere, quæ concite non solverentur convenienti historica vel allegorica expositione.

C 6 Itaque novorum iste ac veterum de bono thesauro sui cordis prolator, animadvertens quantæ impossibilitatis sit duobus dominis servire ; ut uni Deo, cui servire regnare est, liberiori animo posset inhærere, seculo penitus deliberat renuntiare. Juxta illud ergo Gregorianum, pedem, quem quasi in ingressu mundi posuerat, retrahens ; ruptis terrenarum voluptatum catenis, morum impatiens, fugam iniit, latenter discessit, Sanctumque Maximum in Treverica urbe expetiit, ubi sub venerabilis Patris g Bernardi regimine amplius et perfectius tunc temporis monachicam vitam fervere cognovit. Ibi præoptati diu voti compos effectus, se monachum est professus ; senisque cum Seraphim alis amictus, Deum excelso gloriæ solio subnixum, tranquilla mentis acie contemplari lætatur. Quod ne abusive videatur prolatorum, noverit lector Romana auctoritate decretum, illius ordinis habitu significantiam exprimi sex alarum. Duas alas illo, quo totius corporis velatur altitudo, duas quo brachiorum tegitur latitudo, duas vero superiores invicem sibi junctas capitis operimento. Quod quia priorum

sancta defœivit auctoritas, nulla argumentatione D refellere habet posteritas, eum videatur et crucis per omnia speciem genere ejusdem habitus inspecta qualitas. Quam crucem ¹³. Wolphelmus, ut alter Paulus vel Antonius, non tantum exterius assumens, sed et interiori homini indissolubiliter adstringens, onere seculi expeditus, sequebatur Christi vestigia, expansis in suæ exaltationis ligno manibus ad se trahentis omnia.

7 Colomenses interea, quibus non leviter ferendum videbatur tantæ sanctitatis viro carere, ubi requisitum, tandem audientes Treveris Angelicæ conversationi studere, invicem contulerunt, qualiter eum possent repetere. Hinc h Herimannum, illis diebus Coloniae curram Dei aurigantem, adeunt ; quid habeant voti, palam ficiunt illi ; et cur alio translatum insigne urbis suæ non repetat, pie se vera indignatione in eum conclamant. Erat tunc videre togatæ urbis primores, iterum Gregorii sui discessum conquerentes : quia non major illo discedente Romanorum confusio, quam hoc absente Coloniensium agitabatur quæstio. Nec id injuria. Sicut enim ille, suo nomini bonis operibus congruendo, suæ et proximorum saluti invigilabat ; ita et iste fidei opera exequendo, cunctorum dilectione et veneratione dignissimus erat. Archiepiscopus autem juxta illud Sapientis, Qui a multis timetur, necesse est ut multos timeat ; subjectorum importunitatibus obtemperare festinat : sed suspicatus Trevirenses difficile reddituros virum tam laudabilis vitæ, æstimavit eum repetendum facta in totius Ecclesiæ auditu vocatione. Eminebat tunc temporis inter præsentis regni cœlorum majores, k Henricus Abbas monasterii S. Pantaleonis, qui memorati et sæpius memorandi viri avunculus erat. Iste carissimæ sui revocationem gratanter quidem suscipiens, se l illam æquanimiter ferre nequens, Episcopi præsentiam expetiit ; quid facto opus sentiret, exposuit. Pontifex sani consilii neglector fugiens apparere, litteras sigilli sui impressione bullatas, Treviros innotat dirigere, ad Patrem videlicet Bernardum, sub cuius conversabatur regimine. Ille perpendens nihil interesse, utrum ovem alienam de manu pastoris sui rapuisset, vel eo invito retinere contenderet ; humilem tantæ legationi præbuit assensum, quamvis non sine gravi mœrore tantum gregis amitteret ornamentum.

8 Talem adolescens, monasticæ vitæ desiderantissimus, Coloniensium passus violentiam, in sui Pontificis deducitur præsentiam : a quo, ut filius, F debito paterosæ dilectionis affectu recipitur, et propter assumptum Angelicæ dignitatis habitum, Henrici avunculi sui providentiæ commendatur. Qui videns eum assuetæ solitudinis inhærentem studio, frequentiam audiendi et videndi causa undique concurrentium habere fastidio, urbe eductum, præposuit eidam sui regiminis Abbatî, nomine l Gladbaco. Cujus utilitatibus quam strenuam suæ sagacitatis curam impenderit, nemo eorum, qui præceperunt, credulus dubitare poterit.

9 Interea isdem vir Dei, cujus animus terrenorum appetitu peregre erat, et sine corpore velox ad supernorum civium societatem tendebat, dudum præconceptam aggressus est peregrinationem ; Romanamque petiit, causa solvendi vota precum apud Apostolorum confessionem. Quia vero in suis positus, unitam salutis nostræ hostiam singulis diebus assueverat immolare, ab hoc etiam inter eundem noluit desuescere. Neque enim gravis videbatur itineris dilatio, quæ fiebat solo amore patriæ cœlestis. Factum est autem, ut nonnulli peregrinationis illius comites, humano more ad dulcia soli natalis arva suspirantes, eo paucis cum necessariis relicto, abirent,

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

repetitur a
Coloniensibus :

h
i

E

k

revocatur
ab Heri-
manno Ar-
chiepiscopo :

F

l

præficitur
monasterio
Gladbacensi :

peregrinatur
Romam :

Confirmatur a
S. Heriberto :

in virtute
et scientia
egregie proficit

Lib. 2. Dial

fit monachus
ad S. Maximini.

9

AUCTORE
CONRADO
CO. EVO
Rom. 9, 16

A rent, quasi ex hoc expeditiorem et viam et reditum habituri essent. Sed frustra renisi sunt sententiæ Apostoli, qui omnem [profectum] non volentis neque currentis, sed miserentis ait esse Dei : ita enim occulta Dei voluntate profecit sancti viri dilatio, et ita illorum dilata est acceleratio, ut unius horæ una omnium fuerit perventio. Nondum enim illi expediti viatores Apostolorum subintrarant limina, cum vir Dei subsequenti gradu pressit eorum vestigia : non tam verbis ostendens quam rebus, non esse in quocumque hominum viam ejus. Qui expertam in hoc rerum eventu Dei omnipotentiam admirati, transacto peregrinationis negotio, in sua sunt reversi : ex illo tempore Dei hominem digno reverentiæ loco habituri.

in
præficitur
monasterio
Sigeberg.

n
B
dein Brun-
wilerensi.

10 Herimanno autem, Pelegrini successore, cum vita Pontificatus infulus exuto, pari Coloniensium assensu substitutus est divæ memoriæ Archiepiscopus in Anno : qui cum, ut Sacerdos magnus in diebus suis, volens Deo placere, miro religionis fervore amore; non minimum expendebat in constructione cœnobiolorum, unde legis Dei æmulatores aggregans inhabitationi eorum. Cetera igitur piæ sollicitudinis monumenta in Sigebergensis cœnobii constructione decoravit ; virumque sæpeditum, accepta sanctitatis ejus notitia, loco præponere curavit. Sed studiosum divinæ contemplationis hominem, activæ vitæ, talibus initiis pernecessariæ, videns omnino expertem; eduxit eum ad locum solitudinis ejus competentiorum : in proximo enim Abbatia Brunwilerensis erat, quæ quoniam viduata erat Pastore, curam ejus, sancti viri commendavit providentiæ, quam sine propositi detrimento facile posset explere.

ANNOTATA.

a Ripuari Franci, olim ad utramque ripam Rheni late distenti, eorumque metropolis et sedes regia erat Colonia, ut dictum ad Vitam S. Sigeberti Regis Austrasiorum 1 Februarii §. 1. At tunc Ripuarii seu Ribuarii erant populi cis Rhenum, in agro potissimum Coloniensi et Juliaciensi. B. Wolphelmus ex illustribus Ripuariis Comitibus de Nieb prognatus dicitur a Gelenio, de Magnitudine Colonia pag. 363.

b Wolphelmus quasi galca lupi dicitur, Wolf, lupus et helm galca Belgis et Coloniensibus est.

c Fromoldus, probus, scilicet, quod From Germanis, olde vero antiquus.

d Hæc est ecclesia Cathedralis Electoris et Archiepiscopi.

e Ottone 3 Imperatore sine prole mortuo in Italia, successit S. Henricus mortuus anno 1024, 13 Julii. Hic dicitur secundus, scilicet Rex Germaniæ, at primus istius nominis fuit Imperator.

f Vitam S. Heriberti illustrovimus ad diem 16 Martii : in ea continentur multa de dicti Ottonis 3 peregrinatione in Italiam et ejusdem ibidem obitu, et successionem S. Henrici. Mortuus est S. Heribertus anno 1022.

g Bernardus numeratur 39 Abbas S. Maximini, diciturque solum biennio præfuisse, et post obitum iterum habuisse successorem S. Poppoum, qui ante præfuerat, et mortuus est anno 1048, die 25 Januarii.

h Herimannus sive Hermannus, scilicet ab anno 1036 ad annum 1055, mortuus 10 Februarii.

i S. Gregorii Magni fuga explicatur 12 Martii in Vita priore ex MSS. edita num. 12 et in altera Vita auctore Juane Diacono lib. 1 cap. 6 : ad cujus nomen, ἀπὸ τοῦ γρηγορίου vigilando ductum, mox alludit auctor.

k Henricus dicitur frater Sicconis Comitum supra memorati; et cum præfisset annis 14, mortuus anno 1066. Ita Gelenius citata pag. 363.

l Gladebacum, seu Gladbacum, monasterium in agro Juliaciensi cum oppido adjuncto, cujus monumenta MSS. subinde citamus : quæ anno 1648 ibidem adhuc examinavimus, benevole excepti a Sibeno Abbate.

m Anna Christi 1056.

n Sigeburgum præclarissimum monasterium cum oppido adjuncto in Transrenana ditione et Montano Ducatu x millibus passuum Colonia dissitum.

CAPUT II.

Hæresis Berengarii oppugnata.

Istis diebus Francia turbabatur per Berengarium Turonensem, qui asserebat Eucharistiam, quam sumimus in altari, non esse revera Corpus et Sanguinem Christi. Unde contra eum, et pro eo, multum a multis et verbis et scriptis disputatum est. Adversus quem etiam extat hujus beatissimi viri epistola, ad quemdam Meginhardum Abbatem Gladebacensem edita, firmiter undique veritatis assertionem subnixæ : qui quasi filius patrem scriptis consuluit super hujus quæstionis definitione. Quam licet attingere sit longum, utilitati tamen prospicientes legentium, non incongruum duximus præsentem inserere opusculo : ut ad notitiam translata posterorum, hinc ejus cognita sinceritate fidei, caveant fideles aliquando hujusmodi erroribus implicari. Est autem hic modus vel textus epistolæ.

Contra hæresin Berengarii scribit,

12 Dei gratia Wolphelmus Abbas, Coabbati Meginhardo salutem. Lac doctrinæ spiritualis, quod a me rogasti, de cælo tibi fide et humilitate largius accumulasti fide, quoniam quod in me non est, credis in me posse Deum omnipotentem operari : humilitate vero, quia deficientibus meritis et sapientia, canitiem et ordinis dignitatem non abhorres in me venerari. O quam consequens est, ut dum nocet quod inebriat, pro remedio desideres quod debriat. Nocet autem quædam ebrietas hæresis Berengarii, cujus ebrietatis periculum declinemus, et ad ubera vino meliora appropiemus. Ex mox, ut eam assertionem juvante Christo possimus destruere, quæ clausis januis eum ad discipulos post resurrectionem non intrasse, nititur adstruere ; ex matris Ecclesiæ manans mammis, lactet nos Evangelium Joannis. Cum esset, inquit, sero die illo una sabbatorum, et fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati, stetit Jesus in medio. Et paulo inferius : Post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, et Thomas cum eis : et venit Jesus januis clausis, et stetit in medio. Ecce inter Berengarium, quod non intraverit Dominus januis clausis ; et inter Joannem, quod intraverit, cum sit controversia ; superat ille, cui, Scimus, inquit, quia verum est testimonium ejus, omnis applaudit Ecclesia. Nam si gentilitas, dum libros claudit, his quos recipi judicat applaudit ; multo verius huic Evangelio perhibet Ecclesia testimonium, pro quo, priusquam scriberetur, præmisit orationes et jejunium. Norit igitur Berengarius hæc sibi sufficere ; quibus, cum a Deo sint, non possit homo contradicere.

Joan. 20, 19, et 26

F

Id. 21, 24

Prov. 26, 45

Corpus et Sanguinem Christi esse in Eucharistia.

13 Itaque deinceps ad id quoque, Domino juvante, veniam, quod in Eucharistiæ sacramento loquitur blasphemiam. Sed quia Scriptura docet, stulto juxta stultitiam suam esse respondendum ; repressis interim ipsis blasphemiarum verbis, ad fontem ejus præcurrendum, ut si Dominus dederit nos eum obstruere, desinat inde sanies hujus blasphemiarum ad nos defluere. Est autem vena hujus scaturiginis, quod non recte sentit de sacramento Dominici Corporis et Sanguinis : et dum ad aspiciendum in eis panem et vinum oculos corporis habet ; ad perspicendum in eisdem Carnem et Sanguinem, oculos mentis non adhibet. Nos autem ut visum acuamus, et acuendo proficiamus,

A proficiamus, quo hæc intuemur, ad obtinendam semel acceptam hujus veritatis traditionem nosmet hoc modo cohortemur : Si qui dixit et facta sunt et mandavit et creata sunt omnia ; si is, inquam, dixit de hoc pane, Hoc est corpus meum ; et de vino, Hic est sanguis meus ; necesse est omnino sic esse. Nam hæc sola mysteria non ab aliis sunt separata, quæ dicente Deo facta sunt vel mandante creata. Est autem unus atque idem Deus, primo mundum formans, deinde hoc, sacramento snam imaginem reformans. Sic enim alius faceret hominem, et alius redimeret ; redimens plus honoris sibi assumeret : atque ita et Deus per se redempturus erat, et homo non nisi per se redimi poterat : quia videlicet nil homini jure redimendo proficeret, quidquid aliud quam hominem induendo Deus perficeret ; ut ex hoc liquido constet, quod unus atque idem, Deus et homo, Redemptor hominis extet. Igitur omnino sic esse necesse est, quod, dicente Deo vel mandante, non esse non potest.

14 Ecce novi et veteris Testamenti non hæc auctoritate probamus : quibus Berengarius tertium addit, quod non minus, quam tertium de cælo cecidisse Catonem, reprobamus. Eia ergo post duo Testamenta, tertium hoc ; et ideo tertium, quia ab eis alienatur, verbis ipsius auctoris ita loquitur : Si mures consecratum Corpus Christi comederint, non ideo Christus in eis, et ipsi in Christo manebunt, nec vitam æternam habebunt. O si nunc apud inferos tortor Horatii desideat, dum hostem Ecclesiæ bunc verbis his derideat :

de Arte Poet.

Partoriunt montes, nascetur ridiculus mus.

Putavimus hunc inter montes exaltatum, magnum quid parturire, dum ecce mures in adjutorium ejus conspiciamus enim de cavernis accire. Jam autem mediam hanc ironiam abrumpentes, contra Berengarium et pro nobis nosmet cohortemur, ita dicentes : Si corpus hoc, unde agitur, ab Apostolis et ab omnibus electis comestum, qui soli sic illud comedunt, ut Christus in eis maneat et ipsi in Christo ; et non Judas et omnes reprobi, ad quod post buccellam panis satanas intrat, et fit longe alia conglutinatio intrantis satanæ et reproborum, quam ea quæ est Christi et electorum (Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrabæ apprehendit) Si, inquam, hoc Corpus ita ab electis comestum et eis conglutinatum, illis quoque conglutinationis eisdem, se sanum et incolume, vivum et integrum recepit ad Patrem ; multo magis a Juda et reprobis omnibus plus etiam a muribus et ab aliis mandis spurciis, recolligitur in regnum suum sine sui diminutione vel contaminatione. Nam et sol hic invisibilis, creatus et non omnipotens radios suos in cloacas et alias mundi sordes emissos, rursus retrahit ad se sine aliqua pollutione. Hoc autem Corpus, post expletam more Catholico communionem, sanum et incolume, vivum et integrum se recipit ad Patrem. Sic enim testatur ecclesia Achaïæ B. Andream Apostolum dicere :

C Postquam omnis populus credentium Agni Carnes comederit et sanguinem biberit, Agnus, qui sacrificatus est, integer perseverat et vivus : et cum vere sacrificatus sit, et vere Carnes ejus comestæ sint a populo, et vere Sanguis ejus sit bibitus ; tamen, ut dixi, et integer permanet, et immaculatus, et vivus. Igitur Corpus hoc ab his, quibus ille participibus particeps est, se vivum et integrum et incolume recipiens, multo magis ab his [qui ejus gratiæ non participant] colligit in regnum suum. Hoc interim caritati tuæ puto sufficere, dum videamus, si sit opus his aliquid adjicere. Verum tamen et quod dixi, et si quid dicturus sum, tuis orationibus et omnium pie de me sentientium commendo : quoniam etsi mortui sunt obtrectatores Hieronymi, auctorem

Aprilis T. III

obtrectationis hujusmodi vivere perpendo. Taliter hic miles emeritus, armis justitiæ, fide scilicet, spe et caritate munitus, perfidiam Berengarii, in acie Domini constitutus, suo loco expugnavit invictissimus. Quod quanta fecerit devotione, testantur, quas fundebat, orationes et lacrymæ : quatenus seducti resipiscerent, Catholica fides intemerata consisteret, et a recto tramite nulla pravitate infecta deviare.

CAPUT III.

Allodium Cloteno recuperatum. Inimicitia Hiermanni Archiepiscopi patienter toleratæ.

His ita prælibatis, vertatur stylus ad describendum, quales pro bono Ecclesiæ suæ, Cloteno videlicet nomine, pertulit labores, immo, si dici fas est, persecutiones : quod qualiter ecclesiæ collatum fuerit et ablatum, paucis videtur intimandum : quoniam non pleniter advertitur ratio, cujus ignoratur origo. Domina Richeza, cujus genitores Bruwilerense a fundamentis extruxerunt cœnobium, fidei ac devotionis illorum æmulatrix existens, terrenarum possessionum suarum ecclesias Dei fecit heredes, ut regni cœlestis ipsa compos effici mereretur et heres. Tradidit itaque B. Petro in Colonia Comburg et Salevelt, cum universis appendiciis suis : Sancto vero Nicolao in Bruwiler villam, quæ dicitur Cloteno, cum omnibus redditibus suis. Quam traditionem, sub multarum probabilium personarum testimonio factam, presens Dominus Episcopus Anno sna auctoritate corroboravit, auctorizavit, et ut per secula inconvulsa consisteret, violatores, raptores, perpetuo anathemate damnavit. Solvente vero Domna Richeza Regina mortis a debitum dum deferretur tumulanda in Bruwilerensi cœnobio, uti ipsa vivens constituerat, (nam et locum sibi sepulturæ ibidem designaverat) jussu prædicti Archiepiscopi Annonis ; corpus ejus vi retinetur, et in b ecclesia, quam ipse in honorem beatæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ a fundamento erexerat, sepelitur. Quo facto, memoratum allodium Cloteno eidem contulit ecclesiæ, contradicentibus illis, quibus ardore justitiæ hæc erat ad videndum violentia gravis. Adeo tunc vir prudens et solertissimus pravorum fuerat consiliis circumventus : nec repente poterat animus ab incepto revocari ; quippe cujus nutu etiam tunc disponebantur negotia regni.

16 His ita patrat, imminente jam ejus mortis articulo, gravi cœpit anxiam infirmitatis incommodo. Tunc vir B. Wolphelmus visendi eum gratia adiens, inter consolationis verba hujus rei mentionem ingerens, monuit eum pia solitudine hoc piaculum expiare, hanc injustitiam eliminare ; addens, nisi emendatione mutasset commissum, perniciosum ejus animæ imminere periculum. Cujus ille, ut erat vir mentis ingenuæ benigne suscepta admonitione ; sciens eum virum justum et sanctum, humiliter ejus se commendat orationi, spondens in proximo aut idem bonum redditurum, aut aliud reciproca vicissitudine pro eodem restitutum. His exhilaratus promissionibus, gaudens remeat ad propria Domini servus. Sed, prohi dolor, secus quam promiserat, accidit : nam immatura c morte præventus obiit, et cum vita in medio, quod promiserat, imperfectum dereliquit. Igitur quæ a majoribus nostris, coævis videlicet vel discipulis beatissimi viri, comperimus, fideliter stylo percurrente digessimus : nunc quæ nostris sunt acta temporibus et ipsi vidimus, in gestorum illius ordinem referamus.

17 Post excessum itaque venerabilis Archiepiscopi Annonis, Dominus Hildolphus, non absque Coloniensium injuria, Præsulatus obtinuit insignia : qui super hac eadem re sæpius est conventus a ve-

nerabili

D
AUCTORE
CONRADO
CO.EVO.

Allodium
Cloteno

E

a

b

ad ecc'esiam
B. Mariæ
trans.atum,

F

repetit a S.
Annone ægro,

c

ejusque suc-
cessore Hil-
dolpho,

nec a probis
aut improbis
comestum
deficere ;

sed hos
ejus gratiæ
non partici-
pare.

AUCTORE
CONRADO
CO. EVO.

d

etiam in-
terposita
auctoritate
Henrici
Imperatoris

et S. Gregorii
VII Papæ,

missis ad
Hildolphum
litteris :

Eccle 34, 2

Esai 61 3

A nerabili Patre. Qui præmonitus a prædicti loci congregatione, respondit se nulla ratione id sanctæ Dei Genitrici adimere, quod tanti meriti vir pro sua contulerit devotione. Tunc vir Domini apud Archiepiscopum minime se cernens proficere, per suos legatos Regiam magnificentiam studuit adire, orationemque gestæ rei ordinem proclamare. Tunc quartus d Henricus Rex, postmodum Romanorum Augustus, qui illo tempore regni monarchiam strenue gubernabat, hujus rei comperta proclamatione, spondet se omnimodis affuturum juvamine : factum quidem graviter ferre, nunquam vero, quoad viveret, permissurum stabile. Annadvertis etiam famam bonitatis Domni Archiepiscopi Annonis hæc prævaricatione legum vel justitiæ non mediocriter posse obscurari, memor veteris amicitiae viri (ab illo quippe educatus vel nutritus fuerat) mandat Domino Hi dolfpho, ejus successor Cloteno celerius restitui cœnobio Bruwilerensi. At illo nil certi ad hæc respondente, sed potius de die in diem differendo tempus redimente, non ex voto consulti, sed ipse frustrati, redire legati. Tunc vir Domini, omni humano destitutus consilio, quid ageret, quo se verteret, dubius fluctuabat : sed ab eo sibi opem vel consilium flagitat, qui solus novit in periculis et necessitatibus B subvenire.

18 Tunc ejus incidit animo, nil præstantius, nil consultius fore, quam Pontificem Sedis Apostolicæ super hac re interpellare. Qua inspiratione animæ quor factus, destinat velociter legatos ad Apostolicum, tunc forte consistentem in confinibus Alpium. Qui ubi coram Senatus Primoribus et Romanæ Ecclesiæ Judicibus ad liquidum verbis Papæ exposuere singula quæ ab Archiepiscopo Annone de Cloteno sapientius memorato gesta fuere; omnium mentes et corda stupor apprehendit cum admiratione non modica. Tunc Dominus Papa Hildebrandus, qui et Gregorius, ex auctoritate B. Petri Apostoli per epistolas suas denuntiavit Domino Hildolfpho, ejus successor, ne sub specie pietatis, defensor existens impietatis, Cloteno, Bruwilerensi ecclesiæ violenter ablatum, diutius patiatur inrevocatum. Non eget, inquiens, o fili, Deus offerri quidquam ex injustitia sibi : quia, ut legimus, sic ei sunt victimæ ex rapina, quomodo si mactet quis filium in patris præsentia. Patratores quidem multorum bonorum agnovimus fratrem nostrum Annonem Archiepiscopum : sed tamen in hac parte minime defendendus est non errasse, dum quod B. Nicolao præripuit sanctæ Genitrici Dei gratum holocaustum aestimavit, dicente Domino per Prophetam : Quia ego Dominus diligens judicium, et odio habens rapinam in holocausto. Nec fas est a fidelibus credi, matrem discrepare a voluntate filii : dum id prorsus constet utrisque proprium atque commune, eadem velle et eadem nolle. At tu, ne defendendo injustitiam videaris offendere Deum, tolle de medio; quod, alias licet bonus, hic male consultus commisit Episcopatus Anno : ne et illius detrimentum sit coronæ, et tibi occasio culpæ.

19 Hujusmodi paternis admonitionibus a Sedis Apostolicæ auctoritate susceptus, prædicti Pontificis Hildolfphi magis in furorem versus est animus, quam ad justitiam vel misericordiam provocatus. Denique convocat ecclesiæ Coloniensis Primores, se diffamatum et accusatum per virum Dei conquerens apud Apostolicum. Tunc vir mitissimus, his humiliter renitens objectionibus; Proferatur, inquit, o Domine in medium, si placet, accusationis testimonium : si nequeo me excusare, de quibus criminor a te, tunc demum digne convincar offensam meruisse Episcopus itaque Domini Apostolici epistolam tenens præ manibus, legendam tradit in publico, aestimans

per ejus relationem cunctos in servi Dei armari D contradictionem. Qua recitata, plures assensere nil actum dignum offensione. Quidam vero Bezelinus, domus B. Petri Apostoli custos, cum aliis, quibus erat animus rem potius perturbare, quam ex æquo determinare; cum aliud non invenirent quod obtenderent, non absque suo consultu Papam super hac re asserunt licuisse expetere. Dum facili responsione hanc Domini famulus objectionem quivisset retellere, Episcopi magis furentis odio, quam justo judicio, injuriatur, calumniatur; convitiis quoque et contumeliis, secus quam pati dignum fuerat tantæ reverentiæ virum, attrectato, postremo etiam terribilibus sacramentis pastoralis curæ baculum adempturum minatur. Tunc vir beatus, in injuriis patientissimus, virtute constantiæ roboratus, timore nudus, adversariorum conatibus respondit intrepidus (Nesciebat quippe mens justi pavere, quæ nulla torquebatur conscientia culpæ) Divina nos comitante elementia, non hic hodie præjudicium veremur incurrere, puram gerentes conscientiam, totius prorsus criminationis innoxiam. Hic sermo videtur completus, ubi dicitur, ut leo, confidere justus.

20 Dum hæc et his similia vir Deo plenus efficacissime loqueretur, oris gratiam mentisque constantiam omnes æmuli mirabantur, et veluti nox quædam et tenebræ mentibus eorum sunt infusæ. Quid agerent, quo se verterent, dubii mutabant; dolentes se casso consumptos labore, non invenientes, qua parte eum caperent in opere et sermone. In his perturbationum angustiarumque pressuris ex primoribus præcipue favebant beato viro, Bertolphus, vir probus, ecclesiæ B. Andreæ Apostoli Præpositus; et quidam Wigmannus de Heversbach, vir militaris et nobilis, sed et eloquentia insignis. Hi duo medium habentes eum, ut olim cœlitus directi Machabæum, pro defensione justitiæ non sunt reveriti injustitiam oppugnare; adeo ut nec minis, nec terroribus concuti, nec a proposito possent aliquo munere frangi. Instabant igitur viriliter ex Apostolica auctoritate, precantes judicium ecclesiæ Bruwilerensi fieri, juxta mandatum et legationem Apostolici. Quorum vocibus et instantia non mediocriter exacerbatus Episcopus, cum gravi indignatione inquit : Habetote vobis Cloteno : meum erit, tam et injuriam meam vindicare, quam et utiliora pro Cloteno data recipere. Itaque raptum ex ore ejus verbum, et cum velocitate diriguntur legati, idem bonum vendicaturi.

21 His ita patrat, jubet Episcopus virum Domini apud Nussiam castrum sibi occurrere, ea omnimodis intentione, ut nullo ejus obsistente adjutore vel defensore, facilius eum valeret pro voto depone. Sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Quamdiu vero ista incubuit adversitas, tamdiu Fratrum non destitit votiva caritas, septem psalmorum et litaniarum supplicatione Dominum incessanter exorare, ut de mœrore gaudium, de tribulatione lætitiæ concederet invenire. Vir itaque Domini sciens tutam defensionem constare non posse per hominem, Psalmista dicente, Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus; de adjutorio Domini confusus, hilaris et gaudens iter aggreditur, quo fuerat imperatus. Perveniens igitur ad locum, non modica inopum collecta multitudine, per opera pietatis et misericordiæ se Deo cœpit attentius commendare. Cumque in solario cujusdam domus resedissent, et vir Domini cum suis necessaria ministrans, sollicitus circuiret, ex improvviso solarium corruit, totaque illa multitudo cum viro Dei in cellarium subterraneum cadendo devenit. Quos e vestigio pars non minima domus subsequens oppressit : sed ex Dei providentia,

Injuriæ
fert patienter :

Prov. 28. 1
E

recipit Cloteno :

I
erocatur ad
Novesium,

Ps. 117, 19

incurrit
majorem indignationem :

in ruinam
domus il-
læsus cum
aliis inveni-
tur,

et redire
permittitur :

g
h
ab Hartmanno
Ab per vi-
sum mouito

intelligit
cito mori-
tutum Hil-
dolphum.
i k

A providentia, servi sui meritis, nulli læsionem intulit. Itaque exciti cives tanti sonitus fragore, ocius advolant undique, et non sine grandi admiratione sospites extrahunt, quos jamjamque periisse crediderant. Quidam vero præ ceteris lapsus oppressusque periculosius, dum jam acsi mortuus defleretur ab omnibus, eductus nulla reperitur parte corporis læsus. Sed et pincerna hominis Dei, Godecho nomine, ipsa hora bina vasa testea vino repleta præ manibus tenens, cum ruentibus pariter ruit : sed, mirum dictu, nec sui vel vasorum vel vini pertulit effusionem. Quod factum mirabile ideoque divinæ clementiæ placuit demonstrare, ut panderetur mortalibus, quanti apud se meriti vir sanctus iste fuerit.

22 At vero Episcopus, qui eo illum advenire compulerat, divinitus, ut creditur, refrænatus, in nullo tunc ei valuit esse contrarius. Egit quippe hoc miro modo circa famulum suum divina provisio, ne mortalis hominis premeretur iudicio, quem tanto magnificare disposuit prodigio. Hinc non sopitum sed acrius accensum est prædicti Episcopi furoris incendium. Nam quanvis tunc eum siverit abire, rursus tamen Coloniam statuto die ad se jubet redire. Interea Fratribus, ut supra meminimus, pro eo sollicitis in vigiliis et orationibus, adest vir Domini improvisus. Quis, quæso, fluctus eloquentiæ, quæ lingua potest evolvere gaudium tunc factum in commune? Gloriabatur quippe non immerito humilitas gregis ex præsentia sui Pastoris; quem Dominus glorificaverat admirandæ protestatione virtutis.

23 Ea tempestate quidam g Hartmannus, Abbas h Tuitiensis, dum nocte quadam somno indulsisset, tale vidit somnium, præsagium utique futurorum. Vidit igitur per visum, virum quemdam forma egregium, vultu reverendum, Episcopalis infulus decenter ornatum a Bruwilerensi ecclesia prodeuntem, et iter Coloniam dirigentem. Quem præcedentem, B. Wolphelmum Abbatem cum Fratrum caterva cernit e vestigio subsequenter, septem psalmos cum litanis sæpius modulatis vocibus iterantes. At ubi ad fores perventum est cubiculi Episcopi quiescentis fores obseratæ, virga præcedentis impulsæ, dictu velocius sunt apertæ. Quibus taliter intromissis, dux prævius stratum adiens recubantis, cum gravi requirit animadversione, cur tanta contra se temerarius præsumpsisset exercere. Expleto sermone, virga, quam manu gestabat, ad ultionem injuriæ graviter illum percussit in vertice. Itaque somno excitus Abbas præ pavore, virum Domini certum reddit ex divina protectione, et B. Nicolai consolatione. Nec falsum prorsus somnium extitit vel inane, dum, quod Fratres in psalmis et litanis constitit egisse, hoc illi Dominus per visum dignatus sit revelare. Adhibet etiam certam fidem visioni exhibitio operis : nam uno eodemque momento, ut hic illum vidit percuti, se sensit Episcopus morbo gravari. Tali ergo modo divinitus retusa, nisu frustrata illius adversatrix intentio est : morbo quippe invalescente, post dies paucos i obiit, et cathedram Præsulatus k Seguinus vir pius obtinuit. De his ita meminisse sufficiat : nunc se ad gestorum ejus sequentia describenda articulus vertat.

ANNOTATA.

a Richeza Regina mortua traditur anno 1057. Multis de ea egimus inter Prætermisissos ad 19 et 20 Martii.

b Hæc est Ecclesia B. Mariæ ad Gradus, quæ dicitur construi cœpta ab Herimanno decessore, perfecta a S. Annone. Consule Gelenium pag. 305.

c Mortuus est S. Anno an. 1075 die 4 Decembris et Sigebergæ sepultus.

d Hic est Henricus, iv Rex Germaniæ, ab obitu

patris Henrici, anno 1056 mortui; et Imperator iii, ab anno 1084.

e Sedit S. Gregorius vii ab anno 1073 usque ad an. 1086 mortuus 25 Maji.

f Nussia, alias Novesium, urbs ditionis Archiepiscopalis, in inferioris diocesis parte : de ea egimus 30 Martii ad Vitam S. Quintini Martyris.

g Hartmannus, quintus Abbas floruit circa an. 1077 et sequentes.

h Tuitium e regione Coloniam ultra Rhenum, de quo late egimus 16 Martii ad Vitam S. Heriberti fundatoris.

i Anno 1079 k Aliis Segewinus.

CAPUT IV.

Ecclesia ornata. Lectio Scripturæ. Eleemosynæ hospitalitas et aliæ virtutes.

Hic itaque Domini famulus, quæ retro sunt oblitus, in anteriora se extendens totis viribus, exemplo David Prophetæ, dicentis, Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ domum Dei aggressus est adornare omni decoris varietate : quod quia devotissima mente concepit, mirifico effectu consummavit. Denique, ut breviter cuncta perstringam, ejus instantia vel tempore, in varios ornatus picturæ vel fabricæ, seu etiam musivi operis decore, intus et extra se status extulit Bruwilerensis ecclesiæ. Textum præterea cujusque operis versibus expressit egregiis, ut liquido pateret inquirenti totius plenitudo materie. Operæ pretium est, illud etiam non reticere, quod singulis annis vir Domini novi ac veteris Testamenti paginas ex integro faciebat legendo revolvit : quatuor vero Evangeliorum libros, quoniam non eo loco vel ordine, quo reliquos, competeat expleri, statuit quatuor temporibus recurrentibus anni, in quatuor plagis claustrum, singulos a singulis Diaconibus recitari. Quod cujus fecerit utilitatis intuitu vel devotionis affectu, ex subjectis ejus, super utrumque Testamentum compositis, liquet versibus. In quibus singulis annis utrisque explendis non parvipendendam annectit causam utilitatis, plurima etiam necessaria tangens, nunc personas subito decenter immutans, nunc electorum per verbera salutem denuntiatus, nunc Scripturarum suavem gustum commendans, postremo geminam in Christo naturam generis humani medicinam declarans. Hæc ideo prælibavimus, ut cum ad talia ventum fuerit loca, intrepidus lector percurrere possit, quod se jam didicisse meminerit.

Late diffusus sic Ecclesiasticus usus Se Testamentis exercet in Omnipotentis, Ut legat hæc ambo, sed et omni compleat anno, Sicut in hebdomada Psalmorum clauditur oda. Ast hinc psallendi cum stet status, inde legendi, Lectio quo prosit, numquam præfatio desit, Qua clavi limen patet ad quodcumque volumen : Pandat ut admisso quod clamat abyssus abysso. Admitti vero dedit ejus gratia Clero, Qui populis ipso parat hinc documenta ministro : Sed cunctis æque non detegit intima quæque. Quis tamen interea non abnuat interiora, Angelus hincensem suspendit percutientem, Altius inflectus non ledit fulminis ictus, Non ignis torrens, non vultus demonis horrens, Captivis diræ discedunt sensibus iræ. Vasta lues morbi, quæ sæpe supervenit orbi, Aut non accedit, citiusque precando recedit. Exceptos natos quod vult pater esse paratos, Verberibus tangi, pœnisque fugacibus angi, Queis absterrendi nocuo sunt fœdere mundi ;

D
AUCTORE
CONRADO
CO.EVO.

Psal 25, 8

Ecclesiam
exornat :
f

Biblia
quotannis
curat legi,
Evangelia
quater :

F

de utilitate
lectio-
nis poenit
componit.

Sed

AUCTORE
CONRADO
CO.EVO.

A Sed non donorum Deus usum subtrahit horum,
Quin patrem sese per verbera comprobat esse.
Si sit eis ritus legaliter hic stabilitus,
Ut sic psallatur, ceu diximus, atque legatur,
Utilitas extra patet hæc, latet altior intra.
Huc introductus gustabit munera fructus.
Cui donat mentem Dominus, gustare scientem
Fructus majoris, quam pandat lingua, saporis.
Sed nec erit, gustum qui scriptis exprimat istum :
Gustans ipse magis scit, quam sit gratia suavis,
Quam Scripturarum conservat cella sacrarum,
Et quæ diffundi se vult per climata mundi :
Quo genus humanum sit in hoc medicamine sauum.
Quod naturarum peragit compago duarum :
Dum Deus iade pater parit, hinc parit inuiba ma-

[ter :
Nil cœlis illinc, nil terris clarius est hinc ;
Qua specie bina componitur hæc medicina.
Christus patre satus Deus : ast homo Virgine na-

[tus.
Qui cum Patre Deus, sed et almo Paenmate, verus,
Ad nos indultis pandat pia viscera culpis.
Secla per examen dum iuste discutit. Amen.

26 Hos versiculos beati viri ideo huic operi in-
serendos utile duxi, ut quomodo simplices, plae
currentis prosæ delectantur pastu : ita perfectiores,
enucleatus spiritualiter dicta indagantes, eorum
spirituali gustu pariter reficiantur et fructu. Sæpius
autem in conventu Fratrum de salute disputans et
suadens animarum, inter multimodas virtutum pro-
positiones hoc modo plerumque eleemosynarum vel
hospitalitatis commendabat gratiam. Oportet, in-
quit, ut scriptum est, et testimonium habere bonum
ab his, qui foris sunt : et hospitalitatem non obli-
visci, dum et quosdam placuisse legamus, Angelis
etiam hospitio receptis. Unde magnopere vos, Fra-
tres, pauperum vel hospitem susceptioni curam
impendere admoneo : quia profecto quidquid illis
fidei devotione confertur, Christo nimirum, qui se
in paupere suscipi, in hospite colligi vult, impendi-
tur. Ideoque maxime necessariam hospitalitatis vel
eleemosynarum intuli gratiam ; quia nec locum pro-
pagari perpendo vel inhabitantes, nisi per eleemosy-
nas et assiduas preces.

27 Verum, carissimi, dum alicujus in vobis boni
scintillam videritis ignescere, ne vestris, quæso, me-
ritis velitis adscribere : quoniam, ut scriptum est,
Neque voleatis, neque currentis, sed Dei est mise-
rentis. Omnipotens quippe Deus adspirando nos præ-
venit, ut bona velimus : et adjuvando subsequitur,
ut possimus. Inanis enim aliter esset conatus noster,
nisi divina cooperaretur et virtus. Taliter autem
gratia præcurrente, et bona voluntate subsequente,
quod Conditoris est doni, nostri fit meriti. His et
hujusmodi exhortationibus corda Fratrum irrigans
frequentius, ad sectandam provocabat pietatem. Lu-
crandis autem sedulus invigilans animabus, satage-
bat nil promere verbis, quod non roboraret exem-
plis, ne vitæ munditia prorsus discreparet a lingua.
Hoc ordine nimirum hypocritarum declinabat con-
sortium, qui verba quidem Sanctorum habent, sed
vitam non habent : et quos sermonibus generant,
non foveant exemplis : et quos verbis ædificant, mo-
ribus et vita destruant. Namque vir beatas non so-
lum lingua sua suasit, sed et exemplis, moribus et
vita subjectis ostendit, quæcumque fidelibus suis
omnipotens Deus observanda mandavit.

28 Pauperum vero illi semper fuerat maxima cura.
Unde dispensatione provida xenodochio superaddidit
decimas atque vineta, ut absque pecunia victus eis
præberentur necessaria. Jugiter illi adversus vitia
pugna : quia mens ad virtutes erecta, non erat pro-
clivis ad vitia. Radicem omnium malorum cupidita-

tem vel avaritiam adeo perhorrebat, ut præter
communem simplicemque victum, nil sibi prorsus
quod speciale foret, assumeret. Pietatis effectu po-
tius amari, quam timeri satagebat : unde jactantiam
et elationem proculdubio respuebat. Nulli vero de-
trahere, nullum volens, odire, extinctis facibus iræ
vel invidiæ, elegit omnes fraterna dilectione dilige-
re ; semper hilarius, semper lætus, præferens hilari-
tate vultus, quam sincerus et purus et erga Deum et
homines ejus esset affectus. Quamquam vero jugi
esset contemplatione suspensus, erat tamen singulis
compassione proximus, mente minime deflectens a
contemplatione, dum pietas ferveret in opere. Sic
nimirum in similitudine coelestium animalium, ante
et retro oculus, utrarumque virtutum fuerat cari-
tate devinctus : ut dum cuilibet earum videretur in-
tentus, proprietate tamen non careret alterius.

29 Taliter se agebat, qui Deo nil carius possidens
præferbat, ex omni cordis et animi affectu diligens
Deum, omneque Christianum tamquam se ipsum :
servans in simplicitate innocentiam, in caritate
concordiam, in humilitate modestiam, in disciplinæ
severitate censuram. Erga bene agentes apparere
Praelatus noluit, sed ut coequalis et socius : adver-
sus vero vitia delinquentium, promotionis suæ exer-
cebat privilegium. Quis autem verbis valeat expri-
mere, quanta discretionem omnia judicia sua studie-
rit temperare, quantave Justitia moderari ? Cum
etenim pro quovis delicto alicui foret inferenda cor-
rectio, primitus in se descendens, juxta illud Apo-
stoli, Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto,
vos, qui spirituales estis, instruite hujusmodi in
spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne et tu ten-
teris ; tamquam proprii reatus delictum deflebat
alterius. Ita nimirum mens Deo devoti pectoris,
omni se excoluit genere pietatis, satagens gaudere
cum gaudentibus, flere cum flentibus, vir plane mitis
et justus, sic omnibus omnia factus. Quo enim do-
lente non condoluit ? quis ad illius adspectum mæro-
rem non mutavit in gaudium ? quis ira inflamatus,
illius sermone non est mitigatus ? quis iniqua cogi-
tatione pulsatus, non illo est medeate curatus ? quis
consolari petiit, et consolationem non invenit ? quis
vim verborum, quis efficaciam exprimat sermonum ?
quis pietatem evolvere, quis caritatem valeat enar-
rare ? in qua adeo radicans fuerat et fundatus, ut
licet nullius expers esset virtutis, hujus tamen cul-
tor existeret specialis. Non segniter etiam animo
retinens, quod quanto subjectis prælatus, tanto curis
majoribus esset occupatus ; studebat omnimodis Deo
per contemplationem placere, exteriorum curas per
idoneas quasque [personas] solenniter administrare.

30 Taliter ex voto liberius vacans Domino, utro-
bique providus, gregi prospexit, intus propria vigi-
lantia, exterius congrua providentia. At quoniam
fuerat miræ mansuetudinis et discretionis, sciens
quod districtio, si modum excedit, sævitiam gignit ;
et nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit :
tanta inter utrumque usus est discretione, ut nec
indiscreta districtio subditis, recusandi laboris fieret
ocasio ; nec nimia pietatis exhibitio, disciplinæ fo-
ret immoderata remissio. Ita nempe exemplo sancto-
rum Patrum gressus suarum instituit actionum, ut
nullatenus extra limitem justitiæ propriam sineret
effluere actionem. Hinc profecto felicem ac jure
beatum talem dixerim virum, qui et ecclesiasticæ
disciplinæ vigore non fortiter tennit, et tamen matrem
virtutum discretionem numquam deseruit.

31 Cujus ut mores vel actus summatim perstrin-
gam, fuit vita laudabilis, verbo discretus et utilis,
consilio providus, moribus ornatus, affabilitate mel-
liferus, misericors et benignus ; pronus ad veniam,
tardus ad iram : per pietatis affectum, omnium con-
descendens

variarum
virtutum.

Excellit
caritate
Dei et
proximi :

E
lenis in
correctione,

Gal 6, 11

omnibus
succurrit :

F

magna usus
discretione,

in omni ge-
nere virtutum.

Commentat
eleemosynas,
hospitali-
tatem,

1 Tim. 3, 7

Hebr. 13, 2

et humilita-
tem.
Rom 9, 16

C

Ipsæ utiis
præluens
exemplo

Job. 29, 25
et 31, 19

A descendens necessitatibus miserorum, juxta Beatum Job, pater erat pauperum, mœrentium consolator, pupillorum adjutor; non despexit inopem, nec dimisit absque operimento pauperem; alios refovens verbo consolationis, alios ope relevans pietatis. Ab infantia Deum timere didicit: ex utero enim secum egressa miseratio, crevit. Arca cordis jugiter referta bona voluntate, numquam vacua manus extitit munere. Pauperum sibi apud Deum hic conciliabat patrocinia, faciens sibi amicos de iniquo Mammona, qui eum quandoque reciperent in æterna tabernacula. Ne autem mundum plus justo videretur diligere, mundo solummodo usus est ad necessitatem, non ad superfluum delectationem. Noxias quippe ab animo excludens delectationes, Apostolicas æmulabatur traditiones, corpus videlicet castigare et in servitutem redigere, ut extenuatum cœlestibus disciplinis, vas aptum fieret sanctificationis: noverat enim in animum non posse legitimo imperio perfrui, nisi carnis motus penitus essent subjugati. Hoc denique ritu sacrificii in sui cordis penetralibus hostiam vivam, sanctam, Deoque placentem se exhibuit; dum singulis diebus, cum sacrosanctis Corporis et Sanguinis Christi mysteriis, per compunctionis gratiam sese in holocaustum mactavit.

1 Cor. 9, 27

B

CAPUT V.

Fratris et sororum ejus et cujusdam Burchardi familiaris virtutes. B. Wolphelmi miracula in vita.

a
Berta soror
scribit Vi-
tam B.
Adelheidis,
b

Oswenda
soror altera
ægrum des-
peratum
sanat:

Extiterat huic beatissimo viro frater germanus, a Frumoldus nomine, sorores sanctimoniales duæ, quarum una Oswenda nomine, miræ simplicitatis et innocentie fuit femina: altera vero Berta nuncupata, litterarum plurimum emicuit scientia. Hæc b Vitam B. Adelheidis, primæ Vilecensis Abbatissæ, eleganti satis admodum stylo conscripsit, et plurimum religionis vel scientiæ suæ fructum in eodem loco dereliquit. De cujus prædicta sorore, Domna videlicet Oswenda, nostris temporibus factum libet referre miraculum, omni sane laude, memoria, et veneratione dignissimum. Quidam Frater ex cœnobio Brunwilerensi, Udo nomine, adeo pessima laborabat infirmitate, ut omnes cogerentur de ejus desperare salute: denique toto miserabiliter intumesciente corpore, omnium membrorum amissa sanitate, trunco potius, quam humano corpori, videbatur similibs. Quodque maxime mortis indicium solet existere, nullum remedium illi adhibitum valuit proficere; volente, ut credimus, Domino demonstrare, quod quanto gravior morbus, tanto potentior Omnipotens credendus est medicus. Cunque de solis ejus ageretur exequiis, lento sopore corripitur, videtque per somnium Dominam Oswendam, jam immortalitatis luce potitam, sibi assistere, compatiensque affectu manu totam corpus permulcendo, vim doloris lenire: inde oratorium, jacentis lecto contiguum ingressa, tertio flexis genibus adoravit, sicque super ægrotum signum sanctæ Crucis exprimens, disparuit. Illico virtus divina est subsecuta: nam post paucos dies convaluit, integra sospitate recepta. Unde nec dubium extitit, illo visa pandente, ipsius suffragantibus meritis, erutum illum de confinio mortis. Fuerat autem tam immanissimus languor, ut a planta pedum usque ad verticem in eo non esset sanitas: sed tota corporis cute subtracta, ac si vetere homine exutus, recenti corio cum salute est superindutus.

Frumoldus
frater pere-
grinatur,

33 At vero prædictus B. Wolphelmi germanus, Domnus videlicet Frumoldus, armis terrenæ militiæ exutus, se illis implicari recusavit ulterius, ut Deo servire posset expeditius. Studium itaque peregrinationis arripuens, ne exal cœlestis fieret patriæ, omni

reliquo vitæ suæ tempore longe lateque, ad promerenda Sanctorum patrocinia, se studuit exiliare, uno tantum contentus servulo comite: cui tamen versa vice, ut alter Martinus, hic sæpius consuevit ministrare. Quod genus divinæ propitiationis illo pedibus jugiter exequente nudis, adeo sæpius vidimus eum viventes plantas habere, ut nulla ratione calceamenta valeret admittere. Erat etiam ei solennis consuetudo, quamdiu ad divinum in ecclesia assistebat officium, omnimodis alicujus vitare colloquium: sed stans, vel humi prostratus orans, tanta lacrymarum potiebatur ubertate, ut velut imbre perfusum, madidum reliquerit pavementum. Hanc compunctionis gratiam per divinam possidens clementiam, custodem in se reliquarum deputavit esse virtutum: quia nullum penitus ei dominari novit delictum, cujus mens sedulo compungitur ad lamentum. Quis hunc fidelissimum Domini dubitaverit servum, cujus executio mandatorum, tam evidens meritis illius præbet testimonium? Quamvis etenim in pace præsentis vitæ consummaverit cursum, explevit tamen martyrium, satagens crucifixum habere mundum, dum carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifixit, et Dominum fideliter sequens, mundo peregrinus extitit. Hic coetibus justorum, ut confidimus, conjunctus, in ecclesia propriæ possessionis quiescit sepultus. Hæc panca prolata sufficiant ad sanctitatis testimonium beatissimi Patris Wolphelmi et Frumoldi germanorum.

34 Erat tunc temporis vir quidam genere nobilis, sed moribus nobilior, Burchardus nomine, præfectoriæ dignitatis, sed et præpotens armis, qui germanus extitit illustrissimi viri c Emehardi Wirelburgensis Episcopi. Hic Evangelii non surdus auditor, Si vis perfectus esse, vade; vende omnia quæ habes, et da pauperibus; et veni, sequere me; relictis omnibus, quæ temporaliter videbatur possidere, Kanerberch, castellum suæ munitioms, Domino consecrari fecit locum orationis. Taliter cum dives esse posset in mundo, pauper elegit esse cum Christo: plebei habitu amictus, Sanctorum perlostrabat loca, servorum Dei solerter requirens alloquia. Unde et ad notitiam famuli Dei Wolphelmi deductus, maximæ ab eo loco venerationis est habitus: et ut quondam animæ David colligata est anima Jonathæ, sic amor Dei confœderavit utrosque. Ex hac itaque mutue caritatis affectione, frequenter eum solitus invisere, dulcissimos gaudebat verbi divini favos ex ore ejus percipere. Mirabatur autem supra modum tantam illi cœlitus concessam divini affluentiam verbi, ut quomodo ex supercrescente fluvio rivus, ita ex illius mellito guttore manaret sermo divinus. Sed quid mirum, quod semper animus fixus in cœlestibus, de divinis tractare valebat subtilius? Ut ergo rei ordinem prosequamur, volens Dominus pio revelare discipulo, quanta perfectio lateret in magistro, talis ei nocturno silentio divinitus declaratur visio. Vidit igitur illum, quem tremit tartarus, colit abyssus, cœlorum adorat exercitus, in quem desiderant prospicere ordines dignitatis Angelicæ: hunc, inquam, vidit balneo impositum, manibus et officio beatissimi Wolphelmi reverenter foveri, abluï et detergi: ubi etiam circumstantes duodecim Apostoli, adminiculum ferre videbantur ministranti. Ille igitur vir præclarissimus cœlitus sibi ostensam visionem per quemdam, Meginhardum nomine, monachum, fratrem sibi satis familiarem, ad viri Dei properavit transferre notitiam. Qui sagaci animo vim somnii discutens, cœpit diligenter investigare, quid visio hæc videretur portendere. Intellexit itaque patenter, se commoneri, vigilanter boni servare tenorem propositi; Christo in suis omnimodis membris ministrari, juxta ipsius dicentis vocem: Quod uni ex minimis meis

1) AUCTORE
CONRADO
COÆVO.

in magna
vitæ sancti-
tate,

E

c
Burchardus
vir nobilior,
Matt. 19, 21

instruitur a
S. Wolphel-
mo,

ab eoque
ruler Chri-
stum foveri

fecistis,

AUCTORE
CONRADO
CO. EVO
Matt. 25, 45

A fecistis, mihi fecistis. Gaudebat autem vir Deo amabilis, summo electorum capiti se operibus placuisse pietatis : sed seriem actibus exequi cupiens visionis, vice Domini balneum preparatur egenti, in cuius singula peraguntur obsequio, quæ visionis poposcerat ordo. Quibusrite completis, toto corpore mundus et sanus egressus, ex integro novis est vestibis ornatus. A quo tempore tantam gratiam meruit obtinere, ut inirabilium quoque patrator operum mereretur existere.

ab eodem
illuminatur
exca.

35 Ipso namque tempore fuit quædam mulier in territorio Bruwilerensi, Golda nomine, quæ utrorumque luminum cecitatem se doluit incurrisse. Cumque omnium illuminatori placuisset per famuli sui merita illi subvenire, sub nocturno silentio tali perfruitur visione. Videbatur illi leviter dormienti, viro dei Wolphelmo, Missarum solennia celebranti, assistere : et post expletionem manuum ejus ablu-tione oculos suos diluere, extensosque fimbriis vestimentorum ejus diu optatum lumen recepisse. Quam visionem ad nos perlata, famulo Dei, ad divina mysteria properanti, humiliter suggestimus ; et ut pauperculæ mulieri compateretur, exoravimus. Qui non assensit, hoc sui non esse referens meriti, et solaniis sæpe fallentibus fidem non leviter adhibendam : sed si est, inquit, hæc visio ex se, secundo ac tertio Dominus eam dignetur revelare. Itaque corde contrito et humiliato, in jejuniis et orationibus eo constituto, eadem visio, quæ mulieri primo, apparuit secundo ac tertio. Quid plura ? Tandem vir Domini nostra victus est instantia, et secreto admittitur illa, ante fores ecclesiolæ jussa consistere : quia non ei usus fuerat facile, nisi certa ex causa frequentiam mulierum admittere. Itaque rite peractis Missarum solenniis, ut docuit visio, ablu-it, extersit, mox clare videns remeavit. Tunc vir sanctus, nolens virtute facti hujus humanis favoribus attolli, memor Dominicæ præceptionis, jubentis discipulis, ne quoadusque tempus completeretur resurrectionis, ordinem cuilibet panderent visionis : interdixit summopere nobis, id illo in vita superstite nulla ratione prodere, nulla necessitate detegere.

Ipsæ aspirat
ad celum :

Phil. 3, 20
Heb. 13, 14

C 36 Vir itaque Domini, de die in diem virtutum exuberans copia, indesinenter ad vitæ cœlestis spirabat gaudia, quæ jam promeruisse gaudet felix ejus spiritus in Domini sui præsentia. Nam quamdiu in corpore vixit, nondum corpore non mente inhabitavit : ibi magis habere fixum appetens animum, ubi gaudium noverat sine fine mansurum. Unde et merito dicere valebat cum Apostolo : Nostra conversatio in celis est. Et illud : Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Cœlestis ergo patriæ incessabili flagrantiamore, inter alia atque alia virtutum exercitia, tanta ei erat orationis instantia, ut quamquam omnibus floreret virtutibus, hanc tamen possidere videretur principalius. Ex cujus assiduitate hæc etiam inolevit devotio, ut singulis annis, dum more sanctæ et universalis Ecclesiæ jejunium observaretur Quadragesimale, non solum circumjacentia, sed et Agrippinæ Coloniae ubique Sanctorum orando inviseret loca.

e periculo
submersiois,

37 At quoniam hujus rei nunc incidit mentio, libet referre grande periculum, immo miraculum, quod nobis contigit redeuntibus Coloniam e Tuitio. Beati et gloriosi confessoris Heriberti sepulcrum oratum petiveramus : redituri, puppin ascendimus : soluti a littore, admodum prospere navigabamus. Introrsum nos unda jam longius rapuerat, dum ecce repente intolerabili exorta tempestate, rupta quies Rheni ab imis sedibus perturbatur : undæque in se redundantes, ad instar prominentium rupium, capitibus imminere videbantur in navi residentium. Sicque navis huc illucque vagis dilabatur undis et nunc

summo in fluctu pendens, nunc unda dehiscens terram inter fluctus aperit, turbatisque nautis præ pavore mortis, sonus hæsit in gutture vocis. Tanto nobis vallatis periculo, virum Domini, in posteriori navis parte residentem, et suo more nescio quid secreti meditantem, et eorum quæ nobis evenerant prorsus ignarum, adii, et mortem omnimodis imminere nuntiavi. Qui protinus ad orationum convolvans nota præsidia, Sanctorum devotissime implorat suffragia, litanias supplicatione imposita. De hinc cum crebra sanctæ Crucis objectione, Salvator mundi salva nos, cepit canere : qui per crucem, in-quiens, et sanguinem redemisti nos, auxiliare. Hortatur dehinc, resumptis viribus constanter remigare viros, nullo metu mortis concuti, nullum ex eis asserens periturum providentia Dei. Hac exhortatione animati, et quoniam res pro anima fuerat illis, dum fortiter ad litus tendunt, viriliter aquora scindunt. Interea miserabilis clamor utriusque sexus super litus consistentium attollitur in cœlum, periculum nostrum eminens intuentium. Quid multis morer ? Inter confinia positi mortis et vitæ, tandem perlabimur ad locum, ubi multitudo navium latius Rheni occupaverat sinum. Quas attingentes, et ex altera in alteram transmigrantes, juxta viri Dei vocem, præter spem evasimus omnes. Verumtamen ne dubitaretur ullo modo, illius nos salvatos merito, concite id rabies Rheni fluminis divino declaravit indicio. Denique ut ille beatus pedem extra puppin extulit, paulo ante divinitus suspensus fluctibus prædæ fuit : et quæ prius onusta mergi non potuit, subsistere tanto viduata Patrono nequivit ; sed protinus nobis cernentibus, submersa disparuit. Taliter per immensi mœroris præcipitium, meritis servi sui, maximi nobis gaudii Dominus contulit beneficium, dum et virtutum ejus gratiam extulit, et quod verēbamur avertit.

38 Per idem tempus quadam die, cum secretorum suorum consiliis, oratorium, ut tunc falso credebatur, Bruwilerensis parochiæ, in villa, Kyrehedero nomine, oratus intravit : et ecce solo prostratus, carere locum Sanctorum patrocinio, Spiritu sancto revelante, didicit. Qui surgens ab oratione, cum secum consistentibus accessit ad altare : et velamine subducto, eum omnia diligenti intuitu perlustrasset, nihil omnino vel sub sigillo, vel rimarum fissuris, præter nidificationes vespertilionum et telas reperit aranearum. Unde nimirum, ut par erat, mente consternatus, absque morarum dilatione Coloniensis Ecclesiæ Præsulem adiit ; illi, quæ gesta fuerant, ordine exposuit. Cujus mentis dolori ille condolens, datis etiam Sanctorum reliquiis, evocatum ad se direxit cum eo quemdam Hezelinum, d. Scarnensis sedis Antistitem, ut sua vice prædictum locum, qui Episcopi sui diocesis erat, Deo consecraret ; et ejus servitiis manciparet. Qui libenti animo ejus obtemperans imperio, congregata multitudo fidelium, divinæ religioni dedicaverunt idem oratorium : statuantes ibi duo altaria, superius quidem in honore Archangeli Michaelis, inferius vero in veneratione habenda B. Martini Christi Confessoris. Hoc in facto illi nimirum cum B. Martino similis extitit proportio virtutis, qui pari modo similiter illustratus divina revelatione populum absolvit a diabolicæ fraudis seductione, ara destructa latronis, qui in vice venerabatur Martyris. His ita rite celebratis, redierunt uterque ad propria, Deum collaudantes in jubilo.

39 Illud etiam non reticendum arbitror rei gesta miraculum, quod vidimus fieri sub testimonio omnium Fratrum, et est, fama vulgante, circumquaque notissimum. Mulier quædam, Adelheidis nomine, variis omnium membrorum languoribus oppressa,

D

E

liberatur
cum suis.

Novit in
spiritu de-
esse Reli-
quias in
altari :

F

d

illudque
cuiat dedi-
candum.

mulier par-
tim imple-
rato S. Nico-
lao.

ad

A ad B. Nicolai in Bruwilerensi cœnobio limina, recuperandæ salutis gratia, est perlata. Quæ cum detrimento omnium membrorum, occultis etiam viscerum doloribus ac non ferendis cruciatibus quatiebatur, ita ut omnis generis annonæ panem adeo fastidiret, ut non solum gustare, sed et vitaret attingere. Hæc quidem B. Nicolai meritis celerem sospitatem recepit in membris: verum tamen occulto Dei judicio, omnimodis, ut prius, panis abstinuit edulio. Dum vero post aliquot annos divinæ clementiæ ab hac illam placuisset infirmitate absolvere; intempestæ noctis silentio tali perfruitur visu. Videbatur illi, beatissimum virum Wolphelmum panem benedixisse, et illum susceptum ab ejus venerabili manu se avide comedere. Quæ fidem adhibens visioni, sciens per eum his majora posse fieri, flebilibus vocibus panem sibi ab eo obsecrat benedici. Qui renitens totis viribus, indignum se proclamavit ministrum operis hujus. Tunc videres animum viri Dei anxie perturbari: velle quidem misereri, sed palam id, propter jactantiam favoremque, nolle fieri. Attamen ne diutius videretur protrahere, quod divinitas per eum disposuerat adimplere, allatum panem benedixit, mulieri porrexit, præsentibus nobis illa comedit. Quæ viri Dei meritis ex integro sanitati restituta, omni quoad vixit tempore ibidem ecclesiæ usibus tanto commodius ac devotius studuit deservire, quanto præ aliis multiplicius ac differentius gratias sanitatum meruit obtinere. Vir autem Domini, quamquam tam præclaris et eximiiis polleret virtutibus, numquam tamen illius elationi succubuit animus; non gloriandum recolens ex virtute signorum, sed ex consortio collegii electorum. Quis vero singulatim queat referre sanitatum genera, in diversis per illum languentibus exhibita, miseratione divina? Sæpius enim illo visitante, est indulta ægrotantibus salus; quod tamen ab aliquo sibi imputari prorsus non patiebatur. Sufficiant e pluribus ista fidelibus, ex illius memorata virtutibus. Nunc ad referendum, qualis ei fuerit de hac vita transitus, dirigatur articulus.

ANNOTATA.

a *Frumoldus et Oswenda referuntur hoc die ut Beati in Fastis Coloniensibus Gelenii.*

b *Hanc B. Adelheidis Vitam illustravimus ad diem 5 Februarii.*

c *Emehardus, alius Aynhardus, e Comitibus Rotenburgensibus ad Tubaram, traditur sedisse ab anno 1088 ad an. 1104.*

d *Imo Seardensis vel Scardonensis: nam Scarna in notitiis antiquorum Episcopatum nullus est: Scardo, autem vel Scardona fuit olim civitas Episcopalis in Dalmatia sub Archiepiscopo Spalatensi, a qua huic Coloniensi Chorepiscopo titulus fuit.*

CAPUT VI.

Præmonitio et præparatio ad mortem: pius obitus et post eum miracula.

Post innumera divinæ per illum operationis patrata beneficia, volens pius Dominus servi sui consolari genitus et suspiria, crebro dicentis cum Propheta: Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei mei? satiabor, dum manifestabitur gloria ejus; placuit ei hoc ordine dissolutionis suæ tempus revelare. Quodam die, tempore meridiano, pro consuetudine, illo, non jacendo, sed sedendo dormiente, speciosissimus per visum juvenis ei adstuit, et ut se quantocius sequi festinaret, admonuit. Qui comitatus euntem, Angelico ductu ad loca perducitur amœnissima, omni decoris varietate vernantia, incom-

parabili lucis splendore emicantia, totius etiam suavitatis odore redolentia. Ibi ostensis illi diversarum habitaculis mansionum, fidelibus nimirum a Domino promissarum, tandem in quoddam illum Angelus magnæ venustatis et proceritatis introduxit adificium, cujus intus et extra contemplari jubetur diligenter ornatum; hunc sibi mansionis locum divinitus esse prænuntians destinatum: quem, inquam, quanto studiosius ac venustius exornaveris, tanto jucundius ac feliciter in perceptione illo frueris. Taliter Angelico affatu de perennis gloriæ felicitate commonitus, evigilans, seorsum quibusdam visum indicat Fratribus, annectens procul dubio se quantocius dissolvendum. Unde miro modo animo consternati, utpote cujus semper fuerant beneficia pietatis experti, de illius merito amissione intolerabili torquebantur afflictione. Verum certius hinc colligere cupientes, diem signant, eum cum visione notantes: quem anni revoluti circulo, ipsa die carnis solvi contigit ergastulo, quo cœlitus ei fuerat visio oblata. Unde patuit, non phantasticam illusionem, sed veram fuisse visionem, quæ tam evidenter et viri Dei dissolutionem, et cœlestem ei designari mansionem.

41 Per continuum itaque illius anni spatium, non segniter dormiendo, sed solerter bonis operibus invigilando, Domini sui adventum expectabat, atque conservis suis talentum sibi creditum erogabat. Tanta autem vis divini amoris cor ejus penetraverat, ut etiam si nollet de Deo loqui, silere non posset. Cumque id solito instantius atque ferventius ageret, proinde nonnulli coeperunt fastidire, minusque libenter audire. Quod ille perpendens, non se a bona subtraxit intentione: sed volens eos respicere, illud Apostoli crebra inculcabat repetitione: Filii mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Hæc quippe dicebat, quia quos jam prædicando pepererat reformando gemens iterum parturiebat, illud subjungens, Mibi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. Dum vero quadam die paterna se minus cerneret admonitione proficere, Spiritum sanctum tota concipiens mente, in hæc verba prorupit Amos Prophetæ; imo, ut potius postmodum rerum probavit eventus, ipse spiritu tactus prophetiæ: Venient, inquit, dies, dicit Dominus, et mittam famem in vos: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Noverat procul dubio, quod sicuti fames est carnis, subtractum subsidium corporis; ita fames est mentis, silentium vel amissio divinæ colloquutionis. Unde futura eis quasi jam præterita narrans, Noveritis, asserebat, quod absque dubio in quibus nunc vobis onerosus existo vel fastidium genero, summo ea vobis quandoque, non tamen effectum habituris, futura desiderio. Ego enim jam delibor, et tempus resolutionis meæ instat. Hæc idcirco non prætereunda putavi, ne incassum prolata hæc verba credantur hominis Dei: dum omne, quod locutus est, verbum, aut impletum, aut in futuro non ambigamus implendum.

42 Licet autem jam ultimam duceret ætatem, nullatenus tamen propositi sui passus est infirmari rigorem, indulgentius vivendo, labore remisso. Exiguus quippe reputabat præsentis temporis laborem, ad superventuræ gloriæ recompensationem. Quapropter nec longævitatatem temporis, nec difficultatem causabat laboris: sed potius omnimodis apponens labori laborem, Angelicam exequi studebat exhortationem. At vero imminente jam ejus migratione, ubi se sentit repente viribus destitui, infirmitate gravari; evocatum reverendissimum Abbatem cœnobii B. Pantaleonis Martyris, nomine Herimannum, totius honestatis et religionis virum, olei sa-

mortem præparat, ipso die anni sequentis obitum:

E ad eam se præparat colloquio de Deo:

Gal. 4, 19

Phil. 3, 1

Amos 8, 11

F

adhortatur nau-seabundos

Æger inungitur ab Abbate S. Pantaleonis.

partim panem a S. Wolphelmo benedicto

sanatur.

Psalm. 41, 3

visioe cœlestis habitationis

crati

AUCTORE
CONRADO
CO.EVO
moritur 22
Aprilis

anno 1091,

sepelitur ab
Archiepiscopo
et Abbatibus,

b

facie roseo
colore per-
fusa :

claret mira-
culis.

Paralytica
curatur :

A crati se fecit liquore perungi. Paucis dehinc evolutis diebus, primo lucis crepusculo, decimo Calendas Maji, viam universæ carnis ingressus obiit, et gaudium Domini sui felix feliciter introivit. Floruit autem temporibus secundi Henrici Imperatoris, qui monarchiam regni obtinuit post decessum tertii Ottonis, tempore beati Heriberti, sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopi: et vixit usque ad tricesimumtertium annum quarti Henrici Imperatoris, cujus pater extitit tertius Henricus, avus Imperator Conradus. Transiit autem, plenus dierum, omniumque profectibus operum bonorum, anno millesimo nonagesimo primo Dominicæ Incarnationis.

43 Cujus obitu comperto a Herimannus, tunc temporis Archiepiscopus Coloniensis, exequiis ejus summo opere satagens devotionis obsequium impendere, ad sepeliendum eum devotus occurrit. Cujus exemplo religiosorum virorum etiam turba confluit, inter quos præcipui et illustriores habebantur b Abbates, Herimannus videlicet, supra memorati cænobii S. Pantaleonis, et Reginhardus bonæ memoriæ Sigeburgensis: qui utrique famulum Domini summo semper coluere studio pietatis. Expletis itaque ab Archiepiscopo pro ejus veneranda memoria Missarum solenniis; ubi sacrosanctum corpusculum deponi debuit in sepulcrum, accedens per se, amictum amovit quo sacer ejus velabatur aspectus: et ecce, mirum dictu! cum esset jam triduanus mortuus, apparuit non defuncti more pallidus, sed roseo colore perfusus, gratia plenus, et veluti roscidulis guttis sudore respersus. Quo præclaro viso miraculo, plerique flevire præ gaudio. Ad circumstantes vero conversus Episcopus, En, inquit, Patres dilectissimi, quam devotus hic fuerit Domini servus, quem tanta ac talis commendat gratia vultus. His a Præsule peroratis, cum debita veneratione secus B. Petri Apostoli altare decenter traditur sepulturæ. Ibi suffragantibus meritis ejus, fidelium exaudiuntur vota, infirmis impenduntur beneficia, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui una cum Patre et Spiritu sancto est honor, potestas et gloria, per infinita secula seculorum. Amen.

44 Itaque veluti magno mari, emenso præsentis historiæ pelago, jam quasi litus cernentes respiramus, dum quædam solum de miraculis ejus referenda superesse videmus. Satagendum est ergo, ut portum teneamus, cursum consummemus: quoniam sicuti solent solem obducere nubes, sic pigri desiderique scriptores utilium rerum sæpe subtrahunt cognitiones. Aggrediamur itaque referre miracula, quæ post obitum ejus divina per eum sunt celebrata virtute. In territorio Bruwilerensi mulier quædam, Wazela nomine, dum quadam die ad opus concedisset textile, tam crudeli ex improvviso intrarumque manuum torqueri cœpit vexatione, ut clamore diræ vocis cives cogeretur excire. Ex cujus immanitate doloris, paralyticæ obnoxia credebatur passioni: subito namque adeo inutilis est reddita manibus ut ad nullos eas valuerit usus applicare. Quo magis magisque ingravescente morbo, præ nimia doloris contritione inter manus tenentium obdormivit, et hujusmodi lenis vocis sonum dulciter audit: Quid sopore deprimeris? Si præsentī passionē carere volueris, surge velocius, et cum oblatione cerei Domini Wolphelmi adito sepulcrum: illius enim meritis es gaudio potitura salutis. Quæ alacri fide promptaque devotione jubenti satagens obedire, ardente sepulcrum invisit cereo, nec beati Patris diffidens meritis, nec dictis credere cunctata monentis. Quæ ubi ad orationem procubuit, post pusillum sana surrexit; et gratias agens Deo, sospes ac læta recessit.

45 Frater quidam ex cænobio Bruwilerensi, He-

ribertus nomine, post obitum B. Wolphelmi in c D Daciam provinciam fuerat transmissus, cum aliis quibusdam Fratribus religionis monasticæ gratia. Ubi cum aliquantis per commoratus esset, et jam reditum ei persuaderet animus, comitantibus secum viris honestis ac religiosis, iter est aggressus. Cumque ad mare pervenis-ent, piratis insidiantibus, et die noctuque maris sinum occupantibus, ferme per dies novem negabatur transitus. Unde nimia cordis contritione omnes pariter afflicti, ut propitius adesse dignaretur Dominus se invocantibus, intimis precabantur visceribus. Nec distulit pius Dominus suorum vota fidelium, concite largiendo subsidium. Adest namque prædicto Fratri sub noctis silentio B. Wolphelmus per visum, in crastinum jubens accelerare transitum; mare pacatum, hostium denuntians impetum refrænatum: in memoriam vero suæ liberationis ter ternis psalmis cultor ille sanctæ Trinitatis, Domino vota persolvi jussit jubilationis. Taliter hostium sublata formidine, non modicum gaudium sumpsere ex divina revelatione: et marinis se læti ingerunt fluctibus, piratis minime nocere valentibus. Hoc ordine per servi sui merita ab imminentibus malorum procellis eruti, divinæ gratias agunt liberationi. Quod ut ab ipso Fratre, qui per- tulit agnovimus, fidei narratione retulimus.

46 Eodem tempore claudus quidam, Willeman- nus nomine, ex villa, loco ruwilerensi contigua, Polheim videlicet nuncupata, obtentu B. Wolphelmi, diu negata membrorum recepit officia. Tempore quippe Quadragesimali ad locum accedens sepulcri, quo salutis arderet desiderio, cordis promebat gemitu; quo salutis ducebatur gemitu, cordis illius declarabat afflictio. Denique ad Deum tota intentione conversus, lacrymosis precabatur suspiriis, ut servi sui meritis sospitatem mereretur in membris. Nec spes fefellit, cui fides incitamentum præbuit: citius enim dictu claruit, cujus sanctitatis vel meriti vir beatus extiterit. Repente enim diu contracti se cœperunt extendere nervi, et venarum meatus vitalis sanguinis infusione repleri, et membra prius præmorta in pristinum vigorem restitui. Quid longius morer? Sentiens homo divinam in se operari virtutem, lento conamine assurgere nitens, quamquam adhuc nutante gressu, in pedes constitit, et quæ circa se acta fuerant, præsentibus fideliter dis- sernit. Quorum manibus sustentatus, et huc illucque deductus, ut res innotuit Fratribus, magnifice lau- datur et glorificatur Deus, qui in Sanctis suis mira- bilis est et gloriosus, faciens mirabilia solus. Ad indicium vero tanti miraculi, sustentatorii illius baculi, super sepulcrum beatissimi viri, multo tempore mansere suspensi.

47 Alio ferme tempore huic miraculo accidit con- simile, quod quando qualiterve sit factum, libet referre. De villa Geroldeshoven mulier omnimodis contracta, ad sæpe memoratum locum ab amicis est deducta. Hæc sedulo ibidem incubans precibus, templi limina frequentabat attentius. Existente au- tem sacratissima B. Petri Apostolorum Principis so- lennitate, et hanc cum reliquo vulgo tantis contigit interesse solenniis. Quæ largiter flens, et longa su- spiria trahens, ante sepulcrum beati viri prosterni- tur, miseram se ac infelicem nimium conqueritur, cujus nec preces mererentur admitti, nec corporis incommoda solvi. Sed qui quondam mulieris Cha- nanæ, et hujus voluit preces differre: ut importu- num illius desiderium, fidei esset experimentum. At vero quoniam beati viri meritis salvari posse non hæsitavit, sed in fide postulans perseveravit, effec- tum meruit: erecta quippe divinitus, exclamavit, omniumque silentium clamoribus rupit. Ubi enim ossibus ossa se conjungere disjuncta, et nervorum contractio

c
apparente
S Wolphel-
ma

evitatur
piratarum
et tempestatis
periculum:

E

misere
contractus,

sanitati
restituatur,

F

alteri contra-
ctæ redditur
sa.us :

A contractio juncturarum fiebat connexio, non est mirandum, quod fragilior muliebris sexus expavit animus. Exurgens itaque a pavimento, recepto vigore, incolumis prævaluit ad propria remeare. Talibus miraculorum effectibus veraciter cum Christo se vivere mundo testatur vir iste beatus. Amen.

ANNOTATA.

a Iste est Herimannus III, qui Segewino anno 1089 successit, mortuus anno 1099.

b Reginhardus deest apud Bucelium in Catalogo Abbatum Sigebergensium.

c Duniam intelligite jusque insulas mari circumscitas-

D
AUCTORE
CONRADO
CO.EVO.

DE BEATO FRANCISCO, ORDINIS MINORUM, FABRIANI IN PICENO.

D. P.

ANNO
MCCCXXII.

Antiquæ
Legendæ
ex MSS.

B Sanctissimi Patriarchæ Romualdi corpus, ad Fabrianenses translatum anno MCCCCLXXXI, occasionem nobis dedit VII Februarii, ad agendum pluribus de ipso Fabriano. Hujus nunc aliud decus insigne, hac XXII Aprilis commemorandum occurrit, Beatus, inquam, Franciscus Fabrianensis, intra ecclesium suo nomine specialiter consecratam requiescens, idemque et nunc et olim miraculis celeberrimus: quapropter jure, si quis alius, meritissimo inscriptus est Martyrologio Franciscano. De eodem in suis Annalibus exorsus scribere Lmas Waddingus ad annum quo natus est MCCLI, scriptores enumerat, qui de eo aliquid litteris mandarunt: et eorum primus fuit, inquit ille, Fr. Dominicus Bonaventuræ, Fessi et Joannæ, ipsius B. Francisci Fabrianensis sororis, filius: secundus Fr. Dominicus Mariani Crissi, in Theologia Baccalaureus (quorum esse existimo duas Legendas MSS. identidem in margine citatas a Waddingo) tertius Andreas Gillius Canonicus S. Venantii I. V. D. et Dominicus Scevolinus, Ordine Prædicatorum Theologus, plura de rebus Fabrianensibus congescit, in quibus præcipuas res gestas hujus Sancti viri complexus est. Sed et ipse B. Franciscus plura de rebus patriis chronologice adnotavit, inter quas obiter res proprias admiscuit.

hactenus
frustra ex-
pectatæ :

2 Tot tamque illustribus monumentis cum testatæ fuerint præclaræ hujus virtutes atque insignia miracula; intolerabili prorsus Fabrianensium Franciscanorum societatis imputandum est, quod Philippo Ferrario, post editum, Sanctorum Italiæ Catalogum et præteritum in eo B. Franciscum, terenti Catalogum Generalem eorum qui in Romano Martyrologio non sunt, aut alia quædam opera vulgata, nemo curaverit indicare nomen et sanctitatem B. Francisci. Sint illi tamen quædamtenus excusabiles; si neque Ferrarius nec alius pro eo quisquam ipsos requisivit: nostri operis Lectoribus, monumenta prædicta requisitis, quomodo se poterunt excusare? quandoquidem per nostros Lauretanos Pœnitentiarios, Hectorem ab Albada Belgam, et Christophorum Grinum Anglum, strenuam in partibus Piceni atque Umbriæ operum navare nobis solitos, diu multumque sollicitati, hactenus negligunt justissimis nostris pro ipsorummet honore et gloria votis facere aliqua saltem ex parte satis: interim dum antiqua illa MSS. in angulo quopiam abdita jacent, præda blattarum et tinearum: quia, ut ipsimet fatentur et hanc negatæ descriptionis causam adferunt, neminem habent qui possit legere characterem, nec tamen volunt permittere ea scripta aliorum qui legere possent manibus. Erit fortasse ex posteris zeliosior aliquis, qui justissima hac querela perfecta, eluet marulum ab aliis contractam, et quidquid supra ex Waddingo est indicatum, pro futuro operis supplemento, transmittat: nunc, dum aliud non licet, vitam ex Waddingo collectam damus.

pro iis da-
tur epitome
ex Waddingo.

Vita B.
Joannis de
Baculo
servanda
pro supple-
mento Martii.

3 Ceterum non est quod nos pœniteat operæ, apud Fabrianenses Franciscanos frustra impensæ: hac enim occasione excitatus Reverendissimus D. Silvester Jenantius, Abbas Generalis Silvestrinorum, misit nobis Aprilis T. III.

Vitam S. Joannis a Baculo, ex originalibus membranis descriptam, una cum aliis od elevationem et cultum spectantibus documentis. Quæ quoniam ad XXIV Martii jam editi spectant, servarique debent ad Supplementum, non nisi post multos annos absolventi operis, congruum fuit hoc loco, ubi de aliorum lentitudine querimus, illius promptitudini debitas referre gratias; eique qui suam pro nobis auctoritatem apud Prelatum sibi amicissimum interposuit, Illustrissimo et Reverendissimo D. Antiocho Honophrio, Patricio Auximano, Civi Romano, I. V. D. Protonotario Apostolico, sanctæ Auximatis Ecclesiæ Canonico Decano, ac sacrosanctæ Papalis Lateranensis Basilicæ in Piceni Provincia Vicario, amantissimo quondam hospiti nostro. Gratias autem iisdem etiam sunt habendæ, quod pro ipsis antiquis B. Francisci actis adhuc pergant pulsare. Cum enim præmissa hactenus essent sub prælo, opportune advenrunt Laureto litteræ, quibus significatur, iteratis præfati Generalis conatibus, et expressis ab ipsomet Franciscanorum Provinciali mandatis, videri frangendam Guardiani pertinaciam; illeoque fieri posse, ut quæ desideramus monumenta perferantur ad nos, in fine tomi subjungenda; interim Guardianum, ne omnia negare videretur, transmittere relationem Italicam de Vita et miraculis Beati: cujus tota fere substantia, cum in Annalibus Waddingi contineatur, imo ex ipsis recens excerpta sit; apparet bonum Patrem magis ignorare operis nostri rationem, quam negare auxilium.

VITA

Ex Tomo II et III Annalium Francisc.

CAPUT I.

Divinitus vocatus ad Religionem in ea egregie proficit Franciscus.

F

ANNO MCCLI die II Septembris natus est B. Franciscus Fabrianensis, cognomento della Libbra, honestis et piis parentibus. Compagno de Veninbene medico, et Margarita, Fabrianensibus. Horum vitam valde laudant, qui de B. Francisco scripserunt, a caritate erga proximos, a pietate erga pauperes, a sacrorum frequentatione mysteriorum, a vigiliis et pœnitentiis, a sanctimonia. Vere arbor bona fructum bonum fecit: cujus futura mox sanctitas exordium habuit a teneris unguiculis; atque manifeste, sed miraculose, indicata est intra ipsa claustra naturæ. Etenim neque pia genitrix sui uteri pondus sentiebat; neque tacitis incrementis coalescens fœtus, dolores aut molestias, prægnantibus familiares, advenxit: per quod designabatur, nullionerosum, nulli fore molestum. Quando oratura mater pergebat ad templum, videbatur sibi gestientem sensisse infantulum, in ipso templo hærenti placidum et suavem se præbuisse, sed recedenti aliquanto graviores; quasi in ipso vitæ exordio monstraret, quam assiduas acturus erat in templo vigilias.

Piissimis
parentibus
procreatus,

ex utero dat
præsentia
sanctitatis :

2 Ex utero diffusus in lucem, non lacrymas, sed

AUCTORE
WADINGO
ridens nas-
citur :

A risumulari : non flevit aliorum more natorum, sed singulari modo gestivit : ut qui mox, sordidati generis servitute et peccati vinculis excussis, ad gratiæ dignitatem et Christianam libertatem erat renascituros. Vel an non ob id fortassis, in mundum adveniens, ridebat ; quia quidquid in mundo erat irrisit, et stultitiæ esse præsensit ? Non dissimilis mirabili ortui atque infantie pueritia et adolescentia : quam placide, modeste et pie transegit, humaniores ante decimum annum plene addiscens litteras, rebus sacris solerter intentus. *Egrotante* puero ad mortem, mater vovit se eum delaturam ad visitandum S. Francisci sepulcrum : quod dum *a* faceret, occurrit ei B. *b* Angelus Tancredus, olim S. Francisci socius familiaris ; qui narratis Margaritæ plurimis ejusdem sancti Institutoris mirandis operibus, ingenium pueruli attente contemplatus aspectum, asseveranter prædixit, suum futurum consodalem : quo nihil jurundius genitrici poterat narrari, quæ cum viro suo nihil tam curabat, quam ut secundum Dei leges enutritus adolescentulus, Dei manciparetur obsequio : huc omnes conatus, huc frequentes et repetitæ matris orationes tendebant ; donec opere vidit completum, quod Angelus prædixerat.

3 Factum id anno mclxvii, quando celesti monitus oraculo B. Franciscus, Minorum subiit vitam. Nam cum solitarius in cubiculo lectiones philosophiæ naturalis, a magistro acceptas, serius studeret; facta ad eum hæc vox iii Kal. Septembris. Francisce, surge, quære Fr. Gratiam e Ordinis Minorum: et quidquid tibi præscripserit protinus exequere. Circumspiciens, an adesset qui hæc verba proferret, neminem vidit: sed dum iterum studiis intendit, secundo et tertio ipsa eadem vox cœlestis intonuit. Prudenter judicavit contra stimulum non esse calcitrandum, sed divinis monitis obtemperandum: quare continuo prædictum adiit Gratiam, Minorum tunc Guardianum, cui rem omnem sincere expandit, et vitæ suæ universam seriem narravit. Præmonitus ille cœlitus de superventuro adolescente, amice excepit: ut sub Minoritarum instituto sedulo Deo inserviret, hortatus est; et ut in Dei obsequiis viam mandatorum ipsius curreret alacriter, pie consuluit. Ad amussim instructoris sui, sibi cœlitus præscripti, consilia amplexus, valedixit parentibus, initiatus a Ministro Provinciali Fr. Monaldo de S. Elpidio. Ita ipse sub his verbis in suis chronicis Fabrianensibus scriptum reliquit. Anno Domini mclxvii Ego Fr. Franciscus veni ad Ordinem, receptus a Fr. Monaldo a S. Elpidio, virtute et efficacia orationis matris meæ, meritis matris meæ, et instantia precum earundem.

4 Magistros habuit in tirocinio ipsum Fr. Gratiam et Raynerium, senem *d* Plebanum, S. Francisci discipulum. Multa etiam didicit virtutis incrementa, sub ipso ingressu, a S. Silvestro *e* Auximensi, Silvestrinæ, a suo nomine ita dictæ, congregationis primicerio, apud Fabrianenses tunc sanctitate celebri, qui hoc ipso anno terram cælo commutavit. Sub tirocinii anno missus est Assisium ad Incrandam Indulgentiam celebrem Portiunculæ : ubi familiare habuit colloquium cum B. Leone, *f* S. Francisci socio, confessario et secretario, circa ejusdem sancti viri stigmata et modum obtentæ hujus Indulgentiæ: quorum ipse testimonium perhibet in libello a se conscripto. *g* de veritate et excellentia hujus sacræ Indulgentiæ. Postea vitam hanc et institutum professus, addictus est per Superiores sacræ Theologiæ studiis : in quibus adeo mirifice profecit, ut celebris evaserit prædicator, animabus valde proficuis, propterea a nostris scriptoribus commendatus. Pisanus ita eum laudat : Custodia Æsina habet locum de Fabriano, in quo jacet prædicator devotus Fran-

ciscus, miraculis clarus. Marco vero Ulisipponensi D
dicitur, homo doctissimus et magnus prædica-
tor.

5 Ultra pietatem et orationem, adhibuit etiam litterarum humaniorum et divinarum studium, ad mysteria enodanda, ad res docte et profunde explicandas. Neque exiguus ei librorum cumulus; quippe inter monumenta, quæ morienti supererant, *h* et apud Minores Fabricienses servantur, habetur etiam indiculus librorum, quos emi fecit pecunia, a patre suo ultimis tabulis in hunc finem legata. Graviores quosque habuit ex sanctis Patribus, primos et notiores omnes Theologiæ Magistros, expositores utriusque Testamenti, philosophos plures et mathematicos, et sui seculi optimos concionatores. *i* .. Ultra conciones, docendo et legendo, suo instituto et urbi nativæ fuit splendori. Virtutes omnes continuo conatu assecutus est, et in Altaris ministerio obeundo devotionem multam et curam impendit. Cum aliquando Missam pro defunctis celebraret affectuosius, vehementerque compateretur animabus dura tormenta patientibus, et in fine sacrum mysterium clauderet illa deprecatiuncula, Requiescant in pace; multorum exaudita est vox alacriter respondentium, Amen: quos vel Angelos ministrantes sacrificanti, vel animas, ad preces sancti viri a purgatorii ergastulo liberatas, judicare licebit.

6 Insigni virtutum exemplo ad sodalitium allexit duos nepotes, Antonium et Dominicum, Bonaventuræ de Festo et Joannæ sororis filios : tertium Petrucium, Frederici fratris filium. Patrui imitati sunt vestigia, sancte et humiliter in Ordine viventes : Dominicus ceteris celebrior, quippe qui inter Ordinis scriptores communiter annumeratur. Porro crescente quotidie B. Francisci opinione et reverentia, oppidani, inito consilio et rei promovente D. Mazzocchio nobili Pisano, tunc oppidi Potestate, statuerunt jam *k* secundo transferre ædem Minorum in capaciorem et commodiorem locum, juxta forum et palatium publicum, et ex publico aerario solverunt anno MCCLXXXII die XX Maji, Tursello, filio quondam Bonacursi de Rembaldo mille liras vetustæ monetæ Ravennatis, pro quadam domo, turre, et horto contiguis ; remittente eodem Tursello, pro S. Francisci, inquit, et Fratrum ejus amore, alias mille liras, ad quas pretium ascendisse æstimabatur. Dominica proxime sequenti, numerosa instituta processione, ad illas ædes deducti sunt Fratres, solennibusque sacris in contiguo sacello decantatis, prædicavit circumstanti populo B. Franciscus, gratiasque reddidit pro tanto beneficio.

7 Mortuo genitore, facultates suo arbitrio reli-
ctas, pie in pauperes distribuit : quibus cibos emi
quotidie curabat : ipse vero præparabat in culina,
et propriis manibus ingenti distribuebat multitudini.
Bibliothecam libris instruxit, dicens eam totius do-
micii optimam officinam; in qua otiositas, animi
inimica honesto et utili propellebatur exercitio; et
arma erant in promptu adversus hæreticorum in-
sultus et promptuarium aderat, ex quo hauriri po-
terant populis instruendis documenta salutaria.
Cibi et potus non solum gustum, sed et usum sibi
penitus interdixit, semel duntaxat in die panem
frigida dilutum admittens; aliquando ad pauperum,
quibus inserviebat, consolationem cum illis manduca-
ns. Unica eaque rudi et hispida tunica, cilicio haud
absimili, carnem operiebat. Duro lecto paucis cuba-
bat horis, reliquis in divina laude et contemplatione
consumptis. Creberrimis flagris in se animadverte-
bat : præter ternas in qualibet hebdomada pro sui
instituti consuetudine, alias secretas usque ad san-
guinis effusionem sumebat disciplinas. Adeo severe
secum agebat, et tot verberibus corpus flagellabat,

librorum
copiam colle-
git :

h

2.

*pro defunctis
impensius
orat :*

E

*tres nepotes
ad ordinem
adducit :*

k
novum Con-
ventum recipit

F

bib'iothecam
instruil ;

austere vivit.

ut

A ut communem hominum fidem superaret, et dubitaret quidam ejus socius, Fr. Nicolaus de Roccacontradie, ad ea quæ de his narrabantur. Sed dum periculum fecit, secreto se abscondens in angulo, longius immoratus est Franciscus in sumendis verberibus, quam ille potuerit in recensendis vel audiendis.

ANNOTATA.

a *Hæc de re ita ipsemet notavit in Chronicis Fabrianensibus.* In puerili meætate, mater ipsa vadens ad Assisium, propter votum quod de me fecerat, secum me portari fecit: postea virtute et efficacia orationis dictæ matris meæ, a Deo inspiratus et vocatus, recessi a mundo, et veni ad Ordinem B. Francisci.

b *Arturus in Martyrologio diem xiii Februarii Fr. Angelo Tancredo pro suo arbitrio consignavit: et fuit vir eximie sanctitatis, unus ex tribus qui S. Francisci vitam scripsere.*

c *Quod ea hic legerentur de Fr. Gratia, id Arturo sufficit, ut cum Beati Confessoris titulo ornaret ad diem 2 Augusti, a se delectum: ita more suo Pontificem agit, cum visum fuerit: ut merito subeat mirari, cur non etiam Provincialem, a quo mox dicitur admissus Franciscus, Beatis adscripserit.*

d *De hoc ita in suis Chronicis ipse B. Franciscus, Anno 1268, quando eram novitius, obiit Fr. Raynerius, qui fuit Plebanus plebis Civitæ (est oppidum Umbriæ et ad aliorum synonymorum distinctionem dicitur Civita di Cascia) cui S. Franciscus fuit pluries confessus quando erat Plebanus, et dixit sibi in spiritu Dei, Fili, tu eris de nostris. Iste fuit sanctus homo et verus Frater Minor: propterea adscribitur Beatis Ordinis; et, ne quid desit, Arturus assignat ei diem 5 Septembris.*

e *Colitur B. Silvester de Auximo 36 Novembris.*

f *Inscriptus est hic Fr. Leo Martyrologio Franciscano 15 Novembris.*

g *Hujus libelli initium et conclusionem habes in Waddingho, an. 1267. § 5.*

h *In his est Næmia, in obitu S. Bonaventuræ, quam idem Waddinghus habet an. 1279 § 14.*

i *Excurrit hic Waddinghus, ostendendo quam sit prædicatoribus necessaria et paupertatem minime dedecens, librorum copia.*

k *Narrat Waddinghus ad an. 1213 num. 19 habitasse Fratres Fabriani usque ad an. 1207 extra portam eo in loco, ubi modo est ecclesia S. Angeli, inde translatos ad locum, cui quia nomen erat Vallis pauperulæ, ibidem pauperculos suos aliquando ædificaturos prædixerat ante annos 90 S. Franciscus.*

CAPUT II.

*Miracula quæ vivens Franciscus patravit.
Ejus pius obitus.*

P proximis juvandis se totum addixit, maxime in rebus quæ ad animæ profectum spectabant, omnes exemplo alliciendo, verbo exhortando, variis modis instruendo: in suggestu indefessus, in sacris confessionibus audiendis assiduus; indicibili ardore errantes oves ad verum pastorem reducendo: neque quidquam arduum aut laboriosum præteribat, quod saluti animarum conducere posset. Opera etiam misericordiæ corporalia summa exercebat caritate: præsertim infirmos invisabat libenter, ut ad veram commoveret pœnitentiam; et morientibus assistebat amice, ut præmitteret ad gloriam. Hanc ejus caritatem sanctumque subsidium Deus multis miraculis commendavit. Etenim honestam feminam, Nutam nomine, quæ male habebat et per dies octo obmu-

tuit, dum sua dignaretur præsentia, et manum ori apponeret, subito solutum est vinculum linguæ, et ex integro convaleuit. Altera, Divitia nuncupata, ex villa Mascani a ditionis Fabrianensis, multis malis, maxime periculosi cujusdam tumoris morbo aggravata, rogavit ut se visum veniret B. Franciscus. Accessit: sed in ipso ingressu sensit infirma adeo mirificum et suavem odorem, ut ultra modum reficeretur. Suos reatus confitentem absolvit, et impositione manuum ab omni liberavit infirmitate.

9 Cassidonii Fabrianensis uxor, fœdo et periculoso laborans apostemate, ex vicinis civitatibus Perusii et Eugubii vocari jussit medicos: qui simul cum Fabrianensibus dixerunt malum jam esse insanabile, et redeuntes ad propria admonuerunt ut disponderet domui suæ, quia brevi moreretur. At illa videns remedia defecisse humana, se convertit ad divina, misitque qui B. Franciscum accerteret. Nuntium, antequam loqueretur, ille prævenit, dicens, se optime scire in quo statu laboraret hera, et propterea missum ut ipsum vocaret: et subjunxit: Redi domum, et dic dominæ tuæ ut bono sit animo, quia ex hoc morbo non morietur. I præ: sequar statim. Nihil immoratus abiit: et ad bonum nuntium gaudentem, positus in Crucis modum manibus, signavit E incapite: et confestim ulcus erupit, et illa lætabunda e lecto exilivit.

10 Juvenem uno latere dolentem, membrorum paralysim, motu et sensu carentem, signo Crucis repente sanavit. Ut recessit, parentes, multo comtante populo et Deum glorificante, ad templum S. Francisci duxerunt, gratias acturum Deo et Fr. Francisco sanitatis auctori. Ille vero longius fugit, nec voluit per dies multos in publicum prodire, auram fugiens popularem, et Deo bonorum omnium auctori miraculum adscribens. Mita, filia Gillioli Benevenisti Fabrianensis, duxit ad eundem puerulum suum filium, gutture male habentem, collo scrofis et glandibus tumente: cui dum ille benediceret et partem læsam digitis attrectaret, tumor recessit, et ante triduum integræ restitutus est sanitati. Conradus Conradii Fabrianensis, filium suum triennem, nomine Georgium, herniosum, eidem in ulnis maternis præsentavit. Vir Dei, oculis in cælum elevatis, oravit, ingemuit, Cruce signavit, sanum dimisit. Similiter puerum alterum, eodem malo affectum, Thomasnecium nomine, signo Crucifixi, exaltari assumpti et puero impositi, benedictum, genitrici incolumem restituit.

11 Prædicti Conradii uxor Salvitia, filiam enixa Oradium, continuo capitis tremore laborantem, valde dolebat. Accersivit undique quos potuit medicæ artis peritos, nec quidquam profecit. Tandem recurrit ad benigni Patris pietatem, tribus antequam ex hac vita discederet mensibus, oravitque ut misere trementem consolidaret cervicem. Oravit paulisper, et signo Crucis capiti obducto, sanam effecit. b Marcutius Marcaturii uxorem duxit Nutam, quam post aliquot menses odio cœpit habere, cogitabatque repudiare. Illa ad sanctum virum abiit, dolorem expressit, miserum in quo remaneret statum a viro rejecta declaravit, et summis precibus oravit ut suas ille apud Deum interponeret, ne viri privaretur consortio. Ille parumper hæsit, oculis in cælum elevatis; quibus modeste dimissis, blande consolatus est lugentem, jussitque ut bono animo esset, prædicens ei ante duos menses oriundum ex se pulchrum puerulum, ejus aspectu et amore adeo patris oculi caperentur, ut sponsam deinceps impense diligeret. Ita evenit; peperit bellum infantulum, mutui pignus amoris: per quod patris animus ita immutatus est, ut ex illo tempore uxorem debito sit prosecutus amore.

Utriusque
misericordiæ
operibus in-
tendens,

sanat mutam,

D
AUCTORE
WADINGO.

a

pericul'osum
torem,

fœdum aposte-
ma,

scrofulas,

herniam,

F

et tremorem
capitis,

b

prædicat re-
stitutum
mariti omo-
tem.

A 12 In oratione assiduus intensissimo in Deum ferebatur affectu, et Christi Passionem mira contemplabatur dulcedine; aliquando gratias agens immensas, propter ingentia quae ex illa populo Christiano evenerunt beneficia; aliquando summa tene-ritudine collacrymans, propter Christi dolores, et indignas tot poenarum causas, ingratorum hominum peccata. At dum semel ista meditaretur in ecclesia, hirundines multo garritu mentis turbabant quietem: jussit ille ut evolarent, neque amplius in templum aut domum illam ingrederentur: praecepto obedientes, tamquam rationales creaturae, statim abierunt, neque per integrum illum annum sunt regressae.

hirundinibus
silentium
inducit:

scorpionem
ex sacro cu-
lice haustum,

Mar. 16, 18

13 Dum aliquando in ecclesia S. Francisci Fab-
briani rem faceret divinam, et Sanguinem sumere
intentaret; ecce videt in calice aliunde dilapsum
scorpionem. Haeret paulisper, quid agat, conside-
rans. Potuit juxta regulas, in his periculis prae-
scriptas, malum avertere: sed dum recordaretur
Christi doctrinae et datae discipulis fidei illis verbis,
Si mortiferum quid biberint, non eis nocebit; absque
timore et horrore deglutivit animalculum. Expleto
sacrificio jussit ad se vocari qui venam secaret,
misso nuntio Andrea Andrentii Vanni. Venit ille,
Angelus nomine, et invenit in choro orantem atque
illa proferentem verba, Auxilium meum a Domino,
qui fecit caelum et terram. In cellam recedenti ven-
nam dexteri aperuit brachii, ex qua mirabiliter
scorpio prodiit vivus, absque ullo sancti viri dolore.
Ita qui honorem curant divinum, a cunctis eruuntur
periculis: et qui quod Dei in seipsis est honorant,
etiam illi a Deo facti honorabuntur a Deo.

aperta ve-
na virum
educit:

energumenam
liberat:

c

Guardianus
constitutus,

14 Non minorem habuit potestatem super aereos
spiritus et rectores tenebrarum harum, qui corpora
cruciaut humana, quam super infirmos et languidos.
Etenim Energumenam, decem annis oppressam, Fa-
brianum a Saxo ferrato c deductam ut Cruce persi-
gnaret, post aliquot dies quibus id facere detrectavit,
judicans se indignum cui spiritus obedirent, signo
Crucis sacravit et sanavit, recedente confestim ad
ejus imperium spiritu maligno. Ab omni fastu, su-
perbia et ambitione alienus, dignitates quasque intra
et extra suum Ordinem abhorruit nec induci potuit
ut propter has verbi divini praedicandi ministerium
dimitteret. Oportuit tamen Superioribus obedire, in
suscipienda cura monasterii suae patriae, et Custo-
dem seu Guardianum agere Fabriani per integrum
quadriennium. Quo tempore, ultra materiale domi-
cili incrementum, multa erga Religiosos praestitit
boni Superioris officia; pietatis, mansuetudinis, hu-
militatis et patientiae in omnibus praebens exempla,
et disciplinae regularis renovans instituta.

C

recipit Fa-
briani Capitu-
lum Provin-
cia:

et Visitator
eligitur:

extremo de-
cumbens
morbo.

15 Sub ultimo anno suae Praefecturae, qui mille-
simus tercentesimus decimus nonus Christianae cen-
sebatur salutis, comitia provincialia voluit in sua
celebrari domo: quibus abunde in omnibus providit,
et summo caritatis affectu fatigatos ex itinere, senes,
languidos vel male habentes, excepit hospitio. Pie-
tati et caritati ejus non defuerunt potestas et consi-
lium: et populus Fabrianensis aliarumque Religio-
num Superiores quam plurima ei praestiterunt sub-
sidia, et largissimas erogarunt eleemosynas. Patres
etiam Capitulares, ejus laboribus et industriae prae-
mium adhibitori, Visitatorem totius instituerunt
Provinciae: quam curam renuit accipere, humiliter
rogans Superiores, ut alteri conferrent digniori, di-
cens se nescire quomodo alios visitare audeat, qui
visitationis munus erga semetipsum non prius exer-
cuit.

16 Accedente suae peregrinationis termino, quo
ad patriam coelestem placuit Altissimo suum famulum
evocare, lenta correptus febris, jacuit per dies aliquot
infirmirate gravatus. Optimi quique procures, eccle-

siaistici et secularis status, lectulum quotidie circum-
dabant, audientes ab eo monita salutis, dolentes sibi
eripi optimum magistrum. Accessit etiam pridie
antequam moreretur adolescentulus, Thomasnecius
nuncupatus, qui in genua procumbens et manum
exosculatus, profusis lacrymis rogavit, ut eum ab
occulto morbo, quem per annos aliquot patiebatur,
suis precibus liberaret. Juvenculo compassus, oculis
in caelum elevatis, oravit paulisper, mox eum signo
Crucis benedixit, et repente ab omni malo liberavit.
O beatam animam, quae dum ad certamen properat,
aliis benefacit; et sub mortis agone, alienos morbos
repellit! Pacatissima illa anima non tam res suas
quam alienas curabat, praescia futuri transitus et
gloriae superventurae: etenim inventa est in cubiculo
viri sancti Chartula, in qua descripsit revelationem
sibi ante aliquot annos factam, quo die et hora de-
buisset ex hoc mundo transire ad Patrem.

juvenem
ob occulto
morbo sanat:

17 Adveniente itaque die xxii Aprilis, anno mccc
xxii, placide obdormivit in Domino aetatis suae lxxi,
mense vii, die xx, vitae in Religione transitae lv,
Fratribus et populo collacrymantibus. Oportuit per
triduum corpus fidelium exponere contactui et vene-
rationi d quo tempore multa patravit miracula, pu-
blici Notarii testimonio signata. Triduo transacto
sanctum corpus, aromatibus conditum, sepultum est
in concavo chori muro, ex illa parte quae vergit ad
plateam: unde post annos septemdecim integrum et
illaesum, translatum est ad honorificum sepulcrum,
in ecclesiae medio constructum. Festive colunt Fa-
brianenses ejus diem natalem, et summa in venera-
tione habent ejus sepulcrum: ad quod ex multis
urbibus concurrunt populi, in suis necessitatibus
sanctum virum deprecaturi. Episcopi Camertes, in
quorum diocesi situm est Fabrianum, e plures In-
dulgentias concesserunt, ejus corpus, quod adhuc
integrum et illaesum est, visitantibus. Ejus imagines,
tamquam viri sancti, ubique circumferuntur et in
reverentia habentur. Universitas Fabrianensis in
ejus natalitii varia offert ex instituto munera, ob
plurima per ejus merita a Deo recepta beneficia. f

mortui corpus
triduo exposi-
tum:

d
E
natalis festine
colitur.

ANNOTATA.

a Abest Fabriano Mascanum ad 4 circiter m. p.

b Dominicus Scevolinus in *Historia Fabrianensi* ad
an. 1251 num. 31 haec viventis miracula enumerat apud
Waddingum ad an. 1322 num. 12. Tribus caecis vi-
sum restituit, paralyticum unum consolidavit, clau-
dorum quatuor gressus firmavit, duobus surdis au-
ditum aperuit, matrem et filiam a lepra mundavit,
et alia pene innumerabilia miracula in vita pepe-
travit.

c Saxum-ferratum Picensi oppidulum distat 8. p.
m. trans Sentinum fluvium.

d Plenius Dominicus praefatus. Post mortem ad
ecclesiam S. Francisci innumerus concurrebat po-
pulus, corpus ejus veneraturus, et neque diebus ne-
que noctibus ab ejus conspectu voluit recedere; et
beatum felicemque se judicabat, qui manum vel pe-
dem posset attingere: sed felicior se existimabat,
qui vestis exiguum licet segmentum aut minimum
posset abscindere particulam. Unusquisque prout
potuit pie aliquid decerpit, ita ut necesse fuerit alias
vestes corpori contegendo adhibere.

Concursus
ad ejus corpus.

e distans a Gamacino circiter 13 p. m.

f Hic attexitur a Waddingo elogium B. Francisci,
ex Dominici praecitati historia, ejus jam partes prae-
cipuas dedimus: potius hic adjungatur ex MS. *Epitome*
Italico, quod Communitas Fabrianensis, pro aesti-
matione expertae ac notae sanctitatis, decrevit cor-
pus defuncti balsamo condiendum: in eumque finem
numerandas Fratribus libras quadringentas probatae
monetae

A monetæ, quibus balsamum aliaque ad rem opportuna emerentur : ad ipsum vero actum deputatus est expertissimus medicus Mag. Mercatus Cancelloni cum suis filiis Mag. Francisco et Mag. Urbano : item Mag. Thomas de S. Michaelæ Comitatus Fabrianensis : qui ne indignis manibus contrectarent sacrum corpus, multa spirituali præparatione atque oratione apparati, Sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ susceperunt.

CAPUT III.

Miracula post mortem et variæ corporis translationes.

Diximus huc usque quæ ad vitam B. Francisci spectabant, vel quæ ille vivus effecit : nunc adjungam quæ post mortem, propter illius merita Dominus operatus est mirabilia. Dum jaceret illo triduo in feretro, accessit pia femina, sanctum corpus veneratura, et rosario, ut solet, tactura, hærentis cingulo rosarii partem extremam elevavit, et super sancti viri manum collocavit. Cepit ille et manus strinxit, dum mulier, in vultum ejus intendens, orabat : ut recedere voluit, sensit se detineri, rosario a sancto viro apprehenso ; et repente clamavit, muliebri timore expavescens ad motum aut sensum viri defuncti. Accurrit frequens populi multitudo, viditque palmam contractam et fortiter adstrictum rosarium : quod dum illa post aliquot preces devote petiit dimitti, aperta manu restituit, obstupescens omnibus ad mortui cadaveris motum mirandum : quo significatam voluit, Deo gratum esse cultum suorum servorum. Eodem tem ore ad feretrum accessit Augustinus Ægidius e regione S. Venantii, longo tempore contracto dolens brachio : et osculatus manum viri sancti, eam læsæ admovit parti. Ad contactum statim convaluit, exilivit, gaudens domum rediit ; narravit uxori, Netæ nomine, quæ decem annis in lecto decumbibat ex gravi infirmitate : spe salutis obtinendæ fecit se in templum vehi, ubi post multas preces tandem impetravit ad feretrum admitti, multo populo comprimente. Osculata viri sancti manum, domum rediit : ubi paulo post, repentino motu, recto surrexit corpore, sanitate restituta.

19 Ipso eodem die quo mortuus est, Joanna de Chiozzano comitatus a Nucerini, a malignis spiritibus obsessa per integrum septennium, cum ceteris ad ecclesiam S. Francisci concurrens et corpus attingens, perfecte et repente liberata est. Alia, nocte sequenti, dum Fratres pulsarent ad Matutinum, miraculose, post multos dolores et tormenta a malignis spiritibus illata, incolumis evasit : acclamante ex dæmonibus uno, se a Fr. Francisco depelli, neque amplius sibi licere in illud regredi hospitium. Ad tantum beneficium se gratam ostendit mulier, per annos octodécim continuo invisens sancti viri sepulcrum, et oleo fovens lampadem appensam. Clarella Circuli, Assisias, quæ tunc morabatur Fabriani, dum pannos lavaret et prope jaceret infantulus ; immisit ille in caccabum aquæ bullientis brachiolum. Decocta tenella carne mater videns vite vel brachii abscondendi imminere periculum, votum emisit se visuram sancti viri sepulcrum, et cereum brachium oblaturam. Reposuit in lectulo flentem, et ad dolores stridentem ; sed somno correptum sereno, dum paulo post brachiis excipit, sanum conspexit et incolumem, nullo relicto cocturæ vestigio.

20 Dica, uxor Palamidetis de Conerzato, Bisognosam filiam, apostemate in vultu deformem, ad sancti viri feretrum duxit : corpus venerata, preces effudit, ut deformi illo malo filia liberaretur, promittens ceream effigiem se daturam et per biennium aliquot modios frumenti Fratribus illius cœnobii

largituram. Domum rediit, certo sperans se obtenturam quod petebat : atque ita factum est, ut dum filia die sequenti e lecto surgit, appareret tota pulchra et formosa. Cæcilia Frontonis, comitatus Calli, per menses aliquot brachio dolens sinistro ita ut moveri non posset ; ad sancti viri sepulcrum orans, repente salva facta est. Laetitia Petri de Ceneto, magnos per annum passa dolores ob immissum casu auriculæ paxillum, quod nullo modo potuit extrahi ; commendavit se sancti viri meritis ad ejus sepulcrum ; et die sequenti expergefata invenit super cervical lignum putrescens et sanguinolentem, aldato et procul facto omni dolore.

21 Marcutius, Guilielmi Æsini filius, obducta oculis nubecula nihil videns, oblatum est a parentibus sancti viri pietati, emisso voto de vitando sepulcro et offerenda cerea imagine : paulo post ceciderunt squammæ de oculis ejus, et vidit perfecte ; venitque Fabrianum emigrantibus, votum redditurus. Similiter curatus Joannes, Florutiæ comitatus Fabriani filius, restituto unius oculi, quem dolebat aspectu. Joannæ, Corradutii de Ronaldo, filium, stricto gutture et apostemate laborantem, sanavit : quem deinceps, ad sui benefactoris memoriam, vocarunt Franciscum. Philippucciam, Bonaventuræ Pomi filiam, cruribus et pedibus infirmam, ita ut gressus figere nullatenus posset, ad feretrum, in quo corpus jacebat, simul cum parente Padovesa vigilantem, ita consolidavit, ut nullo juvante domum læta redierit.

22 Multus Guillebantii, ex Rupe Fabri comitatus Assisii, incidit in manus inimicorum tractus Nucerini ; quibus viriliter restitit, donec socii omnes, solo relicto, fugerant. Non potuit unus omnium impetus sustinere, quin vulneribus tredecim acceptis oportnerit succumbere. Sed ne otium periret, aut in hostium veniret potestatem, commendavit se obnix meritis B. Francisci, promisitque ejus invisurum sepulcrum, iterque confecturum nudispedibus, et ceream oblaturum effigiem. Mira res ! Illico, ut vocit, arma deposuerunt inimici, vulnera ligarunt, et multo emisso sanguine languentem domum suis humeris portarunt ; neque recesserunt, donec medici adhibita ope melius cœpit habere. Convaluit tandem, et votum implevit.

23 Eodem anno quo mortuus est vir Dei, Joannes Gutius Bonagara Fabrianensis, dum infirmus jaceret in lecto, rogavit uxorem ut obtineret a Fratribus particulam aliquam tunicæ B. Francisci : obtinuit et languenti imposuit marito, nec tamen ille convaluit, sed maligna febre decessit. Recurrente die festo sancti viri, abiit cum reliquo populo ad templum Minorum, ubi venerantibus ceteris ejus sepulcrum, illa stetit a longe dixitque, nihil se esse expertam propter quod Sanctum fuisse putaret. Domum regressa operari cœpit servilia, absque ulla diei sollemnis observantia : sed repente tulit supplicium. Cecidit in terram tanquam mortua, absque ullo motu aut sensu, colore mutato et facie detorputa : intellexit tamen et sensit angustias, easque datas in pœnam suæ incredulitatis judicavit. Oravit itaque virum Dei ut ignosceret, votitque se in perpetuum festive ejus natalitia celebraturam, et alia in ejus honorem obsequia præstitoram, si inflictam pœnam remitteret. Fecit, et illa quod promisit implevit. Sub eodem tempore adolescentem Fabrianensem, multis annis herniosum, in conspectu omnium ad sepulcrum orantem, et turpem molem ostentantem, sanavit. Et Luciam, filiam Philippi Bartholi de Certo duodennem, septem annis fæde claudicantem, curavit ; dum illa ad ejus sepulcrum juravit, se diem natalem celebraturam, et in vigilia solum panem et aquam manducaturam.

24 Anno mcccxxxv, die 1 Junii, sollemniter examinatum

D
AUCTORE
WADINGO
brachium
male affectum

oculos squam-
inis obductos,

guttur
strumosum,

E
pedes debiles :

liberat occi-
dendum ab
inimicis :

miraculis
suis detra-
hentem punit :

F

pœnitentem
sanat :

item her-
niosum,

et claudum,

Mortuus
stringit
applicatum
sibi rosarium :

sanat con-
tractum,

et uxorem
ejus,

a
liberat ener-
gumenam,

restituit
brachium
aquæ immis-
sum.

sanat fœdum
apostema,

AUCTOR E
WADISCO
duosque in-
fantes mo-
ribundos.

A minatum, approbatum et scriptum a Notario publico fuit subsequens miraculum. Franciscus, filius Agnesueciæ Nicolai, infirmabatur ad mortem, non manducans neque bibens per triduum, Joanna Bartolina, genitricis amica et vicina, abiit ad sancti viri sepulcrum : oravit pro infirmo, promisitque matrem oblaturam simulacrum cereum ad pueruli mensuram. Domum regressa, dixit quæ fecit : mater factum probavit, votum firmavit. Accesserunt ad lectum, infantulum exsuscitarunt, in somno mortis languentem; qui statim cibum sumpsit, et paulo post integre convaleuit. Simili ferme eventu curatus est infantulus, filius Mitæ et Ragutii de Apiro, qui nullum admittebat cibum aut potum.

An 1359
transfertur
corpus :

25 Anno mcccxxxix, die xii Aprilis, quo natalis ejus recurrit dies, ex ductis A-sisio egregie dolatis lapidibus marmoreis et pulchris columnis, ære communi Fabrianensis populi emptis, anno decimo septimo ab ejus obitu, magnifico preparato mausolæo in medio ecclesiæ muro transtulerunt e primo sepulchro, in choro (ut diximus) constructo, corpus sanctissimi viri, et arca condiderunt marmorea, columnis et crate ferrea circumdata, vario et nobili opere exornata. Translationi interfuerunt multi Prælati, viri procures, et ingens hominum multitudo : quibus expositum est sacrum pignus, omnino integrum et illæsum. Tunc etiam ad commendandam optimi viri sanctitatem operatus est Dominus miracula, quorum perit memoria : per quæ amplius ejus fama est divulgata.

sanatur pe-
stilens apo-
stema,

26 Posthanc Translationem, Bartolina Bononien-
sis, uxor Aldobrandi Fabrianensis, gravi febre et pestilenti gutturi apostemate ad ultimum vitæ terminum deducta, perdidit loquelam. In vigilia diei festi B. Francisci, dum pro Vesperis solemniter decantandis pulsarentur campanæ in ecclesia Minorum, femina lectum circumdantes, alta voce Bartolinam evocarunt, dixeruntque profestum esse B. Francisci, miraculis gloriosi : jam pulsari campanas pro Vesperis, et opportunum esse tempus ut vitam et angustias suas ei commendaret. Sensit illa monentes, et ex corde rogavit virum Dei, ut suam causam ageret in cælis. In prima noctis vigilia apparuit ei totus gloriosus, jussitque ut os aperiret : immissaque Cruce, quam manu gestabat, erupit apostema. Exspuit illa pus et marcidum sanguinem, magnoque clamore vocavit domesticos, dicens sibi apparuisse B. Franciscum et perfecte sanasse. Judicarunt illi phreniticam effectam, et insanæ fuisse clamores : sed reipsa compererunt, e periculoso morbo et mortis faucibus sancti viri meritis liberam evasisse.

morbus re-
gynus,

vulnus in
oculo,

curvitas
dorsi,

vir mori
bundus,

guttur ex-
ulceratum,

gravi lapsu
altrita :

27 Ludovicus, Cissi Salutii Fabrianensis et Lionoræ filius, regio laborabat morbo, anno uno, mensibus octo : neque ulla medicorum ope mervit curari : sed matre et filio ad sepulchri viri sancti deprecantibus, integræ restitutus est sanitati. Quidam inopinato ictu in oculo laesus, multo profluente sanguine, se commendavit sancti viri meritis : et statim sensit se manu blande pertractari, atque malum omne repelli. Paupercula femina filiolum, in dorso fractum et incurvatum, ad sepulcrum adduxit : erectumque et sanum mox domum reduxit. Divitia Marci, ex villa Mascani, oravit pro amico ad mortem ægrotaante, et emisso voto ad sancti viri sepulcrum, domum regressa sanum invenit. Bartolus Ferri Fabrianensis, tribus ulceribus gutture putrefacto, in vanum adhibita plurima opera medicorum, tandem ad viri sancti sepulcrum convaleuit. Nutia, Marcutii uxor, lapsa ex alto muro; toto confracta corpore, medicorum judicio valde periclitabatur. Oravit B. Franciscum ut opem ferret, promittens plura in sancti viri cultum et honorem. Obdormivit paulo post,

et vidit eam stantem; ampullam olei manu tenentem, fascias quibus involvebatur dissolventem, et læsas partes ungentem : audivit deinde dicentem, ut ex lecto surgeret, et arrepto baculo, quem ipse porrexit, per cubiculum deambulet. Ita sibi visa est fecisse : et vere fecit. Nam expergefacta comperit non in lecto infirmam se jacuisse; sed in cubiculo stantem et baculum habentem, perfecte convalescere.

28 Franciscus Anselmi, adolescens vitæ effrænis, propter varia crimina sæpius conjectus in vincula, tandem rigoroso carcere et ferreis compediibus obstrictus, a parentibus et amicis destitutus, vovit Deo et B. Francisco se vitam in melius commutaturum, et sancti viri sepulcrum veneraturum, donis cohonestaturum, et vincula quibus detinebatur appensurum, si ab illo liberaretur ergastulo. Mira res ! ut dixit, reserato ostio patefacta est via ad aream exteriorem. Hic vidit aliam superesse portam : sed solutis vinculis B. Francisco iterum se commendavit : deinde minimo negotio per muros evasit, sepulcrum mox invisit, et mores fecit meliores.

29 Ad majorem hujus sancti viri commendationem et honorem, curavit populus Fabrianensis consecrari ecclesiam Fratrum Minorum, in qua sacræ ejus reconduntur exuvie. Anno itaque mcccxcviii, die Dominica autem Nativitatem B. Joannis Baptistæ, sollemniter consecratum est templum, innumera concurrente hominum multitudine, et convenientibus totius Marchiæ Fratribus ad Comitata provincialia : per Episcopos tres, Joannem Offedanum, Antistitem Nicopolitanum ex Ordine Minorum assumptum; Benedictum, ex Ordine Eremitarum S. Augustini, b Asculanum; etc.... Episcopum c S. Natariæ. Amplas dedit pro hac sollemnitate Indulgentias Nutius d Episcopus Camerinus loci diocesanus, statutis diebus quibus eas lucrari deberent fideles, adjuocis in fine his verbis : Has Indulgentias, nuper nostra auctoritate concessas, volumus [appendi] in sepulchro B. Francisci de Fabriano, specialiter a septuagesima usque ad Octavam Paschæ annis singulis valituras.

30 Multa celebrata sunt in hac æle Comitata provincialia, propter majorem reverentiam sancti corporis ibi jacentis. Universitas et populus Fabrianensis, sollemni indicta supplicatione, ad ejus sepulcrum recurrit, in summa quadam totius Italiæ egestate et annonæ caritate; seque obstrinxit sollemni voto per annos duodecim, in die natalis ejusdem, eo processione totius populi ducere et donaria offerre. Illud peculiare est quod in festivitate hujus sancti viri, genitricis suos portent infantulos in conspectu sepulchri, ut meritis ejusdem et magna quædam super dæmonia vivens ostendit potestate, liberentur illo anno ab incursibus et insidiis satanæ, quæ solet in illa ætatula præstruere. In magna habetur veneratio ne viri sancti caputium, quod ad infirmos, partu laborantes, et variis calamitatibus oppressos ferunt, non absque lucro cœlestis beneficii. Quotidianis favoribus amplius obstricti Fabrianenses, decreverunt ei insigne sacellum extruere, et fecerunt : ad quod corpus transferri voluit, Reverendissimus Pater Jacobus Bagna-caballensis, Magister Generalis Ordinis Minorum Conventualium, ad quos hic spectat conventus, dum anno mccciv ibidem visitationis exerceret officium : et arcae, qua sanctum deponeretur pignus, tres esse voluit claves, quarum primam Guardianus, secundam Syndicus conventus, tertiam Fabriani teneret Magistratus. Scripsit B. Franciscus inter alia opuscula, tractatulum de officio et dignitate Prælati et Sacerdotis Evangelici, qui manuscriptus extat in Isidori bibliotheca. c

D

liberatur
captivus
emendatio-
nem polli-
cens :

E

ecclesia sub
B. Franci-
ci nomine
dedicatur.

b

c

d

Indulgentiæ
conceduntur :

invocatur
in caritate :

F

infantes ad
ejus tumulum
adducuntur :

corpus trans-
fertur an.
1614.

c

A

ANNOTATA.

a *Umbriae civitas Nuceria est, unde transito Appennino distat 1 abriannum 16. p. m. circiter.*

b *Benedictus primum Acernensis, mox Castellennensis, inquit Ughellus, an. 1397 Asculanus Episcopus factus est, anno 1399 rursus ad ecclesiam Castellennatensem reversus.*

c *Nomen Episcopi Waddinghus legere non potuit, Episcopatus autem nomen aequè vitiose scriptum apparet cum nullo ejus nominis Sancta, aut civitas sit, nedum Episcopalis. Suspicio in Legenda MS. nominative dici quod interfuerint Joannes de Offida Nicopolis Benedictus Asculi, et Joannes Noceriae Episcopi: eraso autem Joannis nomine supersuisset olum, S. quod visum Waddingho sit titulus esse Sanctae, sequenti nomini haud satis commode scripto applicandus. Addit autem idem Waddinghus, missos fuisse hos tres Episcopos Fabrianum, ad videndum sepulcrum et corpus B. Joannis de Baptista, Abbatis Auximani, conditum in ecclesia S. Benedicti. voluit B. Joannem de Bastone Waddingus designare: sed Lugduni imprimendis tomum 3 Annalium non potuit ita intendere absens, et non multa praeter ejus mentem peccarent typothetae eorumque praefecti.*

d *Ughellus in hoc Episcopo Waddinghum citat, quasi ex eo haberetur Nucium de Salimbenis interfuisse consecrationi praefatae: sed apparet hoc loco nil tale dici. Fuit autem Nuccius tunc temporis aetate decrepitus et forte etiam caecus, utpote qui eo titulo jussus fuerit coadjutorem acceptare a Bonifacio IX, ut scribit ipse Ughellus: qui Coadjutorem designatum cum spe futurae successionis nominat Gentilem Camerinensem: sed nihil amplius de eo reperisse ait, successisse autem Nuccio Joannem tunc Rectorem ecclesiae S. Stephani. Quid si vel mortuo Gentile vel non admissio, receperit idem Nuccius Coadjutorem Joannem cum titulo Episcopi Nicopolitani? certe Nicopolitanus a Waddingho hic nominatus, quisquis fuit, non alio jure patuit primas in consecratione aut visitatione praenotatis tenere, quam quod vices gereret ipsius diocesan Episcopi, non valentis interesse.*

e *Scrpsit item Sermones multos, et Artem praedicantium, de quibus Waddinghus in Scriptoribus Ordinis.*

Item Narniam in obitu S. Bonaventurae quae in MS. Fabrianensi extat, et nobis inde transcripta fuit pro die XIV Julii.

D
AUCTORE
WADDINGHO

XXIII APRILIS.

SANCTIS QUI IX CALENDAS MAJI COLUNTUR.

S	anctus Felix Presbyter,	}	S. Felix, alter,	}	in Africa.
	S. Fortunatus,		S. Vitalis,		
	S. Achilleus,	Diaconi,	S. Theodora,		
	Martyres, Valentiae in Gallia.		S. Faustinus,		
	S. GEORGIUS Megalo-Martyr Nicomediensis,		S. Salunus,		
	Lyddae seu Diospoli in Palaestina.		S. Valerius,	}	Martyres. Romae.
	S. Valerius,	}	S. Ursus,		
	S. Anatolius,		S. Nabor,		
	S. Protocleon,		S. Silvius,		
	S. Athanasius,		S. Vitalis,		
	S. Glycerius,	}	S. Nonna,	}	Martyres. Romae.
	S. Donatus,		S. Pusinna, Virgo, Deo devota, Hervordiae		
	S. Thierinus,		in Saxonia inferiore.		
	S. Catulinus,		S. Marolus, Episc. Mediol. in Italia.		
	S. Saturninus,	}	S. Ibarus Episcopus Hibernus.		
	S. Chorus,		S. Adalbertus, Episcopus Pragensis, Martyr		
	S. Felix,		in Prussia.		
	S. Theonas,		S. Gerardus, Episcopus Tullensis, ad Mo-		
	S. Theodorus,		sellam.		
	S. Victorinus,	}	S. Georgius, Episcopus Suellensis, in Sardi-		
	S. Venustus,		nia.		
	S. Vicfurus,		B. Aegidius Assisias, tertius socius S. Fran-		
	S. Nabor,		cisci, Ordinis minorum, Perusii in Umbria		
	S. Solutus,		B. Helena, tertii Ordinis Eremitarum S. Au-		
	S. Plenus,	}	gustini, Utini in Ducatu Foro-Julii.		
	S. Silvius,				

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Bernardi, Episcopi Viennensis, hac die Translatio facta est, uti diximas ad ejus Vitam xxiii Januarii.

S. P. Gregorii Magni nomen hunc diem occupat in *Kalendario Ruthenico* apud *Possevinum*. Non est credibile S. Georgium Megalomartyrem, omnibus aliis *Kalendaris* communem, huic soli fuisse præteritum: itaque errorem aliquem scriptoris aut interpretis esse opinamur. Colitur aliqui Sanctus ille Pontifex xu Martii.

Vulfrannus, Episcopus Senonensis, Fontanellæ mortuus, refertur hoc die ab *Adone*, *Notkero*, *Maurolyco*, *Greveno*, et in pluribus MSS. Vitam ejus et varia miracula illustravimus. xx Martii.

S. Regulus Episcopus, Silvanectis castro, memoratur hoc die in *Usuardi* primario MS. et pluribus aliis. Vitam dedimus. xxx Martii.

S. Alexandra Augusta, uxor Diocletiani memoratur in *Gynæceo* sacra *Arcturi de Munstier*. Vitam ejus dedimus. xxi Aprilis.

S. Leo, Episcopus Senonensis, indicatur a *Bellino*, *Molano* primæ editionis, et *Canisio*. De eo egimus. xxii Aprilis.

S. Senorina, Virgo et Abbatissa in Lusitania, indicatur a *Menardo* et *Bucelino*. De ea egimus. xxii Aprilis.

Nigunda Virgo, inscripta est MS. *Florario* et *Auctario Greveni* ad *Usuardum*. Nobis hactenus incognita. Forsan est ex *Ursulanis*.

Ludgeri Episcopi depositio, apud Trajectum infe-

rius, cum titulo Sancti inscripta est MS. *Florario* et *Auctario Greveni* ad *Usuardum*, qui titulo Confessoris quoque eum honorat. Ferum de aliquo cultu Ecclesiastico nullum vestigium in antiquis aut recentioribus officiis propriis, *Missalibus*, *Breviariis*, aut apud *Molanum*, *Miraxum*, *Bedam*, *Bekam*, aliosque reperimus.

Ethelredus, Rex occidentalium Saxonum, ut Sanctus et Martyr inscriptus est *Martyrologio Anglicano Wilsoni* et *Ferrarii Catalogo*, approbante *Alfordo* in *Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ* ad annum 871 num. 24. Allegantur verba *Camdeni* in descriptione Comitatus *Dorcestriæ*, asserentis ad ejus tumulum, qui non ita pridem restauratus, hanc legi inscriptionem. In hoc loco quiescit corpus S. Etheldredi Regis Westsaxonum Martyris, qui anno Domini dcccclxxii per manus Danorum Paganorum occubuit. Quæ ultima videntur plane conficta. Nam absque ulla mentione vulneris, traditur, non dicto anno dcccclxxii, sed præcedenti dcccclxxi, ab auctore *Chronologiæ Saxonicae*, circa annum millesimum scriptæ, æstiva luce obiisse, ab *Assero Menevensi* et *Florentio Wigornienti*, viam universitatis adiisse; a *Wilhelmo Malmesburiensi*, multis infractus laboribus abiisse; a *Simeone Dunelmensi*, plenus ætate abstractus ab hoc seculo; ab *Henrico Huntingdoniensi*, *Rogério Hovedeno*, *Ethelwerdo* et *Ingulfo*, post Pascha obiisse; aut defunctus esse; a *Mattheo Wesmonasteriensi*, diem clausisse extremum

- mum. Interim quam plurimi narrantur utrimque in pugna Danica cecisi. Unus Joannes Bromion figmento Cambdeni dedit occasionem, dum ab eo Ethelredus dicitur in prælio lethaliter vulneratus, post multos agones ix Kalendas Maji obiisse. Sed esto sic vulneratus obierit : non ideo dicendus mor, martyr et Sanctus, quia hos titulos a nemine illi datos reperimus, neque ulli antiquiori Martyrologio nomen insitum. Quod tamen absque præjudicio dictum voluimus, optarem autem ipsum Martyrologium Wilsoni non aliquando nimis facile secutos nos fuisse, priusquam exiguum ejus accurationem experientia cognoveramus.
- Gerardus, ex Abbate Floriaceno Ordinis Benedictini, monachus Cisterciensis in Signiacensi monasterio, memoratur in *Kalendario Cisterciensi*, *Divione excuso*, et in *Menologiis Henriquez Bucelini et Chalemoti cum titulo Beati*. Saussayus inter Pios collocat.
- Adalbertus, ex Canonico Strahoviensi Ordinis Præmonstratensis, Archiepiscopus Salisburgensis, refertur a Chrysostomo Vander Sterre in *Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis*, cum titulo Sanctæ memoriæ.
- Rogerius, Abbas Trium-Fontium in Gallia, Ordinis Cisterciensis, cum titulo Beati indicatur ab Henriquez, Bucelino et Chalemoto : inter Pios censetur a Saussayo.
- Richardis seu Richarda, Udalrici Dynastæ Eberspergensis conjux, admonita a Deipara Virgine de sua morte, obiit hoc xxiii Aprilis anno mxi, inscripta tomo 2 *Bavariæ sanctæ Raderi cum insigni elogio et titula beatæ memoriæ* : quam etiam inscripsit Gyneceosacro Arturus du Monstier, ac Beatam compellat.
- Maria, ante Mlada dicta, Boleslai Pii Regis Bohemiæ filia, memoratur ab Arturo de Monstier in *Gyneceosacro*, cum titulo Beatae, a quo abstinet Dabrevius, lib. 6 *Bohemiæ historiæ*, ubi eam laudat.
- Arnulphus, Patriarcha Hierosolymitanus, indicatur in *MS. Bruxellensi S. Gudilæ*. Est is nec satis laudatus, de quo agitur ante Tomum primum Moji.
- Dionysius a Ponte, | Horum duo priores, Ebroicis
Ludovicus Grippius, | in Gallia, ob Hugonottis crude-
Franciscus de Linari, | lissime interfecti anno 1565,
sed necdum ab Ecclesia vindicati ut Martyres, hodie
inscribuntur *Martyrologio Franciscano* : Tertius
Senis vixit pie sub annum 1460.
- S. Corona, Martyr Alexandriæ, indicatur in quatuor apographis *Martyrologii Hieronymiani*, et apud Notkerum : de ea agimus, ubi iterum cum aliis Martyribus Alexandrinis refertur, xxiv Aprilis.
- S. Floreberti Episcopi Translatio apud Leodium, indicatur in *MS. Florario*. Dies depositionis celebratur xxv Aprilis.
- Robertus Abbas memoratur in *MS. Florario*, videtur esse Abbas Casæ-Dei, qui colitur xxiv Aprilis.
- S. Artemii, Episcopi Senonensis, Ordinatio celebratur in *Martyrologio Gallicano Saussayi* : et ejus depositio xxviii Aprilis.
- Germanius, Abbas, Martyr, profertur in *Ancario Greveni ad Usuardum*. Forsan est Germanus Presbyter, Martyr Alexandriæ, infra referendus xxix Aprilis.
- S. Renobertus, Episcopus Bajocensis in Gallia, indicatur hoc die in *MS. Florario*, item a Greveno et Canisio. Verum ab aliis xvi Maji.
- S. Gribertus, Abbas et Fundator Geinblacensis, indicatur in *MS. Florario*. Vitam daturi suavis xxiii Maji.
- S. Victor et Corona, Martyres sub Antonino Principe, in Ægypto, memorantur in *Martyrologio Flori*. De his nonnulla attingimus sequenti die, et remittimus ad diem xxiv Maji.
- S. Richardi, primi Andriæ Episcopi, Translatio inscripta est *Ferrari Catalogo generali*. At natalis celebratur in *Martyrologio Romano* ix Junii.
- Adelinus Martyr, ut socius S. Kiliani indicatur in *Menologio Scotico Cumerarii*. De S. Kiliano et sociis agendum erit viii Julii.
- Jolenta, Vidua Boleslai Pii Ducis Calisiensis, inscribitur hoc die *Martyrologio Franciscano et Gyneceosacro Arturi*, ut Beata : si quid de ejus cultu nobis constiterit, poterimus de ea agere od diem quo obiit ejus soror B. Kinga, quicum in monasterio S. Cloræ Sandeciæ vixit, xxiv Julii.
- S. Pantaleemon, seu Pantalimon, memoratur in apographis tribus *Martyrologii Hieronymiani*, et 21 Aprilis in *MS. Reginæ Sueciæ* dicitur, Pantaleon Nicomediæ monachus, dicendus medicus, et colitur xxvii Julii.
- S. Lupi, Episcopi Senonensis, Translatio inscripta est *martyrologio Gallicano Saussayi*, ejus dies natalis celebratur i Septembr.
- S. Agapitus Papa refertur in *MS. Usuardi Reginæ Sueciæ et apud Maurolycum*. In *Rom. Martyrol.* xx Septembr.
- S. Luttridis Virginis, Essendiæ, nobili Canonicissarum cænobio in Marchia, cultæ, nomen et elogium hoc die ponit Theodorus Rhay inter Animas illustres Juliæ, Cliviæ Marchiæ ex citatis loci ipsius tabulis : ceteri referunt ad diem, quo Vitam dabimus, xxii Septembr.
- S. Liberius Papa, in *Catalogo Pontificum* opud Ughellum tomo i *Italiæ sacræ*, dicitur in bona senectute defunctus sepultusque in cæmeterio Priscillæ 23 Aprilis, alii sequenti die referunt, uti diximus in antiquo *Catalogo Reginæ Sueciæ* tradi sepultum v Idus Septembris, sed in vetustis *Martyrologiis* referri od diem xxiii Septembr.
- S. Symperti Episcopi Augustani Translatio indicatur a Canisio et Ferrario. Dies natalis incidit in xiii Octobris.
- S. Maximi Diaconi fit hoc die commemoratio Aquileiæ : et festivitas primaria celebratur xix Octobris.
- S. Responsæ et sociæ, ex Ursulanis, reliquiæ honorantur in Conventu Minoritarum S. Antonii de Alcacer do Sal : ita Cardosus in *Hagiologio Lusitano*. Colitur S. Ursula cum suis xxi Octobris.
- S. Benedictus, Monachi Martyres indicantur a S. Joannes, | Doryanio in *Kalendario Benedi-*
S. Mathael, | ctino. Horum dies natalis censetur
S. Isaacus, | xii Novembris.
- S. Christinus,

DE S. FELICE PRESBYTERO, FORTUNATO ET ACHILLEO DIACONIS,

MARTYRIBUS VALENTIÆ IN GALLIA.

G. H.

CIRCA AN
CCXII

Actu martyrii
ab auctore
Coxvo :

Martyrologia
antiqua ad-
scribitur Valen-
tia in Gallia,

item Usuar-
dus,

Ado,

et a ii.

Hispania
affinguntur
a Petro de
Natalibus

et in Chronico
Dextri,

Valentia, antiqua Galliarum urbs, Rhodano flumini post Isaræ omnis confluvium imposita, fidei Christianæ præcones, eosque aut primos aut inter primos, agnoscit SS. Felicem Presbyterum, Fortunatum et Achilleum Diaconos, a S. Irenæo Episcopo Lugdunensi commissos. Acta missionis et martyrii erudite conscripta sunt ab eo, qui a se potius contemplata evidenti fide præferre, quam audita et ambigua agnitione recipere, sub initium attestatur. Edidit ea Laurentius Surius ad hunc diem, quæ nos insuper damus ex antiquo codice Trevirensi Imperialis monasterii S. Maximini.

2 Prologus, quem præfixum fuisse indicat initium Actorum a voce Igitur incipientium, ut alias sæpe, omissus a librariis, Legendaria seu Passionalia compilantibus, hactenus desideratur. Actis, quoad locum Passionis, consentiunt antiquissima quæque Martyrologia. Quod S. Hieronymo tribuitur, in quatuor apographis ista habet: Valentia civitate in Gallia, Felicis Presbyteri, Fortunati Diaconi, Achillei Diaconi. Eandem, sed Achilleo omissa, leguntur in MSS. Richenoriensi, et altero Serenissimæ Christianæ Reginæ Suecæ. In MS. Romano Cardinalis Barberini ista traduntur: In Gallia SS. Felicis Presbyteri, Fortunati et Achillei Diaconorum. Cum elogio ex Actis desumpto ita scribit Usuardus: In Galliis civitate Valentia, natalis SS. Felicis Presbyteri, Fortunati et Achillei Diaconorum; qui cum maximam partem supradictæ urbis ad fidem Christi convertissent, a Duce Cornelio in carcerem trusi sunt: deinde diutissime verberati, cruribusque contractis circa vertiginem rotarum astricti, fumum quoque in eculei suspensione perpassi, ad extremum gladio consummati sunt. Ado etiam aliquanto latius eadem describit, quæ libet addere. In Galliis, inquit, civitate Valentia, natalis SS. Felicis Presbyteri, Fortunati et Achillei Diaconorum, qui a B. Irenæo, Lugdunensi Episcopo et Martyre, ad prædicandum verbum Dei missi, cum maximam partem supradictæ urbis ad fidem Christi convertissent, a Duce Cornelio in carcerem trusi: dein durissima nervorum flagellatione diutissime verberati, post etiam revinctis post terga manibus, cruribusque contractis, circa rotarum vertiginem adstricti, fumum quoque amaritudinesupposita, die ac nocte continuata eculei extensione suspensi, ad extremum gladio consummati sunt. Hæc ibi: quibus similia habent, et Valentia in Galliis passos tradunt passim omnia Martyrologia MSS. cumisque Notkerus, auctor Martyrologii sub nomine Bedæ editi, Bellinus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, Molanus, Grevenus, et alii cum hodierno Martyrologio Romano.

3 Unam miramur oscitantiam Petri de Natalibus, qui lib. 4 Catalogi cap. 83. elogium horum Martyrum ea Adone (ut alias sæpissime) accepit, suisque verbis huic inde dilatavit, et Valentiam civitatem Hispaniæ scripsit; forsitan inscius extare in Gallia aliam urbem, etiam Valentiam dictam. Hac occasione usus, qui nuper confinxit Chronicon sub nomine Flavii Dextri, ad annum 233 num. 5 ista excogitavit: In Lusitania, urbe Vectonum Valentia, passi sunt sancti Christi Martyres, Felix, Fortunatus et Achillæus, a S. Irenæo missi ad prædicandum contra hæreticos Gno-

sticos xxiii Aprilis. Ea mox ut certissima, arripuerunt Tamagus Salazar, Rudericus Corus, Franciscus Bivarinus, et alii. Ferrum aliqui, figmento Dextri antiquiores, ob verba Petri de Natalibus, attribuerunt Valentia, in Hispania Tarraconensi regni Valentini metropoli: sed an in istis partibus constituerint etiam Vesuntionensem urbem, unde SS. Ferreolus et Ferrutio ad S. Felicem et socios miserunt nuntium, necdum legimus. Theophilus Rainaudus in indiculo Sanctorum Lugdunensium primo loco de S. Achilleo ejusque sociis agens, ægre fert convelli aut etiam in dubium verti, quæ apud Valentinos in Gallia rata sunt et luce clariora.

4 Joannes Columbus, lib. 1 de Rebus gestis Valentinarum Episcoporum, asserit, eo loco hos Martyres gladio cæsos, ubi deinde fuit Prioratus S. Felicis; dicitque, Remegarium corpora transtulisse in templum, sanctis Martyribus Cornelio et Cypriano dicatum, quod nunc est Princeps urbis ecclesia, ab S. Apollinari olim Antistite appellata. Saussayus in Martyrologio Gallicano, post longum ex Actis encomium, addit ista: Quorum corporum portio non modica, Valentia demum Arelatum translata, atque omni reverentiæ testificatione a Joanne Archiepiscopo suscepta, in æde sanctissimæ Trinitatis, ordinis Redemptionis captivorum, eximio cultu collocata est: unde contigit ut Martyres isti inter Arelatensis etiam diocesis Tutelares connumerentur: iisque debitis hodie, celebris Liturgiæ in matrice ipsa ecclesia peractione, et gloriosi natalitii sacro per totam diocesim anniversario, venerationis cultus rependatur. Hæc ibi. Quia vero Arelatenses sub ritu duplici ad diem xxiii Aprilis celebrant festum S. Georgii Martyris, in secundis Vesperis fit officium a capitulo de SS. Felice, Fortunato et Achilleo Martyribus, quorum festum sub ritu etiam duplici celebrant xxiv Aprilis, et ad Lectiones secundi Nocturni, ex Actis desumptas, ista ex Chartulario Arelatensi adduntur: Quæ sunt Arelate horum sanctorum Martyrum reliquiæ, illustris Comes Walfridus Mengrius, Marecallus Franciæ, a Clero Valentino in Gallia acceptas, Joanni Archiepiscopo Arelatensi in æde sanctissimæ Trinitatis, Ordinis Redemptionis captivorum, obtulit collocandas. Utenim dotulium bonorum Xenodochio (quod ipsi contiguum instituit) sic sacri hujus muneris accessionem, ecclesiæ fieri voluit.

5 Sanctus Davila, Episcopus Giennensis lib. 3 de Veneratione sacrarum Reliquiarum cap. 8, tradit in ecclesiâ majore Valentina asservari corpus S. Ludovici Episcopi Tolosani in Francia, et S. Felicis Presbyteri ejusque Diaconorum S. Fortunati et S. Arquilogi, aliis Achillei Martyrum. Corpus S. Ludovici, expugnata et direpta Massilia, Alphonsus Rex Aragoniæ et Neapolitanus surripuit et Valentiam detulit. De aliis videtur Davila credidisse, quod ibidem passos opinaretur. Verum quia Alphonsus Solorianus in Sacrario ecclesiæ Valentini, et Gaspar Escolanus in suis decadibus, non meminerunt S. Felicis et sociorum, id quod de eorum Reliquiis, ut ibi existentibus dicitur, merito rejicit Tamagus Salazar. Antonius de Ypez, Centuria 6 Chronici Benedictini ad an. 1052 cap. 10 asserit, apud Navarram in canobio S. Georgii Azuelensi asservari caput S. Georgii, et quatuor corpora sanctorum Martyrum Eulogii, Felicis, Fortunati

Corpora trans-
lata ad ædem
majorem :
E

a ipsa portio
lata Arelatum

ubi cele-
brantur 24
Aprilis.

P

An a iqua
re iqua
sint Va en-
tia in Hispania?

an in canobio
S. Georgii in
Navarra?

A tunati et Achillei : duabus arcis artificiose elaboratis inclusa, una cum instrumentis martyrii, et linteis quibus fuerunt involuta, *Ubi antiqua monumenta et testimonia, ejusmodi translationem confirmantia, si extant aliqua, producta fuerint, historiæ huic forsân lux clarior affulgebit.*

6 Tempus quo Sancti hi martyrium passi sunt, hoc ratione videtur posse investigari. Primo misit eos Volentiam S. Irenæus, Episcopus Lugdunensis, consequenti tempore Martyr. Hic S. Photino, martyrio coronato anno CLXXVII, subrogatus, præfuit dictæ Ecclesiæ usque ad annum CCII, tunc XXVII Junii in persecutione Severi martyrii lauream adeptus. Secundo fuerunt tres Martyres aliquomidiu Valentini, utpote qui tertiam fere partem populi ad cultum Christi traxerunt. Tertio miratur Dux Cornelius, post Severi Principis severam Lugdunensium trucidationem in his locis, adeo scilicet vicinis, Christianitatis aliqua indicia remansisse. Ex his indicis colligimus, Severum Imperatorem tunc mortuum fuisse, quod contigit anno CCXI, die IV Februarii, relictis duobus filiis, Septimio Geta Cæsare et Antonino a posteris Caracalla cognominato, pari jure ad Imperium erectis; sed Geta, anno proxime sequente, in sinu matris occisus est a fratre Antonino, viro truculento et nimio furore præcipiti. Cæsa postea ad plura millia ingens multitudo fautorum Geta, et in his celebris Juriconsultus Papinianus. Ergo solum regnavit Antoninus, quem teste Elio Spartiano, parens Severus in somnis viderat sibi successurum. Quare statim ad milites processit, et Bassianum filium natu majorem M. Aurelium Antonium appellavit : deinde ut idem explicat, cum iret Severus contra Albinum in itinere apud Viminatium, filium suum majorem Bassianum, appposito Aurelii Antonii nomine Cæsarem appellavit. Hinc non dubitamus, quin in Actis Aurelii Principis persecutio intelligatur a Severo patre mota, sub filio M. Aurelio Antonino Caracalla continuata, et sic hi Martyres passi videntur circa annum CCXII.

ACTA VITÆ ET MARTYRII

AUCTORE COÆVO.

Ex MS. Trevirensi S. Maximini, collato cum editione Surii.

Igitur beatissimus Irenæus, Lugdunensis urbis Episcopus, consequenti tempore Martyr, in quo, dispositione divina, instituendæ fidei fundamenta mirabili locata firmitate constabant : Felicem Presbyterum, tam conversatione quam nomine dictum, Fortunatum, in quo consummationis divitias adfuturas rei jam vocabulum promittebat; et Achilleum Diaconum, Valentiniæ urbi, pro imbuendæ prædicationis seminario, destinavit. Quos illic gentilium posita multitudo spiritualis gratiæ suscepit studio, mirabili excoluit honore, venerationis dilexit affectu. Ubi dum impositi tam oneris quam honoris munia terreno labore, cœlesti militia exercere jugiter desiderarent; tanta in eis brevi tempore miraculorum emicuit fortitudo, ut quosque spiritualis nequitiae infestatione vexatos, a membrorum enormitate compressos, variarum ægrotudinum debilitate præmortuos supernæ opitulationis armati potentia, pristino vigori mentis et corporis viribus restaurarent. Quæ cuncta signorum virtutibus, tam gratiarum quam præconiorum suffragiis, dilata nequeunt sufficienter narrationis tramite reserari : cum potius dignum sit, contemplata, evidenti fide præferre, quam audita et ambigua agnitione recipere.

2 Ergo memorati viri, jam ex magnis ad meliora tendentes, haud procul a Valentina civitate ad Orientem, scilicet eam partem, quæ divinitus evo-

cati venerant, elegerunt exiguum tugurium, per quod essent cœlestis habitaculum consecuturi; et humili sedulitate, sed devotione sublimissima se locaverunt. Ibique jugiter continuata psalmodum modulatione instructi, vigiliarum laboribus muniti, jejuniorum parsimonia pasti, maxime a Domino roborati, Gentilium multitudinem ad baptismatis gratiam exhortationis ac fidei pia laudabilique violentia rapiebant.

3 Succedente itaque tempore, cum S. Felix artus, exuberantem assiduitate defessos, aliquantulum in sopore quiescere permisisset, visionem, cœlestis indicii assignatione monstratam, fratribus enarravit, dicens : Vidi locum, siderei splendoris coruscatione micantem, ineffabilem florum diversitate vernantem, fragrantibus quoque aromatibus redolentem : tabernacula etiam stellantibus gemmis insignia, fulgentis auri decore radiantia : in quibus quinque agri, niveo candore nitentes, b albenitum foliorum flores depictos croco, pastu delectati invitante insigni amœnitate carcebant. Quæ dum magnitudinis immensitate perterritus, et virtutis admiratione gavisus, intenderem; audiivi hæc dicere, divinæ vocis reseratione prolata : Euge servi, fidei devotione probati, Irenæi famuli mei discipuli, qui talenta exigua, multiplici locupletatione ampliata, parastis; introite in gaudium Domini vestri, quo vos faciet perpetuæ lætitiæ exultatione gaudere, fratrum vestrorum societati conjunctos. Dum ergo hujus delectabili narratione fruuntur, Fortunatus et Achilleus, spiritualis gratiæ ardore succensi, aiunt : Gloria tibi cœli fabricator, mundi conditor, ineffabilem munerum tuorum ostensa largitate promissor, quia per famulum tuum Felicem, nobis indignis immerentibusque cœlestium thesaurorum arcana demonstras, ac nos et propriæ vocis adhortatione sollicitas tantæque remunerationis invitatione corroboras; annue, ut contra imminentem adversarii infestationem protectionis tuæ auxiliatio muniti, ejus sævientis furoris jacula contemnere, et ad consummatæ passionis coronam, te in nobis vincente, pervenire suffragii tui munimine mereamur : quia cum tuum sit, quod pro pietate mens humana superare aggreditur, ipsius tamen facis esse pro retributione, in concertatione quod gesserit.

4 Hujusmodi itaque oratione completa, quidam frater cum litteris adfuit, a SS. Ferreolo et Ferrutione directus, quos memoratus beatissimus Antistes destinaverat ad Vesuntionensis civitatis ecclesiam instruendam. Quæ litteræ hujusmodi scripti seriem continebant : Dominis piissimis, in Christo fratribus, Felici, Fortunato et Achilleo, Ferreolo et Ferrutio in Domino salutem. Seculorum moderator, animarumque Redemptor, Confessorumque suorum uberrima largitate remunerator, quædam mihi famulo suo arcanorum suorum occulta dignatus est reserantis visionis declaratione monstrare, quæ etiam festino desiderio studui ad sanctæ fraternitatis vestræ notitiam pervenire. Cum ego, transactis vigiliarum excubiis quieturi corpusculi membra, sopore paululum reparanda laxarem; vidi patefacta cœli compagine, Angelicis manibus, præfento Crucis vexillo, quinque coronas prolatas, auri splendore fulgentes, ac gemmarum coruscatione micantes. Audiivi etiam vocem, tam mirabili stupore terribilem, quam ambiendæ invitationis pollicitatione jucundam, ita dicentem : Irenæi discipuli, qui ejus susceptis prompta devotione præceptum, percipite cœlestis gloriæ regnum, mea remuneratione promissum. Credo itaque, sanctissimi fratres, quod hujus visionis miraculum vos ad martyrii sollicitet triumphum. Et quia fortior debet semper præparari animus, ubi altioris decertationis et speratur eventus, divinæ opitulationis

D
AUCTORE
COÆVO.
EX MS:

multos convertunt,

visione S.
Felicis :

b

invitantur
ad cœlestis
gaudium :
b.

laudant
Deum.

c

Corroborantur
litteris
SS. Ferreoli
et Ferrutionis,
f.

d

et alia
visione ad
martyrium
provocantur :

e

Missi a S.
Irenæo Episcopo :

diu laborant :

post obitum
Severi,

sub Antonino
Caracalla dicto
Aurelio,

occisi circa an.
212.

A S. Irenæo
Valentium
missi,

C

clarent mira-
culis.

Tugurium
excitant :

AUCTORE
CO.EAO
EX MSS

A opitulationis suffragio, nos mutuæ exhortationis munimine robaremus : quatenus cum ingruentis persecutionis tentamenta advenerint, paratam valeamus habere ad suppliciorum cruciatus fidem, si volumus adeptæ exultationis obtinere victoriam. Hic rursus B. Felix, quæ ei fuerant revelata, quæque fratribus suis Fortunato et Achilleo fideli relatione patefecerat, Ferreolo et Ferrutioni scriptorum pagina declaravit.

psalmis et
hymnis se
preparant :
f
auditi a
Duce Cor-
nelio,

Psal. 65, 4

B Tum vero viri, quos manifesta præmia accenderant, ad tanti triumphi insignia capessenda, jugiter psalmis hymnisque, continuata modulatione replicatis, animos præparabant. Igitur eo tempore f Aurelii Principis, persecutionis furore sæviante, Dux Cornelius Valentinam ingreditur civitatem. Unde cum jactandi gratia, potentiæ dilatatione sublimis, arrogantiae tumore terribilis, populi copia circumseptus procederet; audivit SS. Felicem, Fortunatum et Achilleum assuetæ deprecationis invocatione psallentes. Quorum voces audientes quosque tantæ dulcedinis oblectatione mulcebant, ut quasi Angelicis choris concinentibus, intonare modulatione canora clarissima organa crederentur. Locus vero Psalmi hic erat : Omnis terra adoret te Deus, et psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo Altissime, alleluia. Cornelius hæc auditu denuntiante cognoscens, tam stupore attonitus, quam diræ mentis furore succensus, ait : Quisnam sonus aurium mearum secreta percussit? Numquid post Severi Principis severam laudabilemque Lugdunensium trucidationem, in his locis Christianitatis aliqua indicia remanserunt, quæ et sacrilege numina despiciant, et audacter Principum decreta contemnant? Cui præeuntes milites dixerunt : Sunt hic tres viri, sublimissimi seductores, qui g tertiam fere partem populi ad cultum Christi sua indesinentis allocutionis persuasionem traxerunt, deorum quoque nostrorum fana, antiqua operositate sublimia, et ceremoniarum nostrarum religione sanctissima, profanæ auctoritatis viribus subverterunt.

mittuntur
in custo-
diam, ob-
jurgantur
a iudice :

6 Tunc Cornelius, diabolicæ vesaniæ æstuatione inflammatus, præcepit eos ardui claustris carceris mancipari. Qui etiam, cum redeunti fuissent custodum officiis presentati, dixit eis : Non reliquorum, qui se Christianæ religionis superstitione jactabant, vos exempla deterrent, qui ut Deum colere præsumebant eum, quem constat Judæorum stirpe progenitum, atque eorum justo urgente furore, verberibus flagellatum, patibulo affixum, mortis ultione damnatum, humana vel communi conditione sepultum? Et adhuc reverenda deorum numina, profana abusione despiciatis, simul et invictissimorum Principum decreta contumaci protervia contemnitis; ac populum, priscis temporum ceremoniis famulantem, novi erroris subversione disperditis?

constanter
respondent.

7 Felix vero, auctoritate susceptæ confessionis armatus, constanti fide et mente respondit : Nefandæ persuasionis sensus, dolenda perditione damnatos, ideo profunde ignorantiae error obtenebrat, quia cælestium mysteria non recipiunt arcanorum, nec eosdem ullius veritatis splendor illuminat. Reseranda est ergo potius contemplatio animarum fidei claritate, quam corporum; et intelligendum, deos istos, quos tanto præconio et assertionem falsitatis extollis, omnino deos non posse dici, quippe qui fabricati manuum vestrarum effigiatione noscuntur. Dic mihi, quodnam valebant precantibus medefæ adhibere præsidium, a quibus sumpsisse probantur exordium? Et cum auctores eorum, mortis assidue fragilitati succumbant, ipsi ejus deitatis æternitate subsistunt? Est enim Deus, omnipotens, præteritorum initiator, presentium rector, futurorumque dispositor : qui humanum genus, imaginis et simili-

Dei natu-
rum expo-
nunt :

tudinis suæ procreatione plasmatum, sibi præcepit D famulari. Ideirco indignum est, ut creatura, creaturæ serviens, proprium ignoret auctorem. Quem si plena fidei mente receperis numinum tuorum irridenda veneratione neglecta, facile poteris æternæ vitæ præmia promereri, atque ad cælestis habitationis ineffabilem munerum beatitudinem pervenire!

8 Ad hæc Cornelius in pertinacis perditionis deliberatione persistens, ait : Salubrius namque deberetis habere consilium, ut auri argentique talentis liberalitatis meæ perceptis largitate, salutis vos securitas vendicaret; quam pro tanti sceleris facinore perpetrato, multiplicium suppliciorum pœna consumeret, et nec corpora vestra ad solitam vel communem perveniant sepulturam. Felix, Fortunatus et Achilleus dixerunt : Qui Christi potentiam abnegare proditione damnata perseverant, æterni interitus mancipatione peribunt. Nos vero nec h credula pietatis tuæ pollicitatio oblata sollicitat, nec ponarum cruciatio interminata conturbat : quia Deus noster semper servis suis præstat in congressione fidem, in decertatione virtutem, in consummatione victoriam. Gloriosius namque est, æternæ beatitudinis vitam perpetuam obtinere, quam diabolicæ persuasionis errori mortifera credulitate succumbere : quia quisquis recti cursus gubernaculum derelinquit, merito in scopulos naufragii illisus collabitur.

l
contemnant
torrentem
aque atque
bladuentem :

9 Tunc Cornelius virosa animi indignatione succensus, nervorum durissima flagellatione eos præcepit lictorum instantia verberari. Qui inter ipsa beata supplicia propheticæ lectionis instructione psallebant : Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in nos : nos autem exercemur in mandatis tuis Cornelius vero ait : Ecce dii nostri, quos adorare profana resultatione contempsistis, ulticis in vos iræ suæ supplicia intendunt. Ubi jam est Christus vester, qui vos non aut virtutis suæ præsidio adjuvat laborantes, aut potentiæ suæ munimine eripit liberatos? S. Felix ita respondit : Si mentem tuam non letiferi erroris cæcitas detineret, cerneres quod nos, quos credis flagellorum tuorum dilaceratione sulcatos, nec impressæ vibicis vestigia designata commaculant. Cornelius præsentis virtutis admiratione confusus, ait. Quia i vos tot flagellorum cruciatibus afflicti, diis nostris invictissimis non cessatis convitiari, peritura corpora vestra teterrimi carceris claustra suscipient, postmodum tractatus mei deliberatione librante, severiori ultione intente trucidanda.

arduntur
nervis im-
maniter,

Ps. 118, 78

sed manent
illasi :

i

F

10 Itaque beatis viris intra ferales carceris tenebras constitutis, et solitæ modulationis exultatione roborante concinentibus; medio fere noctis tempore Angelus adfuit, exterritisque custodibus, munificentissimæ objectionis claustra perfringens, et multiplicium tenebrarum tetra obscuritate condensa, ardentis luminis conusatione, dirumpens, ait eis : Ite nunc fideles confessores Dei, non terrenæ protectionis defensu sentio aut galea, sed divinæ virtutis armati fiducia : et muta simulacra, perditionis arte effigiantem composita, subversa vel comminuta, fide non ficta cito dispergite. Qui maturantes devota mente cælestia complere præcepta, templorum obstacula reserantes, Jovis statnam, electri pretiositate fulgentem, in pulverem arrepto fibrili malleo redegerunt : similiter Mercurii et Saturni statuas confringerunt.

ab Angelo
educti,

statuas deo-
rum confrun-
gunt :

11 Quapropter Cornelius nimis iratus, jussit milites Christi iterum comprehendere et in eis omne genus tormentorum inpendi. Ad quos ad se adductos dixit : k Dicite mihi virtutem Christi vestri, in qua tantam fiduciam habetis, ut deos nostros confringere non

k
explicant
Duci Christi
virtutem :

non

A non dubitaretis, Martyres Dei, quasi ex uno ore respondentes, dixerunt: Quamvis indignus sis audire mysterium Deitatis; tamen propter populum fideliter astantem ad Dei prædicationem, de Christo, qui est veritas, proferemus sermonem. Christus Dei filius, Dei est virtus, et Dei sapientia; per quem facta sunt omnia, et sine quo factum est nihil: qui tantum condidit super una ove perditam, ut eam in deserto quæreret, et inventam in humeris suis imponeret, et ad gregem reportaret, et diceret gaudens ad amicos et vicinos: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quam perdideram. Tu vero, si volueris in eum credere, poteris virtutem ejus animadvertere: qui probatur tantæ potentiæ habuisse virtutem, ut Lazarum, quatridentis sepulture jam foetore torpentem, ad spiramen pristinae vitæ revocarit: maria quoque super ambularit sicco vestigio; quinque etiam millia mortalium ex quinque tantum panibus geminisque piscibus, immortalibus pastos epulis saturavit; sævientium ventorum tempestates imperantis verbi tranquillitate frenavit. Hic namque merito tantorum signorum miraculis adoratur, qui aurium meatus, crassitudinis damnatione obstructos, præcepit sua me lela prisco reformari auditu; cæcorum oculos, inflictæ obdurationis nube conclusos, reseratis novæ lucis fruendis usibus restituit: pedum gressus, debilitatis confractione sublatis, divinae auxiliationis misericordia reformavit: lepræ etiam squilore perfusos, computrescentis squama tabe defersa, jussit redvivere carnis reparatione nitescere. Hic namque Deus dignæ et divinitatis suæ et majestatis solus creditur, et cunctis affectibus cordis et viribus corporis diligitur, et insignium miraculorum testimoniis formidatur.

12 Tunc Cornelius, veritatis serie superatus, atque ob hoc magis magisque succensus, jussit eos revinctis post tergum manibus, renibus cruribusque confractis, circa vertiginem rotarum adstrictos, fumi quoque amaritudine vel nube supposita, die ac nocte continuata eculei extensione suspendi. Quos etiam, vesana urgente crudelitate, lictores increpabant, dicentes: Qui deos comminuere procaci temeritate præsumunt, talibus debent supplicis nefandam amittere vitam. Si tamen Christus ille hac deitate pollet, qua vos eum nominis sui magnitudine jactatis, virtute sua vos eripiat, tormenta submoveat, vincula dirumpat.

13 Sequenti vero die Cornelius jussit eos a ligaminum nexibus, paululum impertita absolutione,

laxari: quibus ait: Sacrificate diis, quos confringendo audacter temerastis: forsitan eorum indulgentiam obtinebitis, ut collato medicorum studio ad incolumitatem pristinam pervenire possitis. At illi responderunt dicentes: Si in diis istis aliquid existere nosceres, sibi metipsis protectionis necessariæ juvamina præbuissem; et crederentur magni censendi remedio alieno, si *l* agniti fuissent interitu sese liberasse proprio. Satius itaque ducimus æternæ vitæ præmia mercaturi pro Dei nostri confessione succumbere, quam perditionis vestræ ceremoniis deservire. Tunc imminente jam gloriosioris certaminis victorialis triumpho, jussit eos Cornelius gladii obtruncatione percelli. Qui a ministris juxta præcepta Ducis extra civitatem educti, et tamen circumfusæ populorum multitudini prædicantes, in loco orationis, quem sibi condiderant, et qui persecutorum fuerat infestatione *m* temeratus, consummati martyrii sunt præmium assecuti: nocturnoque tempore, Christi inorum fide vel studio, digna sunt celebritate sepulti: ubi divinæ remunerationis testimonio assidue existere miracula comprobantur. Ibidem fletuum nostrorum exoratione obtinente, dignentur, nobis superno adminiculante suffragio, urbem propriam protegere, indigos misericordiae auxilio roborare, populi quoque multiplicium delictorum vincula adstricta laxare, annuente Domino nostro Jesu Christo, cui est honor, potentia et virtus, cum Patre et Spiritu Sancto, *n* in Trinitate perfecta, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Surius*, morborum b *Idem*, alibentia lilia flore depicta croceo, pastu delectabili invitante.

c *Idem*, piæ, d *Idem*, instruendi fundaminis constructione locandam. e *Idem*, superatur.

f *Hunc esse M. Aurelium Antoninum Caracallam supra probavimus.*

g *Usuardus et Ado habent maximam partem.*

b *Surius*, crudelis.

i *MS Trem.* Quia vos aliquid obtinere non Dei vestri virtute convincitis, sed potius magicis artibus approbatis.

k *Plurima ex sequentibus desunt apud Surium.*

l *Surius*, uti crederentur tunc posse subvenire aliorum supplicio, si ipsi sua potentia sese de proprio liberassent. m *Idem*, crematus.

n *Forsim similes clausule a posteris adjunctæ sunt.* F

DE S. GEORGIO MEGALO-MARTYRE,

LYDDÆ SEU DIOSPOLI IN PALÆSTINA.

Commentarius prævius.

§ 1 Acta S. Georgii vetustiora; Latina apocrypha Græca fidei melioris.

ANNO CCIII.

Georgii cultus ab Ecclesia Romana probatus;

Magni hujus Martyris et toto Christiano orbe celeberrimi memoriam, ad hunc xiiii Aprilis diem referens Usuardus in suo Martyrologio, prudenter ammonet, quod, etsi gesta Passionis ejus inter apocryphas commenerentur scripturas: tamen illustrissimum ejus martirium inter coronas Martyrum Ecclesia Dei venerabiliter honorat. Hinc Ecclesia, præsertim Romana sensum præbere expressit S. Gelasius Papa: qui cum sub annum cccxcv in Romano Concilio 1. coram septuaginta Episcoporum actu, libros sacros et authenticos ab apocryphis discreturus, post divinas Scripturas, Concilio,

Potres atque Pontificum decretales epistolis venerabiliter recipiendas, primo loco posuisset Gesta sanctorum Martyrum, qui multiplex tormentorum cruciatibus et mirabilibus confessionum triumphis irradiant: cumque *whilominus* adhibisset quod eam aliqua secundum antiquam consuetudinem a singulari cantela in sancta Romana Ecclesia non legantur, quia et eorum qui conscribere nomina penitus ignorantur; et ab infidelibus vel infidelis superflua aut minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur; sicut cujusdam Cyrici et Julitte, sicut Georgii aliorumque hujus modi Passiones, quæ ab hæreticis perhibentur

ANIMADV.
PAP 4
D. P.

improbata
Acta Pas.
sic ut

D
AUCTORE
CO. EVO.
EX MSS.

gladio obtruncantur:

sepulti clarant miraculis.

E
Invocantur a scriptore.

et miracula,

crudelissime torquentur;

constanter perseverantes

C

A perhibentur conscriptæ; hæc, inquam cum monuisset
AUCTORE D. P. *Gelasius, paulo post subiungit*: Nos tamen cum prædicta ecclesia omnes Martyres, et eorum gloriosos agones (qui Deo magis quam hominibus noti sunt) omni devotione veneramur.

2 *Quanam illa sit Passio Georgii apocrypha, quæ quia ab hæreticis perhibebantur conscripta, Notitiæ librorum apocryphorum qui non recipiuntur inseritur a Gelasio, operose indagavit Baronius, tandemque invenisse sese arbitratur in sua Vallicellana Bibliotheca, in antiquissimo ac pene vetustate consumpto codice pagina 159, multis procul dubio refertam mendaciis. Ibi, inquit ipse in suis ad Romanum Martyrologium Annotationibus, portentosa quædam et ab omni miraculorum ratione aliena referuntur, quæ quidem (ut sextæ Synodi verbis utar) non ad pietatem legentes, sed ad infidelitatem adducant... Leguntur in iisdem alia nonnulla indigna Martyre, ut suspectum contubernium viduæ, ars dolosa ejusdem ad perdendos gentilium magos atque enecandos gentiles quosque, innumera præterea tormentorum genera, quibus agitatus Georgius nec mori potuit; ut, præter equuleos, ungulas ferreas, crates ignitas, rotamque mucronibus undique præfixam, calceosque armatos clavis (quæ et in aliis leguntur Actis) etiam arca ferrea, clavorum cuspidibus intus ad feriendum aptata, præcipitium, contusiones malleis ferreis iteratæ, columna ingentis ponderis super eum posita, ingentisque molis saxum super caput revolutum, ferreum ignitum stratum, liquens plumbum supereffusum, mersio in puteum, quadraginta igniti clavi quibus est confossus, æneus bos candens, mersio in puteum, ponderis ingentis saxo ad collum alligato. Ad hæc fingitur ibi Dacianus quidam Imperator, qui Persis dominetur, et septuaginta quinque Regibus imperet, sub quo Georgius passus sit; et alia multa, quæ potius delirantium somnia quam sinceram historiam Martyris præseferant. Hactenus ille.*

3 *Nos quoque in dicta bibliotheca tomo ac folio citato reperimus eadem Acta, caracteribus exarata longobardicis, ut sexcentorum et amplius annorum codex videri posset, quales in Bibliotheca Cassinensi, plurimi; et censura Baroniana memores, transscribenda curavimus, ad maturius certiusque de illis judicandum: est autem eorum hoc principium: Regnante impiissimo Daciano Imperatore cive Persarum, et ipse præerat super quatuor seculi partes, quia prior erat super omnes Reges Græciæ etc. Sunt ea sane non tantum fide, sed etiam lectione indignissima; verum, quantum possumus dijungere ex stylo verbisque ætatis longe posterioris et versibus sub finem insertis, ipsius in quo descripta sunt codicis ætatem haud potuit auctor excessisse. Cui enim, quantumcumque ridiculo fabulatori, seculo IV aut V (quo ista debnissent fuisse ab hæreticis ut præsumitur conficta) potuissent vel per somnium incidere septuaginta quinque Reges Græciæ, intelligendo per Græciæ nomen vel Romanum Imperium universum, vel illius portionem Orientalem?*

4 *Quisquis ergo illa scripsit versibus et stylo seculi XII, præ oculis habuit aliam longe vetustiorum Legendam, cujus exemplar videmur nobis habere in antiquissimo codice Gallicano, annorum, ut minimum, nongentorum hoc principio: In illo tempore arripuit diabolus Regem Persarum, regem super quatuor cedros seculi, qui prior erat super omnes Reges terræ: et misit edictum ut universi Reges convenirent in unum: et dum congregati fuissent numero septuaginta duo Reges. Sequuntur cetera eodem ordine, sed verbis subinde antiquioribus quam in MS. Vallicellano, in quo præterea multa contracta, multa etiam omissa deprehendimus; ipso scilicet scriptore recentiori ad tantam rerum incredibilium sarraginem nauseobundo,*

ideoque non paucas tormentorum, mortium ac portentorum species transeunte. Finguntur autem omnia geri sub Daciano Imperatore, utique Persarum; atque in ipsa Perside sive Armenia minore, Persico imperio finitima ac sæpe subjecta, quæ et Cappadociæ nomine continetur; idque Melitenæ, Sancti patria, ad Euphratem sita, in confinio Mesopotamiæ. Daciani nomen suggerere potuit crudelis ille Præses, Christianorum laniena infamis in Hispania Galliisque, eodem ferme tempore, quo passus, ut infra dicemus, Nicomediæ est S. Georgius, initio persecutionis ultimæ a Diocletiano et Maximiano suscitata. Neque mirum est visum septuaginta duas Reges subicere tanti Imperii domino, quando solius Chanaanæ Rex Adonibezec lib. 1. Judicum, gloriatur habuisse septuaginta Reges sub mensa sua, colligentes ciborum reliquias. Si autem fabulatori illi cordi fuisset alicujus Persici Regis verum nomen ex historia discere, potuisset nominasse Narsetem, Diocletiani coævum, partaque de Romanis victoria et clade ab iisdem recepta notum.

5 *Finit fabulosa istæ Legenda in nostro MS. et quasi obsignatur hac notabili clausula. Ego Passecras, servus Domini mei Georgii, qui in omni passione sua annis septem præsens fui, in quibus judicatus est ab Imperatore Daciano et septuaginta duobus Regibus, per singulos annos et menses et dies excepi quæ passus est, et scripsi omnia per ordinem quæ gesta sunt cum Domino Georgio. Novit Dominus cœli et terræ qui judicaturus est vivos et mortuos, neque apposui neque subtraxi de passione ejus: sed quomodo passus est ita scripsi. Complevit autem martyrium suum S. Georgius viii Kalendas Maji, sexta feria, in bona confessione: omnes etiam qui crediderunt per S. Georgium in Christum Jesum Dominum nostrum, et est numerus eorum quadraginta millia nongenti, coronati sunt in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; et Regina Alexandra, quæ a Deo coronata est; cui est honor, perpetuitas et laus et magnificentia et victoria in secula seculorum. Amen. Hactenus fabula, quam tamen ne in nostro quidem MS. haberi integram eo persuadeor, quod inter tam multa absurda nihil reperiam unde eorum auctor hærescos debeat haberi suspectus. Quod igitur de puriter rejectis a Gelasio Cyrici et Julitæ Actis, etiam de istis melius pronuntiasset Baronius, intercidisse: sicut intercederunt aut potius pio Catholicorum studio abolita fuerunt, omnia fere Evangelia supposititia; Actus Apostolorum; libri de Christo, de Tripara, de Patriarchis fabulosi; opuscula pseudepigrapha aut hæretica, quæ in sat longo Apocryphorum a Damaso rejectorum catalogo continentur, quæque in rerum natura fuisse nesciremus, nisi ibi legerentur nominata.*

6 *Verum quia veneratio S. Georgii, a primis Christianæ pacis initiis, etiam Romæ suscepta, indeque per Occidentem diffusa, pro fundamento habebat certissimum, magni Martyris in Palæstina cultum: ideo per Actorum istorum fabulosorum in Latina Ecclesia damnationem, non modo non refrixit fidelium Christianorum erga eundem veneratio, sed efferebat magis; cum passim Τροπαιοφόρος seu Victoriarum largitor audiret. Igitur Ecclesiæ pleræque Latinæ, quibus consuetudo erat Gesu Martyrum in sacris legere, ne nihil haberent quod de tam antiquo ac celebri Martyre populis recitaretur, prædictam passionem expurgandam denuoque scribendam curavere: qua in re alii quidem simpliciore sic versati sunt, ut sola puncta hæresim redolentia expungerent vel mutarent, ut factum in nostro MS. quale secutus est Vallicellani MS. compilator: alii prudentiores, ex longa illa tormentorum miraculorumque illud ea sola retinere, quæ de S. Georgio credebantur legebanturque apud Græcos, quos merito judicabant certiorum habere notitiam Sancti in Oriente passi: itaque hæc fere sola, sed ipsis plerumque apocryphæ*

referta fabulis,

quorum epitome in MS. Vallicellano,

plenior contextus in MS. Nostro,

abolitis tamen iis quæ hæresim sapiebant.

Deinde ad Græcorum exemplar decurtata Latina sunt;

A phæ illius Legendæ verbis, invenimus in pluribus MSS. quorum nonnullorum habemus egraphu; videlicet ex MS. S. Salvatoris Ultrajectino, ex Trevirensi S. Martini collato cum Codice 482 Regiæ Sueciæ; ex vetustissimo MSS. Marci Velseri, collato cum MSS. Duacensi, Marchianensi et San-maximiano. Eundem habemus in Musæi nostri MSS. membranaceis tribus, unoque chartaceo, vix nonnihil principio, sed verbis pene per contextum similibus, re autem omnino eadem cum Actis Græcis, de quibus infra, nisi, quod pleraque retineant Imperatorem Dacianum; et Melitonæ adscribant, non solum sancti Natalem in terris, sed etiam gloriosorem illum quo cælis natus Martyr est.

non tamen
sine erroribus,

7 Ad Dacianum quod attinet, in hoc circumspiciendos quidam agnoscere errorem, eumque solum fecere Præsidem, ad Christianos persequendos ab Imperatoribus Diocletiano et Maximiano constitutum; et dubii nonnulli quid agerent de Alexandra, Imperatricemne eum facerent an Daciani Præsidis uxorem, totam ejus historiam resequebantur: abstinerunt etiam a nominando loco martyrii. Ita passio S. Georgii apud nos est in vetustissimis membranæ, a Domino Gaule Cancellario Geldriæ donatis, et collatis cum cod. 81 Regiæ Sueciæ, atque recentiori accepto a Cornelio Dugno.

et sic in
variis MSS.
exstant.

B Amstelredamensi, hoc principio: Tempore quo Diocletianus Romani orbis gubernandum suscepit Imperium, cum undique respublica multis ac diversis quateretur incommotis. Ibi, enumeratis hostibus per varias regiones exortis, quorum causa Maximiano Herentio communicandum Imperium Diocletianus censuerit, et quomodo Daciano fuerit commissum ab iis Christianitatis exterminium, tandem sic incipit ipsa de Georgio narratio: Contigit eodem tempore illuc advenisse de partibus Cappadociæ quemdam virum illustrem, nomine Georgium, qui in sua civitate aliquantæ dignitatis honore potiebatur: expositisque tormentis pro fide toleratis, aliquanto pluribus quam Græci recitant, et martyri per gladium consummati triumpho, eadem MSS. finiunt cum supplicio ipsius Daciani, quem, una cum suis ad amphitheatrum abeuntem, igneus turbo involverit abstuleritque, quod alibi nusquam reperitur. Tale MS. habuit seculusque est seculo xiii exeunte Jacobus de Voragine, Jannensis Episcopus in suis sanctorum Legendis: ubi post aliunde acceptam fabulam de Libyco dracone, sic veri Georgii exorditur historiam: Eo tempore, Imperantibus Diocletiano et Maximiano, sub Præsede Daciano tanta persecutio Christianorum fuit, ut infra unum mensem sedecim millia martyrio coronarentur. Ceterum tam hæc auctor quam omnia prædicta MSS.

C

8 Nos omissis his omnibus, quæ ex imparissimo haustu fonte nunquam satis defæcari potuerunt nec poterant, sequemur consilium S. Andrea Cretensis, datum in illustri S. Georgii encomio: Si quis, inquit ille, cupit omnia Georgii beatissimi viri facta cognoscere, historiam de martyrio scriptam legat, et ex illa ediscat certaminum magnitudinem, et illius optimi bellatoris altum animum. Quamnam autem illam? Eam utique quam seculus ipse in omnibus invenitur; quæque tunc passim nota Græcorum ecclesiis, materiam præbuit odii, contumeliarum, elogiis concinendis, qualia nunc in Menæis et Synaxariis aliisque ritualibus Græcorum libris, aut typis vacua aut manu exarata leguntur, etiamque in Menologio Basilii Imperatoris. Floruit S. Andreas Cretensis circa finem septimi et initium octavi seculi: unde conficias historiam illam censeari posse compositam quinto sextove seculo, idque vel ex succinctiori commentario per quemdam sancti Martyris famulum conscripto, suisque Diospolitani civibus ad memo-

Puriora
sunt Acta
Græca,

S. Andrea
Cretensis ci-
tata,

riam relicto (si verum est quod in nonnullis exemplaribus additur num. 21 tale quid a famulo esse factum) vel ex sola Diospolitonorum civium, a famulis quasi per manus accipientium continuata traditione: proindeque in ea non tam sunt consideranda verba singula, quam rei substantia. Certe longum illud præmimum, de persecutionis decimæ acerbitate, non ex antiquis de S. Georgio membranæ acceptum, sed ex auctoris ingenio totum sumptum videtur. Etsi enim non dubitemus, sitque apud omnes testatissimum, quod persecutio illa fuerit omnium acerbissima; non tamen talis fuit statim a primis suæ indictionis diebus. Constat enim ex Eusebii historia Ecclesiastica, primum adversas Christianis decretum, quod universæ eorum religioni extirpandæ suffecturum sperabatur, non fuisse de tormentis ipsaque morte inferenda constantibus in fide: sed de evertendis ecclesiis omnibus, libris sacris comburendis, et Christianis qui nolent idolis immolare, aut honore mulcandis, si nobiles forent; aut libertate, si plebei. Atque ex ipsis Actis constat, S. Georgium, primo statim die quo publice affirmum pendit decretum, concepisse animo martyrii experiri voluntatem. Igitur promissa illa Christianorum laniena, quæ in exordio exaggeratur, nondum exerceri cæpta erat quando pro fide certavit Georgius; sed ejus passionem est subsequuta, et quidem mensium aliquot intervallo. Importunius accidit, quod hæc quæcumque Acta non omnino integra ad nos pervenerint, sed mutila insignibus plurimum Martyrum, tunc pariter passorum, confessionibus, quas tamen in Georgiana historia a se lectas indicat S. Andreas Cretensis, dum enumeratis nominatim præcipuis, quorum nomina et mortes in Actis adhuc leguntur, dum inquam sic concludit: Missos facio singulos, quos Christi miles ad ejusdem certaminis rationem adduxit, cum quibus et Regiam Alexandram. Atque eorum plures nominatim protulimus ex Menæis ad xx et xxi hujus mensis diem: quod sane fieri non potuisset, nisi Acta magis quam nos integra habuissent elogiorum istorum, quæ Menæis inserta sunt, compositores.

9 Non est igitur historia illa, ut modo extat, numeranda inter primæ notæ authenticas. Quia tamen errata ipsius pauca sunt, et ibidem continetur tota Georgianæ Passionis substantia; judicamus ipsam esse talem quæ mereatur ab omnibus recipi, et propter prærogativam antiquitatis ac sinceritatis majoris ceteris longe præferri. Eam ergo hic damus, qualem Aloysius Lipomannus in probatissimo Cardinalis Bessarionis codice Venetis reperit, et a Francisco Zino Latinitati dandum curavit. Habuit hæc Acta, et partim Latine reddidit partim paraphrasticè amplificavit, seculo xi monachus Aquincinctinus in Belgio, occasione delatarum ad suum monasterium Reliquiarum S. Georgii, sub Aymrico Abbate et Roberto Flandriæ Comite, sic incipiens. Cum Diocletianus Romani culmen imperii nullis virtutum arripisset meritis, nec parum sub immodico depressus onere ac pene succumbens, tribus in amicorum numero præcipuis, ad sustentationem oneris in honoris consortium vocatis, constructam undeque utili prædecessorum labore monarchiam, in polyarchiam destructionis matrem relaxare non timuit. Talem versionem non censemus operi huic nostro adjungendam, strictioris autem interpretationis curatori Lipomanno ignoscimus, quod ex suo nescio unde accepto præjudicio, quidquid fere Græcarum Verbarum reperiebat Metaphrasti adscribens, Georgianam etiam Passionem eidem tribuerit: cum illa tribus ut minimum seculis ante Metaphrastem sic lecta fuerit in ecclesiis, qualem ipsi Florentiæ ex Græco Codice Mediceo descripsimus, et ad hujus tomi finem daturi sumus. Non tamen nihil præstitit in hoc argumento Metaphrastes, sed ut alias plures antiquas Sanctorum historias, minus ad gustum seculi sui scriptas, novo exornavit stylo, sic exorsus: Ἀρτι τοῦ τῆς εὐδολομανίας νέφους τῶν οἰκο-
μένων

D
AUCTORE D. P.

licet ne n
omnino ac-
curatissima,

et non parum
abbreviata,
E

dantur ea
ex Lipomano,

F
præterita
vetustiori
sed laxiori
versione.

Acta scripta
a Metaphra-
ste.

A μέγαν ὄλιν διαλαδύτορ, Cum idololatriæ caligo adhuc
 AUCTORE D: P. universo terrarum orbi incumberet. Hanc Metaphra-
 stis esse iudicavit in Diotriba de Simeonum scriptis
 pag. 85 Allatus, et facile persuadebit ei qui plurimum
 Metaphrastis scriptorum pene simile exordium conside-
 rabit: sed ubi ea delitent aut ab Attatio visa sit necdum
 potuimus reperire. Porro ex Actis jam laudatis, non
 tantum suam compositionem formavit Metaphrastes, sed
 iisdem usi sunt omnes ii qui scribendis Sanctorum
 encomiis stylum consecrantes suum, magni huius Mar-
 tyris laudes obtigerunt. Horum quos quidem noverim
 primus est Andreas Cretensis, ejus quoniam apud
 Lipomanum ac Surium Latine edita extat oratio satis
 esse putamus in fine huius tomi ipsam Græce dare ex
 MS. Vaticana: hic vero simili MS. ejusdem Bibliotheca,
 post Acta Martyrii jam sæpe dicta, exhibebimus
 encomium multo recentius auctore Georgio sive Gregorio
 Cyprio, assumpsit enim hoc posterius nomen, cum anno
 MCLXXXIII, ita volente Andronico Imperatore, factus
 est e laico monachus, e monacho post sacrorum Ordinum
 gradariam susceptionem mox consecrandus Constantino-
 politonus Patriarcha: quam tamen dignitatem obdidit
 paulo ante mortem, obitam anno MCCXC. Plura de eo
 videri possunt in Pachymeris historia nuper vulgata per
 Possinum: satis habemus ætatem ejus notasse: ut duo
 jam dicta encomia inter se atque cum Actis conferens
 B Lector, certus sit, a seculo VII usque ad seculum XIV,
 eodem et non alia fuisse apud Græcos credita de S.
 Georgio, quam quæ ex Actis credenda proponimus.

§ II Acta S. Georgii recentiora et minus sin-
 cera, tam apud Græcos quam apud Lati-
 nos.

E Est et alia apud Lipomanum et Surium S. Georgii
 Passio ex MS. Græco, velut ab ipsomet sancti famulo
 concinnata (nam et in principio ubi nominatur Geor-
 gius, statim additur, qui fuit Dominus meus; et tota
 historia sic finitur: Ego vero S. Georgii servus, no-
 mine Pasicrates, secutus Dominum meum, omnia
 hæc vera in commentarios collegi) sed exordii for-
 mam atque materiam, et stylum minime strictum sim-
 plicemque attendenti, nequaquam probabile videri potest,
 vere hæc sic scripta esse a famulo. Quid enim attinebat
 Diocletiani edictum describere vis, qui ipsum nimis quam
 bene norant, et adhuc sub illius immonitate gemebant,
 cum exempla per omnes urbes affixa identidem renova-
 rentur? Quis deinde credet hoc Diocletiani genuinum
 esse edictum, qui nihil ibi legerit de abolendis sacris
 libris, nihil de Episcopis potissimum capiendis: quæ
 duo, teste Eusebio, præcipua fuere capita edictorum
 contra Christianos successive latorum. Plane igitur opi-
 namur, ea in scripto historicam quidem veritatem sub-
 sistere, quoad substantiam rei, utpote ex prælaudata
 Passione acceptam, et cum ea fere convenientem; quod
 autem od auctorem pertinet meram esse fictionem, ei
 similem qua sub nomine Chæromeni Syracusani, qui S.
 Niconi ac sociis in carcere servasse præsumitur, eorum-
 dem Sanctorum Acta habentur xxiii Martii edita a
 nobis, non tamen sine animadversumcula ulla, ad num.
 II lilt. f unde doceretur lector, eundem pro interpolatis
 et recentiori stylo exornatis habere. Plures alius San-
 ctorum vitas Græci in Sicilia monachi, licentia quadam
 poetica sic amplificavere, scribentes seculo X aut XII et
 auctorem Sanctis cœvorum atque familiarium nomina
 ossumentes, quæ non tam molli manu deinceps a nobis
 tractabuntur. Nunc satis fuerit hic indicasse, Pasicra-
 tem istum non aliunde conceptum videri quam ex Apo-
 cryphis Latinis, quibus, ut nimium fabulosis et honorem
 Sancti haud leviter atterentibus, remedium crediderim
 paratum ab auctore Græco, ex iis quæ apud Græcos
 legebantur Actis, idque sub ejusdem sub quo Latina
 conficta erant Pasicratis nomine; ut ad verioris historie

cognitionem etiam ii allicerentur, quibus oculati testis D
 assumpta auctoritas forte persuaserat, Latina Acta esse
 præferenda Græcis.

11 Habemus tertiam Georgianæ Passionis descri-
 ptionem Græcam, in qua vetusta Græca augentur variis
 circumstantiis, miraculis atque tormentis, quæ in solis
 Latinis apocryphis antea legebantur, Latine redditam
 a Francisco Humberto, nostræ dum vixit societatis Sa-
 cerdote Lotharingo, prælucente sibi ecgrapho, quod jam
 olim Rosweyds Parisiis acceperat ex MS. Mediceo
 Regis Franciæ num. 148 πρὸς ἀνδρὸς φιλοπόνοῦ καὶ
 πνευματικῶν, a viro studioso et spirituali compositam,
 ut præfert titulus, hoc exordium: Diocletiano tyranno
 Romanæ urbis scepra moderante, et Nicomediæ
 imperante Maximiano, Narsæus ille Persarum Dux,
 assidue Nicomediæ fines incursans, atque e Palæsti-
 na et Armenia magna vi prædas agens, vastata
 etiam Cappadocia, in patriam, magna sui opinione
 inflatus, se recipiebat; ubi victor magnanimus, do-
 mitorque hostium invictissimus proclamabatur. Semel
 igitur iterumque congressus cum ipso Maximini-
 anus, nullo alio fructu quam quod aperto Marte
 victus, magno suo cum dedecore a pugna recesserit,
 in magnas redactus angustias; nec sciens quo se
 verteret, id cepit consilii, ut Diocletianum sibi tuto-
 rem ascisceret, spe Romani exercitus robur ab ipso
 in auxilium recipiendi. Actutum igitur Romam lit-
 teræ ipsius perferuntur, quibus ad ferendas Impe-
 ratori suppetias vocabatur Diocletianus. Ille partim
 Maximiano gratificaturus, partim Romani imperii
 fastigio elatus, quam potuit maximo validissimoque
 collecto exercitu, Roma egressus, Nicomediam per-
 venit, suam secum uxorem ducens, Alexandram
 nomine, ut ambo videlicet filiam suam, Maximiani
 conjugem, coram possent aspicere. Adjungere se
 comites Magnentius, Theognis et Dadianus, nepotes
 Maximiani ac provinciarum Præfetti; primus qui-
 dem Libyæ, secundus Ægypti, tertius denique Sy-
 riæ. Hoc subsidio proprioque exercitu Maximinianus
 confirmatus, movet in Narsæum, validaque in Per-
 sarum ditionem facta irruptione, eam vastatam
 subjugat; Narsæoque et cunctis qui ipsum seque-
 bantur in potestatem redactis, Diospolim ad Diocle-
 tianum, quam maxima dici potest animi voluptate
 revertitur: eo enim loco hic cum copiarum parte
 constiterat, Maximiano, si forte terga verteret, itu-
 rus subsidio. Ipso igitur ingenti cum lætitia excepto,
 dæmonum cultor ille e Palestina Nicomediam, una
 cum eo se recepit, falsorum numinum auxilio vic-
 toriam adscribens etc.

12 Ab his ad decretum persequendorum Christiano-
 rum, confessionem Georgii, tolerata tormenta, prodigia
 putrata, mortem Nicomediæ obitam progreditur auctor,
 pari libertate varias circumstantias a Latinis accipiens
 aut ex suo addens ingenio; quod ut melius cognoscere-
 tur, prolixum istud exordium proponere hic voluimus.
 Etenim si illud conferas cum Chronographia Theopha-
 nis, od annum Diocletiani xvii (qui seculi Christiani iv
 primus est) describentis res gestas in Perside a Galerio
 Maximiano, non Imperatore, sed Cæsare dumtaxat,
 ductaque Diocletiani filia Valeria huius genero; facile
 agnosces istius Græci scripti auctorem, neque prorsus
 imperitum fuisse historiæ Augustæ, neque exacta illius
 cognitione prædictum, certis incerta, imo fabulosa mis-
 cuisse; non tantum quando Roma Diocletianum accer-
 sit, deducitque Diospolim in Palæstinum (quem constat,
 et cum vinceretur et cum rinceret gener, in Mesopotamia
 egisse) sed maxime quando Diocletiani nepotes fugit
 tres personas, in motu contra Christianos persecutione
 utrumque famosos, eisque distribuit Provincias, quas
 nunquam credibile est gessisse. Si quidem in Palæstina
 tunc agebat Constantinus, Constantii Chlorig Cæsaris
 filius, eidemque præsidebat Flavianus quidam, ex Eu-
 sebio

Alia ex-
 tant in MS.
 Regis Fran-
 ciæ:

E

F

varie, nec
 satis pruden-
 ter, interpo-
 lati,

Variorum
 encomia de
 S. Georgio,
 duo hic
 dantur.

Acta sub
 nomine Pa-
 sicratis fa-
 mili,

quando et
 quomodo
 fabricata?

A scbio notus. Theotecnus, qui hic videtur Theognes dici, non magis quam Dotianus, quem diximus in Hispaniis Gallisque praesedis, ad familiam pertinebat Imperatoriam: sed erat magus atque praeſtigator, falsoque oraculo Galerium Maximianum impulerat, ut Diocletiano, satis per se contra Christianos animato, acriores stimulos subjiceret ad ciendum persecutionem. Maxentius denique, Imperatoris Maximiani Herculi filius, postmodum Romae tyrannus ac tertium Consul dictus, si tunc fuerit in Diocletiani comitatu Nicomediae (non enim est incredibile, quod eundem, velut paternae fidei pignus, apud se honoris causa manere voluerit Imperator) poterit is sane nomine Magnentii intelligi, cui omnia S. Georgii Acta dederunt locum primum in amicitia Diocletiani, et titulum Consulis per prolepsin: sed qui Libyae Praefecturam videm assignaverit, nemo quod equidem sciam, fuit hactenus. Atque haec satis sunt ut auctoris illius cognoscatur ingenium non usquequaque secernentis certa ob incertis, multaque per proprias conjecturas forsitan defluentis ut non prorsus insulse videretur Acta Graeca ex Latinis apocryphis supplerisse.

13 Ejusdem cum praeſtata Graeca recentioris aetatis, nec fidei majoris, Legendam aliam Graecam, nobis necdum notam prae oculis habuisse videtur Petrus Parthenopensis Ecclesiae Levita, qui ante annum MCCII. quo obiit Neapolitanus Archiepiscopus Petrus de Surrento, postquam xxxv annos in eo gradu perstitisset, ejusdem Archiepiscopi hortatu, tum alias aliorum Sanctorum historias puta Christophori, Quirici et Julittae, cultiori stylo exornavit, tum nominatim B. Georgii Martyris Passionem, a variis translatoribus vitiatam, emendare studens, plurimis incongruis amputatis, sollicite componere curavit, uti praefatur in Prologo, qui incipit: Plerique illustrium coelestis patriae amatores. De utroque Petro plaribus agit Bartholomaeus Chioccarellus, in libro de Episcopis et Archiepiscopis Neapolitanis; et ex eo Ferdinandus Ughellus, tomo 6 Italiae socrae: apud quos legere est hujusmodi versus, ad calcem ipsius Legendae descriptos:

Haec tibi gesta delit, Georgi, Martyr opime,
Petrus; amore tuo sentes pellendo malignas,
Praesulis egregii Petri praeepta secutus.

sequuntur mox alii versus in eundem sensum ad jam dictum Archiepiscopum, quibus ei offertur opus, jussu ipsius susceptum. Habemus ipsum stylo luxuriantem, solutu ligataque oratione, more seculi, compositum, curante Silvestro Ayossa transcriptum ex Codice Longobardico MS. monasterii S. Joannis de Capua; iterumque, sed absque Prologo, ex MS. Rebdorffii, hoc principio: Postquam Dominus ac Salvator noster, sua sancta praesentia ac gloriosa Incarnatione, mundum visitare atque illuminare dignatus est. Idem haberi in quodam Bibliothecae Mazarinianae Codice significavit nobis R. P. Franciscus Combefis, censurque videri Acta luce digna, in nulloque apocrypha. Sed profecto neque apocrypha haberi debent, quae Petrus reservit, de Athanasii magi et Alexandriae Imperatricis aliorumque in Actis primis nominatorum conversione atque martyrio; neque non possunt non accenseri apocryphis conversio Magnentii, Graecis omnibus antiquioribus ignota, et praesentia Diocletiani Mellinae, seu rectius Melitinae in Cappadocia, dum istae (ut ex apocryphis Latinis accipitur) Martyrio defungeretur Georgius. Omitto errorem Chronologicum, quo persecutionem captam ponit anno Christi cccx, et quidem sub Pontificatu Marcelli, cum dicto anno sederit Cuius, decreta autem promulgata sint ultimo anno Marcellini, a nonnullis perperam cum successore Marcello confusi.

14 Saeculis post Petrum praenominatum duobus, floruit Venetiis in monasterio S. Georgii Hilarion monachus, et conscripta historia Translatorum illuc anno mccccxxii Reliquiarum sancti sui Patroni, quam infra dabimus ex duplici MS. videtur etiam novo stylo exor-

Aprilis T. III

navisse ipsam S. Georgii passionem, quae utrobique ante dictae Translationis historiam legitur, sub hac praefatione: Historiam D. Georgii, licet inter apocryphas Patrum decreto sancta Romana ecclesia numerandam acceperit. Secutus est autem Hilarion iste pene in omnibus Petrum (quem tamen nusquam nominat) et lucidius illius contextum elegantius constrinxit; multum tomen suo etiam ipse indulgens genio, quoad ornatum rhetoricum, ex sacra profanaque disciplina acceptum. Sed quoad martyrii locum, quem Petrus Melitinam nominaverat, ausus non est sequi eundem, contra concordem sed nihilo veriore Latinorum Martyrologiorum assertionem, In Perside civitate Diospoli Georgii Martyris passionem praedicantium. Primum ita scripsisse videtur Usuardus; hunc secutus Notherus, tum alii alique scriptores anonymi, qui vel Bedae martyrologium suppleverunt, vel proprium ex Adone, Usuardo et aliis concinnaverunt.

15 Nomen Diospolis in antiquis Apocryphis nusquam legitur; quia tamen sciebatur in ea coli sanctum Martyris sepulcrum, et ex dictis Apocryphis passim credebatur sub Persarum Imperatore aut Rege passus Sanctus; hinc sumpta a Martyrologis errandi causa, idque jam pridem. Nam in eo quod Roma missum, Aquileiae reperit et descripsit Ado Viennensis, ad ix Kal. Maji praeſtata verba legebantur, ipsaque inde in saum quoque Martyrologium transtulit Notherus, addito prolixo ex Apocryphis elogio: et Usuardi exemplaria, toto postmodum Occidente vulgata, praeserunt initio eadem verba. Quin etiam in nonnullis et quidem perquam vetustis Hieronymiani Martyrologii exemplaribus, post aut inter Martyres ad vii kalendas reſtatos, legebatur, In Persida S. Georgii, Ita in suo quo usus est exemplari invenisse se profitetur Notherus, ad eandem diem S. Georgii memoriam iterans. Ita nos quoque reperimus in antiquissimo Epternacensi, quo nsum S. Willibrordum credimus: sed obsunt ea verba ab aliis item antiquis exemplaribus, Blumiano, scilicet atque Lucensi. In Corberensi solum legitur Et Passio S. Georgii. Quare nihil dubitamus quin a S. Hieronymo, Eusebio secuto, praetermissus omnino Georgius fuerit, et illo die, quo in multis ecclesiis colitur, fuerit sic adjectus; addita etiam ab aliquibus Perside. Sapientior Beda in suo genuino Martyrologio solum scripsit, Natale S. Georgii Martyris; nec addere quidquam praesumpsit Florus. Eandem moderationem videmus servatam in hodierno Romano, ubi ad verba Bedae solum apponitur ex Usuardo, cujus illustre martyrium inter coronas Martyrum Ecclesia Dei veneratur.

§ in Pugna cum Dracone SS. Georgio et Theodoro afficta, occasione imaginum, exprimentium victoriam eorum de diabolo.

Quae hactenus de omnigenis S. Georgii Actis Graecis Latinisque satis operose deducta vides, Lector, eo faciunt, ut intelligas, multis saeculis post martyrium Sancti fuisse neminem, qui scripto, tradiderit pugnam, quam idem Sanctus Martyr pugnasse cum dracone dicitur, atque ita regiam virginem Ianiense devotam liberasse a morte. Tot Graeca Latinaque MSS. perscrutati, non nisi Graecum unicum invenimus Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana, signatum N num. 158 in folio, in quo legebantur miracula quaedam in templis S. Georgii aut per ejus invocationem patrata, de quibus infra; eisque, loca prorsus non suo, intermisceretur commentum illud plebeum quod ad meliora properantes describendum nobis non putavimus. Chartaceus erat liber, non membranaceus; adeoque nec saeculis tribus antiquior, nec in Graecia scriptus, sed in aliquo Basilianorum monasterio, forte Italico Siculove, cujusmodi Europaeorum monasteriorum Synaxaria deprehendimus non esse pure ex Graecis fontibus, sed multa habere Graece reddita ex

14

Latino:

AUCTORE D. P.

non absque
novo errore
de loco mar-
tyrii,

qui ex Apo-
cryphis
Latinis ac-
ceptus.

Fabula
haec abest
a Graecis
et Latinis
MSS. anti-
quis;

seculo La-
tinitatis do-
nata quae-
dam istis
similia,

a Petro
Neapolitano,

deinde post
an. 1472
elegantiori
stylo con-
structa,

A *Latino: et talem etiam esse arbitramur collectionem miraculorum in isto Ambrosiano MS. inventum, Latinis certe, ex Syria in Europam post recuperationem Terræ-Sanctæ remeantibus, et Surianorum deliros narrationibus de SS. Georgio, Christophoro aliisque vernacula poesi, more istius ævi, adornantibus, adscribi debere, quod fabula de dracone ita, generaliter fuerit, a vulgo per totam Europam recepta, vix dubitamus.*

et per Legendam auream late diffusa;

17 Quandonam ea primum ceperit scriptis tradi, difficile est indagando assequi. Ante annum millesimum centesimum, nihil ejus fuisse in Europa scitum, probat scriptorum omnium antiquiorum silentium. Seculo XIV et deinceps sic nota fuit, ut quicumque Georgii res attigebat, nihil fecisse videretur, nisi hanc eis gemmam insereret. Prolixè id fecit Jacobus de Voragine, in suis Sanctorum Legendis hoc principio: Georgius Tribunus, genere Cappadox, pervenit quadam vice in provinciam Libyæ, in civitatem quæ dicitur Silenæ, juxta quam civitatem erat stagnum ingens, in quo draco pestifer latitabat: quod haud dubie totum accepit ex aliquo MS. Hic liber cum subito divulgatus esset, et in omnibus monasteriis certotim transscriptus legeretur; mirum nihil est, si S. Vincentius Ferrerius aliquo de S. Georgio verba facturi ad populum, istam contra Draconem pugnam attigerint, velut passim creditam. Eadem de causa factum est, quod plerique de ipsa egerint velut gesta in Lybia, monstris generandis infami, idque juxta urbem Silenam, quod nomen ex antiqua Cyrene detortum videtur. Inter hos Hilarion præmemoratus vitam S. Georgii sic orditur: Georgius Melitina Cappadociæ urbe exortus, ex eo pugnatorem illustriam numero fuisse traditur quos Græci Άζει-7995, Latini invincibiles vocant. Hic etiam clarus genere et Tribunus potestate insignitus, Palestinam devicit, draconemque immensæ magnitudinis apud Silenam Libyæ civitatem, Rege et civibus ad Deum conversis, interfecit: claruit autem Diocletiani et Maximiniani temporibus; in Perside, civitate Ithopoli, ix Kalend. Majarum, Martyrio coronatus.

eam novo figmento auct. Mantuanus;

18 *Iisdem vestigiis insistens Baptista Mantuanus Carmelita, haud multum Hilarione monacho junior, lib. 4 Fastorum, ita de S. Georgio creavit:*
In Libyam missus renovavit Persea, quando Regia ab interitu servata virgine, monstrum Sustulit ad trepidæ stagnum lugubre Silenæ. Sed quoniam versamini in fabulis, et rursus hic mentio incipit Palastinæ, velut per S. Georgium Romano imperio restitutæ; quod armo historiæ Casareæ vel modicum peritus absque indignatione legere poterit; vide quomodo Mantuanus, Poeta melior quam historicus, antiquiori fabulæ recentiore intertextum alium, ad commendandum sui Ordinis vetustatem, poema suum sic prosecutus.

Inde Palestinam veniens, ea regna Latinis Regibus infrans, gentem erudam atque rebellem Restituit: juga Carmeli consendit, et alto Repperit in saltu nostros habitare Parentes. Illi suasere Duci penitus deponere sumpta Arma toga — Quali autem toga? Non satis expresse Carmeliticam dixerat; ergo proseguitur, narrans quomodo Christianorum in tormentis animandorum causa per urbes Assyrias circumivit — Pullo, inquit, usus amictu:

Quem nostri, posita armorum ferugine, Patres Tradiderant.

alii in Libya, alii in Cappadocia rem gestam putare;

19 Ad draconem Georgianum redeo. Hunc male ablegatum in Libyam credentes quidam, quod de ea nihil in ullis S. Georgii Actis legeretur; Cappadociæ, natali solo sancti Martyris, gloriam fidei post tale miraculum ibidem fundatæ mulnerunt attribuere. Ita meminimus in Mediolanensi MS. Græco nos legisse: ita habet narratio, per modum sermonis ad populum, inserta am-

plissimo Passionario monasterii S. Megalophi in Bodechem diocesis Paderbornensis, quod arbitramur ab ipsis Canonicis Regularibus, illuc sub annum MCCCXVIII introductis, compilatum ex antiquioribus exemplaribus. Ita denique Jacobus Tit. S. Georgii Cardinalis Stephanescius, an. MCCCXLIII vita functus, in S. Georgii Legendæ a se composita teste Laurentio Finicchiario. Scribitur autem ab his omnibus, in jam dicta Cappadociæ provincia fuisse civitas quædam metropolis, decora nimis et innumerosa populorum multitudine referta, et tam ædificiis quam ipsius loci natura munita, nomine Lasia (Lyciam scribit Stephanescius) in qua regnabat quidam Rex, nomine Sevius Regiæ Virginis nomen nema expressit: sed vulgus, more suo cuncta permiscens, S. Margaritam nominat; quia scilicet huic Sanctæ, ob insignes relatas de dæmone victorias, draco appingitur; eadem prorsus ratione, qua S. Georgio appingendum eundem antiqui Christiani instituerunt.

20 Atque hæc alterutra modo non tantum tradita, sed a plerisque etiam credita fuisse; usque dum aliud fingere in mentem venit Syro-Tarcis, hominibus indoctissimis pariter ac mendacissimis: qui peregrinis, undequaque in Palestinam advenientibus, per loca sacra deducendis operam locant; quique de antiquitatibus Terræ-sanctæ tam fidenter enuntiant, quam Patrolani littoris plebs rusticus de Cumana Sibylla, antro aliisque similibus garrat, non sine supercilio, ut si verbo interpellare præsumas, pene sacrilegus videaris. His credulus Fr. Anselmus Ordinis Minorum de observantia, seculi XV scriptor apud Henricum Canisium tomo VI in descriptione Terræ sanctæ ait: Circa Beryth S. Georgius circa mare fertur occidisse draconem: alii dicunt quod circa Georgiam vicinam Lydda castellum, ubi natum quoque S. Georgium esse iidem Syro-Turci volunt; quæ de causis putant huic loco nomen sortum, ubi templum eidem Deo erectum. Ut autem hæc conciliarentur cum Legendæ, visum fuit Cappadociam novam in Phœnicia fingere. Patet hoc ex Bredenbachio, quem secutus Adrichomius in Theatro Terræ-sanctæ, sic loquitur: Hoc loco, qui ab incolis Cappadocia dicitur, non longe a Beryto, memorant inclytum Christi militem D. Georgium. Regis filiam ab immaniissimo dracone asservasse. Similiter Joannes Eckius, Inter Baruth et aliam que vocatur Cappadocia, ferunt S. Georgium occidisse Draconem. Ganzaga autem in Originibus Franciscanis, Apud Baruth, quod Cappadocia dicitur. Ita vidimus die XV Martii egisse Mantuanos: qui cum S. Longinum, communi Martyrologiorum sententia Casoreæ in Cappadocia caesum, viderent difficulter posse suæ urbi vindicari, in qua corpus illius asservabunt; ante centum circiter annos jactare ceperunt, Mantuum antiquo nomine Cappadociam fuisse appellatam. Neque hic substituerunt Syro-Turci, sed peregrinorum pietati novo figmento illuduri, extra portam Damascenæ urbis ceperunt ostendere lapidem, de quo in equum suum insilisset Georgius contra draconem iturus: quem lapidem vide descriptum verbis cujusdam Aquilantis Rocchetti, apud Finicchiarum pag. 36.

21 Veniamus ad fabulæ totius originem, picturam scilicet vel statuum S. Georgii; in qua aliquando pedester, sæpius equester conspicitur, gladio aut lancea draconem conficiens, inspectante rari eminens persona muliebri, regio habita adornata. Ejusmodi imagines quin antiquissimæ sint nolim equidem dubitare: cum ipse Constantinus magnus, in tabula, quam sublimem ante palatii vestibulum suspenderat, prout scribit in ejus Vita lib. 3 Eusebius, ita scriptum omnium oculis contemplandum proposuerit, ut salutare passionis insigne supra caput locatum, inimicam autem belluam, quæ Ecclesiam Dei impiorum tyrannide oppugnasset, in altum demersam, draconis specie et figura describendam curarit, et quidem ut mox additur, sub pedibus suis conculcatam, et mediæ ventre transfixam. Præiverat

alii denique circa Berythum in Syria;

cum fabulosis augmento.

F

Quo modo Constantinus M. draconem pungi fecit sub pedibus suis,

A in Apocalypsi sua S. Joannes Evangelista, a quo describitur Mulier, Ecclesiae typum gerens, cui paritur: imminet Draco; Draco, inquam ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus. Quin et ex ipsa sacra Genesi, ubi praedicatur serpenti conculeandum a muliere caput, sumpsere occasionem Christiani, Deiparam Virginem sic depingendi, ut non modo lunam sub pedibus haberet, sed etiam contritum caput serpentis. Quae tamen omnia nihil ad historiam faciunt, nisi cortinam reducas, et symbolicae expressionis involucri amferas: et talem esse S. Georgii imaginem omnino credimus, cum Eminentissimo Cardinali Baronio ac plerisque prudentioribus: ut autem in ea non solus cum dracone Sanctus exprimeretur, factum credimus occasione Alexandrae Imperatricis, a diabolica servitute idolorum, exemplo S. Georgii meritoque ereptae.

ita idem pictus sub SS. Georgio et Theodoro,

22 Sane cum non solus S. Georgius, sed etiam S. Theodorus, Miles etiam ipse et Martyr celeberrimus, militari in habitu draconem interficiens, soleret effingi (quomodo cernere est in ejus veteri statua in foro S. Marci Venetis super columnam erecto, postquam istuc translatum fuit sacrum corpus) necesse fuit distinctionis causa addi adhuc aliquid, quod ita esset S. Georgio proprium, ut alteri non conveniret. Sed quae addita est Alexandra, cum Andromeda Persei collata, labentibus paulatim seculis veraque historiae memoriam obliterantibus, argumentum praebuit haud absimilis fictionis. Quod autem de S. Theodoro indicatum hic est, ne velut in transitu dictum videatur, memores esse Lectores velim, nos Februarii die VII de illo egisse dedisseque Acta, velut ab Angaro famulo conscripta, postquam a Metaphraste interpolata; ac deinde in appendice magis simplicem eorumdem Actorum versionem, veluti Metaphrastis scripto priorem, edidisse inter addenda ad dictum diem: quae omnia nunc mutata vellemus. Quod famulorum aliquem vel in carcere, vel inter tormenta alloqui subinde poterit Theodorus, eique mandare quidpiam, non est absimile vero: quod autem, tali famulo licuerit in publica quaestione palam excipere in codicillos cuncta quae gerebantur, ut ibi supponitur, probari difficulter poterit in istis circumstantiis. Idem famulus, Euchaitas reversus cum corpore, potuit simplici stylo notavisse aliquid aequae ac puer S. Georgii, ab eoque breviter narrato vel scripto, amplificasse aliis, et ejus erroant ficto nomine evulgasse post plurimum seculorum decursum, prout Latine reddita nos invenimus in MS. Reginae Sueriae: sed quod ea versio sit Metaphraste antiquior, non modo nunc non credimus; sed ne ea quidem Graeca, quae in manibus sunt, Metaphrastis esse concedit Allatius, in genuinis auctoris istius scriptis seceruendis oculatissimus.

Actis antiquis infarcienda,

C 23 Quisquis tamen sit auctor Passionis istius, hoc omnino pro certo audentes affirmare, narrationem de dracone illic insertam, velut diversae omnino texture assumptionem, ipsa commissurae incongruitate se prodere quale sit. Ecce quomodo se partes utrimque habeant. Numerus 3, juxta antiquam versionem, sic incipit: Tunc nuntiatum est ei (scilicet Licinio Imperatori, qui, ut ibi dicitur, consilium habuit, ut omnes honoratos seu milites de diversis civitatibus suis, qui is Christum credebant, apprehenderet et cogeret immolare) nuntiatum tunc, inquam, Licinio est de quodam ductore nomine Theodoro, qui multum pulcher visu et velox in sensu factus erat iudicator Imperialis vacantiae.... Subjunge immediate, aliis omniibus rejectis, haec verba, quae habentur initio fere numeri 7. Et misit ad eum a Nicomedia in Heraclia, ubi tunc erat B. Theodorus.... ut cum honore magno deducerent eum. At illi venientes Heracliam, festinabant ad B. Theodorum: et ut viderunt eum, dixeruntque ei: Veni, Princeps militiae, quia Imperator cupit te videre: multa enim dicta sunt illi de te, et pulchritudinem tuam videre desiderat. Nonne tam opte haec se invicem consequuntur, ut plane praeter auctoris mentem intrusa

ut factum in Actis S. Theodori ostenditur

ideatur prolixa illa integri capitis digressio de dracone? D Certe in Menæis sic connexa leguntur, ut nihil videatur posse interjici. Cur igitur non judicabimus librarium Graeculum, popularis subellae imagine occupatum, totam illam laciniam inseruisse Actis istis, nihil pensi habentem, quam fæde contextus divelleretur. Quia autem hoc factum fuit ante seculum XII (nam Bonitus Diaconus, Latinam suam versionem tunc adornans, Graecum textum non habuit nisi sic interpolatum) et quidem S. Georgio similis fabula aliquanto serius cepit jactari; ideo suspicari quis posset, a S. Theodoro ad S. Georgium transisse fictionem, propter praenotatam imaginem similitudinem.

24 Scimus multa de serpentibus narrari a scriptoribus ethnicis, quae forte non omnium sunt conficta: scimus etiam diabolum, sive ad terrendum sive ad nocendum, saepe usura aut veri draconis inesso a se corpore, aut adumbrati aëria specie; et in eodem a viris sanctis non raro victum arbitramur: sed propterea non adducimur, ut substratum SS. Georgio aut Theodoro draconem, credamus aliter quam figurate considerandum, deficienti us quae id suadeant Actis aut antiquis satis aut satis sinceris. Ut autem hoc persuaderi nequeamus facilia quoque consideratio, videlicet, quod omnes fere antiquarum in Italia Sedum Episcopi primi, alique ad ethnicis praecones fidei, serpentem seu draconem aliquem vel Crucis signo extinxisse, vel alligasse vel in mare expulisse legantur credanturque, propter Acta conscripta per auctores, non coactos ex certa scientia, sed seculorum plurimum intervallo dissitos ex vulgi fama, sen ex picturarum sculpturarumve imaginum monumentis. Ut enim id factum fuerit aliquando ab aliquo eorum, de tam multis tamen non videtur aliter credi capisse, quoniam quia eorum pedibus appingebatur substratus draco, in signum idololatriae extinctae expulsaeque. Eodem prorsus modo, quo alibi diximus de antiquis in Gallia Martyribus (quorum omnia fere Acta temporis longe posterioris sunt) ideo plerosque dici rescissum ab humeris caput tulisse manibus ad locum sepulturae, quia imagines eorum, ad exprimendum mortis seu martyrii genus, depingebantur aut sculpebantur erecto corpore, caput habentes antepectas; sicut exprimere volentes S. Apolloniam, quam illam abscissam laci imponimus, domusque in manus; aut (ut in re magis symbolica quam historica exemplum ponatur) sicut S. Cæciliam pingimus pulsantem organa, ad exprimendum quod in ejus Actis legitur metaphorice dictum, Venit dies in quo thalamus collocatus est, et cantantibus organis illa in corde suo soli Domino decantabat dicens: Fiat cor meum et corpus meum F immaculatum, ut non confundar.

25 Neque dixeris omnibus universim Martyribus convenire, quod diabolus in Dracone signatum supererint; non omnes tamen pingi cum dracone sub pedibus, imo nullos praeter SS. Georgium ac Theodorum. Hoc enim ultimum falsum esse docebunt Massilienses, qui suum S. Victorem similiter equitem pingunt, prostrati draconis collu calcantem, nec tamen quidquam de eo narrant quod victoriam de corporeo dracone continent. Quam antiqua consuetudo apud eos sit ita exprimendi S. Victorem necdum nobis vacavit discere: ita exprimi didicimus ex frontali Annalium Massiliensium a Guesnaro compositorum, tabula, omnes sanctos Massiliæ Patronos representante, quae alteri operi antea serviverat. Deinde quod multa omnibus aut plerisque Martyribus, Confessoribus, Virginibus communia, facta sint usu et institutione propria quorundam, in una quoque Sanctorum classe singularem, apparet in S. Margarita, quae similiter cum dracone pingitur, quod multiplici diaboli machinamuta virtute Crucis superavit. Ita S. Catharinae Virginis et Martyris pedibus substrata semper aspicitur tyranni Imperatoris effigies, cujus blanditias minusque vicit; et S. Dymphnae, ob mortem toleratam pra pudicitia contra incesti patris libidinem retinenda, subjicitur

Ideum in aliis quibusdam Legendis accidit,

E

et accidet saepius,

F

si omnes Sanctorum imagines aequae crude accipiuntur.

A subijcitur species fœdissimi dæmonis. Hoc igitur modo
AUCTORE D. P. Sanctorum istorum certamen contra eundem dæmonem
Non ita eas expressere antiqui, nec aliter intelligi voluere, quam in-
accepere tellexere auctores Græcorum Canonum, in eorum festis
antiqui. recitandorum; quorum unus cum S. Theodorum laudas-
 set in stichario 2, ut qui suæ fortitudinis seu patienti-
 tiæ lancea draconem interfecisset; in Contacio præ-
 dicat, quod fidem pro thorace habens, et Dei verbum
 pro lancea, inimicum contrivit: Anatolius vero (Pa-
 triarcho, ut arbitror, Constantinopolitano) in uno versi-
 culorum de S. Georgio eidem gratulatur, quod invisibi-
 lem inimicum, ut clamat Paulus, tanquam visibilem
 fortiter aggressus superarit, et vicerit ejus deceptio-
 nes: et alius in priori aliquo stichario, quod thorace
 fidei, clypeo caritatis, Crucis lancea instructus et
 adversariis insuperabilis factus, dæmonum phalan-
 gas in fugam egerit. Andreas autem Cretensis in En-
 comio, Dexter, inquit, Christi miles Georgius, cum
 semel omnium hostem devicerit, semper victoriam
 quam de illo reportavit recentem habet, omnes simul
 dæmonum turmas Crucis telo ab humano cœtu ex-
 pellens. Non tamen hic modus pingendi SS. Theodorum
 atque Georgium ita universalis est ut non quandoque ali-
 ter picti inveniantur: nam in tabulis Kalendarii Mosco-
 vitici, ad Constantinopolitanorum Kalendariorum for-
 mam factis, iidem pinguntur in habitu militum, Theo-
 dorus dextra gladium, sinistra lanceam tenens, Geo-
 rgius vero dextra gladium evaginatum efferens, sinistra
 ipsam vaginam continens.

§ IV An S. Georgius fuerit primus decimæ Persecutionis Martyr ab Eusebio sine nomine commemoratus.

E clusis fabulis, per quas nomen S. Georgii ita ob-
Passus Ni- securatum fuit, ut, non obstante frequentatissimo illius
comedia: pariter et antiqui simo cultu per universam Ecclesiam,
initio persecu- aliqui præsumpserint in dubium revocare, an ullus un-
tionis 10, quam S. Georgius sub Diocletiano miles et Martyr de
 diabolo triumphavit; fabulis, inquam veteribus recentioribusque
 seclis, non difficile erit statuere, quid de S. Georgio certo secureque
 credi possit, aut etiam debeat. Videlicet passum esse initio
 persecutionis, sub Diocletiano et Maximiano motæ; idque non
 Melitene in Armenia, quæ æ perperam in Latinis Actis adscribitur
 Capadociæ; sed eo loco, ubi concepta et publicata primum
 fuere edicta, ubi Senatus aderat, ubi aulam et uxorem
 Diocletianus habebat, atque adeo Nicomediæ: hæc enim
 omnia constant ex Actis max dandis, et confirmantur ex
 situ locorum. Nam defuncti corpus, a Nicomedia Pro-
 pontidi adsita, navi devehere per mediterraneum mare
 usque in Joppen, indeque ad locum præscriptum portare,
 erat facillimum: e contra autem Melitene illuc accedere
 cum sacro deposito, tum cum persecutio ubique suscitabatur,
 idque itinere terrestri plusquam quingentorum miliarium,
 aut omnino impossibile fuit, aut molestiæ periculique
 plenissimum opus. Vidit hoc Actorum Græcorum, quæ in MS.
 Regis Franciæ haberi diximus, auctor recentior, aut in
 Actis quibusdam antiquioribus perfectioribusque, necdum
 ad nos perlatis (nam quæ habemus nomen loci non exprimunt)
 sic forte reperit; ideoque ab initio tyrannum, de persequendis
 Christianis consultaturum, reducit Nicomediam, eoque adducit
 Georgium pro fide certaturum; omnem autem historiam sic
 concludit: Venerandæ Reliquiæ Nicomedia Diospolim, Pa-
 lestinae urbem (quæ matri ejus patria fuit) postea exportatæ
 sunt in Novembri. Quo anno id factum videntur, dicemus
 infra.

27 Ad mensem et diem abitæ a Georgio mortis quod
 attinet, ipsamque illius annum, Eusebius in Chronico ad
 annum Diocletiani XIX, qui est vulgaris Æræ cccxi
 his verbis notat Persecutionem decimam: Εξάρχοντος

καθαίρεσις, μηνὸς Δύστρου ἐν ἡμέραις τοῦ Πάσχα. Ec-
 clesiarum subversio contigit mense Dystro, in diebus
 Paschæ: quod auctor Chronici, jam passim vocati Ale-
 xandriini, licet Constantinopolitanum revera sit, de
 affixione edictorum intelligens, factam eam ait Mensis
 Dystri zé, id est xxv, in die festivitatis Paschalis.
 Audaci sane et imperita interpolatione: cum neque
 isto, neque alio vicino Dio letiani anno, tali die Pascha
 fuerit; sed nec omnino mense Martio, præterquam
 anno ccc vulgaris Æræ, Diocletiani autem xvi. Erravit
 igitur in Chronico Eusebius: erravit etiam in Historia
 Ecclesiastica lib. 8 cap. 2. ubi inquit, Nonus
 decimus agebatur annus Imperii Diocletiani, cum
 mense Dystro (quem Romani Martium vocant) ap-
 petente die festo Dominicæ Passionis, proposita
 sunt ubique Imperialia edicta. Sed suum ipse videtur
 agnovisse errorem, et propria manu in aliquibus exem-
 plaribus correxisse. Nam Henricus Valensius, qui ex
 quatuor Codicibus MSS. Græcis ejus Historiam emen-
 davit, Latine vertit, et notis illustravit, totum illum
 locum in uno suorum codicum sic scriptum reperit. "Ετος
 τοῦτο ἦν ἐννεακαιδέκατον ἡς Διοκλητιανοῦ βασιλείας,
 Φαυθιὰς μην, ὃς λέγεται ὡς Ἀπρίλλιος κατὰ Ρώμην,
 ἐν ᾧ, τῆς τοῦ ζωτηρίου πάθους ἑορτῆς ἐπιλαμβάνουσας,
 ἦν ἔτος μὲν Φλῆβιανὸς τοῦ τῶν Παλαιστίνων ἑθνοῦς,
 ἡπλωτο δ' ἀθρόως πανταχοῦ γρόμμυα. Xanthicus inquit
 erat mensis, qui Romanis Aprilis diceretur; quando
 instante Dominicæ et salutiferæ Passionis solenni-
 tate, Flavianus quidem Palæstiniorum genti præ-
 sidebat, edicta vero ubique et subito explicata cer-
 nebantur.

28 Sane illius anni Pascha, in xviii, Dominicæ
 Passionis dies, in xvi dicti mensis cadebat: ut si hebdo-
 mada Sanctioris Feria ii aut iii cum se Christiani ad
 celebrandam Dominicam Passionem pararent, propositum
 edictum fuit, et tertio post die ipsa magna Parasceve
 Georgius coram tyranno stetit, atque post octiduanam
 torturam capite plenus est; plane mors ejus debuit
 cadere in xxiii Aprilis, qui dies æque fuerit sexta feria,
 ut habent Acta Lotina apocrypha: quæ sicutus Græcus
 auctor Actorum Pasicroti adscriptorum, Parasceven
 dixit, juxta consuetudinem Græcorum, Parasceven vo-
 cantium quamvis feriam sextam. Quid si igitur hic
 ille sit egregius Martyr, quem lib. 8, cap. 5 laudavit
 Eusebius, ante omnes tulisse palmam imperterritæ pro
 religione libertatis, hæc verba ejus certamen descri-
 bens? Simul ac edictum contra ecclesias propositum
 est Nicomediæ, quidam minime obscurus, sed secularium
 honorum prærogativa imprimis conspicuus, zelo quodam
 divino commotus et ardore fidei incitatus, edictum illud,
 in publico et illustri urbis loco affixum, detraxit, et
 tamquam impium ac scelestum manibus suis discerp-
 sit: idque duobus Imperatoribus in eadem urbe commorantibus,
 quorum alter senior Augustus (scilicet Diocletianus) primum
 inter omnes Imperii gradum; alter vero (Galerius Maxi-
 mianus) quartum obtinebat. Hic igitur cum primus
 omnium in ea civitate hujusmodi facinore inelaruisset,
 statim ea supplicia perpassus, quæ post tantam
 audaciam ei infligenda esse credibile erat, lætitiā
 ac tranquillitatem animi usque ad ultimum spiritum
 conservavit. Scio hæc omnia passim applicari Joanni
 cuilam, de quo ad vii Septembris ita loquitur Ado, ut,
 præterquam quod Martyris nomen exprimat, ipsum lo-
 cum videatur voluisse copiosiori aliquantulum phrasi
 Latine reddere, nihil quoad sensum varians: sic enim
 loquitur. Natalis B. Joannis, apud Nicomediam, sub
 Diocletiano Imperatore: qui de nobilibus ortus,
 honore et dignitate illustris, ut vidit adversus cul-
 tores Dei in foro crudelia edicta pendere, calore
 nimio fidei ignitus, publice populo inspectante injecta
 manu librum iniquæ legis detraxit ac minutatim
 discerpit, Augusto Diocletiano in eadem urbe simul
 cum

D passus au-
 tem tempo-
 re Paschali,

non in
 Martio,

sed Aprili,

F

feria 6.

Videtur hic
 lacerasse
 edicta,

F

non alius
 quidam 7
 Sept. passus,

A cum Maximiano Cæsare constituto. Ad quos cum relatum esset religiosi et illustris viri factum, continuo omni in eum crudelitatis genere desævientes, ne hoc quidem solum efficere quiverunt, ut eum mœstum aliquis videret in pœnis : sed læto atque hilari vultu, cum jam viscera in supplicii defecissent, spiritus tamen lætabatur in vultu : ex quo tortores sui gravius cruciabantur, quod omnia suppliciorum genera consumebant in eum, quem ne tristem quidem ex his reddere poterant. Eadem fere habet Usuardus, sed more suo contractius, nec sine mendo, cum de edictis laceratis relatum ait Diocletiano et Maximiano Augustis : Usuardi verba syllabitim fere retenta sunt in hodierno Martyrologio Romano, ad quæ Baranius notavit, certum esse quod de hoc Joanne agant Eusebius et ex Eusebio Nicephorus, licet nomen non explicant.

cui verba
Eusebii per-
peram op-
tata,

29 Nobis e contra certum est Eusebium agere de edictis imminente Paschali festivitate latius, et max secuto ejus qui ipsa lacerat supplicio : quod intelligi nequit de eo qui solum in Septembri martyrium fecerit. Præterea suspectus vulde est Joannes iste : quia nullis Græcorum fustis, nullis antiquioribus Latinis notus, tacentibus de eo Hieronymo, Beda, Floro. Quin etiam in supplemento Bedæ Dionensi perquam antiquo, ad dictam diem hæc solum leguntur Et B. Joannis apud Nicomediam Diaconi Martyris. Huic igitur, nescio quo consilio, optaverit aliquis quæ apud Eusebium absque nomine legerat, parum considerans quæminime in talem mensem conveniebant : et hoc secuti Ado atque Usuardus, aliis occasionem errandi dederunt. Interim nostram pro Georgio conjecturam valde confirmant, tum Acta illius Græca, quatenus primo statim die martyricum ardorem divinitus eidem inspiratum indicant : tum etiam ipsius cultus in ecclesia Orientali, non tantum antiquissimus, sed etiam præ ceterorum Martyrum festivitatis celeberrimus, uti apparet ex prolificissimo illius diei officio, circa solum S. Georgium versante : tum denique Rubricæ, tam ibi quam alibi legendæ in Menæis, ubi præscribitur, quomodo festum istud agendum sit, si incidat in ipsas Paschales serias vel etiam earum Octavam, quæ nobis Dominica in Albis dicitur tamquam unum ex maximis et nullo casu dimittendum. Præcipue autem huc faciunt singulares prorsus tituli, quibus hic Μεγζλομάρτυρ condecoratur, insignem inter cunctos alios Martyres prærogativam significantes : ut cum in Stichario 2 vocatur, Τῶν ἀθλητῶν ὁ μέγας Τεχάζρχης, Magnus athleticorum ordinum ductor. Quis enim non judicet Athleticorum nomine designari non secularis militiæ professores, sed Christo auctauros milites, et pro ejus fide multa certamina expertos? Fin' amplius aliquid clariusque? Primi Canonis (nam præter morem duos Canones habet Georgius) primi, inquam, Canonis Ode ὃ appellat eum, Πρωτῶν ἀθλητῶν Primum inter duces atletici agminis : unde et Nicephorus Callistus l. 7 cap. 13 vocat Martyrici agminis Coryphæum.

Nomen ta-
men ejus
tunc ignora-
vit Eusebius :

30 At inquires, si adeo famosus ac celebris Martyr Georgius fuit, si Martyrum persecutionis devinxit Primitivus; quomodo ejus nomen potuit ignorasse Eusebius, qui magnam vitæ partem in eadem egit Palæstina; in qua ipseus Eusebius ætate, statim post redditam Ecclesiæ patri, sic inclauit S. Georgii nomen miraculis atque prodigiis, ut in ecclesiam ejus honori extractam juxta Diospolim, illatum sit corpus ejus, solenniter ex eo ubi latebat loco sublatum? Certe ea actio minime fuit obscura, quandoquidem etiam nunc tota Ecclesia Orientalis annuam ejus memoriam solenni valde Officio agit, die in Novembris. Gravis objectio, nisi nobis chronologia succurrat.

ante an
325 scribens,

31 Sciendum est igitur, quod Eusebius suos illos decem Historiæ Ecclesiasticæ libros compleverit ante secundum pacis ecclesiasticæ annum, qui fuit Christi

ccccxxv, statim post Lucinium superatum extinctumque. Nam cap. 9 et ultimolibri 10, in Constantini patris et Crispi filii laudes effunditur, atque hæc inter alia gratulabundus habet : Et hic quidem, scilicet Licinius, ad hunc modum victus occubuit : Constantinus vero, omnibus religiosis virtutibus ornatus et victor maximus, una cum filio Crispo, Cæsare Deo carissimo et patri undequaque simillimo, Orientem suum recepit. Quod sane non scripsisset Eusebius post Crispi indignissimam mortem, ab ipso Constantino imperatam, prætextu fœdissimi criminis et detestandæ machinationis adversus patrem. Cavet quippe studiosissime, in iis quos postea scripsit libris, in quibus multa de Crispo dicenda erant, ne ejus nomen usurparet, parcens dolori aut ignominie Constantini. Quod igitur scripsit de præcloro D. Georgio fucinare Nicomedie patrato, scripsit ex relatu Nicomediensis Christianorum, quibus ignotum fuisse S. Georgii nomen, genus, ac patriam (utpote istic peregrini et tunc primum cum decretum affigeretur adrecti) non magis est mirum, quam eosdem ignoravisse quid factum esset victoriosa molyti pugilis corpore, quod famuli sui (homines utique advenæ, et Nicomediensibus æque aut magis ignoti quam domini eorum) curaverunt furtim terra obnecare, ut tempus et occasionem nacti, ipsum, absumptis interim carnibus, in ossa solutum, securus refodere atque in Palæstinam possent devehere.

D
AUCTORE D. P.

quæ Nico-
media ac-
ceperat :

32 Menæa ad in Novembris non solum celebrant Τὴν ἐγκαίνια τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐν Αὐδῶν, καὶ τοῦ πατάθου τοῦ ἁγίου σώματος αὐτοῦ, ut dicitur in titulo, Encæniam sive Depositionem sacri corporis, scilicet in novum locum locumque decentiorem; sed etiam (ut est in contextu historiæ) Τὴν ἀνακομιδὴν Relationem ejus in Palæstinam. Quid autem si neque post obdicationem Diocletiani et Maximiani, anno post mortem S. Georgii sequenti, factum teste Idatio ipsis Kalendis Aprilis, neque annis aliis huic propinquis, relatum est in Palæstinam corpus S. Georgii; idque ob metum Maximiani, Christianorum persecutionem ab istis duobus captam acerrime continuantis in Oriente? Tunc sane verosimile foret, famulos in Syriam regressos, Domini quidem sui testamentum executos esse, abstinuisse autem ab ejus corpore requirendo usque dum Constantinus, anno Christianæ Æræ cccxii divino fretus auxilio sicut scribit Theophaues et minus jam Maximinum metuens, collectas sanctorum Martyrum Reliquias sacræ sepulture mandari jussit : quod edictum etiam in Palæstina innotuerit, et famulos Sancti admonuerit officii diuti s dilati. Denique relato jam ad propria corpore, propter persecutionem Licinianam, pridem formidatam ac denique palam sentiri captam, debuit inter paucos aut saltem inter solos Lyddenses Christianos, factæ translationis conscios continuisse se magni Martyris notitia et veneratio; nec ita facile potuit ad Eusebii aures penetrasse fama, necdum crebrescentibus miraculis dilata. Caperint igitur hæc, pace reddita Christianis per Licinii dejectionem, primum in Palæstina clarescere; non debuit eorum statim meminisse Eusebius, etiam prius quam essent scripta Martyri Acto? Atqui hæc solum videtur esse factum diu vixisse, idque ex sola Lyddensium traditione, ea commemorantium quæ vel ore tenus retulerat servus, Georgianæ Passionis testis, vel in pugillaribus scripserat, breviter ad memoriam, non vero ad laudationem diffuse.

cum in ipsa
Palæstina
pene adhuc
ignota esset
sepultura
Sancti,

et illius
Acta nec-
dum con-
scripta :

33 Sed quoniam Acta hæc tenent id quod hoc loco potissimum laudamus; querret aliquis merito, quomodo illa edicti laceratio, non æque distincte ac martyrium ipsum, Lyddæ innotuit per famulos Nicæmiam reversos? Suspicio ego egregium pugilem suo solius periculo rem agere voluisse, ideoque familiarium neminem habuisse conscium aut præsentem; ipsos vero cum Dominum suum teneri in vinculis atque cruciari intellexissent, magis

in his cur
dissimula-
tur lacerata
edictum ?

solicitos

A *solicitos de fuga aut latibulis quam requirenda tragediæ totius origine, non adeo distincte cognoscere curavisse, quid egisset antequam Imperatori sisteretur: aut si id postea intellexerit, dissimulasse tamen apud suos Lyddenses; ne non fidei causa, sed læsæ majestutis crimine casum Georgium calumniarentur pagani, quorum haud dubie maximus erat Diospoli numerus, præ exigua manu Christianorum. Satis fuit, id quod Acta non ret cent, indicasse; quod martyrii causa fuerit admirabilis quædam animi fortitudo, ad primum edicti conspectum stimulata, tertioque ab ejus affirione die palam probata. Rem autem totam sic gestam arbitror. Ipso affixi edicti die Nicomediam venerit Georgius, eoque consternatos videns Christianorum animos, pulcherrimum mente conceperit facinus: ad ejus executionem pauculis diebus se disposuerit, testamentum condendo, et facultates quæ ad munum erant distribuendo in pauperes. Tam sacrilegum edictum, quo ecclesiæ divini, libri sacri comburi, Christiani honoratiores notari ignominia, plebei libertate privari jubebantur, palam reficiens discerpserit; neque expectaturum comprehenderetur a ministris, sed ultro se stiterit Imperatori, coram Senatu tractanti de promulgatione novi edicti; quod non multo post primum superrensisse scribit Eusebius, mandante Diocletiano ut omnes ubicumque Ecclesiarum quidem Antistites primum conjicerentur in vincula, deinde vero diis sacrificare omnibus modis cogerentur. Fortassis tamen priusquam hoc promulgaretur, martyrio coronatus fuit Georgius; prius certe quam promulgaretur edictum tertium, ejus idem Eusebius meminit cap. 6, quo præcipiebatur ut carceribus inclusi (fuerat autem ex vi priorum edictorum innumerabilis ubique hominum multitudo custodiæ mancipata) siquidem sacrificassent, liberi abire sinerentur; si vero id renuerent, tormentis gravissimis cruciarentur: ex quo tot Martyres in singulis provinciis esse caperunt; ut numerus iuri jam amplius non posset. Quæ igitur de persecutionis atrocitate dicuntur in Actis, intelligenda sunt ad S. Georgium non aliter pertinere, quam quatenus istius initio suo sanguine consecravit. Cur autem nusquam in iisdem Actis nominatur Maximianus Galerius, tunc pariter, ut notavit Eusebius, Nicomediæ præsens? An quia summus ipse proprium habebat in urbe palatium, aut certe tribunal; et minus ad ipsum hæc causa spectabat, quia solum Imperatorum non etiam Cæsorum nomine promulgata erant edicta?*

§ v Quam antiquus et statim a principio late diffusus fuerit S. Georgii cultus ædificatione templorum et Reliquiarum distractione.

S. Georgius non in Phœnicia,

Quidquid sit de conjectura, superiori Paragrapho capta; fuit S. Georgius, si non tempore, dignitate certe et Christiani populi veneratione primus eorum, quos sub immani Diocletiani persecutione martyrio coronatos commemoramus. Si verum esset Surianorum traditio quod oppidum Rama sive Ramula, ab Accone sen Ptolemaide solis quinque leucis versus Orientem dissitum, ideo vocetur Casale S. Georgii sive Georgia, quia Sanctus ibi, non dico natus sit, quod illi volunt, sed saltem maternæ hæreditatis fundos habuerit; consequens foret eam navim, quæ sacrum corpus attulit, Ptolemæidem appulisse; Sanctumque sepultum fuisse, non in Palæstina, sed in Phœnicia: hoc enim nomine censetur totus maritimus tractus a Cæsarea usque Tripolim. Ast longe videtur vero similis esse, quod tali appellationi primam dederit occasionem insigne S. Georgii templum, eo loci ædificatum et miraculis illustratum, de quo post Acta Passionis dicturi sumus: et ab hoc factum quoque esse, ut tota vallis S. Georgii nomine censeatur. Constantior certiorque traditio Diospolitianorum sive Lyddensium est, in sua scilicet regione,

sed in Palæstina natus et sepultus:

nti sepultum, sic etiam natum S. Georgium fuisse: in quam ex Joppe Hierosolymam versus progrediens Willebrandus ad Oldenborgh anno MCCXI, scribit transivisse terram, verissime lacte et melle manantem, et peragrasse Ramam (id est regiunculæ et oppido tribus leucis Lydda dissito nomen est, Ramplea apud Joannem Phocæ, apud Epiphanium Hagiopolitam Rambla dictis) de qua tempore Græcorum, qui tunc terram manu tenebant, paganorum videlicet, B. Georgius (sic enim legendum, non ut edita habent, Gregorius) oriundus fuit, unde et hodie a Gallicis San-jorge de Ramas (male impressum Samorge de ramus) solet appellari: ejus corpus in quodam cœnobio Surianorum juxta illam sito requiescit.

33 Inter Ramulam nempe et Diospolim situm fuit illud olim amplissimum celeberrimumque S. Georgii templum, et apud scriptores nunc ab hac nunc ab illa cognomen. accepit: sed apud recentiores ab illa frequentius, propterea quod sub adventum Latinorum ut ait lib. 7 cap. 22 Guilielmus Tyrinus, Ramula esset civitas nobilis, ejus incolæ Saraceni, timentes ne trabes ecclesiæ, ubi egregii Martyris Georgii gloriosum usque hodie sepulcrum ostenditur, in quo secundum hominem in Domino creditur requiescere, quæ multæ proceritatis erant, in tormenta et machinas ad expugnandam urbem vellent nostri convertere, ipsam paulo ante eorum adventum solatenus dejecerant. Id est, uti accuratius explicat antiquior auctor Glaber Rodolphus, lib. 3 cap. 7 circa annum MCM, instigantibus Judæis Aurelianensibus. Sed cum appulsis post annos LXXXVI Latinis, etiam sic locum se posse tueri diffiderent, et urbem vacuum reliquissent, Latini, completis ad sepulcrum S. Georgii orationibus, accedentes ad ipsam, ibi in omni commoditate frumenti vini et olei continuum triduum exegerunt, Episcopum eidem ecclesiæ constituentes, quemdam Robertum, Normannum genere, de Episcopatu Rothomagensi; cui utramque urbem, Liddam videlicet et Ramulam, cum adjacentibus suburbanis, jure perpetuo possidendam contulerunt, primitias laborum suorum cum omni devotione glorioso Martyri dedicantes. Ex hinc restauratum super antiqua fundamenta templum ipsum est, exornatumque sepulcrum, prout infra in Analectis num. 88 ex relatu Joannis Phocæ audiemus, quod collapsis postea Latinorum rebus versum fuit in cœnobium Surianorum; adeoque amplum erat, ut teste Joanne Cottorico lib. 2 Itinerarii pag. 137 tectorum ac rudum pridem labantium pars, hodie sufficiat Turcis ad Mesquitam, et Culogeri Christianis ad habitationem atque ecclesiam. Et quoniam, inquit, omnia nunc fere procumbant; ipse tamen quæ manent Reliquiæ tam Christianis quam Mahometanis maximæ venerationi sunt. Nam quicumque ex Mahometanis Mechiam peregrinantur, si per Palæstinam reditus sit, devotionis ergo huc veniunt, precibusque Deo factis largas erogando elemosynas Martyris sepulcrum honorant: quod utique ne nunc quidem, post distractas in omnem regionem Reliquias omnino vacuum esse putatur.

ubi amplissimam ejus ecclesiam Saracenis reversum,

restauraverunt Latini.

36 Guilielmus Tyrinus, loco præcitato loquens de hac ecclesia, dicit, quod eam, ad honorem ejusdem Martyris, pius et orthodoxus Princeps Romanorum Augustus, illustris memoriæ D. Justinianus, multo studio et devotione prompta ædificari præceperat. Hoc sequens Finichianus Justinianum Lyddensis templi, non quidem fundatorem primum, sed restauratorem et præcipuum locupletatorem agnoscit. Nobis quam est magna auctoritas Guilielmi Tyrii circa res sui temporis, tamen est exigua circa antiquiores. Procopius Cæsariensis integro sex librorum tractatu, quem de Ædificiis Justiniani Imperatoris auctor corvix scripsit, libro 2, ubi proprius erat locus commemoranda magnificentiæ erga S. Georgium in Syria exercita, nihil horum tangit;

Ea primum non sub Justiniano Imperat.

A *git : sed libro 3, ubi de factis in Armenia sermo, Nicopoli, inquit, Sanctorum xlv monasterium, et Bizanis Georgio Martyri templum condidit. Hic locus, sicut non nemini dedit occasionem exerrandi, et templum hoc Byzantio, id est Constantinopoli tribuendi (quia in Annotationibus Baronianis ad Romanum hujus diei Martyrologium, pro libro 3, invenerat notatum librum 1, in quo de Constantinopolitanis templis agit Procopius, sed de Georgiano aliquo verbum nullum habet) ita potuit alios decerpisse, ut quod in Armenia Justinianus fecerat, fuisse in Palæstina putaretur: ubi liberalitatis ejus etiam varia monumenta extabant.*

sed Constantino M. adificata fuit,

37 Nihil sane est causæ cur Justiniano in Georgiani templi amplificatione partem demus aliquam: tutiusque credemus Græcorum Menæis, Dedicationem loci ad diem iii Novembris commemorandam proponentibus velut sub Constantino magno factam, et narrata Martyrii historia sic porro de fumulo, cui ipse Martyr corporis sui curam mandaverat prosequentibus; Igitur famulus iste antea memoratus, illud maximopere venerandum corpus Sancti cum ejus testamento suscipiens, in Palæstinam discessit, ubi Martyricum hoc tabernaculum ipse et alii Christiani religiose atque honorifice tulnclaverunt, et quæcumque alia ordinaverat Sanctus prudenter exacteque curata sunt.

B Non multum temporis intercessit, quando efflorescente religione, et Constantino magno multumque venerando et Apostolis comparando Cæsare Imperium adepto, usi occasione amantes fidei Martyrisque cultores, templum speciosissimum circa Lyddam extruxere Sancto, et corpus illius tot certaminibus perfunctum, ex obscuro in quo jacebat loco efferentes, in alium magis conspicuum transtulere ipsum, quantæ vis lucis claritate dignissimum. Atque ex illo die, quæ fuit iii Novembris agunt eucæniam extructi recens ab ipsis templi, ubi indesinenter coruscant miracula, in favorem omnium illuc cum fide accedentium: quia novit Deus honorificare eos qui se honorificent. Quia etiam ipsa Dei ecclesia annue eandem diem, translatis corporis commemoratione, jubet haberi festivam, ad laudem et gloriam Christi veri Dei nostri et magni ipsius Martyris Georgii. Ne autem ne Justiniano detrudere putet quispiam, et erecti primum templi laudem ad Constantiniana tempora referre ex sola Menæorum fide; non semper maximi faciendæ quæro utrum credibile sit, aliud prius quam Lyddæ extructum esse Sancto Martyri templum? Atqui ipsemet Constantinus, teste Codino, cultum S. Georgii, uti jam in Palæstina captum, promoturus etiam Constantinopoli, ad eundem dedicavit in Heræo, antiquo Junonis templo, cui insignia palatia, Heræi dicta adjunxit posita Justinianus. Et hæc forsitan causa fuerit Tyrio, memoria lapsa, Dispolitani templi fundatorem ipsum faciendi,

Videtur caput Romanum issum ab Helena,

38 Porro sicut credibile est de corpore S. Georgii, cum illud exhumaretur, servatam seorsim esse partem aliquam notabilem; donandum Sanctorum istiusmodi pignorum studiosissimæ Imperatrici Helenæ, sua procul dubio liberalitate opus adjuvanti: ita etiam vero simile fit utramque Romam, veterem ac novam, participasse de hoc thesauro, et hanc fuisse primam causam templorum utrobique ædificandorum. Caput certe Sancti quo jam olim gloriatur Urbs orbis caput, ab antiquissimis omnino temporibus allatum fuisse oportet a Lateranense sanctuarium, ut potuerit penitus in oblivionem totius Cleri Romani venire, prius quam Zacharias Pontifex fieret anno dccc. Nec enim uno alterove seculo perire solet talium rerum memoria: sic autem scribit Anastasius Bibliothecarius: Hujus temporibus magnum thesaurum Domini Deus noster in hac Romana urbe ostendere dignatus est (apparet ut de re insperata ac nemini tunc nota enim loqui) In venerabili namque Patriarchio sacratissimum B. Georgii

Martyris, isdem sanctissimus Papa, in capsâ reconditum reperit caput: in quo et pietacium invenit pariter, litteris exaratum Græcis, ipsum esse significantibus. Qui sanctissimus Papa, omnino hilaris et satisfactus, illico aggregato Romanæ urbis populo, cum hymnis et canticis spiritualibus, in venerabili Diaconia ejus nominis sita in hac Romana civitate regione secunda, ad Velum aureum, illud deduci fecit ubi immensa miracula et beneficia omnipotens Deus, ad laudem nominis sui, per eundem sacratissimum Martyrem operari dignatur. Hoc porro Caput S. Georgii, ab Urbe a Joanne Episcopo translatum est anno mdc, concessum a Clemente Papa VIII, uti sculptum in basi argentei capitis, cui inclusum, Ferrariæ colitur teste M. Antonio Guarini in Compendio historico ecclesiarum Ferrariensium. Prædicta vero Diaconia Romana auctorem agnoscit S. Leonem Papam, hujus nominis secundum, de quo idem Anastasius scribit, quod ejus jussu ecclesia juxta Velum aureum in honorem B. Sebastiani ædificata est, nec non in honorem Martyris Georgii. Sunt qui existiment longe antiquiorem eam ecclesiam esse nec ego velim ire inficius, aliquam ejus nominis Romæ fuisse ante Pontificatum Leonis II: nolim tamen id absque teste asserere, neque probare possum, quod quidam ad hoc probandum adducant S. Gregorii Papæ Epistolam 68 lib. 9, datum Mariano Abbati, qua cognoscens ecclesiam S. Georgii, positam in loco qui dicitur ad sedem minorem quam oporteat diligentiam habere, eandem ipsius et successorum ejus curæ committit: et quia, inquit, ecclesiam ipsam reparatione certum est indigere, volumus ut quidquid illuc accedere potuerit, ipse accipere et ad ejus reparationem debeas erogare. Sed bene observat Fiacchius, alibi Marium dici Abbatem de Panormio: et sicuti nullus unquam locus fuit Romæ, qui scatur dictus fuisse ad Sedem; ita videtur quod de ecclesia Romæ posita, Abbati similiter Romæ degenti, non fuisset sanctus Papa per epistolam mandaturus. Quandoquidem tamen ecclesia illa, jam tum, id est anno dci, reparatione egibat tanta, ut ejus curam sibi non negligendam ipse Pontifex Romanus censeret; vel hinc cognosci datur, quod ea, ubicumque sita, fuerit perquam antiqua, ac verosimiliter ipso quo S. Georgius passus est seculo ædificata. Idem de sua S. Georgii Majoris basilica sentiunt Neapolitani, dum ejus conditorem asserunt fuisse Constantinum Magnum: sed non satis probant hanc primam illius appellationem fuisse. De S. Severo, ante annos nongentos huc translato, agens Joannes Diaconus in Chronico; Prius, inquit, foris urbem jacuit, nunc vero quiescit in ea ipsa ecclesia, quam alii Severianam, alii propter oratorium S. Georgii ibi factum, S. Georgium vocant: quæ ultima appellatio cum hactenus perseverarit, indicio nobis est, posteriorem ipsam esse: probat tamen saltem a seculo vi aut vii, Neapolitanis in veneratione fuisse Sanctum.

38 Verum utrumque se habent ista, extra Romanam posita; certum est in ipsa Romana Ecclesia vetustissimam esse, non venerationem tantum, sed etiam feritatem S. Georgii. Etenim D. Gregorius Magnus, in cujus Pontificatu finitur sextum, Eræ Christianæ seculum, in libro Sacramentorum colligens omnes Orationes, per totum anni cursum ex more Romano inter Missarum solennia recitandas, eas etiam posuit, quæ sunt dicendæ ad Natale S. Georgii Martyris: quas esse genuinas nec aliunde posterius adscitas, judicavit Grimaldus Abbas, qui dictam Gregorianum Sacramentarium accuratissimo studio ad veterum exemplarium fidem correxit, et quas aliunde adscitas deprehendit [] v. g.ulis ante positis singulavit, ac deinde secundum de eadem materia librum adjuvit, ipse cævus, si non et senior Carolo Magno, cujus Magister Alcuinus tertium de Sacramentis librum collegisse creditur a Jacobo Pamelio Liturgicon Latinæ ecclesiæ evulgante tomis duobus, quorum

D
AUCTOR D. P.

an et tunc
fundata ecclesia in
Velabro?

E

alla Panormi,

et Neopoli.

F

S. Georgii
cultus antiquissimus:

A quorum postremus dictos tres libros de Sacramentis com-
 AUCTORE D. P. plectitur, nno cum Lectionario D. Hieronymi, Anti-
 phonario D. Gregorii, et antiquarum Praefationum li-
 bello: in quibus similiter Antiphonæ de S. Georgio et
 Praefatio hujusmodi. Omnipotens æterne Deus, pro
 cujus nominis veneranda confessione Beatus Martyr
 Georgius diversa supplicia sustinuit, et ea devincens
 perpetuitatis meruit coronam, per Christum D. N.
 Quæ licet Pamelius [] virgulis notet, velut non certo
 Gregoriana, antiquissima tamen esse fatetur.

probatur ex
 Sacramenta-
 rio S. Gre-
 gorii,

et Ordinario
 Romano:

39 Eant præterea collectio opusculorum variorum, ob
 antiquis Patribus scriptorum, de divinis Catholicæ eccle-
 sia Officiis; cujus collectionis auctor Melchior Hittorpius,
 agens in præfatione de Ordine Romano in fronte posito,
 ostendit cum antiquissimum esse, et ut minimum tem-
 pore Caroli magni sub Pontificatu Stephani I conscriptum,
 si non et multo vetustior sit, prout ipse conatur verosimile
 facere. Istud porro, ut sic loquar, Ordinarium termina-
 tur ritu, ad armandum Ecclesiæ Defensorem aut alium
 Militem instituta, cui inter plures alias hæc miscetur
 Oratio: Domine Deus, qui conteris bella et adjutor et
 protector es omnium in te sperantium, respice pro-
 pitius invocationem nostram, et per merita Sancto-
 rum Martyrum tuorum et Militum Maritii, Seba-
 stiani, Georgii, præsta huic viro victoriam de hostibus
 suis, et salva eum tuo gratuito munere, qui dignatus
 est hominem redimere pretiosissimo tuo sanguine.

B 40 Sunt qui ad profundam cultus Georgiani vetusta-
 tem allegent librum Praefationum S. Ambrosii, quamvis
 eum existiment periisse: quorum neutrum admittimus:
 quascunque enim Praefationes S. Ambrosius composuit,
 vel ab alius antiquioribus compositas in sua Mediolanensi
 ecclesia recitandas collegit, ex omnes quidem extant
 in Ecclesiæ istius Missalibus, non tamen omnes quæ
 ibidem sunt, ad S. Ambrosii ætatem possunt assurgere;
 cum sint multæ de Sanctis posterioribus successive ad-
 jectæ. Quamvis autem S. Georgius satis antiquus sit
 Sanctus, ut de eo Mediolani colendo ordinasse aliquid
 credi debeat Ambrosius; agra tamen concessero ab eo
 esse illam Praefationem, cujus argumentum sumptum
 fuisse ex apocrypha Legenda satis apparet, tum aliis
 argumentis, tum eo quod Alexandra per S. Georgium
 conversa, appelletur Reginam Persarum: ecce ipsum
 contextum Praefationis, quam S. Ambrosio posteriorem
 esse, antiquam tamen judicamus, Per Christum D. N. qui
 ita humano generi mysticæ salutis remedia contulit
 moriendo, ut et totius doli artificem sua passione
 destrueret, et suo exemplo fidelibus suis exemplum
 suo pro nomine tribueret moriendi: unde et non
 surdus auditor, fidelissimus miles ac testis Christi
 Georgius, dum pene tribus exactis mensibus Chri-
 stianitatis professio silentio tegeretur prophano, solus
 inter Christicolas intrepidus Dei filium est confes-
 sus: cui et tantam fidei constantiam gratia divina
 concessit, ut et tyrannicæ potestatis præcepta con-
 temneret, et innumerabilium non formidaret tormenta
 poenarum. O felix et inclytus Domini præliator, quem
 non solum temporalis regni blanda non persuasit
 promissio, sed persecutore deluso simulacrorum ejus
 in abyssum portenta dejecit. Ob hoc et gentium Re-
 gina Persarum, crudeli a viro dictata sententia,
 nondum baptisni gratiam consecuta, gloriosæ pas-
 sionis meruit palmam: unde nec dubitare possumus,
 quod rosca perlusa sanguinis unda, reseratas poli
 januas, præcedens beatissimum Christi Martyrem
 Georgium, ingredi meruit, regnumque possidere cœ-
 lorum. Hæc tua est, Domine, bonæ voluntatis ope-
 ratio, qui salvas omnes nec pateris ullum perire, et
 magna cum pietate mirabiliter cuncta disponis. Et
 ideo... Hæc est Praefatio Missalis Ambrosiani, sed uti
 eam Ambrosii esse non libenter admittemus, ito libenter
 credimus, non minus Mediolani celebratum fuisse Geo-
 rgium quam Romæ, ubi, secundum olitanam traditio-

non æque
 efficaciter
 ex Missali
 Mediolanensi,

ubi Prae-
 fatio est S.
 Ambrosio
 non adscri-
 benda,

nem, a Notario sanctæ Romanæ Ecclesiæ in eccle-
 sia B. Georgii Christi Martyris, in ejus natali,
 (tamquam festo proxime præcedenti) in diem xxv Apri-
 lis Litania Major prædicari solebat, ut habetur ex Vita
 Leonis III, indicenda scilicet locum, tum eum quo omnis
 Clerus ac populus debebat congregari, tum eum quo de-
 bebat Litania procedere. Ferdinandus Ughellus tom. 2
 Italiæ col. 546. et seqq. amplum diploma recitat de
 institutione Ferrariensis Episcopatus in ecclesia S.
 Georgii, idque sub nomine Papæ Vitaliani, qui an.
 dclv sedere cepit. Sed hoc quum merito supposititium
 haberi indicat (et patet verba singula attendenti, cum
 ibi in omnibus appareat modus et stylus sæculi xiii) tam
 merito poterat dubitare, an ex vero sibi relatum fuerit,
 civitatem illum gloriosi integro S. Georgii Protecto-
 ris sui corpore. Nos tale nihil apud Ferrarienses
 scriptores legimus: sed tene de aliqua parte Reliquia-
 rum. Primi autem Episcopi Vico habentia Ferrariolam
 (est ea Ferrariæ trans Padum objecta) translati, non
 ante annum mxxvi inveniuntur seipsos intulasse Epi-
 scopos S. Georgii: et civitate ad Padum crebrescente
 edificata ibi quoque est sub annum mxxxv et nova
 Cathedralis, sub ejusdem Sancti nomine: in eamque
 illatum est ipsius brachium, quod credunt a Roberto
 Flundriæ Comite donatum fuisse Comitissæ Mathildæ,
 et anno mcccxxxviii fuit argenteo brachio inclusum per
 D. Thomam de Marca-piscis Ferrariensem Episcopum
 uti docet epigraphe circum basim legenda, apud Mar-
 cum Antonium Guarini pag. 14, qui nec ipse usquam
 integri corpus mentionem facit.

41 Pro asserenda antiquitate cultus S. Georgii in
 Gallio, volumus adducere testem Aimoinum, quasi is
 cap. 9. lib. 3 sic scripsisset: Beatissimus quoque
 Germanus, Præsul Parrisiacæ urbis ad sancta loca
 Hierosolymam pergens, indeque rediens, Justinia-
 num adiit, a quo et honorifice est susceptus: cumque
 eum plurimis vellet honorare muneribus, vir Deo
 plenus, auri argentique spernens munera, ab eo
 Reliquias tantummodo Sanctorum expetiit. Cujus
 devotioni præfatus congaudens Princeps, de Domini
 nostri Jesu Christi Corona spinea, simulque Reli-
 quias Innocentium, utraque brachium S. Georgii
 Martyris, pro magno munere contulit: quæ vir Dei
 gustanter suscipiens ad propria rediit, et prædicta
 sanctorum pignora in ecclesia sanctæ Crucis Sancti-
 que Vincentii (nunc S. Germani de pratis dicta) con-
 didit. Etenim totus hic locus interpolatoris ignoti est, et
 obest a sincerioribus Aimoini exemploribus MSS. ex
 quibus Franciscus du Chesne auctorem istum inseruit
 tomo 3 Scriptorum Historiæ Franciæ: addit Carolus le
 Cointe in Annalibus ad an. 566 in antiquis monumen-
 tis nullum esse vestigium peregrinationis in Orien-
 tem a Germano susceptæ. Fuit ne tamen Hierosoly-
 mam peregrinatus (ut aliis forte plurimi magni nominis San-
 cti de quibus id scribere neglexerunt auctores Vitæ, sicuti
 multa ad historiam pertinentia neglexit is, qui Acta
 S. Germani conscripsit, totus coacervandis miraculis
 intentus) an inde fiet probabile eundem circuitu ma-
 ximo, et peregrinis ejusmodi prorsus insolito, excurrisse
 Constantinopolim? Hoc tamen necessarium eis est, qui
 in hoc loco solo fundati, putant notabilem sacri corporis
 partem fuisse ab Justiniano Imperatore devectam
 Constantinopolim. Potuit in Syria dictas Reliquias
 omnes accepisse Germanus, et quidem ab ipso Justiniano;
 si eodem tempore utrumque istis fuisse, volumus absque
 probationibus credere.

42 Certius est, quod in Vita S. Dorothei Abbatis x
 Martii scribit auctor antiquior Aimoini, quod idem
 S. Germanus, circa annum dlix, in dedicatione prædictæ
 ecclesiæ, aram illam, quæ ad Occidentem spectat,
 Domino in honorem SS. Gervasii et Protasii et Celsi
 pueri, Sanctique Georgii consecravit: Additur in
 diplomate foundationis, quorum Reliquiæ sunt ibi con-
 secratæ

aut ex in-
 stitutione
 Episcopatus
 Ferrarien.

E

S. Germanus,
 licet non
 probetur
 Parisios
 fuisse Re-
 liquias S.
 Georgii,

F

probatur
 tamen ei
 consecrasse
 altare,

A secretae, et specialiter Beatissimi Sancti, cum alii simpliciter vocentur Sancti. Os brachii esse atque adhuc servari tradit du Breul in annotationibus ad Aimoini lib. 2 cap. 20 cui diploma istud inseruit interpolator. Nos uti de Reliquiis tunc ibi undecumque habitis, non negamus; ita si credimus, non credamus ob fidem hujus diplomatis, quod suppositum esse jam pridem judicamus, et otibi, quantum satis est demonstramus. Duobus ut minimum seculis, antequam S. Droctovei Vita scriberetur scripta est Vita S. Bathildis ab auctore coevo, quam xxvi Januarii secundo loco dedimus. In hac num. 21 laudatur S. Clotildis Regina, quod coenobium in honore S. Georgii sacrarum Virginum in Cala primum construxit, sed hoc postea, quia ambitus ecclesiae strictior erat ad capiendum plurimum gregem sanctimonialium, a Domina Bathilde eversum et basilica constructa, cujus medium altare in honore sanctae Crucis, atque illud in parte dextra in honore S. Georgii, quod vero ad levam est in veneratione S. Stephani Protomartyris titulatur consecratum. Cum autem primae ecclesiae constructio necessario antecesserit mortem Chlodovei, primi inter Francos Christiani Regis, obitam anno dxx. (quod enim exinde vitae habuit reliquum sancta Regina, Thronibus ad S. Martini sepulcrum egit) apparet Francos, una cum Christianae fidei rudimentis, suscepisse cultum S. Georgii, tamquam inter Martyres celeberrimi. Idem confirmat in Cameracensi et Atrebatensi Chronico Baldricus, Episcopus Noviomensis ac Tornacensis. libri 2 Caput ii sic exordiens, In vico etiam qui Barala ab incolis nomen accepit (est is juxta Marquon, medio fere inter Atrebatum et Cameracum itinere positus) monasterium canonicae Congregationis extitit, a Clodoveo quidem Rege, ut fuerunt, conditum, et a B. Vedasto in honore S. Georgii consecratum: illic enim brachium ejusdem Martyris habebatur: de quo, circa finem seculi ix Cameracum perlato, agatur inferius. Obiit autem S. Vedastus, ad vi Februarii Commentario Iulicento illustratus circa annum dxxl.

43 Eodem sexto seculo floruit Venantius Fortunatus, qui de templo, quod Moguntiae Sidonius Episcopus construxerat, ita cecinit lib. 2 Carm. 13.

Martyris egregii pollens micat aula Georgi:

Cujus in hunc mundum spargitur altus honos.

Carcere, crede, fame, vinclis, site, frigore, flammis,

Confessus Christum duxit in astra caput:

Qui virtute potens, Orientis in axe sepultus,

Ecce sub Occiduo carline praebet opem....

Condidit Antistes Sidonius ista decenter,

Proficiant animae quae nova templa suae.

C Libro item 10, Carm. 10 idem socer Poeta, ovens de oratorio Artonensi (sic enim legendum existimo non Artanensi, cum Arthonam nominet ipse oratorii fabricator Gregorius Turonensis) et enumerans Sanctorum pignora quibus ad Arvernorum pietatem excitandam locupletatur,

Hic quoque, inquit, Reliquiis micat ille Georgius [alms,

Qui probus igne redit, nec pice mersus obit.

Quae licet ad apocrypham S. Georgii Legendam, necdum ubique aut integre abolitam, videantur referenda; probant tamen quod hic intendimus, quomodo diffusus ac celebris per Gallias primis sex seculis fuerit ejusdem sancti Martyris cultus.

44 Eodem reduci debent, quae lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 101 scribit aequalis Venantio praelaudatus S. Gregorius Turonensis de insigni et glorioso Martyre Georgio, his verbis: Multa et de Georgio Martyre miracula gesta cognovimus, de quibus pauca locuturus sum: hujus enim Reliquiae cum quorundam Sanctorum a quibusdam ferebantur: sed cum portitores ad locum quemdam Lemovicini termini advenissent, ubi jam pauci Clerici, conserto ligneis

Aprilis T. III

tabulis oratorio, Dominum assidue precabantur, mansionem postulant; susceptique benigne, noctem cum ceteris Fratribus psallendo deducunt: mane autem facto apprehensam capsulam levare penitus non valebant. Denique eum iter agere sine pignore sancto nequirent, et eis maximus dolor animi inedisset, intelligunt inspirante Deo sibi, aliquid ex his in loco relinquere oportere. Tunc inquisitis ligaturis divisisque particulis, Seniori qui cellulae praerat largiuntur, relinquentes partem patrocinii, sumentes facultatem quo voluerant abundi. Habentur etiam ejus Reliquiae in vico quodam Cenomansensi, ubi multa plerumque miracula ostenduntur: nam caeci, claudi, frigoritici, vel reliqui infirmi, saepius ibi sanitatum gratia munerantur.

45 Hocenus illa quae spectant ad vi seculum Aerae vulgaris. Septimo seculo, Rex Francorum Clotharius III, primis regni sui ab anno dclvi cepti initiis, tradidit S. Godobertae (ut ad Vitam ejus xi Aprilis dictum est) cum oratorio S. Georgii, suum quod Noviomini habebat palatium, adeo ut huic illud conjunctum fuisse videatur. Clotharii autem frater junior Childericus II (qui ab anno dclix apud Francos Austrasios, in locum Dagoberti II exulantis, regnavit usque ad dclxxv) monasterium Alsatiae in valle S. Georgii condidit, uti invenimus in Historiae monasticae MS. per D. le Bur Priorem Aquicinct. tomo 4. Saussayus in Martyrologio Gallicano ad hunc diem scribit: Hujus inclyti pugilis brachium, Caroli Magni munere apud regale monasterium S. Dionysii repositum, ibidem magna cum veneratione haberi. Sed et post Agobardi opera legitur epistola Leidradi Archiepiscopi Lugdunensis, ad Carolum Magnum, enumerans ecclesias ab ipso restauratas, inter quas una in honorem S. Eulaliae, ubi fuit monasterium puellarum in honorem S. Georgii, quam, inquit, de novo operni, et ex parte macerias ejus a fundamentis erexi. Unde intelligimus valde antiquum fuisse monasterium, quod jam esse desiderat. Quemadmodum autem Franci in Gallias una cum Christiana fide susceperunt cultum et venerationem S. Georgii, sic et in Italia Longobardi, et in Britannia Anglosaxones, primis statim initiis praedicati apud se Evangelii. De Anglosaxonibus videbimus infra in Analectis, ubi de S. Georgii Patronatu. De Cuniperto Longobardorum Rege testatur eorum Historiographus Paulus Warnefridi, Diaconus Forojulensis, lib. 6 cap. 17, quod in honorem B. Georgii Martyris monasterium construxit in campo Coronatae, prope Adduam flumen, inter Cremonam et Placentiam, ubi bellum contra Alachis gessit, anno dxcxi, et vicoriam gloriosissimam reportavit, quam eo facto videtur sancto Martyri relatum voluisse.

46 De templis, monasteriis, oratoriis S. Georgii per universum Orientem erectis, dubitandum non est quin fuerint plurima et antiquissima. De variis agatur infra in Analectis, propterea quod miracula ibi patrata in eorum cognitionem nos adducant; cetera persequi inanis labor et immensis foret, propter multitudinem et locorum praesentem obscuritatem. Cum S. Theodorus Syceota nasceretur, ejus Vitam dedimus die praecedenti, id est circa initia seculi vi, notum in Galatia prope Syceonem erat sancti Martyris templum, cui monasterium deinde ipse sanctus Archimandrita addidit: alia, alibi aedificata fuere. Ad urbem Constantinopolitanam quod attinet (habet enim enumerationem antiquorum ecclesiarum S. Georgii extra Syrum ibi finire unde capimus) Mauritius Imperator oratorium S. Georgii aedificavit, teste praelaudato Georgio Codino, in libro de originibus Constantinopolitanis. Factum id circa initium seculi vii, quando multis contra barbaros felicibus praeliis dictus Imperator incluravit. Deinde circa seculi ejusdem annum xxviii, templum S. Georgii cognominatum Chalcidiae Sergius Patriarcha construxit,

D
AUCTORE D. P.

et seculo 7
fuisse eccle-
stias S. Geor-
gii,

E

et mona-
sterium in
Lombardia,

F

multa tem-
pla in Oc-
cidente,

sub ejus
nomine
condita esse
monasteria
a S. Clotilde,

Sidonium
Moguntiae
aedificasse
basilicam,

S. Gregorium
Turonensem
oratorium,

Reliquias
seculi 6
clausisse
miraculis,

Axit, ut auctor est idem Georgius Codinus, *Synaxarium* vero *Claromontanum* *Passionis* *Georgianæ* epitomen sic finit, Τελευτάται δὲ ἡ αὐτοῦ εὐχαρίστησις, ἐν τῇ ἀγίῳ αὐτοῦ μνηστεύσει, τῇ ὁρῇ ἐν τῇ Δευτέρῃ. Agitur vero ejus festum in sancta ipsius Confessione, quæ est in Secundo, sic dicto loco per Justinianum Rhinotmetum, quod Imperia pulsus istie secundum ceperit imperare, in urbem per aqueductum via occulta ingressus, ut docetur a prælaudato Codino. Utrum nam ista Confessio in Secundo, una sit ex tribus arlibus, quas diximus fuisse Constantinopoli S. Georgio sacras, an ab illis omnibus diversa, nolo operosius indagare: potius addo quantum locum ex Meniris ad xxvi Novembris, ubi notantur Ἐπετάχθη τῷ ἀγίῳ Γεωργίῳ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. Non significari urbem hujus nominis, quales apud Orientem variæ narrantur, argumento est articulus τῇ, qui non solet ante urbium nomina in simili constructione poni, sed ante nomina locorum particularium: et hunc quidem locum Cyparissi seu Cupressi appellatione notum, puto Constantinopolitani aut circa eum requirendum.

§ vi Hæreticorum contra veram S. Georgii existentiam blasphemiam ex dictis confutatur.

13 Georgiani cultus antiquitate et martyri veritate in hunc modum probata, per successionem quatuor seculorum, quæ mortem sancti pugilis secuta sunt, incipiendo ab ipso Magno Constantino, et procedendo per Orientem et Occidentem, liquido apparet, contra hugumachorum imperitum maledicentiam, quam fundata sit ejusmodi religio; minimeque reverendum, ne Georgius Artanus, pseudo-Episcopus Alexandrinus, S. Athanasii adversarius, propter avoritæ intolerabilis sordes ab ethnicis disceptus, occasionem dederit nomen hoc Sanctorum fastis adscribendi. Tulit imp. us iste Georgius quo dignus erat supplicium, anno cccxii sub Juliano Apostata; quando jam pridem ecclesia suo nomine dicatas habebat sanctus Georgius, Christi martyr, fortassis etiam Alexandria; ubi inter tres, quas Christianis reliquias fecit Saracenorum et Turcarum tyranni s, tertia, nomine Martyris magni S. Georgii, extra urbem ad litus maris falsi, numeratur ab Joanne Sedis Alexandrinæ Discipulo, id est Vicario seu Chærepiſcopo, ad Clementem VIII scribente apud Baronium ad calcem tom. 6.

48 Confundatur igitur Isaaci Pontani blasphemus spiritus, quo in historia Rerum et urbis Amstelodamensis lib. 2 cap. 4, cum de Aula D. Georgijusque loci apud Amstelodamenses æconomia, antiquitate, translatione aliqua diasset, non dubitavit asserere, ab

C Arrianorum commentis fluxisse S. Georgium; et hæreticorum consueti petulantia insultat Bellarmino, contendenti lib. 1 cap. 20 de Ecclesia triumphante, Sanctum Martyrem esse habendum Georgium, etsi draconem non occiderit, quod hoc approbet consuetudo universalis Ecclesiæ, cui semper Georgii memoria celeberrima fuit. Jactat ille se fecisse cuius manifestum, Georgium Cappadocem haud alium fuisse, quam Ariannum, Athanasii et ecclesiæ hostem: idque confesse gloriatur, eo quod de Georgio Alexandrinæ Sedis invasore queratur Athanasius et Nazianzenus, eundemque pro Martyre a suis laudatum arguat Epiphanius: ac denique insolenter sciscitatur, an etiam istorum ævo celeberrima fuerit memoria alterius Georgii, quam quem ipsi damnavunt; et in talibus sese, ut qui grande Papatus arcum retexerit, magnifice circumspiciat. Sed hæc dum ita temere effutit, dignum se ostendit, cui regeatur in os iste sonus adversus Bellarminum triumphalis Peran, En verba lapsantia et vaga! en argumenta gigantis plumbea!

49 Aia, tu Pontane, deludi in Georgia Catholicos hoc argumento, quod hodieque Alexandrini præter

Michaelis Archangeli et Marci Evangelistæ ædem, D habeant etiam vetustam et ruinosa ecclesiam S. Georgii extra urbem ad litus maris; eo nimirum loco positam ubi Georgii Cappadocis Arriani cadaver crematum cineresque projectos in mare ex Ammiano retulisti? Demus sane, eodem positum loco et quidem neque diu ante neque diu post eadem istius Georgii (quæ tria non assumenda gratis, sed probanda fuerant, ut aliquid concluderes; nam vel una ex tribus partibus deficiente, corrui conclusio) demus, inquam, vera esse omnia, et quem Ammianus expresse dicit fuisse Cilecem, sinamus etiam Cappadocem dici, quia Alexandriam venit ex Cappadocia, teste Athanasio; numquid cum Georgii istius corpus crematum, cineres in mare projectus dicis, evidenter convinceris non esse hunc S. Georgium Catholicorum, cujus sacrum depositum prope Diospolim sepultum, sub Constantino magno refossum, per mille et amplius annos ibidem fuit honoratum; sicut et alibi notabiles quidam illius portiones? Quid quod mala fide allegetur Epiphanius, quasi is hæresi lxxxvi asseruisset, sceleratissimum Georgium, a nonnullis pro martyre coli captum. Ecce verba Epiphani. Dixerit autem fortassis aliquis de eo qui sic mortuus est; Igitur Martyr factus est, qui a Græcis hæc passus est. Et si quidem pro veritate fuisset ipsi hoc certamen, et hæc accidissent ei a Græcis propter invidiam et confessionem in Christum, revera inter Martyres, eosque non parvos, locutus fuisset: non erat autem causa propter confessionem in Christum, sed propter multam violentiam, quam in suo appellato Episcopatu in civitatem et populum exercuerat. Fuerant tamen sic stolidi Arriani, ut enim habuerint aliquando pro Martyre; an est credibile Alexandrinum populum, fidei Catholicæ zelantissimum et Athanasii studiosissimum, vel ipsum Sedi suæ restitutum Athanasium, aut illius successores orthodoxos, permissuros fuisse, ut hominis tam vulgo exosi infansque memorie, ipso quo in cineres reductus est loco, ecclesia poneretur? Utique expectandus fuit per mille trecentos annos Isaacius iste, qui Antichristum, id est inscitie ac tenebrarum regnum, in aperto poneret, cuncta paulo accuratius enucleando, atque ad veri cubilia perveniret primus, aliasque deduceret. Notandum autem non perfunctorie est, neque hæc tam absorta ita jactanter dici ab hæreticis potuisse, nisi in Boroniana vitula arassent, et antidotum quod vir ille sapientissimus paraverat quibusdam Georgianæ Passionis circumstantiis sibi non usquequaque probatis, convertissent in venenum; eodem argumento totum S. Georgium exufflatum a se gloriantes, quo ille motus dubitabat de Athanasio mago, per ipsum, ut scribitur, superato atque confuso.

50 Quo vero spectat hæc postrema Appendicis ineptissimæ clausula? qua monet, Animadvertendum denique, summum fuisse inclinantis jam Ecclesiæ in Sanctis confingendis cacoethes: et in primis in hanc classem referendum Voraginensem, quem profundissimarum tenebrarum vere voraginem dicere liceat: utpote cujus ex cerebro, ut olim Jovis, plurimi tales dii deæque Ecclesiæ Romanæ mirabili fecunditate pullularunt. Hactenus in toto Calvinisticarum tabulorum grege inventus est nemo, qui vel unicum Sanctum fictitiam probaverit ab Ecclesia Romana coli: interim integra eorum agmina a se diffusa jactant: et ne res ignorasse videantur, prolis tam copiosæ parentem etiam digito signant, Jacobum de Voragine. Quem dum non ignorat Pontanus anno mccc clariuisse, fateatur necesse est profundam rerum antiquarum, de quibus tanto cum supercilio scribit, vel ignorantiam vel negligentiam: cum passim videre et legere sit templa iis, quos ipse deridet et ex Jacobi cerebro prugnatos fingit, Sanctis dicata, multis ante Jacobum seculis. De veris Sanctis falsa quædam successu temporum credita et scripta, nimiumque facile a Jacobo recepta, non diffitemur,

AUCTORE D. P. alla CP. structa.

Præstentia cultus Georgiani antiquitas,

confundit Pontanum,

blasphemantem non attulisse Georgiam,

quam pseudo-Episcopum o gentilibus Alexandriæ disceptum,

quem Arriani pro Martyre habuerint, E

F

et Sanctis miscuerit Jacobus de Voragine.

A mur, imo ipsi sæpe primi ostendimus: sed dignum negamus virum, professione religiosum, moribus inculpatum, gradu Episcopum, qui a sciolis et novatoribus sic proscindatur ob librum, magno illius seculi commodo, licet, delectu non maximo, stylo non latinissimo, scriptum.

objectus
multitudinem
Reliquiarum
S. Georgii,

respondetur
sæpe partem
pro toto
sumi,

§1 Maneat ergo fixum ac firmum, S. Georgii celeberrimum cultum, non in aliquo errore ab hæreticis derivato, sed in verissimo invicti Pugilis martyrio esse fundatum priusque capisse ecclesias eulem extrui, quam Ariana hæresis invalesceret. Hujus cultus jugem atque perpetuam successionem priusquam pergo sequenti Paragrapho comprobare; ne piis hominibus ingeratur sollicitudo importuna, et impiis cavillandi augeatur materia, audituris tot loca Sancti hujus brachium, aut caput, aut alium notabilem portionem monstrantia; occupandi utrique sunt, monendique, receptissimam esse consuetudinem, ut caput, brachium, scapula et cetera membra pro qualibet ipsorum parte nomine; imo corpus pro parte corporis; nimiumque severi ac parum humani ingenii accensionem mereri, qui vulgo receptos loquendi modos immutatos correctosque volunt, ideo tantum quod brevitas obscuritatem, obscuritas errandi quandoque occasionem pariat imperitis. Sapientior illis Gregorius Nazianzenus contra Julianum scribens, Venerantur, inquit, fideles pie sancteque corpus integrum, ubi vel tenuis tantum pulvisculus habeatur alicujus Sancti; quod ejusdem est virtutis cujus est integrum corpus.

nec omnes
ejusdem S.
Georgii esse:

§2 Sed neque dissimulanda est alia, eaque inter tot humanarum rerum cosus nequaquam eritobilis causa multiplicandorum sub unius Sancti nomine Reliquiarum, sæpe plurimum, quam unius corporis mensura potuerit elargiri; videlicet, quod evanescente paulatim distinctiva memoria synonymorum Sanctorum, necessario quoque fieri debuerit successu temporis, ut quotquot sub eodem nomine sic habebantur Reliquiæ, crederentur ejusdem quoque esse Sancti, ejus videlicet qui omnium tui nomine appellatorum vulgo notissimus et celeberrimus est. In Reliquiis porro, per viros seculares militaresque, ab Oriente in Europam reversos, huc allatis, speciales quædam difficultates sunt, et justa causa suspicandi, illis, impotenter injurioseque in Asiu agentibus, et inmodico Reliquiarum auferendarum desiderio haud levem turbationem inferentibus, sæpe unas pro aliis oblatas esse ab iis, qui suos speciales Patronos volebant dimittere, et tamen volebant a molestis exactoribus quomodocumque hlerari. Accedit quod similes thesauri, in locis occultis abdit, non raro a curiosis scrutatoribus erubantur, absque alio iudicio cujus essent, quam solius nominis aureis argenteisque vasis inscripti; de quibus si quæ extiterent monumenta, ea vel propter Græcæ linguæ imperitiam neglecta, vel omnino nusquam inventa fuere. Quid? quod præ istæ, ut vocabantur, rapinæ, Principum atque Antistitum eos prohibentium respectu occultæ habebantur, donec essent in tutum locum allatæ; et sacra ossu plerumque suis spoliata thecis, ad possessorum egestatem per iter sublevandam, privata quoque fuerint argumentis variis, per quæ in plenioreri notitiam venire forsitan potuisset, atque discerni, quod cujus Sancti membrum esset.

unum no-
torem in
iis omnibus
recte hono-
rari,

§3 Inutilem omnino, ne dicam noxiam, sollicitudinem æstimabit, quisquis de hisce rebus prudenter sentiet, scrupulosius versari circa qualitatem quantitatemve, tum aliarum, tum earum reliquiarum quæ S. Georgii nomine titulatæ venerationem obtinent; quamvis plures hoc nomine Sancti vixerint, magnoque in honore post mortem fuerint apud Orientales. In illis quolibuscumque particulis agnoscamus magni Martyris unius gloriam, toto orbe per omnia secula successive propagatam; neque dubitamus quin alii posteriores Sancti Georgii, sicut gloriantur nomen ab illo traxisse, qui prius istud suo sanguine consecravit; ita gaudeant eidem transcribi partem honoris, qui sibi deferendus erat, si quam constanter per-

esto forte
sint alterius
S. Georgii,

severavit sacrarum reliquiarum religiose venerandarum usus, tam distincta quoque mansisset notitia singularum. Esto ossa aliqua non luxus sed alterius S. Georgii sint; non frustrabitur suo intento religio venerantis Sanctum, quem solum novit; imprudenter autem commovebitur ab eo, qui dubitationem eiere tantum, non vero et tollere poterit, probabiliter definiendo, quid ejus sit. Maneat pietas, inquit auctor Florarii, a nobis in simili casu ante Vitam Scholasticæ num. 37 citatus, et revelabitur veritas, quando in regeneratione mortuorum, quod suum est singulis absque confusione reddet, et quod in multas divisum est partes, absque imminutione redintegrabit, corporum resuscitator idem qui conditor Deus. Idem suo vindicabit iudicio quidquid in sacrarum Reliquiarum translationibus (quæles multas infra referemus ad S. Georgium spectantes) violenter, irreverenter, aut etiam sacrilege et avare est actum; interim providisse contentus, ut quodvisque injuria, locis sacris et Sanctorum pignoribus illata, compensaretur auctiori ac religiosiori apud ceteros vereque orthodoxos cultu. Quod si quandoque aliqui turpem quæstum captare, non tantum veras Reliquias indigne tractando, sed etiam falsas pro veris venditando, an ideo pramiscue omnium honor obrogandus est? Non magis certe, quam neganda pauperibus omnibus elemosinæ, quia egestatem mentiantur aliqui. Sicut autem nimiam curiositatem circa hos refugit caritas Christiana, ne dom scrupulose quarritur pauper, Christus in paupere vacuus dimittatur: ita nec prudens religio ad examen revocat, quæ bona fide acceperunt a maioribus posteri, nec ulla certa ratio cogit habere specialiter suspecta; maxime quando piam fidelium credulitatem sequis et miraculis confirmari videt, aut summorum Principum vel virorum Sanctorum attestationibus niti, plurimumque ex ordine seculorum indubitata persuasionem.

D
AUCTORE D. P.

E
aut alius
aliquis er-
ror lateat.

§ VII. Posteriores translationes Reliquiarum S. Georgii, et templa ac monasteria iis locupletata.

P Paulus Muscia, Canonicus Panormitanus, omnes ingenii sui nervos intendens ad augendum honorem magni Martyris Georgii, nulli peperit diligentia, qua posset venire in notitiam eorum locorum, quæ speciali istius Santi Patrocinio vel etiam Reliquiis gloriarentur: in hoc unum intentus, ut qui ubique regionum colitur, sic colitur etiam sciretur. Litteras ergo quaquaversum dedit, quarum aliqua apud nos extant, ad omnes, quoscumque putabat posse et velle quidpiam conferre ad laudem communis Patroni; et quæ vauiscisci potuit omnia tradidit Laurentio Finicchiaro, nostræ Societatis Sacerdoti, librum de S. Georgio Italice scribenti, quem anno 1658 publicavit. Continet is prolixam enumerationem earum omnium ecclesiarum quarum notitiam habuit, tamquam Georgiano cultu aut reliquiis insignium. Sed in hoc quantumcumque labor diligentiaque certarint, collectoris tamen et scriptoris facultatem adeo superavit materiarum copia, ut nullo modo dubitem affirmare, incomparabiliter plures ejusmodi ecclesias esse quas prætermisit, præ iis quas nominavit. Neque tamen est animus defectum istum supplere, subsequendo præcurrentem per singulas regiones Finicchiarum: sed de iis solum proposuimus hoc Paragrapho agere, quibus addita distinctior nota temporis, magis facit ad intentum nostrum, ordiendo ab octavo seculo, quoniam in fine septimi desinant exempla, superius ordine regionum digesta.

Quid circa
hanc rem
præstitum
nuper in
Sicilia sit,
F

quomodo
eandem hic
tractanda.

§4 Fontanellense monasterium, a S. Wandregisilo ædificatum in ea Gallie parte, quæ nunc Normannia dicitur, habet historiarum suarum Chronicon, ultra dimidium seculi XI deductum, et in secundo tomo Spicilegii Acheriani impressum juxta seriem Abbatum, quorum decimus quartus fuit S. Austrulphus, anno dccc-

Circa an.
750

A LVII exorsus regimen, quod tenuit usque ad DCCIII, XIV
 AUCTORE D. P. *Septembris commemorandus. Hujus tempore, inquit*
Chronica auctor, magnam miraculum conditor mundi
omnipotens Deus ac pretiosum thesaurum populis
illis, in pago Coriovallensi residentibus, ostendere
dignatus est. Nam Comitatum ejusdem pagi tenente
Rihwino Comite, vas quoddam ad instar parvi fari
in medio maris, juxta locum qui vocatur Portus-
ballii, super aquas ferri visum est: sicque paul-
atim appropinquando, in ipso emporio constitit.
Quod cernentes vicini more vulgi mirari ceperunt,
quidnam hoc fore vellet: deinde ad Comitatem acce-
dunt: rem novam pandunt: sicque una cum Comite,
religiosos quoque viros ac Sacerdotii dignitate ful-
gentes, ad hoc inauditum spectaculum invitant. Qui
propius accedentes, cum grandi pavore, fide ta-
men majori, inspiciunt in latere ejusdem turriculæ
ostiolum sera firmatum: quod reseratum introspi-
cientes, repperunt Codicem Evangeliorum pulcher-
rimum, quatuor Evangelia continentem, Romana
littera optime scriptum, membranis mundissimis
honestaque forma confectum. Juxta quem inveniunt
et capsam: quam aperientes repperunt partem ex
pretiosissima maxilla B. Georgii Martyris, cum
aliis plurimis pignoribus diversorum Sanctorum;
insuper et salutiferi ligni Crucis Dominiæ: quod
in eadem capsam litteris sigillatim declaratum erat.
Deinde indieto jejunio, quid agendum sit deliberant.

turricula
 ligna ap-
 pellat ad
 Portum-
 ballii,

contineas
 Reliquias
 S. Georgii :

B

que mira-
 culose per-
 feruntur ad
 locum,

ubi mox
 constructa
 illius ecclesia

C

56 Expleto namque ipso jejunio planstrum præ-
 parant, cui prædictum farum imponerent, ut quo
 Domini decrevisset voluntas perferretur: duabus
 quoque vaccis eidem plaustro applicitis, summi Ar-
 bitri præsolabantur nutum. Nec mora, eadem
 vacca concito gradu cum ipso plaustro, populis ex-
 spectantibus atque prosequentibus; sine ductore ac
 ullius bubulci administratione, ad eum locum, qui
 usque nunc Brucius vocatur, pervenerunt. Erat au-
 tem possessio cujusdam illustris viri: ibi namque
 ut ecclesia construeretur in honore B. Georgii Mar-
 tyris omnibus placuit. Comes tamen prædictus pri-
 mus in hoc negotio erat: qui una cum populis sibi
 subditis, condidit in eodem loco basilicam in honore
 B. Georgii Martyris: duæque aliæ ecclesiæ, id est,
 una in honore beatissimæ matris ac perpetuæ
 virginis Mariæ, altera in sanctæ Crucis est fabricata
 honore. Ubi divina præstante clementia, obtentu
 Sanctorum (quorum pignora sacratissima cum par-
 ticula pretiosi capitis S. Georgii Martyris Christi
 servantur) tanta sunt usque ad præsens miracula,
 ut, nisi [suscipiantur] a fidelibus, qui noverunt Do-
 minum plurimas in Sanctis suis operari virtutes, fi-
 dem excedant. Est autem idem vicus in ardui mon-
 tis planitie situs, cui ab Australi plaga fluvius ad-
 jacet qui vocatur Undua, distans ab eo loco plus
 minus duo millia. Turriculæ autem illius formam,
 in qua conclusæ erant, quia vidi, etiam descripsi.
 Est autem formæ quadratæ, ex quatuor videlicet
 angulis ab imo assurgens; et ita opus omne, paula-
 tim minuendo in latitudine, in summo angustum
 redditur, ut pyramidem in altitudine reddat, minus-
 que mali parvi conclusionem solidetur. Habet quoque
 in medio sui solariolum, in quo codex ille Evange-
 licus cum capsam servatur, cui desuper aptum la-
 quear, eminet in altitudine pedum circiter octo, in
 latitudine trium

Unduam
 ea acceptæ
 videntur,

Sedi semper existunt, vel de quacumque provincia. D
 ad quam intrandum mare transeundum est, tunc
 temporis in Romana affuisse urbe; præfatasque
 Reliquias, ab ipso Pontifice acceptas, dum domum
 redire vellent, in mari correptos naufragio aut qua-
 licumque discrimine; sicque ipsa pignora amisisse,
 nutuque Dei in ipsum territorium advecta fore, ubi
 usque nunc a fidelibus populis summa excoluntur
 veneratione. *Quid ni potius ecclesia aliquam Italicam aut*
Gallicam, mari vicina (nam Romanis litteris, uti legi-
bus, subdita Romano Imperio provinciarum utebantur)
ejusdem moris alluvione aut turguli præter morem fla-
minis impetu dejecta, mediis in aquis desituerit turri-
culam sine tabernaculum, molis longe grandioris, quam
ut credi possit ad transferendas Reliquias comparato,
etiamsi solum octo pedes alta fuisset, sicut cum locum
intellexisse videtur Acherius sic interpungens. Habet
quoque in medio sui solariolum... cui desuper ap-
tum est laquear. Eminent in altitudine pedum circiter
octo, in latitudine trium. Si autem nostram inter-
punctionem, qua sensus longe clarior fit sequare, credes
hanc, non totius turriculæ, sed illius cavitalis esse men-
suram, quæ capsam et codicem continebat; universi au-
tem operis altitudinem duplo aut triplo majorem fuisse:
qualis et in ecclesiis solebat usurpari, et super mare
paulatim allubens præcul ac diu conspici poterat.

an ex nau-
 fragio red-
 euntium
 Roma ?

E

58 Ut ut sit, consequenti quoque tempore, inquit
 idem auctor, quidam paterfamilias, nomine Berne-
 hardus; quia possessio ejuserat, in qua ipsa basilica
 prædicti Martyris sita videtur; huic Fontanellensi cœ-
 nobio eam contradidit: sicque in ditionem hujus
 Corro-vallensis nomine, arbitror intelligi debere eum
 terræ tractum, qui nunc le Pays de Caux nuncupatur:
 nomine forsitan contracto ex Corvaux, potius quam ab
 antiquis Caletibus Galliarum Belgicarum populis. Hujus certe
 regiminulæ extremum cornu, quæ amplissimum Sequanæ
 æstuarium Oceano Britannico commiscetur, insidet op-
 pidum hodieque non ignobile, quodque automastice le
 Havre, Portus, aut cum addito, le Havre de Grace,
 Portus-gratiæ dicitur, quale hic indicatur fuisse Por-
 tus-Balii, tunc quoque emporii nomine dignum. Hinc
 vero Rotomagus versus ascendentes, trans parvum
 fluvium, in tabulis Geographicis designatur vicus S.
 Georgii, sex leucarum Gallicarum intervallo a Portu,
 singulari scilicet uccolarum devotione erga Sanctum,
 veterem appellationem paulatim immutante. Sed hæc
 hactenus rei explicandæ causa deduxisse sufficiat, pro-
 lixiora sone quam hujus Paragraphi scopus postulabat,
 propter excellentiorem miraculi, in ista Reliquiæ Geor-
 gianæ deportatione mari terraque patrati; transeo ad
 cetera simili patrocinio illustrata loca celerius peren-
 rendum, servato tamen temporis potius quam situs ordine.

Portus Bal-
 lii quis et
 ubi ?

F

59 De S. Angilberto Abbate Centulensi egimus die
 xviii Februarii, et exposuimus obitus ab eo ad Aposto-
 licam Sedem legationes, an. DCCXII et XCIV sub Ho-
 driano Papa; iterumque sub Leone III, anno ejusdem
 seculi xvi; quando ei ab Alcuino magistro suo datum
 in mandatis vidiimus, ne oblivisceretur acquirere patroci-
 nia Sanctorum et res ecclesiasticæ pulchritudinis:
 quod etiam credimus eidem curæ fuisse, cum anno DCCC
 Carolus Romanus est comitatus, et monasterii sui exem-
 ptionem obtinuit. Hic in libello quem conscripsit de ad-
 ificiis, reliquiis, vasis et ceteris ornamentis ecclesiæ
 Centulensis a se curatis, inter Reliquias, quas fute-
 tur accepisse de sancta Romana ecclesia, largiente bonæ
 memoriæ Adriano summo Pontifice et post eum ve-
 nerabili Leone Papa Romano, de Constantinopoli vel
 Hierosolymis... deinde de Italia, Germania, etc. nomi-
 nat Reliquias S. Georgii, iisque et aliis ibidem recensitis
 præparavimus inquit, capsam majorem auro et
 gemmis, quam... subtilius cryptam S. Salvatoris po-
 nere studuimus. Fuit autem ecclesia S. Salvatoris una

delata Re-
 liquiæ Cen-
 tulam

A ex tribus *Centulæ* ædificatis a S. Angilberto (ut dicitur § 5 *Comment. prævii*, ex *Jouanne Capellæ*, *Chronici Centulensis auctore*) et habebat inter alias capellam S. Petri dictam, in qua erant ossa BB. Petri et Pauli etc. et nunc dicitur CAPSA SANCTÆ PRIMÆ, id est (ut postea idem Capella explicat) primitivæ fundationis ecclesiæ militantis : quia in eadem requiescunt quamplura corpora (seu partes corporum) Petri, Pauli, Joannis Baptistæ et aliorum Confessorum atque Sanctarum Virginum ; quarum scilicet et quorum nomina sigillatim fuerunt ab ipsa Angilberto litteris consignata : unde apparet inter primitivæ ecclesiæ Martyres ibi habitum fuisse S. Georgium.

fundatur
monasterium
in Hercynia :

60 Anno DCCXXIII, ut scribit Gabriel Bucelinus parte 2 *Germaniæ sacræ* pag. 38 in Hercynia sylvâ apud villam Neartikirchhng. fundari coepit egregium cœnobium S. Georgii, ab Hezilone et Hessone viris illustribus, ipsum probabiliter, quod Ludovicus Pius in decreto de monasteriis Francorum anno DCCXXVII, tomo 2 *Francicorum du Chesne* pag. 323, receasset inter XIV monasteria, quæ nec dona nec militiam dare debent, sed solas orationes pro salute Imperatoris vel filiorum ejus et stabilitate imperii : quævis errare typographi, sed per indicem correcto, S. Gregorii nomen pro Georgii præpserit. Nempe tenuius adhuc initis surgebat monasterium, nec nisi anno XXIV istius sæculi absoluta ædificatio fuit, eaque primitivæ novellorum monasteriorum paupertati conveniens rudis, scilicet opere, donec paulatim in magnum splendorem excreceret. Quæ in Castro Cabillone, fuit parva basilica, consecrata Deo in honore B. Georgii Martyris, quo sæculo prius sit extracta nusquam invenitur : de ea auctor Vitæ Ludovici Pii pene cœvus scribit, quod, cum civitatem occupasset anno DCCXXXV Lotharius, rebellis parenti filius, et crudelium victorum more direptum passus esset incendi ; illa quidem hinc inde cincta fuerit lambentibus et savientibus flammis, stupendo tamen miraculo non potuit aduri, sola reliquæ urbi combustæ superstes.

ecclesia Ca-
billone in-
combusta
servatur :

61 Anno ab Incarnatione Domini DCCXXXVII, die V mensis Aprilis, Clericus quidam Italicus, nomine Felix, Fuldam attulit, cum aliis Reliquiis variis, etiam particulam ex ossibus S. Georgii, uti scribit Trithemius in vita B. Rubani Mauri, tunc Abbatis Fiddensis, postea Moguntini Archiepiscopi, edita ad IV Februarii, num. 29. Anno LV istius sæculi Lotharius Imperator, diviso in filios Imperio, ad Prumiense monasterium se recepit, quod variis Sanctorum Reliquiis a se locupletatum testatur ipse, eo diplomate quod apud Broverum lib. 8 *Annalium Treviren.* num. 114 legere est ; atque

C inter alia numerat Brachium S. Georgii. Eodem sæculo usque ad annum LXXXVIII deducto, in diocesi Constantiensi creatus est Abbas Augiar-divitis Hatto ejus nominis tertius, et ibidem, teste Bruschio in *Chronologia monasteriorum Germaniæ*, construxit cellam sive templum S. Georgii, ad quod Arnolphus Imperator multos pagos contulit. Anno DCCXCIV, cum corpore S. Rigoberti Remensis Archiepiscopi, ut habetur in historia Translationis num. 14, die IV Januarii, in villam pagi Veromandensis Nemmicum, delata est copia pretiosarum reliquiarum, positaque ad caput ejus in Basilica S. Martini, ubi inter alias Sanctorum Martyrum nominantur Reliquiæ S. Georgii. Circa idem tempus Cameracensem Sedem tenente Dodiloue, qui in ea ab anno DCCCLXXXVII ad DCCC perseveravit, Baralenses inter Atrebatum et Cameracum Canonici (de quorum ecclesia, a S. Vedasto in honorem S. Georgii consecrata, actum supra num. 42) videntes Normanorum hæcianiâ circa istam provinciam ubique deservire, sacras Reliquias in sacram ecclesiam detulerunt, inquit Baldricus lib. II cap. 2. *Chronici Cameracensis.* Hos præpropere festinantes regredi ad sua, cum nullis dissuasionibus posset retinere Episcopus præ-

Reliquiæ
attatæ Ca-
meracum

nominatus, Cum hæc, inquit, ita sit vestra sententia ; esto : in manu vestra deliberationem constituo : illud tamen pignus pretiosi brachii (Georgianum erat) apud me retinebo. Prudenter sane ; tertio enim ab urbe milliorio a barbaris deprehensi periere, et locus redactus in solitudinem est ; illa lque sacrum brachium inquit idem Baldricus, apud nos taliter hodie usque remansit, id est, usque ad finem Sæculi IX ; et nostro XVII sæculo inchoato scribeas Georgius Colrenerius *Notas ad Baldrici Chronicon*, Etiamnum, inquit, idem brachium sen reliquiæ S. Georgii, inclusæ brachio argento obducto, in dicta Metropolitana ecclesia Cameracensi religiose asservatur.

62 Quam antiquæ apud Venetos appellationis sint insula et capella S. Georgii, nemo est qui docere nos possit : hoc certum, eas an. DCCCLXXXII, Ducis et Senatus Veneti munificentia, Joanni Maureceno sociisque donatas esse, ad condendum ibi monasterium, quod hodie ornatissimum nobilissimumque sub titulo S. Georgii Majoris visitor. *Litteras donationis hujusmodi integras habet Ferdinandus Ughellus Italicæ sacræ* tomo 3 col. 1272, ubi dicitur quod ecclesia illa fuerat pertinens ad dominium basilicæ S. Marci : quomodo autem illuc anno MCCXCVI allatum sit ex Florenti Calabriz monasterio, ex brachiolo ejusdem S. Martyris ; et anno MCCCXLII, pars capitis ex Ægina insula ; infra in historiis Translationum dictarum apparebit. Eodem tempore, quo istud viris in urbe Veneta, alterum in urbe Penga virginibus ejusdem Benedictini instituti fundavit dotavitque Mtada, Boleslai crudelis filia, anno scilicet DCCCLXXXVI, ut scribit Bucelinus Parte 2 *Germaniæ sacræ* pag. 39.

63 Post annum a Christo nato millesimum viri benedictini fluit, quando Suanhildis, Uxor Ekhardi I Marchionis Misnie et Turingiæ, teste ubi supra eodem Bucelino, prope Nuenberg sive Nannberg, fundavit illustre instituti Benedictini cœnobium, S. Georgii dictum Sæculo XI ultra medietatem decurso Heribertus Peroman-duorum Comes cum Ildebranta conjuge ecclesiam antiquam S. Georgii in oppido Roya, ditavit proreptu opulento, ubi quæ sunt patrata miracula infra dabuntur ex MS. Eodem circiter tempore Gofridi Martelli Andegavensium Comitis uxor Agnes, apud Vendocinum castrum... in supercilio montis, ubi tunc aula eorum erat, ædificavit ecclesiam S. Georgii, Canonicosque posuit, et capellam Consulibus vocari præcepit ; uti in Gestis Consulibus Andegavensium narrat Fulco, et ipse postea Consul Andegavensis ex Martelli sorore Ermen-garde natus : quem legere est in tomo X *Spicilegii Acheriani*. Interim auctore Constantino Monacho, Constantinopoli in Mangauis, id est, in Armamentario per Constantinum Magnum extracto, surrexit una cum monasterio famosum illud S. Georgii templum ad Mangana dictum, et Bosphoro Thraciæ sua celebritate nomen dedit, quo teste Gualtero Tyrio lib. 2 cap. 7 ipse Bosphorus Brachium S. Georgii appellatur. Insignibus multis Reliquiis templum hoc repleatum fuisse scribit Joannes Cantacruzenus lib. I cap. 39 : inter quas haud dubie fuerint illæ, de quibus, capta a Latinis anno MCCXI, Constantinopoli, a Walone Sartonenſi repertis, una cum capite S. Joannis Baptistæ, agitur in historia hujus Ambianum translata, diciturque quod capite B. Georgii ecclesiam Majoris-monasterii decoravit ; Brachium vero misit ad Picconiensem ecclesiam, cujus erat Canonicus ; et digitum ad Sartonem, unde exiterat oriundus. Ubi Majus monasterium Gallicæ Mor-motier in Turonia, perperam ab interprete scriptum esse pro Morandi-monasterio, Gallicæ Mares-moutier in Picardia, argute observat Carolus du Fresne in sua de capite sancti Præcursoris tractatu. Quid enim in mentem venisset Waloni, tanto labore quæsitum thesaurum tam procul a patria amandare ?

64 Urbe Constantinopolitana postmodum a Turcis capta

D
AUCTORE D. P.

Sæculo 16
erecta mo-
nasteria
Venetis,

atque Pragæ.

E

item sæculo
11 in Ti-
ringia,

Roya et
Vindocini
in Gallia,
F

A *capta, mansit suo ecclesiæ ad Mangana dictæ veneratio tanto, ut cum ferre non valentes barbari, Amuratho Imperatori suo, remedium contra grassantem pestilentiam querenti, persuaserint, non aliter posse placari offensus Mahometi sui nimen, quam illius ædis eversione. Quod cum ille fieri inperasset, nocte decretam ruinam præcedente, apparuit iroto similis Georgius, et nisi a destinato desisteret flagitia, ipsumque locum in eadem veneratiorne haberet, in quo apud Principes Christianos fuerat, dirissimam ipsi mortem comminatus est. Ex qua visione ita fuit consternitus barbarus, ut ægre cohiberi a familiaribus potuerit, quo minus e fenestra sese præcipitem, daret: natura Sancti vultum non sustinens; mox autem ut illarit, non modo mandatum prius revocandum curavit, sed etiam lampadem argenteam fieri, quæ cum annua pensione, Græcis Sacerdotibus ibidem famulantibus præstanda, loco isti offerretur, quemadmodum narrat Laurentius Finicchiensis pag. 239, auctorem in margine citare oblitus. Idem per ante annos 33 denno accidisse, hujus utique qui modo regnat Imperatoris Turcarum patri aut uro, scribit Theophilus Ragnandus opusc. de S. Georgio num. 19, scilicet apparitione mortem minantis Georgii, conterritum tyrannum, mox ut experractus est, revocato præcepto edicisse ut templum staret, et suis impensis lampas ibidem aleretur: idque haberi ex relatu P. Francisci Canthac, nobilissimi pariter ac religiosissimi viri, reverentis Constantinopoli, ubi adfuerat cum res ageretur.*

Occasione expeditionum in Terram sanctam,

B *65 Christianæ Æræ seculo XII ad finem vergente, suscepta a Latinis est insignis illa in Terram sanctam expeditio, cujus prospera initia insignibus S. Georgii favoribus una referrentur accepta; plurimique tam duces quam milites publicis privatisque sancti Martyris beneficiis sese abstrictus faterentur, difficile dictu est quomodo ejusdem cultum illi promoverint, ad suas quique regiones urbesque reversi. Ex ea scilicet tempore factum est, ut in tota Belgio, (unde fiat de reliquis gentilibus conjectura) nulla non dico civitas, sed nec urbecula sit, quæ non habeat vel templum vel sacellum vel saltem aram cum sodalitia, venerationi S. Georgii consecratam. Ex eodem tempore plurimar societates, ad armorum tractationem et religionis aut patriæ defensionem institutæ, illius sibi patrocinium delegere; neque illæ tandem, sed integræ quoque nationes et regna, uti de Lusitania, Arragonia, Anglia aliisque docet Finicchiarius et passim omnibus notum est. Quam minime vana ea religio fuerit, demonstrabunt exempla auxilii divinitus collati per S. Georgium devotis illi cultoribus, terra marique, inter Audecta inferius præponenda. Quot novis templis monasteriisque nobilibus eadem ex tunc testata fuerit, quam multis locis communicatæ Reliquiæ, quia infinitum foret explicare, finem huic paragrapho faciam præea quædam exempla addendo.*

cultus S. Georgii valde propagatur.

C *66 Anno MCCX celebratum est concilium Belloracense, ad quod pro Daimberto Archiepiscopo Senonensi argo rogatus ire Arnaldus Abbas S. Petri-ruri, et ipse in itinere morbo correptus, substituit ad ecclesiam S. Lupi, videlicet Naulo (suspicio locum esse super Oesiam, Bellomonti vicinum, qui hodie Villers S. Leu, id est, Villare S. Lupi dicitur) cum autem inde exire vellet, inquit Clarius auctor chronici, tunc pro suo Abbate ad Concilium profectus, accessit ad eum vir venerabilis, Alexander vocatus, ipsius ecclesiæ Capellanus, omni laude dignus multisque virtutibus honestissime decoratus; et quatuor phylacteria argentea deaurata, quorum quartum erat de S. Georgio, præsentavit; referens, quia cum esset Capellanus Comitis Stephani, scilicet Blesensis, ultra mare secum ivit an. MCI, Qui Stephanus cum, optione sibi a Baldano Rege Hierosolymis data, ex regio sanctuario acciperet de sepulcro Domini et de Cruce ejus et de corpore S. Georgii; effecit idem Alexander cum*

Reliquiæ Senonas deferuntur.

D *summa sagacitate, sicut ipse referebat, per societatem quam habuerat cum Arnulpho tunc Regis Scriuario et Ecclesiæ Hierosolymitanæ Cancellario, atque post decennium a Comitis adventu tandem Patriarcha, ut sibi de iisdem Reliquiis clam portiunculæ daret; qui non negavit, quoniam antiqua societas eum hoc facere coegit. . . Elevans autem Dominus Abbas tanta et tam magna munera (in quibus pius ille Sacerdos protestabatur cor et animam dare, et pro quorum cultu annuo quandam suam domum legabat monasterio) reversus est ad propria. Receptæ sunt autem capsellæ sanctarum Reliquiarum a Clero et populo; ac monstrata sollemniter et deosculata in Kalendas Novembris anni MCXXI, uti plenius in præcitato S. Petri-Viri chronico legitur tomo 3 Specilegii Acheriani.*

67 Anno MCCCXVIII Reinbertus sive Regimbertus, ex Abbate S. Petri Salisburgensis, Sabianensis seu Brinensis Episcopus, in sua diocesi condidit eumobium Benedictinum, cui Mons S. Georgii nomen fuit, a sacello, quod ibi ante annos non multos cognatorum ope condiderat sibi sociisque, ad vitam eremiticam aspero illo loco ducendam aggregatus, Ratholdus, ex Aibhengensi Dynastu sanctissimus solitarius; ubi, inter alias quam plurimas Reliquias a Bucelino recensitas, haberi dicuntur Tutelaris Divi partes insignes, brachium scilicet tanti triumphatoris; et ne integrum esse dubites, enumerantur brachii partes singulæ pectus et radius, majus et minus os brachii, quæ anno omni et gemmis omnium æstimatione prævaleant. Hoc quoque seculo, cum divina benignitati placuisset suo occulto judicio, quo humilia sublevar, sublimia in ordinem dispensat et revocat, capellam S. Georgii de Dola, per aliquot tempora desolatam, gloria miraculorum misericorditer illustrare, per eum cujus meritis tantas Deus in eadem virtutes operatur ut cæci videant, muti loquantur, demones a possessis corporibus ejiciantur, eodem inquam, seculo, exorta est controversia super oblationibus ibidem affluentibus, compositaque per instrumentum, munitum sigillo Abbatis Balmensis nomine Guiganis, et Eterardi Thesaurarii ecclesiæ Bizantinæ, et Decani in S. Mariæ Magdalena, (apud quam in Archivio ipsam servatur) conditum vero ante annum MCLXXI, quo scilicet Eberardus prædictus factus est ibidem Archiepiscopus.

eumobium conditur in Subatpinis.

E

Miracula crebrescunt in Burgundia.

68 Gallici Martyrologii auctor Saussayus, cum ad XXIII Aprilis dixisset, Tolosæ celebrem esse Natalem Sancti, ob brachium dexterum ab Oriente cum aliis pretiosis spoliis adductum a Roberto Comite Flandriæ, Sanctique Saturnini sacrario, Cœlitum pignoribus ornatissimo, oblatum, addit; At corpus ipsum sacratissimum ibi postea allatum, altarique S. Margaritæ impositum, in argenteo feretro ibidem honorifice requiescit. Ad brachium quod attinet, fuit illud pars istius ossis, cujus partem alteram dono Mathildæ Comitissæ habent Ferrarienses, alteram Abbas Aquincinctianus anno MC a prædicto Comite Roberto accepit, ut infra apparebit, quod autem corpus, dicitur potuerunt esse quædam Divi ossa, in monasterio prope Ramam inventa ab eo, qui primus brachium istud accepit, uti dicitur in MS. illo: sed quando aut qua occasione allata Tolosam, vellemus simili documento doceri. Idem vellemus scire de aliis Georgianis Reliquiis, quæ multis in locis asservantur; atque imprimis de Brachio, quod S. Anno Coloniensis Archiepiscopus divino admonitu quæsit et reperit in templo S. Pantaleonis, translatumque ad extractum a S. Georgii Basilicam, ut infra ex ejus Vita dicitur.

Reliquiæ feruntur Tolosam,

F

69 Finniccharus, inter loca Reliquiis Georgianis nobilitata, Pictavas in Gallia, Nancemum in Lotharingia nominat, Clerium in Liguria, et ibidem partes crani asservari dicit; asserit etiam Valentiam in Hispania, Briviam in Lombardia, Catanam in Sicilia ipsius Sancti brachio gloriari. In Genuensi Metropoli, præter brachium, etiam os crurale honorari; Varsii, diæcesis Dert-

et similes in pluribus locis habentur.

tonensis

A *tonensis oppido, similis Reliquiæ veritatem probatam miraculo, cum qui illud furto auferre nisus est, hæsit in aere ex brachio pendulus; Bononiæ, Neapoli atque Panormi mandibulum, seu mandibulæ partem; caput denique ait Syracusis haberi. Adde Reliquias innominatas de corpore ejusdem Sancti, quas in Hieroglyphylacio Belgico Arnoldus Rayssius, Audomaropoli, Brugis, Brunchurgi, Duaci, Lactius, Ogniaci, Quercuincti, Rutilæ sive Retteliæ, Walcriodori et Finocibergæ asseruari scribit; Antonius Ypez in chronico Benedictino Centuria 6. ad an. 1032 cap. 10 agit de Canobio S. Georgii Asuelensi in Navarra, ibique ait ejusdem sancti Caput haberi. Rochus Pyrrhus in Notitia ecclesiæ Melitensis, ab eadem haberi dicit Brachium Sancti, idque confirmat Ughellus tomo 7 Italiæ sacræ, dicens illud in æde Metropolitana istius insulæ asseruari: idem tomo 8 asserit de Metropolitana Brundusina. Omittopura alia loca nominare, quæ simili protectione, sumptisque e corpore Protectoris sui particulis gaudent; aut tales sese habere existimant.*

ACTA

Ut extant apud Lipomanum et Surium, Interprete Francisco Zino ex MS. Græco Veneto, Collata cum MSS. Vaticano et Florentino.

CAPUT I.

Persecutio a Diocletiano excita, Georgii generosa confessio, primæ diei tormenta.

Diocletianus Romanorum Imperator, sceptris indigne potitus, et primus eorum, qui sibi cum illo Romanum imperium vindicabant (tres enim erant) cum Augustus declaratus esset Cæsar, omniaque sibi tum adversus hostes, tum in subjectis populis e sententia cedere videret; magno studio, ut sibi quidem videbatur, in eam curam incubuit, ut divinam benevolentiam compararet. Summam enim pietatem et bonorum omnium finem, in eorum, qui dii vocantur, cultu sitam existimabat. Quamobrem assidua illis et magnifica sacrificia faciebat: imprimisque Apollinem, ut rerum futurarum peritissimum, venerabatur. Quem cum aliquando de quodam negotio consulisset, ita respondisse ferunt, *a* ut eos, qui in terris justii essent, sibi impedimento esse diceret, quo minus vera prænuntiaret, eorumque causa fieri, ut tripodum vaticinia falsa deprehenderentur. Opinioni igitur errore deceptus miser, scire vehementer cupiebat, quinam illi essent in terris homines justii. Respondens autem e sacerdotibus quidam: Christiani sunt, inquit, Imperator. Hanc ille responsionem, tamquam escam, devorans, bellum adversus Christianos, quod jam quieverat, rursum excitavit. Statim igitur arma, quæ adversus scelera comparata sunt, in homines innocentes exerceri et in omnes provincias edicta cædis plena mitti cœperunt. Videre licebat carceres, adulteris, et sicariis et flagitiosis hominibus vacuos; eorum autem, qui Christum Deum ac Salvatorem faterentur, plenos. Videre licebat, veteribus et usitatis cruciatuum generibus, tamquam levioribus, repudiatis, graviora quædam excogitari, quibus plurimi quotidie Christiani passim afficiebantur.

2 Cum autem ad Tyrannum variæ criminum delationes adversus Christianos undique, imprimisque ab Orientis Procuratoribus *b* venissent, quod edicta ipsius contemnerent, qui se Christianos profitebantur, quorum numerus iniri non posset, adeo ut vel in propria religione vivere ipsis permittendum esset, aut bello repente nihil ejusmodi opinantes opprimi deberent; ille, his omnibus auditis, animi celans in-

dignationem, et præ se ferens humanitatem, Prefectos omnes ad se, præcipueque totius Orientis Procuratores accersivit. Qui cum celeriter omnes convenissent, Senatu convocato, suam adversus Christianos sævitiam patefaciens Imperator, jussit, ut quid quisque de re proposita sentiret, in medium proferret. Cumque alii aliud dicerent, ad extremum ipse virus evomit, Deorum religione nihil esse præstantius asserens. Cujus sententiam cum alii comprobassent, rursum, Si meam, inquit, benevolentiam magnificatis, quando ita sentitis, studiose operam date, ut Christianorum religionem ex universo imperio meo prorsus expellatis. Quod ut facilius perlicere valeatis, ego vobis totis viribus favebo. Omnibus autem approbantibus et collaudantibus, Senatui et ipsi Diocletiano visum est, eade re iterum et tertio ad populum *c* referre.

3 Tunc in exercitu aderat etiam admirabilis Christiani miles Georgius, qui in Cappadocia non obscuro loco e Christianis parentibus natus, in vera pietate jam inde ab ipsa pueritia fuerat institutus. Hic cum ad pubertatem nondum pervenisset, patrem *d* in certamine pietatis egregie pugnarem amisit, e Cappadociaque cum matre in Palestinam, unde erat oriunda, se contulit: ubi multæ illi possessiones et ingens erat hæreditas. Ob generis igitur nobilitatem, cum jam et corporis pulchritudine et ætate ad militiam aptus esset, Tribunus militum est constitutus. Quo quidem in munere cum virtutem suam in bellicis certaminibus, seque strenuum militem ostendisset, Comes *e* a Diocletiano constitutus est, antequam Christianus esse cognosceretur. Cum autem eo tempore mater e vita discessisset, majoris cupidus dignitatis, maximam e divitiis sibi relictis partem accepit, et ad Imperatorem profectus est. Tunc autem vigesimum fætatis annum impleverat. *f*

4 Cum igitur primo statim die tantam in Christianos crudelitatem animadvertisset, et Senatusconsultum mutari non posse, opportunum ad salutem tempus illud existimans, omnem pecuniam et vestem celeriter pauperibus distribuit, servosque præsentis libertate donavit, deque absentibus, quod sibi videbatur, constituit: et tertio concilii die, quo Senatus decretum confirmandum erat, et Principum crudelitatis auctorum sententiæ comprobandæ aut refellendæ; ipse, omni formidine humana rejecta et solum Dei timorem in animo conservans, hilari facie et mente tranquilla in medio consessu stetit, et ad hunc locutus est modum: Quosque tandem, o Imperator et Patres conscripti et Quirites, bonis uti legibus soliti, furorem vestrum in Christianos angebitis, legesque adversum illos iniquas sancietis, et homines innocentes persequemini? et ad eam, quæ vos an vera sit, ignoratis, religionem eos, qui veram didicerunt, compelletis? Hæc idola non sunt dei, non sunt, inquam, dei. Nolite per errorem falli. Christus solus est Deus, idemque solus Dominus in gloria Dei patris. Per ipsum facta sunt omnia, et Spiritu sancto ejus reguntur et conservantur. Aut igitur vos item veram agnoscite religionem; aut certe illos, qui eam colunt, nolite dementia vestra perturbare.

5 His verbis attoniti, et inopinata dicendi libertate perculsi, oculos ad Imperatorem omnes converterant, audituri, quidnam is ad ea responderet. Imperator autem, tamquam perstrictis tonitruauribus, iracundiæ impetum in se cohibens, Magnentio cuidam ex confidentibus amico, qui tunc erat *g* Consul, annuit, ut Georgio responderet. Hic propius ad se illum accersens: Equis, inquit, tibi istius audaciæ et magnæ in loquendo libertatis est auctor? Veritas, inquit Georgius. Tum Consul subjecit: Quæ est illa veritas? Respondit Georgius: Christus ipse, quem vos persequimini. Ergo tu quoque, Magnentius in-

C
EX MSS.
GRÆCIS.
Senatu approbante.

B
EX MSS. GR.
VIDE ACTA
GRÆCA PAG. X

a
Diocletianus
dæmonum
cultor præ-
cipuus,

cævit in
Christianos,

h
S. Georgius
Tribunus
militum et
Comes,

f
omnia sua
dul pauper-
ibus,

perorat
pro Chri-
stianis,
g

fidem Christi
confictur,

g

EX MSS.
GRÆCIS
h

A quit, Christianus es? Ego servus sum Christi mei, respondit Georgius: eoque confusus, in medio vestrum h ultro constitui, ut veritati testimonium exhiberem. His verbis populo concitato, et aliis alia dicentibus, incertus quidam rumor exaudiebatur, ut fieri in tanta multitudine consuevit.

Diocletiano
blandienti,

6 Tunc Diocletianus, silentio per præcones indicto, cum defixis in sanctum juvenum oculis, eum agnovisset, sic illum est allocutus: Et olim nobilitatem tuam admiratus, ætatemque honore dignam existimans, te ad majores provexi dignitatis gradus: et nunc, quamvis ad perniciem abutaris dicendi facultate, tamen quia prudentiam et fortitudinem tuam diligo, tibi quæ utilia sunt, consulo tanquam pater, hortorque te, ne rei militaris commoda deseras, neve ætatis florem contumacia tua cruciatibus subicias: sed diis sacrificans, majora a nobis expectes præmia, qui pietatem tuam remunerabimus. Sanctus autem Georgius respondit: Utinam potius tu ipse, Imperator, per me verum Deum agnoscens, ei sacrificium laudis ab ipso quæsitum offerres: præstantiori enim atque immortalis te regno donaret. Siquidem illud, quo nunc potiris, cum sit caducum et fragile, celeriter corruiat atque dilabitur. Quamobrem et ea quæ ex ipso proveniunt, cum sint fugacia, nihil possidentibus prosunt. Itaque nullum ex iis meam in Deum meum pietatem labefactare, nullum cruciatum genus timorem illius ab animo meo excutere poterit, aut mortis formidinem injicere. Hæc vir sanctus dum loquitur, Imperator totus ira percitus, nec permittens, ut faceret dicendi finem, satellitibus jubet, ut eum e Concilio hastis i expulsum, in carcerem conjiciant. Celeriter illi faciunt imperata: sed cuspis, quæ viri sancti corpus attingit, instar plumbi reflectitur, et os martyris laudibus personat.

i

k
In carcerem
conjectus,
dire affligitur:

7 In carcerem igitur deductum, humi prosternunt, compedibus vinciunt, k et ejus pectori lapidem ingentem imponunt: utrumque enim Tyrannus imperaverat. At vir sanctus id patienter ferens, Deo non destitit usque ad sequentem diem gratias agere. Cum enim dies illuxisset, rursus eum Imperator ad questionem vocavit. Et cum videret illum lapidis pondere defatigatum: Resipuistine, inquit, Georgi, an adhuc in errore permanes obstinatus? Cui graviter vir sanctus respondens: Adeone, inquit, Imperator, ignavum me putas evasisse, ut tam parvo ac puerili supplicio a religione deficerem, et pietatem abnegarem? Prius ipse torquendo defatigaberis, quam ego tortus. Ego te, inquit Diocletianus, supplicii ita puerilibus afficiam, ut tibi celeriter vitam eripiant. Jubet igitur rotam prægrandem afferri, mucronibus undique præfixam, ad eamque virum sanctum alligari, paratisque in ea gladiis dilacerari. Pendebat in aere rota, inferius autem aderant tabulae, in quibus densissima erant spicula præfixa, gladiis similia, partim rectas habentia cuspides, partim aduncas ad hamorum similitudinem, partim cultros coriarios imitantia. Cum igitur rota per gyrum tabulis appropinquaret, et vir sanctus, tamquam agnus, tenuioribus loris et funiculis ita constructis, ut intra carnem absconditi inhærent, victus esset; et per gladios, volvente rota, transire cogeretur, acutissima eorum acie corpus exceptum dilaniabatur, et scorpionum more contortum dissecabatur. Hoc ille supplicii genus strenuus perferens: primum quidem magna voce precabatur, deinde secum ipse tacite gratias agebat Deo, nec suspirium quidem ullum edebat. Mox bonum temporis spatium, tamquam dormiens, conquievit.

divinitus
sanatur:

8 Diocletianus igitur eum mortuum existimans, lætus deosque collaudans: Ubi est, inquit, Deus tuus, Georgi? Cur te ex hoc ludicro supplicio non

liberavit? Cum autem jussisset eum ab illa machina solvi, ipse sacrificandum Apollini profectus est. Ceterum magna nube statim exorta, et maximo tonitruo erumpente, vox desuper emissa est, quam multi exaudierunt ita disserentem: Ne timeas, Georgi: tecum enim sum. Paulo post autem, qualis numquam antea, serenitas successit: et vir candidis vestimentis indutus, rotæ assistere visus est, qui facie coruscanti manum Martyri porrexit, et ipsum complexus salvere jussit. Nemo autem audebat ad eum propius accedere, neque ex iis, qui missi fuerant, ut ipsum a rota solverent, quoad is qui apparuerat, ex eorum conspectu discessit. Tunc a machina solutus visus est sanctus Martyr, et præter omnium expectationem incolumis constitit, et Deo gratias agebat ac Dominum invocabat.

9 His perspectis, milites ingenti stupore correpti, rem Imperatori, adhuc in templo sacrificanti, denuntiant, sancto etiam Georgio coram constituto. Quem cum adspiceret Imperator, primum quidem ita se rem habere non credebatur, et illum Georgium negabat esse; sed alium ei similem esse dicebat, aut ejus certe simulacrum, quod spectatores deluderet. Verum cum accuratius illum contemplantes, qui assistebant, agnovissent, et Martyr ipse se Georgium esse diceret, obmutuerunt. Porro ex adstantibus duo, dignitate Prætoria decorati, quorum unus Anatolius, alter Protoleo vocabatur, cum antea in Christi religione essent initiati, re admirabili conspecta, plenam fidem conceperunt, et sublata voce dixerunt: Unus est Deus magnus et verus Christianorum. Hos igitur confestim Imperator extra civitatem duci, atque indicta causa jubet obtruncari. Multi præterea ad Dominum se converterunt, in seipsis fidem continentes, qui libere loqui non audebant. m Sed et Imperatrix Alexandra veritatem agnovit: quam libere loqui incipientem Consul abduxit, ac priusquam de illa rem intelligeret Imperator, domum dimisit.

Imperatori
sistitur:l
E
Duo Prætores
Christum
confitentur:Imperatrix
credit.
m

ANNOTATA.

a *Grace additur*: ex antro quodam et tenebroso recessu Phæbum responsa dare, quia etc.

b *Ἀρχόντες*; id est, Præsides sive Regentes in *Græco* appellantur, et paulo post, *Ἐπιτροπέοντες* quod etiam significat Procuratores.

c *Εἰς δευτέραν καὶ τρίτην ἐκκλησίαν περὶ τοῦτου συνιδεῖν καὶ ψηφισασθαι*, In secundum ac tertium conventum consultationem suffragationemque circa hoc differre nulla facta populi mentione: non magis quam supra, ubi hic vertitur Senatu convocato, *Grace legitur, ἐκκλησίαν ἐπέριξ*.

F

d *Novissima Acta in MS. Regis Franciæ, citata in Comment. prævio num. 10. addunt, Patri nomen Gerontii, dignitatem spectatissimi copiarum Ducis.*

e *Eodem Primi scholarum agminis Comes, ipsumque Georgium inserunt illustri ordini Aniciorum seu Invictorum.*

f *Eadem viginti duos annos faciunt.*

g *Romanum Consulatum hoc anno 303 gerebant Diocletianus viii et Maximianus Hercules xiii. Quod suos præterea urbes singulæ Consules habuerint, et talis fuerit hic Magnentius, non audemus absque idonea auctoritate statuere: magis propendimus, ut credamus Consulem dici, pro Consulari seu Proconsule, prout 13 Aprilis vel Acta SS. Maximi, Quintiliani et Dadae factum ostendimus. Si quis autem opinari etiam velit, Magnentium pro Maxentio, Maximiani Herculi filio, positum; poterit dicere, Consulis titulum, quem tertio ab hinc anno primum accepit, eidem hic per quamdam prolepsin datum.*

h *Græce αὐτοχλῆτος*, per me ipsum vocatus, id est a nomine accersitus.

A i *Ibidem* νότος quod ita acceperunt encomiaste, quasi revera fuerit vulneratus Sanctus, sed mox divinitus sanatus : malim credere transfigi jussum, cedente ferro læsum non fuisse : nam alias non esset locus huic miraculo ab omnibus relato.

k Græce additur, ἐν τῷ ξύλῳ, in ligno.

l MSS. nostra Στρατιάρχης Duces, appellant.

m Eadem in quibus scilicet occultam veritatem tenentibus, erat Alexandra Imperatrix : quam deinde volentem confideri profiteri etc.

CAPUT II.

Nova tormenta et miracula, victoria de Athanasio mago.

a
In calceis
foveam de-
mersus S.
Georgius;

B Hæc Diocletianus indigne a ferens, cum ratione nihil agere posset, jussit sanctum virum, statim in foveam calceis recens extinctæ conjectum, in tertium usque diem asservari, ne qua ex parte excogitari auxilium posset. Cum igitur vinctus ad ejusmodi supplicium duceretur, magna voce sic precabatur : O conservator afflictorum, o præsidium eorum, qui persecutione vexantur, o spes illorum de quibus nulla est spes, Domine Deus meus, exaudi preces servi tui, et aspice me ac miserere mei. Libera me, Domine, ab insidiis adversarii, et concede mihi ut ad finem usque nominis tui confessionem immutabilem conservem. Ne derelinquas me, Domine, propter iniquitates meas, nequando licant inimici mei, Ubi est Deus ejus? Ostende potentiam tuam, et nomen tuum illustra in me inutileservo tuo. Mitte Angelum tuum indignitatis meæ custodem, qui Babylone fornicem in re rem commutasti, et sanctos pueros tuos incolumes conservasti, quoniam benedictus es in secula. Amen. His dictis ac toto corpore Crucis signo munito, in foveam, gaudens et laudans Deum, ingressus est. Ministri autem, qui missi fuerant, omnibus ut jussum erat peractis, reversi sunt.

inde illæsus
educitur :

C II Diocletianus vero, cum tertius adesset dies, accersitis dixit : Infelicis illius Georgii, quem propter ejus perversitatem et contumaciam in calceis foveam coniecistis, ne monumentum quidem volo sectatoribus b ejus extare : ne dum ab illis colitur, gloriosæ insanie capti cupiditate, in perniciem ruant. Ite igitur, etsi quid ex miseri illius ossibus adhuc reliquum est, defodite, atque in perpetuum abolete. Hæc milites mandata cum accepissent, quanta potuerunt celeritate profecti sunt, sequente magna populi multitudinem, ut quid factum futurumve esset perspicerent. Expurgata igitur calce, intus repertus est vir sanctus, habitu splendido, tamquam e convivio veniret : qui manibus in cælum sublatis, Deo pro universis beneficiis ejus agebat gratias. Igresso autem illo, et nullum læsi corporis vestigium circumferente, tam admirabili spectaculo qui conveniant obstupescerent, uno omnes ore Georgii Deum collaudabant, et magnum esse dicebant.

12 Interea dum morantur milites ac tempus terunt, rumor ad Diocletianum pervenit : qui cum S. Georgium statim accersisset, stupore attonitus, sic enim est allocutus : Aperi nobis, Georgi, unde tibi hæc adsint, et quibus abs te artibus fiant. Arbitror enim te, ad magicæ artis ostentationem, Crucifici religionem simulare, ut præstigiis ad stoporem omnes adducas, et te magnum ostendas : ac Denm tuum, quisquis est, deorum omnium præstantissimum prædices. Ego quidem, respondit vir sanctus, existimabam, Imperator, ne os quidem posse vos aperire in ejus Dei contemptum, qui nulla in re non potens est, et ex hujusmodi angustiis in se sperantes liberat. Verum, quando in tam profundum erroris barathrum, urgente diabolo, decidistis, ut ne illa quidem, quæ vestris oculis cernitis, miracula cre-

Imperatori
insultat :

datis, sed præstigias appelles; vestram equidem cæcitatem deploro, ac vos miseros censeo; sed indignos tamen, quibus respondeam, puto. Nunc, inquit Diocletianus, cognoscam, an, nobis cernentibus, res facias admirabiles; et nos, quibus respondeas, indignos putes. Sed vel invitus habebis, qui medeantur tibi. Tunc jubet ferreas crepidas afferri, oblongis clavis præfixas, easque in conspectu suo accensas ardentesque in utrumque ipsius pedem induci, ipsumque vapulantem usque ad carcerem trahi. Irridensque dicebat, Quam velox cursor es, Georgi. At Martyr, cum tam acerbe traheretur et vapularet, secum ipse exultabat : Curre, inquit, Georgi, ut apprehendas. Sic enim curris, ut non incassum, Deinde Deum suum invocans, dicebat : Respice de cælo, Domine, et vide laborem meum, et audi gemitum compediti servi tui : quoniam multiplicati sunt inimici mei, et odio iniquo oderunt me propter nomen tuum. Sed tu ipse sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea : et da mihi patientiam usque in finem, ne quando dicat inimicus meus, Prævalui adversus eum. Ita precabatur, dum ad custodiam, in quam conjectus fuit, perveniret, afflictus ex vulneribus, quæ ardentes crepidarum clavi pedibus ejus inusserant.

D
EX MSS.
GRÆCIS.

ferreas ar-
dentes cre-
pidas indutus,

E 13 Cum autem totum illum diem ac noctem, quæ subsecuta est, Deo gratias agens transegisset, postridie accitus, in conspectu adstitit Imperatoris qui juxta publicum theatrum sedebat. Aderat et Senatus universus. Sanctum igitur virum Imperator conspiciatus ita recte incedentem, ut si ex crepidarum molestia nihil acciperet impedimenti, magna cum admiratione : Quid est, inquit, Georgi? Num ad voluptatem et gratiam crepidæ tibi repertæ sunt? Sane quidem, sanctus Georgius respondit, Imperator. Tunc ait Diocletianus : Audacia deposita, modeste obtempera; et magicis artibus rejectis, accede, ac diis propitiis sacrifica : alioquin multis aliis cruciatibus affectus, hac dulci vita tandem spoliaberis. Quam stulti, Georgius inquit, videmini! qui Dei mei potentiae præstigiarum nomen imponatis : ejusque præsidia magicis artibus comparantes, ludicras dæmonum, qui a vobis coluntur, fallacias tam impudenter jactetis. Acri voce, trucique adspectu Diocletianus Martyris orationem interpellans, adstantibus imperavit, ut os ejus cæderent : Sic, inquit, doreantur, Imperatores non esse contumeliosi efficiendos. Deinde jussit, ut nervis bubulis tandiu vapularet, dum caro ejus cum sanguine terræ agglutinetur.

commode
incedit :

in os credi-
tur, vapu-
lat nervis
bubulis.

F

14 Cum autem sanctus Martyr ita crudeliter excruciat, nihil hilaritatem vultus immutaret; Imperator admiratione plenus, ad eos, qui proxime aderant, conversus : Equidem, inquit, hæc non virtutis et fortitudinis, sed magicæ artis opera dixerim. Magnentius autem ad eum ait : Est hoc in loco, Imperator, vir quidam magicæ artis peritissimus, quem si jusseris accersiri, Georgius celeriter victus, oraculis tuis succumbet. Statim igitur accersitus magus, adstitit coram Imperatore. Ad quem Diocletianus : Quæ, inquit, homo iste nefarius egerit, præsentibus omnes sciunt : quomodo autem illa perfecit, vestrum tantum est intelligere. Aut igitur præstigiis ejus dissolutis, modestum et temperantem hunc nobis redde : aut magicis medicamentis ex hac vita celeriter extrude, ut propriis tandem artibus captus, debitam mortem experiatur. Id enim cum jam statuissem, vivere tamen adhuc permisi, Athanasio autem (hoc enim illi mago nomen erat) omnia se facturum postridie promittente. Imperator virum sanctum in vinculis custodiri jubens, e tribunali descendit. Ipse vero custodiam rursus ingressus, Deum vocabat dicens : Admirabilis sit misericordia tua,

Commissus
cum mago
Athanasio,

A Domine, super me : et dirige gressus meos ad confessionem tuam, et perfice cursum meum in fide tua, ut in omnibus laudetur nomen tuum.

15 Postero autem die, cum Diocletianus in altiori loco pro tribunali sederet, magnum adesse jussit. Ille autem præsto fuit, prudentium gravitatem præ se ferens : et medicamenta quædam in testaceis vasculis ostendens, ait Imperatori : Adducatur nunc reus, et sentiet omnino, diis coadjuvantibus, medicamentorum meorum vires. Si enim insanum hunc vis in omnibus, quæ jubes, dicto audientem efficere, hanc sorbeat potionem. Et pariter proferebat unum medicamenti vasculum. Sin apud tribunal tuum amaram hujus mortem maris videre, hoc bibat. Et parvulum alterum vasculum demonstrabat. E vestigio S. Georgium adduci jubet Imperator, et adstanti ipsi : Jamjam, inquit, Georgi, magicæ artes tuæ aut omnino dissolventur, aut desinent : ac jubet ipsum per vim sumere paratum pharmacum. Ille autem hauriens ipsum intrepide, nihil ex illo sensit incommodi. Denique nulla rei novitate secuta, gaudens adstabat, dæmonum fraude illusa. At Imperator insanians, alteram quoque ipsi potionem jussit dari, atque ut biberet cogi. Divus autem Georgius, vi non expectata ac sorbens, eodem modo incolumis auxilio divino et gratia servatus est. Obstupuit autem Imperator priter cum toto Senatu, sed et ipse Athanasius spectaculo rei. Ac non multo post dixit Martyri : Quousque tandem nos factis tuis ad stuporem adducis? Quandiu nobis verum non fateris; quæ scilicet ratione, quæ tibi adnota sunt tormenta contempseris, et medicamentorum, quæ in manibus sunt, injuriam effugeris? Agedum paude nobis omnia, clementer auditis.

16 Tunc B. Georgius respondebat : Ne nos existimes, Imperator, humanis servari consiliis, sed Christi invocatione, ejusque potentia : quibus etiam freti, cruciatus nihili facimus, juxta arcanam illius disciplinam. Diocletianus autem : Quenam, est, inquit, isthæc Christi tui disciplina? Divus Georgius respondit : Cum provideret vestram in pejus diligentiam, suos ille domesticos confirmans instituit, ne timerent eos qui corpus occidunt, et supervacanea ne curarent : Capillus, inquiens, de capite vestro non peribit : et quamvis mortiferum quid biberitis, vobis non nocebit. Denique auctus, o Imperator : hæc est vera ejus promissio, ut breviter declarem :

C Qui in me crediderit, opera, quæ ego facio et ipse faciet. Diocletianus, Quæ autem, inquit, vos opera ejus esse dicitis! Divus Georgius respondit, Cecos illuminare, leprosos curare, claudos dirigere, surdis aures aperire, spiritus ejicere, mortuos in vitam revocare, atque his similia. Conversus ad Athanasium Imperator : Tu, inquit, quid dicis ad hæc? Respondit Athanasius : Miror quomodo hic mansuetudinem tuam mendaciis refellens, fallere imperium tuum sibi posse persuadeat. Nam multa quidem beneficia a diis immortalibus quotidie consequimur, et ipsorum bonitate multis bonis fruimur : sed mortuos ad vitam revocari hoc tempore nequaquam vidimus : hic autem mortali fidens homini, et Crucifixum Deum colens, maximorum signorum impudenter ipsi testis est. Verum quando coram nobis omnibus fatetur Deum suum talia fecisse; et veram ejus promissionem experiri sperantes in eum, ac quæcumque ipse fecerit, eos quoque facturos; mortuum ipse excitet coram te, et tunc nos quoque illius Deum, ut magnipotentem, venerabimur. Ecce igitur mortuus in arca ex adverso posita, quem ego nove-ram, paulo ante sepultus est. Hunc si Georgius excitaveris, revera viceris.

17 Admiratus Imperator consilium Athanasii, id ut tentaret, annuit. Erat autem arca magna, e re-

gione stans tribunalis, e dimidii stadii intervallo. Tunc Magnentius assistens Imperatori, petit divum Georgium, quibus adstringebatur, vinculis relaxari : et ad ipsum : Nunc, inquit, Dei tu mirabilia opera ostende, et nos cunctos ipsi per fidem conciliabis. S. Georgius : Consul mi, inquit, Deus, qui de nihilo creavit omnia, nec impotens est per me mortuum hunc suscitare. Sed mentibus vestris per errorem deceptis, quid verum sit, intelligere non potestis. Tamen propter adstantem populum id, quod tentandi gratia petitis, per me Deus efficiet, ne hoc quoque magicæ ascribatis. Ecce enim in vestro omnium conspectu magus, quem adduxistis, nec incantatione ulla, nec enjussu deorum vestrorum potentia hoc fieri posse, vere confessus est. Sub oculis igitur et auribus omnium vestrum circumstantium, Deum meum invoco. Cum hoc dixisset, genibus flexis, propemodum lacrymans Deum rogabat; et sorgens, voce magna sic precatus est : O æterne Deus, Deus misericordiæ, Deus omnium virium, atque omnia potens, qui spes in te sperantium non confundis; Domine Jesu Christe, exaudi me miserum servum tuum in hora hac, qui sanctos Apostolos tuos in omni loco et in omnibus prodigiis et signis exaudisti : et da huic generationi malæ signum ab ea petitorium, et suscita mortuum in urna positum, in confusionem non colentium te, in gloriam tuam, et Patris, et Spiritus sancti. Obsecro, Domine, demonstra mihi, qui circumstant, te esse Deum solum altissimum super universam terram, et ipsi cognoscat te esse Dominum potentem, et tuo nutui omnia subjacere, et tuum esse gloriam in æternum. Amen. Et Amen ab eo prolato, sonus factus est magnus, adeo ut contremuerint omnes. Tum relecto loculo, atque humi tegumento lapso, resurgens mortuus, cunctis videntibus de urna exiit.

18 Statim igitur exorto populi tumultu, plerisque plaudentibus et Christum summum Deum extollentibus, Imperator ejusque familiares obstupescens et incredulitatis pleni, primum quidem adhuc magum esse Georgium dicebant, et spiritum introducere in fraudem spectatorum. Ut vero eum, qui a mortuis resurrexerat, hominem vere agnoverunt Christum invocantem, accurrentemque ad divum Georgium, atque ipsi adhaerentem, prorsus consilii inopes obmutuere. Athanasius autem accurrens, ad sancti pedes procidit, Christum clara voce vocans Deum omnipotentem, ac Martyrem obsecrans pro seipso, ut sibi eorum, quæ per ignorantiam commississet, veniam deprecaretur. At longo post temporis spatio Diocletianus silentium populo indicens, ita locutus est : Videtis fraudem, viri? Cernitis horum malitiam præstigatorum? Pessimus hic Athanasius, sui simillimo et ejusdem artis studioso occulte favens, pharmaca, quæ nobis pollicitus est, non propinavit; sed potius incantamentorum vim habentia, ad nosipsum decipiendos. Quocirca Georgius illis offensus minime est : quin potius impudentior factus, mortuum se suscitaturum pollicitus est : quem ipsi fictæ d mortis specie defunctum, ad pravi consilii sui exitum excitare finxerunt.

19 His dictis, tyrannus illico Athanasium jubet, una cum eo qui revixerat, indicta causa, securibus cædi, ut qui clara voce Christum Deum solum prædicassent : sanctum vero Martyrem Georgium carceri inclusum, in vinculis esse, donec a numeribus publicis vacans, quid de illo faciendum sit, deliberet. Hisque constitutis, in regiam se recipit. Sanctus autem Georgius carcerem ingressus, spiritu exultabat, et gratiarum actione Deum prosequabatur : Gloria, inquiens, tibi Domine, qui non confundis sperantes in te. Gratias tibi ago, quod mihi adjutor ubique extitisti, quod majoribus me quotidie beneficiis af-

D
non detre-
ctat, sed
Deo fretus,
c

fusus pre-
cibus rem
peragit :

E

quo viso
convertitur
magus,

F

d

et capite
plectitur.

EX MSS
GRÆCIS.

oblata ab
eo beneficia
in x:c bi-
bit :

et Christi
potentiam
prædicat :

Matth. 10, 28
Luc. 21, 18
Mar. 16, 18
Joan. 14, 19

ad mortuum
suscitandum
provocatus,

A fideis, et indignitatem meam exornas. Dignum me fac, Deus, Deus meus, qui celeriter videam gloriam tuam, diabolo tandem confuso.

ANNOTATA.

a Græce εις λαζκαον ἀσφέςσου, quo nomine intelligitur viva calx, uti a fornace educitur, antequam super infusa aqua extinguatur interius fervor : dicitur tamen recens extincta, id est, non amplius ardens.

b Ibidem συμμύσταις, eorumdem sacrorum consortibus.

c Oportet tribunal positum fuisse, vel in porta civitatis, unde conspectus erat in pomerium; vel extra urbem ad publicum theatrum, uti mox infra dicitur : nec enim moris erat Romanis aut Græcis intra urbes sepelire mortuos.

d Græce. Quem ipsi ad mali sui executionem propositi excogitarunt morbo quodam sensus vinciente occupare.

CAPUT III.

Extrema S. Georgii de tyranno victoria.

B **D**um autem ipse esset in carcere, quicumque Christi fidem imberbant, propter ea quæ peracta erant, ad ipsum profecti, tradita custodibus pecunia, ad ejus procidebant pedes, et apud eum manebant : ex quibus multi etiam ægrotantes, per Christi signum et nomen ab eo curati sunt. Inter quos etiam vir quidam, Glycerius nomine, privata fortuna, arans, altero ex bobus (ut sæpe contigit) humi collapsus et abjecto, et tantum non expirante, posteaquam de sancti viri fama a quibusdam didicit, currens in carcerem, bovis jacturam deplorabat. Tandem arridens huic S. Georgius : Abi, inquit, lætus : Christus enim meus bovem tuum ad vitam revocavit. Ille autem verbis credens et currens, invenit, sicut dixerat ei vir sanctus. Mox vero ne paululum quidem moratus, reversus est ; et ad Martyrem accurrens, per civitatem voce magna clamabat : Magnus est certe Deus Christianorum. Comprehendentes igitur ipsum milites quidam, qui ipsi forte occurrerint, per a satellites rem Imperatori nuntiavere. Is autem furore plenus et ne ipsum quidem aspiciens, nec dignum quem interrogaret existimans gladio obtruncari extra urbem jussit. Hic ergo Glycerius gaudens, et tanquam ad convivium aliquod vocatus, currebat ante milites a quibus ducebatur, et magna voce Dominum invocabat, orans, ut martyrium sibi baptismatis loco poneretur : atque ita vitam finivit. Tunc quidam e Senatoribus apud Imperatorem sanctum Georgium accusabant, quod in carcere sedens, fama populum commoveret; multosque a diis abducens, ostentis magicis Deo adjungeret crucifixo. Itaque ad quæstionem rursus ducendum videri, et si resipisceret, absolvendum; sin in eadem permaneret insania, e vita tollendum.

21 Imperator igitur, adhibito in consilium Magnentio, jussit in diem posterum juxta Apollinis templum tribunal sibi parari, ut publice de Sancto quæstionem haberet. Nocte autem illa orans Martyr in carcere, ac paulum obdormicens, vidit in somnis Dominum, propria manu se sublevantem et amplectentem, et corona capiti suo imposita dicentem : Ne time, sed bono animo esto. Ecce enim jam dignus factus es, qui mecum regnes. Ne igitur tardaveris, sed propere ad me veniens, paratis fruerre. Experrectus autem, et gratias Deo alacrius agens, carceris custodem ad se vocavit, ipsumque rogabat : Hoc, inquiens, unum abs te, frater, peto : concede, ut puer meus ad me ingrediatur : habeo enim, ipsi quod dicam. Annuente autem custode, ingressus est

puer, qui extra carcerem expectabat, b et dominum suum in vinctulis veneratus, fleus humi jacebat. Sed Sanctus illum erigens lacrymantem, ut bono animo esset, hortatus est, visaque nuntiavit : Celeriter, inquit, me, fili, Dominus meus vocabit. Postquam igitur ex hac vita migravero, accepto hoc meo misero corpore, quemadmodum ante discessum meum statui, itineris tui duce Domino, domum, quam habitare soliti sumus, prope Palestinam, contende : omnibusque peractis, quæ ibi prescripta sunt, Dei timorem habeto, a Christi fide non deficiens. Illo vero promittente, non sine magna vi lacrymarum, se Deo adjuvante studiose omnia curaturum, vir sanctus illum amplexatus dimisit.

22 Atque postero die sedens Diocletianus in tribunali sibi parato, in ipso solis ortu Martyrem ad se venire jussit; iramque compescens, cepit omni cum mansuetudine eum sic alloqui : Nonne tibi videor, Georgi, maxima humanitate et amore plenus esse, qui erga te tam mitis sim? Nam mihi dii omnes testes sint, ut me valde tue tædet adolescentiæ, tum propter florem pulchritudinis tue, tum propter prudentiæ gravitatem animique constantiam. Ac volebam quidem, si resipisses, ut mecum pariter habitares, et secundas a nobis obtineres. Dic igitur nobis; ad hæc tu quoque quid sentias. S. Georgius, Oportebat, inquit Imperator, hoc tuo erga nos studio declarato, non tam multa in nos per iracundiam mala facere. Hæc ille verba libenter audiens, subjecit : Si velles mihi, ut patri, amanter obsequi, omnes istas, quos pertulisti, cruciatus maximis honoribus compensarem. S. Georgius : Si vis, inquit, posthæc in templum ingrediamur, deos qui a vobis coluntur, aspecturi. Illico igitur Imperator exurgens magna cum lætitia, Senatui et omni populo per præconem edicit, ut in templum eant. Simul vero extollebat populus Imperatorem, et diis suis victoriam, dum iter in templum faceret, ascribebat. Ubi vero omnes ingressi sunt, indicto silentio et sacrificio jam parato, intuebantur omnes Martyrem, sperantes proculdubio ipsum sacrificaturum. Ipse autem ad Apollinis statuam accedens, extensa manu; Ecquid, inquit, a me sacrificium vis suscipere ut Deus? Atque eodem tempore signum Crucis expressit. Dæmon vero statuam inhabitans, hujusmodi vocem emisit : Non sum Deus, non sum; sed neque mei similitum quisquam. Unus est Deus solus, quem prædicas : nos autem ex Angelis ipsi ministrantibus apostatæ facti, ob invidiam homines decipimus. Tum Sanctus respondit : Quo pacto igitur hic manere audetis, me cultore veri Dei præsentem? Atque, hoc dicto, sonus quidam ac fremitus luctui similis ex statuæ emittebatur : omnes autem simul ad terram lapsæ, contritæ sunt. Tunc conversi quidam de populo, tanquam furore concitati, sacerdotibus incitantibus, correptum sanctum virum vinctulis constrinxerunt, atque inter verberandum clamabant, dicentes : Tolle magnum hunc, Imperator, tolle antequam nostra nobis ingrata sit vita.

23 Hoc igitur tumultu concitato, et fama per urbem brevi discurrente, Imperatrix Alexandra, cum fidem Christi occulte apud se habere amplius non posset, celeriter prodiit : et cum populi tumultum, et S. Georgium procul vinctum cerneret, nec ad eum præ turba posset accedere, clamans dicebat : Deus Georgii, adjuva me, quoniam tu es Deus solus omnipotens. Sedato autem populi tumultu, Diocletianus sisti coram se virum sanctum jussit : et insanienti similis, ad ipsum ; Tales, inquit ; benignitati meæ gratias rependis, foedissimum caput? Sic diis sacrificare solitus es? Cui S. Georgius : Ita plane sacrificare didici, Imperator insane, et sic deos tuos colere novi. Erubescere in futurum diis talibus acceptam

D
EX MSS.
GRÆCIS.
b

rebus suis
disponit,

et blanditiis
solicitatus,

illudit Im-
peratori,
E

cum insigni
dæmonis
confusione.

F

A. Alexandræ
Imperatrice
pulum suam
fidem te-
stante,

referre

Curato post
alios ægros,

moribundo
bove Glycerii,

a

denovo ac-
cusatur
Sanctus :

qui con-
firmatus a
Christo,

EX MSS. GR.
comitolior
Diocletianus

A referre salutem tuam, qui ne sibi ipsi quidem afferre opem possunt, neque servorum Christi praesentiam valent sustinere. Dum vero hæc diceret Sanctus, ecce Imperatrix quoque in medium procedens, eundem, quem antea, coram Imperatore sermonem habebat: et ad pedes viri sancti procumbens, tyranni dementiam conspuebat, maledictis deos lacerans eorumque cultores detestans. Imperator autem ad eam: Quid tibi, inquit, accidit, Alexandra, quod huic mago et incantatori adhærens impudenter, a diis recessisti? Illa vero acriter eum repellens, ne dignum quidem censuit responsione.

sententiam
fert in ipsam
et S. Georgium:

24 Impius igitur Diocletianus furore repletus, de Santo nihil amplius quæsit, sed ab eo irritatus, et, dum sacrificium sperat, subversos ab eo deos suos videns, ad hæc Imperatricis mutationem animadvertens, atque illius causa iracundior factus, huiusmodi sententiam contra Martyrem et nobilissimam tulit Imperatricem: Pessinum Georgium, Galilæum sese dicentem, et qui tum deos, tum meipsum conviciis multis affectit, denique qui contra illos arte sua magica usus est, cum Alexandra Imperatrice, veneficiis ejus corrupta, et pari dementia in deos ipsos quoque maledicta conjiciente, gladio obtruncari jubeo. Statim igitur ii, quibus hoc demandatum erat, Sanctum corripientes, vinctum extra civitatem ducebant. Tracta pariter cum eo nobilissima est Imperatrix: quæ dum abduceretur, alacri animo orabat, labra movens, et oculos in cælum frequentissime intendens. At ubi ad locum quemdam venit, c ut consisteret petivit. Isque qui trahebant, concedentibus, super vestem sedens, et caput in genua reclinans, spiritum Deo reddidit. Hujus rei causa Martyr Christi Georgius Deum extollens, ipsique gratias agens, multa cum alacritate incedebat, orans, ut suis quoque cursus recte perficeretur: et postquam ad præfinitum locum appropinquavit, clara sic voce precatus est:

illa placide
exphat:

C

Georgius
capite pre-
clitur.

25 Benedictus es, Domine Deus meus, quoniam dentibus quærentium me lacerandum non permisisti, nec inimicos meos super me lætos esse passus es: et quoniam liberasti animam meam ut passerem, de laqueo venantium. Nunc item exaudi me, Domine, et mihi assiste servo tuo in hac ultima hora mea: et libera animam meam ab iniquitate aerei hostis maximi, et spirituum ejus: et ea quæ isti in me per ignorantiam peccaverunt, ne veritas crimini: sed veniam tuam et amorem tuum illis concede, ut et ipsis contingat pars in regno tuo cum electis tuis. Suscipe etiam animam meam cum iis, qui a seculo placiti sunt tibi, obliviscens orationum, quæ tam scienter quam inscienter commisi. Recordare, Domine, invocantium magnificum nomen tuum, quoniam benedictus es et gloriosus in secula, Amen. Hæc deprecatus, et cum gaudio collum proferens, beato capite detruncatus est, vigesimotertio die Aprilis, egregiam confessionem perficiens, cursum consummans, fidem servans impollutam. Unde etiam coronam justitiæ repositam habet.

C

26 Hæc sunt maximorum certaminum strenui victoris trophæa: hæc sunt contra inimicos ejus præclara facinora et prælia gloriosa. Qui sic certaverit, incorrupta atque æterna corona donabitur. Cujus precibus utinam nos quoque partem justorum assequamur, collocemurque ad dexteram Domini nostri Jesu Christi, cui gloria, honor et adoratio in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Græce διὰ τῶν σωματος φυλάκων, per Custodes corporis.

b Utrumque MS. Græcum addit: Qui memorialia

de Sancto cum omni diligentia composuit: et hæc D verba videntur occasionem dedisse, quædam S. Georgii Acta comminiscendi sub nomine Pasivratidis famuli.

c Addunt MSS. ὡς ὀλιγοθυμοῦσα, velut animo deficiens. Colitur autem hæc S. Alexandra die 21 Aprilis, ubi pluribus de ea egimus. Pseudo-Posicrati attributa Acta, revera capite minutam fingunt. Acta S. Georgii Græca recentiora complures Patricias aliasque illustres feminas, Alexandræ exemplo Christi fidem amplectas dicunt.

ENCOMIUM S. GEORGH.

auctore Gregorio Cyprio, Patriarcha CP.

ex MS. Græco Vaticano.

PROLOGUS.

Solent oratores fere singuli æquum censere, ut labores sui magni videantur, quia expedito illustres simul et difficiles; idque ut vel in eo quod deliquerint veniam; vel ex eo quod recte peregerint, laudem sibi demereantur. Ego autem, orationem habiturus de Georgio, magno illo Athletarum nomine, tantumque argumentum, quanta est ipsius laudatio, assumpturus, nescio utrum justius aliquis, alicui materiæ suum applicaturus studium, præfari possit, magnum esse laborem, quem aggredi timeat, et cujus suscepti postulet sibi veniam dari. Igitur animum in eum intendens sic plane angor, ut mihi videar, eum vel primis attingendo digitis idem pati, quod ii qui ex imperitia cupiunt mare conscendere, conscendentes autem in adversum litus protendunt desideria, experiendo discentes sævitiam pelagi, ejusque procellas et tempestates et quæcumque alia solent cogere, ut quis optet inde abesse longius. Quod sane haud multum abest a me, nisi ab ejusmodi voto faciendo prohibens necessitas quædam violenter huc traxisset, ad orationem aliquando tandem Martyri pertexendam.

VIOE ACTA
GRÆCA PAG.
XXV

Ercusat
argumenti
dignitatem,

15

et suam
tenuitatem

2 Quoniam vero solutionis spes neque effugii locus mihi est, propriis constricto vinculis; inclamo, uti solent in angustiis deprehensi, Martyris gratiam; tum quia consuevi ipsum invocare, tum quia semper ipsius promptum auxilium sum expertus; maxime autem, quia, cum hoc argumentum ipsi sit proprium, ipsum hunc sermonem nuneris loco eidem afferimus. Si enim quotiescumque aspirat mihi eam, cujus ipse apud Deum dives est, gratiam, toleraret aliquid ea patiens quæ non posset sustinere natura; aut ejusdem naturæ fines deberet transgredi operando; tamen ne sic quidem dubitarem ad finem adducere quod proposui; neque fiduciam bonam dimitterem; quanto magis nunc, cum sufficiat, si nobis in ipsius auxilio confidentibus, loquendi tribuat facultatem?

sperato
Sancti auxilio
subnixam.

F

CAPUT I.

S. Georgii patria, parentes, oblatio sui ultro-
nea et prima coram tyranno tormenta.

Si liceret mihi pro arbitrato orationem disponere, non obligato ei quæ ut plurimum observatur legi; non utique patriæ velle meminisse, velut magnæ atque speciosæ, neque externorum quorumcumque decorum; sed statim a principio ea apprehenderem, quæ ad laudationem præcipua sunt. Etenim minutulorum opus mihi esse videtur, in eis argumentis, quæ omnem superant commendationem, digredi ad infima, ex iisque captare encomiorum materiam, tamquam sine his subsistere non posset, aut saltem minus perfecta foret gloria Martyris apud Deum hominesque. Ex quacumque enim parte hanc velimus dicendo majorem facere, rem egerimus incon-

Quamvis
non sit opus
S. Georgium
laudare a pa-
tria,

cinnam

A cinnam omnia requirendo, nec tamen in medium adducendo. Nam ea quæ ex Deo est gloria, cum ratiocinio nostro subiecta non sit, nullo modo potest augmentum qualecumque a nobis accipere; quæ autem ab hominibus provenit, cum jam pridem in omnium animis perfecta sit, non eget expositore aliquo, ut recipi possit. Sicut enim non expectant homines luminis solaris cognoscendi magistrum, utpote quod luminum omnium est clarissimum; ita nec de istius claritate, ut quæ sermonem omnem cogitatumque excellat, indiget quis aliunde doceri. Quod igitur erit operæ in talibus ponendæ pretium, quando congrue omitterentur illa quæ dixi, externa; nisi aliorum quoque auribus oratio subserviret?

*illustrem
tamen ha-
buit,*

B Si tamen tanti Sancti patriam omnino vellem in sermonem inducere, cælum utique inducerem, felicem illam et incommutabilem regionem, Angelorum inquam patriam: nec enim aliam in ipso laudare convenit, qui istuc conversationem suam immaculatam sic transtulerat, ut neque parum quid distare ab Angelis videretur. Quoniam nihilominus omnes fere eam quoque requirunt, quæ in terris nascendo obtinetur; et æstinant, sermonem ab ea ductum sua ire via: hæc etiam ei fuit non facile cuiquam alteri cessura in claritate, et quam sine multa admiratione nec præcurrere valeat aliquis. Cappadociam enim regionem, quæ Sanctam hunc tulit, merito quidem laudavit quispiam ex hoc capite, quod situm nacta opportunum, et a confinium regionum aliena excessibus, valeat ad omnem genituram, proferens pulcherrima quæque terræ germina, idque minime parce, sed quam multa ad vitam humanam conlucunt. Nihilominus iuste eam commendaverit aliquis, quod incolæ babeat ab origine Græcos, genus hominum peculiari pollens dicendi facultate, et propter continuam ejus rei exercitationem, egregie ornans matrem naturam, ipsiusmet fines supergrediendo. Sed non tam hoc omnium ejus decorum præstantissimum quis dixerit, quam quod pietatis fundamentum habeat præ ceteris solidum, unde et martyrum et magistrorum veritatis consuetudo semper abundavit proventus. Etenim superiori ætate, cum persecutiones ferrent, nulla plures aut illustriores pugile: objecit errori; postea autem, cum turbo hærescom incubuit, et tota pene ecclesia eidem timereat involvenda; sola inter omnes et supra omnes excitans communis fidei propugnatores, per ipsos totius universi inundationem repressit. Quæ cum sint præclara, quomodo non possint illam idonee exornare? Laudum tamen ejus omnium præcipua et universus speciei ornatus is est, quem modo prædicandum suscepimus.

*Cappadociam
scilicet:*

C cum sint præclara, quomodo non possint illam idonee exornare? Laudum tamen ejus omnium præcipua et universus speciei ornatus is est, quem modo prædicandum suscepimus.

*patrem
Martyrem*

5 Nunc vero cum ad gloriam conferre ducam, si qui parentes habuit, eosdem fuerit æmulatus; proponere convenit quod ejus genitores, nobiles quidem fuerint genere, sed nobiliores pietate; opibus transeuntibus divites, sed manentibus opulentiores: dum præsentia recte dispargendo, futura sibi compararent. Ex his pater, suæ secundum Deum conversationis adeptus est præmium, quod vitam Martyr consummavit: mater vero, pares viro coronas consecuta, inruentis tamen, eandem quidem quam vir suus habuit voluntatem, ad pugnam autem admissa non est, imbecilliori sexui parentibus persecutoribus: uterque autem exempla reliquit filio, semina præbens religionis erga Deum, misericordiæ in pauperes, et constantiæ usque ad sanguinem contra idolatriam pugnatrices. Quæ ille suscipiens, velut meliorem hereditatem, et omni spiritus disciplina probe excultus; non solum centum ex uno amplificans protulit, sed quamdam incrementi rationem suscepit, cui superaddi nihil posset. Omnia enim sua, tamquam optimus dispensator, e terris in cælum

*et matrem
æque piam:*

*a quibus ad
virtutem
educatus,*

transtulit; nec ipsi quidem parcens corpori, quo minus ex hoc fructificaret Deo; idque non tantum per castitatem puritatemque, sed etiam per sanguinis effusionem, inter multa maximaque discrimina.

6 Militabat ille primum terreno Regi et arma ferabat, juvenis aspectu grandis atque decorus, congressu formidabilis, insuperabilis hostibus visibilibus; contra demones vero, ubi cum iis rem habere cœpit, nihil ab eis patiens, multo adhuc magis constans et invictus apparuit. Tandem militiæ genus mutavit, seque a Cæsareis castris ad Christi signa transtulit: non quasi ab initio non fuisset eisdem addictus, sed tunc perfectiori longe modo id fuit, quando nihil mundo, nihil mundano Imperatori donans, omnia detulit obtulitque Deo. Itaque Christianitatis titulum non habebat occultum, aut quadam ratione dissimulatum; sed publice eum vulgans, fidenter profitebatur. Principium autem experiundæ constantiæ ipsi fuit, quod videns persecutionem instar procellæ ferri vehementius, et paucis exceptis omnes pene ab ea comprehendi atque persecutoribus subijci; pietatem vero per tyrannidem premi, idque agi ut non tantum corporibus vis inferretur, sed etiam mentes, quas sui arbitrii esse voluit Deus, pertraherentur in servitutem; indignatione justa ac zelo impletus sit: quapropter, velut luctam pugnamve ingressurus, magno animo cuncta abiecit externa, aut verius per manus pauperum transmisit in paradysum, ut solum sibi corpus servaret, quod nudum erat expositurus certamini.

D
ACCTORE
GREG.
CYPRIO
EX MS. GR.

primum miles

*postea omnibus
se expolians,*

E
*et zelo religio-
nis æstuans,*

7 Deinde ut theatrum quoque se dignum haberet, et magis illustre stadium; observavit diem, quo oportebat publicum agi festum, ipsumque Diocletianum adesse multitudini, festivæ hilaritatis participem. Tunc scilicet leonis instar, fronte, oculis, incessu magnanimitatem ostendentis atque ignem spirantis, et torve circumspectantis, ingressus est mente imperterrita, et clara voce Christum prædicans, demonesque subsannans. O animam divino æstantem zelo! o amorem Dei sic urentem, sic moventem amantes! Quis umquam ita elatus est videns idololatrarum amentiam: quis talem pro tempore prætulit sapientiam? quis pro ratione egit tam generose? Nihil erat quod animi laxare intentionem, nihil quod aciem posset obtundere: non horribiles minæ contra pietatis sectatores promulgatæ; non species variæ tormentorum, oculis obiectæ; non memoria cruciatuum, adversus Sanctos antehac excogitatorum, qui etiam ipsi erant subeundi: non ipsa eorundem tolerantia: non mortes diversimodæ, quibus fideles ab hac vita expellebantur violenter: omnibus enim istis altius mentem extulit, velut si extra corpus positus, adversus culturam demonum initum esset generosum certamen. Hanc animi fortitudinem exhorruerunt demones, et omnes demoniorum cultores; in hac sibi complacuerunt de cælo Angeli, et desuper spectatores agonis ejus facti, beatam prædicaverunt; hæc Diocletianum confudit, qui fiduciam tantam suum esse despectum interpretatus, furore et indignatione repletus est.

*publice se
tyranno ob-
tulit:*

*nihil refor-
mi lavit,*

P

8 Quæ porro consecuta sunt, majoris ejusdam quam humanæ virtutis eguere, ut certamen suum posset Sanctus usque ad finem exequi. Quis enim verbis sufficienter explicaverit aut immanitatem torquentium, aut fortitudinem Martyris, qua obfirmabatur ad pericula, iisque resistebat supra naturæ communis mensuram. Beatus Job prædicatur tamquam hominum patientissimus generosissimusque: sed tentatio contra quam depugnare fuit involuntaria; requisitus enim et traditus fuit: qui autem ista sustinuit, seipsum in manus tortorum dedit, inventus et oblatus neque quærentibus neque petentibus eum.

*et majorem
quam Job pa-
tientiam pro-
bavit:*

VULG. GR.
CAPITULO
EX MS. GR.

A eum. Ad extremum vero laborum ejus, non paulatim inflicta est plaga, veluti si ad patientiam præliis levioribus exerceretur; sed tamquam generosissimus atque expertissimus miles, maximis statim a principio discriminibus est objectus; ut inde experimentum sumeretur, utrum homo esset vel communis nobiscum naturæ particeps.

varie tortus

9 Diocletianus vero intra se habebat dæmonum incitantium legionem, a quibus, licet Martyris constantiam ipsimet obstupescerent, furiosius commovebatur, ut suspendi eum, et dirissima quæque juberet perpeti: quidquid autem jussit, continuo executioni mandatum est. Suspendebatur in conspectu omnium, verberabatur; laniabatur; conto denique per ventrem acto vulnerabatur: quorum ista quidem eo faciebant ut dolores incuterentur Martyri, hoc vero etiam ut mors subsequeretur; non enim intendebant eum de medio tollere per necem, cui brevis esset cruciatus conjunctus. Sed neque ista, quantumvis vehementia, potuerunt eum contristare, prohibente id Deo; neque contus quidquam omnino nocuit, tamquam a solidiori materia, ferrea videlicet aut adamantina, repulsus atque retusus; fortassis et Martyris corpus reveritus, et insensibilitatem

sed post tormenta semper illatus,

B tyranni redarguens: siquidem ipse, ferreus existens, absteriebatur ab inferenda noxa; ille autem, animam habens rationalem, non erat placabilis: uti nec placatus fuit, nec impeditus, quo minus eum amplius vellet torquere; sed e contra impensius etiam vehementiusque in id incubuit. Itaque auctor semper illius malitia præbuit Martyri majoris miraculi occasionem: incurabili enim est, quod ipsa natura ex insita malignitate in proprium convertat nocuum, si quod applicetur salutare pharmacum: et propterea nitebatur Martyrem gravioribus ac gravioribus semper suppliciis contere: adeo ut nec deficiente quidem lumine, verecundaretur supra dorsum Martyris, ut Psalmista loquitur, fabricare.

Ps. 128, 3

per noctem carceri inclusus,

10 Sed tandem superveniens nox coegit ab incepto desistere; quod Diocletianum ægerrime habuit, qui maximum sibi reputabat supplicium, si ille vel ludicris frueretur induciis. Non tamen neque per tale tempus remisit propositum, neque cruciatus differre sustinuit (non enim patiebatur effera ejus anima ut tempori tantisper obsequeretur) sed Sanctum includi jussit carceri, eique omnium molestissimo, ut qui fœtidus esset et tenebrosus, atque umbræ mortis assimilandus. Atque hoc quidem ad istum modum se habuisset, nisi et secundum et tertium addidisset, velut quosdam malorum gradus di penens; humanitas enim quædam fuisset, usque dum nox transiret, videri supplicia divisisse. Ergo

ligno saxoque gravatur,

C et ligno pedes adstringente cruciatus est; et lapis magnus, quem vix machinæ, nedum manus, movere poterant supino jacenti supra pectus est positus, nimio pondere comprimens subjectum corpus, illudque cogens simul et contritionem ossium sustinere; quamvis ipse, sicut quoad animam nihil suscipiebat impiorum mandatorum, ita et quoad corpus insuperabilis erat, nullam omnino exinde patiens violentiam. Enimvero in certaminibus illis, quæ pro pietate excipiuntur, corporis firmitas manifeste videtur ab animi generositate pendere; ut quantum hæc sibi per promptam constet voluntatem, tantum huic robur ad patiendum conferat; aut potius animæ quidem robur Deus inspirat, anima autem corpori, et utrique Deus; a quo confirmatus Sanctus, etiam istud periculum superavit.

CAPUT II.

D

A supplicio rotæ et vivæ calcis fossa illatus exit S. Georgius.

Talia fuerunt noctis illius certamina, nihil ut arbitror leviora diurnis: quæ vero, mox ut dies illuxit, sunt secuta, fuerunt tamquam in mari tempestas quædam, quando quem fluctus unus habuit, comprehendit alter, et imminet tertius: sic enim illa fuerunt graviora prioribus, tam varietate quam virtute nocendi; adeo ut votum mihi sit ea posse vel mediocriter dicendo explicare. Educebatur ergo e custodia, quem nec vivum illi sperabant se inventuros; et quoniam vivere præter spem deprehensus est, videbatur impassibilis omnino esse. Quomodo indignabatur dissecabaturque tyrannus, non valens eum ulla ratione vincere; quos item sermones ad eum habuerit, nunc quidem comminans, nunc palrans et et blandiens, dicere supersedeo: sed ut vidit, omni sua industria effectum frustrata, repulsum se risique expositum; tunc, velut in turrim firmissimam et immobilem, magnam illam et præcipuam diaboli machinam erexit, rectam videlicet. Hæc vero (dicendum est enim ad explicandum tormenti genus, quamvis nec hoc facile explicatu sit) hæc, inquam, ex lignis componebatur, dorsum quidem circumferentiæ habens modice latum, latitudinem vero maximam in eo quod circa centrum erat spatium; introrsum discreta quatuor radiis, a summo ad summum sibi occurrentibus, seque invicem utrinque per medium directa intersecantibus: axis porro, inter radios trajectory, utrinque procuriebat, habens univrsam rotæ circumferentiam, non circum se ducendum, sed secum versatilem: duo denique erura hinc et hinc aptabantur arte fabrilis, quorum summities axem sustinens, ita ipsum sublimem faciebat pendere, ut posset rota circumferri celerrime. Et in hunc quidem modum composita erat rota: subtus vero sternebantur tabulæ, accurate compactæ ad invicem, sic ut simul omnes junctæ unica tabula viderentur: quæ firmiter affigebantur pavimento, ut essent undequaque immobilis, necis violenter et fabrilis industria impactis: tum iisdem infigebantur acutæ cuspides, et cultri, et enses, et quæcumque species gladiatorum; quorum acies erant conversæ ad circumferentiam rotæ: quas hæc propemodum attingere debebat, sed non prorsus contingere eum vertebatur, nisi aliquo exterius alligato.

Eductus e carcere,

damnatur ad rotæ supplicium,

E

omnium immanissimum:

12 Talis erat machina universa, terribilis auditu, visu vero longe terribilior; qualis autem fuerit experienti, quid opus est dicere? Mihi sane videtur multos præsentium exanimis corruisse, ex eo solum quod tanti cruciatus intneri cogeantur. Non tamen generosus ille, atque, ut ita loquar, adamantinus, despondit animum; sed totus divino amore plenus, mentemque et animam, atque ipsos etiam quodammodo sensus beatæ applicans pulchritudini, seque sigoo Crucis muniens, omnibus audientibus invincibilem Christi potentiam precibus invocabat, cum Davide canens, Non timebo mala quoniam tu mecum es, etsi ambulavero in medio mortis. Itaque decore omni ornatus veniebat gradu decenti ad machinam quasi eam non experturus, sed contemplaturus dumtaxat, sicut olim Elias hilariter igneum cursum conscendit, nisi quod iste ascensum haberet in cælum, hic vero ad mortem ambularet. Tunc nudatur vestibus, supra rotam curvatur, tenuibus simul et fortibus vinculis super eam ligatur. Tunc (sed o! quis possit audire absque sensu doloris, quis narrare sine lacrymis?) tunc, inquam, fertur versus gladios rota circumacta celerius carnificum impellentium manibus et machinis adnitentium. Tunc omnes

F

ad quam hi ariter veniens,

Ps. 22, 4

et in ea toto corpore proscissus,

A omnes simul gladii suum opus agebant : proscindebantur membra cuncta, rivi profluebant sanguinis, et irrigabantur cruore, rota, aer, pavementum ; carnesque et nervi atque ossa ipsa, eadem violentia divulsa ac laniata, in aerem quadamtenus spangebantur.

*cum mortuus
putaretur,*

13 Ipse vero instar victimæ sic conscissus laniatusque, nec vocem, nec gemitum emittebat, nec aliud ullum signum dolentis animi ; neque enim cum ferrum dissolveret compagem corporis, magis pati aliquid videbatur, quam qui profundo somno tenebatur. Quoniam autem propterea credebatur jam obisse, haud facile dictum est quantum de se præberet gaudium impietatis studiosis, mortem ejus pro re festivissima libentibus. Itaque statim atque satis clara necis indicia se habere crediderunt, festinarunt certatim ad Imperatorem, alius alium prævertentes, dicentesque, Vicimus, superiores evasimus ; victus est, extinctus est : dignam pro illata rebus optimis contumelia retributionem accepit. Ille autem quanto præ ceteris magis Martyris sanguinem sitiebat, tanto majori præ aliis replebatur gaudio, exultabatque, ipsum se continere nequens ; et tanquam super admirabili quadam incredibileque victoria festum et sacrificia populo indicens, ad fana, ad aras properabat, oblaturus demonibus triumphales hymnos.

*post cecidit
emissum
tempestatem,*

14 Ira jucundabatur demens ille super re acta, quamvis haud diu gavisurus aut fruiturus morte insipienter credita, quin confunderetur juxta Prophetam, et repelleretur ab altaribus suis. Dum enim hæc ageret, rursum Christus mirificavit Crucis suæ mysteria, et omnia subito versa sunt in horrorem ; cum procellæ nubium, caligo aeris, nocturnæ medio die tenebræ, motus terræ, mugitus cæli, fulminum jactus, multo terribilus quam in Ægyptiacis plagis concurrerent ; idque non ex ordine naturali aut casu aliquo (quemadmodum forsitan visum est impiis, excavatam habentibus intellectum) sed ex Dei mandato, glorificantis famulum suum signis atque prodigiis, quemadmodum in Ægypto Moysen, et Daniele inter Assyrios, et alios alibi, secundum inscrutabilem voluntatem suam. Quin etiam custodes et quotquot aderant alii cultores demonum dispargens, misso lucis Angelo consolabatur athletam, simulque et vincula dissolvit, et corporis integritatem restituit curatis vulneribus ; jubens ut se tyranno sisteret, ad stuporem testimoniumque ; et robur atque auxilium, ut nunc, sic et in posterum pollicens.

*illæsum se
exhibet
Imperator,*

15 Fuit profecto grave Diocletiano atque intolérable hoc nuntium, priori faniæ contrarium ; hoc gaudia dissolvit, festa cohibuit, triumphalia et gratulatoria sacrificia evertit ; quin etiam propter miraculi magnitudinem incredibile videbatur : et vere non erat ulla ex parte verisimile, quod post ejusmodi dissolutionem adhuc in vivis Martyr ageret. Cum autem præsens adstitit, et videri, interrogari, audiri loquens potuit, seque per omnia Georgium probavit sensibus atque responsis ; tunc credi cœpit miraculum, multique ad Christum transierunt ; quorum aliqui latitare volentes satis habebant corde credere : aliqui non dubitaverunt etiam ore confiteri fidem, et e vestigio confidentius agere : qui gladio percussi ad mortem, suæ tam publicæ confessionis mercedem receperunt. Sed neque Alexandra Imperatrix spectaculi novitati resistere potuit, quin ipsam quoque miraculum tangeret, persuaderetque idolorum ac demonum culturam abominari, atque ad Christum transire.

*sequente
per unum
conversione,*

16 Solum Diocletianus, antiquo isti Pharaoni propter animi perversitatem similis fuit obdurando cor magis etiam quam ille : quoniam, hic quidem

flagellantem se virtutem confitebatur, et respiciebat, et surgebat mane, et rogabat Deum ut cessarent plagæ, donec tandem animum obstinavit : iste vero neque respiciebat neque sentiebat majoris se deminatum ; et virtutem quamdam rationis expertem ad torquendum accendens (quam scimus æqualem igni ad urendum esse, et glaciei ad frigefaciendum) nec ad modicum quidem cohiberi poterat, quin suæ obsecundaret malitiæ, semper ad tormenta respiciendo, novæque suppliciorum genera conquirendo, et vero etiam adinveniendo : erat enim ad malefaciendum sapiens, bene autem facere omnino nil noverat. Itaque exhibetur tormenti genus, absque cujusquam opera aut labore, sed suo ipsius motu peragendum ; idque omnium gravissimum, et quale nec multa quidem industria posset a quoquam elaborari : neque scio an alius quispiam omnibus retro seculis tale quid sustinuerit ; nihil certe unquam simile audivimus. Jeremias enim in lacum coniectus est, sed lutosum : Daniel in lacu fuit, sed leonum : Georgius autem etiam in lacum est missus sed ignem. erat enim plenus viva calce, quam desinens tunc primum urere ignis, ignem in eo reliquerat alium, tanto efficaciorum quam est flamma ad animalium corpora destruenda, quanto plus materialis crassitie et soliditatis habebat admixtum : quæ enim sunt talia, hæc et ratione et experientia probantur etiam esse ardentiora ; cum non contineant ignem accensum et in transitu urentem, sed quodammodo permanentem, et in quibus approximatur adherentem. Imitatus est utique Diocletianus Babylonium Nabuchodonosor, quoad fornacem quam accendit sociis Azariæ, recusantibus adorare creaturam contra mandatum Creatoris. Præcepit autem jaci Georgium tyrannus, quia sicut illi, Deo vivo adhaerens, mutis et insensatis simulacris nolebat appropinquare.

17 Tunc ille dixit verba hæc Davidis ad Deum, Ne longe facias miserationes tuas a me quoniam circumdederunt me mali quorum non est numerus ; usurpavit etiam verba puerorum, In animo contrito et spiritu humilitatis pronuntiata simili occasione : Ne tradas nos in perpetuum ; et crue nos in mirabilibus tuis. Quod autem petiit consecutus est, neque confusus in expectatione sua ; salvatus cum Jona, Jeremia, Daniele ; ipsum quoque custodiente eadem virtute, qua illi indecimes in ventre ceti, in lacu cæni, et leonum sunt custoditi. Quam multa nova designat Deus, ineffabilibus dispensationis supernæ rationibus, aut Sanctos suos glorificans, aut infideles confundens, vel ad sese vocans ! Quam multa transvertit et transmutat, hominum saluti prospiciens ! Ignem extinguit, fluxum aquæ sistit, aut ut verius dicam operationem ignis in operationem aquæ transfert, et rursum aquarum virtutem in virtutem ignis commutat : armat in ultionem inimicorum creaturam ; et elementa convertit, volens servos suos admirabiles reddere, quemadmodum et nunc fecit.

18 Jam lacus, intus habens athletam, clausus erat atque signatus ; jam cursus ejus putabatur consummatus (quid enim aliud ?) ordinem naturæ inicientibus, et Dei potentiam non recogitantibus. Denique tertius dies adfuit, ex quo illuc immissus erat Sanctus : præceptumque est, ut exportata calce dissiparetur, si quid ossium erat super ; Ne vel hoc ipsum, inquiebat, postea animos daret aliquibus ad rejiciendum Deorum cultum. Aderant igitur quibus id mandatum, aderat et multitudo ingens alia : egerant calcem, expurgabant lacum, et quæ insuper imperata erant perficere meditabantur ; quando manifestari cœpit miraculum ingens. Stetit Georgius erectus in pedes, sursumque veluti orabundus oculos extulit, illæsus omnino, et tunc magis quam prius refulgens,

D
APET GR
CYPRO
EX MS GR
Jussus vix
calci immergi,

sub ea suffocandus,
12

Ps. 39 13

Dan 5, 3 et 43

virtute
Crucis

1

post triduum
exit sanus
ac ergetus,

ACT. GR.
CYPRIO
EX MS.
GRÆCO

A effulgens, tamquam si fuisset melioris alicujus naturæ quam humanæ simulacrum; et ignis illum non perdendum, sed reformandum suscepisset. Exinde quanta conclamatio populi, collaudantis Deum, magnum et unicum, et Christum Georgii invocantis! quantæ ex hinc tyranni plagæ non dico in futurum recipiendæ, sed et in præsentī, propter verecundiam irriti conatus! quanta animi desperatio et ægritudo, cum vir unus superaret tantopere satagentem vincere, suæque expectatione frustraret!

CAPUT III.

Crepidus ignitis calceatus Georgius tyrannum redarguit.

Inops consilii
Diocletianus,

Grave erat Diocletiano, quia insolens, nec persuadere posset Georgio, nec a proposito dimovere: gravius tamen nec occidere quidem posse, cum id in manibus suis habere videretur, et maximis periculis quotidie illum committeret. Sed quando proprios suos gentiles ad Christum transiisse videbat, quid dices? Numquid non ipsa morte acerbius hoc fuit homini, usque adeo incensum pro idololatria zelum habenti? Nuntiabatur neque hoc supplicio actum esse quidpiam: superstitem illum vivere; seque ipso pulchriorem ac lucidiorem, velut aurum ex igne prodixisse; multitudinem autem vacillare in avita religione. Hinc tamquam tonitruo percussus, obstupuit obmutuitque; non tamen respiciens abstulit indignationem suam ab eo, sed adhuc manum extantum habens, eandem ad nova supplicia armavit. Rursum autem eum jubens coram se statui, eidem loqui voluit, licet nil haberet quod rationabiliter diceret, omni recti sermonis facultate destitutus. Et primum quidem ad interrogationes, nihil omnino ad rem facientes, convertebatur: Unde inquit, tot tantasque incantationes didicisti? quibus utens tormenta effugis, quæ tibi per leges et per nos inferuntur; et imprudentiores partim in admirationem rapis, partim etiam seducis, Christum quemnam prædicans unicum esse Deum, et novum hoc insolensque præconium habens pro velamento veneficiorum tuorum.

crepidas
ignitas
parari jubet:

20 Postquam autem indignum responso Georgius censuit, quem ipsa opera sapientiore non facerent; minatus est Diocletianus per seipsum experimentum sumere, ntrum non essent illa magicæ artis portenta. Dixit: et cruciatum cruciatui conjungens, atque duo simul supplicia congerens, eo quod iis sigillatim uti judicaret temerarium esse; ignem accendit, ferreas crepidas eidem iniecit, ipsasque longis et acutis clavis transfixit; his, tamquam perfectissimis mortis laqueis, Martyrem induens. Ipse autem, nihil ad hæc conterritus (quod nobis vel ex solo auditu usu venit, quamvis ab experientia tam longe remotis) neque ab ea confidentia, quam in principio pro pietate monstraverat, quidquam desciscens; sed quaestioni applicitus, verberatus, pulsatus, magis alacer quam advenerat in carcerem rediit; nequaquam interim in his omnibus desistens ab oratione ad Deum faciendâ. In solo enim illius intuitu, qui solus immobilis est, alienationem animi a cruciatibus naturæque depravationem sistebat; et intra seipsam inordinate commotam, periclitantemque ne deficeret, reducebat; manifeste demonstrans, quod licet tyrannus, imo homines universi, superare eum contenderent, invanum laborantes refutarentur, quando eum liberare vellet virtus a Deo procedens.

isque in-
dutum et
illæsum,

21 Atque ita se habuerunt ea quæ circa Martyrem acta sunt: gravia sane quoad cruciatum, et plus quam gravia: quis enim non dixerit vel auditu intolerabilia esse? Sed majora e contra oportet fuisse ea, quæ pro ipsius defensione sunt gesta, ut nec

vestigium quidem injuriæ in ejus corpore, post visitationem divinam, remaneret. Quoniam, si non magnum mihi est vel sic contendere; valuit malitia adhuc amplius in iis quæ partium suarum erant; sed numquam tantum nocere potuit, quantum potuit benefacere Deus. Diocletianus vero neque hic substitit, neque in his finem fecit suppliciorum, quamvis omnes tormentorum species exposuisset: sed, quemadmodum qui circum globum currunt, ad idem semper principium redeunt; sic et ipse, cum amplius ei non superesset quod ageret, non despondit animum, tormenta congemmans; sed rursus ad flagella rediit, impietati impietatem apponens, et sanguini sanguinem commiscens. Tamquam enim si unus hic labor præ ceteris omnibus ei maximus esset, et ante omnes necessarius; tantisper abstinens ab aliis negotiis, quamvis gravius incumbentibus et ad se trahentibus; non publicas curans administrationes, non politicas dirigens sollicitudines, non seditiones coercens aut bella apte ordinans, totum se contra unum collegit Georgium, omne in eo tempus, omnem industriam consumens.

22 Hoc autem manifestum fiet considerantibus assiduitatem et intensionem studii rebus istis impensis. Illa enim die in carcerem eum misit; noctu autem, ut assolet, iniquitatem meditatus in cubili suo, mox ut dies illuxit pro tribunali sedens, multis circumstantibus ad eorum qui advenirent, susceptionem, stipatusque satellitis et omnium in se oculos conjectos habens, adesse Georgium jubet. Adfuit autem, et stationem, quando opus fuit; et incessum, quando conveniebat faciens; in utroque fortis, et nihil omnino impeditus crepidarum molestia. Quæ res præter omnem expectationem fuit. Quis enim existimasset, si non omnino privaretur vita, fore ut ita libere aliquando posset seipso uti? nunc vero ita se habebat, auxiliante Deo, et ipsi Diocletiano vulnus faciente majus, quam quæ putabat se intulisse. Quoniam tamen adstabat: Forte, inquit, lætitiæ et gratiæ crepidæ attulerunt? aut quid ais? Cui Georgius, Quomodo, inquit, o Imperator, non afferrent lætitiæ, cum quibus iter ad Deum ingressus sum?

23 Hæc vero audacia, inquit Diocletianus, et hæc magicæ artes quid tandem sibi volunt? Numquid his valedices, et istam depones; vel sero edoctus, quantum bonum animi moderatio, malum autem contumacia adferat? Qualem tu, reponit Georgius, contumaciam appellas? an forte tuendæ veritatis fiduciam? Hanc vero sic nemo appellaverit, sed justitiam, et fortitudinem, et si qua alia virtutum pulcherrima. Maxima enim virtus est, nolle pati ut falsitas in medium adducatur extincta veritate: quam suam partem numquam videbis deserere Georgium; aut ex animi circa eum pusillanimitate injuriam irrogare Deo, illam servare præcipienti. Necesse enim omnino est potius Deo quam hominibus obedire. Quoniam vero etiam magicarum artium meministi, vulgari quidem proverbio dicitur, pueris et piscatoribus ex primo jactu dandum: tu vero ubi aut inter quos te ipsum debes censere, in eadem offendicula impingens post millenas experientias? Etenim sermones de veritate audiens, eorum certitudinem quæris ipsis rebus experiri: ab his autem sumpta experientia, recurris ad verba, tamquam sola idonea ad magisterium. Quis denuum medebitur contritioni tuæ? quæ oratio refellet tantam tuam perviciam? Christum, o Imperator (Quid autem Christum dico?) Christi nomen non sustinent dæmones, sed formidant illud et contremiscunt, eoque vel leviter audito tamquam fumus deficiunt. Veneficorum opera, dæmonum sunt illusiones: quæ vero nobis accidisse nosti, Christus est operatus; quid

D
rursus flagel-
lari et torque-
ri:

E
cum iisdem
crepidis ad
tribunal
reductus
Georgius,

sed contuma-
cia atque
magiæ accu-
satus,

constantiam
in fide ne-
gat esse
contumaciam

F

aut Christi
miracu'a
magiæ tri-
buenda,

igitur

A igitur ipsi et dæmonibus? quid nobis Christianis et magis commune est? Quomodo non rebelles Deo ac prorsus fatui æstimandi sunt, qui his impudenter adscribunt virtutem in nobis ostensam?

24 Quod si magna tibi illa ideoque incredibilia videntur; et in tua persistens incredulitate, perseveres etiam in voluntate torquendi cruciandique me, majora etiam videbis. Quid enim impossibile ei, qui quæ non sunt, vocat sicut ea quæ sunt? Quid timeamus nos ei servientes? An vulnera? an mortem? Abunde ea sanat, et ab inferno reducens vitam donat æternam. Quæ autem mors attinget nos, ipso non permittente? aut quocumque eorum, quos tu sæpe adhibes, modorum inferetur? Numquid non sustinimus ungulas, lapides, rotas, gladios, ignes? mortifera quidem omnia, sed per Christum retudimus ipsa et vicinus; itaque per omnia ostensa est salva religio et firma spes nostra? Sed quid ego hæc tibi, aulicu gravia? Admove anrum igni, et rursus aurum videbis educi; applica nos iterum iterumque torturis, et videbis quantum Christianorum opera superent virtutem magorum dæmonumque.

25 Hæc quidem Georgius : Diocletianus vero, quoniam, secundum quod scriptum est, veritas non erat in eo, et nolebat intelligere; vim autem verborum non magis sustinebat, quam debilis oculus solarium radiorum incursum; multo magis corde exastuans, assurgebat in iracundiam. Et primum quidem, ut non videretur tormenta innocenti inferre, petulantis linguæ peccatum esse dixit, quod ipso jubente nollet veritatem adulando obumbrare. Deinde os contunditur Martyr, postea suspenditur, ad principia toleratorum hactenus tormentorum reductus : tum flagellatur, et nervis cæditur. Fluebant per terram rivi sanguinis, et carnes cum ip-sis miscebantur; gratiosissimum autem in his omnibus erat, quod pateretur Georgius, doleret autem Diocletianus, cum videns absque dolore manere. Jucundus latusque et sereno vultu erat Georgius, ea quæ maximis beneficiis affecti solent cum gratiarum actione ad Deum loquens atque ostendens : Diocletianus vero amaro erat mœrentique animo, veluti si ab illo in ipsum transirent verbera; et furor eum recentior circumdederat, cum carnifices, velut inter se commissi, invicem se viderentur devorare; ipse vero alienas carnes palam conficiens, seipsum sentiret dirissima perpeti.

CAPUT IV.

Veneficia superata, mortui suscitati.

C Ergo consilii inops ac desperabundus, id quod canibus usuvenit patiebatur, atque ad proprium redibat vomitum; rursus veneficium nominans quod fiebat, non animi generositatem, non fortitudinem, non divinæ opus virtutis; iterumque maleficas magorum artes in erimen adducens. Neque quievit hæc clamans asseveransque, donec accersitus homo in arte magica versatissimus, insanum et calumniosum esse talia affirmantem convicit, non ad hoc vocatus neque adductus. Sed idem quadamtenus hic accidit quod olim Balaamo, quem a Rege Moabitarum accersitum execrari filios Israel, idque agere studiose volentem, contraria quadam virtus pro maledictione coegit benedictionem inferre. Nam adveniens veneficus magus ad convincendum Georgium, ejusque incantationes dissolvendas, et in his omnem operam collocans, prorsus contrarium fecit; demonstrans quod Georgius esset homo divina manu gubernatus, cui tantum aberat ut posset merito veneficii crimen impingi, quantum absunt crimina tenebris gaudencia ut juste possint lucem hereditare. Demonstravit autem non verbis ista, ex opposito clamans (quamvis

Aprilis T. III

etiam hoc postea fecit) sed operibus, quorum longe major est quam verborum vis.

25 Mox enim ut advenit, suscepit in se, vel persuadere Martyri ut gentilium deos pro Christo adoraret, vel persuaderi rennentem occidere, ne aliis quoque in exemplum esset, ut aiebat, infidelitatis et blasphemiae : quibus peractis promittebantur ei munera, gratiæ atque honores, eaque omnia quæ ab Imperatore data falso putantur beatos facere. Et hæc quidem se facturum recipiens, tam facile quam quidquam aliud, ad quærenda præparandaque veneficia se convertit, in diem proximum pollicens dandum suæ artis experimentum, et abiit : dissolutus vero est conventus, et Sanctum demum carcer excepit. Venit ergo explendæ sponsonis dies, et omnes rursus præsentibus adfuere. Comparuit veneficus, duplici potione fretus, velut qui paucis totum certamen circumscripserat : comparuit et Martyr, ut ipsi dicebant, morti tradendus. Diocletianus quoque magna spe plenus advenit, et populus multus; omnes suspensi expectatione futurorum, quem ea essent exitum habitura. Ex una ergo parte producit pharmacum, quod erat tale, ut ipsum bibens extra usum fieret rationis, seque præberet agendum ferendumque prout quis voluisset : alterum vera vas mortiferum, erat pro secunda potione paratum. Sed neque istud epotum, mentis statum commovit : et quod potatum dicebatur esse letiferum, haud vero nomine se appellari probavit, nihilo plus Georgio nocens quam iis qui ipsum non liberant : aut potius utraque potio obstupescere et obmutescere fecit, non qui gustaverat, sed qui propinarant. Obstupuit enim qui pharmaca præparaverat magus, obstupuit et Diocletianus : populus autem et qui forte ex Senatu tunc aderant, non erant admirationis consternationisque expertes.

26 Et hæc quidem sic acta sunt : Diocletianus autem festinavit inire tormentorum rationem (omnes enim cruciatus suos exuperabat rabie) ut aliquid inveniret, quod non adferret citam mortem. Postquam autem vidit deferisse frameas suas in finem, et jacula esse exhausta; et quæcumque facta erant non magis profecisse, quam si contra statuam vel umbram fuissent adhibita; mutata pugnandi ratione; veluti priorem improbens, inivit aliam : ne tunc quidem ab inhumanitate sua quidquam deflectens, sed eam industrie malitioseque dissimulans. Cogitabat enim intra se, quod si quis generosioribus animis sævitiam admoverit, eo ipso fidentiores eos reddat; si vero mansuetudine quadam ac lenitate temperati sermones fuerint, emollitos illos tandem sibi habebit obsequentes : nam etiam ferrum oleo

27 Hæc ille, mentem verbis occultans, non veritatem requirens : jam enim millies et palam ei dictum erat a Martyre, Christi virtutem adesse iis qui ipsum

D

AUCT. GR.
CYPRIO
EX MS.
GRÆCO
duplici veneficio frustra applicato,

confunditur
a S. Georgio
utrimque
nil passo.

E

Diocletianum
a tormentis
ad blandi-
tias versum,

F

et ad inter-
rogationes
similes prio-
ribus,

AUCT. GR.
CYPRIO
EX MS. GR.
*Georgius
ad omnia
inictus,*

A ipsum confitentur esse Deum; atque ita eos fieri omni periculo fortiores, potentesque ad facienda signa atque omnigena miracula in demonstrationem veritatis. Verum simulatio hæc erat atque a lulatio, et via quædam, ut aptius loquar, qua ipsum in suam pelliceret voluntatem, pertraheretque. ut ei, qui tam comiter familiariterque agebat secum, pari quoque familiaritate se conjungeret Georgius, gauderetque ab ipso honorari: nesciebat autem quod seipsum deciperet, magnum veritatis propugnatorem iis verbis aggressus, quibus mancipia demulcentur. Quomodo enim posset illius sapientia talibus sermonibus decipi, aut tantus pro religione zelus aliud quidpiam pati, quam quæ decet in hac causa et cogitare et loqui? Amorem vero illius, quo anima ejus ardebat ad Christum unice formosum diligendum, quomodo alterius cujusdam cupiditatis causa possibile erat præcipitare deorsum? Neque enim animalia unquam alia consueverunt per se vivere in regione ignis; neque possibile erat, ut anima illa, jam facta divini ignis receptaculum, cogitatum admitteret, quacumque ratione ad terrena inducentem: idque tum operibus patuit, tum tolerandis tormentis, tum verbis ad tyrannum productis.

*simili re-
sponso con-
futur;*

B 28 Quomodo inquit, o Imperator, iis quæ a triduo, imo ante dies duos audivisti, oblivione præteritis, eandem semper de eisdem rebus interrogationem præterendis? siquidem et nos omnino novimus veritatem tenere, neque eam per partes edicimus, membratim eam loquentes; neque modo sic, modo aliter, interrogantibus respondemus, ut nos illis accommodemus, veritatem adulterantes. Si vero et tu eam amas, quomodo tantum discrepas ab illis, qui ipsam solam colunt omni tempore, et eandem erga omnes esse sciunt, ut suadeas ab ea discedere? Non profecto, non discedimus. Si tamen vere dicis quod veritatem amas, audi ex nobis verba veritatis; iterum et iterum eundem sermonem loquimur: Christus nos confortat, Christus nos liberat, Christus per nos signa operatur. Id si velis operibus comprobatum, quamvis experimentum jam sumpseris, aliud tamen rursus sumere licebit. Ecce enim paratos nos pati omnia: veni rursus ad opera, et manibus utere, nihil formidans; ut cognoscas iterum quia Deus nobiscum est, tua contra nos consilia dissipans.

*et offerens
virtutem
Christi
probare
miraculis,*

29 Hæc eo dicente, non erat ille intelligens aut requirens Deum: homo erat consilio privatus, notitiam autem Dei nec habens nec suscipiens, similis factus Judæis antiquis: nam illi quidem per seipsos videbant audiebantque ab aliis Christum facientem miracula, signa et virtutes; et tamquam si nihil vidissent audivissentque, veniebant eadem requirentes. O stupidi! Adhuc videtis, et heri vidistis, et imelius tertius et diu antea cognovistis eadem; et in eadem consilii ambiguitate desinentes, venitis? Hos igitur imitatus Diocletianus, post demonstratam sibi sæpius Christi virtutem, rursum querit: querit autem, non ut accepta demonstratione rectificet cor suum et fidelis efficiatur; sed tentandi dumtaxat causa querit, quia, sicut et illi, generatio erat prava et exasperans, spiritus vadens et non rediens.

*ab incredulo
tyranno*

30 Ergo ceteras omnes miraculorum species prætermittens, et ad id quod omnium est maximum mortuorum resuscitationem transiens, hoc ipsum, non aliud, operari jubet; velut regenerationem, in uno aliquo mortuorum factam, habiturus pro testimonio totius virtutis et divinitatis Christi; ignorans tamen quam parum utilis sibi futura esset hæc experientia, qui statim a patrato miraculo replendus esset indignatione. Qui enim priora miracula fuerat circa Martyrem operatus, circa hoc unum nihilo minus erat potens: quamvis non ita judicaret Dio-

*jubetur mor-
tuum suscitare*

eletianus, neque sibi id persuaderet, certo credens impossibile fore quod imperaverat. Quare monumentum demonstravit, et in eo defunctum ab annis multis, ipsumque jubet excitari: Age, inquit, vivum hunc siste, ambulantiem, sentientem, et alia quæcumque nos facimus facientem: et abi, nobis de veritate persuasis, nihilque de cetero habituris circa alia dubitare, postquam id factum fuerit, quod majus est omnibus. Quis enim tergiversari et refragari vellet amplius, tam evidens argumentum habens sibi oppositum? Sic ille. Quæ autem secuta sunt, quomodo digne quis explicet? aut potius, quomodo satis miretur? nec enim vel hoc est facile, eo quod rei magnitudinem capere nequeat intellectus.

31 Sustulit Georgius in cælum oculos tam mentis quam corporis, et audientibus universis Dei magnalia glorificans atque concelebrans, simulque eum commonefaciens mirabilium suorum, et maxime illius triumphum quem duxit de morte per suscitationem vita functorum; oravit, ut quod propositum nunc erat miraculum, ad finem adducere dignaretur. Etenim fidenter poterat ejusmodi petitiones et facere et sperare: facere quidem, quia fidem habebat montes transferentem; sperare autem, tum propter discrimina quæ illius causa subierat, tum propter infallibilem Christi promissionem, qua fidelibus suis firmiter est pollicitus, quæcumque petierint accepturos. Factæ in hunc modum orationi annuit Deus, et desuper vox grandis erupit, quantam ægre sustinere aures poterant, suæque vehementia cunctos attonuit. Tum invisibilis quædam virtus sepulcri operimentum abstulit, et aridis illis ossibus spiritum vitæ infudit, simulque et mortuus surrexit, et totius populi conclamatio, magnificentis, laudantis glorificantis Christum, eumque verum Deum confitentis. Denique qui a mortuis surrexit confiteri cepit ac prædicare in omnium auribus, atque Apostolico fungi munere: nunc ad sequendum Christum exhortans, nunc idolorum cultum dissuadens, utque se susciperent dignum testem, qui corporea exutus caligine didicisset, quantum in Christo sit lucrum, quantaque infelicitas æterni ignis, et caliginis, et vermis, et cujuscumque alterius mali, iis preparati qui daemonibus se conjungunt.

quo facto,

*E
et qui surrex-
erat Christum
confitente.*

32 Scio miraculum hoc non suscipi ab auribus incredulorum, nihil enim eorum quæ pulchra sunt ipsis videtur fide dignum: sed eam facile apud pios inveniet. Si enim verax est Christus, promittens quod majora signa quam faciebat ipse, facerent credentes in se; Christus autem ejusmodi signa millena fecit; quis Christianorum unquam de illo dubitaverit, audiens primum Eliam et Elisæum, deinde Christi Discipulos talia esse operatos? Ipsi autem gentiles, quantumvis de diis demonisque suis quanta possunt deliria commenti, eorum virtute majus hoc esse confitentur. Itaque et multitudini majorem de Christianæ religionis veritate æstimationem miraculum hoc ingessit, quam cetera omnia; et quamplurimos traxit ad Christum, persuadens turmatim et absque certo numero accedere ad illum: quibus etiam continuo datæ sunt arrhæ maximorum præmiorum, tali confessioni propositorum. Quis enim recensuerit quanta post hæc secuta miracula sint, quam multi quamque diuturni morbi sanati, et quantum sese exeruerit virtus naturæ ordinem supergrediens? Quomodo cæci videre cõperint, post receptum interioris oculi lumen? quomodo claudis confirmati sint pedes? quomodo genus omne ægrotudinum sit curatum? quod autem ad daemonum violentiam attinet, hæc quoque non poterat ulla ratione subsistere, si quis dumtaxat cum fide accedebat.

*sequentibus
eorum fidem
miraculis:*

33 Sed quomodo præteriero, quod factum est inter quos Glycerio, miraculum? Agricola hic erat et circa
terram

A terram semper occupabatur, quam junctis ad aratrum bobus tunc proscindebat : cumque non esset expers miraculorum a S. Georgio patratorum, et suorum subjugalium alter deficiens mortuus esset, confestim cucurrit; et quid accidisset annuntians, bovem quoque suum suscitari petiit. Obiit autem eo quod postulaverat, gratus admodum pro beneficio, cum nullum alium quam de Christo sermonem haberet, eumque privatim ac publice, sursum ac deorsum prædicandi finem nullum faceret; capite plexus fuit, jubente tyranno, et Martyr ad Christum accessit. Huic appositus est secundus, ille qui fuerat suscitatus a mortuis, et palam loquens factus erat magister pietatis. Tertius denique eandem Martyrii viam ingressus est, is qui heri et antea magus, nunc præco Christi, fidem confessus erat, et dæmonum culturam tamquam perniciosam ejurarat. Atque hæc ea sunt quæ circa patratum in mortuo miraculum acciderunt, quorum quidem pars memoriæ tradita est, altera prolixitatis vitandæ causa involuta silentio : quæ vero postmodum consecuta sunt necesse etiam est enarrare.

una cum mago
et suscitato
Martyr effectus.

CAPUT V.

B *Extrema Georgii de idolis victoria : capitis supplicium toleratum.*

C conspiciens Diocletianus Christianismum instar ignis jam accensum, tamquam ex scintilla a Martyre profecta, eumque a multis jam susceptum, a multis suscipiendum, nisi quis impediret; hoc autem futurum difficillimum. Hæc, inquam, videns, nihil sibi prius faciendum judicavit, quam ut de medio tolleretur Georgium : verebatur tamen ne frustraretur proposito et formidabat rem aggredi, meticulosus effectus priorum experientia : rursus autem, ut liber abire permitteretur, pati non poterat; cum utique Diocletianus esset, et suam ipsius fore calamitatem crederet, si idola spernerentur. Media igitur via ingressus, carceri inclusit Georgium, existimans impediendam miraculorum frequentiam, quando nemo auderet ad victum accedere; itaque cessaturam propensionem multitudinis ad religionem. Potuit sane executioni mandare consilium quod cœperat; traditus enim in custodiam est Sanctus : sed id cujus causa hoc factum est, effectum tyrannus dare non potuit; Verbum enim Dei, ut Paulus loquitur, non est alligatum; quin imo jam magis libere quam antea miracula sequebantur; et audientium fideliumque quotidie augebatur numerus.

In carcerem
retrusus S.
Georgius,

2 Tim 2,

visitatur
ab Angelo :

C 35 Interea dicitur, et dicitur vere, quod a Christo acceperit Martyr suæ ad eum dissolutionis signum. Accepit autem hoc modo. Apparuit ei per somnum Christus, multaque ei dixit ex quibus magno gaudio fiduciaque repletus sit : proximam autem migrationem indicare volens coronis quibusdam splendidissimis, incomparabilem decorem habentibus, ornavit caput Martyris, quod erat signum ejus quam apud ipsum accepturus erat claritatis; promisit autem eum victurum et regnaturum secum quoniam sui causa mortificatus fuerat tota die, factus velut agnus occisionis. Sic ista narrantur. Diocletianus autem audiens, contrarium prorsus quam sibi promiserat, exitum habuisse suum circa Martyrem consilium, haud diu perstitit in sententia ipsum captivum detinendi : sed pro tribunali sedens assidente magno numero Senatorum, et multo populo circumstante, induci eum ad se jussit.

deinde blan-
dienti iterum
Diocletiano,

37 Rursus igitur simulatio assumitur, persona-que clementiæ et mansuetudinis : rursus dolosa scena et comœdia instruitur; neque enim aliud agere poterat repulsus in omnibus, et omnia tormentorum genera frustra expertus, tamquam si cum immorta-

lium aliquo rem habuisset. Instruxit autem ridicule scenam, quasi crederet per eam omnia conficienda : cui enim, tamquam cum viro congressus cum omni sua potentia, victoriam de se reliquerat, huic, tamquam cum juvenculo acturus, cum blanditiis appropinquans (vide obsecro nequitiam hominis) quali quantoque artificio usus non est? Primum igitur laudes ejus, qualibus humanæ mentes maximæ capiuntur, efferre cœpit; et quis dixerit quantas? Nobilitatem extollebat, admirabatur corporis decorem et pulchritudinem cum fortitudine atque animi generositate conjunctam, tum ingenii acumen ac prudentiæ firmitatem. Neque enim, inquietabat, vel in extrema senectute talem facile inveniet aliquis, nedum in corpore tam delicato et ætate tam tenera. Deinde sibi ipsi convitiabatur, quod non pulvisset, nec miseris illius esset, nec mansuete humaniterque illo usus, sed instar feræ bestię crudeliter immaniterque. Post hæc supplicabat, et ignosci sibi omnia postulabat, tamquam filium pater. Quid enim, inquietabat, attinet me dicere quam multa alia tibi sint ex me parata? Non tamquam familiariter notus habebis, sed filii loco mihi eris; et honores recipies, quibus nulli præterquam nobis inferior eris : hæc autem quanta apud homines esse reputetur felicitas, quis ignorat?

D
AUCT.
CYPRIANO
EX MS. GR.

38 Hæc verba illius, imo laquei erant, non quidem ei contra quem tendebantur; sed ipsimet qui ea excogitaverat. Captus enim in illis est tamquam in propriis retiis, ut habet parœmia : callidusque ad faciendum male, pari calliditate deceptus fuit; et sicut Psalmista loquitur, in operibus manuum suarum (quod tantum valet, ac si transferas in consiliis suis) comprehensus est peccator. Id autem quomodo? Arripuit verba tyranni Georgius, et novam quamdam adversus dæmones pugnandi rationem meditatus, qua sibi perfectum clarissimumque de illis trophæum constitueret, simulavit se acquiescere dictis, omni deposita mentis constantia, usque adeo ut vellet statim cum ipso ad delubra progredi, et ad honorandos Deos festinare. In quo quidem dolos aliquis et calliditas fuit : sed non est alienum a ratione cum versuto oblique agere, et dolose incredenti in dolo quoque obviare : omnis enim modus, quo quis iniquitatem effugit, rectus censeri debet; et quancumque quis contra dæmones inierit viam, virtutis via est, absque diverticulo ductura ad Deum.

obsequi simu-
lans
Ps. 9, 17.

39 Quis posset explicare verbis Diocletiani et idololatrarum super hisce lætitiâ, plaususque et gratulationes ac præconia publica, quibus omnes convocabantur ad sacrificium? Cum autem plenus esset conventus, et esset tempus sacrificandi, atque omnes in Martyrem sacrificaturum intenti; tunc subito conversa est alea, et omnis illa lætitiâ, festivitas omnis, dissolutæ sunt, et gaudio luctus successit, ut appareret quod prior illa voluptas non nisi merum fuisset somnium. Non enim præsentiam Martyris sustinebant simulacra, sibi appropinquantem non tulerunt, sed tamquam umbra evanuerunt sole transiente. Interrogavit eos num essent dii : et illi gestu ac voce responderunt, Non sumus. Sacrificari eis jussit, at non susceperunt sacrificia; sed gementes tremantesque dæmones subterfugebant ac subtrahebant se. Et hæc quidem antequam eis comminaretur : ut autem comminari eis cœpit, non erat amplius subsistendi locus, sed tumultus quidam excitabatur, et lamentabilis sonus deorum quiritantium; ac veluti in nocturna pugna vel ebriorum conflictu, collidebantur cumulabanturque sibi invicem simulacra simulacris, et dii diis; aurei æneis, et nrisque lapidei : cum hisque miscebantur argentei ac lignei, simul prostrati atque contriti. Erat autem videre commista deorum quacumque ex materia

E

F
ducitur cum
magno plausu
ad idola,

qua fassa
se non esse
Deos

AUCT. GR.
CYPRIO
EX MS.
GRÆCO
*inter se colli-
sa confringun-
tur,*

A teria formatorum fragmina, humero scilicet liguco æneam dexteram fortuito compactam, aureumque caput cruribus ligneis incumbens. Forsitan autem (tanta erat membrorum divinatorum confusio) Martis Vulcanique partes alicui Jovis parti committebantur, adeo ut mancorum crurium basis fieret caput aureum, quo totus Olympus juxta Poetas convertitur. Ita tunc membratim complodebantur dii, miserabile spectaculum idololatriæ facti; et chorus ille in luctum est mutatus, simulacris ipsorum inutilibus redditus.

*insanientibus
ad spectacu-
lum gentilibus,*

B

40 Hinc porro manifeste apparet quam difficulter superabilis malitia sit atque inexcusabilis, cum semel animam inhabitatam possidet, adeo ut sui illa potens non sit, amisso ratiocinii fræno, facta mancipium pravitatis. Quomodo enim ad Christum non transierunt gentiles, statim atque ex istiusmodi signotum eximiam ejus potentiam tum daemoniorum summam imbecillitatem didicerunt? Quomodo non crediderunt? Numquid non levissimum hoc est, quodque vel irrationalis natura agere posset? Quomodo igitur mortuorum idolorum impotentiam cognoverunt, et cognoscentes non repudiarent? An forte insensibiles erant aut rationis usu privati? aut non cognoscebant ea quæ in suis ipsorum oculis gerebantur? Sed, ut dixi, cum malitia in eos tantum obtineret dominatum, nulla boni cognitio prodesse iis potuit, usque adeo obstrictis pejorum servituti. Oportebat enim omnes tunc præsentis infirmitatem erroris cognoscere; illi autem prorsus contrarium fecere. Incensio zelo, propter idola prostrata, insurgunt in vindictam: et alii quidem verberabant Georgium, alii trahebant, alii invicem contra eum exhortabantur; nec deerant qui parati essent suis eum dentibus laniare; fecissentque, nisi ab ipso tyranno profectum mandatum, ipsorum repressisset impetum; Sanctum vero coram illo stitisset, non ut patienti parceretur, sed ut majoribus tormentis et morte gravioribus afficeretur.

*et Sancto
mortem man-
chiantibus :*

*objurgatur ut
ingratus,*

C

41 Igitur rursum agones, rursum certamina exultantis paria subeunda fuissent; nisi Deus adfuisset, athletam suum ad se evocans. Sed hoc paulo post; nunc autem primum eidem, velut ingrato, illedebat tyrannus, quod in risum ac jocum convertit suam erga ipsum humanitatem; deinde impium audacemque vocabat, nullo in eum convitio abstinens. Quæ cum omnia frustra essent et Martyr idolorum impotentiam eidem e contra exprobraret; quodque dii non essent, qui suam sustinere nequiverant præsentiam, addens eorundem planctum et casum et contritionem; ac denique oblationem animi, per quam lignis lapidibusque insensatior esse perseverabat, quamvis externis sensibus uteretur. His inquam reprehensionibus vehementissime pulsato tyranno fel draconum accensum est, et venenum aspidum insanabile, symbola cordis supra modum æstuantis. Aspectus ejus, ut cum divino Nahum loquar, quasi lampades ignis, et quasi fulgura discurrentia; vox autem erat quam ferarum truculentior: qua lictores adesse jussos, tormenta, manicas et compedes adferre; ignem, gladium, rotam, et omnia suppliciorum genera jubebat exponere.

sed frustra :

Nah. 2, 4

*atque cum
etiam Imperatrix
Christo accessisset,*

42 Sed hæc omnia cum essent adducta in medium, et in corpus Martyris denuo exerenda, evertit Deus et inutilia reddidit: idque non cæcitate tyrannum percussit, non fulmen desuper in eum jaciens, quibus suppliciiis jam pridem dignus erat; verum ad sui agnitionem adducens per Georgium propriam illius uxorem, omnesque ejus curas contra ipsam convertens. Non enim, quemadmodum plerumque is qui impetitur, manus convertit in impetentes, sic et Diocletianus; sed, stimulos eidem aliunde suggerente Deo, totus a proposito raptus est, totusque in eo esse cœpit, ut suam sibi servaret uxorem. Magnum sane

studium huic rei impendit; sed omnia facienti dicentique nihil prodesse potuit: quodcumque autem pharmacum adhibebat, impedimentum erat ad persuasionem, aut potius incitamentum ad Christum, cum adversentia omnia piæ mulieri cooperarentur in bonum, quemadmodum Paulus loquitur de diligentibus Deum. Igitur ex hac etiam parte repulsus, nec nisi confusionem ac risum referens ex omnibus quæ Martyri debebat, hinc in omni certamine victus, inde illusus, atque multis suis familiaribus ipsaque uxore privatus, non amplius interrogatione Martyrem dignabatur vel alloquio. Quoniam vero jam emanarat edictum de discessu, ceteris omnibus prætermisissis, extremam contra Georgium sententiam protulit: videlicet ut capite plecteretur. Protulit autem illam, non magis ipsum fugiens quam presentes, planeque desperabundus præ dolore et amaritudine spiritus, ex eo quod superare non potuisset Martyrem, ipse qui omnes ferre homines habebat sibi ad nutum famulantes.

EPILOGUS.

Hoc modo finem acceperunt agones S. Georgii: sicque decertans et spectaculum Angelis atque hominibus factus, excessit coronandus ad agonothetam et Christum; cujus stigmata portans ac palam ostentans, socius extitit passionis, et coheres gloriæ nominatus est. Constantiam ejus exhorruerunt demones, victique et confusi recesserunt, adeo ut seipsos culparent, quod a principio essent cum invicto congressi; culparent quoque Diocletianum, quod ipsis instrumentum factus contra Martyrem, per ea quibus usus erat ad eorum intentum, factus esset ipsis instrumentum cladis et ignominiae; idque tanto magis, quanto magis vincere contendebat. Patientiam ejus obstupuerunt Angeli, quod, cum homo esset corpore materiali circumdatus, et grave hoc onus necdum deposuisset; non tamen elanguit ad tormenta, non formidavit, non tradidit seipsum doloribus, nihil materiæ consonum passus est, nec a proposito alienatus abductusque; non hæsitavit in partem alterutram, non humi respexit formatus ex humo, non denique suum unde sumptus erat requisivit locum; sed totus in eorum quibus fruuntur ipsi Angeli contemplatione defixus, ipsisque assimilari contendens, vim sibi intulit, veluti si naturam communemque massam ejurasset.

44 Admiratus est eum Sanctorum chorus, medium excipientium considerantiumque singulos se ab uno illo superatos; ipsumque reveriti beatum prædicaverunt. Agnovit in eo Abraham fidem suam, per quam salvatus et amicus Dei factus est. Agnovit Job, et plagam et patientiam; uterque autem ejus erga pauperes liberalitatem laudavit. Consideravit in eo Moyses, amorem erga proximum, sed longe quam habuerat ipse sublimiorem divinioremque: æstuavit enim zelo Martyr pro animabus tyrannidem patientibus, non pro corporibus in luto et latere ærumnosæ occupatis; signis autem flagellavit, non Ægyptum, sed corda impiorum; et invisibilem Pharaonem, cum omni sua virtute, non in aquis marinis, sed in suo demersit sanguine; labores vero et prælia alia, non adversus terræ hujus potentes promolice sustinuit hæreditate, ut in eam induceret carnalem Israel; sed pro regno cœlesti, adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum. Elias, zeloten eum agnovit, æque ac seipsum, in coarguenda impietate: sed quando propius eum aspexit, non potuit visum intendere in eum. Non enim fugit Martyr a facie persequentium, non in solitudine abditus privatim lamentabatur impietatem Israelis: sed media in pericula sese inferens

D

Rom. 3, 28

*capitis sup-
plicio puni-
tur Georgius.*

E

*Dæmonum
terror,*

*stupor An-
gelorum,*

F

et Beatorum,

*imprimis
Moyses,*

Elias zelotæ,

Arens, illata sustinuit, secundum promptitudinem spiritus corpus suum illis exhibens. Socii Azariæ, et Daniel, in lacu non nisi comprehensionem et circumstantem ignem in seipsis inventientes, reliqua omnia in ipso superiora confitebantur. Quid vero attinet commemorare ceteros? Discipuli Christi, qui totum mundum Evangelio complexi sunt, magnum hoc suæ confessionis germen intuentes, sic ferentem Christi nomen curam regibus et tyrannis, coram millibus hominum, in maximo theatro; sic fidenter prædicantem, tantoque erga eum quem prædicabat amore incensum, ut minime cunctaretur aut ambigeret amori obsecundare per omnia; deinde propterea patientem solum ipsum, quantum simul omnes passi fuerant; exultabant gaudio, et veluti suarum coronarum atque beatæ jucunditatis incrementum accipiebant, ex tanta plenitudine; discipuli gloriam, suam esse existimantes.

45 Sic ille, et cum tantis beatæ mortis monumentis apparuit, post Apostolos Prophetasque et veteris Testamenti Justos, princeps in choro Martyrum, primamque pulchritudinem facie ad faciem, non jam per speculum in ænigmate, contemplans, vivit coram Domino. Impletur enim in eo Isaïæ vaticinium dicentis: Et mundabitur plaga ejus, et vivet, et misericordiam consequetur, et glorificabitur in secula. Ac postea, Et erit ipsi Dominus in lucem sempiternam, et complebuntur dies lætus ipsius. Propterea etiam in cœlis est noster apud Deum mediator et pacificator; in terris autem suæ apud Deum gratiæ atque intercessionis præbet indicia luculeata. Cui enim ad virtutem anhelanti non subvenit, laborem sublevans? cui periclitanti auxiliator non adest, invocatus? Ex quibus necessitatibus non eruit? quibus in occasionibus cuiquam defuit? medicus in nobis, in mari gubernator, propugnator in bellis, in adversis consolator: verbo uno communis apud Deum omni tempore benefactor in hac vita, communem erga nos gerit sollicitudinem. Quapropter etiam istud Scripturæ in eo manifeste cernitur impleri: Reges vident ipsum vel in imagine propositum, et consurgunt, consilii sibi maximorum auxiliorum per eum obtentorum: gentes que eum non noverunt, eum invocant et populi qui non intelligunt eum, ad ipsam confugiunt; propter gloriam, qua ipsum omnium Dominus glorificavit: quia decet eum gloria, in secula seculorum. Amen.

ANALECTA

C De Reliquiis, Miraculis, et Patrocinio S. Georgii Megalo-martyris.

CAPUT I.

Translatio Capitis et Brachii Venetias

Cum monasterio S. Georgii majoris an. 1462
Ejus num. 33 Comm. prævii de insigni S. Georgii monasterio Venetiis, ab amplitudine cognomen Majoris adepti, Abbates ejus deducit Ferdinandus Ughellus, tomo 5 Italiæ sacræ vol. 1276 et seqq. usque ad Gabrielem Cardinalem Condelmerium, qui Abbatiam istam ex pessimo illorum temporum usu commendatam habuit, eandemque jam Pontifex Eugenius IV Congregationi S. Justinæ uniendam curavit anno MCCCXLI. Exinde suos Regulares Abbatibus iterum habere monasterium cepit, sed de more istius Congregationis temporaneos, inter quos Theophilus Benqui Medulanensis, teste Laurentio Finicchiara pag. 299, regimen tenuit anno MCCCXLII, quando allatum illuc ab Ægina insula est sancti Martyris caput, sive pars capitis ut explicat Finicchiarius, cavere volens, ne dubium reddatur capitis sub Zachariæ Papa Romæ inventi veritas, quod ipsum similiter integrum non esse asserit. Aliæ ejusdem Martyris reliquiæ, per ampliorem jam sæpius indicatam

et excusatam pro corpore toto habitæ, servantur in sacra S. Viti æde teste Ughello, Italiæ sacræ tom. 5 col. 1260, idque cum veneratione tanta, ut ejus ibi aram quotannis stato die Princeps cum bona parte Patrum, quasi Divo gratulaturus ob civitatem a periculosa conjuratione servatam, structo ad tempus super rivum maximum ponte, invisat. Ita Ughellus, sed tempus aut allatarum istis reliquiarum, aut dissipatæ conjurationis notare omittens, nobis præscidit plura quærendi voluntatem, in materia per se unîque sic affluenti. Istis ergo omis- sis, transeo ad modum atque ordinem translati capitis jussu Theophili Abbatis descriptum a monacho Hilarione: qui etiam conscripsit Martyrium gloriosi Militis Georgii; et utrumque commentarium habemus ex Codice MS. Serenissimæ Suecorum Regiæ Christianæ, qui antea Pauli Rhamusii et amicorum fuerat. Martyrium, de quo satis actum in Commentario num. 14, hic prætermittimus: Translationem damus, cum suo quem auctor præfixit Prologo, et est talis

2 Cogis me, Pater Theophile, id ipsum quod datur otti tecum impartiri, ejusque quasi alter Cato rationem exposcis, dum me translationem capitis S. Georgii, ab Ægina insula Venetias, historiæ mandare jubes, ut hoc muneris ab Hilarione posteritas fida et non ingrata recognoscat. Hoc licet quod poseis majoris ingenii vires desideret, majorem orationis copiam efflagitet, majorem ornatum; tu tamen qui petis, apud me tanti es, cum sæpiissime de me bene meritus sis; ut quidquid teneris humeris imposueris, id, quamquam magnum et difficile videatur, recusare tamen nullo modo vel audeam vel debeam, malimque a ceteris omnibus prudentiam meam, quam abs te non dicam benevolentiam, sed observantiam desiderari. Elaboravi itaque pro virili parte, ut tuæ morem gererem voluntati, atque in lucubratione hac desudare ingenium meum coegi. Tui erit postea eruditissimi prudentissimique judicii, ut voles, illi vel detrachere vel adjicere

3 Ægina insula, quam ita Æacus in ea regnans Matris nomine vocavit, non longe a Peloponneso ad Orientem abest: quæ Divi Georgii capite, quod in ea per annos fere centum fuit, admodum est illustrata. Dum autem Venetorum classis Jonium et Ægeum ab incursionibus piratarum tueretur, cujus Imperator erat et Dux strenuissimus Victor Capellus; auditum est, in ea insula venerabile Martyris caput haberi. Cujus habendi et Venetias transferendi, statim cupidissimi facti classis nobiliores, ardorem tantum devotione mira excitante; communi consilio Venetias litteras ad Abbatem monachosque monasterii S. Georgii dederunt, ut illorum vota cognoscentes, sacratissimum caput, vel prece, vel vi asportarent. Responsum est eis a monachis et Abbate, negotium tam egregium, tam pium, tam sanctum non negligenter procurarent; nil sibi gratius, totique Reipublice jucundius futurum hoc munere. Ad augendam quoque hanc diligentiam et promptitudinem, Senatoriæ Ducalesque litteræ accesserunt: quæ hoc negotii Imperatori classis diligentissime demandarent. Hoc ubi recognitum est; illico cum universa classe ad insulam Æginam Imperator contendit, jactaque anchora nuntios præmittit, qui Prætores insulæ vocent. Paret statim Prætor vocatus, et ad litus e vestigio cum primoribus insulanorum Imperatori occurrit, novo adventu et insolita classis facie territus et admiratus, quidque ferant et velint non sine timore efflagitans. Tunc omnibus in Imperatoriam triremem trajectis ac sedere jussis, exponit Imperator Abbatis et monachorum S. Georgii ardentia vota in sacratissimum caput: quod illi nuntium gratis sane auribus accipiunt. Postremo Senatus Veneti ducisque preces et imperium adjicit, quibus difficile erat resistere et repugnare

D
AUGT.
HILARIONE
I.X MS. GR.

præsideret
Abbas
Theophilus,

E

Intelligentes
Veneti de capite S. Georgii
in Ægina,

F

ipsam petunt
ab insulæ pri-
moribus;

A repugnare. Exponebat etiam digniore templo, utpote in urbe florentissima fundato, et monachorum cœnobio venerabili, quorum mores sanctissimi et pudicissimi essent, Martyris Reliquias ut merebantur collocandas. Accedere et tutiorem locum, qui non piratarum latrocinia, non Turcarum insidias expavesceret. Hujusmodi oratione non illepi la flectere civium mentes, ut Reliquias sanctas exhiberent, nitebatur Imperator.

frustra jacturam talem deprecantibus,

4 Ad hæc ut responderent, templorum Sacerdotes, qui pariter convenerant, digniores ac magis idonei habiti sunt: quorum quidem oratio in hanc sententiam fuit. Urbem, virosque, omnia denique sua ditioni Venetæ subjecta esse, nec negare quippiam sese eis posse. Hoc tandem tanto munere privatum iri, in quo spes omnis, omne solatium, omne auxilium esset, quod Turcas immanissimos, piratas, prædones, omnes denique barbaras nationes arceret a littore; non posse non dolere, non mœrere, non lacrymare: nec tanti mororis ullam esse dissimulationem; passurosque facilius omnes vitæ spoliari, quam tanto hospite: cujus patrocinio mille hostium insidias, mille dolos, mille pericula evasissent: spretumque olim maximum auri pondus, a Genuensibus pensitatum, ut venerabile illud munus acciperent: nunc quoque rogare, obsecrare, obtestarique omnes, ne Patrono tanto spoliarentur. Et hæc orantes ubertim cuncti collacrymabant, item et ceteri omnes qui astabant, tam viri quam feminae. Hæc videns Imperator blanda illos oratione leniebat, et tristes animos demulcebat, aiebatque spectare debere eos, idem auxilii a Martyre licet absente, cujus Reliquias honorabiliores reddidissent. Hortabaturque ut Ducalibus Senatoriisque litteris, ac venerabilium monachorum votis obsequerentur, neutros in tantum beneficium futuros ingratos. Primum, ubi vident miseri nullum suis precibus locum relinquere: Quoniam, inquit, ita Domini nostri jubent, ad templum properate: et venerabile caput, si Martyr annuerit antiquam sedem mutare, vobiscum læti (ut optatis) auferite: nos illud vobis (quoniam ita vultis) non inviti exhibemus. Hoc autem dicebant quod sibi certo persuaderent, Reliquias has omnino tolli ab eis non posse. Superiori etenim tempore, cum a plurimis auferri tentate essent, tanto sunt pondere affixæ; ut nullo pacto tolli quirent: quod idem hoc quoque tempore eventurum sperabant.

tandemque annuentibus quod sperarent,

B

divinitus rem impediendam,

5 Deliguntur ergo viri ex universa classe nobilissimi et ornatissimi, qui longo ordine, et celebri pompa Sacerdotes deducerent. Ita longo agmine urbem ingressi ad locum arcis, in quo sacratissimum caput servabatur, perveniunt: quod Protopresbyter, ceteris pro foribus expectantibus, multa cum veneratione extulit, mirantibus cunctis et dolentibus, quod nihil, ut antea recusaret; seque tam facile nunc præberet, quod olim immobile præ pondere fuerat. Cogitur plebs infelix, matres atque viri, pueri innuptæque puellæ: et jam spe omni destituti, carissimo spoliandi Patrono, clamoribus æthera complent. Excutebant cunctis lacrymas tantus plactus mulierum pariter et virorum: festinabant Sacerdotes et qui eos sequebantur classem conscendere; sed præ multitudine quæ ad deosculandum venerabile caput confluebat, vix poterant. Ubi tandem in naves vi multa proruperunt, collocatis in loco ornatissimo Reliquiis: celestia canentes a littore solverunt. Interim mœnia cives conscendentes, Patronum suum non siccis oculis, quoad potuere, persecuti sunt. Post secundam et vigesimam diem, Venetum portum plenis velis tenere carinæ: et ex iis quæ plurimæ fuerant, octo delectæ ad monasterium Martyris improvise pervenerunt. Clangunt continuo buccinæ, cantus lyraeque reso-

et Venetias translatum,

honorifice excipitur,

nant. Tanto terrifi clangore monachi cum Antistite suo egrediuntur: et cœleste munus, tanto gratius, quanto insperatius, cernunt, excipiunt, et meritis prosequuntur honoribus, sacello illud ornatissimo collocantes. His peractis omnes discessere, Deo summo atque optimo gratias agentes, cujus auxilio hæc omnia feliciter gesserant, anno Domini mcccclxii. idibus Decembris, Pio II Pontifice Maximo, Duce vero Venetiarum Christophoro Mauro, ad gloriam Dei omnipotentis, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

6 Non erit autem abs re duo Martyris ipsius miracula, post ejus translationem, exponere: quorum quidem alterum hoc notat, a profanissimis sceleratissimisque viris sacrosanctas Reliquias nullo pacto contaminandas; alterum in iis summam fidem et spem habendam esse. Pervenerat ad Alphonsi Aragonum Regis aures, Georgii caput sanctissimum in hac insula delitescere. Accensus igitur mira cupiditate in tam venerabile donum, ut illud habeat viam omnem pertentat, varianque artem et modum excogitat. Id tandem placuit consilium, ut precibus potius et pretio ageret quam vi. Deligitur igitur in hanc legationem Bernardus Villamarinus, piratarum nobilissimus: eique provincia hæc non negligenter tractanda committitur. Accepto Regis imperio, ad insulam properat. Ubi cognitus viri profanissimi adventus est; statim accolæ omnes loci summus habere timor cœpit: ad prædam enim et stragem (ut consueverat) non ad legationem venisse credebatur: nec audebat civium quisquam ad ipsum descendere, dum pestem hanc cuncti formidarent. Tandem præstante eo pacis signa, et civium colloquium regio nomine efflagitante, ornatiores ad ipsum cives descenderunt. Quibus cum incredibile Regis desiderium in venerabile Georgii caput, quod apud eos esse ferebatur, exposuisset; Regis amicitiam et gratiam pollicebatur, simul et maximum auri pondus offerebat, ut tam gratas optatasque Reliquias non denegarent. Hæc audientes cives, inviti regis votis annuerunt: non enim petita negare audebant, ne iratus pirata crudelissimus omnia diriperet, spoliaret, abduceret. Acceperunt ergo profumissimæ manus caput Martyris sacratissimum, eoque in trireme ornatiore composito solventes navigare ceperunt. Cum in altum ventum esset, subita tempestas exorta est; quæ statim cælum et diem concolorum ex oculis eripuit. Auditur clamor et gemitus virorum, omnia enim mortem minabantur. Ad Reliquias Martyris cuncti supplices salvandi confugimus: quæsitis suo loco Reliquias, mirantibus cunctis, nusquam repertæ sunt. Hoc cognito Æginam versus via reflectunt: periculum suum et miraculum rei civibus exponunt. Ad audita omnes expavescunt, antiquamque Martyris sedem revisentes, in ea sanctissimum caput reperiunt. Stupent omnes tantæ rei miraculo, et letitia stuporem superante, piratæ ostendunt, noluisse Martyrem vetustissimam sedem mutare. Facile credidit pirata, quia ultionem temerarii ausus vix evaserat: sicque vacuus recessit, Martyri antea supplicans, ut æquora tumida sedareret, veniamque temeritati et insolentie præstaret, neque id ipsum quod auri dederat repetere ausus est. Tempestate alia immanissimi Turcæ insulam obsidebant, hostilique et exitiali odio expugnando oppido insudabant. Quid agerent miseri cives, unde auxilia poscerent, quo se verterent, undique hostibus obsessi, nesciebant. Humano itaque præsidio destituti, divinam opem implorare ceperunt, et Patroni sui manus deprecari. Circumferentesque ornatissimum illius caput: et in mediis hostium oculis indignantibus ingerentes, sese ab instanti periculo liberari, precibus, lacrymis prebaccantur. Non defuit precibus streuissimas

Idem antea Alphonsi Aragonii jussu attatum,

miraculose in Æginam relatum fuerat,

et insulam a Turcis liberat.

A strenuissimus Miles : serenissimo enim cœlo (dictu mirabile) tot statim nubes coguntur, tot micant flammæ, tot cadunt fulgura, tantus inlier ruit, ut secundi diluvii aquas crederes diffundendas. His telis, his machinis hostes percussi terga verterunt, cognoveruntque suo periculo. Christianorum Deum, et pace et bello, cultoribus suis præsto esse. Nunc unde, et a quo hominum, quove ordine, quibus auspiciis, prodigiisque translatus sit brachium invictissimi Georgii hunc Venetias, hinc accipe.

7 In ea ora Italie, quæ Calabria nuncupatur, monasterium est sub titulo S. Georgii de Flore (sic enim vulgus appellat) cui quidem inter ceteras ejus dignitates, eo maxime quod ibidem servaretur brachium gloriosissimi Martyris Georgii, accidit magis ad cumulum et gloriam. Sed quia plerumque Sanctorum Reliquiæ, occultissimo Dei judicio huc atque illuc transferuntur, et quasi miraculose commigrant; non id factum est locorum vitio, sed hominum pessimorum injuria. Nam cum sanctissimæ illæ Reliquiæ, quæ quadragesimo et uno ante anno, a quodam venerabili Abbate monasterii * Luexi nomine, simul et Reverendissimi cujusdam Cardinalis nepote, fuerant reconditæ, innumeras pertulissent insidias; tandem profanæ gentis non sunt passæ ultra insanias: sic enim rei veritas habet. Igitur, temporibus felicitis recordationis Cœlestini Papæ, factum est, ut dum vir nobilissimus quidam, Franciscus nomine, monasterium prædictum incoheret (nam summus Pontifex Apostolicis eum Litteris Abbati loci plurimum commendaverat) ibique velut in tranquillitatis portu vitam duceret; ecce non multo post tempore piratarum manus, qui Mughachri cognomen est, viciniora quæque Littora occupat: discurrunt per loca profani, regionem omnem simul et monasterium sanctum diripiunt, non Deo neque hominibus parcentes. Quod simul ut conspexit vir optimus ac devotissimus, illico divino afflatus numine, ad sacellum in abditis templi se proripit: sumptoque pretiosissimo pignore, quo magis velocius potnit, abscessit. Intrat navem, quæ forte prima oblata est; et Venetias versus navigans, iterum (ut miracula miraculis adjicerentur) incidit in prædones. Spoliatur homo pecuniis et rebus ceteris: verum protegente se Deo ac Martyris gloriosi suffragiis, nusquam potuit munus pretiosissimum inveniri, ut raperetur: tandemque sic miraculose evadens, huc Venetias est impulsus. Habebat vir ille in Abbatia S. Georgii Majoris familiarem quemdam probatæ ac Sanctæ vitæ monachum, Marcum nomine. Huic itaque sanctissimum brachium in tutelam servandum tradidit. Ille vero susceptum in contra S. Zachariæ monasterio occultavit.

8 Sed quia lucerna non potest diu latere sub modio, res ipsa non multo post cognita est et aperta. Tum subito quid de cœlesti munere agendum sit in Senatu disputatum est. Omnibus in commune visum est, ut illud in S. Georgii majoris Abbatia, utpote in proprio fano, recondiretur. Unde certa die, tota pene urbs et populus ingenti apparatu ac pompa, in locum conveniunt: Clerus omnis, Serenissimus Dux, Amplissimo cum Senatu, Pontifices, Abbates, Primores, Monachi, Canonici, Religiosique ceteri, ejuscumque Ordinis ac professionis: inter quos (ut non nullos nominem) affuit inprimis, Reverendissimus D. Dominus Ægidius, miseratione divina Patriarcha Gradensis, Dominus Antonius, Reverendus Archiepiscopus Dyrachensis; deinde Reverendus D. Nicolaus Caprulanus Episcopus: Abbates vero venerabiles ejusdem S. Georgii Majoris Dominus Salatinus, Dominus Morandus: item monasterii S. Cypriani Pater, similiter et Salvatoris Prior, Dominus Benedictus; et alii quoque plures religiosi ac

sacri viri, qui accesserant, ut comportarent optatissimas Reliquias Martyris cum veneratione (ut dignum erat) in præsignatum et statutum locum. Itaque Antistites Reverendi omnes, cunctisque Levitarum ordo, per suas turmas concinne dispositus, cetera omni turbi inspectante, lustrato prius Senatu et populo, cum hymnis et obsecrationibus detulerant sanctissimum brachium de contra S. Zachariæ in celeberrimam S. Georgii Majoris Abbatiam. Et in sacello convenienti ac præparato, exosculata prius manu ejusdem sacratissimi brachii, ex omni parte integra apparente cum suis digitis, ornatissime composuerunt; quod quidem usque in hunc diem, in ejusdem Martyris natali die, quotannis ab omni hominum cœtu ac feminarum magna cum frequentia invisitur et adoratur. Quare nulli mirum videri debet, si Reliquiæ S. Georgii Martyris deserta singulorum hominum sede, sese in tutissimam hujus alme metropolis Venetiarum arcem collocarint; idque sub anno Dominicæ Incarnationis ducentesimo supra millesimum et nonagesimo sexto, septimo kalendas Septembris: ut idem invictissimus Martyr, hæc de cœlo prospectans, Republicam, Illustrissimum Senatum et Populum simul, indeficienti orationum brachio, apud omnium Regum imo totius orbis Dominum et opificem, tutetur et protegat: cui est honor et imperium per infinita secula seculorum. Amen.

CAPUT II.

Translatio aliarum Reliquiarum in Belgium.

Aquicinctium in Belgio religiosissimum monasterium, nobili etiam parte Reliquiarum S. Georgii ditatum fuit exente seculo xi, cujus res memoria in antiquissimo MS. Martyrologio ibidem his verbis annuatur, ad diem xii Kal. Julii. Eodem die allatio Reliquiarum S. Georgii Martyris Aquicincti. Ad calcem vero ejusdem Martyrologii habetur tabula Indictionum, Epactarum, Paschatum etc. ad multos annos expansa, atque e regione anni mc habentur hæc verba: Allatio brachii S. Georgii xii kal. Julii. Ita ad nos manu propria, vir in nostra Gallobelgica Societate eruditissimus nobisque amicissimus, Michael Seneschallus, cum transcriptam a se ex vetusta Aquicinctino MS. Translationis istius historiam mitteret, quæ ibi sub hoc titulo legebatur: Narratio quomodo Reliquiæ Martyris Georgii ad nos Aquicinctenses pervenerunt. Factum autem id dicitur sub Haimérico Abbate, cujus electio in prædicta tabula sic notatur e regione anni MLXXXVIII, Obiit Dominus Alehnus, secundus noster Abbas: successit Dominus Haimericus: et paulo post ejusdem HaimERICI obitus notatur e regione anni MCII. Seraphinus Raissius, in suo Hierogazophylacio Belgico de prædicto monasterio agens, meminit altaris S. Georgii, supra quod reconditi sint loculi continentes ossa primorum Archimandritarum Aquicinctensium, tanquam Sanctorum, pennis ac mappis altarium involuta: quod altare prædictæ Translationis occasione dedicatum Sancto Martyri fuisse credimus. Quando autem aut qua de causa sacrum brachium translatus sit in S. Georgii Præposituram, prope Heslinensem veterem civitatem, a cœnobio Aquicinctensi dependentem, nos latet. In hac, cum scriberet Raissius, id est anno 1628, ostendebatur Brachium integrum S. Georgii Martyris eximii, argenteo brachio, magni sane pretii, condecoratum. Sed unde illuc allatum? Suspicerer quod ex Monasterio Rama in Syria, cujus meminit Willebrandus ab Oldenborg, citatus in Comm. prævio num. 35 nisi qui ea descripsit ejusdem temporis Aquicinctinus monachus, expresse diceret, quod in aliquo Romanicæ, id est Constantinopolitani Imperii cœnobio fuerit inven-
tum, eo tempore quo Cruce signatorum exercitus magna

E
ACCT. III-
LARIOSE
EX MS.

anno 1296

E

Quomodo
an 1100
brachium
allatum sit

F

quod nunc
in Prioratu
S. Georgii
servatur,

rerum

Brachium
Sancti in
Calabria,

* an Luxovii?

B
a quodam
Francisco,

grassanti-
bus piratis
præreptum,

defertur
Venetias:

et ad S.
Georgii, et
decreto Se-
natus

solenniter
collocatur

A rerum omnium conflictabatur inopia, quod maxime circa Nicæam Bityniæ accidit anno mxcvii. Malbrancus, historia: Moruorum lib. 9 cap. 28, non videtur hujus Translationis seriem legisse, cum scripsit, Brachium istud Roberto Comiti Flandriæ, qui illud Aquicinctum attulit, donatum fuisse ab Alexio Imperatore Constantinopolitano: ideo tinemus ne æque parum fundatum sit, quod dicit eundem Robertum illud dedisse Aymerico ad Hesdinense Asceterium condecorandum. Sed his omissis transeamus ad historiam dictæ Translationis ex MS. Aquicinctino acceptam.

describit
monachus
Aquicinctinus,

10 In nomine Patris et Fili et Spiritus Sancti, paucis verbis, si possum, et humili Sermone, Fratres carissimi, libet perstringere, qualiter Aquicinctensem ecclesiam, per Reliquias gloriosi Martyris sui Georgii, Oriens ex alto dignatus sit visitare. Si vero alicui, magis curiose quam religiose, quæ scripturus sum legere vel audire placuerit; non statim adversum me, quasi de viribus præsumentem, et tantam brevi incultoque sermone materiam perorantem, indignetur: immo, si novit quantum valeat obedientiæ virtus, in omnibus quæ cum offenderint, mihi pro subsannatione veniam largiatur. Non enim ut hoc aggrederer de ingenii mei viribus præsumpsi: sed Abbatis mei auctoritate coactus, sciens et prudens, ut aiunt, manum in ignem porrexī. Commoneo iterum Lectorem meum, ne miraculis, quæ de Sancto per nos audiet, incredulus existat; per eum qui in Sanctis suis semper est mirabilis, vera esse quæ audierit, nobiscum credat. Et nos quippe non quibuslibet ignotis et vilibus personis de ea re credidimus; sed Roberto juniore Flandrensium Comite, qui sanctas ecclesiæ nostræ contulit Reliquias, multisque Religiosis, cum eo ab Hierosolyma redeuntibus, et non tam audita quam visa narrantibus, scribenda didicimus.

de mandato
sui Abbatis,

B ut aiunt, manum in ignem porrexī. Commoneo iterum Lectorem meum, ne miraculis, quæ de Sancto per nos audiet, incredulus existat; per eum qui in Sanctis suis semper est mirabilis, vera esse quæ audierit, nobiscum credat. Et nos quippe non quibuslibet ignotis et vilibus personis de ea re credidimus; sed Roberto juniore Flandrensium Comite, qui sanctas ecclesiæ nostræ contulit Reliquias, multisque Religiosis, cum eo ab Hierosolyma redeuntibus, et non tam audita quam visa narrantibus, scribenda didicimus.

Gerbodo
presbyter
Insulensis,

11 Eo igitur tempore, quo, de universis fere mundi partibus, exercitus Christianorum Jerusalem petiit; quidam Presbyter Insulensis, Gerbodo nomine, cum ceteris qui de hac patria cum præfato Principe suo profecti sunt, iter arripuit. Cumque in Romaniam omnes undique Christiani, zelo domus Dei ut credimus) accensi, confluiscent; et omnibus quæ hostium fuerant, per agros et villas ferro igneque populatis, suis vero, quæ secum tulerant, pene consumptis, nimis egere cœpissent; tunc et ille Presbyter necessitate compulsus, relicto exercitu ad quoddam monasterium devenit. Ubi cum quodam laico, laboris, viæ, et egestatis suæ socio, a Fratribus loci benigne suscipitur, et, quamdiu voluit, ab eis cum omni humanitate sustentatur. Cumque esset ad loquendum promptulus, et ad simulandum quæ vellet satis callidus noveram enim hominem a puero) cœpit se inter eos familiariter habere, eorumque utilitatibus quasi deservire; de singulis quoque vel omnibus, quæ intus vel foris habebantur, studiose inquirere. Fratres vero, sicut erant simplicis ingenii vel naturæ, nihil ab eo penitus absconderunt; sed sicut Presbytero, sicut peregrino, immo beneficiis sibi comparato, quæcumque habebant, etiam in thesauris vel sanctorum Reliquiis, nihil mali suspicantes, fraudulentò narraverunt. Ostenderunt insuper loculum marmoreum, ubi, inter multorum pignora Martyrum, Reliquiæ B. Georgii, Martyris, scilicet brachium cum humero et costis, continebantur; quem loculum nemo reserare poterat, nisi crucem ad hoc ibi præparatam in manu teneret, quemadmodum postea Presbyter commemorabat.

susceptus in
quodam
monasterio,

C 12 Quid multa? Presbyter thesaurum in terra cœlestem intuens, concupivit; cupiens, auferre tentavit; dispositisque omnibus et prævisis quæ incepto apta esse poterant, ipse ad fores ecclesiæ excubans, socium suum laicum direxit ad furtum. Cui tentanti

primum
frustra co-
notur au-
ferre Reli-
quias,

reserare scrinium, divino nutu semel et iterum crux D illa excutitur de manibus: quam, sicut prædixi, nisi in manu teneret, nunquam ad Martyrum corpora pervenire valeret. Novo itaque et inaudito stupefactus miraculo, se in orationem prostravit, et multis votis precibusque præmissis, tremens et supplex, iterum accepta cruce, si posset reserare, tentavit; tentans, reseravit. Hactenus MS. istud, ejus reliqua priusquam pertegero, monendum lectorem existimo, præteusum istud miraculum suspectum haberi debere, ne vel fictionis vel superstitionis plus quam veræ religionis contineat. Cum enim narratio de reserationis hujusmodi successu solum habeatur per quartam quintamve, ut dicitur, manuum hominum laicorum atque idiotarum; nihil pronius fuit, quam aliquid ad rei veritatem affingi, quod inventionem mirabiliorem faceret: neque per hoc quidquam derogatur veritati ipsius inventionis translationisque hic descriptæ, quam auctor his verbis prosecutur: Sic tandem voti compos effectus, apernit loculum; et inter cetera, quæ festinanti occurrere potuerunt, B. Georgii reliquias auferens, lætus rediit ad Presbyterum. Quid plura? Presbyter a laico socio acceptis Reliquiis, eum secum invitavit ad fugam. Sed vae misero! ipsi, inquam Presbytero: qui Sanctis, ut credo, debitum non reddens obsequium, cæcitate muletatus, post pauca non sponte ad eandem rediit ecclesiam.

deinde his
potitus cæ-
citate mul-
tatur:

13 Tunc a sanctis Fratribus, melius quam sperabat, et non sicut promiserat, benigne susceptus; ablata restituens et reatum confitens, veniam promeretur: eisque Domino pro penitente supplicantibus, non solum lumen, quod amiserat, recepit oculorum; sed etiam per Dei gratiam, jam nobis in hoc providentem, ab eisdem S. Georgii impetravit brachium. Tum gaudens et hilaris, cum tanto thesauro, ad exercitum remeavit. Sed cito obliviscens quæ perpe-sus fuerat, nullum sanctis Reliquiis, quarum erat bajulus, honorem deferabat. Quamobrem cum per Dei gratiam, eum ad penitentiam commonentem, nimis ægrotare cœpisset, Gunscelino Insulensi Canonico ad se vocato, de transactis negligentis culpam dicit, veniam postulat; et quod pro sanctis Reliquiis talia pateretur, flendo insinuat; et si veniam mereretur, de cetero religiosius se victurum votis omnibus promittit. Promissa itaque emendatione, pristinae sospitati cito redditur: sed citius obliviscens, vel potius negligens quæ promiserat, ad antiquam consuetudinem, sicut canis ad vomitum, ingratus revertitur. Vere sicut ait Propheta, universæ viæ Domini misericordia et veritas: quia quem sæpe peccantem, nec digne penitentem, divina misericordia diu toleravit, ad ultimum, vero Dei percussus judicio, in medio sociorum, morte subitanea præventus expiravit. Tunc quidam vir laicus Insulensis, Gerardus nomine, qui et in hac patria notus fuerat Presbytero, et in illa peregrinatione socius omnibusque familiar, acceptis ad se Reliquiis cum similiter ægrotare cœpisset; præfatum Gunscelinum, virum scilicet honestum et Presbyterii honore sublimatum, ad se mandavit; eique Sancta tradens; et quod ea pollutis manibus contingere præsumpsisset, causam morbi protestans, veniam postulavit.

mox visu
recepto bra-
chium a
Fratribus
dono accipit:

sed illud
neglectum
habet,

morte puni-
tur:

F

Ps 24, 10

Gerardus
quoque cui
ipsum dederat,

14 Quid multis moror? sospes factus tradita re-
petiit, repetens accepit; accipiens vero, sed seipsum non corrigens, eadem, qua prædictus Presbyter, morte occubuit. O cæcitas! o presumptio! o temeritas generis humani! quod per omnes generationes suas, dum noluit intelligere ut bene ageret, exceptis paucis Deum timentibus, congregavit super se flagella et ignoravit. Certe modo mihi occurrunt similia, etiam de veteri Testamento, omnipotentis Dei dexteræ judicia, a ejus ceremoniis vel ritu hos-
tiarum

moritur ob
eamdem
causam,

A tiarum, tantum distat veritas, religio, et sanctitas Sacramentorum præsentia temporis. quantum dies a caligine noctis. Quid tamen ibi legimus? Cum filii Aaron, Nadab et Abiu, offerrent ignem alienum coram Domino, in sacrificium illius temporis, quod eis præceptum non erat; egressus ignis a Domino devoravit eos, et mortui sunt. De Oza quoque in libris Regum scriptum est, quia, propterea quod extendit manum ad Arcam Domini, et tenuit eam, bobus calcitrantibus et eam declinantibus, iratus Dominus percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi juxta Arcam Dei. Vere, Fratres, magnum peccatum est præsumptio, magna temeritas, dum et illos Pater eorum, scilicet magnus ille confabulator Dei Aaron, a tam horrenda morte non liberaverit; et iste interitum, quem quasi devotus propter obsequium incurrebat, omnino non evaserit. Quid vero dicam de Rege Ozia? de quo cum scriptum sit, quia exquisivit Dominum, et fecit quod erat rectum in oculis Domini, et quia egressum est nomen ejus procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, et corroborasset illum; tamen post tanta bona, elato corde negligens Dominum suum, cum ei voluisset adolere incensum, quod non erat sui officii, sicut dicit Scriptura, pessimo vulnere lepræ fœdatus est, et mansit leprosus usque ad diem mortis suæ. Non est itaque mirum si et in hoc tempore, quando mundior et sanctior nostræ Religionis est cultus, qui inconcessa præsumentes similiter peccaverunt, non est, inquam, mirum si similiter perierunt; excepto quod illos, sub legis austeritate viventes, mox in initio peccati ultio divina prostravit; hos vero, sub gratia Evangelii commorantes, Dei patientia adducens ad pœnitentiam, diu toleravit.

B 15 Sed jam nunc ad narrationis nostræ ordinem redeamus, ne prolixiorē quam oportet digressionem fecisse videamur. Igitur Comes Robertus, audita morte et causa mortis viri sui Gerardi (de Insula quippe fuerat, sicut prædictum est) omnia quæ illius erant sibi vendicavit: sanctas vero Reliquias honorifice, sicut decebat, imo sicut poterat, in tentorio suo præ oculis collocavit. Verum, quia longum est enarrare quæ et quanta per Sanctum suum Dominus in via ostenderit; quomodo custodes, quibus enim Comes commendaverat, iterum infirmati custodiam a se dimiserint; et ad ultimum a Sannardo, Capellano suo, viro siquidem bene Catholico et religioso, vix multis precibus, ut eum custodiret, impetraverit; vel qualiter in redeundo ipse Comes cum suis omnibus, de profundo pelagi, et ut ita dicam, de ipsius mortis faucibus per merita Sancti Martyris ereptus, et in quamdam insulam vi ventorum expulsus, Reliquias Sanctas, cum argentea theca, ubi repositæ fuerant amiserit; et quemadmodum ipse propter hoc usque ad animam contristatus, tandem per Dei gratiam a quodam barbaro, illius terræ accola, ultro ad portum redeunte et gratis reddente, eas rehabuerit: quia, inquam, hæc et alia multa, quæ per Sanctum suum in via Dominus ostendere dignatus est, sicut prædixi, longum est enarrare; ideo manu scribæ velociter scribentis ad finem rei cursum properemus. Diu est enim quod et incultus sermo noster silentium requirit, et auditor fastidiosus moræ impatiens et aures avertens aufugere cupit. Unde multum timeo ne illud Horatii de me dicatur:

Non missura cutem nisi plena cruoris hirundo.

16 Igitur cum in patriam suam de servitio Dei Comes reverteretur, et ei causa honoris et amoris omnes occurrent, Domino Hainerico, Venerabili Abbati hujus Aquicinensis cœnobii, ei cum ceteris Abbatibus occurrenti, præfatas Reliquias, id est brachium S. Georgii Martyris tradidit. Ipse vero post-

Aprilis T. III

modum gregem nostrum visitans, et ejus se orationibus humiliter commendans, propriis manibus super altare Sancti Salvatoris Domini nostri illud obtulit. Ergo, quia, teste Propheta, Deum in Sanctis ejus laudare jubemur, non immerito laudis nostræ devotionem, ad impendendum nostræ servitutis obsequium, in honorem Dei et tanti Martyris et omnium Sanctorum ejus venerationem, sic exhibere debemus; ut et Dominum, mirabilem in Sanctis suis, glorificemus: et Sanctos ejus, per ipsum Dominum mirabiles factos, pro viribus nostris honoremus. Hoc quippe fidei pietas exigit, ut non solum affluentissimum gratiæ Largitorem dignæ devotionis laudibus extollamus; sed etiam ipsius gratiæ susceptores, et quodammodo divinorum operum consortes, diligere et honorare studeamus. Unle ipsi Salvatore nostro, Fratres carissimi, nos pusilli et humiles servi ejus, gratias referamus: et pro tantis beneficiis, Gloria in excelsis Deo, devote frequentemus, cui est honor et gloria, virtus et imperium, in secula seculorum. Amen.

17 *Claudat hoc copit attestatio de alia quadam S. Georgii Reliquia, in nostram Brabantiam atque ad Commendatoriam Teutonici Ordinis domum Trajectum delata, quæ simul sit monumentum Arnoldi Comitis de Huyn, Gelein et Amsteuraide, in quo nuper nobile Huniorum extinctum est nomen: qui ut erat honorandorum Sanctorum, sacrarumque Reliquiarum privatim ac publice ornandarum studiosissimus, ita operi huic nostro afficiebatur tenerrime, et quod subjungimus documentum submisit; nepos ex fratre magni illius Godefridi, cujus bellicam fortitudinem, probatam in Cæsareis contra Suevos exercitiis ducendis, laudabunt hujus seculi historiæ; pietatem et religionem testabitur sequens scriptum, quod Georgius Morbecius, Ordinis Teutonici Sacrista in Juncis, in hæc verba signavit: Sciendum, quod anno mcccxvi pagus de Groetraet, patriæ et diocesis Leodiensis, emptus sit per generosum D. Joannem a Cortenbach, Baliviæ de Juncis Archieomendatorem. Erant in eo pago variæ Reliquiæ, a D. Comite Lossensi in Terram-sanctam profecto illuc olim allatæ, quæ post venditionem pagi factam ibidem permanserunt; et singulis septenniis, magno populi concursu et devotione, venerationi expositæ fuerunt, usque ad annum mœviii, quo ab Antonio Nuceo, ordinis Teutonici Presbytero et in dicto pago Pastore, ultimo monstratæ sunt; prout vivi adhuc et oculati aliquot testes a se visas fatentur. Postmodum, ob temporum iniquitatem, et deficiente (ut in pagis solet) populi devotione, destitit sollemnis illa veneratio. Ut igitur in majore postmodum forent cultu, Excellentissimus D. Godefridus Comes de Huyn et Gelein, ejusdem Baliviæ de Juncis Archieomendator, eas Trajectum ad Mosam, ad ecclesiam suam de Juncis, transferri fecit; et confectis duabus pyramidibus pretiosis, de ebano et laminis argenteis coopertis, septem ad minus pedum altitudinis, imponi fecit: ubi adhuc asservantur. Principalior earum pars est notabile os maxille S. Georgii, et alia notabilis pars de S. Elisabeth, matre S. Joannis Baptistæ. Hæc sunt quæ pro veritate dictarum Reliquiarum, et ceteris ad eas spectantibus, ex testimoniis et scriptis possum producere.*

CAPUT III.

Miraculosa liberatio pueri Paphlagonis e captivitate Bulgarica, a Ex MS. Græco Vaticano. b

Interprete Petro Possino S. J.

Qui paribus donis dignari cupimus, sanctorum Martyrum memorias et solennitates inconcussa fide et caritate celebrare ne pigritemur: quoniam a nobis

D
EX MS.
AQUICINCT.

digne honorandum.

Godefridus
Comes de
Huyn et
Gelein,
E

S. Georgii
Reliquias,
diu in
Groetraet
cultas,

F
Trajectum
ad Mosam
transfert et
ornat.

VIDE ACTA
GRÆCA
PAG. XXXV.
a
b

Prologus
auctoris,

sicut Nadab
et Abiu,
Lev. 10

2 Reg. 6

et sicut Ozias
Rex
4 Reg. 15

Ipsam venit
in potestatem
Roberti Flan-
driæ Com.

qui post va-
rios casus,

C

Ipsam do-
nat Abbati
Aquicinctuo,

EX MS.
GR. VATICAN.c
cujus ætate
res accidit.Templum
S. Georgii
juxta Ama-
strum :

d

e

huic devoti
conjuges,

G

filium unicum
Georgium no-
minant ;
Eph. 6, 4

A laudati, glorificati, et memoria honorati Sancti, protegent, providenter curant, efficaci patrocinio amplectuntur nos, dirigentes ad meliora et viciniore salutis. Proponitur ergo nobis hodie, universo celebris mundo et venerabilis, hæc memoria gloriosissimi Martyris Georgii, sacrum epulum, mensa inexhaustas largiter præbens delicias, saginansque animas et corda participantium fide ac desiderio spiritalem istam refectionem, certaminisque ipsius, fortitudinis, patientiæ ac generositatis præconium non tantum magnifice prædicans : sed et vim miram stupendorum, quæ operatus est ipse, prodigiorum nobis ob oculos exponens. Præsertim vero illius, ætate c nostra perpetrati ab ipso miraculi, plane portentosi et usitatæ admirabilitatis modum supergressi. Attende igitur quicunque adstas diligenter dicendis, oro te, ut et omnipotentis ac benignissimi Dei misericordiam omnes super-admiremini ; et sancti Martyris providentiam, protectionem, mirificam potentiam, extollatis immensis laudibus ; sicque utilitatis maximæ vestris fructum animabus decerpatis.

19 Scire igitur vos volo, Christi amans Congregatio, sacrum Auditorium, regionis Paphlagonum incolæ maxima fide et caritate ardenti erga gloriosissimum Megalo-Martyrem Georgium dudum se præditos monstrasse : adeo ut ei sacra et veneranda templa, qua sumptuose extruxerint, qua religiose frequentarint ; in ea ferventi studio concurrentes, illicque perseveranti devotione immorantes, festa-que illius et anniversarias solennitates fideliter ac rite prompto satagentes animo exequi. In qua religione se conspicuos maxime præbuerunt conterranei urbis Amastridos, d prout consequens significabit oratio. Apud hos in loco quodam nomen habente a flumine ; anne e nimirum proprio et quasi domestico, templum ipsius exstructum est perelegans et venerandum, in quo omnes cum fide accurrentes, petitionum facile compotes fiunt. Homo vero erat quidam, nomine Leo, pius et Deum timens ; idemque copia opum affluens, habuit uxorem honestissimam, vocatam Theophano, similitum ipsi, hoc est laudabilium morum. Hi ambo, fide instincti viva et amore ardenti erga sanctum Megalo-Martyrem, in sanctissimo ejus templo assidue morantes, et ipsius anniversariam memoriam solenniter et devote celebrantes, omnium quæ possidebant custodem, curatorem, et provisorem sanctum Martyrem scriptis tabulis declarant. Erat vir militaribus Catalogis adscriptus, functionesque suarum vicium in expeditio-
nibus, sine recusatione serviens, obibat. Natus porro ipsis puer masculus est : quem fide sincera in veneranda sancti Martyris æde sacro regeneratum baptisinate, instinctu sui in Martyrem amoris, Georgium nominarunt. Ablactatum inde Georgium puerum ad sacram in litteris institutionem tradiderunt ædituo templi ejusdem augustissimi, juxta istud ad custodiam et quotidianum cultum habitanti, sic erudientes filium, juxta divinum Apostolum in disciplina et correptione Domini : quem ut surculum late germinantem alentes, et hujus pudore prudentia, et modesta compositione delectati, orabant Sanctum, ne dedignaretur instruere, confirmare, dirigere ipsum ad meliora et salutaria. Puer autem Sancti intercessionibus roboratus, ingenii specimen præclari, dextræque ad percipiendas scientias indolis edens ; et non modo meditationi litterarum quam oportebat moram operamque impendens ; sed et usu præscriptis officiis precationum diurnarum et nocturnarum impigra devotione indefesse vacans, gratus omnibus et amabilissimus evasit.

20 His ita se habentibus contigit Occiduarum gentium in nos Christianos tumultuosissima com-

motio, f Bulgarorum videlicet et Ungarorum, Seytharum quoque Medorum ac Turcarum : qui non contenti confines ipsis incursando vastare regiones, etiam urbem nostram g regnatricem, Dei fretam protectione, deprædari atque excindere constituerant : perfecissentque, nisi omnipotentis Numinis benignitas et misericors providentia successu cassas minas eorum et sæva rogata reddidisset. At moderantes h tum Romana sceptrâ præcipiunt congregari undique adscriptos militiæ auctoratosque ab Imperio, ad memoratarum insultus gentium reprimendos, Leone i tunc Phoca Romanis exercitibus præposito. Hoc irrecreabili et gravi præcepto urgente, prædictus Miles Leo, ob ætatem jam provectam haud valens expeditionis istius et longinquæ protectionis laborem suscipere, summa necessitate invitissimus est coactus, unigenitum suum Georgium, teneræ adhuc ætatis adolescentulum, quippe haud multum pubere majorem, pro se in istius militiæ functionem substituere. Quem priusquam dimitteret secum ducens, uxore una comitante, processit ad sancti Martyris templum, ubi tales supplices et lamentabiles ambo ad Martyrem direxerunt voces : Tibi, Sancte Dei, unigenitum et carissimum nostrum filium commendamus, quem tui amore Georgium nuncupavimus : tu illum custodi, tu illum deduc via tuto, tu saluum ipsum incolumem, integrum, cum plena rursus valetudine nobis restitue ; ut fidei nostræ in te veteris fructum tuis beneficiis capientes, causam habeamus longa te gratiarum actione venerandi, utique per omnia experientes provisorem te ac defensorem nostrum.

21 Hæc et plura his dolenter ac flebiliter precati, filium Georgium cum reliquis eantem militibus dimiserunt ; in luctu ipsi et planctu perseverantes, nec desistentes noctu dique a Sancto invocando orandoque instantissimis precibus, ut viam pueri dirigeret, vires roboraret, provideret ipsi salutaria, quo saluum aliquando ipsum ac sanum ejus gratia recipe-
rent. Interim ex omni præfectura et regione Romano Imperio subjecta, congregatæ innumerabiles copiæ convenerunt, progressæque ad viciniam modo memoratarum exitium gentium, acies direxerunt iniquo loco juxta k mare : in quas confestim irruentes barbari armati, consternatas improvise deleverunt. Sed heu me ! quomodo sine lacrymis transigam lamentabilem hunc casum, remissæ in nos protectionis omnipotentis et misericordis Dei, propter inenarrabilia peccata nostra coacti justè nos derelinquere, qui prius legem ipsius dereliqueramus, et in ejus judiciis non ambulaveramus, neque mandata ipsius observaveramus. Heu ! quomodo sublacti et substrati sumus alienis et impiis hostibus, qui sancto eramus obsignati baptisinate ! Nimirum quia justificationes illius profanavimus, et mandata non custodivimus, et propter hoc visitavit in virga iniquitates nostras, et in verberibus scelera nostra. Heu ! quomodo absorpti sumus a sacrilegis et perfidis gentibus, qui triumphali et invicta armatura venerandæ Crucis secure muniti et cataphracti videbamur ! Profecto quia non custodivimus testamentum Dei, et in lege ipsius noluimus incedere ; sed oblitum sumus mirabilem ipsius et misericordiarum illius quas ostendit nobis : propter hoc avertit auxilium suum ab armis nostris, et non protexit nos in bello : ut in nobis impleretur Propheticum illum dictum : Posuerunt mortalia servorum tuorum escas volatilibus cœli, carnes Sanctorum tuorum bestiis terræ : effuderunt sanguinem eorum velut aquam in circuitu Jerusalem, et non erat qui sepeliret, et quæ sequuntur.

22 Sed, oro vos, inclinate aures vestras, Fratres, ac placide dicendis attendite, et lamentum cum gratiarum actione et compunctione compatienter et amanter

D
f
emittendum
contra Bul-
garos,
g

h

i

Sancto com-
mendant.

E

Commissio
prælio,

k

l

fit strages
Romanorum :

Ps. 78, 2

A amanter resumite. Igitur propter infinitam multitudinem criminum iniquitatumque nostrarum, impetrabilibus et investigabilibus Dei iudiciis, quorum solus iste causas novit qui nos condidit, et prout ei collibuit gubernat, contigit miserandam illic fieri Christianorum stragem : / quorum alii quidem gladiis perempti sunt ; alii gurgitibus maris hausti, quidam suffocati compressu turbæ, non pauci obtriti unguis equorum, nonnullis ruina ex impulsu vehementi duro solo aut saxo illisos confregit, alii alio multiformis genere mortis absumpti periere. Fuerunt et plurimi captivati, in tenebrosas vineti detrusi custodias ; fameque illic ac siti, angustiis, ærumnis mori miserrime coacti. Aliqui abacti servituti acerbæ mancipantur. Vix paucos e multis viam nactos subtrahendi sese, fuga servavit salutaris. Puer inter hæc Georgius, Dei auxilio et providentia Martyris, parentumque precibus custoditus, salvus et illæsus servatur : nec vulnere gladii excepto, nec afflicto impulsu in ruinam noxiam, nec dolorem letalem passus ullum : sed captus a quodam gentis unius Principe, cum ei forma qua præcellebat puer, aspectu primo gratiam novi Domini parasset, sine vinculis et flagris, in mitem est separatus servitutem. Princeps

Adolescens
captivus
abducitur,

B
præter spem
servatus.

Amissum
lugent pater,

enim ille probum adolescentem intimis sibi quotidiani victus ac cultus ministrare obsequiis voluit : ea illum gratia abducens secum ad gentem suam, operaque illius ibi utens. Hic juvenis Deo gratias agens et sancto Megalo-Martyri, pro tam insperatæ beneficio salutis, hero diligenter ac fideliter serviebat suo ; gaudenti novi famuli prompto ac prudenti ministerio, plenamque illi fidem ac favorem præcipuum præstanti.

23 At Georgii parentes, postquam longa illum solitudine quæsitum et expectatum diu, comparere nusquam viderunt ; hausta inde opinione casus exitialis quo is esset irreparabiliter perditus, naturalibus affectibus paternæ caritatis, in luctum inconsolabilem exardescens, indolserunt. Et patris quidem hæc audiebantur voces : Eheu unigenite fili, longe dulcissimè! eheu solatium senectutis meæ! quo, malum, imprudens consilio te mei vicarium in ista pericula submisi ; qui utinam, senex licet atque invalidus, hanc quoque ut alias per me militiam obiissem ; et fato ut decuit meo functus, te superstitem reliquissem, stirpem familiæ, columnen afflictæ domus, matris miserræ solatium et requiem, patrimonii heredem, surculum generis. Heu me ! quid agam ? quo me vertam ? quam consolationem gravis ætatis inveniam ? cui transmittam possessionem horum,

C quibus affluo, bonorum ? quis me jam invalidum et annis fractum fido et jucundo curabit obsequio ? quis mortuo justa funebria persolvat ? quis memoriam defuncti duratura monumenti mole honorabit ? Heu me infelicem, ejus senectuti miserræ hæc tristis sors obigit ; ut descensura cum dolore in ultimum casum sit. Mater autem, pro sexus infirmitate adhuc lugubrius lamentans, hæc dicebat : Heu fili dulcissime ! heu consolatio meæ animæ ! heu lux oculorum meorum ! quomodo te lugebo, quibus lacrymis tui jacturam exequar ? An gladiis interemptus es ? an equorum pedibus conculcatus ? an mari absorptus ? an præcipitatus in ruinam, turba in cumulum acervata es obrutus ? Utrum carcere arctisque ergastulis conclusus, fame illic ac siti absumptus expirasti ? An vivis te adhuc accensebimus ? an memoria solum uti jam defunctum te fas est proseguire ? Quis dabit mihi columbæ alas, quibus volans ad te perquirendum ferar ? Me conferam in campum infaufti prælii, scrutabor cadavera cæcorum, reperiam vel particulam quampiam carissimorum artuum vel ossium, et tollam sepeliendam mecum, ubi fatalis mihi dies advenerit. Si enim hic esses mortuus, o

ac mater,

fili, tolerabilior me pupugisset dolor, componere te D valentem propriis manibus, ornare funebri vestitu, fungi præticæ officio ad sepulturam, tum sepulcro assidere, quotidianisque illud rigare lacrymis. Nunc tuum, nate dilectissime, trucidati cadaver an fuerit qui colligere, qui libitinarii officio comere, producereque funebriter ornatum ad sepulturam curarit ? quin tua, ut verisimilius autumandum est, tua ista, inquam, desideratissima mihi membra discerpserunt diræ volucres, et feræ bestię vorarunt. Hæc et his plura mater insolabiliter ejulans aiebat ; qualia genitricem in irreparabili jactura unigeniti dilectissimi filii lamentari consentaneum fuit.

24 Ambo autem, pater ac mater, non singillatim solum aut apud se domi, solis familiaribus consciis, talia flentes vociferabantur ; sed festinato procurrentes ad sancti Martyris templum, illic palam audientibus cunctis in hunc modum expostulabant : In talesne spes, Sancte Dei, nostram tibi unicam carissimam credimus prolem, ut in avium et bestiarum pastum cederet ? hujusmodi nobis rependis vices precum ac votorum, quotidiana iteratorum instantia ? Quod si nostræ in senio solitudini haud tanti duxisti compati ; cœpisset te saltem aliqua teneræ illius et innocentis miseratio ætatis : ejus utique qui sacro baptismate in tuo sanctissimo templo initiatus, tibi a nobis oblatum est, a nobis tuo venerando insignitus nomine, ab iisdem nobis quotidie per ardentes tibi commendatus preces. Quare nostram miseriam despexisti, Magne Martyr Georgi ? Maxime autem mater, cernens æquales filii sui pueros intrantes et exeuntes e sanctissimo templo beati Martyris, psallentesque ac legentes illic, ejulabat impotentius dicens : Utrumnam solus inter omnes meus filius pondus erat terræ inutile : an ego matrum una omnium nequissima, peccatis obruta innumerabilibus, indigna tui, cui salvum filium servares ? Si haberem aliam prolem, exiguum forsitan ex ejus aspectu domi potuissem solatium capere : nunc quo vertam oculos, unde aliquid traham levamentum doloris, non suppetit. Compatimini mihi amici, collacrymamini mecum cognati, vicini, affines : ne invidete infelicissimæ mihi modicam saltem consolationem hujus tanti me aggravantis luctus. Hæc et his similia parentes inter se mutuo et ad Sanctum lamentantes, non modo familiares, amicos, et vicinos in planctum movebant ; sed e lapidibus prope dixerim ipsis consensum aliquem doloris et fletum extundebant.

25 Nec tranquillius puer Georgius captivitatis suæ ac servitutis mala ferebat : quin paria et ipse modo auditis, quoties arbitrorum absentia ægri cordis planctu libero levandi facultatem dederat, clara voce lacrymans expostulabat, Sanctum his verbis alloquendo Martyrem. Nonne tibi, Sancte Dei, parentes mei depositi fide me commiserunt ? non in tuo sancto templo baptismi gratiam percepi ? non ex tuo nomine appellor ? non apud te tuis auspiciis sacrarum elementis litterarum imbutus sum ? Cur ergo meorum genitorum preces et supplicationes sprevisi ? Cur passus es in servitutem abduci me ? Cur detineri sinis in hac terra longinqua et barbara, inter gentem feram, infidam, immanem ? Cur meorum lacrymas parentum, cur meæ tantam calamitatem adolescentiæ despicias, nullo compassionis sensu, securus officii Patronalis erga tam addictos clientes ? Verum hæc hactenus fuerint : verte deinceps rationem, meque jam hinc curare incipe. Ne, inquam, ne me nunc neglige, ne derelinque : sed juva et vires suffice, ad gratiam saltem promerendam dominorum meorum, inflectens ac deliniens mentem illorum feram, in quemdam favorem mei : tum miserrimos parentes meos, quorum quantus sit de me perditio

et filium
repscunt a
S. Georgio :

F
ipse quoque
se ei com-
mendat.

EX MS. GR.
VATICAN.

EX MS. GR
VATICAN.
Il is ver-
tente anno
votivas epulas
præbentibus,

A perditio dolor facile absens suspicor, consolatione aliqua dignare. His ita se habentibus, redibat anniversaria solennitas Martyris : quam sentientes adventare, atque ad eam cum fide ac studio solitis celebrandam se comparantes, pueri Georgii parentes, quo plus in talem incumbabant curam, eo minus refrænare luctum poterant, excitata videlicet luctulentius per talem cogitationem amissi memoria et desiderio filii. Vim tamen naturæ facientes, magno conatu studuerunt Sancti festum consueto ritu quam possent religiosissime agere. Jam ad vesperam sacræ diei pridianam, qua memoria sancti Martyris incipit coli, perventum erat; quando post Lucernarii m Psalmodiam, prout mos est ejus regionis incolis mensam instruere, qua propinquos et necessarios excipiant, id ipsum et illi copiose facere; larga ciborum optimorum abundantia, amicis, cognatis, prætereaque pauperibus, et quibuscumque forte illic repertis epulo dato. Convivis porro ad mensam sedentibus, non aliud fuit sermonum argumentum quam Georgius puer. Pater quidem ejus et mater mœsti ac flentes hæc memorabant : nempe in proxime n transacta S. Martyris memoria carissimus noster filius Georgius hic erat, ministrans epulas amicis, ipse particeps convivii. Quibus consanguinei auditis, pariter lacrymabantur, amici mœrebant, tristitia omnes et luctu tabescebant, jacturam pueri reputantes et compatientes genitoribus.

26 Ipsi quoque pueri Georgii peregre captivi, observabatur præsens animo, quæ quali-que vespera eadem celebraretur in patria solennitas. Forte autem tunc illum ad culinæ focum servilis detinuit usus quotidiani occupatio, in temperando ac condiendo juscule, quod ipse, de more manerat ministraturus propria cœnanti mox hero. Stabat igitur tristis et plenus lacrymis; hæc atque tacitis cogitationibus reputans : En dum hic fuliginoso miser deteror officio, eadem hac nimirum hora pervigilii Sancti mei Patroni Martyris, in paternis meis ædibus mensæ stant positæ, circum accumbente corona nobili amicorum et vicinorum, cujus et me participem pari die superioris anni fuisse memini; et piget meminisse; tali recordatione miserie mihi meæ sensum admove acriorem. Idem Ego nempe nunc in istis squallens sordibus, nocte hac ipsa festa, quam vertens refert annus, celebrabam gaudens anniversarium epulum in natali magni Martyris; riteque libatis sacris dapibus in templo sanctissimo ejusdem, turbæ immixtus dense concurrentium undique ad eum venerandum, Psalmos simul canebam, simul aliis certatim religiosis ministeriis vacabam. At modo in regione longinqua et barbara captivus servio. An me unum omnium, Sancte Dei, ducens indignum aditu sacri tui templi, huc me exterminatum ablegasti! Miseror vos, infelices genitores, facile suspiciens quantus vos, hujus nunc ceremoniis solennitatis annuam navantes operam, ex mei desiderio mœror opprimat. Circumfertis videlicet oculos, meque requiritis : ac invento nusquam, ex conscia memoria locorum quæ me ante annum habuerunt, luctu recrudescente tabescitis. Urît me præsertim, istinc usque ad cor meum consensu pertingens, dolor afflictissimæ materculæ. Ut æstare illam ringique intine consentaneum est, spectantem cognatos, notos, amicos, undique congregatos ad panegyrim Martyris : at meam, illic nusquam visi, speriem desiderantem, nusquam auditu vocem requirentem? Profecto non moderatius ejulat, quam juvenca mugiat cum suis fuerit ablati vitulus : non remissius gemit, acutos huc atque illuc obtutus evibrans, aures omnem in partem arrigens, irriti conatu, ad me nempe videndum et audiendum, qui tam procul

eorum re-
cordatus
captivus,

suam deplorat
calamitatem :

miserrimus detineor. Quid autem ei putem esse animi, meos in templo æquales et condiscipulos cernenti, psallentes, dictata magistrorum concertando reddentes, et quæ generis ejus me sæpe gaudens actitare cum iis vidit, nunc agentes sine me? Dissilit utique illi ac discerpitur cor, configuntur viscera penitus diris, aculeis letali haud dubie pectus ipsi plaga confoditur. Quis jam mei quoque patris suspiria referat? quis matris fluentes lacrymis oculos abstergat? Ego vero quos Hymnos Patrono Martyri luce sua offeram? quos Psalmos modulabor? Pro hymnis fletus inutiles, pro psalmis æstuantia intus et metu ne se prodant præfocata intra ægri cordis angustias suspiria parturientis animi. Vale pater, vale mater, valete amici, noti, cognati; recordamini mei captivi, et sive adhuc vivam, orate pro me; seu jam creditum mortuum, luctu pio prosequimini. Salve et tu mihi veneratissime Sacerdos, æditiæ templi sanctissimi qui erudivisti me, a quo sacras percepi litteras, meique memento in tuis ad Deum precibus. Salvete vos quoque pueri æquales mei ac condiscipuli, cum quibus una canere, disputando concertare, simul orare consueveram : et ne quæso in hoc Sancti festo vestri quardam sodalis obliviscamini, procul exulantis in terra barbara, peregrini, captivi, et servi.

27 Talia eo tempore puer Georgius cum inenarrabilibus cordis angustis mente revolvens, inter crebras suspiria et lacrymas annium ritu erumpentes ex oculis, has tamen et illa nisu magno compescens, questusque subsultim exitum molientes e pectore opprimens, ne indicia extarent doloris intimi, quietus, ut poterat, circa suum satagebat officium, in proxima expectatione horæ instantis, qua illum oportebat consueto fungi ministerio. Vos vero aures arrigite, qui adestis, quibus excipiat majus omni admiratione prodigium. Admonitus a conservis Georgius puer, adesse tempus deportandi e camino coquinæ vas ferventi plenum jure ad accumbentem jam Dominum; surgens abstergit e genis lacrymas, arreptoque juris calidi vasculo, quale in illis Papanagoniæ partibus o cucumium vulgo appellant, expedit ad mensam gressum. Quod agentem puerum ecce in ictu oculi sublimem per aera stitit Sanctus in ipsa domus paternæ aula, ubi convivium celebrabatur, et mensæ amici assidebant, cucumium jure plenum, quale fervens e camino extulerat, in manu habentem. Id inexpectatissime cernentes cum parentes Georgii, tum quotquot aderant alii, notissimum nempe adolescentis vultum, vestitu ornatibarbarico, dextraque cucumium fervens portantis; obstupere visu primo, exclamaruntque vocibus maximis. At pater quidem materque ex subita vehementia inopinati gaudii in terram moti prociderunt: reliqui vero circumfusi amplexabantur et exusculabantur puerum, cœperuntque percunctari, quo modo rediisset? At puer agnita domo propria, videns parentes et notissimas facies familiarium, incredibiliter ipse mirabatur, resne vera id esset an somnium, quasi dubitans. Tandem continuata experientia fidem veri faciente, confirmato animo, referre quid sibi accidisset his verbis cœpit.

28 Quod ex me quæritis, ne ipse quidem satis habeo compertum. Unum scio : me hoc ipso monumento, hac eadem hora, hoc puncto temporis, modo in Bulgaria fuisse captivum et servituti mancipatum : et hoc quod videtis cucumium modo ex herilis culinæ foco bulliens sublatum inferre voluisse mensæ, accumbentis ad cœnam mei Domini. Superatis eo studio aliquot jam gradibus, quibus intriclinium ascendebatur, in ipso conatu scandendi ulterius, obvium repente invenio quemdam cataphractum in armis equitem, paludamento velut Imperatorio tecum,

et sorbitiunculam hero
prædenti
laturus,

subito trans-
fertur et
redditur suis,

S. Georgii
beneficio.

A tum, nisi quod vestis splendor solis fulgorem vincens, longe omnes triumphales Caesarum superabat ornatus. Is manu me arreptum extulit : mox mecum ritu fulguris avolavit : nec laborem nec motum ullum sentiente me, nisi quod, quando super mare transibamus, videbar mihi audire sonitum quasi calcati equis pedibus æquoris, ac pulsu illo subsultantium aquarum. Statim post hoc nictu oculi terram attigimus, qua volare pergentes inter lucis amœnæ serenissimos splendores, citra nisum, ærumnam, aut contentionem ullam, ignarum ubi essem, aut quo irem, me huc per sublime, ut videtis, intulit ; vestrumque in medio deposuit, cucunium hoc manu gestantem. His illi pueri verbis auditis, eo quo par est credere stupore, raptim erumpunt domo, mirificum sospitatore, si possent, invenire ac meritis venerari honoribus studentes. Sed nemine reperto, ad puerum se intro recipiunt, rapti plane extra sese tam inusitati visu præsentis miraculi. Tenebat oculos cucunium in manu pueri, cujus liquor conceptum igne Bulgarico fervorem, adhuc bulliens (quod sonus prodebat æstuantis) in Paphlagonia servabat, manifesto indicio pernicitatis, qua erat ex tanto intervallo *p* momenti nictu properata translatio.

p B Interim e debito animi restituti ad usum sensuum Georgii parentes, collum filii amplexibus stringebant, suaviabantur dulcem vultum, attente inspectantes et quasi dubitando an is esset, antiquam insculptam menti speciem lineamentorum ejus in nova facie quærebant. Tum exacte constare similitudinem cernentes, in hæc prorupiebant verba : An hic vere noster est filius ? aut mendacio ludimur ? Non somnium, sed res est. Te profecto, te nate dulcissime videmus et tenemus, ipsum quem genuimus, alimus, amiseramus. Quæ his adjunxerint, quid præterea egerint, dignas, quoad poterant, Deo ac sancto Martyri, pro tam admirabili favore, pro tam insolitæ protectionis beneficio, tam prodigiosæ liberationis miraculo gratias reddentes quia exprimi dicendo nequeunt, æstimanda prudenti relinquamus.

29 Exuberante post hæc in cunctis gaudio, quale solet e magni confinio mœroris vehementius exsurgere : post lætam Dei mirabilium prædicationem, encomis magni Martyris admistis, salivam convivis movit exhalans e cucunio fumante pellacis odoris vapor : quia et partem religionis arbitrati, quasi missum peregre a Sancto indigete ad sibi sacras epulas gustare ferculum. Enimvero, aiunt, poscimus et nobis propinari e Bulgarica captivitate divinitus ad nos perlatum jasculum. Equa cupere visis ministratur e cucunio.

C Cumulatum miraculo miraculum audite. Erat id cucunium vas plane parvulum ; quippe modicæ unius sorbitionis capax : convivarum porro cum iagens assideret mensæ numerus, inde omnes afflatim hauserunt. Superabat tamen in vase liquor : quare vocantur qui sacras in templo vigilas obibant, densa utique hominum turba. Et his expletis, abundavit unde famulis, ministris, infimis domesticorum, advenis forte repertis, et quotquot undecumque ad Sancti memoriam confluerant, propinaretur. Nec tanta mora tot invicem succedentium jus tepuit : fervore utique ignis Bulgarici adhuc flagrante ad extremum et irremisse servato. Nam ut apud hospitam Eliæ pauperem viduam pugillus farinæ et lecythus olei non minuebantur, crebro hausto quotidiani per longum usus ; sic hujus quoque angustissimi cucunii liquor exiguus, large licet singulis affusus, tantæ tamen multitudini inexhaustus suffecit. Et sicut ejusdem jussu Eliæ copiose superfusa lignis aræ impositis aqua, non extinxit præter naturam accensum a Propheta eodem ignem, sed ejus vim potius adauxit ; sic et nunc per sancti Martyris potentiam calor in

dicto vase perstitit, nec locorum nec temporis spatiis reaissus. O Novum et inopinatum miraculum ! o prodigiosum portentum ! quis audiens talia non obstupescat et glorificet gloriosum in Sanctis suis Deum ?

30 Cum igitur bibissent, in Sancti Thaumaturgi honorem, ad satietatem omnes, ex vasculo mirabiliter in exhausto : longum spatium in gaudii significationibus insolitis una simul perstiterunt, laudes Christo Deo et gratias reddentes. Tum abducunt secum puerum in sanctissimum Martyris templum, lætantes simul et flentes, et lætitiæ indicibus lacrymis pavementum irrigantes. Nam ut dolor vehemens, ita et ingens gaudium ex insperati adeptione boni, communem habere solent lacrymas effectum. Parentes præsertim pueri sensus suæ mentis erga Sanctum his vocibus alte prolatis testabantur. Gratias Tibi agimus, Sancte Dei, ob tam efficaciter nobis impensam intercessionem tuam : sic apparuit quam non despexeris orationes nostras ac lacrymas ; quæque fide commissum tibi a nobis depositum curaveris, filio nobis nostro sano atque incolumi reddito. Ceterum ignosce nostris illis prioribus de te querelis, et inconsultis quas dolor tunc urgens miseris expressit expostulationibus : qua filium nostrum in sua calamitate miseratus es clementia, eadem te par est nostris quoque nimis affectibus compati, atque in partem interpretari meliorem, vel potius indulgenti prosequi veniam, quæ nos in flagranti paterni doloris sensu, dum noster unigenitus tam desperato urgeretur malo, efflutivimus irreverenter adversum te, accusantes quasi cessantem in suscepto erga puerum Patroni officio nosque tuos supplices in tam acerbo casu negligentem. Ita illi purgabant prius expositas murmurationes, easque repensantes iteratis Sancti laudibus et gratiarum actionibus sine modo cumulatis. In his hilares gratulantesque noctem illam consumpserunt : indeque cum re sacra peracta discedereat, allatum a puero cucunium templi curatoribus donarunt, in usum excipiendæ mixtionis immaculati Corporis Christi Dei nostri cum pretioso ejus Sanguine, quoties illa juxta sacros Ecclesiæ ritus invicem adnoveri opus esset. Hoc illi vas in Sacrario tamquam sacrum anathema repositum voluerunt, ut monumentum esset æternum excedentis fidem omnem miraculi : in oculis tot tunc præsentium perpetrati, ut eo qui non adfuerant minus laborarent in credendo, quod ab oculatis testibus audirent affirmari.

31 Puer porro Georgius, tunc ita mirabiliter liberatus, eo quidem tempore teneræ adhuc erat ætatis ; hodie senex jam factus narrat ipse fuisse ac distincte quam expertus olim est miram sibi exhibitam sancti sui Patroci protectionem, prodigiose servatus, liberatus, translatus, et suis redditus a magno Martyre Georgio. Nec ullus esse potest locupletior fideque dignior talis auctor rei ; qui utique quod sensit, refert. Ex hujus acceptum ore stupendum hoc portentum, per universum istius vicinæ tractum, quam latissime patet, fama celebri percrebuit : concurrentibus quotidie undique ad superstitem adhuc Georgium, istum ipsum tot ac tantis miraculis servatum, cuncti illorum finium accolis ; et ex ejus, quæ sibi contigerunt referentis, ore pendentibus : pignusque insuper cernentibus ac contrectantibus prodigii narrati cucunium, ab ipso dum transferretur ex herili ubi serviebat domo portatum, nunc inter vasa ministerii sacri repositum in templo Magai-Martyris. Quod audientes et videntes glorificant Deum, facientem voluntatem ipsum timentium ; et cum stupore ac veneratione ingenti gratias omnipotentis et benignissimi agentis Numini, vere mirabili in Sanctis suis, ut Propheta David cecinit. Verissime,

D
EX MS.
GR. VATICANO.

ipsum vasculum Sancto consecratur,

E
ad perpetuam rei memoriam

F
cujus etiam testis adolescens ricebat.

Psal. 67, 36

cum eadem quod manu ferebat cucunio :

ex quo mirabiliter multiplicato

cum plurimi gustassent,

EX MS.
6.R. VATICANO
Psal. 15, 3
Item 8, 28

A me, inquam, Sanctos qui sunt in terra ejus mirificavit Dominus. Liceat et huc adaptare illud quoque Apostoli oraculum aientis : Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Euge miraculum maximum! Macti estote Georgii pueri genitores fide tanta! Proh ineffabilem et nullis unquam satis encomiis laudatam Martyris protectionem, misericordiam, beneficentiam! Quid pro magis inusitato quondam est habitum quam miraculum de Abacuc narratum? Is quippe raptus ab Angelo ex regione Judæorum, *q* prandium in Babylonem Danieli subito portavit in laco leonum, et rursus momento in patria restitutus est. At noster trophæis inclytus, coronatus, celesti fulgens armatura victor, premiis certaminum optimis dives, Christi Martyr Georgius, puerum suum clientulum, procul peregre captivum, servituti mancipatum barbaricæ, ex herili domo, ex ipsa functione servitii sordidi ereptum, liberatione gratuita gentis immanis subtractum feritati, sublimem per aera præter spem, in nictu oculi, propriæ domum, propriis parentibus lugentibus et flentibus incolumem, saluum, illæsum, prodigiose servatum, sanum ac valentem restituit; vas plenum jure ferventi portantem manni, obstupefacientem, insuetissimi spectaculi portento audientes et videntes. Nimirum ut olim Salvatoris Confessores *r* Gurias, Samones, et Abibus abductam detentamque in terra Gotthia puellam, et ibi vivam sepultam, e sepulcro arripientes, in suum ipsorum templum sanctissimum portarunt, et cum ipsius matri salvam reddiderunt: sic intercessor efficacissimus, protector et patronus optimus Georgius, fide parentum et supplicatione flexus, captivatum puerum et ex belli casu illæsum incolumemque custodivit, et e barbarica servitute liberatum inopinatissime servavit.

32 At o Martyr toti Mundo beneficus et venerabilis, cunctis desiderate, amabilissima simul et augustissima re et nomine Dei agricultura ac vivificum germen, florens et fructuosa planta palmarum plurimarum, nutriens vota et corda invocantium te. O Martyrum decus, victorum coronatorum gloria, fidelium periclitantium salus. O qui ubique tois ades, e malis eripiens, custodiens, protegens, fovens fide firma te appellantes et vera caritate implorantes; efficacem intercessionem et protectionem tuam nobis quoque festinus adverte, cum fide ac caritate invocantibus te, lætumque ac sanctam memoriam tuam celebrantibus, liberans nos a visibilium et invisibilium hostium insidiis, oppugnationibus, insultibus. Nam te omnis fidelis invocat, omne os glorificat, *C* omnis lingua prædicat. angustum, divinum, desideratum nomen tuum in orbe universo canitur, adoratur, beatificatur. Te omnes Christiani, post Deum et Sanctissimam ipsius Matrem Dominam nostram, indesinenter invocant, et adiutorem, defensorem, protectorem paratissimum experiuntur, intercessoremque efficacissimum evento votorum sentiunt. Tu ergo inclyte, illustrissime, corona insignis splendidissima Georgi, pro ea quam præcipuam obtines apud præmiorum dispensatorem, coronarum datorem, bonorum auctorem omnium Dominum nostrum gratia, nos adjuva per te aliosque, societatem orandi pro nobis iniens cum Collegis et Commartyribus tuis, et ipsis Protectoribus Christianorum; movens, inquam, ac tecum trahens ad nostram coram Deo causam agendam Protomartyrem injuriarum condonatore Stephanum, gloriosissimum et ter maximum Theodorum, patientissimum et illustrissimum Eustachium, generosissimum atque inclytum Procopium, ubique laudatum et passim celebrem Demetrium, sapientissimum et splendidissimum Eustratium, multorum certaminum victorem fortissimum Pantaleemonem, constantissimum et sospitatorem

Mercurium, fumosissimum et fulgentissimum Artemium, speciosissimum et pulcherrimum Thalelaeum, quadragenarium Coronatorum quater decem Martyrum chorum, compatiensissimos Christi Confessores et Martyres Guriam, Samonam, et Abibum; omnesque consequenter alios triumphantes Christi Milites et Martyres; ut juncta tecum opera simul incumbentes in auxilium nostrum, a coronatore, muneratore, victoriarum præbitore Christo Deo nostro, nobis cunctis exorent quæ sunt cuique ad salutem utilia; ægris medicinam, captivis liberationem, tribulatis consolationem, necessitate pressis auxilium, vinetis solutionem, calumniose accusatis absolutiorem, periclitantibus opem, gravatis multitudine iniquitatum et pondere scelerum depressis remissionem; defendentes, custodientes, dirigentes omnes ad salutem et observationem mandatorum et justificationum Christi Dei nostri. Hæc igitur nos peccatores et indigni conscripsimus quæ nostris spectavimus t oculis, et propriis auribus audivimus, in gloriam et laudem Dei, ne temporum decursu in oblivionis et ignorantie profundum abeat adeo prodigiosus eventus miraculi a gloriosissimo Magno-Martyre Georgio nostra ætate perpetrati; sed in posterorum quoque notitiam transmittatur: omnesque qui legerint, et audierint, laudent, benedicant, glorificent Christum verum Deum nostrum, facientem voluntatem timentium ipsum et glorificantem eos a quibus glorificatur: quoniam ipsum decet gloria, gratiarum actio, adoratio, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Titulus MS. Græci hic erat*: Narratio stupendi miraculi Sancti et Gloriosissimi Megalo-Martyris Georgii, exerciti ab ipso in puerum captivum, a ltra omnem spem servatum.

b *Hujus miraculi eptomen aliquam etiam in MS. Ambrosianæ bibliothecæ invenimus Mediolani atque transcripsimus: desiderabatur in eo nomen loci unde puer abductus erat.*

c *Scripta est igitur hæc narratio seculo 10 circa annum 960 aut 970, cum adhuc viveret senex, cui adolescenti anno 918 contigerant quæ narrantur, ut patet ex nom. 17*

d *MS. Græcum Ἀμαρτίδος quod merito corrigendum censuit eruditissimus Interpres; cum nullam Geographi in Paphlagonia Amaurim, Amastrim vero omnes celebrent. Fuit autem urbs magna, in ora Ponti Euxini, ab Heraclea Pontica. p. m. 68 distans.*

e *Idem Interpres arbitratu Parthenium flumen intelligi, qui, ut libr. 12 scribit Strabo, Ἐν ἀπὸ τῆ Περὶ Ἀμαρτίδος περὶ τῆς ἑξῆς, fontes suos in ipsa Paphlagonia habens, certe Amastrinæ urbi proximus secundum ejus latus Occidentale in Pontum influit. Idem Interpres suspicatur ipsum hoc templum dictum fuisse Parthenium: infra num. 36 mentio fit Georgiani templi in Paphlagonia, cui nomen fuerit Pharenium.*

f *Curopolates et Leo Grammaticus bellum hoc Bulgaricum describunt.*

g *Hinc videtur intelligi, Constantinopoli hæc fuisse pro concione exposita.*

h *Scilicet Constantinus Leonis Philosophi filius; ejusque Tutores, ac mater Zoe.*

i *Leonis Phocæ, Magni Domestici, et eo bello Ducis, uterque laudatorum auctorum meminit.*

k *Idem paulo aliter cladem hanc Bulgaricam narrantes, Romanos primo victores, casu quodam a Bulgaris victos avunt. Locum pugne Curopolates ponit ad Archeloum oppidum, Leo ad Acheloum amnem: noster autem mari vicinum statuit: unde conjectare licebit, inter fluvium et sinus Ambracii littus esse pugnatum.*

cum hæc
scribere videntur
ab eo qui ipse
eorum vidit.

et S. Georgii
patrocinium

altiorumque
sanctorum
Martyrum
implorat.

A tum. Accepta autem hæc elodes est anno Constantini prædicti 6, Christi 917 Indict. v die 6 Augusti, ut Europolitæ; vel, ut Leo, die 20.

I Europolitæ, Fuitque ea fuga terroris plena atque horribilis, dum partim sese mutuo conculcant, partim ab hostibus cæduntur. Leo, Facta est fuga et ululatus horrore plenus, alii alios conculcantibus, pluribus etiam ab hoste interfectis; eaque strages hominum edita, qualis a seculo nusquam audita est.

m Pars est Lucernarium officii I'espertini, pridie festorum soluta persolvi, lucernis accensis, unde et nomen habet *Λυγπερὶον*. Vide indiculum declaratorium ad calcem Codicis Regularum ab Holstenio editarum, eoque mortuo publicaturum Romæ an. 1661.

n Hinc intelligitur miraculum hoc contigisse diē 22 Aprilis, nocte præcedente festum S. Georgii, anno Christi 918, quod et infra confirmatur.

o Cucumum fuisse vocem etiam Romæ usitatam, probari potest ex Arriano lib. 3 Dissert. Epicteti cap. 22. Quin et Teutonice Comme dicitur vasculum seu lanx profundior, quo fervens jusculam ministratur acumbentibus.

p Ponamus in media Bulgaria captivum puerum servivisse: inde Amastrim itinere recto emetienda fuere 500 p. m. ex quibus 200 p. m. supra Euxinum trans-eunda, quantum scilicet inter Mesembriam Thraciæ urbem et Heracleam Ponti interjacet spatii.

q Ita constat ex cap. 14 Danielis versu 32: per os-citantiam autem librarii Medorum irrepsit, quod correximus.

r Coluntur 15 Novembris, quando eorum Acta et Miracula dabimus.

s Hi quoque omnes celeberrimum habent cultum, S. Stephanus 26 Dec. S. Theodorus 7 Febr. S. Procopius 8 Julii, S. Demetrius 8 Oct. S. Eustratius 13 Dec. S. Pantaleemon 27 Julii, S. Mercurius 23 Nov. S. Artemius 20 Oct. S. Thalelæus 20 Maji, sancti Quadraginta Martyres Sebasteni olim 9, nunc 10 Martii.

t Non quidem sic ut auctor intelligatur fuisse præ-sens convivio, cui supervenit puer: sed ipsum postea eorum allocutus, et ex ejus ore habens quæ scribit.

CAPUT IV.

Alia miracula vetustiora, ex magnis Menæis Græcorum et Adamnano Scoto.

S. Georgii
miracula
in Menæis
paucæ:

C Quorum Sanctorum Officia habes in excensis Græco-rum Menæis, eorundem etiam Vitam seu Passionem compendio relata ibidem inveneris; ejusmodi autem synopsis Actorum prolixiorum seorsim collectæ, conficiant libros quos Menologia vel Synaxaria solemus nominare, aliorum exemplum secuti. Miracula, ad ipsorum Sanctorum invocationem putrata, in talibus libris reperius rarissime. Cum igitur post relatum breviter Megalo-Martyris agonem, in eo non sistant, sed præter morem ad miraculorum partem enarrandam transant Menæa; possumus ex rei insolitæ novitate intelligere, quam supra ceteros Martyres solennis et eximia fuerit S. Georgii festivitas. Oportet, inquit in Rubrica, ex multis sancti miraculis partem aliquam enarrare. Nobis necdum eo felicitas obligit, ut aliquem Græcum codicem inveniremus, in quo plenior eorundem collectio contineretur; non tamen possumus dubitare, quin ejusmodi collectiones plures olim conscriptæ sint, a quæ oede aliis plurimis, nominatimque de S. Demetrio Thessa-lonicensi Martyre, de quo xxvi Decembris agitur. Quod autem hujus quam illius plura miracula reperiantur in bibliothecis Europæis, ideo fieri credimus, quia libro-rum, ex Græcia allatorum, magna est in dictis Biblio-the-cis copia; eorum vero, qui ex Syria allati sint, in-gens raritas. Quibus enim temporibus Terram-sanctam nostri recuperare, litterarum Græcarum in militari-

alia cur
minus in-
veniantur.

bus illis animis æstimatio nulla erat: ast ubi posteriori-bus seculis captum est agi de Græcæ Latineque Ecclesiæ unione, eademque demum in Florentina Synodo conclusa fuit; viri inter Græcos eruditi quidam, Latinis sese adjungentes, interque alios nominatissimus Bessa-rius, effecere, ut quibus colligendorum antiquorum co-dicum cura erat aliqua, etiam Græca MSS. habenda sibi acquirenda putarent: ea autem tunc vir aliunde haberi potuere, quam ex Constantinopolitano Patriar-chatu. Nos certe in tot illustribus Bibliothecis, nunquam tantum codicem hactenus vidimus, qui Palæstinarum fere Sanctorum gesto continens, ex Antiocheno Patriar-chatu allatus videbatur; scilicet apud Franciæ Cancellarium Paulum Siguerium, nunc ad diem xx Martii dedimus Acta Sanctorum Martyrum Sabaitarum Porro hæc monere placuit, partim ne miretur Lector, ex in-finitis propemodum, quibus in Syria clarificatus est S. Georgius miraculis, exhiberi tam pauca; partim ut eruditi viri maximo in pretio habeant codices e Palæstinarum monasteriorum ruinis servatos, si qui forte ad eorum manus deveniant.

34 Est in Syriæ partibus castrum, Ramel dictum, in quo templum sancto Megalo-Martyri Georgio ædificabatur, quo in loco nullæ erant, ad columnarum apparatus, lapidum fodinæ, ita ut essent ab longo intervallo itineris petendi, et columnæ ad templum deportantur. Cum ergo multi convenissent super hæc re, et concursus non modicus esset factus ad lapides conquirendos ac devehendos; venit et mulier valde religiosa ac pia, quæ plena certæ et inconcussæ fidei erat erga S. Georgium. Hæc unam quoque columnam, aliis jam expolitis et elaboratissi-milem, coemerat, et ad litus maris deferri curarat: et præfectum curatoremque reliquarum rogarat, ut a se quoque coemptam columnam cum reliquis per mare devehleret ad templum. Sed præfectus, rejectis feminæ precibus et columna, suas unius et solas in navi compositas per mare deportavit. Tum vero mulier desperabunda in terram se abjecit, et lamen-tabunda rogabat Sanctum, ut sibi ferret auxilium ad columnam deportandam. Hæc dum femina precatur, correpta somno, videt quemdam per somnium venire ad se, in habitu Ducis militaris; qui levatam e terra interrogans, Ecqua tua, inquit, est afflictio, mulier? dic mihi. Et hanc respondisse, causamque doloris aperuisse, sanctumque ex equo descendisse, et rursum compellasse feminam: Et, ubi, inquit, vis columnam collocari? et hanc respondisse: ad dex-trum templi latus.

35 Tum statim Sanctum digito in saxo scripsis-se: columna hæc viduæ in dextro latere templi se-cundum locum occupet, simulque levasse partem columnæ, versumque ad mulierem dixisse, adjuva, sodes, et tu: ita levatam ab utroque columnam pro-jectam in mare; sanctique Georgii ope ante omnes alias translata, et postridie mane jacentem in ora portus esse repertam. Secutus sane curator Pala-tinus ubi eam sic vidit, illico obstupuit, ac multo magis postquam legit scripturam, quæ docebat quo loco illa columna in templo esset collocanda. Gratiis ergo Deo actis, petivit a Sancto ut sibi peccatum inclementiæ erga viduam remitteretur, impetravitque misericordiam, et columnam viduæ in aede S. Georgii eo loco collocavit, quo inscriptio jubeat: quæ columna hodieque, ad sempiternam feminae memoriam et Sancti gloriam, cum admiratione tanti prodigii ibi collocata visitur. Hoc est illud tem-plum, cujus in Phœnicia positi meminimus in Com-ment. prævio num. 34, diximusque illius occasione fa-ctum, ut Ramalenses successu temporis cæperint gloria-ri, apud se vel natum fuisse S. Georgium, vel saltem adolevisse. Fortassis ex simili omnino causa irrepsit in Acta Latina apocrypha, inque omnia alia ex his ac-cepta,

EX VARIOIS D. P.

Ædifican-
do templo
Ramelensi,
E

per piam
viduam
empta co-
lumna.

nique cum
ceteris in
navem re-
cepta,

Sancti, vi-
dum per
somnia so-
lantis,

digito in-
scribitur:

F

et miracu-
lose trans-
fecta.

A cepit, ut Mehtine natus et passus diceretur Sanctus; **EX VARIIS D. P.** quæ tamen non est Cappadocia sed Armenia civitas: consentiunt autem omnes Cappadocem fuisse S. Georgium. Ut ut est, distinguenda est Mehtina a Mitilene civitate in Lesbo primaria, ubi hic consequenter in Menæis narratur fuisse famosum S. Georgii templum, in quod ipso Sancti pervigilio irrucentes piratæ Saraceni ex Creta (adeoque post annum MCCXXII, quo primum occupata ea ab ipsis est) cum cetera civium captivorum turba abduxerunt juvenem: qui Saracenum Anaxia in jam dicta Creta donatus, eique puerum obsequium exhibens, recurrente anno ad preces matris relicto contriviit loco ad Martyrem pro filio orandum in templum profecta, fuerit eadem prorsus modo restitutus, quo is de quo supra egimus puer Paphlagonius, alluto secum scypho quem Anaxia porrigendum miscuerat. Nihil quidem probat, intra centum annos et locis diversis, ejusdem generis miraculum bis fieri, cum modica circumstantiarum differentia: contextum tamen Menæarum interrumpere hic matiamus quam in hoc tum pietatis argumento gratis fatigare Lectorem, rerum si non earundem certe simularum narratione.

Oblatum ex puerili voto placitum,

B 36 In Paphlagoniæ provincia, magnifica et illustris aedes est sancti Megalo- Martyris Georgii, quam incolæ Pharenum nominant. Hæc primum nimis angusta et parva erat, et jam ruinam minabatur, nec sumptus erant in promptu, quibus vitium emendaretur, aut potius tota sacra domus a fundamento instauraretur. Itaque ejusmodi prodigium accidit. Pueris illius loci concurrentibus et ludicræ rei cupiam operam dantibus, unus ex illis victus et ab aliis explosus atque convitiis oneratus, versis ad templum oculis, Sancte Georgi, inquit, si feceris ut vincam, offeram tibi pulcherrimum sphongatum. Repetito ludo, mox vicit: nec semel, sed iterum, ac tertium, et saepius. Regressus inde domum puer, matri exposuit, quod Sancto munus promississet; petiitque a matre, ut S. Georgio votum solveret. Femina, et filii amans et singularis S. Georgii cultrix, statim dedit quod filius promiserat. Puer acceptum munus intra templum ante altare collocavit, indeque recessit. Eodem tempore per templum transire quatuor mercatores, qui viso sphongato, gratissimum odorem spirante, Comedamus, inquit, hanc tortam; Sanctus illa non indiget, et pro illa reponamus thymiam. Accepto sphongato et thymiamate in vice reposito, volebant exire: sed occulta et cælesti vi detenti, pedem efferre non potuerunt. Oblato deinde Miligrisio seu denario abire conati, nec dum egredi potuerunt. Rursum apposito numismate integro, rogarunt Sanctum, uti potestatem abeundi faceret: sed nec tum efferre pedem templo, occulta vi prohibiti, potuerunt. Tum omnes quatuor, singuli singulos nummos Sancto obtulere, suppliciterque rogarunt ut abitu ipsi indulgetet. Tunc demum impetrata missione libere omnes exierunt, abeuntesque dixerunt, Sancte Georgi, nimis care vendis placetas tuas, deinceps abs te nullas amplius ememus; sed et hunc jocum nobis ignosce. In hoc ergo templo innumera miracula patrata sunt, hodieque patrantur: nec in hoc tantum, sed et in illo quod Equicaput appellatur, et in aliis S. Georgii ecclesiis et oratoriis. *Videtur significari quod a septem istis nummis capta sit collectio pecuniarum, quæ deinceps, miraculis ibidem crebrescentibus, ubertim collata suffecerunt ad collapsam aedem satis splendide reparandam.*

C 37 Ad hujus capitis conclusionem accedat quodamtenus simile postremo ex Menæis relato, quo caput 4 libri tertii de locis sacris concludit Adamnus Scotus, notus Venerabili Bedæ tantique æstimatus auctor, ut ipse tres ejus de dicta materia libros dignatus fuerit in epitomen contrahere, quæ inter opera ejus extat; integer autem Adamni contextus, cum dicta epitome,

vulgatus est a Gretzero nostro præmissis eruditis Prolegomenis, quorum cap. 3 testatur, ipsum ad se ex ultima Hollandia pervenisse, Hevberti Rosweidi beneficio. Est autem miraculum, quod promittimus, tale. Aliam quoque de Georgio martyre certam relationem nobis S. Arculfus intimavit, quam expertis quibusdam satis idoneis narratoribus in Constantinopoli urbe indubitanter didicit, qui hoc modo de illo sancto Martyre pronuntiare soliti sunt, dicentes. Quidam homulus secularis, Diospolim civitatem in equo sedens ingressus, eo in tempore quo ad expeditionem faciendam multa hominum millia conveniebant collecta, illam accedens intravit domum, in qua marmorea extat columna, in se Martyris Georgii habens depictam imaginem: ad quam, quasi ad præsentem Georgium, loqui cepit, dicens: Me tibi, Georgi Martyr, et meum commendo equum, ut orationum virtute tuarum, ab universis bellorum atque morborum aquarumque periculis liberati, ambobusque ad hanc urbem, post expeditionis tempus, incolumes reversi perveniamus: et si tibi ita Deus misericors nostram reversionem donaverit prosperam, secundum optionem nostræ parvitatæ, ego hunc meum, quem valde diligo, equum, tibi pro munere donandum, offeram, ipsum in conspectu tuæ assignaturus formulæ.

E 38 Quibus sermunculis ocus terminatis domum egressus, inter exercitus multitudinem cum ceteris contubernalibus commixtus idem homuncio, in expeditionis comitatu emigrat. Qui post multa et diversa bellica pericula, interque musella plurimorum millia homunculorum quæ constrata perierant, ipse in eodem suo sedens dilecto equo et ab omnibus infestis casibus juxta memoratam exemptus commendationem, Christicolæ Georgio Deo condonante, ad Diospolim propere revertitur; illamque domum, in qua illius sancti Martyris habebatur imago, secum deferens aurum in equi sui pretium, gaudenter intrat; Sanctumque Georgium ac si præsentem alloquitur, dicens: Sancte Martyr, Deo æterno grates refero, qui me, per tuæ celsitudinem firmitudinis et orationis, sospitem reduxit: propterea hos tibi viginti solidos auri affero, equi mei pretium, quem tibi primule commendatum, mihi usque in hodiernum conservasti diem. Hæc dicens supra descriptum auri pondus ante pedes sanctæ formulæ Martyris deponit, plus equum amans quam aurum.

F 39 Et egressus foras, ingeniculatione expleta, jumentum supra sedens, ad emigrandum instigat quidem; sed nullo modo movere potuit. Quod ille homunculus videns, descendit de equo, reversusque, domum intrat; aliosque decem affert solidos, inquit: Sancte Martyr, mansuetus quidem mihi equi in expeditione inter pericula fuisti; sed, ut video, durus et avarus es in commercio equi. Hæc dicens, decem super viginti solidos adjiciens, ad sanctum dicit Martyrem: Et hos tibi addo solidos, ut mihi, placabilis fias, et meum ad ambulandum resolves equum. Hoc dicto egressus, iterum ascendens equum, ad mejandum incitat: qui quasi infixus, in eodem stahat loco, nec etiam unum poterat movere pedem. Quid plura? Post equi ascensum descensumque, per quatuor singulas vices intrans domum, decem secum solidos afferens, et ad immobilem reversus equum, huc atque illuc currebat: et tandem illum nulla instigatione removere poterat, usque quo numerus solidorum sexaginta congregatorum adimpleretur: tum deinde commemoratum supra repetit sermonem, de sancti Martyris mansueta humanitate, et tuta in expeditione custodia, et de ejus duritia vel etiam in commerciis avaritia commemorans.

G 40 Qui talia verba, ut fertur, per quaternales singulas

D Equum suum vovens si salvus e bello redeat,

E pro eoque solidos 40 offerens,

non permittitur eum adducere.

F Addito alios,

iterumque et iterum alios usque ad 60,

aboumentes aliqui, nequunt recedere,

nec dimittitur, donec ipsum equum offerat.

A gulas vices in domum reversus, repetebat : ad ultimum autem hoc modo sanctum alloquitur Georgium, dicens : Sancte Martyr, nunc tuam pro certo cognosco voluntatem : hoc itaque, juxta id quod desideras, totum auri pondus, videlicet sexaginta solidos, tibi munus offero : ipsum quoque meum equum, quem tibi promiseram prius propter expeditionem condonandum, nunc tibi, licet invisibilibus alligamenti vinculum, condono ; sed mox ut credo resolvendum per tuam honorificentiam. Hoc terminato sermone egressus domum, eodem momento horæ absolutum reperit ipsum ; quem secum deducens in domum, Sancto donatum assignavit Martyri in conspectu imaginis ipsius : indeque lætabundus, Christum magnificans, discessit. Hinc manifeste colligitur, quodcumque Domino consecratur, sive homo erit sive animal (juxta id quod in Levitico scriptum est) nullo modo posse redimi aut mutari : nam si quis mutaverit, et quod mutatum est et pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino et non redimetur.

Lev: 27

Aliud miraculum in MS. hic omittitur.

41 Potuisset ex præcitato MS. Bibliothecæ Ambrosianæ Mediolani, cujus facta est superius mentio, miraculum addi de Theopisto et Eusebia agricolis, tempore Theodosii magni ; quorum boves cum die xx Maji perissent, eorum alterum (si perditos reperisset) Georgiano convivio, convivaneis suis præbendo, devotus Theopistus, et votum exolvere temeritatis suæ prætextu detrectans, multiplici apparatione et graviorum malorum comminatione coactus fidem præstare, habuerit ipsum Sanctum convivium ; sub eodemque, post restaurata mirabiliter omnia quæ usque ad ossa absumpti fuerunt, supra modum crescente substantia locupletatus, anno a patratione miraculi vigesimo secundo, cum uxore obierit ; jam attensus in Clericum, et deserveiens templo, quod in honorem Sancti extruendum curarat, in quo etiam fuerit tumultus. Hæc, inquam fusius addi ex dicto MS. potuissent, nisi quæ ibidem habentur, de fabulositate nobis suspecta redderentur, tum propter codicis illius exiguam antiquitatem, tum propter adjunctam de Dracone narrationem ; quæ facit ut collectionis istius auctorem non tantum novum esse judicemus ; sed etiam incuriosum veritatis a falsitate discernendæ.

CAPUT V

Saraceni injuriosi in S. Georgium, punitio, conversio et martyrium.

In Thebaide pos. an. 800,

C Quam modo daturi sumus historiam, ut rem suo tempore gestam, insigni sermone descripsit S. Gregorius Decapolita ; quem sermonem Græco-Latinum Romæ vulgavit Fr. Isidorus a S. Joseph Carmelita, anno 1642, ex cujus eruditis ad eundem sermonem annotationibus, ad calcem breviter delibandis, habemus ; in Thebaide, paulo antequam Gregorius Decapolita floret a Saracenis occupata, existere etiam nunc apudum, el Carme dictum, (quod Ἀρπέλος Græce, Latine Vineæ redderetur) et ostentare ingentes ruinas templi monasterique, quod filio, monasticum habitum suscipiente, quondam aliquis toparcha construxit, et quod sub Saracenis inviolatum superiori seculo Turcæ destruxere. Hoc templum S. Georgii fuit, qui ipsum quemadmodum jam lecturi sumus, sic violari prohibuit ; ut sacrilegi ultio, salutem omnium attulerit Saraceno, illam in suis jumentis experto. Ipsum S. Gregorium, qui seculo novo floruit, audiamus, rem, ut sibi narrata est explicantem.

43 Dux exercitus Nicolaus, cognomento Julas, narravit mihi, quod in suam civitatem, quam Saraceni proprio idiomate vocant Ampelon, destinavit a Amerunnes Syriæ suum ipsius nepotem, ad quædam peragenda ac disponenda in jam dicto castello.

Aprilis T. III

Visitur eo loci templum amplum, vetustum atque admirandum, sancti et gloriosissimi Martyris Georgii. Quod ut Saracenos eminus est conspicatus, servis edixit, sarcinas inferre templo, deinde et camelos inducere numero duodecim, ut eos pabulantes aspiceret.

14 At vero venerandi illius templi Sacerdotes, supplicabant Saraceno, dicebantque : Cave ne feceris, Domine, quia templum Dei est, quod noli vilipendere ; nec camelos ad sacrum altare permittas accedere. Sed Saracenus, utpote temerarius ac crudelis, precibus Presbyterorum aures præbere renuit, et Arabica lingua ministris inquit : Non adimpletis ea quæ vobis sunt injuncta ? Confestimque perfecerunt servi, quæ Dominus imperaverat. Et ecce cameli, templum ingressi, divino nutu corruentes, subito, ad unum omnes interfecti sunt. Quod inopinum miraculum cum Saracenus intuitus esset, consternatus animo, jussit interemptos camelos prius ejici templo : quod imperium velocius servi compleverunt. Quoniam vero dies ille festivus erat, et appropinquabathora sacri ministerii : Sacerdos divinam oblationem incepturus, vehementer formidabat in conspectu Saraceni contingere incruentum sacrificium : sed alius Sacerdos, celebraturi collega, sic eum allocutus est : Ne timeas Nonne vidisti stupendum miraculum ? Quid metuis ? Sacerdos igitur, excussa formidine, sacram oblationem est aggressus.

43 Interim operiebatur Saracenus, ut videret quid deinceps facturus esset. Cum ergo Sacerdos inchoasset sacram oblationem, et panem accepisset ad peragendum incruentum Sacrificium, vidit Saracenus Sacerdotem, manibus accipientem puerulum, et mactantem, ac sanguinem ipsius fundentem in calice, et corpus ejus frangentem ac ponentem in disco. Quæ cum intueretur Saracenus, furore multo percitus, iraque in Sacerdotem exæstuans, eum interficere meditabatur. Cumque advenisset hora sancti Introitus, rursus manifestiusque vidit Saracenus puerulum, in disco membratim concisum in partes c quatuor, ejusque sanguinem in calice ; et denuo vehementer obstupuit. Cumque jam finis instaret divinæ Liturgiæ, et nonnulli Christianorum communicare cuperent divinis mysteriis, et Sacerdos dixisset, cum timore Dei ac fide accedite ; omnes etiam Christiani capita sua reverenter admodum inclinassent ; accesserunt quidam ex ipsis ad communionem divinorum mysteriorum. Jamque tertio vidit Saracenus, Sacerdotem, ex corpore et sanguine pueruli, d fuscinula partem impertiri communicantibus. Postquam vero Christiani inclinato e capite participarunt divinis mysteriis, viditque Saracenus eos de corpore et sanguine pueruli sumpsisse ; ira ac furore repletus est adversus omnes.

46 Peractodenique divinæ Missæ sacrificio, distribuit f Antidorum Sacerdos cunctis Christianis, et exutus est sacerdotalibus g vestibus. Ipsi etiam Saraceno elargitus est partem panis pulcherrimæ formæ. Ille vero lingua Arabica vociferans, Quidnam est hoc ? inquit. Cui Sacerdos, ex pane quem sacrificavimus. Tum Saracenus vehementer exandescens. Ex his sacrificasti, canis scelestus, contaminate, homicida ? Nonne ego vidi quemadmodum puerulum accepisti et mactasti, ac sanguinem ejus in poculo miscuisti, et cum corpus ejus concidisses membratim, posuisti in disco ? Numquid ego hæc omnia contuitus sum, scelestus, impure, et homicida ? Nonne ego te vidi comedentem et bibentem ex infantis corpore et sanguine ? Iusuper præsentibus impertitus es, et adhuc cruentas carnes versant in ore suo. His auditis Sacerdos obstupuit, dicens, Domine,

D
EX VARIIS D. P.
S Georgii
templum,

inductis jumentis violans Saracenus,

ipsumque his mortuis ingressus,

E

dum sacrificium peragitur,

b
videt infantis specie Christum fidelibus dividi,

c

d
F
e

f
g
et Sacerdotem sceleris arguit :

A ne, Peccator ego sum, et non mereor videre tantum
EX VARIIS D. P. mysterium. Quia vero dominatio tua tale mysterium
conspexit, credo Deo meo te magnum virum
esse. Sarracenus inquit: Non est hoc tale, quale
oculis meis spectavi? Et Sacerdos, Certe sic sese
habet, Domine mi: sed ego, quia peccator sum,
mysterium hoc videre nequeo; sed solummodo panem
et vinum. Ethunc quidem panem et vinum credimus,
servamus, et sacrificamus, in typum corporis
et sanguinis Domini nostri Jesu Christi. Etenim magni
et admirandi Patres, Ecclesiae luminaria et Doctores,
qualiserat divinus magnus Basilius, et celebris
Chrysostomus, et Gregorius Theologus, metuendum
hoc ac tremendum mysterium non viderunt: et ego
qualiter id ipsum cernere merear?

in fide
Christiana
instructur,

47 Auditis his Sarracenus obstupuit, jussitque
servos suos, et quotquot aderant, excedere templo:
et apprehensa Sacerdotis manu, Ut video, inquit,
ac certissime comperio, magna est fides Christiano-
rum: et siquidem tibi placuerit, baptiza me, o Pater.
Respondit Sacerdos: Domine, Nos credimus ac
confitemur Dominum nostrum Jesum Christum
filium Dei, qui propter nostram salutem venit in
mundum. Credimus sanctam, consubstantialem et
individuam Trinitatem, Patrem, Filium, et Spiritum
sanctum, unam deitatem. Credimus quoque
Mariam semper Virginem, lucis matrem, quae peperit
nobis fructum vitae, jam antedictum Dominum
nostrum Jesum Christum, virginem ante partum,
virginem in partu, et post partum virginem.
Credimus etiam omnes sanctos Apostolos, Prophetas,
Martyres, et Justos tamquam Dei ministros. Denique,
Domine mi, non agnoscis fidem orthodoxorum
Christianorum reliquas omnes antecellere? Sarracenus
denuo instabat, Supplico tibi Pater, baptiza
me. At Sacerdos restitit, dicens: Nequaquam hoc
fiat: non enim possum ego tale facinus perpetrare:
et si ego id auderem, ac tuus patruelis Amerumnus
factum rescierit, interficiet ille me, et templum hoc
destruet. Sed siquidem baptizari desideras, proficiscere
ad illum locum in monte h Sina; nam illic
Episcopus degit, ille te baptizabit. Facta ergo Sacerdoti
reverentia egressus est templo Sarracenus. Post
primam deinde noctis horam venit ad Sacerdotem,
et exutus aurea regni vestimenta, indutusque
vili sacco cilicio, fugit incognitus eadem nocte;
profectusque est in montem Sina, et ibidem ab Episcopo
sacrum baptismum suscepit. Didicit quoque psalterium,
et illud quotidie recitabat versiculatum.

et baptizandus
in Sina
mittitur.

h

48 Elapsis autem tribus annis, in una dierum ait
Episcopo: Permite mihi, Domine, ut videre valeam
Christum. Episcopus respondit: Ora cum recta fide,
et in una dierum visurus es Christum, quemadmodum
desideras. Et rursus qui fuerat Sarracenus dixit:
Permite mihi ut proficiscar ad Sacerdotem, qui me
fidem edocuit, quando visionem admirabilem vidi
in templo gloriosissimi Martyris Georgii. Respondit
Episcopus, Vade in pace. Sicque ad Sacerdotem
profectus, prostravit se adoravitque, et inquebat
Sacerdoti: Nosti, Pater, quis ego sim? Respondit
Sacerdos: Hominem, quem numquam viderim,
quomodo cognoscam? Qui quondam fuerat Sarracenus
aiebat: Nonne ego sum patruelis Amerumnus,
cujus cameli, cum in templum adacti fuissent,
omnes interfecti sunt; et in divina Missa tremendam
spectavi visionem? His auditis Sacerdos obstupuit,
et glorificavit Deum, videns eum, qui quondam
lupus Arabicus fuerat, factum ovem Christi mansuetissimam;
et affectuose amplexatus est, invitavitque in cellam
suam ad manducandum panem. Tum qui quondam
Sarracenus fuerat dixit: Permite mihi, Domine
Pater; nam incessit voluntas, et summopere cupio
videre Christum; quid faciam?

Inde re-
missus ad
Sacerdotem,
a quo erat
instructus,

cum spe
iterum
videndi
Christum,

jubetur
prædicare
Sarracenis.

Sacerdos ait: Siquidem Christum Dominum videre
desideras, ad tuum pergens patruelem ei prædica
Christum, et maledic atque anathematiza superstitionem
Sarracenorum, et Mahomet pseudopropheta ipsorum,
et constanter annuntia rectam veramque Christianorum
fidem, et ibidem visurus es Christum.

49 Qui quondam Sarracenus fuerat, avide profectus,
nocturno tempore Sarraceni fores vehementer
pulsavit. Custodes vero portarum ac domus Amerumnus,
Quis est inquiebant, iste qui vociferatur et verberat
fores? Ille respondit: Ego sum patruelis Amerumnus,
qui quondam fugi et incognitus latui: nunc meum
patruelem invisere volo, et ei quidpiam indicare.
Mox forium excubitores Sarraceno renuntiaverunt,
dicentes: Domine, patruelis tuus, qui fugit olim,
et incognitus latuit. Amerumnus suspirans dixit:
Ubi est? Ad portam, inquit, palatii. Et confestim
jussit famulos, cum facibus et lampadibus, obviam
ei procedere. Qui omnes jussa Regis Amerumnus
peregerunt, et monachum, qui prius fuerat Sarracenus,
manu apprehensum deduxerunt ad Amerumnem
ejus patruelem. Quem cum vidisset Amerumnus,
supra modum gavisus est, et cum lacrynis amplexatus
ait: Quid hoc rei est? Ubinam usque modo commoratus
es? Nonne tu meus es patruelis? Ait monachus,
Annon agnoscis me tuum consobrinum? Nunc enim
Christianus effectus sum et monachus, ut vides,
gratia Dei altissimi: et deserta incolui loca, ut
heres fierem regni coelorum, quemadmodum spero,
per ineffabilem misericordiam omnipotentis Dei,
me regnum illius hereditate consecuturum. Quod
indicium das mentis tuæ? Suscipe sanctum
Baptisma orthodoxorum Christianorum, ut vitam
consequaris æternam, ut et ego spero. Ad hæc
Amerumnus in risum versus, et moto capite,
Quid nugaris, o infelix inquit, quid nugaris?
Quod malum tibi accidit: Væ tibi miser, væ tibi.
Quomodo pristinum vivendi morem deseruisti,
sceptrumque regni? et tamquam unus de mendicis
circumvagaris, amictus fœtenti cilicio? Cui
responsum reddens monachus, inquit: Dei gratia.
Quæcunque, dum Sarracenus essem, possidebam,
lex ierant et hereditas diaboli, sed quibus me
cernis indutum, honor sunt, et gloria, et pignus
futuræ vitæ æternæ. Ego enim anathematizo
Sarracenorum superstitionem et pseudopropheta
ipsorum. Amerumnus ait. Ejicite eum foras, nescit
enim quid garriat.

Ad Amerumnem
introductus,

seque Christianum
et monachum
profitens,
E

ab eo irridetur.

i

50 Mox ejectum constituerunt in aliqua parte
palatii, dederuntque ei cibum et potum. At ille dies
tres exegit, neque manducans neque bibens; sed
recte fideliter orabat ad Dominum, et flexis genibus
dicebat: In te Domine speravi, non confundar in
æternum, neque irrideant me inimici mei. Et rursus,
Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam
tuam et secundum multitudinem miserationum
tuarum, dele iniquitatem meam. Et iterum,
Illumina oculos meos, Domine Deus, ne quando
dormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus,
Prævalui adversus eum. Confirma cor meum, Domine,
ut expugnem sensibilem seductorem hunc Sarracenum,
ut non conculcet me nequam ille Diabolus,
neque timeam mortem propter nomen sanctum
tuum. Cumque se signasset signo Crucis, dixit:
Dominus illuminatio mea, et salvator meus, quem
timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo
trepidabo? Et rursus adversum Amerumnem
vociferabatur: Accipe sanctum Baptisma, ut
lucreris immensum Dei regnum. Et iterum
Amerumnus imperavit eum adduci coram se, et
preparatis pulcherrimis vestibus in hunc modum
affatus est: Lætare, miser, lætare, et ob regnum
quod te manet, exulta; vitamque

F
petit a Deo
perseverantiam,

Frustra
tentatur
blandimentis,

A vitamque ac juventutem tuam speciosissimam noli contemnere; nec deinceps, tamquam mendicus ac pauper, insipienter incedas. Vae tibi infelix, quidnam animo volvis? Monachus subridens, Amerummi respondit: Ne super hac mente mea tristeris: nam ea ego perpendo, quomodo impleam facinus mihi demandatum a Deo et a Sacerdote, patre ac magistro meo, qui me misit. Vestes autem, quas præparasti, vende, et da pauperibus, et tu quoque temporalia regni sceptrâ dimitte, ut æternæ vitæ sceptrâ consequaris: nec in iis quæ præsentia sunt fiduciam colloques, sed futura speres: neque in pseudopphetam Mahomet credas, scelestum illum et abominabilem ac filium perditionis; sed crede in Jesum Christum Nazarenum crucifixum. Crede consubstantialem Trinitatem, unam divinitatem, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, et inseparabilem. Amerumnes risu dicta excipiens, Magnatibus in palatio congregatis inquit: Hic mentis impos est, quid ei faciamus? Ejicite eum foras, et quanto citius expellite.

ipsique
Amerummi
fidem Christi
suadet;

et contem-
nitur;

B At vero, qui assidebant, dixerunt Regi: Voluit hic polluere ac destruere Sarracenorum religionem. Non audis quemadmodum blasphemet et anathematizet magnum prophetam nostrum? Monachus, qui Sarracenus fuerat, intenta voce clamabat: Plurimum super te doleo, o Amerumnes, quia salvari non vis, infelix, Crede in Dominum nostrum Jesum Christum crucifixum, et anathematiza superstitionem Sarracenorum et eorum pseudopphetam Mahomet, sicut et ego facio. Sarracenus Amerumnes dixit: Ejicite eum foras, ut ego jubeo; quia mente captus est, nec quod loquitur intelligit. Qui vero considebant ipsi dixerunt: Ergo Sarracenorum religioni maledicentem, et in nostrum prophetam blasphemias jacentem, audis, et dicis, Ignorat quod effutit. At si eum morti non tradideris; eamus et nos, et efficiamur Christiani. Quibus Amerumnes, Ego ipsum interficere non valeo, ipsique condoleo, quia meus patruelis est: sed accipite eum vos, et quidquid libitum fuerit facite. Igitur acceptum Monachum furore multo traxerunt extra palatium, et multis affecerunt tormentis, ut ad pristinam Sarracenorum fidem reverteretur. Sed ille, non consentiens, instruebat omnes in nomine Jesu Christi Nazareni, ut crederent et salvarentur. Sarraceni vero traxerunt eum extra civitatem, et ibidem sanctissimum hunc Monachum, cui nomen erat Pachymius, lapidibus k obruerunt. Atque eadem nocte, stella, cœlo descendens, supersanctissimo Martyre quievit; eamque per dies quadraginta cuncti conspicati sunt, ex quibus multi crediderunt, l deprecationibus beatissimi Martyris et purissimæ Dei genitricis Mariæ semper Virginis, et omnium Sanctorum in remissionem peccatorum nostrorum. Amen.

atque a
Saracenis
ad necem
petitus,

lapidibus
obruitur.
k

C

l

ANNOTATA.

a Leunclavius in Onomastico primam post Califatum dignitatem interpretatur: sed ostendit Fr. Isidorus, pro eo saltem quo hæc gerebantur et scribebantur tempore, Amerummi et Califæ nomen unius ejusdemque fuisse: qui respectu suorum subditorum vocaretur Amerumnes, id est, Princeps recte credentium; respectu autem Mahometi, ad Deum (ut credi voluit) translatus, Califa, id est, Vicarius. Dicitur autem Amerumnes Syriæ, quia hoc tempore divisum bifariam erat Saracenorum imperium, et una pars Babilonium Mesopotamiæ, altera Damascum Syriæ, regni sui sedem habebat.

b Idem Fr. Isidorus notat geminum Græcicæ Missæ Introitum esse: eum vero de quo hic agitur, Magnum vocari.

c Ex ritu scilicet Orientalium sacram Hostiam

quadrifariam dividendum, fortasse cum respectu ad quatuor orbis plagas, significare volentium pro totius mundisalute eam immolari. Occidentales ecclesiæ instituerunt eandem trifariam esse partiendam, ut totius sanctissimæ Trinitatis operatione Incarnationem Verbi factam insinuarent.

D
EX VARIIS D. P.

d Enumerat hic Fr. Isidorus vasa seu instrumenta Sacrificii divini: in quibus, præter ea quæ sunt etiam Latinis usitata, Græcis propria sunt, Ἀζέξ Fuscinula, ad communionem sumendam porrigendamque e Δίσκου seu Patena. Πτερόν Flabellum, ad muscas ab Oblatis abigendas, de quo alibi planius. Ἀστὴρ Stella. Oblata supra Patenam posita sic operiens, ut non tangat sacrum Hostiam, et immediatum Ἐλάτοις seu Corporalis desuper replicati contactum arceat. Ἀόγχι Lancea, ad usum scissionis seu divisionis faciendæ, quam Latini Sacerdotes manibus facere consueverunt. Σφραγίς sigillum, quo parti consecrandæ crux imprimitur: quod in altari non faciunt Latini, sed panem ad Missam paratum habent, Christi effigie aut Cruce insignitum.

e Græce Μετανοούτις; quod Interpres vertit, pœnitentes: sed in votis observat, capitis inclinationem significari: alii dicunt Μετάνοια λυζούτις; Latini Veniam facientes: quæ omnia designant unum eundemque corporis gestum, pœnitentibus familiarem, et in sacris frequentatissimum.

E

f Antiquitus communicabant omnes sacrificio præsentibus: hoc usu cessante, inductum apud Græcos est, ut inter eos qui non communicaverant, distribuerentur frustra ejus panis, qui fuerat oblatus ad sacrificium, et ex quo partem consecrandam Sacerdos rescuerat: quæ frustra ex re nomen habebant Antidori, quia vicem cœlestis doni, id est, Corporis Christi quadamtenus supplebant.

g Sunt illæ, Στοιχάριον, Tunica, Ἐπιμαχίτις Manipuli, Ἐπιτραχήλιον Stola, Ὑπογονάτιον Subgeniculare, Φελώνιον Casula.

h Habemus ex Procopio, Justinianum Imperatorem in Monte Sina constituisse firmissimum præsidium et militum custodiam famosissimam, adversus barbaros Saracenos: quare mirum non est, si istic potius quam alibi residere Episcopi elegerint, temporibus tam periculosis.

i Dubitavit Fr. Isidorus legendumne esset Νόμος lex, an Νομός pabulum: et maluit primum, ego secundum præcligerem: quod volet lector accipiat.

k Idem observat juxta præceptum Alcorani, in hoc legem Judæis datum Levit. 24 imitantis, ita solitos blasphemos contra Mahometi puniri a Saracenis, eumque morem etiam nunc servari a Persis, contra eos qui deserunt legem Mahometicam. Turci supplicium ignis adhibere consueverunt.

F

l Idem addit. Apud Copthos in Ægypto extare ecclesiam Pachomii Martyris, in qua festum ejus ab antiquis temporibus solenniter celebretur. Utinam diem quoque apposuisset! Non tamen credimus hujus Pachomii illud esse: nec enim positi sub Saracenorum jugo Christiani, ausi fuissent eum, quem ipsi ut legis suæ apostatam occiderant, publici templi honore prosequi: fortasse nec novum ulla templa exinde ab illis erecta sunt, quibus ægre suppetebat unde vetera conservarent. Antiquior ergo et sub Ethnicis Imperatoribus Martyr fuit, cujus ecclesiam Cophti retinent.

CAPUT VI.

S. Georgii violatores alii divinitus puniti.

Sæpe alias, eventu simili, de suis ac fidei Christianæ inimicis S. Georgius triumphavit; sæpe inflictam corporipenam secuta est mors animæ miserabilior. Utriusque rei exempla hic dabimus: quorum primum suppeditabit Bibliothecæ Laurentianæ Magni Ducis Hetruriæ codex 31 Plutei 20, quod ex Græco latine redditum

A a P. Hugone Bollio Carthusiano, talc est : In templo Sancti et magni Martyris Georgii, inter alia multa, hoc quoque miraculum contigit. Sacerdote sacris operante, ingressus illuc quidam de illustrioribus Saracenis, et Sancti imaginem conspicatus depictam in tabula ; Ecce, inquit, dialecto proprio subsequentes alloquens, egregium illum, quomodo orat, et tabulam pictam invocat (fundeat enim tunc mysticas preces flexis genibus Sacerdos) Ite, et arcum mihi atque sagittas afferte. Qui cum mandato paruisissent ; intendit arcum, sagittamque in sanctam iconem jaculatus est : ipsa vero sagitta, sancti Martyris virtute ex alto reorta, in jaculantis manum decidit, eamque vulneravit.

reortaque
in ipsum
sagitta latus,

53 Abiit igitur dolore urgente in domum suam ; ubi cum magis magisque intumesceret manus, et cruciatus augetetur ; ancillas quasdam Christianas, apud se ministrantes, accersivit et dixit : Fui in æde S. Georgii, et in ejus iconem sagittam jaculatus, ipsa in manum meam reorta, morior præ dolore intolerabili. Cui ille, Rectene, inquit, fecisse te putas, quod sancti Martyris imaginem violare tentaris ? Ecquam enim, reposuit Saracenus, virtutem habet imago illa, ut me in hunc adducat statum ? Nos, inquit famulæ, illitteratæ sumus, nec habemus quid tibi respondeamus ; sciscitari certius si volueris, Presbyterum venerandæ ædis accerse, ille edisseret quæ percontaris a nobis. Paruit barbarus, et accersito ad se Presbytero dixit : Quid virtutis isti quam adorabas tabulæ, vel iconi in ea depictæ insit, velim edisseras. Ego, reponit Sacerdos, factorem cœli ac terræ Deum omniumque rerum opificem invocabam, non tabulam, ut ais : icon vere, in ipsa expressa, S. Georgii Martyris est. Qualisnam autem, inquit barbarus, Georgius est, qui Deus non est, et tamen per suam imaginem talia operatur.

et qua ratione
imagines colantur
edoctus,

54 Respondit Presbyter : Sanctus Martyr Georgius, Deus non est, sed servus Dei et filii ejus adorandi Domini nostri Jesu Christi, homo similis nobis passibilis ; qui multa tormenta pertulit a Gentilibus, eum ad ejurandum Christi nomen cogentibus : sed ipse iis generose toleratis, in pulchra consummatus confessione, a Deo universorum accepit gratiam patranda signa atque prodigia : et nos pro ipsius amore sanctam ejus reveremur imaginem, ac veluti ipsum in ea contuentes amplectimur atque adoramus. Eodem prorsus modo, quo tu consanguineorum tuorum vita functorem, puta patris aut matris vel dilecti fratris, vestimentum vel indumentorum ejus quidpiam exocularis, illacrymansque ponis super oculos, velut ipsum desideratum tibi ante eos representans. Igitur Sanctorum icones, seu pictas in tabulis sive expressas in linteis, seu effictas in statu, adoramus atque amplectimur, non ut Deorum (absit hoc) sed ut servorum Dei effigies. Sancti enim per venerandas icones suas signa et prodigia patrant ; uti etiam tibi contigit in aliorum exemplum experiri, qui in imaginem sancti Martyris ausus es sagittam mittere.

C

enim ad se
inferri et
lampadem
accendi jubet.

55 Hæc audiens Saracenus, Quid faciam ? inquit. Vides manum hanc meam, inflatam ad modum utris, et sanie fluentem : unde intolerabili cruciatus dolore, morti appropinquo. Cui Presbyter : Jube huc inferri imaginem S. Georgii, eamque supra stratum colloca, sic ut ante eam lampas succensa per totam ardeat noctem : mane autem facto, de oleo istius lampadis manum perunge, et crede quia sanitatem consequeris. Tum moræ omnis impatiens barbarus, jubet inferri ad se imaginem, et lampadem accendi : postero autem die manum inungens, subito ab omni vulnere sanam sensit ; et miraculo tam præsentis grandique attonitus, quæ sivit ex Presbytero, numquid de

Sancto scriptum haberet : eoque affirmante, afferri et legi sibi jussit. Quod cum fieret, ipse sanctam iconem manibus tenens, audiebat legentem Presbyterum, atque dicebat imagini : Tu juvenis cum sis, sapientia præstas ; ego vero, senex quamvis, levis sum atque delirus : sed præstat ut ego quoque prudens evadam. Talia vero non cessabat dicere, quamdiu S. Georgii legebatur martyrium : absoluta autem lectione, ad genua Presbyteri se provolvens, rogabat sanctum baptismum consequi. Detrectante autem Presbytero, atque ne palam res fidei ipseque periclitaretur metuente ; adjuravit eum per ecclesiam Seracenus, et baptizatus est. In crastino autem magna cum fiducia progressus in medium Saracenorum, cœpit prædicare Christum verum Deum, et eorum impiam detestari religionem. Qui talia ex eo audientes, concursu facto, tamquam silvestres feræ discerperunt eum : itaque in pulchra confessione consummatus etiam ipse est, per sancti Martyris Georgii interventionem.

56 Quo loco id factum nusquam describitur in isto Codice. suspicari tamen licet accidisse Diospoli ; istice certe contigisse aliud simile, a quibusdam expertis civibus Constantinopolitanis, relatum est Arculfo Episcopo Gallo, ex cujus ore ipsum Adamnanus Scotus descripsit, lib. 3 de locis sanctis cap. 4. In Diospoli civitate, in quadam Martyris Georgii dūmo, in columna marmorea, ad quam persecutionis tempore est flagellatus, formula depicta est. Quadam vero, die, cum quidam duri cordis et incredulus homuncio, in equo sedens eandem intrasset domum, et vidisset marmoream columnam ; ab his qui ibidem erant interrogat, dicens. Cujus est hæc imago in marmorea columna formata ? Quibus respondentibus ac dicentibus, Georgii Martyris hæc figura est, qui ad hanc vinculatus et castigatus est columnam ; quo audito, ille stolidissimus homunculus, valde iratus contra insensibilem rem, sancti Martyris formulam lancea percussit. Quæ videlicet ejusdem adversarii lancea, quasi per globum nivis mollem, mirum in modum facile penetrans, lapideam illam perforavit columnam exteriore parte ejus ; cujus ferrum interius inhærens retentum est, nec umquam ullo modo extrahi potuit : hastile autem ejus, ad sancti Martyris collisum marmoream formulam vel columnam, contractum est.

57 Illius quoque miselli hominis equus, in quo sedebat, eodem momento sub eo in pavimento domus cecidit mortuus : ipse autem simul misellus in terram cadens, manus in illam marmoream misit eam columnam ; ejusque digiti, quasi in molliem vel lutum intrantes, in eadem impressi inhæserunt columna. Quod videns miser, qui retrahere denos duarum digitos manuum ad se non poterat, et in marmorea sancti Martyris inhærentes formula atque insertos, nomen Dei æterni ejusdem Martyris invocat ; agens pœnitentiam, et ut absolveretur ab eodem vinculo, eum lacrymis precatur. Quam ejus lacrymosam pœnitentiam misericors Deus suspiciens, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat ; non solum ab ipso præsentis marmoreo visibili absolvit vinculo, sed etiam a peccatorum invisibilibus alligamentis fide salvatum misericorditer liberavit. Hinc itaque manifeste ostenditur, quantæ et qualis fuerit honorificentia apud Deum Georgius inter tormenta, cujus thoracidam, in re natura impenetrabili, penetrabilem divina potentia fecit ; lanceamque adversarii, æque impenetrabilem, mirabiliter fecit penetrabilem ; digitosque ejusdem hominis infirmos, in eadem natura impenetrabiles, potenter penetrabiles fecit ; quos in marmore vinculatos, primule et ipse durus, retrahere non potuit ; sed eodem momento valde perterritus et exinde mitigatus, Deo miserante retraxit.

D
unde sumpto
oleo sanatur

acceptoque
baptismo mar-
tyr obit.

E

Alterius lan-
cea imaginem
marmoream
penetrat

ipseque digit is
columnæ imp-
pressis inhæret

F

sed pœnitens
dimittitur,

remanentibus
in columna
digitorum
vestigis.

- A 58 Mirum dictu! usque in hodiernum diem eadem bis quinquaginta vestigia digitorum apparent, usque ad radices in marmorea insertorum columna: in quorum loco S. Arculphus suos denos proprios inseruit digitos, similiter ad radices intrantes. Ejusdem quoque homunculi sanguis equi, cujus coxa in pavimento mortui cadentis in duas confracta est partes, nullo modo ablui aut deleri potuit, sed indelebilis in pavimento domus usque ad nostra permanet tempora idem equinus cruor. *Hæc ex ore Arculphi Adamnanus, utique credibilia multa, quam quæ in sua descriptione Syriæ locorumque in ea Sanctorum Epiphanius Hagiopolita refert, de hac ipsa Diospolitana ecclesia agens, utque de suo tempore ita narrans: Juxta sacram mensam jacet rota, quali scilicet illigatum Sanctum docet historia Passionis; in dextra autem templi parte est columna, in qua rota alligata fuit, quaque ad Sancti memoriam per tres horas fuit sanguine. In eadem columna (ingentem pilam videtur significare, qualis sustinendo templi tholo substrueretur) marmor est pertusum, edens mira signa; ut si confessus peccata fueris, pertransire possis absque impedimento; sin autem, nequeas pertransire. Aulibus hæc fabellis et nimium facile citroque experientium levi vulgo creditis traditiunculis unnumeramus; docti ex iis, quæ similis ubi jactari sic novimus, de miraculosa ista emundate conscientie probatione non facile credere scriptori Syro. Quare omissis talibus redeo ad exempla Georgiana sanctitatis, non impune violatæ, utque antiquo isti quod Adamnanus subministravit, addo testimonium Glabri Rodulphi, circa annum MCLV scribentis. Hic cum lib. 3 cap. 7 narrasset quomodo anno MXX instigantibus Judæis Aurelianus et Christianorum de locis sacris recuperandis consilia indicantibus, Hierosolymitana sacri Sepulchri ecclesia, jussu Principis Saracenorum (quem in tractatu de Patriarchis ostendimus Achemum dictum) fuisset funditus destructa, hæc subiungit: Tunc etiam B. Martyris Georgii ecclesiam in Ramula pariter subverterunt, cujus olim virtus Saracenorum gentem nimium terruerat: fertur enim crebro illuc eos ingredi cupientes, raptim cæcitatem pertulisse. Locum hunc allegans Theophilus Raynandus in tractatu quem de S. Georgio scripsit num. 19 memoria habetur, cum nominat templum Hierosolymis S. Georgio dicatum. Majori accuratatione credi ab ipso referri exemplum similis vindictæ alterum, quia nostro fere ævo et in Gallia factum; de quo sic scribit præcæpti tractatus num. 18. Anno MDLXII, Franciscus a Porte, cognomento Corival, ortus*
- C Mura oppido in Vocontis, S. Georgii statuam Renini, oræ Belli-jacensis parœcia, templi vestibulo superpositam exturbare aggressus, ab incurrente in sinistram oculum Martyris lancea, eo oculo effosso pœnas dedit impietatis: et stipem cogens, animo erro, et corpore cocles, excessit anno mochi, æterna cæcitate multandus.

59 Laurentio Finicchiato, magnalia S. Georgii undecumque colligenti, scripsit P. Octavius Missa Societatis aostre, Rector Collegii Græcorum Romæ, accidisse Smirne anno MOCXLVII, cum Turcicus quidam Præfectus, Eminellus dictus, ecclesiam S. Georgii, quæ ibidem inter parochiales censetur, vellet convertere in Meschitam; apparuit ei de nocte sanctus Martyr minaciter eum increpans de consilio tam scelerato. Cum vero nihilominus ille pergeret postridie, daturus initium operi; statim ut ad ecclesiæ januam accessit, mortuus corruit, cum magno eorum stupore, quibus nocturnam visionem sibi oblatam indicaverat. Addidit idem Rector, constanti civium traditione haberi, quod cum frequenti Christianorum ad templum istud concursu propter ingentia ac pene quotidiana miracula fieri solito, irritati Mahometani, ipsam solo æquandam decrevissent; nocte destina-

tam ruinam præcedente, præcipuo auctori consilii istius similiter apparuerit Sanctus in equo, et lancea minax, mortem illaturus nisi desisteret. Ergo conventu operarum ad demolitionem decretam facto, supervenisse barbarum; et quid sibi acciderat, retulisse. Quare cum magno non solum Christianorum sed etiam Mahometanorum plausu excepta, manserit ædes inviolata, in qua hodieque spectantur duo grandes cerei albi, quos, cum bona quantitate olei, in lampadibus arsurum, obtulit barbarus iste, ad placandum sibi Sanctum. Concludit denique relationem suam idem Rector his verbis: Multa patrantur ubique ab eodem Sancto miracula: quæ recensere totus integer annus non sufficeret.

60 Addam his epistolam P. Roberti Saulger Societatis nostræ, primum quam ex Constantinopolitana residentia nostra, in Francium unde illuc directus erat, anno MDCLXIII scripsit, eo digniorem fide, quod ex ore eorum, quibus res accidit, Turcorum habita narret. In ea, inquit, quæ Constantinopolim me vehebat triremi, una vehebatur Turca, ex insula Chio oriunda; qui licet Jesuitam me esse sciret (notissimi enim tota Chio Patres nostri sunt) voluit ut sibi assiderem; et quoniam Græcæ atque Italicæ linguæ satis peritus erat, cepit mecum humaniter de rebus variis confabulari: atque inter alia mihi retulit, quod existenti sibi in Schiro insula, ubi uxorem duxerat, supervenerit infirmitas tam gravis, ut toto corpore languens, nullam diu noctuque quietem capere, neque aliud admittere nutrimentum posset, quam panis et aquæ paucillum, idque difficillime. In eo statu cum permansisset totis undecim mensibus ad domesticorum omniumque notorum stuporem, et varia remedia diu frustra tentasset, adeoque esset emaciatus, ut sola sub cute ossa relicta viderentur; tandem consilium cepit conferendi se ad templum S. Georgii, ea in insula miraculis celebre; ibique nocte una dormiendi, juxta Christianorum consuetudinem, remedium desperatis alias morbis quærentiura. Itaque ingressus in templum, ibi se cubitum reclinavit. Post duas tresve autem horas vidit ad se venientem virum forma præstantem, qui manu apprehensum alloquebatur his verbis: Ego sum Georgius, ne timeas: volo tibi bene facere: surge. Evigilavit ad hæc verba Turcus, appellatoque qui prope dormiebat famulo, Domum, inquit redeamus, quia per gratiam S. Georgii sanatum me sentio. Nec mora, domum rediit, cibum poposcit ac sumpsit, omnemque rem ex ordine uxori atque domesticis enarravit, et exinde valuit perquam bene.

61 Non erat ille quidem genere Turcus, sed ab anno ætatis suæ decimo tertio, ejurata fide Christiana Mahometismum professus; videtur tamen eam gratiam promeruisse in ignis cujusdam zeli demonstratione, in prohibenda injuria, quam Cadis sive judex Turcicus illius insulæ ante annos non multas, inferre tentabat imagini S. Georgii: cujus punitio hand minus memorabilis fuit, quam illa qua an. MDCLXI Turci amiserunt viginti septem triremes in Euxino, eo quod milites qui illis vehebantur, violassent et sacrilege expilassent ecclesiam S. Georgii, propinquam portui, quem ipsi Balovelana appellant. Res autem cum prædicto iudice sic acta est.

62 Die S. Georgio sacra, processionali pompa circumferebant Christiani Scirenses imaginem ejus pictam, intra limbum multo circumdatum argento, quod partim ex voto collatum erat in monumentum receptarum gratiarum, partim ornatus causa recentior additum. Talem conspicatus Turcicus loci Index. Quam bene, inquit ad circumstantes suos, argentum istorum canum converteretur ad ornatum Turcicarum framearum et pharetrarum! Oportet enimvero,

D
AUCTORE D. P.

alter visu
absterritus
omittit.

Tertius de-
sperate
ægyptians.

E

in templo S.
Georgii
dormiendo
sanatur,

F

qua imagi-
nem ejus spo-
liari prohibuit

qui autem
id facere vo-
luerat,

prout vidit
Arculphus,

in hoc fide
dignior quam
in aliis ad-
mirandis
Syri,

Saraceni
ollos cæci-
tate puniit:

imaginem
deficiens
oculo pri-
vatur,

Cogitatum
templi vio-
lationem

Turcus qui-
dam morte
luit:

A ut tam parata præda perfruar. Hæc audiens ille ex
 AUCTORE D. P. Chio Turcus, de quo primum dicere cœperam, Cave,
 inquit, ne feceris, haud dubiam Dei et Georgii indi-
 gnationem incursumus. Ad hæc subridens Judex,
 et postea fecit. ait. An etiam tu es canis (sic Christianos appel-
 lant) quod talia metuas? Non sum canis, reponit
 Turcus; juro tamen quod si tu aut alius quispiam
 me præsentem imaginem istam tentaverit violare, ven-
 trem ei hoc pugione dissecturus sim. Ita commotum
 hominem, qui unus ex insule primoribus erat, cum
 videret Judex, continuit sese: sed quod semel con-
 ceperat animo, aliquanto post occulte executus,
 gaudebat præda sacrilege acquisita, interque ami-
 cos lætabatur, nihil mali formidans, et satis certus
 se propterea appellandum a nemine: atque ita eo-
 dem die bene pastus ac potos cubitum concessit,
 cum plenissima sanitate.

Invisibili
 vulnere latus
 exstinguitur.

63 Verum post quartam aut quintam somni ho-
 ram expectatus, et necessitatis cujusdam causa in
 plateam egressus, adversum se venientem vidit ar-
 matum equitem, qui lanceam pectori ejus infixit sub
 mamilla sinistra. Ipse letali vulnere sancium se
 existimans, suorum auxilium inelamavit. Accur-
 runt illi, prostratum inveniunt, domumque repor-
 tant; sed reductis vestibus nullum indicium repe-
 riont vulneris, quo se mori querebatur. Adhibentur
 quicumque poterant excogitare remedia, restituendo,
 non tam pectori, quam cerebro, ut videbatur, liso:
 sed frustra fuere omnia, non minus quam solatia
 amicorum. Itaque inter dolores, quos pati se dicebat
 intolerabiles, intra sex horas rabidus obiit: et re-
 per insulam divulgata, communis fuit omnium, tam
 Turcorum quam Christianorum, vox, hanc esse ma-
 nifestam S. Georgii ultionem. Hæc autem dum mihi
 narraret prædictus Turcus, audientibus duobus Pa-
 tribus Capuccinis, qui merum Smyrna venerant, ad-
 debat cavendam esse hujus Sancti offensam; plu-
 rima enim ejusmodi punitionem exempla a se visa et
 audita, ac passim etiam Turcis nota esse. Et tamen
 nihil horum efficere potest ut a sua infidelitate con-
 vertantur; ac, ne si mortui quidem resurrexerint,
 credent: ita enim persuasum habent, unos se veros
 esse Musulmanos, id est fideles, ut de Sanctis no-
 stris, a quibus gratias aliquas recipiunt, imo de ipso-
 met Christo dicere non dubitent, eos fuisse ex suis.
 Hactenus epistola illa, a P. Jacobo Machaut libris ad
 pietatis excitamentum utiliter editis noto, Parisiis sub-
 ministrata.

CAPUT VII.

C Georgiani auxilii in variis necessitatibus de-
 vote implorati efficacia, exemplis demons-
 trata

Inter 15
 sanctos
 Auxiliato-
 res,

quorum sub
 hoc titulo
 cultus fre-
 quens,

Celebris per varias Occidentis Ecclesias, et seculorum
 aliquot usu confirmata religio est erga Sanctos quindecim
 Auxiliatores, ut vocant; cujus tamen, ut arigo, sic
 ipsa propemodum causa ignota est, nec alia videtur
 assignari commodius per conjecturam posse, quam quod
 singuli eorum specialius soleant pro variis necessitatibus
 invocari et coli; quodque non immerito sperent fideles
 (quod in Missa pro festo Sanctorum omnium petit Ec-
 clesia) fore ut desideratam nobis suæ propitiationis
 abundantiam multiplicatis intercessoribus largiatur
 Deus. Joannes Baptista de Franchis, ex Ordine Præ-
 dicatorum, particulari libello, hac de re vulgato Pau-
 rum sub annum 1657, varias sui aliorumque Ordinum
 sacras aedes enumerat, in quibus tituli hujusmodi altari-
 a, tituloque respondentes in altaribus tabulæ, quindecim
 istorum Sanctorum imagines complexæ, etiam hodie
 videntur; existimatque, quindecim istos præ ceteris
 esse delectos, quod si ante obitum suum petiisse et impe-
 trasse legantur, ut suam memoriam facientibus speculi

auxilio bonitas divina succurreret; conaturque probare
 recte ac pie id ab ipsis fieri potuisse, et reapse fecisse
 haud immerito credi: sed neque ejusmodi credulitas sat-
 tis fundata est, propter exiguam auctoritatem Legendarum,
 ex sola traditione post plura secula scriptarum,
 in quibus id forte legitur; neque legitur de omnibus,
 qui nominantur.

65 Propter ejusmodi tamen qualemcumque causam
 invenitur in quibusdam antiquis Missalibus, ac nomi-
 natum Ultrajectino eccuso sub annum 1514, Missa de
 quinque sanctis Privilegiatis cum hac Collecta: Deus
 qui Sanctorum tuorum Dionysii, Georgii, Christo-
 phori, Blasii, et Egidii memoriam facientibus et
 eorum opem poscentibus auxilium in tribulatione
 promisti, ipsorum nos quæsumus tuere præsiidiis,
 sicut in omnibus fidelis es verbis; ubi quod primum
 locum S. Dionysius teneat, datur occasio conjectandi,
 ejusmodi Missam e Gallis aut ex ipsa fors in urbe Pari-
 siana fluxisse. Quod autem inter Sanctos quindecim auxi-
 liatores primas teneat S. Georgius, haud aliunde
 verosimilius petetur, quam a celebriori illius atque uni-
 versaliori per omnes Occidentis ecclesias cultu, et præ-
 sentioris auxilii experientia. Est autem de iisdem
 quindecim sanctissimis Auxiliatoribus, tum in præ-
 dicto Ultrajectino Missali, tum in Missali Ordinis
 Prædicatorum de anno 1550, Missa proficua, pro gra-
 tia aliqua vel liberatione a periculis et angustiis
 obtinenda, cum tali Collecta Omnipotens et mitissime
 Deus, qui electos Sanctos tuos Georgium, Blasium,
 Erasmodum, Pantaleonem, Vitum, Christophorum,
 Dionysium, Cyriacum, Acacium, Eustachium, Egi-
 dium, Magnum, Margaritam, Catharinam et Bar-
 baram specialibus decorasti privilegiis, da ut omnes
 qui in suis necessitatibus eorum implorant auxilium,
 petitionis suæ salutarem consequantur effectum.

66 Missam hanc in Italia primum institutam esse
 probabile faciunt Sancti Cyriacus, Eustachius, Acacius
 extra illum viæ noti: abrogavit autem eam Urbanus
 VIII, non quia, (ut Baptista de Franchis hallucinando
 excusat) evulgata est absque approbatione sacre Con-
 gregationis Rituum, cum ipsa Missa multo sit antiquior
 quam ejusmodi Congregationis institutio: sed quia dicta
 Congregatio, Missali Romano ad antiquum puritatem
 redacendo intentu, expungi jussit quicquid ex privato
 quarundam Ecclesiarum particularium usu undecum-
 que irrepererat; ipsumque talium singularitatum usum,
 partim abolendum partim restringendum censuit.
 Ita nunc usurpari desierunt Missæ de pietate Domine
 nostræ, de Compassione seu septem doloribus ejus, de
 recollectione omnium festorum ejus, de sororibus ejus
 Maria Jacobi et Maria Salomi, de S. Gabriele,
 de S. Raphael Archangelis, de omnibus Sanctis exi-
 stentibus, de Genealogia Salvatoris nostri; de sanctis
 Patriarchis Abraham Isaac et Jacob, de sancto Job, de S.
 Eliseo, de S. Daniele Prophetis, de S. Simeone justo,
 de SS. Sebastiano, Rocho, Antonio adversus pestem;
 pro prægnantibus, pro infantibus, aliisque plures inve-
 niendæ in Ultrajectino Missali aliisque vetustis parti-
 cularium ecclesiarum, quæ nunc romano utuntur. Sed
 per quod nihil derogatur laudabili eosdem Sanctos pri-
 vatim aut publice invocandi usu, etiam per Missæ sa-
 crificium, adhibenda Missas vel communes vel proprias,
 in Missali Romano antiquitus et legitime ordinatas,

67 Atque hæc dicta sint occasione ejus loci, quem
 inter sanctos Auxiliatores, tamquam universalis Eccle-
 siæ adversus infideles Protector, primum tenet S. Geo-
 rgius: nunc quædam auxiliatricis potentie ipsius exempla
 proponamus, præter ea quæ in Vita S. Theodori Sy-
 cæorum Archimandritæ multa et illustria xxii Aprilis
 legi satis est neque hic iteranda sunt, spectant autem ad
 seculorum æræ vulgaris sextum. Recentius est, et ad
 finem seculi xipertinet, quod habetur in Vita S. Erme-
 nolli Abbatis xi Januarii; qui, cum famis tempore
 omnia

et Missa
 olim spe-
 cialis,

nunc cum
 aliis simi-
 libus abro-
 gata,

primus S.
 Georgius:

A
famis tempore
opitulatur S.
Ermenoldo ;

omnia Prusseningensis sui monasterii promptuaria, in pauperum usus reserata, nuntiarentur evacuata, nec jam frumenta ad unicum etiam prandium Fratribus superesse.... ad B. Georgium, ecclesiae suae patronum, sic oravit : Beatissime Martyr, ecce, praeceptis salutaribus monitus, et divina institutione ac jussu formatus, dispersi, dedi pauperibus, quae habebant qui Deo tibi in hoc loco deserviant; nec habent jam quod manducant : et si dimiseris eos jejunos, et non fuerint satiati, et murmurabunt adversum me; calices, et vestes, et libros, et alia ornamenta distrahere pro victu compellat. Tu ergo subveni, tu succurre; tibi enim revelavi causam meam atque necessitatem. Hujusmodi autem famuli sui clamores Deus exaudivit, B. Georgii quem mediatorum elegerat interventu, nec eum distulit consolari : nam statim in crastino nobilis quidam et dives, cujus Dominus cor tetigerat, supervenit; et honorans Dominum de sua substantia, Fratrum inopiam copiose supplavit.

68 *Dirimus in Comm. praevio num. 62, seculo XI ultra medietatem dexterso, in oppido Roya et S. Georgii aede institutum fuisse Cononorum collegium. Quanto, ipsa aedes antiquior isto institutione fuerit, nec definire licuit nec libuit indagare; solum promissa est ibi relatio miraculorum istis patratorum. Haec habemus Latinam ex MS. Belfortii, acceptam, ut credimus, ex veteri ipsius ecclesiae Royensis Legendario: quod qui ex vestustiori testis oculari autographo transscripsit, in notando tempore foundationis praefatae, ex illius aevi usitatissimo sed perquam incommodo more, nomen tum adhuc viventis Veromanduorum Comitum scriptum inveniens per solam initialem litteram H, pro Heriberto Ottonis filio, qui sub Philippo I Francorum Rege vixit in ea dignitate usque ad annum ferme MLXXVII, substituit Henricum, qualis inter Veromandenses Comites nullus unquam extitit. Qui vero ex Latino transscripsit Gallice, novum addidit errorem, Philippum Regis nomini addens cognomen Augusti, qui fuit primi abnepos, nec post centum annos ab Heriberti morte cepit regnare, Comitum Veromandensium stirpe virili jam penitus extincta, et aditione ad Philippum Alsatum Flandriae Comitem uxorio jure translata: quando non jam amplius dicebatur ecclesiae S. Georgii, sed S. Florentii. Igitur corruptum locum ubi dicitur, qua tempestate Philippo gloriosi Regis filio regnum Franciae suberat, Henrico Ottonis filio Comite Veromandium existente, sic correximus, ut Henrici nomen ad supplendum hiatus transferentes, posuerimus, Philippo gloriosi Regis Henrici filio: et Heriberti nomen restituerimus suo loco. Cetero nullo apice mutato nunc habet.*

C
69 Ad commendationem vitae Sanctorum, ad declarandam gloriam aeternorum quae possident praemiorum, ad incitandas etiam fidelium mentes ut eorum promereantur coronam, proferamus in lucem virtutes et signa, quae per eos in oculis hominum operari dignatur omnipotentia divina. Vere namque dignum et humanae salutis necessarium est, ut palam fiant et solenni veneratione celebrentur: quia nequaquam profecto totius boni Auctor ea ostendisset, nisi ipse in talibus laudari voluisset. Et ut Psalmista ait, testimonia Dei debent esse meditatio nostra: quoniam ipse opera in conspectu nostro mirabiliter facit, quae testificantur eum ipsum esse misericordem, mirabilem, omnipotentem; quae etiam certitudinem nobis ostendunt ipsorum pro nobis coram Deo intercessionis. Inter haec ergo, quae Sanctorum suffragantibus meritis sapissime contingunt, dignum est invictissimi athletae Dei S. Georgii virtutes praedicare, quas modernis temporibus declaravit. Quae quidem satis congruo tempore, termino satis competenti, coram nobis, qui vidimus et audivimus, in lucem proruperunt: utpote ipsa die,

qua fideles Apostoli dona charismatum igneis linguis sub specie dilectionis acceperunt: ut quanto praefata dies in seipsa toto orbe terrarum sanctissima habebatur, tanto ex tot virtutum insignibus, ampliori devotione, dignis laudibus attolleretur. Denique, carissimi, dies ista tam salubris et clara, nobis specialiter sub patrocinio S. Georgii degentibus, laude multiplici est prosequenda: tum quia dat spiritum consolationis, donis spiritualibus exuberantem; tum quia tantum Patronum nobis visibiliter ostendit, miraculis coruscantem. Sed ne prolixiore stylo et verborum affluentia fastidium ingeramus, brevitati studentes, quando, ubi, et qualiter enituerint, pro modulo nostro designare incipiamus.

70 Ea ergo tempestate, qua Philippo, gloriosi Regis Henrici filio, regnum Franciae suberat; Heriberto, Ottonis summae prudentiae viri filio, Comite Viromandensium existente; supernae pietatis respectus, curam Fratrum ecclesiae Royensis, sancto Martyri Georgio famulantium, gerens; res ad usus eorum pertinentes, satis tennes et strictas, voluit ampliare; et tam corporali quam spiritali beneficio repleri eos, qui ibi vellent perpetuo devotique servire. Erat itaque non longe a castello ipso Roya villa quaedam, in sinistra parte subtercurrentis fluminis Amæ sita, S. Georgii vocabulo appellata; quod nimirum ibi ecclesia esset, ad honorem ejus consecrata. Ad hanc vero ecclesiam, tunc temporis satis modicam et brevem, ditiores quique et nobiliores Royenses, quos contingeret mori, ex antiqua consuetudine sepeliendi deferabantur. Consuetudinis etiam erat omnium circumquaque habitantium, Dominicis ac festis diebus ad locum ipsum convenire, et vigilias noctis in orationibus celebrare. Solebant praeterea illuc venire, vel in lectulis deferri, qui variis languoribus detinebantur, et cum aliquandiu ibi jacuissent, quidam eorum, prout erant constantioris fidei, sani regrediebantur. Quid plura? Crescentibus divinorum insignibus miraculorum, fama diffunditur per longe remotas regiones, et ex diversis partibus turbæ confluunt. Caecis lumen redditur, mutis sermo reparatur, claudis gressus restituitur, et debilis quisque sanatur.

71 Haec et similia dum quotidie agerentur: Peronenses, vicini nostri et affines, dixerunt, numquam se credituros, nisi Hugonem prius viderent sanum ambulare. Qui Hugo Peronensibus idcirco notus erat, quia Manasses, Paganus cognomine, enim in domo sua, cum esset Royæ, assidue habebat, quotidiano victu pascibat, et dum singulis annis Peronam iret, suam ibi stationem facturis (utpote loci ejusdem casatus) se cum vehiculo deferri faciebat. Hujus itaque Hugonis poples populi, pes pedi, diuturna paralyti, quasi quibusdam clavis, sibi coherentes et confixi, sic obriguerant, ut si quando ad lignem accederet, a servientibus domus, experimenti causa, carbonibus plantae ejus suppositis, concremari sese permetteret: cumque de loco ad locum per domum vellet ire, satis languido conamine, ad instar vermium repere videretur. Illis ergo diebus, Spiritus sancti adventu, ut diximus feriatis, quando miracula illa coeperunt pullulare; confluentibus undique ad S. Georgium turbis populorum, erat tunc temporis Hugo praedictus apud Royam in domo Manassis, non fortuito eventu, sed divina providentia, ut arbitror, e fenestra turbas prospiciens. Cui cum servi objicerent, quare misericordiam Dei, cum aliis immorando, non expectaret; respondit, se libenter iturum, si vehiculi, quo deferretur, praesto esset adjumentum. Protinus humeris illorum susceptus deportatur, et in quadam ecclesiae parte, non longe a vestibulo altaris, collocatur. O quanti lacrymarum imbres, quanti cordium gemitus, ab iis qui

D
EX VARIIS D. P.

post mortem
fundatum ibi
collegium Ca-
nonicorum.

E

quibus increduli
Peronenses,

F

pelant con-
tractum
quemdam
sibi notum
sanari:

qui ad eccle-
siam delatus,

Roya in Pi-
cardia,

miraculis
c'arescit,

Ps. 118, 24

scriptis a
teste oculato

A qui eum noverant, sunt profusi, ut superna pietas restituere illum dignaretur! Nolens igitur divina miseratio Peronenses seu alios diutius in hac fide vacillantes haberi, dignum duxit exaudire voces tam devotæ plebis quam Cleri. Cum enim se prædictus Hugo, in basilica illa, per dies aliquantos jacens, ejusdam noctis silentio quasi semidormiens recubaret; visum est ei sanctum athletam Dei Georgium assistere, et ut de lecto surgeret, imperiose satis præcipere. Ad ejus vocem expergefactus, mirabiles cepit planetis emittere, utpote ejus nervi ad priorem statum redeuntes extenderentur.

in pedes
erigitur :

72 Cum vero fere hora una quasi in extasi fuisset positus, sensit repente membra sua dissolvi, et in pristinum vigorem restitui. Cumque primitus do lecto surgere paululum addubitasset, tandem fide plenus surrexit, et per pavementum ecclesiæ gradiendo ad altare usque perveniens, ipsum osculatus est, vidente Presbytero et ceteris qui tum aderant. It fama per Royam, Hannum, ac Peronam : fit a prima Cuce in vesperam concursus populi obstrepentis : occurrunt chori psallentium Clericorum cum cereis, crucibus, et vexillis : Clerum subsequitur plebs, studio debitæ devotionis : et quicumque Hugonem videre potuerunt, Dei omnipotentiam mirabilem in Sancto suo Georgio devotissime laudaverunt. Cum per aliquantum tempus prædictus Hugo ecclesiæ deservisset, modo lapides modo cæmentum portans, et hujusmodi alia ad restitutionem ejus pertinentia faciens, cepit his omnibus post habitis voluptates corporeas sectari; domumque Monassis reversus, ejus servis, gaudentibus prædis et rapinis, adhæsit; et cum eis aggressor hominum et expoliator factus est. Cumque ab eisdem ipsis argueretur, cur talem a Deo misericordiam consecutus, talia peccaret; nolebat anres aliquo modo ut audiret inclinare. Quadam vero die, dum eos more solito præiret, timentes ne si cum eis non exiret, remanere conaretur; ad villam, quæ Tola dicitur, perveniens, cepit, ut antea, omni membrorum virtute destitui, cæciditque in terram, quasi exanimis factus. Cujus socii, propius insequentes, ut ex improvise viderunt eum manere media via immobilem, cognoscentes divinitus esse factum, corperunt mirabiliter timere et pavere. Postulat ille magnis clamoribus iterato ad S. Georgium deferri. Portatur itaque ad locum, stipatus caterva turbæ confluentis : reponitur ante altare Martyris : nec multo post statim recuperat pristinae sanitatis. Hoc igitur miraculo geminato, lætitia in populo duplicatur : et ut de aliis taceam Peronenses crediderunt vera esse quæ de S. Georgio dicebantur.

rursusque
ob maleficia
percutus,

denuo con-
valescit in-
vocato S.
Georgio :

C

73 Hamenses interea, seu errore seu invidia detenti, commentitia esse dicebant quæ referebantur, nulloque pacto credituros, nisi prius viderent sanam et erectam quandam inter eos habitantem mulierem contractam, et omni membrorum officio destitutam, quæ in castello illo cunctis erat notissima. Quodam igitur facto vectorio instrumento, ad S. Georgium ipsa deferitur : nec diu ibi morata, membrorum integram sanitatem adipiscitur : et quæ pedibus alienis fuerat advecta, propriis ad propria regressa est. Quo viso Hamenses apposuerunt et ipsi credere loci sanctitatem, per S. Georgii venerabilem interven- tum.

item mulier
contracta,

mutusque
ac surdus
curatur.

74 Dum propter hæc et alia mira quæ accidebant, concursus populi fieret et recursus; contigit quemdam puerum, genere Britannum, in domo Alberici de Blerenglisia apud Montem-Desiderii biennio conversatum, cum incolis ejusdem loci advenisse. Qui mutus etiam ac surdus, postquam noctis unius spatio, fide, ut arbitror, judicante, cum eis in ecclesia vigilasset; cepit audire qui numquam audierat,

et lingua, non Britannica loqui, sed nostra, qui numquam ullatenus locutus fuerat. Mane autem facto, reversus ad propria, cum paululum sedisset; cepit famulos domus alloqui, cepit panem et alia necessaria postulare. Unde illi stupefacti currunt ad Dominum, quodque a puero audierant referunt. Qui accessit puerum, et gestæ rei ordinem intelligens, Deum qui fecit mirabilia solus, debite magnifi-

75 Erat et illo tempore in castello, quod Capy Gallice nuncupatur, miles quidam vocabulo Paganus, diuturna paralysi adeo percussus, ut totis pene membris stipitis in modum obrigescentibus, nec etiam digitum posset movere. Ad prædictum igitur locum est advectus : nec multo post, omni remota ægitudine, sanus et incolumis factus.

Item alius
toto corpore
rigidus,

76 Gerbertus quidam Clericus erat Ecclesiæ Royensis, quem a pueritia dolores et multimodas infirmitates contraxisse, cunctis notum habebatur. Nam ut de aliis taceatur, ægitudine quædam ceteris major, eum corripuerat, quæ quasi in globum corpus ejus contraxerat; eumque omni membrorum vigore amisso, quasi trunco immobili similem fecerat. Quin etiam singulis diebus quiddam mirum et inauditum ei contingebat, dum morbis ille determinatis horis plus solito invalescens, quasi ira permotus et furore, per artuum medullas se passim effundebat. Quod ille sentiens, clamoribus ad cælum usque emissis, funibus se super aliquam sedem positum strictissime ligari faciebat, et ut cuneis inter carnem et vincula interpositis fortius stringeretur rogabat : quanto enim vinculis habebatur strictior, tanto erat ab ægitudinis ira irruente securior. Laboravit hoc modo fere per triennium, nec solatium potuit habere ab ullo medicorum : donec parentum et amicorum consilio, illuc, unde infirmi quam plures sani regrediebantur, est delatus : ibique per aliquot dies misericordiam Dei expectans, a tam dira infirmitate est absolutus. Hæc sicuti ab iis qui viderunt vel audierunt mihi relata, stylo studui annotare, decente Spiritu sancto, qui meæ pervitati illud dignatus est inspirare, utpote in ejus adventu, ut superius dictum est, visibiliter sunt inspecta.

nec non
Clericus
ingentes
dolores pa-
tiens :

E

77 Inter omnia ergo, dilectissimi, quæ nos concedet operari, nihil dignius possumus agere, quam si gratiarum actiones in Dei et S. Georgii præconiis studeamus cumulare. Virtutes enim S. Georgii, Ducis ac Patroni nostri, recolendo, largifluis donis nos videmus remuneratos, te ad præmium numquam deficiens confidimus invitatos. Digne igitur congrau- deat universus Clerus cum plebe, et prorumpat in hujusmodi laudes tam voce quam mente :

ob quæ Ro-
gensibus
honorandus
Georgius.

O Georgi preciose, miles invictissime,
Triumphali laureate palma decentissime,
Propter sanguinem effusum coram mundi principe,
Nos ab illo, ne subito moriamur, eripe.
Qui te facit coruscantem signis et miraculis,
Per te nobis det juvamen, tuis ut vernaculis.
Et culparum nos placatus abluat piaculis :
Recedentes ab hac vita societ cœlicolis.
Tui juris est hoc dare divina potentia,
Qui concludis terram palmo, regis et justitia.
Qua vestiris admirandæ claritatis infula,
Vivis, regnas, dominaris per æterna secula.

78 Hactenus Royense MS. ante finem seculi XI con- ditum, prius scilicet quam vetus nomen mutasset eccle- sia, et S. Florentii capisset. Nunc quid anno MCCCXL Venetiis acciderit, invenitur centum inter eventus mira- culosos a Joanne Felice Astolfi descriptos Italice, et anno 1604 Comi impressos; unde id aggredimur Latine exponere, blentius ipsis antiquæ relationis verbis rem daturi, si ipsam habere potuissemus; aut saltem ex Bernardi Justiniani historia Veneta, qui uno post rem gestam seculo floruit, ex quo accepisse se fatetur Astol- gestam

Item cum
SS. Marco
et Nicolao

A *pius : sed neque hic ad manum nobis est. Eam igitur sic habe, et quomodo S. Georgius visus sit, una cum S. Marco et S. Nicolao, extremum ab urbe Veneta exitum avertere, paucis disce.* Agebatur jam dicti anni mensis Februnarius, quando die ipse mensis decimo quinto, nocte tectis omnibus ruinam, toti urbi submersionem, eumulatis alte aquis, minabatur. Periculo subducturus sese piscator senex, cum filio in cymbam se receperat; sub eoque ponte, cui a palea nomen, latitabat. Istuc ab ecclesia sua procedens S. Marcus hominem adit, secumque trajicere jubet ad insulam S. Georgii. Nequidquam excusat ille præsens discrimen, et dicto tandem parens appellit ad insulam in cuius ora Sanctum invenit Tutelarem : indeque ad S. Nicolai Littorei jussus trajicere, ibi quoque eundem in cymbam suscipit : deinde geminum castellum prætervectus, vidit navem ingentem plenam daemonibus, per quos, ejusdani magi incantationibus adactos, procella ista suscitabatur. Postquam autem dictanavis, ad præsentiam imperiumque Sanctorum, profunda pelagi petiit ; et piscator ad sua unde exceperat, loca revexit SS. Georgium atque Nicolaum ; etiam ad aream S. Marci ipsum, qui ultimus restare videbatur, applicuit ; et ab eo nauti vice accepit annulum. Cum hoc postero die mane, ut Sanctus jusserat, Ducem atque Senatam adiens, et quæ viderat exponens, exhibito eodem annulo facile persuasit, servatam ab istis Sanctis fuisse civitatem ; ad quorum templa edicta mox solennis supplicatio est : et annulus quinque ducatis a piscatore redemptus, sacroque thesauro adjunctus, intra crystallinam magni pretii thecam hodieque monstratur ad perpetuum tanti beneficii monumentum.

B *79 Eodem circiter, quo hæc Venetiis agebantur, tempore, Joannes Cantacuzenus Græcorum Imperator, præsentem D. Georgii opem expertus est, uti narrat ipse historiae suæ lib. 3 cap. 91. Cum enim Hieracem detulissent amici necem moliri Imperatori, ipseque ab ea suspitione se purgatum cupiens, imaginem præclari Martyris Christi Georgii, fidei suæ sinceræque erga Imperatorem voluntatis pignus, obtulisset ; tanti hoc fuit, ut omnem mox suspitionem Imperator deposuerit. Ille autem nihilominus cogitata prosequens, jamque securo certius inferendam a se necem sperans, interim tumultuario cuidam conflictui se miscuit, ubi nec de Romanis nec de Latinis quisquam cecidit aut vulneratus est ; solus Hierax duobus acceptis vulneribus equum amisit : ad cujus tabernaculum accedens Imperator, videret admonuit, ne forte Georgius Christi Martyr, quem fidei sponsorem dederat, ejus in se temeritatem castigans, vulnerari eum permisisset. Qui sequenti nocte (quoniam manifestæ proditiōis reum se teneri videbat) Byzantium fugiens, ibique interrogatus cur promissa non perfecisset, respondit, conatum quidem numquam, opportunitatem, semper defuisse, Imperatore non serus sibi cavente, quam si omnia ejus cogitata perspiceret. Porro ut cum recentissimæ memoriæ miraculo finiatur hoc caput, ex relatione Reverendissimi Abbatis Joannici Carrarii, Vicarii Generalis Patriarchæ Hierosolymitani, narrat Laurentius Finichiurus pag. 185, in urbe Hierusalem esse cœnobium Sanctimonialium, D. Georgio sacrum ; ubi cum anno mdcxxxvii Abbatissæ munus gereret quadam nomine Melania, ex infirmitate cruris uniusclaudicans, et nescio qua ratione in descensu scalarum domesticarum fullente vestigio, devolveretur in præceps ; sanctum sui parthenonis Protectorem invocavit ; et non tantum nihil læsionis passa est per scararum gradus viginti quatuor, et in pedes surrexit ad stuporem omnium ; sed ipso quoque claudicationis inveteratæ incommodo libera apparuit.*

Aprilis T. III

CAPUT VIII

S. Georgius Τροπαιοφόρος et Christianorum exercituum ductor.

Gloriosum hunc Tropæophori titulum sancto Martyri adscribunt Menæa, tamquam inter Græcos usitatissimum. Eum qui meruerit multis maximisque beneficiis auxili inter bellicæ discrimina lati, nihil ambigimus ; dolemus tamen apud auctores non extare prima appellationis ejusmodi argumenta : vix enim ex Græcis scriptoribus quidquam habemus, quod huc faciat. Interim præcipuis Imperii Constantinopolitani Protectoribus accensum fuisse S. Georgium, vel ex hoc colligas, quod inter sex flammula seu vexilla, quæ in majoribus festis rei divinæ assistenti Imperatori præferuntur a Proceribus, quartum, repræsentans S. Georgium equestrem, nominetur a Colino cap. 6 de officiis Constantinopolitanis. Capite autem 17 idem auctor exponit, quod Imperator, postridie coronationis suæ, in Aula se confert ad eum locum ubi est imago magni Martyris Georgii, aureamque monetam dispergit in circumstantes Proceres et honorarios pueros. Joannes autem, Cantacuzenus, Imperator Thessalonice coronatus, uti narrat ipse de se in historia rerum suarum lib. 3 cap. 27, post applausum equo insidens, aliis omnibus quotquot aderant in equis prosequentibus, templum magni Martyris Georgii, Palæocastritæ dicti, petiit ; eumque veneratus est, utique ut felicibus ejus auspiciis coronam accepisse videretur, quemadmodum interpretatur Codini scholiastes Gretzerus. Legitur etiam apud Nicephorum Gregoram c. 8, quomodo Andronicus Senior Imperator, improvisum insolitumque hinnitum audiens semel iterumque et intelligens eum processisse ab imagine equi Georgiani, ante Deiparæ Nicopææ sacellum palatium picti ; qualiter olim accidisse Balduino Imperatori recordabatur, priusquam urbem pelleretur a Græcis, similem sibi fortunam præsignit, velut ab Imperii Protectore admonitus.

81 Sed omissis Græcis transeamus ad Latinos, quibus in Asia Europaque adversus infideles pugnantibus S. Georgii patrocinium utilissimum fuisse, certum est. Hinc Ferrariensis Ecclesia proprias de hoc Sancto Lectiones ita finit : Ipsius Martyris nomen non solum in Oriente ubi passus est, sed etiam in Occiduis oris ubique clarissimum est : quomodo autem implorantibus ejus auxilium propitius adesse consuevit, Reges præsertim et Principes sæpius in militari conflictu experti sunt. Similia fere sacer Ordo Prædicatorum in Officio dicti Sancti commemorat, et addit : Romana quoque Ecclesia, inter Sanctos, quos præcipue adversus fidei hostes invocare consuevit, S. Georgium cum primis, ut singularem Patronum, veneratur. Quanto id jure faciat, juvat ex ea visione discere, quam offerri solitam Turcis Antiochenam arcem insidentibus, cum urbem an. mxcviii die Junii captam tenerent Christiani, fassus est quidam eorum Admiraldus. Hic, ut lib. 5 Historiæ Hierosolymitanæ narrat Robertus monachus, induciarum tempore frequenter et familiariter colloqui solitus cum Principe Boamundo, inter cetera quodam die requisivit ab eo, ubinam castra posuerit ille candidatorum exercitus innumerabilis, quorum auxilio in omnibus bellis fulciebantur Christiani. Dicebat enim, quia adventum illorum nunquam poterant sustinere Turci, sed statim ut videbant illos incipiebant pavere : illi vero ipsos ut ventus turbinis opprimebant, et isti vulnerabantur ; illi obruebant, et isti occidebantur. Cui Boamundus ait, Putasne alium exercitum esse, quam hunc, quem vides, nostrum ? Cui ille : Per Machomum meum præceptorem juro, quoniam si hic adessent, tota hæc planities eos non caperet : omnes habent equos albos miræ celeritatis, et vesti-

D
EX VARIIS D. P.

Inter præcipuos Imperii CP. Patronos habitus,

E

contra infideles præsertim honoratur :

F

a quibus, cum exercitu candidatorum militum,

urbem Venetam defendit ab exitiali tempestate:

Jo. Cantacuzenum Imp tutum servat ab insidiis.

A menta et scuta et vexilla ejusdem coloris. Sed, per
EX VARIIS D. P. fidem, quam habes in Jesum, ubi castra eorum locata
sunt?

visus Chri-
stianis ad
Antiochiam
assistere

82 Boamundus itaque spiritu Dei illustratus, illi-
co sensit, hanc quam viderat Dei visionem esse;
nec quod quærebat ex tentatione, sed ex bona volun-
tate procedere, et respondens inquit: Licet sis ex-
tranens a lege nostra, quia te video bona erga nos
voluntate bonoque spiritu animatum, aperiā tibi
aliquod fidei nostræ sacramentum. Si tantum pro-
fundi intellectus haberes, gratias Creatori omnium
referre deberes, qui tibi ostendit exercitum candi-
datum: et scias, quia in terris non conversantur,
sed in supernis mansionibus regni cælorum. Hi sunt
qui pro fide Christi martyrium sustinuerunt, et in
omni terra contra incredulos dimicaverunt. Horum
præcipui sunt signiferi, Georgius, Demetrius, Mau-
ritius: qui in hac mortali vita militaria arma ge-
staverunt, et pro Christiana fide capite plexi sunt.
Hi quoties nobis expedit, jubente Domino Jesu Chri-
sto, nobis suffragantur, et per hos inimici nostri
præcipitantur. Et ut me verum cognoscas profiteri,
inquire et hodie, et cras, et in die altera, an in tota
regione hac eorum castra poterunt inveniri: quod
B si inveniuntur, redarguti in conspectu tuo a men-
dacio, erubescemus. Et cum in tota regione ne-
quiveris illos invenire, si nobis necesse erit, in
crastinum videbis adesse. Unde igitur tam cito ve-
niant, nisi a supernis sedibus, in quibus morantur?
Cui respondit Pyrrhus (sic enim erat nomen ejus)
Et si de cælo veniunt, ubi tot albos equos, tot scuta,
tot vexilla inveniunt? Cui Boamundus: Tu magna
et super sensum meum requiris; propterea, si vis,
accedat meus Capellanus, qui tibi super his respon-
debit. Ad hæc Capellanus: Cum omnipotens Creator
Angelos suos sive Justorum spiritus mittere disponit
in terram, tunc assumunt sibi aerea corpora, ut per
ea nobis innotescant. Ideo autem nunc armati appa-
rent, ut indicent quod in bello laboraturis auxilio
veniunt. Eodem quo hæc isti inter se collocuti sunt
mense, apparuit evidentius, ipsisque obtutibus Chri-
stianorum patuit visionis istius veritas. Quomvis enim
pauci a multis intra urbem Antiochenam tenerentur ob-
sessi, idemque diuturna fame propemodum enecti; re-
ceptis tamen divinitus animis, die xxxviii Junii in hostem
egressi, nobilissimam illam reportarunt victoriam, quæ
illis ad Hierosolymus ipsas totamque Terram sanctam
recipiendis aperuit aditum.

et insignem
victoriam
præbere de
Turcis,

83 Remgestam plures auctores narrant; unus, qui præ-
sens adfuit Petrus Tudebodus Sacerdos, circumstantiam
valde memorabilem et in rem nostram maxime congruam
addit, his verbis: Cœperunt turmæ Turcorum ex
utraque parte exire, nostrosque undique circumcin-
gebant, jaculando et sagittando et vulnerando. Exie-
runt quoque de montaneis innumerabiles exercitus,
qui ducebant equos albos, quorum vexilla omnia alba
erant, videntes itaque nostri hunc exercitum, igno-
rabant qui essent; donec cognoverunt, esse adjuto-
rium Christi, sicut mandavit illis per Stephanum
Sacerdotem; quorum ductores fuerunt S. Georgius
et B. Theodorus et S. Demetrius. Hæc verba cre-
denda sunt, quia plures ex nostris viderunt hoc.
Hactenus Itineris Hierosolymitani historia, sub ipsius
quidem Petri Tudebodi nomine edita tom. 4 Francico-
rum du Chesne, sed quam credere malimus verbotenus
fere ex illius commentariis acceptam ab altero, per
altam occasionem utente his verbis, Credendus est qui
primus scripsit, et oculis carnalibus vidit, Petrus
Sacerdos Tudebodus Syracensis. Quæ sane non ipse
de se Petrus sed alius de eo dicere censendus est. Non
tamen propterea minus fidei eis damus, quam si ipsos
Tudebodi commentarios in manibus haberemus.

84 Etenim Robertus monachus, historiæ prælaudatæ

lib. 7. narrat eandem militum albatorum visionem: D
quos, inquit, ille, ut primum vidit Podiensis Epi-
scopus, Aymarus seu Ademarus, postea Patriarcha
Antiochenus, exclamavit voce magna dicens: O
milites, ecce venit auxilium, quod vobis promisit
Deus. Et certe nostri valde expavissent, nisi fuisset
spes quam in Domino habebant. Tunc tremor maxi-
mus irruit in hostes; et versis vultibus, scutis terga
cooperiunt; et fugam, quo unicuique locus dabat,
arripiunt. Audiendus hic quoque Baldricus, Dolensis
Archiepiscopus cum ista ageretur: qui isdem strictius
narratis, ipsa sic confirmat: Hoc qui affuerunt multi
testati sunt, nec tamen omnes id videre potuerunt,
sed quibus Dominus voluit arcanum suum revelare:
revelavit autem aliis ad confusionem, aliis ad instan-
tis triumphi ostensionem. Porro mendacii nemo nos
arguat: quia nihil ex corde nostro fingimus, sed
quod audivimus id testamur: et testimonium nos-
trum, ex ore eorum qui affuerunt, verum est. Simi-
liter Guibertus, Abbas monasterii S. Mariæ Novigenti
in agro Landunensi, temporis ejusdem scriptor: Hæc,
inquit, a nostrorum plurimis vici, et cum aliis retu-
lissent, plena, ut per est, fide credita sunt. Etenim
si Machabæis, olim pro circumcissione pugnantibus,
evidens apparuisse legitur cæleste suffragium; E
quanto amplius his debuit, qui pro repurgio ecclesiis
adhibendo et statu fidei propagando, fusi sanguinis
Christo detulere servitium?

85 Porro in hac cælestium Ducum Triade, de cujus
præsenti auxilio gloriabantur Christiani, primus semper
locus datur S. Georgio, qui et ceteris duobus celebrior
atque famosior erat, et solus pene notus infidelibus
Turcis; adeo ut Robertus Flandriæ Comes, rebus in hoc
bello fortissime gestis nominatissimus, cum, ob invinci-
bilem animi constantiam, glorioso præ ceteris agno-
mine dignus videretur: ab ipsis Turcis et Arabibus
Georgii filius scribatur appellatus, quemadmodum in
consobrinum ejus, Caroli, inquam, Boni Vita, parte. I
n. 6. testatur coævus auctor Gualterus, Morinensis
Ecclesiæ Archidiaconus, ad diem 11 Martii, Durat
autem ex illo tempore usque in hodiernum diem inter
Turcos singularis S. Georgii veneratio, quem, ut scribit
Joannes Cottovicius, in suo Itinerario Hierosolymæ et
Syriæ, Desceletatozatil, id est, candidi equi militem
vocant, et in summo honore habent; ut quem suæ
sectæ protectorem eximium (si Deo placet) existimant:
quod vel inde, inquit idem Cottovicius, facile quis
colligat, quod Christi Divorumque imagines ubicum-
que repertas lacerant, deleant deturpent; ab unius
tamen Georgii imagine abstineant. Cujus rei oculati
testes sumus: dum enim Arniciæ (quod Cypri est
oppidum) moras per dies aliquot traheremus, omnes
quidem imagines, in Minoritarum sacræ ædis parie-
tibus depictas, vel oculis vel faciebus vel alia parte
defædatas, inutiles aut laceratas omnino offendimus:
at solam Georgii, equo insidentis et tulipanto ornati,
imaginem, Turcas illasum reliquisse, comperimus.
Idem boni ominis causa exercitum classemve festa S.
Georgii luce solent educere, velut sub ejus auspiciis mi-
litaturi. Idem a visitata pseudoprophetæ sui sepulcro
revertentes, magnæ religioni sibi ducerent non transivisse
per templum, quod inter Bethlemum ac Hierosolymam
ad radices montis, Pesale dicti, extractum, servat
monstratque catenas, quibus sanctus Martyr olim vinctus
fuisse creditur; venerationem autem loco auget, quod
fortum qualecunque ibidem aut in pratis adjunctis
fecisse, crimen sit, subitanea morte illico plecti solitum,
uti latrunculorum plurimum crebra experientia innotuisse
asserunt, præfato Cottovicio teste. Similis eidem Sancto
etiam apud Ramulam et apud Berythum honos defertur
ab infidelibus illis. Merito igitur Joannes Cantacuzenus,
Eximperator Byzantinus, in Apologia contra Mahome-
tanos, apud Theophilum Raynaudum et in quodam
nostro

D
ut referunt
earii au-
ctores coæri.

Quia ipsis
quoque Ma-
hometanis
venerabilis,

magis apud
eos honoribus
colitur,

et solus ad
ipsos confu-
tandos suf-
ficat.

A nostro MS. citata, argumentum ducens a fortitudine Martyrum, omnes communiter laudat, nominatim autem S. Georgium; qui, inquit, et a nobis Christianis colitur, et ab ipsis Musulmannis honoratur, Chetir-Eliaz dictus. Deinde pergit specimina multa ex S. Georgii historia delibare, haud satis ab apocryphis infinitorum pene tormentorum exaggerationibus abstinens; ac demum verissime concludit, Ecclesiam Christianam in hoc sancto habere splendidissimum exemplum Martyrii, ipsumque unum in hac argumenti genere sufficere confutandæ Musulmanorum infidelitati, et apologiæ pro Christiana fide instruendæ.

Christianis
Hierosolymus
tendentibus,

86 Revertor ad Latinos quibus ad Hierosolymitanam obsidionem tendentibus, quomodo ducem se præbuerit S. Georgius, narrabit qui interfuit Raymundus de Agiles sive Aguiers Podiensis Canonicus, in sua Hierosolymitana Historia. Cum proficisci vellemus ab Antiochia, venit Petrus Desiderii Sacerdos ad me Raymundum, et dixit mihi: quod quidam sibi in visione apparuerit, qui dixit ei: Vade in ecclesiam B. Leontii, et invenies ibi de Reliquiis quatuor Sanctorum, et tolles eas tecum atque portabis in Hierusalem. Et ostendit ei in ipsa visione Reliquias et Reliquiarum loculos, et docuit nomina Sanctorum. Adstitit ei idem Sanctus in visione post aliquot dies, quæ multum comminatus est, quod mandatum a Domino neglexisset; et nisi usque ad quintam feriam sustulisset illas Reliquias, esset sibi grave damnum... Cum hoc mihi Raymundo narasset Sacerdos, retuli ego ad Aurasicensem Episcopum et ad Comitem S. Aegidii et ad quosdam alios: qui acceptis candelis venimus ad ecclesiam S. Leontii; et obtulimus candelas et vota Deo et Sanctis ejusdem ecclesiæ, ut Deus omnipotens, qui eos sanctificaverat, nobis eos consortes et coadjutores donaret; et Sancti illi peregrinorum et exulum pro Deo non spernerent consortium, sed magis nobis conjungerentur, et nos Deo conjungerent. Mane autem facto venimus cum Sacerdote ad sanctarum Reliquiarum loculos, et sicut nobis prædictum fuerat invenimus: sunt autem nomina Sanctorum istorum, Cyprianus, Omesios, Leontios et Joannes Chrysostomus. Primus videtur esse Antiochenus ille magnus, qui a virgine Justina conversus, cum eoque Nicomediam ad supplicium ductus, colitur xxvi Septembris: ex cujus Reliquiis partes aliquas Antiochiam relictos, verosimillimum est. Secundus Omesios, vero et inter pro nomine, merito putabitur esse S. Dometius, primum Nisibi id Perside, ac deinde in Syria monachus ad SS. Sergii et Bacchi, tandemque gloriosus ibidem sub Juliano Apostata Martyr, referendus die vii Aug. Leontius, xvii Junii recolendus Dux exercitus fuit, cum Hypatio atque Theodulo Tribunis, Tripoli in eadem Syria passus.

ab iisdem
suis quoque
assumit jabet
S. Georgius,

87 Inter ipsos autem loculos, inquit, idem qui supra Raymundus, capsulam quandam reperimus cum Reliquiis, de quibus cum quæreremus a Sacerdote, cujus Sancti essent Reliquiæ illæ; se nescire respondit. Cum vero ab incolis quæreremus, si scirent cujus Sancti esset, se nescire dicebant; alii S. Mercurii, alii Sanctorum aliorum, Sacerdos vero levare eas et colligere cum aliis Reliquiis volebat: cui ego Raymundus, coram omnibus Sanctus Jerusalem, nomen suum et voluntatem manifestet; alioquin remaneat hic. Cum sacerdos alias Reliquias collegisset, et paucis eas involvisset, ossibus honorabimus? Itaque illo die dimissæ sunt et nocte quæ secuta est, adstitit ei vigilanti quidam juvenis, quasi quindecim annorum, pulcherrimus valde, et dixit ei: Quare hodie non accepisti Reliquias meas cum ceteris? Et Presbyter ad hæc: Et quis es tu Domine? Et ille: An ignoras quis sit vexillifer hujus exercitus? Et respondit Presbyter: Nescio, Domine. Cumque secundo eidem quærenti, eadem Sacerdos

respondisset, terribiliter comminatus est ei diceos, D Tu revera mihi dices, et tunc ait Sacerdos: Domine, dicitur de S. Georgio, quod sit vexillifer hujus exercitus. Et ille Bene dixisti: ego sum. Accipe igitur Reliquias meas, atque seorsim cum aliis pone. Cum autem Sacerdos per aliquot dies hæc facere distulisset, advenit idem S. Georgius, et præcepit Presbytero graviter, dicens: Nullatenus dimittas, quod mane Reliquias meas non tollas: atque juxta invenies in ampullula de sanguine sanctæ Virginis et martyris Theclæ, quam pariter tolles, et post hæc Missam cantabis. Hæc atque omnia quæ ei dixerat, reperit Sacerdos et fecit.... Tuli comitatu roboratis castris Christianorum, seque Hierosolymam versus, dimissis tantisper Tripoli atque Accuran, moventibus; cum audissent Saraceni, qui habitabant in Ramulis, quia transieramus fluvium qui prope est: deseruerunt munitionem et arma, frumentum multum in areis, et messes quas collegerant. Cum autem venissemus eo altera die, cognovimus quia Deus revera pro nobis pugnaret: itaque obtulimus vota S. Georgio: et quoniam se ducem nostrum professus est, visum est a majoribus et omni populo, ut Episcopum ibi eligeremus, quoniam illorum ecclesiam in terra Israel primam inveneramus; ac simul ut S. Georgius pro nobis Deo supplicaret. et per terram incolatus sui nos fideliter educeret. Sunt autem Ramulæ prope ab Jerusalem quasi sedecim milliaria.

quare pri-
mitias vi-
ctoriæ eidem
consecrant,

88 Hactenus Raymundus prælaudatus, cui quoad distantiam ab Jerusalem, ferme consonat Joannes Phocæ in descriptione Terræ sanctæ anno MCLXXXV a se visitatæ: ipse autem templi, super priores ruinas a Christianis restaurati formam sic describit: Templum dromicum est, sive (ut ego interpretor) in longum præcurrens, et intra sacræ tribunæ concham sub pavimento altaris videtur sepulcri ostiolum, candido marmore circumseptum. Verum necesse arbitror enarrare quam magna sint, quæ ante paucos annos ibidem fuisse patrata, ex ipsius templi Clericis audivimus. Dicebant namque, quod cum is qui nunc præest superinductus Latinorum Episcopus, tentasset aperire sepulcri ostiolum, tabula marmorea quæ illud obtegebatur sublata, ingentem speluncam invenisset, et in ejus interiori parte Sancti tumbam: cumque etiam hanc reserare conarentur; unum ex iis qui id aggressi fuerant, flamma exinde prorumpente semiustulatum, alterum penitus extinctum fuisse. Nolim spondere de hujus narrationis veritate, quæ utique Syros auctores habuit, pessime tunc erga omne nomen Latinum affectos: verosimilem tamen eam facit multorum ad cruentes transvehendasque in Europam Reliquias sacras non satis religiosa licentia, quam cohiberi hic voluerit Deus; ne eo quod supererat prorsus ablato, tolleretur antiqua reverentia loci. Sed si his male cessit irreligiositas sua: priores illi qui templum a Saracenis eversum restaurarunt, et titulo Episcopali ornarunt, fructum suæ erga S. Georgium liberalitatis, positæque in ducatum illius fiduciæ talem retulerunt, qualem annue recolere soliti Patres Carmelitæ suis de Sancto Lectiones matutinales sic finiebant: Cum autem Jerusalem obsedissent, et Saracenis eis resistentibus per scalas ascendere non auderent, B. Georgius indutus armis albis, cruce nivea insignitus apparuit, innuens ut post eum securi ascenderent, et civitatem obtinerent: qui ex hoc animati civitatem ceperunt, et Saracenos occiderunt, anno MXCIX, xv Julii. Ita Patrum istorum antiquissimum Breviarium, initio typographica inventionis excusum Venetiis apud Lucam Antonium de Giunta Florentinum, extractum et excerptum et approbato usu Dominici sepulcri Hierosolymitanæ sanctæ ecclesiæ: unde nihil dubitamus, quin ibidem et hæc Lectiones fuerint usurpatæ, et prænotata visio pro certo credita, etsi ab auctoribus supracitatis prætermissa;

et templum
ad sepulcrum
restaurant,

F

Dicuntque
in ascensu
murorum
adjutorem
habent:

A *prætermissa, quemadmodum et aliarum multarum circumstantiarum particularum hujus pulcherrimæ victoriæ, in qua, explicanda auctores omnes, quamvis proluxi alibi, brevissimi præter morem sunt.*

Idem ad Iconium pugnantibus victoriam parit :

89 Uno ferme seculo post ista exacta, Fredericus Imperator Barbarossa, sæpe Christiani orbis vota spernere frustratus, serio tandem ad Terræ-Sanctæ auxilium profectus est, anno MCXC. Cujus milites multis cum incommodis et grandi fame conflictati circa Iconium, ejus urbis Soldanum variis affecerunt cladibus: de quarum una sic loquitur, qui interfuit et totam rem in epistola descripsit, auctor Anonymus: Post sanctum diem Pentecostes (qui tunc in XIII Maji cadebat) invenimus Melech magni Soldani filium, et acies contra nos dispositas, et Turcorum multitudinem, circa quadringenta millia equitum; qui totam sicut locustæ oppleverant terram: contra quos victrices aquilas in nomine Christi a fronte ereximus, nec famem nec vulnerum defectum sentientes. Et cum vix sexcenti equites essemus, sub signo vivificæ Crucis eos vicimus et convertimus in fugam. Ubi Melech filius Soldani ab equo dejectus est, et quatuor nominatissimi principes ejus occisi sunt, et alii quam plurimi. Ibi etiam quiddam accidit dignum memoria. S. Georgius eadem die, sicut et prius, quasdam acies nostras a Ludovico Hefenstein præcedere visus est, impendens auxilium exercitui nostro: ipse enim Ludovicus sub jurejurando publice confessus est, et sub religione sue peregrinationis coram Domino Imperatore et exercitu. Sed et ipsi Turcæ postmodum nobis retulerunt, se quasdam acies vidisse candidis amictas vestibus et equis albis. Eadem vero referentibus sequentes victoriæ, quibus Iconium civitatem, quæ in magnitudine æquatur Colonia, Dux Sueviæ, cum sibi adjunctis sex (quod mirabile et incredibile dictu videtur) occupavit in ore gladii, habitatoribus ejus occisis: et Dominicus Imperator, interim manens a tergo, contra alios Turcos pugnavit in campo; et cum essent circiter ducenta millia equitum, virtute Altissimi eos expugnans fugæ reddidit; licet vix quingentos milites haberet in equis, et hos propemodum fame enecatos.

et contra Saracenos in Europa dicitur sæpius visibiliter depugnasse,

90 Eodem tempore quo talibus tamque prodigiis successibus per S. Georgium, Christianorum exercituum Ducem seu vexilliferum, de suis hostibus Turcis in Asia triumphabat religio Catholica; paribus detrimentis apud Hispanos decreverat Mahometanæ perfidiæ potentia, in regnis Arragoniæ, Valenciæ, Cataloniæ atque Majoricæ. Frequentes illi maximasque victorias, de superbissimo Mauro relatas, gentium illarum scriptores commemorant; nec pauci iisdem admiscunt. S. Georgium, visibili auxilio adversarios proterentem agentemque in fugam. Idem in Calabria Siciliaque pugnantibus contra Saracenos Normannus factum scribunt alii. Utrique veritatem popularis traditionis de Georgianis ipsa in pugna apparitionibus, satis verosimilem faciunt, declarata singulari dictorum regnorum erga S. Georgium devotione, et ostensis templis in ipso certaminis loco aut alibi, ad memoriam rei vel ab beneficii agnitionem, uti fertur, erectis Sancto propugnatori et bellantium Christianorum Patrono. Sed dolendum est istarum provinciarum res memorabiles non fuisse a cævis auctoribus scripto traditas, unde simili certitudine potuissent istiusmodi apparitiones in Europa factæ comprobari, atque comprobata sunt illæ de quibus hactenus. Unicum a Tamayo de Salazar proponitur belli Alcoracensis summarum, ad Oscam Arragoniæ urbem, idque sub nomine Aymerici tunc Abbatis S. Joannis Pennatensis. Sed minime antiquum illud scriptum esse nuperque ad quarundam fabularum fulcimentum fuisse excogitatum non sine mendis chronologicis prorsus inexcusabilibus ostensurum quando sumus.

91 Certiori testimonio constat nobis, Guilielmi, Romanorum Regis auxilio coelitus adfuisse S. Georgium: siquidem in Vita S. Bonifacii Lonsanensis Episcopi, ad XIX Februarii num. 14, sic legitur: Tempore quo Rex Allamanie Wilhelmus, contra schismaticum et abdicatum ab Ecclesiâ Fridericum, obsidebat civitatem Aquensem, consuetam Coronæ capiendæ scilicet et valido præsidio Fridericiano munitam, id est anno MCCXLVIII vel sequenti; erat Episcopus Magister Bonifacius apud Cameram S. Mariæ in oratione, et vidit in spiritu militem armatum, albis armis indutum, sedentem super equum album, habentem lanceam in manu sua; et alii milites sequebantur eum eisdem armis induti. Tunc cogitavit Episcopus in corde suo dicens: Deus! quis est iste? et quo iturus est? Tunc venit Angelus Domini et respondit cogitationibus suis: Iste est S. Georgius, quem misit Dominus in adjutorium Regis Wilhelmi; quia hodie obtinebit victoriam, et ipse introducet Regem Wilhelmum in civitatem, et ita factum est, sexto obsidionis mense, die XXXI Octobris. Vita illa habetur ex MS. Monasterii Camerensis prope Bruzellas, ubi Sanctus iste vixit et obiit: habetur autem composita a quodam monacho Cisterciensi, qui vel cœvus Sancto fuit vel ex sanctimonialium eidem familiarium schedis accepit singula, proinde quæ istuc refertur visio, vero promissæ victoriæ exitu comprobata, est omni acceptione dignissima. Similias si de aliis alibi victoriis et apparitionibus proferantur, libenter iis augebimus hoc cupit, quod alias proluxum satis jam finem spectat.

D visus mitti in auxilium Wilhelmi R. Aquisgranum obsidentis.

E

CAPUT IX.

De Ordine S. Georgii in Austria.

Fallunt aut volentes falluntur, adulatorio studio placenti abrepti, quicumque militarium Religionum principia ante XII seculum requirunt. Nam quæ Romæ inventa dicitur marmorea tabula, Magnum Constantinum repræsentans in solio, septem multitudine Militum Cruce signatorum, ea, si vere refossa est nunquam, haud ita pridem defossa fuerat, sculptaque ante annos non admodum multos. Clarum id facient, quicumque Romanarum inscriptionum studioso, verba relata apud Finichiarum pag. 18 quæ dicuntur solu potuisse legi, ceteris scilicet studio extritis ad fidem faciendam commentitiæ antiquitati; hæc nempe. Constantinus Maximus Imperator, postquam mundatus a lepra per medium baptismatis, Milites sive Equites deauratos creat in tutelam Christiani nominis. Tota phrosis ac pene verba singula hujus aut præcedentis seculi novitatem sapiunt, et pro antiquis hæc recipiat aliquis? Nihil plus probat sigillum quoddam appensum chartis illius familiæ, quæ militiæ ejusdem Georgianæ, Constantinopoli adductæ, Præfecturam obtinuit et forsitan etiam nunc Venetiis obtinet, dum in eo repræsentatur Georgius equestris cum hoc lemmate. S. Georgius Militiæ Constantinianæ protector et tutelar, uti scribit idem Finichiarus. Denique numi Imperatoris Majoriani, quos jactat Gonsalvus Argotes de Molina, scribens de Nobilitate Baticæ, purum oc putum figmentum sunt, uti ex eorum, descriptione apparet, dum dicitur, antica parte insculptam fuisse Crucem cum his circumcunctis verbis: Gloria Cæsarum Augustorum Georgianorum: in postica, A cum hoc lemmate Salus Dominorum nostrorum Augustorum.

Ordinum equestris instituta.

non debent a Constantino M. peti, F

P Augustorum Georgianorum: in postica, A cum hoc lemmate Salus Dominorum nostrorum Augustorum.

101 Si vera magis libet quam placentia scribere, dicendum omnino est, saluberrimæ istius institutionis laudem iis deberi, qui cum Godefrido Bullionio restituerunt Hierosolymitarum regnum, initaque ad colligendos tutandosque peregrinos societate, votis quibusdam adstricta, originem dedere Ordinibus Hospitaliorum Templariorumque, toto postea orbe celesterrimorum. Ad horum

sed ad seculum 12 revocari.

A horum enim imitationem sub aliis aliisque titulis, patronis, atque constitutionibus, erecti sunt postmodum per omnes Christianorum ditiones varii equestres Ordines, de quibus consuli possunt auctores. Nobis propositum est agere dumtaxat de illis qui sub patrocinio S. Georgii militant : quos inter Imperatoriae institutionis prerogativæ primatum is obtinet, de quo Joannes Bollandus noster accuratam tractionem conscripserat, ad v Februarii inserendam erudito commentario de S. Domitiano, nisi prolixior digressio isto loco importuna, visa esset in hunc oportunius rejici. Cujus judicio, et simul ut viri eruditissimi labor non pereat, ipsam hic integram damus. Ita autem scribit :

102 Quad v Februarii ad Vitam S. Domitiani descriptimus Milstadiense canobium, id deinde Fridericus III Imp. in regiam Generalis Magistri Duci Georgii ordinis, assensu habito summi Pontificis, commutavit, ut *Lazius lib. 6 de migrationibus gentium scribit. Eum Ordinem Fridericus III, ut Julius II Pontifex Maximus testatur erexit, et auctoritate sanctæ Sedis Apostolicæ primus fundavit : aut potius, ut habetur in ea sanctione, quam Paulus II anno Christi mcccclxviii tulit, per Sedem Apostolicam erigi atque institui postulavit. Quid autem in illius Ordinis institutione præcipue spectarit Fridericus, indicat filius ejus Maximilianus Imp. in diplomate dato Oeniponte, xvii Septembris, anno mcccxciii; ad reprimendas nimirum Turcorum quotidianas incursiones Et plenius idem Paulus II his verbis : Sane carissimus in Christo filius noster Fridericus, Romanorum Imperator semper Augustus, qui fervore devotionis accensus nuper ad visitandum sacratissima BB. Petri et Pauli Apostolorum limina, et alia Deo dicata loca, ad aliam Urbem ex voto personaliter se contulit, nobis humiliter explicavit, quod ipse ad laudem et gloriam omnipotentis Dei ac gloriosæ Virginis Mariæ, pro exaltatione quoque Catholicæ fidei, animæ suæ salute, ac domus Austriæ (a qua originem traxit) commemoratione et decore, unum militare Ordinem sub invocatione S. Georgii Martyris, per nos erigi atque institui tota mente desiderat. Quæ totidem fere verbis repetit in bulla, de qua infra, Leo X.*

103 Julius II in bulla supra citata sic loquitur : Spiritu sancto inspirante, carissimus in Christo filius noster felicitis recordationis, Fridericus III Romanorum Imperator, ad huc in vita præsentis existens, et radio Divini luminis illustratus, altitudine sapientiæ suæ, tamquam specialis Ecclesiæ, Christi Advocatus et Defensor, videns oculis prudentiæ suæ sibi a Deo collatæ, Ecclesiam ipsam et Imperium ab infidelibus in dies magis ac magis lacessiri, terminosque ac limites Christianitatis quotidie diminui, ac proinde Christianitatem totam ad extremum periculum deduci; infidelesque e contra fortificari et crescere, in maximum fidei nostræ Catholicæ ac Ecclesiæ et Imperii periculum et exinanitionem, nisi de remedio opportuno citissime provideatur : quod ipse radio divini luminis, ut præmittitur, illustratus providere prudenter volens Ordinem Divi Georgii Martyris erexit, et auctoritate sanctæ Sedis Apostolicæ prius fundavit, in clypeum, tutelam, et defensionem prædictæ nostræ fidei Catholicæ, ac Ecclesiæ et Imperii Christiani augmentum et amplificationem; in perfidiorum vero Crucis Christi inimicorum terrorem, tremorem et devastationem. Atque hinc refellus quod *Lazius rer. Viennensium lib. 3. scribit, hæc omnia videri instituisse Fridericum, ut Orientalis quandam regni dignitatem, a Francorum Regiū instituti, in Austriam illique circumpositas provincias postliminio referret, sicut antea hac terrarum intercapedine comprehensum erat. Verum neque uspiam legi, Noricum Ripense, quæ nunc Austria est, ad Austrasiæ regnum (quod Lazius. Teu-*

tonicam etymologiam secutus, Orientale appellari) pertinuisse; neque tam decus provinciarum illius, quam præsidium ejus ac vicinarum, propositum habebat Fridericus. Rectius alii forsitan, motum cum arbitrantur aliqua emulatione ordinis Aurei velleris, cui ab Ducibus Burgundionum apud Belgas erecto, plures jam Reges ac supremi Principes nomina dederant.

104 Quæ sedes primaria Ordinis, quæ disciplina domi atque in templo publice, qui habitus, quæ votorum obligatio, quæ concipiendæ in commune preces, exponit Paulus II, atque ex ejus diplomate Leo X. Valuisse nempe Fridericum, quamdam domum militarem in monasterio Milstat, Salzburgensis diocesis, loco ad hoc accommodo, cum ecclesia, claustrum, dormitorio, aulis, cameris, et aliis necessariis officinis, de suis propriis facultatibus fundare ac ædificare, pro usu et habitatione perpetuis quorundam Fratrum ipsius militaris Ordinis, laicorum Militum, ac etiam Sacerdotum sive Clericorum : quorum unus, per præfatum Fridericum Imperatorem, hæc prima vice, ad hoc eligendus et deputandus, Magister Generalis existat : et deinde eo sublato de medio, cum ipsius domus Magistratus vacatio occurrerit, per Milites (de consensu tamen ipsius Friderici Imperatoris, aut antiquioris ejusdem Domus Austriæ Ducis) successor, seu Magister prædictus successive eligatur. Presbyteri vero vel Sacerdotes dictæ Domus, quarum unus, per alios Sacerdotes eligendus, sit Præpositus et caput Presbyterorum et Clericorum eorundem : et tam Milites, Præpositus, quam Sacerdotes, prædicto Magistro Generali pro tempore existenti subesse censeantur. Ac prima camera Magistro, secunda Præposito, tertia antiquiori Militi, quarta Seniori Sacerdoti, et sic deinceps, assignari debeant : ita quod inter duos Milites unus Sacerdos, et inter Sacerdotes unus Miles sit. In choro vero Magister primum habeat locum, ac deum in illo Sacerdotes Milites omnino præcedant.

105 Et tam Magister et Milites, quam Præpositus et Sacerdotes, castitatis et obedientiæ vota sponte emitant. Ad paupertatis vero votum emittendum nullatenus adstringantur in vii : sed bona et proprietatem cum sui Superioris licentia habere, et patrimonium seu alia bona, quæ ante religionis ingressum possidebant, licite retinere, ac fructus exinde provenientes, quoad vixerint (alienandi tamen bona post ingressum hujusmodi potestate eis penitus interdicta) in suos usus convertere possint : ipsaque bona, tam mobilia quam immobilia, ad domum ipsam, seu ab ea dependentem, in qua professionem emiserint, post eorum obitum devolvantur, et ad eam omnino pertineant. Quodque Magister, Milites, Præpositus et Sacerdotes prædicti, vestes talares cujuscumque coloris, præterquam rubei, viridis et crocei, continuo; in vigiliis autem et festivitibus ejusdem Virginis gloriosæ, neminē singulis diebus Sabbati, desuper vestem albam cum cruce rubea, æqua longitudine cum veste anteriori et latitudine, usque ad brachia protensam, juxta formam inferioris designatam, deferre teneantur.

106 Recensito deinde penso precatationum, quotidie ab Sacerdotibus laicisque accurando, possessiones enumerat, iis ab Imperatore assignatas, et confirmat Paulus, atque ex eo Leo paulo brevius his verbis : Dictum monasterium, et domum seu præceptoriam Morperg, S. Benedicti et S. Joannis Hierosolymitani Ordinum, Salisburgensis et Pataviensis diocesis; ac hospitale et monasterium nuncupatum S. Martini, nunc Viennensis, tunc vero ejusdem Pataviensis diocesis; et capellam B. Mariæ novæ foundationis; ac parochialem ecclesiam in monte Straden Salisburgensis diocesis, quæ de jure patronatus ipsius Friderici Imperatoris existebant; S. Benedicti et

D
EX VARIIS D. P.

Magistri
electio,

E
et Præpositi :

Militum cubi-
cula et ordo
in templo :

vota castitatis
et obedientiæ,

non paupertas :

F
habitus :

bona Ordini
addicta :

S. Joannis

Milstadium
aatum, Magis-
tro Ordinis S.
Georgii,

a Friderico
III erecti,

ad exaltatio-
nem fidei,

et præsidium
contra Turcos

non ad solum
Austriæ decus.

A S. Joannis Jerosolymitani ordinibus, et domo seu preceptorum hujusmodi, prius suppressis, cum illa per cessum vel decessum, seu quamvis alia dimissionem, simul vel successive vacare contingeret, eidem domni, postquam fundata foret, perpetuo annexuit et incorporavit; idem scilicet Paulus II Papa. *Alia iisdem Militibus tributa bona recenset Lazius, quæ mirum est ab utroque Pontifice prætermitti; quamquam plura eos, quam quæ illi enumerant, possedisse certum sit: quædam etiam ab illis relata, extendit idem Lazius nunquam omnia ad eos devoluta: Et ne quid ad splendorem deesset, inquit, dominorum a Cranichberg (recens cum familia extinctorum) castra, in vitæ antæque subsidia liberaliter addidit Fredericus; quæ et nostra memoria in fide retinuerant; Trautmannsdorf, Scharfenek, et S. Petronellæ prædium, in quo Carnunti ruinæ extant. Voluit et Ellingen præposituram apud Francos, et in Austria Maurberg Rhodiensium Equitum adiacere regiam, si morte præventus non fuisset. Lib. 12 resp. Rom. sect. 6 cap. 3 ait, data quoque eis proxima Milstadio castra ac dominia Sternburg et Landferon.*

B *Quid autem monachis Milstadiensibus factum fuerit, coniecit licet ex citata Pauli II sanctione, ubi ita loquitur: Abbati venerando et monachis ejusdem monasterii, ad quodcumque aliud ejusdem ordinis S. Benedicti monasterium, in quo benevolos invenerint receptores, se transferendi, si voluerint sponte, ita tamen quod eorum cuilibet de ipsius monasterii fructibus, redditibus et proventibus, congrua per Magistrum, Milites et Sacerdotes, de qua se congrue sustentare valeant, portio debeat assignari; plenam et liberam eadem auctoritate concedimus facultatem: præmisso, quod propter unionem, annexionem et incorporationem prædictas, si vigore præsentium fiant et effectum sortiantur, monasterium ipsum ad profanos usus veluti hereditas non redigatur: sed inibi et in ecclesiis prædictis divina celebrentur officia, in hospitali vero solita hospitalitas et ecclesiis prædictis nullatenus negligatur; sed illorum omnium supportentur onera consueta.*

C *108 Hisce ita constitutis, idem Paulus II Papa, Ordinem hisce verbis confirmavit. Nos igitur attendentes maximum ex præmissis decorem in ecclesia Dei proventurum, ipsique fidei Catholice contra illius hostes præsidium posse verissimum succedere, pium et laudabile Imperatoris propositum in animo privatum commendantes, hujusmodi supplicationibus inclinati, Militarem Ordinem S. Georgii supradictum, adinstar B. Mariæ Teutonicorum Ordinis Militarum, eum honoribus, insigniis et qualitatibus supradictis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, et ex certa scientia, erigimus, instituimus, facimus, et creamus; ipsumque inter alios Militares Ordines annumeramus et pariter approbamus. Dein Sixtus IV, qui Paulo II, xxvi Julii anni mccccxxi defuncto, ix Augusti successit est, eundem Ordinem approbavit; uti Alexander VI, in diplomate mox citando, auctor est. At Maximilianus Cæsar cum Ordinem non tam collapsum restituit, ut scribit Andreas Favinus Parisiensis in Theatra honoris, quam ampliavit, addita confraternitate S. Georgii. Nam cum Milites S. Georgii, ut testatur idem Maximilianus in diplomate dato Oeniponte, xvii Septemb. an. mccccxiii, ob Turcorum, nec non Matthiæ quinti Regis Hungariæ, hostiles incursiones, maximas clades passi essent, eorum villæ et civitates depopulatæ, conerematæ ecclesiæ, virorum et feminarum monasteria destructa, desolataque prædia, et fere omni cultura destituta essent, paucique cultores terras illas inhabitarent; et demum ad eam egestatem et desolationem redacti existerent, ut suis viribus Turcorum ipsorum conatibus nullam resistantiam facere valerent etc. Quas clades enumerat quoque Alexander*

VI in Constitutione lato idibus Aprilis, anni mccccxciv; D magisque exaggerat idem Maximilianus in diplomate dato Antuerpiæ, die SS. Simonis et Judæ, anno mccccxciv.

109 Tunc igitur erecta est utriusque hominum sexus confraternitas secularis, libera, et ad nullam observationem adstricta: quorum alii, minimum anno uno, adversus Turcas militarent, vel propriis expensis, vel certe media stipendii parte per Imperatorem repræsentanda contenti; alii pias largitiones et elemosynas erogarent, ad locum quempiam Turcis vicinum, viris armisque muniendum, eorumque reprimendas quotidianas incursiones. Eam Confraternitatem primus instituit Joannes Sibenhirter Ordinis S. Georgii Magister Generalis: approbavit Imperator, Pontifex Alexander VI confirmavit, statuitque, ut dictæ confraternitati duo Vicarii Generales, videlicet Magister dictæ Militiæ et Episcopus Gursensis, pro tempore existentes, præficerentur, qui rebus spiritualibus ad spiritualitatem spectantibus præessent etc. et a præfato Maximiliano Rege, et eo vita functo, ab heredibus et successoribus suis, Ducibus Austriæ, Stiriæ, Carinthiæ et Carniolæ etc. pro tempore existentibus, duo vel plures Capitanei Generales ordinarii militibus ac stipendiariis præfatæ confraternitatis præficerentur, qui rebus bellicis præessent, et ab omnibus tamquam Patricii et veterani haberentur ac venerarentur, eisque, nomine et vice dictæ confraternitatis, fidelitatis et obedientiæ juramentum, juxta morem et ritum in talibus observari solitum, præstarent.

110 Insigne Militum hujus confraternitatis constituit idem Imperator, Crucem auream cum corona, in circulo etiam aureo, quam, solenni ritu, dextero novi Militis brachia circumligaret Episcopus; eamque Miles ipse pro suæ voluntatis libito, auro, margaritis, aut aliis lapidibus pretiosis ornare, ac in gloriam et laudem magnamini propositi et intentionis suæ, coram cunctis Regibus et Principibus ac omni populo, pileo et birreto, vel ubi magis placeret, appensam palam et publice gereret, et omnes alios Milites antecederet. Plura iis Militibus decora et ornamenta impertivit in dicto diplomate Antuerpiæ lato Maximilianus, sancivitque ut Coronati Milites appellarentur, atque eorum liberis ac posteris, super galea coronam gestare liceret. Quibus vero ceremoniis nova Militi ab Episcopo tradi gladius, cereus ardens, et crux solerent, et calcaria ab adstantibus nobilibus apponi, inter solennes preces; in Statutis illius Militiæ, Cæsarea Pontificiæque auctoritate firmatis, describitur. Profitetur Alexander VI in citata jam bulla, se S. Georgii confraternitatem ipsam in propria persona assumpsisse, et ad eam inscribi voluisse, prout etiam, inquit, venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, ex eorum pia devotione, illam assumpserunt, et ad eam inscribi voluerunt. Dedit idem Pontifex ad omnes Germaniæ Episcopos Breve Apostolicum, in ejusdem Militiæ commendationem et promotionem, magnas largitus indulgentias et panarum pro peccatis luendarum condonationes. Unde illa in quodam Joannis Sibenhirteri Generalis Magistri edicto præscribitur oratio: Confratres, oremus pro sanctissimo Domino nostro Alexandro Papa VI, confratre nostro, ut omnipotens Deus pro glorioso martyrio suo ipsum pro fidei Catholice conservatione feliciter regere et conservare, et post obitum ejus ad cœlestem gloriam perducere dignetur.

111 Ipse quoque Maximilianus in citata jam sæpius Antuerpiensi diplomate, ita de se ait: In eaque confraternitate pariter cum ceteris confratribus inscribi et annumerari voluimus: ac in brevi temporis spatio, communi Christianorum auxilio, expeditionem, ad minus biennio duraturam, in ipsos Turcos, Crucis Christi bostes, movere, ac pro ea, et communi omnium

addita S. Georgii confraternitas libera,

cui præfati Magister Ordinis, Ep. Gursensis,

et duo Capitanei Generales: E

ejus insignia:

Militum qui Coronati dicti, initia mentum.

F

Confraternitati huic inscriptus Alexander VI Papa, et Cardinales;

ac Maximilianus Imperat.

A nium fidelium salute ac pace, nobis a Deo largitas facultates exponere deliberavimus. Idem in litteris ad Joannem Navarra Regem datis xvi Octobris anno MDXI, patrem suum Fridericum ait, eundem Ordinem et militiam, pro sua singulari devotione ad eundem gloriosum Martyrem S. Georgium, suscipere intendisse: de se autem subdit: Nos vero qui ab ineunte ætate etiam non minori devotione eundem gloriosissimum Martyrem D. Georgium semper prosecuti sumus, utpote illum, cujus ope et suffragiis frequentes gloriosas victorias ex hostibus nostris consecuti sumus; inhaerentes vestigiis ejusdem genitoris et prædecessoris nostri, ex fervore fidei et devotionis quam habemus ad omnipotentem Deum, ejusdem S. Georgii Ordinem conservare, et eum redditibus augere et ampliare, ac etiam nos ipsi, in honorem omnipotentis Dei et ejus gloriosi Martyris S. Georgii, sumere certo modo intendimus etc. Julius item II Papa, qui a die ultimo Octobris anni ad ix Kal. Martii anni MDXIII Ecclesiæ præfuit, de Maximiliano ita loquitur: Ipsum ordinem sæpe dictum decrevit personaliter assumere, et vitam suam inibi Deo devote et sancte serviendo dedicare, et contra infideles hujusmodi, vineam Domini devastare et demoliri cupientes, se murum et defensorem fortissimum opponere, et una cum dicti Ordinis Fratribus usque ad animam et sanguinem continue et fortiter pugnare, Ecclesiæ et Imperii fines dilatare, et Deo duce Hierosolymam et Constantinopolim ceteraque nobilissima Christianitatis loca et dominia recuperare. etc.

112 Idem Julius II Ordinem hunc et militum confirmavit, addita hac indulgentiarum formula: Et in præsentiarum de fratrum nostrorum consilio et voluntate approbamus, landamus et confirmamus; dantes omnibus et singulis Christi fidelibus utriusque sexus, Ordinem ipsum intrare volentibus, omnium peccatorum suorum remissionem, ita quod mox cum habitum ejusdem induerint, professionemque intra terminum ipsis a Superiore suo statuendum fecerint, confessi et contriti, a pœna et a culpa et carcere Purgatorii et pœnis ejusdem, mox et penitus absoluti et quitati esse debeant, plene et libere (secundum professionem Salvatoris nostri Jesu Christi Petro factam, Quæcumque solveris super terram, soluta erunt et in cœlis) paradisi et regnum intraturi. Tandem Leo X, qui v Idus Martianni MDXIII Julio II successit, obiitque anno MDXXI mense Decembri, eundem Ordinem a Paulo II institutum, et adjectum deinde confraternitatem, auctoritate Apostolica constabilivit, atque indulgentiis et privilegiis, quibus alii quivis militares Ordines gaudent acfruantur, atque aliis quoque immunitatibus decoravit.

113 Hæc omnia ex diplomatis citatis, quæ in bibliotheca v. CL. Joannis Jacobi Chiffletii, Rectorum archiepiscoporum Comitum, Bruxellæ extant, fusius ideo deducimus, quod multa sunt purum solide a variis scripta de hoc Ordine. Citat illa Pontificum Imperatorumque diplomata Bernardus de Lutzenburgo Ord. Prædicatorum, in libello de Ordinibus Militaribus, Coloniae anno MDXXVII apud Stephanum Cervicornium excuso, ita scribens cap. 20. Novissimus Ordo Militaris institutus per Dominum Alexandrum VI et Illustrissimum Maximilianum Imperatorem, dicitur Ordo vel confraternitas S. Georgii ad debellandum contra rabiem Turcarum. Hic Ordo habet pro intersignis Crucem auream cum corona in circulo aureo: et Milites præstare habent juramentum, quod pro fide Catholica debent militare, sive per terram sive per aquam, et habent diversas prærogativas spirituales et temporales: prout continetur clarius in Papalibus et Regalibus litteris, et Ordo habet Magistrum Generalem, et diversa statuta. Hæc Bernardus, quæ succin-

tius, eum citans, retulit Miræus in originibus Ordinum equestrum cap. 13, atque ipsis Miræi verbis, licet eum non citet, Franciscus Mennenius Antverpiensis, in Militarium Ordinum originibus et symbolis.

114 Wolfgangus Ladius rerum Viennensium libr. 3, de Friderico IIIagens, ita scribit: Auspicatus est et Divi Ordinem, cujus Magistro Generali regiam sedemque in Millestadio, Carinthiæ amœnissimo loco, designavit, et Principis honorem adiecit. Metuo ut verum sit, quod subdit Parvus, cum ejus ne tenuissimum quidem argumentum e citatis imperatorum Pontificumque diplomatis eruere sit. Huic, inquit, Generali nimirum Magistro, et Episcopum subjecit et Canonicos, ea de causa in castrum postea translato, eademque Divi Georgii cruce signatos. Suspiciamus eos non aliter quam Alexandrum VI et Cardinales aliosque Antistites, confraternitati inscriptos, et Crucis insignitos; in arcem fortassis translato, ut longius abessent a militari insolentia, si in hostium potestatem urbs veniret. Parvum hic, ut sæpe alius, fefellit ratio, dum Ladi sententiam minus assensus, et Millestadium de se firmum, valida munitione arce scribit, et collegium Canonorum, qui ad S. Augustini regulam vitæ rationes instituerent, isthic a Friderico constitutum, additumque Episcopum, qui ex ipso Canonorum cartu lectus, jurisdictionem spirituales in Ordinem totum obtineret. Tradit quidem Ladius tres constitutas, curante Friderico, episcopales dioceses, in Austria Viennensem et Novæ civitatis, ac Lobacensem in Carniola. At Nova illa civitas non Millestadium est, sed Neostadium, sive Neapolis, Austriæ urbs. Hactenus p. m. Bollandus noster.

CAPUT X.

Ordo Periscelidis Anglicanæ sub patrocinio S. Georgii, et alibi alii.

I nter plurima de S. Georgii MSS. ad nos undique transmissa ab his, qui de nostro edocti instituto symbolam quoque suam apponere voluerunt, tractatus prolixus anno MDCLXIX Maclovio poli advenit ex Britannia Armorica a quodam D. Prichart: qui an ipse interpret sit, an ab interprete rogatus eum nobis communicavit, cum nusquam notatum inveniam, nolo curiosius indagare; ut nec primi auctoris nomen. Prius tamen quam inde excerptum, quæ nostro usui servire possunt, interpretis præfationem exhibeo, quæ talis est. Dissertatio hæc de S. Georgio, una est ex multis, quam vir doctus et ex aliis scriptis bene notus lingua patriæ edidit. Cur nos eam præ cæteris e majori opere selectam Latine verterimus, ea fuit ratio, quia hanc nosse etiam peregrini forte concupiverint; reliqua ejus domi et in patria, cui ea fere omnia auctor ipse dedit, manere possunt nulla Latini Orbis injuria vel invidia. Verum enim vero cum ego ista verterem, ita otio abundabam, ut aliquid ultra interpretis aut paraphrastæ operam potuerim conari. Et feci sane. Quid illud vero? Ita libere in alieno opere pervagatus sum, ut de meo aliquid addiderim. Hæc me præmonere oportuit, ne alieno indicio deprehensus, plagii reus traducerer. Quamvis in nostra causa plagii lex frustra fuerit, ubi non proditor neque qui sua vindicet, neque qui aliena rapuerit. Et certe qui hæc primus scripsit, ita nuper in Deum patriamque peccavit, ut queri non possit, etiamsi vita ipsa, quæ scriptis ei carior est, spoliaretur. Mihi vero, qui verti, ita nulla est de eo quod feci cura, ut palam edicam: Impune mea tollas, lector, et valeas: vel certe, si bonus et doctus es; sublatis nostris, ipse reponas meliora. Hactenus Præfatio illa, quam consequitur tractatus de existentia, actis et cultu S. Georgii: in quo pleraque sic deducuntur, ut multa quæ sunt a nobis in Commentario prævio plenius solidiusque disputata attingantur, nullum novum et non aliunde cognitum argumentum

erga S. Georgium pius,

cogitans expeditionem contra Turcas.

Indulgentia Ordini data a Julio II.

Mat 161, 9

et Leone X,

atque privilegia.

Alia de Ordine scripta.

1) EX VARIIS D. P.

An Magistro ejus subjectus Ep Neostadiensis?

Nullus Mils'adi Episcopus, aut Canonici regulares. E

Sequentia unde accepta sunt.

F

A argumentum proferatur, omnia autem cum nostra sensu
EX VARIIS D. P. præclare conveniant. Tum de speciali cultu S. Georgii
 in Angliâ eo proponuntur, quæ nos infra dabimus; ac
 denique tractatus universus concluditur disquisitione
 erudita de Ordine Garteriana seu Periscelidis aureæ
 hoc modo.

Ordo Gar-
 terianus
 sub titulo
 S. Georgii,

116 Militat Ordo Garterianus sub auspiciis Magni
 Martyris S. Georgii: quod ita notum est omnibus, ut
 non magis ille cognoscatur nomine Garterii seu Peri-
 scelidis, quam istius Divi titulo. Id passim deprehendi-
 tur ex statutis ejus, sub Henrico VIII recognitis: idem
 indicavit Chaucerus in Carmine parænetico Anglica-
 na, dum Milites Ordinis alloquitur versibus, Latine sic
 reddendis:

Si Christi cultus, si gloria Virginis almæ.

Tessera si Sancti quidquam vos sacra Georgi

Tangit, agat digne tanto Duce quisque, sciatque
 Militis ignavi sub magno Principe nullum

Esse locum.—

B Et si quidem aperetur de ceremoniis, de vestitu, et
 rebus aliis, quæ tunc fiunt cum novi Milites sacris ist-
 ins Ordinis initiantur; si officia item, ad quæ ex Or-
 dinis legibus tenentur Milites, recensere mihi proposi-
 tum esset; possit id facile ex Cambdeno, Lelando, Po-
 lydoro, Segaro, Glovero, Farino fieri: Erhardus
 quoque Cellius, qui Ducis Wittenburgici sub Jacobo
 Rege; Joannes Olerius, qui Principis Palatini, item-
 que Principis Auriaci, sub eodem Jacobo Rege, ad
 Ordinem admissionem descripserunt; aliique item per-
 plures; quod hic diceremus, abunde ministrarent. Si
 quis præterea omnium istorum quæ sit allegorica expo-
 sitio scire avel, perlegere poterit Tractatum his omni-
 bus antiquiorem Mendocii Belvaleti monachi Chuniacen-
 sis (qui legatus hic in Angliâ aliquando egit) inscriptum
 La Garretiere sive Speculum Anglorum, quem nuper
 edidit Philippus Bosquierus sub Titulo Catechismi
 Ordinis Equitum Periscelidis Anglicanæ. Hæc quia
 omnibus patent, nos declinamus: sed alia duo quesita
 proponemus, quæ u vulgi notitia reductione sunt, vel
 parum clare explicata; quæ videlicet tempore Ordo iste
 coeperit, et quis occasio illius instituendi fuerit. Ceterum
 revera, an lectoris gratiam hic mereri possim, jam
 nunc dubito. Hominis diligentis est studiose quærere,
 felix invenire.

forte Ri-
 chardo 1
 designatus,

C **117** Quamvis Ordinis hujus præna institutio Edwar-
 di III ceptum opusque fuerit, atque ita merito ab omni-
 bus judicetur; tamen propositum et destinatio quædam
 illius instituendi Edwardo prior et antiquior fuisse pu-
 tatur. Ita tradit auctor quidam MS. qui sub Henrico
 VIII vixit, scripsitque Commentarium, cui hunc titulum
 indidit: Institutio clarissimi Ordinis militaris a præ-
 nobili subligaculo nuncupati. Hic auctor declarat
 Richardum I in bello propositum sacro Ordinis instituendi
 concepisse. Nam cum in Terra sancta obsidio quardam
 illi in longum traheretur, Tandem (inquit auctor iste)
 illabente per Divi Georgii, ut opinatum est, interven-
 tum spiritu, venit mentem ut quorundam electorum
 militum cruribus coriaceam subfibulam, qualem ad
 manus tunc solum habebat, indueret; quo futuræ
 gloriæ memores, ad rem fortiter ac strenue geren-
 dam expergerent; imitatione Romanorum, apud
 quos in usu fuit illa varietas coronarum, quibus
 variis de causis donari solebant et insigniri milites:
 ut his velut irritamentis excussa vacordia, virtus
 animi fortitudoque pectoris fervidior exurgeret
 atque exiliret. A quo veterum testimonio vel traditione
 ista veniant, ignorare me fateor. Sed quæ de Edwardo
 III, ut Ordinis hujus primo institutore, passim referun-
 tur, ea omnium calculis probantur. Ipsa etiam Ordinis
 statuta MS. sub Henrico VIII recognita, expressis ver-
 bis pronuntiant, Edwardum III, ad honorem Omni-
 potentis Dei, et Beatæ atque Immaculatæ Virginis
 Mariæ, atque Beati Martyris Sancti Georgii, vere

ab Eduardo
 III instituitur,

nobilissimi Angliæ regni Præsidis et Patroni, San-
 ctique Edwardi Regis et Confessoris atque ad sanctæ
 Catholicæ fidei exaltationem ordinasse, stabilivisse
 instituisse, atque fundasse, Ordinem etc.

118 Ratio temporis et anni, quod istud aggressus est
 Edwardus III: causasque, quæ eum ad hoc impulerint,
 non ita perspicue sunt. Aliqui tradunt id factum post
 bella feliciter contra Gallos gesta, circa annum Domini
 mccccl, qui est xxiv Edwardi III; et Garterium sive
 Periscelidem in tesseram Ordinis receptam, quia in
 prælio, quod tunc Anglis gloriæ et victoriæ plenum fuit,
 signum pugnæ vox Garterium fuerat: eoque impensius
 auctores isti huic sententiæ favent, quia isto tempore,
 anno videlicet Domini mcccclxix, cum ad Caletum pu-
 gnatum est, Walsinghamio referente, legunt, Regem
 ipsum stricto gladio et elata voce S. Edwardum atque
 una S. Georgium ad vota vocasse. Alii aliam occasio-
 nem huic Ordini initium dedisse tradunt; Joannæ
 videlicet Canceii et Salisburyæ Comitissæ periscelidem,
 quam solutam et a tibia ejus delapsam, dum choreas
 ducit, a terra sustulisse Regem, et quo erat in Comitissæ
 amore suæ ipsius tibiæ aptavisse dicunt; cumque
 sive Regina, zelotypia tacta, paulo indignis id ferret;
 sive anticomum quidam joco in principem luderent, in quo
 amor plus quam Majestas valuisset; illum pulam præ-
 fatum fore brevem ut amplissimus foret periscelidis honor,
 proverbiale illud effatum Francicum in annulos inter-
 sisse, Hony soit, qui mal pense; quod Latine diceretur
 Opprobrium ei qui suspicatur male: quæ vox postea
 Regio scuta et Equitum Garterianorum tesseris perpetuo
 adhæsit. Eandem alii historiam narrant sine variatione,
 nisi quod quidam Reginæ, non Comitissæ, periscelidem
 fuisse volunt. Cambdenus, cum breviter varias de insti-
 tutionis occasione opiniones recensuisset, ad amores re-
 gios potius quam ad aliud quidpiam factum referre ma-
 luit, Polydorus quoque Virgilius in eandem propendet
 sententiam.

causam varii
 variam affe-
 runt:

E

119 Quantum vero ad institutionis tempus spectat,
 jam diximus, visum quibusdam fuisse, ad Christi an-
 num mccccl institutionem Ordinis hujus referri debere,
 cum jam Edwardus Gallicanis triumphis inclaruisset.
 Nobis magis probatur in hac quæstione Froissardus,
 scriptor Gallicus, qui indubitanter Ordinis Garteriani
 institutionem apud Castrum Windesoriæ Christi anno
 mcccclxiv, Edwardi vero xviii assignat. Nam quamvis
 Froissardus circa numerum Militum ad Ordinem primo
 allectorum erret (quadragenarium enim ille seu operis
 ejus exemplaria, habent) non tamen propterea ambi-
 gendum putamus, quin de institutionis tempore tutius ei
 credatur. Poterat Militum numerus, alius quam qui re-
 vera esset, Froissardo tradi; vel Froissardo recte smel
 traditus, corrumpi amanuensis ignorantia in exem-
 plaribus, cum in numeris ponendis facillimus sit error.
 Sed quod verum institutionis tempus illum fugerit, qui
 ea ætate vixit qua gesta res est, et de qua non dubia
 fama erat (ut esse potuit de Militum numero) id parum
 credibile est. Atque eo libentius in temporum computa-
 tionem a Froissardo traditam concedimus, quod scripto-
 res nostri domestici ad eundem annum mcccclxiv, fa-
 ctum quoddam Edwardi Regis commemorant, quod
 Ordinis Garteriani institutioni convenientissimum fue-
 rit, imo quod ipsa Ordinis institutio videri possit. Scri-
 bunt enim illo anno a Rege magnam et solennem Equi-
 tum panegyrim apud Windesoriæ castrum indictam, ad
 Rotundæ Mensæ (ut appellant) erectionem seu dedica-
 tionem. Tanta vero Edwardiani hujus cepti celebritas
 fuit, ut veritus Rex Franciæ ne hac prorocatione ex aliis
 orbis Christiani partibus quamplurimi Milites, gloriæ
 et armorum studio; ad hostem confluerent; condixerit
 etiam ipse celebrem armatar gentis conventum, quo ad
 se etiam ex peregrinis partibus aliquem Militiæ florem
 traduceret. Atque hæc, ut mihi videtur, Ordinis Garte-
 riani primordia fuerunt. Cum enim Windesoriæ in-
 stauraretur

factum id ann.
 1344

F

post profanum
 Mensæ rotun-
 dæ conventum

A stouraretur priscæ et fere fabulosæ Militiæ imago, in mentem Edwardo Regi venit comminisci aliquid, quod veræ et Christianæ gloriæ plenum esset. Itaque eodem anno ludicræ militiæ, quæ in Arthuri nominatissimi Regis memoriam celebrabatur, successit Equestris hujus Ordinis institutio : in quo vere nobilem et religiosam Militiam profitebantur viri, ex natalium claritudine et rebus in bello fortiter gestis insignes; et quo perennitas quædam novo instituto acquireretur, dies S. Georgii (ut ex eodem Froissardo patet) destinatur, quo, illo et sequentibus annis, in perpetuum convenirent Equites Garteriani, Ordinis sui festum celebraturi. Hos fuisse Ordinis Garteriani veras natales ego prorsus arbitror : nec tamen penitus rejicienda puto quæ alii de periscelide sive Reginæ sive Comitissæ Salisburiensis tradiderunt. Quid enim prohibet Garterium seu periscelidem occusione quam isti produnt, in denominationem et tesseram transiisse Ordinis; ipsam vero Ordinem ex Rotunda Mensa, quasi ex suo quodam Seminario seu exemplori, præcipue natum? Maximus certe illo seculo fuit Rotundæ sive Orbicularis Mensæ usus, ad Militum excitanda studia. Nam ad illam conveniebat quicquid esset in Martia pube generosum, et quicquid in feminis præclara formæ. Itinc Chaucerus, dum sui Militis excellentias quasdam prædicat, de illo hæc cavit Latine redditis :

Sæpe alios pugnans certamine vicerat, atque
Sæpe etiam primo conviva resederat Orbe.

Hactenus auctor iste : qui etiam notat Windesoriensis castris capellam Regiam, cum institueretur Ordo, in honorem et nomen S. Georgii transivisse.

Alii Ordines
S. Georgii,

120 Ascanus Tamburinus de Marradio, Ordinis Vollumbrosani Abbas, in suo utilissimo opere de Jure Abbatum tom. 2 disp. 14 qu. 5 dicit, quod Ordo equitum S. Georgii de Alfama initium sumpsit, sub Regula S. Benedicti et Constitutionibus Cisterciensibus, anno Domini mcci, a Petro II Arragoniæ Rege, apud Alfaniam arcem, in litore maris Balearici, in Principatu Calatravæ. Historici hunc Ordinem, utpote non approbatum nec confirmatum, non distinguunt ab Ordine Equitum Montesiæ, qui anno mcccclxix per Benedictum XIII, quem tota Hispania tamquam legitimum Pontificem colebat, unitus et tamquam unus et idem cum ipso approbatus est. Idem quæst. 9 num. 39, S. Georgii apud Genuenses Equitum Ordo, quo insigniuntur honorarii illius Reipublicæ cives benemeriti; floret in prædicta Republica, illiusque Equites tessera, quæ est Crux plana rubei coloris, condecorantur. Et num. 41 Paulus III alium Ordinem S. Georgii erexit, cujus Equites,

in Hispania
et Italia,

C Cruce aurea et corona in circulo aureo insignitos, ad littora Adriatici sinus custodienda destinavit. Hæc vir iste eruditus, et peculiari studio circa equestrium Ordinum origines historiasque versatus : apud quem anno mdcclxi invenimus prælo paratum insigne duorum grandium voluminum opus, in quo vix coloribus expressi ceruebantur singulorum Ordinum Equites in suo habitu, documentis et imaginibus undique conquisitis; solum restabat inveniendus qui necessario tot laminis sculpendis sumptus in se susciperet.

Post Latinos
CP. pulsos,

121 Quod attinet ad Magnum Constantinum, jam supra diximus, hunc non nisi per meram fictionem jactari auctorem Militiæ sacræ, qualem jam dicti Ordines profitentur; quin imo judicamus, autem occupatam a Latinis Constantinopolim, nullam apud Græcos extitisse similitudinem ejusmodi institutionis. Non autem omnino negaverim post Latinorum ejectionem, succedentes iis Imperatores Græcos aliquid tale imitatos : qui tamen, ne vel in hoc primas cedere viderentur Latinis, maluerunt Georgianæ ejusdemque Constantinianæ militiæ non tam institutores quam restauratores videri. Talibus forte ceremoniis initiatus fuerit Hierax ille, Joannis Cantacuzeni amicus, non una vice perfidus, quem diximus di-

luendæ suspicionis de se concepte causa, tamquam rem sacerrimam et fidei suæ certissimum pignus obtulisse Imperatori, quam gestabat S. Georgii imaginem, utique eo modo quo eam gestare e collo solent Equites Garteriani. In hanc etiam partem trahi potest quod idem Contacuzenus scribit, quod post suæ coronationis solennia, Thessalonica ivit ad Ædem S. Georgii Palæocastriæ, ita (ut opinamur) dicti, quia in veteri castro urbis ædificata erat, ibique Τίσι, ἐκ τῆς Ἀπριωνῆς στρατιᾶς, τῇ Κεχαλαρίων περιεῖχε τιμὴ πάντα ἐπ' αὐτοῖς εἰςοσμένῃς πρᾶτων, quibusdam ex Latina militia Cavaliorum, id est, Equitum, contulit dignitatem, cuncta faciendo, quæ pro talibus consueta sunt. Sed hoc, si facit ad argumentum præsens (non enim quotquot creantur Equites, ad aliquem particularem Equitum Ordinem spectant; neque de aliis hic quam Latinis est sermo, cum quibus assuetos ipsis ritus usurparit Imperator, si tamen hoc ad rem facit aliquid, profecto probat manifeste, rem una cum nomine a Francis accepisse Græcos, Καὶχαλάρους vocando, quos Franci Cavaliers dicunt.

D
EX VABIIS D. P.

instituitur
eorum imita-
tione Ordo,

122 Ut ut sit, fuit ultimus Constantinopolitani Imperii temporibus aliquis in Oriente Ordo Equitum, a S. Basilio habentium instituta seu Regulam, a S. Georgio tutelam et patrocinium, pro insigni autem crucem rubram, in qua anreis litteris hæc verba Latine aut Græce ducuntur ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ, IN HOC VINCE, quemadmodum testatur Anglus auctor supra laudatus, additque : Vendicat sibi Comnenorum familia Imperatoria supremam hujus Ordinis præfecturam, ita ut sola ipsa ejusmodi Cavalieros (sic enim appellant) eligere et electos regere possit; id autem facere se ait ex privilegio signato per Michaellem Palæologum Græcorum post amissam Constantinopolim Imperatorem, ab anno mclxl ad mclxxxiii, et facto in favorem Michaelis-Angeli et Andreæ fratrum Comnenorum ac liberorum ab ipsiis procreandorum. A Michaelle-Angelo, Isaacii-Angeli sub annum mclxxxv Constantinopolitani Imperatoris herede, genus suum ducens hoc nostro ævo Don Joannes Andreas Angelus Flavius, suum istud privilegium per manum et signaturam Notarii Apostolici recapitulari et in actum referri petiit Romæ anno moccx. Venetiis vivens, et Imperii Constantinopolitani coronam, velut natalium jure sibi debitam, usurpans. Litteræ autem desuper Roma obtentæ multam et venerandam titulorum majestatem, tum Ordini ipsi tum ejus Præfecto tribuunt per verba, quæ ex Italico Latine reddita sic sonant : Senior Don Joannes Andreas Angelus Flavius, Princeps Macedoniæ et Moldaviæ, Dux et Comes Drivastensis et Dyrrachiensis, magnus supremus et Magister militiæ seu Religionis Aureatæ Angelicæ Constantinianæ, institutæ per apparitionem divinam factam Constantino Magno sub Regula S. Basilii et invocatione S. Georgii Martyris, qui fuit Capitaneus sub Constantio, patre Constantini Magni prænominati : postea autem ab Heraclio Constantinopolitano Imperatore Græco, eo tempore quo victoriam retulit de Chosroe Porsarum Rege, amplificatæ et dilatatæ. Sequebantur privilegia, in favorem Equitum ad eam militiam receptorum recipiendorumque, concessu ab Hispaniæ Regibus et Italiæ Principibus variis, qui istud Comnenorum jus ab antiquissimis temporibus deductum muluerunt indiscussum recipere, quam ad probationes exigere : atque ita excusa sunt Romæ omnia anno prænotato.

initis Con-
stantino M.
offectis,
E

cujus Præ-
fectura durat
in familia
Flaci,

F

123 Inter alia quæ prædicto libello continentur, invenitur sententia magni illius Jurisconsulti Præsperii Ferrinacii (cujus multæ Decisiones postea in lucem prodierunt) tum sub Camillo Burghesio Cameræ Apostolicæ Auditore Vicarii in criminalibus, lata in Joannem Georgium de Cephalonia, qui se falso jactaverat hujus juris heredem contra Petrum-Angelum, Joannis-

ad judicata
Jo. Georgio
Cephalonio.

A *Andree Angeli Patrem. Quæ sententia cum a Ferri-
nacio pronuntiata esset anno Domini MDCXI, postmodum
anno MDCXIV per Pompeium Mollelam, Francisci Al-
dobrandini a Clemente VIII ad hanc quæstionem speciali-
ter deputati Vicariam, confirmata est. Fuit autem gravis
admodum sententia, ut scilicet damnaretur dictus Ce-
phalonius exilio perpetuo, nec umquam ei liceret accedere
propius ad Pontificias ditiones, sed reliquam omnem
vitam in trirēmbus ageret. Neque lata tantum, sed et
perlata executionique data sententia est, mansitque in
trirēmbus miser Cephalonius usque ad annum MDCXVII:
tunc enim grandioris ætatis reverentia excolutus suppli-
cio est; ea tamen, ut capitali supplicio obnoxius foret,
si unquam alias præsumeret creare Equites.*

CAPUT XI.

S. Georgii Patrocinium et specialis cultus in
Anglia.

Regnorum
variorum Pa-
tronus Geor-
gius:

B *N*on tantum templa et oppida toto occidente plurima
in S. Georgii nomen et patrocinium concessere, quæ-
dam etiam vetustiori appellatione deposita; sed etiam
provinciæ et regna integra ipsum ut Patronum speciali
officii Duplicis ritu cum Octava colunt, puta Melitensis
insula, Genuensis Respublica, Barcinonensis Comitatus,
Regna Valentie, Arragoniæ, Angliæ. Et de omnibus
quidem illis longum esset disserere, fortassis etiam docu-
mentis deficientibus difficilius definire, quibus modis et
gradibus singula processerint, ad augendum apud se
sancti hujus Martyris cultum. Ast de Anglia cum sit
ad manum magno studio digesta dissertatio, inde jam
bis notabilem partem accepimus, nefas puto non ea quo-
que huc transferre, quæ ibi accuratissime digesta invenio;
idque eo magis congruum esse æquitati existimo, ut vel
sic S. Georgio quadamtenus restituatur honor, per
schismata et hæreses jam pene extinctus, aut in profa-
nam omnino ceremoniam conversus. Neque enim extin-
gui omnino potuit, nisi pariter extingueretur Ordinis
Garteriani splendor, quo tamen ita se jactat Anglia, ut
non ignobilis sub regno Elisabethæ Poeta apud Cambde-
num in Atrebatiiis, Tamæ et Isidis connubia celebrans
heroico versu, natum ex his Tamesim indicat sic immo-
deste gloriantem.

sed spectabi-
ter Angliæ,

C *Aerias moles gradibus surgentia templa,....
Et quacumque refers, nunc, Windesora, referre
Desine: Cappadociæ quamquam sis clara Georgi
Militia, Procerumque cohors chlamydata, nitenti
Cincta Periscelidi suras, te lumine tanto
Illustret, tantis radiis perstringat et orbem,
Ut jam Phryxæum spernat Burgundia vellus,
Contemnat cochleis variatos Gallia torques,
Et Cruce conspicuas pallas, Rhodus, Alcala et
[Elba.*

123 Porro in S. Georgii per Angliam Patronatu,
ad suam originem qua licet adducendo, et saltem pro-
banda cultus celebrioris antiquitate, auctor noster elegit
incipere a posterioris ævi testimoniis, inde ad æthora et
antiquiora ascensurus, per testes, ubi liceret; per vero-
similiores conjecturas, ubi aliter non posset; atque ita
incipit. Richardus Scropus Archiepiscopus Eboracensis
in MSS. articulis seu accusationum Capitulis, quæ
Henrico IV intulerat, S. Georgium appellat Martyrem
et Militem, Regni Angliæ specialem Protectorem,
Defensorem, atque Advocatum. Eodem modo, sed ali-
quot ante ista annis, sub ultimis Edwardi III temporibus,
hoc est anno regni ejus XLIV in MSS. Constitutionibus,
quas Gilda seu Soldalium quoddam, in vico ad Occiden-
talem partem urbis Cicestrensis erectum, sibi fecerant, S.
Georgius Anglorum Protector et Patronus dicitur.
Proloquium quod dictis Constitutionibus præmittitur ita
habet: In anno Domini MCCCXLVIII indicatione VIII,
Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini
nostri Urbani Divina providentia Papæ V anno XVII,

D *mensis Augusti die XXIV, ad honorem sanctæ Trini-
tatis, sui que gloriosi Martyris Georgii, Anglorum
Protectoris et Patroni; quidam de Westrata Cice-
striæ, devoti ad ipsum Sanctum, summa devotione
excitati, imaginem ipsius in ecclesia Cicestriæ hono-
rifice erexerunt, fraternitatem quamdam inter eosdem
statuentes etc. Ceterum candide profiteri debeo, non
posse me exacte atque definite designare, quo primum
tempore apud nos decreto gentis, Ecclesiæ, vel Princi-
pis, quasi publico quodam patriæ suffragio, peculiaris
veneratio et cultus S. Georgio, ut Anglorum Patrono,
delatus sit; nisi forte velim tabulas et testes lectori ob-
trudere, quos ipse non probeo. Ansimum tamen constan-
ter dicere, quæ Scropus et quæ Cicestreenses cives hic
pronuntiant, non initia quædam cultus, sed professiones
esse præcæ venerationis et aritæ pietatis, qua jam dudum
nostrates S. Georgium, ut gentis Patronum, prose-
quebantur. Nam quod Scropo quod Cicestrensis (ho-
minibus scilicet privatis) S. Georgius regni Anglicani
Patronus, Protector, Defensor, et Advocatus dicitur, id
patriæ sensus fuit, non ipsorum nunc primum decretum.
Erat ergo ante Henrici IV, ante etiam Edwardi III
tempora, S. Georgius Tutelaris Angliæ Præses: atque
ad hanc sententiam fulciendam alia aliis locis subsidia
forte adducemus.*

idque a
tempore ve-
tustiori:

E
seu seculo 12

126 Hic, si conjecturæ locus sit (et quidni sit, ubi
aliæ non suppetunt probationes?) ego putaverim S.
Georgium, circa illa tempora in Patronum Angliæ
adscitum, cum bellum Sacrum in Oriente Latini contra
Sarracenos gererent, et Angli illuc frequentes conflue-
rent, sive belli sive religiosæ peregrinationis causa: jam
enim ferro fecerant sibi viam Latini ad loca Sancta, in
quibus et illa erant, ubi S. Georgius conditus jam olim
a Martyrii sui primis temporibus religiose colebatur.
Supra ex Cotoricio natavimus Lyddense S. Georgii
templum a Richardo Angliæ Rege instauratum. Ex
hoc Richardi facto quid docemur? Eum Principem
fuisse S. Georgii cultorem? Id quidem per se patet; sed
non patet ex Regibus nostris hunc primum fuisse, qui
S. Georgii honoribus et cultui faverit. An vero forte
hinc docemur, S. Georgium Patronum nostræ gentis
etiam sub Richardo I fuisse? Sane non fuerit illa nisi
sobria præsumptio: sed tu forte mihi non concedes. Nec
ego tibi aliud vicissim concedam, quod scilicet hoc Ri-
chardi Regis factum primum fuerit singularis nostratium
in S. Georgium pietatis principium; ut nec item con-
cessero illud aliud, quod propius ad quæstionem hanc
spectat, ante Edwardi III tempora Angliam sub S.
Georgii auspiciis non fuisse; quia scilicet Rex ille Ma-
gnus et multarum victoriarum, honores eximios S.
Georgio vovit et decrevit, dixitque eum alicubi patriæ
Præsidentem.

F

127 Paucis accipe sententiam nostram. I. Bonis tes-
tibus affirmamus, ante Angliam per Normannos trium-
photam, hæc est sub Anglo-Saxonibus, S. Georgium
in magna veneratione et celebri cultu apud nos fuisse.
II Fortiter suspicamus, eundem inter imperii Norman-
nici principia (quæ eadem sunt cum belli Sacri tempo-
ribus) adscitum solemniter in patriæ Tutelarem Di-
vum. III Clare nobis constat, sub Edwardo III vul-
garissime eum agniti pro patriæ Patrono (neque id
novum tunc erat) atque insuper pro Nobilissimi Ordinis,
qui tunc capit, Præsidente. Tres istæ positiones passim
notæ, et (ut vel testimonia vel bonæ conjecturæ occurrunt)
probata sunt vel probabuntur. Ad primum quod attinet,
est apud nos vetustissimum Martyrologium, quod An-
gliæ nostræ proprium ac gentile fuit. Id lingua Saxo-
nica seu veteri Anglica conceptum, necdum typis subje-
ctum, sed Manuscriptum servatur in Bibliotheca Col-
legii S. Benedicti Cantabrigiæ. Idioma ipsum atque
insuper scripturæ seu characterum formæ, ante sexcentos
annos, hoc est circa Sancti Dunstani tempora et ante
nos a Normannis devictus, exoratum innuunt. Martyro-
logium

imo etiam
ante Nor-
mannicum
imperium,

ut colligitur
ex Marty-
rologio,

Protector
appellatus.

A *logium hoc (si illud dempseris quod vernacula lingua sit conscriptum) cetera cum aliis Martyrologiis convenit, legesque servat quas communiter Martyrologiorum Auctores sibi proponunt: uno tantum die, xxiii scilicet Aprilis, qui Divo Georgio Sacer est, tamquam singulari gaudio exultans (quod nec Græca Martyrologia, nec Latina faciunt, nec ipsa hoc alibi Anglo-Saxonice) totum istum diem S. Georgio donat, omissis omnibus aliis qui in istum diem S. Georgio coincidunt. Itaque prolixè idem Martyrologium seu S. Georgii historiam et laudes, præter Martyrologiorum leges, effundit; ut justæ fere vitæ auctor videatur. Deinde ex Arculphi libro (ita enim Adamanni opus, quod ille Arculpho tradente et narrante scripsit, hic appellatur) testimonium producit miraculorum, quæ S. Georgius plurima patraverat.*

et aliis
MSS. Anglo-
Saxonice.

128 Quid hoc novum in opere Martyrologico, ut aliis præmissis Sanctis, cui totus dies detur? nisi quod ille unus genti illi, cui hoc Martyrologium parabatur, omnibus vel saltem plerisque aliis Sanctis carior esset et venerabilior? Ultra non pertendo, tantum addo, extare apud nos ejusdem temporis Poemata Anglo-Saxonica, de præcipuis quibusque et nobilioribus in hoc regno Sanctis scripta, et eorum Vitas rhythmo vernoculo adstringentia: in quibus prolixum unum de S. Georgio.

B Addo etiam Alfricum, ante annos circiter mille Cantuariensem Archiepiscopum, in festa aliquot Sanctorum reliquisse homilies Anglo-Saxonice, quæ adhuc extant in MSS. earumque una totam S. Georgii legendam contineri, rejectis tamen fabulosis et supra fidem portentosis suppliciis atque miraculis. Hactenus Auctor noster cujus deductionem, usque ad primam Anglo-Saxonice dominatus principia, putamus utolli posse per Venerabilem Bedam, qui eodem modo quo Christi et Apostolorum festa, festum quoque S. Georgii simplicissime indicavit in suo genuino Martyrologio, quod apud nos extat ante totum 2 Martii his verbis, ix kal. Maii natale S. Georgii Martyris. Sed et sub nomine Bedæ antiquus actor in opusculo, quod recentissime in tom. x sperilegii Acheriani invenitur excusum, singula singulorum mensium festa solenni proprioque Officio in Clero ac populo Anglicano recitanda enumerans, post expleta sex heroicis versibus quinque festa Martii scilicet Gregorii Magni, tamquam Anglorum Apostoli, Patricii, Cuthberti, Benedicti ut patris monachorum et Conceptionis Domini; mensis Aprilis festa sic exorditur enumerare.

atque im-
primis ex
Beda.

Atque Georgius hinc evectus ad astra volavit, Carnifices nomis Maio vincente kalendis, sequuntur Egbertus, Wilfridus, Letania Major, Dedicatio templi cui ministrabat auctor, et Wilfridus II; quæ omnia nationi isti sunt propria et solenniora festa, ut nihil certius esse possit, quam quod jam tunc solennissimum Angliæ fuerit festum S. Georgii. His ex occasione interjectis ad Auctorem nostrum redeo; qui ex prædictis colligi jubet, non fuisse primos Normannos, qui redacta in suam potestatem Angliam, præclaram de S. Georgio opinionem huc ex Neustria sua attulerint, et per Angliam sparserint, sed partim hic insignem religionem et celestem erga S. Georgium cultum comperisse, partim ex Oriente (ut suspicamur) cum Reliquis forte quibusdam ejus Sancti delatum auxisse: constat enim armorum aliquid, quod S. Georgii fuerat, in Capellæ Windesoriensis sacris armariis reconditum, quod ibi in publicis processionibus usque ad Henrici VIII tempora circumferri moris erat.

129 Ceterum sub Anglo-Normannico Imperio, cum florentissimus Ordo aureæ Periscelidis sub Divi Georgii auspiciis capisset; crescente in ipsum Sanctum cultu, crevere etiam honores festo seu diei ei sacro, rogatis atque etiam perlatis ea de re Legibus. Nam cum antiquitus festum S. Georgii in istis tantum feriis fuisset, quæ Duplicia Minora vulgo dicebantur; in convocatione

quadam Cleri (ita enim nos Ecclesiasticam Synodum vocamus) quæ anno primo Henrici IV sub Arundelio Cantuariensi Archiepiscopo convenit, propositum petitaque fuit quod festum S. Georgii Martyris, qui totius Militiæ Anglicanæ specialis est Patronus, et penes quam in actibus armorum præ ceteris Sanctis habetur devotius et confidentius memoria, institueretur per totam Angliam festive ac solenniter feriandum et colendum, sicut ceteræ nationes suorum Patronorum festa colunt. Ita Archiepiscopi istius Registrum MS. parte I fol. 53. Sed ista in simplici propositionis sive petitionis conditione tunc remansere, neque enim effectum ulteriorem consecuta sunt. Nam cum Joannes Maidenhethus, nomine totius Cleri Provinciæ Cantuariensis, Arundelio reliquisque Episcopis propositionem prædictam de festo S. Georgii permixtam multis aliis propositionibus (quæ difficiliore forte et minus gratæ erant) in unum libellum supplicem conjecisset; factum est, ut repulsis illis quæ displicuerant, etiam illa de S. Georgii festo non processerit, quasi pænam malæ societatis lueret. Verum paulo post, instante et negotium promovente Henrico V, qui expeditionem tunc in Gallias parabat, in convocatione, quam clerus Provinciæ Cantuariensis mense Novembri anni Domini mccccxv tenuit, conditus est Canon, ut dies S. Georgii esset festum duplex, ad modum festi dupli is Majoris.

D
EX TABIS D. P.

postulatur
an. 1415

130 Nec moramur quod Thomas Walsinghamus hunc Canonem seu constitutionem ad annum Domini mccccxiii, qui Henrici V primus est, referat, in ejus anni gestis ista ponens: Eo tempore decretum fuit per eleri Concilium, Londoniis apud S. Paulum celebratum, ad instantiam maxime Regis (Henricum V intelligit) ut festivitas S. Georgii Martyris ut duplex festum de cetero celebretur. Nos, reliqua in Walsinghamo probantes, temporum tantam supputationem, quam ille ponit, non admittimus; sed magis ad Gulielmum Lindwood provocamus, qui expresse pronuntiat: Hæc Constitutio fuit Henrici Chichele Archiepiscopi Cantuariensis moderni, qui hanc constitutionem specialiter elidit, ad excitationem regis Henrici Angliæ Quinti, in partes Normanniæ transitori. Chicheleus autem anno primo Henrici V nondum ad Cathedram Cantuariensem ascenderat. Ipsum denique Registrum MS. Convocationis prædictæ pronobis evidentissime stat, ubi litteræ Archiepiscopi datæ ad Episcopum Londoniensem (ut in ejusmodi rebus moris erat) de festo ad novæ legis seu Canonis præscriptum observando, mense Januario annoque Domini mccccxv, qui Henrici V tertius est, scribuntur et consignantur. Ipsæ vero litteræ ita habent:

E
non. 1413.

et ab Ar-
chiepiscopo
decernitur,

131 Ineffabilis est inperscrutabilis potentia Domini, ejus altitudo prudentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii cœlestia pariter et terrena gubernat; etsi cunctos ejus ministros magnificet, altis decoret honoribus, et cœlestis efficiat beatitudinis possessores; nonnullos tamen, apud diversarum Christianismi regionum incolas, laudis et præmiorum uberiori retributione prosequitur, quos ipsarum regionum habitatoribus Patronos et intercessores speciales disposuit; ut sic ipsos merito collaudet ingentior devotio populi, sub tanti Patrocinii et intercessionis præsidio per Dei clementiam assidue stabilita. Hujus itaque dispositionis, ex clementissima et benignissima Dei Salvatoris misericordia procedentis, consideratione, nationis Anglicanæ plebs fidelis, etsi Deum in Sanctis suis omnibus laudare ex debito teneatur, ipsum tamen (ut orbis effatus, ipsaque gratiæ desuper concessæ experientia, rerum cunctarum interpret optima, attestantur) in suo Martyre gloriosissimo B. Georgio, tamquam Patrono et Protectore dictæ nationis speciali, humanis tenetur attollere vocibus, laudibus personare præcipuis; et specialibus

F

Ut festum
ejus agatur
solemnius,

A specialibus honoribus venerari. Hujus namque, ut
EX VARIIS D. P. indubitanter credimus, interventu, nedum gentis
Angligenæ armata militia, contra incursus hostiles
bellorum tempore, tuta reperitur; sed et Cleri pugna
militaris, in sacræ pacis otio, sub tanti Patroni
suffragio celebriter roboratur. Hinc est quod nos,
qui Dei laudem in Sanctis suis, in quibus gloriosus
existit, in nostra provincia cupimus ampliari; Regis
et Regni incolarum ad hoc hortatibus excitati, Con-
fratrumque nostrorum et Cleri Provinciæ nostræ
ducti consiliis, quinimo et nostri Provincialis Con-
cilii robore ac decreto suffulti; antiquorum Patrum
pium erga Sanctos Dei devotionis affectum prose-
quentes, festum B. Georgii Martyris, sub Officio
duplici et ad modum Majoris duplicis festi, tam per
Clerum quam per populum dictæ provinciæ, per
universas ecclesias ejusdem, de expresso consensu
nostrorum Fratrum Cleriantedicti, volumus, statui-
mus, et præcipimus annis singulis, perpetuis futuris
temporibus, sollemniter celebrari; et in ipso festo ab
omni servili opere, per omnes civitates et loca ip-
sius Provinciæ, sicut et prout in festo Natalis Do-
mini, præcipimus feriari: quo magis in ipso festo
plebs fidelis ad ecclesias conveniant, Deum laudent
et ipsius Sancti et omnium Beatorum patrocinia de-
votius implorent et pro Rege ac Regni salute instent
B frequentius et exorent.

estque etiam
festum in
populo.

132 Ante istos honores S. Georgii festo decretos,
exstabat apud nos canon seu sanctio ecclesiastica, sub
Archiepiscopo Islepio anno Edwardi Tertii xxvii de
feriis lata, in qua dies feriati, seu quibus ab opere ser-
vili cessaretur, admodum pauci notabantur; ita ut illo-
rum temporum pietas cum nostris temporibus (ubi
magno feriarum diminutio facta est) pene certare possit.
Nam nisi quod tunc jubebatur, ut suarum quique ec-
clesiarum dedicationes et festa Patronorum, qui eisdem
ecclesiis singulares erant, celebrarent (quod nunc etiam
passim, convivendi et buccandi studio, servatur) suffi-
ciebant nostratibus feriæ, quas per Orbem Latinum
universa indixerat Ecclesia. Ceterum Linwodo, in no-
stræ Angliæ Jus Ecclesiasticum commentanti, ubi Isle-
piana hæc isti occurrisset Sanctio, bene ille memor pos-
terioris legis sub Chichelio latæ, ad Islepianam istam
annotavit: Excipe festum Sancti Georgii. Itaque in
aliis festis, quæ post Islepiana tempora in Kalendarium
ecclesiæ Anglicanæ primum recepta sunt; vel, cum ibi
jam essent, angustiora tamen novis Decretis facta; li-
berum mansit plebi, ut quotidianis suis rebus et operibus
intenderet: uno tantum S. Georgii festivo die id non
licuit. Sed quantumvis instarent Reges, populus peteret,
C ac tandem decretum Ecclesiasticum prodississet, illud
tantum obtineri potuit, quod diximus, ut in festo S.
Georgii feriæ essent, et ab opere cessatio; non autem
ut in Kalendario et officio Ecclesiastico cresceret ad di-
gnitatem duplicis Majoris, imo nec Minoris; sed in in-
feriorum tantum duplicium (qui tertius est festorum gra-
dus) classe remansit.

Ritus dupli-
cis majoris
in choro non
recipitur.

133 In Ordine quidem seu Pica (ut nos vocamus)
Salisburyensi, festum hoc S. Georgii frequenter venit
duplicis minoris nomine, sæpius nomine Duplicis infe-
rioris. Est autem Pica ista (quæ etiam alias Directorium
Sacerdotum dicitur) Regulatio quædam Officii Eccle-
siastici, secundum usum ecclesiæ Salisburyensis, a qua
maxima pars Cleri Anglicani exemplar Officii Eccle-
siastici sumebat; et unde discebant Sacerdotes, quæ
festa et quando celebrare deberent, et totam denique
sacrorum rationem. Hanc Picam anno Domini mvmiii,
circa initium regni Henrici VIII ex consilio Academiæ
Cantabrigiensi, Magister Clericus seu Clericus, Col-
legii Regii in eadem Academia Cantor, accurate reco-
gnovit et edidit. Sed vulgus Clericorum, sui moris magis
tenax quam hujus Picæ, quæ S. Georgii festum duplex
Minus aliquoties pronuntiaverat; vel legum, quæ idem

festum in altiora evexerat; soti habuit feriacionem D
observare, in Choro vera et Officio ecclesiastico festum
S. Georgii in inferioribus Duplicibus, ut antea, habuit.
Id patet ex Tabula quadam de festorum divisione, addi-
ta ad calcem Psalterii secundum usum Sarum seu
Sarisburyensis ecclesiæ: ibi enim in majoribus Dupli-
cibus, hæc numerantur: Purificatio Beatæ Virginis,
festum Corporis Christi, festum omnium Sanctorum et
alia non ita multa (nom Nativitas Domini, Pascha, et
his non absimilia in gradu ponuntur Duplicium princi-
palium, qui gradus est omnium eminentissimus) in mi-
noribus Duplicibus sunt, dies S. Stephani, S. Joannis,
SS. Innocentium, Annuntiatio, septimana Paschæ et
Pentecostes, et alia nonnulla: in inferioribus Duplicibus
festa Sanctorum Andrew, Thomæ Apostoli, Matthæi,
Gregorii, Ambrosii, Marci, Augustini Anglorum Aposto-
li, Michaelis, et alia plura, inter quæ et festum Sancti
Georgii recensetur. Sed vide quasi penitentiam hominis,
qui sibi conscius, præscripsisse se istam festorum seriem,
magis ex vulgi consuetudine quam legum norma, addi-
dit istam annotationem; festum S. Georgii secundum
Constitutionem Provinciale est majus Duplex: et
cōsulo ut ita observetur, licet hoc non habeat consue-
tudo. Unde manifestum sit, honores festo S. Georgii in
Syn dis decretos, in Chorum tamen non inductos, Cleri
vel secordia vel pervicacia.

E

134 Hoc vero nos in patribus nostris magis mirare-
mur, nisi nostris diebus, quibus summi ecclesiæ An-
tistes maxime laborarunt decentem ordinem et consen-
sum in Sacris introducere, videremus ecclesias quasdam
non solum a legibus, sed secum etiam dissentire, cum
festa celebrant magno Chori et fori (ut dicitur) discrimi-
ne; quasi scilicet Ecclesia Dei modo probaret in suis
Clericis, quod damnavit olim in sapientibus seculi, qui
de diis suis aliter in templis, aliter in scholis phi-
losophabatur. Cuius vero in Anglia dux sint Pro-
vinciæ, in quas totius patriæ divisum est regimen
Ecclesiasticum, Cantuariensis videlicet provincia et
Eboracensis; de festo S. Georgii si illud incidisset
in Pascha vel in solemniere illas serias, quæ Pascha-
lem diem vel præcedunt vel consequuntur, quia ne-
cessario tunc cedere et suo die obire S. Georgius debe-
bat, uno modo Cantuariensis, alio modo Eboracensis
Provincia isti festorum collisioni medebatur. Nam in
hoc casu Ordinale Cantuariense festum S. Georgii ju-
bebat differri seu transferri in diem, qui proxime post
ferias Paschales vacasset; Eboracense vero Ordinale
mandabat præverti idem festum, hoc est celebrari die
illo, qui proxime ante ferias prædictas vacasset.

varie trans-
fertur effectum
in concursu
cum Paschate.

F

135 Henricus VIII, cum summam in res ecclesiasti-
cas auctoritatem sibi vindicasset, de festis etiam statuendi
potestatem ad suam voluit curam pertinere. Multitudi-
nem itaque feriarum, quibus majores sui operi servilia
inhibuerant, ille ad pauciora reduxit: nam in Henri-
ciani Psalterii seu libri Horarii initio, retentis tantum
Apostolorum, Beatæ Virginis, Quatuor Evangelista-
tarum, S. Georgii, S. Magdalenæ et aliis Domini
festis longe venerabilioribus, cetera reseculit, seu (ut tunc
dicebatur) reformavit. Sic quamdiu Henricus præfuit,
cum plures alii Sancti ad subsella rediissent, mansit
tamen S. Georgio festum suum, et in festo feriatio seu
ab opere vacatio per totam Angliam. Sed rerum summa
ad Edwardum VI, Henrici filium, devoluta, his pueru-
lus, vel potius sub illo Parturientum, S. Georgii fe-
rias sustulit et pene extinxit: lata enim est tunc de feriis
lex, quæ etiam hodie per Angliam obtinet, in qua re-
siduum locustæ comedit bruchus, et gloriosus Christi
Miles S. Georgius de equo (ut aiunt) ad asinos, per is-
tos traductus est. Isti itaque nec feriacionem ab operibus,
quam ecclesia Catholica, vel alteram quam Henricus
VIII ordinavit, ferunt; nec tamen ex alia parte, feriis
omnibus rejectis, liberam et Evangelicam suis Protestan-
tibus adiaphoriam permittunt; sed edicunt et mandant.

duratque et-
iam sub hæreti-
cis,

qualiscunque
festivitas.

Quid

A Quid vero? In alios quidem Divossatis pro imperio, in Divum vero Georgium paulo melius (vide enim specialem de ejus festo sollicitudinem) Proviso, inquit, quod Equitibus Garterianis et eorum singulis solenniter servare et quotannis celebrare liceat sui ordinis festum, quod vulgo S. Georgii festum dicitur, die Aprilis xxii, xxiii vel xxiv, vel alio quocumque

tempore vel temporibus, Regiæ Majestati, ejusque D heredibus et successoribus, et ipsis ejusdem honorabilis Ordinis Equitibus, qui vel nunc sunt vel posthac erunt, visum fuerit : non obstante quocumque quod in hujus edicti prioribus partibus positum sit in contrarium.

AUCTORE D. P.

ANIMADV. PAP. 5

DE SS. VALLERIO, ET ANATOLIO, PROTOLEONE ET ATHANASIO,

D. P.

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

AN. CCCIII

Hi quatuor simul relati,

et seorsim S. Valerius,

B

Quatuor hos Martyres, ex Græcis tabulis desumptos, conjungit Galesinius his verbis : In Græcia beatorum Martyrum Valerii, Anatoli, Protoleonis, Athanasii et aliorum, qui variis exantlatis concertaminum laboribus, fidei testimonium nece perhibuerunt. De aliis mox seorsim agemus. Græci in Magnis Mæneis de singulis distichon habent, quod de Valerio est ejusmodi.

Θείον κεφάλην ἔρεν Οὐαλλερίου

Κακὴ κεφαλὴ δ' ἄμωσ διὰ ξίφους

Vallerii ense sustulit sacrum caput

Lictor cruentus, pessimum ipsiusmet caput.

Eum gladio percussum testantur etiam Menæa MSS. Divionensia, quæ ibidem apud Chifletum nostrum servantur.

SS. Anatolius et Protoleon,

2 Sanctos Anatolium et Protoleonta Tribunos militum conjungunt eadem excusa Menæa additis his versibus :

Αύσας Ἀνατόλιος ἐκτομή καράς

Ἐδὼν εἶδε ὥς τὸ νοστήον Κυρίου.

Dum capite plexus occidit Anatolius,

Ipso in occusu lumen auroræ videt.

Auroræ scilicet spiritualis illius ac gloriosæ in cælis, prout Græci versus proprietas innuit : in quo lusus est circa nomen Anatolii, deductum ab Oriente Græce Ἀνατολή, et huic ex adverso respondens verbum occidendi, quod etiam ad solem transfertur usitata Metaphora. Alterum distichon correctione aliqua eget, sensumque non inconcinnum habebit, si pro ἀλάξας (quid enim ad rem hic facit herbarum aut floris nomen, ut est ἀλάξας?) substituas ἀλκαλῆς robustus, generosus. Tunc autem ipsum sic interpretaberis.

Ὁ Χριστομάχης τέμνειται Προτολέων,

Χριστῷ πεποθήως ὥσπερ ἀλκαλῆς λέων.

C

Protoleo Martyr obtulit ferro caput,

Christum ducem secutus, ut fortis leo.

et S. Athanasius :

3 De S. Athanasio Mago a S. Georgio ad fidem converso ista habentur :

Ἀθανάσιος τὴν ἐκτομήν τῆς καράς

Ψυχῆς νοσούσης εὖρε φάρμακον νέον.

Abseccionem capitis Athanasius ferens,

Linguentis animæ pharmacum invenit novum.

Quomodo cum hoc Athanasio mago commissus S. Georgius fuerit, nec modo non victus illius beneficiis, sed etiam de eo ad Christum per ingens miraculum converso victor extiterit, non invenitur quidem in Codice Veneto, unde Acta Pasierati imputata desumpsit Lipomannus : sed legitur in aliis omnibus Græcis Latinisque Actis, neque in his tantum; sed etiam a S. Andrea Cretensi in sæpe laudato S. Georgii encomio eandem historia attingitur his verbis, in quibus et Anatolii et Protoleontis, de quibus supra, et Glycerii, de quo infra, sic meminit : Ad hæc qui studiose ac diligenter historiam leget, discet quem modum non sibi soli Martyr ille, verum et plurimis aliis suo labore salutem conciliavit. De his loquor, quibus persuasit, ut et ipsi parem cursum transigerent, proprium sanguinem

Deo libantes. Anatolio enim et Protoleoni, ut hoc facerent, persuasit, duobus illis militibus : qui, cum ea, quæ in certamine illo effulserit, miracula obstupissent, et ipsi Martyris Georgii fortitudinem æmulati sunt. Necnon et Glycerium, ex bovis illius redivivi prodigio celebrem, novimus a stulta idolorum superstitione liberatum. Quos omnes ex ipsis (ut ita dicam) draconis faucibus extractos, sacrificia perfecta et proprio Domino accepta obtulit.

E

4 Quid quod et miracula maxima et ingentia, partim iis qui fideliter ea petebant, abunde per illius operam Deus largitus est; partim ab adversariis non fideliter petita, re ipsa per Martyris preces ita ipse perfecit, ut et mortuum hominem e tumulo exuscitaverit, ad eorum qui illud petierant, amentiam redarguendam, et veritatis cognitionem manifestius aperiendam? Quam assecuti fuissent, qui eam rem postularant, si æquiores oculos habere voluissent : Illi enim ipsi partim miraculorum eventis fidem non adhibentes, partim spectra quædam et inania visa illa esse credentes, rursus in eundem errorem revoluti sunt. Cum enim ipsi omnes tormentorum machinas consumpsissent, et Martyris patientia victi fuissent, ad eorum signorum, quæ fieri numquam posse illis videbatur, petitionem, Judaico more, confugerunt. Postea vero et ex eadem illa re convicti, et in ruborem conversi sunt : multis enim miracula illa salutem conciliarunt, ex illis ipsis Georgii Deum agnoscentibus. Cum autem non possent amplius immensis illis, quæ per Martyrem ficta erant, miraculis repugnare, neque tamen ab ea, in qua erant, superstitione se abduci paterentur : cumque excæcati essent et obtusi corde auribus atque oculis, (ut est ab Esaia dictum) ad patrios errores necessario revolvebantur, et machinis quibusdam veritatem ipsam se eversuros putabant. Athanasium enim quemdam in medium produxerunt, qui in magicis artibus multum existimationis habebat : cujus fama longe magis celebrabatur, quam eorum, qui olim apud Ægyptum adversus Mosem ipsum se aliquid effecturos opinabantur. Sed non diutius et hoc loco omnis illa magicæ artis fallacia vim habuit : mendacium enim ipsum a veritate superatum fuit : et illius magi præsentia utilior tunc apparuit, quam quo tempore Ægyptii magi Mosis restiterunt. Illi enim cum Dei digitum esse cognoscerent, qui eorum artem evertibat, verbis tantum id confitebantur : at hic fidem ipsam per Georgii opera sibi patefactam amplexatus gladio percussus, pro veritate mortem sustinuit, vitæque nomini suo congruentis hereditatem percepit.

velut per
ejus miracula
conversi ad
fidem :

F
ut et Athana-
sius magus

Duo priores
expressi in
actis S. Georgii

minime inter-
fabulandas.

scopum

A scopum Georgium laudantium quod illum devicisset, oc-
casione dederit affingendi S. Georgio Martyri victo-
riam de Athanasio mago. Accidit enim eminentissimo
scriptori, quod densa repleta exscinditibus, qui eadem
quandoque falce imprudenter succidunt eisdem permix-
tam genu melioris arbusculum, dignamque infeliciū
stirpem comuni exterminio non involvi. Sane quæ
disputavimus §. 4 Commentarii ad Acta Georgiana
prævi, quæque de Græcorum Actoria meliori fide ibi-
dem §. 1 diximus, satis declarant suspicionem istam,

quam leviter ex nominum identitate susceptam, tam
facile fuisse deponendum, nisi adversus fabulas in apo-
cryphis Latinis lectas commotioem Baronium piguis-
set, ex Græcorum collatione discernere, quid cum his
congruens, adeoque non reprobandum, ista haberent.
Pontanum, gloriosum militem, qui ex Baronii suspi-
cione inevitabile telum, contra ipsam S. Georgii Mar-
tyris existentiam, proculdissese inaniter jactavit, satis
supra redarguimus, ipsiusmet urmis in caput suum ver-
sis, neque opus est iterum hic eadem inculcari.

DE SS. GLYCERIO, DONATO ET THERINO,

G. II.

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

AN. CCCLIII

Memoria Græca hos etiam Martyres nobis
suggerunt, ac S. Glycerium agricolam
fuisse tradunt, et hoc cum disticho cele-
brant.

Memoria S.
Glycerii,

Ἀγρὸν δὲν ὡς γὰρ, ὃς εἶπεν δὲ τὴν περὶον,
Γεωργὴ Γλυκερία, προσσφύρατος ἀγρῶν.
Agricola Glyceri, simile telluri tuum,
Recte esso guttur, vomeri gladium reor.

B
et SS. Therini
et Donati,

2 Eadem Menæa de aliis duobus hos versus habent :

Ξίφι Θερινὸν προσφύρατος Δονάτω,
Ἄρπυζον ἑνὸς γένεσθε δὲ γάρμματα ξένων
Gladio, Therino, messus es cum Donato ;
uterque Domino factus manipulus novus.

Facta fuit allusio ad nomen Therini, quod messorum
seu messorum significat. Est harum etiam memoria
apud Maximum Episcopum Cytherorum.

3 De S. Glycerio a S. Georgio ad fidem Christi

converso omnia S. Georgii Acta et Encomia memi-
nere : nominatim autem S. Andreas Cretensis, cum
dem celebrans a stulta idolorum superstitione libe-
ratum ; addit S. Georgium plurimis aliis suo labore
salutem conciliasse : inter quos censemur fuisse SS.
Donatum et Therinum, uti et die sequenti SS. Euse-
bium, Neonem, Leontium, Longinum, et alios qua-
tuor, quos similiter a S. Georgio conversos tradunt
Menologium Basilii Imperatoris et Menæa, in eo et
Synaxarium MS. Græcum, quod spectat ad Collegium
Claromontanum Societatis Jesu Parisiis, in quo dictis
Martyribus a S. Georgio conversis adjunguntur hic
relati Donatus et Therinus, uti etiam in duplici MS.
Taurinensi Ducis Salandiae. Omnium verba damus se-
quenti die xxiv Aprilis : sed ut ibidem diximus eo ex
die vi Maji videntur translati, quia illi ob his diversi
dicendi sunt, utpote cum aliis Sociis telis transfixi.

Fuerunt hi
tres a S. Geor-
gio conversi.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS.

CATULINO, SATURNINO, CHORO, FELICE, THEONA, THE-
ODORO, VICTORINO, VENUSTO, VICTURO, NABORE,
SOLUTO, PLENO, SILVIO, ITEM FELICE, VITALE, THE-
DOORA, FAUSTINO, SALUNO, VALERIO, URSO.

G. II.

XXIII AP.

Quatuor antiqua apographa martyrologii Hiero-
nymiani aspiciuntur hunc xxiii Aprilis his
verbis : ix Kalendas Maji In Africa natalis
SS. Catulini, Saturnini, Chori, Felicis,
Theonæ, Theodori, Victorini, Venusti, Victuri, Na-
boris, Soluti, Pleni, Silvii, item Felicis, Vitalis,
Theodoræ, Faustini, Saluni, Valerii, Ursi. Ex his
solus Solutus deest in unico apographo, et contra in
altero erat S. Georgius adjunctus, de quo seorsim agi-
mus. Aliqua est in paucis circa scriptionem diversitas :
nam loco Chori, legitur etiam Cori et Chori ; loco Na-
boris, Navoris ; et loco Theodoræ, Theodori. Non-

nullorum ex his mentio quoque invenitur in aliis Mar-
tyrologiis, et quidem in duplici MS. Trevirensi S. Maxi-
mini et alio Barberiniano ista leguntur : In Africa na-
tale SS. Catulini, Felicis, Theodori, Venusti. MSS.
Richenoviense et Richenoviense habent : In Africa Ca-
tulini, Saturnini, Felicis. MSS. Augustanum et
Labbæanum : in Africa Catulini, Victoris, Ursi. Pa-
lestra omissa, in MS. Aquisgranensi sic habentur :
Catulini, Victoris, Ursi, Naboris, Dilenni, pro hoc
forsan Pleni, superius legitur. Tres priores memoran-
tur etiam apud Grevenum in Auctario Usuardi.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS.

G. II.

NABORE, SILVIO, VITALE, FELICE, ET NONNA.

XXIII AP.

Altera est hæc classis Martyrum, in antiquis
apographis Martyrologii Hieronymiani pro-
posita, et quia idem sunt in priore classe Mar-
tyrum Afrorum memorati, interponitur tertio
particula item, qua indicatur hos a prioribus esse di-
stinctos. Ista vero leguntur : Romæ Naboris, item Sil-
vii, item Vitalis, item Felicis. Deest Silvius, in MS.
Lucensi, refertur in tribus aliis, et additur memoria

Nonnæ in MS. Corbeiensi, Parisiis excuso. MS. Va-
ticanium Ecclesiæ S. Petri ista habet : Romæ Nabo-
ris, Vitalis et Felicis. In MSS. Augustano S. Udal-
rici et Parisiensi Labbæi, nomine Romæ transposito,
ista leguntur, Romæ Georgii Martyris, Naboris, Vi-
talis : quod idem, sed in solo Nabore, fit in MS. Ri-
chenaviensi. Accuratius id fit in MS. Romano Cardi-
nalis Barberini his verbis : Natale S. Georgii Mar-
tyris

A tyris, Romæ S. Naboris. Quæ eadem, de S. Nabore Martyre Romæ, memorantur in Martyrologiis Notkeri et Galesinii, qui cum primo loco ante S. Georgium reneratur. Ast urbe Roma omitta, ita indicantur in MSS. Casinensi et Altempsiano, etiam primo loco : Natalis

SS. Naboris, Salvii, Vitalis, et Felicis, ac dein sequitur, S. Georgii Martyris. Nec plura de hisce Martyribus Romanis occurrunt : a quibus diversos arbitramur SS. Felicem et Naborem, qui Mediolani die XII Junii coluntur.

DE S. PUSINNA VIRGINE, HERVORDIÆ IN SAXONIA INFERIORI.

P. P.

SECUCO V

Colitur 23
AprilisHervordia
in Westphalia

B

et in Gallia

an vixerit
in monasterio ?velata a S.
Alpino Ep.
Catalauni

C

corpus
transfertur
Hervordiam
an. 860.

NOT 6

Pusinnæ Virginis mentio communiter in Martyrologiis ad XXIII Aprilis fit : de ea Grevenus, Molanus, Ferrarius, Wion, Martyrologium quod anno 1490 Coloniae est editum, Florarium Sanctorum, appendix Adonis, et Saussayus meminerunt. Molani verba sunt : Ipso die S. Pusinnæ Virginis, quæ tempore Caroli Magni Hervordiam est translata : Greveni, in Hervordia Pusinnæ virginis. Merito autem Hervordia illam tribuunt, quia ibi et corpus et præcipuus illius cultus fuit. Cujus cultus testimonium etiam præbet antiqua Vita S. Waltheri, fundatoris Herefordensis, XVI Novembris danda ; ubi narratur casus, qui a festo B. Pusinnæ, Hervordia evoluta festivitate reverentibus accidit. Hervordia est civitas, inferioris Saxonie in Westphalia, pertinens ad Comitatum Ravensbergensem, inter Osnabrugam, Paderbornam et Mindam.

2 Florarium Sanctorum ad XXI Septembris Gallia illam adscribit : quia scilicet ibi vixit, mortua et condita primum fuit. Idem faciunt Ferrarius, Wion, Saussayus, et distinctius quidem, nam locum exprimunt. Saussayus hæc refert : Eodem die Corbejæ S. Pusinnæ Virginis Deo sacratæ, quæ ex pago Partensi, Catalaunensis diocesis, claris parentibus orta, patre Sigmario, matre Lutrude, a tenera ætate florem suæ integritatis cum sorore Lutrude Christo dedicavit ; a qua post parentum obitum loco, non voto, sejuncta : in monasterio vici Basionensis, qui Corbejæ vicinus erat, velamen sacrum assumpsit. etc.

3 Quo fundamento Saussayus illam manasterii alijus. (quod Wion S. Maurilii, Ferrarius S. Laurentii vocat) sanctimonialem faciat, nobis non liquet ; nullam hac de re mentionem invenientibus in Vita ejus : ex qua et Actis Sanctarum sororum ejus Hoyldis xxx Aprilis, atque Lutrudis xxii Septembris dandis, hoc solum habemus, quod voto virginitalis cum ceteris sororibus obstricto, a S. Alpino, Catalaunensium Episcopo, sacrum velamen acceperit, atque deinde usque ad obitum patris, in domo paterna habitaverit ; illo autem e viris sublato in vicum Basionensem, qui in portionem hereditariam illi obtigerat, concesserit ; ubi ita solitudinem amavit ut raro in publicum prodiret, nec nisi adeundi templi causa. Ibi vero non diu superstes mansit : nam in eodem loco, posteaquam non longo annorum spatium in culmen perfectionis ac sanctitatis evaserat, desiderio cælestis patriæ pleno, ultimum obiisse diem dicitur.

4 Corpus ex Gallia in Abbatiam Hervordensem translatum fuit tempore Caroli Regis Franciæ, anno, ut Acta de ea loquuntur, Domini DCCCLX ; non vero anno DCCCXIII, ut habet Vita ejus ex Antonio Libero Susatensi, et Legenda impressa Lovanii, ac Molanus supra. Hervordiese enim cænobium tempore primum Ludovici Imperatoris, Carolo jam defuncto, fundatum est. De anno quo S. Pusinna vixerit, nihil certi habetur ea Vita ejus, aut Sororum : hoc scimus, a S. Alpino velutam fuisse, quem San-Marthani in catalogo Episcoporum Catalaunensium sedisse aiunt, cum Attila Hunnorum Rex viribus Aetii et Visigothorum victus occubuit anno CCCCIII vel sequente. Idem dicunt

quod S. Alpianus proxime in Episcopatu Amandinum præcessit, qui anno CCCCXII primo Concilio Turonensi interfuit, evocatus cum aliis Episcopis a S. Perpetuo, Episcopo Turonensi ; ad cujus Acta, supra die VII Aprilis illustrata, ostendimus dictum Concilium Turonense citato anno CCCCXII, Consulibus Severino et Dagalaifo, celebratum esse ; adeo ut oporteat S. Pusinnam floruisse seculo Christi quinto.

5 Post mortem miraculis claruit, primum in Gallia, ubi humata ; deinde in cænobio Hervordensi, quo translata. In Legenda Coloniae an. MCCCCLXXXIII, et biennio post Lovaniter excusa, extat Vita S. Pusinnæ, quæ eodem est cum illo, quam Colonia ex Antonio Libero Susatensi P. Joannes Grothaus Societatis Jesu ad nos misit ; mittens etiam aliam ex MS. cænobii Bodecensis Canonico-rum Regularium S. Augustini in diocesi Paderbonensi. Postremam hic damus, quia reliquis duabus auctorior est, et totam de ejus translatione narrationem adjunctam habet ; quæ a Camasio et Greveno in Additionibus ad Usuardum die XXIV Januarii consignatur : quo die a Theodoro Rhay refertur inter Illustres animas Julia, Clivia, Montium, Marchiz, Ravensburgi annularumque provinciarum. Ista porro, quam damus, Translationis historia, scripta esse videtur anno alterave postquam illa facta est seculo, aut etiam serius, quando miraculorum Hervordie putratorum nulla distincta memoria supererat. Eodem modo videtur dicendum, de Vita seu potius Encomio vitæ, scriptum illud fuisse aliquantulis seculis post obitum Sanctæ ; fortassis a monacho quodam Corbejensis monasterii, ad cujus, anno 662, extracti proprietatem additus fuerit vicus Basionensis, sacri istius corporis sepultura olim nobilitatus, sed vitæ atque miraculorum nulla screans monumenta, utpote igno conflata, ut in fine queritur auctor encomii, quod rhetorica amplificatione deduxit, ut esset quod loco historie in die festo legeretur. Quæ autem hujus Vitæ illustrandæ addi possent circa sorores, ea lector inveniet post Vitam S. Hoyldis xxx Aprilis.

Vita ex MS.
Bodecensi.
ETranslatio
24 Jan.

P

VITA

Ex MS. Cænobii Bodecensis.

CAPUT I.

S. Pusinnæ parentes sorores, institutio, votum virginitalis.

Beata igitur Virgo Pusinna, in pago a Pertensi ex religiosis parentibus nata est. Pater ejus Sigmarius dictus est : mater vero Lutrudis vocata : utriusque magna generositas, magna claritudo, magna opulentia rerum fuit. Si patrem attendas, nullum quem præferre possis invenias ; ita splendor generis in eo, ita claritudo dignitatis, ita copia rerum exuberabat. Parva sunt ista, quæ dixi : quia terrena, fragilia, fugitiva. Prudentia, quæ aut raro aut vix in divitibus invenitur, quandoquidem mens eorum curis terrenis prægravata torpescit, tanta in eo erat, ut stuporem sui considerantibus faceret. Ad hæc, quod multo præstantius est, accesserat religionis multa et perpetua devotio, quæ animum illius, etiam

a
Patre Sig-
maro, nobili
ac pio,

cum

A cum videretur secularibus curis obligatus, unica et privata quadam meditatione possidebat. Non ecclesiam quamlibet, sine orationis gratia; non servum Dei, quem vere cognovisset Domino famulantem, præterire: non indigentibus aliquid pro facultate subtrahere, sed quæcumque potuit [solebat] exhibere. [Aderat ei] jugis devotio in laudibus Dei, et honor competens erga Sacerdotes.

2 Ille velut in speculo quodam conjugii proponens, non minore illius in [divinis] rebus effecerat voluntatem: siquidem et ipsa nihilo spectabilitate generis impar, aut prudentiæ vigore dissimilis, aut religione segnior, aut eleemosynarum largitate minor erat. Agebant ergo vere laudabilem et innocentem vitam; et quamquam seculi actibus impliciti, cælestia toto mentis ardore suspirabant. Erat eis quotidiana meditatio, voluntarie Domino sacrificare contriti cordis et humiliati sacrificium; quod videlicet, carnis fragilitatem formidantes, conjugalem copulam delegissent. Videbant enim illud Apostoli de se dici: Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. Et mulier innupta et virgo cogitat quæ Domini sunt ut sit casta corpore et spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Studebant ergo id imitari quod idem Paulus superius dixit, Qui habent uxores, tamquam non habentes sint. Reddebant omnibus debita, et contendebant (ut Vas electionis loquitur) nemini quidquam debere, nisi ut invicem diligerent omnes: omnes enim sub uno patre fratres esse cogitabant: et noverant, fide et operibus heredes Dei, coheredes fore Christi.

3 Addebat his studiis sanctæ religionis non minimum emolumentum Eugenius, Sacerdos Christi, qui non longe ab eis ecclesiam regebat: cujus et sapientia et justitia in divinis rebus spectata erat. Hujus et moribus et prudentia et religione maxime provocati, imo inflammati, eum speciali familiaritate sibi sociaverant, monita ejus libentissime audientes, et consilia suæ salutis inter mundi discrimina ab eo flagitantes: cujus et orationibus muniti et instituti dogmatibus, quotidiano meritorum emulo augebantur. Crescebant opera veritatis, fides roborabatur, spes cælestis gratiæ magis magisque pollebat. Quæ suis suorumque necessitatibus subtrahere poterant, ita ut ipsis non esset tribulatio, egenis cum ingenti caritate et hilaritate aut ipsi largiebantur, aut per manus dicti Sacerdotis distribuiebant. Ita enim Apostolus dicit, Non ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate, in præsentī tempore, vestra abundantia alienæ inopiæ sit supplementum.

4 Vere meritorum tantorum dono felices, felicem etiam sobolem meruerunt munere divino: septem videlicet filius, quæ virginitatis gratia vernarent, quam ipsi servare corpore, non animo, nequiverant. Harum Ymma prima fuit: huic Othildis successit: hanc subsecuta est Luttrudis: post quam Pusinna est nata, cujus memoriam recensemus: huic [proxima] Francula in hujus luminis auras processit: inde Libera edita est: Mugenhildis novissime genita, chorum sanctæ virginitatis complexit, Spiritus sancti gratia septiformi rutilantem. Jam videre erat in hujusmodi numero, quod divinitus præsignaretur et mystice, virginitatem carnis sine integritate fidei nihil valere. Eadem dico illam, quæ per dilectionem operatur: nam fides sine operibus mortua est: hac ergo jungimur Christo, qui est Sponsus Ecclesiæ sanctæ. Vera itaque virginitas est fides incorrupta cum intemerata carne, qua nunquam, quoad possibile est, animus fornicatur a Deo, sequendo concupiscentias carnis.

5 Igitur religiosus pater et devota genitrix, cernentes desideria sua, in suscipienda prole numerosiore quam opinabantur, esse completa, decreverunt eam lacticiniis b divinis informare: ad quam rem, quia esset sanctitate et scientia præditus, Christi Sacerdotem elegerunt Eugenium, quo videlicet in teneris annis religionis norma inolescere, sanctitatis vestigia earum cordibus imprimerentur: jam enim meditabantur eas Christo Domino devovere, si eis voluntate sua consentirent. Cogitabant quippe, virginitatis propositum non cogi debere, sed eligi sponte; sicut Apostolus dixit, De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Dominus quoque cum de hac re loqueretur: ait; Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sed exequamur quod promissimus.

6 Positæ in schola doctrinæ cælestis, non, ut illa ætas solet, ad discendum minis cogebantur, quin imo ultronee sese studiis mancipabant: ut jam tum daretur intelligi quod in maturiori ætate electuræ erant. Loquitur Sapiens, Ex studiis suis intelligitur puer, si munda et recta sunt opera ejus: quod manifesto constat, quia unusquisque ad quod tenditur mente, ducitur imo trahitur; neque eligit quis quod odit, sed trahit sua quemque voluptas. Totas igitur in istis annis jam trahebat gratia sancti Spiritus, ut eligerent bona et reprobarent mala, sicut loquitur Propheta, super Domini Salvatoris persona. Sed quid plura? Per decennium continuo studio eruditæ, jam provectæ ad nobiles annos, paternis denuo continuatim foventur aspectibus: tanta autem diligentia ab eo infra domum sunt custoditæ, ut nulla personis minus religiosis, ne dicam suspiciosis, sociaretur: noverat enim, quia corrumpunt bonos mores colloquia mala: et qui tetigerit piecem, inquinabitur ab ea. Hac diligentia patris ita profecerunt, quod tunc temporis ab omni labe immunes forent, et postmodum id sua sponte sibi indicere, quod tunc alieno studio tenuissent: bonis quippe assuetis pudori est absuescere.

7 Sic ergo informatæ, et in amorem Conditoris quotidianis votis proficientes, animo sibi proponebant, integritatis sanctæ quanta dignitas, quantaque esset remuneratio: quoniam Angeli sancti, qui omni beatitudine fruuntur, hac vel maxime a Salvatore commandantur, ita dicente: In resurrectione non nubent neque nubentur, sed erunt (tamquam Angeli Dei in cælo. Cogitabant igitur et desiderabant propositum sanctitatis, et formidabant fragilitatem carnis. Videbant, (Apostolo dicente, Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstinere vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificationem et honorem) quasi privilegio quodam, castitatis gratiam, sanctificationem vocari. Et, si eam sanctificationem dicit, quæ in abstinentia est fornicationis (nemo enim fornicationem vocat opus conjugale) quanto germanius virginitatem, non modo sanctificationem, sed sanctitatis sanctificationem dici posse. Virgines quippe sequuntur Agnum, quocumque ierit: quia Christum, Virginis filium et Virginum sponsum, virginem proleuntem ex matre, virginem redeuntem ad Patrem, virginitas carnis etiam immaculata glorificat: sicut ait Apostolus: Empti enim estis pretio magno, glorificate et portate Deum in corpore vestro.

8 Dum igitur hac meditatione magis magisque inflammarentur, contigit Episcopum memoriæ venerabilis, Alpinum c nomine, qui tunc Catalaunensium regebat ecclesiam, ex more Pontificali circum-euntem parochiam, prædicatione et confirmatione sancta populos instituere atque confirmare. Erat nempe voluntas Dei ut propositum sanctimonie, quod et parentis mentem, in filiabus devovendis

D
sub Eugenio
discip'ina,

b

1 Cor. 7, 25

Mat. 19, 11

per decen-
nium eru-
dita,

E

Is. 7, 15

postea in
paterna do-
mo servata,

cum iisdem
cupida vir-
ginitatis te-
nenda,

Mat. 22, 30

F

1 Thes. 4, 3

1 Cor. 6, 20

c

a patre suo
offeritur S. Al-
pino Ep.

Deo

Luttrude
matre reli-
giosissima,

1 Cor. 5, 35

Id. v, 29

Rom. 13, 8

ab Eugenio
Presb. san-
cto institutis,

2 Cor. 8, 13

genita cum
sex sororibus
Pusinna,

A Deo, et ipsarum possederat, jam propalaretur, ad laudem Domini omnipotentis. Sic enim Dominus dicit : Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Unde vero Deus magis glori-
 Matt. 4, 19
 ficetur quam integritate virginali, quæ respondet ad sanctimoniam cœlestis Spoasi? Tunc vero videns beatus pater aptum tempus suis filiarumque votis, omnes simul obtulit Antistiti consecrandas; non spem in eis terrenæ posteritatis, sed cœlestis gratiæ desiderans fœcunditatem. Mirabantur omnes, nobilem clarissimumque virum, claram domum et opulentam amore Domini deperdere, et quasi abjurata posteritate, spem splendidissimis natalibus propagandæ sobolis denegare. Neque deerant fautores quibus factum probaretur, et quasi consultores quibus factum improbaretur : sed ille, plus futura quam præsentiâ, plus cœlestia quam terrena meditando, magis cœlesti gratiâ fœcundari filias, quam terrena prole cupiebat. Unde et eas obtutibus beati præsenta-
 vit Præsulis, dicens propositi sui fore et ipsarum electionis, quod castitate perpetua solenne virginitatis votum implerent.

d
 et consecratur, B 9 [Admirans hæc] d venerabilis Præsul (si dicere fas est, quandoquidem non est mirari institutis lege divina; cum noverimus Spiritus sancti donum nulla lege teneri, sed dividere singulis prout vult) quasi stupore quodam percussus est, et pro ardore fidei parentis, et pro studio ac devotione Virgiam beatarum. Denique ab eo interrogatæ, utrum desiderio suo, an devotione parentis, cohiberentur; non modo id se consentire, sed etiam pene ineffabili voto deprecare dixerunt. Lætatus tanta devotione Pontifex memorabilis, eas benedixit, et earum propositum suis precibus commendavit; orans Majestatem divinam, primo ab illecebris seculi eas immunes reddere, deinde virtutum sanctarum eis dona largiri; inde virginitatis splendore has divinitus illustrari, deinde perseverantiam eis concedi, qua et in præsenti, templum Conditoris fore; et in futuro, beatitudinæ sempiterna remunerari possent. Benedictione peracta, patrem cum filiabus Sanctis dimisit, monens gratiam perceptam non negligendam, sed omni diligentia conservandam : ne forte mittentes manum in aratrum et respicientes retro, non essent aptæ regno Dei.

exindeque
 semper attiter
 occupata cum
 iisdem, C 10 Igitur tam sancti dogmatis memores, domum cum patre redeuntes, ejus animum religionis eximio fervore latificabant, non inertie submittentes animos, et ignaviæ dantes operam, et torpori indulgentes : sed omni fere momento manibus operantes, et orationi pariter servientes, sanctæ propositum virginitatis, quod devote susceperant, illustrare conabantur. Audierant enim quomodo sapientissimus Salomon fortem descripsit mulierem, quæ sub persona sanctæ Ecclesiæ accipitur, dicens : Quæsit lanam et linum, et operata est consilio manuum suarum : facta est quasi navis institoris, de longe portans pauperem suum. Item post pauca, Manum suam misit ad fortia, et digiti ejus apprehenderunt fusum. Sciebant non posse corporis castitatem animique se possidere, nisi occupatione laboris et meditatione continua. Sciebant verissime dictum, In desideriis est omnis otiosus. Relebant illud Ecclesiasticis, Quodcumque potest manus tua facere, iasteranter operare. His itaque atque aliis invitatæ exemplis sive testimoniis (quæ consulto præterimus, tædio legentium consulentes, si qui tamen legere velint) constantissime orationi et labori instabant, orantes et optantes Sponso cœlesti occurrere cum lampadibus bonorum operum. Et quamquam sanctimonix gratia resplenderent, utpote quæ sua corpora exhibebant hostiam vivam, sanctam, Deo placentem;
 Prov. 31, 13
 et 19
 Eccl. 9, 10
 Aprilis T. III.

et quæ glorificabant et portabant Deum in corpore suo : tamen tanta humilitate parenti subdebantur, ut pene miraculo videntibus essent; imitantes sponsum et Dominum suum, qui parentibus suis subditus erat.

11 Interea memorabilis merito pater, utpote qui tantæ virginitatis decus edidisset Deoque obtulisset, cogitans humanæ conditionis sortem, omniaque incerta et mutabilia cernens, dividere statuit hereditatem Virginibus beatis, ne quid eis deesset, quo minus proposito sanctitatis vacarent. Hoc de more facto, beatus pater non multo post decessit, meritum suorum præmia recepturus. Quis narrare posset, qui animus fuerit venerando parenti tempore suæ dormitionis, cum videret chorum virginitatis pro se insistere venerandis precibus? Quid formidaret jura mortis, qua differri beneficia Dei, non evitari [judicia] possunt; et optatur a justis, quoniam veræ adfert primordia vitæ? Poterat lætus aspicere mortem, qui meminerat se Domino tanto pollentes privilegio devovisse, quarum meritis et sua et aliorum delicta solverentur. Itaque memorabili parenti, ut par erat, officia funeris persoluta sunt.

ANNOTATA.

a Distat Pertensis pagus ob urbe Catalaunensi circiter undecim leucis horariis, vulgo le Pertois. E

b Ecgraphum nostrum lacrymis, quod ex conjectura vero simili correximus.

c S. Alpinus aliis Albinaus, in numero Episcoporum Catalaunensium octavus, colitur 7 Septembris.

d Hæc aliaque nonnulla [] inclusa, supplendi sensus causa, addidimus ad verba in ecgrapho nostro inventa.

CAPUT II.

S. Pusinnæ solitarie degentis virtutes eximix.

Hactenus sufficiat communi narratione de omnibus dixisse; nunc B. Pusinnæ privatum prosequamur vitæ morumque insignia : cujus quidem multa feruntur extitisse signa in vico a Ransionensis, in loco qui sibi a patre sortito contigerat, quibus merita ejus manifesta forent. Sed his non satis diligenter a nobis compertis, sanctitatem vitæ exequamur : signa vero, quæ veluti meritum lumina micuerunt, [paucis] expediemus. Post obitum recolendi parentis, ejus solitudine ad normam felicis propositi incitabatur; cum se cogitaret tanto contubernio destitutam, cui videlicet b etiam beatissimarum sororum deerant emolumenta mutue provocationis; ad cetera studia sanctæ religionis addidit, ut multo majoris distractionis sibi fingeret formam, non prodire usquam, nisi ad ecclesiam, citra necessitatem summam, quæ non tam repellenda quam admittenda foret. Siquidem castis moribus quies et jugis meditatio mortis inest; et corruptis animis curiositatis vitium, quod evagatione intenditur, fovetur, ac roboratur, vel maxime coheret. Quod cernens Propheta Domino dicit, Averte oculos ne videant vanitatem. Denique Dina, sanctissimi Patriarchæ filia, quæ egressa est ut videret mulieres regionis in qua morabatur, adamata et violata est. Hoc exemplo erudita Virgo sanctissima, nisi vel maxima stimulante causa, nusquam procedere sibi proposuerat, et veluti cogente imperio custodiebat.

13 Sed non segnis aut ignava domi residebat, quin aut operi aut orationi aut lectioni operam daret, et si esset dispositio rerum domesticarum [curanda, tamen] inter operandum frequentius medita-
 assiduitas
 orationis,
 22 tabatur :

Intentibus
 ejus miraculis
 a

F
 b
 c'aret in ea
 amor solitudinis,
 Psal. 113, 27

EX MS.	A	tabatur : verebatur enim ne vel horæ momentum aliquod animæ utilitati deperiret, cujus alimenta studia sancta sunt, cujus vita Deus est, qui non nisi sanctitate obtinetur ; habitat quippe, ut Apostolus dicit, per fidem in cordibus nostris. Humilitatis sanctæ, quæ virtutum custos est apprine et virtutem et formam diligebat, et in se retinebat, et in aliis venerabatur ; illud in mente habens, Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Proponebat sibi præ oculis illum qui dixit : Ponam sedem meam ad Aquilonem : similis ero Altissimo ; quem irreparabiliter de cælo corruisse manifestum est, qui tantæ dignitatis conditione extiterat, ut signaculum similitudinis Dei ab Ezechiel diceretur. Si ergo tam perfecta similitudo, quæ veluti cera annulo impressa redditur, præcipitari meruit ; quid fragilis et lutea carnis conditio mereatur, attentissimo revolvebat corde. Propter quod humiliabat in jejuniis animam suam, et omni custodia servabat cor suum, quoniam ex ipso vita procedit ; cantans cum Propheta, Domine, non est exaltatum cor meum. Quid proficeret corpus sanctificare Deo, animam litare diabolo ? quando virginitas carnis sine animi integritate non sufficit : nam fatuæ virgines a Domino repelluntur.	fidelis sibi deesse, cum Propheta dicat, Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum, item e contrario, Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis. Ergo beatissima virgo omnia a Deo sperabat, secum meditando, quomodo Deus, securitatem volens facere fidelibus, corvos in medium produxerit, inquit, eos non seminare neque metere, nec cellarium eis fore, et Deum pascere illos : itemque lilia proposuerit omni venustate erescendo vernare, non tamen laborando, sed vivendo : neque hic solum sententiam stare, sed dixisse, nec Salomonem, potentissimum quidem et opulentissimum Regem, in omni gloria sua ita vestitum esse, sicut unum ex illis.	D Prov. 28, 9 Luc. 12, 24
humilitatis studium,	B	14 Non ergo se merito castitatis extollere, non aliena consortia superciliose devitare, non inani favore patiebatur laudari : gaudebat vero summopere si lucri facere quoslibet posset, cum eorum colloquia justa necessitate nequibat devitare. Eorum vero amicitias religiose colebat, quorum mores cœlestibus deditos invenisset ; nec immerito, quippe quæ sibi jugiter esset intenta : horrebat autem studia eorum, qui præsentibus tantum dediti forent, et ab eis se subducere honeste nitebatur. Speculum quippe animi est conformatio societatis alienæ ; et humilitatis veræ indicium est, non alta appetere, non humilia spernere vel devitare. Caritatis officia sic exercebat, ut magis quam facultas esset facere desideraret. Noverat eam plenitudinem legis fore ; noverat dimittenda peccata ei qui dilexisset multum : noverat, quia Deus caritas est, thesaurizare in cœlestibus : cupiebat etiam facere sibi amicos de mammona, qui eam reciperent in æterna tabernacula : optabat omnibus exhibere omnia, ut verbo suppleret quod opere non valebat : est enim voluntas sancta opus animi, sicuti exhibitio opus corporis : et ideo divina lex intima mentis damnanda atque salvanda fore prænuntiat : operatur enim quodammodo qui meditatur facienda, sicut in artificibus magis intelligimus animum operari ductantem, quam manus efficere operantes : siquidem illo cessante manus vacant, cum non videatur animo quid agatur. Quomodo enim moveatur manus, nisi videatur interius ? Id ergo magis quodammodo agit, quod movet, non quod movetur. Itaque beata Virgo omni intentione servabat cor suum, et quod non poterat opere, implere, contendebat voluntate. Noverat dictum, Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Recolebat etiam illud, Benefacit animæ suæ vir misericors.	16 Crescebat quotidianis successibus bonorum operum spes in ea robustior : non immerito : siquidem conversationem suam in cœlestibus collocabat, et illud irrefragabiliter revolvebat, Mihi autem adharere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam, itemque, Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te. Non dubitabat super sponsi sui et Domini pollicitatione dicentis, Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Sentiebat magnum esse, vocari servum Domini, quanto magis amicum, in quo summa dignitas est ? quocirca Propheta dicit Domino, Mihi autem nimis honorificati sunt amicitui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum.	et spes : Psal. 72, 28 Psal. 83, 13 Joa. 15, 14 P Psal. 138, 17
de'ctus sodalium,	C	15 Fides in Deum tanta illi erat, ut cogitaret nihil sibi defuturum, si indigentibus omnia largiretur. Habebat igitur in mente, Nolite solliciti esse de crastino, sufficit diei malitia sua ; et illud, Primum querite regnum Dei et justitiam ejus, et omnia hæc adjicientur vobis. Inquisitio igitur regni Dei et justitiæ ejus adjectio est spiritualium corporaliumque bonorum : non enim fortuito dicitur, Lætatur, cor quærentium Dominum ; sed intelligere datur, sicut terrenis emolumentis lætantur animales homines, ita spiritualibus augmentis exultare spirituales. Inde est, Gaudete justi in Domino. Quid ergo vereatur	17 Erat ei gaudium, non in his quæ seculi sunt, successibus videlicet terrenis, sed in Domino ; et omne gaudium existimabat juxta Jacobum, cum in tentationes varias incidisset. Non enim sunt condignæ, ut ait Apostolus, passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Gaudebat ergo, quia de Domino præsumebat nomen suum in cœlis fore conscriptum : sed lavabat per singulas noctes lectum suum, lacrymis suis stratum suum rigabat, suspiriose ingeminans ; Heu mihi ! quia incolatus meus prolongatus est nimis.	gaudium spiritus, Jac. 1, 2 Rom. 8, 18
exercitium caritatis,			18 Quid de animi illius patientia dicam, quæ tanta erat ut nulla pene moveretur injuria. Non detractione morum sive factorum suorum lædebatur, quia sciebat se quotidie delinquere, et ideo quotidie orare, Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Item illud Apostoli Joannis, Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. Malebat quoque vitam suam moresque vituperari quam laudari, quorum alterum cautelam et emendationem præstat, alterum negligentibus desideriam et inanem gloriam suggerit.	patientia in adversis, 1 Joa. 1, 8 F
fides in Deum,			19 Erat vero jugibus jejniis, orationibus, elemosynis, vigiliis atque virtutibus roborata, ita ut cum Apostolo dicere posset, non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiae in cœlestibus. Cum enim septem sint principalia vitia, quæ pestifera ex radice superbiæ pullulant ; quinque spiritalia, duo corporalia sunt, quæ videlicet nomine carnis et sanguinis jure censentur, id est, gula et fornicatio, de quibus dicitur, Caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptionem possidebit. Illa ergo spiritalia, quæ ab immundis spiritibus orta sunt, etiamsi ea quæ sunt carnalia conterantur, usque in finem impugnare persistunt. Proinde dicit Apostolus, Deus autem pacis conteret sathanam sub pedibus vestris : tunc erit in pace locus ejus. Beata autem Virgo ad tantam pervenit puritatem, dono superni muneris, ut cum Propheta dicere posset, Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.	vigilantia adversus demonem Ephes. 6, 12 1 Cor. 15, 50 Rom. 16, 20 Ps. 83, 3
Matt. 6, 34, et 33			20 Eam sibi a principio sancti propositi statuerat	devotionem,
Psal. 104, 3				
Psal. 33, 16				

orandi fre-
quentia,

quibus brevi
ad eu'men
perfectionis
adscendit.

A devotionem, ut horis specialibus, divino Volumine memoratis, vespere, mane, meridieque, præter generalem consuetudinem, crebriores Deo funderet preces; ut quidquid interdiu sive noctu deliquisset, largis precibus et lacryinis expiaret; æque dabat somnum oculis suis et palpebris suis dormitationem, donec oculis cordis illustraret omnia pene momenta diei, utrum recte secusve decursa forent. Proponebat jugi meditatione sibi eos, quorum meritis, velati stellis quibusdam micaatibus, divinarum Scripturarum pagina illustratur; nitens in omnibus, prout sibi Dominus largiretur, emicare, in quo diligentissime laborans, adepta est devotionis sæ fructum. Denique hujusmodi diligentia sic profecit, ut in brevi explicaret, imo consummaret tempora longa, et perfectionis summæ apicem conscenderet, Domino adminiculante: quid quid enim annosa quorundam ætas addiscit exercitatione diutina, imo perpetua, totum ista donis divinæ miserationis, non prolixo valde spatio, sed continuato studio consecuta est. Dies prius quam sermo deficiet, si voluero singula virtutum ejus insignia singulatim expedire; neque vero aut tanto sumus ingenio, aut tanta eloquentia, ut hoc agere nos posse credamus sive cœnemur:

B quo circa transitum ejus explicare conabimur, qui quamvis divina vocatione sive dispositione contingat universis, tamen virginibus beatissimis, quasi privilegio quodam respondente ad sanctimoniam sui Domini, felicius venire creditur.

ANNOTATA.

a *Saussayus in Martyrologio Gallicano ad 23 Aprilis ait Baisionem pagum Corbeie Gallicæ vicinum esse.*

b *Ecgraphum nostrum Ejus videlicet atque beatissimarum sororum deerant emolumenta: quod mendica per conjecturam mutatione conati sumus ad sensum aliquem idaneum adducere.*

CAPUT III.

Pius sanctæ virginis obitus præsentis S. Lutrude sorore.

Ad cælum
aspirans
Ps. 119, 5
Ps. 38, 13

extremo
corripitur
morbo:

Phil. 3, 20
Gal. 2, 20

a

sororem
Lutrudem
accersit,

Posita igitur inter discrimina mundi, copiebat dissolvi et esse cum Christo, et momentis pene omnibus illud resolvebat, Hei mihi! quia incolatus meus prolongatus est, et illud, Advena ego sum apud te, sicut omnes patres mei. Itaque misericordia divinæ devotioni ejus adesse dignata est, quæ eam necessitatis corporeæ vinculis exolveret: nam incidit in languorem, quotidianis successibus ingravescentem. Quo tempore beata Virgo non deponere animum a sanctis precibus, non ab eleemosynarum executione patiebatur. Videns vocantis Domini et Sponsi gratiam sibi adesse, et fructus beatitudinis æternæ inchoari, alacriori fiducia replebatur, conscia sui voti, conscia operum suorum, conscia promissionum coelestium: sed summe consolabatur, videns se spiritualibus foveri colloquiis, et inter manus transire eorum qui possunt dicere, non suo merito, sed Domini gratia, Nostra autem conversatio in cælis est: et, Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus.

22 Sororem autem suam venerabilem a Lutrudem ad se venire petivit, quo et divinis sese confoveret colloquiis, prælibando dulcedinem sequentis vitæ; et ei justa feneris expediret. At Virgo beata, diligentissime sibi conditionis humanæ sortem proponens, cœpit formidare, ne vel privaretur officio linguæ priusquam veniret; vel certe, quod erat multo magis metuendum, debitum naturæ completeret: non quidem idcirco quod illa non feliciter mi-

graret, sed quia luctuosam sibi suisque foret, acerbumque bonis et fidelibus viris, qui ejus supremis interesse desiderabant. Habebat enim divinæ sanctitatis famam, et moribus et operibus justitiæ, pietatis ac virginitatis illustrem. Sed quid erat quod opitulari posset, quandoquidem omnis creatura Auctoris sui famulatur imperio? Quis enim audeat aliquid moliri contra voluntatem omnipotentis. Attamen ejus pietas tanta est, et aliquando votis et precibus se timentium adesse dignetur. Quocirca fidei et spei sanctæ armis munita, cordis contriti et humiliati sacrificium Deo offerre instituit; indutaque cilicio et conspersa cinere, exegit noctem vigiliis et lacrymosis precibus, divinæ miserationis adjutoria supplicans: mane autem facto acceleravit iter, assumens venerabilem Eugenium Presbyterum, qui, ut in superioribus ostenditur, eas a primis fere annis instituerat divinis dogmatibus et moribus sanctis.

23 Virgo autem Domini per quinque dies sine vocis officio manebat, omni fere membrorum parte præmorta, sed vivacitate sensuum nullo modo destituta. Denique iannit quomodocumque, ut adventantem sanctam sororem observarent: quod diligentissime animadversum, et ut par erat ab eis qui excubabant custoditum est. Siquidem reverenter accepta Virgo cum Sacerdote sancto, ubi domum ingredi cœpit, elevatis oculis gratias Deo beatissima Pusinna agere cœpit, quod divina pietas eam non fradidisset visione sanctæ sororis, quodque eam maxime desideratum amplexari et affari concessisset. Cum alacritate cordis Domino confitebatur; ipsius miserationi et pietati omnia collata, non suis meritis adscribens; et in laudibus Dei ineffabiliter inflammata, votorum suorum se compotem cum ingenti lætitia sanctæ devotionis, impenetrabilibus hominis interioris evidentibus indiciis propalabat, in hujusmodi verba prorumpens: Quis crederet exanimem denuo animari? quis putaret mortuam resuscitari? quis æstimaret substantiam luti revocatum iri ad lucem? quis in supremis constitutam iterum fieri redivivam? quis elinguem fieri eloquentem? quis mutam jam quinque dies, arbitraretur rursus lingue impedimenta dissolvere? quis vocis officia recuperare post amissionem? quis verba formare, postquam habitudo oris resoluta est?

24 Et conversa ad Dominum loquebatur: Nempe tuum est hoc, Domine, qui omnia verbo tuo fecisti ex nihilo; qui cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt fecisti. Quid magnum tibi facere, cujus magnitudinis non est finis? quid impossibile ei, qui omnipotens es? quid difficile tibi reformare, cui subest solo nutu formare? Quid mirum si reddis vitam mortuis, qui creas omnes viventes? quid incredibile, si restituas sermonem mutis, qui creas loquentes. Ecce contemplor sororem, vehementissime diuque optatam; ejus complexibus hærens mutis colloquiis delector. Quam suavis es in omnibus, Domine! ut sicut te petentibus ex toto affectu non negas; ita nostros affectus nobis non neges. Concessisti reditum mihi ab extremis, ut eo quod summe optabam in præsentem non frustrarer. Quanta mihi, apud te Domine, spes æternorum bonorum, quorum iactu tibi famulata sum, quando nec perfunctoria ob spem miserationis tuæ denegasti? Ideoque Domine, jam clementia manuum tuarum anima mea consolata, et in spem superne felicitatis accensa, desiderat venire ante faciem bonitatis, non iudicii. Nulla enim creatura rationalis, per se innocens est apud te Domine; et ideo misericordiam non iudicium optamus, Domine, sperantem in te misericordia tua circumdat, desperantem justitia tua ruinosè præcipitat. Suspiramus ad te, Redemptor noster, quoniam

D
EX MSS.
qua confe-
stim accur-
rente,

ipsa per
quinque
dies loquela
expers

E

ad ejus
præsentiam
sibi redditur,

et idcirco
gratias agit
Deo,

F

atque exi-
tum suum
commendat

EX MS.

A niam misericordia tua in æternum super timentes te. Dedisti nos sociari germanitate et proposito, fac nos in beatitudine sempiterna copulari. Imple in nobis dona clementiæ tuæ, quæ hic inchoare dignatus es. Indulsisti voluntatem sanctimonix, concede nobis perfectionem : liberasti nos a corruptione carnis, libera penitus a corruptione mentis. Itaque secundum misericordiam tuam memento mei tu : jam enim mortem læta contemplor, quia sororis dilectissimæ refota sum colloquio atque visione.

ac pie obit :

25 Cum repente hujusmodi sermonibus et affectibus intenta foret, paulatim cœpit palloribus obduci facies virginalis, et inter sancta suspiria et vota, beata anima assumpta ab Angelicis spiritibus cœlestia petivit. Mirabile sane ac jucundum fuit sperantibus ac desiderantibus sempiterna, quod viderunt animam ejus, consciam sanctæ devotionis, inter amplexus et colloquia cœlestia, sancti corporis consortia reliquisse. Hoc vere divino muneri adscribendum est, a quo omnium virtutum manant insignia. Gavisa est venerabilis soror, cum his qui confluxerant ad obsequia sanctæ dormitionis, quod talis fuerit cursus ac finis laudabilis religiositatis et meritorum ejus. Non luctus obsedit mentis intima, non lacrymosæ et flebiles voces strepuerunt, non plangentium agmina concrepuerunt : quid enim erat in quo dolori indulgeretur et lacrymis, ubi quodam quasi speculo futura beatitudo sublucebat ? Constantia et securitas migrantis, quid desiderandum foret præfererebat : nam incertis nulla constantia, nulla vota adhibentur. Quæ profecto tanta constantia mortem subiit, certa de præmiis se vocantis Domini sui fuit : et nisi longe præstantiora nosset, quæ resolutione corpusculi sui conferentur, numquam tanto desiderio defungeretur.

gaudium
sorori re-
linguens ;

B

maerorem
pauperibus :

C

26 Quomodo ergo mœstificari poterat fides sanctæ sororis, quando vidit eam sibi eripi et cœlestibus gaudiis sociari ? quamvis enim destitueretur ejus solatio temporali, manebant precum et meritorum ejus solatia sempiterna. Quod diligentissime considerans, omni devotionis studio sanctissimam animam Domino commendari fecit, et suprema ejus summa veneratione tractavit. Ruit multitudo copiosa religiosorum virorum et devotarum feminarum ad exequias funeris beati : pauperes, debiles, orphani, viduæ, quasi parentem amisissent, dolebant, quamvis meritorum ejus conscientiam ferrent. Lætificabat quidem omnes, quod talis fuerat ejus vita, ut præmia mereretur : angebat vero cunctos, quod visione ejus et consolatione privati forent : quocirca pugnabant in eorum cordibus tristitiæ vis et causa gaudiorum. Omnes etiam sentiebant jure beatam, quæ Domino, non seculo crederetur nata, et cœlesti mundo, non mundo transitivo : quæ ab ineunte ætate omni diligentia informata in famulatum Regis æterni, ipsique dicata, omne tempus vitæ suæ cœlestibus egerit institutis. Sed quid plura de his loqui nitimur ; quæ nullo sermone pro sui merito explicari possunt : quis enim beneficia divina comprehendere possit ?

sepetitur
Bansione,et claret
miraculis,

27 Communibus igitur votis exequias celebrantes, et beatissimam animam sanctis precibus Domino commendantes, in vico eodem Bansionensi, quo divinæ majestati vitam suam consecraverat, in loco satis celebri ejus sanctissimum corpusculum debito cum honore condiderunt. Hoc, ut oportebat, expleto, S. Lutrudis ad propria remeare festinavit : beatissima autem virgo Pusinna, cum in vita mirabilis extitisset, in loco eodem multis postea claruit signis, quæ partim descripta fuerunt, sed igne conflagrata sunt ; partim etiam propter desidiâ et inertiam minime litterarum monumentis sunt indita. Nos vero meritis ejus reverentissime deferentes,

oremus ut ipsa nobis morum correctionem obtineat, D indulgentiam flagitiorum, et consortium beatitudinis sempiternæ. Amen.

TRANSLATIO S. PUSINNÆ

Ex MS. Cœnobii Bodecensis.

Salvatoris et Domini nostri promissio est, ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Hoc ita esse, tam manifestum est, ut nulli facultas ulla dubitandi sit. Operatur enim nunc per famulos suos et Ecclesiam, quam acquisitam sanguine suo, non modo regit, sed etiam veluti propagando dilatat. Sunt exempla plurima, sed nos ad institutum intendamus. Nobilis et strenua, juxtaque dotem naturæ sagacissima gens Saxonum, ab antiquis etiam scriptoribus memorata, summi et gloriosissimi nostra memoria Imperatoris Caroli auspiciis varia forte bellorum vix per triginta annos Deo volente subdita, Verbi divini fœdera, et fidem in Deum, et spem beatitudinis suscepit æternæ. Hæc primo quidem duriuscule ad divinam fidem accessit, quoniam antiquis ritibus tenebatur, et nefas videbatur majorum ceremoniis errorem ascribere : quod videlicet fiebat novorum sacrorum susceptione, et veterum rituum abdicatione. Qui enim ceremoniis a majoribus sibi traditis renuntiare contendit, errasse eos ; se vero veritatem invenisse, tacite confitetur. Sed illa sive duritia, sive pertinacia, sive perversitas dicenda est, sive alio quolibet nomine convenientius appellanda, prudentia naturali, et ingenio ad omnem subtilitatem nobilissimo et acutissimo, rationibus commodis et exemplis labefacta ; post etiam argumentis et approbationibus validis, quasi quibusdam muralibus machinis, infracta et expugnata est. Neque temere dixerim nationem aliquam bono solertiæ et ingenita sibi subtilitate magis illa callere. Itaque, ut solet fieri, quo magis efficacia naturali abducebatur prius a religione Christiana, ita ferventissime demum eidem sese mancipavit. Denique pullulante devotione sancta, rebus suis ad monasteria constituenda collatis, divino suos filios cultui offerentes, ex integro cœlesti servitio sese manciparunt.

Matt. 28, 20

Saxones a
Carolo Im-
peratore
convertantur,

E

inter quos
propagata
latius fide,

2 Fundata igitur duo nobilissima cœnobîa sunt tempore augustæ memoriæ b Ludovici Imperatoris : quorum unum nominatur Corbeia, alterum c Heriford vocatur ; unum Domino militantibus monachis, alterum sanctis virginibus Domino consecratis. Quorum ædificatio a Reverendissimis viris, et summa laude celebrandis, d Adalhardo videlicet, ejusque fratre e Wala, qui et merito ei et regimine successit, instituta est. Nec alienum nostro proposito videtur perstringere, propter ignorantium institutionem, quod hi duo, tam morum honestate et vitæ pariter sauctitate, quam etiam generositate præstantissimi fuerunt : fuerunt enim consobrini, f sua ætate maximi et celebrandæ memoriæ Caroli Imperatoris augusti ; quod ideo prælibavi, ut ex conditorum dignitate locorum dignitas colligatur : hoc quippe non modo non postremæ laudis, sed summæ gloriæ apud majores fuit. Et ut superiora repetamus, quod ex Corbeia Franciæ hi duo monachi et Abbates fuerunt, Corbeiam ad ejus similitudinem nominari voluerunt. Quo in monasterio primus Abbas ab iisdem venerabilibus institutus est Warinus, g nobilissimo genere propagatus : Fuit enim genitus Echberto h clarissimo Comite et Duce ; matre splendidissima, nomine Ida, tam naturæ muneribus et generositatis, quam elegantia morum, cujus fratres adæque clarissimi viri, magnis dignitatibus illustres et apud exteros, et apud domesticos enituerunt.

b

c

cœnobium
novum Cor-
beicæ et
Herfordiense
fundantur :

d

e

F

f

g

h

Abbatissa
Hervordien-
sis,

i

k

provocata
exemplis
Einhardi,

l

et Hildui-
ni Abbatum,

m

n o

ex quibus
hic relega-
tus in Saxo-
niam,

p

corpus S.
Viti Cor-
bueni cœ-
nobio impe-
tratur,

A 3 Horum ergo neptis, utpote ex eorum sorore genita, patre viro spectabili et valde inclyto, ad regimen Herifordensis Monasterii, venerabilis i Hilduini divino nutu, promota, et divino amore et majorum suorum exemplis, tamquam quibusdam stimulis æmulationis, incitata; cum desideraret, tam sanctæ religionis devotione quam patrocínio Sanctorum monasterium, quod susceperat, illustrare, proposuit pia intentione, quamquam difficile impetratu videretur, excellentis Caroli k Regis super hoc auxilia flagitare: non enim aliter quolibet in loco regni ejus Sanctorum pignora forent, ea se consequi posse videbat. Erat autem aditus ad ipsum, sive consanguinitatis gratia, cum ei tertio quartoque cognationis gradu jungeretur, sive quod majores ejus multa familiaritate ac liberalitate memorati Principis usi es-ent; tum etiam quod frater ejus Cobbo, in palatio quotidianis ejus adhærebat obsequiis; et etiam quod pretiosissimis sæpe donata ab eodem fuerat muneribus, non minimum ejus animos accendebat, et ne titubaret in aliquo jus inolitæ familiaritatis effecerat.

4 Provocabatur vero exemplis multorum, qui summo studio, etiam ab Romano solo, Sanctorum sibi patrocinia cum discrimine ingenti subripuis-
B sent: quorum Einhardus quondam venerabilis Abbas Sanctorum Marcellini et Petri l pretiosissima corpora, summa difficultate et laboriosissimo conamine, etiam ipsis volentibus Sanctis, et quibusdam signis dantibus intelligi, opitulatione divina et ipso-
rum Sanctorum Martyrum consecutus est. Hilduinus etiam religiosus quondam et famosus Abbas, monasterii S. Dionysii Martyris et sacri Palatii ea tempestate Archi-capellanus: B. Sebastiani m Martyris a memorata regione, et S. Tiburtii, ut ferunt; sed et SS. Martyrum Cucufatis n et Innocentii, o qui fuerant B. Manritii Socii, ab Hispanis Burgundia-
que cum honore summo transferre curavit. Qui postea divino nutu, exigentibus quamquam non satis in Imperatorem Ludovicum manifestis culpis, in Saxoniam regionem exilio condemnatus est: et primo quidem ad Paderbornam aliquamdiu com-
moratus; postea de'ervescere furor Principis, ad Corbeiam novam positus est. Ubi multa suæ humilitatis et benignitatis documenta præbens, tam ipsi Abbati quam omnibus factus est carus et venerandus. Unde processit familiaritas magna, ut fere fieri solet, cum ingenti fiducia: qua non dubitarent ab eo expetere S. Viti p Martyris pretiosissimi corpus; quod idem venerabilis Abbas, ut erat fama, sub jure Monasterii, quod regebat, quando vim expertus est Imperatoris, esse credebatur; sed profecto, quo in loco haberetur ignorabat: concessit tamen revocatus in pristinam dignitatem, majestate Imperatoria annuente.

5 His igitur inflammata exemplis, extraneis videlicet atque domesticis, dum fidei lumine contem-
plaretur, quanti sit apud Deum Sanctorum merita venerari, atque eorum facta clarissima imitari, quan-
tique sit præsidii eorum intercessio veneranda; omni studio annisa est a memorato Rege sibi San-
ctorum sacrosanctas reliquias impetrare. Reliquias dico; non particulam cujuslibet corporis Sancti, sed totum quod remanet carne in pulverem resoluta. Directo itaque Presbytero quodam e latere suo, jam multis antea precibus flagitatum, S. Pusinnæ Virginis meruit venerabile corpus. Ad quod accipiendum debita veneratione directi sunt Epi-
copi cum Episcopo q loci ejusdem; quamvis propin-
quum pressi et invitati, non tamen resultare valentes vel audientes regis dominationi. Cujus potestate coacti, licet agere admodum, corpus Sanctum summa cum veneratione levantes, ad palatium detulerunt

impetrat
corpus S.
Pusinnæ
an. 860
q

6 Agebatur eo tempore annus Incarnationis do-
minicæ octingentesimus sexagesimus, indictione octava, quando sacrum Virginis sanctissimæ corpus concessum est. Quod vix a loco, in quo conditum fuerat ab Episcopis levatum est, obstante populo, nunc precibus nunc etiam lacrymis, ne tanta amitterent ejusdem Virginis patrocinia quæ se hætenus in ea habuisse non dubitabant, propter frequentiam signorum, quæ in loco eodem antea crebro fiebant. Erat enim illuc concursus populi, veluti ad fontem quemdam beneficiorum Dei festinantis. Denique non immerito fontem dixerim, cum Cantica cantico-
rum nobis occurrant, ita dicentia, Hortus con-
clusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Iste enim fons signatus, pudoris signo, frontem beneficiorum Dei aperuit petentibus, et emanavit. Aperuit enim hæc beata Virgo cor suum pulsanti Sponso et dicenti, aperi mihi soror mea sponsa: et ideo meruit aperire beneficia Dei. Itaque sub frequentia Episcoporum, ut inchoata prosequa-
mur, et multorum procerum, qui tunc aulicis ob-
servationibus tenebantur, sacrosancta beatissimæ Virginis membra præcipua veneratione tradidit præfatus Princeps, per manus venerandorum An-
tistitum, Presbytero ad hoc ipsum directo; sed etiam virum egregium, memoratæ Abbatissæ fra-
trem, cum eo direxit: qui rei gestæ cuncta, ut fue-
rant evoluta, intimaret.

7 Et Dei quidem omnipotentis favente clemen-
tia, sacrum corpus, quod susceperant, extulerunt; prosequentibus aliquantulum fere cunctis, quibus absentare vacabat. Hoc quoque omnibus in locis observatum est: ut multa plebis cetera undecumque conflueret. Sed illis succedentibus, vicissim qui prius sacras reliquias prosequi fuerant, oratione celebrata revertebantur: sicque sanctissimum beatæ Virginis corpusque ad locum delegata divino munere perlatum est. Quis vero sufficiat expedire concursus qui fuerit plebis, ut paulo superiora repetamus, omnia per loca, utriusque sexus, quo sacra pignora ferebantur? Videres ita stipatas vias, ut crederes nullum substi-
tisse, qui non prodiret; ita ruentes ad officia devo-
tionis, quasi moræ nulla daretur venia. Quantus ergo incaluerit fervor in pectoribus plebis nulla mens cogitare, nullus sermo explicare, nulla pagina potest continere. Putares cunctos speciali devotione fla-
grare, cum esset una in omnibus concordia mentis; et quod dirimebat causa, affectio copulabat. Vere beata concordia, quæ diversa suscipiens, unitatis in-
tentione connectit. Nil felicius illa, qua unum cor-
pus in Christo efficiunt omnes.

8 Interea, ut ad id, de quo digressi sumus, redeamus, quamvis summo desiderio teneretur, venerabilis Abbatissa mereri pignora sancta, tamen quia non revera credebatur [affore] occasionis commoditatem, qua sui voti compos efficereetur, nil super hoc absolute ad notitiam venerabilis Episcopi ipsius diocesis retulerat. Et profecto nisi vicinitas Principis, et frequentia Episcoporum ac procerum affluis-
set; neque Episcopus Parochiæ illius, neque populi multitudo pateretur cœlesti thesauro se spoliari. Ergo ut certissimo indicio declaratum est sancta pignora jamjamque propinquare; venerabilis, qui tunc erat, Antistitis voluntatis assensum, si res pate-
retur adventus, expetita fuit. Qui primo quidem vix animum induxit, ut assentiret, ne dicam, vellet, sed perpensa diligenter æquitate atque utilitate, non modo consensit, sed etiam auctor et administer factus est, condendo pignora sacra.

9 Quibus condigno juxta temporis facultatem honore compositis, divina favente clementia, signa postmodum declarata sunt, quæ minime clauerunt quando venerabile corpus portabatur: quod factum constat

D
EX MS
annuente
Carolo Rege,

Cant. 4, 12

E

quod Her-
vordiam
transtertur
magno un-
dequaque
hominum
concursu,

F

ad quod po-
stca mira-
cu'a patrata,

EX MS A constat iudicio Dei, nobis incognito quidem, sed omnino justissimo. Quod movet fortasse minus studiosos, quare beata Virgo inter ferendum nullis effulserit miraculis; quando in loco, quo memoria ejus fuerat, multis claruerit signis. Indigna prorsus hominis conquestio, in dispositionem sui creatoris. Manifestum quippe est, quod omnis vita Sanctorum, et in presenti, et in futuro seculo Domino famulatur. Sed et illud inculentissimum est: quod virtus Sanctorum omnis ab ipso gratuita miseratione concedatur: denique Propheta dicit, in Deo faciemus virtutem. Item alibi, Domine in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exultabunt tota die, et in iustitia tua exaltabuntur, quia gloria virtutis eorum tu es.

Ps. 59, 11
Ps. 89, 18

Phil. 2, 13

Deo illa
operante,

B

10 Sed si aliquis dicat, magis ista ad præsens tempus referenda, quando sicut Apostolus loquitur, Deus est qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate; tamen ille id perpendat, quia si Deus est omnia in omnibus in beatitudine sempiterna, ergo operatur Deus omnia in omnibus. Itaque in absoluto est, sicuti omne in Domino Sanctis esse, ita omne virtutis signum ab eo concedi. Denique non aliquid a se possunt, quandoquidem non a se, sed a Domino sunt: si autem a Domino sunt, a quo habent esse, ab eo accipiunt posse; igitur quod possunt, a Domino possunt. Porro ab eo a quo accipiunt posse: ab eo habent etiam velle. Nam omnis beatitudo Sanctorum in eo consistit, ut voluntati Conditoris inhaerescant: non ergo volunt aut velle possunt extra voluntatem sui conditoris. Præterea sapientia Deus est, a quo intelligentia rationalibus infunditur cunctis: qui vero in claritate sui creatoris sunt, voluntatem ipsius intelligunt: intelligunt igitur, quibus signa exhibenda sunt.

et virtutem
sic ornante.

Matt. 7, 22

1 Cor. 13, 2
licet testimonio non
necessario.

C

11 Illud quoque sentiri potest, quod signa magis infidelibus quam fidelibus necessaria sunt. Nam eorum mentes qui infidelitatis veluti somno sopiuntur, signa suscitant; et quasi quadam sollicitudinis manu, ut evigilent pulsant. Qui autem in soliditate fidei constant, illud fixum tenent, miracula sanctitatem plerumque ostendere, non etiam facere: vitam vero, sanctitatis operibus vernantem; quamvis sine signorum exhibitione, gloriosam fore. Plerumque ideo dixi, quoniam in Evangelio Salvator secundum Martham loquitur; Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo propheta-vimus, et in tuo nomine daemonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus? et tunc confitebor illis, quia numquam novi vos, discedite a me qui operamini iniquitatem. Ecce liquido colligitur, quod signa virtute fidei etiam a non sanctis exhibeantur. Dicit quippe Apostolus, etsi habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia, et omnem scientiam, et habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum.

12 Quosdam vero invenimus, summæ auctoritatis viros, utpote magistros et doctores Ecclesiarum, qui nullis memorantur splenduisse miraculis, ut

omittam eos quos fama obscura recondit, Beatum D Augustinum dico et Hieronymum, quorum doctrina Ecclesiæ omnes illuminantur. Multi quidem etiam mortuos suscitaverunt, sed multo pluris est animas a perpetuæ mortis suscitasse nexibus, quam corpus paulo post in pulverem redigendum. Horum dogmatibus quanti quotidie a morte spiritali resurgant; solus ille novit, cui omnia patent. Hæc itaque perstrinxisse sufficiat, ne apud imperitos secus aliquid, quam dignum est, super merita beatissimæ Virginis disputetur, sed illud semper consideretur, quod prælibavi, quia majestas divina Sanctorum merita prout expedire iudicat, declarare dignatur. Amen.

ANNOTATA.

a De bellis Saxonis vide Eginhartum in Vita Caroli Magni 28 Januarii, et Annales Francorum varios, atque antiquiora Chronica, in quibus Saxonica bella fere per annos singulos digeruntur.

b Ludovicus Pius hic fuit, filius Caroli Magni.

c Martyrologium Germanicum perperam hic Erfordum (quod est civitas Thuringiæ) posuit pro Hervordia Westphaliæ. E

d S. Adelardi, Abbatis Corbeix Gallicæ noni, Vitam geminam dedimus 2 Januarii.

e Hujus quoque laudes vide in dicta Vita prima expressus num. 32 et seqq.

f Consanguinitatis modum explicat Gerardus Ab. in Vita 2 S. Adelardi num. 4. fuisse scilicet Pipini Regis ex fratre Bernardo nepotes.

g Joannes Letznerus in chronico Corbeiensi, edito Germanice anno 1590 primum Abbatem nominat Adelbertum, et Warinum sub eo Priorem.

h De Egberto Comite in Saxoniæ Visurgim diximus quædam, in Comm. prævio ad Acta S. Godefridi Cappenberg. 13 Januarii num. 18. Plura dicturi 4 Sept. ad Vitam S. Idæ conjugis ejus.

i Hilduinus Abbas S. Dionysii prope Parisios, ab anno 826.

k Fuit hic Carolus Calvus, regnavitque ab anno 840 ad 878.

l Coluntur SS. Marcellinus et Petrus 2 Junii, qua die etiam dabimus corporum Translationem Suessionem, ab Eginardo Abbate descriptam.

m Historiam hujus Translationis ad monasterium S. Medardi Suession. dedimus 20 Januarii post Acta S. Sebastiani: quibus insertum vide martyrium S. Tiburtii; hic autem colitur 11 Augusti. F

n Celebris S. Cucuphatis cultus est in monasterio a se dicto Barcinone in Catalaunia, 15 Julii.

o De hujus ac sociorum Martyrum Agaunensium Martyrio agendum erit 22 Septembris

p De S. Viti martyrio et Translatione similiter agitur 15 Junii.

q Helmerardus Episcopus Ambianensis, sub quo locus erat, anno 859 adhuc interfuit Concilio Tulensi.

DE SANCTO MAROLO

G. H.

EPISCOPO MEDIOLANENSI.

SEculo V

Cultus sacer
in Missalibus
et Breviariis,

Celebris est ad hunc XXIII Aprilis veneratio S. Maroli, Episcopi Mediolanensis, indicata in antiquis Missalibus et Breviariis secundum institutionem et morem S. Ambrosii, auctis pro cultu Sanctorum qui post ejus obitum floruerunt. Ita

amandato festo S. Georgii in diem sequentem, hic dies XXIII Aprilis tribuitur solennitati S. Maroli in Missalibus, quæ habemus anno MDXXII et MDL excusa, et in Breviario anni MDXXXIX, sed omnia dicitur de Communi Confessoris et Pontificis. Ast in Breviario Ambrosia-

A no, jussu S. Caroli Borromæi edito, quod habemus recognitum et anno MDCCXXV excusum; et in Lectionibus propriis ad illorum usum qui in ea diocesi utuntur Breviario Romano; una habetur Lectio propria, quam hic inserimus.

Compendium Vitæ.

2 Marolus, Venerio Episcopo Mediolanensi successit, inclytus virtute, quam per quindecim annos in hujus Ecclesiæ administratione exercuit. Summa fuit austeritate vitæ, et præter alias Ecclesiastico homine dignas virtutes, quæ summæ in eo apparuerunt, tum in privata vita tum in Pontificatu ipso, jejuniis et orationi mirifice deditus fuit. Hujus sancti Episcopi mores et abstinentioniam, præcipue singularem, laudavit carmine Ennodius Magna sanctitatis fama mortuus, in basilica S. Nazarii sepelitur, ejusque merita etiam ante mortem miraculis claruere. *Hæc in prædicto Breviario, ubi festum indicatur solenne, et in officiis propriis, ubi præscribitur sub ritu duplicis celebrandum. Similia habent passim alii rerum Mediolanensium Scriptores, Franciscus Besutius, Joannes de Deis, Petrus Galesinius et Ferdinandus Ughellus de Archiepiscopis Mediolanensibus, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, aliique: quibus accedit hodiernum Martyrologium Romanum, in quo sacra ejus memoria pro tota Ecclesia conservatur. At Galesinius ad diem præcedentem xxii Aprilis, eum retulit.*

Anni Sedis varie signati.

B 3 Anni Sedis passim quindecim signantur, iique ab anno ccccix usque ad annum ccccxxiv. At Panvinius, in sua Chronologia Ecclesiastica, solum annos novem ei tribuit, eosque ab anno cccvii usque ad annum ccccv, Aliqui annos tredecim aut quatuordecim numerant. Quod alibi poterit exactius discuti. Tristantus Calchus, lib. 4 Historiæ Mediolanensis Venerium, Marolum, Martinianum et Glycerium indistinctis temporibus posuit, qui ob discordiam scriptorum nihil, quod insereret, invenit. Rezerunt ecclesiam

Mediolanensem post S. Ambrosium S.S. Simplicianus D et Venerius, quorum prior colitur xvi Augusti, alter iv Maji: post S. Marolum S. Martinianus, cujus Acta dedimus 11 Januarii; S. Glycerius referendus ad xx Septembris; et S. Lazarus, de quo egimus xi Februarii Quod autem de eo cecinit poema Ennodius Ticinensis, est hujusmodi.

Poema Ennodii

Marolus extremæ potator Tigridis oræ,
Qui jubar in madidis viderat hospitiiis,
Quem labor in proprio Syriæ solidaverat axe,
Orditur vatem dotibus innumeris.
Pervigil, intentus, jejurus, providus, ardens;
Quod morem tenuit, sat fuit officio.
Ostenerum quoties gustus contingit honesti,
Transit ad affectum quod fuit imperii.
Terra potens olim, Patribus fundata beatis,
Nobilibus mundum partibus irradiat.

4 Hactenus Ennodius, ob cujus poema S. Marolum, fuisse natione Syrum credunt Josephus Ripamontius, lib. 6 Historiarum Ecclesiæ Mediolanensis, et ante memoratus Ughellus. S. Carolus Borromæus, x Maji anno MDLXXIX fecit solennem translationem eorum sacrorum corporum, quæ in Ecclesia Nazariana requiescunt: inter quæ, præter corpus S. Nazarii Martyris, fuerunt quatuor Sanctorum Antistitum Mediolanensium corpora, scilicet Venerii, Maroli, Glycerii, et Lazari: quæ cum altare præcipuum ex media Ecclesia tolleretur, inventa fuerunt in rudibus quibusdam lapideis labris posita. Hæc atque S. Carolus, facto Episcoporum Concilio, religiosa admodum celebrique pompa extulit, et congruo viarum ambitu portans ipse cum Episcopis sancta feretra, populo frequentissimo ad venerationem proposuit. Commemoratas Reliquias omnes collocavit sub novo magno altari. Ita Carolus a Basilica S. Petri, lib. 5. Vitæ S. Caroli cap. 6 et passim alii.

Translatio facta 10 Maji anno 1574.

E

DE SANCTO IBARO EPISCOPO HIBERNO.

G. H.

SEculo VI

Cultus sacer 23 Ap.

C Antiquum monasterii Tamlactensis Martyrologium prima loco ad hunc xxiii Aprilis de hoc Sancto ista habet: Ibarus Episcopus, cujus Ecclesia est in Beg-ere, quæ insula est in alto mari ex adverso Kinn-selachiae. Quatuor-Magistri ex vetustissimis Annalibus Cluanensibus. Insulensibus et Senatensibus ista his verbis confirmant. S. Ibarus in Beg-Erensi sua insula ix kalendas mortem obiit. Eadem in Ultoniensibus Annalibus indicari tradit Usseus, de Britannicarum Ecclesiarum Primordiis pag. 1062. Illustre testimonium de ipso S. Ibaro habetur in S. Abbati ejus discipuli Actis, et est hujusmodi. Innumerales sancti monachi, Clerici et sanctimoniales in diversis locis per totam Hiberniam tempore illo sub magisterio S. Ibari erant. Sed beatus Episcopus Ibarus in famosissimo et optimo suo monasterio, quod vocatur Beg-Erin plus habitabat quam in aliis locis, quia multum locum illum diligebat. Illud vero monasterium in Australi parte Hua-Kensalach est positum, in insula mari vallata, et insula et monasterium uno nomine dicuntur, id est Beg-Erin, quod interpretatur Latine Parva-Hibernia. In illo autem monasterio Reliquiæ beatissimi Antistitis Ibari jacent et honorifice coluntur: atque ipse locus honoratur ab Hiberniensibus pro nomine S. Ibari valde, quia ipse unus erat egregius dispensator divini dogmatis de prioribus prædicatoribus, quos elegit Deus, ut Hibernienses de gentilitate ad Christi fidem converterent.

monasterium et sepultura in insula Beg-Erin

2 Hæc ex dicta Vita S. Abbati Usseus pag. 794, qui in Addendis pag. 1062 ex eadem Vita ista tradit: Abbanus duodennis, ipso volente et parente utroque consentiente, traditus est educandus in litteris secularibus, et ad augmenta pietatis cælestisque scientiæ capienda per quinquennium suo avunculo S. Ibaro Episcopo, ad quem ex omnibus Hiberniæ partibus, gratia discendarum litterarum sacrarum aliarumque artium liberalium, confluebat magna multitudo Clericorum, monachorum et aliorum, in famosissimo quondam et sanctissimo monasterio suo quod Beg-Erin, id est Parva-Hibernia vocatur, et situm est ad Australem partem regionis Hua-Kensalach, in provincia Laginiæ in littorali modica insula. Hæc ibi ex dicta S. Abbati Vita Usseus, qui pag. 794, ex Vita Movennæ seu Moduennæ Virginis, insulam Beg-Erii collocat prope Wexfordiam, ubi scilicet mappæ geographicæ indicant Beg-Ilant. In Litaniis Eugussi dicuntur invocari in auxilium per Jesum Christum ter quinquageni sanctissimi monachi, sub disciplina S. Ibari instructi.

prope Wexfordiam.

3 Jocelinus in Vita S. Patricii ad diem xvii Martii a nobis illustrata num. 73 cum filius cujusdam Reguli esset a porcis laceratus, injunxit Patricius duobus Episcopis Elbeo et Iibaro discipulis, quatenus defunctum puerum restituerent Superis, adjiciens, quod illos ad sic faciendum adjuvaret orationibus suis. Paruerunt Pontifices Patri suo Patricio præcipienti, ejusque adjuti precibus puerum discerptum

An jussu S. Patricii suscitavit mortuum,

et

ACCETTORE G. II.

et S. Brigidam excep-
rit

Tempus
vitæ.

A et dilaniatum, non solum vitæ, sed etiam integræ sanitati restituerunt, et pristina pulchritudini et valetudini. Credidit ergo Regulus, et cum omni domo et plebe sibi subjecta est baptizatus. Hæc ibi: et in aliis Vitæ S. Patricii a Colgano editis etiam indicantur, et S. Ibaro, de quo hic agimus ab eo attribuantur; uti etiam quæ in Vita S. Brigidæ dicuntur, quod hæc S. Ibarum adierit, et ab eo appositum lardum comederit in Quadragesima, quod alius cibus daretur, et ejusdem lardum frumento Dei virtute repleverit. Quæ etiam ab Colgano attributa huic S. Ibaro ad Kalendas Februarii diximus et scripsi. Habemus etiam aliqua Acta S. Ibari, sed nostro iudicio multis fabulis conferta, idcirco quæ huic nostro operi inserantur, non satis congrua.

4 Ut omnia aui Ibaro tribuantur, tribus seculis vixisse traditur. Fuit S. Abbanus nepos ejus Romam ad Gregorium I Pontificem profectus, ut vel hinc possimus

colligere seculo Christi sexto S. Ibarum floruisse. Consuli possunt quæ XVII Martii in Appendice ad Vitam S. Patricii § 1 dicta sunt: unde apparebit de supra citatis S. Abban Actis, quibus S. Ibarus fingitur ante S. Patricium prædicasse in Hibernia, quam exiguum fidem mereantur: quæ proinde ad hoc solum allegata a nobis sunt, ut vel ex illis constaret notissima apud Hibernos S. Ibari sanctitas; licet ab ipsis obscurata multis fabulis et portentosa natiuitatis ac pueritiæ miraculis, a quibus utinam puræ essent Vita ipsorum SS. Patricii et Brigidæ. Sed et chronologiam omnem Sanctorum conturbaverunt istorum Vitarum collectores, dum nulum ex celebrioribus dimiserunt, cujus nomen iisdem Vitis non inseruerint, quasi prædictis Sanctis cœvorum ac familiarium, vel certe ab usdem præcognitorum, tamquam si intra annorum determinate signatorum numerum essent in hanc lucem venturi.

NOT. 7

DE SANCTO ADALBERTO EPISCOPO PRAGENSIS, MARTYRE IN PRUSSIA,

Commentarius prævius.

§ 1 Tempus vitæ et martyrii. Corpus Gnesnam delatum: ad illud peregrinatur
Otto III Imperator.

ANIMADV.
PAR. 6

ANNO
DCCCXCXVII,

Natus circa
an. 936

reversus in
Bohemiâ
an. 931,

consecratus
Episcopus
Pragensis
an. 983
29 Junii

C

Roma monachum agit
an. 989:

remissus ad
Episcopatum
an. 994,

Hungaros
accet.

Reversus
Romam
an. 995.

remissus
anno 996

Seculum Christi decimum, vita sancta et glorioso martyrio, illustravit S. Adalbertus, Episcopus Pragensis, nobilissimo sanguine prognatus circa annum quinquagesimum sextum supra nongentesimum aut certe circa annos proxime sequentes, utpote qui anno DCCCCLXXII, cum Magdeburgum studiorum causa mitteretur, jam tunc memoriter didicisse Psalterium traditur num. 5 in priore Vita: unde colligimus cum tunc annum egisse circiter decimum sextum. Si quis pauciores et tunc tribuerit annos, ac serius natum fuerit, per eos luctat. Annos ter ternos cum in arena studii palastram exercuisset ingenui Magdeburgi, mortuus est Adalbertus, Archiepiscopus Magdeburgensis anno Christi DCCCCLXXXI. et S. Adalbertus, ad suos parentes in Bohemiam reversus assumpsit sub Episcopo Pragensi Christianæ militiæ arma. In hujus postea mortui locum electus successor, Episcopus Pragensis consecratus est ab Archiepiscopo Moguntino Fernou, die Apostolorum Petri et Pauli anno DCCCCLXXXIII, eorum Ottone II Imperatore, tunc ibidem præsentem: unde annua ætatis eum tunc egisse vicesimum septimum ex supra dictis constat.

2 Episcopatu relicto Romam, profectus est anno DCCCCLXXXIX, cum ibidem esset Theophania, Imperatrici ac vidua Ottonis II; ubi inque, cum ante visitasset monasterium Casimense, nec procul inde cum S. Nilo egisset, vitam monasticam aspiciatus est in monasterio SS. Bonifacii et Alevi. Quinquennio pleno in monasterio erat miles Christi, quando Synodo Romæ habita a Joanne Papæ XV remissus est ad suum Episcopatum circa annum DCCCXCIV, Verum non diu ibidem potuit consistere perscutione in eum commota, Discessit ergo ad Hungaros, ibique magno cum fructu laboravit, ac S. Stephanum deum Regem baptizavit.

3 Inde Romam ad suum monasterium reversus, salutem labente anno DCCCXCV, ibidem permansit usque ad Pontificatum Gregorii V, electi XIII Julii anni sequentis DCCCXCVI, et usque ad Ottonis III adventum in urbem Romanam cum Willigiso Archiepiscopo Moguntino: quo ibidem et in reditu per litteros urgente, a dicto Grego-

rio I remissus est Adalbertus ad suum Episcopatum, aut certe ad ceteras nationes. Adivit tum in Gallia Taronenses, Floriacenses, Parisienses, et sacra lipsana S. Martini, Benedicti, Dionysii et aliorum veneratus est: datque apud Moguntinos Ottoni III instructione, constituerat Pragmam redire: sed audita crudeli nece fratrum ac propinquorum declinavit ad Boleslaum Ducem Poloniæ. Joannes Dlugossus sen Longinus, S. Casimiro datus olim institutor, in Historia Polonica scribit pag. 112 anno Domini DCCCXCVI Robertum Archiepiscopum Gnesnensem obisse, eique Adalbertum Pragensem Episcopum successisse. Longinum sequuntur passim historici Poloni cum Stephano Damalevicio in serie Archiepiscoporum Gnesnensium anno MDCXLIX Varsavia excusa. Silent antiquiora Acta. Potuit saltem munus Episcopalia ibidem exercuisse, dum iter in Prussiam pararet: et sic honoris causa inter dictæ Sedis Episcopos reuseri. Anno DCCCXCVII, desinente hiemis rigore, acceptis a Duce Boleslao triginta militibus, Gnesna ductus est ad Vistulam fluvium, indeque navi Gedanum primum, dein per Venedicum sinum ac lacum Huhum in Sambiam Prussiæ provinciam descendit; ibique labores suos illustri martyrio complevit, hoc XXIII Aprilis dicti an. DCCCXCVII.

4 Corpus Martyris sancti Dux Boleslaus redemit, et omnibus Pontificibus, Ecclesiasticis quoque et secularibus viris (verba sunt Dlugossi) accersitis in grandi et numerosa multitudine omnium statuum et ordinum, sancto corpori obviam processit: et dum illud offendisset, prosternitur cum Clero, populo et universo comitatu: dein laudes concinendo, corde et ore excepit, et illud in canobium Trzemeszno, Ordinis Canonicorum Regularium B. Augustini (quod pater suus Miecslaus, Polonorum Princeps, in primordio assumptæ fidei fundaverat, et mirifica largitate dotaverat) deferens, illic collocavit. Deinde modici temporis intervallo elapso, volens S. Adalberti corpus amplius honorare, congregata magna Pontificum Ecclesiasticorum et secularium virorum multitudine, corpus sacrum ex Trzemeszno

abit Gnesnam,

an istic tunc
Archiepiscopus?

an. 997
discedit
Gedanum
et dein in
Prussia
Martyr obit.
F

Corpus redemptum
deferitur ad
monasterium
Trzemeszno,

et inde
Gnesnam :

A Trzemeszno in Gnesnam, civitatem ea tempestate florentem et populosam, cum magna solennitate et pompa, XIII Kalendas Novembris, deduxit : et in ecclesia metropolitana Gnesnensi, cujus Sanctus ipse aliquanto tempore erat Archiepiscopus, honore excellenti collocavit. Pluribus post diebus sequentibus Gnesnæ in memoriam tanti beneficii festos dies egit, largissimas eleemosynas egenis distribuens, et universis pro necessitatibus suis illum interpellantibus munificum et gratiosum se demonstrans. Corpore autem sancti viri Dei Adalberti Gnesnam delato, frequenti et assidua cœpit vir Dei miraculorum operatione clarescere, et in variis languoribus supplicibus suis magnificus adjutor existere : propter quæ non solum ex Polonia, sed ex remotissimis Germanorum Pannoniorumque finibus, ad tumbam corporis sancti, populorum catervatim eam adeuntium, sanitatisque solatia recipientium, cœpit esse frequentia. *Hæc ibi.*

miraculis
claret :

ad illud
Otto 3 Imperator per-
duratur,

B Ex accedentibus ad dictam tumbam fuit Otto III Imperator, cujus adventus deinde a Dlugosso describitur : sed malimus eum ex Ditmari Episcopi Merseburgici, auctoris fere cœvi, chronico accipere, prout eum libro 4 proponit istis verbis : Postea Cæsar auditis Romanæ mirabilibus, quæ per dilectum sibi Martyrem Adelbertum Dominus fecit, orationis gratia eo pergere festinavit. Sed cum Ratisbonam veniret, a Gebhardo ejusdem ecclesiæ Antistite magnifico honore susceptus est, comitantibus secum Ziazone tunc Patricio, et Roberto Oblationario, cum Cardinalibus. Nullus Imperator majore unquam gloria a Roma egreditur neque revertitur... Cæsar ad Cicensem perveniens urbem, a secundo Hugone, ejusdem Sedis Provisore tertio, ut denuo Imperatorem, suscipitur : deindeque recto itinere Misnensem tendens ab civitate, a venerabili Egedo, hujus Ecclesiæ Episcopo ; et a Marchione Ekkibardo, qui apud eum inter præcipuos habebatur, honorabiliter accipitur. Decursis tunc Mulciem terminis, huic ad Diedesi pagum primo venienti Bolizlavus, (qui major laus, non merito, sed more antiquo interpretatur,) parato in loco, qui Ilua dicitur, sinitet hospitio, multum hilaris occurrit. Qualiter autem Cæsar ab eodem tunc susciperetur, et per sua usque ad Guesin deduceretur, dictu incredibile ac ineffabile est. Videns a longe urbem desideratam, nudis pedibus suppliciter advenit : et ab Episcopo ejusdem Ungero venerabiliter susceptus, ecclesiam introducit : et ad Christi gratiam sibi impetrandam, Martyris Christi intercessio profusis lacrymis invitatur... Perfectis tunc omnibus, Imperator a præfato Duce magnis muneribus decoratur, et quod maxime sibi placuit trecentis militibus loratis. Hunc abeuntem Bolizlavus usque ad Magdeburg deducit egregio comitatu, ubi Palmarum solennia celebri apparatu peracta sunt.

honorifice
ubique,

et a Bo'eslao
Duce Poloniæ
exceptus.

C Hæc ex Dithmuro. Quæ ad annum millesimum in antiquo Chronico Hildensheimensi ita confirmantur : Imperator Otto III, causa orationis ad S. Adalbertum Episcopum et Martyrem, Quadragesimæ tempore Slaviam intravit : ibique roadunata Synodo Episcopia VII disposuit : et Gandentium, fratrem B. Adalberti, in principali urbe Sclavorum * Gnesna, ordinari fecit Archiepiscopum, licentia Romani Pontificis, causa petitionis Bolizlavonis * Polonorum Ducis, ab amore potius et honorem sui venerandi fratris, digni Pontificis et Martyris. Inde revertens Palmarum solennitatem Parthenopoli festive peregit : Paschalia vero tempora votive Quidlingaburg celebravit : Pentecostes autem celebritatem digna devotione Aquisgrani feriavit. Joannes Noppius, in Aquisgranensi Chronico, tradit tunc Aquisgrani jactu fuisse ab Ottone Imperatore fundamenta ecclesiæ S. Adalberti, uti infra latius dicitur.

an. 1000 in
Quadragesima

* perperam
erat Praga

* uti et
Boemorum,

7 Historici Poloni pluribus enarrant adventum dicti Ottonis III in Poloniam, et præ ceteris Dluglossus, qui addit ista : Cæsar donavit Boleslao unum clavum de Cruce, perforatione Dominici corporis nobilitatum ; et lanceam S. Mauriti, Thebanæ legionis Principis... Boleslaus autem, Polonorum Rex, Cæsari brachium B. Adalberti condonavit, cum magna gratitudine et devotione a Cæsare susceptum : quod brachium secum Romam (ubi Natalem Christi celebravit, et annum millesimum primum incolavit) delatum, deposuit in insula Lycaonia in ecclesia S. Bartholomæi, ad quam parens ejus Otto II Imperator ossa dicti Apostoli Benevento asportata intulerat. Superfuit Otto III usque ad diem XXVIII Januarii anni MII, nulla relicta prole tunc defunctus in Italia, heredem autem ractus est S. Henricum, cujus et hujus Ottonis III proavus fuit Henricus Auceps Rex Germaniæ, succedentibus post Aucepem tribus consequenter Ottonibus, Romani Imperii Cæsariibus Augustis.

D
AUCTORE G. H.

Brachium
S. Adalberti
Romæ in ad
S. Bartholomæi deponit

moritur 18
Janua. anni
1002.

NOT. 8

§ II Acta vitæ et martyrii duplicia eduntur : alia varia indicantur.

NON defuerunt eodem tempore, quo S. Adalbertus martyrium passus clarebat miraculis, qui ejus res gestas investigarent et perscriberent, ut darent materiam aliis, qui exactius essent Acta vitæ totius et martyrii illustraturi. Inter hos excelluerunt duo : quorum alter sub Imperio Ottonis III idem fecit, alter sub hujus successore S. Henrico Imperatore idem præstitit. Utraque Acta hic dumus, ex codice Metropolitanæ ecclesiæ Pragensis perantiquo, beneficio Bohuslvi Balbini, viri e Societate nostra in antiquitate historica valde accurati, et ob Archiepiscopo et Capitulo dictæ ecclesiæ Pragensis delecti et nominati suæ Ecclesiæ Historiographi, ex cujus calamo post varios alios libros nuper prodit Historia rerum Bohemicarum, qui fuit coactus propria manu cuncta describere, quod ea ob antiquitatem legere amanuenses nescirent. Liber est membranaceus totus, cum imaginibus, auro et coloribus, ut mos erat veterum, pulcherrime collucens : aforis signatur numero XII, intra vero B. XIII cum titula, Chronica Bohemorum accurata. In utrisque Actis displicet dicto Balbino, quod videantur scripta ab hominibus rerum Bohemicarum non satis gnaris, qui ipsi Bohemiam numquam viderint (quod nos de secundo auctore non audemus dicere) deinde observat hæc Acta in MS. Pragensi simpliciori et rudiori stylo edita et magis genuina esse, quam quæ ab aliis postmodum expolita sunt et interpolata. Auctor prioris Vitæ infra num. 14 indicat tempus suæ scriptiōis his verbis : Erat ipsis diebus Romæ Imperatrix Thophania mater ejus, qui modo regnat, tertius et Deo juvante Maximus Otto. Auctor videtur Romæ fuisse monachus in monasterio SS. Bonifacii et Alexii, in quo S. Adalbertus abdicato Episcopatu vixerat primum quinquennio pleno, ac postea reversus pluribus saltem mensibus : in quo etiam monasterio Græci simul et Latini militabant, illi secundum regulam S. Basilii, isti ex præscripto S. Benedicti : hinc scriptor utrumque suum Patrem et Patronum agnoscit. Ita num. 15 asserit, monachos S. Nili omnes propriis manibus victum quærentes, secundum regulam sancti Patris nostri Basilii cælestibus desideriis innotescent : et dein num. 25 scribit, Floriacum beatissimum corpus Confessoris et Patris Benedicti suo grege collocare meruisse. Imo, cum eodem S. Adalberto in dicto monasterio vixisse, videtur indicari his verbis num. 5. Quia secularis philosophiæ scientissimus erat, novimus omnes. Dein num. 17 cum scriberet attactu munus sanatum filiam Joannis, addit qui nunc Urbis Præfectus esse dignoscitur. Præterea ista num. 20 continentur : Dicunt Abbas et Fratres ejus de eo, quia in omni virtute ad unguem perfectus est. Florebat tunc

E
Acta duplicia,

ex MS. Pra-
gensi

F
Priora
scripta sub
Ottone 3,

forsan a
monacho
SS. Bonifacii
et Alexii Ro-
mæ,

A *prope Romam in Crypto-Ferrata* S. Nilus Abbas, qui num. 23 et usque hodie ita amore Christi ferventem non meminit se vidisse aliquem juvenem. Denique tempore martyrii S. Adalberti, vivebat in Romano SS. Bonifacii et Alexii monasterio Joannes Canaparius Conversus, qui in visione S. Adalbertum in Martyrum numero annotatum vidit, uti (inquit auctor num. 29) hodie meminit.

9 Acta eadem, ex codice MS. monasterii Windbergensis in Bavaria in finibus Boemiar, ediderunt Henricus Canisius, tomo 6 Antiquarum lectionum; et Murquardus Freherus, ad eadem Chronici Bohemorum Cosmæ, Pragensis ecclesiæ Decani, a quo etiam Vitam hanc cum martyrio descriptam censuit. Verum fallitur: quia Cosmas multo junior est, et Chronicon suum deducit usque ad obitum Henrici IV Imperatoris, in Kalendas Junii anno mxxxv defuncti. Præterea librum primum Chronici, in quo egerat de S. Adalberti martyrio, fuit ad annum mxxxviii, cum hac clausula: Quia aliter visa, aliter audita, aliter narrantur ficta; quæ melius scimus, melius et proferimus. Nunc, auxiliante Deo et S. Adalberto, ea fert animus dicere (quæ ipsimet vidimus, vel quæ ab his referentibus qui viderunt veraciter audivimus; satis innueas se ante relata nec vidisse, neque ab oculatis testibus audivisse. Floruit tempore S. Adalberti Gerbertus monachus Aureliacensis in Arvernens, dein anno dcccxcii, creatus Archiepiscopus Remensis: unde ad ecclesiam Ravennatem promotus est anno dcccxcvii, ac tandem Pontifex summus Silvester II dictus, Ecclesiæ universæ præfuit, a die secunda Aprilis anni dcccxcix, usque ad diem xii Maji anni miii, ad quem annum num. 6 ista in Annalibus tradit Cardinalis Baronius: Ejus quoque Silvestri Papæ nomine scriptam vidimus S. Adalberti Martyris, Pragensis Episcopi, Vitam, cujus est exordium: Est locus in partibus Germaniæ etc. Habetur in bibliotheca Casinensi. Hanc Vitam, litteris Longobardicis conscriptam, ex dicta bibliotheca Casinensi erutam, edidit Romæ anno mdcxxix Abrahamus Bzovius. Notisque illustravit, et, ut præfatur, suo auctori vindicavit. Verum pro suis vindictis adfert nihil, præter verba Baronii, testimoniaque Spondani et Balduini Junii, qui Baronium secuti sunt, et Antonii a Neapoli Archiviste Casinensis, attestantis cum suo originali concordare. Assentimur et nos Baronio, scilicet eam Vitam sub nomine Silvestri Papæ ibidem notatam; non tamen ipsius esse arbitramur: sed incitante et monente eodem Silvestro Papa, a monacho cænobii SS. Bonifacii et Alexii fuisse conscriptum, ipsique dedicatam, et ideo forsitan fuisse eadem ab aliis adscriptam.

Citatus supra Balbinus se variis in MSS. reperisse hæc Acta osserit, sed nusquam Silvestro II Papæ attributa. 10 Secundo loco damus Vitam ejusdem S. Adalberti, tempore S. Henrici Imperatoris conscriptam. Porro auctor sub initium ait, patrem ejus contingere Reges linea sanguinis: qui in longe lateque jura dantem hodie tremit populus, adeoque Henrico Regi accessit proximus nepos. Imo se visisse tempore S. Adalberti testatur ipse scriptor sapiens; ita num. 8 cum in Episcopum eligeretur, a dæmone ut Sanctum proclamotum, testatus est Willico, cujus, inquit, testimonium nos legimus, cum ad Abbatem nostrum huc scripto filius mandaverat. Et num. 14 S. Adalbertus in monasterio Romano acutissime interrogavit de Scripturis sanctis, sedulo percunctatus de vitiorum vel virtutum naturis. Sed ad hæc, quod ante nescivit, quærenti illi recte Abbas respondit, ut ipse non semel ad nos ait. Et num. 17 ista habet. Memini dicentem, cum causa edificationis aggressus essem, Joannem, Abbatem, ubi in Notis ex Surio additur, Adalbertus signorum operatur adhuc in vita claruit. Dem num. 34, cum auctor narrasset eadem fratrum, addit: Hæc tunc: sed quando digua indigni scribimus, est mor-

Alia Acta tempore S. Henrici Imper scriptu;

ab auctore similiter et coavo,

tuus furente gladio frater natus maximus, et mox: D Hoc anno maximi fratris mors est subsecuta. Demum scribit num. 28, a Sociis ejus genus martyrii intellectum esse his verbis: Aiunt qui illo agoni interfuerunt. Auctor Romæ fuit, sapiens cum Abbate SS. Bonifacii et Alexii locutus, forsitan dum rei scribendæ veritatem inquireret: nam et ex illius ore accepta memorat nonnulla, et apud eum videtur invenisse Vitam priorum: certe eam secutus in multis, ipsa quandoque verba descripsit. Non tamen appellat eum Abbatem suum, uti appellat eum eorum quo num. 8 dixerat se legisse scripto missum testimonium Williconis, de B Adalberti sanctitate, dum Episcopus eligeretur, per eurgamenum testata. Porro num. 22, post recitatus ipsius sancti Epistolas, quibus ex Hungaria remitti sibi petit Clericum Radlam, Pappatem suum (ea voce Nutritium intelligi putamus) jam tunc monachum; daturus auctor causam cur hic non puruerit, ut enim, inquit, ipsum audis loquentem: deinde sic concludit, Memoriam vero viri (scilicet Radla) sæpe pono, cujus relatione hæc scribo, quem Martyris servum agnoscere volo. Ex ejusdem quoque, relatione tanquam a prima antea Sanctum familiariter cognoscentis, accepisse videtur illos pueritiam a discendo alienioris, et adolescentiæ minus compositæ nevos, quos num. 3 et 5 attingit, et nostri Bathni judicio supra veritatem exaggerat. Quare cum hanc Vitam nulla habeant Italica MSS. sed sola Bohemica vel Germanica, omnino verostituli conjectura possumus suspicari, in Bohemico aliquo et forte Breunoviensi per S. Adalbertum fundato, aut saltem in vicino quopiam Germanico monasterio, in quo scilicet et ipse Radla degebat, vixisse atque scripsisse auctorem. Stylum ejus Laurentius Surio, locis aliquot, uti præfatur, modice correxit: nos primigenium damus ex dicta Pragensi bibliotheca: et quæ ibi festinantior librarius prætermisit, ex Surio, qui magis integram contextum habuit, addimus inter Annotationes: non enim putavimus suo loco inserenda, dum quid in iis proprii, quid alieni styli sit, ignoramus.

11 Extat ibidem in eodem codice pergameno Vita S. Adalberti, carmine heroico veteri edita, hoc initio.

Alia omnia eorum scripta,

Quattuor immensi jacet inter climata mundi Terra potens, magnæ quondam Germania famæ: In cujus parte locus est non infimus, arete Natura strictus, Boemia nomine dictus, Armis atque viris et rebus dives opimis.

Poema hoc desumptum est ex prima Vita a nobis indicata: in qua quia longe significantius et clarius omnia narrantur, non judicavimus operæ pretium esse illud huic operi inserere, quod post triginta folia, universim mille et centum circiter versus continentia, ita concluditur:

Te sine nil dulce: tu nobis pocula mulce: Ludrica verba, jocos, et sensus dirige nostros: In te rite Deum trinum sapiamus et unum.

12 Alia S. Adalberti Acta nobis submissa ex Bohemia ac potissimum Praga fuerunt, et quidem triplicia, sed fore ex prælaudatis desumpta, et frivolis narrationibus exornata; quibus non sunt absimilia, quæ extant cum Vita S. Stanislai Cracoviensis Episcopi, in Legenda Sanctorum Poloniæ, Hungariæ, Bohemæ, Moraviæ, Prussiæ et Silesiæ Patronorum, Cracoviæ anno mxxi excusa. Aliud compendium, ex primis Actis fideliter desumptum habemus ex MS. Ultrajectino: quæ omnia hic nominamus, quia antiquam S. Adalberti venerationem magis magisque confirmant.

et varia compendia MSS.

et excusa,

13 Alia rursum Acta habemus, ex monumentis et annalibus Archivii Warmiensis in Prussia et ex majorum traditione collecta, et nobis a Matthio Sarbivio Vitæ, atque aliunde ab alio submissa. In iis, quæ ad martyriam spectant, amplificuntur mirabili, fymento hic in pauciora verba contrahendo. Cum in Sambiam Prussiæ provinciam venisset, Luxetum Ducem conatus est ad veram Christi fidem convertere, ab eoque

Alia ex annalibus Warmiensibus

A permissus est ibidem consistere : sed obstante Kyrwardo, supremo idolorum Antistite cum suis sacrificulis jussus est ex Prussia discedere. S. Adalbertus geinebundus promittit se imperata facturum. Postero die sub dio Missam celebrat, valedicit variis, et sarcinulas colligit. Et ecce a sacrificulis, quos Waydelottos vocant, furenti impetu cingitur, caput illi amputatur, et reliquum corpus frustatim conciditur. Gaudentius ferro in viscera adaecto contrucidatur: Benedictus fuga evadit. Sequenti die rustici quidam, frusta cadaveris S. Adalberti collecta, in subjectam planitiem (ubi ecclesia nomini ejus sacra est erecta) comportarunt, ut sepelirent. Et ecce corpus Martyris redintegratum surgit, induit se sacris vestibus, sumit caput ante pectus, et per terras et aquas, per quindecim milliaria Germanica, portat ad capellam, uno circiter milliaro a Gedano sitam, nunc ad S. Adalbertum nuncupatam : in altare seipsum cum capite recondit, jacuitque sine honore totos tres annos. Postea apparens vectori Masovitæ, postulavit ut se Gnesnam veheret. Quod is in Masoviam averturus, in cava quercu seposuit. Sed ob fornicationem nequivit inde amovere. Deventum igitur a Prussis, et a Boleslao Duce Poloniæ redemptum, non auro præponderante, sed duobus obolis inopis viduæ, delatum Gnesnam est, et in ecclesia Cathedrali depositum. *Huc ex dicta relatione contraximus : in qua ex picturis seu statu is aliqua desumpta, scilicet quod capite plexi Martyres solerent pingunt sculpi tenentes caput ante pectus suum. In Vita S. Romualdi Abbatis, auctore Hieronymo Camaldulensi num. 47 dicitur, etiam corpus S. Adalberti virtute divina erectum ; et accepto proprio capite in manibus, eadem via qua venerat in Poloniam reversum, ac in civitate, quæ Gnesna dicitur a fidelibus honorifice tumulatum. Quæ erruditi quique vulgi traditione accepta, ab omnibus antiquioribus monumentis absunt. Quæ supra de Gaudentio occiso adduntur, in Warmiensi Brevariario anno mxxvi excuso sic leguntur : Sanctus quoque Gaudentius Capellanus, et prædicationis ipsius socius ; pariter eodem fato et loco Martyr Christi consecratur. Erat Gaudentius S. Adalberti carne et spiritu germanus. Verum de nere illi tunc illatu nihil tradunt antiqui ; sed dicunt eum a reditu ex Prussia creatum Archiepiscopum Gnesnensem, curasse ut S. Adalberti corpus redimeretur, et dein illud primum Tremesnæ ac postea Gnesnæ honorifice exsepisse. At qua ratione dicta redemptio facta fuerit, variant plerique. Aliqui asserunt auxilium Ducis plus dicto corpore ponderasse : alii parvam pecuniæ summam præponderasse : quæ singulorum glossemata sunt, et forsitan a poetis excogitata.*

B

C

14 *Agunt de S. Adalberto passim omnes scriptores rerum Boemicarum, Polonicarum et Prussicarum etiam lingua Germanica Wenceslaus Hagecius, et Martinus Boreghus in Chronicis Bohemicis, et Gaspar Scutzen in historia rerum Prussicarum. Ad quæ omnia curiosum lectorem remittimus. Solum infra post Acta subjungimus quedam miracula S. Adalberti, quæ ex Annalibus Bohemorum perveitustis, et dicto Hagecii Chronico excerptis, et Latine conversis ad nos misit prædictus Bohuslaus Balbinus, studiorum nostrorum amantissimus.*

§ III Reliquiæ S. Adalberti, varia ei templa dicata. Memoria in sacris fastis.

15 *Memoratus supra Damalevicinus, ante Seriem Archiepiscoporum Gnesnensium, ipsam urbem Gnesnam describit ; cujus, inquit, basilica Cathedralis honori beatissimæ Virginis Mariæ in cælum assumptæ, primitus dicata est : quam cum incendio per Bohemos illato deformem decori restitutam, sive etiam (quod alii volunt) longitudine auctam, Martinus Archi-*

episcopus anno Domini mxciv consecrasset ; majorem, ut vocant, chorum patrocínio S. Adalberti Martyris Archiepiscopi Gnesnensis assignavit... Mausoleum S. Adalberti Martyris, et Patroni regni Poloniæ, Archiepiscopi Gnesnensis, est in medio ecclesiæ extra chorum eleganti et artificioso opere cæmentario ac marmoreo, ad magnificentiam elaboratum, ferreis cancellis septum. Lipsana sacra ejusdem sancti Præsulis et Patroni arca argentea magni ponderis, ab Angelis duobus argenteis non parvæ molis sustentata, continentur. Donarium hoc Divo Martyri Adalberto pientissimus Rex Poloniarum Sigismundus tertius largitus est. Mausoleum vero ipsum impensis piæ memoriæ olim Jacobi de Sienna, Archiepiscopi Gnesnensis, est constructum ; et ut epigraphæ, in sinistra parte Mausolei sculpta, legentibus exhibet, anno mccccxxxvi consummatum. In dextera vero parte hi versus insculpti sunt.

Pannonios fidei, Prutenos atque Polonos
Qui dedit, et dederat regna Bohema prius,
Dissimili tantis meritis vitæque beatæ,
Sanctus Adalbertus, clausus erat tumulo.
Non tulit id pietas Jacobi, cognomine Senno,
Jamque sacris struxit ossibus istud opus.

16 Tres lampades argenti pendentes ante sacrum monumentum, quæ festis et Dominicis diebus accendi solent : plurima alia donaria, utpote aureæ pretiosissimis gemmis graves tabellæ, ex votis diversorum oblata, diebus solennioribus appendi solent. Caput inclyti Martyris in theca aurea, saphiris pretiosis rutilante, inclusum, populo ad osculum, in festo ipsius solenni et ejusdem reliquiarum Translatione, solet exhiberi, et publicæ venerationi exponi, per Canonicum lineo amictu indutum. *Hæc ibi.*

17 *At contra B hemi continentur corpus S. Adalberti Pragæ delatum fuisse : et ita supra indicatus Hieronymus Camaldulensis in Vita S. Romualdi de dicto sacro corpore scribit : Pragæ, metropolim Bohemiæ, magno cum honore deducitur, factoque locello ex auro et lapide pretioso, supra majus altare Martyr et hostia Christi digne collocatur. Historiam translationis late describit Cosmas, Ecclesiæ Pragensis Decanus, sub initium libri secundi Chronici Bohemiæ : ex qua Lectiones efformatæ sunt, quæ in die Translationis solent legi, et infra dantur cum extractioe dissertatione a memorato Balbino Praga submissa. Rogamus porro tam Bohemos quam Polonos ne ægre ferant, omnia ut accipimus ita a nobis simpliciter narrari, absque præjudicio ulterius narrationis. Venerentur utrique Sanctum Patronum Adalbertum, et Deum in suo Sancto glorificent, ejusque sanctas virtutes non tam præemulatione prædicent quam Sancta imitatione in seipsis exprimant. Celebrant autem S. Adalbertum tam Poloni quam Bohemi solenni ritu cum Octava. Moravi in Cathedrali et diocesi Olomucensi sub ritu duplici Primæ classis. Solennitatem addunt. Silesii in diocesi Uratislaviensi et sacri Ordines Dominorum Teutonicorum et Crucigerorum cum Rubra stella. Habemus varia etlogia ejusdem S. Adalberti nobis submissa ex antiquis Breviariis, et Missali Cracoviensi. Item sequentiam hoc exordio : Hodiernæ lux diei, celebri Martyris Dei clarescit memoria etc. Quæ omnia sufficit indicasse, ut solennis venerationis antiqua vestigia non penitus aboleantur a memoria posterorum.*

18 *Inter varia ejus honori constructa templa. S. Stephanus Rex Hungariæ, audita cade Martyris, primus in ejus honorem templum in arce Strigoniensi condidisse traditur a Damalevicio in elogio S. Adalberti. At Chronicum Aquisgræense ista habet : S. Adalberti templi, quondam mœnibus exclusi, nunc iis circumsepti, in rupe adjacente Sacratissimus Cæsar Otto III primum fundamenta stravit, scilicet anno millesimo, quo iste Pentecostem celebravit. At Henricus ædificium*

D
ACCTONE G. R.
mausoleum
cum reliquiis,

E
Caput in
theca aurea.

Historia
reliquiarum
Pragæ
de atarum
infra datur

absque præjudicio.

F
Cultus sacer
in Polonia et
Bohemia.

NOT. 9

Temp'um ei
a S. Stephano
Strigoni
erectum.

Aquisgrani ab
Otione 3 et S.
Henrico.

non satis
certæ fidei,

quasi caput
ante pectus
detulisset,

et Gaudentius
una esset
occisus.

Quomodo
dicatur re-
demptum cor-
pus ?

Aligua infra
ex Annalibus
Bohemicis
dantur.

S. Adalberto
Gnesna chorus
Ecclesiæ Ca-
thedralis di-
catus

Auctore G. II. **A**cus secundus, Noricorum Dux, Romanus Imperator, aedificium consummavit, collegium Canonicae institutionis ibidem fundavit. Hæc tabulae foundationis habent, in quibus sic Imperator loquitur : Quoniam indubitanter scimus in conspectu Dei placere. Sanctorum loca instituere, et sublimare spe divinae remunerationis ; pro remedio animæ nostræ, conjugisque nostræ dilectæ Cunigundis, videlicet Imperatricis Augustæ, nec non parentum nostrorum, cum etiam pro confirmando sub Divina protectione regni nostri statu, ecclesiam in honorem S. Adalberti Martyris et Episcopi, in monte contermino Sedi nostræ Aquensi a nobis fundatam, omni libertate donamus etc. Anno mxxviii, Indictione i regni nostri xvii, Imperii v. Actum Aquisgrani feliciter. Amen. *Hæc ibi quæ ad xiv pertinere probat Martyrologium Aquisgranense, ubi dicto die notatur Dedicatio S. Adalberti in Aquis. Addit Noppius tradi, caput S. Adalberti ab Ottone III Imperatore dictæ ecclesiæ donatum, quod cum per varios bellicos tumultus delituisset, primum anno mccccxxv die i Septembris in præsentia Friderici III Imperatoris, Nuntii Apostolici et multorum aliorum Principum et Dominorum in hac ecclesia inventum, et cum*

et traditur ibi caput esse.

1 magna solennitate fuit elevatum. *Inter sacras reliquias, quæ in dicta ecclesia collegiata S. Adalberti publice ostendi solent, septimo loco nominatur Caput dicti Episcopi Pragensis et Martyris. Ipsi fuimus ibidem anno mdcclxviii, sacrum Reliquiarum thesaurum venerabundi conspeximus, et quæ in codicibus MSS. supererant, antiqua monumenta scrutati, aliqua etiam ex iis curavimus describi, ferentes nobiscum dictarum Reliquiarum indiculum, Latine et Germanice excusum.*

S. Otto Bambergensis dedicat et templum in Pomerania,

19 S. Otto Episcopus Babebergensis, in sua ad Pomeranos convertendos peregrinatione, affectum et venerationem S. Adalberti secum tulit, et ad ejus honorem varia ibidem templa erexit. Defecerunt dein Julinenses cum vicinis Stetinensibus a vera Christi religione ad priorem ethnicismum ; sed Andreas Abbas lib. 3 Vitæ tradit, Julinenses hac ratione ad Christum denuo conversos : Siquidem ludis et saltationibus, paganico more, omni populo occupato, subito ignis Dei cecidit e coelo super apostatricem civitatem : tantaque violentia tota urbs conflagrare cœpit, ut nemo quippiam de rebus suis eripere valeret : sed animas tantum suas salvare cupientes, fuga pernici sæviens incendium vix evaderent. Tandem vero urbe sua ignis atrocitate deleta reversi, invenerunt ecclesiam S. Adalberti, per Apostolum suum Ottonem illic in meditullio, propter raritatem lapidum, firmo lignorum tabulato constructam, ex mediâ parte flammarum vaporibus absumptam : sed mirum in modum sanctuarium, quod viliori schemate, id est arundinetum, contextum fuerat, subter habens pannum lineum oppansum, propter vermiculos ab altari arcendos, omnino ab ignibus intactum remanserat. Quo ingenti viso miraculo, tota plebs in laudem Dei summa clamoris exultatione personabat ; asserens procul dubio verum hunc esse Deum, qui in tanta ignis violentia, quæ etiam lapides comminuerat, arundinetum suo altari oppansum reservare potuerit illæsum sicque advocatis Sacerdotibus Christianis, publicam egere pœnitentiam ; et abjuratis pœnitus idolis, urbesque suas, prout poterant, reedificata, jugo Christi cervices suas alacri devotione submiserunt. *Hæc gesta dicuntur Julini, ex cujus urbis ruderibus postea Volitua est erecta, in insula inter mare Balticum et Stetinum ; pro cujus etiam reductione S. Otto quondam sollicitus, inibi ecclesiam S. Adalberti cum fidelibus, zelo zelatis pro domo Dei, visitavit ; ac præmissa inibi orationis solennitate, altare abominationis fregit, comminuit et ejecit, factaque reconciliationis emundatione, fracturas basi-*

Julini unum miraculo clarum,

Stetina,

licæ suis impensis emendari fecit. *Hæc ibi, nec dubitamus quin plura ad honorem S. Adalberti erexerit templa : nam magnæ apud istos barbaros opinionis erant SS. Adalbertus et Wenceslaus, ut ante idem Andreas scripserat. De ecclesiis prope Gedanum et alibi in Prussia, ubi fuerat martyrio coronatus, eidem erectis supra egimus.*

10 Sacra ejus memoria inscripta, mox post obitum, est pluribus antiquis Martyrologiis, Casinensi, Romano Ducis Atlempsi, Richenaugiensi prope Constantiam in Suevia, Trevirensibus S. Martini et S. Maximini, Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, Leodiensibus S. Lambertii et S. Laurentii, Bruxellensi S. Gudilæ, et passim aliis cum Martyrologio Romano ceterisque recentioribus, etiam monasticis. Translationis meminere MS. Florarium, Martyrologium Coloniae et Lubecæ anno 1490 excusum, Grevenus et Canisus ad diem xxv Augusti. Fratres S. Adalberti, popularium factione occisi, tunc cum Roma in Bohemiam reversurus Sanctus ex Italia discessisset ; a Cosma Pragensi appellantur Sobebor, Spîtimir, Bohuslans, Porey, Czaslaw : quorum corpora ab Andra Libicio Pragensi Præsule, cum totius regni supplicatione, Pragensi in altari anno mcccvi recondita sunt, uti etiam hodie videri testatur nobis sæpe memoratus Balbinus, qui et ab uno eorum Bohuslaum se vocari scripsit, et tam hujus quam aliorum ut Sanctorum nomini passim infantibus Bohemis imponi : Festum quoque eorumdem notari in Bohemicis calendariis, et de ipsis officium recitandum præscribi in veteri Breviario Monialium ad S. Georgium, quod tamen inducto Romani Breviarii usu fieri cessaverit. Reperimus præterea in MS. bibliotheca Casinensi, litteris Langobardicis exaratum homiliam venerabilis Adalberti Episcopi et Martyris in Natali S. Alexii Confessoris, in cujus monasterio Romæ vixerat monachus, et indicatur Lectio sancti Evangelii Secundum Matthæum hujusmodi : Dixit Simon Petrus ad Jesum : Domine ecce reliquimus omnia, et secuti sumus te quid ergo erit nobis ? Eidem homiliæ subjunguntur varia miracula, intercessionem et meritis S. Alexii ; patrata et forsitan ab eodem S. Adalberto descripta, de quibus ad diem natalem S. Alexii, xvii Julii, agendum erit.

memoria in antiquis fastis.

Translatio die 25 Aug.

S. Fratrum corpora in altari.

E

Homilia S. Adalberti.

VITA

Auctore monacho coævo.

ex Codice MS. Pragensi collato cum variis editionibus.

CAPUT I.

Ortus, educatio, studia Magdeburgi peracta. Reditus Pragam.

F

Est locus in partibus Germaniæ, dives opibus, præpotens armis, fortibusque viris, quem incolæ a Bohemiam cognomine dicunt. Hujus pars maxima, infidelitatis errore præventa, creaturam pro Creatore, lignum vel lapidem pro Deo colunt ; plerique vero nomine tenus Christiani, ritu gentilium vivunt, quibus causa periculi fit res salutis : nonnulli tamen ex eadem gente et bene credunt, et pro spe futurae mercedis bona opera agunt. Igitur in illis finibus, ubi Christianitatis Religio pulcherrima floruit, erat vir b Slawnik nomine, potens in honore et divitiis, amore justitiæ ac operibus misericordiæ percarus suis. Vir magnus inter cunctos ejus terræ habitatores, auro et argento locupletissimus, inter delicias seculi fidus et custos divine legis, ambulans sollicite juxta præcepta Sacerdotum, carus populo toti, sed præcipue amicus Pauperum. Ille accepit uxorem dignam generis sui, ipsam honestis moribus plenam, quæ audiendo verba vitæ plus sitivit, eademque operando famem non explevit, nec delectabatur Matronarum pompis, nec auro lapidibusque pretiosis ;

a In Bohemia

b patre Slawnik divite et justo

c

matre honesta et sancta

A pretiosis; omnia pro minimo ducens, quæ stulti maxima putant. Sancta erat moribus, sancta Sermone, fortis (ut dicunt) in jejuniis, familiaris Deo in oratione, mater lugenti pupillo, peregrino et viduæ gratissima soror. Pro his ergo, et his similibus, quibus ambo florebant virtutibus, honoraverunt eos debiles et divites, et coluerunt maxime pauperum turbæ. Itaque cum de tam prænobili conjugio sancta proles merito foret nascitura, inter magnanimos juvenes quos procreaverant, natus est illis puer speciosior cunctis, cui post in sacri baptismatis lavacro datum est nomen *d* Woythiech, quod nomen sonat Consolatio exercitus.

2 Iste quantus esset futurus cum ignoratum fuerit, parentes pepererunt formæ ejus: et præ nimia pulchritudine quam habuit, destinaverunt eum seculo: quidquid autem pius error vel mala venia parentum in hoc deliquit, mox culpæ proditor cælestis iræ gladius correxit. Cernentes namque infantuli corpusculum subita magnitudine excrevisse, et præ nimia inflatione ventrem toto corpore majorem, sicque in horas majore dolore addito periculum imminere; turbantur parentes, decurrunt ubertim lacrymæ patris, et curvis unguibus lacerat ora pallida nutrix; stant mæsti fratres, sævit dolor intra viscera matris: nec vox, nec animus, nec color certa sede manent. Tandem sub ipsa morte confugiunt ad pium et misericordem Dominum, et quæ pro hominum necessitate plus omnibus Sanctis succurrere solet, Matrem Domini appellant. Inde veniunt ad templum cum magna humilitate ac dejectione cordis, ponentesque puerum supra altare S. Mariæ, votum placabile voverunt eum Domino. His ita actis aversa est indignatio Dei, et extenuato ventre puer pristinae redditur pulchritudini.

3 Parentes vero, qui causa hujus mali erant, penitentia ducti, glorificaverunt Dominum, qui pro melioratione hominum iræ suæ flagella disponere novit. Puer autem proficiens ætate et sapientia, ubi tempus erat, Christianis imbuatur litteris, nec egressus est domum Patris, donec memoriter didicit Psalterium. Proinde discendis liberalibus studiis, misit eum Pater ad Archiepiscopum *e* Adalbertum, qui ab eo quod verbis docuit, et moribus et vita nusquam recessit. Præerat autem sacrae urbi, quæ Latine Virginum-civitas, Græce Panthenopolis vocatur. Urbs quondam nota populis, et una ex magnis urbibus, cum primus Otto sceptrum regalia rexit: nunc autem pro peccatis *f* semirutæ domus, et malefida statio nantis. Ipso tempore erat Magister scholarum Oetricus *g* quidam Philosophus, sub quo turba juvenum et librorum copia multa, nimis crescente studio, floruerunt. Ergo Archiepiscopus ille puerum cum magna caritate suscipiens, dat sibi Confirmationem sacrosancti chrismatis; et suo nomine Adalbertum appellans, tradidit scholis. Aderat sibi discenti Spiritus semper individuus comes, et currunt divite vena ingenium, oratio, et sensus.

4 Toto autem tempore scholaris studii non amulatus fuerat facientes iniquitatem, nec stetit in consilio eorum, quibus erant inutiles actus et puerilia negotia; sed mox ubi longius aliquantulum positus ei magister locum præbuit, occultis itineribus ad sanctorum Martyrum domicilia confugit; ibi secundum mensuram temporis orationum votu persolvens, rursum ante occursum magistri sui resedit. Noctibus quoque ut opus suum bonum ab hominibus laudibus occultaret, circuit pauperes debiles et cæcos, quibus secundum modum amica solamina præstat. Verum ne a bonæ operationis studio cessaret, pater et mater ejus optima sibi omnia sufficienter dederunt; quin etiam magistro suo aurum et argentum, quæcumque oculis hominum dignissima erant, offe-

rentes, cari filii doctrinam magno pretio emerunt. Ille vero indefesso cursu ad omne virtutis exercitium semetipsum semper extendens, inter suos collegas pulcherrimus processit. Recessu magistri, quando ceteri inanibus ludis et joco laborem legendi sibi minuerunt; ille, Davidici nectaris mella degustans, spirituali risu se solatur: quando illi præsidentes in angulis scholarum, dulcia obsonia magistro furantur; ille furtivas orationes Dominae suæ mittens, Angelicam dapem sibi mercatur.

5 Videamus nunc virtutes, quas habuerit. Inter alias Sanctæ simplicitatis quam ditissimus erat. Quadam die dum iret de scholis, unus qui erat socius itineris prætereuntem puellam humo prostravit, et causa ludi eum desuper projecit. Concurrebant scholares, et quidnam foret acturus cum ingenti cachinno expectant. Ille autem, quia vestitam virginem tetigit (o bona Stultitia!) jam se nupsisse verissime credidit. Inde erigens se de invisa virgine, dedit se bene simplex puer in amarissimas lamentationes, atque continuo imbre oculos humectans; Hen me miserum, inquit (et criminis machinatorem digito demonstrans) hic me nubere fecit. Hæc et his similia, Deo plenus infantulus, jam tunc agendo, multorum oculos in se defixit, mirantium ejus acta ac dicentium: Benedicens benedixit hunc puerum Deus, qui intra limina pueritiæ adhuc positus, ad optima quæque sic arduus surgit! O terque quaterque beatus, si hæc humanitatis studia tota devotione adimpleverit, et arrepti operis cursum congruo exitu terminaverit! Quibus vero cognitus pater ejus et mirifica mater, non est mirum, aiunt, si tantus est de tantis parentibus ortus: patris justitia floret in eo, et maternæ pietatis imago in purpureo pectore vernat. Quot annis studuit, incertum est: sed quia secularis philosophiæ satis scientissimus erat, novimus omnes. Quem Dominus, credo, ad hoc humanæ philosophiæ studere voluit, ut post divinæ sapientiæ montes faciliiori gressu scandere posset: aut potius seculi amara parvulus potare debuit, ut post vir factus Dei dulcia præcepta avidiori animo hauriret.

6 Post hæc magister scholarum *h* Imperatoris servitio ascriptus accessit in regiam curtem: at *i* Archimandrita Adalbertus, debitum naturæ persolvens, ex hoc pelago ad littora supernæ beatitudinis transvolarat. Alumnus autem illius, patriam carosque propinquos revisens, sub sacrae civitatis Pragæ Episcopo primo nomine Tetharato, arma Christianæ militiæ militaturus assumpsit. Nec post multo cœpit languor pessimus eundem Episcopum, et detestabili fine clausura vitam venit ei ultima dies: nam in extremo anhelitu, cum tamen adhuc magna pars animæ superstes foret, astantibus, quorum ille adolescens unus erat, hanc fabellam ægra voce retulit: *k* Hen mihi! qualis eram, et quantum diversus ab illo, qualem me nunc esse vellem! Hen me miserum! perdidisti dies meos, jam penitentiae fractus nullum. Perii! Ubi nunc error meus: et inanes divitiæ? O caro putribilis et esca vermium! ubi nunc gloria et pulchritudo vanitatis tuæ! Decepisti me, decepisti fallax seculum, promittens mihi annosam ætatem: et ecce insperate mortis gladio male interemi animam meam! sed menin scelus utcumque veniale erga Pium Dominum foret, nisi commendatæ Plebis scelera ad cumulum miseriarum accederent: voluptates enim et desideria eis pro lege erant, nec prohibui furentem, nec prohibere potui sponte pereuntem populum, qui adhuc hodie nil sciunt, extra quod digitus sanæ in eorum cordibus scripsit. Væ mihi! quia silui. Hoc est quod lolet, et dolebit in ævum. Nam ecce dræ mortis victima in infernum recta via proficiscor, ubi vermes mei non moriuntur, et ignis meus ardebit in æternum et ultra. Sic ait, et citius dicto

D
AUCTORE
CO.EVO
EX MS.

simp' ex et
innocens,

præclarus
philosophus

h
i

redit Pra-
gam:

F

k

a test Epi-
scopi in mor-
te plurimum
timent,

nascitur, in
baptismo
Woythiech
nominatus.

d

destinatur
secularibus
negotiis,

ægrota cum
magno om-
nium dolore:

B

impositus
altari S.
Mariæ con-
valescit.

Addiscit
Psalterium

e

mittitur ad
Adalbertum
Archiep.
Magdeburg.

f

g

in confir-
matione
appellatur
Adalbertus

studet litteris
et pietati:

elemosynas
distribuit:

AUDTORE
CO. EVO
EX MS.
pauitenti-
am agit.

A dieſo obdormiuit, factusque eſt planctus magnus ſuper eum. Timuerunt autem omnes timore magno, ſed prae omnibus adoleſcens Adalbertus, qui his diebus delicious miles erat, nocte eadem ſacro indutus cilicino et caput cinere reſpergens, ſingulas circuit eccleſias, pauperibus quoque quae habuit largae diſpergens, ſe et cauſam ſuam precibus Domino commendauit. Ipi autem Epiſcopatus honorem jam tunc aliqui tacitis promiſſionibus, nonnulli publico ſermone promiſerunt.

ANNOTATA.

a *Brorius ex MS. Caſinensi Slavoniam, cujus ſcilicet regionis latiffimae provincia ſeu ditio eſt Bohemia.*

b *Idem, Slavonicus. Is erat teſte Dubrario, Comes Libiceuſium, et vicariam Principis iurisdictionem regionatim per arces vel oppida adminiſtrabat. Erat autem Lubic, uti docet Cosmas Pragendiſ, metropolis, ſita loco ubi amnis Cidlina nomen perdit ſuum, intrans in fluvium liberioris aquae Labae. Addit dein Cosmas Principatus limites.*

c *Hae bene notanda, eo quod in altera Vita mores longe alii indicuntur.*

B d *Brorius, Vicentius ex MS. Caſinensi, et Vincentius ex MS. S. Caecliae.*

e *Dubrarius, Adalbertum primum omnium Otto Caesar Metropolitam Magdeburgenſem inſtituit, virum a commendatione virtutum celebrem.*

f *Fuit Magdeburgum, Parthenopolis, Graeco vocabulo dictum, ſarpinus ab Hunnis utiſque barbaris vaſtatum, aut incendiis deformatum: ac videtur aliquid ſimile tunc contigiffe. Conſulte Meriani topographiam Saxoniae inferioris pag. 167.*

g *Oetricus, aliis Otheicus, Stericus, Astericus, Diethericus, ſucceſſit Adalberto, in Archiepiſcopatu Magdeburgenſi: quem Vita 2 num. 6 indicat a ſchola ad Regis Cappellam tranſlatum fuiſſe: qui ei videtur gradus ad Epiſcopatum eruliſſe.*

h *His eſt Otto II apud Brorium indicatus: qui Ottone I patri ſuo, anno 973 die 7 Maji Magdeburgi mortuo, ſucceſſit; ante anno 967 Imperator a Joanne 13 Papa coronatus.*

i *Imo Archiepiſcopus apud Brorium, extremum autem diem clauſit 21 Maji anno 981. Ita Strevesdorffius in Primatu Magdeburgenſi.*

k *Alii Dithmarum et Diethmarum appellant. Balbinus auctorem arguit, quod nimia ſit hyperbole uſus: addens nihil aliud fuiſſe, quam timorem etiam Sanctorum virorum, in morte iudicia Dei perpendentium. Certe Cosmas Pragendiſ de eo iſta ſcribit: Anno 968 Praeſul Dithmarus eccleſias, a fidelibus in multis locis ad Dei laudem conſtructas, conſecrat: et populum gentilem baptizans, quam plurimum facit Chriſto fidelem; nec poſt multos dies, anno ſcilicet 969, iv Nonas Januarii, vinculis carnis ſolutus, talentum ſibi creditum Chriſto reportavit centuplicatum. Nihil etiam in eo vituperat Dubravius. Aſt Huggeius cum omnium virtutum exemplar obiiſſe cum magno Bohemorum luctu, ſcribit ad annum 969. Aeneas Silvius, opinione ſanctitatis inſignem appellat.*

CAPUT II.

Episcopatus dignitas: exercitia virtutum.

Poſt mortem vero Epiſcopi, non longe ab urbe Praga, factus eſt conventus deſolatae plebis, una cum a Principe illius terrae: et fit diligens inſpectio, quem pro illo ponerent. Reſponderunt autem omnes uno ore: Equis alius niſi indigena noster Adalbertus? cujus actus, nobilitas, divitiae, ac vita

eum honore concordant. Hic quo ipſe gradiatur, D optime novit: hic etiam ducatum animarum prudenter adminiſtravit. Eodem die Dominico, quando haec electio facta eſt, quidam validiſſimo daemone raptus fertur in eccleſiam, ubi ſedes Epiſcopalis eſt: et coepit palam confiteri mala ſua, quorum ſibi conſcius erat. Tunc convenerunt Miniſtri Domini- calis Menſae, orantes pro eo, et ſacris verbis inimicum perſequentes. Exclamavit autem per os illius impuriſſimus daemon, dicens: Quid mihi et vobis? Veniſtis detrudere me de hoc habitaculo? ſed quid prodeſt vobis jactare inania verba? Ego illum, qui ſeſſurus eſt in iſta ſede, valde timeo: ubicumque eum video vel audio non ausus ſum ſtare. Et continuo ſpumans daemon, murmura et horriſſona verba ingeminat; et diris dentibus diu infrendens, ad ultimum exivit, homine ſano. Die poſtero ante ortum ſolis venit nuntius dicens: Quia heri Dominus Adalbertus conſenſu publico electus eſt in Epiſcopum. Concurrit populus cum Clero, glorificantes et gratias agentes Domino, quia volens nolensque nequam ſpiritus conſeſſus eſt electionem illius.

8 Rediens interea de Saraceno b bello adiit Veronam Imperatorius Apex, ſcilicet Otto ſecundus: cui fuit manus in praelio fortis, in parvo corpore maxima virtus, Auguſtus melior bono Patre, et ut fama meminit, per omnia Caesar Chriſtianiſſimus. Idem tunc victor et victus pro colligendo milite huc venerat, volens ultum ire damna victoriae, ſed neſciens quia c mors eum proxima pulſat. Ad hunc ergo Bohemica manus perrexit, ferens legationem de parte Ducis, et obtulit electum Epiſcopum, rogans ejus manu popularem confirmari electionem. Non minus Imperator, eorum digne petitioni acquieſcens, dat ei d paſtorales Virgam; et, cujus ſuffraganeus erat, e Maguntino Archipreſuli in Epiſcopum direxit conſecrandum. Conſecratus ille feſto Amicorum D. N. Jeſu Chriſti Petri et Pauli, multo comitatu equitat in dulcem patriam. Equus autem cujus tergo inſederat, non more frementium equorum, nec properis curſibus gradiebatur, neque auro et argento portat fulgentia fraena; ſed in ruſticum morem torta cannabe ora ſtrictus, inceſſit ad arbitrium ſedentis. Ventum eſt ad ſanctam civitatem Pragam, ubi Dux praedilectus f Wenceslaus quondam Regnum tenuit, ac in Dei ſervitio vivere ſuum egregie perduxit, poſtea vero ſub impii fratris ferro nobile martyrium conſummans, maſteſtis indicis ac ingentibus uſque hodie miraculis ſua merita probat. Ibi tum novus ille Pontifex vincla pedum ſolvens, nudo pede intrat Urbem: hinc humili ſpiritu et corde contrito orationis jura perſolvens, magno gaudio civium Epiſcopalem Cathedram inſedit.

9 Erat autem cunctis diebus Pontificatus Epiſcopii ſui pie ac fideliter ſerviens Domino, ſed multo ac g inproſpecto labore Chriſtianitatis normam exercens in populo. Reſ Eccleſiaſticas ſub aequa diſtributione diſtribuit in quatuor partes: primam partem pro neceſſariis vel ornatibus eccleſiae, ſecundam vero Canonicorum commoditatibus adſcripſit, tertiam autem in agmina pauperum proflua miſeratione expendens; ultimam partis ſummulam pro ſuis uſibus ſervat. Praeterea omni die feſto plurimos pauperes ad opera miſericordiae vocat, quae eis neceſſaria erant affluente copia miniſtrans. Item quotidianis diebus h terquaternos habere ſolitus erat, quos in Apoſtolici nominis honorem dape et potu ſatiabat. Raro autem, extra feſtum aliquod, vidit eum meridianus ſol manducantem: et nunquam media nox ſomno indulgentem. Stat lectulus altis plumis et oſtro rigidus, die oculis hominum paſcens; nocte vero aut habuit fratrem Gaudentium, aut caecum natum vel alterum (extra quos, ſuo cubili amiſſima familiaritate

eo tempore
a daemone
ut Sanctus
proclamatus:

b

E
Ab Ottone
ii paſtoralem
virgam
accipit:

c

d

e
Ab Archiep.
Mogu tino
conſecratur
28 Junii:

f

ob reverentiam S.
Wenceslai
pedes Pragam
ingreditur:
F

g

bona Eccleſiaſtica in
4 partes
diſtribuit:

h

dormit humi
aut in
cilicio:

a
In Epiſcopum
Pragensem
eligitur,

arcte jejuna : A familiaritate junctos, et se tertium, nemo quartus recubuit in una domo) ipsi vero nuda humus vel leve cilicium, et lapis pro capitis sustentaculo, somnum dabant. Numquam saturo ventre it vel vadit dormitum; et nondum expleto sopore, surgit ad solitæ orationis convivium. Corpus vero et corporis incentiva acerrimis attriverat jejuniis, nec unquam ulli voluptati animum dare volebat. Parva quies oculis, et nulla venia est defectis pedibus.

invisit captivos et agros : 10 Lustraverat etiam carcerem et in carcere positos, quorum longa series et infinitum agmen erat. Nulli plus nota propria domus, quam sibi erat, quis, quo nomine, et in qua parte cubaret infirmus, aut quot capita rediiva salus vitæ redderet, quot fatalis hora mitteret letho: quorum omnium post pia obsequia, si seminis tempus erat, ad campos decurrit; et satione peracta unde viveret, propriis manibus se laborasse gaudebat. Hinc viator intrepidus aderat sacris aribus sæpius, Domino precator importunus cœlestes fores pulsat: nunc longis genuum flexionibus orationem protrahit, nunc suspiria cordis multo flumine rigat. De Completorio usque ad Primam non exiit verbum de ore ejus, et ad instar monachicæ professionis nocturna silentia servat. Post Primam Pastoralibus causis studia sua impendit, audiens

laborat manibus : B diligenter quid cum prædato paupere peregrinus et vidua ejularent. Quando autem exteriori cura vacabat, usque ad Missæ celebrationem Davidicis utitur alloquiis, homini non locutus est verbum, quamdiu Dominicæ mensæ infulatus astitit, et super Sancta Sanctorum immolans Angelicum panem. Post manuum autem opera laborabat, aut cum caris Capellanis sacræ lectionis cibaria degustabat. His otiis longum diem, talibus negotiis totam ducere noctem solebat: hi sibi mores, hoc studium, hæc erat meta vivendi.

dein undit pauperes, peregrinos, viduas, 11 Post Completorium, cum solitis orationibus incubaret, quidam pauper, cui nihil præter vitam et membra impius latro reliquit, miseris ululatibus templi ostia pulsat. Quo audito, cum de erogatis opibus nulla superfuissent, cœpit curiosius excogitare quid illi dare posset; et cum nil aliud occurreret, ingressus cubile, quod solum habuit tulit inde sericum pulvinar; cui abstrahens sericum, plumas circumquaque per domum respersit, deinde ad jacentis mendici clamorem recurrens, inanem purpuram in rugas complicavit; et per coeuntium januarum foramina emittens, hoc fertili dono manum pauperis accumulavit. Cujus furti auctor cum lateret, cumque domus suæ præpositus hoc inter pueros asperius inquirere vellet; prohibuit eum, dicens:

pietati Reliquum tempus impendit : C Nequaquam inimicus homo hoc fecit, sed qui indigens erat forsitan pro explenda necessitate assumpsit. 12 Inter hæc sancta opera non desinebat plure prædicationis verba, nec sibi solum bonus, nec nisi cum pluribus cœlestium gaudiorum particeps esse voluit; sic alta petens, ut proximorum infima non despiceret; sic infirmitati proximorum congruens, ut alta petere non desisteret. Singulis compassione proximus, et præcunctis in contemplatione suspensus, sic discretionis artem servare novit, ut esset in eo et juxta consulens misericordia, et pie sæviens disciplina. Ipsi autem contraria voluntate ad carnalem sensum relapsi, bonum Pastorem sequi noluerunt: novo quippe modo, cum essent cœlestibus bonis pasti, peccatorum fœcibus explebantur. Ille spiritualibus adiutoriis caulas suas præmunire instat: illi destruere quod fecit, diabolicis impugnationibus festinant. Ille a captivitate dæmonum et vitiorum populum liberare parat: illi eo arctius se in omni peccato obligare non cessant. Vidit ergo Episcopus, quia divinis legibus adversum ire omnibus modis festinant: vidit quod obdurato corde in Dominum

grandia quæque et nova scelera adimplere meditantur: vidit optimæ gubernationis frustrari lacertos, plus etiam oberse sibi, quam populo prodesse. Defflet ergo peccatum, et amarissimo hictu prosequitur damna perditæ gentis; ad ultimum cogitat melius esse relinquere, quam in cæco et sponte pereunte populo operam perdere. Quod maxime de tribus causis actum esse dicunt, qui hujus rei ordinem ipso narrante compererunt. Prima et velut primitialis causa propter plures uxores unius viri, secunda propter detestanda conjugia Clericorum, tertia propter captivos et mancipia Christianorum, quos mercator Judæus infelici auro emerat, emptosque tot Episcopus redimere non potuit. In somnis quoque apparuit ei Dominus suscitans eum, et de lento sopore surgere jubens. Cui inquit ille: Quis es ut tam imperiosa auctoritatis, vel cuius rei gratia quietem frangere jubes? Respondit: Ego sum Jesus Christus, qui venditus sum, et ecce iterum vendor Judæis, et tu adhuc stertis? Ille expergefactus secum tacito corde pertractat, quidnam hæc visio vellet: admovent solvendæ quæstionculæ socium, elegantem virum, Villiconem. Hic honore Præposituræ præerat ceteris, hunc vir sanctissimus omnium consiliorum suorum participem fecit: cui cum suam visionem exponeret, respondit in propria verba et cogitationes ille mitissimus heros: Quando venduntur Christiani Judæis, hanc venditionem patitur ipse Christus, cuius nos corpus et membra, a quo movemur et sumus.

D
AUCTORE
COEVO
EX MS.
quorum peccata deflet,

et Christianos
vendi Judæis
dolet.

E

ANNOTATA.

a Is erat Boleslaus II, Pius cognominatus.

b Id bellum contra Saracenos in Italia anno 982 gestum est, quod in sequenti Vita latius describitur, sed non tum æquo cubito.

c Mortuus est Romæ 7 Decemb. anni 983.

d De hac Pastoralis virga, ab Imperatoribus et Regibus contra voluntatem summi Pontificis tunc dari solita, late agitur in Vita S. Anselmi 21 Aprilis.

e Hic est venerabilis Willigisus, qui præfuit ecclesiæ Moguntinæ ab anno 977 usque ad annum 1011.

f Colitur S. Wenceslaus 28 Septembris, occisus anno 938.

g Bonus proficuo.

h Idem quinquagenos eleemosynarios, alii pauperes plurimos.

CAPUT III.

Iter Romam, Casinum, et ad S. Nitum. Monastica vita Romæ. Miracula.

F

Hæc sanctus Episcopus æqua lance perpendens, et ab imo cordis longa suspiria trahens, amplius stare timuit, sique consilio doloris accepto venit Romam, et Apostolicæ sedis a Pontificem, quid in tanto suo populique discrimine foret acturus, gemundis quæstibus inquirat. Commendatus, inquit, mihi grex audire me non vult, nec capit sermo meus [radicem] in illis, in quorum pectoribus demoniacæ servitutis imperia regnant; et ea regio est, ubi pro justo corporis virtus, pro lege voluptas dominatur. Ad hæc Apostolicus! Fili, inquit, quia te sequi nolunt, fuge quod nocet: operæ pretium est enim, si cum aliis fructum agere non potes, vel teipsum non perdas. Quare meo consilio arripe tibi otia contemplationis, et sede inter eos qui vitam quietam in studiis dulcibus et salubribus agunt. Hac itaque velut divina responsione animatus, cum ad futura Sanctorum gaudia ardenti desiderio anhelaret, statuit secum natale solum notioresque populos derelinquere: vult pro Domino peregre proficisci, atque

a
Romam petit:

statuit Episcopatum
deserere:

velut

conciones
utiles habet,

et contrarius
carnalibus
hominibus,

A velut sub alio sole inopem ducere senectam. Omnia dura et aspera pro dilecto Jesu dulcia sibi visa sunt: pro divite Christo angustam pauperiem pati, non tam labor quam ingens amor erat. Post hanc suæ mentis deliberationem, argentum pauperibus large distribuens, Episcopalem Cameram evacuavit.

AUCTORE
COEVO
EX MS.
largus facit
elemosynas.

b

c

*A Theopha-
nia Impera-
trix pecu-
niam ublatam
pauperibus
distribuit :*

*Iturus Hie-
rosolyman,
deflectit
Casinum :*

d

B ibi quoque, ut Gregorii melliflumi os sonat, ultimam partem vitæ deguit; et veræ religionis exemplar, omnibus qui in Christo pie vivere volunt, digito conscripsit. Illic tum, licet agnites non fuisset, attamen Domino quod futurum erat providente, honorifice hospitio susceptus est. Post paucos autem dies, cum iter captum agere vellet, accessit ad eum illius loci *e* Abbas, et cum ipso admodum *f* illustres viri, hæc consilia velut a divina arce ferentes: Via, inquit, quam acquirendæ beatitudinis causa cepisti, longa est a recta via, et ab illa quæ ducit ad vitam: perplexitatibus quippe fugacis seculi carere magni est animi, sed quotidie loca nova mutare minus laudabile est; sicut enim hiberni maris inconstantia malum nautis, ita vagatio de loco in locum periculum suis sequacibus minatur. Stare autem uno loco, et supernis visibus eo liberius perfrui, non nos, sed præcepta majorum, virorumque fortium exempla tibi dicunt. Quod consilium providus heros, non secus quam divinitus datum accipiens, ibi finem laboris et errabundæ vagationis ponere cogitavit.

e
f
*ibique per-
sistere de-
cernit :*

C

*sed ut Episco-
pus agnitus,*

h
*ad S. Nilum
profecius :*

C Hæc eo cogitante frustratur eum Dominus, volens dilecti hominis desideria aliquantulum dilatare, ut quanto nunc amara primum, et labore parata, tanto post dulciora fuissent. Nam cum ibi monastica lege vivere vellet, repente attonitas horribile verbum ejus transverberat aures: Et bonum est, inquit, ut stes nolicum, hic monachicum indnas habitum, hic Deo placitum vivere ducas, nostras quoque ecclesias novo opere constructas, *g* cum sis Episcopus, sacrare potes. Quo audito ille heros, jam dudum intra se turbatus, hæc ira dictante reddidit: Utrum me hominem an asinum putatis, ut cum amota filiorum cura Episcopi esse desisterem, nunc sub nomine Episcopi vestras domos consecrarem? Nec mora: it deorsum per montis convexa, et quasi duorum dierum itinere acto, ad magnum virum *h* Nilum perrexit, cujus mobile meritum in monastico ordine, velut novus Lucifer in ætherio axe, refulget: sub quo etiam duce ac divine artis magistro discipulorum plurima manus Deo militavit. Hi vero omnes propriis manibus victum querentes, secundum regulam sancti Patris nostri Basilii, cœlestibus desideris imminuitur. Hæc fama ductus aggreditur sanctum senem, et provolvis genibus diu profudit lacrymas, quærens ab eo responsa et amica solamina. Quem intuitus Dominus Abbas Nilus, cujus meriti in conspectu Domini viveret, jam in primo

sermone cognovit: qui et usque hodie ita amore Christi ferventem non meminit se vidisse aliquem juvenem. Et recepissem te, inquit, dulcis nate, nisi hæc susceptio mihi meisque nocitura, tibi tamen minime esset profutura. Etenim, ut iste habitus, barbae, et pili testantur, non indigena, sed homo Græcus sum; terra autem quantulacumque est, quam ego et mei mecum incolunt, illorum quos tu bene fugis, propria est; si, quod Deo volente nimis vellem, una nobiscum cohabitaveris; tollent illi quæ sua sunt, ego cum caris filiis expellar totus, tu de incerta re plus incertus eris. Quin imo accipe Patris consilium, et unde digressus es repete urbem Romam: quo cum Angelo bono te ducente perveneris, Dominum Abbatem Leonem, nobis amicissimum, ex nostra omniumque persona salutes, atque epistolam nostram feras in hæc verba: aut te apud se, quod plus volo, retineat; aut si ei difficile apparet, ad Abbatem S. Sabæ mea voce commendet.

D Hæc spe confirmatus regreditur ad sacratam arcem urbium, dominam et caput mundi, Romam; inde, cui monasterio Abbas Leo præfuisset, diligenter inquirens, ad Sanctorum limina *i* Bonifacii et *k* Alexii monstrante populo perductus est. Postquam ingressus est, et cum Abbate datur copia fandi, obtulit salutationem et litteras, quas miserat Abbas Nilus. Quibus perlectis, ut ex longo usu spiritum probare doctus erat priusquam recepisset illam, arguta arte cuncta explorat. Primum cœpit simulare indignationem: quis, qua mente præditus esset, averso vultu indagare; aspera et dura illi prædicens, cunctaque arcana mentis ejus sagaci ingenio perquirens. Justum vero ac tenacem propositi virum, nec dura hominis responsio frangere valuit, nec venientium tentationum minæ a semel arrepta voluntate revocare potuerunt. Abbas vero Leo, ubi non solum avertere a suo proposito, sed etiam dura prædicendo plus accendere poterat, accepturum se fore illum pollicetur: statuit etiam Dominum Apostolicum cum humiliato Antistite prius convenire, ut quidquid agendum foret, tanti Patris sententia suorumque Cardinalium consilio deliberarent. Post hæc, rite peractis omnibus, qua die Dominus discipulorum suorum lavit pedes ac linteo extersit, monachalem habitum ille Episcopus accepit. Sabbato Sancto, quando baptizati catechumeni criminalibus vinculis solvuntur, soluta est et ipsi capite pendens cuculla. Hinc secundum regulæ morem Fratrum numero adjunctus, quarendum angusto calce cœpit ardentius cupere Christum. Duo ex Fratribus qui cum eo erant, jamdudum videntes quia se monachum facere vellet, non bene projecto clypeo fugam dederunt; solus vero Gaudentius, exemplo constantis viri remanens, cum beato viro monachatum atque probabilem conversationem consecutus est: qui etiam sibi carne et spiritu duplex germanus, et ab infantia semper fidissimus comes adhesit.

*non admitti-
tur ad mo-
nachatum,*

*sed cum
litteris Ro-
mam missus,*

i
k
*ab Abbate
SS Bonifacii
et Alexii,
E*

*ex sententia
Pontificis,*

*induitur
monastico
habitu,*

F
*cum Gauden-
tio germano,*

*contra tenta-
tiones pugnat
aperendo il-
las :*

*aqua portat in
culium et la-
vacrum:*

E Ipse vero omni obedientia ac humilitate ambulans inter Fratres, contra bella tentantium vitiorum intrepidus tiro accingitur. In cogitationibus suis ad humilem confessionem semper confugiens, quassatæ mentis arcana spiritualibus viris pandere non cessavit: cessante vero tentationum imbre in novam messem floruit virtutum, ac post vitiorum victoriam subito clarior eluxit. Processit ergo ut lux splendens, et crevit usque ad perfectum diem. Obedientia, qua donavit eum suus Abbas, hujusce-modi erat, ut coquinæ Fratrum atque ad ministratorios usus aquam humero apportaret; manibus quoque eorum lavandis simile obsequium ageret: sic se cunctis Fratribus servire lætatur. Nec moratur interea aculeus hostis, nunc aperto bello, nunc latentibus insidiis hominem Dei impugnaturus: et cum

A cum testea vasa, nunc aqua, aliquando vino plena portaret; praedictus hostis callido astu lapsus parat; ac ut confracta in partes spargerentur efficiens, sacri viri faciem ingenti rubore perfudit. Hæc dum multotiens fierent, et ipse tot vicibus veniam prostrato corpore peteret; tandem ultor ejus confusionis respexit ad hæc negotia Dens: nam una dierum, cum Fratrum mensæ apportaturus foret merum, offenso pede corruit ipse super vas, et vas ingenti cecidit super marmora lapsu. Audiit a longe Pater monasterii cunctique Fratres per ordinem, quo modo labitur ille heros; nescientes quia hunc casum prosperrima adversitas comitaretur: ita enim vas sanum et vini pretium non minutum reperitur, ac si nulla facta foret ruina. Item Nobilis quædam femina monasterium hoc causa orationis ingreditur et cum caritatem ibi facere jussa foret, jam septem annis panem se non gustasse proficitur: ille vero hunc abstinentiæ morem pro infirmitate ei adhæsisse recognoscens, allato pane salutiferæ Crucis signaculum impressit; ac deinde prædanti matronæ eundem apponens, in nomine Domini mei Jesu Christi, filia, inquit, manduca panem; non licet tibi sanctam Christi caritatem violare: pro ejus enim amore hoc parum prandii accipere jussa es. Ad banc vocem credula mulier, panis munera degustans, cum gratiarum actione regreditur in domum suam; ex hinc ergo communi cibo usa, rem novam sibi contigisse civibus narrat, ac glorificat vox omnium Dominum Deum. Nec prætereundum est, qualiter cujusdam Joannis filiam, qui nunc Præfectus urbis esse dignoscitur, atrociissimus febrim dolor vexare cœpit: quam cum homo Dei sacratissima sua manu tangeret, omnis languor corporis ejus imperio abscessit.

ANNOTATA.

a Is erat Joannes XV, qui sedit ab anno 985 usque ad annum 996.

b Venit Theophanias Romam anno 989, ibique Nativitatem Domini celebravit. Ita Chronicon Hildensheimense.

c Qui modo regnat legitur apud Canisium, Freherum et Bzovium. Ast in MS. Pragensi, Qui tunc regnabat. Sed priorem lectionem ex aliis adjunctis supra probavimus.

d S. Benedicti vitam per S. Gregorium illustravimus 21 Martii.

e Albas Casinensis tunc erat Manso, ordine 28, Pandulphi Capuæ Principis consanguineus, qui præfuit ab anno 987 usque ad annum 997.

f Seniores plures, aut quosdam de Prioribus fuisse scribit Leo Ostiensis lib. 2 Chronici Casinensis cap. 17, ubi reliqua, et forsitan hinc desumpta, narrat.

g Addit Leo, Et nostros Clericos ad gradus Ecclesiasticos promovere decentissime poteris: observat autem Angelus de Nuce privilegium fuisse Abbatibus Casinensibus, ut a quocumque mallent Catholico Episcopo suos Clericos promoveri facerent.

h Addit idem Leo: Quem, Nilum scilicet, tunc apud Vallem-Luci cum aliquot Grecis Fratribus conversari perceperat. In Vita S. Nili dicitur Vallem-Lucion: quod monasterium, mandata Pandulpho Principe Capuano, Aligerus, Abbas Casinensis 27 et decessor Mansonis, illi concesserat. Inde S. Nilus postea Tusculum veniens in monasterio, Crypta-Ferrata dicto, mortuus est et colitur 26 Septemb.

i Hic est S. Bonifacius Romanus, qui Martyr obiit Tarsi, et a morte ad hanc ecclesiam relatus colitur 14 Maji.

k S. Alexius ibidem est sepultus, unde jam ecclesia S. Alexii appellatur, uti latius dicendum ad hujus Vitam 17 Julii.

Aprilis T. III.

1 In poemate Constantia appellatur.

CAPUT IV.

Reditus ad Episcopatum. Resumpta vita monastica Romæ.

Archiepiscopus vero Magontinus, beati Præsnis gregem sine Pastore ire conspiciens, misit legatos cum litteris, per quos Dominum Apostolicum de sancti viri reditu interpellat; factaque est Romæ a Synodus pro hac causa, et oritur utrimque litigium grande, ex una parte eorum qui monachum perdere timuerunt, ex alia eorum qui Pastorem suum cum auctoritate quæsierunt. Cumque invicem pugnantibus sententiis utraque pars diu decertaret, tandem dubiam nuntiorum primas vix promeruit victoriam. Hic ipse primas frater erat Ducis, cujus terræ qui exigebatur Episcopus præfuit. Tum Apostolicus, non tam voluntate quam jure Dei permotus, talia respondit: Reddimus quod juste quærant, quamvis de bono Patre jam degenerassent filii; et damus cum hac lege, si audierint eum, teneant cum benedictione Dei, faciantque sub eo fractum centuplum: si autem a consueta iniquitate sua recedere nolunt, hic noster absque periculo sui capitis malorum consortia declinet. Hæc ubi dicta dedit, finita est synodus, et soluto cœtu redierunt quisque in domum suam. Abscedunt legati, Monachis tristibus, læto animo ac magna exultatione: cumque emenso itinere Pragam veniret, eunt ei obviam omnis ætas et sexus, et quasi cum ingenti gaudio acceperunt eum: dant manus, ac promittunt emendare (velut qui de sua reversione oppido gauderent) secundum ejus præcepta priorem vitam plenissime.

19 Sed paulo post cœpit eos ignava mollities, et neglectis prædicationibus itur in omne nefas: veterum quippe vitiorum recordationibus præventi, in carnalem partem relabuntur, et pereunt labor pastoralis et diligens cura boni Pastoris. Inter hæc luctuosum et miserabile crimen exoritur. Mulier cujusdam nobilis cum Clerico adulterasse publice arguitur. Quam cum more barbarico parentes decorati conjugis decapitare quærent, fugit illa per celeres auras, donec voce et cursu usque ad optatum pervenerat Episcopum. Volens autem de illorum manibus mulierem liberare, clausit eam in monasterio sanctimonialium, quod vocabulo et veneratione S. Georgii consecratum firmissimis mœnibus vallatur: clavem vero Ecclesiæ custodi fideliter commendat, credens fore ut femina inter feminas solatia doloris, et sub altaris defensione vitæ securitatem haberet. Crimen quoque in se referre voluit, ut se sceleris auctore [credito] magnum aliquid fieret ut scilicet pro pœnitentiæ fructibus aut illam vitæ servaret, aut ambo simili jussu morerentur: qua voluntate patet quia martyrii coronam exposcens erat. Et adimpleret utique quod voluit, nisi eum prudenter Dominus Præpositus Violitona prohiberet. Impia manus interea absconsæ mulieri ferrum necemque parans, armato milite Episcopale forum irruerunt: quærent minis et contumaciis dictis Episcopum, qui contra divinum fas et legalia jura adulteram defendere vellet: quod ille, divinæ contemplationis otio vacans, ubi aure percipit, cum velut divisæ noctis hora esset, dicto versu fregit silentia, et in quo clusus erat, exivit de templo; deinde qui secum erant fratribus pacis oscula libans, Valete bene, inquit, et pro me misero ferte pia vota Christo. Inde totus ardore martyrii flagrans, non tardiore desiderio et cursu quam qui fugit hostem, sponte venit in hostem: ac medium agmen intrepido gressu incedens, Si me quæritis, inquit, præsto sum. Unus autem ex illis, cui minus semper levis voluntas erat,

D
AUCTORÉ COLLE-
VO EX MS.

Archiepiscopo
Maguntino vi-
gente,
a

b

a Pontifice re-
missus ad
Episcopatum,

E

recipitur mag-
no gaudio:

Adulteram ad
se confugien-
tem collocat in
monasterio:

F

ne illam pro-
dat,

ultro se offert
paratus mori:

A omnium ore talia respondit : Cassa spes martyrii tenet, et nobilis gloria leti. Errat pro certo hæc sanctitas, quæ nostrum vult fieri peccatum : non impletur voluntas tua ; sed ageitur aliquid quod plus dolebit : quia nisi hæc meretrix nobis citius reddatur, habemus fratres tuos, in quorum uxoribus, prole et prædiis hoc malum ulciscamur. Hæc dum forens nuntius contra Episcopum deblateravit, ecce corruptus aure proditor adest, qui excerpens eos clam ex agmine vocat, sequitineris ducem præbens, domum in qua clausa erat domusque custodem manifestat. Custos vere tentus ab illis, nunc minis nunc aucis affatibus, ut illam in manus eorum redderet diu probatur : ad ultimum mortis timore perterritus : sic sibi creditam eruentis hostibus prodidit feminam. Rapitur illa infelix frustra prensis altaribus, et sub manu conjugis capitalem jussa est subire sententiam : quod cum ille, velut vir justus, facere nollet ; sub gladio vilis vernula truncata, poenas male usi corporis capite exsolvit.

20 Illis atque horum majorum popularis nequitia studiis cum sermo docentis Episcopi contraire nequiret, flet bonus Pastor, quia in morbo grege signa salutis nullainesse perspexit. Hinc pro spectandis sequentibus malis oculos claudere volens, dulcis

B Romæ mœnia revisit, et navi monasterii mutat Pastoralia frena. Congaudent illo redeunte monasticæ plebis sacra collegia, ac sanctitatis suæ amore pariter et utilitate perfruuntur. Dilexerunt eum omnes, sed præ omnibus Abbas suus, qui et post se totis cohortibus Fratrum præfererat illum. Ille autem omni villitate et extremitate contentus, quanto major erat tanto se cunctis inferiorem præbuit : quanto spiritualibus divitiis dives, tanto in oculis hominum parvus, pauper et despectus esse cupiverat. Dicunt autem Abbas et Fratres ejus de eo, quia in omni virtute ad unguem perfectus est, et extra monasterium vere Sanctus erat. Sic de die in diem semper novus et seipso robustior succrescens, ad divinæ contemplationis fastigia velut castissimus turtur evolaverat. Volens autem Dominus ostendere servo suo, cujus meriti viveret in conspectu suo, monstrat ei per visum duos ordines in celo : unum purpureo alterum niveo amictu, quibus sub diversa specie singulare meritum et propria merces ; ambobus tamen esca et potus erat laus perpetua Creatoris : et vox facta est ad eum, Inter utrosque est tibi locus, convivatio mensæ, et aptissimus honor. Cujus rei visionem Abbati suo cum exponeret non hoc de se, sed velut Sanctissimus Paulus, revelationis suæ mysteria de alio homine narrat, Scio, inquit, hujusmodi hominem, cui Dominus per visum talia ostendit, et hæc ipsa donaturum se promittit.

C 21 Hoc ipso in tempore iter agit Romam Rex Francorum Ottotertius, pulchri Caesaris pulcherrima proles : decursis quippe puerilibus annis, cum jam prima velut lanugine barbæ floreret, tempus et virtus major annis Imperatoriam sibi expusebant dignitatem ; Roma autem cum caput mundi et urbium Domina sit et vocetur, sola Reges imperare facit ; cumque Principis Sanctorum corpus suo sinu refoveat, merito Principem terrarum ipsa constituere debet. Summus ipsis diebus c Pontifex acerrima febre correptus, corpus terræ, animam cœlo, utrumque in sua dimisit exordia. Rex autem Otto Alpium nives cum multo milite transmeans, juxta sacram urbem Ravennam regalia castra metatus est. Ibi in ejus occursum veniunt Epistolæ cum nuntiis, quas mittunt Romani Proceres et Senatorius ordo ; primo illius adventum, velut toto tempore paternæ mortis non visum, totis visceribus desiderare ac debita fidelitate pollicitantur expectare : deinde in morte Domini Apostolici tam sibi quam illis non minimam

invectam esse partem incommodorum annuntiant ; D et quem pro eo ponerent, regalem exquirunt sententiam. Erat tum in Capella Regis quidam Clericus, nomine Bruno, scholarius litteris egregie eruditus et ipse regio sanguine genus ferens ; magnæ scilicet indolis, sed quod minus bonum, multum fervidæ juventutis. Hunc, quia Regi placuit, a majoribus electum Magontinus Archipræsul Willigisus et suus Collega d Adalbaldus Episcopus adduxerunt Romam ; proinde a Romanis honorifice acceptum, ad hoc ordinati Episcopi Apostolico honore e promulgarunt. Superveniens etiam Rex Romano more egregie accipitur ; deinde et magno gaudio omnium Imperatorium attigit apicem. Lætantur cum primatibus minores civitatis, cum adlieto paupere exultant agmina viduarum, quia novus Imperator dat jura populis, dat jura novus Papa. His temporibus Christianissimus ille Cæsar, cui circa servos Dei maximum studium semper et diligens cura fuit, crebro alloquitur S. Adalbertum, et habebat eum sibi familiarem, audiens libenter quæcumque sibi diceret.

ANNOTATA.

a Synodus hæc habita circa annum 994, cum annis 5 in monasterio vixisset Adalbertus, ut in sequenti Vita E dicitur.

b Radla appellatus, uti ejus nomen in Pormate exprimitur : Vita 2 auctor vocat sancti viri pappatem Radlam, forte significare volens, quod fuerit a S. Adalberto ex sacro fonte susceptus. Surius pro Radla, Radium scripsit ; neque Duci fecit fratrem carnis, ut habet eadem Vita 2, sed fratre carniorem.

c Joannes XV Papa mortuus est 7 Maji anni 996.

d Udebaldus Bzorio, sed cujus loci Episcopus fuerit non indicatur.

e Electus est 13 Julii, et 26 ejusdem mensis consecratus, et Gregorius v appellatus.

CAPUT V.

Ultimus reditus ad Episcopatum. Instructio Ottoni III data. Ob sævitiam Bohemorum discessus ad Polonos.

A Archiepiscopus vero Willigisus, veterem querimoniam canens, Dominum Apostolicum de sancti hominis reditu interpellat : congeminat vota cum votis, et ut reportaret illum modis omnibus instat : in Apostolica quoque synodo canonum testimonia revolvens, coram omnibus se justa petere clamat, peccatum esse singulis Ecclesiis maritatis, solam Pragmam suo Pastore viduari. Justa inquebat poscentibus benevolam aurem indue, Ecclesiæ suum maritum præbe, libera mente postulans erat. Rursum ex itinere quo versus est ad patriam, continuis litteris hoc idem reiterare non cessat ; nec dimisit prius donec pollicitus est Dominus Apostolicus, facturum se esse quæ vellet. Tristatus est autem homo Dei, quia relinquere cogitur monasterium : præscierat enim, quia populum, cui pastorem curam debuit, a via sua mala nemo flectere quisset. Sed tristem ejus animum hoc valde solatur, quia si in commissis sibi animabus dignos fructus agere nequisset, extraneis et non baptizatis prædicator missus fuerat. Ergo multis lacrymis Fratrum dulces monasterium linquens, cum summæ discretionis viro Notherio Episcopo ultra Alpes proficiscitur.

23 Cumque velut duorum prope mensium iter agerent, venerunt Magontiam ; ubi regressus ab Italicis oris Imperator commoratus est ; cum quo vir Dei mansit bonum tempus, quia valde familiarissimus sibi erat, et nocte pariter ac die velut amicissimus cubicularius imperiali Curti vel Camerae adhæsi. Hoc autem non sic velut aliquo amore sæculi captus

ACCURÉ
CO. T. VO
EX MS.
sed frustra,

adultera pro-
dita et occisa,

redit Romam
et ad ritam
monasticam :

locum gloriæ
ex estis in
visione in-
telligit :
2 Cor. 12, 2

D interim Joanne
15 mortuo,

et creato Gre-
gorio 5
d

c
loquitur
Romæ cum
Ottone 3.

Instante
urgente
Willigiso

redire jussus,

cum magno
dolo dis-
cedit :

*Moquentiæ
Imperatorem
instruit :*

A captus, sed quia dilexit ipsum, et dulcibus dictis ad amorem cœlestis Patriæ accendere voluit. Nam die sive nocte, cum turba locum dedit, sanctis alloquiis aggreditur illum; docens, ne magnum putaret se Imperatorem esse, cogitaret se hominem, moriturum cinerem, ex pulcherrimo putredinem et vermium escam esse futurum; viduis se exhiberet maritum, pauperibus et pupillis monstraret se patrem, timeret Deum ut justum ac districtum judicem, amaret ut pium veniæ largitorem ac misericordiæ fontem, solite pensaret, quam angusta sit via quæ ducit ad vitam, et quam perpanci qui intrant per eam: bene agentibus esset per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus. Ad hunc modum plura subnectens, monet eorum filium præsentis vitæ bona despiciere, æternitatis electionem desiderare, mansura quærere, in rebus temporalibus et in transitoriis fiduciam non habere. Cunctis qui in regia domo erant servitute serviens velut servus omnium; sic eorum vilissima quæque manibus tractat, et omni humilitate eorum servitia facit; noctibus quoque cum carpserant somnum, calceamenta eorum componere cura fuit. Ab janitore usque ad Principem Regiæ domus omnium caligas aqua abluit, et purgatis sordibus eas suo loco restituit. Ad hunc modum plurima servitia egit in camera, quanto quæque vilissima erant, tanto libentius eapro humilitate ministrans. Sed serviminis auctor diu incognitus latuit, donec quidam Wolpharius Imperialis minister, et sibi dilectus cubicularius, sanctum prodidit furem.

*humillima
obsequia
præstat
au icis.*

B 24 Vidit quoque ibi somnium nocte una quod hujusmodi erat: putabat se fratris sui curtem adire, et in media curte stare domum, cujus structura aspectu erat delectabilis, parietes et tecta nive candoris, intus duo lecti, unus sibi, alter Fratri suo deputatus erat, uterque scilicet ut decuit, multum honoris gerebat; sed lectulus suus omnem gloriam alterius longe præcellens, totus purpureo splendore et sericis ornatus amictus, ad caput vero aurei staminis linteo pulcherrime redimitus, sursum autem in capite erat aureis litteris scriptum: Munus hoc donat filia sponsa tibi. Cujus visionis ordinem cum aliquibus narrando exponeret, Vide, inquiunt illi, quia Christo Domino secundante Martyr eris futurus. Regis filia, quæ dat tibi regia dona, est Domina cœli, sacratissima Virgo Maria. Hoc audiens ille factus est letissimò animo, et ingressas cubiculum cordis, egit gratias Sancto Sanctorum, Angelorum Domino, et omnipotenti Christo: hinc Matrem gratiarum, quæ

*visione in
somnia ha-
bita*

*ad marty-
rium vo-
catur :*

C Regis solio proxima sedet prona cervice et gavisæ mentis júbilo adorat: Gloria tibi, inquit, Virgo maris stella, quæ me, ut pia Domina, humillimum servum tuum respicere dignata es.

*peregrinatur
Turones et
Floriacum,*

a

25 Hac ipsa tempestate adiit Turoniam, quærens auxilio Sanctum senem Martinum; nec præterit Floriacum, quæ beatissimum Confessoris corpus Patris Benedicti suo gremio collocare meruit, ubi etiam quis ille sit, Domino [concedente] cæcorum visus, claudorum gressus, surdorum auditus, et cœlestium miraculorum multa a millia protestantur. Horum duorum carissimorum Patrum sacris confabulationibus pastus, læto animo regreditur ad imperiale domicilium: inde quid sibi menti foret, quæ volente Deo agere vellet sub lucem proferens, cœpit cum dilecto Casare familiarem extremum sermonem habere. Finita locutione pacis oscula libant, et amplius nunquam sociandos non absque dolore separant amplexus: Vir ergo sanctus, caram vitam carissimo Jesu multum commendans, secundum placitum Archiepiscopalis sui, ad apostatricem gentem pergere cœpit. Siquit ipse quia consilio suo non obaudirent: sed ne inobediens esset, jussu iter adimplere ma-

luit: hoc etiam ejus animo magnam spem tribuit, quia si non in filiis, in alienis et barbaris animarum lucri congregare poterit. Erant enim multæ nationes per circuitum, per quas aut sibi martyrium, aut illis baptismi gratiam conferre poterit. Gens autem hæc sceleratissima, ad quam redire compulsus est, in odium sui nominis grande nefas peregerunt. Nam parentes suos, nobiles et præclaros viros, misero vulnere prosterunt: *b* fratres, fratrumque filios, masculum una cum insonte femina omnes morte sævissima damnarunt: civitates quoque eorum igne ac ferro devastantes, omnia eorum bona in captivitatem redegerunt. Unus autem ex suis fratribus, dum hæc mala domi geruntur, cum *c* Boleslavo Polonorum Duce foras in expeditione Imperatoris erat. Dux vero ille, pro amore sancti Fratris, magnis promissis de amissis opibus eum solatur. Ergo pro his sceleribus reditum sibi clausum esse putans ille sanctissimus heros, noluit frustrari aditum suum: sed declinavit ad præfatum Ducem, quia sibi amicissimus erat; et si se recipere vellent, per ejus *d* missas explorare petiit.

D
AUCTORE
CO. EVO
EX MS.
*sed ob fra-
tres et
consanguini-
neos occisos*

*c
declinat ad
B. deslavam
Polonorum
Ducem :*

26 Quo facto, e contra illi magna indignatione remittunt ei iræ et furoris plena verba, dicentes: E Sumus peccatores, populus iniquitatis, gens duræ cervicis: tu sanctus, amicus Dei, verus Israelita, et tibi omnia cum Domino: talem ac tantum non portant cohabitationes, et consortia iniquorum. Et tamen, unde hoc genus, ut totiens repulsos, totiens abjectos non unius, sed diversarum gentium requirat Episcopus? Agnosceimus, agnosceimus ingeminant, quid sub colore pietatis mendosum tinniat hæc sanctitatis. Nolumus eum: quia si veniet, non venit pro nostra salute; sed pro puniendis malis et injuriis, quas de fratribus suis fecimus, et fecisse juvat: non est qui recipiat eum, non est usque ad unum. Hæc et his similia audiens illus Episcopus, tanto lætitiæ risu exuberat, ut pene a solito rigore magnum aliquid excederet. Dirupisti, inquit, vincula mea, tibi immolo gloriam et sacrificium laudis: quia pastoralis curæ funes et vincula de collo meo ipsorum refutatio liberavit. Fateor me hodie, o bone Jesu, totum esse tuum! tibi dominator virtutis æterna laus, honor, et gloria. Noluisti eas qui te nolunt, et qui a via veritatis in propria desideria declinant.

E
*a Bohemis
repudium
passus,*

*Deo agit
gratias.*

ANNOTATA.

a Nos miracula omnia, quæ haberi potuerunt a S. F Benedicto Floriaci putrata, uti etiam, quæ Casini facta sunt, ubi Italiasserunt corpus asservari, collegimus ad honorem S. Benedicti et edidimus ad diem 21 Martii, relictæ aliis longiore disputatione de corporis existentia. Quod au Franci aut etiam Itali ægre ferre possint judicet benevolus Lector.

b Fratres 5 occisos fuisse dicitur in sequenti Vita: quos ut Martyres haberi tradit Balbinus; non autem parentes, id est pater et mater fuerunt occisi, sed ut solet sumi vox illa, consanguinei, et dicuntur viri præclari.

c Boleslaus cognomento Chobri vel Acer filius Micislai Ducis, quo jam tunc vivo, erat iste in expeditione Caesaris, dum anno 999 patri defuncto successit.

d Per ejus missas scilicet epistolas, aut potius sicut Bzovius per suos missos, id est legatos.

CAPUT VI.

Discessus in Prussiam: martyrium.

Inde *a* adversus barbariem diram, profanasque idololatrias gladium prædicationis acuens et aptans, cum quibus primum post dimicare oporteret, animo deliberare cœpit: utrum *b* Luitenses, quos Christianorum

a

b

*et versus
Bohemiā
abit :*

Aditurus Prussos,	A stianorum præda miserorumque hominum damna pascunt; an Prusorum fines adiret, quorum venter Deus est, et avaritia juncta cum morte. Tandem alternanti potior sententia successit animo, ut quia hæc regio proxima et nota fuerat Duci prædicto, Prusiae Deos et idola iret debellaturus. Dux vero c cognita voluntate ejus, dat ei navim, et ipsam pro pace itineris ter deno milite armat. Ipse vero adiit primo Urbem d Gidanic, quam Ducis latissima regna deprimentem maris confinia tangunt. Ibi divina misericordia adventum ejus prosperante, baptizabantur hominum multæ catervæ. Ibi Missarum solennia celebrans Patri immolat Christum, cui non post multos dies illos, seipsum pro hostia fuerat oblaturus. Quidquid vero de eo superfuit, quod ipse et novi baptizati communicaverunt; colligere jubet, et in mundissimo panno involutum servavit sibi pro viatico deportandum.	niunt usque ad terram duo lintheamina, alba sicut D nix, et munda absque omni sorde et macula: ambo sua onera singulos quidem viros de terra levant, ambo felissimo cursu nubes et aurea sidera transant. Unius nomen extra ipsum, qui hæc vidit, admodum paucissimi sciunt, alter vero erat, ut adhuc hodie ipse meminit, Dominus Adalbertus, cui Angelicus minister jara cœlestis mensæ convivia præparavit. At Pater Nilus ignotum est quid de eo viderit, sed dulcibus scriptis eundem virum ita alloquitur: scias dulcissime Fili, quia amicus noster Adalbertus ambulat cum Spiritu sancto, et beatissimo fine vitam præsentem erit terminaturus. Item Fratri Gaudenzio quæ opere futura erant, nocturna quies textis ambagibus dixit. Expergefactus ergo, si vellet audire somnium suum, interrogat dilectum Patrem. Respondente autem ipso; Dic si quid habes: Vidi, inquit, in medio altaris calicem aureum, et hunc vino semiplenum, custos vero ejus nemo erat. Me itaque volente bibere merum, opposuit se mihi minister altaris, et audacibus meis cœptis velut quadam imperiosa auctoritate contradixit, quia nec mihi, nec alicui hominum licentiam dare vellet, pro eo quod tibi in crastinum pro mystica refectione foret servatum. Hæc eo loquente fugit somnus ab oculis, et occupat trementia membra torpor ingens. Dens, inquit, fili prosperet hunc visum; fallaci somnio neminem credere oportet. Jam exurgente purpureo die cœptum iter agunt, et Davidico carmine viam sibi abbreviant, et dulcis vitæ gaudium continuo appellant Christum. Inde nemora et feralia lustra linquentes, sole ascendente ad meridiem, campestria loca adierunt. Ibi Fratre Gaudenzio Missam celebrante, sanctus ille monachus communicavit; et post sacram communionem, pro alleviando labore itineris, pauxillum obsonii accepit. Et dicto versu et sequenti Psalmo, surgit de gramineo cespite; et quantum jactus est lapidis vel missus sagittæ progressus, loco resedit. Hic tum cepit eum somnus, et quia diutini labore itineris fessus erat, pleno cornu perfudit eum soporifera quies.	a Gauden- tio monetur de somnio suo:
a navigat in ulteriorem Prussiam,	28 Postera autem die, salutatis omnibus, imponitur carinæ et pelago, et tollitur ab eorum oculis numquam postea videndus; hinc nauticum iter velocissimo cursu peragens, post paucos dies marimum litus e egreditur, et reversa est navis cum armato custode. Ipse autem pro præstitis beneficiis gratiam vectoribus et vectorum Domino agens, remansit ibi cum geminis Fratribus, quorum alter Presbyter Benedictus, alter dilectus et a puero sibi comes Frater Gaudentius erat. Tunc magna fiducia Christum prædicantes, intrant f parvam insulam, quæ curva amne circumjecta formam circuli adeuntibus monstrat. Venientes vero loci possessores cum fustibus et pugnis expulerunt eos: et quidam arrepto naviculae remo adstitit Episcopo propius, et ut forte Psalmos in libro decantaverat, ingentem ictum inter scapulas dedit. Excussus manibus volat in diversa codex, et ipse extenso capite et membris jacet humo prostratus. Sed exterius afflicto corpore, quid pia mens intus ageret, risus cordis per vocis organum iocx patefecit: Gratias tibi, inquit, Domine, quia etsi amplius non erit, saltem vel unum ictum pro Crucifixo meo accipere merui. Transiens vero in aliam partem fluminis stetit ibi Sabbato. Vespere autem facto Dominus villæ divinum heroa Adalbertum transduxit in villam. Congregat se undique iners vulgus, et quid de illo foret acturus, furibunda voce et canino rictu expectant. Tunc Sanctus Adalbertus, quis et unde esset, vel ob quam causam illuc veniret interrogatus, talia e contra miti voce respondit: Sum nativitate Bohemus, nomine Adalbertus, professione monachus, ordine quondam Episcopus, officio nunc vester Apostolus. Causa nostri itineris est vestra salus, ut relinquentes simulacra surda et muta, agnoscatis Creatorem vestrum, qui solus et extra quem alter Deus non est; et ut credentes in nomine ejus vitam habeatis, et in atriis immarcescibilibus cœlestium gaudiorum præmia percipere mereamini. Hæc Sanctus Adalbertus. Illi autem jam dudum indignantes, et cum clamore blasphemæ verba adversus eum proclamantes, mortem sibi minantur. Ex templo terram baculis percutiunt, fustes ejus capiti apponunt, et infrendunt dire dentibus in eum. Magnum sit tibi, inquit, quod huc usque impune venisti; et sicut celer reditus spem vitæ, ita tibi parvæ moræ necis damna creabunt. Nobis et toto huic regno, cujus nos partes sumus, communis lex imperat, et unus ordo vivendi: vos qui estis alterius et ignotæ legis, nisi hac nocte discedatis, in crastinum decapitabimini. Ipsa nocte in naviculam imponebantur, et reducti manserunt quinque dies in vico quodam.	30 Ad ultimum paasantibus cunctis, affluit paganicus furor, et irruerunt super eos impetu magno, et injecerunt omnes in vincula. Sanctus vero Adalbertus stans, contra Gaudentium et alium fratrem ligatum, Fratres, inquit, nolite constriari! Scitis qui, hæc patimur pro nomine Domini ejus virtus ultra omnes virtutes, pulchritudo super omnes decores, potentia inenarrabilis, pietas singularis: quid enim fortius, quid pulchrius, quam dulcem pro dulcissimo Jesu fundere vitam? Prosilit ex furibundo agmine igneus Siggo, et totis viribus ingens jaculum movens, transfixit ejus penetralia cordis. g Ipse enim Sacerdos idolorum; et dux conjuratæ cohortis, velut ex debito prima vulnera facit, deinde concurrunt omnes, et vulnera miscentes iram exaturant. Profluit purpureus sanguis per foramina utriusque lateris. Ille oculis ac manibus stat orans in cœlum: exiit rubens amnis divite vena et extractæ hastæ septem ingentia vulnera pandunt. h Ille solutis vinculis extendit manus in modum Crucis, et suppliciter fasis precibus pro sua et persecutorum salute ad Dominum clamat. Sic illa sancta anima carcere suo evolat, sic nobile corpus protenta Cruce i terram occupat: sic quoque multo sanguine vitam fundens, beatissedibus et semper carissimo tandem perfruitur Christo. O sanctum et beatissimum virum, in cujus vultu Angelicus splendor, in corde semper Christus erat! O pium et omni honore dignissimum, qui Crucem, quam voluntate semper et animo, tunc etiam manibus et toto corpore complexus est. Accurrunt undique cum armis dira barbaries, et nondum expleto furore auferunt corpori nobile caput, et separant exanguia membra: corpus vero loco dividentes,	sub illius Sacro com- municat:
percutus inter sca- pulas,	C causam adventus inducit: jubetur di- scedere.	caput ab- scissum pa- to affigitur.	comprehen- ditur cum sociis,
transit ad altam par- tem fluminis,	29 Hæc dum in illa parte geruntur, ecce in monasterio, ubi ille talis nutritus fuerat, cuidam converso Joanni Campanario talia Dominus per visum ostendit. E summo cœlo velut volantia deorsum ve-	caput	F pluribus hastis vul- neratus, g
causam adventus inducit:			orans pro occisoribus obit, h
jubetur di- scedere.			i
Post varias revolutions martyrii			caput ab- scissum pa- to affigitur.

A caput palo fixerunt, et læto clamore sua scelera laudantes reversi sunt unusquisque ad proprias sedes. Passus est autem sanctus et gloriosissimus Martyr Christi Adalbertus ix Kalendas Maii, imperante rerum Domino Ottonum tertio, pio et clarissimo Cæsare, k feria vi scilicet; ut qua die Dominus Jesus Christus pro homine, eadem die homo ille pro Deo suo pateretur, cui est honor et laus et imperium in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Sequentia etiam habemus ex antiquo Breviario excuso, nobis Praga submissa.*

b *Bravins Liuticenses: citatum Breviarium Linienses.*

c *Additur in Brevariario, Polonorum, apud Bravium, Prussiae, sed perperam.*

d *Gedanum, aliis Dantiscum, notissimum ad mare Balticum emporium.*

e *Littus Sambiae provinciae, vulgo Samland, inter lacus Habum seu Frische-haff et Curonensem seu Curisch-haff.*

f *Prope oppidum Fischaußium haud procul Regio monte.*

g *Apud Bravium ista interponuntur: Sanctus vero Adalbertus in se senem irruentem conspiciens, miti voce dixit: Quid vis pater? aut cur manus innocenti sanguine polluis, atque cruentatas sponte diabolo tradis?*

h *Sequentio longe aliter ita apud Bravium describuntur: Ille oculis ac manibus in caelum erectis, ait: Domine adjuva me; et vinculis solutis, extendit manus in modum Crucis, et suppliciter preces effundens pro sua, et pro persecutorum salute ait: Domine Deus omnipotens, exaudi propitius orationem meam, et ne attendas istorum facinora, quæ in me indigno propter sanctum nomen tuum commiserunt: quia nesciunt quid faciunt. Sed aperijanuam cordis eorum, ut te factorem omnium agnoscant, et intelligant, et ad te revertantur: ut passio mea non sit infructuosa, nec istis, nec aliis qui mei memoriam fecerint; sed concede omnibus in presenti seculo quietem et pacem, et in futuro vitam æternam condonare digneris, Salvator mundi, qui cum Patre, et Spiritu sancto cuncta gubernas in secula seculorum. Amen. Et dum compleret orationem, amputatum est caput ejus: sicque nobile corpus felici lapsu occupat terram: sic sancta anima migravit ad Christum, Discipuli autem rapientes Magistri cilicium, sanguine aspersum, amaro planxerunt animo, dicentes: Heu consolatio nostra, et spes gaudii nostri! cur nos flentes non consolaris? Sed ubi cadaver sanctissimi Martyris et Pontificis Adalberti corruit, concurrunt undique armis munita dira barbaries, et nondum expleto furore caput sanctissimi Martyris palo fixerunt, corpus vero dilacerandum bestiis loco ipso dimiserunt: et sic læto clamore laudantes sua scelera, unusquisque ad sedes proprias reversi sunt. Sed ut ostenderet omnipotens Deus, ejus meriti esset tantus Martyr; per triginta dies jussu Domini, ab aquila corpus ejus custoditur, ubi nulla fera, nulla avis accedere potuit. Eam divino judicio aquilam custodem discipuli aspexerunt. Post vero infidelis turba, necdum humano sanguine satiata, tollentes corpus ejus miserrime dilaceratum, in mare dimiserunt. Inde vero indicio fulgidæ columnæ, super corpus ejus in caelum usque perrectæ, manifestatum est corpus ejus, discipulis: et venientes cum multis Christianis abstulerunt corpus ejus, et conjungentes caput corpori honorifice sepelierunt, et dignam ecclesiam nomine ejus construxerunt: ubi merita, et virtutes ejus exuberant usque ad hodiernum diem.*

S. Adalberti moribundi oratio.

an corpus ab aquila custoditum?

In MS. Ultrajectino traditur corpus tribus diebus ab aquila custoditum. Quæ omnia desunt etiam apud Freherum, Canisium et in sequenti Vita.

i *Est ibidem in littore sacellum S. Adalberti erectum.*

k *Ante Dominicam k post Pascha, quod illo anno 997 obvenerat in 28 Martii.*

D
AUCTORE
COÆVO
EX MS.

ALIA VITA

Auctore altero monacho coævo.

Ex codice MS. Pragensi cum editione Suriana collato.

CAPUT I.

S. Adalberti natales. educatio, electio in Episcopum.

Nascitur purpurens flos Bohemicis terris: major filius ex parentibus magnis, aureum pomum exivit e nobilibus ramis: progreditur pulchra facie, sed pulchrior fide Woytich puerulus, quod nomen interpretatum sonat, Consolatio exercitus. Pater suus nomine Slawnitz, magnus et prapotens erat; substantia ejus integra, possessio diffusa est; cui mortalium felicitatum copia, sub se positorum hominum unda, familia multa perstrepsens, argento et auro plena domus. Cum esset Dominus terra, fuit tamen mediocris homo; oratio rara, sed habitabat secum misericordia bona; neglecta castitas, et larga pauperum cura. Mater ejus nomine Strzezislawa ex genere Bohemorum erat, nobilissima caro, digna jugalis juncta digno marito: marito videlicet qui regnum tangit lincem sanguinis: quem longe lateque jura dantem hodie tremunt, a Henrico Regi accessit proximus nepos. Femina, aiunt casta moribus, plena cleemosynis, fidem loquens operibus, nobilitati suæ pulchrum responsum dedit; sed discipula virtutis pene fit rea castitatis: nam dum zelat zelo castitatis, dum fit familiaris famula orationis, dat viro b occasionem peccandi, non cum una sed cum feminarum turba. Bonus Pater, sed melior mater; optimus, qui nascitur ex ipso.

Nascitur Woytich dictus, E

parentibus illustribus:

a

b

2 Lacte plenus interea parvulus homo febricitat, mortem vicinam parentibus minatur, fletum movet oculis videntium suos sidereos vultus. Pater fecit spissum gressum ad puerum, quem amat præ filiis filium: testatur crebris lacrymarum stillis, quantum vivat amor pueri in visceribus patris. Mors amara in foribus, ecce salus occurrit bene cogitantibus. Dixerunt enim territi parentes tremula prece: Non nobis, Domine, non nobis vivat puer iste, sed Clericus in Dei Matris honore portet jugum tuum pulchra cervice. Sic dicunt ponuntque super altare Virginis. Recessit in ictu oculi vis doloris, infantulus ad se redit saspes omnibus membris. Bona semper Angelorum Imperatrix Augusta sic ad se clamantium ad Deum portat hominum vota, dum negare nescit corde petentibus, dum carlo fert opem ægris mortalibus, splendida stella maris, signasti jam servum Virgo Maria tuum.

ager offertur Deo in Clericum:

F

impositus aræ Desparæ convalescit:

3 Qui cum intra plenilunium sensibilis pueritiæ venisset, rudisque linguae meatus ad loquelam extenderet, primis elementis inficiendus, Presbyterorum datur in manus. Tunc [impulsus timore] quodam, qui cunabulis pueri familiaribus adhesit, arduum desperans iter, parandis litteris se comitem subtrahit, semelque et secundo concita fuga ad dulces parentes perrexit. Quo scito pater infrendens, diris ictibus et vitalibus plagis fugam correxit; et cum indignatione sequens, non ab re filium tradidit saluteris scholis. Nam aperuit Deus puero aurem cordis

tenditur Presbyteris, imbuendus litteris,

A bene profect : cordis, et interjecto mensis spatio, tanta gratia perfudit, ut exinde parendo seniori, usque ad unguem Philosophiæ ejus, papas morum et magister sensuum foret.

missus Magdeburgum in Confirmatione Adalbertus dictus : 4 Decursis itaque rudis infantie balbutientibus annis Davidico nectare Woythiech potatus, parvoque melle dulces canentis Gregorii pastus, ut partem suam comedit ad septem panes sapientiæ portatur : traditur, inquam, ad ingeniam Parthenopolim, Teutonum novum Metropolim, liberalibus disciplinis imbuendus : quam urbem Rex maximus primus

e trium *e* Ottonum Imperator, in magnum Archipræsulatum crexit, et, ut hodie cernere est, in pulchro

d littore Albis fluminis *S. d* Mauritio pulcherrimam domum prope construxit. Urbis Episcopus tunc erat Adalbertus ipse et primus : qui quem suo nomine Adalbertum vocavit, bonæ indolis puerum Woythiech Sancto Chrismate linivit. Hæc cum facta essent [parentes] non norunt ; postea, quando finito scholæ duobus domum rediit, recordata est mater pueri, quia Praziis Episcopus gentium positus idem Adalbertus, cum super regnum patris iter ageret ; deductum fuisse filium cum ungendis pueris ut primo Chrismate

e liniretur. Ecce prudens lector in *e* peccato cognosce latens mysterium, si non gravat hoc dictum, ut in peccato David, et in aliis forte erratibus, bonum figurat vetus testamentum. Bis, dum Presbyter, dum fit Pontifex, unctus ; homo mortuus quatuor dies, unguento Salvatoris ad vitam suscitatur. Baptizatus ter, dum fonte Christum induit, dum mente monachum, dum sanguine Martyrem facit, summæ Trinitati, invisibili Deo, aptus servus preparatur. Sumo baptisma ter factum, quaternam unctionem semel errantem, et colligam in sacrum septenarium ; ubi vult puer iste per avia currat, invenio hominem Deo plenum, septies Spiritu sancto infusum.

atque ita per errorem, sed non sine mysterio septies ungitur : 5 Igitur ad frontem Scholæ hospes processit, januas timoris intrat, ubi plures epulas appositae cernebat, quas, prout cuique venæ in laevo pectore salunt, amena turba discipulorum avido ore carpunt. Scholis præerat tunc Ottricus quidam facundissimus, ætate illa quasi Cicero unus, cujus memoriale clarum usque nunc intra Saxoniam habetur : quem, quantus foret, discipulorum facies inspecta sine lingua sonat, et per vicinas urbes circumquaque diffusa sophia digito monstrat. Apponunt pædagogus et herus legem, sicut consuetudo erat domi discere ; adest prero divina gratia, et currunt divite vena ingenium, sensus et ratio. Hoc autem asserunt mirabile in eo ; si forte magister amoveret pedem, ut est proprium vagis puerorum animis, *f* aliquando pereunte ludo totum consumpserat diem ; cumque perlecta lectione nec verbum saperet, et bene iratus magister flagellare inchoasset : Dimitte me inquit, legam. Et dimissus, ut rem notam, optime legit. Dicunt etiam tribus linguis *g* pro una locutum, Domine mi, magistro clamasse, cum scopie tergum verrunt, et ferventia flagella dolentem carnem frangunt. Auditoribus enim tunc usus erat, Latialiter fari, nec ausus est quisquam ceram magistro lingua barbara loqui.

studiis incumbit :

C 6 Annos ter ternos in arena studii, palæstram exercet ingenii, effodiensque terra cordis obrutos sensus, contra ignorantie densam noctem prendidit scientiæ diem. Post Capella-Regis Magistrum tulit : Schola dixit, sat prata hiberunt : discipulorum divisa manus certas sedes domosque revisant. Repatriat novo nomine jam adolescens Adalbertus : portat secum dulces sapientiæ liquores : dat caris parentibus visus filius gaudium magnum. *h* Hoc toto tunc tempore adeo lascivus erat, ut homo : incubat terrenis deliciis, vacat puerilibus jocis : quærens

post annos novem reversus,

h

cibum et potum, ut pecus curvat vultum, nescit cernere cælum.

D a petulantia puerili,

7 Moritur B hemiæ Provinciæ Episcopus, et sicut coram astantibus desperata voce testatur, ab nigris spiritibus ad tartareum chaos ineaute portatur. Præsens erat tunc Adalbertus, unus extrema videntium, et verba morientis aure audientium. Quem, ut ipse post Abbati in monasterio dixit, visionis illius magnus horror invasit, et ad primam salutem direxit. Exinde emendare mores, fræna ponere animis, desideria carnis igne divini amoris excoquere cœpit.

intuitus mortem Episcopi emendatur.

ANNOTATA.

a Hic est S. Henricus Imperator ab an. 1002 usque ad annum 1024 quo obiit die 13 Julii.

b Hæc temera injecta videntur, cum contraria leguntur in priore Vita, et apud Cosmam, aliosque Bohemicos scriptores.

c Otto I imperavit ab anno 936, et sequente Aquisgrani coronatus, Magdeburgi sive Parthenopoli mortuus 7 Maji anni 973.

d Idem Otto in pugno contra Hungaros paverat, si victor rediret, se Cathedralē ecclesiam Deo et S. Mauritio ædificaturum. Colitur hic cum sociis Martyribus 22 Septembris.

E

e Quodnam illud peccatum? Utique non aliud, quam ex ignorantia Confirmationis sacramentalis, puero olim in patria collata, ejusdem iterata susceptio Magdeburgi, præter morem usumque Ecclesiæ : quo fit ut triplici baptismo, aquæ, fluminis et sanguinis delibutus, tum bis in Confirmatione (licet per errorem) rursumque dum Presbyter et Episcopus consecratur sacro inunctus Chrismate, unctionem consecutus fuerit Adalbertus septemplerum. Quid est autem quid additur? Homo mortuus quatuor dies unguento Salvatoris ad vitam revocatus? Nemo id de extremæ Uctionis, conferri moribundis solitæ, sacramento intelli at, quia id nunquam scitur suscepisse Adalbertus, sed ad immediate præmissam Sacerdotalem unctionem, per quam ad vitam gratiæ revocatus dicitur, qui fuerat per amorem seculi Deo mortuus, et Luaro quatrulvano similis, uti infra in sua conversione describitur, sed per hyperbolen nimium exaggeratam. Surius quia nullum sanum sensum dare huic loco obscuro potuit, totum prætermisit.

f Hæc puerilis ætatis delicta prudenter potuit ignorasse externus auctor Vita.

g Puta Bohemica, Germanica et Latina lingua.

F

h Hæc observat Balbinus plane improbabilia esse, tam de S. Adalberto, quam vel maxime de moribundo Episcopo, ut supra ex aliis probatum. Possunt forte excusari per auresim dicta, et tanto intervallo temporis obscuriori relatu fuisse cognita.

CAPUT II.

Dignitas Episcopalis: exercitia virtutum.

Conveniunt Dux terræ et major populus, et pro levando Pastore varias sententias dicunt ; omnes tamen ad ultimum manus levant, aera clamoribus implent, non habere meliorem nec similem quem oporteret esse Episcopum, sicut indigenam Adalbertum ; ejus nobilitas, divitiæ, alta scientia, et a placabiles mores, cum tanto honore concordarent. Ergo in hæc verba levatur terra Episcopus, mutata mente pius Adalbertus. Hæc ipsa die ubi accepit Episcopatum, audientibus multis, locutum est dæmonium, cum illum Presbyteri sacris imprecationibus urgerent, ut exiens de homine possesso daret honorem Deo vivo. Quid mihi molesti, inquit, estis? Væ satis est mihi : amplius hic stare non possum, quia

In Episcopum eligitur :

a

*a dæmone ut
Sanctus pro-
clamatur;*

A quia hodie electus est populo terræ Episcopus, quem valde timeo, Christicola Adalbertus. Sic ait, et citius dicto dæmon impudens Spiritui sancto locum dedit, et ut flagello fugatus exivit homine sano. Cui rei qui hora illa præsens erat, Willico quidam bonus et sapiens Clericus visibile testimonium asserebat: et nos legimus, cum ad nostrum Abbatem hoc scriptum filius, mandaverat. Ipsum Episcopus Adalbertus suæ Ecclesiæ Præpositum habuit: post super cordis arida stante Spiritu sancto, nobilem monachum mons Casinus recepit.

b

*accipit ab
Ottone II
virgam pas-
torales,*

9 Igitur electus Episcopus auricomam Italiam vadit, quem *b* Clusæ arctas vias egressum, prima civitas Verona recepit, quæ in fance Regni pulchre levat caput. Ibi cum pastoralis Virga investivit Otho secundus; qui tum loco patris rapidis cruribus montem Imperii scandit; sed non dextro omine, nec vivo maturaque sapientiæ signo rem publicam rexit: et dum omne quod vult Regem oportere sequi non bene putat, collectum orbem amisit, et quam terror patris peperit pacem interfecit. Sensit Teutonum tellus mortuum nautam maris, sensit aurigam dormientem orbis, cum quo prospera Dei cucurrerunt, multa bona Christianæ Religioni accreverunt, migrans migravit Otho pius, Otho rigidus, fluxa gubernare doctus; cujus aurea tempora nunc cum gemitu memorat, cum pressa malis sancta Ecclesia absque ulla requie hostes insurgere dolet, duorumque oblita Ottonum, antiquum nominat: Vere, inquiens, mens felix mundus erat, Otho dum sceptrum gerebat. Ergo Archimandrita Maguntinus, gravis homo Willigisus, Adalberto, cui Deus interiori gratia benedixit, venerabile caput oleo unxit, et in præsentia Imperatoris ad Sacerdotis altitudinem pro-
c vexit. Ea tempestate effræna gens *c* Lutici Pagani jugum Christianitatis deponunt, et, cum quo errore adhuc laborant, post Deos alienos erecto collo currunt, et qui fugientes fugere nequeunt Christiani multi gladio ceciderunt. Tunc peccato Othonis multa mala surrexere, maxima ubique et miserrima emerserunt naufragia, res publica turpitudines passa de solio descendit, Christiana Religio lacerata iram Dei sensit.

a Polonis

d

f

a Francis,

C

10 Actum est bellum cum Polonianis: Dux eorum Misico arte vicit, humiliata Teutonum magna anima terram lambit, Otho pugna *d* Marchio laceris vexillis terga convertit. Alia hora congregatus et optimus populus et exercitus grandis valde nimis, congregiuntur cum *e* Carolinis Francis, *f* cedunt hostes non terentes virorum fortium impetum fortissimum; sed dum vino ventrique colla flectunt, regnante Othonis infortunio, victores in turpem fugam desinunt. Ultimum et lacrymabile bellum confecit cum nudis Saracenis, quorum dum ultra credibilem modum numerus excrevit, cæde cadaverum lassa dextera defecit, et bellantium heroum virtus fracta succubuit. Stratus ferro occidit flos patriæ purpureus, decor flavæ Germaniæ, plurimum dilectus Augusto Cæsari; qui cum stupentibus oculis nefas exhorret, tandem pudet quia mulierem audivit; tandem sero poenitet, quia infantilia consilia secutus, sententias majorum projecit. Qui putas color? quæ facies cernenti talia erat? quæ tibi, magnanime juvenis, dies illa erat? quando in potestatem Saracenorum populum Dei traditum vidisti, sub pedibus Paganorum Christianum decus laceratum aspexisti. Vere ut quidam Spiritu canens Domino ait: Cum sis justus, juste omnia disponis: cum quoque, qui non debet puniri, recte condemnas, Ergo Rex puer, cernens caros ablato, optimates occisos, nescius quo se vertat, irato Domino quo vadat, in maximam desperationem filiam criminum impegit; illud post miseriam sequens,

*a Saracenis
cæso,*

Sap. 12, 15

quod quidam jacens in marmoreis hortis cantat,

Una salus victis, nullam sperare salutem.

Emissa equo dedit se in mare. Nat sonipes; ubi lassus est cessat: ipse Rex nandi peritus super undas diu natat, donec obvia navis Græcorum fessum levat, et extra spem caræ conjugiet superstiti populo incolumem reddit. Erat in eo, ut accepimus, vivida virtus, fervida et effræna juvenus; manus prompta bello: sed raro unquam cum consilio. Multa bona fecit: sed ætas lubrica errare fecit, et plura præcipitatione peccavit. Prope semper perdidit diebus suis, ubi prælium cœpit: extra Tentonum consuetudinem, pugnantis eis secutum omne infortunium est; cujus efficiens causa erat Regis contra Dominum tacita offensa.

11 Retro sumit iter sanctus Episcopus: venit in terram suam, pulchre regens animam propriam, et post bene pascens optimis pascuis subditam plebem. De rebus autem Episcopi primam partem in agmina pauperum, secundam pro restauratione matris ecclesiæ, tertiam pro captivorum redemptione disposuit, quartam ipse cum suis cohærentibus ad necessarios sumptus recepit. *g* Quid non facit Omnipotens mirabilis in operibus suis, maxime in misericordiis suis? Una hora vertit impium, facit sanctum; in cujus virtute veteres pennas proiecit, novos mores assumpsit, clericus Adalbertus. Acerimis jejuniis longos soles ducere, macris vigiliis incentiva carnis domare, continuis genuflexionibus veniam peccatorum impetrare, perdia et perniox cura erat. Quomodo sacra lectio in cordis palato sapiat, quantum frequens oratio corde fusa in Dei oculus valeat, experientia magistra didicit, quotidiano exercitio loquente cognovit. Sentiens sensit Dominum propitium, et intus gustat dulcem Salvatorem. Contra lactamen desideriorum, et labia insurgentium vitiorum omni studio, omni arte occurrat; donec malas consuetudines vinceret, terrenasque dulcedines evelleret, multa passus, proficuas difficultates ingentesque labores consumpsit. Caro pugnat, anima laborat, Dominus adjuvat: homo manus movet, Angelus vires ministrat, dæmon et mundus loquatur sive taceat. Venter nocere valet: fervens et frequens oratio apertam et occultam nequitiam sævientis hostis debellat. Caleat humanas felicitates, nec curat transitorios labores: penitus voluntatem carnis fugiens, quo caro trahit; *h* omni annisu festinans sursum, quo spiritus vocat. Bene vixit, bene docuit: ab eo quod ore dixit, nunquam opere recessit. Populus autem duræ cervicis, servus libidinum factus, miscebantur cum cognatis et sine lege cum uxoribus multis. Mancipia Christiana perfidis Judæis vendebant: dies festos confusa religione observabant: dies vero jejuniorum voluptatibus vacantes, omnino non curabant: ipsi Clerici palam uxores ducebant: contradicentem Episcopum iniquo odio oderant, et sub tutela quinque suorum contra ipsum Majores terræ excitabant. Erat autem labor plurimus, et contradictio crescens: et cum emergentia mala emendare non posset, ubi piscatio sua nihil cœpit, sanctus Episcopus locum dare necessarium duxit.

ANNOTATA.

a Si placabiles mores, quærit Balbinus, quomodo lascivus ante potuit dici, tantillo tempore interjecto? Videtur auctor externam dumtaxat morum urbanitatem, quæ virtus sane non est magna, hic intelligere; uti supra lasciviam vocavit, propriam ætati tenerriori ad delicias propensionem, non valde redarguendam si mature frangatur.

b Clusa, ad Athesim fluvium locus munitissimus Veronensium

D
AUCTORE
COEVO
EX MS.
VIRG. I. EN.
nec unquam
victore.

Bona Ecclesi-
astica in 4
partes distri-
buit:

plurimum je-
junii, vigiliæ,
orat:

passiones
domat

diabolum
debellat:

sed subdolum
libidinem et
malos mores
corrigere
nequit.

A *Peronensium, contra incursionem Tridentinorum et Germanorum.*

c *Lutici an hodierni Lusatici, aut Lutmeritici aut alii, inquirant Bohemi.*

d *Mesico, Miesico, et Micislaus, qui ducta filia Boleslai Ducis Bohemiar, factus est Christianus et baptizatus anno 965, cum anno quinto cum patre regnaret Otto II*

e *Erat Carolus frater Lotharii et patruus Ludovici Ultimi Francorum Regis e linea Carolina, cui anno 987 mortuo successit Hugo Capetus, excluso Carolo proximo herede : qui dum armis regnum repetit, captus est anno 990 et sequenti mortuus, et Trajecti ad Mosam sepultus in aede S. Serratii, uti ante paucos annos reservato sepulcro docuit plumbeæ lamellæ celatura ad caput posita, quam ibidem vidimus inter manus DD. Canoniorum.*

f *Interponitur apud Surium : Expectare non audent, quin viribus regni iratum Imperatorem sciunt.*

g *Iterum hæc longa digressio apud Surium legitur : Cernere erat alium hominem : o qualem, o quantum mutatum ab illo, qui paulo ante post polchra temporalia equestrum cursu cucurrit, aut tota mente in terrenis actibus jacebat, vel desideriis errare sine magistro doctus erat. Rediit ad se ; recognovit quamobrem Deus hominem fecerit ; nutavit honorem, correxit pedem, divina concupiscens et sola celestia suspirans. Delicias ægre fert, divitias non vult, aurum ducit pro nihilo, argentum pro luto ; et quæcumque humana vanitas usque ad mortem amplectitur et amat, alta mente despexit. Horum vero quidquid est, in pauperum usus et ornamenta ecclesiæ, ut dixi, et ad sola utilia convertere cura erat. Nuluit regnum dare divitiis : intelligit se illarum non servum, sed dominum esse. Seculum et ejus pompam, quam Clericus tota mente quærebat, Episcopus tota mente fugere cœpit : una cogitatio, unum studium erat nihil concupiscere, nihil quærere præter Christum. Inter hæc, o Domine, quam bonus et suavis Spiritus tuus in omnibus ! Utique non volentis neque currentis, sed miserantis est Dei, ejus nunc spiritu compunctus, laborare cœpit Episcopus Voitechus, in digito Dei facere et docere Episcopalia potuit. Quid non potest omnipotens, cum vult, cum meliora cogitat Deus ? qui vult neminem perire, immo suorum neminem patitur perire, pura bonitas, sana æternitas, una veritas, sola dulcedo, tota pulchritudo, secreta salus et beata presentia, pulchra caritas et cura misericordia Deus : quem loqui, quam suave ? sedulo meditari, o quam delectabile, felix et insatiabile ? cujus lucis absentes radios non vere miseri, nos vivæ gloriæ exules, nos mortui et cæci patienter sustinemus : utique, quia quam suave et incomparabile bonum perdidimus, ad majorem cumulum miseriæ, merito ignoramus. Auribus nostris audivimus, quam mirabilis sis in operibus tuis, o maxime Domine, o dulcedo, vita et panis Angelorum : agnovimus te, in misericordiis tuis, cujus risus et sacer ludus esse solet, una hora vertere imprum, et facere sanctum, sicut est : Respexit Dominus Petrum, ex publicano quoque dedit Apostolum, et ex lupo fecit optimum Paulum. Ita cuncta Dei valde bona, misericordia et redemptio salutaris Dei.*

h *Hæc iterum interponuntur, aut nonnulla aliter explicantur : Quantum ad exteriorem hominem, restrictiorem et austeriorem vivendi rationem nunc in Episcopatu, quam prius in monasterio habuit. Relugit non solum quod suave est, sed ipsa etiam natura necessaria negavit, incurrens in illud beatæ memoriæ verbum :*

i *O nimium felix, cui parvus sufficit usus ! Contra noxias voluptates et labia insurgentium vi-*

tiorum, omni arte, omni studio virtutum occurrit, donec desideriorum spinas evelleret, terrenasque delectationes vinceret : multa passus, proficuum ingentemque consumpsit sudorem Mirantur fervorem ejus omnes, qui eum ante noverant : et qui prope latus vadunt, amatores carnales rigidum vitæ genus odio habent : ita fame et siti non sine causa laborat : frigore nimio, vigiliis et hirsuta veste sine misericordia corpus affligit. Desiderium quippe ejus in Deo erat, et postpositis cogitationibus malarum curarum, quas amor vanitatis habet, animam semper in manibus habuit, nullum volens habere inimicum, nisi inimicum Dei. Debellat ejus apertas, et cavet ejus occultas insidias : cui utique tot colaphos dedit, quot opera bona fecit. Calcat mundum sub pedibus, subjicit libero animo terræ felicitates, habens spem in cælo, nec sensit transitorios labores : semper deorsum fugiens, quo trahit caro.

CAPUT III.

Iter Romam, Casinum, et ad S. Nilum. Vita monastica Romæ.

Itaque ad Sanctam civitatem, ubi memoriale sanctum, ubi Sepulcrum Domini est, pedester venire affectans ; matrem Martyrum, Apostolorum domicilium, auream Romam venit. Ibi tum, pulchrum lutum, Græca Imperatrix Augusta, quæ jam longos dies mortuum flevit, sepulti conjugis memoriam reparat, dulcem Ottonem eleemosynis et orationibus cælo commendat. Non enim diu supervixit ille, postquam Reipublicæ talem errorem genuit, tot Christianorum mortibus Paganorum animos satiavit. Mira res ! In tantis adversis illum circumfluentibus non respiscit, quid contrarium ministro æterni Imperatoris egerit, quid pio a Laurentio peccaverit, non recognoscit : Episcopatum, quem pater in suum honorem pretiosissimum Martyri erexit, ambitione suorum in peccatum ductus filius destruxit, non faciens ordinate, sed quasi qui aquam in mare fundit : Episcopatum deiecit, ut plenum deliciis Archiepiscopatum ditaret. Tulit optimo Laurentio, posuit Parthenopoli Archi-præsulem S. Mauritio : factum est scandalum in Ecclesia Dei propter hoc peccatum, donec novus Rex veterem errorem correxit, et venit post tres Ottones secundus Henricus Christianissimus. b Velut pater Otto pugnante Laurentio, ubi vis gentium victoriam fecit ; ita filius læso Laurentio victoriam perdidit, et diebus suis omnem confusionem recepit. Avertente faciem Deo, quæ sit tua virtus, o homo, specta nunc in homine uno. Quid prodest bellicus ardor ? quid valet virtus nescia cedere loco ? Age fac cuncta cum consilio, quorsum venis aspiciens irato et invito Deo, sicut scriptum est, Non est consilium nec ratio contra Dominum. Quapropter audi bonum consilium, et omnes vires et cogitatum tuum jacta in Dominum, ipse te enutriet : spera in eum, et ipse faciet. Inspiciamus magnæ indolis virum Imperatorem Augustum. Ecce dum peccat, flagellatur, et non emendatur : plenus adversis, media vita moritur ; jacet nunc ecce inglorius, o utinam et non reprobus, magnæ virtutis alumnus ! Prius vero quam moreretur, ut ad pœnitentiam hominem stimularet, sicut est solus bonus semper clemens Deus, talem visionem cuidam sapienti ostendit : quam ut auditam recolimus, infra notare non absurdum putamus. Nocte intempesta, quando alius sopor solet occupare hominem, vidit ipsum, de qua agimus, Regem, aureo solio sedentem ; sub pedibus ejus argenteum scabellum, Episcoporum, et adstantium procerum circa ipsum aspectu seriem longam. Intravit autem decora facie ad instar ignis juvenis incognitus ; quem

Hic Hierosolymam, venit Romam,
E

a

Ottonem tunc defuncto,

b

F et ob violentam S. Laurentii ecclesiam,

Prov. 21. 30

Psal. 54. 23

juxta quod ci sanctus erat per visum minutus,

AUCTORE
CO.FVO
EX MS.

Grandis et subtila novum
concernit in
S. Adalberto,

B

C

aliquid ultra
in Epis opatu
institutum.

A quem nivea vestis vestivit, purpurea stola in pectore cinxit. Nec stat : via vadit; argenteum scabellum cum indignatione subtraxit, et averso vultu januam petiit. Quod ægre ferens post illum cucurrit, tale somnium qui cernere meruit. Quæso, inquit, mi Domine, dedecus non facias, suppedaneum reddas, quisquis es qui tanta aëdes : obsecro Regem coram populo ne confundas. Hæc magna potentis Laurentii aërea persona erat, sicut illi Episcopo post agnoscere Deus concesserat. Imo inquit, si meum dedecus non emendat, majora faciam : subtracto scabello, ipsum solio deponam. Hujus visionis terrorem, minasque exitiales cum cognovisset Rex puer, facinus non correxit, sive stimulus hominis suasit, sive ira Dei ita jussit! In medio cursu, cum dulcissima vita et gratissima lux juvenibus hæc est, non adjuvat honor Regem, fit victima mortis, pulvis in pulverem redit. Videte quantum gloriæ Cæsar reliquit. Sed peccatum quod vivens neglexit, mortuo marito emendare vxor superstes instabat : legatos mittit, eleemosynas et orationes multorum per quos propitium Redemptorem appellaret, peccatorem Regem ab incendio liberaret. Hæc tum, ubi sanctum virum adesse cognovit Adalbertum, nominatissimum Episcopum, quem Hierosolymam properare audivit, clam ad se vocat; oransque ut pro anima Senioris oraret, massam argenti obtulit ingentem. Accipiens vir Dei onus argenti, suo itineri aut necessitati nil providet, omnia secutura nocte pauperibus expendit.

13 Nec mora magnam Romam egressus, ad sanctam civitatem Jerusalem præter spem imperfectum iter assumpsit : nam ea via dictus Casinum usque pervenit, ubi R. Benedictus eam sedem postremo posuit, et multos filios Christo generans pulchram militiam pulcherrime finivit. Ibi Abbatibus et Fratrum piis monitis hortabatur, ne inutili vagatione vitam expenderet, sed loco staret, ita melius virtutum fructus congregaret : Deum vero propitium, bene vivens, in omni loco inveniret, ut, illud in Psalmo : Omni loco dominationis ejus benedic anima mea Domino : Et rursus S. Hieronymi sententia bona, Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laus sive salus est. Animadvertit divinum animal, habens oculos ante et retro, probante munda discretionem, ita esse ut dicunt : montem festinus descendit ; et quem in philosophia Christi perfectionem discipulum invenit, Patrem Nilum calida spe accensus petivit : sub quo parvulus factus jugum Christi ferre, et obedientiæ aureas litteras parare satagebat. Amplexus genua senis in hoc firmus hærebatur. Non negat Pater Nilus, Ast, inquit, homo ego sum Græcus; melius conveniunt tibi cum quibus hæc agas monachi Latini. Redeas Romam, nutricem sanctorum filiorum : quære nobilem Abbatem amicum nostrum Leonem : dic me misisse te rudem discipulum ad talem magistrum. Hoc duce itineris, prælia Dei pugnaturus, fortiter incipe, ad servitum Dei securus accede : sub hoc patrono, contra adversantia cuncta animæ ad Deum progredienti, salvus enatabis, et majore flamma, quæ nunc in te ardet, accensus exerescet tibi quotidie Dei focus. Fecit, ut homo Dei dixit : ad S. Bonifacium monachalem vestem accepit : sub Abbate, quo dixit, regula duce militavit : pedem junxit obedientiæ imperio ; tamquam ad epulas ita ad complectenda jussa festinus ; et si quis quid præcipit, eo magis lætus quo plus vile erat servitium omne, libens facit cuncta humilia : diligenti studio se informat, ut ad similitudinem Dei propius scandat.

14 Obliviscitur Episcopum, factus parvulus in medio fratrum : coquinas purgat, hebdomadas intensissime procurat, scutellas lavat, et ad necessaria

cuncta cœcorum cursu volat; manibus fratrum aquarum usus ministrat : mane ad claustra, vespere et meridie ad mensam aquam portat ; ut hoc vespere et meridie integræ congregationi servitium serviret, talem obedientiam ab Abbate rogans accepit. Cogitationem tacitam in se regnare numquam permisit : quidquid accedens ad animum diabolus dixit, statim senioribus palam fecit. Acutissime autem interrogavit de Scripturis sanctis, sedulo percontatus de tractatibus vitiorum naturis, sed ad hæc, quod ante nescivit, quærenti illi recte Abbas respondit, ut ipse non semel ad nos ait : unde luce clarius constat, quia inspiratio Dei et gratia discipuli hæc erat. Jactat in domo animæ fundamenta profundæ humilitatis ; facit ex quatuor virtutibus instar crucis : expressit prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, angulares lapides, ex quibus durabiles parietes erexit, ferro obedientiæ exæquatos, calce patientiæ munitos ; domui quam duplo calamo texuit, duplicis caritatis aurea texta supraposuit ; Templum Domini se fecit ; regale cubile filio Regis intra se præparavit. Orationum lectionumque studiis eo diligentius incubat, quo negotia præpedientis sæculi nulla ad aurem venerant, nullæ curæ vel pericula regendarum animarum vexabant. Ex ore suo numquam contentio, numquam venit amara murmuratio. Et cum Abbas eum vehementissime sæpe increparet, occurrit benigna patientia, et semper flexa humiliatio. Erat lætus ad omne injunctum opus ; non solum majoribus, sed etiam minoribus obedire paratus ; quæ est prima via virtutis ad summa tendentibus cœlicolis viris. Quinquennio plenus miles in monasterio erat, dulcedine morum cunctis placens, altitudine virtutum longe antecellens. Si cui forte venit invidia sææ sanctitatis, hunc humilitate cito placavit. Proficiebat de die in diem, de virtute in virtutem. Processit in hospitio suo hospes Christus, tamquam gradibus eburneis Rex coronatus : procedens processit, et usque ad perfectum diem crescere fecit.

ANNOTATA.

a Erat S. Laurentio dicata Ecclesia Merseburgensis ad Sulam fluvium in Misnia, cujus Episcopatus tunc destructus erat, Gislero ibi Episcopo ad Archiepiscopatum Magdeburgensem et Ecclesiam S. Mauritii promot. Consule libr. 3 Chronici Dithmari Episcopi Merseburgensis.

b Surius propter hoc peccatum, velut patet, puniante Laurentio victoriam perdidit.

CAPUT IV.

Reditus ad Episcopatum. Hungari instructi. Resumpta vita monastica Romæ.

P Post a populus terræ Episcopum suum revocant : viri sancti pappatem Radlam, qui frater carnis suo Duri erat, et Christianum Zrahkwaz monachum, eloquentem virum, in hoc opus eligunt. Hi duo cum litteris Metropolitanis Romam veniunt, de reditu Pastoris Papam appellant, populo pœnitenti patrem suum quærunt. Promittunt ex ore populi errata corrigere, quæ fecerunt solvere, desinere a malis, studium dare bonis. Absecessus vero sancti viri contrarius erat Domino Papæ : talem margaritam a suo corpore evellere, durum erat magnæ Romæ. Sed facta synodo ratio obtinuit, quia gens suam plenam satisfactionem pollicens vocat, dimissum gregem repetat. Amborum, Papæ et Abbatibus, imperio parens, fracto suo libito, flens Episcopus, ad Episcopatum redit : pro cujus regimine virgam, pro cujus pignore annulum, dante Apostolico acce-

D
AUCTORE
CO. EVO
EX MS.

omne genus
virtutum
exercet,

E
quinquennio
ibi degens.

F

a
a Bohemis
repetitus

ad Episcopatum redit :

in flore ætatis
extincto :

pro cujus
anima vxor
Theophania
dat eleemo-
synam S
Adalberto :

qui monitus
a Casinen-
sibus,

Psalm. 102, 22
dimittit
iter captum,

et a S.
Nilō Romam
remissus,

habitu
monasticum
accipit :

vulnera mi-
nistria
obit :

AUCTORE
CO.EVO
EX MS.
instruit
subditos :

in male ob-
duratos,

ut matronam
adulteram a
nece liberet
se morti
exponit :

Hungaros
docet :

redit ad
monasterium
Romanum.

inter Basi-
lianos et
Benedictinos,

colloquitur
sacris ac-
cenditur,

A pit. Dominica die veniens venit demum ad unam ci-
vitatem, ubi ipsa die erat mercatus magnus, quæ
visio non parum adduxit tristitiæ sancto viro. Ad
eos vero, qui se reportarunt improperando ait :
Hæc est vestra promissio bona? pœnitentes vestri
nec seriantur hac die sacra. Stetit tamen in Episco-
pio suo, pascens macrum populum divino pabulo; et
si vellent sumere, potans salutari poculo. Primum
novo adventu Pastorem verentur; quasi fideles ma-
trem Ecclesiam petunt; et parum repressa mala
consuetudine, quasi cum Christianis actibus Chri-
stum adorant. Verum nova Religio cito dorsum ver-
tit : antiqua consuetudo superiorem manum tenuit :
spreto Deo carnalem populum caro traxit : delectata
iniquitas viam desideriorum currere fecit. Voluptas
pro lege erat : [servire ei recusant] cui servire re-
gnum est : nomen Domini non vult ad ignominiam
suam, ut multis Dominis servitiæ agant : nectunt
sibi funes peccatorum, quibus trahi valeant in æter-
num exitum, quia discere nolunt, ubi sit sapien-
tia, ubi vita, ubi lumen oculorum et pax.

16 Accidit, ut solet humanis erroribus, ut quæ-
dam matrona, oblita ingenuam nobilitatem, scru-
tum se faceret, et palam facto peccato maritus vitam
mulieris quæreret. Ipsa vero ad Episcopum concita
ala pedum confugit : quam in oratorio S. Georgii
retro altare abscondit, ut satisfactionem suaderet,
et vitam servaret. Ecce ex improvise adest armata
manus, et si non redderet mœcham, ambobus et
Episcopo et feminæ imminatur gladium. Audivit soni-
tum armorum et minas verberum procaces Episcopus
lætus; et si forte semper optatum martyrium nunc
miserante Deo inveniat, tacita cogitatione ruminat,
dubioque gaudio exultat. Ah mala mens! ah peior
vox! Venit malevolus, secretum prodidit, uti late-
bat mulier digito monstravit. Quid prodest refu-
gium ad Sancta Sanctorum, quis curat regnante
barbarismo fas Christianum. Frangunt templum,
appensis crinibus educunt tremulam mulierem, quam
capite truncant. Crescunt culpæ : vetera scelera
non cadunt, nova quotidie surgunt : quidquid boni
promiserant, mentitos esse voces operum dicunt.
Unde cogitans Episcopus, quod nec sibi nec illis
cassus labor profuisset, animæ vero suæ talis statio
obesset, Pappati suo ait : Scias certum, aut obi ego
sum venies, aut amplius me nunquam videbis. Ipsi
tamen erat labor magnus non præterire, quo minus
admoneret Clerum et populum, secundum quod
atas, discretio, gradus, et qualitas criminis postu-
larunt : nec dabat somnum oculis [donec inveniret]
qua arte, qua virtute compescere posset nascentes
errores. Non tacendum, quod juxta positus b Ungari
nunc nuntios suos misit, nunc seipsum obtulit :
quibus etiam ab errore suo parum mutatis umbram
Christianitatis impressit.

17 Ergo divinus heros ascendit equos; dulcem
Romam revisit; et quasi post maris pericula quassa
navis, occupat optatum portum. Hic secretos mo-
nasterii sinus, earam requiem intrat : amplexus
pulchram Rachel, libenter obliviscitur laboriosam
Liam; utitur sacris deliciis, esurientis animæ pol-
chros pandit rictus, orationum lectionumque per-
fruitur felicibus ferculis. Usus vero sibi maximus
erat, colloquia quærere spiritualium et seniorum,
qui crebro illuc, pro caritate Abbatis, plures con-
fluxerunt : Græci, inquam, optimi veniunt, Latini
similes militarunt; superioribus quatuor pios Basi-
lius, inferioribus quatuor magnus Benedictus dux
sive Rex erat. Inter quos c medius incedens, Deum
sitiens Adalbertus, verba vitæ sumit et glotit, rap-
tusque in altum cum Fratribus, contemplatur dul-
cem Dominum. O quantoties obortis lacrymis me-
mini dicentem, cum causa ædificationis aggressus

essem Joannem Abbatem : Ubi sunt, inquit, mar- D
garitæ meæ? ubi sunt cibi animi mei? Cum conve-
nient sancti viri pluebant ibi sermones Dei, accen-
sæ sententiæ mutuo cursabant : arsit ignis super
terram cordis : testabatur Deum præsentem unda
compunctionis. Hoc Gregorius Abba, hoc erat Pa-
ter Nilus, hoc Joannes bonus infirmus, hoc simplex
Stratus et super terram Angelus unus : hoc ex do-
nis majoribus Dei sapiens Joannes, hoc silens
Theodorus, hoc Joannes innocens, hoc simplex d
Leo Psalmorum amicus et semper prædicare para-
tus. e

ANNOTATA.

a Hæc ita in aliquo compendio leguntur : Pertæsi
orbitatis suæ Pragenses et ipse Princeps ad Archie-
piscopum Moguntinensem duos monachos Papatem
Christianumque mittunt : Adalbertum Episcopum
suum repetunt... mittit cum iisdem nuntios Romam
ad Pontificem Archiepiscopum.

b. Chartutius Episcopus, in Vita S. Stephani Regis
Hungariæ 20 Augusti, scribit patrem hujus Geisam,
solicitem de propaganda inter suos Christiana religione,
visione nocturna juvenis, aspectu delectabili adstantis,
consolatum : qui inter alia dixit : Verum spirituali le-
gatione tibi transmittendum honorificabiliter susci-
pite : susceptum venerabiliter habete : exhortationi-
bus ejus non fictum cordis fidelis assensum præ-
bete... Dum mirator de viro divinitus prædicto,
nuntiatur ei B. Adalbertum, Bohemiensis Ecclesiæ
Pontificem, ad se venturum esse, propter conver-
sionem ipsius et fidei non fictæ profectum, Domino
Deo laudis hostiam oblaturum. Oritur lætitia novis
Christi militibus inenarrabilis. Dux obviam tironi
Christi cum fidelibus quibusque procedit; honora-
biliter eum suscipit; et ut per visum monitos est,
modis omnibus obedientem se fore monstravit. Igi-
tur jubente Principe fit ubique congregatio indomi-
tæ gentis, per sanctum Episcopum; et per suas
exhortationes continuo convertuntur et baptizantur
alumni patriæ, statuunt in multis locis ecclesiæ.
Natum filium Deo dilectus Adalbertus Episcopus
chrismali baptismate intinxit. Nomen sibi impositum
est Stephanus... Post hæc Geisa plenus dierum,
anno Dominicæ Incarnationis 997, nequam ærom-
nas cœlesti mutavit gaudio : et eodem anno beatus
Episcopus Adalbertus, causa prædicandi verbum
Dei, Prussiam ingressus, palma martyrii coronatus
est. Hactenus ex Vita S. Stephani Regis. Infra au-
tem in hac Vita num. 22 insinuat, quod uxor jam
pene decrepiti Ducis, omnia pro viro agens dux fuerit
captæ Christianitatis.

c Infra tamen num. 26 dicitur in philosophia Be-
nedicti Patris nutritus.

d Ab aliquibus hic censetur Leo Nonantulanus Ab-
bas, meminit ejus Petrus Damianus epistolæ ad Nico-
laum Papam. Verum potius alium arbitramur, uti et
Nilum prænominatum, a S. Nilo diversum : hi enim
videntur esse quatuor Græci et quatuor Latini qui Ro-
manum incolebant monasterium, inter quos S. Adalber-
tus vivebat novus ac medius.

e Hic iterum apud Surium plurima interponuntur
et sunt ista : Ad hæc, quamvis soleant signa et pro-
digia ostendere, non facere, sanctum; animum piis
moribus coluit ita, quod ut et nos ex parte cognovi-
mus, Adalbertus signorum operator adhuc in vita
claruit. E quibus est illud scilicet dum fratribus
serviret, et offenso crure supra durum marinor satis
valide cecidisset, quia vinum nescio an aquam por-
tavit, testudinem cum eo, quod intus erat, illasam
servavit. Andierunt ex mensa fratres clarum so-
num : quod nemo dubitavit fractum, mirantur omnes
vas

S. Adalbertus
Geisæ Hunga-
riæ Regi
in visione
promissus,
E

et S. Stephe-
num baptizat.

n tracula S.
Adalberti, in
monasterio
virentis.

A vas sanum. Solebat prius obedientiam facienti multoties fragile vas frangi, et cum pro peccato negligentiae veniam peteret, angelus superbiae, humilitatem ejus ægre ferens, ut pro nimia frequentia verecundiam ingereret, mala voluntate testudinem frangere adjuvit: sed quia non cessavit obedientia, nec generavit fastidium major tristitia, servo suo Deus solatium dedit in gravi ruina, et tunc illæsa testudo apparuit, et postea, puto, nunquam aliam fregit. Dicunt etiam laborantem oculis filiam, nescio cujus, cum manum imponeret, oratione sanasse. Alteri quoque, cum monasterium causa orandi pro medela infirmitatis intraret, quem tribus annis sumere non potuit, sanctus panem pro benedictione obtulit: et primum insueto hoc cibo hæsit; sed qui aderant, quod vir Dei benedixit, manducare cum suasissent sumpta fiducia parum gustavit: et ex illo die, quem omnes poscunt, qui vivere volunt, sine invidia panem manducare cœpit.

*ejus sapiens
responsum cur
absque Pædo
incederet,*

B Hunc Episcopum, quo dignum non fuit seculum nostrum, cum sine baculo iter agens Ravennam veniret, cur sine Virga Pastoralis vir tantus incederet, optime cautus Dei servus Durans, interrogavit. Respondens verbum memorabile ille homo, qui vere potuit loqui; Vivit Deus, inquit, in cujus conspectu sto, facile est gestare pedum, sed difficile reddere rationem, cum venerit ad judicium, qui non errat, districtus iudex vivorum et mortuorum, sive in vitam sive in ignem æternum mittendorum. Hunc aliquando sanctimonialis femina, quæ tempore adolescentiæ sat cognoverat sanctum Episcopum (credo Parthenopoli vidit, cujus schola ad gloriam Dei talem nutritum alumnus) et admirans cur, quæ dat licentior ætas, a joco et risu moventibus verbis adeo Episcopus juvenis abstinere, ait sancto viro diversæ mentis femina: Alium Adalbertum video: Cur qui quondam eras homo pulcherrime lætus, nunc severus es et instar Catonis cujusdam rigidus? Nonne, cum magister scholarum sapientiam docturus venit ad nostrum cœnobium, nobiscum ludendo duxeras totum diem lætum? At ille graviter suspirans, projecit verbum cordis: Vere scias, domina, quia quicquid ejusmodi feci vobiscum jocando, alto et acerbo vulnere nunc afficit animum meum.

*Per iram re-
cedens ab eo
Clericus, re-
dire cogitur.*

C Astericus ejus Clericus, contra sanctum virum arguendo, increpando, cum multa inutilia furibundo animo loqueretur, ultra litem rationis proterva contentione progressus, quasi quem amplius videre nollet, magna cum amaritudine reliquit. Arrepto autem itinere, tota die, ipse, cum socio homine suo equitans, errare cœpit: ut cum viam, haud aliter atque manum suam sibi notam, invenire non posset, ex pœna cognosceret, quam grave peccatum cum Episcopo contendendo perpetrasset. Porro ad vesperam casso labore reversus in urbem, quod ira dictante ex humana infirmitate deliquisset, poenitere coram Deo toto corde cœpit. Similiter vidua quædam occurrens equitanti, cum nudæ penuriæ aliquam consolationem quæreret: Mecum hic nihil habeo, inquit: cras veni ad civitatem, sumens a me, tuæ necessitati quæ dare valeo, cum caritate. Cumque dimissa muliere, cœpto itineri insisteret; meliore tactus cogitatione, Voca mulierem, Episcopus dixit: quis scit, si usque mane vivam? Hodie compleat acceptio datum, ne ego judicium, illa sentiat damnum. Et data cappa, qua amictus erat, reliquit exemplum bonum: ut opus non tardet, nescientibus quid futura pariat dies.

*Propriam ve-
stem egenti
donat.*

CAPUT V.

*Remissio ad Episcopatum; peregrinatio ad pia
loca. Cædes quinque fratrum.*

I Interea purpura natus Otto Rex tertius, causa scandendi culmen Imperii, ut mos est a magno Carolo Regum Francorum, multo comitatu Romam intravit, optatum diu caput Latine terræ ostendit: quasi post Deum secunda justitia veniat, iniqui omnes tremunt, homini magno gaudio gaudent; fecit, propter quod venit, quem ipse capella sua tractatum posuit Papa Gregorius, Cæsarem benedixit: populus Kyrie eleison celsa voce canunt: ascendit unctus cum corona Imperii Imperator Augustus, gerens sidereos vultus, et bonæ voluntatis plena præcoria ferens. Post hæc facta est Synodus: zelo juris tactus Magontinus Archiepiscopus antiquam cantilenam cantat, Episcopum sanctum a quiete monasterii ad relictos greges abstrahere parat. Assentit Papa Gregorius, et semel susceptum impune non posse dimittere gregem Scripturarum voce testatur: Sive vult, sive non vult vir Dei, eat, sedentes Episcopi inquit, aliter vinculis anathematicis nequit. At ille secretum petens, ad Papam ait: Hostis meæ quieti invidet, qui vos suo stimulo instigat, ut eo me redire compellatis, ubi animarum fructum non faciam, detrimenta autem mea in anima sumam: mitiga arumnam meam, defectui meo pone remedium, tristi abscessui meo da vel solatium unum. Si audiunt oves, quam elamo, vocem, vivo et morior cum eis: si non; licentia tua, Apostolice bone, vadam ad eos qui nesciunt nomen Domini, exterarum et incultas gentes. Acquievit libens voluntati hominis Dei Papa Gregorius, ut erat satis bonus, quantum permisit vaga juvenus. Reliquit monasterium, non sine magno planctu suo et Fratrum, moleste ferens ruptam quietem, sed habens de martyrio spem vivam, quod in suo pectore ardebat desiderium longum. Homo Dei, ne timeas, nullam habens causam: vade securus. Stella maris iter tuum præbit, et dux bonorum Petrus fidelissimus comes itineris cohærebit.

*Ottone 3 Romæ
coronato,*

*sententia
Synodi co-
gitur redire
ad Episco-
patum:*
E

*aut ceteras
gentes docere:*

19 Igitur cum puero Imperatore Alpium nubila tranans, causa orationis Turoniam pedester petit, ubi corpore jacens beneficia præstat, qui nullo loco clamantibus se negat, baculus pauperum, dulcissima mater peccatorum, benignus Martinus, et larga manu dare paratus. Parisius quoque pedester venit, ubi sanctus et pretiosissimus Martyr Ariopagita Dionysius fuso sanguine corpore requiescit, qui Athenis Philosophiæ studuit, ubi quem Paulus prædicabat, Ignoto Deo ara posita erat: qui etiam Evangelizandi responsa ad Gallos accepit, quando Clemens Petri Sede tertius sedit, et dum Paganis Christum ingereret, pulcherrimo martyrio vitam finivit, cujus inter cetera est hoc gloriosum mirabile, quia post necem religiosus truncus, proprium caput manibus portavit, et sequens multitudo Angelorum laudes Deo cecinerunt; Populus cæli, ut ita dicatur, de triumpho terre exultans jubilat, de carissimo a Dionysio gloria tibi Domine in excelsis resultat: ad quem misericordiæ largum, si quis peccator confugerit, nunquam sine misericordia vacuus recedit. Hinc caput inclivans ad Floriacum, monachorum ingens cœnobium, avido cursu volat, ubi corpore jacet et miraculis fulget, magister mundo morientium et tota mente Deum quærentium, scilicet re et nomine Benedictus, parvulorum dulcissima nutrix, sub umbra alarum infirmorum medicus bonus. Nec dimisit ubi corpus Discipuli quævit, ubi et primus monachorum gregem rexit Abbas b Maurus, signo sanctitatis et miraculorum dulcedine magistro

*invisit Turo-
nibus corpus
S. Martini,*

F

*Parisius S.
Dionysii,*

a

*Floriaci S.
Benedicti,*

*et alibi S.
Mauri.*

b

AUCTORE
CO.EVO
EX MS.

familiaris
Ottoni 3,

aulicos in-
struit :

visione in
somnia facta

intelligit se
martyrem
futurum,

habet quinque
fratres,

seniorem apud
Boleslaum Po-
lonorum Du-
cem

c

d

illi contra da-
tam a Duce
Bohemie fi-
dem,
Psal. 68, 28
Matt. 27, 25

A magistro simillimus. Horum sacra domicilia, et si quæ occurrunt similia, quem desiderium æternorum afflavit Adalbertus, pedes circumvolat, adjuutores ad sua prælia vocat.

20 Hinc ad Imperatorem redit, qui hominem Dei adeo dilexit, cuius mores nobiles novimus, quia omnes bonos eo plus amare studuit, quo quemque majorem habita bonitas fecit. Cum quo aliquos dies commoratus, nec nocte nisi ante conspectum Imperatoris jacere permissus est. Intellige quantum caritate sibi junctus erat, quamvis puer et errans moribus Cæsar, tamen benignus, sine comparatione humanus Otto Imperator Augustus. Horis congruis semper de coelestibus docuit Regis pueros, et circumpositos proceres suavissime admonuit, ne infidelibus miserisque divitiis cor figerent, ne procul a Regno Dei projecti, pro parvo gaudio æterna tormenta subirent. Noctibus quoque calceos dormientium clam raptos aqua abluit, discipulus humilitatis : manibus suis lutum tulit, lotos restituit. Ibi sopora nocte parum molli lecto requiescens, vitæ suæ desiderabilem terminum aspexit, nescius tamen ipse, quid sibi somnium vellet, donec tactus Spiritu alienigena hoc revelavit. Putabat in domo majoris Fratris duos lectos præparatos. Unus erat suus : alter erat fratri vel fratribus destinatus. Pulcher erat et decrus, sed qui debuit esse suus, multo pulchrior purpureus et floridus, et incomparabili ornamento pretiose vestitus. Erat autem in superiori parte, panno capitali aureis litteris inscriptum : Munus hoc donat tibi filia Regis. Quod somnium coram Rege cum quibusdam familiaribus exponeret, quidam, cui vivax ingenium natura dedit, et pulchra facundia insignem fecit, Leo Palatii Episcopus, pulchre alludens ait : Homo tibi contrarius cito invenies quod quæris : dono Virginis procul dubio Martyr eris. Nec minus quod vidit de lecto fratris vel fratrum, partim ante se, partim hoc anno esse completum, sic collige roecum.

21 Quinque fratres habuit, quorum omnium animas gladius pertransivit. Ex quibus major frater servitio Imperatoris in adjutorium profectus, Paganorum expugnationes adivit : ubi et cum Boleslao Poloniorum Duce amicitiam junxit, querelas Imperatori fecit, quod mala, quæ nulla promeruit, Dux Bohemorum Boleslaus sine misericordia sibi, suisque Fratribus plura ingessisset. Hujus usque in adventum et seros reditus relictæ domi quatuor Fratres pacem impetrarunt, et ex parte Ducis securitatem et sacramenta acceperunt. Proh divinam humanamque fidem ! Numquid non est Catholicus melior Pagano ? Væ homini cui in cordis vena malus dolus salit ! heu nostra infelicia tempora ! Sapientem vocamus, cui fallere ingenium calet : cui in ore mel, in corde fel latet. Ecce Judas, qui per pacem didicit facere bellum ; promittit vitam, ut inferat mortem ; dat c Boleslaus fidem, ut inopinato occidat fratres. Nec longe quæras exemplum : in eadem linea sanguinis frater suus Sanctissimus Wenceslaus occidit. Inter hæc quis non deploret squallores miseriæ nostræ ? quis non exhorreat cæcurn natum hominem nostrum ? d Dum nescit cavere curreas peccatum, cadit in majorem foveam : dum non vult quærere oculorum ductorem, nascitur de peccato peccatum maximum. Ita et nunc, o homo, dum nescis cavere perjurium, incurris homicidium, nec ante desinis hoc dicto ad tuam fidem, antequam impleas illud propheticum : Appone iniquitatem, super iniquitatem, et mox sequitur illud Evangelicum : Sanguis qui effusus est, sit super te, et super filios tuos. Igitur sacramento fidunt, quod Christiani darent ; quando Fratres Christicolæ Adalberti pacem putarent ; liber populus per campum ambulat, non

enim, data fide, bellum cogitat ; stat proxima periculo civitas secura. Nam et ecce hostes ex improvise veniunt, diffusa multitudine civitatem circumcingunt, e in Vigilia pretiosi Martyris Wenceslai bella incipiunt : nihilominus et ipso festo oppugnare certatim insistunt. Nec juvat, quod urbani diem Sanctum venerari petunt : contra quos forenses verba superbiæ jaculantes, Si vester, inquit, Sanctus Wenceslaus, noster utique Boleslaus. Et quamvis post caperent civitatem, pœnas dedit asperum verbum : civium namque gladio die illo ceciderunt hostium capita multa, et omnes qui in illo consilio fuerunt, aut mortui quiescunt, aut cæci et dispersi male vivunt. Cessit pavida civilibus bellis civitas, miserabili exilio familiæ distractæ bona in manus inimicorum cuncta cesserunt. Inundat planctus mulierum ; stupet mortua facies puerorum, geminatis dextris vivorum : stat silentium spectantium Clericorum : sancti viri fratres quatuor, strenui bello et nescii cedere loco, dum de quo jam diximus, Clericus Radla consilium dedit, parum valentia arma dimiserunt, et quam præliando pulchram mortem putarunt, confugiendo ad ecclesiam (ut est in humanis oculis) turpem fugam acceperunt : nam falso data est spes vivendi, et dum exeuntes ecclesiam sponte in manus hostium vadunt, fefellit dextera Senioris, et in conspectu omnium pulchra corpora subierunt capitalem sententiam. Hæc tunc : sed quando digna indigni scribimus, est mortuus furente gladio frater maximus, completa est pii Adalberti visio tota ; dum ante se bis duum fratrum, post hoc anno maximi fratris mors est subsecuta ; quorum mortibus mors sua quam præstantior foret, quorum lecto lectulus suus quam pulchrior emineret, omnis intelligit ; qui ipsum causæ Dei, illos causæ seculi et defendendæ vitæ cecidisse cognoscit.

22 Vidit etiam in monasterio et aliam visionem, quam non de se, sed quasi de aliquo alio reverentissimis viris ita exposuit : Agnosco hominem, cui duos ordines in cælo Deus arridens digito præmonstrat : unum splendoris purpurei, alterum ultra quam dei potest nivei candoris inter hos et illos blanda vox ait, manet te locus, et certa sedes. Ergo quem suo labori adjutorem Deus præparavit, Ducem Polonorum, servorum Dei patrem, Boleslaum, rerum dubius petit : cujus auxilio nuntios suos miserat ad insolentem uxorem, si vel stuprata ab amatoribus multis priorem maritum accipere vellet. Interim in hac Regione cum Duce nuntiorum adventum expectat ; qui cum redeunt, qualem Episcopus amavit, plenam contumeliis legationem referunt ; Bene venias inquit, ad non semel refutatam mulierem. Miræ res ! ad uxorem sponte venis, quem semper invitum vocare et necesse erat tenere, Scimus quæ cogitas, homo. Omnino nolumus, nec est tibi locus in populo tuo, qui vis vindicare occisos fratres vulnere magno. Accipiens ille libellum repudiî ; ex superbiorum contumeliis non minus lætus efficitur, quam homines, cum, sicubi non sperant, læta verba et honorum oblationes accipiunt. Dirupisti, inquit, ille, Deus vincula mea. Hoc est quod expectans expectavi, desiderio desideravi. Ablatum est meum periculum. Quid ? respondet in faciem. Qui me non vult, quomodo possum regere gregem ? Euge non timeo revocantem amplius Papam, nec tristitia ferentem Metropolitæ immitis epistolam ; qui ante hac paganis operibus in fugam me excitaverunt, ecce palam verbis, Nolumus te, dicunt. f Miserat his diebus ad Ungarorum Seniore magnum imo ad uxorem suam, quæ totum Regnum viri manu tenuit, et quæ erant viri g ipsa regebat, qua Duce erat Christianitas cœpta, sed interniscebatur cum paganismo polluta Religio, et cœpit esse deterior barbarismo

D
in sua urbe
obsidentur,
e

ad templum
fugunt,

spe pacis
egressi occi-
duntur ;

E
et tandem
etiam nutu
maximus.

S. Adalbertus
fugit in Polo-
niam,

F
cum Bohemis
per legatos
agit,

et ab iis
repulsam
passus,

g

ex Hungaria
Raldam evocat
ad se,

qui tunc
non paruit,
postea mul-
tas laudes
Sancti nar-
ravit.

A barbarismo languidus ac tepidus Christianismus : ad quam tunc pervenientes illinc nuntios, in hæc verba epistolam misit : Papatem meam necessitas etsi usus postulat, tene : si non, propter Deum ad me mitte eum. Ipsi vero etiam chartam alia mente, alia sententia misit : Si potes, inquit, cum bona licentia, bene : si non vel fuga fugiens tenta venire ad eum qui te desiderio concupiscit Adalbertum tuum. Ipse autem venire non potuit ; vel ut homo, noluit. Ut enim hodie ipsum audis dicentem, quem nunc sicut sitiens anima frigidam aquam totis visceribus flagrat et amat, ardua scandentem semper tunc fugiebat. Ipse tamen jam erat monachus, et ut dicunt, qui tunc temporis norant, pulcher et bonus. Ex hujus ore fateor me audisse unam rem, quam satis amo : ipsum Sanctum asserit loquentem : Numquam aliquid feci propter vanam gloriam ; nam ut non pulset, hoc est ultra hominem : utrumque tantum a me mi-errimo otionium retro posuit pedem, a me minimo gentium longe fugit in æternum exilium. Memoriam vero viri sæpe pono, cujus relatione hæc scribo, quem servum Martyris agnoscere volo.

ANNOTATA.

B a Colitur S. Dionysius 9 Octobris, quando de tempore missionis ejus ad Parisienses, vulde controverso, agi poterit.

b Vitam S. Mauri dedimus 15 Januarii.

c Balbinus advertit non imperio Boleslai, sed odio Conaitum, quibus is non potuit resistere simul omnes occisos esse.

d Sequentia ita leguntur apud Savium : Dum nescit cavere minus, incurrit peccatum majus : dum quo cæca voluntas ducit, nascitur peccatum de peccato, non habet finem, donec cadit, unde non resurgat, in delictum maximum : et fit misero molo, quia cum potest, non vult, dulce peccatum non valet dimittere post, etiam cum vult. Ita nunc aliud cogitans, aliud loquens, pervenit ad homicidium, et Vindica Domine sanguinem, vox clamat de terra ad cælum. Homo, complesti propheticum, apponens iniquitatem super iniquitatem : expecta nunc illud Evangelicum : Sanguis, qui effusus est, super te et super filios tuos. Itaque sacramento fidit liber populus, per campum ambulat.

e MS. Pragense addit Feria vi : Savius, Sexta die : neutrum recte. Si enim 23 Aprilis feria 6 obiit S. Adalbertus, uti omnes consentiunt, obiit anno 997, littera Dominicali C. Ast Vigilia S. Wenceslai in 27 Septembris cadit, adeoque ut Adalberti cardes fratrum mortem non antecesserit, debuerunt illi fuisse occisi in Septembri anni 996, cum litteræ Dominicales erant ED, et tunc 27 Septembris cadebat in diem Dominicam.

f Reliquia hujus numeri desunt apud Savium.

g Giesæ scilicet, S. Stephani patre, tum pleno die- rum ut supra dictum.

CAPUT VI.

Iter in Prussiam : martyrium.

Igitur soluto fune Episcopus liber, apprehendit circumfluentibus ulnis eorum desiderium, quod semper in corde suo arsit ad martyrium pulchrum, Apostolica ad hoc usus licentia. Duos Fratres, quos cogitat fortiores sacro bello, et aptiores portando Evangelio, itineris comites assumpsit : prius tamen (ut mater Regula docet et viva verba Patrum lingua monent) oratione Fratrum voluntatem Dei exquisivit, et consilio Fratrum quasi ferrea chlamyde munitus agonem currere cepit. Dux itaque Boleslaus d'ligeat eum, quem monet ut se adjuvet,

A Boleslao
Polonia
Duce adjutus :

videns videat, quomodo se in terram Pruzorum navigio maris exponat, propter querere animas et scindere vomere Dei incultas gentes. Complet dux jussa spiritualis Patris : quamvis enim ut secum staret divitem voluntatem haberet, occurrere tamen sancto proposito ausus non erat. Est in parte regni civitas magna a Gnezdem, ubi nunc sacro corpori requiescere placuit, ubi mille miraculis fulget, et si corde veniunt, recta petentibus salutes currunt. Ibi ergo, quia in via sua erat cujus longo tempore silentium exercuit, Missam celebrat, sacras hostias oblaturus : viva hostia mox et ipse Christo futurus. Baptizat populum grandem nimis : inde nullas moras nequit, navem ascendit : quam ne profanis quis tangere præsumat, Dux sollicitus, multo milite armaverat. Non post multos dies, catina secante terga maris, Deum nescientibus illabuntur terris Pruzorum. Festinantes vero nautæ sanctum onus deponunt, et nocturno auxilio remeantes securam fugam capiunt. Rapit homo Deo plenus iter, jacturus retia sua super horrisonum mare, si forte inveniat, quod in mensa Dei comedendum reponat ; aut si nullum piscem capiat, saltem in nocte filii Dei oblatum calicem bibat. Fervet in eo spes ardua pro Christo moriendi, et in viridi corde vivus ignis vim trahit ardendi : tamquam in aureo altari accensa aromata flagrant, et fumantia scandunt. Ergo Miles Dei cum duobus sociis intraverat parvum locum, qui circumlabente unda fluminis imitatur insulæ vultum. Ibi aliquos dies steterunt, et fama volans Paganorum auribus adduxit, habere se hospites ex alio orbe, ignoto habitu, et inaudito cultu. Primum ex improvise, numero non plures, parva nave veniunt ; dant saltum ad terras, barbarum nescio quid frendent, magna ira fumant, et hospites querunt. b Ros Legis, ros mellis tum Episcopi in ore fuerat : librum Psalmorum ante se sedens tenuit, in quo omnia verba oris Dei, in quo vita hominis et summa salutis clausa consistunt. Ad quem unus ex ipsis pejorum pessimus propius accessit, dirum infremit, nodosa brachia alte extollit, et cum conto quo navem minaverat cœlestia ruminantem Episcopum inter scapulas fortissime percussit. Si non abitis, inquit, citius capite plectemini, vexati diris pœnis, et mortibus multis. Evolat e manibus excussum volumen, alia ex parte ipse humi stratus dat oscula viridi terræ, mente extensus et corpore toto. Exterior corrumpitur homo, interior ad vitam novatur : per penetralia cordis prorupit vox lætitiæ et salutis : Benedictus inquit, Deus ! benedicta misericordia Dei ! si plus non accipiam pro Crucifixo meo, saltem unum pretiosum ictum habeo. Homo Dei, putasne simplex plaga splendeat in dorso tuo ? aut pretium habeat super terram talia libenter pati in memoriam filii Dei vivi ? Utique non sic margaritum in sterquilinio, non purpura Regis in populo, nec facies rosæ in gremio terræ adhuc, nec aureus Sol in cœlo, ut est in corde pulchro una percussio, quam habes lætus pro Christo tuo.

24 Quid tum ? foras projecti veniunt in mercatum, ubi confluerat unda populorum : circumstant subito cœlicolam virum longo agmine capita canum, pandunt cruentos rictus, interrogant unde ? quis esset ? quid quereretur ? quare venisset, quem nemo vocavit ? Lupi sitiunt sanguinem, minantur mortem, quia ad eos portat vitam. Donec loquatur vix expectant : horrent et derident, melius enim non sciunt : loqui jubent, capita movent. Accinxit vir lumbos, os aperit, et quia multa audire nequeunt brevius alloquitur. De terra Polonorum, quam Boletz Princeps Christianissimus Dominus procurat, ad vos pro vestra salute venio, servus illius, qui fecit cælum et terram mare et animantia cuncta.

Venio

D
AUCTORE
CO.EVO
EX MS.

a

Gnesæ
Missæ facta,

navigat in
Prussiam :

E

valido ictu
prostratus
in terram,

b

F
agit gra-
tias Deo :

causam
advocatus
sui exponit :

AUCTORE
CO. F. V. O
EX MS.

A Venio vos tollere de manu diaboli, et faucibus immitis Avernii, ut cognoscatis Creatorem vestrum, ut deponatis sacrilegos ritus, abrenuntiantes mortiferas vias cum immunditiis cunctis, et ut loti balneo salutis efficiamini in Christo, et habeatis in ipso remissionem peccatorum, et regnum immortalium cœlorum. Hæc sanctus : illi vero contra jam dudum indignantes, cœlestia verba irrident, terram baculis percutiunt, aerem mugitibus impleunt, manus tamen non injiciunt, sed furorem dictant, et districtæ severitatis verba ad aures hospitem mittunt. Propter tales, inquit, homines terra nostra non dabit fructum, arbores non parturient, nova non nascentur animalia, vetera morientur. Exeuntes exite procul de finibus nostris. Si citius non retro ponitis pedem, crudelibus pœnis afflicti mala morte peribitis. Illis vero qui in ingressu regni positi bonos hospites eo loci dimiserunt, mortem minantur, domum incendere, divisis rebus uxores et filios vendere spernente ira pollicentur.

cogitat habitum more gentis assumere :

B 23 Athleta Christi videns nullum fructum animarum sequi, et desiderata mortis spem auferri, deiecit animum tristitia magna, affectus varios curarum astutus in casto pectore versat ; dixitque Fratrilus : Pressi magnis adversis, quid consilii capiemus ? quo vertamur, nescio ; habitus corporum et horror vestium ut video, Paganis animis non parum noceat ; unde si placet vestimenta mutemus clericalia, pendentibus capillis surgere sinamus tonsæ barbae truncas comas, et prodire non prohibeamus. Forsan non agniti melius habebimus salutem operari, similes eorum effecti familiarius cohabitaminus, alloquemur, et convivemus, laborando quoque manibus propriis victum quaeremus, ad instar Apostolorum absconsa mente revolvemus censum Psalmorum ; interea prosperante misericordia venientis Salvatoris, fit aliquid hac arte. Hac fraude, nisi opinio se fallat, Evangelizandi occasio certa venit, quo, quia pius et fidelis Deus, inventarum animarum thesaurum magnum lucrabimur ; aut dulcem vitam pro dulcissimo Christo fundentes, desiderata morte moriemur. Ergo viso consilio meliora sperans, et conceptum minorem gaudii, gaudio occidit, egressurus regionem malam accensis animis movet gressus : ad ferociumque Lutizorum idola surda prædicationis equos flectere placuit ; quorum linguam cognovit, et quos necdum visus, mutata veste et habitu, fallere potuit. Hoc tamen ingenio, hoc dolo cogitavit, aut Imperatoris filio reperire novum populum, aut longis desideriis ponere finem. Sed o venerabile caput, quid te fatigas implexis cogitationibus ? Prope est quod quaeris : non necesse est initiare longam viam : dabit tibi brevior via Deus, quod tanto tempore quasisti jecore fideli, amore humili, recto ore, mundo corde, et animo toto. Ecce juxta te pulchritudo tua, ecce in foribus ejus nescit homo pretium, felix et incomparabile martyrium ; ut nostro etiam avo Angelis habeat similem bonus Virginis ille filius, qui in sperato te faciet Martyrem suum. O quam pulchre ridet cœlum quando cum corona intrantem videt Slavum.

et ad alias abire,

C 26 Romæ interea in monasterio, quo sanctus iste philosophia Benedicti Patris nutritus erat, revelatio divina hæc dicta dedit : inter plures visiones quas rapta mente sæpe levatus vidit, crucifixus mundo, Joannes monachus et Abba, venerunt a cœlo usque ad terram, descensu delectabili, aspectu pulchro, duo lintamina, ut nix candida, absque ruga et macula. Unum ex eis accepit, quem quaerere venit : possedit earum pignus, et accepit lintum dulce onus, fruens fruitur suo Adalberto, intrat aureum cœlum tramite recto. Quem aliud lintum suo amplexu acciperet et ad Dominum portaret, ab ejus ore fateor, num-

ut Martyr innotescit per visionum cuiusdam monacho

quam excutere potuimus ; et ideo ipsum, pro secreto amore cœlestis patris, alterum pondus esse, cogitatione cogitamus ; sive autem hic sive alter sit, certa mente nescimus : nec hoc nos fatiget, qui nostrum intercessorem in manibus habemus. Adalbertum, Domine, tuum sancta sanctorum intrasse cognovimus, veneramus, et amamus : qui licet nunquam sanguinem funderet (quæ est prima beatitudo, et Passicnis Christi quedam similitudo) tamen alta morum humilitate et puro Dei amoris intuitu, vere esset filius cœlorum, et qui nunquam peccaverunt, frater Angelorum. Hac hora pater Nilus ad monasterii illius spirituales Fratres verba miserat dicens : Notum sit vestre dilectioni, quia amicus noster bonam viam habet, vere Adalbertus cum spiritu Sancto ambulavit. Hæc in Christiana ; at in terra pagana tres homines carpunt iter secus littora maris, et fit repente collisio undarum, quasi se moveat aliqua ingens bestia maris, et ad aures gradientium fragor ille validus venit. Comites securi audiunt, medius d Senior atrocissime obstupuit, et volut pavida mulier consternatus exhorruit. Cui Gaudentius, ex parte patris caro et frater suus, subridens ait : Pavit fortitudo tua, audacissime miles ! si saliret super nos armata et ad bellum prompta manus, quid tunc ageres, qui nunc inania times ? Respondit : nos sumus fragiles, tu fortis ; nos imbecilles, tu potens : nos certe et minima timemus, sed eo melius Deus noster refugium et virtus, quo est major inopia mentis et virium parva supellex : eo felicius, eo gloriosius diligam te, Domine virtus mea, quo sentiens meam infirmitatem, cognosco te esse meam virtutem. Vidit et Gaudentius sequenti nocte somnium, quo ludentibus verbis irrisit pavescentem Episcopum ingressus delectabile oratorium, cognovit paratum Pontificem celebrasse Missam. Comesto autem sacrificio cum vestimenta plicarentur, propius accessit ad cornu altaris, cujus in medio stat aureus calix. Acclinat collum, os ponit, haurire de aureo calice paratus. Volat cursu cætos sacri altaris, et unde talia præsumat insolentem Gaudentium severioribus dictis increpat. Non licet, dedignans ait, fauces tuas de aureo calice sumere pocula vite : solus totum bibere debet, qui Christo immolato Missam oratione levavit : tibi sicco palato nec gutta remanebit. Mane facto Gaudentius infit auribus : Audi senior meus, noctis somnium quod vidi : expleta Missa, quam celebrasti in templo Dei, accessi potum sumere de aureo calice, qui stetit in medio altari : prohibuit me minister altaris, dicens : Alii nequaquam licet, Pontifex totum sumere debet. Respondit filius mulieris passioni propinquus : Mi frater, jubente Deo somnium tuum prospere vadat : Peccans caro peccatis domum Dei non impediatur : misericordia Creatoris victoriam obtineat.

et S. Nilo.

d

E
Expavescens
a Gaudentio fratre,

et audito
ejus somnio
intel. huj. se
futurum
Martyrem.
F

ANNOTATA.

a Erat tunc Gnesna sedes Ducum et postea Regum, urbs præcipua et metropolis Poloniae. Sed an recte Gnesnæ facta hic dicantur, quæ juxta priorem Vitam contigere Gedani sive Dantisci, quæ Slavonice Gdanskō nominatur ? Iacile utrumque locum confudisse auctor potuit, peregrinorum nominum minus peritus.

b Surius Res Regis, egraphum Pragense Ros Regis : suspicati Legis scriptum fuisse, respici judicavimus ad hæc verba Moysis, Deut. 32, 2, Fluat ut ros eloquium meum.

c Idem, conceptum mœrorem gaudii, gladio confecit.

d Is est Episcopus Adalbertus ; dignitatis, non ætatis jure, Senior hic dictus.

A

CAPUT VII.

Martyrium completum. Corpus Duci Polonorum venditum.

*Feria sexta
post Missam
a Gauden-
tio factam,*

*sumpto cibo
dormit : a*

*cingitur a
Paganis :*

terretur,

*licet mar-
tyrio delea-
tur omnis
macula
peccati.*

a

Igitur sexta feria, Gaudentius, sancto viro duplex germanus, cum jam scandens sol prope tres horas complisset, Missarum solennia in lacto gramine celebrat. Post, partem obsonii recubantes accipiunt, ut in fortitudine cibi positum vigorem fessa membra resumerent, et viam longam sine labore reparati pedes citius minarent. Pulsa fame recreati surgunt, itinerare incipiunt : at non longe ab eo loco ubi cibum sumpserant, invalescente lassitudine, caput ponunt, et fessa corpora somno indulgent. Dormitaverunt omnes et dormierunt : adest sonitus armorum, fulgurans hasta, sonans clypeus, et gladius acutus. Cui frater a Polonis occisus erat, zelo ductus barbarus, venit : cum quo qui exultant in rebus pessimis conspiravere, poenitentia ducti, quia eos dimiserunt ; et impetu magno idololatrae appropinquaverunt. Nec mora equos dimittunt, volatili pedum fuga accurrunt, requiem hospitum turbant, vincula mittunt, tamquam latrones haberent, manus et brachia Christianorum stringunt. Stupent fratres, et non suaviter expergefacti, insperato animo vincula et hostes agnoscunt. Nec minus, qui semper hoc spectaculum omnibus votis desiderisque accensus quesivit, nunc magnus Adalbertus timet quasi homo ; amaræ mortis gustum exhorret, ultra quam solet consternata mens ignavia laborat, moritura caro colorem mutat, pavor in mente tremula hebet. Nec miretur quis, vel fractum quis defecisse Sanctum secum cogitet, qui tot annos in tentationum ventis inconvulsa arbor stetit, maxime nunc, quando propinquante termino palmam accipere debet. Nonne major Dominus, Redemptor noster Christus, propinquante Passione sanguinem fudit ; et qui potestatem habet ponendi et sumendi animam, sequentibus discipulis tristem se esse asserit usque ad mortem ? Si Dominus trepidat, turpe est, si homo non paveat, cum carnis mors prope accedit ? Purgantur electi timore mortis, sine quibus non sunt, a levibus peccatis, et si qua vestigia manserunt, criminum raris maculis. Vir bone, quid times ? cur inermi pavore tabescis ? Deo tuo sanguinem tuum fundis, quo fuso securum comineatum et liberum iter habes ad cælum, sine occursum insultantium daemonum, sine objectione vel minorum peccatorum. Martyribus certe non sperans, non accusans occurrit Satan, nec verbum opponit, procul fugiens, eo quod Salvatoris umbram imitantur : et sicut Dominus sine peccato propter nos mortuus est, ita et Martyres, quamvis criminum rei, quamvis pagani sine culpis non fuerant, fuso sanguine propter Dominum omnino cunctis peccatis carebunt. Ceteri Sancti, quamvis candidam et odoriferam vitam ante oculos Dei habuerint, sine scrupulo de vase peccatorum non recedunt ; et circa extremam horam infinita angustia laborant, nescientes utrum et munda vita ab eo iudicetur digna, cujus comparatione sunt immunda omnia. Martyrio vero stat sua ratio, et statuta est singularis gloria, quam accipere dono Dei promeruit felix Martyr Adalbertus infelicium temporum nostrorum. a Licet tibi interrogare, Quid Domino retribuam ? Licet respondere, Calicem salutaris accipiam. Non est quod timeas, quia dirupisti Domine vincula mea : est quod desideres, quia pretiosa in conspectu Domini est mors Sanctorum ejus, cum nemo natos effugiat manum mortis. O quam beatum, o quam gloriosum ita mori, ut non appareant peccata, quæ lavantur in baptismo, extinguuntur in martyrio. Jam quanta dignitas, quanta

securitas lætitiæ ! claudere in momento oculos, quibus homines videbantur et mundus ; et aperire statim eosdem, ut Deus videatur ac Christus. Pulchri operis pulcherrimus ipse ne timeas periculum, eo quod est mors amara, mors anxia : nam si nulla esset mortis molestia, canente mellifluo Gregorio, non esset tanta Martyrum gloria. Tam feliciter migrandi o quanta velocitas ! Terris repente subtraheris, ut in regnis cælestibus reponaris. Indica nobis sub cælo nihil esse pulchrius, nihil quidquam dulcis, quam pro dulcissimo Christo dulcem dare vitam ! Harum sententiarum habemus te nunc testem clarum ; qui in hoc mundo positus morum virtutibus meruisti, et in his servata humilitate mirabiliter claruisti ; nunc pro Christo mortuus cælesti beneficio et miraculorum dulcedine clarior, imo clarissimus innotescis. Palam loqueris, monstrans nimirum, quam bene vivas, ad cujus mortua ossa tot salutes exeunt, tot pia prodigia conulescantia currunt. b

28 Atque qui in illo agone fuerunt, quod nec unum verbum fecisset pallens Episcopus, nisi quando ligatum ad montis supercilium ducunt, ubi septem lanceis pulchra viscera forant. Tunc ad illum, cujus lancea primum detulit ictum, et qui torvo aspectu occidendum Martyrem loco statuit, hoc unum verbum, Quid vis ? exili voce interrogans, fatur. Habes Pater, quod semper habebas in ore, passus pro desiderato Christo : hac die felix victima factus, qua die Salvator pro te et pro mundo crucifixus est ipse, tunc sanans mundum languidum magnum, nunc vero faciens te Martyrem suum. Septem donis ditavit te Christus virtute multa, confluit tibi gratia sancti Spiritus ; nunc in ejus honore septem lanceis confossus, amplectere desiderabilem Christum. Dux et magister nefariæ cohortis primum igneus Sicco forat penetralia cordis, post saliente malitia, et corrente manu ceteri scelus peragunt. Ut autem ostenderet clemens divinitas, quia soluta erant servo suo carcer seculi, compedes magnæ, et peccatorum vincula cuncta ; postquam sanctum corpus secarunt, nemine solvente ligaturæ manuum se solverunt ; ipse vero amicum mortem amplexus, quam semper sequens dilexit, in modum Crucis manus expandit. Cadens cadaver matrem terram occupat : anima Sancta ad vitam feliciter intrat, admirans risum Dei et gaudia canentis cæli. Reliquisti sub pedibus pulchrum hoc quod apparet : expedire nunc quod intrinsecus latet, Post fletus hominum, transi in beatum numerum Angelorum, ubi te vident læti omnes Sancti, maxime Martyres Christi. Adhuc ultra Angelos Martyr ad Martyrum Regem ascende cum gloria, ad omnium Salvatorem, ad ipsum cujus a conspectu fugit terra et cælum ; loquere facie ad faciem, quasi homo ad amicum suum. Effugisti (quid amaritudinis habes ? quid non dulcedinis ?) ubi sunt altæ contemplationes internæ refectionis, ubi est cibus et potus laus perpetua Creatoris. Ipso die dicunt, cum quidam Presbyter Missas faceret, revelans Spiritus ad aurem dixit, ut B. Adalberti suffragia laboranti mundo imploraret. Libens paret ille monitis divinis, et intra memoriam sanctorum Martyrum Adalbertum vocat, ut pro nostris erroribus divinæ misericordiæ mactata hostia intercedat.

29 Igitur impii viri duos Fratres ejus immisericorditer ligatos secum portant, et sancti viri nobile caput a reliquo corpore dividunt, et sub fida custodia utramque partem custodiunt. Ne cogitos quod religionem faciant, qui profanare tantum sapiunt : a Duce finitimo Boleslavo grandem pecuniam accepturos se putant, ut res erat, quando reverentissimum corpus et caput desiderabilem thesaurum venderent. c Martyrizatus est autem pretiosus Adalbertus, qua die pius Georgius est gladio percussus.

Bene

D
AUCTORE
IO. EVO
EX MS.

Lanceis 7
confoditur :

E

manus in
modum
crucis ex-
pandit ;

F

sacrificanti
Presbytero
revelatur.

Corpus ven-
dunt Boles-
lavo Duci,

c

AUCTORE
COEVO
EX MS
Passus est
die S. Georgii.
d

A Bene autem una die, quia se petentibus ambo boni confulgent crebris miraculis, et praesto sunt miseris mortalibus. Este iterum ambo boni, et estis mihi saepe vocandi : loquimini certe, surgat Stella maris, d jungat se S. Petrus, sequatur ad omnes Sanctos : propter Deum loquimini de vivis miseris bonum in conspectu Principis, praestante Domino Deo, propter Filium dilectum in Spiritu sancto, cui est gloria, laus, honor, regnum et imperium, sancta civitas Angelorum, cui fuere, sunt, et veniunt pulchra facie immortalia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Sequentia aliqua hujus numeri desunt, aliqua contracta sunt apud Surium.*

b *Sequentia interponuntur apud Surium.* Quidquid peccasti in hoc tempore, quod volvitur septem diebus, expians et expurgans septem vulneribus, calca abyssum et terram sub pedibus : ultra omnem creaturam scandens, apprehende dulcem Creatorem. Beatus homo, quem possedit gloria paradisi, quem accepit confessio et pulchritudo ante oculos Dei, ut sapiat ex sententia, quae solet dicere, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus se. Vocat nunc te cor contritum, vocat nostrorum temporum infinitus error : clamat, tibi felicissime Martyr, nostrarum miserrarum magnus clamor. Tu cum purpureis praeeribus in conspectu Dei delectatus, tu cum suavisonis Angelorum vocibus intra sancta sanctorum epulatus, ne obliviscaris veros captivos, non sentientes, in quanta tribulatione versemur. Tu qui multa potes ad Regis cortem, fac nobis legem et justitiam de iniquo odio tantorum hostium : quia et nunc cum Christo regnum tenens, necesse est illud Satyricum depromas :

O curas hominum, o quantum est in rebus inane ! Ad grandem miseriam necessarium est magnum adjutorium. Veniat tecum, non unus Sanctus : salus hominum quorum est ars, stet tecum Angelorum sana pars. O amor, qui regis omnia caelo, respice miseras terras animo benigno, in quibus hoc aevo magna grassatur iniquitas. Fac quod fecisti, terra factus propter pietatem, fuso sanguine propter nimiam caritatem. Dic tu ante omnes, dic ex quibus novus Martyr enastasti, dic bone Adalberte : Deus optime, miserare nostrae ruinae varios labores, compesce aestuantis avaritiae in immensum crescentes errores : qui meretricis pulchritudine amorem Dei, maxime hoc aevo, commutare volunt in amorem seculi, bonum dicentes, malum in fine ferentes ; promittunt delectare, et faciunt laborare ; dicunt se adjuvare, et non nisi nocere noverunt : quibus convenit illud poete :

Fistula dulces carit, volucrum dum decipit anceps, immo convenit illud Evangelicuum, Quid proficit homo, si universum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur ? Quod flet in sacro eloquio, qui secutus sui, de nostro periculo timidus est : quia stantes inter mille globos numquam dormientis diaboli, habentes et ingentem naturae centum pericula, nutrimus adhuc avaritiae savam pestem, ut res extra nos, perdat intus nos. Ehen ! inquit, in praesentium rerum voluptatibus positi, quo amplius concupita acquirimus, eo amplius os patens avaritiae in immensum aperimus. Nescio, miseri, quid simile patiamur : post expletionem voluptatum amplius esurimus, et adeptis carnalium rerum oblectamentis, nunquam dicimus, Sufficit. Hoc est commune malum omnium, maxime haec est miseria mea, et si qui sunt, mei similium : qui non nisi spiritualia debui-
mus, prope sola carnalia cogitamus. Si quid potes,

immo quia potes, nostris medere vulneribus. Sed ad rem.

c *Apud Surium ista adduntur* : Vos quidem fecistis pro vestra insania : sed o qualem imprudentes peperistis beatitudinem. Volenti illi vos convertere ad Christum Salvatorem, vos nolentes conciliastis immortalem dignitatem.

d *Surius* : Jungat se Angelus bonus, et propitius Petrus sequatur, et omnis Sanctus.

MIRACULA ^a

Ex Annalibus Bohemorum pervetustis, et Chronico Wenceslai Hagecii Collegiatae Ecclesiae Veteroboleslaviensis Praepositi excerpta, et in Latinum conversa a Bohuslao Balbino Societatis Jesu.

In illo crepusculo Christianae Religionis apud Bohemos, cum plurimi Proceres, Christum agnoscere nollent, et Episcopum suum Adalbertum pessime odissent, accidit ut Slawnik Libicensis Comes et Strzezlava conjux filium suum Adalbertum, Libicium invitarent per litteras ; Episcopus, cum per infesta ethnicis loca transeundum sibi videret, dissimulato habitu, longam togam et cucullum induit, nudisque pelibus iter aggressus est, perque altissimas et invias silvas Libicium pervenit. Ibi ecclesiam, quam pater filii admonitu extruxerat, consecravit, et triduum Libicii, in carissimorum parentum et fratrum solatium remansit. Quarto die dicto vale, data patri, matri, et fratribus benedictione, silenter rursus et occultis itineribus, ob ethnicorum metum, regressus est. In eo itinere aberrans paululum, apud pagum Zelenkam nomine conspectus est. Protinus quidquid erat paganorum, Episcopum circumstant, quaerunt, quis, unde, et quo festinet ? Respondet Adalbertus, se Libicio Pragam contendere, hominem esse hominibus alius similem. Pagani cucullo tractum Episcopum, Preroviam rapiunt. Habebat in ea villa e nobilissimo genere Tunakkiorum Brodislaus, vir potens, qui multis sanctum virum interrogationibus fatigavit : Adalbertus modeste et pauca respondit. Itaque animadvertens Brodislaus esse hominem Christianum, vocatis famulis, quid fieri vellet, ostendit. Illi cucullo detracto, sancto Praesuli verbera plurima infligunt. Dimissus Episcopus converso ad villam Brodislai vultu : Hoc inquit, loco capitis spoliatus sum, atque innucens verberatus ; Deus faciat, ut hujus villae Domini semper debeant, et quod debuerint nunquam persolvant. Vaticinii hujus veritatem sequentia tempora comprobarant. Onerati aere alieno Domini, ditione illa cedere saepius sunt coacti ; rursusque alii depulsi, aliis succedentibus, donec avorum memoria Regiae Camerae Prerovia adjungeretur.

2 Quodam tempore Episcopus Adalbertus, die SS. Cosmae et Damiani sacro, peregrinus Boleslaviam (tribus Praga miliaribus distantem) abiit, ut in eo loco, ubi S. Wenceslaus sanguinem pro Christo fudisset, pernoctaret. Tota nocte in orando exacta, cum pietati suae fecisset satis, gustato pauculo cibo ob Paganorum metum, viam penes Albin tenuit ; et ad spatium miliaris progressus, ad pagum Neratovice pervenit. Ibi Dei amore, ut transveheretur, oravit. Transvexere nautae, at simul naulum poposcere. Respondit sanctus Antistes : Filioli, aurum et argentum non est mihi, sed pro omni pretio erit Christi fides, quam vobis annuntiabo, et animabus vestris salutarem benedictionem impertiar. Illi talibus se nihil teneri vociferantes, sanctum virum sequuntur, humique inhumaniter dejectum, per vim calceis despoliant. Surgens vero Episcopus : Pro benedictione, inquit, erit maledictio : Deus faciet,

Invocatio
Christi et
S. Adalberti.

E
Consecrat
ecclesiam a
parentibus
Libicii con-
structam :

in reditu a
Paganis,
male tra-
ctatur :

in hujus
pagum Do-
mini loci
aere alieno
gravantur :
F

peregrinatur
ad S. Wen-
ceslaum :

calceis spo-
liatur a
nautis :

A ciet, ut hoc loco numquam panis abundet; semper ejus egentes sitis. Ex eo usque in hodiernum diem, qui ex nautarum illorum stirpe supersunt (ait Hagecius) omni anno ante messem panis defectu laborant, nullique ad alteram messem frumenta in horreis servare possunt: etiamsi copiosam inferant messem, nullo sentiente amittitur in horreis et vane- scit. Itaque mox ut metunt, triturant, venduntque; cum sciant, ante novam messem panem sibi necessa- rio emendum. At sanctus Præsul tam indigne habi- tus, nudis plantis Pragam revertit. In eo autem loco in quo in terram dejectus est S. Adalbertus, posteri venerationis gratia erexere grandem columnam cum ara: ut si peregrini velint (multo enim populi af- fluxu in festo S. Adalberti celebratur locus) Missa haberi possit. At loci Dominus, Ferdinandus Comes Slavata, sacellum S. Adalberti honori et pietati peregrinorum alendæ anno MCLXX excitavit.

3 Romanus Pontifex S. Adalbertum, e S. Alexii cœnobio evocatum, coram se Episcopalem Missam dicere voluit: id quod summa pietate aggressus est Adalbertus. Cum vero post ostensam populo sanctissimam Eucharistiam, ad eum locum in Missa per- venisset, ubi silentio commemoratio fit defunctorum (Memento vocant) tamdiu moram trahebat Adalbertus, ut qui aderant mirarentur, neque jam patienter sustinere possent. Pontifex admoneri cele- brantem jussit. Veste tractus ad sese tandem rediit, et circumspiciens deesse sibi alteram chirothecam ad- vertit, aliamque poposcit. Re divina peracta, Ponti- fex S. Adalbertum ad se accersitum increpat: Bone, inquit, Pater, an tu inter sacra dormire fas putas? At Adalbertus, Sanctissime Pater, respondit, de som- no nihil ego quidem scio, at aliquid me divini pas- sum diffiteri non audeo. Quippe heri Fratres ger- mani mei, pro Christi fide ab Ethnicis necati, adhuc insepulti jacuerunt; divino imperio jussus sum eo- rum interesse funeri, et Christiano ritu sacra illa corpora sepelire; in Bohemia esse me oportuit, ut fratribus meis uterinis supremum hoc præstarem of- ficium. At quia me trahendo nimium cito intertur- bastis, dum propero, in ecclesia Libicensi, in ara Dei Matris, chirothecam alteram reliqui. Pontifex his auditis, ut rem exploratam haberet, in Bohemiam misit, rogatum, an et quo die ab ethnicis perempti sint Adalberti fratres, et quis eorum procurarit fu- nus? Cognitum est illam ipsam cædis diem, quam Adalbertus nominarat, fuisse; insuper eundem ad- fuisse, et universo populo Libicensi in ecclesia B. Virginis spectante, finus esse comitatum; ad hæc attulere chirothecam e Bohemia, quam cum alteri Romanæ comparassent agnovere omnes illam esse alteram, quam Romæ antea habuisset: qua ex re tam mirabili, Pontifex Adalberti sanctimoniam didicit æstinare.

4 Adalbertus Roma, cum Fratribus Ordinis sui et Gaudenzio germano suo, in Bohemiam rediens, de via tam longinqua fessus ad silvam, in campo quo- dam in Justensi regione (Justa, seu Domazlicium, Bohemiæ civitas est ad Bavariæ fines) ad pagum, Milavecæ nomine consedit; in somnumque et ipse et socii delapsi sunt. Cum ecce pastor, gregem pellens in proximo, Adalbertum, qui separatim a ceteris jacebat, lente accedit; tubamque pastoritiam auribus sancti Præsulis admovens, subito quantum maxime valuit, clangorem excitavit. Territus re no- va Adalbertus, abrupto sopore, divinitus instinctus dixit: Deus faciat, ut qui hæc agunt, absurdescant. Ad verbum sancti Præsulis pastor absurdum. Ad hunc usque diem (ait Hagecius) quisquis pastorem in eo pago tubam inflat, eadem pœna plectitur; ideoque Milavecen- ses cum pastorem gregibus suis pretio conducunt, vetant tubam inflari, sed flagro-

rum strepitu pecora pelli jubent. Quidam vero pe- tulantia adducti, et priorum stultitiam et timorem incusantes, tuba correpta ausi sunt inflare: quos sta- tim pœna secuta est, continuoque surdi sunt redditi, neque unquam curari potuerunt.

5 Ex eo tempore, quo S. Adalbertus Bohemiam deseruit, Romamque profectus est, omnibus iis an- nis nulla pluvia cœlo decidit: anathema enim Bohe- miæ dixerat Adalbertus. Nubes gravidæ per aera fe- rebantur, sed nihil nisi procellæ et fulmina nasce- bantur. Cum igitur Roma ad suos rediret; ad cœno- bium (quod Eremiticola quidam inchoarat, sed nondum perfecerat) in monte altissimo situm, un- de campi Bohemiæ subjecti spectari poterant, diver- tere voluit. Occurrit Episcopo Brimota (hoc erat viro nomen) cum Fratribus, et summa omnium lætitia venientem accepit, omnibus qui aderant Deum laudantibus. Stans vero in monte sanctus Præsul, terram Bohemiæ, quam abiens execratus erat, absolvit anathemate; et signo Crucis efforma- ta, benedictionem impertitos est. Eadem ipsa hora cœlum copiosissimam et silentem pluviam effudit; qua recreati campi, omnesque stirpes et arbores paulo post virere cœperunt. Mons iste, ab hoc miraculo (quia primus virere cœpit) Zelena-hora, Grunberga Germanis, id est Mons viridis, in præ- sentem usque diem appellatur: et quo in loco san- ctus Præsul steterat, templum videmus erectum. Pragam postea ingressus Adalbertus, Duce Boleslao Pio, Clero et Populo in occursum sancti Antistitis effuso, in Cathedrali ecclesia S. Viti populum Offi- cii admonuit, atque in fine exhortationis, ne, inquit, in posterum cœlum vobis sit æneum, et terra ferrea, hymnum ego adfero a Deo et ejus Vicario in terris approbatum: quem si conscientia a delictis purgata cantaveritis, spondeo fore ut Deum propitium, et cœlum, semper ad gratias cœlestes et imbres tempe- stivos apertum, habeatis. Simul ex pera membranam protulit notis musicis conscriptam. Cantilenæ hæc sententia est: Deus, qui gubernas omnia, miserere nostri! Jesu Christe, miserere nostri! servator om- nis Creaturæ, salva nos, audi nos vocesque nostras, Domine. Da omnibus, Domine, fecunditatem ter- ris et pacem! Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison. Canitur præsens hymnus hoc etiam nostro tempore in multis ecclesiis, præcipue tempore sicci- tatis. *b*

6 De pluvia cœlitus impetrata, res ita contigit. Cum sanctissimus Præsul Adalbertus duritia populi Bohemici, ab idolis nuper ad Christum male tra- ducti, et idola sua respicientis, offensus, Romam cogitaret: omnibus injuriis appetitus, sæpe etiam verberibus violatos, in populum duræ cervicis ana- thema contorsit. Res mira! Toto eo tempore, e quo suo Præsule Bohemia caruit, non pluit, ut cœlum æneum, terra ferrea videretur. Tot malis admoniti Bohemi, unde negabatur pluvia, cœlum precibus fa- tigare cœperunt. Itum est ad templa et sepulera Martyrum S. Wenceslai, S. Ludmillæ; S. Viti sa- cras Reliquias, brachium videlicet, quod S. Wence- slaus Bohemiæ intulerat. Nihil impetratum. Cum ecce ad Boleslaum Ducem, cognomento Pium, in- tempesta nocte, in Basilica S. Viti ardentius oran- tem, vox cœlestis defertur: Terram maledicto de- vinctam esse, proinde nisi sancto Præsule domum revorato, et anathemate sublato, pluviam non ha- bendam. Decernitur confestim a Principe ad Ponti- ficem Romanum legatio, cujus fuere principes Pre- sbyteri duo Bolehostius, et Mysliborius: quatuor ad Legationem ornandam additi ex Nobilitate, Krzivannus, Rosislaus, Wnymir, et Jarek. Longum esset Legatorum iter Moguntiam, et Moguntini Archiepiscopi imploratum et impetratum auxilium,

D
EX AUCT.
BOHEMIS

absente e
Bohemia
S. Adalberto
sicci/as
summa fuit,

ejus reditu
sublata:
E

preces ab eo
præscriptæ.

F
Anathemati
subjecta
Bohemia,

c

ideoque
pluvias desti-
tuta,

ideo penu-
ria panis
punitis.

Coram sum-
mo Pontifi-
ce celebrans,

interest fu-
neri fratrum
Libicii in
Bohemia.

Opilio tuba
pastoritia
turbans S.
Adalbertum
fit surdus,

EX AUCT.
BOHEMIS
reptit S.
Adalbertum,

A tum apud Papam Romæ pro Adalberto remittendo conatus percensere. Ibi illa gesta sunt, quæ scriptores Vitæ antiqui et Baronius, ex nostris Cosmas, Dubravius, et Hagecius, alique commemorant. Denique in Bohemiam redire jussus est Adalbertus: quem die sequenti, divino instinctu, impetrata ab Abbate licentia, sex religiosi Fratres Sancti, Benedictus, Mathæus, Isaac, Joannes, Christinus, et Barnabas (qui postremus ob absentiam, Martyri laurea non est coronatus) secuti sunt, et in Viterbiensi ecclesia S. Mariani assecenti.

qui revertens,

7 Bohemiam sanctus Præsul per Bavariæ fines intravit, nominatim per Pagum Milavecium, qui uno milliario ab Urbe Regia Tusta abest. Monstratur hodieque Milavecii, fons Adalbertinus, Bohemis Woytesska (Woytech enim Adalbertum significat) a S. Adalberto, qui eum fontem aut consecravit, aut elicit, mirifica virtute adversus omnis generis morbos ad nostram usque ætatem pollens; vivunt plurimi, qui D. Adalberti nomine invocato, ex eo fonte sanitatem liberunt. Milaverio Clatoviam, hinc Nepomukum, Nepomuko Montem, quem hodie Viridem appellant, sanctus Præsul ascendit. In eo monte cum aliquot sociis solitariam vitam excolebat senex Deo carus, Brzimota nomine, ad adiectionem B. Virginis Mariæ, quam anno MCCCCLXXVII excitavit. Illic D. Adalbertum, pridem sibi suisque notum, amantissime excipiens, Hymnum, Te Deum laudamus, Fratribus omnibus prosequentibus canere aggressus, sanctum Episcopum in sacellum divinæ Parentis induxit. Delectatus occursum amici hominis Adalbertus, postquam benum et Dei Matrem precibus salutasset, in vertice hujus montis altissimi (in quo nunc arx formosissima exædificata est) consistens, in lapide (qui hodieque in pereleganti et amplissima B. Mariæ ecclesia, in eo loco condita, prope altare maximum ad Evangelii cornu, vestigiis S. Adalberti impressis, monstratur) Bohemiam sub-

fontem
consecrat,

B

jectam aspiciens, ad omnes quatuor mundi plagas Cruce formata (ut loquitur Ferus Soc. Jesu in Vita S. Adalberti) totam Bohemiam ab excommunicationis vinculo absolvit, et super universo populo plenam benedictionem effudit. Vix bona verba et preces absolverat, cum obduci nubibus cælum, tum stillare cepit: denique optatissima et gratissima pluvia consecuta, sitientissimam tellurem recreavit: ut vel ex hoc (ut loquitur Pontanus lib. 3 Bohemiæ Piæ) universa Bohemia Præsulem suum rediisse cognosceret; quia vero ex hoc monte primum pluvia descendit, primusque, ille spectantibus revirescere visus est, datum illi nomen Zelena hora, Viridis-mons, servatque nomen, uti et Oppidum vicinum Nepomuk (quod Veteres Pomok appellabant) quasi diceret locum pluviis irrigatum. Ex Monte Viridi Nepomukum descendantibus occurrit fons, ejusdem cum Milavecesi nominis (Woytesska seu Adalbertinus) ex petra ipsa saliens, frigidus et illimis, et ipse beneficio sanguinis nobilis: ad quem Dominica in Albis d cum vexillis templorum supplicationes Cleri et populi ducentur, aguntur soleunes D. Adalberto gratiæ, ritu ab immemorabili tempore servato. Sub idem tempus elemosyna a Dominis arcis seu castris inter pauperes dividitur; ni faciant, nocturnis terribulentis et spectris arx infestatur.

vestigia la-
pidi imprimit,

benedictione
pluviam
elicit,

C

8 Pragam versus progrediens Præsul sanctissimus, medio a Viridi-monte milliario conquievit, somnumque fessus de via cepit in petra durissima. Spectantur hodieque jacentis Divi lineamenta, et filamembrorum omnia; seu quod petra (ut incolæ credunt) sancto Præsuli cesserit; seu quod antiquitas in memoriam Adalberti locum illum signavit. Patrum memoria Illustrissimus loci Dominus Ada-

quiescit su-
pra petram:

d

mus de Sternberg, supremus regni Bohemiæ Bur- D
gravius, hunc sancti Viri lapideum lectulum, ædificato desuper eleganti Sacello cum testudine et tholo, Italico opere (quod sacellum S. Adalberti nomine ab Archiepiscopo Pragensi consecratum est) contextit: cujus conjux, Illustrissima Maria Maximiliana Rom. Imperii Comitissa de Hohenzollern, opus absolvit, et variis Sanctorum Bohemiæ Patronorum imaginibus exornavit. Habet etiamnum (olimque habuit) locus ille virum senem, qui solitariam vitam hic degit, et peregrinorum (qui magno numero affluunt) elemosynis sustentatur. Hasce sacras S. Adalberti memorias ego ipse non semel adii, ejusque vestigia, ut peregrini omnes faciunt, osculo salutavi.

9 Primum miraculum pluviae cœlitus impetratæ, perpetua majorum traditio confirmat: ipsa locorum nomina loquuntur: vestigia ipsa sancti Præsulis ostendunt: circumstantiæ et adjuncta omnia, tam enucleate consignata, adstruunt: auctoritas omnium Bohemiæ scriptorum, qui de S. Adalberto egerunt comprobant: Raczek Dobrohorsky, et Dalimil Mezerziczky, uterque Collegiata Boleslaviensis ecclesiæ Canonicus hoc miraculum descripserunt, ante quadringentos et plures annos Historia Boleslaviensis vetustissima ejus miraculi meminit, et quedam veteres Legendæ; Pulkava (qui Carolo IV jubente ante annos 300 Bohemiæ historiam condidit) hoc etiam narrat; tum Dubravius Episcopus Olomucensis libro 6, tum Hagerius in Annalibus Bohemiæ: hi duo anno 1552 obiere. Accedunt, Lupacius, in Calendario historico; Georgius Ferus, in Vita S. Adalberti cap. 23, et Albertus Chanowsky S. J. Sacerdotes, in vestigio Bohemiæ Piæ: Pontanus ecclesiæ Pragensis Decanus, qui vixit sub Rudolfo II lib. 3 Bohemiæ piæ; Paproczy, in vita S. Adalberti; Martinus Borek, in historia Bohemiæ in Boleslao Pio; verbo, omnes vetosti juxta ac novi rerum Bohemicarum scriptores. Neque me movet, quod qui S. Adalberti vitam scripsere veteres, nihil ejusmodi habeant. Causa hujus silentii videtur, quod vetusta S. Adalberti gesta, procul Bohemia, recente adhuc sancti Martyris memoria, cum multa adhuc ignorarentur, conscripta sint: at plura postea dies aperuit, et filia temporis veritas patefecit. Unde in duplici illa Vita, quam ex MS. Pragensis ecclesiæ descripsi, præter eadem S. Præsulis, post ejus mortem nihil miraculorum narratur; nihil de S. Adalberti sociis sanctis, qui eum Roma secuti sunt, nihil de itineribus ejus Apostolicis; nihil de S. Stephano Ungariæ rege infante sacris aquis abluto: nihil de iis quæ in Bohemia gessit (gessit autem in maxima, et plura tulit, quæ in historiis Bohemiæ narrantur) nihil de fundatione cœnobii Breunoviensis Ordinis S. Benedicti, cui patrimonium suum sanctus Præsul donavit, ut constat ex ipsis fundationis litteris, quæ in manibus sunt; nihil de aliis ejus in Polonia gestis, narratur: ut argumentum non satis firmum videatur, derogare fidem ex eo quod veteres isti duo scriptores siluerint.

certa hujus
miraculi
fides,

E

licet a Vita
scriptoribus
præteriti.

F

ANNOTATA.

a Cum nobis scrupulus esset de hisce miraculis, et hoc potissimum tertio; respondit Balbinus, dubitari non posse, multos id historicos adducere, nec destitui omni antiquitate: rem esse apud Polonos et Bohemos certam: et per manus hactenus traditam, et chirothecam tunc relictam ad tumulum sancti Præsulis, hodieque populo monstrari. Sed neque sic nobis cessat scrupulus: tum quia difficile copimus, quomodo Romæ gestam rem, et ibidem matura disquisitione agitatam, scriptor Romanus ignoraverit; aut saltem ejus defectum

An vere in
exequiis
Fratrum hæc
acta?

A defectum non suppleverit scriptor posterior, qui longe minora supplere curavit: tum vel maxime, quod uterque auctor eadem *Fratum*, quorum exequiis in spiritu adfuisse *S. Adalbertus* dicitur, contigisse dicat, postquam Roma discesserat *Adalbertus*. Certe non videtur credibile, quod Pontifex cum cogere voluisset, ad illuc reverendum, ubi tanto odio nomen ejus erat (hanc enim necis causam insontibus fratribus fuisse prætendit *Vita prima*) vel, si seculi causa, (ut habet *Vita secunda*) servitum contra familiam *S. Adalberti* est; excusandus etiam tunc videbatur, ne ad communis odii causas accedens nova strictioris religionis, promptiores redderet *Bohemos* ad manus ipsi etiam Episcopo inferendas. Quid si miraculum acciderit in exequiis patris aut matris, quorum neuter videtur usque ad secundum, forte nec usque ad primum, sancti reditum supervixisse? Ita salva rei substantia, solum in circumstantia personarum erraverit traditio popularis, memorabili rei fere nulli non solita addere aut detrudere aliquid, quod *Chronologico* examine trutinatum deprehendatur esse notæ sequioris.

b *Hoctenus ex Hagecio*: quæ sequuntur ex *Bohemorum Annalibus* excerptis et propriis suis illustrationibus interjectis auxit *Balbinus* in hunc modum.

c Addit *Bolbinus* præcitatus quosdam quinquennium, alios biennium facere, prout scilicet alii primam, alii secundam *S. Adalberti* absentiam hic intellexerunt.

d Idem addit, Quo die a *S. Adalberto* pluviam cœlitus impetratam a Majoribus traditum est. Dominica in *Albis*, anno 997, quo extremum in *Bohemiā* indeque in *Poloniā* ut *Prussiam* transiit, 23 Aprilis occisus *Adalbertus*, cadebat in diem 4 Aprilis: ergo prænotatum miraculum non accidit in postrema sed priore reversione. Id autem non tantum de hoc sed et de antecedentibus plerisque miraculis verosimillime dicendum arbitramur. Porro traditionem et fidem hujus miraculosæ pluvie confirmat commune inter *Bohemos* proverbium, ex illa natum, quo conspectis Religiosis iter facientibus dicunt, Pluvia hand dubie pluet posteaquam monachi peregre ambulant.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Ex Historia Cosmæ Pragensis in Breviarium relata.

Inclytus *Boemorum* a Dux cum ingenti exercitu venit b ad metropolim *Gnesden*, natura loci et æmurali firmam, sed facilem capi ab hostibus, raris eam inhabitantibus civibus: ubi tunc temporis, in Basilica Sanctæ Dei Genitricis Mariæ perpetuæ Virginis, pretiosissimus quiescebat thesaurus, scilicet Beatissimi *Adalberti* corpus. Qua mox *Boemi* sine Marte potiuntur urbe, et cum magna lætitia intrant Sanctæ Dei Genitricis alyta, atque omni præda postposita, solam sibi poseunt dari pro Christo passam sacri corporis pretiosam massam. Quorum Præsul c Severus ut vidit temeritatem, et pronam in omne fasque nefasque sensit voluntatem, talibus alloquiis tentat eos revocare ab illicitis ausis: Confratres mei et filii Ecclesiæ Dei, non tam ex facili constat, sicut vos aestimatis, ut sacram corporis glebam, Dei virtutibus plenam, quis mortalium tam temere præsumat tangere? Timeo enim valde ne percellamur aut mentis oblivione, ac cæcitate, aut aliqua membrorum debilitate, si id temere præsumperimus agere. Quapropter prius triduo jejunate, de peccatis vestris pœnitentiam agite, et ab omnibus abominationibus, quas ipse abominatus est in vobis, abrenuntiate; et ex toto corde quod eas ultra non facietis promittite: spera enim in misericordia Dei et nostri patroni *S. Adalberti*, quia non privabimur spe petitionis nostræ, si persistemus in fidei devotione et precum assidua oratione.

2 At illis visa sunt Præsulis verba quasi deliramenta; et continuo aures suas continent, fecerunt impetum, ut raperent sacrum corpus. Et quia postakare juxta parietem conditum fuerat, et aliter evelli non poterat nisi altare destrueretur; manus improba cum mente ferina operatur profana. Sed non defuit ultio Divina. Nam in ipso opere suæ temeritatis steterunt sensibus obstupefactis: nec erat puniuntur, nec sensus, nec visus per trium fere horarum spatia; donec iterum propitiante Dei gratia, reha-buere pristina officia. Mox, licet sero pœnitentes, cuncti faciunt jussa Episcopi, et quanto erant Divino nutu evidentius castigati, tanto devotius perstabant precibus infatigati, triduo jejunantes, et veniam postulantes.

3 Tertia nocte Severo Episcopo, post matutinalem synaxim quiescenti, in visione apparens sanctus Præsul *Adalbertus*, Die, ait, ista Duci et ejus comitibus: Pater de cœlis dabit quod petitis, si non repetitis mala quibus abrenuntiastis in fonte Baptismatis. Hoc mane cum Præsul innotesceret Duci et ejus comitibus; mox hilarati, intrantes ecclesiam *S. Mariæ*, et ante sepulcrum *S. Adalberti* humi prostrati diu, fusa communi oratione, surgit Dux, et stans in d ambulatione, hac rupit silentia voce; Vultis prævaricationes vestras emendare et a pravis operibus resipiscere? At illi obortis clamant eum lacrymis: Emendare parati sumus quicquid in sanctum Dei patres nostri vel nos prævaricati sumus, et a pravo opere cessare. e

4 Præsul, sanctæ Trinitatis nomine invocato, et malleo assumpto, centenis Clericis septem Psalmos et alias huic sancto operi competentes orationes hymnisantibus, cœpit molliter destruere summitatem sepulcri, destruens eam usque ad ima thesauri sacri. Et cum aperuisset sarcophagum, omnes qui in ecclesia aderant tanta fragrantia suavissimi odoris sunt referti; ut per tres dies, quasi optimis ferculis refectioni, obliviscerentur cibo refecti: quin etiam et infirmi sunt sanati eodem die quamplurimi.

5 Tunc Dux et Episcopus et pauci Comitum insipientes, viderunt sanctum Dei, ita vultu et habitu clarum, et sic corpore integrum per omnia, ac si eodem die sacra Missarum solennia celebrasset. Clerici, Te Deum laudamus; laici, Kyrie eleison modulantur. His ita peractis, Dux præ gaudio facie perfusus lacrymis, sic orat: O Christi Martyr *Adalberte*, nostri semper et ubique miserere: nos nunc solita respice pietate, et nobis peccatoribus propitiare, atque ad tuam Sedem Pragensi ecclesiæ per nos, quamvis peccatores, referri non dedignare.

6 Mira res et valde stupenda: ejus tumbam nudius tertius constringere non poterant, continuo Dux et Episcopus sine impedimento corpus ejus de sarcophago levant: et serico cooperientes, in superiori altari locant, ut plebs sua vota solvat, quæ Deo et ejus Sancto voverat: atque eadem die compositæ sunt ducentæ maræ in arca altaris. O Deus omnipotens, mundum per secula revolvens, qui semper regnas solus, qui cuncta gubernas; nihil est, nec fuit in mundo, nec erit, bene Christe, tuo sine nutu. Quisnam mortalis hoc umquam credere posset, ut ad gentes apostatrices, jam in cœlesti regno laureatus, corpus suum referri sineret; quarum aspernatus facinora, aufugit consortia, dum adhuc viveret.

7 Sed si majora Dei et antiqua miracula perpendimus, quomodo populus Israeliticus sicco vestigio transivit mare, qualiter de sicca ripe fluxerunt aquæ, vel qualiter factor orbis apparuit in orbe, natus ex Maria Virgine; non admirari, sed potius Deo cœli, qui fecit et facere potest quæ vult, nos decet humiliari, et ejus gratiæ totum assignare: ejus gratia inspirante ascendit in cor Ducis, ut similiter transferatur etiam corpora *S. Gaudentii*, transferat

D
EX HIST.
COSM.E
PRAG
irruentes ad
rapinam,

puniuntur,

et pœnitentiam agunt,

post apparitionem *S. Adalberti*,

addicunt
vix emendationem:
E

d

e

aperto sarcophago
omnes odore reficiuntur;

et egri sanantur.

Corpus conspicitur vividum:

fusus precibus,
F

elevatum
in altari
locatur:

transferuntur
etiam corpora
S. Gaudentii,

a
b
Bohemi
capta *Gnes-*
na petunt
corpus *S.*
Adalberti;

c
a Severo
Episcopo
Pragensi
frustra co-
hibentur,

et ad pœ-
nitentiam
invitantur:

EX HIST.
COSMÆ
PRAGEN.
f

A transferat corpus Archipræsulis ejusdem civitatis, nomine f Gaudentii, qui in eadem ecclesia quiescebat. Illic, ut superius retulimus, non solum carnali, verum etiam spirituali conjunctione frater S. Adalberti, et comes individuus in omni labore et ærumna fuit; etsi cum eo non corpore martyrium, mentis tamen compassione tulit. Nec enim fieri potuit ut gladius animam ejus non pertransiret, cum germanum suum romphæis Paganorum concidere videret, et ipse pariter occidi optaret.

g
et quinque
Fratrum,

8 Item visum est Duci et Episcopo ut quinque g Fratrum reliquias, sancto corpori adjunctas (quorum de vita et passione satis superius retulimus, qui in eadem civitate, sed in alia ecclesia, quiescebant) pariter cum summa diligentia transferrent. Quid multa? ventum erat cum omni sacra sarcina in prosperitate et lætitia in Boemiam, et in Vigilia S. Bartholomæi Apostoli prope metropolim Pragæ castra metati sunt circa rivulum Rokitruçam, ubi lucescente die Clerus et universa plebs cum processione occurrunt: cujus longam seriem latus vix explicuit campus.

inferuntur
23 Augusti;

9 Talis enim processio fuit. Dux ipse et Episcopus humeris subnixi, dulce pondus portant Martyris Christi Adalberti. Post simul Abbates ferebant reliquias quinque Fratrum. Deinde Archipresbyteri gaudent onere Gaudentii Episcopi. Quos sequuntur electi duodecim Presbyteri, vix sustentantes pondus aurei Crucifixi. Nam Dux Meskoter semetipsum hoc appenderat auro. Quinto loco ferunt tres tabulas, graves auro, quæ circa altare, ubi sanctum corpus quievit, positæ fuerant.

cum pro-
cessione.

NOT. 10

ANNOTATA.

a *Brecislaus, filius Oalrici Ducis, 9 Novemb. anno 1037 defuncti.*

b anno 1039.

c *Severus 6 Episcopus Pragensis, ordinatus anno 1031, die 29 Junii. Mortuus 9 Decemb. anno 1067.*

d *Excusum in Historia, Umbone, legendum Ambone.*

e *Illic in Historia excusa, multa interponuntur, a Duce et Episcopo dicta, quæ ibi videri possunt.*

f *Gaudentius dicitur a Cosma, anno 999 ordinatus Archiepiscopus Gnesnensis.*

g *Hi quinque Fratres id est monachi, anno 1004 Martyres occisi fuerunt. Calantur 12 Novembris.*

C h *Additur apud Cosmam: Facta est hæc translatio beatissimi Christi Martyris Adalberti anno Domini 1039 Kalendis Septembris, sed forte legendum xi Kalendas Septemb.*

DE RELATIONE CORPORIS PRAGÆ,

Dissertatio Bohuslai Balbini,

lib. 3 epitomes Rerum Bohemicarum cap. 4.

Pragæ lia-
berti corpus,

Multum odiosam, et vetustis scriptoribus ignatam quæstionem, de S. Adalberti corpore quidam Poloni scriptores, ab annis centum octoginta pauloque amplius moverunt, in gentis suæ favorem, asserentes, S. Adalberti sacrum corpus Pragæ non esse, idque Cromerus Varmiensis Episcopus, Ferdinando I Cæsari se aliquando Pragæ objecisse, in historia sua Polonica narrat. Qui sententiam hanc sequuntur, aiunt: cum Brzetislaus Bohemiæ Princeps Gnesnam cepisset, quod ipsi libenter fatentur; ministros templi pio mendacio, ut Cromerus loquitur, S. Gaudentii corpus pro S. Adalberto, rogantibus obtulisse; corpus vero S. Adalberti in adyto templi clam defodisse; illud a Bohemis pro S. Adalberto raptum, et in Bohemiam asportatum. Ita Cromerus lib. 4 de

rebus Polonorum, qui hanc narrationem ex Joanne Dlugossio seu Longino Cracoviensi Canonico descripsit. Obiit Longinus anno mcccc.lxxx, xxix Maji, suamque historiam Polonicam ad hunc usque annum deduxit, de quo plura legi possunt apud Miechovium, qui anno mxi historiam suam absolvit. Antiquiorem hujus, de supposito S. Adalberti corpore, narrationis auctorem invenire nullum potui, nec ab aliis citatum inveni. Vincentium Cadlubecum Cracoviensem Episcopum, qui anno mccc.xiii Poloniam historiam scripsisse dicitur, numquam videre licuit, ut ejus quoque sensum cognoscerem. Sed quatenus istud ipse traderet (quod mihi non constat) tamen nihil ponderis accederet; cum ejus auctoritatem ipsi quoque scriptores Poloni elevare soleant, et velut fabulosam Miechovius, Cromerus, et Decius irrideant, nihilque in eo reponant præsidii. Ridiculum certe hujus Vincentii errorem Cromerus adducit: scripsit enim C. Julium Cæsarem, antequam Pompeium vicisset, a Lecho seu Lescone Poloniæ Duce tribus præliis superatum, ex pacto sororem suam Juliam Lesconi in matrimonium collocasse; M. Crasum vero Romanum, non a Parthis, sed ab eodem Lescone cum exercitu esse deletum. Videant igitur, quanto auctore nitantur, si qui Cadlubecum nituntur. Longinum sequitur Miechovius, additque aliam insuper narrationem, quam ex eo Cromerus descripsit: Boleslaus, inquit, Dux Poloniæ, more peregrino adiit Gnesnam ad venerandas Reliquias S. Adalberti, proxime ante hoc, in anno Domini mccc.vii Kalendis Martii, per Jacobum Archiepiscopum Gnesnensem, ex abditis locis (ubi propter metum Bohemorum scrupulose occultatæ erant) in publicum productis, et omnibus Christi fidelibus ad venerandum revelatis.

D
primus ne-
gavit Lon-
ginus,

eum secuti
Miechovius,
Cromerus,

E

2 Eandem de supposito corpore, loco S. Adalberti, narrationem habet in Annalibus suis Cæsar Baronius, qui cum historicos Bohemiæ numquam legisset (certe neque Cosmam Pragensem Decanum, neque Dubravium Olomucensem Episcopum usquam citavit, multo minus vetustissimos illos, qui patriam historiam patria lingua scripserant, quos a libi nominavimus) nimirum, nihil de veritate historiæ dubitans, verba ipsa, ut apud Longinum invenerat, descripsit, adeoque ex Baronio nulla major auctoritas, quam Longini unius, quem ipse legerat, accedit. At quale hujus scriptoris tum in Brzetislaum Ducem et Severum Episcopum, tum in Bohemiam gentem universam odium et sinister affectus extiterit, quo occupatus hæc scripsit, verba ipsa, quæ adducemus postea, satis ostendunt. Hanc unam Longini auctoritatem sibi sufficere existimant, qui S. Adalbertum etiamnum Gnesnæ sepultum contendunt quiescere. Ante annos aliquot, cum viro doctissimo, gente Polono (quales innumeros habet Polonia) ea de re contuli: qui novum et potentissimum quidem argumentum, atque ipsam historicam demonstrationem, qua ipse niteretur, habere se jactabat. Multis egi, ut elicerem: denique hanc protulit Imperator Ottho III, cum peregrinationem ad S. Adalberti sacrum corpus instituisset, non Pragæ, sed Gnesnam ad ejus sepulcrum accessit; qui proculdubio ubi S. Adalbertus esset conditus, scire potuerit; igitur non Pragæ, sed Gnesnæ, sacræ servantur ejus corporis reliquiæ. Id argumentum statim sic dilui, ut lateretur vir doctissimus, in eo nihil esse præsidii, ostendi enim totis triginta octo annis prius id factum quam Brzetislaus Poloniam invaderet.

Baronius,
aliique.

F

3 In re tam antiqua, vix aliud præter auctoritatem et certam ac contestatam traditionem veterum adferri potest; sed ea nobis est velut possessio, cum post aliquot secula, nemine prius dubitante, quæstio

Contra
quos est
indubitata
plurimum
secutorum
possessio,

A quæstio primum extiterit. Nam si vel hodie quis exurgat, negetque aut SS. Petrum et Paulum Romanæ, aut S. Jacobum Apostolum Compostellæ, aut S. Augustinum Ticinijacere, quid ei præter omnium ætatum et Scriptorum consensum objiciemus? Nihilominus ea argumenta adferam, quæ vacuum præjudicio Lectorem, facile in sententiam meam, ut spero, pertrahere possint. Ac primum auctoritati auctoritatem, et majorem quidem, quippe antiquiorem, oppono. Cosmas Pragensis Decanus, qui eo tempore vixit, et Historiam Bohemæ an. m. lxxxvi scripsit, et senio confectus anno mxcviii decessit, hanc S. Adalberti translationem anno mxcxviii factam, tam enucleate, cum omnibus notis et adjunctis, quæ comitari veras narrationes solent, miraculis, eventis, ac ceteris rebus descripsit; ut si unus hic legatur, omnes posteriores scriptores, qui hac et superiore vixerunt ætate, præ illo vivente et vidente fidem amittant. Idem affirmat vetustissima Boleslaviensis historia, carmine patrio scripta: Idem innumerarii auctores perantiqui, quorum auctoritate sese tuetur Hagecius; idem Carolus IV Imperator in Vita sua; idem Præbik Pulkava de Tradenin, ejus exemplar ante cccxxvi annos scriptum in manibus habeo; idem Dalimilus, alique. Mirum profecto est, hanc suppositionem alieni corporis, si facta est, veteribus, Meinhardo Episcopo Pragensi, qui S. Adalberti Mausoleum auro et gemmis (expensis tribus millibus ac septingentis sexagenis grossorum Pragensis monete) pretiosissime anno mxxxix contexit; deinde et ipsi Carolo Cesari, quo imperante Joannes IV Episcopus iterum S. Adalberti sepulcrum argenteis lamellis et clypeis exornavit (ut in Vita Ernesti I narravius) ignotam fuisse. Nimirum diu post conficta fabella est, cui quæ res occasionem dederit, infra narrabo. Cosman, et traditionem vetustam omnes Bohemæ historiici sequuntur: innuit Pius II Pontifex: affirmant diserte (præter antiquos) Cuthenus, Hagek Boleslaviensis Canonicus, Dubravius Olomucensis Episcopus, Pontanus Metropolitanæ Ecclesiæ Præpositus, Weleslavinus diligentissimus Scriptor, verbo, omnes Bohemæ scriptores, denique universa Bohemæ antiquitas.

4 Martyrologium item ecclesiæ Pragensis vetustissimum, quod a pluribus seculis publice inter sacra prælegebatur his verbis: ix Kalendas Septembris: Eodem die allatum ad ecclesiam Pragensem corpus S. Adalberti Pragensis Episcopi, cum corporibus quinque Fratrum Martyrum, et Venerabilis Gaudentii Episcopi Gnesnensis, fratris germani S. Adalberti, per Brzetislaum Ducem Bohemæ, et S. Severum Episcopum Pragensem. In vetustissimis Bohemæ cænobiis, post S. Adalberti Vitam in manuscriptis codicibus (quæ plurimum seculorum antiquitatem, ipsis litteris antiquissimis, in se implicatis et jam ætate fugientibus, ostendunt, ac præ antiquitate vix legi possunt) videmus Legendam, ut vocabant Veteres, cui Titulus præfixus est: De Translatione corporis S. Adalberti Gnesna Pragam, per Gloriosissimum Principem Brzetislaum. Ejusmodi Codices vidi, et hisce oculis lustravi Trebonæ, Crumlovii, in Collegio ad S. Clementem Pragæ, alibi. Tempore Caroli IV nihil certius fuit, et de fabella contraria nec fando quidquam auditum, ut factum Joannis IV. Episcopi Pragensis ostendit. Hieronymus Pragensis ex sacro Camaldulensi Ordine Lituorum Apostolus, vitam S. Romualdi ante annos ducentos et quod excurrit describens, commemorat, S. Adalberti corpus Gnesna Pragam esse translatum, eique Pragæ factum esse loculum ex auro et lapide pretioso. Porro narratio Cosmæ, eo prope tempore viventis, viri pii, sacri et religiosi,

plena est miraculis, quæ ipse qua fronte finxisset, cum nihil dubitaretur? Sequitur in Cosma narratio accusationis Romanæ apud Sedem Apostolicam; describitur defensio Legatorum, deinde quæ pena injuncta sit, ut pro S. Adalberti et aliorum Sanctorum corporibus et Ecclesiæ cimeliis raptis, Ecclesiam Collegiatam in Bohemia construat Brzetislaus, quod Vetero boleslaviæ perfectum omnes historiici nostri tradunt, et n. s. ipsi videmus. Hæc postrema scriptores Poloni, et qui eos sequitur Baronius, omiserunt. Hæc minutia: tam diligenter annotata, ipsam rei veritatem satis ostendunt; quippe falsitas, etsi omnia conetur, non potest tamen ita sese comere et adornare, ut veritatem assimulet.

5 Alterum argumentum petitur ex minime probabili Longini narratione, imo, ut Lector animadvertit, omnino impossibili, quod aliquot rationibus demonstrari potest. Ait ille, antequam Bohemi Gnesnam occupassent, Ministros Ecclesiæ pauculos, qui remanserant, effodisse corpus S. Adalberti, et in loco vilique sabulo (Cromerus ait, in aditu Templi) condidisse. Quam improbabilis narratio! In primis enim quid illis in mentem venit, ut cum Bohemos thesauris et opibus imminere, et aurum et argentum quærere in alieno Regno scirent, cetera ecclesiæ illius cimelia pretiosissima posita relinquerent, cum corpus S. Adalberti effodere, et tumulum componere liceret? Non est hæc, ut reor, humanæ prudentiæ contentiens ratio: corpus effodere et occultare, rursusque infodere; at thesauros, gemmas, calices, aliaque ejusmodi oblivisci, quæ mille modis, nullo sui vestigio relicto, pendentia auferri, et occultari, et infodi potuissent. Nimirum non erat tum agendi et oculandi tempus; cum Brzetislaus Bohemæ Princeps, more ignis, summa celeritate depasceretur et transiliret omnia. Jam vero quam inexpertos rerum humanarum et vitæ communis Bohemæ militiæ Duces isti nobis effingunt, qui S. Adalberti tumulum (quem Cosmas sine altari moveri non potuisse scribit) in loco templi celeberrimo, affixis anreis tabulis, laminis, atque anathematis omnis generis spectabilem, tum deinde lapidibus et cæmento pulcro ante (ut fingitur) dejectis apertum ac denno clausum, notare non potuerint? Etiam dicere audeo, si ab anno tumulum aperiri contigisset, cuiuslibet hominis oculus judicare poterat apertum fuisse. Aiunt præterea illi, pro sepulcro S. Adalberti ostensum fuisse sepulcrum S. Gaudentii. Id quoque quam dicitur, tam facile refellitur. An credibile satis est, tam analphabetos, ut ita loquar, et illitteratos fuisse omnes in tanto exercitu, ac præcipue virum doctissimum Severum Episcopum cum Clericis omnibus, qui legere nescierint? Nonne affixas ante S. Adalberti tumulum tabulas, aliaque honoris indicia videbant? Tertio affirmat Cosmas, corpus inventum tam incorruptum, ut si eo die sacra peregrisset; inde quoque agnitum a Bohemis: aderant enim plurimi senes (ut habent vetusti Codices) qui S. Adalbertum norant de facie, quos inter ipse Severus Episcopus: quippe quadragesimus primus annus, non amplius, ab ejus sanctissima morte fluebat; et tum longissima ætas erat hominum, ut non pauci septuagesimum pluresque annos attingerent vivendo; hi omnes noscebant, et pueri aut juvenes viderant inclytæ sanctitatis, nobilitatis et dignitatis Præsulem Adalbertum. Adde sepulcri titulum, tum ex quæ Cosmas narravit, de sancti Præsalis apparitione, odore, deque aliis, quæ narrat miraculis.

6 Quarto ait Longinus, corpus S. Gaudentii oblatum Bohemis pro corpore S. Adalberti: creditum illico est, ut loquitur (ridiculum!) Post præmissa, convertit

D
EX HIST. BOH.
BOHUSLAI
BALDINI.

Longini
narratio
multimodis

deviat a
verisimilitudine,

F

et scriptam
manifeste
destruit,

subnixa,
testimoniis
veterum,

fide codicum
antiquissimorum,

accurata
Translationis
descriptio.

EX HIST. BOH
BOHUSLAI
DALBINI

dum pro S.
Adalberto
S. Gauden-
tium acce-
ptum ait:

nam utrum-
que corpus
Praga ha-
betur,

et quidem
sub diversis
altaribus
ut ipse S.
Gaudentius
revelavit.

A convertit Brzetislaus Bohemiae Dux animum ad cetera sacra diripienda, et quinque Fratrum et Martyrum corpora refert. Haec Longinus. Se ipsam destruit et destituit haec narratio. Nam si Brzetislaus ad cetera sacra diripienda animum convertit, et quinque Martyrum corpora abstulit, cur non et S. Gaudentii corpus, ubi illud locorum esset, inquisivit? cur non animum ad illud quoque rapiendum convertit? Certe S. Gaudentius in Bohemia natus, magis S. Adalbertum, utpote uterinus Frater, quam quinque illi Ordinis Fratres, contingebat. An igitur rare poterat, Gnesnensem Episcopum, dum vita manebat, fuisse et Gnesne sepultum? Ille Longinus, si respondere velit, alium necesse est confingat, qui pro S. Gaudentio subjectus sit: nam constat (idque novum sit et sane potens argumentum) constat, inquam praeter S. Adalberti corpus, etiam S. Gaudentium a Bohemis ablatum fuisse. Si igitur pro S. Adalberto corpus S. Gaudentii suppositum est; quod corpus suppositum est pro S. Gaudentio? Denique prope evidenter, et demonstratione historica et oculari agemus. Id corpus, quod Cronerns et Longinus aiunt fuisse S. Gaudentii, et nos affirmamus ipsissimum esse S. Adalberti, positum est in templi Cathedralis medio (ut omnes vetusti Scriptores narrant, hodieque videmus) at S. Gaudentii corpus positum est ante altare SS. Cosmae et Damiani, loco prorsus diverso, ibidemque hodie requiescit, atque ibi se requiescere (ut mox dicam) ipse S. Gaudentius apparens revelavit. Ergo, (quod sequitur) finge aliquem alium Sanctum, quem pro S. Gaudentio Ministri Gnesnensis Ecclesiae obtulerint, qui Praga in titulo S. Adalberti delitescat; aut fatere S. Adalbertum una cum S. Fratre suo Gaudentio Pragam fuisse allatum. Unde Pragensis Ecclesia (ut in Rubricis, quae multorum seculorum sustinuerunt aetatem, annotatur) quoties commemorationes S. Adalberti et S. Gaudentii occurrunt, illum jubent in Templi medio, hunc ad Altare SS. Cosmae, et Damiani, ubi lampas ejus ardebat, honorari ac invocari.

7 Tertium argumentum pro S. Adalberti corpore validissimum, sed quod a superiore aliqua parte pendet, philosophico more placet proponere. Si pro S. Adalberti corpore S. Gaudentium accepere Bohemi (ut affirmat Longinus) igitur in S. Adalberti tumulo Pragensi, S. Gaudentius requiescit. At vero certum est, in eo tumulo S. Gaudentium non esse; C ergo conficitur, S. Gaudentium pro S. Adalberto non esse suppositum; atque ita, ipsam Sanctum Adalbertum in suo sepulcro jacere. Propositio prima tota ab adversariis omnibus admittitur, et probatione non eget, cum ab ipsis primum sit prolata; deinde constat, nullo quoque repugnante, corpus S. Adalberti (sive illud verum, sive aliud fuerit) loco honoratissimo, in medio scilicet Cathedralis Ecclesiae, quae amplissima erat, depositum fuisse. Tota questio in assumptione, seu altera argumenti nostri parte versatur, ut in eo tumulo, quem Adalberti dicimus, non esse S. Gaudentii corpus evincamus. Audiamus igitur oculatum testem Cosmam, Chronicae lib. 2, cui haec recens excitata controversia nota erat. Nec tacere, inquit, cupio, nobis adhuc in Scholis configit audire et videre, anno scilicet mxx, viginti tantum annis post S. Adalberti Translationem. Quadam ergo die, dum Psalmiculos ruminarem, stans in crypta SS. Martyrum Cosmae et Damiani, venit quidam vir, portans cereum, et filum argentem, quo secundum jussum visionis, metitus erat sui corporis artus, et accedens ad me: Heus, inquit, bone Puer! indica mihi ubi jacet S. Radin (ita Polonis et Bohemis appellatur S. Gaudentius) S. Adalberti frater? Ad quem ego dixi: Quem

tu dicis Sanctum, adhuc non est per Apostolicam D Sedem incanonizatus, Missam ejus ut pro defunctis celebramus. Et ille: Talia ego, inquit, nescio; sed unum scio, quia cum essem Krakow in urbe, per tres annos positus in subterraneo carcere, in quo una fenestra desuper, erat, qua mihi panem raro et aquam porrigebant; hac in angustia dum vita mea versabatur, quadam die adstitit vir coram me, cujus vestes erant sicut nix albae, et facies ejus sicut sol fulgebat (tantum memini) et statim fui in extasi: et quasi de somno gravi evigilans, ante urbem stare me sensi. Et qui mihi in carcere apparuit, stans juxta me, dixit: Perge Pragam, ne timeas quemquam, et intrans S. Viti ecclesiam, in crypta SS. Martyrum Cosmae et Damiani offer munus tuum ad meam tumbam. Ego sum Radin S. Adalberti Frater. Haec mihi dixit, et statim ab oculis meis evanuit. Ecce isti crines, et vultus mei macies testatur, quia vera sunt, quae tibi referuntur. Praeterea saepe in eadem crypta vident visiones custodes ecclesiae, dum visitant candelam, quae ibi accenditur nocte. Huc usque Cosmas, innocentissime narrans, nondum controversia de S. Adalberti corpore excitata Eamdem narrationem refert Polonus scriptor Paprocius, ut probet S. Gaudentium pro S. Adalberto acceptum a Bohemis. Infelix! qui non viderit hoc miraculo sententiam suam omnino jugulari. Nam si S. Gaudentii corpus in tumulo S. Adalberti coleretur a Bohemis, quid causae erat, quod S. Gaudentius adire non jussertit tumulum S. Adalberti, sed altare SS. Cosmae et Damiani. Hoc certe argumentum, cum quibusdam hominibus nostris obtulissem legendum, tam potens visum est, ut quid responderi possit, negarent se scire.

8 E contra Longini narratio, atque narrantis fides in hac parte undequaque vacillat: nam praeter supra memoratas difficultates, aliae plures se offerunt. Narrat ille in ingressu ecclesiae, in ipso limine, et Ducem Brzetislaum, et universum exercitum, et plebem Bohemiae caecitate, et per triduum morbo lethargico fuisse percussos. An credibile est, tale et tantum miraculum in tot millia animarum, qui Poloniam occupare potuerint patratum, a nullo eorum temporum scriptore; non a Leone Ostiensi, de S. Adalberto saepius scribente; non a scriptoribus Vitae ejus, qui alia minora ejus Sancti retulere miracula; non a Glabro Monacho Cluniacensi, aliisque Germaniae historicis annotatum? Martinus Polonus, qui de vastatione ecclesiarum Poloniae, et de brachio S. Adalberti, ab Othone III Romam delato scripsit, nihil tamen usquam de Indificatione illa Bohemorum, et permutatione corporum, nihil de tanto miraculo narrat. At Cosmas, eorum temporum vicinus, illos solos caecitate percussos, et postea sanatos tradit, qui altare tentabant diruere. Deinde scribit Longinus, Ministros Gnesnensis ecclesiae tortos, ut indicarent corpus S. Adalberti. Quid erat opus indicio, cum tabulis et anathematis satis tumulus prodere-tur? cum non ita pridem, gloriose sepulti Adalberti locus coruscaret miraculis? cum (ut habet Ditmarus) in Altari honorifice sit conditus ab Othone III, et tot peregrinationibus coleretur? Denique ait Longinus, S. Adalbertum non passum esse contingi a Bohemis, quos vivens odisset. Haec odia non sunt Sanctis, maxime cum Christo in caelo regnantibus, imputanda. Cuiam vero umquam alteri Genti S. Adalbertus propitius magis aut est, aut fuit, quam Bohemiae? Cui majora auxilia et beneficia praestitit, quam nobis? De Miraculis ad ejus sacrum tumulum Pragae, pleni sunt veteres libri. Quis anno mclxx vexillum suum, Libicii maceria quadam conclusum, prodidit et jussit efferri, quo expanso hostium acies ex praelio fogit, nisi aspectabilis Adalbertus

E

Alla æque
incongrua
adduntur,

F

quod Bohe-
mos Sanctus
oderit,

Abertus? Et hæc quidem pugna adversus Ungaros et Polonos pugnata est, et adversus utrosque suppetias tulit Bohemis Adalbertus. Cujus obsecro apud Deum meritis et benedictione dum viveret, effectum est, ut daemone obsessos Bohemia non habeat? Quo impetrante cœlitus datum est, ut nullum unquam leprosum in Bohemia natum, tot inter leprosos qui in nosocomiis apud nos aluntur, invenire possis? Quoties Adalbertus pugnantibus Bohemis adfuit, quoties victoriam attulit de curlo? Et hæc adversus Longinum, ejus plura errata, etiam in hac narratione admissa, possent adferri; quale illud quod subjicit, ab Ottone III, cum sepulcrum S. Adalberti Peregrinus inviseret, Polonorum Duci coronam Regiam et Regis titulum esse collatum: quod evidenter falsum ostendit Baronius ad annum millesimum tomo 10.

9 Extrema illa de invento S. Adalberti corpore Gnesnæ sub annum mxxvii apud Cromerum et Miechovium narratio, quantum fidei mereatur, ex Chronologia cuique datur intelligi. Anno Christi mxxxviii Brzetislaus Bohemiæ Dux vastavit Poloniam; cujus timore, ecclesie Gnesnensis Ministri S. Adalbertum in sabulo defoderunt, ut ait Miechovius. Cur igitur Brzetislao cum Bohemis abeunte, S. Adalbertum non protulerunt in publicum? cur annis nonaginta duobus in foedissimo sabulo jacere sunt passi? Timore Bohemorum factum esse respondent. Quid? Annisne tot Poloni Bohemos timebant? Quid autem timendum Gnesnæ a Bohemis fuit, cum, ut contendunt isti, Silesiam Poloni obtinerent? Nonne Casimirus I Rex anno mxi Gnesnæ de more coronatus est? sub quo, ut ipsi tradunt, Bohemi ab Henrico Imperatore victi, ac magno gens est damnata triumpho? Nonne iidem Boleslai II Poloniæ Regis partas de Bohemis victorias pleno ore deprædicant, præsertim Guagninus? Quid igitur Poloni timere poterant? Illic Wladislaus Hermannis successit, qui Juditham Wratislavi Bohemiæ Regis filiam accepit in conjugem; etiamne tum S. Adalbertum proferre Gnesna ausa non est? Jam Boleslaus III, Distortus cognomine, qui post patrem in Polonia regnavit, tantum abest ut Bohemos timeret, ut, velut ipsi commemorant, aliquoties Bo-

hemiam circa annum mxi cum exercitu sit ingressus et depopulatus.

10 Adferam hoc loco conjecturam quamdam meam, sed (prædico) conjecturam, non historiam. Mihi semper visum est, fabulam hanc de S. Gauden- tio, loco S. Adalberti supposito, ex actis Ottonis III Imperatoris, et nominatim ex Leone Ostiensi, aliisque deinde scriptoribus, qui de S. Bartholomæi Apostoli et S. Paulini ad ecclesiam S. Adalberti Romanam translatione egerunt, descriptam ab aliquo, et ipsi S. Adalberto perperam accommodatam esse. Nam cum Leo Ostiensis narrasset Ottonem III Guesnam orationis gratia venisse, et sanctas Adalberti Reliquias, (namum videlicet, alii brachium scribunt) secum e Polonia abstulisse, et Romam deportas e, ubi ecclesiam titulo S. Adalberti ejusque honori idem Imperator condidit, atque in ea brachium S. Adalberti, quod se Romæ vidisse scribit, Miechovius: cum, inquam, hæc scriptores vetusti narrassent, continuo subjiciunt, emulem Ottonem suum studio inquirere cepisse corpora sanctorum Martyrum; et præcepisse suis, ut ubi inventa fuissent, ad ecclesiam B. Adalberti deportarentur. Pergit Leo Ostiensis: Imperator Otto reversus Beneventum, S. Bartholomæi corpus a Beneventanis postulavit, ut illud quoque ad S. Adalberti ecclesiam Romam transferret. Beneventani, cum Imperatori nihil negare auderent, callide pro corpore Apostoli Bartholomæi, B. Episcopi Paulini Nolani corpus, quod erat in majori ecclesia civitatis honorifice conditum, ostendere. Ille, nihil fraudis suspicans, eo sublato recessit, et ad S. Adalbertum Romam transtulit. Hæc Leo. Vide, mi Lector, ipsa pene verba Leonis Ostiensis a Longino descripta: sed male S. Adalberti purpuræ hic pannus assuitur, et ab ecclesia Romana S. Adalberti ad ejusdem corpus transfer- tur. Ego, quod Baronius ad hanc Leonis narratio- nem adjecit, paucis verbis mutatis adscribo: sed Leoni (nos dicimus Longino) a pluribus contradic- tur, asserentibus omnino ejusdem Apostoli Bartholomæi corpus, in ecclesia in honorem S. Adalberti Romæ extracta, certo certius asservari. Dico ego corpus S. Adalberti in ecclesia S. Viti Pragæ.

AUCTORE
BOHUSLAV
BALDINO.
Unde nata
videatur
fabella,

de corpore
uno accepto
pro alio.

Ecclesia S.
Adalberti
Romæ.

O. II.
F

DE SANCTO GERARDO EPISCOPO TulLENSI AD MOSELLAM.

ANNO
MCCCXCIV

Creatur Epi-
scopus anno
963,

subscribit
diplomati
Gerbergæ
Reginæ an.
968,

Tullum, urbs antiqua Leucorum ad Mosellam fluvium, in Belgica prima sub metropoli Augusta Trevirorum, plures sanctitate vitæ, et publica Ecclesiæ veneratione illustres habuit Episcopos: e quibus infra in Actis S. Gerardi memo- rantur SS. Mansuetus, Aper, et illius decessor S. Gauzelinus. Huic S. Gerardus subrogatus est anno MCCCXXIII die IV Kalendas Maji; et anno MCCCXXIII subscripsit diplomati Gerbergæ Reginæ. Erat hæc Hen- rici Aucupis Regis Germaniæ filia, et Ottonis primi Imperatoris soror, nupta primo Gisleberto Lotharin- giæ Duci, post Ludovico Transmarino Francorum Regi, Caroli Simplicis filio: quo anno MCCCCLIV mortuo, vi- dua iterum facta, donavit monasterio S. Remigii Re- mensi alodium Marsonense, Prope Trajectum Mosæ, adstantibus, inquit, et animo collaudantibus et con- firmantibus Gerardo Tullesi Episcopo, atque Comi- tibus Emmone et Anfrido, nonnullisque aliis viris. Integrum diploma exhibet Miræus in Codice donationum piarum cap. 38.

2 Mortuus est S. Gerardus anno MCCCXCIV, cum

rerisset ecclesiam Tullensem annos triginta et unum, hebdomadas tres et dies quinque. Qui numeri infra in Vita num. 28 oscitantur amanuensium fuerunt cor- rupti, quasi præfuisset annos quadraginta et unum, hebdomadas tres et dies tres. Vixit eo moriente S. Maiolus Abbas Cluniacensis, cui revelatus fuit ibidem obitus S. Gerardi; qui tunc ab Hugone Capeto Rege Francorum Parisios evocatus, ut monasterium S. Dionysii melius ordinare posset, iter suscepit usque Silviniacum, ubi ex hac vita abiit quinto Idus Maji, illuscescente feria sexta, post Ascensionem Christi: quæ latius indicantur in Vita ejus, data XI Maii, et conveniunt in eundem annum MCCCXCIV.

3 Inter successores S. Gerardi fuit Brunus, ex ea Cathedra ad Pontificatum Romanum promotus, et Leo IX appellatus: cujus Vitam illustravimus ad diem XIX hujus mensis Aprilis. Hic anno m. post Pascha Syno- dum Romæ collegit, ubi Gerardum, suæ Sedis Leuco- rum olim Præsulem, in numero Sanctorum compu- tandum statuit: ac dein Autumno sequente, Gallias et Episcopatum suum, Leucorum civitatem, invisit:

mortuus anno
994, 23 Apr.

paulo ante
S. Majolum,

cum S. Leo
IX sanctis
adscriptus,

et

et 21 Octo-
bris corpus
transtulit.

Vita datur
scripta a
Vindrico
Abbate S
Apri.

Memoria in
fastis.

Hymnus,

Antiphona,

Oratio.

A et xxi Octobris Gerardi Episcopi Tullensis sanctos artus cum summa reverentia transtulit : uti ex *Chronicis Hermann Contracti et Mariani Scoti* atque ex *Vita S. Leonis IX* per Wibertum docuimus, ante hujus *Vitam* §. 3.

4 *Vita S. Gerardi*, quam ex *MS. Tullensi* hactenus ineditam proferimus, scripta est ante *Canonizationem* et *Translationem* corporis ab auctore coevo, Vindrico, canobus Tullensis S. Apri Abbate, quem ad ix diem Martii retulit *Saussay* in *supplemento Martyrologii Gallicani*, et titulo Beati honoravit, asserens eum fuisse magnarum virtutum patratores. Concludit *Vitam* auctor narrata sancti sepultura his verbis : ubi mirificis virtutum prodigiis multipliciter effloruit : quæ optaremus etiam esse concepta et hic potuisse adungi. Prior pars *Vite* ad diem xxi Octobris (qua Corporis translatio solemniter celebratur) habetur in *Breviario Tullensi* anno mxxxv excuso, in novem *Lectiones*, ad *Matutinum* recitandas, distributa. Adduntur *Antiphonæ* et *Responsoria*, versibus hexametris contexta, et ejusdem *Vite* synopsis continentia : quibus quoad substantiam consonant *Hymnus*, hic subitus insertus, istis ne fastidium generent prætermisissis. Memoria ejus ad hunc xxii Aprilis inserta est *Martyrologio MS. Luxoviensi*, Auctore *Greven* et *Molani* ad *Usuardum*, *Fastis Burgundicis* et *Belyicis Mirari Agrippinensibus Geleni*, item *Martyrologis Romano*, et *Germanico Canisii*, et *Gallicano Saussayi* cum longo elogio : Est autem dictus hymnus ejusmodi.

5 Corli continuum civibus, annum
Festivem celebret plebs pia gaudium :
Pastor magnificus quod dat evantibus
Gerardus, meritis laudibus inclytus.

In terris positus sidera transiit,
Exemplumque fuit moribus optimis :
Sic clarus meruit celsius evehi,
Tulli suscipiens munia Præsulis.
Virtutum rutilans lumine splendo,
Instruxit populum dogmate vivido :
Quod verbis docuit, prætulit actibus,
Mæstis compatiens se dedit omnibus.
Victum pauperibus largius auxerat,
In forma Dominum pauperis viderat :
Vinum dat fieri lymphica pocula,
Solvit peste fera languida corpora.
Sic multis viguit dotibus actuum,
Nunc regno fruitur perpetuo Cælitum :
Quo sanctis precibus tergere crimina
Dignetur, retinent quos mala noxia.
Hoc præstet Deitas unica Trinitas,
Cui laudes reboat cœlica dignitas,
At nos hic maculis pluribus oblitus,
Oramus veniam fletibus intimis. Amen.

6 Additur his non inelegans *Antiphona* ad *Magnificat* et *Oratio propria*. *Antiphona* talis est.

Ave Pastor egregie, Gerarde Præsul inclyte,
Cœlesti felix gloria, nobis præbe suffragia :
Ut tuis fulti meritis, solutis mortis laqueis,
Christi favente gratia, poli scandamus supera.

Oratio. Deus, mundi auctor et conditor, qui hodiernæ festivitatis diem Beati Gerardi Confessoris tui atque Pontificis translatione consecrasti, præsta populo tuo : ut cujus annua celebritate devotis resultat obsequiis, ejus suffragiis tuæ pietatis consequamur auxilium, Per Dominum. *Oratio in die natali* legitur de *Communi Confessoris Pontificis*, *Illustre vite compendium* habetur in *Breviario Lingonensi*, auctoritate *Caroli Descors Episcopi* anno mdciv edito, recitandum sequenti xxiv Aprilis, in novem *Lectiones* distributum.

VITA

Auctore Vindrico Abbate S. Apri,
Ex *MS. Tullensi*.

CAPUT I.

Natales S. Gerardi, profectus in virtutibus.
Ordinatio Episcopalis.

Venerandus Gerardus, Aggripinensi ortus regione, temporibus magni Ottonis Romanorum Augusti noscitur exstitisse; nobili parentum prosapia, prout secularis confert excellentia, præcreatus; patre Nigranno, matre Imma editus : a quibus, morum honestate, quod constat, laudabilibus, educatur. Ipsi denique ejus parentes, licet essent multiplices divitiarum opulentia referti, superbi sanguinis linea ab atavis natalibus deducta, quæ res solet plurimos duris laqueis innodare seculo; tamen præ ceteris sanctæ religionis et piæ devotionis prædii dignitate, eleemosynarum atque orationum studiis jugi insistebant intentione. Cum his bonis virtutibus, etiam gloriosa proles fecunditate donati sunt, dum talem tantumque virum ex sui propagine germinis adipisci meruerunt, et ut bonæ arbores bonum ex se fructum Deo omnipotenti votivo munere obtulerunt. Quem etiam liberalibus imbuendum disciplinis, in basilica S. Petri Apostolorum Principis, quæ intra prælibatæ urbis mœnia est constructa, tradiderunt; eumque, Christo inibi sub Clericali servitutum Ordine, delegaverunt. Qui jam tunc, ab ipsis infantie rudimentis, superni factus Flaminis habitaculum, omne humanæ scientiæ capaci pectusculo ebiberat studium, divinis quoque ad unguem informatus legibus, nulli in utroque doctus exercitio videbatur secundus.

2 Hujus mentem bonus Jesus nunquam lascivis relaxari lusibus permittebat, quippe quem sibi vas electionis ab æterno consecraverat; et ipse velut alter Jacob, sanctæ simplicitatis strenuus custos, gloriosæ etiam virginitatis perpetuo compos, a fabulis anilibus verborumque obscœnitatibus sensus abstraherebat proprios. Cum vero cœpisset juvenilis ætatis vernare floribus, ita suam indolem bonis studuit ornare moribus, ut a cunctis sibi cœvorum vitiis sagaci persisteret labore integerrimus. Parentibus igitur suis humana præceptis sorte, et occulto Dei judicio non tamen injusto, cœlesti igne fulminata ejus genitrice, divina eum miseratio pia non desuit consolatione reficere. Nam, ut patenti omnibus indicio claresceret, quod talem suæ parenti exitum, non ob aliquem detestabilem reatum contingere sivisset, imo propter hujus amplificandum meritum accidisset iste, jam factus Dei famulus, causa tam terribilis exitii diversis afflictionibus, vigiliis et orationibus se indefesse maceravit; quasi sua id urgente culpa, superna illam dispositio tali periculo destinaverit. Casti itaque timoris in secula permanentis spiritu impletus, interdum ac noctu summum Creatorem Psalmographi pulsabat questibus, Confige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui Tali initia-mento supernus Magister nostrum tironem informabat, atque sanctis virtutibus animum ejus inhiantem paulatim instruebat : qui etiam illud Isaianum libera confessionis voce dicere poterat : A timore tuo, Domino, concepimus et peperimus spiritum, salutes fecimus in terra.

3 In his laudabilibus studiis diuturnam conservans perseverantiam, piæ profectum consuetudinis immutabilem convertit in naturam : cumque velut sertum floreis variatum coloribus ita diversis foret comptus virtutibus; simplicitas tamen atque castitas primam sibi

Coloniæ nobi-
liter natus,

et libera-
liter edu-
catus,
E

atque a te-
neris virtu-
ti deditus,

F
sua culpæ
imputat
quod mater
a fulmine
extincta sit.

Ps. 118, 120

Is. 26, 18

omnigenis
virtutibus
excellens,

A sibi sedem in ejus acquisierant moribus. Qui etiam cum columbina mansuetudine serpentis callebat astutia, in divinæ studio religionis summa satagens vigilantia sanctæ humilitatis pennis ad cæli convexa sublimatus, piæ caritatis semper visceribus refertus, gloriosæ obedientiæ dote præ ceteris muneratus. Ab ipsis ergo pueritiæ exordiis in jam dicto commoratus Clericorum cœnobio, per singulos sacri officii gradus, more ascendit ecclesiastico, atque ibidem laboriose Cellarii devincitur ministerio: quod cum quanto humilitatis ac patientiæ studio compleverit, finis, in quo omnis laus secûre canitur, certissime ostendit.

a
mortuo
Tullensi
Ep Gau-
zelino,

b

4 Interea Domno a Gauzelino, Tullensis Sedis Pontifice, rebus humanis exempto, qui morum illustri sanctimonia, Angelorum, ut credimus, in cœlis est ascitus consortio; plebs Leucha graviter mœrebat, tanti orbatâ Pastoris solatio. Erat tunc temporis venerandus Bruno b Agrippinæ Ecclesiæ summus Pontifex, qui in tota Germania sibi que finitimis partibus Imperiales agebat vices, utpote magni Otthonis Augusti germanus frater: ipse autem prænominatus Princeps tunc forte aberat, quia fines c Italicos causa urgente adierat. Mœstus ergo Leuchorum populus, et consilio Pastoris viduatus, ad memoratum Archipræsulem Brunonem legatos dirigit, desolationem sui humili suggestione intimat, utque sibi succurratur suppliciter expostulat, ne velut grex errabundus, pastore perduto pereat. Is vero clementis compassione animi, eorum lamentationi condolens; ipsamque urbem Franciæ regno confinem, Romano nuperrime adjunctam Imperio perpendens; summa mentis angebatur solitudine, cogitans quem eidem Ecclesiæ idoneum, juxta Canonum scita, potuisset Pontificem eligere; secundum divinæ cultum religionis, cum bonitate morum, sapientiæ sale conditum, et in scientiæ secularis studio exercitatum. Sed Deus, qui in bonorum dispositionibus semper piorum assistit affectui; suis non permisit enim diutius agitari curarum fluctibus; suoque inspiravit consilio, venerabilem Gerardum, huic præficiendum officio, asciscere, quem constabat utilem superni dono Conditoris in cunctis existere.

c
a S. Bru-
none Ar-
chiepiscopo

B

5 Ea tempestate idem Dei famulus, Cellarii, ut prædiximus, obedientia impeditus, pro quodam non maximo excessu, in levioris culpæ nexu intra claustralia erat septa constitutus, ibique lacrymarum ac orationum holocausto sese immolabat attentius. Quippe non mortiferis murmurationibus animum discernebat, nec venenosis detractionum aculeis linguam sibi acuebat, neque otiosarum nœntis fabularum aures suas patiebatur pollui: sed per sacræ studium contemplationis inhiante intendebat supernæ contemplationi. Quem ideo cœlestis dispensatio hac parva tentari permisit afflictione, ut cunctis palam innotesceret, hic vir eximius cujus foret meriti ante oculos divinæ majestatis. Religiosus ergo Pontifex Bruno ad se primos Cleri convocat, eis Coepiscopi sui Domini Gauzelini transitum flebilem notificat, quemque illi successorem subroget familiariter consultat. Mox Decanus, divinæ amator religionis, sani consilii, ejus consultibus hæc reddidit: Si Domine Præsul meo dignaris tantillo credere dicto, Fratrem Gerardum, huic gradui præ ceteris idoneum, veridico assero testimonio: quem vera humilitate subjectum, prompta obedientia clarum, longanimitate patientia certissime attestor probatum. Insuper ejus diutinam in poenitentia perseverantiam intumat, Teique nutu ad sibi credendum mentem Præsulis non tarde inclinat.

dum poenitentie re-
clusus va-
cat,

C

ex decani
suggestione,

6 Tunc Decanus prælibatus B. Gerardum a claustrali poenitentia rapit, ad domum propriam insperato adducit, balneatum vestibus nitidis ex suo in-

Aprilis. T. III

duit; mirantique quid novi portenderet, eum fore Episcopum prædicit. Sed vir Domini in humilitatis fundamento firmiter stabilitus, huic ordinationi cunctis obnitebatur viribus; magisque elegit pristinum poenitentiae otium repetere, quam hujus Prælationis laborioso prægravari pondere. Tamen plurimum reclamans, plurimum repugnans, coram jam dicto Archipræsule deducitur, et sub jussione obedientiæ Pontificalem apicem suscipere compellitur. Dum ergo annus Incarnationis Dominicæ nongentesimus sexagesimus tertius d curreret, Leucham urbem adducitur, obis que populorum turinis cum hymnisonis laudibus excipitur, ac sicut mos exigebat Præsulari sedi inthronizatur. Itaque fit mira exultatio in commixto populo, omnes tripudiant pro Pastore adepto cunctorum terguntur lacrymæ hujus ingressu novo omnes eum sibi divina nutu datum asseverant atque in ejus electionis assensu plausibiliter insonant.

D
AUCTORE
VINCENTIO
AB. CO. EVO
EX MS.
incitus as-
sumitur

d

et Intro-
nizatur.

ANNOTATA.

a S. Gauzelini, Episcopi Tullensis et Confessoris, natalis indicatur in Breviario Tullensi anni 1535, ad diem 7 Septembris, quo videtur obiisse anno 962.

b S. Bruno colitur xi Octobris, qui mortuus est anno 965.

c Persequatur Otto I dicto anno 962 et sequenti Berengarium et alios tyrannos Italiæ; Consule Reginonis Chronicon.

d iv Kalendis Martii, ut traditur in Appendice MS. ad Vitam S. Mansueti, 3 Septembris; et infra ex tempore, quo sedit, liquido constat.

E

CAPUT II.

Virtutes Gerardi Episcopales, templa erecta, translata Reliquiæ, iter Romanum, aqua in vinum conversa.

Pontificis vero exaltatus culmine, summi vestigia Pastoris pia sequebatur imitatione, habitu et moribus, cunctis se præbens exemplum in sancta humilitate. Nulla sibi oblectatio, familiaritas et conversatio, nisi in Clericorum et monachorum consortio, quorum omnia quæ agenda erant consilio explebat, ideoque eum in nullis factis suis poenitebat. Medioris et discretus ei habitus, ita ut nec nimio decore aut nitore crederetur superfluis, nec indecenti vilitate abjectus videretur et sordidus. Mensæ autem sumptus ita discretiva ordinabat dispositione, ut superfluitatem fugiens, continentiam satagere servare; et subsidia ministrans corpori, agilior ad Christo serviendum redderetur virum reparato robore.

Exemplum
est suis,

moderatus
in vestitu,

et victu;
F

8 In persolvendo communem Horarum cursum vix et raro dimittebat, quin Fratrum cœtui junctus adesset, nisi inevitabilis necessitas aut molesta corporis debilitas obstitisset. Et hoc quanta animi contritione perageret, nulli est facile exponere, quod soli oculorum cognitori Christo manifestum cognoscitur esse. Sæpe etiam causa piæ devotionis, intra ipsam regularem synaxim, puerile decantabat Responsorium, nec sine abundanti fonte lacrymarum quæ ei affluebant per sanctæ compunctionis donum, Orationis constantia ita continue superni Conditoris adhaerebat suspectibus, ut exceptis secretarum precum votis, quæ sibi et Christo in cordis arcano decantabat attentius, tredecim Horarum cursus nocturna et diurna continuatione, cum integro Psalterio, laborator persolveret indefessus, Clericis familiaribus in id explendo sibi solatiantibus.

In commu-
ni officio

assiduus ac
devotus;

9 Sacrarum Scripturarum tam ardentem insistebat studio, ut nec etiam nocturno tempore sibi ante lectum interrumpere lectio: in hac sancta contemplatione vigilando, plurimum noctis transigens

ad sacram
lectionem
attentus;

AUCTORE
VINDRICO
AB. CO. EV.
EX MS.

A spatium; defessus meditando, commodum corpori carpebat somnum. At lectores, qui sibi vicissim succedebant, si quando victi tardio reticerent, statim cognoscebant beatum expergisci Pontificem, qui eos pia commonitione ad solitum animabat laborem, quique pro ornamentis pretiosissimis Sanctorum Vitae modicis inscribi libellis fecerat, quas omni ex parte sui stratus ita apte locaverat, ut nocturno in sopore sese vertenti, ipsi cum eo libri verterentur; credens quod Sanctorum iuvamine; quorum ibi actus habebantur, ab omni prava infestatione inimici tutaretur.

*solitus a se
excommuni-
catus ante
noctem ab-
solvere;*

10 Illud etiam in vita habebat assuetissimum, quia antequam nocturno tempore ibat cubitum, inter reliquas preces nominatim mentionem agebat cunctorum a se excommunicatorum, eosque misericorditer absolbat pietate, ne quem subito excessu posset mors obligatum subripere: id tamen secretius, ne quorundam inoleceret insolentia, explebat coram familiaribus, petens Omnipotentem ut desiderium petendae reconciliationis eorum infunderet cordibus.

*castitatis in
se aliisque
servandae
cupidissimus;*

11 Castitatem in eo necesse non est laudari, cum a puero ita perfectus sanctae virginittatis custos extiterit, ut nulla fetidissimi sorde vitii corpus sibi maculaverit. Quippe quia cor a tentationum spiculis tutum Christi auxilio liberavit, ideo membra ab inquinamenti labe munda custodivit. Hanc virtutem non modo, ut ipse possideret, omniannisu insistebat imo etiam omnibus, maximeque Clericis, hanc amplectendam, hanc tenendam, hanc colendam prae-
dicabat. Quis autem digne praedicare poterit quam in Clericorum institutione inhiante insudaverit, cum nemo Pontificum in tota Belgica tot tamque perfectos sanctae praedicationis ministros habuerit? Non sufficiebat sibi quod ipse facundo eloquentiae torrente verbum doctrinae populis ministrabat; verum etiam diebus solennibus per vicinas ecclesias proprios familiares, ad idem peragendum opus, dirigebat. Ita fiebat, ut non solum populi crebra exhortatione ad bene vivendum incitarentur; sed et ipsi continua exercitatione ad doctrinae studium incitarentur.

*ad eccle-
siarum re-
stitutionem
munificens;*

12 Summum ei fuit studium in sanctarum reparatione ecclesiarum, quatenus exinde majus sibi meritum et fidelium devotio accresceret populorum. Basilicam beati Protomartyris Stephani, in cuius veneratione est Sedes Episcopalis Tulensis [erecta] a fundamentis extruxit, quam picturis variisque ornamentis non minimum decoravit. Juxta introitum quoque ejusdem urbis versus meridiem, in honore S. Gendulphi a novam extruxit ecclesiam, quam ad Omnipotentis laudandam gloriam, sanctimonialium constituit Abbatiam: sed quia ibi ultra modum sancta castitas patiebatur detrimentum, coartus est suae institutionis pati b repndium. Nec non pleraque alia praecipua in construendo peregit opera, quae hic inserere ob desitum refugimus fastidia.

*in perqui-
rendis san-
ctorum Re-
liquis se-
dulus;*

13 Sanctorum quoque Reliquias sagaci indaga-
bat solitudine, fatis supreni gratiam Conditoris sibi suppeditari eorum opitulatione. Cujus vigilem curam Deus non passus est frustrari, eique reperire gle-
bam concessit beatissimi Pontificis c Apri: in cuius gloriosa Translatione miracula magnifica propalavit dignatio divina, quae in ejusdem beati Praesulis gestis retinentur annotata. Corpus etiam beatae Vir-
ginis Aproniae, sororis ipsius beatissimi Apri, a Tre-
corum civibus meruit suscipere, quod ad plebis tuta-
men infra suae urbis d moenia studuit collocare. Reliquias etiam venerandi Martyris e Elifi religiosa devotione transtulit: quarum partem non minimam majora scilicet ossa, praenominato Brunoni Archi-
praesuli contulit, quae Coloniam cum summa devo-

tionem devexit, ibique devota populorum coluntur ve-
neratione. Cujus etiam devotissimam erga gloriosis-
simum Praesulem Mansuetum intencionem hic
compendio penderemus, nisi inter veneranda f ejus
miracula praenotatam nosceremus.

*Romanum
iter ingres-
sus,*

14 Quanta autem visceribus effluerit misericor-
diae, est narratu memorabile, in quo ipse Deus, qui
est vere caritas, certis miraculorum indicis compro-
batur habitasse. Quadam vice pia ei suggestit devo-
tio, Apostolorum Principis limina adire, dira famis
afflictione nonnullas orbis partes devastante. Relin-
quens ergo non minimam substantiam ad sustenta-
tionem pauperum, instruit iter, non ad superfluum
jactantiae fastum, sed ad Omnipotentis laudandam
magnificentiam, honestum, et pietatis ac misericor-
diae numeribus amplissimis factum. Duodecim sibi
ex Clericali et monachali ordine delegit comites, qui
cum eo palmodiae laudes indefesse modulantes, to-
tum Romanum iter unam quasi ecclesiam videban-
tur effleuisse, vivificae Crucis semper vexillo illos
praecedente. Qua vero eleemosynarum largitione
per omnem viam affluerit, quis depromere digno
relatu poterit? Nemo ei unquam jungebatur egenus,
qui recederet ipsius dono bonitatis defraudatus.
E
Omnibus, quasi sibi, affectu pietatis compatiebatur;
Christum, quem vere praesentem credebatur, sese in
iis reficere gaudens.

15 Huic glorioso instans nperi Papiam ingreditur, ubi viros magnificos, sanctum scilicet Abbatem
g Majolum, nec non h Adalbertum post Martyrem,
se reperisse est ineffabiliter collatus. O quanta
fuit inter eos spiritualis exultatio! quae superni
regni exoptabilis collocutio! quam diuturna divini
verbi sermocinatio! Pendebant singuli invicem ab
alterno ore: Christum, qui certi sine in iis manebat,
unusquisque credebatur se in alio audire. In hac mutua
confabulatione longum diei transigentes spatium,
simul tres sancti convivae resident ad prandendum.
In quo prandio quid virtutis Omnipotens sit dignatus
ostendere, non decet obliviosa silentii sera occludere.
Venerandus scilicet Pontifex, diem jejunii, qui forte
contigerat, non dissolvere statuens, lympham sibi
ad potandum deferri ministro in aurem secreto
praereperat: quam pincerna obediens beato viro
obtulit; sed ille summis praegustans labiis vini
saporem reperit. Mox commotus verbis increpationis
eum dure impetit: causatur cur sibi inobediens vinum
pro aqua praesumptuose obtulerit. At ipse cum verbo
sacramenti jurans, lympham puram se ei ministrasse
testabatur, et cur id sibi immerito sanctus Dei
impotaret, stupide mirabatur. Haec autem alterna
disceptatio lingua agebatur barbarica, glorioso
Praesule credente sanctos convivas hujus sermonis
ignaros esse. Tunc B. Majolus, cordis repletus
exultatione; Desine, inquit, sancte Pontifex, in hoc
facto aliis succensere: sed percipe cum gratiarum
actione, quod tibi rerum Creator sua contulit bene-
dictione. Et his dictis, vir Domini erubuit, et quod
per se factum credere non valuit, Sanctorum vir-
tuti ad Christi laudem imputare coepit. Sed si
forsan hoc manet cojusquam male sanae menti incre-
dibile, audiat illum, qui aquam in vini commutavit
saporem in Cana Galilaeae, veridico protestantem
ore: Qui credit in me, opera quae ego facio et ipse
faciet.

*g h
SS. Majo-
lum et Adal-
bertum in-
venit Papiam,*

*et aquam
sibi praebere
jubens,*

*in vinum
conversam
invenit.*

Joa. 12, 14

*Roma ex-
cipitur per-
quam ho-
norifice.*

16 Verum, ut ad posthabita styli cursum redu-
camus, Praesul Domini, sanctis Patribus accepto et
dato benedictionis comite, coeptum iter Romanum
aggreditur, sed a rumore praevio jam per omnes
urbis plateas velociter praevenitur. Undique accu-
ritur a populo, aeterni Conditoris laudatur gratia
cunctorum ore consono, quae etiam corporaliter in
ejus vultu rutilabat splendido. Inde ducitur ad gra-
dus,

A *id* dus, sub quibus erat Otthonis *i* Augusti tumba ibique diutius immoratur, pro ejus absolutione officiorum explendo solennia. Nuntiis succedunt nuntii, intimantes cum a Præfecto Urbis cum Cleri multitudine præstolari. Sed Dei famulus ventosam gloriam floccipendens, cœptum opus solita honestate ad extremum provexit finem. Hinc a Præfecto atque Clero honorifice excipitur: quod raro cuiquam extraneorum Pontificum contigisse memoratur, ut obviam parata processione a Romanis deducatur.

ANNOTATA.

a *Hic est* S. Gengulphus seu Gangulphus Martyr, qui celebri cultu apud Tullenses colitur xi *Maji*, etiam *Martyrologio Romano inscriptus*.

b *Saussayus* *Canniam* esse scribit.

c S. Apri varia Acta et miracula erant illustranda 15 *Septembris*: quo die etiam a *Saussaya* recolitur S. Apronia.

d *Est ibidem* S. Apri monasterium Ordinis *Benedictini*.

B *Est* S. Elifus Martyr sub *Juliana* Apostata occisus, 16 *Octobris* relatus in *Breviario Tullensi*.

f *Scriptis ea* S. Mansueti miracula, tunc in translatione facta, *Adso*; in qua asserit Immonis militis (qui tunc cum scribebat adhuc viveret) munum aridam suatum. *Eu Acta* dabantur 3 *Septembris*, in quibus plura de S. Gerardo continentur.

g *Hic est* S. Majolus, Abbas *Cluniacensis*, post regimen 26 annorum mortuus anno 994 die xi *Maii*.

h *Hic est* S. Adalbertus *Episcopus Pragensis* et Martyr, qui *Romæ* monachus fuit ab anno 989 usque ad 994. Cujus Acta jam illustrata immediate præcedunt.

i *Hic est* Otto II, *Romæ* mortuus anno 983, sepultus ad introitum *Orientalis Paradisi* domus S. Petri. *Uti Dithmarus lib. 3 Chronici* indicat.

CAPUT III.

Farina et panis ob eleemosynas multiplicati: alia miracula et opera pia.

Reflexo autem tramite ad propria dum remeat, Longobardorum fines mox penetrat; ubi quamplures creditæ sibi plebis reperit, quos victus inedia a nativo solo expulit. Hos misericordiæ sinu confovens, suæ comites viæ ascivit; et multitudinem trecentorum ferme hominum suo alendam sumptu congregavit, cum qua propriam urbem mediante Quadragesima introiit, a proprio Clero merita suscipiendus veneratione. [Etenim] re patenti claruit, quam tripudialigestierunt exultatione, cum in ejus processione jubilatione nil dignius et honestius excogitare valuerunt, quam letitiæ incitamentum, scilicet Missæ ipsius diei Introitum. In suscipiendo namque illum corde et voce concinentes, Lætare Jerusalem, officialiter peregerunt; jamdudum Sacerdote præparato ad solennis Missæ celebrationem.

18 Clementi itaque animo populo periclitanti condolens, ac de superni Creatoris benigna pietate non diffidens, dat permissum, quemcumque necessitas coarctaret tempus Quadragesimale solvere: ipseque studet cuncta sua horrea cum cellariis ad erogandum aperire: quique ut omnium pater piissimus misericordi semper benevolentia pro cunctis erat sollicitus, quicumque ad eum indiscrete accessisset indigus, farinæ mox mensuram cum parte carnis accipiebat recreandus. Hoc indefessum continue pietatis studium servavit usque S. Joannis Baptistæ solennia. Interea omni suo horreo jam exhausto, largiter cunctis ipso dispensante, etiam ipsa farina cœpit in vasis deficere, nec quidquam ultra duas mensuras

videbatur resedissee. Accedit minister tristis ad sanctum Pontificem, insperatam indicat farinæ defectionem. Valet, ait vir beatus, in Christi adjutorio confusus, eroga tantillum residui more solito pauperibus. Erat autem pene integer mensis usque ad festum sancti Baptistæ Domini. Mirum in modum quotidie minister egentibus adlatim ministrabat, et modica farinæ mensura nullo modo deficiebat: in vasculo nihil videbatur accrevisse, et dispensatori non deerat quod ad erogandum posset sufficienter invenire. Hæc divina abundantia nunquam beato Præsuli defecit, donec æstivum metendi tempus advenit. Cujus sunt hæc prodigiosa miracula, nisi qui de paucis panibus multa millia hominum satiavit? Vere in hoc facto perpendi potest magnifica virtus Eliæ, qui prophetali spiritu olim prædixit viduæ hydriam farinæ non deficere, donec transmitteret Dominus pluviam super faciem terræ.

19 Alio itidem tempore vir egregius e conspectu familiarium se removerat, ac solus in secreto conclavi residebat; cum subito per contiguam fenestram querulam vocem triam audivit pauperum, eleemosynæ subsidium a Beato sibi dari clamantium. Jam autem hora advenerat prandii, et mensæ erant paratæ epulis superpositis. Tunc beatus Præsul, Patriarchæ Abrahæ non immemor, imo ejus cupiens vere fieri imitator, qui in figura summæ Trinitatis tres Angelos hospitio suscepit, a loco sessionis quam celerrime surgit, domum prandii clam nemine invento introit, tresque similagines, cum totidem ciborum partibus accipit, ac secreto pauperibus per fenestram projicit. Qui mox, dum residet ad prandendum, ejusdem qualitatis ac numeri cibum ibi invenit appositum. Tunc admiratus factum inopinabile, utrum quisquam apposuisset dapiferorum, satagit clanculo requirere, et Omnipotenti grates rependit in cordis penetralibus. Rumor per vulgi spargitur ora, B. Gerardum virtute glorificatum divina, ejus gratuitam eleemosynam acceptam sibi Dominus ostenderet, per hujus miraculi indicia. Sed vir sanctus, veræ custos humilitatis, lamam de se propalatam omni annisu celare contendit, nec quidquam suo gestum merito obnixe asseruit.

20 Assuetus etiam mos viro fuerat magnifico, ut sub Christi exemplo quotidie certum pauperum numerum congregaret, eisque pedes manusque, oscula figens et capillis tergens, ablueret; atque ipsorum factus minister, sufficiens edulium illis ministraret devote: et si quando forte quis pauper huic numero deerat, id ipsum servitium unus egeni, alieni suorum familiarium humiliter impendebat. Erat autem huic glorioso germanus frater, qui vir summæ devotionisei insistebat incessanter; et persæpe tali se officio ingerebat, si forsân esset absens pauper; credens, ut est vera fides, crimina abluere, uti multoties sanctum audiebat Præsulem rectissime prædicare. Quadam autem vice dum Sanctus Domini solitum opus bonum pauperibus impendere voluit, ecce quidam in sui persona germani, loco absentis pauperis, adfuit; devotum Præsulis officium, in abluendo manus pedesque, suscepit; sed mox, in sumendo esu, repente disparuit. Spatio igitur manente vacuo, certo pauperum numero diminuto, frater requiritur Pontificis cur locum reliquerit statuti ordinis, atque suscipere cogitur solitæ donum benedictionis. Jurat ille sub sacramenti testificatione, quod egenis minime fuerit ipsa consociatus vice. Alter in sui forma exquiritur pauper, omnes domus et platearum anguli Præsule inscio perscrutantur, nec quisquam ejus fratri consimilis reperitur. Cunctis audientibus nascitur admiratio, et ad ultimum est creditum, apparuisse Christum Pontifici sanctissimq, qui olim suis est dicturus fidelibus in hujus seculi

D
AUCTORE
VINDRICO
AB. CO. EVO
EX MS.
*exhausta
farina ad
totum men-
sam suffi-
ciente.*

*Idem ex
mensa pa-
rata tres
pauperes lar-
gens,
E*

*numerum
nihil im-
minutum
invenit:*

*solitus pau-
perum pe-
des lavare,*

F

*inter eos ex-
cipit Chris-
tum ipsum.*

Mat. 25, 40

*Redux Tul-
tum et læ-
tanter ex-
ceptus,*

C

*pauperibus
large sub-
venit;*

A seculi termino, Quod uni ex minimis meis fecistis, mibi fecistis.

21 Illud est etiam memoratu dignissimum, in quo non solum Patribus priscae legis eum novimus comparandum, imo non minus Sanctis novae cultoribus gratiae venerandum. Siquidem, quoniam sanctitatis in illo decus rutilabat, et spiritu consilii prae cunctis sui temporis praepollebat; ideo in summis reipublicae causis ad colloquium anhelanter deposcebatur, et quidquid Spiritu sancto dictante proferebat, ac si divinitus prolatum ab omnibus audiebatur. Itaque quadam ingruente necessitate ad Regis fuerat curiam convocatus. et per a Moium flumen navigio sibi fuerat transitus. Clerico autem ejus extra navim ad manus ablundas inclinato, qui pendentem a collo sacri Ligni portionem in quodam ferebat phylacterio; casu contigit ipsa sacra pignora in aquam decidere, navique cursu concitata nequivit ea Clericus manu reprendre. Omnes ergo subit non minimus moeror pro sanctarum Reliquiarum negligentia, et maximus pavor dum earum carent tutela, quarum se putabant munere ab omni adversitatum securos violentia. Dei

B vero gratia apud curiam rebus prospere gestis redeunt, ac per eundem fluvium renigrare statuunt. Dum autem ad illum pervenerunt locum ubi praedictum sacrum munus corruit; sanctus Praesul, in Christi confusus virtute, manum flumini immersit; ac sine mora cunctis cernentibus, quod illapsum fuerat retraxit. Quod factum praesentes a moerore in admirationem convertit, Christi magnificantes gratiam, quae ita in beato Pontifice resplenduit; sanctissimoque illum comparantes Benedicto, summo monachorum Patri; qui, sicut Propheta Helizeus, b rurale ferramentum, in flumen delapsum, divina virtute recepit.

22 Instinctu pie devotionis locum S. Mansueti c vir Domini summo honore excolebat: cujus etiam coenobium, labili veterno deciduum, renovare satagebat: et tum suo incessante monitu, tum piissimi Patroni admodum exorabili obtentu, frequens populorum turba cepto operie elemosynarum largitatem d non modicam suppeditabat. Una ergo noctium quaedam Deo supplex mulier votivam candelam altari imposuit, expletaque oratione lumen inibi ardens reliquit; ac custos ecclesiae, oblitus rerum, se cubitum collocavit. At candelam, dum improvisa consumitur, et quaeque vicina ardendo lambit pallium super

C altare, ac pallam suppositam arripit; et ad proximos parietes, arentibus contextos frondibus, flammam vibrantes trajicit. Ea hora Christi Praesul fessos artus placido sopori, in urbe commorans, crediderat, et usu solito officialis Clericus ante eum studio lectionis insistebat. Tunc sanctus inopinato expectatus, assidenti inclamat his vocibus: Surge, ait, quantocius, locum S. Mansueti expete festinus; candelam, quam illa Deo devota altari ardentem imposuit, extingue sollicitus: quia lambens flamma pallium cum vicinis frondibus adedit; et ni praecleara sancti Praesulis ibi jacentis virtus adjuverit, noster coeptus labor in construendo eum magno dispendio deperibit. Credo aliquid divini indicii per soporem senserat, qui rem longe actam tam praesaga mente in somnis cognoverat. Mox intempestae noctis [tempore] Clericus celer locum adiit: rem sicuti audierat reperit: ignem extinguens, monachum de negligenti custodia increpat, et quid a Pontifice didicerit studiosae intimat. Adest hujus rei testimonium pallium resarcitum, et a sancto Domini decore limbo adornatum.

23 Occulta etiam suorum judiciorum ei Omnipotens saepe declarabat, ac velut consecrati intimi arcana suae dispensationis certissime revelabat. Suo namque praedecessori domno Gauzelino

Pontifici maliloquorum derogabat susurratio (ut D plurimi nostri temporis ad detrahendum potius quam laudandum ore patent promptulo) dicentes eum a religionis tramite plurimum exorbitasse, ac per erroneos secularis vitae cursus non minime deviasse. Quae sententia odibilis in tantum processit, ut aures hujus sancti pulsaret Praesulis. Sed ille, ne audiret nequam verbum detractationis, sepiebat sibi aures spinis divinae lectionis. Tum hujusmodi dictis nec minimum credulus, nec usquequaque dubius, statuit pro eo piam Creatoris clementiam exorare attentius, ut sibi Dominus dignaretur intimare, utrumnam vita functus Episcopus in caelestis requiei laetaretur beatitudine. Secreto ergo triduanum explet solus jejunium, indefessum cum singultu ac gemitu fontem emanat lacrymarum, vigiliis ac precibus diuturna transigit spatia, lassescens stomachum jugi macerat inedia. Triduum demum temporis excursu abstinentia, caelitus visitatur revelatione gratifica, et cujus sit meriti vir pro quo petierat superna ediscit gratia. Intimat namque sibi a Christo non dubie praemonstratum, Pontificem praenominatum caelestis consortii perpetua felicitate coronatum, ac venerandi Martyris e Apollinaris gloriae ac meritis coaequatum. Nec vero id cuiquam ullo modo videatur incredibile, qui perpendit eum in construendo f Puxeriensi coenobio laboriose nec inutiliter desudasse: cujus meritum et corona haud haesitanter creditur, quidquid inibi caste ac religiose a Christo famulantibus peragitur. Quae ratio divini eloquii testimonio innitur, cum turba caeli Paulus sic hortando dicit Philippensibus, Gaudium meum et corona mea, sic state in Domino, carissimi.

24 Tentatus est quoque aliquando desperabili corporis aegritudine, per quam Dominus omnipotens glorificanter declaratus est in suae virtutis Majestate. Quodam siquidem tempore nimio languore praegravatus, ipso jam frigescente corpore ad extrema est deductus, nec quisquam ei spem rediturae sospitatis spondere praesumebat, nemo nisi de solo ejus funebri obsequio satagebat. Tunc eum subiit caelitus inspirata cogitatio, ut sanctissimorum Pontificum Mansueti atque Apri se clementi commendaret praesidio, atque eorum venerandas Reliquias jussit deferri in S. Joannis Baptistae oratorium, quatenus ipsorum praestante suffragio aut desperati languoris remedium caperet corpus, aut [anima] in supremo exitu ante severum Judicem propitiabile solatium. Sacris ergo pignoribus infra urbem delatis, condigno cum honore a fidelibus noctu celebrantur vigiliae, nec desunt Pontifici in conclavi contiguo decubanti funerae excubiae. Intempesta autem nocte, strepitu vulgi frequentis subsidente, ecce illi qui languerat coepit praeter spem salutifer sopor obrepere. moxque a sanctis Pontificibus visitatur per somni quietem exoptabili visione. Videbatur namque sibi languenti ante lectulum adstitisse eosdem viros magnificos, Praesulari decenter habitu infulatos; qui quasi requiebant ab ipso misericordiae compassione quomodo se haberet, et cujusmodi languore tam graviter aegrotaret. Cumque modus ac genus aegritudinis a languido panderetur, visum est sibi quasi juberent ei ut se sequeretur, et reflexum iter verterent versus oratorium, quo sacra eorum pignora servabantur. At ille, qui dies non paucos languerat, sospes, surrexit concitus, ac gloriosae visionis stupore attonitus. Credebat beatos Praesules corporea sibi adstitisse praesentia, iterque arripuit quasi eorum secuturus vestigia. Ad valvas autem perveniens ecclesiae, propria potius mente, Sanctorum recognovit virtutem, quam in se dignati sunt ostendere; moxque Antiphonam, Exiit claudus et ambulavit, praecinuit in jubilationis laude. Hinc ante venerabiles sternitur Reliquias,

pro eo que
orans,

discit S.
Apollinari
parem esse.

Phil. 4, 1

Ad mortem
ager,

invocatos
sanctos in
somno videt,
F

sibi opitu-
lantes,

seque sanum
invenit:

pro

AUCTORE
VINDRICO
AB. COEVO
EX MS.

di'ap'om
in Manum
sacrae crucis
particu.am,

postea i'ac
rediens re-
cipit.

De incendio
ad S. Man-
sueti per
visum edo-
ctus,

mittit qui
vestingat:

Decessoris
sui fama
ambigua
mqtus,

A pro beneficio grates Sanctis rependit magnificas, Deumque in suis famulis prædicabilem intacibili ore glorificat.

erga Scotos
et Gracos
liberalis,

25 Cœtum quoque Græcorum ac Scotorum agglomerans non modicum, propriis alebat stipendiis commixtū diversæ linguae populū : quibus etiam quotidie congregari statuerat, divisis altariis in oratorio, ubi Deo supplices laudes persolverent more patrio. Quemdam igitur talium, boni testimonii virum, contigit ab hac seculi ærumna eripi : cujus exitus, nocte terras inumbrante, est relatus beato Pontifici. Qui mox a nocturno surgens stratu, quo jam se e locaverat devotus, festine pergit ad funebres exequias longe in media platea civitatis, ubi servabatur corpus jam obeuntis Fratris. Tunc nubilus aer in pluvias immensas sese densaverat, et tempestuosa vis ventorum cœlo inundante nimio cum flatu perurgebat. Servus autem Omnipotentis, exequiali peracto officio, defunctum ad ecclesiam prosequitur, prævio cereorum obsequio. Sed quamquam, ut diximus, pluviosa tempestas influeret, licet magna Austri vehementia ipsas etiam arborum radices everteret, tamen ante beatum Præsulem lumen præcedens extingui non valuit, nec suæ splendorem claritatis ulla aeris turbela imminuit. Nimirum, quia verum lumen, Christum scilicet, in se gerebat; et ipse radians plebis lux, tenebras eorum ignorantiae, doctrina et exemplis illustrabat : ideo caliginosa noctis umbra illi obsequendo merito obtenerari nequebat.

dum unus
eorum exequiis
interest,

miraculo
honoratur.

B

ANNOTATA.

a *Chronicon Senoniense cap. 13* Mosellam nominat et ait navigasse eum Metas. Quid si per Moium intelligatur Murtus fluvius, qui Nanceum rigat ac dein Mosellæ miscetur.

b S. Benedictus ferrum falcastri in lacum delapsum, manubrio etiam projecto recepit, ut S. Gregorius explicat in hujus Vita 21 Martii num. 6.

c S. Gerardus cum Episcopus ordinatus Tullum tenderet, in S. Mansueti oratorium ingressus illic requiem elegit, ei potiori devotione semper affectus. Ita Adso in hujus Vita.

d Otto I Imperator id explicat in diplomate hujus cœnobii, dato anno 963 apud Summartanos his verbis : Gerardus venerabilis, ecclesiæ Tullensis Præsul, nostræ Imperialis clementiæ præsentiam adiens, humiliter suggestit, quemdam locum, in suburbio ejusdem suæ civitatis, ab antiquo quidem fuisse fundatum; sed præsentium incursum temporum rebus destitutum, religione depravatum, ædificiis corruentibus male esse collapsum. Qui videlicet locus... corporali sancti Confessoris Christi Mansueti insignitus... a bonæ memoriæ Ganzelino prædecessore suo reparari fuerat cœptus, sed opere imperfecto relicto. Hunc igitur prædictus Antistes divino instinctu plenus, reparare cupiens, et sacræ religioni competentibus officinis instruere, rebusque ampliare; Abbatem nomine Adamum, regularibus disciplinis eruditum, præfecit etc.

S Mansueti
monasterium
reparatum.

C *Videtur intelligi S. Apollinaris, qui cum S. Timotheo Remis est martyrio coronatus, et colitur 23 Augusti.*

f *Chronicon Senoniense cap. 12.* Gozelinus vir sagax et prudens, monasterium sanctimonialium, quod Posseriis dicitur, a fundamentis primitus edificavit.

CAPUT IV.

Gravis persecutio tolerata : pius obitus duobus Sanctis revelatus.

Quia autem granum erat Dominicum, supernis re-

condendum horreis; necesse erat eum, in hac convallē lacrynarum, area trituraripaternæ afflictionis : ut inde panis mundus, super nivem dealbatus, componeretur, ac divinæ conspectui Majestatis, velut holocaustum acceptabile offerretur : quem enim diligit Dominus corripit, et castigat omnem filium quem recipit. Lividus itaque humani generis inimicus, vitam illius cernens miris effulgere virtutibus, sicut cera a facie ignis liquescens, tabescebat : quia eum præcelso humilitatis gradu cordi ardua penetrare conspiciebat; unde se per superbæ noxam dejectum noverat. Hinc ejus famosam gloriam teterrimis suæ invidiæ tenebris cupiens offuscare, quosdam ex potentioribus laicis Lenchi territorii, Odelricum dico et Richardum, cœpit contra eum nequitiae stimulis agitare, qui potius debuissent ei fideli animo obedire. Nam in plebe, sancto Pontifici a Deo credita, perpetrare multa cœperunt gravia ac pessima, et quæ pii Pastoris miræ patientiæ forent inportabilia; rapinas scilicet injustitiasque in pauperes exercendo, et quæque cupido avaritiæ oculo de rebus ecclesiasticis contra jus et fas usurpando. Hoc mitissimus Christi Præsul multo in ode paterna redarguens in vocatione, non solum eos ad viam æquitatis nequivit ullo modo reflectere, imo potius sancta ejus deteriorati commotione, columbinam cœperunt in eos simplicitatem derisorie subannare.

27 Tunc vir Domini, non proprias ultum iri cupiens injurias, sed plebis sibi commissæ summam mentis pietate miseratus molestias, quos diutissime patienti sustinnerat animo, tandem more legali terribilibus anathematis coarctat vinculo. Sed illi nequissimi, quia divini præsentiam respectus posthabebant, tremendique horrorem judicii jam animo flocci fecerant; Christiani abnegationem consortii, ut nihilum parvipendunt, dementisque more phrenetici in Dei Præsulem insaniunt; et salutare antidotum, eis datum ad animæ medicinam, recalcitrando vertunt in furoris insaniam. Hinc contra eum insurgentes, minas terroris absenti congeminant, ipsumque etiam mortis exitium, si opportunitas contulisset, atrociter intentant. Intimatur Christi servo a familiaribus, quo se cautum redderet, ne perversissimis patrandi locum facinoris ullo modo concederet. Sed, ut ait exemplum Salomonici Proverbii, Justus quasi leo confidens absque terrore erit; fortissimus Dei bellator, garulas eorum minas quasi canum latratus importunos despiciens, suæ parochiæ statuit fines deambulare contiguos. Itaque apud Marronis cortem, S. Apri villam, tempore quodam devenit, ibique juxta ecclesiam pernoctare disposuit. At unus ex jam satis miserimis, Odelricus videlicet, hoc cognito, ratus se tempus reperisse opportunum, assumptis complicebus Præsulem insequitur beatissimum : et sicut athletam Christi a Lambertum Trajectorum Pontificem Dido peremit infelicissimus; ita hunc Sanctum Domini nequam Odelricus neci tradere aggreditur.

28 Tunc domum, in qua ipsum noctu morari cognoverat, cum manu obsidet prævalida; et quasi lupus ovili inhians, quærit aditum quo introeat. Sed multitudo sancti Præsulis fidelium, armorum vasis intus adstans præparata, aliquantulum ejus iniquo nisui viriliter obstat. Vir autem patientissimus Omnipotentis nisus auxilio, ad necis se parat periculum, absque ullo timoris indicio; ecclesiæ pavimento pronus incubans, lacrymarumque fontibus humum ubertim irrigans, atque corde et ore cælum his vocibus pulsans, Dominus illuminatione mea et salus mea, quem timebo? et rursum, Si consistant adversum me castra non timebit cor meum. At Odelricus atrocissimus, cernens non patere aditum, vi prohibente obstantium, tecto et parieti ignem apponit flammivomum, domum cum basilica contigua crudeliter adurit, plurimos sancti

D
AUCTORE
VINDRICO
AB. CO. EVO
EX MS.
Plebis suæ
oppressores,

excommunicat;

E

et ab obstinatis,

Prov. 28, 1

armata manu incausus,
F

a

domo ac templo incensis capitur;

AT CTORRE
VINDRIGO
VR COEVO
LA MS.
essque ab-
s. vere cogi-
tur :

quibus id
minime
impune
cedit.

Optime ad
meritem
comparatus,

Episcopatus
anno 31,
h

juxta reve-
lationem
cuiusdam
Scoto

ipsique met
factam,
pie obit:

A sancti Pontificis familiares nequiter interimunt. Christi vero dilectissimus, jam Martyr desiderio ac amore effectus, ante altare humi stratus reperitur, capitur, rapitur, trahitur, injuriatur, et nisi anathematizatus absolvat, mors ei vicina gladio cervici impendente minuitur. Verum ille, non veritus ab hujus seculi ærumnis exui cujuscunque generis morte, quippe qui jam enpiebat dissolvi et cum Christo esse; sed eorum compatiens insanie, velut Pater dulcissimus, ne suo temporali interitu ipsi æternæ mortis cruciatu damnarentur, illorum satisfacit voluntati importunæ, eo tenore ut quidquid deliquerant digna corrigerent pœnitudine.

29 At quia incorrigibiles in pristina perdurant nequitia, ideo ipsis merito conduplicata est irrevocabilis sceleris ultrix vindicta. Nam non modo a beato Prasle denno excommunicantur, imo a cunctis Gallicanis Pontificibus, ab ipso quoque Domino Apostolico de sorte Ecclesiæ eliminantur. Ut autem omnipotens cunctorum Inspector, se panderet sui famuli injurias non peccato respexisse oculo, sævissimos illic crudelitatis ministros cum sequenti progenie justo damnavit judicio. Nam post egregii Pontificis exitum, ita cœperunt omnes cum propria stirpe annullari, ut nemo queat gloriari, se in pristinum decus seculi atque honorem rediisse. Vere supernus Juxda in omnibus vis suis justus prædicatur, qui peccata patrum in filiis sceleratis, usque in tertiam et quartam generationem, reddere cognoscitur.

30 Ceterum quia admirabilia ejus gesta nequit humana mens in numerum colligere, nedum valeat omnia linguæ plectro personare: sanctissimum ejus transitum succincto compendio satagemus perstringere. Itaque jam senectutis gravidine sarcinatus, prænoscentem diem sui imminere transitus, solertius se divino servitini præparat, quo facilis supernæ janua pietatis sibi introituro pateat. Quia autem mortem furi comparari improviso, divini didicerat Verbi attestatione; velut sollicitus supremam horam satagebat summo cum tremore expectare, ne cum repentinus interitus insperato surriperet, ac imparatura summo Judici præsentaret. Quæ pia sollicitudo jam eum de Christi benignitate certum reddiderat, quia continua mortis meditatio tantum et paratum sancta mansuetudine effecerat. Peractis igitur glorioso in Pontificatu h triginta et uno annis, hebdomadibus tribus, diebus quoque tribus adjectis, plenus dierum, hoc ordine hominem exiit.

C 31 Die nono Kalendas Majas, quidam boni testimonii, ex Scotis quos aiebat, primo surgit diluculo, urbis plateas circumit ejulando, clamans ac protestans, Patrem ac Dominum suum, sanctum videlicet Episcopum, eximendum a seculo, idque certo visionis signo præmonstratum sibi a Domino. Corda percellit omnium hoc flebile indicium, sed tristis rei exitus dat Scoto testimonium. Mane siquidem ipsius diei, sole terras illustrante, vir Dei solitos Matutinorum cursus expleverat, atque ante B. Gelasii Martyris altare quemdam Psalmum assueto more decantabat; cum subito sensit super cervicem velut dirum ictum ferientis lanceæ, moxque hoc dolore omnium elanguit virium valetudine. Hinc brachiis bajulantis est delatus ad lectulum, et convocans devotum suæ plebis Clerum ac populum, indicat eis suum præsentialiter imminere exitum. Quos etiam sua sancta commitione confirmans in divinæ legis observatione, et reconciliatus sacri Olei perunctione, nec non cunctos præsentibus atque absentibus absolvens, divini sumpsit Sacramenti Viaticum, summaque cordis ac vultus letitia, felicem efflavit ad astra spiritum.

32 Quis sicis potest luminibus planctus referre ac lacrymas affluentium promiscui sexus et ætatis turbarum, inopum maximo et peregrinorum, quibus

velut filiis dilectissimis semper caritatis pandebat sinum. Communi omnes lamentabantur voce, orphanorum tutamen, mœstorum consolamen, pauperum levamen, se tam insperato amisisse. Quid multis? Cujusmodi fuerit ejus vita in seculo, evidentibus propulavit indicibus divina dignatio. Meritis enim fuerat quidam devotæ mentis Clericus, Fulcuinus nomine, qui secundum divinæ præceptionis hortatum perfectionis vitæ requirens statum, posthabito seculari habitu, jugum Christi expetiit suave, apud Sanctum moratus c Arnulphum in monachili Ordine. Ille in extremis agens, hora qua noster felix Pastor obiit, diuque in agone sudans, in extasi raptus, sine vitali flatu aliquantisper jacuit, ita ut a præsentibus crederetur jam transisse viam hujus seculi. Mœsta Fratrum cohors ibi frequens aderat, quæ ejus exitum, Psalmodiæ et precum votis insistendo, apud piam Omnipotentis gratiam adjuvabat. Cum subito ille, qui præ manibus velut mortuus tenebatur, flatu resumpto rediit, cunctisque perterritis et reinovitatem mirantibus infert: Meum noveritis exitum, adhuc divina miseratione differendum: sed de persona magni cujusdam viri est ingens in cœlis gaudium, qui cum spe divinæ elementiae ad supremi throni deducitur judicium. Nam vidi sanctorum agmina Angelorum lætantia exeunti animæ occurrere; et cum verbis piæ consolationis eam vultui æterni Judicis præsentare. Omnibus adstantibus crescit verborum istorum admiratio, et quæ sit tanti persona meriti subit stupida hæsitatio, fama quoque hujus dicti vulgatur in publico. Cunctis autem attonitis veridicus advenit relator, nuntians quod beatum Pontificem ab hujus mundi ærumnis pius excoaverit Redemptor. Inquisita vero ejus transitus hora, inventa est eadem quam prælibatus dixit monachus: cognitumque extitit ipsum fuisse quem viderat Angelicis manibus Christo præsentari.

33 Eadem quoque tempestate B. Majolus, d plurimorum Christi servorum Pater eximius, Cluniaco aderat; et in hora, qua noster venerandus Pastor seculo eximebatur, a Fratribus divino inpleto Officio, tempus refectionis advenerat; ipseque Majolus præfatus Pater, ad esum convocando Fratres, monastico more cymbalum insonabat. Tunc itaque (sicut erat continuus usus, etiam in agendo aliquo terreno opere, supernæ contemplationi intendere, et interioribus mentis oculis Christum orando in Sede Majestatis conspiceret) repente in claram lætitiæ ejus mutatur facies, et præ abundanti gaudio lacrymis distillat affluenter, ac Fratribus convocatis talia profert: Frater noster Dominus Gerardus, Leuchorum Episcopus, seculi hujus angoribus abstractus, divino præsentatur judicio, et ideoque curemus illi impendere solatium animo caritativo: nobis enim erat junctus familiaritatis societate, atque notus omni bonorum morum qualitate. Sed quamvis ejus vita fuerit in orbe laudabilis, et ipse dignus meritorum splendore a Christo misericordiam consequi: quia tamen nemo in præsentis seculi squalore est mundus a sorde, studeamus ei pro posse suppeditare precum suffragationes. Devote itaque Fratres ejus agonis suppliciter commendationem fecerunt, notantesque illius exitus horam et diem, certis referentibus nuntiis repererunt, veram extitisse sui Patris revelationem.

34 Debitis ergo officiis a lamentante populo prosecutis, finitimis in ejus obsequio congregatis Pontificibus et regni Optimatibus, in medio choro ecclesiæ suæ Sedis, quam ipse a fundamentis extruxerat, est honorifice tumulatus: ubi mirificis virtutum prodigiis multipliciter effloruit.

Fulcuinus
monachus,
moribundus,

videt ejus
animam
deduci ab
Angelis:
E

d
S. Majolus
Cluniacensis,

eadem hora
jubet pro
illo orari.

Tumulatur
in choro
ecclesiæ
Cathedr.

A

ANNOTATA.

a Colitur S. Lambertus 17 Septemb. quem fuisse Trojectensem Episcopum, uti hic dicitur, alibi late defendimus.

b Ita etiam triginta legit Saussayus : pro quo erat vitio amanuensium, quadraginta, scriptum.

c Est etiamnum celeberrimum in urbe Metensi monasterium S. Arnulphi, de quo ad hujus Vitam 18 Julii, erit agendum.

d Sequenti mense Majo, die xi vita functus.

APPENDIX.

Ex Chronico Senoniensi cap. xiii.

Spicilegii Acheriani tomo 3.

Renovat
ecclesias
S. Modesti

B

Defuncto Gozelino Episcopo B. Gerardus in Episcopatu successit. Qui contra ad Episcopatum electus fuisset, et ad civitatem Tullensem ad instituendum duceretur; cum ad ecclesiam S. Mansueti, quam prius idem Mansuetus, in adventu suo ad civitatem Tullensem, pro oratorio ibi extruxerat, pervenisset; quia ejusdem urbis primus Episcopus extiterat Mansuetus; oratorium ipsum causa orationis fertur introisse, et tandem ibi orasse, usquequo ecclesiam ipsam consensu totius Cleri vovisset in melius ædificaturum: quod et fecit, sicut hodie videtur permanere. Ecclesiam quoque majorem Episcopii, scilicet Stephani Protomartyris a fundamentis restruens, picturis et aliis ornamentis decoravit. Quam dedicare volens, Reliquias Protomartyris non reperisse fertur: quare ad Metenses navigio dicitur devenisse. Cum igitur per Mosellam navigaret, et super oram navis forte incumberet, contigit cruciculam quam ad collum appensam gestabat, nescio quo casu, a collo lapsam in fluvio decidisse: pro qua re vir Dei valde contristatus est: cursu siquidem relicto Metim pervenerunt. Petiit vir Domini Gerardus, ut Episcopus loci et alii suis interessent encæniis, et ei aliquas B. Stephani Reliquias darent, si haberent. Qui nullas se habere responderunt, excepto solo saxo, de

et S. Ste-
phani;

quo idem Dei Martyr fuerat lapidatus. Beatus vero Gerardus hæc audiens, corde gavisus est: et ut ei lapis ostenderetur, supplicavit. Quem afferentes eidem Episcopo dederunt in manibus: qui saxum una manu honeste tenens, digitum dexteræ per saxi cuspidem satis curiose trahens dixit: O si mihi tantula pars de voluntate Dei conferretur! satis me recepisse gauderem. Quo dicto statim illa particula, per quam digitum traxerat, ita ab illo lapide avulsa est, ac si cultro esset abscissa. Quod cum viderent Metenses, cognoverant Sanctum hoc miraculo obtinuisse, quod prece concedere recusabant. Particula quidem saxi accepta cum ingenti gaudio, valedicens illis navimque ascendens, venit ad locum, ubi ante cruciculam diximus lapsam fuisse. Quem locum Beatus ille prospiciens, suspirando dixit, Domine, Domine, cruciculam meam, peccatis meis exigentibus hic credo cecidisse. Quo dicto, crucicula illa desuper aquas natando apparuit. Quod cum Sanctus videret, porrecta manu apprehendit eam: sieque cum duplici gaudio, saxi videlicet et crucis, ad civitatem suam devenit, et ecclesiam quam restruxerat dedicavit. Idem vero Beatus, de die in diem meritum suum augmentare non cessans, ecclesiam in honorem B. Gengulphi Martyris de novo ædificans, Canonicos ibi instituit, et rebus necessariis ampliavit. Deinde S. Apri corpus, sui prædecessoris, Tullensis Episcopi, de tumulo legavit. Multa quidem et alia signa fecit Deus per merita Sancti sui Confessoris Gerardi Episcopi.

36 Episcopus Metensis hic indicatus videtur fuisse Theodoricus I, de quo ad annum MCCCLXVI, quartum post S. Gerardi electionem, ita scribit Albericus in Chronico: Adalberone Metensium Episcopo mortuo, Theodoricus consobrinus Ottonis Imperatoris Episcopus subrogatur. Hic fertur dixisse se in Episcopatu tanta bona esse facturum, ut ipsa sui nominis littera deleret auro annotari: cujus bonæ intentionis initium ostenditur in cenobio sancti Martyris et Levitæ Vincentii, fundato in ipsius urbis insula. Obiit autem decennio ante S. Gerardum, eique successit Adalbero II, vir sanctus etiam ipse et trium Abbatiarum, scilicet S. Symphoriani, S. Petri et S. Marix, restitutor magnificus.

D
AUCTORÉ
VINDICCO
AB. CO. EVO
EX MS.
hic in ra-
culose im-
petrat de
saxo, qua
lapidatus
Sanctus,

E
S. Gerardi
ecclesiam
instauravit.

Episcopus
Metensis
Sanctus
confessor

C

DE SANCTO GEORGIO EPISCOPO SUELLI IN SARDINIA.

MCXVII

Episcopatus
Calaritano
nuitur.

Vita con-
scripta a
Paulo:

Carolus a S. Paulo Geographiæ sacræ auctor, ad calcem hujus sui utilissimi operis Parergon attexit antiquarum ecclesiasticarum Notitiarum, quarum postremæ duæ ex Latinis MSS. altero Regio, altero Thuano, subjiciunt Archiepiscopo Calaritano in Sardinia Suffraganeos tres, Sulcitani, Suellensem, Doliensem: sed ita ut Suellensis secundum locum tenens in MS. Regio, in Thuano rejiciatur ad ultimum. Nunc proprio carens Episcopo sedes illa, juncta est Archiepiscopatu ipsi, a cujus metropoli obest xxx passuum millibus, ab Arboreo vero sive Oristagno, plagæ Orientalis oppido, P. M. XL. Quinam isti Episcopi et a quo tempore sedere cæperint; quare desierint, deficientibus scripturarum monumentis hactenus ignoramus. Unicum hunc S. Georgium miraculis clarissimum insulæ istius scriptores celebrant: ex quibus Joannes Arca in libello de sanctis Sardinie, quem Calari impressum anno MDXCVII Vaticana bibliotheca nobis exhibuit, Vitam dabit qualem Auctore Paulo ex antiquo Codice MS. accepit, ut habet Prologus ab eodem præfixus. Hunc nos Prologum retinemus: sed quas

idem scriptor de suo addidit notationes, eas contextui ipsius Historiæ exemptas, ad calcem seorsim dabimus iater annotationes.

2 Eandem Vitam in Chronica sanctorum Sardinie in linguam Hispanicam vertit Dimas Serpi, ex Ordine Observantium, paraphrasten potius quam interpretem agens: quam hoc fere modo concludit. Quia S. Georgius, dum viveret, præcipue claruerat potestate sibi data adversus malignos spiritus, a quibus tunc mire infestabatur Sardinia; plures post ejus mortem edificatæ illius nomini ecclesiæ sunt, in quarum una, quæ in districta Anglonensi est, in oppido Pernigas dicto, eadem exercetur potestas, quotiescumque illuc possessi adducuntur, quod frequentissime accidit. Relatum autem mihi est a personis fide dignis, quod præsentibus fuerint, quando eo adductus est quidam adeo furiosus, ut nisi vinctis manibus pedibusque inferri in ecclesiam non potuerint; pro quo cum omnes S. Georgii auxilium invocarent, noctemque in oratione traducerent, exiliit dæmonium, et locum omnem sic concussit, ut tectum rueretur.

NOT. 12.
P. P.
F

calcem hujus
Sancti con-
scripta re-
cedit,

In quibus
pugatur
dæmones.

Alia

A Alia ecclesia eidem exstructa est in oppido Ossier, et alia in oppido Anela de Gociano supra altissimum quemdam montem in planitie, unde et nomen habet : ubi etiam obse-si mundantur. In oppido olim Dure dicto adificata quoque S. Georgii ecclesia fuit : cum-que innovatis aedificiis omnibus novum inditum nomen esset Dittimannu, mansit parochiali aedi vetus S. Georgii appellatio, propterea quod meminissent incolae ejus patrocinium sibi ac majoribus suis utilissimum fuisse.

3 Hactenus ille : quæ satis declarant fuisse Georgium vere ut Sanctum tota insula cultum : licet ejus nomen in nullis aliarum regionum ecclesiasticis tabulis inveniat-ur, præterquam apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiae, ubi legere est aliquod Vita compendium : brevior autem memoria ejusdem Sancti occurrit in Catalogo Generali Sanctorum qui in Martyrologio Romano sunt, Snellis in Sardinia S. Georgii Episcopi : et in Annotationibus, ante Arcam et Dimani, de quibus nunc egimus, allegantur tabula Ecclesiasticæ Suelensis atque Calaritanae, et liber Francisci Farn de rebus Sardois, necdum nobis visus. Aliud ejusdem Legendæ compendium vide apud Dionysium Boufant in Triumpho Sanctorum Sardiniae libro 13 cap. 41, quod finitur usserendo Sardonum consuetudinem esse sterilitatis tempore ad S. Georgium recurrere, et abundantiam fructuum notabilem impetrare : festum autem sive natalem illius celebrari 29 Aprilis : in quo an typographico errore factum sit ut pro 23 positum sit 29, Sardis judicandum relinquimus ; et interim duri, antiquiori testimonio fulcia, inhæremus. Nonnulla etiam illius rationis causa sum-
B
B utpote Sardo optimè cognita fuerit ea quæ nominat loca, etsi aliis de eorum situ dicere nihil possimus : quoniam eorum notitiam vix ullam suggerit choro-graphica Sardiniae tabula, quæ in manibus est : quam omnino imperfectissimum esse vel inde apparet, quod ipsius Suelensis civitatis, olim Episcopalis, nec vesti-gium quidem in ea reperitur : ut mirum non sit ignotitia oppida plura, aut vicus jam pene desolatos, præteriri.

4 Seraphinus Squirrus in Sanctuario Calaritano lib. 4 cap. 2 præfert fragmenta instrumentorum quorundam lingua Sarda scriptorum, quibus Benedicta de Lago no, anno MCCXV et MCCXXV, suo et filii sui Domucelli Guillelmi nomine, donasset aut antea donatas confirmasset possessiones ecclesiæ Suelensis : quæ qui-dem Benedicti fuisset uxor cujusdam Torquedori (sic enim nominat) a morbo pestilenti per S. Georgii invocationem liberati. Hunc autem facit Torquidori sive Torquitorii Judicis Calaritani, erga viventem Sanctam munifici, filium, aut saltem hæredem, et in Judiciaria potestate successorem, qui anno MCCXXVII die XII Martii uxoris suæ donationem confirmaverit. Laborat deinde ut ostendat, utrumque Torquedorum, distinguendum ab alio ejusdem nominis longe antiquiori, qui fuerit filius Comitis Judicis Logodurensis, et anno ccccxxii ad adifi-candum curaverit ecclesiam Turritanam S. Garini : quamvis alii eam dicant annis octingentis post obitum sancti Martyris primum esse exstructam, seculo scilicet XII.

5 Nobis cura non est ut tam mole consueta reteramus : et jam aliquam antiquorum instrumentorum dignoscen-dorum peritiam tactis, difficulter persuadebitur genuina esse quæ istis indicantur documenta, licet ex archivio Calaritano de prompta dicantur. Fidentur enim Sardi hoc præsentis seculo eodem cum Hispanis quibusdam as-tro aptati, fingendis antiquitatibus inopiusius se de-disse ; et ipsa illa, quæ proferantur, ut antiquorum in-strumentorum fragmenta, nec pauca nec exigua habent suæ suppositionis indicia : de quibus tamen, donec inte-gre prolata fuerint tacere malimus, quam imposturam necdum plene se efferentem redarguere. Rogatus a nobis

aliquando Ferdinandus Ughellus, an post novum Italiae D sacræ volumen editum, edidisset decimum de Siculorum Sardonumque ecclesiis, anno MDCLXVII, XXI Muli in hæc verba respondit, Volumen hoc variis difficultati-bus impetum non edidi, nec in totum absolvi : quid vero sim facturus anceps hæreo : nam Insulani illi adeo inter se de Primatu dimicant, adeoque in sua sententia sunt obstinati, maxime intuentis certis nu-perrimis inscriptionibus, ab ipsis gratis adinventis, quibus sanctorum Episcoporum diptycha confundun-tur et multiplicantur nomina : ut tutius judica-rium meos labores manuscriptos apud nostrates re-linquere.

ENCOMIUM

Ex Joanne Area de Sanctis Sardiniae,

tamquam Præfatio ante Vitam positum.

Desperatus filiis Zacharias nuntium accipit e cœlo missum. filium suscepturum Joannem, quo nullus adhuc venerat in numerum mortalium major. Non parum Lucifer anæbatur cum Viventia conjuge, ob spem filiorum habendorum sublatam ; cum accipit nuntium, talem se filium habiturum, sterilitate re-mota, qui summum perfectionis culmen virtutum gradibus ascenderet brevi tempore. Magnus ille partus, qui magno nuntiatur præconio : magnus quidem Georgius ante natalem diem, qui sanctus est in utero matris habitus : magnus post natum, qui tam illustris admirandis rebus effulsit : magnus tan-dem post ipsum vitæ discessum, tantorum miracu-lorum magnitudine celebratus in cœlis. Etate puer Episcopus est creatus ; sed grandævus opere prædi-catus. Tam enim eminebat nova dignitate præclara fortitudo, ut ipsam putares imaginem sanctitatis ex-pressam. Incessu gravis, venerandus aspectu, metuendus severitate, benignitate amandus, gravem præferens dignitatis majestatem, mansuetudine eam temperabat submissa ; minacem frontis austeri-tatem cordis leniebat tranquillitas. Ita in hoc uno conjuncta gratiarum diversitas, ut Paulum vultu, et Petrum spiritu, diceres. Illius gravitatis, pietatis hujus sollicitus æmulator ; adeo ut cum ejus vix sustin res præsentiam, absentiam ferre non posses longum.

2 Internorum autem bonorum sicuti verus nullus spectator, ita nemo sufficiens explanator. Quas ille virtutes sicut extollere studuit, ita laboravit abscon-dere, ut de talibus virtutum lineamentis possit usur-pari jam illud : Omnis gloria ejus filie Regis ab intus. Studens in homine, tamquam in angusta ter-ra, omnes animi motus atque effectus extinguere, firmas introduxit supplantavitque virtutes : et quasi cultris lapideis, fortissimis potestatis divinæ legibus, cunctas circumcidit voluptates, abscessasque proje-cit, ut excitato pectore supremæ desiderium heredi-tatis accenderet. Inter hæc ille, cum vellet au-geri, recusabat agnoscere, quæ virtutis est et humi-liatis conditio ut quanto quis ardentius abscondi posse desiderat, tanto claris innotescat præconiis. Nam passim per omnes populos illustris operum fama pervolitans, fragrantissimum sanctitatis odo-rem longe lateque fundebat Eminebat enim in ad-mirationem omnium, velut civitas ad verticem ex-posita : nec jam locerna poterat sub parvo latere modio, nec contineri exundans siderei luminis ma-gnitude. Itaque Georgius ad nova merita novus semper assurgens contra demonum jacula perpetuum tenet scutum. Dumque miraculis admirandis effulget, radiante splendore, totam illustrat insulam, et quod a se uno in gratiam profundit omnium, ab universis rursus remittitur in ejus unius gloriam. Felix quæ talem

Sterilibus
parentibus
promissus
Divinitus,
E

omni virtute
excelluit,

F
imprimis
humilitate :
Ps 44, 14

et patriam
suam illu-
stravit.

Vita com-
pendia a-
pud alios.

donationum
ecclesiæ
Suelensi
facturum
instru-
menta,

non satis
certis fidei.

A talem genuit terra, quæ de alumno Patronum, de homine mortali Angelum, ad suum Auctorem Conditorumque remisit. Brevem Vitæ cursum sequens narrabit historia.

VITA Auctore Paulo...

Ex antiquo Codice Manuscripto. a

Serulo Christi XI

in familia matronæ cælibis,

ex conservis sterilibus,

nasciturus Georgius nuntiatur ab Angelo :

B

C

b

c
infans incipit
jejunare :

initiat
Sacerdotio,

d

consecratur
Episcopus :

e

Quo tempore tota Sardinia in quatuor partes erat divisa in Calaritanam, Arborensem, Gallurensem, et Lugdorian, singulæ singulis commendatæ iudicibus; factum Dei munere, dum Torquitor Iudex Calaritanæ Provinciæ teneret principatum, ut B. Georgius lucem hanc introiret. Erant parentes Lucifer et Viventia, servitutis mole depressi; sed filii nobilitate, non libertate donati solum, sed plurimum illustrati, honesti vita et moribus, a divinis nunquam abstinebant officiis. Serviebant Græcæ de Sarrapen, quæ viro filiisque carens, ducebat cohibem vitam, opibus affluens atque servorum ancillarumque copia; studiosa virtutum, servorum adamabat virtutem. Ob id Lucifer cum Viventia non minorem virtuti dabat operam, quam Dominæ obsequio; sed animi dolor perpetuus, progenie desperata. Diu simul sine filiis vixerant, quia Viventiæ sterilitate prohibente, spes procreandi filios cum ipsa ætate erepta penitus erat. Sed quia confisi Domino, illud deprecantur assidue, quod ætas sibi sterilitasque recusaverat semper (multum enim valet assidua deprecatio iusti, quæ velut fidelis nuntius peragit apud Deum mandata, penetrans velox quo caro pervenire non potest) explet avidum desiderium Dominus, tali concessio filio, qui luci seculo foret; et ut constaret quam sibi carus esset futurus, per Angelum præmi-sum rem patefacit Græcæ; quod Zachariæ legimus de Joanne filio factum. Tibi narratur, inquit, famulam tuam Viventiam filium suscepturam, qui nomine Georgius, miro sanctitatis splendore rebusque præclare gestis apud Dominum exornabitur: in utero matris sanctificabitur, et erit saluti patriæ. Cura ut matrem laboribus subleves onerosis, et ut sororem observa. His dictis recessit, illustratum lumine cubiculum relinquens. Somno soluta Græca, admiratur cubiculum tam luminosum factum: actisque Deo gratis, exequitur jussum diligens. Liberatam Viventiam omni laboris cura, juxta suum cubiculum cum suo lectulo collocat, quo sibi partus esset majori curæ. Incredibili lætitia afficit domesticos Viventia concipiens; eoque majori, quo erat e cælo partus ille demissus, ætate jam desperata. b

4 In lucem editus Sanctus statim est c baptizatus, illud idem nomen sortitus, quod Angelo nuntio fuerat prædicatum. Futurus asperitatum omnium amantissimus, sumit initium ab ipsis vagitus primordiis: quarta enim et sexta feria abstinere a lacte, ac semel tantum et post solem matris reficiebatur uberibus. Quæ res tantum ingessit sapientibus admirationem, ut infantem illum non humanum quidem, sed divinum putarent. Tenera exacta ætate, litterarum studiis Latinis et Græcis traditur: in quibus brevi tempore profecit tantum quantum sat esset, quo fieret apud omnes illustris: libertateque donatus, d Sacerdotum ascribitur ordini. Inde studiosius et alacrius [incubuit] in jejuniis, orationes, ceterasque res pias. Ita virtutibus excellens præstantissimis, ætatis anno vigesimo secundo Suellensis consecratur e Episcopus. Nova dignitate suscepta, nullis mutatus moribus, sed actus divinis: illam sibi salutis requiem judicavit, ut ea vigilanter exquireret primo dignitatis ingressu, quæ maxime

Aprilis T. III.

spectarent ad veri Pastoris munus, afflictos consolando, pauperes sublevando, jacentes excitando, diffidentesque rebus humanissime confirmando; et id genus alia, quæ per talem Præsulem cunctis inspectantibus acciderunt gratissima. Audiens complures suæ provinciæ egestatis mole laborare, non defuit quibus potuit opibus: numeratis enim pauperibus et conscriptis in tabula, ut teneret memoria, suas omnes erogat copias, magis animo quam rebus ipsis subveniens. f Adamatum cum lacte jejuniis et abstinentiam usque ad ultimum amplexatus est exitum, assiduas semper orationes conjungens; quæ omnia percensere longe esset prolixum.

5 Sed ad miracula veniamus, quæ multa sunt, et pene incredibilia; quorum magnitudine miram Georgii sanctitatem decorare, Dominus voluit, ut qui sanctitate præstabat, excelleret et miraculis, infirmos sanando, dæmones effugando, mortuos excitando: quin ipsum Moysen imitatus, in locis peraridis et æstu solis perustis, fontes fecit scaturientes erumpere. Cum suam cum Clericis peragraret provinciam, ad ea transigenda quæ sui muneris essent, in locum venit desertum, ubi cum illis fatigatus est siti, quia nullum habebat rivulum neque fontem, quo se sitis sublevaret molestia, laborque gravior æstivo æstu premente g. Non parum sollicitatur Georgius videns tam lassam sociorum salutem; sed Dei piissima facilitate fretus, levatis in cælum manibus, poscit Deum supplex remedium. Inde pro sanctissima Trinitate ter cum baculo terra percussa, eas extrahit aquas, quibus satis refocillati socii, suum alacrius peragerent iter. Qui fons ut viri sanctissimi prædicet laudes, in hodiernum usque permanet diem. Nec casus is solus remedium apud Sanctum invenit: sed alia plura quidem, ut pateret, quæ apud Deum valeret auctoritate et gratia.

6 Cum apud Gallim oppidum ecclesiam peteret, obvium dæmoniacum habuit, qui se non continens acerbissimis clamoribus: Deturbora Georgio; deturbora Georgio; suis incendit orationibus. At Sanctus commiseratus hominem tali spiritu cruciatum, expellit subito jussu dæmonem. Liberatum se videns, ad sancti pedes projectus, quas potest gratias agit h. Tanta splendebat Georgii pietas, tantaque sanctitas, ut ab illo enacta diocesis, veluti a patre, suis in necessitatibus postularet remedium. Rogatus Logorani quemdam visitaret ægrotum, non gravatur requisitus, qui cunctis libenter veniebat subsidio: illum reperit jam vita functum. Confectus dolore pater, clamoribus domum implet, supplicans Sancto, suæ non desit miseria. Tam amaris lacrymis Georgius commotus, flexis genibus Deum rogat, interitusque orationi, commixtum mortuis juvenem revocavit ad vivos. Præsens cuncti miraculum admirati, quamnam deo conferant gratiam non reperiunt: in primisque pater, qui desperatum filium sibi videt receptum. i Inde trajectus in oppidum Vigullis alia non minora operatur miracula. Cæcus in hoc oppido Episcopum audiens advenire, obvium illi se facit, oculorum lumen recepturum non dubitans: Misertus mei, dicebat, lumen oculorum retribue. Manibus impositis Sanctus, et oculis signo Crucis contactis, obtinebratum illuminat, ut in omnibus Deus laudaretur semper, qui tenebras creavit et lucem. k Sedat haud sine miraculo inter primarios viros de dividendis agris discordiam. Res apud Præsidentem agitata, agri sine lite divisi, et ipsi tandem pacifice compositi, magno cælesti præfulgente miraculo. Erant agrorum fines signis terminandi quibusdam: erge immissi hujus rei causa fustes reddunt, quem debent, suo cultori fructum. Statim enim frondibus cum floribus emissis, in arbores sunt conversi.

7 Omnia sibi Deus videbatur submittere, dæmo-

28 nes,

D
AUCTORE
PAULO.

Miraculis
clarescens.

Fontem
sistentibus
et vit.

Energumenum
liberat :

mortuum
suscitat :

cæcum
illuminat :

controversiam
de limitibus
miraculo
dirimit :

AUCTORE
PAULO.
m
ranas ob-
mutescere
facit :
n

o
montem
intra
scindit,

fontem
educit semel,
p
iterumque

inclemen-
tem herum
punit,

q
et liberat
penitentem :

diabolicam
infestationem
avertit,

r
Suellensis
urbis domi-
nio dona-
tur :

A nes, infirmitates, mortem ipsam, et quæ rationis sunt vacua animalia bruta. Per lucum pergens Brisensem *m*, accidit ut nocte ruente juxta paludem, lectulo strato, quiesceret : sed cum palus illa innumerabilibus scateret *n* batrachis, garrula continuo sinebat. At cum per Diaconum imponeret præceptum illis non coxandi amplius illa nocte, ita mox conticescunt, ac si nulla in palude existeret : ut discant homines, dicto Sanctorum obedientes esse, cum divina pervertunt et humana, et leges sanctissimas fractas in suam voluntatem converiunt *o*. Non est minus mirandum quod montibus fecit asperrimis. Erat via, quæ propter altitudinem interpositi montis atque asperitatem magnam iter agentibus faciebat laborem : per illam pergens Georgius, labore viatorum ascendentiū motus, signo Crucis præcepit, ut inaccessus mons ille facilem se viatori submitteret : scinditur statim, planusque redditur. Nec iis contentus, ut aliqua fatigatis viatoribus esset refocillatio, fontem educit aquæ perennem, qui in hunc usque diem copiosus emanat. *p*. Hujus sancti viri pietas atque misericordia tanta non ad homines solum, sed ad volantes se effundebat aves. Anhelabant passeres aestuantes siti in loco nimis arido sine spe ulla refrigerationis, quia locus ille est aquarum inanisissimus : petram baculo percutit, et fons est egressus tam copiosus, qui nec pluviarum inundatione crescit, nec solis ariditate decrescit, quia plurimum Dominus diligebat hunc Sanctum.

8 Multas, si quæ essent, repellebat injurias. Id multis manifestum : quæ inissa brevitatis causa facimus : sed hoc unum saltem. Vir impotentissimus Petrus de Sinosa, iracundia raptus amenti, invadit servum manu gestans flagella : servus autem ut incensum effligeret furorem, quo se verberet non habuit nisi ad S. Georgium *q*. At vir amentissimus, impatiens iræ, nulla viri sancti habita ratione, rapit ab ejus simi servum carditque flagellis. Factam injuriam Deus non passus, consulti honori Sancti : qui misso ferocissimo damone, audacissimum vexat, ut hic inde disceret pluri Dei servos habere : reductus tamen ad Sanctum, impetrat relaxari tormento : atque liber effectus, ut gratum se beneficio redderet, servos nonnullos obtulit benemerito.

9 Gravissimam, miserrimamque calamitatem patiebatur Torquitorius Cazaritanus Judex, quam putabatur in extremum vitæ diem contrahere : ad horam cœnæ vel prandii, mensa ciborum ferculis repleta, scarabæis immundissimis operiebatur, et crabronibus variis, cum iis immiscebantur rubetæ, colubrique horrendi : quæ res fœdissima quidem, non oculis conspicientibus solum, sed auditu ipso. Varia conquisita remedia, nulla prosunt in re, quin magis ac magis crescebat talis afflictionis plaga. Sed auctore clementissimo Deo, ad salubrem tandem medicinam venit. Volante celebri sanctitatis Georgii fama ob miracula crebra, injicitur spes magna Judici fore, ut apud illum certam salutis medicinam reperiat : illumque cum adisset, retulissetque miserum, summis orat precibus Deum pro se roget. Si facilis ad omnia Georgius, ad hoc non durior, qui flecti miseratione solebat. Invitatus ad prandium, cum ad mensam adstaret *r* Judici, ecce prosiliunt ex more immundæ ranæ cum colubris : nihil commotus Sanctus, benedictionem in nomine sanctissimæ Trinitatis præmittens, serpentes illos solis verbis occidit, ocrisosque ita dejecit, ut nec accesserint, nec appaernerint amplius. Gratus beneficiis Judex, Suellum oppidum, Episcopalem Sedem, libere sibi successoribusque concedit, additis quibusdam servis atque ancillis, et omni domestica supellectili ad commodiorem usum. Nec impar beneficio Conjux,

Semispella vocata, Simierim largitur, pagum adjacentem Suelli, eo possidendum jure, quo tribuerat Judex *s*.

10 Iis et aliis rebus divina potentia gestis, ultimus vitæ terminus prænuntiatur. Quam rem Georgius convocatis Clericis manifestans, illos consolatur allictos, et ad dura pro Christo erigit perferenda. Confluent multi, suam corporis et animi commendantes salutem. Jamque Dominicis Sacramentis sumptis, vale mundo facto, ad æthereum decedit solum, ad vigesimum tertium Aprilis diem *t*, et annum Christi Domini millesimum centesimum decimum septimum. Fuit sepultus in Templo Cathedrali Suellensis Ecclesiæ : ibique servatus, innumerabilibus adhuc clarescit miraculis : quibus apparet quam gratus extiterit vivus altissimo suo Domino, quæ persenseri ut possent, integra postularent volumina.

11 Nos unum aut alterum exerpimus, quo Lector cupidissimus jucunditate firmetur : in primisque illud, quod fide dignum refertur de Sergio Mariani Judicis fratre. Tali laborabat is morbo, ut novem menses in lecto assiduus clamoribus ageret. Aderant solliciti Medici, sed inertes curando : morbusque auctus, continuo torquente dolore. Id tandem consilii captum, ut humana medicina languente, preteretur divina : ac per illum potissimum, qui tam admiranda vivus et mortuus assecutus a Domino, in piorum hominum conferebat salutem. Ergo ad sepulcrum delatus beatissimi Sancti, clamabunda petit oratione, salvus apud Dominum per ejus merita fieret. Multum potuit brevissima hæc oratio, quia procedebat ex affectu : sed magis merita Sancti grata, quibus est statim consecutus salutem. Ita se sanus tumulo erexit, ac si nulla fuisset infirmitate fractus. Deo dabat grates, dabat et ipsi Sancto, quem tantum habuerat apud Deum Patronum *u*.

12 Sacerdos in oppido Furtei, ecclesiæ S. Barbaræ minister, paralysi solutus, tanto concutiebatur tremore, ut Calicem manibus sustinere non posset. Humano non invento remedio, invenit tandem divinum in sepulcro Georgii : sanctum illum adiens locum, salutem lacrymis postulat : et assecutus, firmus membris recessit *x*, quas debebat Deo gratias agens. Oculario etiam narratur nostro tempore teste, de phrenetica femina, quæ jacens ad sepulcrum Georgii, insaniam liberata egreditur. Innumerabilia reperies alia de isto beatissimo Sancto, deterritos demones, curatos agros, oculisque captos restitutos ad lumen, quæ Dominus in dies singulos per ejus merita dignatur operari. Nos iis contenti, finem historię dabimus. Ille nobis Patronus sit semper apud Deum propitius, ut omni pessimo liberati incursu, perpetua possimus frui cœlorum vita *y*.

ANNOTATA.

a Verba, quibus finiebatur Præfatio, ab ea sejuncta, in titulum hic assumpta sunt, nullo apice dempto vel addito, nisi quod interjecta sit vox VITA.

b Addebatur digressio, quam omnino existimamus esse Interpolantis, et quantum suspicio suggerit ejusdem qui Prologum composuit : quare historię contextui exemplam hanc similesque lacinias huc retulimus. Ea talis est : Numquam desperandus est Deus, qui potens est ex silicibus, Abrahæ filios suscitare. Noverat Tibullus confidentiæ veræ virtutem, cum desperatos rebus, solabatur iis verbis :

Spes favet, et melius cras fore, semper ait.

Spes alit agricolas : spes sulcis credit aratis

Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Clarius supremus ille Spiritus, erigens omnes ad fiduciam animos : Respécite, filii, nationes hominum :

de morte
sua præmo-
nitus.

t
ram pie
obit et mi-
raculis ho-
noratur.

Ad sepul-
crum enra-
tur despera-
tus *y* men-
sum mor-
bus.

E

u
Paralysis,

x
et phrenesis.

F

y

Fiduciar
virtus.

Ecl. 2, 11
et

A et scitote quia nullus speravit in Domino et confusus est. Quis enim perman- sit in mandatis ejus, et derelictus est? aut quis invocavit eum, et despexit illum? Ex quo dulcis Bernardus: Auctor omnium Deus tantis abundet pietatis visceribus, ut ad summam fiduciæ gratiam nostrum sinum possimus extendere: quæ fiducia quanto fortior in Deum atque instantior, tanto securius et abundantius impetrat, quod optamus. Non inanis hæc fiducia in Viventia cum Lucifero viro, quæ fervens apud Deum et instans oratione, copiosum assecuta est fructum, tali concessio filio, qui cælestia vivens penetraret arcana.

c *Addit Dimas*, in ecclesia S. Annæ, a Domina sua fuisse de sacro fonte levatum. *Est autem ecclesia S. Annæ parochialis in suburbio Calaritano Estampachies dicto, cujus inquilina putatur fuisse Matrona jam dicta.*

d *Idem Calaritano Archiepiscopo a Græca traditum scribit ad sacrum Ordinem.*

e Fama virtutum ejus, inquit *idem Dimas*, ad Romanum Pontificem perlata: quam circumstantiam et similes alias verborum ne ex suo ipse ingenio addiderit.

f *Addit Dimas*, in perasse, ut *idem omnes sui Parochi facerent.*

B g *Apponit Interpolator Vitæ*, Quinam is locus fuerit reperire non potui. *Diligentior aut felicior Dimas*: De quo ego interrogans eum qui viderat in montis Ollastræ, intellexi fontem eum hodieque durare, et nunquam auctum minutumve videri: appellantque eum Sardi Samisam S. Georgii.

h *Idem Interpolator*, De pago Gallim nihil mihi compertum. *Nescio an plus sciverit Dimas cum scripsit*: Qui locus hodie desertus squallet: videtur tamen indicare velle, quod locus fuerit in Ogulastris.

i *Idem*: Est Locorani pagus ex potioribus planitie Ogulastris oppidulis, ad Orientalem plagam, duobus septus fluviis, licet aliquantulum longe, ad maris littus et Navarrensis (ut vocant) Mariæ Virginis templum.

k Oppidum id Vezullei ejusdem est regionis Ogulastris, finitimis situm montibus, in Locorani conspectu: ita *Interpolator*, *Dimas videtur hoc miraculum describere, tamquam Suelli factum, ipsis aditi Episcopus intus, in cæcum qui ante templum sedebat mendicans.*

l *Addit qui supra*: Nec deleta memoria, quia in hoc usque tempus conservantur præ grandes. Quæ quoniam novo procreatæ sunt modo, non facile manifestant, cujus sunt participes generis, nec omni Sardinia tali reperies specie: glandes enim (cum non sint ilices) proferunt. *Non satis attente hæc legit Dimas, cum vertit, fructum eas ex se facere nullum.*

C m *Locum videtur ignorasse Dimas, ideoque nomen silentio præterit.*

n *Grævi ranas βατραχῶν nuncupant: unde famosa illa Homeri βατραχόμορφοι, Ranarum et murinum pugna.*

o *Addit Interpolator*: Id ipsum fere legimus de S. Martino, qui cum videret in fluvio a mergis pisces devorari, præcepit ut quod natabant flumen desererent: qui mox egressi pelago, arida petunt atque deserta loca.

p *Idem subiungit*: Is inde locus scala S. Georgii nuncupatur.

q Cum egrederetur ad suam Suellensem ecclesiam, inquit *Dimas*.

r *Econtra Dimas, ipsum Indicem cum uxore Suellim profectum scribit: quos cum Sanctus mensæ suæ adhibisset, comparuisse quidem ante fenestras triclinii feda insecta, sed minime ingredi potuisse, ac demum omnino disparuisse per Sancti mandatum.*

s *Addit Interpolator*: Munus patet, hoc ipso nostro tempore, possessione Calaritanorum Antistitum: et

extat donationis diploma in Calaritano Archivio: D quod potius fuerat requirendum, quam fingendum aliud sub nomine filii aut successoris, de quo actum supra.

Dimas porro subiungit. Rogavit autem Episcopus Torquatum (sic enim ipse scribit) ut pomerium urbi definiret, in quo greges pascerentur: eoque obtento, signavit terminos baculo quem gestabat manu: et mox duæ arbores prodierunt, quæ hodieque vivaces sed infructuosæ perseverant: ab eoque tempore nemo ausus est Suellensis urbis terminos attingere, nisi hoc novissima bello: quo, lite inter Sisinenses et Suellenses mota, quidam istorum Capitaneus, cujus nomini pareo, arripuit sarcolum: et terminos antiquos transferre volens, membris omnibus subito dissolutis, secuta infra vigintiquatuor horas morte est punitus, exemplo cunctis notissimo. *Rursus idem Dimas post alia quædam*: Ibat aliquando enim Domino Trecentino definiturus limites Suellensis territorii, ejus munere aucti: cumque multa siti premerentur omnes. Episcopus equam cui insidebat virga percussit, et mox ab ejusdem equæ ungula fons extitit de petra, adhuc impressam tenente equinæ solere formam dimidiam, aqua prorumpente ex altera quæ non apparet medietate: quem fontem Sardi, a termino juxta quem situs est, vocant Samizam Gilemniensem. Eadem virga, qua equam percusserat, humi departa, crevit in duas arbores, et inquilinis Curatoriae atque Trecentæ disterminat limites pabulationis geminæ, de quibus antea rigabantur: videntur autem usque hodie, et formam licet habeant cerasorum, fructum tamen non ferunt, dicunturque Sardo lingua suprunu de sa Cruxi.

t *Hic dicitur cum sacer sit magno Martyri Georgio, observat Dimas factum esse, ut sanctus Episcopus cum illo passim confunderetur, et in omnibus ecclesiis ipsi sacris nunc inveniuntur pictus, non in Episcopali habitu, sed equester, ut ille solet exprimi.*

u *Idem Dimas hoc quoque narrat, fortassis ab Arca festinante omissum et alios in originali inveniendum*: Vir quidam opulentus, Constantinus de Requeda dictus, simili modo a simili ac etiam diuturniori infirmitate convaleuit: cujus exemplo motus filius, et ipse infirmus, se fecit portari ad ideam sepulcrum, et sanus rediit, atque in gratiarum actionem donavit ecclesiæ quod habebat mancipium. Eorum porro qui febres, quibus vexabantur, ad sacrum tumbam dimiserunt, numerus iniri non potest.

x *Modum curationis sic explicat Dimas*, Suellim se deferendum curavit, atque in cimiterio ecclesiæ ad unam arborum ibi existentium ligari, quæ istic ab eo tempore creditur persistere: receptis autem sic aliquantulis viribus, adeo ut per se potuerit ecclesiam ingredi, demum plenam impetravit sanitatem. Ego autem, inquit *idem Dimas*, audiui a senioribus Suellensibus de dicta arbore, quod jumenta infirma ad eandem alligata soleant curari a quocunque malo: ipseque vidi simili modo ad Stampichensis ædis seram nexa stare animalia, quæ dicebantur agrotare, et sanata reduci. *Etenim, ut supra dixerat*, Calaritani suburbii incolæ Stampachiini, inter quos natus Sanctus, quique eum agnoscunt specialem Patronum, domum ejus natalem converterunt in ecclesiam, ipsamque in qua sita est plateam adhuc a S. Georgio nominant. Et ecclesiam quidem ibi fuisse sciunt omnes coætanei mei, in qua per diem istius Sancti festum plures Missas quotannis dici, et etiam unam cantari solitam, ego vidi et memini. Quamvis autem profanatus nunc locus, in usum secularis habitationis sit conversus; quæ tamen ibidem superest turris et parietes, imaginibus depicti, monstrant sacrum aliquando fuisse. Itaque ex Hispania revertens ego, ubi per annos viginti quatuor fueram commoratus, vidensque mutationem loci,

nec impune volantur,

alius fons productus:

virga in arbores mutata.

Miracula ad sepulcrum,

F arbor S. Georgii salutifera.

Domus ejus natalis Calaritari,

olim ecclesia fuit, egi

A egi cum Illustrissimo et Reverendissimo Domino, D. Francisco de Valle Archiepiscopo Calaritano, ut qui S. Georgii beneficio Suellemensem possidebat civitatem, restaurari juberet ecclesiam prædictam. Qui consilio meo acquiescens, voluit ut in ecclesia S. Annæ sermonem populo facerem de Sancto, sicut ipso assistente feci; deinde conclusit, ut diligenti inspectione notarentur omnia, quæ fidem facerent loci olim sacri. Ivimus ergo ego et D. Mag. Monserratus Rossellon, Assessor Illustrissimi; Augustinus Zapaterus, Notarius Archiepiscopalis; nonnullique Canonici; et invenimus campanile, parietesque depictos, qualiter in antiquis ecclesiis videri solet. Porro ne locus iste antiquo restitueretur cultui, prout Archiepiscopus prædictus intendebat, mors ejus intercedens prohibuit. Post hanc institi apud ejus successorem D. Alfonso Lassum Sedenium, ut cogitatum a decessore opus suscipere ipse; quod se facturum promisit. Sane non esse gratum Deo quod ædes tantis prodigiis olim sanctificata vertatur in profanos usos, cognovi cum adhuc paternis in ædibus, profanatae isti adhærentibus, viverem. Dum enim ibi quodam vespere nuptiales choreæ agerentur, subsedit deficientibus trabibus contabulatio, et gaudium omne vertit in luctum. Audivi autem ex avo meo, qui ultra centesimum annum vixit, quod olim ecclesiæ istius curam Fratres Franciscani habuerint, ii scilicet qui Conventuales dicuntur; et

quovis anno in die S. Georgii festo veniebant Sacra D ibidem acturi. Verrum cum tectum decidisset, venditus fuit fundus, et ab eo qui emerat in suam habitationem conversus. Sed sicut ipse mortuus est pauper, sic et paternæ maledictionis potius quam bonorum heredibus multa supervenerunt infortunia; usquedum domum suam in modum ædium profanarum jam tectam, denno usibus sacris restituerunt, in quibus illa perseverat usque ad annos abhinc viginti, quando denuo et totaliter profanata est. Pater quoque meus, etiam nunc superstes et vix centenario minor, avi mei prædicti domum, ædi Georgianæ propinquam, ut dixi, incolens; testatur, quod viderit populum orationis causa illic frequentem accedere, quoniam multi ibi liberantur a febribus, additque eandem adhuc portæ seram esse quæ fuit cum esset ecclesia. Idem asserit Joannottus Murja, etiam ipse centenario proximus, testis plurimum infortuniorum supervenientium iis qui ibidem habitare præsumperunt, nec leviora præsagens holierinis inquilinis. *Hactenus Dimas: pergit deinde ad alia per Sardiniam hujus S. Georgii templa, de quibus ex ipso supra egimus.*

cum domo
eam habi-
tantium.

NOT. 15
E
Nomen in
Litaniis.

y Hic arbitramur finiri Vitam ut est a Paula scripta: quæ vero sequuntur verba: Sanctum hunc in Confessoribus habet Calaritana ecclesia, et ejus opem in suis litanis implorat, ea hic referimus, tamquam ab Interpolatore postea addita.

DE B. ÆGIDIO ASSISINATE,

D. P.

TERTIO SOCIO S. FRANCISCI ORD. MINORUM PERUSII IN UMBRIA.

ANNO MCCLXII

Sancta ejus
vita a S.
Bonaventura lau-
dato,

Vitam sanctissimi Patriarchæ sui Francisci describens S. Bonaventura, de hoc illius tertio socio sic locutus invenitur cap. 3 dictæ Legendæ: Sanctus Pater Ægidius, vir utique fuit Deo plenus et celebri memoria dignus. Hic enim virtutum sublimium exercitatione præclarus, sicut famulus Dei Franciscus de ipso prædixerat, quamquam esset idiota et simplex, ad excelsæ contemplationis sublimatus est verticem. Nam per multa curricula temporum, sursum actionibus semper intentus, adeo crebris rapiabatur excessibus (quemadmodum et ego oculata fide conspexi) ut magis censeretur inter homines vitam Angelicam agere quam humanam. *Ejusdem sanctitatem non modo scriptores Ordinis Minoritici, sed alii quicumque ascetici passim commendant: quorum nominatim recensitorum bonum numerum vide apud Arturum a Monasterio in suo Martyrologio Franciscano, inter Annotationes ad hunc præsentem diem, quo defuncti corpus primum prostitit in ecclesia conventus S. Francisci de monte: ubi hodieque, inquit Marcus Ulisipponensis, parte 2 l. 2 cap. 15, monstratur illius cella, et puteus, S. Ægidii dictus. Inde translatum est corpus ad conventum urbanum, ubi in sacristia reverenter servatur feretrum seu lecticula, qua huc translatus fuit, uti docemur ex commentariolo de sanctis Perusinis, scripto ad nostros usus a Joanne Baptista de Ninis, et per R. P. Silvestrum Petra sancta directo Antuerpiam.*

apud Perusinos cele-
brata,

C

antiquitas
descripta in
membris
Latinis.

2 In eadem sacristia, inquit auctor dicti Commentarioli, servatur liber MS. in membrana, satis antiquus, catenulis ferreis clausus, in quo descripta sunt, vita, collationes et miracula B. Fr. Ægidii, lingua Latina satis rudi: ubi sub finem ista habentur: Anno Domini MCCIX Venerabilis Pater Fr. Ægidius associatus est S. Francisco et factus est Frater Minor: et MCCLXII tempore Domini Papæ Urbani, x kal. Maji migravit ad cælum; unde vixit

in religione Fratrum Minorum LIII annis. Hoc excitoti indicio supplicavimus R. P. Guilielmo Aloysio Leslæo, suam nobis operam ad similitudo ultro offerre dignato, ut illius MS. libri curaret ecgraphum describendum: ad quod ipse, hominem tandem idoneum nactus (difficulus enim inventus est qui legere nosset, tam antiquos totque abbreviaturis implexos characteres) nostri nos voti compotes effecit, adeo accurate, ut et per publicum Notarium Julium Cæsarem Rodrum certos nos reddiderit de transcripti fidelitate; et de ipsius Notarii legalitate tantum esse voluerit, per Decemviros Perusinos, quorum nomine Constantinus Garofanus Cancellarius, suæ manus subscriptione et sigilli publici appensione, fecit, ut prænotata omnia authenticæ copiarum fidem habeant, XII Novembris MDCXXXI.

quarum ec-
graphum
Perusio ac-
cepimus,

F

3 Aliam ejusdem Beati Vitam in quodam Silesitico MS. anni MCCCXC inveniens R. P. Theodorus Moretus p. m. totam sua manu descripserat nobisque miserat Vratislavia: quod conferentes cum editione Surii, qui eandem ex veteri translatione Germanica denno ad Latinam linguam reducerat, invenimus, Germanum interpretem usum fuisse MS. Latino plerumque simili ei quale erat in Silesia inventum; eoque levius tulimus damnum foliorum aliquod in via factum, quod alias propter mortem dicti Patris videbatur irreparabile: quamvis in his, quæ comparari ad invicem poterunt non essent eadem omnia; sed hinc inde non pauca eaque notabilia, utrobique vel addita vel ommissa. Idem unius ejusdemque fontis indicium, cum pari excessus defectusque dissimilitudine, invenimus tum apud S. Antoninum parte 3 tit. 24 cap. 7 § 11 et 12, quibus bona pars rerum a B. Ægidio gestarum dictarumque continetur: sic tamen ut, cum eadem isdemque verbis ibi legantur quæ in Perusio MS. sunt, non tamen omnia quæ istis, et quædam insuper Antoninus referat ibidem non expressa. Ita patuit evidenti argumento, quatuor hactenus memoratas Vitæ, talis esse conditionis, ut nulla

ipsumque
contulimus
cum MS
Silesitico
pleniori,

nec non cum
Surio,

S. Antonino,

A nulla earum dici possit ceterarum fons; sed singulæ seorsim ab ipso fonte acceptæ, iis quæ cuique videbatur omissis, quibusdam etiam contractius expressis.

et Waddingo : 4 Primum fontem an habuerit *Annalium Minoriticorum scriptor Waddingus*, nescimus divinare, neque enim in ejus scriniis tale quid repertum posteo est : habent tomen *Legendam* aliquam MS. *Silesitico* MS. aut similem aut pleniorē : hæc enim citata quosdam habet paragræphas, quos in solo illo invenimus, alios quos in nullo prænominatorum. Hæc insuper item *Waddingus* a D. Constantino Cajetano commodatam sibi *Legendam* quondam MS. *Italicam* Capitulum LXXII; et hujus, inquit *Legendæ* auctor, proficitur præfaturque se familiariter sancto viro usum : et opinio ple-
qui etiam Legendam Italicam habuit,

forte verbote-
nus sumptam
ex pr mo
omnium
fonte :

B quæ lustravimus Romæ, inventa fuisset illi *Legenda Italica*, ipsum fortasse primum fontem ceterarum, licet alterius linguæ colore tinctum, nobis exhibuisset : sed eam cum multis aliis monumentis in Germaniam ave-
quem inven-
niendum
desperantes,

3 Cum igitur spes nulla affulgeat primigeniæ Actæ integre inveniendi : nec operæ pretium sit quatuor aut quinque vicibus eadem dare, propter solam excessus dif-
ex omnibus
sin ul Acta
quadripar-
tita collegi-
mus :

C tæ diversitatem : gratius lectori credidimus facturos nos, et operis proliatatem odiosam evitatu-
guorum pars
ultima de
miraculis
hactenus
intacta de-
lituit.

6 Tertia pars, quasi priorum duarum supplementum, accipitur ex *Silesitico* seu *Wratislaviensi* MS. itemque ex S. Antonino, Surio et *Wadlingo*, servatis singula-
quorum pars
ultima de
miraculis
hactenus
intacta de-
lituit.

D uno continuo stylo per se exornare; nihilque ignorare eorum, quæ nostra diligentia potuit ad eum finem submi-
AUCTORE D. P.

7 Corpus *Ægidii*, inquit *Marcus Ulisipponensis*, requiescit in marmorea tumba pulcherrima, supra quam extructum est altare, cum antiqua tabula, ip-
Corpus sub
proprio alta-
ri nunc est,

Corpus sub
proprio alta-
ri nunc est,

in Perusina
civitate :

8 Eodem die visitari etiam devote consuevit Mon-
iata eam
delatum ex
suburbano
conventu,

9 In additionibus *Patrum Colonienisium ad Usuar-*
Nova trans-
latio forte
2 Martii
facta.

Ipsæ obiit
22 April.
initio noctis
diem 23 in-
choantis,

A quando etiam Jacobillus tom. I Sanctorum Umbriae Vitam habet Italicam : ubi dicit altare Crucifici esse sub quo requiescit arca, et caput Assisii in altari Reliquiarum servari : ubi nos quoque meminimus illud esse veneratum anno MDCLX, die XV Decembris.

anno 1262.

10 Mirum est annum mortis tum diversimode ab aliquibus notari, ut Codex Germanicus Surii annum MCLXXXIII. Petrus Rodolphus MCLXXXII, Ferrarius ex Chronicis Minorum MCLX, ipsa Chronica alibi MCLXI, annum notent : at nos, inquit Waddinghus, conversionem Ægidii incidisse in annum MCCIX, plene docuimus suo loco, a quo tempore si sequentes computaveris annos cum Mariano, coeva Legenda, et Chronicis antiquis, potioribus ejus rei testibus, numerabis, usque ad hunc MCLXII, quinquaginta duos, quot annos eum in Religione vixisse omnes consentiant. Quod si Ferasini ætate illa, æque ac alii plures Italiae populi, communis Æræ rationem soliti fuerint novem mensibus prævertere, annus MCLXIII, ipsis erat in cursu, jam inde a XXV die Martii, Incarnationis Dominice festo annuo, captus numerari. Et sic forte annum inveniremus signatum in Notariis circa miracula instrumentis, si qua facta fuissent, uti in miraculis B. Ambrosii Senensis contigit. At Fratres soliti annos communi totius Ordinis more a Januario sequenti numerare, annum MCLXXII, in MSS. Perusino et Silesiino, aliisque apud Waddingum expresserunt : de coque omnino certos nos fuit character diei Dominice cum festo S. Georgii concurrentis, qui indicat litteram Dominicalem A, nulli ex annis præsignatis competentem, sed uni MCLXXII.

ACTA

Ex Variis manuscriptis et impressis.

PARS I.

Historia Vitæ B. Ægidii

Ex Menbranis Perusinis MSS.

CAPUT I.

Vitæ Religiosæ exordium et peregrinationes. Vicus Romæ et alibi manuum labore quæsitus.

a
Pro ugnis.

C Quia salutifera Sanctorum Virorum a exempla devotos audientium animos ad transitorie voluptatis contemptum, et desiderium incitant æternorum : ideo, ad Domini honorem et audientium utilitatem, sancti Fratris Ægidii vita, virtutumque et morum honestas, super testimonia videntium vel ab ipso audientium conscribuntur.

Vir in seculo plus,

1 Vir erat in civitate Assisii, Ægidius nomine, homo simplex et rectus et timens Dominum. Hunc adhuc in seculari habitu constitutum Dominus suo inspiravit benignissimo spiritu, sicque cogitare intus se cepit de statu suo, et qualiter Creatori omnium posset in omnibus complacere. Illo in tempore, paulo post hoc, illuminavit B. Franciscum Dominus (per quem Dominus ipsi Ægidio rectum iter ostendit, quo ad eum pervenire posset, quia ipse per se non valebat invenire) educens illum per viam rectam, expeditam et sanctam. Non aurum, non argentum, non pecuniam, non agrum, nec aliquam rem possidere voluit : sed in humilitate et paupertate cordis sui secutus Dominum, nudis pedibus ambulabat, vili habitu indutus erat, zona vilissima cingebatur. Multi deridebant eum, et injuriosa verba dicentes contra ipsum, quasi pro insano habebant eum : ipse vero nihil curabat, nec respondebat, sed omni sollicitudine studebat operari, sicut ostenderat sibi Dominus ; non in doctis humane sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus ambulans.

b 2 Deinde vir quidam b Bernardus nomine, cum

alio nomine c Petro, eum hoc viderent et audirent, placuit eis : et omnia sua de jussu B. Francisci vendentes, juxta sanctum Evangelium eidem associati sunt. Hinc post dies octo accidit, quod cum supradictus Ægidius quodam sero esset in domo sua, parentes ejus narrare cœperunt quod F. Bernardus et F. Petrus fecerant, quo audito sibi plurimum placuit. Sequenti vero mane tempestive surgens, de sua salute sollicitus, perrexit ad ecclesiam S. Georgii, cujus eo die celebrabatur festivitas, et ingressus est ecclesiam adorans. Oratione autem expleta ecclesiam egressus, cogitabat qualiter posset B. Franciscum et Socios invenire. Cumque pervenisset ad quoddam trivium, et ignoraret qua via posset pervenire ad eos, oravit ad Dominum dicens : Domine sancte Pater, rogo te per misericordiam tuam, ut si perseverare debeo in hac sancta vocatione, dirigere me digneris in via, per quam ad istos Sanctos tuos, quaero, valeam pervenire. Sicque a Domino exauditus, paulo plus ambulans, B. Franciscum quem querebat invenit : et procidens ad pedes ejus, ut eum in sua societate reciperet suppliciter exorabat. Ipse autem alacriter, et voluntarie eum recipiens, taliter allocutus est eum. Frater, ita fecit tibi, Dominus, sicut faceret Imperator si modo ad civitatem istam accederet, et vellet eligere sibi aliquem pro suo dilecto familiari : omnes dicerent singillatim, utinam eligat me : et ita Dominus elegit te. Commovitque eum et confortavit, ut in vocatione qua vocatus erat fideliter permaneret. Habuitque simul magnam lætitiā ipsorum quatuor, et gaudium in Spiritu sancto, et needuo erant plures. d Ipsa itaque die venit quædam pauper elemosynam ab eis petens. Cumque S. Franciscus, qui proposuerat in corde suo non renuntiare alicui petenti pro Domino, donec haberet quod daret, ut impleret Evangelium illud, Omni petenti te tribue; vocans Ægidium diceret ei, ut daret illi pauperi chlamydem suam (nondum enim indutus erat) ad jussionem ejus festinavit et alacriter dedit ei : statimque visum est ei quod novo repletur spiritu, et quod ejus elemosyna c cœlos ascenderit, et pervenerit in conspectu Domini Dei. Altera die vestivit eum B. Franciscus f.

3 Post hoc duxit eum B. Franciscus secum in Marchia. Beatus autem Franciscus nondum prædicabat populo : tamen, quando per civitates, et castella transiret, confortabat homines ut pœnitentiam agerent : et Fr. Ægidius respondebat dicens ; Optime dicit : credatis ei. Quicumque autem eos videbant, admirabantur dicentes : Numquam vidimus tales Religiosos, sic indutos, omnibus aliis habitu et vita dissimiles ; salubres homines videntur g. Qui cum devotissimi essent, quandocumque aliquas inveniebant ecclesias vel inhabitabiles vel derelictas, ad eas devote declinabant ad orationem, putabantque et sentiebant se locum Domino invenire. Postea reversi sunt ad S. Mariam de Portiuncula, quæ extat prope ad civitatem Assisii, ubi tunc temporis [Fr. Bernardus et Fr. Petrus] morabantur. Cum autem se invicem revidebant, tanta jucunditate, et gaudio replebantur, quod nihil recordabantur adhuc ; et maximam paupertatem quam patiebantur, divitias reputabant. Solliciti quoque erant quotidie in oratione, et laborio manuum, ut omnem otiositatem, animæ inimicam a se penitus effugarent. Noctibus similiter solliciti surgebant media nocte, juxta illud Prophetæ, Media nocte surgebam ad Dominum, et orabant cum devotione, humilitate et lacrymis.

4 Sanctus deinde Franciscus illos Fratres, quos jam habebat, vocans ad se in silva, quæ extat prope dictam ecclesiam, ad quam ibat sæpius adorans, dixit eis : Considerate, Fratres, humiliter vocationem nostram, in qua misericorditer vocavit nos Dominus ; quia

D
c
S. Francisco Evangelicam vitam ampleto,

tertius socius jungi petit :

ab eoque susceptus,

E

d
clamydem suam pauperi dat. Luc. 6, 30

e
f
Eundem in Marchia comitatur :

F

g

dein Assisium reversus,

Ps. 118, 62

et rursum peregrinari jussus,

A quia non pro nobis tantum, sed et pro multorum utilitate nos et salute vocavit. Eamus ergo per mundum, hortantes et docentes homines verbo et exemplo, ut penitentiam agentes, mandatorum Domini, quæ oblivioni sunt tradita, debeant recordari, juxta verbum illud Propheticum: Jacta cogitatum tuum in Domino *h*. Tunc Fr. Ægidius associatus Fr. Bernardo, quatuor diebus iverunt simul. Postea Fr. Bernardus, relinquens eum, ad alias partes accessit. Tunc Fr. Ægidius perrexit ad ecclesiam S. Jacobi de Galicia: qui pium semper animum gerens in alios pauperes, tempore paupertatis, quousque habebat aliquid, indigentibus tribuebat. Quodam namque die obvium habuit quemdam pauperem, elemosynam petentem ab eo: cum autem nihil haberet quam solam unam tunicam, cingulum et brachias, cepit cogitare intra se quid ei tribuere posset: dividensque caputium a tunica, dedit ipsum ei, et ivit sine caputio viginti diebus, quia aliud habere non poterat. Multi vero deridebant eum dicentes, *h* Mattus: non enim cognoscebantur adhuc Fratres. In toto autem suo illo itinere famem non repulit a se, propter penuriam, quam alacriter tolerabat. Vadens ergo sic quasi peregrinus per mundum; homines et mulieres, quos inveniebat, monebat et hortabatur devote, ut timerent et amarent Creatorem cæli et terræ, faciendo penitentiam de peccatis suis. Quadam vero die, eum valde fessus de labore itineris famem maximam pateretur, et cum dormisset juxta viam, excitatus a somno invenit dimidium panem ad caput suum: et gratias agens Domino, cum manducasset, confortatus est. Alia die vadens et panem invenire non valens, devenit ad quandam aream, in qua fabarum grana remanserant: nocteque illa hospitatus illic, comedit ex fabis illis, et fuit multum in Domino consolatus, quasi habuisset diversa genera pulmentorum. Libentius etiam hospitabatur in desertis locis, quam inter mulieres et homines, ut securius vigiliis et orationibus vacare posset, sicut consuetus erat. Revertente autem eo devenit ad quodam castrum Lombardiæ *l* Ficarolum nomine, ibatque pro elemosynis ostiatim. Qui vocatus a quodam de eodem castro, sicut homo multum indigens, accessit ad eum, sperans se ab eo aliquid accepturum. Ille vero fingens se aliquid sibi porrigere, posuit taxillos in manu sua. Cui Fr. Ægidius dixit: Dominus pareat tibi. A multis autem deridebatur, invitatus ab eis si ludere vellet. Deinde reversus est ad S. Mariam de Pertinacula, ubi manebant Fratres: qui viso illo gavisii sunt gaudio valde magno.

C 5 Tunc missus fuit *m* Romam commoraturus: qui cum esset devotus ex quo venit ad ordinem, semper proposuit de labore manuum suarum vivere, propositumque adimplevit: et prinsquam aliis implicaretur negotiis, omni mane Missam audire volebat. Ibat itaque ad silvam, quæ per octo *n* milliaria distabat ab Urbe; et ligna super proprios ferens humeros, vendebat et accipiebat necessaria sibi. Die autem quadam cum lignis, sicut consueverat, ad Urbem veniens, obvium venit uni mulieri volenti emere ligna; et facta conventione, portavit ad portam illius. Quæ videns eum Religiosum, volebat ei dare ultra quod sibi promiserat. Quod Beatus intuens dixit, Nolo quod avaritia vincat me: et sic dimisit ei medietatem pretii. Multum autem illa mirata est, eo quod ipse noluit recipere quod homines concupiscunt, et sic habuit eum tunc in magna reverentia. Nullum est laborerium quantumlibet vile quod verecundabatur facere, dummodo illud honeste agere posset. Tempore quidem vindemiæ juvabat agere posset. Tempore quidem vindemiæ juvabat homines ad colligendum uvas, quas ad canales vel torcularia portans, pedibus calcabat. Die autem quadam cum iret per plateam Urbis, quærens opus

aliquod faciendum, ut ex hoc vivere posset; vidit hominem volentem ducere alium pro die illo, ut juvaret eum ad colligendas nuces: quod cum homo ille renueret propter arborum altitudinem, et quia nimis distabat ab Urbe; appropinquans Fr. Ægidius dixit ei, Ego juvabo te. Facta autem conventione ut daret partem de nucibus, perrexit ad locum; et signo Crucis se muniens, ascendit et collegit nuces. Quibus collectis accepit partem suam sicut simul convenerant. Quæ cum tot essent quod gremio eas portare non posset, exiit se tunicam qua sola indutus erat, ligatisque manicis et caputio, nuces misit in eam: quas super humeros suos portans ad urbem, pauperibus largitus est eas.

6 Quadam autem die eam esset apud monasterium o Sanctorum Quatuor Coronatorum, quod est juxta Lateranum, ubi hospitabatur ipse; contigit ut cellerarius ipsius monasterii quæreret hominem qui ei purgaret farinam. Quo audito, Fr. Ægidius se obtulit huic operi faciendo: et facta conventione, septem panes pro farina dabat ei: dabat etiam sibi panes pro deferenda aqua, et pro eo quod ad faciendum panem juvabat eum. Raro enim se pro toto die obligabat, ut posset tempore idoneo ad orationes confugere: sed quando pro toto se obligabat die, semper horas reservabat sibi, ut posset dicere orationes suas. Quadam die cum iret ad fontem S. Sixti, qui per milliaria distabat ab eodem monasterio, ut aquam pro monachis ibi commorantibus deportaret; in reditu suo quidam homo ab eo bibere petiit. Qui respondit ei: Dabo tibi habere, et residuum monachis deferam? valde enim reverebatur monachos et omnes Clericos. Ille autem homo perturbatus multum, pro eo, quod non dedit ei aquam, multa injuriosa verba intulit in eum. Tunc Fr. Ægidius ad monasterium rediens, et dolens plus de turbatione illius, quam de injuria sui, accepit alium urceum, pergensque ad fontem detulit plenum ad domum injuriantis sibi, et dixit: Bibe, frater, et da cui vis. Ille vero dolens multum et penitens, rogavit ut iniquam injuriam sibi parceret propter Dominum. Qui eidem libenter parcens, multum deinceps ab illo homine amatus fuit. Quidquid superabat ei ex lucro quod accipiebat de opere, pauperibus erogabat. Semper quasi excitabatur ultra in labore manuum, vel in orationis devotione, aut salutiferis rebus: et otiositatem semper devitans, sine aliquo istorum trium vix vel numquam poterat inveniri. In his autem omnibus, pro paucitate Fratrum, socium non habebat.

7 Post hæc *p* autem sepulcrum Domini aliaque Sanctæ terre loca visitare desiderans, ubi Dominus noster cum Beata Virgine suisque discipulis fuerat conversatus; quadam die quæsitus a B. Francisco quid facere vellet, ei hoc suum desiderium patefecit. Cui B. Franciscus, dato socio, concessit quod iret per obedientiam salutarem. Dum ergo illic pergens devenisset ad portum Brundisii civitatis, ibique per modicum temporis moraretur, expectans navem; emit interim quemdam urceum; in quo portans aquam, ibat per Civitatem clamando, Quis emit aquam? et de his vivebat. Postea pertransiens sepulcrum Domini, etiam alia sancta loca quæ desideraverat visitavit, cum devotione magna et reverentia. Qui moram contrahens in Civitate Accon, de labore suo vivere conabatur: faciebat etiam quadam laboritia de juncis, quibus illi homines utebantur: *q* quando vero hoc facere non posset, petebat *r* elemosynam ostiatim. Deinde ad Sanctam Mariam in Portiuncula reversus est ad alios Fratres suos, *s*

ANNOTATA.

a Titulus MS. hic erat: Incipit Prologus super vitam

Ps. 54, 23

*h**visitat S. Jacobum in Galicia,**h**caputium suum pauperi donat,**h**famem tolerans derisus jaturatur,**l**et sustinet illusionem,**m**Romæ habitans ex labore manuum vivit.**n**Cum egregio sui ipsius contemptu.**D**EX MSS.**o**operam monasterio cuiusdam locans,**E**et rogatus ea aquam quam illuc ferebat dare alteri,**novam eadem petit etiam post convitia accepta:**F**p**peregrinatur in Terram sanctam.**q**r**s*

A vitam et conversationem B. Ægidii. *Silesitici autem MS. tabs* : Incipit Vita Fr. Ægidii de Assisio, tertio fratre, filio et socio B. Francisci.

b Fr. Bernardus de Quintavalle obiit Assisii 10 Julii anno 1241, ut putat Waddingus, qui et Sanctum appellat : unde et Martyrologio Franciscano est adscriptus. Erat autem, ut est in MS. *Silesit.* Major homo de Assisio.

c Petrus Cathani, qui, juxta idem MS. erat Canonicus ecclesie Cathedralis, anno 1220 a S. Francisco declaratus Minister Generalis, anno post sequenti obiit : ejus miracula, admodum frequentia post mortem, cum Fratrum disciplina et quieti obesse judicarentur, ipsius sancti Patris imperio cohibita fuisse, ut narrat S. Antonius et alii.

d Ibidem sic dicitur : Vocavit quoque B. Franciscus Bernardum et Petrum, dicens, Unum bonum Fratrem misit nobis Dominus, qui simul gavisi in Domino comederunt. Cumque B. Franciscus cum ipso Ægidio Assisium pergeret, ut pro habitu ejus panem procuraret, occurrit B. Francisco in via mulier pauperula.

e Antanius, *Marianus et MS. Italicum teste Waddingo* : Visa est eis et mulier cælum conscendere.

f Hoc verosimilius quam quod in MS. *Silesitico* (quasi ante festum S. Georgii ad Franciscum se contulisset Ægidius) his verbis dicitur : sed domum ipsum B. Franciscus in festo S. Georgii habitu Ordinis induendo, factus est Frater Minor. *Ut disimulem quod præcur hoc loco sit appellatio Fratris Minoris, de qua forte necdum erat cogitatum, cum adhuc soli quatuor essent.*

g Waddingus, forsitan ex suo MS. *Italico*, hunc paragraphum adjungit : Excipiebantur a quibusdam perquam humaniter, sed apud plerosque vestis novitas et vitæ singularis asperitas magnam pariebat admirationem : in quibusdam oppidis eos deridebant, in aliis et malo verbo et duro verbere afficiebant, illis summa patientia cuncta ferentibus. Imo doluit Fr. Ægidius, ad eorum jam explicatam virtutem exhiberi eis honores humanos, quos pro summo habebat vituperio; et sola pro Christo perpessa opprobria gloriam dicebat : quare ad docem et Patrem Franciscum, dolens et moestus, magna ait sinceritate : Pater, jam recessit gloria nostra, dum hominum gloria afficimur. Quæ verba sanctum Patrem magno affecerunt gaudio, videntem suos discipulos nec injuriis commoveri nec gloria extolli. Cum vero Ægidius doleret, quod quam a Patre didicerat salutationem a Deo revelatam, multi indignanter audirent, et tamquam novam rejicerent; eum pie consolatus est Franciscus dicens : Dimitte illos, quia nesciunt quid dicunt, dum hæc verba Dominus det tibi pacem, condemnant. In veritate tibi promitto, quod multi nobiles et principes hujus mundi posthac tibi et aliis Fratribus, eos ita salutantibus, magnam reverentiam exhibebunt. *In MS. Silesitico additur.* In ipso autem itinere Franciscus prophetizando de dilatatione Ordinis sui dixit Fr. Ægidio : Nostra Religio erit similis hominum piscatori, qui mittit retia sua in aquam, capiens piscium multitudinem copiosam, et parvos in aqua relinquens, et magnos capiens in vasa sua.

h Vereor ne ceciderit aliquid, et hæc Scriptura dirigatur ad ipsos Fratres, quos Sanctus jussit, per viam non esse sollicitos de divino victu.

i Anno 1212 juxta Waddingum, citato MS. *Italico*.

k Matteo *Italis* est Stultus, in egrapho quod accepimus erat Mestus, quod ad rem non fuit; ideoque mutare placuit ex verosimiliori conjectura.

l Fichervolo oppidulum est ad Padum flumen, inter Mantuam atque Ferrarium, et ad hujus districtum pertinet : Waddingus corrupte, Sicarolum, legit.

m Anno 1212 Franciscus sibi ac suis Romæ acquisiverat Xenodochium, ubi nunc est conventus, S. Francisci ad Ripam dictus.

n MS. *Silesiticum* per quatuor milliaria.

o Paschalis II initio seculi XII ecclesiam restauravit addito palatio, ut scribit Pancirolus. Fortasse monasterium fuit, cujus nunc nullo extet memoria : quia successu temporis deficientibus monachis conversum sit in Palatium.

p Anno, ut docet Waddingus 1216.

q Additur in MS. *Silesitico* Portabat etiam defunctos ad cœmeterium et aquam per civitatem.

r Idem Recurrebat ad mensam Domini, elemosynam ostiatiâ petendo.

s Ibidem additur, Visitavit etiam S. Angelum et S. Nicolaum de Bari : et subjungitur quod supra num. 4 habetur de dimidio pane.

CAPUT II.

Gesta Fabriani, Reate et ad castrum Dirutæ.

Interea S. Franciscus gregem suum ampliari concipiens, cupiebat quod eorum aliquis nomen et legem Domini prædicaret inter Saracenos et alios infideles; et pro Christi nominis confessione, si foret necessitas, moreretur. Cumque non inveniret, Fratres scientia litterarum eruditos, idoneos, qui voluntarie irent, videns Fr. Ægidium idoneum ad hoc et voluntariam, sicut qui Domini fervebat spiritu; ad gentes barbaras ipsum cum quibusdam aliis destinavit. a Audierat siquidem quod gens contumeliis illa afficerent homines, tenentes et commendantes legem Domini, et ipsorum legem depravantes et fidem. Qui cum ad Civitatem Saracenorum Tunis nomine venisset, quidam tunc homo, inter Saracenos reputatus valde sapiens, qui diu tacuerat, exiens prædicare cœpit, et dicere Saracenis : Venerunt adnos infideles homines, qui volunt perturbare veritatem et legem : omnes ergo tales consulo ut gladiis et mortibus supponantur. Et inter eos et Christianos magnus rumor jacuit : Christiani autem qui aderant, apud quos Frater Ægidius cum aliis morabatur, hoc audientes et mori nimis timentes, Fratres ipsos violenter illo sero navem reintrare fecerunt, nec permiserunt ire, aut loqui inter Saracenos. Mane Saraceni venientes impetuosius ad eos in navi, repperunt ipsos, qui contra voluntatem et prohibitionem Christianorum de navi prædicabant eis, et hortabantur ad fidem Domini : et sancto Spiritu vehementer ferventes et divino igne succensi, pro passione Salvatoris mori nimirum affectabant. Verum videntes quod Christianis impredientibus, illud pro quo venerant implere non possent, ad B. Franciscum reversi sunt.

9 Beatus ergo Franciscus, intuens Fr. Ægidium virum virtutis et gratiæ, et ad omne opus bonum paratum et promptum, intus diligebat eum, et dicebat de eo aliis Fratribus : Ecce miles noster de tabula b rotunda. Cumque Fr. Ægidius quæreretur a Beato Francisco, quid vellet, quod ipse faceret; ait ei B. Franciscus, Parata sedes tua : vade quocumque vis ire. Ipse vero quatuor diebus sic incedens libere, cum de tam libera obedientia non inveniret quietem, reversus ad S. Franciscum, dixit ei : Pater, mitte me quo vis, quia in tam libera obedientia non potest pes requiem invenire. Tunc missus ad quamdam eremum in comitatu Perusino, d. Fabrian nomine, ibat discalceatus solaque indutus tunica tempore magni frigoris vernalis; cui obviam venit quidam homo, et dixit ei homo ille : Si scirem quod statim paradisum ingrederer, nollem sic ire. Ad quod verbum tantum frigus in eum insidiator immisit, quod fere moriebatur algore. Sic itaque angustia plenus, cogitare

S. Franciscus ad Saracenos convertendos

a

Ægidium mittit,

indeque irritò conatu redire compulsus,

f

juhet eligere ubi habitet :

b

c

d

quod hic excusans mittitur Fabrianum,

A cogitare inter se cœpit, quomodo Dominus noster pro nobis ivit discalceatus et pauper. Talique meditatione calefactus subito, laudavit Omnipotentem Dominum, qui sine igne materiali suo eum calore tam velociter replevisset. In eo autem loco per plures annos morans, quadam vice cum recordaretur peccatorum suorum, exivit in silvam juxta locum, et expolians se tunica chordam ad collum suum misit; vocansque ad se quemdam Fratrem; usque ad ecclesiam loci se nudum trahi fecit per chordam, clamans et dicens, Miseremini mei, Fratres, misero peccatori: Ad quod fratres loci pervenientes, plorare cœperunt; et videntes eum sic nudum, dicebant ei: Indue te tunicam. Quibus ipse respondebat: Non sum dignus esse Frater: sed si vos vultis eam reddere mihi pro misericordia et eleemosyna, recipio. Cui Fratres reddiderunt eam; et sic reindutus est. Faciebat domunculas *e* et cophinos, et *f* cannicanas strenue laborans, et ex ipsis ipse et socii bene onerati deferebant ad civitatem, et vendebant, emebantque in victu et vestitu necessaria sibi. Tantum in laboribus aliquando insistebat, quod regebat *g* unum fratrem de labore suo: volebat enim quod eleemosyna illa oraret pro eo, dum quiesceret vel dormiret. Quadam vice rediens a quodam canneto cum fasce arundinum, transiensque juxta quamdam ecclesiam, incidit in quemdam Sacerdotem, qui dixit ei: Tu es quidam hypocrita. *h* Ad quod verbum Fr. Ægidius nimium contristatus, flebat intine, quod Fratribus non poterat occultari. Quem unus Frater flentem inveniens, dixit ei, Cur ita tristaris? Qui ait: Quæ est causa? Qui respondit: Quidam Sacerdos dixit mihi, quod sum hypocrita. Et Frater ad eum: Credis propterea hoc? Qui respondit: Credo: quia non credo quod Sacerdotes mentiantur. Et dixit ei Frater: sententiæ hominum non sunt similes sententiis Domini. Frater Ægidius audito hoc verbo, requievit in eo, et utcumque fuit de sua magna tristitia consolatus. Tempore autem messis, more aliorum pauperum, ibat per agros colligendo spicas relictas: et si quis vellet ei dare totum manipulum segetis, nolebat illum accipere: et dicebat volenti dare, Non habeo horreum ut congregem, nec habere volo. Ea vero quæ sic colligebat non sibi sed aliis indigentibus dabat. Faciebat Fr. Ægidius hortum in loco illo Fabrion, et Dominus multiplicabat eum in manibus suis: sic, et de aliis operibus faciebat. Et homo quidam juxta ipsum hortum laborabat aliquando, quem Fr. Ægidius de his quæ in horto erant sæpius invitabat, sed ille nolebatur accipere. Semel vero Fr. Ægidio absente, ille homo quasi furtive hortum ingressus, colligebat quod volebat ex eo. Vir autem alius Rolandus nomine fecerat ibi prope ex herba sarcinulam; et dejiciens in terram asinum, imposuit eam sibi: qui nutu Domini, ut creditum est, licet valde leve pondus esset, nullo modo surgebat. Vir ergo ille commotus ex hoc, ivit quærens adiutorem sibi; et dum iret, invenit hominem illum in horto, qui præ timore hortum egressus est. Quem iste propter hoc nefas tanta increpatione corripuit, quod permulti ubique intuerentur, et ab eo adiutorium non quæsit: sicque solo eo reverso ad asinum, asinus per se nimia velocitate et felicitate surrexit: quod homo ille miraculo Domini et meritis Fr. Ægidii factum nullatenus dubitabat.

10 Alio tempore, cum apud civitatem Reate Fr. Ægidius moraretur, unus Cardinalium Dominus *i* Nicolaus nomine, cupiens eum familiarem habere, propter multa quæ refulgebant in eo sanctitatis insignia; rogabat eum affectuose ut moraretur secum, et ab ipso reciperet necessaria sibi: ipse autem de labore manuum suarum vivere cupiens, ab eo ne-

cessaria recipere renuebat. Instabat ille precibus, ut saltem quod lucrabatur ad mensam ejus simul cum ipso comederet: cujus precibus Fr. Ægidius acquiescens lucrabatur jugiter sufficientiam sibi; et rediens manducabat ad mensam Domini Cardinalis ex panibus, quos in sudore vultus sui lucratus erat. Sic faciebat cunctis diebus. Quadam autem die cum pluviarum magna inundatio fieret, ita quod Fr. Ægidius non posset ire ad lucrum solito more; Dominus Cardinalis gaudens dixit ei: Hodie oportebit te, Frater Ægidi, nostris eleemosynis nostrisque cibariis vesci. At ipse in corde suo aliud gerens, cogitabat qualiter pro die illo aliquid lucraretur: et accedens ad cocinam Domini, ait cocinario. Quare habes sic immundam cocinam? Qui respondit: Quia non habeo unum qui purget eam. Frater vero Ægidius, facta conventionem cum eo pro duobus panibus scopavit eam; sicque lucratus est quod comesturus erat. Ad horam comestionis detulit panem suo labore partum in mensa, et vescebatur ex eo: quod ut vidit et cognovit Dominus Cardinalis, miratus, doluit spe sua et desiderio se fraudatum. Cum autem prætenderet pluvia perseverans in crastinum, iisdem verbis cum Fr. Ægidio Cardinalis usus est, quod sic oporteret eum illo die suis eleemosynis vesci. Ipse vero inveniens cultellos domi, nimis *l* ruginosos et turpes, dixit *m* frustitæ quod volebat acuire eos. Factaque conventionem cum eo pro duobus panibus, cultellos optime acuit et aptavit: et more solito ipsa die cibum labore acquisitum manducavit. Omnia quippe laboreria, quæ oportebat, alacriter semper et voluntarie faciebat. *n*

11 Post hæc, appropinquante Quadragesima, cupiebat se transferre ad aliquem remotum locum, ubi majorem requiem inveniret. Loca tunc Fratrum rarissima inveniebantur. Cumque obtenta eundi licentia a Domino Cardinali, quamvis invite, iter arripere vellet cum socio; de ipsorum recessu dolens multum Cardinalis, compassione qua circa ipsos erat affectus, dixit eis: Quo ibitis? Itis sicut aves non habentes nidos. Pervenerunt *o* ergo ad quamdam ecclesiam S. Laurentii, in monte super castrum *p* Dirutæ, remotam satis et ab omnibus derelictam. Homines autem illius terræ tunc temporis non reverebantur Fratres, nec diligebant, nec Fratres quoque cognoscebantur adhuc; sicque non providebant eis, sicut extrema necessitas postulabat, tempore et anno illo, qui fuerat valde carus. Fr. Ægidius, vir fidelis et fiducialiter agens in Domino, totam spem suam ponebat in eo. Facientibus eis moram ibi per tres dies, nix maxima operuit faciem terræ, ita quod locum egredi non valerent. Videns autem Fr. Ægidius quod tempus aptum non esset, quod posset de labore suo sibi victum acquirere, sicut solebat, nec ire poterat ostiatim; dixit socio suo: Frater, invocemus Dominum Deum nostrum, et ipsum sic altis interellemus clamoribus, ut audiat nos, et in tanta necessitate positus faciat misericorditer subveniri. Retulitque illi quorundam monachorum exemplum, qui tempore suæ necessitatis altis vocibus a Domino petentes auxilium, exauditi sunt. Sicque illorum exemplo provocati, cœperunt altas laudes et orationes Domino reddere, dieque et nocte his ferventer insistere in vigiliis et jejuniis multis. Dominus autem misericors et miserator, ipsius fidem et fervorem attendens, inspiravit quemdam ipsius Castri; virum spirituales inter alios, nomine Benincasam: qui cum plus ceteris devotionem haberet, casu venit ad eos, ignorans quod aliqui essent ibi: detulitque eis panem et vinum. Dicebat autem inter se, Vade ad talem locum, quia forsitan stat ibi aliquis servus Dei. Veniens ergo ad eos, et intuens tanta eos paupertate et necessitate coactos, reversus ad Castrum, habitatoribus illius

D
EX MSS.
et nolens
nisi ex proprio labore
vesci,

coquina
mundanda
operam locat,

et cultris
acuendis.
E

l
m

E
Quadragesimam in
majori solitudine acturus,

o
p

et victum
quærrere per
nives prohibitus,
F

juvatur ab
homine divinitus de
ejus necessitate monito,

ubi rarum
humilitatis
exemplum
præbet,

e f
strenue laborans,

g

B

h

credit tamen
se ex vero
hypocritam
dici:

recusat
quidquam
gratis accipere.

C

Furtum ex
ejus horto
faciendum
mirabili
casu impeditur.

i
Reate apud
Card. Tusculanum
habitans,

EX MSS.

et nra'tis
sua conver-
satione pro-
dest.

q

A multam necessitatem eorum annuntians, monebat et hortatur, ut eis pro Domino subvenirent. Qui compassionis affectu circa ipsos Divina inspiratione permoti, paulo post tantum panem detulerunt eis, quod per totam illam Quadragesimam vixerint ex eo. Quod Fr. Ægidius videns, et considerans in hoc magnam gratiam Domini, dixit Socio : Frater hucusque oravimus Dominum, ut subveniret nobis : nunc autem exultati ab eo : oportet ut de percepta misericordia sibi gratias referamus, orantes et pro illis qui nobis suas elemosynas largiti sunt. Sicque laudem cantica resumentes, et jubilantes in Domino diebus et noctibus, per totam illam Quadragesimam steterunt. Tantam quidem gratiam ipsi Fr. Ægidio contulerat Dominus, quod vita sua, quam laudabiliter et mirabiliter deducebat, sic provocabat omnes, qui videbant eum, et ignitum eloquium ejus penetrans intima cordis audientes taliter feriebat ; quod qui semel eum viderent et audirent, eo plus desiderarent videre et audire ipsum, et multum beneficiati discedentes ab eo, de ipsius visione et allocutione vix aut nunquam poterant satiari. Multi quoque venientes ad ipsum, ejus exemplo et salutaribus monitis accensi, seculum relinquebant et sanctæ Religionis habitum assumebant. Aliqui autem, qui ad hoc pervenire non poterant, pœnitentiam agebant in seculo q.

ANNOTATA.

a Waddingus hæc refert ad an. 1219.

b Miles tabulæ rotundæ, dicitur Miles egregius et multis experimentis prolatus, quales erant illi, qui ad publicas provocationes, sub nomine Tabulæ rotundæ celebres, conveniebant.

c Septimo sue conversionis anno, ut notat MS. Silesiticum, adeoque 1216.

d Nunc ad Morchiam Anconitanam spectat, nomine Fabrianum, quod multis describit Waddingus ad an. 1215, quo eremitarum illud S. Franciscus acquisivit.

e MS. Silesiticum, faciebat cassulas pro cyathis conservandis.

f Idem et caricannas. Si caricæ ferret Italia, suspicaret caricarias esse legendum ; nunc conjecto Longubardicum esse vocem, ad significandum kannas seu flascours viminibus circumtextos.

g Regere videtur hic positum pro sustentare sive alere.

h Ita MS. præcitatum, in Perusino autem MS. saltem juxta cygraphum nostrum, ponitur Propheta, quod ironice pro hypoerita usurpari, non existimo.

i Ibidem vocatur Cardinalis Tusculanus : et quidem hunc titulum duo consequenter Nicolai tenuerunt, prior Romanus dictus, qui obiit anno 1219, alter vulgo appellatus Monachus ex familia Claramontio, qui vixit usque ad 1228. Posteriorem malumus intelligere : quia hæc facta videntur quando Reate erat Curia : hæc autem ibi cum Honorio Papa III fuit toto fere anno 1225, ut patet ex epistolis, quas in Annalibus allegat Ordericus Reynolds.

k In MS. Silesitico sic legitur hæc tota perodus. Cum Fr. Ægidius esset apud Dominum Episcopum Tusculanum Cardinalem, et iret ad colligendum ligna, olivas, et alia servitia facienda, et panem ad dicti Cardinalis hospitium portaret : et Cardinalis diceret sibi, ut de pane suo tanquam pauper manducaret ; respondebat hunc versum Prophetæ, Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit : quia sic Fr. Franciscus docuerat Fratres suos, quod fideliter laborarent, et pro mercede laboris, non pecuniam, sed victui necessaria reciperent.

Ps. 127, 2

l Idiotismo Italico Rugine pro Ærugine : hinc Ruginosus.

m MS. Silesiticum, Dispensatori. Frustites autem hic dictus videtur, a colligendis frustis et mensarum reliquiis

n S. Antoninus hæc narrans utilem admonitionem subjungit : Hæc tamen magis sunt admiranda, et in Fr. Ægidio commendanda ex mortificatione ejus ; quam imitanda a modernis Religiosis, non habentibus spiritum illum : daretur enim magna occasio evagationis et dissolutionis. Confunditur tamen otiositas eorum, qui non laborant et manducant panem doctis.

o Quæ hic narrantur quasi post digressum a Cardinoli facta ; videntur ad anteriora tempora referri in MS. Silesitico, quod sic casum præsentem orditur. Similiter cum in principio esset.

p D. rutense castrum vocat Surins : in MS. Silesitico castrum Dirutii legitur ; Antoninus nomen exprimere neglexit : Waddingus ad Tiberim collocat in territorio Perusino, et statuit ibi conventum fundatum circa an. 1263.

q In dicto MS. ea sic explicantur : et socii multi de illa contrata conversi sunt ad Dominum, et facti sunt Fratres : alii vero uxorati in domibus propriis pœnitentiam exercebant.

CAPUT III.

Spirituales consolationes et raptus B. Ægidii ;
pius ejusdem obitus.

ANNO xvm conversionis suæ infra Nativitatem Domini, morans Fr. Ægidius in Episcopatu Clusino, in quadam eremo juxta castrum a Scitonæ ; quadam nocte more solito ad orationem tempestive surrexit ; et orans in cella sua subito repletus est nimio odore, et quasi intolerabili dulcedine cordis, ita quod attractu odoris fortiter anxiebatur. Quod audiens quidam puer, non est ausus ad eum accedere : sed pergens ad cellam Socii ejus, dixit ei : Veni ad Fr. Ægidium, qui moritur. Qui continuo surgens accessit, et dixit Fr. Ægidio : Quid habes ? Et ille respondit, Veni Fili, quia desiderabam te modo videre (Diligebat enim eum valde, et quasi pro filio ipsum habebat, quia nutrierat eum ab adolescentia sua, in scientiis, moribus et rebus spiritualibus : ipse vero quantum Sancto acciderat per ordinem enarravit). Socius ejus hoc audiens visitationem divinam fuisse cognovit, et ad cellam suam reversus est. Sequenti die ivit ad cellam Fr. Ægidii socius ipsius, et inveniens eum flentem et lacrymantem, monebat eum ne se tantum affligeret, quod posset ex hoc corpus deficere. Cui ille respondit : Quomodo possum non flere, cum inimicum Domini me esse cognoscam ? et ipse fecit mihi tantam misericordiam, et dedit mihi tale donum, quod dubito ne secundum voluntatem ejus in eo non operer. Hoc autem donum dicebat specialem gratiam, sibi datam a Domino : in qua gratia mirabiliter innovatum, et mutatum se sentiens, dixit Socio suo : Usque modo ibam quo volebam, et quod volebam facere faciebam laborans manibus meis : nunc autem et deinceps non ita, sicut consuevi, facere valeo ; sed sicut sentio in me, oportet facere : super quo valde timeo, ne aliqui quærant a me de me, quod eis dare non possum. Cui Socius ejus ait : Qui dat servo suo gratiam, et gratiæ non negat sed largitur custodiam : tamen bonum est esse timorem Domini apud te. Quæ responsio placuit ei. Nocte vero quadam stante illo cum b socio suo ante cellam, et de rebus Domini loquente cum eo suaviter et devote ; venit splendor quidam c plane transiens inter ambos. Cumque Socius ejus ab illo quid hoc esset perquireret, respondit :

Incipit ex-
periri cæles-
tes deli-
cias, aF
donum sibi
concessum
humiliter
agnoscit,b
divino lu-
mine illu-
stratur, c

A dit : Dimitte ire. Erat tunc ibi vir quidam religiosus et sanctus, cui Dominus revelaverat de secretis suis. Nam paulo ante quam hoc eveniret Fr. Ægidio, viderat ille in somnis, quod ibi sol oriebatur, et ibi ad occasum pergebat, ubi cella Fr. Ægidii erat constructa. Qui postea videns Fr. Ægidium mutatione dexteræ excelsi mirabiliter immutatum novo spiritu gratiæ, dixit ei : Porta suaviter Filium Virginis. Postmodum autem Fr. Ægidius studuit omni qua poterat sollicitudine custodire gratiam a Domino sibi datam. *d* Erat semper quasi in cella solitarius, vigilans, orans, jejuniens, et ab omni opere et sermone malo se custodire curabat. Et siquando aliquis vellet ei referre de alio quidpiam mali, dicebat hoc verbum : Nolo scire peccatum alterius. Et dicebat referenti : Cave, Frater, ne videas nisi usque ad bonum tuum *e*. Hunc ergo servum bonum et in modico sibi fidelem repertiens Dominus, digne sibi majora commisit : cui interim datam sibi gratiam augmentavit, quod hominibus non poterat amplius celari. Nam si quis cum eo tractaret de gloria Domini, ejusque dulcedine, sive de paradiso; omnino rapiebatur in spiritu, et sic per magnum diem spatium immobilis permanens, non loquebatur, nec se movebat *f*.

13 Quodam tempore Dominus Papa Gregorius *g* Perusium moraturus deveniens, et audiens famam Fr. Ægidii, misit pro eo, desiderans videre eum. Qui cum venisset ad introitum camerae in qua erat Dominus Papa, procidit in faciem suam, et reverenter osculatus est pedem ejus *h*. Quem Dominus Papa tenens, levavit manu sua. Cui Fr. Ægidius dixit : Qualiter est vobis, Pater mi? Dominus Papa respondit : Bene mihi est, Frater. Cui Fr. Ægidius, Magnum laborem sustinetis. Ad quem Dominus Papa respondit : Frater, verum est : sed quæso te ut adjuves me ad alleviandum onus hoc. Cui Fr. Ægidius, Libenter, inquit, submitto collum meum iugo mandatorum Domini mei. Ad quod Dominus Papa respondit : Vere dicis Frater : veruntamen jugum tuum suave est, et onus leve. Ad quod verbum assurgens Fr. Ægidius paululum discessit ab eo, et sic raptus est in spiritu, et ita stetit a vespere usque ad tertiam partem noctis. Quod Dominus Papa videns, miratus est valde, et omnes qui cum eo erant, et commendabat devote vitam Fr. Ægidii cum his qui secum erant *i*. Et cum desideraret iterum videre eum, quadam die perrexit devote ad cellam ejus, quæ erat juxta civitatem : et illud idem, quod contigerat ei prius, accidit Sancto tunc, coram ipso Domino Papa et aliquibus Cardinalibus et aliis multis Clericis et Laicis. Videns ego Dominus Papa, et considerans verum Domini famulum, habuit eum ex tunc in speciali devotione et amore.

14 Semper quidem jucundus existens et alacer, siquando cum aliquo de aliqua re homini loquebatur, salutariter et miro repletus gaudio devotissime respondebat, et totus existens in júbilo paleas osculabatur et lapides ac similia, dulcissime ac mirandæ devotionis motu. Cum autem in tanta tamque mirabili gratia perseveranti nimis videretur amarum, eam utcumque relinquere et redire ad humanitatem corporis; Sanctus, ad comedendum tempore opportuno, cupiebat posse vivere de foliis arborum, ut posset hominum conversationem effugere, et ex hoc non cogeretur cedere gratiæ ultra ad horam. Cum autem ad Fratres suos revertebatur, alacer veniebat, tripudians et exultans, laudans et benedicens Dominum, et dicebat : Nec lingua potest dicere, nec littera exprimere, nec in cor hominis ascendere, quod bonum Dominus his, qui volunt eum diligere præparavit. Nam cum plenus esset fide devota et devotione fideli, atque in magna reverentia haber

Ecclesiastica Sacramenta et Caonicas ordinationes; quandocumque referret ei aliquis id temporis de ordinamentis Ecclesiæ, audiebat referentem valde alacriter, et devote et efficaciter commendabat ea : dicebatque, O Sancta Mater Ecclesia Romana, nos insipientes et miseri non cognoscimus te, neque bonitatem tuam. Tu doces nos viam salutis, paras et ostendis nobis eam; per quam si quis pergit, peius ipsius non offenditur, sed superius ascendit ad cælestem gloriam. Missam etiam libentissime audiebat, et omnibus diebus Dominicis cum singulari reverentia et devotione sanctissimum Corpus et Sanguinem Jesu Christi percipiebat, similiter et in festis præcipuis : et mane communicaturus intrans ecclesiam, tota die perseverabat, orans sicut in cella facere consuevit.

15 Erat quidam Sacerdos, qui cum gravissima premeretur tentatione, nec quidquam illi ad eum propulsandam videretur prodesse; cepit dicere intra se : Utinam videre possem Fr. Ægidium; ut narrarem sibi hanc meam tentationem! verum quia longe positus ab eo, eundi ad ipsum licentiam habere non poterat. Quadam vice cum se sopori dedisset, astitit ei Fr. Ægidius : ad cujus præsentiam atque aspectum vehementer exultans et maximam consolationem recipiens, ab ipso quærere cepit super tentatione consilium et juvamentum, proponens ei qualiter et quam graviter tentaretur. Cui Fr. Ægidius ait : Frater quid faceres cani, venienti adversum te, et volenti mordere te? Et ait Frater ille : Ferirem eum, et sic a me repellerem. Dixit ergo ei Fr. Ægidius : Vade, et fac similiter tentationi. Cumque, verbis confortatoriis, et consolatoriis hortaretur eum, rogavit ipsum Frater ille ut oraret pro eo; et paulo post surgens a somno, de tota hac tentatione sensit se optime liberatum. Post hoc quadam die Sacerdos ille invenit socium Fr. Ægidii, cui hæc omnia sicut sibi acciderant per ordinem enarravit. Plures quoque tentati Religionem deserere et redire ad seculum, et alii aliis tentationibus pressi, ad ejus eloquium et hortatum, sunt sæpius liberati.

16 Septem valde laudabilia et salutaria profunde habuit in se Fr. Ægidius in vita sua, propter quæ videtur Dominus, largæ suæ benedictionis manu, gratiam suam multiplicasse in eo, et bonis eum potioribus ampliasset. Primum quia fidelis immo fidelissimus fuit, secundo devotus, tertio reverens, quarto pius, quinto sollicitus, sexto obediens, septimo quia gratissimus fuit Deo et hominibus de beneficiis sibi datis.

17 Cum moram faceret quodam tempore Fr. Ægidius in loco *k* Agelli, mandavit sibi Generalis Magister ut iret ad eum apud Assisium. Et cum persuaderent sibi Fratres ut rediret, et reintraret locum, nulla ratione acquievit, sed dixit : Fratres, mihi mandatum est ut ego vadam Assisium, non quod ego revertar ad locum : et sic de loco, in quo dictum est sibi de obedientia, incepit gressus dirigere versus Assisium. Hoc autem fecit propter reverentiam maximam, quam semper habuit donec vixit in obedientia majorum suorum. Qui scit hoc et stetit cum eo longo tempore, et qui vidit et audivit ab ore suo, dixit et scripta fecit.

18 Cum quadam vice Frater Ægidius esset Spoleti apud quamdam ecclesiam S. Apollinaris, ubi tunc temporis hospitabantur Fratres, et de nocte surgens inisset intus Ecclesiam tempestive; dum inclinatus in oratione staret, sensit supra se dæmonem, ipsum nimium opprimentem et molestantem. Ipso tamen vehementer orante, traxit se sicut potuit usque ad vas aquæ benedictæ, quam fide aspersione, statim extitit a dæmonis molestia liberatus.

D
EX MSS.
cum maxi-
ma astima-
tione Eccle-
siæ,

et Sacra-
mentorum.

Sacerdoti
tentato
succurrit,

E

eldem in
somno ap-
parens,

item tenta-
tis aliis.

Virtutibus
ornatus,

F

k
nomiatim
in obedien-
tia excellit :

affligitur a
dæmone,

Item

d
totus spiri-
tui excolen-
do intendit :

e

g
Arcercitus
ad Grego-
rium P. IX
h

coram eo in
extasim
raptus

i

et rursum
cum ab eo-
dem visita-
retur,

Fervor et
hilaritas
spiritus in
eo lucens,

A Item cum quadam vice in loco Fabrionis faceret Quadragesimam, in quadam cella remota a Fratribus; accidit ut post orationes suas facta jam nocte cellam intrans, senserit prope se diabolum : cujus terrorem horribilem sustinere non valens, procidit in oratione; et corde supplicans devote Dominum, quia loqui non poterat, liberatus extitit. Post dies aurem paucos interrogavit ipse B. Franciscum dicens, Quid est ita terribile quod nequeat sustineri donec dicatur unum Pater-noster. Respondit : Est diabolus qui sustineri non potest donec dicatur dimidium Pater-noster. Quo audito, sicut expertus, credidit verum esse.

ab eodem ad luxuriam,

l et superbiam frustratentatur.

Revelatur quam utilis in reprehensione esset,

et in ariditatem orationis efficac.

m

n

19 Item in eodem loco audivit semel vocem cujusdam mulieris vocantem : post cujus vocem tantam sensit tentationem carnis, quantam numquam expertus fuerat. Ipse vero se in orationem dedit, et addens sibi dura verbera, sic pro Domini gratia pene liberatus est. Item alio tempore in loco *l* eodem, intrans in cellam nocte, audivit quosdam juxta se stantes, et dicentes ad invicem : Quare tantum laborat homo iste? Jam est Sanctus, jam unctus est, jam extaticus est. Ipse postea quæsit a quodam suo socio, de quo maxime confidebat, quid hoc esset; maxime de verbo Exstatico, quod non intelligebat. Ille respondit, Non cures Frater, quia diabolica tentatio fuit. Item cum semel apud locum Fabrionis reprehensionem quandam fecisset eidam Fratri, qui erat reprehensione dignus; Frater ille dedignatus in verbo est. Cui nocte astitit quidam, dicens sic : Ne indigneris, Frater, in reprehensione Fr. Ægidii, quia beatus erit qui credet ei. Mane autem facto accedens Frater rogavit eum, ut secure ipsum reprehenderet. Quidam Frater cupiens magno desiderio videre Fr. Ægidium, qualiter esset, in *m* ariditate positus; vidit eum semisomnis jacentem, et quemdam librum ad caput suum pro capitali habentem. Quem librum cum aperiret Frater ille, legit ibi scriptum : Ille est qui multum orat pro populo et universa civitate sancta Jerusalem : et nihil aliud quam istud scriptum aspiciebat in libro *n*.

ANNOTATA.

a Scetona distat fere 7 p. m. a civitate Clusina, trans Astronem fluvium.

C *b* In MS. Germanico, quo usus Surius, socius hic vocatur Fr. Andreas : quem putamus esse qui 3 Junii dicitur coli Hispelli, proximo Assisiatibus oppido, et miraculis claruisse. Meminit ejus Waddingus ad an. 1253.

c Id est lente sive paulatim; consucto Italicismo, piano.

Isti dona cum timore servanda.

d Additur apud Surius : Illudque erat ei frequens verbum, super omnes gratias et virtutes hæc summa est perfectio, accepta humiliter conservare : addebatque, Apostolos, post accepta dona Spiritus sancti, millies gravius subisse onus quam antea senserint, ut possent resistere tentationibus et tribulationibus, atque collatam sibi gratiam custodirent.

Jocul et risus fugiendi.

e Ibidem subjungitur. Vaniloquia et risus inanes serio fugiebat, dicens, Propter momentaneum et futile delectamentum sapius amitti vel retardari consolationes divinas : illudque afferebat exemplum de illis qui taxillis ludunt, qui pro uno puncto perdunt aliquando ingentem auri vel argenti summam. Sic, inquit, pro levi peccato, si nescierit se homo custodire, perdet irreparabile animæ lucrum : ingerebatque illud sacri præceptoris Francisci salutare documentum : Cave, Frater, ne ridendo amittas, quod plangendo lucratus es.

Paradisi ergutatio

f Sequitur apud eundem, Unde quando pastores et pueri ab aliis edocti, videntes eum, clamabant, Pa-

radisus, paradisus; audiens illud statim rapiebatur. **D** Unde Fratres volentes sibi loqui, non audebant nominare Paradisum, ne eum amitterent propter raptum : et propter hoc subtrahebat se. Ægidius a familiaritate, non solum laicorum, sed et Fratrum, et aliorum.

g Gregorius IX mense Octobri 1234 Perusium Curiam suam transtulit, ut patet ex bullis ante et post datis, signatisque Perusii usque in Autumnum anni 1236.

h MS. Silesiticum hæc interserit. Qui cum a papa cum gaudio esset receptus quidam de adstantibus suggessit Domino Papæ, ut faceret eum cantare. Quod cum Papa ei mandasset, Fr. Ægidius respondit, Quem cantum vis me, Pater, cantare? Et sic pluries replicans et currens ad aliam partem palatii, ponendo unum pedem super alium, raptus stetit usque ad horam vespertinam : et probavit Dominus Papa et qui cum eo erant, quod nec sonus nec pulsus erat in eo. Cœnante Curia et illo sic permanente, Papa sibi assistentibus dixit : Perdidiemus ecce istum hominem : sed in eo probemus virtutem obedientiæ. Et tunc præcipiendo per obedientiam, quod statim ad eum deberet ire; mirabile dictum! statim Fr. Ægidius, qui insensibilis videbatur, ecurrit ad Papam, et pedibus ejus provolutus, dixit culpam suam.

Obedientiæ experimentum in extasi sumptum :

i Addit MS. præcitatum : Et tunc Dominum Papam alloquendo, informavit eum de modo in regimine servando : quod S. Antoninus plenius sic exponit. Deinde ad se reversus, in camera Papæ cibum accipiens, confortatus est. His peractis ad se vocans eum Gregorius, ait ad eum : Quid erit de me? Et cum ad hoc se excusando nullo modo vellet respondere, ait Gregorius : Dic mihi saltem qualis esse debeo. Post prolixam super hoc excusationem, ait : Nempe debetis habere duos oculos, dexterum et sinistram : dexterum ad contemplandum superiora, sinistram ad dispensandum inferiora. Et sic licentiatus est a Vicario Christi.

E

Monitum Gregorio IX datum.

k Catalogi Custodiarum locum Agelli constituunt tertium in custodia Perusina : plura necdum comperimus, ut dicere possimus quantum distet Assisio.

l Erravisse credo Surius cum pro loco eodem, legit in loco Podii : hic enim ia nullis Conventuum Provinciae Perusinae catalogis notus est.

m In MS. erat in hac aviditate : quod nullum sensum faciens ex conjectura correximus.

F

n In eodem MS. Perusino sequebatur hæc periodus : Anno Domini mccc Venerabilis Pater, Fr. Ægidius sanctus, associatus est S. Francisco mcccxlx, tempore Domini Urbani Papæ, x kal. Maji migravit in cælum : unde vixit in Regione Fratrum Minorum lxi annis : quæ expunximus ut præmature adjecta, infra plenius de sancti viri morte acturi.

Tempus mortis.

PARS II

Aurea verba B. Ægidii.

ex MSS. Antuerpiensi et Uratislaviensi.

CAPUT I.

Incipiunt Collationes Fratris Ægidii quas habebat cum Fratribus. a

a

Quia sermo Domini est vivus, mortuos, in peccato vivificando; et est efficax medicina, infirmos sanando; penetrabilior omni gladio ancipiti, induratos perforando; et pertingens usque ad divisionem animæ et carnis, vitia a virtutibus separando; dignum est et salubre, ut salutifera servorum Domini eloquia, quæ non de humana sapientia, sed de fontibus Salvatoris inestimabili cordis gaudio hauriuntur, ad ædificationem conscribantur. Et ideo ad

Prologus.

Omnipotentis

*Colliguntur
salutaria
ejus dicta,*

*de gratia
Dei,*

A Omnipotentis Domini gloriam et honorem, et ad proximorum ædificationem, qui legerint vel audierint melliflua et salutifera Fratris Ægidii eloquia, quæ ex abundantia cordis in sanctis collationibus et aliis colloctionibus proferebat, in scripturam, animæ utilissimam, redigamus.

21 Gratia Dei et virtutes, sunt scala et via ascendendi in cælum : vitia vero et peccata, sunt via et scala descendendi ad infernum. Vitia et peccata, sunt toxicum : virtutes vero et bona opera, sunt theriaca. Gratia attrahit gratiam, et unum vitium trahit ad aliud. Gratia non vult laudari, et vitium non vult despici. Mens in humilitate requiescit : patientia est filia ejus. Puritas cordis videt Deum, devotio manducat ipsum. Si amas, amaberis : si times, timeberis : si servis, servietur tibi : si bene te geris erga alios, alii se bene gerent erga te. Beatus ille qui amat, et non desiderat amari : beatus ille qui timet, et non desiderat timeri : beatus ille qui servit, et non desiderat sibi servi : beatus ille qui bene se gerit erga alios, et non ut alii se bene gerant erga ipsum : et quia hæc magna sunt, ideo stulti ad ea non attingunt. Tria sunt magna valde et utilia, quæ

B quicumque haberet, in malum cadere non posset. Primum est si omnem tribulationem, quæ tibi acciderit, propter Deum in pace sustineas : secundum, si de omnibus quæ facis et recipis, magis humiliaris : tertium, si fideliter diligis bona, quæ non possunt videri oculis corporis. Omnia quæ magis vilipenduntur et relinquuntur ab hominibus mundanis, magis honorantur et recipiuntur a Deo et Sanctis : et ea quæ magis diliguntur et amplectuntur et honorantur ab hominibus mundanis, amplius odiuntur et relinquuntur et vilipenduntur a Deo et Sanctis : omnia enim diligenda odit homo miser, et diligit odienda. Interrogavit aliquando Fr. Ægidius quemdam Fratrem dicens : Habes tu bonam animam ? Respondit Frater ille : Nescio. Dixit ei Ægidius : Sancta contritio, sancta humilitas, sancta caritas, sancta devotio, et sancta lætitia, faciunt animam sanctam et bonam.

*de Dei in-
effabilitate,*

C 22 Omnia quæ possunt excogitari, narrari, videri, et palpari, nihil sunt, respectu eorum quæ nec excogitari, nec videri, nec palpari possunt. Omnes sapientes et sancti, qui fuerunt et sunt et erunt, qui locuti sunt vel loquentur de Deo, non dixerunt neque dicent unquam de Deo in comparatione ejus quod est : nisi sicut est cuspis minus acus, in comparatione cæli et terræ et omnium creaturarum quæ in eis sunt, et plus quam millies minus : tota enim sacra Scriptura loquitur nobis tamquam balbutiendo, sicut mater balbutiens cum filio suo parvulo, qui aliter non potest intelligere verba ejus. *b* Dicebat aliquando Fr. Ægidius cuidam Judici seculari : Credis tu, quod dona Dei sunt magna ? Respondit Judex : Credo. Cui dixit Ægidius : Ostendam tibi, quod hoc non credis : et adjecit : Quantum valent facultates tue ? Respondit Judex : Forsitan mille libras. Dixit ei Fr. Ægidius : Dares tu pro decies mille libris ? Respondit : Darem libenter. Dixit ei Fr. Ægidius : Certum est quod terrena omnia nihil sunt respectu cælestium, cur igitur hæc non das pro illis ? Respondit Judex : Credis tu, quod homo tantum operetur quantum credit ? Respondit Fr. Ægidius : Sancti et Sanctæ bona quæ potuerunt facere, studuerunt opere exercere : et quæ non potuerunt opere complere, compleverunt sanctis desideriis : et defectum operis supplevit ipsum desiderium sanctum. Si quis haberet perfecte fidem, veniret in talem statum, in quo daretur ei plena certitudo. Homini qui certitudinaliter expectat magnum et æternum bonum, quid mali potest ei facere quodcumque malum ? Et homini qui expectat æter-

*et fide assti-
manda ex
affectis ad
cælestia :*

num malum, quid boni potest ei facere quodcumque bonum ? Numquam tamen debet aliquis desperare dum vivit de misericordia Dei : quia vix est arbor ita spinosa et nodosa, quam non possunt homines plenam et pulchram facere, et eam ornare. Multo magis non est quis ita gravis peccator in mundo, quem non potest Deus gratia et virtutibus adornare.

23 Dilectio Dei et proximi major est omnibus virtutibus. Beatus ille qui non satiatur rebus, quas semper desiderare debet. Dicebat Fr. Ægidius, cuidam Fratri, speciali suo amico : Credis tu quod ego diligam te ? Respondit Frater ille : Credo Frater. Dixit ei Fr. Ægidius : Non credas quod te diligam : quia solus Creator est ille, qui vere diligit creaturam : et amor creature nihil est respectu amoris Creatoris. Dixit quidam alius Fr. Ægidio : Quomodo est intelligendum quod Propheta dicit, Omnis amicus fraudulentus incedit ? Respondit : Ideo sum tibi fraudulentus, quia bonum tuum non facio meum : quanto enim amplius bonum tuum facerem meum, tanto minus essem tibi fraudulentus. Quanto enim amplius quis lætus fuerit de bono proximi, tanto erit magis particeps boni illius : sicut e contrario quanto amplius quis lætatur de malo alterius, tanto erit magis particeps mali illius. Si ergo velis esse particeps boni omnium, gaudendo bono omnium. Bonum aliorum facis tuum, si tibi placet : et malum aliorum facis tuum cautela sive custodiam, si tibi displicet. Hæc est via salutis, ut sis lætus et gaudens de bono proximi, et dolens de malo ejus : et credas de te mala, et bona de aliis : et honores alios, te autem despicias. Qui non vult alios honorare, non honorabitur : et qui non vult cognoscere, non cognoscetur : et qui non vult fatigari, non requiescet. Labor est fructuosus super omnem laborem est, studere pietati et benignitati. Quid quid fit sine amore et devotione, non est placentium Deo nec sanctis ejus. Ex suis efficitur homo pauper, et ex divinis efficitur dives. Ergo divina debet homo diligere, et alia contemnere. Quid est majus quam scire esse gratum beneficiis Dei, et scire reprehendere se de malis propriis ? In hac schola vellem me studuisse ab initio mundi, et studere usque ad finem mundi, si tamdiu vixissem vel victurus essem, scilicet in consideratione et commendatione beneficiorum Dei, et in consideratione et reprehensione maleficiorum meorum. Tamen si lefectum haberem in reprehensione mei de maleficiis meis, n-

24 Nemo potest venire in cognitionem Dei, nisi per humilitatem. Via enim sursum est ire deorsum : omnia enim pericula et omnes casus magni, qui acciderunt in mundo, non nisi per elevationem capitis acciderunt : sicut patet in Angelo, qui fuit creatus in cælo : et in Adam, et in Pharisæo Evangelico, et in multis aliis. Et magna bona quæ facta sunt, propter flexionem capitis evenerunt : ut patet in beata Virgine, et in Publicano, et in sancto Latrone, et in multis aliis : Utinam esset nobis gravis aliqua moles, quæ faceret nos semper capita inclinare. Dixit quidam Frater ei : Quomodo possumus fugere istam superbiam ? Et ille. Lava tibi manus : et ubi posueris os tuum, ibi tene pedes. Si consideres beneficia Dei, debes inclinare caput tuum : et si consideres peccata tua, debes caput tuum similiter inclinare. Vir autem illi qui quærit de sua malitia honorari. Gradus humilitatis in homine est, cognoscere

D
EX MSS.
de spe salutis
non abjicien-
da,

De dilectione,

et quomodo
gaudendum
de bono pro-
ximi.

E

c
De gratitudi-
ne erga Deum,

f

d

De humilitate.

e

A cognoscere se semper esse contrarium bono suo. Rarum etiam humilitatis reputo, reddere aliena, et non sibi appropriare ea; hoc est omnia bona Deo attribuire ejus sunt, sibi autem attribuire mala sua. Beatus ille, qui ita vilem se reputat coram hominibus, sicut vilem se esse invenit coram Deo. Beatus ille, qui judicat seipsum modo, quia non veniet ad judicium. Beatus ille, qui ambulat fideliter, ad judicium et obedientiam alterius. Hoc enim fecerunt Apostoli, etiam postquam Spiritu sancto fuerunt repleti. Qui vult pacem et tranquillitatem habere, debet omnem hominem superiorem se reputare. Beatus ille, qui non vult videri in verbis suis et moribus; nisi in illa compositione, in qua divina gratia composuit eum. Beatus, qui scit conservare et abscondere revelationes Dei: quia nihil occultum quod non revelet Deus, quando placet sibi. Si quis esset sanctissimus omnium hominum et reputaret se maximum peccatorem totius mundi, in hoc esset humilitas. Humilitas nescit loqui, et patientia non audet loqui. Humilitas videtur mihi esse sicut fulgur: sicut enim fulgur facit percussiones terribiles, et postmodum nihil potest inveniri ex eo; sic humilitas dissipat omne malum, et est inimica omnis peccati et facit hominem nihil se reputare. Per humilitatem invenit homo gratiam coram Deo, et pacem cum proximo. Sicut enim, si Rex aliquis magnus vellet mittere filiam suam ad aliquem locum, non poneret eam super equum indomitum, superbum, et calcitronum; sed super equum mansuetum et suaviter ambulantem: sic Dominus non posuit gratiam in superbis, sed in humilibus.

25 Timor Domini sanctus omnem malum timorem expellit, et custodit illa bona, quæ non possunt lingua exprimi, nec etiam excogitari: quem habere quia maximum donum est, non omnibus datum est. Qui non timet, ostendit se non habere, quod perlat. Timor Dei regit et gubernat hominem, et facit eum invenire gratiam Domini: quam si habet homo, timor Dei conservat eam; et si non habet, facit ad eam pervenire. Omnes creature rationales, quæ ceciderunt, nunquam cecidissent, si hoc donum habuissent. Hoc sanctum donum non est, nisi Sanctorum et Sanctorum, et quantomagis est aliquis graciosus, non est minus humilis et timoratus et virtus quæ minus est operata ab hominibus *f* non est comperta major alius. Homo, qui in tantum offendit Deum quod est dignus morte, cum quæsecritate potest ire ante præsentiam Dei? Beatus, qui cognoscit se esse in carcere in hoc mundo, et semper suum Dominum offendisse. Multum valde debet homo timere a superbia, ne præcipitet eum. A te ipso et a simili tuo timeas semper et caveas. Non est perfecta securitas homini, dum est inter inimicos suos: inimicus noster, est caro nostra, et ipsa cum demonibus semper est adversaria et contraria anime nostræ: majorem ergo timorem homo debet habere, ne malitia sua propria vincat eum, quam de alia re de mundo: impossibile est enim, quod homo possit ad gratiam Dei conscendere, vel in gratia perseverare, sine sancto timore et sancta pavore: quem qui non habet, signum est pereundi. Ille timor facit humiliter obedire, et flectere caput suum ad terram sub jugo obedientiæ sanctæ: item quantum quis habet majorem timorem, tanto plus orat: cui autem datur gratia sanctæ orationis, non est parvum quid. Opera hominum quantumque videantur magna, non sunt secundum æstimationem hominis, sed secundum æstimationem et beneplacitum Dei: et primo semper nobis est timendum.

26 Qui patienter sustineret tribulationes propter Deum, cito veniret in magnam gratiam; et esset dominus hujus mundi, et teneret jam pedem in alio

mundo. Quidquid homo facit, sive bonum sive malum, sibi metipsi facit: non ergo debes scandalizari, si aliquis tibi facit injuriam: sed debes compati peccato ejus. Sustine patienter injurias factas tibi a proximo, propter Deum, et propter proximum, et propter teipsum. Quantum quis paratus est sustinere tribulationes et injurias propter Deum, tantum erit magnus apud Deum, et non plus: et quanto quis est debilis a tribulatione et dolore sustinendo propter Deum, tanto pejor est apud Deum, et non cognoscit, quid sit Deus. Si quis tibi dicit malum, adjuva illum: et qui tibi dicit bonum, redde illud Deo. Adjuvare autem debes eum, ut si tibi dicit malum, tu dicas deterius de te. Si vis facere partem tuam bonam, facias partem tuam malam, et partem alterius bonam; hoc est, factum et dictum alterius lauda, et tuum reprehende: et si vis facere partem tuam malam, facias e contrario. Quando igitur aliquis contendit tecum, si vis vincere, perde: nam in fine, cum credideris te viciisse, invenies te perdidisse. Via ergo salvationis est via perditionis.

27 Non sumus boni supportatores tribulationum, quia non sumus boni sectatores spiritualium consolationum: qui enim fideliter laboraret in se, et super se, et pro se, suaviter omnia sustineret. Injuriam nulli facias: et si quis tibi facit injuriam, sustine eam patienter amore Dei, et propter remissionem peccatorum tuorum: multo enim melius est unam gravem injuriam sustinere sine murmure aliquo propter amorem Dei, quam quotidie pascere centum pauperes, et per plures dies jejunare ut que ad cælum stellatum *g*. Quid prodest homini despicere seipsum, et tribulationes suo corpori facere in jeuniis, orationibus, vigiliis, disciplinis, et non posse unam injuriam a proximo sustinere, de quo recipe-ret majus pretium vel præmium, quam de suis, quæ portat sua propria voluntate? Sustinere tribulationes sine murmure magis purgat peccata hominum, quam effusio lacrymarum. Beatus ille, qui semper habet ante oculos peccatum suum et beneficia Dei, et sustinet patienter omnes tribulationes et angustias: unde non debet optare habere consolationem sub cælo ab aliqua creatura: Non expectet homo præmium a Deo si est humilis et devotus, dum bene satisfat ei in omnibus. Qui semper haberet præ oculis peccata sua, in nulla tribulatione deficeret.

28 Omne bonum, quod habes, debes recipere a Deo; et omne malum, a peccato tuo: si enim unus homo fecisset et fieret omnia bona, quæ fecerunt, faciunt, et facient omnes homines de mundo; tamen, si bene se inspicit, inveniet se semper contrarium bono suo. Dixit ei quidam Frater; Quid faciemus, si venerint in temporibus nostris tribulationes magnæ? Respondit Fr. Ægidius, si plueret Dominus lapides et saxa de cælo, non nocerent nobis, si essemus, quales esse debemus. Si homo esset, qualis esse deberet, malum ei converteretur in bonum: omnia enim magna bona et magna mala sunt intus in homine, quæ videri non possunt. Ad infirmitatem magnam, et laborem magnum, et ad famem *h* magnam, et ad injurias magnas factas alicui, concurrunt pessimi demones. Si vis salvari, non petas tibi fieri justitiam ab aliqua creatura. Viri sancti bona faciunt, et mala patiuntur. Si cognoscis te offendisse Creatorem et Deum omnium, cognosce quia dignum est quod omnia te persequantur, et vindicent injuriam quam fecisti Deo. Ab omnibus creaturis debes sustinere patienter molestias tibi factas, quia contra aliquam non habes justitiam, cum sis dignus puniri ab omnibus.

29 Magna virtus est homini vincere seipsum. Si vincis teipsum, vinces omnes inimicos, et pervenies in omne bonum. Magna virtus esset, si quis permit-teret

et contumeliis ferendis:

E quam ea sit necessaria,

g

ad peccata expianda:

f quorum consideratio te via efficit mala.

h

Quomodo coercenda iracundia:

EX MSS.

in quibus ea sita sit.

De timore Domini,

per quem excluditur superbia.

De patientia in adversis,

A teret se vinci ab omnibus hominibus, quia talis homo esset dominus hujus mundi. Si vis salvari, conare ut desperes ab omni consolatione, quam tibi potest dare aliqua creatura mortalis; quia majores, et frequentiores sunt casus ex consolationibus, quam ex tribulationibus accidentes. Nobilis est natura equi, qui licet sit in cursu velocissimo, tamen is qui equitat potest eum avertere ab una via et dirigere ad aliam; sic debet homo, in impetu iræ suæ, permittere se regi ab illo qui corrigit eum. Ad solam memoriam Dei debet homo desiderare quantum in se est, et dare pretium aliis, ut darent ei alapas et colaphos, et ut homines traherent eum per capillos.

et de injuriis
querendum
non sit.

30 Murnurabat quandoque quidam Religiosus coram eo de quadam gravi obedientia sibi data: cui dixit Fr. Ægidius, Amice mi, quanto plus murnuras, tanto plus te oneras: et quanto devotius et humiliter submisseris caput obedientiæ sanctæ, tanto levius et suavius erit tibi. Tu non vis vituperari in hoc mundo, et vis honorari in alio? non vis maledici, et vis benedici? non laborare, et vis quiescere? Deceptus es, quia per vituperium pervenitur ad honorem, per maledictionem habetur benedictio, et per laborem, requies. Proverbium verum est, qui non vult dare de eo quod debet, non potest habere de eo quod vult. Non mireris si proximus te offendit aliquando: quia Martha, quæ sancta erat, volebat provocare Dominum contra sororem suam carnalem, tamen injuste murnurabat Martha de Maria; et quanto plura membra amiserat, quo ad usum, Maria quam Martha, tanto plus laborabat quam Martha; amiserat enim loquelum, visum, auditum, et gressum. Studeas ergo gratiosius et virtuosius, et pugna contra vitia, et sustine libenter tribulationes et verecundias: non enim est aliud, nisi ut vincas teipsum, quia parum est homini attrahere animas ad Deum, nisi vincat semetipsum.

ANNOTATA.

a Hunc titulum cum sequenti Prologo MS. Perusinum habet; cetera cur aliunde accipere maluerimus, declaratum est in Commentatio prævio

b MS. Antuerpiense hunc semper observat titulum, uti et reliqua MSS. in impressis vero pro Fr. Ægidio, semper habetur S. Ægidius.

c Idem MS. Antuerpiense laboritium: pro quo in MS. Perusino superius sæpe ponitur laborerium: quod eodem recidit: primam vocem aliquoties invenies 9 Martii in Actis S. Franciscæ Romanæ.

d In MS. Antuerpiensi habetur, unum camicium vestimentum, et superne notatur alias legi cinivium: quid si, convivium aut vestimentum, legas?

e MS. addit inde: fortassis indies legendum.

f Ibidem: Virtus, in qua homines minus se exercent, non est minor aliis.

g Id est usque ad noctem, quando stellæ in cælo conspiciuntur. MS. Antu. addit, tempore longo.

h Ita MS. Antu. et Surius: Vratislaviensis ecgraphum, famam.

CAPUT II.

Alter pars aurorum dictorum B. Ægidii.

De sancta
solicitudine
et vigilantia
cordis,

Religiosus hunc mundum amittit et alium, non fructificando sibi nec aliis. Impossibile est virtutes acquirere sine sollicitudine et labore. Si potes esse in securo, non ponas te in dubio: ille est in securo, qui laborat pro Deo. Juvenis, qui laborem recusat, regnum colorum recusat. Si sollicitudo non prodest, negligentia non obest nec nocet. Sicut otiositas mala, est via ad infernum; ita otiositas et quies sancta, via est ad cælum. Multum deberet homo esse solici-

tus ad conservandam gratiam datam sibi a Deo, et cum ea fideliter laborare; quia sæpe amittit homo fructus pro frondibus, et grana pro paleis. Quibusdam autem dat Deus fructus, et frondibus facit eos carere; quibusdam dat utrumque; et qui iam carent utroque. Majus reputo bona data a Domino conservare, quam ea recipere. Qui novit acquirere, et nescit reponere, nunquam ditabitur: scire vero reponere, et nescire acquirere, non est magnum. Multa lucrantur multi, sed nunquam fiunt divites, quia non custodiunt, quod lucrati sunt: et aliqui paulatim lucrantur, et sunt divites, quia id, quod lucrantur, bene custodiunt. Fluvius Tiberis quantum congregationem aquarum haberet, si non quotidie deflueret? Homo petit a Deo donum sine mensura et sine fine, et vult ei servire cum mensura et fine. Qui vult sine modo, et sine fine amari et remunerari, debet sine modo amare, et sine fine servire. Propter negligentiam suam amittit perfectionem suam homo.

necessaria
ad conser-
vandam
acquisita,

32 Loquebatur semel Fr. Ægidius cuidam volenti pergere Romam, dicens: Quando per viam ibis, noli attrahere tibi ea quæ videbis, ne impediant, et scito eligere bonam monentem a falsa: multæ sunt enim astutiæ inimici, et ejus laquei occulti et varii. Beatus, qui a exfructat corpus suum amore Altissimi, et de bono quod est in cælo, non inferius aliquod præmium, requirit. Si quis esset pauperrimus valde, et diceret ei aliquis: Frater, accommo tibi hanc rem meam, ut per tres dies exfructes eam, et per hoc habebis thesaurum infinitum; nonne iste pauper, si constaret ei hoc esse verum, studeret sollicite rem illam exfructare? Res mutuata nobis a Deo, est caro nostra: et quasi tres dies, sunt totum tempus vitæ nostræ; si vis ergo frui, stude lucrari, si enim non laboras, quomodo requiesces? Si omnes agri et vineæ hujus mundi essent unius hominis, qui non coleret eas nec coli faceret, quem fructum perciperet inde? Alius autem habens parvam quantitatem agrorum et vinearum, et ipsas bene colens, percipit inde pro se fructus et pro aliis pluribus. Si quis vult facere malum, vix petit consilium: et quando vult facere aliquod bonum, studet a multis consilium perquirere. Proverbium commune est; Ad septem vicini tui non ponas ollam ad ignem.

et fructifi-
candum
cum tempus
est:

E

a

33 Non est homo beatus, si tantum bonam habeat voluntatem, nisi bonis operibus studeat eam sequi: quia ad hoc dat Deus gratiam suam homini, ut eam sequatur. Dixit semel sancto Fr. Ægidio homo vagabundus, ut videbatur: Fr. Ægidio, fac mihi consolationem; Respondit F. Ægidius, Stude bene agere, et habebis consolationem; nisi enim in se præpararet hominem Deo, non inveniret locum in creaturis Dei. Quis est, qui non velit facere id quod esset melius, non solum animæ suæ, sed etiam corpori in hoc mundo? nos autem, nec bonum anime, nec bonum corporis volumus operari. Ego possem jurare veraciter, quod qui alleviat sibi jugum Domini, aggravat sibi illud: et qui id aggravat sibi, ipsam sibi alleviat. Utinam homines facerent id, quod esset melius corpori in hoc mundo; qui fecit alium mundum, fecit et istum; et de bonis, quæ tribuit in alio mundo, potest in isto tribuere; et corpus sentit de bonis animæ. Tunc dixit ei quidam Frater: Forte moriemur antequam experiemur aliquid boni. Respondit F. Ægidius, Pelliparii noverunt de pellibus, cerdo-

F
faciendo
bona,

per quæ obli-
nuntur
suumum
bonum.

b

EX MSS.

De nimia
rerum ter-
renarum
cura rese-
canda.De pugna
contra ten-
tationes :

d

quam ea
sit utilis :

A bit, et quem omnia quæ videbit et audiet vel sciet ædificabunt, et de omnibus studebit eligere utilitatem suam.

34 Væ homini, qui ponit cor suum, et desiderium suum, et vires suas in rebus terrenis, propter quas relinquit et perdit cælestia bona et æterna. Aquila, quæ volat altissime, si haberet alligatam cuilibet alæ unam de trabibus ecclesiæ S. Petri, non volaret ita alte. Multos invenio laborantes pro corpore, et paucos pro anima : multi enim laborant multa pro corpore, frangentes saxa, cavantes montes, et alia opera gravia faciendo ; sed pro anima, quis ita viriliter et ferventer laborat ? Avarus similis est talpæ, quæ non credit alium thesaurum esse nec aliud bonum nisi cavare terram et inhabitare eam : tamen sunt alii thesauri, quos ignorat. Aves cœli, et bestię terræ, et pisces maris, quando habent cibum competentem sibi, contenti sunt : cum ergo homo terrenis rebus non sit contentus, sed semper suspirat ad alia ; patet quod ad hoc non fuit principio factus, sed ad alia : corpus enim factum fuit propter animam, et mundus iste propter alium mundum. Mundus iste est talis campus, quod habens ex eo partem majorem habet partem deteriore. Item dicebat, quod B. Francisco non multum placebant farnicæ, propter nimiam solitudinem congregandi victualia sua ; sed aves cœli magis placebant, quia non congregant in horrea sua. c

B 35 Gratia magna in pace possideri non potest : quia semper ei oriuntur multa contraria. Quanto homo gratiosior fuerit, tanto plus a diabolo impugnatur : non debet tamen homo propter hoc cessare a gratia sua ; quia quanto gravior fuerit pugna, tanto si vicerit major erit corona. Nos ideo habemus multa impedimenta, quia non sumus quales esse debemus ; verumtamen si quis bene iret per viam Domini, nec fatigationem haberet nec tædium : sed in via seculi fatigationem homo habet et tædium usque ad mortem. Respondit ei quidam Frater dicens : Tu videris duo contraria dicere sibi ipsis. Respondit Fr. Ægidius : Non demones plus currunt ad hominem habentem bonam voluntatem, quam ad alios ? ecce impedimentum. Et si quis venderet denariatam d suam plus millies quam valeret, quam fatigationem ibi sentiret ? Ecce soluta est contrarietas. Dico ergo, quod quanto quis magis erit repletus virtutibus, tanto magis infestatur a vitiis ; et tanto magis ea odio deberet habere. De omni vitio, quod vinces, acquiris coronam ; et de quocumque vitio magis tribularis, de eo magis præmium recipies, si devinces. Quacumque causa omittit homo ire per viam domini sui, ipsa de causa amittit præmium suum.

C 36 Dixit ei quidam Frater, Tentor frequenter tentatione pessima, et pluries rogavi Dominum, ut auferret eam a me, et non aufert eam. Respondit Fr. Ægidius : Sic est de tentationibus sicut aliquando accidit de agricola, qui vidit silvam arborum et veprum in aliquo territorio suo, in quo vellet facere novale, et granum seminare ; sed multis laboribus, et sudoribus et angustiis fatigatur, antequam colligat granum ; et quandoque quasi pœnitet, quod laborem illum assumpsit, propter labores et angustias, quæ sibi in opere ipso emergunt. Primo enim intuetur silvam extirpandam, et non videt granum : secundo cum laboribus multis incidit arbores, et non videt granum : tertio cum multo labore et gravi evellit radices arborum, et nondum videt granum : quarto proseindit terram et aptat, et nondum videt ibi frumentum pro quo tantum laboravit : quinto arat iterum terram : sexto seminat eam : septimo purgat eam : octavo metit : nono triturat, et omnia hæc cum labore facit magno : decimo reponit cum gaudio, quasi non recordans tanti laboris gravita-

tem, propter fructum multum, quem habet in fine ; D multos etiam labores plures istis sustinet, quos omnes benedicit, propter gaudium quia fructum bonum percepit.

37 Dixit ei quidam iterum : Quid faciam ? si enim facio aliquid boni, habeo inde vanam gloriam : et si facio malum, incido in tristitiam et quasi in desperationem. Respondit ei Fr. Ægidius : Benefacis, si doles de peccato tuo : tamen consulo tibi, ut doleas temperate et moderate : semper enim debes credere, quod major sit potentia Dei in parcendo, quam tua potentia Dei in peccando. Si Deus facit misericordiam alicui magno peccatori, credis tu quod minorem peccatorem relinquat ? Ceterum propter tentationem inanis gloriæ, non desistas facere bonum : si enim agriculator, jacere volens semen in terra, diceret intra se : Nolo seminare in hoc anno, quia si seminavero forte venient volucres et comedent ex semine illo, et propter hoc non seminaret ; non haberet fructum terræ suæ ad comedendum : si autem seminat, licet aliquid de semine pereat, tamen pars major remanebit ei : sic est de illo, qui tentatur de vana gloria, et pugnat contra eam. Quidam Frater dixit ei, legitur de B. Bernardo, quod semel dixit septem Psalmos penitenciales, nec quidquam aliud cogitavit, nisi super his quæ dicebat. Respondit Fr. Ægidius : Majus reputo, si castrum aliquod expugnatur fortiter, et defendit se viriliter et valenter.

38 Dicebat semel quidam Iudex Fr. Ægidio, Quomodo nos seculares possemus ascendere ad statum gratiæ et virtutis ? Respondebat : Primo homo debet dolere de peccatis suis, postea confiteri pure, deinde penitentiam sibi injunctam humiliter facere, postmodum custodire se ab omni peccato et ab omni occasione peccati, tandem se in bonis operibus exercere. Benedictum sit id malum, quod convertitur homini in bonum : et maledictum sit id bonum, quod convertitur homini in malum. Libenter debet homo sustinere mala in hoc mundo, quia dedit nobis exemplum Dominus noster Jesus Christus. Beatus, qui habebit dolorem de peccatis suis, et plorabit die ac nocte, nec consolabitur in hoc mundo, donec perveniat illuc, ubi omnia desideria cordis sui implebuntur. e

39 Oratio est initium, et complementum omnis boni. Oratio illustrat animam, et per eam cognoscitur bonum et malum. Hanc orationem debet facere omnis peccator ad Dominum, ut det ei cognoscere miseriam suam et peccata sua et beneficia sua. Qui nescit orare, non cognoscit Deum. Omnes qui debent salvari, si habent usum rationis, oportet de necessitate ut in fine suo sese ad orationem convertant. Ponamus quod aliqua mulier, verecunda multum et simplex, haberet unicum filium, qui propter aliquam offensam captus esset a Rege, et ad suspendium, duceretur ; nonne hæc vidua, licet verecunda et simplex, solutis crinibus et nudato pectore pro liberando filio suo vociferando clamaret, et ad Regem rogandum curreret ? et quis doceret istam simplicem rogare pro filio suo ? Amor filii et necessitas, mulierem, verecundam et vix extra limen domus exeuntem prius, quasi effrontem postea compellit ire per plateas inter homines ejulantem, et simplicem reddit sapientem : sic bene seiret orare et vellet, qui damna et mala sua et pericula sua veraciter cognosceret.

40 Dixit ei quidam Frater : multum deberet homo dolere, quando in oratione non potest gratiam devotionis invenire. Respondit Fr. Ægidius : Consulo tibi, quod plane faciās factum tuum ; si enim haberes aliquantulum boni vini in vegete, et fæx esset sub vino, velles tu vegetem concutere, et vinum cum fæce miscere ? Non esset hoc faciendum. Cogita, te nullatenus

quomodo
pugnandum
cum inani
gloria :

E

de peniten-
tia :

e

De oratione :

F

quam ea sit
facilis suam
cognoscenti
necessitatem :non est o-
mittenda
ob defectum
devotionis,

A nullatenus esse dignum consolationem aliquam a Deo in oratione recipere. Nam si quis vixisset ab initio usque nunc, et victurus esset usque ad finem mundi, et in oratione deduxisset omni die plenam paropsidem lacrymarum, non esset dignus tunc in fine mundi, ut Deus consolationem vel unicam sibi daret.

cur sub ea
crebrius
tentemur
quam alias :

41 Dicebat ei aliquando quidam Frater: Quare plures tentationes patitur homo, quando orat Deum, quam aliis temporibus? Respondit Fr. Ægidius: Quando aliquis habet causam contra adversarium suum in aula principis alicujus, si homo ille vadit ad principem illum, et proponat et faciat contra adversarium suum; adversarius ille hoc sciens, opponit se isti totis viribus, ne sententia detur pro isto: sic facit diabolus contra nos. Primo, si steteris in colloquio cum aliis, videbis frequenter te non sentire multa bella tentationum; sed si ad orationem perrexeris, ad recreandam animam tuam, tunc senties contra te ignita jacula inimici. Non debes tamen propter hoc orationem relinquere, sed firmus stare: quia hæc est via ad patriam supernam: et ille, qui propter hoc orationem relinquit, est sicut ille qui de prælio fugit.

quomodo
devotio ex-
pectanda,
faciendo
quod in no-
bis est,

B 42 Dicebat ei quidam: Multos video, qui videntur habere statim gratiam devotionis et lacrymarum quando vadunt ad orationem: ego autem vix possum inde aliquid sentire. Respondit Fr. Ægidius: Labora fideliter et devote: quia gratiam, quam non dat tibi Deus una hora seu vice, poterit dare in alia vice: et quod non dat tibi uno die, vel in una septimana, vel in uno mense, vel in uno anno; poterit tibi dare in alio die, vel in alia septimana, vel in alio anno. Pone tu laborem tuum et diligentiam, et Deus ponet gratiam suam sicut sibi placebit. Faber, qui fabricat cultellum, antequam cultellus perficitur, multas dat tunctiones super ferrum, de quo facit cultellum; sed postremo in una percussione cultellus perficitur. Multum deberet homo esse sollicitus de salute sua: si enim totus mundus esset plenus hominibus, etiam usque ad nubes si esset possibile, et de his non deberet salvari nisi unus; tamen quilibet deberet sequi gratiam suam, ut ipse esset ille unus: quia non est amittere corrigiam calciamenti, amittere supernam gratiam. Sed vae nobis! est qui det, et non est qui accipiat.

et accepta
gratia bene
utendo,

43 Alio tempore quæsit quidam Frater a Fr. Ægidio: Quid facis Fr. Ægidi? Respondit: Facio malum. Ille vero dixit iterum Fr. Ægidio: Quod malum facis tu, qui es Frater Minor? Et Fr. Ægidius dixit cuidam Fratri Minori astanti: Frater, quis est paratior, vel Deus dare gratiam suam, vel nos accipere? Respondit ille: Deus est paratior nobis dare, quam nos accipere. Dixit ei Fr. Ægidius, Et facimus nos bene? Ille Frater respondit, Imo facimus male. Et conversus Fr. Ægidius ad illum, qui quæsierat ab eo, quid faceret, ait: Ecce patet quod dixeram tibi verbum, cum respondi me facere malum. Item dicebat: Multa opera commendantur in sacra Scriptura, ut vestire nudos, pascere famelicos, et alia multa; tamen de oratione loquens Dominus ait: Nam et Pater tales quærit, qui adorant eum. Bona opera adornant animam: sed oratio est nimis magnum quid. Sancti Religiosi sunt quasi lupi, qui vix exeunt in publicum nisi pro magna necessitate, et tunc in publico contrahunt parvam moram.

Joa. 4, 23

ac secula-
rium con-
sortia fu-
giendo,

44 Dicebat Fr. Ægidio quidam Frater familiaris ejus: Quare non exis aliquando ad homines seculares, volentes tibi loqui? Respondebat Fr. Ægidius dicens: Volo satisfacere proximo meo cum bono animæ meæ: non credis, quod ego carius darem mille libras aliquando, si haberem eas, quam ego me

Aprilis T. III

darem proximo? Respondit, Credo. Fr. Ægidius dixit: et credis, quod ego darem potuit quatuor millia librarum, quam darem me aliquando proximo? Respondit ille, Credo. Dixit Fr. Ægidius ei: Dominus dicit in Evangelio: Qui reliquerit patrem et matrem etc. centuplum accipiet in hoc mundo. Fuit autem quidam Romanus, qui intravit Ordinem Fratrum Minorum, ejus facultates dicebantur valere sexaginta millia librarum; ergo aliquid magnum est, quod dat Dominus Deus in hoc mundo, ex quo valet centies sexaginta millia librarum. Sed nos sumus cæci et velati: si videmus hominem multum gratiosum, et virtuosum non possemus ferre perfectionem ejus. Si quis esset vere spiritualis, vix videre vellet aliquem vel audire vel moram facere cum aliquo, nisi pro magna necessitate, sed semper optaret solitarius esse.

D
EX MSS.

Mat. 19 29

45 Dicebat iterum de seipso: Ego potius vellem esse cæcus, quam esse pulchrior, vel ditior, vel sapientior, vel nobilior homo de mundo. Dixit ei quidam: Quare potius velles esse cæcus, quam habere ista? Respondit, Quia timeo, ne impedirent iter meum: beatus erit, qui nec cogitabit, nec dicet, nec faciet aliquid reprehensibile. Interrogavit aliquando Fr. Ægidius aliquem Fratrem dicens: Quid dicunt isti sapientes de contemplatione? At ille dixit, Nescio f. Et ille, Vis ut dicam tibi, quid mihi videatur? Et ille ait: Modo dic. Dixit Frater Ægidius. Gradus contemplationis mihi videntur esse, ignis, unctio, extasis, contemplatio, gustus, requies, gloria. g Item, Si invenis gratiam in oratione, ora: etiam si non invenis, ora: quia pilos caprarum accipiebat Deus in oblatione. Interdum plus diligit Rex pedem minus laborantis pro eo, quam totam personam alterius multo plus laborantis pro eo: pro eo quod Dominus respicit cor. Quando Dominus dedit prædicationem S. Petro, dixit ei quod minorem partem semper retineret, sibi dicens: Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.

sensusque
fratrandi.

E

f

g

46 Si vis bene videre, erue oculos tuos, et esto cæcus: si vis bene audire, esto surdus: si vis bene loqui, esto mutus, si vis bene ambulare, abscide tibi pedes tuos: si vis bene operari, mutila tibi manus: si vis bene amare, habeas te odio: si vis bene vivere, te mortifica: si vis bene lucrari, scito perdere: si vis esse dives, esto pauper: si vis esse in deliciis, afflige te: si vis esse securus, esto semper in timore: si vis exaltari, te humilia: si vis honorari, despice te, et honora te despicientes: si vis habere bonum, sustine malum: si vis esse in quiete, labora: si vis benedici, desidera maledici. O quam magna sapientia est hæc scire, et facere! sed quia magna sunt, non omnibus data sunt. Si viveret mille annis homo, nec haberet aliquid facere extra os suum, satis haberet facere intus in corde suo, nec posset ad complementum perfectum venire, tantum haberet facere solum intus: Nullus deberet velle videre vel audire aliquid, sive loqui de aliqua re, nisi usque ad utilitatem suam, nec ultra procedere ullo modo. Qui non vult cognoscere, non cognoscetur: sed vae nobis, quoniam illi, qui habent dona Domini, non cognoscuntur; et qui non habent, non quærunt. Homo fingit Deum, qualem vult; sed ipse est talis, qualis ipse est.

De cautela
spirituali,

F

ANNOTATA.

a Videtur Metaphora sumpta ab agris, quos improbi coloni exhauriunt, continuo fructum petendo ex iis.

Exfructare.

b MS. Antwerp. iniquis.

c Sequitur titulus de castitate, quem hic omittimus quia infra magis integre eadem dabitur.

d Surius ex Germanico vertit, res suas; significantur autem hoc nomine proprie merces, quæ minutim, men-

Denariata
denree.

EX MSS.

A *sura scilicet aut pondere divenduntur, adeoque comparabiles sunt etiam denariis: quas merces Franci similiter, singulari numero aut etiam plurali, denrée et denrées dicunt, quasi denierée, denierées; scilicet a denier, denarius; adhibendo terminationem participii passivi feminini, uti in aliis pluribus similibus substantivis, v. g. poing pugnus, poignée pugillus; quod Latina seu Italica terminatione diceretur, pugnata, quantum scilicet pugno comprehendere potest.*

e *Sequebantur in MS. Uratislav: duæ sententiæ Augustini et Gregorii de penitentia: sed has aliasque similes, inventas ad calcem aliorum quorundam capitulum in hoc MS. omittimus; quia desunt in MS. Antuerpiensi et defuerunt in Germanico Surii, nec dubitamus quin sint additamentum scriptoris posterioris.*

f *Waddingus ad an. 1262 §. 24, hæc refert velut ex ore ipsius Fr. Leonis, aut responderit, Nescio, timens hominem, cum quo summe desiderabat diutius loqui, raptum iri, si quid dixisset de contemplatione aut rebus divinis.*

g *Sequentia addimus ex MS. Antwerp. horum prima linea etiam extabat in Germanico Surii.*

CAPUT III.

Alia dicta B. Ægidii.

B

De scientia
utili et in-
utili.

Qui vult scire satis, inclinet caput satis, et operetur satis, et trahat ventrem per terram, et Dominus docebit eum satis. Divina sapientia est bona opera facere, bene custodire se, et judicia Dei considerare. Dixit semel cuidam volenti ire ad scholas causa discendi: Cur vis ire ad scholas? summa totius scientiæ est timere, et amare Deum, hæc duo sufficiunt tibi. Tantam scientiam, et sapientiam habet homo, quantum boni operatur, et non plus. Non sis nimis sollicitus fore utilis aliis: sed esto magis sollicitus, ut sis utilis tibi ipsi. Volumus aliquando multa scire pro aliis, et pauca pro nobis. Verbum Dei non est, audientis vel dicentis, sed operantis illud. Multi nescientes natæ intraverunt in aquas, ut adjuvarent pereuntes in eis, et cum pereuntibus perierunt: prius erat unum damnum, postea fuerunt duo. Si bene procures salutem animæ tuæ, bene procurabis salutem omnium amicorum tuorum. Si bene facis factum tuum, bene facis factum omnium benevolentium tibi.

C

48 Prædicator verbi Dei positus est a Deo, ut sit candela, speculum, et vexillifer populo Dei. Beatus est ille, qui sic dirigit alios per viam rectam, quod ipse non cesset ire per eam; et sic invitat ad currendum, quod ipse currere non desistat; et sic est adiutor aliis, ut fiant divites, et ipse ex hoc non fiat pauper. Credo, quod bonus prædicator magis loquitur sibi quam aliis. Videtur mihi, quod qui vult animas peccatorum trahere, magis debet timere, ne ipse ab aliis male trahatur. Cui dixit quidam Frater: Quomodo? Et ille: Averte oculos tuos, ne videant vanitatem. Illi, qui dicunt, non comprehendunt, et illi, qui audiunt, non intelligent. Dixit ei quidam: Quid est melius prædicare, an facere? Respondit: Quis magis meretur, vadens ad domum S. Jacobi, vel viam ad S. Jacobum eundi aliis ostendens? Multa video, quæ non sunt mea; multa audio, quæ non intelligo; et multa loquor, quæ non operor: ergo videtur mihi, quod per solum visum, loquelam, et auditum non salvatur homo.

De verbis
bonis et
malis.

49 Qui loquitur bona verba, est quasi os Dei: et qui loquitur mala verba, est quasi os diaboli. Quando servi Dei congregantur in aliquo loco ad colloquendum, debent tractare de pulchritudine virtutum, ut placerent eis virtutes; quia si placerent eis, exercerentur in eis; et si exercerentur in virtutibus, semper virtutes ab eis amplius amarentur. Quanto

magis homo est plenus vitiis, tanto est magis necessarium ei de virtutibus loqui: sicut enim ex frequenti colloquio pravo de vitiis, incidit quis in vitia valde faciliter; sic ex frequenti colloquio sancto de virtutibus, faciliter inducitur et disponitur ad virtutes. Sed quid dicemus? De bono non possumus dicere bonum, nec de malo possumus dicere malum. Quid ergo dicemus? De bono enim non possumus dicere, quantum bonum sit; nec etiam de malo, quantum malum sit, cum utrumque incomprehensibile sit a nobis: ego enim non reputo majoris esse virtutis, scire bene tacere, quam scire bene loqui: et videtur mihi, quod homo deberet habere collum ad instar grui, ut quasi per multos nodos transiret verbum, antequam ex ore progrediretur.

50 Quid prodest homini jejunare, orare, elemosynas dare, seipsum affligere, sentire quoque magna de cælo, et non pervenire ad portum salutis? Ecce aliquando apparet aliqua navis in mari formosa, magna, nova, et multo thesauro plena; tamen sibi aliquo periculo occurrente ad portum salutis non venit, sed miserabiliter perit; quid ei profuit illa omnis bonitas et pulchritudo ejus? Et iterum; In mari est aliquando navis deformis, non grandis, vetusta, despecta, non multo thesauro repleta; et cum multo labore evadens maris pericula, feliciter pervenit ad portum; hæc sola commendabilis. Simile quoque evenit in hominibus mundi hujus; merito ergo omnibus est timendum. Quamvis arbor sit nata, non tamen statim est magna; et, si magna, non florida; et si floret, non statim producit fructus; et si producit fructus, non statim magnos; et si magni, non tamen maturi; et si maturi, non omnes tamen ad os comedentis perveniunt, sed multi decidunt et putrescunt, vel a porcis vel a bestiis aliis devorantur. Dixit ei quidam; Dominus bene faciat te finire. Respondit Fr. Ægidius: Quid mihi prodest, si centum annis regnum cælorum mendicassem, nili bene finirem? Duo magna bona in hominibus reputo, Deum amare, et sibi semper a peccato cavere: qui haberet illa duo, haberet omnia bona.

De virtute
perseverantiæ.

E

51 Frater Ægidius de seipso loquens; Vellem, inquit, potius habere modicum gratiæ Dei in Religione, quam multum in seculo, quia plura pericula et pauciora adjutoria sunt in seculo, quam in Religione: sed homo peccator plus formidat bonum suum, quam malum suum; quia timet penitentiam agere, et Religionem intrare, plus quam in peccato jacere, vel in seculo remanere. Dicebat quoque Fr. Ægidius: Multi Religionem ingrediuntur, et quæ Religioni conveniunt non operantur: et sunt hujusmodi sicut agricola, qui arma a Rolandi indueret, et cum eis pugnare nesciret: non enim omnes homines Equum-bajardum scirent equitare, nec insidentes ei sibi scirent a casu cavere. Non reputo magnum curiam Regis intrare, nec reputo magnum bona a Rege et dona accipere; sed reputo magnum scire sicut decet in curia Regis stare. Curia magni Regis est Religio, quam intrare non est magnum, et aliqua dona Dei in ea recipere; sed scire sicut decet in ipsa vivere, et usque in finem perseverare devote ac solícite. Potius autem vellem in seculari statu existere, et devote ac solícite ad Religionis ingressum suspirare; quam in Religione existere, et satur esse. Gloriosa Virgo Mater Dei fuit nata de peccatoribus, et peccatricibus, nec fuit in aliqua Religione: et tamen est id, quod est.

In Religione
vivendum
juxta eam.

F

52 Debet religiosus credere, se nescire nec posse vivere sine Religione. Videtur mihi, quod Religio Minorum sit missa a Deo in hunc mundum, ad magnam hominum utilitatem: sed vobis; non sumus tales homines quales esse debemus. Religio Fratrum Minorum

a

b

Religio
Minorum
quam sit
perfecta.

A Minorum videtur mihi esse pauperior et ditior hujus mundi : sed mihi videtur hoc nostrum vitium. quia nimis alte volumus ambulare. A principio mundi usque nunc, melior Religio nec expeditior Religione Fratrum Minorum adhuc non apparuit. Ille dives est, qui imitatur divitem : ille est sapiens, qui imitatur sapientem : ille bonus est, qui imitatur bonum : ille pulcher est, qui imitatur pulchrum : ille nobilis est, qui imitatur nobilem, scilicet Dominum Deum.

De obedientia :

ejus necessitas

53 Quanto magis constrictus est Religiosus amore Dei sub jugo obedientie, tanto majorem fructum reddet : et quanto magis est Religiosus obediens et subjectus Prælati propter honorem Dei, tanto magis est pauper, et mundus a peccato suo præ ceteris hominibus hujus mundi. Religiosus bene obediens, similis est homini bene armato, vel militi sedenti super bonum equum, qui transit securus inter hostes, et nemo potest eum offendere. Religiosus autem obediens cum murmure, similis est militi inermi, sedenti super equum malum, qui transiens inter hostes cadit, et ab inimicis capitur, aliquando vulneratur, incarceratur, et quandoque occiditur.

B Religiosus, qui in propria voluntate vult vivere, ad ignem inferni vult ire. Quamdiu hos tenet caput sub jugo, implet horrea frumento : hos autem non tenens caput sub jugo, sed vagando discurrens, magnus Dominus sibi esse videtur, sed frumento horrea non implentur. Magni et sapientes ponunt caput humiliter sub jugo obedientie, et stulti caput de sub jugo extrahunt, et obedire contemnunt. Mater quandoque nutrit filium et exaltat, qui postquam magnus effectus est matri per suam superbiam non obedit, sed eam deridet et spernit. Majus reputo homini obedire Prælati propter amorem Dei, quam obedire ipsi Creatori per seipsum aliquid imperanti : qui enim Vicario Domini bene obedit, bene obediret Domino sibi aliquid imperanti.

et excellentia.

ANNOTATA.

Rolandus.

a *Herodes hic inter fabulosos Caroli Magni milites laudatur a prodigiosa fortitudine, estque vernaculis Francorum fabulis decantatissimus. In egrapho nostro Fratris, legebatur, arma præliandi.*

Equus-bajardus.

b *Hic etiam equus iisdem vernaculis fabulis celebratur, quod nullum sessorem admitteret nisi quatuor filios Haymonis Belgice Ros bayard. Est autem bay spadiceus, badius, seu castaneus, unde equo illi nomen factum, sicut alia Teutonice substantiva in ard, qualitatem naturalem sive habitalem ejus, quem sic nominamus, adsignificantia.*

CAPUT IV.

a

Dicta B. Ægidii ex solo MS. Antuerpiensi. a

Quomodo agendum tempore ariditatis,

Bona societas est homini sicut theriaca : et mala societas sicut venenum. Arborea quæ stant juxta viam interdum feriuntur ferro a transeuntibus, et fructum non sinunt maturare : sic nocet stare in publico. Dixit quidam Fr. Ægidio, Quid possem facere, ut sentirem aliquam suavitatem de Deo ? Respondit : Inspiravit tibi Deus aliquando bonam voluntatem ? Qui ait : Multoties. Dixit ei pluries Fr. Ægidius in hæc verba vociferans, Quare non custodisti illam bonam voluntatem, et duxisset te ad majus bonum. Alius dixit ei, Quid faciam ? quia sum aridus et indevotus. Respondit ei ironice, Noli orare Deum : ne offeratis munus ad altare. Quando dissipat impetus aquæ inundantis alveum et canalem aquæ molendini, molendinarius studet paulatim emendare quæ dissipata sunt : et similiter quando molæ molendinarii non faciunt bonam farinam, non

frangit statim eas malleo magno, sed paulatim et plane reparat eas, martello parvo tundendo, donec reparentur. Religiosi vocati sunt a Deo ad vacandum orationi, humilitati et fraternæ caritati : sed vae illis, qui perdiderunt desiderium boni sui, et volunt ire nimis alte.

Postquam sibi apparuit Christus,

55 Dum semel retinisset Fr. Ægidius cum multo fervore quibusdam amicis suis, quomodo anno illo, quo S. Franciscus transivit ab hoc mundo ad patriam celestem, apparere dignatus fuerat Christus eidem Fr. Ægidio vigilanti, visibiliter, corporali cum fulgore miræ claritatis, multis vicibus, per dies quindecim, in loco Cetonæ ; quidam ex Fratribus dixit Fr. Ægidio : Vellem quod eo loco, ubi Christus sic dignative complacuit comparere, fieret una parva ecclesia de formosis lapidibus et politis. Qui respondit : O quam bene tu dicis ! quia plures factæ sunt ecclesiæ in locis, ubi non ita magna fecit, sicut ibi. Dixitque alius, Et quomodo intitularetur illa ecclesia ? Respondit, Deberet vocari nomine Pentecostes, id est, ecclesia Spiritus sancti. Dixitque alius : Credis tu quod Spiritus sanctus venerit post tempora Apostolorum in aliquam personam, eo modo quo venit in Apostolos. Qui ait : si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Cui Frater dixit : Tu dicis, quod Deus abstulit tibi fidem : dic mihi, si placet, si tu habes spem. Respondit : Qui non habet fidem, quomodo habebit spem ? Dixit ei frater, Nonne speras te habere vitam æternam ? Respondit : Non credis tu quod Deus potest dare arrham vitæ æternæ, cui placet sibi ? Et ait : Non loquamur modo plus de ista materia. Credidit Frater ille, quod hoc dixit ei, ne tunc, Fratre præsentem, ibidem in ecstasi raperetur.

optat eo in loco ecclesiam fieri :

In ea visione fatetur sibi loco fidei,

56 Dixit quoque Fr. Ægidius, quater se fuisse natum. Primo, ait, natus fui de genitrice mea carnaliter ; secundo, in Sacramento Baptismi ; tertio, quando intravi Religionem istam ; quarto, quando fecit mihi Dominus misericordiam apparitionis suæ. Et ait illi prædictus Frater : Si irem ad partes remotas et quaereretur a me utrum cognoscerem te, possem dicere sic : Triginta duo anni sunt quod Fr. Ægidius fuit natus : b et antequam fuit natus habuit fidem et postquam fuit natus amisit fidem. Respondit : Sicut dixisti, ita est verum : tamen non habebam fidem ante ita bene, sicut debebam habere, sed tantum cum Deus abstulit illam mihi : et quicumque eam haberet perfecte sicut habenda est, Deus auferret eam sibi. Tamen post hoc habui, quod merui, quod funis ligaretur mihi ad collum, et traherer vituperate per omnes vicos istius civitatis. Dixitque alius : Si tu non habes fidem, quid faceres, si esses Sacerdos et velles dicere Missam solennem, quomodo diceres, Credo in unum Deum ? Respondens læta facie et cantans alta voce, dixit : Cognosco unum Deum, Patrem omnipotentem.

successisse claram cognitionem :

b

F

57 Videbatur Fr. Ægidio quod male fecerunt Prælati Ordinis Fratrum Minorum, eo quod non procurassent pro viribus a Domino Papa (non obtentu vanæ gloriæ, sed contemplatione honoris Domini dumtaxat et adificatione proximorum) canonizationem Fratrum Minorum Martyrum, qui pro gloriosa confessione fidei fuerunt apud Marocchium interfecti. c Et si Dominus Papa voluisset eos canonizare, bene quidem ; sin autem, Fratres hoc procurantes apud Deum essent excusati. Et addebat : Si exempla Patrum nos præcedentium non habuissemus, forsitan in statu pœnitentiæ, in quo sumus, non essemus : sed redditur unicuique aurum pro auro, scarletum d pro scarleto, cinninum e pro cinninio : nec aliquis unam faciat Deo, et non aliam qualitercunque. f

dolet non laborari pro canonizatione Martyrum.

c

d e

f

58 Lamentabatur quandoque Fr. Ægidius de cuiusdam

EX MSS

g
dolet con-
dolendum
esse pecca-
toribus,

dum iuste
a Deo pu-
niuntur :

quam stul-
ta res sit
vana glo-
ria,

Religiosorum
alii aman-
tes Deum,

alii pla-
centes Deo;

displicentes
qui ?

A Iusdam civitatis g debellatone, graviter dolens, tam de crudelitate debellantium quam de periculo debellatorum. Et postquam dixit quod his esset multum condolendum, adjecit in hæc verba : Voluit tamen Deus, quod homines illius civitatis pœniterent et humiliarentur, quia sæpe vicinos suos, quibus erant potentiores, satis immaniter tractaverunt. Tunc dixit ei quidam Religiosus : Si Deus hoc voluit, sicut tu dicis, non debemus eis compati, sed potius de illorum pœna gaudere ; quia omnis homo debet conformare voluntatem suam voluntati divinæ. Respondit, Ponamus, quod Rex aliquis posuerit edictum, quod si aliquis commiserit tale facinus, decapitetur vel suspendatur ; et dato quod filius Regis illius, in crimen huiusmodi lapsus, de mandato Regis trahatur ad mortem prædictam ; credis tu, quod Regi placeret, quod homines exultarent et dicerent, Gaudeamus, quia dominus Rex ducit filium suum ad mortem ? Non placeret Regi tale gaudium, sed displiceret : sic est, ait, in isto negotio. Alia vice dixit ei quidam : Si quis laudat me de bono, etiam quod non habeo, inde glorior vane in corde meo. Respondit : Si quis esset pruperrimus, totus plagatus et pallidus, vilissimis et sordidis vestimentis indutus, et omnino discalceatus, et homines venirent ad eum dicentes : Salve domine, quia mirabiliter es dives, decorus, et pulcher, et valde speciosa vestimenta et calcamenta habes ; Nonne stultus esset, si talis laus ei placeret, et se talem arbitraretur esse qualem illi dicerent, cum sciret certissime rem illam omnino se aliter habere ?

B De omnibus Religionibus et Religiosis, quidam placent Deo, et quidam displicent. Eorum autem qui placent sunt duo ordines : unus nominatur ordo amantium, alter placentium. In ordine autem amantium ; sunt omnes magni servi Dei, qui se totaliter diligunt in desiderio placendi Deo, et diligunt se invicem in desiderio placendi ad invicem propter Deum. Isti amantes quatuor habent oculos ; unus oculus semper respicit, quid magis placeat voluntati et beneplacito Domini Dei : alius semper respicit proximum, ad dandum ei semper pacem et bonum exemplum : aliorum duorum unus respicit ante, alius retro : ille qui est ante, respicit quid sibi evenire debeat de omni opere quod facit : qui est retro, speculatur si apud quod facit placet Domino Deo. Et sic oculus qui est ante, respicit retro : et qui est retro, respicit ante : et isti duo oculi sunt iudices operum. C Alius ordo dicitur placentium ; et placentes dicuntur omnes illi, qui se custodiunt, ne dicant vel faciant aliquam tribulationem alteri : et si alii eis faciant tribulationes, ipsi sunt servi eorum qui eos affligunt, de plena et bona voluntate cordis, et vadunt videlicet ad iustitiam, et non transeunt terminos iustitiæ, ut rationem faciant alicui. Isti duo ordines sunt in beneplacito Domini Dei.

60 Illi autem Religiosi qui sunt in discordiis et contentionibus propter res terrenas, et non propter bonum animæ, sed propter securitatem se reputant bonos, omnes sunt in displicentia Domini Dei : sed possunt de displicentia redire ad placentiam, per pœnitentiam, et confessionem, et cautelam. Sed caveant ; quia tam diu possunt in malo perseverare, quod eis ostium misericordiæ clauderent, et projicerentur extra salvationem. Et Prælati, Magistri divinitatis, Prædicatores et Sacerdotes, a Deo sunt ordinati hac ratione, ut sciant animas trahere ad salvationem ; et ut hoc ferventius desiderent et appetant, quam vinum vel aquam bibere cum fortissime sitiunt ; et ut patiantur pœnam pro animabus : tales prædicti Magistri, Prædicatores, et Sacerdotes, omnes sunt in beneplacito Domini Dei. Omnes autem prædicti Magistri Prædicatores et Sacer-

61 Omnes gentes h facit nasci Dominus Deus, propter suum honorem, et propter hanc rationem, ut debeant eum omnes diligere super omnia, et proximum propter Deum sicut seipsos. In tantum una gens diligit aliam, in quantum se amant et hortantur ad salvationem. Omnis gens quæ non amat et timet Deum est in peccato mortali, et est data in manus odii, et projecta extra salvationem. Omnis gens quæ grandescit in sua reputatione, et reputat se altam et bonam, de hoc quod Dei est, nec recognoscit a Deo esse quod habet ; ipse eam, velit nolit, parvificabit et humiliabit. Omnis gens, quæ non vult portare pœnitentiam et pœnam pro peccatis, data est in manus pœnæ, et projecta est extra salvationem in damnationem. Omnis gens, quæ non timet et pavet Deum, dabitur in manu magni pavoris, et projicietur extra salvationem in damnationem. Gentes quæ magis amant res terrenas, quam Dominum qui fecit eas, puniuntur in tribulationibus et flagellis. Gentes quæ non diligunt bonum suum, id est, salutem animæ suæ, habebunt malum suum, id est, damnationem animæ suæ. Omnis gens quæ rationem Domini sui nec vult audire nec observare, ordinata est ad pœnam. Omnis gens quæ deridet verbum Dei, ordinata est ad pœnam iræ. Sicut sol quando oritur, stellæ amittunt lumen suum respectu solis, sic luna et sol perdunt lumen suum respectu unius animæ glorificatæ. Unum signum est quod homo sit in gratia Dei, si in nullo exaltetur, sed semper humilietur. Excuso autem me coram Deo et vobis, quod non sum ego qui dico prædicta : quia per me suspenderer in furcis, et projicerer in damnationem extra salvationem.

62 Octo sunt lapides pretiosi, quos dedit Dominus sanctis eremitis, B. Francisco, B. Dominico, sanctis quoque monachis et omnibus Sanctis suis. Primus est, dolere de peccatis, et ea pure confiteri, et pœnitentiam pro eis portare, et cavere de futuris, et esse obediens. Secundus est, quia ipsi Sancti eradicati erant ab omni spe mundi et hominum ; ita quod corda eorum, nullam radicem temporalitatis nec carnalitatis invenientia ubi se tenerent, ad solum Deum, qui corda fecerat, necessario revertebantur. Tertius est, quod omne bonum quod habebant recognoscebant a Domino Deo esse, et omne malum a peccatis suis. Quartus, quod quicumque malum eis dicebat vel faciebat, erant eis servientes de plena et bona voluntate cordis. Quintus, quod amabant reprehensiones, et non honores ; et diligebant unitatem in omni gente pœnitentiæ ; et erant misericordes et pii. Sextus, quod reputabant se omnibus aliis viliores, et omnes alios meliores se. Septimus, quod ipsi serviebant et non expectabant serviri : et quicumque eos reputabant viles, ipsi cum eis se viles reputabant. Octavus, quod omnia beneficia recognoscebant esse a Deo, et ea sibi reddebant, dicentes Domine, quid sumus ? quia si abstuleris a nobis bona tua quæ fecisti nobis, erimus pejores omnibus qui sunt in provinciis. Quia qui sibi bona quæ Dei sunt appropriat, Deus eum expropriat : et qui nihil sibi appropriat, sed totum Deo attribuit, huic Deus bona sua, quæ ipse facit, appropriat. i

h
Omnium
communis
obligatio,

et hujus
neglecta
pœna.

Octo lapi-
des pretiosi
sanctorum
Eremitarum.

F

ANNOTATA.

a Totum hoc Caput defuit in MS. Germanico Surii,
nec

A nec non in cegrapho *W*ratislaviensi : accepimus illud ex *MS.* Antuerpiensi : ex quo qui imprimenda curavit *Aureo* hæc dicta, omisit vel amisit numerum 48, 49 et 50.

b Unde intelligas, hæc tractata fuisse, cum *B. Aegidius* annum 50 ageret : in ordine numerandi enim sunt anni a tempore factæ visionis : hæc autem ei obligit anno 18 suæ conversionis.

Martyres
Marocci-
tani.

c Horum Martyrium dedimus 15 Januarii, obitum ab iis an. 1220, ubi vide quæ de eorum, quanvis non canonizatorum, publico per Lusitaniam et intra Ordinem cultu, diximus.

d Alias Escarletum et Scarlatum coccus, purpura, videtur esse vox prorsus peregrinæ originis, sicut et ipse color.

e An idem valet quod pilum pro pilo?

f Videtur aliquid ad perfectum sensum desiderari.

g Quamnam hæc Urbs fuerit haud ita promptum est divinare, cum externis internisque bellis arserit seculo XIII Italia : propendit tamen conjectura in ipsam urbem Romam, anno 1243 per duos menses obsessam a *Frederico Imperatore* : verbum enim debellare, hic solum pro oppugnare videtur sumi.

h Idiotismo Italico et etiam Francico Gens, et Gentes usurpantur indefinite pro hominibus.

i Hic finiuntur Manuscriptum et Impressum Antuerpiense.

CAPUT V.

Reliqua *B. Aegidii* dicta. a

Ex *MS. Silesitico.*

a

Siquis vixisset ab initio mundi usque modo, et semper passus fuisset malum in omni vita sua, et modo iret ad omne bonum, quid noceret ei omne malum quod passus est? Et si quis habuisset semper omne bonum ab initio seculi usque modo, et nunc iret ad omne malum, quid ei prodesset omne bonum quod habuit? Dixit ei quidam secularis : Vellem in hoc mundo diu vivere, et in omnibus abundare. Cui respondit : si viveres mille annis, et esses Dominus totius mundi, in morte, quod præmium reciperes a corpore, cui servivisti? sed in modico tempore, qui bene se gerit, et benese custodit, præmium inenarrabile recipiet in futuro.

Commen-
datur me-
moriam mor-
tis.

In quo con-
sistat vita
activa.

64 Cum nullus sit, qui ad contemplativam vitam accedere valeat, nisi per activam fideliter et devote exercitatus fuerit : oportet quod cum omni solitudine vita activa utatur. Ille esset bonus activus, qui, si possibile esset, omnes hujus mundi pauperes pasceret, omnes vestiret, omnia eis necessaria tribueret abundanter, et omnes ecclesias et hospitalia faceret hujus mundi ; et si postea haberetur malus homo ab omnibus hominibus de mundo, et ipse hoc bene sciret, et nollet teneri nisi malus, et propter hoc a novo bono opere non cessaret, sed magis ardentius, frequenter, et ferventer in omni bono opere se exerceret ; sicut ille, qui non vult, nec desiderat nec expectat inde aliquid meritum in hoc mundo, considerans qualiter Martha sollicita circa frequens ministerium, adjuvari petens a sorore, a Domino est increpata, et tamen a bono opere non cessavit : sic et bonus activus, nulla increpatione vel desperatione debet a bono opere cessare, quia non terrenum, sed æternum spectat inde habere præmium.

in quo con-
templativa
perfectio.

65 Ad contemplandam gloriam divinæ immensitatis et majestatis, nullus potest accedere, nisi per fervorem spiritus, et frequentem orationem. Per fervorem spiritus accenditur homo, et ad contemplationem ascendit, quando cor eum membris est ad hoc totum dispositum plene, ita quod nihil velit neque cogitet præter id quod habet et sentit. Ille esset bonus contemplativus, qui si haberet incisos pedes

et manus, et extractos oculos et incisum nasum, D aures et linguam ; præ magnitudine suavissimi et ineffabiliter et inestimabiliter grandis odoris et dulcedinis, nulla alia membra, nullaque alia quæ circa cælum excogitari possunt, curaret vel habere desideraret, præter id quod habet et sentit. Sic Maria sedens secus pedes Domini, tantam recipiebat dulcedinem verbi Dei, quod nullum habebat membrum, quod posset aut vellet facere aliud, quam id quod faciebat. Et hoc est signum, quod conquerenti Sorori suæ, quod eam non adjuvaret, non verbo vel indicio respondit, ejus advocatus factus est Christus, respondens pro illa quæ respondere non poterat : quia aliud non sentiebat et cogitabat, quam ille clamabat. Contemplari est ab omnibus esse divisum, et soli Deo esse conjunctum.

66 De divinis rebus fit homo dives, et de humanis fit pauper : ergo multum ea debet diligere homo, et ista odire. Sicut universæ viæ terræ plenæ sunt vitiis et peccatis, sic omnes viæ cæli sunt plenæ gaudiis et virtutibus, Gratia et virtutes sunt creaturis præparatæ, vocantes omnes et dicentes, Venite et recipite nos, et docebimus vos viam veritatis : et miser homo non vult ire. Cujus ergo culpa est, si homo vivit in miseria et paupertate, cum vocetur ad Dominum, et non vult laborare ire ad ipsum? Et ideo dignus est pœnis inferni. Sicut virtutes et gratia sunt viæ et scala ad regnum cælorum, ita vitia et peccata sunt scalæ ad profundum inferni. Periculosum est a Domino gratias petere et virtutes ; quia si secundum gratias et virtutes a Domino tibi datas non operaris, efficieris magis inimicus Dei : et ita plus petere, est te majorem inimicum Dei facere propter magnitudinem. Quanto majora dona offert Dominus servo suo, tanto est magis ingratus, si non custodit et reddit sibi gratiam. Quanto magis est homo plenus virtutibus et gratiis, tanto magis impugnat a vitiis et peccatis, et tanto magis debet ea odio habere : unde de omni vitio, quod homo vicerit, acquirit sibi virtutem.

Gratia
quam paratæ
humibus,

quam soli-
citæ obser-
vandæ sint.

67 In oratione multæ inveniuntur et merentur gratia et virtutes : quarum prima hæc est, quia illuminatur homo in mente ; secunda, quia roboratur in fide ; tertia, quia suas cognoscit miseras ; quarta, quia pervenit in timorem et humiliatur et vilescit sibi ipsi ; quinta, quia pervenit in contritionem ; sexta, quia occurrunt lacrymæ ; septima, quia venit in cordis emendationem ; octava, quia purificatur conscientia ; nona, quia stabilitur in patientia ; decima, quia supponit se obedientiæ ; undecima, quia pervenit in veram obedientiam ; duodecima, quia pervenit in scientiam ; tertia decima, quia pervenit in intellectum ; quarta decima, quia pervenit in fortitudinem ; quinta decima, quia pervenit in sapientiam ; sexta decima, quia pervenit in notitiam Dei quæ se manifestat his, qui adorant eum in spiritu et veritate : postea accenditur in amorem, currit in odorem, pervenit in dulcedinem suavitatis, et in mentis quietem ducitur, et in gloriam perducitur : postquam autem posuit os in verba Altissimi, ubi anima satiatur, quis poterit eam separare ab homine qui perducitur ad contemplationem?

Orationis
perfectæ
fructus :

68 Ut autem ad prædicta quis perveniat, inter multa alia sex sunt necessaria ; videlicet consideratio suorum malorum præteritorum, de quibus oportet quod doleat ; cautela de pœnitentibus : timor de futuris ; consideratio misericordiæ Dei quæ [conversionem] hominum expectat, de criminibus se non ulciscendo, cum pro illis mortalis homo sit dignus pœna æterna secundum justitiam divinam : attentio beneficiorum Dei, quæ explicari non possunt, videlicet beneficia incarnationis, quare pro nobis assumpsit ; passionis, quam pro nobis sustinuit ; doctrinæ,

ad hos quo-
modo per-
veniat.

quam

EX MSS.
Varia uti-
liter dicta,

b
c

In variis
occasioni-
bus:

A quam nobis reliquit; et gloriæ, quam nobis promisit. Item dicebat, ea quæ odit secularis debet religiosos diligere, videlicet, paupertatem, verecundiam, nuditatem, famem, sitim, vilitatem, et his similia. Dicebat sanctus Fr. Ægidius de religione: Navis fracta est, confectus factus est: fugiat qui fugere potest, et evadat si potest. Item dicebat in fervore spiritus: Parisius, Parisius, ipse destruis ordinem S. Francisci. *b* Item docuit quemdam prædicatorem, ut diceret, Bo bo, cid est, multum dico, et Poco fo, id est, parum facio. Item audiendo quemdam dicentem operariis vineæ, fite et non parlate: vocavit Fratres dicens: Audite, quid ille dicit, facite et non loquimini.

69 Cuidem enim interroganti, quare magis pululant in homine mala, quam bona, respondit, Post maledictionem priorior est terra ad producendas malas herbas, quam bonas: tamen assiduus cultor ita frequenter posset facere, quod herbarum malarum vix possent ascendere. Item querenti de prædicatore, dixit, quod sufficiebat sibi ripam maris ad lavandum manus, pedes, et totum corpus; et stultus erat, qui querebat de illa, quæ erat in profundo maris: et cui sufficit scientia ad bene vivendum, nimis alta non querat. Item dicebat: Debes Deum rogare, ut non faciat tibi multa bona in hoc seculo, et ut te mittat ad dura prælia, et non te adjuvet propter majus præmium. Item dicebat, In hoc potest cognosci si quis homo Deum perfecte diligit, qui omni solitudine separat se a vitiis, et quotidie magis operatur bonas operationes. Item dicebat, Major virtus est sequi gratiam, quam tribulationes patienter sustinere: plerique enim patienter tolerant tribulationes, sed non sequuntur gratiam. Item dicebat, Tantum est dicere Frater Minor, quantum videlicet subjacere sub pedibus omnium: quia quanto plus est descensus, tanto magis ascensus. Item dicebat, Qui plus amat, plus desiderat. Item dicebat, Magis debemus timere de bonis, quam de malis: malum sequitur homo, sed bono est contrarius.

quomodo
collaboran-
dum gratiæ;

70 Item dicebat de gratia, quam non habet homo, tenebitur inde reddere rationem; quia cum Dominus creaturam suam creat benevolentia et gratia sua etiam ex natura debet esse benevolus et gratus: unde ex negligentia et imperfectione sua perdit homo perfectionem suam; si enim bene et sollicite laboraret in gratia sibi data et collata, invenire et daret sibi gratiam, quam non habet. Item dicebat; melius est esse in domo Dei, hoc est in Religionem, plena serpentibus, si ibi Dominus, quam esse in domo pulchra, plena deliciis et divitiis, sine divina presentia. Item dicebat, Volo, idquit, primo esse obediens usque ad mortem: secundo, volo subjacere pedibus aliorum: tertio, volo me dure reprehendere et castigare: quarto, volo carnes meas dentibus lacerare: quinto, si voluntarie nollem me ab aliis retrahere, volo per vim cum torque in collo retrahere me *d*. Interrogatus, quid sentiret de B. Francisco, respondit totus inflammatus ex auditu B. Francisci dicens: Ille homo B. Franciscus numquam deberet nominari, quin homo præ gaudio lamberet labia sua: tantummodo unum sibi defuit, scilicet corporis fortitudo. Si enim tale corpus habuisset, quale ego habeo, scilicet ita robustum, procul dubio totus mundus eum nimine sequi potuisset.

d
quid sen-
tendum de
S. Fran-
cisco?

c
Idiota æque
ac littera-
tus amare
Deum po-
test.

71 Semel Fr. Ægidius dixit S. Bonaventuræ: *e* Pater mi, multas gratis fecit nobis Deus, nos insipientes et idiotæ, qui nullam sufficientiam accepimus, quid poterimus facere, ut salvemur? Respondit S. Bonaventura: Si Deus nullam aliam gratiam daret homini, nisi quod posset eum diligere, sufficeret. Et Fr. Ægidius ait: Potest idiota tantum diligere, sicut litteratus? Respondit. S. Bonaventura: Una vetula

plus potest, quam Magister in Theologia. Tunc Fr. D Ægidius in fervore spiritus, vadens in hortum versus portam, quæ respicit civitatem, exclamavit: Vetula paupercula, simplex et idiota, diligas Dominum Deum tuum, et poteris esse major quam Fr. Bonaventura: et tum fuit raptus immobilis per tres horas. Duo Cardinales ad eum semel venerunt, ut ab ipso verba vitæ audirent; et cum vellent recedere rogaverunt eum, ut Deum pro illis rogaret: Quibus ille respondit: Quæ necessitas est ut Deum orem pro vobis, cum vos habeatis fidem et spem majorem quam ego? Quomodo? inquit illi: qui respondit, Quia vos, cum tot divitiis, honoribus, et prosperis hujus mundi, speratis misericordiam Dei: ego autem cum tot calamitatibus et adversis, timeo damnari. Quo illi corde compuncti, et in melius mutati, ab ipso recesserunt. Prædicta de vita et dietis Sancti Fr. Ægidii, ad præsens sufficiant.

Responsum
duobus
Cardin.
datum.

ANNOTATA.

a Quæ sequuntur habentur ex solo MS. Uratisla-
viensi, nisi quod eorum aliqua mixta sint Vita apud
Antoninum et Surium: et quod apud hunc in fine Di-
ctorum aurorum inveniuntur aliqua infra exhibenda.

E

b Idem legitur apud S. Antoninum et Bernardinum
Pisanum: Arturus in Annotationibus sollicite agit, ut
vere ac merito dictum fuisse ostendat.

c Nescimus quæ phrasi aut dialecto: fortassis plebeia
ac triviali, et nunc exoleta.

d Reliquum hujus numeri et initium sequentis etiam
habebatur in Surio, sed locis disparatis. MS. Germa-
nicum concludatur per is D. Bonaventuræ, ex Le-
genda S. Francisci a nobis allatis initio Commentarii.

e Addit Surius cap. 15, S. Bonaventuram tum fuisse
Ministram Generalem: quod munus suscepit an. 1256,
canonizatus an. 1282: ut potuerit titulus Sancti no-
mini ejus hic additus fuisse, vel primitus vel certe anti-
quius.

PARS III

Facta et consilia ædificativa ad finem vitæ.

Ex MS. Uratislaviensi, S. Antonino, Surio
et Waddingo collecta.

CAPUT I.

Prudentia B. Ægidii consilia.

F

Cuidam Fratri conquerenti sibi, quod Guardianus
eidem tempore orationis mandasset, quod ire pro
pane: respondit Fr. Ægidius, Nondum quid sit ora-
tio cognovisti: quia vera oratio est, quod subditus
prælati sui facit voluntatem. Et dixit Fr. Ægidius:
Signum superbiæ est ponere caput sub jugo obe-
dientiæ, et extrahere inde, ut via, quæ sibi perfec-
tior videtur, adimpleatur. Si homo esset tanta gra-
tia elevatus et devotione, quod loqueretur cum An-
gelo, et a suo prælato vocaretur, statim deberet
colloquium Angelorum dimittere, et prælato prom-
ptius obedire. Hoc exemplo firmavit Fr. Ægidius
semel, qui raptus coram Domino Papa Gregorio et
Cardinalibus, qui ierant ad ipsum visitandum a Pe-
rusii ad locum de monte, sibi præcipiendo Dominus
Papa, quod statim ad eos deberet redire, statim qui
insensibilis videbatur, cecurrit ad Papam, et ejus
pedibus provolutus, dixit humiliter culpam suam.

Docet obe-
dientiam
esse optimam
orationem:

per eam re-
vocatur a
raptu,

a

73 Audiens Fr. Ægidius casum Fr. Eliæ, de in-
obedientia *b* et apostasia ac excommunicatione,
prostravit se in terram, et terræ se fortiter con-
stringebat corpore; et interrogatus quare hoc faceret,
respondit: Volo descendere quantum possum: Fr.
Eliæ ideo cecidit, quod ascendit tantum propter sal-
tutum. Semel Fr. Ægidius volens obedientiam experiri
cujusdam

A cujusdam Fratris in sacra Theologia Magistri, qui sanctæ Claræ prædicabat et ejus Sororibus, prædicanti dixit : Tace Magister, quia ego volo prædicare. Qui statim tacuit : et postquam Fr. Ægidius in fervore spiritus eructavit melliflua, dixit Magistro : Perfice nunc, Frater, sermonem, quem incepisti. De quo B. Clara exultans in spiritu, dixit : Hodie impletum est desiderium B. Francisci, mihi aliquando dicentis : Opto Fratres meos Clericos multum ad tantam humilitatem devenire, quod Magister in Theologia a voce Laici, prædicare volentis, a prædicatione cessaret. Dico vobis, Fratres, ait Sancta Clara, quia me plus edificavit, sua humilitate, quam si vidissem eum mortuum, suscitantem.

74 Cum Fr. Ægidius semel ivisset Assisium, Fratres eum per domum duxerunt ostendentes ei ædificia sumptuosa, quæ construxerant, quasi in eis gloriantes. Quibus diligenter inspectis, Fr. Ægidius dixit Fratribus illis : Dico, Fratres, quia nihil deficit vobis nisi uxores. Et perturbati Fratres de hoc, et fortiter scandalizati fuerunt ; Quibus dixit Fr. Ægidius : Fratres mei, vos bene scitis, quod ita est vobis illicitum dispensare in paupertate, sicut in castitate ; postquam paupertatem a vobis rejectistis, de facili rejicere potestis et castitatem.

75 Mortificationi carnis intendebat strenue, in servitum eam reducendo : quare candore præfulsit nitidæ puritatis : unde Fr. Ægidius semel comedeat indie hora serotina, et tunc valde parum : et dicebat Fr. Ægidius, Caro nostra est sicut porcus, qui avide currit ad lutum, et esse continuo in luto delectatur : et caro etiam est sicut crabro, qui finem equinum volvere cupit ; caro est pugil inimici. Interrogatus a Fratre quodam, quomodo possemus carnem a vitis ipsius præservare : respondit Fr. Ægidius, qui vult transferre magna saxa vel trabes magnas, studet eas transferre ingenio magis quam viribus : et in hoc facto similiter est procedendum. Omne vitium lædit castitatem : est enim sicut speculum clarum, quod per solum hilitum obscuratur. Impossibile est hominem venire ad gratiam Dei, dum ei in carnalibus placeat delectari. Caro vult nos tradere die ac nocte ; quam qui vincit, vincit omne inimicos, et venit ad omne bonum. Et dicebat aliquando : Inter omnes virtutes, ego diligere castitatem. Et cum quidam Frater diceret : Nonne major est caritas ? respondit Fr. Ægidius, Et quid est castius caritate ? et frequenter canendo dicebat : O sancta castitas, qualis es, qualis es ? tu es talis et tanta, qualem et quantam te fatui non agnoscunt. Et cum Frater peteret, quid vocaret castitatem ; respondit : Castitatem voco omnes sensus custodire gratia Dei. Et cum castitatem commendaret, secularis quidam præsens dixit : Ego abstineo me ab omnibus, præterquam ab uxore mea : sufficitne sic stare ? Respondit Fr. Ægidius, Videtur tibi quod homo non possit inebriari vino vegetis suæ.

76 Erant quandoque simul Fratres Ægidius, Rufius d, Juniperus et Simon ; ait autem Ægidius : Quid facitis vos cum tentationes carnis vos infestant ? Fr. Juniperus dixit : Humi prostratus commendo me Deo et sanctissimæ Matri ejus. Juniperus vero, Simul atque sentio, inquit ejusmodi tentationem, jubeo eam procul abscedere, quod hospitium meum jam occupatum sit. Tum Ægidius : Ego, inquit tecum sentio : nam cum id genus tentationibus nulla expeditior pugna est, quam ut fugias, nec cum eis contendas.

77 Accessit ad eum quidam ex Fratribus, cui in aliis tribulationibus subvenit, exultans et jactans se laqueos sibi præparatos evasisse et tentamenta vicisse diaboli. Sequentis enim a tergo feminae dixit

sibi inmissam concupiscentiam, eoque validiorem quo propius illa accedebat : stesisse vero parumper ; atque prætereuntem serius aspexisse : mox omnem evanuisse tentationem. Interrogavit gloriabundum vir sanctus, an pulchra esset mulier vel deformis, adolescentula vel vetula. Respondit annu fuisse deformem. Tunc subjunxit Ægidius. Quid ergo mirum si præterit tentatio, apposito antidoto ? Scias, fili mi, potius te succubuisse quam vicisse. In eo consistebat, victoria, quod prætereuntem non aspiceres : sed dimissis vel clausis oculis te tentantem omnino negligeres. Victoria tentationis carnalis, non in congressu, sed in fuga securior et firmiter est. Cave iterum ne molestas tibi feminas, neque universim ulla, in faciem respexeris : nam pro vetula, adolescentula ; et pro deformi, speciosa se tibi objiciet ; quæ tentationem non remittet, sed augebit ; non tollet, sed immittet : quo fiet ut facile pro victoria turpem lapsum, et pro gloria perpetua reportes infamiam.

78 Quidam Frater, conquestus est secum quod Fratres faciebant eum nimis laborare, ita quod vix poterat stare ad orationem : et ideo petebat licentiam emendi ad aliquod eremitorium, ubi quietius Deo serviret. Cui Fr. Ægidius ait : Si accederes ad Regem Franciæ, et ab eo peteres mille marcas argenti, nonne merito diceret tibi, Quid insanis hoc petendo ? quid enim fecisti pro me, ut dem tibi tantum argenti ? sed si prius pro eo aliquod magnum laboriosum opus fecisses, tanto præmio dignum, audacter et juste postulares. Si ergo vis postulando orare ut exaudiaris, oportet te prius pro Deo laborare. Idem dixit : Major est virtus facere bonum pro voluntate alterius unum, quam duo pro voluntate sua. Idem ait : si cni oculis et manibus privato aliquis restitueret omnia membra deperdita, certe illi deservire deberet cum magno affectu omnibus diebus vitæ suæ, ut ingratus non convinceretur de tanto beneficio : sed ecce Dominus Deus dedit nobis manus, pedes, et oculos, et omnia alia bona, spiritualia, temporalia et corporalia ; et tamen volumus ei servire.

79 Alteri interroganti quomodo fugere posset tentationes, respondit Fr. Ægidius, Qui fugit tentationem, fugit vitam æternam : quia non coronabitur nisi qui legitime certaverit. Accessit Frater unus ad Ægidium dicens cum magno gaudio : Pater, bona nova dico fili. Cui ille, Fili, dic. Ego, inquit, in visione ductus fui in infernum, et nullum fratrem Ordinis nostri ibi vidi. Et Ægidius cum multis suspiriis respondit : Bene credo, fili, quia nullum ibi vidisti : et hæc replicans in extasim raptus est. Cum autem ad se reversus fuisset, interrogavit ille, Quomodo, Pater, credis quod nullus Frater sit in inferno ? vel si sint, quare non vidi eos ? Respondit Ægidius, Ideo nullum Fratrem ibi vidisti, quia non tantum profunde in infernum descendisti, ubi cruciantur ii qui sine operibus et observatione Regulæ tunicas Fratrum Minorum portaverunt : nam sicut alii Fratres observantes Regulas sunt in cælo multum gloriosi, ita peccatores et mali Fratres sunt inter alios magis miseri in inferno.

80 Fr. Gratianus ait ad eum : Ego, mi Pater, novi concionari, date consilia, et alia bona opera facere : sed nescio tamen, quid potissimum sequar, quæso te dicas, quid tibi consultissimum videatur. Ægidius respondit : Nihil potes gratis facere Deo, quam ut te ipsum a collo suspendas. Perterrito illo ob hujusmodi sermonem, Ægidius ait : Qui suspensus est, non est ille quidem in cælo, at tamen terra superior est, semperque deorsum respicit. Sic et tu facias. Quandoquidem necdum datur tibi esse in cælo, mentem sursum erigas ab his rebus caducis, exerceasque te in virtutum operibus, de teipso submisce senti-

D
EX MSS.
arguit cu-
riosum as-
pectum mu-
lieris.

Docet col-
laborando
facere ut
oratio effi-
cax fiat,
E

inculcat
gratitudi-
nem Deo
debitam :

docetur
quantum sit
eorum qui
ex ordine
percuti
damnatio.
F

Facere do-
cet morti-
ficationem
affectuum :

eamdem
experitur
in Magistro
concionante :

improbat
amplam ædi-
ficia :

docet mor-
tificare
carnem ;

extollit
laudem
castitatis :

d
ad carnis
tentationes
fugam con-
sultat.

EX MS.

A tiens, et Dei misericordiam constanter expectans. Adolescens quidam dixit beato viro, velle se religiosum fieri, et monasterium petere. Tum ille: Si vis, inquit, isthuc facere, abi et quamprimum jugula parentes tuos. Adolescens vero ejulans, Quonam, inquit, pacto tantum ego in me scelus possum admittere? Respondit Ægidius: Non ego te jubeo illos ferro necare, sed gladio spiritali: qui enim non odit patrem suum et matrem, non potest effici Christi discipulus.

etiam ar-
do fidenter
orandum
esse,

81 Sciscitanti eundem, qua ratione posset ferventer orare Deum, cor suum sentiens torpore et frigore affectum; ita ait Ægidius: Ponamus Regem quemdam habere duos fideles ministros, quorum alter armis munitus sit, alter inermis: mittere autem eum utrumque, ut cum hostibus pugnam ineant. Armatus igitur ibit imperterritus ad certamen: inermis vero dicit Regi suo: Vides, domine Rex, me nullis tectum armis: attamen amore tui proficiscar ad pugnandum adversas inimicos tuos. Cernens autem Rex tantam illius erga se fidem, dicit satellitibus suis: Ocyns paretis arma, quibus induatur fidissimus servus meus, imprimatisque ei signum armaturæ meæ. Ita etiam, qui ad certamen orandi absque devotionis gustu fidenter accedit, Deo providente, non frustrabitur rebus necessariis.

B

incunctan-
ter susci-
piendam
religionem:

82 Quodam illum consulente, num monasterium ingredi deberet, sic respondit: Si quis valde inops sciret alicubi in agro reconditum thesaurum, putasne quaesitum illum ab aliquo, an eorum thesaurum effodere deberet? Quanto ergo magis properare debent homines, ut reperiant vitæ æternæ thesaurum? Tum ille consiliis ejus parens, relictis omnibus, factus est monachus. Alius Frater rogavit, quidnam posset Deo gratissimum facere: Ægidius autem mane respondit illi cantans: Unam, uni: nec quicquam his addebat. Dicente Fratre, se nescire quid ea sibi velint, Unam, inquit Ægidius, animam sine intermissione et absque medio uni Deo commendabis.

Deo uni ad-
hærendum.

Vita mona-
stica quan-
to tutior sit
seculi:

83 Alio quodam ex ipso perquirente, possitne divinam sibi conciliare gratiam, qui in seculo permaneat; ita ait: Potest quidem, sed malle ego gratiam unam in monasterio, quam decem in seculo; quæ enim in monasterio obtinetur gratia, ea et crescit facile, et bene custoditur: quod is, qui monasticum sectatur institutum, ab omni mundi strepitu et solitudine perturbante, quæ magnum adferunt gratiæ impedimentum, sejunctus sit; alique Fratres piis adhortationibus et sanctis exemplis a malo eum retrahant, et ad bonum incitent. Porro gratia, quæ in seculo percipitur, cito solet amitti, et ægre conservatur: quod mendaciarum tentationum sollicitudo, quæ est perturbationum et inquietudinum parens, divinæ gratiæ et impediat et perdat suavitatem; tum quod alii seculo deliti homines, pestiferis suasionibus et perniciosis exemplis, eum qui divina gratia præditus est a bono revocent, fortiterque impellant ad perpetranda mala: si quis enim velit recte et inculpate se gerere, eum non modo non adjuvant, sed irrident etiam; Dei autem inimicos tantum abest ut reprehendant, ut etiam ellegant et extollant. Satiusest igitur una potiri gratia in libertate, quam decem in ejusmodi timoribus et periculis.

C

non omnia
alienis ora-
tionibus
committen-
da:

84 Frater quidam rogavit Ægidium, ut pro ipso Dominum deprecaretur. Cui Ægidius, Tu vero, inquit, ora pro teipso. Quod enim aliam pro te mittis, et tu interim desides, cum possis ipse iter facere? Illo dicente, se peccatorem esse, Ægidium autem Dei amicum, atque ea causa posse fidenter et pro se et pro aliis deprecari; Ægidius respondit: Frater mi, si omnes urbis hujus plateæ auro et argento plene essent, proclamatumque foret, licere cuili-

bet illud auferre, aliumne pro te nuntium ablegatu- D
rus esses, qui tuo nomine id tolleret? Puto equidem te ipsum iturum, nec satis futurum alteri. Ita nimirum Deus totum implet mundum, et potest inveniri ab unoquoque: tu igitur ipsius eum adito, nec alium pro te mittas.

85 Nobilis quidam conversus ad Deum, factus est Franciscanus. Cum hoc magna intercessit Fr. Ægidio consuetudo et familiaritas, cum esset in seculo: postquam autem religiosus factus est, nullam ei Ægidius voluit peculiarem exhibere familiaritatem, ut ante consueverat, sed ait illi: Frater carissime, nos unius ejusdemque familiæ sumus, uniusque Domino pariter famulamur: mihi autem inconspertum est, an gratum sit Deo, ut sic illi servias, quemadmodum ego te hortari velim: fortassis enim me hoc vel illud monente, illi visum erit aliud abs te exigere. Itaque non sum ego deinceps sollicitus de te, missamque facio omnem singularem erga te familiaritatem, qualis mihi solebat esse tecum, cum secularis esses. Quinque Provinciales Ministri eum visum perrexerunt Perusiam: quos ut vidit, mystico et spirituali cantu voluit impositi monere officii, apposita similitudine æterni habitaculi, absque lapide et calce E
constructi: neque dissimilem esse Religionem subjunxit, ejus ædificandæ illi erant operarii. Sed dum cœlestes voluit describere mansiones, subito raptus est.

Religiosis
amicis quo-
modo con-
sulendum.

ANNOTATA.

a MS. Silesiticum (ex quo caput hoc exorsi hactenus prosequimur) simile quid iterum posuerat supra, agens de gestis Perusii in Palatio, uti notavimus ad Caput. 3 litt. h.

b Apostasia F. Eliæ accidit anno 1244, postquam is sapiens, etiam sub S. Francisco functus esset supremo Ordinis Ministeriatus: et hanc creditur divinitus meruisse, propter laxatam paupertatem.

c Huc spectat quod S. Antoninus refert tit. 24, § 6. Fr. Elias post mortem B. Francisci cepit erigere basilicam miræ magnitudinis, et pecuniarias collectas indixit provinciis pro opere consummando. Concham etiam marmoream ante fabricam illam posuit, in qua pecuniam ponerent adventantes. Quod cernentes socii B. Francisci, et specialiter Fr. Leo, perrexit Perusium ad Fr. Ægidium, pro consilio super hoc requirendo. Cumque Fratres quærerent ab eo utrum concham illam liceret sic tenere, F
conversus ad Fr. Leonem dixit lacrymosis oculis: Si mortuus es mundo, vade et frange eam: si autem vivus, dimitte eam, quia illius Fratris Eliæ persecutiones dure posses portare.

Ægidii ze-
lus pro pau-
pertate.

d Referuntur in Martyrologio Franciscano Ruffinus 14 Novembris, Juniperus 4 Januarii, Simon 11 Augusti. Porro MS. Wratislaviensi hactenus usi, progredimur ex Suario dare numerum 76, cetera hujus capituli S. Antoninus subministrat.

CAPUT II.

Dona prophetiæ, intelligentiæ et sapientiæ in Ægidii gestis et dictis observata.

Fuit autem in Ægidio etiam prophetiæ spiritus, uti sequentia declarabunt. Venit aliquando ad eum quidam Ordinis Prædicatorii valde eruditus sacre Theologiæ Doctor, qui multis annis mire vexatus fuerat hæsitazione quadam de perpetua matris Dei virginitate. Videbatur enim ei fieri non posse, ut simul mater esset et virgo. Attamen dolebat ei plurimum, utpote viro bene Catholico, isthæc hæsitatio; cupiebatque ab homine divinitus illustrato de hac quæstione doceri. Audierat vero Fr. Ægidium, egrege

Cognoscit
et aufert
dubium de
Virginitate
B. M.

A egregie illuminatum, et sæpius rapi in Deum : itaque statuit ire ad eum, confidens ejus sermonibus hac ambiguitate se liberatum iri. Cum autem jam esset in via, Ægidius spiritu cognovit et tentationem et adventum ejus ; procedensque ei obviam, priusquam quidquam diceret, baculo terram percussit, et ait : Frater Prædicator, S. Maria virgo est ante partum : moxque illic ortum est elegans lilium. Iterum humum credens, Frater Prædicator, inquit, S. Maria virgo est in partu : et confestim alterum erupit lilium. Tertio solum feriens, Fr. Prædicator, ait, S. Maria virgo est post partum : simulque tertium enatum est lilium. Mox autem Ægidius aufugit, et Doctor ille curatus est. Postquam autem didicit eum fuisse Ægidium, multo deinceps amore et illum et Ordinem ejus complexus est.

a
S. Ludovici
cum in spi-
ritu agna-
scit,

B 87 Statuerat aliquando S. Ludovicus Francorum Rex suscipere peregrinationem, et loca sacra a visere : audiens vero de eximia et admiranda Fr. Ægidii sanctitate, decrevit illum adire. Itaque Perusiam se contulit, ubi illum esse cognorat : cumque ad monasterii portam venisset, sen ignotus quidam peregrinus, cum paucis familiaribus, rogabat ubi Fr. Ægidius esset, nihil de se indicans ostiario. Is autem dixit Ægidio, peregrinum præ foribus cupere ipsi loqui. Actutum vero spiritu cognovit Ægidius eum Regem Franciæ esse, celeriterque ad illum accurrit : dixisses hominem ebrium esse. Ubi in mutuos venere conspectus, sese inter se complexi sunt perquam hilariter, acsi longa inter ipsos intercessisset familiaritas : atque ita stabant simul ad portam cum multa exinii amoris significatione, tametsi neuter quidquam alteri loqueretur. Tandem a se taciti discesserunt. Ægidium autem ad cellam suam redeuntem, quidam Frater rogavit, quisnam ille fuisset peregrinus, qui tot erga ipsum benevolentiae signa ostendisset. Respondit ille, Ludovicum Christianissimum Galliarum fuisse Regem. Valde autem contristati et pulefacti Fratres, quod Ægidius tanto Principi nihil esset locutus, dixerunt ei : En venit ad te visendum e Galliis tam potens, et qua causa ei ne unum quidem verbum funderet voluisti? Mox Ægidius, Ne miremini, inquit, Fratres mei, nihil me cum illo Rege locutum : nam simul atque in mutuos amplexus et oscula ruimus, tanta divinæ sapientiæ luce perfusi sumus, ut alteri alterius pateret cor, et taciti videremus, quidquid invicem ore prompturi eramus ; idque longe melius, quam vel dicere vel audire extrinsecus potuissemus. Quæ autem illic a Domino audivimus ; ea nullo vocis sono exprimere possumus, ob humanæ linguæ defectum, quæ Dei arcana explicare non potest, nisi per figurarum involucria : quod si inter nos ore locuti essemus, intus nobis ipsis impedimento fuisset. Noveritis igitur, Fratres dilectissimi, Regem illum Franciæ majorem intus consolatione affectum esse, quam vel ego dicere, vel vos capere queatis : nosque a nobis cum ingenti animorum gaudio discessisse.

puteum in-
venti fa-
cit.

b

88 Cum Fratres monasterii Perusini in monte, vellent fodere puteum, nec convenirent de loco : Ægidius accedens, et baculo terram percussit, Hic, inquit, fodiat : quod dum Fratres fecerent, statim optimam aquam invenerunt, quæ in hunc usque diem scaturire non desinit : quare a viro sancto Puteus S. Ægidii vocatur b. Illud autem memorabile de puteo hoc, quod ducentos post annos, volentes Fratres, potius ad delicias quam ad necessitatem, alius puteum fodere, ut profundiores et frigidiores haurirent aquam, omnino exiccatus est puteus : donec, ex consilio pii et prudentis cujusdam senis, remiserunt quam extraxerant terram, repleveruntque puteum ad pristinum modum : per quod factum est, ut de novo aqua abundanter, sicut prius, scaturiret, habere-

turque in magna veneratione, et epotaretur magna fiducia potiundæ salutis ab infirmis, ut frequenter evenit.

89 Vivebat in conventu Parisiensi quidam Frater, Guilielmus nomine, nobili ortus prosapia, sed non adeo disciplinæ monasticæ addictus, quinimo verbis et gestibus videbatur Fratribus dissolutus. Hic cum ad castrum quoddam transiret sororem invisurus, videretque quosdam pueros natantes, unum vero a flumine rapi et rotantibus aquis involvi ; sicut erat habitu præcinctus misit se in fluvium, ex proximi caritate, non præmeditatus latentis vorticis periculum ; quare ex pondere madefactæ vestis et imperitia natandi, priusquam perveniret ad juveniculum, ipse etiam suffocatus est, Jesu nomen inclamans. Hac ipsa hora accedebant Perusii Fratres ad prandium, et Ægidius manus lavabat : qui elevatis parum per oculis subrisit, et dixit circumstantibus : bene est I. r. Guilielmo Parisiensi, et adhuc melius se habebit. Non intellexerunt hæc Fratres, donec acceptis e Lutetia literis perceperunt mortem Guilielmi, interrogaveruntque Ægidium, quare in aquis submerso viro dissolutæ disciplinæ bene esse pronuntiavit. Respondit, ob fervorosum caritatis actum (quo se aperto tradidit discrimini, ut proximo periclitanti subveniret) conterenti et invocanti nomen divinum remissa esse peccata, et post brevem in purgatorio passionem ad coelos evolasse. Ægidii hujus sanctitatem magnopere scire desiderabat quidam ex Fratribus. In somnis ostensus est ei dormiens, et ad caput habens librum, hæc sola verba aureo caractere continentem : Hic est qui multum orat pro populo et universa sancta civitate. Simul etiam immissa est ei magna viri sancti reverentia et sanctitatis opinio. c

D
FX MSS.

Fratris
dissoluti
mortem ex
caritate
obitam,

absens vi-
det et com-
mendat,

E

ejus sanc-
titas alteri
revolatur.

c

90 Etsi autem Fr. Ægidius litteris instructus non erat (fuit enim Laicus vel Conversus, ut vocant) attamen divinæ sapientiæ splendoribus adeo illustratus fuit, ut etiam divinis literis eruditos excelleret. Duo Fratres Dominicani venerunt ad invisendum Fr. Ægidium ; cumque inter se admodum divina miscerent colloquia, et oblata occasione alter ex eis diceret, S. Joannem Evangelistam in sui Evangelii exordio sublimia et quæ comprehendere non possunt, dixisse de Deo, Ægidius ait : Immo vero S. Joannes nihil dixit de Deo. Dicenti autem Dominicano : Quid tu loqueris Pater ? cum testetur Augustinus, si sublimius esset locutus S. Joannes, totum mundum eum capere non potuisse : ne sic ergo dixeris, nihil eum dixisse de Deo Fr. Ægidius respondit : Equidem permaneo in sententia, rursusque aio prope nihil eum dixisse de Deo. Cum autem id indigne ferret Dominicanus Pater, mentem suam Fr. Ægidius tali declaravit similitudine : Vides altissimum hunc montem ? Is si totus ex mihi semine constaret, et exigua avis quotidie inde comederet, quantam putas ejus portionem etiam centum annis absumeret ? Respondit Dominicanus ; Etiam si mille annis inde ederet, nihil tamen id esset comparatione reliqui montis. Sic ergo, inquit Fr. Ægidius, etiam se habet immensa Deitas, tamque ingens et infinitus est divinæ perfectionis mons, ut S. Joannes, instar parvæ avis, nihil dixerit de Deo, si respicias ad summam ejus majestatem. His verbis Dominicani illi multam se senserunt percepisse consolationem, et a Fr. Ægidio leti recesserunt. Quidam alius quæsit ex eo, quamobrem S. Joannes Baptista adhuc puer eremum petiisset, tamque severiter illic vixisset, cum intra matris viscera sanctificatus esset. Respondit autem ei Ægidius, hac adhibita similitudine : Quanam causa sale aspergitur caro recens mactati bovis ? Illo dicente, id eo fieri, ut caro conservetur ; vir Dei ait : Ita et S. Joannes, poenitiæ sale conditus est, ut ejus sanctitas diutius et melius servaretur.

Dei ineffa-
bilisatem
congrua so-
litudinis de-
clarat :

F

item cur
Joan. Baptis-
ta eremum
petierit

A 91 Cum esset Perusiæ Fr. Ægidius, Jacoba d, Roioanarum matronarum nobilissima, Franciscanis-que Fratribus addictissima, venit ad invisendum eum. Ea autem præsente, quidam valde religiosus Frater Minorita, Guardus e nomine, quippiam boni ex eo auditurus advenit. Fratribus autem adstantibus, ait Ægidius: Propter id quod potest homo, pervenit ad id, quod non vult. Ut autem Fr. Guardus posset eum provocare ad loquendum, F. Ægidi, inquit, demiror te dicere, per id quod possit homo, pertinere cum ad id, quod nolit: maxime cum nihil possit a seipso: quod ego quidem quatuor rationibus testatum efficiam. Primo, necesse esse ut prius sit esse, quam posse: talis enim est cuiusque rei actio, qualis et essentia. Sic ignis, cum sit natura calidus, calefacit. Homo autem a seipso nihil est, dicente Apostolo, Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit: quod autem nihil est, nihil uti que potest. Itaque nihil homo potest a seipso. Deinde si quid posset homo, id vel corporis, vel animæ ratione posset, vel simul utriusque. Animæ autem ratione nihil eum posse, certum est, cum anima sine corpore nihil mereri possit. Solo quoque corpore nihil potest, utpote quod sine anima et vite et formæ expers sit. Sed neque ab utroque pariter conjuncto nulla ejus facultas est: si qua enim esset, ea ab anima esset, quæ corporis forma est: sed jam dictum est, sine corpore anima nihil potest: multo ergo minus poterit juncta corpori, quando corpus, quod corrumpitur, aggravat animam. Potest hujus tale proponi exemplum: Si non potest asinus ingredi sine sarcina, multo id minus poterit onustus sarcina: atque hoc exemplo videtur anima multo posse minus cum corpore, quam si esset illo destituta. Attamen sine illo nihil potest. Redeo igitur ad id, quod initio dixeram, hominem a seipso nihil posse. Multa quoque aliapertexuit ille adversus Ægidium argumenta, ut posset habere occasionem diu cum illo colloquendi.

92 Aliis autem Fratribus argumentorum ejus acumen admirantibus, Fr. Ægidius ait: Valde quidem male locutus es, Guarde Frater: itaque dic culpam tuam. Tum ille simulate id fecit. Ægidius autem animadvertens eum non sincere id agere, dixit ei: Frater Guarde, debitorem quidem te fateris, sed non recte: ubi autem irrita est debiti confessio, nihil potest ab homine repeti. Sed quæso te es ne canendi peritus? Canas igitur merum. Simulque e manica sua extrahens citharam, qualem solent pueri effingere, primam percussit fidem, rhythmos pronuncians: atque ita ordine alias omnes percutiens fides, cuncta Guardæ argumenta dissolvit. Et prima quidem tacta fide, sic ait: Non ego loquor de hominis essentia, priusquam ille creatus esset: ita enim verum est nihil eum esse, nec posse quidquam: sed de hominis jam creati essentia loquor: cui est a Deo tributa liberi arbitrii facultas, cujus assensu possit et bonum et malum promereri. Itaque male tu dixisti, fallaciamque mihi struere, et verbis tuis me decipere voluisti. Nec enim Apostolus dicit de hominis essentia aut facultate, quod nihil sit, sed quod talis hominis merita nihil sint: sicut etiam alibi ait, Si caritatem non habeam, nihil sum. Porro etiam non sum ego locutus de anima a corpore soluta, nec de corpore exanimi, sed de homine vivente: qui divinæ obtemperans gratiæ, potest, si vult, bona opera elicere; itemque gratiæ renitens, potest male facere, quod non est aliud, quam a bono aberrare. Quod autem diis corpus corruptibile aggravare animam, iis verbis non detrahit Scriptura homini liberam bene vel male agendi voluntatem: sed id vult, voluntatem, intellectum et memoriam rebus corporalibus occupari: inde enim sequitur, Et terrena inhabitatio deprimit sensum

multa cogitantem. Non enim sinunt tales animam suam libere vacare cogitandis et inquirendis rebus cœlestibus, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quandoquidem virium animæ acumen multifariæ occupationes, tum etiam molestiæ terredi corporis multis retundunt et impediunt modis. Constat ergo, Guarde Frater, te non recte locutum. Atque hoc pacto omnes Guardæ quæstiones et rationes dissolvit, ita ut tandem ex animo culpam ille suam ediceret, fatereturque posse aliquid creaturam.

93 Tum vero Fr. Ægidius, Jam, inquit, sincera est culpæ tuæ enuntiatio. Visne autem etiam apertius doceri, quippiam posse creaturam? simulque sursum ascendens, exclamavit voce terribili: O vos apud inferos damnati. Respondit autem sibi ipsi voce valde miserabili ex persona damnatorum, tremens et gemens, adeo ut terrore afficerentur omnes, clamavitque: Eheu! vae nobis, vae nobis. Deinde in sua persona loquens, Dicite nobis, inquit, qua causa ruistis in tartarum? Atque ipse sibi respondit: Quod non abstinuimus a malo, quod vitare potuissemus; bonumque, quod facere poteramus, negleximus. Rursus ex persona sua, O vos miseri, perdit et damnatione addicti, quidam facturi essetis, si ulla vobis posset obtingere agendæ poenitentiae facultas? Et respondit: Libenter totius orbis terrarum humum sensim fodiendo egeremus, si liceret poenas evadere, nullum unquam eheu! finem habituras: ejus enim laboris tamen esset aliquando finis, supplicia nostra sunt sempiterna. Tum ad Fr. Guardum versus Ægidius, Audis, inquit, Guarde, posse aliquid creaturam? Subjiciensque, Dic mihi, ait, Guarde Frater, guttula aquæ incidens in mare aufertne mari nomen suum, vel potius mutatur in illud? Guardo respondente, substantiam et nomen guttulæ absorberi a mari, ejusque appellari nomine: Fr. Ægidius coram omnibus passus est ecstasim: dicebat enim de natura humana, divinæ essentiae comparata, est instar guttulæ ad universum mare collatæ.

94 Fr. Jacobus de Massa f, sanctus homo laicus, qui fuit cum S. Clara et cum multis de sociis S. Francisci valde devotus, cum haberet gratiam raptus, volens consilium petere a Fr. Ægidio, rogavit quod sibi consuleret, qualiter in dicta gratia se haberet. Qui respondit: Nec addas, nec minuas, et fuge multitudinem quantum potes. Dixit Fr. Jacobus; Quid est hoc dicere? expone mihi, reverende Pater; Qui respondit: Quando mens est apta introduci in illa gloriosissima lumina divinæ bonitatis, nec debet adlere per præsumptionem, nec minuere per negligentiam, et diligere solitudinem quantum potest, ut gratia custodiatur, ad laudem Domini nostri Jesu Christi.

ANNOTATA.

a Mirum esset de profectione S. Ludovici R. in Italiam nihil alibi inveniri; nisi tanta fuisset transmarinarum ejus expeditionum claritas, ut hunc obscuram et cum paucis obitam peregrinationem facillimum fuerit ab historicis reticere.

b Vir duos præcedentes numeros nobis suggessit Surinus ex suo MS. Germanico, ita hosce duas Waddingus dedit ex Italico ad annum 1237. § 9, non tamen ex ipso, sed ex Gonzaga vel alio posteriori scriptore, habuisse credimus quæ hic de putea animadvertit.

c Rursum Surii verba dare incipimus, destituti textu restitutori.

d In libro, cui titulus, Actus mirabiles B. Francisci et Sociorum ejus primorum cap. 44 vocatus D. Jacoba de Septem-soliis. Potuissemus ex illo libro tum hanc collationem tum alia hic relata dare propriis Latinis

D Sap. 9, 13

et homines liberi arbitrii esse docet.

E

f Utile momentum ex Italico datum.

F

EX MSS.

d

e

Frater, subtili elencho provocantem,

Gal. 6, 3

erudito responso confundit Ægidius idiota.

1 Cor 10, 3

A *Latinis ac simplicibus verbis: sed non videbatur operæ pretium librum istum propterea deflorare. Arturus Jacobum illam, ut Beatum Tertiariam, inserit suo Gyneceæ sacro et Martyrologio Franciscano ad 8 Februarii, atque Assisii defunctam et in æde S. Francisci sepultam anno 1239.*

e Aliud MS. Guardianum Officio, aliud Gratianum nomine facit: Lovaniense prædicti libri exemplum simpliciter appellat Guardum.

f Jacobus de Massa floruit in Piceno circa an. 1250, inscriptus Franciscano Martyrologio cum titulo Beati die 3 Decembris. Hunc porro de illo paragraphum subministravit nobis MS. Ultrajectinum perbreve, de B. Ægidio: in quo nihil præterea reperimus, quod non aliunde melius haberetur.

CAPUT III.

Extaticæ contemplationes Fr. Ægidii ac pius obitus.

P *ostquam Dei servus Ægidius in laboribus vitæ activæ viriliter desudaverat, mortificando passiones sensitivas; a copula Liæ, oculis lippis, transivit ad amplexus Rachelis contemplativæ, quæ pulchra erat facie et venusto aspectu; translatus, ut vir perfectissimus, ad magnam requiem mentis et consolationem. Sexto igitur anno a sua conversione, in planitie Perusii in eremitorio Fabronis, quadam nocte facta est manus Domini super eum. Cum enim ferventer oraret, tanta fuit divina consolatione repletus, quod videbatur sibi, quod Dominus vellet animam suam educere extra corpus, ita lucide ut de secretis suis arcana videret. Et cœpit sentire qualiter moriebatur corpus primo a pedibus, sic consequenter per alias partes corporis, donec anima exiret. Et stans extra corpus, ut sibi videbatur, præ nimia pulchritudine, qua eam decoraverat Spiritus sanctus, delectabatur seipsam aspicere: erat enim subtilissima et lucidissima supra humanam existimationem, sicut ipse retulit prope mortem. Tunc raptus est illa beatissima anima ad secreta cœlestia contemplanda, quæ tamen nunquam voluit expresse revelare, dicens: Beatus qui scit conservare secreta Dei.*

96 Triduo quoque ante Christi nativitatis solennitatem, in oratorio de Sethone, cum Quadragesimam, quæ dicitur S. Martini, scilicet a festo omnium Sanctorum usque ad Natalem Domini, jejunasset; de nocte orationibus ferventissime insistenti, apparuit ei Dominus Jesus, quem vidit oculis carnis, et ultra humanitatem aliquid ineffabile oculis mentis, quod ipse non audebat vel non poterat declarare: non autem diu poterat sustinere humana fragilitas, cum tam immensa claritas apparebat. Unde orabat instantanter ad Dominum, ut sibi non imponeret tantum onus; allegans quoniam ad hoc non erat aptus, cum esset peccator rusticus et idiota. Et quanto plus se indignum clamitabat, tanto magis in eo Dominus suam gratiam augebat. Et duravit hæc apparitio, non continue, sed interpolatim usque ad Vigiliam Epiphaniæ, qua visione fuit tanta dulcedine repletus, ut crederet animam a corpore exire, et sic exivit aliquando, ut ipse dixit; unde cogeatur maximis vocibus exclamare, non sine terrore aliquando Fratrum audientium.

97 Quæ visio, ut patebit ex recitatis ab ipso Fr. Ægidio, fuit multum mirabilis. Primo, ut dicebat tali visione, ex certitudine Dei, et omnium divinorum, omnem amisit fidem. Secundo, quia Paulus nesciebat an in corpore, vel extra corpus raptus fuisset; Fr. Ægidius scivit: nam extra corpus, sicut quidam Fratri revelavit. Tertio, quia hac visione, ut dicebat, Deus majora fecit in eo, quam in aliquo alio hic: ostendebat locum de Seetona, ultra

omnia loca ultra marina (sex exceptis, quibus ipsum comparabat) et ultra omnia loca citra marina ipsum commendando. Quarto, quia hac visione, ut ipse asserbat, fuit omnium charismatum et Spiritus sancti donis repletus, unde dicebat, quod in monte Pesulo, ubi est dictus locus, ecclesia fieri deberet, quæ Pen'ecostes appellaretur. Hanc visionem habuit eo anno, quo et B. Franciscus mortuus est, decimo octavo anno a sua conversione. Quinto, hac visione factum est, ut si quem sermonem vel verbum audiret de Deo vel gloria paradisi, statim raperetur.

98 Prædictum locum Cetone, ex frequentibus Christi et Angelorum apparitionibus, valde commendabat. Quare post ejus mortem, Confessario referente ex his plurima, curatum est pulchram ædificari ecclesiam, illo ipso in loco in quo Ægidius favores hos sentiebat cœlestes: in cujus parietibus suo ordine dispositi sunt lapides cubiculi servi Dei: et signa præcipua excisa sunt ex arbore licii, prope eandem cellam excrecente, sub qua sapius oranti apparuit Christus. Quæ tanquam pietatis monumenta, in sancti viri memoriam, statutis anni diebus excitant fideles, suavissimum spirantia odorem. Moram faciente eo in loco de Agello comitatus Perusii, a post vespertas ab hora qua cœnaverat et varia dulcissima dixerat, fuit raptus usque ad galli cantum: et tunc ipso a raptu cessante, cum pergeret versus cellam, tantum lumen advenit et splendor, quod lumen lunæ fuit absorptum. Quod videntes Fratres merito stabant stupefacti. Quibus ipse dixit: Quid fecissetis, filii, si majora vidissetis? qui magna nunquam vidit, modica credit magna.

99 Paulo ante mortem præsentire incipiebat Sponsi delicias, ita ut anima ejus tanta dulcedine liquefieret, ut nihil amplius de corporis rebus curaret. Vocatus a socio ut manducaret: Fili, inquit, non est cur amplius de cibo cogitem aut potu, indicibilem inveni thesaurum et ingentes delicias. Præ caritate autem socius importunum se exhibuit oratorem, ut ad refectorium descenderet, quem novit præ corporis debilitate refectione indignisse, subjunxitque parum discrete: Ne cures, Pater, modo de his thesauris: veni nunc et manduca. Aliquantum ille commotus: Non bene dixisti, Frater, valde me in his verbis offendisti: vellem potius gravem alapam infligeres, quam ejusmodi verba proferres. Cibus nullus, deliciæ nullæ, consolatio corporis nulla his thesauris præferenda. Vere credendum esse, inquit Leo, animam illam sanctissimam præsensisse Dilectum præ foribus pulsanter, et de tabernaculo corporis per suavem contemplationis mortem provocantem, quod transitus genus ipse valde concupivit. Quare cum diceretur ei aliquando, S. Franciscum diligenter expetiisse martyrium, ait: Ego potius contemplatione quam martyrio vellem obire: et proinde Deo agebat gratias, qui apud Tunetum desiderium suum non implevit, dum decrevit hoc aliud mortis genus inferre.

100 Et licet sanctus Fr. Ægidius esset sic virtutibus plenus, et tantis contemplationum donis sublimis, a diabolo tamen est multipliciter tribulatus. Juxta finem autem vitæ suæ, anno quinquagesimo secundo ab ingressu Ordinis, cœpit diabolus solito eum fortius molestare; nam quadam nocte post orationem, dum vellet quiescere, accepit eum diabolus, et in tam arcto loco posuit, ut non posset se aliquo modo movere, nec etiam adjutus a socio potuit inde removeri, sed divina gratia tandem exivit. Alia vice eum orantem in tantum diabolus turbavit, quod vocibus terribilibus cœpit clamare: Succurrite Fratres, succurrite. Sed Fr. Gratiano ad accedente, fuit confortatus et dixit: Moleste valde fert inimicus Dei dona, et suas artes exercet ut ea tollat: nescit

D
EX MSS.

c

Ad ejus memoriam ecclesia condita:

E
lumine cœlesti circumdatus Ægidius,

quantis spiritualibus animi thesauros faceret.

F

Apparet ei diabolus horribili specie,

d

Anno 6 suæ conversionis

animæ suæ decorem extatice intuetur:

Christum conspicuum habet,

a

multiplex hujus visionis fructus.

b

EX MSS.
et a damone
vexatur.

A scit tamen misellus cum potentiori sibi rem esse, et majorem fore cruciatum cum victus et confusus absecedet. Deum impugnat, non me; qui meum nihil habeo. Dei donum est quod ei servierim; ejus misericordia est quod ei placeam; ejus gratiæ erit quod cursum consummem. Illinc diaboli livor, tentationis stimulus, et persecutionis occasio, quod hominem, in peccatis natum et in reatu conceptum, videt ad lucidissimas illas sedes, e quibus ipse decidit, per Dei misericordiam assumi. Adeo infensus ei erat qualibet nocte inimicus, ut oporteret aliquando F. Gratianum ei tota nocte assistere vel in eadem cella dormire: unde sæpe de sero eundo ad cellam dicebat: Nunc expecto martyrrium meum.

101 Morte appropinquante sancti Fr. Ægidii, acutissima febre, tussi, et dolore capitis et pectoris fuit a Domino gravatus; ut non posset quiescere, dormire, vel comedere; sed oportebat, quod Fratres eum super lectum portarent, ut aliquam requiem inveniret. Pridie r S. Georgii cum nocte a Fratribus esset in lectulo depositus, et Perusini apud eum excubias agerent, ut sacrum ejus corpus post obitum sibi retinerent; cuidam istie adstanti Fratri ait: Dico Perusinis, eos vel propter miracula mea vel propter meam canonizationem nullam pulsuros campanam, f nec aliud signum eis datum iri, nisi signum Jonæ Prophetæ. Deinde in hora matutinali, quasi sine tactu vel corporis motu violento, clausis oculis et ore, anima illa sanctissima, carne exuta, cælestia petiit, completis quinquaginta duobus annis in festo S. Georgii, quo die B. Francis us eum habitu induerat Ordinis. Cujus animam quædam sancta persona vidit cum multis animabus Fratrum et aliorum, qui decesserant, de Purgatorio ad cælum ascendentem, ac Dominum nostrum Jesum Christum ei obviam occurrentem, et cum ipso, honore maximo et melodia, cælorum tabernacula virtuosissime penetrantem, quem in solio gloriæ Dominus collocavit.

102 Dum infirmaretur Fr. Ægidius, quidam Frater de Ordine Predicatorum infirmatus est in conventu eorum; et dum Sanctus moreretur, et ipse mortuus est. Qui apparens uni Fratri amico suo dixit, se bene valere, Quia, inquit, quando ex hoc mundo transivi, quidam Frater Minor, nomine Ægidius, decessit: et propter ejus eximiam sanctitatem Christus concessit, quod omnes animæ, quæ erant in Purgatorio secum ad paradysum transirent:

C cum quibus ego in tormentis existens ejus meritis fui liberatus, et his dictis disparuit. Frater vero, cui hæc dicta fuerant, eum dicere nollet præfata, statim fuit infirmatus. Cognoscens autem hoc esse, quia sancti Fratris gloriam et virtutem non vulgabat, misso pro Fratribus Minoribus et Predicatoribus, jamdicta cum reserasset, statim fuit a febre curatus. Transit autem Fr. Ægidius ex hoc mundo mcdxxi in nocte S. Georgii, a sua conversione anno quinquagesimo secundo. Post cujus mortem Perusini quærentes lapidem pro ejus sepultura, sepulcrum reperiunt marmoreum, in quo Jonæ Prophetæ sculpta erat historia, g et juxta quod prædixerat, posuerunt eum. h Sepultus est extra Perusiam in monte, in monasterio Franciscanorum, et multis claruit miraculis. S. Bonaventura Doctor eximius de eo dicere solebat, i præstitum illi a Deo, ut possit efficaciter opulari eis, qui ad animæ suæ salutem invocant eum: idemque Bonaventura gratias agebat Deo, se in ea incidisse tempora, quibus sanctissimum hunc Fr. Ægidium et alloqui et videre potuisset.

e
Prædicit non
publicanda
miracula
sua,

ple moritur,

et multas
animas
educit e
Purgatorio.

g

h

i

ANNOTATA.

a Hactenus ex S. Antonina, cetera ex Silesitico MS. plenius sic habet.

b Tenendum est tamen hanc Ægidii, adhuc viatoris, visionem; prorsus diversam esse ab ea, quæ nunc Beatus in cælo fruitur.

c Mortuus est autem B. Franciscus an. 1226.

d Fr. Gratianus inscriptus est Martyrologio Franciscano 3 Martii, diciturque jacere Pennæ S. Marini in Puveto

e Quædam hic per librarii negligentiam omissa (nam prophetia hic subsequens rursus infra fit mentio) fuerunt supplenda ex Surio. MS. Silesitici egraphum ita solum habebat: In festo S. Gregorii (scribendum erat Georgii) hora matutinali cum Fratres eum super lectum posuissent, quasi sine tactu etc.

f Quæritur Arturus, quod Jacobus Broussardus in Vita B. Angeli Scoti, scripserit ex Faustino Diestemiensi B. Ægidium nullis claruisse miraculis. Ita fortassis hanc prophetiam intellexit, sed malè, ut liquet ex sequentibus capitulis. Nempe intelligenda ea solum erat de miraculis suis per sonum campanarum non publicandis, uti moris erat. Morem hunc tum alibi sæpe tum in Actis B. Ambrosii Sansedonii 20 Martii notatum videbis plus uno loco: notabisque etiam eam pulsationem sæpe factam ex fervore solius populi, propter miraculi evidentiam non expectantis examen Episcopale. Quævis autem infra num. 104 votum fiat de ejusmodi pulsatione curanda, credibile tamen est non fuisse permissam.

g Quam frequenter consueverint veteres Christiani, insculpere marmoreis defunctorum manumentis similitudinem Jonæ, a cæto in litus ejecti, ad significandam spem resurrectionis, in Christo captæ, videri poterit apud Aringum in ejus Roma subterranea.

h Hæc particula, accepta a Surio, aberat a MS. Silesitico, unde cetera de morte sumpta sunt.

i Verba S. Bonaventuræ integra dedimus initio commentarii ante hanc Vitam.

k Ultimum hunc § datus ex Waddingo qui videtur ex Legenda Italica accepisse.

PARS IV.

De signis et miraculis, quæ Dominus ostendit per B. Fratrem Ægidium a.

Ex Codice MS. Perusino.

CAPUT I.

Varie infirmitates curatæ.

Mortua suscitata. Energumena liberata. Puerpera adjuta.

Tantam hominis sanctitatem miraculis etiam voluit Deus confirmatam. Ducebatur Assisium vir nobilis ex eodem cruitatu, ut abscinderetur ei crus, ne serpente canero totus deperiret. Obvio Ægidio suam calamitatem exposuit, corruptione et fœtore vulneris detectis, rogavitque ut signo Crucis afficeret. Fecit rogatus humiliter C necem, osculum ex compassione inficiens; sed non prius fecit, quam claudus exiliret sanus, et glorificans Deum pedes reverteretur domum. Paupercula femina, aridis uberibus lactare non valens filiolum, accessit opem imploratura: invenit orationi inherentem, pauperculeque lacernæ apposuit ubera, quæ statim lacte intumuerunt. Mortuus etiam plura patravit miracula: tres oculis male habentes perfecto visui restituit: quinque claudos sanavit: ab aliis duobus crurum dolores abegit: tres a squinantia, unam a partus periculo, duos a febre, unum a calculo, et plures alios a variis

Virens gangrenam sanatur,

et lac mulieri reddit.

Mortuus miraculis claret.

A riis liberavit infirmitatibus. Mirabilis enim apparuit Deus in hoc Sancto suo, quem raris virtutibus et magnis prodigiis fecit ubique notissimum.

*Sanantur,
oculo debi-
tis,*

104 Francisculus magistri Joannis de Burgo, portæ S. Angeli, continue advesperascente die in sinistro oculo obscuritatem quandam patiens valde gravem, ac si pano pædictus oculus tegeretur; et destitutus omni consilio et auxilio medicorum, nullo modo poterat a prædicta ægritudine liberari, et sic aliquando compatiens sibi ipsi lacrymas non modicas effundebat. Sed die sabbati, nocte *b* cuius Beatus Ægidius migravit ad Christum, ad suendum sedens, audito dicto transitu sancti viri, surgens velociter, cum devotione maxima venit ad corpus ejus, et reverenter accedens ad manum sancti, super infirmum oculum eam fluxit: et ex meritis Beati Ægidii cognovit se perfectissime liberatum.

b

*c
pede infir-
mus,*

105 Die nona *c* exeunte mense Aprilis, cum Benvenutus Bonaventuræ Notarius, de parochia sanctæ Lucie de porta Solis, veniret ad locum Fratrum Minorum, occasione venerationis et devotionis Beati Ægidii: et Dominus Benvenutus pateretur, e diu esset passus in pede; et nulla medicina quasi vale- ret nec consilium medicorum: inclinavit se ante corpus B. Ægidii, et suos pedes ac manus cum maxima devotione fuit osculatus, ad hoc ut ipsum gratia Domini ab ipso dolore et languore liberaret. Et sic cœpit pedem B. Ægidii et posuit super ipsum languorem: et incontinenti fuit Domini gratia ab ipsa ægritudine liberatus. Item dictus Benvenutus affirmavit et dixit, quod in vita ipsius B. Ægidii patiebatur in ore: et benedictus Fr. Ægidius tetigit os suum cum manu benedicta: et gratia, Dei fuit veraciter liberatus.

B

et ore:

alius pede:

106 Item die quinta exeunte mense Aprilis, Barro Leonardi de Marcelliano, dolorem in sinistro pede non modicum habens, vovit d. B. Ægidio quod si Dominus et B. Ægidius enim ab ipsa ægritudine liberaret, omni anno in kalendis Maji pedem cereum portaret, ubicumque corpus prædicti sancti Patris requiesceret *d* tumulatum: venit ergo ad corpus ejus, et meritis ipsius Sancti, se sensit illico liberatum.

d

*e f
mulier con-
tracta:*

C

107 Vianensis *e* mulier, quæ morabatur in *f* hospitali portæ eburneæ, per annum contracta, dum audiret migrasse d. Fr. Ægidium, devote supplicans eidem, ut suum posset visitare sepulcrum; ad ipsius invocationem sanitatem recepit, et per semetipsam sine violentia eundem tumulum visitavit die decimo exeunte mense Aprilis.

*puella mor-
tua,*

108 Dominus Bonaguida, Frater Domini Bonafideæ, habitans in burgo S. Savini in parochia ejusdem S. Savini: filia hujus nomine Claricea, totum diem Dominicum post obitum sancti Patris Fratris Ægidii lusibus et joco ducens; sero fuit graviter infirmata, febrem et aliam infirmitatem patiens valde gravem. Et requisito consilio et auxilio medicorum, omnes concordaverunt et dixerunt, de eadem infirmitate eam in proximo morituram, et nullam medicinam valere eam a prædicta ægritudine liberare. Die vero martis, matri a consanguineis et convicinis omnibus mortua dicebatur. Mater autem, quia unica sibi erat, eam tenerrime diligebat. Audito igitur de morte unicæ, cœpit fortiter lacrymari, et capillos depilare, et pectus pugnis tundere, et palmas in facie percutere sibi ipsi. Aderat autem ibi matertera puellæ, mulier religiosa, nomine Benvenuta, quæ prædictam puellam non modicum diligebat: quæ devotionem habens in B. Fr. Ægidio satis magnam, vovit Domino et B. Fr. Ægidio, quod si ei Dominus meritis B. Ægidii redderet suam *g* nepotem, ipsa veniret ad locum, ubi sanctum Corpus requiesceret, et puellam duceret cum candela cingere

g

h pilum ejus, et ordinaret quod campana Fratrum pro prædicto miraculo pulsaretur. Hoc voto facto, die Jovis proximo veniente, cœpit puella oculos aperire, et de sua matertera querere et eam voce magna clamare, ut sibi potum porrigeret sitiienti. Et sic facto; divina gratia adjuvante et B. Ægidio intercedente, extitit liberata. Et de hoc pater et mater puellæ, et prædicta Benvenuta, et nutrix puellæ, et alie personæ plures paratæ sunt testimonium red- dere, si oportet.

*D
EX MSS
h
resuscitatur
ad votum
materteræ:*

109 Puella quadam erat in civitate Perusina, ha- bitans in parochia S. Severi, filia Domine Claræ, uxoris Carsidonii, cui semel contigit ire ad fluvium i Tiberinum, et juxta fluvium sedere, et super ripam ejusdem fluvii ambulare: et dum ibi per horam ta- liter moraretur, subito eam arripuit infirmitas quæ- dam, horrenda multum et *k* tumida non modicum omnibus assistentibus puellæ eidem; in tantum quod non solum noti, sed et ignoti, videndo et audiendo puellam, compassione maxima movebantur. Nam in terram cadebat, et os retrorsum tenebat, et diabol- um se videre dicebat, et in aquam et in ignem se projicere cupiebat, et signum Crucis abhorrebat, et sibi Crucem fieri nullatenus permittebat; et sic se- plies in die et decies aliquando eam prædicta infir- mitas affligebat. Et tali morbo per annum unum et mensem continuum permansit infirma, destituta omni consilio et auxilio medicorum. Audito de tran- situ B. Ægidii, recordata mater de infirmitate filiae, vovit Domino et B. Ægidio, quod si ejus Dominus sanaverit filiam, portabit candelam, veniet ad pilum, et illud cinget cum eadem. Hoc voto facto, et Christi nomine et B. Ægidii invocato, extitit puella plenissi- me ab ipsa ægritudine liberata. Testantur hoc vi- cini; dixit hoc Mater: et testimonium perhibet Ro- molus, Gener Scopoli; et Donna Blancalanda, uxor Boni Martini; et Riccola, neptis Carsidonii.

*k
Puella
enervata,
E*

*ex voto
matris li-
beratur:*

110 Mulier quadam de Perusio, ejusdem civitatis incolæ, habitans in parochia S. Mariæ de viridario, Inula, nomine, uxor Nicasi, erat gravida in domo viri. Et cum tempus appropinquaret parturiendi fe- bre continua et apostemate maximo, intra locum unde patus exire debebat, cœpit graviter infirmari: ita quod mulieres astantes, propter nimiam tumefa- ctionem apo-tematis, dicebant eam geminos in ven- tre habere filios, unum mortuum et alium vivum. Et quia liberationis ab apostemate nullum apparebat vestigium, dicebant illuc filium mortuum descen- disse, et nullam medicinam prædictam mulierem posse a morte proxima liberare. Inter hoc vocatus Sacerdos, ut sibi offerret ecclesiastica Sacramenta: sumit penitentiam, recipit Corpus Christi, et iungit Oleo sancto; quia creditur quod moriatur. Sed cun- ctarum creaturarum misericors, omniumque secre- torum investigator, nolens mulierem illam tali termino finire vitam, perdere ventrem, et inno- centem ducere ad obscura; anno incarnationis ejusdem MCLXII, v Kal. Maji, recordatur mulieris illius; et volens servum suum B. Ægidium honorare, rediit ad memoriam mulieris semivivæ de transitu sancti Fratris; et incontinenti, corde vovit, et ore expressit ut potuit, quod si Dominus et B. Ægidius eam libe- raret, imaginem ceream faceret; et incontinenti quod posset, absque ulla mora, ad pilum ejus porta- ret eandem. Mane autem facto diei sequentis, ad- veniunt vicinæ, et cognoscunt eam masculum filium peperisse: et ne verecundia miraculum taceatur, asserunt quæ viderunt, bene duobus digitis in partu ipsam infirmitatem esse sanam. Et sic liberatur ma- ter et filius: qui a patre, ob reverentiam sancti Patris, Ægidius nominatur: et fit mater vivi filii, quæ tres pepererat abortivos: et habet unicum vi- vum, qui tot mortuos sepelivit. Horum testes sunt,

*mulier sæpe
abortiens,*

F

*et iterum
cum factu
evidenter
periclitans,*

*voto facto
salvatur.*

A Droda, uxor Bucarelli; et Gilia, uxor Angeli; et Bellula, filia Bevegnatis.

EX MSS.
Curatur
brachio
contracta,
l

III Mulier quaedam fuit de / Bittonio, Benvenuta nomine, filia Joannis Uguicionis, uxor Gilioli Paltonis. Tertia feria post Dominicam Resurrectionis, dolor quidam in dextro brachio eam arripuit valde gravis, ita quod nervis aridis factis nullo modo brachium illud extendere valebat, ad se induendam nec exnuendam, nec ad aliquod opus vel servitium libere faciendum: et existimabat omnino brachium habere contractum: et sic tribus septimanis habuit id infirmum. Sed quodam aëro, cum vellet intrare lectum et se exuere non posset velociter, ut volebat, propter dolorem brachii intensum, cepit fortissime lacrymari: et recordata de transitu beati Patris Fr. Ægidii, votum vovit Domino et beato Patri Fr. Ægidio dicens: Si mihi Dominus meritis B. Ægidii misericordiam fecerit, et brachium sanum, ut in primo statu, restituerit; brachium cereum faciam, et ibo, et portabo, et sum devote visitabo sepulcrum. Mirabile dictu! Finito sermone, et vote emisso, et Christi nomine et beati Patris Fr. Ægidii invocato, subito se plene sensit ab ipsa aegritudine liberatam.

B Testes hujus sunt, vir ejus Giliolus, et Domina Blanca, filia Gentilis Joannis, et Savina, quæ morabatur in domo cum ea.

et quartona
laborans.

112 Ranaldueius de Diruta, filius Domina Bertæ, de parochia S. Petri, sex mensibus continuis quartanam febrem fortissime habens, vovit Domino et beato Patri Ægidio, quod si eum Dominus liberaret a dicta febre, ipse in calceio et discalceatus ad ejus veniret plun; et ex tunc fuit ab ipsa febre peroptime liberatus.

ANNOTATA.

a Tribus primis horum Actorum capitibus absolutis subjungebantur in MS. Perusino immediate Collationes Fr. Ægidii et has sequebatur tractatus de inceptione et actibus illorum Fratrum Minorum, qui fuerunt primi in religione et socii B. Francisci. Utraque parte prætermissa, et substitutis aliunde alius magis ad nostrum institutum idoneis, revertimur ad MS. Perusinum, quod, sub hoc eodem quem proposuimus titulo, miracula post mortem B. Ægidii facta exhibet. His autem præmittimus articulum unum, acceptum ex Waddingo, velut introductionem ad sequentia.

C b Anno siquidem 1262, littera Dominicali A, festum S. Georgii et 23 Aprilis cadebant in Dominicam, quam a solis occasu exordientes obitum B. Ægidii huic 23 adscripserunt.

NOT. 16.

intrante,
et exeun-
te mense
quid sit.

c Cum infra num. 103, narretur contracta, quæ mortuum audiens invocaret, venisse ad tumulum ex voto visitandum die decima exeunte mense Aprilis; apparet non posse intelligi decimam diem ante finem mensis: tunc enim necum obierat Beatus, necum tumulus erat: intelligendus est ergo dies nonus aut decimus post finem Aprilis. Atque hinc ad Acta B. Ambrosii Senensis 20 Martii, corrige hallucinationem quandam nostram, in quam forte etiam alibi impogimus, circa formulas, Intrante mense et Exeunte mense: nunc enim agnoscimus non tantum intrante dici pro currente (quod agnoscere faciebat dies aliquando xxiii, aut similes ex postremis intranti mensi attributus) sed etiam exeunte poni pro finito seu præterito, adeoque numerari et intelligi eum mensem qui successit, cum respectu ad præcedentem.

NOT. 17

d Huc colligas, non tantum ad quintum, imo ad nonum diem Maii, stetisse corpus inhumatum in templo: sed etiam dubium adhuc fuisse, utrum ibi an intra urbem tumulandum esset.

e Vianum Placentini territorii oppidum est.

f Hospitale pro publico diversorio his accipi crede- D rem, nisi aliter et prout passim sumitur, viderem ponendum. 115.

g In lingua Italica vox Nepote communis generis est.

h Cingere pilum, id est cerco funali, postea ad honorem Beati arsuro, tumbam mensurare, ut alii loquuntur. Tumba autem hic pilum seu pila dicitur quia lapidea erat, similis videbatur grandibus illis vasis, quæ ad contiendam aquam excutuntur e petra, et etiam nunc pilæ nominantur apud Etruscos. Imo veteres Latini, quorum lingua multas radices habuit eam prima Gallica adeoque et cum Teutonica communis, videntur ex Sand, arena, sabulum, et pila, formasse vocem Sandapila: quasi pila sabulo insidenda.

i Perusina urbi ad Orientem fluit Tiberis intervallo duorum circiter milliarium.

k Timida active seu horribilis: cujusmodi latinarum vocum abusus in vulgari Italica infiniti occurrunt: ut mox infra venter pro fructu ventris: et partus pro vulva.

l Vettonium antiquis, nunc Bettona, inter Perusiam et Mercuriam in Umbria.

E

CAPUT II.

Variae sanitates atque etiam mors ex voto impetrata.

Uguicionellus Scatonis, de comitatu Perusino, de Columnella, dum diu ante transitum beati Patris Fr. Ægidii, infirmitate horribili valde affligeretur (ita quod præ horribilitate nomen prædictæ infirmitatis ignoraretur, sed diversi diversa sentirent, et quidam dicerent eum dæmonio vexari, alii: Non, sed est alia infirmitas valde gravis) quæ eum in visceribus et cerebro fortiter affligebat, et sensum perdebat: et de loco ubi stabat nullatenus se movere valebat, ita quod consanguinei et vicini non poterant se continere a lacrymis hoc videntes. Audiens vero prædictus Uguicionellus de transitu tanti Patris, et de rumore pili ejus, quod cum maxime reverentia a civibus Perusinis et comitatensibus Perusium portabatur: venit ad tumulum ejus, et vovit Domino et B. Ægidio, quod si eum Dominus liberaret de illa infirmitate, ipse imaginem ceream faceret, et ad sepulcrum ejus portaret eandem: et cum veniret Perusium, ipse veniret ad pilum ejus, et de bonis suis in loco eodem daret: et sic reversus est Columnellam ad domum suam. Et ibi, nocte proxima veniente, et lucerna in domo ardente, et ipso in lecto more solito quiescente, nec dormiens nec vigilans aperte, audivit vocem cujusdam vocantis eum: Christiane; Christiane, surge. Qui statim respondit: Domine, Domine. Et surrexit, et sedit in lecto, et respexit hinc et inde per domum, lucerna ardente, et neminem vidit. Et reclinato capite cepit aliquantulum dormitare, et iterum fuit vocatus. Respondit, Frater, Frater, quid tibi placet. Et dixit ei, surge, et fac tibi signum sanctæ Crucis. Et fecit ut sibi fuerat impositum. Ex tunc, divina virtute, et meritis Beati Patris Fr. Ægidii, fuit ad ipsa aegritudine liberatus. Hoc ab eo audiverunt Fr. Joannes, Guardianus Perusinus; et Fr. Odrisius, et Fr. Martinus a Murator.

Molestissi-
mo malo
vexatus,

liberatur
invocato
B. Ægidio.

F

a

114 Orlandinellus Philippi de Perusio, habitans in Burgo S. Savini, in Parochia ejusdem Sancti, anno Domini mccc. xii, Kal. Maji fuit Tortoræ b ex dolore ventris et vertigine capitis fortiter infirmatus; ita quod, dum illa infirmitas eum tenebat, stare non poterat; sed jacebat, memoria, et sensu, et lumine oculorum, et gressu privatus. Et quia beatum Patrem Fr. Ægidium noverat, in vita viderat, et audiverat mira de eo, dum sanctam ejus animam

b Sanatur
vir epilep-
ticus,

suo

A suo corpusculo tegeret ; venit ad pilum ejus vi Julii, et sub suo devote desiderabat stare sepulcro. Et cum se inclinaret, ab sub eo intraret ; statim cepit eum arripere illa sua infirmitas consueta. Et deductus a quodam in domum Fratrum, ibi jacuit, sicut consueverat antea, usque post Nonam. Qui postea suum elevavit caput, et quasi venenum evomuit. Et ex tunc se sensit peroptime liberatum. Testes horum sunt Uxor, et alia plures convicinæ.

115 Jacobus Matthæi, civis Perusinus, habitans in parochia S. Severi-Montis, Filium habebat nomine Philippuccium, cui per annum unum et mensem continuum squama quadam ita suos textit oculos, ut nullo modo pupilla ab alio oculo discerneretur : et manum sinistram duobus mensibus continuis habuit gravissime infirmatam ; ita quod medicus medicando de ea principalia extraxerat ossa, et credebat mater filium omnino perdere indicem manus ejusdem : et cum manu illa parum aut nihil poterat operari. Et necdum liberatum de infirmitate manus illius, similiter infirmitas arripuit in alia manu ; et sic stabat officio oculorum et manuum destitutus. Et dum semel contingeret matrem extra domum exire, et filium in domo dimittere ; in reversione sinistro crure eum invenit contractum, et calcaneum pedis absque extensione aliqua natibus filii adhaerentem. Quæ videns natum suum ita afflictum, et lumine, et tactu, et gressu privatum ; venit ad pilum beati Patris Fr. Ægidii cum eodem : et aliquantulum sub pilo sterit cum eo, habens fidem in Beato Fr. Ægidio, quod Dominus meritis ejus suum sanaret filium. Et parva morula ibi facta, respexit puer, et vidit urceum cum aqua, qui positus erat ibi a custode pili, ut potum porrigeret venientibus a remotis : et incontinenti potum petiit matri suæ. Quæ desiderans pueri sanitatem, volens etiam videre si Dominus adhuc respexisset devotionem ancillæ suæ, respondit puero dicens : Vade, et tolle tibi. Et incontinenti puer surrexit, et stetit super pedes suos : et ambulavit, et plene vidit, et optime usus ambarum manuum sibi est subito restitutus ; et sic fuit Domini gratia ab ipsis ægritudinibus et ab aliis liberatus. Horum testes sunt parentes ejus, Jacobus et Blanca ; et matertera ejus, Complita ; et familiaris eorum, Brunetta.

116 Idem Dominus Jacobus filiam habebat nomine... quæ annis quatuor graviter fuit infirma, ita quod quidquid comedebat et bibebat ita inferius emittebat, et digestio cibi nulla in ea fiebat, et non valebat medicorum consilio aut auxilio liberari. Et quoniam mater in eam custodiendo fortiter laborabat, accidit quod semel, cum de ejus custodia esset fortiter fatigata, dixit in corde suo : Vadam ad pilum B. Ægidii, et filiam meam vovebo isti sanctissimo Fratri ; ut Dominus meritis ejus sanet eam, aut moriatur in brevi. Et sicut cogitavit, ita quantum in se fuit, cum affectu operari studuit et effectum. Venit ad pilum, et votum emisit ut dixit, et facto voto est reversa domum. Infirma filia dicitei : O mater mea, Fratre ille B. Ægidius, cui votum fecisti, visibiliter ad me vigilantem venit, et dixit mihi : Surge, filia, veni mecum. Unde mater scito tuam orationem exauditam. Quapropter rogo, ut mihi facias d excolatam, ut ex ea vobiscum manducem hoc sero : quia scio, quod cras me tecum non habebis. Implevit exhortationem filia mater : et fecit, et deest ei, et comedit. Mane autem facto diei sequentis. reddidit puella animam Creatori.

117 Joannes Dominæ Riciæ de villa e Peggii, Pulliani nomine ; xv Kal. Junii, cum sero die f Jovis, lectum intrasset et ibi aliquantulum more solito dormivisset ; subito eum arripuit quedam infirmitas valde gravis, ita quod sibi caput omnino vi-

debatur habere divisum, et omnia membra g constata, et legitimo acta privata, ita quod nullum locum quietis penitus poterat invenire : et sic jacuit tribus diebus infirmus, destitutus omni auxilio medicorum ; et dicebat medicus ei evenisse per diabolicam numbram. Die Dominico vero advesperascente, vocit Dominus et B. Ægidio, quod si eum liberaret Altissimus de infirmitate illa horribili, ipse veniret Perusium, et candelam cingeret pilum ejus : et sic pro ea fuit Dei gratia liberatus. Testis horum sunt, Riciæ, mater ejus, et Divitia et Lætitia, Cognatæ ; et Solafolia uxor ejus.

118 Mulier quadam de comitatu Perusino, de villa h Anteriæ, nomine Nigra, uxor Bonaquisti viventis, quatuor annis continuis (etsi interpolanter fiebat aliquando, sed raro, priva i fiebat duorum aut trium dierum ad plus) manuum et brachiorum usque ad humeros graviter fuit infirma, et dolorem et tumefactionem in manibus sustinebat immensam, et parum aut nihil cum eis poterat operari, et dum semel mense k Junii, anno et tempore migrationis beati Patris Fr. Ægidii, quodam sero ita infirma eam contigerat intrare lectum, commendavit se Domino et beato Patri Fratri Ægidio, ut intercessionem prædicti sancti Patris eam Dominus a prædicta ægritudine liberaret : quia ipsa, cum esset liberata, candelam faceret, et personaliter veniret, et de eadem cingeret pilum ejus. Et cum nocte illa dormiret in lecto, adfuit ei sanctus Pater Fr. Ægidius, dicens ; Christiana, qualiter te habes ? Quæ respondit : Frater, male : quia graviter sum infirma. Cui respondit prædictus Pater : Noli timere quis eris jam in proximo liberata. Quæ respondit : Scio quod ligone et ventilabro l liberabor. Et hac visione visa, a somno se mulier suscitavit : et sensit se deinceps, Domini gratia et meritis beati Patris Fr. Ægidii, ab ipsa ægritudine liberatam : et die facto post festum Nativitatis beati Joannis Baptistæ venit ad pilum, portans candelam circa collum ligatam ob reverentiam sancti Patris, et de ea sicut dixerat pilum cinxit. Hæc autem viderunt Joannes nepos, et Bucirellus, et Viventius vir ejus, et D. Buta cognata.

ANNOTATA.

a Diximus in Commentario Prævio servari Pernis in sacristia feretrum, seu lecticam, in qua translatum erat corpus. Post quam translationem primum videtur quæ sita marmorea arca, de cujus deportatione hic agitur.

b Ecgraphum nostrum addit, sicut die : unde colligimus, vel omissum vel corruptum, aut non satis bene lectum a transcribente quidpiam esse : interim inutilem nunc vocem, omisimus.

c Urbs quidem Liguria nota et Episcopalis est Tortona, Latinis Dertona : verum tamen ne erratum hic sit, et Cortona legi debeat, inter Aretium et Perusium : utique minor multo ; et vir 16 p. m. distans Perusio, unde prior distat fere 300.

d Italis Scolata, carnis decoctum seu apostema, sic dictum ab excolando.

e Nicolaus Samson in tabula Alphabetica Italiae ascribit Peggium territorio Perusino.

f Ergo adhuc eodem, quo B. Ægidius obiit anno, imo intra primum ab obitu mensem, cum esset littera Dominicalis A.

g Contastare Italici valet impedire.

h Aliis Antria, inter Perusium et Passinianum P. M. circiter sex utrinque distans.

i Priva hic ponitur pro libera, scilicet ad infirmitate, de qua mor.

k Ecgraphum nostrum habebat Martii, evidenti mendo : proximum erat, ut pro Martii legeretur, Maji : sed

et puer oculo manibus ac pedibus mancus :

puella nil cibi aut potus digerens,

ex voto matris moritur :

D
EX MESS
g
curatur
omnium
membrorum usu
captus,

h
et mulier
manibus
impedita :

post apparitionem
Beati.

l

F

A *sed Nativitas S. Joannis Bapt. mox indicata Junium exigit, cujus 24 die illa recolitur.*

EX MSS.

I *Videtur indicare, se, propter morbum, habendam immunem ab opere rustico.*

CAPUT III.

Moribundi aliquot servati in vivis : alia beneficia.

Ugolinus de Cortonio, ægestate compulsus stans Perusii in hospitali Portæ sanctæ Susannæ, filium habuit, nomine Philippotium, qui vii Kal. Junii, febre et apostemate maximo in pectore fuit fortiter infirmatus; ita quod in lecto jacens, raro præ nimia infirmitate oculos aperiebat, et mamillam matris nulla ratione petebat, nec aliud comedebat; et ab omnibus moriturus in proximo dicebatur. v Kal. Julii, dictum fuit matri a patre pueri et ab assistentibus ei, ut; vero faceret animam commendari, quæ in extremis laborabat, et quia mortuus ab omnibus videbatur. Et quoniam mater paupereula erat, nec habebat candelam, quam in egressu animæ accenderet coram eo, venit ad Fratres, a quibus plures elemosynas receperat, propter Dominum candelæ paululum pro transitu filii petitura. Et dum veniret et peteret, et Frater iret ut portaret, contigit eam intrare locum ubi corpus beati Patris Fr. Ægidii jacebat humatum, quæ Deo et beato Patri Fr. Ægidio suum novum natum [commendavit], credens quod meritis et intercessionem sancti Patris sibi liberaret eundem: et accepta candela domum celeriter est reversa. Et incontinenti, fracto apostemate, sanguinem multum evomit filius in manibus matris, et infra tertiam et sextam horam diei illius portavit filium mater ad pilum sanctissimi Patris, a febre et apostemate plenissime liberatum. Viderunt hoc Ugolinus, pater pueri; et Pax, mater; et Berta, quæ moratur in hospitali eodem; et Domina Lætitia, Hospitalaria; et Montagnola, uxor Spinelli.

120 Puella quædam de Perusio, de parochia S. Valentini, filia Odonis Gilli, nomine Froudola, in sequenti Madio post obitum sancti Patris Fr. Ægidii, fuit in gutture fortiter infirmata; ita quod nec cibum aliquem, nec vinum poterat deglutire: aqua vero si quando in ejus os ponebatur, præ nimia gutturis strictura, in ventrem non ibat; sed per os, sicut ponebatur, exibat; et linguam hac occasione ita impeditam habebat, quod nullo modo loqui poterat aperte, nec dicere quod volebat: et sic tribus diebus jacuit, quod non manducavit, nec bibit, nec loqui libere potuit sicut dicitur. Tertia autem die, Domina Benamata, prædicti Odonis uxor, ejusdem puellæ nutrix, videns ita puellam gravissime afflictam, compassione super eam mota, vocit Domino et beato Patri Fr. Ægidio, quod si Dominus de infirmitate illa liberaret eandem, ipsa imaginem ceream faceret, et offerreteam Fratribus, ut eam ponerent super pilum sancti Patris, in memoriam sanitatis puellæ ejusdem. Et hoc voto facto misit puellam, ut staret sub pilo, ubi sanctum corpus jacebat humatum. Quæ venit, et meritis sancti Patris extitit liberata. Testes sunt Oddo; et uxor ejus, Domina Benamata; et Domina Palmeria, mater Diotalève; et Marsilia, et Sacerdos parochialis ecclesiæ suæ.

121 Infantulus quidam, Lambertinellus nomine, filius Benvenuti servitoris, habitans in porta S. Susannæ; in parochia S. Joannis; cum xviii mensium esset, cepit graviter infirmari, ita quod lac parum bibebat, et de cibo alio minus comedebat: et quia ita parvulus erat, medici medicinam sibi dare timebant; sed dicebant, motione sanguinis facta in eo crescendo, forte liberabitur volente Deo. Et quia parentibus carus non modicum erat, sollicitus erat

pater, quomodo liberare posset eundem. Et v Kal. Augusti, Medicum duxit ad eum consulendum, si in aliquo posset juvare eum. Qui inter alia tetigit femur ejus, et dixit, illum lapidis vitio infirmatum. Mater vero hoc audito, dolens multum eum beato Patri Fr. Ægidio commendavit, dicens sibi imaginem ceream facere, si suum liberaverit natum. iv vero Kal. Augusti, prædictos infantulus, aquam facere volens et non valens, angustia et dolore maximo non modicum videbatur affligi. Mater vero suo compatiendo nato, eum hinc inde ducebat, in corde cogitando et ore profitendo, Sancte Ægidi, pater mi. Frater Ægidi, adjuva me. Et infantulus hoc audiendo, non plene propter infirmitatem et ætatem verba formando, dicebat, Ægidi, adjuva me. Nocte autem proxima veniente, fecit pariter infantulus aquam, et lapidem mingendo per virgam emisit: et sic Dei gratia et meritis beati Patris Fr. Ægidii extitit liberatus. Et de hoc testimonium perhibent quæ viderunt, mater ejus, Domina Bona; et cognata ejus, D. Jacoba; et nutrix infantuli Ligera.

122 Puella quædam, Adactula nomine, stans in hospitali leprosarum Coli, filia Domine Lætitie, uxoris Recabene, stantis in burgo S. Angeli, juxta portam S. Angeli in parochia S. Fortunati, ita duobus annis continuis cruribus jacuit fortiter contracta, quod nullo modo præ nimia contractione de loco, in quo ab aliquo ponebatur, poterat se movere; sed ibi comedebat, et bibebat, et egesta sua ibi faciebat. Et cum mulieres, cum quibus morabatur, tantum non possent tolerare fetorem; ejecerunt eam de domo, et in porticu domus suæ cubiculum posuerunt, eam desuper collocantes; non ponentes propter ventum vel frigus aliud aliquod reparaculum circa eam: et sic erat ibi in hieme frigus maximum, et in æstate calorem sustinens immensum. Ipsa vero ita se derelictam cernens, et ab aliis propter infirmitatem segregatam cognoscens, ad Dominum consolatorem desolatorum omnium se convertit; et audito de transitu sancti Patris Fr. Ægidii totam orationi se dedit, supplicans eidem, ut suis interpellationibus sanitatem sui corporis a Domino impetraret: vovens Domino et sibi quod si Dominus istam misericordiam præstiterit indignæ ancillæ suæ, imaginem ceream de sua faciet paupertate, et eam ad sancti Patris pilum mitet vel portabit. Et facto voto, in sequenti nocte sensit se ad sanitatem sollicite properare: et sic, Dei gratia et meritis ipsius sancti Fratris, est ab ipsa agritudine liberata. Viderunt Ser-Amadeo, et Bruna, et Domina Valdegrana, et plures alii et aliae de hospitali, de hoc testimonium perhibentes.

123 Quædam mulier de civitate Perusina, nomine Margarita, cum de viro suo plurimum in filiis multiplicaretur, et non haberet lac quo posset eos nutrire; flere cepit de hujusmodi compassione. Intelligens vero vitam et conversationem sancti viri Fr. Ægidii, cum fiducia magna venit ad eum in loco ubi manebat. Sanctus autem de colloctione sanctorum verborum more solito raptus erat, et sic nullatenus potuit ei loqui. Consuetudo ejusdem viri erat, quod quando ad se revertebatur, cum genuflexione osculabatur terram, ubi pedes tenebat; et statim revertebat ad cellam suam, vel aliquem secretum locum. Videns vero dicta mulier quod non potuit sibi loqui, cum magna reverentia accessit, et posuit pectus suum ubi vir tenuerat pedes suos: et rogavit Deum, ut meritis sancti viri ei lac præberet, ut nutrire posset filios suos. Et reversa ad domum suam prospexit mamillas suas, et vidit lac stillantes super oppressionem. Gavisa est autem mulier in Domino, gratias agens de beneficio tanto sibi collato; et exinde majorem devotionem habuit in sancto viro:

D
calculo
laborans,ac Beatum
cum matre
sua invo-
cans.Puella con-
tracta,
Eet misere
derelicta,voto facto
sanatur :
Fmulier la-
cte carens,et pectus
terra in qua
steterat ap-
plicans,fit voti
compos.

et

Puer mori-
bundus,Beato com-
mendatus,subito con-
valescit :

Item puella,

cui guttur
triduo præ-
clusum fue-
rat;

et Infantulus

A et sic veniens ad socium viri Domini, narravit ei diligenter omnia quæ acciderant.

Sanatur
gravis in-
firmitas.

124 Mulier quædam, Benevenuta nomine, de Assisio oriunda, sed Perusie morans, uxor Amatoris, cum gravi infirmitate intus detineretur in secessu, ita quod nec sedere posset, nec jacere ad plenum; pro sanitate recuperanda diligenter requisivit consilium medicorum, qui eam non valuerunt consilio nec adjutorio liberare. Unde cum quadam die staret, et videret se omni humano auxilio destitutam, suum allocuta est virum dicens: Dic, Amator, cui

possem me Sancto vovere, qui me a tanta ægritudine liberaret. Qui sic respondit: Vove te beato sancto Fr. Ægidio, et in proximo firmiter te credas sanandam. Quæ statim ipsa die, ad tumultum veniens dicti Sancti, vovit se ei; et intus in ejus tumultum se projecit: et ibi aliquantulum moram fecit. Tandem ad domum suam reversa, sedere aliquantulum liberius solito cœpit: et dum sederet, crepuit infirmitas vicibus tribus: et multo emisso sanguine, extitit mulier, meritis B Fr. Ægidii, perfectissime ab eadem ægritudine liberata.

D
ex MSS.

DE B. HELENA VIDUA, TERTII ORDINIS EREMITARUM S. AUGUSTINI, UTINI IN DUCATU FORO-JULII.

D. P.

ANNO
MCCCLXVIII,

B **P**ostquam Bertholdus, Aquileiensis Patriarcha, sedem sibi ac successoribus suis Utini constituit, circa medium seculi xiii; et Raymundus, post Gregorium Bertholdo succedens, nobilitatem Itolicam, ex præcipuis urbibus per factiones populares fugatam, ibidem recollegit; crevit locus, non tantum apibus, frequentia, et gloria, sed etiam religiosorum institutorum sanctitate: ex quibus Franciscanus Ordo, seculo xiv, habuit B. Odoricum de Portu-Nonis, xiv Januarii commemoratum; Augustinianus vero, seculo post secuto, B. Helenam viduam, cujus Vita nobis explicanda nunc venit. Scripsit illam, pio ac simplici stylo, ipso quo Beata mortua est anno mcccclxviii, Fr. Simon Romanus, ex Ordine Eremitarum S. Augustini, S. Theol. Lector, ad ejus laudes pro concione explicandas Patavio evocatus. Scripsisse autem Latine indicat, Joannes Baptista Sartorius Canonicus Utinensis, dum præfatur antiquam versionem Italicam rudiores esse, quam ut cultiori huic seculo probaretur, sequere ideo aliam adornavisse strictiori aliquantulum stylo, anno 1632, quom dedicavit Eleonoræ Lauredamæ, nuptæ Casareo Locum-tenenti. Finitur hæc nova versio, promissione amplioris libelli, ad majus piarum animarum solatium vulgandi, de miraculis ante et post mortem Beatæ patratis, et exhortatorio ad Utinenses epilogo, ut frequenter devoteque venerentur sepulcrum, in quo ejus corpus jacet, itemque ad gratitudinem pro tali civi et patrona Deo reddendam.

Vita 1 scri-
pta eodem
anno quo
obiit,

hic ex an-
tiquo Itali-
co datur:

item alia
Latina 20
circiter an-
nis posterior:

2 Dedimus operam, ut textum originale Latinum nancisceremur per nostros in Collegio Goritensi Patres, quorum Rector Franciscus Baselli anno 1669 renunciavit, non modo Latinam nullom Vitam inveniri, sed nec sciri quidem ullum unquam existisse, nisi quod antiqua Italica Vita MS. pertineus ad Reverendas Pinzocheras Mantellatas Religionis et Regulæ S. Augustini (ut præfert titulus) in eodem titulo dicatur transumpta ex altera Legenda, existente apud hæreles quondam D. Joannes Bapt. Cortana Utinensis: quæ an fuit Latina, a nobis quesita, scire non possumus; cum Italica, quam accepimus nullum refert vestigium translationis ex alia lingua factæ, et admixtas habet citationes Latinas sacri Textus, qualem ipse Fr. Simon a principio scripsisset, si scripsisset Italice; ut proinde vehementer dubitamus, an Latinam habuerit Sartorius, imo an talis ullo fuerit. Ut ut est, satius duximus (cum ex Italico in Latinum sermonem Vita esset a nobis necessario transferenda) antiquissimam illam seu compositionem seu versionem quom strictissime sequi: et postea dare aliam ejusdem Beatæ brevioris Vitam, continuatam a Jacobo Philippo Bergomensi, ejusdem Augustiniani Ordinis scriptore insigni, et eadem qua Beata obiit ætate fumoso, qui eam inseruit libro suo de Claris Aprilis. T. III

mulieribus, cap. 159, dedicato Beatrici, anno mcccclxxvii Hungarico Regi nuptæ.

3 Sed hoc in illa posteriori Vita mirum, quod cum in priori dicatur obiisse Beata, nocte inter Sabbatum et quartam Dominicam Aprilis media, anno Domini mcccclxviii, die xxiii Aprilis; ipse tamen Bergomensis mortuam dicat iv Nonas Aprilis: qui dies anno prædicto fuit Dominica prima Aprilis, eademque Dominica Paschalis. Talem sane temporis sacratissimi circumstantiam, haud dubie notassent et magnopere appendissent ii, quibus dictantibus Fr. Simon scripsit, si revera tunc mortua fuisset Helena, quando Christus a mortuis resurrexisset commemoratur. Quare videtur mihi Bergomensis, suo vel alieno errore, pro 23 legisse 2, unius cyfræ omissione. Interim secuti cum sunt, qui priorem Vitam non viderant, Herrera in suo Alphabeto Augustiniano pag. 334 et Arturus a Monasterio in Gyneceæ sacra. Allegat Herrero præter eam Vitam quam scripsit Jacobus Philippus, aliam scriptam a Paulo Lulmio Bergomensi, in peculiari libello, quem Paulo II sacrum fecit, quique in bibliotheca Vaticana perpulchre scriptus asservatur. Invenimus nos in Vaticana Bibliotheca librum in candidissimis membranis elegantissime exaratum de hac materia, signatumque num. 1223: sed aliam illa auctorem præfert in titulo, qui est totis: Ad Paulum II Pontificem Maximum, Vita B. Helenæ Utinensis feliciter incipit per Jacobum Utinensem. Nullus porro de hoc argumento est in tota bibliotheca liber, qui nomen Pauli Lulmii præferat: et ideo liber quem Paulus iste scripsit de Vita et miraculis B. Helenæ de Utino, ut habet Pamphilus in Chronico pag. 91 omnino diversus credi debet. Viri autem eodem qua Helena tempore et septuagenaria major obiit, Prior conventus Cremonensis anno mcccxciv, patria Bergomensis.

E
in qua per-
peram dict-
tur mortua
2 Aprilis.

3 Vita Pau-
lo 2 dicta,

F

4 Quia autem Julius II, ab anno mmm ad mxxiii, Pontificatum tenuit, adeoque liber iste scriptus erat intra proximos quinquaginta annos ab obitu Beatæ; titulo tam specioso recepti totum transcribi jussimus, impendio non levi propter enormem prolixitatem: sed fere oleum et operam periisse doluimus, quando descripta relegentes cum otio, vidimus nos nihil habere minus quam Vitam Beatæ, pro eaque ineptissimam farruginem sive rhapsodiam de vitis et virtutibus, distributam in varias orationes, quos auctor, poetico, ut præfatur figmento, distribuit in Oratores et Philosophos, non tantum Christianos, sed etiam ethnicos, eorum divini majestatis ad Helenam laudandum inductos, videlicet Aristidem, Platonem, Demosthenem, Lysiam, Æchinem, Hyperidem, Nestorem, Ciceronem, Varronem, Titum Livium, Catonem, Salustium ex una, ex altera parte Basilium, Chrysostomum, Nazianzenum, Origenem, Cyprianum,

descripta ex
Vaticano,

hic omitti-
tur.

A Cyprianum, Ephrem, Lactantium, Hermogenem, Cassianum, Leonem Papam, Justinianum, Aretinum, Barbarum Utinensem, et Spilimbergensem. Qui omnes mira confusione, nullo ætatum discrimine, sacras profanasque sententias miscent, instructi potissimum flosculis et sententiis Italicis, ex Dante Porta lectis, Vitam autem Beatæ et actiones ejus vel strictissime attingunt vel ne attingunt quidem. Concludit autem scriptor cum gratulatoria ipsius Dei ad Helenam oratione, et soluto conventu facit Ciceronem agere cum Hieronymo atque Lactantio, ut pro suis suorunque sociorum precibus aut finiendis aut mitigandis intercedant apud Deum. Quis homini tam stolido fiduciam dedit, ita mole consutum librum bene spissam offerendi Pontifici? Habet tamen idem ille hinc inde nonnulla, quæ non pigebit in Annotationibus describere.

Cultus ejus antiquus,

B Quod ad publicum B. Helenæ cultum attinet; cum esset ejus corpus sepultum in ipso suo oratorio, prout se velle declaraverat, Fratribus ad funus vigilantibus per visum apparens, statim, inquit Jacobus Utinensis, fecerunt sibi capellam satis ornatam, et aram quæ nunc plena est cereis, plena imaginibus. Deinde addit: Compages ferramentorum adhuc mortificationem carnis ostendunt plenæ errore: cilicia, sanctitatis signum et penitentiae, adsunt: petunt omnes Utinenses cum lacrymis, petunt singuli Helenæ aram. Imitentur eam viduæ, colant virgines et maritæ: letentur Helenam regnare cum Christo, fratres, sorores, filii ac filiae suæ, quibus Prætor jussit minime mutare vestes, et eos majori letitia salutabant omnes quam salutabant prius; nec mœreant quod talem amiserunt, sed gratiam agant quod talem habuerunt: quam corpore non possunt, recordatione teneant: eum qua loqui non possunt, de ea loqui non desinant.

et festum
27 Aprilis.

C 6 Max autem capit in Ordine Eremitano agi de festo illius, non tantum Utini, sed etiam ubi possim celebrando: nam in Missali secundum usum Romanæ Ecclesiæ excuso Venetis anno MCCCCLXXVII, annis utique non totis viginti post obitum Beatæ, sic habet kalendarium, xxvii Aprilis, B. Helenæ de Utino, Ordinis Eremitarum S. Augustini Festum. Difficiliter autem nobis persuademus id prorsus inconsulta Apostolica Sede fuisse interceptum. Cur autem dilatum sit festum prædictum a die quo obiit, hanc est difficile causam reddere; cum notum sit eum plerisque ecclesiis cultu S. Georgii occupatissimum esse: ut non ita facile dixerit aliquis, cur electus sit dies xxvii, nisi velimus præsumere tali die fuisse sepulturæ mandatam. Sane non carebit fundamento talis præsumptio. Mortua enim die xxiii Aprilis, ut dictum est, post sollemnissimum crequius ipsi factus (quæ ut apparerentur insani debuit totus unus dies) duobus diebus ac noctibus integris prestitit in ecclesia S. Lucie conspicua: itaque vix ante xxvii concepisse potest sepulta fuisse: et hic deinceps dies sub ejus nomine fuisse honoratus. Quomodo autem hic cultus desierit et obliteratus sit, non apparet: totis certe qualem descripsimus, fuit primo dimidio a Beatæ obitu seculo.

Veneratio hodierna.

7 Nunc licet de illa nec Missa fiat amplius nec Officium, auctor quam antea cultus videtur; siquidem (ut nobis significavit Joannes Baptista Micoli Utinensis Societatis nostræ, qui vidit sæpe) corpus ejus integerrium servatur in arca marmorea, ad sinistram parietem templi suspensa, in qua ipsum die S. Lucie sacro spectandum exhibetur maxime hominum multitudini, ad hoc confluenti, ex omni ætate et sexu; ubi ex Patribus Augustinianis unus primo bombacem admoveat sancto corpori, deinde eandem bombacem admoveat oculis osculoque signari cupientium. Quomodo quare sollemnitate facta sit sacri corporis de terra in istam arcam elevatio atque translatio nemo recordatur. Indulserit hoc forsitan Paulus II ad instan-

tiam Jacobi Utinensis: certe vix alia quam Pontifici D auctoritate credimus tunc hæc fuisse tentanda, aut aliter permissuram Beatam fuisse, ut extra oratorium suum transferretur corpus, ibi ejus jussu humatum: nam oratorium illud est inter majorem seu mediam templi portam (habet enim illud tres portas in frontispicio) et portam lateralem sinistram; ex altera vero illius portæ lateralis parte, arca est quam diximus. In oratorio seu cubicello prædicto adhuc reverenter servantur sedes, scutella lignea, cetera quæ illios instrumenta ac velut supellex domestica, una cum cilicio et disciplina.

8 Addit Herrera, quod Helenam inter illustres feminas, titulo Beatarum et diademate in signum sanctitatis coronatas, Oroscus et alii auctores retulere, uti communis fidelium devotio eandem consuevit effigiare. Similis imago, ævi eleganter incisa ab Adriano Collartio, Antuerpiæ pridem prodit; cujus apud nos servatur exemplum. Ejus titulus simpliciter ipsum facit Ordinis S. Augustini, et velum nigrum monachum indicat: sed revera duntaxat Tertiarum fuit, et in suæ sororis domo ad extremum vixit; prius omnium Utini Deo sub Regula S. Augustini devota, quam alia plures secuta ultra octoginta exereverunt, cum Helenæ crequie celebrarentur, et suam habebant Priorissam, forte etiam nonnullæ earum una in domo communiter abitabant: sicut et de Sororibus Tertiariæ Ordinis Minorum Corvetrices suas habentibus in via S. Francisci de Paula, ii Aprilis vulimus, et de aliis Ordinis Prædicatorum videbimus ad Vitam S. Catharinæ Senensis ad diem xxx: quæ cum Religiosæ aut Sanctimoniales hic et alibi vocantur, non sunt illæ voces strictissime sumendæ, quasi supponunt solennia Religionis vota, cum tantum simplicium votorum vim habuerint quæ emittebantur, et emittuntur etiam hodie in Italia ab eis, quas Pinzocheras Mantellatas vocant. Dicuntur et in masculino Pinzocheri, origine et etymologia vocis ignota hæcenus, nec per idoneas conjecturas facile explicabili.

imagines,

professio.

E

VITA

Auctore Fr. Simone Romano

ex MS. Italico Utinensi.

PROLOGUS.

O creaturæ a Deo factæ, audite mirabilia, recensita Deo patrata per famulam suam B. Helenam, signis et prodigiis toti mundo hodie coruscantem; et exponenda per me Fr. Simonem Romanum, indignum Lectorem Theologiæ in Studio Patavino, et post dictæ Beatæ mortem, propter miracula ejus infinita, evocatum a Priore S. Lucie Utini; qui origine Venetus, Fr. Franciscus de Rossis nuncupatus, accessivit me ad prædicandam vitam et virtutes per eam patratas. Eundem aggredi volens narrationem de hac Beata instituendam, ejuque Legendam componere pro mei ingenii tenuitate, insufficientem me cognosco; ideoque ad intemeratam Virginem Mariam, Patronam meam singularem recurro, ut ante Deum pro me sit deprecatrix, quatenus ille mihi Spiritus suus infundat gratiam; et hanc Legendam possim congrue pertexere, ad honorem Dei, Beatæ gloriam, et fidei exaltationem: si autem in aliquo me errare contigerit, humiliter postulo veniam et misericordiam. Etenim ut Apostolus Paulus scribens ad Corinthios ait, Non sumus sufficientes, non dico dicere et observare, sed nec cogitare quidem aliquid ex nobis quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est. Atque hoc confirmat S. Jacobus Apostolus in sua Canonica dicens, Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens

F Auctor vitam hanc scripturus,

Dei et Deiparæ opem implorat,

2 Cor. 3, 5

et suam te-
nuitatem
excusat
Jac. 1, 17

A descendens a Patre lumen : omnis inquam gratia, omnis scientia, omnis sapientia a supremo rerum omnium conditore et gubernatore procedit. Quia vero ordinis idonei defectus confusionem generat, Legendam hanc partem in capitula quindecim : a itaque successive progrediendo sub finem exponemus miracula post mortem ejus Deo operante patrata. Amen.

a Hanc divisionem servamus, Vitam in totidem numeros partiendo, ut liberum nobis esset plures in unum caput contrahere.

CAPUT I.

Marito viduata suscipit habitum S. Augustini, et vitam instituit austerissimam.

Beaata Helena, Dei filia et famula, ex patria et provincia Foro-Julienſi et nobili civitate Utinensi oriunda, procreata est a nobili viro Domino Valentino, ex insigni prosapia Valentinorum a ex Foro-veteri mater autem ejus, pari nobilitate venerabilis, dicebatur D. Elisabetha de Castro b Maniaco. c Cum autem annum decimum quintum ætatis Helena attigisset, data in uxorem est generoso viro Antonio de Cavalcantibus : d cum quo casto in matrimonio vivens per annos viginti septem, multos filios filiasque procreavit Deo, atque in sancto ejus timore enutrivit. Mortuo autem marito, ipsa sibi præscidit formosos suos capillos, unaque cum reliquo omni capitis ornatu supra sarcophagum defuncti projecit, dicens : Ecce quos tui solius amore gestavi crines atque ornatus : tu eos tecum sub terra aufer. Tu me moriendo deseris, et ego uxorio erga te affectum renantio ; maritum deinceps nullum habitura, nisi Dominum nostrum Jesum Christum, cui servire, regnare est.

2 Ita a Deo vocata B. Helena, post sui mariti mortem perseveravit in sancta viduitate. Placuit autem Deo, ut venerabilis quidam Religiosus, magnæ sanctitatis et scientiæ Theologus, Mag. Angelus de S. Severino dictus, Ordinis FF. Eremitarum S. Augustini, Urinum vocatus ad conciones in conventu S. Lucie Ordinis sui, habendis, cum vellet toti civitati notum facere excellentiam instituti et Regulæ Augustinianæ, et dignitatem habitus, quem in honorem continentie, a De-para Virgine et S. Monica D. Augustini matre observatæ, gestandum idem Ordo communicat ; exponere cœperit quantas gratias et Indulgentias consequantur dictum habitum devote suscipientes, prout ex Bullis Bonificii, Martini, Eugenii, Innocentii aliorumque Romanorum Pontificum e liquet. et quod morientes sub Eremitica S. Augustini Religione, fiant participes omnium orationum, eleemosynarum, disciplinarum, abstinentiarum, indulgentiarum atque honorum operum totius Religionis, absolvanturque ab omnibus suis perentis : quod post eorum mortem unusquisque ex nostris Religiosis obligetur ad tres Missas pro eis celebrandas : multaque alia privilegia, in dictis Bullis contenta exposuit. Hæc audiens Helena oculos in cælum sustulit, Deo actura gratias ; oculumque velut apertum coram se et spirituales thesauros sibi oblato intuens, subito cum lacrymis singultibusque projecit se ante pedes Prædicatoris sacri, eumque oravit ut istum gloriosum habitum sibi vellet concedere. Cui sacer orator respondit : Omnis qui venit ad me non ejiciam foras. Tum, præhabito Religiosorum consilio, admissa fuit. Cum autem advenisset dies, quo habitum susceptura erat B. Helena, vocatis ad se venerabilibus matronis, D. Daniela et D. Perfecta, sororibus suis carnalibus, eas oravit secum ire ad ecclesiam S. Lucie, non addens quid ibi esset factura. Ubi collectis ante altare Re-

ligiosis, et Spiritus sancti gratiam cantando invocantibus, per manum Mag. Angeli, Philosophi atque Theologi eximii, habitum ipsum sacrum suscepit : f Deoque vovens paupertatem, castitatem et obedientiam perpetuam, prima istius civitatis adjuncta est nostræ Religioni, subeaque Deo serviens perseveravit, non alio fine quam ut in gloria sempiterna aliquando facie ad faciem conspiceret Deum.

3 Tunc Dei amore inflammata, pietateque et misericordia repleta B. Helena, quidquid possederat in seculo, distribuere Christi pauperibus voluit. Vestimenta autem sua ex pannis sericeis confecta donavit ecclesiæ S. Lucie Eremitarum S. Augustini : ex quibus confecta sunt pluvialis aliaque paramenta, ad Dei cultum ordinata. Cetera mobilia atque mobilia vendidit, dispersit, dedit pauperibus, considerans pro Dei amore Evangelicum illud : Si vis perfectus esse vale, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni sequere me. Visitabat infirmos g, consolabatur afflictos, subveniebat egenis h, orabat pro mortuis, omnia misericordie opera exercebat, attendens a Christo dictum in Evangelio, Quodcumque minimis meis fecistis mihi fecistis ; et aliud istud, Beati misericordes, quia misericordiam consequentur. Quotidie mane panes duos et candelam ad ecclesiam deferens, offerebat supra altare : et si errantem conspexisset aliquem, corripiebat magna cum mansuetudine ; discordes autem satagebat ad pacem concordiamque reducere, dicendo cum Salvatore : Ubi caritas, ibi Deus : et Dimitte et dimitte tibi.

4 Erat B. Helena penitentiae speculum : quis autem possit explicare verbis quanta ea fuerit, quod quidem in tota sacra Scriptura non legatur aliquis tam admirabilis hoc in genere fuisse : Superasti, o Helena, per tuæ penitentiae rigorem omnes alias mulieres : quia bene intellexisti illud Patris tui ac nostri, magni Aurelii Augustini, Doctoris excellentissimi dictum : i Ad magna præmia perveniri non potest nisi per magnos labores. Contemplabatur Helena gloriosa passionem atque tormenta dulcis sui et amantissimi Jesu, pro miseris peccatoribus tolerata : et quoniam considerabat eum per omnia membra fuisse cruciatum, se vero in juventute et matrimonio seculi pompis ac vanitatibus deditam, velut per omnia membra offendisse Deum ; per eadem omnia voluit duram et asperam penitentiam facere. Itaque supra caput suum diu a ctuque portabat sertum sive coronam cuspidibus ferreis obarmatam, ut Passionis Dominice recordaretur semper. Audi vero rem mirabilem et stupendam, feriis sextis frequenter sibi alligabat ad collum funem crassum, et manus post tergum constringi faciens, Sororis suæ ancilla imperabat, ut se ligatam circumduceret ; Quia, inquebat, amor meus, Jesus meus, sic ligatus ducebatur ad mortem in montem Calvarie ; fiat hoc mihi pro armillis, quibus brachia mea ornavi ; et pro funibus, quibus dulcis mei Jesu manus constrictæ fuerunt, et clavibus, quibus in cruce sunt perforatæ. In cruribus circulos gesto ferreos, ad expiandam vanitatem inter choros, quas frequentaram, commissum ; et quia meus Jesus pedes habuit clavibus perfossos, Circulo ad lumbos simili adstringor, propter zonas auro atque argento laboratas, quibus tempore vitæ secularis cingebam ; et propter amorem illarum cordarum, quibuscum ad columnam flagellatus fuit dilectus meus. Canisiam cilicinam induor, propter indusia subtilia, pannosque pretiosos, quibus induta vestiebar ; et quia amor meus ab Herode contemptus, veste alba in latus fuit. Triginta tres calculeos intra calceos defero, infra pedum plantas, quia multipliciter Deum offendi saltando ac tripudando ; et totidem

D
AUCTORE
SIMONE
EX MS

f

seculares
vestes eccle-
siæ donat,

Mat 19, 21

g h
e'ermosynis
et plus ope-
ribus se de-
dit ;

E
Mat 52, 40
et 5, 7

penitentiae
rigore mo-
dum pene
excedens,

i

12

singula
corporis
membra,

pro expian-
dis peccatis
vitæ secularis,

Nobiliter
nata,

a

b c
et marito
viduata,

d

Christum
sponsum
eligit :

auditis pro
concione
privilegiis,

C

e
susceptum
habitum S.
Augustini,

eum petit,

et impetrat,

AUCTORE SIMONE EX MS et assim- lando Jesu suo in- geniose cru- ciat :	A totidem annis pro mei amore mundum hunc inam- bulavit Jesus. Disciplina corpus meum flagello, propter impias et carnales voluptates, quas corpori meo conjugata indulsi; et intuitu Domini mei, pro me ad columnam flagellati. Supra petras et saxa dormio, quia mollibus antehac in stratis dor- mivi; et sponsus meus sæpe humi stratus som- num capere voluit, triduoque intra lapideum mo- numentum jacere. Hæc respondebat B. Helena Confessario suo ipsam interroganti. O gloriosa Beata, expendisti optime illud S. Hieronymi dictum in Epistola ad Heliodorum, Delicatus es, frater, si et hic vis gaudere cum seculo, et postea regnare cum Christo. Sed et illud ejusdem Hieronymi ex alia ad Julianum scripta considerasti : Difficile, imo impossibile est, ut et presentibus quis et futuris fruatur bonis; ut et hic ventrem, et ibi mentem impleat, ut a deliciis transeat ad delicias, ut in utro- que seculo primus sit, ut et in cælo et in terra ap- pareat gloriosus. Voluisti igitur, o Beata, corpus tuum flagellare tam dure, et carnem tanto rigore domare, ut in paradiso posses cum Jesu, dilecto tuo patre et sponso, regnare.	arenario l horologio, quod prope se habebat. Sep- tem Psalmos Pœnitentiales, cum Deiparæ virginis Officio tenebat memoriter : et pios quosdam libel- los vulgari lingua conscriptos lectitans tenebat diu nocturne, videlicet, Speculum Crucis; alterumque Decem gradus humilitatis explicantem, et similis generis plures; observans istud Hieronymi præci- tati ad Salvinam : Semper in manibus tuis sit di- vina lectio, et tam crebræ orationes, ut omnes co- gitationum sagittæ, quibus adolescentia percuti solet, hujusmodi clypeo repellantur. O gloriosa atque beata Helena tantus erat fervor orationis tuæ, ut divino quodam inflammata æstu sæpe erumperes in laudes et cantica amoris : diebus autem Veneris cantabas laudes Passionis Christi, adeo dulciter et suaviter, ut socia tua aliæque vicinæ audientes, Ange- licam harmoniam viderentur audire, ea autem feria sexta, quæ tibi in vivis ultima fuit, in lectulo de- cumbens, concinebas de ejusdem Passionis mysterio in fine subiciens, Veni Jesu, sponse dilectissime animæ meæ : veni de paradiso, mihiq; demonstra viam qua possim ad tuam sanctam et gloriosam societatem pertingere.	D l et lectioni piæ :
Hier. ep. 1	B Abstinentia hujus Beatæ tanta fuit, ut cuivis audienti videri debeat admirabilis. Totis octodecim annis neque carnes gustavit unquam, nec ova, nec lac, nec caseum oleumve : sed jejunabat quotidie in pane et aqua, quibus aliquando addebat herbarum radices : quod si cocti pulmenti pararet aliquid, ut faciebat rarissime, non salem, non oleum adhibebat ad condimentum k. Audi insuper rem stupendam : ut gustui delectationem subtraheret, immiscebat frigidæ aquæ loco aromatum terram atque cinerem; et quamdiu sana potuit suis niti pedibus, non nisi ex nuda humo cibum sumebat. Quis autem audit un- quam quod subjungam? omni vespere pro cænula posuim unicum aut raphanum habens, crudumque comedens, bibebat caliculus unum felle et aceto mixtum : diebus autem Veneris etiam ad prandium aliud non adhibebat quam panem et solum fellis at- que aceti potum. Interrogata autem cur vitam adeo asperam duceret, respondebat : Pro cibis delicatis quibus vescerbar in seculo : et quia dulcis Jesus meus, amor meus, felle et aceto potatus fuit cum penderet in cruce famelicus, sitibundus, et letali angustia pres- sus. O felix ! o beata ! quis unquam simile quid fe- cit, ut loco potus fel et acetum haberet? Prorsus ne- mo Optime igitur, o Beata, servasti sancti Patris Augustini præceptum in Regula dicentis : Carnem vestram domate jejuniis et abstinentia escæ, quan- tum valetudo permittit : et audivisti Hieronymum in epistola de viduitate servanda sic loquentem ad Salvinam : Multo melius est stomachum te dolere quam mentem, imperare corpori quam servire, gressu vacillare quam pudicitia.	7 Hæc mulier vere fuit templum divinitatis : quippe quæ omni die sacramento Pœnitentiæ seipsam expians, Eucharistico pane reficiebatur; tanta cum copia lacrymarum, suspiriorum atque gemituum, ut toto in templo ipsaque in platea deforis audirentur : durabat autem planetus iste media hora ante Communionem sacram, et pari temporis spatio post eandem. Cum vero dicebat, Domine non sum digna ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo et sanabitur anima mea, percutiebat pectus grandi sa- xo, quantum poterat manu complecti, tam fortiter duriterque, ut totum pectus humectaret expresso sanguine : eodemque saxo adversum se utebatur die et nocte corata Crucifixo consistens, pectusque per- cutiens, et Domini sui passionem multo cum planctu recolens. Porro ex divinæ Eucharistiæ perceptione tanto ejus animus replebatur gaudio, ut satietate illa in corpore redundante, sæpe per biduum triduum- ve cibum alium nullum gustaret : intra se enim eum habebat, qui dixit : Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem in me manet et ego in eo.	G feriis cantat lau- des Passio- nis :
Ep 24	C Augustini præceptum in Regula dicentis : Carnem vestram domate jejuniis et abstinentia escæ, quan- tum valetudo permittit : et audivisti Hieronymum in epistola de viduitate servanda sic loquentem ad Salvinam : Multo melius est stomachum te dolere quam mentem, imperare corpori quam servire, gressu vacillare quam pudicitia.	a Addit Herrera, qui Principibus Aquilegiæ pro- genitoribus gloriantur	E confitetur et commu- nicat quo- tidie :
a carnibus et lacticiniis abstinens	6 Hæc fuit illa mulier similis Annæ Phanuelis prophetissæ, quæ non discedebat de templo jejuniis et obsecrationibus serviens die ac nocte. Etenim contendebat semper prima venire ad ecclesiam, ubi suo inclusa oratorio perseverabat usque ad finem divini Officii, precationi intenta : postea vero unius horæ intervallo elapso redibat eodem, seque iterum ad orandum componebat, raram corpori quietem indulgens, juxta illud Evangelium; Vigilate et ora- te ut non intretis in tentationem : et illud, Sine in- termissione orate Atque hic consideret anima spi- ritualis, quæ fuerint ejus lacrymæ, quæ suspiria novem illis horis, quas habebat orationi deputatas; septem quidem pro septem Horis Canonicis, alte- ram vero pro confessione atque communione faci- enda; nonam denique pro impetranda peccato- ribus omnibus culparum remissione : in quo tem- pore exilando, ne forte erraret, metiebatur illud	b Manicacum castrum ad Colveram fluvium, circa confinia territorii Bellunensis, in Foro-juliensi Du- catu.	F
k panem ci- neribus,	in templo frequentis- sima,	c Jacobus Utinensis : Vix annum septimum ætatis excesserat Helena, cum fons pietatis Maria, filium complexa, eidem apparuit et dixit : O Helena. fac ut sis bona, et Deum timeas; veniet enim tempus, quando eris magna Dei famula. Deinde exaggeratis, quæ in illam ætatem possunt cadere, virtutibus Beatæ, concludit : Hæc visio in secreto pectoris sui semper hæsit; Tunc cœpit agere pœnitentiam, modo supra scamna, modo supra nudam humum dormitundo.	pectus saxo percutiens cruentat.
potum felle inficit :	Hier. ep. 9	d Addit Herrera, Equiti Florentino. Et vero Floren- tia antiqua est Cavalcantiæ familia, ex qua Andreas Cavalcantius vir eruditissimus, nobisque conjunctissi- mus, ab eo tempore, quo suis nos sibi beneficiis obstrinxit ibidem hospites an. 1661. Ferdinandus Ughellus tom. 5. Italia sacra laudat Raymundum Turrinum Patriar- chum Aquileiensem, quod circa annum 1280, ex præci- puis Italiae urbibus pulsas familias nobiles Utinæ colle- gerit, quas inter nominatur familia Cavalcantia.	Joa. 55, 57
Mat. 26, 41	totas 9 ho- ras impen- dit orationi	e Videri potest Bullarium Augustinianum impressum Romæ anno 1628.	

A f *Facta hæc esse an. 1440, an. 2 post mortem mariti, patebit ex ætate infra definienda.*

g *Addit Jacobus Utin.* Notum fuisse vulgo quod neminem visitaret, cui non persuaderet confessionem faciendam.

h *Tempore calorum, inquit idem* cyathos mundos in penu servabat paratos, ut mox ac sitibundi pauperes advenissent iis potum præbere posset.

i *Non S. Augustino, sed S. Gregorio Papæ tribuitur homilia 37 in Evangelia, cui hæc verba inscriuntur, quæque legitur in 3 Nocturno de communi Unius Martyris.*

k *Jacobus Utinensis, sæpe tribus diebus, aliquando septem nil aliud, nec quidem granum milii, comede-
bat; sed solo pane Angelorum saturabatur.*

l *Duo talia horologia eam habuisse, inquit idem Jacobus, alterum domi, alterum in ecclesia.*

CAPUT II.

Helenæ paupertas, taciturnitas, patientia in adversis.

Fuit Helena speculum et norma paupertatis, quæ grandibus opibus sponte abdicatis, videbatur istud Hieronymi ad Rusticum monachum suo cordi aliis impressisse, si habes substantiam, vende et da pauperibus: si non habes, grandi onere liberatus es. Nudum Christum, nudus sequere. Durum, grande, difficile: sed magna sunt præmia. Hæc meditans ut num. 3 dictum est, vendidit omnia quæ habuit, et pauperibus dedit, usque adeo se expolians, ut opus habuerit ex puris merisque eleemosynis vivere. Quem autem ipsa sibi aut socia ejus mendicando acquisierat panem, ex eo nihil reservabat in crastinum: sed quidquid tenui supererat prandio dimittebat pauperibus, nihil sollicita undenam postridie videretur. Dicebat enim: Tu Domine mi ac dulcis Jesu, curator es corporis atque animæ meæ. O gloriosa Helena, vere tu una fuisti ex iis, de quibus prædicavit Salvator: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Unicam tunicam et palliolum unum pro suo habebat usu; omnem aliam seculi pompam ac vanitatem despiciens amore Christi, quem, inquit illa, vidi, quem amavi, in quem credidi, in quo spem omnem repositam habeo.

9 Cum Ordinis nostri Capitulum Utinæ celebraretur, cupiens Helena gloriosa quam perfectissimæ Deo servire, cum aliis nostræ Regulæ mulieribus ad a Provinciale accessit. Illic autem quia optimam ejus vitam habebat cognitam, eamque devote diligebat, ita ipsam affatus est: Carissima filia, postula ab Ordine, quam volueris gratiam, certa nihil tibi esse negandum. Respondit Beata: Pater, non aliam posco gratiam, quam ut mihi præceptum imponatur silentii perpetuo observandi, sicut cum nemine loqui mihi liceat nisi de mandato Confessarii mei. Hoc autem impetrato præscriptum sibi silentii legem ita tenuit, ut non modo non loqueretur cum extraneis, sed neque cum amicis et consanguineis suis; imo nec cum filiis aut filiabus propriis, nisi in nocte Natalis Dominici, quando ex voluntate b Confessarii illis, ad breve atque spirituale colloquium admissis, suam impertiebatur benedictionem; illud Jacobi semper in mente versans: Qui in verbo non delinquit, hic perfectus est vir: et istud Psalmi, Posui ori meo custodiam, ut non delinquam in lingua mea. Ducebat autem vitam adeo solitariam, ut ex cellula sua egrederetur nunquam, nisi ad ecclesiam S. Lucie: ubi reclusa intra oratorium suum, omnino nemini loquebatur, juxta præceptum Regulæ, quæ dicitur: In oratorio nemo aliud agat nisi hoc ad quod factum est, et unde nomen accepit, dicente Salvatore, Domus mea, domus orationis vocabitur. Per viam

mira ejus elucebat honestas cum humilitate conjuncta, quippe quæ oculis semper in terram dejectis ambulans, nunquam eas videbatur attollere, quasi Prophetæ exemplo diceret: Averte oculos meos ne videant vanitatem: quod si ab aliquo salutaretur, aliud non respondebat, quam, Laudetur meus dulcis Jesus. Ab omni hypocrisis vitio humanæque laudis desiderio remotissima, nulli manifestabat penitentias, abstinentias et bona opera sua: sed omnibus conabatur habere abscondita: ideoque vestibus non nimium vilibus, sed mediocris conditionis utebatur, observans in eo Regulam, quæ dicit: Non sit notabilis habitus vester: nec affectetis vestibus placere sed moribus. O B. Helena quam bene observasti quod Eustochio præcipit Hieronymus scribens, Cum jejunas lata sit facies: vestis nec satis munda, nec sordida sit, et nulla diversitate notabilis: ne ad te obviam prætereuntium turba consistat, et digito monstresis. Nec talis religiosa velis videri, nec plus humilis; ne vanam gloriam fugiendo, quæras c.

10 Quandoquidem Deus corrigit quemcumque amat, et castigat omnem filium quem recipit: voluit etiam experiri, quam esset in suo servitio fortis et constans Helena: ideoque dedit diabolo potestatem in carnem ejus, quemadmodum de Jobo patientissimo legitur. Et vero recte observat Hieronymus ad Eustochium scribens, quod non querit diabolus homines infideles, non eos qui foris sunt, et quorum carnes Rex Assyrius in olla succendit: de ecclesia Christi rapere festinat: escæ ejus secundum Abacuc electæ sunt; Job subvertere cupit, et devorato Juda ad cribrandos Apostolos expetit potestatem: quatenus eos faciat fidem in Christum amittere tempore passionis ejus, quemadmodum ipsemet Christus iisdem prædixerat, Ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. Quanto autem magis Christi servus est aliquis, tanto ad tentandum eum violentior insurgit diabolus. Igitur et B. Helenam videns adeo in Dei amore ferventem, hanc quoque sibi tentandam expetiit; et permissus divinitus est visibilibus atque invisibilibus modis variis eundem probare, ex quibus ejus tentationibus octo dumtaxat brevitatis causa hic exponam.

i Cum esset aliquando Helena circa tertiam noctis horam in oratione constituta, audivit diabolus supra domus suæ tectum, itemque intra cellulam suam tantum utroque fragorem excitare, ut ruere in terram omnia viderentur. Vocavit ergo Helena sororem suam D. Perfectam, cum eaque totam scrutata domum est: sed neque tunc quidquam potuit invenire a quo strepitus ille proficisceretur neque mane tectum domus considerantes in eo loco aliquid motum agnovere d. Hoc autem non tantum semel, sed et sæpius accidit, sic ut a prædicta D. Perfecta pluribusque domesticis strepitus iste audiretur: quo nempe intendebat diabolus orationum ejus cursum interrompere, atque eam a cepto studio virtutis abducere: sed ipsa constans nihil formidabat atque dicebat: Dominus mihi adiutor, non timebo quid mihi faciat humanæ naturæ inimicus sathanas.

ii Optime Lactantius libro de opificio Dei cap. xx notat, quod, ut victoria constare sine certamine non potest, sic nec virtus quidem ipsa sine hoste. Itaque quoniam virtutem dedit homini Deus, statuit illi ex contrario inimicum, ne virtus otio torpens naturam suam perderet: cujus omnis ratio in eo est, ut concussa et labefactata firmetur; nec aliter ad summum fastigium possit venire, nisi prudenti manu semper agitata, se ad salutem suam dimicandi tenore semper agitaverit: noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere pervenire: et arcta est via quæ ducit ad vitam, inquit sanctus Pater noster Augustinus. Vo-

D
AUCTORE
SIMONE
EX MS.

et huma-
na laudis
fugientissi-
ma.

Hier. ep. 22

c

Diabolus
potestatem
nactus ad
eam affli-
gendam,
E

Abac. 1

Lu 22, 31

orantis cel-
lam fragore
ingenti
complet,
F

d

ipsam cru-
deliter ver-
berat,

Hier. ep 4
Omnibus
exuta men-
dicato vic-
titat,

B

Mat. 5, 3

a
silentium
perpetuum
sibi injungi
letit,

et sanctis-
sime servat,

b

Jac. 3, 2

Ps. 38, 2

semper fere
solitaria,

Mat. 21 13

AUCTORE
SIXONE
EX MS.
spectris ter-
ret et futu-
gat,

A luit igitur Deus etiam visibili dæmonis agitatione exerceri B. Helenam, ut victrix æternam mereretur obtinere gloriam. Et ille quidem, cum Beata orationi vacaret cellam ejus visibilis ingrediens, modo magno eam implebat terrore, modo crudeliter verberabat; ipsa autem per eandem suam cellulam circumcurrans, ac læmonem insequentem fugiens, quandoque sic fatigabatur, ut viribus defecta in terram cõrneret ante Crucifixum, diceretque, O dulcis Jesu, amor mi, succurre quæso et adjuva me: qui ultra nequeo facere quidpiam. Tum vero aderat illico divinum auxilium, et fugatus sathanas discedebat: quemadmodum ipsa cum esset infirma secreto revelavit D. Antonie Priorissæ Sororum religiosarum S. Monice, suæque sociæ Sorori Dominicæ Spilimbergiæ.

imp. lit ad
mortem sibi
conscienten-
dam,

in Eandem Beatam aliquando agrotantem ac vehementer angustiatam tentavit humani generis inimicus, fortiter eam impellendo, ut seipsam ex xysto quodam præcipitaret, quem illa formato sanctæ Crucis signo repulit. Alias hortantem ut ipsa se strangularet, præbitoque læqueo docentem quomodo id facere deberet, sinih telo repressit ac pepulit, ut Sorori suæ D. Perfectæ est confessa.

ad sui
ostentationem
solicit,

B iv Antiquus ille serpens, qui per vanæ gloriæ suggestionem primos parentes nostros Adamum et Evam supplantavit, simili tentatione aggressurus Beatam, transformavit se in Angelum lucis, eique apparens dixit, O Helena mea, quare non vadis per mundum manifestans cunctis opera tua bona, ut audientes homines grandem tuam pœnitentiam, vitamque inculpatam, convertantur ad Dominum. Nescin' quid Salvator præceperit, dicens: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona? Cui Beata respondit: Tu vero, omni confusione dignissime, ignoras ab eodem Salvatore dictum, Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua. Apage hinc sitana. Itaque disparuit.

Mat 5, 15

et 6, 3

de ponte in
aquam præ-
cipitat,

v Volens autem quod verbis minisque non posset B. Helenam superare, transiit ad opera: cumque hiberno tempore sub auroram pro more suo domo egrederetur ad ecclesiam S. Lucie, transiretque pontem rivulo cuidam, qui Roia dicitur instratum, sustulit eam, deiecitque in aquam. Sed ipsa Dei nomine invocato madefacta quidem tota, sed tamen illæsa exivit, dicens: Non prævaleas, inimice, impedire hodie quo minus vadam audire Missam et sacram Domini mei corpus recipere. Itaque non rediit domum mutatura vestem, sed ut erat madida ad templum abiit, ibique pro more suo usque ad finem divini mansit. O eximiam fortitudinem! vere observasti, Beata, id quod Salvatoris nomine commendat filiis suis Ecclesia, e Estote fortes in bello, et pugnate cum antiquo serpente, et accipietis regnum æternum.

e

crudeliter
verberat,

vi Quis autem, o gloriosa explicare poterit quanta verbera, quantaque flagella pertuleris a diabolis, diu nocteque te percutientibus? quod cum facerent invocabat ipsa divinum auxilium, et Sororem Dominicam sociam suam adesse rogabat: nam ad hujus præsentiam quandoque diffugiebant dæmones; quandoque vero nihil de sua rabie remittebant, sed audiebat Dominica sonna verberum inflictorum, non absque magno pavore suo, quemadmodum post mortem Beatæ ipsa retulit.

et contudit,

vii Alia vice sublatam in altum permisere dæmones in terram cadere, adeo ut tibiæ pedesque ei distorquerentur: itaque jacentem calcibus feriebant et pugnis, usque dum accurrens Soror Dominica B. Helena, semimortuam repertam totamque contusam, supra lectum reposuit: ipsa vere aliud ei non dixit, quam, Sit nomen Domini benedictum.

eique bis
tibiæ
frangit,

viii Denique mediam tibiæ eidem fregere dæmones, ad quam consolidandam advocatus fuit Prior

S. Antonii, chirurgiæ peritus: qui cum ossis diffra-
cti partes commisisset ad invicem, iterumque se-
quenti nocte eandem tibiæ dæmones confregissent,
noluit illa sibi iterum alibi curari, dicens:
Siquidem sic placitum Deo fuerit, a-
quiesco diviniæ circa me voluntati. Atque hoc fuit ultimum flagel-
lum, quod inter confitendum man festavit Priori S.
Lucie, Fr. Antonio. Tota et alia plura dæmonibus
pertulit, constans et patiens usque ad mortem: quia
non qui incepit, sed qui perseveraverit usque in
finem hic salvus erit.

que exem-
plo patien-
tis Christi,

II O gloriosa Helena, patientiæ speculum: quanta laude nostra digna es, quæ triennio integro ab hostibus infernalibus flagellata vexataque, nunquam animo turbata es: sed Deo semper laudem et gloriam dibas ex omnibus quæ tibi adveniebant. Si quis illam hortaretur ad pœnitentiam, respondebat Beata: Quomodo mihi aliquid durum aut grave videatur, consideranti quanto plura eaque duriora et graviora amor meus Jesus mei causa pertulerit pendens in cruce. Quapropter Dominum meum rogo, ut mihi majorem infirmitatem afflictioneque immittat; qui ejus amore libenter quidlibet sustinebo. Et hæc dulcissima verba, pene continuo ei erant in ore. Notanda est autem conscientie illius inter hæc summa teneritudo, qua fiebat, ut si forte dolorum vehementia gemitum expressisset vel unicum, O mei magni se criminis ream credens amarissime fletet, nec ullam capere posset quietem, priusquam de illo impatientie, ut interpretabatur, indicio se coram Confessario accusasset. O Felicem et constantem mulierem, ineffabilis est patientiæ tuæ virtus trienniali infirmitate probata, cum lecto adfixa, et neque pedes neque crura aut brachia movere valens, die ac nocte clamabas, Domine miserere mei: Domine fiat voluntas tua. Vere in patientia tua posse habui paradisi, id est, animam tuam. Vide autem quantum fuerit divino inflammata amore: vix modicam requiem ei indulgebat Dominus, quin prorumperet in cantica suavissima; et vitæ suæ die penultimo, id est, feria sexta Sabbatino quo expiravit præcedente, tota die nocteque cecinit, hæc et alia his similia modulans. O Jesu, Jesu, veni dilecte mi, quem ego Helena, peccatrix maxima, magno cum cruciatu expecto. O Jesu, dulcis amor mi, desidero te quam possum ardentissime. Veni Jesu et noli tardare: visita animam meam; cui quanto hic erit diutius, tanto quoque erit pejus. O Domine, noli me derelinquere in lac mea infirmitate gravissima. Miserere mei Domine, non propter merita mea sed propter passionem tuam; et merita sanguinis pro me effusi in cruce et pro peccatoribus omnibus. O passio Christi conforta me: O bone Jesu jube me venire ad te. O bone de u, miserere mei. O bone Jesu, exaudi me. Veni Jesu, dilecte sponse anime meæ, veni de paradiso, mihi que viam ostende qua veniam ad te ego Helena sponsa ac famula tua. Amen. Hæc erant cantica, quibus cantandis occupatam fuisse Helenam priusquam moreretur, asseverat sociæ ejus soror Dominica, aliæque personæ in ejus felici transitu præsentæ.

etiam ad
graviora se
offert,

E

et inter do-
lores maxi-
mos suavis-
sime cantat,

F
etiam pri-
die ante
mortem.

ANNOTATA.

a Generalem Eremitarum vocat Jacobus Utinensis: ex quo errore (quem ipse Ordinis Frater nullus commisisset) inducor ut credam auctorem alterius professionis, ac forte juvenem secularem fuisse.

b Postquam toto triennio ne hos quidem allocuta fuisset, ut habet Jacobus Utinensis.

c Idem hic ponit rem minime tacendam, quæ infra capite ultimo etiam attingitur: Anno Jubilæi (fuit hæc Christianæ æræ MCCCL, a Nicolao V indictus) ab Utino

Helena pe-
regrinatio
Romana.

Roman

A Romam petiit, atque reversa est cum triginta tribus in unoquoque sotulari lapillis, similibus parvæ nucis, quibus tuberosi et lividi facti sunt omnes pedes, et tamen omnes ecclesias visitavit. Quatuor diebus totidemque noctibus in mari neque vinum bibit neque aquam. Quando sorores ceterique, velut nobiles divites, comedebant, ipsa in angulo quodam sedebat humi, cui aliqua ancillarum, velut cani panem porrigebat ei aquam. Papa Nicolaus eam videre voluit, et accersitam hortatus est gratiam aliquam peteret : at ipsa peccatorum suorum veniam postulavit, et tota peregrinatione illa hoc mitem duntaxat protulit verbum.

d Ast *Jacobus ait*, quod saepe diabolus regulas domus omnes subsolvit et fregit, ejus rei, *inquit*, testes sunt plurimi, qui tecta domus ipsius refecerunt. *Utroque modo potuit diversis vicibus Sathan servasse.*

e In Officio de Communi Apostolorum Antiphona in 2 Resp. ad Magnificat.

CAPUT III

B. Helenæ visiones et Miracula

B Inter tribulationes istiusmodi, quales jam descripsimus, consolationes visionesque divinae, quibus confortaretur, non defuere : quarum decem duntaxat hic exponemus.

i Cum scire a Domino Helena cuperet, quomodo ipsi posset gratiores facere orationes suas ; saepe sic oranti Christus apparuit, dixitque, Cura tibi in angulo ecclesiae Lucie, ad introitum ejus, oratorium construere, in quo matutino tempore clausa maneat, et perseveres orando usque dum absoluta sint Sacrificia omnia ac totum Officium. Hæc visio identidem recurrebat : itaque Salvatori tandem respondit Helena. Quomodo autem sic inclusa Missam audire, tumque sanctum corpus videre potero ? Fac, *inquit*, Dominus ut quovis die confessa communices : sic enim omni mane ad te veniam, et tu me videbis oculis non tantum mentis sed etiam corporis, Quibus auditis curavit Helena, Christi sponsa, singula quam exactissime et constantissime observare : hanc autem visionem sorori suæ, nomine Perfectæ, indicavit.

ii Quodam vespere cum prædicta D. Perfecta, Helena in oratione posita, sub horam noctis secundam, portaret pomum manu cum calice fellis atque aceti, uti solebat quotidie in canulam : invenit illam vultu supra modum lieto, dixitque Helena. O soror carissima, aperiā tibi secretum cordis mei, tantum ne dum vivo cuiquam illud manifestes, post mortem autem meam facias prout tibi Dominus inspiraverit. Scito quod hoc vespere multisque aliis vicibus, mihi indignissimæ peccatrici loqui et apparere dignatus sit dulcis Dominus meus Jesus Christus, una cum sua sanctissima matre Domina mea, in cujus comitatu erant dilectus pater meus S. Augustinus, et S. Nicolaus, et S. Monica, ejus habitum indigna gesto : quando autem eos video, tanta repleor dulcedine, quantam humana lingua nequeat explicare : sic ut cilium aliū numquam vellem gustare.

iii Alias cum simili modo canulam ei tulisset prædicta soror, ipsa vehementer exilarata dixit, O soror, videsne idem quod ego video. Ecquid illud ? *inquit* Perfecta. Splendorem, respondit Helena, ante me magnum video. Fuit sane, o gloriosa, splendor, iste Salvator noster, qui tibi assistens te consolabatur, ut posses in ejus servitio perseverare : quem oculi sororis tuæ videre non potuerunt.

iv Altera vice raphanum cum felle oranti portabat Perfecta, dixitque Helena : Scias, soror carissima, quod tantam dulcedinem tantamque suavitatem modo sentio in corde meo, tantumque gaudium

spirituale, propter grandem qua nunc fruor visionem, ut verbis nequeam explicare et desiderem animam meam separari a corpore et esse cum Christo. Reposuit soror. Die obsecro, cara, quid modo videas. Abi, *inquit* illa neque ultra require, aut presentem animi letitiam impedi. O Beata, vere dicere potes cum Apostolo, Rapta sum in cælum vidique arcana Dei, quæ non est possibile hominem eloqui.

v Erat aliquando Beata in ecclesia S. Petri Martyris Ordinis Prædicatorum, in medio populi, conspexitque accedentem ad se visibiliter Christum ab altari, in quo tunc celebrabat Sacerdos, videbaturque per os ejus in suum pectus introire : quemadmodum ipsa revelavit sorori suæ.

vi Cum esset Helena in suo oratorio in ecclesia S. Lucie, et Officium divinum fieret, visa fuit columba alba devolare ex dextro brachio Crucifixi, qui in media ecclesia est, statim postquam Beata Dominicum Corpus susceperat, atque in oratorium ejus ingredi, neque amplius egredi. O gloriosa Helena, a Spiritu sancto inflammata, vere ad significandam summam puritatem tuam hoc factum est, ita ut dici de te istud Evangelicum possit, Descendit Spiritus sanctus sicut columba in ipsam. Hanc autem columbam plurimi præsentis viderunt.

vii Alias ibidem in oratione consistens, quasi extra sensus rapta fuit, donec S. Nicolaus in habitu nigro Eremitæ Augustiniani, pulsans ad ostium oratorii dixit : Aperi mihi soror Helena. Prius autem quam ipsa aperiret, apertum ei divinitus ostium est, et intravit Sanctus dicens Helenæ ; Pax Dei tecum sit. Denique illam amplectens supra oratorium sustulit, rursusque deposuit dicens : Sic age, de bono in melius proficiens, soror : sic enim in paradisu infereris ab Angelis. Et his dictis disparuit Sanctus : Beata autem mox de eo sacrum cantari solenniter jussit, et hanc visionem prænominate suæ sorori declaravit.

viii Ex catarrho suffocanti graviter aliquando infirma Helena, et in præsentem constituta periculo, conspexit ad se visibiliter venire matronas duas, admodum gloriosas et venerabiles, quæ suis ipsam strinxerunt et sublevarunt brachiis, sequæ a molesto illo catarrho liberam sensit. Hæ autem quænam fuerunt, o Beata ? Profecto non aliæ, quam gloriosa Virgo Maria et S. Monica : quibus devotissime afflictebaris præ ceteris Sanctis. Hanc quoque visionem retulit D. Perfecta, ab ipsa sibi manifestatam.

ix Rediens ab ecclesia S. Lucie in domum suam B. Helena, dixit præfatæ sorori suæ. Scito, soror, quod hoc mane magnam consolationem acceperim, exauditam me et certificatam sentiens a sanctissima Trinitate de quadam gratia, quam longo tempore in orationibus meis a Deo petii. Subintulit Perfecta : Hæc autem gratia æqua fuit ? Respondit Helena : Nihil ultra requiras carissima. Ego autem omnino existimo, hanc fuisse quod de æterna salute tua certior facta sis, o Beata.

x Multis suis Patribus spiritualibus revelavit in confessione Beata, quod quoties Dominicum corpus sumebat aut ipsum in Missa elevabat Sacerdos, videret ipsum Dominum in forma humane carnis sanguinisque conspicuum, qualis in monte Calvarie crucifixus fuit, non absque magno mysterio. Et tunc illa pectus suum percutiebat sicut supra num. 7 dictum est.

13 Venio ad miracula, quæ per famulæ suæ adhuc viventis merita operari Dominus dignatus est.

i Mulier quædam Utinensis, Dominica nomine, habitans in vico S. Lucie, uxor quondam Hilarii sutoris

D
AUCTORE
SIMONE
EX MS.

2 Cor. 12, 4

pectus ejus
visibiliter
infrat :

mittit ad
eam Spiritu-
tum S. in
forma co-
lumbæ.

E

Helenam
S. Nicolaus
attollit in
aera :

agrum due
Sancti ap-
parentes
sanant :

F

emendatur
ei dñi ex-
petita gra-
tia.

exhibetur
ei Christus
sub eleva-
tionem cons-
picuus,

Helena præ-
cibus mu-
lierem epi-
lepticam
sanat,

Apparens
ei Christus
jubet ut in
ecclesia o-
ratorium
struat ;

idem cum
Deipara et
SS. Augus-
tino, Nico-
lao, Moni-
ca eam vi-
sitat ;

magnum
lucem ei
exhibet :

ipsam inef-
fabili leti-
tia perfun-
dit.

AUCTORE
SIMONE
EX MS.

A sutoris, cum morbum caducum pateretur adeo vehementer, ut octies aliquando una die in terram collideretur; sagam quandam adiit, ejus incantationibus sperabat se posse juvari. Sed contrarium prorsus accidit: quæ enim eatenus habuerat male, exinde cœpit habere pejus; pessime vero postquam aliorum secuta consilium, bibit aquam, quam velut præsens pro ejusmodi infirmitatibus remedium petierat a quodam dicto magistro Nicolao de Ser-Fresco. Tandem inspiravit ei Deus, ut B. Helenæ, de cujus vita sanctissima passim constabat, commendaret sese, misitque ad eam socrum suam Catharinam, quatenus precum ejus implorato auxilio, posset a tam gravi infirmitate liberari. Rogata hæc benigne respondit, facturam se quod petebatur, et pro Dominica oraturam: quod suum oratorium ingressa tam effaciter præstitit, ut exinde nullam ejusmodi passionem Dominica tolerarit.

juvenem
falso suspic-
tum de
furto,

B n Civis quidam Utinensis Orlandus nomine, filium habebat dissolutissimis moribus, qui cum interesset quibusdam nuptiis, sublata furto est cinctura argentea; et furti accusatus juvenis atque in carcerem datus. Metuebat pater ne quæstioni applicitus filius fateretur crimen, ob quod esset fama et vita privandus: sed uxor ejus sequenti mane ad templum S. Lucie se conferens, in magna tribulatione atque angustia animi, egit cum sorore B. Helenæ, ut hujus per illam preces obtineret pro filio. Nec frustra: egrediens ab oratorio suo Beata attrictæ matris causam cognovit; rursumque ingrediens in oratorium, illam cum sua sorore jussit expectare in templo. Interim per horæ minus spatium oravit ferventissima, deinde egressa dixit matri: Bona esto animo et noli plangere: quia non vult sancta Trinitas, filium tuum, furti istius minime reum, perire: certa igitur esto, quod ante horam vespertinam, salvus in domum tuam remeabit. Factum est ut dixerat; examinavit causam Locum-tenens Foro-Julien-sis, juvenemque reperiens innoxium, restituit libertati: qui sub horam Nonæ domum rediens, patrem ac matrem hilaris salutavit. O quanta tua erat perfectio, Helena beata, quæ in tuis orationibus cum sanctissima Trinitate loquebaris tam familiariter, et prophetiæ donum ab ea recipiebas.

sorori in-
firmæ sub-
venit,

C in Domina quoque Perfecta, soror Helenæ, adeo infirmata quandoque est, ut non nisi cum labore maximo posset ambulare, idque claudicando: rogavit ergo germanam suam ut pro medela, siquidem saluti animæ suæ conducere, rogaret Dominum. Fecit illa ut rogata fuerat, et subito soror redita est sanitati, tam plene quasi nunquam ægro-tasset.

ob sterilita-
tem male
habita a
marito,

iv Mulier quidam Utinensis, Benvenuta nomine, suo marito invisa, propterea quod nullam ei prolem gigneret, crebrisque ejus injuriis atque verberibus irritata, ab illo recesserat ad suos parentes, neque induci a quoquam poterat ut vellet cum ipso redire in gratiam. Rogata igitur a matronis quibusdam venerandis est Helena, ut concordiam restituendæ interponere se vellet. Adiit ergo attrictam mulierem, reditumque ei ad maritum suasit, et mellitis suis exhortationibus persuasit: sed hæc conditione, inquit Benvenuta, ut opprobrium sterilitatis mere auferat Deus, tuis precibus exoratus. Respondit Helena, vade secunda: ego orabo pro te. Oravit: et antequam novem menses elaberentur, peperit filiam mulier, et prolem B. Helenæ precibus acceptam retulit.

prolem pro-
mittit:

moribundo
impetrat,

v Ad extremum vitæ, morbi violentia, deductus erat nobilis civis Utinensis, D. Christophorus de Susava, sensibusque omnibus deficientibus a medicis depositus: hujus miserta quidam matrona ex Ordine S. Augustini, dicta D. Antonia Donnæ-ho-

nestæ, nepotem suum ablegavit ad Beatam, quatenus dicto D. Christophoro longiorem impetraret vitam, siquidem saluti ejus conducere. Recipit se pro eo oraturam Helena, factaque oratione jussit nuntiare Antoniæ, ne angeretur, certo enim sibi esse significatum a sanctissima Trinitate, quod ex illo morbo non moreretur Christophorus: qui proinde statim suis restitutus sensibus, paulo post integræ redditus est sanitati.

vitam lon-
giorem.

CAPUT IV.

Beatus Helenæ obitus et sepultura.

Cum decrevisset omnipotens Deus, fidelem suam famulam evocare ad se ex hac ærumnosa vita, cujus postremos tres annos jacuerat in suo strato, a quod erant dura saxa, medicis oblecta paleis; et quidem his contra suam voluntatem allatis ex mandato Priorissæ, postquam ipsa se amplius movere non poterat; tandem ad extremum agonem devenit. Ventitabant ad eam visitandam religiosæ honestæque matronæ: quibus consolantibus hortantibusque ut fiduciam in Deo collocatam haberet, semper respondebat illa, Voluntas Domini Jesu, dilecti sponsi mei, fiat: huic semper acpievi, et acquiescam dum vivam. Ultimo autem vitæ die qui sabbatinus erat, Confessarius ejus, postquam de peccatis confitentem audisset, in ejus cellula Missam celebrans, cum ei daturus esset Dominici corporis viaticum, cœpit ipsa multis cum lacrymis et suspiriis dicere: Benedictum sit Corpus sanctissimum, ad me veniens in nomine Domini mei. Ego vero peccatrix paupercula, quomodo digna sum tanti Domini adventu, aspectuque ejus corporali in humanæ carnis et sanguinis forma, inque comitatu matris et advocatæ meæ Mariæ virginis, omniumque Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum et Virginum Sanctarum atque spirituum cunctorum cœlestium. Equidem certa fui semper quod nunquam me esses deserturus, Domine: nunc vero dignam me facito adventu tuo. His dictis sacra Communionem recepta, extremæ Unctionis Sacramentum petiit: qua processionaliter per omnes Ordinis nostri Fratres, ut moris est, allata, et psalmis penitentialibus per eosdem, una cum Beata alternos versus de memoria recitante, absolutis, inuncta ad extremam luctam est, præsentibusque Fratres nostros atque Sorores religiosas oravit, ne in hora exitus sui permitterent accessum carnalibus ullis consanguineis suis, fratribus aut sororibus, filiis aut filiabus: quippe quæ nollet in isto articulo a quoquam interturbari. Factum est autem ut voluit; nemo enim morienti adfuit præter duos religiosos nostros, scilicet Fr. Alexium et Fr. Paracletum, et duas matronas Venerabiles, scilicet D. Antoniam Donnæ-honestæ, Priorissam Mantellatarum B. V. Mariæ et S. Monicæ, et Sor. Dominicam, sociam Beatæ individuum, Ordinis Augustiniani omnes. Patuit autem etiam tunc spiritus ejus propheticus in eo, quod sabbati illius extremi vespere venientes ad se prædictos Religiosos rogavit, ne ista nocte a se discederent, certamen enim se esse mortis tunc obeundæ. Remanserunt igitur illi: quos et monuit, in aulam anteriorem recedere ad quietem, vocandos cum ultima adesset hora. Vocari autem eos per dictam Priorissam jussit circa noctem mediam, petiitque ut absolutionem a culpa et pœna, cujus privilegium acceperat a Nicolao Papa, cum Romam peregrinata est, sibi impertirentur, juxta tenorem Bullæ quam proferebat, Hoc facto dixit: Videtis Fratres atque Sorores, quod me vocare dignetur Dominus meus: exituram igitur ab hoc corpusculo animam commendate Deo. Postea cœpta est a Fratribus legi Pas-

Triennali
attrita
morbo,
a

E
inter San-
ctos sibi ap-
parentes,

Viaticum
suscipit.

et extremam
Unctionem:

et exclusis
a se con-
sanguineis,
F

prædictæ suæ
mortis ho-
ram:

dum passio
legeretur
expirans,

ANNOTATA.

D
AUCTORE
SIMONE
EX MS.
Quomodo
in morbo se
habuerit
Helena :

A sio ; cumque ad illa pervenissent verba, Pater in manus tuas commendo spiritum meum ; ipsa eadem verba tensis in crucem brachiis repetiit : dicenteque Sacerdote, Et inclinato capite tradidit spiritum, ipsa versus crucem elevavit caput eamque amplexa est brachiis : eoque in statu plus quam spithiamam unam supra cervical elatum caput in aere retinens, suavissime expiravit, citra ullum motum strepitumve. Itaque beata illa anima separata a corpore, per Angelos deportata ac tradita fuit dilecti sui Jesu Christi manibus : omnibusque grande visum est esse miraculum, quod elevatum versus Crucem ut diximus caput absque ullo fulcro remaneret. *b* Ora igitur pro nobis, Beata, estoque advocata nostra apud sanctissimam Trinitatem, ut ei tecum servire perpetuo, et æternum regnum possimus possidere. Amen. Mortua est nocte inter Sabbatum et quartam Dominicam Aprilis media, anno Domini mccccxviii, die xxiii Aprilis, vitæ suæ anno lxxii, Religionis xviii.

caput reti-
net eleva-
tum versus
Crucem :

b

in feretro
locata rur-
sum caput
ad Crucem
erigit :

c

d
pulsatis
campanis
omnibus
præter unam
reorum,

defertur ad
ecclesiam
S. Luciae :

paralyticum
sanat :

jubet se in
suo oratorio
sepeliri.

e

f

15 Mortuæ corpus cum lavare vellent prædictæ matronæ, suisque vestibus exuissent ; humeros lumbosque viderunt lividos ex diuturno supra saxa decubitu : *c* lotum autem vestitumque cum supra feretrum collocassent, denuo Beata inaudito miraculo caput versus Crucem sustulit, quantum antea : *B* multæque mulieres ad spectaculum admissæ frustra conatæ sunt illud supra cervical reclinare, usque dum sepeliretur. O gloriôsa mulier : quæ viva non nisi supra saxum reclinaveras caput, nec mortua quidem passa es illud super plumeum cervical requiescere : idque manifestum fuit omnibus in ejus sepultura præsentibus. Postea impetraverunt Fratres *d* nostri ut omnes urbis campanæ pulsarentur : sed, o iterum grande miraculum ! cum eam quoque pulsare vellent quæ signum est sumendi de reis supplicii, cecidit ultro solutus mallens ; quasi minime conveniens esset, pro ea quæ nullis suis peccatis meruerat a Deo judicari, audiri eundem sonum, qui solet audiri pro malefactoribus. Ceteris autem campanis sonantibus, omnis utriusque sexus populus Utinensis ad B. Helenæ domum confluit, et Sacerdotibus, religiosi, et sanctimonialibus octoginta sex congregatis, delatum a Fratribus fuit sacrum corpus ad conventum S. Luciae, ubi, post honoratas exequias secundum Ordinis usum celebratas, positum est inter sacristiam, ibique mansit duobus diebus ac totidem noctibus. Quo tempore *C* quidam dictus Mag. Joannes Pelizarius, dextero brachio paralyticus, illuc accedens, deque brachio cereo si sanaretur offerendo votum humiliter atque de genibus faciens, sanctamque Beatæ manum devote exosculans ; subito restitutum sibi integerrime brachium sensit et prædicavit. Porro secunda nocte, cum duo Fratres vigilias agerent, ad sacrum corpus, quod posterodie, ex mandato Patrum ipsiusque Provincialis, sepeliendum erat juxta altare majus : ipsa eos allocuta est dicens ; Ne me juxta altare sepeliatis ; neque enim si feceritis, ibi manebo : sed sepelite me in oratorio meo, quod est in angulo ecclesiæ : neque corpus meum diutius supra terram servate, sed quod terrenum est terræ reddite. *e* Itaque non audentibus Fratribus factum ad se mandatum transgredi, sepulta est Beata, istic ubi jusserat *f* ad laudem Dei omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus sancti, in personis trini, unius in essentia : cujus cooperante gratia hæc Legenda, per me supranominatum Fr. Simonem Romanum, compilata est.

Hæc sunt Vita et miracula B. Helenæ, quæ anno mccccxviii oblata fuerunt Reverendo Magistro Andree de Ferraria Provinciali, et approbata fuerunt coram festibus, scriptaque per manum Notarii dicti D. Candidi Utinensis.

Aprilis T. III.

a Addit Jacobus Utinensis. Eo tempore sæpe filios filiasque et visitantes omnes solebat affari, maxime Carolum, qui nunc ipsa bonitas est et habetur. Medici omnes et plures Religiosi ad comedendum carnes continuo suadebant illi : at ipsa magistrum Leonardum Utinensem arcessere jussit, qui Theologiæ monarcha est, qui diu extitit Confessor ejus, qui eam tendentem ad vastam aliquam solitudinem advocavit. Ab eo autem de persuasionibus medicorum consilium postulavit : ipse vero sapienter et consilio bono respondit, eam in sua vita et poenitentia perdurare debere.

b Subjungit idem. Corpus suum candidissimo ore, mixto rubore, fragrabat ; facies sine macula, luce clarior renitebat ; color verus et dignitas quædam ac gravitas ita ora compleverat, ut eam omnes non mortuam esse putarent, sed dormientem.

mortuæ
decor,

c Amplius Jacobus. Aspiciebant collum, ventrem, pedes, manus circumdatas ferramentis horrendis, caput suum corona ferrea circumdatum ; aspiciebant horrenda cilicia, lectum suum quinque lapides magnos : aspiciebant corpus totum lividum et cutem undique vulneratam.

poenitentiae
instrumenta.

E

d Idem ait, quod quidam Fr. Franciscus ornavit funus ejus, et omnem Utinensem Clerum adesse fecit, atque campanas totius civitatis personare.

e Rempaulo aliter narrat Jacobus : Consilium pene omnium erat terræ minime infodiendam : et tamen ob inopiam ante altare magnum corpus illud pretiosissimum sepelierunt. Nocte sequenti, miro quodam in splendore, apparuit illa Fratribus, rogavitque, ubi solita estorare, corpus suum sepelire deberent : statimque exhumarunt corpus, et capellam satis ornatam sibi fecere et aram, quæ nunc plena est cereis, plena imaginibus.

f Herrera (nescio quam vere) sacrum ejus funus, inquit, primo ante majus altare humatum, deinde ad ecclesiæ chorum translatum est, ubi usque in hodiernum diem integritate et miraculis coruscans futuram immutationem expectat.

ALIA VITA

Auctore Jacobo Philippo Bergomensi

in libro de claris Mulieribus cap. clxx.

F

Helena Utinensis, nostri Ordinis Eremitarum D. Augustini de Poenitentia religiosissima Soror, anno a natali Christiano octavo quinquagesimo supra millesimum quadringentesimum, apud idem sui ortus oppidum, pluribus illustrata virtutibus atque miraculis, non ambigua fide abiit in cælum, cœlestium spirituum adscripta agminibus. Est autem id oppidum Utini, ex quo sancta hæc mulier Helena originem duxit, admodum præstans, ditissimum ac frequentatissimum in Italia, inque regione Lapedia seu Foro-Juliano ; quod, ut vulgo fertur, ab Austriæ Ducibus conditum fuit. In hoc itaque oppido insigni Helena hæc religiosissima Matrona, ex nobilissimis parentibus et ortum et totius vitæ fomentum, ac demum, ut ita loquar, vitæ beatissimæ præmium percepit.

Utini nobi-
liter nata,

2 Cujus generosi optimique parentes, Valentinus scilicet et Elisabeth, cum puellam ad annum usque quintumdecimum omni cum diligentia domi enutris-
sent ; atque ipsa, ut erat animo ingenua, optimam eorum formam et rationem vivendi, ut puta religionem, fidem, pietatem, honestatem, et omnimodam integritatem atque modestiam percepisset ; essetque

pieque edu-
cata,

A spectatæ formositatis puella; eam jam maturam vira
 AUCTORE J. P. nupserunt Antonio Cavalcanti, Utinensi civi, viro
 BERGOM. certe nulla virtute aut fortuna indigno. Quem quidem
 viro jun- consortem Antonium mox hæc sponsa Helena, cum
 gitur, bonitate et prudentia singulari, tum optimis moribus
 ingenitaque modestia et comitate præcipua, quoad
 quo mortuo, vixit, ad se amandum mirum in modum allexit; Deo-
 que ac eunctis parentibus et amicis peramabilis et
 carissima semper extitit: nec ulla inter eos unquam
 fuisse jurgia aut discordias ulla constat; sed summa
 pax et perpetuus conjugalis amor. Cumque illum Do-
 minus de medio per mortem sustulisset, ita ipsum et
 lacrymis et ejulatibus indoluit, ut parum abfuerit
 quin et ipsa moreretur. Reputabat quippe ipsam ejus
 amissionem omnium fore acerbissimam, et ideo illi
 acerbissimo fuit supplicio: difficile namque est mu-
 lieribus gratos amittere viros sine magno dolore,
 atque ipsum dolorem perferre, si non consolationem
 egregiam adhibeant aliquam.

3 Ipso itaque defuncto, Helena dignissima cons-
 sors, proposuit atque spondit Deo, sibi gratiam
 conferenti, deinceps suam vitam caste, pie, sancte-
 que agere, atque suos liberos omni cum diligentia
 educare et informare. Denum post aliquot annos
 B audiens sollicite sancta concionatorum documenta,
 et maxime ea, quæ ad Religionis incitamentum so-
 lent usurpari, ad eandem tamquam ab aculeis com-
 puncta et fervefacta femina ardentis fidei et devotio-
 nis, contra omnem vanitatem innox se crexit, evesti-
 gioque firmavit; virtutibus imprimis divinis septa, et
 Christi ac Religionis dulcedine aliquantulum degu-
 stata, maritum se per mortem premisisse exultabat
 et gestiebat. Quamolrem matura deliberatione
 confirmata, Religionis nostræ habitum in æde S.
 Luciae, suo in oppido Ordini Eremitarum D. Au-
 relii Augustini dicata, humiliter ac religiosissime
 suscepit.

4 Eo suscepto, quoniam virtutibus nullis quam
 caritate et humilitate præstabat, quantum proximior
 Deo habitu sancto et bonis operibus accedebat, eo
 longius se abesse a virtutibus, a meritis, a venia et
 gratia divina existimabat. Hinc sacro Dei conciona-
 tori Angele, ex S. Severini oppido in Piceno orim-
 do, patri suo spirituali potissimum ac ceteris utrus-
 que sexus Religiosis se substernebat; eorumque pre-
 ces humilis supplexque efflagitabat; et quantum
 poterat de suis facultatibus per eleemosynas Dei mi-
 sericordiam in se expostulabat. Unde imprimis sua
 C omnia jocalia, in auro et argento, vestibus tum seri-
 cis tum auratis, quarum sibi libera erat facultas, di-
 strahens, sui Ordinis eadem mirifice exornavit. Infr-
 morum deinde et pauperum atque aliorum egestate
 oppressorum præcipuam curam suscepit, eosque pro
 magnitudine facultatis suæ jugiter sustentabat, atque
 eisdem cum opus esset serviebat, pulmenta et cibos
 conficiendo: quibus omnibus semper blanda et affa-
 bilis, facillima ac liberalis erat: nec in ullo quidem
 quasi domina unquam, sed quasi ministra se expo-
 nebat.

5 In tota vita sua tantam semper et oris et ora-
 tionis modestiam tenuit, ut numquam verbum im-
 provida fecerit vel emisit. Et quamquam semper
 parvo vilique cibo contenta fuerit, post susceptum
 habitum et emissam professionis regulam, adeo in-
 credibili abstinentia se castigavit, ut annos sex con-
 tinue carnibus, ovis, caseo, vino, oleo abstineret.
 Plerosque dies jejuniū agebat, pane et aqua con-
 tenta; nonnumquam herbarum radicibus sustenta-
 batur. Etiam sæpe numero suis cibis aut terram,
 aut cinerem, aut certe aquam frigidam immiscebat.
 Cumque in vespertinum ut plurimum jejunaret, adven-
 tante nocte pomum crudum pro lautitio cibo come-
 debat; acetum autem felle mixtum, ex consideratione

potus Jesu Christi, potabat. Cumque ex ea, cur tam
 aspero, ne dicam crudeli vitæ genere uteretur, a
 nonnullis quaereretur, respondisse fertur, se sub ea
 conditione Religionem adisse, ut quæ perpetraverat
 peccata, pœnitentia, jejuniis, atque eleemosynarum
 erogatione, atque jugi oratione aboleret. Jugis nam-
 que memoria Passionis Christi apud eam persevera-
 bat: unde et pro monilibus et fasciis pectoralibus
 reliquoque muliebri mundo, Domini caritatem qua
 dilexit nos, ejusque lassitudinem, jejunium, calum-
 niam, flagella, spinas et asperam crucem contem-
 plari non desinebat: quorum memoria impellebatur,
 ut corpus suum singulis diebus disciplinis ferreis
 crudeliter caderet, nocteque interdum coronam
 ex acubus confectam in capite gestaret: et ne quid
 ex Passione sibi deesset, mandabat ancillæ suæ ut
 ipsam manibus post terga ligatis, colloque fune
 inserto, per universam domum adinstar Judæorum
 traheret.

6 Sciens præterea, ad vitæ sanctitatem ceteraque
 omnia recte obvenunda, vim maximam habere oratio-
 nem: eidem hæc S. Helena quotidie peculiariter
 intenta et assidua cum lacrymis erat: per illam seip-
 sam inspiciebat, ac velut in speculo contemplantur;
 cum ea hostem diabolum persequeretur, et carnem
 sulciebat spiritui. Quid autem virium habuerint
 ejus ardentissimæ orationes, et quid laudis ejus in-
 gentia facinora atque celeberrima, miracula declara-
 runt: nam sæpissime invictus ac præpotens Deus,
 ab ipsa se vinci passus fuit. Ipsam nempe excellen-
 tem orationis virtutem potissimum suo semper in
 sinu B. Helena habebat: quæ ab humanis quasi
 abstrahens illam, vehebat in cælum, ferebatque
 per speciosum omne sublime: pro quo persæpe
 maximis fruebatur gaudiis, et ipsam tam amplissimis,
 ut quandoque in ea nulli sensus inesse viderentur.
 Ejus vero cubile plerumque erat nuda humus. Nullus
 unquam interessit dies quin Viaticum salutaris su-
 meret, et id semper cum lacrymis: quo sumpto
 unam horam ex more in luctu et lacrymis consume-
 bat. Sciens quoque B. Hieronymum præcepisse,
 orationi lectio, lectioni succedat oratio; ea quidem
 veluti quotidiano animæ pabulo utebatur; verum
 nec ipsa omnifuria ei erat, sed ea dumtaxat quæ ani-
 mum ejus spirituali dulcedine pasceret, illustraret,
 et incenderet. Libri autem quos legebat duo potissi-
 mum erant, alter quem Crucis speculum vocant,
 alter vero de humilitate inscriptus est. Evangelium
 autem Christi, tamquam Cæcilia Virgo, gestabat
 jugiter suo in pectore: pro quo singulis diebus di-
 vinis colloquiis vacabat.

7 Erant ei lacrymæ, maxime ex consideratione
 beneficiorum Dei ac passionis Christi, tamquam
 neustar die ac nocte, dum diceretur ipsi, Ubi est
 Deus tuus? ex quibus certe illabebantur ei facies
 Spiritus sancti, per quem, veluti adoptionis filia di-
 lectissima, jogiter clamabat, Abba, pater. Denique
 rebus in omnibus solitudinem et secretum magno-
 pere amabat, et quocumque vertebatur sola, ibidem
 hostiam cordis sui vivam offerendo, semper clamabat
 atque dicebat, quam dilecta tabernacula tua, Domi-
 ne virtutum! concupiscit et deficit anima mea in
 atria Domini. Psallebat mente, psallebat et spiritu,
 et passim suo in ore resonabat canticum novum,
 quod cantari fas non est, nisi iis qui empti sunt de
 terris primitiæ Deo et Agno.

8 De ejus frugalitate et incredibili victus absti-
 nentia, deque tolerantia vigiliarum atque laborum,
 de ceteris quoque pluribus divinis suis virtutibus,
 pro modulo meæ ignorantiae, satis jam dictum est:
 nunc autem operæ pretium est exponere ejus obe-
 dientiam, quæ talium Religiosarum professionis
 votum protendit. In ea quippe beata hæc femina sua-

Christi
 passionem
 jugiter me-
 ditans,

orationi
 multæ va-
 cans,

* an spa-
 tiosum?

lectioni sa-
 cra,

* an favo-
 res?
 et devotæ
 solitudini;

imprimis
 colit obe-
 dientiam.

A rum omnium virtutum fundamenta jecit : noverat enim divino spiritu inflammata, eam vivam et vere dignam esse hostiam atque sacrificium omni thesauro pretiosius, in quo ipsa hominis voluntas litatur : noveratque Dominum Jesum Christum, cum in forma Dei esset, se vere exinanisse, ut suo exemplo Christiani omnes, imitatores et ipsi, intrepide id facerent, animas scilicet suas sub obedientiae jugo cum gaudio castigarent. Hanc igitur, quam dicimus, obedientiae virtutem, optima Christi ancilla, a principio usque in finem vitae suae, semper tamquam neophyta Christi pure et simpliciter observavit, in patris sui spiritualis aliorumque majorum vocem audiendo ; et nullum unquam discrimen inter praecepta eorum faciendo. Nihil de injunctis grave unquam duxit ; sciens si praeposito sibi Patri pareret, et Salvatori suo se paruisse, qui dixit : Qui vos audit, me audit ; et qui vos spernit, me spernit. Existimabat certe sine illa inanem esse Religiosorum vitam inanemque Religionem ipsam : et ideo in omnibus semper obedientiam anteponebat, quod ut et ceteri facerent omnes admonerat, semperque rogabat. Affirmabat quoque hoc quod quicumque majorum suorum praecepta accurate adniguenque servasset, intelligeret se non modo non posse interire, sed nec ullos sibi diaboli laqueos aut illa tela nocitura.

Luc. 10, 16

Infestatur
a diabolo,

9 Diabolicas tentationes et persecutiones innumeras haec sancta matrona Helena in finem usque pertulit ; cum quibus etiam saepissime luctabatur, et a quibus multis etiam verberibus affecta fuit. Nam ut Helenam veterator hostis in perniciem deduceret, cum aliquando in oratorio suo noctu oraret, tectum domus illius magno strepitu conscendit, et horrendam adeo vocem emisit, ut tectum diruere videretur : sed illa ob hoc nullo terrore perculsa fuit. Sed cum instantius in orationibus persisteret, ex quo pavorem eidem incutere nequivit, eam flagellis durissime verberavit : eoque factum est ut se B. Helena in fugam verterit, et ipse eam vestigiis insequeretur. Aliquando etiam ipse antiquus hostis ipsam infestare cepit, ut se aut ex fenestra praecipitem daret, aut laqueo sibi mortem consciret : sed salutaris signi impressione mox in fugam ipsum vertit. Saepius etiam callidus hostis eam in Angeli specie conatus est in suam sententiam traducere. Erat huic sanctae mulieri optimus mos, ut ante lucano tempore ad S. Luciae templum semper proficisceretur, amnisque quidam, qui oppidum praeterfluit, eidem ponte trans-eundus erat : ad quem cum aliquando pervenisset, ab hoste maligno in aquam praecipitata est, et haud multum abfuit quin ab aquis hausta absorberetur : verum Christi beneficio ab ripam tota madefacta delata est ; in huncque modum ad templum ipsum, quo Missarum sollemnis adesset, concessit. Quoties virgis ab eo caesa, quoties saxo elisa, quoties ejus ossa confracta, ut membro prorsus ullo aliquando se adjuvare nequiret ! sed Deus omnipotens et pius, pro quo haec invicto animo tolerabat, nullum eam juvandi praetermittebat locum.

2 Cor. 12, 9
triennali
morbo exer-
cita,
Ps. 90, 15

10 Denique cum Paulus dicat, Virtus in infirmitate perficitur, ut illam Deus beatiorum per infirmitates corporales efficeret atque in ipsis perseveranti opem tamquam filiae carissimae ferret, quemadmodum in Psalmo pollicetur, Cum ipso sum in tribulatione, eripiam et glorificabo eum, per tres annos gravissimo morbo vexari voluit : quem nihilominus S. Helena aquisimo semper pertulit animo, Deum ob hoc summis prosequens laudibus ; et cum multi pietate permoti eam consolari adniterentur, id consolationis genus supervacaneum fore respondebat : Statutum quippe sibi erat, ea quae Christus vellet, constantissime quidem perpeti. Jam Helena gloriosam de adversario deque cunctis malis victo-

riam reportaverat, ut ei amplissimus posset decerni triumphus, et a Domino amplissimo munere fuerit donata : quod scilicet ei in oratione persistenti sese Christus cum sanctissima Matre Virgine, et B. Patre Augustino atque Nicolao Tolentino festinus totus obtulerit, eidemque maximam atque incredibilem voluptatem contulerit.

11 Igitur cum Dominus eam per triennium maximo infirmitatis igne atque incude probasset, ut scilicet veluti aurum mundissimum flavesceret et rutilaret, in coeleste vas utique formanda, omni prorsus rubigine expulsa ; ipsaque Beata femina omne vitae suae tempus in omni opere bono elaborasset, et tamquam bonus Christi miles constanter supradicta facinora, quae omnibus ante oculos hic posui, tenuisset, strenueque gessisset ; decurso jam stadio, ut ad suum, quem semper optabat, perveniret triumphum ; accersito Priore monasterii S. Luciae Ordinis sui, tamquam gremio sanctae matris Ecclesiae semper innutrita atque fota, ut in fide Christi se emigraturam contestaretur, Confessionem et Viaticum et reliquam rem sacram, ex more rite et religiosissime adstantibus Fratribus, ab ipso suscepit, quibus accincta praesidiis tutius emigrare posset. Demum cum secundum et sexagesimum vitae suae excessisset annum, super nudam humum jacens, iv Nonas Aprilis anni salutis nostrae MCCCCLVIII, ex presenti ac moribunda vita malisque omnibus profecta, suam innocentissimam, decoram atque gratam animam e corpore elapsam, tamquam ex mortali caligine ad eum misit, quem semper fide et caritate coluit et dilexit, Dominum nostrum Jesum Christum, ubi nunc vere vivit, vivetque in seculum, ea vita quae mortem nescit ullam. Ipsum itaque Dominum Jesum Christum deprecor, qui hanc beatam matronam Helenam tantis virtutum gradibus sublimavit, ut et mihi indigno servo suo peccatori dignetur, ejus intercedentibus meritis, concedere ut liceat ejus extrema subire vestigia.

D
AUCT. J. P.
BERGOM.extremis
Sacramen-
tis muni-
tur,et pie mor-
tuae,

E

12 Egressa autem ex ejus corpore anima, cum mulieres de lavando eo consilium acceperant, confestim ipsum maxime ulceratum inspicunt : et ea quidem de causa accidisse, quia tot annis humi jacuerat. Cumque illud in feretrum ex more collocassent, et Crucifixum supra pectus posuissent ; subito Helena caput illi extulit, adeo ut deinceps unquam dimitti non potuerit. Itaque si ejus ingentes virtutes, utpote prudentiam, ingenium, divinam eruditionem, promptissimam linguam, comitatem, amabilitatem, humilitatem, devotionem, et divinarum gustum, integritatem pudicitiae, abstinentiam praecipuam et abjectionem repetere voluerimus, negotium inextricabile profecto assumeremus. Invitata igitur beata haec nostra Helena, imo et excepta ad Religionis sanctae nuptias, ubi novae sponsae Agni epithalamia quotidie celebrantur, veste scilicet nuptiali insignita, confestim in humiliore loco sedere voluit, juxta Salvatoris nostri Jesu Christi documentum, qui dixit, Cum invitatus fueris ad nuptias, novissimo discumbe loco ; ut veniens qui te invitavit, Amice, dicat, ascende superius : et propterea in fine a magistro triclinii Domino nostro Jesu Christi jussa est ascendere superius, ubi facta est ex eorum numero, quibus dicitur per Prophetam, Surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris. Ad nos igitur ex hujus viraginis sanctae exemplum, manasse putandum est, illud divini oris oraculum, Regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Quod ut ipse, qui hanc hujus Beatae edidi Vitam, desiderio quaerere opereque attingere Dei miseratione possim, ipsi ejus regni maximo conditori genua flecto, atque huic, quae cum eo jamjam triumphum agit et regnat regnabitque in saecula seculorum. Amen.

caput ver-
sus crucem
erigitur,

F

anima
transfertur
ad nuptias
Agni.

Luc. 14, 8

Ps. 126, 2

Matt. 11, 12

AUCTORE J. P.
BERGOM.
*Duo viven-
tis mira-
cula.*

A 13 Multa sunt signa atque miracula, et ante et post mortem quæ me in hanc sententiam impellunt, ut ipsam esse cum sponso ejus Christo Domino nostro et Sanctorum conscriptam agminibus minime dubitem : ex quibus duo complectar. Ea enim civem quemdam Utinensem, cui Heleno Calceretto nomen erat, cum a comitali morbo gravissime teneretur oppressus, pristinae sanitati suis intercessionibus restituit. Benevenuta quædam Utinensis, cum per annos tres nullos sui conjugii dedisset fructus, a viro despectui habebatur vapulabatque : quod ægre ferens ad suos confugit, et eis quid causæ subesset exposuit, dicens se a viro aufugisse, quia de ipsa male mereretur; posteaquam illi nupserit nullam

umquam sibi felicem diem adfuisse, seque majori dolore affici quia sine culpa affligeretur et cæderetur, affirmabatque se numquam ad illum reversuram : quamobrem quamplurimæ matronæ honestissimæ ad Benevenutam convenerunt, commonentes et obsecrantes ut sibi caveret, nec se despiciendam et infamandam exponeret. Quarum consilia cum Benevenuta non admitteret, B. Helena eam ad se accersiri jussit : Nulla, inquit, filia mea, te dubitatio teneat, ex te vir tuus liberos indubitato suscipiet : redi cum eo in gratiam; in Deum spem fidemque indubitatam collocato : optatis equidem vestris ille respondebit. Vix autem annus intercessit cum puellam edidit, quod orationibus Helenæ factum fuit.

XXIV APRILIS.

SANCTI QUI VIII KALENDAS MAJI COLUNTUR.

S anctus Sabas Gothus, militum Ductor, et Septuaginta milites ab eo conversi. Martyres Romæ.					
S. Eusebius,	Martyres Nicomediæ.		S. Valeria,		
S. Neon,			S. Fortunata,		
S. Leontius,			S. Publius,		
S. Longinus,			S. Forianus,		
Socii iv.			S. Memmerus,		
S. Corona Virgo,			S. Faustus,		
S. Victor,			S. Januarius,		Martyres in Africa.
S. Zotica,			S. Secundus,		
S. Fortunus,			S. Marcia,		
S. Donatus,			S. Sambacia,		
S. Felix,			S. Theodestia,		
S. Sceundus,			S. Valerianus,		
S. Saturninus,			S. Urbanus,		
S. Silvanus,			S. Ilerus,		
S. Silvanus alter,			S. Lucius,		
S. Rufina,	Martyres Alexandriæ.		S. Victor,		
S. Liberalis,			S. Mauritius,		Martyres Thebæi, Pinaroli in Pe- demonio.
S. Meturus,			S. Georgius,		
S. Tonitus,			S. Tiberius,		
S. Firianus,			S. Daniel anachoreta et Martyr,	Gerundæ in Hispania.	
S. Barachus,			S. Gregorius, Episcopus Illiberitanus,	in Hispania.	
S. Nabor,			S. Elisabetha Virgo, Thaumaturga,	apud Græcos.	
S. Fuseinus,			S. Deodatus, Abbas, Blæsis in Gallia.		
S. Maventus,			S. Honorius, Episcopus Brixienensis,	in Italia.	
S. Seranus,			S. Mellitus, Episcopus Londinensis et Archiep. Cantuariensis,	in Anglia.	
S. Fortunus,			S. Bova Abbatissa,	Virgines, Remis in Gallia.	
S. Donatus alter,			S. Doda sanctimonialis,		
S. Florianus,			S. Hecliberactus in Anglia.		
S. Theon Presb. et alii xxiv.			S. Wilfridus primus Archiepiscopus Eboracensis in Anglia.		
S. Faustinus,	Martyres in Africa.		S. Egbertus Presbyter, in insula Scotorum Hyensi.		
S. Victurius,			S. Anselmus Mæconensis, Polymartii in Italia.		
S. Salunus,			S. Robertus, Abbas Casæ-Dei, Ordinis Benedictini, in Gallia.		
S. Valerius,			S. Guilielmus Firmatus, Moritonii in Normannia.		
S. Alexander,					
S. Orbanus,					
S. Theonas,					

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sbovinus, seu Bobinnus, Episcopus Trecensis, in Gallia, proponitur in Catalogo generali Ferrarii. De eo egimus xxxi Januar.

S. Polycarpus, Presbyter, in Perside, memoratur in Kalendario ante opera MS. S. Isidori, in bibliotheca Vallicellana Romæ. Nobis hactenus ignotus. De S. Polycarpo, Presbytero Romano, egimus xxiii Februarii.

Longini Martyris natalis cum tribus lectionibus indicatur in 3 Kalendario apud Michaellem monachum. Consule hoc die Acta SS. Eusebii et Longini. At de S. Longino Centurione Martyre, et S. Longino milite Martyre, de quibus Lectiones sunt, pridem egimus die xv Martii.

Adam, primus homo, inscriptus MS. Florario, de eo

cum memoria Christi crucifixi egimus xxv Marti.

S. Latronis Confessoris festum et Officium ritu Duplicis apud Fratres B. Mariæ de Mercede hoc die agi, indicatur in Ordine recitandi officii divini, sæpius recusi in Hispania. Videtur is esse qui crucifixus cum Christo ponitur a nobis xxv Martii.

Robertus, puer Martyr, indicatur in MS. Florario, et a Greveno, Canisio, Ferrario. Aliquis a Judæis occisus esse videtur: quales plures ab iis interfectos esse diximus ad Vitam S. Richardi pueri Martyris xxv Martii.

S. Ludgeri, Episcopi Monasteriensis, sepultura apud Werdenam, memoratur a Greveno, Canisio in MS. Florario, et aliis. Acta illustravimus xxvi Martii.

Augusta Virgo indicatur in scripto Auctario Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Fotsan est Augusta, Virgo et Martyr, de qua egimus xxvii Martii.

Mellitus, Episcopus Sardicensis in Asia, memoratur a Ghinio in Natalibus sanctorum Canonorum, et in scripto Auctario Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. De eo egimus i Aprilis.

S. Joannes Martyr, Vilnæ in Polonia hoc die... suspensus : Ejus et duorum aliorum Martyrum, Acta dedimus xiv Aprilis.

S. Alexander, Martyr Lugdunensis, hoc die coronatus refertur a Floro, Adone, Usuardo et aliis passim. Fuit socius S. Epipodii, biduo ante occisi. Sunt Acta martyrii utriusque communia, quæ accurate illustravimus ad diem xxii Aprilis.

S. Melaninus, Episcopus Trecentis, memoratur in Catalogo generali Ferrarii. De eo egimus xxii Aprilis.

S. Felix, } Martyres Valentini, coluntur in
S. Fortunatus, } diocesi Arelatensi ritu duplici, ob
S. Achilleus, } aliquas eo delatas reliquias. Uti dictum ad eorum Vitam xxiii Aprilis.

Naboris, Felicis et Achillei Martyrum natalis indicatur in MS. Casinensi, sed ab aliis refertur die præcedenti, et Nabor bis, inter Martyres scilicet Afros et Romanos. Felix bis inter Afros, et iterum cum Achilleo inter Sanctos Valentiniæ civitatis in Gallia. Remittendi ergo ad xxiii Aprilis.

S. Georgii Megalo-Martyris Dedicatio Ecclesiæ Cyparissi indicatur in MS. Græco Synaxario. Ejusdem Commemoratio inscripta est Lucensi apographo Martyrologii Hieronymiani, pro quo in apographo S. Villibrordi est scriptum nomen Georgiæ, sed Georgius Martyr etiam memoratur in MSS. Augustano et Lubrano, et in ordine Teutonico celebratur Officio duplici, ut et in variis ecclesiis aliis, ut dictum est xxiii Aprilis.

S. Adalbertus, Episcopus Pragensis et Martyr, memoratur a Maurolyco et aliis. Vitam ejus dedimus præcedenti die xxiii Aprilis.

S. Gerardus, Episcopus Tullensis, cum Officio ix Lectionum ex Vita, colitur in ecclesia Lingonensi, secundum Breviarium anni 1604; aliis xxiii Aprilis.

Maximus Episcopus Atinensis, sub Constantino Magno elevavit corpus S. Murei primi istius Sedis Episcopi : et hoc die dicitur obiisse in Chronico Atinensi apud Ughellum tomo i Italiæ sacræ, nullo addito sanctitatis titulo, sicut nec aliis ibidem additur, quos tamen Sanctos haberi constat : quia autem servata est memoria diu quo obiit, idque in tum antiquis non nisi propter annum cultum fit, ideo cum hoc proponimus, ut occasio detur plura querendi.

Sara, Virgo et Martyr in Syria, inscripta est Auctario Greven ad Usuardum, et ejus exemplo a Canisio relata in Martyrologio Germanico. Libenter auctores antiquiores videremus.

Lugalius Sacerdos, nominati in Martyrologio Tamlachtensi, qui sint et an cultum habeant speramus aliquando discere ex Actis Sanctorum Hiberniæ mensis Aprilis : uti etiam ibidem invenire, quæ Colliganus in Append. Patriciana 7 parte 3 promittit ad hunc diem de S. Flannio seu Florentio Fella Abbate Aromachano, alibi Episcopo dicto qui obiit anno dcciv.

Waldifredus, Episcopus Uticæ, in Hispania Bætica, inscriptus est Martyrologio Hispanico Tamayi Salu-

zar, ex auctoritate Juliani Petri, sapius rejecta, cui stabilientiæ frustra adducuntur verba Petri de Natalibus; qui non Waldifredum, sed Vildifrium habet : hic autem est Wilfridus, Episcopus Eboracensis, de quo hæc die agimus.

Joannes Pechamus, Archiepiscopus Cantuariensis, Vir sane rebus gestis, doctrina et sanctitate insignis, obiit anno 1292, incertum quo die, nec titulo Beati honoratus nisi ab Arturo in Martyrologio Franciscano : cui eandem auctoritate etiam adscribitur hoc die, ad arbitrium auctoris lecto.

Bruno, Archiepiscopus Coloniensis, habitu Cisterciensium in Vetere-monte assumpto mortuus, proponitur in Menologiis Henriquez et Bucelini, cum titulo Beati; a quo Gelenius abstinet, in Fastis Agrippinensibus eundem referens. Chalemoto dicitur vir vitæ venerabilis.

Honoratus, Conversus Ordinis Cisterciensis in Clara-valle, cum titulo Beati indicatur ab Henriquez, Bucelino et Chalemoto. Saussayus inter Pios recenset.

Clericus quidam, in seditione Coloniæ martyrio affectus, retro post altare capellæ aulicæ, indicatur in Fastis Agrippinensibus Gelenii.

Gemma, Vidua Sulmonensis, Fulgini cum suis receptæ in monasterium S. Lucie, ibidem sancte vixit, et obiit hac die, anno mccccxxxvi, referturque ut Beata ab Arturo in Martyrologio Franciscano, Jacobillo in libris de Sanctis Fulginatibus et Sanctis Umbriæ, atque Herrera in Alphabeto Augustiniano : laudant eandem multi historici Franciscani : sed nemo quidquam profert, quod cultum aliquem publicum probet.

Magdalena Angelica a Lorea, Tertiaria Ordinis S. Dominici Valentie, anno mxxx defuncta, cum titulo Beatæ refertur ab Arturo in Gynæceo sacro, qui alios allegat : huc Vitam deducit Lahierius in Menologio Virginum.

Elizabeth, Virgo sanctimonialis, Cisterciensis Ordinis juxta Coloniæ, memoratur in Kulendario Divisionensi, item in Menologiis Henriquez, Bucelini et Chalemoti cum titulo Beatæ. At Gelenius in Fastis Agrippinensibus prædicam eam refert, venerabilem appellans.

Elizabeth Crispa, Ordinis S. Francisci de Paula, Panormi hoc die anno mdc obiisse traditur; cum titulo Beatæ relata in eodem Gynæceo sacro Arturi.

Patricius Minorita, ab hæreticis anno 1539 occisus, cum titulo Beati indicatur in Menologio Scotico Camerarii.

Franciscus Colmenarius, Guatemalæ in India Occidentali circa annum 1360 defunctus; et ab indigenis, in quorum conversionem strenue laboraverat, habitus in opinione sanctitatis.

Fidelis Capucinus, an. 1622 inter prædicandum a rusticis hæreticis occisus in Bretgovia, ipsa Dominica Lætare, cum titulo Beati refertur a Murero in Helvetia sacra. Arturus a Monasterio in suo Martyrologio diem xi Julii ei pro suo arbitratu delegit : neutro die eum ab ecclesia coli certum habemus.

Christophorus, Demetrius, Danabus seu Danamus, Donatus, Therinus, Nestabus, Nice, memorantur infra, ut socii SS. Eusebii, Neontis et aliorum in MS. Cloromontano. S. Christophorus variis diebus colitur : quo omisso alii referuntur in MS. duplici Taurinensi, itemque in Mazariniano et Combesiano. Ex his celebrantur SS. Therinus et Donatus xxiii Aprilis. At S. Nice, quæ et Victoria dici potest, xxv Aprilis. Et plerumque iterum vi Maji.

SS. Evodius et Calixtus, in civitate Syracusana, memorantur in MS. Usuardo Reginæ Sueciæ. Sunt hi Evodius et Hermogenes fratres, eorumque soror Callista, de quibus agimus xxv Aprilis.

S. Marcellinus

S. Marcellinus Pontifex, *inscriptus antiquo MS. Casinensi. De eo cum aliis agimus.* xxvi Aprilis
 S. Pullionis memoria inscripta est Luccasi opographo Martyrologii Hieronymiani : qui in Apographo Ep-ternacensi, scribitur S. Paulianus. Vultur esse S. Pollio, multis Pullio : *cujus Acta domus*

xxviii Aprilis.

Liberii Papæ et Benedicti Papæ, memoria notatur in veteri Calendario, in Aventino monte in pariete depicto, apud Holstenium in *Animadversis ad Martyrologium Romanum. In per vetusto Martyrologio bibliothecæ Cardinalis Barberini ista leguntur* : Romæ S. Liberii Papæ, qui est xxxi, et Benedicti Papæ qui est LXXXI. In *Catalogo MS. Regine* dicitur S. Liberius mortuus v Idus Septembris. *At refertur in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani et pluribus aliis xxiii Septemb. Alter est Benedictus Papa (non primus relatus a Greveno et Canisio, et in MS. Florario) sed secundus, qui colitur*

vi Maii.

SS. Pasierates et Valention Martyres, Rhodostoli seu Dorostuli, memorantur hoc die a Græcis in *Menæis, et Menologus Basilii Imperatoris atque Sireleti, ac variis MSS. Synaxariis* : a Latinis vero plurimis, cum *Martyrologio Romano,* xxv Maii.

S. Ceratius Episcopus et Confessor, memoratur in antiquo Martyrologio monasterii S. Sabini in agro Turbiensi apud Saussayum pag. 1248, et in *Supplemento ipsius Saussayi. Verum in Apographis S. Hieronymi et aliis Fastis, ejus depositio celebratur, quo die in Actis dicitur mortuus,* vi Junii.

S. Ivonis, Episcopi Persæ, et Slepæ in Huntindoniensi agro Angliæ mortui, corpus inventum hoc die est, et locum suo nomine honoravit, ut oppidum S. Ives dicatur, referturque in *priore editione Martyrologii Anglicani a Wilsono collecti. Verum præcipuam solennitatem perpetuo celebrandam sancitum fuisse die translationis corporis ad canabium Rumesium, tradunt Jocelinus et Capgravius in ejus Actis, cum Martyrologio antiquo Wilsfordi, et MS. Altempsiano. Dubium proinde illa Acta* x Junii.

B. Bona Pisana, hodie elogium habet in catalogo Sanctorum Italiæ Ferrarii : eum sequuntur Brautius et Arturus, hic in *Franciscano, iste in Poetico Mar-*

tyrologio. Nescimus unde hauserit Ferrarius viii Kal. Maii obiisse; cum Codex antiquus, quem citat, habeat obiisse, quando vitam dabimus die tertio exeuntis Maii, id est, ut jam alibi explicavimus,

iii Junii.

S. Leodegarius, a S. Memnio primo Episcopo, Catalaunensi ad fidem Christi conversus, hoc die traditur in *Actis seu Lectionibus in Ecclesia Catalaunensi recitari solitis; at multo solennius colitur, ob reliquias translatus, die* xxiii Junii.

S. Innocentius Martyr, colitur hodie in ecclesia Andegavensi, ob caput eo translatus; sitque de eo *Officium sub ritu Semiduplicis, cum propriis Lectionibus 2 Nocturni. De eo ceterisque Martyribus Agan- nensibus, ex quorum numero fuit, ipsorumque duce S. Mauritio, agemus quando de omnibus fit solenne Officium,* xxii Septembr.

Martyres Chalcedone occisi, memorantur in *Menæis MSS. duplicibus Taurinensibus Ducis Sabaudie: forsau sunt Quadraginta novem, memorati in Martyrologio Romano.* xxiv Septemb.

S. Wandelinus, Abbas in Trevirensi Territorio, profertur in *Ferrarii Catalogo et Saussayi supplemento. Citat ille Martyrologia Canisii et Molani: a quibus non refertur ad hunc diem, sed cum aliis xxi Octobr.*

S. Vincentii, } Martyrum Abulensium revelatio cor-
 S. Sabinae, } porum, celebratur in *Martyrologio Lu-*
 S. Christetæ, } sitano Georgii Cardosi. *Die eorum natalis est* xxvii Octobris.

SS. Cantii, Chrysogoni et Sociorum inventio Aquileiæ. Ita Ferrarius ex *tubulis Ecclesiæ Aquileensis. Ex his Cantius, Cantianus et Cantianilla, coluntur* xxxi Maii, et S. Chrysogonus xxiv Novemb.

S. Egbertus, Episcopus Trevirensis, *inscriptus est Florario MS. et forsau occasione S. Egherti Angli, qui hoc die colitur. A Greveno et Canisio refertur* xviii Septembris. *Verum Acta mortuum trahunt* ix Decemb.

Sidrach, Misach et Abdenago, sive Ananias, Azarias et Misael, in Babylone ab igne liberati, referantur in *quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani, a Rabano etiam, Ussardo, Nothero, et in quamplurimis antiquis MSS. At Martyrologium Romanum cum Adone et aliis.* xvi Decembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS,

C SABA GOTHO MILITUM DUCTORE ET SEPTUAGINTA MILITIBUS.

D. P.

ANNO
 CCLXXII

Memoria
 in fastis
 Romanis,

Tribuit Martyrologii Romani auspiciantur hunc xxiv Aprilis his verbis : Romæ S. Sabæ, Ductoris militum, qui accusatus, quod Christianos in carcere detentos visitaret, coram Iudice Christum libere confessus est : a quo facibus adustus, et in lebetem picis ferventis injectus, cum evasisset illæsus; eo miraculo septuaginta viros ad Christum convertit : qui omnes in confessione fidei constanter permanentes, gladio cæsi sunt : postremo ipse demersus in flumen, martyrium consummavit. *Hæc ibi : quibus addit Baronius in Notis, agere de eodem hac die Græcos in Menologio, Romæque passum tradere sub Aureliano Imperatore. Est illud Menologium a Sireto fere ex Menæis collectum. Antiquissima autem S. Sabæ et aliorum septuaginta memoria habetur in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris seculo Christi decimo conscripto : in quo ad sequentem diem ista continentur :*

2 Certamen sancti Martyris Sabæ, militum Ducis. Sabas Christi Martyr, erat sub Imperio Aureliani,

exercebatque militaris agminis regimen, ipse Dux in urbe Romana constitutus : erat quidem natione Gothus, sed religione Christianus, Sanctos carceri inclusos invisere eisque famulari solitus. Illibatæ insuper tenore vitæ, et rerum divinarum exercitio malos dæmones ex obsessis hominum corporibus ejiciebat. Delatus autem est comprehensus, et ad Imperatorem deductus : coram quo projecit balteum militare, quo accingebatur, ac libere Christum professus est. Suspensus propterea est, ac facibus in lateribus deustus. Ex quo tormento cum non absque miraculo sospes atque incolumis evasisset; viros septuaginta ad fidem Christi evocavit, qui omnes illico capite plexi sunt. In carcerem deinde coniectus est Sabas : ubi cum Christus Dominus ei apparuisset, plurimum robur clementer induisit. Eductus iterum e carcere, et jussus Christum abnegare, et idola adorare, cum nollet id facere, gladio sacrum ejus caput est abscissum.

3 Hæc ex Menologio Basilii desumpta sunt. Quæ ad

Elogium
 ex Meno-
 logio Basilii
 Imperat.

A *ad hunc xxiv Aprilis, in antiquo MS. Græco Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu, eadem plane referuntur, usque ad septuaginta martyrio consummatos: reliqui cum Menæis cæcis consentiunt, omissis tamen, quæ ibidem de præcipitatione in fluvium inferuntur. Addimus ergo ex dictis Menæis elogium et est hujusmodi. Sanctus Martyr Sabbas, natione Gothus, temporibus Aureliani Imperatoris Romæ Tribunalum militarem egit. Hic quod Christi fidem esset amplexus curam singularem assumpsit Sanctorum, pro fide in vinculis detentorum. Propter vitæ etiam innocentiam et virtutum exercitationem, malos spiritus depellere ab hominibus potuit. Delatus vero ut Christianus, et ad Imperatorem est ductus: qui projecta zona militari, libere Christum est professus. Ideo suspensus ardentibusque tædis ustus, in lebetæo pice liquata plenum immissus est; in quo quod stupendo miraculo sanus servatus esset, septuaginta viros ad fidem Christi evocavit, qui mox propter Christum gladio cæsi coronam gloriæ meruerunt. Sabbas autem ad secundam questionem productus, cum a Christo illi apparente in carcere, esset novo robore auctus et confirmatus; in flumen adjectus martyrii lauream reportavit. Ornabat illum miris modis, in flore ætatis existentem, candor corporis, genarumque purpura, barba ac cæsarie velut auro radiantibus. Oculorum autem conjectus, acer et imperterritus, generosum et plane militarem animum ostendebat.*

diu post abscissionem capitis submersus:

4 *Hæc in Menæis: quæ cum Basilii Imperatoris Menologio sic videntur posse conciliari, ut primum capite plexus Sabas fuerit, deinde in flumen dejectum sit corpus. Nam et hoc indicat tum hexametrum ephemericum, suo loco cum tota mensis hujus Ephemeride proponendum, et hoc de eodem distychon.*

*Ἐπελθε Σάββα φθάρτου ἡδὲως ὕδωρ,
Ὡς ἂν πίνης φθάρτου ἡδὲως ὕδωρ.*

*Ingrederere flumina corruptionis, Saba,
Bibas incorruptæ ut flumina voluptatis.*

an vero cum altero Saba Gotho confusus?

Sed quoniam ad diem xii Aprilis apud nos, apud Græcos ad diem xviii, hujus ejusdem mensis, recolitur, alius Sabas Gothus, in Gothia passus, qui martyrium suum complevit, submersus in Musæum fluvium, et hic enim Constantinopoli tum in ecclesiis Cappadociæ, celebrioris nominis atque cultus fuit, propter Martyrii extantia Acta; nec defuerunt, qui ipsi quoque adderent titulum τοῦ Σαρταζιάνου, uti factum in Menæis notavimus; rehemens ob has, inquam, causas nobis suspicio nascitur, ne simili oscitantia (sunt enim Menæa satis oscitanter collecta) mors per aquam isti Sabæ illatu, aptata fuerit huic antiquiori, de cujus in flumen abiectione nihil habent melioris notæ Synaxaria, ex quibus præcitatum Collegii Claromontani MS. verbotenus ferme cum impressis convenit, sed tacet genus toleratæ mortis; Menologium autem Basilii, ut vidimus, aperte dicit capite plexum. Ut ut sit, relationem Menæarum secuti sunt auctores tum distichorum elogiis præfixorum, tum Ephemeridis metricæ, nec non Sirlæus et Galesinius, item Baronius et Martyrologii Germanici amplifactor; ac denique Maximus Cytherorum Episcopus ἐκ βίβης Ἀγίων.

Unde Romæ passus et tandem ignotus,

5 *Adhuc obscurius est, qui factum sit, ut Romæ passus, et omnibus, quibus Romana ecclesia antiquitus usu est, martyrologiis ignotus, innotescere nobis debuerit potueritque per Græcos: apud quos etiam aliqua passionis Acta extitisse nemo dubitabit, qui intelligit quomodo brevia istæ Synaxariorum elogia, successerint in locum prolixiorum historiarum, quarum ista compendia sunt; sicut Lectiones Breviarii apud nos, epitomæ sunt longiorum Legendarum, olim usurpari solitarum. S. Andreæ Apostolum prædicasse Scythiis Europæis Evangelium, constans est Ecclesiæ sensus; hos vernacula ipsorum lingua Gotthos nuncupatos, auctor est apud Theophanem Trajanus Patricius. Licet autem eorum Reges*

Principesve, fere ad Valentis tempora, gentilitiis sacris hæserint implicati; nihil tamen prohibet credere, multos ex populo, æque ac in imperio Romano sub Imperatoribus idololatriæ, constanter retinuisse acceptum ab Apostolo fidem; adeoque multiplicatos ibi fuisse fideles, ut eorum Ecclesiæ per plures Episcopos regerentur, quorum denique Metropoli, anno sexto post inita inter Constantinum Magnum et populos Gotthorum fœdera, ad Concilium I Nicenum venit; eisdemque subscripsit, uti alibi dictum. Hoc posito perquam facile credi poterit, egregium Sabam, Christi fide in patria sua imbutum, ad Romanam accessisse militiam; non vero eam inter Romanos militando hausisse: cumque Romæ ad istum honoris gradum adscendisset, habuisse in Legione suæ gentis ac fidei homines, quibus uteretur familiariter; et quorum aliquis sui Ducis passionem describeret, atque ad suos contribules legendam transmiserit. Hoc posito, ex Gothia in confinem Thraciam, cujus caput erat Constantinopolis, eandem Legendam translata esse, post renovata sub Valente fœdera, tam nihil habet a magna verisimilitudine alienum, quam nihil admirabilitatis in eo occurrit, quod inter tot Græcos atque Romanos, illustri certamine toti Urbi notos, obscura manserit peregrini ejusdemque barbari militis fortitudo.

demum per scripta Græcorum innotuerit;

6 *At si defuit Romanis Notariis, quos ante Sabæ passionem annis circiter triginta Papæ Anterus instituerat, otium vel diligentia ad illius agonem describendum; vel si posteritati, tot domestica exempla habenti, excidit memoria externi hominis; non defuit piis fidelibus cura cadaverum propere sepeliendorum, per quam factum est, ut hodieque innumera Sanctorum Martyrum corpora ex Romanis cryptis et cæmeteriis educantur, cum sola nominis martyriique pro Christo tolerati expressione. Hunc curam etiam ad S. Sabam ejusque socios pertinuisse, eo facilius persuademur, quod alienus S. Sabæ et socii corpora, circa annum mdcxii reperta, et in Picenum translata fuerint, ad vetustum S. Venantii templum, nostræ Societatis collegio Asculi attributum, ab adm. R. P. N. Claudio Aquaviva. Vivebat ibi adhuc anno mdcxxx P. Hyacinthus Cauthus, annorum lxxiv venerabilis senex, memineratque, ante omnia curatum fuisse, ut ex ligno perquam eleganter inaurato ornatissima dux thecæ conficerentur; quarum una speciem haberet militaris statuæ, ad inam usque pectus ductæ, ad recipiendum sacrum S. Sabæ caput: alia in tumbæ formam elaborata, reciperet ceteras utriusque commilitonibus sancti Reliquas; deinde aiebat, publicis supplicationibus, quibus magna Cleri tam secularis quam regularis multitudo et civium maxima pars accesserit, circumductam fuisse per omnes civitatis vias utrumque ferculum, et ad ecclesiam nostram relatum, in qua populo venerabundo utrumque exponitur, tum festivitatis quibusque majoribus (uti nobis scripsit Joannes Marchinus, Collegii Rector) tum maxime die xii Aprilis, quando festum sub ritu duplicis officii agitur.*

E Alienus S. Sabæ corpus Roma allatum,

calitur Asculi 12 Aprilis, F

7 *Nempe, cum in Romano Martyrologio hodierno die duo occurrerent Sabæ, primum sibi persuasere Patres isti, alterutrius corpus perlatum ad se. Atqui hæc persuasio quam sit ambigua, et quam multis obnoxiæ erroribus, non est opus multis explicare; cum appareat considerare volenti, quam multi ac propemodum infiniti Martyres passi sint Romæ, quorum nomina Martyrologio inscripta non sunt; quam item multi ejusdem nominis Martyres sæpe fuerint, quorum quis sit relatus in martyrologio frustra quis volet divinare. Tali tamen persuasione nixi Patres prædicti, cum duos solum Sabas invenirent in Martyrologio, haud multum laboraverunt, ut discernere, utrius corpus posset verosimilius credi Roma allatum (quod attento martyri loco debuisset non esse difficile) sed eum elegerunt, qui, vel sibi magis commodus erat, vel ex Actis diffusius scriptis commendatior: cum potiori jure accipiendus esset is de quo modo agimus.*

quasi fuerit alius, de quo tunc;

A
similis error
alibi in
quodam S.
Jacobo M.

8 Sic cum anno MDCLXI, egressi Ticino ad vicinum sancti Spiritus canobium divertissemus, salutaturi D. Angetum de Nuce, post Cassinensis Archimonastrerii præfecturam, ibi cum titulo Abbatis agentem; illeque nobis jussisset omnes sacrarii Reliquias exhiberi; ostensa est inter alias capsula, cum corpore S. Jacobi Martyris Roma allato, quod S. Jacobi Intercisi credebatur, ideoque dies xxvii Novembris, quo is Martyrologio Romana est inscriptus, festus habebatur. Verum dum Sacrista fatetur, illud non ex aliqua Basilicarum Romanarum (quas variis exoticis Reliquiis studiose adjectis locupletatas nemo ignorat) sed ex cæmeteriorum latebris eductum fuisse; inde confecimus nos, non posse prudenter credi, quod illud esset corpus Jacobi Intercisi, tam procul Roma in Perside excarnificati. Quare quæsitæ sunt donationum tabulæ, nec aliud in iis inventum est, quam esse corpus Jacobi Martyris. Tum apparuit, quid secuti essent istius divi designatores, nempe Romanum Martyrologium: in quo quia nullus istius nominis Martyr, Romæ coronatus apparebat, et alii omnes ejusdem nominis etiam Presbyterii vel Diaconatus titulo notabantur, solus iste visus est potuisse simplici Martyris encomio indicari. Ergo cum non ignoraremus alias alibi ecclesias esse; quæ S. Jacobi Intercisi corpus habere se dicant, jure vel meliori, vel saltem antiquiori; Abbati monachisque suggessimus consilium utile, quod etiam secuturos se promissere, ut, ad præscindendam posteris causam inutilium concertationum de istius corporis, haud dubie sancti, veritate, dimitterent diem stum; et alium quemvis, nulli confusioni gignendæ

habito pro
S. Jacobo
Interciso.

B

AN. CCCIII

Relati abs-
que loco
martyrii
in fastis
Romanis,

et Menolo-
gio Sirlleti,

in Pseudo-
Chronico
affinguntur
Hispaniæ;

De hisce Sanctis ardua controversia, ne dixerimus bellum, movetur ab hodiernis aliquibus Hispanis, proinde clare est nobis procedendum. Ac primo, tamquam magis obvium, profertur hodiernum Martyrologium Romanum: in quo, non assignato ullo loco, ista leguntur ad hunc xxiv Aprilis: Eodem die sanctorum Martyrum Eusebii, Neonis, Leontii, Longini et aliorum quatuor, qui in persecutione Diocletiani post diros cruciatus gladio percussi sunt. Addit Baronius in Notis; agi de his a Græcis in Menologio; passosque sub Diocletiano referri. Est illud Menologium a Cardinale Sirlleti collectum, ut jam diximus, in quo ista habentur: Eodem die sanctorum Martyrum Eusebii, Neonis, Leontii, Longini, et aliorum quatuor, Diocletiani Imperatoris jussu a quatuor carnificibus cæsi et suspensi, atque eo usque laniati, quoad carnes eorum in terram defluerent, et viscera ipsa nudata sint: postremo securi percussi sunt. Hæc, ibi: et hactenus nullus indicatur locus: quis igitur non miretur in Pseudo-Chronico Dextri, cujus figuli plerosque sic absque loco inventos in suam coegerunt Hispaniam, nomina eorum non esse apposita. Sed quod ibi omissum videbatur, supplevit alterius Pseudo-Chronici fabricator insulsus, sub nomine Juliani Petri, in quo num. 130; ad annum 290; ista sunt excogitata: xxiv Aprilis Civitate Larissa, quæ nunc Dotana vel Totana dicitur, a tempore Gallorum, prope Carthaginem Spertariam et Eliocrotam; memoria sanctorum Martyrum Eusebii, Neonis, Leontii et Longini, et aliorum quadraginta, qui in dicta Diocletiani et Maximiani persecutione, post diros cruciatus fortiter toleratos, gladio tandem consummati sunt. Hæc ibi: fidenter, quasi de loco tacentibus Romano Martyrologio et Sirlleti Menologio, quivis locus fingi jam tuto posset.

2 At saltem considerassent alterum, quod toties in Aprilis T. III

obnoxium, de consensu Ordinarii sumerent; vel potius diem Translationis, quæ celebraverunt semel, annua recolerent festivitate. Idem alibi faciendum suavisimus, suadebimusque in omni simili occasione; ne si ad plurimum homonymiam ejusdem quoque diei accedat cultus, nec nisi unus idemque agnoscat Sanctus, augeatur incertitudo Reliquiarum; et fidelum devotio minuat; dum audiunt dubitari, vere ne sint ejus cujus esse dicuntur.

9 Porro ut ad cum Sabam, a quo caput, revertatur oratio; passus sub Aureliano Imperatore scribitur: hic autem imperavit ab anno cclxx, usque ad cclxxv, et anno cclxxii, renovavit edicta contra Christianos, quos ex eorum præscripto conjectos in vincula consolabatur Sabas. Septuaginta vero illi, quos ante se præmisit ad palmam, tali disticho in Menais commemorantur.

Κάρπας ἀριθμῶν τῷ ἑίλει τετρακτέως
Εὐρύς πένοντος ἄνδρας ἐπτάκις δέκα.

Capita recensens, secta quæ ferro jacent,
Cecidisse dices septies decem viros.

Colitur hic S. Sabas non solum a Græcis, sed horum imitatione, etiam a Moschis, ut patet ex tabulis Kalendarii sæpe laudati; nec non ex Calendario Ruthenico apud Possevinum. Inscriptum est etiam Martyrologio Arabo Ægyptiaco, a Gratia Simonio Latine reddito; certamen S. Sabæ Pastoris, quod cognomen illi datum videtur, ob septuaginta ad martyrium excitatas. In Calendario Coptitarum apud Seldonum notatur festum sociorum, scilicet S. Sabæ, quod nomen forte deficit in autographo Arabico.

D
AUCTORE G. P.

Tempus
Martyrii.

E

G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS,

EUSEBIO, NEONE, LEONTIO, LONGINO ET IV SOCHIS.

suam partem trahunt, sed nimium istis adversatur, Martyrologium Galesinii, in quo ista traduntur: Hoc ipso die sanctorum Martyrum Eusebii, Neonis, Leontii, Longini et aliorum quatuor. Ii coronato beatissimo Georgio Martyre; cum ex funesto Diocletiani edicto omnes ubique terrarum Christianos, illosque præsertim, qui illius Martyris cura Christo adhesissent, in carcerem conjici jussum esset: eo nomine comprehensi, a fide ut descisissent, per vim adacti, id constanti animo negarunt. Quam ob causam primo verberibus usque adeo graviter cæsi, ut dissipatis visceratim membris intestina disfluerent, demum præcis cervicibus martyrii cursum præclare confecerunt. Hæc Galesinius, citato in Notationibus libro Græco de Martyrio S. Georgii. At contra insurgit Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico et multa objicit contra S. Georgium, quem pridie laudarat tamquam totius Aragoniæ post B. Jacobum specialem Tutelarem. Ad quem diem quid de martyrio, veneratione et Actis S. Georgii Megalo-Martyris Nicomediæ passi sentiendum sit; pluribus deduximus.

3 Hoc autem loco pergitur alia monumenta producere de his Sanctis Martyribus: ac primo damus, quæ secundo Christi decimo in Menologio Græco Basilii Porphyrogeniti Imperatoris leguntur et sunt ista: Eodem die certamen sancti Martyris Eusebii et sociorum ejus. Post mortem sancti Megalo-Martyris Georgii jussit Diocletianus omnes, qui ubique terrarum Christiani invenirentur, et maxime eos, qui propter ipsum fuerant in carceres detrusi, ut aut falsorum nominum diis sacrificantes e vinculis liberarentur, et liberi in vivis dimitterentur; aut si id præstare recusarent, acriter excruciantur, et demum mortis poena damnarentur. Ideirco hi sancti viri, cum edita a Megalo-Martyre Georgio miracula vidissent, et Christo adhæsissent, in carcerem conjecti et con-

a Galesinio
dicuntur a
S. Georgio
conversi,

Id confir-
matur ex
Menologio
Basilii Im-
peratoris,

A clusi sunt. Inde vero egressi et coram tyranno ad-
ducti, Christum abnegare, et idolis sacrificare jussi
sunt. Quod cum se facturos negarent, primum qui-
dem denudati, impie cæsi sunt, quo usque eorum
carnes humo dilaberentur. Deinde suspensi crudeli-
ter verberati fuerunt, quousque ipsorum viscera
foris apparerent, ac demum sacratis capitibus ob-
truncati.

Menæis
Græcorum,

4 *Hactenus Menologium Basilii ante septingentos annos exaratum. Cui simile encomium extat in Magnis Menæis, quod subjungimus: Eodem die sanctorum Martyrum Eusebii, Neonis, Leontii et quatuor aliorum. Post martyrium sancti Megalo-Martyris Georgii imperavit Diocletianus, ut omnes Christiani, et maxime qui propter S. Georgium in vinculis detinebantur, aut diis sacrificarent et libertati restituti vita donarentur, aut si recusarent, omnibus tormentis excarnificati neci dederentur. Proinde et hi Sancti, ab S. Georgio fidem Christianam edocti et in ea constantes, in carcerem erant detrusi. Qui ad Tyrannum adducti, cum Christum abjurare et idolis sacrificare penitus recusarent, vestibus spoliati, a quatuor lictoribus verberati fuerunt: deinde suspensi tam sæde lacerati sunt, ut carnes ab ossibus deciderent, et intestina apparerent; postremo gladio percussi martyrium compleverunt. Hactenus Menæa: e quibus suum elogium sumpserunt Sirletus et consequenter Baronius pro Martyrologio Romano, et ipse etiam consarcinator Pseudo-Chraici Juliani Petri, adjuncto oppido Hispanico: ut eos Hispanis tribueret. Ut tamen aliquid ab aliis diversum haberetur, socii dicuntur quadraginta, verum quatuor reponendos monet Tamayus.*

et MS.
Synaxario:

5 *Aliud nobis est antiquum monumentum in MS. Græco Synaxario Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, in quo elogium pene idem est, quod ex Menologio Basilii Imperatoris dedimus, in fine autem additur, animas eorum in manibus Dei viventis fuisse depositas; sed cum in titulo Menologii Basiliani solum referretur certamen S. Eusebii et Sociorum ejus, in hoc Synaxario plurimorum nomina indicantur hoc modo: Eodem die certamen sanctorum Martyrum Eusebii, Neonis, Leontii, Longini, Christophori, Demetrii, Danabii, Donati, Therini, Nestabi, Nices et Sociorum. In duplici MS. Græco Taurinensi Ducis Sabaudie ista leguntur ad diem hunc xxiv Aprilis. Certamen sanctorum Martyrum Chalcedone passorum. Et sanctorum Martyrum Eusebii, Neonis, Leontii, Longini, Christophori, Demetrii, Danami, Donati, Therini, Nestami, Nices cum Sociis suis. In altero exemplari deerat nomen Donati. In citato MS. Synaxario ad diem vi Maii, ista leguntur. Eodem die certamen sanctorum Martyrum Demetrii, Danactis, Donati, Therini, Mesereæ (Græce Μεσερεα) cum sociis suis. Peragitur autem eorum sollemnitas in templo seu martyrio eorum, in Deutero seu Secundo. Eodem vi Maii, in MSS. Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ littera O, et num. 148 signatis habetur, certamen SS. Demetrii, Danaetis, Donati, Thereni, Mesereæ et Sociorum Martyrum. In MSS. Menæis Chiffletianis sunt eodem vi Maii, notati Demetrius, Danax, Therianus, Mesirus, Donatus, et dicuntur telis confiri. Ob hoc autem potissime eos volumus jungere in titulo istis octo gladio cæsis: sed difficere malimus, si fors major lux accederet, quando ad vi Maii, de iis ageretur. Et licet Christophorus iis ad vi Maii non adjungatur, eundem tamen etiam seponimus; forsam enim inter varios hujus nominis Sanctos alibi reperturi. Latet etiam nos Sancti mar-*

tyrio Chalcedone perfuncti, nisi sint Quadraginta novem in Martyrologio Romano ad xxiv Septembris relati. Quæ inter adjunctos ultimo loco est Sancta Nice, colitur sequenti die xxv Aprilis. At SS. Donatus et Therinus sunt etiam relati præcedenti die xxiii Aprilis.

6 *Michael Monachus, Canonicus Capuanus, parte 4 Sanctuarii Capuani, edidit quatuor Kalendaria Sanctorum qui Capuæ fuerunt in veneratione; et in horum Kalendariorum tertio, Thesauri dicto, atque in quarto ejus Codicis, qui est Ordinarium totius anni, proponitur memoria S. Longini Martyris: in tertio etiam dicitur celebrari festam cum tribus lectionibus. An occasione S. Longini Socii SS. Eusebii, Neonis et Leontii Martyrum sit introducta dicta memoria, nescimus. At lectiones esse de Longino, qui latus Christi aperuit, et exclamavit, Vere filius Dei est iste, annatat Michael, Ista vero sunt duorum, quorum alter Longinus miles, alter Longinus Centurio fuit. De utroque egimus xv Martii.*

S. Longini
memoria
Capuæ.

7 *Ab his omnibus diversum esse non dubitamus eum, cujus causa Osnabrugensis Ecclesia holiernum diem festum habet, sub ritu Officii semiduplicis, in quo omnia de communi unius Martyris præter Lectionem iv, quæ est hujusmodi: Cum furor gentilium potestatum in selectissima quaque membra Christi desæviret, præsertim sub Diocletiano et Maximiano Consulibus, septimo persecutionis anno; in Sanctos Eusebium, Neonem, Leontium, Longinum, et alios quatuor, impius Maxentius efferebat, ipsosque post multo ac varia tormenta, cum nihil obtineret, nihil proficeret sæva crudelitas, ob fidem Christi tandem capite plecti jussit, anno Christi trecentesimo octavo, octavo Idus Aprilis. Sancti hujus Leontii corpus totum Urbanus Papa VIII, Francisco Guilielmo Episcopo Osnabrugensi, cum secundo livina Apostolorum anno Christi mxcxli visitaret, et sanctam Sedem Apostolicam præsens veneraretur, dono concessit. De quibus Reliquiis ipse postmodum magnam partem huic suti Cathedrali Ecclesiæ, ad majorem devotionem populi, donavit.*

Roma
Osnabrugum
delatæ an.
1641, reli-
quiæ S.
Leontii,
E

8 *Hactenus Officia propria Ecclesiæ Osnabrugensis, excusa anno 1652: quorum collector non alia causa videtur Martyrii auctorem fecisse Maxentium, quam ut Romæ passi crederentur, quorum unus corpus inde putabatur ad suos allatum. Sed imperite satis Diocletiani et Maximiani Consulatum, qui post abdicatum ab illis anno cccv, Imperium nullus concipi nec debet nec potest, conjunxit cum tyrannide Maxentii, qui eam primum occupavit anno cccvi. Qui autem hic dicitur annus persecutionis septimus, illam ab anno cccm ordiundo, et usque ad Constantini de Maxentio victoriam anno cccxi, partem continuando, vel etiam usque ad mortem Licinii anno cccxxvi, interfecti, esset annus vulgaris Æræ cccix. Quæ omnia satis male coherrentia vitari potuissent, nisi accepto ex Romanis cryptis cujusdam S. Longini corpore, ad Romani Martyrologii tabulas, velut certos omnium Martyrum testes, respexissent Osnabrugenses; et non invento ibidem Martyrii a Longino et sociis tolerati loco, credidissent, per hoc de loco silentium, Romanæ urbi illud adscribi. Quibus aliisque, similes ex Romanis Cryptis Reliquias habebatibus, suaderemus, ut omissa frustranea solitudine plus aliquid quam nomen de iis sciendi, pro die cultus accipiant cum, quo translata sunt; ne si eligant eum quo similis nominis Martyr inscriptus est Martyrologio, se suosque posteros inducant in errores et abusus hand facile emendabiles.*

cujus rei
memoria
cum multis
erroribus
inseritur
Breviario.
F

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS,

CORONA VIRGINE, VICTORE, ZOTICA, FORTUNO, DONATO, FELICE, SECUNDO, SATURNINO, SILVANO, ITEM SILVANO, RUFINA, LIBERALE, METURO, TONITO, FIRIANO, BARACHIO, NABORE, FUSCINO, MAVENTO, SERANO, FORTUNO, DONATO, FLORIANO, THEONE PRESBYTERO, ET ALIIS XXIV.

G. H.

XXIV APR.

Memoria in
Martyrol. S.
Hieronymi,

B

aliquorum
in aliis.

Quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani ab his Sanctis auspiciuntur diem xxiv, his verbis : viii Kalendas Maji. In Alexandria natalis SS. Coronæ Virginis, Victoris, Zoticæ, Fortuni, Donati, Felicis, Secundi, Saturnini, Silvani, item Silvani, Rufinæ, Liberalis, Meturi, Toniti, Firiani, Barachi, Naboris, Fuscini, Maventi, Serani, Fortuni, item Donati, Floriani, Theonis Presbyteri, et aliorum xxiv. MSS. Richenoviense et Rhinoviense ista solum habent : In Alexandria Theonis et aliorum xxiv. Sive sociis autem in codice MS. Reginæ Sueciæ, etiam quo Holstenius in Animadversis ad Martyrologium Romanum est usus, dicitur : In Alexandria Theonis Presbyteri, quasi a reliquis Martyribus turram particularem faceret, licet in eadem urbe Alexandria sint omnes coronati. Ex reliquis Corona Virgo, sola celebratur in MSS. Vaticano ecclesiæ S. Petri, Alterapsiano et aliis. Corona et Victor in MS. Aquisgranensi. At Corona Virgo Victor et Zoticus, in MS. Barberiniano et Trevirensi S. Maximini. A Nothero proferuntur Victor, Zoticus cum aliis plurimis. In MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei indicantur Victor, Corona, Donatus, Theon, Faustinus. In MS. Progenesi, Corona Virgo, Victor, Zoticus, Faustinus. Qui in hisce Zoticus quarto scribitur, in quatuor opographis Martyrologii Hieronymiani appellatur Zotica : in quibus præ Silvano, Tonito, Firiano, Mavento, Serano, leguntur etiam nomina Silviani, Comiti et Tumnini, Tibiriani, Naventi et Muenti, Sarani et Serari.

C

Corona 23
Aprilis,

ut et Victor
et Corona,

ad 14 Maii
celebrandi,

2 Pridie hujus diei seu xxiii Aprilis, in dictis quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani ista leguntur : In Alexandria Coronæ; et additur Martyris apud Notherum, qui eam hoc die omisit, quasi censuerit eandem iterum repeti. Illo interim die in Martyrologio Flori, memorantur SS. Victor et Corona, sub Antonino Principe in Ægypto passi : quorum Victor post alia tormenta decoratus est et decollatus, Corona vero alligata duabus arboribus divisa est. Idem duo inscripti sunt Martyrologiis Rabani, Usuardi, Adonis et aliis, ad diem xiv Maii, imo et Martyrologio S. Hieronymi, sed Syriæ adscripti. Sunt iterum memorati SS. Victor, Corona et alii xx Martyres ad diem xx

Februarii; ubi de iis egimus. Iterum xxvi Aprilis, proponuntur in Missalis Ambrosiani Calendario SS. Victor et Corona : quos huc tamquam ad proximos relegamus, uti et Coronam Virginem, quam ad diem xxv Aprilis, suo Martyrologio inseruit Maurolycus.

item 26 et
25 Apr.

3 Idem sub finem repetuntur in apographo Epternacensi Martyrologii Hieronymiani, sed melius in aliis tribus apographis desunt. Parva sed vix ullius momenti in scriptione est differentia. Finit Epternacense cum Floro, qui aliis est Florianus; et desunt Theonas Presbyter et alii xxiv, quos monuimus proprium forte turram posse constituere.

idem re-
petiti.
E

4 Eodem die natale S. Coronæ Virginis, absque titulo et loco martyrii, refertur in posteriore editione Bellini, Parisiis anno mxxxi alimnde aucta. Secuti sunt Molanus, Gausius, Ferrarius, Galesinius, et hic citat Martyrologium monachorum Ordinis Benedictini. Hinc Arnoldus Wion eam Sanctimoniam appellat, et Martyrologia suo monastico inscribit. Secuti mox sunt Dorganus et Menardus. Habemus et nos Martyrologium Ordinis S. Benedicti, una cum Regula hujus in folio excusum, absque anno et loco impressionis, uti sub exordium typographiæ solebat fieri. In hoc Martyrologio continentur ad hunc xxiv Aprilis, S. Alexander Martyr Lugduni sub Antonino Vero, et xxxiv cum eo passi. Item Mellitus Episcopus et Confessor. Quidni in simili Martyrologio potuit inscripta fuisse S. Corona Virgo, licet ea passa fuerit sub Imperatoribus Ethnicis. Fatetur Wion non liquere quo vixerit tempore, imo et loco. Hunc vult indicare Tamayus Salazar, dum ad hunc diem ista scribit : Illici in Hispania citeriore B. Coronæ Virginis, ex ordine S. Benedicti alumnæ, quæ cum omnibus bonis vacaret operibus, et in vita et post mortem innumeris clareret miraculis, honorifico in posterum visitata concursu, ultimam meruit in Hispaniæ tabulis et cultus venerationem et populorum reverentiam. Hæc Tamayus, apposita littera D, quasi in Notis redditurus rationem dictorum, sed omnia sub silentio tegit, quod non reperi- mus alibi ab eo factum. Hæc ergo Notis expectamus, ut secum progrediamur. Tamayus interim describunt Bucelinus in Menologio Benedictino et Arturus du Monstier in Gynecæo sacro.

NOT. 18
S. Corona
Virgo abs-
que mentio-
ne martyrii
relata,

et Benedicti-
nis adscripta,

F
uti et
Hispaniæ.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

FAUSTINO, VICTURINO, SALUNO, VALERIO, ALEXANDRO,
ORBANO, THEONA, VALERIA, FORTUNATA, PUBLIO,
FORIANO, MEMMERO, FAUSTO, JANUARIO, SECUNDO,
MARCIA, SAMBACIA, THEODESTIA, VALERIANO, UR-
BANO, HERO, LUCIO, VICTORE.

G. II.

XXIV APR.

Altera hæc classis Martyrum, et fere æque nu-
merosa ac prima fuit, maioratur in quatuor
eisdem apographis Martyrologii Hieronymiani
his verbis : In Africa natalis SS. Faustini,
Victurini, Saluni, Valerii, Alexandri, Orbani, Theo-
næ, Valeriæ, Fortunatæ, Publii, Foriani, Memmeri,
Fausti, Januarii, Secundi, Marcia, Sambaciæ, Theo-
destiæ, Valeriani, Urbani, Heri, Lucii, Victoris.
Ex his Alexander in duobus apographis continetur, in
duobus deest; forsitan ob S. Alexandrum, Lugduni in
Gallia passum, expunctus. Desunt etiam in unico ex
quatuor apographis Valerius, Orbanus, Januarius,
Secundus. Aliqua etiam in scriptione est diversitas, et
loco Orbani, Fortunatæ, Publii, Foriani, Memmeri,

B

Sambaciæ, Theodestiae, et Urbani legitur etiam Or-
banæ et Urbani, Fortuni, Publiani, Mammeri, Sau-
baciæ et Sambuciæ, Theudestiae et Orfani. Demum
Herus et Heris, quasi ita esset in genitivo casu, adscri-
bitur.

2 Aliqui horum sunt etiam aliis Martyrologiis
inscripti; ex quibus in MSS. Rhinoviensi et Richeno-
viensi ista leguntur : In Africa Faustini, Victorini.
In MSS. Romano Cardinalis Barberini et Trevirensi
S. Maximini, nec non apud Grevenum in Auctario ad
Usuardum, tertius hoc modo additur : In Africa natale
SS. Faustini, Victorini, Valerii. Notkerus ista tra-
dit In Africa Faustini et Victorini, et aliorum plu-
rimorum Martyrum.

E

G. II.

DE SANCTIS MARTYRIBUS THEBÆIS,

MAURITIO, GEORGIO ET TIBERIO,
PINAROLII IN PEDEMONTIO.

SUB DIOCL.
XXIV APR.in Abbatia
S. Mariæ,C
asservan-
tur corpo-
ra horum
Martyrum,

Pinarolium, civitas Pedemontii in Italia, ad ra-
dices Alpium et prope Chisonem amnem, duas
habet Ecclesiæ Collegiatis, et plura monasteria
tam virorum quam mulierum. Inter hæc, non
procul a mœnibus, in loco qui olim S. Veroni dicebatur,
piissima Adelasia, filia et hæres Oldrici Manfredi
Marchionis Secusiæ, celeberrimum monasterium, Ab-
batiali dignitate illustre, monachisque Benedictinis inde
concessum, fundavit anno MLXIV, in honorem beatissimæ
Virginis Mariæ, amplissimisque possessionibus dotavit.
Hujus loci cum Abbas Commendatarius esset Vincen-
tius Laureus, Episcopus Montis-Regalis, creatus in
locum Pii V Pontificis anno MDLXVI, qui etiam fuit S.
R. E. Cardinalis; ipsum monasterium ad reformatos
Cistercienses, vulgo Folienses dictos, transtulit : ac si-
mul, obtenta Sedis Apostolicæ licentia, curavit fieri
solemnem translationem sacrorum corporum SS. Mau-
ritii, Georgii et Tiberii, e legione Thebæa Martyrum;
quæ ibi hoc XXIV Aprilis, summa cultu, ac frequentis-
simo populi concursu honorantur, eodemque monasterio
non parum decoris, majestatis ac devotionis conferant,
uti attestantur Franciscus Augustinus ab Ecclesia in
Pedemontanæ regionis et Ecclesiarum Chronologica
historia cap. 7 et 24, et Guilielmus Baldesanus in sacra
historia Thebæa lib. 2 pag. 260. Eorum memoriam ad
ne XXIV Aprilis celebrat Ferrarius in Catalogo gene-

rali, et magis prolixè in Catalogo Sanctorum Italiae his
verbis : Mauritius, Georgius, et Tiberius, milites
Thebæi, ex eorum numero qui ex castris, Maximiani
Imperatoris immanitatem devitantes, se subtraxe-
runt; a persecutoribus, in finibus Taurinorum,
apud Pinarolum oppidum præclarum, deprehensi
sunt : ac in fidei confessione persistentes, ab illis
trucidati, martyrii palmam adepti, in cælum evola-
runt. Quorum corpora, in Abbatia S. Mariæ apud
Pinarolensem urbem, condita asservantur : et hac
die apud incolas venerationem habent. Hæc Ferrar-
ius. Deplorat Baldesanus omnem notitiam horum
Martyrum, quæ in antiquis monumentis habebatur, fuisse
ab impiis hæreticis Calvinistis dissipatam; neque po-
tuisse aliud quam sacra horum Martyrum ossa, ne cum
reliqua ecclesiasticæ suppellectilis comburerentur, alio de-
porturi. Postquam autem rabies illa transiit, et pax
regioni concessa est, fuerunt ipsa sub Carolo Emma-
nuele suo loco honorifice restituta, et digno cum honore
hactenus coluntur, cui antiqua traditio suffragatur.
Nicolans Brantius, Episcopus Sarsinæ, in Martyrolo-
gio Poetico, his eos versibus honoravit.

compendium
martyrii.

F

Acta ab
hæreticis
dissipata.

Tres Deus ex cæsa rapuit legione Thebæa,
Cædendos alibi pro Deitate viros.
Ne se polluerent egressi castra Thebæa,
Ex media subeunt sidera clara via.

DE S. DANIELE ANACHORETA ET MART.
GERUNDÆ IN HISPANIA.

D. P.

XXIV APR.

Gerundæ

in vicino
monasterio
S. Danielis,

adserveatur
corpus :

et est in ve-
neratione.

Colitur 24
Aprilis et
1 Septemb.

Vita aliqua
edita Latine
et Hispanice,

a qua rese-
canda pars
prior ;

quæ est Vita
S. Joannis
in pulco
data 30
Martii:

Antiqua et illustris in Catalonia, Hispaniarum regione, eademque Episcopalis urbs Gerunda est, hodiernis Hispanis Girona dicta, de qua egimus xviii Martii, ad Vitam SS. Narcissi Episcopi Gerundensis, et Felicis ejus Diaconi, qui in persecutione Diocletiani martyrio coronati fuerunt. Prope hanc urbem extat Abbatia sanctimonialium Ordinis S. Benedicti, circa annum Christi nonagesimum septimum supra millesimum fundata a Comitissa Mahalta, Principis Roberti Guiscardi filia; et Raymundi Berengarii secundi Comitis Barcinonensis conjuge. Nomen illi inditum monasterii S. Danielis, cujus ibidem corpus magna cum veneratione adserveatur, in aliquo proprio sacello infra capellani majorem, inclusum sepulcro seu mausoleo marmoreo : uti olim huc inde scripsit Michael Torbarus testis oculatus. Joannes Eusebius Nierembergius edidit Hispanico idiomate anno MDCLXVIII. Vitæ exemplares et venerabiles memorias aliquot illustrium virorum Societatis Jesu; et inter illas refert a pagina 321 Vitam Patris Didaci Salazarii, cujus Vita § 2 indicat, singularem Didaci devotionem erga sacras Reliquias, et nominatim S. Danielis anachoretæ, quæ extant in cœnobio sanctimonialium Benedictinarum, in valle quadam extra urbem Gerundam, quas dictus Pater inviserat, et aliquot pulveres sepulcri ejus secum detulerat. Duplex S. Danielis festum celebrant sanctimoniales : primum incidit in hunc XXIV Aprilis, quo die passus traditur, alterum in ipsas Kalendas Septembris, quo die sacrum ejus corpus translatum est. Ejus ad hunc XXIV Aprilis, meminerant Antonius J'ntentius Domenecus, in Historia generali Sanctorum Catalanix; Tamayus Salazar, in Martyrologio Hispanico; et Ferrarius, in Catalogo generali.

B 2 Acta dicuntur conscripta fuisse ab Andrea Danielis discipulo, et aucta in Orientem. Proinde an ea extent usquam merito dubitamus. Interim Tamayus Salazar illi attribuit, quæ ipsemet Latine edidit ex Hispanica Domenecci historia, omissis illis, quæ fassè præfatur Domenecus, ingenue confitens, quod multa immutaverit, quæ omnino credidit in alium sensum esse torquenda. Nos eadem quæ hic præ oculis habuit, quæque perquirere neglexit Tamayus, obtinimus ex prædicti monasterii MS. beneficio jam laudati Michaelis Torbari, prout istic inventiuntur in duodecim Lectiones distributa, juxta antiquum Benedictinorum ritum. Verum parum prodest ea accepisse. Non enim illa duntaxat, quæ Domenecci stomachus digerere non potuit, nobis quoque moverunt uauseam : sed vidimus insuper id, quod Domenecus divinare non potuit, duas tertias partes horum Actorum, quibus genus et patria et quicquid per annos circiter triginta actum in Oriente narrabatur, verbote-nus fere, sed cum amplificatione quadum, tractatum esse ex Græca vita S. Joannis ἐν γῆρι, quam nos ex nova Sirloti versione Latinam dedimus xxx Martii ; istius autem Legendæ compilatorem, qui ipsam forsan ex aliquanto pleniori MS. interpretatam antiquitus invenerat, sic eandem aptavisse Danieli, ut nomina, partim eadem partim leviter corrupta, transcripserit, forte non tam suo quam prioris librarii vitio.

C 3 Utrique igitur Armenia patria; utrique mater Christiana vidua, sororque puella; utrique cum iisdem latendi causa dicitur fuisse metus ab Imperatoris ethnici delegato, ad Christianos vi cogendos in idololatriam; sed mater quæ ibi Julia, hic Uliana; soror, quæ ibi The-mistia, hic Theomita; Imperatorius minister, qui ibi Pompeianus, hic Ponipianus scribitur; Imperator

vero, qui ibi nullus nominatur; hic palmari mendacio appellatur Philippus : civitas ad quam n facie perse-quentis confugerunt, religionis liberius exercendæ causa, ibi Cylistrum dicitur sive Cylistra, urbs Minoris Ar-menix, nota Ptolomæo, Straboni et Nicæno Concilio 1; hic prima eorum habitatio Quiliquia aut Ciliquia; refugii sedes Momestia scribitur, portentosis nec facile agnoscendis nominibus. Rursum uterque orandi causa secretum dicitur adivisse locum, venerandum Angelici vultus seum habuisse auctorem petendi eremum, impe-trata benedictione materna illuc ivisse, exorato rite Dro-commorandi stationem invenisse, ibi diebus quadraginta jejunasse, et procurante Angelo refectum esse pane per-pium eremitam allato : sed ibi pius iste eremita vocatur Pharmutius Ægyptius, anachorescos locum in Ar-meniam habens; hic nominatur Joseph, exerceus se ad extremum Jordanis fluvium, per duas diætas a Jeru-salem. Denique utrobique juvenem tentat diabolus, primo per ipsum senem Anachoretam, quem apparens sub schemate Angelico scellerat; deinde per semetipsum, matris, sororis, familiarium vocem et lamenta expri-mentem, ac denique se ei in specie draconis circumvol-vit; nec tamen evincere potuit ut interrupto orationis capta tenore, ascenderet de suo puteo, ut ibi dicitur; ut hic, tugurium in monte constructum dimitteret. Constat igitur unius Sancti vitam pro vita alterius fuisse suppositam, fortasse ob aliquam similitudinem vocationis exercitationisque eremiticæ, sicut in aliis quandoque Sanctis factum notamus, et reprehendimus : adeoque tota prima pars Vitæ, tanquam nihil ad Daniellem spectans, et aliunde supposita ac proprio Sancto pridem data, omitti hic debet.

E 4 Quid autem de ultima parte dicemus, qua narratur profectio ex Palæstina in Galliam, Martyrium Arelati toleratum, et translatio corporis Gerundam? Parum sane abest, ne Vitæ quod primam partem tam notorie supposita, etiam in secunda quidem credere relinimus ni-hil : maxime cum in huc potissimum ea invenerit Dome-neccus, quæ nullius stomachus posset digerere, ideoque in alium prorsus sensum ipse detorsit, cogente ad hoc manifesta alias falsitate. Quia tamen hæc pars (quævis nonnullis temporum, minus congruentium, circumstan-tiis vestita per vulgi traditionem, et sic litteris commen-data) potuit solidius aliquod rei proprius cognitæ habere fundamentum; absque veritatis injuria fieri posse cre-didimus, ut ea hic proponeretur lectori, sic præmonito; qui ut cavere etiam possit tenebras historix, per se obscurissimæ, offusus a Domeneco, dum illas satagit eliminare; sciendum quod in Actis prænominitis, dica-tur S. Daniel, anno octingentesimo octogesimo oc-tavo, Arelati ad Rhodanum, martyrio coronatus sub Præside Teupanio, qui persequabatur Chri-stianos. Dictum annum, tanquam certissimum chara-cterem arripuit Domenecus, et reliqua eidem conatus est accommodare, sed nisu plane infelici. Ferebat siqui-dem toto sæculo nono, fides Christiana apud Arelaten-ses, atque in tota Provincia, et vicinis Provinciæ re-gionibus : adeoque frustra a Domeneco introducuntur Saraceni quorum in Atis non fit mentio.

F 5 Elapsi quoque tunc erant anni centum et quinquaginta ab eo tempore, quo Saraceni Provinciam diri-puerant, uti constat ex Sigeberti Chronico ad annum dcccxxxviii. Arelato, inquit, urbe Galliarum capta a Saracenis, et omnibus circumquaque demolitis, Câ-rolus Martellus, adscito sibi ad auxilium Luith-prando Rege Langobardorum, eis occurrit, eosque terrore

E

altera pars,
quare et
quomodo
hic detur.

F

ut fuerit S.
Daniel oc-
cisus sec. 9.

non sunt
fingendi in
Provincia
Saravem.

A terrore nominis sui in fugam vertit. Omnia deinceps pacifice ibidem circa Religionem acta fuerunt sub Pipino, Carolo Magna et aliis Regibus et Imperatoribus Francorum, usque ad annum DCCCLXXIX, quo Bozon creatus est Rex Arelatensis, Provinciae et superioris Burgundiae Cis-juranae, et mortuus anno DCCCLXXXIX, habuit successorem filium suum Ludovicum Bozonem : quorum Acta accurate descripta sunt ab Andrea du Chesne lib. 2 Historiae Burgundionum cap. 11 et 12, et ab Honorato Buchea lib. 6 Historiae Provinciae sect. 1. absque ullo Saracenicae incursionis indicio aut vestigio. Inspectantur etiam Catalogi Archiepiscoporum Arelateasium, a Claudio Roberto et Sammarthanis editi, omniaque reperientur pacato toto hoc seculo et maxime (quod huc spectabat) sub Rostagno, qui praefuit huic Ecclesiae saltem ab anno DCCCLXXI, usque ad annum DCCCXIII, et interfuit quinque Conciliis aliisque contractibus ac donationibus variis subscripsit. Porro Domencerus, eo quod Daniel anno DCCCLXXXVIII legatur Archi martyrio coronatus, in locum Philippi Imperatoris, quem supra explosimus, substituit Theophilum haereticum iconomachum et Michaellem III ejus filium, sub quo addit S. Ignatium Patriarcham Constantinopolitanum in exilium actum, eique Photium substitutum, et ab hoc per conciliabulum coacto Nicolaum Summum Pontificem aliosque Catholicos condemnatos : quorum omnium neque mentio neque umbra in dictis Actis apparet. Interim Tanayus, tanquam rem maximè ponderis tractans, notus subjungit de tempore Michaelis, de invidia Photii in S. Ignatium, et impia damnatione Nicolai Papae; atque concludit, S. Daniele anachoretam natum fuisse anno DCCCLV, ut qui anno aetatis XXXII cum dimidio peracto, martyrium compleverit Arelati, anno DCCCLXXXVIII.

neque metuendi
Theophilus
et Michael
imperator
res icono-
machi.

B 6 Fateur labens in annorum numeros et facile et saepe obrepere errores, quos benigna conjectura fas sit emendare, quando iis sublati cetera utrumque subsistunt; ita ut non tam auctor convincatur errasse in historia scribenda, quam in ea transcribenda vel etiam interpolanda praesumi possit oscitanter vel temere egisse librarius. Ast hic, ubi undique vacillat historia, nisi ea quoque pars rescindatur quae est de martyrio, tanquam sub gentilibus tolerato; quid ni audeamus opinari, auctorem Legendae, qui alterius eremita, inter Graecos noti, vitam totam ita impudenter ausus fuit affingere Danieli, eidem pari fingendi libertate offencisse certamen cum tyranno pro fide Christi, et mortes per miracula superatas? Hoc autem posito, nihil obesset, quo minus aut anno praenotato, aut alio praecedentium seculorum, ortari scilicet septimi, sexti, aut etiam quinti vel quarti, obierit Daniel, in diversa Arelatensi oppressus violentia alienigenae impij Toparchae, qui hic Teupanius et Teufanius dicitur, rectius Theophanius scriberetur?

Sed nec
gentilium
Imperatorum
ca-
plenda sunt
tempora :

C 7 Sane varios sanctos eremitas aut peregrinos, ab impiis aut latronibus occisos, scriimus pro Martyribus ab Ecclesia coli; et tales sunt S. Gerlacus, S. Meinradus alique in hoc opere partim commemorati partim commemorandi, sicut jam nunc v. Januarii egimus de Gerlaco, de Meinrado xvi ejusdem. Quod idem si Danieli factum volumus suspicari (nam pro Martyre habitum antiqui et perpetuus cultus comprobatur) reliqua historiae capita salvare haud difficulter poterunt, et quamdam verosimilis narrationis, in populari traditione aut perbrevis aliquo scripto fundatae, speciem obtinere. Tempus certe minus ab aetate nostra remotum, quam sint Imperatorum echnicorum tempora, exigere videntur pii conjuges, Crescentius et Parabaste (fortassis Paraseve vel Pansebaste) qui Hierosolymas peregrinati, inde in Arelatensem diocesim adduxerunt Danielelem. Nec enim, ante Constantini Magni inventaque Crncis tempora, adeo familiare occidentalibus fuit in Terram-sanctam peregrinari etiam cum uxoribus, ut ontea illuc ivisse ipsi possint prudenter credi.

post aetatem
Constanti-
ni M.

8 Et haec confusa notitia, scilicet quod Daniel ex Armenia oriundus, post actam annis aliquot vitam in Syria eremiticam, ab iis quos diximus tractus in Galiliam, sub Theophanio toparcha impio cruentam obiens mortem, propter subsecuta miracula titulum cultumque martyris habere coeperit; corpus autem ab ejusdem Theophanii metum arrectum in Gerundense territorium, stabilem ibidem requiem ac venerationem obtinuerit : haec inquam historiae antiquae confusa notitia, cum definitiori memoria temporis, potuit fuisse totum fundamentum Legendae, jam satis refutatae. Quam non valde antiquam esse vel hinc colligas, quod ubi in Vita Joannis ἐν γῆσι sive in Puteo dicitur Pharumtes Aegyptius, cibum ab Angelo acceptum detulisse ad Joannem; hic dicatur Joseph accepisse Hostiam deferendum ad Danielelem, qualem scilicet ipsemet solebat quot Dominicis accipere, omni alio cibo abstinens; quaque postea appellatur salutaris Hostia et Panis Angelorum; haud obscure Eucharistiam intelligendo, non ita passim solitam ab antiquis scriptoribus appellari. Sed conjecturarum satis est, quibus quid addi demere debeat, ut per se Lector ipse discernat, tota Vita Joannis in Puteo omissa, solam eam partem habere, quae est de Daniele.

et Vita diu
post ex tra-
ditione
scripta.

VITA

Quadamtenus fabulosa aut suspecta.

Ex MS. Monasterii S. Danielis.

In illo tempore, a erat quidam homo Christianus, nomine Crescentius, in terra Provinciae, in civitate Arelatensi, habens uxorem, nomine Parabasten, ambo timentes et amantes Deum, non habentes filium vel filiam. Cuique vendidissent omnia quae habebant, fecerunt peregrinationem in Jerusalem, et mansit dictus Crescentius cum uxore sua in Jerusalem per tres annos; et universa quae habebat dispergebat pauperibus, faciens orationem quotidie in sepulcro Domini, dicens : Domine Jesu Christe, Redemptor ac Salvator humani generis, qui omnia nosti, vidistique; omnia mea dedi pauperibus, ut possim acquirere regnum tuum, et cum uxore mea pauperem vitam duro : dona mihi aliquid signum vel Reliquias, cum quibus redeam in terram meam. Quadam nocte Angelus Domini apparuit in somnis, dicens ei : Surge et vade in desertum trans fluvium Jordanis, ioveniesque ibi Confessorem Dei Danielelem : ipse ibit tecum in terram tuam, et docebit te multa bona verba per misericordiam Dei : eademque hora recessit idem Angelus, et ivit ad Danielelem in desertum. Qui ait illi : O Daniel, serve Dei, dicit enim Dominus Jesus per me tibi : Surge et vade in Jerusalem, et invenies ibi quemdam hominem nomine Crescentium, qui firmus est in fide Domini nostri Jesu Christi, qui mansit in Jerusalem tres annos in poenitentia et jejuniis, et dispersit pauperibus omnia quae habebat, cupiens ad terram suam redire : vade cum eo in terram suam, per misericordiam Domini nostri Jesu Christi. Steterat autem Daniel tuus temporis in deserto decem et septem annis, et surgens abiit in Jerusalem per verbum Angelicum.

Admoni-
tione facta,
F

2 Et cum faceret iter suum, invenit in via illum hominem Crescentium, qui pergebat in desertum ad ipsum Danielelem; sicut Angelus in somnis dixerat ei. Cumque sibi obviasent, et se ad invicem salutasent, dixit ei Daniel : Quis es tu? quo vadis? Qui respondit : Ego sum Crescentius, petens desertum, ut inveniam ibi Danielelem servum Dei, secundum verbum Angelicum. Ait Daniel : Ego sum. Redeamus ambo per iter in Jerusalem. Et redeuntes in Jerusalem steterant ibi paucos dies : et post paucos dies iverunt in terram Armeniae in civitate, quae appellatur b Ciliquia, et iovenierunt ibi quemdam hominem

abit versus
Hierosoly-
mam, jun-
git se Cres-
centio Are-
latensi,

b

*assumpto
Andrea so-
cio,*

*c
navigat
Romam et
Arelatem,
d*

A hominem, nomine Andream, qui fuerat de familia patris et matris Danielis : et cum se associassent, dixit ei Daniel : Veni nobiscum, frater Andrea, et ambulabimus in servitio Dei nostri Jesu Christi omni tempore vite nostrae. Cumque parata esset quædam navis ad navigandum versus *c* Africam, intraverunt in navem : notu vero divino in Africam navigare non potuerunt, sed navigantes appulerunt in quamdam civitatem, quæ dicitur *d* Turonia; de qua venerunt ad civitatem Romanam, ubi Petrus et Paulus martyrium passi sunt; fueruntque ibi quadraginta diebus, et postea iverunt in terram Provinciæ ad civitatem quæ dicitur Arelas; venientes in domum dicti Crescentii, habitantes cum oratione et pœnitentia.

*multos con-
vertit,*

3 Paulo post Crescentius mortuus est. Beatus autem Daniel cum Andrea discipulo suo, convertebat prædicando per terram multos ad fidem Salvatoris nostri Jesu Christi. Erat autem in diebus illis in civitate Arelatensi quidam homo, nomine Teupanius, qui persequabatur Christianos, et eos interficiebat. Qui cum scivisset vitam Danielis virtutibus aliam, invidit ei, quia convertēbat gentes ad fidem, nomen Dei altissimi prædicando. Quadam die fecit Danielem venire ad se, dicens ei : Unde es tu? quæ est natio tua? quid convertis ad tuam malam fidem? nonne omnes timent, et tu non times? nescis tu quod potestatem habeo occidere te et cremare te? Cui Daniel respondit : Ego sum natione Armenus, de quadam civitate quæ est in Armenia, quæ vocatur Quiliquia, Filius cujusdam Comitum qui vocabatur *e* Patricius, adeo magnus homo sicut tu, inimicus et paganus, qui in sua mala fide decessit. Cumque post mortem patris remansissem infans, bona domina mater mea convertit se ad fidem Domini nostri Jesu Christi, et monstravit mihi et sorori *f* meam fidem salutis. Ego autem secundum voluntatem Domini nostri Jesu Christi fui aliquot annis in deserto, et per verbum Angeli Dei mei veni ad terram istam, et ubicunque invenero aliquem hominem, quem diabolus posuerit in errore, convertam ipsum ad fidem Domini nostri, qui est Deus Creator cœli et terræ, Rex Regnum et Dominus Dominantium. Respondit Teupanius dicens : Quis est diabolus? Cui Daniel ait : Pater tuus diabolus est, et tu es filius ejus, quia suam sequeris voluntatem. Teupanius dixit : Tu loqueris tanquam Dominus et nullum habens timorem; nescis quia ego habeo potestatem mittere te in ignem, et cremaberis cum illis quos convertisti? Cui Daniel : Nihil timeo quod tu facies mihi; illum timeo qui timendus est, qui fecit cœlum et terram, mare est omnia quæ in eis sunt. Ipse et Dominus meus, auxiliator meus de omnibus quæ tu facturus es mihi. Tu autem cum patre tuo diabolo devictus eris in malitia tua. Teupanius dixit furciferis suis : Mittite Danielem fatuum in carcerem. Qui cum esset in domo carceris, oravit ad Dominum sicut erat consuevit.

*Præsidi ex-
plicat genus
suum,*

e

f

*et fidem
interpide
proficetur,*

C

4 Interea Teupanius congregari fecit ligno furnumque *g* caleferi, fecitque ligari manus et pedes S. Danielis, et in furnum ardentem mitti, dicens : Videbimus quomodo Salvator tuus poterit te liberare [a flammis] istius ignis. Angelus autem Domini non recessit a latere Danielis, dum esset in medio furni ardentis, et sic ignis in furno positus nocere non potuit sancto viro. Cumque Teupanius vidisset Angelum Domini in specie humana cum Daniele, miratus fuit et ait : Unum misimus et duos videmus. Stetit autem Daniel in furno ignis ardentis a mane usque ad vesperam. Post hoc inimicus Teupanius fecit eum abstrahi de igne, et ad curiam adduci, sedensque pro tribunali dixit : Tu es homo qui arti magicæ studisti et ariolos novisti : cum ma-

g

*in ignem
projectus,
manet illæ-
sus :*

gicus sis, facis apparere quæ non sunt, et sic non D

potes in igne cremari. Cui sanctus Daniel : Nonne *EX MS.* dixeram tibi quod Dominus Deus in tormentis tuis esset auxiliator meus, et quod tu semper ad partem diaboli declinares? Cui Teupanius : Tu vere magicus es; nam ego vidi alium hominem in furno, cum non misissemus nisi te solum. Respondit Daniel : Non fuit homo, sed Angelus Domini, qui me salvabat et liberabat a tuorum nequitia tormentorum.

5 Præcepit itaque Præses, quod iterum mitteretur in carcerem usque mane, quia tunc aliud tormentum ipsi faceret, videns quomodo Salvator suus illum erueret. Mane autem facto, fecit ligari manus et pedes sancti viri, et ligatis manibus et pedibus, projecit eum in fluvium Rhodani. Aqua vero fluvii dedit viam viro justo, divisaque per partes necare non potuit. Sanctus autem Daniel cepit orare, dicens : Domine Jesu Christe, Seminatore easti consilii, iustorum omnium coadjutor, transivi per ignem et aquam, et eduxisti me in refrigerium. Cum vidisset Teupanius, quod pænæ prædictæ sancto viro nocere non poterant, fecit ipsum usque ad aliam diem in custodia recludi carceris. Cogitans inter se, qualiter tormentis posset affligere sanctum Dei, dicens : Non possumus sibi alias pœnas inferre, nisi quod demus ipsum bestiis ferocibus devorandum; quia Deus suus evidenter magnas virtutes per ipsius merita operatur. Altera vero die fecit venire Danielem ante conspectum suum, deditque ipsum bestiis devorandum. Animalia namque ferocia dabant oscula pedibus Danielis, nec ipsum offendeabant, imo pedes ejus lingebant. Et in illa hora fecit duci Præses Teupanius ipsum extra civitatem, ubi jussit caput ipsius Martyris amputari. Qui Sanctus Dei capite amputato Deo spiritum reddidit vii Kalend. Maji, ætate xxxii annorum et vi mensium. Cumque martyrium consummasset, cum Sanctis omnibus in gloria requievit.

6 Felix vero Andreas discipulus suus, et Parabaste, quæ fuerat uxor Crescentii, acceperunt corpus beati Danielis, et servaverunt in domo sua per tres menses, et ibi multi infirmi, ob fidem suam, et merita sancti Viri, recuperabant sanitatem; sentientes bonos odores, qui vaporabant de corpore Sancti Dei. Quidam autem inimicus, sentiens multa miracula fieri per sanctitatem corporis Danielis, accessit ad Teupanium et dixit : Domine illud corpus Danielis, quem fecisti decapitari, fecit multas virtutes, et per miracula quæ fiunt multæ gentes ad fidem Christianorum convertuntur. Cui Teupanius respondit : Ego faciam portare corpus, et in mare projici, et postea facere non poterit virtutes. Hoc audito, Andreas et bona mulier Parabaste, propter verba quæ dicta erant a Præsidi Teupanio, receperunt occulte corpus et portaverunt ipsum ad partes Hispaniæ, in terram Cataloniæ; in qua intraverunt quemdam locum, ubi erat quadam planicies infra montes ad similitudinem deserti, in quo fuerat eremita : quæ planicies cum haberet montes utrinque, in se tamen fontem frigidum habebat aquæ vivæ, qui locus planicie est vallis tenebrosa. Dictus autem locus, qui est in valle tenebrosa sic vocata, est prope quamdam civitatem quæ Gerunda nuncupatur, et in illa planicie dictæ vallis tenebræ Andreas discipulus S. Danielis et Parabaste corpus sanctissimum sepe- lierunt, Kalendis Septembris *h* anno ab incarnatione Domini cccclxxxviii. In quo dicto loco Andreas et Parabaste mulier fecerunt magnum honorem corpori sancto, et post undecim annos Parabaste mortua fuit, et Andreas sepelivit eam in eodem loco, juxta corpus gloriosum S. Danielis.

7 Postea dictus Andreas stetit ibi pauperem vitam ducens novem annis, qui B. Andreas scripsit vitam

*in Rhoda-
num dejec-
tus eva-
dit :*

E

*a feris non
læditur,*

*Capite plec-
titur 24
Aprilis,*

F

*corpus de-
fertur in
Catalaniam.*

h

EX MS

¹
Vita scripta
est a disci-
pulo An-
drea.

A vitam et martyrium S. Danielis in libro, quem dictus vir Daniel habebat in vita sua, et secum portavit in terram i Armeniæ. Corpus vero sanctum remansit in loco vallis tenebrosæ ubi sepultum fuerat; et cum transisset Andreas in terram Armeniæ, non invenit ibi fratrem nec sororem Danielis, ascendensque in Jerusalem, ivit ultra fluvium Jordanis in desertum, ubi Daniel fuerat eremita: narrans et legens vitam B. Danielis et martyrium omnibus eremitis, qui tunc erant ibi, qui omnes legentes et videntes vitam et martyrium S. Danielis, dixerunt: Benedictus sit Dominus Deus, Pater et Filius, et Spiritus sanctus, in secula seculorum, Amen.

ANNOTATA.

a Quo scilicet in aliqua Palestinæ cremo vivebat Daniel, prout fuerat a magistro suo spiritali Josepho institutus.

b Forsan Cilca, Armeniæ minoris oppidum, prope urbem Comaniam, ad fontes Pyrami fluminis, haud longe a sinibus Syriæ, in ea Asia minoris descriptione quam ari incidendam an. 1623, Parisiis concinnavit Philippus de la Rue, nescio a quo auctore acceptam.

B c Non placet iter directum in Africam, nisi hæc gesta supponantur imperantibus filiis Constantini Magni vel sub Theodosio, priusquam Africam Saraceni occupassent.

d Vix potest concipi tum rerum ignarus scriptor, qui Turoniam in Gallia intellexerit: ergo Tyrreniam sive

Hetruriam intellige, non civitatem, sed regionem Italia: D ad cuius portum aliquem, puta Liburnum applicuerit navis.

e In ecypho nostro Patriaciæ, pro quo visum supponere Patricius.

f Hæc consequenter dici videntur ad figmentum illud, quo Danieli applicata fuit vita Joannis.

g Hæc de furno videntur fabricata ad imitationem eorum, quæ Scriptura narrat de Sociis Danielis Prophetæ in fornace Babylonica: et universim quæcumque deinceps dicuntur adhibita tormenta suspecta nobis sunt, tamquam a Martyribus accepta, qui sub gentilibus Imperatoribus auctoritate publica puniebantur: hic vero magis credimus eadem Danielis privata sævitia velut a latrone peractam.

h Facile fieri potest, ut in horum trium numerorum uno alterore abundet aliquid: fortassis etiam aliqua sollemnis elevatio corporis i Septembris facta, occasionem dederit huic secundo festo, cum haud paucis annis ante isto in loco fuisset corpus honoratum die 24 Aprilis.

i Primum quidem vereor ne hic dicatur Andreas scripsisse Vitam, sicut Vitam Joannis in Puteo dictavisse legitur Chrysins eremita, qui eum sepelivit, juxta quod ex ore narrantis audiverat: hanc enim suspicionem firmat ejusdem Vitæ opus Palestinios celebrata lectio, quod facile credetur de Vita Joannis. Deinde dato quod Andreas scripserit, et scripti exemplum apud Catalanos reliquerit cum ab iis discessit, oportebit dicere, eam periisse; ideoque dotam occasionem posteris hanc qualitercumque compilandi.

ANIMADV. PAP 9

DE SANCTO GREGORIO, EPISCOPO ILLIBERITANO IN HISPANIA.

SUB FINEM
SECVLI IV.

Cultus sa-
cer Gra-
nata,

et Vixeræ;

memoria in
Fastis 24
Aprilis,

et 17 No-
vembri.

C Illiberis sive Eliberi, urbs olim Episcopalis in Hispania Batica, prope urbem Granatam, sita fuisse putatur a plerisque in colle vicino, nunc Elvire dicto, a quo nunc porta aliqua urbis Granatensis Elveria appellatur. Sunt etiam qui autumant eam urbem non esse excisam, sed Granatam nova appellatione dictam: de qua re fusissime disputat Franciscus Bermudez de Pedroza, libro 2, de Antiquitatibus et Excellentibus Granatensibus anno mxciv, Madriti excuso, cap. 5 et sequentibus. Colit autem hoc xxiv Aprilis, Ecclesia et Diæcesis Granatensis S. Gregorium Episcopum, sub ritu officii duplicis, quem etiam inter Sanctos Diæcesis Hispanensis, numerat Antonius de Quintanaduegas, arbitratus eum Utrerae quæ olim Bætis fuerit dicta, natum et educatum, et inde Gregorium Bætium appellari. Ferum potuit ita cognominari, quod alia esset urbs in ora littoralis Catalaunæ Eliberi et Illiberis vulgo Colibre dicta. Inscriptum olim ejus nomen fuit Martyrologio Usnardi his verbis: In civitate Eliberi, S. Gregorii Episcopi et Confessoris. Quæ eadem passim apud Bellinam, Maurolycom, Galesinium, Canisium et in plurimis MSS. leguntur, in aliquibus loco Eliberi scribitur Heliberi et Aiberi. In hodierno Romano ista habenter: Illiberi in Hispania S. Gregorii Episcopi et Confessoris. De eo Petrus de Natalibus lib. 10 Catalogi, cum cap. 72, egisset de S. Gregorio Episcopo Turonensi, die xvii Novembris mortuo, ista sequenti capite 73 tradit: Gregorius Episcopus apud Hispanias claruit. Hic Liberiensis Episcopus fuit, qui ad extremam usque senectutem tractatus diversos mediocri sermone texuit: et de fide Catholica volumen ingens compilavit: et apud Liberiensem civitatem vita et sermone conspicuus, in pace quievit, ibidemque sepultus in virtutibus vivit. Hæc Petrus de Natalibus, cujus exemplum eundem S. Gregorium

Martyrologio Anglice excuso inscripsit Richardus Wiltfordus.

2 De scriptis S. Gregorii agit S. Hieronymus, libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 103. Gregorius Bæticus, inquit, Eliberi Episcopus, usque ad extremam senectutem diversos mediocri sermone tractatus composuit, et de Fide elegantem librum: qui hodieque superesse dicitur, id est Theodosii Magni anno xiv, Christi cccxcv, ut in fine libri ipsemet testatur. Multa inquisitio fuit hujus libri de Fide, cujus Honorius Augustodunensis in suo de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 106, mentionem etiam facit. Hunc se reperisse credidit Germannus Genus, monachus Benedictinus Abbatæ in agro Ferrariensi Pomposæ, et tradidit Achilli Statio, qui illum Romæ anno mclxxv edidit, et Mariæ Augustæ Regis Emmanuelis filiar Infantæ Portugalliæ dicavit. Baronius in Notis ad Martyrologium: Hujus Gregorii, inquit, commentarios carie obsitos, oblivione obrutos, mendisque labefactatos, purgavit ediditque noster Achilles Statius laudabilis memoriæ. Et in Annalibus ad annum 371, num. 124, ex hujus tractatus fine adfert nonnulla, quibus gloriari dicitur S. Gregorius incorruptam se fidem servasse, neque unquam fuisse communionem hæreticorum pollutum. Erat hic tractatus bis tomo 4 Bibliothecæ Patrum, Parisiis per Margarinum de la Bigne anno mclxxxix editæ; ac primo a pagina 841, sub nomine Faustini Diaconi, sive ut Gennadio cap. 16 visum, Sacerdotis, ad Augustam Flaccillam Theodosii Magni uxorem: dein a pagina 1271, sub nomine Gregorii Bartici, ad Gallam Placidiam Augustam, quæ fuit Theodosii Magni ex Galla secunda uxore filia, et Honorii atque Arcadii ex patre Soror: quam inscriptionem bene advertit Baronius ad annum 388, num. 100, esse perperam intrusam. Verum quia dictus tractatus ad Faustinum Presbyterum

NOT. 19
Liber ab eo
scriptus de
Fide,

F

a quo alius
sub ejus no-
mine edi-
tus,

est Faustini
Diaconi
aut Presby-
teri Luci-
feriani,

Presbyterum

A *Presbyterum Luciferianum pertinet, non repetitur in Bibliotheca Patrum postea Colonie excusa sub nomine Gregorii Bxtici, cujus elegans liber de Fide etiamnum latet. Philippus Labbe in sua Dissertatione historica de Scriptoribus Ecclesiasticis pag. 313, ait: Faustino, quem sub Damaso ejusque successore Siricio vixisse constat, opusculum illud esse offerendum omnes eruditi existimant post Trithemium, qui anno cccxc claruisse asserit.*

ad S. Gregorium epis-
tola S. Euse-
bii Vercel-
lensis,

3 *Fuisse etiam S. Gregorio communicationem litterarum cum S. Eusebio Episcopo Vercellensi constat ex hujus responso, quod ex Petri Pithæi bibliotheca erutum cum fragmentis S. Hilarii Episcopi Pictavensis edidit Parisiis anno MDXCVIII, Nicolaus Faber: quod hic necessario arbitramur dandum. Est ejus ibidem titulus: Eusebius ad Gregorium Episcopum Spaniensem, nempe Eliberitanum, ut cum Baronio alii explicant: et ista traduntur: Domino sanctissimo Patri Gregorio Episcopo Eusebius in Domino salutem. Litteras sinceritatis tuæ accepi, quibus, ut decet Episcopum et Dei Sacerdotem, transgressori te Osio didici restitisse, et pluribus cadentibus Arimino in communicatione Valentis et Ursacii et ceterorum, quos ipsi agnito blasphemie crimine ante damnaverunt,*

in quo lau-
datur ejus
constantia
in fide:

B assensum tuum denegasse, fidem scilicet servans, quam Patres Nicæni scripserunt. Gratulamur tibi in hoc, gratulamur et nobis, quia hoc proposito et hoc fide pollens nostri dignatus es meminisse. Permanenti autem tibi in eadem confessione, et nullam cum hypocritis retinenti societatem, nostram tibi communicationem promitte: quibus potes, tractabis, quanto labore præuales, transgressores: objurga infideles, increpa, nihil metuens de regno seculari ut fecisti; quia potior est qui in nobis est, quam qui in hoc mundo. Nos vero tui Consacerdotes, tertio laborantes exilio, hoc dicimus, quod manifestum esse putavimus: quoniam omnis spes Ariomatarum non in sua [unitate aut legitimo] consensu sed in protectione pendet regni secularis; ignorantes scriptum, quia maledicti sunt, qui spem habent in homine: nostrum autem adjutorium in nomine Domini, qui fecit cælum et terram. In passionibus perdurare cupimus, ut, secundum quod dictum est, in regno glorificari possimus. Dignare nobis scribere, quid malos corrigendo profeceris, vel quantos fratres aut stantes agnoveris aut ipse monendo correxeris. Salutant te omnes, qui mecum sunt, maxime Diaconus; simulque petunt, ut cunctos lateri tuo fideliter adherentes, nostro digneris obsequio salutare. Hucusque Eusebius ad Gregorium, ut apparet post Concilium Ariminense, adhuc vivente Constantio, anno cccLXI, tertio Nonas Octobris, sive ut alii tradunt, Novembris, in Cilicia defuncto: post cujus obitum sub Juliano S. Eusebius et passim alii Episcopi permissi sunt ab exilio redire ad suas Ecclesias.

Jer. 17, 5

C *4 Garsias Loiasa in Collectione Conciliorum Hispaniæ addit sub finem tractatum Isidori et Ildesundi Episcoporum de Viris Illustribus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui subjungit duodecim Citas incerto auctore, quæ in Codice MS. præponebantur dicto tractatui: harum ultima Vita est Marcellini Italiæ Presbyteri, qui inter alia scripta, de Osio Cordubensi Episcopo et S. Gregorio Eliberitano Episcopo varia narrat, quæ licet ab aliis, ut arinde dicemus, improbentur, hic tamen apponimus. Nam post inopiam, inquit, Osii prævaricationem, dum S. Gregorius Eliberitanus Episcopus in Cordubensi urbe, juxta Imperiale decretum fuisset adductus, ne minime vellet illi communicare, commotus Osius dicit Clementino, Constantii Praefecti Vicario, ut mitteret eum in exilium. At ille, Non audeo, inquit, Episcopum in exilium mittere, nisi prius eum ab Episcopatu dejeceris. Ut autem vidit S. Gregorius, quod Osius vellet ferre sententiam,*

traditur
Osius illi
adversarius,

D appellat Christum totis fidei suæ visceribus, exclamans ita: Christe Deus, qui venturus es judicare vivos et mortuos, ne patiaris hodie humanam proferri sententiam, adversus me minimum servum tuum, qui pro fide nominis tui, ut reus assistens, spectaculum factus sum: sed tu ipse, quæso in causa tua hodie judica, ipse sententiam proferre dignare per ultionem. Non ego quasi metuens exilium fugere cupio, cum mihi pro tuo nomine nullum supplicium grave sit: sed ut multi prævaricationis errore liberentur, cum præsentem viderint ultionem. His dictis ecce repente Osius, residens fastu quasi regalis imperii, cum sententiam conaretur exprimere, os vertit, distortuens pariter et cervicem et de sessu in terram eliditur, atque illico expiravit. Tunc admittantibus cunctis, etiam Clementinus ille Gentilis expavit: et licet esset iudex, tamen timens ne in se simile judicium vindicaretur; prostravit se ad pedes sancti viri, obsecrans ut sibi parceret, qui in eum divine legis ignorance peccasset, et non tam proprio arbitrio, quam mandantis imperio. Inde est quod solus Gregorius vindicantium integram fidem neque in fugam versus est, neque passus est exilium. Unusquisque enim timuit de illo ulterius judicare. *Hæc ibi.*

AUCTORE G. H.

ad ejus
preces ex-
pirasse.

E *5 Ipse Isidorus etiam suum librum de viris illustribus ab Osio memorato inspicitur, et eundem historiam (addens, ut ait quidam) totam interserit; ubi ad marginem ista annotat Garsias Loiasa: Verum Athanasius in epistola ad solitarios oppositum sentit, et Augustinus contra epistolam Parmeniani cap. 4. quorum sententiam amplectendam existimo, eo quod Isidorus secutus sit Marcellinum, qui hæresis labe infectus, hujus opinionis fuit primus auctor. Ita Garsias, Verba Athanasii sunt ista: Tantam vim Constantius intulit seni Osio, et ita eum arete tenuit, ut afflictus astrictusque malis, tandem ægreque cum Ursacio et Valente communicaret, sed tamen ut contra Athanasium non subscriberet. Verum ne ita quidem eam rem pro levi habuit: moriturus enim, quasi in testamento suo eorum vim protestatus est, et Arianam hæresim condemnavit, vetuitque eam a quoquam probari aut recipi. At S. Augustinus inter alia ista habuit: Quod de Osio dicunt, Cordubensi quondam Catholico Episcopo, flagitandum est ut probent... Hoc enim magis credibile est (si tamen Osius ab Hispanis damnatus, a Gallis est absolutus) sic fieri potuisse, ut falsis criminationibus Hispani circumventi, et callida insidiarum fraude decepti, contra innocentem ferrent sententiam; et postea pacifice in humilitate Christiana cederent sententiæ, quibus illius innocentia comprobata est; ne pervicaci et animosa perversitate, priores suas sententias defendendo, in sacrilegium schismatis, quod omnia scelera supergraditur, cæritate impietatis irruerent. Hæc ibi, quæ latius explicat Baronius ad annum 357 num. 31 et sequentibus. Quomodo autem fuerint supra memoratus Faustinus et Marcellinus hæresis labe infecti et Luciferianæ factionis signiferi, facilius probatur ex eorum libello, circa annum cccLXXXIV oblato Imperatoribus Valentiniano, Theodosio et Arcadio, adversus Damasum Papam pro Ursicino Antipapa: quem libellum Jacobus Sirmondus vulgavit anno mocl.*

sed ex Atha-
nasto,

et Augustino
improbatur,

F *6 Tamagus Salazar in Martyrologio Hispanico celebrat diem natalem S. Gregorii, ediditque Vitam descriptam a R. P. E. Petro u S. Cæcilio, Ordinis B. Mariæ de Mercede Eremitæ, qui novo mundo conatur conciliare sententias SS. Athanasii, Augustini et aliorum, cum encomio in Vita Marcellini et Osii ante indicato, quasi risus sit Osius illico expirasse: sed adhuc vitalis fomitis spem halitus, licet brevis, in corpore protrahebat: et ut creditur post animi paralipsim evocatus ad sensus, iustante Præsule Illiberitano,*

an Osius
quasi re-
verit ad
penitentiam,

AUCTORE G. H.

et ob S.
Augustalem
sit duplex
Gregorius
statuendus ?

A ad poenitentiae secundam tabulam post defectionis naufragium accedens, ad aeternae vitae portum emendatus, succurrente Christi sanguine, pervenit. *Hic ibi: quæ optaremus ex antiquo scripto confirmari. Alias dictus Petrus a S. Cæcilio eandem hic obtinet fidem, quam in reliquis Actis hic productis, dum statuit duos Illiberitanos fuisse Episcopos, Gregorii nomine appellatos: et inter utrumque interponit S. Augustalem ex Chronico Pseudo-dextrii: cum is fuerit Episcopus Gallie, qui Concilio Arausicano interfuit anno cccxli, et ad quem aliosque Galliarum Episcopos scripsit S. Leo Papa de controversia inter Viennensis et Arelatensis Ecclesiae Antistites, de provinciarum divisione, et de electione et consecratione Ravennii Episcopi Arelatensis: qui licet in antiquissimis Martyrologis S. Hieronymi, Rabani et aliorum adscribatur Arelati urbi, non tamen ut Episcopus dictæ urbis, sed qui ibidem potuit mortuus esse et miraculis claruisse. Floruit S. Gregorius Episcopus Illiberitanus de quo agimus, seculo Christi quarto, et anno ccclix interfuit Concilio Ariminensi, anno autem cccxcii, teste S. Hieronymo, adhuc supererat, mortuus saltem ante finem dicti seculi, si Serenas (qui interfuit Concilio primo Toletano anno cccc) fuerit Episcopus Illiberitanus; quod Petrus a S. Cæcilio, Tamagnus et alii tradunt.*

B 7 Prodiit anno mclxviii in Hispania duobus tomis novum quoddam monstrum (his enim verbis utitur, tunc ad nos scribens, antiquitatis veræ experientissimus, Gaspar Ibañez de Segovia Peralta, Agripolitani Marchio) sub nomine Auberti Hispanensis, cum Notis Fr. Gregorii de Argaiz; qui infinitas novi figmenti ineptias tam securo transiit pede, quasi non repugnarent toti Historiæ ecclesiasticæ: et principio operis proponit quoddam Martyrologium sub nomine Gregorii Bæticæ concarsinatum. In eo suis nominibus exprimuntur circiter centum octoginta passi, ut præfert titulus, in Hispania, præter alios anonymos alias certo oïos nullo numero definitos, qui sub cruenta Diocletiani et Maximiani persecutione suo sanguine illustraverint plura quam centum triginta loca diversa, suis itidem nominibus expressa: in quorum locorum nominibus illustrandis totum fere operam ponens commentator, ipsosmet de quibus præcipua quæstio est agnoscit omnis, paucis exceptis, ignotos prorsus esse cimbis suis, et ad omnium veritatem comprobendam satis esse putat, quod bona eorum pars in Dexterii vel Auberti præfensis Chronicis nominantur. Sed factum bene quod novi istius Martyrologii figulus, non curaverit nisi paucissimis diem addere, quo credi voluit Martyrio coronatos: per hoc enim exemit nobis solitudinem de suis fabulis convincendis, quæ nullo certo loco operis nostri deberent attingi. Neque tamen alia convictione opus est, quam quod ex pro majori parte nullum habeant fulcrum nisi parvis aut etiam evilescentioris imposturæ scripta: de quibus tanto minor nobis cura est, quanto aciores vindices, etiam in ipsa Hispania, veritas reperit.

8 Etenim ecclesiasticæ historiæ confusio ingens, et Sanctorum Hispanicorum cultus, per Dextrinorum figmentorum assertores mendacis intolerandis deturpatus, non potuit non movere ipsos etiam Hispanos, ut ad patriæ suæ, fabulosæ laudibus nequaquam egentis, defensionem calumos stringerent; et nostrum de Pseudo-dextro sequacibusque iudicium, singulas falsitates enucleatius persequendo, comprobarent. Quare nihil movemur censura Argaizii sic de nobis scribentis: Quia non dant ullam efficacem rationem, quæ illos cogat Dexterum rejicere, declarant non historicos, non chronologos sese esse; sed meros collectores Vitarum, quales invenerunt scriptas, ipsisque submise-

runt ex Hispania Hispani, ex Italia Itali: ideoque eos non admittimus in eorum numero, de quibus refutandis debeamus esse solliciti. Quippe aliud studium non habentes, propter pusillanimitatem suam, quam laborare in expurgandis accidentalibus mendis, quibus dictas Vitas inquinavit exigua diligentia librariorum, ipsas ex Gothica littera transcribentium; hoc solum prætendunt contra Dexterum, quod fideliter copiatum non sit. Ita ille, cuius Hispanicam dictionem, copiado, tubuit aptare linguæ Latinæ, quo appareret nec hanc quidem linguam satis notam ei fuisse; ut nostros libros intelligeret: nam qua alias fronte ausus fuisset verba nostra Latina suis Hispanicis admiscere, Nec ea fide esse scriptum ut ejus auctoritate stare cogamur? Videat ipse, utrum qui jam quinque grandia volumina, lingua Hispana vulgavit, indignum se judicet scriptoris gradu, malitque detrudi ad subsellia copistarum. Dico solæismo Hispano copistarum, ne si Latine iterum loquar, et cum Cicerone dicam librariorum, ipse Hispanicæ linguæ pene soli assuetus, in qua librero notat Bibliopolam, rursus male intelligat. Nos, quibus non vacubat in Præfatione ad Februarium aliter quam summam proponere cur Chronica, recens producta, arbitraremur falso adscripta Dextro aliisque magnis auctoribus; de priori diximus, Dexterum, filium Pachani, viri eloquentiæ castigatæ et sermone clari (ut Hieronymi de eo verbis utar) Ciceronianæ autem lectioni usque adeo deditum, ut ad eum dicat Hieronymus, Cicero tuus; dirimas, inquam, hunc talem Dexterum tam barbare scripturum nunquam fuisse. Deinde diximus virum gravem qualemcumque non fuisse Hispanicæ adscripturum quotquot vel levissimo indicio arripere posset, inque Sanctorum classem redacturum, de quibus ambigi posset an fuerint Christiani (hoc autem in præfatio Dextrii chronico fieri suis ubique demonstratur locis) neque pro Consulibus Romanis aut Æra Hispanica numeraturum fuisse annos ab ortu Christi et quidem incite. His porro dictis permisimus, haberent Hispani chronicon istud quo vellet loco, nobis neque Dextrii omnimodam Historiam videri (cujus solius meminit Hieronymus et pro qua insulsa ista sarrago obtruditur) neque scriptum ea fide, id est, ea iudicii maturitate, auctorum detecta, examinandæ veritatis diligentia, fabularum et rumensolorum cautela (hæc enim omnia fidem scriptori conciliant, longe aliam quam quæ a librario seu copista exigatur) ut ejus auctoritati stare cogereamur. Sed dimittamus hominem pugnantem cum larvis, quales sibi ipse fuit, cum titulum operis nostri et nomina primæ legat apud adversarium suum, sola illa quæ dixi verba nostra allegantem; quia scilicet non hoc agebat, ut iis quæ alios movebant argumentis transscribendis impleveret discursum, quem cupiebat esse brevem; sed ut ostenderet plures esse qui secum sentiunt præfensum Dextrii chronicon neque Dextrii esse, neque omnino ullius fide digni scriptoris; aliis vero relinquens curam legendi auctores vulgo notos, et per se discendi quæ unumquemque eorum moverint rationes. Legatur noster, non dico Martius aut hic Aprilis, in quibus liberiori monu integra mendaciorum planstra subvertimus ad singulos fere dies, sed vel ille ipse Februarius, in quo remissius egisse videmur; et inveniet Argaiz censuram nostram non uno loco, evidenti figmentorum obsectorum convictione, probatam. Utrum autem inter Historicos aut Chronologos nomen aliquod mereamur, et an simus meri collectores Vitarum, certius poterit iudicare, cum dignabitur opera nostra per seipsum cognoscere et explorare propius. Nos certe cavimus ne prius ejus censuræ responderemus aliquid, quam opera ex Hispania accepissimus.

ab homine
temerario,
eaque dam-
nante

quæ nec in-
telligere po-
tuit,

nec saltem
legere cu-
ravit.

F

DE SANCTA ELISABETHA

VIRGINE THAUMATURGA APUD GRÆCOS.

G. H.

XXIV APRILIS.

Elogium ex
Menologio
Basili Im-
perat.

B

Solemnis admodum est memoria sanctissimæ hujus *Thaumaturgæ Virginis apud Græcos, in omni-
bas plane libris ritualibus, Menologiis, Antholo-
giis et Menais. Ex his antiquissimum censetur
Menologium, jussu Basili Porphyrogeniti Imperatoris
seculo Christi decimo propositum, in quo hæc continen-
tur, proculdubio desumpta ex Actis olim conscriptis,
quæ necdum licuit videre: Eodem die xxiv Aprilis
memoria S. Elisabethæ Thaumaturgæ. Sancta et
Thaumaturga, id est, miraculorum operatrix, Eli-
sabeth, ab ipsa infantia Sanctorum Patrum doctrinæ
obsecuta, seipsam rerum divinarum meditationi ad-
dixit: ex quo scilicet tempore accepta virtute me-
dendi, morbos cujuscumque generis curabat. Pau-
peribus etiam patrocinata est, viduas adjuvit, pu-
pillis alimenta erogavit, eos qui injurias patiebantur,
ab iis qui contumeliis ipsos afficiebant, liberavit.
Omni etiam anni tempore una dumtaxat veste induta,
plures præ frigore ærumnas sustinuit, ac divino in-
terim spiritu fervebat. Toto vitæ spatio corpus suum
aqua nunquam abluit; ac ut magnus olim Moses
quadraginta diebus, nihil prorsus gustans, jejunavit.
Trium annorum spatio mentis quidem acie Deum
in cælo intuita est, corporeis vero oculis cælum non
aspexit. Pane non vescabatur, aliquando etiam ne
quidem oleum sumebat: atque ita cum vixisset et
innumera miracula patrasset, in Domino obdormi-
vit. Hæc ibi.*

Et ex aliis
Græcis.

C

*2 Alia his non absimilia continentur in Menais
manu exaratis et excensis, in MS. Synaxario Parisiensi
collegii Clavomontani, in Anthologia cum approbatione
Clementis Papæ VIII per Antonium Arcadium vulgato,
et in Fitis Sanctorum Græce a Maximo Episcopo Cy-
therorum conscriptis: et hæc in dictis libris traduntur.
Die xxiv Aprilis. Sanctæ Matris nostræ Elisabethæ
Thaumaturgæ. Hæc in tenero corpusculo religiosæ
disciplinæ et laboribus se subjecit, et a Christo sa-
nandi alios gratiam accepit: unde et omnis generis
morbos curavit. Natalis hujus per divinam revela-
tionem ostensus est: illamque fore vas electionis
ante denuntiatum fuit. Vixit unica veste induta,
frigoris et glaciei rigore tremiscens: corpus suum
per omne vitæ tempus aqua nunquam abluit. Qua-
draginta omnino dies jejuna transiit: tribus annis
mente in Deum defixa, oculis corporeis cælum num-*

quam nec ejus pulchritudinem nec magnitudinem
contemplata. Serpentem maximum ac terribilem
oratione interemit. Panem pluribus annis non su-
cepit, et olei ne minimum quidem gustavit, ac cal-
ceis pedes non munivit. His virtutibus Deo gratissi-
ma effulsit, ac tandem in Domino requievit. In
hodiernum usque diem multis miraculis claret,
quando cum fide ad ejus reliquias accedentibus gra-
tiam exhibet curationum. Nam pulvis ex ejus tunulo
acceptus, omnes morbos depellit. *Hactenus illud elo-
gium. In Menais officium divinum in hymnis et odis
peragitur de sanctis ejus virtutibus et miraculis, ex qui-
bus ista pauca excerpimus.*

*3 Revelatio divina ante ejus conceptionem matri
ejus facta est, quod filiam esset paritura, divino spi-
ritui virtutum exercitatione caram. Ipsa virginis
splendens gratiarum charismatis, purissimo Verbo
æterno desponsata, cælestes thalamos quæsit,
sponsa electa Omnipotentis et per suam virginitatem
facta Dei templum. Habuit rectam in anima con-
scientiam, humilitatem et divinam mansuetudinem,
fidem absque fictione sinceram, et cum spe divinam
caritatem; solita nocturnis precibus ad Deum acce-
dere, ideoque splendore illuminata vehementissimo,
religiosas habuit mulieres, ipsa Mater veneranda,
virtutum imitatrices. Curavit animarum et corporum
morbos, exsiccavit peccatorum flumina, lacrymarum
suarum effusione; et sanguinis fluxum diuturnum
gratia singulari cessare fecit: daemones expulit ejus-
que machinas omnes divina virtute contrivit. Ser-
pentem terribilem precibus occidit, tradiditque be-
stiis et avibus feris devorandum. Mirabilis in jejunio
et abstinentia omni. Mirabilis etiam post sepulturam,
cum etiam pulvis reliquiarum cæcis visum restitue-
rit, et plurimis claruerit miraculis. Hæc ibi. Dolemus
nusquam exprimi tempus vitæ et palæstram virtutum;
quæ videtur Constantinopolitanum aliquod monasterium
fuisse.*

*4 E Latinis S. Elisabetham hanc Thaumaturgam
celebrant Molanus in Auctario Usuardi, Ferrarius in
Catalogo generali, Arturus du Monstier in sacro Gy-
neceo, et ad sequentem diem Laherius in Menologio
Virginum. Celebratur etiam in Martyrologio Arabo-
Egyptiaco a Gratia Simonio translato memoria Matris
Elisabeth Thaumaturgæ.*

Virtutes in
Odīs et
hymnis ex-
pressæ.
E

F
Cultus apud
Latinos et
Egyptios.

DE SANCTO DEODATO

ABBATE BLESIS IN GALLIA.

G. H.

SECVL. VI.

In agro
Blesensi,

S. Deodati
ecclesia,

Bleso seu Blesium, urbs Gallie ad Lig-
fluvium, inter Aurelianensem et Turonensem
provincias, sed in diocesi Carnotensi, inter San-
ctos sui territorii habet Deodatum Abbatem;
qui vixit et mortuus est in monasterio a se constructo ad
Ligerim, Blesas inter et Bangencium, in loco ab illo
etiamnum denominato parochia S. Deodati, vulgo
Coré de Saint Dien-donné, et per abbreviationem
Saint Dié: cujus ecclesiæ beneficia confert Abbas mo-
nasterii Pontileviensis, in eodem agro Blesensi anno
MXXXV constructi: Huic enim subditus est Prioratus
S. Deodati ex monasterio factus. Fuisse traditur S. Deo-
datus temporibus Chlodovei primi Francorum Regis

ac filiorum ejus: et post obitum miraculis clarus hono-
ratus est ecclesia suo nomini dicata; quæ cum a Nor-
mannis temporibus Caroli Calvi seculo nono esset de-
structa, iterum pulchra cum dispositione a fundamentis
est ædificata.

*2 Quæ primo conscripta fuerunt Acta rerum gesta-
rum, videntur etiam perisse; postmodum de novo con-
scripta sunt alia, et quidem triplicia. Ex his illius
primo loco, quæ nobis olim Rotomago fuerunt submissa
a Joanne Wotton, e Societate nostra: et videntur ea
aliorum compendium esse, sed satis dilucidum. Alia
Acta majora subjungimus, quæ ipsi descripsimus ex
Serenissimæ Christianæ Reginæ Sveciæ Codice mem-
branaceo.*

sub Carolo
Calvo re-
staurata.

Acta dupli-
cia dantur
ex MSS.

A branaceo, sub numero 1286 : et hæc ab uade sufficiunt. Aliu Parisiis submisit Jacobus de Saulcon, etiam Societatis nostræ Sacerdos : sed ea satis tetrico stylo errata sunt, et transcripta ex antiquo codice Ecclesiæ S. Deodati diligenter collata cum autographo, uti subscripsit Patricius a S. Deodato Presbyter Capucinus : quæ ab hoc submissa habuit Philippus Labbe, et ratus non esse integra danda, excerptis Elogium, a se editum in Collectione rerum Aquitanicarum tomo secundo Novæ bibliothecæ Manuscriptorum librorum pag. 363. Monet Patricius in iisdem archiis haberi, Ludovicum XI Franciæ Regem, perfecta S. Deodati Vita, capsam argenteam auro illusam, sacris ejus lipsanis contegendis, dono obtulisse : quam Calvinianæ harpyiæ, sub finem superioris seculi, inagno incolarum dolore diripuerunt.

3 Sacra memoria S. Deodati Abbatis Blesis inscripta est Martyrologio Bellini, aucto et Parisiis sub annum MXXI excuso. Eadem accuratius leguntur in Martyrologio Colonia et Lubeca anno MCCCXC impresso, et in Auctario Greveni ad Usuardum his verbis : In territorio Blesensi natale S. Deodati Abbatis et Levitæ. Secuti sunt Molanus, Canisius, Saussayus, Ferrarius; et in Martyrologiis monasticis Wion, Dorganus, Menardus, Bucefinus. At Joannes Mabillon seculo 1 Benedictino, rejecit eum in Indicem Sanctorum Prætermissorum.

4 Edidit memoratus Philippus Labbe Vitam S. Phaletri Confessoris, in qua pag. 437. ista leguntur : Phaletrus in loco, qui dicitur Corobryas, circa fines Bituricos, construxit tuguriolum cum sacello, associatisque sibi Deodato et aliis probis viris, in omni tempore vitæ suæ in orationibus, in jejuniis et vigiliis Deo et B. Mariæ fideliter deservivit, et paulo post : Cognoscens vir beatus finem migrationis suæ imminere, Deodato Præposito suo et ceteris fratribus suis vocatis, præcepit ut corpus suum in tuguriolo suo sepulture traderent. Hæc in dictis Actis, sed parum probabilibus, ob plurima menda, quibus scætant. Ibi enim dicitur Phaletrus egisse Romæ cum Stephano Papa, Diaconus creatus a Cuthberto Episcopo Lemovicensi, exceptus ab Osio Agennensi Episcopo, et Dionysio Claremontano; quorum nomina inter dictos Episcopos nusquam extant, neque ullus Stephanus Papa seculo quarto, quinto, sexto, aut septimo vixit. Nihilominus magis quam S. Phaletrus, ad chronologiam S. Deodati illustrandam, juvare nos potest S. Baudomirus Sacerdos Carnotensis, qui S. Deodato Dux fuit ad eremum : de hoc enim omnino nihil compertum habemus : nam qui XXVII Februarii colitur S. Baldomerus Ecclesiæ Lugdunensis Subdiaconus fuit, atque adeo diversus plane est. Solus ergo nobis relinquitur Chlodovæus I, in hac Vita memoratus, non sine errore infra indicando : qui sicut auctori, historiæ veteris inexperto, obrepsit, ita eadem obrepere potuit, ut famosiore adhærens nomini Chlodovæum primum acciperet pro secundo : atque adeo nec ipse quidem satis certum nobis præbet fundamentum, ad S. Deodatam seculo VI adscribendum : quod tamen facimus quamdiu melior auctoritas deficit.

VITÆ COMPENDIUM

Ex codice MS. Rotomago submissum.

Beatus Deodatus Biturigiæ natus et educatus est : a teneris annis virtutem coluit mira quadam animi propensione. Ut excessit ex ephebis, monasticam vitam, cujus æstuabat desiderio, amplexus est. B. Phaletrus tunc temporis Iccium, maximi nominis monasterium, regebat. Hunc optimæ indolis adolescens adit : ejusque se curæ ac fidei committit. Vix dicas quantos progressus in virtute paucorum mensium intervallo fecerit. Mirabatur Abbas generosos ardentis juvenis animos, nec poterat se ab illius lau-

dibus abstinere. Hinc pudenda perversorum Fratrum enata invidia, hinc immanis odii succrevit seminarium : unde sic vexatus est, ut juxta præceptum Evangelicum e civitate et loco, ubi eum sui persequebantur, fugere coactus sit.

2 Obtenta igitur ab Abbate licentia, duce Baudomiro Sacerdote diocesis Carnotensis, qui paucis ante diebus ad hoc monasterium venerat, fugam noctu arripuit. Tanta celeritate iter suum confecerunt, ut Biturigis ad eam solitudinem, quæ nunc S. Deodati nomine nuncupatur, unica nocte pervenerint. Videns ergo S. Deodatus hanc eremum suis aptissimam usibus fore, fuis ad Deum precibus grandem draconem, qui frequenter illic videbatur, fugavit ; ac postea cellulam sibi ædificavit, ubi religiosissime vivens, totam regionem virtutum suarum odore conspersit, miraculorumque radiis illustravit.

3 Tam multis signorum prodigiis refulserat, ut illorum fama longe lateque diffusa ad aures Clodovæi Regis, qui forte tunc erat Vindocini, pervenerit. Is maxima videndi sanctissimi hominis cupiditate succensus, ad eum se contulit : et profectionem, quam contra Gothos suscipiebat, enixe commendavit. Quæ profectio adversus hostes cum feliciter successisset, ratus optimus Rex prospero exitu cumulatam fuisse meritis sanctissimi viri illius, qui victoriam ei fuerat pollicitus ; ad eum, postquam illam reportavit, se contulit ; gratias egit, ac etiam retulit. Ager erat amplissimus, habitationis sancti eremicolæ conterminus, qui ad illius sustentationem videbatur percommodus : quem illi regia liberalitate attribuit, sigillo suo largitione communita. Adjecit præterea libras auri viginti sex, argentique totidem ; ut haberet unde pauperes, et eos qui se ei tradidissent erudiendos, aleret. Quibus rite perfectis, ad B. Remigium adiit, et sacrum baptismum suscepit.

4 Beatus vero Deodatus in sua remansit solitudine, ubi assiduis vacans orationibus, jejuniis et vigiliis insistens, omni virtutum studio incumbens, tantam de se sanctitatis opinionem concitavit, ut ad se quam plurimos pellegerit, qui se suæ disciplinæ commisissent. Brevi quadraginta discipulos habuit, quos monasticis institutionibus erudit. Ager omnis qui de cibo, quem benedicebat, comedeat ; morbo, quo detinebatur, liberabatur. Cæcis visum præbuit, surdis auditum, leprosis sanitatem, debilibus gressum, dæmones ejecit de corporibus, mortuum suscitavit, humilitatem summe coluit : unde effectum est, ut Diaconus adduci numquam potuerit, ut Sacerdotium susceperet, quod Abbatis muneri maxime convenisset.

5 Jam vero multos annos eum vitæ cursum tenuerat, quem omnium virtutum gloria, copiaque commendabat, eum placuit omnipotenti Deo eum ad se evocare. Quod ille præsentiens, divino lumine illustratus, suos sic filios ad virtutem est adhortatus : Carissimi, tempus resolutionis meæ instat : memento eorum, quæ vos olim docui : frequenter cogitate, quid a vobis exigat vitæ quam inivistis ratio Christi arma sumpsistis, in ejus verba jurastis : state ergo, Fratres, et pugnate pro eo contra antiquum serpentem. Estote succincti lumbos in castitate : pacem inter vos et dilectionem habete ; orationibus et jejuniis incumbite : postquam anima decesserit corpore suo, illud terræ mandate. Ingravescente indies morbo, viatico muniri postulavit : quod hora una ante exitum usurpavit, atque inter preces animam Deo reddidit.

6 Post mortem ejus facies vividum colorem retinuit, mira suavitas ex ejus membris emanavit. Corpus ejus terræ mandatum est maxima pompa, confluyente eo ex vicinis pagis maximo hominum multitudine. Post exequias cuculla, tunica, palliolum, et cetera

D
Matt. 10, 23

cum Baudomiro fugit in agrum Blesensem;

invisitur a Chlodovæo Rege:

E

amp'issimis muneribus dotatur:

præst 40 monachis:

claret miraculis:

F

moribundus suos adhortatur,

viatico munitus obit.

Ob miracula

Biturici,

in Iccio monasterio sub S. Phaletro degit:

A cetera vestimenta divisa sunt, et in multitudine distributa. Quæ cum morbis adhiberentur, et recta valetudo sequeretur; magna veneratione cæptus est honorari, ejusque sepulchrum frequentari. Cumque ibi multa fierent miracula, ab accolis super tumulo ecclesia exstructa est: quæ multos post annos in cineres redacta est, propter bellorum turbines, quibus vastata est regio. Hinc dies obitus Deodati latuit diu; sed tandem Blodesindo monacho revelatum fuit, contigisse octavo Kalend. Maji. Sub Carolo autem, Ludovici Augusti filio, Aurelianus Abbas, Magnatum adjutus eleemosynis, basilicam a fundamentis restauravit.

ecclesia
constructa,

sub Carolo
Calvo re-
stauratur.

ALIA VITA.

Ex MS. Codice Serenissimæ Christianæ Reginae Sueciæ.

In urbe Bi-
turicensi il-
lustri,

B Titulo nobiliori oppidum Bituricum præ ceteris Aquitanicis urbibus olim nitere, loci situs dignissimus, Consulum honestas præcelsa, locatoque milite pervalida, novit altissime prætendere: ubi scilicet et validudo resistendi contra adversa, atque scientia magnanimos ad felicia quæque erigens, consuevit constantissime pollere. Cujus roboris magnitudo, licet bacchatione daemonica, nondum veritate mundo rutilante, miserabiliter illuderetur; tamen divina dispensatio generi humano, ut subventum prætulit, non segnius inibi est agnita. Floride namque graminum fidei excipiens, grata subito excrescere studuit seges, omnisque regio rore madens divino assurgit, ubertim cellulis Sanctorum mellifluis stipata.

2 Enituit denique, propter mœnia urbis, quoddam Dei servorum cœnobium, a Iccium vocatum quod sanctitate b B. Phaletri lucidabatur; ex cuius sacro nutrimine puer insignis pullulat Deodatus, qui normam sanctæ conversationis paulatim, aureo fulgens nitore, ut fragrantissima cypressus sui nominis laudabiliter cunctis miscuit rimationem. Qui sanctus Deodatus a B. Faletro Abbate feliciter educatus, miro modo in brevi virtutum culmine claruit sublimatus. Veri videlicet Agni vellere obsitus renitebat, mansuetudine fulgidus, animæ puritate præclarus, obedientia devotus, fide cautus perfecta, sanctæ spei ardore fervidus, caritate mirificans, operi divino assiduus, vigiliis promptus, jejuniis frequens, amore semper cœlesti succensus. Enimvero monti pinguisimo omni nisu collum mentis extendens, flores vivificos ore decerpens, datus est nobis a Deo omnibus imitabilibus virtutibus redolens.

3 Invidus vero zabulus, fervidum Dei servum bonis placere perspicuens, et triticum vertere peroptans in lolium, unde multi sanctiora gaudebant appetere, tristiora propagare satagebat. Conabatur nempe versutissimus anguis, quatenus aliquibus Fratribus ejus displiceret religiositas, sicuti quondam Phariseis Domini edulium atque Joannis jejunium. Verum seditionis molitione oriente, vir Deo plenus, cuius animi interna sancti Spiritus serenitas irradiabat, illorum magis passioni quam suæ molestiæ condoluit; et mali pertinacia discrimen ne pareret dolendum, coruscans in eo benignitas, consortium illorum malignum, pie cogitabat omittendum. Ecce autem cum inde modesta cogitatio ageretur, divinum intervenit auxilium. Accidit igitur ad jam dictum cœnobium venerabilis Dei Sacerdotis Baudomiri adventus, qui cunctorum allocutionibus applaudens, memorabilis viri Dei Deodati, ultra quam ostendi fas sit, familiaritati inhaesit. Placide ergo B. Deodatus illum adorsus alloqui, sermocinationibus miscuit interrogationem, quam ex parte generositas eum dedisset. At S. Bandomirus, piæ sciscitationi moderatum reddens oraculum, retulit

invidia
aliorum
subjectus,

discessum
meditatur:

a Baudomiro
sibi
familiari
edocetur

se in pago Blesensi fuisse natum, nutritum, atque divino cultui sub ditione Carnotensis Pontificis mancipatum. Et cum, sancto flagrante desiderio, arcioris vitæ meditationem impressisset; didicit homo Dei Deodatus ab eo, in præfato esse pago solitudinis locum quietum, sed dracone immanissimo, ibi hominibus pecudibusque stragem audaciter ingerente, accessu cujuscunque animantis delituisse. Claritate exinde mentis perfusa facie, perpendens se Dei fulguris præsidio levius posse diabolum cum suo præstigio devincere, quam pravorum edita tortis buccis soporare; Vellem, ait, talem procedere ad congressionem, si non carcere hujus detinerer monasterii.

4 Itaque conamine sagaci, Patris obtinens permissionem, sub noctis quiete, tunica cilicina contextus, cuculla pallioloque superindutus, roboratus miti onere codicis regulæ, exesa jejuniis membra rectione lacilli impellens, nullo sustentante vehiculo, hymnis tantum cum societate benigni Baudomeri intentissime fruens, incitatissimo, ut ita dicam non gressu sed pennæ volatu, ut fertur, sexaginta millia [emensi] pedibus, summi ter mirificaverunt, nimirum impleto in eis vaticinio Prophetæ dicentis: Qui sperant in Domino, assumunt fortitudinem, current et non deficient, ambulabunt et non laborabunt. Tali ergo nisi labore, ante lucis exordium, devenerunt ad locum. Beato autem Baudomiro cum pacis munere ad propria secedente, Christi tirunculus Deodatus, quasi gladio crucis scutoque fidei tectus, locum ingressus optimum, ubi gemitus altos reddidit in coram, luc expurgat horrenda. Quo facto Dominum Deum collaudans, innocens et pius Deodatus, memorans illud Apostoli, Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est, continuo desuper antrum evacuatum malo cellula frondibus in quadrum exstructa, in laudibus divinis solitarius habebatur in ea; et de spelunca demonum, facta est domus orationum; sicque favente Domino, operante servo Dei Deodato, ubi abundavit nequitia, superabundavit gratia.

5 Hac tempestate c Gothi adversus Germaniam rebellionis bella promovebant: quo tempore Clodoveus, regimine sacer Francorum, strenuusque bellorum trophæis, et victoria obtinenda nulli mortaliū secundus, jubet vasis bellorum instrui gentem Francorum; et, ut decebat, dux prævious, ut singulos cohortaretur ad defensionem patriæ procedere, donis libertatibusque dulcisono roborabat elogio; eaque actione Blesum dum devenirent ad castrum, stipante Domini gratia, multorum laudibus virtutes B. Deodati aures Regis excipiunt. Examinans itaque prudens Rex solertius rem compertam, discensque talem virum sub divo solitarium manere, atque edulio exigui panis carnea vegetare membra; licet nondum fuisset sacro regeneratus baptismo, sed tantum a d S. Solenni Episcopo Catechizatus existeret, religiosum aspectum perspicere desiderans S. Deodati, pergit ad eum invisendum. Ex visu ergo cognoscens meritum, de vultu ejus Angelico vere intelligit Dei servum. Videres interea quomodo regis indumentis comptus gloriosissimus Princeps, ante pauperulum et peregrinum pronus benedicticium seu orationum illius implorabat auxilium; ut contra indomitam nationem per intercessionem ejus celebrem Alithroni protegeretur clypeo. Meretur tandem initissimus Rex audire Christi militem dicentem; non posse manus, horrido et idolatriæ cruore squallentes, purificatas baptismo superare. Tunc avidissime pollicitus est Rex, ut si superno jutus olamine victor remearet, festinanter et indubitanter a S. Remigio, Remensis urbis Archiepiscopo, baptismi perciperet sacramentum. Ad hæc sereno aspectu beatus intulit Heros: Ego spondeo adepturum;

D
EX MS.
in pago Blesensi
aptam
solitudinem
esse,

obtentam
facultate,

eo abit:

Is. 40, 31
E

cellulam
construit,

1 Cor. 13, 10

et pie solitarius degit.

c

A Chlodoveo Rege
invisitur,

f

d

rogatus pro
eo preces
fundere,

addidit vi-
ctorem

A tibi in nomine Domini, victoriam te tripudianter adepturum; tu tanto potius triumpho, vide ne immemor esse videaris promissorum. Tunc dignissimus Princeps, benedictione simulque hortamine Sancti roboratus, fide multiplici vallatus, cogens exercitum ac prima jugi ipse signifer agminum appetens, non parvam stragem hostium dedit. Reaccesi deinde Gothi animositate acerrima contra Francos, instantius prætulere bellum: indeque senserunt ferocitatem suam nimiam, qua in diversas multimode induerant nationes, Francorum gladio ad internecionem dejici. Regressus autem gloriosus Chlodoveus Rex, obtento prædicabili triumpho, ut vicissitudinem victorie collatæ se reddere ostenderet, regio præcepto agellum, cellula viri Dei contiguum, per terminum amplissimum ei confirmavit, ac magnificentia amplioris muneris donavit viginti sex pondera auri argentiq̃, unde suppleret ad exemplum sanctæ vitæ venientes. Sic deum felix Princeps, gratanter adimplens promissa, regeneratus est cum primis Francorum vivo fonte, agente inclyto confessore Remensi Archiepiscopo.

B elato supercilio in aliquo motus est; sed potius despecto mundo, ejus quasi prospera deridens, ad imitationem permanentis vitæ currentes pio amore amplexens, imitabilique gressu præiens, ope fideli abundantissime fulebatur. Mirabili quoque cruciatu bonis se exercens operibus summo opere extollendus Deodatus, duro labore ferme annis quadraginta dimicavit contra milleformem diabolum invictus, agonem martyrii carnaliter inferens, sed gladium nusquam inveniens, dum se asperrimi examinis ciliicio atque cineris mortificatione seculo crucifixit, alleviatorem ab omni gravedine malorum meruit invenire Christum. Contulit etiam Dominus servo mansuetissimo suo Deodato tam gratissimum munus, ut quilibet homo, seu quilibet femina, quolibet incommoditatis morbo fuisset molestatus, statim ut de cibo viri Dei aliquid gustaret, mereretur sospitate gaudere subitanea.

7 Numero denique sacro quadraginta monachos beatus Deodatus regulariter instituens, monitis salutaribus, eorum Deo subditissimas mentes, instruere non cessabat, quod actu ostendebat, ne duntaxat seculi desideria semel postposita, rursus repetere vellent; aut quod perniciosissimum et omnino puris mentibus venenosissimum est, amore foetide pecunie, amorem præclarum fuscarent cælestium: memorieque illorum sapius inculcabat vir S. Deodatus, replicans Ananite et Saphiræ vel exemplum vel mortis dispendium, quod fraude inutili mercati sunt mortem. Præditus Diaconatus honore Pater optimus, licet a multis ad Sacerdotii dignitatem traheretur, constantissime repugnavit, ultra sui meritum se attingisse obtestans. Pluribus autem et infatigabilibus adhortationibus docebat, ut manibus aratro servitutis Dei porrectis, nullis seculi cupiditatibus, nullis vanis honoribus offensionem prætenderent, et ne aliqua vel levi subreptione malignus corda eorum a recto tramite deviare posset. Quæ sustentationi vitæ competeant, providissima cogitatione Pater laudabilis aggregabat; necessaria tantum monens ut sumerent, ex reliquo vero ut egenis meminerint supplere; talique tabulatu undas procellosæ vitæ fidenter sulcandas monebat, quatenus, ob constantiam fidei, portum tranquillitatis attingere mererentur. Reconditum siquidem intrepido cogitatu et veraci habebant animo illud Apostolicum: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, superest mihi corona justitiæ.

8 Et cum abaceres illos ad omnia monita cerneret, etiam alia ejusdem Apostoli addidit verba, Cupio,

inquit, Fratres dulcissimi, dissolvi et esse cum Christo. Quibus verbis omnes eos in luctum versos conspiciens, hortabatur, ne vocationem ejus, quam illi omnipotens Deus in proximo fore ostenderat, lugerent, sed orationibus placabilibus, juvarent; adjungens insuper, Creatori superno reddens spiritum a quo me scio conditum atque redemptum, vobis commendo corpusculum meum, ut terræ, quod suum est, reddatis. Post hoc subsequenter horis, cepit detineri incommodo; paucisque exactis diebus, in laudem Domini semper robustior, vale faciens Fratribus ac sacre Communioni participans, lætus in manibus eorum exhalavit spiritum. Quod cum per ambitum regionis sparsim crebuisset, solatium S. Deodati se amisisse, ejulando acclamantes, innumeram multitudinem beato funeri adjunxerunt. Monachi itaque de absentia Patris plangentibus, sanior tandem mens gaudendum inferebat, quod prævium fidissimum ad regna præmisissent cælestia.

9 Interea jam exanimem et quasi sopore depressum vultum roseum mitissimi Deodati aspicientes, odorem suavissimum naribus trahentes, cum salutaribus commendationibus sacro velamine opererunt; celebrique cultu sepultura executi, ut munera gratiosa, cucullæ et tunicæ seu pallioli certatim sibi viadicabant partes. Postremum, quanti detenti variis infirmitatibus, ad sepulcrum ejus orantes, valitudines optatas recuperaverint, solus novit operator omnium honorum: quorum dilatatione gaudii actum est, ut ingens basilicæ fabrica in parvo cerneretur tempore, super ejus venerabile sepulcrum assurgere: quod utique non tantum ab advenientibus, sed etiam a per Ligerim meantibus honorabatur; ut de singulis trieribus, salem a marinis partibus gestantibus, per tempora longa, copia mitteretur immensa. Emergentibus deinde plurimis annis, negligentia agente, cunctis de memoria ablatum est, quo tempore pater memorabilis, beatum exitum ab hac ærumna habuerit; sed Domino annuente cuidam monacho ac Sacerdoti, nomine Blidesindo, cubanti in stratu, Angelica apparente persona, monstrata multa sunt cælestia mysteria; inter quæ hoc discere meruit, quod octavo kalendas Maji caduca luce amissa, gloriam adeptus sit sempiternam.

10 Deinde post multa spatia temporum religione tepescente, locus desidiosus relictus, servitute divina non adeo fervebat; et maxime paganorum depopulatione, tempore Caroli filii Ludovici Augusti, habitatoribus nudatus igneque concrematus, extitit quidam annis absque decenti cultura. Christo vero largiente, sub tempore Regis præfati, eidem loco Prælati est quidam excellens Abbas et Sacerdos, Aurelianus nomine, fervens Dei amore, qui non diu est passus sepulcrum hominis Dei absque reverentia consistere. Cum Primatibus igitur locutus, egit tam illorum nutu, quam suo fideli conamine, ut servitio Domini plures ibi subderet; atque ut venerabilior et mirabilior locus haberetur, ecclesiam pulchræ dispositionis a fundamentis inchoat, quæ postea ab illius nepote, nomine similiter Aureliano et moribus sanctis concordissimo miro inaltata et perfecta est fastigio; locavitque eam assidue Domino famulantibus, atque ornamentis attollens pretiosis, munere prædiorum, quibus inibi Domino subditi alerentur, perpetim reddidit ditissimam; ubi Christus diu nocturne laudatur a veris fidelibus, qui cum Patre et Spiritu sancto veneratur et colitur Deus, per æterna secula. Amen.

ANNOTATA.

a Patricius Capuccinus supra nominatus, Iccium cœnobium tradit esse Issoudun, quasi Iccii castrum. Est id præcipuum oppidum inferioris agri Bituricensis,

Latine

lætus mortur.

sepultus claret intraculis:

E

ecclesia supra sepulcrum constructur:

dies obitus indicatur 24 Aprilis.

loco a Neumannia vastato, F

nova ecclesia construitur.

EX MC.

mox secutam:

ab eo donatur agro et pecunia.

annis 40 ibi duravit,

miraculis clarus,

40 monachos sub se habet.

Diaconus non admittit Sacerdotium:

suos instruit:

2 Tim. 1, 7

in re desiderans, Phil. 1, 23

A *Latine Exelodunum vel Exoldunum : in quo prater collegium Canonorum est illustris Abbatia Ordinis Benedictini.*

b *S. Faletrus seu Phaletrus colitur 23 Novembris in cujus Vita dicitur habitasse in loco Corobryas, circa fines Bituricos scilicet et Turonicos.*

c *Identur hi auctores bellum Gothicum, quod ultra*

Ligerim fluvium gestum est, et hic necessario intelligi- D
tar; non distinxisse a bello Alamannico, post quod bap-
tizatus fuerat Chlodoveus, diu ante Gothicum bellum.

d *S. So'ennis, Episcopus Carnotensis, colitur 23*
Septembris : quem sub annum 490 claruisse scribit in
Chronico Sigebertus.

DE SANCTO HONORIO EPISCOPO BRIXIENSI IN ITALIA.

D. P.

ANNO DLXXXVI

Post S. Phi-
lastrum
duodecimus,

Sanctum Cyprianum, die XXI Aprilis commemora-
tum, secutus est in Brixianæ Ecclesiæ admini-
stratione Herculannus, pridie Idus Augusti volen-
dus. Locum Herculani anno circiter DLXXXVII
suscepit Honorius, cujus hoc die festum agunt Brixien-
ses. Inscriptus est hodierno Martyrologio Romano his
verbis : Brixie S. Honorii Episcopi : in Annotationi-
bus citantur Brixianæ Ecclesiæ tabulæ, et sermo Ram-
perti in translatione S. Philastrii, post quem duodeci-
mus numeratur Honorius. Martyrologium Brixianum
MS. longam habet de transitu illius narrationem,
quam credimus e Lectionibus aut Legendis acceptam ;
sed eis parum fidendum ratus Bernardinus Fagnus,
moluit illius memoriam novo suo Martyrologio his ver-
bis intertexere. Brixie S. Honorii Episcopi, in ecclesia
S. Faustini Majoris : qui a prima ætate Christiana
religione imbutus, in omni deinde virtutum genere
tantum profecit, ut cœlestem in terris vitam agere
videretur : sanctitate denique et miraculis illustris,
ad cœlestes delicias migravit. Possent hæc fere cuius
sancto Episcopo adaptari.

2 Propius ad rem nostram facit, quod idem Bernar-
dinus in Annotationibus scribit de sacri corporis depo-
sito. Ossa ejus in ecclesia S. Faustini ad sanguinem,
nunc S. Afræ, condita fuere ; deinde ad S. Fausti-
num majorem in proprium altare translata. Sacre
ejus imagini, ibidem inter SS. Faustinum et Jovitam
in marmore olim sculptæ, hæc erat subjecta incri-
ptio :

Præsulis Honorii claudunt hæc marmora corpus.
Anno demum MDCLVI, piis Rutili Calini expensis,
altare hujus Sancti opere marmoreo et pictura ho-
norifice extractum est : et labente Annuntiationis
die, fuerunt ossa inclusa capsæ plumbeæ una cum
publicis documentis, et hæc recondita in arena la-
pidea alba, in medio altaris vacuo locata, in cujus
prospectu legitur, S. HONORII EPISCOPI BRIX. SACRA
OSSA. exceptis scilicet capite et duobus brachii ossi-
bus, quæ in suis ostensoriis, ad publicam Christi
fidelium venerationem, relicta fuere ; et particulis
nonnullis, quæ ab Horatio Barbisono, illic Abbate
Casinensi, pro devotionis augmento donatæ fuerunt
aliquibus civibus et locis variis.

3 Hæc Fagnus : jubet autem animadvertere, quod
Historiæ Brixianæ Jacobi Mulvetii, Helix Cap-
reoli, Camilli Maggii, et Jo. Baptistæ Nazarii, ubi
de Honorio agunt, nec non et ejus Legenda, illa scilicet
Gregorii Cortesii Abbatis S. Faustini, postea
Cardinalis Lucensis anno MDXLII creati, impressa
Brixie, et aliæ quæ leguntur manuscriptæ in libris
monasteriorum S. Joannis et S. Catharinæ, una la-
tino, altera materno sermone, ac etiam quædam
Lectiones in utroque loco extantes, legendæ sunt
omnes cum magna cautela. Nam multa, inquit, men-
dosa et fabulosa habentur in iisdem, quarum præci-
pua sunt ; Honorium habuisse Arnulphum fratrem,
et ambos fuisse filios Constantis Imperatoris, tertio-
geniti Constantini Magni : hos autem profugos post

norem patris (contigit hæc circa annum cccL, annis
fere triginta citius quam Aquileiensi consilio S. Phi-
lastrinus, tanto intervallo prior, interesset) peragrasse
varias mundi plagas, rebus omnibus expoliatis solo
paterno annulo retento interque se diviso : deinde
Ducem Venetiarum, Marchionem Montis-ferrati,
Comitesque tum Italiæ tum Sabaudie, in prædictis
historiis et Legendis pluries nominatos, concessisse
S. Honorio Episcopo pro sue Sedis honore secunda-
res illos titulos Ducis, Marchionis, Comitis : quæ
uti minus vera et fabulosa refellantur ab Abbate As-
canio Martinengo, agente de Episcopis Brixie ; ab
Abbate Patritio Spino, in historia MS. civitatis ; nec
non et ab Octavio Rossio, in sua historia MS ;
Francisco Florentino, in Catalogo Episcoporum MS ;
et Philippo Ferrario, ad elogium hujus sancti, in Ca-
talogo Sanctorum Italiæ.

4 Ita cum de tota S. Honorii Historia, multis post
ejus obitum seculis, ut apparet scripta, sentiret Bernar-
dinus, superfluum credidit ; illis qualibuscunque Le-
gendis aut Lectionibus transcribendis chartam im-
plere, et satius putavit nobis mittere vitam ejus
excerptam ex Fr. Obicio Capucino et Octavio Ros-
sio, tamquam magis veridicas et repurgatas. Nos
in Prefatione Generali ante primum tomum Ja-
nuarii cap. 3 § 4, rationes attulimus, ab quas non
penitus debeant ejusmodi Vitæ, ex sola vulgari fama
multis post seculis descriptæ, a nostro opere rescindi ;
sed possint quandoque non inutiliter referri, aditis ad
errorum correctionem notis convenientibus. Tales autem
fortassis sunt Legendæ S. Honorii saltem antiquiores,
et tales existimavit Octavius Rossius, qui identidem ci-
tat, Membras æstimatissimas Latine scriptas, eas-
que (sublatis tamen, ut ait, fabulis quibus inspersæ
sunt) redegit in compendium. Verum non solemus judi-
care de non visis, neque minus expertorum judicio stare
circa veri falsique discrimen. Quænam illæ Legendæ,
non tantum inspersæ fabulis sint, sed totæ ad initio ad
finem confictæ, quemadmodum legendæ SS. Faustini et
Jovitæ secundorum, utique una cum historia Martyrii
Brixianensis ante tomum secundum refutata?

5 Quod filium cujusdam gentilis, tum Brixie præse-
dentis et Christianos haud modice afflictantis, inventus
in montibus profugus Honorius, per sacri baptismatis
nudam a morbo sanavit ; quodque ejusdem barbari jam
conversi pregreque profecti credita Sancto monitu,
ipso pro iisdem furto sublatis anxio, ad Doracium suum
relata fuerint a duobus venerandæ speciei Clericis, quos
SS. Faustinum et Jovitam fuisse non dubitaverit Ho-
norius ; hæc inquam potuerunt populo famæ fuisse
tradita, et ita simpliciter narratu non essent omnino
repudianda, cum Longobardi gentes Brixiam anno
DLXXVIII occupaverint, et usque ad annum DLXXXV, pule-
tur vixisse Honorius. Sed adduntur circumstantiæ, quæ
totam rem faciunt de fictione suspectam : nam Fr.
Obicius Comitum Italicum nuncupat ; quod argumento
est ex Actis SS. Faustini et Jovitæ, ab Italico Comite
Brixie Præsidente apud Adrianum Imperatorem accu-
satorum,

ex quibus
tamen alii
excerpsere
quæ puta-
bunt vero-
similia esse,

corpus ad
S. Faustini
translatum,

novo altari
inclusum
on 1616,

varia ejus
Acta ab
ipsis et
Brixianis
ut fæ-
lulosa regi-
ciuntur.

fieri sane
potest ut
veri multum
admixtum
habeant :

sed nos de
non visis
statuere ni-
hil possumus.

A satorum, nomen esse desumptum : ejus etiam filia congruum fingitur Marcellae, nomen. Ast Octavius Rassinus, Ducem Brixianum, Alachin nomine inducit cui ex uxore Marcella, Veronensi matrona, filia fuerit Orielda, et hanc a lepra curatam scribit. Si ex iisdem, quibus Obicius usus, membranis, unde illa diversitas? Calamum igitur ab hujusmodi abstinemus, donec ipsos fontes, quantumvis lutulentos, contingat nobis exhiberi; quos tamen operose non putamus indagandos, donec ipsismet Brixinsibus aliter videatur.

Cur Vita recentissima detur.

B His scriptis ac praeo paratis, misit nobis Bernardinus Faynus ejusdem Episcopi vitam, amicis hortantibus et rogantibus a se Italico sermone conscriptam : in qua quia magno cum judicio, eliminatis erroribus manifestis, sola ea deducuntur, quae verisimilitudinem majorem habent; non possumus viro, de nobis deque Brixensi historia bene merito subtrahere laudem gratiamque ex hac lucubratione ipsi proventuram, ideoque eam Latine reddidimus, interim dum Brixia sub praeo erat originale Italicum : quod in lucem venisse arbitramur priusquam auctor ipse ab hac luce migraret. Migravit autem anno MDCLXXII exeunte : ideoque responsa caruerunt epistolae, quibus petii licentiam corrigendi errorem, qui circa diem mortis obrepserat, ipsum, quem dicebat fuisse diem octavam Paschae anni MDLXXXVI, conjungenti cum die XXVI Aprilis. Pascha enim jam dicti anni in diem XIV Aprilis, Octava in XXI cadebat. Cur igitur XXIV dies anniversario deputatur? Quia scilicet tunc primum celebrata depositio fuit, postquam biduo expositum corpus stetisset. Frequentissime autem invenimus pro die mortis celebratum diem depositionis; maxime in sanctis Episcopis, idque ratione anniversarii Officii, a die depositionis soliti in ecclesiis regulari. Non dubito, quin correctionem a nobis adhibitam probasset ipse auctors i vixisset; nunc moneri de ea Lector debuit, ne aliud in Italico legens, suspectam habuit interpretantis fidelitatem.

VITA

ut Bernardino Fayno Italice conscripta.

PROLOGUS.

Varietas scriptorum de hoc argumento,

C Res gestae majorum quanto antiquiores sunt, tanto fere spissioribus obscurantur tenebris, quoque obscurae magis et etiam confusione difficiliore occultant veritatem. Huic malo remedium quærentes scriptores Brixenses varii, historiarum patriarum studiosi, stylum impenderunt describendae vitae S. Honorii, Episcopi Brixensis xxii : sed evitare non potuerunt quominus scribentium multitudo in diversa eos distraheret judicia, et ex hac judiciorum diversitate nonnulla probarentur a nonnullis quæ aliis parum credibilia videbantur. Quare imputandum bonae fortunae existimo quod quæ libro 3 Historiae suae de hoc sancto Episcopo scripsit Elias Cauriolus, nec dum haec lucem viderint praeo edita; non enim possent reprehensionem eflugere in publicum producta. Quod tempus attinet, quo cathedram Brixianam conscendit Honorius, est illud a variis notatum, praepostere valde : sed illius meliorem cognitionem suggerit explicita series Brixensium Antistitum, quam etiam tomo 4, Italiae sacrae producit Ferdinandus Ughellus. Itaque conferendo inter se tempora, et praedictorum omnium auctorum scripta; verosimillima visa est narratio Octavii Rossii, qualis in MSS. extat in illius historia Brixiana, necdum typis edita propter mortem auctoris : quidquid enim de S. Honorio ille selegit ex antiquis membranarum, id invenitur optime convenire cum serie temporum aliunde probata. Quapropter ejus vestigiis inhaerendo, et addendo quæ nostra peculiaris super eodem ar-

Chronologia unde petita,

gumento diligentia invenisse potuit, hunc tractatulum D conscripsimus.

CAPUT I.

S. Honorii genus nobile, Vita eremitica, Alachis Ducis et Longobardorum conversio miraculis impetrata.

Duxisse Honorium suae nativitatibus originem ex Magni Constantini sanguine, omnes consentiunt : sed probari non possunt, qui ex Constante tertio-genito creatum somniarunt, veram Episcoporum nostrorum successionem invertentes. Etenim nusquam apud auctores legitur Constans uxorem duxisse aut filios reliquisse : sed bene quod a patris morte, quæ anno cccxxxvii accidit, cum fratribus suis Constantino juniore atque Constantio Imperium gesserit; quodque in flore ætatis, anno scilicet trigésimo, in finibus Franciæ et loco Elena dicto, ex hac vita ad alteram transierit, morte violenta proditorie sublatus. Porro fortuna, quæ imperia, regna atque dominia circumagit, suae commutabilitatis rotæ affixa. Imperialis sceptri prerogativas a Constantiniana familia transtulit in alios, sub quibus nobilis istius stirpis sureuli, si qui uspiam fuere super, in diversa sparsi sunt : superfuisse autem aliquos licet nulla auctoritas doceat, eo quod tres filii Constantini nullam legitimis nuptiis prolem sciuntur suscepisse, vix tamen credibile est tam caste vixisse omnes, ut nulla femina ex ipsis mater facta sit. Quid quod Constantius Chlorus Constantini pater, post susceptum ex Helena Constantinum, eidem, ut sibi jam Cæsari minus congruæ, sepe induxerit Theodoram, Imperatoris Maximiliani Herculei filiam, ex qua genitos Flavium Dalmatium Hannibalianum, Constantinum alium, ac nominis paterni hæredeia Constantium docet Oauphrius Panvinus libr. 1 de Romanis Principibus? Taceo filias a Constantio et Constantino procreatas, de quibus fere silent auctores. Unum dico nilul absonum sustineri, cum sustinetur ex aliquo Constantinianæ familiæ ramo deduci potuisse Honorium nostrum.

Falso dictus Imp. Constantis filius,

potest ex familia Constantini genus duxisse. E

3 Qui quidem Honorius ab Orientalibus partibus Roman delatus, cum serio cogitaret qua ratione posset in bei familiam adoptari, dum in suaperiisse videbat dignitatem supremam; postquam in locis illis sacris spiritum illius copiose hauserat, qui cum salvandis hominibus formare idoneum instrumentum proposuerat; divino se obsequio mancipavit, per sacrorum Ordinum susceptionem. Deinde se ipsum volens ab omni seculi fastu elongare, et populares illos plausus, qui possent spiritui bellum movere, procul fugere : dimissa Roma discessit in Galliam Cisalpinam; Deoque sic disponente, proposuit in Brixinsibus finibus subsistere, et vitam solitariam ducere in montibus, decimo lapide remotis a civitate; et Conchæ nomine appellatis, qui etiam nonnullis nostrorum Episcoporum receptum olim præbuere, et pluribus civium a facie gentilis potestatis fugientium.

Romæ ordinatus Sacerdos,

F

circa Brixiam vivit eremita,

4 Hic ille, dum vitam angelicam magis quam humanam ducit, Deo cœloque testibus sociisque contentus, anno DLXXV Clephis, Longobardorum Rex secundus, Papiæ occisus est manu famuli, crudelitatem illius in subditos ferre amplius non valentis; et Principibus ad ordinandam successionem collectis, adeo gravis fuit ipsius memoria; ut aversati monarchicum regimen, velut tyrannidi proximum, aristocratiam elegerint, rerum summa triginta Ducibus demandata, et civitatibus in eos divisas : quorum absque certo Rege dominatus decem annis duravit. Ita Brixianis Dux obtigit Alachis : cui ex conjugē Marcella fuit unica filia, nomine Orielda (quidam

Secto Longobardorum regno,

Alachis Dux Brixianus,

sed

A sed absque fundamento, matri cognominem fuisse dicunt) quam omnis parentum cura et amor spectabat, utpote donatam pari morum ac formæ gratia.

jubet infirmæ filiam medicinam quæri,

3 Sed qui facit de tenebris lumen splendescere, afflictam Brixianorum Ecclesiam solari volens Deus, converso ad fidem Christianam Alahi, eundem aggressus est ea parte, qua erat altius penetraturus dolor, æterni gaudii futurus occasio. Scilicet dilectam Orieldam miserabili infirmitate corripuens, fecit ut omnis ab ea deflueret species, ebulliente pustulas ac fistulas carne, quæ totam deformabant. Medicis nihil auxilii invenientibus, itum ad magos est: qui sanitatem promiserunt, si modo potandum ei daretur lac capræ; silvestri quadam, quam ipsi collegissent herba, antea per dies aliquot pastæ, ac postea serpentino morsu necandæ. Notum est autem quanta in veneratione capras semper habuerit gens Longobardorum: ideoque minus mirari debemus, quod ab hoc potissimum animali, cui divinitatem quandam inesse stulto illi populo persuasum erat, lac petendum jussu int magi. Missi ergo quaquaversum sunt, notam sibi, ut aiebant, herbam collecturi per montes; et ut fidelius res ageretur, additi iis ex intima Ducis amicitia fuere Arnulfus, tribunus militum; et Faustus, omnes montium Brixianorum recessus notos habens.

hoc occasione inventus Honorius,

6 Ab his duobus, ad Concham forte montem digressis, inventum est tugurium Honorii, jam ætate grandævi, barbæque hirsutæ et capillorum incompta prolixitate silvestre quidpiam præferentis: qui illos armatos conspicatus, et ab aliquo Christianorum inimico submissos ratus (audiverat enim crudelitates nonnullas adversum cives Christo fideles exercitas ab Alahi) in genua se posuit mortem excepturus, Sed illi inopinata specie hominis tali loco inventi perculsi, jusserunt assurgere; et quid quave ex causa quesituri adessent, comiter exposuerunt. Tunc Honorius, Longobardorum cæcitati compatiens, significavit, Principis sui filiam certius longe convallituram, si præscribendo a se salutari balneo, quam si præstigiøsæ capræ lacte uteretur. Ergo Arnulfus consultissimum duxit, magos, in requirenda sua herba occupatos, dimittere cum Fausto; dum ipse interim ad urbem rediens, serum adduceret eremitam, sui balnei virtutem experimento velociori probaturum. Aversum quidem a Christianis animum gerebat Alahis, desiderium tamen recuperandi sanitatem filiæ, ferit, ut pacatior audiret eremitam Honorium, promissis suis fidere suadentem oblato capitis sui periculo, si expectationem Principis fefellerisset.

et ad Alahim adductus,

C

baptismum persuadet puellæ,

7 Itaque ad infirmam deductus, cum ipsam Crucis efformatione signasset, baptismum Christianorum eidem proposuit, quem si cum eorum fide susciperet certam spondebat sanitatem. Neque difficile fuit aut languenti persuadere consensum, aut cohibere Principem ne impediret baptizari volentem. Quod ubi factum est die xv Augusti, in festo Virginæ Assumptionis anno DLXXVI, primum nubes candida baptizatam baptizantemque contextit, deinde Orielda, cui maculas animi sacri fontis unda eluerat, toto etiam corpore sana nitidaque apparuit, ad idololatrarum confusionem et stuporem omnium: qui continuo magnum et unice potentem Christianorum Deum collaudantes, una cum suo Principe baptismi gratiam petierunt, et debita catechesi præmissa etiam impetrarunt. Tam insperatos successus mirabatur Honorius, et benignum adeo Dei nomen collaudabat: nihilominus ad dilectam solitudinem revertisset, nisi detinuisset eum Brixianorum preces, haud vane existimantium constituendo Ecclesiæ suæ statui utilissimam futuram præsentiam

patri ceram fidem donat,

ejus, qui solo suo adventu eam ex tanta quassatione liberarat.

8 Pars autem felicitatis hujus credebatur esse ipse Alahis, suscepta religione Christiana mutatus in alium prorsus hominem; sic ut in ejus regimine, clementia enim incerrupto justitiæ tenore laudaretur; et nihil illo comius, nihil affabilius esset: quo factum ut Ducis sui exemplum sequentibus aliis Longobardis, Brixianorum animi iisdem acutissime sint conglutinati, mutisque matrimoniis devincti in unum populum citissime coaluerint. Tunc etiam restaurari cœperunt ecclesiæ partim dirutæ, partim desolatæ, non urbanæ tantum, sed etiam suburbanæ: quas inter etiam ædes fuit S. Floriano sacra, ubi, cum ea anno MDXVI, capta per Venetos urbe, æquanda solo esset, inventum est hoc rude et seculi sui barbariem sapiens Epitaphium:

Hæc est in tumba Alahis, alta columba,
Fuit vir prudens et Princeps optime studens,
Ut Brixia floreret et paci pulchræ adhæreret:
Christiana qui morte gaudet maxima sorte.

D
EX ITAL.
FAYNI
et reddita
fidelibus
quiete,

restaurantur
ecclesiæ.

* melius
columna.

CAPUT II.

S. Honorii gesta in Episcopatu.

E

Accidit ut eodem circiter, quo hæc agebantur anno et Augusto mense, e vivis discederet S. Herculanus Episcopus Brixianus: qui pertæsus Longobardice immanitatis palam dominantis, et hæreticæ pravitatis clam in urbe gliscentis, secesserat in partem Orientalem diocesis suæ, ad vicum Campionis dictum, suam ibi resolutionem præstolans, quam propinquam præsagiebat. Cum igitur de successore deliberaretur, vota omnium confluerent in Honorium, quem tali articulo divinitus sibi obtigisse rebantur. Illic vero qua potuit et licuit reluctatus, ne honorem admittere cogeretur; tandem Episcopali oneri supposuit humeros, consecrationis beneficium a Meliolanensi Præsule, ex usu antiquo, consecutus. Enituerunt mox ex omnes virtutes in Honorio, quæ Pastorem suo gregi utilem et amabilem faciunt, et quarum facilius est catalogum texere quam explicare perfectionem. Eas igitur liberis hominum cogitationibus expendendas relinquens, solum hic addo, quod curam rerum sacrarum ordinate peragendarum declaravit, designando stationes per Quadragesimæ tempora, renovando Christiano fervori opportuniore, ut scilicet Dominica die fideles convenirent ad ædem Cathedralē; feria II ad S. Mariæ in silva, quæ nunc S. Faustini majoris dicitur; feria III in S. Joannis, quæ cognominabatur in Pomerio, quod in suburbio esset constructa, IV in S. Faustini ad sanguinem, nunc S. Afræ; V in S. Alexandri Martyris, tunc Brixianis Patronis adnumerati, VI in SS. Petri et Marcellini; Sabbato in S. Apollonii Episcopi nostri, quæ in suburbio Turris-longæ stetit, ab annis circiter centum sexaginta destructa.

Herculano
Ep. defuncto,

suffectus
Honorius,

F
stationes
ordinat,

10 Inter hæc zeli Episcopalis studio, ad aures sancti Pontificis delatus est rumor, qui dilectam ejus in Christo filiam Orieldam, quam injusta tam gravi notabat infamia; a Philemone et Porphyrio excitatus. His enim cum litteris cultioribus imbuedam filiam commisisset Dux pater; ipsi familiari consuetudine ad intolerabilem abusi licentiam, cum pudicitiam non potuissent extorquere, vitam adduxerunt in discrimen, calumniantes eam de eo crimine, quod ipsimet animo designarant. Quia autem non audita, sed suis conspecta oculis contra alumnæ suam suggerebant; visa est Principi fide digna accusatio, nec leve supplicium destinabat filiæ, nisi se innocentem probasset. Pupugit bonum Pastorem, ut debuit, Orieldæ, quam innocentem non dubitabat,

filiam Alahis a falso crimine,

EX ITAL.
FAVNI.

miraculo
defendit.

Depositum
sibi credi-
tum et
furto sub-
latum,

facti per
SS. Fausti-
num et
Jovitam
reddi,

Post Pas-
cha anni
586.

ipsa ejus
Octava
sancte mo-
ritur,

et 21 Apr.
sepelitur.

A periculum : ejusque agendam causam suscipiens, postquam calumniatores ejus arguisset, quod instar pravorum istorum senum qui castam Susannam accusaverunt, ipsi quoque in Orielda niterentur exsaturare sanguinariam sitim, quia libidinem explere non potuerant ; effecit ut coram adduceretur Orielda. Qua ultra simplicem facti negationem non habente quod opponeret testibus conjuratis ; credidit sanctus Episcopus divini testimonii adhibendum suffragium : defixitque in terram scipionem suum, et eum ad integritatem Orieldae declarandam jussit in arboem frondosam assurgere : quod non prius dictum quam factum ; Orielda purgata et absoluta, accusatores convicti merita fuerunt poena mulctati.

II Post haec contigit ut ex primoribus Brixianis unus quispiam, peregre abiturus, rogaret Honorium, pro singulari quam in eum locarat fiducia, ut in suam custodiam dignaretur suscipere, quod in auro gemmisque habebat carius ac pretiosius. Annuit ille, ut erat ad quidquid peteretur praestandum pronus, et thesaurum sibi concredidit eo reposuit loco, ubi secretissime servandum opinabatur. Sed brevi deprehendit vanam hanc suam fuisse confidentiam, nusquam inveniens quod reversuro amico redderet.

B Ergo consilii inops, ad sanctos Faustinum et Jovitam invocandos se convertit, statim quidem a principio agnitae jacturae, multo tamen ferventius instantiusque cum intellexit in urbem rediisse amicum. Interim mittit unum e domesticis suis, qui homini excusent moram reddendi depositi, infortunium exponant, diligentiam in perquirendo adhibitam probent, et porro adhibendam promittant. Quae ille miratus, At, inquit, non nisi pauci dies sunt, quod duo ex Domini mei familia Clerici (quorum alter Presbyteri, alter Diaconi Ordinem ipso habitu praeferebant) hic fuere ; mihiq. depositum meum salvum reddidere ipsiusmet nomine. Agnovit illico sanctus Pater, duos istos Clericos Faustinum et Jovitam fuisse, quos adjutores invocarat, et ut civium omnium religionem erga gloriosos Martyres ardentior redderet, totam reigestae seriem eisdem propalavit.

12 Gregem porro suum veracis verbi et efficacis exempli pabulo incessanter reficiens, cum inter labores continuos gravissimosque Brixianam Ecclesiam novem annis rexisset ; cepit ad melioris vitae quietem aspirare vehementius. Anno igitur redemptionis humanae DLXXXVI, Petri sedem tenente Paschasio II, et Autari Longobardis imperitante, postquam Paschalia festa celebrasset cum suo dilecto populo, eique proximam suam migrationem praenuntiasset, cepit lecto decumbere, et extremis Sacramentis exitum suum praemunire curavit. Tum convocato ad se Clero commendavit, ut Catholicam fidem et disciplinam ecclesiasticam servarent sartam tectamque in omnibus, ac suo quisque ordini congruam duceret vitam. Denique cum fidei suo ministro ac discipulo Rusticiano, quem sibi in Episcopatum successurum praedixerat, commendasset Ecclesiam, Psalmum hunc concinere cepit, Cum invocarem exaudivit me Deus justitiae meae. Quo inter concinentium lacrymas decurso usque ad hunc versiculum, In pace in idipsum dormiam et requiescam ; ipse elevatis in coelum manibus oculisque spiritum reddidit Creatori, die Octava Paschae. Corpus in ecclesia biduo prostitit : exequias deinde celebravit Rusticianus cum Clero populoque. Unde xxiv dies Aprilis (nam Pascha in xiv, Octava Paschae in xxi inciderat) tamquam Depositionis sacrae anniversarius deinceps habitus, in hunc usque diem religiose observabatur a Brixianis. Sepultus est autem in ecclesia S. Faustini, ad sanguinem dicta, ubi tunc adhuc servabantur Sanctorum duorum Protectorum

nostrorum corpora, quibus vivens fuerat devotissimus. D

CAPUT III.

Translationes corporis et veneratio apud Brixianos.

Cum deinde placuisset Clero ac populo Brixiano a veteri ad sanguinem ecclesia, ad novam augustioremque Basilicam, quae S. Faustini Majoris nunc dicitur, transferre Sanctorum Protectorum corpora (quod die ix Maji factum annuo festo recolitur) et prior locus consueta destitueretur veneratione atque frequentia ; visum est B. Ramperto (qui ab anno DCCCXIV usque ad DCCCLII Ecclesiae nostrae praefuit et supradictam ecclesiam dotavit) eodem etiam transferre corpus S. Honorii, illudque cum aliis pluribus Reliquiis ponere in choro quasi subterraneo, intra altare sub ipsius nomine consecratum : supra quod spectabatur ipsius effigies, tabulae insculpta marmoreae, inter duos nostros Protectores Sanctos, Tunicella et Dalmatica dignoscibiles, additis tamen etiam cujusque nominibus, sed limbum inferiorem percurrente hoc versu :

Præsulis Honorii claudunt haec marmora corpus.

14 Postea anno MDCIV, ut ecclesiae pavementum aequaretur, cryptam praedictam, cujus fornix supra humum extabat, placuit destruere : ac novo altari cum ipsius invocatione dedicato, ad manum dextram in choro, veneranda ossa, rite recognita subtus illud fuere deposita, praeter caput : quod praeteritis seculis semper servatum fuerat in sacrario, statuæ ex argento pectorali inclusum ; et praeter duo ossa brachialia, quorum alterum argenteae remonstrantiae est insertum, alterum continetur intra brachium similiter argenteum, ad publicam festivioribus diebus venerationem. Annis exinde praeteritis non multis renovata a fundamentis est ecclesia, in formam ampliorem augustioremque, per Benedictinos monachos Congregationis Cassinensis : et facta sanctorum Protectorum translatione nova, ad diem quoque XVI Martii anni MDCXXII, ossa sancti hujus Præsulis translata sunt ad novum altare, sibi erectum in fronte dextrae navis (tres enim sunt) ad latus sacelli majoris, cum variis aliis Reliquiis, cupressina in capsula compositis ; inter quas nominatim censetur maxilla inferior, etiam nunc dentata, S. Antigii, nostri quondam Episcopi, hic etiam quiescentis ; et particulae de SS. Petro, Paulo, Sinerio, Theopompo ac ceteris, quorum nomina propter nimiam vetustatem legi ultra nequeunt.

15 Ex tunc decursis aliquot lustris, impetravit a monachis religiosa pietas Rutilii Calini nobilis Brixiani, ut sibi liceret impendiis propriis ornare sacellum et altare S. Honorii : quod pium opus ne auctoris morte interruptum maneret fecit Rutilii filius Vincentius, qui coepta paterna absolvit, ac super altare collocavit tabulam, manu Bernardini Gaudini, nobilis etiam Brixiani, eleganter depictam ; qua exprimitur Sanctus, in aere consistens, benedicere infirmis variis salutem poscentibus : ipsum vero altare vacuum est relictum, ut intra se posset capere novam arcam, sacro corpori Reliquisque adjunctis fabricandam. Quae dum fiunt delata sunt in sacrarium sacra pignora anno MDCLV die XXV Septembris, ibique servata non sine continuo lumine ardentis semper ante ipsa lampadis, et multorum accursu ad ea veneranda : Tandem sequenti anno et mensis Martii die XXV, in quam etiam Dominica palmarum cadebat, cum festo Annuntiationis concurrens, toto marmoreo opere absoluto, Horatius Barbisoni, tunc Abbas, intra plumbeam capsam vestitam rubeo serico reposuit sancti Præsulis ipsa-

Corpus
transfertur
a B. Ram-
perto sec. 9.
sub altare,

E
iterumque
an. 1604

anno 1622

F

et altari
sacelloque
structis ex
marmore,

anno 1646

na,

A na, candido involuta linteo, cum hac inscriptione : sacra Honorii Episcopi ossa.

Reliquiæ
ejus aliquæ
distribuun-
tur,

16 Hac occasione separatam est a reliquis os unius tibiæ, donatumque Georgio Contareno, Nobili Veneto, urbi nostræ cum titulo Potestatis prefecto : item unius pedis talus, quem daret ecclesiæ Offlagensi, ubi Contarena familia fundos suos habet. Pars etiam costæ data Vicario Episcopatus Brixienſis Generali, et hujus monasterii Conservatori, Georgio Serime, Canonico Pœnitentiario : ejusdem vero costæ pars altera obtigit nobili viro Antonio Saccoldo Presbytero, ut eam pro consolatione sua suorumque fratrum Josephi et Laurentii, qui ejusmodi gratiam postularant, transferret Roncadellam, ad sui istic prædii oratorium locupletandum. Denique Thomas Homius, Brixianus chirurgus, ad recognitionem sacrorum ossium adhibitus arbiter, permissus est articulum digiti habere.

cetera in-
tra arcam
marmoream
clauduntur,

17 Alia capsella plumbea, similiter parata ornataque, excepit Reliquias ceteras supra nominatas cum hac epigraphe : Reliquiæ Sanctorum : atque ita va-

cua remansit vetus capsula cupressina. Plumbeæ vero capsellæ, cum publicis instrumentis huc spectantibus, diligenter clausæ sunt intra aliam plumbeam beneque ferruminatam : quæ sub noctem prædictæ diei, privatim est reposita intra speciosam ex albo liguſtico marmore arculam, cui ejusdem materiæ commissum est operculum : et fronti arcule inscripta hæc verba, omni legere volenti conspicua futura, S. Honorii Episcopi Brixienſis sacra ossa. Denique intra ipsum altare hæc quoque arcula est collocata, sub firma quidem custodia, tali tamen ut conspici possit per craticulam, ex ferro inaurato fabricatam. Quia vero ad capitis dolores leniendos S. Honorii patrocinium invocare solent Brixiani, maxime die xxiv Aprilis, quando agitur ejus festivitas sub ritu Officii duplicis ; in utroque altaris latere relictæ sunt fenestellæ, quæ isto die aperiantur, ut per ipsas capita possit transmittere multitudo accurrentium, et hunc Sancto honori exhibentium, quo testentur ei se suorum capitum salutem credere.

D
EX ITAL.
PAYNE.

auxilium
pro capitis
dolore pe-
tuntur.

E

DE SANCTO MELLITO,

E

PRIMO EPISCOPO LODINENŒ,

G. II.

ET TERTIO ARCHIEPISCOPO CANTUARIENŒ IN ANGLIA.

ANNO DCXXIV

Memoria
in sacris
fastis.

Sanctum Episcopum Mellitum, hoc xxiv Aprilis anno DCXXIV, vita fuisse functum, constat infra x Vita, quam ex historia Anglicana Venerabilis Bedæ collectam damus, et aliquot Notationibus illustramus. Prædicto die passim omnibus Fastis Ecclesiasticis adscriptus est, atque imprimis Beda in suo genuino Martyrologio ista habet : viii Kalendas Maji, depositio Melliti, Episcopi in Britannia. Eadem habent Rubanus et Ussuardus : sed hic Archiepiscopum scribit : Ado ista addit : Qui tertius post Augustinum Dorovernensem Ecclesiam suscepit, quam rexit annos quinque, sepultus in monasterio in ecclesia S. Petri, octavo Kalendas Maii, annob Incarnatione Domini DCXXIV Similia habent Notherus et passim recentiores. In hodierno Martyrologio Romano istud elogium habetur : In Anglia depositio S. Melliti Episcopi, qui a S. Gregorio in Angliam missus, Orientales Saxones et Regem ipsorum ad fidem convertit. S. Melliti Reliquiæ quædam in ecclesia S. Pauli Londinensi in brachiis argenteis olim adservabantur, uti ex Inventariis anno Mxcviii factis, et a Willia Dugdale in Historia Ecclesiæ S. Pauli relatis, tradit Mabillon tomo 2 Actorum Ordinis Benedictini in elogio S. Melliti : quem ipse, post Trithemium et alios Martyrologos Benedictinos, suæ religioni adscribit. S. Gregorius etiam Abbatem appellat : sed dubitat Mabillon, qua de causa : an scilicet fuerit Abbas monasterii S. Andreæ, an Patriarchii Lateranensis, monachis Casinatibus attributi, an tantum Abbas seu Prælati eorum, quos Gregorius Augustino subsidiarios delegabat.

Reliquiæ,

C

dignitas
Abbatis,

Miracula.

Subjungimus Actis ex Beda collectis paucula, a Cupgravo in Legenda Angliæ olim excusa : quibus videtur, addi posse, quod apud Bedam non habetur, et passim ab aliis variatur ; scilicet Londinensem Ecclesiam fuisse a S. Petro dedicatam, nocte ultima prævia, quam esset S. Mellitus eum consecraturus. Eam historiam late deducit Eadredus in Vita S. Eduardi Regis et Confessoris capite quinto, secundum nostram divisionem Vitæ, ad diem v Junarii illustratæ. Eandem proferunt Willelmus Malmesburiensis, lib. 2 de Pontificibus Angliæ, et alii octo auctores tomo 1 Monastici Anglicani a pagina 53. pro-

ducti, quos istic benevolus Lector poterit reperire.

VITA

Ex Historia Ecclesiastica Venerabilis Bedæ.

Papa a Gregorius b Augustino Episcopo (quia suggererat ei, multum quidem sibi esse roesem, sed operarios paucos) misit cum c Legatariis suis plures cooperatores ac verbi ministros : in quibus primi et præcipui erant Mellitus, d Justus, Paulinus, Ruffinianus : et per eos generaliter universa, quæ ad cultum erant ac ministerium ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra et vestimenta altarium, ornamenta quoque ecclesiarum, et sacerdotalia vel clericalia indumenta : sanctorum etiam Apostolorum ac Martyrum reliquias, necnon et codices plurimos. Misit etiam litteras, in quibus significat, se ei palium direxisse.

a b
Lib. 1 c. 29
c
d
Missus a
S. Gregorio
in Angliam,

F

cap. 30

submissis
ab eo litte-
ris salutatus,

2 Abeuntibus autem præfatis Legatariis, misit post eos beatus Pater Gregorius litteras memoratu dignas, in quibus aperte, quam studiose erga salvationem nostræ gentis invigilaverit, ostendit, ita scribens : Dilectissimo filio Mellito Abbati Gregorius Servus Servorum Dei. Post discessum congregationis nostræ, quæ tecum est, valde sumus suspensi reddit, quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cum ergo Deus omnipotens vos ad Reverendissimum virum fratrem nostrum Augustinum Episcopum perduxerit, dicite ei, quid diu mecum de causa Anglorum cogitans tractavi ; videlicet quia fana idolorum destrui in ea lem gente minime debeant, sed ipsa, quæ in eis sunt idola destruantur, aqua benedicta in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, Reliquiæ componantur... Deus te incolumem custodiat, dilectissime fili. Data die quintodecimo Calendarum Augustarum, imperante Domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto, anno nono decimo, post Consulatum ejusdem Domini anno octavo decimo, Indictione quarta. e

3 Anno Domini incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus Britanniarum Archiepiscopus ordinavit

e
Lib. 2 c. 3

EX BEDA.
a S. Augu-
stino or-
dinatur Epi-
scopus,

f

g

h

erecta Lon-
dini Cathe-
dra,

A ordinavit duos Episcopos, Mellitum videlicet et Justum : Mellitum quidem, ad prædicandum provinciæ Orientalium Saxonum, qui Thamesi fluvio dirimuntur a Cantio, et ipsi Orientali mari contigui, quorum metropolis Londonia *f* civitas est, super ripam præfati fluminis posita, et ipsa multorum emporiam populorum, terra marique venientium : in qua videlicet gente tunc temporis *g* Saberethus, nepos *h* Edelberthi ex sorore Ricula, regnavit, quamvis sub potestate positus ejusdem Edelberthi, qui omnibus usque ad terminum Humbri fluminis, Anglorum gentibus imperabat. Ubi vero et hæc provincia verbum veritatis, prædicante Mellito, accepit; fecit Rex Edelberthus in civitate Londonia ecclesiam S. Pauli Apostoli, in qua locum Sedis Episcopalis et ipse et successores ejus haberent. Justum vero in ipso Cantio Augustinus ordinavit Episcopum in civitate Doroverni (quam gens Anglorum, a primario quodam illius, qui dicebatur Rof, Roffechester, cognominat; distat autem a Doroverni millibus passuum ferme viginti quatuor ad Occidentem) in qua rex Edelberthus ecclesiam B. Andreae Apostoli fecit : qui etiam Episcopis utriusque hujus Ecclesiæ dono multa, sicut et Doroverniensis, obtulit; sed et territoria ac possessiones in usum eorum; qui erant cum Episcopis, adjecit.

4 [Deinde, cum jam obiisset Augustinus,] Mellitus Londoniæ Episcopus venit Romam, de necessariis ecclesiæ Anglorum causis cum Apostolico Papa *i* Bonifacio *h* tractaturus. Et cum idem Papa reverendissimus cogeret Synodum Episcoporum Italiæ, de vita monachorum et quiete ordinaturus, et ipse Mellitus inter eos assedit anno octavo Imperii Phocas Principis *i* Indictione xiii, tertia die Kalendarum Majarum : ut quæque regulariter erant decreta, sua quoque auctoritate subscribens confirmaret, ac in Britanniam rediens, secum Anglorum Ecclesiæ mandata atque observanda deferret; una cum epistolis, quas idem Pontifex Deo dilecto Archiepiscopo Laurentio et Clero universo, similiter Edelbertho Regi atque genti Anglorum direxit.

5 At vero post mortem *m* Edelberthi, cum filius ejus Eadbaldus regni gubernacula suscepisset, magno tenellis adhuc ibi Ecclesiæ crementis detrimento fuit. Siquidem non solum Christi fidem recipere noluerat, sed et fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter gentes auditam Apostolus testatur, ita ut uxorem patris haberet : quo utroque scelere occasionem dedit ad priorem vomitum revertendi iis, qui sub imperio sui parentis, vel favore vel timore regio, fidei et castimoniam jura susceperant. Nec supernæ flagella distractionis perfido Regi castigando vel corrigendo defuere : nam crebra mentis vesania, et spiritus immundi invasione premebatur. Auxit autem procellam hujusmodi perturbationis etiam mors Saberethi Regis Orientalium Saxonum : qui ubi regna perennia petens, tres filios suos, qui pagani perduraverant, regni temporalis heredes reliquit, coeperunt illi mox idololatriæ, quam, vivente eo, aliquantulum intermisisse videbantur, palam servire, subjectisque populis idola colendi liberam dare licentiam. Cumque viderent Pontificem celebratis in Ecclesia Missarum solenniis, Eucharistiam populo dare, dicebant, ut vulgo fertur, ad eum, barbara inflati stultitia : Quare non et nobis porrigis panem nitidum, quem et patri nostro Saba (sic namque eum appellare consueverant) dabas, et populo adhuc dare in ecclesia non desistis? Quibus ille respondebat : Si vultus abluvi fonte illo salutari, quo pater vester ablutus est, potestis etiam panis sancti, cui ille participabat, esse participes : sin autem lavacrum vitæ contemnitis, nullatenus valetis panem vitæ percipere. At illi : Nolumus, inquit, fontem illum

intrare : quia nec illo opus nos habere novimus : sed tamen pane illo refici volumus. Cumque diligenter ac sæpe ab illo essent admoniti, nequaquam fieri posse, ut absque purgatione sacrosancta quis oblationi sacrosancta communiceet, ad ultimum furore commoti, aiebant : Sinon vis assentire nobis in tam facili causa, quam petimus, non poteris jam in nostra provincia demorari : et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire jusserunt. Qui expulsus inde, venit Cantium, tractaturus cum Laurentio et Justo Coepiscopis, quid in his esset agendum : decretumque est communi consilio, quia satius esset, ut omnes in patriam redeuntes, libera ibi mente Domino deservirent, quam inter rebelles fidei barbaros sine fructu residerent. Discessere itaque primo Mellitus ac Justus atque ad partes Galliæ secessere, ibi rerum finem expectare disponentes. Sed non multo post tempore Reges, qui præconem a se veritatis expulerant, et dæmoniis cultibus impune serviebant, egressi contra gentem *n* Genissorum in prælium, omnes pariter cum sua militia corruerunt : nec sic, licet auctoribus perditis, excitatum ad scelera vulgus potuit corrigi, atque ad simplicitatem fidei et caritatis, quæ est in Christo, revocari.

6 [Postea autem Eadbaldus Rex] anathematizato omni idololatriæ cultu, abdicato connubio non legitimo, suscepit fidem Christi, et baptizatus, Ecclesiæ rebus, quantum valuit, in omnibus consulere ac favere curavit. Misit etiam in Galliam, et revocavit Mellitum et Justum, eosque ad suas Ecclesias libere instituendas redire præcepit. Qui post annum, ex quo abierant, reversi sunt : et Justus quidem ad civitatem Rosii, cui præfuerat, rediit : Mellitum vero Londinenses Episcopum recipere noluerunt, idololatriæ Pontificibus magis servire gaudentes : non enim tanta erat ei, quanta patri ipsius regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus Paganis Antistitem suæ posset Ecclesiæ reddere. Verumtamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum conversus est, divinis se studuit mancipare præceptis. Denique et in monasterio beatissimi Apostolorum principis, ecclesiam sanctæ Dei Genitricis fecit, quam consecravat Archiepiscopus Mellitus.

7 Hoc etiam regnante Regi, beatus Archiepiscopus Laurentius regnum cœlestē conscendit, atque in ecclesia et monasterio S. Apostoli Petri, juxta prædecessorem suum Augustinum, sepultus est die quarto Nonarum Februariarum. *o* Postquam Mellitus, qui erat Londoniæ Episcopus, Sedem Dorovernensis Ecclesiæ ab Augustino suscepit : Justus autem adhuc superstes, Roffensem regebat Ecclesiam. Qui cum magna Ecclesiam Anglorum cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria a Pontifice Romanæ et Apostolicæ Sedis *p* Bonifacio, qui post Deus dedit Ecclesiæ præfuit anno incarnationis Dominicæ dcxviii. Erat autem Mellitus quidem corporis infirmitate, id est, podagra gravatus : sed mentis gressibus sanus. alacriter terrena quæque transiliens, atque ad cœlestia regna semper amanda, petenda et quærenda pervolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Denique (ut unum virtutis ejus, unde cetera intelligi possint, testimonium referam) tempore quodam civitas Dorovernensis, per culpam incuriæ igne correpta, crebrescentibus cœpit flammis consumi : quibus cum nullo aquarum injectu posset aliquis obsistere, jamque civitatis esset pars vastata non minima atque ad *q* Episcopium furens se flamma dilataret; confidens Episcopus in divinum, ubi humanum deerat, auxilium, jussit se obviam sævientibus et huc illucque volantibus ignium globis efferri. Erat autem eo loci, ubi flammarum impetus maxime incumbabat, martyrium beatorum quatuor Coronatorum. Ibi ergo perlatas obsequentium manibus Episcopos,

expulsus a
Sede abit
in Gallias :

n

E
revocatus
Londini non
recipitur,

ecclesiam
in West-
monasterio
dedicat,

F
o
Creatur
Archiepi-
scopus Can-
tuariensis :

p

q

precibus in-
cendium
extinguit :

i
h
reversus
Romam,
interest Sy-
nodo :

l

m

a succeden-
tibus Regi-
bus idolola-
tris vexatur :

C

negat iis
sacram Eu-
charistiam :

A scopus, cœpit orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multum laborando nequiverat. Nec mora, ventus, qui a meridie flans, urbi incendia sparserat; contra meridiem reflexus, primo vim furoris sui a læsione locorum, quæ contra erant, abstraxit; ac mox funditus quiescendo, flammis pariter sopitis atque extructis, compescuit. Et quia vir Dei igne divinæ caritatis fortiter ardebat, qui tempestates potestatum aerearum a sua suorumque læsione crebris orationibus vel exhortationibus repellere consueverat, merito ventis flammisque mundialibus prævalere, et ne sibi suisque nocerent, obtinere poterat. Et hic ergo, postquam annis quinque rexit ecclesiam, Eadbaldo regnante migravit ad cœlos, sepultusque est cum Patribus suis in sæpedito monasterio et ecclesia beatissimi principis Apostolorum, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo vigesimoquarto, die octavo Kalendarum Majarum.

ANNOTATA.

a Gregorii Magni Acta illustravimus 12 Martii. Agitur autem de S. Mellito aliisque in Angliam Missis in priori Vita num. 18, et in altera per Joannem Diaconum lib. 2 num. 37.

b S. Augustinus colitur 26 Maii, in cujus Actis per Gotselinum res gestæ S. Melliti ut plurimum continentur.

c Hi erant, S. Laurentius 2 Archiepiscopus Cantuariensis, cujus Acta dedimus 2 Februarii, et Petrus monachus, a S. Augustino Romam missi.

d Coluntur, S. Justus 10 Novembris; at Paulinus, primus Eboracensis Archiepiscopus, 10 Octobris.

e Annum hi characteres indicant 601.

f Londonia, seu Londinum est in provincia Mideldesexta, sed Regibus Orientalium Saxonum sive Eastsæxiæ subjecta.

g Saberethus aliis Sebertus regnavit ab anno 596 usque ad annum 615.

h Acta S. Ethelberti illustravimus 24 Februarii, quæ consulat Lector.

i Anno 608.

k Hic est Bonifacius 4, qui præfuit Ecclesiæ a 16 Septembris anni 607, usque ad 8 Maii anni 614.

l Ergo anno 610.

m Anno 616, uti ad ejus Vitam demonstratur.

n Gevissi sunt populi in Westsæxia sive apud Occidentales Saxonēs.

o Anno 619.

p Mortuo S. Drusedet 8 Novembris anno 617 successit 29 Decembris Bonifacius quintus.

q Episcopum passim legitur in MSS. et impressis: sed apparet de loco, non persona, agi.

MIRACULA

Ex Legenda Anglicana Joannis Capgravi:

Annus quædam honestæ vitæ erga S. Augustinum

sociosque ejus devotissima, frequenter adesse, orare, luminaria accendere, opertoria sanctorum corporum pura et nitida servare solebat. Quadam autem die cum fessa ab oratione dormire inciperet, cereus ardens coram S. Augustino negligenter extinctus, nidorem dabat, et exhausta luce fumabat. Et ecce videt in visu B. Mellitum, de monumento surgentem, et cum magna indignatione increpantem illam, et dicentem; Unde tibi hæc audacia, ut hic dormias, et Patronum nostrum Augustinum, nosque ejus collegas sine laicis honore, relinquis? Et extenta manu inflictum evigilans, vidit apertis oculis Sanctum a se redeuntem et tumbam suam ingredientem. Ad ea autem rubebant signa digitorum et palmæ ferientis, ac si recenti sanguine distincta essent.

2 Mulier quædam, podagrica et chiragrica infirmitate astricta, pedibus prodire, de lectulo surgere, manus ad os levare non valens, fusa ad B. Mellitum prece, moribunda ad vitam subito rediit, omnem dolorem exuit, salutem induit, et ad sua gratias agens lætanter rediit.

3 Miles quidam gravi morbo detentus, vidit Mellitum Pontificalibus indutum sibi adstare ac dicere: Te, inquit jam sospitem ab hoc lecto ægritudinis jubet surgere, cui data est potestas curationis tue. Ad hanc vocem miles sanus effectus, quis sibi succurrere dignatus sit, inquisivit. Et illa, Ego, inquit sum Mellitus, qui Augustino in Pontificatu successi tertius.

4 Juvenis quidam Cantuariæ, simplex et neminem lædens, et de possessione sua pauperibus distribuens, B. Mellitum in magna veneratione habebat. Coactus demum ab amicis uxorem ducere, per totam noctem curis et questibus animum affecit, cur hæc vincula induerit, qui liber erat, et sine Domini sui et Patroni Melliti consilio hoc fecerit. Intactam autem Virginem dimittens, mane ante S. Mellitum multis precibus et suspiriis salutare exigit responsum. Soporato tandem Sanctus adstitit Mellitus, hortatur, imperat, ut sponsam suam, debita dote reddita, parentibus intactam restituat, et ipse castitatis viam usque in finem tenere studeat. Evigilans autem juvenis, quod jussum fuerat, quantocius implere festinavit.

5 Post centum autem lustra translato corpore S. Augustini et Sociorum ejus, quidam miles, cujus oculum carbunculus possederat, inter densos cuneos brachium protendit; extremam partem vectis, quo B. Melliti feretrum portabatur, summis digitis contigit; ipsumque tactum, quasi collyrium et optimum unguentum morbo oculo infudit: et statim sanies pestifera defluxit, et omnem dolorem subita salus, ut lux tenebras, effugavit. Post Missarum vero celebrationem adjunguntur Augustino digni sacerdotes, prior Laurentius a dextris, secundus Mellitus a sinistris.

D
EX BEDA.
Lumen ad
sepulcrum
negligenter
custodiens,

A S. Mellito
apparente
monstratur:

Sanantur
podagrica
et chiragrica:

Ille
gravi morbo
detentus:

ejus appa-
rentis jussu
virginitas
servatur,

F
curatur
carbuncu-
lus oculi.

DE SANCTIS VIRGINIBUS,

BOVA ABBATISSA ET DODA SANCTIMONIALI, REMIS IN GALLIA.

G. II.

Amplissima Remorum civitas, antiquis Duorcortorum dicta, ac Belgicæ secundæ metropolis, inter alios et quamplurimos Sanctos hoc xxiv Aprilis, veneratur SS. Bovam et Dodam Virgines: quarum notitia est inscripta in perreusto et optimæ fidei Martyrologio, Usuardi nomen præ-

ferente, his verbis: Remis civitate natalis sanctarum Virginum Bovæ atque Dodæ. Quæ plane eadem leguntur in MS. Adone monasterii S. Laurentii apud Leodienses, et in Additionibus Molani ad Usuardum, quæ citatis in hodierno Martyrologio Romano. Earumdem etiam meminerunt MS. Florarium Sanctorum, Greenus,

Nomen in
sacris fastis:

A
AUCTORE G. H.

cultus in
Breviariis
Remensis;

Vita ex MSS.
edatur.

Elogium ex
Flodoardo,

Grevenus, Maurolycus, Felicius, Galesiinus, Canisius, et cum laugo encomio Saussayus in Martyrologio Gallicano. Duplicia habemus Ecclesiar Metropolitanae Remensis Breviaria, priora, auctoritate Caroli a Lotharingia Archiepiscopi anno MDLVII edita, in quibus Officium SS. Bovæ et Dodæ permittitur ex devotione recitandum: posteriora auctoritate Ludovici a Lotharingia Archiepiscopi anno MDCXIV permissa vulgari, in quibus præscribitur Officium ex præcepto recitandum sub ritu semiduplexis, cum tribus Lectionibus propriis ad Matutinum in secundo Nocturno.

2 Vita ejus olim scripta flammis exusta traditur, ac tum ex fragm. sanctimonialium, suggerentium quæ noverant, et ab aliis etiam vita sanctis acceperant, alia Acta fuerunt composita, quæ nos, Romæ in antiquo Codice MS. Serenissimæ Christianæ Reginæ Sueciæ, numero 141 signata reperta, hic integra damus; ac nihilominus gratanter agnoscimus, quod eorum partem ex MS. Breviario monasterii sanctimonialium antea submisit Henricus Marcellinus Societatis Jesu.

3 Flodoardus, Ecclesiar Remensis Presbyter ac Canonicus, in Historia Ecclesiar Remensis seculo Christi decimo scripta, lib. 4 cap. 38, de Sanctis hisce Virginibus earumque monasterio ista tradit: Plures apud nos quondam Sanctorum fuere basilicæ, sed et monasteria infra vel circa Remensem hanc urbem, quæ modo non haberi probantur. Duo tamen adhuc supersunt infra urbem puellarum monasteria: quorum unum, quod Superius a situ scilicet loci nuncupatur, S. Baldericus Presbyter cum sorore sua Bova, ejusdem canobii postmodum Abbatisa, in honore S. Mariæ vel S. Petri construxisse traditur. Qui regali progenie exorti fuisse referuntur, patre scilicet Sigeberto Rege, habentes neptem nomine Dodam, castissimam puellam: quæ desponsata fuisse fertur cuidam Magnati ejusdem Regis Sigeberti: quamque præfata ipsius amita Bova instituens, ad serviendum Deo servandamque perpetuo virginitatem, ab amore terreni avertit sponsi. Qui cum sibi adversaretur, Sponsam inuitens eandem corripere, ascenso equo; dum id conatur quoquo modo adimplere; furente lapsus ab equo, fractis cervicibus traditur interiisse. Benta denique Doda in castitatis proposito permanens, amita suæ in ejusdem monasterii successit regimine: quæ præceptum immunitatis a Principe Pipino eidem postmodum obtinuit fieri canobio. Quarum corpora in ecclesia extra muros urbis, ubi primum fuerat puellarum monasterium, tumultu diu quieverunt, donec postmodum revelationibus elevata, et ad hanc novam sunt ecclesiam perlata, ibidemque venerabiliter collocata, continua honorificentur inibi Deo famulantium reverentia puellarum.

et miracula
indicata.

4 Dein cap. 44 idem Flodoardus ista habet. In præmemorato puellarum monasterio, in quo præfatarum SS. Bovæ ac Dodæ translata præfati sumus corpora, nonnulla postmodum patrata probantur miracula: ubi frigoriticis atque diversis ægitudinibus occupati venientes, optata merentur sospitate donari, maxime in die Solennitatis earundem. In qua quardam imper puella, auditu frustrata, ut invalentis sensus hujus obturatis meatibus, interventu earundem Sanctarum Christi Sponsarum, perdita dudum munia recipere meruit aurium. Hæc Flodoardus, a quo auctor Vita dissentit circa regimen monasterii, quod Dodam ait semper refusasse; ac circa hujus Sponsam, qui assumpta vita monastica dicitur Sancto sine quivrisse. At monasterium hoc Sanctimonialium, ubi eorum Reliquiæ servantur, etiamnum sub nomine S. Petri permanet Ordinis Benedictini, cui hæc Virgines etiam adscribuntur in Fastis monasticis Wionis, Dorgani, Menardi, Bucerlii. At Mabillon in secunda Benedictina, sive Christi septimo, maluit

aa Ordinis
Benedictini

illas inter Sanctos prætermittas collocare, sic tamen ut earum nominibus præposuerit asteriscum, designaturum quod videantur esse Germanæ Benedictinæ; fortassis intendens hac ratione dubiæ causæ arbitrium, cum bona suorum Benedictinorum gratia, declinare.

VITA

Ex MS. codice Serenissimæ Christianæ Reginæ Sueciæ.

PROLOGUS TRIPLEX.

Quisquis orthodoxæ fidei aliqua in templo Dei desideranter ambit offerre munuscula, totis nisibus conari debet; quatenus Deo digna, et multis proficua ejus sint munera. Si talia constiterit esse, qualia hæc, cupimus manere per tempora posteris profutura. Et ut hoc queat peragere quisque devotus, ille invocandus et humiliter supplicandus præstat, ex quo, et per quem, et in quo sanctificantur cuncta votiva; id est, Christus Jesus Dei virtus et Dei sapientia, Verbum sine fine atque principio, ejus nomine clausa referuntur et secreta panduntur: qui cum esset ante tempora in sinu Patris, id est natura incogitabili summæ Divinitatis, ut nos suæ claritatis faceret esse participes, manens per omnia quod erat, nostræ mortalitatis naturam non dedignatus est sumere, sancto Spiritu conceptam: quo nos non permaneremus quod eramus, iræ scilicet atque perditionis captivata proles. Idcirco quemque fidelium oportet, quæcumque valet beneficia, Deo Patri per Filium ejus in Spiritu sancto perferre devota, et ejus laudibus digna, orationum munitis referta, virtutum muneribus adornata, precum moliminibus suffulta; ut Deus natura invisibilis, per hujusmodi bonorum incrementa operum visibilis in fidelibus suis appareat, et ejus sint in recompensatione sanctissima, ejus datione extiterunt votiva. Hoc tamen de Christianæ fidei dulcedine paucis prælibare curavimus, quatenus lumen sequentis operis, paulatim innotesceret fidelibus; et diligentius eis patesceret, ad quas partes hæc oratio fidei dirigeretur: ad sanctarum videlicet Virginum Bovæ atque Dodæ vitam: quæ eandem porro fidem corde tenentes, et opere hujus fidei præcepta complentes, ad summæ felicitatis gaudia pervenerunt. Quarum actus, et officia posteris proponimus, Deo adminiculante et earum intercessionibus, propulare; quatenus noverint, non minoris thesauri donaria Jesum earum in mentibus posuisse, quam aliarum, quarum gesta atque emolumenta multipliciter narrantur divina, quæ currentibus per singula omnino patescent mirifica. Ceterum quibus ad tam arduum culmen hortantibus pertingere ansi sinus, nulla acrioris ingenii gratia suffulti, non differemus enudare: duabus equidem sacris Virginibus ejusdem monasterii, in quo hæc beatæ jacent pignora; Eva scilicet atque Gertrude, quæ earundem vitam Virginum nobis palam fecerunt, a pluribus quæ obierunt relata sibi Sororibus, quibus etiam, crebrius moniti, nihil proprii officii negare poteramus; potius negotium quod per dilectionem operatur pensantes, quam scientiæ confidentes nostræ tanti operis dignitatem supplere. Fatebantur etenim predictæ puellæ, nostræ potius adscribi potuisse desideræ quam inscientiæ, si id pernegaremus, quod secundum opinionem earum, intercessionibus Sororum totius cænobii, et maxime sanctarum Virginum de quibus eramus locuturi, et Dei insuper adjuti auxilio, valeamus explere. His igitur ita præsignatis, et quæ cupimus edicere summatenus prælibatis, ad opus desiderandum perveniamus.

2 Nemo miretur si nos per multa periclitemur, actus SS. Bovæ atque Dodæ Virginum denuo retextentes,

Perfecta
opera Deo
offerenda,

exemplo
SS. Bovæ
et Dodæ.

Harum Vitæ
scribitur

sanctimo-
nialium
materiam
suggeren-
tium ro-
gatu.

a

*Liber crassus
de vita
et miracu-
lis SS. Bovæ
et Dodæ,
flammis
exustus,*

A texentes, cum priorem librum, qui de Vita earum editus ad volumen usque magnum excreverat, neque viderimus, neque qui vel quæ eum se vidisse testaretur valuerimus invenire. Verumtamen auditu didicimus a pluribus Sororum, quod in eodem monasterio, in quo supradictæ Virgines requiescunt, armarium quoddam fuerit, in quo volumina librorum perplura extabant recondita, simulque opum divitiarum maximarum; pallia scilicet holoserica auroque rigentia, vasa quoque aurea atque argentea, miris opificum ingeniis prædita, diversisque exasperata sculpturis, et peripetasmata sive diversorum aulea generum, multaque præterea ejusdem monasterii ornamenta, quæ propter temporis longevitatem a memoria recesserunt, atque usu ipso obsoluerunt. Inter quæ ipsa etiam liber ille, qui Beatarum actus Virginum continebat et ortus, diversarumque signa virtutum, flammis odibilibus perustus est: qui potius utilitate sua, quam ad exempla sanctorum operum probebat, aliis quam suæ taxationis pretio datum ingessit. Ex eo igitur tempore viduæ pene fuerunt sanctarum Virginum solennitates Lectionibus et Responsoriis priorum actuum et miraculorum retroactorum, nisi quod aliarum Virginum communia recitabantur Officia, usque ad hoc tempus, in quo

*redinte-
gratur,*

*simplici
stylo pro
sanctimo-
nialibus.*

B Divina propitiante clementia et Spiritu sancto inspirante, qui pridem illi aspiraverat, qui præfatum libellum dictaverat, nos tentamus perusta reintegrare. Quocirca lectorem præmonemus, ne qua violentia verba redargnat rusticana, non rhetoricis flosculis ornata, nec libellis pensilibus trutinata, et entimematibus aut soritis obscurissimis retorta, sed ad utilitatem simplicium auditorum promulgata noscat: quia maluimus legentem oblectari rebus divinis, quam verbis nimium hæere fucatis. Unde veniam magnopere poscimus, flexis cordis suffragibus, quo si quid ineptius offenderit palatum, potius nostræ assignet ineptiæ, quam rerum materiæ, quæ auctoris ingenii viris reservanda, per caritatem nobis imparta extitit invitis. Quin etiam noverint nos nequaquam accuratioribus hæc renotare lectoribus, sed magis simplicioribus: utpote puellis, quæ minime argutis se gaudere profitebantur sermonibus. Inter hæc igitur ponderent res potius quam verba, quæ suorum acumina perturbant auditorum; presertim dum quidquid audierint vocibus, id arbitrantur reperire in rebus, maxime ambiguï: in quibus, dum plura unumquodque significat verbum, per mille meandros et innumerabiles anfractus suos cogit ire sequaces. Sed hæc hæcenus. Nos vero, quia per varia loquendo digressi sumus, ad dulcem materiarum relationem nostri officium styli reverti faciamus.

*b
Invocatur
Spiritus
sanctus.*

3 b Summæ Divinitatis laus, et magnæ dispositionis ejus assignatio est, dum Christi servorum seu ancillarum ingenia vel beatitudo, per eorum opera, quantum humanus censet intuentus, divina, et miraculorum judiciis approbata, scriptis memorie futurorum mandantur: quia quidquid fideles sanctarum operantur virtutum, in eum redundat, qui suo nutu dedit ut fierent. Quapropter nos sanctarum Virginum Bovæ, atque Dodæ vitam, mores seu actus describentes, Spiritum sanctum invocamus, qui in mentibus earum ab ipsa nativitate habitans, dedit eis mirabiliter vivere, et mirabilius operari: quatenus mirificis extrinsecus appareret operibus, qui habitator mentes earum regeret intrinsecus: et qui eis concessit mira peragere, nobis ad laudem sui nominis tribuat enarrare.

a Hoc loco interponebantur aliqui tituli capitum, sed non ad finem perducti, quos omittimus, supponentes pro iis synopsim marginalem.

b Hinc incipiunt antiquæ Lectiones, quæ olim in D monasterio harum Sanctarum recitari solebant.

EX MSS.

CAPUT I.

S. Bovæ ortus nobilis, educatio, vita monastica: monita ab ea Abbatisa Sanctimonialibus data.

Igitur sanctæ hujus Virginis Bovæ, jam stemma nobilitatis breviter intinetur, ut cognito ejus ingenuitatis sanguine, clarius liqueat fama, ab ejus progressa origine. Extitit enim Rege a Sigeberto patre progenita, qui fuit nobilissimorum oriundus Cæsarium prosapia. Hæc Virgo a primordiis cunabulorum, sacri baptismatis fonte renata, Bovæ ex nomine vocitata, quasi multorum adiutrix b est appellata, eo quod multas sui gregis Sorores ad æternam Christo auspice transmisit regnam. De hinc dulciter, ut Regalisoboles, humanis usibus alta, litteris ab ipse traditur adolescentia sacris imbuenda: in quo gymnasio literarum non est nostri resignare, quanta facilitate præbat puellas alias. Intantum etenim sui robur ingenti paucis excreverat dieculis, ut majusculas sua ætate et scientia antecederet, et morum gravitate præiret. Cerneret etiam dulcia mirifice verba moderantibus labiis, ipsa quasi tutrinari lance; et mentis puritatem vocibus ipsis resonantibus, habitatores ipsius cordis laterere Spiritum sanctum. Nec mirum, cum sanctæ mentis viscera Leo pararent habitacula, et ejus vota purissima Christi manerent insignia. Per hanc igitur ætatem, corevis dulcis eloquio, majoribus subjecta obsequio, incessu pedum nobilis, breviloquio affabilis, divinis erudebatur præceptis pariterque humanis, usque adeo, ut si quando accideret, quod post evenit; alias pernosceret et presentibus refovere alimentis et futuris. Jam enim parabatur vas fidele in quo Spiritus sanctus suam reconderet doctrinam: quæ fidelibus dispensaretur temporis opportunitate famulabatur. Apparebat siquidem in vultu jucunditas, in verbis hilaritas, in oculis humilitas, ut jam pudibunda virginitas prætenderet in specie, quod postea modificavit in opere. Morigerabatur vero natu majoribus, æqualibus etiam se similem ponderabat. Interea dum hæc agerentur, paulatim ancilla Christi ad divinum formabatur ministerium, desiderans perenni se jungere Sponso, castisque amplexibus ejus æternaliter frui, et mente integra coaptare: quod vix jam flamma Jesu, Redemptoris sui tam dulcis atque magni, pudico posset capi pectore: illum voce, illum mente, illum totis visceribus sitiabat. Noctes trahebat insomnes, lectum uberrimis irrigabat lacrymis; longa ab imo trahens suspiria, gravissimos effundebat gemitus, ut jam vivam fatereris hostiam sanctissimis immolatam desideriis. Quid plura? quod prius conceperat in voto, postmodum pateferit exemplo.

a
S. Bovæ
regio san-
guine nata,

b

sacris litteris
imbuatur,

E

moribus ma-
tura,

Christum
Sponsum eli-
git:

F

3 Quo sororis castissimo Baldericus cognito desiderio, infra Remorum muros non longe a basilicarum porta, pretiosum condidit monasterium: de ejus mirabili structura, quia ad alia properamus, vel quia nostris temporibus jam omnino opificium illud pene cernitur destructum, omittimus in presentiarum disserere; sed suo iterabimus in loco, prius enarratis quæ ad præsens pertinent negotium. Quo igitur monasterio ad unguem edificato, et multis ornamentis dicato, gregeque sanctarum Virginum inibi collocato, et quæ necessaria intrinsecus et extrinsecus videbantur diligenter explicitis, prædictus vir Baldericus sororem suam cum aliis locum incolere fecit puellis. Quo spatio temporis, quis edicere queat vel officio styli apicibus denotare, quanta virtus in jejuniis, quanta assiduitas in orationibus, quod studium in lectione divina, quæ nocturnis horis vigilia,

Remis in
constructo a
S. Balderico
fratre mona-
sterio:

cum aliis
Virginibus
collocatur:

EX MSS.

et ob eximias
virtutesIn Abbatis-
sam
expletur a
sanctimoniis-
libus:a S. Balderi-
co fratre in-
ducta,

Joan. 21, 17

admittit eam
curam :inculcat
suis studium
virtutum,

Psal. 127, 2

bonorum
operum ex-
ercitium,

Jac. 20, 26

Joan. 13, 17

fugam jac-
tantie,

A vigilæ, quæ diurnis divinarum indagatio et admonitio litterarum, ut pene si dici posset, in femineo sexu, Paulum in consolationibus, Hieronymum in reprehensionibus, Annam in jeuniis, Mariam in lacrymis, Martham prospiceret in fide. Et quid tibi plus cumulem? Omnibus se conformabat moribus ad illas, ut omnes efflueret salvas. Inter hæc siquidem sagacioris consilii Sorores, et quæ potentioris habebantur voluntatis, conciliabula cœperunt efficere castissima, tractantes quatenus sanctam Virginem Bovam super se ponerent, et matrem familias constituerent, quo ejus edocte sermonibus, adjunctæ orationibus, Christum sponsum, cui se devoverant in sanctimoniis consequi mererentur, et æternis in cœlo gaudiis ei conjuncte perfruerentur. Quod audiens beata Virgo cœpit refutare pondus honoris; et quod aliæ arbitrabantur ad laudem, hæc metuebat ad pœnam. Timebat enim, ne forte callidus hostis suo latenter irreperet animo; et quod deberet peragi ad Dei laudem, ipse sua calliditate transformaret ad mortem. Honores siquidem hujus sæculi aliquando bonos transvolvunt mores, et rectissimas distorquent qualitates, et directa pervertunt judicia; sicut de Saule legitur, qui antequam Rex in Israel constitueretur, humillimus intercessor habebatur: sed nimirum pondus honoris morum probitatem exinavit; et pressus nimietate sublimitatis, nequivit surgere ad obedientiam laudis Dei. Cum ergo Frater præfate Virginis Baldericus hanc Sororum unanimem persensit voluntatem, dulcibus verbis et sanctissimis adhortationibus, persuadere cepit suæ germanæ divinis non contraire consiliis, et potius aliarum quam suam pensare voluntatem: keto corde, et humili spiritu, quod Sorores devotis mentibus precabantur, illam suscipere fatebatur debere; et in hoc imitaretur Christum Jesum, qui non suam, sed Dei Patris venerit complere voluntatem. Quibus auditis a rigida obstinatione summovit propositum, et iugo obedientiæ animum ante ad hoc cervicosum substraxit, ambiens illud præceptum deinceps a bono Pastore Apostolorum Principi impactum peragere, Si diligis me, pasce oves meas; Quod est profiteri, si amor tuæ mentis, meæ servituti obedire conatus sit, meam adimplere non tuam voluntatem. Cura itaque Matris Sororum electione communi suscepta, alteram prospiceret in negotiis monasterii, in præceptis utilibus sanarum ovium; nequaquam tamen in cibis, jeuniis, orationibus, vigiliis ceterisque bonorum operum officiis mutata, ne forte cum aliis prædicaret ipsa reproba fieret.

C

6 Instabat etenim lectioni, assidue divina lectitabat arcana, et quod inde carpere poterat pervigili memoriæ commendabat; ut purissima caritate quod diu ruminaverat, Sororibus castissimis diligenter eructaret. Hortabatur quandoquidem eas ad caritatem, quæ est vinculum perfectionis, non minus tamen ad humilitatem, quod est sacrarium præceptorum Dei, ad obedientiam, per quam itur ad Deum; ad laborem manuum, quod est acquisitio beatitudinis, sicut David dicit Labores manuum tuarum manducabis, beatus es: quod est intelligere, in operibus sanctis constat vita æterna, non tantum in fide, quæ sine operum supplemento otiosa est, secundum hæreticos, qui suis profitentur seductis sequacibus tantum credere, et quæcumque vultis facile: quod est augmentum mortis, et abolitio vitæ perennis: cum contra Apostolus, sicut paulo ante dictum est, admoneat dicens, Fides sine opere vana est in semetipsa; et bonus Pastor suis præcipiat discipulis imo omnibus in eis fidelibus, Beati eritis, inquit, si mea feceritis præcepta, non solummodo credideritis meis dictis. Et his rite explicitis subsequenter addidit, ut se inutiles profiterentur servos, ne bonis

operibus insolescentes in aliquam elevarentur jactantiam; et hoc divino instinctu videtur admonere, ne corda Sanctorum gravi torpescerent veterino, et non vacantes divinis operibus dies mortis tamquam fur eos occuparet. Et David rursus idipsum sentiens, profitebatur, semel Deum locutum reddere unicuique juxta opera sua; sed se bis audisse, id est præceptum complere, ut semel sit Deum præcipere, et bis sit operari (quæ duo juncta simul perfectum reddunt fidelem) aut etiam secundum aliquos illud quod sequitur exponere cernitur, Quia potestas Dei et tibi Domine misericordia; ut potestas ad vindictam reproborum, misericordia ad gloriam Sanctorum pertineat; redibitio tamen operum ad utrosque; cum et illi pro malis æterna incendia, et isti pro bonis operibus sempiterna recepturi sunt præmia. De hinc beata Virgo, seu sua Mater erudiebat illas honore invicem prævenire, contestans ut quanto humilior quæque earum aliis appareret et esset, tanto Deo dignior et sibi carior permaneret; magna scilicet cum gravitate loqui et dulcia et rationabilia verba, quæ vitam sonarent cœlestem, et Christi præcepta retinerent; novis rumoribus carentia, spem futuræ beatitudinis redolentia, ut si quando aliquis, vel aliqua a foris veniens ea audiret, Dominum Jesum benediceret, qui suis ancillis tantæ rorem dulcedinis ingesserit, et per suæ castissima vasa oleum suæ sanctificationis diffunderit, et igne suæ caritatis illuminaverit. His etenim, et pluribus similibus conformabat Deo digna Abbatisa Bova sibi commendatas oves, ne suæ fragilitatis immemores, paulatim exciderent a gradibus humilitatis, per quam Christo copulatæ jucundissimum ei præpararent secretarium. Ista tamen pro tempore digressimus, ut quanta diligentia summæ perfectionis sancta Mater ista gregem Virginum sibi commissum pascere cœperit, et quam diligens circa illum constiterit, præsignaretur. Ceterum suo in loco uberius de eisdem hortaminibus et subtilius eloquimur, cum de carneis punctionibus pessimæ suadellæ, quæ mentem affligere et marcidam ad divinum reddere officium consuevescunt, tractaverimus. Hæc igitur majora præstolantibus interim satis sint, et his dulcissimas reficiant mentes.

Psal. 61, 12

retributionem
expectandam,

humilitatem,

colloquia ædi-
ficativa,
E

ANNOTATA.

a Etiam a Flodoardo dicitur filia Regis Sigeberti, F in Lectionibus Breviarii Remensis, a Sigeberto Rege Metensi in filiam adoptata: quidni potius ejus neptis cum S. Balderico, ex aliqua filia Dagoberti I nata. Hujus filius fuit S. Sigebertus Rex, cujus Acta late illustravimus ad Kalendas Februarii. In Vita S. Boniti Episcopi Arvernorum, ejus olim Referendarii, ad diem xv Januarii edita, dicitur num. 4 ipse S. Sigebertus filios habuisse: sed antiqui auctores solum nomen Dagoberti II exprimunt: uti et nos in Diatriba de 3 Dagobertis diximus.

b Difficile est hujusmodi etymii vestigium invenire in nomine Bovæ, quod ut cetera tunc Francica ex Teutonice radicibus explicandum. Existimo ita feminine dici, quomodo masculine dicitur Bobo; et utriusque radicem communem esse boub, quod Germanicis hodieque significat puerum sive pupum; Belgis quoque, sed contemptum.

CAPUT II.

S. Dodæ ortus, educatio, et spretis nuptiis vita monastica.

Sed quoniam sacratarum Deo Virginum vitam fida relatione utcumque instituimus annotare fidelibus Christianæ religionis; et jam de ortu, et studio scientiæ,

A scientiæ, sive de prælatura sanctæ Matris super puellas, et divinorum admonitione præceptorum Dei, panca prælubavimus; superest de ingenuitate nobilis Dodæ, neptis scilicet sanctorum Balderici et Bovæ, calentis propositi Abbatissæ, aliqua suggeramus. Hæc beata siquidem Doda nobilissima virgo; ab infantia dicitur desponsata cuidam ingenuissimo et sagacissimo viro, Regia stirpe (ut fertur) progenito, quemadmodum et ipsa regali oriunda extiterat prosapia. Sed interim ut diligenter educaretur, suæ traditur prænotatæ amitæ Bovæ Abbatissæ ab avunculo sanctissimo Balderico, ut nobiliter nobilis erudiretur, et sancta sanctis institueretur institutis. Docetur enim parvula litteris à primævo divinis, post hinc humanis; quatenus Deum Christum per divinas cognoscere, et assiduis orationibus humiliter invocare, et contra antiquissimi hostis callidissima argumenta fortiter repugnare pernosceret; per humanas vero temporali cui pacta fuerat deserviret marito, ceteraque mundialis vitæ negotia quæ se præstolabantur diserneret; et cuncta per veram calliditatem scientiæ ordinaret, castimoniamque juris maritalis subtiliter præcaveret; ut quamquam amore filiorum procreandorum sponso copulanda foret carneo, tamen castissimum fœdus singulari conservaret viro; et suum vas ad honorem Dei, non ad passionem obscæni desiderii tueretur. Verumtamen quod alii, ad hujus mundi solatium, et temporariæ altitudinem pompæ, terreno gaudenter ponderabant fastu; divina providentia ad sui nominis disponebat laudem, ut post supernis claruit indicis. Diversis igitur instruebatur postmodum feminis apprime officiis; quibus artificiosa operatrix sponso placeret nobilissimo, et tanto foret conjugi dilectior, quanto in opificiis sagacioribus inveniretur eruditior. Sed quis tibi valet verbis sæpenumero replicatis contexere, quibus artificiis hæc claruerit Virgo præsertim cum ipsa ingenua Virgo ad Regios erudiretur cultas, et subtilissimorum operosa argumenta opificiorum? Quidquid porro muliebria promittunt ingenia, hanc ignorasse autumari, temerarium est.

B 8 Qua etenim ratione sacrarium Divinitatis, quidquam humanæ scientiæ valeret nescire; cum inter Virginum contubernia, contubernalis facta castitatis, perenni Sponso munus sinceræ integritatis conservare niteretur; ut dotem æternæ remunerationis caperet in curia policæ sedis. Lumine etenim invisibili atque incogitabili inflammata beatissima Virgo, carnalium ignes mirabiliter vincebat amorem, illud Apostoli reminiscens, quia quæcumque hujusmodi sunt carnis tentamina paterentur, et dolores in parturiendo, et labores in educando; quia qui seminat in carne, in carne metet corruptionem; qui in spiritu, vitam metet æternam.

C 9 Quid plura, ut breviter tibi ejus virtutes includam, præfata Abbatissæ, et ejus germano similis [extitit]. Dum igitur hæc agerentur, dies natura rotatiles atque nimirum celeres, sponso tamen longissimi, sponsæ vero tantum nomine, admodum citissimi explentur. Tempus id advenerat, in quo Virgo nubilis, adulta annis, marito perquiritur nobili; ut fieret copula quæ subarrillatione per tot annos fuerat protelata. Requirit igitur Princeps sponsam, quam putat sibi amicam; et dum sperat per fœdus sibi copulandam, invenit Christo maritam. Scriptis denique dotalitiis, et servis et ancillis, multisque prædiis patrimoniorum chartis diligenter assignatis, cum magno apparatu servorum ingreditur urbem; ac fidens de amica pervenit ad loca, in quibus cum Abbatissa dulcia profert eloquia; humili voce postulans, quatenus sibi diu expectatam quantocius reddat sponsam. Quibus acceptis sancta

Mater respondisse fertur, Nihil horum sua interesse; D quorum interesset magis interpellarentur, sibi puellam a fratre commendatam, et multis sudoribus apprime eruditam, nulli sine eo reddendam. Hæc et his similia Christi ancilla prosequente, Miles infrendit; et tota facie humanitatis eversa, nunc pallore nunc rubore, quod animus patiebatur intrinsecus, astantibus revelabat; multis assertionibus, contestans se infracturum abdita monasterii, quousque sibi pactam ab ipsis erueret penetralibus puellam.

10 Inter hæc igitur Abbatissa venerabilis, castissimo usa consilio, velatam religionis peplo puellam, quod ipsa virgo ab altari rapuerat sancto, et spontanea imposuerat capiti, sponso jussit presentari furibundo; quo nuptam Christo, et vestibus sanctitatis opertam, juvenis revereretur contumax atrectare. Quod ille cernens, illudum se profitetur, et manu injecta nil cunctatus templum castitatis per vim ad se traxit. Sed mox claruit exemplo, cui sacratissima Virgo se per multa desideria dicaverat, Sponso. Namque audax manus, quæ castam attigerat vestem, dirigit celerius; et digiti ad volam connexi, suis deseruntur officiis; sicque totum brachium humeroterens arefactum permansit immobile, quod Christi futurum vas attigerat. Id Miles sentiens, solotenus flexis poplitibus supernum postulat remedium ejusdem interventu Virginis, et eorum qui ad spectaculum illud confluerant mirabile. Nec distulit pius Redemptor vota puellæ aliorumque fidelium precamina, quin etiam ejus quem delegerat sibi fideliem. Mox etenim pristinae redditur sanitati, repentina incolumitate recepta, qui paulo ante suo præsumptu timende concessus fuerat speciei.

11 Illico igitur caducum cum suis illecebris nihili pendens hunc mundum, quicquid chartis ante assignatum extiterat sponsalibus sui patrimonii, idcirco Christo concedit Deo; quem heredem æternis adoptans reperire in regnis, castæ vitæ et sanctæ religioni se totum mancipavit devotus. Contulit siquidem eidem monasterio hæc supradicta, et plura alia donaria, quæ adhuc eadem retinet ecclesia; et ne hæc generaliter tibi assignata taxentur vilissima, specialiter pauca suggerentur, quæ ob ceterorum memoriam, huic tantum indidimus pittaciolo, ne fastidium congesta tibi relegendo generare videantur per plurima. a Noviantus scilicet ex eis fulget patrimonii, villa pulcherrima; quæ quot refinet colonos, tot S. Petro et Abbatissæ et S. Bovæ, et nepti ejus B. Dodæ specialius alit vernaculos, b hæc sex millibus a Remensi urbe distare videtur: Et c Vallismonasterii, potestas scilicet magna, non obfuscat sua vilitate cetera patrimoniorum sancti viri donaria, quæ ab eodem monasterio quadraginta millibus distans sua præstendit specie, quæ et quanta extiterint, quæ collata sanctæ Virgini fuerint a beato viro: Beatum nempe dicimus virum, quod, sicut relatu didicimus plurimorum, usque ad finem monasticum servaverit religionem. De ejus mirificis operibus neque adeo nobis perstat compertum, nec huic devotissimus inserere opusculo etiam omnia illa, quæ de eisdem ferebantur Virginibus, ne fastidium sua quantitate lectori nimia relato ingereret; et volumen exigere viderentur dictorum pondera miraculorum. Unde quæ de sancto viro non adeo nobis manifesta lucent, maluimus silentio tegere, quam nostris scriptis profusius alligare. Sed ne tantum donativum Dei Patris per ejus Filium in Spiritu sancto mortalibus concessum, per plures annos lateret fideles, de prædictis Virginibus, sollicita curiositate dignum duximus utcomque sanctis fidelibus annotare; illud præcipue admonentes, ne vilissima intueantur eloquia, sed res materiæ

D
EX MSS.
qui cum vim,
minaretur,

et velatam
licet, ausus
esset attingere

corripitur
brachio exa-
rescenti,
E

eoque sanato,

plurima
monasterio
dona

a
et possessio-
nes confert,
F

b
c

vitamque
monasticam
assumit.

EX MSS.

A cordibus inserant arctius, ut supra dictum est; et facta ponderent, quæ, nisi Deus inesset Virginum mentibus supradictarum, nullo modo per eas fieri valerent.

S. Doda
excellit in
vita mo-
nastica :

et colloquiis
sanctis :

recusat fieri
Abbatissa.

12 His itaque pro opportunitate explicitis, qualis, et quam mirabiliter religiosa post hinc usque ad mortem, in monasterio eodem, perseveraverit beata virgo Doda, sub iugo castæ religionis; per longum esset explicare: quam humilis scilicet in vultu, quam pudibunda in verbis, quam abstinens in risu, quam vilis in vestium cultu, quam prompta ad officia sibi injuncta, ut pene, si dici posset, anto inchoaret, quam verba præcipientis usque ad explendum rotarentur finem. Meditabatur deinde sedulo sacrarum arcana Scripturarum; et mysteriorum profunditates divinarum mentali recondens sacrario, animum sanctis reficiebat cibis. Pascebat denique castissimas Sororum mentes supernis deliciis in communi colloquio, adhortabatur eas in Dei servitio; illud super omnia anteponebat, quatenus usque ad mortem sanctum retinerent propositum, et lucernas Christo veniente honorum portarent operum, oleo sanctificationis perfusas, non alienæ laudis adulatione forinsecus male perlitas; et sic Agno junctæ immaculato, perpetuis insererentur nuptiis. Hæc, et ejusmodi beata Virgo cordibus sociarum infundens pabula, diatim vas augmentabatur idoneum, et ad omne opus bonum paratum. Sed Abbatissæ honorem, vel potius pondus juxta sagaciores, cunctis vitæ suæ diebus refutans, maluit iugo obedientiæ subesse, quam aliqua terreni fastus sublimitate præcellere.

ANNOTATA.

a Nogant vulgo, notabatur in margine.

b Sex millia scilicet passuum, notantur esse duæ leuæ: uti max quadraginta millia, quatuordecim leuæ.

c Vallis monasterii vulgo Vaulx-monstreul.

CAPUT III.

Documenta varia a S. Bova sanctimonialibus tradita.

Verum quoniam de his, quæ nobis comperta plurimorum manifestatione constiterant, scilicet nobilitate, quæ ei a progenitoribus sublimis extabat, et studio, et vita, et amore erga Deum, et sponso B. Dodæ sola nuncupatione, et divortio eorum, per digressionem aliquam retulimus; superest ut ad B. Bovæ veneranda documenta, quæ sibi commissas docebat puellas, stylum narrationis reverti faciamus. Adhortabatur igitur castissima Bova majores natu, ut se minusculis et ætate imbecillioribus sancta ostentarent insignia, quibus provocatæ, quæque infirma superare niterentur; et hoc satagerent cunctis nisibus, quatenus incentiva carnis, jejuniis et pertinacibus orationibus refrænerent: quia fragilis caro, puniendorum hortatrix scelerum, his gemellis vincitur virtutibus, jejuniis videlicet et oratione; cum in altero eorum vitiis resistatur, et in altero mentis intentio animetur. Nempe si copulatæ extiterint virtutes, violentius resistunt inimico, cum id altera istarum submovet, per quod fomentum spinarum adversarius callidus suppeditabat; et altera id suggerit, per quod illusns creberrime dispereat, quia facilius atteritur, si ei subtrahitur quod vires cumulabat. De hinc humilitatem ut prætenderent instigabat, quæ non solum voce vel gestu corporis, verum etiam toto corde et spiritu sectanda docetur: quia per illam Deus mente cernitur, et ipsa omnium decernitur fore custos animarum, quin etiam omnium

virtutum; dum sine fundamento ceteræ videntur, et potius sunt, si hæc eas non suis propriis nutrierit alimentis. Per hanc siquidem venit gradu facili ad alias, per eas tamen difficiliter ad hanc; sed proculdubio super limina earum tuebitur fundamentum, dum hæc, quæ est radix omnium bonorum, sibi adest. At contra superbia, omnium vitiorum nequissima, sic se quandoque solet transformando palliare, ut cunctarum putetur maxima virtutum; cum fit omnium pessima mors, et tunc præsertim cum velamenta furoris addito persona videtur induci. Hæc denique pestis sublimissimam creaturam de conspectu divinæ Majestatis projecit ad teram, primum vero Protoplastum de florigera sede in hanc vallem lacrymarum propulit, in qua gemitus et querimonias ejus adhuc deflet humanum genus; quod potius ad æternam procrearetur mortem quam ad vitam, nisi benignitas Dei Patris, per Filium, sibi reconciliaret in Spiritu sancto mundum. Posthinc vero caritatem, ut minorum cordibus insererent, hortabatur; et cum ipsa primum Deum toto corde et omnibus interioribus diligerent, et piæ matri suæ scilicet Abbatissæ pio corde et purissima mente amorem castum cum sancta reverentia impertiret; per quam, videlicet virtutem omnium aliarum præcipuam, legis præcepta supplerent, cum in hac, et Jesum super omnia, et proximos quosque sicut semetipsas amplecterentur. Hæc igitur hortamenta beatissima Virgo, et Abbatissa Bova antiquioris Sororibus ætatis crebrius infundebat, ut pabula divinæ admonitionis ad plenum refectæ, et æternum ardentem Sponsum desiderarent, et ad ejus conspectum libentissime quantocius ganderent promoveri, et a subtilissimi hostis versipellis ingenii se tueri pernoscerent.

14 Mediocribus vero non minora dispensans, persuadebat nequaquam sibi ceu Prælatæ et Matri solummodo honoris reverentiam exhibere; verum etiam suis annatis in omnibus obtemperarent, et eis cum summa subjectione obedirent in cunctis, quæ sibi præciperentur, sive manuum laboribus, seu quæcumque illa fuissent etiam extrema, quia per hanc extremorum obedientiam perveniretur ad perfectissimæ beatitudinis gloriam. Adultis igitur juvenculis, in quibus sanguis ferventior stimulis atrocioribus carnis incentiva potissimum provocare consuevit, fatebatur constantissimis iudiciis fore honorem potissimum et laudem gratissimam, a quam forensi non videri, et perfectissimæ palmarium constantiæ viriles refutare affatus, etiam castissimos, et malesuada eloquia (quæ quandoque convalescunt adeo, quod totum vas contremiscere faciant etiam perfectarum, ne dum teneræ ætatis, et mentem firmam a statu suæ rectitudinis aliquando summovere solent) ut venenum consummatæ mortis, a se facere aliena. His siquidem et hujusmodi pestibus, et insuper obscenis cogitationibus Phlegethontæos opponere ignes persuadebat, dum callidus serpens suarum phantasmata imaginationum mentibus ingereret earum, et quasi in excessum suis illusionibus provocaret. De hinc cruciatus inferni, qui semper gemitus et inextricabiles suis tantisper de die in diem incolis renovant dolores, in ipsis voluptatum figuris et angustiis afflictionum percogitarent; et hujusmodi tortiones animi et affectiones suis ponderarent nævis originalibus, dum in semetipsis gererent, unde tentamina provocarentur.

CAPUT IV.

Beneficia a S. Balderico præstita. Hujus pius obitus. a

Quin etiam hoc ad notitiam ejus perveniente, deprecabatur

horrorem
superbiæ,

et carita-
tem mu-
tuam:

E

sanctimonialibus
mediæ
ætatis
commendat
reverentiam
erga seniores:

junioribus
prohibet
colloquia
cum
viris, etiam
sanctis:

F

et contra
malas
cogitationes
proponit
cruciatus
inferni.

a

S. Bova a
senioribus
exigit bonum
exemplum:

ad frænan-
dam carnem
commendat
jejunium
et orationem:

inculcat
humilitatem,

S. Baldericus abiturus,

Mat. 18, 20

ob tempestatem ad preces Sanctarum excitatam,
b

retinetur in monasterio ;

gravi morbo tentatur :

timet ne monasterium malum imminuat,

c

SS. Bovam et Dodam confortat :

A deprecabatur attentius, quatenus illo reditu aliquantisper ob ejus amorem protelato, suæ dulcedinem præsentiae per illum diem et in crastinum, ei non abnegaret impertiri. Quod ille audiens totis nisibus refutare coepit, protestans se multa seria ordinaturum, et monasterii sui quamplurima munia dispositurum: id ad præsens quod poscebat, nequaquam perficere debere. Sed beata Virgo ad solita recurrens præsidia, pansis palmarum velis, inter utrasque posuit caput venerabile, et fluvio lacrymarum dulciore subito effuso, virum ad pietatem inflexit benignum. Non distulit etenim pius Redemptor demonstrare in factis, quod fidelibus sponderat dictis. Ubi sunt duo vel tres meo in nomine congregati, ibi sum inter illos. Subitanea denique excitantur fulgura, nimbi ruunt, totus aer intonat, et micantibus flammis cunctus videtur splendescere polus. Et quod de Sancto legitur Benedicto, et ejus germana Christo devotissima Scholastica, id totum in caritate trium reperitur istorum; nisi quod trina Majestas unius Divinitatis magis hic cernitur fulgere, dum ad trium personarum indiscreta operatur unitas devotionem. Quod cernens castissimus Levita, de sanctitate Sororis, et sanctissima ejus spe in Christo porrecta, lætabatur animo; sed, proposito suæ dispositionis a Sorore impedito, aliquantulum tristabatur. Non est siquidem fas arbitrari, minus in ista retentione beatam laborasse Dodam speciali oratione, dum nihil minus gaudii de præsentia sanctissimi præstolaretur viri, quam sua beatissima expectabat Abbatisa.

16 Sed heu! hanc brevissimam lætitiā mox longissimus consecutus est gemitus. In ipsa denique nocte, quæ superventura erat, sole hujus diei, quo hæc mira a pio Jesu patrata sunt, ad occasum devexo, insperatæ affuit occasio mortis; si mors ea dicenda est, quæ cunctos auferens dolores, pro momentaneis laboribus et citissimis sudoribus in Christi præceptis fideliter elaboratis, æternam Sanctis ingerit vitam; et perpetua felicitate in perpetuum remuneratos, indeficienti lumine perenniter donat potiri. Coepit itaque vir beatus sentire se consuetis viribus deseri, et a solita humanæ fortitudinis virilitate desnescere. Invalescant etenim dolores; et nimium ingruente funerea lassitudine, artus sanctissimi propriis alienabantur officiis: et interiora non solito penetrante dolore, totis corpus affliciebatur angoribus. Interea Sanctus, suæ rememorationis sentiens adesse tempus, lætabatur quidem de spe perpetuæ beatitudinis, quam per Dei misericordiam sine dubio sperabat, et ad quam per prolixa temporis curricula maximis anhelabat desideriis; sed gregibus suorum timebat monasteriorum, ne sub ovina pelle invadentes ea lupi, occulta fraude pellicerent, et clandestina dolositate pessumderent; maxime vero castie sorori et amantissimæ nepti admodum metuebat, sicut pius pater, ne desertæ ab auxiliis tanti viri, in profundissimas sibi viderentur ruere calamitates. Celerius etenim solet femineus sexus, humanis cadjutoriis destitutus, ad profundiora labi discrimina, dum non reperit qui sibi assueta procuraret solatia.

17 Hæc igitur, et alia hujusmodi similia venerabilis Pater sancto dum volveret in pectore, accersiri præcepit sororem atque neptem: quibus indicans jam se resolvi, hortatus est, ne dolerent de ejus absentia; cum potius scirent lætari debere, quod eum per gratiam Dei fidenter crederent ire ad gloriam desideratam, et tot sudoribus apud piū Jesum impetratam. Verum summis nisibus spem suam in Christo ponerent, tota suavitate degustarent quam dulcis est Dominus, qui nusquam in se fidentibus sset defuturus, sic ut ipse pollicitus suis est fidelibus

in Evangelio: Ecce ego vobiscum sum ad consumptionem seculi; Quia etenim ratione humana fragilitas contra hostem pugnaret invisibilem et admodum infatigabilem, vel quo ordine valeret ei resistere, nisi Divina bonitas invisibili armatura suos armaret sequaces, hoc est fide non ficta, spe certa, caritate sanctissima, humilitate purissima, ceterisque harum virtutum pedissequis Christi? His itaque et aliis pluribus humanæ consolationis et divinæ verbis, sororem et totius cenobii gregem pius Pater consolans, multis modis animabat eum, et ad Christi servitium indesinenter erudiebat; replicans eadem sæpenumero, et ad perseverantiam usque in finem confirmans; bonam pacem, et unanimitatem indissolubilem tenere contestans. Ipse vero quantum vires suppetebant ad laudem Dei fatiscences artus cogebat; et quem ab infantia [desiderare] coeperat, Christum Dominum confitebatur; illam votis omnibus exoptans capere hereditatem, quam David venerabilis vates commendans aiebat, Cum dederit dilectis suis somnum; ecce hereditas Domini; in hoc patefaciens fidelibus ad quam festinare debeant hereditatem, ad illam scilicet, quæ post mortem datur, Sanctorum acquisitam operum laboribus: quæ non datur nisi Christi amatoribus, et ejus præcepta sequentibus, et pro ejus amore usque ad mortem in Catholica fide laborantibus, et ei quidquid Sancti operis peregerint assignantibus; dilatatoque corde mandatorum ejus monita percurrentibus, et hoc etiam legitime, id est, omnibus hujus mundi postpositis, quæ postponi debent.

18 Inter hæc igitur sanctus Dei, cœlo totis viribus intendens, piū Jesum in sede suæ Majestatis sedentem intuebatur, coronam in manu tenentem; quam suo dilectissimo servo, seu potius jam facto amico, carnis onere deposito, sanctissimo dare desiderabat Balderico. Cujus visionis desiderio amicus Dei dum totis inhiaret viribus, pia ejus anima carne soluta est: quam inæstimabilis suavitatis odor secutus est, quem qui aderant sentientes, arbitrabantur quasi omnium aromatum species perfragrasse. Nec mirum: si virtutum ejus opera hæc clara promulgarent indicia, dum iste Sanctus ab infantia semper Christi odor maneret multis ad vite insignia. Egregiæ siquidem virtutis fuisse hujus viri officia, cum multiplicibus præsagiis propalatur, dum claritudo vultus ceterorumque membrorum, sua quadam specie prætenderet future immortalitatis elegantissimum nitorem. Quoniam quidem ipsius oris qualitas, speciosissimam effundens claritatem, quibus affuisse contigit testatur quo fulgore illa sanctissima Angelorum in curia rutilaret anima. Cetera membra tamen totius corporis gratissima perfundebat nitela, ut nec tenuis quidem macula sua obfuscatione castissimos inficeret artus; locus vero malus, in illo tamen non pudendus, virginitatem ab utero matris præcavisse angelicam, subtilitate genitalis artus precautis innuclat. Quid plura? Jam ipsis plane noscebatur præfigurationibus, incoGITabilem futuræ resurrectionis gloriam, certantibus pro amore Christi, non defuturam.

19 Cernens itaque germana fraternos artus vitali flatu destitutos, exanguis et ipsa pene effecta super exanime concidit corpus; et moritudine viscerum torquente præcordia, quis dolor interiora penetrarat, non oculis profitebatur indicia. Posthinc vero viribus paulisper resumptis, lugubria vocum reddens acumina, cœlum ipsum voce lacrymabili pulsare videbatur, ingeminans suæ desolationis querimonias; et femineo dolore singultibus inexplicatis satisfaciens, tota humanitatis facie eversa, proximæ mortis effigiabat dispendia. Prospectares equidem de carne quasi carnem revulsam; et ejusdem voluntatis, mor-

D
EX MSS.
Mat. 28, 20

*seipsum piis
votis exclul,*

Psal. 126, 2

E

aspiciens coronam sibi a Christo oblatam,

*d
pte moritur :*

odor suavis-

F

et cadaveris nitor,

*caelestem
ejus gloriam
inducant,*

*obitum ejus
maxime
lugent S.
Bova soror,*

te

EX MSS.
et S. Deda
neptis.

A te spiritum sequestrante, præmortuam testareris superstitem particulam. His inextricabilibus exporrecta lamentis, dulcissima neptis feoinea deseritur valetudine, et gradu citissimo iter conans explere, medio nondum emenso defecit incessu : collapsa subito defectu ruunt membra, vox hæsit faucibus, et attonitis alios conspectans oculis, tam gestibus quam voce, quis stupor mentem afficeret et dolor intima trajiceret reserabat. Hinc igitur abducta manibus aliarum, vix gressum officio pedum suppeditante valuit perexplere. Ubi autem exanime Patris intuita est corpus, ruit super illud. Ecce quæ lamenta, seu dolorum verba, quibus modis, et quam mirabilibus vocibus tunc redintegraverit, quis edicere queat? Nemo astantium, quamlibet inferiis lugubribus satisfaceret humanis doloribus, fletu valuit abstinere; dum sæpius replicaret, quod unumquemque illorum facile posset inflectere ad flebiliora etiam invitum.

S. Balderici
corpus ex-
positum cla-
rit mira-
culis,

20 His igitur ita explicitis, sanctissimum funus ritu Christianorum ad honorem compositum, ponitur in medio omnibus custodiendum; et per totam noctem pia curiositate fidelibus sanctæ religionis exenbantibus, mirificavit Dominus Jesus sanctum suum, mirificis miraculorum indicis, quæ nos inter has excubias adnotare nolumus, propter funerei prolixitatem officii. Hoc tantum interim scire cupientibus testati fuimus, quod nemo languidorum sanctissimam attigerit glebam, qui non speciali bono, ab illo generali proficiente, donatus fuerit ad laudem Dei, si fidei corde et humili spiritu id ipsum petiverit: ex quo manifestatur, quod is Deo vivere certius creditur, qui temporali derelictus vita, multis viventibus vivit ad salutem. De hinc venerabilis Pater honorificenter sepulturæ traditur, in ecclesia Beatæ Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ, extra muros Remorum civitatis *c* vi Idus Octobris, ubi ad quietem repositus multa præstitit beneficia Christi fidelibus, ad laudem ejusdem Dei per longa temporum curricula, quibus in ibidem sancta ejus requieverant membra. Quæ ecclesia, quia a fundamentis propter vetustatem annorum, et maxime ingruentiam paganorum penitus cernitur destructa, omisimus de ea prolixius loqui; et potius, quia sanctarum resignare Virginum obitus festinamus, quos sine novis genitibus, et præcipuis angoribus intimare nequimus. Quis etenim siccis luminibus, plasma Dei potuisse mori, et templum divinitatis, sacerarium summæ rationis, habitaculum sancti Spiritus, de culmine tantæ sedis ruere, et ad antiquæ matris hospitium, nobilem humanitatis formam redire in pulverem, et in cinerem denuo commutari nefasto primæ matris elogio, tortuosi draconis fraude plectæ, litterarum figuris valuerit denotare? Profiteor quia mens horret his singultibus, et dolor crebrius replicatus vix sinit accedere; nisi quia Christi in causa, qui Virginis sapientioris et acclioris filius, suæ carnis naturam, propria divinitate melioratam, et ad pristinum honorem per obedientiam revectam, in sede Patris collocavit; contestans fidelibus, in cælo, quo ipse caput residet, quandoque consessuros.

ANNOTATA.

a Hic multa desunt, quod etiam in apographo Regine Suevicæ est annotatum, tamquam id culpa descriptoris contigisset. Quænam vero illa sint, colligimus ex Indicibus titulorum, inter quos ista habentur: Qualiter S. Baldericus monasterium, in quo sororem suam, Sanctam videlicet Bovam Abbatissam constituit, honorabiliter ædificaverit, et patrimonii sui hæreditatibus diraverit.

b Id est, Virilibus: nom merus esse videtur Gal-

licismus, quo homo sumitur pro viro: simili vernaculæ vocis proprietate supra num. 14. Seniores Sorores appellantur Annatæ, Gallice les Aynces,

c Hæc exposita sunt 10 Februarii in Vita S. Scholasticæ.

d Baldericus lib. 4. cap. 39. de Balderici obitu ista habet: Ad sororem suam reversus Remis, ultimum sui cursus ibidem clausit diem, ubi et sepultus tempore non modico quievit.

e At colitur 16 Octobris pluribus fastis inscriptus, forte ob translationem corporis, postea ad proprium monasterium deloti.

CAPUT V.

Pius obitus SS. Bovæ et Dodæ.

H is ita pro tempore positis, funus sanctorum Virginum aggrediamur utcumque pernotare. Beata igitur et venerabilis Abbatissa Bova, tanti fratris solatio destituta, gravissimos gemitus et longissima ab imo trahens suspiria, indies fraternæ recordabatur dulcedinis; et quotidie, querulis singultibus et lamentis flebilibus, satisfaciebat suis doloribus: non uti nesciret, quod beata anima ejus gaudiis perfrueretur cœlestibus, quem pius Dominus suo confortaret gremio; verum quod pluribus occupata negotiis, virilibus se contuebatur et paternis desertam officiis. Commentabatur siquidem sedulo, quid de grege sibi commisso, quid de totius monasterii necessariis intrinsecus et forinsecus ageret; et quod post se multa incommoda et ruinoso dispendia ancillis Christi non essent defutura. His igitur tædiis et intolerabilibus angoribus sancta Mater confecta, humanæ dilatio mortis sæpe onerosum ei videbatur afferre fastidium. Sed illa magna multitudo dulcedinis Domini, quam ipse pius abscondit se timentibus, et perficiet in se sperantibus, plurimi solatia gaudii interius frequentissime suæ conformabat ancillæ et hæc usque ad pias lacrymas, quibus benignum Jesum suspiraret, creberrime propellebant. Gratulabatur etenim beatissima Virgo dissolvi, et esse cum Christo, quatenus illam satietatem sanctissimæ refectionis, quam beatus David desiderabat dicens, Satiabor dum tua manifestabitur gloria, perenniter adipisceretur, et lumine indeficienti sine fine potiretur. His et hujusmodi desideriis sanctissima anima quotidie se mactans, illam extremæ vocationis horam præstolabatur, illam noctibus peroptabat, illam diebus provocabat. Quid dictis opus est? Advenit tempus non multum post fratris abscessum, quo venerabilis Virgo, jam emarcida ætate defecta et sudoribus laboriosæ vitæ expletis, communem se viam sensit ingressuram. Quo nuntio gratulabunda, professa est Sororum quibusdam, quarum mentes divinus habitabat spiritus, citissimis diebus ad Redemptoris misericordiam se profecturam. Quibus auditis, primum quæ perceperant, post hinc totus grex in lamenta conversus, Matris solamine orbandus, supernam expectabat deliberationem; suæ quæritans piæ Matris consolationes, et alterius quæ adhuc incognita esset metuens mores. Quocirca magnæ confusionis clangor et gravissimi ululatus tempestas loca monasterii confuderat, [dum unaquæque suæ] desolationis miseras computabat.

22 Inter hæc igitur veneranda Mater, dulcissimam neptem, castissimam scilicet Dodam, ad se accersitam, religiosis sermonibus et ad Deum pertinentibus ad veram hortabatur religionem; fidele propositum sanctæ conversationis sæpius replicans servare attentius, et usque ad mortem Domini præcepta ei persuadens totis nisibus adimplere. Dehinc alias Sorores confortans, piis admonebat verbis, semper Christum sequi in omnibus angustiis, toto corde

S. Bova
mortem
fratris lu-
gens,

adspirat ad
cœlestia
gaudia,

Psal. 16, 15

mortem in-
stantem in-
dirat san-
ctimoniali-
bus:

S. Dodam
et alias
confortat:

A corde eum invocare, qui se invocantibus in hoc mundo numquam se defaturum testatus est. His ita rite explicatis, et grege universo castissimis consolidato hortaminibus, in Deo inter manus Sororum illa pia anima carne soluta est. Quod cernentes venerabilis Doda, ceteraque Sorores, dolori dolorem accumulantes, gravissima protulerunt lamenta; et qui ante hac visus fuerat maximus luctus mortuo Pastore, ad istius comparationem videbatur parvissimus; cum ista, sicut pia Mater, et carior et familiarior extiterit; et præcipue cum in defunctione istius obitæ Matris, gemino orbatæ auxilio, solatium utriusque amiserint paternitatis. Quam pia curiositate palantes, et sacratissima veneratione tumulantes, ad partem dextri lateris fratris, ad quietem in basilica sanctæ Dei Genitricis, extra muros Remorum, sicut supra præfati sumus, viii Kalendas Majas reposuerunt.

apud fratrem
S. Baldericum
sepelitur.

S. Doda
desiderat
dissolvi:

23 Post hinc vero non multum temporis, castissima Doda, habitaculum scilicet Spiritus sancti, utroque orba parente, cœpit tædiari; et his inextricabilibus confecta doloribus, abominabilis fiebat ei mundus cum suis incertis laboribus; et Jesum, quem sibi perennem delegerat sponsum, assiduè invocans orationibus, postulabat ne diutius a sua beatitudine, quam diu desideraverat, eam permitteret abalienari: sed pro sua bonitate et largissima benignitate, quod ei promiserat in verbo, non differret in præmio. Quod pius Dominus sue cupiens complere ancillæ, immo carissimæ amicæ, non distulit vota se desiderantis toto corde videre, et ad se cupientis humiliter pervenire. Quid plura? Adest sanctæ vocationis dies, adest tempus per tot annos cumulatis desideriis expectatum, et per multarum fontes lacrymarum pettum, per multa suspiria desideratum, jejuniis, vigiliis, ceterisque virtutum insignibus, insuper caritate gemina acquisitum; adest fidus Remunerator, qui et in prima vocatione dederat fidem, et per tot tribulationes hujus mundi patientiæ virtutem, et

ad ultimum sanctæ conversationis perseverantiam; D adest, inquam, ille ex quo totum, per quem totum, in quo totum constat opus et perfectio Sanctorum; adest pios Redemptor, qui suam non est passus diutius inter ærumnas seculi hujus morari famulam, sed ad tribunal suæ claritatis voluit perducere et gloriam.

24 Quid immoror verbis? Levissima febris Virgo devota Deo confecta, ad extremum pervenit diem: in quo Sorores dulcibus verbis allocuta, sanctis consolationibus adhortatas, ad fidele propositum animabat, replicans ea, quæ de beata Matre superius tacta sunt. Dehinc visum est ei benignum Jesum sibi astitisse; et dulcissimo nutu eam ad se vocasse. Cui visioni tota mente, et toto corde inhians illa sanctissima anima, Sponsum secuta est, et ad thalamum castitatis diu desideratum introducta est, et fidei marito æternaliter copulata. Quam denique Sorores lacrymosis vocibus, utpote tribus pignoribus beatissimis orbatæ, frequentius inclamata, et piissimis lacrymis lotam, et more Christianæ religionis honorifice dignissimis vestibus circumtectam, et odorum muniis diversorum, sicut templum Dei et habitaculum Spiritus sancti, venerabiliter compositam; juxta sancti Patris Balderici sinistri lateris partem honorifice sepelierunt viii Kalendas Maji, in supradicta ecclesia beata Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ: ubi merita eorum trium, per multa floruerunt tempora, quousque destructa penitus extitit illa ecclesia, propter rationes superius a nobis tractatas. Hæc igitur de sanctissimis pignoribus, sancto videlicet Balderico, et ejus sorore beatissima Bova Abbatissa, et eorum dulcissima nepte, castissima videlicet Doda, templo Dei vivi, a Sororibus ejusdem monasterii, in quo ipsa jacent nobis relata; dicta sint ad laudem Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et gloriatur Deus, per immortalia secula seculorum. Amen.

a Jesu evocata moritur,

E

sepulta 24
Aprilis:

DE SANCTO HECHBERACTO, IN ANGLIA.

G. H.

XXIV
APRILIS

C Inter illustriora MSS. Martyrologia Romæ reperta, aliquod ex Eminentissimi Francisci Cardinalis Barberini instructissima bibliotheca accepimus, acephalum quidem usque ad Idus Martias, sed optimæ fidei; ex quo aliisque ante totum ii Martii, edidimus genuinum Martyrologium Venerabilis Bedæ, et varia in eo fidelibus prolixiusque suppleta, partim ex Hieronymiano Martyrologio, partim ex propriis variarum Ecclesiarum fastis. In hoc Martyrologio ad hunc XXIV Aprilis, hi tres Sancti in Anglia honorati his verbis exponuntur: In Britannia depositio Milleti, Episcopi; et natalis Sanctorum Hecheracti et Ulfredi. Eorundem trium Sanctorum sacra memoria celebratur in peræterito MS. Codice Trevirensi antiquissimi monasterii S. Maximini, cum parva circa orthographiam mutatione, hoc modo: In Britannia depositio Milleti Episcopi; et natale SS. Hecheracti, et Ulfredi. Tertium testimonium addimus ex alio MS. Coloniensi, cujus usus fuit in Ecclesia Collegiata S. Mariæ ad Gradus; in hoc nomina ita exponuntur: In Britannia natalis S. Melliti Episcopi, Herberacti, Ulfredi. Ex his notissimus est S. Mellitus, primus Episcopus Londinensis, et tertius Archiepiscopus Cantuariensis hoc XXIV Aprilis, anno DCXXIV vita functus, uti ex Actis jam datis manifestum est. Notissimus etiam est S. Wilfridus, ejus nominis primus Archiepiscopus Eboracensis, hoc etiam XXIV Aprilis anno DCCIX,

Natalis
24 Aprilis in
MSS. Barberi-
niano, •

Trevirensi
S. Maximini.

et Coloniensi,
S. Mariæ ad
Gradus.

ad celestem gloriam evocatus, cujus utilem Acta ad hunc diem illustramus. Verum quis, melius inter hos duos collocatus, sit censendus, Hecheractos, Hecheractus et Herberactus scriptus, non æque liquet. Advertimus quidem nomina non accurate esse exarata, et pro Mellito etiam Milletum scribi, uti pro Wilfrido, Uulfredum et Ulfredum, neque hujus dignitatem Episcopalem addi; atque ita multo magis potuisse evenire in nomine Hecheracti, Hecheracti et Herberacti minus noto; ac verosimiliter in nullo dictorum trium MSS. recte exarato: cum nulla in eo sic scripto appareat forma Anglosaxonice compositionis appellationisve.

2 Est S. Herbertus eremita, discipulus S. Cuthberti anno DCLXXVII mortuus, sed XX Martii, quo die de eo egimus. Est Herbertus monachus Croylandensis a Danis anno DCCCLXX, cum aliis monachis occisus: de quo Ingulfus Abbas Croylandensis ista habet: Dominus Paulinus, et Dominus Herbertus, seniores valde et longæ ætate decrepiti, in ipso choro manibus mutilati et ad mortem torti, cum diligentissime ibidem fuissent quæsitæ, tandem in Capitolio torti sunt. Verum videtur hic Sanctus de quo agitur, potius Confessor fuisse quam Martyr, alias cum Sociis Martyribus etiam recenseretur, si de illo ageretur.

An sit Herbertus eremita

aut Herbertus Croylandensis a Danis occisus:

3 Venerabilis Beda in Epitome Hist. Angl. ubi Indicem suorum operum texit, inter alia scribit ista: Historiam Abbatum monasterii hujus, in quo superne

AUCTORE G. H.
num Huber-
tus Abbas
Wircensis :

A pernae pietati deservire gaudeo, Benedicti, Ceolfredi (adde Eusterwini, Sigefridi) et Huvethberti in libellis duobus scripsi. Extant hi et seorsim et inserti saeculo secundo Benedictino. Ex relictis Abbatibus coluntur, Benedictus scilicet Biscopius xii Januarii. Easterwinus vii Martii, Ceolfredus xxv Septembris, Sigefridus etiam a Merardo, Marheu et Mabillono refertur ad xxi Augusti. Ast Huvethberti nulla haecenus a nobis reperta mentio in Fastis sacris, ut vel ideo incidere cogitatio, num forte propositus supra S. Hechberactus possit censeretur dictus Huvethbertus, in locum Ceolfredi Romam profecti, electus Abbas : qui a primis pueritiae temporibus, eodem in monasterio Wircensi S. Petri, non solum regularis observantia disciplinae institutus, sed et scribendi, cantandi, legendi, ac docendi fuerat non parva exercitatus industria. Romam quoque temporibus beatae memoriae Sergii Papae occurrens, et non parvo ibidem temporis spatio demoratus, quae sibi necessaria iudicabat, dixit, descripsit, retulit. Insuper et duodecim ante haec annos Presbyterii est functus officio. Hoc igitur electo Abbate ab omnibus utriusque praefati monasterii Fratribus, advocatur Episcopus Acca, et solita illum in Abbatis officium benedictione confirmat.

B Quae inter innumera monasterii iura, quae juvenili sagax solertia recuperabat, hoc imprimis omnibus delectabile et gratiosum fecit : sustulit ossa Easterwini Abbatis, quae in porticu ingressus ecclesiae beati Apostoli Petri erant posita : nec non et ossa Sigefridi Abbatis et Magistri quondam sui, quae foris sacrarium ad Meridiem fuerant condita : et utraque in una theca, sed medio pariete divisa, recludens, intus in ecclesia beati Patris Benedicti composuit. Haec ibi de dicto Huvethberto Abbate.

num potius
Hechbertus
Magister B.
Alcuini,

4 Alius in Vita B. Alcuini Abbatis refertur beati gentis Anglorum Bedae doctissimi discipulus Hechbertus Praesul, meritis Magistro similis : cuius ibidem virtutes describuntur, nec nomen advo abluat, et si duae litterae eradantur aut addantur, plane convenient Hechberactus et Hechbertus. Verum dicitur ibidem xiii Kalendas Decembris, Alcuinus amissione Patris Hechberti orbatus, munere divino, loco amissi, ex cepisse Magistro per omnia similem Elbertum, imo Egbertum virum beatum ac clarum, Archiepiscopum Eboracensem. Quod si dictus Hechbertus esset Hechberactus, diceremus auctorem Vitae B. Alcuini cum aliqua personarum confusione dictum diem xiii Kalendas Decembris, perperam attribuisse Hechberto, cum eo die alterum ejus Magistrum Egbertum Archiepiscopum mortuum esse testentur Simeon Dunelmensis in Historia de Gestis Regum Anglorum, et Rogerius Hovedenus par. i Annalium, ambo ad annum dcccxxvi. Hoc posito, videtur posse dici Huchbertum, si esset memoratus S. Hechberactus, erit hoc migrasse hoc xxiv Aprilis. De eo in dicta Vita B. Alcuini haec indicantur : Erat ei grex nobilium scolasticorum, quorum quidam artis Grammaticae rudimentis, alii disciplinis erudiebantur artium, ceteri jam liberalium, nonnulli divinarum Scripturarum scientias hauriebant.

C

Omnes vero fide, spe, caritate, humilitate, jejuniis, castitate, obedientia, et circa Ecclesiae officia devotissima aequae et honestissima cura, omni cum circumspectione imbuebantur, verbis non taciturnum, quantum sancti Patris Hechberti exemplis, digni per omnia Christiana Praesulis : in quo ea, quae suis in praceptoribus fulserat, doctrina non mediocriter enituit. Ubi per praepceptores intelliguntur S. Gregorius Magnus, S. Augustinus ab illo in Angliam missus, S. Benedictus Biscopius, S. Cuthbertus, S. Theodorus Archiepiscopus Cantuariensis, et potissimum Venerabilis Beda : Cujus, inquit Auctor, sequens Hechbertus vestigia, totum thesaurum suum Domini deputavit eloquio, Scripturarum rimando penetralia. Nam a luce diei surgente, si inevitabilis non obstitit praepeditio, vel ulla solennitas praecellens aut festivas magna Sanctorum, usque ad horam quasi sextam, saepissime et novam, suo residens in lecto, discipulis cuique convenientia Scripturae pandebat arcana. Inde vero surgens, secretissimamque ad orationem confugiens, holocausta medullata cum incenso arietum offerens prius Domino, ac post juxta exemplum Beati Job, ne forte filii ejus in benedictionis laborerentur foveam, sanctificabat eos, offerens Corpus Christi et Sanguinem pro omnibus. Et sic tandem vespertina propinquante hora, praeter Quadragesimam maxime, omni tempore tam aetatis quam hiemis, parem cum suis, digne tamen praeparatum sumebat cibum, linguae non parcens lectoris, utroque ut reficeretur pane. Videres ergo tunc ante Patrem pueros praeparatis se contrebare telis, discutientes in secreto, qui post ordinabiliter protelarent in publico. Nonne videtur tibi de hoc etiam possedici, Sicut aquila provocat ad volandum pullos suos, et super eos volitat, expandens alas, assumensque eos et portans in humeris? Hos autem omnes, florida decoratus adolescentia, Alcuinus humilitatis sub lectione praebat. Is denique pater pauperum, Christi multus amator atque adjutor, bis in die secretissimam orationem erat solitus fundere, purissimi cum irrigatione fontis, genu utroque in terram flexo, manibusque diutius instar crucis in caelum erectis; ante scilicet quam cibum sumeret, et priusquam Completorium cum suis omnibus celebraret. Quo celebrato, nullus discipulorum ipsius, sine ejus benedictione capiti suo data, ullo unquam tempore audebat se committere stratui. Qui omnes quidem diligebat, maxime tamen Albinum, fidelissimum suorum actuum sequacem, propter meritorum distantiam : cui virtutes inter alias hoc erat datum specialius ut nihil per se eligeret agere, quod Magistri auctoritas probans non conderet; nullasque unquam hostis machinas insidiasque pertulit interius, quas absque ulla verecundia Magistro celaret exterius. Haec placuit latius de Sancto Patre Hechberto, uti ab Auctore appellatur, proferre, ut viri in Anglia eruditi circumspeciant; num dictus Pater possit censeretur S. Hechberactus, ex Martyrologiis propositus atque ita Sanctis hoc die colendis accenseri.

D
doctrina et
virtute emi-
nens.

E

F

G. H.

DE S. WILFRIDO,

PRIMO ARCHIEPISCOPO EBORACENSIS IN ANGLIA.

ANNO DCCIX.

Extat in urbe Remensi antiquum monasterium S. Remigii dicatum, cujus primi Abbates iidem fuerunt, qui urbis et provinciae Archiepiscopi. Horum tertius censetur Ebbo, sub quo priusquam a Ludovico Pio Imperatore deponeretur, vixit ibidem Bertogarius monachus, ejusque manu exara-

tum adservatur apographum Martyrologii, quod Bedam heroico carmine composuisse titulus praefert, quasi id composuerit pro suo Gircensi monasterio, ut praecipuas anni totius festivitates absque ullo titubationis errore scire valeret. Martyrologium istud excudendum curavit Lucas Acherius tomo x Spicilegii,

Natalis celebratur 24 Aprilis in Martyrologio metrico Bedae adscripto,

et

A et persuasus auctorem vere Bedam fuisse, consequenter arbitratur Dedicationem Ecclesiæ ad diem xxvii Aprilis relatum, esse dicti monasterii Girvensis. Utut sit, antiqui auctoris opus est : in eoque ad mensem Aprilem indicantur quatuor Sancti, scilicet ad diem xxiii Aprilis, Georgius Martyr, ad hunc xxiv Egbertus Presbyter et Wilfridus primus Archiepiscopus Eboracensis, et denique ad xxix Wilfridus secundus, itidem Archiepiscopus Eboracensis. Ad quem diem ostendimus hunc videri post obitum S. Bedæ adhuc vixisse : ne proinde dictum Martyrologium, si forte a Beda inceptum est, ab alio fuisse absolutum. De SS. Egberto et Wilfrido primo ista ibi conjunguntur :

Egbertus digna virtutum laude coruscus,
Astriferum Octavis veneranter scandit Olympum.
Quoque die Presul penetravit Wilfridus alma,
Angelico vectus cœtu, trans culmina cœli.

2 In Calendario etiam præfato ante Psalterium

MS. Kalendario S. Maximini,

MS. valde antiquum monasterii S. Maximini indicatur Natalis SS. Wilfridi et Egberti Episcoporum. Inter antiquiora Galbarum monasteria, quæ nos Roma in Belgium redeuntes lustravimus, est Gemmeticum in diœcesi Rotomagensi : ibi vidimus Missale Anglicanum valde antiquum, uti probat tabula Paschalis, initium sumens ab anno millesimo ad mxcv. Dono illud acceptum erat circa annum millesimum quinquagesimum a Roberto olim ibidem Abbate, dein Episcopo Londinensi, et postea Archiepiscopo Cantuariensi, qui tandem Roma rediens in dicto monasterio Gemmeticensi sub anno mxxx, e vita discessit. In hoc autem Missali præscribitur hodie festum S. Wulfridi, de quo nunc agimus.

B

MS. Missali Gemmeticensi,

MS. Martyrol. Anglicano, Sarisburiensi Martyrol. et Enchiridio, Habemus præterea aliquod valde antiquum Martyrologium, saltem seculo xii in pergameno exaratum apud Anglos, ubi memoria S. Wulfridi Archiepiscopi et Confessoris, etiam ad hunc xxiv Aprilis adscripta legitur. Martyrologium porro Sarisburiense, auctore Richardo Wulfo Loundini anno mdyi idiote Anglicano excusum, tali cum elogio ad hunc diem exornat : Festum S. Wulfridi Archiepiscopi Eboracensis. Natus hic est in Anglia e sanguine regio, in cujus nativitate visa fuit columna ignea, e qua tota domus videbatur ardere. Juvenis virtute coruscus fui : et ita perseveravit in singulari perfectione ac multis miraculis. Excusum est postea, anno scilicet mxxxii, Enchiridion præclaræ Ecclesiæ Sarisburiensis, devotissimis precationibus ac venutissimis imaginibus refertum, in cuius Calendario similiter indicatur festum S. Wilfridi Episcopi et Confessoris. Denique in antiquis Martyrologis MSS. Trevirensi monasterii S. Maximini, Romano Cardinalis Barberini, et Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, idem Sanctus refertur cum SS. Mellito Episcopo, et S. Hechberacto, de quo seorsim agimus, et accurate verba Martyrologiorum proferimus. Quin etiam dictus Wilfridus refertur in MSS. Florentinis Medicæ bibliothecæ, et Senatoris Strozzi, atque in Martyrologio Florentino anno mccc lxxxvi excuso, sed appellatur S. Uldifrius Episcopus et Confessor. Quotiam nomine refertur a Petro de Natalibus Episcopo Equilino sub finem libri xi, num. 128. Legerat Petrus Franciscus de Rus Puerta, auctor, Historiæ Ciennensis, et verba illius conferens, cum verbis Pseudo-Juliani in Chronico ad annum cclxxxviii, num. 22, quibus fingitur : In civitate Hispaniæ Boeticæ Utica S. Waldifredus, Episcopus ejusdem urbis, egregius vita doctrinæque Christi Confessor ; sibi persuasit Equilinum de suo illo Waldifredo agere sub nomine Uldifrii. Ita connectuntur somnia somniis ; et qui nuper primum fuit protrusus, imaginariæ prorsus Uticæ Episcopus æque imaginarius, simili inaginationum fatuarum licentia visus est assertorem habere, si non antiquum, saltem novissimis scriptoribus anteriorem. Nos præter Wilfridum Anglum nullum agnoscimus cui possint verba Equilini aptari ; putamusque

an Hispanus aliquis hic possit intelligi :

compositores Chronici istius suppositi, nisi omnem D percursor frontem exuissent, quodvis potius nomen, quale poterat in tertium Christi seculum cadere, electuros fuisse, quam Francicum seu Teutonicum Waldifredi, quale vix post Gotthorum irruptionem coepit in Hispaniis audiri. Atque hæc de S. Wilfrido dicta sunt quatenus refertur ad xxiv Aprilis.

3 Alius dies, venerationi ejusdem S. Wilfridi dicatus, est duodecimus mensis Octobris, quo die sacrum ejus corpus (quod erat ab Odone Archiepiscopo Cantuariensi translatus Cantuariam) a B. Lanfranco Archiepiscopo loco decentiori est repositum : Ita Eadmerus infra in Vita num. 66, Sepulcrum, inquit, in Aquilonari parte altaris factum est, et in eo sunt quarto Idus Octobris reverenter inclusæ Reliquiæ S. Wilfridi. Quo die ejus memoria celebratur in relato supra MS. Martyrologio in Anglia seculo xii exarato, item in MS. Martyrologio Carmelitano Colonia adservato, et in citatis ante MSS. Florentinis. In Martyrologio quoque Colonia et Lubecæ anno mcccxc excuso et apud Grevenum et Molanum primæ editionis cum hodierno Martyrologio Romano aliisque recentioribus, mense Octobri similiter legitur nomen S. Wilfridi, sed absque ulla mentione translationis aut elevationis, item absque distinctione diei natalis, obitus aut depositionis. Molanus in posteriore editione natalem appellat, quod etiam legimus in quodam MS. Calendario seu Martyrologio monasterii Gemmeticensis, non admodum antiquo. In MS. Ultrajectino Ecclesia S. Mariæ dicitur depositio, et secuti sunt recentiores : a quibus vice versa translatio refertur ad hanc xxiv Aprilis : quod etiam fieri in MS. Altempsiano, ex Anglia Romam delato, observavimus. Causa erroris videtur oborta, quod in Historia Anglicana Bedæ lib. 5 cap. 20 juxta vulgatus olim editiones legeretur Sanctus defunctus iv Idus Octobris in monasterio suo. Verum ea verba, iv Idus Octobris, desunt in MS. codice Parisiensi monasterii S. Germaini de Pratis, et Alfredi Regis versionis Saxonice, ideoque ipsa, tamquam a posteris intrusa in textum Bedæ, intra parenthesis inclusit Abrahamus Whelocus, auctor editionis Anglo-Saxonice. Nos igitur antiquioribus et certioribus monumentis inhaerentes, arbitramur diem natalem esse hunc xxiv Aprilis, ad eumque Actum ejus referenda esse ; festivitatem vero translati ad Cantuarienses corporis reoli iv Idus Octobris, ut apud Eadmerum, qui Cantuariæ vixit, in titulo legitur : atque ita corrigimus quod necdum accurate discussa, obitum ejus subinde retulerimus ad Octobrem præfatum.

Translatio corporis 12 Octob.

E

etiam natalis et depositio dicta,

ob verba in Bedam intrusa.

F

4 Nunc Vitam S. Wilfridi damus a præfato Eadmero accurate scriptam. Quis autem hic scriptor fuerit, pluribus deduximus xxi Aprilis, ad Vitam S. Anselmi itidem Archiepiscopi Cantuariensis : cui quia toto Sedis tempore adfuerat, ejus Vitam una cum Historia Nororum in Anglia, tamquam plurium rerum testis oculatus, conscripsit. Pari auctoritate in hac S. Wilfridi Vita, libri primi parte priore, agit de B. Lanfranco S. Anselmi decessore, et quæ sub eodem circa reliquias S. Wilfridi peracta fuerant, se propriis oculis intuitum esse infra in Epilogo testatur ; reliqua dicit auctoritate Odonis Archiepiscopi et Bedæ Presbyteri roborari : quod etiam in Prologo confirmat : imo ipsius Bedæ verbis passim utitur, uti sæpe annotamus. Libellum Odonis necdum licuit videre. Sub eo vixit Frudegodus, cui cum ille Vitam S. Wilfridi Heroico metro texere præcepisset, ipsum ejus poema præ oculis habens Eadmerus, eundemque narrandarum rerum ordinem sequens, nonnumquam integros versus transcripsit. Poterant igitur Frudegodi carmina, tamquam ætate priora, præmitti Vitæ per Eadmerum scriptæ : sed quia necdum integra reperta sunt uspiam ; et qualiter potuerit reperiri, sine mutila, sic ipsa ediderunt Acherius et Mabillon tertio Seculo Benedictino ; denique quia satis obscura sunt

Vita datur Eadmero auctore,

ab aliis scripta indicantur.

AUCTORE
EADMERO

A sunt, uti notat *Malmesburiensis lib. 1 de Gestis Pontificum Anglorum*; nolumus insidem, absque alia nova luce et perfectione recudendis, inutiliter exaggerare molem operis nostri. Dicitur etiam Heddus Stephanus (quem S. Wilfridus ex Cantio evocatum cantus Ecclesie sue tradendo Magistrum præfecerat) *Vitam ejus scripsisse, cujus nec meminit Eadmerus, neque ulla monumenta hactenus reperiuntur. Post Eadmerum scriptis suis inseruerunt res gestas S. Wilfridi passim historici rerum Anglicanarum, et patissimum Willielmus monachus Malmesburiensis jam dictus, Ricardus Prior Hagustaldensis, Rogerus de Hoveden, Radulphus de Diceto, Joannes Bromton, Gervasius Dorobernensis, Thomas Stubbs, qui Actus Pontificum Eboracensium descripsit, Hoc etiam senior Petrus Blesensis Archidiaconus Bathoniensis librum de Vita S. Wilfridis scripsit, eumque Gulfrido Archiepiscopo Eboracensi, anno MCCXIII vita functo dedicavit, cujus aliquod fragmentum legitur tomo 1 *Monastici Anglicani pag. 172, ubi plura referuntur ex Vita a Joanne Lelando scripta, et a Joanne Capgrave edita. Tempus vitæ S. Wilfridi ab ejus nativitate usque ad obitum indicatur ab Eadmero aut in Notis explicatur, ut ejas ratione hic tradenda nihil opus sit lectorem morari.**

B

VITA.

Auctore Eadmero Cantuariensi monacho.

Ex bibliotheca Cottoniana eruta.

PROLOGUS.

Britannia, quam Angli, victis a se proturbatisque Britannis, Angliam vocant et incolunt, omni ex parte Oceano cincta, tam ingenitis quam et undecumque allatis divitiis mirabili copia antiquitus exuberabat: quæ ut terrenis rerum copiis, ita quoque sanctissimorum virorum magna fecunditate pollebat: quorum exigentibus meritis in tantum gratia Dei omnipotentis totam insulam sua munificentia decoravit, ut et cultus circa Dei obsequium circumquaque multiplicaretur, et res tam publicæ quam familiares multa pace, felicique prosperitate fruerentur.

2 Sed cum nihil ex omni parte perfectum mundanis rebus natura concessit, cæca damnatrix animi cupiditas, dum interdum quosdam ad hoc perduxisset, ut suis rebus contenti esse nescirent; pacis munimenta dirupit, pax dirupta rapinas, incendia, seditiones, bella, omniumque bonorum excidia peperit: quæ nonnumquam a sanctis ejusdem provincie viris detrita; nonnumquam ipsis in immensum malis crescentibus, ii qui mala deterere moliebantur, varia casuum perturbatione attriti. Dum enim studium suum in eo potissimum ponerent, ne perversorum hominum pravitati, amissa sui status rectitudine, cederent; dumque illi e diverso modis omnibus insudarent, ne istorum rectitudini ad sui correctionem sese vel ad modicum darent; iidem, nequitiam suam modo vi, modo fraudibus exercentes, quos in malitia nequiverant, hos in communi vita socios habere nullo modo volebant. Hinc multi propria dignitate privati, multi a patria eliminati, iudice Deo gloriosissime coronati. Hæc in primordio coalescentis fidei partim in supervenientibus in se prædicatoribus est experta: hæc in processu ejusdem fidei partim in propriis et in se procreatis prædicatoribus est perpessa: hæc nihilo minus eadem fide quaque fundata, partim a suis, partim ab externis hostibus, in suis Patribus Anglorum Ecclesia est atrociter passa. Hinc, ut alia faciam, venerandi Antistites Mellitus et Justus a Galliam petunt, Anglia expulsi: hinc sanctissimus Pater Wilfridus toties a propriæ dignitatis sede rejicitur: hinc quoque gloriosissimus Rex b Eadmundus et beatissimus Antis-

tes Ælfegus iniqua morte damnati, martyrii gloria dignissime coronantur: hinc etiam dubio procul vir præclarissimus et excellentissimæ sanctitatis, Pater Dunstanus, in exilium pulsus fuisse dignoscitur. Sed hæc me brevi attigisse suffecerit. Majores etenim nostri de his multa memoriæ digna cognovere, et luce veritatis insignita exinde sua posteris scripta reliquere.

3 Et quoniam ea quæ de præfato Wilfrido scripta habentur, non simul in uno, sed in diversis auctoribus sparsa esse probantur; rogatus a nonnullis, quibus me contradicere incongruum duxi; immo, ut verum fatear, ipsius sanctissimi Patris dilectione compulsus, ea quæ sparsim de ipso scripta sunt, nostro opere in unum componere institui. Equidem Beda, nobilissimus gentis nostræ historiæ scriptor, in ipsa historia de eodem Patre per diversa loca nonnulla disserit: et beatæ memoriæ Odo, sanctæ Dorobernensis Ecclesiæ Pontifex, de vita et conversatione ejus quemdam libellum, edidit, postquam reliquias ipsius Sancti de loco, in quo primum positæ fuerant, excepit; et ad Ecclesiam totius Britannie matrem, quæ in urbe Cantuarberia sita est, magno devotionis honore transvexit. Horum igitur dicta per omnia sequens, pene nihil quod eorum auctoritate roborati non possit, nihil autem ex toto quod contrarium sit, dicturum me fore confido. Sane quicumque hæc vel legere, vel audire dignatus fuerit, precor ut ista me non ita scripsisse accipiat, quasi antiquis, quæcumque sunt hac de re, mea velim scripta præferre: sed potius cogitet, et amicis meis me (ut dixi) rogantibus, morem gerere; et Sancto Dei aliquod obsequium mei amoris et reverentiæ exhibere voluisse.

Wilfridi
historia unde accepta,

E

ANNOTATA.

a *Horum discessus in Galliam refertur supra in Vita S. Melliti num. 3 At S. Justus colitur 10 Novembris.*

b *Est hic S. Edmundus, Rex Occentalium Anglorum, a Danis occisus 20 Novembris. At S. Ælphgi Archiepiscopi Cantuariensis et Martyris Vitam dedimus 19 Aprilis.*

CAPUT I.

Ortus Miraculo clarus. Secessus ad monasterium Lindisfarnum. Iter primum Romanum. Varia in itu et reditu acta Lugduni.

Anno igitur Incarnationis verbi Dei sexcentesimo tricesimo quarto, regnante in Cantia filio gloriesissimi a Edelberti Regis Cantuariorum Eadbaldo, et in Nordumbria successore nobilissimi Edwini Regis Nordanhumborum sanctissimo Rege b Oswaldo, de inelyta gentis Anglorum prosapia, puer Dei Wilfridus nobiliter natus, et e vestigio, cælesti est prodigio mundo nobilissime designatus. Cum enim beatus puer intempestæ noctis silentio matris prodiret ab alvo, columna ignis supra domum, in qua nascebatur, cœlitus emissa, omnes circumfusæ noctis tenebras radio suæ lucis abstersit. Quique igitur vicinorum, tanti luminis magnitudine subito terrore turbati, e domibus proruant; et stupore affecti singuli, quod primo capere poterant arripiunt; et in turbam coacti, turbato murmure, ad ignem concite currunt. Ad domum usque pervenientes, flammam, ut cæperat, radios emittentem inveniunt: sed domum et quæcumque vicina nil lesionis pati, mirantes aspiciunt. Nimio itaque stupore paventes, Papæ l inquirunt, quidnam signi hoc nobis innuere putas? nimirum divini est numinis omen. Et domum irruere volentibus occurrerunt mulieres de domo, dicentes

Wilfridus
anno 634
nascitur,
a
bapparente
columna
igneæ:In Britan-
nia regione
fertili,sape ex-
cel-
tati motus
in viros
sanctos,

a

b

A dicentes : Sustinete, sustinete, precamur : quo ruitis? Ad causam ignis cognoscendam, quam præ oculis habetis, tantopere tenditis? non aliam esse, quam puerum nunc maternis visceribus editum, pro certo noveritis. Quo cognito, gressu reflexo in sua redeunt, magnalia Dei sua devotione venerantes. Quid ad hæc dicendum? Antiquum Moysi famulo Dei ostensum in rubo miraculum videmus; cum ecce in domo pueri Dei ignis æstuat, nec comburit; flamma emicat, nec aliquid consumit. Et illud quidem antiquitus factum quid signi protulerit, jam mundus agnovit: hoc autem in se ipsa experta pene totius Anglici regni nobilitas didicit. Re retentam ipsa probatum est, quod sicut olim Dominus, populum suum ex Ægyptia servitute liberaturus, ipsius liberationis ministerium Moysi per ignem rubi demandavit: sic et nunc idem Dominus, alium populum suum a tenebris vitiorum educturus, quem ejusdem educationis magisterium habere delegerit, per emissum cœlitus ignem designavit.

B Primordia ergo vite beatissimus Pater Wilfridus tantæ nobilitatis signo accipiens, cum esset puer bonæ indolis, eidem nobilitati sua industria morum nobilitatem superaddere, studuit. Unde ætatem moribus transiens, nil puerilis levitatis, nil insolentiæ in suis moribus admittere voluit: sed ita se, tempore adhuc teneræ ætatis, modeste et circumspice in omnibus gerebat, ut merito a majoribus quasi unus ex ipsis amaretur, veneraretur, amplecteretur. Vultus enim magnæ venustatis, sed in habitu vultus erat ei multo venustior mos probitatis. Facundæ, ut id ætatis tenor admittere poterat, munia linguæ non garrulitati vel detractiōni aut contentioni, sed iis quæ Dei sunt summo studio dedicare curabat.

C At postquam perfectioris ætatis attigit metas, defuncta matre, statuit natales relinquere fines, quo liberius posset Domini servitiis operam dare. Quod ubi patri suo retulit, libenter ejus votis ac desideriis cœlestibus annuit, eumque salutaribus cœptis insistere jussit. Ubi vero quartumdecimum ætatis explevit annum, comitatus munimine Dei, venit ad Reginam d Eanfledam nomine: a qua benigne susceptus, et aliquandiu magno cum honore detentus, innotuit sibi propositum suæ mentis in eo quam potissimum esse, ut relicto seculo Dei se manciparet obsequio. Quo Regina venerabilis agnito, multum ejus animi virtute lætata, consilium simul et auxilium tantæ rei perficiendæ, devota mentis alacritate, largita est. Et quoniam eundem virum monasticam singulari vitam præferre cognovit; eum, ut ipsi placuit, ad insulam e Lindisfarnensem venire, et monasterio monachorum sociari fecit: quo constitutus, diligenter ea quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant ediscere curabat et agere. Et quoniam acris erat ingenii, didicit quanto citius psalmos et aliquot codices, necdum quidem attonsus, verum eis quæ tonsura majores sunt virtutibus, scilicet humilitatis et obedientiæ, non mediocriter insignitus: propter quod a senioribus et coætaneis suis justo colebatur affectu.

7 In quo monasterio cum aliquot annis Christo serviret, animadvertit paullatim adolescens, minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur a Scottis: proposuitque animo Romam venire, et qui ad Sedem Apostolicam ritus ecclesiastici sive monasteriales servarentur, videre: quod cum Fratribus referret, ejus propositum laudaverunt, eumque id quod mente disposuerat perficere suadebant. At ille confestim veniens ad prædictam Reginam, indicavit ei desiderium sibi inesse Apostolorum limina visitandi: quæ delectata bono adolescentis proposito, misit illum Cantiam ad Regem f Ercoobertum, qui

Aprilis T. III

erat g filius avunculi sui, postulans ut eum Romam honorifice transmitteret: quo tempore ibi gradum Archiepiscopatus h Honorius, unus ex discipulis beati Papæ Gregorii, servabat, vir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus. Ubi cum aliquantisper demoratus adolescens animi sagacis, diligenter iis quæ inspiciebat discendis operam daret; supervenit illo alius adolescens nomine i Biscop, cognomento Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiens et ipse Romam venire. Hujus ergo comitatu Rex B. Wilfridum sociavit, atque ut illum Romam secum perduceret, jussit.

8. Qui cum Lugdunum pervenissent, a venerabili k Dalfino ejusdem civitatis Archiepiscopo honorifice suscepti sunt: Wilfridus a Pontifice detentus, Benedictus Romam usque profectus est. Delectabatur etenim Antistes prudentia verborum strenuissimi juvenis, gratia venusti vultus, alacritate actionis, necnon constanti maturitate intentionis: unde quæque necessaria habebat, ipsi cum sociis ejus, dum secum esse volebant, abundanter tribuebat. Quin et beato Wilfrido partem non modicam Galliarum regendam obtulit, ac filiam fratris sui virginem, si conjugem ducere vellet, ei se daturum fore promisit, quatenus ipse illi in patrem, et ille ipsi esset tali conjunctione in filium. At ille gratias agens pietati, quam erga se, cum peregrinus existeret, dignaretur habere; respondit, sibi magis propositum alterius conversationis inesse, et ob hoc relicta patria Romam ire corpisse. Quibus Antistes auditis, dato itinere duce, simul et iis quæ tantæ viæ necessitas poscebat, copiose impensis, ipsum Romam transmisit; obsecrans et multa prece contestans, quatenus de Roma rediens ad se declinaret.

9 Ut autem Romam venit, beatissimi Apostolorum Principis limina orandi gratia petiit: et egressus, l germani B. Petri, eadem causa ductus, oratorium est ingressus, humique prostratus hac prece forturpium Apostolum, quem mente præsentem videbat, palam rogasse: Piissime Apostolorum Dei, frater beatissimi Apostoli Petri, en ego peregrinæ provinciæ civis ad tua limina veni, veniam pro peccatis meis postulaturus: precor te igitur per pietatem, quam ceteris præstare totius orbis attestazione probaris, ut veniam peccatorum, quam per te obtinere confido, non quæram in vanum, ne mihi tantæ progressio viæ procedat incassum. Verum ut experiar vincula meæ impietatis per merita tua solvi, solve, quæso, impedimenta ingenii mei et linguæ meæ, quatenus verbi Dei mysteria corde percipere, et disertio elocutionis modo eadem aliis valeam insinuare. O fides famuli dei! o insigne pietatis indicium Apostoli Dei! o larga benignitas, et benigna largitas clementiæ Dei! Non citius orationis verba complevit, quam vivacissimum mentis ingenium et promptissimum elocutionis modum sese percepisse cognovit. Redit in se, et gratosus miratur, se ipsum qui fuerat, jam non esse.

10 Romæ igitur degens, orationique ac meditationi rerum ecclesiasticarum quotidiana, ut animo proposuerat, instantia mancipatus, pervenit ad notitiam viri sanctissimi atque doctissimi, m Bonifacii videlicet Archidiaconi, qui et Consiliarius erat n Apostolici: cujus magisterio et amicitia felix, quatuor ab eo libros Evangeliorum, rationabilem Paschæ terminum, aliaque nonnulla, quæ in patria sua nequiverat, didicit.

11 Ecclesiastica igitur disciplina magnifice imbutus, et Apostolica benedictione perfusus, in iter rediit; Dalfinum Episcopum de suo reditu valde suspectum lætus adiit, eique tribus annis fida societate adhesit. A quo attonsus, in tanto est amore habitus, ut illum sibi heredem facere cogitaret. Sed ne hoc

a puero
gravis,

Eanfledæ
consilio se-
cedit Lin-
disfarnum.

Romam
cogitans,

g
h

i

k
post aliquam
Lugdunum mo-
ram apud
Dalfinum
Episcopum,

l
invisit limina
Apostolorum,

a Bonifacio
ibi edoctus,

m
n

Apud Dalfi-
num Episc.
trecentio
manet:

AUCTORE
EADMERO
O

eumque oc-
cisum sepelit,

A fieri posset, Antistes est crudeli morte peremptus, et Wilfridus ad suæ potius, hoc est Anglorum gentis Episcopatum reservatus. Siquidem o Regina Francorum ea tempestate sævam Ecclesiæ Christi tempestatem intulerat : nam diæmoniæ furoris igne succensa, fortunis omnium bonorum inhiare, inhians rapinis et depredationibus æstare, æstuans atroci mortis feritate necare. Unde ut alia taceam, quæ in innumeros quasi minores crudelia exeruit, octo ecclesiarum Patres ense peremit; cum quibus et prædictum venerandum Antistitem pari huic vitæ pœna mortis exemit. Quem usque ad locum suæ neci dispositum Wilfridus secutus est, cupiens pro eo, si concederetur, aut certe cum eo, si permitteretur, simul gladio innri. Verum ne id fieret, Episcopus modis omnibus interdixit, et ne tantum flagitium flagitiis suis gladiatores adjicerent, Christi miseratio sanctique viri peregrinatio, quodque tunc temporis magno terrori quamplurimis erat, sua scilicet Anglorum natio interdixit. Corpus tamen occisi debito honore tumulavit, sicque Angliam prospero cursu repedavit.

B

ANNOTATA.

a S. Ethelberti Vitam dedimus 24 Februarii. Mortuus est anno 616, cui successit filius Eadbaldus, et regnavit usque ad an. 640.

b Rex Edwinus occisus est anno 633, cui tunc Oswaldus successit, et ipse anno 642 occisus, ambo a Penda Rege, hic 5 Augusti, ille 12 Octobris : ambo ab aliquibus Martyres habentur, quod de Oswaldo potissimum assumitur.

c Interserit Fridegodus : Inimicitias furias malens vitare novercæ.

d Eanfleda dicti Edwini filia, nupta Oswio Regi Northumbriæ, fratri naturali dicti S. Oswaldi cui successit. De utroque egimus 8 Februarii ad Vitam S. Elfledæ filie, Abbatisæ Streneshalæ.

e De Lindisfarnensi insula et monasterio sæpius egimus, potissimum 20 Marti ad Vitam S. Cuthberti.

f Erconbertus dicto Eadbaldo patri suo successit anno 640, mortuus anno 664. Hujus filia fuit S. Ermenilda, Regina Mercie, nupta Wulfhero, cujus Vitam dedimus 13 Februarii.

g Eanfledæ mater erat Ethelburga, filia S. Ethelberti, soror Eadbaldi, qui proinde avunculus erat Eanfledæ.

h S. Honorius rexit Ecclesiam Cantuariensem ab anno 628 usque ad an. 653, die 30 Septembris quo mortuus est et colitur.

i Colitur S. Benedictus Biscopius 12 Januarii, de quo præter ista edita habemus Vitam a Beda proluxe scriptam in libello de Abbatibus et apud Acherium. A Fridegodo appellatur Biscop Baducing.

k Dalfinun a Francis dici Annemundum ostendit Joannes Bollandus, et forsau primus, ad Vitam S. Bathildis Regine 26 Januarii, quem secuti sunt Hadrianus Valesius, Corotus le Coiate, Joannes Mabillon.

l Videtur erga S. Andreæ affectum hausisse, quod in ejus monasterio a se constructo monachus fuerat S. Gregorius Magnus, qui primos monachos in Angliam misit.

m Hic forsau est Bonifacius, Consiliarius postmodum Agathonis anno 680, Bonifacii II Papæ anno 684 creuti, relatus in Concilio Nicarno 2 Actione 1. dein Consiliarius Sedis Apostolicæ, a Sergio Papa Constantinopolim missus anno 692, et tandem anno 704 Joannes VI, ut infra num. 52 habetur. Et sic hoc tempore adhuc juvenis, forte nomen Consiliarii Apostolici, a posterioribus gestis traxit.

n Sedi Apostolicæ præerat S. Eugenius, mortuus

anno 656, 2 Junii, quo colitur, cui tunc successit S. Vitalianus, cujus Acta illustravimus ad diem 27 Januarii.

o Erat hæc Regina S. Bathildis, qua circumventa aut potius ignara, ab Ebroino eadem hujus et aliorum Pontificum fuisse procuratam, dictum est ad illius Vitam § 5.

CAPUT II.

Sacerdotium. Disputatio de Paschate cum S. Colmano. Episcopatus susceptus in Gallia. Periculum in reditu. Varia per Angliam exercitia.

Prefuit eo tempore genti Nordanhumborum Christianissimus Rex Oswius, a successor beatissimi Regis et Martyris Oswaldi; qui Oswius filium suum Alfridum regni socium sibi constituit. Fuere autem utrique Reges id Christiana religione ferventes, Ecclesiarum diligentissimi cultores, et Catholicarum doctrinarum studiosissimi auditores, amatores, sectatores. Cum ergo beatus vir Dei Wilfridus in patriam esset reversus, fama sanctitatis et prudentiæ ejus, fama eloquentiæ et apostolicæ doctrinæ ejus, circumquaque mira celeritate innotuit, necnon ad aures prædictorum Principum ingenti cum laude processit : sanctitas quoque et insignis amor Christianitatis, qui Regum corda repleverat, notitiam Sancti nequaquam fugere poterat. Ex hoc curiæ Regis Alfridi præsentatus, humane suscipitur; brevi, quod antea solo auditu in eo sciebatur, re ipsa cognoscitur, et eo regali amicitia familiariter adsociatur. Probitas etiam integerrimæ vitæ, quam fama primo vulgaverat; et prudens simplicitas simplexque prudentia, quæ in illo [cum pari] ad omnes humilitate vigeabant; non modo Regi, verum et omnibus eum earum exlibebant. Tribus ex hoc annis regalem curiam fovit; et virtute animi, gratiam, gloriam, honorem sibi comparavit : unde et regio munere auctus tam mobilibus, quam immobilibus rerum bonis, etiam inter animales homines clarus erat. Super hæc quoque c Ripensi Ecclesia, cum iis quæ sui juris existerant, regali munificentia donatus est. Ex eo autem summa cura procurabat, quatenus opes suæ magis transirent in victum indigentium, quam servaret eas more avarorum, opes suas recondentium.

13 Interea venit ad Regem Episcopus occidentaliū Saxonum, nomine d Ailbertus, vir sanctus et ecclesiasticis disciplinis apprime institutus : qui et eidem Regi magno fuerat familiaritatis amore conjunctus. Hic, rogatus a Rege, Wilfridum ad Presbyteratus officium promovit, utpote quem Sacerdotio fungi dignissimum esse cognovit. Nota est autem ea tempestate quæstio de observatione Paschæ, quæ magna et frequens eatenus extiterat, probantibus simul et confirmantibus eis qui de Cantia et Galliis advenerant, quod Scoti diem dominicum Paschæ celebrarent contra morem universalis Ecclesiæ. Nam Scoti usque ad id temporis, Scripturarum serie hac de re disputante non plene edocti, sæpe dominicum Paschæ diem celebrabant cum esset Dominica dies in Palmis, ea re quod ipsa die decima quarta luna esset, quæ terminus est diei Paschalis. Istiusmodi sectæ vir sanctissimæ vitæ e Aidanus, suo tempore grande firmamentum fuerat, in tantum, ut a cunctis quasi æquo animo toleraretur, dum eximia in opere Dei morum ipsius conversatio consideraretur. Sed illo defuncto; Finan vestigia sectæ illius per omnia sequens, in Episcopatum ejus subrogatus est. Quo nihilominus huic vitæ modum faciente, Colmannus in sectam amborum Sedemque successit; cujus temporibus gravior de Paschali observatione atque aliis ecclesiasticæ vitæ disciplinis controversia versata est

a

b
Ab Oswio
et Alfrido
filio Regibus
in autam
evocatus,

E

c
ecclesia Ripen-
si donatur :

d

F
Presbyter
ordinatur,

circa quæ-
stionem de
Pascha,

e

A est. Quapropter merito movit hæc quæstio sensus et corda multorum, timentium ne forte accepto Christianitatis vocabulo in vacuum currerent aut ecurrissent. Pervenit et ad ipsas Principum aures, Oswii videlicet Regis filique ejus Alfridi; quorum primus a Scotis edoctus atque baptismi sacramentis imbutus, nihil melioris propositi existere posse credebat, quam quod a suis doctoribus acceperat: porro sequens, potioris fidei privilegio primum præcedens, Romanæ et universalis Ecclesiæ ritum omnibus antestare ratum habebat. Siquidem Christianissimus et doctissimus vir Wilfridus, qui et Romæ (ut prædiximus) ecclesiasticæ disciplinæ multa documenta acceperat, et penes Dalphinum Galliarum Pontificem Lugduni nonnullis imbutus extiterat; eum suo magister rationabili atque Catholica eruditione informaverat, ac informatum omni scrupulositate sublata in veræ fidei stabilitate firmaverat. Mota ergo (ut præfati sumus) quæstione de Paschali observatione, dispositum est, ut Synodus cogi, et hæc quæstio deberet ventilari terminarique. Veneruntque illo Reges ambo, pater scilicet et filius, magnopere deprecantes, ut eis adesse dignaretur Spiritus sanctus. Venit itaque jam dictus Ailbertus Antistes, Alfridi Regis amicus, cum beato Wilfrido et suo *f* Agathone Presbyteris: contra quos Colmannus cum suis Clericis venit, et *g* Hil- dem Abbatissam, sectæ suæ faultricem, cum aliis pluribus secum in Synodum duxit.

14 Silentio itaque facto, primo Rex Oswius, præfatione præmissa, tali fertur modo locutus: Hactenus, Patres venerandi, schisma in Ecclesiis Christi exortum, eo quosdam minus veritatis studentes perduxit, ut bis in anno (quod dictu quoque nefas esse probatur) sanctum Pascha sit celebratum. Cujus tamen rei causam bene considerantibus non adeo mirum videtur: dum enim ipsi arietes iter diversum arripiunt, greges etiam post se diviso tramite rapiunt. Ubi plane miseriam est videre, cum ad regnum [cælorum] via sibi met contraria tendunt, quo communi proposito fidei properare contendunt: et qui viam individuum perveniendi ad vitam solummodo Christum noscuntur habere, absonum valde absurdumque fore dignoscitur, ipsum Christum in suis mysteriis velle dissona observatione dividere. Ea re in hanc me sententiam ipsa rationis necessitas potissimum duxit, quatenus utriusque partis defensores una venire jussio nostra constringeret; quo utrimque ratione audita, quid sequendum, quid fugiendum sit, discusso errore quæamus inspicere. Quapropter tu, Colmanue, qui præcipue contra morem universalis Ecclesiæ Pascha celebrare a nonnullis calumniariis, causæ tuæ, in qua et ego tecum similis observationis coarguor, primo propugnator assiste: quatenus auctoritate qua nititur agoita, si tanta est, fiat amodo nostra sub eadem auctoritate a tantis calumniis observatio libera: quod si ea qua niteris minus firma auctoritate victus extiteris, profecto nec me, nec quemlibet meorum tuæ sectæ ulterius sectatorem habebis.

15 Tum Colmannus: Pascha, inquit, a quarta-decima luna usque ad vicesimam celebramus, et celebrandum confirmamus, et ita fieri oportere validæ auctoritatis firmamento comprobamus. Beatissimus etenim Joannes Apostolus et Evangelista, Domini Jesu tam familiaris conviva, ut supra pectus ipsius in cœna recubuerit; eodem quo nos ordine illud celebravit, et in omnibus quibus præfuit Ecclesiis celebrandum fore sua auctoritate præfixit. Hoc per successionem prudentum et æque sanctissimorum virorum ad nos usque perlatum, hoc nostrorum doctrina majorum in nobis stabili firmitate fundatum, hoc a nobis antehac inviolabili observatione servatum, et firmamus nulla ratione non esse servandum.

16 Quo hæc et bujusmodi nonnulla dicente, jussit Rex et Ailbertum suæ morem observationis in medium proferre, ut sciretur, quo principio, cujusve niteretur auctoritatis institutione. Respondit Ailbertus: Loquatur, obsecro, vice mea Wilfridus Presbyter, quia unum ambo sapimus cum ceteris qui hic adsident Ecclesiasticæ traditionis cultoribus; et ille melius ac manifestius ipsa lingua Anglorum, quam ego per interpretem, potest explanare quæ sentimus. Tunc Wilfridus ad jussum Regis exorsus, Colmannum non modo auctoritate B. Joannis falso niti aperta ratione monstravit, verum et contra Joannem et contra legem et Evangelium, necnon doctrinam Apostolorum; immo et contra universalis Ecclesiæ morem eum sentire in Paschali observatione probavit. Quam probationem idcirco scribere supersedimus, ne in re huic opusculo non necessaria ali quod fastidium legentibus inferremus: si quis autem eam velit, in nostræ, hoc est Anglorum gentis *h* historia, requisitam inveniet. Hæc ergo omissa, vitam beati viri, ut cœpinus, ordine persequamur, prout ipse, de quo loquimur, nos adjuvare dignatur. Finito conflictu contentioneque soluta, Ailbertus domum rediit: Colmannus vero, suæ Sedis Episcopatu dimisso, *i* Scotiam petiit, quoniam ecclesiasticis traditionibus suas traditiones postponere noluit.

17 Vir autem Domini Wilfridus ex hoc magnæ apud omnes est venerationi habitus: quippe qui et divinis eruditionibus præclare imbutus, et Dominicis comprobatus erat operibus magnifice fultus. Quapropter a Rege Alfrido, totius plebis acclamatione, ad Pontificatum eligitur: sed ipse gravi reclamacionis aduvsu, ne id fiat, obsistere nititur. Tandem importunitate omnium victus, id a Rege petivit, ne se inordinate ordinari in Britannia permitteret: verum, ut tanta res secundum instituta canonum expleri valeret, ordinandum se in Galliam mitteret. Venerabilis nempe *k* Deusdedit, sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ Archiepiscopus, jam huic vitæ subtractus fuerat; nec in tota Britannia Episcopus aliquis canonice ordinatus supererat, excepto *l* Wine Occidentalium Saxonum Episcopo: Ailbertus siquidem, cujus paullo ante meminimus, relicta Britannia Parisiæ civitatis Episcopatum sortitus erat. Cum igitur ita se res haberet, quod petebatur Rex promptissime annuit, et consilio patris sui Oswii beatum Patrem ad *m* Regem Galliarum direxit, rogans et obsecrans, quatenus virum honorifice susciperet, atque in gradum Pontificatus sua auctoritate sublimari præciperet. Igitur, prout dignum fuit, a Rege honorifice suscipitur, ad Ailbertum Episcopum cum mandatis dirigitur, quibus ut summa honorificentia servum Domini ad ordinem Episcopatus promoveat jubetur: qui mandatis graciosus obtemperans, eum, cooperantibus undecim Episcopis, honorifice consecravat. *n*

18 Quo post ordinationem suam in transmarinis partibus demorante, ii quorum sectæ pravitas per eum pridem detecta fuerat atque dejecta, rependit: darum injuriarum sese jam tempus opportunum accepisse putantes, Regem Oswium fraudulenta calliditate convenientes circumveniant, circumveniundo in eam sententiam ducunt, quatenus *o* Ceaddam Eboracæ civitatis Episcopum fieri jubeat, ne Ecclesia diutius carente Pastore, fides Christi quamlibet jacturam incurrat: præsertim cum penitus, inquit, ignoretur, quo Wilfridus devenerit, quem ad ipsius Ecclesiæ regimen ordinandum in Galliam Alfridus direxit. Hæc ipsorum versutia Rex Oswius incaute præreptus, dato præfato Ceaddæ ipsius Ecclesiæ Pontificatu, misit eum Cantiam in gradum Sacerdotii consecrandum. Quo cum suis veniens, et eamdem

D
AUCTORE
EADMERO
ipse agit
pro Romanis,

cum magna
approbatione,

E
i

Episcopus
ordinatus in
Gallia,

k

l

m

F

n

S Ceadda
interim Eboracæ
censibus præ-
lato,

o

sub dictis
Regibus
ferventius
resuscita-
tam,

in Synodo
ad id con-
vocata,

f
g

exponente
causam R.
Oswio,

Colmanno
pro Scottis
dicente,

AUCTORE
EADMERO

A dem Sedem Pastore viduatam inveniens, inde diver-
tit, prædictum Wine Episcopum adiit, ut Episcopus
ab eo consecraretur obtinuit. Assumptis ergo duobus
de gente Britonum Episcopis, qui contra scripta can-
onum erant ordinati, eundem Ceaddam pari modo
inordinate ordinavit.

redit et gravi
tempestate
agitatus,

p

appulsus in
Sussæciam,

19 Ordinatus autem Eboracensi Ecclesiæ præla-
tus est, cum non post multos dies B. Wilfridus, pa-
triam redire instituens, navem ingreditur, et aliquam-
diu felici cursu navis æquoreos fluctus transvehitur.
Jam autem medio maris transito, et beato viro cum
suis Clericis in ea quæ Dei sunt corde et ore inten-
to, ventis mutatis validissima tempestas exoritur :
qui magna vexatione quassati, tandem in p regionem
Australium Saxonum, quam non noverant, projecti
sunt. Fluctibus vero in sinus suos ita illuc retractis,
indigenæ adhuc gentili errore devincti advolant, na-
vem et omnia quæ in ea erant in jus suum vindicare
volentes; et id propositi obstinato corde tenentes,
ut aut captivarent, aut morte sibi resistentes invol-
verent. Quo vir venerabilis agnito, copiosam eis pec-
uniam obtulit; et quatenus ab intentione sua re-
cederent, humili postulatione admonuit. At illi fero-
ciores ex illius verbis effecti, nil se ab eo pro ipsorum

B dimissione sumptuosos fore proclamant : quin etiam
non modo omnia sua, verum et eundem ipsum in
jus proprium se accepturos, nulla causa vetante, con-
firmant. Quid igitur negotii tenor intenderet socii
Pontificis intelligentes, præmissa supplicatione ad
Dominum, arma arripiunt, magis volentes more vi-
rorum fortiter bello occumbere, quam ignava capti-
vitate longioris vitæ spatia servanda producere.
Quod ubi a Paganis cognitum, aciem struere, ac in
populum Domini tela dirigere festinabant. Stans
quoque princeps sacerdotum idololatriæ coram Pa-
ganis in tumultu excelso, suis magicis incantationi-
bus suos quasi benedicendo confortare, ac socios fa-
mulis Dei maledicendo satagebat enervare. Cui operi
cum quantum sua intererat, summo studio, mente,
vove, manumque vacasset; juvenculus quidam mini-
ster hominis Dei, funda lapidem jecit, et eundem
magnum trajectory fronte dejecit, extinxit. Rediit mox
ad memoriam viri Dei antiquum per David factum
in Goliath miraculum Dei, cum subito mire Pagano-
rum tumultus exoritur, et in descriptionem Chri-
stianæ partis vires omnium exeruntur. Quid plura?
insurgunt acies, miles Christi sese prosternit in

inraditur a
paganis,

contra quos
pugnantibus
suis victoriam
exorat.

C manus confusa et victa discedit, sed post paullulum
multiplicior in idipsum et immanior redit, aciem
struit, tela in vacuum dirigit, tela non vacua recipit,
pars maxima ruit, et pars residua fugit. Et quid mor-
rer? jam tertio victi, cum se ad quartum prælium
cum Rege suo præpararent, meritis B. Wilfridi
multo ante horam mare effluxit, navem extulit, et
Sanctum Dei cum omnibus suis, quinque solummodo
ex sociis perditis; prospere in q Sandicum portam
evexit. Quod inimici videntes, maxima confusione
in sua remeant, et servum Domini, læta serenitate
victorem, abire gemebundi deplorant.

q
Sandicum
venit :

Ripum se
recipit :

r
a Wulfhero
Rege Mercio-
rum evocatur :

20 Patrio itaque portu patriaque potitus, confe-
stim sibi rumor innotuit, qualiter suæ Sedi Ceadda
substitutus Antistes sit. Qua pro re nihil omnino
perturbatus, placido vultu et hilari pectore Ripum
perrexit: ibique servitiis Dei intentus, magna men-
tis stabilitate per aliquod tempus in secretiori habi-
taculo deguit. Sed quia civitas supra montem posita
nequit abscondi; a multis et præcipue nobilibus fre-
quentabatur, eximie sanctitatis ejus fama permotis.
Rex quoque Merciorum, nomine r Wlfarius; vir
Deo valde devotus, famulum Christi adiit, eumque
ut loco cederet secumque maneret importuna vix
prece deflexit: et compos suæ voluntatis effectus,

ingenti beatum Patrem dilectionis affectu coluit, D
terris et honoribus auxit.

21 Metropolitana vero Sedes totius Angliæ, dum
hæc ita fierent, Pastore carebat, defuncto (ut præ-
diximus) Archiepiscopo Deusdedit. Et quoniam
tanta Sedes absque Episcopali providentia esse ne-
quibat. Rex Cantuariorum f Egbertus, B. Wilfridi
prudentiali sanctitateque audita, ad ipsum misit, quam
humillima cum supplicatione contestans, ut Eccle-
siam viduatam sua dignaretur præsentia visitare,
ope consolationis erigere, contra spirituales nequi-
tias clypeo suæ admonitionis protegere, et quæque
tenor ecclesiasticæ traditionis expeteret, in ea Pon-
tificali auctoritate statuere. At ille tali in causa re-
niti fas esse nequaquam existimans, regis voluntati
assensum præbuit. Ad Ecclesiam igitur venit, et
quæ per Spiritum sanctum agenda cognovit, sedulus
inibi administravit. Is primus erat, qui, inter Epi-
scopos de Anglorum gente creatos, Catholicum vi-
vendi morem Anglorum Ecclesiis tradere didicerat:
unde et perplura Catholicæ observationis modera-
mina, quæque per easdem Ecclesias sua doctrina
diffundebat. Quare factum est, ut crescente per dies
institutione Catholica, Scoti omnes, qui tunc mora-
bantur inter Anglos, aut his manus darent, aut ad E
suam patriam repedarent.

Ecclesiam
Cantuarien-
sem ad mini-
strat petente
Egberto Rege :

f

22 Beatus autem Wilfridus, prout ei facultas in-
erat, hac illa propter verbum Dei disseminandum,
magna populi frequentia comitatus, pergere con-
sueverat. Quod cum tempore quodam faceret, deve-
nit in locum ubi natus fuerat atque nutritus: cujus
loci indigenas verbo vitæ cœlestis enutrients, multos
ab amore terreno avertit, et ad amorem omnipoten-
tis Dei convertit. Unde factum est, ut plures ibidem
cellas Domino servire volentibus institueret; et quo-
nam pacto eorum vita componi deberet, unumquem-
que prudenter instrueret. Sicque per tres continuos
annos, modo Cantuariensis Ecclesiæ dispositioni,
modo horum exhortationi et illorum correctioni, suæ
providentiæ curam impendit. Et licet Episcopalis
Cathedræ proprium locum nusquam haberet, tamen
Episcopali officio studiose intentus satagebat, qua-
liter diabolo sua vasa eriperet, et ea Domino Christo
conciliaret, atque in sanctæ conversationis proposito
corroboraret.

monasteria
construit.

ANNOTATA.

a Successit Oswius anno 642, mortuus an. 670. F
b Circa annum 651, quando in uxorem ducturus
erat Cymburgam, filiam Pendæ Regis Merciorum.
Consule dicta ad 6 Martii in Vita SS. Kineburgæ,
Kineswithæ et Tibbæ.

c Rippon monasterium postea a S. Wilfrido con-
structum, et adjunctum oppidum supra Eboracum inter
Urum et Scheel fluviolos.

d Ailbertus sive Agilbertus, natione Gallus, de Hi-
bernica veniens ad Kenwalchium Regem Occidentalium
Saxonum, hujus precibus ordinatus Episcopus circa an-
num 650

e Coluntur hi Episcopi Lindisfarnenses, Aidanus
31 Augusti, Finan 17 Februarii, et Colmanus se-
quenti 18. ad cujus Vitam late de hac controversia Pa-
schali egimus. Mortuus est S. Aidanus 651, at S.
Finnan 661, cum teste Bedæ lib. 3 cap. 26 Epi-
scopatui annis 10 gessisset: cui succedens S. Col-
manus, hanc disputationem anno 664 habuit.

f Bedæ etiam meminit hujus Agathonis Presbyteri,
quem secum habebat Agilbertus.

g S. Hilda Abbatissa Streneshalæ sive Pharensis
monasteriis, a S. Aidano instructa, colitur 15 Decem-
bris, mortua anno 680.

h Scilicet apud Bedam lib. 3 cap. 25.

A i Discessit S. Colmanus primo in insulam *Hu*, unde venerat; et anno 667 in insulam *Vaccæ-albæ*, sitam in Occidentali tractu *Connaciæ*, ubi monasterium construxit; dein ad aliud *Mageo* dictum in *Connacia*, mortuus anno 676. Late hæc in *Vita* ejus explicamus.

k S. Deusdedit mortuus anno 664, 30 Junii quo colitur. At S. Theodorus *Romæ* electus anno 667, a *Vitaliano* Papa 26 Martii Dominica consecratus est, teste *Beda lib. 4 cap. 1*. Erat autem tunc littera Dominicalis A post intercalationem, et in *Angliam* venit anno sequenti cum *Sedes* fere annis quinque vacasset.

l Wini, in Gallia ordinatus, factus erat primus *Wintoniensis* Episcopus: Unde offensus Agilbertus, quod hoc Rex ipso inconsulto ageret, rediit *Galliciam*; et accepto Episcopatu *Parisiacæ* civitatis, ibidem senex et plenus dierum obiit. Ita *Beda lib. 3 cap. 7*.

m *Clotarium III*, uti ulibi probamus, scilicet qui sedet ab anno 656 ad 670.

n In Compendio vico regio ita *Beda lib. 3 cap. 28*, annus erat 664, aut initium sequentis.

o Vitum S. Ceaddie illustravius ad diem 2 Martii. Fuerat discipulus S. Audani, ejusque moribus et actibus institutus.

B p Etiamnum *Sussexia* dicitur, ad Oceanum *Britannicum*, inter *Hamptoniam* et *Cantina*,

q Sandicus portus in *Cantio* celebris, vulgo *Sandwich* cum oppido satis inhabitato.

r Wilfarius, alius *Wulfherus* Rex Merciorum creatus anno 657, mortuus anno 675. Hujus uxor S. *Ermenilda* colitur 13 Februarii, ad quam *Vitam* late ipsum defendimus ut vere Christianum, eique falso officium ostendimus eadem filiorum in odium fide Christianæ

s Egbertus *Ercomberto* patri suo anno 664 mortuo successit, et regnavit usque ad annum 675 quo obiit.

CAPUT III.

Episcopatus Eboracensis obtentus. Illustria exercitia virtutum et miraculorum.

Ceadda
discedente;
a

Emenso autem spatio trium annorum, Theodorus, a *Vitaliano* Papa Archiepiscopus consecratus et missus, *Cantiam* a venit: susceptaque Sede Pontificatus in metropoli civitate, mox, secundum quod vigorem Ecclesiasticum decebat, ea quæ circumquaque emendanda erant, summa prudentia et Pontificali auctoritate in melius mutare studebat. Ut vero comperit, Ceaddam contra canonum statuta in Episcopatus gradum fuisse consecratum publica illum increpatione redarguit, et quod degradari jure deberet paullo districtius minatus est. At ille, ut erat magnæ humilitatis et mansuetudinis vir, Si me, inquit, asseris contra scita canonum ordinatum, libenti animo exordinari concedo; cum profecto numquam tanti apud memetipsum extiterim, qui loco hujusce regiminis vel ad horam præesse debuerim: sed obedientiæ causa jussus subire, hoc licet indignus consensi. Qua responsionis ejus humilitate Theodorus accepta, dixit eum nequaquam gradu Sacerdotii se velle privare: verum quia (ut diximus) inordinate ad tantum ministerium fuerat ordinatus, ipse ordinationem ejus canonica ratione consummavit. Sed ille considerans se non juste Episcopatum alterius Episcopi obtinuisse, pœnitentia ductus, elegit potius tali honore carere, quam alterius Cathedræ ulterius injuste præsi lere. Discessit igitur Episcopatu, et ad monasterium suum, quod erat in *Lestingesei*, privatus secessit.

Sedem Eboracensem obtinuit;

24 Porro Theodorus B. Wilfridum in Episcopatu *Eboracensis* Ecclesiæ restituit, necnon et omnium *Nordanhumbro*rum, sed et *Pictorum*, quousque Rex *Oswius* imperium protendere potuerat. Sicque vir sanctissimus et animam suam in patientia possedit,

et multiplicatus honore, quod suum fuerat, totius populi exultatione recepit. Eo tempore Regno Merciorum Wilfarius præsidebat, cujus paullo ante meminimus: qui cum, mortuo Jaramanno Episcopo, sibi suisque aliud a Theodoro dari peteret; non eis ille novum voluit Episcopum ordinare, sed præfatum venerabilem b Ceaddam eis dedit. Beatus vero Wilfridus, suis redditus, egregia mentis instantia operam dabat, quatenus et ea quæ longa vetustas aut incuria dissolverat, in ecclesiis restauraret; et quæ in subditorum suorum moribus oculos magni Dei offendere poterant, eliminaret. Quibus operibus quanto magis intendebat, tanto se in majori virtutum exercitio constringebat: ut subjectis in ejus vita esset videre, quæ diligentia deberent verborum ipsius documenta suscipere.

25 His autem quæ destructa repererat in integrum restitutis, ecclesiam, c in honorem beati Petri Apostolorum principis, a fundamentis consummavit; et eam multo decore, sub inmensa Principum ac populorum frequentia, consecravit. Ut autem ventum est ad sui sermonis officium, luce clarius visa sunt Dominica in eo verba compleri: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris mei qui loquitur in vobis. Quod ea re plane licet considerare, cum et populus in Dominum magna sit dilectione ex illo affectus, et corda Principum tanto timore et amore Dei sint accensa, ut non solum ea quæ prius ad jura ipsius ecclesiæ pertinebant, ad vocem illius testamentis confirmarent, sed et quadam de suis ipsi ecclesiæ condonarent. Triduo post hæc, omni turba secum detenta, pane vitæ tam coelestis quam terrestis eam copiose refecit: ecclesiam præterea magnis muneribus et ornamentis, decori domus Dei competentibus, ditavit. Et cum hæc opera lauda dignissima faceret, uti mortiferam pestem laudem fugiebat humanam: ac sic positus in medio populorum, omnibus erat speculum et informatio operum bonorum.

26 His ita sese habentibus, omnipotens Deus ut merita famuli sui, quanti penderet mundo demonstraret; quem internarum luce virtutum primo profudit, etiam exteriorum exhibitione miraculorum decorare voluit. Hinc est, quod die quadam, cum venerabilis Pastor oves Dei verbis et fidei sacramentis imbueret, et antiquo humani generis hosti in eis jus dominandi auferret, atque per sacri Chrismatis unctionem septiformis gratiæ Spiritum jam baptizatis traderet; ecce per effusas turmas mulier, nimio dolore afflicta, ministro Dei occurrit, defunctæ funera prolis miserabili deportatione in ulnis ostentans. Quo viso Pater obstupuit, hæsitque loco; paulumque ab incepti operis ministerio se colubenti, orbata mulier, acri doloris nimietate turbata, pronior incubuit; gemituque præpedita, vix in hæc verba erupit: En, inquiens, bone Domine, quem ad impositionem manus tuæ confirmandum, in Christo portare decreveram, jam non solum ad confirmandum, verum primo ad resuscitandum a mortuis tuæ sanctæ pietati piæque sanctitati apporto. Christum tuum prædicas omnipotentem, quod precor operibus proba, et meum a morte filium unigenitum suscita. Et quanti hoc est omnipotentiae suæ parvulum suscitare, et mei doloris stimulos effugare? re vera nihil. Quapropter in hoc peto quæ prædicas rata esse potenter ostende, ut ad meam consolationem unicum filium meum restituas vitæ. Ingeminat querulas voces; cujus vehementi gemitu coacti sub uno convolant omnes. En plangor grandis. Tandem compassus venerabilis Domini servus, agit tacitas sancto sub pectore grates, quod turba nondum perfectæ fidei novit rogare clementiam Domini Christi: moxque solo fusus et faciem lacrymis perfusus; O Domine

Pater,

D
AUCTORE
EADHERO

b

restaurat
vetustate
collapsa:

c
Ecclesiam
Ripensem
perfecit et
consecrat:

Matth. 10, 20
E

Puerum in
confirman-
dorum tur-
ba suffoca-
tum suscitavit:

F

cum magna
edificatione
ne neophy-
torum.

AUCTORE
EADHERO

A Pater, ait, non ad merita mea, sed ad tuæ pietatis opera, precor, placatus attende, et ærumnis hujus mulieris opem tuæ consolationis impende, restituendo incohæmem filium suum, per Jesum Christum Dominum nostrum, unigenitum filium tuum. Quo dicto surrexit, et caput defuncti dextero manus extensione tetigit: cui, ad ejus tactum caput exagitant, vir Dei manum porrexit; et erectum, vivum incolumenque cunctis exhibuit. Vulgus in nimios admirationis ac laudis clamores excitatur, et fide plenissima in Christianæ legis observantia consolidatur. Puer rediivus in Christo per manus impositionem confirmatur, matri cum gaudio redonatur eo pacto, ut septem annis materna cura nutritus viro Dei restituatur. Quod, post præfinitum tempus, ne fieret, patre suo interdicente exul ad externos fugit cum prole Britannos, sciens videlicet puerum nequaquam contra viri Dei præceptum in proprio secum posse manere: quod tamen sua fuga ei contulit. Post parvi temporis dies Præfectus quidam, invitis parentibus, puerum in manus Patris reduxit: quem protinus servitio Dei mancipavit, et bene instructum, pluribus imitabilem, in sancta conversatione postmodum fecit. Hinc quique perpendite, quid signi prætulit super ejus cunabula coelitus emissum lumen radiantis flammæ.

Anglicanæ
Ecclesie tunc
maxime
florentis
pacem,

27 Ea tempestate Regnum gentis Anglorum gemino decore nitebat, cum et Reges Christianitatis amore fervebant, et Pontifices divini operationem mysterii summo studio exercebant. Hinc Regalis providentia hoc potissimum per se gerebat, quosque subditorum magis a pravitate morum abstrahere, quam cupiditate animi res eorum diripiendo distrahere: nec ulla eis cura fuerat quam subditis, sed quam bonis ipsi regnarent. Hinc nihilo minus Sacerdotalis apex sui officii plenissime compos extiterat, eis solummodo sua diligentia operam præbens, ad quæ ipsius ordinis institutor et auctor Deus ipsum instituit. Hæc propter summa quies erat plebi, legalia jura tenenti; terra, frugibus et tranquillitate optima, suis cultoribus non modo egestatem tollebat, sed et operi Dei absque solitudine secularium rerum curam impendere permittebat. *d* Classica dira silent, nec latronum incursio formidatur. Quid plura? ut cuncta brevi edicam, promicat Ecclesia peccato fœdere nexa. Quo ut diabolus vidit, propria sibi malignitate invidit, et tractans secum superbiæ suæ interruptioni causas invenit. Spiritu namque superbiæ suæ invadit gentem Pictorum in tantum, ut ea gens, quod semper ferre consueverat, bello a se tentaret excutere jugum Anglorum. Præfuit eo tempore Regno Nordanhumbroꝝ Egfridus, filius Oswii Regis, qui patri suo in regnum e successerat, vir in armis strenuus, et B. Wilfridi amicitia velementer adstrictus. Hic ergo Pontifici negotium Pictorum, quod incumbat, exposuit: atque ut rebus opem suæ intercessionis ferret, supplici prece admonuit. Cujus dehinc benedictione vallatus atque sanctissima oratione comitatus, cum parva militum manu Pictis occurrat, Pictusque occurrentes catervatim prostravit, et Pictorum tumorem gladii ultione repressit. Et quid morer? Dant stragem late, redeunt in colla catenæ: sicque victoria læta potitus rediit, et eximias propugnatori suo gratias egit. Hoc modo genti Anglorum pax restituta per annos aliquot mansit. At Regno Merciorum post hæc in dissensionem elato, Rex præfatus armis pacem revocare desiderans, obviis eorundem Regi in bellum processit, pugnam commisit; quam quærebat pacem, duce fugato exercituque prostrato, victor obtinuit. Ea nimirum res huic Regi sic processit, quo Deus ostenderet preces B. Wilfridi ante se penitus cassari non posse. Nec mirum: qui enim in Evangelio dixit omnia fore possi-

Marc. 9, 22

bilia credenti, merito illi quem et fide Catholicum, *D* et in operibus eidem fidei præcipuum ipsa Domini sapientia vidit, quæ juste petebat, possibilia esse concedere debuit: nam de illius fidei integritate quis dubitare, aut quis de perfectione operum ejus digne valeat disputare? Verumtamen paucis opera ejus quædam describantur, quo et integritati suæ fidei testimonium præbeant, et illius cordis devotionem imitari volentes quod imitentur præ oculis habeant.

28 Ac primo dicendum, quod optimis a puero moribus institutus, nulla quæad vixit eisdem potuit ratione abduci, incommutabilis justitiæ cultor, nec favore remitti, nec detractatione diduci, nec laudibus decipi, nec vituperationibus in zelum poterat commoveri. Per noctem divinis insistens obsequiis, corpus suum, quod ab omni contagione ex utero matris suæ mundum custodierat, tam vigiliis quam frigoribus mire afficiebat, singulis illud noctibus aqua frigida tingens, nec prius ab hac consuetudine cessans, quam / Joannes Apostolicæ Sedis Antistes eum, pro ætatis suæ gravitate, huic proposito finem juberet imponere. Non hunc ardor ætatis, non frigus hiemis ab instantia cœpti operis Dei detorquere valebant. Præterea quaquaversum gratia prædicandi gratiam Dei pergens, paratus erat pro ipsa quam prædicabat veritate vitam dare, si occasio competens offerretur, quæ id fieri postularet. Si quando aliquid deliciarum quovis eventu, et hoc summa cum paritate, in escam sumebat; id ipsum in se postmodum gravi inedia vindicabat. Hæc institutio vitæ minimum elationis, et maximum humilitatis studium in ejus pectore comparavit: hæc subditis sibi exemplum sanctæ conversationis indixit: hæc eosdem in arctam continentiae viam induxit: hæc quoque multos a suo errore conversos ad Christi gratiam duxit. Unde quamplurimi nobilium incitati, filios suos, Dei servitio mancipandos, viro tradebant mirantes, admirando ejus merita dignis laudibus approbantes, atque suos ipsius probitatis imitatores fieri modis omnibus exoptantes. Sed sicut sæpe quod aliquibus provenit ad virtutis profectum, aliquibus procedit ad iniquitatis effectum: sic unde nonnulli in amorem et venerationem famuli Dei profecerunt, inde quidam in odium et contumeliam ejus erumpunt. At athleta Dei cum iis qui ederant pacem erat pacificus, et odio ipsorum suæ rependebat obsequium mansuetudinis.

Virtutibus
studet,

f

E
cum optima
omnium ad-
ificatione.

29 Præterea in *g* Augustaldensi oppido *h* templum mirabili opere fecit: quod ipse in honorem B. *F* Andreæ Apostoli Domino dicavit, ad vicem videlicet beneficii rependendam, quod idem Apostolus jam ei dudum impenderat. In cuius templi constructione non defuit invidia mortiferi serpentis. Nam dum cæmentarii linunt superiora parietis, præcipitante illum adversario humani generis, unus eorum in præceps corruit, sic ut contritis omnibus membris jam defungi putaretur. Qui cum velut in exhalatione sui spiritus laboraret, excurrunt omnes, utpote ad exequias funeris ejus. Vir autem Domini Wilfridus, cum corpore absens præsentia spiritus cuncta dignosceret, mox sese in lacrymas dedit; et quosque assidentium, quid eveniret ex ordine docens, pro salute fratris eos intercedere postulavit. Ubi vero ad ægrum ventum est, mox ad Patris tactum pristinam receperunt membra salutem: et, si dicendum, letum erubuit, cum per hominem vitæ se depelli, et homini vitam restitui vidit. Cujus mortis auctor diabolus, videns virum tam internis animi virtutibus, quam exteriorum exhibitione miraculorum suam confusionem augere; in nimiam sui furoris malignitatem accenditur, quibus modis poterat inquirens, qualiter confusionem suam versa vice in eum retorqueret.

g h

F
Andreæ Apo-
stolo templum
condit Hag-
staldi:cæmentario
vitam re-
stituit:

30 Acceperat autem Rex Egfridus conjugem nomine

i
Etheldridam
in virgini-
tatis propo-
sito confirmat.

Ps. 75, 12

A mine i Adeldridam, quæ in voto virginitatis potius hanc vitam transigere proposuerat, quam aliena libidine violari: juncta est tamen Regi præfato lege conjugali, non conjunctione carnali Cujus rei gratia B. Wilfridum tam per se quam et per amicos suos Rex convenit, orans et obsecrans, et maximarum rerum pollicitatione in hoc ipsum allicere tentans, quod negotium Reginae persuaderet, ut, omisso virginitatis proposito, regiae voluntati assensum præberet. At Wilfridus, sciens scriptum esse, Vovete et reddite Domino Deo vestro, maluit Ecfrido hæc in re non parere, quam suum Domino sacrificium auferre; ne per hoc non modo virginis, verum et suæ animæ mortis æternæ dispendia pararet. Ergo virginei voti fantor existens, vigilantis animi sagacitate procurabat, ne qua femineæ mentis inconstantia propositum virgo postponeret, et terrenis illecebris animum devicta supponeret. Egit igitur sua industria, ut virgo potius divortium conjugii a conjuge quæreretur, quatenus libertate potita seculum linquere, et thalamis æterni Regis valeret feliciter inhærere: quod quidem factum est. Nam ubi Rex comperit eam nullo pacto a proposito posse mutari, licet invitus, concessit tamen ut relicto seculo, prout volebat, acciperet velamen insigne virginitatis. Qua licentia felix, accepto velamine a B. Wilfrido, quæ mundi sunt cum mundo deseruit, sprexit, atque a sui desiderio cordis procul abiecit.

ANNOTATA.

a Anno 669, 27 Maii, Dominica, littera Dominicali G.

b Tunc factus est Episcopus Merciorum et Lindisfarorum, accepta Sede in urbe Lichfeldensi.

c Ripensem addit Fridogodus.

d Sunt hæc desumpta ex Fridogodo, ut alia alibi sæpius, qui ita cecinit:

Classica dira silent, nec formidatur egestas:

Promicat Ecclesia pacato fœdere nexa etc.

e Anno 670, mortuus 685. Oswius vero teste Beda lib. 2 cap. 5. Pictorum et Scotorum gentes, maxima ex parte domuerat ac tributarias fecerat, quod jugum post ejus obitum abiecerunt. Consule Vitam S. Trumwini, sub Egfrido Episcopi Pictorum facti, quam dedimus 10 Febr.

f Fuerunt ejus dein tempore tres hujus nominis Pontifices, Joannes V anno 685, Joannes VI anno 701, et hujus successor Joannes VII an. 705 cretus. Hic videtur Joannes VI intelligi, cujus tempore fuit Romæ.

g Augustaldum, aliis Hagustaldum, a rivulo Hestild nuncupatum, Eboraco 50 milliaribus distat. Hunc locum cum adjacentē regione circa annum 674 S. Wilfrido donavit in perpetuam eleemosynam S. Etheldreda Regina. Ita Ricardus Prior Hagustaldensis.

h Templum hoc accurate a dicto Ricardo describitur, assente citra Alpes nullum tale tunc temporis reperiri potuisse.

i S. Adeldrida sive Etheldreda annis xii cum Egfrido vixit servata virginitate, dein facta sanctimonialis in canobio Ebbæ, ipsius Regis amita, colitur 23 Junii.

CAPUT IV.

Ab Episcopatu Eboracensi expulsio. Iter Romanum, Acta apud S. Agathonem Papam. Dagoberti II regnum, et cædes.

Per Ermen-
burgam in-
simulatus
apud Regem,

Ermenburgis vero regali est copulata conjugio. Per hanc igitur diabolus odium quod contra virum Dei habebat, exercere opportunum existimans; animum illius injectis quibusdam simultatibus adversus eum inflamat, quoque ipsi suarum insidias

fraudum tendat, vehementer instigat. Cui suggestioni eo facilius cessit, quo muliebris inconstantia mentis, intemperantia lubricæ ostentationis, oppressio ac rapina violentiæ damnationis, quæ in ea magno cum timore vigeant, servum Domini in redargutionem sui multoties acerba invectione armabant. Quamobrem non parum intus offensa, et insuper daemoniaro igne succensa, gloriæ dignitque ipsius magnopere cepit invidere; et quonam modo eum dignitate sua spoliare ac spoliatum abicere posset, occasiones querere. Considerata ergo gloria viri, qualiter eum omni ex parte affluentia dignitatis circumfulsisset; Regem muliebri facundia convenit, quasi de quibusdam suis utilitatibus actura: re autem vera primo, an animum ejus, a quæ vellet acclinare, posset habere, ex obliquo perquisitura. Quem ubi ad suum votum esse persensit, ut hominem Dei in invidiam adduceret, fraudulentis sermonibus ejus gloriam Regi cepit admirando enarrare. Nam exposita divitiarum abundantia, conobiorum multitudine; ædificiorum magnitudine, subditorum principum turba, obsequentium militum copia, regalibus vestibus et armis instructa, intulit; Et quid amplius ipse tibi, quam tu sibi? totum Regnum tuum Episcopatus ipsius est: quin et, si tui potestas ejus potestati comparetur, minor est. Terminus enim Imperii tui suis finibus coarctatur; terminus autem Episcopatus ejus tuos fines auctoritate progreditur. Et, fateor, fidelibus et amicis tuis est timendum, ne si aliquando inimici tui contra te arma susceperint, ipse quam prædicat pacem sequendo suos ab armis immunes retineat, tuque tuorum paucitate inimicis inferior victus occumbas. Quapropter de negotio ante negotium tracta: et ne in ipsa gestione negotii tua virtus decidat, quæ obsunt gorius præordina. Sunt quidem et alia nonnulla quæ tibi honeste possunt persuadere, tui honoris nullatenus esse, non dico superiorem, sed parem quæquam in Regno tuo habere: quæ nec dici quidem opus esse recognosco, quia non modo tuæ prudentiæ, sed et cuivis imprudenti clara esse non nescio.

32 Talibus verbis Rex permotus, et quasi suæ utilitati consulere, ad ea totus arrectus, melius suis rebus consuli non posse putavit, quam si a vir Dei suis omnibus privaretur, et Episcopatus ipsius in plures Episcopos divideretur. Verum quia id agi præter consensum Cantuariensis Archiepiscopi minime poterat, verba malignæ accusationis contra Episcopum ipsius Sedis Antistiti Theodoro mandant, et ad suæ voluntatis effectum deceptum inclinant. Venit igitur ad regalem curiam Theodorus, suæ auctoritate regiam voluntatem super Wilfrido impleturus: quod factum est: nam protinus in locum ejus b tres Episcopos eo absente ordinavit. Res viro celari non potuit: et admiratione quam maxima ductus; hilari corde, alacri vultu, modesto gressu Regis palatium subiit, causam negotii perquisiturus. Cui hoc modo, ut fertur, ad inquisita responsum est: Nec te in presentiarum alicujus criminis admissione notamus, nec tamen statutum de te iudicium hac vice mutabimus. Ille vero talibus verbis non sibi satisfactum esse consentiens, Apostolicam Sedem appellavit: et pro eorum injustitia indignatus, reflexo gressu aulam egredi voluit. Intuens autem quosdam satis fœdo suis casibus insultare cachinno, Et o, inquit, filii, felici prosperitate ducatis tempora longa: sed noveritis, quantocius sors infesta resolvet hæc gaudia vestra: nec prius hunc annum transisse videbitis, quam istas quas super me derisiones habetis, acerbo mœrore lautis. Quæ prophetia veritas facta est: nam post non multum temporis, conserto gravi prælio inter Egfridum et c Ailredum regem Merciorum juxta fluvium Trenta, occisus

D
ACCATORE
EADVERO

de nimia et
regni periculo-
sa potentia,

E

pellendus
Episcopatu,
a

F

b

provocat ad
Sedem Apo-
stolicam:

c

AUCTORE
EADMERO
d
irrisoribus
suis prædicit
celestem ultio-
nem.

Vale suis dic-
to Romam
discedit :

in Frisia
honorifice
exceptus,

multos con-
vertit ad
fidem :

evadit insi-
dias sibi in
Naustris
structas ;

f

A occisus est d Elfrinus frater Regis Egfridi, juvenis circiter decem et octo annos habens, utrique provincia multum amabilis : ex cujus morte magnus et intolerabilis inemor Egfridum ac suos perculit ; omnisque letitia, quam de expulsionem B. Wilfridi habuerant, justo Dei judicio in tristitiam versa est. Sic ex eo quo a se fortissimum militem Domini repellere non timuerunt, numquam læta victoria potiti sunt : sed qui prius parva manu militum, ejus intercessionem muniti, ingentes copias straverant, postmodum cum ingenti copia a raro milite victi cadebant. Nec injuria : repulso etenim eo per quem victores extiterant, nil erat residui, quare passim vinci non debuerunt. Verum ad ordinem instituti operis styli officio redeamus.

33 B. Wilfridus, Episcopalis Cathedralis dignitate privatus, ad sua rediit ; filiis et fratribus suis, de ejus infortunio valde contristatis, non pauca disseruit verba consolationis, patientiæ, et veræ caritatis ; dicens inter alia, nihili esse pendendum, quod constaret nonnumquam fore perdendum. Ipse vero post hæc Romam iturus, et, ne quod scandalum Ecclesiæ Christi propter eum immineret, causam suam ante Sedem Apostolicam expositurus, ad mare, venerabili monachorum collegio dextra lævaque stipatus, perducitur ; navi imponitur, pia illorum imprecatione perfungitur, prospero cursu ventis vela panduntur. At ubi paululum navis processit, mutato vento pulsus est Fresiam : ubi a barbaris ac Rege illorum e Aldgislo honorifice susceptus, ibidemque honorifice conversatus, ab omnibus summo cum honore, quoad ibi manere cordi fuit, habitus est, licet adhuc tota provincia idolorum cultui dedita deserviret. Vicem itaque benignitati eorum rependere volens, prædicabat eis verbum Dei, et multa milicia verbo veritatis instituit, ac fonte salutari a suorum peccatorum sordibus lavit : sicque susceptores suos et a Domino suscipi, et Dominum in se suscipere fecit. Erat autem ante adventum beati viri terra ipsa magnæ salsitatis magnaque sterilitatis, et velut in modum rupis nimis asperitatis, ac per hoc quibusque animalibus ad incolendum magnæ incommoditatis : verum ad prædicationem viri Dei eadem gente fidem Domini suscipiente, sicut corda eorum supernæ dulcedinis rore ad fertilitatem operum bonorum mollita, et inhabitatione Spiritus sancti sunt accommodata facta ; ita et terræ ipsorum salsitas in dulcedinem, sterilitas in fertilitatem, asperitas in molliem atque pinguedinem versa, omnibus inhabitantibus eam diversæ commoditatis copias lautissime intulit.

34 Interea ii, qui sua nequitia victi amicum Christi propria dignitate, possessione, terra proturbaverant, legatos suos, tam fraudibus iniquissimæ delationis ligatos, quam et diversis exeniis oneratos, in Franciam dirigunt, quo viro Domini, partim fraude, partim munere, laqueos deceptionis et captionis, laqueos depravationis, perditionis et mortis instituant. Sed ut laqueus eorum, qui numeribus seducti laqueum instituerunt servo Dei, ipsos involveret ; quemdam Sacerdotem Domini, nomine f Winfridum, nuper a suo Episcopatu depositum, et tunc in peregrinationem pro Dei amore euntem, occulto judicio Dei suis omnibus spoliaverunt, vicinitate nominis propriaque malignitate decepti. Verum ubi hoc ab illis est intellectum, et quoniam vir Domini ea tempestate degeret recognitum ; Ebroinus, regalis curiæ et istius nequitie princeps, scripta cum magno munere Aldgislo Regi direxit, petens ut Wilfridum, omnibus bonis expoliatum, crudeli morte necaret. Rex autem nec precibus, nec donis sub se cadere tantæ nequitie acquiescens, missam chartulam, magna cum indignatione disruptam, ignibus iniecit : nequitiaque, ut dignum fuit, exprobrans, legatos,

absque honore dimissos, statim remeare præcepit. D

35 Securus igitur insidiarum Præsul, in ipsa provincia totam cum nova Dei plebe hiemem feliciter exigens, deinde pergendi Romam iter repetiit, et Galliam perveniens nota sibi Regis g Dagoberti mœnia subiit. Quem ipse Rex visum mox recognovit, eumque multa cum lætitia hospitio suscepit, et vocatis hominibus suis, hac eos voce alloquitur : Virum hunc, quem ecce coram habetis, magnopere dilectioni vestræ commendo, rogans ut illi, in quocumque negotio vestri opus habuerit assistatis ; siquidem me, credere fas est, sincera mente amatis. Hujus etenim probitate et industria vobis redditus, vobisque, ut in præsentiarum videtis, regia sum dignitate prælatus. Nam dudum, velut ipsi recordamini, cum popularibus insidiis fere perditus essem, exul quaque liberationis meæ gratia oberrassem, pelago quoque jactatus ad ignavos Hibernos perlatus fuissim ; hic me inde adductum magna benevolentia secum aliquamdiu tenuit, ab omni periculo protexit, atque nativo solo incolumem ac tutum restitui posse donavit. Quapropter per meam et vestram vos obtestor salutem, ut si qua in vobis est fides, tantum servemus amicum, et vicem exhibitæ mihi dilectionis ac benevolentie communiter gratiosi procuremus ei rependere. Ad hæc dicta quique lætantur, suamque lætitiā vehementi acclamatione testantur : neque enim leve judicabatur inter illos, quemdam subsectorum vel mutire contra præceptum aut voluntatem Principis sui. Ilinc h Sedes et prædia, dignitates et varia dona Sancto a Rege offeruntur, atque ut sui Regni dignaretur terras incolere, ac incolendo juri proprio vindicare, multis precibus exoratur.

36 Sanctus autem sui propositi inemor, Regiæ voluntati non cessit : sed quibusdam necessariis rebus assumptis, quin etiam sociato sibi quodam Præsule i Deoloto nomine, a curia recessit. Inde Campaniæ Ducem vocabulo k Bertherum adiit, et ab eo nobiliter susceptus est. Qui post exhibitā veræ caritatis atque humanitatis officia, cum homine Dei residens cepit ei enarrare, qualiter inimici ejusdem voluerint eum perdere, et se ad intentionem ejus oblati muneribus inflectere. At ego, inquit, non inemor quid fidelitatis et amicitie quondam in Pagano quodam Rege repperim, cum de patria mea pulsus apud eum exularem ; nolui minus fidelis inveniri Christianus tibi Christiano, quam homo paganus mihi exstitit homini Christiano. Siquidem Rex Hunnorum Gentilis, cum causa tuendæ meæ salutis me secum degentem retineret, iniit mecum fœdus in nomine deorum suorum, quod me numquam inimicis meis quavis occasione proderet. Post aliquot vero dies nuntiis ad se ex parte inimicorum meorum venientibus, et ingentem pecuniam pro interitu meo sibi pollicentibus, Tota, inquit, vitam meam succidant, si ergo pro quovis lucro terreno vobis cedens, initum fœdus quoquo modo dissolvero. Si ergo homo infidelis, ut falso deo suo fidus existeret, fœdus rumpere noluit ; egogratia Christi fidelis, fidem quam vero Deo promisi, violabo ullius terreni commodi causa ? Absit, absit : immo in mea fide te suscipio, et quoad velle tibi fuerit, ut meum maneat obsecro : id quoque magnopere desidero a te petere, quatenus si quid in meis affectuosius amas, accipias, utaris, possideas. Hac viri bonitate, simul et benignitate, vir Dei magnifice delectatus, quid potius animo proposuerit, viro aperuit : sicque multiplicatus rebus ac sociis, gratus ab eo discessit.

37 Romam vero usque perveniens, illico fama jam cognita sanctitatis ejus quaque percerebuit, et ei quamplurimos civium venienti in obviam egit. Ad erat et magno vulgi favore susceptus, in aulam B.

in Austrasia
a Dagoberto
Rege benigne
tractatur,
g

propter benefi-
cia olim exu-
lanti impensa,

F

h

et a Berthero
Duce,
i

k

F
frustra ad
neccm ejus
solicitato.

Romæ in
Synodo resti-
tuitur,

Petri

A Petri veneranter adductus est. Pontificatum Apostolicæ Sedis beatæ memoriæ l Agatho tunc regebat, vir justus et simplex, ac in rebus ecclesiasticis non mediocriter solers : in ejus ac m plurimorum Episcoporum præsentia, cum Beati Wilfridi causa esset præsentibus accusatoribus ventilata, universorum judicio absque crimine accusatus fuisse, et Episcopatu dignus esse comprobatus est. Quo in tempore cum idem Papa Romæ Synodum n congregaret centum viginti quinque Episcoporum, adversus eos, qui unam in Domino Salvatore voluntatem atque operationem dogmatizabant ; vocari jussit B. Wilfridum, atque inter Episcopos consistentem dicere fidem suam, simul et provinciæ de qua venerat. Cumque Catholicus fide cum suis esset inventus, et ab re Sacerdotali dignitate privatus ; placuit ut Romanæ Sedis decreto in Episcopatum restitueretur, et in monumentum suæ catholicæ fidei ejusdem Synodi gestis o hoc scriptum insereretur. Wilfridus, Deo amabilis Episcopus Eboracæ civitatis, Apostolicam Sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus, et cum aliis centum viginti quinque Coepiscopis in Synodi judiciaria sede constitutus, pro omni aquilonali parte Britannicæ et Hiberniæ, quæ ab Anglorum ac Britonum necnon Scottorum et Pictorum gentibus incoluntur, veram et catholicam fidem confessus est, et cum subscriptione sua corroboravit.

38 Apostolico igitur et Synodali decreto in Episcopatum restitutus, acceptisque ab Apostolica Sede litteris, Regi Egfrido et Archiepiscopo Theodoro de sui status redintegratione directis ; servus Dei magno servorum Dei Reliquiarum munere ditatus, iter Angliam veniendi repetiit : et quia noverat scriptum, Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter, regia via gradiabatur. Ecce autem, extra quam putabatur, latronum manus ad interficiendum parata, viro Domini haud grata processione occurrunt : erant etenim qui Regi p Dagoberto insidias tetenderant, eumque gladio in inguine merso necaverant. Hi ergo viro Dei occurrentes ; animique furorem vultus sui ferocitate pandentes prælia vibratis intentant cominus hastis : quorum unus, qui quasi loco Principis inter eos habebatur, excusso quod manu tenebat telo, militi Christi fædo ore convitiabatur ; Delator, inquit, patriæ, petulans et moribunde viator, tu quidem jampridem Gallica sceptrâ violasti, tu Gallica rura pessumdedisti, tu Gallicam libertatem in servitutem redelegisti, cum tyrannum, a nobis jam olim exiliatum, tua instantia in Regnum constituisti. At ipsius quidem crudelitas justissima morte punita, te quoque, utpote maximum suæ mortis auctorem, te inquam, eadem morte puniendum esse declamat. Procumbe igitur, pestifer, procumbe, et digna ultione multatus, eidem, quam contra nos fovisti, morti, succumbe. Et Pater contra : Si non jure, inquit, feci, cum Regem regno injuste depulsum, quantum in me fuit, hereditariæ dignitati præfeci, et hoc ita penes se esse justissimi Judicis æquitas habet ; fateor, poenas justæ ultionis promptissime pendam. Quod si nequaquam hoc in facto contrarius, sed cum jure feci, velut ipsa mox innocentia mentis mihi testatur ; eo libentius, si vultis occidere, mori desidero, quo me pro justitiâ occisum martyrii gloria coronandum fore considero. Quibus dictis, ubi viderunt virum tanta mentis constantia niti, nimio terrore perculsi, arma projiciunt, terræ procumbunt, viri vestigia osculis petunt, veniam quærunt : qua ad suum votum inventa ejus benedictione ditati, viæ prosperitati Pontificem cum suis omnibus reddunt : ipsi certo itinere pergunt.

a Beda lib. 4 cap. 12 describit cometam mense Augusto anni 678 apparentem, eique subjungit dissensionem inter Regem Egfridum et S. Wilfridum, et hujus a Sede expulsionem. Bedam sequuntur Thomas in Actibus Pontificum Eboracensium, alique.

b Potius tres dioceses Episcopales ordinavit, ac Bosa factus est Episcopus Eboracensis, Eata Hagustaldensis et Lindisfarnensis, cui post tricennium successit in Sede Hagustaldensi Tumbertus, ac tunc fuerunt tres Episcopi. De S. Bosa egimus 9 Martii. S. Eata colitur 26 Octobris.

c Ailredus, aliis Ethelredus successit fratri Wulphero anno 671, 4 Moii.

d Elfuinus, anno 679, octisus traditur in Chronologia Anglo Saronica.

e Aldgislus, Frisiis scriptoribus Adgillus, statuiturque pater Rodbodi, de quo egimus 20 Martii, in Vita S. Vulfronni. Sedes regni erat Ultrajectum.

f Winfridus S. Ceadda in Sede Licesfeldensi apud Mercios successerat, sed ab Ethelredo Rege pulsus erat, quod Egfrido Regi Northumbriæ fuisset. E

g Hic est Dagobertus II filius Sigeberti, qui tunc Treviris degebat.

h Sedem Episcopalem Strateburgensem sive Argentoratensem oblatam scribit Malmesburiensis lib. 3 de Gestis Pontificum Anglorum.

i Deodatus Episcopus Tullensis, interfuit Concilio Romano sub Agathone, de quo non agitur : quidam is potius datus in comitem, quam Deodatus Episcopus Nivernensis, uti aliquando scripsimus.

k Campaniæ Remensis sapius meminit Gregorius Turonensis, et Drogo seu Droecus filius Pippini Herstalli fuit Dux Campanæ ; sed post tempora hujus Berthri. Hinc iter, ex urbe et palatio Trevirensi, per Campaniam Remensem præclare deducitur.

l Actu S. Agathonis Papæ illustravimus ad diem 10 Januarii.

m Fuerunt Episcopi 16, Presbyteri 35. Malmesburiensis appellat Concilium quinquaginta tam Episcoporum quam Abbatum : habitum id dicitur mense Octobri, scilicet anno 679, cum S. Wilfridus Romam venisset cum Deodato Episcopo Tullensi, qui ab initio interfuit ; et dein admissus S. Wilfridus, causa sua peracta, declaratus est innocens. Missus in Angliam fuerat Joannes Abbas monasterii S. Martini, qui Theodorum Archiepiscopum Cantuariensem invitaret, ut Concilio Romæ celebrando cum suis interesset. Verum diu expectatus non venit, et legationem tradidit S. Wilfrido, ut nomine totius Ecclesiæ Britannicæ futuro Concilio interesset. F

n Est illud Concilium habitum anno 680. Quæ ibi gesta sunt continentur in epistola Agathonis Papæ et 125 Episcoporum, inter quos quadragesimus nonus subscribit Adeodatus Episcopus Leucorum, supra Deodatus Episcopus Tullensis, dein quinquagesimus S. Wilfridus hæc formula : Wilfridus humilis Episcopus sanctæ Ecclesiæ Eboracæ, insulæ Britanniar, legatus venerabilis Synodi per Britanniam constitutæ, in hanc suggestionem, quam pro Apostolica nostra fide unanimiter contruximus, similiter subscripsi. Est hæc epistola inserta Actioni quartæ Concilii Œcumenici Constantinopolitani, in qua tarditas Missorum e Synodo Romana ad dictum Concilium excusatur. Venerunt Missi 10 Novembris, ac dein 18 Dominica discessum est in Blachernas, et cæptum Concilium.

o Idem scriptum est apud Bedam et Malmesburiensem.

p Eadem habet de Dagoberti violenta morte Fridogodus, unde quæ hactenus ignoravimus, tempus, locum

A et genus discimus, et satis probabile esse arbitramur, hunc esse S. Dagobertum Martyrem, qui Sutantiaci colitur, tribus miliaribus inde, a filio suo Joanne 23 Decembris occisus, ergo dicto anno 660.

CAPUT V.

Carceris et exilii miseria tolerata : Conversio Australium Saxonum et Vectam insulam incolentium.

Pervenians vir Dei Britanniam, Regi litteras, quas ab Apostolica Sede acceperat, detulit; et earundem litterarum auctoritates subnixus, in conventu nobilium suam causam viva voce defendit; seque falso accensatum ac injuria degradatum, libera protestatione ostendit. Rex autem, quanto illum majori veritatis ratione vallatum agnovit, tanto se minori veritatis ratione suffultum indoluit; moremque nequissimorum imitatus, maluit in sua pertinacia contra aequitatem perdurare, quam aequitatis ratione suam pertinaciam mitigare. Hanc vero sui cordis seordiam magnopere confirmabat antiquorum delatorum inveterata discordia, dum ipsi quos ipsa jam repletos possidebat, venena suae malignitatis

B Regiis auribus infundebant. Propria itaque Rex ira caratus, et seducentium seradulatione a vero distractus, litteras Apostolici Papae tumido fastu desepxit, despiciendo irrisit, irridendo a se procul abiecit, ac in famulum Dei nequissimi delatoris crimen iniecit. Tanta Regis indignatione nonnulli clientes, immo et quique nobiles oppido permoti, unanimes omnes contra Beatum conspiratione insurgunt, ac multis cum contumeliis afficiunt; et quo regiae majestati se ad plenum fideles existere monstrent, indignationi ejus plene satisfacere cupiunt, et Dei hominem a Regis conspectu avulsum carceris imo detrudendum arripiunt. Ermenburgis autem, bonorum omnium persecutrix, et hujus schismatis indomabilis auctrix, sese in direptionem illius mediam immersit, capsulam Reliquiarum de ipsius collo procaciter abstulit, eumque foeda garrulitate et feminea loquacitate derisum abiecit. Ergo inclytus heros, sociis et opibus omni ex parte privatus, ad suos, prout potuit, inter iniquorum manus sese convertit, atque in his verbis brevi ad eos orationem fecit: Non vos, inquit, domini fratres et filii mei, non vos haec quae nobis ingeritur injuria turbet, nec a veritatis tramite quoquo modo proturbet. Prae oculis semper habete, omnes qui volunt in Christo pie vivere, necessario tribulationem pati oportere. Verum licet impii ad tempus piis prevalere videantur, tamen non sic semper erit: erit enim tempus, cum et piorum tribulatio perennitertitia remunerabitur, et impiorum superba elatio perenni tristitia punietur. Sed ne tribulatio vos in impatientiam agat, animalvertite, quoniam modo causa Patrum series, multas perpessa tribulationes, per patientiam meruit Deo juvante vincere multiplices hostes. Nec id vestrae menti ullatenus volo abesse, neminem secundum Apostoli dictum posse coronari, nisi qui contra diabolum studuerit legitime decertare. Et certe hujus temporis certamina, parvi pendenda, nec multum diutina: per illa tamen aeterna felicitas et felix aeternitas regni Dei comparatur, quam felicitatem, quaeso, fratres, amate, eam desiderate, ad eam tendite, atque ad eam pervenire tota mentis intentione satagite. Quod si feceritis, profecto nihil erit quare istius vitae adversa formidetis. Vix verba compleverat, cum ecce in quorum manibus stringebatur, acriori furore ex ipsis verbis accensi, eum in tenebroso carcere vinctum detruserunt.

40 O constantia viri! sic enim tui cordis, sanctissime Pater, hilaritatem in tanta tua adversitate

contueor, sic considero hilarem te esse solere, cum **D** omnia prospera tibi videbantur arridere: tamen ne pietatis viscera in tuis filiis aliquatenus perdidisse videreris, eorum potius quam tuis ærumnis piæ lacrymas impendebas; et cum te carcer tenebrosus involveret, magis dolebas ab eorum auribus vitæ verba separari, quam te præsentia corporeæ lucis spoliari. Interni etenim luminis fulgore nitebas, quo carcerales tenebras pro nihilo contemnebas. Quare cum divinæ lucis splendorem Deus in te vigere conspexerat, humanis tenebris nequaquam diu premi permisit: sed eisdem fugatis, radium suæ lucis domui quam inhabitabas immisit. Ac quidem merito. Nam quia pervigil æternæ lucis, tam in noctis quam in carceris horrore, adsistebas, dignum duxit sui luminis effusione signare, operibus tuis et caligini tenebrarum nihil esse commune. Hanc luminis effusionem custodum vigilia protestatur, quæ circa mediæ noctis horam carcerem mire fulgentem, non absque gravi timore, sese vidisse testatur. Sed hoc testimonio te non eguisse perpendit, qui sanctitatis tuæ merita oculo fidei attendit. **B.** Petri Apostoli carcerem cum tu potius considero, te quæ sibi, accepta liberatione Evangelica, in luminis ostensione comparari, vehementer exulto. Quamquam post hæc et Archangelica Michaelis visitatione sis a mortis periculo liberatus, ut cunctis clarescat, quod gloria regni Dei simul cum ipso Apostolo sis coronatus. **a**

41 Inter hæc **b** uxor Præfecti Olfredi, qui B. Wilfridum in custodia habebat, acerrimo languore corripitur, jam jamque ad vitæ extrema perducitur. Jacet siquidem toto corpore debilitata, solutisque compagibus omni membrorum officio destituta: perditio insuper sensu, contractis emortua nervis viscera fluitabant: quæ res viro suo magni doloris et anxietatis stimulos, magnæ defectionis et horroris causas, ingerebat. Quo infortunio motus, virum Dei lacrymosis questibus adiit, vincula quibus gravabatur absolvit, ad pietatis affectum inclinavit, et eductum ergastulo suæ conjugii medicum salutis adduxit. Adfuit vir Dei, et mox turbas quæ ad funus mulieris venerant, jussit amoveri. Hinc precibus ad Dominum præmissis aquam benedixit, et benedictam super jacentis corpus aspersit. Mirabile dictum! non prius aqua infirmantis membra tetigit, quam omni languore depulso mulieri perfecta sanitas rediit. Quo facto ab omnibus qui aderant grates Deo consona voce redduntur, ac merita beati Patris, non carcere, **F** sed omni honore dignissima prædicantur. Ne autem gratia evadendi carceris magis quam pietatis amore ductus hoc virtutis signum ab aliquo fecisse putaretur, extra remanere noluit, sed divinitatis lumine fruiturus, quantocius carceralis custodiæ septa revisit. Conjux vero Præfecti, quæ fuerat sanitate donata, post paucos dies spreto seculo in servitium Christi sacro est velamine designata.

42 Præfectus autem ex eo tempore servum Domini in magna veneratione habens, Regi per nuntios adito dixit: Per salutem et regnum tuum te adjuro, quatenus Sacerdotem Domini Wilfridum a me diutius detineri non facias: quia fateor melius mihi esse mori, quam in eo aliquid injuriarum ulterius exercere. Quod si, hac adjuratione despecta, in tua sententia persistere mavis, me simul cum eo tormenta et mortem magis subire velle cognosce, quam eum in tormentis habere. Ad hæc Rex vehementer iratus, jussit Sanctum **c** duci in urbem suam Thymber, ad Præfectum nomine Tydlin, utpote ferociorem, præcipiens illi ut compedibus et vinculis fortiter adstrictum arctiori eustodiæ manciparet. Qui jussioni contraire non audent, virum suscipit, custodiæ tradit, vincula facit. Verum cum in hoc ut ligaretur ministrorum manus elaborarent, aut rupta ab ipsius corpore

*illustratur
luce cœlesti :*

E

*a
b
et postquam
custodis sui
uxorem
benedicta
aqua san-
nasset,*

F

*eo injustum
ministerium
recusante,
deportatur
alio,*

*c
inhumanius
tractandus :*

*In Angliam
regressus
litteras
Pontificias
Regi exhibet :*

*et cum
contumelia
rejectus,*

*eum socios
ad toleran-
tiam ani-
masset,*

2 Tim. 2, 5

*in carcerem
detruditur :*

A pore eadem vincula dissiliebant, aut certe colligare non valentia diffusa cadebant: et miro moderamine Christi, eo minor in eum ligandi potestas extiterat, quo ad ligandum hostilis feritas immanius sæviebat. Unde illi nimium admirati, sed regio terrore suae vecordia in barbaricos motus exagitati, alia et alia vincula parant, conatu suo, casso labore funditus consumendi. Eia tibi ligandi potestate sublata quid furis, manus insana? quid tantopere niteris oppugnare, quem nunquam poteris expugnare? quid toties et toties ad vincendum vincula mutas, et a te vincula quibus ex merito tuæ pravitatis es vinceta, non potius mutas? Collo Iusti lora tua imponi ventur, quod ipsum iugo Christi subjectum esse digna veneratione contuentur. Manicæ tuæ manibus ejus inseri metuunt, quia in fovendis pauperibus eas fuisse exertas attendunt. Trementes catenæ pedes nexare devitant, propterea quod illos ad pacem prædicandam veloces extitisse considerant. Omnes ergo vires tuas frustra dispendis, cum illum, quem nequaquam permitteris, torquere contendis. Beatus autem Wilfridus, licet carceralibus tenebris involutus, quosque tamen adventantium lumine verbi Dei, prout ei licuit, illuminavit, edocuit, ac baptismate ab omni criminum labe mundavit.

B 43 Hæc inter, dum Rex suis comitatus, ad expletionem suæ voluptatis, se quaque deduceret, atque in magna hilaritate fræna lætitiæ laxaret; ecce repentino turbantur gaudia casu. Dum etenim regia conjux, tumens nimio fastu impietatis, raptis audet abuti Reliquiis, illico vindex ira subit. Siquidem easdem Reliquias ferens, cum sicut perdix alacri mente lasciva garriret, contigit ut mox repleta dæmonio, sicuti vulpecula, perdita mente insanaganniret: quemque sua prius petulantia volens coluit, hunc postmodum in sui corporis habitaculo nolens fovit. Hæc propter quibusque in stuporem arrectis, accessit d mater Regis, furem incerebat hujusmodi verbis: Anne patent, inquit, soror, anne patent veteris commissa piaculi? Wilfridum tuis falsis criminationibus a Sede sui Episcopatus pepulisti; et nunc vice mutata in sedem tui pectoris dæmonem recepisti: ut per hoc intelligas, quid peccati illo in facto commisisti. Wilfrido Sanctorum Reliquias de collo non sancte tulisti; et ecce ut collum tuum suo dominio dæmon subderet meruisti: Wilfridi sanctissima verba, et beati Petri auctoritate suffulta, desepxisti; et ob hoc, dæmone cor tuum possidente, verborum tuorum jus perdidisti. Wilfridus, divinitatis lumine plenus, carcerales tenebras, per te in eis positus, non veretur: et tuus animus, dæmoniaco furore repletus, per hoc jam nunc dignissima ultione torquetur. Rex aderat oppido conturbatus, et ingenti furoris igne succensus, ventum naribus quasi fumum emittebat: quem etiam mater sua tali voce est allocuta: Jam tandem, fili, jam tandem memor esto tui. Ultio divina tuam, quam nimis diligis, conjugem, ut cernis, alligit: et fateor, crede mihi, quia bene promeruit tali supplicio fatigari, eo quod diabolica indignatione succensa, servum Domini Wilfridum non timuit miris afflictionibus insectari. Quapropter hanc vindictam sibi irrogatam ne dubites, obsecro, [sed credas] propter te esse collatam; quod si hac corrigi sponte contempseris, cave ne tua propria corrigaris invitus. Ergo solve virum a carcere, quem nullius sui criminis causa novimus detineri: et si eum in regno tuo manere nolueris, jube illum regno decedere; ne si diutius fuerit tentus, tunc eum primo dimittere velis, cum fueris majori pœna multatus. Istis Rex ipse admonitus, annuit ut carcerem vir sanctus exiret. Factum est, et e tenebris lux mundo processit. Malens autem servus Dei bonum pro malo, quam pro malo malum

reddere, oravit Dominum, et Reginam confestim, dæmone fugato, sanitati restituit.

44 Hinc patriam cognataque rura deserit, et velut advena terras Australes petiturus, eo veniendi iter invadit. Et cum Veritatis præconia nulla queant fallacia violari: famulo Dei primo quærenti regnum Dei, nihil eorum quæ vitæ necessitas exigebat, deesse valebat. Unde contigit, ut hunc euntem quidam e Byrtwaldas, regia stirpe progenitus, magno cum honore obviis excipere, et aliquantisper secum de-tento quæque opus habebat benigne impenderet. At invidia diabolica, diu impendi, ferre non potuit: prædictum etenim virum veneno suæ perversitatis infecit, quoque militem Christi, sua munificentia exutum, a se suisque omnibus eliminaret, effecit. Erat namque frater Edolredi Regis Merciorum, qui sororem Regis Egfridi habebat in conjugium. Timens igitur ne fratris animum offenderet, si eum qui fratrem conjugis suæ infensum habebat, secum teneret; non veritus injustitiam, Wilfridum abiecit, non tamen absque contumelia, ut per hoc sciamus eum non immunem fuisse in hoc facto a mente maligna. Nam prius tam a se quam ab Edolredo Rege suisque uxoribus, necnon voluntatis eorum fautoribus multipliciter afflictus, injuriatus, multis quoque terroribus ad violationem fidei suæ atque ad exprobrationem Catholicæ et Apostolicæ traditionis, pro qua maxime impetebatur incitatus, impulsus, nec prostratus; ad ultimum cum dedecore pulsus est.

45 Omni ergo humano frustratus auxilio, quod tenderet, quo se verteret ad hospitandum, ignorabat: hoc solum fiduciæ præ se gerens, quod a Deo nequaquam deseri posset. Qua fiducia magnifice fretus, quidquid ei incommoditatis accidebat, summa cordis alacritate perferebat; quoque magis adversitatibus feriebatur, eo amplius in opera Dei toto studio ferebatur. Venit tandem ad curiam Regis ejusdam, qui g Kentwinus vocabatur: ubi satis humane susceptus, et bene, verum brevi, habitus est: nam quemadmodum alius, sic et ibi dæmonis instinctu femineas passus est iras: siquidem regia uxor soror erat Ermemburgis, malorum fere omnium, quæ contra virum Dei fiebant, auctricis. Hæc igitur a h sua sorore in mentis malignitate non minor, beatum Præsulem, multis contrarietatibus afflictum, a suis omnibus expulit. Quid diaboli furor inhumanis, quid tantopere adversus famulum Domini sæviendo vagaris? quid ei laqueos tuæ fraudis innectere tentas, et tentando illum variarum calumniarum tempestate fatigas? quid eum ab humani cordis reedificatione flectere niteris, et ob hoc Christianorum societati conjunctum esse non pateris? Ecce cum illum a Christianis depellis, ad paganos liberaliter ibit, velis, nolis: et qui times, ne quorundam Christianorum mentes tuis deceptionibus, per ipsius conversationem quoquo modo evacuentur, longe [aliter] quam putas per ista effeas, ut integra provincia penitus tua dominatione privetur.

46 Namque divertit post hæc ad provinciam Australium Saxonum, quæ illo tempore Paganis adhuc cultibus insudabat: ibique verbum fidei prædicabat et credentibus lavacrum salutis ministrabat. Erat autem Rex gentis illius, i Edilwalh nomine, non multo ante baptizatus in provincia Merciorum, et Regina nomine Eabe baptizata in sua, hoc est provincia k Huiccorum. Itaque B. Wilfridus, concedente, iro multum gaudente Rege, primos provincie Duces ac Milites sacro fonte abluebat, Presbyteri vero sui ceteram plebem. Antehac enim tota illa provincia divini nominis et fidei erat ignara, præter Regem atque Reginam. Erat tamen ibi monachus quidam de natione Scottorum, nemine Dicul, habens monasterium permodicum, in loco qui vocatur

sed vinculis
ultra solutis
constringi
numquam
potuit:

Regina, to-
tus mali
causa, in-
vaditur a
dæmone,

d

quam cum
Regis ma-
ter merito
id pati do-
cuisset,

ipsique Regi
suasisset
Wilfridum
eximere
carcere:

liberatus i
hic Reginam
sanat.

D
ACCTORÈ
EADMERO
A Birtwaldo
Regis soro-
rio primum
bene,

e

f
deinde pro-
pter con-
stantiam in
fide Ponti-
ficis male
acceptus,

E

ad Kent-
winum
refugit,

g
a quo etiam
pulsus,

F

ad Regem
Sussex
discedit
et plurimos
convertit:

k

AUCTORĒ
EADMERO

hisque pluviam
impetrat :

et ipsos
piscandi
artem docet :

m
Seleseiense
monasterium
aedificat.

n
o

p
Vecte insula
populum
Christo lu-
cratur.

A / Bosanham, silvis marique circumdatum; et in eo Fratres quinque vel sex, in humili ac paupere vita Domino famulantes : sed nullus provincialium vel eorum vitam æmulari, vel prædicationem curabat attendere. Evangelizans autem genti Episcopus, non solum eam ab ærumna perpetuæ damnationis, verum et a clade infanda temporalis interitus eripuit. Si quidem tribus annis ante adventum ejus in provinciam, nulla illis in locis pluvia ceciderat : quamobrem fames acerbissima plebem invaserat, ac inopia nece prostraverat. Denique ferunt, quia sæpe quadraginta simul aut quinquaginta homines inedia macerati, ad præcipitium aliquod sive mare procedebant, et junctis misere manibus pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus absorbendi decidebant. Verum ipso die quo baptismum fidei gens suscepit, ad preces eximii Patris pluvia serena, sed copiosa descendit : reffloruit terra, rediit viridantibus arvis annus lætus ac frugifer : sicque abjecta superstitione, antiqua exsufflata idololatria, cor omnium et caro exultaverunt in Deum vivum, intelligentes eum qui verus est Deus, et interioribus et exterioribus se bonis gratiæ cælestis ditasse.

B 47 Antistes quoque cum in provinciam venisset, tantumque famis pœnam ibi vidisset : docuit eos piscando victum querere. Nam mare et flumina eorum piscibus abundabant, sed piscandi peritia genti nulla, nisi ad anguillas tantum inerat. Retibus igitur anguillaribus undequaque collectis et ab hominibus Antistitis in mare missis, meritis sui Patris divina sunt largitate adjuti, ceperuntque diversi generis pisces trecentos : quibus trifariam divisis, centum in opus pauperum dispenderunt, centum eis a quibus retia acceperant contulerunt, centum in suos usus retinuerunt. Quo beneficio multum Antistes cor omnium in soi convertit amorem : et eo prædicante fiducialius cælestia sperare cœperunt, ejus ministerio terrestria bona ceperunt.

48 Eo tempore Rex Edilwalh donavit servo Domini terram octoginta septem familiarum, vocabulo m Selesei, quod Latine dicitur Insula vituli marini, ubi suos homines qui exules vagabantur, recipere posset. Hunc ergo locum cum accepisset Episcopus Wilfridus, fundavit ibi monasterium, ac regulari vita instituit, maxime tamen ex iis quos secum adduxerat Fratribus ; quod monasterium usque hodie successores ejus tenere noscuntur, attamen sedes Cathedræ Episcopalis in n Cicestram postea mutata est. Inclytus autem Pater Wilfridus illis in partibus annos o quinque, hoc est usque ad mortem Egfridi, mira sanctitate et prudentia præditus, officium Episcopatus, omnibus valde carus et honorabilis, administrabat : ad quem illi Rex, cum præfata possessione, omnes quæ ibidem repertæ sunt facultates, cum agris et hominibus, donavit. Omnes Fide Christi imbutos unda baptismali lavit : inter quos servos utriusque sexus numero decentos quinquaginta baptizavit, quos ut baptizando a servitute diabolica liberavit, sic etiam libertati donando humanæ jugo servitutis absolvit.

49 Post hæc, cum p Cedwalla (qui ab exilio meritis et interventionibus B. Wilfridi fuerat revocatus) regno politus esset Gevissorum, Vectam insulam bello capere, ac expulsis indigenis homines suæ provinciæ cogitabat eidem insulæ substituere. Fuerat autem eadem insula eatenus tota idololatriæ dedita. Ubi vero ad certamen ventum est, voto se memoratus Princeps, quamvis nondum in Christo regeneratus, adstrinxit, quoniam si victor insulam cepisset, quartam ejus partem simul et prædæ Christo Domino daret : quod ipse victoria usus taliter solvit, ut banc B. Wilfrido utendam pro Domino offerret. Et quoniam mensura ejusdem insulæ, juxta æstimationem

Anglorum, familiarum est mille ducentarum ; data D est Antistiti possessio terræ familiarum trecentarum. At ipse partem quam accepit, commendavit cuidam de Clericis suis, cui nomen Bernuinus, qui erat filius sororis ejus, dans illi Presbyterum nomine Hildam, utrisque præcipient, quatenus in ipsa insula, quibuscumque valerent, verbum ac lavacrum vitæ ministrarent : qui ministerio prædicationis assumpto, meritis et intercessionibus beati Patris suæ instantia, Christianæ fidei jugo præfatam insulam subjecerunt.

ANNOTATA.

a *Fridegodus interponit S. Wilfridum non passum litteras Pontificias violari, his versibus :*

Interem multis vexatus fraudibus, almos
Execrare apices actusque probare feroces ;
Vertex si capulo, dixit, cædatur acerbis,
Aut terebrent costas instantia pila tenellas,
Unum iota meo numquam frustrabitur astu,
Quæ sanxere Patres, Petri documenta sequen-
[tes.]

Sic legit fuscus Primatum offendere vultus,
Non et Apostolicos consensit fallere ritus.

b *Ebba appellatur a Fridegodo.*

c *Malmesburiensis : Jubet crudelioris audientia satelliti, Tumber nomine, tradi.*

d *Fridegodus eadem matri Egfridi Regis tribuit : at Malmesburiensis hujus amicitia Ebbæ Abbatisæ, apud quam, inquit, nocte quadam hospitata, totis medullis diabolo infuso, cœpit aliena sapere, insana dicere.*

e *Byrthwaldus, Berthwaldus, Berethwaldus, frater Ethelredi Regis, etiam a Fridegodo habetur ; a Malmesburiensi fratris ejus filius. S. Wilfridus exul in regionibus Merciorum ordinavit S. Suibertum Episcopum. Ita Bedæ lib. 5 cap. 12. Consulæ dicta ad Vitum S. Suiberti Martii, num. 8.*

f *Hæc erat Osdrida, quæ in salatium Edwini fratris occisi nupserat Ethelredo, ut ita pacem inter 2 Reges, fratrem et maritum, componeret. Ita Malmesburiensis.*

g *Kentwinus, mortuo anno 676 Escnino, successit apud Saxonum Occidentales, filius Cinegils, qui ibidem Rex obierat circa an. 643, ipse autem Kentwinus mortuus est anno 685.*

h *Ita correxi, pro eo quod impressum erat a sua uxore simili etiam licentia antea usi, num. 2 deterere pro deterere scripsimus ; num. 4 nobiliter pro nobilitate, et e domibus pro in domibus, num. 8 nec non constanti maturitate pro constantia necne maturitate num. 27 egestatem tollebat pro colebat et eorumdem Regi pro eidem Regi, num. 33 in nomine Deorum pro Dominorum et mea fide pro sua fide num. 36 in Synodi judiciaria sede, pro in Synodo judicari a sede, num. 42 Hæc interdum Rex pro Hæc interim Rex dum, alique patentiore mendositate, sed momenti minaris nonnulla correxi, ac porro corrigemus, nec tamen singula suis locis notavimus notabimusque eo liberius, quod cum in manibus sit Parisiensis editio ipsa quoque sui MS. munda fidelissime exhibens, emendatio nostra ad illam conferri et adjudicari possit ab eo, quem non pigebit fastidiosi laboris. Sensui quoque supplendo pauca verba adjecta, more nostro distinguunt [] uncinuli, ut possint ab eo qui redundare putabit, omitti.*

i *Edilwalh, aliis Edilwachus et Adelwold a Wulphero Rege victus, ad baptismum incitatus, et de sacro fonte susceptus. Traditur ultimus Rex Susexiæ seu Australium Saxonum fuisse, quo an. 686 mortuo Occidentalibus Saxonibus ipsa subjecta fuit.*

k *Huiciorum seu Wicciorum provincia est in Comitatu Wigornensi, ex qua videtur hæc Regina oriunda, in regno Merciorum.*

A I Bosanham seu Boseham inter Chicestriam et Thorneiam insulam ad lacum versus Hantoniam.

m Selesei et Selsei in peninsula ad mare Britannicum.

n Translata Sedes in Cicestriam est a Stigundo Episcopo seculo xi, in qua mortuus est anno 1087: ibidemque sepultus S. Richardus ejusdem Sedis Antistes, cujus Vitam illustravimus 3 Aprilis.

o Ab anno 682, usque ad annum 687, ut infra dicitur.

p Auctor Chronologia Anglo-Saxonice ad annum 685, Hic Ceadwalla, inquit coepit denno, regnum occupare, scilicet ab exilio revocatus, et ut Beda ait, amotis Subregulis suscepit imperium Occidentalium Saxonum, quos antiquitus Gevisse vocatos addit. De Ceadwalla egimus xx Aprilis inter Praetermissos. Reliqua eisdem verbis narrat Beda lib. 4 cap. 28.

CAPUT VI.

Restitutio in Sedem Eboracensem, et iterata depulsio. Acta in Concilio Eastrefeld

Egfridi interitum videt absens, sub sacrificio Missæ :

a

et Presbytero assistenti indicat,

b

S Theodoro Archiepis. veniam petenti quod eum affligi permisisset,

B Anno incarnati Verbi Dei sexcentesimo octogesimo quinto, cum Egfridus Rex Nordanhumborum temere exercitum, ad vastandam Pictorum provinciam duxisset; hostibus fugam simulantibus, in angustias inaccessorum montium est perductus, atque cum maxima sui exercitus copia, quam servum abduxerat, a extinctus. Et quidem juste, qui cum virum vite nullo pacto in amicitiam suam vel in jura potestatis suæ dignatus est admittere; merito debuit, eo despecto, ab eisdem hostibus mori, quos prius, eodem sibi familiariter accepto, meruit feliciter suæ ditioni subicere. Ipsa autem hora, qua ipse Rex gravi bello in Pictorum provincia premebatur, servus omnipotentis Dei Wilfridus in Suth-Saxonia sacris Missarum celebrationibus intendebat. Cumque dicto, Sursum corda, responderetur, Habemus ad Dominum; raptus in mentis excessum, vidit eodem momento, per spiritum Dei, Egfridum capite cæsum morti procumbere. Qua visione perterritus, majori est per modicum terrore percussus. Nam cum sequentia Missæ prosequeretur, et in præfatione, Per Christum Dominum nostrum, diceretur ab ipso; adspexit, et ecce duo maligni spiritus animam Regis ante ipsius oculos miserabiliter attulerunt, sicque horrendo gemitu suspirantem secum ad inferni claustra tulerunt. Illico b Accam Presbyterum suum vocavit, et ei cuncta quæ viderat enarravit. Ad quæ Presbyter vehementi stupore attonitus, vix illius verbis auditum patienter credere potuit. Iussus autem diem et horam Regiæ interfectionis notavit, et eam ipsam fuisse, post aliquot dies, rei gestæ attestatio comprobavit.

51 Fama igitur circumquaque Regis obitum denuntiante, veloci relatu ad aures Theodori metropolitanæ Sedis Antistitis pervenit: qui delictum, quod jam olim in famulum Dei commiserat, consentiendo videlicet eum tantis perturbationibus, ut præfati sumus, injuste affligi; hoc inquam, delictum humili satisfactione corrigere volens, misit propter eum, et ad se honorifice perductum taliter est allocutus: Fili, immo virtutum meritis sanctissime Pater, ego qui ad hoc præ ceteris constitutus eram, ut omni injustitiæ, quæ in hoc Regno emergere posset, obviarem; propria fragilitate subactus, plurimus tibi contra jus adversantibus, fateor, multum peccando consensi: sed mihi culpam fatenti et intimo corde pœnitentiam agenti pius, quæso, veniæ largitor assiste. Ultima ergo meæ, sicut tu cernis, nunc instant tempora vite: ac per hoc quod deprecor anne, et suppliciter a me postulatus intercede pro me. Territus his verbis Jesu Christi Domini servus,

respondit: Et quidem multis me tribulationibus te consentiente afflictum, Pastor venerande, non nescio; absit tamen, absit, ut hoc te quavis malitia inductum fecisse crediderim: verum ut autumo ea potius intentione id fecisti, quia volebas me per ipsas tribulationes in patientia exerceri; quatenus anxietatibus actus, per iter patientiæ possem perfectionis culmen attingere. Quapropter multo magis tibi pro tua bona intentione grates agere debeo, quam tu me inde veniam quærere: præsertim cum nunquam venia rite petatur, nisi unde aliqua offensio contracta esse putatur. Sed quoniam te circumquaque oculatum instar cœlestis animalis esse non nescio, perspicaciter atque subtiliter quæ sunt videnda te considerare perpendo: ea propter, si putas, te, Pater dilectissime, aliquid peccati contraxisse in iis, quæ contra me fieri consensisti; quantum mea mente, libens indulgeo, et indulgens etiam super te misericordiam Judicis venire supplici devotione depono. Ex hoc firmissima sanctissimaque inter ipsos venerabiles viros pace fundata, pastoralis auctoritate mutuo sese Christo conciliavere: et lætitia spirituali jucundantes, quæ Dei sunt unanimi assertionem tractavere.

52 Præterea Theodorus misit litteras c Alfrido, qui in gente Nordanhumborum defuncto Egfrido fungebatur: in quibus sibi rhetorica facundia suasit et persuasit, quatenus B. Wilfrido ex corde amicus fieret, eumque in Sede Ecclesiæ suæ, de qua injuste depositus fuerat, honorifice reciperet. d Ailredo etiam regi Merciorum, necnon quibusdam aliis super eodem negotio mandavit, quibus ea de re mandare non incongruum judicavit. Qui omnes, una cum Regibus, mandatis pari consensione faventes, multa cordis alacritate nobilissimum Domini famulum sese in propria recepturos, remandavere. Quin etiam Rex Alfridus nuntiis a latere suo directis, debito venerationis obsequio virum revocare præcepit. Regali ergo invitatione, necnon Pontificali præceptione conventus, e ad suam Ecclesiam rediit. O quam felix ille dies omnibus per id locorum commanentibus extitit, quantamque mentis lætitiā cunctis in circuitum populis habitantibus attulit, qui B. Wilfridum ab exilio revocatum primus videre promeruit! Quis hujus lætitiæ formam plene capiat? qui eam cordibus aliorum per sui oris officium infundat? Crebra monachorum examina obviam Patri procedunt, Clericorum agmina cum totius frequentia plebis suo Pastori certatim occurrere contendunt, et omnes elata voce Dominum benedicentes eum suscipiunt, ac in ecclesiam ducent. In qua ille roboratus, et a qua post modicum, eliminatis quæ censura æquitatis auferri debere monstravit, quidquid terrarum aut reddituum juri Ecclesiæ competebat, brevi recuperavit. Nihilominus quoque divinitatis verba subditorum cordibus quotidie per illum infunduntur, et in eis fons aquæ salientis in vitam æternam exoritur: Christi fides cum honorum operum redhibitione recalescit, opus autem perfidiæ et malignitatis ubique frigescit. Quamobrem pax sincera cordium, tranquilla opulencia rerum, alacritas magna in Dei servitium, jucunda delectatio, delectabilis jucunditas processit in Dominum: quæ omnia magnam contra ipsum invidiam diaboli concitavere. Verum miles Christi, jam bene instructus armatura verbi Dei, jamque plurima expertus tentamenta diaboli, quo in bello excitator, eo ad deiciendum difficilior erat: moremque fortissimiliones, hostem cædendo dextra laevaue, protegebat: sicque diabolo impenetrabilis, per f quinquennium in sui status dignitate permansit.

53 Sed o inexterminabilis invidia diaboli! o violenta damnatio

D AUCTORÉ EADMERO

potius gratias a se deberi proficitur;

E

c ejusque opera in Sedem restitutus

d

e

f cum magna omnium lætitia,

f

AUCTORE
EADMERO
Regis sacras
auferenti re-
sistit et rur-
sus expellitur

tamquam Can-
tuar. Archiepi-
scopi statulis
refractorius:

h
et secedit in
Merciam:

in Synodo
accusatus,
h
l

confundit
adversarios:

de causa tur-
barum a fide-
li amico mo-
nitus,

A damnatio ejus! et quam difficile ad subterfugendum, ex consuetudine admissuro, jus possessionis ejus! Dum enim viro virtutis, quid novi in pacis subversione objiceret, non inveniret; antiquarum dissensionum persuasores in pristinos motus excitat, et celeriter per eos Regem, pace discussa, in iram contra Pontificem aramat. Nam verbis delatorum accensus, in varias et multiplices possessiones ejus cepit subita cupiditate aestuare, et eas juri Ecclesiarum, quibus datæ fuerant, non jure auferre: cui quoniam Wilfridus episcopali auctoritate contraire non timuit, gravi contra se Regem iracundia inflammavit. Unde factum est, ut Rex illum omnibus suis spoliatum a regno suo pellere proponeret. Ad quod peragendum ut Archiepiscopum Cantuariensem propositi sui executores haberet, opposuit illi quod statuta Pontificum ipsius Sedis non servaret, et principue venerabilis Theodori, qui nuperrime vita decesserat. Et quoniam nefas erat illum Episcopum Anglici regni in auctoritate haberi, qui statutis Cantuariensis Episcopi vel leviter contraire auderet; Wilfridum, sese hac de calumnia non omnino excusare *g* valentem, in regno suo Episcopum esse volebat. Siquidem Wilfridus ea statuta Theodori suscipiebat, eisque debitam obedientiam exhibebat, quæ a canonibus instituta et primis atque postremis Archiepiscopatus temporibus sui in pace constituit: verum ea quæ temporibus interruptæ pacis, ut fertur, pro libitu, non pro ratione statuerat, nullo pacto suscipere nec eis assensum præbere volebat. Quapropter quasi inobedientiæ et contumaciæ macula contra Sedem, totius Britanniae matrem, in eo repta, pristina est auctoritate privatus; et apud Birtwaldum Archiepiscopum, qui Theodoro *h* successerat, pro negotio accusatus. Abiectus ergo, ad fidelem amicum suum Regem Merciorum, nomine Ailredum, secessit: a quo gloriose susceptus, sub protectione Dei et illius aliquanto tempore *i* conversatus est.

54 Inter hæc, rogatu Regis Alfridi, Birtwaldus Archiepiscopus præcepit generale *k* Concilium Episcoporum totius Britanniae congregari in campo qui dicitur *l* Eastresfeld: cui Concilio ut Wilfridus suam præsentiam exhiberet mandatum est, simulque promissum, omnem se justitiam, de injuria quam sibi querebatur illatam, recepturum, si tamen injuriam sibi factam certa ratione ostendere posset. Quid plura? venit ad Synodum; sed nequaquam invenit jus sibi promissum. Cuiusdam enim Episcopi, regie voluntati faventes, mox in consilio virum Dei falsis calumniis exagitare, et quibus poterant contrarietatibus perturbare coperunt. Cumque ea quæ objecerant, nulla veritate subnixâ probare valerent; tandem suis objectionibus id adjecere, illum decretis Cantuariensis Archiepiscopi Theodori minime parere. Quibus ille: Decretis, inquit, venerandi Patris Theodori: quæ in pace et canonica auctoritate promulgavit, conscientia teste, devota mente subdi, eisque (ut justum est) per omnia obtemperare volo, et secundum ea judicari pro ratione nullatenus abnuo: attamen precor mihi dicatis, quidnam sit, quod jam per plurimos annos litteris ab Apostolica Sede directis inobedientes existitis, et tantopere me accusatis, quod eas institutiones Theodori non recipio, quas ipse non auctoritate canonica, sed discordia dictante composuit, ut vos ipsi optime nostis.

55 Ad quæ, cum verba, penitus ratione carentia, turbato murmure jacularentur; juvenis quidam curialis, viro Domini bene familiaris, circumstantium multitudini sese immersit, ac ad illum perveniens, ei totius tumultuantis Concilii causam aperuit, ut sibi provideret suavis, confestum per viam quam

venerat clanculo in curiam rediit. Præmonitus igitur et præmunitus relatione fidelis amici, tanto constantius acquitatis sibi defensionem asscivit, quanto et ipsos judices suos scienter contra justitiam agere scivit. Stat igitur inter verborum jacula securus, quoniam suæ libertas conscientiae fuerat ei dextra levæque impenetrabilis murus. Quod ubi compertum habuere, quem verbis superare nequibant, injectis minis ad suum velle detorquere querebant. Quibus cum responsa dare ad illorum vota minime vellet; Scito, inquit, quod justa damnationis sententia punieris, nisi cito ea quæ tibi sunt objecta dato responso deleveris. At ille: Ad majus quod mihi a vobis objectum esse intelligo, scilicet me decretis gloriosi Cantuariensis Ecclesiæ Præsulis nolle parere, jam respondi, et hoc ipsum, si vultis, iterum iterumque respondeo, quod ejus canonicis institutionibus per omnia subjici volo. Quæ verba fraudulenta mox calliditate ex ore ejus rapuerunt, et hoc ejus dixerunt canonicum institutum esse, ut superbi et inobedientes deprimantur, humiles vero et obedientes extollantur. Tu autem et contra Dominos tuos in superbiam es elatus, et nihilo minus Archiepiscopo tuo inobediens comprobatus: quapropter aqua ratione judicatum et statutum est, ut omnibus tuis spoliatus, elationis et inobedientiæ poenas exolveras. Quo audito horror et ipsos inimicos ejus invasit, dicentes impium esse, virum quaquaversum nationibus honorabilem sic absque ullo certo crimine omnibus suis spoliari. Unde Rex et Archiepiscopus a nonnullis interpellati, monasterium quod ipse B. Wilfridus in Hripis (ut superius diximus) construxerat, ei cum omnibus quæ ad illud pertinebant concessere, ea conditione proposita, ut illic quietus sederet, et absque licentia Regis septi Monasterii non exiret, nec curam Episcopalis officii ulterius administraret.

56 Hæc igitur mutati judicii clementia coram omnibus accurato sermone exposita, ad hoc laboratum est, et Wilfrido quasi utile consilium datum, quatenus ipsemet pro pia subscriptione se degradari ab officio Episcopali eligeret, quo liber a tumultu secularium contemplationi vitæ cælestis intendere posset: præsertim cum ei feliciter esset privatim (ut dicebant) in Dei servitio solum conversari, quam insudantem ministerio Pontificali jurgiis hominum quotidie fatigari. Sensit prudentia viri, hujusmodi consilium, quali de fonte manavit: et admiratus fraudem illorum, tali omnes oratione confutavit: Virtus, ait, veri consilii, quæ numeratur in septem donis Spiritus sancti, nihil in se dupliciter admittit: ac sic quo simpliciori fronte procedit, eo locum in animo famuli Dei, quo suscipiatur, liberius invenit. Vestrum autem consilium, quod simplicitate Spiritus sancti carere quis intelligere potest, tanto a me longius abjicio, quanto ex iis quæ in me primo concessistis, unde procedat apertius video. Mendacia nempe quæ contra me malitiose composuistis, non potuerunt ex se procreare donum Spiritus veritatis: quare secundum consilium verum, proprii censura judicii, me gradu Sacerdotali non dejiciam; quia fateor quod licet indignus, opera tamen Pontificatu non mediocriter digna, adjutus Domini gratia, feci. Hinc est, quod ecce per annos quadraginta intemeratæ fidei veritatem quibus potui prædicavi, et contradicentes invicta ratione devici, devictos ab omni errore veritatem docendo correxi, correctos lumine verbi Dei perlustravi, ac membris Ecclesiæ Christi copulavi. Hæc tamen non ego, sed Deus ipse per me. Ritum insuper Ecclesiasticæ observationis, multis per Angliam locis Scotica traditione depravatum, Apostolica tultus auctoritate correxi. Hæcine aliaque perplura, quorum in presenti remi-

non terretur
minis:

Ripum rele-
gatur:
E

degradari se
non patitur:

F

labores 40
annorum
exponit:

A nisei piget, hoc meruerunt, ut quasi legum proditor patriæque delator nusquam tutus esse permittar? Præceptis saltem Apostolicæ Sedis, quæ me jam simili injuria accusatum atque damnatum excusare, et absolutum esse constituere, obtemperetis, si nec pro amore, nec pro timore Dei, quietum esse permittere vultis. Sed, ut puto, illa præcepta aut obliti estis, aut certe scita aut cognita pro nihilo ducitis. Quapropter licet *m* senio sim confectus, re tamen vera noveritis, me Romæ coram Apostolica Sede probaturum esse calumnias, quas mihi pro Regis indignatione imponitis, veras non esse: nec minus vere me prædicaturum esse sciat, quali studio Sacerdotale ministerium geratis, qui magis vultis injustitiæ hominum favere, quam justitiæ Dei tenere. Quod satis est manifestum, dum me contra a quum et verum tanto studio impugnatis, quem veritati et justitiæ studere aperta ratione videtis; et insuper nihil adversi pro iis, quibus me accusatis, conscientia teste meritum, ad hoc tentatis perducere, ut contra jus in me ipsum sententiam damnationis edicam. Sed hæc in re noveritis, quod vobis nequaquam consentiam, sed fiducialiter appello Sedem Apostolicam. Verum autem quisquis mecum agere vult, a me hodie invitatus mecum illuc ad judicium pergat. Talibus verbis Rex in iracundiam vehementer accensus, violentia sui exercitus eum opprimere, et ad subeundum judicium suum cogere cogitabat, si Archiepiscopi consensum in hoc potuisset habere.

ANNOTATA.

a Extinctus xiii Kalendas Junii, addit Beda lib. 4 cap. 26, ubi plura habet de bellis ejus injustis.

b S. Acca postmodum Episcopus Hagulstadensis, mortuus est 20 Octobris anno 740.

c Duos fuisse filios Oswi Alfridos, contra Malmesburiensem ejusque sequaces, multis ostendimus 6 Martii, ad Vitam SS. Kinesburgæ, Kineswithe et Tibbæ § 4. Primus successit Oswio, de eoque agitur supra cap. 2. Huic successit Eyfridus frater, eique occiso, alter Alfridus, filius Oswii nothus.

d Epistola ad Ailredum sive Ethelredum extat apud Malmesburiensem, in qua testatur Wilfridum longo tempore propriis orbatum substantiis, multum inter Paganos in Domino laborasse.

e Anno regni secundo Sedem suam et Episcopatum recepisse, ait Beda lib. 5 cap. 20, ergo circa annum 687. At Malmesburiensis addit primo ei indultum cœnobium Hagestaldum, hinc definitione Episcopi Eboracensem Episcopatum et Ripis monasterium.

f Ab anno 687, usque ad annum 693.

g Scilicet, quod esset Episcopus Eboracensis et simul Hagustaldensis. Verum quod hic Episcopatus post ejus priorem expulsionem esset tantum constitutus, non admittebat Wilfridus hunc titulum, tumquam diæcesis ab Eboracensi diversæ.

h Mortuus anno 690, teste Beda, Theodorus colitur 19 Septembris. At Birtwaldus, alii Brithwaldus sive Berechtwaldus pro eo electus anno 692, ordinatus est anno sequente.

i Gessit Mediterraneorum Anglorum Episcopatum, quod Boselus Episcopus esset corporis infirmitate depressus. Beda.

k Meminerunt hujus Concilii et rerum in eo actarum Fridegodus, Malmesburiensis, et alii cum Spelmanno, qui habitum tradit anne 701, alii anno 702.

l Est parochia Cantii Eastwel, in ditione Serayce, unde campus vicinus intelligi videtur.

m Malmesb. septuaginta fere annorum, scilicet 68 circiter annorum.

CAPUT VII.

Iter tertium Romanum. Morbus in reditu Restitutio in Sedem Eboracensem

P ost hæc, concione soluta, vir Domini ad Regem Ailredum rediit, et totius negotii suamam sibi aperuit: qui tantæ fraudis malignitate stupefactus, injuriam ei illatam vehementer indoluit. Alfridus, quia Wilfridum ad suum velle tractare non potuit; ne tamen in hac parte nihil posse putaretur; disposuit ea quæ ipse servus Christi ad victum paraverat, omnino convellere, dissipare, distrahere, et eum ipsum locum habitationis eorum penitus desertum efflicere. At etenim dispositio Judicis, qui humano furori cedere nescit, locum famulorum suorum in manibus peccatorum nequaquam ire permisit. Denique Pater Wilfridus, priusquam eundi Romam iter arriperet, ad locum venit, Fratres ut se per omnia Deo commendarent admonuit, et ne hominis iram timerent magnopere jussit; dicens, nil penitus eis posse nocere, si Deum protectorem mereantur habere: haberent autem, si eum vere diligerent, eique semper sincero corde servirent. At illi verba sui Patris obediendo susceperunt, et inde contra omnes adversarios Deum protectorem habere meruerunt.

58 Cum autem beatus Wilfridus Romam venisset, magnifice tam ab a Joanne Apostolicæ Sedis Antistite, quam et a populo Romano susceptus est. Adventus autem sui causa eum coram Apostolico multisque Episcopis ventilari deberet, presentibus accusatoribus suis locum sese defendendi accepit. Itaque surrexit, causam suam coram omnibus dixit; quod dixit, sic se habere firma veritatis ratione probavit. Unde communis judicii sententia, viri Dei innocentia comprobatur, atque accusantium falsæ calumniæ reprobantur. Super hæc quoque venerandus Papa Joannes a cunctis exoratur, quatenus Apostolica sanctione, et justitia justî debito honore sublevetur, et injustitia ei resistentium congrua damnatione prematur. Juvit autem causam illius lectio Synodi venerabilis Papæ Agathonis, quæ quondam in sui presentia (sicut diximus) acta est, cum in concilio Episcoporum ipse medius resideret. b Nam cum re exigente Synodus eadem jussu Papæ legeretur, et coram nobilibus plebisque frequentia diebus aliquot recitaretur; ventum est ad eum locum, ubi scriptum erat: Wilfridus Deo amabilis Episcopus Eboracæ civitatis Apostolicam Sedem de sua causa appellans, et cetera quæ supra posuimus. Quod ubi lectum, stupor apprehendit audientes, et silente lectore coperunt alterutrum requirere, quis ille Wilfridus Episcopus esset. Tum Bonifacius Apostolici Papæ Consiliarius et alii perplures, qui eum temporibus Agathonis Papæ ibi viderant, dicebant ipsam esse Episcopum, qui accusatus a suis, atque a Sede Apostolica judicandus nuper Romam advenit: qui jam dudum, inquam, æque accusatus huc adveniens, mox audita dijudicataque causa et controversia utriusque partis, a beatæ memoriæ Papa Agathone probatus est, contra fas esse a suo Episcopatu repulsus. Unde etiam tanti apud eum habitus est, ut ipsum in Concilio quod congregarat Episcoporum, utpote virum incorruptæ fidei et animi probi, residere præciperet. Quibus auditis, omnes una cum ipso Summo Pontifice dixere, virum tantæ auctoritatis, qui per quadraginta prope annos Episcopatu functus erat, nequaquam damnari debere: sed absolutum ad patriam, utpote immunem ab omni culpa, cum honore redire. c Scriptum est igitur Regibus Anglorum Ailredo et Alfrido, ut si anathemate plecti nollent, illum sui Episcopatus

D
AUCTORE
EADMERO

Veratos
propter se
monachos,

confirmat
Wilfridus;

E

u

cum Romæ
suam causam
agit,

b

F

cuque alias
sub Aga-
thone ri-
cisse cogni-
tus,

absolutus
remittitur,

c

tus

m

contra inju-
rias appellat
ad Sedem
Apostolicam.

A tus Sede recipi absque retractatione facerent, eo quod ipsum injuria depositum esse omnes ratum haberent.

AUCTORE
EADMEMO

Meldis æger
ad mortem,

d

a S. Mi-
chuele ap-
parente sa-
natur,

59 Post hæc famulus Domini, magnis Sanctorum reliquiis locupletatus, et multa multorum veneratione perfunctus et exhilaratus, patriam remeandi viam repetiit. Cumque in partes Galliarum devenisset, subita infirmitate corripitur: qua crescente, tanto dolore vexatur, ut equo minime veli valeret, sed ministrorum manibus in grabato portaretur. Sicque delatus in d Meldum civitatem Galliæ, quatuor diebus ac noctibus similis mortuo jacebat, habitu solummodo pertepui, vitæ se funditus subtractum non esse, demonstrans. Cum vero ita sine cibo et potu, sine voce et auditu, quatrinduo perseveraret; quinta demum die, cum jam jamque moriturus a suis plangeretur, S. Michael Archangelus a Domino mittitur, per quem sanitati pristinae restituatur. Cui Pater intendens, ac velut optime cognito pro posse suo vultus alacritate adgaudens, tacitus jacebat, quidnam sibi dicere vellet operiens. Stans itaque Angelorum Princeps, hujusmodi verba viro locutus asseritur: Wilfride, concivis dignissime, surge, quid jaces? nam licet inter cives colorum numeris, tamen propter orationes filiorum tuorum hoc tempore non morieris, præcipue per merita et intercessionem B. Mariæ Genitricis Dei et perpetuæ Virginis. Oravit enim pro te, propterea quod quædam opera sibi placuerint facta per te: scit nempe quid operis Petro feceris, quidque ipsius fratri Andree construxeris. Quapropter nunc quidem a morte revocaberis, ac vitæ salutique restitueris: sed paratus esto, quia post quadriennium rediens visitabo te. Patriam vero perveniens, maximam possessionum tuarum, quæ tibi sunt ablata, portionem recipies, atque in pace tranquilla vitam terminabis. Quibus dictis, visio Angeli colloquentis ab ejus conspectu elapsa est. At ille protinus, ac si de gravissimo expergefactus, surrexit, sedit, apertisque oculis circa se choros psallentium flexitumque Fratrum aspexit; ac modicum suspirans, ubinam esset Acca Presbyter interrogavit. Qui statim vocatus intravit, et videns cum melius habentem ac loqui valentem, flexis genibus, cum omnibus qui aderant Fratribus, Deo gratias egit. Et cum parum consedissent, ac de supernis judiciis trepidi aliqua confabulari cepissent; jussit Pontifex ceteros ad horam egredi: dehinc ad Accam Presbyterum conversus, quæque viderat ordine retulit, tremenda illum adjuratione constringens, ne dum huic vitæ superesset, cuiquam homini visionem ipsam ediceret.

B

ita ad 4
annos con-
cessu:

quod indicat
S. Acca:

C

in patriam
reversus,
recipitur a
Birtvaldo
et Ethelredo,
e

rejecitur ab
Alfrido,

sed brevi
defuncto;

Qui cum se mori cognosceret, adhibitis testibus D promisit, quod si Deus vitam sibi concederet, et jussis Apostolicis vellet obedire, et Wilfrido omni tempore inclinatus existere. Sed ipse quidem sine retractatione a f vita recessit, et Edulfus quidam ei in Regnum successit, prædecessorem suum crudelitate et cordis obstinatione præcedens. Nam S. Wilfridus, ad ejus curiam de Ripis veniens, per nuntios, an paci acquiesceret, inquisivit. Quibus ipse pro antiqua et insita sibi nequitia dure respondens; Per meam, inquit, salutem juro, quia nisi infra spatia sex dierum meo regno decesserit; quoscunque de suis invenire potero, vita privabo. Hæc propter, facta conjuratione contra eum, regno, quod duobus mensibus tenuit, depulsus est. Post quem regnante Osredo, filio Alfridi, cum Synodus esset coacta juxta fluvium g Nid, post aliquantum utriusque partis conflictum, tandem cunctis faventibus B. Wilfridus in Sedem suæ Ecclesiæ receptus est: h cujus familiari amicitia Rex Osredus magno affectu copulatus, per omnes imperii sui terras præcepit, quatenus nemo illi in quolibet negotio contraret; sed sicut famulo Dei per omnia omnes obedirent: quod factum est. Siquidem quatuor annis, quibus ipse Pater supervixit, nemo qui sibi contradiceret fuit; non quisquam sua dicta spernere, non sinistre vel leviter audebat interpretari: omnis enim invidia quaquaversum, tum amore, tum timore jacebat oppressa. Ipse Pater, quod sui ministerii cura petebat, circumquaque fideliter exequens, quanto magis diem suæ vocationis imminere cognovit, tanto sollicitius instabat, ut talentum sibi creditum Domino suo, fenore multiplicato, reportaret.

f
item a suc-
cessore Edul-
fo, sed mox
expulso:

per Osredum
in Synodo
Niddensi
restitutus,
h

E
4 annis re-
git Eccle-
siam suam.

ANNOTATA.

a Hic est Joannes VI, creatus 30 Octobris anni 701, mortuus 10 Januarii an. 705. Ad hunc venit S. Wilfridus anno 704 jam septuagenarius, cujus libellum supplicem Papæ tunc oblatum habet Malmesburiensis.

b Eodem narrat Beda lib. 5 cap. 20. Malmesburiensis ait per 4 menses, 70 conciliabula habita, quando Wilfridus, quidquid accusationum objecissent adversarii, nullo excogitato responso, sed Dei et veritatis fultus auxilio, quasi casses araneorum, primo motu labiorum discutebat.

c Epistolam utrique communem refert Malmesburiensis: qua jubet Synodum convocari, et nisi conveniant, ad Sedem Apostolicam accurrere, ut majori concilio decidatur.

d Meldæ, urbs Episcopalis Briæ provinciæ, supra Parisios ad Matronam fluvium. Anno 705 ibidem egrotabat S. Wilfridus.

e Abbas factus seu monasticam vitam subierat anno 704. Ethelredas.

f Adhuc anno 705. uti ista indicantur in Chronologia Anglo-Saxonica.

g Lid seu Lidalus fluvius in Escam defluit, cujus Vallis Liddedalia, provincia hodiernæ Scotiæ Meridionalis, contigua Cumbriæ appellatur, quæ tum suberat Nordumbrorum Regibus.

h Adnate potissimum S. Elfleda, sorore Alfridi, tunc Abbatissa Streuneshalensi restitutum Wilfridum, ostendimus ad illius Vitam 8 Februarii § 8. Elfledæ verbis pondus adjecisse virum primum apud Regem Berfridem, ibidem ex Malmesburiensi dicimus.

CAPUT VIII

Morbus, obitus, miracula. Translatio corporis Cantuariam, et repositio in loco decentiori.

E t jam tempus Angelica revelatione promissum instare

*Morbo cor-
reptus,*

A instare præsensit; cum ecce gravi corporis languore invaditur, et fatigatus lecto recipitur. Veneranda Fratrum agmina, neonon et plebis cum suis Primatibus pars maxima in unum confluit, lectum jacentis flebiliter ambit, fitque pavor grandis, ne forte recedat ab illis. At ille, se de labore ad requiem, de miseria ad beatitudinem, de tristitia ad perennem lætitiā migrare perpendens; tristia corda circumstantium quibus poterat verbis consolabatur, dicens, eos lugere pro se nullo modo debere, quem non ludibria, sed summe jucunda, post mortem adire, certissimum possent habere. Ipsam vero seriem verborum, quæ in eorum consolationem, simul et in sanctæ vitæ propositum servandum, exhortando locutus est, quis explicet? Nam quanto magis incommutabilitati veræ consolationis et æternæ vitæ appropinquabat, tanto plenius ejus dulcedinem hauriebat, et haustam quorumque assistentium auribus infundebat: et ut ejus sacræ infusionis virtutem audientium corda conciperent, quæ verbis dicebat, mirabili signorum efficacia in ipsorum oculis sic esse comprobabat. Quæ signorum efficacia eo magis virum comitabatur, quo vitæ hujus transitoria fragilitate decedens, summæ Veritati æterualiter copulabatur. Unde fateor, dicere meum non esse, quot infirmi per eum infirmi sint ab omni infirmitate sanati, quot dæmoniaci liberati, quot paralytici solidati, quot cæci illuminati, quot surdi mutique curati, quot aliis calamitatibus afflicti operante Deo per eum magnifice recreati. His aliisque de causis maxima hominum multitudo de longinquo properabat, eique se ac suos proximos pio studio commendabat: quos ipse sancto mentis affectu Deo commendans, hortabatur Dei mandata sincera caritate amplecti, eisque per omnia debitam obedientiam cum reverentia exhibere.

*sanitates
operatur:*

B 62 Instabat igitur tempus et hora, quæ a nullo mortalium potest præteriri; totaque infirmitas quæ famuli Dei corpus premebat: vitalia subit. Agmina diversi ordinis adstant, et vota laudis Deo pro illius obitus expectatione persolvunt: ac licet ob desolationem sui nequaquam lugere non possent, spe tamen maxima consolantur, quia se spirituali ejus præsentia numquam destituendos fore confidunt. Ipse vero Pater, circumstantium filiorum nimia caritate tenuiter respirans, defessum caput paullisper erexit, atque in hic verbis eos alloqui cœpit: Gratia divini amoris ut in vobis jugiter maneat, Fratres dulcissimi, tota virtute operamdate: quam gratiam ut feliciter mereamini perpetualiter obtinere, fraterni amoris officia studiose invicem exercere studete. Nil, quod vos ab istiusmodi officiosa caritate seducat, attendatis: ne ab ea, quæ in Christo est, sinceritate cadatis. Maligni insidiatoris [invidia] quos fidelibus tendit laqueos nostis, quærentis eorum animas deceptoris captare figmentis: quæ figmenta, sicut a me sæpe audistis, omni sollicitudine cavete, et prout me facere vidistis, a vobis procul abjicite. Hæc facite, et Deus pacis erit vobiscum. Et nunc, Fratres mei dilectissimi, nolite moras inferre migranti. Vos equidem, vos jam olim me ad vitam euntem revocastis: sed modo pareite, quæso: juvat enim me deposito carnis onere Agnum Dei sequi. Ultra vobis in hac carne non apparebo, donec Christus resuscitet me vobiscum in fine seculi hujus. O viscera mea, valete. Urgeor, o jam defungar! et o Fratres, vigilate, ne vos somnus perpetuæ mortis involvat. Hæc ait, et duræ quieti membra prostravit. Fratribus autem psalterium ex ordine decantantibus, et jam usque ad versum Psalmi centesimi tertii pervenientibus, Emitte spiritum tuum et creabuntur, spiritum suum in manus Creatoris feliciter emisit, et sic Agni Dei convivium perpetuo recrean-

*suos conso-
latur:*

C

*moritur
anno 709,*

Aprilis T. III.

adivit. Transiit autem anno Incarnationis Dominicæ nccviii, qui est annus vitæ ejus LXXV, Episcopatus vero XLV. a Sepultus sane est in monasterio suo, quod ipsemet in b Ripum a fundamentis instituit, ac Deo in honorem B. Petri Apostolorum Principis consecravit: ubi ut se nequaquam vitam perdidisse, sed in melius mutasse mortalibus probet; quæ in hac vita positus fecerat, huic vitæ subtractus miracula, cum res exigit, facere non cessat.

63 Vestes illius, prout ante mortem disposuerat, distributæ sunt. Unde interulam ejus, sanctissimi corporis sudore madentem, cuidam religiosæ Abbatissæ minister deferendam accepit: quam mulier quædam, paralyti dissoluta, ut tangere mereretur, obnixè rogavit. Sed hæc quidem ipsam vestem tangere non meruit, verum aquam, ubi eadem vestis intincta fuit, in potum accepit, illicoque sanata est. Post hæc quidem inimici hominis Dei, propriæ iniquitatis igne succesi, edomum in qua ipse huic vitæ modum fecerat, injecto igni succendere conati sunt: at virtus defuncti viventem terruit ignem, domum illasam servavit, hostes fugavit, taliterque illum veraciter vivere demonstravit.

64 A die vero depositionis ejus jam anno transcurso, convenit undecumque maxima populi multitudo, utpote piæ depositionis illius memoriæ excubias celebratura. Cum ergo turba pernox sna Domino vota persolveret, et paternæ consolationis affectum irrecuperabiliter sese in illo perdidisse dederet; aspiciunt, et ecce lux, cœlitus ab Oriente demissa totum locum famuli Dei miro splendore irradiavit, omnemque noctis et tenebrarum horrorem sua præsentia effugavit. Quod videntes magnifice sunt exhilarati, fixum animo præ se habentes; non multum de corporali Patris absentia esse dolendum, cum de spirituali ejus præsentia, quam aperta lucis ostensione sibi adesse didicerant, multo maxime scirent esse gaudendum. Ex hoc itaque vehemens omnium circa beatissimum Patrem Wilfridum veneratio crevit, id quoque certum omnino tenentes, quod sicut ipse sanctissimus Pontifex; in hac transitoria vita temporaliter degens, omnibus erat mitis et affabilis; sic et nunc, in illa perenni vita cum Christo æternaliter vivens, omnibus diligentibus se pius sit et exorabilis.

65 Magnitudo itaque signorum, quæ ad corpus ejus Dominus de die in diem operabatur, merita ipsius longe lateque declarabat, et insigni fama permotos ad memoriam illius innumeros populos aggregabat. Quapropter locus ipse multo tempore summi honoris est habitus, et quibusque infirmitatibus pressis ad recuperandam sanitatem valde salubris. Dominus quoque hostiles incursus omni ex parte sedaverat; quia devotionem populi sui, quam ad venerationem famuli sui habebat, perturbatum iri nolebat. Ubi vero, pro assiduitate confluentis turbæ, quidam vicini tædio afflicti, ac idcirco a loci visitatione paullatim cohiberi coeperunt; contigit ut ipsorum exemplo, alii a fervoris sui devotione deficerent, nec locum ipsum amplius more solito visitarent: sicque factum est, ut qui primi ad studium piæ actionis alios studio suo accenderant, postmodum sua desidia a pietatis opere quamplurimos discedere cogerent.

66 Hæc inter accidit, ut hostilis incursus ipsam provinciam occuparet, occupans inibi multa hominum millia necaret, ac omnia loca monasterio B. Wilfridi circumjacentia ad instar solitudinis devastaret. d Monasterium ipsum pervasum et dirutum, quod prius extiterat hymnis et canticis gloriosum, modo erat ferarum et inimicorum sordibus ignominiosum. Corpus interea ipsius Antistitis Christi, omni honore privatum, inter ipsas sordes primo sepulturæ

D
AUCTORE
EADMERO
a
sepelitur
Eipt.
b

Vestis ejus
paralyti-
cam sanat:

c
domus ab
igne illasa
servatur.

E
Cultus ejus
crescit, luce
cœlitus de-
missa:

raria pa-
trantur
miracula:
F

quæ cessant
cultu plac-
cescente:

diruti dein
monasterii
locum,
d

AUCTORE
EADMEROe
visitante
Odone Ar-
chiepiscopotraduntur
ossa S. Wil-
fridi,Cantuariam
deferenda :præter par-
ticulas ibi
servandas.Odo trans-
lata sub
altari con-
dit :

f

Lanfrancus
loco decen-
tiori repo-
nit,

g

h

A pulchræ suæ loco mansit immotum : sed omnipotens Deus, qui sua pietate et justitia nequit privari, quorundam bene religiosorum mentes in considerationem tantæ rei excitat, atque ad demutationem illius affectum effectumque ministrat. Regebat ea tempestate Christianitatem in Anglia vir bonus et sanctus, e Odo, Cantuariensis Ecclesiæ Archiepiscopus, utpote tatius Britanniae Primas : qui cum sua solitudine dispositionibus omnium Ecclesiarum invigilabat, ipsas Ecclesias, prout ratio postulabat, visitare solebat. Qua solitudine actus, cum quodam tempore Eboracensem provinciam adisset, et ea pro quibus venerat strenuus peregrisset : ad Ripum pergit, monasterium B. Wilfridi consideraturus. Aderat ; et horrida solitudine visa, lacrymis manat. Quo illis in partibus demorante, ii quorum corda (ut dixi) Deus ad demutationem cœlestis thesauri tetigerat, rati se opportunitatem ad expletionem suæ voluntatis accepisse, præmissa supplicatione ad Dominum, quod diu mente tractaverant, opere implere satagebant : sicque factum est. Nam statuto die ad locum veniunt, terram ubi corpus B. Wilfridi sepultum jacebat aperiunt, omnia ossa reverenter cum pulvere levant, et ea venerabili Odoni Cantuariensi Archiepiscopo præsentant : quatenus ipse ea Cantuariam secum deferret, et in Ecclesia Christi, cui præsidebat, pro voto recondere. Monasterio etenim ipso quo condita fuerant, secundum quod prædictum est, in solitudinem miserandam redacto, nullus inibi locus resederat, in quo locari servarique tuto valerent. Quocirca arbitrati sunt, nusquam tutius aut justius ea servatum iri posse aut debere, quam in Ecclesia Cantuariensi, ea videlicet causa, quod et illo tempore Cantia magna pace vigeat, et quia ipse beatus vir olim fraude quorundam supplantatus, cum conversari non posset in Ecclesia Eboracensi, eidem Ecclesiæ Cantuariensi per Sacerdotale officium curam impenderat. Justum siquidem illis visum fuit, ut illic mortuus in pace quiesceret, ubi vivens in pace quievit. Præter hæc quoque, affectus sacri amoris, quem ad venerandum Odonem habebant, maxima causa fuit : nam cum illum talia dona diligere noverant, in hoc se ejus dilectioni morem gerere veraciter intelligebant. Ne tamen locus, quem ipse B. Wilfridus, dum in corpore degeret, præ ceteris amavit, ipsis reliquiis penitus privaretur ; aliquantula earum pars est ab eis cum pulvere retenta, atque in loco convenienti reposita. Porro venerabilis Odo, tanto munere locupletatus, Cantuariam rediit : ubi magna totius civitatis exultatione susceptus, et in aulam Dei sacra cum laude perductus, sanctissimas B. Wilfridi reliquias, quas advexerat, in majori altari, quod in honorem Jesu Christi Domini nostri sacratum erat, collocavit. Qua de re posteritati, ne nulla dubietas nasceretur, ipse Pater qui easdem reliquias suscepit, transtulit, ac (ut diximus) in altari recondidit ; in Prologo ipsius operis, quod de vita et conversatione ejus scripsit, hæc quæ diximus f brevi sententia promulgavit.

67 Nos quoque, qui ossa ipsa de præfato loco accepimus, nulla de his dubietate fluctuare permittimur : nam in ipso loco, cum multis annis illibata servarentur, et jam ab illo tempore, quo illic primo locata sunt, centenarius annorum numerus nonnullis annis superaretur ; æquo Dei omnipotentis occultoque judicio, civitas Cantuariorum fere tota igne cremata, atque ecclesia Christi inibi constituta eodem est incendio conflagrata. Cujus conflagrationis anno tertio jucundæ simul et gloriosæ memoriæ h Lanfrancus, Cadomensis Cœnobii Abbas, ipsam ecclesiam regendam suscepit : qui postquam est in ipso Patriarchatu primæ Metropolis Anglorum nobi-

liter usquequaque roboratus, quidquid ipsius ecclesiæ vetusti operis resederat, nova omnia constructurus, evertit. Cum ergo prædictum altare subverteretur, reliquiæ beati Wilfridi repertæ ac levatæ sunt, atque in scrinio collocatæ. Verum cum post aliquot annos Fratrum voluntas in eo consentiret, ut magis fixo loco clauderentur ; sepulcrum eis in aquilonari parte altaris factum est, et in eo sunt i quarto Idus Octobris reverenter inclusæ.

68 Nos quoque his ita de ipso Patre quoquo modo digestis, jam tandem scribendi ordinem concludamus, et Deo ac Domino nostro Jesu Christo gratias de omnibus suis persolventes, finem huic opusculo imponamus. Verumtamen id in fine adjiciendum putavimus, ut si quis hæc legens vel audiens, indignitatem et ingenii mei fatuitatem remota pietate perpenderit, et ea re iis quæ de tanto Patre dicta sunt fidem præbere contempserit ; noverit quia omnia, quæ de eo utcumque descripsimus, auctoritate venerabilium virorum, Odonis videlicet Archiepiscopi et Bedæ Presbyteri, roborata probamus, nil in eis ex nostra parte ponentes, nisi quod propriis oculis intuitus sumus. Illud tamen quod dixi de k damnatione Regis Egridi, fateor nusquam legi : sed tot talesque viri ita se habuisse confirmant, ut eis nolle credere magnæ impudentiæ esse crediderim. Sit itaque laus et gratiarum actio omnipotenti Deo Patri, et Filio, et Spiritui sancto, per omnia secula seculorum. Amen.

EPITAPHIUM EX BEDÆ.

Wilfridus hic, magnus, requiescit corpore Præsul :

Hanc Domino qui aulam, ductus pietatis amore,
Fecit, et eximio sacravit nomine Petri,
Cui claves cœli Christus dedit arbiter orbis ;
Atque auro ac Tyrio devotus vestiit ostro.
Quin etiam subline crucis radiante metallo
Hic posuit tropheum ; nec non et quattuor auro.
Scribi Evangelii præcepit in ordine libros,
Ac thecam e rutilo his condignam condidit auro
Paschalis qui etiam solennia tempora cursus
Catholici ad justum correxit dogma canonis,
Quem statuere Patres : dubioque errore remoto
Certa suæ genti ostendit moderamina ritus.
Inque locis istis monachorum examina crebra
Colligit ; ac monitis, cavit, quæ Regula Patrum,
Sedulus instituit : multisque domique forisque
Jactatus nimium per tempora longa periclis,
Quindecies ternos postquam egit Episcopus annos,
Transiit, et gaudens cœlestia regna petivit.
Dona, Jesu, ut grex Pastoris calle sequatur.

ANNOTATA.

a Bedæ teste defunctus est in monasterio suo, quod habebat in provincia Undalum sub regimine Cudbaldi, et ministerio Fratrum perlatus in primum suum monasterium, quod dicitur Inrhipum, pnsitusque est in ecclesia S. Petri Apostoli, juxta altare ad Austrum. Est provincia Undalum in parte Septemtrionali hodierni Comitatus Northamptoniensis, ubi etiamnum oppidum ad Ninnam fluvium appellatur Oundle, in quo fuerat ab eo monasterium erectum, et Cudbaldus Abbas constitutus. Addit Malmesburiensis eum ad colloquium Coelredi Regis Merciorum invitatum, simul ut et monasteriorum suorum, quæ in illa regione plurima per indulgentiam Regum constituerat, quietem procuraret, profectum esse.

b Wilfridus Tutbertum, comitem suum individuum, si ipse forte moreretur, designavit Præfectum Ripensi Ecclesiæ. Ita in monastico Anglicano pag. 172.

A c In eodem Monastico Anglicano, ex collectione Le-
lundi de Vita S. Wilfridi, dicuntur nobiles quidam
exules combussisse cœnobium in Undalum, ubi Wil-
fridus obiit, excepta una domo, in qua Wilfridus
obiit, quam nullis fomitibus adjectis comburere po-
tuerunt. Monasterium de Undalum erat magna
sepe spinea circumdatum, quæ etiam conflagravit,
sed Crux lignea ibi posita, ubi Wilfridi corpus li-
gneo balneo collutum fuit, a truncum labibus intacta
permansit. At Bacula Abbas inter ceteros, corpus
Wilfridi sindone involvit. Ita ibidem.

d Rogerus de Hoveden, Anno 948, inquit, pro in-
fidelitate Northimbrensi, egregius Rex Anglorum
Edredus totam Northimbriam devastat : in qua de-
vastatione monasterium, quod dicitur Inrhipum, a
S. Wilfrido Episcopo quondam constructum, igne
est combustum.

e S. Odo post hanc devastationem superfuit usque ad
4 Julii anni 961. Hanc autem translationem factam
esse anno 957 aut 959 varii tradunt.

f Gervasius Dorovernensis de combustione et repa-
ratione Ecclesiæ Dorobornensis hæc ita scribit : Vene-
rabilis Odo corpus B. Wilfridi Pontificis Eboracen-
sium de Rhipum sublatum Cantuariam transtulerat,
et illud in editiore entheca, ut ipsemet scribit, hoc
est in majori altari, quod in Orientali presbyterii
parte parieti contiguum, de impolitis lapidibus et
cæmento extructum erat, digniter collocaverat.

g Anno 1066 Ecclesiam Christi Cantuariensem
conflagrasse scribitur sub finem Chronologiæ Anglo-
Saxonica.

h Anno 1070 consecratus quarta Kalendas Septem-
bris in festo Decollationis S. Joannis Baptistæ, die
Dominica, littera Dominicali C

i Capta dein apud Cantuariensis festiva solennitas
ad 12 Octobris.

k A Beda injusta illius bellu culpari supra monui-
mus.

D
AUCTORE
HADMERO

B

DE SANCTO EGBERTO, PRESBYTERO IN INSULA HYENSI.

E
G. II.

ANNO
DCCXXIX

Tempus
obitus :

cultus sacer,

Oratio.

An Ordinis
S. Benedicti ?

NOT. 20

An Idem
bis a Fer-
rario pro-
ponatur ?

Venerabilis Beda res præclare a S. Egberto
Presbytero peractas, suæ historiæ Anglicanæ
diligenti opera inseruit, quas inde excerptus
hic damus. Mortuus is est anno DCCXXIX hoc
XXIV Aprilis, die solenni Paschæ, ut rectissime Beda
observavit. Concurrebant siquidem eo anno cyclos Lunæ
VIII et Solis X, cum littera Dominicali E. qui charac-
teres optime indicant Pascha tunc celebratum fuisse hoc
XXIV Aprilis : ad quem diem ista leguntur in tabulis
Martyrologii Romani : In Hibernia S. Egberti Pre-
sbyteri et monachi, admirandæ humilitatis et con-
tinentiæ viri : et in Notis indicantur varia loca Histo-
riæ Ecclesiasticæ Bedæ. De eodem agitur in antiquo
Kalendario Trevirensi S. Maximini, et in MS. Florario
Sanctorum, in Auctario etiam Greveni et Molani,
in Martyrologio Anglicano et Kalendariis Hibernicis.
Adscribitur etiam Natalibus Sanctorum Belgii a Mo-
lano editis, et Fastis Belgicis Miræi, eo quod in Fri-
siam ipsemet voluerit venire, sed oraculo divino prohi-
bitus alios eo destinavit : et hac ipsa de causa colitur in
diocesi Ultrajectina sub ritu officii semiduplexis, lectio-
nibus secundi Nocturni contractis, ubi talis præscribitur
Oratio. Deus, cujus Spiritu Beatus Egbertus, salu-
tem gentium sitiens, varios fidei præcones in opus
Evangelicum destinavit; dirige quæsumus, ejus in-
tercedentibus meritis, ad te tuorum corila servorum,
ut spiritus tui fervore concepto, et in fide invenian-
tur stabiles et in opere efficaces.

2 Trithemius lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S.
Benedicti cap. 130 ista scribit. Egbertus monachus
et Presbyter, et monasteriorum S. Columbani in
Hibernia et Britannia rector et Abbas, sanctissimæ
conversationis vir, in prædicatione verbi Dei stu-
dium habuit et gratiam. Hujus discipulus fuit S. Wil-
lelmoordus, Trajectensis Episcopus. Claruit anno Do-
mini MCC. Hæc Trithemius, quem sequuntur Wion,
Menardus, Bucelinus. At qui supra Columbanus dici-
tur, a Beda et aliis Columba Abbas appellatur, tra-
diturque suis propriam regulam præscripsisse, quod erit
ad diem ejus natalem 19 Junii discutiendum. Ghinius
eum adscribit Natalibus Sanctorum Canoniorum. Fer-
rarius in Catalogo generali Sanctorum, qui non sunt in
Martyrologio Romano, alium aliquem Egbertum arbi-
tratus, ista proponit : In insula Hyensi S. Egberti
Abbatis et Presbyteri : et citatur Molanus in Addi-

tionibus et Natalibus Sanctorum ; sed is unus ademptus
est. Iterum Ferrarius ista scribit : Dorni in Suther-
landia S. Egberti Presbyteri. Quæ eadem leguntur in
Menologio Scotico Drimpsteri, additis litteris B. et W.
quibus indicantur Hionis Martyrologium et Breviarium
Scoticum maxime Aberdonense. Ex hoc curavimus nobis
elogia Sanctorum describi : sed nullam in iis mentionem
S. Egberti invenimus : et Hion solum proponit verba
Martyrologii Romani, atque in Notis nonnulla ex Tri-
themio describit. Potuit nihilominus, ob causam nobis
ignotas, S. Egbertus aliquam venerationem Dorni ha-
buisse. In quodam Heortologio potius quam Martyro-
logio, carmine heroico sub nomine Bedæ tomo x Spici-
legii per Lucam Dacherium edito, referuntur solum
aliqui Sancti, quorum cultus videtur celebrior fuisse in
Anglia, ac primo loco habetur S. Georgius, cui subjun-
guntur Egbertus et uterque Wilfridus, et de Egberto
ista traduntur.

Egbertus digna virtutum laude coruscus,
Astriferum Octavis veneranter scandit Olympum.

VITA

Ex Historia Eccles. Vener. Bedæ.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexa-
gesimo quarto, subita pestilentie lues, depopulatis
prius Australibus Britannicæ plagis, Nordhumbro-
rum quoque provinciam corripiciens, atque acerba clade
diutius longe lateque desaxiens, magnam hominum
multitudinem stravit. Qua plaga Domini Sacerdos a
Tuda raptus est de mundo, et in monasterio quod
vocatur Pegnalech, honorifice sepultus. Hæc autem
b plaga Hiberniam quoque insulam pari clade præ-
mebat. Erant ibidem eo tempore multi nobilium si-
mul et mediocrium de gente Anglorum, qui tempore
c Finani et Colmani Episcoporum, relicta insula pa-
tria, vel divinæ lectionis vel continentioris vitæ
gratia, illo secesserant. Et quidam quidem mox se
monasticæ conversationi fideliter mancipaverunt, alii
magis circumeundo per cellas Magistrorum lectioni
operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti libentis-
sime suscipientes, victum eis quotidianum sine pre-
tium, libros quoque ad legendum, et inagisterium gra-
tuitum præbere curabant. Erant inter hos duo ju-
venes magnæ indolis de nobilibus Anglorum, d
Edelhun

Lib. 3. c. 27

a
Saxiente
peste in
Northum-
bria et Hi-
bernia,
b

c
ex Anglia
in Hiber-
niam,

d

EX BEDA. e profectus S. Egbertus cum S. Edel- hun,	A Edelhun et Egbert; quorum prior frater fuit e Ethelwini, viri æque Deo dilecti, qui et ipse ævo sequente Hiberniam gratia legendi adiit, et bene instructus patriam rediit, atque Episcopus in provincia Lindisse factus, multo Ecclesiam tempore nobilissime rexit.	vir sanctissimus et continentissimus, vocabulo Higbald, h qui erat Abbas in provincia Lindissi; et ut sanctos decebat de vita patrum priorum sermonem facerent, atque hanc æmulari gauderent; intervenit mentio reverendissimi Antistitis Ceadda. Dixitque Egbert: Scio hominem in hac insula adhuc in carne manentem, qui cum vir ille de mundo transiret, vidit animam Ceddi fratris ipsius cum agmine Angelorum descendit de coelo, et assumpta secum anima ejus ad cœlestia regna redire. Quod utrum de se, an de alio aliquo diceret, nobis manet incertum: dum tamen hoc tantus vir dixit, quia verum sit, esse non possit incertum.	D h ejus animam a S. Ceddi fratre as- sumptam scivit.
f peste cor- rentus,	2 Ili ergo cum essent in monasterio, quod lingua Scotorum Rathmelfigi f appellatur; et omnes socii ipsorum vel mortalitate de seculo rapti, vel per alia essent luca dispersi; correpti sunt ambo morbo ejusdem mortalitatis, et gravissime afflicti. E quibus Egbert (sicut mihi referebat quidam veracissimus et venerandæ canitie Presbyter, qui se hæc ab ipso audisse perhibebat) cum se æstimaret esse moriturum, egressus est tempore matutino de cubiculo, in quo infirmi quiescebant, et residens solus in loco opportuno, cœpit sedulus cogitare de actibus suis; et compunctus memoria peccatorum suorum, faciem lacrymis abluebat; atque intimo ex corde Deum precabatur, ne adhuc mori deberet, priusquam vel præteritis negligentias, quas in pueritia sive infantia commiserat, perfectius ex tempore castigaret, vel in bonis se operibus abundantius exerceret. Vovit etiam votum quia adeo peregrinus vivere vellet, ut nunquam in insulam, in qua natus est, id est Britanniam rediret, quod præter solennem canonici temporis psalmodiam (si non valetudo corporis obssisteret) quotidie psalterium totum in memoriam divinæ laudis decantaret, quod in omni septimana diem cum nocte jejunus transiret. Cumque finitis lacrymis et votis domum rediret, invenit sodalem dormientem; et ipse quoque lectulum conscendens, cœpit in quietem membra laxare: et cum paullulum quiesceret, expergefactus sodalis respexit eum, et ait: O frater Egberte, o quid fecisti? Sperabam quia pariter ad vitam æternam intraremus. Verumtamen scito, quia quæ postulasti accipies. Didicerat enim per visionem, et quid ille petisset, et quia petita impetrasset. Quid multa? Ipse Edelhun proxima nocte defunctus est. At vero Egbert, decussa molestia agnitionis, convaleuit; ac multo post tempore vivens, acceptumque Sacerdotii gradum condignis ornans actibus, post multa virtutum bona, ut ipse desiderabat, nuper, id est anno Dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimo nono, cum esset ipse annorum nonaginta, migravit ad regna cœlestia.	3 Eo tempore venerabilis, et cum omni honorificentia nominandus famulus Christi et Sacerdos Egbertus, quem in Hibernia insula peregrinam ducere vitam, pro adipiscenda in cœlis patria retulimus; proposuit animo pluribus prodesse, id est, inito opere Apostolico verbum Dei, aliquibus earum, quæ nondum audierant, gentibus evangelizando committere. Quarum in Germania plurimas noverat esse nationes, a quibus Angli vel Saxones, qui nunc Britanniam incolunt, genus et originem duxisse noscuntur. Unde hactenus a vicina gente Britonum corrupte i Germani nuncupantur. Sunt autem k Fresones, l Rugini, Dani, m Huni, antiqui n Saxones, o Boruchtuarii. Sunt etiam alii perplures iisdem in partibus populi, paganis adhuc ritibus servientes, ad quos venire præfatus Christi miles circum navigata Britannia disposuit, si quos forte ex illos ereptos satanæ ad Christum transferre valeret: vel si hoc fieri non posset, Romam venire ad videnda atque adoranda beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi limina cogitavit. Sed ne aliquid horum perficeret, superna illi oracula simul et opera restiterunt. Siquidem electis sociis strenuissimis, et ad prædicandum verbum idoneis, utpote actione simul et eruditione præclaris, præparatisque omnibus quæ navigantibus esse necessaria videbantur, venit die quadam mane primus ad eum unus de Fratribus, discipulus quondam in Britannia et minister Deo dilecti Sacerdotis p Boisili, cum esset idem Boisil Præpositus monasterii Mailrosensis sub Abbate q Eata, referens ei visionem, quæ sibi eadem nocte apparuisset. Cum expletis, inquit, hymnis matutinalibus in lecto membra deposuisses, ac levis mihi somnus obrepsisset; apparuit magister quondam meus et nutritor amantissimus Boisil, interrogavitque me an eum cognoscere possem. Aio: Etiam: tu es enim Boisil. At ille: Ad hoc, inquit, veni, ut responsum Domini Salvatoris Egberto adferam, quod te tamen referente oportet ad illum venire. Dic ergo illi, quia non valet iter quod proposuit implere: Dei enim voluntas est, ut ad r Columba monasteria magis docenda pergat. Erat autem Columba primus Doctor fidei Christianæ transmontanis Pictis ad Aquilonem, primusque fundator monasterii quod in Hy insula multis diu Scotorum Pictorumque populis venerabile mansit. Qui videlicet Columba nunc a nonnullis, composito a cella et Columba nomine, Columkeli vocatur.	Lib. 5. c. 10
deplorat peccata ado- lescentiæ,	B varia vota Deo offert, et socio defuncto, convalescit, et vixit usque ad annum 729.	5 Eo tempore venerabilis, et cum omni honorificentia nominandus famulus Christi et Sacerdos Egbertus, quem in Hibernia insula peregrinam ducere vitam, pro adipiscenda in cœlis patria retulimus; proposuit animo pluribus prodesse, id est, inito opere Apostolico verbum Dei, aliquibus earum, quæ nondum audierant, gentibus evangelizando committere. Quarum in Germania plurimas noverat esse nationes, a quibus Angli vel Saxones, qui nunc Britanniam incolunt, genus et originem duxisse noscuntur. Unde hactenus a vicina gente Britonum corrupte i Germani nuncupantur. Sunt autem k Fresones, l Rugini, Dani, m Huni, antiqui n Saxones, o Boruchtuarii. Sunt etiam alii perplures iisdem in partibus populi, paganis adhuc ritibus servientes, ad quos venire præfatus Christi miles circum navigata Britannia disposuit, si quos forte ex illos ereptos satanæ ad Christum transferre valeret: vel si hoc fieri non posset, Romam venire ad videnda atque adoranda beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi limina cogitavit. Sed ne aliquid horum perficeret, superna illi oracula simul et opera restiterunt. Siquidem electis sociis strenuissimis, et ad prædicandum verbum idoneis, utpote actione simul et eruditione præclaris, præparatisque omnibus quæ navigantibus esse necessaria videbantur, venit die quadam mane primus ad eum unus de Fratribus, discipulus quondam in Britannia et minister Deo dilecti Sacerdotis p Boisili, cum esset idem Boisil Præpositus monasterii Mailrosensis sub Abbate q Eata, referens ei visionem, quæ sibi eadem nocte apparuisset. Cum expletis, inquit, hymnis matutinalibus in lecto membra deposuisses, ac levis mihi somnus obrepsisset; apparuit magister quondam meus et nutritor amantissimus Boisil, interrogavitque me an eum cognoscere possem. Aio: Etiam: tu es enim Boisil. At ille: Ad hoc, inquit, veni, ut responsum Domini Salvatoris Egberto adferam, quod te tamen referente oportet ad illum venire. Dic ergo illi, quia non valet iter quod proposuit implere: Dei enim voluntas est, ut ad r Columba monasteria magis docenda pergat. Erat autem Columba primus Doctor fidei Christianæ transmontanis Pictis ad Aquilonem, primusque fundator monasterii quod in Hy insula multis diu Scotorum Pictorumque populis venerabile mansit. Qui videlicet Columba nunc a nonnullis, composito a cella et Columba nomine, Columkeli vocatur.	In conver- sionem Fri- sonum et aliorum abiturus, i k l m n E o
Magna vir- tute et zelo animarum excellent,	C stricte jejunat.	6 Audiens autem verba visionis Egbertus, præcepit fratri qui retulerat, ne cuiquam hæc alteri referret, ne forte illusoria esset visio. Ipse autem tacitus rem considerans, veracem esse timebat. Nec tamen a parando itinere, quo ad gentes docendas iret, cessare volebat. At post paucos dies rursum, Venit ad eum præfatus Frater dicens, quia et ea nocte sibi post expletas matutinas Boisil per visum apparuerit, dicens: Quare tam negligenter ac tepide dixisti Egberto, quæ tibi dicenda præcepi. At nunc vade et dic illi: Quia velit nolit debet ad monasteria Columba venire; quia aratra eorum non recte incedunt;	p q impeditur a S. Boisilo apparente alteri, r et jubetur ire ad mo- nasterium S. Columbæ: necdum monitioni obsecundans, iterum mo- necur,
Lib. 4. c. 3 9	4 Convenit autem revelationi et relationi fratris Trumberti de obitu Ceadda g Antistitis etiam sermo reverendissimi Patris Egberti, de quo supra diximus, qui dudum cum eodem Ceadda adolescente et ipse adolescens in Hibernia monachicam in orationibus, et continentia, et meditatione divinarum Scripturarum, vitam sedulus agebat. Sed illo postmodum patriam reverso, ipse peregrinus pro Domino usque ad finem vite permansit. Cum ergo veniret ad eum longo post tempore gratia visitationis de Britannia	6 Audiens autem verba visionis Egbertus, præcepit fratri qui retulerat, ne cuiquam hæc alteri referret, ne forte illusoria esset visio. Ipse autem tacitus rem considerans, veracem esse timebat. Nec tamen a parando itinere, quo ad gentes docendas iret, cessare volebat. At post paucos dies rursum, Venit ad eum præfatus Frater dicens, quia et ea nocte sibi post expletas matutinas Boisil per visum apparuerit, dicens: Quare tam negligenter ac tepide dixisti Egberto, quæ tibi dicenda præcepi. At nunc vade et dic illi: Quia velit nolit debet ad monasteria Columba venire; quia aratra eorum non recte incedunt;	necdum monitioni obsecundans, iterum mo- necur,

A dunt; oportet autem eum ad rectum hæc tramitem revocare. Qui hæc audiens, denuo præcepit fratri, ne hæc cuiquam patefaceret. Ipse vero tametsi certus est factus de visione, nihilominus tentavit iter dispositum cum Fratribus memoratis incipere. Cumque jam navi imposuissent, quæ tanti itineris necessitas poscebat, atque opportunos aliquot diebus ventos expectarent; facta est nocte quadam tam sæva tempestas, quod perditis nonnulla ex parte his quæ in navi erant rebus, ipsam in latus jacentem inter undas relinqueret: salvata sunt tamen omnia, quæ erant Egberti et sociorum ejus.

et abitum
tentans im-
peditur
tempestate.

Jon. 1, 12

Abeunte in
Frisiam e
sociis Wit-
berto,

et post
biennium
reverso,

s

Cap. 11

al misso S.
Willibrordo
cum Sociis,

successum
opulatum
habuit:

t

Cap. 23

anno 716
in insula
Hy benigne
exceptus,

Rom. 10, 2

u

7 Tum illi quasi propeticum illud dicens, Quia propter me est tempestas hæc, subtraxit se illi profectioni, et remanere domi passus est. At vero unus de sociis ejus, vocabulo Witbertus, cum esset et ipse contemptu mundi ac doctrinæ scientia insignis (nam multos annos in Hibernia peregrinus anachoreticam in magna perfectione vitam egerat) ascendit navem; et Fresiam perveniens, duobus annis continuis genti illic ac Regi illius Radbodo verbum salutis prædica- bat, neque aliquem tanti laboris fructum apud barbaros invenit auditores. Tunc reversus ad dilectæ locum peregrinationis, solito in silentio Domino vacare cœpit. Et quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis amplius ex virtutum exemplis prodesse curabat. s

8 Ut autem vidit vir Domini Egbertus, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam sanctæ Ecclesiæ utilitatem, de qua oraculo fuerat premonitus; nec Witbertus illas deveniens in partes, quidquam proficiebat; tentavit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos et industrios, in quibus eximius Wilbrordus presbyterii gradu et merito præfulgebat. Qui cum illo advenissent (erant autem numero duodecim) divertentes ad Pipinum Ducem Francorum, gratanter ab illo suscepti sunt: et quia nuper citeriorem Fresiam, expulso inde Radbodo Rege, ceperat, illo eos ad prædicandum misit: ipse quoque imperiali auctoritate juvans, ne quis prædicantibus quidquam molestiæ inferret; multisque eos, qui fidem suscipere vellent, beneficiis attollens. Unde factum est, opitulante gratia divina, ut multos in brevi ab idololatria ad fidem converterent Christi.

9 Nec multo t post illi quoque, qui insulam Hy incolebant monachi Scotiæ nationis, cum his quæ sibi erant subdita monasteriis, ad ritum Paschæ ac tonsuræ canonicum, Domino procurante perducti sunt. Siquidem anno ab incarnatione Domini septingentesimo sexto decimo, quo, Osredo occiso, Coenredus gubernacula regni Nordanhumbrorenum suscepit, cum venisset ad eos de Hibernia Deo amabilis, et cum omni honorificentia nominandus, pater ac Sacerdos Egbertus, honorifice ad eis et multo cum gaudio susceptus est. Qui quoniam et Doctor suavissimus, et eorum quæ agenda docebat erat executor devotissimus, libenter auditus ab universis, immutavit piis ac sedulis exhortationibus inveteratam illam traditionem parentum eorum (de quibus Apostolicum illum licet proferre sermonem: Quod æmulationem Dei habebant, sed non secundum scientiam) Catholicoque illos atque Apostolico more celebrationem (ut diximus) præcipue solennitatis, sub figura Coronæ u perpetuæ agere perdocuit. Quod mira divinæ constat factum dispensatione pietatis, ut quoniam gens illa, quam noverat scientiam divinæ cognitionis, libenter ac sine invidia populis Anglorum communicare curavit; ipsa quoque postmodum per gentem Anglorum in eis, quæ minus habuerat, ad perfectam vivendi normam perveniret. Sicut e contra Britones, qui nolebant Anglis eam quam habebant fidei Christianæ notitiam pandere; creden-

tibus jam populis Anglorum et in regula fidei Catholice per omnia instructis, ipsi adhuc inveterati et claudicantes a semitis suis, et capita fieri sine corona prætendunt, et solennia Christi sine Ecclesiæ Christi societate venerantur. Susceperunt autem Hyenses monachi, docente Egberto, ritus vivendi Catholicos, sub Abbate Duninchado, y post annos circiter octoginta, ex quo ad prædicationem gentis Anglorum a Aidannu miserant Antistitem. Mansit autem vir Domini Egbertus annos tredecim in præfata insula, quam ipse, velut nova quadam relicente gratia ecclesiasticæ societatis et pacis. Christo consecraverat: annoque Incarnationis Dominicæ septingentesimo vicesimo nono, quo Pascha Dominicum octavo kalendarum Majarum die celebratur, cum Missarum solennia in memoriam ejusdem Dominicæ Resurrectionis celebrasset, eodem die et ipse migravit ad Dominum; ac gaudium summæ festivitatis, quod cum Fratribus, quos ad unitatis gratiam converterat, inchoavit; cum Domino et Apostolis, ceterisque cœli civibus complevit, imo ipsam sine fine celebrare non desinit. Mira autem divinæ dispensatio provisionis erat, quod venerabilis vir non solum in Pascha transivit de hoc mundo ad Patrem; verum etiam cum eo die Pascha celebraretur, quo nunquam prius in eis locis celebrari solebat. Gaudebant ergo Fratres de cognitione certa et Catholica temporis Paschalis, letabantur de patrocinio pergentis ad Dominum Patris, per quem fuerant correcti. Gratulabatur ille, quod eatenus in carne servatus est, donec illum in Pascha diem suos auditores, quem semper antea vitabant, suscipere ac secum agere videret. Sicque certus de illorum correctione reverendissimus Pater, exultavit ut videret diem Domini: vidit, et gavisus est.

Anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vicesimo nono, sanctus vir Domini Egbertus, ipso die Paschæ migravit ad Dominum.

D
EX BEDA.
monachos
perduxit ad
legitimam
celebratio-
nem Paschæ.

y

z

moritur
anno 720
21 Aprilis
die Paschæ.

E

Cap. 31

ANNOTATA.

a Tuda Episcopus Lindisfarnensis, creatus in locum S. Colmani, relicto Episcopatu in insulam Hy et Hiberniam profecti, cum vir anno præfuisset, mortuus est.

b De hac peste consule dicta 20 Januarii ad Vitam et obitum S. Fechini Abbatis.

c Vitam S. Finani Episcopi Lindisfarnensis dedimus 17 Februarii, et successoris S. Colmani 18 ejusdem mensis.

d Edelhum inscriptus est Martyrologio Anglicano et Catalogo Sanctorum Hiberniæ ad diem 21 Septembris.

e Æthelwinus sive Ailwinus, in Chronico Rodulphi de Diceto, creatus dicitur Episcopus anno 682, et Sedes Episcopalis ei assignatur in Lindeseia: ut Gervasius in Actis Pontificum Cantuariensium, in Sedena. Successor Æthelwini Sedem habuit in urbecula Dorcestre, ad confluentiam Tamæ et Isis fluviorum. Consule dicta ad Vitam S. Ceaddæ 2 Martii § 1.

f Colmannus in Indice Topographico ad Acta Sanctorum Hiberniæ, in Conarta statuit ecclesiam hujus nominis, ubi quidam S. Colmannus colatur.

g Mortuus est S. Ceadda anno 672.

h Quæ de Hygalbo Abbate confecta referantur, i Martii ad Vitam S. Sviberti Episcopi rejectimus, num. 32.

i Ita etiam aliqui opinantur a Romanis Germanos dictos, quasi Gallorum fratres: melius alii ab ipsorummet lingua arbitrantur illos sic dictos, quod essent viri bellicosi vel toti viriles.

k Fresonum metropolis et Sedes regia erat Ultrajectum, et populi ultra Rhenum erant in parte Hollandiæ usque in Germaniam hodiernam.

A I Rugini seu Rugii, populi Germaniæ ad oram maris Balthici, in quo adhuc Rugia insulæ nomen detinet.

m Cum Huni habitarent versus Mæotidem paludem, et inde in Panaoniam irruerint et Hungariam a se nominarint, eorum nomen forsitan hic loco alterius gentis intrusum est, Quid si Varini, ibi degentes ubi nunc Ducatus Mecklemburgensis, sint reponendi?

n Saxonum antiquam Sedem Nordalbingiam, et varias eorum migrationes deduximus ad Vitam S. Ansharii Archiepiscopi Hamburgensis 3 Februarii § 1.

o Boruchtuarii, creduntur Bructeri minores esse, inter fluvios Rhenum et Fesurgim, potissimum ad Lipsum fluvium.

p S. Boisi Vitam dedimus 23 Januarii.

q S. Eata sive Eatta colitur 26 Octobris.

r S. Columba Abbas colitur 9 Junii.

s Hic Wictbertus in Vita S. Sviberti traditur

12 sociis S. Willibrordi fuisse, et in Fosetelandia necatus a Ratbado. quæ ad Vitam S. Sviberti num. 17 rejecimus ut minus certa, et erunt ad 13 Augusti ulterius examinanda, quod ad hunc diem a recentioribus referatur.

t Præcedentibus capitibus narraverat Beda quomodo circa annum Ofredi Regis quintum, Christi 710. Picti ad Catholicum Pascha adducti fuerint: deinde sic orditur cap. 23 ubi quæ narrantur spectant ad annum 716.

u Contraria scilicet ei consuetudo quæ solum de aure ad aurem tendebatur.

y Duunchadus seu Dunchadus mortuus traditur in Annalibus Ultoniensibus apud Usserium anno 717.

z Aidanus Episcopus Lindisfarnensis colitur 31 Augusti. De eo actum est 17 Februarii in Vita S. Finiani successoris.

G. H.

DE S. ANSELMO MÆONENSI,

POLYMARTII IN ITALIA.

E

B

XXIV APRIL'S.

Nomen in fastis,

elogium:

dies festus,

Polymartium oppidum est Hetruriæ, in Faliscorum finibus ac hodierno Patrimonio S. Petri; nunc Bomarzo seu Bonmario dicitur, situm in monte inter Viterbum et Hortam, in cujus diocesi censetur. Polymartio versus Tiberim est proximus pagus Mugnonum, seu Mæone dictus, a quo S. Anselmus, de quo hic agimus, ut ab aliis ejusdem nominis Sanctis distinguatur, Mæonensis cognominatur. Meminit illius Ferrarius in Catalogo generali his verbis: Apud Polymartium in Thuscia, S. Anselmi Confessoris. In notis allegot tabulas Polymartiensis et Hortanæ Ecclesiæ, et Landum Leoncinum tomo 2 Historiæ seu Fabricæ Hortanæ par. 1, ex qua idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ hoc elogium profert: Anselmus apud Mæonem pagum Faliscorum (quem vulgus Mugnonum appellat) sanctitate non mediocri præfulsisse traditur: quamvis quo tempore in humanis fuerit, hactenus sciri non contigerit. Corpus illius Polymartii, urbe Faliscorum proxima, in arca marmorea ac in templo angusto religiosissime asservatur. Cujus festus dies qui in viii Kalendas Maji incidit, summa celebritate agitur, finitimis populis ex devotione eo confluentibus. Idem Ferrarius mox iterum aliqua de eo profert miracula, ex traditione nuda accepta, quod vita et miracula, quæ

vivens et etiam defunctus edidit, injuria temporum exciderint. *Ista autem refert: Anselmus Mæone pago apud Polymartium in Hetruria vitam sanctissimam duxit, ac multis miraculis coruscavit: quorum quædam recens patrata feruntur. Nam inter alia cum carpentarius clavum, quo melius infingeretur, oleo lampadis ante aram et tumultum S. Anselmi collucens (quod doloribus salutare esse solet) unxisset; illico illi manus intumescere cœpit: nec ante tumor abcessit, quam is ante aram prostratus, veniam orans suppliciter postulavit. Puer infans a matre in ecclesiam, in qua corpus sancti Confessoris conditum est, ductus, quadrantem nummi ex pelvi, quæ oblatam pecuniam obtinebat, manu acceptum in os suum immisit: qui ita linguæ ejus adhæsit, ut nulla vi inde divelli posset. Sed ubi mater ante tumultum genuflexa cum filio, opem Divi Anselmi implorasset; subito quadrans ex ore pueri sponte prodiit. Ejus dies festus Polymartii viii Kalendas Maji, non absque magno populi concursu, celebratur. Hactenus Ferrarius. Nicolans Brantius Episcopus Sarsinæ, in Martyrologio Poetico, eundem hoc disticho celebrat.*

Rure Faliscorum latitantem sicut egenum,
Mors facit Anselmum noscere, qualis erat.

miracula:

ara et oleum lampadis:

corpus in altari.

F

G. H.

DE SANCTO ROBERTO,

ABBATE CASÆ-DEI ORDINIS BENEDICTINI IN GALLIA.

CIRCA AN. MLXVII.

Elogium S. Roberti ex Martyrol. S. Juliani Brivatensis:

Casæ-Dei celeberrimum apud Arvernus in diocesi Claramontana monasterium, est, ab ipsa urbe, trans Elaverim fluvium versus Anicium cundo, distans circiter sedecim leucis: quod S. Robertus, sive Robertus, et ipse indigena Arvernus, fundavit, ante Ecclesiæ S. Juliani Brivatensis in eadem diocesi Canonici: de quo dicuntur in antiquo Martyrologio dictæ Ecclesiæ S. Juliani ista legi: Arvernensi territorio, depositio S. Roberti Abbatis. Hic gloriosus Confessor Ecclesiæ B. Juliani Brivatensis Canonici fuit, ac in ea Thesaurarii officio functus est: ibique virtutum incrementis proficiens, meritorum quo gratia celsior effectus, ad montem, qui nunc

Casæ-Dei dicitur, se transtulit. In quo loco aggregatis discipulis, monasterium construxit tempore Leonis noni Romanæ Sedis Præsulis, et Henrici Regis Francorum, qui regnare cœpit anno Dominicæ Incarnationis mxxxi. Tandem vitæ exemplis et doctрина fulgens, celestia petiit; terras etiam miraculis illustrans, ibidem sepelitur. Memoratur etiam in secunda editione Molani in Auctario ad Usnardum, et in Martyrologiis monasticis Wionis, Dorganii, McNardi et Bucelini, item in Catalogo generali Ferrarii. Breviarium Biterrense antiqua MS. eundem S. Robertum colendum præcipit Officio trium lectionum.

2 Philippus Labbe in Rerum Aquitanicarum collectione,

Casa-Dei
ab eo con-
structa :

A ctione, quæ extat tomo 2 Novæ bibliothecæ manuscriptorum librorum, plurima de hoc Sancto habet, ac primo in Chronico S. Maxentii ista profert : Anno **xxliii** B. Rotbertus cœpit ædificare monasterium suum Casæ-Dei, in honorem SS. Agricolæ et Vitalis, quod ipse primus extruxit et rexit quindecim annis ; qui quantæ vitæ quantique meriti fuerit, miracula testantur. Obiit autem in pace plenus sanctitate, viii Kalendas Maji. In Catalogo Abbatum pag. 659 hæc notantur : S. Robertus, ex parentibus liberis natus, natione Arvernus, fuit primus Abbas et Fundator Casæ-Dei : qui ibi præfuit quindecim annis, obdormivitque in Domino anno Incarnationis Dominicæ **mlxviii** et die **xxiv** Aprilis, sepultus in eodem loco : cujus Translatio celebratur **xix** Octobris. Hic divus Confessor claruit vita et miraculis, prout fuse declaratur in descriptione ipsius divinorum operum. Hæc ibi. Verum si anno **xxliii** ceptum ædificari monasterium, et solum quindecim annis præfuerit ; mortuus esset non anno **mlxviii**, sed anno **mlxiii**, aut certe decem annis serius inceptum monasterium. Ab utroque discrepat liber tripartitus de Vita conversatione ac miraculis B. Roberti infra relatus, ubi distinctione 1 cap. 18 dicitur in Resurrectione post Octavas tertio die sublimia ascendens, die **xv** Kalendas Maji, ac sepulturæ traditus die viii scilicet Kalendas Maii. Hæc ibi, quæ plane convenient in annum **mlxvii**, quo cyclo Lunæ viii, Solis xii, et littera Dominicali G, Pascha celebratum fuit viii die Aprilis ; Octava Pascha seu Dominica in Albis, die **xv** Aprilis ; ac feria iii sequens incidit in **xv** Kalendas Maii, quando obiisset ; et viii Kalendas Maii seu die **xxiv** Aprilis, quando colitur, fuisset sepultus. At templum postmodum constructum dedicavit Urbanus II Papa ; anno **mcxv**, die **xviii** Augusti.

videtur
mortuus
17 Aprilis,
sepultus 24
an. 1067.

B 3 Distinctione 2 libri tripartiti cap. 6 ista leguntur : Geraldus de Venna, discipulus et Capellanus B. Rotberti. Vitam et miracula ejusdem descripsit : sicque Romam pergens, Dominum Apostolicum adiit, eique totam rei gestæ sanctitatem singulatim ac diligenter aperuit. Quibus auditis, Dominus Papa et omnis Cardinalium cœtus gratias Deo exolvunt, et etiam de Sede Apostolica surgens, pro sanctitate et reverentia, Gallias, in quibus B. Rotbertus florebat, benedixit : et ut dies ejus transitus festivus et solennis in ordine Sanctorum Confessorum deinceps haberetur, Apostolica auctoritate instituit. Alumnus itaque B. Rotberti Geraldus, lætus rediit Casam-Dei ; conventuique facto præceptum est, ut per singula loca Casæ-Dei et ubique terrarum festivitas beati Magistri, digne et laudabiliter coram Deo et hominibus, celebraretur. Quod cum omnes gratissime accepissent, rediit ad locum quisque commissum. Hæc ibi.

Vitam pri-
mo scripsit
Geraldus,

et procu-
ravit ejus
Canoniza-
tionem :

C 4 At quam scripsit Geraldus Vitam et miracula, difficili et prolixo stylo, illam emendavit ac simplici et brevi narratione explicavit Marbodus, Archidiaconus Andegavensis, ergo ante annum **mcxvi**, quo is creatus est Episcopus Redonensis. Distinxit is suum tractatum in duos libros, quorum alter est, de vita et obitu, alter de miraculis post obitum ; cujus secundi libri prologus indicat, et hunc et priorem librum scriptum esse rogatu Stephani, Abbatis Casæ Dei, cujus decessores successoresque habes in Catalogo apud Labbe pag. 660, ubi hic Stephanus numeratur in ordine Abbatum Sextus. Habemus nos Codicem membranaceum tam antiqui characteris, ut videatur aut tempore dicti Marbodi aut non diu post ejus obitum exaratus : in quo plures Vitæ Sanctorum a Marbodo conscriptæ continentur : atque inter alias Vita S. Rotberti, duobus libris distincta, cum hoc titulo : Incipit Prologus Marbodi in Vitam S. Rotberti Abbatis : quæ Vita Marbodo etiam adscribitur distinctione 2 Libri tripartiti cop. 2. Eamdem Vitam ipsi quoque descripsimus in Archimonaste-

eamdem
exornavit
Marbodus
ante an-
num 1096.

Putat liber
1 ex 5 MSS.

rio Cisterciensi. Eamdem accepimus a Petro Francisco Chifletio submissam, ex MSS. Codicibus Montis S. Mariæ et Accincti monasterii, contulimusque cum insigui codice monasterii Boni-fontis. Aliquod ejus compendium edidit Surius. At librum secundum, de Virtutibus et miraculis ejusdem S. Roberti, contulimus cum editione memorati Philippi Labbe pag. 652.

§ Ast anno **mcix** conscriptus est Liber tripartitus, auctore Bertrando monacho, in cujus distinctione prima continentur miranda, quæ Deus per beatum virum, dum in corpore viveret, splendescere disposuit. In secunda describuntur miracula, post ejus obitum patrata. In tertia indicantur successores et monachi illustres dicti monasterii. Quæ omnia ex apographo Jacobi Sirmondi edidit dictus Labbe, et nos alius subjungimus : quia auctor ab aliis omnia refert, quæ, ut in Prologo tradit, ab illis didicit, qui cum eo conversati sunt, vel etiam quæ ipse videndo vel audiendo veraciter comprehendere potuit.

D
AUCTORE
MARBODO
EX MSS
lib. 2 ex
MS. et edi-
tione Lab-
beana.

Liber item
tripartitus
auctore
Bertrando
monacho.

VITA

Auctore Marbodo Archidiacono Andegavensi, postea Episcopo Redonensi in Britannia Armorica.

LIBER I.

Acta in vita et obitu,

Ex quinque antiquis MSS.

PROLOGUS.

Vitam B. Rotberti, quam ex discipulis a ejus quidam, veraci quidem, ut credimus, sed difficultati prolixo stylo narravit, simplici et brevi oratione, juvante Deo conabimur explicare : quatenus et brevis narratio tædium pellat, et simplex elocutio facilem intellectum admittat. Non quod illius scriptoris ingenio aliquid derogemus : sed quia illorum, qui nobis hoc imponunt negotii, religioni et auctoritati plurimum prærogamus : quos quidem ad hoc jubendum ratio traxisse videtur. Nam, cum gesta Sanctorum ob hoc litteris mandentur, ut omnium legentium vel audientium ad imitandum accendatur intentio ; curandum summopere est scriptori, ut in quantum fieri potest, nullius excedat capacitatem, quod ad omnium spectat utilitatem : alioquin totum negotium debito fine **b** curtatur, si quos ad audiendum gratia rerum invitat, odiosa litteræ difficultas excludat ; **F** aut quos littera utcumque admittit, supervacua prologatio languidos reddat. Quapropter nec inusitatis aut peregrinis dictionibus operam dari, nec diversis applicationibus convenit **c** lectionem extendi. Neque enim timendum est, ne paupertas orationis divitias rerum exhauriat ; cum potius sit sperandum, linguæ pauperis indigentiam rerum largitate ditandam, in tam scilicet honesto genere causæ, ubi si omne velamen auferatur, materiæ dignitas se tuetur. Lectoris igitur benevolentiam et attentionem pariter invitamus, tanto videlicet majorem adepturi mercedem, quanto pluribus, Deo cooperante, labor noster placebit. Proderit enim, quibus placebit : sed et nobis valde placebit, quod proderit : sicque labor noster fiet alieni causa profectus, et alienus profectus nostræ causa mercedis. Nos autem curabimus pro viribus omnino ut placeat, brevitati, ut diximus, operam dando : non qua necessaria defraudemus, sed qua superflua recidamus : dando etiam operam lenitati, non qua materiæ dignitas **d** minuatur, sed qua facultas intelligentiæ conferatur. Quod si etiam parum accurata legentibus displicebit oratio, placeat saltem prompta scribentis devotio, placeat veritas relationis, placeat recens memoria sanctitatis. Nam licet

E

a
Auctor stu-
dit claritati
et brevitati :

b

c

d
addicit
veritatem
relationis.

AUCTORE
MARBOD
EX MS.

A licet in quocumque tempore bene gestorū fidelibus sit grata recordatio, vehementius tamen afficit auditorem, quod velut sub oculis positum, præsens probatio suspicione falsitatis absolvit. Nunc quoniam de his satis est, ad narrationem veniamus.

ANNOTATA.

a Geraldus de Venna ut supra dictum.

b Cisterciense, privatur.

c MS. Boni-fontis, Lectorem.

d Alia MS. destruat.

CAPUT I.

Ortus, educatio piæ: Sacerdotium, desiderium vitæ monasticæ.

Robertus, genere Arvernus, conditione liber, natus est de parentibus Christianis, matre Raingarde, patre Giraldo, qui ut creditur, a a B. Giraldo Aureliacensis stirpe priscam duxit originem. Hunc a prima infantia Dei servum futurum signis quibusdam ostensum est; quæ non absurdum videtur inserere lectioni. Mater ejus ipso gravida, cum imminente partus tempore ad quoddam castrum tenderet, non sine Dei nutu urgente necessitate in solitudine partum effudit; nimirum solitudinis erat futurus amator, et vitam hanc in quam nascebatur, viam reputaturus, non patriam. Delatus est inde cum matre ad castrum, et, sicut fieri solet, cuidam mulieri traditus ad lactandum. Quem cum illa mammæ admoveisset, gustare noluit, non tam lactis detestatus odorem, quam peccati latentis horrorem. Patuit hoc continuo, cum et matris ubera libens suxit, et priorem illam tentandi causa adhibitus, rursus desepxit. Mulier enim illa meretrix erat, et ob hoc infans, cum lac respueret, damnabat peccatum: nesciebat utique quid damnaret, sed Dei virtus etiam in nescientibus operatur.

3 Crevit igitur cum infante divina miseratio: et cum jam puer factus esset, traditus est disciplinæ, apud vicum b Brivatam, in ecclesia Martyris c Juliani: ubi et Clericus factus, et deputatus est inter Canonicos: procedente postea tempore per ordines Ecclesiasticos ad Presbyteratum usque pervenit. Pueritiæ tempora sic peregit, ut ab his malis, quibus tenera ætas, vel proprio vitio vel alieno, plerumque imbuatur, illesus evaderet: quin potius inter d initia statim meditatus innocentiam, purum vas pectoris recenti sapore virtutum infecit, ita ut a Deo præventus in benedictionibus dulcedinis, amaritudinem vitiorum nullam posset admittere. Jam tunc fide plenus æternorum, temporalia cuncta despiciens, spem suam totam in Domino locaverat, eumque licet parvus non parvo diligebat affectu. Nam in ecclesia totis sæpe noctibus cum lacrymis excubabat, mirantibus qui eum taliter reperiabant, utpote ab ipsis custodibus ignoratum. Orabat frequentius et legebat, ut in altero sibi Deum, in altero se Deo commendaret. Humilitatem sectabatur et obedientiam, quibus sic hominibus occurrebat, ut Dei offensam non incurreret. Pauperes et afflictos misericordiæ prosequabatur visceribus: quibus poterat opem, omnibus exhibens compassionem. Ulcusibus plena corpora languidorum, abhorrentibus ceteris, ipse non semel manibus contrectavit, manibus lavit, exteriorum immunditiam æquanimiter tolerans, cum interiora lucra potius cogitaret: unde et creditum est, manuum ejus pio tactu fugatam sæpe veletudinem.

4 Talem pueritiam secuta est adolescentia melior, cum et rerum et virium incrementis ad Dei servitium uteretur. Nam, quod multis contingere solet,

in illius ætatis fervente confinio, ut pulsante mentem novæ suggestionis vento, blanda pudoris naufragia patiantur; hoc ille providus anticipaverat, combiberatque jam dudum castitatis amorem, ut pectus virtutibus incoctum, nulla saltem turpis posset vexare cogitatio. Addebat ergo virtutes virtutibus, ædificabatque indesinenter turrim, cujus in pueritia jecerat fundamenta. Crescebant arbores, quas in corde plantaverat, et in vitam fructificabant æternam. Manifestior indies divina gratia refulgebat in illo, et jam non pauci ad bene vivendum ejus incitabantur verbo pariter et exemplo. Jejuna bat propensius et orabat, et quantum posset larga manu distribuebat pauperibus. Nam et domum eleemosynariam construxit in vico, ut in ea velut sanctitatis palestra, pauperibus ministrans exerceretur assidue. Certum est illum, cum omnia pauperibus erogasset in usus eorum, sæpe chlamydem vel pallium adjecisse. Christum plane in pauperibus attendebat: et suam parvi pendens, illius festinabat tegere nuditatem. Sic quondam Martinus chlamydem suam partitus cum paupere, eadem veste Christum meruit videre confectum: et licet istum non audeam conferre Martino, rem tamen rei non metuum comparare.

5 Interea Sacerdotio strenue fungebatur, statutis horis assistens in ecclesia, et offerens Deo frequenter Hostias pro salute populi Christiani, quem totum velut unum hominem amplo caritatis sinu gestabat. Invitabat peccatores ad pœnitentiam, nunc pœnarum terrorem incutiens, nunc proponens gaudia præmiorum, docens nulli de venia desperandum, qui digne conversus ingemuerit: promittebat insuper orationum suffragia, ac per hoc non paucos assidue lucrabatur. Sed et cum voce taceret, vita loquebatur, quamvis, cum voce loqueretur, vitam taceret: nam cum bene vivendi formam ostenderet in seipso, seipsum nullatenus ostentabat. Morum gravitatem præferbat in vultu: modestiam mentis incessu et habitu fatebatur: affabilem se omnibus exhibebat, cum tamen singulis pro conditionis vel ætatis vel etiam morum diversitate proprium presentaret affectum. Hac siquidem discretionem vir prudens omnium providebat saluti, ut quasi vicinius et familiaris omnibus persuaderet, cum singulorum in se transformasset personas. Denique cum omnes vitæ merito præveniret, omnibus se credi volebat inferiorem. Inter hæc contemplationis amore flagrabat, ut qui semper bonis meliora, melioribus optima vellet adjungere. Gustaverat velut in transitu quam suavis est Dominus, et totis medullis cordis desiderabat vacare soli Deo, ut quasi prælibatam dulcedinem pleno gutture mentis hauriret.

6 Destinavit igitur mutare locum, et relictis omnibus Christum sequi. Elegerat Cluniacense cœnobium, religionis ac disciplinæ loci fama commotus. Adhibito itaque sibi uno tantum itineris, non consilii socio, inopinatus iter arripuit; metuens, quod et accidit, ne si manifestus fieret, detineretur a cœptis. Quis enim omnium tali vellet carere patrono, qui tam multorum persæpe necessitatibus occurrisset? Oculus erat cæco, pes claudus, vestimentum nudis, cibus jejunis, pupillis et viduis vir et pater, apertio clausis, tectum peregrinis, ægris medicina, mortuis sepultura. Comperito ergo, quod latenter discederet (mirata enim familia proficiscentis Domini solitudinem ac taciturnitatem, rem paulo post divulgaverat) propere omnes, velut pro salute publica solliciti, profugum insequuntur, tenent, reducunt.

7 Erubuit vir sanctus: et propositum suum non magis impeditum quem manifestatum dolens, ex mentis ægritudine morbum incurrit: unde cum cœpisset

domum
eleemosy-
nariam con-
struit:

Sacerdos
factus mul-
tis prodest
verbo,

et virtutum
exemplo:

Cluniacum
aditurus
clam disce-
dit:

invitus
reducitur:

a
Ex stirpe
B. Giraldo,

in solitudi-
ne natus,

abhorret a
lacte impu-
diciæ nu-
tritis:

c
in ecclesia
Brivatensi
S. Juliani
piæ adolescit,

deditus
orationi,

humili
obedientiæ,

operibus
misericordiæ

cor castum
servat:

Romam
peregrina-
tur.

A pisset convalescere, intelligens se Dei voluntate a loco, quo intenderat, revocatum. quia forte alibi plus posset proficere, tentavit si vel inter suos implere posset optatum. Sed cum domesticorum nemo salutaribus monitis præberet assensum, irrevocabili-ter urgens propositum, profectus est Romam, ut Apostolorum intercessione a Deo sibi quod desiderabat consilium impetraret: quod autem desiderabat hoc erat, ut ab hominum frequentia remotus ædificare posset in solitudine monasterium, ubi sub religionis habitu canonicam vitam cum duobus vel tribus duceret, soli Deo professus. Reversus Ruma, postulata, in fide nihil hæsitans, expectabat: dilatus est tamen aliquantum, credo ut dilatione cresceret desiderium.

ANNOTATA.

a S. Giraldi, seu Geraldii Comitis Aureliacensis *Vitam scripsit S. Odo Abbas Cluniacensis, illustrandam ad diem 3 Octobris. Est vero Aureliacum, vulgo Orillac, in superiori Arvernia urbs ampla et pulchra.*

b Brivas seu Brivata, olim vicus, nunc oppidum amplum et præclarum in inferiore Arvernia.

c Colitur S. Julianns, Martyr sub Diocletiano, 28 Augusti.

d *Alia MSS.* vitia.

CAPUT II.

Socii duo adsciti: discessus in eremum.

Militem
pauidentem
excipit:

Interea miles quidam, Deo inspirante compunctus, ad virum Dei consilium petiturus accessit, qualiter peccatorum suorum magnitudinem, quorum conscientia torquebatur, digna posset satisfactione delere: nihil esse dicens tam arduum, quod propter Dei recuperandam gratiam non subiret. Accepit a Sancto, ut relictis omnibus ad Christi militiam se transferret. Cui cum ille respondisse id quidem se facturum, si fieri posset cum ipso, libentissime; intellexit vir Deo plenus hunc sibi socium ac voluntatis suæ ministrum divinitus destinatum. Gavisus ergo non parum, totum desiderii sui secretum aperuit, socium se pollicetur, pactum firmat, hominem lætum dimittit, dans illi negotium ut locum huic proposito congruum quaerat, et tertium sibi socium si possit adseiscat. Dictat loci congruentiam, ecclesiam scilicet aliquam in eremo, desertam licet ac dirutam, tamen parochialem, ubi de labore manuum vel herbarum radicibus victus qualiscunque posset acquiri: parochialem ut credo, ne si novum in alieno collocarent oratorium, veteribus locis inferre viderentur injuriam; neque enim quod supernæ tantum causa mercedis arripere disponebant, alicujus terrenæ cupiditatis saltem umbra decebat fuscari. Miles itaque jam fide plenus et constantia, ut ceptum suum Dei clementia prosperaret, ad memoriam beatæ Virginis Anicium ire decrevit, sciens nihil sibi ad impetrandum efficacius, quam si Matris apud Filium patrocinio uteretur. Quo dum properat, ecce in via nutu Dei paratum invenit quod petebat; ecclesiam scilicet veterem, vasta cinctam solitudine, votis suis in omnibus respondentem. Exauditum erat ante preces pium ejus desiderium, et per Sancti merita petitionem ministri præcurrebat effectus. Tendit tamen ille quo cœperat, ut loco precum grates persolveret: addit et preces, ut Dei misericordia, quod in eis cœperat, consummaret. Reversus ad Magistrum, nuntiat quod ferebat, exponit loci solitudinem et ceteras ad arcte vivendum opportunas importunitates. Congratulatus vir Dei gratias agit, et ad cetera strenue persequenda diligentiam fratris hortatur. Deerat votis unum, ut tertium, tanti propositi

socium solita-
riæ vitæ ad-
seiscit:

locum aptum
ab hoc inven-
tum gaudet,

Aprilis T. III

socium, invenirent; nam et inter duos solet esse tertius quasi vinculum caritatis, et sub hoc numero unanimis trino et uni Deo videbantur convenientius servituri. Accessit brevi quod deerat, divina gratia Militis industriam prosequente; nam dum ille reversus ad suos, de acquirendo, sicut dictum est, socio cogitaret, nec dissimularet vultu mutatae mentis habitudinem; requisitus a quodam familiari suo, etiam Milite, cur præter solitum cogitandus appareret: Dicerem, inquit, si te scirem fideliter commissum servaturum. Dat ille continuo fidem quæ petebatur, auditque per ordinem quod petebat: concipit inter audiendum virtutis amorem, et contubernalis sui provocatus exemplo, ad aggrediendum tantæ perfectionis propositum vehementer accenditur. Rogat postremo precibus submissis ut virum Dei se peccatorem insinuet, nec tantæ laudis consortio judicetur indignus: offert se, non socium, sed ministrum; et nunquam se ab hujus professionis tenore destitutum sub fidei sponione promittit.

¶ Sic prior Miles sequentem lucratus, lætus cum socio revertitur ad Magistrum. Gaudet ille de spiritali proventu, et fructum seminum quæ jecerat precibus Deo commendans, divinæ militiæ tirones alloquitur: Congratulor, o filii, vestræ promptæ devotioni, et propriæ infirmitatis conscius in via Dei, quam ipse arctam nimis et arduam asserit, socios vos ac sustentatores habere desidero. Sed timendum nobis valde intelligo, ne temere nos laboriosissimæ militiæ astringamus, dum sola prima cogitamus: non enim incipere bonum, sed consummare laudabile est; propterea quod illud quandoque per impetum, istud per virtutem semper contingit. Ad hoc, non proponere summa, tolerabile est, propter humanam fragilitatem: cadere autem a proposito, damnabile est, propter diabolicam transgressionem. Videte ergo diligenter, et iterum atque iterum vobiscum versate, ne dum tenditis ad cumulum perfectionis, fiat vobis causa, quod absit, majoris damnationis. Proponite menti, dum licet, omnia commoda quibus carere disponitis; et e diverso multas et magnas injurias, quibus mundo valedicentes, traditis vosmetipsos. Famem, sitim, algorem, nuditatem, vigilias, laborem, abjectionem, contumelias, postremo quidquid homines fugiunt vos sequimini: cavete ne dum ista sequentur, vos fugiatis. Dicebat talia, non quo eos a ceptis salubribus deterreret, sed ut contra ventura quælibet præmuniret, ac per hoc redderet ad tolerandum robustos, quos nulla tentationis varietas offenderet imparatos. At illi nihil moti a proposito, immo sancti viri sermonibus multo magis animati, nullis se frangendos adversitatibus, nulla voluptatum recordatione vacillaturos, Christo juvante promittunt: sufficere sibi quod satis experti essent peccati vias difficiles, et se lassatos intelligerent sine causa: velle deinceps militare Christo, cui servire non potest sine mercede, cum hoc ipsum non servire peccato, magna sit merces. Præterea Deum infirmitati et ignorantiae suæ penitus providisse, qui talem sibi dedisset Magistrum, cujus et verbo doceri et exemplo possent firmari: nam et insinuare faciendâ, et facere noverat insinuata: quapropter se illi adhaesuros, ac devote famulatu-ros in omnibus promittunt. Adhæc, vir sanctus, totum Deo arrogans, nihil sibi, Potens est, inquit, Deus stabilire nutantes, instruere nescientes: neque timendus est in aliquo contrariæ potestatis incursus his, quos summa potestas protexerit. Proteget autem sibi vos procul dubio servientes, qui non servientes ad hoc protegere solet ut sibi serviant. Quapropter si adhærere Deo firmiter decrevistis, habetis me vel comitem vel ministrum, utinam tam necessarium quam devotum. Cavete an-

D
AUCTORE
MARBODO
EX MS.
imo et alterum
socium acqui-
situm:

eis vitæ hujus
molestias pro-
ponit:

E

F
et bene ani-
matus repe-
riens,

AUCTORE
MARBODŌ
EX MS.

locum a pro-
pria Dominis
impetratum
adit,

A tem humanæ mentis inconstantiam, et adhuc nisi molestum est, adeuntes ecclesiam, interventu Martiris Juliani, Deum, ut vobis utiliora provideat, implorate. Ingrediuntur ecclesiam, orant prostrati, redeunt firmitiores.

10 Exploraverat satis eorum fidem, tempus jam venerat demigrandi. Hoc tantum restabat ut locus, sibi a Deo concessus, etiam a terrenis Dominis traderetur. Assumpto ergo secum altero e duobus Anicium tendit. Ibi domini morabantur, duo germani nobiles, ambo Canonici, alter et Abbas; alteri Arbertus, alteri Rostagnus nomen: Abbas Arbertus ipsius beati viri discipulus ac monachus postea fuit. Apud hos facile quod voluit impetravit, quos, pro vicinitate locorum, fama sanctitatis ejus latere non poterat. Omnibus igitur ad votum paratis, die constituta cremona petit cum duobus discipulis, quorum prior Stephanus, sequens Dalmatius vocabatur. Inveniunt spinas et vepres, horrorem simul ac solitudinem, postremo locum bonis omnibus indigentem, nisi quod eis bonum erat, bonis omnibus indigere; nam quanto longe fierent ab hominibus, tanto se Deo propinquiores credebant; et quanto pluribus indigerent temporalibus, tanto plura recepturos æterna.

B 11 Auxit loci, difficultates etiam vicinorum improbitas: qui morum immanitate feris consimiles, servos Dei, quos sustentare deberent, convitiis urgebant ac minis; insanos etiam judicantes, qui locum sterilem, quem, vel si copias attulissent, non essent passuri, nihil habentes corpissent incolere: nimirum qui contra diabolum certamen inierant, jam nunc impugnabantur ab ejus membris. Quantas ibi molestias senserint ac pertulerint, tacendo magis putamus exprimi quam loquendo: nam plerumque totum innuit taciturnitas, cum vix partem absolvat loquacitas. Sed resistebant adversitatibus patiundo, et vincebant impugnantes non repugnando. Mentes duorum roborabat tertius, velut tirones in acie veterans, docens si primos hostis impetus superassent, sequentes multo superaturos facilius: nam quantus victo metus accrescat, tantam victori fiduciam adaugeri. Sic eos non solum in præsentem reddebant victores, sed ad futura quoque certamina promptiores. Quod si postea vehementior incubisset tentatio, jam turpissimum asserebat si caderent in congressu secundo, qui superassent in primo; quos scilicet experta fecisset et pugna doctiores, et victoria fortiores. Et hoc modo vir spiritualium peritus armorum, rudes ac defecturos commilitonum animos confirmabat: et ita velut quodam artificio propagabat in eis laboris patientiam, utens spe sequentium victoriarum, ad conficiendas priores pugnas; et recordatione confectarum pugarum, ad acquirendas sequentes victorias. Sed et de sacris eos auctoritatibus instruebat, ut magis eligerent ad moheum affligi cum populo Dei, quam temporalem peccati habere jucunditatem: cum hanc partem sequatur æterna damnatio, illam sempiterna felicitas. Quapropter aspicerent in remunerationem, aspicerent in auctorem fidei et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta. His et aliis talibus fatigatos quandoque sociorum animos reparabat, cum se nec laboris communitas nec fraternæ sollicitudinis proprietas fatigaret: brevique post tempore tam constantes reddidit et perfectos, ut non solum quascunque molestias gaudentes sufferrent, sed etiam pro persequentibus exorarent.

ad quodcum-
que certamen
subeundum
fortes et
alacres reddit;

illis corpora-
liter laboran-
tibus,

12 Facta ergo juxta ecclesiam cellula, credo de ramis ac frondibus, partiuntur inter se domesticam curam, ut illi manibus operarentur ad victum, ipse lectioni et orationi inculceret. Laborabant illi manibus operando, laborabat et iste saepe genu flecten-

do: illis exercitatio corporis eliciebat sudorem, D hunc cordis compunctio lacrymis perfundebat: illorum fatigationem pausatio, illius lassitudinem lectio recreabat. Proderat omnibus, quod singuli; plus tamen duobus, quod tertius laborabat: nam et Deum illis insinuabat per lectionis doctrinam, et illos Deo per orationis instantiam: ita cum seminare eis sua spiritualia, non erat tam magnum si meteret eorum carnalia. In oratorio, quod utcumque refecerant, certis horis et nocte et interdiu communes fundebant preces: cibum parcum et aridum cum gratiarum actione una sumebant, cujus pars maxima pauperibus et peregrinis, si qui forte divertissent ad locum, reservabatur: mos illis erat, si quid haberent, omni petenti tribuere: et sic socios instituerat vir beatus, ut incunctanter totum darent, non cogitantes de crastino.

ipse eis spiri-
tualiter
proficuit.

CAPUT III.

Eleemosyna data et accepta. Plures monachi admissi. Miracula patrata.

Quadam die profectis ad laborem Fratribus, cum solus in ecclesia substitisset, ut illi mos erat quotidianas et continuas lacrymas cum precibus immolare, audit vocem petentis eleemosynam: surgit festinus, ingreditur cellulam, dat totum quod reperit. Totum illud pars erat panis, quæ superfuerat hesternæ cænæ; suffectura tamen iterum tribus ad mensam, quorum scilicet refectio parum distaret ab inedia. Reversis ab opere cibus defuit: quod cum moleste tulisset Dalmatius, cito vir sanctus querelam compescuit, verbis D. Jesu Christi prolatis in medium; Nolite, inquit, solliciti esse animæ vestræ, dicentes, quid manducabimus aut quid bibemus? scit enim Pater vester quia his indigetis. Quam sententiam sequens evestigio confirmavit eventus, non sine miraculo dubitantis Fratris imperfectione notata. Abbas Arbertus, qui, ut superius dictum est, locum illum illis habendum concesserat, non ignorans affligi sterilitate solitudinis Sanctorum voluntariam paupertatem; tres eis pro benedictione mittebat clientarios, panibus oneratos ac vino. Duos ergo missi beato viro præsentant, tertium in via more quodam insolito nuntiant defecisse: nam neque viribus fuisse ceteris inferiorem, neque ulla prius defectionis dedisse vestigia. Ad hæc vir sanctus gratias egit, et ut erat semper simplicis ac promptæ ad ædificationem facundia, vultu bilari conversus ad Fratres, Discat, inquit, dilectus noster Dalmatius in fide Christi nihil amplius hæsitare, quando et nobis fiducia nostra præsentem mercede respondit; et se videt pro murmure, parva quidem, sed manifesta et sufficiens ad correctionem poena multatum: nam partem illam suam esse noverit quæ remansit: non est ablata, sed dilata, ut et fidem sibi non dubitet, quæ defecerat, restaurandam. O quanta est, virtus fidei, cujus defectum sentiunt et jumenta!

Dato in elec-
mosynam cibo
omni,
E

Matt. 6, 31

accipit
abundanter
panem et
vinum:
F

14 His et talibus frequenter utens sermonibus, non solum socios instruebat; sed et incolarum mitigabat pristinam feritatem: paulatimque eos brutis moribus exuens, tamquam de feris homines faciebat, majori certe miraculo, quam si, ut apud fabulas invenitur, humana corpora transmutaret in feras. Erigebat eorum mentis oculos ad agnoscendum omnium Creatorem; et quod præter ipsum nulla sit animarum quies, enumeratis mundanæ vitæ laboribus ac periculis, facile convincebat. Ita factum, ut nonnulli cingulum militiæ deponentes, et sancto ejus adherentes contubernio, Christi se servitio ibidem in perpetuum manciparent: sed et de Clericali ordine quidam, ejus edocti magisterio, vitam solitariam et egenam domesticis deliciis prætulerunt. Crescente

instruit
vicinos:

admittit
plures novi-
tios,

sciente

A scente igitur numero discipulorum, crevit et religionis observantia, quam non tantum extorquebat censura districtio, quantum offerebat perfectio caritatis. Nam præter illa quæ omnibus erant instituta communiter, aliquid singuli supererogabant ex proprio; eratque in illo pauperulo Christi grege spectabile sanctitatis commercium, cum suis adderet quisque virtutibus quidquid in altero vidisset imitabile. Cumque nihil habentibus pro Christo paupertas ipsa sufficeret, sola eos vexabat insufficientia sanctitatis. Nam quod apud avaros efficere solet inhonestus amor pecuniæ, ut acquisita quælibet parvipendant, dum solis inhiant acquirendis; hoc in illis operabatur honestissimus justitiæ amor, et inexplibilis quædam si dici liceat religionis avaritia. Hanc eorum intentionem præcedebat tam magnæ perfectionis signifer ac magister; qui retro acta obliviscens, et in anteriora semetipsum extendens, more Apostoli sequebatur ad destinatum, donec comprehenderet: et ejus exemplo discipulorum fulciebatur sequacitas.

15 Illius ergo tam sanctæ conversationis opinio, in Dei laudem longe lateque finitimos excitabat. Accessit ad vitæ meritum tanta miraculorum potentia, ut jam illis in locis nullus ambigeret, virum sanctum plane a Deo meruisse gratiam curationum: quam sic ille pro humilitatis custodia fideliter petentibus ministrabat, ut divina beneficia non suis sed sanctorum Martyrum, Agricola scilicet et Vitalis, in quorum serviebat ecclesia, meritis imputaret. Sed et ejus merita daemones non tacebant, cum ab obsessis corporibus ipsius imperio pellerentur.

16 Mulierem demoniacam, cujusdam rustici oxorem, amicorum fides, ad eum, curandam adduxerat; quæ in ecclesiam ubi vir sanctus orabat, vix introducta, renitente qui eam possederat inimico, ore terrisono cœpit in eum minas et convitia jaculari. Rotherte, inquit, Rotherte de Casa-Dei, quid a nostris sedibus advena, nos tentas extrudere? Nos te potius brevi cum tuis proturbabimus, intolerabiles quas sic pati molestias incendio cumulantes. Nec tibi proderunt Collegæ tui, a Agricola Bononiensis, Symphorianus Æluensis, Marcellus Diensis, Privatus Mimatensis, Julianus Brivatensis, quos tibi paras ad nos impugnandos adjungere. Videbat diabolus hæc futura, scilicet locum ibi fundandum, qui Casa-Dei novo nomine vocaretur. Sanctorum reliquias, quorum nomina recensebat illic inferendas: et cum futura bona vaticinaretur invitus, saltem non profutura, quod vellet, mentiebatur. Hoc solum de futuris liberis prædixit, quod locus esset conflaturus incendio; sed et in hoc plus profuit prædicendo, quam postea nocuit inferendo: prædicendo Sanctorum patientiam præmuniit, inferendo probavit. Interea mulier, saltu et discursibus per ecclesiam debacchata, repentino impetu convertitur ad altare, tamquam manum sacris spoliis injectura. Vir sanctus, infelicis feminae miseratus insaniam, dilata interim oratione obviis prodit: et virgula quam tenebat percussam leviter, severius increpavit; deinde conversus ad daemone, In nomine, inquit, Domini tibi præcipio, exi, da gloriam Deo, et ne ultra revertaris expulsus. Concidit mulier ad hanc vocem, et inimico recedente confecta, protinus obdormivit. Post indicum experrecta, mente jam sana, sed adhuc corpore fatigato, panem sibi flagitavit afferri: quem a viro Dei benedictum cupide sumpsit, et sic facta incolumis repedavit ad sua: multo quoque postea vixit tempore, vivæ virtutis exemplum circumferens.

17 Item Rusticus quidam, nomine Constantinus, prope b S. Victorem habitans, cum tanto plenus esset Dæmonio, ut nulli parcens, seipsum den-

tibus infestaret; solam viri Dei præsentiam palam profitens, formidabat. Quem sui toto corpore vinculis irretitum, et tamquam mortuum in feretro deportantes, eidem Sancto pavidum nimis ac reluctantem representant. Ille super eum facta oratione, et oculis ac mente cælum respiciens, adjurato per Dei nomen inimico, ut discederet imperavit. Nota jam erat adversis spiritibus verborum ejus potentia, et quod jussisset transgredi nefas erat. Ad primam ergo jubentis vocem territus adversarius, et vas captivum compulsus dimittere, quod solum potuit lassum reddidit et vexatum. Homo post paululum recreatus, sumptis quas ibi Sanctus obtulit c Eulogiis, sanus et gaudens ad propria remeavit.

ANNOTATA.

a Coluntur hi Sancti variis diebus Agricola cum Vitale 4 Novembris, Symphorianus 22 Augusti, Marcellus 9 Aprilis, Privatus 2 Augusti, et Julianus 28 Augusti, omnes Martyrologio Romano inscripti.

b S. Victoris vicus a Casa-Dei, vulgo Chaize-Dieu distat una solum leuca, orientem versus: alius ejusdem nominis vicus prope Massiacum distat longius ad 9 leucas versus occasum.

c Eulogias, cibos esse benedictos, jam sæpe monuimus.

CAPUT IV.

Monasterium constructum. Miracula varia. Pius obitus.

Horum fama discurrens multos sedibus suis ex-civerat; et visuri novum priscae virtutis exemplum, juxta vulgo nobiles undique confluebant: quos suscipiebat ille satis comiter et benigne; et cum dapes corporeas in solitudine, quæ tot turbis sufficerent, non haberet; apponebat omnibus verbum Dei. quo tamquam pane vel piscibus vel diversis deliciarum ferculis credentium animas impinguaret. Mirabantur omnes vultus illius modestiam, et oris ejus accomodatam singulis facundiam spiritualem: quibus ita quorundam animos inmutabat, ut contemptis subito præsentis vitæ voluptatibus, solo future beatitudinis amore flagrarent. Sed cum plerique Christo servire non nisi sub ipsius ducatu proponerent, et non parva esset competentium multitudo; multorum autem cohabitationem, tam loci vastitas, quam studiorum diversitas excludere videretur; ortum est novum ex necessitate consilium, famulantibus divinae dispensationi rerum etiam difficultatibus: ut ibi scilicet construeretur monasterium, in quo velut ovili dominico, sub regulari et monastica disciplina, quos Deus colligeret, unanimiter habitarent. Ad quod construendum viam pandebat fidelium non paucorum devotio, qui certatim in hos usus prædia et pecunias ultronei contrebant. Videns Dei famulus tanti boni preparatam divinitus occasionem, sciensque veraciter ad suæ periculum animæ pertinere, si tam multorum salutis propriæ quietis respectu decisset; habita super hoc cum Fratribus suis deliberatione, assensu etiam et consilio Arvernensis Episcopi bonæ memoriæ b Renconis, laboriosa procuracione se induit, c cœpitque monasterium adificare cum summa omnium gratulatione ac favore, juxta loculum, in quo prius habitaverat. Optaverat olim vitam, cum paucis solitariam, decreveratque nihil pecuniarum vel possessionis, a quoquam accipere: sed cum et hæc adeptus esset, et ex divinæ largitatis affluentia secundiora succederent; ne supernis beneficiis videretur ingratus, ex fidelium oblationibus, quas vel sponte propria vel ipso adhortante contulissent, cœptum opus prospere consummavit.

D
AUCTORE
MAURODO
EX MS.
et rusticum
energumenum.

c

E

Affluentibus
pluribus,

ut sub ipso
Deo servi-
rent:

F

a
cum matura
deliberatione,

b

c

monasterium
construit:

AUCTORĒ
MARBODO
EX MS.

d

e
confirma-
tionem ab
Henrico
Rege, et S.
Leone Papa
9 impetrat :

Abbas con-
stituitur :

habet sub
se mona-
chos 300 :

reparat ec-
clesias 50:

miraculis
claret :

sanantur
laborantes
nephrilitide,

aqua inter-
cute,

g
dæmonia-
cus mutus
et claudus,

alius dæ-
moniacus,

paralytica :

A 19 Eo tempore Francis imperabat et Henricus, Sedem Apostolicam et Leo Nonus tenebat. Papam itaque supradictus Episcopus adiit, vir sanctus Regem Francorum, utrique super loci novi stabilitate, auctoritatis robur et congrua privilegia petitori. Utrisque successit ad votum, Rege non solum de collatis vel conferendis eidem monasterio concessionem firmanente, sed et domum Dei virumque sanctum Regiis honorante muneribus : Papa vero decretis Apostolicis roborante consilium, insuper etiam hominem Dei, cujus fama sanctitatis audierat, licet invitum ac renitentem, Fratribus præficiendum mandante.

20 Factum est ita, et dedicato cum summa omnium gratulatione monasterio, Vir beatus monasticum habitum regimenque cum benedictione suscepit, tam Fratrum precibus quam Præsulis auctoritate compulsus. Alioquin tutius aestimabat regi quam regere, et de sua solum quam de multorum vita reddere rationem : qui tamen ad utrumque Dei ope suffecit, cum neutrum de suis viribus præsumpsisset. Quanta namque in eo post susceptam regiminis curam circa subditos industrie vigilantia, erga Deum simplicitas mentis eluxerit, istud signorum frequens ostensio, illud spiritalia laboris ejus incrementa testantur. Nam præter secularium non modicam multitudinem, quorum animas verbo prædicationis sue vitæque exemplo, orationum etiam suffragiis est lucratus, ex quibus ad trecentos ferme monachos acquisivit (præter ecclesias circiter quinquaginta post diuturnam desolationem ad Dei servitium reparatas) illud constat sese præcipuum, quod unicæ simplicitatis ac caritatis sue formam transfudit in discipulos : et eidem loco cujus fundator extitit, egregiæ dotis instar reliquisse cernitur hereditariam sanctitatem. De miraculis vero pauca perstringimus, hac scilicet fide, qua nobis ea, qui se vidisse asserunt, tradiderunt. Ceterum tota ipsius vita in terris, ingens quoddam miraculum fuit : si qui tamen exterioribus signis facilius capiuntur, non quod illa majora, sed quod ipsi minus sunt capaces, quales plus ducere solet carnalium sensuum admiratio; non deest hac etiam in parte materia, qua talium quoque utilitati serviatur.

21 Militem de monte f Guasconis, cui Bernardus nomen erat, annis tribus continuis renum injuria, quam nephresim medici nominant, laborantem, cum aquæ sancte aspersione super eum devotius orans, non solum corporis incommode liberavit, verum etiam postea monachum factum Christi militiæ dedicavit. Item alium, per vitiati sanguinis corruptelam aqua intercute laborantem, et naturalis caloris fomite jam demerso, superflui humoris abundantia protinus obruendum, sacræ manus impositione restituit. Puerum quoque daemoniacum, gressibus ac linguæ privatum officio, rustici ejusdam filium, sub loco qui g Calcis-mons dicitur habitantis, eadem potentia, per manus impositionem cum orationis virtute curavit; triplicique miraculo in eadem persona, muto vocem, claudis progressionem, captiva reddidit libertatem. Item præsentato sibi demoniaco, cum panem sanctum in ipso ecclesiæ ostio porrexisset; inimicus tantæ fidei virtutem non sustinens, non sine horridono strepitu et intolerabili factore, discessit, hominemque dimisit incolumem. Mulier membris omnibus dissoluta, quæ ipso Missam celebrante sacris mysteriis assistebat, allata scilicet non suis pedibus sed manibus aliorum; ejus vocem, qua de perpetuæ Virginis laudibus in festo ipsius Annuntiationis ad populum dissorebat, fideliter audiens restituta est protinus sanitati. Nec latuit assistentes tantæ virtutis effectus, cum de nervorum ejus concussionem fragor emissus terrorem subitum, tam-

quam de tecti ruina, præsentibus incussisset. D

22 Hæc pauca de Sancti bujus miraculis breviter memorasse sufficiat, ut nec provectorum firmitas oneretur, et fides simplicium roboretur. Nam seposita virtutum talium mentione (quarum ut in causis dicitur, communis est locus, quoniam bonis non semper, malis etiam quandoque contingunt) sola vitæ Sanctorum constantia prudentibus sufficit ad fidem pariter et exemplum, quam nisi bonus nemo potuit adipisci. Quid enim dignius unquam miraculo esse potest, quam in tanta rerum mundanarum varietate immobilem mentis habitum custodire? quem vir iste beatus ita fixum divino munere conservavit, ut nec ætatum, nec locorum, nec temporum, nec fortunarum diversitate a sancto proposito potuerit dimoveri. Unam petierat a Domino, hanc requirebat, æternam scilicet in domo Domini habitationem; cujus intuitu quamlibet vitæ præsentis vel voluptatem vel molestiam pro nihilo reputabat. Ita factum est ut per brevis laboris cursum (omne etenim quod transit breve est) ad æternæ quietis bravium perveniret, felici commercio terrenis lucratus coelestia. Obitus quidem sui diem creditur præscivisse : Fratribusque ad se convocatis, post exhortationis verba, quibus eos divinis monitis instruebat, osculatus singulos, vale dixit; sicque conversus ad Deum, seque et illos precibus commendans, plenus dierum dormivit in Christo; sepultusque est viii Kalendarum Maji in Casa-Dei nova, quam ipse ædificaverat, regnante Domino Jesu Christo h

præ reliquis
eminet ejus
constantia
in virtute :

præscit diem
obitus.

E

h

ANNOTATA.

a Alia MSS. dispositioni.

b Renco, Episcopus Claromontanus, sive Arvernorum, adfuit Concilio Lemovicenci anno 1034 : memoratur adhuc in tabulis donationum apud Smarmarhanos anno 1052. Infra dicitur avunculus S. Roberti.

c De tempore supra actum.

d Henricus I regnavit ab anno 1031 usque ad annum 1060.

e S. Leonis IX Vitam datus 19 Aprilis. Coronatus is in Popum est an. 1049, mortuus anno 1052.

f Vulgo Mon-gagon, ad occidentem ripam Elaveris, sex circiter leucis a Claromonte; hic Mons-Guasconis, alibi Mons-Gansonis scribitur.

g Calcis-Mons, vulgo Chaumont, nomen in Arvernia frequens; proximum esse videtur, quod trans Doram fluvium intra tertiam leucam adjacet.

h Sequabatur in codice nostro in tres partes divisus hymnus : quem, ne moles accrescat, omittimus.

LIBER II.

Miracula post mortem.

Ex antiquo MS. codice nostro et editione Labbeana.

PROLOGUS.

Frequenter petis, vir egregie, immo sub assumptæ petitionis figura multo acrius jubes et cogis, ut priori libello quem de vita B. Roberti simplici sermone, utinam tam efficaciter quam libenter, composui, sequens opus de virtutibus ejus secundum titulos primi scriptoris annectam. Honorat parvitatem meam repetitæ dignationis injunctio, sed onerat infirmitatem gravis laboris assumptio : neque enim, si prius tibi displicuisset, sequeos a me opus tam instantanter exigeres; nec rursus quod placeat absque labore et industria potest exculpi. Sed neque tam ineptus sum, ut si boni quid ago meis hoc viribus arrogem, et non illi potius a quo bona cuncta procedunt

A cedunt: nec tam infidelis, ut in honestis ac piis laboribus divinum desperem auxilium. Gratulor igitur opusculum illud tibi, Pater, et sanctis Fratribus placuisse; et divinæ gratiæ, per quam placuit, gratias ago. Sed et quod restat eadem ope divina fretus aggredior, quam mihi non meritorum meorum, quæ vel mala sunt vel nulla, præsumptio; sed beati Patroni, de quo sermo suscipitur, et vestræ sanctitatis intercessio pollicetur. Mihi ergo, quidquid erraverit, imputabitur, supernæ gratiæ, si quid recti. Nec scriptoris precor indignitas susceptæ causæ præjudicet dignitati, cum vilibus e contra plerumque mancipiis dominorum intuitu deferatur; nec qualiter, sed qualia dicantur fidelis lector attendat: quoniam sæpe pro orationis facultate et vera tenuiter, et copiose falsa disseruntur. Nam et salubres escæ ministrantur fictilibus, et aureis poculis letale miscetur aliquando venenum.

Sequebatur longissima apologia pro S. Roberto, quasi eum arguerent aliqui pervertisse ordinem sanctitatis, qui a summa vitæ contemplativæ perfectione exorsus, descenderit ad laboriosa magisque imperfecta vitæ activæ ministeria: quod pro dilectione fecisse maximos quosque Sanctos ostendit auctor, mediam fere libelli partem huic discoursui impendens. Opinamur satis esse quod res tota possit apud Lubbæum legi, eamque studio brevitatis omittimus.

HISTORIA MIRACULORUM

^a Ea ipsa die qua beati viri corpus sepulturæ tradendum jacebat, a unus ex antiquioribus ejus discipulis, ceteris circa pias exequias satagentibus, solus in partem secesserat: utpote qui repentinam sui destitutionem, pro diuturna consuetudine, familiarius pateretur. Hic cum nimioluctus angore fessus, et consternatus animo resedisset; ut solet, ex tristitia somnus irrepsit. Et ecce divinitus mentis sibi lumine reserato, igneum globum cælo delapsus, supra ubi sanctum corpus jacebat, conspicit astitisse: cujus splendore luciflavo vicina quæque vehementius irradiarentur. Cumque ad tantæ visionis horrorem stuperet attonitus, adest cœlestibus stipata legionibus, inæstimabilis femina venustatis, proprio fulgore prævii luminis æmulans claritatem; quam ex vultus et habitus majestate Reginam esse constaret. Hæc super feretrum igneo globo insistens, manu porrecta jacentis dexteram apprehendit; blandæ vocis alloquio, ut surgeret et secum ascenderet, cohortata. Ita manibus consertis recto in cœlum itinere gradientes: comitante se lumine, cum jam ætheris vicina tangere viderentur, emissa desuper ingenti dextera cœloque patente recepti sunt.

^b 3 Hanc Domini fuisse matrem nulli sit dubium, quæ devotam sibi animam post vitæ præsentis decursos rite labores, cœlestibus Christo suscipiente gaudiis introduxit. Ejus quippe se vir sanctus post Christum specialiter obsequio mancipaverat; eamque vivens in carne tam impatienti spiritualiter diligebat affectu, ut ab ejus laudibus, etiam cum de alio ageretur, temperare non posset, et ad ejus memoriam etiam dormiens animo vigilaret. ^b Christi et Mariæ penitus impressam gestabat imaginem: hoc velut unicum et dulce depositum letabundo mentis gremio confovebat. Ligaverat in corde suo geminam hanc, disparis quidem, sed inestimabilis utramque pretii margaritam; ad quam singulis horis insatiabili desiderio secretæ caritatis oculos revocaret: semper in ejus ore versabatur Christus et Maria, castitas et misericordia: Mariam cœli portam, maris stellam, miserorum refugium, rosam pudoris, lilium castitatis, gemmam virginitatis, variatis ad delectationem nominibus, vocitabat. Si quis vellet

Christi gratiam promereri, ambiendum prius censebat ad matrem, velut alteram Dei mediatricem et hominum; quippe cui filius secundas reconciliatorum partes delegaverit, ut eos ipse patri commendaret, quos sibi genitrix propria commendavit. Hunc Magistri fervorem adhuc hodie discipulorum probat ac repræsentat devotio: qui per ejus traditionem quotidiani officii landes in cœnobio Casæ-Dei gloriosæ Virgini communiter et gratanter exolvunt. Quocirca dubitari non debet, beatam animam ab illa potissimum deductam in gaudium, cui salvo Deitatis privilegio studuerat servire potissimum. Nec defuit supradictæ visioni totius divinæ Trinitatis auctoritas; quoniam et in igne Spiritus sancti flagrantia, et in dextera Filii fortitudo, et in cœli specio Patris majestas signanter enituit.

4 Item vir quidam, c Vellavensis incolæ territorii, febribus quartanis hœnnio continuo carpebatur. Ille cum implorandæ sanitatis desiderio multas dñi Sanctorum memorias ac sepulera circueiens pererrasset: consumpto frustra studio, periculosam ægitudinem intempestivi laboris molestia cumularat. Nec vel suæ infidelitatis culpa vel Patronorum impotentia fallebatur: sed B. Roberti meritis, ut postmodum clarebit, divinitus servabatur. Nam cum ipsa tumulationis ejus die, ante sacri corporis locum (quo eum pervagata circumquaque venerandi obitus fama, inter promiscuas turbas, properanter adduxerat) humi prostratus, non sine certa impetrandæ fiducia sanitatis, remedium diutius implorasset; inter orandum, somno cœlitus illabente, leniter obdormivit. Cum interea secreto divinæ majestatis effectu, per beati viri merita venarum calefactis meatibus, pigri diu frigoris visnoxia cepit resolvi; et toto corpore patentibus poris febrifluis pariter emanare. Sensit exonerata dormientis natura remedium: et homo, absque medicæ curationis mora vel molestia, omni repente liberatus incommodo, alterum se mirans, resurgere sibi videtur dum evigilat. Quantas tunc Deo pro recepta sanitate grates egerit, quantas Rothertum vocibus inclamarit, solus ex ejus gaudio poterit æstimare, qui gaudium ex præeunte molestia mensuravit. Sicut enim plus gaudet, qui majus evasit periculum; ita majores agit gratias, qui plus gaudet. Hujus erga tantæ virtutis opinio, tam eorum oribus qui viderant quam et qui crediderant referentibus, per regiones finitimas celeriter divulgata, languidorum debiliūque greges ad sacrum beati viri sepulcrum, velut dispensandarum gratis sanitatum largifluam quandam ac propalatam super cunctis languentibus officinam, diversis pariter itineribus adducebat.

5 Inter quos miserum quemdam senem (cujus infortunio, ad duplex senectutis scilicet et paupertatis incommodum, gravissimum plane pessimūque cæcitatis onus accesserat) anxia tori consors ad sepulcrum statuit Confessoris. Ubi dum per triduum cæcus ille, indefesso studio mentis oculos figens in Christum, Roberti nomen, cujus fidebat patrocinio, sæpius iteraret; nec vel momentum sibi relaxaret a precibus; offensa mulier importuna viri, ut videbatur, garrulitate, Desine, inquit, vel tandem præsentibus inferre molestiam, si quiescenti non times facere injuriam. Nam qui te non putas a Sancto, nisi clames improbius, exaudiri; dum lumen imploras amissum, quem sic pulsas infamas auditum: nec mereris impetrare quod oras, dum velut surdo cæcus imperas. Expecta potius cum silentio, et in cordis cubiculo funde preces. Hanc ille vocem sic indignabundus exhorruit, ut eam non tam feminæ simplex eloquium quam fraudulentem serpentis sibilum judicaret. Parce, inquit, parce, mulier, stulte loqui, et impiam blasphemiam imagiue fidei palliare. Sic-

D
AUCTORE
MARHODO
EX MSS.

curatur fe-
bris quartana.
E

Videtur a
Deipara in-
duci in cœlum

ob singularem
ejus in Deipa-
ram devotio-
nem

cæcus illumi-
natur:

AUCTORE
MAUROBIO
EX MS.

A cine delicatas aures suspicaris Sanctorum, ut eas putes nimis clamoribus enecari? Immo divino edocti Christi magisterio, quod non dant amico plerumque roganti, tandem largiuntur improbo pulsatori. Statimque conversus ad Sanctum, pium nomen acclamare coepit instantius; imitatus Evangelicum cæcum, quem turba magis accendebat in preces, increpans ut faceret. Mota jam dudum pietas Sacerdotis, potestatem a Deo restituendi caeco luminis impetrarat: sed probat potentis fidem, dum differt dare quod petitur; simulque beneficium plus desideratum fit gratius. Dum igitur homo persistit in precibus, occulta virtus manifestum dedit effectum: coepitque densa caliginis nubes avelli, ut velut distante jam spatio oculis mirantibus, cum lucem nondum viderent, sua cæcitas appareret, velut si lucem videntibus velamen obtendas. Admoxit homo festinus palpitantibus oculis manum, et mirum in modum nihil tangens, quidquid ulciscerat detersit. Illuxit diu sepultis oculibus lux mirabilis, et totam mox reddidit corporis accensi substantiam clariorem. Rupit ergo, seipsam non capiens, gaudii mensura silentium: et novi ipsemet miraculi congruus prædicator, per totam repente basilicam coepit mixtis laudibus gratias intonare. Quis tunc ibi præsentum, Dei potuit silere præconia? Quis B. Roberti merita non cantavit? Manifestis siquidem probamentis virtus indubitata constabat, cum oblatis sibi diversas species, cæcus modo, distinctis quaque nominibus, ad visionis indicia designaret, nec colorum vel formæ cujuslibet distantia falleretur.

meritis S.
Roberti invo-
catis;

B 6 Inveniat hic, si potest, mordax invidia locum calumniæ; et ad depravandum, saltem quod negare non potest, tentet ex odio quodlibet comminisci: sed cum conatus suos omnes prorsus deficere casso labore comperrit, credat vel sibi quod nobis credere forsitan dedignatur; et exemplo vesani illius prophetae, ab asina sua, id est, propria stultitia, redargutus tandem turpius, resipiscat. Numquid enim totum mirandæ virtutis effectum, non sancti viri meritis, sed potentis fidei, contendet potius adscribendum? At enim potentis hæc erat fides, quod lumen posset amissum Roberti precibus impetrare: inde est quod nomen Roberti sæpius inelamabat. Aut igitur quod postulabat ejusdem Sancti meritis impetravit, aut sibi ad impetrandum ipsa qua postulabat fides nihil profuit. Nam et antea sæpe, fide utique Christiana, ad aliorum Sanctorum sepulera amissum lumen imploraverat; et nusquam tamen mernerat exaudiri. Postremo si tota foret beneficiorum largitio fidei postulantium imputanda, nullæ Christo gratiæ referrentur, qui sæpe laborantibus cum diversa beneficiorum remedia contulisset, fidei tamen meritum non tacebat: Fides, inquit, tua te salvum fecit, hoc est ut salvus fieres impetravit, non dando potentiam, sed a me gratiam promerendo. Fides igitur postulantis nec largientis potentiam nec meritum patrocinantis evacuat.

energumena
liberatur;

C 7 Ecce et aliud mirandæ sanctitatis evidens documentum. Ex Lemovicensi pago misera quædam mulier, viginti fere annis maligni spiritus frequentibus incursionibus devastata, tandem ad beati viri sepulcrum a fidelibus personis adducitur. Sane non illam continua, ut solet, fatigatione vexare vis inimica sueverat; sed in morem chronicæ passionis gravius post intervalla torquere. Itaque dum ante sacri corporis locum statuta, velut ante pium iudicem reus, absolutionis suæ sententiam, suspensis qui aderant omnibus, expectaret; tantis repente toto corpore convelli coepit tremoris, ut mortem potius expectandam horrenda supplicis facies intaret. Trepidabat mirum, invisibilis cujusdam majestatis præsentiam ferre non valens, nequitia spiri-

tualis; et dum male invasam substantiam, velut D improvise superventu territa, festinat dimittere, oclusis exitibus undique circumcursans carcerem suum concutit tremebunda. Nam retinet ad tempus, ut torqueat censura prædonem; simulque futuræ mox purgationis miraculum, ostensa præ oculis pestis horrendæ magnitudine, commendatur. Dum igitur in hac tam fæda specie miserandum adstantibus aliquandiu propriæ calamitatis præbisset spectaculum; subitam femina prorupit in vocem, et iteratis sæpe clamoribus S. Roberti coepit adjutorium invocare. Interea d mansionarius, acceptam sacræ conspersionis aquam in os vociferantis roravit, et velut mure colitis misso sævæ passionis totum subito restinxit incendium.

8 O miranda prorsus pii merita Confessoris, qui etiam per humilis ministri officium potentiam effugit inimici. Hoc plane est egregiæ ejusmodi virtutis indicium, quæ passim non possit Sanctorum cuilibet provenire. Dedit hoc Christus Apostolis, ut in suo nomine malignis spiritibus imperarent: quod sæpissime per seipsos fecere Apostoli raro autem per alios quos juberent. Præsumpsit hoc olim magnus ille et mirabilis Elisæus, cujus sacrorum ossium contactu cadaver hominis resurrexit; nec tamen puer, præmissus cum baculo, defunctum mulieris magnæ filium ejus imperio potuit suscitare: non quod tantum prophetam fefellerit fiducia meritum, sed quia non semper etiam perfectis tam exundans gratia conferatur: quibus autem id aliquando conferatur, perfectos esse dubitari omnino non potest. Collapsa igitur mulier, pavimento jacuit aliquandiu sine sensu, ut plane cunctis nihil aliud quam mortua videretur. Nec magnum negotium erat Sancto vivacibus meritis suscitare vel mortuam, si forsitan quod videbatur hoc erat. Redeunte itaque vel anima vel sensu, post spatium apertis oculis cum quiete, in modum antiquæ illius Tabitæ resedit: et de recepta mentis et corporis sanitate, servo Dei Roberto, quantas poterat, gratias referebat. Tunc præsentem, qui aderant et rei exitum jam dudum stupidi sustinebant, viso tanto tamque patenti miraculo, certatim Dei laudes piis clamoribus intonabant. Sed et mulier, ad patriam reversa incolumis, miræ virtutis exemplum, quod senserat, ipsa circumtulit.

9 Item vir quidam, e Forensis territorii patriota, filium suum, multo jam tempore contractione nervorum damnatum, ut non gravi sed potius repere videretur, ad sepulcrum beati viri, pro ejusdem suæ sobolis sanitate piæ preces fusurus, advexit: ibique per minus hebdomadæ spatium lacrymis insistens et votis, divinæ miserationis opem fideliter expectabat. Interea die quadam, dum Fratres Missarum celebrarent officia, coepit puer subitis nervorum motibus agitari; et ut torpida diu crura tentaret extendere, reviviscentis quodammodo naturæ pulsibus admoventi. Tentavit, velut hæsitans quid moveret: et ecce quodam impetu, cum fragore cutis, extendebantur nervi; ut jam, vel si conaretur, non posset desistere. Sine dubio vis celestis, arcta nimis, captivæ diu naturæ vincula disrumpibat; et quod exercebatur, non erat in hominis potestate. Erigitur statim desuetos claudus in pedes, et vacillanti primum ingressu cogitur ambulare. Accurrunt illi eo lacrymantes præ gaudio qui cernebant ei injectis undique manibus, cum Dei laudibus erectum ad altare perducunt. Fit tale gaudium apud omnes, quale nique supernæ præsentiae manifesta probatio merebatur. Super omnium tamen præconia, patris vox gratulabunda festivius resultabat, cui causa lætandi propensior majorem dabat materiam declamandi. Sic cum filio solidatis basibus, reversus ad propria, grande miraculum patriis finibus introduxit.

ad imperium
aditui:

E

e

F
sanatur mis-
ere contractus:

A 10 Ex oppido, quod Teresium *f* nominatur, eques non ignobilis filiam habebat quæ sædum in modum facie tumefacta, geminis etiam jam dudum capta luminibus, duplicis incommodi gravi sarcina premebatur. Visum est patri post tempus, qui puellæ miseras mœstis visceribus indolebat, ut eam ad Sancti viri sepulcrum dirigeret : ubi multos recipere sanitatem celeberrime jam fama vulgaverat. Ducta est caeca ad Sanctum, luridis tumoribus faciem deformata : et post modicum rediit videns, in pristinam decori vultus imaginem reparata. Nam dum precibus assiduis pulsat Deum, quales sibi contriti cordis dictabat afflictio, dum *P.* Rotherti nomen et merita sæpius contestatur : unns ex Fratribus custos adis, de vultu gestientis colligens supplicantis affectum, admovit etiam vocibus aurem : statimque pietate permotus ingenuit : et velox affectu, vinum, quo lotum fuerat corpus Sancti, detulit festinanter, eoque totam faciem pavitantis respersit. Verum illa ubi persensit auxiliares sacrati roris guttas, idem sibi fieri sæpius flagitabat. Quod cum per dies aliquot factum esset, integram recepit femina sanitatem. Redit ad suos facie collustrata, quam nec videri jam pudeat, nec videntibus necesse sit invidere. Gavisus Pa-

B ter filiae sanitate, gavisus familia cum vicinis, et totum simul oppidum communibus votis in Dei laudibus exultavit : nec B. Rotherti siluere præconia, qui causam miseræ more suo strenuus interventor suscepit.

11 Notus est vicus, quem *g* Monasteriolum vocant indigenæ. Habebat hic Miles, filiam habens quam miris modis sævus spiritus agitabat : hæc non tantum terrisono fremitu vel gestu horrendo seu verbis spurcissimis significabat insaniam, verum quos posset morsibus impetebat, neque parcebat vel sibi, si quando alios invadendi copia non daretur. Nec vero patrem, qui se genuerat agnoscebat : nisi quod latentis inimici suggestu majoribus illum quam ceteros contumeliis infestabat : sed quanto eum gravioribus pulsasset injuriis, tanto magis in miseram paternæ pietatis viscera movebantur. Spectabat infelix in corpore filie pœnam suam, et quodammodo tormentis gravioribus angebatur : sentiebat enim iste mente sana quod plangeret, cum apud illam ipsius sensum doloris absorbuisset insaniam. Illa torvos vultus et perfusorum rabie cruentas acies oculorum secunda versabat, mœsti parentis pallidas genas et uberibus lacrynis lumina madefacta, genus spectaculi miserandum dolor effecerat. Rictus terrificos, et spumas ferventes, et rotatæ cervicis tortiles gyros, et in pexi capitis horridas comas, et quidquid aliud in nescientis corpore flebile cernebatur, totum in se transferebat pia compassio genitoris. Inter hæc cum nulla pateret via remedii, sævum dolorem exacerbabat plus ipsa desperatio sanitatis. Sed cum in tantis tristitiæ fluctibus jactaretur, flavit subito ab amicis salutaris aura secunda consilii, ad sancti viri sepulcrum puellam dirigere, quo nullius petentis fides justo desiderio fraudaretur. Statimque in spem certam erectus, hanc esse salutis filiæ velut attingendi littoris unicum viam, parat famulos et ancillam, et quæ necessaria videbantur : impositamque puellam vehiculo duci festinanter jubet ad Sanctum ; membris tamen omnibus impeditam, ne more suo prosiiliens quoslibet obvios sauciaret.

12 Iter illud medium, quo tendebant, Ligeris fluvius dirimebat ; cujus utique rapidos fluctus solent etiam sana capita formidare. Hinc vineta cœpit habere jam melius, et vultu tranquillo verbis mitibus comites appellare. Nimirum virtutis hoc erat, non naturæ remedium, ubi plus poterat lymphata natura maxime terri. Quare, inquit, me pannis velut mortuam involvistis : solvite quæso defessam, nec

ultra velitis innoxiam coercere. Sic soluta confestim toto intervallo mente placida conquievit. At ubi ad sacrum tumultum, velut ad locum examinis, est perducta, silere non potuit qui latebat. Dum purgandos remotarum fibrarum sinus violenta rimatur discussio, pestis improba fremere cœpit dentibus, et grassari, et post paulo amittendam substantiam modis omnibus fatigare : nam post triduum fraus expulsa, omnis causas molestiæ secum tulit. Redit in statum pristinae sanitatis paulatim recreata natura : et post modicum plusquam sospes, ad patris domum, suas vires admirans, ipsa revêrtitur. Quid intulerit gaudii, quid votorum, æstimandum lectori relinquimus nam nec extraneos a divinis laudibus crediderim temperasse qui simplici erga miseram communis naturæ movebantur affectu : quanto amplius paternæ pietas gestiebat, quam communis et propria cohortabatur affectu. Nec immerito sanctum Domini Confessorem multis omnes laudibus extulerunt, cujus meritis gloriosis tanta divinitus miracula sint concessa : quæ ne forte enipiam dubia viderentur, quid in hanc partem contigerit placuit in ultimis recitare.

13 Cum talium fama virtutum apud Alpes maritimas increvisset, et in S. Rotherti præconia corda et linguas accenderet populorum, Archipresul *h* illius provinciae, vir moribus aequiparans dignitatem, indignum ratus, si levis vulgi vanis rumoribus Pontificalis gravitas fidem protinus adhiberet ; statuit non indiscussum dimittere, quod ad publicum vel errorem vel meritum pertinere constabat. Fuerat sane beato viro dum in carne viveret diu notus, et amore similium studiorum vinctissimus : facto igitur ut res petebat congruo itineris apparatu, profectus est, non voto increduli tentatoris, sed probandæ potius studio veritatis. Venit ergo cum comitatu, exemplo Reginae Austriæ, ad locum, probaturus, sicut illa sapientiam, sic iste potentiam Salomonis. Susceptus est hospitaliter, ut decebat ; sicque, ubi visum est opportunum, ingrediendi monasterium fieri sibi copiam postulavit. Factum est protinus ut petebat, obseratisque foribus adis, solus ipse remansit intrinsecus. Ibi totus effusus in preces, S. Rotherti sepulcro advolvitur ; et igne fervidæ caritatis liquefactus in lacrymas, ex medullis cordis invocatur lumen, ut sibi dignetur manifestius revelare, si vere et absque aliquo suspicionis ambiguo, divina potentia tantum beato viro miraculorum gratiam contulisset, presentibus seculis insuetam. Dixit etiam multa conversus ad Sanctum, sicut ei parturiens preces anima suggerebat. Nec cessavit Matrem Virginem invocare, nec spiritus Angelicas prætermisit.

14 Interea dum precibus addit preces, divina protinus manifestatur responsio, non formata elementariis verborum sonis, sed evidentibus rerum constans indiis. Contractam diu toto corpore puellam quæ ad sepulcrum Sancti, sicut postulaverat, portabatur, nutu Dei confluens undique communibus votis populus sequebatur. Pulsantibus apertæ sunt fores, et introgressa prosequens multitudo. Vix bene deposita tetigerat pavementum, cum resolutis nervorum nodis, disrupta ante poplitum, surgit in pedes ; et per totam basilicam gressum movens, rudimenta gaudet novi muneris exercere. Tollit populus voces in cœlum, et læto tumultu personant universa. Stat in parte stupefactus Episcopus, et de pristinae dubietatis scrupulo, non tantum consono multorum testimonio, sed oculari etiam fide confunditur. Agnoscit tacitos gratiam quam petebat, et tam cito se exaudiri miratur.

15 Ne tamen aliqua pravæ suspicionis relinqueretur occasio, duplicato protinus miraculo confirmatur

D
AUCTORE
MARHOD
EX MS.

E
h
coram Ar-
chiepiscopo
Ebdunensi,

P
ad sepul-
crum ejus
peregrinato,

sanatur
contracta,

et illumina-
tur cæcus.

ad sepulcrum
advecta
sanatur :

et fardo
tumore fa-
ciei liberatur :

q
alia en-
gumena
rabida, -

f
caeca illumina-
tur,

AUCTORE
MARBODO
EX MS.

A matur, ut quasi legitimus testimonii numerus non deesset. Nam vix bene de priori gaudio tumultus rescederat, cum ecce, non parva comitatus caterva, cæcus ab ortu puer adducitur, et omnium qui aderant in se mentes et ora convertit. Nec mora: statuitur ad sepulcrum: oratur pro illo a populo; et expulsa statim caligine, mirantes oculos penetrat lux ignota. Exoritur rursum lætitia, rursum gratiæ, rursum voces. Miratur Episcopus repetito, cujus mentis pristinæ cæcitati simul materiæ virtus alludit. Opponitur cæcitas dubitanti, et illuminatio credulitati respondit. Nullus jam locus relictus erat ambiguo, et ultra in tanta evidentia nullus Thomas poterat dubitare. Erumpit ergo corroboratæ fidei provectus in vocem, et in aures omnium sonat et resonat verax confessio: Plus, inquit, hic video quam audiui: et est longe inferior opinio veritate. Reversus est ergo lætus Præsul ad propria, reportans pretiosæ confessionis divitias, et dans gloriam Deo cœli, qui vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

ANNOTATA.

B a Rotbertus, ex mimicæ artis levitate ad Christi tirocinium evocatus. Ita libri tripartiti distinct. 2.

b Hoc numero relata desunt apud Labbeum, ut plura in sequentibus.

c Vellavensis ditio, vulgo le Velay, aliis Velavonium, de quo supra actum.

d Mansionarios dici ædituos, jam sæpe in Actis Sanctorum vidimus.

e Forensis ager, vulgo le Forez ad Ligerim fluvium, inter Arvernus et Lugdunenses. Dividitur in superiorem et inferiorem, nomen habens a Foro oppido supra Ligerim, vulgo Feurs dicto.

f Teresium vulgo Thiers: Pupirio Massono Thiernum, forte Labbe Ceresium legit et impressit, typographico mendo: distat autem a monasterio leucis fere 12 ad Duroliam, Doræ influentem.

g Ex sequentibus apparet, Monasterioli vicum trans Ligerim signari, qui 7 leucis circiter distat versus Orientem: alias, eodem fere intervallo versus Meridiem, abest Monistrel d'Allier, Monasteriolum ad Elaverim.

h Appellatur in libro tripartito Archiepiscopus Ebredunensis: hic autem eo tempore vocabatur Lanthelmus et ab anno 1080 usque ad finem seculi præfuisse videtur.

C

LIBER TRIPARTITUS

DE MIRACULIS S. ROBERTI

Auctore Bertrando monacho Casæ-Dei.

Ex autographo Sirmondi a Philippo Labbe S. I. editus.

PROLOGUS.

Magnifica Christi Regis æterni miracula, quibus assidue in Sanctis suis ineffabilem propriæ majestatis gloriam declarare dignatur, memoriter teneri jubentur; et illi confidendo, ipsumque invocando, universa terra annuntiari. Quocirca cum huc omnis homo niti debeat, non immerito B. Roberti Confessoris, Patris, et alumni mei, quæ Dei gratia non solum in circumjectas Gallicanas, sed et extraneas nationes ubertim diffundi voluit, grata et admiranda miracula, ab ejus gestoribus scriptoribus brevitati operam dantibus prætermittenda, cum Dei adjutorio, quæ ab illis didici, qui cum eo conversati sunt, vel ab eis qui se vidisse testati sunt, vel etiam quæ ipse videndo vel audiendo veraciter comprehendere potui

Certa et
probata
auctor
spondet se
dicere.

(postpositis omnibus, quæ in vita Domini a Stephani, D et in actibus illustrium Patrum, quid locum b S. Gemmæ in pago Xanctonensi fundavere, tuleram) trina distinctione annotare curavi. In prima siquidem miranda, quæ Deus per beatum virum, dum in corpore viveret, splendescere disposuit: in secunda profecto illa, quibus vitæ præsentis cursu transacto, summus Remunerator testatur eum vivere in cœlis: in tertia illorum denique merita et nomina, qui ei in regimine pastoralis Cœnobii Casæ-Dei, usque ad præsens tempus, annum videlicet Incarnationis Dominicæ MCLX successerunt, et quorundam Fratrum, qui sub illis degentes, signis et miraculis clauerunt. Verum quia summi Regis tirocinium cum tribus sociis in ejus trino nomine delegit, et ab ipso trino et uno Deo remuneratus in fine gloriose extitit, hujus opusculi libellum tripartite libuit distinguere, tripartitum nominare. Hactenus de his. Nunc ad propositum veniamus.

a Stephanus 6 Abbas, cujus sanctitas miraculis effulsit, ut patet in ejus Legenda, obiit 4 Kal. Aprilis: ita Labbe pag. 660, ex MS. Catalogo Abbatum. Utinam ea Legenda nobis communicetur, ad mensis Martii Supplementum.

b Gemma Virgo et Martyr, colitur 20 Junii et 16 Augusti, apud Saussayum: Monasterium illud construxit Guido Dux Aquitanix, mortuus anno 1086: estque etiam nunc Prioratus Conventualis, ob Abbatia Casæ-Dei dependens.

DISTINCTIO PRIMA.

Miracula in vita patrata.

Vir clarissimus, S. Juliani Brivatensis Thesaurarius, nomine Rotbertus, relictis cunctis mundialibus, peracta Christi nativitate, die sanctorum Innocentium, cum duobus sociis vastam intravit eremum. Cum autem in sancto proposito diutissime persisteret, et fama ejus religionis longe lateque ad bene vivendum nonnullis invitaret, proponerentque sub ipsius ducatu Christo servire; eorum desideriis annuens, non parva multitudo et Clericorum et militiæ cingulum deponentium, ejus sancto contubernio adhæsit. Crevit itaque et discipulorum numerus, et religionis observantia. Multorum vero cohabitationem tam loci vastitas, quam studiorum diversitas excludere videbatur: alii namque eremiticam, alii cœnobiacalem, alii canonicam vitam conabantur assumere. Cum vero die quodam tractaretur ab omnibus ut Divina clementia eis ostendere dignaretur, cui supradictarum Religionum locus ille manciparetur: ecce quidam peregrinus, vultu et habitu reverendus, janitori monasterii librum quemdam tradidit, dicens: Codicem istum defer Fratribus in Capitulo constitutis, valde sibi necessarium. Qui cito perrexit, et Fratribus librum detulit. Illi autem codicem aperientes, et regulam S. Benedicti esse videntes, supra quam credi potest admirando, et supernæ dispensationi gratias agendo, monasticum schema gratanter omnes susceperunt, tanto devotius quanto divinitus subrogatum intelligunt. Janitor denique cum peregrinum irremuneratum abire nolle, quæsivit et non invenit: mittensque nuntios, qui diligenter quærerent, nec eum, nec quemlibet qui se vidisse testaretur, reperire valuerunt. Videtur itaque hoc divinum, non humanum.

Regula S. Benedicti divinitus offertur delibenteranti:

2 Beatus denique Rotbertus monastico habitu, locique regimine suscepto, cum in Assumptione B. Mariæ quadam vice in refectorio Canonicorum Claremontanorum, juxta consuetudinem Ranconis Episcopi avunculi sui, adesset (deceverat enim idem Præsul et omnes Canonici, ut tam ipse quam omnes successores

eo cum
Canonicks
prandente,

a
b

F

A successores sui Abbates Casæ-Dei, cum sex sociis suis Monachis, et septem famulis, festivitate Assumptionis venerabiliter ab ipso Abbate celebrata, in refectorio cum Canonicis ad mensam principalem procurarentur) frusto carnis non parvo subministrato, cum ab omnibus Canonicis, ut caritate Dei et amore Virginis ex illo comederet obnixius rogaretur: videns se tanto articulo adstrictum, quod absque nota non posset declinare, ut parvum frusticulum in ore misit, leproso ad januam a tartavellanti totum frustum transmisit. Mox, Bene, inquit portitor, tibi, Petre, contingat (sic enim leprosus vocabatur, filius coqui Canonicorum ipsorum) quia Dominus Rotbertus Abbas Casæ-Dei te tanto dono visitavit. Unde gaudens et exultans infirmus, ut saturatus fuit, faciem et totum corpus ulcerosum perungens; Deus, inquit, qui per B. Rotbertum me visitare dignatus es reficiendo, per ejusdem merita lepram meam misericorditer respicias sanando. Qui mox mirum in modum totius infirmitatis levamen sentiens, corporisque sui ac cutis formam decoremque conspiciens, in octavis supradictæ festivitatis Assumptionis beatæ et gloriosæ Dominæ nostræ perfecte sanatus, in ecclesiam, cunctis Deum laudantibus, est introductus.

a
leprosus
ejus cibo
gustato
mundatur :

b
anguillæ
furto subla-
tæ spiritu
prophetico
sciuntur :

c
peregrinus,
postea non
visus, ejus
pellicea ve-
ste induitur :

c
eleemosynæ
ejus in Deo
confidentis
magnifice
remune-
rantur,

tionem honoravit. Sicque dum vir sanctus rediret ad sua: Nolite, inquit, Fratres, amplius diffidere de Dei bonitate largiffua.

6 Assumptionem Beatæ Virginis Mariæ vice quadam Formolis celebrare decrevisset, præparato juxta altare sibi loco, solus ibi vigilando et orando permanere voluit. Magna autem noctis parte jam transacta, Geraldus ejus Capellanus in angulo ecclesiæ remanserat, qui cum sensu aurium prope altare percepisset daorum voces vicissim loquentium, diu attonitus, admiratus est. Facto itaque sero, d idem Geraldus, utpote familiaris ejus, cum secretius interrogavit, dicens: Domine, si vestræ paternitati placeret, omni modo vellem mihi aperiri, quid vel cum quo in nocte sanctæ festivitatis loquebamini. Frater, inquit, Geraldus, cur interrogas quod tibi non expedit scire? Scire tamen potes, quoniam Domina nostra, cœli et terræ Regina, mihi dignata fuit apparere: quod autem dignata est demonstrare, nec mihi expedit explanare, nec alicui mortalium ad præsens aure percipere. Ex hoc nimirum potest colligi, quam magna multitudo dulcedinis Dei, quam timentibus se vult abscondi; habentibus vero caritatem perfectam, quæ foras mittit timorem, quorumdam secretorum suorum declarat dulcedinem.

7 Isdem vir B. Rotbertus ad ecclesiam S. Desiderii, quæ in vicino castri e Bocenellæ constructa est, vice quadam declinans, notum sibi satis juvenem, surdum et mutum, Presbyteri ejusdem ecclesiæ nepotem, obvium habuit, eique dixit: Ubi est Presbyter avunculus tuus? Surdus illico juvenis et mutus respondit: Domine Pater, foris est: sed modo veniet. Sacerdos vero audito Abbatis adventu, quantocius occurrit, gaudentem et gestientem, loquentem et audientem, ut vidit nepotem, ultra quam credi potest gaudens effectus est: Dei autem famulus non sibi, sed B. Desiderio fideique juvenis voluit hoc adscribi.

8 f Luziacum proinde sanctus vir locum suum ingressus, a creditoribus Fratris ecclesiam illam regentis conventus, importunis ac clamoris vocibus diutius fatigans, Fratrem vocavit; et ut hos clamores sedaret, præcepit. Ad hæc ille: Non habeo, inquit, Domine, quid eis reddatur, nisi parumper annonæ quod in dolio isto habetur, quod vix nobis per mensem sufficeret. Cui vir Domini dixit: Illud molicum, quod habes, solve, et non diffidas de Domini nostri bonitate. Cæpit itaque frater debitoribus solvere, et mirum in modum omnibus solutis, vas plenum remansit, sibi que ad quæcumque necessaria per annum integrum sufficiens fuit. Dei igitur famulus cuique reddere quod suum erat, voluit: sciens nimirum, quod timentibus Deum nihil deerit.

9 Castrum vero in Avernensi territorio quoddam habetur, quod Brosada vocatur, ad quod vir Domini cum frequenter diverteret, sedes, mensa, et lectus a quodam patrefamilias ei paratus est; qui proinde cum gravi incommodo corporeæ valetudinis vexaretur, atque filius cujusdam matronæ non mediocri molestia angeretur, uterque ad Dei hominem gressibus festinavit fidei. Ille namque ut de pulvere sedis et mensæ viri Dei ebibat, et ista filium in lecto servi Christi composuit, ambobus optatæ sospitatis munus continuo successit. Cunctis igitur liquet quantum fides valeat, quæ sic credentibus, quod volunt, suppeditat.

10 In loco autem, qui Portus-Dei g appellatur, cum in die Dominica olera colligeret quædam muliercula, a viro Dei juxta locum prætereunte, demonium visum est ei assistere, et ad hoc opus instanter incitare. Unde vir sanctus ingemiscens, ait: O quam teterrimum mulier ista habet socium! Quocirca in

D
AUCT. BER-
TRANDO.

d
colloquium
cum Dei-
para Virgine
apparente.

E

e
Surdus et
mutus sa-
natur :

f
annonæ per
annum non
deficit :

F

sanantur
duo ægri :

g
visus diabo-
lus assistere
operanti die
Dominica :

AUCT. BER-
TRANDO.

publica prædicatione monebat, nihil fieri operis in Dominica celebritate.

chirotheca in
solis radio
pendent :

11 Avenione in loco, eo sermonem ad populum faciente, cum ejus chirothecas duo clericelli in ecclesia inventas, ludendo invicem in ecclesiam projicerent; in solis radio visæ sunt remanere pendendo : qui cum ad hoc attoniti exclamassent, multi confluxerunt, et videntes Christi magnalia, eum glorificaverunt, qui per Sanctos suos tanta facit miracula

locus sepultu-
ræ divinitus
præmonstra-
tus.

12 Excellentis denique Regis strenuus Campiductor, emerite militiæ donativa [festinans] sumere, cum in sexta feria ante Dominicam diem Ramispalmarum, nonnullis Fratribus sibi adstantibus [loqueretur] in orientali collocutorio Casæ-Dei, vox illi divina, de necessariis loci tractanti, subintulit, dicens : Quantocius ad portam monasterii vade, locum videre, in quo debes in proximo requiescere. Qui cum, illis audientibus qui aderant, Deo gratias reddidisset; et requirentibus quid dicere vellet, hoc ab eo audierunt : Eamus, inquit, Fratres, videre locum a Deo mihi paratum. Sequentes igitur eum, velut sulcum aratri, ad mensuram hominis longum, ibi invenerunt, ubi nunc corpus ejus humanum est. Quod cum vidissent : Ecce, inquit, locum meum : ecce locus sepulturæ a Deo mihi attributus.

Ager sacra
divina in
Paschate
peragit :

13 Vigiliis inaque, psalmis et hymnis devotissime more solito sequentem sanctam Septimanam peragens, ad Sabbatum quod Sanctum dicitur, in gloria Paschalis festivitatis, pervenit. Cum vero sacre festivitatis officia persolvisset, et infantes nobilium terræ illius virorum, ut mos eorum erat, illi ad baptizandum oblati erant; uno infantum baptizato, febre vir correptus, alius ad hoc opus agendum ei successit, ceterisque sacris ab eo peractis, ad locum defertur. In sero *h* autem sequenti, resumtis viribus, et sacris Missarum ipso celebrante expletis, a Fratribus imbecilla membra sustentantibus, ad suum stratam est deductus.

commendat
suis carita-
tem mu-
tuam :

14 Ingravescente denique languore, discipulis sibi cunctis adstantibus dixit : Scitis, Fratres, quomodo caritas Christi huc vos adduxerit, quomodo caritatem per nos vos habere docuerit, et omnibus notis et ignotis, divitibus et egentibus, nolentibus et petentibus, nostra caritative largiri instituerit. Ob hoc etiam hujus sancti loci majus altare in præcipuo summi Dei nomine, quod est caritas, consecrare disposui, ut istius comobii membrorumque ejus, caritas obtineat principatum, nullumque tenacitatis atque avaritiæ malum in eo reperire valeat angulum. Hoc tandem plane prænuntio, quod si hæc quæ denuntiamus vobis, non observaveritis, tribulationem et rerum omnium penuriam inevitabiliter sustinebitis : si autem hæc a vobis et a successoribus vestris diligenter fuerint observata, omni seclusa ambiguitate, et bona a Deo temporalia et affluenter gaudia preparabuntur æterna. Transitus vero e terris meus, i ut spero, Christo annuente, tertia fiet luce apparente post Octavam Resurrectionis Dominicæ.

curam pa-
storalem
Christo et
S. Mariæ
commendat :

15 Inunctus denique in Oratorium portari se fecit : ibique baculum pastorem in brachiis infantis Christi, imaginaliter in gremio matris residentis, imponens, dixit : Jesu Christe, Domine meus et Deus meus, a te baculum regiminis hujus loci suscepisti, tibi tuæque Genitrici eundem trado : quos perpetuos Rectores istius loci, in quantum ad me pertinet, volendo relinquo, et deprecando substituo.

hic moritur
17 Aprilis :

16 Illis igitur ita peractis, transitu suo divinis Sacramentis munito, osculatis Fratribus valedicendo, in hora qua dixerat, pueris in choro psallentibus et

dicentibus, Omnis spiritus laudet Dominum, ad D gaudia transiit Angelorum. Hic vir beatus in Nativitate Christi cum duobus sociis, sub nomine sanctæ et individue Trinitatis, montana conscendens, et in Resurrectione post Octavas, tertio die sublimia ascendens, die xv Kal. Maji existente, ac sepulturæ traditus octavo (ut in visione declaratur Radulfi) a matre Domini deducitur, et in cœleste palatium introducendo, a sancta et ineffabili Trinitate sublimatur : cui est honor et imperium in secula seculorum, Amen.

sepelitur 24.

ANNOTATA.

a Tartavellans dici videtur, quasi in tardam sive in seram usque vesperam vigilans vel expectans, quod ad usum hodiernæ linguæ Francicæ detortum Tarde-veillant diceretur : sed necdum scio tale quid in usu esse apud Arvernos.

b Duo hujus nominis loca notantur in tabulis Arvernæ : quorum alter respectu Casæ-Dei cis Elevarim S. Germain de Lerin ; alter trans eundem fluvium, paulo remotior a monasterio, S. Germain d'Ambrun dicitur. Priorem hic intellegi existimo, quia solus censetur inter Prioratus a monasterio pendentes, etiam nunc satis opulentus. Est etiam tertius locus simpliciter dictus S. Germani, sed a monasterio remotior, et Claromonti propinquior.

E

c Leodegarius Archiep. Viennen. ab anno 1037 usque ad 1077 juxta Sammarthanos.

d Ita corrigo, mendum suspicatus : alias impressum est secundo.

e Is forsitan locus, qui in catalogo Beneficiorum Casæ-Dei vocatur Prioratus de Boiselel.

f Est Lusiacum oppidum in Nivernensi agro, quod huc pertinere non ausim asseverare. In dicto jam catalogo nominatur Prioratus S. Stephani de Lionsac, in diocesi Agathensi, tamquam dependens a Casa-Dei. Est etiam quoddam Laignac prope Clarum-montem.

g In confiniis Lemovicensibus, ad occidentem Dordonæ fluminis ripam, notatur oppidum Portus-Dei.

h In excensis additur sancto, quod expunxi ut superfluum.

i Necessarium fuit huic loco adhibere remedium per conjecturam : quis enim sensus elici posset ex his verbis Transitus vero tertius mensis... tertii fiet luce apparata.

F

DISTINCTIO SECUNDA.

Miracula post obitum patrata,

Sancti a Deo dilecti Abbatis Rotberti transitus in tantum excivit circumjectas diœceses ac provincias, ut multitudo Casam-Dei circumfluentium, nec in vico, nec in latitudine caperetur platearum. Interfuit ei obsequio omnis sexus, omnis ætas, omnisque ordo, et maxima multitudo languentium, aliquid viri sancti reliquiarum expetentium.

At exequias
fuit maximus
accursus :

2 Inter hæc de discipulis quidam antiquioribus, Radulfus nomine, cognomento Passeronus, repentina magistri dissolutione, majori angore depressus, in parte secedens, obdormivit, viditque visionem admirabilem matris Domini super corpus suum descendens. Ilanc igitur Archidiaconus Andegavensis Magister Marbodius, postea Redonensis Episcopus in secundo libro retulit, quem de miraculis scripsit B. Rotberti. Hunc B. Rotbertus villulæ S. Silvani, in territorio Arvernico sitæ prope municipium a Muratum nomine oriundum, mimicæ artis levitate occupatum, ad Christi tyrocinium accivit : unde siquidem

Deipara
Virgo visa
ad corpus
descendere :

a

A dem magistrum suum, magis præ ceteris, ulnis veræ dilectionis amplexatus est. Concessit etiam ei Dominus, ut monasterio suo Casæ-Dei multas possessiones acquireret : ecclesiam videlicet S. Silvani, quam supra diximus, locumque Portus-Dei : in territorio vero Agennensi locum, *b* qui Caritas appellatur, cum aliis duabus ecclesiis : in Lemovicensi tandem pago Capellam Fulcherii, ubi in senectute bona degens, præsentemque vitam terminans, sepultus est.

idem eo mandante decentius componitur :

3 Cum vero B. Rotherti corpus in octavo die transitus venerandi esset, ubi divinitus sibi fuerat præostensum, traditum sepulturæ ; apparuit quibusdam Religiosis suis discipulis idem Sanctus, dicens caput suum a lapide superimposito graviter oppressum. Ablato itaque lapide, ut dixerat, naso cassato repertum est. Exinde, propter *c* instantiam expetentium infirmorum, abluto corpore vino, et in corio cervino diligenter composito, retentis ejus vestimentis ad beneficium præsentium et futurorum, venerabiliter, ut decebat, rursum est in loco suo repositum.

4 Divinis siquidem miraculis locus intantum cœpit illustrari, quantum si quilibet, quamvis Maronis vel Tullianæ eloquentiæ flumine rigaretur, utilitati futurorum titulatione litterali tradere curaret, materiei magnitudinis depressus pondere subjaceret, reique magnitudinis exundantia siccaretur. Tanta nempe erat diversarum incommoditatum magnitudo, energumenorum, surdorum, muturum, claudorumque, et nonnullis aliis calamitatibus laborantium enormitas, ut se invicem nullatenus sufferre valuisent. Quamvis vero excedere videretur quantitas languoris, qualitasque copię laborantis, nullus tamen optata salute, larga Dei gratia, vel cura per B. Rothertum ministranda cassari videbatur.

miracula plurima patrantur :

5 Cum igitur tam frequentiam miraculorum felix rumor non solum circumjectas, sed etiam exteras et procul positas provincias replendo, longe lateque in dies singulos *d* exciret, contigit ut civitatis maritimarum Alpium Ebredunensis Archiepiscopus, hujus rei famam probaturus, et quia beati viri in vita familiaris fuerat, Casam-Dei veniret. Ecclesiam autem ingressus, orandi spatium expetiit, et solus ante sepulcrum viri sancti remansit. Deum itaque devotissime precabatur, ut rei hujus veritas sibi panderetur. Nec diu pius Deus ejus desiderium differre voluit : sed duobus evidentissimis in ejus præsentia

d
coram Archiepiscopo Ebredunensi,

duo miracula facta,

C mox peractis miraculis, ultra quam credi potest, se tam cito exauditum admirans, laudando et magnificando Deum, nihil ambiguitatis secum ferens, lætus ad propria rediit.

Vita scripta Romanam delata,

et festus dies concessus :

6 Geraldus denique cognomento de Venna, qui viculus est in Arvernica, non longe a Budilione castro situs, discipulus et Capellanus B. Rotherti, vitam et miracula ejusdem descripsit : sicque Romanam pergens, Dominum Apostolicum adiit, eique totam rei gestæ sanctitatem singillatim et diligenter aperuit. Quibus auditis, Dominus Papa et omnis Cardinalium cœtus gratias Deo exolvunt : et etiam de Sede Apostolica surgens pro sanctitate et reverentia, Gallias, in quibus B. Rothertus florebat, benedixit ; et ut dies ejus transitus festivus et sollemnis in ordine Sanctorum Confessorum deinceps haberetur, auctoritate Apostolica instituit. Alumnus itaque B. Rotherti Gerardus lætus redivit Casam Dei, conventuque facto præceptum est, ut per singula loca Casæ-Dei et ubique terrarum, festivitas beati Magistri digne et laudabiliter coram Deo et hominibus celebraretur : quod cum omnes gratissime accepissent, rediit ad locum quisque sibi commissum.

7 Prior vero de *e* Alanchia cum festum festive jam peregisset usque ad Missam, quidam Frater ait ei :

Quid hodie, Pater, nobis agendum est, quibus jam sollemnis adest dies, et parum, immo nihil restat ad manducandum ? Ad hæc ille : Noli, inquit, Frater, verbis Domini in medio prolatis, sollicitus esse dicendo, Quid manducabimus, aut quid bibemus ? sed eamus in ecclesiam, et ad honorem B. Rotherti decantemus primam Missam, et hæc omnia per B. Rothertum adjicientur sufficienter. Hujus profecto assertionis non dilatus est eventus credentibus illis : statim namque ut Missa incipitur, piscis immanis, Lucius vulgariter appellatus, ab aquila super ecclesiam adveniente ante fores ejusdem ecclesiæ projicitur : ad cujus sonitum quidam de ecclesia egressi, videntes mirabilia Dei, intus piscem detulerunt ; et ut decebat, omnes pari voto ac gratulatione Deum, qui Sanctos suos semper glorificat, magnificantes et laudantes, festum devotissime læti peregerunt.

8 Interea vero Casæ-Dei sepulcrum venerandi Confessoris tam erebris illustrabatur miraculis, quod vix aut numquam quis singulari præditus memoria posset verbis referre singula, vel litteris ad memoriam posterorum commendare. Unde tanta erat oblationum abundantia, quod non numerando, quando dividebatur, sed cum pelve mensurando accipiebatur. Clamor equidem ac tumultus talis erat tantusque in monasterio infirmorum advenientium, et recepta sanitate recedentium, virtutemque B. Rotherti acclamando, auresque habitantium fopplendo, ut se nec invicem sine labore audire, nec divina Officia, quod importabile erat, devote possent persolvere. Majores denique natu, ac ferventiores spiritu ad beati viri sepulcrum accedentes, hujuscemodi sermonibus eum convenisse feruntur : Hos, inquit, Domine Pater, hujus eremi squallores vestro ducatu optavimus, et ut delictorum veniam et Redemptoris gratiam consequeremur, gaudentes intravimus ; præsentium miraculorum abundantia tanta nobis succrescit divinarum Officiorum inopia, ut nec peccata nostra plangere, nec divinas laudes valeamus decenter exolvere : vestra ideo nobis impetrent merita, ut his *g* diebus, importunitatibus sopitis, cum tranquillitate tantum sic Christo Domino serviamus, et in futuro veniam delictorum invenire valeamus. Proinde interim cautum est, ne quis infirmorum ad sepulcrum accederet ; quoniam nec ei amodo valvæ aperirentur, nec obsequia præberentur : paulatim exinde conquievit inquietudo, et succrevit sanctæ quietis religio.

D
AUCT. BER-
TRANDO.
Missæ de
S. Rotherto
cantata
piscis ab
aquila ad-
fertur :

*impedita
quiete ob
multitudi-
nem accur-
rentium,
E*

*petitur mi-
raculorum
cessatio,*

g

*et valvæ
templi non
aperiuntur :*

F

*h
attestante
Episcopo
Mutinensi*

*Archidiaconus
vidit civem
in rap'u apud
S. Robertum,*

9 Superna denique dispensatione non solum Alpinas Gallicanasque provincias, sed etiam exteras nationes et regiones, B. Rotherti gratia meritum decrevit illustrare. Præsul namque *h* Mutinæ civitatis, olim S. Jacobum Galliciæ causa orationis adiens, ecclesiam quamdam sub regimine Casæ-Dei existentem hospes subintravit, et ibi una nocte mansit. Sacerdos autem ejus ecclesiæ, cum nomen B. Rotherti eundo et redeundo sapissime iteraret ; Quis hic S. Rothertus, Presbyter, ait Episcopus ? Estne ille ejus monasterium est in vicinia Podiensis Ecclesiæ Beatæ Virginis ? Ille est, inquit, Domine mi, Presbyter. De hoc, ait Episcopus, bono viro, quid in civitate nostra nuper acciderit, tegere silentio minime convenit. Die quodam festo, residentibus nonnullis Clericis et laicis circa nos in Conventu nostro de Primoribus civitatis, cum de quibusdam eorum negotiis ageretur, contigit ut Archidiaconus noster aliquando somno deprimeretur. Tandem evigilans, quod vidit et audivit, diligenter nobis aperire cœpit. Ego, inquit, modo adductus fui ante fores ejusdem insignis et ultra sensus humanos refulgentis palatii. Residentis vultu erat splendidus et habitu, nomine Rothertus, ad cujus dexteram et sinistram non modicus virorum illustrium per gyrum palatii conven-

tus

AUCT. BEN-
TRANDO.
i

A tus residebat; quorum gloriam cum studiose et libenter attenderem, ecce i burgensis hujus civitatis (ille enim nominatus; et notus erat in urbe) a viris speciosis adducitur, et in aspectu senioris palatii statuitur. Qui cum ab ipso quid vellet interrogaretur: Domine, ait, vestri monasterii beneficiis volui dudum associari; nunc, si Deo placet, vestro conventui desidero adunari. Et hoc, inquit, nobis gratum est; jussitque eum inter alios residere. Hæc cum audissem, statim evigilavi. Illis dictis ab Archidiacono, multitudo signorum per civitatem pulsari cœpit. Cum autem quæreremus, quid hoc esset, uxor et filii amicie ejusdem burgensis, ejus visionem nobis Archidiaconus recensuerat, ad nos intraverunt. ejusque obitum cum lacrymis denuntiaverunt. Cujus confessionis modus qualis fuisset, cum a nobis quæreretur, ab eis hujusmodi fuisse refertur. Cum infirmitate, inquit, cœpisset gravari: Ego, ait, monachus volo fieri B. Rotberti Casæ-Dei: ejus namque monasterium ultra montana, cum quadam vice essem in oppido Beatæ k Virginis, libuit adire fama loci bona illectus. Ibi a Fratribus caritative receptus, cum sociis meis fui, neque pro monacho obtuli, et ideo monachus ejus volo fieri. Cum vero de Fratribus illius loci nullus a nobis reperiri potuisset, quemdam Cluniacensem venire fecit, eumque sibi habitum Religionis ad nomen B. Rotberti tradere rogavit. Quod ut factum est, ex hac luce eductus est. Hujus siquidem narrationis atque Archidiaconi visionis concordiam diligentius intuentes, possumus ex hoc colligere, quam magni meriti in conspectu sit B. Rotbertus summi Dei, quamque certa sit laus hominis, ac proinde quam devotissime expetenda familiaritas religiosorum virorum sanctæ opinionis.

l

Raymundus
a S. Ægidio
hominum
faciens S.
Rotberto
fit Comes
Tolosanus:

10 Suavissimum notitiæ suæ odorem cum tanti gloria Confessoris per populos passim diffunderet, Raymundum, l prius appellatum S. Ægidii Comitem, omni paterna hæreditate carentem, Casam-Dei scilicet ad limina beati Rotberti, socio uno associatum advexit. Intrans proinde et excubans ante ejus sanctum sepulcrum, causam suæ necessitatis ante certissimum adiutorem et advocatum deprensens, summo mane Missa celebrata, hominum B. Rotberto fecit, ense desuper Altari accepit, et Comitatum Tolosane urbis a nullo se habere vel tenere, nisi a B. Rotberto confirmavit, si Deus per illum sibi tradere disposuerit. Cujus desiderium non diu est dilatum: nam ut a loco S. Rotberti discessit, litesque paternos attigit; sine contradictione Proceres cuncti hominum ei fecerunt, et ipsi ex corde adhærentes, urbem Tolosam, ceterasque provincias, quæ paterno jure ei debebantur, uno impetu substituerunt. Quod ut ipse vidit, immensas Christo Domino gratias persolvens, ac toto affectu, quamdiu in præsentī luce perstitit, B. Confessorem Rotbertum devotissime ac venerabilissime excoluit.

C 11 Dispensatori exinde superno placuit urbem suam sanctam Hierosolymitanam, quæ dudum a nefandissimo Paganorum jugo premebatur, liberare: et corda nonnullorum Procerum Christianorum excitavit, ut sepulcrum Dominicum armis adirent, et pristinae libertati restituerent. Inter quos Raymundus Comes S. Ægidii, iste de quo loquimur, cum ad hoc negotium ardentius insisteret, sumpta cruce sepulcrum B. Rotberti adivit, et Privazacensem Priorem ejusdem loci Casæ-Dei, Arbertum nomine, secum duxit. In qua expeditione, quantum clauit, historiographi ejusdem expeditionis celebri relatu prosequuntur. Hic Monte-peregrino ædificato, captaque urbe Tripoli, Arbertum, jam præfatum Casæ-Dei monachum, ejusdem loci [Priorem et] urbis Episcopum fecit. Ipso igitur Comite ex hoc munda

moriens varia
bona legat:

educto, ille Tripolitanus Episcopus, n quem Comes D ipse, quoad vixit, earum [semper habuerat] ad sepulcrum B. Rotberti reliquias Sanctorum, quas habuit, ut jusserat, cum aliis pluribus ornamentis, magnisque divitiis Casam-Dei transmisit. Hic itaque vir illustris ubi sub alis Confessoris Christi substitit, illustrior semper effulsit, donec in regnum suum Christus eum introduxit.

12 Eodemque modo nobis luce clarius constat, cunctos, pro quavis angustia ejus subsidia implorantes, optata spe nullatenus exclusos esse: quamplurimi enim sobole destituti, cum ad ejus cucurrisent auxilium, sine tarditate fecunditatem prolis habere meruerunt.

13 Iusta igitur Dei dispensatio sicut subditos beato viro disposuit sublimare: ita tumidos ei ac superbos censuit deijciendo humiliare. Namque o Audibertus Agennensis Episcopus, cum a quodam monacho Casæ Dei, viro scientia et religione non mediocriter ornato, in sua Synodo conveniretur, quia ecclesia p S. Liberatæ et ceteræ ecclesiæ B. Rotberti, quæ in Episcopatu suo habentur, injuste a raptoribus tractarentur; ut contumeliosa verba in S. Rotbertum evomit, mox visibiliter retro cecidit, et pene exanimis effectus, a circumstantibus elevatus est. Quo facto omnis Synodus dedit laudem Deo, et nomen B. Rotberti ad sidera tollens, unusquisque ad sua rediit, gaudens et lætus; ipse denique Episcopus, quoniam vir prudens rationisque capax erat, Casam-Dei veniens, S. Rotbertum, quem prius despectui habuerat, me adstante, geniculando ante ejus sepulcrum, eximium Confessorem pronuntiabat.

14 Quamvis persona et causa dissimilis fuerit peractæ actionis, vindicta tamen paris contemptus beati Confessoris Rotberti in urbe Claromontis cœlitus enituit. Sancti enim q Genesii Presbyter cum vice quadam festivitatem S. Rotberti feminis colere præcepisset; ejusdem Parochiæ quædam muliercula mandatum contempsit, colum assumpsit, nereque cœpit. Quæ cum a filia reprensus, nollet corrigere; linteamina capitis ejus continuo ardendo fumigare puella intuens, protinus accurrit, fasciolamque ambæ ejiciunt, ac flammam ignis extinguunt. Rursum mulier accepto colo et fuso, nere ut prius cœpit, quod acciderat reputans fortuitum fore, non divinum. Utrix vero pœna evigilans, totumque capitis involu- crum inflammans, visa est et capillos et cutem con-

F 15 Alio quoque tempore cum Armandus, qui nunc superest Vice-Comes r Polunniacensis, militem quemdam, cui cognomen Vulpis, haberet in carcerem f detrusum, et seniores parentes atque amicos de ejus liberatione audire noluisse, etiam Casæ Dei Abbas, ut sibi pro Dei et B. Rotberti amore solveretur, submissis precibus expetivit, nec impetrare potuit. In prima autem Dominica Adventus Christi, illucescente aurora, jam dictus Vice-Comes ad carcerem descendit, et seris ac repagulis atque carcera- riis amplioribus apposis locum obfirmans, Casam-Dei ascendit. Beatus vero Rotbertus, virgam manu tenens, militi sapius sese clamanti in carcere adstitit; et ut surgeret, et Casam-Dei post Vice-Comitem abiret, imperavit. Ad cujus præceptum vincula ceciderunt, et ostia patuerunt; et ipse acceptis compedibus, per medios custodes transiens, Casam-Dei venit. Vice-Comitemque ad gradus descendentem offendit. Qui cum vidisset primum illum diriguit, et vix interrogaus, Quid hoc est? ab eo audivit: B. Rotbertus

steriles obti-
nent prolem:

o
Episcopus
ob contem-
ptum S. Ro-
berti punitus,
emendatur:

p

E

q
femina in
festo ejus
nens punitur:

F

r

s

miles carceri
inclusus a
S. Roberto
apparente
liberatur:

A Rotbertus me liberavit; qui tunc ante sancti Confessoris sepulcrum fuis lacrymis prosternitur. Ubique laudes, et immensæ gratiæ summo Regi Christo et B. Rotberto. a nobis quamplurimis qui affuimus, exolvuntur. His itaque peractis, gaudens et lætus miles ad sua rediit.

militis superbi equus interficitur.

16 Dies festus illuxit, et frequentia populi permixta ante fores monasterii Casæ-Dei assistebat: cum ecce miles nobilis, nomine Pontius, cognomento de Clavenaco, in equo optimo a parte Septentrionis super gradus ascendens, a pluribus ei dicitur, quod nullus illic ausus esset equitare amplius. Ille quod audierat, indigne tulit, superbe respondit, et emendare noluit. Sed supernus Arbiter citissime corrigere disposuit: moxque ad processionem duo majora signa, quæ super locum illum in campanario consistunt, pulsari cœperunt, ac t batillus unius illorum dilapsus, frontem equi vibrando attingit, et cerebrum cum toto corpore in terram allisit. Cernentes qui aderant timuerunt, et mirabilem Deum in operibus suis magnificare cœperunt; et ille qui ad gradus ascenderat superbus equestris, descendit humilis pedestris. Virtus itaque Christi Domini continententes se corrigit, superbos dejecit, et humiles tollit ad sidera, cui semper sit honor et gloria.

B Amen.

ANNOTATA.

a Muratum oppidum notabile ad Alagnonis fluvii initia in Arvernâ superiori, plures ejusdem nominis rivi in Arvernâ et vicinis provinciis notantur.

b Caritatis locus in Agennensis diœcesis Pullario, ut vocant, nullus nominatur, uti nec Capella Fulcherii in Lemovicensi: unde extincta esse hæc beneficia verosimile fit.

c Ita corrigo, pro eo quod erat impressum, Institutionem.

d Hic quoque erat impressum, exercebat.

e Est Alaocha, vulgo Alenches, superioris Arvernæ oppidum.

f Impressum erat proleudo.

g Melius forte legeretur, dictis.

h Ab anno 1054 usque ad 1097 Mutinensi ecclesiæ præfuit Herebertus, qui Henrico Imperatori schismatico turpiter obsecutus, consecrando Gibertum Antipapam, facti forsitan pœnitens ante mortem, sacram hanc peregrinationem suscepit, vel propria sponte vel propter beneficium absolutionis eo ire jussus.

i Burgensis a burgo dicitur, sicut econtra civitas a cive: Francis bourgeois.

k Aniciuni, nunc Podium B. Mariæ, de cujus antiquitate et miraculis scripsit noster Odo Gissæus: multis de eadem urbe egimus 1 Februarii, ubi de SS. Agripiano et Ursicino: distat autem a Casa-Dei solum octo leucis.

l Raimundas mortuo fratri Guilielmo successit: de quo latissime agit Guilielmus Catellus, lib. 2 Historiæ Comitum Tolosanorum. Profectus in Terram sanctam, post captam urbem Tripolim, mortuus est anno 1105.

m Privasacum in diœcesi Ruthenensi in Aquitania, Prioratum etiam nunc opulentum habet, dependentem a monasterio Casæ-Dei.

n Sensus misere vacillans, juvenis fuit vocibus aliquot appositis, et quibusdam transpositis: sic enim impressum legebatur, Episcopus sepulcrum B. Rotberti, quem Comes ipse quoad vixit carum inter Reliquias Sanctorum etc.

o Audebertus, Sammarthanis Adelbertus, præfuit circa annum 1120; de quod nihil præter nomen reperrunt dicti Sammarthani.

p De S. Liberata Virgine egimus 3 Februarii: D sub cujus nomine adhuc superest dives Prioratus.

q Ecclesia S. Genesii olim erat S. Symphoriani, Collegiata et Parochialis nunc est. Colitur is 25 Augusti.

r Polunniacum, vulgo Polignac in Velaunis, ab occidua Elaveris ripa et ab Anicio, quibus interfacet, gemina fere leuca distans.

f Impressa, decursum,

t Batillus, vulgo Batail, lingua seu clava campanaria, deducitur a Batere: vulgo batre, percutere.

DISTINCTIO TERTIA.

Abbates et monachi Casæ Dei, virtutibus et miraculis clari.

B Beatus Dei amicus et Sacerdos Rotbertus, cœnobium Casæ-Dei fundavit, Abbatiarum, Ecclesiarum, aliarum rerum possessionibus ditavit, Deique insuper gratia in se operante, ei viam summum ad bonum tendendi perdocuit. Eo autem ad cœlos assumpto, et Durante ejus discipulo in administratione pastoralis electo, Rotbertus Comes Arvernorum, item claustralis Prior Rotbertus, in hoc ipso vestigio, quantum desuper eis datum extitit, obnixius elaborare cœperunt. Nam Comes Rotbertus, contra hostes Casæ-Dei visibiles opposuit se scutum invincibile; Rotbertus vero Prior in hostes invisibiles omnem fidei armaturam, ut Christi miles, arripuit.

B. Rotberto succedit Durante,

E

2 Fertur enim quod, cum cunctas monasterii officinas, ut mos est, post Completorium vice quamdam investigasset, ne quid inordinatum ibi remaneret; generis humani inimicum in habitu monachi, statura enormem, facie tenebrosam, naso truncatum, in claustrum obviando inveniens, foras extraxit, et quid illic quærere præsumpsisset, quæsit. Ego, inquit, Cluniaco et Majori-Monasterio, atque Massilia modo transiens, ad hunc locum diverti, si forte aliquid mei juris hic invenire possim. Ille autem, ait ille, Christo annuente, nihil unquam tui juris invenire poteris; elevataque manu, et signo Crucis edito, visio illa terribilis per scholam Novitiorum cum ingenti fragore diffluit, quæ totus Fratrum conventus tremefactus audivit: insequenti vero die Prior cuncta quærentibus per ordinem exposuit.

sub quo demon in claustrum repertus

signo Crucis fugatur:

3 Regimine autem Monasterii Casæ-Dei fere per decem annos administrato, a Durante in Arvernensem Præsulatum est inthronizatus, juxta veridicam Magistri sui Rotberti prophetiam; quia cum ex privato genere hominum urbis Claromontensis eum in suo sancto proposito educasset, quodam tempore cum ei præsenti assisteret, frustum ei panis, ut comederet, vir sanctus porrexit. Ille autem os aperuit, et comedit, et a beato viro statim audivit: Quia hoc fecisti, Episcopatum promeruisti. Effectus quidem hujus Prophetiæ probavit, actum priorem non fuisse actum levitatis.

a
F ipse, ut Sanctus prædixerat Episcopus creatur:

4 Siquidem vir Domini Rotbertus, mutato habitu Canonicorum, divinum tamen officium in vigiliis sancti Paschæ et Pentecostes, mutare noluit. Illo autem ad æthereas sedes evecto, ejus discipuli: Quia monachi, inquit, sumus, in tam excellentibus festivitibus duodecim Lectiones, monachorum more, non tres, usu Canonicorum exequi debemus. Quod cum ab omnibus statutum fuisset, contigit ut sequenti die sancto Paschæ, non sine nutu divino, ut creditur, nullus e tanta multitudine evigilaret, donec aurora elucesceret. Non valentes itaque duodecim Lectiones, tres more paterno, divinitus correcti, et hinc deinceps gratanter cœperunt exolvere.

et monachi, ut instituerat, officium coguntur more Canonicorum facere.

5 In Abbatiali autem cura Casæ-Dei, Siguinus vir illustris

AUCT. BER-
TRANDO.
Seguinus 3
Abbas,

prædict cito
moriturum
tyrannum,

et Petrum
fore Abbatem
S. Illidii :

furam sola
excommunica-
tione pellit :

Luc. 22, 2

Pontius 4
Abbas :

A illustris, Lugdunensi castro Escostaiaco appellato oriundus, Deo et hominibus amabilis, Durante successit : cujus tempore locus Casæ-Dei, et religionis fama et amplissimis possessionibus, excrevit; et idem signis clarescentibus, mundo clarus apparuit. Carennacensis namque Præpositus, cum eum per terram suam transenntem reperisset, devote eum deprecatus est, ut Carennacum *b* veniret, ibique festum Pentecostes in sequenti die futurum celebraret : vidensque Abbas Seguinus ipsius devotionem, ad locum divertit, et diem sacrum peregit ibi. Cum vero multitudo nobilium et privatorum ex circumadjacentibus locis, die festo invitante ac fama Abbatis presentis eos attrahente, Carennacum afflueret; tyrannum quemdam contigit adesse, qui multa mala loco illi indesinenter videbatur perpetrare. Abbatem ideo Præpositus commonuit, ut hunc deprecando conveniret, quia ob hoc fortasse a sua malitia cessaret. Quod cum Abbas diu fecisset, Miles ille nec amore festivitatis, nec reverentia viri mirabilis, aliquid boni vel pacis promisit, sed magis minando furibundus discessit. Præposito siquidem ob hoc valde exterrito, ait Abbas Seguinus; Ne timeas, Frater, quia iste malitiæ suæ cursum terminavit, nec tibi nec tuo loco nocere poterit. Hanc autem prophetiam summi Judicis *c* iuxta sententia declaravit esse verissimam : quoniam ubi tyrannus ab Abbate tumidus discessit, juxta fluvium ad aves accipitrem jaetavit; quem dum insequitur, in flumen ruens, mox vita privatur. Quæ res persecutoribus loci illius non modicum incussit timorem, et habitatoribus magnam præbuit tranquillitatem.

6 Benignus idem vir Seguinus, tempore quodam cum ab oratione surgeret in monasterio S. Illidii, quod in Claromonte civitate situm est, juvenem quemdam Casæ-Dei monachum, Petrum de Ponte Bigaudi cognominatum, obvium habuit, cui illico subridens dixit : Frater, adjutorem Deum implorare debes, quoniam Abbatialem hujus loci anno proximo curam suscepturus es. Nimirum eum sine Dei adjutorio nulla creatura subsistere possit, *d* huic tamen, maxime Dei auxilium necessarium fuit : diu enim Abbatia suscepta, et imbecillitas eum corporis attrivit, et bellicus turbo Comitum Claromontensis et Canonorum, monasterium ejus oppressit.

7 Famulantibus proinde Deo in Casæ-Dei conubio, latronum violentia graviter insistebat. Cumque diutius hanc injuriam paterentur, et nullum remedium ab hac peste inveniretur, Dominus Abbas Seguinus, in die sancto Cœnæ, orarium atque baculum pastorem afferri præcepit, surgensque ait : Quia filius iniquitatis filios Dei [vexare] non desinit, ex auctoritate Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti inhibemus ei, ne amplius habeat hic locum commorandi. Mox ut hæc verba complevit, Refectorarius, videntibus cunctis de Capitulo egressus, nusquam ultra comparuit. Ingens autem admiratio cum super hoc haberetur; furta ejus quæ in claustris faciebat, a complicibus suis, qui foris erant, reteguntur; sicque veridicum illud impletur; Nihil occultum, quod non reveletur.

8 Amabilis autem Deo et hominibus Abbas Seguinus, fere quindecim annis in cura pastoralis Casæ-Dei peractis, *e* Pontio gubernationem ejus loci derelinquens, Avenione sepultus fuit : de cujus transitu in vita viri Dei Stephani, discipuli B. Rotherti, nonnulla edidimus.

9 Interea vero Avenionis Prior, omni cura pastoralis postposita, soli Deo vacare volens, Casam-Dei nuntium misit, quatenus sibi Frater mitteretur, qui idoneus ad totius loci gubernaculum haberetur. Juvenis itaque ei bonæ indolis missus, et in omnibus ei subjectus, hæc ab eo audivit : Ad hoc, Frater, ad

nos directus es, quatenus hujus domus dispensationem suscipias, mibique solummodo necessaria præbeas. Ad hoc juvenis : Nullatenus, inquit, Pater, hoc fieri potest, ut ego vobis imperem, vel quoad vixeritis saper vos habeam Prioratum. Cum hoc igitur alter non pateretur, in hoc conveniunt, ut quod religiosus monachus Cluniacensis, qui in vicino habitabat, eis laudaret, hoc uterque implet : ab eo tandem acceperunt, ut omnium [interiorum] senior exteriorumque juvenis procuracionem provideret. Quod et factum est. Senem proinde juvenis rogavit, quatenus Casam Dei se ire permitteret, et Cœnam Dominicam ibidem celebraret. Peracta itaque ab eo apud Casam-Dei, sicut optaverat, Cœna Dominica; insequenti die Dominicæ Passionis febre correptus, in domum infirmorum est adductus. Ingravescente autem morbo inunctus, Sacramentisque munitus, spiritum Deo reddidit, et in Sabbato sancto sepultus fuit. In sequenti vero die sancto Paschali, cum quidam mansinnarius ostium Ecclesiæ aperiret, ad cognoscendum an lux diei illucesceret, ut tunc Hymnus, Aurora lucis, ut mos est, inciperetur; ecce juvenis defunctus, more Diaconi albis vestibus indutus, qui in hesterno Sabbato fuerat sepultus, præsentialiter ante oculos ejus adstitit, eique dixit : Resurrexit Dominus. Ad hæc tremefactus, spiritu recuperato, interrogavit eum qualiter se haberet, et quomodo huc venisset. Respondit, Regina cœlorum, cum sanctis Apostolis ac Virtutibus Angelicis, divina Officia hic hodie est celebratura : ad hoc, inquam, mandatus sum venire, et diaconatum meum implere. Audiens hæc ædituus Priorem adduxit, qui et supradicta ab eodem qui vivus apparebat, audivit. Quo facto ab eis discessit, omnibus super hoc admirantibus. Quorundam equidem Fratrum voluntas fuit, [requirere] an corpus in sepulchro posset inveniri, quod ante oculos eorum tam manifestè visum est haberi : quod Dominus Abbas Pontius, ut magnæ discretionis et religionis increpuit fieri, ne presumptio aliqua notari posset. Propriæ postinde dispositionem Abbatiae, per annos septem procuratam, Aymerico derelinquens, ad Aniciensem Cathedram sublimatus est.

10 Aymericus dehinc in cura Pastoralis septem annis decursis, Sedem Abbatialem Stephano substituens, *g* Arvernensis Ecclesiæ apicem regendum suscepit.

11 Per idem tempus cum quidam Frater magnæ simplicitatis ac puritatis, cognomine Bertrandus Baptista, ideo sic vocitatus, quia infantem adhuc puer ad succurrendum gratiæ baptismatis tradidit apud *h* S. Privatum, ingentem pateretur anxietatem; quia Presbyter Corpus Domini desuper altare perdiderat, nec quid de eo factum esset rationem reddere poterat : ipse ante sanctum altare flexis genibus fusisque lacrymis eum omni contritione Deum exorans, junctis palmis in summitate digitorum suorum, quod est mirabile dictu, Corpus Dominicum affuisse inspexit. Qui cum præ gaudio voce magna exclamasset, et Presbyter qui perdiderat accurrisset et agnosceret; quanto gaudio, quanta exultatione cum omnibus qui aderant tripudiavit, magis intimatur silentio, quam possit exolvere eloquio.

12 Aliud quoque de hoc Fratre Bertrando satis stupeodum refertur, quod dum die quodam Missam celebrasset, in calicem Dominici sanguinis vermibus aranens cecidit. Quo viso quid consilii acciperet, quo se verteret, quid ageret nesciens; simul omnia ebibat, et nil triste Deo operante passus inde sensit. Post vero non multis diebus evolutis, cum sanguine mioneretur, simul cum erore, videntibus qui aderant, aranea de brachio egreditur, et quia hic Christum

D
sub eo Diaconus pius,
a morte appareret :

Pontio facto
Episcopo
Aniciensi,

f
succedit
Aymericus.

g
F
Sub Stephano
6 Abbate.

h
Corpus Domini
amissum
in digitis simplicis
Fratri
invenitur :

et aranea in
calice innoxie
sumitur.

A stum diligendo verbis ejus credidit, si mortiferum libit, non ei nocere potuit.

Marc. 16, 18

i

k

Crus pauperis
jam pridem
amissum,

l

m

ope Deiparæ
et S. Hippolyti
restituitur,

B

n

monachus si-
ne morbo et
dolore mori-
tur :

o

C

p

alius accepta
optione viven-
di aut mori-
endi,

lætus moritur :

13 Juvenis quidam, Petrus nomine, Arvernus ge-
nere, crus ac pedem igneo morbo ardente amisit,
os vero cruris manu ferens, i subpediendo baculis
Casæ-Dei venit : ibique eum vir religiosus Geraldus
eleemosynarius per dies multos detinuit, osse cruris
in quodam foramine locato. Audiens proinde pauper
ille crebra miracula fieri in loco, qui S. k Maria de
mari appellatur, ab urbe Arelatensi non longe sito,
osse cruris accepto, illuc devenit : et Petrus quidam
miles Vivariensis l castri, nomine Wlgarius, ei
hospitiū præbuit. Nonnullis tandem diebus evolutis,
evenit quadam nocte, ut miles quasdam personas
circa lectum pauperis audiret colloquentes, et dixit :
Quare, inquit, non dormitis (clientelam suam esse
arbitrans) et pauperem inquietatis? Nos inquit ei,
Domine, neque loquimur, neque loquentes audivi-
mus. Rursum dormivit, et iterum evigilans, sicut
prius audivit, et advocans pauperem dixit : Qui tecum
loquuntur. Petre? Domine, ait, beata Dei Genitrix,
et S. m Hippolytus Martyr crus et pedem mihi com-
ponunt et restituunt. Hoc autem miles vanum ac
fabulosum æstimans, Dormi, inquit, Petre, dormi.
Et ille, Domine ait, venite et videte, quia quod dico
verum est. Surrexit miles ille, uxor ac familia : et
crus novum cum pede, aptum et candidum, sibi
reformatum, ut dixerat, quod erat mirabile dictu,
inveniunt. Os vero cruris ejus, quod in foramine
maceriæ locatum fuerat nusquam repererunt. Pro-
cedentes itaque omnes qui aderant, istud admi-
randum opus et simile retro actis seculis n vix aut
numquam auditum, osculari, et laudare Deum cœ-
perunt.

14 In Cænobio Casæ-Dei, cum in die Sancto
Paschæ, omnes Fratres circa divinas laudes sata-
gentes et gaudentes quidam Frater novitius vide-
ret, diligenter cœpit inquirere locum, in quo Fratres
exerant a corpore. Qui cum interrogaretur cur hoc
quereret : Cupio, inquit, dissolvi et cum Christo
esse. Ostenso autem sibi loco, in eo se extendens,
ut Fratres venirent, et juxta consuetudinem morien-
tium facerent sibi, devotissime deprecatus est. Quod
cum super hoc mirantes Fratres explessent, præ-
sentibus illis, cum gaudio sine dolore, dormivit in
Christo.

15 Frater quidam Casæ-Dei, Joannes nomine,
loci Arvernensis o Deleti Prior existens, in gravem
infirmiorem decidit. Cumque ad extrema deductus
esse videretur, tres ante eum Fratres adstabant,
Andreas nepos ejus, Petrus quoque Rainardi, et
ergo Bertrandus qui hoc scripsi. Ille vero diu amisso
famine, bis dixit p, Bertrandus, Bertrandus. Trans-
acta proinde fere dimidia hora, viribusque receptis
fari jussi. Interrogatus itaque, cur Bertrandum jam
paulo ante nominasset, dixit, Vidi quemdam Ponti-
ficem gloriosum, qui mihi B. Nicolans esse videba-
tur (illum enim totis visceribus dilexeram) et me
[constituit] ante fores cujusdam templi, quod tantæ
pulchritudinis, tantæ claritatis et odoris erat, quod
vix ullus narrare queat, et dixit mihi : Eu mansio-
nem tibi hanc a Deo acquisivi, vel si vulneris in
corpore vivere, poteris : ex his duobus optio tibi
datur. Domine, dixi ei, habeo amicum Bertrandum,
et quod mihi laudavit ille, hoc eligam. Et ille,
Bene, inquit dixisti, quod tibi ipse laudaverit hoc
facite. Dicito ergo, ait, mihi quid horum eligam,
Quod cum audissem, fateor primum dirigui. Tan-
dem invocans Dominum dixi : Quamvis in multis ex
hoc mihi grave incommodum inferatur, nolo tamen
ut pro me requies vestra differatur, sed ingredimini
in locum tabernaculi Domini : qui gaudens effectus
dixit, Benedictus sit Deus, quia hoc optabam, aliud

timebam. Evoluta posthæc parvo tempore, lætus D
exivit a corpore.

16 Presbyter quidam, Murciacensis ecclesiæ, in
Sanctonico territorio sitæ, Gaufridus nomine, mor-
bo gravi correptus in lectum decidit. Qui audiens
Bernardum, S. Gemmæ Priorem, venisse ut ad se
intraret, per amicos suos humiliter deprecatus est :
infestus enim ei et ceteris Fratribus Casæ-Dei, ex
quo in ecclesiam suam Murciacensem eum assump-
serant, ultra modum extiterat. Intravit autem tamen
ad eum Prior : et dixit ei Presbyter : Domine, gra-
tias ago Deo meo et vobis, quoniam visitare me vo-
luistis : ego enim in Deum et in vos plurima mala
commisi, sed ipsi Deo et Beatæ Virgini Mariæ, San-
ctoque Roberto et vobis, et in vita et in morte, me
trado ad locum Prioratusque S. Gemmæ. Proinde
habito monachali suscepto, ad exitum cepit propin-
quare. Quod cernentes, Te Deum q ac Litaniam cir-
ca eum decantare cœpimus. Post paululum ipse qui
jam defunctus videbatur, manum movit, et signum
fecit, ut tacerent psallentes. Quod cum minus face-
rent, recuperato spiritu ait : Silete. Tunc accessi
ad eum et dixi, quid est hoc? quid vultis? Et ille,
Judicium, inquit, factum est, et ego salvus sum. Et E
aio ad eum, et hoc quomodo? Beatus, inquit, Ro-
bertus de manu vestra me recepit, et ante Deum ju-
dicem constituit : sicque omni causa mea, qualiter
me vobis tradideram, diligenter exposita, Judex om-
nium in sorte electorum perenniter adesse me sine
ulla ambiguitate disposuit. Quo dicto ipse, non mul-
to post tempore transacto, lætus vitæ præsentis ter-
minum fecit. r

AUCT BER-
TRANDO.
alius ope
S. Roberti
se salvum
fore intelligi.

q

r

ANNOTATA.

a Durantus Episcopus mortuus traditur anno 1095,
ab Urbano II Papa sepultus.

b Carennacum, Cadurcensis agri oppidum, trans
Dordoniæ fluvium, paullo infra eum locum ubi ille
confluentes Seram et Bavam excipit.

c Impressum erat, juxta sententiam.

d Sequentia sic vitiose impressa erant : Hinc tamen
maxime tibi auxilium necessarium fuit : diu enim
Abbatia suscepta, et imbecillitas eum corporis ar-
tuum : quæ per conjecturam correximus.

e Pontius Mauritius de Montboissier, germanus
Petri Albatii Cluniacensis.

f Ancienensis seu Podiensis Episcopus, creatus dicitur
anno 1102, in Terram-sanctam profectus etiam est.

g Aymericus ultra annum 1130, Episcopus vixit. F

h S. Privatus Episcopus Mimatensis colitur 21
Augusti. Ast is de quo supra num. 3 S. Illidius Epi-
scopus Claromontanus, cujus corpus ibidem est in pro-
pria ecclesia, colitur 7 Julii.

i Subpedire, pro Sustentare se, dici videtur.

k Ad Orientale ostium Rhodani, in Camargiarum
insularum una vulgo N. Dame dor Mer : cui in altera
earundem insularum, proxima est ecclesia Trium Ma-
riarum : de qua multis actum 9 hujus ubi de S. Maria
Cleophæ.

l Super occidua ejusdem Rhodani ripa, media via
inter Turnonium et Avenionem, Vivaresii a se dicti
caput Vivarium, vulgo Viviers.

m S. Hippolytus M. colitur 13 Augusti, magnæque
per totam Galliam in veneratione habetur, ex quo cor-
pus ejus ad monasterium S. Dionysii translatus est :
unde etiam in Arvernâ unus alterque vicus ab eo nomi-
natus invenitur.

n At nostra ætate hujusmodi miraculum accidit anno
1640, 29 Martii, Cæsar-Augustæ in Hispania, et im-
pressis vario idiomate relationibus toti Christiano orbe
pervulgatum est : quo scilicet Joannes de Pelicer ado-
lescens, abscisso ante biennium crure atque sepulto, ad
eleemosynam

AUCT. BER-
TRANDO.

A eleemosynam sedere solitus ante ecclesiam Dominæ nostræ de Pilari, per sonnum visus est sibi inungi ex lampade ante sacram Virginis imaginem ardente, et pridem resectum crus recipere : prout illud reipsa restitutum exspectatus ipse, tum parentes, vicini ac cives omnes, ac denique ecclesiastici Iudices postro die sunt admirati, miraculo subscribentes attestatone publica et solenni.

o Deleti Prioratus nulla nunc mentio inter beneficia, a Casa-Dei dependentia.

p Impressum erat Bernardus, et sic consequentur :

cum ex sequentibus clare pateat, haud alium appellatum, quam eum qui adstabat et hæc scripsit.

q Impressum erat in Deum. Mox etiam posui Et aio, ubi erat, et ait.

r Hic finis, subjungit Labbe : Sed in indice qui tertiam distinctionem præcedebat, caput aliud notabatur, de Jordano Abbate. Si alterum inveniatur MS. facile erit et hunc defectum, et alios supplere, qui nunc partim dissimulandi fuere, partim ex conjectura supplemi.

G. II.

DE S. GUILIELMO FIRMATO, MORITONII IN NORMANNIA.

CIRCA AN. MXC

Moritonii corpus et ecclesia jam S. Guilhelmi :

Moretonium, aliquibus Moritolium, antiqua Normannia in Episcopatu Abrincensi civitas, illustrium Comitum sede olim gloriabatur. Ex his fuit Robertus, Guilhelmi Conquestoris et Regis Angliæ Frater uterinus : quo istic dominante, non præcui inde, in loco Mantileio dicto, vixit et mortuus est S. Guilielmus Firmatus, de quo hic agimus : ejusque corpus Mantileio Moretonium ex illius præcepto translatum est ad ecclesiam Collegiatam S. Elbrulfi, vulgo S. Evrou ; quæ, cum ipse Guilielmus ibidem claret miraculis, cepta est appellari ecclesia S. Guilhelmi. Ibi, (quemadmodum inde ad nos scriptum) in propria capella visitur sepulcrum sancti viri, quatuor columnis impositum, inter quas devotionis ergo transeunt peregrini frequentes, adversus dolores capitis eo potissimum confluentes. Et in hac quidem arca pleraque sacri corporis ossa servantur : sed caput et brachium habentur seorsim in pretiosis thecis argenteis. Est autem caput integrum, sicut in cute color etiam nunc vividus et pilicernantur non pauci : integrum quoque brachium est, nisi quod uno loco appareat ustulatum, ex ea causa quam Vitæ contextus indicat. Porro Translationis festum die Junii XXI recolitur.

mortis tempus unde colligitur.

2 Inter miracula, ibidem ad sepulcrum S. Guilhelmi Firmati facta, quod primo loco refertur, contigit in persona Balduini, Comitis Boloniensis, et Fratris Godfridi Bullonii, atque post hunc deinde creati Regis Hierosolymitani. Hic, a dicto Roberto Comite Moretonii captus, ope S. Guilhelmi liberatus est, compedibus bis ultro solutis : quod necessario factum est ante annum Mxcvi, quo hi duo Fratres Cruce assumpta cum aliis Principibus obstrinxerunt se ad iter in Palestinam, et ipsum paullo post susceperunt. Mortuus etiam fuit ante hunc Sanctum Michael Episcopus Abricensis, qui anno MLXXXVII, uti Ordericus Vitalis lib. 7 historiæ Ecclesiasticæ tradit, interfuit exequiis Guilhelmi Conquestoris Regis Angliæ, Rotomugi vita functi : sed quamdiu postea hic Michael vixerit non liquet. Mortuum ergo eum censemus circa annum Mxc aut paulo serius.

Vita scripta ab Episc. Redonensi ante an. 1178

3 Vitam hujus Sancti scriptam fuisse a Stephano Episcopo Redonensi, testatur Robertus de Monte, in Appendice ad Sigeberti Chronicon, ad annum MCLXXVIII, his verbis : Obiit Stephanus, vir honestus et litteratus, Episcopus Redonensis. Huic accidit quædam visio mirabilis, quam ipse Episcopus cuidam monacho familiari nostro ante mortem suam manifestavit. Quædam enim persona ei apparens levi sibilo hos versus ei dixit : Desine ludere temere, nitere surgere propere, de pulvere. Ipse enim multa rhythmico carmine et prosa jucunde et ad plausum hominum scripserat, et quia miserator hominum eum in proximo moriturum sciebat, monuit eum, ut a talibus abstinere, et poenitentiam ageret. Scripsit

etiam Vitam S. Firmati Episcopi, et Vitam S. Vitalis primi Abbatis Savignei. Scripsit etiam mihi quinquaginta versus de Senectute, in quorum ultimo prædictorum versuum unam clausulam posuit : cui etiam Mater misericordiæ apparuit in obitu suo, cui semper devote servierat. Hæc de auctore Robertus.

Extat hæc Vita bis Gallico idiomate edita circa annum MDCXII et sequentes, in illam linguam translata a Præsidente La-Barre : at Latine hic damus, ex archivis Moritonensis ecclesiæ descriptam, et nobis submissam, Rotomago quidem a Frederico Floreto, Parisiis vero ab Antonio Verjus utroque Societatis Jesu Sacerdote. Aderant alteri apographo quædam notationes Domini Pavillon, Eleemosynarii Regii ; quibus indicat Episcopum Stephanum, Vitæ scriptorem fuisse ex familia de Fougery, a qua dependet Silva de Savigny ; cumque istic habitavit, potuisse SS. Firmati et Vitalis discipulos cognovisse : quia tamen multo junior est, multa ad S. Firmatum spectantia omisisse, nihilque dixisse de ejus familiaritate cum dicto Vitale, Roberto de Abrissellis, aliisque istius temporis viris sanctis. Miraturidem a Stephano tantum Firmatum appellari, qui hodie Moretonii sub nomine Guilhelmi solum notus est. Solebat hæc Vita ad Matutinum ibidem legi, et fuit bis in Lectiones novem distributa.

5 Sub finem addimus rhythmum cum Orationibus, a dicto La-Barre cum Vita Gallica editum ; in quibus nusquam Episcopus appellatur ; quare et nos, sed absque præjudicio, ab ea appellatione abstinemus, in titulo hujus Commentarii.

editur ex MS. Morinensi.

Adduntur rhythmus et Orationes. F

VITA.

Auctore Stephano Episcopo Redonensi.

Ex MS. Moritonensis Ecclesiæ.

PROLOGUS.

Paternæ pietatis in filios liberalis affectus, liberalibus filiis, ad pii patris mores imitandos, pium præbere debet effectum. In hoc autem divinæ paternitatis in nos diligens et efficax declaratur benignitas, quod in via vitæ præsentis, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis, quosdam quasi duces prævios eligit, electos erudit, eruditos nobis proponit imitandos : quos, ut mira Dei magnificentur magnalia, mirabilis Deus in Sanctis suis miraculis et virtutibus reddit mirabiles : quorum etiam mores et actus litteris assignatos memoriæ posterorum traducere ad Christi laudem, et ad Christianorum eruditionem, mos Christianæ religionis inolevit. Inter quos memorandæ vir memoriæ sanctissimus Christi Confessor Firmatus, non minimam adeptus est honorificentiam sanctitatis : cujus digna memoriæ gesta caritatis

Sancti nobis duces ad vitam æternam.

A caritatis amore suscipiens describere, precor ut apud supernæ dignationis pietatem ipsius obtineat interventus, ut quæ dixerim, divinæ suffragationis opitulante gratia, Regi summo ad laudem, militi propecto ad honorem, nobis peccatoribus proveniant ad salutem.

CAPUT I.

S. Guilielmi initia, secessus in eremum, peregrinatio in Orientem.

Ortu Turonensis,

studiis excolitur :

moribus piis imbuitur :

a
Canonicus S. Venantii creatur

armis delectatur :

in medicina peritus

divitias colligit :

quas diabolus suas esse indicat.

memor verborum Christi :

Luc. 14, 33

Luc. 12, 33

Mat. 19, 21

Inclytus ergo Domini Confessor Firmatus, in urbe Turonica ex nobilibus natus nobilior, suam potius nobilitavit parentelam : qui ab inenutis pueritiæ priorioribus, puer indolis egregiæ, liberalibus disciplinis traditus est edocendus. Jam vero in mente puerili divini fomitis elucebat scintilla : quæ deinceps in eo lumen scientiæ geminum erat accensura. Vigeat siquidem in eo clara ingenii facilitas, subtilis intelligentiæ capacitas, memoriæ firmæ tenacitas. Cum vero factus adolescens jam in virilis animi robur evaderet, quanta in eo succevit morum elegantia verbis nullatenus explicare sufficio. In cujus affatu suavis jucunditas, in responsione jucunda suavis ; in cujus dictis solers modestia, in factis officiosa temperies ; cujus dictis semita rationis, cujus factis via docebatur veritatis. Erat enim satelles justitiæ rigidus, simplex prudentiæ consultus, temperantiæ mediocris librarius, fortitudinis agonista conspicuus.

3 Istarum itaque ditatus dote virtutum, in a ecclesia B. Venantii, Caonicorum petitione et assensu, factus est Canonicus : quibus se in commissis fidelem, in promissis veracem, in negotiis exhibuit officiosum : minoribus condescendens, majoribus assurgens, optimis erat obediens : nulla in eo causa discordiæ, nullum litigii seminarium ; nulla in eo prorsus invidiæ tinea, ubi caritatis eximiæ regnabat benevolentia. Evoluta deinceps temporis aliquanti curriculo, secularis militiæ negotiis implicitus, sic militiæ officium explebat, ut Canonici non dimitteret propositum. Præter hæc autem Dei virum, in arte medicinali propecto, tanta cœlestis scientiæ perfuderat gratia, quæ sibi eum vas electionis futurum providebat, ut innumerabiles ad eum confluentes ægri, pristina salute reparata, cum gaudio remearent ad propria. Trino itaque decoratus munere, studiis litteralibus, armis militaribus, institutis perfulgebat medicinalibus.

4 Cum autem innumeras conguessisset opes, cœpit in ejus mente, diaboli suggerente versutia, aliquantula titillare cupiditas. Sed hostis maligni malitiam Dei benigna subvertit clementia : qui beato viro latentes insidiatoris occulti detegere dignatus est insidias. Quadam etenim nocte cum a Matutinis laudibus eum citius solito rei familiaris cura remeare compelleret, diabolus arcae suæ, in qua plurima recondebatur pecunia, in simiæ similitudinem invenit assidentem. Percunctanti viro Dei, quis esset, qui suæ possessioni supersederet ; Non tuam, inquit diabolus, sed meam possessionem custodio.

5 Animadversa igitur callidi seductoris cautela, Crucis se muniens Firmatus signaculo, et suæ remiscens fragilitatis, ad orationis confugit auxilium : pernioxque tota nocte illa, et in principio sui accusator, qui divitias pauperum in suo recondiderat horreo, se legisse meminit : Nisi quis renuntiavit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et alibi : Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam. Et iterum : Vade, et vende quæ habes, et da pauperibus : et veni sequere me. Quæ solerti meditatione ruminans, reperto salubri consilio, quod contra voluntatem Christi conguesserat, ex voluntate

Christi pauperibus resignare disposuit. Jam vero terris die reddita, vir eximiæ mansuetudinis matrem suam, cui filiali famulabatur obsequio (nam pater ejus jam obierat) dulci convenit alloquio. Vides, inquit, mater, quia præterit figura hujus mundi : cui si quis inuititur, velut calamus fragilis perforat manum innitens. Deus autem ad imaginem Dei fecit hominem, ut homo quæ Dei sunt faciens, particeps fieret Deitatis. Quia ergo quamdiu sumus in hoc mundo, peregrinamur a Deo, et tempus breve est ; reddamus quæ sunt Dei Deo, felici commercio pro terrenis cœlestia, pro perituris commutantes æterna : de bonis, quæ nobis divina commisit bonitas, partem quam volueris accipias ; reliqua vero, pauperibus erogata, omnium detur datori bonorum : ego enim religionis habitum, tuo suscipere meditor assensu.

6 Cui mater, affectu materno, pio lacrymarum imbre perfusa, Quid, inquit, fili mi ? quid matrem tuam deserere meditaris ? Quis mihi desertæ mite levamen erit ? Quis mihi solamen viduitatis ? Quis erit meæ baculus senectutis ? Si Regi tuo militare desideras, et me tecum militare decerne : si vitam expetis solitariam, me solam, quam nutricem habuisti devotam, et nunc humilem habeto ministram ; ut quæ tibi viam vitæ corruptibilis servivit ingresso, viam vitæ cœlestis serviat ingressuro. De rebus vestris, tua, fili mi, quid utile noverit, deliberet provisio. Hæc matre locuta cum filio, gaudet filius de matris proposito, gaudet mater de filii consortio. Venditis ergo omnibus quæ possidebant, et pauperibus erogatis, quem suum dixerat diabolus thesaurum, in cœlestes thesauros manus pauperum deportaverunt. Quibus ita gestis, futuram inquirentes civitatem, egressi sunt Turonica civitate mater cum filio ; et ad locum, qui vulgo septem b Fratres appellatur, nutu directi divino, in solitudinis eremo quoddam contexere tugurium : ubi mater filio corporalem cibum, matri filius spirituale ministrabat edulium.

7 Cum autem a concivibus, cognationis vel potius sanctitatis gratia, sæpissime visitatus, multorum frequentaretur confluentia populorum, matre sua jam in pace defuncta ; quæ sola Turonensem incolendi pagum erat illi causa ; natalem patriam sua viduavit præsentia. Vigilanti si quidem præmunitis cautela, a popularis aura favoris bonæ thesaurum conscientiæ cupiebat vindicare. Dehinc Lavallum c usque perveniens, in silva, quæ Concisa vocatur, eremi solitudinem penetravit. Ibi vero in cute curanda non intentus, quia intonso crine Missam cantabat Sacerdos hispidus, a quibusdam variis affectus est contumeliis : de quibus illam, quæ discessionis ejus extitit causa, tacendam non arbitror.

8 Quidam perditæ mentis adolescentis nefarii, quamdam meretricem, suæ fantricem nequitiae, latenter ad ejus conduxere tugurium : et muneribus datis impudentem illius persuaserunt audaciam, quatenus exprompta nequam mulieris exerceret acumina : quibus omni modo satageret, ut ad fornicationem committendam Dei Confessorem alliceret. Quæ jam inennte noctis crepusculo, illis in silva reconditis, ostium Sancti pulsans, lacrymosis orabat gemitibus : Aperi, quæso, Sacerdos sanctissime ? aperi cito mulieri miserrimæ ? ne solam et imbellem feminam, feralis devoret immanitas, aut bestialis dilaniet ferocitas, aut saltem horror phantasticus exanimet. Suscepit eam vir pietatis perfectæ, et ei quam potuit et debuit piam hospitalitatis gratiam exhibuit : ignem succendit : panem ad vescendum contulit. Sed illa suæ non obligata nequitiae, quas potuit viro Dei tendit illecebras. Intellexit sanctus athleta subdoli tentatoris insidias, et mirum non ducens, mulier

D
AUCTORE
STEPHANO
EP. EX MS.
cum matre
agit :

impetrato
hujus assensu,

E

b
cum ea se
recipit in
eremum :

illa vero mortua,

F

c
in agrum
Cenomanensem
secedit :

ob meretricem
submissam,

AUCTORE
STEPHANO
EP. EX MS.
brachium
adurit :

d

eamque et qui
submitserant
punitentes di-
mittit.

In Palastinam
profectus,

et sitit cum
suis vexatus,

fusus precibus,

baeu'o
fontem
elicit :

A impudenter si faxis meretrix, cum diabolo consu-
tum inivit conflictum : et qui contra Sanctum igne
pugnabat libidinis, igne superatus est materiali.
Nam Sanctus torrem perustum nudo supposuit bra-
chio : et ne carnalis concupiscentiae noceret tentatio,
durum carni suae spontaneus intulit supplicium :
cujus adustionis in futurum cicatrix, praesens praeter-
ritae passioni, donec vixit, extitit indicium d. Quod
videns mulier flebilem tollit ejulatum, et ad pedes
Sancti provoluta, lacrymosis gemitibus suae flagitat
veniam vesanae : Miserere, inquit, Sacerdos sanctis-
sime, miserere peccatricis miserrimae : quoniam ad
te pessimo directa consilio, tuae missa sum maculare
fraudulenter innocentiam sanctitatis. Illi etiam ne-
farii haec inspicientes, poenitentia ducti sunt ; et ir-
ruentes per posticuum, tonsis pectoribus, crine lacero,
suae misericordiam temeritati gemitibus obsecrant
et suspiriis. Sed vir mansuetudinis eximiae, pro illo-
rum poenitentia Deo gratias agens, illos cum illa di-
misit absolutos. Redeunt illi, et quod factum est
ubique praedicare non cessant. Concurrunt populi,
miro tantum compellare virum amore succensi ; sed
Dei servus, popularis aura nominis metuens impelli,
latenter inde secessit.

B 9 Illic mundum sibi et mundo se crucifigens, quae
et quanta Dominus in cruce pro eo passus est fre-
quenti recolens meditatione, loca sancta Jerusalem
visitaturus, crucem suam tulit, et coepit Dominum
prosequi vestigio. Sed quia Jerusalem, expulsis
Christianae religionis hominibus, Paganis ritibus
aberrantes incolae possidebant, quorum potestas cir-
cumcirca protendebatur esraena ; cum ad Cismari-
nam devenisset regionem, strata exiens de via,
quaedam viarum multis comitatus ingressus est di-
vortia. Cum igitur aridas peragrassent desertorum
solitudines ; cum aestatis fervore, cum laboris sudore,
cum regionis ariditate, sitim collegerunt immen-
sam. Torrebantur introrsus viscera ; et aridus ar-
teriarum meatus vitalem intercludebat anhelitum.
Discurrit circumquaque per convalles et condensa
silvarum sitiens explorator, sicubi quisvis exiguus
scaturiret fonticulus, aut saltem aliquid humoris
venosae demisissent paludes. Nullus jugis aquae ri-
vulus, nulla vel glareae desudans invenitur uligo,
sed dum malo medicari quaererent, malum augmen-
tabat querendi curiositas remedii. Quibus humano
destitutis auxilio, haec potior sedit sententia, ut Dei
viro mediante divinum implorarent subsidium. Quo-
rum compatiens miseriae vir mansuetudinis immen-
sae, lacrymarum imbre perfusus, positus in terra
genibus, mente coelestibus inhianti, talem suae com-
punctionis effudit querimoniam : Dens omnium Crea-
tor elementorum, cujus clementissimae voluntati
mirabiliter omnis obtemperat creatura, qui populo
tuo ad terram promissionis per deserta gradienti
aquam de petra produxisti ; per tuam misericordiam,
super hunc populum, sitis ardore confectum, admi-
rabilem tuae virtutis ostende potentiam, et aperi-
nubis venam aquae viventis ; ut hic populus siti de-
ficiens, tua refectus alimonia, tua ubique praedicet
magnalia. His peroratis sanctissimus Confessor Fir-
matus, tota Spiritum sanctum mente concipiens,
preces suas intellexit exauditas. Impresso itaque
telluri Crucis Dominicae signaculo, baeulum, quem
ad sustentationem sui itineris sustulerat, arido
montis affixit supercilio : ad cujus extractum fons
liquoris perspicui, saporis suavissimi, gustus salu-
berrimi, affluenter ebulliens, convalles coepit irrigare
declives. Sicque admirantes populi undique concur-
rerunt, et sitis ardore nova fontis dulcedine gratan-
ter refrigerato, lacrymis suffusi gaudentibus, Dei
virtutem debitae excolunt praconis : amplexantur
Firmati pedes, et suae vocant salutis auctorem : lae-

tantur de praesenti salute, sed potius de tanto sibi D
collato gloriantur consorte, qui et praesentem effu-
garet pestilentiam, et de futura faceret salute certio-
res.

10 Contigit autem in eodem itinere, Dei virum
nota regione viarum cum sociis excessisse, et quam
viam teneret ignorantem longis anfractibus oberras-
se. Cumque solito de more, sui consortes ad ejus,
ipse ad Domini confugeret suffragium : ecce corvus
quidam, quem sibi jam non longo tempore visum suo
nutrierat habitaculo, gutture claro crocicans, cauda
vibranti blandiens, penna volitans demissa, coepit,
quasi ductor praevius, viam devius demonstrare. In-
tellexit vir Dei sibi divinum esse praesens adiutorium,
et qui Eliam, in torrente Carithi sedentem, mini-
strante paverat corvo ; Firmatum, per deserta gra-
dientem, corvo dirigebat ductore. Vescabatur autem
corvus humanis dapibus ; et hominum dirigens gres-
sus, humana suggerente manu, capiebat edulium
mansuetus : et ubicumque via ignorabatur, viantibus
praevius semper praecedebat corvus.

11 Veruntamen tamquam in fornace probans
electos Dominus, quatenus igne tribulationis deco-
queretur, si qua forsitan incuria viro Dei quaelibet
tenuis adhaesisset macula rubiginis ; eam ab inimicis
Crucis Christi permisit in partibus Hierosolymitanis
teneri, ligari, fustigari, ad ultimum carcerali custo-
diae mancipari : impositis etiam illius dorso gravibus
aliquoties oneribus, illimatis confossus aculeis, qua-
drupes incedere cogebatur. Sed Dei fortissimus
athleta Firmatus, alacri vultu cuncta percurrrens
supplicia, patienter sustinuit : et quamvis marty-
rium mors non sequeretur optata, non defuit marty-
rii tormentum aut causa. Sed Dei benigna dispositio,
quando et quomodo voluit, eum de talibus emanci-
pavit ergastulis. Unde quia tot et tantas in carcere
pro Christo passus erat angustias, hoc ei gratiae
contulit Dominus, ut deinceps in vita sua et post
vitam, multi carceralibus detenti compedibus, invo-
cato Firmati nomine, divino de ergastulis solveren-
tur auxilio : de quibus aliqua singulatim in sequen-
tibus referentur miracula.

ANNOTATA.

a S. Venantii ecclesia, etiamnum Collegium decem
Canonicorum habet, estque parochialis.

b An ab iis septem, quos Turonenses colunt 4 No-
vembri, sub nomine Dormientium ? Vestigium septem F
Fratrum nullum invenio in tabula chorographica Turo-
nensi, nisi sit Locus Eremitarum, valgo les Hermites,
intra quintam ab urbe leucam versus Borream, silvestri
situ.

c Lavallum, oppidum Cenomanensis agri, ad Me-
duanam fluvium : nec procul inde est silva versus Occi-
dentem, dicta Concisa etiam nunc.

d Imo etiam post mortem, ut supra dictum, brachio
adhuc integro.

CAPUT II.

Reversus in Galliam Guilielmus sanctam in
solitudine vitam agit, potissimum Mantilei.
Miraculis et Prophetiis claret.

A depto denique suae peregrinationis proposito,
sanctam ingressus Jerusalem, et sancta visitans lo-
ca, mens non sufficit humana disserere, quas suae
compunctionis et laetitiae fuderit lacrymas per singu-
la : ibique paucis perendinans diebus, a redire di-
sposuit per Apostolorum limina, quorum corpora
miro honore sepulta, dulci desiderio visitare cupie-
bat. Porro Dei providentia gressus dirigente, Bri-
tanniam usque perveniens, in pago b Vitreensi
aliquanto

in locis
deviis a
corvo diri-
gitur :

gravibus
torquetur
suppliciis
et carceribus,
E

ideo incarce-
ratos postea
invocatus,
liberavit.

Visitatis
locis sacris
rediens,

a

b

fontem in
Armoriciis
elicit :
c

d
e

f
Mantilei
degūt :

addictus
jejuniis et
vigiliis :

modico
somno
utitur :

a diabolo
apparente
affligitur :

pecuniam
non aspicit :

cibos oblatos
dat pauperi-
bus

In penuria
cibi fabro
suo appo-
nendi,

4 panes
oblato dat
pauperi,

A aliquanto commoratus est tempore : ubi in parochia c Dordenensi, baculo suo terram aperiens, aquam de Jordanis flumine secum delatam infudit, et invocato Christi nomine, fons inde perpetuus liquoris emanavit perspicui : qui in tanti memoriam miraculi, usque hodie ab accolis illius viculi, Fons S. Firmati nominatur. Debita igitur sibi condigna, pro novitate miraculi, reverentia ab hominibus fugiens honorari, ad locum, qui vulgo d Fons-Gihardi nuncupatur, solus devenit, deinde e Savigneum : in quibus locis duobus duo prima fundavit habitacula : nec ibi longo conversatus tempore, pervenit f Mantileum. Ibi autem optimum et sibi competens habitaculum reperiens, diutius immorari sibi complacuit.

13 Fecit ergo suae voluntati complacens habitaculum, ubi mira praeditus abstinentia, jejuniis, vigiliis, orationibus, cum diabolo mirificum inivit conflictum. Tanto siquidem virtus ejus parcimoniae accreverat desiderio, ut multoties facto vespere solis solveret jejunia radicibus. Lectulus autem ejus paucis junci stramine stratus, quatuor truncis in quadrum connexis ambiebatur; in cujus quadraturae medio, sella ponebatur tripes, cui residens Firmatus nocturnos decantabat Hymnos : et cum aliquoties somno vacillaret cogente; sella in hunc modum facta decidebat, et summum subruebat sessorem. Evigilans somno illico Firmatus, psalmis insistebat et canticis, et quantum humana permittebat fragilitas, ingravescenti repugnabat sopori. Victus denique somno, qua impetus sellae decidentis eum dirigebat, brevem capiebat somnum : et sic nunquam noctibus vestimentum, nunquam cingulum, nunquam detraxit calceamentum.

14 Illi diabolus, saeculitatis inimicus, invidens, tetra et horribili visibiliter apparens specie, noctibus multis miserabiliter eum affligebat. Sed miles fortitudinis invictae, mirabilis athleta patientiae, humilitatis minister benignae, vir erat caritatis vulneratae. Tanto siquidem ardore cor ejus Christi vulneraverat caritas, ut a die qua suum erogaverat pauperibus, quem suum mentitus erat diabolus, thesaurum; nullum omnino reciperet denarium. Cum autem, Pontifex vel eremita factus, Missam cantaret, si quis ei argentum obtulisset vel aurum, super altare positum, omnis numismatis abhorrebat aspectum : panem vero et mel et quaedam alia suscipiebat cibaria. Sed quidquid sibi vel in Missa vel in cella fuisset oblatum : si praesens esset eleemosynam petens, totum tribuebat petenti, et nihil sibi vel suis retinens. Quid manducaret vel biberet non erat sollicitus : multoties etiam se cibum non sumpsisse corporalem oblitus, vesperi cubile petebat jejunos.

15 Quadam vero die faber quidam, Dei amore et beati Praesulis precibus, ejus fabrefaciebat habitaculum : et quia dignus erat cibo, nullum sibi faber providebat cibarium : credens se a viro tantae caritatis sufficienter reficiendum. Jam autem diei mediante discursu, accessit Aubertus minister ejus ad ipsum. Provideat, inquit, mi Domine, caritas vestra vestro cibum operario, quoniam in vestro habitaculo, nihil cibarii vestra reliquit largitio. Providebit, filime, respondit eremita sanctus, servis suis victualia Dens. Jam autem sole ad vespem vergente, ecce puer quidam quatuor panes deferens, quos quaedam sibi familiatrix matrona delegaverat, viro Dei praesentavit. Acceptis cum gratia panibus, astitit alimoniam petens quidam pauperculus. Cui Sacerdos sanctus quatuor illos largitus est panes, et eum de suo laetum remisit habitaculo. Aubertus itaque stomachatus, sanctum Dei increpat verbis : Operarius vir, ad undecimam horam, diei pondus portavit et aestus; et ecce jejunos esurit, et pani-

bus quemdam onustum emisistis extraneum, nec saltem solam particulam vestro reservastis operario. Quid igitur faciemus illi, quia non habeo quid ponam ante illum? Praedicare quidam soletis, quia scriptum est, Non maneat merces apud te operarii tui usque mane. Quae ergo merces sequetur? si faber aestu solutus, labore fatigatus, fame deficiens jejunos [dimittatur]? Cui sanctus homo, Modicae fidei, non deserit Deus sperantes in se, qui dicit; Nolite solliciti esse dicentes quid manducabimus aut quid bibemus? scit enim Pater vester quibus indigetis. Vade, pone mensam, voca operarium : si justus fueris; non alliget fame Deus animam justi. Posita itaque mensa, cum penitus quid apponerent non haberent, ecce sonitus pulsantis auditur ad portam habitaculi. Processit Aubertus, ut solito de more suo quis esset renuntiaret Domino suo. Et ecce adolescens, vultus nitore serenus, odore fragrans aethereo, vestium candore perfulgidus, tres panes in mantili ferebat mundissimo. Admiratus ejus pulchritudinem Aubertus, ad Dominum recurrit renuntiaturus. Vade, inquit Sacerdos sanctus, et accipe quod [attulit] juvenis : ipse enim qui detulit, jam abscessit. Egreditur minister bonus, et panes invenit tres : adolescentis autem nullum penitus invenit vestigium : et gaudens sibi panes apponit et operario. Qui primo gustu sic mera refecti sunt satietate, ut omnibus Angelicos esse panes liqueret edentibus. Beatus autem Sacerdos Dei et Pontifex Firmatus, in conclavi suo solus, ut ejus erat moris omnibus semotis epulari, cum lacrymis modicam accipiens panis particulam, Deo condignas reddidit gratias.

16 Arturus de Campellis, silvae illius custos impositus, dulci viro Dei familiaritate jungebatur : qui saepius visitandi gratia solus consuetus erat venire ad B. Firmatum. Contigit autem ut die quadam iter ad Sanctum accelerans Arturus, per silvae deserta viam caperet pedes expeditus : sed quoniam aestatis calore et laboris aestuabat sudore, extractam qua induebatur tunicam baculo superposuit, et collo baculum imposuit : et ecce per silvae latibula latenter obrepens, tunicam arripuit quidam latrunculus : et ad sui discursus latebras cursu difflugit velocissimo. Arturus autem ad sanctum Dei retrocurrens compendio, ut tunicam reciperet, parvi morulam temporis maximam putavit dispendium : hoc enim diaboli credidit obtigisse versutia, eum a viri sancti volentis retardare colloquio. Cruptum igitur persequens iter, beatum invenit Firmatum, in suo legentem habitaculo. Cui Sanctus subridens, Modo ad nos, inquit, veniens amice, tunicam amisisti : sed nihil proficiet callidi seductoris fallacia, quia tibi tuum restituet vestimentum. Tuo, inquit Arturus, festinans refici colloquio, frivolum hujusmodi damnum parvipendo. Sedit Arturus, et eundem multa loquendo detinuit sermone diem. Tunc subito latrunculus, veste nudatus propria, sinistra tunicam et dextera tenens vertibulum, ad pedes Firmati provolvitur; Sume, inquit, Pater, sume condignum de peccatore supplicium, qui nefarium in tuum familiarem commisit latrocinium. Satis, inquit Sanctus, durum ad praesens passus es tormentum : misereatur tibi Dominus in futurum. Resigna isti suam, tu vero te tua reindue tunica. Propriis indutus vestimentis latrunculus, qualiter alienum auferens vestimentum longius habere nequiverit, et ad Sancti cellulam incoactus multoties redierit, et qualiter etiam rejecta, quam male coeperat tunica, nec sic licentiam habuerit eundi, sed solam ad Sanctum veniam veniendi, sancto Confessori confessus est. Benedixit Firmatus Dominum et utrumque dimisit : laetum de venia latrunculum, Arturum de miraculo.

D
AUCTORE
STEPHANO
EP. EX MS.
LEV. 19, 13

Matt. 6, 31

sed mensa
strata alios
mor accipit
ab Angelo.

E

Tunicam
furto abla-
tam,

F
et sicut
praedixerat
mor relatum,

restitut ju-
bet Domino
suo :

A 17 Mulier quædam paupercula, viro Dei tria dedit ova, et ea ipso præsentate altari superposuit. Quod videns Sanctus, dulci susurro tacite mulieris immurmurat auri : Tolle filia, quia male nobis obtulisti dona, quia nec mei nec tui juris sunt hæc ova. Credens mulier Dei virum nescire quod sciebat, De mea, inquit, paupertate, quod potui sanctitati vestrae detulit munusculum. Depone illud, Sanctus dixit; et telluri superpone. Quod cum factum fuisset, duo ex illis facti sunt ranunculi : et qui de virga, ut Pharaonis retunderetur incredulitas, serpentem fecerat; de ovis, ut redargueretur mulieris infidelitas, fecit ranunculos. Expavit mulier; et ad pedes sancti Præsulis procidens, quod commiserat confitetur. Vade, inquit Sanctus, et tuæ, quod suum est, redde vicinæ. Abiit mulier, et ova in pristinam reformatam naturam reddidit ex præcepto.

AUCTORE
STEPHANO
EP. EX MS.
ova furtiva
offerri cog-
noscit,

et reddi
jubet :

h

18 In diebus illis Grimoardus de h Landevico, multis ditatus copiis, et Landevien- i vicinæ præpositus, habebat uxorem, Delicatam nomine, inhumanitatis amarissimæ; quæ quia conjugis erat uxor clementissimi; Præsuli sancto visa est digna, ut eam arguens et obsecrans increparet. Qui ut animam ejus Christo lucrificeret, ad domum suam profectus est; et quo debuit honore susceptus, ad eam habuit hujusmodi sermonem : Quare filia i decuras transitoria? quare res queris retinere volatiles? Auri nitor æruginat : gemmarum optenebrescit claritas : vestium candor obducitur. Nec mirum si pereant corpori debita, cum ipsius corporis deperat pulchritudo : juvenis tenera præterit, senectus succedit incurva. Tu vero, quæ pauperum miseras relevare contemnis, et surda miseros averteris aure, modo multis affluens divitiis, in vita tenuem victum h vendicabis. Sed letare, quoniam sic tibi Dominus irrogabit temporalem severitatem, ne æternam juste inferat ultionem. Terretur mulier de vaticinio, sed compuncta gaudet de promisso : quæ a die illo et deinceps Dei viro tantam exhibuit caritatem, ut illi victum vellet ministrare quotidianum. Quæ deinceps sancto Sacerdoti quemdam direxit puerum, pisces ejus commendans fidei, S. Firmato cum diligentia deferendos. Qui stimulante pellacis inimici versutia, duos qui sibi meliores videbantur pisces, in trunci concavo recondidit : ceteros viro Dei detulit præsentandos. Quos cum offerens protulisset, Neque hos, inquit Firmatus, fili, neque de diaboli residuis mihi partem accipiam : tolle, tolle quæso tecum, et istos, et quos diaboli suggerente malicia recondidisti.

feminam
divitem et
avaram,
arguens,

h
per calamitates
salvandum
prædicat :

eleemosynam
partem a
labore ab-
ditam de-
tegit :

C Videns puer, quoniam Sanctus, sancto revelante Spiritu, et factum et intentionem facti cognoverat; procidens ad pedes ejus, rem prout gesserat aperuit : et multis comitatus de trunci concavo pisces protulit reconditos.

altam sibi
ex Dei mo-
ritu mit-
tendam
prænotat :

19 Sacerdos quidam, dum nocte quadam in cubili suo vigilans quiesceret, et de vita et de miraculis S. Firmati admirans cogitaret gratanter; ecce vox quædam ad eum facta est dicens : Surge et quære pisces et quæritos sancto defer Pontifici Firmato. Surrexit Sacerdos lætissimus, et nocte tota pisces quæsit : quæritos invenit, et inventos emit lætus : emptos detulit lætissimus. Quos suscipiens in crastinum Pater Sanctus, risu subridens sancto, Tibi, ait gratias non refero, sed præmonitori tuo, qui hanc tibi faciendam intimavit eleemosynam. Collatantur Sacerdotes, et invicem se sancto osculantes osculo, alter alterius se commendaverunt orationibus.

indicat pa-
nes inter
repres re-
conditos.

20 Quidam perditæ puer avaritiæ, audita Firmati caritate perfecta, ad Sanctum Dei profectus est eleemosynam petiturus : sed inter eundem multum, ut ejus moris erat, collegerat panem. Qui dum appropinquaret cellule, metuens ne aliquid habenti

[nihil] daretur, saccellum panibus distentum inter D
veprum densitates recondidit : dehinc stans ante Sanctum Dei, eleemosynam postulat caritatis. Vade, inquit Sanctus, vade fili, et de panibus quos recondidisti comede, et residuum egenis erogare festina : et cum egueris, eleemosynam competenter abundantes postulabis egenus. Qui videns quoniam non latuit virum Dei quod fecerat, currens attulit saccellum, et ad pedes Sancti procidens veniam postulavit.

ANNOTATA.

a Ignosce Lector, quod contextum, nobis ex MS. transmissum, mutare ac mutilare præsumpserimus; offensionem eorum caventes, qui Vitas in hoc opere propositas subinde absque Annotationibus legunt. Textus in MS. hic erat. et quidem satis hinc : Per Constantinopolim redire disposuit. Apostolorum limina, quorum corpora miro tenebantur honore sepulta, dulci desiderio visitare cupiebat. Erat quidem Constantinopoli ecclesia Apostolorum, et in hac aliquorum corpora : sed neque alias Hierosolymam peregrinantes Constantinopoli divertebant, insolenti ac longa egressionem; neque tunc credi potest id præter morem factum ab aliquo, cum totus Constantinopolitanus Patriarchatus fædo schismate erat a Romana ecclesia divulsus. Quin potius Romam ad Apostolica limina ire voluerit Sanctus, quo cum ipsa via ratio, et prima Sedis reverentia poterant ac debebant invitare? Sed tolerantiam omnem superant, quæ sequuntur, quæque hic seorsim exhibemus, ne fidem nostram in eo requirat aliquis, in quo prudentiam tenere intendimus. Res sic componitur : Cum autem Constantinopolim nutu pervenisset directus divino, defuncto cujusdam ecclesiæ civitatis illius Episcopo, alium subrogare cogitantes Episcopum, vicini convenerant Coepiscopi : qui triduanum indicentes jejuniū, cum precibus et lacrymis a Domino suæ condignum Ecclesiæ postulabant Pastorem. Et cum, electionis die præfixo, in eadem consedis- sent ecclesia; et Dei solum expectantes indicium, nullum penitus eligere præsumerent; ecce Firmatus orandi gratia prædictam subintrat ecclesiam. Tunc divina revelatione commoiti, ei manus immittunt Episcopi : et renuentem et se indignum clamitantem, sine dilatione cum laudibus et canticis ordinant Episcopum. Factus ergo Pontifex, quam vigilantia custodia super gregem suum vigilabat Pastor sollicitus, non est facile dictu. Brevi autem divulgato sanctitatis ejus præconio, maxima sibi referebatur honorificeotia. Sed quia popularem semper exhorruerat famam, et coactus tanti susceperat onus honoris, et quia promptiorem ad vite gaudia viam, vitam judicabat solitariam, in Gallias remeare cogitabat, si qua sibi competens obtigisset occasio. Cum igitur dies quidam immineret solennis, suæ conveniunt adeum optimates Ecclesiæ : Pater, inquit, Firmate : die crastina nobis est sequenda processio; et cum ante palatium Principis, cujus ex eleemosyna nostra pendet ecclesia, transibimus; inibi facienda statio in nostri reverentiam Principis et honorem. Hæc stationis superstitio de more solito, hoc hujus diei redeunte solennio, a nobis semper exigitur ex debito; quod tibi monstrare curamus, ut consuetudini nostræ consentiens, Principem nostrum non præsumas offendere, Nequaquam, inquit, Firmatus, filii, nequaquam honorem Creatori debitum impendam creaturæ : scio enim qui dicit, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies : dum ergo Regi placeam summo, parvipendendum judico Principi vel Regi displicere terreno. Hæc dicens eorum noluit acquiescere suadelis; et crastinam sequens processioem, dum cujusdam insanæ mentis Prin-

An credi-
bile quod
Sanctus ad-
erit CP.

E

ubi fingitur
creatus Epi-
scopus ?

F

sed cum nollet
Principi in-
debitæ obse-
qui,

cipis

A cipis pertransiit palatium, ceteris stationem facientibus, superastans Princeps et videns ereptum sibi suæ stationis honorem, Clericis exilium, ecclesiæ subversionem, mortem minatur Episcopo. Persuadentibus postea Clericis, quatenus consentaneus consuetudini pacem reformaret cum Principe, Providete, inquit Firmatus, providete, filii quæso, vestræ Præsulem ecclesiæ : ego enim onus quod suscepim coactus, depono spontaneus : sit Dominus vobiscum, et bene disponat meas vias Deus. Hæc dicens virgam in eorum præsencia deposuit pastorem. Existimaverunt Clerici quia stomachatus hoc faceret, et in crastinum melius putaverunt ejus posse iracundiam mitigari : sed intempestivo subsequente noctis silentio Firmatus, soli Deo vacare cupiens, solitarius portas civitatis clanculo solus egreditur : et corvo iterum gressus regente ; per quædam diverticula, ne quæsitus inveniretur, iter arripuit. Lucescente vero diei crastinæ diluculo, discessu Præsulis animadverso, immensum Clerici tollunt clamorem, tumultus exoritur lacrymabilis, et ad domum Episcopi multi concurrerunt tumultuarii. Turbatur civitas, plangit populus, Clerici lamentantur ; et a Deo sibi datum seseis exigentibus culpis amisisse confitentur Episcopum. Ducitur Princeps poenitentia ; et missis circumcirca legatis, jubet quæri et inventum cum honore debito reduci Pontificem. Quidam vero Clericorum usque in Gallias iter ejus persecuti, ejus ubique cum precibus et lacrymis inquirebant sibi manifestari præsentialiam. Sed Dei Confessor Firmatus, obtemperante suo Dei gratia desiderio ; dum a multis per multa quæritur a nullis voluit inveniri quærentibus.

nocturna fuga sibi consultuisse.

unde fabula nata videatur.

Hæcine ut credamus scripsisse Stephanum, necdum integro elapso seculo? Difficiliter sane. Quisquis tamen ita scripsit, hanc dubie insulsam fabellam descripsit. Necdum Latini, uti factum postea, Episcopatus Orientales tenebant, ut pro his in aliqua Græca urbe credatur Episcopus electus Sanctus : lingua, ritus, doctrinæ discrimen Græcis eum ineptum omnimodis faciebat. Quid igitur? Si quod fundamentum fabulæ oporteat quærere (nec enim raro fit ut fundamentum subsit aliquod) dicamus per conjecturam, iter Guilielmo per Italiam, Helvetiam, Burgundiam fuisse in Britanniam Armoricam, pene rectum : tunc transeundum vi fuerit Constantia (facile in Constantinopolim mutanda) ibi electus in Episcopum, audiensque ab Imperatore ejusve ministris accipiendam investituram (ex more improbatum quidem diu, sed tunc adhuc vigente quam maxime) per susceptionem annuli et baculi, fugam inierit necdum consecratus. Cur autem non idem suspicemur de Constantia urbe Episcopali et maritima Normanniæ? Sane etiam Normanniæ Duces investituræ jus arrogabant sibi : hic autem non nominatur Imperator sed Princeps. Est quidem tanto gravior error, quanto propior locus assignatur ; si cui tamen posterior præplacet conjectura, nihil etiam hanc moramur.

b Vitriacum, vulgo Vitrei seu Vitray, in Episcopatu Redonensi versus Cenomanicam ditionem.

c Dourdin, Vitriaco versus Occidentem appellotus locus, notatur in mappis.

d Non notatur in tabulis Fons-Gihardi, sed simpliciter Gahard, oppidum silvis adsitum eodem in tractu.

e Savigneium vulgo Savigny in diocesi Abrincensi in confinio Britannicæ, Normanniæ et Cenomanicæ, ubi B. Vitalis dein monasterium construxit, mortuus circa annum 1120, uti ad hujus Acta 7 Januarii dictum.

f Mantileium aliis, vulgo Mantille, in eodem confinio.

g Vertibulum videtur hic poni pro virga aut flagello.

h Landevicus vulgo Landevi, propter Errenciam,

10 circiter leucis Mantileio versus Occidentem distans i Decurare velut deamare hic dicitur intensiori quam ipsum simplex sit significato, neque negationem sed vehementiam actus notante.

k Melius forte mendicabis.

CAPUT III.

Habitatio ad Rhodanum. Reditus Mantileium, et Obitus.

Arturus de Campellis et Willermus Espechellus vir illius vicinæ, bonitate et divitiis notissimus, quadam die sanctum convenerunt Firmatum. Pater, inquiunt, sancte, permitte nobis ut ad loci hujus decorem et habitantium utilitatem quoddam præparemus stagnulum. Futuram, inquit Sanctus, inquirentibus civitatem nullæ sunt hic ædificationes necessariae. Mihi vero solus sufficit mei fonticuli rivulus. Existimaverunt Barones prædicti aliter viro Dei placere quam diceret : et convocatis hominibus suis, stabili coeperunt aggerem erigere cumulo. Et dum die quadam operarii cupito insisterent operi, Aubertus Sancti minister, accepto quodam instrumento operari coepit. Tunc unus ex operariis, cujus illud erat, arrepto cum impetu imprudenter instrumento, Aubertum in terram suo inspiciente Firmato dejecit. Doluit Sanctus hanc injuriam suo esse factam ministro ; et nocte subsecuta clanculo discessit, et per Gallias iter accelerans pervenit locum, qui dicitur Eona super Rhodanum. Ibi autem in insula quadam, quam circumcirca Rhodanus allustrabat, in rupe quadam sibi complacens invenit habitaculum ; et multo ibi conversatus tempore, magni nominis homo, veneranda senex canitie, Jerusalem iterum, lorica indutus gravi, petens, nudis pedibus abiit : pervenit : et ad locum prædictum reversus est.

22 A die autem discessionis suæ de Mantileio ; Arturus de Campellis et Willermus Espechellus in luctu et lacrymis vitam trahebant : et guerram et famem in partibus illis discessu Firmati continuum pro ejus discessu asserebant obtigisse. Reperto igitur salubri consilio, nudipedes, laneis induti, peregre profecti sunt : et non reverti nisi reducto Pontifice sancto constituunt, tota Mantileiensi vicinia in oratione et jejunio interim perseverante. Illi duo iter agentes, cum precibus et lacrymis sancti Præsulis exposcunt sibi manifestari præsentialiam. Acceptam habuit eorum devotionem Dominus, et eos ad locum quem Sanctus incolebat Firmatus, prospero duxit itinere. Cum autem secus ripam Rhodani gradientes orationibus insisterent ; ecce quidam piscator, qui a Deo missus, parvam advertibat ripæ phaselum ; quem percunctantes peregrini de B. Firmato, ab eo de loco ejus mansionis edocti, ad locum ab eo sunt delati. Qui cellulam ingressi, et desideratum videntes virum, tanto repleti sunt gaudio, ut in terram procidentes, et illius provoluti pedibus, in extasi diutius tenerentur : et cum deinceps mentis intentio vocis haberet iter, talem habuerunt querimoniam : Quare, Pater optime, filios tuos, quos affectu consolabaris paterno, tua dimisisti desolatos absentia? Quare gentem quam tuo nutriebas adjutorio, tuo discessu projecisti, guerræ, fami, morti et exilio? Vide, quæsumus Pater, tuorum afflictionem filiorum, et ut solitum eis impendas solatium redire festina. Vivit Dominus, quoniam aut hic mœsti moriemur, aut de tuo certi reditu læti redibimus. Non potuit lacrymas retinere vir mansuetudinis eximie ; et eos manibus erectos elevavit ad oscula : Desinite, inquit, filii, desinite vos vestris incendere neque querelis : voluntatis fuit diviniæ meus a vobis discessus : ejusdem erit voluntatis ad vos regressus. Revertimini, et hortulum meum plantate

D
AUCTORE
STEPHANO
EP EX MS.

Ob illatam
ministro suo
injuriam,

E
discedit ad
Rhodanum :

diu a suis
quæsitus,

F

F

inventur.

et post multas preces,

AUCTOR
STEPHANO
FP. EX MS.
Mantileum
redit :

A plantate : et die præfixa, qua ad eos reverti deberet leti repatriare cœperunt peregrini : qui regressi prædixerunt ubique S. Firmati adventum. Et ecce hora diei præfixa per silvam Mantilei solus se agebat Firmatus. Concurrit gaudens populus et Patrem sanctum filiali susceperunt obsequio ; lætantur de recepto Pastore et de propulsa sterilitate gloriantur.

incarceratum.

a matre rogatus

23 Contigit autem, ut quædam civis Turonica, beato viro cognatione propinqua, filium haberet unicum, carceralibus vinculis mancipatum : quæ ad Dei virum nocte dieque festinans, iter acceleravit mater miseranda, filium summis precibus Firmati sibi postulans reddi, non incredula. Quæ cum ad portam pulsaret habitaculi, processit minister, et quandam suam renuntiavit advenisse cognatam. Vade, inquit Sanctus, et dic ei : Hoc dicit Firmatus, Vade secunda : quia solum et quietum recipies filium : ipsa enim non videbit faciem meam. Processit minister : et quod jussus erat retulit. Abscessit mulier : quia Sanctum non viderat tristis, sed læta de promissa. Et cum Turonum propinquaret, ecce catenas et compedes deferens ei suus occurrit filius, et se precibus Sancti confitetur evasisse pericula.

liberat absens:

B 24 In tempore illo Delicata de Landevico, jam in pace defuncto conjuge suo Grimoardo, juxta Sancti vaticinium ad magnam devenerat inopiam : quæ amici sui cognito regressu, gratulabunda ecurrit ad eum festine, et de præsentis anxietate et de futura colloquens beatitudine, multum lacrymas fudit per singula. Cui Sanctus verbum exhortationis faciens, eam ad cœlestes invitavit delicias. Quæ remeare disponens, Estne, inquit, Pater aliquid, quod tibi tuam velles deferre ancillam ? et quod de manu mea caperes edulium ? Mel, inquit Sanctus, cum redieris affer. Abiit Delicata, et circum pagos et compita mel quæritans, non invenit. Tandem quosdam venales favos quidam sibi non notus produxit agricola : quæ quid aliud daret cum non haberet ; vaccam, quam ad suum sustentamentum vitæ solam possidebat, pro melle mellis vendidit venditori : quod in vase ponens mundissimo, ad Dei virum gressu venit citissimo. Suscipiens vero Firmatus mel cum gratia, dixit : Pro melle, filia, vaccam vendidisti : dei tibi Deus pro melle isto, mellifluam cœlestis vitæ dulcedinem. Quantum, inquit illa, Pater jucundum habeo gaudium, si de manu mea capias edulium. Et ecce quidam leprosus astitit, alimoniam petens : cui vir perfectæ caritatis totum mel cum gaudio dedit. Hoc ægre ferens Delicata, Quare, inquit, Pater vel minimam tibi non retinuisti particulam ? Ego, inquit Sanctus mellitam mentis tuæ quasivi caritatem, qua refectus tuo leprosum melle volui reticere. Revertenti postea Delicatæ mellis occurrit venditor. Peccavit, inquit, pro melle modico vaccam suscipiens : sed fac quæso me tuæ participationem elemosynæ, et tuam suscipe juveneam. Sic igitur factum est, ut quatuor illis mel illud proficeret, quod Delicata et rusticus suæ caritatis indicium, Firmatus elemosynæ suavius, et leprosus habuit satietatis edulium.

habet sibi familiares aves pisces,

25 Tante autem vir erat mansuetudinis Firmatus, ut aves, hominum fugientes aspectum, illius suggerente manu caperent cibum, et sub veste illius latitantes frigus temperarent hiemale. Cum autem stagnuli supersederet ripæ, et panem aspergeret imminutum ; currebat ad eum piscium multitudo, qui manu hominis delicati ab aquis educebantur immoti : sed eos deinceps illæsus sanctus remittebat gurgiti. Quadam vero die accurrens Aubertus ad S. Firmatum, Pater, inquit, sancte, setiger immanis, adunco dente fodiens hortulos, caules evellat explantatos. Venit Sanctus ad setigerum : et ejus

apprehensa molliter auricula, mansuetum recludit in cellula : et comminans ei jejunium, nocte illa tenuit inclusum, et mane facto dimisit abire, ne amplius hortulos suos foderet comminatus. Similiter et capreolos et lepores ad se compellebat venire ; et eos molli percussus ictu, ingressum sui interdicebat hortuli. Ceterorum vero perhorrescens ingressus oppidorum, orandi gratia sæpius veniebat Moretonium. Volens denique Dominus jam emeritum remunerare militem, et labore incessanter confectum gravi, requie perenniter reficere cœlesti ; ei sue dissolutionis diem intimavit : quem suis confessus ministris, etiam multa prædixit spiritu prophetico. Et discedens in lectulum, alacri mente, vultu sereno, voce dulci, fratribus vale dicto, octavo Kalendas Maji migravit ad Dominum, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

CAPUT IV.

Historia translationis et miraculorum.

Duo ex Canonicis S. Ebrulfi, Jocellinus et Hubertus, audito B. Firmati transitu, de Goronno a venientes, ut ejus interessent exequiis iter accelerabant : et cum impetuoso festinarent cursu, Jocellinus suam, qua suus sterneretur equus, amisit sudariam. Qui ut cœptum expleret iter, bonæ voluntatis Canonicus, frivolum reputavit hujusce damnum. Et cum S. Firmato condignum funeris obsequium exhibuisset ; suam repente sub pedibus suis invenit sudariam : et lætus de miraculo, quod factum fuerat signum astanti revelavit populo.

27 Undecima vero die populus c Donifrontensis in partibus suis et a Meduanensis exercitus in suis, convenerant ut cum violentia S. Firmati corpus ad suaraperent castella. Sed B. Ebrulfi Moretoniensis dignior electa est ecclesia, quam juxta sancti viri vaticinium ejus devotaret sepultura. Ex præcepto namque e Roberti Comitis Moretoniensis, Clerus collectus cum innumerabili populo, post undecimum obitus sui diem, venerandum corpus extraxerunt de trunco ; et cum laudibus et hymnis detulerunt Moretonium. Donifrontenses vero et Meduanenses pervenientes Mantileum, vacuum repererunt truncum, et iter eorum persequentes incassum lacrymosi redierunt. Cum autem de suæ condigno sepulturæ disceptaretur vasculo : Est inquit f Mesoncellis sarcophagus, quem nulla vis hominum movere potuit, in eo Michaellem g Episcopum Abrincensem tumulare volentium. Deinde vero cum Gillebertus Vicecomes obiisset ; et ejus corpus in eo vellent reponere sarcophago ; etiam tunc mansit immotus, forsitan divina providentia, illum Sancto reservat Firmato.

28 Abeuntes igitur homines quatuor sine labore, levaverunt in rhedam sarcophagum, et ductu facili devexerunt Moretonium. Et cum in quo ecclesiæ loco poni deberet [inquireretur,] astiterunt qui dicerent S. Firmatum, cum in ecclesiam illam ingressurus ad Sancta Sanctorum, manus ablueret, dixisse, locum illum ad quem defluebat aqua de manibus Sacerdotis, condignum fore sepulturæ Clericorum. Posito igitur ibi sarcophago et in eo Sancti corpore reposito, tanta populos astantes suavissimi perfudit odoris fragrantia, quamvis post mortem ejus dies agebatur tridreima, ut jam appareret sancti Confessoris gloria. Deinceps vero, ad ejus sepulcrum ipsius patrocinio surdis auditus, cæcis visus, claudis agilitas, obsessis a dæmonibus curatio : infirmis sanitas, leprosis adhibita est mundatio. Multi etiam invocato illius nomine, Dei auxilio, de carceribus et vinculis solvuntur emancipati.

29 In diebus illis Baldoinus, vir magni nominis, moribus

D animalia :

moritur 24 Aprilis.

a
E In exequiis res amissa invenitur.
b

c
d

e

Corpus Moretonium deferretur :

f
F g In sarcophago divinitus ipsi servato.

claret miraculis,

Balduini
Comitis
captivi,
h

A moribus et armis præclarus, Bononiæ Comes, erat præsens, Jerusalem Rex futurus : qui tentus a nobilissimo Comite Moretoniensi Roberto, compedibus et catenis vinctus carcerali reclusus est ergastulo h. Qui B. Firmati precibus assiduis implorans auxilium cura confectus vigili, tenni membra dedit in somno. Et ecce vir quidam aspectu roseo decorus, canitie veneranda reverendus, voce mellica dulcifluus, ei tale visus est dedisse consilium. Die crastina, Frater, in ecclesia S. Ebrulfi, pro anima Firmati et pro cunctis fidelium animabus Missam celebrare faciens, Deum tuis precibus invoca propitium. Accepta igitur in crastino ecclesiam subintrandi licentia, Baldoinus Comes Missam, ut admonitus fuerat, juxta sepulcrum B. Firmati precatus est : et ecce qua hora sacra repræsentatur fractio, fracti de compedibus claviculi longe cum sonitu resilierunt. Lætatus est Clerus de miraculo, et Comiti Roberto visionis somnum et fractionis retulit miraculum : Si est, inquit Comes Robertus, hæc divinæ fractio virtutis, quæ semel confregit, iterum contringere poterit : nolo enim tantam viri tanti redemptionem fallaci disperdere præludio. Afferantur graviores et nexus strictioris compedes : et redeat Baldoinus Comes ad carcerem, ut promisit. Lacrymante igitur Cleri et plebis multitudine egressus ecclesiam Baldoinus, gravissimis astrictus est compedibus. Nocte igitur insecuta ei vir idem eadem insinuans visus est astitisse ; et die crastina, eodem in loco, eadem hora, rei eventum expectante Clero cum Comite et populo, omnibus videntibus, fracti sunt cum sonitu compedum nexus. Lætus Comes Robertus de miraculo Comitem Baldoinum ad propria remisit lætum, cum maxima honorificentia. Compedes autem in tanti memoriam miraculi usque hodie eadem reservantur ecclesia.

compedes
semel,

iterumque
solvuntur,

ipse liber
dimittitur,

B 30 Quædam illis temporibus, mulier pauperula ad S. i Michaelem cum sociis iter accelerans, audito S. Firmati præconio, ejus visitare sepulcrum ardenti flagrabat desiderio. Quæ ut suo satisfaceret affectui, comitatu prætergresso, gressu tremulo, corde propenso, pectore properabat anhelo. Quæ cum Moretoniensem introisset ecclesiam, claviger, qui sanctum deputatus erat custodire sepulcrum, multum quæsitus nequaquam est inventus. Illa autem impatiens moræ, flexo genu, tunso pectore, corde cum manibus ad cælum elevato, gemitibus ac suspiriis ostium tabernaculi sibi flagitat aperiri. Et ecce, multis astantibus, sera cum claviculis et pessulo dissolvitur ; et quasi manu projiciente contorta, macerix, quæ stabat ex adverso, colliditur : aperitur per se janua, et mulier ingressa, de ingressu læta regreditur.

janua templi
ultro aperitur :

k
laborans
calento libera-
tur :

31 Erat in k Barnevilla senex quidam prædives, sed diu morbo vexatus calculeo, is cum effiata senio nulli medicorum auderet committere membra, divinam sibi precibus flagitabat adesse medicinam. Nocte igitur quadam in somnis admonitus est, quatenus S. Firmati sepulcrum adiret, ejus inibi petiturus auxilium. Qui nondum perfectæ fidei timuit credere visioni : sed secunda et tertia visione firmatus, quo visum expleret iter deliberans, obdormivit. Expergefactus denuo, calculum, suæ causam infirmitatis, juxta se sanus invenit. Mane igitur facto, negotiis omnibus posthabitis, Sancti sepulcrum adiit : et illum Canonici calculum, Deo gratias agens, dereliquit.

incredulus,
paralyti
percussus

32 Duo, de curia Moretoniensium Comitis, armigeri, orandi gratia S. Ebrulfi basilicam ingressi, per singula preces effuderunt altaria : quorum alter alteri, Veniamus, inquit, et ad S. Firmati sepulcrum, ejus rogaturi subsidium, Nequaquam, inquit alter, Firmati, plusquam cujuslibet mortuorum,

invocabo præsidium. Cum igitur alter objurgans illum, ante Sancti sepulcrum genu flecteret ; alter subita paralysis dissolutus ægritudine, præceps in terram provolvitur. Accurrit alius clamans, clamore motus infirmi, et infirmum ante Firmati sepulcrum deportavit. Sed Sanctus Sanctorum Deus, ostensa sui Sancti sanctitate, infirmum Firmati precibus pristinae reddidit sanitati.

33 Quidam in urbe l Bajocasina Diaconus, per septem annos gravi languore detentus, suis omnibus frustra medicis erogando distractis, tandem se sepulcrum S. Firmati visitaturum promisit : et ut votum compleret, præcepit sibi vehiculum præparari : et qui septem annis adhæserat lecto, brevi factus sospes momento, parentum comitatus utroque multaque parentela, Sancti sepulcrum pedes adivit.

33 Apud m Cadomum, quædam cujusdam piscis n arista cujusdam boni patrisfamilias gutturi stabat affixa : quam sibi gravissimum inferentem supplicium diutius laboravit expellere : et cum pluribus hoc efficere nequisset diebus ; tandem ad B. Firmati confugit suffragium sibi eum efflagitans adesse propitium. Statim arista evellitur ; et ille sanus sine mora devenit Moretonium, et ante Sancti sepulcrum suæ salutis gratias reddidit auctori. Quædam Matrona quamdam altari, super quod Sanctus divinum multoties celebrabat officium, candelam superposuit : quæ a nullo sullata, lucere non destitit, nocte illa super altare combusta : mane autem facto favillam reperientes, et inusta videntes linteamina, Deo gratias Clerici reddidere.

D
AUCTORE
STEPHANO
EP. EX MS.

sanatur :

l
offusus 7
annis lec-
to subito con-
valescit ;

m
n
spina piscis
gutturis inha-
rens evellitur

E
Miraculum
in candela

ANNOTATA.

a Goronnum oppidum in Carnomannis distat Mantileio quatuor duntaxat leucis.

b Sudaria equina, vulgo la housse, quod ephippio substrata equi corpus obtegit sudoremque excipiat : alibi in hoc significato aut genere nusquam reperi, sed neutraliter Sudarium ad usum sepeliendorum cadaverum aut faciei tergendæ.

c Donofrontium, vulgo Domfront, oppidum et Vice-Comitatus in Normannia, inferiore versus Cenomaniam, quatuor leucis Mantileio distans.

d Meduana urbs Cenomania, vulgo Mayenne, distat indidem leucis octo.

e Robertus, frater Guillelmi Conquestoris, mortuus est circa 1104 annum.

f Videtur esse vicus inter Moritonium et Abrincas, Abrincis proprior, in tabulis minus recte scriptus, nunc Mesvilosans nunc Menosane.

g Interfuit hic Episcopus exequiis dicti Guillelmi Regis anno 1087.

h Id necessario contigit ante annum 1096, ut supra dictum.

i Est S. Michaelis ecclesia de Periculo maris in insula Vicina.

k Barnevilla agri Constantini vicus ad mare in Normannia.

l Bajocasina, urbs ibidem Episcopalis prope Oceanum, vulgo Bayeux.

m Cadomum præcipua inferioris Normanniæ urbs, vulgo Caen dicta.

n Arista, id est spina piscis, vulgo Areste : ob eam quam habet cum aristas triticearum spirarum similitudinem.

RHYTHMUS SEU SEQUENTIA.

O beate Guillelme, Redemptoris miles alme, Qui regnas in caelestibus, adesto nostris precibus. Veris bonis jam frueris, et cum Christo collataris, Fac nos boni participes, quo frueris et consortes.

A Tu qui pure Deum vides, et ab eo mira potes :
 Non est tibi negaturus, quod fueris petiturus.
 Eia ergo preces audi, et precantes nos custodi :
 Ut in terris mereamur, quod in cœlis coronemur.
 Dum vivebas inferius, cogitabas superius :
 Cœlestia suspiciens, et terrena despiciens.
 Cumque Deum præ ceteris, sancte semper ama-

[veris :]

Nihil tibi curæ fuit, quam quod illi complacuit,
 Ita bona pauperibus pie dabas languentibus.
 Utque Deo liberius, et servires securius.
 Pervigil incumbebas, jejuniis et orabas.
 Incessanter Christum Deum, multis propitiatus eum.
 Tam devotus atque clemens eras cunctos suspiciens ;
 Ut exemplo commoneres, et ad pia dirigeres.
 Terræ sanctæ visitasti loca sacra, et orasti,
 Christum Deum, ubi prius tunc steterunt pedes ejus.
 Nec putabas satis esse in cremo Deum nosse,
 Nisi ubi conversatus, hunc coleres humi stratus.
 Feras habes obsequentes, aves quoque famulantes :
 Corvus paret, lupus cessit, et uterque morem gessit.
 Mira refulget pietas tua, fides et charitas ;
 Dum quod agas vel facias, fit ut semper proficias,
 Ægros sanas et languores, ignis restinguis ardores :
 Blandus captivos liberas, cunctisque bona procuras.

Ergo pro hac veritate, qua tu polles et virtute ; D
 Suppliciter deprecamur, ut a malis liberemur. Amen.

ORATIONES.

Deus, qui Beatum Guillelmum, Confessorem tuum
 sacro tui amoris ardore inflammasti, ut præ te vilia
 omnia duceret, et præter te nihil amaret aut cogi-
 taret ; tribue quæsumus, ut illius imitatione terrena
 valeamus despiciere, et te fontem vitæ ex tota mente
 semper amare.

2 Deus qui potenti virtute ministeria hominum
 dispensas, et eorum aliquos voluisti salutis aliorum
 ministros ; fac ut nos, qui B. Guillelmi Confesso-
 ris tui memoriam agimus, illius gratia pro nobis a
 te postulet et impetret, quæ tu noveris saluti et in-
 columitati nostræ congruere.

3 Deus, qui Beatum Guillelmum Confessorem
 tuum innumeris decorasti miraculis, ut eum tibi
 gratissimum et mundo utilem demonstrares : præsta
 ut ejus qua nunc apud te gratia et virtute pollet et
 fruitur, nos quoque pro tua bonitate digneris esse
 participes.

XXV APRILIS.

SANCTI QUI VII KALENDAS MAJI COLUNTUR.

SANCTUS Marcus, Evangelista, Episcopus Alexandrinus et Martyr.
S. Anianus, Ep. Alexandrinus.

S. Philo, (Diaconi Antio-
S. Agathopodes, } chiæ.

S. Evodius, { Fratres, { Martyres
S. Hermogenes, { } Syracusis
S. Callista soror, { } in Sicilia.

S. Nobilis, }
seu Nubilis, }
S. Martia, } Martyres
S. Hermemphus, } in Africa.
S. Fortunatus, }

S. Jocundus,

S. Nice, Martyr apud Græcos.

S. Publius, miles, Martyr Nicomediæ.

S. Stephanus, Episcopus Antiochenus, Martyr.

S. Mansuetus, Martyr, Argentanii in Normannia.

S. Phœbadius, seu Fœgadius, Episcopus Aginnensis in Aquitania.

S. Maccalleus, Episcopus Cruachadiæ in Hibernia.

S. Machaldus, Episcopus in Insula Mona.

S. Rusticus, Episcopus Lugdunensis in Gallia.

S. Gramatius, Episcopus Metensis ad Mosellam.

S. Macedonius, Episcopus Constantinopolitanus.

Sancti octo Anachoretæ, Martyres apud Græcos.

S. Clarentius, Episcopus Viennensis in Gallia.

S. Fidelis, Ispelli in Italia.

S. Erminus, Episcopus et Abbas Lobiensis in Belgio.

S. Florebertus, Episcopus Leodiensis ad Mosam.

S. Robertus, Abbas Syracusis in Sicilia.

S. Heribaldus, Episcopus Autissiodorensis in Gallia.

S. Francha, Virgo, Abbatissa Ord. Cisterciensis, Placentiæ in Italia.

B. Philippus seu Philippinus, Ordinis Minorum, Montalcini in Tuscia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Sagricius, Episcopus Trevirensis, indicatur in scripto Carthusiæ Bruzeilensis non admodum antiquo. Vitam dedimus xiii Ianuarium
Adalbero I, Ecclesiæ Metensis Episcopus, hoc die mortuus est, ut dirimus inter Prætermisos xxiv Februarii.

B. Rogerius, ex Aurelianensi Lemovicensis Episcopus, ac denique Archiepiscopus Bituricensis, ab aliquibus mortuus creditur festo S. Marci, ex male intellecto Epitaphio, quod interpretandum esse de prima feria mensis Martii, anno 1368, in ipsas Kalendas incidentis ostendimus, ubi Vitam dedimus, quando et anniversarium ejus agi consuevit. i Martii.

S. Droctovei, Abbatis monasterii S. Germani Parisiis, translatio adscripta sub finem primario Martyrologio Usuardi. Ejus Vitam dedimus x Martii.

B. Bernardus de Tironio, dicitur ab aliquibus mortuus hoc die, ab aliis, quando Vitam dedimus, xiv Aprilis.

S. Alexander Martyr, indicatur in MS. Trevirensi S. Martini, et apud Grevenum : in MS. Attempisano additur palæstra Lugdunum. De quo egimus xxii Apr.

S. Georgii Martyris, memoria inscripta est duobus apographis Martyrologii Hieronymiani, eoque citato apud Notherum et in aliis MSS De eo egimus xxiii Apr.

SS. Felix Presbyter, Fortunatus et Achilles Diaconi, Martyres Satabi in Hispania, memorantur a Ferrario in Catalogo generali : ab aliis adscribuntur Valentini in Gallia, et referuntur, quando de ea controversia egimus, xxiii Apr.

Corona Virgo, memoratur a Maurolyco, ab aliis prima Martyrum Alexandrinorum statuitur xxiv Apr.

S. Sabas, Dux militum, et lxx milites, Martyres Romæ, memorantur in Menologio Basilii Imperatoris : ab aliis xxiv Aprilis.

Aprilis T. III

Apostolorum xii memoria Cremonæ, celebratur apud Meralum : de singulis agimus suis diebus.

Bonifacius, Atinensis Episcopus, circa finem v seculi in Episcopio a se restituito obiit : cujus quia obitus hodierno die notatur in Chronico Atinensi, vix distinguente publice Sanctos a non taliter cultis ; et quia ipsa diei obituæ memoria in tam antiquis indicium præbet publici cultus olim vigentis, cujus occasione ea, quæ pertisset alias, memoria conservata fuerit : ideo hic proponendum censuimus. Ipsum chronicon in tomo 1 Ughelli consuli potest.

Mares, Episcopus civitatis Dolichæ, in Euphratesia provincia, interfuit Concilio Constantinopolitano primo, laudatur libro 9, Historiæ tripartitæ cap. 3, ut vir plurimis virtutibus decoratus. Is inscriptus est Additionibus Molani ad Usuardum in priore editione ; sed postea in aliis omissus. Interim seculi Molanum sunt Canisius in Martyrologio Germanico, et Ferrarius in Catalogo generali.

Cunibertus, relicto Episcopatu eremi incola, indicatur in Menologio Scotico Camerarii, cum titulo Sancti, citato Theatro vitæ humanæ : sed ubi fuerit Episcopus, siletur.

Hermannus Marchio, filius Bertoldi Ducis, relictis uxore et unico filio, Cluniaci vitam Angelicam arripens, vere monachus migravit ad Dominum, vii Kalendas Maji. Ita Bertoldus Constantiensis ad annum 1074. Hunc cum titulo Beati retulerunt Wion, Dorgunius, Menardus, Ferrarius, et Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani.

BB. Beda et Marcus Confessores, memorantur in Martyrologio, Colonia et Lubecæ anno 1590 excuso, et adscripti sunt recentiori manu Flarario Sanctorum. At Beda et Deodatus, Confessores, inscripti

44 sunt

sunt Auctario Gregerii od Usuardum secundæ editionis. In priore editione, uti et apud Maurolycum, et in MS. Carmeli Coloniensis reverentur Beda, Marcus et Deodatus, Confessores, ac Beati in variis dicuntur. Nomen Deodati est in Kalendario scripto Carmelitarum Mechliniæ: sed die sequenti. Colitur Venerabilis Beda Anglus xxvi Maii; et alius Beda junior, monachus in territorio Rhodigino, Genuæ quiescens, x Aprilis. At Deodatis, in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anni 1490 omissus, refertur in eo et aliis xxiv Apr. Quibus potest adjectus esse S. Marcus, quod eorum reliquiæ aliquo in loco sint, et propter S. Marcum Evangelistam sit hic dies electus. Certiora libenter intelligemus.

S. Waldricus, olim Baldricus, urbis Laudunensis Episcopus, anno Salutis 1112, gladio per cives ejusdem urbis confossus, memoratur cum titulo Sancti et Martyris in MS. Florario. Eadem hanc describunt Guibertus lib. 3 cap. 8, Robertus de Monte in Appendice ad Sigebertum, et alii, qui ad dictum annum 1112, et vii Kalendas Maii factam tradunt. Miramur nullam ejus mentionem fieri a Soussayo in Martyrologio Gallicano. Nihil etiam de veneratione Ecclesiastica ei exhibita addunt Sammartham et alii in Episcopis Laudunensibus.

Tarasía filia Veremundi II Regis Castellæ, Abdallæ Saracenorum Regi coacta nubere, sed intacta relicta, Ovieti in monasterio S. Pelagii mortua, cum titulo Sanctæ memoratur a Wione, Dorganio, Menardo, Bucelino, Ferrario, Arturo. Interim silent de ea Tamayus in Martyrol. Hispanico, et Ordo recitandi divinum Officium cum adjunctis Sanctis Ovetensis Ecclesiæ sæpius recusus. Proinde certiora venerationis publicæ documenta cæspectamus.

Joannes, Conversus Villariensis in Brabantia, cum titulo Beati memoratur in Menologio Henríquez et Bucelini.

Benedicti XII, sanctissimi Patris depositio, Avenionæ, memoratur ab Henríquez, quod fuerit ex Ordine Cisterciensi ad Pontificias dignitates evocatus: Item a Menardo et Bucelino cum titulo Beati ob beneficia Ordini Benedictino præstita. A Saussoyo et Chalemoto inter Pios censetur.

Petrus a Calimphout, Canonicus Præmonstratensis Tongerlois, et Pastor in Harensi Campaniæ Brabantorum pago, ab hæreticis occisus, cum titulo Beati profertur a Chrysostomo Vander Sterre in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis.

Anna, Vidua, Tertiaria Ordinis Minimorum, Tolosæ cum opinione sanctitatis mortua, anno mdcx, refertur in Chronico Ordinis apud Lanorium, et cum titulo Beatæ inscripta est Gynæcea sacro Arturi du Monstier.

Balthazar a Castro-novo, videtur cultum aliquem habere, in Monte-reguli Principatus Pedemontani, tabellis et votis circa corpus in sacrario Franciscanorum appensis; sed quia Arturus in Martyrologio Franciscano diem pro suo arbitrio delegit, malumus ex ipso loco certiora de ejus miraculis et cultu expectare: simili ex causa, aut quia omnino cultum non habent, licet a dicto auctore Beati nuncupentur, referendi huc veniunt.

Franciscus Orapassanus, in India Occidentali circa annum 1540 utilis operarius:

Joannes a Coria, Belvisii in territorio Placentino pie defunctus;

Angelus Saonensis, Capuccinus, Æsii in Piceno hoc die mortuus cum opinione sanctitatis, anno 1556; etc Hieremía Clarissa, Firmi in Piceno, omnibus scriptoribus Franciscanis ignota, nisi quod fuisse dicatur de ea agere Valerius de sanctis Feminis Ordinis Minorum lib. 2. cap. 28, quem non vidimus.

S. Richarius, Presbyter in pago Pontivo, profertur in MS. Bruxellensi S. Gudilæ: Vitam damus

xxvi Apr.

S. Maximus, Martyr in Asia, sub Decio Imperatore, cum aliquo elogio profertur in Martyrologio Rabani. Damus Acta passionis

xxx Aprilis.

Marculphus, Abbas Bajocis in Gallia, indicatur a Wione, Dorganio, Menardo, Bucelino, et Ferrario. Verum ab antiquioribus

i Maji.

S. Augustinus, discipulus S. Gregorii, Episcopus in Britannia, memoratur in MS. Martyrologio Carmelitarum, item a Maurolyco, Galesinio, Canisio: ab aliis cum Martyrologio Romano

xxvi Maji.

Dedicatio Ecclesiæ S. Petri, Apostolorum Principis. inscripta est MS. Græco Synaxario, quod Parisiis spectat ad collegium Claromontanum Societatis Jesu: poterit ejus ecclesia describi ad hujus diem natalem

xxix Junii.

S. Stephanus Papa I, indicatur in MS. Barberiniano Colitur

ii Augusti.

S. Mansueti, Episcopi Tullensis, translatio, inscripta est MS. Luxoriensi, dies ejus natalis in Septembris.

B. Jacobi Tarvisini ex Ord. Minorum, Magdeburgi anno 1225 defuncti, Translatio hoc die facta anno 1239, recolitur in Martyrologio Franciscano, an publicum cultum, ut Beatus habuerit, et ut talis ab una ad alteram ecclesiam sit translatus, licebit plenius examinare die, quo obiisse scribitur xx Septembris.

Obodius sive Authodius, eremita Hibernus, patronus Wancursi prope Atrebatum, inscriptus est Martyrologio Anglicano Wilsoni, et Catalogo Ferrerii, ab aliis refertur die, quo mortuus dicitur xxi Novembris.

SS. Macaria, Ammonaria et Dionysia, memorantur in MS. Florario. In Martyrologio Romano et aliis

xii Decembris

DE S. MARCO EVANGELISTA,

EPISCOPO ALEXANDRINO ET MARTYRE,

Commentarius Prævius.

G. II.

VIDE ACTA
GRÆCA PAG.
XLI

CIRCA AN.
LXVIII.

Veneratio S.
Marci 23
Septembris,

§ I Veneratio S. Marci apud Latinos, Græcos et Ægyptios. Acta vitæ et martyrii varia.

Celeberrima est memoria S. Marci Evangelistæ in omnibus Ecclesiasticis Fastis, Latinis, Græcis, Copticis, idque variis per annum diebus. Apographa quatuor Martyrologii Hieronymiani, sæpius indicata, ad diem ix Kalendas Octobris, seu xxiii Septembris, referunt natalem S. Marci Evangelistæ, in Alexandria. At vox, natalis, deest in anti-

quiore codice Epternacensi. Eodem die ejus memoria inserta est MSS. Martyrologiis Richenangiensi in Suevia, et Corbeiensi in Gallia, item Augustano S. Udalrici, et Purisienti a Lubbo nostro nobis communicato. At qua de causa ad dictum diem istis in Fastis recolatur, nobis non liquet.

2 Alii passim ad hunc xxv Martii, ejus diem natalem

A lem collocant, cum Martyrologiis Richenougiensi et Augustano jam indicatis, et Cusiniensi, et Altempsiano, paucis et supra relatis verbis. Beda in Genuino Martyrologio suo, a nobis ante Tomum secundum Martii excuso, hoc eum elogio exornat. vii Kalendas Maji. Natale S. Marci Evangelistæ in Alexandria : qui constitutis et confirmatis ecclesiis per Libyam, Marmaricam, Ammoniacam, Pentapolim, Alexandriam, atque Ægyptum universam; ad ultimum tentus est a Paganis, qui remanserant Alexandriae. Qui videntes eum die sancto Paschæ Missas facientem, miserunt funem in collo ejus, et trahebant eum ad loca Buculi, quæ erant juxta mare sub rupibus, ubi erat ecclesia extructa : et defluebant carnes ejus in terram, ac saxa inficiebantur sanguine. Vespere autem facto, miserunt eum in carcerem : ubi circa mediam noctem primo Angelica visitatione confortatus est, deinde ipso Domino sibi apparente ad cœlestia regna vocatus. Et mane dum traheretur ad loca Buculi, gratias agens et dicens, Domine in manus tuas commendo spiritum meum, octavo Neronis anno defunctus est : et a viris religiosis Alexandriae sepultus, in loco lapidis excisi, cum gloria. Ordinaverat autem pro se Alexandriae Episcopum Anianum : aliis quoque longe lateque Ecclesiis Episcopos, Presbyteros et Diaconos dederat. Hactenus Beda, et eum secutus Rabanus. Ast Usuardus, Ado, Notkerus, Bellinus alique posteriores inde aliqua, et nonnulla ex S. Hieronymi elogio, in libro de Scripturibus Ecclesiasticis contento, desumpserunt.

B 3 Ex relatis Martyrologiis, Bedæ potissimum et Robani, devenimus in sinceram notitiam antiquissimorum Actorum, quæ de vita et martyrio S. Marci fuerunt descripta; quod ex his elogia sua Beda, iisdem etiam verbis retentis, desumpserit; eumque probavit Rabanus, vir suo tempore etiam inter eruditiores habitus. Ea Acta infra damus ex duodecim codicibus antiquis inter se collata : videlicet ex aliquo jam nostro olim Hollandico, ex Romano Cardinalis Baronii et Neapolitano Nicolai Beatelli, ex Ultrajectino S. Martini, Cusano S. Nicolai, Ardeuensi S. Huberti, Audomarensi Ecclesiæ Cathedralis, Parisiensi Cardinalis Mazarini : item ex Aquicinctino, Schenckiano, Duacensi collegii Societatis, duobus Serenissimæ Christianæ Reginæ Sueciæ signatis numero 81 et 482. Præterea extant eadem Acta, sed phrasi hinc inde mutata, in Ultrajectino, alio S. Martini, alioque Reginæ Sueciæ signato numero 13. Ex his duobus ultimis præfigimus, quæ de comitatu S. Petri in Italiam et Apostolatu Aquileiensi hactenus ut certiora invenimus. Reperimus etiam in tribus prioribus Prologum, et quidem diversum, sed a posteris appositum : quem ideo omittimus.

C 4 Præfata porro Acta in linguam Græcam translata sunt, non a Simeone Metaphraste, sed seculo forsan undecimo aut duodecimo ab aliquo monacho Cryptæ Ferratæ in agro Tusculano, ubi ipsa urbe Roma duodecim miliaribus distantis. Unde similes Vitæ plures ad mensem Aprilem spectantes eruit Guiljelmus Sirletus, quas ab hoc Latinitate donatas edidit Aloysius Lipomanus parte 2 tomi 7, Vitarum sanctorum Patrum, et ex eo Laurentius Surius. Est apud utrumque primo loco martyrium, SS. Agapæ, Chronicæ et Irenæ, de quo dignetur Lector legere judicium nostrum ad diem iii Aprilis. Ex eoque discere, quam exigua fuerit interpretum et compilatorum, quorum opera codex iste Græcus coarctavit, accuratio. Alia Acta, a sua prima origine Græce composita, invenimus in Codice Vaticanæ 866, et ea, quamvis minoris antiquitatis et auctoritatis sint quam Latina, ideoque non fuerit operæ pretium visum ipsa Latine reddere, Græce tamen exhibemus ad calcem hujus tomi; quia ab his parum discrepant Menologia et Menæa Græcorum, ex quibus solum hic inserimus, quæ in Menologio Basilii Imperatoris Porphyrogeniti tradun-

tur, et sunt ejusmodi. Eodem die xxv Aprilis Martyrium S. Marci Apostoli et Evangelistæ. Marcus, divinus Christi Apostolus, post ascensionem Domini nostri Jesu Christi, in tota Ægypto et Libya et Pentapoli, imperante tunc Tiberio Cæsare, verbum Christi prædicavit. Conscripsit etiam sanctum Christi Evangelium, a S. Petro Apostolorum Principe ipsi dictatum. Ordinatus vero Episcopus Alexandrinus, excitabat ornabatque Christi Ecclesias, constituens per omnes Ægypti Præfecturas Episcopos, et fidem Christianam propagans. Cum autem una dierum juxta mare verbum Dei prædicaret, ab idolorum cultoribus detentus est, et funibus constrictus trahebatur adeo, ut carnes ejus saxis illis lacerarentur, et sanguis ejus terram irrigaret. Conjectus dein est in carcerem, ubi Dominus illi apparens addixit regnum cœlorum. Sequenti die e carcere eductus, cum per plateas traheretur, spiritum Deo reddidit. Hæc ibi.

§ Plura habentur in MS. Synaxario Claromontano Societatis Jesu Parisiis, et in Menæis tam excusis quam manu exaratis : in quibus omnibus sub finem ista adduntur : Celebratur illius dies festus in religiosissimo ipsius Apostolio, seu templo ipsi dicato, quod est juxta Taurum. De eo templo apud Georgium Codinum de Originibus Constantinopolitanis pag. 61, sic legitur : Ecclesiam S. Marci prope Taurum primo Theodosius Magnus, cum trullo ligneo, extruxit : quam postea terræ motu collapsam, reædificavit Romanus senior, cognomine Lecapenus. Fuit hic Romanus, a genere suo Constantino Imperatore primum Cæsar tum Augustus declaratus, anno mccccxix; et cum illo imperavit usque ad annum mccccxliv. De ecclesia quæ eidem Evangelistæ erecta fuit Alexandria, deque ejus ibidem sepulcro agimus in Appendice, extracta ex Vita S. Petri Episcopi Alexandrini et Martyris, seorsum Græce et Latine a Francisco Combefis vulgata. Dein subjungimus Encomion Procopii Diaconi et Chartephyllaris, jam ante quidem a Lipomano vulgatum, sed nunc denuo accuratius e Græco versum a prænobili Adolescente Joanne Francisco Albano Urbinate Canonico ecclesiæ S. Laurentii in Damaso, operam suam ad talia promptam offerre dignato, qua etiam Menologii Basiliani partem Latinam fecit. Aliud ejusdem Evangelistæ elogium a Niceta Paphlagona conscriptum legi poterit apud Franciscum Combefis tomo 6 Bibliothecæ Patrum Concionatorum, ad hunc xxv Aprilis editum. Utriusque meminit Leo Allatus in Diatriba de Simconum scriptis pag. 104 et 113. Floruit autem Nicetas seculo Christi nono, at multo illi senior fuit Procopius, qui vixit cum Alexandria sub Imperatoribus Christianis suum adhuc splendorem obtineret. Aliqua commemoratio sancti Apostoli Marci juxta Taurum inscripta est Menæis Græcorum ad xi diem Januarii, quæ plane jam nobis de hoc sancto Evangelista videtur accipienda. Joannes Seldenus, post librum de Synedrüs veterum Hebræorum, edidit Calendarium de festis Coptitarum et Ægyptiorum, in quo annotatur Festum Marci Evangelistæ die xxx mensis Barmahath, et annotatur incidere in diem xxvi Martii; et iterum die xxx mensis Barmudæ, qui est hic xxv Aprilis : ad quem diem etiam ejus festum celebratur in Martyrologio Arabo-Ægyptiaco, pro nobis Latine reddito a Gratia Simonio, tum Romæ collegii Maronitarum alumno.

§ II Tempus vitæ et martyrii. Evangelium scriptum; alia illi tributa.

Abrahamus Echellensis, Syrus Maronita e Libano, nobis Romæ optime notus, edidit in Chronico Orientali historiam Patriarcharum Alexandrinorum, et longum in ea S. Marci Evangelistæ et Ecclesiæ Alexandrinæ Fundatoris encomium : in quo etiam dicitur coronam consecutus

D AUCTORE G. P. elogium ex MS. Menologio Basilii Imperat.

veneratio Constantinopoli in propria ecclesia

E a Theodosio Magno constructa,

et Alexandria :

Appendix ex Vita S. Petri Alexandrini.

Encomium Procopii Diaconi.

F

Veneratio in fastis Copticis

et Arabicis.

Martyr coronatus dicitur ab Alexandrinis an. 67,

AUCTORE G. N. et adfuisse martyrio SS. Petri et Pauli,	A consecutus martyrii, postrema Barmudæ Ægyptiorum, anno Incarnationis Dominicæ sexagesimo septimo; cum non diu ante Romam profectus, adfuisset martyrio duorum Apostolorum Petri et Pauli, anno a Domini nostri ad cœlos ascensione trigesimo quinto. Quia autem Ægypti annum incipere solebant a mense Thoth, qui in ultimos dies Augusti convenit, hæc ad sequentem annum essent referenda. Huic antiquæ traditioni Ecclesiæ Alexandrinæ non multum difformis est antiqua pariter traditio Ecclesiæ Romanæ, secundum quam alibi ostendimus dictos Apostolos martyrio affectos Nerva et Vestino Consulibus, anno Christi LXV, cum post hujus Ascensionem evoluti essent anni XXXVIII, eique chronologiæ consentiant, Clemens, Alexandrinus, Origenes atque a nobis alibi indicati. Infra quoque in Actis martyrii dicitur S. Marcus tradidisse spiritum, anno Neronis imperii quarto decimo: ita codex noster vetustus. Mortuus est autem Nero octavo mense, dicti anni XIV Imperii sui: eique successit Galba Cæsar, cuius nomen in tabulis dictæ historiæ Patriarcharum Alexandrinorum apponitur, quasi ejus tempore S. Marcus obiisset. Tribuitur vero illi jam dictus annus, licet proprie tantum regnarit septem mensibus a Junio usque ad Januarius anni sequentis, et sic mortuus fuisset S. Marcus anno Christi LXVIII. Aliter sensit Euthychius Patriarcha Alexandrinus seculo Christi X, qui tam S. Petrum quam S. Marcum ad primum Neronis annum martyrio coronatos tradit. Eusebius in Chronico, ad annum VIII Imperii Neronis, Consulibus Celso et Gallo, scribit ista: Ὁρότος Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, μετὰ τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἐβangelιστὴν Μάρκον, Ἀνιωνὸς ἔτη, κβ'. Primus Episcopus Alexandriae, post Apostolum et Evangelistam Marcum, Anianus anni XXII. Hæc Eusebius; sed veremur ne, uti de eo diximus in Pontificibus Romanis, ita et hic fuerit hallucinatus, atque ex meris conjecturis dictos annos definiverit. Baronius in Notis ad XXVI Aprilis, ubi de S. Cleto Papa agit, cum magna oscitantia ab Eusebio prætermisso, censet in his, quæ sunt Romanæ Ecclesiæ, majorem esse adhibendam fidem ejus alumnis quam ceteris. Idem hic dicendum de traditione Ecclesiæ Alexandrinæ. De S. Aniano mox agemus, qui ab Alexandrinis præfuisse dicitur annis solum octodecim; ut videatur Eusebius huic attribuisse annos aliquot, ante S. Marco ereptos. Quia tamen Eusebium secuti sunt SS. Hieronymus, Beda et alii, malumus hæc lectori ulterius discutienda proponere, quam dictæ sententiæ mordicus adherere.	Evangelium Græce primitus a S. Marco editum dubitamus, ob testimonium quod subjungimus Caroli IV Imperatoris, cujus iter in Italiam describunt Guilielmus et Albrigtus Cortusii in sua historia lib. II cap. 1, his verbis: Subito de Boemia equitavit in Utinum. Fuit hoc anno MCCCLIV, Indictione VII, die XIV Octobris. Qui transiens per Sacile, Civie, Feltrum, die primo Novembris intravit Bassanum. In ejus comitiva erant Aquileiensis Patriarcha ejus frater, Jacobinus de Carrarca, Feltrinus de Gonzaga. Hæc ibi. Erat annus regnorum Caroli IX, qui tunc Feltri die ultima mensis Octobris dedit litteras ad Arnustum Archiepiscopum et Capitulum Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ: quas ex autographo, in archivis Ecclesiæ Pragensis adservato, descriptas nobis misit Praga anno MDCLIV Theodorus Moretus, ex nostra Flandro-Belgica provincia in Bohemicam missus, ac tunc ibidem Rector Collegii Glattoniensis, quasque postea anno MDCLXXI cum autographo collatas, et sua manu correctas, remisit Perillustris et Reverendissimus Dominus, D. Thomas Joannes Pessina de Czechorod, sanctæ Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ Decanus, Archidiæcescos Officialis, et Celsissimi Principis Archiepiscopi Pragensis Vicarius in Spiritualibus Generalis: sunt autem hujusmodi.	D an Latine.
mortuorum anno 65,	B	8 Carolus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, et Boemorum Rex. Principes et Devoti dilecti. Noverit vestra devotio, quod nuper ad fines Italiæ procedentes, in Ecclesia Aquilegiensi invenimus librum Evangelii S. Marci Evangelistæ, Latinis litteris in septem quaternis, propria ejusdem sancti Evangelistæ manu conscriptum: cujus duos quaternos ultimos instantia magnarum precum obtinimus, vobisque pro decore sanctæ Pragensis Ecclesiæ Matris nostræ per nobilem Ludovicum de Hoenlog dirigimus, prout in litteris regiis, Majestatis nostræ sigillo pendenti signatis, evidentius est expressum. Et nihilominus in signum affectionis, qua prædictum Librum, quinimo Ecclesiam Pragensem sincere complectimur, jam disposuimus pulchrum et pretiosum ex auro et margaritis pro eodem libro confici apparatus, pretii duorum millium florenorum; mensura quidem ejus asserum accepta. Ita quod dum apparatus ipsum vobis, Deo volente, in breve miserimus; aliud non restabit, nisi prædicto Libro hujusmodi apparatus applicare. Quocirca devotionem vestram attente requirimus et hortamur, volentes, quatenus cum universo Clero civitatum et suburbiorum nostrorum Pragensium, tam exemptorum quam non exemptorum locorum, eidem Libro obviam veniatis; et cum jucunditate spirituali, et gaudio suscipiatis eundem. Et quoniam Ecclesiastica traditio statuit Evangelium a Diaconis decantari in ecclesiis, quanto majorem potestis in dicta Evangelii susceptione Diaconorum, sacris vestibus Diaconalibus indutorum, numerum congregetis. Consequenter vero concedente Domino caput S. Victoris Martyris dictæ Pragensi Ecclesiæ transmittemus. Datum Feltri die ultimo mensis Octobris, Regnorum nostrorum anno nono. Hæc ibi cum sigillo adjuncto. De reliquo itinere Caroli Imperatoris per Lombardiam, et coronatione facta Mediolani in festo Epiphaniæ anni sequentis MCCCLV, accurate agunt idem Cortesii et passim alii. Prædictus autem Pragensis Decanus in Diario Reliquiarum Metropolitanæ ecclesiæ S. Viti, nuper a se vulgato, agens de jam dicto Evangelio testatur, quod ex ipso ornatissimo codice, die festo Paschæ atque iterum Ascensionis Domini, ad Missarum solennia legitur Evangelium. Textus initium est in his verbis Capitis XII versu XXI. Et secundus accepit eam et mortuus est: et hinc ad finem usque pertexitur. Scriptura sacra additurque majoribus litteris, Amen.	E uti partem Carolus IV Imper. Aquileia Pragensem misit?
traditur Aquileiæ fuisse annis 5 cum dimidio,	C 7 Annos Marco in Sede Alexandrina solum septem tribuit dicta historia Patriarcharum Alexandrinorum; adeoque tempus sufficiens datur, quo et Romæ cum S. Petro vixerit, et suum Evangelium conscripserit, et Aquileiam profectus, ibidem fidem Christi primus plantavit. Annos duos cum dimidio eum Aquileiæ prædicasse tradit, ex antiquissimis Marcianæ apud Venetos ecclesiæ monumentis, Joannes Stringa, in suis de S. Marco elucubrationibus, citatus a Polladio de Olivis libr. 3, Rerum Foro-Julienarium pag. 86. De Evangelio, a S. Marco Romæ scripto, late agunt Baronius ad annum XLV, et passim interpretes. Ex his Cornelius a Lapide in suo Argumento in Marcum, inquit de autographo Evangelii Aquileia Venetias delato, et ista addit: Porro vir gravis Canonicus S. Marci Venetiis, qui ejus Reliquias in manu habuit, ideoque oculatus testis, meo rogatu hac de re curiose inquirens, bisce diebus rescripsit, autographum hoc S. Marci Græca lingua esse conscriptum, et ab Aquileia Venetias delatum fuisse anno Christi MCCCCLXXII. Verum in hoc anno videtur aliquod mendum; cum Ferdinandus Ughellus tomo 3 Italiæ sacræ et alii tradant, translatum anno MCCCXX, sub Duce Thoma Mocenico, qui præfuit ab anno XIII usque ad annum XXIII dicti seculi quinti. An hinc recte colligat Cornelius a Lapide videri	9 In MS. Martyrologio Pragensi Ecclesiæ Cathedralis, post relatum ex Usuardo encomium de S. Marco, ista	F
scripserint Evangelium Græce, uti Venetiis dicitur extare:			

an etiam
pars corpo-
ris a Carolo
iv Pragani
delata ?

NOT. 21

A *ista ibidem subduntur* : Cujus corpus per piissimum Imperatorem Carolum Magnum [est depositum] in monasterio Augiæ-majoris Ordinis S. Benedicti diœcesis Basileensis, quod ipse Carolus fundavit, et conditum fuit per multa tempora. Demum veniens ibi Carolus IV Imperator, Bohemiæ Rex, ejusdem sancti Evangelistæ corporis multis precibus obtinuit magnam partem : et facta sibi tumba argentea deœnata, et capite suo cum auro et argento decorato, transtulit ad ecclesiam Pragensem, cum omni honore et solennitate. *Pœlaudatus Decanus in Diario, non tantum caput adesse asserit, sed insuper haberi ipsum dicit cum mandibula et uno dente, ut videatur integrum cranium significare.* Idem Carolus obtinuit multis precibus a Nicolao Patriarcha Aquilegiensi fratre suo duos ultimos sexternos Evangeliorum ejusdem S. Marci, quæ ipse litteris Latinis propria manu fertur scripsisse : et eundem librum auro et argento decoratum et gemmis pretiosissimis ornatum, dedit ecclesiæ Pragensi, in quo legitur Evangelium in die Paschæ et in die Ascensionis in ecclesia Pragensi. Tumba etiam ipsius defertur solenniter in Letania majore. *Hæc ibi. Celebratur Praga Allatio prima Reliquiarum ii Januarii, ad quem diem in Appendice enumeravimus dictas Reliquias, inter quas notatur S. Marci Evangelistæ corporis pars et pars autographi ejus Evangelii. De monasterio citato Augiæ-majoris lacui Brigantino adsito, et alio monasterio Augiæ-divitis prope Constantiam, agit Bucelinus parte 2, Germaniæ Sacræ, absque ulla mentione Reliquiarum S. Marci. Verum in Sacrario Benedictino una cum ejus Menologio edito ista scribit ad hanc xxv Aprilis : S. Marci sacratissimum corpus asservatur religiosissime in celeberrimo monasterio Augiensi, vulgo Divite, prope Constantiam ad Rbenum. In antiquo MS. Richenoviensi Martyrologio ad diem ix Aprilis, ista leguntur : Et translatio corporum S. Marci Evangelistæ et S. Senesii Martyris in Augiam anno dccxxx. Sed tum pro Carolo Magno, filius ejus Ludovicus Pius imperabat. Forsan ombo Martyres Romani sunt. Ut aliquid certius sciremus, scripsimus Constantiam ad P. Christophorum Roschman, ibidem collegii nostri Rectorem, olim nobis notum, sed nihil certi potuit de dictis Reliquiis intelligere. De corpore S. Marci Evangelistæ Venetias translato mox agemus.*

aliqua S.
Marco
tributa.

C *Extat Liturgia ejusdem S. Marci, quæ dicitur ab eo pro sua diœcesi confecta : de qua consuli potest Adamus Contzen in præmio sui Commentarii in Evangelium S. Marci. Quod aliqui, cum Petro de Natalibus, arbitrentur, S. Marcum sibi pollicem amputasse, ne ad sacerdotium promoveretur, inepta fabula est, nec refutatu digna : id tamen præstitit Petrus Halloix tomo i, Scriptorum Ecclesiæ Orientalis ad caput 5 Vitæ S. Polycarpi. Quod Henoch Eremitæ montis Carmeli habuerit socium itineris et laboris, apud antiquorum neminem legimus, et ideo recentiorum scriptorum figmenta, huic Enoch inædificata, quibus inducitur, velut Carmelitici Ordinis præcipuus propagator, nec refutatione quidem digna putavimus viii Aprilis, ad Vitam S. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani.*

APOSTOLATUS AQUILEIENSIS.

Ex duplici codice MS.

P *ost gloriosam Domini nostri Jesu Christi in cœlum a ascensionem ad Patrem, consummatis videlicet omnibus, quæ de illo in lege Moysi et Prophetis, et Psalmis sacratius scripta retinentur ; misso jam mundi principe, id est diabolo (sicut ipse Lux mundi dignatus est proprio ore polliceri) foras ; ubi quoque Apostoli, altissima sancti Spiritus prudentia dispensante, per universum dispersi sunt orbem terrarum,*

a
Post ascen-
sionem
Christi,

Joan. 12, 31

secundum quod unicuique prædicationis funiculus tendebatur, divini luminis radio perlustrati, ad effugandas perfidiæ tenebras : quas nimirum tenebras antiquus hostis callida fraude, inter ipsa, ut ita dicam, nascentis mundi rudimenta, deceptis prorsus protoplastis invexit. Princeps namque Apostolorum, cœlestium scilicet clavicularius secretorum, B. Petrus, fundata apud Antiochiam Pontificalis apicis cathedra, super illam videlicet quam ipse ei inviolabile fundamentum Christus Jesus prædocerat Petram, b secundo nimirum Claudii Cæsaris imperii anno, ad expugnandum Simonem Magum, Marco quoque fidei procul dubio discipulo comite ac de sacræ regenerationis lavacro dilectissimo filio, Romam felici ingressus est die ; quatenus Urbs mundi domina, caput utique omnium perfidorum, incurvata superbiæ cervice, levi ac suavi Domini edomita iugo, divinoque quantocius mucrone a collo defecto antiqui serpentis perfido capite, membrum præterea fidei fieret bonorum omnium Creatori ; et quæ magistra materque dudum fuerat omnium falsitatum, discipula filiaque nihilominus fieret modis omnibus veritatis.

2 Cumque jam ibidem per dies aliquot demorentur, et semen verbi Dei, sincero cordis affectu, per agrum pectoris audientium, doctrinæ disseminassent manu ; impletoque illo quod Veritas in Evangelio, semetipsum significans, priusquam cadens granum frumenti moreretur, solum esse edocuit, Si mortuum, inquit, fuerit multum fructum affert. Tanta igitur ut fas est dicere, segetum fructus post mortem hujus, quod cecidit frumenti, id est Domini nostri Jesu Christi passionem, in universum mundum multiplicatus excrevit, ut nulla unquam quantitaris mensura a quolibet mortalium potuerit aestimari, sed nec antiqua utique ætas talium præconiorum quandoque experta insignia fuerit. Quotquot igitur prædestinati erant ad vitam, prædicante intra Urbis mœnia beato Apostolo Petro, frustatis scilicet versipellis Simonis, Dei virtute, magicis adinventionibus, tantæ dulcedinis sapore corda omnium sunt repleta fidelium ; quatenus et semper satiati spiritualibus abirent alimentis, et semper satiandi, refici se avidius, felici infecti fame, a fidei extorquerent dispensatore : ita ut non jam invitati ad dominicam cœnam concurrerent, sed beata importunitate devicti, ipsi se ultro quantocius inferre curarent ; quemadmodum c Clemens in sexto disputationis libro secundum subtilis ingenii sui ponit capacitatem. Sermo, inquit, veritatis et lucis, qui per Petrum prædicabatur, universorum mentes placido illustrabat auditu ; ita ut quotidie audientium eum nulla unquam satietas fieret. Unde neque auditio eis sola sufficiebat, sed Marcum discipulum ejus omnibus precibus exorant, uti ea quæ ille verbo prædicabat, ad perpetuam eorum commonitionem habendam, scripturæ traderet memoranda, quo domi forisque in hujusmodi meditationibus permanerent.

3 His ita se babentibus B. Marcus Evangelista, Apostolatus officio fungens, mittitur d Aquileiam, ad urbem scilicet famosissimam : ad quam e perveniens, dum in eadem urbe, divina secum comitante gratia, aliquamdiu prædicationis studio occupatus permaneret ; magnam fidelium multitudinem ad Christi Domini cultum convertit, ibique ecclesiam religiosissima sagacitate, inviolabili soliditate fidei fundavit. f Evangelium quoque ibidem Domini, proprio fertur edidisse stylo : quemadmodum veterum scriptorum ad posteros transmissa evidenter monumenta declarant. Adest etiam hujus rei testis, quæ usque in hodiernum diem, ad confirmandam hujus veritatis assertionem in eadem ecclesia perseverat, ex g ebone utique antiquo cathedra, politis compacta

D
EX ASS
et fidem
ab Apostolis
criptam
prædicari,

cum S. Pe-
tro Romani
venit S.
Marcus :
b

et cum eo
magnum
fructum
facit :
E
Joan. 12, 24

c
F
a conversis
per illum

rogatus
scribere
Evange-
lium,

d
e
Aquileiæ
illud facit,

f

in Cathedra
eburnea,
g

EX MSS.
postea in
honore ha-
bita :

S. Hermagoram in-
stitut,

curat a S.
Petro Epi-
scopum con-
secrari,

Aquileiæ
martyro
consecratum.

h
i

A compacta tabulis : in qua quidem sedisse illum, dum Evangelicas paginas exararet, priscorum non retinuit memoria relatorum : in ejus nimirum cathedræ sedili, nullus est unquam ausus Pontificum deinceps residere ; sed in magna veneratione hactenus a cunctis extat Pontificibus humiliter honorata.

1 Corona quidem martyrii apud Alexandriam, divina præscientia dispensante, alio ei servabatur in tempore tribuenda. Porro sanctissimum virum Hermagoram, civem Aquileiensem, ad tantam excellentiæ perfectionem magisterii sui imbutum arte perduxit ; quatenus dignum eum fore summi Sacerdotii culmine, idque in virtute sancti Spiritus, adepturum non dubitaret : unde et socium eum itineris sui, cum Romam repeteret, idoneum asciscere rectissime judicavit : ac deinde præsentiae beati Apostoli Petri eum præsentandum, non est arbitratus indignum : a quo nimirum sancto Apostolo, primo scilicet Pastore Ecclesiæ, idem B. Hermagoras Pontificatus virga suscepta, et summi Sacerdotii indepto officio, Aquileiensem Domino favente gubernandam suscepit Ecclesiam : in qua nimirum urbe martyrii coronatus h adeptus, summi quoque Sacerdotis Christi membrum effectus est, cum quo sine fine æterna potitus beatitudine regnat in cœlo i.

ANNOTATA.

a Passus est Christus anno ætatis 34, duobus Geminis Consulibus, uti alias ex antiquis Patribus et Scriptoribus probavimus, anno Æræ vulgaris 29.

b Imo anno 3 Caligulæ, et 40 Æræ vulgaris, et aliquot annis ante expugnatum Simonem Magum.

c Hic est Clemens, Alexandrinus Presbyter, et Magister Origenis, qui inter alia opera, teste Hieronymo, scripsit libros octo ἐπὶ τῶν πέντε, qui hic disputationis dicuntur, aliis institutionum. Consentiant his, quæ Eusebius tradit lib. 2 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 13.

d Ughellus tomo 3 Italiæ Sacræ, asserit Sedem Aquileiensem, si Romana excipiat, originis vetustate, Patriarcharum dignitate, priscaque potentia ac claritudine, et diocesis amplitudine, et Suffraganeorum Episcoporum multitudine longe aliis omnibus esse illustriorem ; et ejus primordia ab Apostolicis usque ducta temporibus. Primus enim Marcus Evangelista Petri Apostoli discipulus, Aquileiam, utpote primariam et celeberrimam per id tempus urbem, ab ipso Petro, quod felicitati Aquileiensi adscribi potest, in opus Evangelii missus etc. Similia habent Palladius de Olivis lib. 3, Rerum Foro-Julienarium, et Thomas Archidiaconus Spalatensis in Historia Salonitarum et Spalatensium cap. 3.

e Andreas Dandulus Dux Venetiarum, lib. 4 Chronicorum cap. 1. asserit locum, in quem S. Marcus primum ingressus est, Muretanam vocari ; ubi ecclesia sui nominis postea constructa est, et innueros sua prædicatione et doctrina subsequentibus signis ad Christi fidem convertit. Nam juvenem quandam Arnulphum aliis Athaulphum, filium Ulphi, lepræ morbo percussum in suburbanis Aquileiæ sanitati restituit. Hoc miraculum latinus deducitur in Vita S. Hermagoræ apud Mombrutum et in MSS. sed nomina filii ac patris non patiuntur nos credere, quod hoc miraculum contigerit ante Gothorum aut Longobardorum tempora.

f Idem Dandulus : Supplicantibus neophytis Evangelium suum transcripsit, et observandum dedit : quod usque in hodiernum diem in eadem ecclesia devotissime veneratur.

g Palladius de Olivis lib. 6, asserit hujus Sedis structuram ad nostra tempora pervenisse, quam

ebore confectam se Gradi vidisse refert Candidus. D

h Die XII Julii, cum Fortunato suo Diacono.

i Sequebatur Apostolatus Alexandrinus cum martyrii Actis, quæ ex MSS. aliis subjungimus.

APOSTOLATUS ALEXANDRINUS, MARTYRIUM.

Ex XII MSS. Latinis et Græcis.

P Per idem tempus, quo dispersi erant Apostoli toto orbe terrarum, contigit beatissimum Marcum ad Ægypti regionem divina voluntate pertingere : ubi eum Evangelistam sancti Canones Catholici et Apostolici Ecclesiæ decreverunt. Propter quod primus in tota Ægypti regione, in a Lybia, Maritima, Ammoniaca et Pentapoli prædicavit Evangelium, et adventum Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi. Erant enim cuncti, qui in his terris habitabant incircumcisi et idolis servientes, repleti immunditia, suffocata edentes, et diverticula et delubra, et simulacra domestica fabricabant ; b execrationes etiam nefandissimæ ac maleficia omnisque contraria virtus apud eos vigeat, quam Dominus noster Jesus Christus adventu suo disperdidit atque destruxit.

2 Cum ergo venerabilis Evangelista Marcus Cyrenen, quæ apud Pentapolim est, pervenisset ; erant illic secundum genus ejusdem religionis indigenæ : his Apostolus faciens exordium divini sermonis, pariter infirmos sanabat, leprosos mundabat, spiritus multos nequissimos demonum, per gratiam Christi, solo sermone expellebat. Videntes hæc plurimi per eum in Dominum Jesum crediderunt ; et destruentes idola sua ac lucos succedentes, baptizati sunt in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

3 Dehinc etiam revelatum est ei per Spiritum sanctum ad c sanum Alexandriæ pergere, et serere bonum semen divini sermonis. Igitur beatissimus Evangelista Marcus, velut Athleta fortissimus, ad certamen prompta mente gradiebatur, valedicensque Fratribus ait : Dominus meus locutus est mihi, ut Alexandriam proficiscar. Qui prosequuti sunt eum usque ad navim, manducantes panem cum eo, et dimiserunt eum dicentes : Dominus Jesus Christus prosperum faciat iter tuum. Venerabilis autem Marcus Alexandriam die secunda pervenit : et egressus de navicula venit ad locum quemdam d : et mox ut ingressus est civitatem, calceamentum ejus disruptum est. Et beatus Apostolus intelligens ait : Vere nunc iter meum expeditum est : et quemdam conspiciens, qui suere solitus est, ipsi calceamentum tradidit corrigendum. Quod cum faceret, sinistram manum fortiter e vulneravit, et exclamavit dicens : Unus Deus. Beatus autem Marcus audiens quod dicit unus Deus, ait infra semetipsum gaudens : Prosperum fecit Deus iter meum ; et expuens in terram unxit manum viri, dicens : In nomine Jesu Christi Fili Dei, recipiat sanitatem manus tua. Et confestim sanata est manus ejus. Sutor autem vetera consuens, considerans tantam viri potentiam et efficaciam verbi ejus vitæque continentiam, dixit ei : Obsecro te homo Dei, ut venias et declines in domum servi tui, et comedas panem, quia fecisti hodie mecum misericordiam. Beatus autem Marcus lætus effectus ait : Dominus det tibi panem vitæ de cœlo. Homo autem coegit Apostolum, et introduxit eum in domum suam gaudens.

4 Ingressus S. Marcus ait : Benedictio Domini hic : oremus Fratres. Et oraverunt omnes simul. Cumque gratularentur, ait homo : Interrogo te unde es, vel unde sermo iste tam fortis vitæ ? Respondit ei

In Ægyptum
et vicinas
regiones
missus,

a

b

Cyrenæ
miraculis
patratis,

plurimos
convertit ;

c

divino mo-
nitu navi-
gat Alexan-
driam,

d

S. Antoni
sutoris ma-
num læsam
sanat ;
e

instruit,

ei

A ei Marcus, Ego servus sum Domini Jesu Christi, Filii Dei. Dixit autem homo ille: Vellem videre eum. Respondit S. Marcus: Ego tibi demonstrabo eum. Et cœpit initium facere Evangelii Jesu Christi, et ostendere quæ a Prophetis de eo fuerant prædicta. Dixit autem homo ille: Ego scripturas, quas tu dicis, numquam prorsus audiui, sed Iliada et Odyssea, quibus Ægyptiorum filii pro sapientiæ studio imbuuntur. Tunc cœpit B. Marcus Evangelizare Christum Dominum, declarans quod sapientia istiusmodi stulta est apud Deum. Credidit autem homo ille in Deum, docente B. Marco et signa atque prodigia faciente: et baptizatus est ipse totaque domus ejus et magna multitudo loci illius. Vocabatur autem homo ille Anianus.

et baptizat
cum tota
domo et
aliis mul-
tis:

constituta
ibidem
ecclesia,

f
g h

i
degit bien-
nio in Pen-
tapoli:

Alexandriam
redit:

lætus de
successu
Christiani-
tatis,

claret mi-
raculis:

k

Missam in
Paschate
celebrans
comprehen-
ditur:

dire crucia-
tus carceri
includitur:
l

confortatur
ab Angelo
apparente

5 Cumque plurimi facti essent credentes in Domino, audierunt viri civitatis, quod Galikens quidam ibi veniret, qui Deorum sacrificia destrueret, et prohiberet ceremonias eorum; et querebant interficere eum, ponentes ei plurimas insidias. Beatus autem Marcus agnoscens eorum consilia, Anianum ibidem ordinavit Episcopum et tres Presbyteros, id est f Melium, Sabinum et g Cerdonem, et h septem Diaconos, et alios undecim ad ecclesiasticum ministerium pertinentes; et i Pentapolim pergit: commoratusque ibidem duobus annis, confortavit Fratres, qui illic antea crediderant; et ordinans Episcopos per regiones illas et Clericos, iterum Alexandriam venit. Et reperit Fratres multiplicatos in gratia et fide Domini, ecclesiamque constructam ab eis in loco qui vocatur Buculi, id est Bubulci, juxta mare sub rupibus: et lætatus est Justus valde, positisque genibus gloriam Deo dedit.

6 Cum autem impleretur tempus ejus et Christiani multiplicarentur in fide, iridentes simulacra subsannantesque Gentiles; cognoverunt ibidem profani advenisse Sanctum, et repleti sunt livore propter miracula quæ facere eum compererant: infirmos sanabat, reddebat surdis auditum, cæcis visum condonabat. Et querebant eum apprehendere, et non poterant invenire. Quapropter fremebant dentibus suis, et in spectaculis idolorum suorum et in festivis comensationibus suis clamabant, Magna vis hujus viri.

7 Factum est autem, ut beatissima festivitas nostra Paschalis, id est, Dominicus dies sanctus occurreret vigesimo die mensis k Parmuti, quod est viii Kalendas Maji: quo tempore eorum Serapiaca agebatur celebritas. Hac igitur opportunitate adunati insidiatores, protinus dirigunt [ad eum capiendum]: qui reppererunt eum orationis oblationem divinæ Majestati sacratissimam celebrantem. Tollentes vero eum miserunt funem in collum ejus, et trahentes dicebant: Trahamus Bubalum ad loca Buculi. Sanctus autem Marcus, cum traheretur, gratis referebat Salvatori Christo, dicens: Gratias tibi ago, Domine meus Jesu Christe, quia dignus habitus sum hæc pro nomine tuo pati. Erantque carnes ejus defluentes in terram, et l saxa inficiebantur sanguine ejus. Cumque vespera facta esset, miserunt eum in carcerem, usque dum percunctarentur, quali eum morte disperderent.

8 Circa mediam noctem clausis ostiis et custodibus ante fores dormientibus, ecce terræmotus factus est magnus: Angelus enim Domini descendit de cœlo, qui tetigit eum, dicens: Famule Dei Marce et Princeps Propagatorum sanctissimorum per Ægyptum decretorum, ecce nomen tuum in libro Vitæ cœlestis assumptum est, et memoriale tuum non derelinquetur in seculum: socius enim factus es supernæ virtutis: nam et in cœlis spiritum tuum deducunt, et æterna requies et indeficiens lux non peribit. Hanc visionem beatissimus Marcus inspi-

ciens, manus suas ad cœlum extendens, dixit: D Gratias ago tibi, Domine Jesu Christe, quia non me dereliquisti, sed connumerasti cum Sanctis tuis. Obsecro te, Domine Jesu Christe, suscipe in pace animam meam, et ne patiaris a tua gratia separari. Hæc cum dixisset, venit ad eum Dominus Jesus Christus in ea forma et in habitu, quo fuerat cum discipulis suis, antequam pateretur, et ait ei: Pax tibi, Marce, noster Evangelista. Et ille respondit, Domine mi Jesu Christe. Et abiit.

EX MSS

et Christo:

eductus e
carcere,

tradit spi-
ritum?

m
ne corpus
comburatur,
E

tempestas
exorta im-
pedita:

defertur in
oratorium:

qua fuerit
forma corpo-
ris;

sepelitur.

9 Mane autem facto convenit multitudo civitatis: et ejicientes eum de custodia, inmiserunt iterum funem in collum ejus, et trahabant eum, dicentes: Trahite Bubalum ad loca Buculi, Sanctus autem Marcus, cum traheretur, gratias agens Deo, simulque ejus piissimam exorans misericordiam, dicebat: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum: et hæc dicens beatissimus Marcus, tradidit spiritum.

10 Immanis autem multitudo Gentium ignem succedentes, in loco qui vocatur Adangelos m, voluerunt Reliquias sanctas comburere. Tunc providentia Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi valida tempestas exorta est, et procella venti facta est vehementis: sol quoque subtraxit suos radios, et tonitrua fuerunt gravia, et imbres plurimi a mane usque ad vesperam, ita ut habitacula multorum corruerent, et plurimi morerentur. Tunc metuentes custodes dimiserunt sanctum corpus et fugerunt. Alii vero deridentes dixerunt, quod beatissimus Serapis noster in sua hodie festivitate hunc virum voluit invisere. Tunc religiosi venientes Justi corpus collegerunt, et detulerunt ubi orationes solitus erat Domino sine cessatione fundere.

11 Forma autem B. Marci hujusmodi fuit. Longo naso, subducto supercilio, pulcher oculis, recalvas-ter, proluxa barba, velox, habitudinis optimæ, ætatis mediæ, canis aspersus, affectione continens, plenus Dei gratia. Factis igitur orationibus sepelierunt eum sicut consuetudo civitatis poscebat: et posuerunt in loculo lapidis excisi, cum gloria venerantes memoriam ejus, cum sobrietate et precibus, gratulantes quod primus verum et pretiosissimum meruit Alexandriæ thronum: positus est in parte orientali.

12 Dormivit autem beatissimus Evangelista primus Domini nostri Jesu Christi Martyr apud Alexandriam Ægypti, die tricesimo, quod est apud Romanos viii Kalendas Maji: anno Neronis imperii n quarto decimo, regnante Domino nostro Jesu Christo, cum Deo et Patre et sancto Spiritu semper et ubique, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

F
n

ANNOTATA.

a Hæ regiones accurate describuntur a Ptolomæo Alexandrino, lib. 4 Geographiæ cap. 4 et 5, et exhibentur in Tabula 3 Africæ. Porro infra in Vita S. Petri Episcopi Alexandrini, dicitur S. Marcus fidei prædicationem per universam terram Ægypti ac circumvicinas conterminasque regiones annuntiasse.

b Aliqua MSS. Exercitationibus vero nefandissimis et omnibus maleficiis, quæ contraria virtus eos docebat, serviebant, quam Dominus noster Jesus Christus disperdet atque destruet.

c MS. Græcum εις τὴν φαρὶν Ἀλεξανδρίαν ἀπελ-θεῖν. Propter Pharum, coloniam et oppidum adjunctum, ubi ex alta turri lumen per noctem navigantibus lucebat.

d Additur in MS. Græco, καλούμενον Βεννίδιον, pro quo Sirletus vertit Mendion.

e Eutychius, Digitum suum perforavit, adeo ut multum efflueret sanguinis, nec sine dolore ingenti.

EX MSS.

A f Melius, *alii* Milius *et* Melianus, *tertius* Episcopus Alexandrinus. Celebratur ejus memoria in Coptico Calendario 29 Augusti. *Verum is est Eusebio Abilius, de quo cum Martyrol. Rom. egimus 22 Februarii.*

g Cerdo quartus Episcopus Alexandrinus, traditur constitutus anno primo Trajani, vir continens, humilis ac mansuetus tota vita sua.

h *Eutychius* : Constituit 12 Presbyteros cum Aniana Patriarcha, qui cum eo manerent : ex quibus Patriarcham in locum mortui crearent.

i *Eutychius* Barcam urbem Pentapolis.

k Parmuti, Parmothi, *et* melius Barmudæ, eratque hic mensis octavus.

l MS. nostrum, semitæ.

m Græce, Εἰς τοὺς καλούμενους Ἀγγέλους : *appellatione scilicet postea facta : alias suspicari quis posset in originali Græco olim scriptum fuisse, εἰς τὸν αἰγυλίον, ad littus maris.*

n De anno obitus supra actum.

APPENDIX.

Ex Vita S. Petri Episcopi Alexandrini et Martyris.

S. Petrus
Episcopus,

ad locum
martyrii et
sepulturæ S.
Marci abduc-
tus,

supplices ad
eum preces
fundit :

aliquot suc-
cessores in-
dicat :

commendat
et gregem,

prope ejus
ædem capite
plectitur :

B Divinus Petrus volentibus comprehendere, se statim tradidit, atque ab iis quibus cædes imperata, ad locum Buculi, id est Bovis, nuncupatum abducitur: ubi etiam beatus Apostolus ac Evangelista Marcus, longe antea vitæ finem martyrio nactus fuerat. Postquam igitur vir beatus ad locum pervenerat, quem diximus, Si visum, inquit, vobis fuerit, pergam vale dicturus mei Christi Evangelistæ, qui hic conditus est. Illi reverenter oculis humi affixis, Ut lubet, aiunt : verumtamen fac cito, revertaris : ac priusquam aliquis Christianorum sciat quod geritur. Accedens ergo vir ille mirabilis, ac Apostoli sepulcrum complexus, velut cum vivente ac coram oculis conspicuo colloquebatur : defluentibusque lacrymis, Pater, clamabat, venerabilis, unigenitique filii Dei Evangelista, ac ipsius passionum martyr id est, testis. Te Christus Deus hujusce civitatis primum Antistitem ac Pastorem misit. Tufidei prædicationem per universam terram Ægypti ac circumpositas conterminasque regiones annuntiasti : concreditoque hocce ministerio pro Apostoli partibus completo, dignam laboribus mercedem martyrii coronam consecutus es. Te autem ad Deum, cujus desiderio tenebaris, profecto, B. Anianus Sedis tuæ succedit : deinde Milius, Demetriusque ac Dionysius, postque illos Maximus atque Heraclas, ac qui me educavit atque instituit B. Theonas. Pervenit vero et ad me peccatorem, ac mihi quoque Christum suam Ecclesiam credidit, quam primo tibi crediderat : tametsi ministerio hoc ac munere concredito indignus eram. Afflatum vero me suæ passionis odore, totum in sui desiderium amoremque alacrem incitavit : meusque adeo animus ad eum festinat atque urgetur : sitioque ut per martyrium ac fuso cruore illius socius efficiar : si tamen præstare dignetur, viresque conatum exequendi indulgeat. Ora igitur pro me, Pater optime, ut ipse quoque immoto sensu nihilque ancipiti animo ac formidoloso stadium hoc aggrediar, ac mortis Christi calicem bibam. Ecce enim vado, ac tuum tibi commendo gregem, quem tum mihi tum superioribus Episcopis tradidisti : hunc protege, defende, custodi incolumem tuis ad Pastorum Principem Christum supplicibus precibus... Peractis autem vir beatus precibus, osculatusque Evangelistæ Marci sepulcrum ac illic positorum Antistitem tumulos reversus est ad Tribunus... Igitur tollentes eum, ad Evangelistæ Marci sacræ ædis partem Australem ducunt, in qua sita monumenta erant... ibique divi-

num illius caput vicesima quinta die Novembris amputatum est... Mansit autem corpus Martyris stans erectum ad longum satis horæ spatium : ac testes sunt, qui rem oculis perspexerunt... Fuit autem corpus in locum altaris illatum, et in Pontificali consessu collocatum. Jam enim diu erat ex quo suam illam sedem non insederat. Id vero causæ erat, quod sacri altaris gradus ascendens, ac populo daturus pacem, non in sede sed in ejus suppedaneo scabello sederet. In autem illo ita sæpius præstante, tum qui e Clero tum plebs rem ignorantes, adversus eum murmur intendebat... Qui in cubiculum veniens, solis Presbyteris ac Diaconis accersitis, paterna severitate increpans : Ut quid, inquit, vos etiam cum reliqua plebe animum meum vultis affligere, cogentes me ut in sedem invadam. Omnino nescitis qualis animum timor tremorque subeat, cum eam me propius sedem adire contingit? Statim enim lucidam quamdam atque divinam virtutem illi insidentem conspicio : inter hæc gaudio commixtus timor occupat invaditque horror, nec quid faciam præbeam, in suppedaneo scabello, ut videtis sedeo : atque hoc ipsum audacius, velut qui plebis offensionem caveam. Cum autem vacantem sedem conspicio, in ea sedere non detrecto.

solicitus in
suppedaneo
sedere:

cum gloria
S. Marci in
ipsa sede con-
spiceret.

E

ENCOMIUM

Auct. Procopio Diacono et Chartophylace
Interpr. Jo. Francisco Albano Urbinatæ,

Ex MS. Græco Vaticano.

VIDE ACTA
GRÆCA PAG.
XL

Rursus Apostolica effulget panegyris, ac ego denovo Sodalibus meis congaudeo ; recurrit iterum Christi Discipuli illustris commemoratio, ego iterum hymnos concinere instituo, et ad encomium texendum linguam meam exacuo ; humiliter quidem ac exiliter loquentem (non enim illi elegantium verborum copia suppetit, nec venusti sermonis lepores præsto sunt, quin etiam si hisce abundaret insufficiens adhuc esset ad hoc genus laudationis) exultantem tamen ob ingentem Marci gloriam, et rerum ab ipso præclare gestarum copiam summe demirantem. Marci, videlicet, Petri filii, Clavigeri Cœlorum socii, arcanorum ineffabilium Evangelistæ et præconis, totius Ægypti luminis, ac ad illius regionis solum primum evecti ; neque vero id modicum est pro argumento laudationis ; nam difficilior est spinis oblitam tellurem subigere, quam jam expurgatum agrum excolere. Hic nos hodie veluti convivio excipit, et pro ferculis sua nobis exhibet illustria facta ; dulci enim vere, hilariorem anni tempestatem reddente, festivus ipsius dies illuxit, et sicut splendidissimus sol hominum mentes illustravit. Omnes quippe congregavit hic dies, Marci illustribus gestis ita decoratus, sicut nunc terra circumamicta est floribus : unde, et fidelium cœtus beatum Apostolum uno ore prædicant ; gentium turbæ uti sacrorum Magistrum ipsum celebrant, uti rerum a Christo gestarum Scriptorem extollunt, ac uti illius adventus testem honore prosequuntur ; dicam amplius, mundus universus tot tantaque ab ipso præclare gesta, ut divina suspicit, et plausu comprobatur : totus enim terrarum orbis ex illius doctrina fructum, et utilitatem recepit.

Argumentum
laudationis
S. Marcus,

F

offeritur in
ejus verno
festo :

2 Sed nec ullus sermo, nec ulla lingua illum prout conveniret, celebrare valet : quid enim primum, quid postremum commendandum ? multiplices enim sunt illius denominationes, et mirabilia plane certamina. Vidit illum, quem oculus videre non potuit, nostræ mortalitatis indutum tegumento ; et terram quæ ipsum produxit, deseruit : voce divina advocatus fuit, ac propinquorum amorem geuerosè devit :

A cit : pro nihilo enim ipse habuit generis honores, opumque abundantiam, veluti fugacem umbram aestimavit. Unum super omnia Deum amavit; eam unicam felicitatem censuit, quam ipse denuntiaverat; illamque unicam disciplinam, cui adscriptus fuerat. Apostolico coetui septuaginta Discipulorum annumeratus fuit, veluti splendida lux clavis sideribus adjuncta ab illo qui eum vocaverat, cui in hac nostrae mortalitatis scena nihil plane est quod apte comparari possit.

qui fuit unus
ex 70,

Petri filius
spiritualis,

b
Amos 4, 13

fidei Prædicator,

B

3 Revera Petri filius dicendus est Marcus, et vere illi similis : utrique enim dedit natura eandem nationem et genus, ac communes utriusque prerogativas effecit; prout indicat æqualis utriusque suadendi efficacia, communis Creatoris sequela, consimilis plane fervor, et alia plene conformia decora ostendunt. Ut enim est apud Prophetam Amos ex persona divini Spiritus prædicentem; Ecce ego firmans b tonitru, et creans ventum, et annuntians in coelos Christum ejus; ab extremis terræ partibus usque ad ultimos fines perrexit, Deum rerum omnium opificem promulgans, atque uberem plurimum bonorum operum messem recolligens. Nam orbem terrarum illustravit, impietatem profligavit, idolatriæ macula fœdatis abstersit, et per baptismum expurgatos (ne alia plura dicam) Deo admovit : habuit enim linguam veluti clypeum et hastam, et ea quæ prædicabat certissima cunctis ostendebat, gentesque ad veram vitam revocabat.

miraculorum
effector,

c

Italæ Apostolus ;

C

4 Unde multiplicia emanabant prodigia, illinc turbæ ad Dei cognitionem veramque religionem traducebantur : qui pedibus antea læsus erat, integer postea redditus, bene currentium magister fiebat : qui oculis antea orbatus erat, pupillarum aciem acutissimam postea recuperans, alios ad cognitionis lucem deducebat; ejus contactus exuperantiam caloris, in mediocritatem consuetæ confederationi pugnatum qualitatum necessariam temperabat, æstu, quo in superstitiones effervescebant refrigerato; unde ignis sacrificiorum, quæ idolis offerebantur, in tumum et caliginem vertebatur, dæmones fraudis auctores in cinerem redigebantur, et vera religio florebat. Tua hæc fuerunt, o Marce, illustria gesta et admirabilia trophæa : his enim artibus captivos duxisti exercituum duces, tu Vir olim idiota; his armis ethnicorum errorem expugnasti, tu pauper et unica indutus tunica; his viribus una cum Petro, tu Petri filius, Italorum c gentem subegisti; a solis ortu discedens, et ad occasum advolans, ac ubique prædicationem spargens, qua sol ipse extremis terræ finibus suos radios diffundit; non sophisticis argumentationibus usus, non ornatis tractationibus, sed simplici oratione et sola veritate, qua victoria de cunctis frustra reluctantibus reportatur.

ad persuasionem
efficax,

5 Quod enim omnis oratio facile labatur, nisi ea quæ vera sunt pro summa habeat et prædicet, ex hoc ipso facile dignosces. Pythagoras siquidem falsas sententias propugnans, et multas fabulas confingens, illas Italici numquam potuit persuadere. Democritus id ipsum peragens, neminem Abderitarum habuit auditorem. Orpheus, feras omnes sui sermonis suavitate demulcens, popularibus suis Thracibus fabulas, quas canebat, non persuasit. Namque isti omnes, multis abundantes verbis, et inani sapientia superbientes, veluti quadam ebrietate prorsus perditæ sunt, atque alto silentio simul demersi fuerunt; id enim efficit falsa, et imbecilla sapientia; Marcus vero divini Spiritus doctrinas, a jactantia alienas, exponens ac promens, etiam quos habuit adversarios ad sibi obediendum adduxit. Nam superno auxilio muniebatur, puraque fides inferorum portis potentior erat; usque adeo autem celebre nomen habuit, ut veritatis præco ad hanc usque diem appelletur.

Aprilis T. III

Unde sicut oportebat Christi incarnationem pro nobis ad salutarem finem perducere, ita simul hujus sancti viri memoriam immortalem laudibus conservari conveniens fuit; nam per ipsum creaturis Deus prædicatus est, per ipsum iis qui aberraverant conversionis gratia comparata fuit, et via ad Creatorem demonstrata.

6 Postquam vero misericordem Dei adventum promulgavit, ac lingua Deo plena plures quidem nationes, præsertim vero Italos, ad veritatis cognitionem attraxit; pro istis uti sapiens architectus Evangelii vas condidit, in quo novas leges insculpsit, quas antea prænuñtiaverat Jeremiæ prædictio dicentis : Et disponam domui Israel et domui Judæ testamentum novum, dans leges meas in cordibus ipsorum : ut ita non modo prædicatione, sed etiam Evangelica scriptura, æterni Verbi Incarnationem ejusque vitam inter homines traductam posteris manifestaret; ante oculos nimirum ponens illis divina miracula, et tormenta quæ pro nobis sustulit, resurrectionem e sepulchro, et ad coelos unde descenderat ascensionem. Magnum utique tuum hoc opus fuit, o Marce, et plane divinum; opus universo mundo utile, et auxiliare. Tua enim vox tonitru sonitum superavit, et Evangelii tui lumen supra solis radios effulsit. Illi siquidem nube non raro teguntur, et parva etiam nebula interposita obumbrantur; at Evangelii tui splendor perpetuus tuæ etiam animæ detegit pulchritudinem. An non enim ex hoc et semper refulget, et iis qui prope sunt instar facis illucet, et eos qui longe absunt ad se revocat, et non affectato decore exornata, brevique ac compendiosa sapientia illustrata, admirabilia Dei facta in omnium aures infundit?

D
AUCTORE
PROCOPIO
EX MS. GR.

Evangelii
scriptor,

Jer. 31, 32

E

7 Ita fides Christiana effloruit : ita veritas victrix evasit : ita Trinitas in unitate, et unitas in Trinitate adoratur, et prædicatur : ita ab omni creatura Pater sine principio, et similiter Filius sine principio, una cum consubstantiali et vivificante Spiritu dicitur et colitur, in tribus nimirum Personis unus Deus, singularis et divina illa natura, una rerum omnium creatrix, et incomprehensibilis potentia : error vero gentium depulsus est, plurimum Deorum cultus evanuit, et qui in tres partes, d ut est in fabula, res omnes non suas, eheu amentiam ! sibi diviserant, cum sonitu perierunt; dæmones, hominum perniciēs, expugnati sunt, nam Deum hominem factum videre non potuerunt; erubuerunt siquidem, sese devictos ab humano corpore cernentes, non enim propriam cladem et dedecus existimassent a superiore, et potentiori vinci. Et nunc Dei laus, ut Prophetæ dixerunt, diffusa est in omnes fines terræ.

idolatriæ
debellator,

d

F

8 Convertit autem Apostolus ad Christi fidem etiam Occidentales plagas, explicans Dei descensum ac exinanitionem ob humani generis benevolentiam, et docens Deum solum colendum esse atque adorandum. At post multos istos sudores non adhuc quievit, nec ad Apostolicum aratrum trahendum invalidior evasit; nam et Libyæ terram peragravit, ac inde ad Orientales regiones profectus, ibique Evangelii semina diffundens, gentes illas ad Dei, quem ipse prædicabat, cognitionem adduxit. Postea et aliis etiam Ægypti urbibus, multorum hominum copia refertis, cœlestia retia extendens; omnes illas prædicatione et miraculis in Christi sagenam attraxit : Dæmonum sculptilia quæ colebantur, exterminavit; atque ut sanctus lapis (quemadmodum prophetia dixit) erroris altaria evertit; et quæ in illis erant vanitatis et insipientiæ simulacra solo æquavit, non tubarum clangores emittens nec Jerichuntina mœnia prosternens; sed communis hominum hostis fraudes, illis mœnibus inexpugnabiliores, suis verbis evellens, ac templa excitans Deo rerum om-

qui ab Occidente missus Orienti,

et Ægypto,

AUCTORE
PROCOPIO
EX MS. GR.

A nium Dominatori; in quibus nigras, et obscuras eorum, qui illie erant, animas dealbens atque purificans, Deo illas reconciliavit et per baptismum conjunxit.

magister
veritatis,

9 Illic enim Ægypto, quæ illi in divisione oblit, a divino Spiritu præ aliis magister assignatus est: hic illi regioni primus Pontifex et Pastor a magno Petro præfectus fuit; æruinis illustrans Apostolicum opus, quod assumpserat; variisque laboribus publicum ministerium exornans; non deliciis utens; non otio et inertie deditus; sed tentationibus, tam a maioribus quam a minimis hominibus, undique vexatus, ac multiplicium malorum agmine circumdatus, ut ita, quemadmodum et Paulus, tumorem omnem et fastum comprimeret. O divinum Discipulum, qui totum terrarum Orbem peragravit! O corpus tot tantisque operibus non defatigatum! O salutaris prædicationis semper virentem, et immortalem potentiam! Divina enim opera, et quæ a Deo sunt, corruptionem non patiuntur. Congruum est hoc loco referre Davidis dictum; quo ipse divinorum opificiorum magnificentiam extollit, illudque B. Marco adaptare, nimirum, In omnem terram exivit sonus ejus, et in fines orbis terræ verborum ipsius utilitas. Hæc enim vox tibi summe conveniens est, o Marce divina sapientia pollens: hæc sola tibi supra omnes rhetoricas amplificationes accommodata; bene siquidem explicat tuum cursum, tua certamina, labores, cruciatus, nec non coronam immarcescibilem, quæ non auro ex regione Ophir confecta est, non gemmis et margaritis Indicis distincta; sed illa ipsa est quam immortalis iudex et certaminum Præses Deus, amore vere paterno, electis imperitur ac suis cultoribus retribuit.

Psal. 18, 5

B

soli compara-
ratur;

10 Tui enim pedes speciosi sunt, juxta Prophe-
tiam prædictionem, qui terræ ambitum peragra-
runt: lingua tua speciosa, quæ pacem illam omnium
mentes excedentem feliciter annuntiavit: manus
similiter speciosæ, quæ calamo in Evangelio mini-
strarunt. Sed quid hæc sola sacratissima membra
commendo? Totus Apostolicis laboribus consecratus,
totus martyrii stigmatibus ornatus fuit, adeo ut
Martyrum præmiis omnibus et braviis perfrueretur.
Qui enim Sacerdos erat et sacrificium offerebat,
propter Christum etiam sacrificium effectus fuit, et
Pastor ea quæ gregis propria erant una cum ipso
grege suscepit. Nam et ipse tamquam ovis una cum
alio Apostolico cœtu in medio luporum missus fuit,
et hostia vivens Deo oblatas est. In vincula enim
conjectus fuit ab iniquis manibus ille, qui multos a
diaboli faucibus eripuit. Vincetus huc atque illuc
ductus fuit, contumeliis ac probris affectus, et tamen
omnia mansuete et æquo animo perferebat, Domi-
num suum imitatus: multo carnis propriæ sanguine
perflatus est, qui terram illam dæmonum sordibus
expurgaverat. Hæc enim sunt, quæ ingratorum et
iniquorum hominum insipientia illis pependit, qui
beneficia in eos contulerunt. Demum omnigenis cru-
ciatibus velut aurum probatus, ad inaccessible illam
lucem evolavit, variorum certaminum multipli-
ces atque uberes fructus percepturus.

Isa. 52, 7

et velut
martyr glori-
osus,

Mat. 10, 16

C

ad celos est
erectus,

11 Talis fuit Apostoli cursus: tales Evangelistæ
conatus miraculo pleni, et supernis plausibus digni.
Et quomodo in omnibus magnus Apostolus Marcus
summas laudes non sortiatur? Quid enim est Apo-
stolo sublimius? quid Christi scriba honorabilius?
quid cum martyrii gloria comparandum? Cum vero,
et Pontificis amictus eidem accesserit, athletica-
rum luctationum gloria decoratus, quidnam aliud ad
summam gloriæ pondus reliquum fuit? Non utique
aliud, nisi Angelorum comitatus, et cælestis illa
Regia, in qua una cum aliis electis Dei servis modo
versatur et exultat, sui magistri faciem conspiciens,

et divini illius regni pulchritudine et lumine illustra-
tus. Cui enim Dei gloria in hoc mundo curæ fuit,
merito hunc cælestis et infinita gloria in cælo con-
sectatur.

12 At neque celebrationibus hujus mundi desti-
tuitur, licet his non indigeat. Nunc enim Alexandria,
imo vero tota Ægyptus, Marcum suum primum
Præsulem sortita, ac velati mysticum Nilum nacta,
spiritalis animarum agros irrigantem (quemadmo-
dum verus Nilus feraces terræ campos irrigare
solet) illum, ut Apostolum, ut Evangelistam, ut
Martyrem magnifice extollit, atque hymnos canite ejus
appellationibus et meritis consonos. Videt ejus cor-
pus in monumento positum, licet anima in supernis
regionibus versetur, ac secum ipsa lætatur illius
sacrorum cinerum thesauro ditata: circa ejus sepul-
crum festivis canticis ipsum compellat, et tamquam
cum vivente aliquo et in spiritu versante colloquitur,
ac gratis ibidem ab eo receptis perfruitur.

atque lau-
datur in
terris,

ubi corpus
ejus in ho-
nore est,

13 Pro illis vero honoribus, quos Apostolo con-
gruentes offert, majora vicissim beneficia recipit.
Cum enim calamitatum flatus adversi spirant, tunc
Urbs incolæ Marci sepulcrum circumdant, et illico a
malis liberantur: cum barbarorum furor gravissima
mala minatur, ipsi ad Pastorem supplices conflunt:
morborum copia cum eos perturbat, tunc ad ipsum
veluti ad medici officinam, e qua emanant remedia,
confugiunt; imo vero universa Ægyptus, Magistrum
et adiutorem sibi Marcum adscribens, in adversis
omnibus quæ sibi contingunt illius auxilium invocat,
et annuo die ejus lesto laudum debitum ipsi persol-
vens, exultat, plaudit, ac celebri panegyri illius me-
rita prosequitur: divinumque ipsius Evangelium, ut
tabulas a Deo insculptas amplectitur, vel, ut melius
dicam, tamquam ipsum Christi os veneratur, et ab
illo divina verba se audire arbitratur.

propter mi-
racula,

E

ac celebre
festum ei
peragitur.

14 Quem et nobis, o sanctissime Doctor et Evan-
gelista, propitium reddere ne graveris: tristia quæ
nos perturbant tollas: aspera quæ in vita accidunt,
complanas: rumpas chirographum illud, in quo no-
stra crimina descripta sunt, et errorum des veni-
am; talem enim potestatem ab ipsius Domini
lingua accepisti, Si ligaveris, id quod ligatur erit
insolubile; si ad commiserationem et veniam inclina-
veris, vinculum facile dissolvetur. Ne ergo despicias
nos catenis peccatorum constrictos, sed impera vin-
culis ipsis, et confringentur. Ecclesias in pace et
tranquillitate custodias, quas tuæ prædicationis fun-
damento firmasti: pro illis quippe Domini sanguis
effusus est, et bonorum cælestium fac nos esse par-
ticipes, gratia et benignitate Domini Nostri Jesu
Christi, cui gloria et potentia, nunc et in secula se-
culorum, Amen.

Epilogus.

ANNOTATA.

a Eodem modo Nicetas Marcum inter 70 discipulos
numerat, quod alii non faciunt: quia etiam duo Marci,
ab hoc diversi, referuntur in Catalogis inter hos Christi
discipulos: quod monere volumus.

b Ita LXX. Vulgata legit: Ecce formans montes,
et creans ventum, et annuntians homini eloquium
suum.

c Hæc indicantur supra in Apostolatu ejus Achi-
leensi. In Historia Patriarcharum Alexandriæ, dicitur
etiam adfuisse martyrio duorum Apostolorum, et ite-
rum Alexandriam reversus.

d Scilicet, Jupiter, Neptunus et Pluto, filii Saturni,
regimen orbis inter se partiti, ut fingitur.

DE CULTU S. MARCI VENETIIS.

Venerabilis Beda in libello de locis sanctis, capite

- A** XIX describit situm Alexandriae, et inter alia ista habet: *Corpus Alexandriae tempore Bedae,* A parte Aegypti urbem intrantibus ad dexteram occurrit ecclesia, in qua beatus Evangelista Marcus requiescit: cujus corpus in Orientali parte ejusdem ecclesiae ante altare humatum est, memoria superposita, de quadrato marmore facta. *dein Venetius delatum.* Haec Beda de antiquo corporis situ; quod inde postmodum ablatum, et ad urbem Venetum delatum, maxima ibidem in veneratione habetur: et S. Marcus, in primum Urbis Patroum assumptus, colitur xxv Aprilis sub ritu duplici primae classis cum octava: et propter hunc festum S. Athanasii ex die secunda Maii transfertur. Praeterea sub ritu duplicis majoris celebratur xxxi Januarii festum translationis corporis ad urbem Venetum: quo die ista leguntur in Martyrologio Romano: Translatio S. Marci Evangelistae, cum sacrum ejus corpus ex Alexandria Aegypti urbe, a barbaris tunc occupata, Venetias allatum, ibique in majori Ecclesia ejus nomine consecrata honorificentissime conditum fuit. Memoria ejusdem translationis inserta est Martyrologio Bellini secundum morem Romanae curiae Venetiis anno 1498 excuso: uti et Martyrologio Columiae et Lubecae anno 1490 impresso: item refertur in MS. Florario Sanctorum, et fastis recentiorum auctorum.
- B** 2 Historiam translationis reperimus in bibliotheca Patiana in codice numero 1196 signato cum longa praefatione, cujus hoc est exordium: Post passionem beatissimi Marci Evangelistae, transactis autem multorum annorum curriculis, cum jam deleta essent nomina idolorum sub caelo, et libere sacrificia Christo Domino libarentur; occupata est regio Aegyptiaca a Paganis filiis Ismael, qui alio nomine Saraceni vocantur, qui universam terram illam crudeliter devastantes, urbem pariter Alexandriam invaserunt. Unde factum est, ut beatissimi Marci corpus, quod usque ad illud tempus apud ecclesiam in loco Buclii quiescebat, a Venetis mercatoribus Domino largiente sublatum, ad eandem Venetiam duceretur. Deinde latissime de Urbis Venetae origine ea subjunguntur, quae passim alibi et accuratius habentur, videnturque postmodum praefixa historiae translationis: proinde reliquam Prologi partem omittimus, uti etiam fecit Baronius in Annalibus ad annum 820 num. 22. ubi eis ex Vaticanis monumentis eandem historiam inseruit.
- C** 3 Tertium festum, sub titulo Apparitionis S. Marci Evangelistae, ritu duplicis majoris celebratur Venetiis in ecclesia Ducali S. Marci, cum solenni processione die xxv Junii: ad quem diem memoratur in supra citato Martyrologio Bellini et Usuardo Molani, et Catalogo generali Ferrarii, item in Auctario Greveni ad Usuardum et Martyrologio Germanico Canisii: diciturque Inventio corporis S. Marci: at Revelatio mirabilis in Martyrologio Maurolyci; a Felicio autem Apparitio aut Revelatio. Petrus Justinianus lib. 1 Historiae Venetae, sub Duce Vitale Fulerio, qui praefuit annis xii ab anno MLXXXII, usque ad annum MXCIV, rem gestam ita describit: Henricus Imperator ex Tarvisio Venetias transiisse dicitur, ut Divi Marci templum ex voto inviseret: cujus corpus paucis ante diebus miraculo repertum moeste civitati magnum gaudium attulit. Transactis enim pluribus annis, cum in dubio esset, an illud assueto loco sedeque potiori jaceret, credereturque vulgo furtim subtracrum asportatumque alio; ad divinam opem civitas est conversa. Supplicatione itaque et jejuniis indicto, Antistes Castellanus, totus Clerus, Dux, Senatus, populusque mira frequentia ad Evangelistae templum supplices venire: tum ibi, post multas preces piosque devotionis affectus, superna virtute memorant. Divum altero extra columnam templi, quae ad Leonardum aram est, exerto brachio se totius populi oculis miraculose ostendisse, tum omnes humi prostratos divinam clementiam adorare coepisse, ac B.
- Marcum laudare, qui tam gloriose apparens suum devotum populum consolatus esset: decerniturque ut nova aedes illi dedicata sumptuosiore apparatu construat: quae, ut opinor, ea est, quae hodie tam excellenti ornatu erecta fundataque visitur, ubi Divi corpus ex humiliore sacello secundo sublatum, augustiore loco repositum nunc jacet: solusque Princeps Procuratoresque locum ipsum secretissime norunt. Haec Justinianus.
- 4 Praerat tunc apud Venetos Episcopus Castellanus Henricus Contareus, Dominici Ducis praefuncti filius, ordinatus anno MLXXVIII, mortuus anno MCVIII. Ad hujus elogium refertur apud Uyghellum eadem corporis S. Marci inventi historia, ex Chronico Andreae Danduli, et dicitur contigisse anno MLXXXIV, atque ista adduntur: Dies illa tanti prodigii gloria illustrata, annis decurrentibus, posteris fuit festiva: et generalis processio in memoriam devotissime renovatur. Die octava Octobris sequentis Deo dicata ecclesia, consiliisque Duce, Primicerio et Procuratore reverendum corpus in secreto collocatur. Locus igitur omnibus usque in hodiernum diem, praeterquam eorum successoribus, extat incognitus. Nec propterea nescitum fide vacillet: cum ego, qui loquor, primo Procuratoris gerens officium, nunc Christi gratia Dux effectus, possim dicere verba Joannis, Et qui vidit testimonium perhibuit, et verum est testimonium ejus, et, Ille scit quia vera dicit, ut et vos credatis. Et alibi, Ut credentes ejus meritis vitam habeatis. Dies enim singulis annis illa celebratur. Haec Dandulus, Dux creatus anno MCCCXXXVI. Quod autem indicat festum Dedicationis ecclesiae S. Marci, id celebratur ad dictum viii Octobris apud Bellinum, Molanum, Maurolycem, Galesinium, Canisium; et etiamnum debitus cultus perseverat.
- 5 Post hanc Apparitionem, inventionem et revelationem corporis S. Marci, plurima eaque illustra opus ejusdem patrata sunt miracula, quae cum historia elevati corporis reperimus in bibliotheca Cardinalis Barberini, a Petro Culo suis historiis de Vitis Sanctorum inserta, et continentur par. I fol. 251. Plurima ex his miraculis referuntur in Breviario Carmelitano anno 1495 Venetiis excuso, et solebant recitari in Lectionibus ad Matutinum, ad hunc xxv Aprilis.
- 6 Saussayus in Martyrologio Gallicano ad hunc eundem diem, Natalis, inquit, S. Marci Evangelistae cujus corpus Venetiis Brachium vero cum ossibus aliquot in parociali ecclesia de Limorio Parisiensis diocesis, inde allatum religioso cultu asservatur. F Cranium Suessionem e Constantinopoli pridem advectum, in summo templo congrua honorificentia repositum est. Arnoldus Rayssius in Hieroglyphylacio Belgio meminit variarum reliquiarum S. Marci Evangelistae, cujus brachium asserit esse Cameraci in ecclesia Canonicorum Regularium S. Autherti, at magnam partem brachii una cum manu in Lethensi cenobio. Item de brachio ejus apud Maricolenses Benedictinos: at Tornaci in ecclesia Cathedrali asservari tria ossa, et de saxo ejus sacro cruore resperso. Annotat etiam Gelenius Coloniae aliquas ejus Reliquias esse in ecclesiis S. Gereonis, S. Severini, S. Cuniberti, S. Mariae ad Gradus, et S. Pantaleonis. Similia tradi de variis ecclesiis non dubitamus, sed otium deest omnia conquirendi. Romae in templo S. Marci esse aliquam partem et capitis et brachii tradit Pancirolius regione Urbis 14 ecclesia octava. Idem Romae Litaniae majores ad S. Petrum ad hunc diem instituuntur, ob quas anno MDCLXI ipsi Romae existentes, coram adspeximus ex omnibus fere ecclesiis accedentes, et Litanias modulata voce recitantes. Qui ritus etiam, cum jejunio usque ad meridiem, et abstinencia a carnibus per totam diem, cum solenni processione servatur in Belgio nostro, ac passim in alitis regionibus.
- D** AUCTORE PROCOPIO EX MS. GR.
- veritas corporis istius existentis asserita; Joa. 19, 65 Joa. 20, 31 E
- festum dedicationis ecclesiae.
- Historia Apparitionis et miraculorum:
- Reliquiae in Gallia,
- F et Belgio,
- Coloniae,
- et Romae.
- Litaniae majores.

A

NOT. 22

HISTORIA TRANSLATIONIS

Ex MS. Codice Vaticano

a
b
Interdicto
cum Saracenis
Ægyptiis
commercio,
c

Veneti inviti
eo deferuntur :

Cum Saraceni universam a Ægyptum et Alexandriam invasissent; b Leo deinde Romanum adeptus Imperium, per diversas partes regni sui jussit, ut nullus omnino ad terram Ægypti negotii causa pertingeret. Cujus videlicet jussio dum circumquaque pervolitans, Veneticis quoque delata fuisset; c Justinianus, qui eo tempore Dux Venetiæ erat, Imperatoris statuta confirmans, idipsum omnimodo suis præcepit. Sed cum, ut solitum erat Veneticis, loca mercationis frequenter exquirere, quidam ex eis, navibus oneratis, trans mare pergere vellent, profunda pelagi navigantes incederent; divino factum est nutu, ut stante congruo vento, quod sponte agere propter metum Principis non audebant, velut inviti ad Alexandriam ducerentur.

Alexandria
corpus S.
Marci vene-
rantur :

2 In illis autem diebus Regulus quidam nefandæ gentis Saracenorum, dum ad urbem, quæ ex nomine civitatis antiquæ Babylonia vocitatur, palatium sibi construere vellet, Deo sibi contrario, jussit ut ubicumque in terra Ægypti columnæ marmoreæ sive tabulæ, tam in ecclesiis quam in vulgaribus essent repertæ, ob pompam fabricæ quam parabat ad eum ducerentur. Unde factum est, ut dato impietatis decreto, etiam de Alexandrinis ecclesiis lapides tollerentur. Cumque Venetici apud eandem urbem negotiis insudarent, moramque aliquamdiu facerent, consuetudinem sibi fecerunt, ut beatissimi Marci corpus quotidianis orationibus frequentarent, muneribusque sive oblationibus eum pro suis delictis intercessorem expeterent: locus enim ipse in proximo erat.

d e

consolantur
custodes :

3 Porro Veneticorum naves, quæ Deo trabente advenerant, decem erant, in quibus erant pariter omnes nobiles viri, inter quos erant clarissimi, Bonus Tribunus d Metamaucensis et Rusticus e Torcellensis. Isti dum causa quotidianæ orationis apud custodes ecclesiæ B, Marci locum familiaritatis sibi adesse inspicerent; quadam die videntes eos tristes, primum quidem compati et condolere eis coeperunt de Saraceni Reguli jussu, qui marmoreas tabulas vel columnas auferri præceperat. Nam et custodes propterea tristes erant, quia timebant ne ministri illius impii Reguli illud B. Marci ecclesiæ facerent, quod locis ceteris faciebant. Deinde vero inter eadem verba compassionis, Domino inspirante, Bonus et Rusticus dixerunt: Quare intantum tristamini Christi servi? quare plus solito animus vester affligitur? Ecce videmus quod impii Reguli persecutio, etiam sacratissimis locis infesta est, quæ non solum vobis, sed cunctis in Christo credentibus magni doloris tristitiam generat. Sed quid contra hæc agere possumus, cum Dominus ipse prædixerit suis fidelibus, persecutiones innumeras esse futuras? Unde si secretum possetis custodire, aut placeret vobis consilium nostrum, hortaremur utique illud vos facere, per quod securi a perfida ista gente essetis, et in honoribus maximis viveretis.

agunt de
eodem tollendo :

4 Erant sane duo custodes isti, cum quibus loquebantur hæc, quorum unus, Stauratius nomine, monachus erat; alter vero Theodorus Sacerdotiiungebatur honore. Porro et alii ejusdem ecclesiæ erant custodes, sed isti plus ceteris eminebant: et quia ambo ex Græcorum genere erant, Theodorus Presbyter uxorem habebat et filios, quem etiam Bonus Tribunus compatrem fecerat, ob eam maxime causam, ut verba quæ suadebat, in ejus aures facilius intrinmitteret. Respondentes itaque ambo Stauratius et Theodorus dixerunt: Secretum erit in corde no-

stro, tantum dicite quod vultis, et si gratissimum D esse probaverimus, plane quia faciemus. Qui dixerunt: Tollite corpus B. Marci; et ascendentes occulte navim, venite nobiscum ad terram nostram.

5 At illi primò dure accipientes, dixerunt: Quid est quod dicitis? numquid super angustiam quam habemus, mortem nobis inducere queritis? Quis etenim ex nobis vel cogitare audeat, ut faciat rem istam grandem, et illud reverendissimum corpus, quod veneratur in terra Ægypti, alienis hominibus tradat? An forsitan vobis incognitum manet, quod idem B. Marcus Evangelium, quod Petro dictante scripserat, ipso quoque jubente in hac provincia prædicaverit; Alexandrinosque cives, qui idolis serviebant, per fontem baptismi Jesu Christi Domini nostri adoptionis filios fecerit? unde et merito, tamquam revera sanctissimus Pater, ab omnibus veneratur. Et quomodo fieri poterit, ut urbem Alexandriam, quæ propter eum toto in orbe præclara est, tanto quis audeat privare Patrono? Sed etsi faceremus adversus animam nostram audacter, nequam hoc plebem latere potuisset: et tunc apprehensi, per multorum generum pœnas occideremur, et essemus in opprobrium omnium.

excusantibus
quod fidem
annuntiarit
Alexandrinis,

6 Bonus et Rusticus dixerunt: Si de prædicatione ejus tractandum est, scimus quia primum Aquileiam civitatem Italiæ duxit ad fidem, quæ sita est in provincia illa, quæ ex antiquo Venetia nuncupatur, de qua nos orti sumus. Ergo nos sumus primogeniti filii ejus, qui primum ab eo per Evangelium geniti sumus. Unde et credi potest fore ut filios suos (quos, alios acquisituros, reliquerat) multa post tempora vel mortuus videns gaudeat; et forsitan, ut speramus, ideò nos Dominus huc velut invitos adduxit, ut nobis eundem nostrum sanctissimum Patrem restituat, nam certe ad aliam regionem ire volumus.

respondent
ante Aquileæ
prædicasse :

7 Stauratius et Theodorus dixerunt: Sufficiat vobis quod sedem ejus habetis. Ceterum autem rem difficilem postulatis. Quis enim sciat si placet Domino istud quod dicitis? vel quis dicere poterit, quod suum corpus B. Marcus vel tangere dimittat? Unde cessate jam talia dicere, quæ scimus nullo modo fieri posse. Et tamen dicamus, ut fieri potuisset; de nobis quid ageretur? Si dato corpore hic remaneremus, diversis pœnis a plebe occideremur: sin autem vobiscum in navim ascenderemus, haberemur utique tamquam captivi ad terram quam ignoramus. Quapropter multo magi nobis melius est hic manere, et persecutionem sufferre, quam novis rursum angustis subjacere: nam et Dominus dicit: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam: et iterum, Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit.

f
alias difficul-
tates objectas

8 Bonus et Rusticus dixerunt: Ista, quæ dicitis, vera sunt; sed tamen in alio loco Dominus item dicit: Cum persecuti fuerint vos in civitate una, fugite in aliam. Quam admonitionem multi Sanctorum secuti sunt; etiam, sicut audivimus, hic beatissimus Marcus implevit; quando persecutione fervente ab Alexandria exiit, et secessit Pentapolim. Unde quia Deo omnipotenti et ipsi beato Evangelistæ hoc credimus complacere, humanus timor vos non terreat: quia ubi Deus adjutor est, humana temeritas nihil potest. Stauratius et Theodorus dixerunt: Temeritas ista, quamvis nobis angustiosa sit, propter ecclesiæ lapides qui tolluntur, tamen portari potest, quia in nostris membris Pagani isti aliquam læsionem non inferunt.

F
Matt. 5, 40
et 34, 13

conantur
tollere :

6 Hæc et his similia illis per aliquot dies occulte loquentibus; tandem divina gratia respirante, Stauratius et Theodorus, quod verbis audierant ani-

consensuris in
ablationem

mo

A mo conceperunt. Cumque ab invicem recessissent, ecce Stauratio nuntiatum est, quod ministri illius Pagani Reguli, cuius memoriam fecimus, unum ex custodibus ejusdem Ecclesiae crudeliter flagellassent, Si quidem fuerat in eadem ecclesia tabula marmoris nimium pretiosa, et timens custos ne tolleretur a Saracenis, abiit et confregit eam loco ubi stabat. Quod cum ministri Reguli comperissent, apprehensum custodem flagellis condemnauerunt. Hæc igitur audientes Stauratius et Theodorus, timore perterriti, miserunt et vocaverunt Bonum Tribunum et Rusticum, dicentes : Pertractavimus inter nos de causa quam expetistis, et licet nesciamus ubi Domino placeat, tamen intravit in cor nostrum, ut illud sanctissimum corpus tollentes, egrediamur vobiscum. Nunc ergo volumus scire, quid erit nobis dum ad vestram provinciam venientes tam magnum thesaurum adduxerimus.

adducunt
prima sacer-
dotia :

10 Bonus et Rusticus dixerunt : Cum Deo auxiliante illuc pervenerimus, vita comitante, perducemus vos ad Dominum nostrum Justinianum egregium Ducem, virum illustrem, Sanctorumque amatorem : cui cum fuerit nuntiatum, protinus mente gavisus venerabile corpus suscipiet, et ecclesiam construens cum honore dedicabit, vosque eritis in oculis ejus ultra quam credi potest dilecti, et primi in ordine Sacerdotum, quemadmodum hic fuistis in ordine ministrorum. Custodes dixerunt : Quomodo credere possumus? Bonus et Rusticus dixerunt : Dominus testis sit. Tunc statuerunt diem in qua advenientes sanctissimum corpus susciperent.

tollunt corpus
S. Marci sup-
posito corpo-
re S. Claudiae,

11 Cumque statuta dies venisset, euntes prædicti custodes aperuerunt occulte sepulcrum, quod erat ex marmore, habens veluti incastraturas per latera in modum capsellæ, per quas tabula desuper erat inducta. Jacebat autem beatum corpus undique circumdatum chlamyde serica, et positum resupinum, habens a capite usque ad pedes sigilla imposita per ea loca, quibus oræ ejusdem chlamydis, desuper jungebantur. Cumque quid agerent ignorarent, tandem præcipuum invenerunt consilium. Vertentes igitur corpus, sciderunt a dorso chlamydem, ut salva signa quæ fuerant remanerent, et adducentes B. Claudiae *g* corpus, quod erat in proximo tumultum in loco B. Marci reposuerunt simili modo supinum, et chlamyde circumdantes, sigillorum quoque impressiones in pectore statuerunt, ut si fortuito diceret aliquis, quod corpus B. Marci foratum esset; chlamydis signa quæ ibi remanserant, verum non esse ostenderent.

sparso per
urbem suavi
odore ;

12 Tanta igitur sublato corpore odoris fragrantia emanavit, ut non solum ecclesia vel circuitus ejus sed etiam tota civitas Alexandria repleretur. Commoti cives Christiani ac Pagani dicebant : Quid est hoc? Alii dicebant, Nescimus. Alii vero dicebant : Videamus ne forte a nautis illis Veneticis corpus B. Marci furetur. Concurrentes ergo ex urbe, ad eandem ecclesiam pervenerunt ; et aperientes sarcophagum viderunt corpus B. Claudiae chlamyde involutum, signaque salva. Quod cum vidissent creduli facti quod B. Marci corpus ibi jaceret, sedato tumultu ad propria remearunt.

deferunt
tectum carni-
bus porcinis ;
dein pannis
velorum ;

13 Porro Venetici, quorum jam sæpe memoriam fecimus, cum ibi laterent, tulerunt corpus, et submittentes in sportam, operuerunt illud ex foliis olorum, ac desuper carnes porcinas imposuerunt. Cumque ad navim pergentes incederent, accedebant Saraceni qui obviabant ut cernerent quod portabant. Sed cum viderunt carnem porcine, quam ipsi abominantur, clamabant dicentes : Canzir, Canzir, id est, porcus, porcus, et expuentes elongabantur ; at vero illi pertransientes venerunt ad rupem, quæ

proxima mari erat, et deponentes cum funiculis D sportam miserunt in scapham, ac perduxerunt ad EX MS. navim ; quam cum intrassent, extrahentes beatum corpus de sporta, absconderunt illud in pannis velorum ; timebant enim ne perscrutata navi ab Alexandrinis inveniretur. Cumque venisset dies egressionis eorum, Stauratius monachus occulte abscedit cum illis. Theodorus vero, timens plebem quæ stabat ad littus, remansit ibi, habens jam supellectilem suam navi impositam. Erat etiam quidam monachus ibi, Dominicus nomine, Comaclensis *h* ; qui fultus amore divino, eodem tempore fuerat Hierosolymis, qui et ipse ascendit cum illis. Cum ergo ab Alexandria recessissent, tulerunt Venetici sanctum corpus de velis, in quibus illud absconderant, et sub solario navis dignissime locaverunt accendentes lucernas, ac thymiana assidue inferentes. Dominicus vero monachus cum Stauratio diutinis officiis jugiter insudabat. Multa inter hæc signaper S. Marcum Dominus, dum adducitur, operatus est.

h
post discessum
reverenter ex-
ponunt :

14 Quadam etenim die dum omnes pariter illorum Veneticorum naves velificantes incederent, et causam reliqui ignorarent, dixerunt nautæ B. Marci ad quosdam qui erant in alia navi : Nescitis quod est factum? qui dixerunt : Quid? Aunt illi : Vere nos corpus B. Marci portamus. At illi dixerunt : Et quomodo istud fieri potuit? Cumque illi exponerent ordinem rei, quidam ex illis irridens ait : Forsitan alienius Aegyptii corpus vobis datum est, et dicitis, Quia S. Marcum portamus. Quod cum dixisset, protinus navis illa, in qua beatum corpus jacebat, tanta celeritate conversa, quanta nullus hominum vertere potest, insurrexit adversus eam, in qua vir ille erat, partemque lateris ejus confregit, nec prius ab illa recessit, quamdiu omnes confiterentur, Beatum ibidem Marcum jacere.

aliqui in-
creduli puni-
untur :

15 Deinde cum nocte quadam tempestas adesset, navesque illæ cursu velocissimo ducerentur, ac nautæ nescirent quo pergerent, propter tenebras noctis ; venit B. Marcus in somnis Dominico monacho dicens : Surge, et dic hominibus istis, ut citius vela deponant, ne patiantur naufragium, quoniam terra non longe est. Quod cum monachus surgens dixisset, illico velis depositis, cum jam auroræ instaret crepusculum, ecce apparuit insula quædam, Strophilia *i* nomine, quam beatissimus Marcus adesse prædixerat. Tunc omnes pariter fidem dantes, reverentissime ejus corpus solertiori studio venerari ceperunt, creduli facti et congaudentes, quod Marcum Evangelistam habere meruerunt ; erat tamen apud illos occultum, atque decreverant, ne ullus omnino ejuslibet regionis rem istam cognosceret. Timebant enim ne illis beatum corpus per vim tolleretur ab aliquo.

S. Marcus
apparens
liberat a
naufragio :

16 Sed quia Dominus tantum suæ lucernæ lumen lucere voluit coram hominibus ; multis, per proxima maris loca degentibus, qui causam penitus nesciebant, dignatus est revelare, quod sui Martyris intra navim luciflua membra quiescerent. Qui ex diversis locis advenientes, dum navis ad portum vel littora regionum accederet, postulabant dicentes : Revelatum est nobis a Domino, quod B. Marci Evangelistæ corpus habetis : unde divino amore preeamur, ut nos ad eum orare sinatis. Qui cum ingrederentur, fuis ad eum orationibus, positisque muneribus, cum timore revertebantur, dantes gloriam Deo, atque dicentes Veneticis : O quam beati estis, qui talem Sanctum habere meruistis !

pluribus re-
velatur
corpus, et
honoratur :

17 Sed cum (ut plerique stultorum ex tali re dubitare diutius solent) quidam ex nautis nequaquam B. Marci, sed ejuslibet alius corpus portare se diceret : volens omnipotens Deus ipsius duritiam coarguere, eumque illico credulum facere, digna conti-

incredulus
a damone
arripitur :

EX MS.

A nuo illum damnavit sententia. Nam arreptus vir ille daemone, tandem vexatus est, quousque ad sanctum corpus deductus, spumans et stridens dentibus, Beatum ibidem Marcum jacere confiteretur. ac munus pro suis delictis offerret. Qui statim a daemone liberatus, et Domino gloriam dedit, et nihil se jam de corpore sacro dubitaturum professus est. Verum quia multa sunt, quae de virtutibus per eum a Domino Deo factis dicuntur, qualiter ad Venetiam venerit, explicemus.

h
Corpus in
Istriam de-
latum,

18 Cum igitur nautae ad Istriam pervenissent, diverterunt ad urbem quandam, quae appellatur *h* Humacus: timebant enim redire ad sua, quia Justinianus Dux eorum vehementissime contra illos erat iratus, pro eo quod jussu suam repudiantes, ad Alexandriam ire praesumpserunt. Qui tamen missa ad eum legatione dixerunt: Confitemur peccatum nostrum, et erubescimus, quia sumus tamquam rebelles inventi; sed Dominus testis est, quomodo magis inviti, quam sponte hoc fecimus: ecce enim habemus corpus B. Marci Evangelistae. Si Dominus noster, gratiam suam nobis reddens, promittat nequaquam inferre molestiam, nec in corporibus nec in rebus nostris; adducimus eum

B illi. Si autem aliter, divertemus in aliam regionem. Ad haec Justinianus Dux, valde gavisus, ait: Si istud quod asserunt verum est, revertantur in pace: quia si talem thesaurum adducunt, non solum illis malum non inferam, sed etiam filios meos vocabo. Accepto igitur nautae verbo, Venetiam redeunt; cumque ad portum Olivolensem venissent, egressus Ursus *m* Episcopus loci illius cum Crucibus, et omnibus ministrorum ordinibus, indutis sacerdotalibus tunicis, reverentissime corpori obviavit; suscipientesque illud, duxerunt ad palatium Ducis. Ubi dum per corniculi scalam ascenderent, tanta agilitate pallium, quo corpus erat opertum, cum esset tranquillitas, movebatur; quanta vix aura venti movere poterat. Sed et ministris, qui eum portabant, fiebat subito pondus gravissimum et immobile, et iterum subito tantum leve, ut nihil sentire se dicerent. Accepto igitur corpore Dux, reposuit illud in coenaculi loco, qui apud ejus palatium usque ad praesens tempus monstratur, ordinatis cantoribus ac ministris, qui ibidem Deo laudes referrent, inter quos custos ille Stauratus prius erat. Sed et Theodorus Presbyter anno sequenti cum suis advenit: porro Dominicus ille monachus ad propria remeavit.

ecclesia S.
Marci con-
struitur.

C 19 At vero Justinianus Dux, cum supra beatum corpus ecclesiam vellet construere, morte praeventus est: cujus germanus Joannes vir Deo dilectus Ducatum suscipiens, vicem ejus explevit. Construxit namque juxta palatium elegantissimae formae basilicam, ad eam similitudinem quam supra Domini tumulum Hierosolymis viderat: quam etiam multis ac variis jussit depingi coloribus: ubi et aromatibus venerabile corpus conditum honore dignissimo *n* posuit. In eo florescunt orationes ipsius, et multa beneficia praestantur Christo credentibus, maxime autem et plurimi a daemone liberantur. Cujus gloriosa Translatio celebratur pridie Kal. Februarii; regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen:

ANNOTATA.

a Mortua Mahomete impio anno Christi 631, successit Abubacrus, eique post biennium Homarus, et annis decem regnavit. Hic capit Aegyptum pacifice, et Alexandriam vi expugnavit. Ita historia Imperii Moslaminorum seu de Caliphis ab Abrahama Eschelensi in Chronico Orientali edita.

b Hic est Leo Armenus, qui regnavit ab anno 813 D usque ad annum 820.

c Hic est Justinianus Particiatus, qui cum patre suo Angelo praefuit et solus biennio Rempubicam administravit usque ad annum 828. Bernardus partici-piatum vocat, et addit familiam hodie Budariam dici.

d Metamaucum, vulgo Malamoco pars Orientalis Venetiarum.

e Torcellum urbs Episcopalis in insula, quinta a Venetiis milliario versus Septentrionem dissita, quae urbis hujus portibus annumeratur.

f Sedes S. Marci, sub Heraclio Imperatore ablata et donata Venetis, traditur a Baronio ad an. 820 num. 21.

g S. Claudia M. in Aethiopia, colitur 2 Januarii: an haec Alexandriam delata, an alia in Aegypto passa ibidem coleretur, non est facile assequi divinando.

h Comaculum infra Ferrariam, inter duos Padis fluminis alveos ad mare Adriaticum in stagnis situm. De eo egimus ad Vitam S. Apiani monachi 4 Martii.

i Credibile est non satis integre scriptum nomen. Transeundae hac navigatione fuerunt Strophades insulae: quas posterior aetas Strivali nuncupavit, quod nomen prope accedit ad nomen hic expressum, et forte magis integre exprimitur a Bernardo, qui Strivali dictas has insulas dici.

k Humacus, sive Umacum, vulgo Umage, urbs in media Istria, ac littore maxime extante.

l Olivola, Italica Castello ea pars urbis Venetae: in qua Episcopus et basilica Cathedralis est.

m Ursus Episcopus Olivolensis, dicitur filius Joannis Participatii, adeoque Justiniani et Joannis Ducum frater.

n Addit Diindulus: Ordinati sunt Capellani ad diurnum nocturnumque officium peragendum, et Primicerius unus, qui dictam ecclesiam, quae Ducum capella esse perpetuo instituta est. regat et gubernet, sicut sibi per Ducem injunctum fuerit et ordinatum.

E

NOT. 24

APPARITIO ET MIRACULA.

NOT 25

Ex libro MS. Petri Calo.

*I*n ipsa ecclesia, pulchro schemate auro et marmoribus pretiosissime redimita, post aliquot tempora contigit, ut in qua parte corpus illud sacratissimum quiesceret nesciretur. Cumque post inquisitionem solertem a nemo hujus rei conscius inveniri valeret: toti Venetiae triduanum est indictum jejunium. Post quod in cordis contritione ab omnibus observatum unanimiter, quarto die ad dictam Ecclesiam Clerus et populus convenerunt: et Litaniis dictis, processione disposita, multiplicibus suspiriis et orationibus ad Deum fuis, profluentibus lacrymis diutius Dei misericordiam implorarunt: ut eis ubi corpus B. Marci jaceret ostendere dignaretur. Quorum preces Deus benigne exaudiens, locum, in quo gloriosum corpus latuerat, gloriosissime declaravit: nam scissis marmoribus columnae circumpositis, arca quae interius claudabatur concludens corpus erupit, et in conspectu omnium per se ipsam mirifice exilivit.

F

a
Post jeju-
nium tri-
duanum et
processionem,

Corpus S.
Marci ultro
exiliens
reperitur:

2 Mulier quaedam habens septem daemonia, ad arcam B. Marci violenter attracta, eadem hora in conspectu omnium liberatur. Collocato autem sacro corpore in ipsa ecclesia reverenter, *b* vir quidam, in campanilis ejusdem ecclesiae summitate, quiddam operis exercebat; subito autem cadit improvide, et membris omnibus laniandus. In ipso autem suo casu B. Marci non immemor, vovens quod si eum liberaret perpetuo ei serviret, ejus patrocinium imploravit: qui cadens ex insperato cuidam

energumena a
7 daemone
liberatur:
b

ex alto lap-
sus manet
illatus:

A enidam ligno prominenti adhæsit, et dato sibi fine illæsus evasit, et ad opus pristinum consummandum devotus assurgit, et fideliter quod voverat adimplevit.

*Curantur
laborantes
cancro,*

3 Cum quidam adolescens incurrisset gravissimum morbum canceri, ita ut ejus carnes a verme ipso corroderentur, ductus ad arcam Sancti, et flagitans ejus auxilium, obdormivit. Cui sanctus apparens mamillam tetigit, quasi transiens, et curavit. Et cum ille quæreretur, Quo ita velociter festinatis? respondit Sanctus, se properare in auxilium quorundam famulorum suorum, qui vexabantur a mirabili tempestate. Evigilans juvenis invenit se sanatum, et tempestate sedata navis Venetiæ applicat intrans portum. Cum quædam mulier de c Murano per quadriennium gravissima paralysi laborasset, usu membrorum omni destituta, et rogasset B. Marcum; apparuit ei dicens, ut se ad suam ecclesiam faceret apportari: ubi cum Evangelium legeretur in Missa, sensit omnibus stupentibus et mirantibus se curatam.

*c
et paralysi:*

4 Quædam navis, plena Saracenorum, ibat ab Alexandria causa orationis, ad locum ubi residet corpus d Mahometis. Sed cum maxima tempestas

*d
in tempe-
state libe-
rati Veneti,*

B orta esset, aliqui Veneti qui erant cum eis euntes mercari, descenderunt in scapham, ut navim citius adjuvarent. His aliquantulum separatis post trinam revolutionem navis submergitur. Quod videns quidam Saracenus, B. Marci auxilium postulavit, promittens se fieri Christianum, si eum contingeret de tanto periculo liberari. Cui apparens B. Marcus eum in scapha cum Venetis posuit: et sic ipse et illi de scapha mirantes quamplurimum liberati, Alexandriam redierunt; et cum Saracenus differret quod promiserat adimplere, a B. Marco frequenter in somnis admonitus, Venetias venit, et ibi baptizatus Marcus vocatus est, cum prius Stephanus vocaretur. c Quidam nobilis Provincialis, cum longa infirmitate laborasset, omnium membrorum officio destitutus; B. Marco cum lacrymis supplicavit, et ab eo responsum accepit, ut ad suam Ecclesiam faceret se portari: ubi cum una nocte lacrymosis orationibus institisset; mane reperit se totaliter sanatum: et sic gratias agens ad propria rediit.

et Saracenus,

*in baptismo
Marcus no-
minatus:*

*sanatur pa-
ralyticus;*

*f
peregrinato
ad S. Mar-
cum,*

*nequeunt
ladi oculi,*

*crura aut
dentes.*

*Curatur
manus
graviter
vulnerata:*

5 In eadem f Provincia servus Castellani ejusdam vocit se visitaturum ecclesiam S. Marci: quod cum suo Domino displiceret, hic volens Deo magis quam hominibus obedire, quod voverat adimplevit: et commendans se B. Marco cum omnibus membris suis, rediit. Quem videns Dominus redivisse, dixit eum sibi fregisse fidelitatem, et quod B. Marcus eum non posset de suis manibus liberare: et præcepit ministris ut eruerent oculos ejus. Qui eum ligantes et ad terram trahentes cum acutissimis paxillis ejus oculos effodere nitebantur. Sed nullam læsionem ejus oculis intulerunt, eo quod constanter dicebat, se B. Marco membra omnia sui corporis commendasse. Quod cum Dominus vidisset, jussit ejus crura securibus confringi, et pedes a corpore truncari: sed ferri acies obtunditur et tamquam cera liquescit. Tunc Dominus, furore repletus, jussit os ejus, cum quo B. Marci auxilium petiit, cum ferreis malleis frangi et dentes excuti; sed nihil læsionis penitus intulerunt. Quod cernens Dominus pœnituit, et veniam a Sancto et a servo petiit: et corpus S. Marci cum dicto servo Venetias visitavit.

6 In eadem Provincia vir fuit, per palmæ manus medium adeo graviter vulneratus, ut non nisi ab inferiori parte tenuis quædam pellicula remaneret. Et quia manus sic pendebat emortua, suasum est illi ab amicis, ut id quod pendebat adjiceret, ne in suæ salutis periculum verteretur. Et cum respon-

disset, se velle potius mori quam mancus esse; D invocato B. Marco, una die ligatam tenens, restitutus est præstinæ sanitati, cicatrice sola exterius remanente. Cum quædam mulier, de Episcopatu Paduano, comedendo lac arrepta esset a dæmonio; ducta ad ecclesiam S. Marci, continuo liberatur. Plures dæmoniaci, adducti ad ecclesiam S. Marci, cum clamarent se exuri ad præsentiam dicti Sancti, protinus curati sunt. Quidam de Tuscia, duos habens dæmones, sicut publice est confessus, ductus coram altari B. Marci, post longam venerationem multis astantibus est curatus.

*energumeni
plures libe-
rantur:*

7 Cum quidam miles de castro, fossatis magnis circumdato, ad explorandas inimicorum insidias exivisset; cum festinantia rediens in castrum, de ponte decidit in fossatum, equo, clypeo et lancea remanentibus super monte. Cum igitur existens in medio fossati B. Marci auxilium postulasset; sanctus astitit, et lancea sibi porrecta per eum protinus est eductus. Quidam Apulus, uxorem habens et filium, falso est accusatus apud Imperatorem, quod Lombardos per pecuniam commovisset adversus eum: propter quod Mantuæ incarceratus, cum quadraginta diebus in multæ ærumna fuisset conclusus, per triduum præ tristitia non sumpsit cibum: sed cum lacrymis et suspiriis a B. Marco continue auxilium postulavit. Cui B. Marcus in forma leonis apparens, suasit ut exiret. Et cum timeret propter custodes, iterum sibi apparens præcepit ut egredi non tardaret. Qui statim per apertum ostium exiens, et per medium custodum transiens, videbat eos, sed ab illis et etiam ab aliis, per quos transibat, minime videbatur: nec etiam strepitum compedum audiebant, quos tandem, ac si non essent ferrei, a pedibus mira facilitate amovit.

*lapsus in
fossam a
S. Marco
servatur.*

*E
et incarcera-
tus educitur:*

8 In Cremona puer claudus, ex utero matris contractus ac pedem habens aridum, sic usque ad decennium stetit; mater vero ejus, confidens de B. Marco, sibi in nomine Sancti baculum obtulit, præcipient, ut intrepidus ambularet, qui statim hoc fecit: sed cum baculus ille auferebatur et alius ei dabatur non poterat ire. Matre igitur cum puero veniente ad ecclesiam S. Marci, continuo liberatus est, ac si sanus natus fuisset. Cum quidam juvenis g Pergamenus falso accusatus esset, quod villam quamdam incenderat, Mediolani incarceratus est: qui cum mortem expectaret, inimicorum calumnias pertimescens, rogavit B. Marcum, ut eum de carcere educere dignaretur. Qui statim illi apparens per arctissimam fenestram, per quam nullus posset egredi, eum eduxit et in terra suaviter collocavit: qui statim visitavit ecclesiam S. Marci, et oblati sibi compedibus gratias Deo egit.

*sanatur clau-
dus:*

g

*liberatur
captivus:*

9 In Apulia et Terra-laboris, quia festum B. Marci non servabant, sed ruralibus operibus insistebant, sterilitas mirabilis supervenit, eo quod ibi per quinquennium non pluisset. Cumque homines mirarentur, quod tanta victualium penuria ibi esset; revelatum est quibusdam religiosis, quod hoc erat quia festum Sancti nullatenus observabant, nec posset plui nisi ejus diem solennius celebrarent. Adveniente ejus Festo omnes ad ecclesiam ejus vadunt, ubi solennizantes cum reverentia maxima, precibus impetrarunt beneficia S. Marci: et statim imbrum copia præter spem abundantius inundavit, et tota terræ sterilitas est abjecta, et exinde tamquam Paschalem diem festum Sancti devotius celebrarunt. Cum quidam Veneti, navi mirabili tempestate quassata, ex vicinis rupibus inevitabile periculum expectantes, offerrent B. Marco preces devotas et pretium navis suæ; subito liberati ejus ecclesiam visitarunt et obtulerunt libentius sortem navis. In Tuscia ad preces devotorum suorum B. Marcus fulgura cohibuit, tempestates

*Festum non
celebrantes
puniantur
sterilitate,*

*at celebrantes
lib'erantur:*

*in tempestate
errati alii:*

EX MS. A tempestates amovit, terræ sterilitatem abstulit et concessit rerum omnium ubertatem; et hoc est testimonio plurimorum [notum]. Audivi ab illis qui fuerunt in Alexandria, quod annuo die mortis ejus, si tollatur de cardeto *h* vel herba loci, in quo tractus fuit B. Marcus, emanat sanguinem.

h *i* 10 Frater *i* Julianus Faventinus, Ordinis Prædicatorum, juvenis religiosæ et sanctæ vitæ, infirmitate quasi in extremis laborans Papiæ, cum Priorem domus super statu suo requisivisset, et ille mortem vicinam sibi diceret imminere; statim facie exhilaratus, et manibus ac toto corpore plaudens, clamare cœpit: Date locum Fratres, quia præ nimia lætitia anima jam prosiliet extra corpus, ex eo quod tam jucundos rumores audiui: et elevatis in cælum manibus dicere cœpit: Educ de carcere Deus animam meam etc. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus? Inter hæc ille levi somno obdormiens, vidit B. Marcum ad se venisse, et ecce vox ad eum dicens: Quid agis o Marce? Et ille. Ad morientem istum accessi, quia Deo ministerium ejus acceptum est. Et iterum vox ad eum: Quare inter ceteros Sanctos ad eum maxime tu venisti? Et ille: Quia specialem devotionem in me habuit, et locum in quo corpus meum quiescit devotione sedula visitavit, et ideo veni eum hora suæ mortis visitare.

devotus S. Marco Tunc quidam albatii totam domum impleverunt, quibus ait B. Marcus, Quare huc venistis? et illi, ut istius animam in conspectu Domini præsentemus. Evigilans autem prædictus Frater, pro Priore domus, qui ista retulit, continuo misit: et omnia quæ viderat sibi recitans, cum multo gaudio in Domino obdormivit.

in morte ab eo invisitur **B** *et latus moritur.*

h

ANNOTATA.

a Baronius relata translationis historia addit Venetos, ne a Francis corpus auferretur, illud ita collocasse, ut ubi locorum positum esset, penitus ab aliis fuerit ignoratum.

b Memoratur hoc miraculum in Breviario Carmelitano Venetiis anno 1495 excuso: uti etiam quæ referuntur num. 4, de Saraceno conversa, et pleraque alia.

c Muranum, Venetiarum insularum una, et vitriariis officinis famosa.

C d Is Mecha dicitur, ad Sinum Arabicum seu Marerubrum Arabiæ felix urbs.

e Additur in Breviario Carmelitano, et in Christum perfecte credidit, et in bonis operibus vitam finivit.

f Sicut paulo ante Provincialis videtur sumi, pro eo qui in Provincia Galliæ natus est: sic eadem regio credi potest hic proprio nomine appellata.

g Breviar. Carmel. de civitate Mantuæ: credimus autem Pergamenum hic poni pro Bergomensis.

h Cardetum a carduis hic dici videtur: nec mirum foret ibi crescere aliquam herbam, cujus succus rubeat, uti aliæ herbe album aut flavum succum continent: sed quod hoc solo die festo accidat miraculi habet speciem, sui singularitate haud facile prætereundi ab antiquioribus S. Marci laudatoribus: ideo suspecta falsitatis narratio est.

D i Dicitur hoc in prædicto Breviario contigisse circa annum Domini 1241.

k Miraculum de urbe Veneta ab excidio, per tempestatem inferenda, ope S. Marci et aliorum Sanctorum liberata circa an. 1332, narrat Petrus Justinianus lib. 4 historiæ Venetæ: nos illud ex Felice Astolfio dedimus 23 hujus inter Anallecta Georgiana num. 78 ubi legi poterit.

NOT. 27

APPENDIX

Ex Breviario Carmelitano anno MCCCXCV.

Admodum R. P. Daniel a Virgine Maria, Ordinis Carmelitani in Belgio bis Provincialis et nunc Definitor, pro suo in opus hoc affectu singulari, communicavit nobiscum antiquum sui Ordinis Breviarium, cum tali ad calcem notatione. Explicit Breviarium secundum Ordinem Fratrum gloriosissimæ Dei Genitricis, semperque Virginis Mariæ de Monte Carmelo: quod impensa sua et arte Andreas de Torresanis de Asula: in florentissima Venetorum civitate ad finem usque perduxit, atque diligentissime elaboravit. Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto. Die vero prima Februarii. In hoc Breviario ad diem vii Kalendas Maii, per quinque prolixas lectiones recitantur Acta martyrii et translationis S. Marci, qualia fere ex antiquioribus monumentis jam dedimus, magis integra magisque sincera: vi Lectio, viii et ix (num vii est de Evangelio Convocatis Jesus duodecim) continent beneficia, quæ cultoribus suis S. Marcus præstitit, sub hoc exordio: Quidam libri habent etiam subscripta miracula: et primum narratur apparitio Papiæ facta Religioso Dominicano, suppresso illius nomine, tum Saraceni Alexandriam navigantis liberatio ex periculo submersionis, cui in baptismo Marci nomen est inditum; utrumque fere verbis quibus usus est Petrus Culo; tantum de Saraceno hic additur, quod in bonis operibus vitam finivit.

Breviarium illud Venetiis excusum,

12 Sequitur deinde de viro lapso ex summitate campanilis, uti supra num. 2, et de maucipio barbari Provincialis ab injuria præservato idem quod num. 3, et de milite lasso, quod dictum est num. 6, narratur (cum hac solum differentia quod loco manus, in Breviario brachium nominetur) et concluditur cum sterilitate Apuliæ inmissa, de qua actum est num. 9: sed præmittitur de liberato captivo narratio multum diversa, sic ut omnino alius esse videatur ab illo cujus ante jam dictum numerum 9 meminit Petrus: est autem talis: Vir quidam de civitate Mantuæ, falso ab invidis accusatus, in carcerem est reclusus. Qui cum quadraginta dies peregisset ibidem, et nimio afficeretur tædio: tandem triduo jejuniio se macerans, B. Marci patrocinium invocavit: qui sibi apparens jubet, ut de carcere securus ascendat. Ille vero dormitans præ tædio neglexit parere jussionibus sancti, existimans illusionibus se deludi. Deinde secundo et tandem tertio sibi apparuit, et eadem similiter imperavit. Qui ad se rediens, et ostium apertum conspiciens, de carcere securus exiit, et instar stuppæ compedes mox confregit. Ibat igitur die media per medium custodum ceterorumque omnium: ita ut ipse cunctos videns a nemine videretur. Qui veniens ad S. Marci tumulum, exolvit devote debitum gratiarum.

E

refert nonnulla ex præcedentibus miraculis?

F

et liberatione civis Mantuani injuste accusati.

DE SANCTO ANIANO, EPISCOPO ALEXANDRINO

G. H.

CIRCA AN.
LXXXVI.Memoria in
sacris fastis 25
Aprilis,B
et successio
ex Eusebio :Videtur S.
Marco sub-
stitutus anno
68,C
sedisse annos
18,mortuus anno
86.

Adjungitur S. Marco Evangelistæ ad hunc diem S. Anianus in hodierno Martyrologio Romano, his verbis : Alexandriæ S. Aniani Episcopi, qui B. Marci discipulus, ejusque in Episcopatu successor, clarus virtutibus quievit in Domino. Majus aliquanto elogium habet in suo Martyrologio Galesinius hoc modo : Alexandriæ in Ægypto S. Aniani Episcopi. Is civis Alexandrinus, e nobili familia natus, B. Marci discipulus, in illius locum Episcopus factus, duobus et viginti annis Ecclesiæ sibi commissæ præfuit, quo Episcopali munere divine perfunctus, sanctefactorum gloria clarus, Domitiano Imperatore quievit in Domino. Eadem fere Ghinius in Notaliis Sanctorum Canonicorum, addens quievisse circa annum Salutis LXXXV. Sed quomodo familia nobilis offingitur vi, quem Cerdonem fuisse ex Actis S. Marci omnes credunt? Eusebius libr. 2 Histor. Eccles. cap. 24, de eo ista tradit : Neroue octavum Imperii annum agente, primus post Marcum Evangelistam Alexandrinæ Ecclesiæ administrationem suscepit Anianus, vir Deo acceptus et omni ex parte mirabilis. Dein lib. 3 cap. 14, ista scribit : Domitiani anno quarto, primus Alexandrinorum Ecclesiæ Episcopus Anianus, duobus et viginti annis exactis, abiit e vita : cui secundus ordine successit Abilius. Hic Alexandrinus dicitur Melianus, Melius, et Milius, unde Amilius et Abilius : de quo cum Martyrologio Romano egimus xxii Februarii. Eusebius eadem in Chronico confirmat.

2 De tempore vita et martyrii S. Marci egimus supra pluribus, et cum antiquis traditionibus Ecclesiæ Alexandrinæ, imo et Actis vetustis Latinis S. Marci, ostendimus verisimilius videri, ipsum esse coronatum anno Imperii Neronis decimo quarto et ultimo, Christi LXXVIII. In antiqua Historia Patriarcharum Alexandriæ, una cum Chronico Orientali ab Abrahamo Ecchellensi edita, ista traduntur : Secundus Anianus. Hunc ordinavit S. Marcus Evangelista, et est sutor ille, qui aptavit ejus calceamenta. Obiit die Dominica vigesima Hathuri : sedem tenuit post Divum Marcum Apostolum annis octodecim, et ducentis sexdecim diebus. Hæc ibi. Incidit dies vigesima mensis Hathuri in diem xvi Novembris : ad quem diem in Calendario de festis Coptitarum et Ægyptiorum apud Seldenum notatur festum Asasii, an corrupte pro Aniano? quis dicet? Verum tunc a xxv Aprilis, et obitu S. Marci non essent dies ducenti sexdecim, sed sex tantum et ducenti. Quomodo autem aptando calceamenta S. Marci in hujus notitiam venerit, et ab eo in fide Christiana instructus, et cum tota domo baptizatus, ac tandem Episcopus fuerit ordinatus, late deducitur in Actis S. Marci num. 3, 4 et 5. Post hæc Acta dedimus Appendicem de vita S. Petri Alexandrini Episcopi et Martyris, in qua aliquot successores S. Marci enumerantur, et cum singulari titulo Successor ejus traditur Beatus Anianus, Γραεὶ ὁ πατρίης Ἀνιανὸς τὸν θρόνον ἐκδέχεται. Mortuus autem est secundum hanc traditionem anno Christi LXXXVI, Domitiani anno vi.

3 Petrus de Natalibus lib. 9 Catalogi cap. 19 longum elogium de S. Aniano profert, et multa miracula congerit, quæ nobis minime probantur, et apud eum legi possunt. Galesinius ex hoc Catalogo nobilitatem, nobis minime probatam, S. Aniano adscripsit : Petrus enim eum dicit venisse ex Africa nobilissimum et divitem, et sub finem ista habet : Ipse clarus virtutibus in pace quievit iv Nonas Octobris, sepultusque est juxta corpus B. Marci in loco Buculi. Cujus corpus processu temporis Venetias inde translatus, in monasterio S. Clementis reconditum servatur. Eudem de corpore Venetias translatio tradit Ughellus tomo 5 Italiæ Sacre columna 1260, ubi corpora Sanctorum et reliquias sacras urbis Venetæ enumerat. Ad citatum diem quartum Octobris referunt S. Anianum Grevenus. Maurolycus, Canisius et alii, Petrum de Natalibus secuti. In MS. Florario memoratur ad ipsas Kalendas Octobris. Nomine S. Aniani fuisse Alexandriæ ecclesiam tradit ex Epiphanio Barouius in Notis suis ad hunc diem.

4 Eutychius Ægyptius, Patriarcha Orthodoxorum Alexandrinus, seculo Christi decimo, scripsit Ecclesiæ suæ Alexandrinæ Origines, a Joanne Seldeno Arabice et Latine Londini editas : in quibus de S. Aniano, quem Hananiam appellat, ista habet : Marcus Evangelista in urbe versatus est Alexandria, ut inde propagaretur apud homines fides in Christo Domino nostro. Dum autem per urbem incedit, diffringitur calcei ejus corrigia : quem ut reficeret, ad sutorem se contulit, nomine Hananiam : qui subula ad perforandum calceum sumpta, digitum suum perforavit, adeo ut multum efflueret sanguinis, nec sine dolore ingenti. Submurmuranti igitur in Marcum, dixit ei ille, Si credideris in Jesum Christum Filium Dei, digitus tuus sanabitur. Prehensio igitur digito ejus dixit : In nomine Jesu Christisanus sit digitus tuus : qui eodem momento in sanitatem restitutus est, sanguine amplius non effluente. Et credidit ab eo tempore Hananias in Christum, unde baptizavit eum Marcus, et constituit eum Patriarcham Alexandriæ. Scilicet is primus erat Alexandriæ Patriarcha constitutus. Constituit item Marcus Evangelista duodecim Presbyteros cum Hanania, qui nempe manerent cum Patriarcha ; adeo ut cum vacaret Patriarchatus, eligerent unum e duodecim Presbyteri, ejus capiti reliqui omnes manus imponerent, eumque benedicerent, et Patriarcham eum crearent : et dein virum aliquem insignem eligerent, eumque Presbyterum secum constituerent loco ejus, qui sic factus est Patriarcha, ut ita semper extarent duodecim. Hæc Eutychius ex versione Seldeni, qui suum adjungit Commentarium, et in eo agit de iis verbis, quod Patriarcham crearent ; additque Arabice illud verbum creare, idem significare, quod Græcis καταρτίζειν, absolutum, aut completum reddere : scilicet eligendum fuisse a Presbyteris virum perfectum et aptum, creandum autem sive ordinandum ab Episcopis.

Corpus dicitur
Venetias
translatum,E
cultus 4 et
1 Octobris,ecclesia Ale-
xandriæ.Testimonium
Eutychii
Patriarchæ.

F

DE SS. PHILONE ET AGATHOPODE, DIACONIS, ANTIOCHIÆ.

G. II.

SECVLO II.

Nomen in Fastis Romanis,

Sacra hodierni Martyrologii Romani tabula, ad hunc xxv Aprilis, jam nominatos duos Martyres sic commemorant: Ibidem Antiochiæ Sanctorum Philonis et Agathopodis Diaconorum. Ad quem locum ista annotat Baronius: Illi esse videntur, qui ex Syria comitati sunt S. Ignatium Episcopum Antiochenum, ejusque Reliquias Antiochiam retulerunt, ut constat ex Actis ipsius martyrii. Fuit Philo Tarsensis Ecclesiæ, Agathopus Antiochenæ Diaconus. Meminit eorundem frequenter S. Ignatius, scribens ad Tarsenses, ad Philippenses et ad Antiochenos. Dedimus ad Kalendas Februarii duplicia Acta S. Ignatii, alia ex Græcis translata, alia ex antiquis MSS. Latinis eruta, cum historia Translationis Reliquiarum Roma Antiochiam, sed absque ulla horum Diaconorum mentione. Petrus Hulloz tomo i Vitarum, quas de illustribus Ecclesiæ Orientalis scriptaribus edidit, cap. 9 Vita S. Ignatii isto inseruit: Nec defuit sua in hisce malis consolatio. Quippe quem nonnulli a Syria Romam usque, viri eximii, comitati sunt: nonnulli in ipso itinere occurrentes, se ultro associarunt. Nam e Syria quidem Philo et Agathopus Diaconi, viri egregia virtute præditi, et postea Sanctorum quoque numero adscripti, aliunde vero alii quoque, fortes ac generosi athletæ, vitam pro eo ponere parati, se comites applicuerunt.

et epistolis S. Ignatii ad Philadelphenses,

2 De Epistolis S. Ignatii Episcopi aliquam exercitationem nostram ante ejus Vitam §. vi proposuimus; et quam censuimus genuinam ad Philadelphenses scriptam, in ea de hisce Diaconis ista traduntur: De Philone autem, Diacono a Cilicia, viro testimonium habente, qui et nunc in verbo Dei ministrat mihi, cum Reo Agathopode viro electo, qui a Syria me sequitur abrenuntians seculo: qui et testificantur vobis. Et ego Deo gratias ago pro vobis, quoniam receperitis ipsos, ut et vos Dominus. Qui autem inhonoraverunt ipsos, liberentur in gratia Jesu Christi. Hæc ibi, quæ in eadem epistola, sed forsitan interpolata, ita alibi leguntur: De Philone vero Diacono, viro religioso a Cilicia, qui nunc mihi in verbo Dei ministrat, una cum Gaio, et Agathopo viro electo, qui a Syria me sequitur, testificor vobis, quia renuntiaverunt seculo, et martyrium perpetrare assumpserunt. Et ego gratias ago Deo pro vobis, rogans ut

suscipiatis eos in Domino, ut et vos suscipiat Jesus Christus. Qui enim eos diffamaverunt, redempti sunt in gratia Jesu Christi, qui non vult mortem peccatoris, sed poenitentiam. Hæc ibi, in quibus Gaius et Agathopus, ut duodistincti referuntur, cum in priori textu Reus Agathopodes, sine conjunctione copulativa, quasi unus idemque referatur, quod etiam insinuant ea quæ in utroque textu connectuntur. Desunt autem in aliis epistolis præposita nomina Rheus et Gaius. In epistola ad Tarsenses ista leguntur: Salutat vos Philon Diaconus vester, cui et gratias ago studiose ministranti mihi in omnibus. Salutat vos Diaconus, qui ex Syria sequitur me in Christo. Scilicet Agathopodes, ejus nomen exprimitur in epistola ad Antiochenos. Salutant vos, inquit, Philon et Agathopus Diaconi, consecutores mei. Et ad Philippenses: Salutant vos Philon et Agathopus Diaconi.

Tarsenses,

Antiochenos,

et Philippenses.

E

3 Hæc sunt quæ de his relatu digna occurrunt, ac proinde videntur potius omittenda quam addenda, quæ Hispani ex Pseudo Chronico Juliani Petri conferunt: ob quæ Tamoyus-Salazar in suo Martyrologio Hispanico istud elogium eis formavit: Antiochiæ natalis S. Agatopæi Martyris, Augusti Liberti, et apud Galliciæ Hispaniæ degentis, qui a B. Jacobo Zebedæi filio, et Hispaniarum Apostolo conversus, baptizatus, et Diaconus factus, in Antiochiam devenit; et a S. Ignatio honorifice susceptus, denum gloriosa martyrii laude in cælum coronatus ascendit. Addit dein Acta S. Agathopi, Martyris Antiocheni et Diaconi, ex Juliano et aliis Scriptoribus, et alia signimenta congerit, quæ satis corrumpunt ex iis, quæ alibi de Pseudo-Juliano nuper confecto protulimus. Bivarius etiam in Notis ad Pseudo-Dextrum anno 70 comment. 2 num. 3 queritur, quid sciulus aliquis (quis autem nisi Baronius, hand sane dignus ita contemptum vocari?) Romano Martyrologio eum addiderit die xxv Aprilis. cum nullibi nisi in D. Ignatii epistolis ejus mentio fiat. Nicolaus Brantius, Episcopus Sarsinæ, in Martyrologio suo Poetico, ista habet: De sanctis Martyribus Philone et Agathopode Diaconis Antiochiæ:

De iis apud Hispanos confecta.

Officio Levita sacro perfunctus uterque,

In fluvium mersus. Martyr uterque migrat.

F

Unde illorum Martyrium, et hoc genus martyrii desumptum sit, hactenus ignoramus.

DE SS. EVODIO ET HERMOGENE ET CALLISTA EORUM SORORE,

G. II.

MARTYRIBUS SYRACUSÆ IN SICILIA.

XXV APRILIS

Cultus sacer

in Martyrologiis Latinis 25 Aprilis,

Urbis Syracusa, olim Siculorum, imo et Græcorum urbium censebatur maxima ac celeberrima, quam fide Christiana illustravit S. Martianus, a S. Petro Apostolo primus dictæ urbis Episcopus datus, uti latius xiv Junii, die ejus natali dicendum. A tribus Martyribus hujus urbis aspiciantur quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani hunc diem, istis verbis: vii Kalendas Maji: In Syracusa civitate Siciliæ, natalis SS. Evodi, Hermogenis et Calistæ: pro qua in unico codice, sed antiquissimo, legitur Calisti. Notkerus prioribus consentit, et Callistæ scribit, quam talem etiam referunt MSS.

Pragense et aliud Romæ asservatum apud Cardinalem Barberinum. Usuardus solum duos priores retulit: Civitate Syracusa SS. Evodii, Hermogenis; quibus, et Calisti Martyrum, additur apud Molanum, sed alio charactere: et sic sunt inserti Martyrologio Romano hodierno. Franciscus Maurolycus, Abbas Siculus, illos isto ordine refert: Syracusis SS. Evodii, Calisti et Hermogenis Martyrum. Octavius Cujetanus, ortu Syracusanus, in Martyrologio Siculo ista habet: Syracusis sanctorum Fratrum Martyrum, Evodii, Hermogenis et Sororis Callistes. In MS. S. Cyriaci referuntur S. Evodus et Callista, sed perperam Cæsareæ tribuuntur.

A 2 *Græci in magnis Menæis eosdem celebrant Kalendis Septembris hoc encomia* 1 Eodem die : Septembris, sanctorum Martyrum et germanorum fratrum, Evodii, Callistæ et Hermogenis. Erant hi sancti Martyres germani fratres, ex eodem utero prognati, et per divinum lavacrum tempore prædicationis Evangelicæ renati : qui nomine Christianæ fidei ad Præsidentem delati sunt, et cum de generoso et invicto illorum animo constaret, ad gladium damnati, recisis cervicibus cursum absolverunt, et ad Dominum emigrarunt. *Eadem leguntur apud Maximum Episcopum Cytherorum ἐν βίαις ἀγίων. In MS. Synaxario Parisiensi collegii Claromontani sine encomio celebratur memoria quatuor Martyrum his verbis: Μάρτυρες τῶν ἀγίων Μαρτύρων Ἀγαθοκλείης, Καλλίστης, Ἑρμογένους καὶ Ἐβόδου. Memoria sanctorum Martyrum Agathocleia, Callistæ, Hermogenis et Evodii. Nulla Agathocleia inter Siculos Sanctos apud Cajetanum reperitur. Colitur a Græcis, et refertur in Martyrologium Romanum S. Agathocleia Martyr xvii Septembris, forsitan per errorem, aut aliqua de causa nobis ignota, ad hunc diem etiam relata. In Menologio Cardinalis Sirleti, ad diem ii Septembris, celebratur memoria dictorum Evodii, Callistæ et Hermogenis, elogio ex Menæis desumpto. Citato hoc Menologio ista ad dictum secundum Septembris in hodierno Martyrologio Romano leguntur : Eodem die passio SS. Evodii, Hermogenis et Callistæ germanorum.*

B 3 *Memoratus Octavius Cajetanus Syracusanus, tom. i de Vitis Sanctorum Siculorum, de hisce Sanctis agit pag. 124 et sequente, et in Animadversionibus pag. 104, aliqua antiquæ venerationis testimonia adfert ; ac primo Joannis monachi, qui illi Damascenus est, et ait : Advenit initium anni, invitans ad celebrandos illustres Callisten, Evodium et Hermogenem, germanos fratres athletas. Secundo adducitur Philippus Tauromeniorum Antistes, qui idem, inquit, forte est ac Theophanes eorumdem Præsul. Est homilia de Novo Indictione, quam sub titulo Gregorii, cognomento Figuli, seu Ceramei, Tauromenitani in Sicilia Archiepiscopi, edidit Græco Latinam Dionysius Petavius ad Nicephori Constantinopolitani Breviarium, et pag. 270, de his Sanctis ista habet : Callistæ, Evodii atque Hermogenis, non minus fide quam natura germanorum, anniversarium agimus diem. Et hic cum Menæis Græcorum celebrarunt festum horum Martyrum ad Kalendas Septembris, a quibus Græci auspicantur initium anni et novam Indictionem.*

C *Tertium testimonium S. Josephi Hymnographi, profertur ejusmodi : Fideliter in scamma martyrii Calliste ingressa es, prædicans cum duobus Fratribus Christum Deum nostrum. Quippe divino amore succensa, vere spiritualia Ecclesiæ Christi vasa eos perfecisti : quare cum ipsis Martyr in cœlestem vitam coaptata es.*

4 *Denique ex MS. Græco Contucario monasterii S. Philippi Fragalutis, profertur ejusmodi precatio : Præclare sane Christo decertavisti, amore coaliti, quasi unus in tribus esset corporibus animus, genere fratres, fide Martyres sanctissimi. Tu vero qui unus es in sanctis viris gloriosus, eorum precationibus nos tueare. Operæ pretium existimo a sacris victoribus impulsu hymnos in medium afferre : quare oro te, o sapientiæ Largitor, ut sancti Spi-*

ritus tui splendore mentem linguamque meam emundes, ut ea concinam, quæ jus fasque jubet. Hoc abs te etiam atque etiam peto (ex te enim clarissimum fontes emanant) o Verbum Patris, qui fontem luminis in tenebricosos effundis, sapientiamque impertiris indoctis imperitisque : quæ tua bonitas est, solus in Sanctis requiescens. Tota pulchra es, o Martyr Callista, quapropter concupivit Rex speciem tuam. Tu quippe, perinde ac propria veraque mater, germanibus fratribus pietatis nutricem te præstitisti ; et urgens eos ad certamen, Hermogenem, Evodumque, tamquam dona gratissima, Domino obtulisti ; quibuscum una immortalia præmia sortiris : quæ nobis se daturum recepit is, qui solus requiescit in Sanctis suis. *Hæc ibi, quæ omnia ut hactenus dicta inter sese cohærent, et eorumdem Sanctorum triumphum confirmant : atque Callistam Sororem, non Callistum dici exigunt, patiuntur autem ut Evodius sive Evodus, ut passim in similibus fit, pro arbitrio dicatur.*

5 *De tempore, quo hi Sancti martyrium subierint, nihil certi constat. Rocchus Pirrus, tomo 2 Siciliae sacræ in Notitia Syracusanæ Ecclesiæ pag. 123, tradit anno cccxxxv Aprilis, Syracusis martyrium fecisse Callisten, Evodium, et Hermogenem fratres, adstipulantibus Martyrologio Romano, Maurolyco, Usuardo (sed in his nihil de tempore martyrii traditur) Cajetano et Ferrario. Et Ferrarius quidem in immani Diocletiani, ut est conjectura, persecutione ob Christianæ fidei constantiam martyrium perperos esse tradit. Cajetanus in margine ad Acta horum Martyrum apponit annum Christi ccciv : sed ut bene notavit Ferrarius, ex conjectura. Quidni citius passi sint, quos primo loco recenset Martyrologium S. Hieronymi ? Habuit urbs Syracusana primitias Martyrum sub Nerone, de quibus egimus Kalendis Januarii : quo etiam seculo Martyres occubuerunt Episcopi Syracusani Marcianus, ejusque successor Chrestus, cui socius datur S. Peregrinus, Martyr sub Domitiano, in Novembris passus.*

6 *Hactenus bene constitutis piget addere, quæ de S. Hermogene et sociis circumferuntur ab hodiernis Hispanis ex Additionibus ad Maximi Chronicam, sub nomine Helece Episcopi Cæsar-Augustani adjuncta, quasi S. Hermogenes viderit S. Jacobum Apostolum Hierosolymis morientem, et cum aliis discipulis comitatus ejus corpus in navi ad Hispaniam, et post ejus appulsum Iriam-Flaviam Gallicie civitatem, ad Italiam se contulerit, et in persecutione Neronis Syracusis prædicans, fuerit cum aliis occisus : prout hæc edidit Rodericus Carus cum Chronicis Dextri et Maximi pag. 324. Ex hoc tamen fundamento aliam Hermogenis Vitam procudit Franciscus Bivarius, in Additionibus ad Chronicon Maximi pag. 24. Eodem fundamento ipsum S. Hermogenem tandem suo Martyrologio Hispanicæ inseruit Tamayus Salazar ad hunc diem, et Vitam contexuit ex Lectionibus, quæ de S. Jacobo recitantur, eruntque executiendæ ad diem xxv Julii. Sed esto tunc aliquis Hermogenes vixerit, etiam diversus ab illo, quem a fide deviasse innuit S. Paulus epistola? ad Timotheum cap. 1, an hoc satis est ut continuo illustris hic Syracusanus Martyr attrahatur ad dictum comitatum S. Jacobi. Certiora nos requirimus monumenta.*

D
AUCTORE G. H.

Quo tempore
martyrium
illatum ?
E

Nonnulla
conficta
apud hodiernos
Hispanos.

F

DE SS. NOBILE SEU NUBILE MARTIA, HERMEMPHO, FORTUNATO, JOCUNDO,

MARTYRIBUS AFRIS.

G. H.

XXV APR.

Duo priores hujus classis Martyres inscripti sunt antiquis Martyrologiis MSS. monasteriorum, Rhinoviensis in Helvetia, et Richenoviensis sive Augiæ-divitum prope Constantiam in Suevia, his utrobique verbis : In Africa Nobilis, Martiæ, quæ in altero MS. Matæ scribitur. At loco non addito indicatur Fortunatus in MSS. Aquisgranensi, Augustano et Labbarano; item apud Grevenum in Auctario Usuardi. Idem cum quarto socio sic referuntur in Martyrologio S. Hieronymi : In Africa Nobilis, Marcæ, Hermemphi, Fortunati. Horum primus etiam Nubilis dicitur, et Marca, Marcia et Maria : Hermemphus, Meiophus : quibus additur in apographo Corbeiensi Parisiis excuso Jocundus. Quod nomen sæpius in dicto codice sub finem additum invenitur : et cum tali monitione, hic in titulo collocatur. Nam die VIII Martii S. Jocundus etiam Martyr in Africa, ex dicto apographo Corbeiensi adjungitur aliis XI Martyribus

istic nominatim expressis. Uti XVIII Martii, S. Jocundus Martyr in Mauritania celebratur cum SS. Curento, Timotheo et Salda. Iterum XIV Martii, S. Jocundus Martyr Nicomediæ ex eodem Corbeiensi MS. refertur cum SS. Felicissimo, Dativo et Frontino. Præterea ex variis Martyrologiis celebratur S. Jocundus Martyr V Januarii cum aliis XIII ibidem designatis : et VII Martii cum SS. Saturnino, Artaxio et Quinto. Item SS. Fortunatus et Jocundus Martyres in Africa, memorantur IX Januarii, sed habent adjunctos et suis nominibus distinctos alios quindecim Martyres. Est præterea S. Fortunatus Martyr in Africa relatus, XVII, XIX et XXVII Januarii, et XXI Martii, sed ubique alii ab his junguntur Socii. Nobilis seu Nubilis, Martia, Hermemphus aut Memphis in Africa, aut etiam alibi Martyres, hactenus, quantum recordamur, non fuerunt relati.

DE S. NICE MARTYRE, APUD GRÆCOS.

G. H.

AN. CCIII
Celebratur 25
Aprilis,

Menæa excusa hujus Heroidis ita meminerunt : Eadem die XXV Aprilis sanctæ Martyris Nices, quæ (uti in Menæis MSS. Chifletianis dicitur) gladio est interempta. Quia autem Νίχη victoriam significat, in adjuncto disticho ad significationem hujus vocis alluditur, et huic discissæ, ut Νικηφόρος victoriæ latrici, dicitur victoriæ remunerator pulchra victoriæ præmia dare : quæ sic Græce exprimiuntur :

Νίκης βραδεία φαίδρα τῇ τετμημένῃ
Νίκης βραδέως δίδωσιν ὡς Νικηφόρος.

Hujus sanctæ Nices, quæ et Victoria potest dici, me-

moria celebratur in MS. Græco Synaxario Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, et in duplici MS. Græco Taurinensi Ducis Sabaudia, sed præcedenti die XXIV Aprilis, ubi adjuncta est SS. Eusebio, Neoni, Leontio et Longino Martyribus Nicomediensibus, qui a Georgio Megalo-Martyre ad fidem Christi conversi ibidem coronam martyrii adepti sunt sub Diocletiano Imperatore; anno Christi cccm, quod etiam de hac S. Nice videtur dicendum. Eodem sub nomine Victoriæ memoratur a Laherio in Menologio Virginum, præfato se illius notitiam ex magnis Menæis Græcorum accepisse.

et 24 Aprilis

C

G. H.

DE S. PUBLIO MILITE, MARTYRE NICOMEDIÆ.

F

SUB LICINIO.

Encomium ex
Menologio
Basilii Imper.
25 Aprilis.

Basilii Porphyrogeniti Imperatoris cura et mandato, seculo Christi decimo, editum Menologium, nobis proponit hunc Martyrem : quem Nicomediæ passum scimus, quod conversus sit, audita istic S. Basilei Episcopi Amasæ de Christo prædicatione; cujus Acta martyrii sequenti die XXVI Aprilis proferemus. De hoc vero in dicto Menologio illud habetur elogium. Certamen sancti Martyris Publii. Sanctus hic Christi Martyr Publius, miles fuit, Licinii Imperatoris copiis adscriptus, et ab ipso summe dilectus, eo quod in plurimis belli occasionibus se strenue ac fortiter gessisset. Quando autem sacrosanctus Christi Martyr Amasæ Episcopus vinctus eorum ipso Licinio adductus est, ac genere ipsam redarguit; stultumque impiorum dæmonum ac idolorum cultum detestatus, quæ spectant ad veri Dei scientiam et Salvatoris nostri Jesu Christi Incarnationem, plenius enarravit; illico militari baltheo

quo cingebatur, atque armis projectis, se Christianum esse professus est; ac se cœlestis Dei servum ac militem promulgavit. Proinde in iram grandem excitatus Licinius, facie subito commutatus, primum quidem ipsum toto conatu et blanditiis multis ab illa mentis sententia amovere conatus est. Quod cum nequirit, crudeliter eum excruciar, atque ense demum cervicem ei amputari jussit.

2 In Menæis colitur XXVII Aprilis, et qui in dicto Menologio Ηούδλιος, dicitur, ibidem Ηουδλίωv appellatur, et ense vitam finivisse dicitur, addito hoc disticho :

Σφαγείς Ηουπλίωv αίμα σόν Χριστῷ χέεις,
Ὡς ηγοράσθεις αίματι Χριστοῦ πάλα.
Christi cruore fuso redemptus olim,
Christo cruorem, Publion, fundis tuum.

In Synaxario Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, idem S. Publion Martyr colitur XXVIII Aprilis.

Memoria in
Menæis 26
Aprilis.

Atque 28 Aprilis.

DE

DE SANCTO STEPHANO, EPISCOPO ANTIOCHENO, ET MARTYRE.

G H.

ANNO CCCCLXIX

Ecclēsia Antiochēna, quæ primis rei Christianæ temporibus insigni floruerat Episcoporum sanctitate, Evodii imprimis Ignatii et Babylæ Christi Martyrum; postquam pulso ab Arriani Episcopo Eustachio, seditionum fluctibus agitari semel cepit, vix unquam solidam pacem habuit, novis subinde schismatis aut hæresibus subnascentibus. Plenæ de his sunt Ecclesiasticæ historiæ, maxime ubi de S. Meletio Episcopo agitur, cujus electio non solum Arriano Euzoio ingressum aperuit, sed ipsos quoque orthodoxos scidit in partes, propter Flavianum vivente adhuc Meletio subrogatum, ut esset qui Euzoio opponeretur; qua de re pluribus egimus ad xii Februarii. Gravius iterum recruderunt turbæ sequenti seculo, adeo ut Martyrinus Episcopus, Clero immorigero, et Populo rebeli, et Ecclesiæ contaminatæ renuntiare maluerit, quam diutius cum illis conflictari: atque ita locus datus est Petro Fulloni, homini vtro et perfido: quem licet semel iterumque a collo suo excusserit Ecclesiā, hæreseos convictum damnatumque, non tamen excutere potuit omnes ejus fautores: quibus agentibus vexati orthodoxi Episcopi sunt, unus etiam crudeli morte extinctus, Stephanus scilicet, atque ipse demum Petrus per fas nefasque restitutus. De Stephano sic loquitur Romanum Martyrologium ad hunc xxv Aprilis: Antiochiæ S. Stephani, Episcopi et Martyris, qui ab hæreticis, Synodum Chalcedonensem impugnantibus, multa passus, in Orontem fluvium præcipitatus est, tempore Zenonis Imperatoris.

B

Cultus sacer.

E duobus
Stephanis
apud Theo-
phanem

tempus prioris

C

et posterioris,
quem is
Martyrem
statuit.

2 Fuērunt tunc duo consequenter Episcopi Antiocheni, Stephanus nomine appellati, ideoque controversum fuit, uter illorum esset martyr appellandus. Quare primo utriusque Acta ex Theophanis Chronographia colligimus. Hic ergo cum norrasset Zenonem, ante pulsum Constantinopolim ingressum, et ab eo Basiliscum tyrannum captum atque in exilium ablegatum, quod anno CCCCLXXVII contigit, ista subdit: Ceterum Petrum Fullonem, ut qui Basilisco faverat, ab hoc scilicet in Episcopatum Antiochenum restitutus, Zeno habuit exosum. Orientalis itaque Synodi decreto dignitate motus est, et in ejus locum Joannes ordinatus. Hic quoque post tres menses ejicitur, ac demum successor ejus Stephanus, vir pietate spectabilis, Antiochiæ promovetur Episcopus. Anno vero sequenti In dictione prima, Stephanus, communi Petri Fullonis sequacium suffragio, apud Zenonem quasi Nestorianus accusatur: eum tamen, velut ab imposito crimine alienum, Orientalis Synodus, Imperatoris mandato Laodiceæ congregata, suæ Sedi restituit. Deum ad annum vii Zenonis, Christi CCCCLXXX, saltem post mensem Augustum, Stephano Antiochiæ Episcopo satis functo, Stephanum alterum Zenonis Imperatoris jussu in ejus locum ordinaverunt: quem fidei perduelles, pro sua in Petrum Fullonem propensione, in amentie subsidium furorem armantes, in sancti Martyris Barlaam baptisterio acutis calamis perfoſsum et necatum, in Orontem fluvium projecerunt. Zeno porro facinus attentatum ulturus, Acacio Constantinopolitano Præsuli, ut Antiochiæ crearet Episcopum, mandavit: qui creavit Calandionem. Antiocheni ordinationis factæ nescii, Joannem nomine Codonatum sibi præfecerunt Episcopum: quem Calandion postmodum in Tyri Sedem, quæ post Antiochiā prima est, transtulit. Hæc Theophanes, quæ eadem, sed paulo contractius inseruit Historiæ suæ Ecclesiasticæ Anastasius Bibliothecarius.

3 Evagrins lib. 3 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 10, omisis Joanne et Stephano altero ista scribit: Petro Ecclesia Antiochena exturbato, Stephanus illius Sedem capessit: quem Antiocheni calamis, ad similitudinem hastarum præacutis, uti scribit Joannes Rhetor, confecerunt. Quo extincto, Calandio illius Sedis clavum suscepit: qui omnes, qui ipsum adibant induxit, ut cum Timotheo tum litteris Basilisci generatim ad omnes scriptis anathema indicerent. Nicephorus lib. 15 suæ historiæ capite 28, fere Evagrins secutus, ista scribit: Petro Fulloni sive Cnaphæo, Stephanus substitutus est, quem Antiocheni pneri, quod scilicet Cnaphæo adhuc addicti essent, acutis calamis veluti cuspidibus jugularunt, et in amnem, qui urbem eam præterfluit, conjecerunt, sicuti Joannes Rhetor tradit. Stephano in Episcopatu Calandion, qui tum Constantinopoli propter certum negotium erat, successit. Hæc ibi. Baronius anno 479 num. 2 cum verbis Evagrii martyrium Joannis narrasset; addit, De Joanne Rhetore mentionem fieri apud Photium, qui ait ipsum sui temporis esse persecutum historiā: nimirum a temporibus Theodosii usque ad finem Zenonis. Utinam illam nobis Græcia conservasset, Martyrum sanguine adeo illustratam.... Post hunc divinum Martyrem Stephanum, alium in locum ejus subrogatum Stephanum, sed eundem tantummodo unum sedisse annum, habet Nicephori Chronicon: postea vero electum esse Calandionem, ibidem notatum, ostenditur.

Unus Step-
hani et Martyris
meminerunt
Evagrins,

et Nicephorus,

E
ex Joanne
Rhetore:

4 Verba S. Nicephori Patriarchæ sunt ista: Petrus Fullo, ejectus a Zenone, annis tribus. Joannes, qui trimestri spatio exacto ejectus est. Stephanus annis tribus. Stephanus alter anno uno. Calandion annis quatuor. Quæ plane consentiunt iis, quæ Theophanes habet, qui seniori Stephano etiam annos tres tribuit, et osserit junioem Stephanum primo anno Sedis suæ fuisse occisum, et huic Calandionem ab Acacio subrogatum; contra quem Antiocheni Joannem creaverunt, sed nesci ordinationis de Calandione factæ, cui postmodum intellectæ acquieverunt. Coluntur præfati Scriptores mense Martii; S. Theophanes, die xii, mortuus anno DCCCXX; S. Nicephorus, die xiii, vita functus anno DCCCXXVIII; ergo post cædem S. Stephani elapsis circiter annis trecentis et quinquaginta, ut non mirum foret, si cædes et tempus Sedis unius Stephani, alteri Stephano fuissent ab iis tributa.

S. Nicephorus
consentit
Theophani,sed videntur
ambo falli.
F

5 Temporibus horum Episcoporum Antiochenorum præerat Ecclesiæ universæ S. Simplicius Papa Romanus, creatus anno CCCCLXVII, mortuus anno CCCCLXXXIII, secunda Martii, ad quem diem ejus Acta dedimus, et in iis martyrium S. Stephani attigimus, reliqua ad hunc diem rejecimus accuratius examinanda. Acceperat hic Pontifex litteras a Zenone Imperatore et Acacio Episcopo Constantinopolitano, de Episcopo Antiocheno occiso; et respondet, x Kalendas Julias post Consulatum Illi V. C., ergo anno CCCCLXXIX, biennio solum aut forte non integro elapso, post expulsum Basiliscum Constantinopoli, et Petrum Fullonem ex Sede Antiochena; cui tunc Joannes subrogatus, post tres vero menses ejectus est, et in ejus locum Stephanus constitutus, sed intra primum Sedis annum occisus; et Constantinopoli Successor ordinatus, non observato Decreto Nicæni Concili, in quo dispensat S. Simplicius, missa ut diximus epistola xxii Junii anni CCCCLXXIX, quam hic datus, et est hujusmodi: Simplicius Episcopus Zenoni Augusto.

Est primus
Stephanus
occisus an.
479tunc 92 Junii
S. Simplicius
Papa.

A
AUCTORE G. II.

rescribit ad
Zenonem de
nece intel-
lecta,

6 De Ecclesia Antiochena, venerandos mihi semper vestrae pietatis apices gavisus accepi : quibus ingenito vobis studio Catholicae religionis, post defensionem fidei, quae vos servat et custodit, impietatis audaciam et facinora apud Antiochiam perpetrata, coercita reperimus : exultantes vobis inesse animum fidelissimi Sacerdotis et Principis, ut Imperialis auctoritas juncta Christianae religioni et acceptabilior Deo fieret, et appareret integrior ; cum hi, qui in Episcoporum necesse sacrilega caede versati sunt, dignis jubentur perire suppliciis. In quo et quieti Ecclesiae et vestro consuletis Imperio ; quia vindicata Dei contumelia, ulciscens est gratia ; et conciliatur his divini favoris auxilium, quorum cura sacrilegium non reliquerit impunitum. Sed, ut loquar fiducialiter Principi Christiano, si praeteritarum litterarum meum (quas de Petri aliorumque nomine jam dudum ad Fratrem et Coepiscopum Acacium scripsisse memini) ordo teneretur, ad hoc non potuit perveriri, quod jure nunc meruit vindicari. Mandaveram namque, ut facta suggestione pietati vestrae, praedictus ut et ceteri, qui per occasionem tyrannicae dominationis invaserant Ecclesias Dei, extra metas vestri pellerentur Imperii : ne pestiferis sensibus quibusque simplicioribus ore sacrilego vires infunderent, et verbis impiis contra fidem orthodoxam innocentiores animas sanciant. Quod tum apparet, cum minus ista curantur et levia esse creduntur. Actum est, ut (quemadmodum perhibetis) inter altaria, non tam plebs persuasionibus eorum, sed ipsi quoque Praesules et predicatoris fidei Sacerdotes funestis gladiis perirent. Unde si quae et aliae reliquiae sub vestro reperiuntur Imperio, eas vel nunc in exteriores terras jubete propelli : ne qua deinceps in eo sit necessitas et causa supplicii. Quia melius est aditum obstruxisse, quam poenam exegisse peccati.

ratam habet
electio-
nem succes-
soris Episco-
pi Antiocheni,

7 Et quoniam seditiones Antiochenas religiosissimo proposito sedandas non aliter existimatis, nisi praeter praedictum venerandi illius Concilii Niceni apud Constantinopolim iisdem petentibus ordinaretur Antistes : quod in ejus tantummodo persona sic memorastis assumptum, ut deinceps secundum definitiones Patrum Orientali Synodo creatio Antiocheni Pontificis servaretur ; nec haberi loco vultis injuriae, quod dissensionis gratia factum est auferendae : tenet hanc pietatis veritatem B. Petrus Apostolus spon-
sionem, et Christianissimi fidelissimique Principis mentem in haec verba jurasse, quod posthac in Antiochena urbe veteri more servato a Comprovincia-
libus suis Episcopis ordinetur : ne, quod nunc Frater et Coepiscopus meus Acacius vobis jubentibus est executus, in usum posteritatis veniat ; et statuta Patrum, quae praecipue praestabis illata, confundat. Unde quae a vobis amore quietis sancte et religiose sunt ordinata, reprobare non possumus : ne status Antiochenae Ecclesiae sub nostra dubitatione videatur ambiguus, praecipue cum is, qui legitur ordinatus, testimonio clementiae vestrae, et tanta sit prae-

dicatione subnixus, ut in eo, praeter horum vuln-
rum dolorem, posito, possimus et Ecclesiae, quae il-
lum meruit, gratulari. Haec repensis sermonibus et
venerationis officio respondere curavi, ut tantas haereticorum fraudes et facinora divinis et secularibus legibus persequenda, quae saepius probatis esse tam noxia, de memoria et conversatione hominum jubentis auferri ; quorum impietas nulla, quantum videtis, potest auctoritate compesci. Data x Kalendas Julius post Consulatum Illi V. C.

8 Haec S. Simplicius ad Zenonem Imperatorem : ex qua epistola colligit Baronius, in Notis ad Martyrologium, non tantum Stephanum, sed et alios orthodoxos Episcopos ab haereticis tunc Antiochiae occisos esse. Scripsit tunc alium S. Simplicius ad Acacium Episcopum epistolam, ex qua priorem partem hic subjungimus. Ita ergo incipit : Simplicius Episcopus Aca-
cio Episcopo Constantinopolitano. Clementissimi Principis litteris tuaeque dilectionis, de sacrilega et funestissima caede, quae apud Antiochiam facta est, sauciatus et nimium affectus moerore, respondeo, si quae dudum de Petro et aliis complicitibus eorum scripseram, et ut pietati ejus cum ceteris qui aderant fratribus suggereretur postularam, ut optaveram ordinatum fuisset ; haereticorum temeritas ad tantum facinus non veniret : nec aliquid necessitatis existeret, ut non aliter praedictae subveniretur Ecclesiae, nisi ut aliquid de jure ejus curatio ipsa minueret. Quamvis enim profecerit ad quietem, quod Christianissimi Principis jussione, vel sine praedictio Canonum, a tua caritate fuerit Antiochenus Episcopus ordinatus ; tamen non est sine invidia factum : ejus cavendum deinceps etiam ille testatur qui praecipit exemplum.

similia
scribit ad
Acacium
Episc. CP.

9 Haec S. Simplicius, a quo quis fuerit substitutus, non indicatur nomine expresso. Et fuit necessario alter Stephanus, ejus Sedi sunt tribuendi tres anni, quos perperam Theophanes et Nicephorus tribuerant Stephano priori. Esto ergo caedes S. Stephani contigerit hoc xxv Aprilis anno cccclxxix, post quem diem delata rei gestae series Constantinopolim, et jussu Imperatoris ordinatus est Stephanus successor ; ejusque ordinatio indicata S. Simplicio Papae, qui die xxii Junii respondit. Qui integro triennio elapso Idibus Juliis, Severino V. C. Consule, id est anno cccclxxxii, alias litteras misit Acacio, quibus indicat se intellexisse Calendionem in Episcopum Antiochenum consecratum, cujus electionem confirmat.

Stephanus
2 triennio
praest

et Calendio
succedit
anno 482.

10 Eginus x Martii de S. Melitone et socio Martyribus, quorum sacra ossa Venetiis in templo S. Lazari in Ptochotrophio seu pio domo mendicantium, sub directione venerabilium Sacerdotum Somaschensis Societatis, adservantur, ex Antiochia, ut Bulla habet, seu Bithynia, Natolia nuncupata, alias translata cum aliis aliorum reliquiis, inter quas, post sacra ossa praefatorum Martyrum, primo loco memorantur pedes S. Stephani Episcopi Antiocheni : quod hic indicare volumus. Reliqua ad dictum x Martii legi possunt.

F
Reliquiae
S. Stephani
Venetiis.

DE S. MANSUETO MARTYRE,

ARGENTANII IN NORMANNIA.

Occasione
adit a no-
bis Montis-
Martyrum,

Mons-Martyrum haud procul a Parisina civitate distans, cum aliis multis rebus insignis est, tum nostrae Societatis hominibus eo praesertim nomine venerabilis, quod istic suum veluti natalem Religio haec habuerit, convenientibus illuc festo Assumptae Virginis primis Sociis ad vota

quaedam simplicia nuncupandu, quibus divino sese servitio in futurum mancipaverunt. Superest ibidem, monstraturque sacellum subterraneum cum altari, ad quod res peracta et supra illud insigne sacellum, quod ingredientibus templum occurrit ad dextram, picturis marmoreisque insigniter ornatum sub titulo S. Ignatii, cura

P. Julian i

A *P. Juliani Bonnefons, Scriptoris inter asceticos hoc tempore famosi. Ergo cum Roma per Galliam revertere-
mur in Belgium, et Parisiis aliquanto tempore commora-
remur, indagandis Sanctorum Actis intenti; nef. s. dui-
mus non etiam devotionis causa locum adire, et eucha-
risticum litare sacrificium pro beneficio orationis no-
stræ ad Societatem, ibidem fundari captam: quo rite
peracto, junxit se nobis ex us qui aderot Sacerdotibus
vir perquam humanus, D. Prouverre dictus; et de ope-
ris nostri instituto requirens, auxilium si quod posset
benigne addixit: promissi deinde sui nequaquam inme-
mor, anno MDCLXIII, misit Argentunio Antuerpiam se-
quens Instrumentum, quod ex Gallico Latine reddimus,
in hunc modum.*

oblata no-
titia S.
Mansueti;

cujus cor-
pus cuiusdam
P. Capuccino

2 Nos Renatus Mahot, Presbyter Curatus oppidi
Argentani, et Decanus dicti loci diocesis Sagiensis,
in provincia Normanniæ, Licentiatus in Jure Cano-
nico et Notarius Apostolicus, fidem facimus omnibus,
quorum intererit, quod mense Septembri ultimum
præterito a R. P. Ludovico Francisco Argentaniensi
Cappucino, primo Definitor Ordinis in provincia
Normanniæ, donata fuerit civibus et habitatoribus
dicti Argentani capsam abiecta, duos pedes longa et
unum fere lata, in qua continebatur corpus gloriosi
Martyris S. Mansueti: videlicet caput integrum so-
lidumque, sex aut septem ossa cubitum unum
longa; et magnus numerus aliorum ossium magni-
tudine et longitudine spectabilium, una cum Bulla
tenentis.

B

3 Alexander Victricius, Dei et Apostolicæ Sedis
gratia Episcopus Aletrinus, universis, præsentibus
nostras Litteras lecturis, fidem facimus et attestamur,
qualiter, dum Vices-gerentis munere funge-
remur, instante apud nos adm. R. P. Fr. Richardo
Hiberneusi Ordinis Capucinatorum, donavimus adm.
R. P. Fr. Ludovico Francisco Argentaniensi ejus-
dem Ordinis, corpus seu ossa corporis S. Mansueti
Martyris, inclusum in capsula lignea, cerdula ligata
et sigilli nostri impressione in cera Hispanica rubra
munita, una cum Reliquiis desumptis ex corporibus
sanctorum Martyrum Celsi, Magni, Cælestini, Vi-
ctoris, Justinii, Felicis, Pii et Pacifici: nec non in
alia capsula minori, sicut supradicta etiam clausa
sub nostro sigillo, brachium S. Hippolyti Martyris:
quorum sanctorum Martyrum corpora tunc temporis,
de mandato S. D. N. Innocentii Papæ X ex cœme-
terii Calisti et Calepodii respective extraximus:
et prædictas capsulas, ut supra clausas dicto P.
Fr. Richardo consignavimus, ad effectum pariter
consignandi seu mittendi prædicto R. Fr. Francisco
cui facultatem dedimus prædictum sacrum corpus et
Reliquias, et brachium, penes se retinendi, aliis
donandi, ab urbe extrahendi, et in quavis ecclesia,
oratorio vel pio loco publicæ venerationi fidelium
exponendi de Ordinarii licentia. In quorum fidem
præsentibus, manu nostra firmatas et sigillo nostro
munitas, per nostrum Secretarium jussimus expe-
diri, in alma Urbe, die x Junii, MDCL.

Alexander Episcopus Aletrinus.

Bernard. Gasbarra Secretarius.

4 Prædictum vero sacrum corpus cum adjunctis
et Reliquiis, huic nostræ parochiali ecclesiæ S. Ger-
mani donatum, depositum fuit a præfato P. Fran-
cisco in æde Patrum Capucinatorum hujus oppidi,
usque dum D. Franciscus de Rouxel de Mondavy,
Episcopus Sagiensis translationem fecisset. Qui
anno MDCLVI, die vii Aprilis, nostro et parochiano-
rum omnium rogatu, ad dictam S. Germani eccle-
siam personaliter accedens, mandavit Mag. Roberto
du Frische, magno Vicario suo et Præposito eccle-

anno 1658
recognitum
ab Episcopo
Sagiensi,

sie cathedralis Sagiensis, aperire coram nobis me-
dicisque et chirurgis quibusdam ad id vocatis præ-
memoratam capsam: consequenter autem, ego præ-
nominatus Curatus Argentaniensis, indutus super-
pellicio et stola, eduxi sigillatim caput et ossa S.
Mansueti; quæ omnia a medicis chirurgisque fue-
runt agnita pro humani corporis membris. Ut au-
tem sollemnius perageretur Translatio tam pretiosi
thesauri, Synodum Curatorum omnium suæ dia-
cesis convocavit Episcopus, in diem S. Marci, ad
templum S. Germani: ubi coram omnibus, viri ze-
lum et eloquentiam mirantibus, insignem habuit pa-
negyricum de laudibus S. Mansueti, quem secuta
Processio generalis ex æde S. Germani ad eccle-
siam Capucinatorum.

D
AUCTORE D. P.

convocata
Synodo
diocesana

5 Pompam ducebant tubicines quatuor, subse-
quentibus primam Patribus Capucinis numero trigin-
ta, in quibus erant adm. R. P. Provincialis et præno-
minatus P. Franciscus; tum Cordigeris duodecim,
et Prædicatoribus conventus Argentaniensis circiter
sedecim. Exinde post Crucem Episcopalem proce-
debat Clerus secularis tam Curatorum circiter quan-
dringentorum quam aliorum Ecclesiasticorum, qui
omnes cereum manu gestabant, agmen claudentibus
aliis nonaginta Curatis pluvialia indutis, inter quos
Decani quindecim, ac tandem ipso D. Episcopo cum
omnibus suis Officialibus. His ita prægressis, ordo
populi talis fuit: primum locum tenebant confrater-
nitates Argentaniensium civium duæ a Caritate nun-
cupatæ, scilicet S. Germani et S. Martini, singulis
quoque summi cereum gestantibus: quos sequebatur
D. Marchio de Grandsay, D. Episcopi nepos, cum
omnibus Magistratibus et Officialibus Argentanien-
sibus, atque promiscui sexus multitudine tanta, tam
ex oppido quam ex circumjunctis locis intervallo de-
cem leucarum collecta, ut sint qui dicant supra vi-
ginti hominum millia numerata eorum, qui vel suo
proceedebant ordine, vel procedentium stipabant la-
tus: idque citra confusionem vel minimam, cura et
vigilantia Officialium militarium, ad oppidi præsi-
dium constitutorum.

processione
solenni,

E

6 Postquam D. Episcopus cum universo Clero
ingressus ecclesiam Capucinatorum erat, jussit denuo
arcam aperiri, supra altare majus expositam, ex ea-
que educta S. Mansueti Martyris ossa, transposuit
in aliam arcam ligneam rubro Cremesino serico ma-
gnifice vestitam: quam deinde duo magni Vicarii in
suos sustulere humeros, et prælatum sibi insigne
vexillum, in quo sancti Martyris imago erat artifi-
ciose depicta, subsequentes, præcedebant Episco-
pum: atque ita universa pompa, eodem quo venerat
modo ab ecclesia Capucinatorum ad proximam S. Mar-
tini processit, ubi Episcopus, post musicam aliquam
symphoniam, orationem de uno Martyre cecinit ad
majus altare dictæ ecclesiæ: quod idem in ecclesia
Divæ Virginis factum; ac denique ventum est ad
ecclesiam S. Germani, ubi D. Episcopus Pontifica-
liter indutus Missam cecinit, assistentibus sibi Vi-
cariis suis aliisque pluribus Ecclesiasticis. Finita
autem Missa facta est convocatio Curatorum, eo
modo quo in cathedrali consuevit fieri diebus syno-
dalibus: post quam secutæ sunt Vespere solennes,
ipso Episcopo officiante: et capsam sæpe dictam a duo-
bus Ecclesiasticis posita est eminenti atque conspi-
cua loco, supra majus altare, ad hoc præparatum.

ab ecclesia
Capucino-
rum

F

ad parochiam
S. Germani,

translatum
est 25 Aprilis,

7 Ceremoniam hanc augustiorem fecit D. Patri-
cius Plunquet, Achadensis in Hibernia Episcopus,
Confirmationis Sacramentum in Ecclesia S. Ger-
mani conferendo duobus diebus subsequentibus ma-
gno numero hominum: quemadmodum Dominica
sequenti Diaconatus Ordinem ibidem contulit Mag.
Joanni Tirnois. Eadem autem Dominica P. Fran-
ciscus Ludovicus prænominatus prædicavit de San-
ctorum

A ctorum corporibus, intra Romanas Catacumbas quiescentibus, quas a seipso aditas curioseque lustratas asserebat; de sancto autem Martyre Mansueto illud imprimis memorabile aiebat se didicisse Romæ, quod tumulus ejus inventus sit litteris grandiusculi hoc modo inscriptus, MANSUETVS FIDELIS CHRISTI. Porro ipso solennitatis die plures prætensæ Religionis sectatores sexus utriusque, in alterutrius Episcopi manibus ejurarunt hæresim: alii etiam graviter infirmi perfectam recuperavere sanitatem, testantibus quibusdam ab acuta febris subito se liberatos, aut expeditam videndi, audiendi, gradiendi facultatem, qua tempore nonnullo caruerant, sibi esse restitutam. Quæ omnia, ut jam relata sunt esse verissima affirmo tamquam oculatus testis et in singulis præsens: in quorum fidem hunc verbalem processum conscripsi atque signavi, kalendis Maji anni MDCLVIII. Decrevit autem præfatus Episcopus, ut annua Translationis hujus memoria, ageretur Dominica post festum S. Marci proxime libera.

et festum
renovatum
proxima
Dominica,

8 Est autem Argentanum, sive, ut Papius Massonius in descriptione Galliarum appellat, Argenta, non minoris notæ oppidum, Vicecomitatus titulo insigne, et

castro firmum, pendetque ex edito colle versus Olenam, præterlabentem fluvium, qui haud procul inde supra Sesuviorum seu Sagiensium urbem, quatuor Lencis Argenta remotum, exoritur, tandemque Baiocassinam diocesim ingrediens, Cadomum interluit; ibique Udonis accessit auctor paulo post Oceano Britannico se immergit. Quid factum sit aliorum Martyrum Reliquiis, tunc pariter allatis aut brachio S. Hippolyti Martyris, necdum nobis innotuit: nec scire magnopere refert, cum hic jam fere dictum sit, quidquid de iis cognosci potest. Ceterum tam his quam aliis Roma allatis commune est, quod Instrumentum donationis supponat indicia Martyrii in iis eruentis, atque ab aliis qui intra easdem Catacumbas olim sepulti fuerre discernendis, tam fuisse evidentia ac certa, ut minime posset dubitari, quin vere Martyres Christi fuerint quorum ista sunt ossa. Quod licet par sit credere; optandum foret tamen etiam hæc indicia ad notitiam posteritatis venire; ut sit quod postea opponatur sub nascituro fortasse dubio, quale hic moveri posset ex verbis tituli sepulcralis, nullum martyrii notum continentibus; præter quæ tamen bonus ille Pater Capucinus nihil discere ab eis curavit, qui plura interrogati docuissent.

Argentani
apud Se-
suvios.

B

DE S. PHOEBADIO SEU FOEGADIO, EPISCOPO AGINNENSI IN AQUITANIA.

E

G. II.

SUB FINEM
SECI LI V.

Interest
anno 359
Concilio
Ariminensi,

Aginnum sive Agennum, ad dextram Garumnae fluminis versus Burdegalam, olim urbium Aquitanie princeps, nunc inter claras ejus regionis civitates adhuc censetur, Sede Episcopuli coronata; quam sæculo Christi quarto obtinuit S. Phoebadius, magni nominis Præsul et librorum adversus Arianos elucubratione clivus. Interfuit anno CCLIX Synodo Ariminensi ejus Acta exponit, Sulpicius Severus lib. 2 Historiarum Ecclesiasticarum, et nos late descripsimus xiii Januarii ad Vitam S. Hilarii, hic autem pauca seligimus, quæ ad S. Phoebadium sive Fœgadium potissimum spectant.

2 Apud Ariminum urbem Italiae Constantius Imperator Synodum congregari jubet, idque Tauro Præfecto imperat, ut collectos in unum non autem dimitteret, quam in unam fidem consentirent; promisso eidem Consulatu si rem effectui tradidisset. Ita missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque Magistris officialibus, acciti aut coacti quadringenti et aliquanto amplius Occidentales Episcopi Ariminum convenere: quibus omnibus annonas et cellaria dare Imperator præceperat: sed id nostris, id est, Aquitanis, Gallis ac Britannis indecens visum, repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt... Interea Legatos Ariminensis Concilii ex parte nostrorum compellit Imperator uniri hæreticorum communioni, eisdemque conscriptam ab improbis fidem tradit, verbis fallentibus involutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur. Namque Usiæ verbum, tamquam ambiguum, et temere a Patribus usurpatum, neque ex auctoritate Scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur. Eadem fides similem Patri Filium fatebatur: sed interius aderat fraus parata, ut esset similis, non esset æqualis. Ita dimissis Legatis, Præfecto mandatum, ut Synodum non ante laxaret, quam conscriptæ fidei consentire se omnes suscriptionibus profiterentur. Ac si qui pertinacius obsisterent, dummodo is numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. Sed regressis Legatis, licet vim regiam deprecantibus, ne

cum 400
Episcopis:
annonam
Imperatoris
recusat,
cum aliis
Gallis:

variis ad
Arianismum
pertractis,

gata communio. Enimvero compertis quæ decreta erant, major rerum et consiliorum perturbatio: dein paulatim plerique nostrorum, partim imbecillitate ingenii, partim tædio peregrinationis evicti, dedere se adversariis, jam post reditum Legatorum superioribus, et ecclesiam, nostris inde detractis, obtinentibus. Factaque semel inclinatione animorum, catervatim in partem alteram concessum: donec ad viginti usque nostrorum numerus imminutus est. Sed hi quanto pauciores, tanto validiores erant: constantissimusque inter eos habebatur noster Fœgadius, et Servatio Tungrorum Episcopus. Hos, quia minis et terribulis non cesserant, Taurus precibus aggreditur, ac lacrymans obtestatur, mitiora uti consulerent: clausos intra unam urbem Episcopos jam septimum mensem agere: injuria hiemis et inopia confectis nullam spem reversionis dari. Quis tandem esset finis? Sequerentur plurium exemplum, auctoritatem saltem ex numero sumerent. Et enimvero Fœgadius paratum se exilio, atque ad omne supplicium, in quod deposceretur profiteri, se ab Arianis conceptam fidem non recepturum.

constantissi-
mus persistit:

3 Ita in hoc certamine aliquot dies tracti. Ubi parum ad pacem proficiebant, paulatim et ipse infractionior, ad extremum proposita conditione evincitur. Namque Valens et Ursacius affirmantes, præsentem fidem Catholica ratione conceptam, ab Orientalibus Imperatore auctore prolata cum piaculo repudiari: et quis discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus displiceret? Postremo si quid minus plene præsentis fide editum videretur, ipsi adderent quæ addenda putarent, præbituros se in his quæ essent adjecta consensum. Favorabilis professio pronis omnium animis excepta: nec ultra nostri repugnare ausi, jam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Dein conceptæ a Fœgadio et Servatione professiones edicere: in quibus primum damnatur Arius totaque ejus perfidia: ceterum non etiam Patri æqualis, et sine initio, sine tempore Dei filius pronuntiatur. Tum Valens tamquam nostros adjuvans, subjecit sententiam,

tandem
fraude Va-
lenti et
Ursacii in-
ductus, ce-
dit:

A sententiam, cui inerat occultus dolus : Filium Dei non esse creaturam, sicut ceteras creaturas: fefellit- que audientes fraus professionis. Etenim his verbis, quibus similis esse ceteris creaturis Filius negaba- tur, creatura tamen, potior tantum ceteris pronun- tiabatur. Ita neutra pars vicisse se penitus, aut victam putare poterat : quia fides ipsa pro Arianis, profes- siones vero postea adjectæ pro nostris erant, præter illam quam Valens subjunxerat, quæ tum non intel- lecta, sero demum animadversa est. Hoc vero modo Concilium dimissum bono initio, fædo exitu est consummatum...

reversus
condemnat
ante gesta,

4 Tum Hilarius Pictavorum Episcopus redire ad Gallias jussus, optimum factu arbitratus, revo- care cunctos ad emendationem et pœnitentiam, fre- quentibus intra Gallias Conciliis, atque omnibus fere de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, et in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant. Hæc ibi, dicunturque duo sanis con- siliis restitisse, Saturninus Arelatensium Episcopus et Paternus a Petrocoris : sed uterque ab Ecclesia reje- ctus est. E Concilis habitis extat Parisiense I, in quo for- mula fidei, ab Arianis suppresso Usur nomine condita et

B Arimini suscepta, est prorsus condemnata, anno Christi CCCLXI aut sequente : ad quem retulit Jacobus Sirmon- dus, qui ad aliud Concilium incerti loci, ista habet : Extat porro Phœbadii, Aginnensis in Aquitania Episcopi, adversus Arianos liber : in quo Sirmien- sem formulam, ad Gallos missam, per singula ca- pita discutit, firmissimisque rationibus confutat : ita ut Synodicæ Concilii loco, Phœbadii liber esse possit. Extat dictus Phœbadii liber in Bibliotheca ve- terum Patrum sæpius recusus, ejusque meminit S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 108 his verbis : Phœbadius, Agenni Galliarum Episcopus, edidit contra Arianos librum. Dicuntur et ejus alia esse opuscula, quæ necdum legi. Vivit usque hodie decrepita senectute. Scripsit autem Hieronymus di- ctum librum anno XIV Theodosii Imperatoris, ut capite ultimo testatur, ergo anno Christi CCXCII. Misit etiam S. Ambrosius epistolam LXX ad hunc Phœbadium, seu Fygadium, et Delphinum Episcopum Burdegalensem. Idem duo interfuerunt etiam Concilio Casaraugusta- no, anno Christi CCCLXXX habito.

et librum
contra Aria-
nos scribit :

Colitur 25
Aprilis,

C Sammarthani tomo 2 Gallix Christianæ pag. 70 agunt de S. Phœbadio, ejus eloquium et vitæ historiam scripsisse dicunt Joannem Soldadie Vicarium Genera- lem Aginnensem, ex quo et Proprio Ecclesiæ Aginnen- sis asseritur dies festus coincidissee cum anniversario S. Marci : idque confirmat Saussayus, qui ad hunc xxv Aprilis in Supplemento Martyrologii Galliani ista scribit : Agenni Nitiobrigum natalis S. Phœbadii, il- lius Sedis Episcopi et Confessoris, qui prædicatione sua plebem sibi commissam ab Ariana pestilentia li- beravit. Per ejusdem scripta ab Occidente usque ad

SECVLO V.

S. Maccal-
leus Episco-
pus in Hi-
Fialgia :

Duos sanctos Episcopos Hiberniæ simul proponi- mus, ambos ad hunc diem xxv Aprilis relatos a nonnullis in unum eundemque virum confla- tos, cujus rei veritatem hic inquirimus, et bene- volo lectori eam satis liquidam relinquimus. Martyro- logium MS. monasterii Tam-lactensis de priore Episco- po ad hunc diem ista habet : Maccalleus Episcopus in Cruachadia Brig ele : in Hi-Fialgia est ejus eccle- Aprilis T. III

Orientem diffusa, Catholici in fidei soliditate longe D lateque roborati sunt, sicut testatur S. Hieronymus, qui hunc sanctum Antistitem illustribus ecclesiæ Doctoribus suo in Catalogo annumeravit. Verba S. Hieronymi jam dedimus.

AUCTORE G. H.

6 Bernardus Andegavensis apud Sammarthanos li- bro manuscripto, quem circa annum MCXII Fulberto Carnutensium Episcopo nuncupavit, ista tradit : Urbs Aginnum super omnes urbes Aquitaniæ multis olim Sanctorum patrociniis illustris emicuit : quibus pene omnibus temporum processu ignotis, quo nescio suo peccato viduata remansit, partim vi partim furto sublatis. Invenies Aquitaniæ viator, quod ipse ex- perimento comperi, diversis in locis qui tibi dicant : Hoc est corpus illius Martyris ab Aginno transla- tum : hic illius Virginis vel Confessoris : vel tanta portio illius Sancti, quorum unus Phœbadius habe- tur Petragoras allatus. Hæc ibi. Fuit S. Phœbadii corpus multo tempore apud Petrocorios cum Reliquiis S. Alvertæ Virginis et Martyris Aginnensis, quæ ger- mana fuit S. Fidis : et cum hac potest referri ad VI Octobris, nisi sit S. Alvera Virgo in Martyrologio MS. Monasterii S. Sabini in agro Tarbiensi apud Saussayum ad xxv Augusti relata. At corpus S. Phœ- badii inde translatus, ut habent Sammarthani, ad lo- cum de Benerkis Tolosanæ dioceseos ad fluvium Aurigeræ, ubi nunc in ecclesia servatur.

Corpus ad-
servatum
olim apud
Petrocorios,

E jam Bener-
kis in Oc-
citaniam :

7 Fuit olim intra urbem Agennensem prope basilicam S. Caprasii templum S. Phœbadio sacrum, sed jam dirutum ac deletum. Agennensium piam erga hunc Sanctum hoc tempore devotionem ita describunt præci- tati Sammarthani : Cum anno MDCIIM late Aquita- niam lues popularetur, et Nitiobrigas in primis arri- pisset illud incendium, civibus persuasum est ut confugerent in S. Phœbadii fidem atque operam : atque si pestis depulsa patrociniis ejus abscederet, accepti beneficii et grati animi monumentum foret, seu capsâ condendis sancti Episcopi Reliquiis conse- cratu, seu quidpiam aliud in ecclesiæ Cathedralis ornamentum : instituereturque anniversaria om- nium Ordinum supplicatio ad diem xxvi Aprilis, ag- mine ad Cathedralē ædem incedente, ubi totius ci- vilitatis nomine Consules publica pietate Eucharisti- cæ mensæ accumberent, quod et voto sancitum est. Hactenus Sammarthani, rei consultæ, decretæ ac gestæ laudem adscribentes prænominato Joanni Saldadie, qui istud ad sua cetera in diocesim Aginnensem benefacta addiderit. Utinam vero etiam noster conatus eidem in- notuisset : curavisset profecto ut S. Phœbadii historia a se conscripta ad nos perferretur. Sed et si post hæc edita aliquis eo nos beneficio dignatus fuerit, occasio- nem nobis dabit in hujus mensis supplemento, quidquid hic minus duximus, maxime circa cultum recentiorē, accurate compensandi.

templum
olim Agen-
ni, ubi con-
tra pestem
invocatur :

supplicatio
26 Aprilis.

Vita edita,
optatur.
F

DE SANCTIS EPISCOPIS HIBERNIS

MACALLEO IN CRUACHADIA, ET MACHALDO IN INSULA MONA.

G. H.

sia. Quæ autem regio sit Hi-Fialgia, indicat auctor operis tripartiti de Vita S. Patricii lib. 3 apud Col- ganum num. 36 ita scribens : Post hæc prodigia vale- dixit vir sanctus et iterato benedixit Mumonios, et contulit se in regionem Lageniæ quæ Hi-Failge ap- pellatur, situ in Comitatu Mediæ, versus Ultoniam ; ubi Sedes Midensis, in litteris Apostolicis Cluanarar- densis appellata, forsân antiquis Cruachadia. Quomo- do

provincia
Lageniæ,

A do autem S. Brigida Virgo velum a S. Maccaleo acceperit, indicatur in Vita 2 ejusdem S. Brigidae ad Kalendas Februarii a nobis editu, auctore, ut creditur, Cogitoso, ubi num. 3 ista leguntur. Cum Brigidam sui parentes, more humano, viro desponsare vellent, illa cœlitus inspirata, se virginem castam exhibere Deo volens, ad Episcopum sanctissimum beatæ memoriæ Mackalle perrexit. Qui cœleste intuens desiderium et pudicitiam et tantum castitatis amorem in tali virgine, pallium album et vestem candidam super ipsius venerabile caput imposuit. Quæ coram Deo et Episcopo ac altari genua humiliter flectens, suam virginalem coronam Deo omnipotenti obtulit. *Hæc ibi. Hunc autem Mackalle, eundem esse Maccallium, ex Martyrologio Tamlaetensi relatum, confirmat apud Colganum ad dictam S. Brigidae Vitam num. 11 Kalendarium Cussilense, in quo ad hunc xxv Aprilis ista leguntur*: S. Maccaleus, qui colitur in Cruachan Brigh-eile in regione de Ifalgia, ipse dedit velum S. Brigidae. Item Maguir in suo Festiologio ad eundem hunc diem: S. Maccalleus Episcopus magnus, cujus ecclesia est in Cruachan Brig-eile in regione Ifalgie, et qui posuit velum candidum supra caput S. Brigidae. Quia autem Mac Hibernis filium significat, eadem indicat Usserius ex Tirenacho, Vita S. Patricii hactenus ineditæ scriptore: qui S. Patricium notat ecclesiam ædificasse, in capite Carmeli in campo Teloch: in qua Brigida pallium cœpit sub manibus Filii-Caille (id est Maccaille) in Hujusninch Midi. Ibi ergo, ut Brogan rhythmus habet, posuit S. Maccalleus velum super caput S. Brigidae. Consule Siv Commentarii nostri prævii ad Vitam S. Brigidae: cujus vitæ ratio chronologica cum dependeat a tempore vitæ et mortis S. Patricii, et hujus obitum statuerimus contigisse anno cccclx, consequenter corrigimus, quæ ante diximus de obitu S. Brigidae, qui est referendus non ad annum dxxiii, sed ad annum cccxc, scilicet triginta annis post obitum S. Patricii. Arbitrati autem S. Brigidam annis septuaginta vixisse, censemus velum ante annum cccclx accepisse a S. Maccaleo tunc Episcopo, cujus obitum referunt apud Colganum Annales Dungallenses ad annum Christi cccclxxxix. Verum quia obitum S. Patricii removerunt quatuor annos ultra Maccalei mortem, videtur potius obitus hujus referendus ad annum cccclvi. Hactenus dicta spectant ad S. Maccalei acta, obitum, ecclesiam et diem natalem.

2 Alter Episcoporum præpositus est S. Machaldus, qui ex latronum Principe a S. Patricio conversus, et postmodum Episcopus in insula Mona, sancte mortuus miraculis claruit: uti late deducit Jocelinus in Vita S. Patricii a nobis illustrata num. 132 et sequentibus: quæ lector ibidem inveniet. Eadem fere habet auctor Vitæ S. Patricii tripartitæ apud Colganum lib. 3 num. 60 et sequentibus, hujusmodi verbis. Fuit tempore S. Patricii in regione Ultoniæ Maginis appellata quidam sceleratus et perditissimæ vitæ latro, nomine Maccaldus: qui continuis rapinis, latrociniiis et cædibus, per se et facinorosam latronum sibi adherentium catervam, fuit toti patriæ molestissimus. Cum hic quodam die S. Patricium iter agentem, eminens videret, ad socios ait; Ecce advenit ille seductor, et falsæ doctrinæ præco famosus, qui patrum nostrorum dogmata et numina evertit, Deumque novum et inauditum prædicat: occurramus ei, et videamus an Deus ille valeat ipsum e manibus nostris eripere. Sed Dei nutu, sancitum illud in aliud commutarunt consilium. Volentes enim viro Dei prius illudere quam eum interimerent, induxerunt unum e sociis, Garbanum nomine, ut mortuum se simularet; quem et feretro jacentem ad instar mortui collocarunt, et sic collocatum ad Patricium adduxerunt, petentes ut eum vitæ restituit; ut si vir sanctus eorum petitioni annueret, sic eum tam-

quam falsum prophetam irriderent, et trucidarent; D si vero renueret, ansam etiam haberent ipsum e medio tollendi. Sanctus autem Antistes, spiritu revelante, quod gestum erat cognoscens, ait Deum suum esse et vitæ et mortis auctorem, qui, juxta exigentiam et fidem credentium, unum statum in alterum facile commutare posset. Et cum mox non-nihil secederet, quasi orationi vacaturus; illusores socii frontem detexerunt, ut mox conclamandæ irrisuionis et illusionis sancti Antistitis foret socius; et non illusorie, sed veraciter mortuum, et ad instar trunci rigidum reppererunt. Unde ex tempore percussis et tremefactis suum agnoscunt scelus, et Patricium Dei veri verum famulum ac nuntium prædicant, et mox in genua provoluti, erroremque suum confessi satisfactionem promittunt, et veniam postulant; quam et piissimus pater prompte concessit, omnesque in Deum verum credentes, et pœnitentiam promittentes baptizavit et ad eorum supplicationem socium defunctum resuscitavit, ac salutari fonte inunctum, in viam salutis associavit.

3 Machaldus autem, qui fuit in nequitia et vitæ perversitate horum latronum dux et antesignanus; fuit etiam eorundem jam conversorum, in vera ad Christum conversione et vitæ emendatione, facile Princeps. Unde ex prædicatione sancti Antistitis intelligens nihil inquinatum posse intrare in regnum cœlorum, neminemque posse frui gaudiis cœlestibus sine prævia peccatorum non solum remissione sed et satisfactione; ante Patricium confessis peccatis, postulavit eum lacrymis formam pœnitentialis vitæ sibi perscribi; quam tenendo infinita vitæ prioris scelera dilueret, et vitam æternam possideret. Sanctus a Deo inspiratus, injunxit illi, ut qui in societatis malæ contubernio, patrioque solo Deum multiformiter offenderat; satagat eum in vitæ solitariae austeritate, et extra natale solum, scilicet Hiberniam, placare: quia bona aliorum diripuit et dilapidavit; omnia sua eroget pauperibus. pro multo aliorum effuso sanguine, carnem suam dire exerceat, velut exanimem reddat, et in perpetuum cremet Deo holocaustum. Unde præcepit, ut lembum exiguum de uno corio factum intret, et Oceano se committat, moraturus in loco, quo divinæ providentiæ placuerit eum destinare. Verus igitur obediens, et viva veræ pœnitentiæ imago, ex brevi illa et momentanea doctrina, magnum diuturnumque sine spe ulterioris terreni magistri aggreditur studium; eo enim ipso die lembum ingressus, sub divinæ misericordiæ protectione pelago se committit, quo-

niare et venti Deo disponente appellent, venturus. F Venit autem in Manniam sive Euboniam, olim Dryudum, et gentiliū vatum, postea ab adventu Sancti Patricii Christi mystarum et monachorum secessu et sede nobilem, claramque insulam, prædictæ regioni Mag-inisensi ad latus dextrum in Oceano objectam: ibique reperit duos viros sanctos Couderium et Romailum; qui fidem et doctrinam Christi in illa insula disseminarunt et propagarunt. Hi in visceribus misericordiæ peregrinum, ventis et mari jactatum, hospitio collegerunt; ac postea agnito ejus statu ac proposito, in proposita austeritatis instituto secum retinuerunt: et ita cum tempore in litteris ac pietate educarunt, donec tandem in sacris litteris egregie eruditus, prædictis, Episcopis defunctis, in Pontificatu ejusdem insulæ successerit, et in virum celebratissimæ sanctitatis evaserit. Hic enim Machaldus est Episcopus et Antistes clarus Ardeubhoniensis, cujus nos suffragia adjuvent sancta. Hactenus auctor Vitæ tripartitæ, quibus hæc addimus ex Jocelino, quæ post mortem circa ejus sepulturam contigerunt. Qui postmodum in magna sanctitate excrecens, post decessum sanctorum Episcoporum prædictorum

sed vere mortuum repertus,

cum suis convertitur et baptizatur:

E pœnitentiæ forma accepta,

F appellit in Manniam insulam,

litteris instructus fit Episcopus,

invocatur ab auctore:

videtur mortuus circa an. 456.

S. Machaldi Acta ex Vita S. Patricii.

S. Patricio illusurus,

simulatum mortuum resuscitandum offert:

A prædictorum Episcopalem gradum promeruit, signis et virtutibus clarus, ibidem requievit. Habebatur enim in illa insula civitas quondam non exigua, cujus murorum adhuc cernuntur residua, ex ejus nomine cognominata. Habetur etiam in cœmeterio ecclesiæ ejusdem loci sarcophagus cavati lapidis, in quo latex jugiter resudat, imo sufficienter scaturit; qui haustu dulcis, gustu salubris, multis infirmitatibus, et præcipue veneno infectis vel potatis, mæderi consuescit: aut enim post aquæ potationem quilibet celerem sanitatem sentiet, aut cita morte vitam finiet. In hoc etiam S. Machaldi ossa sacra requievisse referuntur, in quo nihil nisi aqua limpida invenitur. Plures etiam pluries lapidem illum conati sunt a loco amovere, et etiam Rex Noricorum, qui insulam subjugavit, ut aquam dulcem haberet jugiter in mari: sed tamen affectu suo omnino frustrati sunt. Quo etiam altius, ut lapidem effoderent, nisi sunt suffodere, eo firmitus et profundius fixus inventus est in corde terræ.

4 Probus libro 2 Vitæ S. Patricii num. 11 apud Colganum eum similiter laudat et ita finit: Ille est Macfail, Episcopus clarus et sanctus postmodum effectus in Evoniensium civitate, cujus nos adjuvent

sancta suffragia. Hæc ibi. Et sicut ibidem Macfail appellatur, ita in Vita 3 apud Colganum num. 73 vocatur Maguil, et in 4 Vita num. 81 Demana, et ubique laudatur sancto fine vitam finivisse. Colganus sapius asserit eum colli hoc xxv Aprilis, ac tum se plenius de ipso acturum. Usseus, in Indice Chronologico ad sua Britannicarum Ecclesiarum exordia, asserit anno ccccxxviii Conindrio et Romulo Maninæ insulæ Episcopis vita functis, Maguil sive Machaldum successisse. An forsitan citius, ex supra dictis dubitari potest.

5 Ex his colligi posse indicamus cum Colgano, ansam erroris, quo Hector Boethius lib. 9 historiæ Scotorum fol. 158 et alii recentiores post eum, scribunt S. Brigidam fuisse in Mona insula, a S. Machaldo Episcopo Salodorensi (nam Salodorensis Ecclesia erat Sedes Episcoporum Monæ) sacro velamine tectam: cum is nomine a S. Maccalleo Episcopo non multum differat, et eodem die dicatur colli. Ceterum loco et tempore satis distinguuntur, cum S. Maccalleus sit in Lagenia diu ante mortuus, quam S. Machaldus fuerit creatus Episcopus in insula Monu, quæ sita est in mari Hibernico, et potius Angliæ attribui solet.

D
AUCTORE G. H.
traditur
colli 25
Aprilis,

et Episcopus
creatus
anno 498.

Perperam
SS Mac-
caleus et
Machaldus
unus idem-
que habiti,

E

DE SANCTO RUSTICO EPISCOPO LUGDUNENSI.

G. H.

CIRCA AN. D.

M aximæ suo tempore fuisse æstimationis virum S. Rusticum, sive Rusticium, colligimus ex Actis S. Epiphani, Episcopi Ticinensis, ad Eunnodii oculato teste conscriptis, quæ nos ad diem xxi Januarii illustravimus. Occiso siquidem anno cccxciii Turcilingorum Rege Odoacro, Theodoricus Rex Ostrogothorum imperavit in Italia; ac videns Liguriam a Burgundionibus misere vastatam, S. Epiphanium misit ad Gundobadum Regem pro redemptione captivorum. Qui suscepto ad eum itinere, benigne receptus est a Burgundionibus et Gallis, et potissimum a S. Rustico Episcopo Lugdunensi, quod Eunnodius num. 50 exponit his verbis: Hoc ordine mira celeritate Lugdunum ingressus est, ubi Rusticus tunc Episcopalem cathedram possidebat, homo, qui et in secularis tituli præfiguratione Sacerdotem semper exhibuit, et sub prætexta fori, gubernatorem gessit Ecclesiæ: qui trans Rhodanum fluvium adventus ipsius, spiritalis lætitiæ copia repletus, occurrit, causam comæationis inquiri, quæ essent astutiæ Regis edocuit: quem ne inopinantem objectionum aut responsionis calliditas inveniret, intra penetrabile pectoris certaminum se prolusione firmabat. Hæc Eunnodius, qui num. 55 se rei peractæ testem esse asserit, postea factus Episcopus Ticinensis: ex cujus verbis colligimus dignitatem S. Rustici, etiam quam ante susceptum Episcopatum habuit lucis; cognoscimus et caritatem, quam advenæ S. Epiphano exhibuit. Inter eos qui in lytrum captivorum necessariam pecuniam contulerunt, indicantur ab Eunnodio Siagria matrona illustrissima et ditissima, quidui S. Rustici suasu inducta? et S. Avitus Viennensis Episcopus, cujus res gestas illustravimus ad diem v Februarii, ubi plurima de Gundobado Burgundionum Rege memorantur. Contigit dictus congressus SS. Rustici et Epiphani anno ccccxiv. quamdiu autem postea vixerit S. Rusticus, non liquet. Decessorem habuit S. Lupicinum, successorem S. Stephanum; quorum sacram memoriam celebravimus iii et xiii Februarii: omnibus vero perpensis, censemus S. Rusticum circa annum quingentesimum obiisse.

S. Epiphanium Episcopum Ticinensem benevole excipit,

et instruit;

anno 494,

mortuus
circa an.
500.

2 Virum singularis æstimationis fuisse, ob vitam in magna sanctitate peractam, inde nobis constat, quod inscriptus fuerit antiquo Martyrologio Hieronymiano, in quatuor, quæ hactenus vidimus, apographis, scilicet Epternacensi a mille provemodum annis exarato, Lucensi, et Corbeiensi Lucæ et Parisiis excuso, et Blumiano, his ubique verbis: Lugduno B. Rustici Episcopi. Eadem leguntur in MS. Barberiniano ad supplementum Martyrologii gennini Bedæ, et MS. Trevirensi monasterii S. Maximini, quod potest censeri auctarium Rabani, et variis aliis. Longo cum encomio prosequitur Saussayus in Martyrologio Gallicano hoc modo: Lugduni S. Rustici Episcopi ejusdem Urbis et Confessoris. Is ut alter Ambrosius a seculari tribunali ad Pontificalem Cathedram conscendens, miris virtutum fulgoribus Ecclesiam suam implevit. Sapientia, pietate et caritate præcellens, sanctis coævis Episcopis admirationi fuit. Ipsum siquidem S. Epiphanius Ticinensis Episcopus, missus a Leone Imperatore ad Gundibaldum Burgundiæ Regem Legatus, officiose salutans, et ejus in redimendis captivis caritate et in negotiis obeundis consilio atque etiam hospitio potitus, eximio amore coluit. Beatus autem Sidonius Apollinaris, et dum ille adhuc in magistratu esset, in caris habuit, et postquam infulas sacras induit, altis præconiis extulit. Eunnodius vero Ticinensis honorifica commendatione prosecutus est; Sacerdotem ante initum Sacerdotium, ob vitæ integritatem, justitiæ zelum et pietatis cultum fuisse, nobili ac insigni encomio deprædicans. Quam laudem si digne ante Præsulatum demeruit, longe ipso in Episcopatu transcendit præclaris sanctimoniam incrementis: quibus cum semper novos cumulos alderet, salutis ministerio ad Dei gloriam feliciter adimpleto, tandem carne solutus, spiritum ad æthera transmisit. Cujus venerandum corpus ad Apostolorum basilicam, quæ nunc S. Nicetii dicitur delatum conditumque, honorifica inscriptione, quæ sanctitatem ejus testatur, decoratum est: memoria vero Ecclesiæ cui præfuit fastis adscripta, in perpetua benedictione permauit, cultuque

inscriptus
antiquis
Martyrologis:

laudatus a
Saussayo:

F

Auctore G. H. tuque sanctis Pontificibus proprio in hunc usque diem celebratur. Hæc largifluo suo stylo Saussayus : quorum singula optassemus magis probari. Porro S. Epiphanius Episcopus ad Gundebadum Regem missus est a Theodorico Rege Ostrogothorum non ante annum ccccxciv, cum esset Leo Imperator, jam pridem ab anno cccclxxiv Vita functus. Suas etiam patitur difficultates cara amicitia S. Silonii Appollinaris anno cccclxxxii mortui, quo tempore S. Rusticum necdum ad Episcopalem gradum ascendisse arbitramur. Ertat libro secundo Epistola undecima Rustico inscripta, sed hic vasti itineris longinquitate discriminabatur, et a doctissimo interprete Savarone ad procul dissita mœnia Liviana amandatur. De ecclesia S. Nicetio apud Lugdunenses dicata egimus ad hujus Vitam die secundo Aprilis.

cum aliqua
veri diffi-
cultate.

3 Alia apparet controversia de S. Rustico, qui xix Julii colitur : de quo in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi ista solum habentur : Lugduno Rustici Confessoris. Ast apographum antiquissimum Martyrologii Hieronymiani, quod ab Epternacensibus habuimus, item MS. Barberinianum in auctario genuini Bedæ,

MS. Trevirensis S. Maximini, et MS. Florarium Sanctorum, item Martyrologium Coloniae et Lubecæ anno mccccxc excusum, et Auctarium Greveniad Usnardum, ista habent : Lugduno Galliae, S. Rustici Episcopi et Confessoris. Eundem Antistitem appellant antiquum MS. Martyrologium Carmelitarum, et quod est a Maurolyco editum. At contra hunc S. Rusticum Presbyterum et Confessorem fuisse tradunt alia tria apographa Martyrologii Hieronymiani ; scilicet Lucense, Blumianum, et Corbeïense Parisiis excusum : item Vaticanum ecclesiæ S. Petri in auctario genuini Bedæ, Casinense, Attempianum, Trevirensis S. Martini, Ultrajectinum S. Mariæ, aliud Reginæ Sueciæ ab Holstrenio laudatum : Denique Notkerus et Ado, saltem in Appendice : ob cuius solius auctoritatem, tamquam alium a S. Rustico Episcopo, constituit Raimundus in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, cum nesciret ab alio quam a Maurolyco Antistitem sive Episcopum haberi, additque alibi de eo altum silentium esse. Plura si Lugdunenses reperiant, poterunt indicare, ut plenius iudicium ad diem xix Julii de eo feratur.

D
num colatur
29 Julii S.
Rusticus
Episcopus ?

an S. Rusticus
Presbyter ?

B

O. H.

DE SANCTO GRAMATIO, EPISCOPO METENSI.

E

CIRCA ANNUM
DXXXIV

Memoria in
Martyrologiis :

Illustris Ecclesia Metensis plurimos e suis antiquis Episcopis veneratur, nominibus nudis insertos sacris Fastis Martyrologii sui : et ita ad hunc xxv Aprilis ista commemorat. vii Kalendas Maji Metis depositio S. Gramatii Episcopi. Quæ ita exponit in Martyrologio Gallicano Saussayus : Metis S. Gramatii Episcopi et Confessoris, qui S. Firminum ut ordine sic merito sequens, Ecclesiam illam miro cum sanctitatis splendore annis viginti tribus administravit, diebusque non tam, quam gratiæ fructibus plenus, suavi somno mortis consopitus, æternam evectus est ad requiem. Hæc ille. Historiam Episcoporum Ecclesiæ Metensis conscripsit Meurissius Epi-

scopus Madaurensis et dictæ Ecclesiæ suffraganeus, qui Gramatium Episcopum vicesimum primum statuit præfuisse dictæ Ecclesiæ annis quinque et viginti, scilicet ob anno ccccxcvi, usque ad annum nxx, et natalem decessoris Firmini asserit esse diem xviii mensis Augusti, et Agatimbri successoris diem xi Maii : qui tres Episcopi in Chronico Pauli Waraefridi ita memorantur : Vicesimus Fronimus, post quem Cromatius, deinde Agathander. Trës itaque isti, quos præmisimus, sicut in eorum nominibus attenditur, de origine credendi sunt manare Græcorum : Verum potius credendi sunt similia nomina obtinuisse in baptismo, aut postea ultra suscepisse.

tempus Sedis

origo.

G. H.

C

DE SANCTO MACEDONIO, EPISCOPO CONSTANTINOPOLITANO.

F

CAPUT I.

Minus honesta initia purgat Sanctus insigni confessione.

AN. DXVI

Zenonis
Henotico

ab Anastasio
Imp. persuasus
subscribit
S. Macedo-
nius,

Quinto Christi seculo Imperatores præfuerunt Zeno et Anastasius, homines perfidi ; quorum prior fidei formulam, ab Acacio Episcopo Constantinopolitano vaferrimo conceptam, promulgavit, Ενωτικόν, id est Conciliatorium seu unitivum dictum, sub quo OEcumenicæ Synodi Chalcedonensis tacita abrogatio latebat. Posterior Zenoni mortuo successit anno ccccxcii seculo Longino Zenonis fratre, qui aliquot annis bellum grave illi movit, cum Isauris suis popularibus, quorum insidias et molitiones inputavit Euphemio tunc Episcopo Constantinopolitano. Quare post Longinum aliosque rebelles carcos, apud coactos, inquit Theophanes, Constantinopoli Episcopos, de Euphemio conquerebatur Imperator : qui in Imperatoris gratiam ipsius interdictum et abdicationem, tum a communione tum a munere, suis suffragiis comprobantur : in ejus locum Macedonium, (de quo hic agimus) qui jam sacrorum vasorum custos erat,

Constantinopoli Episcopum designavit Imperator. Macedonius autem male ab Anastasio persuasus, Zenonis Concordiæ subscripsit. Quæ etiam habet Theodorus Lector lib. 2 Collectaneorum, et addit : Hic Macedonius vir erat religiosus et sacer, utpote a Genadio educatus, cuius etiam (ut fama habet) nepos erat ex sorore. Euphemium Imperator in exilium duci præcepit. Ille vero per Macedonium cautionem petiit, ut sine insidiis inde abduceretur. Macedonius vero aliquid laude dignum cogitans, ut cautio illi et ratio redderetur, consensit. Et cum Euphemius in baptisterio esset, Episcopalia insignia a Diacono auferri ipsi præcepit, atque ita ad Euphemium accessit ; factaque mutatione, pecunias illi ad sustentandos eos, qui cum ipso erant, concessit. Hæc Theodorus et cum ipso Theophanes : quæ contigerunt anno ccccxcv.

Euphemium
decessorem
in exilium
ducendum
juvat :

2 At biennio post tradit, ista idem Theophanes : Hoc anno Macedonius Imperatoris consilio monasteria Urbis,

A Urbis, a præcipuæ Ecclesiæ communionem ob Zenonis Henoticum se dirimentia, studuit reconciliare. At cum propositum non posset exequi, de convocandis in unum per urbem peregrinantibus Episcopis, deque scripto firmandis, quæ Chalcedonensis Synodus recte decreverat, Imperatori auctor fuit; quod per actum scripturæ consignatum postea factum est. Adhortabatur subinde ad pacem et concordiam monasteria, Dii maxime et Bassiani et Acæmetorum atque Matronæ, quæ ab iis, qui Concordiæ sanctionem admiserant, cœtus Ecclesiasticos separatim agere proposuerant, aut potius etiam exilia quæque sponte et alacriter tolerare. Illis igitur in arrepto semel consilio constanter perseverantibus, illos potius suæ concedere voluntati decrevit Macedonius, quam duriores in eos eiere persecutionem. *Hæc ibi. Erant prædicta monasteria ex illustrioribus, quæ tunc erant Constantinopoli. Nam teste Georgio Codino de Originibus Constantinopolitanis, pag. 61. S. Dii locum a Theodosio Magno petiit, et monasterium in eo extruxit, quod vocatur Dii. Quæ in Menologio Sirleti leguntur copiosius xix Julii die ejus natali. At S. Bassianus colitur x Octobris, ejus discipulorum numerus ad trecentos crevit, ex quibus S. Matrona extitit: ipse autem Bassianus tantum virtutibus et miraculis claruit, ut sub ejus nomine templum fuerit extructum, uti legitur in Menæis. De monasterio Acæmetorum egimus xv Januarii, ad Vitam S. Alexandri fundatoris et S. Joannis Calybitæ. At S. Matrona est Menæis inscripta ad ix Novembris.*

3 Postmodum Festus Senator Romanus, ob publica quædam negotia, Constantinopolim ad Anastasium Roma missus; adhortatus est ut memoria sanctorum Petri et Pauli, majore solemnitate celebraretur. Per hunc Festum Macedonius Synodicam epistolam mittere, et Anastasio Romano Pontifici rationem reddere voluit: verum ne hoc faceret ab Imperatore est prohibitus. *Uti tradunt Theodorus Lector et Theophanes. Ante reditum Festi e vita discesserat Anastasius Papa, mortuus xvi Kalendas Decembris anni ccccxcviii: eique S. Symmachus substitutus est.*

4 Quod autem S. Macedonius, ubi dolum subesse sanctioni Henotici accuratius cognovit, omnibus viribus adhæserit Concilio Chalcedonensi, satis exsequentibus collegimus. Porro Cyrillus monachus, qui seculo sexto floruit, in Vita S. Sabæ Abbatis ad v Decembris, de Euphemio expulso et S. Macedonio substituto ista scribit: Euphemius quidem propter rectam de fide sententiam impie depellitur a Sedis rectione: in ejus locum evehitur Macedonius. Cum in his esset Ecclesia, iis quidem qui Euphemium expulerant, assentiri non sustinuit Elias Episcopus Hierosolymitanus, ut qui eum expulerant præter regulam. Macedonio vero non dubitavit communicare, et cum eo convenire, ut qui ipse quoque rectam fidem amplecteretur: quod quidem non parum ab initio turbavit Imperatorem. *Hæc ibi. Colitur iv Julii, S. Helias Patriarcha Hierosolymitanus in Martyrologio Romano, qui ultra obitum Anastasii Imperatoris superfuit, et sub eo actus est in exilium.*

5 Interim, ut Theodorus Lector scribit, Persæ contra Romanos moti multas civitates invaserunt, præsertim Amidenorum. Cum autem Imperator fœdera cum Persis inivisset, Bani Pontum invaserunt. Anastasius vero bellis occupatus, ab infestatione Orthodoxorum destitit. Ut autem modicum quietis a bellicis occupationibus accepit, rursus contra Ecclesiam et contra Macedonium armatus est. *Hæc Theodorus. Quæ ad annum xvi Imperii Anastasii, Christi dñi refert his verbis Theophanes: Hoc anno bello liberatus Anastasius, pervertendo Macedonio Patriarchæ a recto fidei sensu studium omne contulit. Dolo ergo*

eum aggressus est. Etenim, inquit Theodorus, inimici Macedonii Eucholium quemdam subornarunt, qui gladio illum impeteret. Macedonius vero, ut mansuetudinem suam ostenderet, munera Eucholio dari præcepit. Tale quid etiam erga sacrilegos quosdam fecit. Hæc ibi, quæ enucleatius narrantur a Theophane hoc modo: Macedonius, neque communionem neque alloquii familiaritate dignatus Imperatorem est: quocirca eum clam urbe subduxit Anastasius. Eucholium porro quemdam, ex infensorum sibi suggestionem gladium in caput educentem, menstruam annonam jussit reportare Macedonius, tanta in hominem clementia laudatus: quam pariter liberalitatem in egenos quosdam, qui ecclesiam compilaverant, exercuit.

6 Idem ad annum xix Imperii Anastasii et dx Christi ista scribit: Hoc anno monachi quidam hæretici, numero ducenti, ab Oriente Byzantium cum impio Severo transfretati, insidias Macedonio et Synodo damnationem parabant. Istos Anastasius cum honore suscepit, ceu veritatis adversarios, qui totum conturbabant Orientem, et eadem pariter forent hic molituri. Joannes autem Alexandria Episcopus ducentas auri libras Imperatori se daturum pollicitus est, si modo celebratam Chalcedone Synodum funditus abrogaret. Imperator itaque Macedonium cum Joannis Legatis communionem habere cogebat, et Joanni ipsi, qui nec reciperet nec respiceret Synodum, pacem dare. In adversum opposuit se Macedonius, dicens, nullam se communionem iis impertiri, nisi matrem et magistram profiterentur Chalcedonensem Synodum... In his Imperator Macedonium reprobare habitam olim Chalcedone Synodum, quemadmodum et Hierosolymorum Episcopus Elias, cogebat. Ad hæc Macedonius: Citra universalem Synodum, cui primus assideret Romanus Episcopus, id se exequi non posse referebat. Quibus Imperator exasperatus, immunitatis quærendæ causa confluentes in ecclesiam, per vim abripi jussit, et libertatis hujusmodi jura hæreticorum fanis concessit. Quilibet autem, tam e Clero quam e populo, Byzantii degentes hæretici; Severo atque hæreticis istis Orientis in oppugnando Macedonio præstabant operas. Ex quo deiferi Palæstinæ monachi, divino moti affectu, Severum et ejus assecclas monachos confutaturi, Constantinopolim convenerunt: Dorotheus interim Alexandrinus monachus pro Chalcedonensis Synodi defensione volumen ingens a se conscriptum, Magnæ, quæ erat fratri Anastasii desponsata, et rectum de fide sensum illuc usque servarat, obtulit: quem ipsa dedit Anastasio, claritate doctrinæ virum a perfidia dimoveres sperans. Ille libro perlecto, cum præter opinionem opus digestum animadverteret, Dorotheum in Oasim ablegat, et flocci fecit librum, quod gereret inscriptum, Tragœdia, hoc est, Prophetia præsentis rerum status, quemadmodum a Magno etiam Basilio adversus Julianum pronuntiatum narrant. Ceterum Macedonius Flavianum Antiochensem, et quicumque contra Synodum leviter oblatrant, anathematum fulmine percellerat, ac Flaviani Legatos, ob quædam negotia se convenientes, execrationibus suppositos amovit. *Hæc Theophanes. Verum Flavianus postea pro Synodi Chalcedonensis defensione octus in exilium, colitur iv Julii; et in locum ejus jam relictus Severus hæreticus, est intrusus.*

CAPUT II.

Insidiæ structæ, exilium.

Idem Theophanes ad annum xx Anastasii Imperatoris, id est Christi dñi, ista habet: Hoc anno Imperator struxit Macedonio insidias; et Schismaticorum monachorum

conatur ecclesiæ pacem adferre,

et monachos quietos relinquere:

epistolam Synodicam mittere Romano Pontifici prohibetur:

accipitur in communionem a S. Elia Episc. Hierosolym.

ab Anastasio Imp. impetitur:

D benefacit hostibus:

E hostes declarat eos qui Chalcedonensem Synodum non admittunt:

oppugnatur ab hæreticis:

habet alios protectores: F

condemnat Flavianum Episc. Antiochenum.

A monachorum Clericorumque virorum et Juliani quondam Carie postmodum vero Halicarnassi Episcopi, et impii Severi adhuc monachum agentis, opera, fœdis palam emissis contumeliis, Macedonium oppugnabat. Verum Urbis conferta plebs, cum mulieribus et pueris, nec non orthodoxorum monachorum Præfertis, vociferabatur: Adest martyrii tempus, ne Patrem nostrum deseramus. Et convitia in Imperatorem conjiciebat, ipsum Manichæum et imperio prorsus indignum clamitans. Quibus ille territus, palatii portas obseravit, et ad fugam naves etiam tenuit paratas: quique prius etiam jurejurando Macedonium ad conspectum nusquam admissurum se obstrinxerat, timore correptus, eundem videre exoptabat fervere: ac tum eo ad Imperatorem proficiscente, plebs cum magnis acclamationibus ad Abbates et monachos conversa dicebat: Patrem nostrum apud nos habemus. Sed et militares Scholæ pertrahentem illum faustis vocibus prosequuntur. Denique ad Anastasium introductus; illum ceu Ecclesiæ hostem objurgavit: illo vero pacem et unum cum Episcopo sensum tenere in præsens simulavit. *Hæc Theophanes, quæ fere eodem apud Theodorum Lectorem habentur. Sed prosequamur quæ anno*

B *xxi Imperii Anastasii, id est Christi dxxii, facta refert idem Theophanes. Hoc anno, inquit, commentario per * Cellorem Magistrum misso, Macedonium Imperator decepit: ac primam quidem et secundam Synodum se probare fatebatur; Ephesinam vero et Chalcedonensem penitus tacebat: qua magnam sibi invidiam conciliavit Macedonius. Per hujusmodi quippe commentarium Concordiæ sanctionem a Zenone editam probavit, cui dum ordinaretur subscriperat. Ea propter Macedonius ad Dalmatii monasterium profectus, ad Clericos et monachos ferventiori zelo ductos, et visi facinoris fœditate indignatos, declamatorio sermone defensionem instituit: protestatus se Chalcedonensem Synodum admittere, et qui eam rejiciebant, hæreticos habere. Quibus auditis una cum eo sacra Missarum peregere solennia. *Hæc ibi. Meminit dicti monasterii Georgius Codinus pag. 62. Considerat illud Dalmatius seu Dalmatus Patricius, Constantini Magni nepos.**

8. Quæ deinceps ab Anastasio Imperatore gesta sunt, ita prosequitur Theophanes: Interea Imperator Clericos atque monachos secum sentientes donis impulit, ut alium Episcopum in ejus locum subrogarent: quod Ariadnam Imperatricem et Ordinis Senatorii præcipuos afflixit. Erat quippe cunctis carus Macedonius, tum ob vitæ munditiem, tum ob rectam et sinceram de fide sententiam, quamvis dolum postmodum fuerit passus. Ad hæc Imperator duos nequam et profligatæ vitæ comparavit viros, qui, Macedonium præposteræ in pueros libidinis et hæreseos criminarentur, et de istis Præfecto atque Magistro scriptam offerrent accusationem: et aliam parem adversus Catholicos Presbyteros et Diaconos intruxit. *Hæc Theophanes: quæ ita ab Evagrio lib. 3 Hist. Eccl. cap. 22 explicantur. Anastasius voluit a Macedonio chirographum suæ confessionis recipere. Quippe dedecori, inquit, est imperio, si chirographum illud reservetur. Cui postulationi cum Macedonius strenue resisteret, seque fidem minime proditurum constanter asseveraret; Anastasius Imperator insidias contra eum tendere cœpit, ad eum sane finem ut Episcopatu exturbaret. Itaque tandem accedunt adolescentes calumniatores, qui cum se tum Macedonium flagitiosi cujusdam facinoris falso reos arguunt. At vero ubi Macedonius genitalibus carere deprehensus est, ad alias fallacias se convertunt. *Hæc ibi. At Nicephorus lib. 16 cap. 26 ista addit: At postquam Macedonius, tunica subducta, virilibus se carere ostendit, illorum confictam calumniam convicit.**

9 Imperator denique (verba sunt Theophanis) mandavit * Cellori Magistro, Macedonium summa vi ex Episcopali æde deturbare, vociferantem se non in Prætorio modo, sed etiam in theatro defensionem suscipere paratum. Ilinc e Cleri grege plures in carcerem conjecti, alii fugæ beneficium nacti, per Romanam et Phœniciam provinciam sunt dispersi. Impius autem Imperator authenticas rerum apud Chalcedonem gestarum tabulas, Magistrope, a Macedonio recipere et discerpere contendebat. Has vero sigillo notatas in altari Macedonius reposuit: quas demum Calepodius eunuchus, magnæ Ecclesiæ Œconomus, furtim subreptas ad Imperatorem detulit. Postremo Macedonium, noctu per vim abductum, Chalcedonem primum, inde Euchaitam deportari jussit Imperator; nullum, ob plebis metum, de ipsi objectis inquisitionem facere ausus. Sequenti luce Timotheum quemdam, Presbyterum et Ecclesiæ Scevophylacem declaravit Episcopum: qui primum Ecclesiam ingressus, Macedonii deposuit imagines, atque ita demum sacris operam dedit. Perpendens porro Anastasius, Macedonium indicta causa nullave depositionis in eum lata sententia, in exilium ejectum, misso Magistro diem ei dixit ultra Claudiopolim Honoriadis provinciae. In eum vero deportatum jam ante judicium iudices, testes et accusatores instituti, et absentem muneris obrogatione damnant, et per Episcopos et Presbyterum Cyzicerum depositionis sententiam mittunt. Quos ubi conspexit Macedonius, etiam ante sermonis initium interrogat, num Chalcedonensem Synodum admittant? Respondentibus illis, Tu quis es? dixit ipse: Sabbatiani aut Macedoniani si mihi depositionis deferrent sententiam nonne me admittere oporteret? It ita re infecta reversi sunt: ipse vero Euchaitam profectus est. *Hæc ibi. De urbe Euchaitarum pluribus egimus vii Februarii, ad Vitam S. Theodori Ducis et Martyris, Euchaitæ natus et celebri peregrinatione cultus. Distat ab Amasea, Helenoponti metropoli, itinere unius diei; inter quam et Chalcedonem media ferme via est Claudiopolis, Honoriadis provinciae, inter Bithyniam et Paphlagoniam sita, metropolis. At Sabbatiani et Macedoniani, quibus sententiæ adversum se late denuntiatores comparat S. Macedonius, fuerunt temporis anterioris celebres hæretici, secuti Sabbathium Episcopum Novatianum (qui Schisma inter Novatianos faciens volebat Pascha more Judæorum celebrari) et Macedonium primum, Episcopum Constantinopolitanum, Divinitatis Spiritus sancti hostem infestissimum, contra quem Concilium Œcumenicum secundum Constantinopoli sub S. Damaso Papa anno cccclxxxi habitum fuerat.*

10 Sed exulem S. Macedonium invisamus, de quo Theophanes ad annum Anastasii Imperatoris dxxii, Christi dxxiii ista scribit: Anastasius iniquus Imperator, et Timotheus sacrilegus Episcopus Constantinopolitanus, monachis, laicis et Clericis, Macedonii Synodique Chalcedonensis causa, plurima mala intulerunt, adeo ut Oasim Thebaidos ex eis plures in exilium egerint. Synodales vero litteras et Macedonii depositionem cunctis passim per urbes Episcopis ad subscribendum misit Timotheus: ex quibus, qui fortitudine præcelluerunt, utrique iverunt in oppositum: qui animo faciliores Imperatoris metu subscripserunt utrique: qui medium tenere, Macedonii depositioni nusquam, verum solis Timothei Synodicis, quod tamen idem prorsus fuit, quamvis ipsi discrimen venditarent, nomen et subscriptionem apposuerunt... Pompeium consobrinum suum ejusque conjugem ornatissimam feminam et bonis operibus assuetam, ceu Synodo bene affectos, et quæ ad vitæ necessitatem conducunt Macedonio in exilio subministrantes, Imperator multis calamitatibus oppressit.

D * at. Celeri,

mittendus in exilium,

Acta Concilii Chalcedon in altari depositi:

intruso in Sedem Timotheo,

deponitur ab officio, E

et Euchaitam mittitur:

F

ob eum varia passi multi,

et Pompeius consobrinus Imperatoris,

A 11 Ad annum Imperatoris xxiii, Christi dxi ista suggerit Theophanes. Hoc anno Vitalianus, occupata universa Thracia, Scythia et Mysia, ducens secum ingentem Hunnorum et Bulgarorum numerum, caepit Anchialum et Odysopolim (munita loca Thraciae ad mare Euxinum) ipsumque Thraciae militiae Magistrum Cyrillum, praedis quaquaversus ad Byzantium usque abactis, comprehendit. At cum Urbi parceret, ad Sosthenium, prope Bosphorum, castra metatus est. Anastasius rebus in desperatis Senatorii Ordinis nonnullos, qui de pace agenda eum rogarent, misit : juravitque una cum universo Senatu Episcopos exules Heracleam Thraciae se revocaturum. His additum voluit Vitalianus, ut uniuscujusque Scholae Principes idem jurejurando asserebant : atque ut Macedonius et Flavianus, propriis thronis injuste expulsi, eos reciperent, ac reliqui pariter Episcopi suos ; et ita demum convocaretur Synodus ad quam Pontifex Romanus et reliqui accederent Episcopi. Imperatore vero et universo Senatu et Magistratum populique reliquis jusjurandum interponentibus, et data fide res ex ordine exposito gerendas affirmantibus, pax conciliata : et ipse domum repetiit ... Ast impius imperator pactu B violavit.

CAPUT III.

Obitus, miracula, cultus sacer.

A Anno Imperatoris xxv, Christi dxvi mortem S. Macedonii cum iis quae praecesserunt, ita describit Theophanes : Hoc anno Hunni, quibus Samen appellatio, Caspiarum portarum limitibus emensis, Armeniam suis incursionibus infestarunt : Cappadociamque et Galatiam et Pontum depopulati, ad Enchaitarum usque urbem, quam tantum non subegerunt, progressi sunt : unde fugiens sacer Macedonius, et de vita ubique per viam periclitans, salvus tandem Gangram, Paphlagoniae metropolim, se recepit. Viri salutem aegre auditit Anastasius, et sub custodia teneri jussit : misso etiam, ut ferunt, qui eum e medio tolleret. Ita consummatus Gangrae, in templo S. Callinici Martyris proxime ad ejus Reliquias reconditus est ; ubi morborum sanationes praestat. Macedonium mortuum ac jacentem narrant manu Crucis signum expressisse. Hae ultima ita Graece exprimuntur : Κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγιοῦ Μάρτυρος Καλλινίκου, ἔργιστα τῶν λειψάνων αὐτοῦ, πολλὰς ἰσχύει πελῶν. Μακεδονίου νεκροῦ κειμένου φασὶ τῇ χειρὶ κατασφραγίσασθαι τὸ σταυρῶ. Quae in sua historia Latine sic expressit Anastasius Bibliothecarius : Defunctus autem apud Gangras, positus est in templo sancti Martyris Callinici juxta reliquias ejus, multas sanitates efficiens, qui cum exanimis jaceret, manu fertur se signaculo Crucis signasse. Georgius Cedrenus in Compendio Historiarum, ad annum etiam xxv Anastasii, eadem fere sic scribit : Macedonius, Gangrae mortuus, in templo sancti Martyris Callinici depositus est, multas sanationes perficiens. Cum autem in sepulcro poneretur, elevata manu dextro Crucis signo obsignavit. Graece ἄρας τὴν δεξιὰν χεῖρα κατασφραγίσας τῷ σταυρῶ, sed dubium est quid signavit, an more Episcopali populum adstantem, an vero seipsum, quod ultimum expressit Nicephorus lib. 16 Hist. Eccl. cap. 26 his verbis : Τῷ ναῷ Καλλινίκου προσετέθη τοῦ Μάρτυρος, μυρία θαύματα ἐκτελῶν. Ὁν φασὶ καὶ νεκρὸν κειμένου, ἑαυτὸν τῷ θεῷ τῷ πρὸς τοῦ σταυροῦ τῇ ἰδίᾳ σφραγίσαι χεῖρ. Depositus est in templo Callinici Martyris, innumera miracula edens. Quem ferunt, cum jam mortuus jaceret, manu sua seipsum sacro Crucis signaculo consignasse. Colitur Callinicus Martyr xxix Julii, inscriptus Martyrologio Romano.

13 Inter innumera miracula hoc censeri potest passim ab omnibus descriptum, quod ita narrat Theophanes : Theodorus quidam ex Macedonii familiaribus, vidit eum a morte per somnium sibi dicentem : Excipe ista et abiens lege coram Anastasio, et dic ei : Ego quidem ad Patres meos, quorum servavi fidem, vado : Dominum autem interpellare non desinam, donec tu quoque adveneris, et ad judicium subeundum una sis : Idem deus ad ultimum annum vitae Anastasii istud habet : Hoc anno Anastasius Imperator virum terribilem in visione conspexit, codicem manu gestantem, quem cum apernisset et comperisset Imperatoris nomen, dixit ei : Ecce ob fidei tuae perversitatem annos quatuordecim deleo. Totidemque delevit. Experfectus Amantium Praepositum vocat et narrat visionem. Dicit ille : Ego quoque hac nocte cernebam ad stare me Majestati tuae, porcumque magnum irruentem, elamydemque meam prehendentem, in terram me prostravisse ac devorasse penitus. Advocato ergo Proclo somniorum conjectores visas enarrant. Refert ille : Brevi spatio uterque vestrum consummatur. Hoc eodem anno Indictione undecima, mensis Aprilis nono, Anastasius impius Imperator occubuit, fulmine, (ut plerique alii tradunt) exanimatus. Annus is erat dxviii.

4 Cultum sacrum a Graecis exhibitum S. Macedonio indicant MS. Synaxarium Parisiense collegii Clavomontani Societatis Jesu, et MSS. Menæa Graeca Taurinensia Ducis Sabaudiae, aliaque Divionensia Petri Francisci Chifletii, in quibus ad hunc xxv Aprilis ista leguntur : Memoria sancti Patris nostri Macedonii Archiepiscopi Constantinopolitani. Quae plane eadem habentur in Menæis excusis et apud Maximum Cytherrorum Episcopum pro ecclesiis Graecis orthodoxis : in Menæis autem hoc distichon additur,

Ἐκ τῆς Μακεδονίας τοῦ φθαρτῶν θρόνου

Ἦλθεις τὸ θεῖον σὺν Σεραφίμ καὶ Θρόνοισι.

Pulsus caduco, Macedoni, de throno,

Divina cantas cum Seraphim et Thronis.

Non fuit Cardinalis Sirletus, in Sanctis suo Menologio inscribendis, diebus aliquot satis diligens, ut quihesterno die neglexit S. Elisabetham Thaumaturgam, passim omnibus antiquis Synaxariis, Menæis et Menologio Basilii Imperatoris et Anthologio inscriptam : imo de qua Graeci officium Ecclesiasticum habent, uti illo die deduximus. Et autem istam hesterno praeteriit die, sic hodierno unius S. Marci Evangelistae, et sequenti solius Basilii Martyris relatione fuit contentus. Hujus oscitantium deceptus Baronius scripsit ad an. 515 num. 50 apud Graecos memoriam S. Macedonii non extare, et Menologia (quae scilicet solius Sirleti oculis vidit) nulum vestigium ipsius habere.

15 Anastasio Imperatori successit Justinus, orthodoxus et religione praestans Princeps, sub quo anno dxviii habita est Synodus Constantinopolitana, cujus Acta inserta sunt Actis alterius Synodi sub Menna ibidem habitae : ac primo refertur epistola Synodalis Episcoporum ad Joannem Patriarcham, in qua prima petitio est, ut sanctae memoriae Euphemius et Macedonius, expulsi et in exilio mortui, juste et canonice revocentur, et tradantur catalogo praedecessorum Archiepiscoporum, in Domino ibidem quiescentium, omnibus irritis manentibus, quae contra ipsos quandoque facta fuerint, ponanturque in sacris diptychis ipsorum vocabula, secundum quod omnis populus et monachicus ordo sedulo et multum exclamavit... Secundum capitulum continebatur, ut qui causam praedictorum Patrum, Euphemii dicimus et Macedonii, banniti fuerunt et fugati, reversi restituantur propriis gradibus. Subscripserunt Episcopi xlv. Subjungitur libellus monachorum ad congregatam Synodum, petentium, ut sanctae memoriae Patres nostri, qui, nescimus quomodo, expulsi fuerunt, videlicet

B
AUCTORE G. H.
apparens
provocat ad
Dei judicium
Anastasium,

etiam somnio
territum,

ac martuum
fulminis
ictu.

E

Colitur S.
Macedo-
nius apud
Graecos :

a Sirleto
omissus :

F

sub Justino
Imperatore
pro Macedo-
nio agunt
Episcopi,

monachi,

ut Sedi re-
stitueretur,
agil Dux
Vitalianus.

Ob incursio-
nem Hunno-
rum,

fugit Gan-
gram :

obit, forsan
occisus ;

claret mi-
raculis :

se signo
Crucis con-
signat :

A delictet Euphemius et Macedonius, in præsenti juste et canonice revocentur, et tradantur catalogo prædecessorum Archiepiscoporum ibidem in Domino quiescentium, cessantibus omnibus, quæ quando-cumque adversus ipsos facta fuerunt : quodque addatur in sacris libris simul cum ipsis et venerabile nomen Leonis Romanorum Archiepiscopi. *Subscripserunt Presbyteri Archimandritæ LM. Sequitur deinde titulus, Quomodo prædicatæ sunt Synodi. Quo facto inter voces a populo venerunt etiam istæ; Reliquias Macedonii Ecclesiæ restitue. Eos qui sunt in exilio propter fidem Ecclesiæ restitue. Reliquias Macedonii modo fer. Nomen Macedonii modo ordinetur. Totis vocibus Imperatori supplicamus. Euphemium et Macedonium Ecclesiæ restitue. Reliquias Macedonii Ecclesiæ restitue. In iis semper vinces. Euphemii et Macedonii nomina modo ordinentur ad perfectam festivitatem Ecclesiæ. Falsos testes Macedonii ejice foras...*

nomen diptychis inscribitur :

B

16 Tunc sanctissimus Patriarcha Joannes accipiens diptycha, jussit ordinari sanctas quatuor Synodos... ordinarique jussit nomina in sancta memoria defunctorum Archiepiscoporum hujus regie urbis, Euphemii et Macedonii, ac etiam Leonis Romani Pontificis. Tunc voce magna omnes de populo, tanquam uno ore, clamaverunt : Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem populo suo. Et cum tempore diptychorum lecte fuissent appellationes sanctarum quatuor Synodorum et sanctæ memoriæ Archiepiscoporum Euphemii et Macedonii et Leonis, voce magna universi clamaverunt : Gloria tibi Domine. Et post hoc cum omni modestia completa est cum Deo divina Missa. In epistola Epiphaniï Tyri et eorum, qui sub eo sunt ad Synodum Constantinopolitanam, ista leguntur : De revocatione sanctorum Patrum nostrorum Euphemii et Macedonii, et inscriptione nominum illorum in sacris diptychis, quia jam intelligentiam Deo dilectam habetis, sententiam tulistis, quæ probat ipsos esse revocandos, et appellationes eorum in sacris libris inseribendas : cum nihil omnino eorum, quæ præcedenti tempore contra ipsos injuste facta sunt, ipsorum divinam vitam contaminaverit. Similem deprecationem super his extendimus, ut ex judicio sanctissimi Patriarchæ regie urbis ac vestræ Sanctitatis, nec non ex supplicatione facta ad piis-

quod ut de Flaviano Antiocheno fiat rogant Tyrii.

simum Imperatorem nostrum, et in veneratione accipiat et corpus spiritualis Patris nostri Flaviani Patriarchæ Antiocheni, et restitui faciat catalogo Patrum nostrorum in ipsa Apostolica Sede prædormientium, ordinarique ipsius venerabilem appellationem in sacris libris. Justum enim est eum, qui pro Christo Deo nostro et ejus recta fide fatigatus est,.... participare his quibus secundum judicium sanctitatis vestræ participarunt, qui ipsius commystæ fuerunt, Euphemius scilicet et Macedonius sanctæ memoriæ. *Subscripserunt cum Epiphanto quatuor alii Episcopi. Hæc Acta fuerunt anno dxxviii.*

17 At sequenti missi fuerunt ab Hormisdæ Papa Legati Apostolici, quando in libello fidei, a Joanne Episcopo CP. ad Hormisdam anathematizantur Nestorius, Eutyches, Dioscorus, Timotheus Ælurus, et Petrus Alexandrinus, similiter et Acacius quondam Constantinopolitanæ urbis Episcopus, complex eorum et sequax lactus; nec non et perseverantes eorum communioni et participationi. Hinc in suggestione *Dioscori Diaconi ad Hormisdam Papam dicitur : Post factum libellum nomen Acacii de diptychis est deletum, similiter et Phravitæ, Euphemii, Macedonii et Timothei, et non solum hoc in ipsa sola Ecclesia, in qua Episcopus manet, verum etiam per omnes Ecclesias, cum grandi diligentia, Deo adjutore, suggerimus esse factum. Sederunt hi quatuor Episcopi post Acacium, usque ad tempora, quibus Joannes, de quo hic agitur, dictæ Ecclesiæ præfuit : ejus zelum et obedientiam erga Sedem Apostolicam laudamus, quod decessores istos suos indifferenter omnes amoverit a diptychis usque ad illius judicium, ex quo S. Macedonii nomen restitutum fuisse ipsa antiqua Menæa et alia monumenta supra indicata confirmant. Maneat ergo ut illa testantur ἡ μνήμη τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρός ἡμῶν Μακεδονίου, Ἀρχιεπισκόπου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Non sunt tam illustra testimonia venerationis S. Flaviani Antiocheni et Eliæ Hierosolymitani apud Græcos : forsan quia, cum S. Macedonius in fide orthodoxa constanter persisteret, ipsi videntur vacillasse. Interim veneramus etiam illos, quia si non olim Græcorum fastis saltem nuper Romano Martyrologio fuerunt adscripti, in novissima ejus recognitione ex judicio Cardinalis Baronii.*

E Videtur Macedonii nomen ad tempus ablatum e diptychis,

et postea restitutum.

C

DE SANCTO CLARENTIO, EPISCOPO VIENNENSIS IN GALLIA.

F

ANTE AN.
DCXXV.

Cultus sacer
ex Martyro-
logiis, .

et Breviario
Viennensi,

A do Episcopus Viennensis in suo Martyrologio Sanctos varios Episcopos decessores suos celebrat, et ad hunc diem post S. Marcum Evangelistam, et Litanias majores ista habet : Apud Viennam S. Clarentii, Episcopi et Confessoris. Eadem inserta leguntur variis oliarum Ecclesiarum Martyrologiis etiam extra Galliam, utpote Pragensi ecclesiæ Metropolitanæ, Bruzellensi S. Gudilæ, Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno mcccxc excuso, MS. Florario, Auctario Greveni ad Usuardum. In Martyrologio Gallicano Saussayi hoc elogio exornatur. Viennæ Allobrogum S. Clarentii Episcopi et Confessoris : qui tempore Dagoberti Regis hujus Ecclesiæ solio præsedet, B. Ætherio et ordine et merito proximus : quem etiam, digne officio pastoralis perfunctus, ad superna gaudia pio excessu secutus est. In Breviario Viennensi Ecclesiæ Archiepiscopalis S. Mauriti, anno mxxxii Viennæ excuso, præscribitur Officium Ecclesiasticum de S. Marco Evangelista cum comme-

moratione S. Clarentii Episcopi Viennensis, etiam ad Missam.

2 Descripsimus ipsi Viennæ anno MDCLXII MS. Catalogum Sanctorum Episcoporum Ecclesiæ Viennensis, item Martyrologium sacræ Viennensis Ecclesiæ nuper reformatum. In Catalogo ista leguntur : S. Clarentius sub Constantino Imperatore, et Dagoberto Rege. Quæ latius in Martyrologio ita exponuntur : xxv Aprilis, Viennæ S. Clarentii Confessoris Archiepiscopi trigesimi primi, tempore Constantini Magni, qui B. Clarum Abbatem constituit monasterii S. Marcelli, et cum Patribus dormiens miraculis refulsit. Eadem enucleatius explicantur in alio Viennensi Martyrologio, quod Divione obtinimus, ubi ista habentur : Septimo Kalendas Maji, Natale S. Clarentii Confessoris, trigesimi primi Archiepiscopi Viennensis, qui tempore Constantini Magni, pii Imperatoris, sedente Romæ S. Martino Papa, Ecclesiam Viennensem fideliter administravit. Hic beatissimum

non floruit sub Constantino seu Constante Imp.

neque sub Pontificatu S. Martini Papæ,

A tissimum Clarum, e præcipuo Griniacensium monasterio extractum (quod S. Joannis Vinearum antiquitus ferebatur) propter ejus sanctimoniam eminentiam, Abbatem monasterii S. Marcelli Viennæ constituit: quievitque in pace cum Patribus, miraculis fulgens. Hæc ibi cum perturbatione temporum, ex ipso Adonis Chronico hausta: in illo enim Dagoberti Regis initium componitur cum imperio Constantini, aliis Constantis, hominis Monothelitarum veneno infecti: sub quo S. Martinus Papa Chersonam relegatus, ibidem vitam finivit: anno scilicet DCLV. Dein subjicit Ado: Clarentius, vir satis eruditus, Viennensis Episcopus claruit. Ac deinde pluribus interpositis legitur apud eundem Adonem, Justinianus minor, filius Constantini, Imperator factus, scilicet anno DCLXXV, ac tandem subditur: Dagobertus Rex valida febre ægrotaans, mortuus est Spinogilo villa, in pago Parisiensis... ejus loco constituerunt Franci Chlodoveum filium ejus Regem. Regnavit usque ad dictum tempus Dagobertus filius Sigeberti, quem nos primi ad regni solium reduximus, in scripta Diatriba de tribus Francorum Regibus excusa anno MDCLV, ac proinde relicto Imperio Constantini seu Constantis et Pontificatu S. Martini, alia via inquirendum tempus, quo S. Clarentius claruerit Episcopus Viennensis. Hoc autem vide-

sed ante annum 625

mur posse invenire in ipso Adone, qui Clarentio proximum successorem assignat Sindulphum, Viennensis Ecclesiæ Episcopum. Etenim Sindulphus Concilio Remensi, sub Sonnatio circa annum DCXXV, habito, interfuit, necessarium proinde est ut S. Clarentius ante illud tempus e vita decesserit; cum imperaret Heraclius, et Francis dominaretur Chlotarius II, constituto Dagoberto filio Rege Austrasiorum, Ecclesiæ vero præsideret Bonifacius Papa IV. Vitam S. Clari Abbatis Viennensis supra memorati dedimus Ipsi Kalendis Januarii: sed absque ulla mentione S. Clarentii.

3 Ad diem sequentem XXVI Aprilis, notatur idem S. Clarentius Episcopus Viennensis, in MS. Adone Parisiensi S. Germani, ab Auctore Martyrologii sub nomine Bedæ excusi, item a Molano, Galesinio, Canisio et hodierno Martyrologio Romano: novissimæque in Diario Metropolitanæ Pragensis ecclesiæ, per ejusdem ecclesiæ Decanum collecto; occasione insignis partis ex Galliis anno MDCCLVIII allatæ: cujus translationis documenta si ante finitam impressionem nacti fuerimus, non gravabimur, vel in Appendice, ea exhibere; ut certius constet, corpus sancti Episcopi majoribus in honore ac reverentia fuisse; ac fore etiam nunc, nisi ipsum cum pluribus Sanctorum pignoribus Hugonotti per Gallicam grassantes dissipasset.

D AUCTORE G. H. sub Heraclio,

relatus 26 Aprilis,

Reliquæ Pragæ.

E

DE SANCTIS OCTO ANACHORETIS, MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

G. II.

XXV APR.

Cultus apud Græcos,

Concludunt Græci hunc XXV diem Aprilis in Menæis et apud Maximum Episcopum Cythærorum, martyrio horum Anacheretarum, de quibus ista habent: Ἡ σήμερον ἡμέρα μνήμης τῶν ὁσίων πατέρων ὁσίων ἀναχωρητῶν καὶ Μαρτύρων. Eadem die memoria sanctorum Patrum octo Anachoretarum et Martyrum. Hoc autem distichon additur in Menæis, quo genus martyrii indicatur:

Ὁσίων συνεκκρόπτουσι ἀνδρῶν ἀγένης,
ὑπὸ ζυγῶν σὺν τοῖς δαμασθένεσσιν, Ἀόγε.
Octo virorum colla conscindunt simul,
Tuo perdomita colla sub jugo, o Verbum.

Hactenus Menæa non indicato aut tempore aut loco martyrii, ut difficile sit conjectare qua occasione sint martyrium assecuti. Fuerunt plurimi monachi et ana-

choretæ pulsi in exilium, aut martyrium passi sub Iconoclastis Imperatoribus seculo Christi octavo et nono. Sub Anastasio Imperatore anno Imperii XXII Christi DXXIII, tradit Theophanes in sua Chronographia, orthodoxos amicos et maxime monachos, aversatos esse hæresim Severi intrusi Episcopi Antiocheni; et plures eorum interfectos. Fuerat tunc anno præcedenti S. Macedonius Episcopus Constantinopolitanus in exilium conjectus, in eoque anno DXXVI extinctus. Quid si occasione hujus ad hunc diem relati in Menæis, additi fuerint octo hi Anachoretæ, tunc occisi. Verum potuerunt plurimæ aliæ occasiones accidisse, quibus sint, in odium fidei Christianæ propugnata, interempti hi Sancti.

occasio martyrii latet.

G. II.

C

DE SANCTO FIDELE, HISNELLI IN UMBRIA.

F

XXV APR.

Memoria sacra:

Hispellum, urbs Umbriæ, ut passim traditur, olim Episcopalis fuit, nunc oppidum anplum est in colle, quod nos anno MDCLX, Fulgino proficiscentes Assisium, reliquimus ad latus dextrum. Ibi hac die memoriam S. Fidelis celebrari indicat Ferrarius in sua Topographia ad Martyrologium Romanum, item in Catalogo generali, et in Catalogo Sanctorum Italiæ: in quo ultimo, ex Annalibus Hispellensis urbis, hoc elogium profert.

Fidelis Confessor apud Hispellum, quod est Umbriæ oppidum, Fulgino proximum, non parvam habet venerationem. Dies enim festus illius solenni populi Hispellensis processione celebratur. Habet extra Hispellum propriam ecclesiam sive sacellum. Tumulus ejus apud S. Mariam in vico in dicta ecclesia perseverat: in quem infantes agroti, devotionis ergo immisi, sanitates referre solent. Corpus inde sublatum fuit: quod cum auferretur, ferunt (ita ha-

Aprilis T. III

bet antiqua oppidi traditio) emissam cœlitus vocem, Licet hinc corpus Fidelis auferatis, non tamen virtutem. Natalis ejus VII Kalendas Maii recolitur. Dein in Annotatione ista addit: Etsi Acta Sancti hujus desperiere; ex antiqua tamen Hispellensium traditione creditur illum Hispelli, ubi ecclesia et tumulus adhuc conspiciuntur, vixisse et diem suum obiisse. Nicolaus Brantius Episcopus Sarsinæ in suo Martyrologio Portico eundem his versibus celebrat:

Corpore sublato, tumulo vis tota remansit,
Vox uti de cœlo missa locuta refert.

2 Thadæus Hispellas I. C. monuit Ferrarium, ut an idem cum hic scribit, Fidelem esse eundem, qui Felix Episcopus; quo non obstante, ut diversum ipse constituit. Multa de Felice Episcopo controversa sunt, quæ ad ejus diem natalem XVII Maii erunt discutienda. Utrumque omisit Jacobillus in sua historia de Sanctis Umbriæ.

Vitæ et cultus compendium:

DE SANCTO ERMINO,

EPISCOPO ET ABBATE LOBIENSI IN BELGIO.

D. II.

ANNO
DCCXXXVIIA S. Ursmaro
dilectus eidem
successit.

B

Vita utriusque
Ansone Abbate
scripta.

C

Cultus
sacer 25
Aprilis,

26 Apr.

26 Octob.
2 Aprilis.

Laubacum. Laubium, seu Lobium, est antiquum ad Sabis fluvii sinistram ripam monasterium, e regione Thuini oppidi, et cum hoc subjacet regimini Episcopi Leodiensis, licet monasterium in Ecclesiasticis subsit Episcopa Cameraconsi. Habuit priores aliquot Abbates simul Episcopos, quorum primus fuit S. Ursmarus, de quo late egimus xviii Aprilis; secundus S. Erminus, de quo hic agimus. Fulcinius postmodum Abbas Lobiensis de Gestis Abbatum Lobiensium cap. 5 ista tradit: S. Ursmarus, antequam decederet, fractus longa molestia, se vivo S. Erminum successorem sibi substituerat: in quem familiaritate quadam speciali se totum transfuderat, utpote in dilectum heredem et gratissimum successorem. Substitutus igitur Erminius, Magistrum cepit æmulari, ut si secundum Pythagoricorum narrationem, migrationem animarum in alternis corporibus fas esset credere, eundem ipsum crederetur repræsentare. Supersedendum erit si cuncta velimus dicere; quam assiduus in loci augmentatione, quam cantus fuerit in commissa sibi pastoralitate, maxime cum descriptio vitæ ejus dicat de eis satis abunde.

2 Est autem Vita S. Ursmari et S. Ermini scripta ab Abbate ejusdem monasterii, Ansone nomine, mortuo anno dccc, viri bono et sancto, quem veritatem historiæ simplici eloquentia descripsisse testatur Fulcinius cap. 9, quique num. 6 proficitur se quæ narrat cognovisse, referente viro venerabilis vitæ Flaberto, ipsius S. Ermini discipulo, teste valde idoneo. Ipse vero Anso creatus fuit Abbas anno dcccxxxvi, viæ integris xl annis post mortem S. Ermini elapsis. Nos Vitam ab eo scriptam, damus ex quatuor codicibus MSS. scilicet vetustissimo Audomarensi monasterii S. Bertini, Ultrajectino ecclesiæ S. Salvatoris, Hubergensi Guilielmitarum in districtu Antuerpiensi, et Leodivensi monasterii S. Jacobi, cum attestatione Ægidii Lambrech Abbatis, et Ægidii Gryte monachi dicti monasterii, et Ægidii Bavacensis Prædicatoris Capuccini, quod copia Vitæ cum originali MS. antiquo conveniat. Eadem Acta retulerunt Dacherus et Mabillon sculo 3 Benedictino.

3 Mortuus est S. Erminus hoc xxv Aprilis, quo die inscriptus est variis Martyrologiis manu exaratis et prælo cussis cum hodierno Romano, in quo ista leguntur: Laubiis S. Ermini Episcopi et Confessoris. Ita etiam Episcopus et Confessor appellatur in pervetusto Martyrologio Leodiensi S. Lamberti, in MS. Florario Sanctorum: item a Greveno et Molano in Additionibus Usuardi, Canisio et aliis. In Martyrologio, quod vetus Romanum appellavit Rosweidus, celebratur absque mentione tituli Episcopalis, Ermino Confessor: ita etiam in MS. Bruzelliensi S. Gudilæ, Erminus Confessor. Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii majus elogium ex Actis habet, additque Lobis celebrari ejus festum hoc xxv Aprilis, dilato B. Marco in sequentem diem, et Litania in feriam sextam sequentem. Sed opud Lobieneses Canonicos Binchii, ubi corpus ejus quiescit, transfertur ejus festum in sequentem diem: at festum translationis agitur xxvi Octobris: et triumphus de Hungaris ii Aprilis: quæ quia sunt huic et S. Ursmaro communia, de iis egimus ad Vitam S. Ursmari, in qua dicta victoria late describitur, cum hoc titulo in antiquis codicibus præfixo: Quomodo Laubienses ab Hungaris liberati sunt per merita sanctorum Confessorum

Ursmari et Ermini. Aliquod ejus elogium habet Trithemius de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 3 cap. 160, et lib. 4 cap. 180, ejusque exemplo eum Martyrologiis suis monasticis adscripserunt Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus. At Ghinius eundem refert in Natalibus Sanctorum Canonicorum.

VITA.

Auctore Ansone Abbate Lobienensi.

Ex tribus codicibus MSS.

Dum Apostolorum præcepta exempla Patrum recitantur, et victoriæ Martyrum ac collectationes Confessorum, adversus spiritualia nequitie arma in cœlestibus contra Principes tenebrarum rectoresque, leguntur; corda audientium compunguntur atque ad amorem patriæ cœlestis inflammantur: et aliquando, sicut scriptum est, melius per exempla, quam per prædicamenta gradiuntur. Et unusquisque audiens meliora præcedentium Patrum opera, et quæ sibi [desunt] indicari cognoscens; humiliatur atque ad eorum beatitudinem pervenire quantocyus festinat. Ego vero hæc ita esse considerans, adjuvante Domino, opto, si possum, breviter succinctus transcurrere, qualiter in hac luce B. Erminus Episcopus bonorum memoria dignus versatus fuerit.

2 Igitur S. Erminus oriundus fuit in pago a Laudunensi, non infimis parentibus, sed mediocri genere Francorum: et quamvis nobilis esset progenie, nobilior tamen erat mente. Cum autem sacras litteras divinamque Scripturam pleniter didicisset; propter incomparabilem vitam et religionem devotissimam ad Presbyterii honorem sublimatus est: seque commendavit cuidam Pontifici, nomine b Madelgario. Cumque quotidie ad meliora proficeret, sub præfato Pontifice, cœpit fama illius ex bona conversatione longe lateque diffundi: ita ut Sanctus Dei Ursmarus (Episcopus atque Abbas de monasterio, quod derivative, ex nomine Fluvioli decurrentis per monasterium in amnem; qui proprie nuncupatur Sambra, vocatur Laubacus) hæc audiens vocaret ad se, faceretque eum sibi familiarissimum amicum, tactus corde spirituali affectu. Qui cernens illum in bonis versantem operibus, præcepit illi, ut frequenter ad se veniret gratia visendi: qui ita crebro agebat, et mores perfectos conversationemque sanctam, velut apes prudentissima, ab eo hauriebat.

3 Factum est autem non post multos dies, ut homo magnus in Palatio c Pipini filii Ansegisi, nomine d Hailedaldus, iter ageret per territorium Laudunense. Cum autem audisset prædictus Madelgarius Episcopus transitum tanti viri per suam diœcesim, studuit ei præparare prandium locupletissimum donaque multa valde. Cumque pervenisset vir ille e Procerus ad domum Episcopi, audissetque quod multa ei dona dare decrevisset; accersivit eum ad se, et ait illi: Rogo te, ne des mihi quidquam de tuis facultatibus in domo tua, nisi quod petam a te. At ille respondens dixit: Pete quodcumque volueris: et ego tibi gratanter tribuam. Tunc gaudens Hailedaldus de responsione Episcopi, dixit ei: Petitio mea nihil est aliud, quam ut permittas unum de tuis Presbyteris, nomine Erminum, ire ad monasterium, quod vocatur Laubacus, atque ibidem stabili-

Exempla
Sanctorum
excitant ad
virtutem.
E

a
In Laudunensi agro
natus,

Sacerdos
ordinatur:
b

familiaris
S. Ursmaro:
F

c
d
procurante
Hailedaldo
apud Episcopum
Laudunensem,
e

ter

*mittitur
Lobium
habitationem
apud S.
Ursmarum :*

A ter permanere, ubi S. Ursmarus Pater monachorum cernitur esse : ut illuc coeptum opus ad finem felicem perducatur. Audiens autem Madelgarius talem petitionem, quamvis moleste accipiens ; tamen nec voluit renuere, nec potuit ; sed illico concessit dicens : Pergat quocumque volueris. Qui statim misit illum ad sæpeditum monasterium S. Ursmari. Qui recipiens eum hilariter in suo cænobio, ac secundum morem ibidem degentium fecit spondere, obtemperare regulam, et obedientiam exhibere majoribus, caritatis dilectionem minoribus : quod postea implevit devotus.

*sancte ibi
vivit,*

4 Receptus sane secundum ordinem in tanta se humilitate atque obedientia construxit, ut omnes pene antecederet. Qui imitatus vitam S. Ursmari moresque, ad summum apicem Christianæ religionis attigit. Dominus enim tantam illi gratiam contulit, ut nullus esset qui non illum ex affectu diligeret. Nihil siquidem arrogantia, nihil superbia de ejus moribus usurpabat : sed omnibus benevolus, in terra positus coelestem habitum moribus ostendebat. Senescente vero f S. Ursmaro graviterque infirmante, permiserunt spirituales filii sui ei licentiam depouendi se de culmine regiminis. Qui depositus cæpit suadere eis, ut hoc ipsum jugum sancto imponerent Ermino g Episcopo. Protinus vox omnium Clericorum ac Laicorum una efficitur, ita ut nullus in his omnibus inveniretur qui non ejus electionem clamaret.

*f
et in suc-
cessorem S.
Ursmari
eligitur :
g*

B 5 Sublimatus quoque in fastigio regiminis, statim sic apparuit aptus et devotus officio, tamquam si, quo noviter scanderet, jugiter præfuisset. Fuit itaque in eleemosynis largus, in vigiliis sedulus, in humilitate profusus, in doctrina præcipuus, in sermone paratus, in conversatione sanctissimus, in hospitalitate lætissimus, venerans in eis Christum verum hospitem, et sinceritatem mentis ostendebat in lenitate sermonis. Quidquid ad salutem pertinere posset æternam, non minus implebat beatissimi operis studio, quam sermonis prædicatione docebat : maximeque ex omnibus enumeratis virtutibus orationi incumberebat. Ita dumtaxat ut fere nullo tempore eum quis posset reperire, quo non oraret vel psalleret.

*Abbas
factus,*

*excellit in
omni genere
virtutis,*

*maxime
orationis.*

6 Nonnulli ferunt eum habuisse spiritum prophetiæ, sicut narrare solet vir vitæ venerabilis, Flaberus nomine, discipulus illius, testis valde idoneus. Porro quæ narro, eo referente cognovi. Nam cum Ragenfredus committeret bellum adversus Carolum, h eodem die, priusquam invicem pugnarent, vir Dotoini Erminus, post Matutinas Landes Fratribus quiescentibus, ipse secundum consuetudinem solus in oratorio remanens psallebat. Cumque diu decantaret, sopor irruit in eum intantum ut pene stare non posset. Repugnante autem eo ac reluctante, vox facta est ad eum, dicens : Caroli est victoria. At ille surgentibus Fratribus congregatisque in unum, narravit eis, quod sibi dictum erat. Ac ita probavit postea eventus : quia fugato Ragenfredo exercituque illius vulnerato, fere usque ad internecionem, Carolus universum regnum Francorum redegit in suam potestatem, sicut dictum fuerat ; S. Ermino.

*h
Absens in-
dicat victo-
riam Caro li
Martelli :*

C 7 Nec illud æstimo fore silendum, quod dixit per indaginem sancti Spiritus, quando interiit vir Gentilis, nomine i Ratbodus, princeps Fresonum. Igitur cum completa esset malitia præfati viri Ratbodi, cæpit adunare turbas Gentilium exercitumque valde copiosum, cupiens irrumpere in Francorum terras, ut suam in eis ultionem exerceret. Hæc audientes Franci metuebant eum nimis, reminiscens quod olim ab eo graviter vulnerati terga vertissent. Tunc misertus Dominus servis suis, non permisit illum intrare in terram Francorum, sed percussit eum et

*i
Ratbodi
Regis Fri-
sonum obi-
tum indicat
eo momen-
to, quo con-
tigit :*

mortuus est. Contigit autem ut ipsa die S. Erminus equitaret de suo monasterio ad villam, quæ vocatur k Fleon, circa horam diei fere nonam, qui paululum pressit gradum ; et ait circumstantibus sibi Comitibus, Vere vobis dico, Cecidit modo terrena sublimis altitudo. At illi qui cum eo erant notantes diem, et solícite requirentes, invenerunt, quod percussus ac mortuus esset vir præfatus, eadem hora eodemque die, eo ipso momento, quo S. Ermino fuerat revelatum.

8 Non multum, ut arbitror, post hoc tempus, dum Carolus iter ageret secus monasterium S. Ermini, fertur dixisse suis famulis : Eamus ad monasterium Laubacum. Statinque perrexerunt coqui et pistores cum reliquis ministris ad monasterium, dicentes : Carolus insequitur iter nostrum. Sanctus vero Erminus cantabat Psalmos, orabatque in oratorio : quod sibimet ipsi dedicaverat in honore S. Mariæ semper Virginis, et S. Joannis Evangelistæ, et S. Andreæ. Cum autem pene impleteretur omnis locus monasterii de exercitu prædicti Principis ; Præpositus monasterii, Martinus nomine, misit unum de monachis ad prædictum oratorium, ut suaderet Episcopo egredi ad eos, ob adventum Principis Caroli. Qui cum introisset, ille decantabat hunc Psalmum : Deus judicium tuum Regi da, et justitiam tuam filio Regis. Tunc qui missus fuerat dixit ei humiliter, quod ei fuerat imperatum. At ille respondens præcepit illi, dicens : Egredere hinc. Quo egresso ipse nihilominus psallebat. Martinus autem iterum misit alium, simile illi mandatum dans. Profecto S. Erminus, et hunc jussit similiter egredi, ab oratione tamen non cessans. Denique Martinus, jam felle commotus, ingressus ad eum, cum furore, dixit : Mirabile est quod agis, Cur non egrederis ad nos, et dicis quid facere debemus ? quoniam senior noster Carolus hic quantocius festinat venire. At ille, completa oratione ac repletus spiritu prophetiæ, dixit illi, Vade ad eos, qui advenerunt foras, et quodcumque habent necesse, impertire illis : simulque dic eis ut exeant post Dominum suum ; quia vere dico tibi non est Carolus visurus istud monasterium in hoc anno. Qui parens imperio pii Patris, dedit eis omnia necessaria, ac sic sunt omnes a monasterio regressi, et Carolus iter quod cæperat peregit : ut sermo S. Ermini impleteretur, quem Dominus oranti illi revelaverat, in auriculam cordis ejus.

D
AUCT. AN-
ZONE AB.
k

*licet Caro-
lus iter
Laubacum
indixisset*

*Psal. 71
E*

*prædicit
tamen non
venturum :*

9 Iterum fore haud arbitror tacendum, quod Dominus revelare dignatus est illi de Pipino filio Caroli cum l nasceretur. Itaque nato puero contigit venisse a Carolo quemdam hominem ad monasterium Dei plurime dictum, locutumque fuisse cum homine Ermino. Cumque diu loquerentur, subjungens inquit : Natus est filius Caroli. At ille solícitus de nomine pueri ait : Quomodo vocatur nomen ejus ? Et ille, Pipinus est, inquit, nomen ejus. Regrediente autem illo S. Erminus ait suis familiaribus : Iste, inquam, puer habiturus est regnum Francorum solide, intantum ut nullus de progenie illius ante eum tam solide tenuisse dignoscatur : et ita demum cernitur nos m sublimatum eum in universum regnum Francorum, sicut S. Erminus prædixit fore fiendum.

F
*l
prædicit
Pipinum
Breve
natum, ob-
tenturum
regnum
Francorum :*

10 Alio igitur tempore cum esset vir sanctus Erminus apud aliud monasterium, quod vocatum est n Elnon, ubi corpus sancti Amandi requiescit, distans a suo cænobio fere triginta millia ; obiit quidam monachus in suo cænobio Guinibertus nomine. Qui absens, ut dixi, protinus agnovit : statimque monachis ibidem consistentibus supplicavit, quatenus exequias sui monachi celebrarent, et sacras Hostias Deo pro absolutione illius offerrent : qui ita gratanter fecerunt.

m

*n
Elnone ex-
istens pro
monacho in
suo mona-
sterio tunc
mortuo cu-
rat exequias
celebrari :*

11 Hoc quoque etiam operæ pretium promere, quod

AUCT. AN-
ZONE AB.
sincerus in
omnibus
actionibus:

moritur
anno 737.

25 Aprilis.

A quod nullius unquam personæ potentis succubuit, timendo vel adulando, ut minus annuntiaret aut subtraheret verbum prædicationis; sed auctoritas Apostolica et prædicationis inflexibilis in eo permansit. Ad postremum profecto discipulis suis perfecte instructis, traditaque eis cibaria tritici mensura, proventus ætate et plenus dierum, in senectute bona anno septingentesimo et trigesimo septimo, ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi, septimo Kalendas Majas, perrexit ad Dominum: cui est honor et gloria, potestas et imperium, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Laudunum, urbs Episcopalis in Picardia superiore versus Campaniam.

b Madelgarius, 12 Episcopus Landnensis, etiam notus ex monumentis monasterii S. Joannis, in quo S. Saluberga vixit: ex cujus Vita nonnulla de regno Dagoberti II a nobis primo producti dedimus, integram daturi 22 Septembris.

c Hic est Pipinus Herstallius, qui Vulfoaldo mortuo successit Major-Domus Austrasiorum anno 687 mense Junio, mortuus anno 714, 16 Decembris.

d Hailedaldus in omnibus MSS. exaratur hic et parum inferius. Hinc alius a S. Hildulpho Duce videtur debere constitui, quem tamen unum eundemque facit Ægidius Wauldæus in Vita S. Ermini, una cum Vita aliorum Sanctorum Lobiensium anno 1628 edita.

e Procerus, id est unus ex Magnatibus seu Proceribus.

f Mortuus est S. Ursmarus anno 713 die 18 Aprilis. At S. Erminum in locum ejus subrogatum fuisse anno 712 aliqui tradunt.

g Titulum Episcopi credimus odhiberi per prolepsin: neque enim verosimile est prius Episcopum consecratum quam Abbas eligeretur.

h Anno 717, 21 Martii, Dominica Passionis ea victoria obtenta est, Vinciaci in pago Cameracensi, et Carolus Martellus victor Ragenfredum Majorem-Domus, cum Rege Chilperico fugientem, Parisios usque persecutus est: uti legitur in Historia jussu Childebrandi scripta, quam alibi a Chronico Fredegarii distinximus.

i Ratbodus Rex Frisonum, mortuus est anno 719. De eo egimus 20 Martii, ad Vitam S. Vulfranni Episcopi Senonensis.

k Fleon locus nativitatis S. Ursmari, ad cujus Vitam de eo actum.

l Quo anno notus fuerit Pippinus Rex apud antiquos non legimus: Sammarthani annum assignant 714, quo obiit Pippinus Herstallius unus: quod minus probamus. Potius natum post supra memoratam victoriam arbitramur, ut hic ordine temporis omnia recenscantur. Consule dicta de ætate Caroli Martelli lib. 3, de 3 Dagoberti cap. 2 et 3.

m Annum Christi 752, numerari Pipini Regis primum ostendimus ex coarvo Scriptore in 2 Exegesi præluminari ad tomum 3 Martii, num. 34 et seq.: sed quod ibidem paulo ante statuerimus aliud ejus initium in anno 750, quasi tunc electus fuerit, moti auctoritate diplomatibus ejusdem Epternacensis, quod etiam secuti fueramus in Diatriba de Tribus Dagoberti; id, cognita diplomatibus illius falsitate, retractavimus cap. 1 Tractatus præarii ad hujus mensis tomum 2.

n De monasterio Elnonensi, nunc S. Amandi, egimus 6 Februarii ad Vitam S. Amandi.

DE SANCTO FLOREBERTO, EPISCOPO LODIENSI IN BELGIO.

G. H.

ANNO DCCX LVI.

Epitome
Vite ex
Anselmo

C **G**esta Pontificum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium a variis conscripta divulgavit Joannes Choppeavillus: horum primus auctor fuit Harigerus Abbas Lobiensis, qui attigit gesta Pontificum septem et viginti, et cum S. Remacle Episcopo Trajectensi finem suis elucubrationibus imposuit. Huic scriptori successit Anselmus Canonicus Leodiensis, et historiambeneceptam perduxit usque ad Wasonem quinquagesimum et secundum Episcopum. Ex his tricesimus fuit S. Hubertus, qui Sedem Episcopalem Trajecto Leodium transtulit, et anno Christi DCCXXVII vivere desuit: de cujus successore S. Floreberto hic agimus, ac primo proferimus sequentia ab Anselmo Canonico tradita cap. 30. Post hunc, S. Hubertum, trigesimus primus Episcopatum suscepit Floreberty. Dictus quidem, ut vulgatum est, Sancti antecessoris filius, quem, si carnalis idem, ante sanctæ religionis generavit habitum, quod nihil de dignitate derogare potest alterutri: sin vero spiritalis alter alteri patri erat filius, nihil obest, imo vero prodest, spirituales filios si bonis parentibus contingerit succedere. Hujus corpus cum Petro et Andoleto, qui occisi sunt cum B. Lamberto, uno compositum est sepulcro. Hæc Anselmus: ad quem et Harigerum scripsit additiones Ægidius a Leodio, Aurea-vallis religiosus, et ista de S. Floreberto tradit: Hic Pontifex factus, patris vestigia sequens, erat semper Christo subjectus, devotione armatus, Pontificio dignus et doctrina munitus, honorem seculi recusans, humilitate præcipuus, subditus in suscipiendum, in corrigendum vehemens. Qui postquam

Leodiensem Ecclesiam decem et octo circiter annis fideliter gubernasset, eamque ampliasset multis bonis, in magna sanctitate requievit in Christo septimo Kalendas Maji.... Post multos vero annos levata sunt etiam corpora SS. Petri et Andoleti, qui cum B. Lamberto martyrizati sunt, et cum corpore B. Floreberty in uno collocati sunt feretro: quod feretrum in ciborio juxta corpus B. Lamberti, usque in hodiernum diem collocatum est, cum aliis Sanctorum pignoribus, Hæc Ægidius.

2 Fuisse S. Floreberty carnalem S. Huberti filium, innuit familiaris ille, qui Vitam S. Huberti ad diem Novembris elucidandam scripsit, ista cap. 16 secundum divisionem Surii interserens: Nos thorum ipsius Huberti circumambientes, unaque nobiscum egregius ejus filius Floreberty, præstolabamur gloriosam ejus migrationem, etc. Et S. Hubertum legitimo matrimonio junctum fuisse, scribit in Vita S. Lamberti Nicolaus Canonicus Leodiensis istis verbis: Ex sanctissimi Lamberti contubernio frequentique colloquio, cor clarissimi Comitis Huberti adeo immutatum penitusque succensum est celestis patriæ desiderio, ut abjecto militiæ cingulo, calcata mundanæ potentie gloria, castris Dominicis in Clericali habitu ascribi voluerit, tamque pium sanctæ devotionis affectum mancipasset effectui, si non eum copula legitimi, quo alligatus erat, tenuisset conjugii. Hæc ibi.

3 Bartholomæus Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, ad xxv Aprilis, in encomio S. Floreberty ista addit: Eximiam ejus in cœlites fuisse religionem, primum

fuit filius
S. Huberti,

ex legitimo
matrimonio.

et Ægidio
a Leodio:

A primum illius in patrem dedit argumentum, quem majoribus dignum honoribus, affirmabant plerique sibi e coelo nuntiatum fuisse. E sepulero sacrum corpus protulit ad populi venerationem, quod ab omni putredine invenit intaminatum, innumerisque Deus miraculis celebravit. Latius historia translationis S. Huberti in ejus Actis habetur, sed absque S. Floreberti mentione : qui forsitan maluit rem istam per suum Clerum peragi : uti factum est in translatione S. Oda viduæ, quæ quiescit Amanix super fluvium Mosam, uno ab Hujo oppido milliari : in cujus Vita, ad xxiii Octobris illustranda, ista habentur : Cum igitur in circumpo-itis terrarum provinciis, crebris virtutum miraculis, fama nominis ejus fieret celebris; placuit Altissimo, ut, pro celebranda nomini ejus Ecclesiastica celebritate, sacrum corpus ejus elevaretur a tellure, et humaretur in facie populi et Ecclesiæ cum debita dignitate... Itaque Floreberto venerabilis Ecclesiæ Pontifice ordinante, congregatis ad ejus tumbam personis Ecclesiasticis totius provinciae, populus undique confluebat, Patrum sanctorum benedictionem suscipere, et sanctas Reliquias transferendas de tellure digna veneratione et reverentia honorare. Patres itaque dantes populo benedictionem, cum orationibus et psalmis venientes ad sarcophagum, deponunt lapidem superiorem super corpus sanctum positum, subque mausoleo lapideo solido et integro inveniunt sacras et venerandas Reliquias dantes suavitatis odorem dulcissimum. Facta est autem hæc Translatio septimo Idus mensis Julii, ad laudem et honorem Domini nostri Jesu Christi. Hæc aliæque continentur in variis Codicibus MSS.

4 Edidimus ad diem xix Martii, S. Landoaldi et sociorum gesta, translationes et miracula, Wintershovii, dein Gandavi facta, jussu Nodgeri Leodiensis Episcopi ab Harigero scripta; in quibus, relato singulorum obitu, ista num. 7 libri primi subduntur : Pluribus elapsis annorum curriculis S. Florebertus, tertio loco post S. Lambertum regens Trajectense vel Leodiense Episcopium, audita illic multitudine signorum, monitus pariter responsis visionum, eos illinc cum magna reverentia traestulit, et eorum tumbas pro possibilitate sua decorari mandavit. Facta est autem hæc translatio Kalendis Decembris.

5 Præfuit Ecclesiæ Leodiensi S. Florebertus annis

completis octodecim et aliquot mensibus, ab anno dccxxvii, quo e vivis die xxx Maii excesserat S. Hubertus, usque ad annum dccxlii, quo ad cæleste regnum migravit xxv Aprilis, die S. Marci : sed in pluribus Fastis refertur ad diem sequentem, fortassis propter festum Evangelistæ. Habemus Missale insignis Ecclesiæ Leodiensis, anno mdix excusum, uti et varia Breviaria antiqua, in quibus die xxv Aprilis, in Offitio S. Marci præscribitur Commemoratio seu Collecta de S. Floreberto. Verum in Breviario, quod anno mdcxxvi excusum est, celebratur festum S. Floreberti die xxvi Aprilis, sub ritu simplici cum Commemoratione S. Cleti Papæ. In Offitiis tamen propriis, in usum eorum qui in illa diocesi ritu Romano utuntur, ponitur ad xxvi Aprilis, solemnitas SS. Cleti et Marcellini, cum Commemoratione S. Floreberti : et eadem hæc ubique præscribitur Oratio. Omnipotens sempiternus Deus, cui cuncta famulantur elementa, intercedente B. Floreberto, Confessore tuo atque Pontifice, exaudi propitius orationem nostram, et tribue nobis misericordiam tuam; ut quæcunque præcipis agamus, teque adjuvante implere possimus. In Martyrologiis etiam utroque die celebratur, ac xxv Aprilis recolitur in Martyrologio Colonix et Lubecæ anno mcccxc edicto, in Florario MS. et auctario Greveni ad Usuardum, in Natalibus Belgii a Molano et Miræo editis, in Floribus Leodiensibus Fiseni, et in Martyrologio Gallicano Saussay. Verum xxvi Aprilis, memoria ejus collocatur in MS. Martyrologio Leodiensi Ecclesiæ Cathedralis, S. Lamberto sacre, his verbis : Eodem die apud Legiam S. Floreberti, Episcopi ejusdem loci, et Confessoris. Scuti sunt Molanus in additionibus ad Usuardum et Canisius cum Martyrologiis monasticis Wionis, Dorganii, Menardi, Bucclini. Ex his Wion cum statuit fuisse Abbatem Stabulensem : sed qua auctoritate nixus, non indicat. Edidit Fisen ad iii Septembris accuratum catalogum Abbatum Stabulensium, inter quos non censetur S. Florebertus; aliqui tamen asserunt eum S. Remacli in cœnobio Stabulensi discipulum fuisse. Relicto Episcopatu Trajectensi anno uclx, migravit Stabulaum S. Remachus, atque ibi satis diu vixit : sed utrum ipso moriente S. Florebertus eam ætatem nactus fuerit, ut potuerit se ejus disciplinæ subdere, plane non liquet : melius itaque ea de re silent Anselmus, Egidius, Fisen, Molanus, Miræus et passim alii. Mabillon etiam eundem inter Prætermisos rejecit.

DE SANCTO ROBERTO, ABBATE SYRACUSIS IN SICILIA.

Octavius Cajetanus, tomo 2 Vitarum Sanctorum Siculorum pag. 32, proponit titulum de Pluribus in Sicilia Sanctis Confessoribus, Episcopis, Abbatibus, Monachis incerto ævo : atque inter alia ibidem ista habet : Syracusis ad viii Kalendas Majas, S. Robertus Abbas : ejus quidem meminerunt sacri Fasti Syracusanæ Ecclesiæ, et MS. Chronicon B. Monachi S. Benedicti, quod scriptum est circiter annum mccccxxxiii. Et Buggianus in sua monastica historia sæpe antiquum Chronicon commendat, in quo dicitur : S. Robertus, Abbas monasterii apud civitatem Syracusanam : cujus nati-

vitæ ad cælos viii Kalendas Maji veneratur. Hæc ibi. Dies viii Kalendas Maii, est xxiv Aprilis. Interim idem Cajetanus, in Martyrologio Sicula, ad diem xxv Aprilis, celebrat memoriam S. Roberti Abbatis Syracusis, Ordinis S. Benedicti, et in Indice chronico collocat eum circiter annum mccc. Cajetanum sequuntur Ferrarius in Catalogo generali, Menardus et Bucclinus. Item Rocchus Pirrus tomo 2, Sicilia sacre in Notitia Ecclesiæ Syracusanæ pag. 204, eumque censet inter Sanctos monasterii antiquissimi, sub titulo S. Lucie ibidem illustris, temporibus S. Gregorii Magni floruisse.

DE SANCTO HERIBALDO,

EPISCOPO AUTISSIODORENSI IN GALLIA.

G. H.

ANTE AN.
DCCCLIX.Sancti titu-
lus in epita-
phio,apud Sam-
marthanos,

Menardum,

Saussayum,
cum duplici
elogio,

B

C

et Buceli-
num.Elogium
Monachi
Autissio-
dorensis ;

In illustri crypta monasterii S. Germani, quam nos anno MDCLXII Autissiodori perlustravimus, inter alia monumenta extat hoc epitaphium, libro 2 Observationum Menardi ad diem hunc xxv Aprilis excusum : Hic jacet corpus Sancti Heribaldi, qui fuit Abbas hujus domus, deinde Episcopus Autissiodorensis. Sammarthani, tomo 4 Gallie Christianae, inter Abbates S. Germani Autissiodorenses septimum collocant Heribaldum, et Sancti titulo honorant, et Episcopum etiam Autissiodorensem fuisse addunt. De eo in suo Martyrologio Menardus ista habuit : Autissiodori S. Heribaldi, Episcopi et Confessoris. Saussayus in Martyrologio Gallicano eundem his collocat : scilicet in priore contextu, et in Supplemento : ex hoc primo damus elogium et est ejusmodi : Autissiodori S. Heribaldi Episcopi, qui ex Abbate S. Germani post S. Angelelmum factus illius Sedis Hierarcha, miris virtutum splendoribus, quos in cella absconderat, emicuit : quibus Gallias irradians, magnorum etiam virorum suae aetatis, amorem non modo, sed admirationem etiam emeruit : quorum praconiis celebratus, ac magis meritis dives quam laudibus, e palestra sanctae exercitationis ad supernae gloriae processit donativum. Sepultus fuit in crypta S. Germani, ejus corpus anno mcccxxi Kalendis Septembris solenniter transtulerat. Idem Saussayus in priore Martyrologii contextu ista habet : Autissiodori S. Heribaldi, Episcopi itidem et Confessoris : qui post S. Angelelmum pedum Episcopale tenuit, moribusque, doctrina ac pietate praestans, cum carus esset Carolo Calvo Francorum Regi, Ecclesiae suae magna contulit subsidia et decora : ablatas enim possessiones ad jus Ecclesiasticum revocavit, amplioraque etiam addidit beneficia. Ecclesiam S. Stephani matricem parietibus et laquearibus renovavit, vitreis ac picturis optimis decoravit. Coronas quatuor argenteas in sacrario ejusdem apposuit. Sanctorum Martyrum Alexandri et Chrysanthi pignora, ab urbe Roma advecta, ibidem collocavit ; cancellisque circumsepsit speciosis. Insuper ejusdem Regis praeepto, corpus S. Germani, ex loco ubi primum conditum fuerat, incorruptum eoque habitu, quo a Placidia Augusta decenter fuerat compositum, efferens, ad digniorem transtulit, deposuitque cum summa reverentia et decore. Denique vigilantiae pastoralis sanctaeque conversationis ornamentis praeflavit, Christo, cui fideliter servierat, beatum spiritum reddidit. Corpus ejus in coenobitica ecclesia S. Germani, cui ante Episcopatum Abbas praefuerat, sepultum, titulo sanctitatis ; cujus emicuit donis, honoratum est. Haec omnia Saussayus, cujus verba plurima absque mentione ejus descripsit Bucelinus in Menologio Benedictino, addens praefuisse Ecclesiae Autissiodorensi annis tribus et triginta, et vii Kalendas Maji obiisse.

2 Et hi sunt auctores recentiores, qui cum citato epitaphio ei Sancti titulum et honorem attribunt : quo abstinet Monachus Autissiodorensis, qui in Chronico suo ista habet : Autissiodorensi Ecclesiae post Angelelmum praefuit Heribaldus. Hic ecclesiam S. Stephani et parietibus et laquearibus renovavit, vitreis quoque ac picturis optimis decoravit, coronas argenteas quatuor instituit. Hic sanctorum Martyrum Alexandri et Chrysanthi pignora ab urbe Roma detulit, quae in praedicta Ecclesia recondidit, fredamque

cum cancellis benigno studio exornavit. Hic etiam corpus beatissimi Germani, praeepto Regum Caroli et Ludovici, ex loco, in quo primum tumulatum fuerat, venerabiliter Kalendis Septembris transmavit anno Domini mcccxxi, quod ita et soliditate integrum et vestibus reperit incorruptum, ut quondam fuerat a venerabili Augusta Placidia decentissime compositum. Hic etiam Praesul, cum Regi Carolo et carnis esset et intimus, ejus munificentia villas quasdam obtinuit, quae olim juri Ecclesiastico fuerant abdicatae. Haec Monachus Autissiodorensis.

3 Fuit Heriboldo (nam et sic scribitur) satis familiaris Lupus Abbas Ferrariensis, qui illi scripsit epistolam xix his verbis : Excellentissimo Praesuli Heriboldo Lupus. Quidam vestratum monachus, cui Joanni nomen est, nobiscum in monasterio nostro versatur, propter quamdam necessitatem a quodam Fratre nostro vocatus, a me autem postea retentus, quod et nobis prodest et in coenobio ejus, ut audivimus, indigentia laboratur. Quo congregari undique Fratres, vos praecipisse comperiens, celsitudini vestrae hos direxi apices, postulans et quantum [possum] ante Deum suppliciter implorans, ut et hunc mihi aliquandiu concedatis, et secundum ingentiam vobis benignitatem et impositam Officii diligentiam loco illi consulatis, ne forte Fratrum penuria non solum bona vestra obscuret; verum etiam Dei nostri, ad ejus judicium properamus, provocet offensam ; et irrevocabilem acceleret vindictam. Res Ecclesiasticae et animarum cura quanta cautela tractanda sint, nec admonita, vestra videt prudentia. Proinde et vobis et illis Fratribus consulite, ut et de vestra indulgentia et illorum sublevatione glorificetur Deus, qui singulis cito retribuet quod merentur. Valeas, Domine carissime, meique praecipue in sacris orationibus meminisse digneris.

4 Altera est Lupi epistola xxxvii, in qua ita scribit : Codicem annotationum B. Hieronymi in Prophetas, needum a me lectum, vobis morem gerens dirigo ; quem vestra diligentia cito [perlegat] aut exscribendum procuret, nobisque restitui jubeat. Unde vos monendum judicavi, ne forte vobis in multis assiduisque occupatis negotiis nihil vobis collatura, nobis earundem rerum obsesset dilatio. Atque utinam altissimum divinumque vestrum ingenium, quantum fieri posset, a communibus aversum negotiis, ad indaganda humanae vel divinae sapientiae transferretur secreta : profecto vestra nobilitas officiique clarissimi gradus dignum sua amplitudine cepisset emolumentum. Quod nolim eo dictum a me accipiatis, ut me in hac parte perfectum jactanter existimem, aut vobis in aliquo prorsus conferendum, nedum praefendum opiner : sed sicut convenientibus cumulatō congratulor honoribus ; ita etiam ingeniis, maxime quae excellunt artibus, ornatos nosse desidero.

5 Praeterea ex epistola Lupi lxxxiv, ad Nomeniū, Britannicae gentis Ducem, constat Heriboldum, Autissiodori Episcopum, cum aliis quatuor Provincia- rum Episcopis adfuisse Concilio Turonensi : in quo Nomeniū arguitur de multis excessibus, et de rejectis Papae litteris, et ut resipiscat monetur. Habitu id fuisse anno mcccxlx, designant veteres schedae apud Baronium. Demum Lupus epistolam xcv, ei scribit ex parte Irmentrudis Reginae, petens Cum soleat ministrare postulata externis, suo Germano indigenti, non sine

ei scribit
Lupus Fer-
rariensis,

E

commen-
dans re-
stauratio-
nem ejus-
dam coe-
nobii,et studium
sacrum ;
Fadest Con-
cilio anno
849,

spe

A spe divinæ retributionis, idem velit præstare, et impendere debitum religioni et necessitudini affectum : ex quo datur locus suspicandi, quod inter ipsum Lupum et S. Heriboldum intercesserit aliquod affinitatis aut consanguinitatis vinculum; idque etiamsi Germanus non poneretur appellative, pro fratre, et proprium ejus qui commendatur nomen foret : hoc enim indicat dicens Germanum nostrum; et per hoc eum externis opponens. Fuit Irmgardis prima uxor Caroli Calvi, mortua anno DCCCLXIX; eique genuit anno

DCCCLXIII Ludovicum Balbum, a morte patris Regem Francorum.

D
AUCTORE G. H.

6 Quo anno Heribaldus vita functus fuerit non liquet. Successit illi in Episcopatu Abbo ejus frater, qui anno DCCCLIX, interfuit Concilio Metensi et Tullensi apud Saponarias. Habemus varia antiqua Breviaria Ecclesiæ Autissiodorensis, in quibus nulla veneratio huic Episcopo adscribitur: quæ tamen indicatur in MS. Kalendario ecclesiæ et diocesis Autissiodorensis nobis submisso.

Mortuus
ante an-
num 829.

DE S. FRANCA VIRGINE, ABATISSA ORD. CISTERCIENSIS PLACENTIÆ.

D. P

ANNO MCCXVIII

Eodem pene
tempore
Placentiæ
floruerunt
et simili
modo co-
lantur,

S. Raymun-
dus et S.
Franca :

hujus Vita
a fr. Ber-
tramo scri-
pta Latine

an. 1325,

ab aliis ter
Italice vul-
gata.

Appendix
de cultu ex
Petro Ma-
ria Campi.

Duas insignes sanctitate et miraculis personas, seculi XIII initio, cælis intulit Placentina Ecclesia; Sanctos scilicet Raymundum et Francam : sub quorum appellationibus gemina superiori seculo XVI adificata et nuncupata ecclesia, servit Officiis Cisterciensium Virginum; duplex in ea urbe canobium habentium. S. Raymundus festum suum et Officium Ecclesiasticum habet XXVIII Julii : S. Franca XXVI Aprilis, aut extra ecclesiam proprium die sequenti, ne S. Marci impediatur festivitas. Utrumque Officium veteri Placentino Breviario insertum, eoque per Pium V reformato intermissum; novum deinde assumptum est sub ritu Duplicis, approbante sacra rituum Congregatione; anno MDCX. Utriusque Vitæ desiderantibus ipsas ex MSS. monasterii S. Franchæ describendas curavit anno MDCLXXIII, R. P. Alexander Fiaschi Collegii nostri Placentini Rector, adjuvante P. Camillo Hectoreo Rhetorices ibidem Professore. Sed Raymundi Vita Italica est; præ qua optamus et adhuc expectamus originalem Latinum textum, qualem Rossinus Canonicus ecclesiæ Sanctorum duodecim Apostolorum (quæ cum corpore etiam nomen Sancti postea servavit) duodecimo post ejus mortem anno conscripsit, tradiditque Pauperibus Hospitalis ob eodem Sancto erecti. Vita S. Franchæ, uti scriptum est Latine, sic et transcripta hic datur: sed nostro modo illustrata.

2 Auctor se nominat Fr. Bertramum Rvoldi, profitemurque se professione Cisterciensem; ob zelum religionis Catholicæ Mediolano expulsum, dum sui Morimundensis monasterii causam Parmæ et Placentiæ agit apud Legatum Apostolicum, venisse in notitium sanctæ istius Abbatissæ, tum adhuc in fundato a se monasterio Plettolensi extra urbem quiescentis, ejusque Vitam descripsisse anno MCCCXXVI, ex relatu tam Benedictinorum quam Cisterciensium Virginum; quarum monasteria successive rexerat, et ex publicis Instrumentis variis; nec non ex fide ipsarum quæ facta in se aliisve miracula sub juramento testata sunt. Ea Vita superiori seculo semel iterumque lucem vidit; sed idiomate Italico: præsentī seculo ad annum XVIII provento, et hanc et alteram S. Raimundi de novo composuit; multisque locis illustravit; et rerum post primam descriptionem gestarum memoriis auxit Petrus-Maria Campi, Cathedralis ecclesiæ Canonicus, idemque historia Placentinæ tribus postmodum tomis editæ accuratissimus compilator; ejus omnia scrutantis industriæ et diligentia factum est; ut in observationibus notisque ad Vitam minutissima quæque potuerim elucidare. Itaque non ero in præfatione prolixior, quidquid enim de Sanctæ cultu, erectis ecclesiis sacellisque et altaribus testato, deduci debuisset, id suggerunt duo ultima Vitæ ab eo conscriptæ capita, quæ Latine reddidimus pro Appendice. Idem operi suo isti proœmium præfati instar Panegyricæ orationis super illud Eccli. 24. Ego quasi vitis fructificavi sua-

vitatem odoris, ipsum S. Francæ aptans, quæ paternæ familiæ cognomento de Vite alta dicebatur.

3 Nondum in Sanctorum numerum adscriptam, Sanctam tamen ut plurimos utriusque sexus aliis appellandam, ex quo Officio Ecclesiastico de Sedis Apostolicæ licentia colitur, censuit in Notis ad Catalogum Sanctorum Italiæ Ferrarius. Ast Petrus-Maria, quin fuerit expresse adscripta Sanctis nullus dubitat: sed deficiente talis actionis memoria. quærit canonizationis istius auctorem ac tempus cap. 2 Vitæ: tandemque concludit (nam intra annum MCLXVI, quo elevatum est corpus; et MCCCXXVI, quo scripta est Vita, statuit omnino id factum esse) verosimilimum esse quod Gregorius X, natione Placentinus, idemque Carentiæ primæ post Sanctam Abbatissæ conjunctissimus sanguine, anno MCCLXXIII, in apparatu Lugdunensis Concilii, Placentiæ haud paucos dies mense Octobri commoratus, visis examinatisque documentis de vita et sanctitate atque miraculis S. Franchæ, permiserit ipsam erectione altarum et festi annui celebratione honorari. Merito tamen censet haud magno cum strepitu rem esse peractam, et verosimiliter vitæ vocis oraculo. Qui enim aliter fieri potuisset, ut Mediolanensis monachus, in Cisterciensi ordine per annos quadraginta duos conversatus, obstupuisse, ut refert ipse, ad conspectum imaginis et auditum nominis, tam quam Sanctæ Cisterciensis? Quomodo etiam non totus Ordo colendam statim suscepisset, instituti sui in Lombardia primam fundatricem ac propagatricem, solennibus ceremoniis per Apostolicum diploma canonizatam? Porro ea Petri Mariæ deductio, quæ ultra verosimilis conjecturæ auctoritatem assurgere non potest, tam clare demonstrasse rem visu est Lucæ Castellino, ut nihil dubitaverit in tractatu de certitudine gloriæ Sanctorum Canonizatorum pap. 437, S. Francam, velut per Gregorium X canonizatam, annumerare publico ac solenni ritu Divorum albo adscriptis, quorum numerosum satis Catalogum texit.

4 Fr. Joannes d'Assignes, Religiosus Cambronensis, in Vitis Sanctorum ac Beatorum Ordinis sui Cisterciensis, Montibus Hannoniæ lingua Gallica vulgatis anno MDCIII, aliud non habuit quod sequeretur quam Lectiones et Antiphonas Cisterciensis Breviarii, anac, ut præfatur, MDI impressi; quas una cum Gallica Fr. Joannis interpretatione ad calcem Italicæ suæ Vitæ recudit Petrus Maria Campi; et apparet, ex Vita, per Bertramum scripta fuisse collectas; sicut ex eadem collectæ prius fuerunt, et nunc sunt, sed breviores multo, Lectiones novi antiquique Breviarii tam Placentinæ quam Cisterciensis pro die XXVI Aprilis. De quibus cum constet, nec minus quidquam a maximis Sanctis habere et habuisse ostensa sit Franca, quoad argumenta cultus publici apud Placentinos vicinosque populos, et totum Ordinem Cisterciensem; nihil attinet enumerare Fastos, privata monasticorum scriptorum auctoritate vulgatos,

Non fuit,
saltem so-
lenniter ca-
nonizata :
E

sed forte
oraculo
vitæ vocis
per Grego-
rium X.

F

officium
proprium
apud Pla-
centinos et
Cistercienses,

nomen in
monasticis
fastis :

A vulgatos, quibus ejusdem Sanctæ nomen inscribitur ad hunc xxv Aprilis, et sunt Kalendarium Ordinis Cisterciensis anno mdcxvii Divione impressum, Hugo Menardus in Benedictino Martyrologio, Henriquez in Cisterciensi, Bancelinus in Benedictino Menologio, et jam supra citatus Philippus Ferrarius, ut nihil de aliis Cisterciensium rerum scriptoribus dicam qui illius obiter meminere, et pariter cum prænotatis nominatim allegantur ab Arturo du Monstier in Gynæceo sacro. Quibus denique accessit Clandius Chalemot in Serie Sanctorum ac Beatorum Ordinis.

festum
Translatio-
nis 28 Au-
gusti.

5 Ceterum istis omissis æque ac elogiis apud eosdem legendis præcipue meretur observari, non solum sanctæ Virginis Natalem diem, hunc in quo versamur aut hoc impedito diem sequentem; sed etiam xxviii Augusti, annua religione solennem fuisse monialibus S. Francæ; idque ob memoriam elevati atque ad altare translati corporis, anno mclxxvi; uti constat ex Indulgentiis, quas ante centum annos, novo intra Placentinam urbem S. Francæ templo, Cardinales decem proposuere, ibidem obtinendas. Ea Translatio ab auctore Vitæ accurate describitur, et auctoritate Ordinariorum facta, præcanonizatione temporis illius sufficit; dato etiam quod Ramani Pontificis approbatia expressa nunquam fuerit requisita.

B

EPISTOLA PRÆLIMINARIS a

Fr. Lanfranci Prioris cœvi.

De gloria S. Francæ cuidam monacho revelata.

Dominæ Carentiæ, Loci-sancti b Abbatissæ, et omnibus virginibus ac viduis in eodem loco cum ea Christo famulantibus, Frater Lanfrancus, humilis Prior de Ponte, Paracliti consolationem. Quanta dulcedinis suavitate in Christi caritate vos diligam, et quanta sollicitudine vestris satagam profectibus deservire, petitionibus acquiescere, jussis obtemperare, testis est ipse Christus, cui sive absentes, sive præsentis placere contendimus: nam hujus casti amoris testem alium non habeo, nec alium habere contendo, quod nunquam similem potero reperire. Fidelis testis, qui ipsius conscientiæ penetralibus tam dignanter quam dulciter se immergens, et præstat ut amemus, et remunerat quod amamus. Hujus testimonii Sanctorum omnium unanimitas gloriam consecuta, et non satis attendebant, quid increduli de se crederent, et impropria impropertant pro nihilo computabant. Hæc autem breviter ideo transcurrente perstrinxerim, quod huic opusculo plurimos noverim detracturos; et miraculis divinis incredulos, Dei circa nos benignitatem ore rabido lacerare. Verum nos de Fratris religiositate puritateque, qui hæc et auribus audivit, et aspectibus comprobavit, fiduciam capientes, surda aure venenata sibila transeundo, vestræ voluntati decrevimus annuendum. Itaque ex hoc initium narrationis adoriar; et hoc simpliciter, ac pure, velut ex ejusdem Fratris ore suscepi, nec sensum mutans, nec verba; nisi hoc dumtaxat, quod ille mihi vulgariter expressit, ego litteris exaravi; notam malens rusticitatis incurrere, quam crimen admittere falsitatis: nec enim dignum credidi thematis puritatem pleris obfuscare verborum, aut fuco secularis eloquentiæ simplicem obnubere veritatem.

quæ ex ocu-
lato teste
didicit,

simplici
stylo descri-
bere.

CAP. II

2 Frater quidam, honestæ vitæ et admirandæ simplicitatis, nobiscum parvo licet tempore conversatus, in seculo tamen positus, ab ipso pueritiæ suæ tempore, seculi actus a se viriliter abdicavit. Hic itaque cum sexta die post Nativitatis Dominicæ sollemnitate ceteri Fratres ad Horam tertiam se solito contulissent, Choro extra resedit. Cumque completa Tertia Capitulum intrassent, sicut est nostræ con-

suetudinis, petiturus veniam exurrexit; sed de terra levatus nihil penitus loquebatur. Porro ego, debilitatem aliquam arbitratus, abire illum et sedere præcepi. Cumque postmodum super hoc ipsum in auditorio convenirem, mutus nihilominus persistebat: et novitatem valde admirans, in infirmitorium intro misi. Verumtamen nec sic desistens, iterum atque iterum illum interrogabam, quatenus causam novæ taciturnitatis ediceret: qui tandem nostra improbitate devictus, Abbatissæ de e Columba se præstolari scripsit adventum. Cum autem sero factum fuisset, cogitationibus, ut quidem ego æstimo, ac visionis magnitudine stupefactus, usque ad noctis pene tertiam partem insensibilis perdurabat. Cumque dies tertia tandem evoluta fuisset, et Abbas minime jam veniret; quarta die post refectionem innuit mihi, ut totum Conventum facerem convocare. Quo vocato, apertum est illico os ejus, et resolutum vinculum linguæ ejus, et sedens in terra loquebatur benedicens Deni: Benedictus es Domine Deus meus, qui exaudisti orationem Virginis tuæ Franchæ. Benedictus es Domine Deus meus, qui os meum aperuisti, et vincula linguæ meæ dissolvisti, ad magnificandam gloriam tuam, et gloriam Virginitatis tuæ Franchæ. Cumque omnes pariter stupefacti, magis ac magis silentium præstaremus; ille, velut in libro legens, luculenter omnia peroravit: et quod mirabilius est, sine verborum mutatione, hoc ipsum, me præcipiente, sæpius iterabat. Nunc igitur ad visionem jam articulum reflectamus.

3 Sedente itaque eo, ut dictum est in terra, adjecit atque ait: Feria quarta, cum post Missam in orationem ante altare S. Michaelis incumberem, levassemque oculos ideo ad altare, ecce nubes lucidissima totum operuerat illud: intraquam splendorem, nimia claritate fulgentem, pavidus contemplantur; et vox ad me de nube processit: Ego, inquit, sum Angelus Domini Jesu Christi, filii Virginis Mariæ, qui missus sum ab eo de cœlis cum exercitu Virginum. Nunc igitur diligenter intellige quæ tibi annuntio: evangelizo enim Ecclesiæ sanctæ gaudium magnum, et Virginibus Christi; Soror una, Ordinis Cisterciensis, Abbatissa Francha, Virgo de Loco-sancto, cum quanta gloria et immenso honore et magna lætitia delata est in cœlis a Christi militia, ac præsentata Christo Sponso suo fuit in gloriam suam. Volo autem, ut intelligere debeas, quando Virgo Francha a Christi militia deportabatur in cœlum, princeps Mundi ex adverso cum sua militia fuit, et Christi sponsæ viam perturbare moliebatur: nihilque in ea de suo reperiens, cum magno rubore et immensa tristitia, confusus cum omni sua societate discessit. Nunc igitur partem tibi volo eorum disserere, pro quibus Virgo Francha cum sanctis Christi Virginibus in cœlum sit sociata. A pueritia sua contempsit magnitudines, altitudines, divitias, vanitates, et gloriam mundi: quandoquidem nobilitas ejus tanta erat, ut si hæc ei placuissent, habere illa, et eis uti potuisset. Ipsa vero, propter amorem Christi, omnia contempsit ac sprexit: amavit Christum, et Christus amavit eam: vere liquit mundum, et monasterium introivit, quod monasterium est in Civitate Placentia. Facta est nunc sponsa Christi, et Christus factus est ejus sponsus, factaque est illius monasterii mater. Quanta humilitas, quanta benignitas, quanta ejus patientia fuit! Quot orationes, quot lacrymas ante Christi majestatem privatim effudit, ob desiderium quod habebat, quatenus cum Christo sponso suo esset in gloria sua.

4 Illa igitur in monasterio suo remorante, plantatus est grex novellus Virginis Mariæ matris Christi in territorio Civitatis Placentiæ. Porro ubi primo plantatus fuit, non placuit Christo, ut ibi persistere debuisset,

D
Quidam
in loco Ca-
pituli subito
obmutescens

c
post triduum
coram toto
Conventu,

recepta lo-
quendi fa-
cultate,

E

narrat sibi
apparuisse
Angelum,

ut exponeret
quod
in cœlum
recepta sit
Francha,
F

quæ spreto
mundo ex
amore
Christi in-
gressu cœ-
nobium,

A debuisse, perduxitque cum in deserto in *d* Moniana. Visitata est autem Abbatisa Franca in proprio monasterio, quatenus suum de civitate gregem relinqueret, et cum grege Virginis Mariæ Matris Christi in deserto pergeret in Moniana, ad pascendum illum. Illa vero Christi voluntatem explevit. Post hæc illa in deserto in Moniana, cum grege Virginis Mariæ, in operibus penitentiae consistente; placuit Christo, Virginem Francam cum suo grege de deserto reducere in eum locum, quem Christus sanctificavit specialiter propter eam, et pro inhabitantibus ibi. Unde voluntas Christi est, et Virginis Mariæ matris ejus, quatenus locus ille Locus-sanctus nominetur. Custodiente Abbatisa Franca gregem Virginis Mariæ in illo Loco-sancto atque pascente, Christus illam ad se vocavit. Tu autem visurus es illam; quia cum duabus suis Sororibus, cum duabus scilicet Virginibus, ad te exiet, et diligenter quæ tibi loquentur intelliges.

5 Tunc ergo tres Virgines de nube subito processerunt, vestibus albis indutæ: quarum inæstimabilem pulchritudinem sermo non sufficit ad loquendum. In capitibus earum coronæ splendidissimæ coruscabant, super quas liliorum flores indicium vel potius triumphum immaculatæ pudicitiae præferebant. Tunc illa de medio locuta est ad me dicens: Frater, ego sum Abbatisa Franca. Dices itaque Abbati de Columba, ut Sorori meæ Carentiæ annuntiet et universis Sororibus meis, quatenus de me debeant gaudere, quia sociata sum, cum his Sororibus meis in cælo, cum Christo sponso meo in gloria sua; quem toto animo et tota mente dilexi in terra. Et his dictis, intra nubem se pariter receperunt. Quibus sublatis, vox, quæ primitus mihi loquebatur, iterum dixit ad me. Nunc volo te nosse, quæ fuerunt illæ duæ Sorores ejus, quæ cum ea pariter exierunt. Una fuit Iphigenia, et filia Regis Agrippæ, quæ fuit velata per manus Apostoli Matthæi: altera fuit *f* Cyrilla, cujusdam Imperatoris Romani filia, cujus nomen Decius Cæsar, qui multos Sanctorum Christi fecit occidere. Omnia ergo quæ vidisti, et audisti, et auditurus es, Abbati de Columba, et Priori de Ponte, universoque Conventui nuntiabis, ut ipsi sint ejus gloriæ testes in terris. Iterum dices Abbati de Columba et Priori *g* de Ponte, ut hæc omnia faciant scribere. Porro Abbas de Columba aut per se, aut per suos nuntios Papæ *h* satagat nuntiare, quia voluntas Christi est et matris ejus Virginis Mariæ, quatenus Virgo Franca cum Virginibus Christi honoretur in terris, quæ cum eis est honorata in cælis: et voluntas Christi est, ut corpus ejus de loco, ubi est auferatur, et in eadem basilica Virginis Matris suæ honorabilius recondatur: dignum est enim ut filia matri suæ pariter societur. Quod si Abbas de Columba præcepto Christi noluerit obedire, Prior de Ponte Episcopo Placentino *i* studeat intimare.

6 Hæc igitur omnia cum audissem, infra me tacitus cogitabam: Hæc mihi verba, si dixerō, non credent: quia malitia et infidelitas hominum tanta est, ut miraculis Christi et Sanctorum ejus eos credere non permittat. Cumque hæc et alia pavida mecum cogitatione revolverem, vox iterum ad me: Noli, inquit, corde mihi loqui, sed ore quidquid vis loquere; noli timere. Et ego timens ac tremens dixi: Hæc mihi, Domine, verba minime credentur, quia homines incredibiles sunt, et perversi, et ego vilis monachus sum et peccator: Fac, obsecro, Episcopis seu quibuslibet magnis Clericis ista potius nuntiare. Et ille: Audi, inquit, mi Frater, Christus nequaquam nativitatem suam magnis Regibus vel Principibus, seu Sacerdotibus Angelos suos fecit evangelizare; sed Pastoribus, gregem pecorum suorum custodientibus, sed et resurrectionem suam

mulieri quæ peccatrix extiterat revelavit, et illa suis Discipulis nuntiavit; et vos, quia meæ visioni resistere voluistis, loqui non poteritis, donec ista annuntiaveritis. Hæc autem cum dixisset tacuit, et omnis visio repente disparuit.

7 Hinc ergo Domina, hinc, Sancta, perpendite, perpendantque et filiae vestræ, quanto caritatis glutino in Christi visceribus nos debeamus diligere, quia vestris gaudiis Christus nos donavit esse participes; ut videlicet ejus quam vivam Matrem in terris meruistis habere, in nostro monasterio gloriam dignatus sit revelare. Dignum est igitur, ut ejus imitari vestigia voto parili studeamus; quia si humilitatis ipsius, ac patientiæ studiosi fuerimus sectatores, ejus proculdubio beatitudinis gloriam sublimitatisque fastigia, Christo nos adjuvante, in perpetuum sortiemur. Amen.

ANNOTATA.

a *Titulus in MS. hic erat.* Visio quædam mirabilis, cujusdam Cisterciensis Ordinis monachi, de quadam Virgine, ejusdem Ordinis Abbatisa, non minus religiosa quam prosapia generosa. *Dividebatur autem Epistola, ut notatur in margine, in tria Capitula: quorum primum dicebatur, Prologus; secundo erat titulus, Quidam monachus, qui visionem hanc vidit, silentium et stuporem incurrit: deinde, incipit visio: tertium capitulum vocabatur Conclusio.*

b *Auctor Vitæ non aliter appellat monasterium quam de Tertio-passu et nominis rationem reddit num. 26. Videtur primitus appellatus Locus-sanctus de Tertio-passu: sed brevitate causa utitur Lanfrancus sola prima appellationis istius parte: uti mox sese appellat Priorem de Ponte, quod alias appellatur monasterium de Ponte-Trebie. Est autem Trebia fluvius, supra Bobium exorians, et intervallo 2 milliarium ad Occidentem Placentiæ influens in Padum. Hic Trebia ponte jungitur circa vicum et monasterium dictum Quartazola: cui cum anno 1264 unita esset ecclesia S. Jacobi de Ponte Trebiæ; cum jure passagii exigendi a transentibus per dictum Pontem, ipsummet capit appellari de Ponte. Ejus fundatio in antiquissima monasteriorum Ordinis Chronologia, post bibliothecam Cisterciensem edita a Carolo Visch Priore Dnensi, refertur ad annum 1138: sed Petrus-Maria Campi in Hist. Placent. p. 2 ostendit, non Cisterciensis, sed Pulsanensis congregationis monachis fundatum fuisse locum, et ab his desertum, cecisse illis anno 1217.*

c *Hoc monasterium, proprio nomine Claravallis dictum, et sic notum tam in dicta Chronologia quam in tabulis topographicis, in loco qui antea dicebatur Carrectum p. m. 12 ab urbe ad Orientem, prope Florentiolum, fundatum fuit anno 1135 ab ipso S. Bernardo; et de columba cognominatum, quod præparatorum ad structuram lignorum assulas rostro arripieus columba candida, inspectantibus omnibus, ipsum monasterium fabricandi situm visa sit designasse.*

d *Apographum nostrum in Montana: sed ex infra dicendis num. 25 apparebit proprium loci nomen fuisse Monteru-lanæ: de triplici autem S. Francæ migratione clarius ibidem res explicabitur.*

e *Ibidem Epigenia. Colitur autem S. Iphigenia in Romano Martyrologio 21 Septemb. ipso quo sanctus Evangelista die: cujus pater a Petro de Natalibus lib. 8 cap. 101 vocatur Egippus, alibi aliis appellatur nominibus, de quibus agemus ubi de S. Matthæo.*

f *S. Cyrilla colitur 28 Octobris, decem diebus post matrem suam S. Tryphoniam, uxorem Decii et Martyrem.*

g *Hinc colligi videtur, monasterium de Ponte necdum ad gradum Abbatiae fuisse erectum tempore S. Francæ, sed aliquamdiu post.*

D

PER LAM-
FRANCM.
EX MS.
voce privatur.

CAP. III.

Conclusio
scriptoris.

E

F

d
indeque ad
aliud extra
urbem re-
gendum di-
recta fuit:

ipsam dein-
de videris
in gloria,

cum sanctis
Virginibus
Iphigenia
et Cyrilla;
e
f

jussumque
hæc indicare,

g

h

referenda
Prælati ut
cultum B.
Francæ de-
cernant.

i

Ille de hoc
se excusans,

A h Fuit hic Honorius III, ab anno 1216 ad 1227 Romanus Pontifex.
 i Erat tunc Episcopus Placentinus Vicedominus de Nobilibus, uno ante mortem S. Francæ anno creatus, magnus Cisterciensium amicus, et apud eos in monasterio de Columba anno 1236 tumultatus. Sed neque apud hunc, neque apud Pontificem quidquam vel actum vel peractum : quæ enim sub Carentia Abbatissa facta est translatio prima, nec publica fuit nec in ordine ad cultum ; sed privata in aliam arculam, quæ profundius quam prior humo defossa est. Quod autem hic jubetur fieri, completum est solum anno 1266, ut infra apparebit.

ACTA

Auctore Fr. Bertramo Reoldo.

Ex MS. Codice Placentino.

PRÆFATIO.

Super actibus, moribus, miraculis, et vita Dominae Franchæ, Virginis sacræ : quæ Præfatio, et si quibusdam in aliquibus merito videri possit odiosa, in futuris tamen temporibus considerata, esse posse præsumitur in quam pluribus fructuosa, quemadmodum de rizio a castanea.

F ranchæ sacræ Virginis, et Abbatissæ Cisterciensis Ordinis, mores, vitam, ac miracula descripturo; adinstar plurimorum, qui Sanctorum Acta conscripserunt, visum est et mihi volenti conscriptionis hujus causam clarius aperire, auctoritatis Divinæ primitus assumere testimonia; quæ tam illi de qua scripta sunt subsequenda, quam et mihi præsumenti esse posse videantur coaptanda. Sicut enim Isaias scripsit, Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset; et quasi Gomorra similes essemus; cumque, secundum David, exurgerent homines in vos, et cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan ut aquam absorbuissent nos; sed benedixit Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum; quoniam adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum et terram.

9 Nempe cum tempore Domini Joannis Papæ b vigesimi secundi gravissimus error involveret Mediolanum c et plurimas illi coherentes civitates, accidit mihi Fratri Bertramo Reoldo, monachorum vilissimo et peccatori, Sacerdoti indigno, ut intuitu fidei Christianæ simul et ecclesiastici juris zelo fragrant, die ultima mensis Maji, anno gratiæ Christi millesimo trecentesimo et vigesimo quarto se opponerent quidam de principalibus hæreticis et fautoribus [hæreticorum] hujusmodi. Qui cum me protinus de monasterio d Morimundi, in quo per quadraginta duos annos jam vixeram, recedere præcepissent, nec assentirem; statim deputatus fui sex e malandrinis, qui me graviter verberando, expoliando, et injuriando tam extra monasterium quam extra claustrum vi pertraxerunt, et ne redire possem plures in eodem monasterio malandrinos constituerunt; et sic extraneus factus som fratribus meis; et peregrinus filiis matris meæ, quoniam zelus domus Domini comedit me. Reliqui igitur non solum locum illum; sed et patriam dolens reliqui, quia secus facere non valui. Sed cum beneplacito, commendatiisque litteris Officialium ac Seniorum Domus meæ, ad monasterium translatus sum de Ponte Trebbiæ, ut ad Dominum Bertrandum, f Tituli S. Marcelli Presbyterum Cardinalem et Legatum, qui Placentiæ

tunc erat, possem liberius habere recursum, et eidem dicti mei monasterii declarare statum, quod et feci, quandiu Placentiæ stetit.

10 At postquam Parmam Dominus ille se g trans tulit, Prior et Cellerarius mei me duxerunt illuc, ut ab ipso Domino super cura nostri monasterii petere mus consilium et auxilium. Persistentibusque nobis ibidem aliquamdiu, cum orationis causa convenire mus sæpe in ecclesia h S. Quintini; consideranti mihi Sanctorum figuras affixas, occurrit imago cujusdam Sanctæ, in habite albo, velo nigro, ferulam Pastoralem præ manibus tenentis; quod quasi portentum novum i apparuit in oculis meis, quia nec unquam tale quid vidi, nec ab aliquo simile quid audivi. Cogitans igitur per plures dies quid hoc significaret, per me perpendere nequivi, quia nec nomen aliquod figuræ constabat affixum illi, æstuansque cogitationibus, scire desiderans quid significaret, ecclesiæ Sacerdotes interrogavi; qui dixerunt S. Francham Abbatissam k esse, sed unde fuerit, vel qualis extiterit ignorare. Super quo responso dolui, et Deo quod id mihi manifestare dignaretur, satis desiderabiliter supplicavi.

11 Desiderium igitur pauperum exaudiens Dominus, talibus modis mihi, et jamjam quidem obli to, et non inde loquenti, nec cogitanti, reseravit. Cum enim parvo post tempore Placentiam reversus fuisset, quidam venerabilis vir, Clericus magnus et potens, Doctor Ecclesiastici juris, Capellanusque summi Pontificis; et Advocatus Cisterciensis Ordinis; qui propter Ecclesiæ fidem Mediolanum reliquerat, et Dominum Legatum secutus fuerat, loquens mecum de nostri conditionibus Ordinis, inter cetera dixit, desiderare se videre monasterium de Ponte, quia ex quo Placentiæ fuit, non vidit ali quod Ordinis Monasterium, præter illud de Plectolis, in quo S. Franca jacet, et cujus intuitu solo visitaverat illud. Quo audito, continuo ignis desiderii mei, qui jam intepuerat, recalere cœpit ac requirere, cujusmodi Sancta esset illa. Cumque multa bona retulisset de illa, mirari se dixit, quod non cognoscerem illam, quia fuit de Ordine Cisterciensi, et Abbatissa Domus in qua jacet, Ordinis ejusdem.

12 Anxius est ergo spiritus meus præ solito, ita ut vix quandoque tantum conceperim desiderium aliquod temporale commodum consequendi, quantum hoc profundius cognoscendi. Sed quia hospes eram, et timidus ad feminarum præcipue habitaculum subeundum, tardatus nimium, tandem pergen di licentiam illuc vix percepi. Et cum ibi sperarem debere minus quam una die consistere, eorum quæ mihi relata sunt verbis, ac præostensa scriptis, delectatus amplitudine; necesse fuit me diebus sex, circa Beati Joannis Baptistæ Nativitatem, totaliter occupare. Et ibi, sed et alias in monasterio S. Syri, licet humiliori quam expediret testimonio, quia tamen ætate jam senior, tempore quoque gravabar modico, femineo pro majori parte edoctus eloquio, didici quæ scribere propono; non tam soli meo, quam et ipsius Conventus satisfaciens voto, et considerantium hæc ipsa scripta fuisse a principio. Sed quoniam numquam sic hæc ambiens illis apparuit ut ego; idcirco scribere illa rogatus sum a toto Conventu illo: qui Conventus erat Monialium l sexaginta quinque, de quibus plures plus annis quinquaginta perstiterant in domo illa, et viderant de conversatis cum B. Franca.

13 Revolvens igitur in animo dictum: Qui facile credit levis est corde, tardabar, Scriptura dicente, Qui crediderit, non festinet: Isaiâ vero suggerente, Qui incredulus est, non est recta anima illius in eo: sed et Christo terribiliter in mei cordis auribus insonante, Qui non credit jam judicatus est, anima-

D et cum Card. Legato,

g

Parmam digressus,

h

i conspicit imaginem S. Francæ;

k

inde reversus Placentiam, E

intelligit ubi sepulta sit:

eoque profectus,

F

et plurima edoctus de ipsius vita,

l

Ecl. 19, 4

Hab. 2, 4

Is. 28, 16

Joa. 3, 18

bar

AUCTORE
BERTRA-
MO EX MS

CAP. IV.

Is. 1, 9

Ps. 123, 4

Ibid. 6

b
Scriptor
Mediolan.
pulsus, c

d

e

propter zelum
religionis.

f

A bar ad scribendum. Sed non præsumberam, donec qui tertium conscendit cælum Paulus accessit dicens, Caritas omnia credit et cetera. Neminem igitur ad credendum auctoritate compellens, qua careo; sed veritate suadens, qua ferveo; hortor ad legendum, non tam ad auctoritatem Ecclesiæ confirmandam, quam ad tempus in spiritualibus occupandum; et si quam inde quis potuerit, ædificationem spiritus consequendam. Ego enim inderefectus gaudeo, et cum Psalmista decanto; In voce exultationis et confessionis sonus epulantis. Quomodo enim non gauderem, et exultarem, Deumque in Sanctis suis non laudarem? qui videns perire mundum, et quasi securim ad radicem fidei positam, errorum diluvio sic replente totum, ut damnari digni videamur undecumque tam in seculo, quam et in religione; reperi arcam de novo in Cisterciensi Ordine fabricatam simul et repositam esse, propter quam contuendam et declarandam, credo quod Deus exandierit me in abscondito tempestatis.

14 Et licet me probaverit ad aquas contradictionis, adduxit tamen mirabiliter ad portum desideratæ quietis; prius quidem per dictum D. Legatum, providens mihi durius expoliato de cura fontis vivi per menses duos, in quo refocillatus sum vestibibus ultra meum cogitatum. Ante hoc, et quando sustulit me Deus, et collocavit quasi in Paradiso voluptatis, monasterio de Ponte, quod de Quartizzola dicitur: ubi quam caritative tractatus sim et traecter, novit ille solus, qui caritas est vera, Deus; pax idem vera, pax summa, quæ exuperat omnem sensum, qua continue perfrui supplico illud idem, quantumcumque parvum sit sed divinum, monasterium. Hinc cognovi, hinc persensi, nobis Cisterciensibus præcipue semen esse fidei, spei, et caritatis relictum; et ne forte quarta tabula defuisse videatur, inde sum adductus ad contuendam et complectendam, simul et exponendam novæ speciem sanctitatis; quibus repletus, et ultra quam credi possit mirabiliter ipse reffectus, manus extendo ad exponendas voces intimæ voluptatis; suggerens universis, ne me credant moveri ad hoc carne vel sanguine stimulante, cum longe penitus sim ab eis. Quia et illa, de qua scripturus sum, Placentina fuit, in generationibus retro præteritis, mihi penitus incognitis; et ego Mediolanensis, procul et incognitus illis. Nec pro temporali quoquo me facere suspicentur commodo: quia qui sexagenarius et monachus æstimatus, nil ultra victum et vestitum, præter quam meam et aliorum, si daretur, animas salvare concupisco.

C Quod ipse mihi concedere dignetur, qui scit me idcirco libenter in spiritualibus laborare, ut præterita damna possim subsequentibus aliquibus bonis, etsi minus idoneis, aliquantulum compensare; ipso præstante, cujus est omnis virtus, honor, et gloria, in secula seculorum. Amen. m

ANNOTATA.

a Placuit hunc titulum, ut erat in MS. retinere. Rizium autem seu Rizius, hic intelligitur, calyx castaneam includens; qui undeque aruleis asper, convolutus in globum Ericii formam habet; unde nomen translatum est, prima syllaba mutilum, ex usu vulgari.

b Obiit Joannes XXII anno 1334, cum 18 annis Ecclesiam gubernasset.

c Matthæus Vicecomes, anno 1322 ab Aycardo Archiepiscopo, tamquam schismaticus et hæreticus, excommunicatus, successorem habuit Galeatium filium, mali corvi pejus ovum: qui Mediolano, unde ejectus a Pontificis fuerat, per proditorem potitus, omnia pro arbitrio cum tribus suis fratribus agebat: hæreses autem tunc gliscentes enumerat, in sua adversus Matthæum

sententia, Aycardus: cujus verba vide apud Baronii D continuatorem Raynaldum.

d Monasterium Morimundi, sic dictum a Morimundo Francico, unde anno 1133 primi Cistercienses venire, et in vicina Grancia Coronate per biennium habitare, (unde et Morimundus Coronatus ab aliquibus appellatur) distat Mediolano p. m. 14 circiter, cis Treium, cujus ripæ adjacet, inter Novariam et Papiam.

e Malandrini homines facinorosi, sic dicti a malandare, male incedere, id est, vivere.

f Bertrandus Card. Legatus, anno 1317 in Italiam missus, in subsidium Guelforum, bellum adversus Mediolanenses, Gibellinorum receptores, præcipue Vicecomites instauravit, cum Rugmundo Cardonio Hispano, novo exercitus Pontifici duce anno 1322. Mortuo autem Matthæo, Virgilius Landus, primarius civis, tantum effecit Placentiæ, ut Vicecomitum præsidariis urbe pulsus, et ipsa et deinde Dertona atque Alexandria, ad Pontificios redirent: quapropter Placentiæ tunc residebat Legatus, tamquam in arce belli contra Vicecomites gerendi; uti pluribus narrat Ciaccinus, in elogio dicti Cardinalis.

g Abiit Parmam Legatus anno 1325 die 21 Novembris, ut notat Petrus Maria Canpi Historiæ Placentinæ lib. 11.

h Ecclesia S. Quintini erat monialium S. Benedicti, de quarum Abbatisa facta mentio in Vita B. Ursulinæ Parmensis 7 Aprilis, cujus in eadem ecclesia corpus habetur.

i Quia scilicet Cisterciensis Ordo nullam dum habebat Sanctam canonizatam: Cisterciensem autem habitum præferebat pictura.

k Joannes de Castro-arcato, monachus de Columba, factus Parmensis Episcopus anno 1295, potuit fuisse auctor collocandæ ibidem imaginis; quandoquidem Benedictina primum fuerat Franca, et Cisterciensibus sanctimonialibus nullus Parmæ locus erat: nisi malis credere speciem quandam conjunctionem fuisse inter monachas S. Syri Placentinas, quarum illa fuerat Abbatisa, et has Parmenses S. Quintini.

l Hujus Abbatisæ nomen exprimitur num. 58 D. Francisca de Rizzolo.

m Dabimus nunc Vitam more nostro partitam: ne tamen originales capitulorum titulos expunctos a nobis queratur zelator aliquis servandæ antiquitatis, ecce tibi syllabum eorum, quæ in margine notabimus.

DIVISIO CAPITUM.

CAP. v. Incipit Vita Domine Franchæ, venerabilis monialis, Virginis et Abbatisæ Cisterciensis Ordinis, de Placentia.

- vi Miraculum factum pro leguminibus de vino.
- vii Ut afflictiones et persecutiones facilius toleraret, mortui caput in mensa tenebat.
- viii Quod Carentia Vicecomes monialis effecta est, et quomodo.
- ix Domina Franca qualiter fuit ad Ordinem Cisterciensem translata.
- x Quando fuit ecclesia constituta: ubi, quo nomine vocata, et qua ex causa.
- xi Quale jus in S. Franca habent Domine de S. Syro.
- xii Meritis S. Francæ Carentiæque crevit locus.
- xiii Quod non in lecto, sed in oratorio, pernoctabat post Completorium.
- xiv Monachus Capellanus probavit et vidit quæ notibus illa faciebat.
- xv Cognatus Franchæ revelavit se defunctum in errore, et a diabolo portari in infernum.
- xvi Calcaneum S. Franchæ diabolus vulneravit.
- xvii Diabolus elisit eam in ore ac dentibus, cum sanguine.

AUCTORE
BERTRAMO
EX MSS.

- A XVIII De tribus radicibus tres guttæ sanguinis exierunt.
XIX Mortua fuit hic S. Franca prophetando, et sepulta primo.
XX Translatio Sanctæ prima, quando et quare facta.
XXI Translatio S. Franchæ secunda, quando, pro quo, quare, quomodoque sit facta.
XXII Carceribus quidam eductus est per S. Francam.
XXIII Contractus, per medicos relictus, per S. Francam liberatus fuit.
XXIV Claudus lassatis crocis per S. Francam est liberatus.
XXV Mediolanensis femina, per duos annos cæca, per S. Francam est illuminata
XXVI Malandrinus [visu] orbatus, ter per S. Francam curatus.
XXVII Femina, malis spiritibus agitata, per S. Francam liberata.
XXVIII Cæcus qui extiterat annis duobus, sed per S. Francam illuminatus.
XXIX Parvulus cæcatus per S. Francam est illuminatus.
XXX Signum de oculo lactentis puellæ sublatum meritis Sanctæ.
B XXXI Brachium tumidum ac pendulum sanitati restituitur.
XXXII Rheumatis gutta per Sanctam curata.
XXXIII De naufragio fluminis Presbyter per Sanctam liberatus.
XXXIV De cæcato propter casum riziorum, uxoris fide liberato,
XXXV Scalia blavarum [quidam visu] orbatus fuit et liberatus.
XXXVI Cazam unam et situlam obtulit cæcus factus et liberatus.
XXXVII Capsam reliquiarum Sanctæ non potuit quis extra monasterium portare.
XXXVIII Femoris gutta per S. Francam est curata.
XXXIX Puella cæcata et per S. Francam liberata, monialis est effecta.
XL Dolor auris et maxillæ curatus meritis S. Franchæ.
XLI Quod aqua medicinalis de ossibus ejus est effluere reperta, quotiescumque sunt visitata.
XLII Os carniū de ore periclitantis monialis rejectum est, S. Franchæ meritis.
XLIII Mediolanensis per annos duos cæcus, per S. Francam illuminatur.
XLIV Mamilla monialis infirmæ per S. Francam liberata.
C XLV De lampade, quæ ardet continue.
XLVI Cæcitas, occasione vayrorarum exorta, per S. Francam est curata.
XLVII De contracta manibus pleribusque cæcis per S. Francam liberatis.
XLVIII Os carniū eductum est de gutture meritis S. Franchæ.
XLIX De veneno sumpto morboque secuto quis liberatur.
L Contracta paralytica curata.
LI Cæca Januensis illuminata.
LII De oculorum infirmitatibus monialis curata.
LIII Quod de molendino fuit extinctus ignis, præ Reliquiis oppositis.
LIV Fures repulsati et extinctum incendium oppositione Reliquiarum.
LV Homo senex et cæcus per S. Francam videns est effectus.
LVI Mulier, quæ perdiderat visum, recuperavit eum.
LVII Parvus, a nativitate cæcus, est illuminatus.
LVIII Squenanziā patiens monacha per S. Francam curata.

LIX Miracula multa facta, quæ non sunt scripta. D

CAPUT I.

Natales Sanctæ, vita religiosa, Prælatūra S. Syri, dispositio ad foundationem Cisterciensem.

Domina Franca sacra, orta fuisse dicitur de nobili parentela Comitum *a* de Vidalta, Placentinæ Civitatis, de quibus adhuc supersunt plures Nobiles et potentes, tam in seculo quam et in Religione: matri ejus apparuit, pluribus vicibus in visu, habere se catulam in ventre, quæ latratu magnos dabat. Quo territæ Confessor *b* discretus, cum quo consilium iniit, suadendo respondit: Paries filiam fidelem et sagacem, quæ linguam habens medicinalem latratibus suis peccata fugabit, et fideles in Dei servitio conservabit. Conceptam igitur de legitimo Domino suo Francam, natam, et baptizatam, quam cito ætatis aptæ fuit, fecerunt eam parentes imbui scripturis ac moribus divinis; adimplere gestientes quæ sibi fuerant ante significata. Spiritus autem sanctus sic eam provexit mirabiliter, ut ante septennium perfectum proferret parentibus seculo se renuntiare, et in Religione Deo servire totaliter oportere. Quam instantem infestantem nobili Monasterio S. Syri *c* Placentino Parentes obtulerunt, ubi et recepta fuit hilariter ac devote, cum summa cunctorum alacritate. Quæ conversans ibidem in habitu puellari, consueto illi Religioni, usque ad ætatis ejus annum quartum decimum, ita gratiose se gerebat, ut cunctis videntibus mirabilis appareret: nam in scientia, moribus, et abstinentia, ceterisque regularibus observantiis præcellebat omnes.

16 In quibus omnibus optime comprobata, dum eodem anno, professione regulari facta, velum sacrum ab Episcopo *d* suscipere deberet, cuidam amicitæ suæ de Confaloneriis apparuit Angelus quidam, qui velabat illam; ut daretur intelligi, quod ejus consecratio divinitus fiebat, quæ non solum caput ornabat, sed mentem illius, et corpus a cunctis vitiis abscondebatur, ac Dei servitio mancipabat. Quod inde magis apparuit, quia ex tunc, quasi transmutata in virum, affectum sumpsit et animum virilem; ita ut deinceps foret in orationibus pervigilans diebus ac noctibus, vitans et abhorrens cuncta puerilia, lasciva, et vana: et semper erat officiis divinis, vel orationibus, aut laboribus sui *e* conventus et servitiis infirmarum sine cessatione occupata; ad obedientiam prompta semper et parata, et in operibus caritatis numquam reperta fuit esse fessa. Cunctis hebdomadibus jejunans tribus diebus in pane et aqua, communibus et regularibus jejunii non erat contenta: omni Quadragesima sui monachatus continue jejunabat, ita quod nullam rem coctam comedeat præter panem; cuius panis *f* bricias edebat sæpissime cum herbis vel leguminibus crudis, absque sale cum aqua; frusta panis reservans pauperibus distribuenda, pro quibus fovendis erat pie sollicita. Nam cum in omnes esset illa misericors et blanda, dulcis et benigna, in se tamen crudelis et aspera, præmissam abstinentiæ formam non modo servavit subjecta, sed multo valentius et prælata; excepto quod propter infirmitatem stomachi, quæ gravabatur pro nimia abstinentia, præcepto Abbatissæ hortatuque sociarum, tale fiebat ei remedium, omni recusata frequentia medicorum. Coquebatur quippe Vezzolus, qui et artemisia *g* proprie dicitur, vel illius semen in vino, quod bibebat tunc omni rejecta substantia; et sic ad modicum refocillabatur ipsa.

17 Cum autem placuit Deo candelam accensam super candelabrum statuere, Abbatia S. Syri vacante

CAP. V.
a
Matri gravidæ præostensa in forma catulæ,

b
septennis indicat se velle fieri religiosam,
E

c
an 14 professa in S. Syri monasterio?

d

e
egregie proficit in virtute,

f

F

g
et abstinentissime victitat:

g

In Abbatissam electa, cante

A cante per obitum *h* prædecessoris suæ, moniales omnes, quæ quinquaginta fuerant vel circa, sancti Spiritus inspiratæ gratia, concorditer ipsam Francam, gratiosam et sanctam, in suam Abbatissam et Rectricem elegerunt. Quarum electio per Episcopum *i* gratiose satis acceptata, confirmata fuit et approbata simul, et ad officium illud promota et benedicta, ut deinceps propter honorem Christi, ac ob honorem illius monasterii, baculo fungeretur Pastoralis; atque, per annuli visibilis subarrhationem, per amplius et perfectius cœlesti sponso jungeretur, per fidei merita et virtutum. Sic igitur jam ut catula Christi libera cœpit clamare, vitiaque simul et cuncta nociva ab animabus propulsare: ita quod nulli subjectarum aliquod licebat illicitum, nihil in eis distortum remanebat inultum. Tam solícite Christo conservabat ab omnibus malis et periculis illæsum, corporaliter et spiritualiter, illum sacrum gregem suum, in se non minus aspera quam ante, blanda et dulcis in alienis necessitatibus et indigentis sufferendis et amovendis; sui damna corporis, vel pericula non verita, dum sui Conventus posset efficere commoda. Unde accidit Conventum illarum Dominarum, tam in spiritualibus quam in temporalibus bonis, illius tempore multiplicari, et ab omni civitate devotius amari et honorari.

CAP. VI.

Vinum ad coquenda legumina adhiberi solitum.

h

*orante Fran-
ca deficit,*

*et sororibus
emendatio-
nem pollicitis
restauratur,*

B 18 Cum autem consuevisent Moniales illæ legumina, quæ coquebant, post primam aquam bullitam, in vinum propter suas delicias conventui præparanda commutare; quadam vice Abbatissa venerabili consistente in oratione, Sorores recurrentes ad vegetem, quam quasi plenam pridie reliquerant, pro vino recipiendo, occasione talis commutationis faciendæ; vacuum vegetem reppererunt, ita quod inde vini nil extrahere potuerunt. Cujus causa quæstione mota, contra Officiales et *k* cantinarias, quomodo sic esset expensum vel magis perditum tantum vinum; turbulentur nimis cucurrerunt omnes ad Abbatissam, durissime conquerentes. Super quo ipsarum prodigalitatem redarguens, dixit, hoc non propter Officialium culpam, sed propter superfluitatem deliciarum accidisse. Verumtamen confido, ait, in Domino Jesu, quod si penitentiam agentes de præteritis in posterum emendare proponitis, et a Domino gratiam devote postulatis, vinum necessarium cito restituet nobis. Pœnitentibus igitur illis, ac sic emendare promittentibus, et ad orationem se cum eadem Abbatissa Venerabili devote convertentibus: illico vas vino plenum apparuit.

C 19 Quod cum gaudio percipientes (prout plures asserunt) parvo post elapso tempore, quod acciderat oblitæ Sorores, pristinos redierunt ad mores; Matris sanctæ, quasi vilis ac dissimulantis personæ, monita parvi pendentes. Quod quidem advertens, qui non dormit neque dormitat Dominus, iterum alia vice vas aliud similiter vacuum fecit reperire Sorores. Super quo non minus quam ante turbatæ, post duriores increpationem per earum Abbatissam subsecutæ; iterum ad orationem cum eadem conversæ, sub promissione certa vitium illud relinquendi, Dominum postulantes, vegetem iterato plenam reppererunt, et vitium illud funditus deseruerunt. Sicut autem hoc prodigalitatis vitium, sic et alia sæpe vitia Christus per eam admonentem, castigantem, et orantem, de illo monasterio potenter ac miraculose correxit ac propulsavit. Verumtamen processu temporis, caro, quæ dominabatur in aliquibus, non valens tolerare tantum in nova muliere fervoris zelum ac spiritum, instigante maligno spiritu, qui felicibus ejus actibus invidebat, ad suggestionem cujusdam conclaustalis, ejus quæ secundum seculum ut vere soror / Episcopi nobilis et potens atque industria præfulgens erat, cujus dia-

*ilæque abu-
sus ille cor-
rigitur.*

*Episcopi so-
ror Præla-
turam am-
biens,*

l

bolus animum succenderat in officii illius ambitio- nem, commotæ sunt ejus Moniales contra Francam sacram, variis ac duris responsionibus et moribus lacescentes eam.

20 O ambitio quam cæca semper! quæ Sacerdotium sustulit, profanavit templum Dei sanctum, confudit ordinem, temeravit regnum, corripit quicquid erat religionis, quod legis, quod vitæ, quod morum, quod fidei, quod disciplinæ. Postquam enim vidit draco, quod de cœlesti conversatione mulieris sanctæ, quasi de cœlo, projectus est in terram; [per Sorores laxitatem] amantes et quærentes persecutus est mulierem, quæ pepererat inasculum, virilem scilicet affectum et propositum, ut præmissum est. Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tamquam flumen, commovens contra illam non tantum civitatis Episcopum, sed et populum atque Clerum: quia qualis Rector civitatis, tales et inhabitantes in ea. O quantis injuriis, molestiis, ac offensionibus est appetita! quantis afflictionibus angustiat! Et quæ sedere quieta decreverat ab infantia sua; modo maturior facta, discurrere cogitur non solum extra propria, sed etiam per extraneas civitates et loca. Mira diceremus, si expellere crederemus; causas plurimas, personarumque nomina timul et cognomina non ignorantes. Sed licet mirabilem Deum in Sanctis suis laudare jubeamur; non tamen alienos servos, qui suo Domino stant vel cadunt, culpabiles indicare permittimur; et ideo hæc illis sufficere credidimus, qui de paucis sciunt pensare majora.

21 Nempe talia diabolus procurabat, ut eam trahi faceret a flumine, quam ad peccatum ipse trahere nequibat per se. Nil tamen propterea potuit, quia illa de bono semper in melius profecit: quæ ut se ostenderet omnia contemnere, mortem ante mentis oculos suspectam semper studuit habere. Quia, ut dicunt Dominae de S. Syro, caput defuncti coram se tenebat in disco. Et iratus draco in mulierem, quia contra illam prævalere non potuit; abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus. Diviso quippe contra se Ruben, magnanimatorum reperta contentio est; effusa est enim contentio super principes, utriusque videlicet mulieris, possidentis et ambientis, parentes *m* et affines; et errare fecit eos non in modico, sed in magno. Quæ quidem corporum, rerum, et animarum immensa pericula non ad aliud quam ad Christi refugium propellebant Francam. Nam quo plus turbabatur, non tam propter despectionem suam, quam propter caritatem socialem et fraternam quam in talibus periclitari cernebat, eo valentius psalmis et orationibus, privatim et publice, diebus ac noctibus incubabat; et continuam lacrymarum legationem dirigens, ea quæ pacis essent exorabat; quibus incredibiliter assuefacta, dolens esse se Prælatam et aliorum curis alligatam, quotidie aspirabat quomodo quietam posset agere vitam, et a curis liberam vitam exercere solitariam. Cujus desiderio non defuit, qui desideria pauperum exaudire consuevit Deus: sed revelationibus eam sæpissime instruebat, ac refovebat dicens; Forti animo esto; in proximo est, ut cures ab eo, qui voluntatem timentium se faciet Deus et deprecationem eorum exaudiet.

22 Ut ergo exauditas esse orationes ejus ostenderet Deus, circa Incarnationis Christi annum millesimum *n* et ducesimum, exsurrexit quædam puella, nomine Carentia, filia quorundam *o* Vicecomitum de Placentia. Ista præsagium exercens futurorum, usque ad annum ætatis quartum decimum scholas intravit, et omnem philosophicam scientiam ac moralem copiosissime didicit. Unde accidit, quod sicuti verbo Domini cœli firmati sunt, et spiritu oris ejus

D
AUCTORE
BERTRA-
MO EX MS.

CAP. VII

*sororum fa-
ciosarum
caput con-
tra Francam,*

E

*ipsam ve-
hementer
exagitat:*

m

F
*sed eam-
dem varie
solatur Deus,*

CAP. VIII
*principue
per Caren-
tiam.*

*n**o*

AUCTORE
BERTRA-
MO EX MS.

quæ ex ip-
sius consilio,

Cisterci-
ensem Ordi-
nem explo-
ratura,

habitu
capalli
suscipit,
p
q

indeque re-
versa Pla-
centiam,

ex sua dote
monasterium
fundandum
persuadet.

r

A ejus omnis virtus eorum; ita et ista corde conciperet, secumque quotidie tractaret, quomodo melius posset seculi pompam et vitam, ad quam verbis et exemplis per parentes et affines incitabatur, contemnere suamque virginitatem Christo et ejus matri Virgini consecrare. Super quo, fama comperta Virginis et Abbatisse Francæ, sæpius ad illam recurrerebat; et eidem suum propositum intimans, consilium ab eadem sollicite requirebat. Illa vero perpendens hoc donum esse a Deo, qui per hoc videbatur satisfacere velle desiderio suo, quoniam de Cisterciensibus Monialibus, quarum Religio reboabat ubique, nulla tunc erat Placentiæ; suasit Carentiæ ut januam pergeret, et apud unum monasteriorum Cisterciensis Ordinis, quorum ibi copia magna est et erat, se collocaret; atque desiderium suum aliquibus Sanctis feminis manifestans, ab eisdem monasticam vitam disceret et approbaret. Reputans vero Franca beata, quod tantum illi Carentiæ sancta Religionis forma Cisterciensium complacebit, quod inde moveri non poterit, ex conducto cum illa convenit, ut si vita illa sibi placuerit, redeat ad se; sibi que priusquam profiteatur, debeat intimare; Quia tecum, inquit, cogito, si perseveraveris in illo sancto proposito, conversari, et effectum percipere desiderii mei: scio enim quod si perseveraveris, Deus erit tecum, et per te parentes tui conficiant monasterium Deo placitum, in quo simul conversabimur, animasque Christo Salvatori nostro multas congregabimus et lucrabimur, juxta pium sanctumque desiderium nostrum.

B

23 Hujusmodi consiliis et admonitionibus assuefacta et quasi divinitus edocta Carentia, cum negotiatoribus Fratribusque duobus p Prædicatoribus affectata, januam perrexit et juxta præmissa consilia recursum habuit ad q Rapallum, Cisterciensis Ordinis monasterium feminarum: in quo quasi divinitus complexata, per annum laudabiliter nimis est conversata; et omnem regularem disciplinam cum omni dulcedine spiritus edocta; et sic per internuntios parentibus mandavit, ut de societate congrua sibi providerent, quia domi redire volebat. Super quo læti facti parentes perficere non distulerunt, honorabiliter ipsam domi reducentes: putantes eam religionis propositum, pro eo quod inde tam cito redibat, commutasse.

C

24 Reversa vero Carentia post paucos dies videre voluit Dominam venerabilem Francam, quam affectuosissime diligebat, ntpote matrem in Christo reverentissimam. Quæ visa, collationeque simul dintissime atque dulcissime facta, retulit quomodo mores didicit et ordinem, quæ ut Angelica vita sibi devotissime complacebant; requirens et ab ea consilia, quomodo se deinceps habere deberet. Per illam igitur, et plus per Spiritum sanctum edocta, cum a parentibus sollicitaretur, ut viro nobili jungeretur matrimonio, ad quod a quampluribus nobilibus requirebatur; non semel sed semper constantissime respondit, virginitatem suam Deo vovisse, ac propterea nulli viro se posse matrimonio consentire. Sed si vultis, ait, vos ac me honorare et conservare, quæ mihi daretis in conjugium, date ut Cisterciensis Ordinis construam monasterium, in quo perficere disposui propositum meum. Quamvis igitur dolentes et admirantes, talem nolentes resistere spiritui qui loquebatur, decreverunt eidem consentire. Et cum illa simul et cum S. Franca collaborantes per plures annos, unam Gariziam r de Tuna, aliasque plures nobiles Dominas de Placentia collegerunt; quæ cum Carentia, annorum jam decem et octo effecta, vitam illam monasticam, exemplo ipsius S. Francæ, perficere proposuerunt.

ANNOTATA.

a Petrus-Maria Campi. In illa Placentini districtus parte, quæ versus Apenninum se porrigit, sexto supra Castellum-arcuatum milliario, locus antiquissimus est, circum se habens Podium-Lanzonis, et Vallem-Christinorum oppida, Minianum et Macomeram viculos. Nihil horum neque ipsam Vitaltam expriment Mappæ, solum Castellum-arcuatum notant p. m. 15 dissitum Placentia ad Euronotum, unde colligas quam imperfecta habentur regionis istius tabula.

b Venerandus Attalus, inquit idem, citato Brevariario Placentino anni 1530. Amicum est autem anagramma quod suggerit ex his verbis, Francha de Vitealta Comitissa, sic Latine eductum. cum allusione ad maternum somnium, Catula ista contra hostem fidei: et expendit similitudinem somni, cum iis quæ oblata fuere matribus SS. Bernardi et Dominici, quorum hic ante quinquennium natus erat, iste solum 22 annis prius obierat quam Franca nasceretur anno 1175.

c De erectione rotiva monasterii S. Syri (sic dicto ab antiquissima illius ecclesia, qui Episcopus Ticinensis fuit et colitur 9 Decembris) extat in Registro Privilegiorum post tomum 1 Hist. Placent. Petri-Marie diploma Dionysii Episcopi Placentini, sub anno 1056, Canonici S. Antonini pro jure dictæ ecclesiæ aliam in territorio Plettidæ ecclesiam tradentis.

E

d Theodaldus hic fuit, electus anno 1167, et vixit ad 1192, aliquando etiam Theobaldus dictus.

e In MS. Placentino sic corrupte legebatur, aut laboribus et servitiis infirmarum sive sui seu etiam conventus occupatione: quibus leni correctione sensum dedimus commodiorem.

f Briciæ, id est micæ, vox Longobardica, ejusdem originis unde Francis Briser, Teutonibus Bryselen dicitur, id est comminuere.

g Artemisia dicitur quasi Diania, a Diana seu Artemide parturientium præside, Hetruscis ubi effectu Matricalis nominatur: laudatur etiam a calore, quo stomachum juvat; et Vezzulus Longobardis dici videtur, quasi delicatulus.

h Petrus-Maria Britiam vocat, et circa annum 1198 obiisse scribit.

i Ardicinus, a Petro Diana Placentino Cardinali et Legato Apostolico confirmatus, fato functus anno 1199.

k Cantina est cella vinaria, Francis et Italis: auctores Vocabularii della Crusca, generice pro loco subterraneo uccipi docent. Origo vocis videtur esse Teutoniceum kant angulus.

F

l Infra num. 27 appellatur Binia: Petrus-Maria, de familia Porta fuisse ait, Sororem Grumerii Episcopi, post Ardicium assumpti, ex Ord. Cisterciensi et Abbate monasterii de Columba, ut scribit Ughellus; qui eam Sedem tenuit usque ad an. 1210.

m Petrus-Maria capita factionum nominat Uberrum de Vitalta et Ruffinum de Porta, homines potentes et gesto pluries Consulatu Placentino spectabiles. Idem notat civitatem de commissis contra Francam fuisse punitam, gravi illo dissidia, quo contra Episcopum et Clerum, Ecclesiasticum tuentes immunitatem, insolentes Magistratus, per illicitum sacrarum facultatum invasum, mernerunt ut urbs sua, interdicto supposita, etiam Episcopali dignitate privaretur ab Innocentio III, anno 1206 die 9 Octobris; et ipsius Sanctæ precibus tribuit, quod pulsus factiosus (hereticos appellat Ughellus) soluta censuris civitas; et Episcopus cum Clero, Cremona, quo recesserat, Placentiam sit reductus.

n Imo decimum supra millesimum et ducentissimum: tunc enim precise 14 annum explorat Carentia, quæ mox infra dicitur, anno 1214, cum novum monasterium est auspiciata, annorum fuisse 18.

o Idem Petrus-Maria suspicatur, quod Carentia fuerit

A fuerit filia aut neptis Uberti Vicecomitis, ejus qui sapius in sua patria Consul, etiam Mediolani et Bononiæ Præturam gessit : nihil autem dubitat, quin cognita aut etiam soror fuerit Thedaldi, ejus qui postea in Pontificatu dictus est Gregorius X : cujus, ut Sancti, Actis speramus augendum x diem Januarii, cum fiet illius mensis supplementum.

p Rursus revertur Petrus-Mariæ ne sphabua sit ali-quod, eo quod Prædicatorum Ordo solum fuerit anno 1216 confirmatus ; dubitatque utrum eligat hos vel ecclesiasticos fuisse Prædicatores officio ; vel tunc necdum religiosos, sed anticipate sic nominari ab Ordine quem postea susceperunt. Mihi placet magis prior conjectura, quia socii primi S. Dominici, quos sedecim habuit cum Regulam S. Augustini elegit, ex Hispania fuerunt aut Narbonensi Gallia : et existimo Prædicatores istos Cistercienses fuisse, a Pontifice ul Cruce signatorum exercitum committentes. Fieri tamen facile potuit, ut postquam Prædicatorum nomen, commune omnibus Crucem contra Albigenes prædicantibus, quorum major pars erant Cistercienses, transiit specialiter ad Ordinem a S. Dominico institutum ; ipse Vita hujus auctor distinguere nesciverit, et exerravit illud referendo ad significatum, suo tempore notum præ alio.

B q Rapallam, distans a Genua Orientem versus p. m. 18, et nomen suum commodans ei cui imminet maris sinui.

r Galitiam appellat Petrus-Maria.

CAPUT II.

Cisterciensis parthenonis institutio; et in ejusdem regimine reliqua vitæ Beatæ ac felix obitus.

CAP. IX

Collatione igitur facta, et de suis bonis temporalibus conferentes una, consilio et auxilio Dei omnipotentis, et Christianorum fidelium donatione pariter et oblatione pia, locum illum acquisiverunt, qui dicitur a Mons-lana. Ad quem accedens Carentia cum sociabus decem, cum consilio et auxilio Domini Baiamontis Vicecomitis Abbatis; atque monachorum de Columba, quorum consiliis ac regimini se supposuerant, anno Domini millesimo ducentesimo quarto decimo, pro sua Matre spiritali unanimiter elegerunt Dominam Francam supradictam; quam et Abbatissam, prout jam erat, vocantes, et earum Rectricem constituentes, consensu etiam Episcopi b Placentini, translata fuit de monasterio S. Syri, in quo per triginta annos jam vixerat et plus, ad prædictum Locum de Monte-Lana, anno eodem de mense Octobris. Et hinc mulieri datæ sunt alæ duæ magnæ, Carentia præcipue, et illa Domina de Tuna, super quas requievit, ut arca Noe super montes Armeniæ, ut volaret in desertum in locum suum, et pascant illam diebus mille ducentis sexaginta. Fugit itaque mulier hoc josto modo in solitudinem, ubi habet locum paratum a Deo, longe ante per Prophetam promittente, Ducam inquit illam in solitudine, et ibi loquar ad cor ejus : et ibi alitur per tempus, et tempora et dimidium temporis a facie serpentis.

26 Nam in hoc loco viventes in grandi paupertate gravique asperitate per annos duos vel circa; quoniam adjuvit terra mulierem, placuit parentibus, ac vicinis reducere illas apud civitatem : et reduxerunt eas ad S. Gabrielem c de Vallera; ubi tempore modico d commanentes, non placuit Capitulo Cisterciensi quod ibidem starent, quia nimis erant vicinæ monasterio monachorum de Ponte-Trebbiæ. Quocirca fuerunt compulsæ reducere se ad locum de e Plectolis, ubi modo monasterium situm est. Ibi seminaverunt agros, plantaverant vineas, et fecerunt fractum nativitatis; et benedixit illis Dominus, et

multiplicatæ sunt nimis. Nam anno Domini millesimo ducentesimo septimo decimo, f die veneris, decimo Kalendarum Aprilis, indictione sexta, per Dominum Vicedominum g Episcopum Placentinum et Comitem, constituta h fuit primo ecclesia in curia quæ dicebatur Opizonis de Tuna, in honorem Dei et B. Mariæ Virginis, ad instantiam et petitionem personarum Cisterciensis Ordinis, nomine loco illi tunc imposito S. Mariæ de Tertio-passu, videlicet ad tres passus, pro eo quod ante quasi conventus ille quiesceret, suos ad prædicta tria loca direxerunt gressus.

27 O Domine de S. Syro, notate, notate, inquam, et perpendite, quod translationi Domine Francæ, Abbatissæ vestræ, consensit Episcopus Placentinus; quoniam hoc præmisso die præsentialiter ipsa vivebat, quando ipsius Ecclesiam ipsa fundabat. Cum enim nunc esset quasi tricesimus i mensis quod vos illa Franca reliquerat, k cui et in vestro Monasterio statim Bloia vestra ipsi viventi substituta fuerat, nulli dubium est, quod ea quæ de sibi subditis ovibus facta fuerant, Episcopus ignorare non poterat. Dum ergo illam tolerat, et huic novam fundat ecclesiam; patet quod ea, quæ facta sunt, acceptat. Cessent igitur jam vestræ l querele, quoniam quod auctoritate juris est concessum, sic est provisione divina firmatum, ut præscriptione prætergressa centum et plus annorum, nullus ultra vobis pateat aditus movendi querelam contra personas juste possidentium. Congandete magis nobiscum et congratulamini, quoniam tales, ut sancti Robertus m et Franca, de vobis Nigris prodierunt, qui nos Albos honorabiliter ornaverunt. Si enim bonæ non fuissent plantæ illa vestra Monasteria, de ipsis ad nos non potuissent pervenisse tam fructuosa germina. Honor igitur vester cum sit ortus talium et datus, quia dare quam accipere magis est beatius, fructus vero noster sit finis illorum et processus laudabilis; gaudeamus oportet concorditer, et exultemus in Domino, qui cara vestra nobis communicando, cor unum et animam unam esse nos voluit in Christo, tam in Unitate, quam in Trinitate, cum Patre Spiritoque sancto, perenniter per infinita seculorum secula magnificando. Amen.

28 In tribus igitur locis prænominatis Franca sacra devote conversabatur, non minus aspere ei religiose quam supradictum est in S. Syro, sed multo plus et plus; ita quod vita illius Deo complacens multas personas ad admirationem sui provocabat, et imitationem. Sed et vita dictæ Carentiæ, quæ Priorissa fuerat constituta, ad æmulationem sanctitatis vicinos, ac vicinas incitabat; cujus Carentiæ, sociarumque solitudine locus iste ultimo locatus crevit in amplitudine possessionum, ac multitudine monialium et religiosarum, B. Francæ sanctam vitam imitantium Et merito. Nam ipsa Beata, mirabilis in vita sua, præter ea quæ scripta sunt supra, licet post Completorium intraret cum aliis Sororibus Dormitorium, nunquam tamen visa fuit intrare lectum; sed sicut divulgatum est per totum conventum, postquam sentiebat obdormire Sorores; prius de manibus Sacristæ clavibus acceptis ecclesiæ, intrabat oratorium; ibique pernoctabat, donec ipsamet ad Matutinalem horam socias tempestive satis excitaret. Cum hæc et similia gravia nimis et grandia gereret, propter stomachi dolores quos incurerat, ut præmissum est. Priorissa et aliæ Sorores curaverunt sollicite, ne denuo claves ecclesiæ illi Sacrista permetteret. Quod Sacrista diligenter observante, nihilominus oratorium intrabat illa solito, portas illi aperiente Christo, qui est clavis, quæ aperit et nemo claudit.

29 Divulgatis talibus in Conventu illo, quidam monachis

D
AUCTORE
BERTHA-
MO EX MS.
CAP. X

f
g
h
ubi anno
1218 eccle-
sia erigitur,

CAP. XI

i
k
Binia Sanctæ
mula regi-
men ad S.
Syri tenente :

E

et Benedicti-
nis queri non
habentibus,
m

sed potius
gratulari,

CAP. XII

ob profectum
novi mona-
sterii,
F

CAP. XIII
sub Beata
Francæ soli-
ta post Com-
pletorium
in ecclesia
pernoctare :

CAP. XIV

monachis

a
Monasterio
constituto
in Montelana,

* imo
quinto,

b
Franca eli-
gitur Abba-
tissa :

c
et cum no-
vello grege
migrans,

e
tandem
Plectolis
residet :

AUCTORE
BERTRA-
MO EX MS.
quod expto.
rans incre-
dulus Ca-
pellanus,

vidit coram
altari in-
somnem,

indulgere
piis actibus.

CAP. XV

Cognatum
in hæresi
mortuum
et damnatum
intelligit :

CAP. XVI

a diabolo
vulneratur,

CAP. XVII

et terræ
affligitur :

CAP. XVIII
abstinentiam
suam a deli-
catorii cibo,

A monachus de Columba, pro Capellano commanens in illo monasterio, dicebat; nolle se credere, nisi contingat hoc ipsum oculis approbare. Presumpsit igitur ille aviditate nimia quadam vice post completorium occulte remorari in Oratorio; ubi tempore modico transacto, sensit ac vidit Francam sanctam advenire, atque coram altari conventuali de sinu suo producere caput defuncti. Quo posito super Altari, libellum unum, quem dicunt fuisse Psalterium, alligavit ad brachium suum sinistrum pendentem; ad hoc ut si quando soporaretur, excitante illo libello suscitaretur et ipsa de somno: et sic tota nocte illa coram altari sacro, grandibus ac mirabilibus fletibus, lacrymis et fervoribus, deplorabat nunc Christi passionem, modo paralisi gloriam, ad quam suspirabat; nunc sua populique peccata declarabat; nunc defunctos, modo vivos Domino commendabat; interdum Sanctorum suffragia requirebat; nunc poenas peccatoribus paratas replicabat; modo præcipue iis de purgatorio refrigeria gemitibus implorabat. Quæ cum sic continue tota nocte replicasset, et monachum illum talia, tantaque simul respicere et expectare tederet; tandem illi Sorores ad vigiliis excitante, januis apertis sicut ille clam intravit, sic et clandestino prodivit; post Missas referens quibus poterat, quod medietatem afflictionis et sanctitatis illius non cognoverant nec sibi retulerant; referens quæ viderat enucleatius ipse per singula.

30 Conversante ipsa in hoc eodem ultimo monasterio, et in vigiliis, ut dictum est, pernoctante, quadam nocte apparuit sibi quidam sens cognatus, quem illa valde diligebat, cuius nomen, et cognomen licet bene sciatur, tamen propter parentelæ reverentiam conticetur. Hic itaque clamare cepit, et dicere: O Beata Franca, ego sum talis cognatus tuus, qui ultra mare, quo perrexeram propter negotiationem, defunctus sum in hæresi et in errore, et ideo cum me plus gravent orationes tuæ, ne fatigeris ultra propter me, quia diabolus asportat me in infernum, ubi divino iudicio damnatus sum. Elevans autem oculos ista, cum gemitu cordis et dolore, vidit et cognovit diabolum, cognatum suum illum in humeris enormiter transvehentem. Quo disparente, statim ipsa die conventu suo convocato, nuntiavit illis, cognatum suum ultra mare defunctum in errore, quo damnatus est, ideoque non oportere illas orare frustra pro eo, ne, quod absit, repugnare reperiantur Deo. Probatum est, et sic evenisse manifestatum est.

31 In eodem monasterio multoties auditum fuit per moniales, quod illa Beata noctibus contendebat cum diabolo. Quod cum ipsa pro posse suo celaret, tandem permissione divina, nocte quadam in oratione scilicet more consistentis; coram altare S. Michaelis, diabolus calcaneum tam graviter vulneravit, quod præ angustis et dolore celare non potuit: quinimo necesse fuit calcaneum illud ostendere, tribusque punctis artificialibus consui oportere. Propter quæ multipliciter interrogata, non potuit ulterius occultare, quod hostis humani generis, qui sæpe percusserat eam turbareque studuerat, ipsam modo sic vulneravit. Alia quoque vice coram eodem altari S. Michaelis taliter eam debilem et lassam diabolus projecit in terram, quod ex ore illius multus sanguis visibiliter exivit, dentesque ipsius multis diebus moti fuerunt, sed non ejecti; et os etiam intumuit valde; quod quamdiu commode valuit, occultavit; sed instante necessitate, oportuit eam idipsum caute quibusdam revelare.

32 Quadam Dominica Quadragesimæ, propter stomachi dolores, quibus Franca Venerabilis torquebatur, Domina Carentia Priorissa cum monialibus induxerunt illam Abbatissam afflictam, ut sibi

concederet coqui de radicibus petrosilli, et comederet eas. Qua diutius renitente, tandem illarum precibus et instantia devicta, consensit ut fieret. Sicque moniales, Abbatissæ servientes, hortatu dictarum Priorissæ et aliarum, coxerunt radices tres petrosilli in aqua satis artificiali; et eas ante illam præsentaverunt in refectorio communi. Quas illa diutius intuens, in silentio supplicavit Deo, ut ostendere dignaretur quid sibi plus placeret; utrum videlicet quod solitam abstinentiam sequeretur, seu quod condescenderet ad hoc refrigerium recipiendum, quod sibi per suas consorores consulebatur, parata illius voluntati cognitæ citius atque libentius obedire. Quibus dictis, silenter cum dolore cordistaliavit radices. Et ecce statim de singulis radicibus illis singulæ guttæ sanguinis prodierunt: quas Sororibus ostendens, et manifestans non esse Dei voluntatem, ut talibus deliciis consentiat; rejectis illis rediit ad asperitatem ciborum solitam jam supra longe ante supradictam, et Sorores hinc admirantes cessaverunt infestare eam.

33 Anno vero Domini millesimo ducesimo octavo decimo, de mense Aprilis, cepit gravius infirmari; et affirmans se mori, quotidie verbis et operibus moniales admonerat, ut honeste viverent et sancte, reddentes gloriam et honorem sponso cælesti Christo, et ejus beatæ matri virgini, totique sancto Cisterciensi Ordini, pro cuius observatione non dubitabat se reverenter amantes perenni debere gloria coronari. His, ac similibus verbis addebat persæpe: Locus iste sanctus est ac Deo placitus, sepelite me in eo; nec permittatis corpus meum ullatenus transportari: excepto dumtaxat, si vobis vel huic monasterio daretur aliquando Prioratus o S. Victoris: tunc enim et in eo casu concedo, quod meum illuc possit corpus transferri, et cum illa Sancta, mea sorore, sepeliri. Alioquin adjuro vos quo plus possum, ne de consortio Sororum mearum, in hoc sancto loco jacentium, permittatis ullatenus transferri corpus meum. Prædico nempe vobis, quod si in hoc sancto loco subsequentes et vos honeste vixeritis, sic vos conservet Dominus, quod a nullo gravari poteritis intolerabiliter. Tandem infirmitate gravescente, convocatus fuit Dominus Joannes p Vicecomes, Venerabilis Abbas de Columba. Quo præsentem cum pluribus monachis suis, confessione devotissime cum eodem Abbate protracta, cunctisque divinis super eam Sacramentis rite celebratis, sancta illa anima carne soluta fuit die S. Marci Evangelistæ, cum Abbatiam Cisterciensis Ordinis tenuisset laudabiliter per annos tres, et menses sex; et eodem die per ipsum Dominum Abbatem sepulta fuit in capsula lignea, coram altari S. Michaelis, quod est in oratorio ipsius monasterii, ut præmissum est, parum scilicet a sinistra parte ipsius altaris.

ANNOTATA.

a Petrus-Maria locum describit 18 p. m. supra Castrum-arcutum in montanis, cui ad occidentale latus proximum sit Groppodugarium: cui credimus, licet neque hoc nomen, neque Montis-lanæ exhibeant tabulæ, nimis imperfectæ.

b Seu potius Electi, inquit Petrus-Maria: obierat enim Grumerius anno 1210; et S. Falcus, eidem subrogatus, non ante annum 1216 confirmationem obtinuit ab Innocentio III, cavente, ne prius ordinari Episcopum permetteret, quam res ecclesiæ Placentinæ essent plene composita, et Episcopi dignitas atque libertas extra discri-men collocata.

c Solum tribus miliaribus Placentia distabat locus Valeris, inquit idem, non procul ab ecclesia S. Michaelis, et ut mox infra indicatur vicinus monasterio Pontis-Trebis, quod necdum erat Cisterciensium, ut supra notatum est. Ibi, ipso quo in Monte-lana habitari ceptum

D

n

facit miracu-
lo comprobari.

CAP. XIX

extremum
infirmata
E

disponit de
sua sepultura;

o

et Sacramen-
tis munita
p

moritur 25
Aprilis.

F

A captum erat anno, locum fundando virginum Cisterciensium monasterio Abbat de Columba tradiderat pia matrona, nomine Syca, vidua qu. Alberti Guacchi, et tamquam Fundatrix investita fuerat xvi Kal. Julii, per Instrumentum quod habet Petrus-Maria, post part. 2 Hist. Placentinæ in Registro fol. 384. Sed malebat Carentia locum ab urbana concursatione remotiorem.

d Allegat Petrus Maria testamentum cuiusdam Bajamontis Uberti de Vice-comitibus, conditum anno 1217. 30 Julii; quo is, Carentiæ ipsius cognatus aut frater, ad Cistercienses sese adiungens, uxore Berta accedente ad Sorores in Monte-lano, iisdem, sive istis permanserint, sive alio transierint, legat omnia sua bona mobilia et immobilia, modo instituta Cisterciense retineant. Item aliud Abbatis Bajamontis, eodem anno mense Septembri signatum, de quadam iisdem facta donatione. Ex quibus apparet vix in Autumno migratum esse in Valerium, atque ibi moram fuisse mensium aut etiam hebdomadarum paucarum.

e Fulgo nunc Pittoli, locus pari fere duorum miliarium intervallo distans ab urbe et monasterio Pontis, si tobilis fidimus.

f More scilicet Gallicano, quem et Longobardi tenebant: alias a Januario numerare incipientibus, numerandus est annus 1218, quando currebat Indictio vi cum littera Dominicali G, Pascha autem celebratum est xvii Kalendas Maii: adeo ut peracta hæc fuerint feria 6 ante Dominicum quartam Quadragesimæ.

g Ughello, Vicedominus de nobilibus de Cassadoliis, S. Fulco ad Papiensem Episcopatum translato, suffectus an. 1217, et per annos omnino 19 Placentinus Episcopus, in canobio de Columba sepultus an. 1236.

h De positione primi lapidis hæc esse intelligenda colligitur ex eo, quod auctori prælati, Instrumento, cuiusque verba ex archivio accepta exhibet in Hist. Placentina Petrus-Maria hoc tenore: Instrumentum factum per Suzanum de Suzano Notarium mcccvii, Indictione sexta die Veneris, decimo Kalendas Aprilis, sicut D. Vicedominus Episcopus Placentinus et Cœnes ædificavit ecclesiam in campanea Placentina inter Placentiam et locum qui dicitur Plectulæ, in curia Opizonis de Tuna, crucem præfigendo ad honorem Dei et B. Mariæ Virginis, et congregationem monacharum Montis lanæ, quæ debent ibi habitare secundum Cisterciensem Ordinem: et debet vocari Tertius-passus. Ita Petrus-Maria in libr. 16. Cum autem uno post hunc diem mense mortua fuerit Franca: apparet structuram operis necdum fuisse absolutam, sed inchoutam duntaxat, quando in solo jam benedicto sepulta est, coram altari, non jam tum existente, sed postea facto et consecrato.

i Imo quadragesimus secundus: sed hallucinatus est auctor in numero anni 1217, non attendens, quod annus finiens notaretur: quod cum potuerant adjunctæ temporis notæ alia docuisse, si examine usus fuisset.

k Ast Petrus Maria allegat contractum anni 1216. 20 Maii signatum per Gundulfum Muti de Cantelasco Notarium, quo Franca in monasterio S. Syri, tamquam Abbatisa, quemdam Mal-pedem de Villa nova investivit possessione quarundam terrarum dicti monasterii. Adeo ut Binia tunc necdum absolute agnita fuerit Abbatisa, ac quoscunque legales actus firmandos; licet quoad regimen aliarum haberetur pro tali.

l Cessasse putat Petrus-Maria, quia nullum resurrectionis postea controversiæ indicium reperit: putat etiam allegasse monachas S. Syri, quod contradicentibus quibusdam ex eis, quæ sanctæ Abbatisæ fideliter adhererant, nunquam ipsa potuerat ad solennem abdicationem procedere; atque adeo vere vixerit et obiit Abbatisa S. Syri: quod ipsum actus supra indicatus confirmat.

m S. Robertus, Abbas Molismensis et Fondator Cisterciensis, colitur 29 Aprilis, quando Vitam dabitur: sed ex hac constabit, ipsum ad suos Molismenses Aprilis T. III.

Benedictinos, ex mandato Pontificio, revertisse.

n Petrosillum, Francis Persil, integre Petrosellinum.

o Prioratum S. Victoris inter Urbanas ecclesias numerat Petrus-Maria, post quemlibet suæ Historiæ tomum; etsæpe illius meminit, ac nominatim an. 1341 tomquam tum adhuc desolati, et ab unico Priore habitati: adeo ut, si hæc admonitio aliquam futuri prædictionem contineat, ea adhuc sit expectanda. Colitur autem ista S. Victoria V. M. 23 Decembris.

p Petrus-Maria semper nominat Bajamontem: sed aliud prænomen ei fuisse apparet ex num. 74 egraphi nostri, ubi scribendo primo nomini locus relictus est vacuus.

CAPUT III.

Translatio corporis duplex et miracula defunctæ varia.

Vertente post aliquanto tempore, cum Domina Carentia, prima post Francam sanctam in Abbatisam electa, in eadem deberet ecclesia, ut moris est per Episcopum benedici; terra sepulturæ prædictæ a vallata fuit circumquaque, ita quod nullus inde poterat commode transire; nisi quod plures assides fuerunt suppositæ, ne pergentes inde ad majus altare præpedirentur. Accidit hæc ob defectum dictæ capsæ, quæ jam viluerat, prout dicitur; vel potius ordinatione divina, quæ non tam per istud, quam per revelationem in diebus illis Monacho de Ponte factam, ostendit se velle corpus illud reverentius honorari debere. Quæcirca cum consilio Domini Abbatis de Columba fecerunt Sorores fieri capsellam de ære, et ita cum reverentia colligentes ossa, pulveremque corporis jam consumpti, posuerunt ea in decentiori quantulumcumque loco, parum a priori remoto juxta murum, per quem tantus esse non poterat transitus personarum. Et quia timebant istæ, ne vi vel furto ab aliquibus comminantis, ad instantiam præcipue Dominarum de S. Syro, dolentium se talem thesaurum perdidisse, tollerentur Reliquiæ ipsæ, multo profundius ac secretius quam antea, tumulaverunt sub terra per brachia plura. Ubi cum per plures annos quiete jacuisset, copit ipsa S. Franca, Sororibus apparere in visionibus et dicere, Deo placere ut inde moveretur, et adhuc venerabilius reconderetur. Quod cum invicem sibi moniales sapissime reserarent, non audebant hæc extraneis revelare, nec novitatem aliquam efficere; præstantes quod Deus aliter melius dignaretur providere.

38 Anno igitur Domini millesimo ducentesimo sexagesimo sexto, in festo sancti Bernardi Abbatis, quod fit die vigesimo Augusti, odor tam mirabilis effloruit in ecclesia illa tempore vigiliarum nocturnarum, quod vix sufferri posset a Sororibus. Et sic animatæ transmiserunt ad Dominum Gulielmum de Quadrogis. Abbatem de Columba, rogantes, ut venire dignaretur ad videnda mirabilia Dei, et quid faciendum sit inde, providendum. Qui Dominus Abbas cum vidisset nuntium adhuc tacentem, Scio, inquit, quare veneris; causa per eundem, affirmante nuntio, illius exposita itineris. Nam ut ipse postea retulit, Franca ipsa comparuerat sibi, monens corpus suum inde moveri, et decentius debere tumulari. Venit igitur Abbas ille Guilielmus, cum duobus monachis venerabilibus, ad monasterium de Tertio-passu, cognitoque ubi capsella præmissa cum ossibus ac reliquiis fuerat posita, senserunt odorem et ipsi. Et indutis illis tribus vestibus sacris, longe præstantibus monialibus, cœpit Abbas cum ligone terram fodere: et statim terra sonuit, acsi capsam tudisset. Mira res! Cum enim profundissime, ut

D
AUCTORE
BERTRAMO
EX MS.

CAP. XX
Tumulus ejus
subito depressior fit,
ne conculcetur

a
b

E
c
d
ossa in arcam
æneam translata,

altius defodiuntur:

F
CAP. XXI
odore de sepultura effuso

accersitur
Abbas de Columba
ipsius Francæ
visu præmonitus,

elevata per se
ossa,

50 dictum

AUCTORE BERTRAMO EX MS.	A dictum est supra, fuerit subterrata, quasi penna in aera, sic apparuit subito capsula illa inopinatus elevata; ita quod Abbati competat dicere; Modicum laboravi, et inveni multam requiem, non modo mihi, sed et toti meo Ordini.	gebatur. Hic a Medicis desperate relictus, per unam D suam consanguineam, dicti Loci sancti monialem, admonitus Franchæ sanctæ se devovit: et super asside uno positus, portari se fecit, et apponi coram altari præmisso: ubi per cuncta membra fuit unctus aqua S. Franchæ supradicta. Et cum esset æstus longusque dies, per mediam diem stetit ibi, plorans et ejulans, ineritaque d. sanctæ Virginis et auxilium implorans. Qui tandem visibiliter, ipsa eadem die resumptis viribus, per se ipsum exurrexit: et oblatione facta, pedibus propriis domum remeavit; quod ut magnum, ita nec occultum, sed publicum fuit. Alio tempore quidam perambulare non poterat, nisi duobus baculis, qui crocæ dicuntur, sustentantibus. Ante altare S. Franchæ fuit adductus: quo cum venisset et orasset, visibiliter et publice liberatus fuit ibidem, cum summa lætitia et admiratione cunctorum. Ille vero lassatis illic suis crocæ, gratias agens Deo sanctæque Virgini Franchæ, gaudens recessit et exultans. Qui conscribi fecerunt, oculis se vidisse narraverunt.	CAP. XXIV curatur claudus,
e	36 Nam die S. Augustini Episcopi, qui erat dies vigesimus octavus mensis Augusti anni præmissi, vocatis prius atque presentibus Dominis, Valentino e Episcopo Placentiæ, sed et Bernardo de Valle-Tarii,	39 Mulier una Mediolanensis, annorum jam quadraginta vel circa, S. Franchæ virginis audito nomine, de Mediolano Placentiam veniens, adduci se fecit ad illius altare: quo cum pluribus visitato, semel postea, cum una filia annorum septem vel circa, se ducente, visitavit locum et altare sæpissime, plorans, orans, et offerens, ut sibi visus restitueretur. Ut autem ejus fides plus probaretur, per sex menses et plus Placentiæ cæca stetit. Quæ visitans Sanctam sæpissime, simul et ibidem permanens, et pernoctans quandoque per plures dies, a Dominabus loci consolabatur et reficiebatur. Persistente autem illa diutius in sua spe, tandem finaliter visum recepit. Quod beneficium Deo sanctæque deputans Franchæ, de cujus aqua sæpe fuerat peruncta, gratias retulit: et adhuc per annum et plus Placentiæ persistens propter devotionem, locum liberata sæpe visitavit, gratias referens immensas. Sicque post longum tempus, liberata Mediolanum rediit, hilaris et læta. Quæ conscribi fecerunt, vidisse, audisse, et aquam Sanctæ porrexisse, atque eidem necessaria ministrasse, clarissime sunt protestatæ.	CAP. XXV illuminatur cæca, E
f	Abbate f de Ponte, cum pluribus sociis devotis; dictus Abbas Guilielmus, ejus associatus monachis, cum qua potuerunt reverentia, capsellam æream sustulerunt; loco toto, et inhabitantibus atque presentibus odore mirabiliter divinitus refertis. Quam capsam cum aperuissent, viderunt et invenerunt eam aqua, quasi oleo colorata, plenam; et ossa S. Franchæ superenatantia. Super quo mirabiliter obstopescerentes, fecerunt apportari vasa plura vitrea et vacua, in quibus aquam ipsam collegerunt, ac in sacrario devote reposuerunt: et sic altari parvo condito, capsellam, ossa reliquiasque continentem, cum reverentia reposuerunt in altari illo, quod est in oratorio dicto prope altare S. Michaelis, cujus devota tam hic quam et in S. Syro fuit. Cumque fons iste parvus, ut Hester olim abscondita et elevata, in fluvium crevisse et in aquas plurimas redundasse sit reperta, per Placentiam ejusque dioccesim divulgata fuerunt hæc omnia et publicata; taliter quod civitas tota currere cepit ad visendum locum illum sanctum, et mirabilia cognoscenda. Adducebantur infirmi, cæci, claudi, ac debiles undecumque, qui credentes apparuerunt, et fideliter accesserunt, aqua præmissa tangebantur; et aut statim, ut dicitur, aut brevi post tempore curabantur quacumque tenerentur ægrotudine. Et sic est impletum illud Psalmistæ dictum, Fluminis in petus letificat civitatem Dei, sanctificat tabernaculum suum Altissimus.	40 Tempore quodam, consistente guerra in diocesi Placentina, simul collecti circa triginta malefactores, qui et malandrini vocantur, una nocte condixerunt locum sanctum de Tertio-passu intrare, et illum derobare k. Quibus in quodam prato illius monasterii congregatis, et tractantibus de spoliatione facienda, astiterunt quidam inter eos dissuadentes hoc ibidem facere, propter reverentiam religionis loci. Sed unus magis improbus et pertinacius persistens arguebat contradicentes, asserens quod secure poterant hoc facere, quia femine tantum intus sunt, quæ nos non cognoscunt, et a nobis tueri se non poterunt. Quo dicto, statim sic loquenti compa- raverunt luminaria multa et innumerabilia, quasi cornuzulæ l vel panigarolæ; pro quibus cum territus miraretur, conquestus est ad socios dicens, O quantæ cornuzulæ! unde potuerunt hæ tantæ convenire? negantibus sociis se videre, subito visum perdidit ille, et disparuerunt cornuzulæ. Super quo turbatis omnibus et conterritis, dixit quidam eorum illi: Hoc propter peccatum, quod nos in hoc sancto loco perficere compellebat. Nempe jacet in eo S. Franca, faciens mirabilia: quam si tu invocaveris, credo quod te liberabit ipsa, dum tamen non velimus infestare bona monasterii, quod conservat illa. Hoc audito devovit ille S. Franchæ, si se liberaret, quod nunquam robariam aliquam faceret, liberatus est illico meritis S. Franchæ; et reversi sunt, nullo damno illius monasterio dato.	CAP. XXVI item malefactor quidam l F socios ad spoliandum monasterium incitans, i et ideo cæcitate percussus ac paritens, semel,
et oleo innatare reperta,	37 Gabriolus Pallestellus affinis S. Francæ fuit, qui et in ejus monasterio plures adhuc consanguineas habet, et maxime Dominas Franciscam de Rigolo, nunc Abbatissam, et Ermelinam de Arcellis, quæ cum Abbatissa monasterii de Castro-Arquato fuerat per annos tres et dimidium, et in Ordine per annos quinquaginta et octo elapsos devote perseveravit. Istæ duæ Dominæ una cum toto conventu suo protestantur aperte, signa portendentes inde, quod cum tempore guerræ de g Zavatarolo, in illo castro dictus Gabriolus teneretur in carceribus duris et obscuris, ligatus et catenatus, nec aliam spem evadendi conspiceret; recursum habuit, ut postea retulit, ad S. Francam, et cum devotione votique obligatione rogavit, ut eum inde liberaret. Quod cum fecisset per dies octo vel incirca, nemine succurrente, mirabiliter vincula illius paulatim soluta fuerunt, et ostia carceris aperta; ita quod egrediens, etiam videntibus hostibus carcerisque custodibus, nec sibi contradicentibus in aliquo, domi propriæ cum suis bovis properavit; annuntians suis, qualiter sit per suam S. Francam consanguineam liberatus. Cujus parentes, antequam cibum aliquem sumeret, ipsum ad altare S. Franchæ conduxerunt; ubi cum diutius orasset, et de suis bonis obtulisset, boias insuper ibidem h lassavit, quæ adhuc ibi sunt. Convocatisque consanguineis suis, et illius loci conventu toto, publicavit, qualiter meritis suæ S. Franchæ fuerit liberatus. Et hæc ipsa testificatus fuit postea Dominus Philippus de Lando; qui carceris custos erat, ut asseruit et valde miratus fuit, quia sic illæsus, ipso et aliis videntibus, evasit.		et ideo cæcitate percussus ac paritens,
sub altari collocat:	38 Quidam furnarius i Placentinus longo tempore extiterat infirmus, contractisque membris et ossibus tantum gravatus, quod tolerare nequibat ut eum tangeret aliquis, propter dolores nimios quibus an-		semel,
multis sanitas redditur.	C		semel,
Ps. 45, 5	9		semel,
CAP. XXII	C		semel,
Captivus se commendans Sanctæ	C		semel,
solitis vinculis liber abit.	h		semel,
CAP. XXIII i Contractus erigitur,	i		semel,

A 41 Processu vero temporis oblitus ille voti sui, et delectatus malorum consortio sociorum; abiit cum eis ad aliquam illicitam aliunde robariam faciendam. Quo facto Deus, ultionum Dominus, cæcitate percussit illum: unde coactus ad conscientiam redire, reputans hoc infidelitati suæ, qua votum confregerat promissum, pœnitentiam egit, et iterum S. Francam invocavit; promittens, quod si modo sibi succurreret, nunquam amplius fidem jam promissam violaret. Ad hanc vocem liberatus convaluit, et locum altareque S. Franchæ devote, sed silenter et nil reserans, visitavit. Sed ut manifestetur quantum sit ingratitude malum, parvo post tempore, quamvis robarias deseruisset, humoribus tamen superexercentibus, quædam infirmitas circa oculos ejus orta fuit, qua perterritus et compunctus, ad suam liberatricem Francam recurrens, non jam silenter, ut prius, sed publice coram omnibus, protestari cœpit et confiteri Deo, sanctæque Franchæ ac sanctimonialibus ejus, quia tanta et talia beneficia consecutus fuerat immeritus, et si ab hoc iterato liberetur incommodo, perpetuus erit servus Dei, sanctæque Franchæ, atque totius illius loci sancti. Narravit etiam nomen suum, quod pro temporis diuturnitate deletum est, et cognomen; asserens esse se de parentela illorum *m* de Ecclesia. Volo, inquit, ut hæc sciatis, et in laudem vestræ S. Franchæ virginis conscribi faciatis. Iis dictis, aqua Sanctæ deliniti sunt oculi ejus, et convaluit liberatus; hæc ipsa, qui viderunt, affirmantibus.

42 Quædam femina, malis spiritibus exagitata, de *n* Valle Tidone, per plures homines ad altare S. Franchæ vi conducta fuit. Quæ cum ibi vix teneretur, injurias referebat circumstantibus, et pro liberanda illa laborantibus. Cumque in os illius de aqua S. Franchæ fuisset injecta; non retinuit eam, sed enormiter projecit, quousque cum uno *o* sbadagio compulsus fuit os ejus apertum stare. Tunc aqua prædicta in os ejus injecta, quia rejicere nequivit; mox ut guttur tetigit, et ad interiora descendit, ad sanam est mentem reversa; et sana rediit, quæ venerat ægra. De Valle Tidone fuit alia vice adductus homo, qui cæcus erat, et extiterat annis duobus et plus. Iste visitavit altare S. Franchæ, et per duos dies orando perstitit ibi; et qui cæcus venerat, videns inde recessit; promittens et vovens, quod propter hanc gratiam, per septimanam unam gratis laboraret ad ecclesiam illam. Gratias ergo relaturus, votumque suum expleturus, anno sequenti rediit; sed quia nullum fiebat opus in ecclesia, sine labore recessit.

43 Placentina mulier tempore quodam adduxit lactentem filium ad altare S. Franchæ. Parvulus iste, prout mater ipsa dolens referebat, oculum unum sibi proprium de *p* fuso uno vulneraverat; ob cujus angustias et dolores ambo illius oculi fuerunt conclusi, ita ut per nullam personam toleraret illos aut eorum aliquem aperiri. Ad preces igitur matris et instantiam, tanta vi fuerunt illius oculi plorantis aperti, quod oculorum lumina tetigit aqua Sanctæ prædicta. Femina vero recedente cum filio, sub spe refugii consecuti; antequam illius monasterii territorium transiret, infantulus ille oculos ambos aperuit et vidit: prout post modicum tempus mater, ad S. Francam reversa, cum gratiarum actione, gaudens retulit et exultans. Alia Placentina, parvo post tempore, portavit ac præsentavit lactentem filiam ad altare S. Franchæ. Cumque filia illa signum quoddam grande haberet primitus in oculo, propter quod exorando et supplicando adduxerat eam; aqua Sanctæ delinita, prius antequam discederet ab altare, signum illud sublatum fuit, oculo illo claro sanoque permanente.

ANNOTATA.

D
AUCTORE
BERTHAMO
EX MS.

a Vallata, melius forte Avallata (hoc enim etiam nunc in usu est apud Placentinos) id est, in modum vallis seu foræ depressa.

b Assis tabula, pro genitivo format Assis et Asseris; tertius genitivus Assilis barbarus est.

c Imo et per istud, dum cavet ne pedibus conculcicaretur tam sanctæ Virginis tumulus: nam quod dicebatur ab aliquibus de defectu capsæ, speciem viri habere poterat; si depressum fuisset solum ipsi incumbens; at nunc circumcirca depressa cum apparuit terra, sepulturæ solo sic manente ut erat, quid aliud quam quod diximus cavere voluit Deus?

d Hæc facta est pridie Kalendas Januarii anni secundum nos 1219. Videtur autem dilata fuisse novæ Abbatisæ benedictio usque post consecrationem ejus, quæ moriente sancta primum cæperat adificari, ecclesiæ: quamvis ea ne tunc quidem fuerit plene consummata, et ipsum forte adhuc deesset pavimentum.

e Valentinus, Episcopus Placentinus nullus olivæ nominatus invenitur, utroque Petrus-Maria Philippum Fulgosum substituit, qui ab anno 1258 ad 1294, Sedem istam tenuerit; conjectatque vel Vicesgerentem ejus aliquem hic notari, vel ipsummet Philippum cognominatum fuisse a vulgo Valentinum, propter generose gestum supremum urbis Magistratum anno 1260, et pulsum ab ea cum suis complicitibus Albertum Pontana.

f Hæc prima est notitia Abbatum de Ponte, fortassis haud ita pridem institutorum: quam confirmat epistola Philippi Archiepiscopi Ravennatis et Legati Apostolici, data anno 1267, occasione querelæ apud se factæ per Abbatem de Ponte, quem Placentini prohibebant exigere a forensibus passagium Pontis-Trehæ.

g Zavatarolum oppidum circa Tidonem fluvium, in capite vallis *n* dicto fluvio nominatæ, distat Bobio ad 10 p. m. Placentia vero duplo pluribus et amplius. Quod illud a Bobiensibus anno 1168, recuperaverint Placentini narrat in Historia Petrus-Maria: quomodo vero aut quando illud iterum amiserint, pro eoque recuperando frustra bellarint, non reperi ab eo indicatum: ex quodam tamen actu Bobiensis Episcopi Uberti, celebrato sub annum 1230, cum Bobienses Placentinis præstissent fidelitatis juramentum, clare colligitur ipsum jam tum fuisse jurisdictionis Bobiensis: ipsumque Placentinis datum fuisse in feudum anno 1290, scribit idem Petrus-Maria.

h Lassare pro dimittere, idiotismo Longobardico, a Germanico Lassen, Belgis laten, unde Francis Laisser, Tuscanis Lasciare, in eadem significatione manserunt.

i Furnarius, Italice fornaiio, id est, pistor.

k Roba, dicitur Italè quæcumque res mobilis, hinc derobare, Francis derober, expoliare.

l Petrus-Maria; has voces dissimulans, solum meminit maximæ lucis: existimo significari Cicindelas Lampyrides dictas, vermes noctu lucentes.

m Idem nomina Placentinarum familiarum post singulos historiæ suæ tomos colligens, nullum habet ab ecclesia ductum: ut suspicari quis possit hic simpliciter notari insigniores aliquos e Clero.

n Fluvius hic circa Bobium exorrens, tandemque Naretæ fluvio conjunctus, in Padum illabitur 7 miliaribus supra Placentiam: sed Vallis nomine hic potissimum intelligitur angusta planities intra montana, a Zavatorello usque ad Zenerettum.

o Sbadagium, qui sit explicare non satis valens Petrus-Maria, genericè scripsit quoddam instrumentum: invenio apud Italos in usu esse verbum Sbadigliare pro oscitare: necdum tamen video quomodo ad hujus vel illius vocis originem explicandam perveniam.

AUCTORE
BERTRANO
EX MS.

A p Fusum, pro ferrea virgula, semel iterumque habuimus tomo 3 Martii, potissimum ad miraculi S. Ambrosii Senensis num. 58.

CAPUT IV.

Alia miracula, ad invocationem S. Francæ.

CAP. XXXI
Brachium a
consilio me-
dicorum re-
scindendum,

a

B
S. Francæ
commendatur

et subito sa-
natur :

Domina Ermelina de Arcellis suprascripta pro Testamento, dixit infrascripta, per suum etiam Conven- tum approbata. In primis quod circa Dominicum Annum millesimum ducentessimum et octuagesimum tempore Domine Sibiliæ de Mancastolis Abbatissæ, Bonadonna, filia Domini Odonis de Mancastolis, fratris Abbatissæ ipsius, cum esset annorum circa novem infirmata fuit in brachio dextero, ita quod intumuerat, et grossum ut una domus a cavriola pa- rebat decoloratum, pendulum et nigrum, ardoribus ac doloribus plenum. Hanc cum per multos medicos pater multo tempore sanari procurasset, ad tantum devenit malum, ut chirurgici simul et physici conve- nerint non posse liberari, sed totum corpus ejus periclitari nisi brachium illud penitus detruncetur. Et sic finaliter, malentes vitam illius quam mortem quoquomodo sustinere, consensu parentum statue- runt diem et horam, quibus illud brachium trunca- retur. Appropinquante vero die illo, Domina Sibilia mater puellæ, præcedenti die mandavit dictæ Domine Abbatissæ, dicens : Cras, inquit, medici debent abscindere brachium neptis vestræ ; quæ ne pereat, rogate Deum rogarique facite. Cui protinus Abba- tissa remandavit concite, ne permitteret aliquam- liter hoc fieri, sed filiam suam commendaret ac voveret S. Francæ, et liberabitur vere. Qua voce percepta cum gaudio patientis, S. Francæ statim devote re- commendaverunt atque devoverunt sese. Nec mora, sequenti nocte, circa noctis medium, clamare cœpit puella matrem, et dicere : O Domina mater, sentio brachium meum alleviatum, et dolores cessare ; jamque possum illud bene movere. Sicque lucernis accensis, viderant tumorem brachii cessasse, et ni- gredinem recessisse : redieruntque letantes ad le- ctum, et dormierunt. Mane facto cum secaturi venis- sent medici, et vidissent brachium nullum debilitatis retinere signum, sed simile carni reliquæ, stupuerunt, nolentes eam secare ulterius ; sed audito quod fece- rant nomine S. Francæ, suaserunt ut ad illam San- ctam cum gratiarum actionibus ducerent, vota que debita solverent. Velociter igitur illam ad monaste- rium et ad altare S. Francæ duxerunt : et cum per dies quatuor vel quinque stetisset illic cum Domina Abbatissa amita sua, ex toto convaluit, tam a dolo- ribus quam et a coloribus pravis : et sic oblata forma puellæ unius de cera, domi rediit sana, quæ postmo- dum Nobilis Domini Alberti Radini matrimonio fuit copulata.

CAP. XXXII

arthriticus
morbus cu-
ratur

b

45 Item dixit : Sunt modo anni septem vel circa, quod Mabilina Brachium-forte, soror unius cognatæ Domine Sibiliæ de Arcellis, venit cura quatuor monialibus de S. Syro ad altare S. Francæ, portans et offerens ibidem plantam, cum pede se tenentem, do cera, publice referens ita. Cum quodam tempore turbatus esset mecum vir meus, cum quo gravem vitam tolero, sæpissime ad monasterium S. Syri processi, consolationem aliquam receptura cum He- lena Molliana, iacniali sororeque mea : et ibidem satis longo tempore consistenti, supervenit infirmi- tas artetica b guttæ vel rheumatis, sic tenens quasi perdita plantam et femur cum pede, ut vix possem me juvare. Quod cum diutius angustians tolerassem, quadam nocte inago cujusdam Domine, mihi penitus incognitæ, apprehendens pedem meum, cœpit ex- tendere, quasi me de lecto extrahere vellet. Propter quod, tam dolore gravata quam timore perterrita,

exclamans fortiter auxilium imploravi. Ita quod **D** conventus monialium audiens, quid haberem et quid vellem, protinus conclamavit, addendo ut me S. Francæ recommendarem. Quo clamore cessato, mihi dictum fuit in silentio : Noli timere ; Dominus Jesus misit me ad te curandam ; ut scias me Francam esse, quæ prius Abbatissa fui præsentis hujus mona- sterii, cujus corpus nunc jacet in Ordine Cisterciensi, et hæc dicens tetigit leviter femur meum, et plan- tam cum pede, subjungens : Liberaberis cito. Vade ad altare meum, gratias referens Deo ; et in signum tuæ liberationis aliquid ibi præsentabis. Propter hoc, inquit illa, huc ego veni, gratias agens Deo Virginique S. Francæ, quoniam a prædicta nocte, qua dolores cœperunt cessare, citra paulatim usque modo, supervenit sanitas, et cessavit infirmitas, et sanata sum penitus ; et hic est, ait, dies septimus, quo hæc primo facta fuerunt. Quod et præmissæ quatuor Domine de S. Syro protestantes, aperte dixerunt, vere hæc ita se habere. Erat autem ista inter præcipuas, prout mihi scribenti retulit ipsa, sola nunc ex illis viva, Domina c Omnia-bene de Rolando, per annos quinquaginta unum et plus Monaca de S. Syro. Hæc etiam refert, quod dicta Mabilina, quam principaliter ipsa perduxit ad S. E Francam, postmodum defuncta apparuit sibi, dicens propter suam patientiam per Christum in cœlis esse coronatam. De S. quoque Franca dixit Omaia-bene prædicta, ver suas antiquas prædecessores audivisse dici quamplurima bona de S. Franca, propterea est ipsius devota.

per ipsam
Beatam
apparentem

mulieri a
viro afflictæ.

c

46 Addidit dicta Domina, modo quo supra, dicens : Quidam Presbyter Jacobus Placentinus, per Qua- dragesimam anni millesimi trecentissimi et vigesimi secundi, noster extitit Capellanus. Iste tunc post d Pascha, pro suis alicubi necessitatibus transeundo associavit se quibusdam peregrinis : qui cum simul pervenissent ad quoddam fluvium necessario trans- eundum, timeatibus illud ingredi peregrinis, Pre- sbyter ille magis audax, et securus aquam intravit transiturus. Sed prævalens aqua statim submersit illum, ita ut peregrini videre non possent eum. Quibus dolentibus et Deum exorantibus, Sacerdos, dum involveretur fluctibus, S. Francæ recordatus, illi se recommendavit ; vovens quod, si se liberaret, locum ejus et altare, quam citius posset, visitaret, ac super illud Missam unam celebraret. Voto per- tracto, statim illum ad ripam vada projecit ; et ipse se juvans manibus et pedibus, ripam siccam ex al- tera parte fluminis ascendit ; et alta voce peregrinis protinus inclamavit, ut transirent, quia S. Franca, quæ se juvit, et illos similiter adjuvabit. Licet igitur inviti, necessitate tamen compulsi, quia navi- lium e habere non poterant nec pontem, Presbytero orante Sanctæque Francæ devotius illos recommen- dante, flumen illud absque incommodo transierunt. Sacerdos vero domi reversus, cum ad monasterium S. Francæ venisset, votum suum perficere volens ; oratorium intrare non potuit, quia per Abbatem de Columba sub pœnis excommunicationis et interdi- cti fuerat prohibitum, ne cuiquam, qui non esset de Ordine, illius aperiretur ostium. Publicato igitur beneficio sibi collato, recessit, dolens quod votum suum perficere nequivit.

F
invocata
B. Francæ
liberatur,
e

et aliis
tulum trans-
itum præstat.

47 Modo præmisso Domina Ermelina della Roca, monialis ibi per annos circa quinquaginta, dicit in- frascripta contigisse tempore f sacristiæ suæ : in primis quod quidam Bergamensis, qui uxorem duxe- rat Placentinam, stabat in villa diœcesis Placenti- næ, in qua fiunt castanæ in quantitate. Hic cum arborem quamdam conscendisset, et eam g dera- maret, subito eo caput elevante, globus h riziorum super illius oculos descendit ; qui tantos dolores et angustias

CAP. XXXIV

f
oculus gra-
viter latus,

q

h

A angustias contulit, ut mori se crederet; nec respirare, doloribus et angustis attritus, aliquantulum posset; Nam illius oculi tam cito caligaverunt, et tantum sanguinem et aquam emisissent, ut vix credi possit, quantum ipse dixit. Ad hæc cucurrit familia et præcipue dicta uxor sua: quæ volens remedia quæ posset adhibere, inter cetera dixit vehementer angustianti: Ego, inquit, audiui a quodam furnario Placentino, qui cum una scalia *i* blavarum oculum unum sibi perforasset, ita quod quasi exorbitasset, ac lamentaretur; recordatus de his quæ audierat, invocavit devote S. Francam, et mirabiliter statim fuit liberatus, ac si nil mali fuisset ante perpeccatus. Rogo ergo, ait, ut vos similiter faciatis, sperantes, quod et vos similiter adjuvabit. At ille nil perpexit de his quæ sibi dicebantur, doloribus nimis angustiat. Uxor igitur eadem se devote projecit in terram, lacrymabiliter clamans et invocans S. Francam, ut viro suo succurreret ita graviter patienti. Ob cuius fidem statim sensit ille mirabiliter divinam virtutem, ita ut non surgeret prius illa ab oratione, quam ipse cœpisset clamare: *ooo* gratias Deo; liberatus sum ego. Hoc Sanctæ Franchæ meritis deputans uxor, induxit virum, ut illius altare visitaret, quod et fecit, portans et altari offerens candelam, ad staturæ suæ formam longam, et oculos duos de cera; publicans Sanctæ Conventui quod contigerat sibi.

B 48 Polzagallo *k* calderario Placentiæ, facienti *l* cazam unam pro fundenda manibus aqua, contigit ut ardore perustus artificii sui, perderet visum; ita quod per dies quindecim nihil videre potnerit, quocumque medico procurante, vel aliqua medicina succurrente. Unde recordatus tantæ novitatis eorum quæ dicebantur de S. Franca, ad ejus se fecit altare conduci; ubi cum orasset diutius, visum recuperavit integraliter, ibidem aqua Sanctæ perfusus. Et videntibus monialibus cum Abbatisa hæc viva voce referens, cazam illam æris altari contulit; et cum domi reversus fuisset, primum opus quod post hoc beneficium fecit, æris situla fuit: quam etiam situlam paucis diebus interpositis ad altare prædictum portavit et obtulit, ibique lassavit: et jussu Dominarum loci, caza situlaque longis temporibus perstiterunt.

C 49 Guilielmus de Burro Placentinus protestatur aperte, quia tempore guerræ *m* Papiensium, cum præcepto Domine Isabelle Comitum de Bardis Abbatisæ, et ordinamento monialium, quæ remanserant domi, debuisset atque voluisset capsam unam, in qua reliquiæ S. Franchæ dicebantur esse eterant, portare ad locum civitatis, quo conventus de Tertio-passu sereduxerat; suscepit illam in brachiis suis leviter, et portavit extra ecclesiam. Sed antequam posset exire curiam ipsius monasterii, tam grave pondus visum fuit illi, quod nullatenus potuit tolerare: et ideo coactus fuit illam capsam citius in ecclesiam reportare, illicque lassare. De quo miratur adhuc hodie, quia, cum esset tunc temporis annorum citra triginta, stansque cum illis Dominabus fortis ad furnum, multo majora consuevisset onera portare, vidit et audivit dictam Dominam Ernelinam della Rocca, tunc Sacristam, illam capsam inde leviter asportasse, reposuisse, et gubernasse, seque derisisse.

50 Hæc eadem Domina protestatur ut supra, quod cum anno Domini millesimo trecentesimo quarto fieri deberet festum velationis monialium in ipso suo monasterio, Domina Richelda, uxor Cavazolis et consanguinea S. Franchæ, super equum ducta fuit infirma ad monasterium, occasione festi et plus ex devotione Sanctæ; quia, ut ipsa retulit postea, die Veneris præcedente, cum se præpararet ad illud

festum, dolor ac tumor gravissimus apprehendit femur ejus, ut per se pergere non posset nec se sustinere: quapropter affectuosius proposuit S. Francam visitare, et illi se recommendare. Prohibente familia, quæ volebat ut prius a medicis curaretur; renuit ipsa, dicens a nullo se medico, nisi a Deo sanctaque Franca velle medicari. Familia ergo consentiente, venit, ut dictum est, super equum; et facto festo, post altare Conventus collocata fuit jacens. Ubi tactis Reliquiis, et aqua Sanctæ perfusa, parvo post tempore surrexit, ac recessit sana, gratias agens Deo sanctæque Franchæ, cuius altare, per octiduo ibi, postea sæpius visitavit.

51 Soror Axina della Porta, monialis S. Franchæ per annos circa triginta sex, ore proprio refert; quia cum esset ætatis annorum circa septem, perrexit a Lusignanum, ubi possessiones patris erant, in ætate. Ubi consistens, aviditate puellari, cum Caracossa o massaria sua perrexit ad hauriendam aquam de puteo, qui erat in *p* costa illius Villæ. Hausta aqua, cum Caracossa vellet Axinam domi reducere, respondit illa non posse venire, quia sic se subito cæcatam sentiebat quod nihil videbat. Pro qua re mirata illa et turbata, respexit in oculos illius, et vidit eos turbatos ac plenos signis. Manum igitur illi dans, et ad domum adducens, volens eam liberari, siq cæcam permanentem consilio vicinarum duxit ad *q* Mamelianum, ac præsentavit cuidam incantatrici, quæ quo plus potuit, cum pluribus herbis illam incantavit; sed nil sibi profuisse sensit. Quapropter pater ejus, Dominus Rofinus della Porta, dolens mandavit eam Placentiam, per multas personas annulis pretiosisque lapidibus consignari. Et cum nec sic proficeret, amita illius Domina Garizia Poexia, Monialis de Tertio-passu, mandavit ut ad se puella duceretur. Quam ductam quolibet die præsentabat altari S. Franchæ cæcam, et in oculis ejus de aqua Sanctæ poni faciebat, sperans et deprecans ut illius meritis curaretur. Cumque per plurimos dies hos fecisset, antequam de monasterio discederet, curata fuit dicta *r* Axina, et ei visus est restitutus; cum per mensem, et plus cæcata perstitisset: et propter hoc beneficium, amicorum suasu et consensu, devota nunc usque Deo fuit in illius monasterio, sub proposito perseverandi. Hæc ipsa, cum anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo et sexto, de mense Madii, per Dominum Rolandum Masgium Abbatem de Columba, corpus S. Franchæ, ut moris est, de novo moveretur; dolores et angustias sentiens immensas in maxilla sua et aure sinistra, visitavit devote reliquias illas; et ille Abbas tetigit de ossibus Sanctæ maxillam illam et aurem, et statim illa convaluit, et dolor ejus totaliter accessit.

ANNOTATA.

a Cavriola diminutivum, Latine caprea, sumitur etiam in masculino, et significat tectorum tigna supernæ coeuntia, **V** hoc modo; unde eadem vox transit ad rem tessera *ariam*: eodemque sensu eadem tigna et quidquid ejusmodi formam habet, a Belgis dicuntur kepers. Ast qui simili voce uteretur pro camino, a cuius nigerrima fuligine desumi solet comparatio, quoties aliquid valde nigrum volumus indicare, hactenus non reperi: nec Petrus-Maria aliud dicit, quam brachium enormiter ac monstrosè nigrum apparuisse. Suspiciamus tamen Lombardorum propria tunc dialecto, etiam ad cuninam significandum, et quidem in feminino translata esse vocem, ob nonnullam formæ, a latiori principio in angustum demque spatium coeuntis, similitudinem cum prædictis tignis: hæc vero tigna sic dicuntur.

D
AUCTORE
BERTHA-
MO EX MS.

aufertur
dolor femo-
ris.

CA. XXXIX

n
Puellæ sub-
ito excecata,
o
p

E

q
frustra
quæsitum ab
incantationibus re-
medium,

obtingit
ad aram
Beata,

r

CA. XL
eadem libe-
ratur a do-
lore auris
et maxillæ.
F

*uni alteri-
que viro*

i

restituatur:

CAP. XXXVI
kl
Ærario
fabro exca-
cato,

*visus red-
ditur.*

CAP. XXXVII
m
Capsa Re-
liquiarum
effrægi ne-
quit:

CAP. XXXVIII
ad ejus fe-
stum allata,

AUCTORE
BERTRA-
MO EX MS.

A quia speriem quamdam præferunt subsilientium et frondes collidentium capreolorum.

b Artetica gutta, dicitur Arthritis seu morbus articularis.

c Petrus-Maria hoc nomen Italice reddit, Ogni-bene, id est, Omne-bonum.

d Anno 1322 celebratum est Pascha n Aprilis.

e Navilium ab Italis dicitur contracte, quasi Navigiolum; et tamen ab iisdem accipitur, non tantum generice, etiam pro navi majore, sed et pro integra navium classe, ut docent auctores Vocabularii della Crusca.

f Id est, eo tempore quo ipsa socristix præfecturam gerebat.

g Deramare arborem, est castaneas, nuces, similesque fructus ex arbore derutere.

h Jam indicavimus rizios dici castaneæ calicem arbori adhærentem: adhærent autem conglomeratim plures simul, cumque castaneæ maturuerunt, fissi crycei (sic enim vocantur a forma) ipsas effundunt: aliter quam fit in juglandibus cum putamine suo cadentibus.

i Scalia Italis, Francis escaille, proprie squamma piscis aut serpentis est; translate vero significat assulus quascunque ex marmore, ligno aut lapide, tenues ac latus, ut nominatim scandulas sive tegulas domorum.

B Quid blavæ sint nusquam invenio explicatur: suspicor tegulus, ex fissili ceruleo lapide (quis ardesias vocant Franci, ab eo unde præcipue erantur loco) Lombardis dictas Blavas a colore: nam Blaw, ceruleum Tentaminibus est, Francis Blen.

k Caldaria sæpe occurrit in mediis xvi scriptis, a calefaciendo sumptum nomen, pro ahenis seu vase, fabricato ex ære, non fuso, sed ductili: et hinc opificio toti nomen nunc est, apud omnes fere nationes Europæ, in sua cujusque lingua.

l Caza videtur hic scribi pro cassa, et significare pelvum.

m Anno 1313, in vigilia S. Andreæ accerrime pugnam est inter Papienses et Placentinos, uti narrat Petrus-Maria lib. 21 Historiæ: hic tamen agi de anno 1326, indicat ipse in Vita Italica: quamvis nihil hoc anno memorabile gestum in Historia indicet, ac ne belli quidem ullius meminerit.

n Lusignanum, inter Noretam et Trebiam fluvios, fere 12 p. m. distans Placentia.

o Massa villa; hinc Massarius, Massaria; villicus, villica.

p Costa, idiotismo pluribus linguis vernaculis communi, idem valet quod latus.

q Mamilianum notatur in tabulis ad tria milliaria ultra Lusignanum.

C r Petrus-Maria Agnesinam semper scribit: utrumque autem est diminutivum ab Agnes.

CAPUT V.

Aqua ex ossibus scaturiente pluribus cæcis visus, infirmis sanitas redditur.

Notandum est, quod non solum in illis diebus et temporibus, in quibus reliquiæ S. Franchæ fuerant in altari, prout superius est expressum, reconditæ; sed etiam aliis vicibus, quotiescunque visum est Abbatibus de Columba præmissum altare aperire, illasque sanctas reliquias invisere; semper, præterquam semel, de ossibus illius aqua exire reperta est; et collecta, atque pro reliquiis conservata, licet aliquando plus et aliquando minus. Et quamvis aqua prima fuerit plus ad instar olei colorata, tamen postea subsequens apparuit magis clara, et de tempore in tempus clarior effecta. Hoc idem, prout dicitur, anno et mense suprascriptis contigit inveniri, et effici per venerabilem virum Dominum Rolandum Abbatem supradictum, ore proprio sic attestantem,

contestantibus cum eo duobus Monachis de Columba, D et cernentibus monialibus domus.

53 In hoc videtur Christum ad litteram perfecisse quod spiritualiter in Evangelio legitur promississe: Joa. 7, 38 Qui credit, ait, in me flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ; ecce enim flumen Dei repletum est aquis, parasti Domine cibum illorum, fidelium scilicet; ostendens per vitam istius et merita, quasi per aquam, velle te sordes peccatorum abluere, æstus tentationum refrigerando temperare, et nostra desideria quemadmodum sitim tollendo satiare: et hoc, quoniam tia est præparatio eorum, prout ut Crucifixo proposse conformis occurreret cruciata est, aqua vivens usa, non tantum in potu, sed etiam in lacrymis absque mensura. Nam et lacrymarum similitudinem exhibet aqua descripta, quod, ut dicitur, eam gustantibus et videntibus clara est reperta et salsa, forsitan et amara.

54 O altitudo divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! Quæ, ut ostendatur privilegium, in loco sancto B. Mariæ de Tertio-passu concessum, sic accedentibus fidelibus aquam sancte ministrari facit salubriter, ut tamen fontem proprium illi loco fervet, sic singulariter, ut alienus non bibat ex eo. Nam cum per Dei gratiam ibidem scaturiat quam jugiter, nullus tamen reperitur, ut dicitur, qui de aqua illa portare potuerit extra locum ipsum. Quod, etsi plures conati sint visibiliter efferre, quorum nomina judicamus utilius occultare, non tamen cum alibi fuerunt, descripta aqua postmodum apud se potuerunt aliquid invenire.

55 Soror Elena de Furno, monialis per annos circa triginta quinque, protestatur aperte, quod anno primo novitiatus sui, cum esset ætatis annorum novem, comedente ipsa cum Sociabus a mangiarinum et carnes salsas, circa horam diei sextam, inter prandendum intravit gulam suam os carniū: quo illic sic transversatum fuit, ut nec os illud, nec aliud quid glutire posset, nec etiam fari. Quasi igitur consistentem emortuam duxerunt consodales ad altare S. Franchæ. Cujus aqua cum ibidem foris perfunderetur per gulam, non convalescebat; donec circa nonam cogitaverunt intus in os injicere, et injecerunt. Quam cum devote deglutisset illa, statim os carniū quod intraverat rejecit, et erat acutum, quasque per medium digitum longum. Quo rejecto, fuit illico S. Franchæ meritis liberata, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo.

56 Domina Caracossa de Vigustino, monialis jam antiqua, dixit, quod cum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono, Sacrista consisteret, inter cetera plura quodam die superveit juvenis unus, qui videbatur esse ætatis annorum citra triginta. Iste cæcus et nil videns intravit cellam, seque duci fecit ad altare S. Franchæ, rogans ut illius remedia sibi deberent exhiberi. Ego, inquit Sacrista dicta, juxta nostram consuetudinem tuli de aqua S. Franchæ, et posui in oculis ejus, ad ipsius perorantis altare. Quod cum effecissem, illico sine mora visum recepit ille, clamans et dicens: Gratias Deo, quia ostia video, et jam qui me ducat non indigeo. Quo facto requisitus fuit quisnam esset, et qualiter huc advenisset; Et respondit: Quodam die cum in uno campo Mediolanensi tempore messium plorans et ejulans consisterem, ac flebilibus vocibus inclamarem; transeuntes inde mercatores nobiles, requiviserunt me, quare sic turbarer, et cur non laborabam, cum tempus laborandi consisteret et acquirendi. Ego vero, ut eram dolens et mæstus, respondi: Hic est dolor meus, quem vos augetis, quia juvenis cum sim et indigeam, labore nequeo nec lucrari, cum sim cæcus, jam sunt anni duo, nec lumen

enque clara
et salsa in-
star lacrymæ:

E
nec efferenda
e loco:

CAP. XLII

a
hac epota
ejicitur os
hærens in
gulture.

F
CAP. XLIII

Juvenis eadem
aspersus
visum recipit.

CAP. XLI
Aqua medicinalis de
ossibus fluit:

quoties illa
revelantur,

A men cœli video. Prædixerunt igitur, ac prædicaverunt facta S. Franchæ, suadentes ut Placentiam venire et hanc Sanctam visitarem : et ideo veni conductus, nunc vero gaudens redire : valeo videns et sanus; gratiasque Deo et huic sanctæ Virgini refero, totis viribus devotus.

57 Soror Sibillina de Arcellis, per annos triginta et tres monialis, et nunc huiusmodi monasterii Supriorissa, refert aperte, quod anno Domini millesimo trecentesimo de mense Septembris, mamilla sua dextera pessimis humoribus aggravata intumuit vehementer et obscurata fuit, ut extinctus carbo ignis; ita quod præ doloribus nimis angustiabatur per dies octo, nec tamen publicare volebat. Hæc ad altare S. Franchæ, prout dicit, accessit, et cum magnis lacrymis ac gemitibus implorabat, ut in hac infirmitate sua sibi succurreret, nec permitteret se ad tantam devenire miseriam, ad quam paucis ante diebus pervenerat altera socia quædam; et ne se ponere cogeretur in manibus medicorum vel hominum aliquorum, quorum attractum penitus abhorrebat; suspirans cum omni desiderio carnem, corpus, et animam cœlesti sponso Christo a contactu quorum libet hominum conservare. Hæc et similia plura dicendo posuit mamillam illam super altare S. Franchæ, offerens eam suis solis meritis curandam; et sic agendo paululum obdormivit ibidem. Exsoporata vero statim dolores leniri sensit, et paulatim tumorem ac nigredinem evacuari: ita quod in brevi liberata, gratias agit quotidie Deo sacræque virgini Franchæ, quorum est obsequiis mancipata.

58 Domina Francisca de Rizolo, nunc Abbatisa monasterii de Tertio-passu, protestatur publice, quod inter miranda plura, quæ contigerunt temporibus, quibus exstitit Domus ejusdem Sacrista, præcipue fuerunt infrascripta. In primis, cum anno Domini millesimo trecentesimo sexto, quadam die propter suam solitudinem. Conventu præsentem lampadem extinxisset, quæ coram altari S. Franchæ solet ardere, pariter ibidem consistens cum Sociabus pluribus; viderunt eandem lampadem per seipsam reaccensam. Quod quidem factum non tantum tunc et semel, sed multoties accidisse clamatur per Conventum, ita quod etiam divulgatum sit apud seculares. Ex quibus cum plures viderint id ipsum, sæpe de oleo dictæ lampadis requisiverunt, devoteque quandoque perceperunt, quasi pro reliquiis perfruendo. Propter quod statutum est, ut numquam extinguatur, et sic ardet continue diebus noctibusque, mirantibus plurimis; quia in ea vix oleum consumatur.

C 59 Præterea quadam die venerunt plures feminæ Placentinæ, diversas oculorum infirmitates patientes, locum et altare S. Franchæ visitantes, summaque cum reverentia et supplicatione sibi subveniri deprecantes, et inter istas una junior annorum quindecim, quæ cæca fuerat jam annis septem. Cum autem seniores aqua Sanctæ se perfunderent, statim se curari dicebant ab infirmitatibus, quas patiebantur: illa vero juvenis non sic cito convaleuit, sed cum per tres dies vel quatuor S. Francham visitasset, et illius aqua perlota fuisset, convaleuit et ipsa: ita quod quæ cæca primo venerat, tandem videns et illuminata, Deum glorificans, gaudens rediret et exultans. Hanc autem cæcitatem tam ista quam et aliæ plures incurrerunt propter multitudinem b vayrorarum, quæ tunc prævalebant; præterquam quod cum in oculis haberet ista prius multa signa, post orationem nulla signa penitus illorum apparuerunt in ea.

60 Alio quodam die supervenerunt plures mulieres, occasione præmissæ passionis, oculorum infirmitates patientes, quæ, cum aqua S. Franchæ per-

ungebantur, mox liberari se clamabant, et gratias referebant. Erat autem cum istis alia quædam, annorum viginti quinque; quæ verecundior ceteris, non requisivit aquam, nec usa fuit: habebat enim hæc manus ambas contractas, ut digitorum omnium summitas palmis jungeretur, nec divelli poterant: adeo quod non per se, sed per alios in omnibus juvaretur. Discedentibus illis, mox ut portas monasterii transierunt, clamare cepit illa, dicens, mirabiliter se in digitis ac manibus præ solito contorqueri; subjungensque dicebat, Credo quod hoc accidat mihi pro peccato meo, quia cum vos ungebamini, ego præsumpsi tangere pallas altaris, atque manus meas in eis involvere, sperans quod sic me melius deberet curare. Usquequo igitur domum propriam remeavit, præ doloribus et angustiis contorqueri non cessavit: ubi vero domus propriæ limitem intravit, manus mox et digitos, quos per septem habuit annos alligatos, extendit, ac pro suo libitu libere traxit et retraxit, seque liberatam ex toto persensit. Propter quod sequenti die gratias relatura, cum eisdem sociabus revisitavit S. Francam, et beneficium quod consecuta fuerat publice enarravit, dicens, propter verecundiam suam hesternæ die manus abscondisse; reputans etiam, quod Sancta illa sic sibi posset per altaris attactum et pallarum succurrere, quemadmodum et per aquæ unguentum, quæ se perungi clamitabat indignam. c

ANNOTATA.

a Mangiarinum, diminutivum a Mangiare, comedere; quod substantive etiam accipitur, et significat quodvis edulium: quale autem hic singulariter indicetur, explicare non curavit Petrus-Maria, solas carnes salitas nominans.

b Variolas appellant alii (unde detortum nomen Vayrorarum hic) alii morbillos, infestum puerili ætati morbum, cum tota cutis per pustulas ebullit.

c Petrus-Maria, in antiquo MS. Laudensi, quod ipsius Bertiandi autographum fuisse suspicatur, insuper hæc tria miracula reperit postmodum ab alio adjuncta prioribus, quæ ex Italico Lutine hic damus. Floramonte, uxor Jacobi Summa-ripa, anno mcccclv, filium habens altero oculo cæcum, et de alterius jactura periclitantem, tanta cum fiducia gloriosam Francam invocavit, ut utriusque oculi sanitatem puero impetravit. Anno deinde sequenti mcccclvi, die xxviii Aprilis, Francischina, filia Joannis Comasini, facto voto visitandi sepulcri, similiter alterius oculi lumen, alterius periclitantis sanitatem accepit. Item sorores duæ, filiæ Vincentii Bonati, eandem ambas patientes oculorum infirmitatem; adeo ut ab hora vigesima secunda diei, usque proximi diei auroram viderent nihil; cum variis medicorum consiliis diu essent inutiliter usæ, revocarunt sibi in memoriam stupenda miracula S. Franchæ, votoque se obstrinxerunt visitandi sepulcrum, et anno jejunio peragendi pervigilium ejus festi, si ipsa iis opitularetur. Vix triduum a votivasepulcrivisitatione effluxerat, quando simul ambæ sanitatis gratiam consecutas se affirmaverunt, quovis tempore claris deinceps utentes oculis, et Deum ejusque Sanctam glorificantes.

CAPUT VI.

Reliqua S. Francæ miracula.

Benigna de Quadrogis, in loco suprascripto per annos circa quadraginta monialis, protestatur hoc aperte dicens. Anno Domini millesimo trecentesimo octavo, in die S. Michaelis, D. Comanda matre mea cœnante cum familia Placentiæ, carnesque comedente, subito et improvisè os unum de ala turris gulam illius et guttur intravit, adeo præpediens, quod nec illud os nec aliud quid per dies quatuor glutire

D
AUCTORE
BERTHA-
MO EX MS.

pallis altaris involuta,

sanantur.

E

c

Varis cæcis visus restituitur.

F

CAP. XLIV.
Mamilla
tumefacta,

supra aram
curatur.

CAP. XLV
Coram ea
extincta
lampas per
se accenditur.

CAP. XLVI
Cæca post
alias curatas
illuminatur.

CAP. XLVII
Manus
contracta:

CAP. XLVIII

Os gutturi
desperate
inhærens,

AUCTORE
BERTRA-
MO EX MS.

a
applicito
panno aqua
Sanctæ tin-
cto ejicitur.

CAP. XLIX
veneno pa-
stus visum
amittit,

b

*et recipit
oculis aqua
illa lotis.*

C

CAP. L
Contracta et
paralytica,

d

A glutire potuit loquebatur tamen, sed cum angustis. Unde mori se credens, vocatis Sacerdotibus ac Religiosis, confessa fuit ceteraque Sacramenta cum instantia requisivit, atque testamentum, consentiente sibi filio quem habebat, instituit, et ad se D. Benignam ejus filiam convocari fecit. Quæ cum vocata decrevisset ad eam pergere tristis, Soror Cavazola Conversa, pro Socia deputata, dixit: Videtur mihi bonum aliquid de reliquiis S. Franchæ portare nobiscum. Acceptoque cendati *a* rubei modico, cum consensu Sacristæ, intinxit illud in aqua d. Sanctæ; et abierunt, secum occulte portantes illud. Et cum ad infirmam, quasi jam in extremis laborantem, pervenissent die Mercurii quodam in mane, considerantes diutius si qua remedia medicinalia juvarent eam, nec proficerent; sero propinquante, post cœnam d. Conversa, invocata S. Francha, cendatum illud gulæ gutturique patientis apposuit. Quod cum infirma manu propria devote superteneret, mox quasi sine mora os illud rejecit ipsa; quod erat durum, acutum, et quasi per medium digitum longum; rejectoque eo convaleuit. Ita quod libere comedere poterat, bibereque, et glutire; licet adhuc per plures dies cogeretur ipsa sentire dolores. Retulit vero postea, nocte S. Michaelis præterita se somniasse, quod cum in aqua videretur perire, suggestum illi fuit, quod liberari non poterat, nisi per B. Mariam meritis S. Franchæ. Quod effectum gavisus fuit se taliter percepisse; os illud ac cendatum pro Reliquiis honorifice conservans; usque ad diem mortis suæ, pro eo quod potest provocans ad gloriam S. Franchæ.

62 Conventus de Tertio-passu totus pro infrascriptis, quomodo plus possunt clarius, protestantur. Nam anno Domini millesimo trecentesimo quinto decimo, cum per malitiam ejusdam pessinæ mulieris, datum fuisset ad comedendum venenum quod *b* Resegale nominatur cuidam Joanni Placentino, qui Cerrutus-laber dicitur, atque illius familiæ; mortui fuerunt plures de domo illa, propter pestilentem cibum illum. Cerutus tamen, sicut Deo placuit, mortem evasit; sed in capite ejus oculi sic transversi fuerunt, ut esset horribile in illius faciem conspiciere: et nec videre postea quid potuit, donec ad altare S. Franchæ venit; ubi cum illius oculi fuissent aqua Sanctæ perloti, videntibus multis qui aderant, mora postposita, fuerunt oculi statui debito restituti, visusque redditus ei in tantum quod poterat necessaria videre, quolibetque per se pergere. Sed infirmitate præpediente, quam annis duobus incurerat occasione cibationis præmissæ; sicut prius clare nunquam potuit ad laborandum videre: hoc tamen remedio suscepto, figuram et formam S. Franchæ pingi fecit ad ipsum altare: sed et sui ipsius figuram ad pedes Sanctæ, portans ac offerens altari illi cereum unum, quod et *c* brandonum vocatur. Qui vivens adhuc hoc donum se percepisse gratulatur, et libenter narrat cunctis audire volentibus.

63 Axima, Uxor Jacobini Zuchelini de Placentia, teste dicto Conventu dicit, quod anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo secundo, consistente se cum pluribus personis in sua domo, satis ut sibi videbatur sana, die quadam subito et improvisè comprehenderunt eam dolores immensi; quibus angustiata clamare cœpit, et *d* garrere tam fortiter, ut mirarentur præsentis. Qui intuentes in eam cur sic clamasset; et diligentius considerantes, reperebant illam contractam, et paralyticam effectam totam, capite, corpore, pedibus, ac manibus contremiscens; cumque quasi amens effecta fuisset, perdidit etiam et loquelam, ut quid diceret ipsa nesciret, nec ab aliis intelligi posset: et sic permansit per hebdomadas plures. Tandem recordata quadam die

commendavit se S. Franchæ, sicque velociter fuit relaxatum ad modicum illius linguæ vinculum. Quod ipsa sentiens, vocavit continuo D. Castellanam de Bellinis, amitam suam, dicens: Ego per virtutem Dei, S. Franchæ meritis, cui me recommendavi, sentio me modicum relevatam, et laxatam linguam meam; ideo rogo, ut me portari faciat ad altare ipsius, sperans quod ibi penitus liberabor. Hoc audito d. sua amita super carrum illam adduci fecit, ac præsentari præmisso altari. Ubi dum fuisset præsentata, oransque fuisset aqua Sanctæ perfusa; statim absque mora penitus fuit ab omnibus quæ patiebatur malis liberata: quæ cum gratiarum actionibus reversa, postmodum sæpius visitavit, et adhuc vivens ac sana locum sæpe visitat ipsum devota.

64 Tempore quo D. Bertrandus, tituli S. Marcelli Presbyter Cardinalis et Legatus, Placentiæ consistebat, quædam femina Januensis, cæca per septem annos, cum sorore et ambarum nepte, propter devotionem Franchæ, de Janua Placentiam venit, locumque illius sanctum et altare visitavit. Cumque hoc faceret crebro ibidem etiam pernoctando, ungebantur quotidie Sanctæ aqua; et a dominabus loci reficiebantur persæpe decenter cum comitiva sua. Persistenti autem aliquandiu in fide cum perseverantia, redditus fuit illi tantus visus, quod per se pergere sibi poterat necessaria præparare, quæ quidem facere nequibat ante. Et sic testantibus plurimis, qui viderunt, ei que congrua ministraverunt, gaudens et gratias referens, Januam rediit videus.

65 Soror Jacoba de e Pegorera, suprascripti loci monialis per annos viginti, infrascripta voce propria mihi retulit conscribenti. In primis, inquit, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, volente Deo, tam gravis infirmitas oculorum occurrit mihi, quod nec videre quid poteram, nec vix die noctive quiescere, sic patiebar: et conspicientibus, ut dicebant, oculi mei videbantur tumidi, turbati, et inflati. Quam infirmitatem cum tolerassem per duos circa menses, multo magis gravissimam sustinui per duodecim dies. Dolens igitur nimium et conturbata, quadam die messis tempore post prandium, projecit me in oratione coram altari S. Franchæ, ubi diutius commorata, visum fuit mihi de ipso altari quasi organum insonare dulcissime, melodias et dulces ultra quam credi possit sonos reddens. Super quo vehementer admirans, surgebam, altare continebam, et amplexabar dicens, Ubi sum ego? Sum ego amens effecta? Quid est quod audio? Ego certe scio quod organum non est in altari, sed nec in monasterio isto: unde igitur audio istud? nam nec sic bene sonans organum unquam audivi. Et hæc, inquit, me quæritante, visum est mihi, quod quasi sanguinis undæ profluerent ab oculis meis, ardentissimæ nimis, ita quod amarissime plangerem, tum præ dolore nimio, tum pro melodia tam insolita. Et ecce circa horam nonam aliæ moniales oratorium intraverunt, et me sicut amentem effectam invenerunt. Cumque me sublevassent, meum gremium apparuit sanguine plenum, et adhuc visibiliter effluere sanguinis undas ab oculis meis. Quod cum omnes mirarentur, et quærerent, unde sanguis tantus evenisset; dicebam ego, non sanguinem sed lacrymas esse. Affirmantibus autem et oculis videntibus sanguinem esse, dixi; Ergo dirupti sunt oculi mei: et credo vere quod eos perdiderim nunquamque videbo. Itaque cum per dies duodecim fluxus non cessaret sanguinis ab oculis meis, duodecimo tandem die cessavit; et oculi clari comparuerunt et plani, nunquam ulterius turgentibus vel inflati: clare quippe vidi et video, dans gloriam Deo, in hoc S. Franchæ Virginis sacro Monasterio, addens et hæc.

D
ad aram
deportata cu-
ratur.

CAP. LI

Septennio cæca
illuminatur.

E

CAP. LII

Alia cæcutiens
e

audita celesti
musica,

F

et multo per
oculos sangui-
ne fluente sa-
natur.

- A** 66 Cum Sacrista consisterem domus hujus, quadam nocte malefactores posuerunt ignem in molendinum, illius monasterii domibus etiam satis propinquum : propter quod clamantibus illud inhabitantibus, excitatus fuit etiam totus conventus Dominarum, et surrexerunt trementes, et quid agerent ignorantes. Ego vero Sacrista, de beneficiis sanctæ nostræ Franchæ confisa, tuli Reliquias, quas foris extra illius altare conservabam ; et cum devotione qua poteram contra ignem opponebam et ostendebam, rogans et supplicans una cum ceteris Dominabus, ut meritis B. Franchæ nobis, nullum aliud auxilium habentibus, Dominus Deus dignaretur succurrere. Quo facto, cum jam dicti molendini medietas esset combusta, miraculo visibili cessavit ignis ; et malandrini recesserunt inde confusi.
- B** 67 Alia quoque nocte, cum latrones niterentur intrare Monasterium loci suprascripti, ut derobarent, resistentibus monialibus et personis domus illius, plus precibus, quam armis vel viribus aliis, juxta promissa B. Franchæ, nunquam potuerunt aditum intrandi reperire. Et licet ostia scirent et invenirent, atque confringere viriliter satagerent ; nullum effectum suæ malitiæ consequentes, turbati et quasi desperati, turpia et enormia de Sanctis translatis et de adhuc viventibus in carne, dicebant ; sæpiusque maledicentes et blasphemantes referebant dicentes, Ex quo intrare non possumus, cuncta quæ foris sunt incendamus. Apponentes igitur ignem in exterioribus domibus, præstolabant, ut qui intus erant aperirent et exirent, sicque intrare possent et derobare. Sed ad solitum orationum refugium graviter gemendo intrinsecis Dominabus, Sacrista præmissas Reliquias opposuit malefactoribus et igni : statimque malandrinumet cominutati ignem extinxerunt, et recesserunt.
- C** 68 Columba de Columbibus Mangniani, Conversa Domus, testatur quod anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo et primo, Sacrista consistente D. Joanna de Roncarola, quidam homo senex, non videns, cum uxore quæ regebat illum, venit a f Castro-Unardo de Panicis ad altare S. Franchæ, sero circa horam Ave-Maria ; ibique lotis oculis aqua dictæ Sanctæ, cum stetisset immobilis et orans vigilanter illa nocte ; mane facto vidit clare. Pro quo monialibus omnibus hoc factum cognoscentibus gratias referens, Deum laudans et magnificans, recessit gaudens.
- C** 69 Benigna Bregognona monialis testatur, quod cum esset ipsa Sacrista domus, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tertio in quadragesima, quadam femina de Castro g S. Joannis, nomine Viridis, venit ad altare S. Franchæ non videns, petens illius suffragia, ut videret. Cujus oculi cum fuissent aqua Sanctæ peruncti, antequam ab altari discederet, vidit, gratias agens : et ibidem sequenti nocte pernoctans, retulit dicens, Dies octo sunt, quod doloribus capitis nimis et angustis aggravata periculi visum ; propter quod dolens, hortatu vicinarum, proposui visitare altare istud : cumque a Petro marito meo licentiam quæsissem, non obtinui, sed prohibuit mihi. Unde dolenti et quasi nocte dormienti, apparuit S. Maria, porrigens mihi manum, et dicens ; Vade, quo proposuisti. Conquerente mihi de viro meo, et quia qui me duceret non habebam ; respondit illa, Vade, ne timeas, quia non te deseram in aliquo. Referenti mihi hæc eadem, credere noluit vir meus, nec concedere. Sed illo quoquam abeunte, per memetipsam iter h a Castro prædicto arripui : nulloque ducente usque ad altare istud nil videns veni ; et nunc hic stans aperte video, Deumque glorificans redeo.
- D** dictum quædam femina Januensis, ducens secum i abiaticum unum, octo annorum a nativitate cæcum, et nihil omnino videntem ; hujus oculi eum fuissent aqua S. Franchæ peruncti, recesserunt a monasterio quasi per milliare. Sed antequam intrarent civitatem Placentiæ, clamare cœpit puer, et dicere. O Avia mea, est ædificium, quod ante me video, domus ? Et admirans illa respondit ; Quomodo istud, o fili, quomodo vides tu ? Et ille digito demonstravit molendinum de k Braida, quod est satis vicinum loci suprascripti monasterio. Avia igitur congaudente, puer cum illa similiter gaudens ac videns, civitatem ingressus est : ob ejus gratiam referendam sequenti die puero præcedente videnteque, mulier reversa est ad altare gratias agens, et hæc eadem referens atque renuntians ; devotissime flens et jubilans.
- E** 71 Cerdina Guazarona, monialis est loci suprascripti per annos triginta sex et plus, quæ viva voce retulit hæc. Anno, inquit, Domini millesimo trecentesimo vigesimo sexto, diebus Christi nativitati proximis, apprehendit me infirmitas gulæ, quæ squenzia dicitur : quam licet aliis vicibus habuissem, modo habui valde duriores, ita ut nimis angustiat, non putarem posse in crastino durare quin suffocarer. Unde perterrita valde, post Completorium plorans perrexi ad altare S. Franchæ, supplicans abundantissime, ut in casu tam necessario mihi subveniret, ne sine pœnitentia decederem. Quod cum longo tempore fecissem, tandem fessa perrexi ad lectum. Et ecce, circa mediam noctem in gula mea sensi quasi l grandiolum unum decurrere, et ad partem gulæ declinare : atque tam nocte, quam mane gargarizans, grossum phlegma rejeci, ac me sanata esse per Dei gratiam sensi ; ita quod deinceps in meo corpore tale quid non inveni. Deo gratias. Amen.
- F** 72 Multa et alia miracula S. Franchæ sunt, a singulis præmissarum Dominarum visa pariter et enarrata, de quibus, ne præ nimietate fastidiant, præsentia sunt notabiliter exceptata : quæ quia per multas personas testificata sunt et publicata, ideo sunt et hic præter cetera scripta.

ANNOTATA.

a Cendatum vulgo Zendado, usurpatur a Bocacio et aliis pro Sindone sive pretioso et subtili panno linea.

b Arsenicum vulgo Realgarum et Risagallum dicit, inquit Kilianus in suo Etymologico Teutonico ; præsentissimum venenum, Belgis Regal, sive Rattenkruid, id est, herba soricaria, quod soricibus interficiendis solet adhiberi.

c Brandonum, a Teutonico Branden ardere, Franciscus Brandon, fax, alius Italis in tali significatione minus nota vox.

d Idiotismo Italis proprio, Garrire significat, vociferari, altercari, objurgare.

e Petro-Mariæ Pecoraria, quod magis Latinum, et eodem rellit.

f Castrum Unardi, vulgo Castel Inardo, Placentia distans p. m. 14 circiter ad Meridiem, trans fluvium Niram.

g Castrum S. Joannis, inter Placentiam et Papiam via Emilia, propinquius Placentiæ, trans Tidonem fluvium.

h Appendit Petrus-Maria, quod non solum rivulus varios et pedibus permeabiles, sed etiam fluvius Tidonem et Trebiam, navigio transeundos, formidare debuerit.

i Abiaticus dicitur hic nepos, respectu avi aut avie.

k Suggest Petrus-Maria ipsum esse supra viam publicam, quæ a monasterio in urbem ducit, et ab illo distare solum mille passus.

A 1 *Idem Petrus-Maria*, nescio quid rotundi, vertit :
existimo grandiolum pro glandula dici.

AUCTORE
BERTRAMO
EX MS.

a

SERMO a

*Super monasteriis Cisterciensis Ordinis, qui
de loco et monasterio S. Franchæ prodive-
runt.*

Ex. 15 20

*l'li post
Mariam
veterem
mulieres,*

Ps. 44, 15

*post Deiparam
Vergines,*

B

*sic multe
post Francam
egressæ,*

h

*fundarunt mo-
nasteria Cas-
tri-arcuati,*

c

d

*Nazareth,
juxta Placen-
tiam,*

e

C

*f
Cœlestia
Venetiis,*

g

In Exodi libro scriptum est, Sumpsit Maria Prophetissa tympanum in manu sua, egressæque sunt post eam mulieres cum tympanis et choris. Quoniam autem illis omnia contingebant in figuris, quæ nobis apparente Christi veritate cœlestibus sunt denudata mysteriis; licet hæc historialiter vera fuerint de Maria, sorore Moysi et Aaron; tamen allegorico sensu congruunt sanctissimæ Matri Christi, de qua prophetice dicitur per Psalmistam, Adducentur Regi virgines post eam. Ex quibus cum una de numero prudentum extiterit S. Franca, etiam illi tropologice, non immerito coaptari possunt prædicta. Franca enim, etsi non nomine, re tamen Maria fuit; videlicet amara, illuminatrix, et illuminata (Quæ quidem apertius cognosci possunt ex ipsius vita principaliter superscripta) nam et hæc sumpsit tympanum in manu, corpus cum operibus bonis mortificando, egressæque sunt, extra civitatem simul et extra vitam secularem, post eam innumerabiles mulieres, atque subsequuntur; vitam ipsius imitantes pariter et exempla, cum tympanis poenitentiae et afflictionis; sed et cum choris, canentibus videlicet Religiosis. Et ne quis dubitet, consideret quisque, quod ista Beata, fuit in diœcesi Placeutina, et, ut creditur, in tota Lombardia, prima Cistenciensis ordinis Abbatisa, pro suo primatu merito veneranda, quam subsequutæ sunt mulieres, Monasteriorum, scilicet Castri-arcuati, Nazareth, Cœlestiæ Venetiarum, Pipiæ de Cremona, et Galileæ, Dei largæ cultrices.

74 Nempe viveute b... Baiamonte Vicecomite, Abbate Monasterii de Columba, parentes illius construxerunt monasterium unum Dominarum in Castro-arcuato, c supponentes illud eisdem Abbati et monasterio, quorum ministerio de conventu S. Franchæ datæ fuerunt tres moniales Rectrices et Magistræ illi monasterio, ejus Abbatisa prima fuit, Domina Euritia d de Tuna.

75 Post hæc e per certos Nobiles Placentiæ, prope fossas illius civitatis fundato monasterio S. Mariæ de Nazareth, ac supposito curæ conventus et Abbatis monasterii de Ponte-Trebiæ Cisterciensis ordinis, voluntate Dominorum de Columba; de conventu S. Franchæ datæ sunt plures moniales illis de Nazareth, doctrices et rectrices.

76 Parvo post tempore f succedente, duo Venetiani inspiratione divina commoti, venerunt Placentiam, et inde ad Columbam; referentes illis de Columba, quod construere proposuerant Venetiis monasterium Dominarum, et illud eis supponebant. Petentibusque præ ceteris, ut de conventu S. Franchæ, de quibus audierant multa bona, sibi darentur primæ Domine, quæ domum illam novam construerent, docerent recipiendas et informarent; annuentes illi de Columba, venerunt cum eis ad locum sanctum, in quo tunc erat Abbatisa Domina Carentia Vicecomes; et pari consensu duodecim elegerunt moniales illius monasterii, quarum sex decreverunt debere Venetiis remanere, sexque alias monasterio constructo et conventu ordinato domum debere redire. Sicque cum illis nobilibus, comitantibus eis duobus monachis de Columba, duobusque Fratribus Prædicatoribus, quorum unus carnalis frater erat D. Carentiæ Abbatisa, Moniales electæ duodecim perrexerunt, et Venetiis velocissime monasterium nobilissimum S. Mariæ de g Cœlestia construxerunt,

atque conventum Dominarum per maximum ibidem D constituerunt, et postea sex de dictis monialibus domum propriam redierunt, sex vero reliquæ remanentes illic vitam suam ibidem laudabiliter finierunt.

77 De Conventu autem Nazareth processerunt quinque moniales de Cremona, quæ construxerunt Cremonæ Monasterium S. Mariæ h de Pipia, quod quamvis fuerit primo suppositum illis de Ponte etiam per privilegia D. Papæ, tamen nunc regitur per illos de Columba, nescio qua causa.

Cremonæ,
h

78 Proce-su temporis cum D. Joannes de Lourago Placentinus cum aliis nobilibus decrevisset constituere monasterium unum Dominarum vicinum S. Benedicti monasterio, i Dominorum de Ponte consensu et consilio, primas doctrices ac rectrices assumpserunt de præmisso Castri-arcuati monasterio. Quæ venientes construxerunt monasterium S. Mariæ de Galilea, suppositum illis de Ponte: ejus Abbatisæ primæ nomen fuit D. Agnexia Bonarda.

et iterum
juxta Pla-
centiam
Galileæ,
i

79 Omnia igitur hæc monasteria de fonte S. Franchæ, illo videlicet loco sancto de Tertio-passu, aut principaliter aut secundo, velut rivuli purissimi, processerunt; de quarum numero solus dicere prævalet Deus: Dinumerabo eas, quia mortalibus super arenam multiplicatæ multiplicabuntur. Superaddat ergo securior ipsa Beata, dicatque læta: Domine, quinque talenta, donum scilicet quinque sensuum, tradidisti: ecce alia quinque superlucrata sum monasteria, in quibus cum tympanis et choris cantatur quotidie canticum Domino, gloriose enim honorificatus est, equum et ascensorem projecit in mare.

E

ANNOTATA.

a Titulum, ut in MS. reperitur, sic relinquimus.

b Hic relictum erat spatium vacuum, quasi nomini priori scribendo.

c Castrum-arenatum, oppidum honestum inter Parmam et Placentiam, a media via Emilia per 4 aut 5 p. m. deflectendo in Austrum. Erectum est autem monasterium sub titulo S. Mariæ de Monte-Oliveto, prope capellam S. Dominici ad ripam fluminis Arde, inquit Petrus Maria; et suggerit ubi eorundem Vicecomitum majoribus Placentiæ fundatum olim esse templum insigne sub titulo S. Fidei Vrg. et Mart. haud procul ab æde S. Silvestri: annum vero fundationis ex authentico instrumento notat 1223.

d An eadem quæ supra Garitia? an vero soror aut cognata ejusdem? Petrus-Maria addit, ipsam quæ designata est Abbatisa, assumpsisse nomen Francæ, ex devotione erga sanctam matrem suam: et cum hoc nomine subscripsisse eidem actui Notariali anno 1226.

F

e Anno, ut idem docet, 1228, ex parte urbis meridionali.

f Sansovinus in Chronico Veneto hanc fundationem refert ad annum 1238.

g Reliquarum primam dictam fuisse nomine Cœlestiam asserit Petrus-Maria: sed hodie ait vocari a vulgo S. Mariam Cœlestem, prope eum locum ubi deinde constructum est Armamentarium.

h Idem appellat S. Joannis de Pipia, et addit progressu temporis translatum esse monasterium intra civitatem, in locum qui Cistellus dicitur.

i Ad Occidentem, inquit idem, extra portam, quæ a Strata-levata nomen habet.

A

APPENDIX I.

Ex Vita Italica per Petrum-Mariam Campi.

*De postrema translatione, cultu, sacellis et miraculis posterioribus.*Cistercienses
virgines,refugia ur-
bano ac-
quirunt pro
tempore bel-
li :

B

Habebant monachæ, non solum ex monasterio de Tertio-passu, sed ex Nazarethano quoque et Galilæano, domos quasdam, refugiorum instar, intra Placentinam urbem, quo sese recipiebant, nunc seorsim aliquæ, nunc simul omnes, maxime bellorum tempore aut hostilium incursionum. In hunc modum cum aliquando Nazarethanæ, a sua quiete et clausura exturbatæ, longiorem in urbe moram trahere cogerentur, providit eis superna clementia de ecclesiola et habitatione ad S. Mariam duodecim Apostolorum; quæ postea mutato nomine dici cœpit monasterium S. Raimundi. Anno deinde MCCCLXII, Petrus Episcopus Placentinus, videns Virgines Galilæanas simili egere perfugio, nec tamen præ paupertate sua habere unde idoneum locum compararent; donavit eis hospitale S. Matthæi (Maffei vulgo dicti) quod in eodem vico ad Occidentem erat ex adverso principalis portæ, ducentis in basilicam sancto isti Apostolo et Evangelistæ sacram. Denique sanctimoniales Plectolenses, quæ etiam ipsæ habebant Placentiæ, in vicinia S. Domini pone molendinum S. Syri, diversorium suum; illuc identidem se recipiebant, prout signanter fecerunt anno MCCCXXVI, tempore præmemorati belli Papiensis; eo sollicitus, quod recordarentur quam indigna perpessæ essent sorores suæ Olivetani monasterii prope Castrum-arcuatum, ante annos octo, sub armis Galeatii Vicecomitis.

81 Ibi illæ parvulum habebant oratorium sive sacellum cum altari ad divina Officia; ad actus vero Capitulares congregabantur; modo in locutorio modo in ambulaero propinquo, quemadmodum patet ex variis instrumentis ibidem confectis, maxime post annum MCCCXLVI, exiduumque a Francisco Sforza impie patratum. Porro cum publicæ istæ calamitates bellicque tumultus identidem recrudescerent, et tandem anno MXXXVIII Dux Borbonius urbem obsidione cinxisset; solo æquatæ sunt nonnullæ extra civitatem ecclesiæ ac monasteria; et quæ ad Tertium passum nunquam quietas se futuras præsa-
giebant, locum penitus dimittentes, se ipsas cum caro S. Francæ corpore receperunt intra urbanum suum refugium, ipsa die S. Fidei, sexta scilicet Octobris.

et in iis
quandoque
commoran-
tur diutius ;ac tandem
an. 1528
omnino lo-
ca priora
dimittunt,

C

Similiter etiam Monachæ Galilæanæ ad S. Matthæi receperunt sese, ac deinde ex mandato Vice-legati aut Gubernatoris Placentini, aggregarunt se ad eas, quæ locum S. Raimundi postea dictum obtinebant, ac rursum secedentes, haud procul inde junxerunt se Virginibus ex Castro-arcuato reductis et a S. Elisabetha nuncupatis; et unicum e duobus formavere conventum, construentes templum S. Bernardi; sed tam exiguum, ut posteris necessarium fuerit ædificare aliud, quod nunc videmus eidem sancto Abbati sacram.

82 Sic igitur reductæ in urbem Plectulenses Sorores prope S. Syrum, coemptis nonnullis ædibus locisque exordiundo monasterio idoneis, paulatim dilataverunt sese, usque adeo, ut sub Abbatissa D. Franca-Lucia de Tudescis facultatibus auctæ coeperint fabricare ecclesiam, quæ etiam nunc visu digna superest, ad honorem Dominae nostræ sanctissimæ et S. Francæ, xiii Februarii MDLIX, cum pridie Crucem ibidem plantavisset D. Leonardus Lana, Episcopus Biduanensis et tunc Suffraganeus Reverendissimi Catalani Trivultii, Placentini Antistitis. Itaque solenni ritu positus tunc est fundamentalis

ita funda-
ta est nova
S. Francæ
ecclesia
1549.

lapis, super quem assurgeret murus, anticam templi partem a sanctimonialium choro divisurus: et completo ædificio, a prædicto Chorepiscopo consecratum templum est, die v Maji anni MDLV. Postea curæ fuit piis Virginibus ut ossa sanctæ Matris collocarentur sub altari majori, ubi etiam nunc jacent: idque factum est pridie natalis ipsius sanctæ Virginis anno MDLVII. Caput tamen, quod jam antea seorsim servatum fuerat in Plectolensi monasterio, nunc quoque ad augendam Placentini populi devotionem seorsim mansit in monstrantia argentea: soletque bis in anno, festis scilicet depositionis et translationis, palam exhiberi, cum integra serie dentium superiorum. Servatur etiam seorsim Sanctæ annulus et dens unus: atque ambo serviunt infirmis aliisque devotis, eorum attactu consignari petentibus.

D
EX ITAL.et sub altare
repositum
corpus an.
1557:

83 Non tamen propterea existimet aliquis, priorem illum in Plectulis locum, tot miraculis Sanctæ illustratum, sic mansisse desolatum, ut nulla remanserint veteris religionis monumenta, quæ piorum animos sæpe ad se revocant. Dicuntur adhuc S. Francæ nomine, non tantum prædia et rusticana domus, ad jus Sororum pertinentia, sed etiam vicini circum aliorum fundi. Superest præterea veteris dormitorii pars bene magna, discurrentibus per medium columnis sic compositi, ut secundum lectos ex una parte seriatim locatos ductæ cortinæ, ex altera parte relinquerent parvis spatii curritorium. Supra portam quoque monasterii, qua per levatilem pontem ingressus olim erat, conspicitur antiquissima S. Francæ statua, sub sua cuculla alba Cistercienses filias genuflexas colligentis. Denique testantur agricola, quod supra eum locum, ubi altare fuit, sub quo sacrum istud corpus tot annis quievit, nulla ratione consistat aqua pluvialis, quantumcumque copiosi imbres de cælo cadant.

ejusdem
memoriæ in
Plectulis
reliqua ;

E

84 Quod autem ad venerationem et cultum S. Francæ attinet, fuit ille ab anno MCCCXXVI usque ad MXXXVII floridus semper atque continuus. Etenim non cessantibus gratiis; quibus ipsa suos imprimis Placentinos cumulabat, Plectulis altare et templum, votis et anathematis plenum semper, conspiciebatur; et in districtu Placentino locis pluribus erecta eidem sunt sacella, oratoria et altaria. Imprimis, inter Bacedasum et S. Laurentii vicum, sub Castro arcuato ædificata est capella, ante quam rivus decurrit, et fons manat ex latere, uterque una cum ipsa sua valle nomen a S. Franca habens, in monumentum antiquæ pietatis fundatorum, qui ex familia Vicecomitum, sanctæ devotissima et multos eo tractu fundos possidente, fuisse creduntur. Constat autem ex inscriptione quadam ibidem superstite, Francum Patelotti, similitudine nominis et religionis affectu motum, anno MCCCCLXXII restaurandum locum curavisse. Erecta quoque Viavini est capella similis sub titulo S. Francæ, cujus capellanus anno MXXII legitur fuisse Leonardus de Molinariis Presbyter.

et continuus
ab an. 1326
ad 1527
cultus ;erecta in
Placentino
sacella duo :
F

85 Atque hæc intra Placentinam diocesim, venio ad foris posita loca. Primum in his occurrit templum S. Francæ erectum Ticini: quod non dubitamus quin ex ejusdem Sanctæ alumni Cisterciensis regulæ doctores acceperit; licet earum posteritas se reduxerit ad monasterium S. Christophori, ejusdem instituti, et locum Capucinis Matribus cesserit. De imagine ejusdem, in templo S. Quintini Parmæ posita, prius quam Vita scriberetur, dictum est ante eandem. Bobienses in sua Cathedrali excutunt speciale sacellum S. Francæ, ad quod anno MCCCXXVI die xxvii Octobris Capellaniam dotavit Bartholomæus Buella, vir nobilis, ex consensu D. Lanciotti Fontana, Episcopi et Comitis diætæ civitatis; cum obligatione residentia perpetuæ, Missarumque

altæ Papiæ,

et Bobii.

pluries

EX ITAL. A pluries in hebdomade dicendarum, quarum una sit de Deipara et S. Franca, et lampadis fovendæ ante altare.

Officium proprium Placentiæ et in Ordine Cisterc.

Vita vulgari-ter reddita :

Indulgentia pro Natali et Translatione :

Officium novum an. 1610,

altaria variis locis varia :

86 In aliis quoque civitatibus et regionibus credibile est altaria aut imagines locatas, quandoquidem non solum in diœcesi Placentina, sed universaliter per Ordinem Cisterciensem receptum fuerit officium S. Francæ, non quidem ad diem xxv, S. Marci officio impeditum, sed ad xxvi, cum propriis orationibus, antiphonis et lectionibus; quemadmodum probatur ex Breviariis recensis Venetiæ anno mcccxciv per Franciscum Gherardengum, anno md per Franciscum Torresanum de Asola, et anno mdix per Lucam Antonium Juntam; in quibus Antiphonæ ad Magnificat et Benedictus eadem assignantur, quæ in Breviario veteri Placentino: sed additur Invitatorium etiam proprium, cum Antiphonis octodecim et majori numero Lectionum et Responsoriorum, Missaque particularis. Porro anno mxxi Maurus Corbetta; Cisterciensis monachus, rogatus a Fratribus atque Sororibus Ordinis, nominatum ab Abbatissis S. Francæ Papiensis et S. Elisabethæ Placentinæ, Latine descriptam a Bertrando Vitam, vulgari lingua reddidit aptiorem omnibus, et Mediolanensi prælo Leonardi Pachelli subjecit imprimendam.

87 Continuum exinde Sanctæ nostræ cultum egregie confirmat et probat Bulla Indulgentiarum, a decem Illustrissimis S. R. E. Cardinalibus signata die vi Julii anno mxxi, quibus cum expositum fuisset novum S. Francæ templum Placentiæ ædificatum a fundamentis esse, singuli eorum cupientes istud frequentari et sanctæ Virginis venerationem augeri, omnibus adjunctis manus exhibituris relaxarunt dies centum de injunctis prænitentiis, siquidem illuc accesserint contriti, Feria iv majoris hebdomadæ, et in ipsius Sanctæ festivitibus, id est Natalis xxv Aprilis et Translationis xxviii Augusti: nec non in sollemnitate Sanctorum omnium et die S. Catharinæ Virginis ac Martyris. Harum Indulgentiarum usu paulatim cessante, et tepescente Placentinorum religione, per reformationem Breviarii sub Pio v introductam, cessavit penitus in ecclesia Placentina S. Francæ officium, æque ac aliorum plurium priorum hujus diœcesis Sanctorum officia propria, ne communi quidem substituto. Itaque loci sapediti Monachæ, a Gregorio Papa xv aliisque successoribus Pontificibus, curaverunt novas Indulgentias impetrandas: et recudendam anno mdcxvii Legendam vulgarem, stylo aliquantum nitidiori. Denique vigilantissimus ac pietissimus Pastor noster Claudius Rangonius, anno mxc impetravit denuo Officium proprium, sub ritu duplicis in ecclesia Placentina celebrandum: quod ritui ac usui suo paulo post aptantes Benedictinæ monachæ S. Syri, quarum olim fuerat Abbatissa; præivere aliis ecclesiis Placentinis, tam regularium quam secularium, ut renovatum S. Francæ cultum pariter omnes susci-perent.

88 Ut vero ad templa altariaque, unde digressa est, oratio revertatur, præteriri non debet sub silentio egregia pietas eorum qui Polesinum habitant, oppidum Pado adsitum sub dominatu Marchionum Palavicinorum et districtu Burgi S. Domini: qui non uno jam seculo sub patrocinio S. Francæ vixerunt (erigentes eidem ecclesiam, quæ flumine exundante destructa, nunc cernitur nova et singulari concursu frequentata) suorumque fundorum partem sub ejusdem nomine appellandam instituerunt. Papiæ quoque ad S. Christophori commorantes virgines sanctæ, quæ ad se receperant inquilinas monasterii S. Francæ, ejusdem quoque recipere cultum. Ast Placentinæ monachæ, non contentæ altari eo

quo sacrum Beatæ corpus continetur, aliud eidem D simul et S. Lucie in peculiari sacello curaverunt dedicandum. Civium quoque multi, tam intra quam extra urbem, suam hoc in genere monstrarunt frequenter pietatem: per quam et in ecclesia Eremitarum Augustinianorum S. Laurentii conspicitur altare S. Francæ ingrediendibus ad sinistram latus; et supra muros ejus templi, quod S. Nicolao extruxere Catanei, statua Sanctæ eminet: et in Gropallo, prope Montemlausa, a familia Cavanensi hisce nuperis diebus erecta est nova capella, sub nomine ejusdem S. Francæ.

89 Annecti hoc loco possunt miraculosæ gratiæ complures, quibus etiam hoc nostro seculo sui patrocini efficaciam indigenis alienisque commendavit S. Franca. Anno mxxi Serenissima Princeps D. Maura Lucenia Farnesia, Parmæ in cœnobio S. Alexandri Monacha, ad Abbatissam S. Francæ hoc tenore scripsit xxiv Junii: Cum diebus præteritis singularem aliquam gratiam obtinuerim meritis Protectricis vestræ S. Francæ obligationi mere facere volens satis, mitto Aurelium monasterii nostri famulum, qui Te roget pro me, ut per Sanctimoniales tuas Missam cantari facias eucharisticam de Sancta, ad eumque finem tradat inclusos hisce Zecchinos. Similia Placentiæ fatentur et testantur multi contestantibus sibi medicis et monasterii Sororibus. Puta de D. Clara Beatrice Vice-Domini, ipsius conventus monacha, quæ anno mdcviii intolerabili anxiosa fuit dolore per totam superiorem corporis partem, et duro quodam circa genu ac subtus pedem tumore; quibus malis nulla potuerat ars succurrere: iterumque haud diu post, desperatum in pectore malum circa guttur patiens, per duos annos incan-ceratum; utraque vice acceptam sanitatem retulit meritis S. Francæ. Item de D. Angela Livia Anguisola, similiter ejusdem loci monacha, quæ mense Februario anni mdcxvii, crudelissimis herniæ doloribus pene ad extremam vitæ desperationem adducta, celerem obtinuit sospitatem, per ipsius S. Francæ merita. Ac denique de multis aliis, qui, a quo malo, quibus votis factis, et quo modo fuerint liberati, nolo distinctius explicare, donec Vicarius Episcopalis, qui de omnibus legitimam quæstionem instituit, sententiam tulerit de iisdem.

90 Specimen tamen recentiorum favorum, idque publicis actis in curia consignatum, lubet hic at-tere. Anno mdcxvii die i Augusti, D. Angelam Lucretiam Scottam, filiam Marchionis Horatii, subtilis catarrhus a capite ad fauces sic oppressit, ut amissa loquendi facultate, nullum sumere cibum nisi glutuendo posset, non absque frequenti suffocationis periculo. Accedebat lateris dolor acutissimus, qui nullam miseræ relinquebat requiem, sed cogebat erectam sedere, atque per violentissimam tussim expellere phlegmata sanguinolenta ac purulenta: unde ad continuatas vigilias jungebatur febris, modo intensior modo remissior, sed molesta semper. Denique supervenit eidem profluvium urinae tam copiosum, per dies quinque aut sex, ut intra viginti quatuor horas observata fuerit a medicis viginti quinque libras urinae, non minus quam aqua putealis claræ, excrevisse. Huic necessitati dum satisfacit aliquando, tam intolerabilis ab inferiori ventre dolor ascendit ad cor, ut ipsi ab immodica jactatione continendæ plures simul Sorores non sufficerent: mediaque nocte advocatus medicus, cum videret ita bacchanti nulla adhiberi utiliter remedia posse, auctor fieret S. Francæ in auxilium rebus desperatis advocandæ. Cruciatuum acerbitas oblivisci pene omnium misellam fecerat: quare iteratis frequentius Sororum suggestionibus opus fuit, ut sememiniisset ex numero filiarum S. Francæ esse. Cujus ut potuit recordari, jussit

miracula recentiora multa :

de quibus formatus Processus.

Anno 1617 monialis juvenula,

miris symptomatis ad mortem adducta,

invocata
S. Francæ
relevatur :

A jussit sibi ossiculum adferri, quod unum de corpore Sanctæ habebat : eoque supra pectus posito, repente quiescere cepit, abstersis doloribus, sed debilitate extrema succedente, quæ fecit proximam morti videri.

et nihilo-
minus die
sequenti
moritura,

91 Sequenti mane sic debilem invenientes medici, ut nec idonea quidem videretur cui humana applicarentur remedia ; vix aliquid ausi sunt, et hoc ipsum vanum fuit. Inde post biduum, in gravescente semper malo, ipsa quæ vix nisi violenter induci eatenus potuerat ut medicinas præparatas sumeret, ultro eas requirere cepit. Sed jam lingua intumuerat, atque instar plumbi ponderosa gravabat infirmam ; et inflammatae fauces, ignem spirare videbantur : præterea deficiebat cerebrum, et stomachus aqua implebatur. Quid agerent, absentibus medicis, eo in statu infirmam suam circumstantes monachæ ? Recurrunt ad vota orationesque, et ipsam ut idem faciat adhortantur quæ possunt : quod ore non prævalens facere, fecit affectu, postulans ut saltem facultas sibi daretur commendandi animam Creatori. Mox tantum virium sibi reddi sensit, ut potuerit aquam attactu Reliquiarum consecratam postulare : quam ore sumptam necdum deglutierat, cum alleviatam sese atque in somnum propensam sensit : sed quia eodem tempore totam faciem livor letalis obscurabat, credebant sociæ animam agere. Cum ecce ipsa sese erigit, et quæ a die Augusti usque ad xiii Septembris, vocis usu caruerat, oravit circumstantes ut sibi vestimenta ferrent, atque in templum agendis Deo gratias comitarentur. Istic dum anteverendum caput S. Francæ Missa peragitur, genuflexa perstitit in oratione ; tum erecta in pedes, adeo robustam firmanque se sensit ac si nullo unquam morbo laborasset. Quapropter ab omnibus pariter decantatus est hymnus Ambrosianus ; post quem ipsa accedens ad crates, Domino parenti jussit nuntiari subitum suam convalescentiam, eamque tam perfectam, ut etiam vestigia cantharidum applicitarum evanuisse cernerentur. Quin cum toto præcelsi triennio ita affectum habuisset, latus, ut nec ipsamet propriæ manus contactum ferret ; etiam hoc incommodo liberam se esse asseruit. Proxima igitur die, exaltatæ Cruci sacra, in ipso S. Francæ templo, per musicos ecclesiæ Cathedralis, cantatum est solemne sacrum, sub quo de manibus celebrantis D. Alexandri Carissimi Vicarii Episcopalis communicavit puella, et liberatrici suæ S. Francæ debitas reddidit gratiarum actiones.

B
sumpta illius
aqua,

subito et
integre con-
valescit :

C 92 Hactenus Petrus-Maria in Vita anno mdcxviii impressa : idem de Reliquis recentius Bononiam translatis hoc documentum exhibet parte 2 Histor. Eccles. Placentinæ edita anno mdccli pag. 208 et 209. Alexander Schapius, Dei et Apostolicæ Sedis gratia sanctæ Placentinæ Ecclesiæ Episcopus, Universis et singulis, præsentibus litteras inspecturis, fidem facimus et attestamus, quemadmodum Reverendæ Abbatissa et moniales monasterii S. Franchæ, hujus civitatis Placentiæ, Ordinis Cisterciensis, quantum in Domino possunt respondere volentes pio devotionis affectui, quo reverendæ moniales monasterii S. Ursule civitatis Bononiæ ejusdem Ordinis Cisterciensis eandem S. Francham Virginem Placentinam prosequuntur, ex eo maxime quia ipsam olim fuisse asserunt dicti earum monasterii fundatricem, duas parvas sacri ejusdem S. Franchæ corporis, nempe ex ossibus, reliquias, quæ una cum aliis seorsim asservabantur in quadam cruce argentea, occasione solennitatum in earum ecclesia exteriori publicæ venerationi exponi consueta (harum præsentium tenore) prædictis S. Ursule monialibus largitæ fuerunt, insimul cum globulis duobus precatoriis, altero majori et altero minori, qui vulgo un Pater-nostro

cum duobus
globulis ex
precatoria
corolla,

et un Ave-Maria nuncupantur, coronæ ipsiusmet D. S. Franchæ, penes easdem S. Franchæ moniales, ad hæc usque tempora reverenter custoditæ : memoratasque particulas nos ipsos ex dicta venerabili Cruce, ad ipsarum reverendarum monialium præsentiam et de illarum expresso consensu, desumpsisse ; et cum eisdem globulis, ab eisdem monialibus nobis consignatis, in capsula quadam lignea successive reposuisse, nostro, quo etiam inferius sigillo magno munita, ad ipsas reverendas moniales S. Ursulæ Bononiæ deferenda.... Datum Placentiæ, ex nostro Episcopali Palatio die xxx Decembris anni mdcxlviii. Sciendum est autem quod istæ etiam Bononienses, traduces quædam fuerint Placentinæ vineæ, primumque anno mdcxxxviii sint plantatæ extra portam Castilionensem ad ecclesiam S. Mariæ de Miseriordia ; ac deinde intra urbem receptæ.

EX ITAL.

APPENDIX II.

Gratiæ recentiores ex MS Italico.

Cum apud Petrum-Mariam Campi, secundum dictum. 89, invenissemus mentionem Processus, coram Vicario Episcopali instituti, circa recentiores favores, B. Francæ meritis attributos ; hunc quoque requirendum existimavimus. Sed respondit Camillus Hectoreus prælandatus, nihil illius inveniri potuisse quantavis adhibita diligentia : et cum qui nunc est Vicarium pro certo asseruisse, ejusmodi Processum aut non continuatum, aut certe non absolutum fuisse. Inventus nihilominus est apud Monachas S. Francæ libellus MS. hunc titulum præferens, Liber gratiarum per S. Francam obtentarum : in quo quidquid continebatur, transcripsit nobis idem Camillus, et nos Latine jam reddemus. Prius observo, librum hunc, cui successive inscriberentur notabiliores atque testatiores gratiæ capium videri circa annum mdccl, in eoque nullum referri ex istis quorum Petrus-Maria meminit præter primum : erant igitur jam tum deperditæ aut saltem oblivioni datæ delitescerent chartæ, Processum prædictum et reliqua a Petro-Maria indicata beneficia continentes : quod esse posteris documento debeat, ut nulla unquam causarum sacrarum monumenta in judicium adducant, quorum sibi non reserrent exempla : ne causa inter manus hærente, ut contingit sæpissime, etiam ipsa hæreant et tandem irrecoverabiliter pereant. Idem ne postremo scriptis fiat ipsa hic damus absque præjudicio ecclesiasticæ potestatis, cujus est de gratiarum sic relatarum veritate et qualitate judicare,

Requisito
frustra Pro-
cessu præci-
tato,
E

datur ex
MS collec-
tio recen-
tior.

F

94 Anno mdcvi in vigilia S. Mariæ Magdalænæ, una monacharum nostrarum, nomine D. Clara Beatrix de Vicedominis, infirmitatem incurrit, qua superioris corporis pars a cingulo sursum gravibus angustabatur doloribus, inferior autem cruciabatur inflatione quadam supra genu sinistrum atque infra pedes. Huic cum diligenter medicinas quas poterant medici applicuissent, nihilque levaminis attulissent, eo usque incurrit malum, ut ipsa amplius se movere non posset, nisi per cruciatum maximum et auxilium infirmariorum. Tandem supra modum anxiosa, oblita quoque est consuetudinis prioris, qua solebat quotidie seipsam commendare protectioni sanctæ Matris suæ Franchæ. Janque tertius dies Octobris illuxerat, quando ipsam suæ crepit pudere negligentie, quod eo in casu, in quo debuerat Sanctam invocasse sollicitius, ne quidem consuetum commendandi sui usum tenuisset ; natoque ex hac cogitatione tadio victa, potius quam alio ullo respectu, decrevit, solitarie jacere aliquantum, et infirmarias sibi ministrantes dimisit.

An. 1606
sanctimo-
nalis in-
curabiliter
infirmæ,

95 Sola existens resumpsit animum, et beatam matrem ferventissime invocavit : mox somno corripitur, et dormienti visum est quod aliquis ipsam tangeret

apparente
per somnum
B. Francæ
recreata,

A tangeret, quodque seipsa converteret, visuras quis esset. Vidit autem monacham, habitu Cisterciensi indutam, quæ rogavit, quomodo se haberet. Quæsi- vit infirma, quenam ipsa esset, id interrogans. Nonne ergo me agnoscis? inquit altera: Patrona tua sum. Subjungit illa: Tunc es S. Franca? At Franca, Sum equidem: et mox infirmæ, pene ad desperationem adluctæ, grandem consolationem attulit dicens, se a Deo missam, ad ipsam sanandam. Tum manu per ordinem tangens partes offensas, interrogabat, ubi doleret: dixitque: Eia, filia, jube te portari ad ecclesiam meam, ut gratias agas Deo et Beatæ Virgini, qui miserunt me causa sanitatis tibi reddendæ. Evigilans illa, die sequenti, quæ fuit quarta Octobris et illius mensis Dominica prima, deportari se in ecclesiam jussit ad audiendum Missæ sacrificium: et ante altare collocata, quas jussa erat egit gratias. Tum inchoato sacrificio in pedes sese erexit ipsa per se, nemine adjuvante, stetitque usque ad Evangelii finem. Interim advenit P. Confessarius ad audiendas Sorores ceteras: quo viso ipsa, sacræ Communionis cupida, ad eundem, aliquanto spatio distantem ab ecclesia, decrevit accedere: accessitque, narrans ei quidquid acciderat: peracta vero Confessione et Communionem, ad cellam rediit. Post meridiem adfuerunt medici, obstupueruntque quod pene ex integro sanatum invenirent et Vespertinis assistentem precibus, quam pridie in tantis angustiis dimiserant.

96 Eidem ipsi monachæ altera obvenit infirmitas in pectore circa guttur, quæ cum principio levis et nullius omnino momenti esse videretur, neglecta fuit, et paulatim crescens dolores quoque vehementer augebat: adeo ut ad medicos rem cuncta sit referre. His vero remedia congrua applicantibus nihilque proficientibus, tandem post duos annos visum est opus incisione, ac denique patuit manifesta et incurabilis gangræna, qua ipsum os jam pene computruerat. Derelicta igitur a medicis est tamquam incurabilis, nisi quod solatii potius quam auxilii causa subinde reverterentur, aliquid remedii saltem in speciem adhibitori. Eo se redactam videns, audiensque in urbe esse circumforaneum quemdam, qui etiam tales morbos se curaturum promitteret; decrevit hinc sese committere, quantumvis repugnantibus medicis, superioribus et amicis, rogantibusque ne per ejusmodi insipientiam gratis de se risum faceret, quando nemo non judicaret extra spem curationis esse malum. Perstitit nihilominus in proposito illa, et advocato homini plagam exhibuit: sed etiam hic audito curationis prægressæ ordine, incurabilem esse morbum judicavit, eique se noluit immiscere.

97 Ergo spe omni humana destituta misella, videbat dolebatque nulli amplius se usui in religione futuram. Cum autem una dierum Superiores pluribus ei suadere voluissent, ut sese intra cellam contineret, supra modum mæstificata est, statuitque iterum ad S. Francam recurrere, a qua jam semel sanata fuerat. Itaque in ecclesiam veniens ante altare, ferventer se commendavit Deo, ut per intercessionem S. Francæ, aut mereretur corporis sanitatem recipere, siquidem ad animæ salutem expediret; aut morbum eo usque intenderet, ut necesse esset in valetudinario remanere. Oratione finita ad cellam rediit, et remedia quæ solebat applicuit plagæ: ac subito sanata se sentiens, rogare coepit S. Francam indicaret sibi cuinam deberet acceptam ferre gratiam tam singularem. In nocte igitur festum S. Agathæ præcedente, anno mxx, apparuit dormienti S. Franca cum maximo splendore: ad quem conversæ moniali, dixit: Ecce, filia, veni ut revelem tibi, fuisse me quæ tibi reddidi sanitatem:

scias autem non parum indignatam me, quod priori vice qua sanavi te, non fuerit ea quam oportebat data Deo gloria. Dicis igitur Patri tuo spirituali, opus esse, ut omnino quantum in se est satagat ad hoc, ut hæc gratia publice prædicetur, ne in populo deficiat prorsus devotio mea, quæ jam nunc multum relanguit. Itaque disparsens, quantum antea consolationis attulerat, tantum nunc relinquebat mœroris terrorisque, adeo ut parum abesse crederet trepida virgo, quin nova infirmitate correpta moreretur, nisi ad idem auxilium recurrisset.

98 Ego D. Carolus Sforza, secundus Capellanus monacharum S. Francæ, cum anno mxcxvii mane quodam sub ortum solis vestibus me induerem, sensi principium chiragræ in una mearum manuum: quod ego simplicem spasmus esse credens, abii ad ecclesiam S. Francæ, Missæ sacrificium oblaturus de more. Cumque ad hæc verba, Et incarnatus est de Spiritu sancto, genuflecterem; os meum in sinistram partem retractum est, cum maxima verecundia mea. Sed eodem mox ad statum suam reducto, absque eo quod aliquis casum observavit, prosecutus sum Missam usque ad Evangelium S. Joannis; quando pronuntianti, Verbum caro factum est, iterum sic distortum est os, ut intra dies aliquot celebrare Missam non potuerim: quin et brachio et manu manens, etiam loquelam amisi. Ergo æstimans desperatum esse malum, coepi ferventissimas orationes facere ad S. Francam: et die xxx Januarii, in nocte diem Mercurii præcedente et puncto horæ xii, visus mihi sum genuflexus ante imaginem ipsius Sanctæ, quam ad lectuli latus in ære depictam habeo; ab eaque solatium et benedictionem accipere, dicente quod placuisset Deo mihi reddere sanitatem. Revera autem sanatus integerrime mane sacrificavi, quod propter brachii ac linguæ fœde balbutientis impedimentum facere antea non potueram.

99 Nos S. Syri monachæ certiores facimus Reverentias vestras, quod Sabbati vespere descenderit catarrhus in crura Matris nostræ D. Annæ Mariæ Coppolati, adeo ut sequenti mane nequiverit se movere, absque auxilio duorum Sororum ipsam ducentium aut verius trahentium. Advocatus continuo Doctor Medicus remedia adhibuit, sed fructu cassa. Post meridiem multo etiam pejus habere se sensit atque omni prorsus motu destitutam. Ergo ad patrocinium S. Francæ recurrens, jussit se oleo illius inungi: hoc autem facto tantum convaleuit, ut una sola manum præbente potuerit surgere, ad ecclesiam veterem ire, et coram imagine Sanctæ illi posita gratias agere: atque in hoc statu perseverat, nusquam nisi in parte læsa dolorem sentiens. Quapropter hic finimus, rogantes, ut ipsam enim omnibus nostris infirmis commendatis protectioni prædictæ Sanctæ; quatenus cognoscamus, quod nobis velit bene, licet noluerit manere nobiscum. Interim suprascripti eventus veritati attestatur D. Jacobus Telaldi, qui infirmam curandam susceperat.

100 Anno mxcxv die vii Novembris, cum nos D. Claudia Maria Tedeschi et D. Brigida Maria Coppolati, Cantinæ officio præsessemus, opusque esset ad usum Monacharum novam vegetem aperire, ego D. Claudia Maria ad cantinam me contuli, libatura vinum quod esset optimum: sed dum ipsum haurio, totum turbidum spissumque invenio, adeo ut nullam vini similitudinem referret. Igitur ad Dominam Abbatissam, D. Angelam Franciscam Aymi, quæ se in suam receperat cellam, consternata accurri: quæsi- vi etiam sociam meam, et hæc vinum hauriens similiter turbidum reperit. Tum D. Abbatissa mandavit ut nobiscum iret Christophorus Bertolla, hortulanus noster: qui eodem in statu vinum miratus est. Tandem D. Abbatissa dixit: Eamus, filæ, ad corpus

Capellanus
monasterii
an. 1647,

E

paralysi sub
Missæ cor-
reptus cu-
ratur.

Abbatissa
S. Syri in-
firma,

notabiliter
juratur;
F

An. 1655
turbidum
vinum re-
stauratur,

inter au-
diendum
Missam su-
bito conva-
lescit:

eidem can-
crum pa-
tientis,

et extra
spem cura-
tionis positæ,

speque B.
Francæ
rui sum sa-
natæ;

apparet ip-
sa de novo,
et gratiam
publicari
jubet

A corpus B. Franchæ et ipsi commendemus negotium. *infusa aqua B. Franca.* Ivimus ergo tres simul, recitavimusque hymnum, antiphonam et orationem de S. Franca: deinde accepimus ex sacristia de aqua ejusdem benedicta: transeantesque ad cellarium ipsam transfudimus in vegetem. Rursum autem post unius horæ spatium eodem regressæ, invenimus vinum instar carbunculi clarum robeomque, et miratæ sumus, ac Deo gloriam dedimus, præsentē ad omnia prædicto hortulano nostro.

Thesaurarius Ducis moribundus, 101 Illustrissimus D. Fredericus Coppalati, Thesaurarius suæ Serenissimæ Celsitudinis, a gravi quodam morbo oppressus, atque ad extrema deluctus fuit. Cumque una nocturni omnino crederetur morituros, attulit Parochus extremam unctionem, cum eadem remansurus apud ægrum, ut ipsi illam conferret. Interim placuit Deo ut somni aliquid caperet infirmos: sub quo apparuit ei gloriosa S. Franca, suas ipsius Reliquias manu præferens, dentem scilicet annulumque, comitante eam S. Antonio Patrivino? quas Reliquias præcedenti die reipsa tulerat ad ægrum Capellanus noster, D. Vincentius Rivalta, et cum iis ipsum signaverat. Circumstabant lectum ex domesticis aliqui, observantes expergiscentem, ut quam primum moto aliquo solutum se a somno æger monstraret, inungi posset. Motum igitur aliquem percipiens Parochus, accessit et dixit, cujus causa ibi præstolaretur. Verum respondit ille, nihil opus esse ea cura, quandoquidem visis Sanctis Franca et Antonio jam haberet melius. Nec vana fiducia fuit: quia intra dies paucos omnino et integre sanus fuit, laus Deo.

Reliquia ejusdem signatus resurgit: **B** 102 Anno MDCLXXI, XVI Augusti, die Mercurii mane, juvenis quædam Conversa, catarrho invasa, toto illo die non potuit se absque difficultate movere: sub vesperam autem ita aggravatum est malum, ut omni facultate motiva destitutam debuerint aliæ exuere vestibus ac lecto collocare; nec minus sequenti die rursum levare atque induere, graviter deinceps die toto cruciatam. Ergo similiter ut pridie reposuerunt vesperi ipsam in lecto, nullo quantovis conato adhibito quidquam se movere valentem. Ipsa vero eadem nocte ferventissime se commendavit nostræ gloriosæ S. Franchæ, cujus Inventio postridie celebranda recurrerat; magnumque desiderium sensit curandi festo illo solenne sacrum, et lampadem unam in Sanctæ honorem accendendi. Mane sequenti immobilem toto corpore præterquam capite sese sentiens ægra, dixit assistenti sibi Sorori, tan-

an. 1671 Soror laica toto corpore impedita, dem placuisse Deo ipsius vitam in Religione concludere, ideoque vehementer desideravit ipso die sacram Communionem accipere: verum quia ad descensum scalarum genua inflectere non poterat, negabatque ita cito velle se portari manibus alienis, abstinuit sacro epulo. Jamque aderat hora, qua secundum morem ad excitandam fidelium devotionem exponenda publico erat Sanctæ Reliquia. Dum ergo cum eadem exiret ab ecclesia Pater Confessarius, et transiturus esset portam claustrī, prorepsit infirma ad fenestellam e regione sitam, multaque cum fide se commendavit Sanctæ. Mox aliquanto melius habere sentiens, poletentim ad commodum locum accessit, unde absque descensu scalarum poterat Missam audire: ibi autem etiam ad genua flectenda valuit, mansitque donec in monasterium prædicta Reliquia referretur. Dicit autem quod ad primum cereorum prælatorum conspectum, toto corpore commoveri se senserit, grandique repleti lætitiæ. Quapropter ardentius etiam Sanctæ se commendans, conata est iterum genua flectere: idque fecit cum magna facilitate. Quod ut experiretur certius, sorrexit iterum, iterumque genuflexit, semper commodius commodiusque; ac demum per seipsam descendit in ecclesiam; actisque Deo et Beatæ gratiis, pulsavit eodem die campanas cum Sororibus aliis, Dei Sanctæque factam in se gratiam admirans, pristinæque reddita sanitati, in qua hodieque perseverat.

et diu optato pluvia Placentinis conceditur. 103 Eodem anno et die vehementer a cunctis desiderabatur pluvia, qua nimirum diu caruisse terra videbatur: itaque ipso vespere, priusquam in locum consuetum referretur Reliquia, jussi eam circumferri per claustrum, eodem prorsus modo quo fieri assolet in die festo ipsius Sanctæ, comitantibus omnibus sanctimonialibus meis: et eadem nocte meum quamvis indignissimæ desiderium exauditum esse monstravit pluvia copiosa. Auxerat autem petendi fiduciam recordatio similis beneficii, quod memineram ante annos multos B. Franca acceptum retulisse Placentinos, cum pro delapsa in ipso ejus festo pluvia, diu multumque desiderata, omnes sub vesperam convenere ad publicas gratias eo titulo agendas. *Hactenus MS. illud, cujus partem saltem extremam, de gestis anno MDCLXXI, ipsa hujus temporis Abbatisa dictavit; quæ eandem forsitan etiam priores partes, sicut reperit ita describi jussit, nec anno quidem aut die addito ad num. 99 et 101, quod alias, ut in recenti facto non difficile fuisset.*

DE B. PHILIPPO SEU PHILIPPINO, ORD. MINORUM MONTALCINI IN TUSCIA.

Abbas monasterii S. Anthimi Vallis-stratiæ, ad Romanam ecclesiam medio nullo pertinentis, Ordinis S. Benedicti diocesis Aretinæ, attendens quod ecclesia S. Angeli Castri-veteris de Monte-Alcino, ad monasterium ipsum in spiritualibus et temporalibus pertinens plenu jure, adeo habebat tennes redditus et proventus, quod unus ex eis nec sustentari commodè nec ei de facultatibus dicti monasterii poterat provideri, et quod ex dicta ecclesia modicus fructus proveniebat monasterio supradicto; eam de consensu Conventus ejusdem monasterii cum domo, cœmeterio et horto ac aliis pertinentiis existentibus circa ipsam, (possessionibus aliis dictæ ecclesiæ præfato monasterio reservatis) Moro quodam Morandi, Judici Ecclesiæ Romanæ, procuratori pro ipsa quoad proprietatem,

quoad usum vero Guardiani et Fratrum Ordinis Minorum, deliberatione pia et provida duxit perpetuo concedendam. Ita Honorius Papa IV, anno Pontificatus sui II, Christi MCLXXXVI, III Idus Decembris Romæ, scribens Episcopo Senensi, qui tunc erat Raynaldus Uguccionis Mulavella, mandansque ei, quatenus super præmissis inquirat solite veritatem, et si concessionem hujusmodi rite invenerit absque alterius præjudicio esse factam, eam Apostolica auctoritate confirmare procuret.

2 Hæc prima Conventus illius, si non fundamenta, certe firmamenta fuisse: cui ante seculi illius exitum nobilior aliud additum est, illato in S. Angeli, postea novo nomine S. Francisci, ecclesiam B. Philippi seu Philippini corpore: quem in Castella Hispaniæ natum, professione laicum, S. Antonius, anno MCCCXI ex Sicilia

D *EX ITAL.*

eam adorans sui morendi recipit facultatem:

E

et diu optato pluvia Placentinis conceditur.

F

D. P.

non diu post accepit corpus B. Philippi.

SUB FINEM SEC. XVI.

In Monte-Alcino fundatus conventus circa 1286,

A *secum in Germaniam duxit ad Comitium Ordinis Generalia; et una secum tradidit in potestatem Fr. Gratiani, Ministri Romandiolæ constituti: qui ipsum Antonium secum in Æmiliam duxit, misso Fratre Philippino ejus socio, decimum octavum annum agente, ad Civitatem-castelli, olim Tybertinam seu Tifertinam dictam, ubi, usque ad capitulum proxime post mortem S. Francisci celebratum, in sancta conversatione permansit, id est usque ad annum MCCXXVII, uti ad præmemoratum annum MCCXXI scribit Lucas Waddingus. Idem deinde ad annum MCCXC narrat, quomodo jam dictus B. Philippus, ex humilitate et vili de se concepta opinione Philippinus dictus, e Civitate-castelli vocatus adstiterit S. Francisco morienti, ejusque sacra vulnera flens ac dolens palpavit; et celebratis sancti Fundatoris exequiis, abierit Columbarium; ibique felici exitu consummatus, translatus in Montem-Alcium sit, miraculis clarus. Arturus in Martyrologio Franciscano ipsis kalendis Maii mortuum dicit, nescio quovis auctore, et iisdem ipsius memoriam renovandam statuit.*

qui fuit socius S. Antonii de Padua,

et Columbarii defunctus,

ubi miraculis vivus claruerat,

cultus Montem-Alcini 25 Aprilis.

B *Consultans videtur nobis ipsum hoc die ponere, quo celebrem ejus fuisse cultum discimus ex Petro Rodolpho Tossianensi, libro 1 Historiarum Seraphicæ Religionis fol. 127 et sequ. Italia scribente. B. Philippus laicus, a Monte-Ileino provincie Tusciæ, vivus et mortuus miraculis divulgatus: qui in oratione ita vehemens fuit, ut supra arbores elevari visus sit. Plures signo Crucis a diversis morbis et ægrotudinibus liberavit. Annem Oricam, ut alter Moyses, suis precibus divisit, ut suos liberaret ab imminente discrimine: ad quem omnes infirmi tamquam ad sacram anchoram confugebant et curabantur. Obiit miraculis factis in loco Columbarii, non longe a Monte-Ileino: post ejus obitum cives armati detulerunt sacrum illud corpus in urbem, sicut populus Israel detulit arcam cum jubilo, et in sede D. Francisci honorifice condiderunt, et hodie quoque (id est anno MDLXXXVI quo opus suum vulgavit Rodolphus) quotannis eo confluit civitas in die S. Marci, qui fuit depositionis ejus, cum cereis et luminibus. Asservatur in sacrario ecclesiæ tunica ejus cum qua obiit: et ab incolis habetur in magna veneratione. Magister Hieronymus Tinellus a Monte-Ileino, Rector majoris ecclesiæ Finalis agri Mutinensis, retulit mihi se vidisse librum publicæ manu annotatum, ubi sunt ingentia miracula, quæ Deus per merita Sancti hujus operatus est.*

C *4 Tinelli de miraculis scriptis testimonium confirmat Waddingus; ex iis præcipua se dare professus: qui si ipsa originalia scripta aliquando habuit (uti habuit infinita alia ad Ordinis historiam spectantia documenta) ipsa postquam usus fuerat remisit, nihil sollicitus de servando saltem ecypho, quod sane non parum contulisset, sive ad probandam Annalium fidem, sive ad futuri temporis cautelam, quo ipsa autographa male custodita aut obscurarentur aut deperderentur omnino. Id sane circa B. Philippum factum vereri cœpimus, postquam Patres nostri Senenses in Montem-Alcium meo rogatu progressi, prædictorum scriptorum quærendorum causa, renuntiaverunt, nihil ejusmodi amplius reperiri apud Fratres. postea autem ipse Vicarius Episcopalis scripsit, majorum memoria inter manus rusticorum versatum fuisse libellum de Vita et Miraculis sancti Philippini (ita enim in omnibus loci monumentis appellari) quem putat a Tossigniano indicari: sed hunc libellum lingua vulgari conscriptum aut impressum crediderim, pro magno habiturus si adhuc inveniretur; ipsum vero Notariale scriptum lingua Latina conceptum fuisse. Interim non omittimus ex jam dicti D. Vicarii epistola movere cultum hujus Sancti rigere in proprio sacello, ubi illius imago supra altare conspicitur radiis cincta jam inde ab anno MCCCLXII: et adhuc in die S. Marci, ex Decreto*

Miracula olim notarialiter scripta.

frustra petita,

publico, conveniente cum suis Magistratibus populo, exponi supra aram arceas crystallinas duas, quarum altera contineatur sancti viri habitus complicatus, altera corporis ossa in cineres redacta.

3 *Utinam ad hanc Montem-Alcium pietatem magis magisque excitandam inveniantur aliquando tum libellus prædictus, tum antiquiora et pridem desiderata miraculorum monumenta: quorum invenientorum spes licet nulla inventa sit apud Fratres, superest tamen aliqua apud Vicarium, virum grandævum, qui et vidisse se meminit et inquisitum promisit. Quod si tum bonæ voluntati respondeant eventus, et res cadat ex voto, promittimus nos eadem accuratissime, qua similes alios Notariis fidei ictus in hoc opere proferimus, ordinamus et illustramus, istos quoque de B. Philippo ordinaturos illustraturosque, vel ad hujus tomi calcem, si ante finitam impressionem reperti fuerint, vel in futuro totius operis Supplemento; non absque grata commemoratione eorum, quorum beneficio thesaurus iste fuerit ex tenebris erutus. Nunc, quod possumus, Miraculorum in Vita atque post mortem putratorum epitomen damus ex Waddingo.*

6 *Celebratis S. Francisci exequiis, Philippus abiit Columbarium, ubi tamquam columba, in continuo gemitu et fletu, vitam duxit sanctissimam. Admirandam hic accepit sacræ Scripturæ notitiam, cujus loca difficiliora aliis interpretabatur, et perfectum in animadversis irrationabilia obtinuit principatum. Sobrius in verbis arctam posuit ori suo custodiam, ne delinqueret aut offenderet in loquela. Lacrymarum ibidem donum accepit, a quibus non abstinebat die vel nocte, ut si quæ læserant in juventute maculæ terrenæ, hac aqua abunde diluerentur. Divinis gratiis adauctus ad consortia rapiebatur Angelorum, supra altissimas quasque arbores elevatus. Viderunt eum aliquando Fr. Bonaventura de Podio et socius ejus, qui ex alio Conventu eum visum venerant, junctis manibus, facie in cœlum erecta, immobiliter in aere hærentem supra ilices proceras. Dum rem mirandam longo aspicientes tempore stupent, vident in ictu oculi, Angelico ministerio, ad montem Cetonii XVIII P. M. distantem efferri: ut cum B. Ægidio de quibusdam rebus divinis colloqueretur. Veluti alter Elias et Moyses, frequenter ad invicem tractabant de excessu, quem Christus in passione complevit; de ardore caritatis, qua mundum voluit redimere sui sanguinis pretio; de ejusdem benignitate et longanimitate in sufferendis peccatoribus; atque his similibus.*

7 *Tandem post vitam sancte et miraculose transactam, in senectute bona, plenus dierum, annorum octuaginta septem, in eodem Columbarii loco ad Dominum migravit. Non longe distat oppidum hoc a Monte-Alcinoi, vulgo Montem-Ileino, olim Plebs Lucina: cujus populus turmatim confluit Columbarium, et vi ac arte, quem summe in vita dilexerunt, post mortem voluerunt possidere. Ita Deo et sancto viro placuisse manifestis patuit indicia. Etenim ubi resciverunt Columbarienses, pretiosum sibi surripi thesaurum, insecuti portitores corporis, quod suum erat volebant reposcere, eosque exostulare factæ sibi injuriæ. Immisit tamen Dominus repente tantam de cœlo pluviam, ut insequentes ab itinere revocaverit, nulla attingente gutta sanctum feretrum aut feretri portitores.*

8 *Majus adhuc evenit in hac translatione portentum: cessante namque copioso imbre, cucurrerunt plurimi post cari pignoris raptores: et in conspectum illorum venerant, quando ad fluminis Umbrois, inter utrumque oppidum dilabentis et tunc ex inundantia aquarum alvei profundi, ripam perstiterunt, cogitantes quoinodo possent transvadare, et sanctum corpus transferre. Dum vero absque consilio*

D

adhuc sperantur:

datur ex Waddingo epitome, ubi virtute excelluisse, E

et per aerem ad B. Ægidium delatus dicitur,

F obiisse æt. anno 87,

juvisse ablationem sui corporis subita pluvia,

et fluvio in partes diviso ad transitum portantium.

A silio hæsitant, periculumque insequentium prope esse conspiciunt, vident magno stupore renovari miraculum fluminis Jordanis, Umbronemque fluvium conversum esse retrorsum, atque ab inferiori parte dilapsis aquis apparuisse aridam, per quam læti festinanter transiverunt ad oppositam ripam. Pervenientibus vero qui insequabantur et obstupescen-
 B tibus rei novitatem, permissæ sunt aquæ suo cursu diffluere; et quæ prius veluti fortissimis murorum obstaculis detineri videbantur, novo impetu corperunt dilabi. Clauso itaque transitu, quem aliis aperiri conspexerunt, ita Deum voluisse compererunt ut ipsi vivum, alii haberent defunctum. Nescio an hoc ipsum vel aliud simile ejusdem sancti viri miraculum voluerit indicare Rodolphus, dum scripsit, Annem Orciam suis precibus divisit, ut suos liberaret ab imminente discrimine. Diversa fluviorum nomina, distincta esse confirmant. Ita scilicet diversa, ut ex diverso quidem et opposito latere Montem-Alcini præterlabantur ambo, duodecimo tamen infra ipsum milliario conjungantur, et nomen suum amittat Orcia grandiori Umbronem sese innægens; et sic facile nomina alternari potuerunt ab aliquo non curiosissimo relatore. Certum est autem ex situ Columbariæ, quæ Seggiano proxima est, venientibus cum corpore, Orciam, non Umbronem fuisse transcendendum. Ut ut sit pergamus dare ex Waddingo reliqua.

9 Multa signa et illustria patravit miracula, publica fide a Notariis Imperialibus exscripta, et multorum testium subscriptione confirmata: ex quibus hic damus potiora, quæ a depositionis die usque ad vigesimum Maji perpetravit. Ipso die quo allatum est corpus, quidam acutissima laborans febre, emissio voto de honorando ejus sepulcro et cerea statua pro sui corporis mensura apponenda, statim convaluit. Alter, vebementissimos passus stomachi dolores, similiter vomit et liberatus est. Tertius, magno laborans in gutture apostemate, per biduum nihil potuit deglutire, donec se totum cum reverentia et devotione B. Philippo devovit, statimque malum omne recessit. Combustam cujusdam feminae manum, puerulum morbo caduco laborantem, surdam alteram, juveniculum mutum, Marcellum Notarium renes dolentem, Joannem a Monte Alcino messorum brachii sinistra officio destitutum, mirabiliter sanavit.

10 Sacerdotem incontinentem, amicæ domum ingressum, parentes circumdatis ædibus armato milite, trucidare proposuerunt. Ille, in summo vitæ discrimine, commendavit agonem suum Domino, C eique promisit vitam in meliorem se commutaturum si præsens evaderet periculum: deinde summis votis invocavit B. Philippum, ut in tanto periculo præsens afferret auxilium, promittens se ad ejus sepulcrum grati animi et beneficii accepti signum appensurum. His dictis, aperto ostio exivit, transivitque per medium illorum qui animam ejus quærebant: neque fuit ex omnibus unusqui eam videret aut quidquam objiceret. Mingarda, relicta Neri de Vigili, Joanninum filiolum, octo dies oculo uno lesum, portavit die XIX Maji ad sancti viri tumulum, et statim sanum reduxit. Altera Mingarda, olim conjux Mathæi de Monte-Alcino, die XX ejusdem mensis postquam per septem dies idem visitavit sepulcrum, sana effecta est ab apostemate, quo sub ubere laborabat.

11 Hactenus Waddingus, plura discendi appetitum provocans, non satians desiderium: quem crediderim ex anni nota, qualem Notarialibus scriptis invenit appositam, definivisse annum mortis: atque in hoc ipso non advertisse ad usum Senensium (in quorum districtu Mons-Alcini est) alibi et probatum et indicatum hoc mense, præveniendi scilicet novem mensibus anni com-
 Aprilis T. III

munis initium; ut proinde quæ ibi dicuntur anno MCCXC gesta mense Maji, debeant ad annum MCLXXXIX referri. Paucisne a morte Beati elapsis diebus facta sit translatio, quam mox secuta sunt jam indicata miracula, an vero longiori unius aut plurium annorum tempore post mortem præterito de rapiendo corpore Montalcinenses cogitaverint, non est facile ex auctoribus definire. Rationi forte congruentius videbitur alicui, ut corpus, antequam sepeliretur in templo prostrans, abstulerint isti, Columbariensibus nocturnam quietem capientibus, quam ut idem fecerint ipso jam sepulto: posset tamen objicere alius, incongrue credi quod Colombarienses, in illo novæ erga Beatum devotionis æstu, commoditatem dederint vicinis incustoditum thesaurum absportandi.

12 Priori sententiæ favere videtur Tossinianensis verbis supra allegatis; ipseque Waddingus, cum quo apud Montalcinenses exceptus est diem, depositionis, id est, sepulturæ appellans, quasi eatenus sepultus non fuisset. Econtra Franciscus Gonzaga parte 2 Originum Seraphicorum, agens de Conventu Columbarii, qui fuit Provinciae Tusciæ III, cum inter eos qui locum illum sua sanctitate illustrarunt nominasset hunc Philippum a Castella Hispanum, virum omni virtutum genere ornatissimum; qui beatum Patrem Antonium de Padua ex Hispania in Italiam usque comitatus, hanc sibi domum elegerit, in eaque ad mortem usque perseveravit; tandem concludens dicit, quod corpus clanculo exhumatum ad Montem Ilcinium translatum fuit. Meminit ejusdem Bartholomæus Pisanus lib. I, Conformitatum pag. 154 anno MCLXXXV scribens: sed ita, ut neutram in partem commode trahi possit, dum sub custodia Clusina, post descriptum locum Columbariæ, simpliciter nominat locum Montis Ilcini, ubi Sanctus Fr. Philippinus miraculis conseruendo, conversionem gentium ad Christum prædicat continue. Quod si constaret, 1 Maji, uti scribit Arturus obuisse Beatum, minime dubium esse posset, quin unus saltem annus inter mortem translationemque intercesserit. Porro quæcumque hic de Columbariensibus diximus, armata manu prosequentibus sacri corporis latrones, ea nunc dicuntur de Seggianensibus, tamquam Columbariensi conventui proximis et ipsum Columbariam sub se habentibus: distat autem Castrum Seggianum sive Sedianum a Monte-Alcino haud multo plus quam passuum millia decem, medium iter inter secunte Orcia fluvio.

13 Claudat hæc specimen unum indulgentiarum, loco concessarum cum expresso indicio festi S. Philippino annue celebrari soliti, cujusmodi bullas a variis Prælatibus datas ibidem extare docuit nos Episcopalis Vicarius: ipsum est tale. Nos Fr. Augustinus Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini, Dei gratia Episcopus Salubriensis, Vicarius Generalis Rev. in Christo Patris D. Jacopi ejusdem gratia Episcopi Aretini, in fungendo Pontificaliter in civitate ac diocesi Aretina, dilectis filiis Confratribus Fraternitatis Virginis Mariæ Capellæ Annuntiatae apud locum Fr. Minorum de Monte Alcino, salutem in Domino sempiternam. Rogata vobis, ut Capellam vestram, quam ad honorem Dei Matris apud locum prædictum ædificastis, aliquibus spiritualibus gratiis insigniremus, quatenus fideles Dei tanto devotius et ferventius illuc conveniant, quanto ex hoc cognoverint se posse consequi aliquam gratiam spiritualem; ea propter auctoritate et assensu D. Jacopi supradicti, cujus auctoritate fungimur Pontificaliter in civitate ac diocesi Aretina, concedimus vobis omnibus convenientibus, de gratia speciali, ob causam devotionis in præsentibus festivitatibus, videlicet, Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Resurrectionis, omnibus diebus Paschalibus Dominicalibus, in omnibus festivitatibus S. Mariæ, ad cujus laudem dicta Capella extitit ordinata, in om-

D
AUCTORE D.P.

an immedie a morte Beati,

an potius uno saltem anno post?

E

Columbariæ situs.

Indulgentiæ datæ Confraternitati D. V.
F

pro variis festis;

Enumerantur summarum miracula quædam,

intra primum mensem a Translatione,

facta anno secundum nos 1279,

A nibus festivitatis Apostolorum et Evangelistarum,
AUCTORE D. P. S. Francisci, S. Ludovici, S. Philippini, S. Lau-
 rentii, S. Stephani, qualibus omnibus diebus, tunc
etiam S. quandocumque officium aliquod in dicta Capella
Philippini, celebrabitur in ecclesia dictorum Fratrum,.... dies
 quadraginta de Indulgentiis de commissis, ex parte
 præd. D. Jacopi Episcopi Aretini, et alios quadra-
 ginta ex parte nostra concedimus et misericorditer
 relaxamus. In quorum testimonium præsentem faci-
 mus nostri consueti sigilli appensione muniri ad
 plenam fidem devotorum fidelium. Datum in ecclesia
 Plebis S. Salvatoris de Monte-Alcino, sub Incarna-
 tionis D. N. Jesu Christi anno MCCCCLXX, Ind.... die

xxvi mensis Junii, tempore summi Pontificis D. D
 Urbani divina permissione Papæ V, qui ipso eodem an. 1370.
 anno (saltem juxta nostrum numerandi modum sumpto)
 vivere desit æque ac Jacopus Episcopus, fuissetque
 indictionis viii (etsi in ecgrapho nobis misso legi non
 potuit) vel vii, si more Senensi prævertebatur novem
 mensibus anni communis initium. Salubriensem Episco-
 patum nusquam legimus, sed bene Sicilibrensem in
 provincia Carthagini, cujus pridem extinctæ nudum
 titulum, inter Curialium ministrorum vices nonnihil a
 vera scriptione distortum usurpari, eo miramur minus
 quo sæpius idem nobis licuit observare.

XXVI APRILIS.

SANCTI QUI VI KALENDAS MAJI COLUNTUR.

S ANCTUS CLETUS, S. MARCELLINUS, S. CLAUDIUS, S. QUIRINUS, S. ANTONINUS S. CYRILLUS, Martyr Axiopoli, in Mysia infe- riore. S. PRIMITIVUS, S. AURELIUS, S. EUTHYMIA, S. LEONIDES, S. VINDEUS, S. MARIUS, S. JULIUS, S. VIETURINUS, S. SIRIUS, S. FELIX, S. PAULUS, S. MAXIMUS, S. VICTOR, S. SIMPLICIUS, S. POLLION, S. VITUS, S. CALENDINUS, S. APOLLONUS, S. MARCIANA, S. FELICISSIMA, S. CETHENICA,	Pontifices Romani et Martyres. Martyres Romæ. Martyres Romæ. Martyres, Antio- chiæ in Syria. Martyres in Africa.	S. MARCIANUS, S. LECTISSIMUS, S. SIMIA, S. GERMIANUS, S. FELICIA, S. EVASIA, S. GEMELLINUS, S. SILVANUS, et Socii. S. BASILEUS, Episc. Amasæ, Mart. Nicomediæ, S. EXUPERANTIA, Virgo, Trevis in Gallia. S. LUCIDIUS, Episcopus Veronensis in Italia. S. JUSTA, apud Græcos. S. NESTOR, Monachus apud Græcos. S. PETRUS, Episcopus et Martyr, Bracaræ in Lusitania. S. TRUDPERTUS, Eremita in Brisgoia, Germa- niæ provincia. S. RICHARIUS, Fundator et Abbas Centulensis, in Gallia. S. PASCHASIUS RATBERTUS, Abbas Corbeiensis, in Gallia. S. GUILIELMUS pater, Antiocheni, Fog- S. PEREGRINUS filius, giæ in Italia. B. ALDA seu Aldobrandesea, Tertiî Ordinis Humiliatorum, Senis in Hetruria. Vener Petrus Teutonicus, Eremita Camal- dulensis, in Hetruria.	Martyres in Africa.
--	---	---	------------------------------------

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Amata Virgo, profertur in scripto Auctario Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. For-
san est S. Amata, quæ et Talida. Abba-
tissa Antinoi in Thebaide, a nobis relata
v Januarii.
S. Severinus, Episcopus Septempedanus, hoc die di-
citur obiisse, ut ex Actis patet, nisi vitati sint: nul-
lum e nostris Martyrologis ejus hic meminit. Acta
dedimus vii Januarii.
S. Glaphyra Virgo, memoratur in Menæis Græcis. De
ea egimus xiii Januarii.
Vigilius, Papa, Martyr, refertur in scripto Auctario
Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. De eo egimus
inter Prætermisos xxxi Januarii.
S. Ansharii, Episcopi Hamburgensis, exceptio Re-
liquiarum Corbeix, indicatur in MS. Martyrolo-
gio Corbeiensi. Acta ejus dedimus iii Februarii.
Erenæus Eremita, memoratur in Menologio Sco-
tico Camerarii. De eo egimus inter Prætermisos
xv Februarii.
SS. Modanus et Midanus fratres. Abbates in Sco-
tia, memorantur hoc die in Martyrologio Anglicano
primæ editionis et Ferrario. De S. Modano, ubi et
mentio alterius facta est, egimus iv Februarii.
S. Vindemialis, Episcopus Romæ, annotatur apud
Mosandrum cum asterisco sub finem Martyrologii
Adonis, inde a Rosweido rejectus in Appendicem.

In MS. Pragensi indicatur, non addita urbe Roma :
et forsau est S. Vindemialis Episcopus Vero-
næ, unde aliquis Romæ formavit. De hoc egimus
xxviii Februarii.
SS. Philemon, Apollonius, Cyprianus et Adrianus
Martyres, non adscripta palæstra, indicantur in
MS. Casinensi. Sunt SS. Philomon, Apollonius,
Arianus hic forsau Adrianus, Theotychus cum tri-
bus sociis Antinoi Martyrio affecti, an loco Theo-
tychi aut alicujus e sociis, sit nomen Cypriani posi-
tum, an ab his aliis sint judicandi, quis dicet? De
Martyribus Antinoitis egimus viii Martii.
S. Gregorin Papæ natalis, indicatur in Veteri Kalen-
dario, seculo ix conscripto, apud Dachernum tomo x
Spicilegii, ut quotus is fuerit hujus nominis Papa,
non indicatur. Forsan est primus, ob aliquas Reli-
quias in Gallias translatas. Ejus Acta vitæ et transla-
tionum dedimus xii Martii.
Joannes, ex Abbate Bonæ-vallis Ordinis Cisterci-
ensis, Episcopus Valentinus in Gallia, cum titulo
Beati, refertur ab Henriquez, Chalemoto et Bu-
celino. Varia de eo habentur in Vita S. Petri Ar-
chiepiscopi Tarentasiensis viii Maii. Peculiaris Vita
ejus scripta allegatur a Manrique ad annum 1143
qui obiit, die, quando Vita danda erit in Supple-
mento, xxi Martii.
B. Elpidia, avia S. Theodori Siceotæ, memoratur
in

in *Gyneco sacro Arturi du Monstier* : sed quorsum ad hunc diem referat non divinamus. Omnia quæ de illa dici possent, habentur num. 26 Vitæ S. Theodori xx Aprilis.

SS. Victor et Corona. Martyres, proponuntur in antiqui Missalis et Breviarii Mediolanensis Kalendario. Forsan sunt iidem, de quibus egimus xxiv Ap.

S. Clarentius, Episcopus Viennensis, memoratur a Molano, Galesinio, Canisio, et in hodierno Romano Martyrologio, atque diario Reliquiarum Pragense. De eo egimus xxv Aprilis.

S. Floreberti, Episcopi Leodiensis, solennitus, ad hunc diem translata est in aliquibus Martyrologiis et Breviariis recentioribus. Nos ipso die quo obiit de eo egimus, scilicet xxv Aprilis.

S. Deodatus, refertur in Kalendario MS. Carmelitarum Mechliniæ adservato. De eo egimus inter Prætermisos xxv Aprilis.

S. Franca Abbatisa Ordinis Cisterciensis, renovato postliminium cultu, Officio Ecclesiastico honoratur a Cisterciensibus hoc die, juxta reformationem Breviarii : nos de ipsa agimus die qua obiit, et apud Virgines a se fundatas colitur, xxv Aprilis.

Virgines plurimæ Martyres, cum aliis multis, referuntur in MS. Florario. Forsan de iis agitur inter Martyres Afros, hoc die propositos.

Manennus Martyr, indicatur in scripto Auctario Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Forsan ex Martyribus, qui hisce diebus coluntur; sed eo nomen male scriptum, minus notus.

S. VALENTINA, Virgo et Martyr, colitur Ipris in ecclesia sanctimonialium Carmelitarum, ob sacrum ejus corpus Roma acceptum, et ibidem asservatum. Ejus meminit Willotus in *Hagiologio Belgico*.

S. Cyrini Martyris, aliquæ Reliquiæ sunt Bononiæ, in Ecclesia Servorum B. Mariæ, Roma anno 1645 transmissæ.

S. Exuperantia, Virgo et Martyr, profertur in *Gyneco sacro Arturi du Monstier* : de qua infra ad S. Exuperantiam Trecentem.

S. Vitalis, Episcopus et Martyr, Vesontione in Galliis, memoratur a Ferrario, citante Breviarium Vesontinum, et Saussay in Supplemento sui Martyrologii, sed hic solum Martyrem scribit, omisso titulo Episcopati. Habemus nos illustre Breviarium Bisuntinum, olim in pergamento exaratum, et aliud anno 1590 excusum, in quibus nulla hoc die mentio fit ullius Vitalis, sed ad xxviii refertur S. Vitalis Ravennæ passus, uti et in Breviario Romano.

S. Stephanus, habitu Episcopali indutus; in tabulis Kalendarii Mosconitici, quis sit, non audemus divinare, nullo probabilis conjecturæ fundamento apparen-
te.

Raymundus Pastor, in oppido Metellino, ad ripam fluminis Anæ, cum titulo Sancti, memoratur a Tamayo Salazar in Martyrologio suo Hispanico, ad hunc diem; et a Georgio Cardoso, in *Hagiologio Lusitano* ad diem v Aprilis, citanturque Luitprandus, Julianus Petri ac similes : quorum fides notat. Joannes Solanus, in *Historia Medellinensi* cap. 4, aliquot paragraphis agit de hoc Raymundo, et Sanctum appellat, atque ex *Chronologia sacra Ferdinandi de Camargo* tradit, ob vitam sanctam et miracula habitum pro Sancto, et ejus memoriam celebrari die tertia Paschæ : addit non tamen sciri quod alii Scriptores antiqui ejus meminerint. Quare absque præjudicio, dum certiora monumenta nanciscuntur, hoc loco ejus meminisse sufficit.

Leofricus, Episcopus Exoniensis in Anglia, inscriptus secundæ editioni Martyrologii Anglicani, anno 1640 a Wilsono editi. Citantur Malmesburiensis et Godwinus, qui dicit a Canonicis monumentum ejus memoriæ erectum : quod nobis non sufficit, ut ideo

illi veneratio Ecclesiastica habita fuisse asseratur.

Cassius Benchorensis, nominantur in Martyrologio
Becanus Clunensis, Tamachtensi, et lucem ex-
Dimocus de Cluain-cain, spectant ob Actis Sanctorum
Conanus pulcher, Hibernicis mensis Aprilis,
Filix Cuani, Lovanii paratis ad prælum.
Domnallus, Nos de iis nihil atibi invenimus. Domnallus aliquis
Senanus, nominatur in Tripartita Patriciana part. 2. c. 18
et in Annot. 55 dubitat Colganus an ipse sit qui hic
nominatur; non dubitat autem quin ipse vel alteru-
ter duorum aliorum synonymorum sit S. Daniel Epi-
scopus Britannus, i Decembris relatus in Martyro-
logio Anglicano.

Ferdinandus Vaquerius, i Episcopus Coanus, anno
1531 consecratus;

Joachimus a Villalupo, Toleti sepultus, qui floruit sub
annum 1530;

Christophorus Bravus, Pici in Costella sancte obiit,
anno 1573;

Alphonsus ab Asperilla, Aunonii floruit, sub an.
1590;

Michael Gonzales, Villæ-luini obiit an. 1611;

Franciscus a Polanco, nuper admirandis fulsisse di-
citur Methymna Roscæ;

Anna a Cruce Montiliæ, ut ceteri, in Hispania an.
1601 dicitur religiose defuncta; omnes autem cum
titulo Beatitude in Martyrologio Franciscano lun-
dantur hoc die. Cur eos non liceat nobis absque ma-
jori auctoritate Beatos dicere, patet ex annis vitæ
mortisque supra notatis.

Blanca, Virgo regia, in monasterio Longi-campi prope
Parisios, Pulchrine an Longi Philippi filia fuerit
multis discutit Artarus in dicto Martyrologio : ma-
gis ad rem fuisset, probare eum cultu Beatarum di-
gnatam ab Ecclesia, quod non arbitramur.

S. Alpinianus, socius S. Martialis, in Actis MSS.
traditur hoc die obiisse : ast in Breviario Lemovi-
censi ponitur xxvii Aprilis.

S. Anastasius Papa, memoratur in MSS. Trevi-
rensi S. Maximini et nonnullis aliis. De eo agimus
xxvii Aprilis.

SS. Victor, Maximus, Martinus, Martyres in Ægy-
pto, recoluntur in MS. Vaticano S. Petri. In aliis
(sed ultimus fere Marcianus appellatus) xxvii Apr.

Stephanus II Papa, qui aliis III est, memoratur a Ghi-
nio in Natalibus Sanctorum Canonicorum, ut dixi-
mus inter Prætermisos xxvii Aprilis.

S. Baldebertus III Abbas Luxoviensis, item S.
Walbertus Episcopus Meldensis primo monachus
Luxoviensis, ut duo distincti Sancti referuntur in
quodam Kalendario Benedictino non antiquo, et S.
Walbertus Episcopus Meldensis, memoratur etiam
a Menardo, et in Menologio Bucelini aliqua ejus
translatio exigitur. De tota hac controversia agatur
ad Vitam S. Waldeberti Abbatis Luxoviensis
ii Maji.

S. Modoaldi, Archiepiscopi Trevirensis translatio,
inscripta est MS. Florario, et MS. Bruxellensi S.
Guditi, dies ejus natalis est xii Maji.

S. Lucifer, Episcopus Caralitanus in Sardinia, indi-
catur in Martyrologio Wiltfordi Anglice olim excuso.
In Sanctuario Calaritano collocatur xx Maji.

Fredericus, Episcopus Leodiensis et Martyr, inscrip-
tus est Auctario Greveni ad Usuardum, et Marty-
rol. German. Canisii : et festum ejus hoc die esse
legitur in MS. Rubex-vallis. Ab aliis memoratur
xxvii Maji.

SS. Viti Crescentii et Modestæ Translatio Polym-
nianam, facta an. 801 ibidem hodie celebratur, ut
dicitur in Actis Translationis apud Ughellum tom.
7 col. 1019. Dabimus eam xv Junii.

B. Joannes-Angelus de Cingulo alias Clarenus, au-
ctor

tor Reformationis Clarenorum Ord. S. Francisci, hodie nominatur in Martyrologio Franciscano, obiit, quando de eo agemus ejusque miracula dabimus, xv Junii.

SS. Floscelli Martyris, et Hernæi Abbatis, exceptio Corporum in castro Belno, celebratur cura satis longo elogio in MS. Martyrologio S. Mariæ Belnensis. Ex his S. Floscelli vitam MS. habemus dandam xvii Septemb. Et Hernæus, aliis videtur Hervæus dici, Abbas et Eremita in Britannia minori, colitur xvii Junii.

Columba Virgo, indicatur in scripto Auctario Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum: at quanam sit non occurrit. Sunt varix Virgines Columbæ dictæ sed Martyres, ac talis in Anglia colitur, xvi Martii.

Alia est in Hispania, Cordubæ martyrio coronata, die xvii Septembris.

Alia in Pictavensi agro, cum Materna et Pisinna occisa, ad diem xxiv Junii.

Quarta, eaque celeberrima, apud Senonas gladio cæsa, et memoranda xxxi Decembris.

S. Anacletus Papa, occasione S. Cleti, qui hoc die colitur, relatus ab Adone, Notkero, imo et nonnullis codicibus Usuardi, et contra S. Cletus refertur loco Anacleti, die quo hic colitur, xii et xiii Julii.

Galinardus, sive Alinardus, ex Abbate Divionensi S. Benigni Archiepiscopus Lugdunensis, cum titulo Beati, memoratur a Ferrario. Mortuus est Roma anno 1052 xxviii Julii.

SS. Projecti et Jacobi, Martyrum translatio Bergomi, indicatur ex tabulis Bergomensibus a Galesinio et Ferrario. Ex his Jacobus colitur iv Maji.

Projectus aliis Projectivus Diac. xvii Augusti.

Gerardus, Abbas Longi-Pontis, Ordinis Cisterciensis ac Socius S. Bernardi, indicatur cum titulo Beati ab Henriquez et Bucelino. De eo erit occasio agendi ad Vitam S. Bernardi xx Augusti.

Ancharius sive Antharius, et Aliga sive Aiga, parentes S. Andoeni, memorantur in MSS. Bruxellensi S. Gudilæ, Augiensi S. Laurentii, Florentino Consiliarii Strozzi: silent Saussayus et alia Martyrologia Galliarum. De iis cum S. Andoeni poterit agi xxiv Augusti.

Pammachius Confessor, proponitur in scripto Auctario Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Forsan est gener S. Paulæ, a S. Hieronymo sæpius memoratus, et Martyrologio Romano inscriptus xxx Augusti.

Nativitas Dominæ Virginis, memoratur in secundo Calendario Coptitarum apud Seldenum. Est ea Deiparæ Virginis Mariæ, aliis viii Septembris.

S. Benigni, Presbyteri ac Martyris, translatio Lingonis, celebratur a Saussayo et aliis. Dies natalis est i Novembris.

S. Clemens, Papa Romanus, inscriptus est Calendario MS. præfixo ante S. Isidorum de Divinis Officiis Romæ in bibliotheca Vallicellana. Dies ejus natalis censetur xxiii Novembris.

S. Leocadiæ, Virginis et Martyris, translatio Toleti, celebratur a Marietta, Tamayo, Ferrario. Dñs ejus natalis est ix Decembris.

Richardus, Doctor ac monachus, Ordinis Cisterciensis, in Frisia, relatus in Calendario Divione excuso, memoratur ab Henriquez xxx Decembris.

DE S. CLETO, PONTIFICE ROMANO, MARTYRE,

CAPUT I.

SS. Cletus et Anacletus diversi Pontifices.

Prioris veneratio sacra.

ANNO LXXXIV

Ob nom-
inum simili-
tudinem,
sæpe error
committitur,

ut accidit
inter SS.
Cletum et
Anacletum
et SS. Mar-
cellum et
Marcellinum
Pontifices

Quam primum fuerit variis scriptoribus ob nom-
inum similitudinem a vero aberrare, toto hoc
opere nostro sæpius inculcamus, dum ostendi-
mus quomodo uni soleant tribui, quæ a diversis
peracta sunt; aut contra, uno aliquo oblitterato, quæ
ab eo patrata sunt, variis aliis reperiuntur adscripta.
Prioris generis unicum exemplar (ne pluribus obruatur
lector) statui potest in S. Guilielmo Magno eremita,
cujus Acta illustravimus ad diem x Februarii. Huic
imposita fuerunt multiplicia, nonnullaque valde caevonia
et inter se pugnancia facinora, quæ a quamplurimis
ejusdem nominis viris, licet non omnia, fuerunt com-
missa. Ita in Catalogo Regum Francorum, non ad-
misso Dagoberto II, filio S. Sigeberti; cuncta ab eo
honorifice gesta, fuerunt ad alios Reges, Dagobertum I
et Dagobertum III translata, et ipse Dagobertus II fuit
quasi continua per mille fere annos oblivione sepultus:
cui nos regni annos olim xvii, nunc etiam xix assigna-
mus. Similem fere errorem SS. Cletus et Marcellinus
Pontifices Romani, quorum natalis hoc die celebratur,
incurrunt, dum a SS. Anacleto et Marcello itidem
Pontificibus Romanis non distinguuntur. Qua contro-
versia in Notis ad Martyrologium Romanum proposita,
asserit Baronius in his, quæ sunt Romanæ Ecclesiæ,
majorem esse adhibendam fidem ejus alumnis quam
ceteris. Hanc viri prudentissimi regulam nobis tenen-
dam præfigimus.

2 S. Hieronymus, de Scriptoribus Ecclesiasticis
cap. 15, statuit Clementem, quartum post Petrum
Romanum Pontificem: tametsi plerique Latinorum,
secundum post Petrum Apostolum putent fuisse
Clementem. Quinam sint hi plerique Latinorum,
nemine uspiam nominato, per aliquam conjecturam vi-
demur posse assequi, si dicamus fuisse antiquos Catalo-
gos Summorum Pontificum, quorum aliquem S. Hie-
ronymus petiit a S. Damaso, qui respondit se gesta
Pontificum, quæ potuit reperire in Sedis suæ studio,
ad eum dirigere. S. Damasi decessor fuit S. Liberius,
cujus tempora contextum veterem Indiculum Ro-
manorum Pontificum, testis est Petavius lib. 5 Ratio-
narii temporum cap. 5, qui eum penes se habuit. Hunc
eundem Catalogum appellat Cuspinianus pervetus
opusculum, quod in Commentario suo in Cussiodori
Consules transtulit. Est autem in plures partes distin-
guendum: ita ut prior pars finiat cum S. Urbano Papa,
anno Christi cccxxi martyrium passo, quam ab S. An-
tero, necdum Pontifice, opinamur collectam, quod is
gesta Martyrum diligenter a Notariis exquisivisse
tradatur. In hoc Catalogo S. Cletus, quartus Pontifex
Romanus, substituitur Clementi his verbis: Cletus an-
nis sex, mensibus duobus, diebus decem. Fuit tem-
poribus Vespasiani et Titi et initio Domitiani, a
Consulibus Vespasiano VIII, et Domitiano V, usque
Domitiano IX et Rufo. Ac deinde subjungitur Anacle-
tus

F
Præter
Anacletum
agnoscitur
S. Cletus
in Catalogo
seculi 4,

A tus. *Hæc verba, de tempore Sedis S. Cleti et dictis*
AUCTORE G. H. *Consulibus, refert Onuphrius Panvinus in Commen-*
sub nomine *tario suo, in lib. 2 Fastorum ad annum Urbis conditæ*
Damaso *829 et 836, et adscribit Damaso in Vita S. Cleti.*
citato, *Sed, ut diximus Catalogum nullum scripsit Damasus,*
huic tamen antiquus iste tribuitur, quia ab aliis diges-
tum misit ad S. Hieronymum.

3. *Alium Catalogum Pontificum Summorum Pontificum descripsimus ex antiquo Codice membranaceo Serenissimæ Christianæ Regiæ Succiæ, in quo elogia texuntur usque ad Bonificium II. creatum anno dxxx. In hoc Catalogo nomen Cleti inter Linum et Clementem collocatur per inscitiam alicujus descriptoris, cum etiam ibi ipsa substituatur Clementi, et hæc de S. Cleto dicuntur: Cletus natione Romanus, de regione Vico Patricii, patre Æmiliano, sedit annos xii. mensem unum, dies xi. Fuit autem temporibus Vespasiani et Titi et Domitiani, a Consulatu Vespasiani VII et Domitiani V, usque ad Domitianum IX et Rufum Consules. Martyrio coronatur. Ille ex præcepto B. Petri xxv Presbyteros ordinavit in urbe Roma, mense Decembri: qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, vi Kalendas Majas: Eadem fere habet Anastasius Bibliothecarius, addens: Et cessavit Episcopatus dies xx. Presbyteri autem ordinati dicuntur xxxv, et dein post Clementem, male postpositum, agitur de S. Anacleto. Eundem habemus in Gestis MSS. Pontificum deductis ad obitum Martiani V. sive annum Christi mccccxxxi, et in antiquis Breviariis Romanis tam manuscriptis quam excusis, de quibus infra agemus.*

et in alio
seculo 8
confecto:

4 Tertium Catalogum Summarum Pontificum repererat Lucas Hlstenius in antiquissimis membranis Palatinis Vatranae bibliothecae, quem et nos Romae descripsimus, perductum usque ad Zachariam et Stephanum Pontifices, qui seculo octavo floruerunt. In eo hoc breve elogium reperitur: Cletus, natione Romanus, de regione Vico-Patricii, patre Emiliano, sedit annos xii, mensem i, dies xi. Hic ex B. Petri praecepto xxv Presbyteros ordinavit in Roma. At de Anacleto ista habentur: Anacletus, natione Graecus, de Athenis, ex patre Antiocho, sedit annos xiv, menses ii, dies x. Hic ordinavit Episcopos vi, Presbyteros v, Diaconos iii. Eadem de Anacleto patria et parente habentur in praecedenti Catalogo et apud Anastasium Bibliothecarium: atque in memoratis Gestis Pontificum manuscriptis. De Cletto et Anacleto, ut plane diversis similiter agunt, quotquot deinceps Vitae Pontificum scripserunt, uti seculo x Luitprandus Diaconus Ticinensis, circa annum millesimum; S. Abbo Floriacensis, seculo xv; Bapt. Platina, seculo xvi; Joannes Stella, Sacerdos Venetus; Omphrius Puvvinius, Alphonsus Ciaconius, alique quamplurimi ipsos hoc seculo secuti.

et opud
Scriptores
Vataram
Pontificum.

C

Nomen S. Cleti quompluribus antiquis Martyrologis est inscriptum, uti genuino Bedæ ex variis MSS. a nobis edito his verbis: vi Kalendas Maji, Natale S. Cleti Papæ et Martyris, quibus addit Florus. Qui tertius post Petrum annis duodecim Ecclesiæ præfuit, martyriumque passus est, tempore Vespasiani et Titi. Antiquum illud Bedæ martyrologium, sed suppletum, reperimus etiam in peculiari bibliotheca Ecclesiæ Vaticanæ S. Petri: quod nobis satis certum indicium videtur, hoc ipsum Martyrologium ibidem olim lectum fuisse inter Horas Canonicas: cui deinde successit Martyrologium Usuardi, in quo ista leguntur: Romæ natalis S. Cleti Papæ, qui secundus post Apostolum Petrum, cum rexisset Ecclesiam annis duodecim, persecutione Ioviniani martyrio coronatus est. Ita plerique Usuardi Martyrologia et manu exarata et typis cusa, utque inter hæc præeminet, quod Bellinus vulgavit anno mcccxcviii secundum morem Romanæ curiæ, postea sæpius recensum. In Martyrologio

*Parisiis excuso anno MDCXXV, loco Cleti reperitur D
Anacleti, uti etiam in paucis MSS. codicibus. In MS.
Hagenoensi, quondam Nicolai Scheichi, prima Cletus,
dein Anacletus referuntur, singuli cum suo elogio.
Celebrat hoc die Ado in suo Martyrologio S. Anacle-
tum, sed die xii Julii S. Cletum cum hoc elogio: Item Adonis 12
eodem die S. Cleti Papæ, qui Romæ sedit annos Julii,
duodecim. Hic ex præcepto B. Petri Apostoli viginti
quinque Presbyteros in urbe Roma ordinavit, se-
pultusque est juxta corpus B. Petri. Eodem modo
Natherus, cum suis Fastis ad hunc diem inscripsisset S.
Anacletum, ad diem xiii Julii proponit S. Cletum,
quo passim die aliis Martyrologiis inscriptus est S.
Anacletus, et nos cum Martyrologio Romano tunc de
hoc acturi sumus. S. Cletum xxix Aprilis celebrat Ra-
banus et auctor Bedæ excusi, atque tertium post S.
Petrum statuant. Eundem hoc etiam die commemorat
Wandelbertus in suo Poetico Martyrologio, ante annos
octingentos scripto, et hunc versum habet:*

Sextaque Pontificis recolit certamina Cleti.

6 *Magnum nobis videtur pondus adferri ex antiquis Missalibus et Breviariis Romanis, quæ a ducentis annis, post artem typographicam repertam et deinceps, sunt excusa; in quibus omnibus præscribitur ad hunc xxvi Aprilis, veneratio SS. Cleti et Marcellini Pontificum; et xiii Julii S. Anacleti. Idem etiam confirmatur ex Breviario in membranâ conscripto, quod penes nos habemus, et consentiunt posteriores in suis Martyrologiis ad utrumque diem, Maurolycus, Felicius, Canisius, Galesinius, Ferrarius cum hodierno Romano: ex cujus notis a Baronio additis, præfiximus nobis hanc regulam: quod in his, quæ sunt Romanæ Ecclesiæ major sit fides adhibenda ejus alumnis, quos hactenus attulimus; quam externis, quos late adducit Petrus Halloix tomo 2 de Scriptoribus antiquis in Notis ad Vitam S. Irenæi cap. 7 pag. 642 et sequentibus, ubi conatur probare unum eundemque esse S. Cletum et Anacletum. Hoc autem uti et sua omnia sanctæ Matri Ecclesiæ Catholicæ lubens volens submittit, ut bonus filius Ecclesiæ.*

7. Primum ejus argumentum desumitur ex *Epistolis S. Ignatii Antiocheni*, quod in una earum, ad *Mariam Cassiopolitea*, dicatur *Clemens* successisse *Anaeleto*; et in alia ad *Trallianos* referantur *Anacletus* et *Clemens* ministerium exhibuisse *S. Petro*. Verum ea verbo a posteris inserta sunt dictis *epistolis*, et desunt in genuinis *MSS. Græcis*, quas nos reperimus *Florentiæ* in *bibliotheca Medicea*, et quas ibidem descriptas edidit *Isaacius Vossius* collatas cum antiqua versione, quam in tribus codicibus *MSS.* repertum edidit *Oxonix Jacobus Usserius*, uti latius deduximus ante *Vitam S. Ignatii*, ad primum diem *Februarii* excusam. Secundum argumentum petitur ex *S. Irenæo*, qui lib. 3. adversus hæreses cap. 3, enumerans undecim primos *Pontifices Romanos*, *Anaeletum* omisso *Cleto* recenset: quod hujus exemplo factum est ab *Eusebio* in *Chronico* et *Historia Ecclesiastica*, a *Nicephoro* *Episcopo Constantinopolitano* in *Catalogo Pontificum*, a *Photio* codice 112, et ab *Afriso Cypriano* *epist.* 74. *Optato Milevitano* lib. 2. de *Schismate Donatistarum*, *Augustino* *epistola* 165 de *Dissidio Donatistarum*, imo et *S. Hieronymo* de *Scriptoribus Ecclesiasticis* cap. 15, et denique ab *Epiphanio*, dum (quod coincidit) hæresi 27 *Cletum* nominat, omisso *Anaeleto*. Verum, ut diximus, major fides adhibendu est *alumnis Ecclesiæ Romanæ*, quos supra produximus, quam *externis*, cum hi veriti fuerint ne ob similitudinem nominum aberrarent. Urgetur ulterius quasi *Lucii Dextri* *Chronicon* liquido litem decideret, quod dicit *S. Anacletum* vel *Cletum* successisse *Lino*, sed potuit auctori dubium fuisse quis prius sederit ante *Clementem*, et quis huic successerit; ut omittam illud *Chronicon* plane *supposititium* esse; atque ex figmentis consartum, uti toto opere nostro sæpius demonstratum

A monstratum est. Denique producit Martyrologium, quod a Rosweyda nostro una cum Adone editum est, et quidem sub nomine Veteris Romani, quod pro tali viri eruditi non admittunt, et quod quia ignorarunt Beda et Usuardus, non videtur illorum tempore palam innovisse, a quibus Cletum Martyrologiis inscriptum fuisse jam diximus. Similis farinae possunt censei nonnullarum Ecclesiarum Breviaria manuscripta, cum ostenderimus antiqua Breviaria et Missalia Romana, et Cleto et Anacleto, ut Pontificibus distinctis, cultum et venerationem diversis diebus prae scribere.

CAPUT II.

Tempus ordinationis in Episcopum, et Pontificatus. Alia ejus gesta. Reliquiae.

S Cletus cum SS. Lino et Clemente ordinatus Episcopus a S. Petro,

C Cardinalis Baronius cum in Annalibus suis ad annum LXIX, de Sede et Martyrio S. Petri late egisset, de successione Lini, Cleti et Clementis acturus, primo statuit num. 36 exquirendam veritatem temporum per Consules, quod nos accurate facimus, et num. 43 profitetur dictos Episcopos, coadjutores S. Petri extitisse: qui, ut alibi de illo diximus, tres ordinavit Episcopos, Linum, Cletum et Clementem. Anastasius bibliothecarius de

B Vitis Pontificum in MSS. Regio et Mazariuico, et altero Freheri, et in MSS. Gestis Pontificum ad Martinum deductis, ista habet de S. Petro: Ordinavit Episcopos duos Linum et Cletum, qui praesentialiter omne ministerium Sacerdotale in urbe Roma populo vel supervenientibus exhiberent. At postea Petrus, sentiens diem mortis sibi imminere, Clementem Episcopum consecravit, eique Cathedram vel Ecclesiam omnem disponendam commisit, dicens: Sicut mihi ligandi et solvendi tradita est a Domino meo Jesu Christo potestas, ita et ego tibi committo etc. Quae formula potuit etiam aliis duobus dicta fuisse. Secundum Pontificem fuisse S. Linum statuunt passim omnes, consecratum anno LVI Consulibus Saturnino et Scipione; fatenturque, tunc saltem Vicarium et Coadjutorem S. Petri factum esse, deinde eidem, anno LXV martyrium passo, subrogatum, Ecclesiae praefuisse Pontificem verum, annis duobus, mensibus duobus et diebus sex ac viginti; martyrii palmam adeptum, Neronis temporibus, Capitone et Rufo Consulibus, anno Christi LXVII, die XXIII Septembris: uti ea, per Consules et Neronem Imperatorem, designantur in praefatis antiquis Catalogis, in quibus tertius S. Clemens statuitur praefuisse Ecclesiae temporibus Galbae et Vespasiani, a Consulatu Trachali et Italici, usque Vespasiano VII et Tito, ac tunc abdicato Pontificatu Episcopum Apostolicum et privatum pluribus adhuc annis vixisse, ac tandem anno III Trajani, Christi centesimo, Martyrem obisse: quod alibi accuratius est deducendum. His indicatis ad S. Cletum accedimus, qui quartus secundum dictos Catalogos est Pontifex censendus. Praefuit autem temporibus Vespasiani, Titi et Domitiani, a Consulibus Vespasiano VII et Domitiano, sive anno LXXVI, usque Domitiano IX et Rufo, quorum Consulatus convenit in annum LXXXIII, qui erat annus secundus Domitiani Imperatoris: et sequentis anni Consules Domitianus X et Sabinus assignantur pro initio Anacleti Papae, in quorum Consulatu videtur S. Cletus vixisse usque ad XXVI Aprilis; et sic anno Christi LXXXIV, Domitiani III, esset martyrium passus. Hinc ergo Pontificatus anni sunt desumendi, qui sex in prior Catalogo designantur, sed videntur optime addi menses septem in antiquis Breviariis Romanis manuscriptis et excusis. In exemplaribus Anastasii anni XII aut etiam XV reperiuntur, qui cum adjunctis ibidem Consulibus nullo modo conveniunt, et per oscitantiam librorum sunt intrusi. Quia vero S. Cleto successit Anacletus facile

post S. Linum,

et S. Clementem

fuit IV Pontifex,

ab an. 76,

usque ad an. 84

potuerunt ambo in unam eandemque personam conflari. Si qui arbitrentur Cletum praepositum esse S. Clementi, volumus suam contentiosum cum aliis ea de re trahere, satisque habemus indicasse, quid apud antiquiores auctores repererimus.

9 Rubi vel Rubium, vulgo Ruvo, Straboni forsitan non Rudium, sed Rubium, appellata civitas, antiquissima est; Eunii Poeta, ut volunt, patria; in ea antiquae Calabriae parte, quae nunc a Bario metropoli nomen habet. Hinc S. Cletum (uti tomo 7 Italiae sacrae Ferdinandus Ughellus scribit col. 1031) veluti Patronum colit festo solenni: existimatque a S. Petro, qui primus apud se fidem prae dicaverit, sibi esse consecratum Episcopum: sed enim confirmatis egregie civibus, successorem assumpsisse, cujus non extet nomen, et Romam ad Petrum abiisse. Non existimo alibi quam Romae consecratum Cletum; aut alteri urbi quam Romanae: Apostolicis tamen praedicationibus illius plura alia loca excolta, sive ante sive post mortem Petri, nolum ambigere: ut proinde satis fide digna haberi possit Rubensium traditio, quoad praecipuam rei substantiam, ut scilicet S. Cletus Rubensem ecclesiam confirmavit in fide. Quod addunt de ecclesia supra cryptam quandam edificata extra mœnia, atque a Cleto in honorem D. Petri consecrata; crediderim equidem primos fideles in illa crypta congregari solitos, ipsamque habuisse pro oratorio: ecclesiolam vero sub nomine S. Petri superstruxisse posteros, primum universalis ecclesiae post Christum caput in ea veneraturos.

10 Fertur S. Cletus in epistolis suis primus omnium usus fuisse his verbis: Salutem et Apostolicam benedictionem: quod a Martino Polono in Chronico, et Joanne Stella de Vitis Pontificum scriptum, in Breviario Romano, jussu Pii V primum edito, hactenus legitur. Sed ex epistolae neque inter Epistolas Pontificias, neque in Conciliis Generalibus extant. Credibile autem non est institutam a S. Cleto salutandi formulam cum ejus morte abolendam fuisse. Certe quae ea usus fuerit ante S. Leonem IX, nemo invenietur; nam si quae Pontificum epistolae cum hac formula praetenduntur, eas facile erit aliunde convincere mera esse figmenta, uti satis indicatum est in Apologia Praeliminari ad Tomum 2 cap. 1. Platina scribit eum onus Pontificium invitum suscepisse, licet doctrina, moribus et dignitate plurimum apud suos valeret. nihilque virum optimum ac sanctissimum praetermisisse, quod ad augendam Ecclesiam Dei pertineret. Quae fere omnia legebantur in Breviario a Cardinale Quignonio concinnato. Solet etiam contra verum Pontificatum SS. Lini et Cleti allegari epistola decretalis, sub nomine Joannis III Papae ad Episcopos Galliae et Germaniae, quam Baronius ad annum DLXXII, quo Joannes III vita functus est, arguit imposturae et demonstrat non esse Joannis, sed ex suppositis mercibus Mercatoris. Eadem fere omnia citantur a Mariano Scoto, tamquam continerentur in epistola decretali Leonis II, qui anno DCLXXXIII creatus est et sequenti mortuus.

11 Festum S. Cleti et Marcellini, Pontificum et Martyrum, sub ritu duplici celebratur in ecclesia Vaticana S. Petri, quod etiam nunc istic adservetur corpus S. Cleti, uti in Ordine Officii divini, pro anno MDCCLXV, a Josepho de Fide Magistro Ceremoniarum dictae Ecclesiae composito, praescribitur, et dicitur ibidem Credo in Missa. Octavius Pancirolo, in Thesaurio abscondito urbis Romanae, addit aliquas ejus Reliquias esse in ecclesiae S. Pauli in platea Columnae. Masius in Bononia perlustrata asserit etiam aliquas esse Bononiae in ecclesia S. Joannis in Monte et in Ecclesia S. Benedicti: festum vero ejus celebrari in ecclesia S. Mariae del Morello extra pontum majorem, et per totum Ordinem Crucigerorum.

D AUGUSTE G. II.

Rubi ut loci Patronus et Apostolus colitur.

E

Aliaque ei tributa,

F aut falso imposita.

Corpus in Ecclesia Vaticana.

Reliquiae in ecclesia S. Pauli,

et Bononiae.

DE S. MARCELLINO PONTIFICE, ET SS. CLAUDIO, QUI- RINO, ANTONINO, MARTYRIBUS ROMANIS.

G. H.

CAPUT I.

S. Marcellinus a S. Marcello diversus : tempus Sedis, alia illius gesta.

AN. CCCIV

S. Marcellinus non distinguitur a S. Marcello apud Eusebium,

Inerterritimam Græcorum segnitiam atque oscitantiam castigarimus supra in Actis S. Cleti Pontificis, quod ob nominis similitudinem in fœdissimum errorem abrepti, SS. Cletum et Marcellinum non distinxerint a SS. Anacleto et Marcello, qui ipsis in Pontificatu Romano successerunt. Quia vero de SS. Cletto et Anacleto sufficienter actum est, jam de S. Marcellino, qui hoc quoque die suam in Ecclesia venerationem habet, et de S. Marcello agemus. Eusebius lib. 7 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 32 aut aliis 26, de S. Marcellino, ejusque decessoribus ista tradit : Cum Felix quinque annis Romanam gubernasset Ecclesiam, Eutychianus in ejus locum successit : qui vix decem mensibus in Episcopatu transactis, Caio, qui nostra ætate vixit, Sedem suam reliquit. Hic cum annis circiter quindecim Ecclesiæ præfuisset, successorem habuit Marcellinum : quem etiam ipsum oppressit persecutio. Hæc ibi Eusebius, qui in Historia Ecclesiastica non amplius meminit S. Marcellini, aut successorum. Idem in Chronico, indicatis Consulibus Probo Augusto et Victorino, qui Reipublicæ præfuerunt anno Christi cclxxxii, ista scribit interprete S. Hieronymo, Eutychianus xxvi Romanæ Ecclesiæ Episcopatum suscepit mensibus octo : post quem Caius annis quindecim. Dein indicatis Consulibus Diocletiano Augusto VI et Constantio Cæsare II (Est hic annus Christi cccxvi) ita scribit : Romanæ Ecclesiæ Episcopatum suscepit Marcellinus annis novem. Tum, omisso S. Marcello, ad Consulatum Constantii Augusti VI et Maximiani Cæsaris VI, Christi annum cccvi, Romæ Episcopus xxix constituitur Eusebius mensibus vii, post quem xxx Ecclesiam tenet Militiales annis iii. et 7, Hieronymo annis iv aut secundum Pontacum annis vi. Alii Græci, Eusebium secuti Marcellum similiter omiserunt, una etiam cum illo Eutychianum præterit Georgius Syncellus. At Nicephorus, Episcopus Constantinopolitanus, et Theophanes, duos solum annos tribuunt S. Marcellino.

et alios Græcos :

sed credendum alumnis Ecclesiæ Romanæ.

Elogium ex antiquo Catalogo Pontificum,

* aliis perpetuam annis vii, aut vi,

tempus Sedis, ab an. 296,

C 2 Quare Eusebio cum reliquis Græcis amando, in iis, quæ sunt Romanæ Ecclesiæ, majorem esse adhibendam fidem ejus alumnis quam ceteris, censemus cum Baronio, in Notis suis ad hunc xxvi Aprilis : et quemadmodum hactenus in reliquis Pontificibus, qui sub Ethnicis Imperatoribus floruerunt, sicuti et in S. Cletto jam fecimus, ita hic quoque primo loco proponimus elogium parvum ex Indiculo seu Catalogo Pontificumque ad Liberium deducto : cujus secundam partem cum S. Silvestro concludimus, in qua ab auctore corvo ista scribuntur : Marcellinus annis octo, mensibus tribus, diebus viginti quinque. Fuit temporibus Diocletiani et Maximini, ex die pridie Kalendas Julias, a Consulibus Diocletiano VI et Constantio II, usque in Consulatum Diocletiani IX, et Maximiani VIII Quo tempore fuit persecutio : et cessavit Episcopatus annis iii, mensibus vi, diebus xxv. Ita in dicto Catalogo, ex quo aliisque Catalogis Pontificum diximus xxii Aprilis, S. Eutychianum sedisse annis octo, ab anno Christi cclxxxv usque ad annum cclxxxiii, et diem vii aut viii Decembris ; cui tunc successit S. Caius, et præfuit usque ad dictum xxii Aprilis anni cccxvi : quando Dio-

eletiano VI et Constantio II Consulibus, S. Caio subrogatus est sanctus Pontifex Marcellinus : qui Martyr decessit Diocletiano IX et Maximiano VIII Consulibus, sive anno Christi ccciv, quo dicti Imperatores purpuram deposuerunt. Idem Consules, tam in accessu ad Pontificatum quam in ejus obitu, constanter referuntur in omnibus Catalogis et Gestis MSS. Pontificum, et in Libro Ponticali : item apud Anastasium et in antiquis Romanis Breviariis manuscriptis ac prælo cens. Recte autem a morte S. Caii ad mortem S. Marcellini numerantur anni octo, in hoc et altero Catalogo max dando relati, nec non ab Anastasio et indicatis Breviariis : sed difficultas oboritur ex mensibus tribus, sive quatuor, sive duobus, aut etiam undecim, et diebus viginti quinque, aut quindecim, qui tali varietate ad annos octo apponuntur ; et maxime cum S. Marcellinus dicatur ex die pridie Kalendas Julias, sive ut alii ex die Kalendarum Juliarum, aut etiam Juniarum incepisse. Arbitramur ergo tali die vivente adhuc S. Caio consecratum Episcopum Marcellinum ; deinde mensibus tribus aut certe aliquot, fuisse Vicarium ejusdem S. Caii, capti aut aliter impediti. De tempore, quo post S. Marcellini necem cessavit Episcopatus, infra agemus.

ad 304.

3 Prima omnium actio, quæ in Annalibus Baronii tribuitur S. Marcellino, est robur animusque Martyribus Theba is inditus. Porro, sicut in Actis eorum tradit Eucherius Episcopus Lugdunensis, hi milites Christianæ religionis ritum Orientali traditione ab Hierosolymitanæ urbis Episcopo suscepant, fidemque sacram virtuti et armis omnibus præponebant. Ad urbem quippe Romam itinere attingentes, eandem Christianitatis fidem, quam acceperant, apud B. Marcellinum prædictæ urbis Pontificem confirmaverunt, ut ante gladio interirent, quam sacram Christi fidem, quam acceperant, violarent. Hæc ibi, plenius illustranda ad diem xxii Septembris. Baronius ad an. 297, num. 5 Episcopum Hierosolymitanum censet fuisse Zambdum, de quo egimus xix Februarii, creatum Episcopum Fausto II et Gallo Consulibus, id est, anno Christi cccxix. Iterum re tota examinata arbitramur dictis Martyres potius ab Hymenæo Episcopo Hierosolymitano Zambdæ decessore Christianam fidem edoctos fuisse, et a S. Marcellino necdum Pontifice aut certe a S. Caio Pontifice in eadem fide fuisse confirmatos, et nomen Pontificis ab auctore Actorum non appositum, postea ex conjectura non satis fundata hisdem fuisse insertum, B. Marcellini scilicet loco S. Caii. Qui error manifeste convincitur ex eo quod bellum contra Bagaudas, ad quod conficiendam Thebæi mittebantur ultra Alpes, fuerit commotum (teste etiam Eucherio cum aliis Scriptoribus) quando Diocletianus fuit ad Imperium electus, et Maximianum Herculium ad consortium Imperii et laboris Cæsarem fecit, et in Gallias ad compescendos tumultus cum exercitu misit, id est anno cclxxxv, totis decem annis ante Pontificatum S. Marcellini. Reliqua ad xxii Septembris discutenda erunt.

Thebæos milites Christianos Roman venientes,

F num confortarit necdum Pontifex, an. S. Caius decessor ?

4 Alia ad successorem S. Marcellum translata, sunt necessario ad S. Marcellinum remittenda ex quatuor primis capitibus Vitæ dicti Marcelli relatæ ad xvi Junuarii :

S. Marcello attributa peregit :

Cap 1

*Christianos
afflictos ad-
juvari a S.
Thrasone
gaudet :*

*SS. Sisinnium
et Cyriacum
Diaconos
creat :*

*S. Apronia-
num Chrismate
confirmat, ei-
que Eucharis-
tiam præbet :*

cap. 2

*baptizat SS.
Papiam et
Maurum :*

cap. 1

*Maximianum
Augustum in-
crepans cædi-
tur :*

*Martyres
obcunt S.
Crescentianus*

et S. Cyriacus.

*Elogium ex
alio Catalogo
MS.*

A nuarii : ex qua pauca excerpta reposito nomine S. Marcelli hic repetimus, et sunt ista in principio : Tempore quo Maximianus Augustus, rediens de partibus Africæ ad urbem Romam, volens placere Diocletiano Augusto, ut in ejus nomine thermas à solo ædificaret, cœpit in invidiam Christianorum omnes milites Romanos ad afflictionem laboris compellere, et per varia loca alios ad lapides, alios ad arenam fodientiam damnavit. In ipso tempore erat vir Christianus, nomine Thraso, vir potens et facultatibus locuples et vita fidelis. Hic cum vidisset affligi Christianos ad fatigationem et laborem, cœpit de sua facultate sanctis Martyribus alimoniam et victum ministrare per viros Christianos Cyriacum, Sisinnium, Smaragdum et Largum. Hoc audiens B. Marcellinus Urbis Episcopus gaudio repletus est magno, de eleemosyna, quam Thraso Sanctis ministrabat. Et rogans ad se venire sanctos viros Christianos et servos Domini nostri Jesu Christi Cyriacum et Sisinnium, Smaragdum et Largum, inquisivit ab eis : et notum fecerunt S. Marcellino Episcopo, quomodo Thraso Sanctis Dei victualia ministrabat. Tunc gaudio repletus, ducens consilium, consecravit Sisinnium et Cyriacum Diaconos Ecclesiæ Romanæ. *Hæc ibi, de S. Thrasone egimus etiam in Vita S. Cui Pontificis, qui eum baptizavit. Martyr obiit xi Decemb. At thermæ Diocletianæ extructæ sunt anno hujus Imperii xv. Christi cxcviii et sequenti. Tum S. Sisinnius Diaconus in carcerem conjectus, luce et voce celesti est corroboratus, quo S. Apronianus Commentariensis conversus est, et a Sisinnio baptizatus : quem elevatum de pelvi duxit ad S. Marcellinum Episcopum : quem Chrismate consignavit et altare consecravit, et sic participati sunt omnes corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi... S. Apronianus capite truncatus est sub die iv Novarum Februariarum. Conversi deinde fuere duo milites Papias et Maurus, qui baptizati fuerunt a B. Marcellino Episcopo... et plumbatis cæsi emisserunt spiritum, sepulti sub die quarto Kalendarum Februariarum... Uno autem tempore, veniens in die processionis Marcellinus Episcopus, obtulit se Maximiano Augusto dicens ei : Pietati tuæ suggero, servos Dei, qui orant pro regno tuo et pro republica, quare trucidas ? Tunc iratus Maximianus Augustus præcepit ut fustibus caderetur et expelleretur Marcellinus Episcopus... Tunc Carpasius Vicarius adduxit in conspectum summi eculeum, et jussit suspendi Crescentianum et fustibus cædi... Et cum attraheretur nervis, et fustibus caderetur et unguis raderetur, et incendio constrictus ureretur, emisit spiritum, sepultus in cœmeterio Priscillæ, in arenario via Salaria veteri, sub die viii Kalend. Decembris... Et cum Cyriaco Diacono decollati sunt viginti et unus, via Salaria, juxta thermas Salustii, foras muros, sub die xvii Kalend. Aprilis. *Hæc ibi, quæ omnia ante martyrium S. Marcellini peracta fuisse ex sequentibus constabit : ubi dicitur S. Marcellinus juxta corpus S. Crescentiani sepultus.**

CAPUT II.

S. Marcellini lapsus, pœnitentia, martyrium, cultus, reliquæ, tempus successionis S. Marcelli.

Alteram controversiam et lamentabilem in lapsu S. Marcellini et laudandam in genèrosa ejus pœnitentia proponimus : quam alter Catalogus Pontificum ad seculum usque sextum deductus ita indicat : Marcellinus, natione Romanus, ex patre Projecto, sedit annos octo, menses quatuor, dies quindecim. Fuit temporibus Diocletiani et Maximiani, ex die Kalend. Junii, a Consulatu Diocletiani V et Constantii II usque Aprilis T. III

que Diocletiani VIII et Maximiani VIII. Quo tempore fuit persecutio magna, ita ut infra triginta dies quindecim millia hominum promiscui sexus per diversas provincias martyrio coronarentur. De qua re ipse Marcellinus ad sacrificium deductus est ut thurificaret, quod et fecit. Et post paucos dies pœnitentia ductus, ab eodem Diocletiano propter fidem Christi, cum Claudio et Quirino et Antonino, capite sunt truncati et martyrio coronantur. Jacuerunt corpora sancta in platea dies viginti quinque jussu Diocletiani : ubi Marcellus Presbyter noctu collegit corpora Sanctorum, et sepelivit via Salaria in cœmeterio Priscillæ (in cubiculo quod patet usque in hodiernum diem, quod ipse præceperat pœnitens, dum traheretur ad occisionem) in crypta juxta corpus S. Crescentionis vi Kalendas Maji. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decemb. Presbyteros quatuor, Diaconos duos, Episcopos per loca quinque. Et cessavit Episcopatus annos vi, menses vi, dies viginti quinque, persequente Christianos Diocletiano. *Hæc ibi, quæ fere eadem, et potissimum quibus indicatur lapsus et pœnitentia S. Marcellini, habentur in Catalogis auctoribus, seculo octavo collectis, item apud Anastasium et in MSS. Gestis Pontificum deductis, nec non antiquis Breviariis Romanis manuscriptis et anno 1479, 1490 aliisque sequente seculo excusis.*

6 Luitprandus de Vita Pontificum Romanorum ita rem narrat : Tunc et ipse Marcellinus compulsus dæmonibus sacrificavit, sed post paucos dies Synodo congregata in civitate Campaniæ, coram centum et octoginta Episcopis, digne pœnituit. Accuratus exponit ista Platina his verbis : At Marcellinus Pontifex, ad Sacrificia gentium ductus, cum minis instarent carnifices, ut thura diis exhiberet, metu perterritus, Deos alienos adoravit. Habito deinde non multo post Concilio centum et octoginta Episcoporum in Sinuessa urbe Campaniæ, eo et Marcellinus, squallidus et pulverulentus, ac cilicio indutus proficiscitur, petitque ut sibi pro inconstantia debita pœna tribuatur. Qui eum damnaret, in tanto Concilio nemo unus inventus est, cum dicerent omnes, ea ferre ratione Petrum peccasse, ac flendo peccati pœnam luisse. In Breviario Romano jussu Pii V Pontificis edito, ultima latius explicatur hoc modo : Quem tamen damnare ausus est nemo, sed omnes una voce clamaverunt. Tuo te ore, non nostro judicio judica : nam prima Sedes a nemine judicatur. Petrum quoque propter eandem animi infirmitatem deliquisse, et a Deo similibus lacrymis veniam impetrasse. *Quæ hæcenus in Breviario Romano recitantur, solum cum ante ex Platina diceretur Concilium centum et octoginta Episcoporum, post recognitionem Clementis VIII legitur, Concilium plurimorum Episcoporum, quod habitum traditur a ccc Episcopis Diocletiano et Maximiano Augustis x Kalend. Septembris Diocletiano VIII et Maximiano VII Consulibus, id est anno Christi cccm, ad quem annum Baronius a num. 88 ad numerum usque 108 late deducit et explicat Acta dicti Concilii, qui ante de lapsu S. Marcellini egit anno Christi cccm a num. 88 ad numerum 103. Quæ lector benevolus ibidem legere poterit.*

7 In antiquis Martyrologis frequens mentio est S. Marcellini : ac primo in genuino Bedæ ista leguntur : Ipso die depositio S. Marcellini Papæ, qui cum Ecclesiæ annos novem, menses quatuor rexisset, temporibus Diocletiani et Maximiani, ab eodem Diocletiano cum Claudio et Cyrino et Antonino pro fide Christi capite truncatus est, et post dies triginta quinque sepultus via Salaria in cubiculo a Marcello Presbytero et Diaconibus cum hymnis. Eadem leguntur apud Rabanum, Adonem, Notkerum, item in Martyrologiis variis MSS. Usuardus omittit illa quæ

D
AUCTORE G. H.
* al. septem-
decim.

* al. trigin-
ta quinque
aut sex.

E

Lapsus et
pœnitentia:

F

Memoria sa-
cra in Mar-
tyrologiis.

A *ad sepulturam spectant, et tam apud ipsum quam Adonem et Notherum ista adduntur: Quo tempore fuit magna persecutio, ita ut intra unum mensem septemdecim millia martyrio coronarentur. Similia aut magis contracta habentur apud Bellinum, Maurolycum, Felicium et alios. Galesinius et Canisius multa de lapsu ac poenitentia interserunt. In hodierno Romano ista leguntur. Ibidem Romæ S. Marcellini Papæ et Martyris, qui sub Maximiano pro fide Christi una cum Claudio, Cyrino et Antoniao capite truncatus est: quo tempore magna fuit persecutio, ita ut intra mensem decem et septem millia Christianorum martyrio consecrarentur. Rabanus ad diem xxvi Maii iterum encomio eum exornat.*

an diu ante occisus sub Maximiano,

8 *Scilicet quia corpora S. Marcellini et trium sociorum post martyrium dicuntur dies xxv, aut xxxv vel etiam xxxvi jacuisse in platea, quæ Marcellus Presbyter nocte collegit ac sepelivit juxta corpus S. Crescentionis, sive Crescentiani vi Kalendas Maji, merito dubitari potest, an S. Marcellinus fuerit solum hoc xxvi Aprilis sepultus, antea vero, sub initium hujus mensis, aut potius precedenti Martio, martyrio coronatus: quando necdum purpuram deposuerant Diocletianus et Maximianus, ille Nicomedix, iste Mediolani, qui ante potuit Romæ exilisse. Et sic dicitur in die processioneis Marcellinus Episcopus, scilicet poenitens post lapsum, se obtulisse Maximiano Augusto, et de crudelitate objurgasse: quando ejus jussu primum fustibus cæsus et expulsus est, dein capite truncatus. Quæ interim Diocletiano tribuuntur, ut primario Imperatori et persecutori; et quia hæc persecutio a Galerio Maximiano continuata est, Diocletiano etiam tunc Salonis quiescente, ideo huic ipsa passim adscribitur; ideoque verba relata sub finem elogii, persequente Christianos Diocletiano, exponenda sunt hoc aut simili modo, Perdurante adhuc contra Christianos persecutione a Diocletiano mota. Qui corpora S. Marcellini et sociorum sepelivit Marcellus Presbyter, ille idem postea Pontifex est creatus, in cujus Actis xvi Januarii dicitur capite quinto, quod solum ad illum spectat, venisse Marcellus Episcopus, imo, ut hic dicitur, adhuc Presbyter, cum Lucina matrona et condidisse corpora Sanctorum Cyriaci et aliorum Martyrum, cum aromatibus et lintheaminibus et imposuisse nocte in pavone seu vehiculo, et sustulisse. Eodem modo dicitur in Libro Pontificali nocte collegisse corpora S. Marcellini et sociorum, cum Presbyteris et Diaconibus, et cum hymnis sepelivisse, secundum quod ipsi S. Petrus præceperat, aut certe, ut supra habetur, quod ipse præceperat poenitens:*

C *apud Anastasium legitur, quod ipse præparaverat poenitens.*

Caput et brachium in ecclesia S. Mariæ Majoris.

altæ reliquiæ Romæ,

9 *Paulus ab Angelis, in descriptione Basilicæ Romanæ S. Mariæ Majoris lib. 3 cap. 3, tractat de Reliquiis dictæ Ecclesiæ ac primo loco refert eas, quæ in quodam tabernaculo marmoreo, quatuor columnis purpureis sustentato, prope S. Hieronymi altare includuntur una cum Sanctorum imaginibus, ubi ex antiquis notatis inter alia descripsit ista: Caput S. Marcellini Papæ et Martyris, positum in ære, nunc vero in argento cum Regno Pontificali. In Officiis propriis Sanctorum, pro Ecclesia S. Mariæ Majoris excusis, præcipitur festum duplex SS. Cleti et Marcellini xxvi Aprilis, additurque ibidem haberi caput S. Marcellini in Ciborio Reliquiarum, et brachium in capella B. Mariæ Virginis, et in Missa dicitur Credo. Addit Octavius Panciroli in Thesaurio abscondito Urbis Romanæ, aliquas S. Marcellini Papæ reliquias esse in templis S. Mariæ Lauretana dictæ, S. Joannis Baptistæ decollati et S. Viti; ceterum nesciri ubi corpus adservetur. Aliquas ejus reliquias esse Rotomagi in canobio S. Audoeni tradit Saussayus in Martyrol. Gallicano: et de Metropolitana Pragensi ecclesia le-*

gitur in Diario Reliquiarum ejusdem, esse in ea partem insignem de Capite: sed non additur unde vel quando allata sit.

10 *Georgius Cardoso, in Hagiologio Lusitano, asserit hoc die, in celeberrimo canobio S. Crucis Conimbricensi Canonorum Regularium recitari officium duplex de S. Claudio Martyre, quod anno mdcxlii caput S. Claudii, cui adhuc aliquot dentes inhaerent, Roma ad dictum monasterium delatum sit, et credi esse socium S. Marcellini Papæ.*

an Caput S. Claudii Conimbricæ?

11 *Ut porro contra Eusebium aliosque Græcos certius intelligatur alius a S. Marcellino esse S. Marcellus; et tempus, quo inter utrumque vacavit Sedes Apostolica, comprehendatur, addimus S. Marcelli ex antiquissimo Catalogo Pontificum breve elogium, quod his verbis profertur: Marcellus anno uno, mensibus septem, diebus viginti. Fuit temporibus Maxentii, a Coasulatu Decies et Maximiano VII, usque post Consulatum x et vii. Anni hic signantur cccviii, quo mense Maio fere finito videtur S. Marcellus creatus Pontifex et annus sequens cccix, ultra quem Pontifex vixit usque ad xvi Januarii. Eodem quoque modo duo hi anni notantur in Fragmento Fastorum, ab anno cccv ad annum ccccliv deducto, et e nostro MS. per Bucherium ad Canonem Paschalem Victorii edito, videlicet, Decies et Maximiano VII, et Post Consulatum x et vii: sunt enim eodem tempore conscripta et jam indicatus Catalogus Pontificum, et hoc fragmentum Fastorum. Idem etiam in Fastis Consularibus, a Sirmundo et Labbeo editis, hos annos ita consignat: Item Decies et Maximiano VII. His Consulibus, quod est Maxentio et Romulo, levatus Licinius Caruonto, in Idus Novemb. Dein Post Consulatum Decimum et Septimum. His Consulibus quod est Maxentio ii et Romulo ii. In Libello de Præfectis Urbis apud Cuspinianum, Onufrium et Bucherium dicti anni ita exprimuntur: Consules quos jusserint DD. NN. Augusti ex xii Kalend. Maji factum est Maxentio et Romulo, quod est Decies et Maximiano VII, Idus Aprilis, Stadius Rufinus Præfectus Urbis: et mox, Maxentio II et Romulo II, in Kalend. Novemb. Aurelius Hermogenes Præfectus Urbis. Hæc de Consulibus, qui dictis duobus annis præfuerunt. At Maxentius filius Maximiani Herculei tum Romæ dominabatur, anno præcedenti cccvii a militibus Augustus proclamatus, et annus sequentibus voluit se et filium Romulum Consules designari: qui tandem anno ccccxii devicti a Constantino Magno, fugiens in Tiberi demersus perit: et tunc ut memoria Maxenti tyranni deleatur, ex Fastis expuncti sunt Consulatus ejusdem, et scriptum bis post Consulatum Decimum et Septimum: ad quos annos in Chronico Eusebii legitur, ἀντὶ ὑπάρχων, absque Consulibus: et ante eos annos Consules signantur, Diocletianus Augustus decimum, et Maximianus Augustus VIII pro quibus ab aliis substituuntur Maximianus Herculeus x et Galerius Maximianus Armentarius VII; quando diximus Pontificem creatum S. Marcellum anno Christi cccviii, mensa Maio fere finito: et quia S. Marcellinus Martyr obiit anno ccciv, hoc xxiv Aprilis, aut forsitan mense Martio, cessavit Episcopatus annos quatuor, et mense uno aut altero: non annis vi aut vii, qui facili errore librariorum pro annis iv irrepserunt. Vacasse autem Sedem aliquot annis habent omnes antiqui Catalogi Pontificum, Liber Pontificalis, Anastasius in omnibus manuscriptis et excusis exemplaribus, Luitprandus etiam et Abbo Floriacensis cum MSS. Gestis Pontificum ad Martinum V deductis, item Vincentius Bellovacensis lib. 12 Speculi Historialis cap. 98, S. Antoninus par. 1 Historiarum, tit. 7 cap. 8 § 16: causa vero tam diuturnæ vacationis conjicitur in crudelem persecutionem. Et hic sensus videtur in Ecclesia constanter duravisse per mille et plures annos, ut si in aliquo casu locum habet dictum Baronii etiam usurpatum a Bosqueto par.*

Sedes S. Marcelli Successoris

a Maio anni 308 ad 16 Janu. anni 310

E

F

utrum cessavit Episcopatus annis 4?

NOT. 28

A 2 *Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ pag. 66* : Quod a recentiore auctore, de rebus adeo antiquis, sine aliqujus vetustioris auctoritate profertur, contemnitur:

multo magis id valere debeat in cosu præsentî, ubi contra quemcumque aliter sentientem pugnat tot antiquorum monumentorum tam consentiens auctoritas.

DE SANCTO CYRILLO, MARTYRE AXIOPOLI IN MYSIA INFERIORE.

G. H.

XXVI APRILIS.

Axiopolis, urbs antiqua Mysiæ inferioris seu Bulgarix, ad Danubii fluminis ripam dexteram sita est; et notatur apud antiquos Danubium ab Axiopoli deinceps Istrum nominari usque ad ostia, quibus in Pontum Euxinum effluit. Apographum Epternacense Martyrologii Hieronymiani, a mille propemodum annis exaratum, quo hactenus toto hoc opere usi sumus, ita auspicatur hunc diem. vi Kalendaras Maji. In Axiopoli natalis Cyrilli. Quæ eadem leguntur in MSS. Martyrologiis etiam valde antiquis, scilicet monasterii Richenoviensis sive Augiæ-divitis prope Constantiam in Suevia, et monasterii Rhinoviensis in Helvetia.

B

2 In aliis apographis ejusdem Martyrologii Hieronymiani, ob lineolam omissam, apponitur dictæ Axiopoli, Martyr Aurelius; sed is Romæ passus dicitur in præcitato antiquissimo, ubi ista consequuntur sic habentur: In Axiopoli natalis Cyrilli. Et in Antiochia Euthymix. Et Romæ Primitivi, Aureli. Iterum Antiochiæ Leonidis etc. In recentioribus ergo, ubi verba, sic leguntur In Axiopoli Aureli, In Antiochia Leonidis etc. supplenda est lineola. Nos ne tituli multiplicentur Antiochenos Martyres conjungemus, et S. Cyrillo substituemus duos Martyres Romanos.

E

DE SS. PRIMITIVO ET AURELIO, MARTYRIBUS ROMÆ.

G. H.

XXVI APRILIS.

Horum Martyrum memoria adservata est, ut diximus, in antiquissimo apographo Martyrologii Hieronymiani, et sic exprimitur: Et Romæ Primitivi, Aureli. Quidam Primitivus, aliquibus Primitiva, Martyr in portu Romano, refertur ad diem xxv Februarii, sed Socium habuit Paulum itidem Martyrem. Alius S. Primitivus Martyr Romanus colitur x Junii, cum SS. Getulio, Cereale et Amantio passus sub Hadriano Imperatore: ab utroque hunc diversum arbitramur. Aurelii Martyris

meminerunt hoc die alia tria opographa Martyrologii Hieronymiani, et aliquod MS. Trevirense S. Maximini, et Axiopoli adscribunt. Verum id accidit, ut supra ostendimus, culpa amanuensium, per quos lineola in transcribendo fuit omissa. Non indicata palæstra fit mentio Aurelii in MSS. Parisiensi Labbæi, et Aquisgranensi: sed in hoc Aurini scribitur: item apud Grevenum in Auctario Usuardi. In MS. Augustano S. Udalrici Africa præponitur: sed id nomen referri debet ad mox dados Martyres Afros.

DE SS. EUTHYMIA, LEONIDE, VINDEO, MARIO,

MARTYRIBUS ANTIOCHIÆ IN SYRIA.

G. H.

XXVI APRILIS.

C

Jam in præcedentibus memoratum antiquissimum apographum Martyrologii Hieronymiani hos Martyres, sed quasi distinctos proponit hoc modo: In Antiochia Euthymix. Deum ista interponuntur: Et Romæ Primitivi, Aurelii, de quibus jam egimus, ac tum subjungitur: Item Antiochiæ Leonidis, Vindei. Quos simul sub eodem titulo referimus. Ultimi duo indicantur in tribus aliis apographis Martyrologii Hieronymiani: item in MSS. Rhinoviensi et Richenoviensi,

nec non expressa urbe Syriæ Antiochia, in MSS. Aquisgranensi, Augustano et Labbeano. In Antiquo MS. Calendario ante opera S. Isidori celebratur memoria S. Leonis in Antiochia, qui melius cum aliis in MS. Trevirensi S. Maximini, et apud Grevenum in Auctario Usuardi est Leonides: ita qui in hoc Auctario adjungitur Guideus, aliis est Vindecus. Quartus Marius additur in MS. Corbeiensi Martyrologii Hieronymiani Parisiis excuso.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS.

JULIO, VICTURINO, SIRICO, FELICE, PAULO, MAXIMO, VICTORE, SIMPLICIO, POLLIONE, VITO, CALENDINO, APOLLONO, MARCIANA, FELICISSIMA, ETHEMIA, MARCIANO, LECTISSIMO, SIMIA, GERMIANO, FELICIA, EVASIA, GEMELLINO, ITEM SILVANO CUM SOCIIS.

G. II.

XXVI APRILIS.

Est hæc illustris classis Martyrum, ex quibus in antiquis Martyrologiis Cosinensi et Romano Ducis Attempisii aliqui his verbis memorantur: In Africa Julii, Victoris, Cyrici, Honorati. Idem indicantur in MS. Vaticano numero 5949 signato, et loco Cyrici melius Sirici scribitur. In MSS. Romano Cardinalis Barberini, et Coloniensi S. Mariæ ad Gradus hi referuntur: In Africa Honorati, Pauli, Maximi, Apollonii. Qui etiam sunt adscripti Auctario Greveni ad Usuardum, in quo seorsim (uti etiam in MS. Aquisgranensi) fit mentio Viri, alius Viti, et Sirici: Et in MS. Trevirensi S. Maximini Sirici et Maximi. In MS. Richenoviensi plures indicantur: In Africa Victoris, Sirici, Honorati, Felicis, Pauli, Maximi, Martiani. In MS. Augustano ista nomina proponuntur, non addita polæstra: Julii, Sirici, Pauli,

Maximi, Marciani, Simplicii, Germani, Gemellini: ubi tamen loco Julii et Marciani legitur, Juri et Martialis. Verum in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani distinctius omnium nomina ita traduntur: In Africa Julii, Victorini, Sirici, Felicis, Pauli, Maximi, Victoris, Simplicii, Pollionis, Viti, Calendini, Apolloni, Marcianæ, Felicissimæ, Ethemie, Marciani, Lectissimi, Simiæ, Germiani, Feliciæ, Evasiæ, Gemellini. Quibus in codice Corbeiensis Parisiensis excuso additur, cum sociis eorum Silvani. At pro Victurino, Ethemia, Lectissimo et Gemellino legitur etiam Victurus, Timia et Hernia, Litisimus et Gemellina. In MS. Florario celebrantur, Virgines plurimæ cum aliis multis: an de his Martyribus eorumque sociis illud sit accipiendum, quis dicet?

E

DE SANCTO BASILEO

EPISCOPO AMASEÆ IN CAPPADOCIA.

G. II.

MARTYRE NICOMEDIÆ IN BYTHINIA.

CIRCA AN.
CCCXXIINicomediæ
Martyr oc-
cumbit 28
Martii;at depositus
Amasæ 26
Aprilis.Memoria
in Fastis
Arabico-
Egyptiis,Typico S.
Sabbæ,Menologio
Basili Imp.

Sanctus Martyr Basileus, illustris Orientis Episcopus, natus est et educatus Amasæ, urbe Cappadociæ Episcopali, quæ et Helenoponti provinciæ metropolis censetur; quam ipse difficillimis temporibus, cum persecutio Diocletiani, Maximiani et Maximini vigeret, administravit; ac tandem ultimis annis Licinii captus, Nicomediam abductus, et capite amputato Martyr, anno ætatis suæ septuagesimo, evolavit in cælum die xxviii Martii. Verum quo corpus ejus in mare projectum, Angelico monitu inventum, et Amasæ delatum ibidem honorifice depositum est hoc xxvi Aprilis; ideo hunc diem ejus venerationi deputaverunt omnes passim Orientales. Nam Martyrologium Arabico-Egyptium, quod ex Arabica lingua in Latinum nobis transtulit Gratia Simonius Collegii Maronitarum tunc Romæ alumnus, præscribit od hunc xxvi Aprilis certamen S. Basilei Episcopi Amasæ: quo etiam modo refertur in Typico S. Sabbæ. Secuti Græci, qui in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc martyrii compendium habent. Die xxvi mensis Aprilis, Certamen sacrosancti Martyris Basilei Episcopi Amasæ. Sacrosanctus Christi Martyr Basileus sub Imperio Licinii Episcopus fuit Amasæ, et hac ratione martyrii cruciatus sustinuit. Ancilla quædam uxoris Licinii, quæ dicebatur Glaphyra, ut pudicitiae studio damnatum cum ipso Licinio concubitus evitaret, Dominæ ipsius consilio, cum ingenti nummorum copia occulte in Orientales plagas effugit: et cum Amasæ devenisset, ab Episcopo Basileo, tamquam Christiana, humaniter recepta fuit. Cum autem id scivisset Licinius, ambos devinctos coram se adduci mandavit. Verum Glaphyra, cum idcirco se morti proximam dignosceret, ab ipsius manibus effugit.

Basileus autem Episcopus vinctus Nicomediam adductus, cum Imperatorem redarguisset, capite plexus est et in mare projectus. Seorsim autem corpus ejus et seorsim capit. Dei vero providentia corpus capiti est annexum, et fluctibus devolutum est usque Sinopem, et deinde Amasæ depositum. Hæc dictum Menologium. At Græci in Menæis et Anthologio Officium Ecclesiasticum de eo celebrant addito majori ex Actis martyrii elogio: quod pene idem est in Synaxario MS. Parisiensi collegii Claromontani, in quo sub finem additur ejus solennitatem celebrari in sanctissima magna Ecclesia. Græcos secuti Moschi eundem S. Basileum in habitu ac gestu Episcopali proponunt hoc eodem die in tabulis Kalendarii sui: invenitur etiam inscriptus cum titulo sancti Martyris kalendario Ruthenico apud Possevanum. E Latinis eundem refertur Molanus, Galesinius; Canisius cum hodierno Martyrologio Romano: in quo ista leguntur: Amasæ in Ponto S. Basilei Episcopi et Martyris, qui sub Licinio Imperatore illustre martyrium consummavit: cujus corpus in mare projectum, et ab Elpidiphoro Angeli monitu repertum, honorifice tumulatum fuit.

Menæis,

F
Synaxario,Rom. Mar-
tyrologio.

Acta martyrii damus duplicia, ex Græcis translata: priorum auctor est Joannes Presbyter Nicomediensis, qui ipsemet cum S. Basileo egit, martyrium oculis suis asperit, et ab Elpidiphoro et Diaconis ejusdem Episcopi reliqua intellexit. Hæc Acta in monasterio Cryptæ-Ferratæ duodecim passuum millibus Romæ dissito reperta, Latine transtulit Guillelmus Sirletus, et typis edidit Aloysius Lipomanus tomo 7 Vitæ Sanctorum Patrum, atque ex eo ad hunc diem Laurentius Surius.

Acta e
Græcis dupli-
cia,Joannis
Presbyteri,

Alia Acta Græca reperimus Romæ in illustri bibliotheca Eminentissimi Federici titulo S. Petri ad Vincula

Cardinalis

et alterius posterioris.
A *Cardinalis Sfortiæ, et inscribuntur, Ἐγκρίσιον εἰς τὸν ἄγιον Ἱερομόντου Βασιλέα, Ἀρχιεπίσκοπον Ἀμασειας. Ex his, quamvis auctoris multo recentioris sint, acceptum Proœmium, quia multa continet ad antiquitatem Amasenam et sacram historiam spectantia, non gravabimur Latinum hic facere, et antiquioribus Actis præponere: reliqua ad calcem libri poterunt in sua originali Græca lingua integre legi.*

PARS EMCOMII.

Ex Græco MS. Cardinalis Sfortiæ.

velut Prologus ad sequentia Acta.

Præ victoria terrenorum Regum,
Qui terrenam potentiam sortiti sunt, ac regias habenas sceptraque consecuti, si aliunde in aliquam urbem ingrediantur, ac potissimum si ob victoriam obtentam peragant triumphum; suo aditu exhilarant atque exornant urbem, eamque splendidiorem effectam demonstrant. Ac talia terreni Reges urbibus sibi subjectis præbent. Quid porro d'ces de illis, qui in Deo regnarunt, et inconcussam tranquillamque regnum obtinuerunt: qualis est egregius victor et magnus Pontifex Basileus? Nonne maiora ac diviniore accepta dona, præ aliqua civitate, quam primum ingressus est ob victoriam obtentam de principibus et potestatibus tenebrarum, ob dejectum totius mali auctorem et conculcatum tyrannum? Præterea victoria plenum distillat sanguinem, et pretium redemptionis ostendit purpureum: quo communes hostes et malos genios suis jaculis conficiens subegit: atque eo usque conscendit, ut supra naturam patret iairacla, eaque ejusmodi, quæ non alius in miraculis patrandis clarus apparet fecisse. Omnino igitur hoc confitendum est, præ terrenis Regibus majorem esse hunc theophorum ac divinum Basileum, tali honore decoratum, ut post expletum martyrii certamen mare miro modo ascenderit atque ejusdem portum comprehenderit.

2 Atque his ita dictis plurimum expedire arbitratum sum, si parum deflectamus, et orationem bene fluentem ad sumum principium reducamus. Post Domini nostri Salvatoris in cœlos assumptionem et ad dexteram Patris sessionem, in specie ignitarum linguarum e cœlis descendens Paracletus, divinos Apostolos tamquam Reges hujus mundi constituens, alios alio transmisit: quod futurum olim Divinus David et eximius Propheta ita prædixerat: Dum discernit cœlestis Reges super eam, nive dealbabuntur in Selmon: ubi cœlestis appellatur Spiritus sanctus, Selmon, Hierosolyma; dealbabuntur vero, dum sicut nix et sol splendent, et tunc Reges designati sunt Apostoli. Atque his ita a Spiritu sancto ordinatis, Petrus sortitus est eos qui erant ex circumcisione; at qui ex præputio Paulus et alia: nam gentes constituabant partem universi orbis. Et quoniam Pontus Euxinus et regio contigua accessit ad clima Hierosolymorum, et magno spectaculo incolæ Ponti et Cappadociæ in adventu Paracleti ipso Penterostes die interfuerunt Hierosolymis, haud procul a radiis Petri consedit Amasea Pontica, urbs antiquissima et illustris, quæ multos productura erat fructus, gratia Christi mundum excolente. Illustrarunt igitur radii Petri Amaseam: et primum [quidem obscurius], splendidius vero, quando in Italiam et Romam expeditionem faciebat: iter etenim uti conveniebat per eam dirigebat, et ideo locus in Amasea hactenus Cathedra Apostolorum vocatur. Princeps ergo Apostolorum in Amasea moratus, locum sanctificavit, et primus in ea docuit, populumque illuminavit. Inde vero discedens, sicut ratio exigebat, Nicetium, virum Angelicis moribus et vita, Episcopum ordinavit.

Cum Apostoli in Pentecoste Spiritum sanctum acciperent,
Psal. 67, 15
incolæ Ponti et Cappadociæ audierunt eos loquentes:
S. Petrus Amaseam docuit,
et ordinavit eis Nicetium Episcopum.

3 a Interlapsu vero temporis administratio illa ad nihilum redacta est, dum per fraudem et errorem rebus novis studetur, et insanis ac furore agitatæ ceditur, et omnia pietatis semina proteruntur. Postea vero succedentibus temporibus b Phædimus Amaseam administravit, ejusque incolas Apostolicis charismatibus et quibuscunque virtutibus exornavit: neque c gratiæ is propheticæ expers, ex inspiratione Spiritus, præscientiæ oculo quod futurum erat prævidens, B. Gregorium, publico nomine Thaumaturgum, d Neocæsareæ Episcopum primum constituit cum eam urbem, tempestas procellæ gentilitiæ misere agigaret. Plures quoque alias tam vicinas quam procul dissitas civitates hic vir Apostolicus Phædimus exornavit ordinatione sanctorum Episcoporum, eademque haud mediocriter communiavit prædicatione Apostolorum.

4 Deinde vero cum impietas dominaretur, et idolorum cultus vexans furis agigaretur, regno ac crudelibus persecutores delato, qui circa simulacrorum superstitionem insaniebant, tunc regio Ponticæ ditionis et ipsa Amasea inculta permansit. Verum cœlestis agricola in divina scientia dignum ex sui similitudine adinvenit agricolam, qui posset incultas et desolatas animas expurgare, et cœleste semen inserere, atque ita excolere, ut fructum adferrent aut trigesimum aut sexagesimum aut centesimum. Quis vero hic est aut qualis? E nomine suo fidem operibus præstat. Nominatur etenim Basileus, in sacris Mysteriis et certaminibus valde perspicuus. Est hic Amaseæ natus et educatus, hanc sortitus ortus sui obstetricem et nutricem; hanc postmodum pastoraliter rexit, ac novum exhibuit paradisum, tum irrigatione spiritus et diviniore doctrinis adhortationibusque, tum suis martyricis certaminibus ac præclaris ornamentis. In hoc verbo consistit honorum omnium caput, et oratio nostra coronidem assumpsit. Hic etenim divinus pugil, certamine victor, et pastor cœlesti calculo constitutus, gubernaculum urbis Amasenæ et regionum Orientalium administravit. Verum rursus quemadmodum vulpes, hyænæ et feræ indomitæ locum aliquem complentes, generoso repente leone apparente et leonino rugitu dictum locum concutiente et commovente, in lateras et antra secedunt; ita et feræ, humano quidem intellectu præditæ, sed dolosæ dæmonum vulpes factæ, in montes et loca deserta et absque divina irrigatione iniqua anfangiunt, generosam sacratissimi Basilei prudentiam consiliumque non ferentes, et virile animi ejus robur, fortesque ejus et ante non visas aggressiones, felicesque successus evitantes. Divino namque et regio ubique incitatus impetu prudentiæque, domesticos confirmabat, aberrantes reducebat, et errorum munimenta evertibat, et quasi subalatus, nunc e Ancyram, alias Neocæsaream curabat, ut stultam idolorum superstitionem aboleret, et veri Dei notitiam induceret, et pro fide martyrium subituris cooperaretur, docendo, admonendo, confortando, et ad certamina excitando: idque tunc temporis, cum instrumenta diabolica, Diocletianus superbus impostor, Maximanus et Maximinus, quoscunque Christianos reperiebant tamquam in laniena contrucidabant, quod nollent Deorum simulacra venerari et nequirent ad impræmissa sacrificia attrahi. Verum quia athleta nostro fortissimo tante, et errores Gentilium minuebantur, et pietas Christianorum accrescebat, illud omnis malitiæ auctor et apostata draco infernalis non sustinuit, sed omnem adhibuit conatum, ut e medio tolleretur Basileum Episcopum: quem ut celerius apprehenderet, malignarum suarum operationum reperit instrumentum Licinium, ad pessimam hanc machinationem exequendam aptissimum.

D
AUCTORE
JOANNE
COEVO
EX MS. GR.
a
b
Ibidem
Phædimus
Episcopus
ordinavit
S. Gregorium
Thaumaturgum et alios
Episcopos:
c
d
ne in Eth-
nicorum
persecutione
fides periret,
E
S. Basileus
Episcopus
creatus.
Amaseæ
natus,
sua doctrina
Orientales
regiones
illustrat:
et instar
leonis,
dispergit
male ope-
rantes:
F
e
docet Ancy-
ram et Neo-
cæsaream:
Post perse-
cutionem
Diocletiani,
Maximiani
et Maximini,
sub Licinio
passus est.

A

AUCTORE
JOANNE
CO. EVO
EX MS GR.

ANNOTATA.

a *Transiit auctor a primo seculo ad tertium, nulla re ibidem pro Christianis peracta aut certe oblivioni tradita.*

b *Hujus Phædini meminit S. Gregorius Nyssenus in Vita S. Gregorii Thaumaturgi ad diem 17 Novembris illustranda.*

c *S. Gregorius : ὁ θεὸς ἐξ ἀγίου Πνεύματος προφωτιστὴς τῆς διύσεως ἡν, cui divinitus a Spiritu sancto præscia futurorum vis quædam inerat.*

d *Neocæsarea in eadem Cappadocia itinere tridui teste S. Gregorio distat Amasea.*

e *Ancyra, metropolis Galatiæ, versus Occidentem itinere sex circiter dierum distat Amasea.*

ACTA MARTYRII.

Auctore Joanne Presbytero Nicomediensi teste in plurimis oculato.

VIDE ACTA
GRÆCA PAG. 4

Ex MS. Græco Monasterii Cryptæ ferratæ, Interprete Guiljelmo Sirteto.

Occiso
Maxentio
tyranno,

B **F**actum est, ut, postquam Deus percussit impium illum Romanorum Principem, suæque magnæ et veræ confessionis hostem acerbissimum, Maxentium tyrannum, quem sub Constantino pio Imperatore, et Christianæ religionis observantissimo, ut olim Pharaonem illum, in flumen a demersit, et in Constantini manus Romam tradidit : factum, inquam, fuit, ut benignissimus Imperator omnia Christianis hominibus provideret, et quamprimum suæ sororis virum Licinium mitteret ad expugnandum Maximinum. Qui cum in partibus Orientis regnum sortitus esset, adversus eum, qui verus ac solus Deus est, iniquitatem loquebatur, et sæva tyrannide eorum genus, qui Dei pietatem observabant, affligebat, ut nemo alius fecerat eorum, qui antea fuerunt.

2 Licinius igitur omnipotente Domini nostri Jesu Christi manu adjutus, quippe qui Christi fidem sincero animo tunc observabat, victoriam de Maximino reportavit, cum in eo regno esset, quod ille in Oriente obtinuerat. Nefarius enim Maximinus de bello ipso parum cogitans, Licinii quidem manum in fuga conversus evasit, sed non omnino effugit illam Dei manum, quæ omnia ita comprehendit, ut ab ea nihil abstrahi possit : quæ manus tunc rationes et pœnas, pessimis illius sceleribus dignas, exegit. Cum enim domi se occultasset, repentino quodam

C per totum corpus et insanabili morbo percussus est ; doloribusque asperis ac vehementibus cum mirum in modum premeretur, pronus in terram cecidit, ejus carnibus occulto quodam igne liquescentibus, omnibusque ipsius membris diffluentibus, solis ossibus anima ipsa conclusa : quæ ossa cum carne et sanguine carerent, e proprio loco, in quo posita erant, abrumpi cœperunt. At anima illa miserrima, neque sic a scelesto et spoliato suo tabernaculo discedere potuit, priusquam Domino ipsi supplex confessa est impietatem suam ac tyrannidem, quam adversus Christum, ejus servos affligendo, exercuerat. Tali miser ille turpissimo fine b vitam suam exegit.

3 Itaque post justam Maximini pœnam, et divinitus invectam iram, Licinius, cum totum Orientem sub se haberet, magno cum apparatu ad nostræ regionis urbem Nicomediam venit una cum conjugē sua, ut in regia domo habitaret et Orientis Imperium gubernaret. Jam vero primum summa quædam pax repente per totum nostræ regionis orbem, post vehementes illas insanientis idololatriæ commotas fluctuationes ac pugnas, Licinii arbitrio atque opera invecta est. At bonarum rerum inimicus diabo-

et Maximino
divinitus
punito,

b

Licinius
imperat in
Oriente,

initio paci-
ficus,

lus, pie viventium tranquillitatem ac lætitiā non diu ferre potuit. Licinio enim ipsi exemplo non fuit eorum tyrannorum, qui antea fuerunt, eversio ac pœna, ne et ipse talis esset, sed ea quæ justa sunt faceret, atque in illis perseveraret. Nam cum feliciter, quod cupiebat, ei processisset ; quæque sperabantur, in ejus potestatem venissent ; ostendit non longe postea, qualemnam animum haberet, et ejusmodi revera esset, quod videlicet per simulationem, et sub quadam simulatæ fidei specie atque integumentocum maximo illo Imperatore Constantino versatus fuerat, quo tempore Constantini res gestas considerans, animum suum occultabat. Tunc igitur, cum totus scelestus esset et nefarius, totusque ad diaboli voluntatem se accommodasset, solius et veri omniumque Creatoris Dei confessionem reprobavit, idque post jurandum illud, quod Dei amantissimo Imperatori Constantino sæpius exposuit, nullo unquam tempore se a Christianorum fide defecturum, sed illius se fore propugnatorem. Quæ sua promissa pro nihilo faciens, Græcorum cultui se ipse totum diligenter tradidit, ardenti zelo in rebus illis execrabilibus permanens, et ubique idolis ipsis sacrificia offerens. Qui et violenter Senatorias mulieres abripiens, in conspectu hominum turpe atque intemperatum facinus committebat, non matribus, non filiabus parcens, quo minus intemperanter cum illis coiret. Ad hæc per omnes gentes infinitas calamitates meditari non desistebat.

4 Hæc cum magni Constantini germana soror videret atque audiret, eaque ferre non posset, litteras ad pium virum et Dei amicum Constantinum clam misit, quibus significabat, quæ Licinius facere ausus fuerat. Ille enim supersticiosæ dæmonum culturæ studiosus, et ipsi Deo invisus Licinius, omnes Christianos homines e domo sua procul fugavit : qua re aperte se Christi divino patrocinio nudum ac destitutum ostendit. Cum igitur sine impedimento aliquo talia diutius ab illo fierent, una quædam puella, ex earum numero quæ in Reginæ ministerium ardenti studio affectæ erant, e genere Christianorum exorta, moribusque et temperantia florens, cum hæc cognosceret, et ad stuprum a Licinio provocata cum eo misceri exhorreret, simulque ne propter zelotypiam ac suspicionem a domina sua affligeretur ; arcanum illud Reginæ ipsi aperire ausa est. Hæc, inquit, Imperator constituit mihi facere : Benignus enim, qui ejus cubiculi præfectus est, cum tamquam magnum aliquod donum se mihi collaturum speraret, hoc significavit. Te igitur obtestor per Deum illum, qui cæli et terræ Dominus est, quem et ipsa times, et Imperator Constantinus colit, ne sinas virginitatē meā me privari nefario coitu vitiatam.

5 Hæc cum Regina didicisset, et puellæ ipsius æquam mentem ac propositum libenter amplexata esset, illam primum occultavit eo nomine, quod delirio correpta, moritura videretur ; postea vero opportunum tempus nacta, multum auri et argenti, regiumque ornatum ac omnem suppellectilem, necnon pueros illi dedit, eamque misit in Armeniæ regionem ; atque illis hominibus, qui eam deducebant, præcepit, ut nullo modo quæ fierent alieni patefacerent, quænam scilicet, aut unde esset illa puella, quoad Dominus ipse providisset. Illi vero virili veste eam ornarunt : cumque Reginæ de puellæ custodia et benignitate in eam servanda fidem certam dedissent, in eum locum, in quem jussi fuerant, proficiscebantur ; ac si qui ab illis quæsivissent, quisnam ille esset, Tribunum quemdam esse respondebant. Dei autem providentia factum est, ut illi in urbem Amaseam venirent : erat autem urbs illa Ponticæ provinciæ metropolis. Glaphyra igitur (hoc enim

D

simulate
Christianus,

deinde idolis
servit,

totus lascivus:
E

Christianos
ex aula pel-
lit :

insidiatur
pudicitie
S. Glaphyræ,

F

Hæc a Con-
stantia Re-
gina adjuta,

cum suis
Amaseam
fugit :

enim

A enim erat puellæ nomen) cum urbem munitissimam vidisset, ejus loci specie delectata est, et pueros suos admonuit, ut si Christianorum genus illic invenissent, in ea urbe permanerent.

*divertit apud
Quintium
Christianum :*

6 Cum vero adolescens quidam, qui ad Quintium urbis illius cumprimis illustrem pertinebat, audivisset viros illos Christianos esse, et quærere, si qui ejusdem fidei essent in urbe illa, ad Quintium pertulit quod audierat. Qui nihil moratus, eos convenit, ac rogavit, ut in domo ipsius esse vellent, et si gratum eis esset, illic manerent; dicens, se quoque Christianum esse, et eo in loco Christianum Episcopum habere, virum egregium et dignum qui cum Apostolis ipsis conferri posset. Illi ejus verbis obtemperantes, et in ejus domo partem quamdam capientes, apud clarissimum virum Quintium permanserunt: et Episcopum ipsum convenere, qui Basileus appellabatur. Erat vir ille admodum eloquens, omnique virtute et spirituali prudentia refertus. Cum vero a Glaphyra ipsa quesitum fuisset, quænam et unde esset, respondit, se Italiam genere et Christianam esse, et ex parentibus Christianis, ancillamque Reginæ illius, quæ Constantini Augusti soror et Licinii Regis uxor erat. Adjunxit etiam deinceps, quænam fuerat causa, ut ad eum locum veniret. Illi cum hæc audivissent, præceperunt, ut neque ipsa, neque quisquam illorum qui ad eam pertinebant, cum aliquibus versaretur, ne aliquo modo urbis Præfecto deferrentur, et calamitatis alicujus causa ea res ipsis foret. Beatus vero Episcopus Basileus dixit, ad Dei gloriam illam discessionis causam pertinere.

*a S. Basilio
suadet
ibidem latere :*

B 7 Illis ipsis diebus templum Ecclesiæ causa Episcopus construebat: nam usque ad illud tempus non fuerat intra urbem Christianis ipsis locus aliquis sanctus. Casta igitur illa Virgo Glaphyra multum auri et argenti ad templi ædificationem contulit, et omnes fere suas facultates ad omnia ea suppeditabat, quæ B. Basileus jussisset. Quinetiam et ad Dominam suam scripsit, ubinam esset, et apud quem manere sibi proposuisset; ac de sacro illo ædificio certiore eam fecit, petens, ut plus pecuniæ ad eam mitteret, qua templum sanctum Christianis compleri posset. Id libentissime fecit magni Constantini soror, quæ et plurimas pecunias et multa dona ad eum misit: scripsit etiam et litteras ad Episcopum, quibus puellam ei commendabat.

*hunc juvat
in construendo
templo,*

8 Temporis intervallo iniquioris dæmonis arte factum aiunt, ut Glaphyræ litteras Benignus ille, de quo diximus, invenerit. Quibus lectis, cum audisset puellam vivere, et apud quemdam virum Amasæe esse, Regi Licinio hoc patefecit. Qui cum mirum in modum furore accensus fuisset, illa ipsa hora ad provinciæ Præsidentem edictum misit, quo jubebat Basileum ipsum et famulam Glaphyram ferreis vinculis ligatos ad eum mitti. Prius igitur quam Regis litteræ ad Præsidentem venissent, Dei providentia factum est, ut Glaphyra ipsa ex humanis rebus cederet. Corruptor autem ille et inhumanus Præses cum Regis edictum acceperat, sanctissimum Episcopum Basileum comprehendit, et ferreis vinculis adstrictum ad Regem misit. De Glaphyra autem scripsit, quod mortua esset. Consequabantur beatum Episcopum Basileum duo Clerici Diaconi, quorum alter Parthenius, alter Theotimus vocabatur: omnes autem in via ipsa ab impiis militibus et carnificibus vexati sunt. Cum vero ad Nicomediam regiam urbem venissent, Dei servus Basileus in carcerem conjectus est: Parthenius vero et Theotimus apud quemdam Elpidephorum Christianum hominem atque hospitalem, qui carceri proximus habitabat, benigne et multa cum misericordia hospitio accepti sunt.

*obducenda
ad Licinium
moritur,*

C 9 Fidelissimus igitur Elpidephorus, cum omnia

*Abductus
S. Basileus
carceri in-
cluditur.*

de viro illo cognovisset, et carceris custodi notus esset, auro ab eo impetravit, ut sine impedimento aliquo, et ipse et Diaconi et quoscumque voluisset, ad magnum Dei Pontificem introirent, et una cum illo divinas preces atque psalmos, noctibus præsertim, canere possent. Instante igitur die, quo ante tyrannum Basileus ipse sistendus erat: mediæ noctis tempore, carceris custode accersito, Diaconos suos et admirabilem Elpidephorum quæsit. Custos igitur ipse celerrime eos omnes ad Basileum duxit. Ille vero psalmos, ut consueverat, etiam tunc canebat, exorsus ab illa psalmorum decade, Memento Domine David, et omnis mansuetudinis ejus. Deinde cum in psalmis dicendis ulterius progressus esset, tertio versum hunc, extensis in cælum manibus, et lacrymas fundens, dixit: Si habitavero in extremis maris, manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua, Domine. Diaconi autem illi, cum Basileum in precibus, tamquam perplexum, vidissent, lapsum fuisse suspicati sunt. Ipse vero sciebat, quid diceret, ut earum rerum finis ostendit, quæ de illo conclusæ sunt.

10 Deinde cum hymnos et preces explevisset, die ipso jam lucescente, Diaconos affatus: Tentationes, inquit, adsunt, fratres, a diabolo quidem ipso commotæ, sed ab hominibus in nos illatæ. Ne segnes sitis, neque obeas ærumnas, quæ futuræ sunt, nimio concidatis: sed sustinete, stabiles manentes in fide: neque vos dimoveri patiamini, ut probati, non confusi, in adventu Domini sitis, vigilanter ac firmiter animæ oculos ad eum intentos habentes, qui potest nos servare a morte, et luctum vertere in gaudium, angustias ipsas in jucunditatem, lacrymas in risum, labores in requiem. Omnes vitæ hujus voluptates et sensuum illecebras, abjectissima quæque esse propter Dei filium Jesum Christum existimate, ut ejus heredes una cum omnibus sanctis viris efficiamini, ejus regni deliciis fruantes. Scitote enim, filii mei, hac nocte Dominum meum mihi vere apparuisse, et qualis dissolutionis meæ et inmigrationis ad illum futurus sit finis, quæcumque denique magna et præclara in servum summi faciet, mihi declarasse. Vos igitur tranquillo animo estote, et in Christo, revertentes, fratres ipsos confirmate. ¶ Eutychem vero, Callistrati filium, Episcopum vobis assumetis: ita enim mihi Dominus revelavit, qui sua gratia et benignitate motus faciet, ut vile hoc corpus memini vobis reddatur.

11 Cum ejus Clerici amaro fletu emitterent, ille consuetam suam doctrinam adhibens, ipsos admonuit et hortatus est, ut reverti vellent, manibus Elpidephori eos commendans, cui et hoc dicit: Tu, frater, a Deo ipso electus es, ut caritatis mercedem recipias: una igitur cum illis ærumnas patere, neque ipsos dimittas, quocumque loco Dominus ad eorum ministerium te invitaverit. Cum primum vero eos Basileus dimisisset, Rex ipse jussit illum ad se duci, ac primum Glaphyræ puellæ crimen objiciebat, quod eam acceperat, neque quidquam de ea re significaverat. Ille ad hæc omnia justam defensionem opposuit. At Rex jussit ab ejus aspectu Episcopum amoveri: cui et per urbis Tribunal significans; Condonabo, inquit, tibi erratum hoc, et insuper honores maximos adjiciam, si mihi obtemperaveris, et Deis meis sacrificia obtuleris: quin etiam et eorum sacerdotum, qui hic sunt, Pontificem te constituam. Beatus vero ille Dei minister Basileus Tribunal respondit: Hæc dices Regi: Licet totum regnum tuum mihi dare volueris, numquam tantum mihi dabis, quantum auferre vis, cum a Deo vivente me separare studeas, et dæmonibus animarum corruptoribus adjungere, atque ab infinita, sempiterna immortalique gloria abalienare, et ad caducos honores impelle,

D
AUCTORE
JOANNE
COENO
EX MS. GR.
Elpidepho-
rum et
Diaconos 2
evocat nocte :

Psal 131, 1
psalmos canit.

Psal. 138, 9

Diaconos
adhortatur,
E

asserit sibi
Christum
apparuisse.

d
Episcopum
successorem
indicat.

F

Sistitur coram
Licinio,

et spreto
Pontificatu
idolorum,

AUCTORE
JOANNE
COEVO
EX MS. GR.

*eum cona-
tur reduce-
re ad fidem,*

*minas mortis
contemnit,*

*paratus pro
Christo
omnia pati,*

*flagellis ca-
datur,*

Psal 79, 2

*abductus
ad littus
maris :*

*orat Deum
pro fidei
populo,*

A lere, quorum honestas turpitudine est, et splendor abusus quaedam inutilis. Sed si vis me bonum consiliarium audire, tu mihi obtemperes, et redeas illuc unde discessisti : quemque reprobatum contempsisti, ad eum te supplicem abjicias. Bonus enim est Deus noster, neque quisquam alius est præter ipsum justus, sanctus et salvator. Pœnitentiam igitur agas, et a vanis istis rebus discedas : ne propter insipientiam tuam mala et calamitates in te veniant, illatae ab illo ipso justo iudice, quem tu negans, dixisti Deum non esse.

12 Hæc Tribunus statim Regi nuntiavit : quem Rex iterum ad Basilem mittens ; Rursus, inquit, illum admone, nisi sorte cogi velit. Quod si parere mihi noluerit, statim ejus capite obtruncato, in mare præcipitetur, ut videamus, an Galilæus ille ipsum servare possit. Rursus igitur Tribunus ad eum venit, ac dixit : Inter vitam et mortem nunc es constitutus : duorum alterum delige : vel mihi obtemperes, et Regem ipsum colas, diis immolans, quos ipse veneratur : vel teipsum gladio feriendum esse scias, et in mare præcipitandum. Hæc cum sanctus ille vir audivisset, admodum lætus respondit : Ego immortalem Deum meum ac Regem colere, et ejus præceptis obedire studeo : isti autem, quos ipsi Deos vocatis, demones sunt, cum quibus et qui eis credunt, a vero et solo Deo meo in omnes imperium tenente, in illo ipso iudicii tempore quod definivit, in ignem gehennæ qui nunquam exstinguitur, detrudentur in tenebras exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium. Fac igitur contra me quidquid vis ; ego enim non solum capite privari, et in mare, ut dixisti, projici, sed etiam infinitos cruciatus pro Christo meo sustinere paratus sum. Quamdiu enim spiritus ipse in naribus meis superfuerit, formatorem et Deum meum non negabo, neque ignis illius omnia vorantis reus efficiar.

13 Cum Tribunus ex his intellexisset hominis sententiam stabilem esse atque immobilem, jussit mediocriter flagellis verberatum capite privari, et in mare ejus corpus dejici. Hoc enim modum quamplurimos ex his, qui Christi fidem colebant, illos præsertim, qui Dei gregibus præsidebant, obtruncatos piscibus escam projecerat. At ille gravissimus et valde religiosus Christi martyr Basileus, verbera ipsa grato animo excipiens, dicebat : Non tribulatio, non angustia, non plurima pericula, non gladius, non ignis, aut mors separare me poterunt a caritate Christi : potest enim ille ab omnibus me liberare. Cumque duceretur, canebat psalmi versus illos : Qui pascis Israel, intende, qui deducis velut ovem Joseph : qui sedes super Cherubin, manifestare coram Ephraim, Benjamin et Manasse. Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos. Hæc maxime illi optabilia erant, et spectabant ad ea innuenda, quæ postea Elpidephoro, et his, qui cum illo erant, evenerunt. Elpidephorus autem simul cum Diaconis et quibusdam hominibus Christianis Basileum sequebatur, quem carnifices ipsi vehementer urgebant. Venerunt igitur ad eum locum, in quo illi martyrium obeundum erat. Elpidephorus autem carnifices adiit, quibus et nonnullos argenteos nummos dedit, eosque rogavit, ut Basileo liceret eum domesticis suis ea loqui, quæ voluisset. Id cum carnifices libentissime concessissent, ille divinus Christi athleta et Episcopus Basileus, cum in maris littore genua inclinasset, et manus ipsas in cælum extendisset, Deum oravit theologicis vocibus, et aliis attentionem affereutibus, in hanc sententiam proclatis.

14 Tu, qui cœlestes et incorporeas mentes constituisti ; qui cælum tamquam pellem, extendisti, terramque ipsam super aquas fundasti ; qui mare et

omnia creasti quæ in his ipsis continentur, Domine Deus meus, qui unicuique et quocumque in loco et in omnibus semper præsens es ; quique facis voluntatem timentium te et custodientium mandata tua, exaudi preces meas, et fidelem gregem tuum custodi, cui me inutilem servum tuum præficere dignatus es : illam ab omni Gentilium vanitate ac violentia libera, et ab omni magniloquentia et impia hereticorum lingua, blasphemias contra te loquente, intactum serva. Tu, qui omnia potes, idolorum insaniam extermina, et satanæ opera destrue, Ecclesie vero tue cœtum amplifica. Omnem hanc civitatem et ei finitimas unum populum efficias, cujus eadem mens idemque animus sit in tua, qui verus Deus es, recta confessione retinenda. Eundem populum et bonorum operum tibi que placentium æmulatorem constitue, ut ab omnibus gloriose celebretur nomen Patris et Filii et Spiritus sancti, nunc et in secula seculorum. Dumque vocem hanc, Amen, addidisset, Elpidephorus et Diaconos ipsos amplexatus cum osculo sancto, quemadmodum maximus ille Paulus Ephesiorum Presbyteros olim amplexatus fuit ; Benedictus, inquit, Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum hostium qui corporeis oculis non videntur ; sed laqueos ipsorum contrivit, et nos liberavit, auxiliumque præbuit ut ex angustiis eriperemur : neque supra quam possumus, nos tentari permisit. Salute fratres et filios meos, quos genui in Spiritu sancto. Gratia Salvatoris nostri Jesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen. Tunc ad carnificem conversus : Fac, inquit, tu amice, quod jussus es, et ejus causa hic ades. Cumque genua inclinasset, et collum protendisset, lætus atque exultans, plaga una percussus, bonum illud certamen fortissime confecit.

15 Tunc Elpidephorus carnificibus aurum offerens, eos rogabat, nè Basilei corpus in mare demergerent, sed illud sibi sepeliendum traderent : verum hoc illi facere noluerunt, suspicati, ne, si forte deprehensi essent, suis etiam capitibus a Rege condemnati obtruncarentur. Cumque ille pretiosum Martyris caput a carnificibus petisset, nec ipsum impetrare potuit. Itaque carnifices illi cum piscatorum quorundam scapham arripissent, in eam Martyris corpus cum capite conjecerunt ; et longius a terra distantes, in altum mare alio caput, alio corpus demerserunt, nobis id videntibus, qui et genitibus confundebarum. Elpidephorus autem minister Christi fidelissimus, cum Diaconos in domum suam accepisset, eos consolatus recreavit.

16 Nocte vero illa divina quædam Angeli visio Elpidephoro ter oblata est, eodemque tempore Angelus ipse sic affatus eum fuit : Episcopus Basileus e Sinopem venit, et illic vos expectat. Surge igitur, et ejus Diaconos tecum habens, navigium conscende, et ad ipsum proficiscere. Elpidephorus cum ter eodem tempore surrexisset, et visionem secum cogitasset, Clericis illam exposuit ; ab eis querens, an re vera locum aliquem vel regionem, Sinopem dictam, alicubi esse audivissent. Parthenius urbem Ponti esse dixit : Et ego, inquit ille, in somnis mihi videbar magno illi vero manum meam porrigere, et una cum ipso in Domini templum introire, qui et hoc mihi dicebat : Ut vides, ita erit tibi. Cum igitur Elpidephorus aurum et viaticum sumpsisset, et omnibus aliis rebus majorem Christi fidem duceret, eamque secum haberet, ac ut viæ ducem quemdam sequeretur Amaseno navigio invento, una cum Basilei Diaconis in illud conscendit. Navigabant igitur in urbem maritimam Sinopem, Deumque precabantur, ut quæ initio facere jussi fuerant, ea manifestius eisdem iterum revelarentur.

17 Illa igitur nocte, qui antea Elpidephoro apparuerat,

*amplectitur
Elpidepho-
rum et
Diaconos,*

E

*Martyr
obit.*

*In mare
corpus et
caput pro-
jicitur.*

F

Angeli monitu

*Elpidephorus
et Diaconi*

*Sinopem
navigant :*

A paruerat, præsto fuit, ac dixit : Ad dextrum urbis sinum rete ipsum demittite, et quam cupitis margaritam inuenietis : ac repente ostendit illi et locum et signa quædam, ac domum pelluentem, sanctumque virum in ea sedentem cum multitudine militum, dixitque : En ipsum vides. mane igitur veniens, illum capias. Experrectus igitur et valde lætatus, his qui cum illo erant, se hæc vidisse significavit. Qui cum diluculo surrexissent, iverunt, prout visione illa docti fuerant. Cumque et signa et locum inuenissent, ecce autem et piscatorum navigium, qui retia sua componebant, oblatum est. Eos cum admirabilis Elpidephorus ad se vocasset ; Quid vultis, inquit, vobis demus, ut rete nobis jaciatis ? Illi autem libentissime cum eis pactionem fecerunt. Qui cum in navigium conscendissent, sortiti sunt inter se de primo jactu, sorsque ipsa Theotimo cecidit. In ipsius igitur nomine retia in mare demissa sunt, quæ extracta, nihil in se captum habebant. Deinde Parthenius pro Elpidephoro sortitionem fecit, et secundus sagenæ jactus Parthenio cecidit. Sed neque sic aliquid ab eis captum fuit. Dixit autem Elpidephorus : Ego non in meo, sed in Dei mei nomine vobis committo, ut sagenam in mare jaciatis : finem enim in Deo ipso habeo, fore, ut quod propositum mihi est, assequi possim.

18 Hoc igitur facto, gloriosi Episcopi et Martyris Basilei corpus, admirabili quodam modo et supra quam dici possit, in sagenam illam complicatum fuit. Cum igitur piscatores sagenam extrahentes, multum onus in illa esse præsensissent, arridentes : Felicissimus, inquit, istius hominis Deus est. Cum vero retia in terram extracta fuissent, et hominem in mari peremptum vidissent, sententiam mutantes, de fortuna illa conquerebantur. At Elpidephorus cum eum vidisset, et sanctum virum Basileum cognovisset, se continere non poterat, quin multum lacrymaret atque ingemisceret. Parthenius vero in ejus aurem incumbens : Ne demus, inquit, istis suspicionem, sed tamquam communem humani generis naturam misericordia prosequentes, illos rogemus, ut nobis eum dent, quo terræ cadaver ipsum mandare possimus. Consultabant enim piscatores de illo iterum in mare projiciendo. Quamobrem piscatoribus dixerunt : Vos quidem, fratres, laborastis, idque, quod a Deo ipso datum fuit, cepistis : date nobis eum, qui pro piscibus extractus est, ut quæ ad sepulturam pertinent, rite illi adhibeamus, ut terræ id, quod ei cognatum est, adjungatur. Piscatores autem pro cadavere nihil sibi dari patiebantur. At Elpidephorus ; Vos, inquit, laborem passi estis, quodque vobis impositum fuit, exolvistis : justum igitur est, vos mercedem recipere. Cum hoc diceret, non antea destitit, quam quod constitutum eis fuerat, acceperunt.

19 Cum igitur ad ripam quamdam maris navigassent, corpore illo accepto ac reposito, a piscatoribus relictis sunt, sole ad vespertinum jam vergente. Tum illi honoratum sancti Martyris tabernaculum amplexari cœperunt cum lacrymis atque gemitibus, et ea re multum gavisii sunt. Cum enim Martyris caput sine corpore, corpusque sine capite, utrumque nobis ipsis spectantibus, in altum mare projectum fuisset, admirabile fuit et insigne admodum Divinæ potentiae opus, illud idem caput cum corpore conjunctum emergere : cum sectionis signum existeret, quum gladio allatam, undique collum Martyris præ se ferebat quidem, sed ita tamen, ut a sacro illo capite disjunctum non esset. Neque ullum omnino damnum, vel tumorem ex aquis ipsis, quibus diu agitatam fuerat, ut alia omnia consueverunt, corpus illud acceperat, neque aliquid male olebat, quin etiam odoris suavitatem quamdam emittebat : prorsus enim

Aprilis T. III

ab omni corruptione liberum erat. Non a capite, non a palpebris, non a canitie illa, quæ nuper florere cœperat, pili effluxerant ; sed qualis erat, cum adhuc superstes dormiebat, talis et nunc ante, illos positus cernebatur, multorumque unguentorum suavitatem redolebat. Nondum autem septuagesimum annum excesserat. Sed nemo his fidem non habeat, quasi Divinæ potentie ordine hæc non sint facta, cum sciat, quæ in Erythraeo mari, et Jordane fluvio sub Mose, Josue, Elia et Elisæo olim a Deo effecta sunt, quæque postea in Jona illo divino homine, et tribus adolescentibus, qui in Babylonia illa fornace fortiter se gesserunt, quorum neque crines, neque indumenta ignis ardore aut incendio corrupta sunt. Hæc enim Dei potentia evenerunt omnia facientis, et suo nutu quocumque tempore voluerit, quæ contra omnium opinionem sunt, disponentis : idem enim Deus est, qui et tunc et nunc mirabilia omnia in eos, quos se dignos invenit, vel post mortem eorum efficere solet.

20 Cum satis igitur collacrymassent, et jam advesperasceret, Elpidephorus ad urbem cucurrit, et velum quoddam emit : cumque multa nox esset, corpus ipsum in velo illo involuit : quod in ejusdam Christiani hominis domo, qui erat unus bonorum civium f et apud quem jam antea diverterant, reponebat, una cum iis, qui illic erant, decenter funus ipsum curavit. Quamprimum autem et ex tabulis arcam quamdam Elpidephorus composuit, atque in vehiculum mercede conductum corpore imposito, una cum Diaconis ad illius urbem Amaseam profectus est, ac totos quinque dies in itinere consumpsit. Ad multam vero noctem in templo, nuper constructo, reliquias illas reposuerunt. Diluculo autem tota Christianorum multitudo in eum locum collecta, occulte quidem propter Præsidis metum, ne si hoc ille sciret eis maleficeret, festinavit sancti viri corpus sepulcro dare. Sed quoniam verisimile erat aliquos vel non credere, vel ejus corporis spectandi cupidos esse, cum velum illud revolvissent, omnium virtutum et continentie speciem viderunt, eorumque sensus admirabili quadam odoris suavitatis oblectatus est. Cumque totum illud sancti viri corpus, quod Spiritus sancti templum fuerat, inspexissent, ac re illa omniumque opinionem superante miraculo perculsi fuissent, et spiritualementem patrem ac magistrum lacrymis prosecuti essent, ipsi denique miraculorum effectori Deo gloriam reddidissent, cum psalmis et lampadibus et multis aromatibus ante illud templum, quod a Basileo martyre, Dei ope adjuvante, constructum fuerat, in ea parte quæ ad Orientem spectat, ubi et reliquorum sanctorum Martyrum corpora multa reposita esse dicuntur, ejus etiam corpus condiderunt, hucusque Episcopum, Pastorem et sui gregis etiam post mortem custodem vigilantissimum habentes ; eundemque gravissimorum ac ferocium, cujusmodi Arabici sunt, luporum, qui non corporeis oculis, sed mente comprehenduntur, aliarumque ferarum, Græcorum, inquam et hæreticorum persecutorem diligentissimum.

21 Post insignem igitur hominis illius sancti cadem, Constantinus Imperator, cum hæc didicisset, tum ex sororis suæ litteris, tum ex aliis viris Senatoriis, qui a Licinio vexati fuerant, et ad Constantinum, tanquam ad servatorem et malorum emendatorem confugerant, g Roma discessit maxima ira percitus, vel divino potius consilio, cum Crispo filio, qui et in omnibus Rex bonus erat, eique similis a quo genitus fuerat. Venit igitur Constantinus in Orientem, ut Licinium comprehenderet, qui se ad bellum contra Imperatorem gerendum instruxerat : sed ejus exercitus totus ad Imperatorem illum, maxime gloriosum et nobiles victorias reportantem,

D
ACCT.
JOANNE
CO. RVO
EX MSS.

miraculo
simili atque
olim facto.

Corpus de-
fertur Amase-
am
E

inter lacrymas
suorum
sepultum.

F

Licinius a
Constantino
Magno victus
misere perit,

g

AUCTORE
JOANNE
CO.EVO
EX MS.

A se contulit eique adhæsit. Licinium vero, cum fere ad mortem usque Imperator castigasset, regali et quacumque illa principatus potestate privatum, in Galliam demandavit, ut in illa regione habitaret : eo enim quod ejus affinis erat, illum morte punire noluit, qui jure millies mori debebat. Ei autem, toto Senatu audiente, dixit : Luge, et pœnitentiam age ob ea quæ ausus es, bonisque operibus studens, ab illis numquam desiste : fortasse Deus propitius ac benevolus erit tibi, et qui omnis benevolentiae expers et insidiator fuisti, fortasse sempiternæ pœnæ sententiam aufugies. Nilominus tamen divina pœna vehementer aggressa illum fuit : in ea enim regione, ad quam missus est, difficilia quædam ulcera, remedia ejus malitiæ congruentia, similem illi, quam Maximinus passus fuerat, plagam attulerunt. Cum igitur graviter ingemisceret, et solum ac verum Deum a se reprobatum fuisse confessus esset, ex hac *h* vita miser avulsus fuit.

et fides
Christiana
floret.

B Porro cum magnus et vere Christi electus Imperator Constantinus Imperium invictum atque inexpugnabile adeptus esset, divisiones illas, quas primus ex Romanis Imperatoribus Diocletianus excogitaverat, in veterem statum restitutas, divinis legibus et statutis conjunxit : ac per omnes gentes Græcæ superstitionis ritum ac tyrannidem in nihilum redegit : Christianorum vero res augeri, extolli, et omni cum fiducia rectissimam et veram Christi confessionem prædicari fecit : omniaque illa, quæ ad idolorum templa pertinebant, sive pecuniæ, sive redditus fuissent, Domini Jesu Christi Ecclesiis distribui edicto jussit : Imperium denique ipsum eidem Domino acceptum referens, Byzantium urbem suo nomine appellandam construxit, quam omnium Rex atque Imperator Deus diligit. Obiit autem martyrio functus beatus, et inter Sacerdotes atque illustres Martyres cum primis egregius et fidelis Basileus, mense Martio vigesimo octavo die : sepultus vero fuit in sacri sui gregis urbe mense Aprili vigesimo-sexto, imperante Constantino, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et Imperium in secula. Amen.

Joannes
Vitz scriptor,

C Posteaquam tale in Christo ministerium amabilis Elpidephorus complevit, et in urbe Nicomedia apud me minimum inter Christi Sacerdotes Joanneo fuit, omnes Basilei res gestas, quæ supradictæ sunt, Deo teste, mihi exposuit. Quamobrem ad eorum, qui hæc legent vel audire voluerint, ædificationem atque utilitatem litteris mandare, et scripta relinquere studui, quæcumque vidi, audiui et didici : nam et ipse dignus habitus fui, qui per dilectum Elpidephorum illius beati viri spirituali congressu frueret, quo tempore in carcere custodiebatur, a quo et maximam utilitatem percepi. Cum enim tempore illo inter Christi fideles homines contentio ac dissidium ortum esset, ego ab eo viro, qui omni afflictione liber et præceptor erat vere magnus, supplex petii, ut diceret, num recte sentirent, qui Filium ipsum simul cum Deo omnium supremo pariter æternum esse et sine principio tenerent, dicentes eum esse ejusdem essentiae, cujus et Pater est, nec non duo hæc sine principio et pari honore prædita esse affirmantes ; an potius hæreticam disputationem sustinerent, cum quodam loco clara voce Filius ipse dicat, Pater major me est : item illud, Vado ad Deum meum. Tunc ille : Si divina, inquit, oracula diligenter et accurate legere volueris, omni affectu et odio liber, invenies rectissime illos sentire, qui confitentur, sic Deum ipsum a se coli, cum Joannes aperte clamet : In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum : et Paulus testetur Christum esse Dei potentiam, et Dei sapientiam,

circa Incarnationem a S.
Basileo in-
structus est.

Joan. 1, 1

1 Cor. 1, 24

imaginem et characterem Dei invisibilis, primogenitum omnis creaturæ, atque creatorem. In ipso enim creata sunt omnia, sive visibilia sive invisibilia, et omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est. Si vero in ipso et per ipsum omnia creata sunt et constiterunt, manifeste tempus et secula creata esse intelligimus.

24 At si quis ad eam insaniam devenierit, ut Patrem et Deum sine potentia, sapientia et verbo fuisse dicat, habeat ille et de Filio talem opinionem, quod patibilis fuerit, et paulatim creverit, atque additamentum acceperit, ejusque ipsius divini existentis totam naturam (ut opinatur) ad principium referat : auctio enim et additamentum, quod paullatim sit, principium habet omnino id, quod fit in tempore. Verum non existimo aliquem ex iis, qui recte sentiant, tale quippiam opinari, neque hoc a veritate puto dissentire, quod Pater sine principio, et Filius cum Deo etiam ipse sine principio sit. Non enim in tempore Pater est, sed supra tempus, supra quod et Filium esse manifestum est. Itaque cum Deus et Pater semper fuerit, æternus etiam est Filius ipse, supra quam cogitari possit, divino modo a Patre genitus. Cum enim confiteamur semper eum fuisse sine principio, semper sapientem et potentem, fateamur igitur necesse est fuisse Verbum, et Verbi genitorem : quod Verbum non in aerem dissolvitur quemadmodum nostra verba dissolvantur, sed consistit, et est vere indissolubile, semper ab eo qui sine principio est, ab ipso, inquam, genitore secundum veram essentiam principium habens supra principium. Quod enim Verbum ipsum, hoc est Filius, ejusdem substantiæ sit, cujus et Pater, Filius ipse homo factus clara voce affirmat, cum ait, Ego et Pater unum sumus ; et, Qui videt me, videt et Patrem meum. Hæc enim verba aliter intelligi non possunt, quam quod ejusdem substantiæ cognationem iis, qui vere sunt, apte congruere ostendant. Eandem sententiam et in verbis illis contineri arbitror : Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Cum hoc dicit, unum ostendit nomen Patris, et Filii, et sancti Spiritus. Cur nam hoc fecit ? Ut ejusdem substantiæ, voluntatis, regni, potestatis ac virtutis, eandem cognationem esse doceret, diversitatemque personarum, quæ in Trinitate considerantur, ostenderet.

25 Quod vero dixit : Pater meus major me est : et, Vado ad Deum meum : in eam partem accipiendum est, in quam accipimus, cum audivimus illum esurivisse, sitivisse, dormivisse, defessum, anxium et tristem fuisse, crucem denique et mortem pertulisse. Hæc enim omnia pii homines humanæ Filii Dei, hoc est unigeniti Verbi, naturæ propter nos susceptæ tribuere debent : quoniam formam hominis suscepit, et sponte sua seipsum exinanivit, et cum esset dives, (ut ait divinus Paulus) propter nos factus est pauper, ut nos illius paupertate divites efficeremur. Similis enim nobis fuit per omnia, excepto peccato. Tales igitur humiles voces, et patibili naturæ convenientes, cogitandum est illi convenire, qua parte homo fuit : illas vero magnas, et Deo convenientes voces, de eodem cogitabimus, qua parte Verbum erat Dei in principio, et Deus unum cum patre : id quod ex divinis signis ostensum est. Itaque Genitori similem fuisse intelliget, qui animæ oculis non caliginosis eum contemplari voluerit.

26 Cum his sermonibus a beato illo Martyre adjutus fuisset, et ad rectæ sinceræque fidei firmisimum lapidem conversus, animum meum in eo confirmassem, et eorum, qui Filium a Patris substantia disjungere atque alienare conati sunt, vel seipsos potius ab unigeniti Filii providentia sejungunt, inanem et adulterinam doctrinam execratus fuisset,

D
Colos. 1, 15

et Filium
Patri consub-
stantialem
esse,

E

Joan. 10, 30
et 14, 9

Mat. 28, 19

Joan. 14, 28
et 20, 9

F

2 Cor. 8, 9

F

Nihil immu-
tari petit
auctor.

ad

A ad lectissimum eorum, qui Deo recte credunt numerum meipsum aggregavi, in Patre, Filio et sancto Spiritu, ejusdem Trinitatis gloriam celebrans, et nunc, et in secula. Amen. Ita completum fuit martyrium S. Basilei, qui fuit Episcopus urbis Amasæ. Ejus autem memoria celebratur vigesimo sexto die mensis Aprilis. Te vero, qui hæc aut legis aut scribis, obtestor per illum ipsum Deum qui omnia videt et potest, ut propter perversorum hominum, et eorum, qui nobis inimicissimi sunt, hæreticorum malitiam, ab hac narratione nihil subtrahas, neque quidquam illi addas.

ANNOTATA.

a Maxentius, juxta pontem Milvium ad urbem Romam, submersus interit, anno 312, 28 Octobris.

b Maximinus, in Illyriis ab Licinio victus, fugit in Asiam et apud Tarsum Ciliciæ horrenda morte consumptus est, anno 313.

c Colitur S. Glaphyra 13 Januarii, Martyrologio Romano inscripta. A Græcis una cum S. Basileo hoc die 26 Aprilis memoratur.

d Eutychius, videtur is esse, qui subscripsit Synodo Nicænæ anno 325, sed ibi Eutychianus scribitur Latine. Græce vero non extant subscriptiones.

e Sinope urbs Episcopalis Paphlagoniæ ad Pontum Euxinum.

f Græce εὐπολίτης: quod Sirletus Eupolitarum vertit, quasi nomen a patria Eupoli vel a dignitate sumptum: quorum neutrum dici potest, ideoque vox hæc debet sumi appellative.

g Anno 323, quando mense Febuario Romæ et dein Thessaloniciæ leges condidit: eoque tempore bellum cum Licinio ceptum: ac Constantinus primum victoriam obtinuit in Thracia, 2 Julii; dein in Bithynia 17 Septembris.

h Licinius, rebus novis studens, Thessaloniciæ interemptus ab aliis traditur anno 325.

DE SANCTA EXUPERANTIA, VIRGINE TRECIS IN GALLIA.

G. H.

E

XXVI APRILIS.

Trecis in
monasterio
S. Frodobertiadservatur
corpus S.
Exuperan-
tiæ Virg.

Memoria 25

et potissimum
26 Aprilis,

Tricassinæ urbis loco suburbano, qui olim Insula-Germanica dicebatur, constructum est seculo Christi septimo a S. Frodoberto primo Abbate monasterium Cellense, S. Petro dicatum, uti latius diximus ad S. Frodoberti Vitam viii Januarii. Ibi inter alias illustres Reliquias variorum Sanctorum, retro post summum altare collocatas, adservatur in forulo secundo versus partem Meridionalem sacrum corpus S. Exuperantiæ Virginis, in antiqua theotheca lignea, sed inaurata et variis imaginibus ornata.

2 Nicolaus Camuzatus, auctor Promptuarii sacrarum antiquitatum Tricassinæ diocesis anno mdcx excusi, in Notis ad Vitam S. Frodoberti, edidit Excerpta ex Calendario MS. dicti cenobii, et folio 39, habet hæc verba: vii Kalendas Maji Trecas, apud monasterium S. Frodoberti, natalis B. Exuperantiæ Virginis. Verum ad dictum diem vii Kalendas Maii, sive xxv Aprilis, non reperimus ejus memoriam in ullo Martyrologio, unde errorem typographicum apud Camuzatum arbitramur, quem correxit Nicolaus des-Guerrois, in libro quem anno mdcxxxvii, edidit de Historia Ecclesiastica Trecenti, ubi folio 22 ex antiquo Martyrologio monasterii Cellensis ita relata verba allegat: vi Kalendas Maji, Trecas, apud monasterium S. Frodoberti, natalis S. Exuperantiæ Virginis.

3 Eadem, sed aliquanto contractius, leguntur in MS. Martyrologio Carmelitano, ex Trecentibus et Senonensibus ritibus desumpto; itemque in MSS. Martyrologiis Parisiensi monasterii S. Germani a Pratis, Bravelensi S. Gudilæ, et alio forsitan Brugensi; nec non in Florario MS. Præterea in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno mccccxc excuso, in Auctario Greveni ad Usuardum et Martyrologio Germanico Canisii, Italico Felicii, item apud Maurolycum et Molanum: quibus

duobus allegatis inscriptum est nomen Martyrologio Romano his verbis: Trecis S. Exuperantiæ Virginis.

4 At Translatio S. Exuperantiæ indicatur ad diem xx Aprilis, in Martyrologiis Parisiensi S. Germani a Pratis, Remensi SS. Timothei et Apollinaris, et Divionensi S. Stephani: sed in hoc male exaratur Exuperia, saltem in nostro apographo. Reliqua circa vitæ et mortis genus prorsus latent, unde conjicit memoratus Des-Guerrois eam seculo Christi primo aut secundo floruisse: et de ea agit ad annum Christi centesimum, quod omnino tunc peracta apud Tricassinos plane obscura permanserunt. Verum plurima, etiam diu post acta, variis bellis et incendiis perierunt, aut majorum socordia non fuerunt scripta.

5 Arturus du Monstier in suo Gynaeco sacro hunc diem ita auspicatur: Auximi in Piceno S. Exuperantiæ Virginis et Martyris. Ita, inquit in Notis, Ferrarius in nova Topographia ad Martyrol. Romanum, verbo Auximum, ex Tabulis Ecclesiæ Auximani, ejus sacrum corpus servari in æde Cathedrali Cajetana testatur Ughellus tom. i Italiæ sacræ in Episcopis Cajetanis. Hæc ibi. Verum Ughellus enumerans sacras Reliquias urbis Cajetæ, asserit corpus ibidem esse S. Exuperiæ Virginis et Martyris, non Exuperantiæ. Ferrarius vero dicit Auximi coli Uxuperantiam, ejus interim neque in Catalogo Sanctorum Italiæ, neque in Catalogo generali, sedecim annis serius edito, meminit. Anno deinde mdcxx Joannes Baldi, Auximani ecclesiæ Canonicus Penitentiarius, vulgavit librum de Sanctis Victore atque Corona Martyribus et S. Leopardo Episcopo aliisque Sanctis in ecclesia jam dicta sepultis, nulla Uxuperantiæ mentione uspiam facta. Cogimur igitur suspicari, in isto qui allegatur Ferrarii loco mendum aliquod latere, aut errorem subesse.

translatio
20 Aprilis.Alia Exu-
peria

F

et Uxupe-
rantia ab
aliis profer-
tur.

DE SANCTO LUCIDIO, EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA.

G. H.

XXVI APRILIS.

Cultus sacer,

elogium,

sepultura in
æde S. Ste-
phani,

B

Inter plurimos Ecclesie Veronensis Antistites, Sanctorum catalogo inscriptos, ad hunc diem XXVI Aprilis memoratur S. Lucidius, Episcopus Veronæ. Extant Sanctorum Prasulum Veronensium antiqua monumenta, a Raphaelæ Bagata et Baptista Peretto collecta, et ab Augustino Valerio Episcopo Veronensi contexta, Venetiis anno MDLXXVI simul edita: in quibus de S. Lucidio ista continentur: Lucidius Veronæ Episcopus, vir eximia sanctitate fuit. Is contemplationi divinarum rerum imprimis deditus, omnium humanarum rerum curam Presbyteris dedit: lectioni et orationi imprimis se addixit, ut populum posset in lege Dei erudire. Obiit vir sanctus sexto Kalendas Aprilis: ejus corpus conditum est in basilica S. Stephani. *Hæc ibi fol. 39. De eodem fol. 8 ista leguntur*: S. Lucidii Episcopi Veronensis corpus requiescit in ecclesia S. Stephani. Uti constat ex Tabula vetusta, ex membranis in sacrario S. Stephani, ex Francisco Corna et ex Tabula Sanctorum die XXVI

Aprilis. Onuphrius Panvinus, lib. 4 Antiquitatum Veronensium cap. 7, refert Episcopos incerti temporis et ordinis ex antiquo Calendario, et inter eos S. Lucidius, dicitur obiisse XXVI Aprilis, sepultus ad S. Stephanum: Et cap. 4 agens de Basilica S. Stephani, ait in ea incertis locis jacere corpora Sanctorum Episcoporum Veronensium Lucidii, Dimidriani, Servuli, Vindemialis, Saturnini et Lupi.

loco incerto.

Ferdinandus Ughellus in Episcopis Veronensibus tomo 5 Italix sacræ scribit S. Lucidum interfuisse Sardicensi Concilio, sub Julio Papa anno CCXLVII. Verum quia apud Athanasium in Apologia secunda, inter Episcopos Italix, qui illi Synodo interfuerant, Lucillus ponitur post Severum Ravennatem, quem cum ceteris in testimonium vocat Athanasius in Apologia ad Constantium; arbitratur Baronius hic in Notis, perperam in Concilio, loco Lucilli subscriptum reperiri Lucidum. Colitur autem S. Lucillus XXXI Octobris.

Num ipse
an potius
S. Lucillus
fuerit in
Concilio
Sardicensi?

E

DE SANCTA JUSTA, APUD GRÆCOS.

D. P.

XXVI APRILIS.

Græci præsentī XXVI Aprilis celebrant sanctam quamdam Matronam, nomine Justam, de qua in Menæis excusis et uli quibus manuscriptis et apud Maximum Episcopum Cytherorum ista referunt, Eadem die sancta Justa in pace quievit: additur distichon, quo ejus illustris sanctimonia declaratur:

Τρόπω σελήνης, πλεισιφαής, Ἰούστην,

Ἐργοῖς λάμπασαν, μνήματος ἔνδον, κρύπτει.

Instar lunæ splendentem operibus Justam,

Intra sepulcrum condit plenilunii dies.

Ita vocem πλεισιφαής explicant Lexicographi, et Suidam auctorem citant: ut tamen hic sensus extunderetur e Græco textu, initio primi versus, ubi erat impressum

C

τόπον, quod nullum formare poterat sensum, substitui-

mus τὸ πῶρ. Et vero, ut sæpe alias, hic quoque agnoscendum est aliquod Menæorum, satis imperite impressorum, mendum. Sic autem intelligetur diei, qua obiit vel sepulta est Justa, circumstantia quædam, quæ vix aliter quam ex Vita prolucius scripta videtur haberi potuisse: cui si adhuc aliqua alia temporis circumstantia adderetur, non foret difficile etiam annum invenire, ad quem mors ista referretur. Nunc omnia in obscura latent. Si alius in conjectando audacior primum versum, sic mutandum judicet, Τόπος σελήνης πλεισιφαοῦς, ut significetur Locus plene lucentis seu plenæ-lunæ, ita ex proprio nomine appellatus, in quo fuerit S. Justæ sepulcrum; haud quidem refragabimur: optabimus tamen, ut loci sic appellati vestigium apud onctores aliquod ostendatur, et ubi ille fuerit indicetur.

F

DE SANCTO NESTORE, MONACHO APUD GRÆCOS.

G. II.

XXVI APRILIS.

Plures hactenus Sanctos, Nestoris nomine appellatos dedimus, sed ab hoc diversos. Inter hos fuit Nestor, Trimethunte in Cypro Episcopus, relatus ad diem VII Martii. Alius fuit Nestor Magidensis Episcopus, et Martyr Pergæ in Pamphylia, ad diem XXVII Februarii celebratus. Alius est Martyr in eadem urbe Pergensi ad diem II Martii: alii duo VII ejusdem Martii passi Antiochiæ et in Thracia: alius denique loco non indicato passus XXVI Februarii. De hoc non Episcopo, non Martyre, sed simpliciter Monacho, in Menæis excusis et manuscriptis et apud Maximum Cytherorum Episcopum referuntur ista: Eadem die XXVI Aprilis Sanctus Nestor, qui parentibus relictis vitam monasticam amplexus, in pace eam finivit. Additur hoc distichon in Menæis.

Τοὺς οὐρανούς ἰδρῶσι Νέστορ ἐπρώϊ,

Δι' οὗς φύσει τύραννον ἐκνήσω φύσιν.

Sudoribus cælum, Nestor, emisti bene,

Queis naturæ inimicam naturam abnegasti.

Ubi videtur naturæ humanæ opponi naturæ dæmonum, et vox τύραννος adjective usurpari. Nesterion Abbas magnus, qui erat amicus Abbatis Antonii, sæpius laudatur in Vitis Patrum; et plerique isti laudati, coluntur ut Sancti apud Græcos: sed cum nomina differant, quis ausit dicere Nesterionem coli hoc die sub nomine Nestoris, propterea tantum, quod nusquam alibi in sacris fastis tam laudati Abbatis nomen inveniatur?

DE S. TRUDPERTO MARTYRE, EREMITA IN BRISGOIA.

G H.

POST AN.
DCXLII.In Brisgoia
occisus,inter Sanctos
Constantiensis
diœcesis
habitus :ubi mona-
sterium S.
Trudperti ;26 Aprilis,
cultus in
MS. Mar-
tyrologio,

et Breviariis,

C

27 Aprilis

1 Maii,

Inter illustres magnæ Germaniæ regiones, adjacet Rheno ad dexterum latus, usque ad Herciniam seu Nigram-Silvam extensa, Brisgoia, infra in Actis Brisgatiogia dicta, Austriacorum antiqua possessio, Alsatiæ superiori contermino, cui etiam solet annumerari. In hoc ditone virit S. Trudpertus Eremita, a nefariis hominibus occisus, et ideo cum Martyribus Ecclesiasticam venerationem adeptus. Extat inter veteres rerum Germanicarum scriptores, a Joanne Pistorio editos, Chronicon Episcopatus Constantiensis, a Jacobo Maulio inchoatum ; ad quod Appendix quarta subjuncta, exhibet Catalogum Sanctorum diœcesis Constantiensis, in qua est Brisgoia ; et inter alios Sanctos ista leguntur : S. Trudpertus, Eremita, Martyr, de partibus Scotorum in monasterium Numaga : quod nunc monasterium, suo nomine, S. Trudperti nominatur in Brisgoia. Primum nomen Numaga a fluvio acceptum cui adjacet, et in Mappis inscribitur S. Hubrecht, loco S. Trubrecht, inter pagos Oberthal, et Underthal, idest, superiorem et inferiorem vallem, ad pedem Herciniæ montis. Viciniora oppida in Actis referuntur Staffena, vulgo Staufen ad dictum Numagam fluvium, et Sultsberga. Gabriel Bucelinus, qui testatur se in hoc monasterio anno MDCXXIV Magistrum Novitiorum egisse, asserit in Germania sacra, illud statim a morte S. Trudperti fundatum fuisse, ab Otherto Comite Habsburgi ante mille annos, et se ex ejus vetustissimis monumentis Agilolphingicæ gentis et Habsburgi Comitum origines et deductiones, multo et magno labore, distinctissime tamen et clarissime, deduxisse : quas alii ulterius poterunt examinare, et conferre cum stemmate Austriaco sive Habsburgico elucidato ab Hieronymo Vignerio, et Joanne Jacobo Chiffletio. In Actis infra dicitur de Othperti stirpe magnifica Comitum generosa propago de Habsburg traxisse originem. Reliqua hujus monasterii infra ad Acta illustrantur.

2 Martyrologium Usuardi, ad usum Ecclesiarum Alsatiæ auctum, et in pergameno manu Widonis Krentzelin sub Sigismundo Imperatore, vacante Romana Sede, adeoque anno MCCCCXVI, exaratum, quod pertinuit olim ad M. Nicolaum Scheichium Hagenoium, od diem vi Kalendas Maii, seu xxvi Aprilis ita habet : In Nigra-silva S. Trudperti Martyris. Habemus Breviarium in pergameno conscriptum et Spira ad nos transmissum : in quo præscribitur cultus Ecclesiasticus S. Trudperti ad hunc xxvi Aprilis cum hac Oratione. Deus, qui nos Beati Trudperti Martyris tui concedis natalitio perfri, ejus nos tribue meritis et precibus adjuvari. In Breviario Ecclesiæ Argentiniensis anno MCCCCLXXVIII excuso, ista præscribitur Oratio. Sancti nos, quesumus Domine, Martyris tui Trudperti natalitia votiva lætificent, et sui intercessione beneficii attollant. Additur ibidem Vitæ compendium, in tres Lectiones ad Matutinum recitandas distributum, quod infra referemus. In proprio Sanctorum Archidiœcesis Salisburgensis, sub annum MDCXLVII excuso, fit Officium ex præscripto Breviarii Romani de SS. Cleto et Marcellino Pontificibus, cum Commemoratione S. Trudperti Martyris. Verum in Ecclesia Constantiensi, ob prædictos sanctos Pontifices Cletum et Marcellinum, officium S. Trudperti Martyris recitatur sequenti die xxvii Aprilis, et Lectiones secundi Nocturni uberiores desumuntur ex Vita. Gabriel Bucelinus, in Sacratio Benedictino, post ejus Menologium excuso, ad Kalendas Maii, ista habet : Natalis S. Trudperti Martyris, regio sanguine oriundi, cujus sacrum corpus in cœnobio S. Trudperti Herci-

niæ adservatur. Verum potius videtur nobis Elevatio corporis dicendo, cujus infra Acta meminerunt. Trans- 29 Octob.
lationis festum celebrari xxix Octobris infra notamus.

3 Acta vitæ, necis et miraculorum S. Trudperti transmisit nobis Aschoffenburgo Joannes Gamansius noster, ex locuplete thesauro suo a se de rebus Germanicis collecto. Sunt hæc nitide et cum diversis coloribus exarata, et ab eodem Gamansio collata cum MS. Blaburensi : in Frontispicio autem libelli adscripta sunt ista verba : Spectat hic liber, de S. Trudperti Martyris Vita, ad bibliothecam monasterii prædicti sancti viri, a quo monasterium pervetustum originem duxit. Scriptam esse hanc historiam vel uti auctor præfatur stylo decentiori innovatam esse, additque miracula, quæ nondum a tunc viventium memoria recesserant, anno MCLXXIX, indicatur sub finem hisce versibus.

Acta ex
MS. mona-
sterii S.
Trudperti,composita
an. 1279,

Tempus si poscas, quo scripsimus hæc, ita nosces :
Millenis decies septem, ter tresque, ducentis
Annos adjicies in carne Dei venientis :
Abbas Wernherus tunc rexit Martyris ædem,
Verna Dei verus, sibi qui det in æthere sedem.
Meminit auctor miraculorum, quæ suo tempore sub dicti
Wernheri decessore etiam Wernhero contigerunt : Po-
steriorem autem Wernherum dicit Bucelinus anno
mccxi obiisse ; corrigendus in priore, quem floruisse
scribit anno 1288, legendo 1268, ut infra notabimus.
Sequebatur Idyllion, ut vocatur, de vita et passione
S. Trudperti Martyris secundum Alphabetum : quod
subjicimus, et est hujusmodi.

E

4 Auspicio Christi, cujus pia signa tulisti
Belliger, hoc palmam Trudpertestatu capis almam.
Cum patrias sedes et avitas deseris ædes,
Deligis auricomam peregrino limite Romam,
Et Proceres cœli cultu lustrare fideli.
Fixus ut ad tumbas illorum flendo recumbas,
Gressibus ante fores positus ut pronus adores.
Hærentem totis ad eorum limina votis
Invisit grate solita Dominus pietate,
Katalogumque vite docet ac loca philosophiæ,
Lucidus ætheream speculeris ubi theoriam.
Mox inhians petis monstratæ lustra quietis,
Nimaga convallem legis et rota fervidi callem.
Obsequium certus meritorum præstat Othperts, F
Plane vir dignus memorabilis atque benignus.
Raptus ab infidis, ove mitior, hinc homicidis.
Scandis ovans rutili modulata palatia cœli.
Tecta scit obvolvi, caro nescit humata resolvi,
Vitæ mundiciam testata cadavere sumnam.
Xenia virtutis, numerosæ dona salutis,
Ymnigeris signis confert tua gloria dignis.
Zodiaci sursum longe super edita cursum.

et Vitæ
compen-
dium me-
tricum,

Et aliquo spatio vacuo interposito additur hoc distichon,
cum nota anni.

descriptæ
an. 1570,

Qui me scribebat, Sifridus nomen habebat.

Dextera scriptoris benedicta sit omnibus horis.

Anno Domini 1 . 5 . 7 . 0 .

Atque hæc quidem omnia, ipsamet prænominati Sifridi manu ita sunt exarata, ut quamvis abesset anni nota, solo tamen oculorum judicio cognosceres scripturam esse annorum præcise centum, non multo plurium aut pauciorum.

5 Majorem quæstionis utilioris materiem præbet initium epitaphii vel encomii, recentissima quidem manu, sed antiquissimorum versuum relatrice, scriptum, extremo in margine libri i hoc modo.

primus Vi-
tam scripse-
rat Ergana-
ldus. Ab.

Has Erganaldus Trudperti Martyris almi

Præsul

A
AUCTORE G. H.

Præsul post cineres renovando restructerat aedes,
Tactus amore Dei : venerandos scribere Sancti
Actus non piguit, sed et id pro posse peregit, etc.
Hujus Ergunbaldi neque nomen neque vestigium invenit Bucelinus, præfatus post Waldericum Abbatem (sub quo anno in Ludovici Regis, adeoque Christi DCCCCII, restauratum monasterium testantur tabulæ ab eo productæ Tom. I. part. 3, pag. 29) post Waldericum, inquam, non extare Abbatum nomina, usque ad annum Christi MXXX; sed neque ante illum inveniri aliqua, ipsa suo silentio comprobavit. Quamvis autem idem Bucelinus, etiam ab hoc tempore usque ad annum MCCCCXXX, desiderari dicat Abbates aliquos, quorum forte nomina inveniri possint in necrologiis, tempus quo præfuerint non item; certum tamen est Ergunbaldum, ex postremo desideratis non esse, multo minus auctorem habendum Vitæ hujus de qua agimus : nam et incendium, ejus damna reparavit attingitur hic num. 26, velut antiquum; et versus prænotati nihil habent ex rhythmica poesi (quæ sola fere, circa annum millesimum atque deinceps per secula aliquot, dictare solebat istiusmodi epigrammata) et sic nobis persuadent, etiam Walderico seniore fuisse Ergunbaldum; qui proinde credi potest, restaurata quæ deflagraverat ecclesia describendam sumpsisse vitam Sancti uno alterove post ejus mortem seculo.

ante an.
900,

B

postea accessit fabula
de patria
et fratre,

6 Utinam hodieque extaret ea Vita : nam in hac, quam domnus, seculo XII composita, multæ sunt digressiones proluxæ : præ omnibus autem displicet caput primum, ejus argumentum ab Hibernico aliquo subulatore confutum; et ab auctore nimium credulo receptum esse fatebitur, quisquis legerit dicta antehac de S. Rudperto, ejus et S. Ervindrudi frater fingitur fuisse hic S. Trudpertus, cum iisdem in Hibernia natus : quamvis ipsa nomina, Teutonice omnia, aliud omnino cogant de ipsorum patria judicare. Nos istius S. Rudperti, qui primum Wormatiensis, deinde Salisburgensis Episcopus et Apostolus fuit, Acta duplicia dedimus XXVII Martii, alia ex MS. Florentino Conventus S. Marci Ordinis PP. Prædicatorum, collata cum iis, quæ Henricus Canisius ex MS. Ratisponensi edidit, alia ex MS. Rubæ-vallis : in quibus dicitur S. Rupertus ex regali Francorum prosapia nobili ortus, ut videntur etiam S. Trudpertus esse dicendus de eodem Francorum regali prosapia prognatus, si constaret fratrem fuisse S. Ruperti. Verum quia in aliis compendiis, quæ ideo præponimus, nulla hujus fraternitatis fit mentio, uti neque in præfatis S. Ruperti Actis, arbitramur ea ex vicinitate nominum Trudperti et Ruperti esse temere assumpta : potissimum quia tempora, quibus hi vixerunt, non permittunt res gestas conjungi. Fuit S. Rupertus creatus Episcopus Wormatiensis anno DLXXVII, et mortuus anno DCXXII aut DCXXVIII; cum S. Trudpertus in Brisgoiam venerit circa annum DCXL, in ejus societate non potuit fuisse S. Rupertus, qui ante annos LXX fuerat Episcopus Wormatiensis et ante dictum peregrinationis annum jam pridem mortuus. Alia MSS. compendia habemus, sed ex Actis prænominatis contracta, aliud ex MS. Richenungiensis monasterii, aliud ex MS. Chronico Jacobi Keraslithi a Daniele Fehlnher Societatis nostræ Constantiæ transmissio, sed hæc omittimus.

qui non fuit
S. Rupertus,

Alia Vita
compendia
omissa.

VITÆ EPITOME

Ex antiquo Breviario Argentoratensi.

Roma
reversus

Beatissimus Martyr Trudpertus, ejus hodie natalitia colimus,.... cum fines Italiæ pertransisset, Rheni fluminis cursum sequens, Alemanniæque provincie partem maximam pertransiens, in pago Brisichowe haud longe a flumine Rheni, vallem quamdam in saltu vicino, a Deo sibi assignatam,

magno conamine cœpit inquirere. Sanctus autem Trudpertus cum pervenisset ad locum a Deo sibi destinatum, prope fluvium qui dicitur Nuwemage, qui ab eadem valle decurrit, juxta ripam se in oratione prostravit, et diutius Dominum fasis lacrymis, ut ejus vitam inter adversa hujus mundi gubernaret, postulavit. Cum jam autem triennio beatus Trudpertus in eremo ibidem mansisset, die quadam meridiano labore fatigatus, cum in scammo dextero latere jacens, dextraque manu caput excipiens, membra sopori dedisset : unus ex servis, qui ad purgandum saltum ab Othberto missi fuerant, securim arripiens, cerebro viri Dei infixit, et sic infixam securim reliquit fugiens. Sanctus vero Trudpertus felicissimam animam Sanctorum consortio socians, martyrii gloria coronatus est.

D
degit in
Brisgoia,

occiditur :

Martyr
habitus.

ALIA VITÆ EPITOME

Ex Breviario Constantiensi.

Trudpertus.... a religionis causa anno post Christum natum sexcentesimo quadragesimo, b Theodoro post Joannem hoc nomine quartum Pontifice Maximo, Romam divino amore incensus se contulit, ubi omnia urbis loca sanctitate conspicua circumiens, tanto ardoris affectu ea venerabatur, ut dici vix possit. Inde in patriam rediens, cogitare de sua vita in itinere cepit, qua ratione nimirum ea sibi deinceps instituenda foret. Itaque magni illius Patriarchæ Abrabæ exempla sequi decernens, omnibus hujus seculi divitiis, propinquis, patrioque solo, ob Christi amorem relictis, in solitudinem, in locum in Brisgoia situm, quem contemplationi aptissimum c judicarat (ubi in hunc usque diem monasterium ejus nomine instructum invisitur) se recepit, impetrata prius ab Othberto, Habsburgensis familiæ, loci Domino, habitandi licentia. Othberto, a quo prædictum locum dono acceperat, ob ejus singulares virtutes carus mirum in modum fuit; quinimo auxiliis opibusque ejus adjutus, monasterium ibidem construxit. Tanta autem humilitate præditus dicitur, ut iis, qui in ædificio construendo operam dabant, ministrare non erubuerit. Orationi instanter vacabat, castitatem perpetuo coluit, jejuniis vigiliisque corpus macerare non desistebat, mentem divinis contemplationibus assidue exercuit. Hoc præter cetera habuit, ut Dei amore repleti vehementissime sitiret. Ecclesiam præterea suis manibus ac laboribus magnis ædificare aggressus, opere formaque notabili perfecit, quam sanctorum Apostolorum Petri et Pauli nomine d Martinus Constantiensis Episcopus solenni ritu consecravit. Cum itaque insignis Christi miles evasisset Trudpertus, beatissimum virum humani generis hostis variis tentationibus aggreditur : quas ille jejunio et oratione superabat. Verum timens mendacii Pater, ne si diu viveret, de eo majores quotidie reportaret triumphos, immisit in corda quorundam hominum iniquorum, ut ei vitam adimerent. Qui diabolo, de quo legitur homicidam fuisse ab initio, obsequentes, innocentissimum virum per insidias interfecerunt sexto Kalendas Maji, anno post Christum natum sexcentesimo quadragesimo tertio. Ejus corpus Othbertus honorifice (ut sanctum Martyrem decebat) sepeliendum curavit. Anno autem septingentesimo septuagesimo, cum ejus sanctissimam vitam ac miracula, quæ cooperante Domino, et ante et post martyrium multa edit, diligenter Stephanus e tertius Pontifex cognovisset, solenni ritu illum in beatorum Martyrum numerum retulit.

a
b

Visitatis
Romæ locis
sacris,

E

vitam eligit
solitariam :

c

ædificataque
ecclesia

F

d

occiditur
an. 643,

canonizatur
an. 770,
e

A

ANNOTATA.

a *Supra addebatur ex Hibernia insula ortus, hic vero dicebatur, genere Scotus regalique stirpe profectus: nam ad id usque tempus, quo auctor scribebat, sola Hibernia, vocabatur Scotia. Utrumque tamen expunximus, ne ipso in limine offenderet lector.*

b *Joanne IV, anno 642, mortuo successit Theodorus, et sedit usque ad annum 649; ut dicta cum anno 640, non satis conveniant: sed vel sub Joanne Trudpertus venerit, vel solum anno 642 Romam appulerit. Deest horum Pontificum mentio in Actis: et pro iis nominatur Bonifacius, qui Pantheon consecravit anno 607, quasi tunc patriam deseruerit Sanctus, vitam peregrinando acturus.*

c *Acta volunt divinitus fuisse edoctum, quem locum requirere, ubi ducere dies præsentis vitæ deberet.*

d *Martinus aliis Martianus aut Marianus, quartus hujus Sedis Episcopus; cujus Acta non meminerant.*

e *De Stephano Papa ad Acta annotamus aliquid.*

ACTA

B Seculo XIII sub Wernhero II Abbate collecta per monachum monasterii Trudpertini.

Ex veteri MS. ipsius monasterii.

PROLOGUS.

Quemadmodum viatoribus positus in procinctu, non modicum suffragatur antecedentium in prospectu semper habere vestigia: quibus solertius inhaerentes, tortuosis anfractibus non oberrent, nec a via declinent in devium; sic nimirum nobis in hujus exilii eremo vasta degentibus, ubi manentem civitatem (juxta vocem Apostoli) non habentes, cœlestem et futuram inquirimus, Sanctorum vita et conversatio fructuose proponitur: qui relicto circuitu, in quo impii ambulant, gressus suos secundum eloquium Domini direxerunt; ipso eos ad se ducente per se, qui dicit de se, Ego sum via, veritas et vita. Via videlicet, ducens exemplo; veritas, non decipiens in promisso; vita, perpetuans se sequentes in præmio. Hanc vitam Sancti sequendo, non erraverunt: ad hanc vitam melullitus aspirando, temporalem istam et corruptibilem penitus contempserunt; et intrepide si oportuit morientes, (negotiorum more sagacium) felici concambio, per mortem in conspectu Domini pretiosam, vitam interminabilem prudentissime mercabantur. Horum itaque quotiens intuemur exempla, quid aliud quam praeentium semitas quasdam attendimus: qui nos antecedentes ad patriam, subsequenter nobis, etsi non voce, vita tamen loquuntur et actu, quod unus eorum discipulis loquebatur, Imitatores mei estote sicut et ego Christi. Dux enim ille Sanctorum et pastor, ne pusillo gregi suo, in loco horroris et vastæ solitudinis hujus mundi, propter vias ancipites deviantium compitorum, reditus ad ovile non esset; diverso quidem tempore, diversos ovibus suis providit arietes: qui dum indeclinabiliter consecretantur cœlestis opilionis itinera, nos oves pascuæ ejus, certa tramite post se trahant, ad caulas et pabula paradisi. Inter quos insignis Christi tiro Trudpertus (cujus licet indigni triumphum laudabilem scripto suscepimus prosequendum) irreflexo tramite Regis sui vestigia subsequens imitando, ad aulam pervenit ætheream, per ascensum purpureum passionis, jam in anreo cœli reclinatorio requiescens. Qui, ut illo nos precibus ducat et meritis, quo totius sanctimoniae præcessit exemplis: non in nostris, quæ nullæ sunt, viribus confidentes;

sed in eo, qui dat lasso virtutem, per quam et infirmi accincti sunt robore, onus grande debilibus humeris bajulandum assumpsimus, in ejus ope ponendo fiduciam, qui et velle et perficere pro bona voluntate in nobis, secundum Pauli sententiam, operatur: cujus animati præsidio, ad electi militis sui Trudperti gesta magnifica cursum styli dirigimus: ut et Dominus in virtutibus famuli sui collaudetur, et ad meliora legentium excitetur affectus; nobisque pro mercede laboris, tanti suffragatoris obtentu, donec remissio peccatorum. Noverint autem ista lecturi, nihil nos adjecisse de nostro, vel fucō mendaciter obumbrasse verborum, quod non tradiderit ante fidelis antiquitas: sed ea solummodo quæ reperimus calamo rudiori conscripta, stylo decentiori curavimus innovare; ne sanam super eloqui simplicitate fastidiosus lector more suo rugaret, sed ipso nitore sermonis ad sententiæ fructum alliceretur; nec fallerni dulcedo, propter vasculi vilitatem, fieret contemptibilis et despecta. Miracula insuper quibus etiam novissime diebus istis mirificavit Dominus Sanctum suum, quæ fide dignorum certa relatione didicimus, piorum ædificationi studentes, decrevimus apponenda: periculosissimum arbitantes ea silentio tegere, quibus honor Domini promovetur et gloria, et illustris ejus athletæ meritum elucescit, atque legentium pia devotio majoratur.

Cujus Acta nimis simplici stylo scripta exornantur:

et miracula adduntur.

E

LIBER I.

De vita et passione S. Trudperti.

ex eo quem calamo rudiori scripserat Ergabaldus Abbas stylo decentiori post aliquot seculo innovatus.

SYLLABUS CAPITULOREM.

- 1 De situ regni Hiberniæ, et quod eam B. Patricius ad fidem Christi convertit.
- 2 De Romanis Pontificibus et Imperatoribus.
- 3 Ubi beatus Trudpertus cum fratre et sorore pro Christo peregrinantur.
- 4 Ubi relictis omnibus divitiis mundi Hiberniam egressi sunt.
- 5 Qualiter ad visitanda limina Romam pervenerunt.
- 6 Quod redeuntes a Roma divinitus jussi sunt separari.
- 7 Quod B. Rupertus cum sorore Wormatiam pervenit.
- 8 Quod vocatus per ducem Theodorum Bawariam cum sorore perrexit, ibique in pace quievit.
- 9 Quod beatus Trudpertus pervenit in Brisgaugiam, requirens vallem sibi divinitus præsignatam.
- 10 Quod Othpertus venatoribus suis injunxit, ut ad vallem petitam ipsum perducerent.
- 11 Quod ipsi venatores per aliam viam ipsum ducere volebant.
- 12 Quod beatus Trudpertus reperta valle remisit ductores suos ad Othpertum.
- 13 Quod Othpertus personaliter ad ipsum in vallem perrexit.
- 14 Quod Othpertus tradit ei vallem ipsam suisque successoribus libere possidendam.
- 15 Quod suscepta valle cepit eam excolere.
- 16 Quod Othpertus tradit ei sex servos ad purgandum saltum.
- 17 Quod B. Trudpertus fecit oratorium in honore Apostolorum.
- 18 Quod servi traditi exierunt ei contrarii existere.
- 19 Quod duo ex ipsis fratres carnales de morte sua tractabant.
- 20 Qualiter ipsum dormientem occiderunt.
- 21 De receptione ipsius in æternam gloriam.
- 22 De commendatione et probatione martyrii sui.
- 23 Quod Othpertus comperta morte sua pervenit ad ipsum.
- 24 Miraculum primum de interfectore suis.
- 25 Quod ipsi duo lictores pari morte ut Judas et Pilatus interierunt.
- 26 De depositione B. Trudperti.
- 27 De visione cuidam servo Dei facta.
- 28 De secunda depositione B. Trudperti.
- 29 De Bemperto nepote Othperti, secundo fundatore.
- 30 De Canonizatione B. Trudperti.
- 31 De tertia depositione ipsius.
- 32 De Ludfrido Comite, tertio fundatore.
- 33 De translatione beati Trudperti et quodam contracto curato.

H2c

Heb. 13, 11

Sancti exemplo tractant ad cultum.
Joan. 14, 6

Psal. 115, 15

1 Cor. 11, 1

inter quos fuit S. Trudpertus,

A *Hæc est originaria libri primi in capita divisio, quam ut aliquatenus servemus, retinebimus et nos eosdem numeros, sed plura capitula more nostro in unum Caput colligebimus. Et quoniam prima octo Capitula, quæ primum caput nobis potuerant constituere, resecamus ab hoc opere, tamquam ad S. Trudpertum non pertinentia, ut qui neque Hibernus neque S. Rudperti frater fuerit; ideo a Capitulo ac numero 9 exordimur. Sit igitur.*

EX MS.

CAPUT I.

Vita S. Trudperti in Brisgoia. Oratorium constructum.

Tempore illo quo Phocas, Imperii culmen adeptus, Mauricius Cæsarem interfecit; et Bonifacius a Papa templum, Romæ constructum in omnium Deorum seu potius dæmoniorum honorem, quod ad id temporis Pantheon dicebatur, obtentum a Phoca Principe, Dei genitricis et omnium Martyrum titulo consecravit; B. Trudpertus, patre nobili Duce progenitus, ac stemmate regie dignitatis illustris, patriam parentesque dimisit; et propter spem regni cælestis factus peregrinus et exul, peragratis Italiæ finibus, iter suum ad fluvium usque Rheni direxit; et partes aliquas Alemanniæ transiens, vallem quamdam in pago Brisgaugiæ, non longe a Rheno cœpit inquirere diligenter, tamquam assignatam sibi a Domino mansionem: tandemque est instructus vallem istam hereditatis titulo pertinere ad nobilem quemdam Dominum Alsatiæ, qui dicebatur b Othpertus, de cujus stirpe magnifica generosa propago Comitum de Habsburg traxit originem. Vir itaque sanctus, jam dictum Othpertum supplex aggrediens, devotissime flagitavit, ut divini amoris intuitu, duces sibi daret itineris, qui ad vallem diu quæsitam ac sibi a Deo præsignatam ipsum perducerent, favoremque insuper adleret et consensum, ut ipsa valle reperta, ejus concessione, sibi liceret Deo in ea perpetuo deservire.

a

Dimissa patria

venit in
Brisgoliā ad
Othpertum,

b

humanissime
exclpitur:et ad vallem
optatam dedu-
cendus,advertit
ductorum
fallaciam:

c

10 Othpertus itaque sanguine nobilis, virtute non degener, animo sagax, ac satis intelligens, prudenter cœpit advertere, nequaquam sine divino nutu id agi, quod homo videlicet exul et advena, non frequentiam civitatum, non hominum contubernia quæritans, eremi tantum et saltus omnino prius incogniti desiderio sic flagrabat. Advertit itaque virum Dei, ad suam suorumque salutem, illo divinitus esse directum: nec Zacheo dissimilis, tamquam in famulo vocem Christi dicentis audiret, Festinans descendendo (hoc est, servi mei precibus condescende) quia in valle tua oportet me manere (in eo videlicet qui vere manens in caritate in Deo manet et Deus in eo) hilari placidoque consensu, non de sycomoro, sed de difficultate et omni mora, festinans descendit, et excepit illum gaudens et lætus, Christum se sentiens suscepisse in vero Christicola: in illo etenim Dominus habitavit in finem. Venatoribus ergo suis (quos, ut nobiles assolent multos habebat) diligenter injungit, hominem Dei ad vallem perducant optatam: demumque sibi renuntient quid agatur. Parent illi mandatis: assumptoque famulo Dei Trudperto, mox iter aggrediuntur inunctum.

11 Itaque itur in antiquam silvam, quam variae nemorum frondes opacant, majoresque altis de montibus umbræ. Porro duces itineris, saltus aliqua parte pertransita, velut jam pertæsi laborum, servum Dei aliorum quam petiit ducere conabantur: videlicet ignorantes, quia non est leve fallere c Getham, imo Spiritum Domini famuli sui Trudperti ductorem: qui vere, ut de capite suo legitur Christo, cujus ipse membrum fuit insigne, agebatur a spiritu in desertum; non solum ut a diabolo tentaretur, sed

ut a membro diaboli necaretur, martyriique laurea D coronatus, illius auxilio de tyranni satellite triumpharet, qui per se in suorum exemplum et robur jam primitus triumphaverat de tyranno. Ceterum vir Dei ductorum suorum fraudes advertens, mirum in modum cœpit iter per devexi montis juga dirigere: et quia justum deduxit Dominus per vias rectas, ut scriptum est, cœpit præire secutor; successor præcedere præcessores; ducere deducendus: ut hæc mutatio dexteræ Excelsi manifestissime probaretur. Citius itaque locum reperit quem quærebat: vallem videlicet fluvio Numago dicto, altaque d ripa ex quodam monte corrente circumfluam; graninibus etiam herbisque virentem, saxosis tectam montium cacaminibus, septam quoque fruticibus et arbustis.

Sap. 10, 10

ipse vallem
optatam inve-
nit.

d

Eph. 6, 11

Actis per du-
ctores gratias
Othperto,

E

Job 39, 5

Deo in soli-
tudine servire
cupit.

Oss. 2, 11

F
Ps. 83, 9

Num. 23, 10

ab Othperto
valde gavisus,

12 Huc ubi pervenit homo Dei Trudpertus (tamquam jam locum futuræ prænosceret passionis) ut indueret armaturam Dei, juxta Pauli consilium, quasi factus in agonia prolixius orabat, humi se sternens; et intimo cordis affectu agonem suum Domino commendabat. Tandemque surgens oratione completa, non tam duces viæ suæ quam Comites exorabat attentius, ut ad dominum suum (qui eos miserat revertentes) primum pro exhibita sibi peregrino benignissima humanitate, gratias dignarentur illi referre multimodas: demumque subjicerent ore suo, quod Deus (cujus providentia in sui dispositione non fallitur, nec fallit in se confidentes) ipsum ad locum quem totis affectibus exquisierat perduxisset: quem nequaquam præsentis vitæ diebus proponeret permutare, continuaturus in eo pro viribus Christi Domini famulatum. Ecce onagrum Job, Domini voce laudatum, quem liberum omnino dimiserat, omni servitute corruptionis excussa, et a quo cupiditatum vincula solverat terrenarum: qui jam contempserat multitudinem civitatis, strepitus mundi videlicet, ut domum haberet in solitudine; quatenus anima illa sanctissima, omnibus mundi penitus desolata solatiis, mereretur audire dicentem Dominum per Prophetam, Lactabo eam, et ducam eam in solitudinem: et ibi loquar ad cor ejus. Nam qui revera cum Moyse lac mundi contempsit Aegyptium, quidni in divinis uberibus lactaretur, et quam suavis est Dominus gustaret pariter et videret? et qui dedignabatur confabulari cum eis quorum os locutum est vanitatem, quidni sibi Dominus loqueretur ad cor, ut posset dicere cum Propheta, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam, et in eos qui convertuntur ad cor? Elegit itaque solitudinem, sciens ibi videri Deum in rubo, Dei digito scribi legem, manna descendere, terram promissionis attingi per quadraginta mysticas mansiones. Meminit sanctum Eliam in eremo Angelum meruisse dapiferum et pincernam, meminit filios Prophetarum in eremo mansitasse, meminit postremum Baptistam incoluisse desertum; ut de Paulis, Antoniis et Macariis eorumque sequacibus taceatur, quibus vir desideriorum Sanctus iste in nullo dissimilis, similem illis mansionem elegit. Unde quod optavit Balaam nec obtinuit ut indignus, iste Sanctus et meruit acceperatque dignissime; et quia vivere studuit vita et conversatione justorum, ideo mortua est anima sua morte illorum, et facta sunt novissima sua eorum similia. Non sic impii non sic: qui cum bene mori desiderent, male vivere non desistant. Verum nos ad propositum revertamur.

13 Othpertus vir illustris, per eos de quibus dictum est venatores, hominis Dei voluntate comperita, Dei gratiæ non ingratus, de omni corde laudavit Dominum, qui domum suam ac territorium visitare dignatus est in Trudperto: certissime sciens, quod Dominus ad introitum ejus (sicut olim de Josepho legitur) sibi benedixisset, quoniam ad ejus ingres-

sum

A sum vere salus damni huic facta est, imo valli; eo quod et ipse filius Abrahæ fieri mereretur, qui servum Domini propter Dominum, ac per hoc Dominum ipsum in servo, tam pio affectu suscepit; ut non immerito ab eodem jam Martyre vere susceptus in cœlo credatur. Etenim qui suscepit justum in nōmine justī, mercedem justī juxta promissionem recipit Veritatis. Ab illo ergo die ac deinceps, dictus Othpertus multifarie multisque modis intentus erat et diligens, omnem viro Dei quam poterat humanitatem et benevolentiam exhibere; affectumque pii favoris, effectu etiam operis comprobavit. Sane nec intercurrentium nuntiorum relatione contentus, licet vallis adhuc horreret inculta, et tam montibus quam arboribus obumbrata, septaque densissimis montibus vix accessibilis haberetur; in eremum tamen illam ad Dei hominem visitandum personaliter ipse perrexit: ut Poetæ verbis utamur.

Saxa per et rupes, et qua via nulla, secutus.

Perquisito ergo diligentissime viri sancti proposito, ne arundinem vento agitatam in deserto se vidisse putaret, nihil in servo Dei vacillans, nihil fluctuans aut vertibile reperit seu diversum; sed immobilem cordis sui invenit hanc esse sententiam, quod in loco, quem tantis laboribus attingit, Domino deservire disponderet, quamdiu Deus omnipotens incolatum vitæ præsentis sibi duceret prolongandum.

Talia præstabat memorans, fixusque manebat; vallem, Dei voluntate nutuque petitam, numquam se asserens quoad viveret relicturum. Ascensiones enim in corde suo disposuit jam in valle præsentium lacrymarum; quas ibi, tam nocturnas quam diurnas orationes alternando, perfundens, rugiebat a gemitu cordis sui; et messurus in gaudio, vallis suæ sulcellos in lacrymis seminabat: sciebat etenim vallem Achôr, ad operandam spem fideli animæ repromissam.

14 Othpertus igitur tam immobile viri sancti propositum mente pertractans, in nullo deesse sibi decrevit; locum et vallem requisitam, cum montibus et collibus, silvis, vallibus, aquis aquarumque decursibus, Numagum fluvium influentibus, a monte Samba, ubi præfatum flumen oritur usque e Mezenbach, ex utraque parte montium in integrum atque per totum, viro Domini in proprietatem contulit sempiternam, ac eidem in ipso loco in Dei servitio successuris: donationemque ipsam cum heredum suorum favore atque consensu, litterarum suarum firmo robore communivit, sicut in instrumentis, super hoc ipso confectis, plenius continetur. Suscepit ista vir sanctus, non sibi, sed posteris profutura, Deoque famulaturis in loco (quem posuit et disposuit instaurare,) ubi regi militaturos æterno, non paucos sub beati ac venerabilis Benedicti ducatu, (eo quo plenus erat, Spiritu sancto revelante,) providit: nec qui Spiritum veritatis qui a Patre procedit acceperat, decipi poterat spiritu falsitatis. Denique Veritas ipsa Trudperto, discipulo veritatis, non quidem sono verborum vel strepitu vocis extrinsecæ, sed interno susurro post futura prædicens, omnes eidem insinavit ut verius arbitramur posteriores eventus. Sane quod dixit, etiam fecit: nam famuli sui plantata sudore, cruore rigata, oratione servata successio, annis propemodum sexcentis f

Aprilis T. III

Trudpertus acciperet? quorum alter heredibus non carebat, quibus intenta est providere paternitas; alter heres esse contempserat clari Ducis et Principis opulenti, ne in hujus vallis angustia velle ditescere crederetur? Liquido itaque datur intelligi; quod nec alter fuisset in dando tanta tam promptulus, nec alter inductus ad acceptandum; nisi homo tunc seculi, plenius agnovisset viri Dei sanctitatem: Scio, inquiens cum Apostolo, cui credidi, et certus sum quod depositum non amitto: et nisi item vir Dei, secularis hominis pietatem sibimet pro peccati remedio, et non paucis Dei cultoribus successu dierum pro solatio vitæ præscisset in posterum profuturam. Hoc ergo respectu donavit Othpertus, Trudpertus accepit: ille ut hilarem se datorem Deus diligeret, non parce sed in benedictione jam seminans, in benedictione profecto messurus; iste vero fidi parentis affectu, non sibi sed filiis succedentibus thesaurizans, quod et operum demonstravit effectu.

15 Susceptis etenim, quæ jam diximus ab Othperto, ut quam ab omni munere pro se prorsus manus excusserit, monstraretur; nullo eorum est abusus ad voluptatem, non in molliciem resolutus, non somno deditus aut quieti. Nam vallem prorsus incultam, propriis manibus cœpit excolere, extirpare virgulta, fruteta purgare; cœquare solo tumores, aptare planitiem; ac tamquam non principis, sed agricolæ filius genitus ad labores, populum suum et domum patris oblitus omnino, nihil otii, nihil sibi quietis indulgens; noctibus secus pedes Domini residens cum Maria rigabat illos, fletuum lacrymarumque singultibus; diebus vero cum Martha circa frequens ministerium satagebat. Videres in sericis enutritum et educatum in aulis, et qui olim in croceis vescebatur, nunc in habitu rusticano leguminibus victitantem aut faba, panem rodere fursurosus, in securi et ascia se exercentem, gestantem sarcula vel ligones, duras habentem manus operibus et callosas; hortulanum quoque, si videret, crederet Magdalenam.

16 Videns igitur illustris Othpertus in tam fideli labore sancti viri constantiam et fervorem, ne nimia operum fatigue deficeret, sed sufficeret ad incepta, sex viros exercitatos in opere, fortes et validos ad labores aptosque novalibus excolendis, illius obsequio mancipavit; districte ipsis ac diligenter injungens, ut homini Dei cooperarentur instantius; et ad omne quod duceret inchoandum, paratos se ac benevolos exhiberent. Attende, lector, Othperti sinceritatem, vallem donat et monstrat primo petitam, offert prædia non rogatus, addit postremo ministros. Ne crede deceptum, ne magicis fascinatam præstigiis suspicare, ne reputa delirantem. Gustavit et vidit, quia bona est negotiatio ejus: pretiosam enim reperit margaritam; thesaurum, in agro corpusculi despicabilis, meritorum amplissimorum attendit. Hic vere, hic est ille beatus qui intelligit super egenum et pauperem: novit quod mundo contemptibilis iste Trudpertus, sicut uter factus est in pruinam; foris quippe contrahitur, ceterum intus cœli vino redundat. Sub sacci ergo grossitie, virtutum pecuniam contemplatur: hospitem istum et advenam, civem profecto Sanctorum ac domesticum Dei non dubitat. Scio igitur, inquit, scio quid faciam: ut cum amotus fuero a villicatione vitæ præsentis, redditurus de factis propriis rationem; recipiat me in domum ætheream, quam suam esse testantur relictæ parentes, patria, domus, frater dulcissimus cum sorore.

17 Vir itaque Domini, deputatis ab Othperto cooperatoribus, ne grave onus eorum humeris videtur imponere, quod ipse digito non moveret; Pauli exemplo plus omnibus laboravit: primus ad

D
EX MS.

1 Tim. 1, 12

vallem excolit continuo labore:

submissis ab Othperto sex operariis.

F

1 Cor. 13, 10

EX MS.
Construit
oratorium SS.
Petro et Paulo
et horum
Reliquiis
ornat.

g

A opera, ultimus ad quietem; sibi frugalis, illis abundans; ipsos sæpe largeque reficiens, una ipse cœnula et ea perparca contentus. Primo ergo omnino, nemore memorato purgato pro parte, in beatorum Petri ac Pauli honorem g oraculum præparavit: in quo et pretiosissimas collocavit eorum, obtentas in urbe Roma, Reliquias; quæ hactenus in ipsa thecella, in qua eas Dei famulus asportavit, habentur: ob ejusque memoriam pia devotio posterorum thecam ipsam statuit non mutari: eam nimirum credens ornatiorem B. Trudperti contactu, quam gemmarum vel auri schemate superducto.

ANNOTATA.

a Addebatur tertius hujus nominis Gregorio Papæ subrogatus: verum S. Gregorio immediate successit Sabinianus, et qui Pantheon a Phoca obtinuit non fuit Bonifacius III sed IV, brevis tamen horum omnium Pontificatum (quam S. Gregorius obiit an. 606 et Bonifacius IV creatus est an. 607) excusabilem eum errorem fecit.

b De Othperto supra octum.

c Fortasse Prophetam olim scriptum.

B d Riparia vulgo riviere pro fluvio usurpatum invenitur: et suspicari licet ita olim quoque scriptum fuisse.

e In MS. Richenaugiense melius Mettenberg.

f Quia hæc Acta esse scripta diximus anno 1279, monasterium construi captum circa annum 680, credi potest.

g Adscriptum erat morgini diversa sed antiqua (qua etiam juxta vetus originale correctæ et suppleta quædam) Ex sumptu et consensu Othperti Comititis anno Domini 642: sed absque solito iudicio, quod hoc ad contextum ariginolem pertineat.

CAPUT II.

Cædes S. Trudperti. Martyrii titulus.

Cum itaque pio labori die noctuque servus Dei Trudpertus instaret; sex illi (quos traditos sibi diximus ab Othperto) primo quidem memores mandatorum ipsius, ad faciendum ea quæ Trudpertus agebat satis fuere benevoli: sed cito defecerunt, obliiti sunt operum ejus, nec sustinuerunt consilium ejus, ut jussi erant. Licet enim eos assidue tam exemplo quam verbis, omnique benevolentia, ne ab incepto desisterent hortaretur: tamen quia non bene conveniunt, nec in una sede morantur iniquitas et justitia, virtus et vitium, lumen et tenebræ; verus Israelita fœtere cœpit Aegyptiis; et Christi bonus odor, qui de palmite in vera vite manente fragrabat, qui piis fuisset in vitam, factus est illis odor mortis in mortem: erant enim, ut scriptum est, vera genimina viperarum, quæ vineæ florentis odorem naturaliter reformidant. Princeps igitur tenebrarum, qui regnabat in ipsis, sanctitatis et innocentiae claritatem, quæ in Christi armigero radiabat, ferre non valens; convertit cor eorum ut odirent famulum ejus, quem pro famulo novit et doluit crucifixum. Quanto igitur miles Christi Regem suum per semitas sanctitatis instantius sequebatur, tanto illum persequeretur ardentius, bonorum omnium æmulus per ministros. Gravis igitur eis esse jam cœpit etiam ad videndum: ardens namque lucensque lucerna, tenebrarum filios perstringebat: qui noctuis ululisque persimiles, magis quam lucem tenebras dilexerunt. Sensim itaque viro Dei recalci-
trabant (nam quemadmodum scriptum est, oderant eum nec poterant ei quidquam pacifice loqui, videntes et invidentes, quod illi perseverantis justitia

D Dens pater induerat tunicam polymitam) onerare jam eos cœpit plus virtus Sancti, quam opus; plus premebantur ipsius devotione, quam onere in sanctitate et justitia servi Dei, longe amplius quam laboribus lassabantur. Inter alios vero duo præcipue, carne fratres, et vasa iniquitatis bellantia merito nominandi, quos hostis antiquus pleniori jure possederat; cum per B. Trudperti fervorem, furorem majoris insaniam concepissent; stimulante diabolo, acrioris in eum invidiæ facibus urebantur; ardoremque malitiæ jam reprimere non valentes, fixa demum mente captabant in animam justæ, et sanguinem innocentem deliberato interficiendi proposito condemnabant. Agnus igitur inter lupos, innocens inter son-
tes, inter sordidos impollutus mansuete conversans, benignitate vincere malitiam nitebatur. Blandus enim eloquio, mitis aflatu, largitate beneficus, ab ipsis etiam necessariis, quantum patiebatur humana fragilitas, temperabat ut sibi subtracta, illis uberius ministraret. Cumque eos ad inconvenientiam declinare cernebat, non imperiose vel rigide ipsos exasperans, sed corripiens in spiritu lenitatis, magis obsecratione quam jurgiis utebatur.

19 Verum duo illi, quos diximus more phreneticorum, quo quasi manu medica blandius fovebantur, eo in medicamentem vesanius infremebant. Maledictus enim vere furor eorum et pertinax, et indignatio nimis dura, verborum quantumlibet lenium nullo malagmate poterat emoliri; sed dissecabantur cordibus suis, et stridebant dentibus in insontem. Hæc nimirum tironis Christi quædam fuerunt pugnae præludia, hæc quædam præsentia proximæ passionis, inter eos videlicet quotidie conversari, qui ut de Lothi legitur, nefandis operibus quotidie justæ animam affligebant. At ille licet ipsorum multifarie multisque modis insaniam præsentiret; justitiam tamen quam cœpit tenere non deserens, utpote vir simplex et rectus ac timens Deum et adhuc retinens innocentiam, ab operis boni proposito non recessit: quod et illis invidiæ crudelioris odii que majoris fomitem ministrabat.

20 Jam vero zelus iste quo tendat, quo prosiliat livor, invidia quo feratur, exprimere stylus abhorret, manus tremula refugit, titubans lingua recusat, viscera contremiscunt, balbutit eloquium, cor terretur. Nam illi duo miserrimi, quos effrænis acerbitas jam ardebat in facinus, tamquam mare fervens quiescere non valentes, sociorum prætentata prinitus voluntate, nec invento consensu, quia cor eorum parturiit injustitiam et concepit dolorem, ut iniquitatem parerent homicidii tam crudelis; operibus sanctis Trudperto humiliter insistente, ac in his completo ferme triennio post ipsius adventum, cum pane suo quotidie vescerentur (quia vere post buccellam in eos Sanatas introivit) semper exinde quærebant oportunitatem, ut eum traderent, perderent, et trucidarent. Et quia Deus omnipotens jam complevit labores illius, et ejus hora venit ut transiret ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos qui erant in loco isto post eum Domino servituri, ut usque in finem eos dilexisse se demonstraret, inceptis operibus irremissibilis insudabat. Fatigatus igitur ex labore meridiano, cum portasset pondus diei et æstus, mercedis æternæ denarium recepturus a vero patrefamilias, super scamnum se quoddam, ut somno reficeretur aliquantisper, ex nimia lassitudine reclinavit; tamquam suo diceret occisori, quod facis fac citius. Cum itaque maledicti lictores ipsum obdormisse sensissent, unus ex ipsis, indignus nomine, arrepta securi quam manu portabat, tempus viri Dei temerario ausu perrupit; et in capite a Martyris relicta securi, abiit et recessit, scelere perpetrato; sperans elabi per fugam cum fratre, socio criminis

et morti
destinatur:

potissimum a
2 malevolis:
E

2 Pet. 2, 9

F
a quibus 3
anno sui ad-
ventus,

dormiens
occiditur,

a

Ab operariis
odio habetur,

Luc. 3, 7

Gen. 37, 4

Sap. 17, 10

b

coronatur in
caelo :

A criminis est reatus. Sed jam sanguis Abel de terra clamabat, jam clamor sacri cruoris in aures Domini sabaoth introivit, jam Deus ultionum Dominus gladium suum vibraverat ad vindictam; jam conscientia perturbata reorum, sicut scriptum est, sæva præsumens, tamquam interior accusatrix, illos poposcit ad pœnam, quos livor ad culpam impulerat. Cæca illos agitabat *b* erynnis: et quoniam fuerant Deo contrarii, facti sunt sibimet graves, seque ipsos jam ferre non poterant; odiosioresque sibi quam aliis, alios miseri nitebantur effugere, qui non poterant evitare seipsos. Sane, quid egerant ipsi, videntes, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos et timor: nam turbabantur timore horribili, et sonitus eos folii volantis exterruit, et ad omnem auræ lenis sibilum trepidabant. Talis etenim semper est natura peccati, ut post factum formidolosos efficiat, quos ad factum male reddiderat animosos. Sed de his postmodum: nunc ad propositum revertamur.

21 Sanctus ergo Dei Trudpertus, etsi morte præoccupatus fuerat ab iniquis; in refrigerio tamen positus æternali, quia bonum certamen certavit, cursum consummavit, fidemque servavit; corona justitiæ jam potitur, inter exercitus Martyrum purpuratus. Prærogativam enim hanc ille promeruit singularem, quod ecclesia jam pacata, sublatisque tortoribus et tyrannis, novo quodam genere conflicendi, contra hostis antiqui satellites ipsi concessum est dimicare. Denique postquam fidei hostibus expugnatis, seras portarum suæ Jerusalem Dominus confortavit, et filiis suis benedixit in illa, et posuit fines ipsius pacem; adversarius noster diabolus, tamquam leo rugiens ad vorandum, cum jam Reges et Præsides non haberet, per quos contra Christi milites baccharetur; per plebeias vilesque personas novum Domini servo Trudperto certamen indixit: cumque persecutorum sopito tumultu, pugna in consuetudinem jam venisset, eo quod Ecclesia, ut Poetæ verbis utamur, declinavit jam vergentibus annis in senium, longoque togæ tranquillior usu, jam bellare dedidit; hostis antiqui calliditas tironem Christi Trudpertum imparatum invenire desiderans et imbellem, bello illum subiti Martis aggreditur: ut eo ipsum faciliori lucta dejiceret, quo, ut dictum est, pace concessa fidelibus, Regis æterni militia dearmata dissuenerat jam luctari. Sed ut unus de numero fortium veri David, Sanctus iste numquam arma deposuit, numquam spiritu privabatur, numquam galea spei, fidei lorica nudari, caritatisque thorace seu scuto bonæ potuit voluntatis. Hanc igitur armaturam Dei indutus, ictus hostis antiqui constanter excepit, hac extinxit ignea tela nequissimi, quibus ejus innocentiam sauciare per ministros suæ malitiæ conabatur.

22 Ne quis igitur, de plus sapientibus quam oportet, ipsum Martyrem non debere dici contendat, quia non pro fidei confessione sit interemptus; licet sanctæ Romanæ Sedis solius auctoritas, illius sufficiat refrenare calumniam, quæ non sine maturo discussionis examine, ipsum gloriosum Martyrem censet, scribit et profitetur: ipsa quoque jam antiqua fidelium consuetudo, cujus non est vilis auctoritas nec spernenda; nos tamen etiam ex superfluo, præsumptionis hujusmodi Pharisaico supercilio respondemus. Dic, superbe calumniator; dic, sapiens, sed maculis tuis, quid majus est, labiis fidem Christi profiteri, vel vita et operibus demonstrare? Certe, velis nolis, fides sine operibus mortua est, nisi frater Domini mentiatur. Porro secundum eundem, opera probationes et argumenta fidei sunt viventis. Quid vero Reges et Præsides in Martyribus nitebantur extinguere? Fidem, ut æstimo, respondebis. Sed et

illam, dic, mortuam vel viventem? Viventem, puto, respondes. Dic unde vivere dignoscitur? Credo per opera: Jacobus enim hoc definivit. At sancti hujus Martyris occisores, fidem habebant certe, sed mortuam, sed pollutam, sed nihil a fide dæmonum differentem: nam et illi credunt et contremiscunt. Sicut igitur tyranni priores Sanctos cogere nitebantur, ut fide negata idolis immolarent; sic utique satanæ isti satellites, servum Dei, et si non voce, nequam tamen moribus et iniquis moliebantur inducere, ut eorum se perversitati conformans, innocentiam, sanctitatem, justitiam, ceterasque virtutes abjiciendo, fidei vitam peccatis exstingeret: et non thura vel tauros vel ejusmodi sacrificare simulacris, in quibus dæmones habitant; sed seipsum consentiret immolare dæmonibus, quos colebant iniquis actibus et affectibus homicidæ. Et quemadmodum ceteri Martyres evasissent supplicia tyrannorum, si nomen Christi voce negando, capita flectere, genua incurvare, inclinare cervices idolis voluissent; sic miles Christi Trudpertus impiorum interfectorum invidiam declinasset et odia, si Christi vestigia derelinquens, eorum iniquitati conformis, avaritiæ, voluptati, superbiæ deditus, ceterisque præcipitiis vitiorum, diabolo consensisset exhibere culturam. Hoc etenim illi quotidianis ab eo perversitatibus exigebant; hoc recusabat quotidie Christi miles invictus, nullatenus innocentiam, pietatem, sanctimoniam, seu justitiam deserendo. Quotidiana eorum fuit interrogatio, quotidiana vitæ ac morum iniquitas, quotidiana responsio viri Dei, fixus tenor et indeclinabilis rectitudinis et virtutum. Sic viam mandatorum Dei currendo quotidie, pro lege Dei sui certavit usque ad mortem, multo profecto virilius, quam si ore fidem professus et labiis, vita illam et moribus abnegasset: nisi forte Veritas ipsa mentur conquerens de quibusdam, populus hic labiis me honorat, cor autem ipsorum longe est a me. Paulus quoque in quo Christus utique loquebatur, Confitentur, inquit se nosse Deum: ceterum factis negant. Occiderunt tyranni fideles, quia Christum negare volebant; occiderunt isti B. c Trudpertum, quia vestigia Christi relinquere non consensit: vicerunt illi Reges et Præsides, fidei veritatem intrepide profitendo; vicit iste satanæ complices, opera fidei et virtutem irreflexibili pietate sectando. Testimonia ergo sua credibilia facta sunt nimis: quibus inexpugnabilis palestrita, pugil interritus, armiger Christi victoriosus et Martyr, evidentissime demonstratur. Alioquin, bone Rabbi, si nullum dignaris donare martyrio, nisi habeat Julianum Decianum vel Neronem; da tempore Trudperti, Laurentium, redde Luciam, imo Petrum Paulumque restitue; optabunt certe tyrannos, cupient mundum idolis maculari, foedari simulacris, blasphemari ab omnibus Christi nomen, ut ipsi tua licentia corona martyrii potiantur, quorum Christus secundum te fidem atque constantiam ignoraret, et relinqueret irrenumeratam, nisi Diocletiani edoceret insultu: et ut utamur exclamatione Hieronymi contra temporis nostri Philosophellos, qui, ut Persius ait,

Tantum exporrecto trutinantur verba labello.

Audi æmule, detrectator ausculta, aperi precor aurículas asininas, quam juxta fabulam Midæ clausisti; Numquid non de Antistite Christi Martino, quem nulla securis utique cruentavit, propter indubitatam dilectionem ad Deum, tam vere quam et intrepide clamat etiam Ecclesia; quod animam ejus sanctissimam, etsi gladius persecutoris non abstulit, tamen palmam martyrii non amisit; eo quod eum non dubitet mortem sustinuisse pro Christo, si non defuisset illator? Et tu B. Trudperto lauream detrahes triumphalem, cujus ardoris affectum per effectum

D
EX MS.utpote ideo
occisus,
quia vitiiis
non consen-
tiebat:

E

Matth. 15, 1

Tit. 16, 1
c

F.

merito
Martyr
habitus :

Jac. 20, 26

EX MS

Rom. 8, 36

et carnem
cum vitis
crucifixe-
rat:

Luc. 11, 9

Joan. 2, 19

et ut Mar-
tyr colitur
in Ecclesia.

Afectum Christus ipse declarans, cruore illum rosei sanguinis voluit purpurari? Ceterum ne tu te solum credas esse Pithagoram, ratione scientiæ singularis: nos etiam scimus et confitemur, quod ad honorem et nomen Martyris obtinendum, solum occidi non sufficit: nisi et animi patientia et justitiæ causa convenient. Legimus etenim vocem illam omnium Martyrum Christo dicentium per Psalmistam; Propter te mortificamur tota die. Propter te inquinant, ut mortis causa pateat; et ut patientia declaratur adiciunt, Æstimati sumus ut oves occisionis. Martyrem ergo fateberis, qui pro Christo, et patienter occumbit. Nam Christum solummodo in Martyribus tyranni persequabantur, imo diabolus in tyrannis. Occisi sunt ergo omnes, quia nomen Christi corde et ore confitebantur: occisus est et Trudpertus, quia Christi fidem et nomen, quod pio pectore retinebat, plus vita quam labiis loquebatur. Quis enim valeat æstimare, quoties anima caritate tam fervens, ei propter quem se tota die mundo et mundum sibi jam crucifixerat, carne cum vitis et concupiscentiis assidua etiam crucifixione mactata, desiderii ardentissimo clamore locuta sit; Domine, Jesu Christe, propter quem abjeci omnes mundi delicias, omnes parentales affectus, ipsa vita mihi dilectior Rex virtutum dilecti; quis mihi det ut ego moriar pro te? nam cupio vere dissolvi, et esse cum Christo. Et hæc dicens, et si non voce, voto tamen assiduo et frequenti, cum clamore valido et lacrymis, exauditus est ab eo qui dixit, Petitite et accipietis. Nam quod petiit et accepit: nam oblatum est quia ipse voluit, Domino persecutoribus ipsa permissione dicente, Solvite templum meum Spiritus unctione; et ego excitabo illud in resurrectione justorum. Numquid non igitur animæ isti sanctissimæ ipso effectu dictum videmus a Domino; Natalem terram, tuos, tua, et te insuper relinquendo, monstrasti jam pridem, quia magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti: exaudivi enim te in abscondito tempestatis, in secretæ scilicet passionis occulto. Porro nihil occultum quod non reveletur. Nequam ille clam te occidit: sed venit hora et nunc est, quando revelabunt cæli iniquitates ejus, et terra adversus eum, locum sibi latendi negando, consurget. Quod vere completum plene monstrabimus: sed quia bonum est nos hic esse, paulo plusculum in probatione Martyrii demoremur. Denique miles Christi Trudpertus, fracto sui corporis alabastro, effudit unguentum pretiosi cruoris; et tota Ecclesiæ sanctæ domus impleta est ex odore unguenti, ex passionis fama videlicet, cujus fragrantia tacta et tracta fidelium multitudo, ipsum ut vere Martyrem rite celebrat et frequentat: cujus aromate delectata et certificata, beati Petri Apostoli prima Sedes, ipsum vere Martyrem libere profitetur. Igitur quid adhuc egemus testibus? Si Ecclesiæ toti non credis, et adhuc non post dies octo, sed post annos tot Thomatizas; mitte vel adhuc manum tuam, et cognosce tempus securi discussum, et vide guttas sanguinis decurrentis in terram, et noli esse incredulus sed fidelis. Verum si tantam nubem testium interpositam adhuc forte non recipis; recipe quæso vel Papam: et ecce plusquam Papa hic. Nam si testimonium hominum recipimus, testimonium Dei majus est, qui testificatus est de Martyre suo Trudperto, imo et filio suo per gratiam, in quem misit Spiritum filii sui clamantem Abba pater, quod si filius et heres per Deum. Posuit enim eum Deus in filiis, tribuens sibi hereditatem præclaram, cujus amore patrem carnis hereditatemque contempsit, ut heres quidem Dei, coheres autem Christi fieri mereretur. Cum ergo dedit dilecto suo somnum victoriosissimæ passionis, terram sibi promissionis osten-

dens; Ecce, inquit, hæreditas Domini filii merces D fructus ventris matris intactæ. Itaque sicut ante jam diximus, si nec fidelium multitudinæ, si nec Sedi Romanæ, si nec cruori credis effuso; crede vel Christo: nam hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de Martyre. Et hoc est testimonium quod perhibuit, non Joannes, sed Joannis Dominus et magister, quod eum in cælo gloria et honore coronans, non dereliquit animam ejus in inferno, nec dedit Sanctum suum videre corruptionem; nec ingrediebatur putredo in ossibus ejus, nec subter eum fœtor vermesque scatebant, annis plurimis evolutis.

ANNOTATA.

a Occiditur 26 Aprilis ut infra dicitur num. 31. In MS. Chronico Jacobi Kerasliti dicitur coronatus vi Kalendas Maji anno DCXLIV.

b Scriptum erat Herines, et correctum Hermis cui correctioni respondebat glossa marginalis, quod Ἑρμῆς sit nuntius a verbo Græco ἑρμηνεύω interpretor. Sed sciolum correctorem decepit imperita conjectura.

c Ideo veri Sancti, si violenta morte necati, officio Ecclesiastico Martyrum solent celebrari, ut sæpius a nobis dictum.

CAPUT III.

Sepultura, Translationes corporis et Miracula.

Ipsa etiam tempore passionis, cum illustris Othpertus, morte Sancti comperta, pio permotus affectu, ardentem anhelans ad illius anxie properaret exequias; collidebantur gemelli in utero suæ devotionis, ex una dilectione concepti. Erat enim valde compatiens, et de hospitis sui sanctissimi amissione mœstissimus; sed lætissimus de triumpho. Hic fletus, hinc hymnus, fratres videlicet uterini, natus filii caritatis, pie inter se confligebant. Etenim pium erat congaudere Trudperto, cæli gloriam certissime possidenti; et pium erat flere Trudpertum, jam ablatum ex oculis et aspectu, et occisum crudeliter ab iniquis. Alternabant igitur in Othperto plangens et jubilis: validus hic et ille; magnus uterlibet; vehemens unus et alter. Sed jubilis et lætitia prævalebat, et major minori; hoc est plangens major in primo, jubilo ante minori servire et cedere cogebatur, et per effectum de seipso dicere; Me oportet minui, illum autem crescere. Quod et factum est evidenter, Deo cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis. Sensim etenim mœstitudo in Othperto deficere, et proficere exultatio cœpit et gaudium: dum pietatem, sanctimoniam, innocentiamque Trudperti sibi jam ante notissimam, mente revolvens indubitata, ipsum fide credere cogeretur, signa cælo jam invexisse victricia, et agonis sui a Christo corona donatum; nec illum jam ut mortuum debere lugeri perpendit, quem vitam constaret adeptum esse perennem, sed suo potius congaudendum esse triumpho. Confirmatur Othperti credentis fides, præsentis etiam attestatione miraculi. Nam post dies jam quatuor consummati martyrii, sancti viri corpus adhuc inhumatum, ita penitus incorruptum apparuit, ut tunc primum crederes ipsum suaviter obdormisse. Non facies ejus horrendo pallore decolor, non lurida sanies vel putredo, non tabidus fœtor aut vermis; sed sanguis ostro rubentior, vultus amabilis et benignus, membra vitali tractabilitate vegeta, resurrectionis futuræ jam quoddam pignus et certitudinem præferebant.

24 Accessit et aliud tam insigne prodigium, ut nullum de Martyris immarcessibili gloria dubitare permetteret. Nam miseri, de quibus supra jam diximus, occisores Christi militis gloriosi, seram intra

Othpertus
ob eadem
tristis, ob
gloriam
concessam
latus,

reperit cor-
pus post dies 4
incorruptum.

Sap. 5, 3

Occisores conati fu- gere,

ad locum S. Trudperti ultro redeunt,

A se pœnitentiam agentes (ut scriptum est) mox per-
petrato facinore, proprio eos percellente reatu, fu-
gæ salvari præsidio conabantur, et ire versus Ale-
manniam laborabant : sed primo die peracti flagitii
fugientes, cum tota illa die et nocte sequenti per
sylvas, dumos, et montes incederent, ruptis ves-
tibus et conscissis in nemore, ipsis jam viribus las-
sabantur. At die sequenti, cum jam se putarent ela-
psos, divina eos urgente vindicta, quæ sanguinem
servorum suorum ulcisci consuevit ; ad locum ubi
Christi militem trucidaverant, ipsa hora culpæ pa-
tratae, iam inviti quam nescii revertuntur. Visi sunt
igitur a quibusdam, quorum acclamatione deterriti,
fugam repetunt iterato. Tertia die similiter pluri-
bus jam ad corpus viri Dei collectis: ipsa hora qua
prius digna mentis cæcitate percussi, ad locum eum-
dem redeunt nescientes : et clamore multorum at-
toniti, tertio fugere moliantur. Quod cum Othperto
certius per quam plures innotuisset ; ille, ut erat
mente discretus vir, divino id sentiens agi iudicio,
deputat loco custodes. At scelerati lictores, quibus
merito sui facinoris terra negabat, negabant mon-
tes et petrae, negabant frondes et sylvæ latibulum ;
ad locum suæ damnationis hora prædicta regyrant,

comprehensi ad Bobonem ducuntur :

a

b
horum al- ter semet occidit,

alter sus- penditur :

B accedenti faciliter (quippe qui macie inediaque squal-
lentes, et vestium scissione et viarum anfractibus
delassati, fugere minime jam valebant) Othperti con-
spectibus præsentantur. Qui quoniam viri Dei occu-
pabatur exequiis, ut depositionem corporis sacri et
pretiosi puriori devotione perageret, reos ipsos a Bo-
boni, provinciali tunc Comiti, præsentari præcepit,
ipsius examine puniendos. Cumque vinctis post ter-
gum manibus ad iudicium per Othperti satellites
ducerentur ; unus eos ducentium, cum transtrum
cujusdam ripæ transirent, hastæ suæ, ut cautius
posset incedere, innixus est. At miserabilis homi-
cida, quicum e vestigio sequebatur, repente se dedit
super acumen ipsius hastæ præcipientem : seseque
transigens, vitam, qua dudum fuit indignus, suimet
interfectione finivit. Porro germanus ejusdem in-
felix, Bobone convenientem dictante sententiam, pa-
tibulo sine dilatione suspenditur ; Domino illi red-
dente quod meruit.

similes facti Pilato et Judæ Isea- riotæ,

C Ecce, quanti Dux Christus suum Martyrem
æstimaverit, interfectorum ipsius ostendit interitu ;
quorum alter sibi intulit pœnam mortis, alter me-
ruit interire suspendio : ut Judæ proditores exem-
plum, ille quidem auctore, hic vero supplicii genere
cœquaret, inter cælum occisus et terram, indignus
cælo videlicet indignus et terra. In quo claret aper-
tius advertenti, quam insigne Trudpertus Christi sit
membrum, cujus nece contaminati carnifices, ea
mortis pœna plectuntur, qua ipsius invasores capi-
tis perierunt. Nam et Pilatus Præses, qui licet pri-
mo renuerit, post modum tamen in Dominum, mor-
tis præsumpsit ferre sententiam, proprio se legitur
gladio transfodisse ; porro qui Agnum Dei esculo
lupino tradiderat, testibus Evangelii conditoribus.
abiens laqueo se suspendit. Occisorum vero satelliti-
bus Christi, alter seipsum perimit cum Pilato, alter
cum Juda suspenditur proditore.

Sepelitur S. Trudpertus in oratorio SS. Petri et Pauli,

26 Hactenus quidem, ad vesperum mortis viri
Dei, demoratus est fletus : nunc vero ut ad matuti-
num, tunc orientis, sed numquam occasus beatitu-
dinis, ejus lætitia demoretur, intermissæ narratio-
nis ordinem resumamus. Sarcophago igitur præpa-
rato de petris, Christi Martyr eximius, digna tam
Sacerdotum quam innumerabilis populi devotione,
deponitur in oratorio, quod in Apostolorum Petri ac
Pauli memoriam, sicut supra diximus, inchoaverat,
laude Domini multifarie celebrata. Hic itaque, sicut
triumphalis palma, effloruit tot miraculorum signo-
rumque frequentia, ut cœlestis Libani cedrus, mul-

tiplicata per copiam meritorum, minime non ambi-
gatur. In eodem etiam loco ubi dictus pugil Christi
quiescit, tot cæcis, surdis, claudis atque leprosis,
ceterisque debilibus, tot beneficia ipsius impensa
sunt interventu, quod numerositas eorumdem men-
suram styli transgreditur. Quorum plurima nihilo-
minus scripto mandare, quorundam veterum ne-
glexit inertia : quædam vero per c incendium a me-
moria recesserunt.

27 Postmodum autem annis aliquot evolutis,
sancto cuidam viro in visione B. Trudpertus appa-
ruit, indicansque quod pars corporis ejus inferior
aqua maderet infusa, injunxit ut daret operam dili-
gentem, ut corpus ipsum altius locaretur. Quod cum
pluribus ille religiosis ac Sacerdotibus indicasset,
facta hac voce convenit multitudo, et mente devota
tractabat, quid super his esset agendum. Tandem-
que in consilio justorum et congregatione compla-
cuit, ut aperto sarcophago rem diligentius explora-
rent. Othperto igitur adhuc vivo atque præsentem,
plurimi Sacerdotes congregati sunt, convenerunt in
unum : ipsi videntes sic admirati sunt, ut præ gaudio
etiam lacrymæ funderentur. Nam tumultu patefacto,
qui pretiosum thesaurum sacri corporis continebat,
corpus Christi satellitis adeo integrum sanumque
atque ex omni parte penitus incorruptum apparuit,
ut jamjam primo depositum videretur, liquidoque
claret, quam vitis omnibus anima illa sancta sem-
per intacta permanserit, cujus carnem tot annis tra-
ditam sepulturæ, putredinis adhuc nulla tetigit sca-
turigo. Jam vero quis ibi non exultaret affectus,
cujus devotio non ferveret, cujus lingua laudes
Christi non eructaret et gloriam : cum in carne
Martyris monstraretur extincta, quam immarcessi-
bili et perenni gloria beata illius anima frueretur in
cælo ; cujus artus occisos, nulla caries, tanto tem-
pore tabefecerat in sepulcro.

28 Denique ad Christi gloriam ampliorem, sacri
gleba corpusculi, more noviter defunctorum, prælata
sarcophago, pia sedulitate levatur : et linteis invo-
luta purissimis, in loco quo ante jacuerat, ministe-
rio Sacerdotali deponitur reverenter, Christi laude
cum jubilo decantata. Quid enim aliud Christi dile-
ctus athleta, ipso suæ incorruptionis indicio, rem
advertentibus, loquebatur : quam, In Deo speravit
cor meum, quoniam reliqui domum meam, dimisi
hereditatem meam, sperando et inquirendo domum
non manufactum et hereditatem incorruptam et im-
marcessibilem, conservatam in cælis ; et adductus
sum triumpho martyrii, quando dedi dilectam ani-
mam meam in manibus inimicorum ipsius, crudeli-
ter auferendam : propter quod et reffloruit caro mea,
vigorem retinens in exesum, quæ potius marcuisse
debuerat per tot annos. Vere anima illa quasi ce-
drus exaltata fuit in Libano candelationis æternæ,
cujus tam diu caro vernabat, quasi plantatio rosæ in
Hiericho vallis hujus et sepulturæ. Cum igitur ossa
patriarchalia nostri Joseph, filii veri Jacob, filii sci-
licet, accrescentis et benedicti, B. Trudperti vide-
licet, de loco suo virtutibus tot et miraculis pullula-
rent, ut in odore unguentorum suorum, quem post
se ad seque Christus ipse jam traxerat, fideles plu-
rimi, tamquam adolescentulæ ipsius merita dili-
gentes, ad cursum invitarentur ; cœpit locus tumuli
venerabilis a devotis hominibus amplius et perfe-
ctius frequentari, multarumque percipere beneficia
sanitatum ; Domino Martyris sui triumphum, sub-
ventionum signorumque ostensione multiplici, de-
clarante.

29 Porro post illustris Othperti decessum, cum ab
illo jam, ut veraciter creditur, collectus esset in cœ-
lis, quem in terris ipse in dilecto sibi Trudperto col-
legerat ; et ab amico in æterna tabernacula esset
exceptus

D
EX MS.

claret mira-
culis :

c

visione facta,

corpus re-
peritur in-
tegrum :

E

elevatur :

F

et novis
miraculis
claret.

Mortuo
Othperto,

EX MS

ob heredum
discordiam
locus negle-
ctus,

d

dein a
Ramperto
reparatur :

e

a Stephano
Papa dici-
tur Sanctis
adscriptus
Trudpertus :

f

corpus ele-
vatur :

C

g

a Ludfrido
Comite
monaste-
rium inno-
vatur,

et dotatur.

A exceptus, qui per illum in valle jam dicta invenerat locum Domino, tabernaculum Deo Jacob. Post aliquot evolutiones annorum, heredum ipsius Othperti faciente discordia, locus B. Trudperti fere in solitudinem est redactus : ipsorumque in seipsum regno diviso, domus supra domum cadere cogeatur. Ceterum Domino nolente, quod spiritale semen et sancta successio Martyris sui deficeret, cui jam ante juraverat veritatem, non frustraturus eum omnino, Semen inquit ejus in æternum manebit. Post aliquanti temporis intercursum, egrediebatur virga de radice Othperti, et flos de radice ejus ascendit insignis ; Nepos scilicet, tam facultatum quam devotionis ipsius possessor et heres, appellatione Rampertus : d qui pietatis avitæ successor, B. Trudperti memoriam accuratius instaurare contendens, diruta reparare, convulsa reducere, ac erigere jam dilapsa, omni attentione satagebat. Basilicam insuper, cum copiosis auri sculpturarumque paratibus, in beatorum Petri ac Pauli memoriam, quibus locum sanctus Martyr ipse dicaverat, sumptuoso construxit impendio.

30 Hujus etiam e tempore sanctus tunc Stephanus Papa, probatis coram se, per testes idoneos ac fide dignissimos, tam sanctitatis insigniis, quam passionis et forma et modo, quam etiam varietate miraculorum et veritate ; beatum Trudpertum Catalogo sanctorum Martyrum reverenter adscripsit, in eorumque collegio censuit honorandum ; Domino id per innumeras declarante virtutes.

31 Non multo post tempore, quibusdam Fratribus aliisque religiosis sanctus Martyr apparuit iterato, corpus suum in nimis humido loco sepultum insinuans : seque velle altius ac decentius sepeliri. Tunc demum advocato diocesano f loci ipsius Antistite, conflente innumera multitudo populorum, ex omni natione quæ cis Rhenum ultraque longe lateque moratur, a maximo Cleri religiosorumque conventu, Martyris Christi corpus iterum profertur e tumulo, iterumque religiosorum abluitur manibus, ut decebat. Hinc pallio novo induitur reverenter, in præsentiaque Ramperti piissimi et illustris, in elatiori parte deponitur, nuper constructæ basilicæ per eundem, Gloria in excelsis Deo magnis populorum vocibus decantata. Hoc jam tertio manifestavit Jesus, coram fidelibus suis, militem suum gloria et honore cœlesti inter inclytas Martyrum purpuras coronasse ; nec lædendum a morte secunda, qui primam jam vicerat cum triumpho. Hæc depositio tertia viri sancti peracta est, anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo, g tertiodecimo, Ludowico divi Caroli filio imperante, anno secundo coronationis ejusdem, sexto Kal. Maji, eodem tempore et loco videlicet, quo pugil Christi invictus agonem certaminis sui consummans, belliger ad cœlos ampla trophæa tulit.

32 Post hæc vero non modici temporis ioterlabente decursu, Ramperto jam dudum collecto ad patres suos, Ludfridus Comes illustris, et origine creatus eadem, a proavrum nequaquam devotione degenerans, pios patrum mores ostentans in se, eosdem etiam excellebat. Nam monasterium in Beatorum Petri ac Pauli et Beati Trudperti renovavit pariter et melioravit honorem, juxta Martyris prædicti memoriam : ubi sub beati ac venerabilis Benedicti regula militantes, tota die ac nocte laudare nomen Domini non tacerent. Qui etiam ut ejusdem monasterii congregatio, in laude Regis cœlorum et ceremoniis, permanere valeret ; prædia large tribuens, loco eadem proavorum suorum pias devotasque donationes novis accumulans, ampliandis et extendens ; Fratribus inibi Domino servituris, copiose satis atque abunde providit, in his in quibus præ-

sens hæc vita necessario sustentatur. Suscitavit D enim Dens Othperto piissimo germen justum, ut quod ille devotus inceptor, Rampertus extenderet foveretque devotius, ac Lutfridus devotissime consummaret : ut et radicis succus in surculo, et utriusque sapor in fructu perpenderetur.

33 Ceterum non post multos hos dies, cum gloria miraculorum circa tumbam B. Trudperti magis magisque crebresceret, et in omnem Teutoniæ terram exiret sonus eorum ; sanctæ memoriæ i Constantiensis Præsul, ad cujus pertinet locus ipse diocesim, excitatus tantæ famæ præconio : duos adjungens sibi Pontifices, ad corpus beati Martyris transferendum, devotissime properat ; gloriæ Christi congaudens, qui, ut semper memoria Justī cum laudibus juxta Scripturæ testimonium celebretur, et nomen ejus requiratur in seculum, innovans signa, immutare mirabilia non desistit. Itaque congregatur undelibet multitudo fidelium, et cum turba plurima conveniret et de civitatibus properarent ad Martyris sepulturam, tam catervatim ruebant populi concurrentes, ut de debilibus et infirmis, ne quos eorum opprimi forte contingeret, maxime timeretur : quia in his jacebat multitudo magna languentium, caecorum, claudorum et aridorum, expectantium Sancti translationem et beneficia pietatis. Et cum tanti essent, Dominus ad dilecti militis sui providit honorem, non sine etiam omnium grandi stupore qui aderant, quod non est inventus, qui se vel oppressum vel læsum etiam quereretur. Quod proculdubio Christus effecit, ne dilectus sibi Trudpertus, aliquibus esset causa periculi, qui salutis impetrandæ causa confluerant ; evidentique pateret, quod fidelibus et devotis Deus eum ad vitam creavit, non ad mortem. Igitur qui convenerant Episcopi, Religiosi, Canonici, Sacerdotes, ne sanctum dare canibus viderentur, aut margaritas projicerent ante porcos ; vulgo excluso pro foribus, ut decebat, induti Sacerdotalibus, ad sacrum corpus Martyris transferendum k reverenter accedunt. Interim unus ex plebe, curiositatis amplius quam devotionis instinctu, clam latuit ; profanis oculis spectare præsumens, ministris etiam nescientibus, quæ fiebant. Quem mox ultio divina consequitur : nam illico membrorum officio destitutus, instar trunci cujusdam, nec se sursum erigere potuit, nec manus quoquam gressusve movere. Caput hunc Medusæum juxta fabulas aspexisse putares. Sed qui ore Moisaico loquitur, Ego percussum et ego sanabo ; percussa præsumptuosi temeritate, humilitatem sanare dignatus est pœnitentis. Nam mox ut reatum suum, plaga monstrante correctus, agnovit ; tremens stupensque, dansque gloriam Deo, quid egerit coram omnibus confitetur : et protinus consolidatæ sunt bases ejus et plantæ, et exiliens ambulat et laudabat Deum, tam Christi virtutem quam sui militis dignitatem ubique prædicans et protestans. Hæc de gestis antiquioribus ac scripto l mandatis, utcumque dicta sufficiant : nunc ad ea quæ nondum ab adhuc viventium memoria recesserunt, eisque sunt acta scientibus, vel a nuper defunctis ac fide dignis certa relatione comperta, oratio dirigatur.

ANNOTATA.

a In citato Chronico Keraslithi, dicitur Babo filius Otgeri, Landgravius Alsatiæ. Quæ libenter videremus probata.

b Transtrum hic usurpatur pro ponticulo seu assere trans amnem posito.

c Illud scilicet incendium, qua deformatam ædem restauravit Ergenbaldus Abbas ante Acta laudatus.

Psal. 111, 7

Corpus ab
Episcopo
Constantiensi trans-
fertur,

E

k

aliquis ob
curiositatem
paralysus
punitus,
F

Deut. 32, 39

sanatur.

l

d

A d In libri frontispicio erat adscriptum hoc distichon.

Othpertus, Ramperique, Comes Ludfridus ab Habspurg.

Trudperti sacra fundarunt Martyris ædem.

De Ludfrido Comite infra agitur. Othperti filius notatur etiam Othpertus dictus; sed per hunc Rampertus illius nepos dici nequit, qui adhuc post annum 813 non modici temporis interlabente decursu vixisse infra dicitur, id est post accessum S. Trudperti ad Othpertum ultra annos 174. In MS. Richenaugiensi dicitur non nepos sed pronepos appellandus, imo vel trinepos.

e S. Zacharia Papa anno 732 defuncto, ejus Acta illustravimus ad diem xv Martii, successit Stephanus II, sed hoc intra paucos dies extincto electus est Stephanus alter, ab aliis II, ab aliis III appellatus, qui anno 753 in Gallias transgressus ad Pippinum Regem, potuit collaudasse virtutes et miracula S. Sviberti, et S. Trudperti, unde soleunem S. Sviberti canonizationem tunc factam fuisse crediderunt alii, ob confictam ea de re epistolam sub nomine S. Ludgeri Episcopi Mimigarlevordensis, quam fabulis oppletam rejecimus ad hujus Vitam 26 Martii § 7 et 8. Quid si hic auctor nomina Sviberti et Trudperti non distinxerit, similitudine nominum deceptus, aut certe absque ulteriori examine alibi conjunctos protulerit? Glossa marginalis hic conjungebat Stephanum III omnium 3 cum anno Christi 774, sed tunc intelligitur is qui melius IV nominaretur, et ante biennium, scilicet anno Christi 772 1 Februarii obierat.

f Hic scribitur fuisse Wolsleon 17 Episcopus Constantiensis, apud Mantium, qui dicitur electus anno 813, obiisse anno 831.

g Annus non 813 sed 815 legendus videtur, cum Carola Magno anno 814 die 28 Januarii successerit Ludovicus Pius, qui fuerat tamen autumnus præcedente a Carolo patre in successorem admissus et in Augustum coronatus.

h Extant hujus restorationis dotationisque tabulæ signatæ an. 902. apud Bucelinum, ubi singula prædia eorumque termini describuntur.

i Ab anno 891 usque ad 919 Episcopatum Constantiensem tenuit Saloman III et huic Notingus succedens vixit usque ad an. 935.

k Diem Translationis hujus solenniter agi postridie Apostolorum Simonis et Judæ, habetur in Chronico Keraslithi: ergo die 29 Octobris.

l Triu posteriora capitula attingisse in Vita a se scripta Ergunbaldum vix credimus: potuit alius appendicem addidisse, vel seorsim descripta fuisse hæc postrema Translatio.

17 De leproso mundato

18 De muliere phrenetica sanata.

19 De quadam muliere obsessa curata

20 De quodam fure.

21 Item de fure.

22 De quodam Plebano et suis subditis.

23 Exemplum quoddam de undecim millibus Virginum in Colonia.

D

EX MS.

CAPUT I.

Injurii in S. Trudpertum puniti.

Habuit cœnobium B. Trudperti ante non longum tempus Abbatem, nomine a Eberhardum conversationis laudabilis et probatæ: qui Christi Martyrem, inter cetera quibus Deo famulabatur, speciali dilexit, coluit ac venerabatur affectu. Hujus tempore minere argenti in quodam monte vicino repertæ sunt abundantes, de sub ejus pede prædictum Abbatem transire frequenter oportuit, pro ecclesiæ suæ necessitatibus ordinandis, cum Fratrum suorum ac familiæ congruo comitatu. Porro montis illius argenti fossores, cum inciperent accrescente metallo ditescere, inolescere quoque cœperunt; et, sicut ejusmodi genus hominum assolet, implicati multis erroribus, suam per religiosorum credebant transitum impediri minique fortunam. Hæc cogitaverunt et erraverunt: malicia enim eorum illos, ut scriptum est, excæcavit: nam pro Domino famulantes, prospera potius quam adversa debuerant ominari. Verum non sic impii, non sic æstimabant: unde et quotiescunque jam dictum Abbatem videbant transire vel suos; pueros imitati, Prophetæ calvitium irridentes; multis eos jocis atque convitiis inclamare non verebantur; et invalescebant voces eorum, quibus creberrime Dei hominem molestabant. Uno itaque die, cum occasione necessitatis personaliter ipse transiret, habens in comitatu suo Fratrem conversum, cui erat, ut moris est, barba procerior; filii Belial, famulos Dei videntes, præmissis irrisionibus infinitis, prædictum Fratrem, equam devorasse, procaciter insultando clamabant: nec eo contenti, ad majores vertuntur injurias. Denique quidam ipsorum, turpe quidem dictu, sed actu quiddam turpius præsumentes; abstractis etiam femoralibus, posteriora sua nudata servorum Dei conspectibus ingesserunt. Super quibus opprobriis meratus Abbas, ut erat homo naturaliter verecundus, vehementer erubuit, ac pudore permotus est pariter et dolore; domumque revertens, B. Trudperti basilicam beneficia petiturus ingreditur: beneficia, inquam, evasionis irrisionum hujusmodi, quibus tam ipse quam omnis familia sancti Martyris quotidie gravabatur; et fortassis in oratione dicebat, Memor esto Domine opprobrii servorum tuorum. Mira res admodumque terribilis! nam vix ab oratione surrexit, et ecce adveniunt non mendaciter nuntiantes, obruta mole sua quod corpora dira jacerent. Factumque est ita: nam mons ipse argentifer, in sese subito corruens, innumeram multitudinem irrisorum ipsorum simul oppressit et obruit universos. Dominus etenim juxta dicta Psalmistæ, tunc vere judicavit in nationibus, implevit ruinas, conquassavit capita in terra multorum stultorum omnino, adeoque contrivit, ut usque in hanc diem nulla eorum possint penitus inveniri vestigia, cum in monte tamen ipso assidue foliatur, annis pluribus quam centum, postquam res eadem contigit, evolutis.

2 Secundum autem simile est huic, quod dicemus. Annis aliquot interjectis Abbas ejusdem cœnobii dictus b Hugo, nobilis quidem genere sed morum virtute nobilior, videns locum ipsum Advocatorum angariis subjacere, nimisque gravari civilitatem

a

Eberhardum
Abbatem,

fossores
argenti,
E

Sap. 2, 21

sapius irri-
dent,
4 Reg. 2, 23

F

sed invocato
Trudperto,

montis par-
te cadente
obruuntur.

Psal 109, 6

Hugo Abbas,
b

LIBER II.

De miraculis auctoris ætate factis.

SYLLABUS CAPITULORUM.

- 1 Miraculum de Domino Eberhardo Abbate.
- 2 De Domino Hugone Abbate.
- 3 De quodam advocatione Ottone.
- 4 De quodam Ottone et fratre suo.
- 5 De quodam Advocatione.
- 6 De quodam milite in Alsacia.
- 7 De quodam rustico, dicto Judas, cæcato.
- 8 De quodam fonte et jocularore.
- 9 De muliere quadam dolente oculos.
- 10 De puero claudu curato.
- 11 De quodam Sacerdote ordinis Prædicatorum.
- 12 De quodam Clerico curato.
- 13 De cruce miraculum.
- 14 De quodam hæretico.
- 15 De cæco illuminato.
- 16 De quodam rustico.

EX MS.
insidiis ad-
vocatorum
petitus,
c

A civilitatem e Brisacensium prudenti consilio comparavit, ut (sicut eorum juramenta se habent) modo concivium ipsum etiam monasterium tuerentur. Super quo Advocati dolentes, arbitantesque factum hoc in sui contemptum, manifestis inimicitiiis insectantes Abbatem, abesse ipsum a monasterio aliquamdiu compulerunt, ut mortis periculum devitaret, quam sibi si valuissent inferre paraverant: cumque venire ipsum forsitan ad ecclesiam necessitas qualiscumque poscebat, circuire illum tutasque requirere vias oportuit, ut mortem evaderet intentatam. Nam cogitaverunt iniquitates in corde, tota die constituebant insidias quolibet ambulanti. Accidit itaque, ut cœnobium visitare festinato deberet. Viri igitur qui comitabantur cum eo suadebant ut manus hostiles more consueto satageret declinare. At ille ponens in Deo spem suam, Christoque se ac B. Trudperto committens, ne id quod instabat omitteretur, ex mora, intrepidus directum iter aggreditur, ubi quidem inimicos esse non ignorabat. Cognito ejus adventu, continuo destinantur et præmittuntur insidiantes in vallem densam arbustis, quia inde erat transiturus indubitanter, ubi nec ad sinistram alia via patuit nec ad dextram. Stant ergo lictores, lanceis suis ac hastis instructi, quas altrinsecus intentando juxta viam stabant acclives, ut hominem Dei subito transeuntem, nec valentem aliquo declinare, improvisi transfoderent. Sed Dei ac Martyris sui manu, non clypeo protectus aut galea, percussis cæcitæ pariter et aorasia carnificibus, Abbas transiens per medium illorum ibat; nec ab eis coram positus videbatur, donec ad locum monasterii usquedevenit, laudes debitas Deo ac militi suo Trudperto decantans.

evadit ipsis
inconspicuis.

B Quoniam autem Advocatorum mentio cœpit haberi, consequenter insinuemus, quantum quidam ipsorum memoratum cœnobium molestarent, quamque illis Martyr Christi frequenter inflixerit ultionem. Postquam etenim ab Othperti progenie ad extraneos monasterii hujus Advocatia devenit; Advocatus quidam, dictus Otto de Stouphen, sub ejusdem cœnobii venerabili Henrico d Abbate, misit sicut Herodes Rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia B. Trudperti. Nam præter vexationes, angarias, ablationesque bonorum, quibus familiam monasterii et colonos incessanter oppressit, in ipsos etiam Fratres Ecclesiæ cœpit existere violentus: ita ut quadam die cœna facta, cum diabolus jam misisset in cor ut deteriora præsumeret, cum Fratres hymno dicto exierunt in oratorium, sicut religiosorum mos est post refectionem, Psalmum quinquagesimum decantantes; dictus Otto unum ex Sacerdotibus, ab ipsa processione fugare, cultro extracto non verebatur; eundem etiam captivare intendens. Qui ad ecclesiam fugiens, valva serata se salvare compellitur. Super quibus cum Ottonem quidam religiosi constanter arguerent, vindictam sibi divinam interminantes; in omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta permansit ad feritatem. Contigit eo tempore Curiam principum apud Franckfurt celebrari: ad quam cum tunc Dux de Zeringen ire diserneret; memoratum Ottonem, quia ministerialis erat ipsius et satis ab eo diligebatur, ut secum pergeret advocavit. Qui positus in procinctu, duos equos abstulit monasterio, qui suppellectilem suam devehierent et suorum. Cumque tam rogaretur quam moneretur a Fratribus, ut loco B. Trudperti vellet esse pacatior, more pariter et furore Nicanoris, ad ipsum monasterium manus extendens, superbe juravit non rēcturum se ibi lapidem super lapidem cum rediret. Et hoc dicto, cum prædicto Duce profectus est statim, equos ablatis secum abducens. Animum igitur

sub Henrico
Abbate,
d

Otho Advoca-
tus
monachum
capere co-
natus:

et equos
monasterii
violenter
abducens,

ac pejora
minatus,

suum in hac malitia confirmando discessit: oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum Beatumque Trudpertum Martyrem ejus, ut Ottonis sævitiam cohiberent. Curia itaque Principum solvitur, Duxque cum Ottone regrediens ad fluvium quemdam constrictum nocturno gelu devenit. Otto igitur (quoniam fortiori equo sedebat) viam Duci suisque facturus, et perrupturus glaciem, quasi præcursor ingreditur. Porro ipsius equi succussione ita collisus introrsus est, ut in miseram quamdam casam dolore ingravescente delatus, non post modicum expiraret, conceptam corde malignitatem in cœnobium Martyris, compulsus finire cum vita. Jugum enim oneris ejus ita Deus exuperavit, ut in eisdem equis mortuus ipse reduceretur, quos vivus Ecclesiæ violenter abduxerat: ut ipso facto claresceret, quod per quæ quis peccet, per hæc etiam sicut scriptum est punietur.

succussione
equi collisus
expirat.

4 Hoc Ottone sic mortuo, alter Advocatus, ejusdem feritatis et nominis fratruelisque defuncti, prioris se percussione non corrigens, monasterium memoratum multipliciter molestabat. Denique post plures injurias, quas ecclesiæ sancti Martyris irrogavit, trecentorum modiorum mensuram coagitatam atque confertam, cum messis instaret, Fratribus abstulit violenter, unde hoc anno debuerant sustentari. Qui tam civilia quam canonica satis ac sæpe judicia pertentantes, respicientes erant ad adjutorium hominum, et non erat. Videns ergo Conventus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret litium sine fructu; ad orationum suffragia se convertit, Deum beatumque Trudpertum instantius invocans, super oppressionibus Advocati. Breve spatium temporis intercessit, et cum Fratres in oratione perseverarent, Otto jam dictus in castro Stouphen e cœpit ædificare, quod non potuit consummare, vetante reatu. Nam dum mirantibus operariis suis instaret, torto quodam fune, qui ad instrumentum ædificii pertinebat, subito casu percussus extabit; ac dispaçione nervorum, viribus corporis cœpit repente destitui: convocatisque Fratribus minoribus ac germano quem tunc majorem habebat domui suæ disposuit ruoriturus. Fratribus ergo Minoribus confitens, monitus ab eisdem, in eorum Priorisque B. Trudperti, plurimumque præsentia, prædicto germano suo testamentaria ordinatione commisit, ut de bonis sibi relictis ecclesiæ memoratæ integraliter satisfaceret, universa persolvens quæ ille abstulerat eidem injuriose: super quo etiam juramento superstitis Fratris accepto, decessit: et cessavit quassatio suæ vexationis. Frater vero residuus, dexteræ Dei vindictam, quæ Fratrem prostraverat, non attendens, tam promissi quam juramenti factus est violator: induransque cervicem, nihil eorum quæ voverat curavit effectui mancipare: quodque anterior violentus abstulerat, fallax iste retinuit et perjurus. Ceterum, quia durum est contra stimulum calcitrare cœlestem, spatio quatuordecim vix dierum intercurrente, qui ad vocem Psalmistæ dicentis, vovete et reddite Domino, sponte introrsus obsurdit. invitus exteriori percussus est surditate. Nam usque hodie privatus auditu, nullos strepitus aut tinnitus exaudit, quantumvis altisonos et clamorosos, perditisque his quæ temere retinere præsumpsit, habitus quasi ludibrio, vitam inter notos et consanguineos transigit miserabilem et despectam. Medici quoque quamplures, f Montis etiam Pessolani, nullam surditatis hujus causam reperire valentes in illo, divinam id esse ultionem, verissime protestantur.

Otho alter,
Advocatus,

E
bona mona-
sterii aufe-
rens,

e
sed percussus
extabescens,

mandata
restitutione
moritur,

quam ejus
frater ne-
gligens,
F

Psal. 75, 12

surditate
punietur,

f

5 Quidam advocatus Ecclesiæ memoratæ, sic abiit in consilio impiorum, ut a quodam inveterato dierum malorum inductus, loco B. Trudperti faceret quidem mala, pejora comminaretur, pessima co-

gitarer

A gitaret : sicque de die in diem cœnobio cœpit esse molestior, ita ut navicula Martyris operiretur fluctibus læsionum. Jesus vero Fratribus dormiebat : sed interventu sui militis excitatus, surgens imperavit ventis et mari. Nam quadam die, tempestate sævissima perdurante in animo Advocati, cum esset adhuc spirans minarum et cædis in Fratres, dies Letaniæ majoris quæ in Vigilia S. Trudperti Martyris celebratur, advenit; et Sanctorum reliquiæ Crucisque vexilla more solito portabantur, sequente Conventu. Cumque Fratres per monasterium in processione transirent; Advocatus, unde jam dictum est, stabat in oratorio, proterve ac procaciter illos aspiciens terribilibus oculis, plaga crudeli in ipsos meditans desævire. Sed cui dicitur per Psalmistam, Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas; tempestatem hanc cito serenitate pacavit. Denique vix Fratribus B. g Oswaldi capellam ingressis : in medio populi subito corruens Advocatus, ad domum suam usque deferretur, quam in ecclesiæ læsionem, in villa cœnobii habere jam cœperat; et in toto corpore suo pustulis erumpentibus, dolore mirabili vexabatur. Qui mox Priore loci vocato, Sanctorum reliquiis visitari ac benedici petivit. Et facto hoc ab animi sui sævitia resipiscens, pollicitus est B. Trudperto fideliter, quod sanitate recepta, nunquam ipsius ecclesiam deinceps aggravaret: continuoque curatus, quod dixit et fecit. Nam monasterium Martyris memorati benigno postmodum fovit, dilexit semper ac venerabatur affectu, ac si sibimet dixisset in corde suo; Prophetiza, quis est qui te percussit; et, Amodo noli æmulari ut maligneris. Multa quidem et alia fecit Jesus signa in sui tironis honorem, quæ non sunt scripta in libro hoc; ne vel legenti fastidium generetur, vel ne veritas quosdam offendat, quorum conscientia vulnera tangi refugiunt : nam

Membra reformidant, mollem quoque saucia tactum.

6 Miles etiam quidam Alsatiæ, morsu rabili canis asperrime sauciatus, cum nihil medicorum ope proficeret, quia vana salus hominis sit experiens, B. Trudperto, ut ipsius suffragio salvaretur, quorundam suasu promisit, quod ad ejus honorem, ab armis per integrum vellet anni spatium abstinere. Dolore protinus mitigato, vulnus occalluit, sanitas integratur. Post non multum, Argentinensis h Episcopus, exercitus colligit, militemque jam dictum exorat armari cum ceteris. Abnuitt illi, votumque prætendit : votum irridet Episcopus, militemque vane meticulosum appellans, ut armetur inducit. Promissi transgressor effectus, protinus experitur, quanti sit Sanctos devotare periculi : nam putruerunt et corruptæ sunt cicatrices ejus, a facie insipientiæ quam præsumpsit; renovatoque dolore, violatæ promissionis poenam morte persolvit.

7 Cum sancti Martyris sanctus natalis occurreret, et omnes qui familiæ Martyris attinebant, diem ducerent feriatam, et requiescerent ab operibus suis ut decuit; colonus quidam B. Trudperti, nomine Judas, non Judas qui genuit Phares et Zara de Thamar, nec qui collatione facta Hierosolymam dragmas argenti transmisit; sed semen Chanaan et non Juda; festum contempsit Martyris, non impune. Nam dum quemdam pauperem operarium, ecclesiæ similiter attinentem, ut ostium quoddam ædificaret sibi impelleret, illeque renneret propter festum; Judas Antimachabeus illum vi operari coegit, invitum ac renitentem. Sumit ergo securim, et opus ad quod angariabatur aggressus est, astante Juda pariter et instante. Opifex itaque materiam aptaturus, ligno dat ictum : et ecce mox hastula una, ligno defecta prosiliens, oculum perculit compulsoris, ipsumque

perrupit, visuque privavit eundem. Numquid non Martyr sanctus ipsa poena facta dixit ad Judam : Oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum quem contemnis : quia igitur oculus tuus scandalizat te, erue eum, quemadmodum meruit.

8 Fons quidam in monte monasterii, fons B. Trudperti, non satis nota causa vulgo vocatur : quem multi fidelium ob Sancti memoriam pia fide bibentes, sperata sunt sanitatum beneficia, devotionis ipsius merito, consecuti : fontemque ipsum propter nomen Martyris sæpius frequentabant. Videns hoc quidam jocularis irrisit; ac verba blasphemia præmittens, ad B. Trudperti contemptum, medium fontis ipsius, egestionem præsumpsit turpissima maculare. Punitur statim infrunita temeritas : nam vix a fonte recesserat, et mox impuri ventris est laxatione solutus omnino, et diffusa sunt omnia viscera ejus incontinenti, et spurcissimum spiritum cum spurcitiis intestinorum egressit; miserabili morte demonstrans, quam sit incautum illum in terra dehonore, quem in cœlo Dominus honoravit.

9 Vivit adhuc mulier habitans in i Friburgo : quæ nimio oculorum fatigata dolore, B. Trudperto promisit, quod singulis annis ejus ecclesiam cum oblatione aliqua personaliter visitaret. Sanitate recepta, post annos aliquot negligens adimplere quod voverat, dolore repetitur iterato. Iterat ergo promissum, iterumque curatur. Tertio negligit, non correctâ; tertio nihilominus, et in ipsam, et in cunctos secum in ipsa domo manentes, dolor oculorum gravissimus circumrepsit, serpens ut cancer, donec repetitione promissi, reciperent sæpius jam demeritam sanitatem. Quid hic aliud datur intelligi : nisi quod evidenter clamat Apostolus. Nolite errare : Deus non irridetur.

ANNOTATA.

a Eberhardum hunc Abbatem cum titulo Beati celebrat Bucelinus in Menologio 12 Augusti, additque mortuum esse anno 1158.

b Inter dictum Eberhardum et hunc Hugonem apud Bucelinus part. 2 Germaniæ sacræ interponitur Rudegerus, et dein B. Hugo dicitur claruisse an. 1189.

c Brisacum, urbs munitissima ad Rhenum, et Brisgoiæ caput.

d Hugonis successor statuitur Henricus apud Bucelinum, et dicitur præfuisse an. 1216.

e Stauffen oppidum distat a monasterio S. Trudperti uno Germanico milliario.

f Hinc colligerem Montem-Pessulanum, qui alias in extima Galliæ Narbonensis ora longissime distat a Brisgoia, tunc præ ceteris claruisse studiis medicinæ. Sed vereor ne affinitas nominum vulgariæ errorem scriptiōis induxerit, et Montheiliar Alsatiæ vicinum oppidum deleat intelligi, ubi in aula Ducum Wirtembergicorum medici isti fuerint; non autem Mont-pellier quod proprie est Mons-pessulanus.

g Duo Oswaldi celebriores, cohuntur ab Ecclesia, alter Rex 5 Augusti, alter Episcopus Wigorniensis, et postea Archiepiscopus Eboracensis 29 Februarii, et 15 Aprilis : credibile est posteriori, qui monachus Floriacensis fuit, hoc apud Benedictinos sacellum dedicatum fuisse.

h Forte est Bertholdus I, qui ductu Habsburgici Comitis Adelberti, patris Rudolphi Imperatoris, bella gessit circa annum 1228.

i Freiburg distat a monasterio versus Septentrionem duobus circiter Germanicis milliariis.

CAPUT II.

Varia sanitates obtentæ. Alia miracula.

Alia quoque mulier, adhuc vivens satisque devota,

D
EX MS.

fontem S.
Trudperti
spurcans,

egestis inte-
stinis mor-
ritur.

i
Laborans
ex oculis
voto facto
sanatur :
E

etiam bis
relapsa ob
votum ne-
glectum.

Galat. 6, 7

Advocatus
alius desæ-
vire sata-
gens,

Psal. 88, 10

g
corruit æger,

B
sanatusque
mansit fidells:

morsu canis
læsus,

h
sanatur,

C
sed votum
transgressus,

e vulnere
obit :

in festo S.
Trudperti
operans,

amittit
oculum :

Claudus
puer,

56 filium

ET MS.

A filium habuit ferme quinquennem, qui subito casu genuum pedumque debilitate percussus, multo tempore claudus manens, nusquam omnino valebat incedere, pedum crurumque penitus destitutus officio. Venit mater ad monasterium B. Trudperti suffragium filio petitura, in *a* festo Translationis ipsius; et accepit eum in ulnas suas, ut sisteret eum Martyris Christi conspectibus. Cumque ante altare puerum debilem collocasset, ad tumbam Sancti processit, filii postulatura salutem. Et ecce inter orandum, puer, nullo se adjuvante, surrexit; sanusque venit ad matrem ac usque in hanc diem Christi militis beneficio incolumis perseverat.

a
in festo
Translationis
gressum
recuperat;

b
sanatur
Sacerdos
Ord. Præd.
a 20 anno-
rum occulto
morbo,

11 Sacerdos quidam de Ordine Prædicatorum, dictus Fr. Cunradus de *b* Corbeia, claustro regali Westphaliæ, vir sanctæ conversationis, occulto quodam morbo molestabatur annis pluribus quam viginti: quem etiam indicare snis erubuit. Morbus idem quocumque die illum afflixit, diem ipsum vix se vivere posse sperabat, sicut postmodum verissime fatebatur. Ante Ordinis igitur in quo tunc erat ingressum, multa consumpsit in medicos, nam rerum sibi bene copia suppetebat, nihilque profecit. Ceterum infirmitas hæc non erat ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificaretur Dei miles in illo, ejus etiam tot annis auxilio servabatur: hic etiam venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de Martyre. Missus etenim secundum consuetudinem sui Ordinis in Fryburgum, in festo Letaniæ majoris, exiit seminare semen suum, scilicet Verbum Dei, non longe a B. Trudperti cœnobio, in loco qui dicitur Sulzberg, ubi dies fori tunc erat populique concursus. Die finita, quando dormitaverunt omnes et dormierunt qui venerant ut audirent eum, et nox fuscis terram complectitur alis; ipse similiter Frater Cunradus quieti se dedit: et responso accepto in somnis, ut B. Trudperti vicinam memoriam visitaret, a morbi sui gravamine liberandus; ipse oraculo corde credidit ad justitiam, sicut postmodum ore confessus est ad salutem. Venit ergo devotus: Completorioque finito, a Sancti sepulcro aliis recedentibus, ille non recedebat, noctem illam ducens insomnem, poscensque salutem sibi speratam. Mane facto quia perseveraverat pulsans, dimisit servum suum Dominus secundum verbum suum in pace; a morbi gravamine tam diutino, sui Martyris interventu, integraliter liberatum. Hæc ille cum gaudio venerabili Domino Wernhero *d* tunc Abbati confessus S. Trudperti, ad singulas Horas diei, se habiturum cum Antiphona et Collecta memoriam, quoad viveret, repromisit.

in somno
monitus,

visitare
sepulcrum;

e
clenicus ab
apparente
S. Trudperto

jussus ejus
tumbam
involare.

12 Vir quidam de oppido Sueviæ quod dicitur e Mengen, cum filio suo ad tumbam Sancti cum oblatione devotus accessit; cum exultatione et gratiarum actione protestans, quod plus quam per spatium anni clinicus lecto decumbens, omnino se levare non poterat. Cumque juxta domum ejus quam plures peregrini transirent, B. Nicolaum in Fryburgo visitaturi; votum simile mente concepit, si per beatum Antistitem curaretur. Hæc autem eo cogitante, nox supervenit. Nec dum penitus obdormiverat; et ecce, semivigilanti adhuc vir quidam reverendus apparuit, in vultu et habitu peregrini, veneranda canitie caput aspersus; querens ab ipso, si curari aliquatenus affectaret. Quo respondente, quod toto id desideraret affectu; Vade, inquit qui apparebat, et ultra Fryburgum castrum quoddam require, quod dicitur Stouphen: quo transito vallem invenies, et in valle cœnobium dictum B. Trudperti: ad ejus tumbam devotus accede, per illum plena tibi sanitas conferetur, jamque collata est. Interrogante igitur viro languenti, quis esset qui sibi talia loqueretur; ipsum se esse dicebat Martyrem Christi Trudpertum. Sur-

git ille diluculo prorsus incolumis, Beatique Trudperti memoriam, sicut justus est, illico visitavit; Dominum in famulo suo glorificans, publiceque protestans beneficia Christi tyronis, quæ in seipso, sicut diximus, est expertus.

13 Plures adhuc sunt viventes in carne, qui optime meminerunt, quod quidam Advocatorum, nomine Weruherus, in publico quodam victus captivusque conflictu, cum se pacta quadam summa pecuniæ redemisset, debita redditurus, B. Trudperti magna satis exactione depecuniavit homines et colonos. Nec hoc illi suffecit, sed ad ipsum monasterium convertit angariam; poscens, vel ut verius loquamur, extorquens a Fratribus, ut pignus aliquod sibi concederent, pro viginti marcis videlicet obligandum; redditurum illud primo tempore se promittens. Fratres ergo quid facerent? Durum erat contra stimulum calcitrare, negando Advocato quod petiit; concedere durius, cum nulla redditio speraretur. Ceterum jussio postulantis urgebat. Itaque inito concilio, Crucem quamdam, quæ adhuc in ecclesia cernitur, in qua veræ Crucis illa particula clauditur, quam unus clavorum dulcium penetravit, destinandam pro pignore decreverunt; quod certius citiusque esset hæc redimenda sperantes. Per Fratrem igitur, qui tunc Officiam Cantoris agebat, lignum hoc salutare petenti vel potius compellenti transmittitur ab invitis: jamque vere flentibus, tam mittentibus quam portante. Venitur ad villam quæ dicitur f Crozzingen, ubi Ottricus quidam nomine, procurator ipsius quem diximus Advocati, petitem pignus a Fratribus expectabat. Illic igitur populi multitudine circumstante, Crux per Fratrem in loco decenti deponitur reverenter; donec accepturus eam videlicet procurator equum ascenderet. Itaque consensu g runcino perforti, Frater sibi Crucem præsentat, fere cum fletu, et ait: O bona Crux, det Martyr Christi Trudpertus, ut cito nobis cum gaudio reducaris. Quo dicto, Crucem ille suscepit deportandam. Sed mirum in modum sonipes cui sedebat, immobilis et quasi clavis affixus, de locis quibus pedes impressit exire non poterat, quantumcumque calcaribus urgebatur. Expavit igitur stupore vehementi, et ultra quam credi potest admirans, ait: Revertere, Crux sancta, revertere, ut intueantur te Fratres tui: nequaquam te ulterius asportare tentabo. Letus itaque Frater cum Cruce revertitur, qui mæstus exierat: recipiturque gaudentibus universis, eo qui dixit, Tristitia vestra vertetur in gaudium, verbum suum præcatu sui Martyris, quem Frater invocaverat, adimplente.

Crucem in
pignus libri

E

ablaturus,

g

invocato S.
Trudperto,
monet immo-
bilis.

Joa. 16, 20
F

Clericus
hæresi corre-
ptus,

Ephes. 4, 14

14 Cuidam juveni de Fryburgo, cognati ejus in monasterio B. Trudperti obtinere præbendam: quem Reclusus quidam hypocrita, hæresi detestanda occulte corruerat cum non paucis. Ingressus ille cœnobium simulatione vulpina, quadam specie sanctitatis, Fratrum simplicitatem, diu delusit, ita ut religiosissimus crederetur: nam anticipaverunt vigilias oculi sui, nec Fratrum oratione contentus, singulares quasdam superstitiones, vere singularis ferus exercuit; ut virus suæ perversitatis, ampliori contagione, pietatis fictæ prætextu, disflunderet. Cumque ut juvenis ad hujusmodi specialitatibus arceretur, a viris vere religiosiis et senioribus, qui jam seductum et circumventum circumveniri timebant a satana, ejus secundum Apostolum non ignorabant astutias, et servare communia doceretur; ad deceptorem suum, deceptus ipse, Fryburgum usque per fugit; apud amicos, qui eum super hoc arguebant, vitam desiderare se simulans arctiorem. Porro reductus ad monasterium per cognatos, fraudes suæ nequitiae non deseruit; sed quantum ex Prælatorum licentia sinebatur, speciales ut dictum est, quasdam hypocrites

A hypocrises exercebat, lupumque rapacem agnina pel-
lis occuluit inter agnos. At Martyr Christi Trud-
pertus, ne sui cœnobii scabie illius purulenta macu-
laretur ovile, et ne vinea Domini Sabaoth, quam
plantavit dextera ejus sanguisque rigaverat, vulpis
perversæ genuino pestifero laderetur, quæ in reli-
gione sancta quasi vitis fructificaverat suavitatem
odoris; suis benigne consuluit, mirabiliterque vipe-
ream prodidit pravitatem. Nam dum miserrimus
simulator inter alios juniores staret in choro, et B.
Athanasii symbolum cantaretur, in quo religionis
Catholicæ continetur orthodoxa professio; tantæ fidei
puritatem, fidei hostis impurus, ferre non valens,
vas perfidiæ suæ permovit, seipsum in corpore sub-
dito peccatis torqueri demonstrans. Nam subito ju-
venis trepidus circumspicere, pallere cœpit et tre-
mere vehementer; obvertere vultum simul et oculos
scintillantes; ita quod conturbati sunt omnes qui
videbant eum, et timuit omnis homo qui aderat. Fra-
tres pii pro impio turbabantur: et contristati valde
cœperunt singuli dicere, Manu! quid est hoc? Hor-
tantur vero vexatum ut Deum invocet, et confes-
sione purificet conscientiam: introductumque in cap-
ellam B. Joannis Evangelistæ, tenere nituntur, et
ad sensum reducere saniozem. Tum vero tenentibus
cœpit obniti, caput circumrotare, stridere dentibus,
emittereque clamores horridos, dicens se compelli a
B. Trudperto, tectas diu manifestare nequitias. Cum-
que jam credebatur aliquid esse dicturus; Dæmones,
inquit, me fari prohibent, jarula sua, si aliquid dixe-
ro, mihi minaciter intendentes. Rursumque clama-
bat: Ecce jam dicam, ecce jam dicam: a B. Trud-
perto compellor. Sicque diu diuque lymphatus, tan-
dem imperio Martyris prævalente, spurcissimum suæ
perversitatis auctorem, hæresisque suæ in utroque
sexu consortes compulsus est indicare non paucos.
Quibus productis et inventis, magister erroris atque
nequitiae, ultrice flamma in Fryburgo crematur.
Quid vero quidam religiosi de complicitibus hujus se-
ctæ ac hæresis egerint, ipsi viderint: nos vero quod
vidimus hoc testamur, Martyrem scilicet Christi
Trudpertum, hortum suæ plantationis a nefariæ pra-
vitatæ urtica purgasse; ne Christi, rosas et lilia,
radix amaritudinem germinans, suffocaret; modi-
cumque fermenti totam massam collegii sui cor-
rumpere sineretur. Denique filio tenebrarum ejecto,
filii lucis, ut cœperant, ambulaverunt in lumine
Dei nostri.

15 Cæcus quidam non longo ante hoc tempore, ad
monasterium beati Martyris veniens, ad sepulcrum
ipsius duci devota fide petivit. Ad manus autem
illam trahentes, introduxerunt ad tumbam: juxta
quam eum devotus oraret; B. Trudpertus ipso
effectu dixit ad eum, Respice, fides tua te salvum
fecit, visumque recepit incontinenti, hodieque per-
manet videns et laudans Deum.

16 Fuit homo quidam non longe a monasterio in
villa h Tegrinowe, qui ultro promisit annis singulis
sex nummos se Martyri pro suo corpore soluturum.
Quod cum tempore aliquanto fecisset, demum suæ
obligationis oblitus, tribus id annis omisit. Occurre-
runt rogationum dies, in quibus Sanctorum reliquias
et imagines moris est circumferri; habetur autem in
monasterio parva quædam vetus imago Martyris,
Sanctorum reliquias continens aliquorum. Venit de-
biti violator, voti sui jam immemor, casuque memo-
ratam imaginem suscipit deportandam. Cumque
ipsam tolere jam tentaret, tanto pondere eam fixit
gravitas quædam occulta, ut hominem onere suo
depressum stare vix sineret supra pedes, cogeretque
deponere sublevatam. Miratur ille ac stupet, imagi-
nemque rursus attentat, rursumque deprimitur,
sudans jam ponderis gravitate: et admirati sunt uni-

versi, Plebanus ergo qui aderat, compatri suo, quod
erat ille, compatiens, monet attentius, ut si conscius
sibi alicujus occultæ sit culpæ, confessionis illam
studeat abolere remedio. Stabat attonitus, et quid
esse posset in causa intra se cogitabat. Tandemque
obligationis suæ recordans; Nihil, inquit, mihi
consciis sum, nisi quod tribus annis jam sex dena-
rios, quos in quolibet B. Trudperto promiseram,
non persolvi. Accipit ergo mutuo ab ipso Plebano
decem et octo denarios, offertque B. Trudperto:
sicque sursum tentat imaginem sicut prius. Mira res!
qui prius ut Atlas sub axe cœli sudaverat, jam ima-
ginem cœpit portare, facilius quam Sarapson ali-
quando portas Gazæ.

17 Est quidam fons in latere monasterii, juxta
quem Christi miles agonem martyrii consummavit,
quem fidelium multitudo pia propter idipsum devo-
tione frequentat. Leprosus itaque quidam, eleemo-
synam monasterii consuetus accipere, die uno cum
solito acerbius vexaretur, ad fontem jam dictum se
refrigeraturus et abluturus manus accessit, cum nul-
lum adesse videret. Cum igitur lavare manus inci-
peret, quocumque salutaris ille liquor aquæ manavit,
caro leprosi mirum in modum curabatur. Stupet ille
miraculi novitatem, brachiaque perfudit, et protinus
brachia mundabantur. Sentiens igitur beneficium
Martyris sibi offerri, undique circumspiciens ne ali-
quis impeditor adesset, nullumque adesse conside-
rans, rejectis velociter indumentis, nudus in laticem
desilivit, auxilio Christi militis invocato. Cumque in
unda fontis alter Naaman mergeretur, a corpore
toto languentis lepram luridam tactu fugat pla-
cido Christi Martyr, Helisæo non imparem se de-
clarans.

18 Vivit adhuc mulier, circa quam accidit quod
narramus. In puerperii dolore laborans, usum ratio-
nis amisit, in amentiam incidens nimis gravem. Nam
quasi plurenetica, cum proprium filium forte videret,
ipsum tenebat, et allidebat parvulum suum ad pe-
tram, nisi diligentius caveretur. Et audierunt vicini
et cognati ejus, quia magnificavit diabolus insaniam
suam cum illa: et compatiiebantur ei. Ad arreptitium
igitur quemdam adducitur, qui de salute mulieris in-
terrogatus, Si eam, inquit, curari desideratis; ite et
interrogate diligenter in monasterio B. Trudperti,
ubi reliquiae B. Helenæ in altari contineantur; ibi
recipiet sanitatem. Adducitur ergo: sed nullus Fra-
trum Beatae scivit reliquias i Helenæ. Tandem in
quodam altari repertæ sunt: quo cum infirma venis-
set, et libram ceræ vorisset ibidem; plene sanata,
sana usque hodie perseverat, B. Trudperto Sanctos
qui apud eum sunt honorante.

19 Alia quædam mulier dæmoniaca, cum ante
altare beatæ Virginis duceretur, et oraretur pro ea,
diemonium exclamavit, Manere non possum: exire
compellor, per beatam Mariam, et militem filii sui
Trudpertum. Et hoc dicto, vexator abscedit, vexata
continuo liberatur.

20 Martyr Christi Trudpertus, multiplicibus si-
gnis ostendit, quam specialis furum subtractorumque
rerum alienarum sit persecutor. Quorum duo dum-
taxat, exempli causa ponemus. Quidam hypocrita,
dictus Otto, corpore cæcum esse se simulans, quod
erat mente veracius, Romam usque in ipsa simula-
tione perveniens, curiæ decepit officiatos, et præ-
bendam in monasterio B. Trudperti a deceptis obti-
nuit. Litteræ ergo bullantur, datur juxta Papale
mandatum, non cæco ut cæco præbenda. Ille fraudis
suæ non immemor, astu vulpino, dum cæcus esse
putatur, plurima subtrahit non sperantibus et fu-
ratur. Occurrente festo B. Trudperti, Martyre ulte-
rius non ferente, sed prodente mirabiliter deceptoris
astutiam, cum muliere quadam fornicans invenitur,

D
EX M.antequam
votum exol-
verit:leprosus in
fonte S.
Trudperti
lotus mun-
datur:

E

in amen-
tiam lapsa,ad reliquias
B. Helenæ
sanatur:
i

F

energume-
na libera-
tur,fur exalta-
tem simu-
lans,deprehen-
ditur:a dæmone
corripitur:a S. Trudper-
to coactus,hæresim
detegit,cæcus illu-
minatur,h
oblitus voti
sui,imaginem
S. Trudperti
nequit
ferre:

A cum multis quæ furto subtraxerat. Sicque per
EX MS. Dominum Wernherum, tunc Abbatem, expulsus
 est; ejectoque derisore, juxta consilium Salomonis,
Prov. 22, 10 cum eo jurgia pariter exierunt, quæ, cum cæcus esse
 æstimaretur, inter insontes suspitionis causa gene-
 rabantur.

k
alius fur
simulans
simplicita-
tem,

B 21 Alter quidam, de quo pro simulata simplici-
 tate minime credebatur, furabatur assidue. Cumque
 plurimi plurima perdidissent, nescireturque subtra-
 ctor; alieni quidam Abbates adveniunt ad Capitulum
 quoddam, quod causis urgentibus convocabatur, *k*
 Ertsurdiam profecturi. Affuit ille ministris lectos-
 que parantibus, et quo res hospitum manticeæque
 reponerentur cantus advertit: et cum cubitum veni-
 retur ad thecas præconsideratas accedens, nummos
 subtraxit alterius grossiorisque monetæ non paucos.
 Itaque dum de rebus amissis inter hospites fieret
 murmuratio, ad venerabilem Dominum Wernherum
 Abbatem; hospitum querela devenit. At ille, ut erat
 homo admodum verecundus, plus de extraneorum
 quam de propriis amissionibus erubescens, totus indoluit.
 Illis autem abeuntibus, diligenter suis de
 furis inquisitione commisit. Erat autem cor ejus
 fiduciam habens in Domino, quod Martyr, cujus in
 crastino tunc natalis instabat, nullo modo latere
 permetteret rerum hujusmodi subtractorem. Sicut
 speravit evenit: nam B. Trudperti auxilio, fur mi-
 rabiliter satis inventus, de valle fugatus est: inven-
 tusque secundo cum furtis, iterato fugatur: alibique
 suspensio periiit, a misera consuetudine non desi-
 stens: verum hospitibus supra dictis res quas amise-
 rant remittuntur.

l
sanantur
cum sex
subditis,
febrî vexa-
tus,

C 22 Quidam Plebanus, habitans in villa *l* Wende-
 lingen, sex de plebe sua, successive febrium ardore
 vexatos, transmisit ad B. Trudperti sepulcrum, sa-
 nosque recepit. Primo namque curato per Marty-
 rem, secundus febri corripitur: secundus evadit,
 incidit febrem tertius post secundum: itaque gradatim
 usque ad sextum molestia eadem se derivat;
 deque Plebani consilio, Sancti memoriam visitantes,
 eodem quo languerant ordine, liberantur. Novissime
 vero veniunt et febres similiter ad Plebanum, mem-
 brorumque vexatio, gradatim ascendit ad caput; ut
 qui Christi militis beneficia in subditis jam præsen-
 serat, sentiret etiam in seipso. Nam morbum septi-
 mus incidit, septimusque curatur a Martyre, quia,
 ut sanatorum ipse numerus manifestat (qui ut virga
 de radice Jesse, id est incendii, hoc est incenditis
 amoris, et tandem roseo sanguine purpuratus, ut
 flos de radice ejus ascendit) requievit super eum
 spiritus Domini, septiformi eum munere repleas
 pariter et decorans. Hæc de miraculis Sancti pauca
 perstrinximus: nam si tentaremus stylo disserere,
 quot paralyticos, epilepticos, energumenos, aliisque
 molestiis laborantes Deus meritis ejus absolverit, et
 adhuc frequenter absolvat; generaremus, ut dictum
 est, omni legenti fastidium, et innumera numero
 stringere niteremur. Veneretur igitur tota mater
 Ecclesia Regem Christum in milite, militemque
 rursus in Rege suo; præcipue tamen incolæ vallis
 hujus, quam sibi dum viveret habitationem Dominus
 deputavit: in qua martyrii consumnavit agonem,
 cui resuscitandum commisit pretiosi corporis sui
 depositum, quod clarius sole futurum expectat, ventis
 agilius, ac subtilius aere corpulento. Non in ejus
 honoratione sint desides, non segnes in cultu: nam
 Sancti honore nostro non indigent, gloria et honore
 perpetuo coronati: ceterum nos eorum honoribus
 indigemus; proinde se obliviscentes obliviscuntur,
 se contemnentes ipsi contemnunt; tuentur
 autem et protegant se colentes. Quod ut evidentius
 declaretur, quoddam exempli causa ponemus: quod
 licet ab aliis sit Sanctis effectum, a simili tamen

et varil
agri:

plebanus
Wendelin-
gensis:

deprehen-
sus fugatur
et postea
suspenditur:

1

homines simili doceantur exemplo, quæ Sancti atten-
 tionem pro nostro profectu, a nobis honorari re-
 quirant.

23 Est juxta flumen *m* Mogum, urbs quædam
 Aschaffenburg nomine, in ditione pariter et diœcesi
 Moguntina, et Canonicoꝝ in ea Conventus. Quidam
 autem ex eis Coloniam Agrippinam peregrinationis
 gratia descendentes, ne vacua manu redirent, capita
 duo duarum de undecim millibus Virginum inter-
 fectis ibidem, ibidem a Sanctimonialibus earundem
 Virginum cum precibus multis obtenta, domum usque
 reportant. Itaque cum audisset populus Clerusque de
 Aschaffenburg, Sanctarum Virginum sibi adduci
 Reliquias, pusillis eum majoribus congregatis, exie-
 runt obviam cum canoro júbilo venientibus ut de-
 cebat: excipientes calvarias Martyrum reverenter.
 Quibus cum exultatione receptis, locatisque cum
 capsis super altare, statuunt communi consensu,
 diem Adventus Reliquiarum hujusmodi, singulis
 annis inter festa præcipua venerandam, et in earum
 honorem Deum esse concentu parili collaudandum:
 quod et factum est aliquamdiu. Ceterum, quia filii
 qui nascuntur et exurgunt, raro ea fervent devotione
 qua patres, sensim cœpit consuetudo pia deficere,
 festumque quod annis aliquot actum fuit in summis,
 ad novem tantummodo lectiones, ad tresque post
 modicum, tandemque ad solam devenit Antiphonam;
 paulatimque fervore devotionis extincto, nulla jam
 mentio Virginum habebatur. Quibus jam in oblivio-
 nem omnino deductus, anni reduxit orbita diem
 festum, in quo reliquæ virginales advenerant,
 quarum jam nemo curavit habere memoriam qua-
 lemcumque. Venit hora: et Clerus chorum Matuti-
 nas dicturus intravit. Cum jam seriale Invitatorium
 (ut in profestis diebus est solitum) cantaretur, cum
 nulla Virginum mentione: mirum dictu, ecce spe-
 ciosissimæ duæ Virgines de retro altare procedunt,
 et inter medios Cleros in oratorii medio subsistentes:
 altrinsecus contra Chorum et Chorum, una quidem
 dextro, sinistroque secunda, per modum valedicentis
 inclinant; deinde pariter sociatæ, Chori fores egre-
 diuntur: nulli ulterius apparentes. Stupent cuncti
 qui aderant: diuque quæ vel essent hæc virgines aut
 vnde venissent nemo perpendit. Et factum est silen-
 tium magnum in choro: respiciunt alter alterum
 cum stupore. Quidam tandem ex senioribus memores
 festæ diei, rem prudentius advertentes, cum cunctis
 qui aderant ad Reliquiarum capsas accedunt: quæ
 vacantes inventæ, tanti thesauri possessores ingra-
 tos, numquam recepturos eundem, ablationis in-
 dicio testabantur. *n* Sancta ergo et salubris est cogi-
 tatio Sanctis honorem in terris impendere: qui se
 honorantium sunt protectores in cœlis. Colite ergo,
 incolæ Vallis hujus et loci, colite ac diligite quod ha-
 betis, ne tanto privari Patrono, sed ab eo mereamini
 defensari, ac protegi coram eo cui fideliter militavit
 in terris, a quo in cœlis coronam percipere meruit
 triumphalem, qui est benedictus in secula seculorum.
 Amen.

ANNOTATA.

a Die 29 Octobris.

b De Corbeia *Wesphaliæ* late actum 3 Aprilis in
 Vita S. Anscharii.

c Sultzberg prope Stauffen, Basileam Freiburgo
 euntibus occurrit.

d Corrigendum igitur in Bucelino mendum, quo
 scribit, quod Wernherus I floruit anno 1288, et legen-
 dum 1269, hic enim loquendi modus satis indicat mor-
 tuum fuisse, cum hæc anno 1279 scriberentur.

e Mengen ad dextrum latus Danubii, versus Nellen-
 burgensem Comitatum.

D
m
Ob 2 capita
Ursulina-
rum Mar-
tyrum ac-
cepta,

Aschaffen-
burgenses
earum fe-
stum cole-
bant:

E

quo relicto

2 Virgines
visæ extra
e choro,

et reliquæ
non sunt
inventæ.

F

n

A f MS. Richenangiense, Crottingen.

g Runcinus dicitur Cantherius Teutonice ruyn, et ruynen castrare : huic opponitur Mannus apud Mathæum Parisium, aliis mos, sive inteyer. Vide Vossium de Vitiis sermonis pag. 268.

h Idem MS. Tergenow.

i Credibile est Helenam, Constantini Magni matrem, intelligi, de cujus variis in Germaniâ tam superiore quam inferiori Reliquis, agemus 18 Augusti.

k Vulgo Erfurt, sub electore Moguntino, diversa ubi Herefordia Westfalix.

l Wendling oppidulum Suevia in Ducatu Wirtembergensi.

m Mogus, utiis Mœnus fluvius, Aschaffenburg, defluit Hannoinum, et Francofurtum, inde ad Moguntiam Rhenu miscetur.

n Simile quid narratur de tribus, quarum corpora in Thuringiam ablata et postea sine cultu relicta, restituta sint ipsarum tumulis, qui adhuc Coloniz monstrantur. Vide Hermannum Crombach de S. Ursula lib. 8 cap. 12, et lib. 10 cap. 10.

DE SANCTO RICHARIO,

FUNDATORE ET ABBATE CENTULENSI IN GALLIA

G. H.

SECVL. VII.

Centulense
monaste-
rium:

ibi S. Ri-
charium
invisit Da-
gobertus
Rex.

Foreste mo-
nasterium.

Vitam olim
scriptam,

exposita
Alcuinus :

hic datam
ex MSS.

et editionibus.

Miracula
ex MSS.

Ponticum sive Pontivensis regio in Picardia est, vulgo le Pontlieu, inter Somonam et Anthium sive Altilliam fluvius, qua u sinibus Ambianensium ad Oceanum tenditur. In hac ditone eminet Centula seu Centulum oppidum, ad Searduonem rivulum, nativitate et habitatione S. Richarii, et monasterio ibidem constructo potissimum illustratum : unde Centula vocabulo obliturato, et oppidum et monasterium S. Richarii nomine appellatur. Abest inde Abbatis-villa, urbs ad Somonam duabus leucis, quæ suam Abbatibus Centulensibus debet nomenclationem. Floruit iste S. Richarius seculo Christi septimo, et potissimum tempore Dagoberti primi Regis Francorum; qui magna sanctitatis ejus fama excitatus, Centulam venit, se ejus sanctis orationibus commendavit, et secum ad convivium venire rogavit, censumque ei ad luminaria concessit. Relicta dein Centula errum petiit, et in silva Crisciensi, decem passuum millibus Centula distante, monasterium construere inchoavit, quod Foreste etiamnum cognominatur, forsan ante Argubium dictum; nam teste Hariulfus, in Chronico Centulensi, tomo 4 Spicilegii a Luca Acherio, edito, lib. 2 cap. 11, in Hymno ista leguntur de S. Richario :

Tu struxisti cœnobium, loco prope Argubium,

Et aliud in Centulo, ambo perenni merito.

In litteris Guidonis Ambianensium Episcopi, apud dictum Hariulfum lib. 4 cap. 22 altaria villarum Argubii et Montis-Elisii memorantur.

2 Cum S. Richarius mor ab obitu ita claresceret miraculis, ut eum prisca fama post ipsos Apostolos nulli ferret secundum; conscriptus est de ejus Vita libellus, sive a Sigobardo committione, cui S. Richarius suum sepulturam commendavit, et a morte gloriosus apparuit; sive ab alio Centulensi monacho. Sed quod dictus libellus simpliciori stylo esset digestus, rogatu S. Angilberti Abbatis, eundem expolivit Albinus sive Alcuinus Flaccus, et Carolo Magno inscripsit. Hanc autem Vitam (nam prior nusquam reperitur) damus ex pluribus codicibus MSS. scilicet Automurensis ecclesiæ, Bonifontis monasterii et alio nostro Antuerpiensi; item, sed omisso Erologo, ex MS. Longipontani monasterii prope Surssonas, et alio Serenissima Christianæ Regiæ Sueciæ numero 1171 signato; quæ contulimus cum editionibus Laurentii Surii, Andreæ Quercetani inter opera Alcuini; et Lucæ Acherii tomo 2 Actorum Sanctorum Ordinis Benedictini.

3 Existit etiam in monasterio Centulensi codex grandioris quantitatis, in quo miracula leguntur, ab Alcuino intacta, quem dolemus cum priore Vita intercidisse. Horum loco damus miracula, seculo Christi nono a monacho Centulensi duobus libris conscripta, quæ habuimus in MS. codice nostro Antuerpiensi, et alio indicatæ Regiæ Sueciæ, numero 1171 signato, et contulimus cum iis, quæ extant apud Acherium ex MSS. codicibus Centulensi et Compensiensi. Subjungimus

Historiam Ablationis duplicis sub Arnulpho Comite Flandriæ et Relationis ad monasterium Centulense. Quam Historiam habemus ex MS. codice monasterii Ruben-vallis prope Bruxellas Canonice Regularium, et alio MS. codice Centulensi, nobis communicato a Joanne de S. Martino Congregationis Fuliensis : contulimusque cum iis, quæ prorsus eadem extant apud Hariulfum lib. 3 cap. 22 et duobus sequentibus. Denique addimus miracula, quæ subjiciuntur in MS. Centulensi.

4 Floruit seculo Christi undecimo Angelrannus, sive Ingelramnus, primum monachus dein Abbas Centulensis : a cujus præclaris gestis incipit Hariulfus librum quartum Chronici Centulensis, et capite octavo ista habet de scriptis hujus Angelranni : Ingenii ipsius sagacis non facere mentionem, impiissimum duco errorem. Nam præcipiente sibi venerabili suo quondam Magistro, Domino scilicet Fulberto Carnotensi Episcopo, almi filii Confessoris Christi Richarii vitam, ab antiquis compendiose descriptam, versu heroico jucundiorē fecit : nihil pene extrinsecus addens, sed eundem sensum per omnia repræsentans. Sane miracula, quæ Dominus ac Salvator noster per ejusdem Sancti merita suo tempore exhibuit, in uno libello compingens, antiquis ejus miraculis compaginavit : in quorum capite post ea, quæ supra texnerat, sic exorsus est fari.

Nunc ea complectar, proprius quæ vidit ocellus. Hæc Hariulfus. Divisit Poema suum Angelrannus in quatuor libros. In primo Vitam ab Alcuino scriptam exhibuit : in secundo et tertio miracula, quæ duobus libris seculo nono exarata diximus : in quarto Relationem S. Richarii ac nonnulla miracula subsecuta tradit. Scripsit autem adhuc Scholasticus ut præfert titulus, et ipsa inscriptio Præfationis : idque ante annum 1029, quo Fulbertus obiit. Nobis hoc poema ex MS. Centulensi memoratus ante Joannes a S. Martino Congregationis Fuliensis Anabiano transmisit, quod contulimus cum ante indicato codice MS. Regiæ Sueciæ : in hoc deerant prævia disticha cum dedicatione ad Fulbertum Episcopum, sed contra quod pluris æstimamus, sub finem, quæ ultimo capite damus, aderant miracula, quæ deerant in autographo Centulensi, si tamen omnia ad finem fuerint nobis descripta. Omittimus autem tres priores libros, quod eadem omnia proferantur, excepta metri forma; uti, si capita capitibus conferantur, erit perspectum. Edidit librum primum Acherius, libri autem secundi ac tertii sola capitula : quæ ibi videri possunt. At quæ libro quarto Angelrannus se vulisse testatur, ab ipso optime sciri potuerunt, et quæ alibi non integra extant necessario danda arbitramur : cum ea solum summam adjecta sint ad calcem Historiæ de ultima Corporis relatione.

5 Præter hæc quæ daturi sumus, habemus aliquem tractatum sive sermonem de S. Richario, ex MS. Bo-

Historia
relationis
corporis
seculo 10.

E

Vita metrica
ab Angelranno
scripta,

hujus liber
1 datur.

F

Sermo de
S. Richario
omissus.

decensi

A *decesi in diacesi Paderbornensi, a Joanne Gamansio*
AUCTORE G. H. *erutum, cum hoc exordio: Solennis est nobis dies*
 ista, in qua Sacerdos nobilis Richarius conscendere
 iocernit coelestia regna. *Et hæc est ibidem clausula:*
 Si quis de beato viro isto et Sacerdote Domini Ri-
 chario pio corde plura quasierit, legat librum ad
 Carolum Regem Francorum de virtutibus ejus ple-
 narie descriptum, sicque desideratum in eo munus
 inveniet. Nobis vero ista sic dicta sufficiant. *Sunt*
autem ibi dicta ex præfato libro excerpta, et hinc inde
nonnullis ad captum vulgi interpositis moralibus sacræ-
que Scripturæ locis elucidati: quæ ad institutum nostrum
minus pertinent.

Alia malæ
fidei,

B

auctori
coarct. sup.
posita:

6 *Alia Acta habemus ex MS. codice Centulensi a*
memorato Joanne de S. Martino transmissa: quæ etiam
descripsimus ex codice Rubæ Vallis cum prologo Al-
cenini: cujus ex parte est factus, sed misera interpolatione
corruptus. At quæ inserta sunt in dictis codicibus, seorsim
exornata ipsi descripsimus in Archimonasterio
Cisterciensi ex MS. codice secundo cum hoc titulo:
Præfatio Niconis Diaconi et monachi in relatione
nobilitatis et miraculorum S. Richarii, et in Præfa-
tione ista habentur: Præcelsæ nobilitatis fastigia et
inclyta signorum prodigia, quibus Deus omnipotens
famulum suum olim præelectum Sacerdotem deco-
ravit Richarium, ab his quidem, qui eum in carne
positum videre potuerunt, quamvis veracissime, ita
tamen inculce ac negligenter perscripta sunt, ut ma-
gnus pudor videatur hæc proferre in publicum....
Quoniam venerabilis vir vitæ, Dominus Sigobardus,
qui eidem in eremo comes extiterat, et a quo omnis
gestorum ejus series primitus agnita est, tanta com-
punctionis et lamentationis profusione tenebatur, ut
vix amplius obtinere valuerit vir sanctus et mona-
chus ejus genitor Grimoaldus, quam quæ eodem li-
bello videntur referri. Processu vero temporis jam
lenito dolore, multo plura et miranda idem Sigobar-
dus Fratribus innotuit;... vera quidem narratione,
sed indocta locutione relata: quæ omnia nos vili-
tate sermonis exuimus, et verborum venustate ful-
cinus.

rejiciuntur.

C

7 *Hæc dictus Nicon Diaconus, in cujus relatione,*
uti in memoratis Actis interpolatis, primo deducitur
Richarii stemma gentilitium ex Rugenurio, Chlodovei
primi Francorum Regis Christiani fratre (cujus potestas
valde magna describitur) per Alquarium, illius filium,
Ducem Pontivensem: quamvis Sanctus ab Alcuino
dicatur, non tam nobilibus parentibus ortus, quam
mioribus honestus, ita ut in rustica vita, quedam
præsentia futuræ sanctitatis gereret. Quæ sic Angel-
ranus explicat:

In quo nobilitas generis nec sola refulsit,
 Moribus in sanctis perinansit denique constans,
 Ut laicus vitæ gereret præsentia sanctæ.

Hæc placuit indicare, quod et nos, ob tam varia Acta
necum examinata, aliquid ejus nobilitati ex stirpe
Merovingica tribuerimus ad Acta S. Angilberti Abbatis
xviii Februarii. Secundo dicuntur duo monachi Sacer-
dotes, scilicet SS. Caidocus et Frichorius, ductus S.
Columbani ex Hibernia venisse. Verum cum secundum
Marianum Scotum et alios S. Columbanus ex Hibernia
anno DLXXXIX venerit, procul hæc absunt a temporibus
Dagoberti Regis, et melius nomen Columbani abest
apud Alenuinum et Ingerrannum. An illis regulae S.
Columbani adduxerint Centulam, et ita sit data occasio
dicendi eos venisse cum S. Columbano, inquirunt alii.
Tertio ite. Romanum Richarii duplex affingitur; pri-
imum susceptum anno DXXXIII, ad Joannem II Papam,
cognomento Mercurium, qui sedit ab anno DXXXII,
usque ad annum DXXXV; secundum resumptum anno
DXXXVII ad S. Silverium Papam, qui sedit ab anno DXXXVI
usque ad annum DXL: et medio tempore Sacerdos con-
secratus dicitur a Flavio Remensi Metropolitano, qui

adfuit Concilio Arvernensi anno DXXXV. Quis hos D
stupidos impostores non rideat, qui in suo computa ad
centum annos aberrant, et mox indicant adventum Da-
goberti Regis ad S. Richarium. Nihil ergo ex hac re-
latione dandum arbitramur. Nonnulla inde excerpta
miracula habet Mabilon, quæ apud eum videri possunt
Arbitratur is, S. Benedicti regulam illic a primordiis
aut certe non multo post viguisse. S. Angilbertus
tempore Caroli Magni tria ibidem construxit templa:
primum ac maximum Salvatori Divoque Richario
sacrum fuit, alterum Virgini Deiparæ, S. Benedicto
tertium, ut vel tum vignisse ibidem regulam ejusdem
S. Benedicti, jam pridem ante introductam, non dubi-
temus.

8 *Celebris est memoria S. Richarii ad hunc xxvi*
Aprilis, in pluribus sacris fastis: cujus nomen insertum
est epigrapho Martyrologii Hieronymiani Lucensi, et
Corbeiensi Parisiis excuso his verbis: Centulo, monasterio
in Gallia, depositio S. Richarii. Usuardus ista habet:
In pago Pontivo, S. Richarii Presbyteri et Confesso-
ris. Wandelbertus, SS. Cletum et Richarium hoc
disticho honorat.

Sextaque Pontificis recolit certamina Cleti,
 Richarioque nitet vitæ cultore beatæ.

E

In perantiquo Martyrologio Centulensi primo loco ista
solebant recitari: vi Kalendas Maji. In pago Pontivo,
cœnobio Centula, natalis sanctissimi Patris nostri
Richarii, Sacerdotis ac Fundatoris loci nostri, qui
miræ abstinentiæ et incessabilis prædicationis secta-
tor, longe lateque miraculis claruit: ac tandem Do-
mino sibi revelante, temporalem vitam relinquens,
cœlestia regna conscendit. Sequuntur passim alia
excusa et manu coarctata Martyrologia cum hodierno
Romano. Altera sollemnitas, eaque, ut infra notatur,
præcipua, ac triduo durans, cum maximo accolarum
undique advenientium conflatu, ita describitur in MS.
Centulensi Martyrologio ad vii Idus Octobris: Cœno-
bio Centula, optabilis Translatio pretiosi corporis
sanctissimi Patris nostri Richarii, de eremo in locum
monasterii a se fundati, ut Christi milites sua præ-
sentia roboraret, quos verbo et exemplo antea
educavit. Eodem die et sequenti hujus translationis
meminerunt varia MSS. cum Greveno, Canisio, Saus-
sayo et aliis. De ea infra agitur in Vita num. 74. Imo
et hujus sollemnitatis Octava indicatur die xvi Octo-
bris. Tertia sollemnitas indicatur in dicto Martyrologio
Centulensi in Nonas Junii. Cœnobio Centula, glo-
riosa relatio sancti Patris nostri Richarii, Sacerdotis
egregii et pretiosi Confessoris. Facta est ea relatio
anno DCCCLXXXI, per Hugonem Capetum dein Regem
Francorum creatum: et hæc infra late describitur, uti
fuit peracta. Demum ad diem xix Octobris hæc indi-
cantur in eodem Centulensi Martyrologio: Centula
monasterio dedicatio Orientalis cryptæ, in honorem
S. Mariæ et S. Richarii Sacerdotis gloriosi.

9 Octobris,

3 Junii,

F

et 19 Octobris.

VITA

Auctore Albino Alcuino Flacco.

Ex v codicibus MSS. collatis cum variis
editionibus.

PROLOGUS.

Domino sempervenerabili, semperque desiderabili,
 piissimo sanctæ Ecclesiæ Tutori, gratia Dei semper
 Augusto Carolo, vestræ Excellentiæ perpes amicus
 Albinus. Remorante vestræ Excellentiæ pietate in
 loco sancto et merito venerabili a Centula, cum et
 ego vestræ gloriæ servus, vestræ pietatis ibidem
 prosecutus vestigia, aliquantis per commorarer;
 oraverat meam parvitatem vir magnus in Christo,
 Dominus et venerabilis Abbas b Angilbertus, quo in
 laudem

Petente
Angilberto,
imo et Ca-
rolo Magno,

a

b

A laudem Conditoris, qui mirabilis semper apparet in Electis suis, quemdam libellum, stylo simpliciori digestum, de Vita sanctissimi ac vere magnifici Confessoris Richarii, cultus adnotarem. Dumque exauditis continuo precibus ejus, quæ ipsi divinæ Majestati exaudibiles et caræ noscuntur, eundem mihi exhiberi libellum petissem; non parum miratus sum, cur tanti nominis Confessor, quem tantarum virtutum operatorem esse constabat, quemque prisca fama in miraculorum patratiōe post ipsos Apostolos nulli ferebat secundum, tam modico gestorum volumine potiretur. Idque mihi stupescenti innotuit jam dictus memorabilis vir Angilbertus ac spirituales Fratres ejusdem sancti loci, haberi apud se, quin et apud diversas Ecclesias, *c* codicem alium grandioris quantitatis, in quo scilicet illa miracula legebantur, quibus non immerito sanctum Christi Confessorem omnis Gallia attollebat. Cujus simplex et miuus polita locutio, quia Fratribus ad recitandum in populum apertior videbatur, sufficere sibi eandem descriptionem consenserunt. Dumque in iis quæ rogabant prænotandis jamjamque animos applicarem, repente vestræ pietatis nuntio sum conventus, uti ea quæ tractabam sic notarem, sicut revera vestræ sapientiæ auribus inferenda. Hinc ego vocato Notario et fixo præ oculis jam dicto libello, ea quæ referre videbatur de conversione, de moribus, de continentia et sanctitate vere incomparabili, necnon et glorioso transitu ejus ad Christum, seu de relatione pretiosi corporis in locum priorem, dictatu admodum compendioso, titulo Vitæ beatissimi Patris Richarii, aptavimus; et nisi propria decipior imperitia, veluti pretiosum obrizum vestræ prudentissimæ sapientiæ, ad ornandum diadema Christianæ Philosophiæ, fide humili devotissime commendamus. Et quia in vestri pectoris cubili gloriam Christi, et Sanctorum ejus honorem regnare cognoscimus; hanc nostri tam beati opusculi Præfationem vestræ in Domino beatæ honorificentiae dedicamus *d*.

ANNOTATA.

a Accessum Caroli Magni ad monasterium Centulense, ibique ab eo Pascha celebratum anno 800, testantur Annales Eginhardi, et alii ex MS. codice Joannis Tili, et alii ex MS. Antonii Loiselii tomo 2 Scriptorum historiæ Francorum ab Andrea du Chesne editi, item Vita Caroli Magni auctore incerto, et alia per monachum Egoismensem in eodem tomo 2, ac passim ceteri. Sed potuit postea ibidem fuisse cum esset in Augustum Cæsarem coronatus.

b Illustravimus ad diem 18 Februarii, Vitam S. Angilberti, qui dicto anno 800, in coronatione Caroli Magni in Natalis Christi Romæ adfuit.

c Hujus codicis, ut deperditi jam supra meminimus; aliqua ex eo miracula libro priori, de iisdem post scripto, inserta suspicatur Mabillanus.

d Hoc distichon in aliquibus MSS. et vulgatis additur, sed an Alcuini dubium nobis est:

Gesta Sacerdotis magni tenet ille libellus
Richarii, cujus Centula corpus habet.

CAPUT I.

Ortus, conversio ad vitam piam, Sacerdotium.
Proximi adjuti, etiam Britanni.

Tempore gloriosissimi Regis Francorum Dagoberti, qui et seculari potestate præclarus et Christiana religione nobilis effulsit (nam et Optimates suos dignitatibus exaltavit, et servos Dei honoribus a sublimavit) in illis, inquam, diebus plurima ubique monasteria a sanctis Patribus cœperunt construi:

necnon et multi ex laico habitu viri religiosi inventi sunt. Ex quibus Richarius quidam, natus in villa Centula provincie Pontivæ, velut Lucifer inter nebras oriens eiecit, non tam *b* nobilibus juxta seculum parentibus ortus, quam moribus honestus et omni probitate devotissimus: ita ut in rustica vita quadam præsentia future sanctitatis gereret. Contigit autem illo tempore duo Sacerdotes, sanctitate florentes et virtutum meritis fulgentes, quorum prior *c* Caidocus vocabatur, alter vero Frichorius, de Hiberniæ partibus in Pontivas pervenisse regiones; sed a rusticis et popularibus illius loci, propter insolentiam morum, non sunt suscepti, nec digno eorum sanctitate honore tractati; sed magis injuriis afflictos et opprobriis castigatos, a finibus suis cœperunt eos expellere. Quorum violentiæ et sceleratis præsumptionibus futurus Dei famulus Richarius obviavit, Christique servos de manibus impiorum eripuit, et cum omni benignitate eos deduxit in domum suam; Deo providente, ut isti protegerentur et ipse salvaretur. Nec lucerna gratiæ Dei accensa diutius abscondi potuit; sed, ut patefacta est, lumen sanctitatis et prædicationis longe lateque ad salutem multorum sparsit. Nam introductos hospites suos cum magno caritatis honore curavit, eosque sibi verbum Dei *E* prædicantes, cum tota humilitate et intentione audivit. Nec frustra in terram bonam semen verbum Dei sparsum est: sed quod aure audiebat, hoc radicitus corde retinebat, et centenos in horrea Christi, ut postea luce clarius et sanctitate et miraculorum ostensione claruit, fructus germinavit.

3 Igitur ex prædicatione famulorum Dei et adspiratione gratiæ Divinæ compunctus, ad lacrymas conversus, confessionem suorum fecit peccatorum; et in conspectu omnipotentis Dei ardentem veniam petens, lacrymis absolvit, quod ignoranter ab adolescentiæ illecebris peccavit: et qui Dominum suscepit in famulis suis hospitalitatis gratia, susceptus est a Domino *d* in misericordia et pietate. Nam ex eo tempore *e* initium sacræ religionis sumpsit, et ad altiora pietatis fastigia gradibus quotidie humilitatis scandere nitebatur: et arreptum semel vitæ iter, fidei passibus peragere conatus est: atque posteriora obliviscens, se in anteriora cum Apostolo extendit: illius versiculi per singulos gradus memor, Ibunt Sancti de virtute in virtutem; quatenus perveniret ad id quod sequitur, Videbitur Deus deorum in Sion. Itaque mox ab initio conversionis suæ tam dura se castigatione constrinxit, ut post longa et diuturna jejunia, pane hordeaceo cinere commixto, et aqua lacrymis temperata, fessum jejuniis corpusculum *f* refocillaret. *f* omni deinceps vitæ suæ tempore nihil admittens lautioris edulii: et hujus cibi sustentaculo bis tantum in hebdomada sumpto, die scilicet Dominica et quinta feria, devotus Christi athleta vigiliis et orationibus die noctuque Domino militabat: non aerem verberans, sed corpus suum castigans, ne futurus Christi prædicator in aliquo reprobis inveniretur.

4 Sed his atque hujusmodi virtutum gradibus et sanctissimæ vitæ moribus Deo acceptabilis, dignis successibus ad Sacerdotalem pervenit honorem: ut cui prædicationis devotio inerat, bonoris dignitas non deesset. Quem honorem ut famulus Dei magna humilitate ornavit, et vera caritate excoluit, et verbi Dei prædicatione ampliavit, atque velut bonus agricola spinas peccatorum de agro Domini Evangelico vomere eradicavit, et arida corda superno perpetuæ salutis rore irrigavit. Sed et Divina clementia post ejus irrigationem, in isto populo plurima fidei dedit incrementa. Unde et omnibus prædictus vir Dei Richarius honorabilis factus est et carus: quia quod ore prædicavit, exemplo ostendit; et viam vitæ, quam

D
AUCTORE
ALCINO
EX MS.
b

SS. Caidocum
et Frichorium
excipit.

c

a et meliorem
frugem se
convertit.

d

e

Phil. 3, 13

Psal. 83, 8

cum magna
vita austeri-
tate.

f

fit Sacerdos et
conclonator.

Vitam S.
Richarii
expolit.

Richarius
Pontivensis,
a

A quam aliis sermone monstravit, ipse prior actu præcucurrit.

AUCTORE
ALCUINO
EX MS.
misericors
in pauperes,

Job. 29, 15

et leprosos :

180. 58, 7

omnibus ver-
bum vitæ
distribuit :

1 Cor. 4, 3

pecunia ob-
lata captivos
liberat.

5 Quidquid vero ei populus in stipendia prædicationis sponte obtulit, omnia pauperibus dividere festinavit : indignumque ei visum fuit de crastino præsentis vitæ cogitare, qui divitias æternæ vitæ accipere anhelabat. Ideo oblata ab hominibus distribuit, ut promissa a Deo acciperet. Felix commercium, ut qui parva ac transitoria hilariter distribuere, magna et æterna feliciter esset accepturus. Nam studiosissimus fuit pauperum consolator, peregrinorum susceptor, viduarum defensor, pupillorum et orphanorum pater : ita ut verissime de eo sanctissimi Job testimonio dici potuerit : Oculis fui cæco, pes claudus, et pater orphano : et causam quam nesciebam, diligentissime perscrutabar. Quapropter undique ad eum infirmi confluebant : quos lieto suscipiens animo, medelam eis consolationis per sanctas orationes præbebat. Nec leprosos vel elephantiacos exhorruit, sed quasi fratres amplexabatur, balneisque eorum membra sanctorum fovebat : eademque post ipsos ingressus est, magis ea pietate illos emundans, quam se commaculans : prophetici sermonis non surdus auditor, dicentis : Egenos vagosque induc in domum tuam, et nudum vestimentis tuis cooperi, et carnem tuam ne despexeris.

6 Nec solum carnali refectione ad se venientes fovebat, sed etiam spiritali sanctæ prædicationis solatio reficere eos non cessavit. Et sicut miserorum idoneus ubique fuit consolator, ita superbiorum durus castigator esse non timuit. Illos pietatis clementia elevabat, hos severæ invectionis censura deprimebat. Nec terrenæ potestatis iram foris metuebat, quem timor interius divinæ potentiae totum corroborabat : pervipendens divitum minas, ut præco veritatis existeret. Nec fuit arundo vento agitata, ut eum antra humanæ vel laudis, vel detractionis commoveret : sed in arce solidæ veritatis consistens, ab humano die secundum Apostolum judicari contempsit : viamque regiam incedens, nec a dextris propter terrores potentium, nec a sinistris propter blanditias adulantium declinabat. Quapropter magnam plebem Domino Deo suo in hac præsentis provincia acquisivit, et sibi honorem perpetuum promeruit. Unde populus, cernens ejus in Christo devotionem religiosam, cepit eum attentius honorare, et multa ei pro eleemosynarum largitione afferre : quæ ille, ut erat Dei et proximorum dilectione plenus, omnia in pauperum elargitus est solatia, maximeque in captivorum expendit redemptionem. Nam alios, occultis diabolica fraude peccatorum vinculis obligatos, per sedulæ prædicationis hortamenta, solvebat ; alios, seculari captivitate oppressos, pecuniæ largitione redemit : ut illi spiritaliter absoluti, jucundarentur in Domino ; et isti carnali servitute liberati, converterentur ad Deum.

7 Et non solum in his regionibus, per pietatis opera vel per prædicationis lumina, prædictus vir Domini clarus effulsit : sed ut Lucifer æquoreos Oceani campos transiliens, præco diurni luminis nocturnas suo exortu discutit umbras : sic ille in ultramarinas Britanniae regiones, ad expellendas ignorantiae tenebras, lumen veritatis suo sparsit adventu : scilicet ut sicut in istis regionibus, sic et in illis alios a servitute diabolica, alios a captivitate carnali liberaret. Illis verbum Dei infudit, istis caritatis pretium impendit, ut pro temporali redemptione æternam reciperent libertatem. Sic ergo bonus Dominicæ pecuniæ negotiator, duo duplicis caritatis Dei et proximi talenta multiplicare studuit, quatenus cum multiplici laboris sui fructu Domino suo obviare posset, et hanc vocem audire jucundissimam : Euge serve bone et fidelis, quia su-

per pauca fuisti fidelis, supra multa te constitutam ; intra in gaudium Domini tui. Fertur vero, dum causa prædicationis in Britannia diutius moraretur, subito illi venisse in mentem, aliquos sui juris sub servitute se reliquisse in Gallia. Itaque dolore percussus, dixit ad suos : Heu ! nostros sub servitute dimisimus in patria, dum huc alios liberaturi venimus, maximeque scio eos cito esse morituros. Sed ite festinanter, navemque conscendite, et eos facite ingenuos, priusquam moriantur. Illi haud segniter præceptum secuti paternum, in patriam venerunt ; prædictosque servos viri Dei salvos et incolumes invenerunt, eosque, veluti jussi erant, manumittentes, fecerunt ingenuos : qui non post multum temporis, sicuti sanctus vir Dei prædixerat, defuncti sunt. O quanta clementia est Dei Christi, qui famulo suo pietatis affectum inseruit, et servorum ejus mortem futuram ostendit ! quatenus illi misericordiae merces de suis non periret, et illos morientes servitutis jugum non gravaret ; qui et ob alienos liberandos tanti itineris periculum subire non timuit, et ex eo tempore neminem sui juris sub servitutis jugo retinere voluit ; sed ubique omnes ad se pertinentes libertate propria perdonavit ; ne in proprios durior esse videretur, qui in alienos mitissimus apparere gestiebat ; et mercedem, quam et aliis congregavit, de suis accumularet.

D
servos suos
manumittit

E

ANNOTATA.

a Aliis, excoluit. Auctor Chronici Centulensis cap. 4 exorsus intexere hanc Vitam, mox caput 5 subicit, ad explicationem primæ hujus periodi, et ut Sanctus non intelligatur sub Dagoberto Rege natus, sed sub eo jam grandævus magna emicuisse sanctitate.

b Hunc locum supra examinavimus : et hinc alia Acta, quæ eum Rayanarii Regis et fratris Chlodovei nepotem dixerunt, rejecimus.

c Eorum Acta hinc et aliunde decrepta, dabimus 30 Maii, quo Centula coluntur.

d In aliis MS. in misericordia penitentiae, aut misericordiae pietate.

e Habitus religionis scribit Auctor Chronici Centulensis lib. 1 cap. 6.

f Hæc verba : Omni deinceps vitæ tempore nihil admittens lautioris edulii, habemus in codice MS. nostro, eaque etiam habet Acherius ; alibi vero passim desunt.

F

CAPUT II.

Gesta cum S. Rictrude et Rege Dagoberto.
Secessus in Silvam Crisciaccensem.

Igitur prædicationis officio in Britannia peracto, cum multiplici verbi Dei fructu reversus est in patriam ; ne dum in aliena messe quæreretur mercedem, in propria perderet : et tanto se ardentius servituti Dei subegit, quanto viciniorem sibi diem remunerationis esse presensit. Nam seipsum quotidianis jejuniis maceravit, mortificatione carnis constrinxit, vigiliis afflixit, orationibus munivit, caritate confirmavit, spe corroboravit, fide armavit ; nulli malum pro malo reddens, nullius adulator, neminem contemnens ; ut viam veritatis prior ipse incederet, quam ceteris prædicando monstraverat. Sic vir Dei galea salutis indutus, et gladio verbi Dei accinctus, et lorica justitiæ undique circumdatus, atque scuto fidei armatus, calceatusque in præparationem Evangelii pacis, processit in prælium publicum contra antiquum hostem, omnia tela ejus ignea fortissimo fidei umbone repellens : quotidianisque triumphis spolia multa victo hoste reportavit in Ecclesiam Christi, tam metuendus humani generis inimico, quam

Reversus
sanctis
exercitiis
vacat :

Britannos
transmarinos
adit et exco-
lit.

Mat. 25, 21

multos Christo acquirit :

A quam humano generi pernecessarius : utpote qui non suam tantum, sed multorum quæsitv salutem. Ideo justum est, ut multorum ore in Christo laudetur, multorum per Christum redemptor : cujus non tanti est miracula narrare, quæ ab eo gesta sunt ; quanti miraculorum cognoscere virtutem, qua cœlesti Regi in diebus suis multum acquisivit populum. Nam officium prædicationis omnium signorum ostensione majus esse non dubium est ; licet non defuerit, pro temporum opportunitate vel rerum convenientia, signorum perpetratio, quæ per eum Divina peregit clementia.

S. Rictudem inrisit,

a

b

ejusque filium in equo periclitantem servat,

et princeps asello uti statuit :

9 Quodam namque tempore maligni spiritus tentatio ad verecundiam accidit viro Dei, quam Dei misericordia ad laudem ei concessit evenire. Visitavit enim equitando quandam Deo devotam feminam, *a* Rictudem nomine : et cum jam, post dulces vite epulas et post colloquia salubria, ipse vir Dei adscenso equo ad propria remeare disposuisset ; femina prædicta, juxta morem, equitantis vestigia Patris secuta est, habens in ulnis *b* filiolum suum ; ut parvulus quoque benedictione hominis Dei roboraretur, quem ipse ante sacro baptismo Deo regeneraverat. Accipiente itaque infantem equite venerando, seu ad benedicendum, seu ad osculandum, antiquus hostis, omnibus bonis inimicus, immisit equo ferocitatem qui huc illicque dentibus frendens, pedibusque calcitrans, et toto corpore insanien-
 B Quod pavida cernens mater, oculos avertit ; ne morientem videret filium, quem servus Dei saviente equo manu tenebat. Familia vero pro morte pauci vel casu viri Dei strepere, plangere, ejulare non destitit. Sed dextera Christi, quæ Petrum trepidantem levavit, ne mergeretur in undis ; puerum cadentem sublevabat, ne allideretur in terris. Nam oratione a famulo Dei facta, puer incolumis quasi avicula pervenit ad terram, et equus redditus est mansuetudini suæ. Et mater quidem filium suum, super terram sanum et ridentem, suscepit in ulnas suas : ipse tamen Sacerdos Dei non equo iter agere, sed asello mansuetissimo ex eo tempore voluit. Si ergo, miserante Deo, tentatio maligni hostis illi versa est in laudis honorem : et superbia equi, facta est humilitatis gratia et magistra. Nam non erat inamemor Dominum Christum, dum ad redemptionem properaret humani generis, asello iter egisse, non equo : sic et ipse, dum propter salutiferam prædicationem per multa quotidie festinaret loca, asellum sibi portitorem sufficere judicavit. Quocumque autem iter agebat, aut Psalmi in ore ejus resonabant, aut salutis ex ore ejus prædicationis audiebatur. Nec mirum, si Christum semper prædicaret lingua, quem semper gerebat in corde, per quem pius consolator miseris fuit, et durus invector potentibus ; illorum inopiam clementi miseratione relevans, istorum superbiam severa castigatione reprimens.

Dagoberto salutaria dat monita :

C

datur, plus exigetur ab eo. Qui autem vix sufficit pro se solo rationem reddere Deo in die judicii, quomodo poterit supportare rationem reddere pro tantis millibus populi sibi commissi ? Idcirco quisque magis timere potest præesse, quam subesse : quia qui subest, pro se solo rationem reddet Deo, qui autem præsumt, pro omnibus rationem reddituri sunt, qui sub eorum sunt potestate constituti. Qua castigatione Rex, ut fuit sapientissimus, benigne suscepta, gaudens ejus libera veritatis fiducia, Sacerdotem Christi secum ad convivium venire rogavit. Qui Christi confortatus exemplo, secularium non respuentis convivia, ut prædicationis sumeret occasionem ; venit cum Rege ad mensam ejus, totaque die illa et nocte, inter epulas lætitiæ, verbi Dei dap-
 D AUCTORE ALQUINO EX MSS.

prandet cum eo :

censum a Rege in luminaria accipit.

Matt. 5, 16

E Psal. 35, 10

eremum petit :

e

f

g

h

in qua vitam cœlestem peragit :

multos infirmos curat.

11 Exinde autem famulus Dei, quia ab hominibus honorabatur, homines fugere meditabatur ; ut honores temporales declinando, honores acciperet perpetuos : eremumque concupivit, quatenus liberius soli Deo vacaret, et contemplativos carperet fructus, qui ad id usque temporis in actualibus laud segniter desudarat ; sciens a Domino dictum de Maria, sedentesecus pedes ejus, et verbum vite attentius audiente, Optimam partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea. Hujusque memor sententiæ, *d* monasticam vitam petiit, quo secretius sola cœlestia mente rimaretur ; ecclesiæ regimen *e* aliter tradens, quam ipse in Centulo vico Christo fundaverat. Porro Gislemarus, vir illuster et Christianæ religionis devotus amator ; simul et Maurontus, nobilis quidam vir, et terrarum vel silvarum ad Regem pertinentium servator ; præbuerunt ei locum manendi in *f* silva Crisciacensi, qui et ipse Maurontus postea, seculari habitu deposito, monachus factus est in eodem loco : cumque viro Dei mansionem solitariam preparasset, Christo *g* monasterium construere inchoavit.

12 Vir igitur Dei habitationem, illam cum uno solo *h* commilitone, ingressus est ; parvo tantum tugurium, vilissimo opere facto, contentus, ut habitatio vite conveniret ; superfluum æstimans, seculi contemptorem aliquid seculi deliciarum habere vel-
 h

in qua vitam cœlestem peragit :

multos infirmos curat.

AUCTORE
ALCINO
EX MSS.

A tius sui fulgoris radiis longe lateque magis innotuit. Quapropter undique ad hominem Dei diversis fatigati infirmitatibus conflaxerunt, quos sanctorum medicinis orationum sanavit; omnesque ad se quocumque morbo afflictos venientes, vel tristitiæ cumjussu libet rancore angustiatos, sanos et hilares domum remeare fecit *i*; nec in domo salutis diu morbus manere valuit, sed quanto propius accessit, tanto velocius recessit. Mihi vero non singulas virtutum ejus species nominatim enarrare propositum est, sed vitæ sanctitatem paucis perstringere verbis; ne eloquii mei tarditate, multiplex signorum per eum gestorum fama magis obscuretur quam laudetur.

ANNOTATA.

a Colitur S. Rictrudis 12 Maii.

b Hic est S. Maurontus, qui colitur 5 Maii: quem a S. Richario per sacrum baptismum fuisse regeneratum scribit in S. Rictrudis Vita Hucbaldus monachus Elnouensis. Est autem alius a Mauronto silvarum tunc Regis servitor, de quo mor agitur.

c Terram vocabulo Campaniam donasse dicitur Dagobertus lib. 4 Chronici Centulensis cap. 21 Harulfus autem lib. 1 cap. 18 nominat territorium quoddam in pago Pontivo, quod dicitur Campania, ubi habentur villæ tres, ex illa die sancto viro et post ejus transitum Centulo canobio servientes, quarum prima vocatus Altavillaris, secunda Rebellis-mons, tertia Valerias.

d Imo, ut nunc loquimur, eremiticam: ubi solus, sive *μόνος* ageret.

e Ocualdo, perfectæ ac probatæ sanctitatis viro, Ita Harulfus lib. 1 cap. 19. De eo infra agitur.

f Decem milibus passuum Centula distat Silva Crisciensis. Malebrancus de Morinis lib. 3 cap. 39, quia in editis corrupte nominabatur Silva Tristiensis, Nepensium silvam ad Lisiam hic imaginatus est sibi.

g Foreste monasterium etiamnum appellatur, proprium habet Abbatem, et ob censum exiguum monachos paucos Ordinis Benedictini.

h Harulfus vocat Sygobardum, apice nobilitatis fulgidum: idem nomen mox infra capite seq. exprimitur.

i Dictum jam Harulfus hæc subiungit: Nec mirum si Deo carus homo ab hominibus frequentatur, cum ipsa quoque animalia, omni carentia ratione, ad obsequendum Dei servo promptissima essent. Denique siquando, quod infrequens erat, contigisset eum necessitati corporeæ quidpiam comedendo concurrere; illæ aves, quarum multiplicitate nemora replebantur, ita intrepide ante illius ora descendebant, et geniculis ejus vel scapulis insidebant, ut non insensata animalia, sed tanquam filios affectuose patri inhiærentes, ipsa rei qualitate putares. Porrigebantur eis sancti viri manibus aliquæ micæ, et quæ pro sui duritia vel austeritate hominum visibus essent inhabiles, ipsis avibus, nunc voce nunc pennis adulantibus, gratissimæ fieri videbantur.

CAPUT III.

Pius obitus. Corporis translatio Centulam: miracula.

Doctioribus ergo illa relinquens, quo fine præsens hoc sæculum sancta illa anima deseruerit, solum mihi dicere sufficiat. Nam auctore Spiritu sancto, quo semper vegetatus est, præsciens diem advocacy suæ, qua felicitatem diu desideratam accepturus erat, et semper adjungendus Christo, quem semper amaverat; vocavit ad se Sigobardum commilitonem suum, dixitque ei: Scio, fili mi, scio, quod finis

ineos non tardat; et Regem meum, quem diu concupivi, citius videbo; et utinam tam propitium mihi servo suo, quam desiderabilem Sanctis suis. Sed te, fili mi, præpara vasculum corpusculo meo quod condatur, non superfluo studio, sed necessario usu: ut illic servetur in illum diem, quo corruptela hæc vertatur in incorruptionem, et mortale hoc induatur immortalitate; et para te cum omni diligentia, dulcissime fili, ut ubi dies illa quæ mihi modo appropinquat, tibi advenerit, te paratum inveniat. Ego vero ingredior viam universæ carnis: tantum mihi misericors sit Salvator mundi; et me modo defendat ab hoste, qui me olim redemit ab hoste; et quem præsentis vitæ habui consolatorem, æternæ vitæ mihi inveniam largitorem. Hæc discipulus a Patre audiens, lacrymis perfusus, tamen præcepta secutus; lignum inveniens fudit, cavavit, et corpori Patris coaptavit, piisque fletibus rigavit quod fecit, pene prius lacrymis implens amaris, quam paternis membris: aptatumque ut potuit sarcophagum in loco præfinito a Patre composuit. Interim vero dum tristitia Patri filius pararet obsequia, validior Patrem coquebat infirmitas, et in frigido corpusculo vix habitus remansit extremus, nec tamen ab orationis cessavit officio vel divinæ laudis obsequio: et dum salutifero Corporis et Sanguinis Christi Viatico suum iter munivit, inter gratiarum actiones et verba orationis, vi Kalend. Maji spiritum emisit: positusque est in sepulcro a discipulo, in loco ubi ipse præceperat.

14 Sed mirum dictum: inter exequias paternas subito discipulus sopore oppressus, vidit in visu quasi raptus esset in aulam splendidissimam omnique decore pulcherrimam, immo solis luce clariorem: in qua B. Richarium præclaro et hilari vultu vidit habitantem, sibi loquentem: Ecce, Frater Sigobarde, qualem mansionem præparavit mihi Deus, pro vili quam habui in terra, pulcherrimam in cælo, pro contemptibili gloriosam, pro obscura lucidissimam, et pro fumosa omni suavitate renidentem. Evigilans autem Sigobardus, lætior opus exequiarum perfecit, Deo providente ut filius consolaretur, et Patris ei gloria ostenderetur. Conditus est ergo, ut prædixi, Miles Christi, ubi suo Regi militaverat. Sed non multo a post Fratres a Centulo monasterio cum suo Abbate Ocualdo, viro religioso et Sancti successore, venerunt, et corpus b S. Richarii tulerunt, posueruntque in loco, quo et nunc eum magna meritorum gloria requiescit. Ibi enim præstante Deo, per servi sui Reliquias, nova sæpius audiuntur miracula geri, ut fides precantium pateat, merita sancti viri ostendantur, et in servo suo Christi laus celebretur, sicut dictum est, Laudate Dominum in Sanctis ejus.

15 Quidam contractus corpore debilis, sed fide robustus, frequentabat orando sancti Dei sepulcrum: qui optata sanitate subito recepta, dedit gloriam Deo, quod infirmus venisset et sanus recederet. In ejus miraculi memoriam, usque hodie sustentacula infirmitatis illius pendent in ecclesia S. Richarii. Sed et, multoties dæmoniaci, ad corpus Sancti Dei suorum obsequio deducti, divina concedente clementia a vexatione maligni spiritus liberantur. Quodam tempore vinculis et catenis constricti quidam per publicam ducebantur plateam, quæ est juxta B. Richarii ecclesiam: qui cum eminus ad viri Dei propinquarent templum, voce magna clamare cœperunt, sancte Richari salva nos: et statim ruptis vinculis absoluti sunt.

16 Item clades magna, quam venenosam laceratam vocant, longe lateque morte amara habitatores terræ interfecit; et vix, ab ea tactus, vivus evasit. Percussusque est ea peste quidam e Fratribus S. Richarii:

D

Viatico
sumpto
moritur
26 April.
E

Sigobardo
gloriosus
apparet:

Centulam
ejus corpus
transfertur.

a
h

F

Psal. 150, 1

contractus
aliquæ sa-
nantur:

catenati
solentur:

pestis curatur:

Sepulture
sux providet.

A Richarii: qui licet mortem timeret propter cladem, vitam tamen non desperavit propter Patronum. Ergo, quasi ad certa suffragia, comitantibus Fratribus, cucurrit ad sepulcrum viri Dei: ibique communiter oratione facta, et ipse liberatus est a morte, et omnes defensi sunt a plaga, nec aliquis ex illis Fratribus mortifera cladis ejus vastatione percussus est. Nec solum illi liberati sunt, sed et si quis a longe veniens, plaga tactus pestifera, ad S. Richarii cum fide fugiat solatium, etiam cum clade mortis evadit periculum.

17 Unde intelligi datur, quantum habeat apud Deum potestatem pro nostris intercedendi peccatis, si cum fide clamemus ad illum, qui tanta est virtute praeditus depellendi morbos ab illis qui cum fide veniunt ad eum. Nam patet ex miraculis, qualis sit ex meritis; et anteacta vita fulgescit in opere subsequenti: ita ut non sit opus dubitare de sanctitate, dum tantus est in virtute. Intelligite hinc, Fratres carissimi, qui pauper voluit esse pro Christo, quales modo habeat divitias cum Christo: et qui appetiit esse contemptibilis inter homines, quam gloriosus regnet inter Angelos, honorem quem fugit in terris, nunc possidens felicissime in caelis. Quapropter dignum est ut ab omnibus honorificetur, qui omnium

conclusio ad
auditores,

in festa
praesentes.

TIT. 2, 12

B Dominum semper amavit: propensius tamen a c nobis, qui ejus corpori quotidie assistimus: quatenus quos filios genuit in doctrinis, dignos possideat heredes in meritis. Nec illi tantum prodest nostra laudatio, quantum nobis ejus imitatio: magis illi placet imitator devotus, quam laudator otiosus. Unde Fratres carissimi, et sanctissimi Patres, et Filii jucundissimi, totiusque sanctae Congregationis populus, qui ad tanti Patroni festa convenistis, dignos vos facite, ut Dens omnipotens per ejus intercessionem, vestras exaudiat orationes. Ornate vosmetipsos spiritali pulchritudine, supereminentis caritatis gloria, victricis fidei fortitudine et spe suavissima de Christi bonitate, sequentes semper sanctorum Patrum vestigia: ut per eorum gradientes exempla, illorum societate digni efficiamini; et secundum Apostolum abnegantes impietatem et seclaria desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc seculo, expectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum: cui est gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Spatio v mensium et xii dierum, id est a vi Kalendas Maji, usque ad vii Idus Octobris. Ita in aliis Actis interpolatis.

b Corpus ab omni corruptione liberum sicut ab omni dilectione seculi cor possederat liberum. Ita ibidem.

c Loquitur auctor, non in persona propria, quasi ipse fuerit monachus Centulensis; sed ejus qui haec esset in festo S. Richarii, ex more, praefecturus monachis et populo Centulae collecto.

MIRACULA

Auctore monacho Centulensi,
Ex MSS. Codicibus Antuerpiensi, alio Reginae Sueciae, et editione Acherii.

LIBER PRIMUS.

Miracula ab anno dcxciv parata.

CAPUT I.

Miracula sub Henrico et Elizacaro Abbatibus facta.

Sanctorum sacra miracula, operante divina cle-

mentia, Angelico didicimus oraculo esse propalanda, qui inter cetera loquitur ad beatum Tobiam: Sacramentum, inquiens, Regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare et confiteri honorificum est. Qua nos admonitione tacti, ea quae pro meritis beati Richarii miracula divina peregit dignatio, literis mandare studuimus: et quia incuria antiquorum omnia praetermissa videntur, nisi pauca quae in vita ipsius attitulata sunt; operae pretium duximus, quae fidelium adstipulatione testium collegimus, incipere a moderamine regni piissimi Caesaris Ludovici: et cetera usque in praesens, quantum facultas memoriae suppetit illorum, deducere.

2 Anno sacrae Incarnationis Domini nostri Jesu octingentesimo quartodecimo, Indictione septima, dum felix Francia, sub gloriosissimi Caesaris a Ludovici moderamine, omni venustate floreret; obtinuit, beneficio ipsius Principis, Henricus Abbas regimen monasterii B. Richarii: quod dum teneret, adeptus est quidam suis precibus ex vassallis ipsius, nomine Hento, villam Sidrudem, quae erat in sorte Fratrum deputata ad calceamenta et ad quadam illorum alia vestimenta. Ipsa est nimirum, sicut antiqua suis posteris intimavit industria per generationis ordinem, quam venerabilis Pater noster Richarius solebat mansionis hospitium tenere, cum Oceani aequoreos transfretare campos studuerat; partim salutaris incumbens praedicationi regionis Britanniae, partim etiam in captivorum desudans redemptione. Fuit enim prope nemus, quod usque hodie aliquod sui dat indicium, ubi illum accolae loci ipsius, et in iter carpendo et inde rediendo lassitudinem corporis temperare, et sacras fundere orationes, linea genealogiae ducente, prodiderunt. Inter quae erat quadam fagus, juxta quam jugiter ipsum consuevit insistere orationi idem coloni tradiderunt, quae postea ab illis in reverenti honore habita est. Quam animi devotionem sancti viri ut quadam nobilis femina, ad cujus dominatum ipsa possessio pertinebat, aure cordis percepit, quae vocabatur Sigetrudis (a qua postea ipsum territorium obtinuit b nomen), in tanto caritatis glutino dilexit eum, ut ei ipsam villam traderet perpetuo habendam. Hanc dum consecutus esset praedictus Hento, coepit libera ea uti potestate. Quadam autem die, dum rura illius circumiret, super jam dictam fagum venit: quam dum enormem esse intuitus esset, jussit incidi, et quia apta esset ad ministerium foci judicavit. Cui sui servi professi sunt se minime hoc audere perpeti, eo quod paterna traditione didicissent, illum esse sacratum c fustem, et ibi B. Richarium consuevisse orare, cum transmarinos peteret fines, et ei omnes istius rei capitulum texuerunt. Quod ille superba mente contempsit, dicens hanc esse vanam observationem, et ob hoc non debere dimitti ut non incederetur. Qua vi constricti, fecerunt ut a suo domino acceperant mandatum. Sed dum incisa fuisset et per partes truncata, superiores findi potuerunt: et cum ventum esset ad penultimum, d invenerunt ibi capillos, velut Reliquias, et quasdam barbae incisiones: quos cum ceteri in honore haberent, ille omnes jussit spargere, confirmans dementium opus esse. Cum vero ultimam findere tentassent cum malleis et cuneis et omni hujus generis machinamento, repulit omnia, et indivisibilis pertransiit: et dum fatigaretur casso labore, ita ut erat integer, jussit carro imponi, et ad domum ubi ipse habitabat deferri: et vocavit quemdam colonum, nomine Herrardum, cui delegata est providentia illius, rogans sibi equum adducere, et ut ipse secum iret gratia leporini venatus imperavit: erat enim ipse Herrardus hujus Indiciolus. Et ubi vix equitassent spatium, quantum his aut ter jactus est fundae, coepit anxiam et se profiteri

D
AUCTORE
ALCUINO
EX MSS.
Tob. 12, 7
Prologus.

a

In villa
Sidrude,

E

b
fagum ora-
tione S. Ri-
charii cele-
brem excels-
dens,

F

d

graviter

ACTORE
ALCUINO
EX MSS.
morbo le-
thali pu-
nitur :

A graviter infirmitate torqueri. Qui dum hortaretur a prædicto Herrardo, ut si descendisset equo, et paulatim in sinu quievisset illius, sperare se illum levius habere, cōsensit; et nequaquam illi juvenaen præstitit, sed infirmitate crescente, ut potuit, ad villam unde discesserat remeavit.

3 Servi autem, ut ab illo jussi fuerant, detulerunt partem fagi insectibilem, et ante januam domus illius projecerunt. Quædum ibi jaceret, et nulla spes restaret fissura; in ipso die quidam ex colonis; Istane est, ait sociis qui aderant, pars fagi quam nostra tot molimina adjuncta findere nequiverunt? Cui cum fidem rei darent; Videtur, inquit, mihi facili patere divisioni. Et accepta securi, quasi tentando, ad primum ictum ferientis illico divisa est, et inventa est quedam Crux, quæ inserta erat uni ex illis partibus et in altera velut impressa videretur, ostendebat: quam an Sanctus ipse incidisset, dum illic orationi vacaret et crescente mole arboris circumcreta est; an divinitus pro miraculo tanti viri insita, incertum habetur. Hoc illi qui aderant ut viderunt, nimio terrore percussi sunt; initoque consilio; ita ut erant partes cum Cruce, intulerunt in apothecam sub custodia cujusdam Heroldi, ad cuius curam ipsum ministerium respiciebat. Qui ostium sera obfirmans, non tantum propter huiusmodi rem, sed etiam quia quosdam sui Domini thesauros ibi servabat recessit: nocteque subsequente, cum se in ipsa apotheca sopori dedisset, et adhuc partes cum Cruce ibi essent, seris et vectibus munivit ostium. Et mane facto, nihil de illis partibus nec de Cruce invenit; atque ingenti metu perterritus, omnibus intimare studuit tam mirabile huiusmodi factum. Quod illi audientes et omni sollicitudine perscrutantes, minime repere-
runt; quod et usque hodie manet incognitum. Prædictus vero Heuto, quinto fere die in infirmitate positus, spiritum emisit. Hæc autem ita se habere ex multis ipsius villæ incolis, præsertim Herrardi et Heroldi, quos superius posuimus, qui interfuere, testimonio confirmata sunt.

4 Nec illud silentio tegendum videtur, quod temporibus e Elizaeharis Abbatis, successoris Herici, accidit in villa supradicta. Erat quedam tilia, in manso dominico, quæ non parvam molem corporis præstabat. Hæc autem quadam nocte vi ventorum tacta, usque adeo concussa est, ut de summo usque deorsum in quatuor sectiones divideretur, terræ cœquata, radicibus tantum fixa. Hunc dom die il-
lucescente ita esse comperit quidam ex Fratribus monasterii S. Richarii, nomine Egelwianus, cui ipsa f obedia erat imposita, rogavit suos ut præpararent cuneos et malleos, quatenus in crastino flascones et quæcumque essent necessaria inde fierent. Sed vanus labor eos fefellit: nam ut primo mane expediti ad hoc peragendum opus venerunt, ita incolumem atque in pristino statu erectam conspiciant arborem, excepto quod cicatrices a summo usque ad ima parebant, ac si nullum istius rei damnum perpessa fuisset; quæ multo postea duravit tempore, easdem cicatrices in testimonio conservans.

5 Fertur ab antiquis traditum esse, quod B. Richarius dum adhuc pro cœlestis patriæ palma militarem duceret vitam in terris, in prædicto sæpe territorio hospitium haberet apud memoratam Dei ancillam: quæ cum magna familiaritate ei iungere-
tur, utpote cujus vitam in Dei opere conspiciebat assiduam, petiit eum, ut suis sacris precibus apud omnipotentis Dei elementiam obtineret, qualiter dictari mereretur in aquæ largitione: erat enim ibi valde necessaria. Qua prece ejus coactus, orasse perhibetur: post orationem autem suam in terram fixisse baculum, atque mox erupisse fontem, g qui usque in præsens ibi perdurat, illud exhibens ad

quod orationibus sancti viri primitus enituit. Multa hinc dici poterant, sed omittere illa decrevimus, quia ad ea transire festinamus, quæ, ubi præclarum ejus corporis margaritum conditum habetur omnipotens Deus, ob sui militis gloriam, ad salutem hominum operari dignatus est.

6 Quidam paterfamilias, divitiis valde inclutus, in Burgundionum regione positus, honorifice degebat: cui liberorum facultas erat sublata, nisi tantum in unius filiae aspectu (quæ in annis locata virgineis, spes sola remanserat superstitis) quam diræ passio paralysis adeo angebat, ut nec manus ad os valeret porrigere. Cumque ea pater proprios per quæque loca Sanctorum causa huius circumduceret negotii, et nullum adipisceretur medicamentum, contigit a suis desperari eam posse nancisci incolumitatem. Istitis autem cor tenebris obvolutum habentibus, accidit una noctium, ut per visionem compelleretur pater illius, a quodam sibi ignoto, talibus afflaminibus: Vade, inquit, in Franciam regionem ad plagas Boreales, ducens tecum unicam filiam dilectam, et perquire venerabilis S. Richarii monasterium, quod situm est spatio quindecim leucarum a porto h Quentovic, ibique scito ob ipsius merita illam pristinam consequi sanitatem: et quia tres ibi habentur ecclesie, præpara quamplurimos cereos, ut unicuique altari proprium superponas cerenam: nec multum differre stude, quia in proximo ipsius Sancti magna aderit festivitas. Ille vero expergefactus congratulans visioni quam celere non distulit jussa implere: paratisque omnibus itineri necessariis cum multo comitatu et filia lecticæ imposita, utens interrogatorio calle, ad supradictum pervenit cœnobium. Et cum ibi ante fere duorum spatia dierum festivitatis illius advenisset, substitit ejus præstolans adventum; et quia mos in illo tempore, instituentem præclaro Abbate jam dicto Elizaehar, decorat limina monasterii feminis tetigisse, a meridiei climate bina extendit tentoria. Cum autem præclaræ solennitatis, quæ septimo Idus Octobris colitur, vigilia advenisset, sumptos unicuique altari superposuit cereos, et quedam munuscula obtulit B. Richario, nec non Fratribus largitus est suorum quantitatem aliquam thesaurorum: Fratres vero gratia mutue caritatis vicem rependere suæ humanitatis studuerunt. Cum igitur in ipsa venerabili die, post peracta Missarum solennia, ex i vinatico S. Richarii, et ex suarum apothecarum vino mitterent ei benedictionem; illa jam dicta illius filia, quam sæva paralysis possederat, audito ipso vinatico, petiit sibi ex ipso dari potum. Cumque procuratrix illius vellet sua manu vas assumere, et solito ipsius ori porrigere: illa renuit, sed extensa insolito manu utcumque potum ori attulit, totumque hausit. Illo autem perhausto, surrexit incolumis, et convivas omnes in amore Confessoris Christi deprecata est bibere, pergens in cirenitu, et unicuique congruum dans poculum: et pater omnesque sui in gloriam et laudem Dei versi sunt, quod Sancti sui nomen longinquis etiam manifestat regionibus. Quæ intantum sanitatem adepta est, ut equitando ad sua remearet.

7 Erat quedam meretrix, nomine Olgia, de territorio quod vocatur h Villare, consistens secus muros monasterii ad plagas Boreales, quæ multorum causa ruinæ fuit. Hæc dum in hujus facis luto, multo grassaretur tempore, contigit eam omnium suorum membrorum contractionis damna subire, adeo ut ipsa facie non more hominum, sed retro respiceret. Hæc a suis cum cereis ad suffragia Patris nostri adducta est, quæ ibi meritis illius propriam consecuta est sanitatem. Postquam autem meruit, opitulatione divina, perdita uti commoditate; non se crexit conterere suetæ vitia libidinis, sed magis ser-
vire

D

Paralytica,

monito patre
ejus per
somnia,

h

E

devecta
Centulam

i

F
hausto vino
ex vinea S.
Richarii:

h

contracta
meretrix
sanatur se-
mel;

et in trunco
fagi Crux
inventæ,

postea cum
trunco eva-
nuit :

Tilia vi
ventorum
secta,

in integrum
restituitur,

fons a B.
Richario im-
petratur.

g

A vire studuit : nam si antea in cœno istius miserie insatiabilis fuit, postea multo magis deteriora addidit. Quam Dei clementia durior virga castigavit : nam quantum majora adjecit superioribus, tantum copiosius secunda vice contracta est, ablata sin ul facultate loquendi. Quam iterum sui ad consueta præsidia studuerunt deferre, quæ illuc perducta est tempore vespertini officii Dominici diei. Peracta vero oratione, ut ibi aliquantisper substitit, vidit poma jacentia super altare, quod est ante præclarum mausoleum Patris nostri; et innuit, sicut potuit, ut sibi daretur ex ipsis. Quæ ut ad primum gustum tetigit, donum perditæ recepit loquelæ, ac deinde in ipsa nocte ex integro consecuta est sanitatem; quæ nequaquam ultra apposuit se volutare in istius calamitatis veneno, duobus castigata flagellis.

8 Venit quidam homo, nomine Restoldus, de pago Evercino *l*, ad monasterium Christi Militis, inter alios pedestres sæpediti Abbatis Elizacharis: utens tali comitatu, gratia victum queritandi: qui ubi aliquamdiu commoratus ibidem fuisset, accidit ut in vigilia sanctæ Pentecostes, suggestus levitamento, piscinam, quæ secus monasterium est sita, peteret causa piscandi. Quo fere tota nocte cassum complente laborem, nihil adeptus est, sed ingenti frigore torpere cœpit. Sed dum taliter fatigaretur, relicto opere cœpto, perrexit ubi pistoria ars exercebatur, ut ubi residuo noctis tempore requiesceret: erat enim jam imminens diluculum. Et quia ibi opere cæmentario clibanus tali schemate factus fuerat, ut supra in circuitu ferme sex hominum lectus sufficeret, illic se inerti dedit quieti. Circa autem auroræ adventum, Fratribus Deo hymnologiam persolventibus, pistoribusque extensa somni ignavia succedentibus jam dictam fornacem ad humanitatis opus, cœpit ille somnificans cum magno gemitu voces emittere. Quas audientes ministri, primum mirantur soni personam: deinde glomerati adeunt hominem, sciscitantes, quando aut cur illuc advenisset. At ille narravit eis rei gestæ capitulum. Qui tollentes eum ante faciem ignis ponunt: percunctari etiam cœperunt, cur tam diras prius emitteret voces. Quibus ipse; Videbam me, inquit, suavi tempore somni, a custode apothecarum tam valde manibus genibusque comprimi, cum increpationis assiduitate, quare tantæ audaciæ fuissen deditus, ut illum lacum causa meæ ausus essem petere rapinæ; ita ut (sicut ad præsens cernitis) sit mihi denegatus pedum incessus nervis contractis, et non valeo nisi manibus genibusque volutis repere. Qua imbecillitate mansit biennio aut fere triennio occupatus, non discedens alicubi. Post tot temporum spatia mense Augusto, die apta resurrectionis *m* Christi mysterio, dum vivifica laus in B. Richarii ecclesia celebraretur tempore nocturnali, contigit illum adesse. Et cum ex more institutionis præclaræ S. Benedicti Regule sacra lectio Evangelii calcetenus perduceretur, et vox una omnium adstantium respondisset, Amen, et Sacerdos hymnum adjungeret Ambrosianum, Te decet laus, te decet hymnus; ille prorupit ingenti clamore in vocem. Et quidam ex Fratribus concite curren-

tes, hujus rei gratia perculsi, invenerunt hominem pronum in terra jacentem, toto extenso corpore secus mediam portam, quæ pervia est intrantibus ex parte Occidentis; et suffragines illius madefactas sanguine, guttis adeo decurrentibus, ut in vestigiis apparerent: quæ, ut ipsi postea asseruerunt, multum putredinis factorem dabant. At ubi inviolabilis Dei laus expleta est, cum magna jocunditate et concinentibus omnibus hymnica voce Te Deum laudamus, adjungentes dulcem campanarum melodiam, deferunt illum ante S. Richarii roriferum mausoleum. Et quia nec sedere poterat, nec se vertere in

aliud latus, mattulam *n* ipsi supposuere: et sic post omnia expleta, omnes puriter suo se claustro dederunt. Et postquam primæ diei Horæ divina laus peracta est, Fratres adeunt ipsum, percunctantes curiositate humana, si aliquid ante vidisset dignum dictu, in ipso suæ vocis ictu. Tum ille: Cum vobis almifici officii celebrantibus magnificas laudes, ingressus fuissen hanc venerabilem domum, resedi ubi me postea prostratum invenistis jacere: cumque diu vigilarem ad opus intemerati officii, subito ingens me invasit sopor. Et ecce duo venerabili canitie viri, candidis induti vestibus, his me vocibus alloquuntur: Cur piger dormitas, et non audis ea quæ recitantur? Et cum ego, horum timore perculsus, deponere somni inertiam tentassem, apprehenderunt me unus per pedes, et alter per scapulas, et sic extenderunt, ut me prostratum invenistis. Horum gratia, talem me scitote prorupisse in vocem. Et cum interrogaretur quid illi visum fuit, qui poterant esse tales magnifici viri; respondit se ignorare. Et Fratres omnium Largitori bonorum, qui Sanctum suum mirificat, consona voce cordis obtulerunt laudes, fletibus eas consecrantes. Qui perfectam consecutus est sanitatem, et usque ad supremas finis sui metas permanens circa monasterii limina, pastus est elemosynis Fratrum.

9 Femina, nomine Bethania, de villa vocabulo Altiswico, contractis manibus adeo ut ungues inflgerentur iocundæ palmæ, venit in vigilia sacræ Nativitatis Christi ad monasterium S. Richarii ob sui medelam: ibique, propter ipsius intercessionem, in Missarum celebratione ipsius diei, propriarum recepit manuum sanitatem. Homo quidam de villa prædicta, cum casu accidisset eum petare cum quibusdam latronibus, ipse tamen dum inscius eorum malitiæ fuisse, comprehensus est cum eis, et in villa o Dulcurio, quæ circiter trium leucarum spatio distat a monasterio, Pastoris nostri nervo mancipatus: qui usque eo illic jacuit, nullum habens fidejussorem, donec omnia sua contraherentur membra. Quod custodes conspicientes, et minime suum in eo lucrum considerantes, custodia relaxarunt: quem sui propinqui tollentes, secum ad prædictum prædium detulerunt. Post aliquod vero temporis spatium visum est illis, ut ad suffragia Patris nostri ferri debuisset, credentes illum inibi ipsius intercessionibus obtinere sanitatem. Nec divina illos credulitas fefellit. Nam ponentes illum in carrucam, illum perduxerunt: cum autem ibi fere anni revolutionem duxisset, præcipuis meritis B. Richarii meruit congruam nancisci sanitatem. Quædam femina, de possessione nunenpanine *p* Longo, contractis manibus, in solennitate Christi Confessoris pristinam adepta est sospitatem.

10 Puella cæca a nativitate, trium pene annorum continens metas, cui pater Justinus, mater vero Grimberta vocabatur, de villa Prineres, allata est a suis parentibus ad celebrem B. Richarii festivitatem. Quam cum illic, in ipsius diei vigilia, inter mœnia quæ Paradisi *q* nomine vocantur, custos ecclesiæ a suis tentam comperisset; cognitos sciscitatur, quid illi accidisset; et ipsi rei ordinem pandunt. Quos ille hortatus est instanti Omnipotentem oratione deprecari, quatenus illorum pignori misericordiam sui præstare dignaretur. Et accenso caedele lumine, ipsius aspectui dando obtulit: at illa porrecta manu apprehendit candelam. Cui subsequendo obtulit pomum, ipsumque nihilominus eodem ordine sumpsit. Et ita his duobus indicis perfectissimam consecuta est visionem. At illi nimio timore perculsi, unanimiter ex intimo cordis laudes dederunt Deo.

D
AUCTORE
ALCUINO
EX MSS.
n

E
Item tres
contracti
curantur:

o

F
p

circa videt.

q

Iterumque
et corrigitur:

inter famulos
sur latitans,

contractus
2 aut 3
annis,

m

subito sa-
natur:

A

AUCTORE
ALCUIUS
EX MSS.

ANNOTATA.

a Mortuo anno 814, die 28 Januarii Carolo Magno, accessit filius Ludovicus Pius.

b Nomini loco per contractionem Sideridis vulgo Sor-
is, prope Monasterium oppidum vulgo Montreuil.

c Quid hujus scriptoris ævo significavit fustis, patet ex abstracto fustaye etiam hodie usitato, pro celsis et prœeris arboribus.

d In Chronica Hariolfi lib. 3 cap. 1 hæc narrantur et traduntur inventæ reliquie, quasi capillorum et barbe abrasiones.

e Eliazachar fertur, teste Hariolfo cap. 4, Gemmetici quoque monasterii Rector fuisse. Sed hoc dubium nobis faciunt Sammarthani, qui Gemmeticensem hujus nominis Abbatem cœvrum faciunt Carolo Magno, an. 800. Fuerunt autem hoc eodem tempore plures alii illustres hujus nominis viri: nam et Freculphus, Episcopus Lutoviensis, gloriatur præceptore Elisacharo, de causâ ei priorem tonum sui Chronici; et B. Benedictus Abbas Georgio Amantæ Abbati laudat. Helizachar, præ omnibus amicis fidelissimum Canonicorum, jubetque suo loco eum haberi, et in charta Ludovici pii, anno regni nono, nominatur, insignis vir et Abbas Elysachar de monasterio S. Maximini prope Trevis: una ipsius Ludovici Archicapellanus seu Cancellarius vocabatur Helizachar, ad vicem cujus Durantus Diaconus recognovit eas omnes chartas, de quibus agitur in Apologia præliminari ad Tomum 2. cap. 1 num. 26: qui vel omnes vel plerique distinguendi ab invicem sunt, nec sine fundamento in unum personam conflandi, obsistente, saltem verosimiliter professionum ac locorum eorumque.

f Forsan deest aliquid: et videtur intelligi Oeconomus vel Cellerarii munus.

g Hoc fontis impetrati miraculum refertur etiam ab Hariolfo, lib. 1 Chronici cap. 12; et præponebatur aliud, quomodo ibidem S. Richardus a nive intactus remanserit.

h In MS. nostra, Quentowig, aliis Quentawie, nunc portus Stapule, vulgo Estaples, ad ostia Quantici fluminis.

i Vinaticum his accipitur, vel pro eo quod nunc a Francis dicitur Vendange, vindemia: vel pro eo quod medio ævo etiam vocatur Vinagium, et significat tributum vini consu præstandum, puta decimas, ipsa in specie monasterio debitas, aut quid simile.

k Adhuc appellari les terres de Villers, licet vicus sit destructus, monet Mabillon: quia et aliam ejusdem nominis ad Orientem, uno salum milliari distare a Centula.

l Ergnie jam dici annotat idem Mabillon.

m Additum mensis Augusti nomen facit, ut solum hic intelligi possit dies Dominica, non Paschalis: quod idem proinde duendum est infra num. 12.

n Quod Mattula sit diminutivum a Matta, perspicuum est, remine monente: sed vocem ab origine Teutonicam, imo et Gallicam esse, moneri debent, qui a Græco *ματτω* subigo etymologiam sumunt, quasi eos pudeat agnoscere verbum, quod non sit a Græcis Latine emendicatum. Vocem illam veteribus ante Romanos Gallos, cis atque trans Alpes, usitatam fuisse pro stercora ex juncis confecta, et ab his deinde admixtam latine linguæ, diffundenti se simul ac deficienti, credibile facit vetustas ucturum ea voce utentium: quod autem eadem nunc quoque utantur Teutones, a quibus olim deduci Franci, solum ostendit hanc radicem, communem Gallis Germanisque fuisse, ut alii infiniter. Hodierni Franci maluit dicere matte: sed initialis litteræ integritatem adhuc servant in Matelas, inde ducto vocabulo. Sicut autem insidum est a Græco *ματτω* derivare matta, et peregrinum facere, quod est et semper fuit

domesticum; sic ab eodem *ματτω* insulse ducitur verbum Francicum Matter lassare; siquidem etiam hodie lassus et viribus exhaustus atque defectus Teutonice dicitur mat.

o Vulgo Donquovit.

p Longuet nunc dici, indicat Mabillon.

q In illis fuisse ultoria tria SS. Michaeli, Gabrieli et t. aphraeli dicata, habent Acta S. Angilberti 18 Febr. num. 15. Est autem Paradisus, utrum, patenti ante ecclesiam arce circumductum: cujusmodi adhuc et nominantur et visuntur in pluribus Germaniæ locis. An quia ipsa ecclesia comparando sit celo? Crediderim. Non item a Paradiso duci Francicum Parhuis, propylæum: hoc enim componitur a parer, ornare; et huis, ostium.

CAPUT II.

Sub Ludovico Abbate. Corpus a'io delatum, et relatum. Varia miracula.

Dum cœnobii Centulensis Abbas a Ludovicus teneret regimina, ob malignorum timorem Danorum, quos Sequana illis alebat temporibus, quorum Princeps fuit b Raginerus, multa monasteria circumjacentia affinitati ipsius littoris, necnon villæ fœcundæ pristinum amisere decorem. Nam supradicto tempore templa ecclesiarum suum deposuerunt ornatum, et una Deo servientium multitudo horum canina turbata rabie, fugam expetivit, universa auferens secum quæ ad venustatem pertinent altaris. Nec iste solum turbo fervorem sui sævi rheumatis propinquis quibusque locis afflavit, sed etiam longinquiora ipsius flatu commota sunt: eo enim pestifero rumore et monasterium hoc concussum est. Quod intantum obtinuit, ut non solum facultates ecclesiæ, verum etiam ipsum intemerabilem thesaurum corporis S. Richardi contingit fugam inire. Nam Fratres, qui ibi ad serviendum Deo aderant, tollentes illud discesserunt, paucos loci custodes relinquentes: qua dispersione cititer trium hebdomadarum tempus sustinuerunt.

12 Postquam autem placuit ei, cui omnia bona substantialiter adsunt, accidens eminus latet, consuetam opem minime linquere, exercuit id quod illi ab æternitate inerat. Nam ministros suos, quibus utitur justitia sua ad vindictam nostram, quia in multis offendimus omnes, copiosa sua clementia fecit petere aliarum sedes regionum. Quod postquam gestum est, visum est Dei famulis istius cœnobii, non debere diu abesse tam honorabilem thesaurum a loco unde fuerat sumptus; et in quadam die Dominica, qua a fidelibus Resurrectio Christi celebratur, induti c candidis sericis vestibus, cum d flaminibus et crucibus et omni decore compositi, gaudioque inenarrabili spiritalis lætitiæ repleti, in hymnis et laudibus Dei intulerunt beatissimi Richardi pretiosum corpus, ubi ante noverant fuisse. Quo comitatu non minima pars Pontivæ adfuit regionis, congratulans de tam magni reditu sui Patroni. In quo felici itinere, duo omnipotens Deus præclara miracula ob honorem sui Militis ostendere dignatus est.

13 Quidam enim homo, nomine Gotselinus, quem sanguis nobilium genuerat parentum, a sæva erat possessus clade paralysis, ita ut omnium illi usus membrorum denegaretur. Qui postquam comperit Sanctum Dei deferri ad locum pristinum, rogavit suos ut comitem se facerent hujus felici itineris, credens ibi sui nancisci corporis, per merita ipsius, sospitatem. Quem, quia aliter proprii domestici iter agere non valebant, imposuerunt mitissimo equo, et ex utraque parte tenentes duxerunt. Qui ubi marinus conspexit feretrum, in quo nobile illud margaritum a suis vehebatur Sacerdotibus, cum omni fidei turba prosequente

Varii Eli-
zachar.

B

a

b

E
Ob irruptionem Nor-
mannorum,corpus S.
Richardii
a'io dela-
tum,et post illo-
rum disces-
sum rela-
tum:

F

c d

Matta an
a Græco?et tunc sa-
natur pa-
ralyticus,

A prosequente, statim confessus est se levius habere. Cum autem illum sui servi de equo voluissent deponere, minime consensit, sed magis voluit per se descendere: jam enim senserat clementiam Dei in se factam orationibus B. Richarii: et pedibus, sicut valuit, obviis incessit, nullo se sustentante: et ubi appropriavit, quantum est interstitii jactus fundæ, adoravit Deum in Sancti sui gloria, toto corruens in terram extenso corpore, crebro Sanctum Dei invocans, ut suis meritis dignaretur illi conferre sanitatem animæ et corporis. Ut autem surrexit de loco, ita sanus effectus est, ut pedibus sine ullius adiuvamento secutus sit tam optabilem thesaurum, usque in locum suæ depositionis: et post Missarum solennia expleta, equitando ad sua reversus est ita incolumis, ut nullam lesionem suorum sentiret membrorum.

et hydro-
picus:

14 Cuidam Landrico nomine erat servus, obtinens vocabulum Magimbertus, quem adeo dira passio angebat hydropica, ut inhabilis haberetur ad omne opus, vixque e loco moveri potuisset, positus in monasterio ubi e tornale opus exercebatur. Postquam vero jamdictus pretiosus thesaurus moniis monasterii appropinquavit; quidam e famulis qui ibi aderant, hortati sunt eum ut secum procederet obviam corpori B. Richarii, ibique sperare se, pro certo posse illum obtinere congruam sanitatem. Quibus ipse velut excusando; Videtis, ait, quia de loco in quo nunc jaceo, non valeo me in gradus erigere; et quomodo cogitis me ire ubi non possum? Cui professi sunt se inferre juvamen, tantum ut ipse assensum præberet. Qua importunitate illorum convictus, illis sustentantibus, utcumque valuit, illos suos direxit gressus: sed antequam ad portam perveniret, quæ respicit Aquilonaria signa, obviam habent chorum psallentium ante intemerabilem thesaurum corporis Patris nostri: procidentesque adoraverunt. At ubi Sacerdotes, quibus cura erat delegata ferre jam dictum honorabile margaritum, e regione pervenissent, ille hydropicus exclamavit, dicens se a quodam Sacerdote calcari qui portabat feretrum. Quod aliter constat fuisse. Qui postquam se crexit de loco in quo jacuerat gratia orationis; visum est ei quod perfunderetur, quasi de pleno cacabo atque bulhente, a vertice usque ad pedes, et ita pristinam consecutus est sanitatem. Qui multo postea ibidem mansit tempore, perfectissime sanus.

15 Miserator et misericors Dominus, qui multiplici radio pietatis genus illustrat humanam, divini medicaminis antidotum corpori atque animo adhibens consecratum, ipse quosdam, a peste agritudinis curatos, unctione interius alloquitur, ita ut in propatulo consistat, quid interius egerit flamma supernæ accensionis: quosdam vero solo curationis intuitu respicit, unctionis præmio minime concessa, qui cordis sui pravitates sequi videntur, ingrediunturque quo se tentatio ducit. Nec est in his omnipotentia Dei deroganda, sed potius misericordia laudanda, ac justa judicia tremenda. Denique et quod Deum diximus misericorditer quosdam post curationis vulnus unctione alloqui, miraculo subsequente luce clarius patebit: tale est enim hoc cœlitus actum, quale nequaquam deest esse litteris prætermisum. Quidam generosi secundum mundi hujus habitudinem parentes, septi non solum obsequiis ac honoribus plurimis, sed etiam divinæ fidei imbuti sacramentis, detulerunt in cunabulis filium unice dilectum, nomine Albricum, ad almifica Patris nostri suffragia: qui puerulus quasi paralyticus passione angebatur, adeo ut incongruus, ad omnia quæ illa ætas suscipit, haberetur: qui etiam in vocis obstaculo laborabat, et nec unius soni verbum percutere linguæ flagello valebat. Quem ante mauso-

Puer nobilis
Sancto obla-
tus,

liberatur a
paralyti,

leum Christi Militis ponentes, votis ac promissionibus suppliciter devoteantes: ut si pristina incolumitate Dei auxilio ac Sancti sui impleratu fungi mereatur, Domino mancipari atque loci ipsius Patrono sub monachica norma deberet famulari. In ejus devotionis titulo, sumpta torcipe, eque instar coronæ totonderunt, ea conditione vel tenore, ne in reliquo ab hac professione retro pedem vertere valuisset. Denique altaria, quæ in ecclesia B. Richarii fuerant, necnon in S. Marice, omnia pallis vestierunt. Jacuit autem inibi tota nocte, in quo parvissimo positus loculo, Christi clementia eum tangente ac misero orditer eum prospiciente, per hujus Sancti suffragium adeptus est omnium artuum sanitatem. Linguae vero quedam connexio superstes extitit, quæ tamen, veluti sibi adjacet, verba solet proferre. Qui ad horam cuiusdam temporis ad demum parentum reductus, ac congruo seu æquo tempore reductus, dignius ac honorabilius Domini servitio est mancipatus: qui hactenus id votis necnon professi omnibus exequitur, ad quod suorum assensu primitus traditus fuerat parentum. Nam licet linguæ præpediatur obstaculo, mens tamen sedula gestit habitare in cœlis: et quod oris officio ex integro non utitur, cordis penetrabile inde auctius cœlestibus fruitur. Et hoc est quod superius prælibavimus, quoniam qui unctione tangitur, necesse est ut mente supernis solidetur: hunc autem credimus, si visus non fallit, ea agere quæ divina pietas creditur amare: et ut in his fixo gradu persistat, usque ad finis sui metas misericordia Dei pro illo est imploranda.

16 Inops quæ quæ quidam, nomine Bertoldus, duobus orbatus erat numeribus, videlicet visus et gressus. Qui aliquamdiu a y Novæ-villæ accolis, quæ sita est secus muros monasterii, in quodam positus tugurio, parcimoniam victus consequabatur. Sed postquam deseruit illam stationem, adiit monia monasterii, et simili ritu degere cepit. Cum autem illic ferme anfractum anni duxisset, una diebus, tempore jam imminente vespertine synaxis, cœpit circumquaque suis validissimæ torqueri membri. Cum vero vespertini officii aurescens signum primum nocte percepisset, velut quivit, illos suos direxit gressus genuum. Et cum in ecclesie sinu aliquantisper subsisteret, et quaternorum h melodia Psalmorum compleretur, ventumque esset ad sacri concentus Evangelii, statim ille exclamavit voce magna, corruens in terram extenso corpore: et ubi laus ipsius ore completa est, delatus est industria Fratrum, concinentium Te Deum laudamus, ex alto cordis suspirio et signis concrepantibus, ad nectarum spiritali flore sepulcrum almifici Richarii. Qui pleniter gressuum consecutus est dignitatem, oculorum vero munus ex aliquanta parte: nam intantum visum recepit, ut iter suum de proximo valeret intendere, qui usque ad terminum suæ mortis permansit circa monasterii januas, utens eleemosynario pane hospitalis.

17 Quidam ex Fratribus nostris, ejus industria multa alia ex virtutibus B. Richarii didicimus et relata, hæc nobis inter cetera intimavit, quod quidam femina dum in conjugali maneret vita, oculorum lamine privata est. Hæc dum diu in hujus calamitatis esset ærumna, et se impotentem in servitio debito i mariti conspiceret, deprecata est virum suum ut eam relinqueret, licentiamque daret velum suo capiti imponere; affirmans se per visionem monitam, ut id monasterio S. Richarii apud S. Mariam acciperet velum capitis more monialium, et ut ab ipso deinceps aleretur victu eleemosynario humiliter postulavit. Quod ut ille audivit, consensit: acceptaque congrua suæ manus exenia, a Domino suo, in ejus famulatu degebat, istius rei meruit nancisci licentiam;

D
ACCITORE
VICITISO.
IX MS.

et votum pa-
ventum com-
plet monachus
factus:

cacus et
debilis pedibus
sanatur:

cæca mulier,

cum decencia
mariti,

AUCTORE
ALCINO
EX MSS.

h
recepta ad
habitum,

illuminatur :

vinctus in
ecclesia S.
Richarii
solvitur ;

item alius,

a suo custode
circumducti
solutus elemo-
synæ causa.

m

Contracta
2 sanatur.

A tiam; et sumpto sibi quodam amico comite itineris, ad prædictum pervenit monasterium. Et cum ibi cum eulogiis pro sua possibilitate ante Præpositum monasterii pervenisset; omne ei suum desiderium apernit, et ut suo imperio velaretur suppliciter suggessit. Cujus ut vidit immobilem affectum Præpositus, aliquandiu dubitans, hoc suum non esse dixit, tandem nec prohibuit: ipsaque a suis adducta ad basilicam B. Mariæ h, ut ipsa peterat, jandictum habitum suscepit. Cum vero in ipsa die reverteretur, ubi cepit appropinquare villæ, quæ Mons-Angelorum l vocatur; Videtur mihi, ait, quod ante nos sit mons quidam et super illum ecclesia, ejus a me turricola conspicitur. Quam cum derisorio verbo suis jandictus familiaris subsannaret, nec illam tantum videre ut pedem de loco in alium posset mittere, confirmaret; Dimitte me, inquit, et tunc asserta mea vera apparebunt. Ut autem dimissa est, rectissime per callem incessit, illud assidue ore volvens: Deum laudo, quoniam per merita Domine meæ S. Mariæ et B. Richarii, lumen mihi restitutum est meorum oculorum. Instantiam vero hoc munere ditata est, ut alinstar prius videret.

C 18 Cum quidam vinctus a suis duceretur custodibus, contigit eos per monasterium sancti viri transitum habere. Cumque ibi facta oratione rursus iter carpere tentassent, ille vinctus elevavit vocem his verbis: Domine Deus et S. Richari, adjuva me. Quem superba mente quidam custodum compescuit, dicens: Non te hodie adjuvabit S. Richarius, quem tu invocas. Sed antequam atrium monasterii exirent, solutus est vinctus sponte, et cursu rapidissimo aufugit in basilicam Christi Confessoris, ibique salvatus est; atque illico transitoria vox superbiæ corruit, humilitas vero intercessionibus S. Richarii elevata est.

19 Erat quidam pestifer homo, latrocinii operarius, nomine Dierbertus, qui in villa supradicta Dulcurio vinculis publicis trusus est. Ubi dum prolixo cruciaretur tempore, et nullum suæ relaxationis fidejussorem haberet; nullo de illo curante propter sua crebra mala opera; cepit relaxari aliquo modo a custode ipsius supplicii, nomine Goifrido. Nam sumpto eo et catenato vinculis ligneis, industria mechanicæ artis ita patrauit ut collum et manus impdexio illis essent, ducebat per metentes, per quasque etiam domos, non tantum ob istius sustentationem, sed potius ut ipse inde aleretur. Cumque aliquo hoc faceret tempore, contigit eum etiam ad monasterium S. Richarii pro hujusmodi negotio venire: erat enim illo tempore indictum jejunium, et Fratres cum ceteris fidelibus Cruces sequebantur. Cum vero reverterentur, et in menia quæ sunt secus ecclesiam ex parte Occidentis, quæ obtinent vocabulum Paradisi, pervenissent; prædictus Goifridus una secum illum vinctum tenens affuit, sperans in ipsius elemosynâ more consueto sibi furtivum emolumentum acquirere. Sed omnipotentis Dei clementia vertit illud reciproca vice: nam qui antea plurimorum oculos fefellerat, et ea quæ dabantur, non illi, sed sibi tenere usurpabat; eo modo ipse delusus est. Cum enim ad interiora iret ecclesiæ, gratia audiendi divinum officium Missarum et prædictum vinctum ante januas basilicæ reliquisset; intercessionibus sancti Confessoris soluta sunt sponte vincula, et celeri cursu sese in ecclesiam dedit, ibique Dei protectione sui quoque militis imploratu, liberatus est.

20 Puella de villa, nomine m Durcupto, contractis omnibus membris, delata est in parvis scalis ad Patris nostri solennitatem: quæ, dum mysteria Missarum ipsius celebrantur diei, meruit pristinam adipisci sanitatem. Item puella, simili morbo contractionis possessa, allata est ad B. Richarii festivitatem.

tem, quæ inibi propriam consecuta est medelam. D

ANNOTATA.

a Elixacharo Abbati subrogatus Ribbodo, et huic Ludovicus anno 844. ex regia prosapia oriundus.

b Raginerus, apud Acheram Ramerus in Fragmento Chronici Fontanellensis dicitur ad annum 845, Ragnerus Dux Normannorum cum classe sua Parisios venisse: et Mimoinus lib. I Miraculorum S. Germani Episcopi Parisiensis appellat Raginarium Ducem Normannorum, auctoremque totius mali.

c MS. Regina Suecia, candidiferis vestibus.

d Fortassis Flanonibus seu Fanonibus: hæc enim sunt vexilla seu labara processionalia, veteribus Francis Teutonibus per terminationem augmentativam sic dicta, a primitivo Flanantfan seu van. Hinc vexillum sacrum, Francorum Regibus contra infideles mularis olim tradi solitum, Oriflamma, Auriflamma, seu Auriflamba dicebatur, ultima consonante, vel integræ vel in affinem mutata, ut sæpe usuevit; prima autem compositi parte vel ab auro sumpta, ejus ornatu ceteris vexillis distinguebatur, vel a particula or, primatum in compositis significante, quod patet in Orsake, Orspronk, orboir, oreond, aliisque similibus, primum causam, scaturigenam, id quod utilissimum, quodque notissimum est significautibus vocibus. Neque refert etiam Latinis notum fuisse Flammeum, id est peplum seu velum nuptiale: nam præterquam quod res admodum diversa sit, vexillum et peplum: possumus docere evidenter Latinam linguam, uti nata est in confinio Græcorum, Tuscorum et Umbrorum (qui fuere Gallorum progenies) sic eam a duabus postremis nationibus accepisse partem bonam vocabulorum, Græcis vocabulis permiscendorum: ut proinde primitus a radice Gallica fluxisse potuerit flammeum: nam et Dionysius Halicarnassensis testatur, Romanos lingua uti nec perfecte Græca nec omnino barbara.

e Tornale opus, a Francisco Tournier, vertere; quod hic de aliquo genere molæ sive rotæ intelligendum videtur.

f Impressum erat: suo equo, sed patet hic aliud non indicari, quam quod educationis causa reductus domum, adultior traditus sit monasterio, ex more sic oblatorum.

g Vulgo la Neuf-ville, erigui rivuli interjectu a monasterio sejuncta, ad latus ejus occidentale.

h Benedictini officii ordo in Gallia quatuor Psalmos tantum adhibet ante lectionem Capituli: sed quomodo Capitali tertio hic vocetur sacri concentus Evangelii, non assequimur ex Ordinis istius Breviariis, quæ aliunde quam ex Evangelio desumpta Capitula passim proponunt.

i Impressum quidem est mansi, quod prædium significare potest: sed mariti esse legendum persuadet MS. Auguerpiense, ubi dicitur in servitio debito sponso: et hoc ipsum exigunt verba mox sequentia.

k Notat Mabillon non fuisse hic tamen conventum monachorum: adeoque concludit, eam ibi juxta ecclesiam monachorum habitasse velut devotam aut tertiarium.

l Mons-Angelorum, postea Nubis-mons, vulgo Nue-mont dictus, ob nubem quæ Centulenses monachos, S. Richarii corpus Monasteriolo referentes, ab illius loci incolis armatis divisit ac protervit.

m Durcuptum, vulgo Drucat in Indice possessionum, apud Harulfum.

LIBER SECUNDUS.

Miracula tempore scriptoris facta.

CAPUT I.

Altera irruptio Normannica. Corpus alio delatum et relatum. Varia miracula.

Hactenus, quamquam stylo imperito veritatem harum

Auctor ea
quæ vidit
hic scribit.

Normannis
Franciam
vastantibus

a

b

c

monachi
Centulenses
fugiant :

d

revocantur
a B. Richa-
rio :

A harum executi sumus rerum ; ea tamen nos constat posuisse miracula, quæ fidelium relatione testium nequaquam scrupulum dubietatis cuilibet devote legentium credimus afferre. Nunc deinceps ea ponenda sunt, quæ coram positi vidimus ; in quibus extrinsecus persona testimonii non quaeritur, propria nos conscientia in omnibus instruente. Existunt enim quædam his inserta, quæ diversis in locis existere patrata, eo modo vel tenore nobis velociter relata, ut eorum dictis ita animus solidetur, acsi nobis fuissent presentibus acta.

2 Anno incarnationis Dominicæ MCCCLX, Indictione octava, depopulata est dira clades non minimam Franciæ partem. Nam mare eo tempore, quamvis sub quibusdam assidue obscuris significationibus illud minime cessat exercere, a nudum suum suis ostendit vicinis affectum : ea enim tempestate alumnos proprios, quos sui tabo nutrierat fellis, velut parturiendo evomit. Heu quam sæva illius gemina parturitio, id est significativa et detecta ! Quorum prior suam constituit esse in rapiendis animabus, et ad infimum sui sævi fluminis mergendo b :

B aliquando suavem solebat suis finitimis deferre patrum, nunc mortis præstat interitum ; et unde olim enormis educta fuerat saturitas, inde nunc nigra egreditur fames. Nam tempore supradicta dira c Danorum manus, late maris æquora contextit suis de navibus, adeo ut feræ silvestres putarentur malis sursum porrectis : quorum popularitate monasteria destructa, civitates dissipatæ, villæ radicitus corruerunt : et (quod nequius est) ipsa hominum, nec minus popularium quam servientium Deo multitudo, turpibus traditur canibus : et ipsos partim trucidant, partim prædæ dirigunt suarum navium, partim etiam trucibus necant flammis. Quia pestilentia contigit obvolvi et monasterium S. Richarii. Nam monachi qui ibi theoricæ subtile arripuerant iter, dispersi sunt velut oves præsentia torvi lupi : qui huc illucque diffugiendo, diversas saarum viarum calamitates perpassi sunt : at novissime adepti sunt habitationis locum in territorio cujusdam Deo devotæ feminæ et beneficiæ, nomine Hengiltradæ, obtinente vocabulum Podervais ; ibique supradictæ feminæ largitione non paucos duxere dies. Et eum fere perageret his trinos solaris gyrus menses in istius sævæ miseriæ tempore, recordatus est Dominus, per intercessionem sui Militis, suorum in magna angustia positorum servorum : nam quadam nocte Dominica, qua tunc a Fidelibus d Septuagesima colebatur, istiusmodi declaratum est. Erat quædam anus in supradicta villa, quæ elemosynis antedictæ feminæ pascebatur, quæ talem se retulit visionem vidisse. Cum enim se, ait, silenti dedisset quieti, nocte eadem adstitit quidam veneranda canitie senex, vestibus indutus candidis velut nix, ferens in manibus aureum baculum : quam vir sanctus pulsando interrogavit, ubi Centulenses monachi fuissent. At illa, quamvis per visum, ut postea retulit, timebat aliquem speculatorem Danorum fuisse, et omnino se negavit scire. Cui ille secunda vice ; Noli timere, ait, sed indica mihi ubi sunt. At illa respondit : Confiteor me nunc minime scire illorum conventum, ob malignorum timorem Danorum, quos hac illac discurrendo fugiunt ; sed tamen quam sapissime huc soliti sunt ad mœnia mea domine convenire, cujus elemosynis alor. Cui ille subiungendo, Vade, ait, et dic servis meis. Nocte timere. Ego protegam et custodiam, nec amplius patiemini isto tempore malorum insidias Danorum, et loci mei defensor extiti ab omnibus ingruentibus pressuris : nam ex eo tempore, quo vos illinc existis, ego re-

Aprilis T. III

mausi et custodivi ab omnibus adversis : vosque cito revertemini ad pristinum vestrum locum. Illa autem retulit quibusdam Fratribus illam felicem visionem. Quæ cum ad aures plurimorum pervenisset, repleti sunt inenarrabili jucunditate, gratiarum Deo laudes offerentes, qui suorum semper servorum in angustia positorum recordari dignatus est, per Sancti sui intercessionem. Quam visionem rei exitus probavit. Nam postea nec adeo sævit malitia Danorum, nec Fratres Centulenses pavore eorum diversas mansionum sedes mutaverunt, sed parvo tempore transacto, suo se mari dederunt et discedentes. O quam elemens existit B. Richarius ergo suos, qui dum adversa patiuntur, adesse eis dignatur benignus consolator. Cujus intercessionibus claustra sui monasterii custodita sunt, servi sui famulatus protecti, eminens insidiæ Danorum fugatæ.

3 Nec illud videtur silentio legendum, quid etiam in pago Belvacensi divina operata est elementia, ob reverentiam B. Richarii. Est quoddam prædium illic, nomine Civinocortis f, quod subjacet monasterio illius, et in Fratrum sorte situm est. In hoc habetur ecclesia in honore ipsius et mausi dominici ex una parte ecclesiæ, et ex altera Presbyteri, cui ipsius ecclesiæ gubernacula committuntur. Hanc dum teneret Wariculfus Presbyter, pervius quoque locus haberetur per ecclesiam ex manso Dominico in mansum Presbyteri. Erat illi famulus, qui propter suæ parvitatæ staturam nomine utebatur diminutivo, hoc est Martinellus, qui horas sui furti captabat congruas, hoc domino suo ignorante, nec omnino consentiente, et quæque poterat suæ manui apta ex manso dominico in ipsius mansum deferrebat. Quod dum aliquo faceret tempore, et sese vellet ab hac temeritate minime compescere ; contigit ut quadam die, cum transiret per præfatam ecclesiam ferens ligna, inveniret ibi senem veneranda canitie, stola indutum candida, cum baculo in manibus, qui eum castigatorio verbo prohibuit ne illud furtum amplius exerceret, nec illam ecclesiam suo incesto opere magis pollueret. Quod ille mandatum pertimescens, ut solent qui noviter imperantur, implere studuit. Cum autem tres vel fere quatuor menses in iis observationibus se strinxisset, et de die in diem paulatim hoc dimittere cœpisset, utpote quia præterita consueverunt oblivisci ; cœpit ut prius consuetum repetere opus, et iterum, dum transiret per supradictam ecclesiam, ferens solitum furti emolumentum, ecce senex qui ante prohibuerat ne talia faceret adfuit, his eum vocibus dure compellans : Cur homo, inquit, non observati quæ tibi jusseram, ut non furareris quæ in ista mansione habentur, tuisque fœdis operibus non inquinares hanc basilicam ? Et eum hac voce impressit illi manum suam ingentem alapam, ita ut deorsum caderet velut exanimis. Qui usque ad vitæ suæ terminum nulli operi aptus fuit, in egestate permanens, ita ut entis una cum capillis illi deflueret.

4 Est etiam quedam villula, nomine g Argovillare, in pago Ambianense, subjecta monasterio Christi militis. In hac dum annua celebraretur ipsius festivitas, contigit femina, nomine Awindam, illius h potestatis in servitio textrino desudare. Quam cum sua vicina increpatorio verbo castigaret, quæ non erat ex ipsa familia, cur non celebraret sui Senioris solennitatem, sed extraneis turpe daret exemplum ; tale reddidit responsum : Non, inquit, mihi opus est hanc observare celebritatem, quoniam multi servi sui famulatus eam satagunt custodire. Cui post hanc vocem morbus venenosus lacertæ sive i panuncule miserabiliter inolevit, quo morbo tertia die vitæ præsentis terminum posuit.

5 Puella, nomine Gerheldis, de Villare Gemmeticense,

D
AUCTORE
ALGUINO
EX MS.

solitus eccle-
siæ bona diri-
pere

f

E

reprehenditur
a senæ appa-
rente,

F
et denuo
peccans alapa
castigatur.

g
Festum S.
Richarii
mulier violens
punitur morte:
h

i

ALCTORE
ALCUINO
EX MS.

h
sanatur
puella contra-
cta,

A ticense, in territorio, quod *h* Froocortis vocatur, si-
tum a meridiei cardine monasterii Patris nostri,
hospitium tenebat. Quæ cum aliquo tempore ibi
commoraretur, incidit in pestiferæ languorem cala-
mitatis, quam usque eo perpessa est, donec omnium
membrorum damna contractionis lucret : in quibus
mansit ætatis fere integrum anni tempus. In quo
sue miseriæ tempore, multis vicibus per saporem
noctis hortabatur a quodam sibi ignoto, ut basilicam
B. Richarii peteret causa orationis, ferens candelam
ob sui medelam. Quod illa distulit obedire,
maxime cum non haberet solatium *l* [amicorum,
quibus iuvantibus posset] hoc peragere : sed quot
vicibus jubebatur ire, tot qualemcumque poterat in-
venire mittebat candelam. Cum vero festivitas san-
ctissimi Richarii advenisset, nocte precedente appa-
ruit illi quidam candido vultu, qui illam jussit mi-
nime dimittere, ut non veniret ad sacram celebra-
tem supradictæ diei ; ibique se scire absque scrupulo
meritis ipsius Sancti congruam consequi sanitatem.
Quæ nequaquam jussa contempsit, sed ut valuit im-
plere studuit. Cumque tempus nocturni officii ad-
venit, adfuit inter alios in basilica, qui hujus Sancti
amore ex multis convenerant locis. Cum vero jam
nocturni officii laus expleretur, et Matutinorum *m*
subsequeretur, cepit sororecula prædictæ puellæ
dormitare. At illa ut sedebat, pulsavit eam baculo,
rogans ut se adjuvaret, et quia omnia tremerent sua
membra indicavit : et femine quæ juxta eam ade-
rant, reclinaverunt eam in gremium ejusdem. Ubi
autem cepit pene exanimari, statim projiciens se in
terram, illico extensa est. Post Matutinorum vero
consummata solennia, cum ingenti alacritate animi,
in hymnidicis melodiis et signis concrepantibus de-
lata est ad honorabile sepulcrum beatissimi Sacer-
dotis : quæ intantum recepit sanitatem, ut modo ni-
hil appareat si unquam particeps illius fuisset lan-
guoris : quæ usque hodie visitat frequenter oratio-
nes illius, ferens velum capitis instar Monialium.

puer exens,

n

alius contra-
ctus,

o

G Mulier quædam detulit parvulum suum filium
cecum ad suffragia Patroni nostri, in ipsius sacra
festivitate : et ubi Missarum illius diei solennia age-
bantur, intercessionibus Sancti Dei meruit luce frui
oculorum. Puer nomine Dodo de villa *n* Cathorto,
fere duodecim ætatis continens curricula, dum quo-
dam die reverteretur sequens boves ab opere arandi,
ecce sævissimus turbo adfuit ; et illius bovesque in-
tantum concussit, ut in illius turbinis violentia por-
taretur quasi spatio jactus lapidis. Nam duos boves
elisit, quorum alter damna mortis sustinuit : at
puerum multo tempore extra puritatem suæ mentis
fecit esse, et ita contractum, ut se minime posset
de loco movere, nisi ab aliquo portaretur. Quod vi-
dens mater pueri, studuit eum ferre ad basilicam
Christi Confessoris : et ibi secus mansione accepta,
id est in villa prædicta Froocortis, quandocumque
illi possibilitas aderat, propter sui medelam ali-
quando mittebat per alium, aliquando vero ipse ap-
portabat candelam. Et ubi triun tempus annorum
peractum est, cepit jam sustentaculo iter suum age-
re, quod vulgari nomine *o* Crocia vocatur. Et ite-
rum post expletionem trium annorum, cum in fe-
stivitate S. Richarii Missarum solennia celebrare-
mus, præcipuis meritis ipsius meruit perditam inve-
nare sanitatem.

c *Gesta Normannorum ante Rollonem Ducem ad* D
annum 859. Northmanni monasterium S. Waleriei
et Samorabrivam Ambianorum civitatem, aliaque
circumquaque loca, rapinis et incendiis vastant.

d Anno 870, *Dominica Septuagesimæ cadebat in* 22
Januarii : proinde Normannica irruptio accidit mense
Maio anni præcedentis.

e *Gesta præcitata ad annum* 860, Northmanni in
Somma flumine consistentes, receptis obsidibus, ad
Anglos Saxones navigant : a quibus repulsi, alias
partes petunt. *Hic autem necessario subjungenda vi-*
dentur, quæ scribit Hariulfus lib. 3 Chronici Centu-
lensis cap. 8, hæcenus dicta distinctius explicans, et
miraculis relationem S. Richarii secutis illustrans :
Cenobio Centulensi Ludovico præsertim ob mali-
gnorum timorem Danorum, quos Sequana illis ale-
bat teniporibus, multa monasteria ac villæ sæcun-
dæ pristinum amittere decorem : quo romore et hoc
monasterium concussum est, intantum ut non solum
facultates ecclesiæ, verum etiam ipsum intemerabi-
lem thesaurum, sancti scilicet corpus Richarii, con-
tigerit fugam inire. Fratres denique illud tenentes,
paucosque loci custodes relinquentes discesserunt, et
tribus circiter hebdomadis dispersi monasterio car-
uerunt. Dei autem voluntate Danis discedentibus
aliaque regna petentibus, Fratres retulerunt San-
ctum Domini in proprium locum. Revertenti Patro-
no occurrerunt patrienses, de ejus reddita præsen-
tia indicibiliter exultantes. Omnipotens certe, ut
ampliores sui Sancti cordibus Pontivorum amorem
accenderet, duo magna in ipso reditu perfecit mira-
cula. Quidam enim nobilis Gotselmus, paralyti de-
tentus, omnium membrorum officio manebat priva-
tus. Ille revertenti sancto Confessori suorum auxi-
lio gestatus occurrit : et mox ut ejus lecticam con-
spexit, statim omni malo liberatus optatam sanita-
tem perfectissime recepit. Alter quidam ignobilis,
vocabulo Magimbertus, inutilis ad omne opus, et
nisi ab alio moveretur uno semper residebat loco
ceu truncus. Hunc quidam alii submonebant, ut
Sancto regredienti obviam iret, et salutem suam ab
illo reposceret. Negante isto et impossibilitatem
ostendente, illi eum accipienter obviam Sancto tu-
lerunt. Cumque processio Fratrum referentium
Sanctum illis e contra venisset : infirmus exclama-
vit a quodam se calcari ; et postmodum visum est
illi quod aqua calida perfunderetur : sicque ex inte-
gro sanatus est. *Hæc ille, haud dubie spectantia ad*
annum 860, *ac proinde male relata ad tempus Abbatis*
Ludovici, quem auctor Chronici dicit creatum anno
844 (seu potius 843, si Karoli Regis annum iv, Indi-
ctionis xi numero priori adjunctos consideret) et quem
constat ejusdem Regis anno xvi, Indictione iii, id est
Christi 855, successorem, et cum quidem interposito
Nithardo Abbate forte solum mediatum, habuisse Hrvo-
dolum, ipsius Caroli Regis arunculum. Sed nec hic
usque ad annum 860 *pervenit : siquidem anno dicti*
Regis xx Abbas erat Heligandus, ut in margine
Chronici ipsius notatur, juxta fidem contractus ibidem
ab Hariulfo indicati. Proinde rectius intelligentur
prædicta omnia sub Heligando, non Ludovico, facta.

f Civinocurtis, vulgo Chevincour, vicus diocesis
Belvacensis prope Compendium, Centulensibus etiam-
num subiectus. Consule Hariulfum cap. 13 lib. 3.

g Vulgo Argentuillors.

h Potestas pro prædio, vulgo poder, quomodo supra
dicitur, Podervais, prædium Vasi vel Gervasii, ma-
gis in usu apud Italos est.

i Est quidem Panus tumor pustulosus, sub faucibus,
auribus vel inguinibus enascens ; suspicor tamen pro,
panuncula, legendum, ranunculæ : sed causam alte-
rutrius appellationis, tribuendæ morbo illi pestilenti,
et thuc requiro.

Dum refertur
corpus S
Richarii

E

sanatur
paralyticus,

et hydropicus,

p
an tunc
Ludovicus
Abbas ?

ANNOTATA.

a Fortasse rectius invidum legeretur.

b Videtur indicare, quod mare erundaverit, et prima
hæc clades præsagium fuerit gravioris, inferendæ a
piratis.

k

A k Vulgo Friaucourt, quod fuisse proximum monasterio infra num. 6 clarius indicatur.

l Suppletur quod videbatur deesse : si tamen doceat aliquis solatium dici pro coragio, id est animo, aut etiam scribi debere coragium, facile assentimur nil deficere.

m Matutinorum, nomine videntur hic intelligi solæ Landes, melius sic nominatæ, quam qui præmittuntur Nocturni, ita dicti quod noctu cantarentur.

n Vulgo Cæurs dici, monet in margine, idem qui superiora quoque loca indicat, Joannes Mabillon.

o Crocia, subaxillare falerum, vulgo crosse ; Teutonice crucke ; utrumque a forma crucis ducitur.

CAPUT II.

Caput S. Richarii thecæ argenteæ impositum.
Varia miracula.

A Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi, octingentesimo a sexagesimo quarto, mense Octobri, die sexta Kalendarum Novembrium, translatum est a Fratribus gloriosum caput S. Richarii de capsâ lignea (in qua conditum habebatur propter Normannorum imminentes pressuras) in argenteam, auro gemmisque redimitam, cum honore debito ac reverentia. Ad quod divinum dum fuisset officium, convenit etiam non minima pars famulorum monasterii, qui in diversis deservebant officinis, ad tam honorabile spectaculum, simul se ejus sacris orationibus commendantes. Inter quos quidam e famulis, nomine Geroldus, adfuit ; qui in officio coquinæ Fratrum usque adhuc deservit : qui adeo oculorum lumine privatus erat, ut vix quippiam videre valeret, et in illorum doloribus sine cessatione diu nocturne cruciabatur : cui Medicorum peritia nulla proficua erat ; jamjamque ab omnibus desperabatur posse illum pristinum consequi visum. Qui cum inter reliquos gratia hujus saluti ferri spectaculi advenisset, jam in ea infirmitate positus circiter anno et dimidio, et, ut ipse refert, semper sibi venisset in mentem quod per venerabilis Pastoris nostri vivifica merita deberet ei visus reddi ; supplici voce Deum adoravit, et, ut sui meritis B. Richarii dignaretur misereri, ex corde contrito postulavit. Qui antequam suam complexisset orationem, sensit se levius habere ; et ante revolutionem circuli septimanæ, ita perfectissime visum recepit, ut nunquam se perfectius videre testetur.

C 8 Est quædam villa, nomine Valcellas, b circiter duarum spatio leugarum a monasterio B. Richarii, in qua fuit homo, nomine Madewinus, ejusque conjux Biada, quorum filius, vocabulo Hildradus, fere septem continens annos, in gravissimam incidit c egestatem, ita ut nec se valisset in aliud vertere latus : in qua dum laboraret, incurrit etiam in damna contractionis. Postquam autem quasi circum anni in hac miseria peregit, visum est suis, ut ad d S. Albini suffragia ferri debuisset, quatenus ipsius meritis illi sanitas Dei clementia donaretur : est enim illius Oratorium non longe distans a prædicta possessione. Quem secum tollentes cum candelis detulerant ad prædictam basilicam : sed nihil ibi dignum voti sui adepti sunt. Deinde ut se viderunt hoc munere privatos, ad monasterium nostri Patris illum duxerunt. Qui cum illic pene totum peregisset hebdomadam, et nullum suæ sanitatis nancisceretur remedium, parentes sui in desperationis tenebras versi, rursus ad sua illum reduxerunt. Et ut illic aliquantulos duxisset dies, respexit eam clementia divina, et fecit ei desiderium inesse : ut iterum sacras B. Richarii orationes adire debuisset. Moxque ut ipse isto radio divinæ lucis tactus est, cepit manibus pedibusque veluti repere : quod

sui considerantes, minime moram fecerunt ad desiderata patrocinia cum perducere. Et breves illi anteculas e facientes, ut in illis iter velut reptando valisset habere, illic dimiserunt. Cum autem ibidem fere septem annorum curriculum peregisset, meruit pristinam consequi sanitatem. Nam cum in festivitate Patroni nostri tempore nocturnali ad sacrum fuisset officium, et secunda Lectio recitaretur, intercessionibus ejusdem præcæ incolumitati redditus est. Quem Fratres quidam tollentes, ad almificum B. Richarii mausolæum deportaverunt : atque post expletionem divinæ laudis, devotam more ecclesiastico hymnologiam pro illo Domino obtulimus, qui modo perfecte sanus est.

9 Homo nomine Lantfridus, de villa, quæ nuncupatur nomine fluvii f Sealbacis secus currentis, fere leuga distans a monasterio S. Walarici, subjectus fisco Cresiacensi, in gravissimam cecidit aegritudinem. Qui cum se gratia sui remedii plurimis dedisset medicis, et illorum peritia incensus sive coctus fuisset, nihil illi contulit salutis : sed potius unde sibi arbitratus est incolumitatem provenire, inde majus sustinuit detrimentum. Nam tantum medicorum suffragium exquisivit, usquequo contractionis lucem incurreret, nec aliter valens callem suæ viæ incedere, nisi in carruca positus ; nec se e loco movere, nisi a duobus levaretur hominibus. Qui sero sui reminiscens, rejecto medicorum molimine, meliorem semitam arripuit, tradens se orationibus Sanctorum. Qui cum per multa sacra Sanctorum duceretur patrocinia, contigit per Dei dispensationem, nullam eum suæ salutis nancisci sospitatem. At novissime delatus est suorum sagacitate ad monasterium Centulense, in Patroni nostri sacra solemnitate. Qui cum ibi oratione celebrata, ad sua reductus esset : carperunt venæ suorum artuum aliquandiu relaxari, et ipse levius habere. Sed cum prædicta festivitas post anni circulum advenisset, non ille (ut dignum erat) gratias referens pro ipso aliquantulo suo remedio, expetivit orationes B. Richarii ; sed versus in ignaviæ tenebras, domi remansit ; intantumque demum contractus est, ut nequaquam secunda primæ posset comparari contractioni. Quod sui considerantes, ut iterum advenit ipsa solemnitatis feria, in carrucam ponentes, illum eum detulere ; quoddam quoque animal S. Richario pro ipsius medela dantes : ibique oratione exacta ad propria demum reductus est. Qui postea mense g Febuario pristinae sanitati donatus est, ipseque nobis omne istius rei capitulum composuit.

10 Item homo, nomine Hermenteus, de pago Vilcassino de villa Freneicortis, a primæ pueritia contractus et mutus fuit : qui cum fere sexdecim esset annorum, apud S. Sebastianum h Martyrem meruit adipisci munera perditæ loquelæ, et manus dextræ extensionem. Qui deinde Pontivam adiit regionem, et in villa, quæ Longo dicitur, et in circumjacentibus, elemosynario vitam inopem pene sustentabat. Cum autem circiter quadraginta esset annorum, cepit illum quidam sibi ignotus compellere per visionem multis vicibus, ut iret ad monasterium Centulense, ibique se pro certo sciret propriam obtinere sanitatem. Et ut celebritas Patris nostri advenit, impositus asello, quo uti in itinere solebat, illic delatus est. Cumque ad nocturnale officium convenissemus, et laus primæ celebraretur Nocturnæ, opitalantibus meritis B. Richarii illico extensus est, simulque manus sinistrae dono solutionis potitus est. Quem tollentes et ante mausolæum Patroni nostri ponentes, post expletos Matutinos, more ecclesiastico pro illo Domino laudes studuimus celebrare.

11 Puella nomine Angla, de villa i Botiono, ex familia

D
AUCTORE
ALCUINO
EX MSS.
a

f
alius quod
minus gra-
tus fuisset
relapsus,

E

deano san-
atur :
f

g

alius, visione
excitatur, ad
petendam
sanitatem,
h

a
S. Richarii ca-
put in thecam
argenteam in-
seritur.

sanantur
laborans
oculis,

b
puer con-
tractus,

c

d

et secunda
vice Centu-
lam prore-
ptans.

AUCTORE
ALCIVINO
EX MSS.

h
mulier die
festo lanis-
cio vacans
punitur et
sanatur :

l
m
contracta
erigitur,

*item infan-
tulus :*

n
muta lingua
solvitur :

*contractus
erigitur.*
o

Psal. 18, 15
Datus Ans-
leicus bri-
sil ad eum S.
Richarii,

A familia S. Richarii, cum in Purificatione S. Mariæ quiddam lini operaretur, manu sinistra contracta est, ita ut medius pollex inter indicis et *k* impudici artus infingeretur, ceteris deorsum ad palmæ radicem pendentibus. Quæ cum prope in hac ærumna laboraret mensem integrum, spontanea sæ manus extensione pristinam sanitatem adeptæ est. Cum vero appropinquaret festività sancti viri, fere spatio ante unius mensis, eo quo supra ordine, sed aliquantisper gravius prædicta levia contracta est. Et cum ad solennitatem ob sui medelam, inter alios suos vicinos, qui hujus Sancti amore convenerant, iter carperet, et jam ex ista esset parte villæ, quæ Hinwalthcortis dicitur; sæ manus meruit recipere sanitatem.

12 Est vicus in pago Ambianensi, nomine *l* Ivra, pertinens *m* ad monasterium B. Richarii, in quo dum vigilia sacri festi Paschalis celebraretur, quoddam miraculum divina peregit clementia. Est enim ibi ecclesia in honore B. Gervasii Martyris consecrata, in quam delatæ sunt Reliquiæ Patris nostri, cum suppellectile suæ ecclesiæ dicata, propter imminuentem Nortmannorum timorem, quem sine cessatione patimur. Erat quædam femina inibi, multo dextera contracta tempore, unguis digitorum infixis mediæ palmæ, ut etiam ex altera parte parent: quæ, ut diximus, cum inter alios ob Christianæ fidei devotionem se auscultatibus divinarum dedisset Lectionum, et sextæ tenor haberetur Lectionis, opitulante gratia divina suæ meruit recipere manus ex integro sanitatem. Quod quamvis miraculum in ecclesia B. Gervasii patratum sit, non tamen credimus Pastorem nostrum illo privari, cujus Reliquiæ et ecclesiastica suppellex ibidem tunc fuit.

13 Femina, secundum mundi hujus appetitum pauperecula, detulit parvulum filium suum, circiter quatuor annorum metas continentem, nomine Theodericum, ad suffragia Patris nostri; qui (ut ipsa asserit) fere biennio contractus fuit. Quem memorata genitrix cum portione cera, quæ denarii pretio appensa est, ad votivas suppetias Patris nostri apportavit. Et ubi triduo ferme illic fuit, pristinam consecutus est sanitatem.

14 Homo quidam, nomine Odelradus, de pago Vilcassino, et de villa vocabulo Floriaco *n*, matura jam pressus senectute, ab ineunte ætate mutus fuit. Qui dum in prædicto pago vitam in opere sustentaret, monebatur sæpius per soporem a quodam sibi ignoto, ut Pontivam adiret regionem, ibique munus tacentis linguae meritis B. Richarii deberet adipisci. Qui ut inter alios ad præfatam venisset solennitatem, demptis linguae obstaculis loquacitatem meruit obtinere.

15 Parvulus, nomine Dodigerus, duorum [annorum] et quatuor fere mensium ætatis, cujus pater vocatur Hildeboldus, de pago Rodomago et de prædio o Durclaro, subjacens monasterio Gemmeticensi, ex utero genitricis contractus extitit. Cujus genitor vivæ fidei facultate succensus, studuit enim ad festivitatem Patris nostri deferre. Cui opulentibus meritis Patris nostri, inibi officium membrorum redditum est. Quem nos tollentes, more ecclesiastico ad mansoleum, Christi Confessoris detulimus, hymnologiam Domino pro illo persolventes.

16 Cum prædicationis Apostolicæ faciundia circum quasque gyrando regiones, plures fidei conciliaverit Christianæ, grexque quotidie propensus Dominicus augeatur; quamvis olim jam in ipsorum Christi Vicariorum tempore Propheticas completus sit versiculus, In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum: tamen auctius ac liberius in processu nostri accumulatur ævi, qui

eos etiam, quorum ense sæpe populamur, in multis videmus correctos, ac colla sanguinea jugo Christi, quod leve est, submittere. Denique quidam Ansleicus, de propagine Danorum progenitus, Christianitatis sumens insignia, contubernalis palatii Domni p Caroli Regis piissimi munificentia effectus est. Qui dum legationem prædictorum Danorum, quos hactenus vis marina in Anglorum sedibus detinet, pro suis negotiis, Domni Regis orabundos clementiam duceret, ac deinde cum congruis responsis redirent; contigit eos per cœnobium Christi Sacerdotis reverti. Cum autem præfatus Ansleicus orationis gratia basilicæ limina adisset, ac singula supplicando altaria circuisset; unus ex Danis, quos adhuc gentilis error ludificabat, curiositate instinctus humana, inter alios intravit; qui neque Deum pro se supplicans rigidæ cervicis flexit habenas, neque in aliquo honoris reverentiam Sancto Dei exhibuit. Postquam vero marinos tetigere fines, cœpit ille artum viribus destitui ac molestia corporis affatim gravari. Dehinc, ut castra suorum adiit, illico quasi rebus humanis eximi visus est: constipatique sui necessarii hujus sinistræ fortunæ elogio, sciscitaverunt si recolere quivisset, unde ipsis fomes istius angoris contigisset. Qui multa secum conferens, ac hujus incitamenti penitus pestem non retinens, jam ab universis vita privari opinabatur. Cum autem finis adesse putaretur, nullaque spes salutis ulterius crederetur, tandem ipsius subiit memoriæ, eo quod tumide B. Richarii basilicam intrasset, et neque Deo Christianorum, neque ipsi Sancto cultus honorem dedisset, ideoque *q* sperare sibi hujus cruciatus casus adesse. Quod sortilega indagine vestigantes, ut confessus est deprehenderunt: ac mox pollicitus est, si divinitus ei vita daretur, ac incolumitate uti mereretur, correctionis vitæ semitam ducere, atque ab effusione Christianorum sanguinis quiescere. Jussitque tendere quatuor fila argentea, et unum auream suæ staturæ altitudinis parilia, disponens ea mittere pro suæ devotionis beneficio basilicæ B. Richarii, unicuique etiam aræ candelam cum singulis nummis statuens imponere. Quod, ut deliberavit, mox meruit levaminis sentire subsidium, ita ut post triduum, fere ad omne sui operis negotium congruus fieret.

ANNOTATA.

a Ita MSS. Reginæ Sueciæ et Centulense, et Hariulfus lib. 3 cap. 11, addens Indictionem 12, quæ in hunc annum convenit, non in annum 859, qui tamen habetur in MSS. Antuerpiensi et Compendiensi. Erat autem tunc Abbas Guelfo, Regali genere procreatus, idemque Sanctæ Martyris et Virginis Columbæ apud Senones sitæ Abbas permanens.

b His explicandis addit Hariulfus: Siquidem cum, ut supradictum est, barbarorum impulsu patria vastaretur, Fratresque fugere cogerentur, fecerant eapsam ligneam, in qua caput beatum S. Richarii condiderant, ut facile et leviter possent quaquaversum portare. Data vero quiete et hostibus fugatis, Odulfus venerabilis monachus Sancti illius habebatur æditus. Qui dum ardenti animo sacratissimum Patrem omni honore prosequeretur, ex thesauris ecclesiæ, auro et argento pretiosisque lapidibus abundantissime eam capsam paraverat, ubi cari Patroni caput de lignea transmissum narramus.... In ipsam quoque multas Sanctorum reliquias reposuit, de quibus mox agitur, id est lib. 4 cap. 12.

c Supple membrorum aut sensuum: nisi malis suspicari ægritatem pro ægritudinem, scriptam fuisse, idque a sciolo, istam barbariem non ferente, esse mutatum.

quod irridens gentilis morbo percutitur,

E

in extremis pœnitens sanatur.

q

Caput S. Richarii.

d

A d *Hic videtur esse S. Albinus Episcopus Andegavensis, cujus Vitam et Miracula edidimus i Martii: est autem vicus, S. Aubin vulgo dictus, juxta Senerepontem, solum octa leucis a Vulcellis ad meridiem distans, a cultu S. Albini nomen habens.*

e *Quæ hic dicuntur Anticula: alibi forte nominantur scamella.*

f *Gallice Estrebeuf: ita Mabillon.*

g *An suspicabimur solennitatem prænotatam fuisse Translationis, quæ 9 Octobris agitur, ne nimis longe fuerit dilata curatio? Ita suadet Ingelrannus, in metris infra dandis num. 9, ubi Octobris mensis celebritas nominatur simpliciter festum Sancti, veluti præcipuum; et indicatur toto triduo agi*

h *In canobio S. Medardi Suessionensi, ad quod corpus S. Sebastiani fuerat delatum, uti late dictum est 20 Januarii.*

i *Vulgo Bussu, inquit Mabillon: distat quidem hujus nominis vicus solum una alterave leuca a monasterio: sed hic in sequenti historia vocatur ann. 16 Buxude; et propius ad nomen hic scriptum videtur facere Bouchion, triplo longius dissitam.*

k *Impudicus digitus Isidora dicitur, qui Persio infamis, aliis verpus et famosus; Martiali, ex situ, medius. Prioris appellationis causam notus illius usus docet.*

B l *Inera, sive Ancora, quo nomine in odium Conchini Itali, qui inde Marchio dicebatur, nunc abotito, Albretum dicitur.*

m *De hoc subjectione, et supellectile istic olim adservata agit Huriulfus, lib. 3 cap. 3. Est nunc Prioratus a Cluniaco dependens.*

n *Floriacum vulgo Fleury.*

o *Durclaram vulgo Duclair: ita utrumque locum appellari docet Mabillon. Nota autem hæc et sequentia miracula usque ad finem narrari in Chronico lib. 3 cap. 18, velut sub Abbate Guelfone, quem supra nominavimus, gesta.*

p *Sperare pro Credere, sæpe alias usitatum invenies.*

HISTORIA RELATIONIS

Ex iv codicibus MSS.

CAPUT I.

Corpus S. Richarii ablatum, relatum et iterum ablatum.

C Postquam igitur peccatis exigentibus Divinæ justitiæ placuit, ut per manum Paganorum, quorum Princeps fuerat a Guaramundus, Franciæ vexaretur; et dirutis multis Sanctorum locis, Centulensis quoque ecclesiæ honestas et gloria maxima ex parte deleta est; multa per Galliam admodum confuse gesta sunt: dum deficiente b Principatu regio, ceteri proceres vel populi, tamquam filii Belial, viarum suarum pravitates exercent: Nempe si qui Ducum vel Comitum potentiores erant, circumquaque manus injicere et vicinas sibi provincias vastare, sibi que subjicere non cessabant, regnum quoque sibi usurpare moliebantur. Ex his c Arnulphus, Comes Flandrensis, multa inepta agere cœpit, captoque Monasteriolo castro regio, Pontivam provinciam propriæ ditioni subegit. Hanc itaque fraude, ut perplura solebat, adeptus: transtulit hinc sanctum Patrem Richarium, cupiens tam nobile lucrum cum quibusdam Sanctis propriæ regionis habere. Eo etiam tempore sanctum corpus d Walarici abstulit, et in castro Monasteriolo, una cum sancto beatissimi Richarii corpore servari præcepit.

2 Post aliquot annorum curricula, Fulchericus monachus (qui post Gerbertum Clericum Clericorum-

que Abbatem Centuli monasterii e Rector erat) adiit memoratum castrum; locutusque cum reddito, qui Sanctorum corpora asservabat, clanculo impetravit, cum maximis exentiis, et infinitis precibus, ut sibi carus patronus redderetur. Designata itaque nocte Fulchericus equum conscendit, et toto quiescente populo foribus ecclesiæ astabat expectans. Custos autem ille valde formidans Dominorum animositatem populique furorem (nam incredibiliter ab omnibus hic noster Sanctus venerabatur et amabatur) egressus ecclesia his Fulchericum affatus est verbis: Ego quidem tuis precibus et Domini victus timore, sanctum tibi Richarium reddam: sed si rescitum fuerit me illum distraxisse, procul dubio periculum vitæ meæ incurram: unde necesse est ut te cum Sancto recedente, ego quasi ad furtum debeam reclamare, ut tali arte ignorantiam possim simulare. Tu vero cum Sancto Dei fugam celeriter inibis: sicque Sanctum suo loco restituens, temetipsum quoque servabis. His ita compositis ecclesiam intravit, gloriosum sancti corporis lectum accepit. Cumque Fulcherici manibus illud voluisset tradere; equus cui sedebat, illico poplitibus in terram dimissis capiteque inclinato usque ad solum, Domini Confessorem qua potuit veneratione adoravit. f Fulchericus tali miraculo exhilaratus, beatissimum Patrem cum ineffabili gaudio recepit; protinusque retrocedens, quam citius poterat veniebat. At uti Custos ille intellexit illum jam levere spatio elongatum, quasi pro aliqua necessitate exurgens, accensis luminaribus exclamavit, perstrepsit, et multis vociferationibus S. Richarium sibi furtim ablatum conqueritur. Protinus ergo ecclesia turbatur, populus accenditur, Principes tali nuntio percussuntur: Continuo milites, populique fugientem sequuntur, et quia equus cui Fulchericus insidebat erat candidissimus, ob hoc per totam noctem fugiens facilius agnoscitur. Verum cum huic jam pene lassessenti adhuc grandis via restaret, illique proximarent: placuit Croatori Domino mirum quiddam operari, quo agnosceretur hujus Sancti favere relationi. Nam dum Fulchericus pervenisset ad villam, quæ antiquitus g Mons-Angelorum, sed hac occasione Nubili-mons vocatur, tanta aeris densitudo, tantaque nebulae caligo insequentes circumsepsit, ut non modo fugientem, sed nec se alterutrum videre possent. Erat etiam his mira itineris difficultas; et patule cognoverint, veraciter Dei nutu sese præpeditos. Videntes vero se nihil proficere (nam et Centulæ populus et jam obviam currebat) cum ineffabili mœstitia recesserunt.

3 Hæc vero Sancti relatio parum valuit, cum cum Centulenses diu habere non licuit. Nam Arnulphus idem qui primo, iterum sibi Sanctum vendicavit, et tamquam cautior factus, non jam in Pontiva patria, quam quandoque perdere metuebat; sed in fidentiori loco sibi que vicino, hoc est in monasterio S. Bertini h reposuit, simulque S. Walaricium, ubi longiori tempore quam Monasteriolo fuit. Longo itaque tempore hoc monasterium Centulense tanti Patris caruit præsentia, agente jam dicti Comitum Arnulphi potentia. i

ANNOTATA.

a *Huriulfus cap. 21 Guaramundum, a Ludovico Rege cum suis interceptum scribit: quod ex Annalibus Bertinianis constat factum anno 881.*

b *Obierant Rex Ludovicus, 4 Augusti anno 882, et Rex Carolomannus, frater ejus 6 Decemb. anni, 884, et in horum locum subrogatus Carolus Crassus, mortuus est 12 aut 13 Januarii anno 888, et fuit assumptus Odo, mortuus anno 898, et interia fuit Carolus*

b
EX MSS.

Fulchericus
Abbas

a custode
recipit cor-
pus S. Ri-
charii,

cui se incli-
nat equus:
E

cumque se-
quentes ne-
bula impe-
diuntur,

Arnulphus
iterum ab-
latum

deponit in
monast. S.
Bertini.
h

i

a
Franciæ in-
cursoribus
Normanno-
rum, et dis-
sidius Pro-
cerum turbata,
b

c
ab Arnul-
pho Comite
Flandriæ
auferuntur
corpora SS.
Richarii et
Walarici
Monaste-
riolum:
d

A lus Simplex, sub quo, post longum dominatum Norman-
 EX 288. norum, Rollo factus anno 912 Christianus, obtinuit
 Normanniam, sic tunc appellatam.

c Arnulphus successit Balduino Calvo patri, anno
 918, cum Adolpho fratre, qui Bononiam et vicinas di-
 tiones obtinuit; quo sine herede anno 933 mortuo, Ar-
 nulphus etiam eundem obtinuit, ac postea Pontivam
 provinciam adjunxit.

d Ad vitam S. Walarici 1 Aprilis nonnulla attigi-
 mus.

e Fulchericus, notatur apud Sammarthanos circa
 annum 940 præfuisse.

f Hoc factum esse circa annum 950, conjectat Igu-
 tius Josephus de Jesu Mario, in Historia Abbavillana
 cap. 81 : recte, si usque ad ipsum annum 950 non ar-
 cedat.

g Ejus mentio facta est supra lib. 1 Miraculorum
 num. 17.

h Joannes Iperius in Chronico cap. 26 part. 1. tra-
 dit corpus S. Richarii delatum ad monasterium S. Be-
 reini, iv Kalendas Septembris, anno secundo Abba-
 tis Hildebrandi, consecrati anno 950.

i Totum hoc caput inseritur Chronico Hariulfi, est-
 que libri 3 Caput 22; item sequentia usque ad num. 9
 et sunt Caput 23 et 24.

CAPUT II.

Corpus S. Richarii denuo relatum ANNO DCCCLXXXI.

Tandem placata divinitas, et suorum precibus in-
 clinata; decrevit glorioso reditu Patrum pectora si-
 licum relevare; quidiuturnis gemitibus gravalantur
 pro eorum sublatione. Verum Flandrensi a Arnulpho
 dudum morte prærepto, et ejus potestatis herede b
 nati filio substituto, dicto similiter c Arnulfo, hie-
 rarehiam Francorum absque titulo regii nominis di-
 sponere filius d Hugonis Magni, Dux inclytus e Hugo.
 Qui cum graviter ferret patriam hostili acerbitate de-
 molitam, nec minus indignaretur, quod et Sanctorum
 corpora, et cetera quæ ecclesia venustant fraude factio-
 sorum sublata forent propriis locis, et ad hæc in melius
 commutanda animum sedulo præpararet; quadam
 nocte quiescenti ei affuit visio, ex præcepto cœlesti,
 quæ illum repulsis dubietatis obstaculis animavit
 perficere, quod pio quamquam, sed tamen timido
 corde facere disponebat. Beatus igitur Walaricus
 per visum ei assistens, ex Dei mandato talia verba
 præfudit. Quid hic, inquit, facis? Et ille hoc perce-
 pto sermone, quisnam esset, cepit interrogare. Et
 Sanctus: Ego sum, inquit, Walaricus. Legonaci
 quondam monasterii Abbas, et Dei præcepto hæc
 tuis sensibus veni inferre. Venerabilis Confessor,
 et coram Deo clarus Sacerdos Richarius una mecum
 ante hos annos extat captivus, et dolo Arnulphi
 longe a nostris diu manemus sedibus pulsus. Jam Deo
 placet, ut te ministro obtineatur, teque jubente
 noster regressus; ut de nostrorum corporum visu
 presentiaque nostrorum, moesta refocillentur rela-
 tione, qui nos post Deum gaudent habere pios Pa-
 tronos. Id celer age, locaque nostra Clericis asser-
 atque in ea, ut prius erant, monachos stude sub re-
 gulari norma unire. Quod si hæc impleas, promitto
 tibi ex Dei jussu, per Sancti pia merita Richarii et
 meas preces, te prolemque tuam fore Regem Fran-
 cigenarum, stirpemque tuam regnum tenere usque
 ad septem successiones.

g Inclytus igitur Dux, volens omnis perficere Dei
 præceptum, per Sancti vocem sic intimatum, accitis
 Consiliariis, inquit, quonam modo posset invenire
 idoneum hominem, cui cœnobium Centulense posset

committi ad relevandum. Huic inquisitioni intererant **D**
 quidam, qui noverant satis hujus provinciæ habita-
 tores, quique Hugoni tale feruntur dedisse solamen:
 En, inquit, Corbeia retinet virum, nobilitate valde
 insignem, cui putamus quod digne satis possit com-
 mitti opus quod dicis: nam parentibus nobilibus et
 militia inclytis valde fulcitur: qui cum in ejusdem
 loci vicino et in ipsa provincia maneant, propinquo
 suo in Dei opere laboranti auxilium ferre non dene-
 gabunt. Audiens hæc inclytus Dux, tamquam salu-
 bri consilio congratulans, misit vestigio viros ho-
 nēstos, qui ab Abbate Corbeiensi super jam dicto
 monacho factam deprecarentur non retardari electio-
 nem. Illo annoente vocatur elegans juvenis Inge-
 lardus, quem adhuc eo tempore ferunt scholis inesse,
 quique ea ipsa die vel hora Sordiacōnatus perficie-
 bat ministerium. Deductus ergo in præsentiam Du-
 cis, accepit curam atque laborem, quo se instante
 repararetur, quantum valeret, hæc Abbatia. Inde ex
 more Abbas sacratur, atque accepta Fratrum ac mi-
 litum caterva Centulam venit. Sane Dominus ille,
 S. Richarii relator, Fulchericus Abbas, sub die
 octavo Iduum Novembrium, e seculo transierat; cu-
 jus suggestu et hortatu aliqui Clericorum monacha-
 lem ordinem susceperant. Abbas igitur Ingelardus
 Centulam veniens cuncta proposse melioravit, clau-
 stra reparavit: non tamen ut antiquitus fuerant,
 sed eo modo quo adhuc stare videntur. Deinde die-
 bus ac noctibus religioni insistens, et congregatio-
 nem monachorum augmentans, agebat sobrie sibi
 commissi loci profectionem. Velle enim habenti diffi-
 cultas nulla inesse poterat: quia magnis villis oppi-
 disque et redditibus locus abundans, facilem cœpti
 dabat profectionem.

G Monasterio igitur ex parte restaurato, et habi-
 taculis religioni congruis; cepit præfatus Dux per-
 quirere, quemodo quod adhuc restabat perfici posset,
 ut sanctus Dei Confessor Richarius proprio loco re-
 stitueretur. Sapienti vero consilio usus dirigit Lega-
 tos in Flandriam, mandens Arnulfo Comiti, ut san-
 cta Sanctorum corpora propriis sedibus reddat.
 Quod ille audiens, et tantis carere ægre ferens,
 primo abnuitt dicens: Non a se reddi debere Sanctos,
 quos ipse non abstulisset. Reversi nuntii obedire
 nolle Comitem Duci insinuant. Tunc ille, coacta in
 onum militum manu fortissima, illo ire decrevit, quo
 Sancti erant; volens persemet sublato ad loca pro-
 pria reportare. Arnulfus animadvertens non pro-
 sperare sibi cessurum, si contra Francos justos injus-
 tus agat conflictum; lacrymis humectus misit Le-
 gatos Duci Hugoni, orans ut nullam patriam ferat
 vastationem: dirigat tantum optimos viros, qui San-
 ctos Dei recipientes vadant cum pace. Fecerat Ar-
 nulfus Comes beatissimis Confessoribus lecticas ar-
 genteas, ubi cum honore eorum corpora sancta con-
 siderat. In lectica vera gloriosissimi Patroni nostri
 Richarii tales ab eo versiculi exarari jussi sunt.

Arnulfi Comitis quaquaversum facta sciatis,

Quæ solitus Domino fecerat ipse pio:

Istum Richario lectum qui condidit almo,

Collocavit ei nœmbra pudica sui.

Mittuntur ergo viri insignes: recipiuntur San-
 cti a nostris gaudentibus; et piis lacrymis atque lau-
 dibus Deum magnificantibus; subsequuntur ab illis
 dolentibus, et præ nimia tristitia voce in altum ele-
 vata ejulantibus. Cumque jam ab Hugone Duce et om-
 nibus qui longinseculæ expectabant videri potuerunt,
 quis voces emissas præ gaudio, quis dulcium profu-
 sionem lacrymarum affatim queat explicare? Ma-
 gnitudo quippe gaudii clunoribus modum abstulerat,
 dum letitia, pro Sanctorum reditu concepta, in sin-
 gulorum cordibus fervens, seipsam vix caperet. Ac-
 ceptis ergo beatorum corporum amantissimis capsis,
 nostri

E
 restauratur
 monasterium
 Centulense:

missis Le-
 gatis repe-
 tuntur cor-
 pora,

F

et collecto
 nuntio ad-
 ducuntur:

et magno
 refectur
 gaudio,

Mortuo
 Arnulpho,

a

b

c

d e

Hugo Cu-
 jelus,

jubetur a
 S. Walarico
 suum et S.
 Richarii
 corpora re-
 ferre,

C

regnum
 Francie
 adiacente:

constituit
 Abbatem
 Ingelardo,

A nostri parumper subsistunt. Post hoc primores populi et qui bonæ mentis habebantur jurare a Duce rogantur, quod de sanctis corporibus nihil subtrahatur, nihilque mutatum esset. Quod cum illi mente libera et animo hilari perfecissent, sumptis Sanctorum corporibus ad propria festinare cum modestia ceperunt. Fama autem tam felicitis regressus ut provincialium corda concussit; extemplo prosilierunt omnes, uterque sexus, communis conditio, juvenes cum grandævis, monachi cum Clericis, omnisque professio obviam ruunt, seque putabat criminis reum qui non occurrisset. Mense Junio die secunda, B. Walaricus suo loco consignatur; nostratis autem Patris regressus in sequentem lucem procrastinatur. Mense jam dicto seculis terminum diem fundente, inclytus Hugo accepit Smetum, per unam leucam scapulis suis, nostrum apportans Patrem beatum; pedibusque nudis, madidasque fletu, venit ad templum; Christi amicum sui altaris sedi imposuit. Interim choris populoque cuncto gratias Deo laudesque Christo vociferante. Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi nongentesimo octogesimo primo, nona Indictione, tertio nonas Julii, hæc beatissimi Patris Richarii facta est relatio:

S. Walarici
2 Junii, S.
Richarii
humero
Hugonis
illatum

3 Junii
anno 981.

Seges attrita
fecundam
messem pro-
fecit:

B 8 Verumtamen in ipso relationis itinere quid miraculi contigerit, operæ pretium tenemur narrare. Hujus enim tempore mensis, campi flavescentes genitæque spicæ largam annonam spondent colonis. Beato quoque Walarico restituto propriæ sedi, cum S. Richarii, ut dictum est, reddito in crastinum ordinata fuisset, ipsa nocte moratus est Dux Hugo cum exercitu et populo mediis in agris, qui scilicet segete læta jamque fecunda erant onusti. Itaque, dum et hic coquina agitur, illic convivium celebrantur, dum et humanis corporibus quies ibidem et jumentis stabula coaptantur, dum diutina stantium vel jacentium impressione dejiciunt, dum pecude pasta et pedibus calcata atteritur, spes omnis fructuum messori denegatur. Tanta vero concultatione attrita et et perdita messe, cultor, non tristatur, quia Patroni obtentu pro nihilo computatur. Postmodum igitur veniente metendi tempore, fruges diruta et desperata, tam læta et fecunda desecatur, ut in illius comparatione defensæ messes et sepibus munitæ, ubertati grani, parvipenderentur. Divulgatur hoc usque hodie miraculum per ora plurimorum, quod fecit Dominus per meritum sui militis, ad laudem et gloriam sui nominis.

Hugo Capetus
fit Rex
Franciæ.

f
et post eum
heredes
ejus.

C 9 Stupefactus præterea Dux tali obsequio, Deo et Sancto ejus exhibito; prospero pollens successu, natalem reversus est in Franciam. Nec multo post, sicuti ei in visione memorata prædictum fuerat, auctore Deo, qui sibi servientes sublimare consuevit, meritis sanctissimi Patroni nostri, quem propriæ sedi restituerat, ut credi fas est, f Francorum adeptus est regnum: quoddum advixit miro moderamine rex, decedente vero eo ad ipsum, et heredes ejus (sicut hætenus cernuntur) successionis serie consecuti sunt; annuente eo, ejus regnum semper est æternum, per omnia secula seculorum.

ANNOTATA.

a Mortuus est Comes Arnulphus, anno 964.

b Is est Balduinus III, ante patrem anno 961 vita functus.

c Hic est Arnulphus II seu Junior, qui vixit usque ad annum 1003.

d Hugo Magnus, Dux Franciæ et Burgundiæ, mortuus est anno 956.

e Hic est Hogo Capetus, postea Rex Franciæ.

f Anno 997.

CAPUT III.

Quædam miracula post relationem S. Richarii

Tempore quo Flandrensium Comitatum agebat a Balduinus, Barbati Balduini filius; erat vir in regione Tornacensi nomine Ofridus, Sacerdos probatæ vitæ, qui adjutorio Domine Adelæ Comitissæ, uxoris Balduini, ecclesiam in pago c Mempisco restabat in honore d S. Richarii; sed cum non potuerit habere aliquam reliquiarum partem S. Richarii, jussit camentariis, ut omnia facerent in nomen S. Nicolai. Dum id illi observare tentarent, nihil prospere eis succedebat. Itaque coactus est perficere opus in laudem S. Richarii. Qui quidem Ofridus post mortem euidam Virgini apparuit; cui narravit maximum auxilium, quod recepit etiam post mortem a B. Richario.

D
IX MSS

a
b
c
d
Ecclesia in
honorem S.
Richarii
apud Flan-
dros struitur,

11 In villa Merimont e prope Leggiam, quidam volens terram suam augere, et minuire terram S. Richarii proximam, lumine privatur.

e
factum punitur
cæcitate,

12 Navis plena hominibus diversarum nationum, in mari naufragium faciens, et omnibus Sanctis invocatis, ab iis nihil obtinuerunt. Invocato autem S. Richario solo, subito tempestas cessat.

f
sedatur
tempestas,

13 Vir et mulier, lapsi in profundum putei siccæ, existentis prope monasterium S. Richarii, ex eo sani et incolumes educti sunt. Clericus in monasterio edens, piscis glutivit faristam; et cum pene expiraret, invocato S. Richario sanitatem recepit. Engelvius artifex lignarius, ex campanili ruens in terram, invocato S. Richario, sanus remansit super lapides.

g
jurantur
viri,

14 In Cimino-curte, villa S. Richarii, duo homines vincti et catenati, invocato S. Richario, vinculis solvuntur. Idem miraculum (cecidit) circa unum hominem, quem Hucbertus vinculis ligatum tenebat in carcere, ex quo evasit solutus. In vico g Berdena existit una ecclesia S. Richarii....

h
liberantur
vincti,

15 Radulphus Cimino-curtis colonos opprimebat, ac per milites curten S. Richarii violenter frangere fecit, omniaque accipere, quæ pertinebant monacho custodi loci illius, et omnibus colonis. Qua die ipse Radulphus, a gutture usque ad virilia, intestina omnia, etiam cor suum, in latrinam dejecit, et obiit horribiliter. Hugo, filius Radulphi, eadem de causa periit horrenda morte; non ut homo, sed ut diabolus, moritur, ore patenti et lingua usque ad pectus protensa. Quo mortuo et non sepulto, uxor aliam duxit virum pessimum, qui eadem de causa male obiit.

i
injuriæ in
S. Richarium
male percutit:

16 Hugo, monachus hujus conobii, non tu existens in ecclesia, audivit musicam cœlestem, et fusam lucem eam implere vidit. Idem expertus est venerabilis Balduinus h Abbas et alii. Ignis existens in omnibus partibus monasterii, extinguitur; et monachus ex alto loco ruens non laeditur, sine humano auxilio, sed mediante S. Richario. Quidam Tornacensis pagi cæcus, visum recepit. Item alter cæcus his visum recuperavit. Puer, egrotans a tribus annis, sanitatem adeptus est. Quodam tempore corpus S. Richarii ferebatur ad villam i Asliacum, transitum habuit per Buxodem, ubi mulier moribunda jacebat: dumque contra jacentis venisset grabatum, illico mulier exiliens sanata est.

h

i

Hæc sufficiat nos dixisse, quia omnia litterarum ingenio a nobis circumcludi non poterunt.

ANNOTATA.

a Balduinus Barbatus, filius Arnulphi junioris, rexit ab anno 1003, usque ad annum 1036, quo successit filius ejus, Balduinus Pius et Insulensis dictus.

b

A b Adela Roberti Francorum Regis filia, nupta an. 1027.

AUCT. AN-
GELRANO
EX MSS.

c Pagus Mempiscus seu Menapiscus, accurate describitur ante Acta S. Amandi § 3, die 6 Februarii : antiqui autem nominis vestigium adhuc superest in oppido Menena, inter Insulas et Cortracum.

d Suspicio esse in vico qui media inter Tornencum et Cortracum via notatur, et dicitur S. Ligier, corrupto vocabulo pro S. Richier.

e Et hunc locum, Merimont Gallis dictum, crediderim esse qui Flandris Flandrice nominatur Merghem, inter Aerias et Armenteriaa, ad Leggiam, alias Lisam, fluvium Flandriae celeberrimum.

f Spinae piscium Francis nominantur Arrestes : quod novem, ob similitudinem cum aristis spicarum, optime quadrat minoribus fluvialium piscium.

g In margine adscriptum erat Bredenay : quid si hodie Bernay, oppidum Normannie inter Lisieux et Evreux? sed hic solum dicitur vicus, qui forte nunc ab ecclesia nomen habet amisso veteri. Porro evulso folio deest hic bona pars miraculorum, quam utinam suppleat aliquis.

h In catalogo Abbatum apud Sammarthanos nullus nominatur Balduinus ante annum 1318; unde sequeretur hoc caput, cujus est diversus a prioribus stylus, admodum sero fuisse collectum : sed forte legendum fuit Galduinus vel Gelduinus, qui praefuit anno 1138.

i Asiacum, vulgo Ailly, ut notatur in margines : media autem via occurrit vicus vulgo Buchu.

EADEM HISTORIA

Auctore a Angelranno metricè
descripta.

Ex Duplici MSS.

Hactenus antiqui retinet quæ pagina libri Carmine, prout valui, cecini miracula Sancti : Hinc ea complectar, proprius quæ vidit ocellus. Ingenio validus, magnis opibus quoque fultus, Arnulfus patriam possedit Marchio nostram ; Hanc et fraude, ut perplura solebat, adeptus, Transtulit hinc Sanctum, cupiens tam nobile lucrum Cum quædam Sanctis propria regionis habere. Hic jam longævus deponens tegmina carnis, Filius ut nati, jussit, fieret suis heres, Præsentabat avum proprio qui nomine tantum. Post Regem prius regni tunc jura regebat, Vir humilis cunctis, cunctis pius atque benignus, Filius Hugonis magni, Dux inclytus Hugo ; Postea regali qui sublimatus honore, Rexit Francorum miro moderamine regnum. Hic graviter tolerans fraudem, supra memorata Restituit patriæ quæcumque erepta fuere. Utque magis celebris fieret regressio Sancti, Præcipit immensam populi glomerare catervam. Nec solum nostræ convenit concio terræ, Quin etiam ex multis facta est collectio Francis. Reliquias Sancti post hæc mandat sibi reddi. Accipiens cujus præcepta puer memoratus, Ellicitur mæstus, tanto pretio cariturus. Sed reputans, si despiciat, non esse salubre ; Reddidit invitus, veritus ne forte coactus. Jam tandem præclara dies illuxerat orbi, Qua debet fieri tam grata receptio Sancti ; Procedunt partes gaudentes et lacrymantes : Namque illi tradunt, quod semper habere volebant ; Isti suscipiunt, sine quo nec vivere curant. Postea Primores populi jurare rogantur, Quidquam ut ne desit penitus de corpore Sancti : Quo facto, nostri festinavere reverti. O memoranda dies ! o lux votive colenda,

Corpus S.
Richardi
abuatn,

Hugo Capetus,
C

collectis so-
cili,

recipit,

Fines dignatur patrios qua visere Sanctus !

Hujus lætitiæ vix enarrare dei

Sufficiet quisquam, quisquam vix gaudia tanta,
Adventus Sancti quæ concutiebat ubique.

Ad quascunque etenim venit processio villas,

Obvia cunctorum procedit turba colonum :

Ac præ lætitiæ gemitus ad sidera jactant.

Ante sed ad templum, quantum est spatium prope
[leugæ,

Quam pervenissent ; Dux jam præfatus, equino

Descendens dorso, nudis incedere plantis

Incipit, et propriis scapulis portare feretrum,

Et secum plebis qui visi nobiliores ;

Illud tamque diu portat, lacrymis madefactus,

Altari donec gaudens proprio imposuisset.

2 Sed jam divina quid sit virtute peractum
Perpendat lector, Sancti meritis sociatis.

Hæc quam prædixi facta est regressio Sancti,

Tempore quo plenis campus flavescit aristis :

Sed tot militibus quæ sufficerent quia tecta

Non fuerant, cultos sese sparsere per agros.

Dicere quis poterit, fuerit quam diruta messis

Pene omnis, pedibus dum conculeatur equorum

Pars quædam, quædam dum pars depascitur ore ?

Uta est pars etiam stabilita ardente culina,

Partibus in multis cocta radicitus herba.

Tandem discedunt, nuda tellure relicta.

Mira loquar ; paucis transactis ferme diebus

Ecce incredibilis cœpit succrescere messis

Fructifera, ac demum cum tempus et hora metendi

Instaret, totos videas flavescere campos,

Ac si nil damni regio perposita fuisset.

Hæc cernens meritis patrata fuisse Richardi,

Ad laudes Domini populus se contulit omnis.

Quod lapsi in puteum vixerunt vir mulierque.

3 In sancti meritum fuit et virtutibus illud.

Ipsius festum quia plebs dum multa adisset,

Forte secus templi introitum puteus fuit, ex quo

Jam dudum laticis penitus defecerat unda :

Os cujus veteri fuerat ibi vimine clausum.

Ignari super hunc dum vadunt vir mulierque,

Ipsius in magnum lapsi cecidere profundum.

Quis dubitaret eos mortis discrimen obisse?

Cernuntur tamen a putei convulle reducti,

Non solum vivi, toto sed corpore sani.

Quod vescens quidam piscis glutivit aristam.

4 Exercebat ovans ex consuetudine b Palmas

Plebs Domini : quidam sumenscum Clericus escam

Cum monachis, ortus non vili stirpe parentum,

Unius incautus piscis glutivit aristam :

Angorem cujus sentiscens vespere facto,

Tentans rejicere hanc valeat si forte vomendo,

Sed quia non potuit gravior fit luce sequenti.

Tertia jamque dies pretendit deteriora

Ac demum in quarta tractat, sibi morte futura

Disponens etiam, fuerant quæ congrua visa.

Abbas et Fratres veniant se visere mandat,

Quis ad se ingressis tantum de morte locutus,

Poscit cum monachis sepeliri quo mereatur.

Pro Domini cœna quinta sed luce verenda

Hunc Sancti ad templum deducit turba parentum,

Tempore quo Fratres celebrant solennia Missæ :

Suffultusque venit dextra levæque duobus :

Jam ferme expirans sanctam conscendit ad aram.

Cui postquam imposuit quosdam pro munere libras,

Nititur, ut vadunt, retro deflectere gressum :

Sed vix conversus, nutu tangente superno,

Sensit aqua tepida perfundi corpore toto

Semet, et exclamavit, quia nil angoris habebat.

Ex hoc nos etiam tanquam de morte reducto,

Lætatur, Domino porrectis laudibus alto.

De fabro, templi tecto qui corruit alto.

5 Ingelvinus c erat lignorum cæsor apud nos,

Qui

D
magno om-
nium gaudio :

et portat
humeris
suis.

Seges attrita
fecundam
messem pro-
fert :

E

illasi manent
in puteum
illapsi :

b
ob spinam
piscis de-
glutitam,
F

ad mortis
periculum
deductus,

sanatur :

c

A Qui templi solitus sarcire ruentia tecta,
Ardua præsумens etiam conscendere plura.
Hic Paschæ in feriis templi campanaladivit,
Signi disruptum funem religare rogatus.
Injuncto officio sibi met sed rite peracto,
Conatur tecti quoddam obturare foramen.
Sed deceptus spe, qua se bene posse tenere
Credidit; a celso dilapsus culmine templi
Concidit, ac penitus horrendam mortem obiisset.
Parietis in partem, nisi vis divina tulisset;
Cujus porrecti lapides sic forte fuere
Ut per circuitum *d* posses incedere templi;
Tutius utque per hos valuisset figere gressus,
Desuper adjunctum munimen erat podiorum.
e Simplicis agnosci poterit miseratio Christi
f Qualiter hoc duplex casu patefacta fuisset.
Uni etenim monacho mors pene oblata fuisset
Ni meritis Sancti, Domini custodia alessset.
Denique prædictus dum vir cecidisset ab alto,
Ad lapides foris extensos deflectitur, ac sic
Corruit, ut podii munimen velleret omne
Atque super lapides porrectos ipse maneret.
Ex illo atque loco, podii quo ligna ruere,
E monachis unns paulo surrexerat ante :
De quo quis dubitet mortis quia damna tulisset,
Respectu Domini nisi discessisset ab inde.

B Ast qui lapsus erat, plures obiisse verentes
Valunt, extinctam quem credunt, cernere vivum.

Quod virit templum scandens insana puella.

6 Unius in rabiem fuerat mens versa puellæ,
Quæ sensu pravo stimulante errabat ubique.
Hæc villæ triviis peragratiss tempore noctis,
Cum matutinos vigiles essemus ad hymnos,
Ut mos est, portas templi aspiciens patefactas,
Intrat vociferans ac frendens horrida verba;
Ad vocisque sonum torquens vestigia nostræ,
Offendit sculam quæ transmittibat ad alta.
Ejus perque gradus conscendere nescia cœpit.
Sed postquam ipsius cœpit contingere summum;
Per porrectarum sibi discurrendo petrarum
Fracturas, sicut mos est, incessit, amentum.
Cui dubium est illam mortis subiisse ruinam?
Quod tamen et fecit, mortis nec damna subivit :
Quin etiam vadens ac discurrendo pererrans,
Venit ad introitum cochleæ, qua culmina templi
Alta petebantur : quam longa est, scandit et ipsa.
Post hæc quod fecit, cujusquam dicere lingua
Vixdum sufficiet : non cessat denique voces,
Addere terrificas, per gyram et currere templi.
Nullus et a quanto fuerit servata periclo,
Cognoscet penitus, nisi qui loca viderit ipsa.

C Nos vero stupidi et formidine solliciti,
Ipsius casu ne templum *g* pollueretur,
Sed nondum fuerat quia tempus et hora loquendi,
h Astanti turbæ certatim *h* significare
Cœpimus, ascendant, rapiant secumque reducant.
Nemo sed insanam præsumpsit tangere sanus :
i Sponte sua tandem gressus rediit per eosdem. *i*

7 Belluacensis adest iterum pagus memorandus,
In quo Richario sunt quedam prædia sancto,
Civino-cortis inter quæ villa vocatur;
Ecclesia est cujus Sancti sub honore dicata.
Hanc sepe ipsius visit præsentia sancta,
Carminis istius sicut narrare libellus
Noscitur, a primo positus qui tertius extat :
k Ac Martinelli *k* loquitur damnabile furtum.
Vilke hujus semper nobis mansere fideles,
Nostro plus cunctis positi sub jure, coloni.
Hanc sed prædones quondam petiere firentes,
Atque duos homines secum rapnere abeuntes.
Interea multis ferro custode diebus
Dum retinent, festum cœpit Sancti esse propinquum.
Jamque dies aderat, fuerant cum gaudia tanta

Aprilis T. III

Successura, refert socio cum talia verba
Ex ipsis unus : Mihi pes sub compede latus
Plus solito nunc est, illumque educere fas est.
Dixerat, atque pedem facili conamine traxit.
Jamque diem Lunæ, cursus removebat ab orbe :
Cum nimio potu somni gravitate tenentur
Cuncti, queis fuerat servandi credita cura.
Oblati nostri, sic libertate potiti,
Contemnunt læti fuerant quæ vincula passi.

8 *A Sancto Frater sanatur, Fratre rogante.*
Comperiet, ratum legerit qui scripta priorum,
Egregium quiddam ; quia dum resonare volebant,
Auxilium a Musis rogabant id faciendi.
At nos censemur qui nomine Christicolarum,
Quo desiderio, ipsius pietate rogata,
Promere debemus miracula Cunctipotentis?
Sufficiunt digne quem nec laudare, catervæ
Æthereæ, ac cujus nutum mundana tremiscit
Fabrica, cœlestis, terrestris et infernalis.
Ipsius ut faulrix mihi sit elementia posco,
Dicere dum nitor quid gessit tempore nostro,
Noster Richarius, pie suffragando patronus.
Carne duos Fratres noster Conventus habebat
Germanos, quorum nobis industria multum
Proderat, atque bonis in rebus sollicitudo.

Contigit ex ipsis ut major præficeretur
Cellæ, quam Sanctus, carnali pondere pressus,
Condidit in silva cæsa sibi Thrisiacense.
Hanc regeret norma dum sacræ religionis;
Accidit, infirmus, sparso languore perartus,
Ut fieret ; fabricam *l* qui tam pervaserat omnem
Nullis officiis essent ut congrua membra.
Arida sub vacuis pendebant pellibus ossa,
Atque ex corruptis stillabat gutta pupillis :
Et quod pejus erat patitur phantasma malignum
Tam graviter, somni ut cepit si quando pusillum,
Evigilans secum non conspiceretur haberi.
Ut quid multa loquar ? per plures hoc referebant,
Talia quod passus vitavit funera nullus ;
Quamvis et affectus tantis angoribus esset,
Prudenti ut solito semper ratione vigeat.
Excepto ut retuli quando gustasse parumper
Somnum contigerat, pro veris falsa tenebat.
Hunc infirmatum postquam vicina colentes,
Accipiunt Fratres, Domini pietatis ad aures,
Clamores faciunt, affectu commiserantam.
Credo sed ejus, ob hoc non obtinere salutem,
Ut Sancti virtus et hoc fieret manifesta.

Quo in languore dies fecit triginta novemquo.
Istis elapsis, fuerat solemne futurum,
Richarii festum ; quod cum cognovit adesse,
Qui fuerat præsens, injunxit talia fratri.
En sicut dignum est Sancti solennia adibis.
Dio illi, Memor esse mei, memor esse clientis
Dignetur : recolat pietas fuerit mihi quanta
Erga illum semper, cum quanto ardore peculi,
Tractavi ipsius pro posse meo utilitatem.
Oret et ad Dominum, suspendat ut ipse flagellum,
Infert ipsius mihi quod sententia justa.
Hæc mandata ferens frater discessit ab illo,
Et veniens Sanctum prosternitur ante sepulcrum,
Orans cum fletu Domini auxilium pietatis.
At postquam veniant secreta silentia noctis,
Prædictus Frater, Sancti residens apud antrum,
Quasdam nocturnas transegit pervigil horas,
Assidue psallens, causa fratrisque laborans.
Ast ubi reddita lux transacta nocte fuisset,
Solicite sacræ celebrat solennia Missæ,
Inter quæ implorat jugiter fratris medicinam.
Commodet auditum jam nobis quisque fidelis,
Noverit ut, Sancto salvandi quanta facultas
Adsit apud Dominum, si quis pie clamet ad illum :
Credere dicturus quod sum nec differat ullus.

D
AUCT. AN-
GELRANNO
EX MSS.

*e duobus
fratribus
germanis
et monachis,*

E

*l
alter per-
iculose æger,*

*petit alio-
rius preces :
F*

*quo in fræto
S. Richarii
orante,*

*et Missam
celebrante
sanatur :*

AUCT. AN-
GELBRANNO
EX MSS.

A Ex hac nocte quidem speciem phantasmatis ollam,
Qui infirmus fuerat, non sensit : corporis ac sic
Expulso morbo cepit sentire salutem ;
Escam carnalem ut qui pridem spreverat omnem,
Indignaretur si tunc sibi parva daretur.
Vidimus insuper hunc modico post tempore sanum,
Ad grates, Sancti, solvendas, linen adisse.

Quod Sancti in Fexto pluviae cessaverit unda.

9 In pluviiis hiemis conversum tempore quodam
Vidimus Autumnum, mensis quo tempore festum
October Sancti monstrabat adesse propinquum :
De quo dum Fratres quasi coropatiendo loquuntur,
Imber quod nimium multos prohiberet inundans,
Nec Sancto obsequium valeant praestare suetum :
In Domino fidens ex ipsis intulit unos ;

A Domino legitur Sanctis collata potestas,
Clandere quod caeli possunt aperireque portas :
Expertem ejus virtutis non fore credo
Sanctum Richarium, ejus modo festa propinquant.
Sed nisi praeclara fidei quis crederet istud,
Cum pluvias nullum posset defendere tectum?
Ast medium cursum cum jam lux ingrederetur
Quae precedebat, caelum omni parte serenum
Conspiceres, nubes solis fulgore fugiente.

B Sicque dies festus transivit, et alter ab illo,
Nulla ut nimbose stillaret gutta procellae.

Divino nutu sic temperiem sibi gratam
Nactus ut est populus, sancti solenne Patroni
Lætus adit, celebrat, lætus remcat celebrato.

m Quod Sancti meritis ne quis in putet esse peractum,
Ad proprias populus vix dum remeaverat aedes.
Incubuit terris cum tam subitanens imber,
Nullus ut omnino posset dubitare fidelis ;
Quin quasi suspensam molem tenuisset aquarum,
Hoc triduo, Sanctus, sua quo solennia durant.

10 *Prædones Sancti nequeunt accendere lignum.*
Carminis istius primi narratio libri
Hoc retinet, patria quod postquam Sanctus in ista
Enituit, Dominoque ferocia colla subegit ;
Oceani expromptus stultuit transire fluenta,
Alterius gentis cupidus prodesse colonis,
More Evangelici miserantis Samaritani :
Huic simile aggreditur quidam narrare Camena.
Est quoddam Castrum in pago Ambianense, vocatus
n Mons desiderii ; vius cui subjacet unus,
Ecclesia est ejus Sancti sub honore dicata :
a Contra hos castellum, bellum cepere o Royenses ;
Pluribus et villis populatis, vius aditur,
Qui, sicut dixi, templum Sancti retinebat.
Hunc furia accensi prædones aggrediantur,
Non dubitaturi templum violare profani.

C Forte secus templi sed stabat cereus aram :

pluvia nimia
in triduo
festi cessat :

cereus a
templo S.
Richarii
ablatus ne-
quit accendi.

Hunc præsumentes rapere, asportant abeuntes.
Sed postquam ad proprias sedes potuere reverti,
Quam secum tulerant tentant accendere ceram :
Appositum sibi sed prorsus sic reppulit ignem,
Ac si in materiem lapidum conversa fuisset.
Quod rursus tentant, rursus frustra que laborant.
Pœnitet hoc pacto Sancti violasse secreta
Illos, ac celeres templo sublata remittunt.
Hæc a nonnullis sic gesta fuisse feruntur,
Externus quamvis nobis locus ille fuisset.

ANNOTATA.

a *Acherius Ingelramnum, Summarthani Ingerran-
num appellant; et addunt, Centulæ natum fuisse : po-
tuit ergo etiam ipsam Corporis sacri relationem, a qua
liber hic quartus incipit, vidisse an. 981, etiamsi tunc
necum monachus fuisset. Titulus hoc hexametro præmit-
tebatur :*

Metrice Richarii descripta relatio Sancti.

b *Indicat fuisse Dominicam Palmarum : qui mox
respondet quinta luce Domini cœna.*

c *MS. Regina Engelwinus.*

d *Coronidem, vulgo la Corniche, intelligit quæ su-
pra sophorum longius solet procurrare, quandoque ad
scenos vel octonos pedes, pro fabricæ magnitudine.*

e *Alia lectio simpliciter nosci : sed retinenda est
prior : quia mox apparet indicari quod unius Christi
duplex miseratio fuerit.*

f *Ita MS. Regina ; aliter legitur, quæ licet : sed
minus commode.*

g *Effusione humani sanguinis templi sic pollui, ut
nisi fuerint reconciliata, nefas sit in iis divina peragere,
notum est ; sed hactenus non reperimus exemplum,
quod ad fortuitum casum, cui nullius peccatam inter-
venit, intelligeretur extendi ; uti hic videtur indicari.*

h *Nutibus scilicet : et vero lex servandi certis locis
temporibusque strictissime silentii, legitur edocuisse mo-
nachos artem quilibet absque verbis tractandi, cum opus
esset.*

i *Sequentia habentur ex solo MS. Regina.*

k *Vile illud supra in lib. 2 Miraculorum unum. 3.*

l *Id est, totum corpus.*

m *Id est, dubitet.*

n *Mons Desiderii, vulgo Mondidier, oppidum cul-
tissimum.*

o *Roia oppidum, et nonnullis Sancteriensis agri ca-
put, vix plus quam trium leucarum intervallo distat a
Monte-Desiderii, versus occidentem respectu Royæ si-
to. De illo egimus 23 Apr. in Analectis de S. Gear-
gio.*

DE S. PASCHASIO RATBERTO,

ABBATE CORBEIENSIS IN GALLIA.

ANNO DCCCLII

Cultus sacer
26 Aprilis,

Carolus du Fresne, Dominus Cangæus, Consi-
harius Regis Christianissimi, vir eruditus et li-
bris editis notissimus, pro suo erga studia nostra
affectu varia nobis transmisit, atque inter alia ex
MS. Martyrologio Corbeiensi excerpta in quibus ista
habentur ad diem vi Kalendas Maii. Natale S. Ri-
charii. Corbeia monasterio depositio S. Ratberti,
Abbatis et Confessoris. Hæc ita auxit Hugo Menar-
dus in suo Martyrologio Benedictino : Corbeia in Gal-
lia, depositio S. Radberti Paschasii Abbatis, magne
sanctitatis et doctrinæ viri. Dein in Notis edidit Me-
nardus, ex MSS monumentis Corbeiensibus, quam da-
mus Vitam ejusdem Sancti ; ex quibus majus elogium

formavit Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino.
Andreas Saussayus in Supplemento Martyrologii Gal-
licani ista habet : In monasterio Corbeiensi fit hodie
celebritas depositionis S. Ratherti Paschasii Abba-
tis, cujus epinicia in hoc Martyrologio exarata sunt
quarto Nonas Januarii.

2 Collitur dicto secundo Januarii S. Adalardus Ab-
bas Corbeiensis, post cujus elogium (quod forte tunc
ignoraret diem natalem) dixerat Saussayus : Item Cor-
beia in Ambianis, depositio S. Paschasii, Abbatis
illius cœnobii et Confessoris, qui prælibati S. Ada-
lardi Vitam descripsit, ejusque locum sortitus, san-
ctitatem quoque eximiis virtutum ornamentis ac
piorum

2 Januarii,

A piorum operum meritis proxime imitatus est. Is enim celebris illius asceterii Abbas effectus, verbo non minus quam exemplo, gregi cui praeiuit profuit, nec commissio tantum casti doctrinae ac pietatis splendore praeiuxit, sed universam Christi Ecclesiam mirabiliter utriusque dotis gloria illustravit. Coelestis siquidem sapientia decoratus, Graecoque ac Latino sermone nobiliter instructus, errorem Bertrami pseudomonachi confutavit, adversus quem de Sacramento altaris adoranda librum edidit insignem, in quo clare et dilucide Corporis et Sanguinis Domini in Eucharistiae mysterio veritatem demonstravit, et tanti Sacramenti majestatem et dignitatem etiam adversus futuras haereses fideliter tutatus est. Quamobrem et tamquam propheticus scriptor habitus est a posteris, quod ducentis fere annis haeresin Berengarianam, antequam nasceretur, extinxerit. Quibus religiosis trophaeis, aliisque gloriosis meritorum cumulis insignis, decurso mortalitatis stadio, ad Sanctorum consortium evocatus: felici exitu beatitudinis aeternae adeptus est. *bravium.*

et 12 Julii
ob translationem
factam
sec. XI.

B 3 Idem Saussayus in *Supplemento* ad diem XII Julii ita scribit: Eodem die, Corbeiae in Ambianis, elevatio et translatio S. Rathberti Paschasii, Abbatis illius monasterii: ut propugnatoris mysterii Eucharistiae insignis. *Ad dictum diem in ante indicato MS. Martyrologio Corbeensi ista leguntur: iv Idus Julii Apud antiquam Corbeiam elevatio corporis S. Rathberti Paschasii Confessoris. Facta est ea Translatio seculo Christi undecimo ab Episcopo Ambianensi Wido, et Abbate Corbeiensi Fulcone: qui apud Summarthanos traditur praefuisse ab anno MXVIII usque ad annum MXCVII. At Wido Episcopus fuit saltem ab anno MLIX, usque ad annum MLXXIV.*

tans ejus
apud S.
Gerardum
Abbatem
Silvæ-ma-
joris,

4 S. Gerardus Abbas Silvæ-majoris in *Prologo* ad *Vitam* S. Adelardii nobis ad diem II Januarii editam enumerat num. 2 illustres hujus discipulos, et inter alia sic scribit. Rathbertus quoque Paschasius, ejusdem Abbas loci, qui luculentum edidit librum de Corpore et Sanguine Domini, ejus meruit paternitatem digna filiatione sui: cujus etiam corpore cum reliquis illustratur Corbeia: quidiversi diversa diversa sanctitatis in Christo adepti sunt merita. Hic autem qualis fuerit et quantus, in quadam epistola testatur Abbas Labiensis Herigerus, qui eo tempore inter sapientes habebatur sapientissimus. *Verum dolemus nos cum epistolam non potuisse nancisci. Floruit Herigerus seculo Christi undecimo, mortuus anno MCVII.*

C an fuerit
instructus in
monasterio
Suessionensi?

5 Edidit omnia opera S. Paschasii Rathberti Jacobus Sirmondus typis Cramosianis anno MDCXVIII, eisque praefixit *Vitam* ejus a se compositam, quam primo loco dedit. In cujus exordio plene discrepat a Menardo, dum ille vult instructum apud sacras Virgines Suessionenses, sub Theodrada Abbatisa: quam Menardus tradit tantum se recepisse ad monasterium, cum frater ejus S. Adelardus ecularet in Herio insula, jussu Ludovici Pii Imperatoris. Quo tempore S. Paschasius fuisset monachus Corbeiensis, et quidem matura aetate, et composuisset librum de Corpore et Sanguine Christi, in quo sub nomine Arsenii intelligere dicitur S. Adelardum. Idem Menardus arbitratur a Rathberto compositam esse *Vitam* S. Richarii, primi Centulensis Abbatis, quam addit se habere manuscriptam ex canobio Centulensi, in eaque tra-hit cap. 10 haec verba haberi. Quanta itaque ex tunc et deinceps austeritate B. Richarius vitam duxerit, quamque fortiter sua membra mortificaverit, praesentis opusculi testatur narratio, a reverendis viris Rathberto Abbate nec non Alcuino Albino studiose conscripta. *Hac ibi: habemus et nos eandem Vitam ex MS. Centulensi et variis aliis, sed valde ineptam et a stupido impostore collectam: qui non satis suorum menaciorum memor, res gestas duorum seculorum, quasi coherentes, com-*

Vita S. Ri-
charii non
scripta est
ab eo:

miscet, uti latius supra, ad Acta S. Richarii diximus.

6 Engelmodus aliis Agelmodus, ei de quo agimus Sancto familiaris, et ad annos circiter viginti superstes, ante Hildeboldum (qui anno MCCCXXXVI interfuit synodo Pontigonensi) Episcopus Suessionensis, poema panegyricum conscripsit in laudem S. Rathberti, sed almodum obscurum; quod benevolus lector reperiet apud memoratum Sirmondum post *Vitam* ejus editam. Ad S. Rathbertum tres epistolas Lupus Abbas Ferrariensis scripsit, scilicet quinquagesimam quartam et duas sequentes. Ludovicus Cellotius, in *Historia Gottescalci Praedestinationis*, plurima habet ad vitam et doctrinam S. Paschasii Rathberti spectantia, potissimum opusculo 7 *Appendicis Miscellaneae* a pagina 548, quae Lector, veritatis amans sinceræque adversus impuros Sacramentarium errores doctrinae, non sine fructu evolvat: uti bene monet Philippus Labbe tomo 2 dissertationis historicae de *Scriptoribus Ecclesiasticis*, ubi plurima colligit de Paschasio Rathberto pag. 133 et sequentibus.

7 Ipse, vir humillimus, ne quid de sua vita a discipulis scriberetur extrema carit mandato: quod tanta religione fuit observatum, ut nec posterum quidem post annos ducentos, ad quos ejusmodi prohibitio non pertinebat, ausi fuerint vel de ejus Vita, juxta majorum relationem; vel de miraculis, sua aetate crebrescentibus, quidquam tradere litteris: ideoque cogimur esse contenti duplici synopsi Vitae, recentissime a Sirmondo et Menardo composita, de qua supra facta mentio est.

D
AUCTORE
SIRMONDO
mentio ejus
apud alios.

Compendia
Vita.
E

VITA

Auctore Jacobo Sirmondo S. J.

Paschasio Rathberto prima Christianae institutionis tirocinia fuerant apud sacras virgines Suessionenses; quarum cura et studio puerulus eductus est, cum earum canobio praesset Theodrada, regie stirpis Antistita, consanguinea Caroli Magni. Monasticum inde vitam aggressus in monasterio Corbeiensi, sanctioris disciplinae magistrum et ducem habuit S. Adalardum Abbatem, Theodrada ejusdem fratrem et Wala Comitis, qui et ipse post monachum et idoneam studiis suis palestram nactus, cum ingenio atque indole esset eximia, mirificos in litteris, et in omni virtutum genere progressus fecit: quorum alterum testantur publicae dissertationes, quibus in Fratrum consensu Scripturas sacras exposnebat, et libri complures varia eruditione referti, quos scripsit: alterum declarant suffragia, quibus Abbas tandem a suis, post Walam tertius, summa cum approbatione renuntiatus est.

Monachus
sub Abbatibus
S. Adalardo
et Wala:

sacram
Scripturam
exponit:
F

2 In hac autem praefectura quam feliciter gubernavit, quam aequabilem se in omnes praebuerit, quam carus vicissim omnibus fuerit, non facile est explicare. Nam cum in eo plurimae et maximae virtutes lucerent, tum praecipua quaedam morum lenitas et mansuetudo, cum singulari prudentia et pietate conjuncta, amabilem illum summis aequae ac infimis reddebant; ut non abs re, bonis omnibus amplectendus Abbas, ab aequali quodam suo dictus videatur. Oris ad haec dignitas inerat et venustas: vividi oculi, roseus in vultu color, qui virginem pudorem et modestiam deceret; canities etiam in caesurie venerabilis. Nec domi solum aut apud suos erat in pretio: sed foris apud omnium ordinum homines par gratia et existimatio, tum maxime apud Reges et Principes; a quibus propter insignem doctrinam et sanctitatem expetebatur, studioque non vulgari et honore colebatur. Sed inter tot Rathberti laudes et ornamenta nihil illustrius fuit summa ejus animi modestia

Abbas factus
amatur ab
omnibus:

ejus rara
humilitas

AUCTORE
SIRMUNDO

A modestia et humilitate, qua de se ipse cum maximi ab omnibus fieret, modice omnino sentiebat. Itaque monachorum se omnium peripsema, Levitarumque ultimum appellare solebat : et Diaconi gradu contentus, ad Presbyterii honorem numquam aspiravit. Quam sui despicientiam ut post mortem quoque singulari exemplo testaretur, convocatis sub vitæ finem discipulis edixisse fertur, ne quis de ipsius vita quidquam litteris consignaret.

auget bona
monasterii :

3 Monasterium Corbeïense multis rebus auxit et ornavit; decretumque a Synodo Parisiensi amplissimum impetravit, quo illius jura omnia et privilegia, jam olim et tum proxime a diversis Principibus concessa, Episcopi comprobarunt, assensuque suo confirmarunt. Synodis quoque aliis, quæ per ea tempora crebrius agebantur, interfuit; eique nominatim, in qua Goteschalci apud Carisiacum causa iterum discussa atque damnata est.

scribit de
Corpore et
Sanguine
Christi,

4 Ingenii vero et doctrinæ monumenta libris scriptis, ut dictum est, plurima reliquit : in quibus notissimus est liber de Corpore et Sanguine Domini, quem Ludovico Pio regnante, cum temere a nonnullis de sanctissimo Sacramento jactata quæstio esset, composuit; in eoque genuinum Ecclesiæ Catholicæ sensum ita primus explicuit, ut viam ceteris aperuerit, qui de eodem argumento multi postea scripsere. Matthæi Evangelium duodecim libris exposuit : quorum quatuor primos adhuc monachus inchoarat; reliquos jam Abbas adiecit : ac priores quidem illos Gunthando, S. Richarii apud Centulam monacho, reliquos universis ejusdem Cœnobii sodalibus nuncupavit. In Psalmum etiam xiv insignem tractatum tribus libris contexit, ad Sanctimoniales B. Marise Suessionensis, gratiam illis rependens primæviæ, quam ab illis hauserat, educationis suæ. Vitam præterea institutoris sui Adalardi, et Walæ item fratris ejus, agonemque SS. Martyrum Rufini et Valerii, cum apud eorum Basilicas corruptum et depravatum offendisset, Clericorum ejus loci rogatu, comptiore stylo edidit ac perpolivit. Alia item, præter epistolas diversas, non pauca scripsit. Tum denique in Threnos Hieremiæ multiplicis expositionis libros quinque, quod postremum Radberti opus fuisse creditur, a sene seni Odilmano, ut ex epistola constat, oblatum.

in Threnos
Hieremiæ,

5 Senex ergo, cœloque jam maturus, felici exitu vitam clausit, die, S. Richarii (quem præcipuo semper amore coluerat) memoriæ sacro, vi Kalendas Majas, anni a Christo nato dccccli. Conditus primum in ecclesia S. Joannis Evangelistæ, in aditu sacrarum, per diu ibidem jecit aunis fere ducentis. Postea cura ad ejus tumulum crebra mirandorum operum curationumque prodigia fierent, translatus inde, Sedis Apostolicæ auctoritate, in majorem S. Petri Basilicam a Widone Episcopo Ambianensi, atque inter Adalardi, Præcordii, aliorumque Sanctorum reliquias, ut congrua deinceps in veneratione omnibus esset, collocatus est iv Idus Julias. Extat de S. Radberti laudibus Carmen Engelmodi Episcopi Suessionensis.

Obit 26 Aprilis
an. 851.

elaret mira-
culis :

transfertur
12 Julii.

nus, dignitate Levita, septimus in ordine Diaconorum, tantæque humilitatis, ut numquam ad Sacerdotii fastigium ascendere voluerit. Ejus sanctitatem prædicavit Herigerus Abbas Laubiensis in quadam epistola. Cum autem S. Adalardus Abbas Corbeïensis a Leone Papa Romæ honorifice fuisset acceptus, S. Ratbertus ejus sanctimoniam admiratus, ei deinceps adhesit : et in Galliam redeuntem secutus, se ejus magisterio regularibus disciplinis tradidit erudiendum. Sumpto in monasterio Corbeïensi habitu, Magistri sui virtutes omni studio imitari conatus est : ad quas admirabilis prorsus accessit eruditio, ut ejus opera testantur. Scripsit enim Vitam S. Adalardi Magistri sui, et Walæ Abbatis, fratris et successoris ejusdem Adalardi : scripsit et Commentarium in Psalmum quadragesimum quartum, in tres libros divisum, ad venerabilem Thetradam apud S. Mariam Suessionis Abbatissam, sororem prædictorum Patrum Adalardi et Walæ, et ad ejus sanctimoniales, qualiter ipsi Dilecto adherere deberent exponendo. Cum aliquando iter faciens venisset ad basilicas sanctorum Martyrum Rufini et Valerii, ei a Clericis ejusdem ecclesiæ oblatum est codex Passionis ; et de correctione rogatus, novum edidit. In conventu Fratrum sæpe de Scripturis divinis dissebat. Quocirca Fratres doctrinæ illius lenocinio deliniti, eum deprecati sunt, ut Matthæum Evangelistam exponeret; quod libenter fecit, totumque opus duodecim libris absolvit. Ex iis quatuor, adhuc monachus, dedicavit Gunthando monacho S. Richarii apud Centulam, viro admodum religioso : ceteros vero, jam Abbas factus, dedicavit ejusdem loci monachis sibi familiarissimis. Librum de Corpore et Sanguine Domini scripsit, cum S. Adalardus (quem in præfatione ejusdem libri Arsenium vocat) in Herio insula exularet; illumque Placido, qui postea Abbas fuit, dedicavit. Novissimum opus illudque egregium admodum est, quod in Lamentationes Hieremiæ, jam senex, composuit, ad senem Odilmanum, triplici interpretatione et quinque voluminibus absolutum. Ob tantam igitur eruditionem vitæque sanctimoniam, Isaac Abbate defuncto, omnium Fratrum votis et suffragiis Abbas Corbeïensis renuntiatus est. Quo in munere, quamvis in regendis monachis sedulam navaret operam, numquam tamen litterarum studium intermisit : et humilitatem, quam ab initio conversionis coluerat, usque ad vitæ exitum mordicus tenuit. Nam senio gravis, obitum sibi imminere præsentiens, coactis Fratribus supremum valedicturus, interdixit, ne a quoquam vita sua scriberetur ; tandemque in Christo obdormivit sexto Kalendas Maji, die S. Richarii, quem plurimum dilexerat; cujusque monachos, multa religione præditos, summa observantia coluerat. Sepultus est a suis in ecclesia S. Joannis Evangelistæ, medio loco ante introitum Presbyterii. Postea, pluribus annorum curriculis jam emensis, sub Fulcone Abbate, qui octavus decimus ab eo Corbeïæ præfuit, plurima ad ejus sepulcrum miracula facta sunt. Quocirca auctoritate Sedis Apostolicæ, a Widone, Ambianorum Præsule, sacrum ejus corpus, quarto Idus Julii, de terra levatum, ad majorem ecclesiam S. Petri honorifice translatum est, ut cum aliis Sanctis, Adalardo et Præcordio, populo venerandum exponeretur.

D
Natione
Romanus,
ordine Levita,

S Adalardo
adhæret :

ejus Vitam
scribit,

et in Psal-
mum 44,

et Vitam SS.
Rufini et
Valerii
E

et in Mat-
thæum :

librum de
Eucharistia,

et in Threnos
Hieremiæ.

Abbas addi-
tus studiis et
humilitati :

F

a morte nihil
vult de se
scribi :

Obit 26 Aprilis :

sepultus in
ecclesia S.
Joannis Evan-
gelistæ :

translatus
ad ecclesiam
S. Petri 12
Julii.

ALIA VITA

Ex veteribus monumentis Corbeïæ Gallicæ
ab Hugone Menardo collecta.

S Sanctus Ratbertus Paschasius fuit natione Roma-

DE S. GUILLELMO, PATRE, ET S. PEREGRINO, FILIO, ANTIOCHENIS, FOGGIÆ IN ITALIA.

G. H.

SEculo XII

Foggia in
Apulia co-
tantur ut
Patroni.

Acta ex MSS.

In ea hodierni regni Neapolitani parte, quæ anti-
quis Apulia Daunia, nunc Capitanata appellatur,
visitur oppidum Foggia, in agro, teste Lean-
dro Alberto tritici, hordei, ceterorumque fru-
menti generum fertilissimo, situm inter urbes Episco-
pales, Trojam et Manfredoniam. Colit hæc et ut Pa-
trones suos veneratur duos Sanctos, Antiochenos patria,
sed apud se vita sanctos, Guilelmum patrem et Pere-
grinum filium. Horum Acta, sed mutila, solabant hoc
xxvi Aprilis ad Matutinum recitari, in novem idea
distributa Lectiones; quorum alteram partem forsitan per
Octavam, aut certe mense Octobri (quando etiam cul-
tum habuisse indicatur) solitum fuisse in officio recitari
arbitramur. Supplemus aliquo modo partem illam de-
perditam ex hymnis, responsoris et antiphonis, ex
quibus eam, nullo verbo addita, collegimus, prout lec-
tori commodius fore judicavimus; omissis iis quæ ad
priorem partem vitæ spectabant, aut quæ sapius re-
petebantur.

2 Omnia hæc ad P. Antonium Bentillum miserat
Joannes Jacobus Belvedere, Archipresbyter Foggien-
sis, cum epistola, qua de Reliquiis, anno MDCXXX se
præsente recognitis, ita scribit: Illustrissimus Joannes
Baptista Astallus, Episcopus noster, (Fuerat hic an-
no MDCXXVIII factus sub Urbano VIII Trojanus Episcopus,
et ad ejus diocesim Foggia pertinet) ab hujus loci com-
munitate requisitus, ut sineret ampliari ecclesiam,
et dictorum Sanctorum Reliquias in locum magis
conspicuum transferri; illuc se quodam vespere
transtulit, comitantibus, præter me loci Archipres-
byterum, Domino Auditore Joanne Baptista Mus-
cettola et Canonicis atque Nobilibus nonnullis. De-
structo autem altari, invenit sacra lipsana, reposita
intra arcem lapideam: quibus substrata erat tela
quædam coloribus picta, instrata autem cerata ru-
bea, utraque tam integra, ac si primum illuc illata
fuisset. Octiduo post inventa sunt inserta eidem al-
tari duo vasa testea, quorum unum continebat visce-
ra; exsucca illa quidem et arida, sed tamen colorem
naturalem adeo vivum servantia, ut omnibus admi-
rationi essent; alterum plenum erat terra, parvis
ossiculis et dissolutis in eam carnibus atque adipi-
bus mista, intra quam scilicet jacerant ossa, us-
que dum ex primæ sepulturæ loco tollerentur ho-
norabilius collocanda. Omnia autem spirabant ju-
cundissimum suavitatis ejusdem cœlestis odorem.
Conservantur nunc sacra hæc pignora in quodam
scrinio, serica veste cremesina oblecto, et inter reli-
quam ecclesiæ gazam reposito; usque dum altare
majus, iisdem excipiendis destinatum, plene per-
fecteque ornatum fuerit. Servatur ibidem in vase
crystallino palma illa, qua mirabiliter refflorescente
invicem sese agnovere Sancti, uti narratur in eorum
officio proprio; sicca illa quidem, flexilis tamen, non
minus quam si ab arbore recens decerpta videret:
quod ipsum miraculo imputandum videtur. Hacten-
us ille, anno MDCXXXVIII scribens. Addit vero hanc
fuisse ibidem inscriptionem repertam:

Hic pater almus filius atque
Antiocheni membra deponunt:
Quique vagati climata mundi,
Fronde virenti, mente serena.
Nunc, Frederico condita Rufo
Imperatore, Foggia servat.

3 Est hic Fredericus Barbarossa sive Æuobarbus;
quo anno MCXC mortuo Henricus filius imperavit, et

anno MCXCIV Rogerio Tancredi filio extincto, Rex
utriusque Siciliæ factus est; cujus tempore dictam in-
scriptionem fuisse factam opinamur, propterea quod tem-
pus conditæ Foggia maluerit auctor notare Frederici
nomine, licet nihil tunc juris in eam habentis, quam,
Tancredi aut Rogerii Regum, quorum alias nomine no-
tari illud debuisset. Quamdiu autem obierint hi Sancti
non constat. Nomen Guillelmi Gallicum et Germani-
cum est, ut videatur natus, post Antiochiam a Latinis
anno MC occupatam. Additur in Officio duplex de his
Sanctis collecta sive Oratio, quarum una sic attingit
aliqua illorum gesta.

Deus qui mirabiliter mundum creasti, et in Sanctis
tuis mirabiliter quotidie operaris, quique palmam
gloriæ tuæ, aridam et sine radice, nasci et fructifi-
care fecisti, meritis sanctorum Confessorum Pa-
trum nostrorum, Guilielmi et Peregrini filii ejus, E
quorum corpora in nostra requiescunt ecclesia:
propitiare nobis famulis tuis, ut eorum pia interces-
sione, ab omnibus semper protegamur adversis.

VITA

Ex MSS. Ecclesiæ Foggienensis.

PARS I.

Ex Lectionibus ad Matutinum recitatis.

Multifariam multisque modis olim Deus loquens
Patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus
est nobis per Sanctos, Guilelmum patrem et Pere-
grinum filium: quos constituit heredes cœlestis pa-
triæ: ad quam nos verbo et exemplo invitare non
desinunt, dicentes: Venite filii, audite nos, timorem
Domini docebimus vos. Guilelmus enim ex clarissi-
ma Syriæ urbe Antiochia, et antiqua illustri
prosapia nativitatæ suæ duxit originem. Qui post-
quam ætatem attingit, quæ moribus informari posset,
mirum in modum puerulus, sub parentum ac præ-
ceptoris diligenti solertia, omnium virtutum caterva
se studuit exornare. Pubertatis deinde annos attingens,
piis parentibus orbatus, quammaximis divitiis
affluens, ex conjuge illustrissima seque tanto viro
dignissima, Peregrinum unicum filium, tantarum
virtutum ac divitiarum futurum heredem, habere
promeruit. Quem suo tempore moribus et litteris
informandum quamvis pædagogo, sancto et litte-
rato viro, dedisset; ipse tamen pius pater, periinde
ac alter Tobias, sedulo illum oblectamenta seculi
verbo et exemplo spernere et floccifacere docebat. Pius
autem puer, laud surdus patris auditor, utpote bo-
nis imbutus moribus, adeo mundum hunc contemptui
habebat, adeo exhorrebat fugiebatque, uti solent
alii nostra tempestate magni facere ac queritare.
Idcirco litteris non sequiter cœpit intendere, tanta
cura tantoque studio, ut brevi tempore, non solum
cœtaneos suos, verum etiam qui longe ante eisdem
operam dederant, facile antiret.

2 Cum autem in his evasisset doctissimus, nos-
setque scientiam sine sapientia et bonitate nihil aut
parum profuturam sibi; virtutibus cœpit intendere,
deinde contemplationi vacare: ut totius sanctitatis
formam et exemplar omnibus se posset exhibere.
Quare parentem imprimis, qui sanctior ac religio-
sior aliis Antiochenis habebatur civibus, æmulari
cœpit, deinde ceteros, qui aliqua virtute clarebant,
imitari: et veluti apes prudentissima hinc inde di-
versos

Tempus
vitæ.

Oratio.

S. Guilelmus
Antiochenus,

F

gignit S.
Peregrinum:piis moribus
et litteris
instruit:filius con-
templationi
deditur,patrem et
bonos viros
imitatur:antiqua
Inscriptio
reperta.

EX MS. A versos virtutum flores colligere, unde posset in futuro tempore dulcissima mella conficere, sibi ac aliis profutura. Quid tantis? Puer equidem sanctus ad omnimodam sanctitatis perfectionem in brevi pervenit, ut posses eum non hominem et quidem mortalem, sed quamdam virtutem coelestem non abs re existimare.

discedit Hierosolymam : 3 Cum autem adolescentiam excessisset, divino afflatus munere, cepit eum visendæ Jerusalem urbis ac locorum ibidem sacrarum visitandorum inaudita cupiditas. Quare adiens patrem suum, primum ejusdem benedictione percepta, et non sine maxima difficultate illuc eundi obtenta licentia, pro sericis vili veste contentus, et pro aurea zona funiculo cinctus, pedes et in voluntaria paupertate iter arripens, Hierosolymam devenit : in cujus sacratissimis locis visitandis tanta afficiebatur devotione, tanta lacrymarum emissionem, ut posset cum Psalmista dicere : Faerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte. Quoties autem vir sanctus sanctissimum Domini sepulchrum intrabat, tanta in contemplando divina mysteria dulcedine replebatur mens ejus, ut omnino absorberetur spiritu, et omnium terrenarum rerum omnimoda eum caperet oblivio. Quare nihil

Psal. 41, 4

ministrat in hospitali : B eum delectabat nisi contemplari, orare, Deo vacare et salutem proximorum insistere. Unde in quoddam pauperum ac multorum infirmorum hospitale se recipiens, ibidem eorum sanctis ac piis obsequiis se omnino mancipavit : ubi afflictos consolabatur, miseris levabat, et inter mundi hujus adversa deficientes verbo pariter et exemplo fovebat. Quippe sic omnes Christi pauperes diligebat, quasi caritatis visceribus omnes concepisset; sic omnibus ultro libentissime inserviebat; sic lubens sanie fluentes et lepra affectos contrectabat, lingebat, osculabatur, ac si Christum Dominum nostrum in illis tangere et osculari videretur.

a patre inquiritur : 4 Pater autem iterum videndi filium nimioangebatur affectu. Cumque singulis diebus ejus præstolaretur reditum, nec rediret, spe sua frustratus, missis Hierosolymam pro filii inquisitione diligentissimis nuntiis, ac eo nusquam comperto vacuis rediuntibus, decrevit et ipse Hierosolymam petere : quod in brevi perfecit. Ubi sacro Domini nostri sepulchro visitato, ac aliis ejusdem piis locis devotissime lustratis, dum amantissime ubilibet quæritat et nullibi invenire valet, magis ac magis animo torquebatur. Sinistra exinde valetudine incursa ad hospitale casu declinat : in quo pius filius pauperum obsequiis se dedicaverat : a quo cum fuisset ille cognitus, utpote quod habitu non mutato illuc recesserat, filium tamen ipse nequaquam agnovit, licet quotidie haberet præsentem, servientem, blandientem et multoties ægritudinis suæ causa comperta, filii reditum propediem promittentem. Cumque languor ejus omnino dietim increveret, imminentemque patris crudelissimam mortem filius recognosceret; amplius filius sibi non esse differendum existimans, patri se manifestavit, et cuncta quæ gesserat per ordinem enarravit. Pater autem ex invento filio, repentino affectus gaudio, in ejus amplexus ruens, illico lecto, in quo jacebat, surrexit incolumis, omni languore sublato.

eum ægrum suscipit incognitus,

indical se filium esse, et sanum reddit :

ambo Antiochiam redeunt,

rum ministrare. De communi consensu ambo in patriam redeunt, ut distracto patrimonio, quod illis erat amplissimum, ejus omne pretium in pios usus converterent. In paucis diebus cum id fecissent, et partem Christi pauperibus et sanctis pariter ecclesiis et hospitalibus ædificandis ultro dedissent; partem secum Hierosolymam detulerunt, ut inde posset in pauperum hospitio, quo primum declinarent, Christi pauperes alere. Itaque eo venientes cuncta indigentibus necessaria abundantissime subministrabant. Nam ære alieno obnoxios absolvebant, infirmos quosque et pauperes eleemosynis fovebant, nudos vestiebant, famelicos et esurientes pascebant, et sitientes potabant : mortuorum corpora sua impensa sepultura, quoties opus erat, libentissime tradebant : declinantes ad se peregrinos, ovantes, veluti si Christum reciperent, suscipiebant : sicque per talia et tanta pietatis opera, sidereas sibi et in æternum duraturas mansiones præparabant.

patrimonium distrahant.

PARS II.

Ex hymnis, responsoriis et antiphonis collecta.

Guilielmus Antiochenus genere. Peregrinum nomine filium, divino profecto munere, Foggie edidit auxilium. Gande Felix Apulia, sed tu magis, o Foggia : cum tibi ex Antiochia transmissa sint magnalia. Guilielmus pater inclitus cum Peregrino filio, inspirati divinitus, tibi fiunt auxilio. Post multa diverticula regionum et spatia peragrata, miracula ad te declinant grandia. Quanta sit Sanctorum gloria, palma viridis testatur : quæ cum esset arida, Sanctorum tactu humectatur. Admirabilis, o bone Jesu, fuisti propter servos tuos Antiochenos, quos ad nos direxisti sanctæ misericordiæ plenos. Exemplo pater et natus prædicant, mortales omnes ad coelestia clamitant, qui dum caducis se bonis abdicant, æternis ac veris se cumulant. Neminem viri sancti despiciunt, nec quovis modo proximum contemnunt : dumque se præ omnibus minimos faciunt, coelestia regna lucrificiunt. Signo Crucis edito lumen cæcus habuit Ambrosius, qui Sanctorum meritis illud rapuit. Riccardus, qui diu in grabato fuerat tentus, per Sanctorum merita mox sanus fuit et extensus. Maria quædam, per biduum a demonio vexata, per Sanctorum patrocinium illico fuit liberata. Ægros curant Sancti dñm visitant, et compeditos sape redimunt, mortuos quandoque humi collocant, et famelicos ultro reficiunt : tali modo hanc vitam inhabitant.

Post peregrinationes varias Foggiam veniunt :

instruunt cives :

miraculis clarent :

7 Eodem loco et tempore Sancti Dei hinc evolvant, et in supremo et puro æthere coelestem vitam nunc inhabitant, ubi claro et mundo pectore cum Sanctis omnibus tripudiant. Sanctos suos Dominus mirificavit, dum multiplici miraculo illos decoravit. Jubilent fideles cives Foggiani, quod multi languentes a sepulchro redeunt sani. Magnus Dominus noster et laudabilis nimis in civitate Foggia nuper apparuit; quando in locis ejusdem, nimis ejus magna virtus, in Sanctis Guilielmo et Peregrino, clarnit. Lætare mater Apulia : sed tu magis o Foggia : quia toti das mundo gaudia. Alma siquidem mater Ecclesia tecum agit festa solennia. Beatam omnes te prædicant, quod catervatim visitant tua gentes tabernacula. Deum gentes collaudate, Sanctorum ossa honorate, quorum vota ne deficiant.

F eodem tempore moriuntur :

festum celebratur.

DE B. ALDA SEU ALDOBRANDESCA,

VIDUA SENENSI TERTII ORD. HUMILIATORUM.

D. P.

ANNO MCCCIX.

Ordo Humiliatorum,

Ordo Humiliatorum in Mediolanensi Ducatu effloruit, latusque et secundas propagines par-
sit per Italiam universam, approbatus a Lucio
Papa III, erectis utriusque sexus monaste-
riis. De his agens Jacobus de Friaco Historie Occi-
dentalis cap. 28, proximus illorum initis auctor,
eorundem prædicationibus factum ait, quod multi
nobiles et potentes cives, matronæ etiam et virgi-
nes ad Dominum converterentur: quorum quidam
seculo renuntiantes, ad eorum religionem transie-
runt: alii autem in seculo corporaliter remanentes,
licet cum filiis et uxoribus remanserint, humi-
liati et a mundi negotiationibus abstracti, in habitu
religioso et sobrietate victus et operibus misericor-
diæ permanentes, utuntur hoc seculo, secundum
Apostoli consilium, velut non utentes. Ex his poste-
rioribus fuit B. Alda sire Aldobrandesca, Senensis
vidua; quæ post mariti obitum suscepto habitu prædicto,
in suum quoddam prædolum se recipiens, virtutum
exemplis et miraculorum signis claruit, celestium visio-
num gratis Vitam austerissimam condientibus.

2 Defunctæ corpus Senis in ecclesia S. Thomæ Apo-
stoli, quæ olim Humiliatorum fuit, nunc extinctis sub
Pio V virorum conventibus transitit ad Sanctimonialium
ex Ordine S. Francisci, postquam earum monasterium
(quod fuerat extra portam Camilliam) reductum in ur-
bem est, servato S. Petronillæ titulo, juxta prædictam
ecclesiam. Hujus monasterii Abbatissa Mothildis
Petrucci, rogata submittere, si quid, extaret usquam
eorum monumentorum, ex quibus Vitam scripsit edidit-
que Italice Fr. Gregorius Lombardelli, et Ludovico
Cardinali Estensi dedicavit anno MDCXXXIII; respon-
dit anno MDCLXXI, nihil ejusmodi nunc reperiri. Pro-
fecto de Sanctis patrius optime meritis est Gregorius
Lombardelli, eruendo latentia in archivis acta raque
materna lingua exornando: sed quod eadem iisdem ar-
chivis non sint reddita, non tam ipsi imputandum ve-
nit, quam iis qui commodata ipsi originalia antiqua
non curaverunt recipere: quod autem eadem nullibi
nunc inveniantur, culpa est eorum qui ejusmodi scripta,
in defuncti scriniis reposita nesciverunt estimare. Quod
si ea adhuc apud aliquem sunt, hunc rogamus ut præ-
dictum Gregorium ipsiusque Fratres velit a nota infi-
delitatis et negligentiae absolvere, ipsa scripta exhibendo
ut possint huic operi vel ejus supplemento inseri. Loquor
autem non de solo Aldobrandesca: sed etiam de pleris-
que eorum, quorum Vita Italice Gregorius scripsit, et
originalia monumenta ipsi tradita perisse queruntur,
penes quos Sanctorum, de quibus egit, corpora sunt.
Porro quia nobis nec lubet nec vacat Lombardelli con-
textum, rhetoricis amplificationibus ad pompam suffar-
tum, Latinum ex integro facere: ejus sententiæ non ver-
bis inhærentes totam Vitæ seriem periodo complectemur
breviori; titulos vero capitum, ab auctore propositos,
dabimus ad calcem hujus commentarii, eorumque nume-
ros aptabimus nostræ succinctori versioni.

3 Obisse scribitur Beata die XXVI Aprilis anno MCC-
CX: sed annos more Senensi (quem ad diem XVII de B.
Clara Gambacurtia agentes explicuimus) esse numeran-
dos, et qui illi est decimus, ex usu nunc recepto persua-
demur, tum confirmari potest ex eo, quod in narranda
Beatæ morte nulla usquam fiat mentio Paschalis tem-
poris; quæ non videtur fuisse omittenda, si revera
mortua esset; Beata anno X istius seculi quando Pascha
celebratum fuit XIX Aprilis, et ejusdem mensis dies

XXVI concurrebat cum Octava Paschæ seu Dominica in
Albis. At vero præcedentis anni Pascha actum erat
XXX Martii: et sic prædictus obitus, cadens in Sabba-
tum ante Dominicam a Paschate quartam, longe a
Paschali festivitate removebatur.

4 Porro non tantum Senis, sed et per totum Humi-
liatorum Ordinem celebris fuit sanctæ hujus Viduæ
fama, et nomen ejus ubique cum titulo Beatæ receptum,
atque in imaginibus representatum: quarum etiam
aliquas hoc ipso seculo æri incisas vidimus Mediolani,
cum omnibus Dominicæ Passionis instrumentis, aliisque
characteristicis notis, fidem facientibus ipsam esse ejus
Vitam hic dabimus. Ibidem Mediolani apud heredes
Joannes Petri Paricelli, Laurentianæ ecclesiæ Archi-
presbyteri, invenimus Historiam Humiliatorum, hæ-
cenus ineditam et magno studio ab illo collectam: ex
qua transcripsimus varia, die XXVI Septembris domdu
ad Vitam S. Joannis, primi in Ordine dicto Presbyteri.
Ibi de Beata Alda notavimus, Rondinari (suburbium
hoc urbis Comensis est, in quo præcipuum olim Ordinis
monasterium et templum cum corpore S. Joannis) inter
aliorum Sanctorum Humiliatorum effigies, antiquo
opere expressas, cerni feminam in habitu religioso, cum
tribus in manu clavis et hac epigraphæ, B. Alda quæ
aquam mutavit in vinum, quod in Vita Aldobrian-
descæ legitur. Similes imagines cum titulo et insignibus
Beatæ depictas, in pluribus conventibus Sanctimoniali-
um Humiliatarum (nam hæc in hodiernum usque diem
Mediolani et alibi sub Episcoporum directione vi-
gent) testatur idem Paricellus et nominatim Mediolani
in antiquo templo monasterii S. Erasmi, vulgo
dicti San-Novo, (quod nunc alius usibus applicatum
squallet) et supra columnas in porticis claustrum S.
Mariæ de circulo. Idem ait, quod postremo loco, con-
sequenter expressis duabus feminis in habitu Sanctimo-
nialium, una in actu sustentis manu positum supra
caput molarem lapidem rotundum et grandem, quo vide-
tur ejus aliquod miraculum ex obedientia patratum re-
presentari; et altera cum tribus in manu clavis; ait
inquam, sub hac quidem scriptum esse, B. Bruna de
Vercellis; sub ista, B. Alda de Senis; verum addit
hanc quaquam sibi dubium videri, quia, errore plasta-
rum et incuria præsectorum, operi permutatæ fue-
runt epigraphæ; et sicuti signum trium clavorum con-
venit B. Aldæ, ita signum gestati lapidis B. Brunnæ
conveniat; de qua eo libentius hic meminimus, quod de
ea deque mortis ejus die aliunde nihil cognoverimus.
Habuit idem Paricellus antiquum Humiliatorum
Missale, exensum Mediolani anno MDIV, in coque re-
perit (in pagina fortassis ante vel retro vacua) scriptum
vel impressum catalogum Sanctorum aut Beatorum
Ordinis, in quo duæ solum Beatæ nominantur, B.
Blanca Senensis, et Bruna Vercellensis. Suspiciamus
nos prolixius nomen Aldobrandesce in duas sectum
partes sic vulgo solitum usurpari, ut modo pars prior
nominis, modo posterior, et quidem contracta, adhibea-
tur: et hinc factum ut modo Alda, modo Bruna inven-
niatur, et corruptius Blanca; fortassis cum aliquo lusu,
in vocibus significationis oppositæ, Blanca et Bruna.

5 Et hæc quidem, dum res Humiliatorum stetere,
notam celebremque fuisse sanctitatem Beatæ satis de-
clarant; nosque convincunt, eadem locum deberi in hoc
opere. Alias, ex quo, ad alterius instituti Religiosæ ec-
clesiæ S. Thomæ transivit, adeo neglectus jacet dictæ
Beatæ cultus, ut pigeat pudeatque fateri. Ossa enim
in exterioris ecclesiæ pariete dextro (ut scilicet pateret
civibus

Cultus apud
Humiliatos
omn.

E

sub nomine
B. Aldæ,

F

et B. Blancæ
una cum B.
Bruna:nunc apud
Dominicanas
fere nullus.Sens habuit
ecclesiam S.
Thomæ,ubi solum
corpus Beatæ
est super,deperditis
originalibus
de VitaVidetur oh-
isse illa
an. 1309.

A civibus illud adoraturis accessus liber) anno MCCCCLXXXIX deposita et anno MDLXXXIII præsente ipso Gregorio Lombardelli (ut testatur in Appendice) in novam arculam translata, eundem etiam nunc locellum occupant, utramque unam latam altamque; qui ostiolo clauditur ligneo satis vili, ac viliori pessulo ferreo, sub quo depicta cernitur Beata, in habitu iucentis ac moribundæ, absque ullo lampadum vel cereorum honore, aliove sacri cultus indicio, vel annui festi qualicumque religione; quemadmodum nobis perscriptum Senis est ab eo, qui rogatus singula insperit consideravitque, et se continere non potuit, quo minus in sua ad nos epistola quereretur de tanto rei olim tam sacra neglectu.

Vita compendiosa varia recentiora,
non sine mendis.

B Vitam B. Aldobrandesce, a Gregorio Lombardelli compositam, editamque anno MDLXXXIV Silvanus Razzius Abbas Camaldulensis breviorum in formam rediit, primumque anno MXXIII inter Vitas Sanctorum Hebræorum vulgavit, deinde anno MOCVI in Vitis feminarum sanctitate illustravit. Arnoldus Wion lib. 3. Ligni Vitæ, citato Razzius inscripsit illam Martyrologio monastico, cum hoc encomio: Senis depositio B. Aldobrandesce, sanctimonialis tertii ordinis Humiliatorum, admirandæ sanctitatis et patientiæ feminae. Hæc ex nobili Ponziorum genere nata, et Bindoni Bellanti juveni nobilissimo matrimonio copulata, exemplo Annæ prophetissæ in perpetua virginitate cum viro suo permansit: quo mortuo, habitum sanctæ Religionis assumens, de manibus R. P. Fr. Accursii Tolomei, tanta religione vixit, ut et in vita et post mortem multis miraculis claruerit. Hæc Arnoldus. Scripserant Gregorius et Razzius ex illo, pios conjuges a complexu maritali abstinuisse in reverentiam suscepti Sacramenti, ad dies paucos exemplo Tolie junioris. Ecce nunc (ut scias quanti referat e primis fontibus historias peti) Arnoldus perpetuam continentiam fugit, eumque sequitur Gabriel Bucelinus vitæ compendium prolixius texens: et utrique credulus Arturus a Monstier in sacro Gynæceo, proponit Depositionem B. Aldobrandesce Virginis. Illis cautior Hugo Menardus, solas duas primas lineas ex Arnoldo transcripsit, et Philippus Ferrarius in Catalogo generali paucioribus etiam verbis est usus: itaque declinaverunt a lapsu, in quem ceteros Arnoldus traxerat, tam in hoc errons, quam in Annæ prophetissæ exemplo de qua præcise contrarium asserit Lucas Evangelista, testando, quod vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua, id est, post. Eadem levitate in Annotationibus dicitur, quod Silvanus Razzius Vitam, a Gregorio Latine

C conscriptam, adferat in libro de Vitis sanctorum Etruriæ: nam neque Vitæ Latine scripta uspiam meminit Razzius, ut solet semper quoties ex Latinis transfert aliquid; neque Gregorius quidquam Latine scripsit, ac ne Latinam quidem Vitam allegavit uspiam. Et nobis indignantur adhuc ex Benedicto ordine aliqui, quod Arnoldum Wion, fidei et diligentiae tam vacillantem auctorem, sequi cunctemur, tum in aliis rebus, tum in Sanctis Ordini Benedictino adscribendis? Aliud vitæ compendium invenietur in Fastis Senensibus, a Patribus Joanne Ferrario atque Sebastiano Conti compositis.

SYLLABUS CAPITUM.

- i De parentibus et patria B. Aldobrandesce.
- ii De nativitate Aldobrandesce, et visione matræ ante partum oblata.
- iii Quam bene educata fuerit infantili ætate.
- iv Quomodo fuerit a parentibus in honestum matrimonium elocata.
- v Quanta ejus fuerit in statu conjugali discretio, quæ eam et marito amabilem et cunctis admirabilem fecit.
- vi Quanta patientia pertulerit infortunia, morbos et mortem mariti.
- vii Quomodo statuerit Deo sanctius servire sub habitu religioso.

- viii Quod ad secundas nuptias frustra fuerit expetita et stimulat.
- ix Quomodo assumpserit habitum tertii Ordinis Humiliatorum.
- x De continuis Aldobrandesce jejuniis, et cibis quibus vesceretur.
- xi Quomodo hac occasione graviter fuerit tentata a dæmonis.
- xii Quomodo ad superandam tentationem exuperit cilicio indui, fœne cingi, humi cubare, discalceata incedere, spineam coronam gestare.
- xiii De vita solitaria, quam in quodam suo oratorio agebat.
- xiv Quomodo Christus ei istæ apparuerit et collocutus sit.
- xv Quomodo unius oculi lumen amiserit et denuo recuperavit.
- xvi Quomodo aquam in vinum Crucis signo converterit.
- xvii Qualiter Denique precata ut sibi monstraretur forma clavorum, quibus crucifixus est Dominus, similem curavit fabricari, qui etiam nunc superest.
- xviii Quam devota fuerit Christo et Delparæ Virgini.
- xix Quomodo exhibitum ei sit mysterium nativitatis Christi.
- xx Quomodo corporeis oculis viderit totam historiam passionis Christi.
- xxi Quomodo concessum ei sit gustare de sanguine lateris Crucifixi.
- xxii Quomodo contemplata sit mysterium gloriæ Resurrectionis.
- xxiii Quomodo viderit mysterium Ascensionis in cælum.
- xxiv Quam humilis coram Deo et hominibus extiterit.
- xxv Quomodo elegerit servaveritque paupertatem voluntariam sprete omni terrena substantia.
- xxvi Quanta ejus fuerit caritas erga proximum.
- xxvii Quomodo se addiderit obsequio pauperum in hospitali S. Andreae.
- xxviii Quomodo visæ sint candelæ duæ, ambulantes præcedere.
- xxix Quomodo viderit Reginam cælorum Mariam in magna gloria et majestate.
- xxx Quomodo raptam in paradysum viderit sanctos Angelos throno Dei assistentes.
- xxxi Quomodo cognoverit et prædixit futura.
- xxxii Quam varie affligeretur in extasim raptam.
- xxxiii Quomodo mortem suam prædixit, et licet intra duas ecclesias de suo corpore nascituram.
- xxxiv Quomodo varios infirmos signo Crucis sanaverit.
- xxxv De felici ejus transitu, eis qui in Hospitali erant nec expectato nec viso.
- xxxvi Quomodo fuerit honorifice sepulta in ecclesia S. Thomæ, pendente lite inter ipsam et ecclesiam S. Andreae.
- xxxvii De translatione sacri corporis.
- xxxviii Appedix auctoris.

VITA

Ex Italico Gregorii Lombardelli.

CAPUT I.

Natales, matrimonium, et viduitas Beatæ.

In civitate Senarum anno Christi MCCCLX, die xxviii Februarii, nata Aldobrandesca, patrem habuit Petrum Franciscum, ex Nobili Ponziorum familia, honestis moribus et vita inculcata hominem; qui ita exercuit mercaturam, ut neque sibi neque proximis damnosus esset, ut faciunt qui pro temporali lucro famam maculant, animamque damnationi æternæ exponunt. Mater ex clarissima Pulgarinorum stirpe, Domna Agnes nuncupabatur, probitate par viro: quicum aliud spectabat nihil, liberis gignendis dans operam, quam ut prolem crearent divinæ aptam voluntati.

2 Hujus voti compotem futuram, ipsi prægnanti manifestatum est hujusmodi somnio. Videbatur parturientis cubiculum admirabili luce collustratum, natamque mox puellam circumdari magno numero personarum, eidem obsequium et reverentiam plurimam deferentium: ac vocem de cælis allapsam audire se putabat quæ diceret: Vide, Agnes, ut infantis hujus sollicitam geras curam, quia eam sibi elegit Deus. Illa expectata, posthac plus solito cogitabunda apparuit, causam tamen ejusmodi mutationis ne quidem viro revelatam voluit; sed eandem interrogata, excusabat graviditatem, quæ ita morosam efficeret. Partu deinde levata ad priorem rediit alacritatem

F
Senis nobiliter nascitura,

præmonstratur matri electa a Deo,

et sollicite educatur:

A alacritatem; et post filiae baptismum celebratum, marito suo revelavit, quidquid in somno viderat au-
audieratque; exhortans eum, ut secum pariter ad
divinam voluntatem implendam incumberet. Quod
ille, cum gratiarum actione, se facturum recepit.

bonis artibus
et moribus
instructa :

3 Progrediente ætate iis artibus moribusque in-
forma fuit, quæ sexum conditionemque decebant :
sed multo libentius studiis sacris occupabatur quam
profanis, iis potissimum quæ plus oblectationis mo-
mentaneæ quam solidæ utilitatis habebant; quamvis
hæc quoque amplecteretur, intuitu odientiae et re-
verentiae parentibus debitæ. In utrisque autem sic
profecit, ut passim laudata et æstimata, in matri-
monium expeteretur a juventute Senensi.

nuptiæ tradita

4 Inter omnes qui puellam ambiebant, placuit
parentibus D. Bindus Bellanti, nobilitate non magis
quam virtutibus ornatissimus, modestus, religiosus,
superiorum reverens, humanis divinisque instructus
litteris : in quem sibi propositum consentiens pud-
icissima virgo, protestata est, sibi quidem magis in
voto esse, ut in aliquo monasterio divinis mancipata
obsequiis vitam liceret traducere; parentum tamen
voluntati omnem affectum proprium posteriorem
ducere, quandoquidem persuasa erat, hanc cum di-
vina eandem esse.

B

continentiam
dierum aliquot
marito per-
suadet :

5 Nuptiis ex more Ecclesiæ Catholicæ celebratis,
quam primum in domum mariti advenit, memor eor-
um quæ de juniore Tobia et Sara ejus uxore lege-
rat, persuasit viro, ut respectu Sacramenti quod
susceperant, a consummando matrimonio per sex
aut octo dies abstinere vellet, secum interim jejuniis
atque orationibus vacans. Deinde intelligens virum
mulieris esse caput, neque se sui corporis habere po-
testatem, primum quidem studuit ei morem gerere,
deinde declinare omnia per quæ alienis forsitan
oculis placere posset, ultra quam vellet ipsa, aut
proximi expediret saluti. Ergo in cultu corporis mo-
destissima, in plateis aut ad fenestras rara domi et
in exercitiis familiaribus assidua, intenta operibus
caritatis, supra familiarium actiones vigilans, addicta
jejuniis et orationibus, non minus Deo quam marito
utilem gratamque ducebat vitam; annisque nonnul-
lis in conjugio vixit, nullam interim prolem susci-
piens.

ex qua nullam
deinde pro-
lem gignens,

eodem post
exercitium
multæ patien-
tiæ mortuo,

C

6 Quia autem placita erat Deo anima illius, ne-
cesse quoque fuit ut adversis probaretur ejus virtus;
quæ nec pauca nec levia piis conjugibus obvenere.
Nam primum centena aliquot scuta, quæ mercatoriæ
negotiationi impenderat Bindus, periire : deinde
gravi nervorum percussus infirmitate cæpit etiam
acutis torqueri febribus, ac demum purulentis ulce-
ribus totus diffuere; constantiam Christianam ad
hæc omnia tenente uxore, et daïna, morbos atque
ulcera viri consolando, serviendo, mundandoque pa-
tientiam exercente. Tandem tot ærumnis finem im-
posuit religiosissime suscepta mors; in qua illa
nihil magis doluit, quam præreptum sibi tolerantiae
exemplum simul et materiam. Quare mox atque
animum efflavit ille, coram crucifixo Domino pro-
sternens ipsa se, gratias eidem egit, quod ea sese
liberasset servitute. Deinde curavit ut corpus, suis
compositum manibus, in ecclesia S. Dominici con-
gruo cum honore tumularetur.

a secundis
nuptiis abhor-
rens,

7, 8, 9 Marito viduata, laudatarum in Scripturis
matronarum, Judithæ et Annæ sequenda sibi exempla
proposuit; hanc quidem, frequentando ecclesias et
sacris officiis assistendo; istam, jejunando et carnem
macerando. Expetita nihilominus fuit ad secundas
nuptias, propter notam cunctis probitatem : sed vi-
rum secundum suadentibus parentibus pudice libe-
reque semper restitit, omnino professa, nolle se
prioris viri memoriam novis amoribus obliterare.
Tandem præscindere laqueos mundi volens et spem

suscipit habi-
tum Humilia-
torum.

Aprilis T. III

omnem proposito suo contrariam, ad ecclesiam S. D
Thomæ, quæ Fratrum Humiliatorum erat, se con-
tulit : et accersito Fr. Accursio, eo qui secundus ha-
bitum Ordinis induit, et ejusdem postea fuit Genera-
lis, magnæ sanctitatis et zeli ardentissimi viro, de-
claravit sibi esse constitutum, abdicato seculo, vitam
posthac reliquam agere sub habitu religioso. Quam
suscipiens ille, convocatis quæ per urbem sparsæ
degebant Sororibus ejusdem instituti, coram illis
receptam sacro habitu induit.

D
EX ITAL.
GREGOR.
LOMBAR-
DELLI.

CAPUT II.

B. Aldobrandesæ pœnitens vita in suburbana
solitudine, cœlestibus favoribus cumulata.

E
Ex hinc ipsa corpori suo bellum indicens, legem
abstinentiæ arctissimæ sibi fixit, et usque ad finem
vitæ tenuit. Nam præter aquam nihil noquam ad-
hibuit ad potum, nisi aliquando acetum et fel, et
diebus Veneris etiam myrrham, ut Jesu suo sic po-
tato assimilaretur : cibis autem utebatur omnino
vilibus, herbis scilicet et leguminibus : quod si ai-
mum debilem se sentiret, ad paucos dies vescebatur
pane, eodem rursus abstinens statim atque sibi vi-
debatur valentior. Porro semel dumtaxat vescebatur
in die, idque hora jam tarda, videlicet nona.

Vitam in-
stituit per-
quam au-
steram :

E

11 Non propterea tamen inimicus omnis boni
diabolus desperavit eandem posse prosternere, sed
primum frequenti conjugalium deliciarum recorda-
tione turbabat ejus castissimam mentem : ipsamque
mariti speciem oggerat personam, velut matri-
moniale debitum exigentis. Sed etiam tunc in pro-
posito firma, quodammodo nitebatur ei conspuere
faciem : experrecta autem in genua provolvebat
sese, totumque corpus catena diverberans, copioso
perfundebat sanguine, usque dum victus inimicus
discederet. Sed is mox rediens, miseram insanam-
que appellabat, quæ speraret ejusmodi pœnitentia
placare Deum, tot tantisque illius peccatis offensum.
Cui ipsa respondit, nullam sibi spem esse nisi in
sola Dei clementissimi misericordia : atque ita coe-
git discedere confusum, spernens excitatum ab eo
fragorem fœtoremque, quibus ipsam conturbare ni-
tebatur.

vincit ob-
jectas ten-
tationes :

12 Ut vero adversus ejusmodi insultus foret ar-
matior, dimisso indusio lineo, carnem cilicio aspero
induit, confecto ex setis, ipsumque cinxit cingulo fre-
quentissimis nodis inæquali, dicens : Præcinge, Do-
mine, lumbos meos, ne in iis carnem rebellionem
sentiam. Atque hæc dicens, exauditam se sensit,
cum ineffabili cordis júbilo, nullos deinceps illius
stimulos passa. Utebatur etiam, ad macerandum
nocturna diurnaque flagellatione corpus, catena fer-
rea, et somnum capiebat in pavimento, cui vilem
instraverat saccum; idque ut summum ad horas
quaternas, reliquam noctis partem orationi medi-
tationique et credendo impendens corpori. Denique
ne quod ejus membrum absque cruciatu haberet, cal-
ceos deposuit, ad pedum nuditatem tegendam pro-
lixiori utens vestitu : caput quoque suum cinxit co-
ronula, spinis acutissimis illud punctura, ad expres-
sionem Christi similitudinem in se exprimendam.

cilicio in-
duta,

F
aliique
pœnitentiæ
instrumen-
tis armata,

13 Deinde intelligens quam difficulter conserva-
retur ab humanæ conversationis iniquationibus
anima inter urbanos strepitus; et non solum conve-
nire ut eleemosyna in abscondito fiat, sed etiam
quodcumque aliud bonum; recepit se ad quoddam
suum prædium, duobus miliaris remotum ab ur-
be, quod villa ad Quartum dicebatur; ibique parvum
sibi excitavit oratorium, in quo sibi aliquando Mis-
sam dicendam curabat, et sacro Christi corpore re-
ficiabatur, ut plurimum illic intendens orationi, et
rerum omnium terrenarum obliviscens.

secedit in
prædium
suum,

EX ITAL.
GREGOR. &
LOMBAR-
DELLI.
ubi Jesu
conspectu
et alloquio
dignata,

A 14 Accersierat aliquando Sacerdotem coram se celebraturum; quem dum expectat ipsa in oratione posita, cœpit vehementer optare visibilem Jesu sui præsentiam, qualis in hoc mundo olim fuerat conversatus. Qui autem prope est omnibus invocantibus cum desiderium sponsæ suæ adimplens, apparuit eidem, in forma humana, sed coopertus candidissima veste, eademque multis pretiosis monilibus adornata, ad significandum quod animam ipsius ab omni sorde perpurpare volebat, et vario virtutum decore adornare. Disparuit autem Christus ad Sacerdotis adventum: qui cum ipsi Eucharistiam præbisset, vidit mox alienatam a sensibus et loquentem audiuit, sed quid loqueretur intelligere non potuit: ipsa vero in se reversa, quanto debiliorem corpore, tanto sensit se caritate ardentior.

unius oculi
visu priva-
tur:

15 Porro ut patientia quoque illius probaretur, tentavit eam Deus oculi dexteri inflatione tam noxia, ut computrescentibus illius humoribus, post ingentes cruciatus, cæcum eum effecerit. Ferebat incommodum æquanimitèr Dei serva, eique gratias agens complures sic exegerat septimanas: quando per Angelum suum indicavit ei Deus, suæ esse voluntatis ut majorem curam sanitatis gereret. Bonine an mali spiritus ea esset suggestio dubitans Aldobrandesca, in orationem se dedit. Postmodum dormienti audita vox est hujusmodi: Senas abi istic illuminanda quoniam ita jubet Deus. Expectavit illa donec sic tertium moneretur, ac tum demum in viam se dedit; perveniensque ad ecclesiam Monticellensium, quam nunc Capucini Patres tenent; et eam pro sua consuetudine ingressa, invenit stantem ad aram Sacerdotem, cui sumpturo sacrum Christi Sanguinem, gutta una supra patenam exciderat, et cum ea pene ipsa mens, nescienti quid sibi esset tali casu agendum. Id divinitus intelligens Aldobrandesca, exclamavit: Sume, sume, Pater sanete, lingua lambendo quod cecidit; et confide quia misericors Deus condonabit tibi negligentiam commissam. His dictis exiit de patena splendor ingens, qui cum stupore præsentium totam subito ecclesiam implens, statim in faciem Aldobrandescae reflexus est, omnemque ab oculo dolorem sustulit: quem deinde ab oratione consurgens, persanatum eadem retulit ad oratorium suum.

eundem
miraculose
recipit:

aquam in
vinum con-
vertit:

16 Conduxerat aliquando ad hortus sui culturam rusticum; qui cum sitiret, et apud ipsam soli aquæ assuetam vinum non inveniret; plenum ex fonte poculum hausit, dixitque: Eia mater, quando vinum deest, huic saltem aquæ benedicito, ut melior mihi ac salubrior sit. Fecit illa quod rogabatur, oculisque in cælum sublati, signum Crucis super calicem protulit; ex quo bibens rusticus vinum agnovit, quo nullum sapidius hiberat; prodigiosamque mutationem non cessavit prædicare quoad vixit. Alias, cœnante cum ea Berta quadam, ipsa hospiti suæ, vino assuetæ, compatiens, elevato ad Deum animo signum Crucis similiter expressit: et Berta optimum vinum in manibus habuit: de quo admirans et requirens quomodo id ipsa fecisset: Non ego, respondit, sed ille, qui de petra olim aquam eduxit.

clavos cru-
cifixi con-
templata,

17 Passioni Dominicæ contemplandæ et jugiter recogitandæ pie affectam, subiit quandoque veemens desiderium, conspiciendi eos clavos, e quibus salus nostra pependit in Cruce. Mox Angelus adfuit, tres ei clavos sanguineos exhibens; quorum unus ceteris grandior, forte quia utrique pedi configendo servire debuerat, memoriæ ejus inhæsit tam tenaciter, ut accipiens ex horto oleaginum ramum, ejusdem similitudinem sibi cultello expresserit tam perfectam; ut qui vidit clavum in sacrario Christianissimi Regis servatum affirmet omnibus suis partibus ei esse æqualem. Custoditur etiamnum ligneus iste clavus in ecclesia S. Thomæ, et post trecentorum

unius ex iis
similitudi-
nem expri-
mit.

annorum fluxum perseverat quasi recenter excisus: D quapropter ipsa in variis dictæ ecclesiæ sacellis depicta cernitur cum clavo in manu.

18, 19, 20 Amabat multis titulis Beatissimam virginem Mariam ejusque benedictum filium mundi Redemptorem: dumque amorem eum piis considerationibus magis quotidie inflammare niteretur, ausa est petere; ut ambos videre sibi daretur corporeis oculis: neque frustrata est desiderio suo. Nam in sanctissimo Christi natali datum est eidem videre totum mysteriorum eo die ac nocte gestorum ordinem, cum adoratione Magorum et fuga in Ægyptum. Sed dum in spiritu accurrere nititur, ut divinum infantem stringeret brachiorum amplexu, evanuit visio, et cœlesti consolatione plenam reliquit; quam Aldobrandesca cupiens frequenti memoria acceptæ gratiæ conservare, conata est illius expressam similitudinem imaginando retinere: nec potuit. Quare rursum feria una sexta intendens recogitandæ Christi passioni, hujus etiam seriem universam conspectui suo objici petiit et impetravit: cui dum inhæret, seque omnium et in omnibus ream plangens, aggreditur corpus catena cedere, disparuit lacrymabilis scena ab oculis.

Post Jesu
et Mariæ
conspectum,

videt my-
steria Na-
tivitatis

et Passio-
nis:

21 Hujus apparitionis recordatione dum identidem pascit animum, sensit desiderium ingens degustandi sanguinis divini, quem viderat e dextro latere scaturire. Dumque in eo atque in imagine Crucifixi hæret defixa, gratiam istam a Jesu et Maria flagitans, guttam unam sanguinis e latere imaginis sue conspexit prorumpere: quam labiis colligens, ineffabilem suavitatem in ore suo sensit: atque in hujus beneficii memoriam pingi fecit Virginem Matrem, depositi e cruce filii corpus inter brachia tenentem, ipsique lateris vulnere applicantem os suum. Alias vero redeunte simili desiderio, similiter prorumpentem sanguinis guttam collegit strophio, veritate deflueret priusquam posset os suum admovere; ipsamque sugendo excipiens, parem rursus dulcedinem experta est.

sanguine
lateris Chri-
sti recipitur:
E

22, 23, 24 Singula quoque Dominicæ Resurrectionis et gloriosæ Ascensionis mysteria per ordinem in ipsis earum festivitibus contemplans Aldobrandesca, ipsa quandoque per corpoream speciem oculis suis objecta habuit, et iis mirabiliter gavisita fuit. Cumque tot tantisque favoribus cumlaretur divinitus, non modo non efferebatur in superbiam, sed profundius humiliabatur coram Deo, illis se indignissimam reputans: sed et respectu hominum eandem animi præferebat dimissionem, laudari impatiens, contemni appetens, seque cunctis postponens: quod si culpari aliquem ipsa audiret, dicebat cum gemitu: Si ita arguitur qui tanto est melior quam ego, quid de me dici conveniret?

videt my-
steria Re-
surrectionis
et Ascen-
sionis,

F
semper hu-
milis

25 Paupertatem suam eo usque provexit, ut venditis atque in usus pauperum distributis quibuscumque suis in urbe Senensi bonis, contenta esset usu unius sui prædioli; cujus etiam fructus dispensabat in pauperes; aliud nihil reservans, quam vilem sacculum et scanellum, ad quietem pauperum subvenientium sibi; fundum cucurbitæ, ad potum; et pancula vasa testea, ad ministrandum cibum iisdem pauperibus: nec unquam induci potuit, ut reponeret aliquid præpararetque in futurum.

et pauper-
tatis extre-
mæ tenax.

CAPUT III.

Extrema vita in Hospitali Senensi acta, miracula, sepultura.

Ita vivens ad propectam ætatem attigerat, quando cœpit considerare vitam Salvatoris nostri, in commo- dum proximi occupatissimam, ipsamque suimet pu- dere, quæ domi quæta divinis fueretur solatiis

Senas re-
gressa,

Proposui

A Proposuit igitur dimissa solitudine impendere sese viduarum, orphanorum, infirmorum et aliorum derelictorum solatio, conversioni prostitutarum muliercularum, exhortandis ad regulæ observationem sanctimonialibus, et quibuscumque operibus piis. Denique ad Hospitale S. Andreae nunc S. Onuphrii dictum se transtulit, ibique macta locum secretum, quo se reciperet oratura aut brevem captura somnum, totam se tradidit infirmorum et peregrinorum ministerio, promptam eis operam præstans, non interdiu tantum sed etiam noctu, cum maxima ædificatione tam civium quam externorum.

addicit se
ministerio
Hospitalis:

28 Talibus studiis intentam glorificare volens Deus, fecit ut ipsa per aulam Hospitalis transeunte, quædam ejusdem Hospitalis ancilla, nomine Jacomina, videret ante ipsam candidissimos duos cereos albos, quacumque semoveret, accensor præferri, nemine qui portaret apparente: quo spectaculo commota exclamare coepit, et quid hoc rei esset altis vocibus querere. Neque cohiberi potuit ullis aut nutibus aut precibus, quo minus omnibus, tum forte ad audiendam Missam convenientibus, propalaret rem tam admirabilem. Quare Aldobrandesca, humanæ laudis fugientissima, protinus in suum se cubiculum abdidit, corpus duriter flagellavit, et per aliquantos dies delituit, priusquam rursum ad consueta ministeria et conspectus humanos reverteretur.

prodigioso
lumine col-
lustratur:

29, 30 Dominicis diebus solebat specialius honorare cœli Reginam Mariam. Quare, cum supernis visionibus quante fruebatur sæpius, tanto cupidius inhiaret, postulavit aliquando ut ipsa Domina contra ei se visendam daret: quod et obtinuit. Recurrente enim Dominica Die, Deiparam vidit, splendentissima bysso et mobilibus pretiosissimis indutam et ornatam, cum aurea miræ pulchritudinis corona; ac rursum alia Dominica, eamdem conspexit in veste aurea, habentem in capite coronam stellarum duodecim, et lunam sub pedibus, ac tabulam in manu, sic inscriptam: Matris legem observate filiæ. Similiter cum tertias quasque ferias honori sanctorum Angelorum specialiter haberet dedicatas, eorumque Ordines divinæ Majestatis throno circumfusus optavisset conspiceri; voti sui compos effecta est tertia Paschali feria: indeque in rerum mundanarum contemptum versa, dum animam suam allequens sese excitat illa in cœlestium amorem, disparuit visio, plenam solatio et robore spirituali relinquens.

fructur
conspectu
Deiparæ

et Angeli-
cæ hierar-
chiæ:

31 Prophetico etiam spiritu donatam eam aliquoties patuit, circa casus sibi aut aliis obventuros. Ita per somnum visa est sibi videre suum quemdam nepotem, inter medios milites vulneratum, et ex vulneribus acceptis morientem. Quare non contenta monuisse parentes, ne filium suum militare paterentur; ipsum quoque ad se accersitum conata est dimovere acastris sequendis. Sed frustra fuere omnia: exivit ad bellum juvenis gloriæ cupidus, et somnia Beatæ atque prædictiones irridens: nec diu post, rediit nuntius de cæde ipsius. Mulier quædam, præcipua inter Senenses notas, post gravem quam passa fuerat infirmitatem, amens remansit, sic tamen ut lucidis quandeque intervallis videretur compos rationis. Aliis remediis diu frustra tentatis, obtulerunt eam Aldobrandescae consanguinei sui: quæ facto super eam Crucis signo, Vade, inquit, filia, neque posthac de medicinis adhibendis cogita; sed seito quod in proximo Purificationis festo (aberat autem illud tribus integris mensibus) perfectæ sanitati restituenda sis, quia tuas tuorumque preces exaudivit Dominus; neque aliter quam prædixerat accidit.

futura
prædicat:

C 32 Ad hæc dum cœlestibus contemplationibus intenderet, sæpe rapiebatur in extasim: quo in statu cum eam semelprehendisset prædicta Jacomina,

in extasim
raptâ et
irrisorie
cruciata,

hospitalis famula, conterrita exclamavit, omnesque accivit ad videndam eam quam credebatur mortuam. Quod in admirationem alii, alii vertentes in risum, coeperunt ipsam pungere et vellicare, aciculis etiam confodere, et igne adhibito manus adurere, usque dum illa ad sensus suos rediens, totoque corpore excruciatam se sentiens, dixit, Ignescat vobis Deus. Illi vero steterunt omnes immobiles in loco, donec eorum miserta Aldobrandesca pro iisdem oravit: finita autem oratione, non tantum illi restituti sunt sibi, sed ipsa quoque liberatam se sensit omni dolore. Atque ex hoc tempore quicumque eidem sic raptæ superveniebat, summa cum devotione ut Sanctam venerans, ejus osculabatur vestimenta; aut aliter religiosum testabatur affectu.

D
EX ITAL. GRE-
GOR. LOMBAR-
DELLI.

bonum pro
malo re-
tribuit.

33 Denique cupiens mortis suæ tempus nosse, per nocturnam in somno visionem ipsum intellexit; nec id tantum, sed etiam litem de suo corpore futuram inter Parochum S. Andreae et Præpositum Humiliatorum. Cum autem designatus dies appropinquaret, convocatos ministros Hospitalis exhortari coepit ad colendam vitæ honestatem, caritatemque erga peregrinos et pauperes exercendam; eosdemque obtestata ne funem quo præcincta erat a mortuo suo corpore auferrent; significavit etiam quid sibi circa obitum suum fuerit divinitus revelatum. Sed prius quam ad hæc accedamus narrandæ suot miraculosæ quædam curationes, quibus famulam suam cohonestavit Dominus.

Mortis suæ
tempus co-
gnoscens,

extrema
dei mandata:
E

34 Puer quidam toto corpore dolores magnos patiens, quibus remedium nullum fieri potuit, sanus fuit, mox atque Aldobrandesca oblatum sibi Cruce signavit. Simili modo ab inflatione fauces præcludente liberatus est ejusdem pueri frater bimulus. Nec alia medicina opus fuit puellæ, tota facie tumidæ, et unius oculi jam visu privatæ; cui postero die incidendæ ferrum adhibere statuerant chirurgi; uti nec mulieri, graviter ex mamilla tumente cruciatæ. Alteri mulieri, simili tumore dolenti, incisionem decreverat medicus: sed prævertit miseræ compatiens Aldobrandesca, et unctione olei ex lucerna ac signo Crucis tumorem dissipavit. Idem malum patiens femina alia, folium ex vite sumpsit, atque sub invocatione nominis ejus cum signo Crucis imposuit infirmo uberi, et se mox sanam gaviša est. Conrado cuidam malignus tumor fauces præcludens abstulerat edendi facultatem: reddidit illam Aldobrandesca, salutari signo adhibito: quo etiam cæcæ mulieri oculos aperuit, et juvenem a morbo epileptico liberavit. Harum aliarumque curationum fama excitata mulier, varias easque incurabiles infirmitates pridem patiens, orationum ipsius imploravit auxilium, et effiraciam est experta, cum esset per ipsam Cruce signata. Alteri mulieri, a malignis spiritibus diu vexatæ, similis fiducia adeundæ Beatæ ad liberationem valuit, cum nollet Hospitali exire, priusquam se dimissam ab infestis illis hospitibus cognovisset. Cerreti etiam vir quidam decumbebat ad mortem: cujus filius festinavit Senas ut pannum nigrum ornando funerali compararet: sed eum feliciter in Aldobrandescam incidisset, ipsa lacrymanti juveni compatiens, benedixit panem, eumque infirmo ut daret jussit: qui mox convaluit, quasi numquam ægrotasset.

multos infir-
mos signo
Crucis sanat:

F

35 Tandem appropinquante exitus sui tempore, febriles ardores pati coepit Aldobrandesca, nec tamen ab assuetis ministeriis cessabat, quamvis consumi sentiebat sese, nisi modissime tempore per diem, quo deficienti corpori quietem aliquam indulgeret. Ipse autem mortis suæ die, ingressa cubiculum, clausit ostium fenestramque, et se ad orationem composuit genuflexa: atque inter eos quos tali in articulo adhibitos par est credere extremæ poenitentia

ad orationem
composita ex-
pirat:

A tiæ ardentissimæque caritatis affectus, expiravit vigesima sexta Aprilis, anno Domini mccc. Nūspiam illam comparere mirabantur Hospitalis inquilini, quibus consuetudo illius atque sedulitas cognita erat. Accedunt ad cameram; clausam reperiunt; præstolantur foris aliquamdiu; cumque nec pulsantibus responderetur, per altiore[m] quamdam fenestram introgressi, mirantur in loco suavissimo odorem lucemque clarissimam: quare, licet tota corporis compositione viventis orantisque præferret speciem, suspicari cœperunt non jam a sensibus, sed a corpore exivisse beatam animam. Idem confirmavit B. Joannes Baptista Tolomei a Dominicanus, ipsa superveniens hora, palamque edicens, ostensam sibi fuisse illius animam, multa cum gloria in specie columbæ in cœlum subvolantem. Mox ingens toto Hospitali personuit planctus omnium; ipsique infirmi, e suis progressi lectulis, accurrere cœperunt ad spectandum sacrum corpus, ac plerique a suis infirmitatibus curati fuere. Tum rei fama pervolavit civitatem, variosque animorum motus ciens, fecit ut maxima ætatis omnis atque conditionis multitudo ad Hospitale conflueret.

B 26 Inter hæc familiæ nobiles Ponziorum, Bellantium et Bulgarinorum, desepultura corpori sacro danda consultantes, in partes distractæ sunt. Etenim Patres Humiliati contendebant illam sibi deberi, quæ habitu Ordinis ipsorum vestita ipsorumque fuerat spiritualis Soror: e contra vero S. Andreæ Parochus jus suum sustinebat, tamquam in subditam. Ea contentio uti moram iniecit negotio sic commoditatem multis præbuit adeundi corporis et infirmitatum suarum curationem referendi. Delata demum causa est ad Reverendissimum Dominum Rogerium de Casulis, ex Ordine S. Dominici et conventu Senensi Episcopum urbis, magnæ doctrinæ ac sanctitatis virum; qui perpensis hinc inde juribus et argumentis allatis, adjudicavit Patribus Humiliatis causam. Itaque apud hos die vigesima nona Aprilis, cum maximo cereorum apparatu et sollemnissimo Magistratus nobilitatisque totius officio, sepultum est corpus, ad latus ecclesiæ dextrum, sub altari Deiparæ, octodecim circiter passibus ab ara Principe; eodemque die multis miraculosis curationibus famulæ suæ sanctitatem Deus omnipotens declaravit.

C 37 Neque cum sepulturæ die finis miraculis factus est, sed accurrentibus identidem populis, sæpius iterata illa fuere. Quapropter Præposito ecclesiæ, Fr. Salvatori quondam Lazari de Senis, visum est, tantum thesaurum non esse sub terra retinendum diutius: sed efferendum altius in locum magis congruum, quem ad hoc delegerat, excavato pariete inter sacellum Nativitatis Dominicæ et monumentum Bonsigniorum. Translationi faciendæ consensum præbuit Reverendissimus D. Franciscus ex illustri Piccolomineorum familia, tunc Senensis Episcopus postea Pontifex Romanus Pius III; refossaque terra, intra arcem lapideam inventa sunt sola corporis sancti ossa, et arculæ idoneæ imposita, riteque translata mense Novembri anni mcccclxxxix.

D Postea ornatus est locus a pictoribus: qui etiam in ipso pariete expressere memoriam quorundam miraculorum, per ipsam divinitus patratorum. Deinceps quoque plura accidere, uti testantur tabellæ donariæque votiva nonnulla istic appensa, ad laudem Beatæ et gloriam Dei, qui sit in secula benedictus. Amen. b

38 Nec debeo præterire silentio quod cum præteritis hisce annis quædam personæ, ipsius nomini pie devotæ, persuasissent Reverendis matribus S. Pretronillæ, ut parietem, intra quem collocatæ erant Reliquiæ sanctæ, ex parte monasterii pertundendum curarent; eaque occasione aperta fuisset arca coram toto conventu sanctimonialium, earum una cui molestus catharrus caput oculosque gravi afficiebat dolore, magna cum fiducia acceptum ossiculum partibus infirmis reverenter admovit, seque mox liberam sentiens in hanc usque diem vivit sana, sicut attestati mihi sunt admodum Reverendus et Excellens D. Abbas et Canonicus, D. Julius Tuti olim Confessarius ipsius venerandi monasterii; nec non admodum Reverendus Magister Daniel Francus Rector ecclesiæ S. Thome Apostuli, uterque concius prædicti miraculi. nihilo magis tacere volo, quod cum ipse præterito d anno sacras illas Reliquias videre cupere[m], idque impetrassem a prædicto Domino Rectore, contuli me cum Patre Mag. Simone Cannucciario de Senis, ex nostro S. Dominici conventu, ad memoratam ecclesiam, eo tempore quo perfringi debebat paries, capsam venerabilem continens: apertaque coram nobis dictoque Rectore et fabro cœmentario arca, tantus tanque suavis odor totum replevit locum, ut vehementer fuissemus admiraturi, nisi ejusmodi divinis effectibus legendis audiendisque assuevissemus. Tunc Deum collaudantes, sacra ossa reposuimus in capsam meliorem ornatioremque, et hanc in eodem loco sic collocavimus, ut deinceps conspici ab omnibus et honorari possit. Quod dum fit, inventa est intra priorem capsam scbeda, testis antea narratæ translationis.

ANNOTATA.

a B. Joannis Bapt. Tolomæi, Vitam collegit et vulgavit Italice idem hic Gregorius Lombardelli, eodem quo hanc Vitam anno 1587, ex qua scimus Avenione apud suos Prædicatores mortuum et sepultum esse, anno 1320, 24 Junii: ad quem libenter etiam ipsi Latine dabimus ejusdem Vitæ summarium, si interim de aliquo illius publico cultu sufficienter instructi fuerimus: daturi etiam antiquiora de eodem monumenta, qualia videtur habuisse auctor noster, si ipsa nobis communicentur.

b Hic concludendi modus, et quod reliqua sub titulo Appendix sequantur, verosimiliter indicat antiquiorem Vitam, uti principio diximus præluxisse scriptori qui eandem stylo elegantiori explicuerit.

c Ita, ut diximus vocantur Religiosæ Dominicanæ, quæ Humiliatis extinctis successere.

d Id est, anno 1583: nam vita impressa est 1584.

b
Appendix
auctoris de
miraculo
recentiori
c

et translatione
anno 1583.

E
d

concurritur
ad corpus
visendum,

a

quod post
aliquam de
eo contentio-
nem,

19 April.
sepelitur
apud Humi-
liatos;

ubi miraculis
clarescens-

C

elevatur an.
1489.

DE VENER. PETRO TEUTONICO, EREMITA CAMALDULENSI IN HETRURIA.

D. P.

ANNO MCCCC-
LXXII.Reclusus vi-
vens,Pii II animam
in catum ferri
videt:

Augustinus Florentinus, Camaldulensis monachus, et conditor historiarum sui Ordinis, quarum libros tres, anno MDLXXV publicavit; libro II, agens de privilegiis, Calisti III et Pii II, summorum Pontificum favore impetratis a Marioto, sacre Eremitae Priore totiusque Ordinis Generali XLII, caput LXXI, ejusdem secundi libri sic deduct: Tulerunt hæc tempora Venerabilem Petrum Zelandrinum, Teutonicum, clarissimum Eremitam. Is intra Domini Papæ primum, et postea S. Bartholomæi cellæ secreta, ad triginta annos, squalidus incultusque corpore, moram traxit; dum nitidissimus in anima, pro incolumitate sanctæ Matris Ecclesiæ, in abscondito cælestem Patrem perpetua prece fatigare non cessaret. Quapropter sicut erat divinæ bonitati acceptissimus, factum est ut Pii II Pontificis Maximi animam, ad cælos per Angelorum manus deferri viderit; perinde ac S. P. Benedicto, in excessu Germani Capuani Episcopi, contigisse, memoriæ proditum est; collecto ante ipsius oculos omni mundo, sub quodam cutilante splendore. Ferunt adhuc, ex traditione, enim in hæc tunc cum clamore verba, ineffabili cordis jubilo præ mysterio, prorupisse: Respicite, Fratres, respicite: ecce summi Sacerdotis animam, ab Angelis in cælum evectam, gloriosa assumptione æthera penetrantem: quod ipsum nec qui gesta ipsius Pii litteris mandavere intactum reliquerunt.

prædoni militi
Crucis signum
objiciens,densa caligine
eremum cin-
giti

Culo, muro inexpugnabili densissimæ ac frigidissimæ caliginis, eremum in ictu oculi circumcinxit, ut dies, antea clarissima, in atras quasi noctis tenebras sit conversa; tantusque horror omnes invasit, albor et confusio, ut non absque magna difficultate in castra demum sit reditum.

mortuus
juxta B.
Peregrinum
conditur,

3 Supervixit venerabilis Petrus usque ad annum MCCCCLXXIII: reliquit vero has fragiles umbras vi Kal. Maji, nonagesimum et octavum agens annum. Corpore vero apud B. Peregrinum condito, divini ei æque a Patribus sunt tributii honores. Egerat de B. Peregrino Augustinus libr. 2 cap. 50, et nos de eodem agemus ad diem III mensis Junii. Neutrius Vitam describere curaverunt illi præcæ simplicitatis Eremitæ, contenti virtutum memoriam posteris suis per monus tradere; qua paulatim evanescente, præter unius alteriusque illustrioris actionis vestigia et religiosam sacrorum corporum venerationem, nihil remansit, unde sciretur, quo jure passim Beati vocarentur. Quare Beato etiam Petro (sic enim et Augustinus in titulo copitis 43, et alii auctores incunctanter scribunt, et adhuc usurpatur in sacra Eremita) Beato, inquam, Petro

tribui poterit finis epigrammatis, affixi a Gabriele monacho ad arcam B. Peregrini:

Si tamen et vitam cupis et cognoscere mores:

Hoc tibi suppositæ referent, pia vota, tabellæ.

4 Tabellis enim votivis pluribus etiam B. Petri arcam ornatam fuisse, relatum mihi est, anno MDCLXI, die XX Januarii, ad sacram eremum iterato ascendenti: sed restaurato tunc recenter exornatoque magnifice templo, annotæ erant locis suis, quæ post altare mojos locum habuerant arcæ una cum corporibus, atque in sacristiam delatæ, donec aptaretur locus alius, eorum sanctitate dignus, quod modo factum est, et præsumi potest non esse factum absque translatione corporum in arcas decentiores, cum veteres admodum simpliciter compactæ ex tabulis et interius vir tectæ panno serico ætate marcido, omnino indignæ fuerint, quæ tanto tempore talem thesaurum continerent. Nec enim dissoluta sunt corpora, quamvis diu humido loco juvenia, sed solida compage consistunt; orentia tamen rigidoque, et lineamentis confusis ac cinereo seu sarco colore inducto, rudem duntaxat hominis formam referentia; eademque pondere levi et nullum gravem odorem spirantia, prout ipse testis oculatus sum. Ceterum nihil inter divina Officia de iis, nihil anniversario eorum die fiebat a piis illis eremicis, omnem ostentationem fugitantibus. Qui ne secularium hominum accessu impediuntur ab otio contemplationis quiete, ne sacrarum quidem causa apertas habent portas muri, eremum suam ambientis; sed ad unam eorum sacellum porcum, et hebdomadatim deputante suis aliquem istic sacrificaturum. Hospitibus autem et Peregrinis, devotionis ergo eremum prædictam videre cupientibus, præter ducem ad templum et cellam Papæ supra memoratam, nihil præbatur; ne quid eos ibi moretur ultra quam opus est, itaque cogantur, saltem refactionis corporalis causa, descendere ad inferius monasterium, Hospitium boni-fontis in S. Romualdi Actis dictum, ubi magna cum caritate et liberalitate ministratur omnibus adventantibus.

5 Canobium istud, unde per unum et amplius militare arduo calle ad eremum scanditur, succincte descriptum est vii Februarii, ad S. Romualdi Acta num. 10. Eremita ipsa formam habet Laurarum, toties in hoc opere et nominatim ad SS. Theodosii Sabæque Acta memoratorum; cellis non contiguas, ut sunt Carthusianorum, sed discretis habitata; sic ut præter templum, toti eremo commune, singulis cellis suum adhæreat sacellum, possintque eremita ad hebdomadas mensesve conclusi degere, extra omne cujuscumque alloquium conspectumque; nisi quod certis horis accedat aliquis Conversorum, qui reclusionis tempore sacrificantibus assistat, et tenuem victum subministret. Extrema omnium et ceteris aliquanto amplior est Cella Papæ, sic dicta, quod anno MCCXX, Ugolinus Cardinalis Felletrensis, postea Gregorius Papa nonus, per sex omnino menses ibidem inclusus vixerit, S. Francisco ipsum illuc comitato, et alteram cellam (quæ S. Francisci nunc dicitur, et reverentiæ causa a Majore sive Priore incolitur) tantisper etiam inhabitante. Ibi sacrificanti Cardinali, in oratorio quod ipsemet consecraverat, ipso consecrationis articulo adstitit supra caput columba calitus missa, quo indicio futurum Pontificem cognovit prædixitque eidem tunc ministrans Conversus, in eadem cella postea reclusus; ejus etiam ossa intra parietem oratorii sublimis condita, cum hoc elogio. B. Leonardi, eremita reclusi, ossa hic sita sunt: cujus anima post

et votivis
tabellis hono-
ratur:corpus cum
aliis Beatorum
corporibus
seorsim habe-
tur:E
absque spe-
ciali cultu in
eremo Camal-
dulensi,in qua, orien-
talibus lauris
simili,

F

es oratorium
Papæ,

A post longam carnis macerationem, visa est in sphaera
 AUCTORE D. P. ignea cœli secreta penetrare; atque eremi campana
 absque mortalium ope pulsari audita est. Hic quoque
 prophetico spiritu Reverendissimum Uginum Car-
 dinalem, in hac tunc cella reclusam, futurum Pa-
 pam prædixit: quod ita factum est, et Gregorius
 novus nuncupatus. Concessa sunt etiam a Gregorio
Indulgentiæ centum dierum, cellæ istius oratorium vi-
sitantibus; quam ut lucrari liberius tum eremitæ ipsi
tum peregrini possint, vacuus nunc fere locus servatur;
olim autem ibi sinebantur habitare, qui reclusionem diu-
turniorem optabunt.

G Sic ibidem habitavit is, cujus occasione hæc dicere
 cepimus Petrus, a Zelandia patria Zelandrinus, a
 natione seu idiomate etiam Belgis communi dictus Ten-
 tonicus. Quænam sit altera cella, S. Bartholomæi
 dicta, non memini istis audivisse: tantum scio, ex emi-
 nenti supra eremum rupe pendente cellam, nobis
 eminus ostensum; in qua reclusus quidam habitaret,
 perpetuum tenens silentium, nec nisi in Cerna Domini
 ad ceteros in ecclesiam descendens, ad quem quot heb-
 domadis semel ascenderet Sacerdos Confessarius. Cum
 igitur etiam Petrus decrevisset perpetuum reclusus vi-
 vere, et propter Indulgentias in Oratorio S. Mariæ
 lucrandas non posset omnino liber ab interpellatoribus
 esse; credibile est remotiorem istam impetrasse. Quod
 ad Pivm II Pontificem attinet, is paratus classem con-
 tra Turcos conscendere, dum Venetorum Ducem operi-
 tur, Anconæ obiit, anno MCCCCLXIV, XVII Kalendas
 Septembris. Pientissimam ejus mortem laudaverunt
 varii: sed qui visionem Pœnerabili Petro factam atti-

gerit (quod hic innuit Augustinus) necdum nobis lectus
 est: nec opus est externorum, qui a Camaldulensibus
 eremitis audita narraverint, testimonio: cum rei veritas
 ex ipsorummet tradita per manus narratione securius
 recipiatur.

7 Porro quæ de Petra ex Augustino Latine dedimus, alia de eo-
 eadem Silvanius Razzius in Sanctorum ac Beatorum dem minus
 Comaldulensium Vitis Italice reddidit. Ejusdem Petri fundate
 meminit Thomas de Minis, in Catalogo Sanctorum ac scripta.
 Beatorum sui Ordinis, Florentiæ edito sub annum
 MDCVI. Arnoldus Wion in ligno Vitæ loquitur hoc modo,
 Camalduli S. Petri, cognomento Teutonici, qui Pii
 II Papæ animam, tribus diadematis redimitam,
 longe ipso positus, per Angelorum manus ad eorum
 deferri vidit: citat autem in Annotationibus Tabulas
 Camaldulenses: quarum nulla memoria Camalduli est;
 uti nec Vallumbrosanarum, sæpius ab ea citatarum,
 Vallumbrosæ: unde discas, has aliud nihil fuisse quam
 Catalogum ab aliquo monachorum, Arnoldo id petenti,
 privato auctoritate contextam. Citat deinde Augusti-
 num, apud quem nec Sancti titulum, nec de tribus dia-
 dematibus verbum ullum legisse potuit. Interim Hugo
 Menardus et Gabriel Bucelinus, nescientes hujusmodi
 scriptoris fidem usquam habere suspectam, licet Augu-
 stini textum haberent præ oculis, transcribere tamen
 maluerunt Arnoldi verba. Neque iis contentus Buceli-
 nus, dum longius ex Augustino elogium petiit, nec posset
 non aliquid addere de suo, periculum a manu prædonum
 paratum et a Petro deputum descripturus, extremum
 ab imminente exercitu excidium Camaldulo immi-
 nens, audaci exaggeratione commentus est.

ex quo ad S.
 Bartholomæi
 cellam migra-
 vit Petrus:

XXVII APRILIS.

SANCTI QUI V KALENDAS MAII COLUNTUR.

S ANCTUS Antonius Presbyter et Eremita Lucæ in Italia.	S. Paulus,	(Martyres in
S. Alpinianus, Presbyter in Aquitania.	S. Germanus, et alii sex,	Egypto.
S. Castor,	S. Germelina,	
S. Stephanus,	S. Lactissima,	
S. Anthimus, Episcopus, Nicomediensis,	S. Felicia,	
Et multitudo universa gregis,	S. Germana,	
S. Zenon Ep.	S. Felix,	
S. Genesis,	S. Evanthia,	Martyres, Nicome-
S. Sodalis,	S. Victorinus,	diæ in Bithynia.
S. Marinus,	S. Nicephorus,	
S. Zoficus,	S. Dioscorus,	
S. Elpidius,	S. Papias,	
S. Eutychius,	S. Serapion,	
S. Lupicinus,	S. Joannes,	
S. Hermes miles,	S. Julius,	
S. Eppens Presb.	S. Timia,	
S. Elpidius,	S. Maurus,	Martyres, Antio-
S. Hermogenes,	S. Attus Diae.	chie.
S. Caprus seu Cyprus,	S. Gennosa,	
S. Maurus,	S. Sodalis,	
S. Captus seu Castus,	S. Lolion junior, Martyr apud Græcos.	
S. Ilusandus,	S. Liberalis, Altini in Italia.	
S. Priamus,	S. Anastasius Primus, Pontifex Romanus.	
S. Victor,	S. Eulogius Xenodocheus, Constantinopoli.	
S. Maximus,	S. Tertullianus, Episcopus Bononiæ in Italia.	
S. Marcianus,	S. Theophilus, Episcopus Brixie in Italia.	
	S. Joannes, Abbas monasterii Catharorum.	
	S. Zita, Virgo, Lucæ in Italia.	
	B. Jacobus Ordinis Minorum, Bitecti in Apulia.	

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Florentinus, Regis Scotiarum filius, cujus corpus in pago Bonnet diocesis Tullensis requiescit, et celebri peregrinatione colitur pro recuperando mente captis sanæ rationis usu, notatur hoc die a Davide Camerario, libro 3 de Scotorum pietate, et vita circa templi parietes descripta haberi dicitur. Informationes inde ad nos partim missus portum mittendos, casus variidissimarum impediveruntque, nec vacat novas præstolari, ideoque dimittimus ipsum ad Supplementum Januarii, cui mensi adscribitur, a Dempstero in *Historia Ecclesiastica Scotorum*, recensitis XIX capitulis Vitæ ab incerto auctore descriptæ, et in *Menologio* ejusdem gentis, tamquam in Lingonibus coleretur XIV aut XVI Januarii.

S. Simeon, Episcopus Hierosolymitanus, celebratur a Græcis in *Menæis*, *Menologio*, *Anthologio*: item in *Martyrologio* Arabo-Ægyptiaco. Actus ejus dedimus die XVIII Februarii.

S. Walburgis, Virgo, refertur a Wione, Dorgonio, Menardo, Dempstero et in *Martyrologio* Anglicano. Vitam ejus illustravimus XXV Februarii.

B. Stephanus, Abbas Obazinensis, in Gallia, inscriptus *Menologiis* Henriquez, *Bucelini* et *Chalemoti*. Vitam dedimus VIII Martii.

SS. Macedonius, Patricia et Modesta, memorantur in *MS. Casinensi*. Sunt hi conjuges cum filia, Mar-

tyres Nicomedienses, de quibus egimus XII Martii.

S. Fredericus, Episcopus Leodiensis, ad hunc diem refertur in *Epitaphio*. Ab aliis XXVII Martii.

S. Zosimas, piissimus Pater noster, memoratur in duplici *MS. Taurinensi Ducis Sabaudiarum*, et aliquo *Parisensi Cardinalis Mazarini*. Videtur esse ille, qui S. Mariam Ægyptiacam sepelivit, de quo ad hujus Vitam egimus II Aprilis.

Tatelo, monachus San-Gallensis in Helvetia, in *Necrologio* ejusdem monasterii et *Menologio* Benedictino *Bucelini* refertur cum titulo Beati. Sepultus est in sacello S. Catharinæ cum epitaphio cultum aliquem, aut saltem privatam venerationem, et opem supplicantiis crebro latum, testante. Quæ de ipso haberi possunt, omnia permixta sunt Vitæ S. Notkeri VI Apr.

S. Dioclia, Martyr Pompeiopoli in Cilicia, inscripta est *Catalogo generali Ferrarii*, citato *Menologio* Græcorum. Verum nusquam apud Græcos eam reperimus. Iterum de ea agit cum Calliopo Martyre et filio: in cujus *Actis* ejus fit mentio VII Aprilis.

S. Godebertæ Virginis translatio, memoratur in *MS. Atebatensi*, et a Saussayo, Wione, Dorgonio, Menardo. Vitam dedimus XI Aprilis.

Lanthildis, Abbatisa in pago Galliarum Sagiensi, ut Sancta, indicatur in *Gynæceo Sacro Arturi du Monstier*. Laudatur in *Vita* S. Opportunæ die XXII Aprilis.

S. Publii,

- S. Publion, Martyr, refertur a Græcis in *Menæis*. Is est Publius aliis, de quo egimus xxv Aprilis.
- S. VALENTINI ET SOCIORUM. Martyrum, festum agitur in *Eremo S. Mariæ*, nobili apud Helvetios monasterio, vulgo *E. nzidlensium* dicto, propter illius caput et aliorum partes notabiles cum authenticis iastrummentis Romæ missus anno 1669, præsentis die ad id prudenter lecto, quo nullus in Martyrologiis Valentini occurrit, ne hic, cetera ignotus, cum alio aliunde noto confundatur.
- S. Felix, Episcopus et Martyr, refertur hoc die a *Tamayo his verbis*: Carthagine nova Hispaniæ S. Felicis ipsius civitatis Episcopi, qui in Diocletiani Imperatoris persecutione pro fidei confessione vexatus, variisque tormentorum cruciatibus affectus, demum ad martyrii lauream strenuus agonista euenit. Nulla ejus mentio apud vetustiores, nisi apud Julianum Petri in *Adversariis*. Scribunt de eo historici recentiores *Franciscus Cascales in Historia Carthag.* discursu II. *Vargas in Historia Hortensi* §. 1; *Egidius Gualales Davila*, tom. 2 *Theat. Eccles. Hispan.* in *Eccles. Carthag.* cap. 1.
- Stephanus Papa, qui Pippinam una cum conjugæ in Regem coronavit, memoratur in *MS. Florario*: ab aliis dicitur pridie sive xxvi Aprilis, vita functus; sed non traditur in Sanctos relatus.
- Assanius, inter *Hibernicos Sanctos* refertur in Martyrologio *Tamlachtensi*, et *Mariani Gormani*. *Colganus*, suspicatur esse S. Asyrum: quem Ecclesiæ *Alfuniensi* primum Episcopum præfuisse legitur S. Patricius, in *Vita per Jocellum* num. 93.
- Lugadius, unus ex Clericis in præcitata *Vita Patriciana* num. 80 nominatis, qui in ejusdem *Vita Tripartita*, dicitur filius Erci, et Episcopus de *Fordlham* in *Media*, abest a nostro Martyrologii *Tamlachtensis* ceographo, laudatus a *Colgano*, *Annot. 104*, ad *Jocellum*, ut in illo, vel saltem in *Mariani Gormani* ac *Moquir Martyrologiis*, hodie descriptus.
- Romanus, Episcopus et Confessor apud *Moguntiam*, indicatur in *MS. Florario*. At nullus apud *Moguntiam* Episcopus sedit, Romanus nomine.
- Ancharius, Confessor in territorio *Meldensi*, memoratur in *MS. Florario*. Est nobis hactenus ignotus, neque ejus meminit *Saussayus*.
- Conradus, Episcopus *Ultrajectinus*, cum titulo Sancti et Martyris, refertur a *Ferrario*: citato *Molano* in *Natalibus Sanctorum Belgii*, ubi is ejus eadem describit cum aliis gestis, et solum felicis recordationis titulu honocat. *Galenus* in *Fastis Agrippinensibus* venerabilem compellat.
- Reynaldus, Abbas *Fusciniaci* in *Gallia*, Ordinis *Cisterciensis*, cum titulo Beati, memoratur ab *Henriquez*, *Bucelino* et *Cholomoto*. Inter *Pios* a *Saussayo*.
- B. Hugo de *Lacerta*, Ordinis *Grandimontensis*, dicitur a *Carolo Fremondo* in *Vita*, *Canonico Officio* coli ad xxvii Aprilis, facultate ad hoc privatim faciendum a Summis Pontificibus eorumque Legatis data; quorum tamen neminem nominat. *Vita* illa una cum *Vita S. Stephani Fundatoris* lucem aspexit *Gallice* anno 1647; anno vero proximo superiore excusum erat *Proprium festorum Ordinis Grandimontensis*, in quo nulla B. Hugonis mentio. Nas, quod sine præjudicio sancti Ordinis fiat, ejus hic meminimus, donec certius aliquid doceamur et accipiamus *Vitam Latinam*, quam ex testimonio eorumque relatu scripsisse dicitur *Guilielmus de S. Savino*: speramus enim eam adhuc superesse, et pro ea impetranda litteras dedimus ad eum, qui *Vitam antiquam* ipsius S. Stephani nobis olim descripsit, et alios qui videbantur posse juvare.
- Petrus Aureolus, Archiepiscopus *Aquensis* in *Gallia*,
- Stephanus, Confessarius B. *Camillæ Piæ*, *Carpi* in *Insurbria*,
- Bartholomæus, Frater laicus devotissimus, *Cæsar-augustæ*,
- Petrus de *Scarperia*, item laicus, *Fesulis* in *Tuscia*.
- Joannes a *Capistrano*, in *Aprutio* sub an. 1370 clarus, omnes ad hunc diem inserti *Martyrologio Franciscano*, tamquam Beati, quamvis nulli eorum veneratio aut cultus aliquis publicus impendatur. Qualem etiam non putamus impendi, neque diem obitus certum sciri.
- Hieronymæ-Seraphinæ, et Angele-Catharinæ, *Abbatissarum* in monasterio de *Vedano Provincia Mediolanensis*, quamvis corpora speciali in sepulcro unoque in loculo condita, scribat *Waddingus* ad an. 1448.
- Saturninus et Socii sex Latrones, a SS. *Sosipatro* et *Jasone* ad fidem Christi conversi, memorantur in *Menologio Basilii Imperatoris*. In *Menæis* et *Martyrologio Romano* xxix Aprilis.
- S. Cetezra Virgo et Martyr, illis adjuncta, refertur eodem xxix Aprilis.
- S. Robertus, Abbas *Molismensis*, colitur hoc die in *Ecclesia Abrincensi*, *Vitam* ejus damus xxix Aprilis.
- SS. Eraclius, Justus, Maurus, Vitalis, *Fulgini* Martyrium sub *Deciano Præsidente* passi, indicantur in *MS. Florentino*, *Consiliarii Strozzi*, et in *Martyrologio Florentiæ* anno 1486 excuso. Sunt tres primi *Fulminantes*, quibus forsitan *Vitalis* adjunctus, qui seorsim hoc die memoratur in *MSS. Casinensi* et *Florario*; et forsitan est S. *Vitalis pater SS. Gervasii et Protasii*, qui colitur xxviii Aprilis. Ast alii tres a *Fulminatibus* honorantur iv Maji.
- S. Evellius, Martyr *Romæ*, indicatur a *Greveno* et *Canisio*, relatus in *Martyrol. Rom.* et aliis xi Maji.
- S. Merwina, Virgo et *Abbatissa* in *Anglia*, indicatur a *Menardo*, *Maihew* et *Bucelino*, sed in *Anglicano Martyrologio* xiii Maji.
- S. Paschalis Papa, indicatur in scripto *Kalendario Ordinis Benedictini*. Colitur is xiv Maji.
- S. Torpetis Martyris, veneratio apud *Leodienses*, indicatur a *Saussayo*. Colitur potissimum xv Maji.
- SS. Gervasii et Protasii, inventio *Suessione*, indicatur in *Martyrologio Gallicano Spassayi*. Dies eorum natalis est xix Junii.
- S. Martinus, Episcopus *Tungrensis*, proponitur in quodam scripto *Carthusiæ Bruxellensis* non antiquo. Dies ejus natalis est xxi Junii.
- Sosipater et Jason, discipuli S. Pauli, referuntur hoc die in *Menologio Basilii Imperatoris*, et die xxix Aprilis, in *Menæis Græcorum*: in qua relatione nonnulla videntur examine acuratiore indigere. Quod poterit commodius fieri, ad dies, quibus a Latinis referuntur
- S. Sosipater xxv Junii.
et S. Jason xii Julii.
- S. Christophorus, Martyr, memoratur in *MS. Adone Leodiensi* S. *Laurentii*, ab aliis sequenti die. Dies natalis est xxv Julii.
- B. Petrus Armengol, ex Ordine B. *Mariæ de Mercede Captivorum*, obiit xxvii Aprilis: sed in oppido de la *Guardia diæcesis Tarraconensis*, colitur die quo de eo erit agendum i Septembris.
- SS. Aristarchus, Marcus, et Zeno ex *LXX*, referuntur hodie in *Menologio* et *Menæis* ac variis *MSS.* Marcus etiam in *Hagiologio Lusitanico Cardasi* et *Martyrologio Hispanico Tamayi*, quasi sit Episcopus *Aticensis*, de quo sequenti die, et corpus *Bracaræ* translatum fuerit; et idem cognatus *Barnabæ* ac discipuli *Pauli* cognomento *Joannes*: quæ nobis non probantur. Coluntur a Latinis
- S. Aristarchus iv Augusti.
S. Marcus Joannes dictus xxvii Septembris.
- Quo

Quo etiam die iterum a Græcis commemoratur S. Zeno.
Eusebius, S. Reguli socius, refertur a Camerario Scoto: poterit agi de eo, cum de Regulo (qui Reli-

quias S. Andreae dicitur transtulisse) agatur xvii Septemb. aut quando asserit Camerarius ab aliis coli Eusebium. xxx Septembris.

DE SANCTO ANTONIO, PRESBYTERO EREMITA, LUCÆ IN ITALIA.

D. P.

Acta unde
accepta

ejus mentio
in Kalenda-
riis,

et Actis S.
Torpetis Mar-
tyris ab eo
baptizati.

Ejusdem ma-
ter au ad
S. Antonium
Egyptium tra-
ducta ab
aliis?

Corpus re-
pertum au.
1201,

Francisci Mariæ Florentinii, viri supra Medicæ artis experientiam summam ceteris quoque eruditione clarissimi, geminum hoc die proferimus beneficium, ex suppeditatis ab eodem membranis tunc acceptum, cum ejus liberalissimo hospitio fruebamur Roma revertentes: Acta scilicet S. Zite, penultimum hujus diei locum obtinentia; et S. Antonii Eremitæ, ipso in limine ponenda. Utriusque memoriam ad hunc diem extare docet ipse in Annotatis ad suum Martyrologium, idque in vetusto MS. Kalendario his verbis: v Kal. Antonii Eremitæ et Sîtæ de Luca. Aliud minus antiquum habere sedicit, cum memoria solius primi, idque sub nomine Antonini, quæroritur a vulgo, quodque usurpaverunt Ado atque Notkerns ad xvi Kalendas Junii, ubi agunt de S. Torpete per istam Sanctum baptizato, priusquam ad supplicium capitis sub Nerone tolerandum raperetur, prout in Actis utriusque legitur. Et in Actis quidem S. Torpetis, qualia habentur in MS. Trevirensi S. Marimini ac fere etiam apud Mombrinium hæc notantur:

B 2 Exiens S. Torpes de palatio, multum intra se cogitans, dixit: Quid faciam? Idolis serviendo, baptismum non accipio salutis. Et sciens quod sanctus Presbyter, nomine Antonius, absconsus esset in monte, exiens portum quæ appellatur Lucana ad latus amphitheatri, per noctem ambulavit ad eum: ascendit in montem, clamare cœpit dicens: Pater sancte, Antoni Presbyter, ubi es? responde mihi. Tunc Presbyter S. Antonius dixit de loco orationis suæ: Et quis es tu, fili? S. Torpes dixit: Audi me, Pater, et non timeas, quia osculabor manus tuas, et ora pro me: quia jam ego hesternæ die Imperatori dixi: Christum adorare desidero; et dubius factus sum quia non sum baptizatus, ideoque requiro te, ut baptismum percipiam salutis. Tunc Presbyter: Nescio si vera sunt quæ hortaris. S. Torpes respondit: Et si mentior, non sum dignus baptismum percipere salutis. S. Antonius dixit: In nomine Domini mei Jesu Christi ego te baptizabo. Et descenderunt ad pedem montis, ubi est aqua viva ad latus storiæ leonum: et benedixit aquam suis manibus, et perfudit eum baptismo salutis, et signaculo Christi facto, dixit ad eum: Vade, fili, quia crescet tibi virtus loquendi et expugnandi adversarios tuos. Tunc osculatus est eum, et plorans dixit ei, Angelus Domini committet te, fili. Ait S. Torpes: Ora pro me, Domine Pater. Hæc ex Actis S. Torpetis, quæ in pauciora loca citata Ado et Notkerns contrahunt.

C 3 Cum ex his appareat quod S. Antonius Lucensis debeat Italiae, posset aliquis suspicari, quænam quoque, Italianam originem et Intemelio in finibus Liguriæ oriundam, quam Theophilus Raynandus in Hagiology Lugdunensi matrem adscribit S. Antonio Ægyptio, persuasus ab Aymaro Falcone et avito Intemelensium traditione; matrem revera fuisse S. Antonium Lucensis. Huic enim foret soli natalis communio et nominis utriusque communis notio facillime potuit ab imperito vulgo traduci ad S. Antonium Ægyptium, vulgo celebriorem. Corpus aucto a nato Christo mcci repertum fuisse, indicat regraphum inscriptionis, hætenus in Lucensi templo S. Paulini asservatur, relatum a Florentino: quod est

Aprilis T. III

hujusmodi. Ecce hic est corpus S. Antonii Presbyteri et Eremitæ, qui sepeliabat corpora sanctorum Martyrum, sub Nerone Imperatore et Anolino, decollati die sanctæ Resurrect. et iii die Madii. Sancte require corpora Episcoporum hujus urbis, Presbyterorum, Eremitarum, Militum, Martyrum et Confessorum. S. Dionysius, dedicavit ecclesiam istam in honorem Salvatoris cæli et terræ, et sanctorum Martyrum et Confessorum. x die Octobris, tempore S. Clementis Papæ et Martyris urbis Romæ † iii † Anno Domini mcci primo, inventus est B. Antonius, et de monumento extractus mense Februario.

E 4 Hactenus inscriptio illa, quæ quantumcumque a Razio et Franciotto atque infra in Actis diverse relata, quin tamen a Florentino accuratius quam ab alio quocumque ex ipso lapide descripta sit, dubitari non sinit, summa ejus in hujusmodi rebus sollicitudo ac fides. Sed licuit ei pro suo arbitratu interpungere, ut interpungenda censuit, quæ more prisco reperit indistincta. Cum autem citra conjecturam haberi verus sensus nequeat; et hic ab interpunctione pendent; tentemus etiam nos aliquid conjectura, si forte propius ad clariorem veritatem possimus attingere, in titulo alias obscurissimo: quem licet anno mcci sculptum cognoscamus: exceptis tamen lineis ultimis, fuisse transumptum ex alio antiquiori nullatenus ambigimus. Circa hanc autem primum occurrit dubium, utrum intelligi possit decollatus S. Antonius sub Nerone Imperatore et Anolino (Thursic Præsule et summæ tribunal habente Pisis, ut scribit Ughellus in Episcopis Lucensibus tom. I col. 842) an vero id perperam scriptum sit, et corrigendum ex Martyrologio Hieronymiano, ubi aliquis Antonius Presbyter ponitur, post Anthimum Episcopum Nicomedie passum, hoc modo: In Nicomedia Anthimi Episcopi. Stephani Episcopi. Antonii Presbyteri: quos pariter in Nicomedia passos varia posteriora Martyrologia supponere.

F 5 Acta S. Anthimi infra dabimus, absque ulla mentione Stephani Episcopi et Antonii Presbyteri. Proinde nihil est quod nos cogat fateri, primum istius Martyrologii auctorem intendisse, ut hos quoque Nicomedie passos intelligeremus. Cum autem in hac ipso Martyrologio non pauci referantur absque notitia loci, sive quia locus ignotus collectori erat, sive quia per concordiam librariam fuit omissus; nihil est quod efficiatur nos prohibeat suspicari, quod istis relatus, sit decollatus Lucæ. Etenim omnis notitia, quam de Sancto hoc Presbytero habemus, pendet partim ex Actis S. Torpetis, quæ non debuerunt Martyrii, post S. Torpetis agonem ab Antonio obiti, meminisse; partim ex præcitato titulo, cui licet posterius sculpto, non debet absque causa derogari fides. Non igitur cum Florentino incertam librariæ Lucensis arguam, qui Antonium Nicomedie Presbyterum ac Martyrem, cum Lucensi Confessore eadem die venerato eundem putaverit, ac ideo Antonium in Antonium commutaverit: sed tantum dolebo, non esse distinctius expressum locum, quo S. Antonius passus est; eoque factum, ut dubii hæreamus; Lucensis an alius in Hieronymiano Martyrologio invenitur. Quod si Lucenses suum Antonium non colunt ut Martyrem, id poterit longo temporis spa-

cum inscri-
ptione,

E
qua debite
interpuncta,

videtur in-
dicari Martyr
obisse,

F
et absque loco
relatus in
Martyrologio
S. Hieronymi,

licet Lucenses
nunc cum
habeant pro
Confessore.

Auctore n. p. tio imputari, quo ignotum corpus sub terro lotuit, omni veteris cultus extincta memoria : et quod ne tum quidem, cum contigit corpus et antiquum titulum inveniri, concordet inter se essent Lucenses de interpretatione ejusdem tituli ; ideoque maluerint certo Eremitar atque Presbyteri titulo contenti esse, quam incertum Martyris encumini usurpare : quod et nos faciamus, lectori liberam conjectandi facultatem relinquentes.

Decollatus
autem fuerit
die Pasche,

6 Sequitur die sanctæ resurrectionis, et iii die Madii. Si non de simplici Dominica (Resurrectionis enim memoriam quolibet Dominica nobis revocat) sed de Pascuali Dominica agitur, certum est hos dies non posse concurrere. Sed, ut dixi, libera est in iis, quæ sine interpunctionibus antiquitus scripta fuisse constat, interpunctionum asciscendarum optio; eaque tum debet censeri bona, cum, quod alias vitiosum erat, integrum accipit sensum. Sic igitur lego : Ecce hic est corpus S. Antonii... decollatus die sanctæ Resurrectionis. Cetera ad sepulturam referens, cum modica correctione, sic accipio : et iv die Madii sepulti. Tum pergo ac lego : Requies corpora... S. Dionysius, dedicavit ecclesiam istam... x die Octobris. Andæ, inquit, correctio. Sed vobis et revolvo has voces Sancte require, cumque ex eis acquiris sensum facere, qui cum præcedentibus sequentibusque cohercat; satere opus fuisse correctione aliqua ; et imperitos sculptores accusa, quod in hanc necessitatem compulerint posteros; vel potius etiam ipsos excusa, quod vetustate cæsa verba antiquæ membranæ vel lamellæ plumbeæ, simul cum corpore inventa, minus integre expresserint.

et 4 Madii
sepultus.

B dentibus sequentibusque cohercat; satere opus fuisse correctione aliqua ; et imperitos sculptores accusa, quod in hanc necessitatem compulerint posteros; vel potius etiam ipsos excusa, quod vetustate cæsa verba antiquæ membranæ vel lamellæ plumbeæ, simul cum corpore inventa, minus integre expresserint.

Dedicatio
ecclesiæ per-
peram attributa
S. Dionysio
Parisienſi :

7 Quis autem ille S. Dionysius ? Crediderim ex iis Lucensibus Episcopis fuisse unum, quorum ab anno xc usque ad cccxxv excidisse memoriam queritur Ferdinandus Ughellus tam. i. Italiae sacræ. At, qui hæc lapidi incidendi curavit secula xiii inenute, cum alium S. Dionysium non cognosceret quom Parisiorum Apostolum, passim tunc creditum a S. Clemente Papa Apostolatus sui mandatum accepisse, de sua dicendus erit addidisse cetera, Tempore S. Clementis Papæ et Martyris urbis Romæ. Idem videtur hæc signa † in †, solius ornatus gratia aut explendæ linear causa apponi permississe ; quæram alias nulla apparet significatio. Si vero ad extremum requirat aliquis cur xxvii Aprilis colatur, qui tali die nec mortuus fuit nec sepultus, pergam conjectando suggerere, quod inventio corporis, tali die contigerit, idque ætate magni Constantini; quando primum potuere Lucenses, de requirendis Sanctorum pridem sepulchrorum corporibus, et fabricandis supra eorum memorias ecclesiis, cogitare.

item alterius
Senis,

C 8 Non tantum Pisis, sed etiam Senis colitur hic S. Antonius, dedicata eodem ædificula prius quam S. Antonius Aegyptius moreretur, ne cum ibi coli putes. Fuit ea quidem postea restaurata et aucta; sed mansit primum S. Antonii nomen, antiquioris dedicationis memoriam servante inscriptione, quæ ibidem extat, et apud Ughellum legitur Tomo 3 col. 620. Has sacras ardes, Divo Antonio dicatas, Blasius Eremita construxit, sacetusque Episcopus Donatus consecravit, Divo Damaso summo Pontifice et Valentiniano Imperatore, anno salutis cccxxv. Fuit hic annus insignis morte Valentiniani Senioris, obita die xvii Martii; et initio Junioris, ad imperium erecti xxii Novembris. Sed cum annos ab Incarnatione numerare instituerit longe recentior usus; non puto scrupulose exigendam esse ab inscriptionis auctore rationem definiti ab eo numeri. Non tamen censeo tam fuisse bardum, ut, quod ei imputat Ughellus, annum scripserit cccxxv quando neque Damasus ad Pontificatum neque ullus Valentinianorum ad Imperium pervenerant : sed malo opinari, et qui egraphum Ughello misit, obrepisse ut pro i. scriberet x. ideoque congruum restituo numerum : pariter supponens, Donatum Episcopum, non esse famosum illum Aretinum, qui solum ad Juliani tempora pervenit,

neque præsumi debet ecclesiam consecrasse in aliena diaccesi : nom suas Episcopos proprios Senæ habuerunt cum initio quarti seculi, ex quibus Lucifer et Florianus nominantur. Quid igitur ? a Floriano (qui cum S. Donato Aretino vixit) usque ad Dodum (qui integro post seculo obit) desiderantur Episcoporum Senensium nomina, quorum unus fuerit Donatus, Antonianæ ecclesiæ consecrator. Quod si quis, propter additum titulum Sancti, putet Aretinum intellectum ab auctore inscriptionis : huic consequenter tribuat vitium notati perperam anni cccxxv; cum unus error sequatur ex alio. Manet interim, ex communi tunc opinione ecclesiam istam vetustissimam credi, et confirmari cultum ejus cui ipsa fuit dedicata.

ACTA

Ex MSS. Franc. Mariæ Florentinii.

Ad laudem et gloriam et honorem D. N. Jesu Christi pariterque honorem S. Antonii, Presbyteri et Eremitæ, sui que sancti hominis profectum, nostraque semper hilaris prosequatur discretio. Cum nostræ vitæ cursus sit quidem valde pusillus, et caro nostræ mortalitatis paulatim exarescat, tunc tremit effæcto corpore laxa cutis. Ait enim Psalmista, Dies mei sicut umbra declinaverunt, et ego sicut fœnum arvi, quoniam defecit in dolore vita mea et anni mei in gemitibus. Vapor ergo et stipulæ imaginatur omnis gloria terrenorum, vita hominum pro umbra evanescit, nec non humana conditio protoplasti rubigine maculata subjacet vanitati : ejus rei causa vanitas est omnis homo vivens, qui dictus homo, quando ortus est de humo, imo de limo formatus, compellitur suo generi pro tempore respondere. Quare homo in humum, cinis in cinerem, tamquam ad speciem sui generis, revertitur et addicitur, ut resurgat et renovationis gratia renovetur. Non ita mors hujus seculi est nuncupanda, sed transitus jucundissimus, qui fit de morte ad vitam, quatenus expellatur omne dominium tenebrarum. Audite cæli quæ loquar, audiat terra verba oris mei : vir insipiens non agnoscat et stultus non intelliget hæc : Beatus homo quem tu crudieris Domine et de lege tua docueris eum. Exultate itaque justi in Domino ; sed cum tremore confidentes in bonæ operationis proposito persisteris, sed cum cautela ; ne hostis ille antiquus adversus vos possit in aliquo maligniter prævalere, qui latitat in occultis, quo possit interficere non merentem. Verum potius, per honestam conversationis et humilitatis viam, studeatis dirigere gressus vestros in viam pacis, ut cum Sanctis suis et Virginibus electis introire ad cœlestis sponsi nuptias penitus valeatis.

Brevitas
humana vitæ

Ps. 101, 12
Ps. 30, 12

incitamentum
est ad cumulan-
das virtutes
et merita.

F

2 Cum autem intra divinæ Theologiæ imperia propositum sit nobis, ut intueamur Altissimum, quatenus Sanctorum corpora, quasi semiviva, cum intimo cordis affectu jugiter teneamur venerari ac colere in terris ; B. Antonii corpus intendimus et veneratione colere ac colendum proponere universis. Quapropter in cordis gremio nostræ devotionis, circa ejus beatitudinem, in tantum pullulavit et sedit affectus ; quod vobis, Christi muneribus refocillari optantibus, Israelitarum deberemus intimare præconia. Verumtamen sub brevi loquendi stylo, quidquid de instantia vitæ pariterque morum compositione, antiqua veridicorum relatione ac rerum experientia didicerimus, nitimur seriatim enuntiare vobis summatenus ; ut laus ejus benevolæ in ore vestro crescat, et vestræ operationis merces favente Domino non deficiat. In divinis quidem historiis duos Antonios fuisse legimus, quorum alter beatus iste Antonius, a crepundiis suæ ætatis divinis eloquiis emancipatus,

male ad S.
Donatum
Aretinum
transducta

S. Antonius
vitæ solitaria
amantior in
cremum sece-
dit :

A emancipatus, et moram honestate luculentus, ab Neronis tempore et Petri Apostoli, in fide Christi solidatus, verus Israelita exstitit et prædicator. Nam quia os suum favum propinabat doctrinæ, et lex clementiæ nec non pietatis erat in lingua ipsius; nequaquam inefficacia et vana loquebatur, sed ejus sermo sale conditus sanabat et reficiebat auditores ejus. Cumque hujusmodi vitam suam eligendo, hujus spinosa gaudia mundi contemneret, in territorio Lucano, stadiorum quinque spatio ab Urbe distante, in *a* monte nominato Pisano cellulam suam et ecclesiam edificavit, in Christi obsequiis valituram: quæ utique ecclesia *b* et locus usque modo B. Antonii singulari nomine nuncupatur. In quo cælibem diu protelando et deducendo eremiticam vitam, dulcia ejus acta ineffabilis finis et exitus valde collaudant: quoniam a lascivis convitiis suum corpus acriter privabat, parum loquens in hebdomada: obtutibus hominum raro seipsum representabat, verum caelestia dona aspirans, semper devote lugendo, consolationem æternæ vitæ a suo figulo exigebat, et desiderabat ut idem Dominus exaudiret illum.

collecta
Martyrum
corpora se-
pelit:

3 Nam beatus Vir Antonius, ejus festivitatem hodie colimus, divino spiritu inditus et gratia Christi repletus, ubicumque in Tuscia alibique Sanctorum Martyrum et Confessorum corpora inveniret male et inepte sepulta, accipiebat illa et deportabat in Lucanam civitatem sepelienda ad locum, qui tunc temporis vocabatur Sanctorum cellula: in qua multa et innumerabilia, quæ ipse sepelivit. Specialiter sepelivit in hac ecclesia corpus *c* B. Paulini, primi Lucani Episcopi, qui fuit discipulus B. Petri Apostoli, qui tot et tanta beneficia a Deo pro Lucana civitate impetravit. In ea namque ecclesia multa sepelivit Sanctorum Martyrum et Confessorum corpora B. Antonius: aliquando enim per totam Tusciam Sanctorum corpora recolligebat, et cum magna devotione et laude ad Lucanam civitatem, in ecclesia, (quæ tunc S. Trinitatis vocabatur et modo *d* S. Paulini nominatur) ea sepeliebat: aliquando etiam cum B. Paulino prædicabat et baptizabat, et in omnibus actibus suis valde ordinatus erat, et Deo et hominibus mirabiliter placebat. Quare pro ipsius dignis operibus revelavit coram populo multa miracula Deus. Fuit ergo quodam in tempore, cum Nero Imperator, impiissimus et severus persecutor Christianorum, suum infeliciter prosequeretur imperium, [quod] Pisis Christi fideles, in divinis obsequiis vitam ducentes, propter nimiam Neronis crudelitatem atque sævitiam, corporis cruciatum jugiter pertimescentes, non solum ipsum sed et nomen ipsius undique fugiebant clandestine. Lætaminus igitur in Domino et exultate justi et gloriamini omnes recti corde: quoniam qui perire timet et salvari desiderat, ab unitate Ecclesiæ non recedit.

Interque eos
S. Torpetem.

Ps. 33, 15

4 Cum iste Imperator Nero crudelissimus in suo palatio quamplurimos haberet milites, in ejus Imperio strenuus atque fideles, de quorum collegio erat Torpes, nomine, doctrina et sapientia omnino vir rognus et prudens; iste Torpes, Neronis consiliarius et totius palatii archimandrita, omnium militum dominabatur auriga; qui nimia severitate pollutus, ad Christianos delendos pariter et cruciandos die nocteque nitebatur, propterea Saulus, postea nomine Paulus. Dictum est enim per Psalmistam: Discede a malo et fac bonum, inquire pacem et prosequere eam. Ascendit tandem in illum Torpetem S. Spiritus ignis, qui illius vitiorum exarsit rubiginem, et suæ pietatis continuam dedit virtutem; qui tyrannica feritate deposita, et Neronis ejusque complicitum consortia respuens, nec non perfidum deponendo errorem, a B. Antonio in pede montis in quo morabatur, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti

baptismatis unda fuit renatus. Laudabat ergo Patrem, et benedicebat Filium, qui suum lumen sacrum radiavit in illum, ejus solius radiis, non ex suis meritis, sed singularis suæ potentiae gloria, factus luculentus laborabat pervenire de bono in melius, quatenus valeret vocem Christi audire, et sedere in dextera Patris in die novissimo ejus, de ejus consortio lætantur Angeli in cælis, fidelium turba gloriatur in terris. Cumque vetustas temporis communem agonem mortis B. Antonio præberet, de hac flebili mundi vita et inope valle atque miseria, ad caelestem gaudii palmitem, felici vocatione cumpiis fructibus, migravit ad Dominum. Cujus gloriosum corpus cum hymnis et laudibus in eadem cellula fuit sepultum, quæ *e* S. Georgii basilica hodie vero nomine nuncupatur, in qua B. Antonius consueverat sepelire Sanctorum Martyrum et Confessorum corpora multa. Tandem cum per multum temporis lustrum, odoriferum corpus B. Antonii in gremio terræ moraretur sepultum; ita quod, memoria hominum pene vetustate lapsa post terga, ab hominibus haberetur neglectum, tunc apparuit eidam civi Lucano, nomine Alberto, in visione, quod corpus B. Antonii Presbyteri et Eremitæ in basilica B. Georgii cum magna acie Sanctorum Martyrum et Confessorum ac Virginum requiescebat. Et cum ista mentem Alberti in nocte sæpe sæpius verberaret visio, a somno expergiscens trepidus et inconsultus, volebat aliis revelare, quasi verecundia ductus.

D
EX MS.

e
Sepelitur Lucæ

E

5 Postmodum placuit dexterae Excelsi, quod isto Albertus, convocatis multis Clericis et multorum sapientum choro habito, accepto ligone, cepit fodere locum in somno sibi revelatum. Cumque incepissent fodere pariter supra sepulcrum S. Antonii Presbyteri et Eremitæ, [invenerunt illud] ante altare *f* B. Mamiliæ situm, in quo taliter continebatur scriptum. Hic est corpus S. Antonii Presbyteri et Eremitæ, qui sepeliebat corpora Sanctorum Martyrum, sub Nerone Imperatore et Anolino. *g* Pro fide sanctæ Resurrectionis Require corpora hujus urbis Episcoporum, Presbyterorum, Eremitarum, Militum, Martyrum et Confessorum: S. Dionysius, dedicavit ecclesiam istam in honore Salvatoris cæli et terre, et sanctorum Martyrum et Confessorum, *h* nono decimo die Octobris, tempore S. *i* Clementis Papæ et Martyris urbis Romæ. Peracta et inventa sunt hæc sub Episcopo *k* Guidone Lucanæ civitatis, Imperatore *l* Henrico tunc imperante et annorum tempore currente, Imperante MCCM. prid. Non. Novembris Indict. IV, regnante D. N. Jesu, cui est honor et gloria per infinita secula. Amen. *n* De tanti thesauri communis inventione cum suis Clericis Guido Episcopus lætatur, gaudet et civitas, simulque universus populus ejus. Deus omnipotens bonus et justus, qui misericordiam suam humano generi nunquam denegavit, nobis quoque istum Confessorem, lege Christi protectum, in Lucana urbe collocavit devotum; ut sicut per corporis aspectum ejus et Sanctorum intuitum bona fide cernitur, ita eorum auxilia corpori et animæ patrocinentur: et spes renovare videtur nobis medelam. Surrexerunt in illo tempore Lucani cives ad corpus S. Antonii colendum, nec non quinque civitatis vici per novem dies cum cereis et lampadibus pernoctantes, vigiliis crebris egregio cohererunt, una voce laudantes et benedicentes Deum et D. N. Jesum Christum, quod per famulum suum, nomine Albertum, illius S. Antonii corpus per totam civitatem et longius coruscavit. Decurrerunt illuc claudi atque cæci, languidi atque sanitate minui: super quos et alios clemens Deus, per S. Antonii merita, multa miracula fecit.

corpus inven-
tum an. 1300,

f

g

h

i

k

l

m

F

n

publice colen-
dum proponi-
tur.

6 Inter quæ, toto Lucano populo vidente, unum admirabile fraternitati vestra innotescat miraculum grande

EX MS.
Quidam gra-
viter saucius,

A grande valde. Fuit quidam de illius civitatis vico, nomine Ugelinus Ballonerius, homo sapiens et eruditus, qui quodam die instigatione divina ignitus, Basilicam; in qua tanti viri corpus fuit cum pompa repertum, visitavit, devote iucundus: cuiusque diu orasset atque in crebris orationibus insisteret percutiendo pectus, cupiens remeare et tendere ad suum hospitium, in via semita acriter fuit vulneratus. Accersitis ergo undique medicis cum ingenti cura magnaque cantela diu noctuque corperunt fortiter ei mederi: denique illis de sospitate ejus non modice titubantibus medicis reliquerunt curare illico vulnera ejus. Factum est autem, quod in illo tempore, intra quod omnimode se male et perverse habebat Ugelinus, venit B. Antonius ipsi in somnis dicens: Surge et sequere me. At illi inquit Ugelinus, Quis es tu, qui talia mihi loqueris, ac suades mihi quatenus veniam tecum? Respondit ei S. Antonius: Sum Antonius, servus servorum Dei et famulus Christi licet indignus; cujus corpus cum plenae dilectionis dulcedine, pusillo labente tempore, humiliter pro Christi intuitu coluisti devote. In illa autem somni visione interrogavit B. Antonium Ugelinus dicens: Anne de hac corporis vulnerum pœnositate, et mei corporis gravitate evadam? Cui S. Antonius dixit: Si inieris pacem et bonam reddideris voluntatem inimico tuo qui te vulneravit, revera ex hac infirmitate profinus liberaberis. Verbis itaque eorum ac sermonibus inter eos, prout audistis, ita ventilatis, duxit eum postea in quamdam vineam, prato undique amœnoso vallatam, in qua multi videbantur Sancti interesse, qui de magnalibus poli inter se loquebantur, dicentes, Monita B. Antonii, Ugeline, perage, et longo tempore vivas, et in tuis delictis parcat tibi in venturo Dominus Deus. Cumque aurora suis spargeret radiis splendorem atque discesceret, parentibus atque amicis, tamquam per præcones unilique convocatis, quæ acta et visa sunt per somnium seriatus intimavit, et ita coram eis totoque populo pacem reddidit illi qui eum percussit. Illico rursus venerunt medici ad eum curandum, qui quasi sedulo medicamine vulneribus superimposito, meliori casu vulnera ab eis relictâ fore dixerunt. Prælibatus ergo Ugelinus de munimine B. Antonii confidendo convaleuit, gratias innumeras agens D. N. Jesu Christo, qui per merita B. Antonii a tam trepidæ mortis sive sortis periculo liberatus, et factus est penitus sanus.

o
diu carl visu
donantur,

C 7 In illo autem eodemque tempore fuit vir quidam de v Portu Veneris, bonus Israelita et timoratus, nomine Ghirardus, qui suorum oculorum caligine involutus, per triginta curricula annorum fuit [lumine] privatus. Iste ergo Ghirardus, flebilis et moestus jugiter existens, cancellatis manibus ad cœlum suorum oculorum expectabat consolationem a Domino: fama deinde B. Antonii usquequaque luculenta et laude digna tandem invalescente, cognovit ex relatione veridicorum quod ad almitatem tam inelyti viri populus [concurreret] universus. Gaudens autem Ghirardus et spem in Domino ponendo confortatus, sine temporis dilatione, ad corpus S. Antonii venerandum, ad Lucanam urbem cum gaudio magno pervenit: in jejuniisque et orationibus assiduis cum tota mentis intentione insistendo, per quinque dierum spatium in B. Antonii ecclesia pernoctavit. Factum est autem quod per D. N. Jesum Christum et B. Antonii virtutem; reddito Girardus lumine, palam coram toto populo vidit. In illo tempore quidam diœcesanus ejusdem civitatis, hujusmodi infirmitatis casu per quatuor annorum spatium lacrymabiliter laboravit; qui citius quam potuit tumultum S. Antonii humiliter visitavit; ibique flexis poplitibus per diem unam orando per intercessionem B. Anto-

uii, largiente Domino, a vitio cæcitatatis fuit liberatus: gratias Deo nec non B. Antonio agens uberrimas, qui suæ gratiæ manum super famulum suum imposuit dignissimam.

8 Cum secundum divinæ dispositionis arbitrium universus secularis orbis decurrat, et humana propago velut in fortunæ rota disposita sit, sortisque prosperæ vel adversæ gladio in hac valle pusilla singuli videantur jugiter vulnerari a Deo; homo quidam titubans casu, quadam in die spiritu anhelante nervorum, cepit debilis valde claudicare et dolere. Claudus itaque in stratu jacens, pro membrorum defectu dolebat, pene universis domus ejus mediis traditis sub pignoribus. Cumque medicorum medela claudio minime valeret, sed potius videretur obesse, tandem S. Antonii tumuli locum solennizavit, stetitque coram tumulo et altari, habendo cœreum per duos dies in manu sua; et flexus in orationibus sine requie vigilavit: in tertia autem die accessit ad eum Sacerdos cum aqua, de qua prædicti Sancti viri brachium fuit lavatum. At ubi a Sacerdote per manus et pedes claudi fuit aqua aspersa, subito pristina sibi fuit reddita sanitas, et coram populo ibidem vigilante ivit, et incolumis factus collaudabat Deum, quia ad B. Antonii laudem, a tanta sui corporis pressura fuit integer factus. Hæc et alia miracula, Domino cooperante, ibidem fuere seduliter diu noctuque ostensa: cui est honor et gloria per infinita seculorum secula. Amen.

claudus fa-
cultate
gradiendi.

ANNOTATA.

a Quis hic mons fuerit non satis certum: fuit saltem ex iis nunc qui Pisas inter et Lucam interfacent. Opinio est Florentini, montem illum esse, qui olim Eremiticus dictus, nunc S. Pantaleonis, ab ecclesia isti Sancto illic edificata, nuncupatur: juxta quam, olim cum adjuncto asceterio ad Cistercienses pertinentem, rudera etiamnum conspiciuntur ecclesiæ S. Antonii. Alii interim montem Livalium putant indicari, vulgo Lupo cavo nunc dictum, et ab eremitis diu habitatum.

b Credibile vix est extra suam cellulam sacris operatum Antonium: ideoque putamus quod eam ecclesiam pro posteritis edificavit, cessantibus persecutionibus idque in honorem hujus Sancti Antonii: nisi forte nominis ambiguitas fecit, ut diu post in honorem Magni Antonii fabricata, ab hoc crederetur habere nomen, velut qui ibi habitaverit; aliis asserentibus, et forte rectius, alibi habitasse.

c S. Paulinus colitur 12 Julii.

d Auctor est Ughellus tomo 1 Italiae Sacrae ecclesiarum istam ante annum 1261, quo corpus S. Paulini repertum et in eam translatum fuit, de S. Antonio fuisse nuncupatam.

e Est S. Georgius sub Diocletiano et Maximiano martyrio consecratus 23 Aprilis: ad quem diem ejus gesta et varia illi dicata olim templa indicantur; absque mentione hujus Lucensis sacelli, eo quod nobis non constet utrum ante seculum xi, S. Georgii nuncupationem acceperit.

f Maximilianus Martyr, relatus a nobis ad diem 12, ab aliquibus Romæ adscribitur; imo et creditur ab aliis Maximilianus et Maximus dici, et socius in martyrio S. Valeriani et Tiburtii: de quibus egimus 14 Aprilis, attulimusque § 3 epigraphem in Ecclesia S. Paulini hujusmodi. Corpus S. Maximi P. cum aliis. Sed ibidem agi de Maximiliano non audent asserere.

g Nisi aliter legendum esse testaretur adhuc superstes lapis; non omnino displiceret hæc interpunctio et correctio: fieret enim satis commodus sensus, et videretur continere adhortationem, ad colendos omnes Sanctos Lucenses communi festo 5 Maii: sed gratis induceretur festum, cujus nullum hodie vestigium vel indicium reperitur.

- A h Supra in dicta inscriptione 10 die Octobris.
 i S. Clemens praefuit Ecclesiae ab anno 67 usque ad an. 77, ac dein abdicato Episcopatu vixit Episcopus Apostolicus usque ad an. 100. Sed non credimus ad ejus Pontificatum referri posse dedicationes ecclesiarum.
 k Guido aliis Wido fuit Episcopus ad an. 1196 usque ad an. 1201.
 l Henricus 6 Imperator mortuus erat 28 Septemb. anni 1197, et diu Imperium vacasse dicitur, Philippo Duce Sarciae et Ottone 4 Duce Saxoniae de Imperio concertantibus: hinc videtur auctor Henricum adhuc appellare Imperatorem. Sed melius supra in egrapha versae inscriptionis desunt haec, quae Frauciottum coegerunt ut suo arbitrato maturet annum substitueretque 1190.
 m. Quia lapis praememoratus post notas, MCC, addi-

bat extense vocem primo, credidit auctor eam vocem non spectare ad notas anni, sed adverbialiter sumi: quasi haec prima fuisset inventio: sed errasse convincitur, tum a numero indictionis 4, in annum, non 1200, sed 1201 cadentis; tum quia necesse est ut hanc inventionem olim praecesserit alia, postquam in ecclesia ante altare est depositum corpus.

n Ille videtur incipere nova compositio et prima absolvi: fortassis quia duabus diversis vicibus haec legebantur populo: vel quia sola prima serriebat pralectionibus officii proprii, si quod olim Sanctus hic habuit, uti ex initio Actorum colligi videtur.

o Portus-veneris, post Hetruriae fines primus in ora Liguistica ad sinum Spezzarum, 40 circiter . m. p. Luca distat.

DE S. ALPINIANO PRESBYTERO IN AQUITANIA.

D. P.

SEC. III

Quo tempore cum S. Martiale Aquitaniam ad Fidem converterit?

Officium et synopsis Vitae in Breviario Lemovicensi.

Cultus 26 et 27 Apr.

Item 3 Junii.

Sanctitas miraculis comprobata.

B Creditum passim fuit a plurimis, S. Martialem, primum Christianae Legis per Aquitaniam praecouem, eo ab Apostolorum principe S. Petro destinatum venisse. Verum ostendimus ad xxx Junii in ejus Vita, hoc fere commutatum esse eorum, qui vel in ipsis sacris nescio quam gloriam appetentes, ut vetustate acceptae Fidei supra alios esse videantur, eum sibi ab ipsis Apostolorum temporibus domesticam volunt. Rectius nobis sentire videntur, quibus Lemovicum Protoapostolus ac Praesul creditur circa annum ccl. in Aquitaniam venisse; pro quo tempore faciunt Gregorius Turonensis lib. 1. Historiae c. 28, eruditissimus Bosquetus Episcopus Monspelienensis lib. 1. Historiae Ecclesiae Gallicanae, et Dissertatio Joannis Cordesii eidem historiae inserta, atque multa ad dictum diem fusius a nobis disceptanda. Sanctum igitur Alpinianum, quia in praedicanda lege Christiana S. Martiali adjutor et socius fuit, ad annum circiter ccl. referimus.

2 Cultus ejus cum Officio in Breviario Lemovicensi ad xxvii Aprilis consignatur: ad quem diem, post Florarium Sanctorum ante annos circiter ducentos scriptum, Saussayus in Martyrologio suo Gallicano ejusque Supplemento de illo agit: quamvis in indice, quem universo operi affigit, eum ad xxvi consi net: quo et mortuus dicitur in MS. Moysiensi, et eo quod tom. C 2. Novae Bibliothecae impressum est a Philippo Labbe: Breviario interim Lemovicensi obitum diei xxvii attribuent. In Hagilogio Franco-Galliae, ex antiquo Martyrologio Abbatiae S. Laurentii Bituricensis excerpta, quod tom. 2. Novae Bibliothecae idem Philippus Labbe vulgavit, pridie Kalend. Julii his verbis memoratur: Lemovicis civitate S. Martialis Episcopi, cum duobus Presbyteris Alpiniano, Stratodiniano, pro Astarticiano (hic autem colitur xv Octobris) quorum et miraculis admodum effulsit. A Concilio quoque Lemovicensi anni mxxxii antiquis Martyrologiis cum S. Petro Apostoli inscriptus fuisse dicitur, sed non additu pro quo die. Synopsis Vitae ex Breviario Lemovicensi anni mdcxxvi haec est: Alpinianus, Roma profectus in Gallias, B. Martiali in variis laboribus et periculis, quae pro fide propaganda subit, comes haesit assiduus. A sanctissimi Apostoli excessu, non immemor eorum quae a tanto magistro acceperat, vitae quod superfluit pie religioseque traduxit. Sanctitatem miracula comprobant; quendam enim, cui altera manus aruerat, pristinae sanitati restituit, alium a daemone vexatum liberavit, trium claudorum gressus firmavit, mortuum infantem vitae red-

didit. Denique eum instare mortem, S. Martiale revelante, cognovisset; sodalibus suis fausta omnia precatus, eosdem merentes consolatus, oculis a manibus in caelum intentis, quinto Kalendas Maji ad Beatorum sedes evolavit.

3 Aliud elogium habemus in MS. Moysiensi, quod non est operae pretium hic addere, quoniam est merum compendium ejus Vitae, quam in pluribus MSS. codicibus post Vitam S. Martialis reperit noster Philippus Labbe, eidem sub hac praefatione conjunctam. Interem quoniam pro possibilitate nostrae capacitatis, obsequium B. Martialis erga Dominum, vel quae postmodum in ipsi, nunc in quo requiescit, loco, miracula fecerit diximus; dignum esse censuimus vel exigua de B. Alpiniano dicere, qui eidem incessanter adhesit, commemoratione digna. Hanc ille Vitam tomo 2. Novae suae Bibliothecae inseruit, inter Vitae Sanctorum ad Aquitaniam spectantium; unde eandem hic transferimus, MS. Moysiense haec insuper addit, Sancti viri sepulturam intervallo plurimum secularum secuta: Post longa tempora, anno scilicet ab Incarnatione octingentesimo quinto, Raymundus, Comes Lemovicensis religiosissimus, quoddam construxit coenobium quod vocatur Rosiacum; rogavitque reverendum Dodonem, Abbatem monasterii S. Sabini, ut habitatores monasterii sui in Regularibus observantiis informaret. Quo facto Dodo Abbas, habito tractatu cum praedicto Comite, a Lemovica ad Rosiacum, eum hymnis et Dei laudibus, corpus B. Alpiniani honorifice detulerunt.

4 Quod ad jam dictae Translationis tempus attinet, omnino videtur error obrepisse in numeris, quorum unus exciderit ita ut pro anno octingentesimo quinto legi debeat octingentesimo quadragesimo quinto. Etenim Ademarius, S. Eparchii monachus, in eo chronico quod Philippus Labbe inseruit tomo 2. Novae Bibliothecae, dicit quod Ludovicus Pius, post mortem Pippini, sedatis Aquitanorum turbis, anno dcccxxxix Lemovicibus Comitem praeposuerit Raterium: ac deinde ibidem anno dcccxli Comes appellatur Raymundus. Rursus autem dubitari nequit, utrum pro quinto legi debeat quinquagesimo: nam S. Savini Abbas Dodo, ad Rosiacense coenobium ordinandum evocatus a Raymundo, ante istum annum, videlicet anno dcccxlvi, translatus fuit a monasterio S. Savini, quod est in Pictavis supra fluvium Gartempam, ad regendum Lemovicense monasterium S. Martialis. Porro Rosiacense coenobium, vulgo Rofee, situm est in Biturigibus ad Crausiam amnem.

Vita ex MSS. cruta a Labbeo.

Translatio ad coenobium Rosiacense.

EX MS.
et post an.
1176 ad
Castrum
Sarracenum.

- A S Auctor est Saussayus in *Supplemento ad v Kalend. Maii*, S. Alpiniani corpus dudum ex Lemovicensis Ecclesie sinu ad oppidum Castrum-Sarracenum, vulgo Cast-Sarrazin dictum, et in Aquitania inter Tarnem et Garunnam situm, translatum fuisse. Quot quo tempore factum fuerit rescire hactenus non potuimus. Translationem hanc Rofiacensi multo posteriorem facere omnino necesse est: constat enim ex *Chronico Gaufridi Prioris Posiensis*, tom. 2. *Novæ Bibliothecæ Philippi Lubbe*, S. Alpiniani corpus, quod Lemoricis primum ad canobium Rofiacum delatum fuerat, ibi saltem ad annum MCLXXIV aut MCLXXVI perseverasse. Nam circa ista tempora scribitur Isembertus Escobart, ex dicti canobii Priore Abbas postea S. Martialis Lemoricis factus, Rofiacum dirutum a fundamentis construxisse, capsamque S. Alpiniani novo et mirabili opere composuisse. Verba *Chronici* hæc sunt: Hi filii extiterunt Ramulphi Escobart, nobilis viri de castello Rofec, quod est in Biturico. Horum fratres fuere Silvester atque Guilielmus, nec non et Gaudinus ille, qui castrum de Ramafort egregia probitate construxit. Isembertus iste, ab inenite ætate monachus S. Martialis, monasterium de Rofec, unde Prior erat, a fundamentis construxit sine quæstu per Ecclesias ficto, vineam muro calcineo cinxit, capsam S. Alpiniani opere mirabili composuit.

VITA

In variis MS post vitam S. Martialis inventa.

Sanctus itaque Martialis in omnibus veram compertam habens egregii viri Alpiniani sanctitatem, carissimo diligebat affectu, quem præ ceteris sacra videbat instituta sectari. Lætabatur itaque se bonum imitatore[m] docuisse, multisque profuturum credentibus, si post obitum suum præfecisset doctorem boni verbi, siquidem dignus imitatione sanctus Alpinianus, fallentis mundi calcans desideria, ac juxta Apostoli vocem, quæ sursum sunt quærens, non quæ super terram, bonorum actuum executor assiduus, celestium meditabatur instituta mandatorum. Mundanarum etenim rerum sibi sufficiens, quotidiani victus seu vestitus in tantum respuebat affluentiam, ut non solum se abstinere ab illicitis, sed etiam a licitis præcaveret. O vere inaudibilis abstinencia, quæ se indultis negans, exemplo suæ institutionis, peccatis oberrantes coerceat etiam a licitis.

U claret virtutibus,

et miraculis:

2 Totius ergo ornatibus sanctitatis conspicuam B. Alpinianus agens vitam, nobilium actuum claritudine subnixâ, ejus circumquaque divulgabatur virtutis magnificentia. Proinde ineffabilis Sanctæ Trinitatis elementia, quæ ante mundi exordium cuncta præseriverat, ad hujus mundi evacuandam infidelitatem, hujus pectus inter ipsa sacra Scripturæ primordia veri splendoris illustratione radiavit. Hujus sane luminis David fuerat perfusione indutus, cum largitatem muneris Deifici contemplatus est dicens: Mirabilis Deus in Sanctis suis: Omnipotentis enim Domini majestas, perspicui celsitudinem ascendere cupientibus regni, per hunc, de quo loquimur, Beatissimum Alpinianum videlicet, suorum mirabilium præcogens indefessum operatorem, tam animæ quam etiam corporis incommodo laborantes, amissæ sospitati reponere dignatus est.

mortuum suscitât,

3 Quodam tempore, cum sextæ diei horæ completo officio, ab ecclesia egrederetur, obviam habuit quendam mulierculam, quæ mortuum filium suum ante pedes ejus projiciens, precabatur cum lacrymis, ut eum vir sanctus resuscitaret. Cujus vir Dei Alpinianus fletu permotus, projiciens se in oratione, ac post paululum surgens, apprehensa manu dextera infantis, vitæ restitutum matri reddidit. Iterum alio

tempore contigit, ut quidam homo manum aridam habens, ad S. Alpinianum veniret, deposcens se sanari ab illo: qui currens ad solita præsidia, ecclesiam petiit, et sumens ex aqua quam ipse consecraverat, tribus vicibus super manum aridam infudit, statimque sanitati restituit. Quidam a dæmonio arreptus miserabiliter, a vicinis suis S. Alpiniano deducitur: quem cum terræ prostrati rogarent ut dæmoniacum curare dignaretur; signo Crucis in capite ejus impresso, inimicum humani generis ex obsessio homine abiecit. Nec illud etiam silendum puto, quod Dominus per famulum suum ostendere dignatus est miraculum. Tres claudi eundi officium non habentes, ad B. Alpiniani cellam deferuntur: quos vir sanctus pio intuitu aspiciens, plenus misericordiæ et caritatis dulcedine, ut semper solebat, ad orationem convertitur: in qua tamdiu Domini implorans pietatem jacuit, quoadusque impetrato, quod petierat, unumquemque illorum manu propria apprehendens, sanos et alacres erexit.

4 Hæc nunc pauca de pluribus sufficiant, quia si vel mediam partem miraculorum ejus dicere voluissemus, nullo modo potuissemus. Quis namque digne valeat persequi illius erga divinorum instituta mandatorum indeficiens studium? aut quis eloquens inveniri potest, ut irrefrigerabilem, quam erga omnes habebat, caritatem, possit eloqui? Erat enim castitate vernans, hospitalitate benignus, eloquio suavis, spe firmus, sobrietate temperatus, bonitate conspicuus, humilitate fundatus, et omnium virtutum honestate præclarus. Delinquentium vero fragilitati in tantum compatiebatur, ut secundum sacra Scripturæ textum, omnibus se conformans, quod omnes lucraretur Christo optabat; ac lenibus Scripturarum medicamentis saucia peccatis pectora confovens, omni conamine laborabat benevolens, ut mentes vitiorum fœditate sordentes, postposita lubricitatis spurcitia, superni muneris gratia decorarentur puritatis augmento. Tam corporis quam animæ vigore pollebat, quo vas sancti Spiritus vere dici posset. Psalmodia nunquam ab ejus ore cessabat, nisi cum cibum caperet, vel paululum indulgisset sopori.

5 Igitur, ut diximus, B. Alpinianus totius sanctitatis imitator egregius, die quadam, dum humi stratus orationi incumberet, beatissimus Martialis apparuit illi, taliterque illum alloquitur dicens: Quoniam, carissime, cœlesti præveniente gratia, contra antiqui hostis insidias instantissime huc usque certasti; jam tandem, pro laborum tuorum exercitatione, summo Datori placuit, quod fragile relinquens corpus, supernorum dieris munere gaudio. His beatissimi dictis Martialis venerandus Alpinianus præmonitus, debitas Omnipotenti retulit gratias. At beatus Martialis, cernente B. Alpiniano in ergastulo, cum claritate petiit cœlum. Sanctus itaque Alpinianus, evocato consodali suo et religiosis Fratribus, omnia illis per ordinem, quæ viderat et audierat a S. Martiale, exposuit. Quod cum jam dictus Presbyter Austriclinianus a B. Alpiniano audisset, nimio mœrore affectus, nullatenus temperabat a fletu: nolebat enim tam sanctissimum virum a se separari, carissimæque germanitatis dulcem amicitiam amittere. Et quamvis pro certo sciret quod illum Paradisi beatitudo morientem susciperet, tamen tristabatur quod corporaliter eum laxaret, cui nunquam spiritu erat defuturus.

6 Sacra ita per membra B. Alpiniani febre invalescente, prægravatio artuum orsa est subire vitalia præcordia. Sed dum, ut supra diximus, si lelibus vocibus S. Austriclinianum ac reliquos qui aderant, lacrymari cerneret, benignissima commonitione, ne de suo turbarentur abscessu, exhortabatur; ne quod divina dispositio jusserat, ipsi mœsto viderentur contradicere

D manum aridam curat,

energi umenum liberal,

tribus claudis gressum reformat:

E

excellit caritate.

De proximo exitu a S. Martiali admonitus,

F

accersito S. Austricliniano

excedit inter suorum lacrymas

A contradicere luctu. Sed quis narrando expediat quantus tunc fidelium mentes invaserit planctus, cum se destitui tanto cernerent patrono? Vix namque ibi quisquam singultantia poterat dicere verba, quæ lacrymabilium gemitu interrompebantur fletuum. Cumque beati viri [secundum] corpus gloriosa inueneret resolutio, ultimo cunctis qui adstabant valefaciens, oculos manusque ad cælum protendit. Denique terrena penitus derelinquens, plaudentibus Angelis æterna in requie, sexto Kal. Maji, gaudens migravit ad Christum.

7 Peracta itaque sicut mos est, sacri corporis emundatione, feretro superponitur. Sed nobis absurdum visum est, [omittere] quæ interim Sanctus mi-

racula gesserit. Nam cæcus quidam, cui hactenus lux minime fulserat, lucescentibus oculorum foraminibus, primum visus sui obtinuit diem. Paralytici autem nonnulli sospitem, claudi gressum, vexati a dæmonibus curationem, leprosi cuncti emundationem, ac diversis infirmitatibus fatigati, ob meritum B. Alpiniani, antequam corpus ejus tumulatum esset, incolumitatem recipere meruerunt. Sanctissimi ergo membra Alpiniani juxta sui quondam locata sunt sepulera magistri B. Martialis, regnante D. N. Jesu Christo, cui est honor, virtus, et imperium, et æterna majestas, una cum sancto Spiritu, in secula seculorum. Amen.

apud S.
Martialem
sepelitur.

DE SS. CASTORE ET STEPHANO, MARTYRIBUS TARSII IN CILICIA.

G. II.

XXVII APRILIS.

B Quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani, jam continuo a nobis allegata, diem XXVII Aprilis hoc modo auspiciunt: Kalendas Maji, in civitate Tarso Ciliciæ, Sancti Castoris, aut natalis S. Castori: adjungitur in apographo Carbiensi Parisiis excuso, Germani: sed is infra inter Martyres Ægyptios refertur, forsitan inde hac relatus: si quis tamen apponi debere censuerit, per nos licet. De unico Martyre Tarsensi S. Castore agunt Usuardus, Notherus, et MSS. antiqua, Richenoviense in Suevia, Centulense S. Richari, et quod est apud Reginam Suevicæ ab Holstenio laudatum, ac plura alia. In MS. Adone ejusdem Reginæ Castori adjungitur Genesius; sed is inter Martyres in Lydia provincia coronatos infra producit. In MS. Romano Ducis Attempisii datur socius Castori Ursicinus, hic vero aut ex aliis diebus adjungitur, aut potius est Victorinus, infra inter Martyres Nicomedienses recolendus. De alio socio major controversia potest esse, quod ista leguntur in hodierno Martyrologio Romano: Tarsi in Cilicia SS. Castoris et Stephani Martyrum. Et annotat Baronius: Usuardus de Castore tantum, Maurolycus de utroque: cui adstipulantur vetera manuscripta. Imo ante Maurolycum retulit utrumque Petrus de Natalibus lib. 11 Catalogi cap. 130 et num. 130 et post illum Bellinus in Martyrologio secundum morem Romanæ curiæ excuso anno MCCCXCVIII, eoque citato est adjunctus a Molano in Auctario Usuardi. Inter manuscripta sunt Vallicellana Congregationis Oratorii Romanæ, quod habuit Baronius, nti et Pragense Ecclesiæ Cathedralis, Galesinius plures conjungit hoc modo:

Memoria S.
Castoris,

et Stephani a
varijs adjuncti

Tarsis in Cilicia sanctorum Martyrum Castoris, Stephani, Hermetis et Victoris. Sed Hermes sive Hermites infra inter Martyres Melitinenses in Armenia, et Victor inter Ægyptios recensentur: et ita, nullo loco assignato, inter hos et alios recolitur memoria S. Castoris in MS. Aquisgranensi, uti et S. Stephani: sed aliis interpositis in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi. Idem S. Castori conjungitur, et quidem cum titulo Episcopi, etiam in Florario MS. sed cum pluribus aliis, hoc modo: Tarso Ciliciæ S. Castoris. Et S. Stephani Episcopi. Antonii Presbyteri et Vitalis Martyrum. Colitur Vitalis sequenti die: Antonius nobis visus est idem esse, qui Lucæ colitur cum titulo Confessoris, licet epitaphium faciat Martyrem. Verum quidem est quod apographa Hieronymiani Martyrologii Stephanum Episcopum et Antonium Presbyterum, nominant post S. Anthimum Nicomediæ passum, quod Florentinio occasionem dedit credendi ipsos quoque ut Martyres Nicomedienses referri; adeoque nihil hinc præsidii haberi ad titulum Martyris Antonio Lucensi confirmandum: sed in hoc judicium ejus nobis non probatur. An tamen dictus Stephanus Episcopus, si non fuerit passus Nicomediæ, credi debeat passus Tarsi, quin ab aliquibus Castori conjungitur, vehementer ambigimus; permittimus tamen sic poni in titulo, ne nihil tribuisse videamur judicio Baronii, eosdem sic conjungentis: ideoque etiam Episcopi dignitatem in eodem titulo silemus, si forte alius Stephanus alibi occisus commemoretur, sicut alibi quam Tarsi aut Nicomediæ occisam existimamus Antonium.

E

an hic Episcopus fuerit?

F

DE S. ANTHIMO EPISCOPO ET UNIVERSA GRÆGIS MULTITUDINE

G. H.

MARTYRIBUS NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

ANNO LCCII

Eusebius Pamphilus, cum septem prioribus Ecclesiasticæ historiæ libris exposuisset Apostolorum successiones, libro 8 aggreditur etiam res suæ ætate gestas enarrare, et sexto capite ea incipit describere, quæ Nicomediæ gesta sunt; cumque capite 6 egisset de iis Christianis, qui in Palatio Imperatoris versabantur, ista eodem capite interponit: Tunc etiam Anthimus, Ecclesiæ Nicomediensis Episcopus, ob confessionem Christi in eadem urbe capite truncatus est. Huic adjuncta est ingens Martyrum multitudo. Quippe eisdem diebus, nescio quo casu, in palatio excitatum erat incendium: cujus cum nostros auctores fuisse publicus rumor falsa suspicione

jactasset: Imperiali jussu, quotquot illic erant Dei cultores, acervatim cum suis familiis, alii gladio, flammis alii consumpti, periere. Tunc divina quadam alacritate, quæ verbis explicari non potest, conciti simul viri ac mulieres in ardentem rogam insulisse dicuntur. Alios quoque innumerabiles, vinctos ac scaphis impositos, carnifices in profundum mare projecere. Hæc ibi Eusebius, qui dein cap. 13 recenset Præsides Ecclesiarum, qui religionis, quam prædicabant, sinceritatem fuso sanguine declararunt, et ita caput illud auspicatur: Ex Præsidibus autem Ecclesiarum, qui in celeberrimis urbibus martyrium perpassi sunt, primus in tabulis piorum a nobis

Martyrium S.
Anthimi et
aliorum ex
Eusebio narratum;

A nobis nominetur Anthimus, Nicomediensis Episcopus, testis regni Jesu Christi, in eadem urbe capite truncatus. *Hæc Eusebius, quibus similia narrat Nicephorus Callistus lib. 7 c. 6.*

2 Hanc Eusebii narrationem amplexi Martyrologii variis sua ex eo de S. Anthimo aliisque Martyribus formarunt elogia, e quibus tale scripsit ad hunc xxvii Aprilis Usuardus: Apud Nicomediam natale S. Anthimi, Episcopi et Martyris, qui persecutione Diocletiani, ob confessionem Christi (ut in Ecclesiastica historia scriptum est) martyrii gloriam capitis obtruncatione accepit. Secuta est illum universa pene gregis sui multitudo, per eandem martyrii viam, quos alios Iudex gladio obtruncari, alios igne concremari, alios naviculis impositos pelago immergi fecit. *Hæc Usuardus, quæ fere eodem leguntur in hodierna Martyrologio Romano. Longiora ex Eusebio elogia excerpserunt Ada, Notherus, Petrus de Natalibus et passim alii. Hæc Antistitem Anthimum cum S. Anastasio Papa his versibus olim honoravit Wandelbertus:*

Quinta Anastasium Papam celebramus: eidem Anthinus Antistes digna virtute cohæret.

3 Post hæc in quatuor antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani duo alii nominantur his verbis: In Nicomedia Anthimi Episcopi, Stephani Episcopi, Antoni Presbyteri. Eadem leguntur in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi et Romano Cardinolis Barberini. Omisso Antonio, duo Episcopi memorantur Nicomediæ passi in MSS. Romanis Ecclesiæ S. Petri, Ducis Altempsii ac Reginae Suecæ et alio Casinensi. At MS. Leodiense S. Lamberti primo loco proponit memoriam Stephani Episcopi et Antonii Presbyteri in Nicomedia, ac dein S. Anastasii Papæ et tertio ac postremo loco S. Anthimi Episcopi et Martyris. Pro Antonio in variis Antoninus scribitur et pro Anthimo etiam Anchinus et Anchinus: et quasi ab altero esset diversus, in MS. Augustano S. Udalrici exprimiuntur nomina Anthimi Episcopi, Anchini, Stephani, Antonii, sed in MS. Parisiensi Labbæi loco Anchini legitur Anessini. Hinc oritur questio, utrum SS. Stephanus et Antonius sumi debeant, velut Nicomediæ passi cum S. Anthimo. Ita sane judicarem, nisi frequens confusio locorum hominumque et frequentior priorum locorum defectus, dubitare nos cogeret. S. Anthimum in Nicomedia passum nemo est qui possit ambigere: unicum Lambertinum Martyrologium, ponendo has voces in Nicomedia post ipsa SS. Anthimi, Stephani et Antonii nomina, præter consuetum Martyrologii stylium, aliud non persuadet quam scriptorem, qui oblitus fuerat nomen loci ante Anthimum ponere, supplervisse defectum ponendo illud post Stephanum et Antonium quos (quia alius locus non adnotabatur) credebatur Anthimo conjungendos. Ast alii Stephanum et Antonium non tantum non conjungunt Anthimo, simpliciter eos nominando post eum, sicut fit in dictis Hieronymiani Martyrologii cographis; sed etiam eos ab illo expresse sejungunt, ac nominatim Leoniense MS. S. Laurentii sub nomine Adonis, ubi post relatæ elogia S. Anastasii Papæ et Anthimi Episcopi, ita habetur: Eodem die natalis Christophori, Stephani Episcopi, Antonii Presbyteri, Martyrum. Christophorum a sequenti die huc translatus dicimus: Antonium patamus Lucæ passum: Stephanum videmus etiam Castori conjunctum; adeoque nihil causæ esse cur Nicomediæ patius quam Tyro ascribatur, multum cur neutri loco, sicut neutri loco ascribentibus videtur Antoninus. Accedit quod scriptores alii, qui post Eusebium agunt de S. Anthimo, nusquam meminerint istorum duorum, tamquam ei in Martyrio conjunctorum. Sane in MS. Trevicensi S. Martini de illo solo hæc leguntur: In Nicomedia Anthemi Episcopi et Martyris, et aliorum xi, qui persecutione Diocletiani ob confessionem Christi de-

collati sunt: pro quo numero (qui forsitan ad xi millia, xx extendi deberet) malivus nominare in titulo universam gregis multitudinem, cum Eusebio et aliis Martyrologiis. Coxam hujus S. Anthimi asservari Bononiæ in ecclesia SS. Cosmæ et Damiani tradit Masinus in sua Bononia perlustrata, quod et probandum relinquimus.

4 Antiquum S. Anthimi cultum apud Græcos docet nos Procopius lib. I de Edificiis Justiniani Imperatoris cap. 6, ubi ecclesiam huic Martyri constructam describit his verbis: Trans sinum Ceras novum Imperator martyrium extruxit, dicavitque Anthimo Martyri, in ipso sinus littore. Templi crepido, leni maris allapsu, visum jucundissime oblectat. Neque enim elata valla positæ ibi saxa illidunt; nec fluctus, ut in mari fit, gravi cum murmure fracti expellant; sed modeste accedunt terramque allambunt taciti, ac placide sese referunt. Deinde planissimum patet atrium, marmoribus undique et columnis renidens; ex quo pulcher est in mare prospectus. Ultra est porticus, tum se templum attolit, intus quadratum et marmoribus scite compositis auroque illito decorum. Longitudo tantum superat latitudinem, quantum in latere Orientali porrigitur locus religionis sanctissimus, ubi sacris licet ineffabilibus operari. *Hæc Procopius, cujus loci ac templi S. Anthimo constructi meminit Baronius in Notis ad hunc diem Martyrologii.*

5 Acta aliqua martyrii ipso Justiniani tempore extitisse arbitramur, ut ex iis Imperator de ejus gloriosa certamine certior factus, voluerit ad ejus honorem tam magnificentem templum extruere. Nos aliqua Græca nacti sumus ex antiquo MS. Codice Mediceo Regis Christianissimi, et contulimus cum Actis ab Aloysio Lipomano tomo 6 Vitarum Sanctorum ex MS. Græca Vaticano Latine editis, ac pastea a Laurentio Surio recensitis. Ea postmodum Simeon Metaphrastes suæ collectioni inseruit, sed suo more concinnata: cui ipsa ut fatum genuinum attribuit Leo Allatius in sua de Simeonum scriptis diatriba pag. 128 citatis primis his verbis: Τὸς οὗτος ὁδὲ τῶν Νικομητιῶν ὁπῶς μὲν θέσθηται καὶ περιέχεται. Titulus est Martyrium S. Anthimi Episcopi Nicomediensis. Nos eadem Græca ad calcem hujus tomi subjungimus.

6 In his autem dicitur martyrium passus die tertia Septembris, qua Græci sollemnissimo officio utpote qui Constantinopoli habuerit ecclesiam, eum venerantur: et tale ex Actis ipsis habent in Menæis editis et MSS. elogium: Die iii Septembris, Sacrosancti Martyris Anthimi, Episcopi Nicomediæ. S. Anthimus ad Maximiani tribunal adductus cum propositis in publico omnibus tormentorum machinis, nihilominus Christum libere prædicaret, contuso ventre, ignitis ferramentis ustulatus, nudus in testas abjectus et extensus, virgisque cæsus, crepidisque æreis et igne candentibus indutus trahitur, rotæque illigatur: et demum capite plexus comam seu pilos genuit. Eadem leguntur in Novo Anthologio Arcudii. In MS. Synacario Parisiensi Collegii Claromontani sub finem ita habetur: Τὸς οὗτος ἐκ τοῦ ὀστέος crines progignit ex arido osse. In Menologio Basilii Imperatoris aliquanto plura ex Actis leguntur: et sub finem ista adduntur: Tandem damnatus capite fuit: quod positum Nicomediæ cum multa admiranda facit, tum admirabilem capillorum subinde renescentium comam semper promittit. Cum Græcis consentit Martyrologium Arabo-Egyptiacum, a Gratia Simonio Maronite Latine redditum. Moschi in suo sæptius a nobis citato kalendario, et in eo quod apud Passerinum est, ejusdem Sancti memoriam similiter in Septembris recollunt, quibus persuademur tui saltem die aut corpus aut partem notabilem corporis, a Nicomedia Constantinopolim, translatus esse.

Justinianus Imp. ecclesiam S. Anthimo construit,

et marmoribus et auro exornat. E

Acta antiqua Græca martyrii,

a Metaphraste exornata.

F Cultus sollemnis Constantinopoli 3 Septembris,

Reliquæ adscriptæ.

A
VIDE ACTA
GRÆCA PAG. 30

ACTA MARTYRII.

Ex MS. Græco Regis Christianissimi
Collata cum editis a Lipomano.

Quis nescit, quam pulchre quidem sita sit Nicomedia, et quanta sit ejus magnitudo, quantusque sit ejus splendor, et quanta pulchritudo, et quod ea sit arx omnium civitatum a Bithyniæ. Sed quamvis ea sic se habeat, et ad tantam processerit elegantiam, suo tamen germine magis gloriatur, quam his omnibus: ex ea enim, tamquam generosus ramus, editus est Anthimus, floruitque et pulchros fructus prodixit. Nam modo quidem excesserat ex infantia, et in eo bonorum morum florebat omnis gratia; et jam evaserat adolescens, et erat prudentiæ multis numeris absolutus. Postquam autem in virorum numerum est relatus, et eos fructus percepit, qui sunt in viris, et ventri imperavit, inique et carni est moderatus, et inanem adumbratamque rerum mundanarum speciem despuat: toto tempore vacabat orationi, et divinarum rerum meditationi, matrem autem virtutum caritatem studiose exercuit. Se autem in hoc præclare gessit, quod semper gravitate, dissolutioni contraria, præditus esset et sollicitus. Tanta autem ornatus erat humilitate, ut si vel solum videretur satis esset, ad compungendas animas eorum, qui erant studiosi virtutis, et ad augendam virtutem.

2 Quoniam ergo qui sic vitam agebat, et vel maxime vocalem præconem propriam habebat virtutem, nec celari nec latere poterat, evehitur ad excelsam sedem Sacerdotii, et in Presbyterorum cathedra laudat Dominum: cum tamen non repente ad id pervenisset, neque suæ vitæ præmium fecisset Sacerdotium; sed cum se prius recte gessisset in multis aliis gradibus, et eis convenientem exercuisset virtutem: et hæc omnia tulissent testimonium, quod dignus esset superioribus, sic ascendit ad magnam dignitatem Sacerdotii, non honorem persequens, nec arripiens: sed ab illo potius apprehensus, etiamsi ipse se procul removebat propter summam humilitatem.

3 Deinde excedit quidem ex hominibus, qui Nicomediæ tunc erat b Episcopus. Erat autem Pastore vidua Ecclesia, et se esse desertam debebat miserabiliter, et deplorabat calamitatem. Nicomediensium itaque Præpositi, et maxime qui erant alumni Ecclesiæ, tristem illam acerbamque orbitatis calamitatem non ferentes, omnes inter se communi suffragio decernunt, Anthimo mandandum esse Episcopatum. Cum ergo venissent ad ecclesiam, Deum vocabant testem suæ electionis; et vehementer rogabant, ut eis revelaretur, an esset Deo accepta eorum sententia, et an haberent supernum suffragium eis suffragans et adstipulans. Ecce autem circumfulsit lux magna et admirabilis: et vox quædam divina ex alto missa Anthimo tulit testimonium, et eorum confirmavit electionem, et hortata est ut ad effectum deducerent. Atque sic præficitur clavo Ecclesiæ, et Sedes virum dignum suscipit, et suum ornamentum accipit Ecclesia; et deponit tristitiam, ut quæ adeo (ut cum Paulo dicam) irreprehensibilem et adeo sapientem et magnum sit assecuta Præfectum.

4 Ille autem, quomodo boni gubernatores, hoc tota mentis acie spectabat, et ad id se parabat, ut sediret graves fluctus impietatis: et ut animas eorum, qui simul cum eo navigabant, ad portum Dei duceret. Hoc novit Indes et e Donna: Indes ille vir admirabilis et laude dignus, qui, relicto Imperatore et Imperatoris rebus omnibus, cum Donna accessit ad pietatem, et communem Regem ambo sunt assecuti.

Aprilis T. III

Neque d Glycerius et e Theophilus fuerunt expertes studii, quo vir hic erga pietatem ferebatur, eique sufficiens præbuere testimonium, nempe mortem pro Christo; nequa alia multitudo f viginti millium, qui fuerunt per ignem consummati, g Mardonius quoque et Mygdonius, et h Petrus et fortissimus i Zeno, qui ipsi quoque ostenderunt parem in Christum amorem quoniam, nec a pari quidem sustinuerunt abesse martyrio. Tantum quidem in pietate incrementum tunc multi acceperunt ab Anthimo admirabili.

5 Repente autem k excitatur tempestas vehemētissima; et scvissima procella, irruens in Christianos, omnes perculit. Nam imperium quidem obtinebat Maximianus: exorta est autem gravissima persecutio, et pervasit in omnem terram: et ex Christianis alii quidem quærebantur, alii vero exulabantur, alii interficiebantur. At florem pietatis, Anthimum, virtus tunc fecit manifestum. Indicatur ergo etiam ipse illis qui quærebant Christianos, is qui tunc quidem erat magnus inter Sacerdotes, paulo post autem et inter Mart. res. Nam ille quidem versabatur in quodam pago, l seminans verbum veritatis, et talentum fidei multiplicans.

6 Mittit autem Maximianus circa viginti equites, ut eum comprehenderent, et ad eum adducerent. Illi autem cum Semanam venissent (est enim hoc nomen pago) offendunt Anthimum: et non conjicientes hunc illum esse, quem quærebant, ipsum Anthimum rogabant de Anthimo, et quisnam is esset, et ubinam in pago degeret. Ille vero cum eos quidem interim hospitio accepisset, et eis panem et fabas in cœna apposuisset, et pro viribus convivium exhibuisset, deinde se esse Anthimum renuntiat. Quod quidem cum illi audivissent, propemodum obstupuerunt, et nec ad illius quidem canos poterant omnino intueri, reputantes quidem mensam et cœnam et hospitium; rursus autem cogitantes, quam de causa et propter quid ducturi essent eum ad Maximianum, ad extrema scilicet mala et certum supplicium; quod quidem et eorum animis majorem afferebat dolorem, et efficiebat, ut apud Anthimum erubescerent. Hac de causa cum os illius veridicum haberent ejus indicem, et ex ejus lingua intelligerent eum esse Anthimum, eum libenter dimittebant, et ut recederet, suadebant: sciebant enim nihil boni ei esse successurum ex suo adventu ad Maximianum. Nobis autem ad nostram, aiebant, sufficit defensionem, Anthimum quidem multum quævisisse per universam Nicomediam, non potuisse tamen eum invenire. Sed qui Dei præcepta semper meditabatur Anthimus, eos omnino adhortans et docens, ut veritatem loquantur in corde suo, et nec illos propter ipsum vel solis labris mentiri sustinens, et alioqui propter Christum mortem sitiens, una cum eis illinc est profectus, et iter iniit. Cum eos autem multum esset exhortatus ad pietatem, et de futuris cum eis disseruisset, et si quid eis durum et asperum ex impietate inerat id levigasset et complanasset; et eis animæ agrum mundum, et ad pietatis semen suscipiendum aptum, reddidisset; divinas prius effundit preces. Deinde cum fluvium offendisset in itinere, eos baptizat, et iter rursus coeptum persequitur, donec venit in civitatem: et ad tribunal tyranni ingreditur, pone quidem manus viuctus (sic enim propter pietatem oportebat, tamquam maleficum, sisti ante Imperatorem) mentem autem ad cœlos extendebat, unde ad se sperabat venturum auxilium.

7 Volens ergo Imperator vel ipso solo aspectu Anthimo ostendere, quam esset grave et acerbum tentamentum subiturus, ut eum statim in principio inveniret molliorem, instrumenta publica, ad tor-

D
EX MS.
d e
f
g
h i

k
exorta sub
Maximiano persecu-
tione,

l
juvat Chris-
tianos.

E
Missos ad
se capien-
dum convi-
vio excipit
et se prodit:

F
cum illis
fugam sua-
dentibus
ultra iter
iniit,

eosque con-
versos hap-
tizat:

a
Ab adole-
scentia omni
virtutum
genere ex-
cellit,

ordinatur
post alios
gradus Sa-
cerdos,

b
deh. Episco-
pus:

1 Tim. 3, 2

c
præclare
subditos
instruit,

EX MS

*tormentis
propositis
generosius
respondet,*

A quædam comparata, ei prius producit in conspectum : et cum eum intro vocasset, Tu es, inquit, qui post Christum, qui dicitur, erras, Anthimus? facilemque et simplicem turbam in eundem adducis errorem, et Deos nostros innumerabilibus contumeliis afficis? Ille autem ex æquo ridens et tormenta proposita et ea quæ dixerat Tyrannus, Ne ad hæc quidem, inquit, tibi responderem, certo scias, o Imperator; nisi mihi sacer et divinus doctor Paulus persuaderet, docens nos esse paratos cuilibet petenti reddere rationem: pollicitus est enim nobis Deus os et sapientiam, cui non poterunt resistere omnes nostri adversarii. Nam ego quidem prius tui in simulacra erroris, et in eos, quos dicis Deos, damnabam hebetudinem; nunc autem video majorem tuam et apertam ignorantiam, quod me quoque ipsum sperasti abrepturum, et me ab omnium Creatore abducturum, qui te quoque ingratum figmentum sua honoravit imagine. Cur enim me vinctum ad tuum tribunal produxisti, et tormentorum instrumenta meis oculis subiecisti? Numquid clarum est te id fecisse, ut me obstupescerem, et vel omnino persuaderes, vel vim afferres? Oportet hæc aliis proponere, qui sunt pusilli et abjecti animi, et quibus hæc præsens vita tantæ est voluptati, ut maximum ducant supplicium ea privari. Nam hoc luteum corpus, quovis carcere gravius, prohibet quominus anima possit transire ad dilectum. Minæ autem, supplicia et tormenta, quibusnam deliciis non sint mihi jucundiora, quæ habent mortem e vestigio consequentem? hæc autem cum me a carnis liberarit vinculis, mittet ad ea, quæ desidero.

*tunditur
lapidibus:*

*candentibus
stimulis
transfigitur:*

C

*cæditur vir-
gis et testis
cruciatur:*

*et ignitis
tibialibus
applicatis,*

8 Hæc cum disseruisset magnus Sacerdotio et decertatione major Anthimus, dixit Imperator, Sunt hæc quidem prolixæ nugæ: videbis autem. Cum vero apud se submurmurasset, jubet ejus cervicem verberari lapidibus. Ille autem tamquam jam suscipiens primitias certaminum propter Christum, et fundamentum accipiens coronarum, placide accepit præsentem plagam; et cupiebat accipere graviores, desiderans consequi præmia præclariora. Et partim quidem irridens ac veluti ludificans tyrannum, partim autem flamma insaniam animam ejus accendens, et ad majora ac graviora irritans supplicia: Dii, aiebat, qui cælum et terram non fecerunt, pereant. Quod quidem cum Maximiani cor medium penetrasset, ferreis candentibus stimulis talos transfixit Martyris. Illi autem tormentum erat magnæ voluptati, ut qui ea assequeretur quæ desiderabat propter Christum; et

9 Maximianus ergo, qui libere in tormentis suam exercebat potestatem, et Martyris generosum animum contendebat superare acerbitate suppliciorum; jubet testis solum consterni: deinde ei nudum athletam impositum, virgis cædi vehementius: ut duplex dolor ad ejus permaneret animum, nempe et superne ex virgarum verberibus, et inferne ex testarum duritie. Ille autem ne tunc quidem desperans victoriam, cantabat hæc verba: Agotibi gratias, Domine et Rex seculorum, quod me cinxisti virtute ex alto, et inimicos meos dedisti mihi dorsum; et eos, qui me oderant, exterminasti; et omnes, qui adversus me insurgabant, subter me supplantasti. Sed Maximianus rursus processit ad alia, et ænea candentia tibialia jubet alligari Martyri. Quod quidem cum factum esset, sicut jusserat; et beatis illis pedibus, quod est vehementissimum, et ad doloris rationem maxime intolerandum, ignita tibialia fuissent applicata; divina quædam gratia ad generosum illum virum desuper advolat; et illinc audit vocem eum magis roborantem, et spondentem victoriam, et præ-

mia promittentem, et mox manum præbentem quæ imponat coronam. Vox autem hæc ejus animum convertit ad tranquillitatem, et ejus vultum reddidit alacriorem. Porro autem jucundus etiam risus insidebat ejus labris, significans internam cordis tranquillitatem.

10 Hæc ergo videns Maximianus, stupebat quidem, ut erat consentaneum (quidni enim stuperet?) rei tamen detrahebat, et eam vocabat præstigias et incantationem, et rogabat causam. Justus autem, Sunt, inquit, mihi præsentia, o Imperator, bona præmia et certa promissio futurorum: brevi enim convincam te frustra esse inflatum; et deos, quos nominas, ostendam esse humanis viribus longe imbecilliores, adeo ut te sit subitura pœnitentia, quod mei feceris periculum; et non leve damnum judicaturus sis quod a nobis citius non recesseris. His vehementer commotus Maximianus, jubet Martyrem rotæ alligatum, continenter quidem in rota versari, igneis autem lampadibus ejus carnes consumi et eliquari. Et Maximiani quidem mandatum statim ad effectum deductum fuit: et lictores habentes in manu lampades, accesserunt ad Martyrem, qui erat extensus in rota, ignem spirantes, ignem videntes, ignem ferentes; animis flammam spirantibus ferventius, quam ignis, quem habebant in manibus: ac propemodum arbitrantes, se lacturos esse athletam totum flammeum.

11 Postquam autem jam venerunt prope rotam, (o admirabilem tuam, Christe, virtutem!) illa quidem continuo destitit moveri; illi vero cadunt in terram et fluunt lampades e manibus, quæ eas dimittunt; et jam dimissis sunt vacuæ, veluti quodam sopore torpebant. Propter hæc ira percitus Imperator, tortores insectabatur maledictis, et criminabatur quod jussa exequi negligerent, et præsentium rerum curam omnem abjicerent. Et, Quomodo, dicebat, eo venistis audaciæ, ut vos tanta invaserit socordia, et istum nostro imperio prætuleritis; adeo ut nostra quidem jussa reliqueritis imperfecta, humi autem accubueritis, ut et vobis ipsis gratificemini, et labore defessos recreetis? Videbat quemadmodum ne se ipsos quidem possint restituere, neque manibus uti ad id quod erat opus: sed ignorabat stolidus, divinam virtutem, non autem socordiam, vires eorum extinxisse. Illi autem: Non ita res se habet, O Imperator, responderunt, neque tardi sumus in tuis jussis exequendis: absit, ut tantum insaniamus: neque cessimus socordie, neque manus nostræ magno defessæ sunt labore: sed terribilis quædam visio nos sic affecit, quod nos humi dejecit, et manus nostras dissolvit; et jam sumus membris dissoluti, et effecti omnino imbecilles. Tres enim viri, ad spectum quidem candidi, et candidis induti vestibus, specie autem terribiles, nobis apparentes, torve in nos et fero-citer aspexerunt: et ignis, qui erat in manibus, ex lampadibus statim in vos spiravit: deinde cum jussissent abscedere Anthimum (eum autem vocabant Dei famulum) nos dejecerunt, et sic statim, ut vides, affecerunt. Atque ii quidem hæc inter se disserebant.

12 Interim autem dum rota quiescebat a circumactu, et nihil omnino movebatur, Martyr Deo ferventius offerebat gratiarum actionem, et illinc ampliorem consequabatur benignitatem. Maximianus itaque volens ostendere, ex lictorum simplicitate, non autem ex martyrica ad Deum fiducia, hanc rem esse profectam; eum deposuit e rota, et ei ense mortem minatur, nisi sacrificarit. Ille autem ex minis sumpsit argumentum majoris gratiarum actionis; et toto corde Deum rogavit, ut perveniret ad chorum viginti millium Martyrum, ut etiam liceret ei et gloriari et dicere, Ecce ego et pueri mei, quos

D
*cælitus cor-
roboratur:*

*admonet
Maximianum,*

*alligatur
rotæ, igne
adurendus*

E
*nisi carni-
fices vi di-
vinæ pro-
strati forent*

F

*a tribus
apparenti-
bus viris
territi:*

*Deo gratias
agit:*

dedit

insultanti
Maximiano respon-
det:

A dedit mihi Deus. Imperator vero postquam vidit finem ei maxime esse in votis: Scio, inquit, quam vos Christiani sitis gloriæ cupidi et honoris appetentes; et quod projecta vestra audacia qualecumque nomen assequi cupientes, extremum omnium malorum, mortem violentam eligitis. Sed hac quidem de causa minime lætaberis: nam cum ego te prius multis affecero suppliciis, luce præsentis sic privabo, ut qui sis indignus tantæ rei voluptate. Martyr autem; Non alia, inquit, ratione efficies, ut præmia consequar præclariora.

vinculus in
carcerem
ducitur:

13 Quid postea consequitur? Ferreis catenis vincitur, et ad maleficorum carcerem deducitur. Sed ea, quæ consueverat, ejus lingua ad Deum canebat; et catenas simul dissolvit et vincula, nec eos quidem, qui ipsum ducebant, lictores dimittens expertes miraculi. Nam illo quoque proni humi jacebant, obstupefacti admirabili spectaculo: quædam enim divina gratia desuper Martyrē circumvolans, et in eum lucem immisit clarissimam, et eos, qui ipsum acceperant, lictores, cum ferreis, quibus erat circumdatus, vinculis humi repente dejecit, cum ne connivere quidem sustinuisset. Cum vero Martyr eos fecisset surgere, jubet ut cœptum iter peragant.

captivos
convertit et
baptizat:

B Cum autem pervenissent in carcerem, ingreditur ille lætus, tamquam ad convivium: et cum eis, qui illic erant, fidei panem proposuisset, et eos benigne et comiter esset amplexus, et eis propinasset pietatem ac veram religionem, eos Christo totos conjungit et conciliat, et ejus adoptivos filios efficit per baptismum.

recusat ob-
latum Sa-
cerdotium
deorum,

14 Maximianus autem cum hoc accepisset ab iis qui erant ei subjecti, et timuisse tunc multorum aliorum faceret jacturam; jubet rursus ad se adduci Martyrē, et rursus adhortatur, ut diis suis sacrificet: quo tempore hujus quoque rei præmium ei pollicetur sacerdotium. Ille autem libere, At ego, inquit, ante tua verba sum Sacerdos, et Sacerdos primi et magni et præclari Pastoris et Pontificis Christi, qui non solum meæ carnis est particeps, et ad me usque propter me descendit (idque cum sit Deus expers materiæ, et qui non potest comprehendere) sed etiam sacrificavit seipsum pro omnibus, et in crucem actus, mortem suscepit, et die tertio resurrexit; et in cælum rursus ascendit, me quoque simul evehens, qui illinc cecideram propter inobedientiam. Hujus sum ego Sacerdos, et ei meipsum statui offerre hostiam. Res autem vestræ, et vestrorum, ut dicitis, deorum, dignæ sunt nocte et angustis, et quæ lugeantur potius propter interitum et calamitatem, quam appetantur maledictis.

capite pte-
ctitur:
a fidelibus se-
pelitur,

C 15 His ira supra modum percitus Imperator, jubet generosum Anthimum duci ad mortem. Ducitur ergo athleta, spe futurorum habens vigentem lætitiā. Et cum pervenisset ad locum, in quo erat per mortem perventurus ad vitam, ad precandum tempore petito et accepto, cum postremo esset precatus, et Deum allocutus, ei beatum illud caput amputatur tertio mensis Septembris. Vespere autem accedentes quidam fideles, cum pretiosum corpus illius sustulissent, sancteque et honorifice

composuissent, in ipso loco, in quo fuit consummatus, pulchre deponunt, laudantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam divinitatem et regnum: cui omnis gloria, honor et adoratio, in secula seculorum. Amen.

D
EX MS.

ANNOTATA.

a *Lipomannus* Nicomediæ. In nostro MS. *Græco* melius τῆς Βεθυόων.

b *Hic erat* Cyrillus, ad quem S. Domna, instruenda in fide Christiana, venit; ut in hujus et S. Indes Vita dicitur 28 Decembris, eique dicitur ibidem successisse S. Anthimus, et refertur a Baronio ad annum 293.

c S. Domna carceri inclusa simulabat amentiam: sed vocatum ad se S. Anthimum Pontificem intuita, nullam amplius præseferbat amentiam. Præfectus ergo rogavit Episcopum ut assumeret Virginem, et cum ea Indem enuchum, et ut eos in sacra aliqua æde traderet in custodiam honestam. Simul etiam dedit pecunias, quæ ad alimentum sufficerent, et corporis usus necessarios. Anthimus vero hos quidem valde lubenter suscepit, sed non etiam pecunias. Eos vero misit ad quoddam monasterium, dici non potest quantum lætantes, quod successisset eis cœptum ex sententia. *Hæc ex illorum Actis sunt excerpta.*

E

d S. Glycerius ligno affixus, et igne subitus occenso Martyr effectus colitur 21 Decembris: reliqua in Actis dictis SS. Indes et Domnæ indicantur.

e Ita et Græce Ὡσερίος καὶ Θεοφίλος melius forte legeretur καὶ Θεοφίλη, sed et Theophila, cujus post martyrium S. Glycerii narratum, in iisdem Actis SS. Indes et Domnæ describuntur Acta, et cum his colitur 28 Decembris.

f *Hi 20000 Martyres fuerunt, Natali Christi Domini die, in ecclesia combusti* 25 Decembris.

g Coluntur SS. Mardonius et Mygdonius 23 Decemb.

h S. Petrus Martyr, molari lapide ad collum alligato in mare dejectus traditur in dictis Actis. Hinc judicavimus ipsum esse alium a S. Petro, cubiculario Diocletiani a nobis proposito 12 Martii. Poterit igitur hic adjungi dictis SS. Mardonio et Mygdonio, nisi occurrat alius dies ipsi specialiter proprius.

i Zeno, post dentes excussos capite plenus, colitur 22 Decembris.

k Anno 302, circa Pascha, tunc celebratum 5 Aprilis.

l Acta SS. Indes et Domnæ: A sacrosancto Anthimo ad eos Christianos mittebantur litteræ, ipso quidem in vico delitescentes, illos autem aperte decertantes, ad suscipienda strenue certamina precibus adjuvante. Hoc postquam evasit manifestum scelerati Imperatoris satellitibus, et ipsas litteras et eum cui erant datæ adducunt ad Imperatorem. Ille autem cum eum vidisset, et legisset quæ scripta erant (scripta vero erant, ut est verisimile, quæ ille quidem nolebat, pulchra autem et salutaria) ira æstuos, jussit eos quamprimum abduci.

F

DE SS. ZENONE EPISCOPO, GENESIO, SODALE, MARINO, ZOTICO, ELPIDIO, EUTYCHIO ET LUPICINO,

G. H.

MARTYRIBUS IN LYDIA.

XXVII APRILIS.

Est hæc tertia classis Martyrum, in quatuor antiquis egraphis Martyrologii Hieronymiani ita relato : In Lydia Genesi, Sodalis, Zotici, Martini, Zenoni, Hilpidi, Eutici, quibus Lupicini additur in codice Corbeiensi Parisiis excuso. Horum tres memorantur in MSS. Romano Cardinalis Barberini, et Trevirensi S. Maximini : et apud Grevenum in Additionibus ad Usuardum, In Lydia Genesii, Sodalis, Marini. In MS. Pragensi, non indicato loco, refertur memoria SS. Sodalis et Marini. Est Lydia Asiae minoris regio, Ioniae et Phrygiae contigua, pro qua in apographo Epternacensi legitur Libandia, quod vitio Amanuensium factum arbitramur ; cum in aliis septem diversis MSS. legatur Lydia. In eodem Epternacensi referuntur nomina hoc modo ; Zenoni Episcopi, Genesi, Maurini, Sodalis, Eutici, Zo-

tici, Hilpidi. Loco Zenoni et Eutici in MS. Corbeiensi legitur Zetoni et Eutychni. In codice Luccensi additur Eppedii Presbyteri : sed is ad sequentem classem spectat. Inter Martyrologia excusa antiqua ita ipsos refert Notkerus : In Lydia Genesii, Sodalis, Zotici, Elpidii : et Eutychni : et hæc est genuina duorum ultimarum nominum scripta, ut Græcorum vocum periti norunt : ideoque eam solam adhibuimus in titulo. Zenonem Diospolitani Episcopum, ex LXX discipulis unum, colunt hodierna aie Græci cum Aristarcho et Marco : qui et Joannes, qui licet in Latinis fastis nusquam memoratur, non ausim tamen ipsum hic nominatum asserere, neque a Lydorum Martyrum classe Zenonem Episcopum separare. De Apostolo, ut Græci appellant, commodius ageretur XXVII Septemb. quando cum Marco iterum commemoratur.

B

E

DE SS. HERMETE MILITE, EPPEO PRESBYTERO HILPIDIO ET HERMOGENE.

G. H.

MARTYRIBUS MELITINÆ IN ARMENIA.

XXVII APRILIS.

Ordine servato, ad quartam classem Martyrum, qui in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani indicantur, progredimur hoc modo : In Armenia civitate Militana, Hermetis, Eppei Presbyteri ; item Hilpidi, Hermogenis. In Tornacensi S. Martini et Latiensi Appendicibus ad genuinum Bedam et Florum, quos ex illis et aliis edidimus, ista leguntur : In civitate Militana natalis Hermetis et Eppei Presbyteri. MS. Reginae Sueciae : In Armenia Eppei Presbyteri et Hermetis militis.

In MS. Richenoviensi, sive Augiæ-divitis hæc habentur : In Mileto Elpidii et Hermogenis. Elpidius etiam habetur in MS. Rhinoviensi, et videtur esse, qui aliis corruptius dicitur Hilpidius. In MS. Corbeiensi erut præcedenti classi appositus Eppeus Presbyter, et hic omissus. Apud Galesinium et Grevenum, item in MSS. Augustano, Labbæono et Aquisgranensi fit etiam mentio Hermetis. Est autem palæstra horum Martyrum urbs Armeniæ minoris notissima Melitine, dicta hic Dorica phrasi Militana.

DE SS. CAPRO SIVE CYPRO,

G. H.

MAURO, CAPTO SEU CASSO DIACONO, HUSANDO ET PRIANO, F

MARTYRIBUS IN CASTELLO AIOVIÆ.

XXVII APRILIS.

Damus ecce quintam hanc classem Martyrum ex quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani : qui in antiquissimo Epternacensi sic indicantur : In castello Aioviæ, Capri, Mauri, et Capti Diaconi, Husandi, Priani. Ubi dictum castellum Aioviæ, quod in MS. Blumiano Aluviæ scribitur, situm fuerit, hactenus nescivimus assequi. Illud olim in MS. Corbeiensi Parisiis excuso omissum est, in quo ista leguntur : Et alibi Mauri et Capti Diaconi, Husandi, Priani, Cypri : qui ultimus in priore apographo primus est, sub nomine Capri : pro quo in Luccensi codice in Capria legitur, et loco Capti, scribitur

Casti, et sub finem Panni Priami. Sed Florentini in Indice, neglecto Panni, solum nomen Priani constituit, suspicatus vitio amanuensium prius nomen, ex secundo abbreviatum, fuisse insertum. Quid si simili vitio nomen insulae vel Cypri vel Capreae, in qua castellum prædictum fuerit, accipiat tamquam nomen Martyris ? Sane non dubitamus quin hic error in Martyrologio Hieronymiano describendo sæpius obrepserit imperitis librariis, vitiose descripta jam antea, transcribentibus adhuc vitiosius : quod facile est cum sola locorum et hominum nomina colliguntur : nolimus tamen ex tali præsumptione mutare vel omittere quidquam.

DE SS. VICTORE, MAXIMO, MARCIANO, PAULO, GERMANO ET ALIIS SEX, MART. IN ÆGYPTO.

G. II.

XXVII APRILIS.

Hanc sextam Martyrum classem, in apographis Martyrologii Hieronymiani signatam, referunt varia alia Martyrologia; ut quod Reliquæ Sueciæ habemus, a Luca Holstenio in *Animadversis ad Martyrologium Romanum* excusum, in quo ista leguntur: In Ægypto Victoris, Maximi, Pauli, Martiani, Germani cum aliis sex. Quæ plane eadem sunt (sed Paulo ad unum locum postposito) in MS. Romano Cardinalis Barberini. In MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi ista leguntur: In Ægypto depositio Victoris, Maximi Marciani, Paulini et Germani, ommissis sex anonymis, et in Tornacensi scribitur Martiniani, aliis Marciani. In MS. S. Cyriaci, quò usus est Boronius in supplendo Martyrologio Romano, ista leguntur: In Ægypto Victoris, Maximiani. MS. Trevirense S. Maximini plures addit. In Ægypto Victorini, Neofori (qui adsequentem classem spectant) Victoris, Maximi, Martiani, Pauli, Germani. His po-

B

situs transimus ad Martyrologium S. Hieronymi. In Ægypto Nicomediæ (quod nomen urbis adsequentem classem referimus) Victoris, Maximi, Marciani, Pauli, Germani, cum aliis sex, qui septem scribuntur in codice Lucensi et MS. Pragensi, cum integro consensu in aliis nominibus. Victor et Germanus memorantur in MSS. Augustanæ et Labbrana. In duplici MS. Usuardo Regina Sueciæ, et in MS. Calendario ante S. Isidorum de Officiis Ecclesiasticis in bibliotheca Vallicellana, et adsequentem diem in MS. Vaticano S. Petri, ista leguntur: In Ægypto Victoris, Maximi et Martini, loco Martiani. Denique Victor recolitur in MSS. Aquisgranensi et Coloniensi S. Mariæ ad Gradus. Aliquas Sacras reliquas S. Martini Martyris asseruari Bononiæ in ecclesia S. Francisci scribit Masinus in Bononiâ perlustrata, quas hujus Ægyptii Marciani esse, nihil est quod præsumere suadeat.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS,

GERMELINA, LÆTISSIMA, FELICIA, GERMANA, FELICE, EVANTHIA, VICTORINO, NICEPHORO, DIOSCRO, PA- PIA, SERAPIONE, ITEM JOANNE ET JULIO.

G. II.

XXVII APRILIS.

Martyrologium MS. Trevirense S. Martini adjungit S. Anthimo Episcopo et Martyri undecim in certamine Socios, uti supra diximus. Hos undecim forsitan hic nominibus suis exprimimus, excerptos ex quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani, in quibus est hæc septima classis Martyrum, qui ex illis hoc die proponuntur. Nomen Nicomediæ erat insertum præcedenti classi Martyrum Ægyptiorum, quod hucce restitimus, et totam classem sic referimus ex dictis apographis: Nicomediæ Germalinæ, Lætissimæ, Feliciæ, Germanæ, Felicis, Evancie, Victorini, Nicefori, Dioscori, Papiæ, Serapionis. In duobus primis nominibus est aliqua in scriptione diversitas, scilicet Germalinæ, Gemellinæ, Gemellini, Gemilliani: ita etiam Lætissimæ. Legissimæ et Lactissimæ, exaratur: in quibus facile est nomina Germalinæ, Legissimæ et Lactissimæ tanquam vitata rejicere, meliorum forma alibi apparente. Evanciam quoque corrupte pro Evanthia scribi, quamvis in ea scriptione consentiant dicta apographa omnia, haud difficulter credimus admittendum, et sic correximus; eaque præ-

C

sumpta licentia, pro Nicoforo scripsimus Nicephorum, Circa huic et alios quatuor ultimos, scilicet Victorinum, Dioscorum, Papiam, Serapionem scrupulus quidam se nobis objicit, ne fortasse sint Carinithii, aut certe ii, qui in Ægypto sub Numeriana Imperatore passi referuntur cum Victore et Claudiano: de quibus late egimus xxv Februarii. Verum cum hic alii jungantur socii, sub hac admonitione relinquimus in tali societate. Nicoforus et Victorinus referuntur in MS. Trevirensi S. Maximini: et Niceforus cum Germano in MS. Coloniensi ad Gradus. De Germano egimus in classe præcedenti: hic vero melius videtur Germana dici. In MS. Corbeïensi Parisiis excuso nomina tredecim indicantur hoc modo: Gemellinæ, Lactissimæ, Feliciæ, Germanæ, Felicis, Evantiæ, Victorini, Nicofori, Dioscori, Papiæ, Serapionis, Joannis, Julii. Desunt duo ultimi in aliis tribus apographis Martyrologii Hieronymiani, quos in dicto codice aliis adjunctos, etiam in titulo proponimus. Si quis omnes arbitretur una cum præcedente classe Ægypto esse adscribendos, nolumus pro ejusmodi funem trahere contentiosum.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENSIS,

TIMIA, MAURO, ATTO DIACONO, GENNOSA ET SODALE.

D. I.

XXVII APRILIS.

Ultimo hæc est classis, in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani proposita, his verbis: In Antiochia Timiæ, Mauri, Atti Diaconi, Gennosi, et Sodalis. Ex his duo primi in MS. Richenoviensi sive Augiæ divitis prope Constantiam ita indicantur: Antiochiæ Timiæ, Mauri. In MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbræ memorantur Timia et Sodalis, non indicata palæstra martyrii. In scriptione aliqua reperitur diversitas, nam Timia, Thymia, Timia et Thunica scribitur, Attus etiam Arrus: Gennosus, Genosus, Genonsus, uti Sodalis, Sotalis et Sodols. Nobis magis placet, ut

Timia legatur femininum a Τιμία Venerabilis: quoad ceteros inhæremus consonanti cographorum Hieronymianorum scriptioni, licet vreamur ne Arius in Attum, Generosa in Gennosum transformati sint a librariis. Nec dissimulabo scrupulum alterum, ne scilicet vel ex Martyrum Antiochenorum classe perperam Antiochenis hisce heroibus jungendi male ad istos translatis et sic geminati in Martyrologiis; videlicet Maurus utrobique idem et alter utrobique Diaconus; hic Attus, istic Captus, seu Castus appellatus. Antiquitati tamen deferentes plurimum, qualiter invenimus, sic representamus, sub ejusmodi cautela et expressione ambiguitatis nostræ.

DE

DE S. LOLIONE JUNIORE, MARTYRE APUD GRÆCOS.

XXVII APRILIS.

Dno hujus nominis celebrantur Martyres apud Græcos, horum alter potest censerī Lolion senior, qui colaphis obrutus et protritū vitam finivit die xx Martii, ut tū dictum est. De altero in Menais et apud Maximum Cytherorum Episcopum ista leguntur ad hunc xxvii Aprilis, Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Λολίωνος τοῦ νέου, ὃς κατὰ γῆς σπύρμενος τελευτᾷ. Eadem die sancti Martyris Lolionis junioris, qui tractus per terram exspiravit. Et illud in Menais adjicitur distichon :

Κομίζει τὸ σῶμα Μάρτυς Λολίων
Κόμει ψυᾶσθαι τὴν ἀπ' αὐτοῦ θόος κόμην.

Cum pulvere pulverem ipse miscendum præbens, Alcum, Lolion corpori crustam induit.

Iusus est in verbu κομίζω dealbo seu gypso obduco, quod ad plasticen spectat, et a voce κόμης deducitur, indifferenter pulverem atque calcem significante. Memoria il-

lius est in MS. Græco Divionensi Petri Francisci Chiffletii. Illius simul et Publionis sen Publii, quem ad diem xxv Aprilis retulimus, meminit his verbis Galesinius : In Græcia sanctorum Martyrum Publionis et Lolionis. Hic in persecutionum tempestate fœde raptatus; ille gladio percussus martyrio coronatur. Hæc Galesinius, qui passim omnes Græcia tribuit, etiamsi in Italia aut Asia passi fuerunt, modo in Græcorum tabulis sacris referantur. Ceterum quo tempore aut loco martyri pulmam adeptus sit, nusquam exprimitur. Junioris titulus, quo hic distinguitur a Seniore, verosimile facit, sub ethnicis Imperatoribus seniore, alterum sub hæreticis ac forsā Iconomachis esse passum, sub quibus multi, præsertim monachi, raptati periere. Ne tamen ex sola conjectura id statuentes fallamur, malimus cum hic, post alios Martyres antiquos referre.

B

E

DE SANCTO LIBERALE, ALTINI IN TERRITORIO TARVISINO.

CIRCA ANNUM
CCCC

Altino civi-
tate olim
florēte in
ditione Veneta,

destructa
anno 452 ab
Attila,

ac Sede quon-
dam Episcopa-
li,

C

sed Torcel-
lum deinde
translata,
ortundus,

seculo 4
floruit,

Altinum, nobilissimis olim Italiae urbibus annumeratum, ejus antiquum nomen apud Plinium, Strabonem, Ptolomæum, Melam, Tacitum ac Martialem legere est. S. Liberalis patria, multorumque cum Arianis certaminum palæstra fuit. Situm est in territorio Tarvisino, pari prope inter Tarvisium ac Venetias intervallo; nunc præter nomen, quod Altino destructa vulgo est, unica tantum turri solisque florentis quondam et amplæ arbis vestigiis spectabile. Crematum fuisse anno cccclii, ab Hunnorum Rege Attila, Joannes Candidus lib. 3, et Gregorius Amosens in Historia Aquileiensi produnt: quod et Vita S. Heliodori, Altinensis Episcopi ex MS. Codice Camaldulensi transcripta, et ad diem iii Julii danda, narrat; insinuans iterum anno dclxviii, ab Alboino Longobardorum Rege, cum is ex Pannonia Italiam direpturus adveniebat, eadem clade interiisse. Sedes fuit Episcopalis, quæ Ughello teste tom. 5, Italiae sacræ in Episcopis Torcellanis, circa annum dcccxxv, translata fuit Torcellum, Venetæ ditionis oppidum, quod ita narrat: Altinates post suæ civitatis excidium, qui e paludibus circa Venetias jacentes insulas occuparunt, Torcellum ædificarunt, illamque civitatem Torcellum quasi Turricellum a sexta parte excisæ civitatis appellarunt. Ea nunc ob aeris gravitatem nullo fere habitatore colitur, nec quidquam fere ædificiorum vicinis ostentat. Episcopatus institutus est ante annos fere mille: anno enim Domini dcccxxv cum Rotharis, Rex Longobardorum, octo Romanorum militum ad Scultennam cecidisset, plerique Venetiæ populi ejus metu ad æstuarium se receperunt. Itaque Paulus Episcopus Altinatum Sedem suam episcopalem eo transtulit, Severino Romano Pontifice probante. Hactenus Ughellus.

2 Altinum itaque S. Liberalis patria fuit, quem ut ad certum tempus referamus, S. Heliodorus, ejus videlicet Magister et urbis Altinensis Episcopus, adeundus est. Episcopatum is gessit anno cccclxxxi, quo cum S. Ambrosio aliisque compluribus Episcopis Concilium celebrans Aquileiense, Palladium et Secundionem Arianismo infectos damnavit; laudatus in pluribus epistolis

a S. Hieronymo, qui anno ccccxx obiit. Unde conficiamus S. Liberalem fere in fine seculi quarti aut initio sequentis floruisse, ac vita functum esse ante S. Heliodorum, cum ad eum, positis Episcopalibus infulis ineremo agentem, iter faceret. Nulla est in Vita S. Heliodori supra a nobis citata mentio, quod discipulus ejus fuerit: sed hoc mirum videri non debet, cum auctor multa alia ad Heliodorum spectantia omittat, et non omnia sed pauca, quæ de illo dedicerat, narrare se asserat. Inscrubitur Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum xiii Aprilis: verum ceteris Martyrologiis, Witsfordi, Canisii, Maurolyci et Molani ad xxvii. Maurolyci verba sunt: Apud Altinum S. Liberalis, ab Heliodoro Episcopo nutriti, abstinencia et caritate conspicui. Molani vero: Civitate Altinensi S. Liberalis Confessoris, ab Heliodoro Episcopo nutriti: qui civitate Altino destructa Tarvisium est translatus. In quod tempus hæc translatio inciderit, compertum non habemus: gemina synopsis Vitæ quam jam dabimus, sacrum corpus non ob deletum civitatem, verum ut ab Ariano- rum injuriis immune esset, Tarvisium Altino transportatum indicat, tempore Joannis Tarvisinam Ecclesiam Episcopali cum dignitate gubernantis. Percurrentibus in Ughello tom. 5, Italiae sacræ Tarvisinorum Episcoporum catalogum occurreret Joannes Episcopus, et dignitate et nomine primus, ad annum cccxx consignatus, et ejus successor ad annum ccccl Paulinus; alius deinde Joannes ad annum mccccl: adeo ut incertum nobis maneat, quis iste Joannes fuerit, quo Tarvisinis præsidente et prævalentibus Altini Arianis; S. Liberalis translatio acciderit: quæ certe anno cccxx, sub Joanne primo, utpote S. Liberale tunc forsitan nondum nato facta esse non potuit, nec etiam in annum mccccl, ad alterum Joannem extendenda est. Nisi suspicari liceat Joannem in utraque Vitæ synopsi perperam positum esse; aut Joannem I, qui nullo adducto fundamento cum successore suo Paulino ad dictos annos consignatur, propius admoveendum esse Titiano, qui circa annum cccc Tarvisinam Ecclesiam rexit, aut denique nomen Joannis, quo Episcopo translatio facta sit, ex chartis vel memoria excidisse. Interim Ughellus in

discipulus
S. Heliodori
Episcopi,

relatus in
Martyrolo-
giis:

quo tempore
corpus Tor-
visium trans-
latum:
F

Episcopis

on deinde Torcellum ?
colitur Tarvisii Officio Duplici, in quo synopsis vitæ datur,
aliud ex ampliori Vita quæ desideratur.
A *Episcopis Torcellensibus ex Daudulo narrat, S. Liberalis corpus Altino a Deo dedit, circa annum DCLXXXVII, Torcellensium Episcopo quarto, Torcellum translatum fuisse: quod Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, de aliqua sancti corporis parte intelligi vult, eodem, scilicet Ughello in Episcopis Tarvisinis, corpus S. Liberalis ab Altinis dono fuisse datum Tarvisinis, asserente. Tarvisium certe, ut singularem suum patronum ad XXVII Aprilis, Officio Duplici illum colit: ex cujus Ecclesie lectionibus manuscriptis damus aliquod vitæ ejus compendium, quod Romæ in bibliotheca Congregationis Oratorii, ex Collectione Vitarum ab Augustino Manuo facta, accepimus. Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae, exhibet aliud Vitæ Compendium: et quia hoc non paucæ continet, in Lectionibus jam dictis præteritum, opinamur prolixiorem quendam Vitam extare inter Ecclesie Tarvisinæ monumenta, quæ Ferrarius allegat. Quod si ita est, rogamus eos, qui id noverint, ne graventur ad nos exemplar mittere; ut in futuro hujus operis Supplemento, majori cum auctoritate et dignitate, possimus de hoc sancto viriungere, prolata integra ejus Vita, unde hæc compendia accepta fuerunt.*

VITÆ COMPENDIUM

B *Ex MSS. Tarvisinis Romæ adservatis.*

Altini natus,
Heliodori Altinensis Episcopi discipulus
et in propagatione fidei adjutor:
variis virulatum excrecitiis se excolit,
cæcos et claudos sanat,
ab Arianis carceri mancipatus dimittitur,
Liberalis, Altini, honestis sed paganis ortus est parentibus, dum Heliodorus ejusdem civitatis erat Episcopus: qui assiduis prædicationibus idololatriam extirpare, et Christianam fidem contra Arianos tueri conabatur. Vix puerilem ætatem excesserat Liberalis, cum Heliodori sacris concionibus interesse cœpit, per quas Deus illum deduxit mirabiliter ad lumen claritatis æternæ. Commotus enim sancti Episcopi sermone publico et peculiaribus adhortationibus; ejus disciplinæ, humanis omnibus illecebris concutatus, totum se tradidit instituendum. Itaque sacrorum librorum assidua lectione tantum in divinarum rerum cognitione profecit, ut in prædicatione verbi Dei in ætatis progressu Episcopi cooperator effectus, plurimos ad Christi fidem converterit; hæreticos vero Arianos ita oppugnavit, ut ipsorum rabiem ac feritatem, qui tamquam illius sectæ profligatorum eum interficere querebant, non fuga, sed presentia et divini sermonis opera, sæpius mansuefecerit. Ejus in verbo Dei prædicando vis tanta erat, ut sexcenti idolorum cultores, præter uxores et liberos, uno eodemque tempore fidem amplexati fuerint. Huic autem sacræ prædicationis labori summam vitæ asperitatem adungebat, utpote qui integras noctes in ecclesia psallens et orans transigeret; et assiduis jejuniis et orationibus, ita a sancto Episcopo præceptore suo edoctus, cilicioque et castigationibus corpus affligeret: castitatis perpetuus cultor, et in pauperes Christi suarum opum liberalissimus erogator. Quarum virtutum merita tanti fecit ille, qui mirabilis est in Sanctis suis, ut Liberalis et cæcis lumen et claudis membrorum integritatem, aliisque omnibus, qui variis et gravissimis morbis opprimebantur, sanitatem restituerit. Quapropter cum divulgata ejus sanctitate et miraculorum fama, per finitima loca et regiones, ad eum quadam die multitudo non mediocris cæcorum et claudorum confluiisset, et ipsis miraculose visum et gressum Deus per Liberalem suum restituisset; Arianis sopitam excitavit rabiem, eumque in ecclesia S. Mauri prope civitatem comprehenderunt, et in carcerem conjecerunt.

In carcere alios centum viginti, languentes et ejus opem implorantes, ægitudinibusque aliis detentos, qui in carcerem comitati ipsum fuerant, fuis ad Deum precibus statim incolumes dimisit: illi vero

laudantes Deum, et per vias et plateas præconia sancti viri efferentes, populum Altini contra Arianos sic incitarunt, ut Arianis sibi metuentes Liberalem statim carere liberarint. Cum autem sanctus Episcopus Heliodorus episcopale onus deponere constituisset, neque in aliqua cremi solitudine toto quod supererat vitæ tempore exercere, neque eum a proposito Liberalis dimovere posset; illum discedentem prosecutus est; et in itinere ecclesiam beatissimæ Virginis ingressus, immensa lacrymarum profusione ante altare in oratione prostratus, Deum, ne gregem suum derelinqui pateretur, deprecatus est. Quo facto cum Heliodoro iter proseguit, et naviculam ascendentes (nam ad mare pervenerant) ad insulas quasdam traduci cupiebant. Sed illico est magna commota in mari tempestas, ita ut navicula jam jam fluctibus demergeretur. Id autem cum divino consilio succedere videret Liberalis, stravit pallium fluctibus et mare tranquillum miraculose reddidit, sicque uterque Altinum reversus est. Heliodorus vero sui propositi tenax; Episcopum suo loco sanctum virum Ambrosium constituit; et rursus e civitate discedens in finitimas insulas, quæ Torcellum, Buranum, Majorbium atque Muranum hodie vocantur, pervenit: ibique orationibus, vigiliis et ceteræ carnis castigationi addictus, vitam in divinis laudibus sancte traduxit.

In Liberalis tali Magistro, et Pastore orbatus, severiorem etiam quam antea vitæ rationem instituit: plures ecclesias construxit in honorem beatissimæ Virginis et sanctorum Martyrum. Denique Ecclesie Altinensis calamitatem deplorans, quæ ab Arianis indies magis ac magis seducebatur, ad Heliodorum se conferre decrevit. Itaque aggressus iter, cum navicula deficeret et mare tumesceret, coactus est commorari in insula quadam, in qua erat ecclesia S. Laurentii extructa: ubi ægitudine correptus, sciens horam suæ dissolutionis imminere, solatus est mirifice, atque hortatus Sacerdotes illius ecclesie; et junctis manibus erectisque in cælum oculis, quinto Kalendas Maji, inter manus eorundem Sacerdotum, sanctissimam animam Creatori suo reddidit. Ejus corpus Christiani in eadem ecclesia S. Laurentii in arca marmorea condiderunt, et ad ejus sepulcrum ejus opem implorantes, cuncti postulata se impetrasse a Deo letabantur. Longo vero post tempore cum jam omnia occupasset Altini Ariana perfidia atque sævitia, et præesset ecclesie Tarvisinæ Joannes magnæ sanctitatis Antistes; Catholici Altinenses, ne sacrum Liberalis corpus Arianorum injuriis expositum relinqueretur, illud summa cum reverentia ab ecclesia S. Laurentii in ecclesiam cathedralen Tarvisii, ingenti totius civitatis exultatione, transtulerunt: ubi Deus per servum suum mirabiliter operatur.

ALIA VITÆ SYNOPSIS

Auctore Philippo Ferrario.

Liberalis, qui et Liberius, Altinas, nobilibus parentibus ortus, S. Heliodori Episcopi Altinatis discipulus, sanctitate et mira virtutum operatione resplenduit. Is multos ex Arianis ad Catholicam fidem prædicando non absque manifesto vitæ periculo perduxit. Duos fratres Altini, furti et homicidii falso accusatos, falsisque testibus convictos et ad mortem damnatos, illorum innocentia divinitus detecta, apud Antherium urbis Dominum sive Prefectum defendit. Ejusdem Antherii nepotem, manibus pedibusque contractum, domum ejus cum Leutico et Andrea discipulis ingressus, mirabiliter sanavit. Qui Antherius, relicta vita militari, spretis divitiis, et Liberalis hortatu, castro (quod in Tarvisinorum con-

Heliodoro cœcium petente,

tempestatem maris injecto pallio sedat,

varias ecclesias extruit,

ad Heliodorum proficiscens in via moritur,

corpus Tarvisiam transfertur.

Arianos convertit

injuste captis damnatos liberat,

finis

A finio extruxerat, illorumque fines depopulans odii inimicitiarumque inter Tarvisinos et Altinates causa fuerat) demolito, ad fidem Catholicam conversus, vitam egit laude dignam. Liberalis post hæc, cum quadam die in ecclesia S. Mauri extra Altinum preces funderet, ab Arianis captus, in carcerem con-
jectus est : unde, cum multos variis morbis laborantes curasset (ex quibus una die centum viginti sanitatem divina virtute impertivit) a confluentibus ad eum populis ereptus est.

2 Cum vero hiemis tempore ad ecclesiam Cathedralē pergeret, pauperi nudo et ex frigore nimio trementi, facto sibi obvio, vestem sibi detractam tradidit : qui illi sequenti nocte apparens Christum se esse dixit, et vestem restituit, qua ille indutus a periculis non semel servatus est. Nam cum Arianis prævalentibus, S. Heliodorus cum suis discipulis,

ut solitarium locum inveniret, in quo Deo deservire D posset, navem conscendisset, sævaque orta esset tempestas; illam Liberalis, extremo vestis illius misso in mare, sedavit. Reversus Altinum, cum mala multiplicari videret, nec Ambrosius a S. Heliodoro substitutus onus, ut ratio postulabat, sustineret. Deum suppliciter oravit, ut se e tantis miseriis eriperet. Cui Angelus in somnis apparens vicinum vitæ terminum denuntiat. Quare Liberalis lætus, cum in proximam insulam secessisset, v Kalendas Maji, animam Deo reddidit : cujus corpus in arca marmorea conditum, a nonnullis Altinatibus, patria ob assiduas Arianorum molestias deserta, Tarvisium, ubi Joannes Episcopus, doctrina et vitæ probitate conspicuus, præerat, delatum est, et in ecclesia Cathedrali religiosissime asservatur.

quæ maris tempestatem sedat.

DE S. ANASTASIO PRIMO. ROMANO PONTIFICE

CAPUT I.

Exordium Sedis. Zelus pro fide contra Origenistas.

B *S*iricio Pontifice Romano viii aut vii Kalendas Martii vita functo, cum Sedes, ut passim traditur, vacasset dies viginti, circa Idus Martius substitutus est S. Anastasius, hujus nominis primus, natione Romanus ex patre Maximo. Annus tunc Christi erat cccxcviii, quando Indictione xi, Honorio IV et Eutychiano Consulibus (ut habet Marcellinus Comes in Chronico) Romanæ Ecclesiæ Episcopus ordinatus Anastasius, vixit annos quatuor. Consentit Prosper etiam in Chronico, his verbis : Romanæ Ecclesiæ Episcopatum tenet Anastasius annis quatuor. In eandem sententiam eunt passim reliqui scriptores.

2 S. Hieronymus, in Vita S. Marcellæ viduæ Romanæ, quæ ad diem xxxi Januarii illustravimus, indicat, cum S. Anastasius crearetur Summus Pontifex, pacem Ecclesiæ ab Origenistis hæreticis turbatum fuisse, et ab ipso S. Anastasio innovatam. Porro in dicta Vita inter alia cap. 3 sic scribit : Hæretica exorta tempestas, cuncta turbavit.... et navem plenam blasphemiarum Romano intulit portui : invenitque protinus patella operculum, et Romanæ fidei purissimum fontem cæno lutosâ permiscuere vestigia....

C Tunc librorum περί αρχών infamis interpretatio, tunc discipulus Όλεις, et vere nominis sui, si in talem Magistrum non impigisset. Tunc nostrorum διδασκαλίας contradictio, et Phariseorum turbata est schola.... Cernentes hæretici de parva scintilla maxima incendia concitari, et suppositam dudum flammam jam ad culmina pervenisse, nec posse latere quod multos deceperit : petunt et impetrant Ecclesiasticas epistolas, ut communicantes Ecclesiæ discessisse viderentur. Non multum tempus in medio : succedit in Pontificatum vir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne orbis caput sub tali Episcopo truncaretur : imo ideirco raptus atque translatus est, ne semel latam sententiam precibus suis flectere conaretur.... Damnationis hæreticorum Marcella fuit principium, dum adluet testes, qui prius ab eis eruditi, et postea ab hæretico fuerant errore correpti : dum ostendit multitudinem deceptorum, dum impia περί αρχών ingerit volumina, quæ emendata manu scorpion monstrabantur : dum acciti frequentibus litteris hæretici, ut se defenderent, venire non sunt ansi : tantaque vis conscientiæ fuit, ut absentes damnari, quam præsentibus coargui maluerint. Hæc ibi S. Hieronymus,

qui Rufino, præcipuo Origenistarum fantori, in Apologia adversus eum scripta opponit, Siricii, jam in Domino dormientis, objici epistolam : et viventis Anastasii dicta contemni.

3 Idem epistola 78 ad Pammachium et Marcellam scripta, cum indicisset opera Theophili Alexandrini Origenistas damnatos esse, ita S. Anastasii studium laudat : Orate Dominum, ut quod in Græco placet, in Latino non displiceat : et quod totus Oriens miratur et prædicat, læto sinu Roma suscipiat : prædicationem quoque Cathedræ Marci Evangelistæ, cathedra Petri Apostoli sua prædicatione confirmet. Quamquam celebri sermone vulgatum sit, beatum quoque Papam Anastasium eodem fervore, quia eodem spiritu est, latitantes in foveis suis hæreticos persecutum ; ejusque litteræ doceant, damnatum in Occidente, quod in Oriente damnatum est : cui multos imprecamur annos, ut hæreseos rediviva plantaria, per illius studium longo tempore arefacta, moriantur. Demum in epistola 8, ad Demetriadem post obitum S. Anastasii scripta, ita zelum ejus laudat cap. 9. Pene præterii, quod vel præcipuum est. Dum esses parvula, et sanctæ ac beatæ memoriæ Anastasius Episcopus Romanam regeret Ecclesiam, de Orientis partibus hæreticorum sæva tempestas simplicitatem fidei, quæ Apostoli voce laudata est, polluere et labefactare conata est. Sed vir ditissimæ paupertatis et Apostolicæ solitudinis, statim noxium percussit caput, et sibilantia hydræ ora compescuit. Et quia vereor, imo rumore cognovi, in quibusdam adhuc vivere et pullulare venenata plantaria, illud te pio caritatis affectu præmonendam puto, ut sancti Innocentii, qui Apostolicæ Cathedræ et supradicti viri successor et filius est, teneas fidem ; nec peregrinam, quamvis tibi prudens callidaque videaris, doctrinam recipias. Hactenus S. Hieronymus, qui lib. 2, Apologia primæ adversus Rufinum, valde laudat prudentissimam Papæ Anastasii epistolam, quam contra hunc scripsit ad Joannem, Episcopum Hierosolymitanum, ex qua nonnulla hic damus.

4 Rufinus, de quo me consulere dignatus es, conscientiæ suæ habet arbitrum Divinam Majestatem : apud quam se integro devotionis officio, ipse viderit, qualiter debeat approbare. Origenes autem, cujus in linguam nostram composita derivavit, aut quis fuerit, aut in quæ verba processerit, nostrum propositum

epistola scripta, detestatur translationem Origenis a Rufino factam,

x ms.

Præfectus Altinensis prius horratu sanctam vitam ducit,

estem pauperi datam a Christo recipit.

G. H.

B

NNO CCCCII.

Creatur Papa anno 398,

hæresim Origenistarum in Urbem illatam,

persequitur,

a S. Marcella adjunctus :

E

eandem condemnat,

F

et ora hæreticorum obturat :

A propositum nescivit. Quod vero sit animi mei studium cum tua paulisper hoc conferam sanctitate. Hoc igitur mente concepi, quod qui Urbis nostrae populis de translata Origenis lectione patefecit, quamdam puris mentibus velut nebulam excitans injectam, fidem Apostolorum, majorum traditione firmatam, velut deviis anfractibus illum voluisse dissolvere. Discere hoc loco libet, quid agat in Romanam linguam ista translatio. Approbo, si accusat auctorem, et execrandum factum populis prodit: ut justis tandem odiis teneatur, quem jam dudum fama constrinxerat. Si vero interpretes tantorum malorum erroribus consensum praestat, et legenda impia dogmata prodit in populos, nihil aliud sui opera laboris extruxit, nisi ut propriae veluti mentis arbitrio hanc, quae sola et quae prima apud Catholicos Christianos vera fides, jam ab Apostolis exinde ad tempus praesens, tenetur, inopinatae titulo assertionis everteret. Absit haec ab Ecclesia Romana nequaquam Catholica disciplina. Numquam profecto eveniet, ut aliqua hoc admittamus ratione, quod jure meritoque damnamus. Quapropter in toto orbe Christi Dei nostri diffusa providentia probare dignabitur, accipere nos omnino non posse quae Ecclesiam maculent, probatos mores evertant, aures circumstantium vulnere-

B jurgia, iras dissensionesque disponant. Quare nosce qualem epistolam ad fratrem et Coepiscopum nostrum Venerium, diligentiori cura perscriptam, parvas nostra transmiserit; tibi hanc conscientiam fecerim, quod non superflua laborum formidine neque vano timore solliciter. Mihi certe cura non deerit Evangelii fidem circa meos custodire populos, partesque populi mei per quaque spatia diversa terrarum diffusas, quantum possim litteris convenire: ne qua profanae interpretationis origo subrepat, quae devotas mentes immissa sui caligine labefactare conetur. Illud quoque, quod evenisse gaudeo, tacere non potui, beatissimorum Principum manasse responsa, quibus unusquisque Deo serviens ab Origenis lectione revocetur: damnumque sententia Principum, quem lectio rerum profana prodiderit. Hactenus sententiae meae forma praecesserit. Quod te vero vulgi de Ruffino querela sollicitat, ut quosdam malis suspicionibus persequaris; hanc etiam opinionem constringam divinae Lectionis exemplo, sicut scriptum est: Non sicut videt homo ita et Deus. Nam Deus videt in corde, homo autem in facie. Itaque, frater carissime, omni suspitione seposita, Ruffinum scito, quod propria mente Origenis dicta in Latium transtulit ac probavit: nec dissimilis ab eo est, qui alienis vitiis praestat assensum. Illud tamen scire cupio, ita haberi a nostris partibus alienum, ut quid agat, ubi sit, nescire cupiamus. Ipse denique viderit ubi possit absolvi.

5 Hactenus verba S. Anastasii Papae ad Joannem Hierosolymorum Episcopum; quem Severinus Binius in Notis ad dictam epistolam asserit, aliquando Origenis errores sectatum, per S. Hieronymum meliori frangi redditum, fide deinceps Catholica his temporibus, saltem exterius, nituisse. Profecto S. Augustinus contra Iulianum Petiliuum scribens lib. 2 cap. 51, et S. Anastasii Papae et dicti Joannis fidem laudat his verbis: Cathedra tibi quid fecit Romanae Ecclesiae, in qua Petrus sedit, et in qua Anastasius sedet; vel Ecclesiae Hierosolymitanae, in qua Jacobus sedit, et in qua hodie Joannes sedet. quibus nos in Catholica unitate connectimur; et a quibus vos nefario furore separatis. Haec ibi sanctus Doctor, tamquam de Joanne fide nihil sinistri suspicans.

et ab Imperatoribus damnata;

1 Reg. 16, 7

laudatur ejus fides a S. Augustino.

CAPUT II.

Afri adjuti, et contra Donatistas excitati.

S. Paulinus recreatus. Aliae res gestae. Obitus, sepultura, Reliquiae.

Epistolam S. Anastasii, ad memoratum Venerium diligentiori cura perscriptam, non scimus extare. S. Venerius Episcopus Mediolanensis (cui dies iv Maii sacer est) successit S. Simpliciano, anno ccc, die xvi Augusti defuncto; et tantae vir auctoritatis fuit, ut legatio ab Ecclesia Africana fuerit destinata, anno cccci, die xviii Junii, Quae venerabili sancto fratri Anastasio, Sedis Apostolicae; et sancto fratri Venerio, Sacerdoti Mediolanensis Ecclesiae, necessitatem ipsam ac dolorem atque inopiam valeat intimare.... Quia tanta indigentia Clericorum erat, multaeque Ecclesiae ita desertae, ut ne unum quidem Diaconum vel illiteratum habere reperirentur, multo magis superiorum honorum invenire non posse certissimum esset, et quotidiani planctus diversarum pene enormitatum plebium jam non sustinerentur: quibus nisi fuerit aliquando subventum, gravis et inexcusabilis innumerablem animarum pereuntium causa apud Deum mansura esset. Quae ab Aurelio Episcopo Carthaginensi proposita, latius describuntur in dicto Concilio: cujus petitioni annuisse SS. Anastasium et Venerium non dubitamus. Nam eodem anno cccci Idibus Septembris, in Concilio tunc habito, dixit idem Aurelius Episcopus: Recitatis epistolis beatissimi Fratris et Consacerdotis nostri Anastasii, Ecclesiae Romanae Episcopi, quibus nos paternae et fraternae caritatis sollicitudine ac sinceritate adhortatus est, ut de haereticorum et schismaticorum Donatistarum insidiis et improbitatibus, quibus Africanam Ecclesiam Catholicam graviter vexant, nullo modo dissimulemus. Gratias agimus Domino nostro, quod illi optimo et sancto Antistiti suo tam piam curam pro membris Christi, quamvis in diversitate terrarum, sed in sua compage corporis constitutis, inspirare dignatus est.

7 Florebat eodem tempore doctrina et sanctitate illustis S. Paulinus, Episcopus Nolanus; qui epistola 16 ad Delphinum Episcopum Burdigalensem, laudat eximium S. Anastasii humanitatem, his verbis. Sciat veneratio tua, sanctum Fratrem tuum, Papam Urbis Anastasium, amantissimum esse humilitatis nostrae: nam ubi primum potestatem caritatis suae nobis offerendae habere coepit, non solum suscipere eam a nobis, sed ingerere nobis piissima affectione prope-ravit. Nam brevi post ordinationem suam epistolas de nomine nostro, plenas et religionis et pietatis et pacis, ad Episcopos Campaniae misit: quibus et suum declararet affectum, et aliis benignitatis suae praeberet exemplum. Deinde nos ipsos Romae, cum solenni consuetudine ad beatorum Apostolorum natalem venissemus, tam blande quam honorifice excepit. Postea quoque interposito tempore, etiam ad natalem suum, quod Consacerdotibus suis tantum deferre solet, invitare dignatus est: nec offensus est excusatione nostra, sed officium sermonis nostri, quod in vicem praesentiae reddideramus, acceptans, animo nos paterno et absentes recepit. Denique, si Dominus comineatum donaverit, ut ad eum usitato solemniter nobis tempore recurramus, spero me ad sanctitatem tuam ei litteras exacturum, quibus etiam tibi nos incipiat commendare. Haec S. Paulinus, qui subiungit S. Venerii Mediolanensis Episcopi novi erga se caritatem: ut videatur epistola unno adhuc quadragesimo aut initio sequentis scripta

8 S. Anastasius fecit basilicam, quam dicitur Crescentiana in regione secunda, via Mamertini in Urbe Roma; Ita Anastasius bibliothecarius de Vitis Pontificum

D
AUCTORE G. H.

Rogatur ab Afris ut Clericos et ministros Ecclesiae submittat:

E
excitat eos contra Donatistas:

S Paulinum Nolanum omni humanitate fovet:
F

extruit basilicam Crescentianam:

A Pontificum, sed via in aliis MSS. dicitur Mamartinia et Mannutina, Baronia Mamurrina, ab ædibus Mamurri in secunda regione locatis. Alexander Douotus lib. 4 de Urbe Roma cap. 3, in secunda regione Cælii-montis hanc adem a S. Anastasio constructam ait, Synodo Romanæ primæ, sub Symmacho Papa, anno cccxcix habitæ, subscripsit Vincennalus Presbyter tituli S. Crescentianæ: et hanc titulum fuisse unum ex viginti octo antiquis titulis S. R. E. Cardinalium, tradit Onuphrius Panvinus de vii Urbis Ecclesiis cap. 2; sed desuisse cum nonnullis aliis ante tempora S. Gregorii Magni: certe horum loco alii substituantur in Synodo Romana, anno dc sub eo habita. Alii hujus Pontificis decreta apud Anastasium leguntur: Ut quotiescumque sancta Evangelia recitarentur, Sacerdotes non sederent, sed curvi starent. Constituit etiam, nulla ratione transmarinum hominem in Clericatus honorem suscipi, nisi quinque Episcoporum designaret chirographum, propter Manichæos, sive (ut in Libro Pontificali legitur) quia et eodem tempore Manichæi inventi sunt in Urbe Roma. Denum dicitur fecisse ordinationes duas per mensem Decembrem, et ordinasse Presbyteros octo, vel novem, Diaconos quinque, Episcopos per diversa loca undecim, aliis decem. Sepultus in cœmeterio suo ad Ursam Pileatam, v Kalendas Maji, mortuus anno Christi cccxi. Indictione xv, Arcadio V et Honorio V Consulibus. Suffectum quoque his Consulibus esse S. Innocentium tradunt Marcellinus Comes et Prosper in Chronicis: et sic Gesta MSS. Pontificum ad Martinum quantum deducta, recte dicunt S. Anastasium præfuisse annis quatuor.

9 Celebris est illius memoria in plerisque Martyrologiis ad hanc xxvii Aprilis. Robanus ista habet: Nativitas Anastasii Papæ, qui post B. Petrum quadragessimus primus sedit. Hic Manichæos in Urbe Roma inveniens damnavit, et constitutum fecit, ut nullus transmarinus in Clericatum susciperetur, nisi quinque Episcoporum designaret chirographum. Usuardus hoc eum elogio coronat: Romæ B. Anastasii Papæ, de quo S. Hieronymus venerabili testatur eloquio, quod ejus vita diuturna mundus sit inmeritus frui. Ad hæc pauco scribit: Romæ S. Anastasii Papæ, qui sedit annos tres, dies decem. Notherus elogium ex Adone et Robano formavit. In hodierno Martyrologio Romano ita habetur: Romæ depositio B. Anastasii Papæ, viri ditissimæ paupertatis et Apostolicæ sollicitudinis, quem, ut ait S. Hieronymus, diu Roma habere non meruit, ne orbis caput sub tali Pontifice truncaretur: nam haud paullo post ejus obitum Roma a Gothis capta atque direpta fuit. Scilicet sub S. Innocentio successore, anno Christi ccccx. Ejusdem S. Anastasii Papæ et Confessoris memoria etiam celebratur in antiquis Missalibus et Breviariis Ecclesiæ Mediolanensis.

10 Sepultus fuit in cœmeterio suo ad Ursam Pileatam, de quo observat Aringhus, lib. 2 Romæ subterraneæ cap. 19, cœmeterium illud extitisse via quondam Portuensi, longe tamen diversum ab altero ejusdem nominis, quod in Esquilis ad S. Bibianæ ecclesiam extabat. In pervetusto enim quodam MS. codice Vaticano Indiculum locorum haberi, ubi quondam Summi Pontifices conditi sunt, et ista legit. Ad Ursu Pileatu Portu, Anastasius, Innocentius.

Hic est Anastasii successor, etiam Sanctus, etiam ad Ursam Pileatam sepultus. Willielmus Molmesburiensis lib. 4 de Gestis Anglorum cap. 2 in Guilielmo II, describit numerum portarum Urbis Romæ, et multitudinem sacrorum cinerum, prout in antiquis Catalogis repererat: et quod huc spectat, ista interserit. Tertia decima, Porta Portuensis dicitur et Via, ibi prope in ecclesia sunt Martyres Felix, Alexander, Abdon et Sennen, Simeon, Anastasius, Pollio, Vincentius, Millex, Candida et Innocentia, sive, ut Aringhus legit, Innocentius, de SS. Anastasio et Innocentio Pontificibus et Confessoribus Malmesburiensem intelligens.

11 Paschalis Papa, anno dcccxvii, die xvii Januarii creatus, ex Presbytero Cardinale titulo S. Præedix præfatam ecclesiam mox restauravit, et multa corpora Sanctorum in cœmeteriis jacentia recolligens in eodem condidit xx Julii, atque inter alia fuisse corpus S. Anastasii, Pontificis Romani, legitur in tabula marmorea, prope oratorium S. Zenonis appensa: cujus verba exhibet Onuphrius Panvinus lib. de vii Urbis Ecclesiis, ubi fere sub finem agit de ecclesia S. Præedix. Octavius Panciroli in Thesaurio abscondito Urbis, in Indice Reliquiarum, asserit corporis S. Anastasii partem esse in dicta ecclesia S. Præedix; partem in ecclesia SS. Silvestri et Martini in Montibus: et ad hanc ecclesiam reliquias S. Anastasii a Sergio II (qui ab anno dcccxliv usque ad annum dcccxlvii sedit) delatas fuisse, videtur colligi ex Anastasio, qui dictam ecclesiam a Sergio II restauratam et dedicatam ait: et tunc sub altari sacro collocatam fuisse corpora Sanctorum, inter quæ recensentur SS. Anastasii et Innocentii Pontificum: quæ verba ibidem etiam leguntur in Inscriptione marmorea: quam integram edidit Joannes Antonius Filipinus in libello de antiquitate et veneratone hujus ecclesiæ. Ejusdem quoque Anastasii Pontificis esse Reliquias, quæ olim Tibure colebantur, cum titulo Anastasii Confessoris die xii Septembris, quæque anno mcv cum Reliquiis SS. Pontiani et Eleutherii translatae fuerunt Trojam Apuliæ civitatem, verosimile nobis videri diximus ad diem xviii Aprilis, agentes de S. Eleuthero Acanensi; ipsam Historiam, a Ruffredo Præcentore teste oculato scriptam; daturi xix Novembris ad Acta S. Pontiani Pontificis Romani, de quo, quod suis in reliquiis Trojæ honoretur, firma hactenus persuasione est creditum; cum de aliis, quod Romani Pontifices fuerint, necdum Trojæ fuerit cogitatum. Præterea Ludolphus Dux Saxoniz a Sergio Papa Reliquias sanctorum Præsulem Anastasii et Innocentii impetratas detulit: in quorum honore monasterium et cœnobium primo in Brunesteshusen, deinde in Grandesheim construxit. Ita Auctor Vitæ S. Godchardi Episcopi Hildeshemiensis iv Maii danda: et consentit Tungmarus in Vita S. Bernwardi decessoris 20 Novembris. Verum quia Witichindus et alii solum meminerunt Reliquiarum S. Innocentii, arbitramur non adeo magnam partem Reliquiarum S. Anastasii fuisse adjunctam.

12 In MS. Florario Sanctorum ad diem xviii Aprilis ista leguntur: Elevatio S. Anastasii Papæ, lusus nominis primi. Ad quem etiam diem Hermanus Greven in Auctario Usuardi meminit S. Anastasii Papæ: sed per errorem appellat Martyrem.

Ejus reliquie sunt in ecclesia S. Præedix,

E et in ecclesia SS. Silvestri et Martini:

forte etiam Trojæ in Apulia:

F et aliquæ in Saxoniam translata.

Elevatio 18 Aprilis.

DE S. EULOGIO XENODOCHO, CONSTANTINOPOLI IN ECCLESIA S. MOCH.

G. H.

XXVII APRILIS.

Constanti-
nopol in
templo S.
Mochi,

colitur S.
Eulogius
Xenodochus
die 27,

Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis pag. 37 editionis Lupaeræ, alias 79, de Aedificiis hujus urbis agens, ista scribit : Templum SS. Mochi et Menæ dicavit Constantinus Magnus, cum prius esset fana idolorum. Et quidem S. Menam, ejectis dumtaxat simulacris et novo indito nomine, uti erat reliquit : Templum S. Mochi, duplo tunc majus quam nunc est, media parte contraxit, et altare ibidem erexit. Quoniam vero ibi olim S. Mocius interemptus fuerat, ea re templum hoc ipsius nomini dicavit, ejusque corpus illuc transtulit. S. Mocius seu Mutius colitur a Græcis xi Maii, a Latinis xiii ejusdem mensis. Cum dein templum illud corruiisset, tempore Justiniani Magni illud extructum fuit, et huc usque saluum permansit.

Hoc in templo vixit aut certe sepultus sacram venerationem obtinuit S. Eulogius Xenodochus, quem in pace requievisse,asserunt Græci coluntque in Me-

naïs excusis et MSS. Parisiensibus Cardinalis Mazarrini et Dionensibus Chisletii, et apud Maximum Cytherorum Episcopum, idque hoc xxvii Aprilis. At sequenti de xxviii Aprilis locus ei assignatur in Synaxario MS. Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu his verbis : καὶ μνημὲν Εὐλογίου τοῦ Ξενόδοχου ἐν τῷ ἁγίῳ Μοχίῳ. Et memoria Eulogii Xenodochi in Sancto Mochio. Officium ejus in adjuncto disticho a Menæis exprimitur : ubi optatur ut Abraham, nomine Christi hospitum in cælis exceptor, hospitio excipiat Eulogium, tamquam eum qui hospitum exceptor in vita fuerit. Græca autem sunt ejusmodi.

Τὸν Εὐλόγιον, ὡς Ξενιστὴν τῶν ξένων,
Χριστοῦ Ξενιστὴς Ἀβραάμ Ξενίετω.

Quo vero tempore ibidem S. Eulogius floruerit non constat. Forsan quando a Justiniano fuit templum S. Mochi de novo constructum.

et 28 Aprilis.

E

DE SANCTO TERTULLIANO, EPISCOPO BONONIENSIS IN ITALIA

D. P.

XXVII APRILIS.

Episcopus
Bononiensis
quotus ?

monasterium
condit,

Beatus Tertullianus, quotus post S. Zamam, primum Bononiensem Episcopum, ad Ecclesiæ istius clarum siderit, incertum dictum est, scriptoribus, quia idonea desunt monumenta, dicere opinantibus. Ab Ughello, tom. 2. Italæ Sacre, ordine undecimus ; a Masino, part. 2. Bononiæ Perillustratæ, decimus tertius ; a Celso Falconio, in Memoriarum Historicarum Ecclesiæ Bononiensis, octavus ; et a Carolo Sigonio, lib. 1 de Episcopis Bononiensibus, septimus refertur. Initia Episcopatus plerique in annum Domini cccclxx aut circa conjiciunt. Pauca de illo prodidit vetustas, ideoque et scriptores recentiores materiam destituit. Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italæ, hoc ex Carolo Sigonio elogium illi textit. Tertullianus, Episcopus Bononiensis VIII, post S. Paternianum subrogatus, Ecclesiam Bononiensem circa annum salutis cccclxx cepit administrare. Hic monasterium S. Helenæ in agro Bononiensi, apud Lavinum amenum, a Bononia ad septem millia passuum distans, aut construxisse aut constructum probavisse putatur, quod his temporibus non extat ; sola ecclesia, quæ parochialis est, a Fratribus Servorum possessa, cum aliquot ædibus extante. Namatio, Episcopo Arvernensi, aliquot Reliquias SS. Vitalis et Agricolæ Martyrum, in novam ecclesiam a se ædificatam inferendas, postulanti concessit : qua de re S. Gregorius

Episcopus Turonensis, lib. 2. Historiæ Francorum et lib. de Gloria Martyrum, verba facit. Idem cum ceteris Emilie Episcopis Joanni Episcopo Ravennati, qui Gregorium quemdam Episcopum Mutinensem contra fas ordinaverat, adversatus esse videtur. Hoc Episcopo Odoacer Herulorum Rex Italiam invasit. Sanctus autem Episcopus, Ecclesia sua aliquot annos rite administrata, v kalend. Maji a seculo migravit, et in æde S. Felicis conditus est. Quæ hic de petitis ac impetratis Bononia Sanctorum Reliquiis produntur, narrantur quidem lib. 1 Miracul. cap. 44 a Gregario ; sed nullo Episcopi Bononiensis, a quo postulabantur, nomine prodito : unde pro S. Tertulliano non aliud hic esse fundamentum credimus, quam conjecturam petitam ex eo, quod utrasque, Tertulliani scilicet et Namatii, Episcopatum in eadem incidisse tempora quidam autumant. Sigonius, ex quo sua disprompsit Ferrarius, Tertullianum Reliquias S. Namatio anno cccclxxvii donasse auctor est, ita quippe rationem postulare temporum. Verum si Samaritanis credimus S. Namatius aliquot jam ante annis exivis excesserat, utpote decessor S. Eparchii, cujus mortem ad annum cccclxxii consignavit. In Martyrologio Romano ad xxvii Aprilis scribitur hoc modo : Bononiæ S. Tertulliani Episcopi et Confessoris.

sepelitur
Bononiæ in
templo S.
Felicis,

an. SS. Vi-
talis et
Agricolæ
Reliquias
S. Namatio
donavit ?
F

Inscriptus
Martyrologio.

DE SANCTO THEOPHILO PISCOPO BRIXIÆ IN ITALIA.

D. P.

SEC. V.

Tribulæ Ecclesiæ Brixianæ, ex iisque Galesiniis, ac post Galesinium Baronius in postrema Martyrologii Romani recognitione, memoriam hoc die faciunt S. Theophili Episcopi et Confessoris. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italæ hæc de eo habet : Theophilus Episcopus Brixienensis, inter SS. Gaudentium et Silvium Ecclesiam Brixianensem

diene gubernans, in numero Sanctorum haberi et coli meruit. Quo tempore precise vixerit, quidve egerit ad posteros non pervenit. Illud ex Annalibus et Episcoporum tabulis habetur, Theophilum Gaudentio, Philastrii discipulo et successori per S. Ambrosium Episcopum Mediolanensem ordinato, subrogatum fuisse. Hæc Ferrarius, qui deinde in suis annotationibus

SS. Gauden-
tium et
Paulini
successor,

A notationibus citat sæpe memorandum ac memoratum Sermonem Ramperti Episcopi Briensis in Translatione S. Philastrii : sed si attentius eum legisset, invenisset inter SS. Gaudentium atque Theophilum medium poni S. Paulum, aliis Paulinum, de quo ad iv Martii egimus. Hoc tamen recte, quod maluerit tempus Sedis incertum fateri quam de eodem divinare, uti fecere Jo. Franciscus Florentinus in Catalogo MS. Episcoporum uberiori quam qui impressus prodit, et Bernardinus Fagnus in Carlo et Martyrologio Brixiano : quorum iste sedisse eum scribit, quo tempore Innocentius summus Pontifex et Arcadius Honoriusque rerum potiebantur ; Fagnus vero, quiescere circa annum Domini cccxlv, sedente Leone Magno, et imperantibus Valentiniano tertio et Theodosio. Simili conjectura Ughellus in Italia sacra, annum initi Pontificatus scribit fuisse circiter cccxxxix.

incertum
quo præcise
tempore,

quiescit in
Concilio
Sanctorum,

2 Prædictus Florentinus addit : Meminerunt antiquissimi Sanctorum Episcoporum fasti, ejus ossa quondam jacuisse ad Concilium Sanctorum, eadem forte Basilica, quam S. Gaudentius, Sanctorum xl Martyrum illatis lipsis, dedicavit, et Concilium Sanctorum nuncupavit; licet nulla omnino ejus vestigia nec Reliquiarum memoria supersit. Non temere tamen opinari quis possit, diversam ab illa ejusdem nominis ecclesiam ante S. Gaudentium hic extitisse, ubi tot olim Martyrum carnes patratae; cum præsertim Baronius, in Martyrologio Romano ad xxiii Junii Molanum secutus, affirmet, Concilii Martyrum nomine locum illum intelligi, ubi multorum Martyrum corpora sepulta sunt, qualia loca etiam cœmeteria seu dormitoria sunt appellata. Collegit Molanus, ex eoque Baronius retulit rariu loca, unde intelligi possit, quid Romæ et alibi essent Concilia Martyrum; sed neutri in mentem venit ea confundere cum cœmeteriis Christianorum aut Basilicis. Quid igitur? Non ecclesiam seu basilicam, sed locum intra eos certum ac peculiari ritu dedicatum intelligimus, ad plurium Sanctorum ossa ex cœmeteriorum communium cavernis educta, seorsim a vulgo Christianorum aliorum in iisdem cœmeteriis sepulcorum, honestius collocanda et commodius veneranda; qualem locum utrum primus dedicaverit Brixia Gaudentius, et intra quam ecclesiam, non possumus divinare, antiquorum testimonio destituti.

per S. Gaudentium
dedicato :

nunc in æde
S. Jo. Evangelistæ
servatur :

3 Ubi istud Sanctorum Concilium fuerit, nunc certe (ut idem Florentinus et ceteri asserunt) sacrum S. Theophili corpus in æde S. Joannis Evangelistæ servatur. Est hæc inter Parochiales apud Fagnum in Catalogo 4 Cœli Brixienis ordine nona, a deforis Brixia sive in pomerio antiquitus dicta; quia ante civitatis extensionem ad plagam occidentalem extabat in suburbio. A ducentis retro annis erat Præpositura sub Presbyterorum administratione : ad quam Canonici Regulares S. Salvatoris, Regulam S. Augustini profitentes, tunc evocati, hactenus demorantur : ecclesiamque eandem, vetustate fatiscentem, continuo reformant. De corporibus, in hac ecclesia quiescentibus, tale extat in libro Provisionum civitatis decretum, dati xxii Aprilis, anni mxxv : In ecclesia S. Joannis existunt corpora SS. Gaudentii et Theophili Episcoporum et S. Silvæ Virginis : a quibus separentur capita, et ponantur in statuis vel vasis argenteis, fabricandis expensis Reverendorum Patrum et Parochianorum, ut honorifice congruis temporibus cum veneratione per civitatem possint deferri.

hujus et S.
Gaudenti ac
Silvæ corpora,

4 Ita tunc quidem decretum; sed (nisi in numero error est) res executioni mandata non fuit, aut saltem non fuerunt tunc fabricata statua vel vasa designata, sed solum post annos lxx, prout infra apparebit, in pleniori Translationis tunc factæ historię, cujus hæc memoria invenitur in dicto Provisionum libro: SS.

Theophili, Gaudentii et Silvæ corpora, quæ hactenus fuerant recondita in singulis arcibus marmoreis, in capella a monte altaris majoris ecclesiæ S. Joannis, pro illuminanda dicta capella ablatae fuerunt dictæ arcibus, Corporibus prius ablatiis. Quæ deinde Corpora die Dominico ix Julii, hoc anno mxxv, cum solenni processione circumcirca parochiam S. Joannis delata, reposita fuerunt in altari nuper reformato in dicta capella, habita prius licentia, per Reverendos Canonicos Regulares dictæ ecclesiæ, a Reverendissimo Episcopo et Deputatis Civitatis. In qua processione affuerunt dicti Canonici et illi de S. Afra, cum eorum Abbatibus, habentibus mitras aureas et pastoralia, et cum baldechinis serico et auro contextis. Adhuc etiam Religiosi omnes, excepto Clero et monachis SS. Fanstini et Jovitæ, S. Euphemie et S. Petri de Oliveto. Regulationi processions præerant ministri Cancellariæ civitatis : et parietes stratarum erant omnes aulicis spaliis contentæ.

anno 1595
a vestustis
arcibus sublata
sunt,

5 Coluntur S. Gaudentius xxv Octobris, S. Silvia xv Decembris. Spaliarum quibus ornati dicuntur stratarum parietes, ita dicuntur a spallis, id est humeris; eo quod ad commodiorem humerorum reclinacionem ducantur ante parietes quibus assidentur: unde Tuscanis spalliera dicitur quicumque ornatus ex asseribus, stercis, coriis aut tapetiis supra scamnorum altitudinem parieti pretextus, quam vocem acclinatorium humerale possemus interpretari. Parro totius rei, hoc ultimo solennis translationis actu gesta ordo, prolixius distinctiusque circūtur descriptus in archivo monasterii S. Joannis; unde cum nobis sua manu fideliter extraxit ac scripsit, idem qui præallegata alia monumenta curavit, Bernardinus Fagnus, Presbyter Brixianus, antiquitatum patriæ pro gloria Dei diligens perquisitor, uti ipse se hanc vane subscripsit his aliisque ad Aprilē spectantibus monumentis. Translationis autem, quam dixi, plenior historia talis est.

et per urbem
circumdata.

E

Translationis
historia ex MS

6 Cum Sanctorum Gaudentii XI, et Theophili XIII Episcoporum Brixie, ac S. Silvæ Virginis corpora minori quam par erat dignitate, in tribus obsoletis lapideis arcibus hujus sacelli jacerent; R. P. D. Florinus Canalis, Brixienis, Canonici Regularis, summa in eos Sanctos pietate motus, suis impensis sacellum hoc expolivit, arcas removit, aramque construxit; in qua conderentur eorundem Sanctorum corpora, conspicienda quo die uniuscujusque natalis dies celebraretur: quæ interim in sacrarii idoneo loco reposita fuerunt, ac tandem vii Idus Julii, anno post Virginis partum mxxv, per adm. R. P. Gregorium Masinum, Canonicum Regularem ac D. Joannis Præpositum, translata, et in hujus sacelli ara condita hoc ordine.

Renovato
altari inferenda
corpora,

F

7 Triduo ante camparum omnes civitatis, ad significandam lætitiā, pulsatae; templum convestitum auleis, suffitumque suavissimis odoribus fuit. Tum Sacro solenni ritu symphoniaque magna et grata peracto, processerunt opificum ordines, tum civitatis Sodalitates omnes cum luminibus. Sequebantur Religiosorum singulæ familiæ supplicantes: novissime Canonici Regulares Lateranenses, commixti Canonicis Regularibus S. Salvatoris, omnes candidati: postremo unumquodque Corpus sub serico auroque distincta tenta deferebatur a Diaconibus. Sacro etiam oneri succumbebant adm. R. D. Julius Maurus Brixianus, Canonici Regularis Lateranensis, Abbas S. Afre; et ipse D. Gregorius, S. Joannis Evangelistæ Præpositus; Pontificali ornatu pretiosi-que mitris fulgentes.

in processione
solenni,

8 Sanctorum arcæ, eleganti forma constructæ, Damasceno serico auroque textili circumvestitæ et oblectæ erant. Uniuscujusque feretri latera thuribula cingebant: circumstantes se affundebant quam plurimi,

non sine
miraculis,
delata sunt

A rimi, accensas faces præferentes. Pompam clauderant summus civitatis Magistratus, nobiliores quique et innumera utriusque sexus multitudo; obstrepentibus, tum in exitu tum in reditu, a caco-dæmone vexatis: a quorum nonnullis vel partim vel omnino fugati dæmones dicuntur. Fuerunt qui impuros spiritus muscarum vel arenearum instar, ex aliquibus exisse confirmarunt. Quocumque pium incedebat agmen, multa passim erant odoramenta, erectæ sacræ aræ, ipsi parietes vario, tum serico, tum laneo peristromate, pictisque tabulis exornati. Statis vero locis bellica tormenta, cum reboatu displosa, obtundebant canoram vocem tubarum.

9 Hisce magnis honoribus per civitatem perducta Sanctorum corpora sunt: quibus per eam fere totam diem applicata fuerunt rosaria innumera. Postremo, per eundem D. Masinum Præpositum, in hujus sa-

celli ara honestissime recondita: ipsorum cranea in suis quæque statu, auro argentoque superinductis, a vertice ad pedes usque Sanctorum imagines referentibus, et ipsius D. Floriani Canalis sumptu confectis, inclusa fuerunt. De solenni horum sanctorum Corporum translatione, repositione in ara, et sacris eorum craneis in suis statu reconditis, rogatus fuit D. Camillus Gu'da, Episcopalis Curiae Cancellarius, totius ecclesiæ clavum tenente Clemente VIII, Episcopali munere Brixie fungente Amplissimo Cardinali Francisco Mauroceno, universam Congregationem Canonorum Regularium S. Salvatoris regente Reverendissimo Patre D. Peregrino Marchetto Mantuano, principem locum in Veneta Republica tenente Serenissimo Marino Grimano, Illustrissimis viris Silvano Capello Praetore, et Nicolao Donato Praefecto hujus civitatis Brixie.

AUCTORE D. P.

capita sanctorum reclusa.

DE S. JOANNE CONFESSORE HEGUMENO MONASTERII CATHARORUM

G. H.

CIRCA AN.
DCCXIII.Initia iconomachiae
sub Arabum Prin-
ce Gerido,ac deinde
Leone Isaau-
rico,ad cujus
tempora
perperam
relatus S.
Joannes,convincen-
tibus Me-
nelis ad
tempora
Leonis Ar-
meni refe-
rendus,

B *Non unam S. Joannes molestiam, ob assertum sacrarum imaginum cultum, tulit ab iconomachis: quibus classicum primus circa annum Christi DCCXXII Hebraeus quidam præstigiator, Serantapicus vel Sarantopichys dictus, præiit: Gerido Arabum tyranno denturmas cum triginta annorum principatu voluptates raticinatus, si per universum regnum omnes e Christianorum templis Divorum imagines sustulisset. Quod quidem ille cum impio jussu fieri mandasset, sublatus anno sequenti præmatura morte e vivis, sacrilegi impostoris raticinium fuisse vanum ostendit. Simili tamen persuasione Judæorum abipso Leo Isauricus, posteaquam decem annos Dei benignitate recte ambulaverat, neque sacrarum imaginum mentione fecerat, ut ad eum in epistola Gregorius II Pontifex scribit; anno tunc imperii sui decimo, et ipse factus Sanctorum hostis, impio edicto eorum imagines proscripsit; instigatus a quodam, ut ferunt, qui Biser dictus, ex desertore Christianæ fidei et vinculis Sorruccenorum in audacem libertatem assertus, ob corporis robur et provæ opinionis consensionem, in magna apud Leonem auctoritate erat. Vulgato edicto ingens statim tempestas in imagines et earum cultores desavit: aliis, qui obsistebant tam impiis ausis, capite, aliis carcere ac exilio mulctatus. Inter quos S. Joannem Baronius ad annum Christi DCCXXXI, Leonis vero XIX recenset, hoc ex Menologio Græcorum ad diem XXVII Aprilis, elogium ejus transcribens:*

C 2 Eodem die sancti Patris nostri Joannis Confessoris, Abbatis monasterii Catharorum. Hic sub impio Imperatore Leone, pro sanctarum imaginum defensione, cum in exilium mitteretur; convocans multos eosque admonens, Vigilate, inquit, Patres et Fratres, ne a diabolo ad negandam Sanctarum imaginum venerationem subripiamini. Ductus autem ad Imperatorem libera voce impietatem illi exprobrans, jussus est in oculos verberari: ac ferreis catenis vinctus, exul mittitur in castrum Pentadactylum nomine: ibique ligatis pedibus carcere inclusus, decem et octo menses detentus est. Post hæc in urbem ipsam, in conspectum Imperatoris, tamquam ad triumphum duxerunt. Denique post multas ærumnas, cum aliis plurimis relegatus in insulam Aplusiam, exactis illic duobus annis et dimidio, visione quadam admonitus; cum his, qui cum illo erant, obitum suum prædixisset, migravit ad Dominum. Hæc ex Menologio Baronius in quibus sane reperias nihil, quod S. Joannem ad tempora Leonis Isaurici referendum esse probet. Cæpta certe sub illo

iconomachia ultra iit. Bellum sacris imaginibus indictam Constantinus Copronymus, patre nihilo melior filius, prosecutus est; a qua velut hereditaria impietate ad nepotem Leonem Prophyrogentum et inde multo exemplo ad Leonem Armenium transit. Ad hujus tempora, qui Orientis imperium anno DCCXXII cepissent, consuetudinem esse illustrem S. Joannis confessionem aperte Menæ convincunt, dum eam ita narrant.

3 Eodem die sancti Patris nostri Joannis, Confessoris et Archimandrite cænobii Catharorum. Beatus hic Joannes Rhenopoli, quæ fuit una ex urbibus Decapoleos, Christianis et piis parentibus Theodoro et Gregoria natus, novennis operam sedulum dedit litteris, molestus et obsequens. Quibus nominibus ab suo magistro magnopere dilectus est: cum quo et secundam Synodum Nicenam profectus est. Inde præceptor ejus Constantinopolim venit, ubi Archimandrita creatus est Dalmatarum. Ipse autem, cum egregia esset corporis dignitate, Presbyter est initiatus: inde missus ab Imperatore Nicephoro et Præses cænobii Catharorum renuntiatus, ovile Christi ad nutum Dei, Apostolico more annis paulo amplius decem, rexit, ab omnibus mortalibus dilectus. Tentationes autem, ab omni boni hoste diabolo in optimum quemque paratæ et cogitatæ, Beato divinitus significatæ sunt: qui suis in certum vocatis et admonitis, Vigilate, inquit, Patres et Fratres, ne capiamini a dæmone, et cultum sacris imaginibus negetis; me enim non amplius inter vivos videbitis. Hæc ille cum prædixisset, venere quidam a Leone Iconomacho submissi, feris quam hominibus propriores, qui totum Religiosum gregem dissiparunt, et quæ in cænobio repererunt tamquam sua sibi quisque usurparunt. Ipsum autem Joannem, Abbatem et Pastorem illorum, catenis vinctum Constantinopolim traxerunt, monasterio ejus proscripito et prædæ omnium relicto. Porro vir Sanctus ubi ab Imperatorem venit, ipsum et impium et apostatam appellavit, aliaque multa sine rubore ingessit, et quasi tonitrua in illum detorsit. Quibus ille inflammatus, oculos ejus et faciem nervis bubulis atrociter cecidit: at ipse verberibus affectus, sibi gratulabatur, quod pro Christo talia pateretur.

4 Mox in carcerem domesticum rejectus, tribus ibi mensibus exactis, exilio damnatus, relegatur in castrum quod Pentadactylum appellarunt in regione Lampes: ubi catenis ferreis constrictus et in tenebrosam custodiam datus sesquiannum delinuit.

Deinde,

E

litteris eruditus cum magistro ad 2 Synodum Nicenam profectus,

fit Presbyter et Abbas cænobii Catharorum,

unde confirmatus in cultu Sacrarum imaginum monachis,

Constantinopolim abductus, oburgato Imperatore nervis ceditur,

carcere dein et exilio multatus.

A Deinde, spoliatum omni amictu, in urbem, spectante
AUCTORE G. II Imperatore, protraxerunt. Imperator, post multos
sermones ultro citroque habitos, illum Joannis pseu-
dopatriarchæ Constantinopolitane magnæ Ecclesiæ
tradidit: a quo mille malis afflictus, fameque et
inedia longo tempore prope enectus, tandem ad Im-
peratorem reductus est; qui illum in castrum, quod
ab ariete et tauro Criotaurum appellabatur, apud
Buccellarios situm amandavit; et in obscurissimam
ibi caveam compegit, adiligendoque et cædendo prope
conferit. Sanctus tamen semper Deum laudavit,
omniq[ue] gratissimo animo sustinuit. Impio vero
Imperatore mactato, Michael in ejus locum successit,
qui exules revocavit. Unde Sanctus hic Chalcedo-
nem usque progressus, non est permissus urbem
ingredi. Imperante deinde Theophilo relegatur in
insulam Aphusiam: ubi expleto biennio cum di-
midio oblatum est illi visum cæleste; itaque
iis qui cum illo erant, suam e vita emigrationem
denuntiavit, et post triduum ad Dominum excessit.
Hæc Menæa.

in eodem
pie vitam
fuit:

locus natalis
Decapolis.

B

5 Videtur ergo S. Joannes. Decapolitu fuisse ex
loco natali, sicut etiam fuit S. Procopius Decapolita,
insignis Christi Confessor, ob cultum sacrarum imagi-
num plurima passus, cujus certamen celebravimus ad
diem xxvii Februarii. Decapolis autem, hoc medio ævo
notior celebriorque ea fuit, quæ ad Isauriæ perti-
nens S. Gregorium Decapolitum ejusque discipulum Joan-
nem, ab hoc nostro Catharorum Hegumeno diversum,
Constantinopolim ex simili causa misit, ut dictum xviii
Aprilis. In hac sicut Irenopolis fuit Gregorii patria,
sic et Rhenopolis aliquo potuit fuisse appellata, nisi
suspiciari malis, verum nomen esse ipsam prædictum Ire-

napolim, a quo primam syllabam abstulerit socordia
amnuensium. Hæc de natali solo, in quo circa annum
mccclxxv videtur prognatus fuisse, et novennis studia
litterarum arripuisse, et cum suo Magistro ad Synodum
Nicenam secundum anno mcdlxxxvii accessisse, et ci-
dem suo Magistro adhæsisse creato Archimandritæ
Dalmatarum in urbe regia Constantinopolitana, ac dein
Presbyter creatus, et a Nicephoro Imperatore (qui ab
anno secundo, usque ad undecimum post octingentesi-
mum regnavit) Hegumenus monasterii Catharorum
constitutus, illud rexit usque ad tempora Leonis Ar-
meni, qui Imperium ab anno mccccxiii, usque ad annum
xx dicti sæculi gubernavit. Hujus ergo tempore mona-
stio vastato, vinculus in urbem Constantinopolitanam
abductus, carceri inclusus, et postea exul missus
ad castrum Pentadactylum in ditione seu territorio
Lumpis, ubi Asiæ minoris juxta Mæandrum fluvium,
et dein ad Buccellarios Bithyniæ populos exul missus.
Interim Leoni Armeno anno mccccxx occiso successit
Michael Bulbus, sub quo licet Cholredone morari.
Postmodum sub illius filio Theophilo, ab anno mccccxxix
imperante, iterum in exilium actus fuit: in quo cum
annis duobus cum dimidio virisset, Confessor ex hac
vita ad Christum migravit, circa annum mccccxxii,
aut proxime sequentes. Hinc elogium Martyrologii
reformandum esset, ac dicendum: Qui sub Leone
Armeno et Theophilo Imperatoribus pro cultu sa-
crarum imaginum varia certamina et exilia perpes-
sus est. De Aphusia, quam in Ponto Euxino quæren-
dam putamus, agi poterit ad Acta SS. Theodori et
Theophanis Fratrum; qui xxvi Decembris coluntur et
in eadem exularunt.

D
Tempus na-
talis,

vita monas-
tica,

exili,

E

obitus.

DE S. ZITA VIRGINE, LUCÆ IN ITALIA.

ANNO
MCCCLXXII

Ex Sanctæ
frequentis-
simis mi-
raculis,

150 notata
authentice,

quorum col-
lectio de-
scripta sub
an. 1380,

C

Diem hunc a S. Antonio, Eremita et Presbytero
Lucensi, exordientes, vidimus eundem illius
Ecclesiæ calendario MS. quod erat vetustio-
ris notæ, hæc verba inserta, v kal. Maji An-
tonii Eremitæ, et Site de Luca. Dicitur de Luca,
quia in ejus urbis territorio nata, in ipsa vitam finiens,
virtutum maximarum excellentiam, non solum miracu-
losa corporis etiam nunc incorrupti integritate, sed
frequentissimis maximisque beneficiis, quæ ad suum pa-
tracinium refugientibus præstitit, ibidem comprobavit.
De his cæcus Vitæ unctor sic loquitur: Nos autem
omnes in veritate possumus attestari, quod non tan-
tum pluribus quam centum quinquaginta diversis
aruminis furereisque languoribus et periculis fatiga-
tis miraculose subvenit (prout de singulis prædicto-
rum, et sigillatim, et in forma publica, scripsit vir
fide dignus Faytinellus Notarius, testibus idoneis
et juramentis receptis) sed extitit copia multitudinis
personarum, quibus diversis locis et temporibus
multifarie exhibuit gratiæ subsidia et salutes corpo-
ris, ac exhibere non cessat; qui non solum excede-
rent numerum millenarium, sed pene incredibilis
auditoribus quibuslibet videretur.

2 Dolendum est non solum non esse scripto notata
multa illa ac pene innumera; sed nec conservata esse
authentica illa Faytinelli Notarii instrumenta. Hanc
tamen jacturam utcumque compensat Familia Fayti-
nellæ (cui S. Zita diutissime et fidelissime est famulata)
codex pergamenus, præter Vitam, continens miracula
fere centum, ex ipsis instrumentis fideliter atque verbo-
tenus transcripto, circa annum mccccxxx, omnia intra
decem menses continuos patrata, quorum ultimum unum.

98 præcipuum nobis fundamentum præbet universæ chro-
nologię circa hanc Sanctam constituendæ: sic enim in-
choatur: Jacobina uxor Benajunctæ... anno mcdlxxxix
die decima mensis Januarii corporaliter ad sancta
Dæi Evangelia juravit... quod hoc proximo præterito
anno in æstate, juxta festivitatem Ascensionis Do-
mini, quando B. Zita virgo sanctificaverat, id est
Sancta fuerat declarata, in civitate Lucana, ipsa vo-
vit se Deo et supradictæ Virgini.

3 Nullius erroris suspicioni obnoxiū esse anni hic
notati numerum, probat pars maxima præcedentium mi-
raculorum, in quibus dies mensis cum numero feriæ sic
conjungitur, ut singula debuerint scripta esse anno
mcdlxxviii, habente litteram Dominicalem B, quando
Pascha celebratum fuit xvii Aprilis, et festum Ascensio-
nis die xxvi Maji. Similis diei et feriæ concursus nota-
tur in morte ipsius Sanctæ, xxvii Aprilis feria iv; et
hunc concursum habuit præcedens annus bissextilis
mcdlxxii. Hoc igitur mortuam Sanctam statuimus:
quia nulla causa suadet intra sanctificationem ipsius et
beatam mortem longius intervallum constituere; consti-
tuere autem intervallum annuorum aliquot omnino cogit
ipsa relatio miraculorum a morte crebrescentium, prout
ea attinguntur in Vita num. 35. Dicitur enim, quod
illis diu incredulus Prior S. Frigidiani aliique, tandem
tamen consilio et collatione concordi, in lapideo sar-
cophago fecerunt concludi venerandum corpus... ex-
pectantes rei exitum, ut videlicet, si opus idem foret
sic. itum et dumtaxat humanum, cito deficeret. Mi-
racula vero, quæ Notarius Faytinellus excepit xxviii et
xxx Aprilis, supponunt, corpus inclusum lavello, id
est lapideo sarcophago, et Priorem de miraculorum ve-
ritate

probat San-
ctis ad-
scriptam
an. 1278,
F

mortuam
an. 1272,

non 1279.

A ritate persuasum, ut credi non possint ipsa die mortis auctori capisse, sed ejusdem mortis die aliquo anniversario. Quapropter sciendum est hactenus errasse auctores omnes, qui Vitam mendose transcriptam seculi, S. Zitam obisse dixerunt anno MCLXXIX. Etenim talis annus litteram habuit Pontificalem, non B, sed A; ac proinde diem XXVII Aprilis, non eumque FERIA concurrentem. Neque suspiceris annum hic notari juxta stylium Pisanorum ac reliquarum fere per Etruriam populorum, pro eo quem nos MCLXXVIII numerarem: Lucenses namque in supputandis annis Romanum et communem stylium secutos, tam multis potest exemplis doceri, quam multa apud eos condita Instrumenta vel citantur vel integre producantur a max. laudando Florentino, in libro cui titulus, *Memoriae Matildæ Comitissæ*.

Ea canonizatio legitima et publica fuit,

4 Porro anno MCLXXVIII, qua sanctificasse vel sanctificatam Zitam Virginem, indicant notarialia instrumenta, Lucensis Episcopus erat Paganellus, hujus nominis secundus, ante triennium constitutus. Absque hujus consensu factum nihil esse, circa stabilitum et ordinationem cultus pablicet, persuadent utrimumque illa verba Vita, quibus auctor dicitur. A quod avunculus et soror Sanctæ talis et conversationis et vitæ fuerint, ut si juris prohibitio non obesset, dudum pro Sanctis habitæ fuissent ab omnibus. Zitam autem

probata a Cardinalibus et Prælatibus eamque,

B ubique et libere appellat Sanctam, hoc ipso indicans ut licuisse expressa juris declaratione. Idem num. 36 incorrupti corporis testes appellat S. R. E. Cardinales ac etiam Archiepiscopos et alios venerabiles viros quamplurimos... qui corporeis oculis conspexerunt, dum pia devotione ad venerationem ejus (citratamen juris prohibitionem) sæpius occurrerunt et occurrere quotidie non desistunt. Hinc sacris Ecclesiæ fastis adscripta fuit, etiam apud externos: vidimus enim Idonis Martyrologium, ad Exemplar ecclesiæ Brixiensis in Italia descriptum, quod Ecclesiæ Tolonensi in Gallia aliquando servivit, et nunc penes Serenissimam Sæciæ Reginam Christinam servatur, his verbis auctorem die XXVII Aprilis: Ipso die Natalis S. Cæte Virginis. Non ausim tamen affirmare Sanctificationis causam ad Romanum Pontificem (erat is Nicolaus III) fuisse deductum: etsi enim primis illis Canonizationum Pontificiarum seculis longe minoris strepitus splendorisque fuerit ejusmodi actus, quæ nunc difficillima et splendissima est; non potuisset tamen fuisse tam obscura, ut ejus eamque seculæ Pontificiæ Bullæ non dehisset ac voluisset expressius meminisse auctor coævus Vita.

licet non solenniter a Pontifice;

dantur ex MS Vita et miracula 9°.

C Hanc nos primum invenimus in MS. collectione Vitarum apud Eremitas Camaldulenses, in ipsa principali eremo, indeque desumptam, sed multa correctione egentem, anno MDCLXII Lucæ transeuntes, emendandam contulimus cum MS. membraceo Familiae Paytinelæ, cum ipsum ad nos dedisset perillustris adolescens Fattinellus Barthomæi de Fattinellis, hortatu amantis simi nostri et eruditissimi hospitis Francisci Mariae Florentini: quem eodem fere tempore, quo hæc parabamus prælo, id est VII kalendas Februarii anni MDCLXXIII, ex hac ærumnosa mortalitate cum spe felicioris immortalitatis transivisse postea intelligentes ex filii ejus Marii juvenis ornatissimi litteris, gaudemus optimi viri memoriam hoc loco interseri potuisse. Eruditionem ejus testabuntur quæ publico dedit præclaræ opera: curandorum morborum peritiam laudabit civitas Lucensis universa: nos tenerimam religiosissimi hominis erga Deum et sacra omnia affectionem, et familiæ exemplis paternis institutæ integerrimos mores, tamquam domestici testes eo libentius memoria conservamus, quod in his consistat virtutum in Christiano patre-familias requisitorum summa, quæ ad consortium Sanctorum, de quibus hic agimus, pervenit. Ex eodem porro, quem supra dixi, codice, in ipsa Florentina domo, descripsimus prælaudata miracula: quæ nunc accuratius relegentes, deprehendimus eam collectionem, uno forsitan

alterove ternione aut saltem primo foliculo revulso mutilam atque adeo acephalam fuisse, et compari in eodem ternione foliculo similiter defectuosa: scriptorem autem ultra medietatem progressum (forte quod dissoluta instrumenta complura essent oblata) nullo dierum ordine servato, prout in manus veniant singula, sic in membranas retulisse post annum MCCCXXII, quando contigit miraculum ultimo notatum, tamquam Appendix veterinarum. Sed hæc ordinare nobis facile fuit, quod et facere curavimus: amissa vero supplere non tantum impossibile nunc est nobis, sed penè etiam posteris desperandum, quando prædictus Florentinus, omnia ac singula, privata ac publica, scriptorum veterum in urbe Lucensi pædagogia accuratissime scrutatus, nihil usquam reperit, quod magis authenticum atque integrum esset, quam istud Paytinelorum MS. Ex hoc etiam, et non alio, in vulgarem linguam traducta cuncta primum prodierunt prælo anno MDLXXXII, teste Silvino Ruzo, qui sua ab impresso accepit, Vitis Sanctorum Etruriæ juvenda, anno MDXCV. Ruzii compositionem secutus Cæsar Franciscus, eandem multo breviorē reddidit, inter Vitas Sanctorum Lucensium anno MDXCVI; ac denique ipsam præter prohibitionem et hodiernæ elegantie prærogativis denuo evolvavit atque restituit Pompeius Lombarii, anno MDCCCXIV; Italice omnes.

D AUCTORE D. P.

ali 50 videntur pertinere;

indicantur varia Italice edita.

E

7 In monte Di Matrone, qui Luca decem millibus passuum abest, oratorium S. Zite sacra est, ad muros vero Genuenses templum, pietate ac concursu vicinorum populorum celebre, Bisagninorum imprimis, quibus nomen præfixum Bisagnus flumen fecit. Illi scilicet S. Zitam in tutelarem Patronam adseverunt, et illustre quiddam ex ejus lipsanis argenteæ thecæ inclusum, præcipuo anni festo, ad cultum sibi exponunt. Societatem etiam instituere, cui cura est, ut sexta ejusque hebdomada feria et celebrariis per annum festis, plures in dicto templo Sacerdotes Sacris operentur: in quam si quis adscribi se curat, ex Pauli Pontificis concessione, plenam indulgentiam donatur. Hæc Societas, quinta majoris hebdomada feria, ad præcipuum Genuæ templum lugubrem supplicationem instituens, præter Dominicæ Passionis instrumenta, Patronæ suæ tutelaris imaginem circumportat, quæ S. Zitam, sinum variis plenum floribus colligentem, representat. Morem ita pingendi ex eo notam alunt, quod latere quondam pauperibus, quas sinu collegerat, panis micas, hero percurrenti quid portaret, factos repentino miraculo ex micis flores exhibuerit.

S. Zite templum Genuæ et Societas

a qua imago ejus circumferri solita,

8 Panormitana in urbe, Lucensium olim canobium fuisse, sub invocatione S. Zite, docet Racchus Pyrrhus in Notitia Panormitanæ ecclesiæ pag. 218, idque ex tabulis donationis a Nicolao Terentino, penes quem jus Patronatus erat, signatis anno MCCCXXVIII, quibus locus transfertur in Prædicatores reformatos: qui edificato ibidem sub invocatione S. Vincentii Ferrerii monasterio, non potuerunt aut noluerunt efficere, ut aboleretur vetus S. Zite appellatio: sed ea templo mansit, etiam postquam illud anno MDXII, adjuncto templo SS. Quadrageimi Martyrum, quod olim Pisanorum Xenodochium fuerat, novum longeque augustius assurrexit. Quia et suburbani eorumdem Fratrum, fortassis a dicto Lucensium sacello jam olim dependens, nomen idem servat, et villa di S. Zite dicitur. Eidem Sanctæ et urbs Eliensis, in Comitatu Cantabrigiensi sita, circa annum MCCCXXVI oratorium consecravit: ad quod ornandum Balthasar Mannus, Lucensis per id tempus Episcopus, Guilielmo Langstrohir, Equiti ordinis S. Joannis Hierosolymitani, de S. Zite lipsanis minorem dextri pedis digitum dono dedit. Minoritæ Lusitani Conventum ei in diocesi Olyssipponensi sacrum habent: ejus initia Franciscus Gonzaga, parte 3 de Origine Scraphicæ Religionis, in hæc verba tradit: Fuit olim in hoc Portugaliæ regno devotissimus quidam eremita, natione Italus, qui solitarie vitæ cupidus eremitorium, pœnitentiæ agendæ ergo,

F templum Panormi sub ejus nomine,

aliud in Anglia et in Lusitania,

A ergo, in termino oppidi, Aceiceira Lusitanice nuncupati, Olysiipponensis diœcesis, in honorem S. Citæ virginis, ex emendicatis eleemosynis sibi ædificavit. In quo et in maxima vitæ asperitate atque paupertate usque ad ultimum vitæ habitum perseveravit. Cui tamen vita functo aliquot Fratres de tertio beatissimi Patris Francisci Ordine successerunt. Illi, cum sibi tum eleemosynæ, tum quoque cetera ad victum necessaria deficerent, loco cedere decreverunt. Quamobrem venerabilis Pater F. Petrus Alvarez Franciscanus, illud ab iisdem Tertiariis, capitulariter congregatis anno a Christi Nativitate millesimo quadringentesimo vigesimo tertio, summis precibus impetravit, atque pro modulo juxta loci dispositionem paupertatisque limites adaptavit.

an corpus
ibi ?

9 Hæc de Conventus hujus primordiis Gonzaga, ad quem scriptores quidam palpabili commento S. Zitæ corpus translatum produnt, codicem quemdam Ecclesiæ Toletanæ adducunt : ex quo Ludovicus dos Anços, in Horto suo Lusitanæ, istat recitat : Anno MCLXXXVII v Kalend. Maji in civitate Pisana obiit B. Cyta, pro qua Dominus multa miracula operatur. De qua preces fundebant aliquæ Ecclesiæ, præcipue Cæsaraugustana, quam credo habere sacras Reliquias. Quidam vero eremita attulit corpus hujus virginis ex Italia, et attulit ad oppidum Aceiceira in Lusitania. Cui facta est ædicula tempore Joannis Lusitanicæ Regis. Quid aptius fabulosum esse potest ? S. Zita non Pi is sed Luca, non anno MCLXXXVII sed MCCCXXXVIII diem clausit. Corpus vero in Lusitaniam numquam allatum fuisse, publicis ejusdem et interruptis nullis annis apud Lucenses cultus manifestum facit. Eremita tamen ille, si eo post S. Zitæ mortem migravit, et cultum jam apud Lucenses obtinenti ingnium suum consecrare potuit, et reliquiarum aliquid ex Italia ad privatum cultum deferre : unde loco in Conventum postea mutato nomen deinceps hæserit.

an Sancta
quædam Silla
admittendo,
cui dictus
Conventus
dicatus sit ?

10 Diversa tamen scriptores quidam Hispani hic opinantur, Cittam, cui memoratus Minoritarum Conventus sacer est, Sillam seu Silum esse volentes : quæ juxta vetustum quemdam codicem Seguntinum, citatum ad vi Aprilis in Hagiologio Lusitano a Cardoso, Calsiæ, matri Sanctarum Virginum ac Martyrum Genivere, Victoriæ, Euphemie etc. obstetricata fuerit : quæ etiam cum aversata Calsia, quia nunc omnes partu ediderat, demergi jussisset in flumen, Silla morti ereptas Christianis nutricibus educandas dedit. De quo ista Vasconcellus in Descriptione Regni Lusitanici pag. 446 : Neque vero Virgines sanctissimæ obstetricem Sillam oblitæ sunt, a qua tantum fuerant adeptæ beneficium ; sed ab sponso suo eandem illi martyrii gloriam consecutæ. Neque auctores desunt, qui Nabantio in oppido Lusitanicæ ejus corpus scribant religiose asservatum. De his auctoribus nihil conpertum habemus ; sensum eorum, si qui fuerunt, secutus est is, qui sub Julioni Archipresbyteri Toletani nomine postea chronicum suum et adversaria protulit : ex quibus Bivaricus in Dextrum ad annum CXXXIV sequentia depromit : Cum dominum Bernardum, Archiepiscopum Toletanum, per Lusitaniam et Galliciam comitatus sum, veni Tomarium ; ubi prope templum erat S. Sillæ virginis et Martyris, ubi corpus ejus servatur : quæ creditur esse virgo, quæ creavit et educavit sanctas Virgines et Martyres sorores, scilicet Quinteriam et Liberatam et alias Lusitanas. Colitur anniversarius dies ejus martyrii Kal. Novembris : creditur passa non multo postquam Virgines illæ passæ sunt. Hæc scilicet Pseudo-Julianus : quæ occurrunt ad primum Novembris discutiemus. Narratio certe de Calsia et filiabus ejus figmentis carere non videtur : interim teste Cardoso tantum valuit apud memoratos antea Minores Juliani testimonium, ut mutato officio, quod de Patrona sua tutelari tamquam Virgine tantum

recitare solebant, illud de Virgine simul ac Martyre D deinceps recitandum susceperint.

11 Corpus etiam anno MDLXXX, reserata tunc primum arca discoopertum, imputre vividumque apparuit : de quo fidem fecere, inquit Pompeius Lommorii, qui inspexerunt x Decembris, Alexander Guidiccionius Episcopus Lucensis, cum Vicario suo Francisco Buonaroglia, et postea 11 Aprilis Cæsar Ferrierus Episcopus Eporediensis. Tunc lapidea sua arca exemptum fuisse corpus, atque in alteram ex ligno ornatorem translatum supra altare, sic ut possit conspiciendum exhiberi, quemadmodum nunc fit, verosimile nobis est : qui ipsum intuitu consideramus cum admiratione summa, facie manibusque nudis pene simile dormientis ; cetera tegbant vestes ex panno aureo, et caput insignis corona ornat : ne autem et manibus palparetur prohibebat crystallus, soli visui transitum permittens. Sicut autem ipsum nobis extra ordinem videre tunc licuit : sic ab omnibus promiscue videri potest die xxvii Aprilis, ut scribit Franciottus : quo die ut Officium de ea fieret Ritu duplicis, concessit Leo X anno mox per bullam 11 Aprilis datam : sed qua privilegium istud ad solam S. Frigidiani ecclesiam et Canonicos in ea Regulares restringitur. Anconitani, nescio quam sacri corporis partem adepti, etiam Officium aliquod de ipsa facere dicuntur, sed die postero xxviii.

corpus adhuc incorruptum.

E

VITA

ab Auctore cœvo descripta.

Ex codice MS. Camaldulensi, collato cum Originali Lucensi.

PROLOGUS.

Cum Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, hac ipsa de causa a Spiritu sancto donata, ut veluti ex communi quodam sanctitatis fonte, omnes nobis ex ea remedia propriis passionibus assumamus, propterea dictum est : Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt : ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem babeamus. Inde quoque virorum peritissimorum olim disciplinabilis mos extitit, Sanctorum celebres Vitas exquirere, earumque seriem styli officio solícite ac rationabiliter memoriæ posteritatis assignare : quatenus ob suæ studium doctrinæ, ipsorum in orbe imitatione quilibet potiretur, et eorum quandoque consortio in perennis vitæ gloria frueretur : eorum nimirum, qui fecere virtutes, tantum habetur laus, quantum eas potuere verbis extollere scriptorum præclara ingenia. Multi perinde sapientiæ luce perfusi, Sanctorum odoriferos actus luculento sermone scripserunt : quorum comparatione dum ingenii mei brevitatem mensuro, cui modicæ scientiæ exigua fluentia succedunt, et quod vix stillicidii pauperis attenuata gutta perfunditur ; intercidere meæ narrationis deberet anhelitus, ne sermo incultior reprehensione me dignum panderet, qui materiam, disertis merito scriptoribus reservandam, impudens occupassem. Quorum aurea vita quamvis me longe transcenderet ; injuriosum tamen non esse ratus sum, si fluentia, usibus hominum profutura, mea plebeia fistula manifestaret. Verens id solum et maxime, ne fluxibilis lapsu temporis memoria deperirent insignis visu vitæ gestus, et mores admirabilis femine, præclaræ virginis Zitæ : de cujus patris post obitum mirabilibus et prodigiis, pene innumeris, nil sigillatim exarasse me liqueat in hoc opere : sed ea duntaxat, quæ gessit vivens in corpore, depromo vel amplius circiter mortem. Quoniam vero in hominibus caritas et humilitas, non autem virtutum signa debent venerari (probatio quippe sanctitatis

Scriptura sacra et Vita Sanctorum scriptæ ad nostram utilitatem, Rom. 15, 4

F

qua nam optima signa sanctitatis ?

A ctatis non est signa facere, sed unumquemque ut se diligere; de Deo autem vera, de proximo vero meliora quam de semetipso sentire: et inde est, quod veritas inquit, In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinvicem) pauca tamen comparatione cunctorum scripto commendavi presenti: nam si cuncta referrem quae de hac perfecta probataque femina vel bonis ac fide dignis attestantibus viris novi, vel per memetipsum; dies, ut opinor, antea quam sermo cessabit. Scripturus itaque vitam et gesta ipsius, habitatorem ejus invoco spiritum Sanctum, qui est omnium artifex donorum aequè largitor multiplex et unicus, ac subtilis, discretus et mobilis, ceterus et suavis, habens omnem in se virtutem, cunctaque prospiciens, et dividens singulis prout vult; ut qui illi virtutes largitus est, mihi ad narrandas eas sermones tribuat, a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum.

CAPUT I.

Natales, conditio vitæ, liberalitas in pauperes, conversio aquæ in vinum, annonæ multiplicatio.

B *N*ascitur in agro Lucensi parentibus rusticis; *a* *V*ergente ad occiduum mundo, et in senium prolabente seculi corruptela, divina lucis resplenduit claritas, temporibus istis novissimis, in venerabili ancilla Dei B. Zita; provinciae Tusciae civitate Lucanæ diocesis oriunda, in rure videlicet dicto a Monte Segradi: quam Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, quique elegit infirma mundi, et quæ sunt stulta et contemptibilia, ut confundat fortia, tantis gratiarum radiis illustravit; quod licet infimis fuerit orta natalibus, summis tamen fuit virtutibus adornata, et referta copiis meritorum: signorum quoque ac prodigiorum innumeris mirabilibus adeo claruit, ut in omnem terram, in qua Christianum nomen colitur, exiret sonus eorum, et a finibus orbis terræ quam plurimi in ipsius odorem currebant unguentorum. Fide nempe inhærebat primæ veritati, Deo magis quam sibi credendo; spe vero summæ caritati, amplius confidendo de Deo quam de seipsa, caritate vero summæ bonitati adhesit, Deum super omnia et magis quam seipsum amando. Patrem quoque habuit nuncupatum Joannem Lombardum, matrem vero Bonissimam, avunculum autem Gratianum laicum, et sororem monialem, nomine Margaritam, in quodam monasterio Ordinis Cisterciensis: quorum uterque, videlicet avunculus et soror, talis et tantæ conversationis et vitæ fuerunt, ut, si juris prohibitio *b* non obstitisset, dudum pro Sanctis habitui fuissent ab omnibus.

C *2* Hæc nimirum a suo rure discedens, ætatis suæ duodecimum circiter annum, intra civitatem Lucaram ad habitandum se contulit. Ut autem juxta Apostolum ad ea, quæ opus erant, sibi suis manibus ministraret; ne forte manducaret panem doloris, aut ut invalidis et egentibus afferret subsidia, tradidit se in domum civium *c* Lucanorum degentium non longe a reverenda ecclesia S. *d* *f*ridiani *d* Lucani, in qua modo ejus corpus venerabilo *e* requiescit. Duxit igitur totum tempus vitæ suæ venerabilis Zita in domo nobilissimi prædictorum, usque videlicet ad annos ferre sexaginta, serviens dominis et dominabus suis irreprehensibiliter sine querela et curam sollicitam gerens circa gubernationem domus et familiæ utriusque sexus et ætatis eorum. Et si aliquando rei familiaris obsequia sibi non incumbabant, statim ad laborem manuum assidua recurrebat; devitans summo opere, tanquam morsus serpentium ignitorum, omnem otiositatem, et curiositatem hujus volubilis temporis; arma videlicet hostis antiqui ad miseras

Aprilis T. III

animas captivandas. Implebat quoque sedula quod in libro scribitur Sapientiæ, Quodcumque potest manus tua instanter operare. Devitabat quoque studiosius superstitiones aniles, dedita merendi cupidini. Deo quoque exquisite serviendum censebat, eadem exhibendo servitium gloriosum, mundo vero inglorium.

3 Inhærebat quoque ancillæ Dei præcordiis, divinitus data, cum lenitate mansuetudinis, quædam ad pauperes miseratio liberalis: quæ secum ab infantia creseens, tanta cor illius benignitate repleverat, quod nunquam, si possibilitas affloret, eleemosynam petentibus pro amore divino denegabat. Et ut se ad hæc paratam facilius reperiret, non tantum decentia ad hoc opus, vel quæ opportuna viderentur, cura pervigili præparabat; sed etiam permodica fragmenta, vel vilia etiam, ex pulmentis et minutis solícite colligebat; observans intente, ne forte vacuum pauperem contingeret ab ea discedere. Dumque hoc propositum usque ad mortem pro posse servaret, ad copiosiora erga Deum gratiæ incrementa pervenit. Adeo quidem, ut dum quadam die peregrinus quispiam, siti graviter æstuans et calore, ab ea eleemosynam postularet; et ipsa non haberet unde pauperi subveniret, anxiebatur plurimum quid ageret: meditando tandem, cœlitus inspirata; hortatur pauperem peregrinum, donec sibi aquam recentem de puteo *f* afferat sustinere. Arrepto vase aereo, juxta loci consuetudinem, haustam recentem aquam a puteo attulit peregrino, extenso desuper signo Crucis. Cumque gustasset ille prædictam aquam divinitus vinum factum, et actualiter persensisset peroptimi vini saporem, hilarius et abundantius bibit; asserens postmodum et contestans, se nunquam tale tamque suave vinum bibisse cunctis diebus vitæ suæ.

4 Pietatis quoque dulcedo in tanta plenitudinis copia in Domini famulam a misericordiæ fonte manaverat, ut ad miserabilium personarum relevandas miseras viscera videretur gestare materna. Itaque liquescebat gratia ejus ad infirmos et pauperes; extendebat quoque manus studiosius ad eosdem. Quos quidem omnes quadam cordiali et fraterna affectione maximopere amabat; et ut ex hoc suum sacrificium gratius Deo offerret, proprio corpusculo delicata quæque et necessaria subtraherebat cibaria, ac personaliter captata opportunitate portabat eis, quos agritudo vel inopia plus premebat. Quos et sæpius personaliter visitabat, et curabat summo opere eis

F invalidis obsequia exhibere: nam tunc quis placentem abstinentiam offert, si ea, quæ ibi de alimentis subtrahit, indigentibus largitur. Quibus siquidem non poterat manum, saltem exhibebat affectum, exhortationibus ad patientiam aut verbis consolatoriis intersertis: egentis etenim cor doctrinæ sermo non penetrat, si hunc apud ejus animum manus misericordiæ non commendat: et illa vox cor audientis non penetrat, quæ hoc quod sonnerit opere non conservat. Si quidem quidquid penuriæ, quidquid defectus cernebat in aliquo, pii cordis dulcedine referebat in Christum: cumque in cunctis pauperibus effluem Christi prospiceret, si qua necessaria sibi collata fuissent, sive in vestibus, sive pannis, calceis, vel rebus quibusque, egenis occurrentibus non solum liberaliter conferebat, verum etiam perquirebat eosdem; et, ac si propria illorum essent, aestimabat esse reddenda. Nam cum quelibet necessaria indigentibus ministramus, sua velut reddimus, non nostra largimur: et justitiæ *g* potius debitum solvimus, quam misericordiæ opera implemus. Hujusmodi autem misericordiæ operibus tanto studio erat intenta, ut innumeris vicibus se reperiret, promptiorem ad eleemosynas personis miserabilibus erogan-

64 das,

D
AUCTORE
CO. ENO
EX MSS.
laboris a-
mans,
Eccl. 9, 10

municipa
in paupe-
res,

quorum uni
aquam e
puteo affe-
rens eam
in vinum
convertit:
E

necessaria
sibi sub-
tracta æ-
gris distri-
buit,

promptitu-
dine singu-
lari:

g

AUCTORE
CO. ENO
EX MSS.

A das, quam ad eas accipiendas paratos. Mercedem quoque tenuem, quam a patre-familias obtinebat, aut distribuebat egenis, aut eis solita largiebatur humanitate, quos pene innumeros de sacro baptismi fonte suscipiebat.

5 Quodam igitur tempore, dum fame ingravescente solito cariora victualia pauperes sibi querebantur, et eorum funera penuria prævalida augerentur; ad Zitam studiosius, tamquam ad matrem et subventricem, in necessitatibus confluebant. Quæ jam impensis omnibus quæ habuerat, et quæ poterat ab aliis obtinere in huius opere pietatis, nihil sibi amplius supererat, quod posset impendere. Sed dum advenisset quidam miserabilis paupercula, cum parvulorum puerorum turba, circiter se et super se consistentium, et instantem ab eo eleemosynam postularet, deplorans se una cum illis paupertate pene incredibili laborare, imo nec ultra posse subsistere; continuo benignissima Dei famula compassionis extitit gladio perforata; nec habens unde posset illi manus porrigere adiutrices, edocta divinitus, quod videlicet necessitatis tempore communicanda sunt omnia, et plus esse cœlesti Domino quam terreno parendum, constanter accessit ad quandam arcam domini sui, continentem fabarum multitudinem copiosam, scilicet ad certam *h* stariorum mensuram; et indigenti feminæ cum liberis partem tribuit, ut famis posset periculum evitare; quoniam incassum se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi privatim vendicant: qui tot pene quotidie perimunt, quot morientium pauperum apud se subsidia abscondunt; qui dum recepta non tribuunt, in proximorum nece versantur. Quapropter diebus subsequentibus ex arca præfata largiebatur pauperibus, quotquot adveniebant eleemosynam postulantes.

6 Et quamvis non parum pertimesceret querimonias et oburgationes domini sui, sine cujus notitia vel assensu dispergebat prædicta pauperibus; tamen apud semetipsam aiebat: Perferam quæcumque mihi inferre voluerit, et personaliter luam, et ad verbera et ad supplicia gaudenter parata. Arca igitur, quousque Zita manibus et brachiis attingere potuit, fabis pene per eleemosynas vacuata, nemine perpendente, Dominus familiæ hæc ignorans, vendi cuidam fabas, quas in eadem posuerat arca, mandavit; et taxatione valoris præmissa, eas mensurari iussit. Exorabat sane Dominum Deum Zita cum fiducia et timore, ut mitem redderet erga se Deus animum patris-familias, ne inveheretur acriter contra eam propter dispersionem fabarum. Et ecce comperta est arca referta divinitus fabis, et in nullo earum inventa est diminuta mensura: sicque Dominus, in quo confidebat, protexit mirifice ab omni imminente molestia famulam suam, miro et inexcogitato humanitus modo. Zita vero considerans, quod non turbabatur adversus eam pater-familias, apud ejusdem conjugem, dominam scilicet suam, congratulabatur, referendo gratias Deo, ac satis illum de benignitate multiplici commendando. Veruntamen quia valde cavendum est, ne, dum bene vivitur, mens despectis ceteris de gloria singularitatis elevetur; quod circa hoc contigerat, retinebat humiliter; nec miraculo adscribere sutagebat; quamvis plures de his consensu divinitus potentiam et ejus merita in tanto miraculo colaudarent.

ANNOTATA.

a Mons-Segradi distat ab urbe Luca circiter 8 p. m. inter Boreum et Occasum.

b Hæc præcautio certos nos facit, per aliquam majorem potestatem, quam sit vulgi consensus, factum fuisse, ut licite diceretur et coleretur ab omnibus S. Zita.

pauperculæ
extrema
fame labo-
ranti ex
heri arca
fabas lur-
gitur,

quas ille
vendens ni-
hil immi-
nutas cer-
nit.

c Fatinellorum videlicet, quæ adhuc domus Lucæ D perseverat, et in anniversario Sanctæ festo visitatur a civibus: quam et nos adivimus, et circum atrium vidimus præcipua quædam ipsius miracula, grandibus picturis expresso.

d Is est S. Frigidianus, Lucensis Episcopus, cujus Translatio præcipue colitur 18 Novembris, quod dies obitus, sæpe in tempus Paschæ incurrat, unde et a nobis a mense Martio ad Octobrem dilatus est.

e Super aram propriam, in proprio sacello, ad quam etiam venerandi corporis ergo sacrificavimus.

f Is puteus, S. Zitæ nunc dictus, est in plotea, ipsi domui contiguus uti vidimus coram: ex quo aquam hauriunt, ac bibunt peregrini, atque etiam secum deferunt, non sine multiplici fructu.

g Hoc debitum non esse justitiæ strictæ dictæ sanior Theologorum pars consentit, et si qui ab his verbo dissentiant, ipsa convenire cum eis debent, ne in absurdissimum consequentias trohantur: nisi cum de casu extremæ necessitatis agitur.

h Starius, pro Sextario, contractim hic usurpatur, vulgari idiotismo, estque mensura frumentaria pro frugum ponderositate, continens quantitatem 50 aut 60 communium librarum. E

CAPUT II.

Cælestes favores varii S. Zitæ impensi et Vitæ asperitas.

Imitatrix siquidem extitit ancilla Dei Zita Apostolici viri B. Martini Pontificis, dum, prout legitur, vestire Christum Dominum meruit in ejus persona vel quempiam Angelorum. Nocte siquidem sacratissima Nativitatis Domini Salvatoris, cum ad Vigiliis matutinas, quas tunc Ecclesia sancta solennizat, interesse curaret; et frigoris rigor intensi solito gravior inhæreret; dixit ad eam Pater-familias domus: O Zita, quomodo sic properas ad ecclesiam hoc noctis in tempore frigidissimo, quo vix sub tecto et pannis consistentes rigoris gelidi possumus perferre molestiam? cum tu maxime jejunio præcedenti confecto, vilique veste ac tenui cooperta, super humecta et frigida consessura sis marmora pavimenti? Nempe, aut tibi parcens, hoc in loco vacatura sanctis obsecrationibus dege; aut tuis humeris contra molestiam frigoris chlamydem meam cum pellicibus superadde. Cumque Zita recusaret in nocte tantæ solennitatis deesse sanctæ ecclesiæ, et assumpta pelliceata illius chlamyde ad ecclesiam properaret, F replicans loqui pater-familias dixit, quodam præsago spiritu, prout sequentia indicant: Adverte, Zita, et diligenter cave, ne chlamydem recommends alteri cuiquam, aut dimittas ubilibet; ne forte illa deperdita, ego rerum mearum carentia et damno afficiar, et tu a me gravem molestiam patiaris. At illa respondit: Bene tibi, Domine meus, bene tibi erit salva et custodita hæc chlamys.

8 Dum itaque Zita ingressa esset ecclesiam, statim ejus intuitus se direxit ad quemdam pauperem, seminudum, submurmurantem, et præ asperitate frigoris dentibus constrepentem; in cujus miseria continuo cor Zitæ præ compassione confossum liquefiebat super afflictionem pauperis tremebundi. Et accedens propius, ait: Bene, Frater, quid tibi est? et cur querimoniis te afficis? At ille quodam vultu placido intendens in eam, extendit manum, tetigitque chlamydem memoratam. Tunc Zita, amota ab humeris suis chlamyde, contegit pauperem, dicens ei: Has, frater, teneas, super te pelles, donec divina Officia complebuntur, sed resignaturus illas mihi: nec usquam eas, quia te ad domum perducam, et a frigore per ignem protegam. Et his dictis ad partem se traxit, ubi consuetudo sibi erat in ora-

Nocte Na-
tivitatis.

cum pellicea
heri chlamyde
ad templum
vadens,

eam pauperi
commodat:

tione

A tione et sancta meditatione ac divinorum auditione consistere. Perfectis igitur divinis Officiis, cum universi viri et mulieres qui convenerant remearent, necesse habuit et Zita redire. Exquirens ergo pauperem undique, per ecclesiam et foris, et nusquam reperiens, secum taliter conferebat: Putas quo ille divertit? Vereor ne quisquam sibi chlamydem abstulit, et sic prae verecundia non audet se meis visibus exhibere. Et quidem satis videbatur persona bonae apparentiae, unde nec credo quod aut chlamydem fraudarit aut fugerit.

9 His et his similibus modis excusabat apud se pie pauperem, nec sibi quomodolibet furtum vel rapinam volebat imputare. Cumque satis perquirendo vagasset, nec potuisset invenire illum, pudibunda revertitur, semper gerens in Domino firmam spero, quod vel paternifamilias sibi redderet pacatum, vel quod inspiraret dicto profugo pauperi, ut ad eam chlamydem resignaturus rediret. Denique dum Zita donum sine chlamyde pervenisset, aggreditur eam paterfamilias verbis asperis et contumeliosis, subdicens querimonias multas nimis. Illa vero nulla verba vel signa cujusquam impatientiae regessit; sed a plane, et cum exhortatione bonae spei facti seriem praelibatam patrifamilias enarravit. Ipse autem attentius ab ea propositum intellexit, nec tamen usque ad horam prandii a murmuratione cessavit. O immensa divinae bonitatis clementia! Ecce siquidem hora tertia, adest in scala et domus medio pauper, venusta specie demulcens animum intuentium, et in ulnis deferens chlamydem praefatam: quam et Zita restituit, audiente et vidente praedicto patre-familias, gratias referens pro exhibitione tanti beneficii sibi collati. Et subito, dum tam Zita quam pater-familias ipsum alloqui inchoassent, disparuit ab eis, velut fulgur coruscationis ejusdem, immisso in eorum corda coelitus quodam novo et inexplorato gaudio, ex quo cum admiratione laetabantur, et cum delectatione quadam diutius mirabantur.

10 Tanta nempe disciplina et rigiditate felix Zita carnem crucifigebat cum vitiis, quod motus sensuales rarissime sentiebat: et tam stricta frenabat modestiae lege, ut aliqua vix sumeret necessaria sustentationi naturae. Quinimo, cocti cibi particulam, sibi ad mensam reservatam vel deputatam, raro degustabat; sed eandem infirmo vel pauperi cuicumque delatam servabat, contenta sibi sumere parvissima et vilissima quaeque. Tam vero districtam, in potu praecipue, vini parcitatem servabat, ut diebus per circulum anni quamplurimis nullatenus vinum gustaret. Et quia tunc castimonia ad perfectum munditiae candorem ducitur, cum per abstinenciam caro domatur; jejuniis crebris adeo se macerabat, ut licet videretur facie corpulenta, ossibus vix haereret. Pallescebat os ejus jejuniis, et mens coelestibus desideriis aestuabat; ut plerumque nil minus quam corpus humanum, sed phantasma vel spiritus videretur. Nec tamen, ut plerique faciunt, tunc sibi commodius coenam copiosiore vel uberiore parabat, ne curam carnis in desideriis tegeret: quin imo parare sibi satagentibus cum effectu vetare studebat, ne vel in hoc cuiquam fieret onerosa.

11 Vestium quoque, quibus tegebatur corpusculum, nullam omnino pretiositatem vel vilitatem, colorem, vel aliam claritatem, vel aliam qualitatem seu quantitatem attendit, nec de his ad modicum curam gessit; devitando summopere implicationem animi sui, quem semper liberum habere volebat; sapienter asserendo, non in qualitate vestis, sed in amplitudine caritatis, perfectionem consistere christianam. Humana etenim mens, quo altius se elevat et quae sint aeterna considerat, de hactenus temporalibus gravius tremefacta formidat. Nudis insuper pedibus omni

tempore incedebat, neque asperae hyemis tempore patiebatur ulla calceamenta deferre. Circa lumbos, quoque super nuda carne, corda vel fune circumcincta degebat: quam tam valide stringebat, quod, sicut post mortem ejus compertum est, caro excreverat super funem, et crebris in locis cutis desuper lacerata ipsam assidue discerpebat. Quamvis praeterea lectulum satis convenientem haberet, in eo rarissime decumbebat: magis autem pauperes et peregrinos introducens, ipsos in stratu suo refocillabat. Saepius etiam meretrices seu alias mulierculas, carnis illecebris et turpitudini servientes, hospitabatur et introducebat ad lectum; ea videlicet simplicitatis consideratione, ut quantum posset vel una nocte a peccati coinquinatione servaret, zelans nimium ardentissima caritate salutem omnium animarum. Nuda humus frequenter aut saepius lignea tabula suberat suo lassato corpusculo, et laboribus et genuflexionibus innumeris fatigato, aut certe itionibus, reditionibus et pietatis circuitionibus tantum fesso, ut, si videres, putares ab ea spiritum exiturum: et tamen, ut continuo in sequentibus liquet, vires tolerantiae ministrabat eidem, cui amore fragrantissimo serviebat, in fame, siti, frigore et nuditate.

12 Siquidem visitationis gratia devotissima Zita quadam die devotissime, agens jejunium, iter arripuit ad eundem ad ecclesiam S. Jacobi de Podio, prope e Pisas, cum quadam sibi familiari comite. Cumque pervenisset ad eandem ecclesiam, et humiliter orationem suam Domino obtulisset; deliberatione praemissa et itinere continuato, proficiscebatur ad ecclesiam Apostoli Petri ad Gradus, quae est versus mare ultra civitatem Pisanam d milliariibus quinque. Ingressam igitur civitatem praefatam comes illa praefata retrocedens reliquit. Et quoniam quisquis bonum majus subire proponit, bonum minus quod licet illicitum fecit; Zita stabilitum propositum non omittens, adivit ecclesiam Apostolorum Principis, cum oratione supplicii devoto conjuncta jejunio.

13 Jam hora quasi vespertina, dum rediret per civitatem Pisanam, invitabatur ad hospitium; sed cum nollet annuere, et devenisset ad balnea montis e Pisani, occidente jam sole; satis rogabatur a quodam sibi noto homine, quatenus hospitari ibi modo dignaretur. Sed nec sic quievit ibi remanere; sed in fervore spiritus sui transcendit intrepida illum asperi itineris montem, qui nuncupatur f S. Juhani: ubi a quodam eremita exhortabatur grandi precum instantia requiescere, ne forte in tantae solitudinis nocte incideret in manum lutronum vel agrestium belluarum. Hunc quoque aure surda transivit, carne spiritu presidente. Castrum insuper Massae g, et homines quosdam adhuc ibi vigilantes, modo simili pertransivit, instanter invitantes eam, et nimium debilis feminae constantiam admirantes. Vergente autem deorsum conditione corporea, praee jejunio et lassitudine viae, famem perpetiendi, resedit super fontem quemdam circa primum gallorum cantum: et cum pene angustia jam caro sine ulla renisu deficeret, lassescens artibus invictus ille spiritus exsultabat.

14 Cumque ancilla Dei modica aqua perfunderet ora, apparuit ei subito quaedam mulier, ut pie creditur, Genitrix Filii Dei: quae salutatione praemissa contigit ejus amabiliter latera, dicens; Vultisne redire et venire? Ad vocem ejus gratissimam Zita, non solum imperterrita mansit; sed exiliens, pio ac dulci fame, tantam fortitudinem, securitatem et confortationem recepit, quod omnis debilitas omnisque lassitudo famis et sitis evanuit, et respondit continuo: Libenter: volo venire: eamus pariter.

Dum

qui frustra
postea quæ-
situs,

illam reducti

et ab hero
objurgata
referens,

a

B

disparet ex
oculis:

a coctis ac
vino abstinet;

C

ornatum
vestium abhor-
ret:

b

D

AUCTORE
CO. EVO
EX MSS.
corpus ad-
strictum
fune, frigore

et laboribus
affligit:

E

jejuna devo-
tionis causa
peregrinatio-
nem instituens

c

d

oblatumque
hospitium
recusans,

e

f

F

g

modica aqua
sumpta,

a B. Virgine
Maria

AUCTORE
COXVO
EX MSS.

h
portis urbis
ultra se pan-
dentibus,
domum redu-
citur :

ecclesiam in
Lucensi agro
adire solita,

eo divina
virtute trans-
fertur.

Joa 1, 21

A Dum igitur pariter commeantes pervenissent ad pontem h tectum circa mediam noctem; ecce janua pontis, quæ more solito clausa et firmata erat, ultro aperta est eis: quibus ingressis, per se iterum clausa fuit et obserata. Demum venientes ad portum civitatis, invenerunt eam similiter diligenter ferreis seris firmatam: quæ modo simili in conspectu illarum seipsam patefecit in ictu oculi, liberum utrique prebens ingressum. Tandem pervenerunt ad portum suæ habitationis: et ad clamorem Zitæ, famula domus, cum murmuratione et objurgatione aperuit ostium; et statim mulier illa disparuit, quæ Zitam comitabatur. Volens autem Zita præfatam suam sociam introducere, manum extendit, et aspectum convertit: sed cum non inveniret vel videret eandem, admirata et turbata est valde, conferens in corde suo, quo devenisset et quæ fuisset, quæ sibi talem exhibuerat comitivam: cujus dum suavi eundo perfrueretur alloquio nec viæ pertæsum fuit, et cœlesti sibi videbatur pabulo saginari.

15 Rem præterea satis mirabilem recensemus: quod scilicet famula Dei Zita, omni tempore quoad vixit, consuetudinem habuit ad monasterium et ecclesiam S. Angeli ad montem proficiscendi in hebdomada semel, maxime septima feria. Hæc quidem ecclesia in monte posita super i fluvium, a civitate Lucana distat miliaribus quasi sex: nec ab hoc itinere retrahere eam, quamvis nubilunda immensitas pluviarum, seu funebris tempestatum procella. Quadam igitur die, dum fuisset pluribus in ministeriis domesticis præposita, advesperascente et inclinante jam die, consuetum iter arripuit. Et ecce quidam, equo veloci residens, a tergo illam e vestigio sequebatur: et hic quidem versus eandem ecclesiam pro familiaribus negotiis properabat. Qui dum cerneret eam, pedetentim se gressu raro et debili præcedentem, exorsus inquit: Quo, mulier stolidæ, pergis hac hora tardissima? te noctis jam tenebræ circumdantes in errorem sunt noxium perducturæ. Illa vero acsi nil penderet, respondit humiliter: Itote viam vestram, me Christus perducet incolumem. Idem continuo eques gressu veloci et concito Zitam præcessit, et festinans hora congrua pervenire quo ibat, semi plene currebat: et dum coram dicta ecclesia transitum faceret, cernit veraciter Zitam orantem ante postes ecclesiæ, et ad illam ante se pervenisse, perducente Domino, in quo mente maxima et pura et simplici totaliter confidebat. C Quam cum admiratione permaxima exquireret idem eques, quomodo tam velociter se præcesserit et eo citius, pervenisset, inquit illud S. Job: Sicut Domino placuit, ita factum est.

ANNOTATA.

a Plane, id est, aperte, candide.

b Facta, Idiotismo Italico hic ponuntur, pro rebus.

c Distant Luca et Pisa p. m. 10 circiter.

d Eandem distantiam exhibet mappa Hetruriæ, in qua hæc, non item prior ecclesia exprimitur. Hujusmodi defectus supplere poterit descriptio Hetruriæ in plures divisa partes, picta in parietibus unius ex aula, quæ in Galeria Ducali Florentiæ spectandæ offeruntur, si ipsa aliquando ari incidatur, quoscunque etiam minimæ notæ vicos exhibitura.

e Mons hic Pisanæ urbi proximus ad Boream imminet, Lucam euntibus transeundus.

f S. Juliani vicus etiam nunc in confiniis Pisani et Lucensis territorii est, ad Lucenses pertinens.

g Massa castrum, solum 3 p. m. Luca distat: nomen aliis pluribus locis Italicis commune.

h Hunc pontem Ozzorio flumini instrutum fuisse mi-

hi persuadeo, media inter Mossam et Lucam virg, eo D forte loco ubi nunc quoque pons invenitur ad vicum S. Maris.

i Auser antiquus, vulgo Serchio, fluvius iste dicitur; contra cujus fluvium versus Boream ascendendo, occurrit in jam dicto spatio vicus vulgo dictus, l'Angelo.

CAPUT III.

Fervens atque extatica oratio Zitæ, favores alii eandem consecuti.

S Sentiens Zita Jesu Christi ancilla corpore se peregrinari a Domino, ne aliquando foret absque consolatione Sponsi dilecti, sine intermissione orabat et orando spiritum Deo contemlebat exhibere præsentem. Et ut ejus animæ intellectus ab irradiatione divinæ lucis purior redderetur, sic continuabat orare, ut etiam manibus operans, corde et ore obsecrationis verba ruminando depromeret; ne quietem funditus deserens, ignem superni amoris in se exstingeret. Propter quod eveniebat aliquando, ut opera manuum ejus resultarent inepta, dum cor non apponeret operationi, sed magis orationi. Nam ambulans et sedens, laborans et vacans, intus et foris, adeo erat orationi mentis intentæ, ut Deo videretur non solum quidquid erat cordis et corporis, verum etiam temporis et operis dedicasse. Suspendebatur frequenter sancta in ecstasi, tanto devotionis excessu defixo a synilesis apice in æterna spectacula; ut super semetipsam rapta, et ultra humanum sensum aliquid sentiens, quæ circa se agerentur omnino nesciret. Sed post multas lacrymas, post cœlo oculos inhærentes, sibi nonnunquam videbatur interesse agminibus Angelorum: et carnis claustra cœlica contemplatione transibat, hauriens superlucis splendoris et superardentis amoris suavis inas fragrantias.

17 Ut autem quietius spiritualium consolationum immissiones exciperet, divini amoris exuberantia inebriata, loci solitudinem infra septa domus habitaculi sui quærebat, et frequentius inibi pernoctabat. Ubi ab his qui de familia erant tanta claritas sæpe videbatur de nocte, ac si fons luminis sol oriretur ibidem; existimantibus his, quibus mens sanior inerat, eam tunc præsentia auctoris luminis vel visitatione Angelica consolari. Omni pene tempore vitæ suæ surgebat ad vigiliis Matutinas, et sæpius ad ecclesiam B. Fridiani sibi vicinam accedens, Officio matutinali intentissima permanebat; degensque solitaria in inferiori parte ecclesiæ, admodum spatiosæ, ibi suas orationes formabat, spargebat lacrymas, locum replebat gemitibus, tundeat manu vel lapide pectora, et cogitationis occultæ secreta cuncta cum Deo multifarie conferebat. Præcipue ante quamdam Dominicam crucem, jam pene vetustate consumptam, et ob hoc in diversorio cimiterii positam, consuevit orare: ibi liquefiebat anima ejus, cum de assati in clibano crucis Agni carnibus perdulciter et persnaviter reficeretur.

18 Et ideo memoria Passionis Christi visceribus cordis ejus erat impressa medullitus, ut mentem ejus intrinsecus et incendio dilectionis adureret, et absynthio compassionis impleret. In cujus amore fontali eo æstuabat ardentius, quo de passione ejus doluit vehementius: et dum super crucifixo Domino plagas vulnerum oculis mentis interius quasi jugiter cerneret, vix exterius a lacrymosis gemitibus continere valebat; animadvertens videlicet virginis visceribus, cum suspiriis inæstimabilibus, quomodo sanguinales fluvii ex cœlestibus Jesu membris [promperent] et cum eis spiritus ille beatissimus ejulabat; nec prius a pectoris cessabat verberibus, donec invisibiliter Domino increpante rediret tranquillitas: et sicut solet homo loqui ad amicum suum, sic gemendo

Continuæ
orationi
intenta

E

a
ecstases
patitur:

in tenebris
cœlesti luce
circumda-
tur:

F
assidua in
templo,

meditationi
Passionis
Christi se
applicat,

*magna cum
constantia,*

A mendo loquebatur ad Dominum, tamquam præsens in carne assisteret. Totam Dominicæ Passionis seriem superamabilem recensendo, tanta sæpius suavitate fontalis voluptuositatis et supercœlestis speculationis detinebatur, cœlestibus influxionibus prælibatis, ut plerumque custos ecclesiæ præfatæ, volens eam excludere peractis divinis Officiis vel Missarum solennis, vix posset eam abstrahere etiam objurando ab immensa dulcedine suavissimæ contemplationis. Solita enim erat cunctis abire posterior, et ceteris prior introire: nihilominus quoque exclusa sæpe, ante januam ecclesiæ clausam, orationem suam faciebat. Adstruebatque idem prædicta eminentium callorum immensitas, quos in dorsis manuum et genibus suis post mortem comperta est habuisse: et quid ejus spiritus vivens semper egerit carum mortua testabatur. Ut plurimum autem non debebat in ecclesia inter alias mulieres, quæ vacare inani loquacitati sæpius dignoscuntur; sed juxta viros locum ad orandum sibi diligere consuevit. Tanto quoque silentio et pudore se in ecclesia coarctabat, ut non solum in cujusquam facie minime videre tentaret, sed nil aliud quam orationes ore et mente revolveret: nam sæpe dum ab otiosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatem quoque stultæ loquacitatis effertur.

*et mira
reverentia,*

*precationi
diutius
vacans,*

B 19 Evenit igitur, ut, dum quadam vice prolixius solito post matutinas orationi incumberet, illuxit claritas ipsa diei: quod dum Zita percepisset, oratione finita apud seipsam vehementer est verita, reminiscens videlicet, quod deficiente pane in domo domini sui, sibi eodem mane panum confectio incumberat; ad quod quidem horam noverat præterisse: redensque festinantius domum, cœpit velle intendere præstantiori modo operi supradicto. Sed accedens ad arcam, invenit panes decentissime factos, quibus delatis ad cibum, concito gradu rediit, gratias cum timore et pudore suæ dominæ matri familias relatura, quam existimabat panes confecisse prædictos; qui tamen cœlitus facti fuerant, sicut postea signo certo certius est compertum; dum disquisitione præhabita diligenti nemo mortalium repertus est, qui confecisset eosdem. Sane, sicut prædimus, licet de nocte in ecclesia vel secretiori parte domus instanter orationi vacaret, de die nihilominus pia et sancta loca pauperum hospitalium, ecclesiarum et monasteriorum personaliter visitabat, et ubicumque noverat festa celebrari Sanctorum seu primævam Missam cujuscumque novelli Presbyteri decantandam, ex devotione fidei et pro obtinenda remissione et indulgentia *b* consueta, properanter adibat: tanto commodius Dei et Sanctorum suffragia petitura, quanto liberius, ubi esset penitus incognita, sibi liceret obsecrationi vacare.

*c
ad fanum
B. Magda-
lenæ profe-
ctæ,*

*d
e*

20 Quodam igitur tempore, dum adesset B. Mariæ *c* Magdalænæ devota festivitas, Zita, more solito sibi pridem, accedere studuit ad ejus ecclesiam semotam a civitate Lucæ milliariis pene decem. in solitudine, quæ *d* Crebaria nuncupatur; quamvis propter guerrarum discrimina, quæ Lucanos ac *e* Pisanos graviter affligebant, nemo confideret ad eandem ecclesiam properare; cum illis in partibus crebro spoliarentur, et aliquando jugularentur homines quilibet adeuntes. At Dei famula, in fervore spiritus constituta, non omisit ob hoc proficisci, summa cum devotione, ad eam deferens in manibus cereum accendendum ad honorem beatissimæ Magdalænæ. Cumque solivaga, per solitudinem constanter transeundo, ad eam circa diei finem et noctis pervenisset [initium]; comperit diligenter ecclesiam clausam et seris firmatam, penitusque nullum adesse: utpote quia propter guerram præfatam [locus] a nemine habitabatur. Prostravit itaque in oratione se-

metipsam super limina portæ, tam diu sub divo curvata perseverans orando, donec præ lassitudine corporis et prolixitate obsecrationis somno devicta dormivit. Proinde inundatio densissima pluviarum, ventorum et tempestatum furibunda commotio nocte exerevit eadem. Ita tandem appropinquante aurora, Zita venerabilis, sicut intrepida, sic et illæsa, ab oratione pariter et somno surrexit; ceremque, quem extinctum attulerat, reperit in manibus suis divino igne accensum, quod nec venti nec pluvie potuerant extinxisse; ac ante suam faciem fores ecclesiæ, nutu patescentes divino, liberum præhærent eidem ingressum: quam postmodum ingressam et orantem plures evidentius repperunt, qui cum Presbytero dictæ ecclesiæ advenerunt, post solis ortum, ob hoc admiratione nimia stupefacti.

ANNOTATA.

a *Συντηρητικὴ* proprie denotat eam animæ facultatem, quæ dictat quid hic et nunc faciendum cavendumque sit: nomen ab eo habens; quod animam conservet a vitio, et sic Latine diceretur conservatio, seu facultas conservativa. Hic vero genericè sumitur, pro intellectu seu facultate speculativa supernaturalium veritatum.

b Videtur iis seculis in usu fuisse ut Neomystæ, ad primum Sacerdotii actum celebrarem, peterent et impetrarent ab Episcopis aliquas Indulgentias, lucrandas ab iis, qui suæ præsentia illum cohonestarent; unde paulatim invaluit opinio, quibuscumque primitiis Sacerdotibus similem gratiam esse annexam; quæ opinio adhuc in Belgio perseverat apud multos, æstimantes id esse antiqui juris: quamvis rarissime nunc contingat Indulgentias tali casu peti aut concedi, eo quod vel jam pridem data credantur, vel amplius necessarium non videatur, tali illicio provocare fideles, satis assuetos actionis illius dignitatem et solennitatem æstimare. Contigit id tamen adhuc aliquando, et sic in primitiis S. Francisci Borgiæ, ex Duce Gandiæ facti Presbyteri, Julius 3 legitur indulxisse Jubilæum iis, qui peccata rite confessi interessent.

c Die 22 Julii.

d Vulgo S. Maria Magd. nelle Cerbaie: ita Franciottus, addens locum esse in ditione Pisanorum: alias vicus quidam ab eadem Sancta nominatus in territorio Lucensi invenitur, pari fere distantia ab urbe versus Boream.

e Continua fere, nec nisi brevibus infidisque fœderibus interrupta, Lucanos inter ac Pisanos bella toto seculo 13, exponit Ptolomæus Lucensis in Annalibus: adeo ut difficile sit annum designare, ad quem actio hæc debeat referri.

CAPUT IV.

Custodia virginitatis, humilitas, mausuetudo, prudentia, animarum zelus.

Reverendam insuper B. Zitam non eventu fatali credimus tale nomen fuisse sortitam, sed divino præ-sagio et dispositione gratiæ supernaturalis, cui sunt futura præsentia: Zita nempe a Romana lingua *b* Virginem sonat. Hæc siquidem fuit virgo purissima, et ideo rigida in disciplina super custodiam suam invigilabat attentius, curam gerens præcipuam de impetribilis custoditione, thesauris castitatis et virginatis, videlicet in fictili vase. Et quoniam nihil tam facile est quam effici malum, etiamsi nemo doceat, nemo compellat; prepterea et circa juventutis tempora, et in processu ætatis, nulli mollitie, sed asperitati austerissimæ insistebat, carnem suam jugiter macerando: pro eo quidem quod experientia certa didicerat, hostes malignos duris et asperis in fugam converti, delicatis autem et mollibus ad tentandum

D
AUCTORE
CO. EVO
EX MSS.
cereus divi-
nitus accen-
ditur, et ultro
fores patent.

E

F

Virginita-
tem asperi-
tate vitæ,
a
b

AUCTORE
COEVO
EX MSS.

et custodia
sensuum
tuetur :

ab impuro
juvene se
exprit,

faciem ejus
unguibus
dilacerans.

Humilita-
tem exercet
celando do-
ctes suas et
gratias,

A tandem fortius animari. Tanto quippe mens ad at-
tentanda superna componitur, quanto ab illicitis
arctius corpus dematur. Tanta quoque per exercita-
tiones hujusmodi fulgere coepit in sensibus venustate
pudoris; ut imperium jam carnis assecutus animos,
fœdus cum oculis pepigisse videretur, quod non so-
lum carnalem aspectum horreret, verum etiam cu-
riosam vanitatis intuitum omnino caveret. Nihil re-
vera sibi ad beatam vitam præstantius videbatur,
quam velut clausis carnalibus sensibus extra carnem
mundumque se fieri, et in semetipsam converti; et
sensus suos atque animam conservando alienam a
mortalibus curis, sibi soli et Deo vacare. Cordis
igitur et corporis puritatem adeptæ, sic domesticum
hostem domuit, et sibi perfecte subegit; ut candi-
dum animæ vestimentum a voluptatis incendio præ-
servaret, et quoddam sanctificationis vas sinceris-
simum cerneretur. Terribiliter quoque spernebat vel
solum audire quæque lasciva colloquia; prospiciens
intente puritati suæ conscientia inviolatæ servan-
dæ. Sæpe enim verba carnalium, dum se importune
nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentatio-
nis gignunt; et quamvis hæc et ratio respuat et
lingua reprehendat; cum labore tamen intus vincit-
tur, quod foris cum necessitate dijudicatur. Unde
necesse est, ut nec ad aurem veniat, quod mens a
cogitationis aditu vigilans repellat: quia perpe-
trata tandem e nostræ nequitia cum dehinc memo-
ria tangimur, cogitatione illicita volentes nolentes-
que pulsamur.

22 Ceterum quandoque inverecunda: petulantia
quidam ex famulis domus, tentavit illam scurrilitate
verborum flectere ad incestuosos amplexus; addens
nilulominus verbis impudicitia gestus, extensisque
manibus pervicaci audacia irruerat in eam; ut dum
blandimenta delectationis mutæ non cerneret, in
noctem nequissimæ perpetrationis incideret. Ipsa
vero, licet statura parvula et viribos quasi nulla,
dum nollet procacis juvenis propalare conatus; zelo
tamen accensa pudicitia conservanda, toto a se co-
namine propulsabat viriliter, et unguibus vultum
ejus multum laceravit; solerter invigilans, ut cum
blandiri culpa incipit, ad quantum interitum mens
trahatur agnoscat: sicque auxiliante Deo, in nihilo
Dei famula potuit ille impudens prevalere. Aspero
tamen fame ad ejus comprimendam lasciviam con-
venit eundem, comminationes adjiciens de ipso de-
nuntiando Domino suo, si de cetero audaci procaci-
tate sibi taliter loqueretur, ab eo graviter punien-
dus, nec non a Deo, si ad lamenta pœnitentia mens
non accederet. Tanto nempe arctiori manu pœniten-
tia mens a pollutione tergendæ est, quanto se per
consensum conspiciet sordidius inquinatam. Et quam-
vis, hic conflictus nequisset penitus celari Domino
domus, subtiliter perquirente et discente a famulo,
cur vel a quo sic foret in facie vulneratus; Zita ta-
men d curialiter et absque prolatione mendacii vel
exilis, cauto cum pudore dabat responsa; nolens
suas injurias vindicari, nec proximi detegere conatus
ad erimen.

23 Omnium virtutum custos et decor humilitas
famulam Dei Zitæ sic suis viribus affecerat; ut, li-
cet multiplex in ea fulgeret prærogativa virtutum, et
jam præ vitæ sanctitate veneraretur a multis, in pro-
pria tamen reputatione, qua peccatricem se fatebatur,
prorsus nil erat nisi fictile quoddam et sordidum va-
sculum: cum in veritate vas esset sanctificationis
electum, et multiformi virtutum gratia decorum.
Et qui dem satis difficile erat magna peragendo, apud
semetipsam de magnis actibus sanctificationum fi-
duciam non habere: eo enim ipso, quo contra vitia
fortiter vincitur, cogitationum præsumptio in corde
generatur; et cum mens foras culpas valenter con-

terit, plerumque apud semetipsam lætanter intui-
mescit: nam sese magni alicujus meriti existimat,
nec se peccasse in cogitatione suæ existimationis
putat: [tanto siquidem] ante districti judicis oculos
deterius delinquitur, quando culpa, quo occultius,
eo pene incorrigibiliter perpetratur; et tanto ad vo-
randum latius patet forea, quanto de semetipsa lar-
gius gloriatur vita. Ideoque intenta se moderatione
regebat, ne augeret meritum culpe sequentis; præ-
conium gloriae præcedentis. Studebat quidem sum-
mopere in oculis suis aliorumque vilescere, et
defectus in se latentes non solum Sacerdoti in sacra-
mentali Confessione, quam maxime frequentabat,
aperire; sed etiam publica assertione fari, donaque
datoris, revelationes et gratias pectoris arcano ce-
lare; ut nequiquam pateret gloriae, quæ occasio
poterat esse ruinæ. Quoniam grande impedimentum
est hominibus ad virtutem, falsæ et inanis gloriae
præsumptio: quia plerumque in bono opere pec-
cati pulverem trahit; et unde audientium corda
mundantur, inde vestigia loquentium inquinantur.
Sane, ut perfectæ humilitatis, quæ ipsam præ cun-
ctis virtutibus reddebat insignem, omnem imple-
ret justitiam; non solum studuit dominis majoribus et
paribus, verum etiam inferioribus subdi, quæ nulli
unquam mandatum vel obsequium denegavit, quan-
tumlibet grave seu difficile videretur: sed libera
cum hilaritate continuo post suggestum, persuasum
vel imperatum, ad persuasæ, suggestæ vel impera-
tæ rei præsentationem se totam totaliter confere-
bat: nullam temporis, loci vel difficultatis excusa-
tionem verbo aut signo prætendens, sed, ut erat
voce mitissima et simplicitate columbina repleta,
respondebat continuo, se quod sibi foret possibile
impletoram, gerens se quasi vilia purgamenta.

24 In delusione quandoque, a juvenibus domina-
bus destinata fuit, quibusdam occasionibus frivolis
exquisitis, ad loca remota tempore densioris pluviae;
ut vel dum tota rediret aqua perfusa risui pateret
earum. Quæ quidem celerius properavit, implens
fideliter sibi mandata; et tamen sic immunis rediit a
pluvia, obedientia et humilitatis merito, quod nec
modica stilla aquarum super ipsam cecidisse cerne-
retur. Constituta quoque in itinere quolibet salutari,
cum quibuslibet coinmeantibus, tamquam subdita
se gerebat cum qualibet, ita quod nec pausabat, nec
ambulabat, nec comedebat aut bibebat, vel etiam
loquebatur utcumque, nisi quantum et quando invi-
tabatur ab aliis; a quibus super talibus requisita
quandoque solebat, spectata moderatione, pia voce
taliter respondere: Sicut vobis placet, vel Quo-
modocumque vultis. Semperque cancellatis humi-
liter manibus, humilitatem moribus et gestis præ-
signabat mentalem, numquam aliter exprimens vo-
tum suum: et talis foris movebatur per linguam,
qualis intus manebat in conscientia. Humilitatem
namque, quæ omnium magistra est materque virtu-
tum, et loquendo dicere et vivendo combatitur os-
tendere: plus tamen appetebat esse humilis, quam
videri. Si quando contigisset audire, quemquam in
sui laudem vel commendationem prorumpere, quam-
vis leviter; verbis et signis ostendebat se graviter
percuti et letaliter vulnerari, infelicem se, e tristem
et miseram vocitando. Justus quippe percutitur,
cum laudatur. O quam perfectissima feminiui sexus
laica, nedum a quibuslibet secularibus, nec non et
viris ecclesiasticis, sed etiam ab ipsis Regularibus
et Sanctimonialibus imitanda! quam tantis humili-
tatis insigniis mansuetudinis decor ornabat, ut di-
gnissime judicaretur a quolibet vera Matris virginis
imitatrix.

25 Quam siquidem Dei matrem tanto Zita veneraba-
tur affectu, quod (ut omittam de multis aliis) quamlibet
etiam

D

E
ac omnibus
se subji-
endo,

etiam foci
causa ab-
utentibus
ejus prom-
ptitudine :

F

mire modesta,

e laudibus
suis tristi-
tiam haurit,

e

*Mariæ no-
men in aliam
veneratur :*

A etiam conditionis infimæ mulierem, Mariæ nomine nuncupatam, censebat sibi in cunctis merito præferendam, pio intuitu reverentiæ genitricis filii Dei. Ad tantam humilitatis habitudinem et perfectionem mitis Zita conscendit, ut quasi mortua mundo, obijurgantibus seu impropertantibus, maledicentibus vel injuriantibus sibi gratis, aut contumeliam inferentibus, numquam in passione aut sinistre respondit : sed nec mentem aut faciem, quantumlibet molestiis lacessita, curavit ostendere turbulentam ; quin imo exemplo Domini, qui sic omnem dimittit injuriam, ut nec damnet ulciscendo, nec confundat impropertando, nec minus diligit imputando, cum serenissima et gratissima vultus modestia atque venustate, Pareatis, aiebat voce gratissima, parentis mihi : vel sic, Indulgeat vobis Deus : vel, Nolite turbari, non enim expedit vos ita loqui vel agere, sed magis patientiæ perfectionem sectari. Ille nimirum perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est.

*mansuele
solita re-
spondere con-
viciantibus,*

*injurias
quascunque
condonat :*

26 Preterea si configeret, quod pater vel mater familias vel reliqui, et causis emergentibus humano more turbati, loquerentur cum indignatione, vel aliter conquererentur adversus eam vel aliam personam ; Zita mitissima proceidebat ad pedes taliter indignantium, veniam absque culpa petendo humiliter et lamentabiliter mussitando : O si culpabilis existo in istis ! nec facile erat eandem ab hac humilitatis specie prohibere. Et si quando a quoquam offensam aliquam reciperet, prævenire læsorem in petenda venia satagebat : hoc est enim religionis officium, verbi satisfactione curare, si qui forte sunt qui videntur suspicionum spiculis vulnerati. Humanæ etenim mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod facit : arbitrantur enim se despici, qui bonorum morum personas despiciere consueverunt ; tales contra se omnes esse suspicantur, quales ipsi esse contra omnes nituntur. O quis sufficiat enarrare quantis studiis et laboribus aliorum curabat molestias sublevare, in laboriosa cura rei familiaris et in educatione præcipue parvulorum ? circa quos viscera plusquam materna gestabat, angustias perferens et ærumnas vice nutricis assidue Revera mens ejus, cum curas dispensare incepit, quid sibi, quid proximo deberet attendit ; et nec per alienjus solitudinis immoderationem studia sua neglexit, nec per suæ utilitatis vigilantiam aliena postposuit. Mirum in modum sic omnia totius perfectionis magisteria perfecit, quod interiorum cura exteriorum occupationem non minuit ; et exteriorum providentiam interiorum solitudine non reliquit. Tanta denique circumspectione regebatur, quod nullo unquam tempore seu loco quinquam hominum studiose læsit, parvique pendit verbo vel facto, cujuscunque foret conditionis vel status.

*in dandis
salutaribus
monitis,*

*divinitus
erudita
apparet :*

27 At læstis lætitiæ, compassionem afflictis, desolatis consilia salutaria, et indoctis monita præstabat salutis : non equidem leporum disserendi acutissima urbanitate, aut in doctis humanæ sapientiæ verbis ; sed in ostensione spiritus et vitæ. Plerique nempe esse se doctos et præ omnibus credunt doctiores ostendere, quanto se potuerint loquacitatis multiplicitate aperire. Nimirum autem quamvis Dei famulacirca mundi negotia, cujuscunque forent materiæ vel causæ, tantæ simplicitatis existeret, acsi ab his penitus aliena de mundo non esset ; tamen in omni mandatorum Dei perfectione et his quæ possunt ad animarum pertinere salutem, et sacram lectionem intelligentiam, suo module tantæ videbatur sapientiæ et virtutis, ut doctissimorum quorumlibet studiositatem attingeret, lucis æternæ irradiata fulgoribus : utpotequam inhabitabat Spiritus sanctus, cunctarum Scripturarum magister. Profun-

dæ quoque humilitatis signa Dei ancillæ hujusmodi inerant : amor videlicet personarum humilium, fuga omnium præminentiarum, desiderium priorum contemptuum, officiorum appetitio vilium, nullum spernere, meliorum consilium quærere, contumelias sermonum patienter ferre, in omnibus se obedientiæ paratam invenire, et in bonis appetere celatam esse et in hoc ultimo omni commendatione major inventa fuit et excellere universos. Servabat nempe cor suum omni custodia, sciens Deum esse cordium inspectorem, cui dignum in mente habitaculum indesinenter parabat : et inde erat, quod juxta illud, Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere, ubi culpa non reperitur ; de quibusvis minutissimis ne dicam actibus sed etiam cogitationibus et levissimis motibus seipsam districte dijudicans, confitebatur lacrymabiliter et humiliter in foro penitentiae Sacerdoti. Quoniam sæpe mens, quæ adversa multa et fortia superat, unum in se et fortasse minimum, quamvis magna intentione invigilet, non expugnat. Mens quoque justorum, etsi libera est a perverso opere, aliquando tamen in perversam cogitationem incurrit.

28 Ex caritatis firmitate procedens zelus supernæ salutis, ut gladius acutus et flammeus, adeo venerabilis Zitæ, pertransiit intima, ut tota videretur æmulationis ardore succensa, et compassionis more plagata. Siquidem animas, Jesu Christi sanguine pretioso redemptas, cum in copia cerneret inquinari aliqua sorde vel contaminatione peccati ; miro doloris aculeo confossa, tantæ miserationis teneritudine deplorabat ; ut eis tanquam mater in Christo quotidie juxta Apostolum parturiret, satis exoptans ne talis inquinatio contingeret studiosa : quia citius culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiose studio perpetratur ; et facile culpa corrigitur, quæ erubescitur. Sane studiose peccare malum est ; bonum, nec facere nec amare peccatum. Si quando diceretur eidem, quod quispiam sic vel sic male ageret, vel taliter agendo peccaret, seu quodlibet delictum committeret ; protinus excusabat decenter, aut id non esse credendum assererat constanter : vel si narratio veritatem haberet, nullatenus esse recitandum vel aperiendum, seu quavis narratione pandendum : quoniam proximorum mala, quæ corrigere non possumus, silentio sunt tegenda ; et tamen sic toleranda, ne in animo virus doloris occultetur. Vehementer quoque gemitabat, comperto penitus fore verum, peccatum esse patratum ; quoniam parum prodesset carnem constringere, si mens se per compassionem nesciat in proximi amore dilatare.

29 Et quia nulla est castitas carnis, quam non commendat suavitas mentis ; suadebat omnibus, quibus poterat, opera pietatis et caritatis, redemptionem cupiens omnium peccatorum. Sed nec effabatur seu pertractabat ut adulatrix de negotiis alienis : quoniam hæc non erat ex his, quorum est, non sua, sed potius aliena loqui et aliena curare ; maxime si eveniret vel odio eos vel amore præveniri, quibus affectibus sæpe veritas occultatur et depravatur. Sed et aures suas sepivit a detractionibus et susurris ; et silentium posuit ori suo, et ostium circumstantiæ labiis suis tam arduum, ut perraro loqueretur, absque opportuna consultatione vel necessaria utilitate. Veruntamen sæpe solebat redarguere zelo rectitudinis eos qui existerant de familia delinquentes : quod ut fiducialius ageret, solerti circumspectione, quantum est possibile humanæ naturæ, se præservabat a culpa. Nemo enim fideliter reprehendit aliquem de eo, in quo se esse irreprehensibilem non confidit : humanitatis quippe est, nimirum in quo sibi quisque nimium indulget, aliis non vehementer irasci.

D
AUCTORE
CO. EVO
EX MSS.

*varis indi-
ciis humili-
tatem prodit :*

S. Greg.

E
*dolet ob
aliena pec-
cata,*

Gal. 4, 19

*eaque facile
excusat :*

F

*zelo alienæ
salutis
æstivans,*

*peccantes
circumspe-
cte redarguit*

AUCTORE
CO. XVO
EX MSS.
pro supplicio
afflictiendis
solicite orat :

In Dei et
proximi ca-
ritate ex-
cellit

- A 30 Dum audiret præterea sonitum campanarum ad publicam iudicii sanguinis concionem, prout moris est Rectoribus civitatum, dum quenuquam malefactorem habent ad corporis mortem damnare; statim miro exabundabat profluvio lacrymarum, ac dulci benignitatis affectu orando dicebat: Succurre, Domine, animæ miseri percutis. Adjuva, Domine, animam peccatoris. Nec cessabat per triduum vel quatrinduum, vel usque ad septimum diem exorare Deum suppliciter, pro liberatione animæ talis condemnati. Caritatis igitur perfectæ fervor, quo hæc Sponsi amica ferebatur ad Deum pariter et ad proximum, satis ex præmissis potest adverti: sed ex eo potissimum, quod impendere satagebat et superimpendere semetipsam, dum præ fervido animarum zelo transfixa cum crucifixo Domino salutem sitiret omnium salvandorum. Sciebat nempe, ut dicere solebat, quod diligendus erat proximus, quia Dei præceptum est, quia naturæ consors est, et quia imago Dei est; et quia illum diligere est argumentum, nutrimentum et incrementum dilectionis Dei: ad cuius fervidam dilectionem ipsam vehementer accendebat divinarum erga nos exhibitio misericordiarum,
- B quas sæpe considerabat in ejus longanimitate expectatione peccatoris et pravæ voluntatis conversione; in totius iniquitatis remissione, et interna consolatione, in auxilii fragilitatis nostræ exhibitione ad satisfaciendum, sustinendum et resistendum; et tandem in mere gratiosa recti cælestis collatione. Per fervorem ergo caritatis, in exercitio vite spiritualis, nova fiebat quotidie creatura; dum sic ageret, ut præsentem mundum despiceret, transitoria non maret, mentem modullitus in humilitate Deo et proximo sterneret, contra illatas contumelias patientiam servaret, et custodita patientia dolorem a corde repelleret, egenis propria tribneret, aliena minime ambiret, amicos in Deo diligeret et inimicos propter Deum, et de proximi afflictione lugeret: quæ omnia magna fuere in ea signa perfectionis.

ANNOTATA.

- a Sicut Græci vulgarem suam linguam, ab ea quæ cruditorum est distinguunt, quando hanc quidem 'Εὐχρηστικήν istam Πορροχρηστικήν nominant (nam Thraciam, cuius caput Constantinopolis seu Nova-Roma est, Romaniam appellant) ista hic Romana vulgaris lingua opponitur Latina, non tantum apud Italos, sed etiam apud Hispanos, quibus vulgaris sua dicitur Romance. Eodem vocentur Gallica in Actis B. Ægidii 23 Aprilis, eo quod a Gallis Cisalpinis, postquam Romano Imperio accesserunt, paulatim ad reliquos Italos pervaserit Latina lingua depravatio.
- b Zita in usu nunc esse desinit, eique successit diminutivum Zittella, Virguem seu Virgunculam significans.
- c Ita legitur: mens tamen auctoris esse videtur, quod memoria nequitæ, etiam contra voluntatem nostram patriatæ ab aliis aut suggestæ, molestas sæpe tentationes citat.
- d Curialis idem quod Urianus, factus, apud istius ævi scriptores: hinc curialiter.
- e Tristis, vulgato Italicismo, non tantum moestum significat; sed etiam improbum et nequam. Idem apud Flandros nostros usu venit circa vocem drouf, quæ olim Tentendus nostrum significans, ab ipsis vic aliter sumitur quam in deteriorem partem.

CAPUT V.

Extremus Zitæ morbus, felix obitus, et miracula eundem secuta.

Cum igitur Venerabilis Zita ad summam arcem

perfectionemque eunctarum virtutum et ad perfectam venisset ætatem; nobilium quoque hominum, quibus dudum ministrando servierat, discreta providentia ulterius non ferebat, illam habere ut suam, sed velut Dei summi ancillam: et sic exinde quæcumque vellet agere libere permittentes, eandem, tam maturitate senilis ætatis, quam contemplatione celebris sanctitatis, congruo venerabantur affectu. Eidem quoque, tanquam uni ex filiabus, ministrabant quæcumque sibi existerent opportuna. Zita vero, cum fervore spiritus semper in sublimiora conscendens, paupertatem voluntariam, semper sibi dilectam, amplexari non destitit, neque ob gravitatem ætatis (qua videlicet ceteri solent remissius vivere) nec propter sexus fragilitatem seu debilitatem corpoream, passa est austeritatem sui cursus emolliri aut diminui. Sed neque opera pœnalia, neque consuetas vigilas et jejunia, aut reliquas corporis asperitates voluit ex quavis occasione deserere, aut statum servitutis sive subjectionis omittere sive relinquere: sed consideratione sollicita, cautela quam amplissima, tunctionibus ac pressuris innumeris expolita, merebatur coaptari cælestibus ædificiis, amplificisque efferri præconiis sanctitatis; et semper seipsa ferventior, rebus fugacibus spretis, in amorem Conditoris, mirabilium operum laboribus ferebatur. Omnis enim ascensus in labore est de intentione, descensus in voluptate: quia per annisum gressus ad superiora tenditur, per remissionem vero ad inferiora declinatur.

32 Cujus quidem animo labentia omnia subter erant, multumque rebus omnibus, quæ voluntur, altius eminebat; ut nulla jam nisi cœlestia cogitaret. Jam vere sibi terrena cuncta viluerant, et thesauros cœlicos sibi cumularat: qui enim ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignum profecto est, ut ab omni temporalitatis amore laxetur; sed qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Sitibunda igitur, sicut cervus ad aquas, ad fontem vivum beatæ vitæ et cœlestis patriæ anhelabat; exæstuans nihilominus ad Sponsi cœlestis thalamum, tota liquescens anima et anxiantem spiritu, pervenire, ac perfrui suavissimis dapibus dulcedinis sempiternæ. Mortem quoque, quæ fere cunctis est pœna, ut vitæ ingressum et laboris sui præmiū amabat; tanto frigescens studio hujus seculi, quanto surgebat ardentius in amorem Dei, jugiter secundum Apostolum dissolvi cupiens et esse cum Christo. Cum enim mens in Deo forti intentione dirigatur, quidquid sibi in hac vita amarum videtur, dulce existimat; omne quod affligit, requiem putat: transire per mortem appetit, ut obtinere meliorem vitam plenius possit, et ad culmen pertingere felicitatis æternæ.

33 Fidelis et verax Deus omnipotens (qui laborantes in pœnitentiæ vinea diurno denario non defraudat, quin iuno clamat evangelica tuba, Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis) jam requiescere et refricere volens dilectam ancillam suam, ad cœlestes Agni nuptias dignatus est eam hoc modo perducere. Lenibus quidem febribus agitabantur hujus jam vetulæ virginis imbecilla membra, ferme diebus quinque, circa ætatis ejus sexagesimum annum: at morbo paulatim invalescente, lecto decubare compellitur: cum tamen sui non existeret moris pro quavis infirmitate se prosternere lectulo; sed spiritus ille promptior, præ senio, abstinencia, et laboribus solum stare solebat. Anno igitur Nativitatis Dominicæ a mclxxii, die xxvii Aprilis, feria iv, hora ii., quibusdam devotis mulieribus assistentibus, felicissima Virgo et desiderio Martyr Zita, ecclesiasticorum Sacramentorum susceptione devotissima præmunita, nulla doloris vel mœroris, seu angustia

D
In graviore
ætate ab
heris servi-
tute exempta

nihil ta-
men de ri-
gore sanctæ
vitæ remit-
tens,

E

ad cælum
anhelat.

Phil. 1, 23
F

Matt. 11, 28
Felix ejus
obitus,

a

A angustiae vel solitudinis signa praetendens, intentis in cœlum oculis et manibus suppliciter cancellatis, ac mentaliter orans et gaudens, migravit ad cœlos; et beatissima illius anima, Trinitatis interminae potitura, carne soluta, in aeternae claritatis et pacis gloriam est absorpta. Venire nempe non poterat ad perfecta gaudia libertatis, nisi debitum solveret humanæ conditionis. Quantæ nimirum granditatis foret et meriti apud Deum, quantumque in cœlo meruerit sublimari, quæ seipsam humilitate profunda ineffabiliter vili pendit; continuo post illius almi spiritus transitum divina bonitas patefacit. Nam stella præfulgida, super civitatem Lucanam, cunctis cernentibus evidenter apparuit: ejus aspectum nec ipsa serena solis claritas, sicut solet stellas reliquas, subcelabat: qua quidem, ut piorum consideratio divulgabat et subsequenter miraculorum multiplicitas probavit, evidentius patuit, in Sanctorum cœlesti rosario et novellam rosam ortam fuisse apud cœlites, et Lucanam civitatem novi sideris lumine illustratam fore.

stella per
diem lucente,

et Deo per
inscios rei
pueros lo-
quente, pro-
ditur:

B Ipsa denique sui transitus die, is qui linguas infantium facit disertas, ex ore infantium et lactentium laudem perfecit; dum subito post egressum illius animæ felicissimæ, in diversis plateis et vicis publicis civitatis, pueri, nemine nuntiante, sed Domino revelante, indefesse clamabant: Eamus, eamus, et curramus ad ecclesiam S. Fridiani; quia S. Zita decessit. Sicque auctore Domino factum est, ut dum decentes exequiæ a viris nobilibus Faytinnellis, pro depositione B. Zitæ familiaris ipsorum, parantur; tanta indigenarum convenit utriusque sexus et ætatis hominum innumera multitudo, ut ecclesiam dicti B. Fridiani, prægrande claustrum, et adjacentes plateas implerent; et cum difficultate prævalida nimis, thesaurus ille pretiosissimus corporis ejus, ejusdem loci præcedente Religiosorum Conventu, in ecclesiam inferretur. Contententibus sane universis et singulis, discordioso certamine, contingere corpus Reverendissimæ famulæ Dei Zitæ; nec Officia funeris potuit Clerus peragere, nec illud per plurima spatia dierum alicui tradere sepulturæ; quoniam die noctuque constipata populi multitudo perseverabat instantius circa corpus, et quisque prout poterat, ob devotionem ingentem, de vestimentis ejus auferre aliquid satagebat: adeo quidem, ut pluribus vicibus, quibus in *b* tanto induta extitit, remansit seminuda. Verum ne discerneretur corpus Sanctæ, utque obviaretur irrationabili multitudini per eos qui solidioris sunt disciplinæ: quidam fide et devotione promptiores, diversis ingenis et simulationibus quæsitis, transferebant illud venerandum corpus, ut erueretur, nunc in chorum conclusum, nunc in claustrum, nunc in capitulum, nunc in refectorium, nunc in hospitariam, et alia monasterii loca; concludentes illud in cassis ligneis, quæ tamen pluries confractæ fuerunt.

concurritur
ad funus:

b

C Iterum et subsequenter signa coruscant, prodigia intent, miranda prodeunt; ac inter ipsas manus et oculos hominum, præ gaudio lacrymantium, mirabilia crebra et manifesta perficiuntur. Illic siquidem cæci vident, surdi audiunt, manci et aridi reviviscunt, claudi et incurvi eriguntur ac muti loquuntur; febricitantes sanantur, doloribus angustati curantur, immundi spiritus a corporibus effugantur, sanguinis fluxus reprimitur, partu periclitantibus subvenitur, steriles fecundantur, penderosi levigantur, ulcerosi mundantur, morsu vel capti a bestiis eripiuntur, naufragis succurritur, carcerati laxantur, equuleo torti dolorem non sentiunt, ignis in pluribus ardorem et aqua liquorem amisi se videntur, ad forcas suspensi de ipsis mortis faucibus eruuntur, a medicis ob validissimas febres despe-

coria post
mortem
miracula
patrantur.

rati per eam evadunt; et breviter omnium periculorum, damnorum, et ægritudinum genera ejus meritis effugantur. Tandem dum nec famescentes, nec sitientes, læque caloribus, sudoribus et pressuris gravibus fatigati populi civitatis abirent, quin saltem successive, nunc hi, nunc illi assisterent; venerandæ memoriæ Jacobus, Prior præfatæ ecclesiæ, suique Fratres, nullam vel modicam sanctitati hujus fidem accommodantes (quamvis magnæ viri religionis existerent) præhabito prudentium et etiam religiosorum virorum, tam Prædicatorum quam Minorum Ordinis Fratrum, consilio et collatione concordi, in lapideo sarcophago fecerunt concludi venerandum ejus corpus, redolens immensi odoris multa fragrantia, exspectantes de concordii prædictorum consilio rei exitum: ut videlicet, si opus idem foret fictitium et duntaxat humanum, cito deficeret; si vero esset divinum et de providentia divina procederet, nemo mortalium posset illi resistere; sed invito omni contradictore immensum prosperaretur et cresceret: sicut de die in diem publice cernitur adimpletum.

36 Post dies siquidem paucos, cœpit de tumba, in qua sacrum corpus manebat, liquor emanare salubris, quo debilius et agrotorum quorumlibet membra inuncta reddebantur sanitati: et sicut ab omni carnali iniquatione virgineum illud corpus exstitit illibatum, sic huc usque in hodiernum diem a consuetâ dissolutione et corruptione aliorum cadaverum permanet alienum, ac integrum perseverat; nisi quod aliquantulum apparet corpulentæ siccioris. Sicut revera testari possunt plures ex S. R. P. Cardinalibus, ac etiam Archiepiscopis, Episcopis et aliis venerabilibus viris quamplurimis, ex diversis partibus adventantibus, qui viderunt; nec non Principum secularium, Baronum ac Militum, et grandis popularium multitudo, occurrentium diversis temporibus: qui corporeis oculis conspexerunt, dum pia devotione ad venerationem ejus, citra tamen juris prohibitionem, sæpius occurrerunt, et occurrere quotidie non desistant: maxime autem hi, qui in suis necessitatibus ejus subventiones et beneficia persenserunt: quibus in maris terræque periculis ad opitulandum adstitit devotius invocata. Et quod est satis devota admiratione et miranda devotione dignum, licet de suæ præminentia sanctitatis aut vitæ et miraculorum multiplicitate prænimia, nequaquam fautores, promotores, coadjutores, aut prædicatione promulgatores usquam locorum habuerit, imo contradictores quam plures; tamen non solum annuatim concursus infinitæ gentium multitudinis diversarum regionum, civitatum et diocesium pene totius Italiæ, occurrentium anniversario die suæ glorificationis et transitus, ejusdem sanctitatis merita protestatur: sed etiam quotidianus visitationis excursus, ad sepulcrum ejus venientium, tam citra [quam ultra] montanorum, quibus præsto adest et affuit, in necessitatibus et periculis contingentibus invocata, eam apud Dominum insignem et exaudibilem, non voce solum, sed opere asserit, indicis et subventionibus manifestis.

D
AUCTORE
CO.EVO
EX MSS.

salutaria ex
sarcophago
liquor ema-
nat, et cor-
pus incor-
ruptum
perseverat,
E

multorum
accursu
celebre,

F

37 Denique inter reliquos, qui de hac summi Dei ancilla miracula conscripserunt, Ugolinus e Parmensis, Legum Professor disertus, sic inquit: Quinquaginta tres diversarum nationum et sexuum, contractionis seu attractionis languore vexatos, sanavit: quorum quidam in totis suis gravabantur corporibus, quidem in certis suis partibus. Sexdecim vero oculorum aspectibus carentes curavit quorum quidam amborum, quidam unius visu carebant. Multos quoque sex, quorum quibusdam morbum natura præstiterat, quibusdam ex accidenti provenerat. Surdos insuper quatuor, daemoniacos duode-

c
quos morbos
et quos illi
laborantes
curaverit,

AUCTORE
COENVO
EX MSS
præter alia
infinita
miracula,

d

inter quæ
puer a morte
suscitatus :

e

cuidam a
Medicis
deposito,

apparens
in Gallia,

santitatem
restituit :

A cum, plurimos etiam aliarum infirmitatum et angustiarum doloribus laborantes, favente pia Virginis intercessione, Divina clementia sanos effecit. Hæc, inquit ille. Nos autem omnes in veritatis assertionem perspicua possumus attestari, quod non tantum pluribus quam ceteris, diversis arumnis funereisque languoribus et periculis fatigatis, miraculose B. Zita subvenit (prout de singulis prædictorum et singulatum et in forma publica d scripsit vir fide dignus, Faytinellus Notarius, testibus idoneis et juramentis receptis) sed extitit copia multitudinis personarum, quibus diversis locis et temporibus multifarie exhibuit gratiæ subsidia et salutes corporis, ac exhibere non cessat : qui non solum excederunt numerum millenarium, sed pene incredibilis auditoribus quibuscumque videretur. Ego denique ipse vidi puerum suscitatum et viventem, recte ambulantiem et loquentem : cujus pater, sicut convinci poterat, fide dignus, me et aliis pluribus præsentibus, ad sancta Dei Evangelia sponte juravit super altare : quod idem unicus filius vere fuit mortuus reputatus, sed meritis hujus sanctæ Virginis, ad suas intensissimas preces et querulosas devotiones, consistebat a morte suscitatus.

B 38 Intra... e defunctionis hujus ancillæ Dei quidam juvenis, videlicet Petrus de Faytinellis, qui eadem in domo Faytinellorum de Luca fuerat enutritus, dum per provinciam Provinciæ iter faceret, in gravissimam incidit infirmitatem : quæ adeo ipsum affligendo momordit, ut tres famosi medici, qui curationi ejus studiose intendebant, de ipsius tandem convalescentia desperati, concorditer eundem in crastinum moriturum firmiter ad invicem asseruerunt. Quod dum ille æger intellexisset, tota mente invocavit B. Zitam, dulci et familiari alloquio, veluti facere puerulus consueverat ; inter alia conquerendo, quod cum abesset a propriis, nec paternum aut maternum vel aliorum suorum sibi adesset subsidium vel consilium, non permitteret abesse juvenem. Et ecce nocte sequenti, nec dormienti nec plene vigilant, apparuit coram eo Veneranda Zita, in veste serica, quam varia et artificiosa textura opificis admirabilem exhibebat, coronam eminentem in capite gestans, grossis et preciosibus lapidibus decoratam : sed vultum vetustatis suæ, qualem vivens in corpore gerebat, ut a dicto juvene Petro iudubitanter agnosceretur, videbatur habere : quam quidem Zitam duo lumina facularum vel cereorum splendida præcedebant. Et licet luminum portitores idem Petrus non videret, eam tamen plenius videns, citius recognovit : ad quam taliter est affatus : O Domina mea Zita, subvenite mihi, qui taliter sum destitutus et afflictus, nec est aliquis ex nostris qui mihi opem valet afferre. At illa inquit : Noli timere. Et iterum inquit ille : Quis est vobiscum ? Illa vero respondit : Tace : noli tantum querere, constans esto. Extendensque protinus manum apposuit eam fronti juvenis ægotantis, et ipsum sanavit continuo, statimque ab oculis ejus evanuit. Surrexit igitur sanus, et inquit ad ministram suam : Affer mihi manducare, quia sanus sum. At illa dixit : O fili, requiesce, ut sanus esses : dicito quoque mihi cum quibus modo loquebaris ? audivi enim te loquentem et aliam personam respondentem, cum qua sermocinabar. Juvenis quoque rei seriem totam aperuit, adjecitque, prius ipse videret et sciret illos tres medicos morituros, qui ipsum prognosticabantur ad mortem quam moreretur ipse. Quod et vere post non multum tempus evenit.

39 Ecce carissimi Deus pacis, qui suscitavit de pulvere egenum et de stercore erigit pauperem ; qui dat verbum evangelizantibus virtute multa, exarari voluit gesta Virginis hujus ad utilitatem et eruditionem

nostram : ideo enim Sanctorum per litteras traduntur D exempla, ut unusquisque, pro qualitate sexus et ætate annorum, modum sui propositi teneat, et vitam bonorum piæ considerationis speculo contempletur. Sed ad gloriam præclaræ Virginis Zitæ superiora recensita tendant : quibus dum monstrarem, qualis ipsa fuerit, et qualis esse quisque debet in vita, pulchrum depinxi hominem pictor fœdus : aliosque ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc versor in fluctibus delictorum. Itaque O splendidissima Virgo, Deo et omnibus Angelis grata, in hujus quæso vitæ naufragio orationis tuæ me tabula sustine ; ut quia pondus proprium deprimit, tui mei meriti manus levet : omnesque simul quibus possumus precibus exoramus, ut nostri meminisse digneris ; quatenus ille nobis indulgentiam tribuat peccatorum cum prosperitate pariter et salute, qui tibi omnium laborum tuorum tradidit palmam, Jesus Christus Dominus noster : cui sit laus perennis in gloria, honor, virtus, decus et imperium per infinita secula seculorum. Amen.

Invocat eam
auctor

ANNOTATA.

a Perperam in MS. irrepsit nota anni 1279, uti ex feriæ et diei collatione apparet.

E

b In tanto, idiotismus Italicus est ; interea temporis, Latini dicebant.

c Gesnerus in Bibliotheca quemdam Hugolinum de la Fontana glossatorem juris nominat : quem hunc esse S. Zitæ laudatorem, quis ausit affirmare, nisi opera viderit ?

d Hæc sunt miracula paulo post annum 1316, quæ ex originalibus membranis collecta infra dabimus.

e Supple, annum, vel mensem, vel hebdomadam : deest enim aliquid.

APPENDIX.

De curato epileptico et quodam post suspensionem liberato per B. Zitam.

Francisus, de a Gropia S. Petri, Lucensis Diocesis, de terra Marchionum, filius Pagani de dicto loco : juraverunt ipse Francisus et Paganus ad sancta Dei Evangelia, super quibus manum posuerunt, quod ipse Francisus habebat malum guttæ caducæ ; et sæpe cadebat quandoque in aquam, quandoque in ignem. Propter quod vovit Deo et B. Zitæ, quod si ipsum a dicto malo Zita B. ita liberaret ; quod ipse, cum baculis in manibus, veniret ante altare suum. Et facto voto liberatus est. Postmodum, die xii mensis Julii venit ante altare suum : et coram domino Babilano de Marinis de Janua et Andrea de Ast et pluribus aliis, prædicti pater et filius juraverunt, ita esse, ut dictum est. b

a
Appendix
de epileptico
sanato,

F

41 Ad hoc, ut miraculum quod ex parte Dei et S. Zitæ Virginis nuper apparuit in hunc juvenem, qui Checus domini Andreæ de Tesis vocatur, ut in nostris actis apparet, sit potius hominibus manifestum, et credatur maxime per aliam probationem, huic Checo, latori præsentis instrumenti, quam per suum simplex verbum, vobis honestis et discretis Fratribus sive Canonicis Rectoribus ecclesiæ S. Zitæ de Luca c.... Tempore sapientis et discreti viri, D. Francisci de Palermo, Iudicis et Capitanei Principatus Capuæ, d per dominum Regem e Carolum, vobis pateat evidenter, quod hic lator præsentium, Checus D. Andreæ, die xxiii mensis Februarii præsentis anni mccc f captus fuit, cum quodam socio, qui Martinum dixit se vocari, in civitate Capuæ, in platea dictæ civitatis, volentes vendere quandam asinam ; unde essendo in foro, quidam de civitate g Solmona apparuit, dicens dictam asinam fore suam ; et

b

c

d e

f

g

et quodam furti accusato,

A et quod præfati Checus et Martinus malo et furtivo modo de sua quadam domo ipsam acceperunt et furati fuerunt : et ad curiam dicti domini Capitanei fecit querelam de prædictis ; unde Checus et Martinus detenti fuerunt in palatio. Hopes quoque, in cujus domo hospitati fuerant, detulit quoddam par caligarum, simul ligatarum, in quibus erant septem claves : qui hospes dixit, quod dictus Checus dederat sibi dictas caligas : qui Checus et Martinus, habiti pro suspectis, positi fuerunt ad martyrium. Et primo positus est dictus Martinus, qui confessus fuit se furatum fuisse dictam asinam et multa alia furti et maleficia commisisse : et postmodum positus fuit dictus Checus, qui dicebat se non esse culpabilem. Postmodum occasione tormenti confessus fuit se juvisse dictum suum socium in omnibus ; quæ confessus fuerat : quapropter eidem condemnati fuerunt, quod deberent simul esse suspensi, ita quod morerentur.

quem suspensum sustinuit S. Zita,

42 Quos Checum et Martinum, die ultima mense Februarii præsentis anni mccc. duci fecimus ad furcas, sententiam executioni mandantes : et ad eos, custodiendos dimissi fuerunt duo custodes, scilicet Jacobus Petri et Nicolaus Jacobi, qui juraverunt ad sancta Dei Evangelia, se custodisse dictos suspensos in furcis a mane usque ad vespas. Et postmodum, dum dicti custodes revertebantur versus domum, viderunt unum de dictis suspensis venire post eos, dicentem : S. Zita adjuva me, habentem manus retro ligatas, cum quodam frusto funis in gula. Timentes creperunt dictum Checum et reduxerunt eum coram domino Potestate : qui Checus interrogatus, quid poterat hoc esse, et quis detruncaverit ipsum funem ; respondit dicens ; quod quædam Domina apparuit coram eo, et retinuit sibi pedes, quousque dicti custodes fuerant juxta eum ; et postmodum, dum dicti custodes reverterentur, dicta Domina detruncavit sibi funem, dicendo : Vade, vade. Et dictus Checus nullum malum patiebatur, nisi quod habebat sua crura multum inflata propter sanguinem et nigra. Qui Checus dixit, quod timore Dei et B. Zitæ deberet dimitti, quia venire volebat ad ecclesiam B. Zitæ de Luca. Cui Checo suprascriptus Potestas voluit facere restitui pannos *h* suos, quos noluit : imo dixit, quod venire volebat sicut ipse venerat de furcis, et descenderat cum fune ad collum, et cum dictis *i* clavibus. Et dicti custodes juraverunt, ut dictum est ad sancta Dei Evangelia, se custodisce Checum et Martinum in furcis, coram Notario Matthæo Jacobi de Manfredonia, et coram domino C Alenardo Presbytero S. Nicolai de Capua, et coram prædicto domino Francisco Judice. Deinde eisdem anno et indictione, die xxv mensis Martii, dictus Checus venit Lucam, et dictum instrumentum cum dictis clavibus et fune, coram domino Jacobo Priore dictæ ecclesiæ præfati monasterii, humiliter præsentavit, et dimisit in claustrum dictæ ecclesiæ : et coram Ser-Michaele Luprado et Ser-Bernardo Mustarelli et Ser-Fino Fini, et pluribus aliis testibus, dixit omnia suprascripta coram ipsis vera esse ut supradictum est et pluries cum juramento affirmavit, et crura sua inflata et nigra pluries eis ostendit. Exponens quoque idem Checus, quod in itinere versus Capuanum casu sociaverat se dicto Martino, ignorans ipsum esse furem et asinam esse furtivam ; a Martino dictas caligas cum dictis clavibus portandas recepit, et de voluntate dicti Martini hosti, ut præmittitur, commendavit. Denique Martinum sociavit ad vendendum dictam asinam, sub spe recipiendi pecuniam, quam pro se et dicto Martino, precibus et rogatu dicti Martini, in itinere expenderat : deinde sibi accidit per omnia sicut in dicto instrumento plenius continetur. Deo gratias.

et præciso fune liberavit,

h

i

qui cum attestutione magistratus Capuani Lucam venit :

ANNOTATA.

D
AUCTORE
CO.EVO
EX MSS.

a Forte legendum Grotta S. Petri : sed nec ipse locus, nec terra Marchiorum, ad quam is pertinet, invenitur intabulis.

b Sequuntur verba Epistolæ, a Magistratu Capuano data, cum adjuncto publico instrumento.

c Videtur excidisse apprecatio Salutis, et eam apprecantium designatio, notaque anni, Indictionis etc.

d Per Regem, id est pro Rege, Italis familiari idiotismo.

e Hic est Carolus II, ab anno 1285 Neopolitanus Rex, defunctus autem 1309 mense Maio, ut omnes consentiunt et multimodis probari potest : ideoque errorem suspicati, quo annum rei gestæ transcripseramus 1310 judicavimus legi debuisse annum 1300 aut aliquem intermedium. Certius id nos docere potuisset numerus Indictionis (quem pariter a Capuano Notario signatum fuisse, testatur scriptor Lucensis cum infra mox narrot quid Lucæ sit actum eisdem anno et indictione die xxv mensis Martii) nisi hic numerus incuria librarium excidisset.

f Adde erga, Indictionis XIII, si vere hæc spectant ad annum 1300.

g Sulmona in Pelignis, nunc Aprutii parte, Ovidii patria, distat a Capua p. m. 60 ut minimum.

h Vestes intelligit, quos suspendendo reo lictor ex more detruncerat, sibi que servabat.

i Hæc claves, tanquam instrumentum et argumentum maleficii, eidem suspendendo ad collum appensæ videntur fuisse.

MIRACULA

a Notario Fatinello coram testibus excepta.

Ex MS. Perillustris familiæ Fatinellæ.

CAPUT I.

Facta et notata post elevationem S. Zitæ reliquo mense Aprili.

Armanectus, nuntius Lucensis, communis civis Lucensis, dea contracta S. Joannis de Capite Burgi S. Frediani, filius quondam Martini, dixit ; quod Chesina ejus filia steterat continue attracta tribus annis, ita quod nec ire nec se movere poterat : et quod hodie, pro misericordia Dei et S. Zitæ Virginis, ipsa Chesina stante ante corpus et *b* lavellum Sanctæ virginis, effecta est sana et liberata : et coram me Faytinello Melioris Notario, et domino Jacobo Priore majore ecclesiæ S. Frediani, et Domino Armanecto *c* et Puccio, Franchi, Guido Guidotti, et Albertino Calianelli et Jacobo Sartori, illa ipsa Chesina bene et recte undique ibat et ivit.

2 Gente-donna mulier, uxor Bonacorsi Scropi, de civitate Lucensi eodem *d* die dixit ; quod jam sint anni octo vel circa, quod ipsa stetit attracta de renibus, ita quod recte sine baculo ire non poterat vel se *e* clinare : et quod hodie, ob reverentiam Dei et S. Zitæ Virginis, confecta est sana et libera. Et coram me Faytinello Melioris Notario et supradicto domino Priore, et Guido Guidotti, et Jacobo Sartori, et Ugolino Senanis, et Federigo quondam Jacobi Notario, recte undique ibat et ivit, et sana est.

3 Ubaldus Balestrieri, civis Lucensis, de contracta Fontanæ, quondam Joannis, eodem die dixit ; quod *f* Fannecius ejus filius, jam sunt anni sex, steterat continue attractus de renibus ; ita quod ire non poterat aliquo modo : et quod hodie, ob reverentiam Dei et S. Zitæ virginis, effectus est sanus et liberatus

a
S. Zita invocata contractam sanat,

b

F

c

d
item aliam,

e

f
attumque,

EX MS. NOTARIATI.

A tus : et coram me Faytinello Melioris Notario, et supradictis domino Priore et D. Gerardo Maurini et aliis supradictis ipse Panucci rectus et sanus ivit et ibat undique.

muto loquelam restituit ;

4 Purpute, uxor Aldobrandini Centhal, de civitate Lucensi eodem die dixit, quod Niccolucci ejus filius, a duobus mensibus circiter, semper continue fuit mutus, ita quod nullo modo loquebatur : et quod hodie, ob reverentiam Dei et B. Zitæ virginis, effectus est integre sanus et liber : et coram me Faytinello Not. et supradictis et aliis ipse Niccolucci clare et apte loquebatur, et locutus fuit, et alta voce.

circa visum,

g

5 Guilielmus Lombardus de comitatu Parmæ, quondam Rolandini della Noce, eodem die dixit, quod Bosus ejus filius, carebat lumine de oculo dextro ; et quod ipse Bosus stetit semper continue a quinque annis circiter g avoculus de ipso oculo ita quod integre nullo modo vidit. Et quod hodie, ob reverentiam et misericordiam Dei et supradictæ B. Zitæ virginis, effectus est integre sanus et liberatus ; et bene et clare de ipso oculo vidit et videbat, coram me Faytinello Not. et supradicto domino Priore et aliis supradictis.

claudis gressum,

h

i

B 6 Thedaldus, custos de Lucana vicinate, quondam Bonajunctus, de contracta S. Georgii, qui steterat ix annos h scianctus de pede sinistro : ita quod recte ire non poterat sine baculo : integre ob reverentiam Dei et corporis B. Zitæ, supradictus est sanus et rectus ; ita quod clare et recte ibat coram me Notario, et supradictis in alia charta scriptis, die Jovis i vigesima octava mensis Aprilis.

Contracta usum manus,

7 Ducia mulier, de monte Topoli, qu. Portonai, eodem die dixit, quod ipsa steterat attracta de manu sinistra, a quatuor mensibus circiter semper continue : et hodie modo, ob reverentiam Dei et supradicti corporis S. Zitæ, facta est sana, et aperuit et aperiebat bene et sane ipsam suam manum, coram me Faytinello Not. et domino Stephano Canonico supradictæ ecclesiæ S. Fridiani, et Guidiccione Massajo, et Ghibertino Fabro, Vitale Calielli et Tomaso Policciano.

hernia laborantem sanat,

h

8 Aimellina, uxor Pellegrini de Giano dixit, quod Junctorus ejus filius, a tempore nativitatibus ejus, semper fuit in h cullea ruptus ; et quod habebat grossam culleam, propterea ire non poterat. Et propterea, ob reverentiam Dei et supradictæ Beatæ, effectus est sanus : et ita apparuit et ibat bene coram me C Notario, et Domino Homodeo Canonico supradictæ ecclesiæ S. Fridiani, et Presbytero Guido Capellano ipsius ecclesiæ S. Christophori, die Jovis vigesimo octavo mensis Aprilis.

contracto usum pedum et manuum reddidit,

9 Bartholomæus de Lombardo, de porta S. Donati, Lucensis, dixit, quod Guiducci ejus filius fuit et stetit semper, a quinque annis citra, attractus pedibus et manibus ; ita quod aliquo modo ire non poterat : et modo, ob reverentiam Dei et supradicti beati corporis factus est sanus, et bene ivit et ibat, et manus aperiebat et aperuit coram me Faytinello Not. et Joanne Stumbeka scriniario Lucensi quondam Armanni, et Wilhelmo quondam Giliu Lucensis de Classe, supradictæ die Jovis vigesima octava Aprilis.

identis miracula sua,

l

10 Mandrianus Battiloro, filius quondam Torfelli, civis Lucensis de contracta S. Petri Cigoli, juravit de veritate dicenda et observare mandata domini Prioris majoris ecclesiæ S. Fridiani : die Sabbati die trigesima mensis Aprilis suo juramento dixit ; heri, quando ipse audiebat et intelligebat quod corpus B. Zitæ virginis fecerat aliquod miraculum, ipse faciebat in derisionem et dicebat, quod ipsum corpus B. Zitæ faciebat suum l pettum ; et quandoque dicebat, quod faciebat unum ovum : et etiam

dixit, quod quando ipse videbat quod aliquis infirmus foret deportatus ad supradictum corpus, tunc ipse Mandrianus dicebat de portantibus ipsos infirmos, projicite eos in terram. Et quod semper postquam ipsum corpus migravit, quando ipse audiebat aliquod miraculum factum esse per supradictum corpus, vel pulsationem campanarum quæ pulsabantur pro miraculis supradicti corporis, ipse semper inde faciebat derisiones. Item dixit, quod propter supradictas derisiones et propter ejus peccata, Dominus Jesus Christus et supradictum beatum corpus S. Zitæ, heri in sero juxta primum somnum abstulerunt ipsi Mandriano loquelam ; ita quod nullo modo loqui poterat. Et dixit, quod statim habuit intentionem, quod supradicta de causa pro supradictis derisionibus ipsum beatum corpus abstulerat ei loquelam ; et quod supradictum sanctum corpus redderet sibi loquelam, si ipse pœniteret : et propterea statim pœnituit de supradictis. Et dixit, quod, veniente statim mane diei Sabbati, ivit, et fuit, et projecit se ad pedes domini supradicti Prioris S. Fridiani : et quod ipse Prior, per ea quæ intellexit a circumstantibus, quod ipse Mandrianus supradicta de causa amiserat loquelam ; injunxit eidem Mandriano, quod ipse statim m scalciatus, et com corrigia ad collum, iret ad ecclesias civitatis Lucensis sediales et majores. Quod præceptum tunc ipse Mandrianus dixit, quod bene intelligebat et intellexit ; et dixit quod ipse ipsa die statim ivit ad ipsas ecclesias, et observavit supradictum præceptum. Et statim dixit, quod ipse fuit reversus ad supradictum dominum Priorem. Et supradictus Prior in choro supradictæ ecclesiæ fecit dici ipsi Mandriano, quod cum reverentia et oratione iret ad supradictum corpus supradictæ Virginis, et ei peteret veniam, et devote staret ibi. Qui Mandrianus ibi ivit, et ibi stetit tantum, quamdiu ob reverentiam et donum et misericordiam Dei et supradictæ B. Zitæ Virginis rehabuit loquelam, quam supradicta de causa perdidit. Et propterea statim fuit reversus ad supradictum dominum Priorem, loquendo clare, et petendo ab eo veniam de prædictis. Et quod ipse dominus Prior præcepit ipsi Mandriano, quod ipse hodie statim pœniteat, et vadat ad supradictas ecclesias Lucensis civitatis, referendo gratias altissimo Redemptori et supradictæ beatæ Virgini Zitæ de prædictis ; et quod prædicta faceret scribi per manum meam Faytinelli Not. coram domino Janni et domino Ubaldo Canonico supradictæ ecclesiæ, et domino Lanfredo de Lanfredis, et Benetto Honesti, et dominis Andrea Ricciardi et Philippo Ricciardi, et Guiduccio Forteguerræ Lucensi, et Spalla Ugarelli, et aliis multis.

11 Bonicuccio Baccelloro qu. Orlanducci, juravit eodem die de veritate dicenda : dixit, quod heri sero fuit locutus cum supradicto Mandriano, et ipse Mandrianus locutus fuit cum ipso Bonicuccio, et quod ipse Mandrianus bene loquebatur heri sero : et hoc mane vidit eum mutum, et postea post nonam vidit eum loquentem, et locutus fuit cum eo apud ecclesiam S. Fridiani, et credit, quod pro misericordia Dei et supradicti beati corporis supradictæ Virginis, prædicta ei obvenerunt. Nam dixit, quod ipse Bonicucci interfuit, et audivit et vidit in eo loco, ubi supradictus Mandrianus dicebat et dixit supradictas rusticitates, de supradicto beato corpore, supradicta die Veneris et die Jovis. Ingheramucci, filius domini Aldobrandi de Porcariis, de contracta S. Petri Cigoli, supradicta die juratus de veritate dicenda, dixit, quod ipse heri sero fuit locutus cum supradicto Mandriano, et ipse Mandrianus cum eo. Postea veniente die Sabbati mane, vidit ipsum Mandrianum rursum apud ecclesiam S. Fridiani ; ita quod nullo modo loquebatur, et postea ipsa die Sabbati post meridiem

at propterea loquela privato,

E

m
n

pœnitenti illam restituit ;

F

hujus miraculi testes

A meridie apud dictam ecclesiam S. Fridiani vidit ipsum Mandrianum loquentem : et fuit locutus cum eo : et dixit, quod vere credit, quod prædicta ob-
venerunt ipsi Mandriano pro misericordia Dei et supradicti beati corporis. Minus Benvenuti, aurifex de Luca de Cantonbrocti, eodem die juratus de veritate dicenda, dixit, quod proximo die Jovis fuit et stetit et fuit locutus cum dicto Mandriano, et ipse Mandrianus cum ipso Mino : et dixit, quod ipse Minus proxima die Sabbati supradicto vidit ipsum Mandrianum, et dixit, quod ipse Minus ivit cum ipso Mandriano ad supradictas ecclesias : et ipse pro ipso Mandriano mutò dicebat et narrabat rectoribus ipsarum ecclesiarum, qualiter ipse Mandrianus factus erat mutus supradicta de causa : et postea dixit, quod rediit ad supradictam ecclesiam S. Fridiani ad supradictum Priorem, et ipsum Mandrianum jussu supradicti Prioris juxta intrare ad corpus supradictæ Virginis : et ibi tantum stetit cum ipso Mandriano, quamdiu Dominus Jesus Christus et supradictum corpus S. Zite Virginis restituit loquelam ipsi Mandriano supradicto die Sabbati. Et tunc et postea semper clare fuit locutus ipse Mandrianus cum ipso Mino ; et postea ipse Minus eodem die ivit per ecclesias Lucanæ civitatis, et sic dixit : Deo gratias. Amen.

B 12 Contessa, uxor Thedici de Gualdo, dixit, quod Bene-stante ejus filia est annorum sedecim, et quod semper a die ejus nativitatis fuit et stetit muta, et non loquebatur : et quod hodie, ob reverentiam Dei et S. Zite Virginis, restituta est ei loquela. Quam Bene-stante ego Faytinellus et testes vidimus et audivimus bene loqui, facta ei et ab ea interrogatione de rebus, de quibus bene respondebat coram dominis Ubaldo et Gerardo et Raynerio Canonico, die Sabbati trigesima o mensis Aprilis, et Presbytero Michaelo de Montiliano.

13 Mercadante, prænominatus Bigollus, de Petra-sancta quondam Guidi Gioje, qui fuit de Montemagno, supradicto die Sabbati dixit, quod ipse fuit et stetit avoculus, et in totum caruit lumine de ambobus oculis (in proxime præterito die veneris p de Lazaro fuit unus annus) et ab ipsis temporibus citra semper ; ita quod nullo modo videbat : et quod hodie venit cum reverentia ad corpus sanctæ virginis : et ibi fuit et stetit quamdiu liberatus hodie fuit : et quod ob reverentiam Dei et supradictæ beatæ virginis, in totum videt et adeptus est lumen ; ita quod coram me Faytinello Not. et domino Guilhemotto Baldoini, et domine Philippo, Ricciardi et Cecio Lieti clare vidit. Pretiosa, uxor supradicti Mercadantis, eodem die dixit, quod suprad. Mercadante ejus vir dicto tempore stetit et fuit avoculus de ambobus oculis ; ita quod nullo modo videbat.

14 Benullius de Corellia q Garfagnanæ qu. Rocchi Sciaj supradicta die Sabbati dixit, quod ipse a quatuor mensibus citra semper usque hodie fuit attractus de ambobus cruribus, ita quod sine baculo nullo modo ire poterat . et quod hodie venit super unum asinum ad corpus suprad. S. Zite Virginis eum reverentia, et ob reverentiam Dei et ipsius beatæ Virginis factus est rectus et liberatus in totum ; ita quod coram me Faytinello Not. et Francisco Malesartis, et Alexandro Cambenes de Luca et Saccello Franchi, et Vanni Tadolini, et aliis pluribus recte et sine baculo ivit. Fredianus qu. Cati de Corellia suprad. avunculus suprad. Benulli eodem die dixit nobis ipse hodie, quod vidit suprad. Benullum attractum et infirmum a dicto tempore citra, et quod hodie vidit eum sanum et liberatum.

ANNOTATA.

a Contracta id est contrata (quod hic pro vico seu

urbis regione accipitur) uti et alia multa per simplex D aut tt scribenda, tunc pronuntiabantur per et : nunc e contra etiam omnia quæ Latine et efferuntur absque e pronuntiant et scribunt Itali, ut retto, rectus, petto, pectus etc. Nos deinceps priora absque e scribemus.

b Lavellus, ex articulo lo et avello (quod arcam lapideam sepulchralem significat) in eadem significatione hic accipitur. Sic etiam S. Anselmus Abbas Nonantulanus in Marmoreo lavello conditus dicitur in ejus Vita quæ extat apud Ughellum tom. 2 Italiae sacre et finitur col. in : deest autem in nostro Martio ad diem in, dum ibi latet nobis inobservata. Defectum supplebant posteri, in Supplemento operis.

c Armannottus ab Hermannus ; Purcius a Philippus ; Cliesina, a Luchesia diminutiva sunt ; et postrema quidem duo syllabis initialibus trunca, ex familiari totius Hetruriae usu, sæpe alias notato.

d Hinc constat (quod et indicat insolitum ex abrupto initium) unum fortassis alterumque solum, aut initium hujus processus deficere, ubi dies notabatur : qui nobis videtur fuisse 28 April. et dies Jovis, sicut is notatur post num. 8, ubi quædam ex hic prætermisissis hujus diei miraculis et ad finem translatis restitimus.

e Clinare pro inclinare hic ponitur.

f Fanuccius diminutivum est a Stephanus : sicut infra Duccia a Gerardus aut alio nomine in dus.

g Avoculus id est cæcus : Francis Aveugle, unde adhuc in Tuscia usitatum, Avoculare, cæcicare, compositum ex oculus et privativa particula al, Lombardis Teutonibusque communi.

h An scribendum Saucatus quasi, Exancatus, ab anca coxendice ? In miraculis a Lamori Italice conscriptis, habetur Zoppo, quod est, claudus.

i Hoc fuisse anno 1278, cum Pascha fuisset 17 Aprilis : jam diximus in prævio Commentario.

k Cullea, id est, scrotum, a testibus quos continet sic nominatum, ex Longobardica Lingua.

l Pettum, Francis pet, crepitus ventris, a Latino pedere.

m Scalceatus, id est, excalceatus juxta usum linguæ vernaculæ, privativum ex truncantis in compositis, solumque f retinentis.

n Florentinus notat in antiquis monumentis Sedales vocari et sant, inquit ex majoribus basilicis prope et extra urbem, ubi Episcopi aliquando cum Clero ecclesiæ Cathedralis per festivitates cujusque illarum reficiebantur et sedes fixas habebant. Ræ quod ego observaverim binæ erant, nempe S. Frigidiani, quæ nunc est intra mœnia, et SS. Donati ac Theodori, quæ anteactò sæculo pro urbis securitate demolita est, et ejus loco intra urbem extructa altera dicitur SS. Paulini et Donati. Videntur præter ipsam ecclesiam S. Frigidiam ut minimum duæ aliæ significari, quarum forte præcipua ac prima fuerit ipsa Cathedralis.

o Scriptum erat Sabbati xxviii mensis : cum igitur facilius in numero erraret quam in nomine, istum corrigere maluimus : alius censeretur potuisset hoc quoque ad diem Jovis pertinere.

p Est hæc feria vi ante Dominicam Passionis, quæ evangelium de Lazaro legitur, et fortassis notior vulgo Lucensi, quod uno milliari extra portam esset Leprosorium a S. Lazaro dictum, quod forte eo die solennius visitabatur. Hæc autem feria anno 1278 cadebat in ipsas kalendas Aprilis.

q Garfagnana, regioncula est, trans Apenninum per medium Hetruriam usque in Lucensium fines excurrens, sub ditione Ducis Mutinensis.

CAPUT II.

Miracula primo die Maji descripta.

Dicasa, mulier de Luca, de contrata S. Romani, filia qu. Orlandi, die Dominico ipsa die Kal. Maji dixit, S. Zita invocata sanat eam,

EX MS. NOTARIALI.

NOT. 21

reddidit mutæ loquelam,

a

cæcæ visum :

p

q contractum, sanat.

A xit, quod ipsa a viginti annis citra semper fuit avo-
EX MS. NOTA-cula de oculo sinistro; ita quod non videbat aliquo
RIALI. modo, et quod hac præterita nocte stetit ad corpus et
 juxta corpus sanctæ Virginis: et ob reverentiam
 Dei et suprad. corporis, sana et libera facta est. Est
 coram me Faytinello Not. et infrascriptis testibus, be-
 ne vidit de ipso oculo et altero, coram Como qu. Or-
 landi Porcelli de Luca, et Gaddo qu. Aldobrandini
 Talgardi, et Gerardino Granni Freynn de Luca.

a **allum,** **16** Pierus Fober de Petra-sancta-Verciliæ a quon-
 dam Bonacorsi, dixit die Dominico ipsa die kalend.
 Maji, quod Bonturus, ejus filius, erat et fuit attrac-
 tus de toto corpore et persona tota; ita quod nullo
 modo ibat, nec ire poterat rectus cum baculo, nec
 sine baculo (circa undecim menses esse possunt) et
 ab ipso tempore citra semper: et quod hodie, ob re-
 verentiam Dei et suprad. corporis S. Zitæ Virginis,
 liberatus est et sanus factus, et coram me Faytinello
 Not. et testibus infra ipse Bonturus ivit et ibat,
 undique bene sanus et rectus, coram Geraldino Ar-
 naldi Fabra, et Guido Maliosi, et Becto Opithi Lu-
 censi, et Viviano Cassivolo qu. Ventura, et aliis.

13 **allum,** **17** aruccia mulier, filia qu. Manfredi de Contra-
 trata S. Bartholomæi de Peccionis de Pis-is, eadem
 die Dominica, ipsa die kal. Maji dixit, quod ipsa fuit
 et stetit attracta de brachio dextro, et ejus manus
 ab introitu proximi præteriti mensis Junii citra: ita
 quod de ipso brachio nec ejus manu aliquo modo se
 juvare, vel ipsam extendere non poterat. Modo ob
 reverentiam Dei et Virginis S. Zitæ, coram me
 Faytinello Not. et testibus vidi ipsum brachium:
 et manum extendit extendebat et coram Bartholomæo
 Jacobi Glandolfini Notario, et Andrea Jacobi Notario
 de Luca, et Dota Fignario et aliis.

allum, **18** Benvenatus, qu. Orlandi Mussa, de contrata
 S. Concordii portæ S. Petri, eodem die dixit, quod
 ipse fuit et stetit attractus de toto suo corpore et
 persona, a duobus annis citra complentibus ipsis
 annis isto proxime venturo mense Augusto: ita quod
 nullo modo ibat nec ire poterat sine croceis **b** et
 cum croceis. Dixit, quod heri venit ad suprad. cor-
 pus: et hodie, ob reverentiam Dei et suprad. cor-
 poris sanctæ Virginis, factus est sanus et liberatus.
 Ita quod coram me Faytinello Not. et testibus, bene
 et recte ibat et ivit sine aliqua croceia; deinde se
 liberatum esse in toto a suprad. malo, coram Guido
 Guidotti, et Andrea Jacobi Notario et Mercato
 Junctæ Lucensi et Bon-oste Alamanni, et Orcello
C Albertini. Qui Mercatus et Bon-oste et Orcellus
 dixerunt, quod primo bene viderunt ipsum Benve-
 nutum attractum.

allum, **19** Bertha, uxor Blanchi de S. Januario, suprad.
 die Dominico, ipsa die kal. Maji dixit, quod a qua-
 tuor proximo annis citra, semper fuit et stetit attra-
 cta de toto suo corpore; ita quod nullo modo ire
 poterat sine baculo: et dixit, quod heri ipsa super
 unum asinum venit ad corpus suprad. B. Virginis
 Zitæ, quia aliter pedes venire non poterat. Et apud
 ipsam ecclesiam S. Fridiani de ipso asino descen-
 dit, et ad ipsius corpus ivit, et ibi fuit et stetit ali-
 quantulum cum magna reverentia et precibus. Et
 quod hodie, ob reverentiam Dei et corporis sanctæ
 Virginis, facta est sana et liberata; ita quod coram
 me Notario et Jacobo Cenamo et Jacobo Ricardini
 Notariis, et Domino Rosso de Gallo, et aliis, ipsa
 Berta sine aliquo baculo ivit et ibat, dicendo se li-
 beratam esse de suprad. ægritudine.

allum, **20** Abbracciata, uxor Aldobrandini de Schiava
 Vercellie, ista die dixit, quod ipsa, ab introitu
 proximi præteriti mensis Martii citra, fuit et stetit
 attracta de brachio dextro, ita quod ipsum brachium
 elevare in altum non poterat, nec se juvare aliquo
 modo: et quod hodie, ob reverentiam Dei et suprad.

Virginis, facta est sana et liberata de ipso brachio. **D**
 Et coram me Faytinello Not. et testibus ipsum bra-
 chium bene elevabat, et faciebat modo quod vole-
 bat: et dixit se bene liberatam esse coram suprad.
 Notariis, et Alone Barberino Lucensi qu. Neri, et
 Corso Custore Lucensi qu. Bonequestri et aliis.

21 Jacobus qu. Guardaville de Conagna Garfa-
 gnanzæ suprad. die Dominico, in ipsis kal. mensis
 Maji dixit, quod ipse, a quatuordecim mensibus ci-
 tra, semper fuit et stetit attractus de toto corpore;
 ita quod sine croceis nullo modo ire poterat: et
 quod hodie, ob reverentiam Dei et Virginis S. Zitæ
 factus est sanus et liber. Et dixit se bene in totum
 liberatum esse; et coram Domino Amadæo Canoni-
 co ecclesiæ S. Fridiani, et suprad. Notariis, et Gui-
 do Guidotti Lucensi, ipse Jacobus recte sine aliquo
 baculo ibat.

22 Francesca uxor Franchi, de Cothile Valledu-
 læ, eodem die dixit, quod a duobus annis citra, ipsa
 stetit et fuit infirma et attracta de pede sinistro; ita
 quod nullo modo ire poterat sine baculo. Et quod
 hodie, ob reverentiam Dei et sanctæ Virginis est
 sana et liberata, et dixit se bene liberatam esse: et
 bene et recte ibat coram me Faytinello Not. et su-
 prad. Domino Homodeo, et Domino Jacobo de S.
 Maria ad montem, et Guido Guidotti. **E**

23 Orambile, mulier Lucensis; de contrata S.
 Martini, et filia Orlandini Dominiscini, suprad. kal
 Maji dixit, quod ipsa, a tribus annis citra, fuit sem-
 per et stetit attracta de tota sua persona; eo quod
 sine croceis ire non poterat: et quod hodie ob reve-
 rentiam Dei et sanctæ Virginis facta est sana et li-
 berata: et dixit se bene liberatam et sanam, et co-
 ram me Notario et D. Hondio et supradicto, et D.
 Jacobo Not. et aliis, recte et sine aliqua crocia ibat
 undique. **c**

24 Bona-mulier, filia qu. Riccardi, de contrata
 S. Petri Cigoli, quæ moratur cum *d* Fatio Missii
 Lucensi de suprad. contrata, suprad. die kal. Maji
 dixit, quod ipsa stetit et moram contraxit cum su-
 prad. Fatio annis tredecim vel circa: et dixit, quod
 Giori filius ipsius Fatii est annorum novem vel cir-
 ca, et quod ipse Giori toto tempore vitæ suæ stetit
 et fuit mutus, et non loquebatur aliquo modo: et
 quod hodie, ob reverentiam Dei et corporis suprad.
 beatæ Virginis ipse Giori liberatus est; et restituta
 est ei loquela, et loquebatur coram me Notario et
 supradicto D. Hondio, et Guido Guidotti, et Bona-
 gusta Tignosini, et Ugolino Franceschi, et suprad.
 Notariis et aliis. **F**

25 Fredianus filius Bonifacii de Collibus suprad.
 die Dominico, ipsa die kal. Maji dixit, quod ipse a
 quindecim diebus citra, semper fuit et stetit attrac-
 tus de renibus: ita quod se *e* rissare vel rectus stare
 non poterat, nec etiam ire poterat et sine baculo:
 et quod hodie apud sanctum corpus suprad. Virgi-
 nis, ob reverentiam Dei, liberatus et sanus factus
 est. Et dixit se bene liberatum, et coram me Fayti-
 nello Not. et D. Homodeo, et Guido Guidotti, et Bo-
 nacorso converso S. Leonis, et aliis multis, bene
 ibat sine baculo.

26 Magister Benvenutus de Petris, Magistri qu.
 Gianibelli, qui fuit de Torno *f* Lombardie, et nunc
 hic moratur, suprad. die dixit, quod ipse semper, a
 sex annis citra, fuit avoculus de oculo sinistro, ita
 quod hinc carebat et de ipso oculo non videbat;
 et quod hodie apud sanctum corpus S. Zitæ Virgi-
 nis, ob reverentiam Dei et Sanctæ Virginis, libera-
 tus est et sanatus. Et dixit se in totum liberatum
 esse, et coram me Faytinello Not. et suprascripto
 Domino Homodeo, et Gualtrocta Faytinelli, et
 Francisco Cambolani, et Oderetto Tinctore panna-
 rio Lucensi, et aliis multis: coram quibus ipse Ma-
 gister

allam,

allam,

E

et allam,

c

item mutum,
d

F

allumque
contractum,

e

f

restituit vi-
sum exco uni,

A gister Benvenutus bene et clare vidit et cognovit de ipso oculo sinistro, et etiam de altero.

et alteri : 27 Matthens Guencio de Oretano qu. Civenni, eadem die Dominica, ipsa die kal. Maji dixit, quod Cara ejus filia, a tribus annis citra, fuit ita semper infirma de una fistula in oculo dextro; quod quasi de ipso oculo nihil videbat. Et modo ob reverentiam Dei et suprad. Virginis S. Zite sanata effecta est, et optime videt factis ei signis : et ipsa Cara dixit se bene liberatam esse, coram me Notario et Priore Wilhelmo ecclesie S. Donati, et suprad. Domino Homodeo et Guido Guidotti et multis aliis.

usum mem-
brorum con-
tracta,

28 Massai, uxor Alberti de S. Michaeli ad Vil-
lorbanum, presente ipso suo viro, et hoc similiter
dicente et confitente, dixit, quod ab undecim annis
citra continue fuit attracta, et jacebat, et non pote-
rat bene surgere vel ire sine adjutorio alterius : et
quod heri super unum asinum venit apud sanctam
ecclesiam S. Fridiani ad suprad. beatam Virginem,
et hodie ob reverentiam Dei et sancte Virginis ef-
fecta est ita sana et liberata, quod vadat : et ibat et
ivit cum uno baculo undique quasi bene recta, præ-
sentibus et videntibus me Notario et supradictis, et
Priore S. Donati et D. Homodeo et Arrigo Parentis,
et Posarello Sabolini Notario et aliis multis.

B 29 Gerinundia, filia qu. Joannis Buonfiglioli, de
plebe S. Pauli, dixit, quod a sex annis citra sem-
per habuit pedem dextrum attractum : ita quod in
terram ponere non poterat nisi punctum pedis, et
non poterat ire sine magno labore : et quod hodie,
ob misericordiam Dei et suprad. Virginis S.
Zite, integre liberata est et bene sana, et coram
me Notario et supradictis ibat et ivit bene et recte,
dicens, se esse liberatam in dicta ecclesia ad su-
prad. corpus sancte Virginis.

alteri,

30 Maria, uxor Bonaventuræ Peponis Lucensis,
de S. Petro Sommalto eadem die Dominica, ipsa die
kal. Maji dixit, quod Margarita ejus filia, a novem
annis citra, continue fuit et erat attracta et perdita
de toto latere dextro ; ita quod pedem habebat tra-
volutum g et attractum, et brachium non poterat ele-
vare nec manum aperire ; et hodie ad corpus san-
cte Virginis, ob reverentiam Dei et sancte Virgi-
nis, facta est libera et bene sana : et dixit se bene
sanam esse, coram me Notario et supradictis, et
Dominis Jacobo Judice et Vannuccio Pollani et Po-
sarello Notario, qui dixit, quod istam Margaritam
multoties sic vidisset attractam.

g

alteri,

C 31 Contessa, uxor Bonacorsi, qui moratur cum
filio qu. Tigrini judice, suprad. die dixit, quod a
sex annis citra ipsa semper habuit attractum digi-
tum medium manus sinistræ, taliter, quod ipsum
digitum nullo modo extendere poterat : et quod pro-
xime præterito die Jovis apud superscriptum cor-
pus, misericordia Dei et sancte Virginis, facta est
integre sana et libera ; et coram me Notario et su-
pradictis ipsum digitum aperiebat bene, et dixit se
bene liberatam.

h
et alteri,

32 Massea b prænominata Baccharella, quæ mo-
ratur Pisis cum Domina Chisia del Nichio, dixit die
Dominico, ipsa die kal. Maji, quod a decem annis
citra, semper ipsa fuit et stetit attracta de brachio
sinistro : et quod multo majus habebat brachium
dextrum quam sinistrum : et quod hodie in suprad.
ecclesia et ad suprad. corpus sancte Virginis, ob
reverentiam Dei et suprad. Virginis liberata est, et
ipsa bene extendebat ipsum brachium et manum
coram me Notario et D. Priore Jacobo et Priore
Guilielmo suprad. et suprad. Judicibus et aliis
multis. Jacobus Bilanciarini qu. Campocci, qui mo-
ratur Pisis in contrata S. Frassæ, i testatus dixit,
quod ipse multoties audivit dici, quod suprad. Mas-
sea erat infirma supra. infirmitate : et modo dixit,

i

quod integre liberata est per suprad. Virginem.

33 Lupardus de Gractanola quondam Guidochi
eodem die dixit, quod ab introitu proxime præteritæ
Quadragesimæ ipse fuit ita avoculus, quod ipse de
ambobus oculis non bene nec clare videbat, nisi in
modum nubecule ; et quod hodie apud suprad. cor-
pus sancte Virginis, ob reverentiam Dei et suprad.
Virginis liberatus est de ipsis oculis. Et liberatum
se mihi dixit, et coram me et suprad. Prioribus et
Judicibus, et aliis multis, ipse Lupardus, factis ei
signis ante oculos, bene et clare omnia videbat et
vidit.

34 Luparella, uxor Philippi Nuntii de Fossa del
Tacco eodem die dixit, quod ipsa semper a viginti
annis citra, fuit avocula de oculo sinistro, ita quod
in nullo modo vidit in tantum tempus : et hodie
apud corpus sancte Virginis, ob reverentiam Dei et
ipsius Virginis, sana et libera facta est. Et dixit
mihi se bene sanam et liberatam esse. Et coram me
et Dominis Priore Wilhelmo et Conradino Cajetani,
et Philippo de Tasse, et Eustichello Catuola, et
Rainerio Mola et Posarello del Bosco et aliis, factis
signis ante oculum suprad. bene et omnia clare vidit
et cognovit. Fatius qu... de dicta contrata, die su-
prad. dixit, quod ipse a quindecim annis citra vidit
ipsam Luparellam carentem lumine de sinistro
oculo.

D
EX MS NO-
TARIALI.
exum visu
donat,

aliam,

35 Pasquese, filia Junete Gualberti, de monte Ca-
tini Vallis-Nebule, suprad. die Dominico, ipsa die
kal. Maji dixit, quod ipsa a medio proxime præteriti
mensis Septembris citra, fuit h ingomberata et ve-
xata a malis spiritibus : et quod propterea ipsa ve-
nit pro misericordia Dei et B. Zite Virginis, au-
diens, quod ipsa S. Zita sanctificaverat Lucæ apud
sanctam ecclesiam S. Fridiani : et quod, cum ipsa
hodie, sic ingomberata et vexata, fuit ad corpus su-
prad. Virginis intra ecclesiam, ibidem existens de-
vota, causa liberationis habendæ ; et sic ob miseri-
cordiam Dei et suprad. Virginis liberata est. Et di-
xit, quod ipsa tunc, quando vexabatur, habebat in
corpore undecim dæmones, qui exierunt de corpore
suo in suprad. loco : et dixit, quod ad ipsam libera-
tionem interfuerunt D. Pellegrina mater sua, et D.
Berta suprad. loci, et D. Ringratiana suprad. loci, et
sic eam vidimus liberatam secundum ejus dictum
ego Notarius et D. Jacobus Prior, et D. Thomasius
et Petrus Bactitor auri l in Aquina, et Presbyter
Rainerus de S. Michaeli et alii D. Pellegrina, ma-
ter suprad. Pasquesis, dixit, quod recordetur, et
vidit, et credit firmiter per ea quæ videbat, quod
dicta ejus filia sic a dæmonibus vexabatur et vexata
fuit : et vidit eam liberatam et liberari in suprad. ec-
clesia S. Fridiani ad corpus suprad. Virginis.

energumenam
liberat,

k

36 Bacciomea, filia Jacobi Cartorari, de S. Petro
Ciguli, erat attracta de manibus et pedibus, et libe-
rata fuit a supradicta Virgine Zita die Dominico,
ipsa die kal. Maji, ut dixit Fr. Salvio, suprad. ec-
clesiæ S. Fridiani.

F

et contractam,

ANNOTATA.

a Hæc Petra-sancta, a priori per agnomen Verci-
liæ distincta, ubi sit, ignorare fatemur, nec non de va-
riis locis hic nominatis et non explicatis : sed nec operose
requisitis.

b Croccias dici, subaxillaria fulcra, jam alibi sæpe
monuimus.

c Hunc quoque oportet nominatum fuisse in exordio
processus, quod amissum dolemus ; nisi forte legendum
sit Homodeo, ut supra et infra sæpius.

d Fatius nomen truncatum a Bonifacius : et ab illo
sic trunco ducitur diminutivum Fatinellus, quod est no-
men notarii et familie illius, cui S. Zita famulata est.

EX MS. NO-
TARIATA

A e Rissare hic infra, num. 35 resare significat erigere, Francis voce composita atque contracta dresser : fortassis a Teutonico Rysen potius, quam ab aliqua corruptela Latine vocis Regere.

f De torno, id est, de vicinia vel de loco circa Lombardiam, Italico idiotismo : dicitur autem Torno pro Interno : quod etiam Francica lingua suo modo usurpat, cum dicit a l'entour, circa.

g Travoltus, syllabatim Transvolutus scriberetur, clarius et latinius distortos : vox autem Italica est.

h Massea videtur esse femininum a nomine Thomas : supra num. 28 Massai, sed forte scribendum Maffea quod est femininum a Matthæus.

i S. Frasse nomen alludit ad nomen S. Eupraxiæ vel S. Euphrasie : quia tamen anno 845 Narva Lucam translatum est corpus S. Faustæ Martyris Cyzicena, passæ cum Eutasio 20 Sept. quæ Lucæ colitur die 23, non abest scrupulus ne minus recte descriptum sit nomen : quod tamen de scripture Lucensi, cui nomina notissima erant, non facile debet præsumi.

k Ingombrare Italice est impedire. Erit fortassis qui ab Umbra id est phantasmate ductum putent : ego mugis suspicor est a Teutonico kommen seu komber quod inquietudinem, aruonam, afflictionem significat : c
B adhibita ad compositionem Latina præpositione in : et sic voci iste syllabatim responderet verbum Teutonicum bekommenen : nam in Teutonica lingua præpositiva particula be, hactenus respondet Latine in, non negationem sed inhesionem notanti.

l Hactitor aliis malleator diceretur, a Battere percutere, olim batnere.

CAPUT III.

Miracula notata die ii et iii Maji.

a
Berthus, qu. Catalini de Fossa de Taccho, eodem a die dixit, quod jam sunt anni septemdecim vel circa, quod ipse fuit attractus de crure et pede dextro : ita quod calcaneum pedis ipsius cruris non poterat aliquo modo in terram ponere : et hodie, ob reverentiam Dei et sanctæ Virginis, liberatus est, et ivit bene et recte coram me Notario et suprad. Priore et D. Ubaldo, et suprad. iudicibus Dominis Jacobo et Raynuccio.

b
c
38 Beatrice de Monte-lignoso, uxor Gherardini, quæ fuit de Petra-sancta, die Lunæ supradictæ dixit, quod Contessa ejus filia fuit et stetit avocula de ambobus oculis, et ita carebat lumine, quod ipsa nihil videbat : et quod in suprad. ecclesia S. Fridiani apud suprad. corpus sanctæ Virginis, pro misericordia Dei et ipsius Virginis, liberata et sanata est : ita quod factis signis ante ipsius Contessæ oculos, ipsa Contessa bene vidit et videbat, et clare omnia cognovit, coram me Notar. et D. Jacobo Priore, et D. Homodeo, et Bartholomeo Paldocinii, et Turello Bactello Lucensi, et Nicolao Mercati Notario et aliis multis. Auricus b de Plebe Vallecchio Vercellæ dixit, quod ipse vidit heri et post heri suprad. Contessam avoculam de ambobus oculis, ita quod inde nullo modo videbat ; et hodie, pro misericordia Dei et sanctæ Virginis, videntem et omnia cognoscentem : et clare vidit.

39 Ursa de Garfagnana de Casat co relicta qu. Bononii, eodem die dixit, quod Ventura ejus filius, a sex annis citra semper, continuo fuit sardus et auditu privatus ; quod nullo modo audiebat ; et quod hodie, pro misericordia Dei et suprad. B. Zitæ Virginis liberatus est. Et dixit idem Ventura, se bene sanum et liberatum in totum : et factis ei interrogationibus quam pluribus, ipse Ventura bene omnia audiebat coram D. Tomaso Canonico, et Nicolao Mercante et Joanne qu. Christiani Lucensi, et Gaduccio filio Ranucei Spadæ, et aliis.

40 Joanninos Pilicciarius, qui stare consuevit in campo filiorum Anguillæ apud S. Vitum, et nunc moratur in contrata Hospitalis de misericordia, qu. Michaelis, eodem die Lunæ dixit, quod a duodecim annis citra continue, fuit ipse attractus de omnibus cruribus et pedibus, et de brachio sinistro et ejus manu ; ita quod postea non ivit nec ire poterat sine croceis, nec de ipso brachio et manu se juvare poterat, vel extendere aliquo modo : et quod hodie ad eorpus ipsius sanctæ Virginis Zitæ, ob misericordiam Dei et ipsius Virginis liberatus est et sanus in integrum factus. Et dixit se bene liberatum, et coram me Notario et D. Tomaso, et Presbytero Michaeli de Mutilliano, et Ugolino filio Bartholomæi Anguillæ, ipse Joanninus sine croceis recte et bene ibat et ivit. Joannes, qu. Benedicti de Via nova, dixit eodem die, quod ipse vidit hodie dictum Joanninum sic e acciaccom, et infirmum invenit intrare ad corpus et lavellum sanctæ Virginis, sic infirmum et cum croceis. Et postea statim vidit eum bene sanum, et sine croceis ire et recte.

41 Puccius Benedicti de S. Petro ad Marcilliano, eodem die Lunæ secunda mensis Maji dixit, quod ipse, a novem mensibus supra semper, continuo fuit attractus et infirmus de toto d fianco et corpore et pede dextro ; quod ipse sine baculo nullo modo ire potuit, nec in terra poterat ponere nisi punctum ipsius pedis : et quod hodie, pro misericordia Dei et beatæ Virginis Zitæ, factus est sanus et liberatus ; ita quod coram me Notario et suprad. testibus bene et recte sine croceis ibat et ivit. Ugolinus Bartholi Anguillæ de Luca dixit, quod ipse hodie jovit suprad. Puccium intrare ad lavellum suprad. Virginis S. Zitæ, nisi quod ipse pro tunc attractus hodie cum baculo intravit. Et Dominus Homodeus Canonicus suprad. ecclesiæ dixit, quod bepe vidit eundem præattractum, et hodie sanum.

42 Bona uxor Blanchi de Corellia Garfagnanæ, eodem die Lunæ secunda mensis Maji, præsentem ipso suo viro et hæc omnia dicente et confitente, dixit, quod jam sunt anni duo, et tantum plus quantum est a proxime præterita Qaudragesima citra, quod ipsa semper stetit et fuit muta et surda ; ita quod nec audiebat neque loquebatur. Et quod toto suprad. tempore habuit manum dexteram attractam, ita quod nec aperire nec extendere vel aliquid facere inde minime poterat : et quod hodie, pro misericordia Dei et suprad. Virginis, facta est sana et libera. Et bene et clare audivit, et fuit locuta : et dixit se bene de suprad. ægritudinibus liberatam, coram me Notario, et D. Tomaso, et D. Marco Plebano de Massa Ciuccio, et D. Bartholomæo, et D. Paulo ecclesiæ S. Pontiani, et aliis. Jacobus Senzube de Luca qu. Bonanni eodem die dixit, quod ipse hodie jovit suprad. Bonam intrare in locum, ubi est corpus supradictæ Virginis ; et quod ipsa tunc non audiebat nec loquebatur. Et vidit postea eam liberatam bene a suprad. ægritudinibus. Blancus suprad. vir suprad. Bonæ dixit, quod suprad. tempore fuit gravata de infirmitate, postea liberata, ut supra dictum.

43 Turella, quondam Lambertucci de Canneto Vallis Arni, et quæ modo moratur Lucæ apud Fractam, eodem die Lunæ secunda mensis Maji dixit, quod ipsa, a sex mensibus citra, semper fuit avocula, usque hodie de ambobus oculis ; ita quod nihil poterat videre, nec videbat nisi ut in umbra et in nebulia : et quod hodie, ob misericordiam Dei et sanctæ Virginis Zitæ, liberata et sana est ; et nunc videt bene et clare, factis ei signis, coram me Notario et suprascriptis.

44 Riebi, uxor Schotti Guilielmini, de contrata S. Donati de Luca civitate, eodem die dixit, quod ipsa, ab undecim annis citra, fuit ultra modum ad multa

contracto
usum mem-
brorum,

alteri,

E

d

surdæ simul
et mutæ
audium
et loquelam
restituit,

F

cæca visum,

energumenam
liberat,

a
B. Zita
contractum
sanat,

cæca visum
restituit,

surdæ simul
et mutæ lo-
quelam et
audium,

f A multa illicita facienda die et nocte eundo et stando gravata, et de ejus stratu extracta, et *f* travagliata : et dixit, quod ipsa venit et ducta fuit apud ecclesiam S. Fridiani ad corpus B. Zitæ, pro liberatione recipienda de ipsis dæmonibus a dicta Virgine : et quod hodie, per misericordiam Dei et suprad. Virginis, liberata et sanata est ab ipsis dæmonibus. Et dixit se bene liberatam esse a dæmonibus, coram me et Presbytero Nicolao Lucensi, et supradictis Benedicto et Francisco Lucensibus, et Nicolao Guiggia Lucensi, et Ozellio Calthi Lucensi, et Bartholomeo Jordani Lucensi et aliis. Beldie de S. Angelo in Campo, mater suprad. Richæ, relicta quondam Bonaveris, eodem die dixit, quod suprad. Richæ ejus filia fuit gravata et vexata dicto tempore a suprad. dæmonibus, et sic eam vidit multoties, et heri et aliis temporibus dicto tempore : et hodie vidit eam liberatam ab ipsis dæmonibus, ut supra dictum. Joannes de S. Angelo in Campo, qu. suprad. Bonaveris, germanus supradictæ Richæ, eodem die Lunæ secunda die mensis Maji dixit, quod suprad. Richæ ejus germana fuit vexata dicto tempore a dictis dæmonibus, et sic eam vidit multoties et heri et aliis temporibus : et hodie vidit eam liberatam a dictis dæmonibus, ut supra dictum.

endo audi-
tum impertit,
B 45 Orlandus Chetracciaio, quondam Junctæ de Petra-sancta, qui fuit de Vallecchia, die Martis tertio die mensis Maji, dixit, quod ipse semper fuit continue surdus, a quinque proxime præteritis annis citra, et tantum plus quantum est a proxima præterita festivitate S. Lazari citra, ita quod ipse nullo modo audiebat : et modo dixit, quod hodie, pro misericordia Dei et S. Zitæ Virginis, factus est sanus et liberatus in totum. Et dixit se bene liberatum esse, et omnia bene et clare audire : et interrogatus a suprad. D. Priore, et a D. Orlando Richardo, et Richomo Bolgarini, et multis aliis, pro videndo si intelligeret ; qui Orlandus bene et clare omnia intellexit, quæ sibi dicta erant a suis et prædictis et aliis, coram me Notario et Ceccho Spade de Luca, et Pinoqu. D. Bonfacii, et Ricardino de Petra sancta et aliis. Cecchus prænominatus Bianchettus, qu. Robboli de Petra-sancta, qui fuit de Sala, eodem die Martis in *g* Maji dixit, quod a quinque annis supra ipse agnovit et vidit supradictum Orlandum esse surdum, et eum non audire aliquo modo : et quod ipse Orlandus heri, quando vidit eum cum ipso.

g C Ceccho, ipse Orlandus nullo modo intelligebat ipsum Cecchum vel aliam personam. Et dixit, quod ipse Orlandus, pro misericordia Dei et suprad. Virginis B. Zitæ fuit et est integre liberatus ; ita quod omnia bene et clare intelligebat. Pinus, qu. D. Bonifacii de Vallecchia, qui nunc moratur Petra-sancta, eodem die dixit, quod ipse vidit et cognovit a quinque annis citra suprad. Orlandum suum convicinum surdum ; ita quod nullo modo audiebat, et proxime præterito die Dominico similiter eum vidit surdum ; et dixit, quod ipse hodie vidit ipsum Orlandum apud suprad. ecclesiam bene et clare omnia audire et intelligere. Benincasa de Petra-sancta, qui fuit de Campilione qu. De tajuti, eodem die dixit, quod ipse a quinque annis citra vidit et cognovit suprad. Orlandum surdum ; ita quod nullo modo audiebat, et quod proxima præterita die Dominica similiter eum vidit surdum : et dixit, quod hodie vidit eum liberatum esse pro misericordia Dei et suprad. Virginis ; ita quod clare omnia et bene intelligebat et intelligit. Raynerius de Petra sancta, qu. Palermi, eodem die dixit idem, quod suprad. Benincasa in omnibus et per omnia. Richardinus, Notarius de Petra-sancta, qu. Diotignardi, eodem die dixit idem quod suprad. Benincasa per omnia.

46 Benvenuta, filia qu. Forlini, qui fuit de Sciap-
Aprilis T. III

pa Vallis-Arni, uxor Michaelis Magistri Buctin, qui moratur in domo quæ fuit Jacobi Greppeluogi prope turrim filiorum Passi, de Porta S. Gervagii, eodem die dixit, quod ipsa semper continue, a quatuor annis citra, fuit attracta de ambobus eruribus et pedibus et tota persona a *h* cinta : ita quod sine baculo nullo modo ire poterat : et quod ipsa hodie, presentibus et videntibus Bono qu. Gilli Correggarii de Luca et Guido filio Olivantis de Luca, qui hodie cum ea semper fuerunt, ad corpus suprad. Virginis, beatæ Zitæ, pro misericordia Dei et suprad. Virginis, hodie liberata et sanata est. Et dixit se bene liberatam, et coram me Notario et Ghirardino Lamberti de Luca, et D. Guido Moccidentis, et Ghedino Faytinelli et Guilielmo Bicti et aliis bene et recte ivit et ibat. Bonus qu. Gilli Correggarii *i* dixit, quod ipse hodie, una cum suprad. Guido, pro misericordia Dei, sociavit suprad. Benvenutam attractam et ire et intrare ad corpus suprad. Virginis : quia ipsa cum baculo non bene ire poterat, quia attracta erat ; et tantum hodie ibi eum ea steterunt, quod Jesus Christus et suprad. Virgo liberaverant suprad. Benvenutam ut posset recta et sine baculo bene et recte ire. Guido supradictus eodem die dixit idem, quod suprad. Bonus in omnibus et per omnia.

47 Saladinus de Carrara, prænominatus Schæco, quondam Baronis de monte de Carrara Lunischianæ, eodem die Martis, in Maji dixit, quod in proxime venturis kalendis Julii complebuntur duo anni, quod ipse semper fuit attractus de crure dextro et pede ; ita quod sine baculo nullo modo ire poterat ; et quod heri venit super unum asioum pro liberatione habenda a sancta virgine Zita : et cum eo venit Vivianus filius Corsi de monte de Carrara, et stetit cum eo ad corpus suprad. Virginis et ante ipsam Virginem, quandiu ipse Saladinus ibi liberatus fuit ; et quod hodie ibi ad suprad. Virginem, pro Dei misericordia et suprad. Virginis, liberatus fuit. Et dixit, quod erat liberatus : et bene rectus ibat sine baculo coram suprad. Priore et D. Tomaso, et D. Rainuccio Pollani, et D. Jacobo de S. Marta in monte, et Giaro Tadolini, et Joanne Guardabene, et Accetante Trifecti, et aliis multis. Vivianus suprad. dixit, supradicta sic vera esse per omnia, et quod ipse hodie vidit suprad. Saladinum attractum et bene sanum : et suprad. Nicolaus Ramondini de Luca eodem die dixit, quod hodie vidit suprad. Saladinum attractum, et juvit eum intrare ad suprad. *F* corpus sanctæ Virginis, et postea vidit eum a sancta Virgine liberatum et rectum ire.

48 Dinga, filia Olivantis Vectanioli de Luca, die suprad. dixit, quod ipsa, a quatuordecim annis citra, semper fuit attracta continue de crure et pede dextro, quod ipsa sine croceis nullo modo ire poterat ; et quod hodie, pro misericordia Dei et suprad. Virginis B. Zitæ, ante corpus ipsius Virginis, liberata et sana facta est in totum. Et dixit se bene liberatam in totum, coram me Notario et suprad. D. Priore, et D. Tomaso et Acceptante Trifetti et D. Rainuccio et Jacobo Judicibus, et aliis multis. Don Guido, germanus suprad. Dingæ eodem die, dixit, quod ipse vidit attractum suprad. Dingam in supradictio tempore, et ipse Bonus quondam Ghibi Correggarii juverit eam intrare ad corpus sanctæ Virginis : et quod tam d u ibi cum ea steterit, quod ipsa liberata fuit, et statim hodie vidit eam liberam pro misericordia suprad. Virginis, et recte ire et venire sine croceis. Bonus Ghibi supradictus eodem die dixit idem quod suprad. Guido per omnia. Stephanina, soror germana suprad. Dingæ, eodem die dixit, quod ipsa suprad. tempore vidit ipsam Dingam attractam, et hodie vidit eam liberatam exire de suprad. loco, et bene rectam ire sine croceis. Dominus

D
EX MS. NOTARIALI.
contractæ
usum mem-
brorum,
h

E
item alteri,

et alteri,

EX MS. NOTARIALI.

A Rainuccius Pollani Judex eodem die dixit, quod ipse in suprad. tempore vidit suprad. Dingam attractam ire cum croceis multotiens, et hodie apud suprad. ecclesiam vidit eam liberatam sine croceis ire et venire recte.

energumenam liberat,

49 Lætitia, filia Junctæ de Menabbeo, et uxor Angiorelli de S. Januario, Locensis districtus et diocesis, interrogata a Fr. Jacobo de veritate dicenda, retolit et dixit, quod steterat obsessa a tribus demonibus triginta annis : quæ accessit ad sepulcrum S. Zitæ Virginis eodem die Martis, tertio Maji ; et intercessionibus præfata Virginis liberata est, coram me Fr. Jacobo et Fr. Frugerio converso S. Fridiani de Luca. Et hoc confessa est coram D. Tomaso, et Fr. Leonardo et Convidione Banaccio de Luca, et Guidone de dicto loco, et pluribus aliis.

k contractum sanat,

50 Bonaventura, Rimendator k pannorum, de contrata S. Mariæ curtis-Orlandinghæ, qu. Fiaminghi, die Martis in die Maji dixit, quod Cerchonius filius suus a sexdecim mensibus citra semper continue fuit attractus de manibus et pedibus et cruribus ; ita quod nullo modo ire poterat cum croceis vel baculo, vel sine croceis vel sine baculo, et quod se volvere vel mutare non poterat aliquo modo, nisi ipsum alius voveret et juvaret : et quod proxime præterita die Veneris, pro misericordia Dei et suprad. B. Zitæ Virginis, ante ipsam Virginem et ejus corpus apud supradictam ecclesiam bene sanus et liberatus factus est in totum ; ita quod ipse per se sine juvamine et sine croceis et baculo ire potest recte. Et dixit, quod ante dictam Virginem fuit secum, et cum dicto suo filio Forticellus qu. Dominici Bartholomæi de contrata S. Georgii.

alium,

51 Joannes Bacteloro, civis Lucensis de contrata S. Petri Sigoli qu. Ottoboni eodem die mensis Maji dixit, quod ipse a tribus mensibus citra fuit ita infirmus et attractos de cruribus et pedibus ; quod ipse infra ipsum tempus nullo modo ire potuit cum croceis vel sine croceis, vel cum baculo, nec de lecto exire nisi alius eum juvaret : et quod proxime præterita nocte proxime præteriti diei Jovis, pro misericordia Dei et supradicta B. Virginis, apud corpus ipsius Virginis in supradicta ecclesia sanus et liberatus fuit et est. Et dixit se inde in totum bene sanum et liberatum, et coram me Notario et Magistro Jacobo Grammatico et Actolino Targardi Notario et Puccio Benentendis et D. Gherardo Canonico ipsius ecclesiæ et aliis, bene rectus ivit et ibat. Et dixit, quod ad corpus suprad. beatæ Virginis venerunt et steterunt cum eo, et eum reduxerunt Cosciorius l Fonsii, et Federigus Bonsignoris, C Ubertus Gerardi, Bertus Alheghi, et alii.

l tumorem gutturis pellit,

52 Matthæus quondam Thæi de Ripalta de Pistorio, et est filius Dominae Jacobæ, eodem die Martis dixit, quod jam sunt tres anni elapsi, quod ipse habuit semper inflatam gulam et plenam de m gangulis : et hodie dixit, quod liberatus est inde in totum : et gulam vidi ego Notarius et D. Tomasius et D. Cartagnaccius vidit et multi alii.

m

53 Butus qu. Bondici de Piscia eodem die dixit, quod ipse non poterat nec potuit a quinque annis citra claudere manum sinistram, et quod ipse erat ita attractus de cruribus et pedibus, quod nihil facere poterat, nec ire sine baculo ; et hodie liberatus est pro misericordia Dei et suprad. Virginis : quem vidimus recte ire undique sine baculo : et dixit se bene liberatum coram me Faytinellu Not. et supradictis testibus. N. Pappatavola Notarius dixit, quod ipse hodie vidit Butum infirmum suprad. infirmitatibus, et hodie juxit eum intrare ad suprad. corpus suprad. Virginis, et postea vidit eum sanum esse et liberatum.

contractum sanat.

ANNOTATA.

a Supra quidem et immediate ante nominatur dies Dominica, incidens in diem i Mari : sed infra scribitur die lunæ supradicto : ex quo persuademur vel hic excidisse folium quod in ternione respondebat folio primitus desiderato ; vel saltem miraculum aliquod solita librariorum socordia omissum, quod exceptum fuerat a Notario, 2 Maji, die lunæ.

b Anricus, ut puto, hic idem valet quod Henricus.

c Acciacceus, id est contusus, fractus membris unde adhuc in lingua Hetrusca usurpatur Acciaccare contundere, frangere.

d Fianco alias Flanco, Francis et Tentonibus Flanco latus.

e Neblia, Latine nebula.

f Travaglio, labor, afflictio, ut Francis Travail : hinc Travagliatus afflictus, a Tentonico draven laborare.

g Additum erat imperite kal. quod expungendum fuit tam hic quam infra num 47, et 50. patet enim de tertio die mensis agi.

h A cincta, id est, a cingulo.

i Corregarius, id est, Lorarius, a Corigia dictus.

k Remendator, quasi Reemendator, veterum scilicet vestium Latine Sartor : sic cerdones, tamquam abjectius sit proprium nomen professi opificii, etiam apud Hispanos et Belgas, nomen sibi arrogant a Latino reparare, et Reparatores dici volunt.

l Fonsias ab Alfonsus ; et mox Theus, a Matthæus.

m Gangola, Italica struma dicitur, crescitque sub mento.

CAPUT IV.

Miracula excepta die iv et v Maji.

Gerardinus filius qu. Farecti, de Palagarea de Comitatu Mutinensi, qui moratur in Hospitali Burgi de Camaione, die Mercurii, quarto die mensis Maji dixit, quod ipse a viginti annis citra fuit et stetit attractus de crure et pede dextro, et quod a tribus proximis annis supra fuit et stetit semper continue attractus de alio crure et pede sinistro, et de brachio et manibus omnibus ita attractus, quod infra superscriptum tempus nullo modo ire poterat sine baculo, nec se juvare poterat de manibus vel brachiis, nec extendere : et quod hodie pro misericordia Dei et suprad. B. Zitæ Virginis factus est sanus et liberatus. Et dixit se in totum bene liberatum, et bene ibat sine baculo, et manus et brachia extendebat coram me Notario et Armano Gerardo Not. et Juncta Ingilgotti Lucensi, et Acceptante Trufetti, et Bontoro Frænario, et Mercato Lucensi qu. Jacobi ; et dixit, quod pene de Burgo Camaionis sciunt omnes de prædicta agritudine.

B Zita invocata sanatur contractum :

55 Richardus de Vurno, filius Bifolchi, eodem die præsentis mensis dixit, quod Nicolaus ejus nepos, filius qu. Lupardi, toto tempore vitæ suæ fuit attractus de brachio et manu dextra ; ita quod nullo modo se juvare poterat, nec brachium extendere, nec manum aperire poterat nec potuit, a die suæ natiuitatis citra usque hodie : et quod hodie, pro misericordia Dei et suprad. Virginis B. Zitæ, liberatus et sanatus est inde. Et ipse Nicolaus dixit se bene liberatum et sanatum, et brachium extendebat, et manum aperiebat coram me Faytinello Not. et D. Tomaso et Guido Guidetti Lucensi et Christophano Faytinelli, Rosselino Birri et aliis multis. Bifolcus suprad. eodem die Mercurii quarta die mensis Maji dixit, quod dictus Nicolaus heri attractus et hodie fuit, et toto dicto tempore : et hodie venit cum eo ad prædictam Virginem, et se præsentem ibi fuit

F

item alium,

A fuit liberatus, et hodie eum liberatum vidit, ut supra dictum.

*mutæ lo-
quelam re-
stituit,*

56 Nicri filius D. Bendini Alcottii, de Curte Aluicinga Lucensis civitatis, eodem die dixit, quod Vanna soror germana sua ab undecim annis citra fuit et stetit muta; ita quod a tempore suæ nati-
vitat, cum sit undecim annorum, nullo modo lo-
cuta fuit: et dixit, quod proxime præterita die Martis fuit in suprad. ecclesia ad suprad. corpus suprad. Virginis: et modo, ob misericordiam Dei et ipsius Virginis, locuta et liberata in totum fuit et est, et bene et clare loquitur: ut dixit idem Nicri coram Fr. Jacobo suprad. ecclesiæ, et Donato della Nova, Niccoluccio Barletti, et Bonaguida Ciccii, et aliis multis.

*cæcæ vi-
sum,*

57 Ricadonna, uxor Bona-prece de Vico, eo-
dem die Mercurii, quarta mensis Maji dixit, quod ipsa a tribus annis citra semper fuit avocula de am-
bibus oculis; ita quod nullo modo videre poterat, nec vidit a dicto tempore citra usque hodie; etsi aliquid videbat, videbat quomodo in umbra et non aliter. Et dixit, quod hodie, pro misericordia Dei et suprad. Virginis B. Zitæ liberata est et sana: et dixit se bene liberatam; et vidit et cognovit omnia,
B factis etiam signis coram me Not. et suprad. Priore, et D. Archipresbytero Lucensi, et D. Ubaldo Pa-
storcetta Canonico Lucensi et Plebano plebis S. Ste-
phani, et Christophano Faytinello et aliis. Et dixit, quod convicini ejus de vero sciunt de ejus ægritudine: et ejus levir Lenus de Palmatera, de S. Gim-
gnano Pontis Mariani, eodem die dixit, quod cognovit ab octodecim annis citra suprad. Ricadonnam. Et dixit, quod ipse vidit avoculam suprad. Rica-
donnam; ita quod ipsa nihil videbat, et quod non ibat nisi sicut avocula et cæca.

*energume-
nam libe-
rat,*

58 Madonnina, olim venditrix pannorum, quæ morari consuevit et nunc moratur in capite burgi S. Fridiani, qu. Ansaldi, eodem die dixit, quod a triginta tribus annis citra semper gravata et vexata fuit ab undecim dæmonibus: et hodie dixit, quod libe-
rata est ab ipsis dæmonibus, pro misericordia Dei et suprad. S. Zitæ, ante corpus ipsius Virginis apud ecclesiam S. Fridiani: et sic dixit, se bene in totum ab ipsis dæmonibus liberatam, coram me Notario et D. Priore Jacobo d. ecclesiæ, et Domino Tomaso et præd. Scorcia Lupini, et Rogichiano Fadolini, et Dathone Moriconis et aliis multis. Et dixit, quod Guido Gilii et Vitalis Calthoni fuerant ante suprad. Virginem ante et post ejus liberationem. Guido qu. Domini Gilii Tediccionis, civitatis Lucensis, eodem die dixit, quod ipse hodie juvit suprad. Madonninam intrare ad lavellum suprad. beatæ Virginis, et quod ipsa Madonnina tunc multum a dæmonibus vexabatur. Propterea quod ipse Guido vidit eam torqueri et vexari, ut consuetudini est de a invasatis: et po-
stea hodie et nunc dixit, quod ab ipsis dæmonibus est bene liberata, per ea quæ videt ab ea. Et dixit Vitalis Calzolarius de Burgo S. Fridiani qu. Salvii, eodem die idem, quod suprad. Guido in omnibus et per omnia, et quod ipsa Madonnina stetit ante ipsum lavellum, quo die fuit, et postea vidit libe-
ratam.

*contractam
sanat,*

59 Minus delle Falce, de contrata S. Petri in Vinculis de Pisis, die Jovis quinta mensis Maji dixit, quod Cola ejus filia a die suæ nati-
vitat, cum sit undecim annorum, nullo modo lo-
cuta fuit: et dixit, quod proxime præterita die Martis fuit in suprad. ecclesia ad suprad. corpus suprad. Virginis: et modo, ob misericordiam Dei et ipsius Virginis, locuta et liberata in totum fuit et est, et bene et clare loquitur: ut dixit idem Nicri coram Fr. Jacobo suprad. ecclesiæ, et Donato della Nova, Niccoluccio Barletti, et Bonaguida Ciccii, et aliis multis.

60 Richelda mulier, uxor b Gennarii de Pariana, D eodem die dixit, quod ipsa semper a tribus mensibus EX MS. NO-
TARIALI.
b citra fuit attracta de manu dextra; ita quod eam non poterat aperire vel claudere: et quod hodie, pro mi-
sericordia Dei et suprad. Virginis liberata et sanata est. Et dixit, se bene in totum liberatam et sanam: et coram D. Priore majore ecclesiæ S. Fridiani, et D. Ugolino Canonico, et Tomase qu. Bonifacii de monte Giano, et Gentile qu. Bernardonis, et Lerio qu. Uberti Notario et aliis multis, ipsa Richelda bene et clare aperuit et aperiebat ipsam suprad. manum; et dixit quod ejus convicini sciebant ejus ægritudinem.

*c d
e
cæco visum
restituit,*

91 Contessa, uxor c Telli, de Rena d Vallis-Sere-
chi Farsectari, eodem die dixit, quod e Bacciomeus ejus filius (in proximo præterito mense Januarii fue-
runt quatuor anni) fuit avoculus de oculo dextro, et de eo lumine carebat; ita quod inde nullo modo videbat aut vidit infra suprad. tempus; et quod hodie, pro misericordia Dei et suprad. beatæ Vir-
ginis Zitæ, liberatus est, et clare videt de ipso oculo sicut de alio. Et coram me Faytinello et Bartholo-
mæo Anguillæ, et Guido Guidotti, et Salomone Sfac-
ciatti, et Joanne Formichelle et aliis, bene et clare vidit et videbat, factis signis ante ejus suprad. ocu-
lum. Bradinella socrus suprad. Contessæ et mater
suprad. Telli eodem die dixit, quod ipsa vidit su-
pradictum Bacciomeum suprad. termino avoculum dextro oculo; ita quod inde nullo modo videbat: et quod ipsa venit cum ipso Bacciomeo, et stitit eum ante corpus suprad. Virginis quamdiu liberatus fuit. Et quod hodie sic eum vidit avoculum et hodie liberatum. Et dixit, quod ipse Bacciomeus est bene liberatus. Franciscus de civitate Florentia, qu. Sinibaldi, eodem die dixit, quod ipse ho-
die suprad. Bacciomeum juvit stare ante corpus su-
prad. Virginis, et quod ibi tantum stetit quamdiu fuit de dicto oculo liberatus: et quod bene videbat. Et vidit de dicto oculo bene et clare.

E

62 Ferruccijs de Bibbiano de Marglia, filius Ger-
arducci, eodem die dixit, quod Turchius ejus filius, a quatuor mensibus citra, semper continue fuit at-
tractus de ambobus cruribus; ita quod nullo modo ire poterat sine baculo, et etiam cum baculo male et inepte: et quod hodie, pro misericordia Dei et S. Zitæ Virginis, liberatus et sanus effectus est. Et ipse Turchius dixit, se bene liberatum esse et sa-
num. Qui Turchius bene et recte ibat sine baculo, coram me Notario et testibus D. Guilielmo Priore S. Donati, et D. Tomase Canonico S. Fridiani, et Scor-
zia Lupini, et Gualtratto Castagnacci et Octonello Jacobi. Et dixit, quod ipse suprad. filius non po-
tuit venire ad ipsam Virginem, sed potius ipse Fer-
ruccijs eum super collum induxit. Gaius qu. Joan-
nis Bernardini, eodem die dixit, quod ipse hodie vidit suprad. Turchium attractum, ut dictum: et quod ipse juvit suprad. Turchium ad brachia intrare ad corpus suprad. Virginis; quia ipse Turchius per se ire non poterat: et dixit, quod ante ipsam Virginem tantum stetit cum ipsis Turchio et patre, quod ipse Turchius bene et integre liberatus fuit et est: et eum postea vidit statim sanatum, et recte ire et venire sine aliquo baculo.

*contracto
visum mem-
brorum,*

F

63 Bullione Cantonis Notarius eodem die dixit, quod proxima præterita die Veneris, quando D. Ma-
bilia mater sua intellexit, quod suprad. corpus Zitæ f sanctificaverant, statim ipsa D. g Mabilia habuit fidem et devotionem in ipsam Virginem, statim in domo sua faciendo preces Jesu Christo et ipsi Beatæ Virgini, quod liberaret eam de oculo suo dextero, unde ipsa D. Mabilia a quatuor annis citra avocula steterat. Qua oratione et precibus factis ipsa D. Mabilia, pro misericordia Dei et suprad. beatæ Virginis,

*fg
cæcæ visum,*

EX MS. NOTARIALI.

A Virginis, liberata et sana fuit : et ipsa D. Mabilia eadem Bullioni dixit. Et dixit, quod ipsa D. Mabilia bene et clare omnia videt et cognoscit, et sic dixit idem Bullione coram Fino Not. et Aldebrandino Uberti, et Ottonello Jacobini, et Jacobino Pelliciaro et aliis.

energumenam a duobus demonibus liberat :

64 Bonuccia, qu. Michaelis, quæ fuit de Calavorna, uxor Gani de Viliana Garfagnanæ, quæ moratur Pisis in contrata S. Laurentii ad Papagalli, et filia Veneriæ, quæ fuit de Juliano, die Jovis quinta mensis Maji dixit, quod a proxime præterita die S. Joannis de mense Junii, fuit semper continue diu noctuque gravata et vexata a duobus demonibus, unus quorum dixit se nominari Uguicionem de Calavorna, et alius dixit se nominari Lupardum di Laddamare : et quod heri duxerunt eam ad corpus B. Zitæ Virginis, Veneria suprad. mater sua et D. Nova, quæ moratur in contrata S. Laurentii suprad. et quod cum ea steterunt ante corpus S. Zitæ Virginis heri, quamdiu liberata fuit. Et dixit quod heri met ipsa Bonuccia, pro misericordia Dei et suprad. Virginis, liberata fuit et est a suprad. demonibus. Et quod dixit se bene liberatam esse a demonibus suprad. et loquebatur bene, sane et recte, ut non vexata; et bene ad omnia respondebat coram me Faytinello Miglioris Not. et Puccio Jacomini, et Calthero Lucensi et Bonturo Casciolo, et Bradducio qu. Ubaldi, et Giore Florentino qui moratur in porta S. Fridiani, et Mollio Calsolario et aliis multis. Veneria suprad. mater suprad. Bonucciæ eodem die dixit, quod intra dictum tempus ipsa vidit suprad. filiam suam gravatam et vexatam a demonibus; et quod heri ipsa, et D. Nova duxerunt, et tenuerunt illam Bonam ad suprad. Virginem, et ante eam ipsam tenuerunt quamdiu fuit liberata. Et heri et nunc vidit eam liberatam ab ipsis demonibus : et quod ipsa sua filia bene et melius, quam consueverat, loquitur et respondet. Propterea per ea quæ videt, et dicta ejus filia ei dicit, credit, quod sit bene libera. Domina Noxa suprad. relicta qu. Arrighi, eodem die dixit idem, quod d. Veneria in omnibus et per omnia, et quod ipsa præsens pariter fuit.

65 Bonturus Dominici coriarius, eodem die Jovis quinta mensis Maji, juravit de veritate dicenda ante præd. D. Jacobum Priorem ecclesie S. Fridiani, et etiam per me Faytinellum Not. dixit, quod heri eum ipse et Guido Coriarius de coriaria ivisset ad campum ipsius Turi, quem habet in Ronco ad videndum suas *h* blavas et laboratores ipsius terræ; et ipso Bonturus habuisset penes se et portasset seri cum unum pecium de *i* binda, quæ fuit suprad. quondam B. Zitæ Virginis; tunc ipse Bonturus delaceravit aliquantulum de ipso pecio bindæ, et ipsum aliquantulum cepit et subterravit in suprad. suam terram, videlicet in quodam sulco medio inter gramum et fabas in ipsa terra seminata, pro fugandis tempestatibus et *k* macconibus, quod non apparerent, et damnum non facerent in suprad. terra et blavis; et quod statim cum ipse subterraverat ipsum aliquantulum ipsius bindæ, ipse Bonturus factus fuit avoculus, et caruit lumine de ambobus oculis; ita quod ipse aliquo modo de ipsis oculis non videbat, nec videre poterat nisi in umbra. Et ipse Bonturus statim poni ait, quod subterraverat de ipsa binda, et propterea hæc acciderant ei. Et fricabat sibi manus ad oculos, et dictus Guido perquisivit ab ipso Bonturo. Quid habes? noli timere : quid videtur tibi habere? Et tunc ipse Bonturus dixit ei : O mi fili obvenit, quod non video lumen. Et ibat ipse Bonturus dolendo per terram et fricando sibi manus ad oculos : Et tunc dixit ipse Bonturus in semetipsum poenitendo : Ego volo rehabe bindam, quam sub-

terravi; quia propterea credo quod hoc mihi accidit. Ita statim ivit, ita quod quasi nihil videbat, ivit ad locum ubi ipsam bindam subterraverat; et ipsam evulsit et rehabuit. Et ipse Bonturus statim, pro misericordia Dei et suprad. Virginis, rehabuit lumen, quod propterea amiserat. Et tunc ipse Bonturus dixit supradicto Guido, Deo gratias; ego rehabeo lumen, quia ego feceram nimis magnum *l* fallum, quod subterraveram bindam S. Zitæ in ista terra, et propterea perdideram lumen. Et tunc ipse Guido dixit ipsi Bonturo : Referamus gratias Jesu Christo et beatæ Virgini, quia tu non feceras pro malo, sed pro bono. Coram D. Ugolino et D. Homodeo Canonico suprad. ecclesie S. Fridiani, et Aldebrandino qu. D. Huberti Rossi, et Fino Not. et Albicello de Luca et aliis multis.

66 Monacha de Sirico Garfagnanæ, a populo de supra, uxor Bonamici, quæ moratur in Ariana, quæ est prope Siserana, eodem die dixit, quod ipsa a quinque annis citra semper fuit gravata et vexata a duobus demonibus. Unus quorum nominatus Nappoleone, et alius Soldanus, qui fuerat de suprad. loco Sirico dicens, quod infra ipsum tempus ipsa diu noctuque gravabatur et vexabatur plurimum et inhoneste. Et quod ipsa ad motum et postulationem et societatem Bonaventuræ Pectinarij de Pisis, de Capella S. Christinæ, filii qu. Acursii, qui fuit de dicto loco Ariana, hodie venit ad ecclesiam S. Fridiani ad suprad. beatam Virginem, pro recipienda et habenda misericordia Dei et suprad. Virginis liberatione de suprad. demonibus. Quæ Monacha dixit se in totum liberatam esse a suprad. demonibus, et coram me Faytinello Not. et Joanne Camillo Not. et Guido Malofi, et Pruianni de Claria et Bonturo Bacteloro quondam Junctæ de Luca, et Jacobo Ricardini Not. et Actolino Talgardi Not. et aliis plenarie, et clare et absolute loquebatur. Bonaventura suprad. eodem die quinto mensis Maji dixit, quod ipse hodie venit et sociavit suprad. Monacham usque ad lavelum suprad. S. Zitæ Virginis, ibi tandem eum ea stetit quamdiu fuit liberata a suprad. demonibus; et quod hodie vidit eam gravatam et vexatam, et postea nunc vidit eam liberatam et sanam pro misericordia Dei, et suprad. beatæ Virginis *m*.

67 Juncta filius Bonaprece de S. Januario, qui morari consuevit in contrata S. Quirici de Oliva supradicta die Jovis, quinta die mensis Maji dixit, quod Gratia Dei filius suus ab octo annis citra semper continue fuit attractus de crure et pede dextro : ita pedem ipsius cruris semper trahebat et *n* herpicabat sibi retro per terram. Et quod heri sero pro misericordia Dei et supradictæ beatæ Virginis ante conspectum ipsius Virginis liberatus fuit et est : qui Gratia Dei dixit se bene liberatum de ipso crure et pede. Et bene et recte ibat et ivit coram me Notario et Domino Garcia Canonico supradictæ ecclesie, et Domino Guido Moccidentis, et Arrigo Bonelli Notario, et Gerardino Arnaldi, et aliis multis. Et dixit, quod sui vicini de supradicto loco sciunt de ægritudine supradicti sui filii.

68 Arrighus, qu. Bonagustæ de Fiano, eodem die dixit, quod ipse ab octo annis citra semper continue fuit ita attractus de ambobus cruribus et pedibus, quod ipse aliquo modo ire non poterat sine baculo : et quod hodie pro misericordia Dei et suprad. beatæ Virginis liberatus et sanus est. Et dixit se bene liberatum esse, et bene et recte sine baculo ivit et ibat, coram me Notario, et Domino Guido Moccidentis, et Arrigho Bonelli Notario, et Orlando Sartorii et aliis. Et dixit, quod Turchius Nutius et Puccius Nonilens invenerunt eum ponere hodie super lavelum supradictæ Virginis attractum : et postea eum vidit liberatum, et dixit, quod sui vicini

allam energumenam a duobus demonibus,

m contractum,

n

f

alium contractum.

A vicini supradicti loci sciunt de supradicta ejus agitudine. Turchius quondam Juliani de Burghieciolo, dixit eodem die, quod ipse et supradictus Puccius hodie amore Dei juverunt et posuerunt supradictum Arrigum attractum super lavellum supradictæ Virginis, et tantum cum eo ibi steterunt quamdiu fuit ibi hodie liberatus, et quod hodie vidit eum bene recte ire et liberatum in totum. Puccius supradictus eodem die dixit idem quod Turchius in omnibus et per omnia

ANNOTATA.

a Invasare, a Latino participio invasus, idem est Tusce quod invadere: hinc invasatus, invasus seu possessus a dæmone.

b Ghennarius, id est, Januarius.

c Tellus, diminutivum, a Guibertys, Hubertus vel alio nomino in tus.

d Fortasse legendum aut intelligendum Vallis-Serchii: qui fluvius Serchius, antiquitus Auser, totam Lucanam ditionem perluit.

e Baccioineus, et per apharesim Meus, idem quod Bartholomæus.

B f De publici cultus concessione id intelligimus.

g Mabilia, integre et Latine Amabilis, scriberetur: et mox Finus, integre Rufinus: plura hujus generis alia deinceps omittimus annotare.

h Biava, in usitatum, nunc Biada, Latino-barbare Bladum, Francis Bled, quasvis ad usum panis fruges significant: sed apud Lucenses præcipue notat nunc Milium.

i Binda, crinale aut frontalis velamen lineum esse videtur, a Tentonico Binden religare, hodie benda diceretur.

k Maccones, proprie videntur esse vermes fabis infesti: nam Auctores vocabularii della Crusca docent, quod Macco, cibus sit grossus ex decorticatis maceratisque fabis apparatus: requisitus de significatione Florentini, exolverisse respondit, neque jam intelligi quid sit.

l Fallum Italis, Tentonibus fal, a verbo falen errare delinquere.

m Sequens miraculum extra ordinem positum erat post miraculum diei 17, quod hic corrigimus.

n Herpicare, idem fere debet esse quod trahere. Dubito an recte scriptum: sed nihil in vicino occurrit quod suspicer debere substitui: nam Erpicare, quod

C Italis occare significat nihil facit ad sensum hic requisitum.

CAPUT V.

a *Miracula descripta reliquo mense Maji.* a

Joannes qu. Joannis del Mare, de Comitatu Tholosano, dicens se peregrinum et peregrinando venire ab ecclesia S. Mariæ de b Calmino de Tholosa, et ab ecclesia S. Mariæ de Valversa, et ab ecclesia S. Gili in Provincia, et ab aliis ecclesiis et venerabilibus locis, et pro habendo et recipiendo lumine oculi sinistri, unde et de quo avoculum se stetisse a septem annis citra dixit, et privatum lumine; ita quod de ipso oculo nullo modo videbat: et quod cum fuit apud c Sarezanam, eundo versus ecclesiam B. Petri Apostoli de Roma peregrinando, ex causa audivit et intellexit sanctificatam esse in civitate Lucensi unam Virginem, nomine B. Zitam: et ipse habuit fidem et devotionem in ipse beata Virgine, et cœpit versus Lucam venire ad ipsam beatam Virginem in oratione, et pro precando et preces ipsi Virgini faciendo, ut ipsum Joannem sanaret et liberaret a suprad malo et avocatione suprad. oculi. Veniente in societate ipsius Joannis quadam muliere, nomine

b
B. Zita cæco
visum resti-
tuit,

c

Joanna, de suprad. loco Tolosa, qu. Don Bernardi, D venit versus Lucam: et veniendo, cum heri fuit EX MS. NOTARIALI
prope locum de d Colle Bertrandi, ipse vidit turres Luca civitatis. Et statim projiciendo se in terra oravit et laudes intulit, et se commendavit B. Zitæ Virgini suprad. Et statim dixit, se clare vidisse stantes turres in civitate, et dixit se liberatum fuisse a suprad. malo suprad. oculi: et statim dixit suprad. sociæ suæ: Gratias facio Christo et sanctæ Virgini, quod ego bene video de ambobus oculis, et sum liberatus, et video bene. Et statim heri gratias agendo Jesu Christo et suprad. Virgini, venit ad ipsam Virginem et intulit ei laudes, et gratias. Et sic hodie, qui est dies Veneris, sexto die Mensis Maji, dixit et juravit corporaliter, prædicta sic fuisse et se bene liberatum, et supradictis et signis omnibus exhibitis ante oculum bene vidit et cognovit eoram me Notario et D. Homodeo et D. Jacobo Canonico suprad. ecclesiæ, et Jacobo Bonacorsi Not. et Franco Guerigii, et Guido qu. Gili et aliis multis. D. Johanna suprad. dixit, suo juramento ab ea corporaliter præstito, suprad. omnia sic vera fuisse, et vidisse a suprad. tempore citra suprad. Joannem avoculum de suprad. oculo multis vicibus: et quod heri eum vidit avoculum, et liberatum hodie. Et dixit, quod ipse Joannes est bene liberatus de suprad. oculo, eodem die et loco et eoram supradictis pro misericordia Dei et suprad. Virginis.

70 Bonaventura de Valli de supra, Vicariatus a populo supra, qu. Bonamichi, die Dominico d octavo alteri,
die mensis, dixit, quod Gratianus ejus nepos, filius Bonamichi, filii ipsius Bonaventuræ, stetit et fuit continue avoculatus de ambobus oculis; ita quod infra ipsum tempus nihil inde vidit nec videbat usque hodie. Et sic dixit, quod eum vidit avoculum infra ipsum tempus, et quod hodie pro misericordia Dei et suprad. beatæ Zitæ Virginis liberatus et sanus factus est. Qui Gratianus factis signis ante ejus oculos per suprad. D. Priorem et alios, pro videndo si videbat et videret; ipse bene et clare omnia videbat et vidit, et cognoscebat et cognovit, eoram me Notario et suprad. D. Priore et D. Tomaso Canonico suprad. ecclesiæ, et Arrigho Boccello, et Andrea qu. Bonacorsi de plebe S. Pauli, et aliis multis. Et dixit, quod ipse juxit ipsum Gratianum mittere, et tenere, et stare ante suprad. Virginem, quamdiu ibi fuit liberatus et sanus. Bonadonna, uxor Baronis, de suprad. loco de Valle de supra, eodem die dixit, quod ipsa vidit suprad. Gratianum infra suprad. terminum avoculum; ita quod non videbat, nec vidit infra ipsum suprad. tempus: et quod ipsa una cum Bonaventura venit et duxit ipsum Gratianum ad suprad. beatam Virginem, et quod ipsum misit et tenuit ante ipsam Virginem quamdiu ipse pro misericordia Dei liberatus fuit, et bene et clare vidit. Et ipsum bene videre et cognoscere hodie vidit, et dixit, quod Benevenuta filia Manchi, et Ulisenda filia Inghilberte, et Vita Bonajunctæ, et Armanus filius Vitar, viderunt et cognoverunt suprad. Gratianum avoculum: et viderunt et juverunt eum stare ante suprad. Virginem quamdiu fuit ibi liberatus: et hodie ipsum liberatum et sanum et bene videre viderunt.

71 Jacobina, uxor Bonacorsi de Corellia Garfagnane, et filia Homodei Deodati de S. Rentio, die Martis decimo die mensis Maji dixit, quod ipsa fuit gravata et vexata a dæmone, quem ipsa dixit et nominavit, nomine Sanna de Corellia, secundum dictum ipsius dæmonis, a proxime præterito mense Februarii citra, diu noctuque semper continuo: et quod ipsa heri una cum d. Homodeo patre suo venit ad suprad. beatam Virginem Zitam, pro misericordia Dei et suprad. Virginis, pro habenda et recipienda

energumenam liberat,

EX MS NOTARIALI.

A cipienda liberatione suprad. daemone: et quod ipsa una cum d. suo patre intravit ad locum et lavellum suprad. Virginis heri. Et de die et heri sero stetit ibi d. suo patre, quamdiu ipsa liberata fuit ab ipsa Virgine de ipso daemone hoc mane. Et quod hoc mane tempe five, pro misericordia Dei et suprad. Virginis, liberata et sanata est. Et dixit se inde bene liberatam et sanam esse, et bene et clare et sane loquebatur coram me Faytinello Not. et D. Gerardo Canonico d. ecclesie, et Fr. Jacobo suprad. ecclesie, et Francesco Gregorii Lucensi, et D. Tomaso, et aliis multis. Suprad. Homodeus eodem die dixit, quod ipse multotiens infra suprad. tempus vidit gravatam et vexatam suprad. suam filiam a daemone: et quod ipse venit et stetit cum ea, ut supra dictum: et quod heri eam vidit gravatam et vexatam, ut supra continetur, et hodie vidit eam liberatam a Deo et suprad. Virgine, in suprad. loco apud ecclesiam S. Fridiani.

item aliam

72 Palmeria, uxor Ubaldi de Casciana, de Pleberio de Caddiponte, de terra de Bianchis, die undecima mensis Maji dixit, quod ipsa a septem mensibus citra semper continue diu noctuque fuit gravata et vexata a viginti tribus daemonibus: quod dixit, quod bene sciebat nominare quando vexabatur; et modo dixit, quod non recordabatur de eorum nominibus. Et ipsa heri una cum dicto suo viro et cum Contro de Ulliano, qui eam sociaverunt heri venientem ante suprad. Virginem pro petenda et recipienda exinde liberatione: et quod ipsa cum praed. hac proxima praeterita nocte stetit ante d. Virginem quamdiu suprad. Virgo liberavit eam. Et quod ipsa Palmeria pro misericordia Dei et suprad. Virginis hoc mane in totum liberata est a suprad. daemoneibus. Et dixit se bene liberatam in totum coram me Notario et Domin. Benvenuto Priore Carrariense et D. Gerardo Manrini, et Homodeo Canonico suprad. ecclesie, et Guido Guarnigia, et Pamphilia Chisalberty, et Amanetto Caltheri qu. Conradi Martini, et aliis multis. Ubaldus qu. Alberti, suprad. vir suprad. Palmeriae, eodem die dixit, quod suprad. sua uxor infra suprad. tempus fuit gravata et vexata a daemonibus, et saepe saepius diu noctuque ultra modum videbat eam e malinquinari et vexari. Et quod ipse et d. Contrus heri eam duxerunt ad suprad. Virginem, et quod hodie in mane ipsa liberata fuit per suprad. Virginem, pro misericordia Dei; et eam hodie liberatam et modo vidit. Contrus, qu. Guidi de Villana supradictes de terra de Bianchis, eodem die dixit idem quod suprad. Ubaldus, in omnibus et per omnia.

arthritide simul et contractione membrorum laborantem sanat,

C 73 Bonparente Notarius, qu. Bonparentis de Luca, dixit, quod Margarita filia sua (jam sunt multa tempora) et specialiter a septem mensibus supra continuo ita fuit guttis gravata in cruribus et tibiis et attracta; quod nullo modo ire poterat, nisi fricandos nates per terram et solarium: et quod pro reverentia et fide, quam ipse Bonparente et filia habuerunt et habent in Deo et in suprad. Virgine, ipse Bonparente duxit et duci fecit ipsam suam filiam apud ecclesiam S. Fridiani, ante conspectum et lavellum suprad. Virginis; et ipsam tandem ibi tenuit, quamdiu ipsa ejus filia liberata et sanata fuit in totum, pro misericordia Dei et suprad. B. Zitæ Virginis. Ita quod ipsa sua filia per se recte, in suis et super suis cruribus et pedibus, per ipsam ecclesiam et ad domum suam, ivit et stetit: et ita est modo secundum dictum D. Jacobi Canonici suprad. ecclesie, dicentis, se praedicta babuisse et intellexisse a suprad. Bonparente.

alium,

74 Riccomannus Cerini, de contrata S. Mariae in palatio, dixit, quod ipse per multum tempus steterat ita gravatus gutta arthritica et attractus, quod

ipse ire non poterat. Et pro reverentia et misericordia suprad. Virginis liberatus est, coram Riccomanno Jacobini Tebaldi, et Bonacorsi qu. Rorchigiani, et Bonacorsi Marchiani de suprad. contracta, secundum dictum suprad. Canonici.

et alium,

75. Adenorso de Decio de Branchalo, gravatus in natibus de gutta et attractus; ita quod sine baculo ire non poterat, pro misericordia Dei et suprad. Virginis, liberatus est coram me et D. Tomaso, secundum dictum suprad. Canonici.

energumenam liberat unam

76 Migliore, mulier N. de Mothano, de Montale de comitatu Pistoriae, die Veneris, decima tertia die mensis Maji, dixit, quod ipsa fuit gravata et vexata a tredecim annis citra (in proximo praeterito mense Julii, complentur ipsi anni) a viginti quatuor daemonibus; scilicet usque ad proxime praeteritum festum S. Mariae f. liberarum a viginti tribus daemonibus, et ab ipso festo citra ab uno ex eis nomine Gentiano de Corsica usque hodie: et quod hodie pro misericordia Dei et B. Zitæ Virginis liberata est et sana ab ipsis daemonibus. Et ipsa se dixit liberatam esse coram me Notario, et Berto Alberghi, et Joanne Tuttobuoni, et Silvestro Bonaventurae Lucensi, et Jacobo Paganelli de Novale de Branchali, et aliis: dicens ipsa Migliore, quod omnes sui vicini et vicinae de suprad. loco sciunt, qualiter ipsa erat a daemonibus gravata et vexata.

f

77 Migliorata, uxor Bonacursi de Valle de subtus, Vicariatus Garfagnanæ a suprad. populo eodem die dixit, quod ipsa fuit semper continue die noctuque gravata a septem daemonibus (in isto proximo praeterito mense Januarii compleverunt anni sedecim) et quod ipsa hodie, pro misericordia Dei et suprad. beatæ Virginis, liberata et sana est. Et dixit se ab ipsis daemonibus bene liberatam et sanam, et coram me Notario. Et suprad. Luchese ejus filia eodem die dixit, quod ipsa est annorum septemdecim, et quod toto tempore postquam ipsa aliqua cognovit, vidit statim suam matrem gravatam et vexatam a daemonibus. Et dixit, quod proxime praeterita die Mercurii ipsa venit ad suprad. Virginem cum suprad. sua matre, et cum ea stetit ante suprad. Virginem pariter quasi semper; et quod hodie pro misericordia Dei et sanctæ Virginis liberata et sana est in totum. Deo gratias. Coram me et supradictis.

et alteram,

78 Ciardus Pilliciarus, qui moratur Lucæ in contrata S. Romani, qui fuit de Burgo S. Floræ de S. Miniato, eodem die dixit, quod Nuta filia Dati de suprad. Burgo, qui moratur apud Motorosi, a novem annis citra semper fuit continue avocula de oculo sinistro; ita quod inde nullo modo videbat: et quod hodie, ipso Ciardo praesente et vidente, ipsa Nuta, pro misericordia Dei et suprad. beatæ Virginis, liberata et sana facta est de suprad. oculo. Et videt et videbat clare ipsa Nuta de suprad. oculo. Suprad. signis ante ipsum oculum exhibitis, omnia videbat et clare cognoscebat coram me Notario et Arrigho Bonelli Not. et Lamberto Horadini Lucensi, et Guilielmo Jacobi Barberii, et Bonacurso Bonaventurae, et Pagno Cusore Lucensi qu. Viviani, et Robertio filio Bonajunctæ Bonai, et aliis g.

cæcæ visum restituit,

F

79 Bertha, uxor Puccii de Corbo, filia Benaducis de b. Luscigniano, die Lunæ, decima sexta die mensis Maji, dixit, quod Fiore ejus filia in isto proximo praeterito carnis-privio compleverunt tres anni) et ab ipso et in ipso tempore semper continue fuit attracta de renibus et persona tota a cineta infra, et de coxia et crure, et pede sinistro; ita quod ire non poterat: et quod crus dexterum habebat majus sinistro bene quinque digitis. Et hodie pro misericordia Dei et supradictæ beatæ Zitæ Virginis liberata est et sana. Quæ Fiore dixit, quod ipsa bene liberata est: et bene et recte ivit et ibat coram me Notario

g

h contractum sanat,

A Notario et Domino Benvenuto Plebano de Buellio, et Opito Cenami, et Petro Marciadro de Coreena de Sacello Franchi, et aliis multis.

item alium.

80 Baldovinus, qu. Michaelis Thadei, de vicinia capellæ S. Michaelis ad Vilorbanam de Moriano, die Martis decimo septimo die Maji dixit, quod ipse, a septem annis citra continue die noctuque, infirmus fuit et attractus de gutta in renibus tam nequiter; quod ipse per se non poterat se flectere, vel laborare sine maxima angustia et dolore; et quod secunda die post migrationem suprad. B. Zite Virginis, cum ipse Baldovinus esset in quadam sua vinea de suprad. loco, et vellet laborare, et laborare omnino non posset propter suprad. infirmitatem, ipse Baldovinus audivit, suprad. beatam Zitam sanctificatam esse apud ecclesiam S. Fridiani de Luca. Tunc ipse Baldovinus bona fide et contritione pura flectens se et in terram projiciens, orationem et deprecationem intulit et fecit Sanctæ Virgini, quod ipsa pro misericordia Dei et sua liberaret ipsum Baldovinum a supradicta agitudine; promittendo et vovendo se tunc ipse Baldovinus Deo et supradictæ Virgini, quod si Deus et ipsa beata Virgo ipsum Baldovinum liberaret a suprad. infirmitate, annuatim donec ipse viveret de bonis suis daret et conferret ipsi beatæ Virgini pro ejus *h* luminaria, die Vigiliæ festivitatis suprad. Virginis, mediam libram olei cum media libra *l* cere ad ipsam luminariam. Et quod statim et incontinenti, suprad. die in suprad. vinea, factis per ipsum Baldovinum dictis oratione et deprecatione Deo et suprad. Virgini, ipse Baldovinus liberatus est a dicta infirmitate inertis B. Zite Virginis.

ANNOTATA.

a Hujus Capituli ordo totus invertendus nobis fuit: nam primo notabantur tria miracula die 3 excepta, tum unum die 6, alterumque diei 13, ac denique miracula diei 8, quæ nos in integrum restituimus et scriptori ignoscimus, quod oblata sibi instrumenta non curaverit ordinare.

b Secunda ab urbe Tolosana trans Garumnam leuca notatur vicus Calomiers, quem hic indicari arbitror: an ibi adhuc vigeat Desparæ cultus et ad eam peregrinatio frequens, alius nos doceat; sicut et de sequenti ecclesia in Valverse, quem oportet concipere in Languedocin, in cujus finibus, ad oculum Rhodani ostium, est antiquissimum et celeberrimum S. Aegidii (S. Gilles Franci dicunt) monasterium et oppidum.

C c Vulgo Sarzana libera civitas sub Genuensium protectione, ex Lunensis civitatis vrbis nota, in confinio Liguriæ et Hetruriæ: de qua, vulgari rythmo dicitur si ipsam et Lucam possideret Magnus Dux Florentiæ, dicendus esset Rex Tuscanæ totius.

d In ipsa via et decem dumtaxat p. m. ab urbe notatur S. Maria a Colle locus forsitan hic signatur cognomento diverso.

e Malinquinari, forte Malinconari scribendum: dicunt autem Italice Malinconicus et Malinconia pro Melancolicus et Melancolia.

f Ita scriptum erat libarum: quod an liberarum an libellarum legi debeat non dirino: nec succurrere se posse rescribere Lucenses apud quos exolevit hujusmodi appellatio. Florentini suspicantur S. Mariam-Liberationis a Scriptore dictam, quæ vulgo appellatur la Madonna del Soccorso in templo S. Frigidiani, cui prima Dominica Maii, quotannis instituitur solennis processio. Agit de miraculosa Judæi pueri liberatione, quæ huic religioni exordium dedit, Cæsar Franciottus pag. 340, additque ignorari tempus quo ea primum cepit, credit etiam referri posse ad annum 1480, quando sub eodem titulo invenitur constituta Fraternitas: sed tunc ea nil faceret ad rem nostram.

g Sequens caput auspicamur a die 16 Maii: desunt D ergo nobis hoc quinto Capite dies septimus, Veneris; nonus et decimus, Dominica et Luna; duodecimus Mercurii, decimus quartus ac quintus, Veneris et Sabbathi, de quibus idem decendum quod supra de penultimo aut forte etiam ultimo Aprilis, aut nihil scriptum esse, aut quæ scripta fuerant excidisse.

h Lucinianum duplex est, alterum in Florentino, alterum in Senensi Statu.

i Id est, post anniversarium migrationis.

k Luminaria abstractum a lumine, sicut a Secretarius, secretaria.

l Addebatur per compendium, Luc. ven. mes. tracta et parata Luc. in quibus explicandis torqueri operæ pretium non fuit.

CAPUT VI

Quædam miracula mensibus Junii et Julii excepta.

Lætitia, filia Ginnetæ de Menabbio Vallis-linæ, et uxor Angiorelli de S. Joanne Lucani districtus, quæ nunc moratur in contrata S. Vivianæ de Pisis, die Jovis, nono die mensis Julii, dixit quod ipsa fuit continuo vexata a tribus demonibus a triginta annis supra: et quod hodie a civitate Pisana suprad. cum reverentia venit Lucam apud ecclesiam S. Fridiani ad B. Zitam Virginem, pro petendo et recipiendo ab ea liberationem de suprad. demonibus; et quod hodie stetit multum ante conspectum beatæ Virginis Zite, et eam humiliter deprecata fuit propterea. Et quod hodie, pro misericordia Dei et supradictæ beatæ Zite Virginis, ante ipsam Virginem liberata et sanata fuit a suprad. demonibus: et dixit se bene in totum liberatam esse, coram me Faytinello Not. et Fr. Jacobo suprad. ecclesiæ, et Guido Bonacci, et D. Tomaso Canonico suprad. ecclesiæ, et Fr. Leonardo suprad. ecclesiæ, et aliis multis. Genovee Faber, de contrata S. Viviani de Pisis, qu. Africanis, eodem die Jovis suo juramento dixit, quod ipso est convicinus suprad. Lætitie in suprad. contrata, et fuit; jam est unus annus et ab isto supra, semper eam cognovit et vidit eam multoties, tamquam convicinam, infirmam et vexatam a demonibus: et sic dicebatur per totam viciniam, quod vexabatur a demonibus. Et dixit, quod ipse multoties videbat eam a crollantem capite, tamquam insipientem feminam, et plurimum vexatam et indemoniatam: et sic dixit, quod hodie in supradicta ecclesia apud locum supradictæ Virginis eandem Lætitiam vidit sanam hodie, eodem die et loco, et coram supradictis testibus.

82 Molanes, filius Rencii de Arauno Vallis Arni, die Martis, festivitate SS. Viti et Modesti, *b* decima-quarta die mensis Junii, dixit, quod ipse a duobus annis citra semper continue fuit avoculus de oculo sinistro; ita quod inde nullo modo videbat nec videre poterat: et quod ipso stante et laborante in quodam ejus campo, in campo de Pescia, audivit, quod Lucæ sanctificata erat una Sancta: et statim contritione motus venit Lucam, apud ecclesiam S. Fridiani ad ipsam Virginem, pro petenda et recipienda liberatione dicti oculi: et quod ipse fuit et stetit ante ipsam Virginem cum oratione et devotione maxima, quamdiu ipse liberatus fuit de ipso oculo. Et dixit, quod ipse est inde bene liberatus, et bene clare inde vidit coram me Notario, et coram Jacobo Cenami Not. et Orlando Darde Lucensi, et Cecio Spade, et Matthæo Viviani Not. Lucensi et multis aliis.

83 Benvenuta de Janua, die Mercurii mensis Julii dixit, quod ipsa a proxima præterita Quædagesima, hebdomada de Lazaro, ante ipsam hebdomadam per quindecim dies, semper continuo fuit et stetit ita infirma et attracta, quod nullo modo poterat

EX MS. NOTARIALI.

s Zita energumenam liberat: l

a

exco visum, b

c contractæ usum membrorum restituit,

EX MS. NOTARIALI

A rat surgere vel ire, seu venire aliquomodo : et quod ipsa (die crastina erunt quindecim dies, audiendo in civitate Janua, quod supradicta S. Zita sanctificaverat in civitate Lucana, contritione mota venire Lucam ad ipsam Virginem, vovit se Deo et ipsi Virgini : intravitque in mare in quodam ligno, pro veniendo Lucam, pro petenda et recipienda liberatione suprad. infirmitatis a suprad. Virgine : et quod per mare in quodam ligno veniendo versus Pisas, ipsa in ipso ligno sensit se liberatam de suprad. aegritudine, pro misericordia Dei et suprad. Virginis. Et dixit quod proxima præterita die Sabbati, ipsa venit in civitatem Lucam ad suprad. Virginem, pro referendo gratias Deo et suprad. Virgini de supradicta liberatione, quam receperat. Et postea dixit, quod ipsa stetit et stat modo in civitate Lucana, et hæc dixit coram me Notario et D. Janne, et Franco Guerrigii, et Vita magistro petrarum Lucensi, et Bonacurso Lucensi qu. Bonaventuræ, et Ugolino Faytinelli et aliis. Et coram me et supradictis bene et recte ivit et ibat.

attam a solutione pecunie non debita,

84 Bolecione de Massa, Marchionis de Lunigiana, qui fuit de Montrapoli de contrata Floræ, filius qu. Bonaventuræ, [die Martis] decimaquarta die mensis Julii dixit, quod a duobus annis et mensibus octo habuit quandam magnam litem et questionem cum Guelfo Pandolfino de Chinzia de Pisis, et Guilelmuccio Leali de suprad. Massa, de libris cccxx, in una parte, et de libris lxxvii, in alia parte : quas ipse Guilelmuccius pro se et pro suprad. Guelfo petebat, et exigere volebat ab eo coram Potestate de Massa suprad. Et pro tanta injuria idem Bolecione, et pro ira quam inde habebat, nesciebat se consolare, et nesciebat aliquid facere : quia ipse Bolecione non debebat eis dare nisi libras tres de supradictis denariis ; quia alias de his solverat et restituerat. Quapropter ipse Bolecione in illis quindecim diebus, d quos suprad. B. Zita sanctificaverat, intelligendo a pluribus personis, quod supradicta Virgo faciebat multa miracula, mota contritione intus quodam sero, vovit se Deo et suprad. B. Zitæ Virgini, quod si ipsa Virgo ipsum Bolecione juvaret, et extraheret sine ira et periculo de prædictis, ipse perpetuo esset subditus suprad. Virgini, et annuatim in vita sua jejunaret vigiliam ipsius Virginis in pane et aqua. Et quod statim mane proximo veniente, suprad. Guelfus una cum dicto Guilelmuccio, eorum sponte venerunt e et fuerunt ad ipsum Bolecionem, et dixerunt ei : Quid vis quod nos faciamus tibi ? Et ipse respondit et dixit eis : Volo quod f cancelletis cartam et scripturas, quas habetis contra me, et faciatis mihi finem in manu Notarii, et ego volo vobis dare libras tres, quas vobis dare debeo. Et tunc statim ipsi Guelfus et Guilelmuccius cassaverunt ipsi Bolecioni omnes scripturas, quas habebant contra eum, et fecerunt ei finem ad dictum viri sapientis : et non receperunt nec petiverunt ab eo supradictas libras tres, et hæc ei fecerunt, secundum suam veram g credentiam, pro misericordia Dei et supradict. beatæ Virginis et pro supradicto voto. Et sic dixit coram me Notario et D. Tomaso, et Fr. Jacobo, et Gerardino frenario Lucensi, et Jacobo Cenami Not. et Bartholomæo Anguille et aliis : coram quibus dixit, quod ipse hodie venit Lucam ad ipsam Virginem, et dedit statim h advinctam, et gratias egit magnas Deo et suprad. Virgini.

epergumenam a demone,

85 Maria, uxor Boncepti qu. Bonfilii de Corsena, et filia Rainerii ipsius loci, die Mercurii, festivitate S. Margaritæ, die i vigesima mensis Julii dixit, quod ipsa continuo die noctuque fuit gravata et vexata ab uno demone, nomine Pintello de Controne : et quod ipsa hodie cum suprad. viro et patre, et ducatu ipsorum suprad. suorum viri et patris, habentium

reverentiam et fidem in Deo et suprad. beatæ Virgine, et cum eorum oratione, venit ad suprad. B. Zitam Virginem. Et quod tantum ibi coram ipsa Virgine cum prædictis stetit, quamdiu pro misericordia Dei et suprad. Virginis liberata fuit a suprad. demone. Et dixit se liberatam esse coram me Notario et Frugherio Converso suprad. ecclesiæ, et Tomaso Converso, et Brunetto Brunicardi Calthei, et Jacobo de Janua qu. Simonis, et magistro Joanne Physico ejus genero de Janua, et Thedaldo Rustichelli, et aliis.

86 Massaia, uxor Bartholomæi Matignonis de Capannoli, die Veneris vigesima secunda mensis k Julii dixit, quod die crastina erunt et complebuntur quindecim dies, quod cum ipsa die Magese ejus neptis, filia Jacobi Miccialli suprad. loci, et Guida filia ipsius Massaie, essent in quodam campo ipsius Bartholomæi, et ipsa Massaia l recalciret milium ; et cum ipsa Massaia surgeret recta cum sartorio in manu, et stante ipsa Guida ad latus ipsius ; Magese vidit lupum venientem contra ipsas. Et tunc ipsa Magese vocavit B. Zitam Virginem, et eam deprecavit, ut eas juvaret : et ipse lupus ipsam cepit [suprad. Guidam] ad collum, et aliquantulum m trasinavit per terram : et stetit ipsa Magese cum sartorio in manu tirando n ipsam Guidam ex una parte, et lupus tirando ipsam Guidam ex altera. Et ipsa Magese semper de ipso sartorio percutiebat ipsum lupum, et vocabat semper suprad. B. Zitam Virginem, ut eas juvaret. Et statim ipse lupus dimisit ipsam Guidam, et aliquantulum se separavit ab eis, et cepit ipse lupus multum clamare et vociferari, et percutiebat sibi coram eis ipse lupus de sua et cum sua o branca. Et tunc ipsa Magese cum sua Guida in collo ad domum recessit, et ipse lupus remansit et recessit. Et sic ipsa Massaia et Magese supradictæ præsentibus dixerunt, quod pro misericordia Dei et suprad. B. Zitæ Virginis, suprad. Guida liberata fuit ab ipso lupo. Quam Guidam ego Faytinellus Notarius, et D. Garcia Canonius, et Gerardinus Arnaldi faber et Guidus Cinnami Not. et alii multi vidimus in collo morsam a lupo suprad. et in pluribus partibus.

87 Althone qu. Vitalis, de capella S. Andreæ ad Saltochinum de Ponte ad Morianum, die Lunæ festo S. Jacobi, die vigesimo quinto mensis Julii, dixit, quod Vivianus ejus filius, a proxima præterita hebdomada sancta proxime præteriti Paschatis Resurrectionis Domini, fuit et stetit ita contractus de ambobus cruribus et genibus ; quod ipse Vivianus F fere non poterat surgere de lecto vel a sedendo, et quod non poterat quasi ire sine periculo maximo ; et crura vel genua non poterat plicare, sed tensa tenebat, et unum crus vel genu cum alio non poterat p accostare aliquo modo : et quod ipse Althone, bona voluntate et contritione motus, una die istius hebdomadæ, vovit se et d. suum filium Deo et suprad. Virgini, et vovit dare ad ejus altare unam advinctam de cera et unam imaginem ceræ ; et omni anno, donec ipse Althone vixisset, ad luminariam ipsius Virginis unam q quarterolam de bino oleo. Et quod hodie venit cum ipso suo filio ad lavellum et corpus et altare suprad. beatæ Virginis cum reverentia maxima, et ibi ipsum suum filium tandiu hodie tenuit, quamdiu ipse suus filius, pro misericordia Dei et supradictæ beatæ Virginis, liberatus fuit a suprad. aegritudine. Et quod Vivianus dixit se inde bene liberatum esse : et coram me Notario et D. Garcia Canonico suprad. ecclesiæ S. Fridiani, et D. Ablobrando Canonico suprad. ecclesiæ, et Bonajuncta Inghegoto Lucensis r Communis, et Raspolni Nuntio Lucensis Communis, et Mollio frenario Lucensi filio Bonacalthei et aliis, ipse Vivianus bene et recte

k
attam a
morsibus
lupi :

l

m

n

o

sanat contractum,

p

q

r

A recte et expedite ivit et ibat undique, ut postea, bene sanus.

ANNOTATA.

. a Crollare *Italis* dicitur *movere, concutere*; dicitur autem *signanter de capite et Crollo motum perturbatum notat*: apud *Teutones* Krol, *cincinnum crispum*; Krol-len *crispare* significat.

b Conveniunt nomen *feriæ* et *diei numerus*, ut errorem suspicari non possimus. Cur autem tunc *Lucenses* 14, *colerent* qui *pessim* 15 *coluntur*, et an id etiam nunc *servetur viderint* et *notitiæ proprias*.

c Non additur *dies*, ideoque hoc *miraculum primo hujus mensis loco ponimus*: alias *Mercurii dies occupavit jam dicto anno diem 6, 13, 20, et 27 Julii*.

d Id est, durante *quindena dierum a sanctificatione B. Zitæ*.

e Fuerunt, *Italica phrasi*, pro *iverunt*.

f Cancellare *scripturam* dicimur, cum *inductis cancellatim lineis eam obliteramus*.

g *Credentia hic usurpatur pro opinione aut fide*.

h *Infra num. 87, clarius dicitur advineta de cera alias intortitium seu fanale ex cera*.

B i *Perperam notatum erat die xi*.

k *Uti etiam hic Junii loco Julii*.

l *Recalcire hic poni pro sarrire, docemur ex Sartorio instrumento, mox nominando, sarculum Latini dicerent*.

m *Traccinare est rapture huc illac*.

n *Tirare, Francis Tirer, trahere*.

o *Branca est pes ferinus cum suis unguibus, ut sunt luporum, ursorum, leonum*.

p *Accostare est conjungere, applicare: ducitur a costa, quod vulgo significat latus, Francis costee, quasi costata, quia ex costis latus conteritur*.

q *Quaterulam scripsimus ubi abbreviate hobeatur quaram: est autem Italis Quatervola, pars quarta sextarii*.

r *Commune, vulgo dicitur pro Republica: sed quod officium notet Inghegoto, et an recte scriptum non divinus*.

CAPUT VII.

Miracula mense Augusto notata.

S. Zita
quamdam a
noxiō tumore
liberat

C Pina mulier, uxor Guilielmi Jolarii de Brancalo, et filia qu. Scalsagialli Jolarii, die Veneris, quinta die mensis Augusti, dixit, quod Belluccia ejus filia et suprad. Guilielmi, a proxime præterito Paschate Resurrectionis Domini, semper continæ fuit et stetit attracta et infirma de crure sinistro; ita quod recte ire vel venire, nec surgere vel se flectere non poterat: et quod in nodatione suprad. cruris juxta nates habebat unum tumorem grossum et durum et inflatum valde, tamquam lapidem; et quod ab ipso tempore citra ipsa Belluccia continæ se inde lamentabat et plorabat fortiter. Et quod hodie cum venisset somnus et voluntas dormiendi ipsi Belluccie, ipsa Belluccia recommendavit se Deo et B. Zitæ Virgini, ut ei redderet sanitatem. Et statim ipsa Belluccia ivit ad dormiendum, et dormivit in domo ipsius Pinae in contrata S. Michaelis, in qua Pina habitat. Et paulo post ipsa Belluccia surrexit de lecto, et surgens posuit sibi manum ad supradictum durum et inflatum tumorem, et ipsa invenit ipsum durum et inflatum mollicatum esse et mollem tamquam aquam. Et ipsa Belluccia statim sensit se sanam et liberatam de suprad. malo et crure suprad. et ivit recta per solarium; et intulit et fecit inde gratias Deo et suprad. B. Zitæ Virgini: et sic ipsa Belluccia de ipsa liberatione statim narravit, et dixit ipsi Pinæ se bene liberatam esse. Et statim ve-

Aprilis T. III

nerunt ipsæ ambæ ad suprad. Virginem ad ecclesiam S. Fridiani, ad referendum gratias Deo et suprad. Virgini: et etiam ipsa Belluccia sic dixit, et narravit, et monstravit se bene liberatam; et recte ivit et ibat coram me Faytinello Not. et Fr. Stephano de Ordine FF. Prædicatorum, et D. Tomaso Canonico suprad. ecclesiæ S. Fridiani, et Frugerio Converso ipsius ecclesiæ, et Jacobo Bonaviti Lucensi, et Bonavito qu. Simonis de S. Quirico ad Lusignanum, et aliis multis.

89 Tanus, filius qu. Bonaventuræ Vulturani, qui moratur apud plebem de Compito, die duodecima mensis Augusti dixit, quod proxima præterita die Martis, sero proximi præteriti Paschatis Resurrectionis Domini post ipsum Pascha, unus canis momorlit sibi nequiter crurum sinistram, in dorso ipsius cruris subtus genu; ita quod ipse pro ipsa morsura perdidit nervum ipsius cruris, in quantum ipsa morsura comprehendit: et quod propterea ipse jacuit et stetit in lecto circa quinque hebdomadas, et propterea non poterat se juvare nec se levare, ita inde erat infirmus. Et quod Presbyter Guido medicavit eum, et eum habuit pro derelicto; quia non poterat eum inde juvare vel curare. Unde ipse Tanus valde iratus erat, quia non inveniebat medicum, qui eum juvaret. Sic infirmus stando in lecto, vovit se Deo et B. Zitæ Virgini, et preces ei intuli, ut ipsum juvaret: et si eum juvaret, promisit ei dare ad ejus honorem unam candelam libræ cere, et unam gambam cere plenam cere, et donec juvetur jejunare semper ejus vigiliam. Quo facto, quadam nocte circa primum soannum, et statim veniente mane sequenti proximo, ipse Tanus sensit se multum melioratum, et cum baculo incepit ire per solarium: et primo ire non poterat aliquo modo, et postea semper quotidie venit meliorando; ita quod hodie, ostenso nobis Notario et testibus crure præd. quod sanitatem habebat, dixit, pro misericordia Dei et suprad. Virginis, inde se bene liberatum esso: et bene ibat et recte. Et dixit, se hodie venisse et reduxisse ad sanctam Virginem suprad. candelam et crurum cere, coram Laeto Pannochini Lucensi, et Bonhoste de Vallechia Lucensi, et Fatio Benfacosti pistore de Borghicciavolo, et Presbytero Petro, qui moratur in supradicta plebe, et aliis multis: Presbyter Petrus, qui moratur in plebe de Compito, eodem die dixit, quod ipse vidit suprad. Tanum infirmum de supradicta ægitudine infra supradictum tempus et in lecto jacentem, et vidit eum liberatum et sanum, ut supra dictum.

90 Janna, mulier de Asti a Lombardiae, filia qu. Opithi Torsarelli de ponte Isola, die Sabbati decimatertia b mensis Augusti dixit, quod in proximo medio mense Augusti, in quo modo sumus, complebuntur circiter duo anni, quod ipsa, ab ipso tempore citra, fuit et stetit infirma et attracta de renibus et genibus et persona tota; ita quod nullo modo surgere poterat de lecto, vel se juvare: salvo quod a proxima præterita festivitate omnium Sanctorum, usque ad proximum præteritum festum de Pascha et Pentecoste c de mense Maji, ipsa intempestive surgeret de lecto, et iret cum duabus crocibus. Post quod Pascha et festum de Pentecoste, per octo dies ipsa Janna intelligens in supradicta terra de Asti, quod B. Zita Virgo d sanctificaverat in civitate Luca, intulit preces Deo et B. Mariæ, et suprad. B. Zitæ Virgini; quod sibi redderent sanitatem, ita quod ad ipsam B. Zitam veniret in civitate Luca. Quo voto et precibus factis per ipsam Jannam, in tertio die proximo post ipsum votum, ipsa Janna sensit se ita melioratam et ab ipsa ægitudine derelictam; quod ipsa statim dimisit unam de crocibus quas deferebat. Et postea infra quatuor

D
EX MS. NOTARIALI.

tasum a cane servat,

E

F

a
b
contractæ
usum in em-
brorum resti-
tuit,

c

d

EX MS NOTARIALI.

A alios dies, ipsa Janna magis sensit se melioratam et ab ipsa aegritudine derelictam, quod adhuc dimisit aliaro crocciam. Et cepit unaro e massiolam, et cum ipsa massiola cepit iter et viam pro veniendo Lucam, ad suprad. S. Zitam Virginem. Et hodie hæc dicens, dixit, quod die crastina erunt sex septimanae, quod ipsa movit de Asti: et tantum posuit ad veniendum, nullo intervallo præterito in itinere veniendo, nisi una vice per tres dies, in quibus in ipso itinere intima stetit: et hodie apud ecclesiam S. Fridiani Lucæ comparuit in clauastro suprad. ecclesie ipsa Janna, dicendo se pro misericordia Dei et suprad. B. Zitæ Virginis a suprad. aegritudine bene liberatam esse, coram me Faytinello Not. et D. Ugolino Priore claustrale suprad. ecclesie, et Augustino Diacono suprad. ecclesie, et Presbytero Jacobo de S. Fridiano de Branchalo, et Rosso quondam Bernardi Calzolari Lucensi, et Joanne filio Disfacienti Sciattæ Lucensi, et aliis, et Joanne Guidi Converso suprad. ecclesie.

f
cuidam amissum unnonam,

B de uno suo et dicti viri serinio, quod est in quadam eorum g cappanna, quæ est juxta pontem del Folle subtus Mutiliano, h staria quatuor de grano et plura, et libris tres de carnibus porcinis. Et statim ipsa Blanca cepit i gridare et plangere, et vovit se Deo et B. Zitæ Virgini, quod sibi daret unum candellum libraræ ceræ, si ipsa rehaberet supradictum granum et carnes. Et statim voto facto, sibi venit voluntas ire ad unam cappannam, in qua credebat invenire prædicta. Et ipsa ivit ad ipsam cappannam, quæ est ejusdam sui vicini, et perquisivit pro prædictis in dicta cappanna, et ea ibi non invenit: et ibi prope ipsum cappannam vidit unum palearium, in quo paleario perpendit ipsa esse posse. Et ivit statim suprad. die ad ipsum palearium, et ibi in ipso paleario invenit supradictum granum et carnes in duobus saccis, unus quorum saccorum fuerat ipsius Blanchæ. Et ipsa Blancha statim ipsum granum et carnes rehabuit, et portavit ad cappannam suam, pro misericordia Dei et suprad. Virginis. Et sic dixit eorum me Notario, et D. Tomaso et Gracia Canonico, et Fr. Jacobo suprad. ecclesie, et Bonamico Converso suprad. ecclesie, et Rassalino nuntio et famulo camere Lucensis communis.

morsum a serpente sanatus,

k

C quod proximo præterito die Jovis complebuntur octo dies, quod una serpens morsit sibi in calcaneo et h garetto cruris dextri, et ipsa statim tota fuit inflata. Et recordata fuit de B. Zita Virgine, et ejus potentia et misericordia: et invocavit statim adiutorium et misericordiam ipsius Virginis, quod ipsam adjuvaret. Et dixit, quod pro ipsa inflatione, ipsa in terra ceciderat et loquelam perdiderat, quare venit vir ejus et ejus amici in silva, ubi puncta et inflata jacebat, pro ipsa Lucia; et eam in quodam flenziolo ad domum deportaverunt: et quod sequenti die Veneris pro misericordia Dei et suprad. Virginis, ejus inflatio et pona decrevit, et pro maxima parte recessit; excepto quod inflatio suprad. cruris non decrevit in totum. Et quod veniente proximo die Mercurii ipsa Lucia vovit se Deo et suprad. Virgini, quod si redderet ei sanitatem et liberaret a suprad. morsura et inflatione, veniret et reduceret ad ipsam Virginem cum reverentia unam gambam de cera. Et ipsa propterea venit hodie ad ipsam Virginem, cum ipsa gamba ceræ, et hodie pro misericordia Dei et suprad. Virginis dixit, se in totum liberatam esse. Jacobus supradictus eodem die dixit,

quod ipse cum suis amicis ipsam suam uxorem de D suprad. silva apud suam domum inflatam et punctam vidit, ut supra dixit ipsa Lucia.

93 Moltocara de Monte Falcone, filia qu. Guida-
lotti, die Lunæ vigesima nona mensis Augusti dixit, quod cum ipsa heri sero esset apud Capanorem hospitata, cum Bonanno et Contessa ejus matre, occasione quia debebat eos javare et n trebbiare milium, et alios eorum laboratus facere; heri sero juxta priorem somnum, cum ipsa esset o prope scalare juxta introitum curtis prædictorum Bonanni et Contessæ; tunc venit ad ipsam Moltocaram unus lupus grandissimus, et rectus se projecit ad dorsum Moltocaræ ipsius, et cum dentibus momordit eam ad gulam ex parte dextra, et in ipsa gula ipse lupus ipsi mulieri dedit sex p dentatas: quas dentatas ego Notarius et infrascripti testes vidimus. Et statim ipsa mulier habuit in mente Deum et B. Zitam Virginem, et eorum adiutorium vocavit: et statim ipse lupus dimisit ipsam mulierem, pro misericordia Dei et beatæ Virginis Zitæ: et gentes post eam statim concurrebant, pro capiendo ipso lupo, et ipse lupus aufugit. Et sic dixit et monstravit ipsa mulier coram me Notario et D. Tomaso et D. Garcia, et D. Leonardo Canonicis supradictæ ecclesie, et Jacobo Pilliciaro qu. Alberti, et l'erullo et aliis, et Fr. Salvio suprad. ecclesie, et Fr. Jacobo Domino Hospitalis de Prato-Vescovo.

et morsum a lupo.

n

o

p

E

ANNOTATA.

a Asta Pompeia, vulgo Asti, urbs Episcopalis inter Taurinum et Alexandriam.

b Quadrant optime pro anno 1278 littera Domini-cali B. diei numerus et feriæ nomen, sicuti in prægressis et subsequentibus omnibus. Cum autem vacui dies plures præcesserint atque sequantur; credibile est ad hos aliosque spectasse miracula illa 6 quæ desiderari alibi indicavimus.

c Eodem scilicet anno Pascha 17 Aprilis, Pentecoste celebratum est 3 Junii; inter quæ duo festu decurrit totus mensis Maius hic notatus.

d Sanctificare passive hic sumitur, ut sit idem, quod declarari sancta.

e Massiola, bacillus, hodie Mazzetta diminutivum a Massia, quod infra num. 96 invenitur, hodie Mazza, et significat fustem, baculum. Francis, Massue, clava est; et amassare, ad mortem verberare, atque Massacre cedes, hinc sumpta videntur.

F

f Mutilianum, vulgo Modigliana, in statu Florentino.

g Cappanna, Francis Cabbane, tuguriolum.

h Starium, pro Sextario, abbreviate pronuntiari jam alibi monuimus.

i Gridare clamare, Francis crier, Teutonibus kryn, quod his etiam plorare significat.

k Garretum poples, Francis jarret, unde crurale vinculum nomen jartier traxit, quod nobili in Anglia Garteriano ordini appellationem dedit.

l Latine linteum, seu lodex, Lenzuolo Itatis dicitur, Francis Linceul.

m Gamba pro crure; Francis jambe, ubique obvium est in hujus ævi scriptis.

n Trebbiare, tribulis excutere, flagellare seu tritu-rare milium: nam Trebbia Italis Tribula est.

o Scalare sunt scale, Francis Escalier.

p Dentata est morsus dentibus factus, sicut palmata ictus palma incussus, et alia similia apud Italos plurima: qui derivationis modus etiam in Francica lingua obtinet: quæ libenter insinuo, ut corruptionem Latinæ linguæ apud utrosque doctam ortum habuisse, ab eadem barbarie seu veteris Gallicæ, seu postea Francicæ Lombardicæque, communes radices habentium,

cum

A cum Teutonica lingua : cui et vetus Gallica multum fuit affinis : atque ita nemini videatur insulsum quod sæpe pro explicatione vocum barbaricarum in lingua Latina recurramus ad Teutonicam : quandoque etiam ad illustrationem Latinarum, quæ illam in Græca non reperiunt.

CAPUT VIII.

Reliqua illius anni cum appendice anni
MCCCLXXII.

Passavante, qu. Luchesis de S. Justo, de Massa Macinaria de Compito, præsentem et confitentem hæc omnia Cara uxore sua, die Jovis octavo die mensis Septembris dixit, quod die festivitatis S. Laurentii proxime præterita, quidam lupus venit ad domum ipsorum jugalium, et tunc cum brancha in capite percussit Bonaventuram eorum filiam, et eam in terram projecit et cadere fecit : et quod statim ipsa Bonaventura dimissa et relicta per ipsum lupum, ipse lupus ivit statim ad Rolentium filium parvulum ipsorum jugalium, et cepit ore et dentibus ipse lupus ipsum Rolentium. Et statim ad rumorem ipsius lupi a traxerunt et ecurrerunt multæ gentes, et Contrus Ranuccii frater primus consobrinus et cognatus ipsius Passavantis. Et tunc ipse Contrus secutus eum, rogavit Deum et B. Virginem, ut ipsi Rolentio gratiam daret, quod a lupo suprad. dimitteretur. Et quod statim ipse lupus ipsum puerum dimisit. Et sic dixit præsentem suprad. D. Priore et D. Tomaso et D. Garcia Canonicis, et Francesco Gregorii, et me Faytinello Not. et aliis multis.

95 Hermellina, filia Reinerii del Tedesco de Laiano, de Pleherio S. Cassiani Vallis-Arni, die Dominica undecima mensis Septembris, dixit, quod a tertio die ante introitum hujus proxime præteriti mensis Augusti citra, semper continue fuit gravata et vexata a duobus daemonibus : unus quorum recessit ab ea ad ecclesiam S. Mariæ del Carmine de foris Pisis, et unus alius daemon introivit in eam apud Plagias S. Marci de Pisis : et quod hodie cum reverentia venit ad suprad. B. Zitam Virginem cum dicto patre suo et Contessa matre sua, præsentibus, et hæc confitentibus et dicentibus. Et quod, pro misericordia Dei et suprad. B. Zitæ Virginis, liberata et sana facta est : et dixit se bene liberatam a prædictis daemonibus ante suprad. Virginem hodie. Et sic dixit coram me Notario et Piero Bacteloro in Aquina Lucensi qu. Venturæ, et Becto quondam Jacobi Alberghi, et Rustichello Bacteloro qu. Martini, et Rachiero Barberio Lucensi, et aliis.

96 Maria de Senso, filia qu. Guilielmi de Grie de Bourgogna, die Lunæ b decimasextima die mensis Octobris, dixit, quod jam sunt quatuor menses, quod stando ipsa avocula de ambobus oculis, ita quod carebat lumine omnino, et attracta de crure et pede cum coxia sinistra; (de quibus oculis avocula steterat tribus annis et dimidio, et attracta sex annis) ipsa cum magna devotione B. Zitæ Virginis, quam in dicta sua terra intellexerat sanctificasse in civitate Luca, assumpsit iter cum quadam muliere, quæ ducatum præstabat : inveniendò ipsam cum una croccia, et una massia in manibus appodiata : quia sine ipsis croccia et massia aliquo modo ire non poterat. Et cum ipsa muliere, nomine Dama Gilia c Lavandaria, veniendo ad ipsam Virginem apud Lucam (hodie sunt novemdecim dies) ob misericordiam Dei et suprad. beatæ Virginis ipsa reha-
buit et adepta est, in veniendo Lucam, lumen de ambobus oculis : et clare vidit in ipso d viagio, et dictis novemdecim diebus citra : et clare bene videt modo, et omnia bene cognoscit et videt. Et dixit

etiam, quod (proxima die præterita Sabbati fuerunt octo dies) venit ad civitatem Lucam, et quasi ab ipsis decem diebus citra quotidie fuit et stetit in ecclesia S. Fridiani ante suprad. beatam Virginem Zitam benedictam, cum supra, croccia et massia, attracta de dicto crure et pede et coxia, cum oratione et devotione deprecando Deum et ipsam beatam Virginem, quod daret et redderet sibi sanitatem in ipso pede et crure et coxia. Et quod hodie stando sic coram suprad. Virgine, coram etiam multis personis præsentibus sibi assistentibus, ob misericordiam Dei et suprad. beatæ Virginis Zitæ, liberata est et sana effecta de ipso crure et pede et coxia. Et dixit ipsa Maria, quod ipsa bene et in totum liberata et sana facta est de dictis oculis et dicto crure, et coram me Faytinello Not. et infrascriptis testibus, scilicet D. Tomaso Canonico suprad. ecclesiæ, et Bacciomeo qu. Flaminii tabernarii de Luca, qui dixit hodie vidisse suprad. Mariam sic attractam ad ipsam Virginem cum croccia et massia, et quod aliter ire non poterat, et quod hodie eam vidit sanam et liberatam de suprad. crure. Et coram Saluncio quondam Glandolini de Luca, et Bartholomæo Auguillæ, et Spalla Ugharelli, et Jacobo Glandolini et aliis. Quæ suprad. Maria præterea sequente die Mercurii decimanona mensis suprad. Octobris coram Becto quondam Salomonis Malpillii et aliis jurata corporaliter est, prædicta omnia sic vera esse, et fuisse.

97 Vavasinus qu. Bonafedis incisor et e talliator pannorum de Janua, de contrata et platea S. Georgii, die Mercurii decimanona mensis Octobris, corporaliter juravit et dixit, quod Tomasinus filius suus stetit et fuit avoculus, et caruit lumine de ambobus oculis a sedecim mensibus citra, salvo pro quatuor mensibus citra ut indicatur. Et quod intelligens ipse Vavasinus et Dalina ejus uxor, quod in civitate Luca sanctificaverat quædam beata Virgo, nomine S. Zita, statim ipsa ejus uxor habens fidem et devotionem in ipsa Virgine, vovit se et ipsum Tomasinum filium suum Deo et suprad. beatæ Virgini, quod, si ipse suus filius rehaereret et recuperaret lumen, et liberaretur de ipsa ægritudine, ipsa per totum ipsum annum jejunaret qualibet die Mercurii, et quod ipsa mitteret filium suum Lucam ante ipsam Virginem, ad referendum laudem et gratias ipsi Virgini. Quo voto sic facto per suprad. suam uxorem, statim sequenti die dictos Tomasinus filius suus, ob misericordiam Dei et suprad. beatæ Virginis, liberatus fuit, et vidit clare de ambobus oculis. Et sic modo liberatus est, et omnia clare videt. Et dixit et juravit idem Vavasinus, quod ipse suus filius a dicto voto facto, ut dictum est, semper bene vidit et liberatus fuit : et quod propterea ipsum suum filium Lucam ante ipsam beatam Virginem duxit. Quem Tomasinum ego et infrascripti testes vidimus bene liberatum in totum, coram me Notario et D. Tomasio Canonico suprad. ecclesiæ, et Lombardo qu. Jacobi de Luca, et Philippo filio Aldobrandi Guicciardi Lucensis, et Tingo Bactelorio Lucensi qu. Dati Continghi. Et dixit idem Vavasinus, quod Sangutus Strictarius de porta S. Donati et frater ejus sciunt de ægritudine suprad. Tomasini et ejus liberatione, et multi alii.

98 Jacobina, uxor Bonajunctæ Pellicciarii, de S. Martino in Guasso longo civitatis Pisanæ, et filia qu. Rodolphini Bursarii anno mcccxxxix; decima die mensis Januarii, corporaliter ad sancta Dei Evangelia juravit et suo juramento dixit, quod circa vigintiquatuor anni esse possunt, quod ipsa continue gravata fuit multis infirmitatibus guttarum in tota sua persona; ita quod multoties habebat tam magnam f sollectionem per multa tempora; quod ipsa quasi

D
EX MS. NOT-
TARIALI.

S. Zita in-
vocata duos
pueros lupo
eripit,

a

B

E

energumenam
liberat,

c
item alteri,

b
cœcæ visum
restituit,

F

arthritide
laborantem
sanat,

d

f

EX MS. VO-
TARIALI.

A quasi moriebatur : in tantum ipsa sollectio eam tenebat et gravabat, quod omnes gentes eam videntes, judicabant eam pro mortua. Et dixit, quod hoc proximo præterito anno in æstate, juxta festivitatem Ascensionis Domini, quando suprad. B. Zita Virgo sanctificaverat in civitate Lucana, ipsa vovit se Deo et supradictæ, venire Lucam ad ejus corpus ad ejus laudem, et referre ei laudes et gratias, si ipsa sibi redderet sanitatem. Et tunc etiam cum magna reverentia fecit preces multas ipsi Virgini, quod sibi redderet sanitatem : et postea statim Dominus et suprad. B. Zita Virgo reddidit ipsi Jacobinæ sanitatem. Et ipsa propterea hodie venit Lucam apud suprad. ecclesiam S. Fridiani ad referendum gratias, et refert ipsa Virgini de tanto miraculo et beneficio, quod ipsa Virgo in eam fecit. Quæ Jacobina dixit a suprad. infirmitatibus se liberatam ob misericordiam Dei et suprad. beatæ Virginis Zitæ, coram suprad. D. Priore suprad. ecclesie, et D. García et D. Tomasio Canonicis ipsius ecclesie, et D. Jacobo, et D. Gerardino Maurini, et Raimuccio Bernardi et aliis. Bartholomæa, Conversa ecclesie et monasterii S. Quirini in Casale, soror germana suprad. Jacobinæ, eodem die suo juramento dixit super suam fidem, quod ipsa vidit multoties suprad. Jacobinam infirmam de suprad. infirmitatibus et guttis intra tempus viginquatuor annorum, et usque a proxima præterita æstate, et quod ab ipsa æstate citra ipsa Jacobina fuit liberata exinde, pro misericordia Dei et suprad. Virginis : et sic dixit, quod eam vidit infirmam, et postea et modo videt eam liberatam.

99 In nomine Domini : amen. Anno Domini MCCCXXII g Indictione x, die vigesima Aprilis, Perilus Barbatarei de h Bonifacio, Antonius Massa dicti loci, Antoninus dictus di Fra Pasquale, Antoninus quondam Confortini dicti loci, Opisimus del Taglia dicti l ci, et Franciscus qu. Frustani dicti loci, navigantes a Corsica versus Pisas, tempestate maris valida incumbente, ita ut quasi periclitarentur, die

vigesimasecunda Martii anni præsentis, invocatis D nominibus Dei et Virginis ejus Matris et etiam gloriosæ et beatæ Zitæ, cujus corpus in ecclesia S. Fridiani de Luca requiescit, obtinuerunt portum salutis ipso præstante, qui vivit et regnat in secula seculorum. Qui juraverunt ad sancta Dei Evangelia tacris scripturis sic fuisse verum. Actum Lucæ in clauastro S. Fridiani prædicto, præsentibus Presbytero Francisco filio Dominici de Luca, Jacobello qu. D. Poccibonsi, Jacobo Michaelis de Luca, et omnibus aliis Canonicis dicti monasterii S. Fridiani, et me Notario infrascripto testibus ad prædicta vocatis. Amen.

ANNOTATA.

a Trahere pro egredi, proficisci, quomodo in eadem significatione usurpant Franci suum Tirer, et Teutones suum Trecken.

b Perperam scriptum erat xxvii, quæ tunc fuit dies Murtis : et correctionem adhibitam probat finis, ubi agitur de die Mercurii et xix mensis post secuto : idem probat num. præcedens diem Dominicam cum xi Septembris conjungens.

c Lavandaria id est, lotrix, Francis Lavandiere.

d Viagium Francis Voyage, iter, via.

e Tailliator Francis Talieur, sartor, quomodo Belgæ quoque ex lingua sua dicunt Snyder, a synden incidere, cui respondet apud Italos et Francos Tagliare et Tailler.

f Sollectio pro syncope seu deliqua usurpari videtur, an veluti si dicas sublectio, quod, in ea affectione, quasi sublegentur subducanturve spiritus ab organis sensuum, ne hæc suo officio fungi possint? Florentinus respondit vocem eam nunc prorsus esse inusitatam.

g Quod supra diximus a Lucensibus non anticipari annum ad novem menses, uti Pisani aliique Etrusci faciebant, etiam ex hujus Indictionis numero probatur, alias dicenda fuisset Indictio 9.

h Est Bonifacium castrum in ipsa insula Corsica.

g
h
navigantes
tempestate
cripi.

DE BEATO JACOBO,

ORDINIS MINORUM OBSERVANTIUM S. FRANCISCI,

BITECTI IN APULIA.

AN. MCCC
LXXXV.

C B itectum, parva, sed jam inde ab Alexandri Pape III temporibus episcopalis civitas, in Apulia sub Metropoli Bariensi, et novem passuum millibus ab ea distans, nulla re magis meretur in hoc opere de Sanctis celebrari, quam incorrupto corpore B. Jacobi, Illyrici sive Dalmatæ, vulgo de Selavonia, et usitatori nunc agnomine de Bitecto dicti. De eo sic scripsit Franciscus Gonzaga fol. 401 ubi ad ix conventum in provincia S. Nicolai erectum pervenit : Viam universæ carnis ingressus, honestam hoc in loco sepulturam nactus est Beatus Frater Jacobus : qui proculdubio vivens sanctissimis moribus omniique virtutum genere præditus extitit, et mortuus innumeris claruit claretque miraculis : cujus venerabile corpus licet a centum annis exanime, integrum adhuc, imputre atque incorruptum omnino perseverat, prout omnibus ad ipsum venerationis gratia accedentibus in confesso est. Ita Gonzaga in opere de origina Seraphicæ Franciscanæ Religionis, vulgato sub annum MDLXXXVII, utique multo prius quam anno MDCCXIX, coram Michaele Episcopo Bitectensi, antea Magistro Generali Franciscanorum Conventualium, publicus institueretur processus de miraculis, fama sanctitatis, et perpetuo cultu.

Miraculis
pridem cla-
ruit Beatus,

de quibus
an 1629
formatus
processus :

2 Hujus Processus primum indicium fecit nobis libellus de hoc argumento vulgatus Italice, Lupisque impressus anno MDCXLII, auctore Francisco da Seclii p Ministra Provinciali Minorum observantium reformatorum : qui totus fere ex dicto processu desumptus, et nobis missus a Bariensis Collegii nostri diu Rectore P. Ignatio Zaccaria : qui deinde, intellecto desiderio nostro ipsum Processum habendi, non prius conquievit, quam ab Illustrissimo loci istius Antistite Gaspare Toralto expediretur mandatum ad R. D. Vitum Franciscum Vitarellum, ecclesie Cathedralis Canonicum, ut ipse se conferens in conventum Fratrum, tergiversatione varia justam nostram petitionem frustrantium, ex arca sacri corporis extraheret originales chartas, in ipsoque conventu transcriberet exemplum, fide publica transmittendum nobis, prout factum est. Adeo quandoque operosum est, viros, alias bonos ac pios, permovere, ut quam facere ultro nec rogati debuerant, eam vel requisiti concedant suorum monumentorum describendorum facultatem, quibus in lucem proferendis non tam res nostra quam ipsorum agitur.

3 Est autem Processus prolixus, utpote continens instrumenta Notarialia plura quam sexaginta, et novemdecim testium juratorum responsa, ad novem interro-

ex hoc nobis
sub publica
fide descripto,

colliguntur
Acta au-
thentica,
gatorii

A gatorii propositi capita sigillatim singula, Italica plerumque lingua, Latinis Natariorum formulis permixta. Ex his fideliter translatis et apte coordinatis, conflavimus Acta, quom maxime authentica et capitibus sex divisa : quibus cum perspicue explicetur cultustitulusque Beoti Jacobo legitime confirmatus, non est longa præfatione opus ad probandum alterutrum. Juvat tamen proferre partem Epistolæ, quam P. Ignatius prælaudatus, Rectoratu Bariensi discedens, scripsit viii Maii Neapoli, anno MDCLXVII, Priusquam ex Apulia discederem, Bitectum adire volui, ut oculis meis viderem, et palparem manibus venerabile B. Jacobi corpus, quod honorificentissime servatur in arca lignea eleganter laborata, argenteisque lamellis ornata, et crystallis apte dispositis pelluceida : quæ intra capellam ipsius supra aram consistit, ad quam ego sacrificavi : deinde ipsam consendi, aperta que arca idem sacrum depositum reverenter attigi et osculatus sum. Jacet illud in sericeo cinerei coloris habitu : oculi et nares aruerunt : at brachia, pectus, crura non solum integra sed vegetiora manent : aures extant, sed siccæ : manus pedesque integri, cum digitis et articulis, tractabiles adhuc. Certe non sine maxima animi consolatione et vidi et attrectavi et deosculatus sum illud beatum depositum.

B Cum processus conderetur, fluxerant ab obitu Sancti anni circiter centum quadraginta quinque, adeoque ille ad carlos hinc abiit sub annum MCCCCLXXXV. Fuit certe adhuc in vivis quando Ferdinandus Arragoniæ Rex defectionem Procerum Neapolitanorum insigni perfidia ultus est, sæpiendo in singulos, qui universos videbatur recepisse in gratiam : hoc autem anno MCCCCLXXXV odaricus Raynandus in Annalibus Ecclesiasticis : potest tamen præcedenti anno pars hujus tragadiæ acta fuisse et tunc obiisse Beatus. Quo die, nullus meminit productorum ad examen testium : sed nec ex libello quidem Italico habetur indicium ullum determinatur aliquis dies, quæ specialius dicata sit cultui ipsius Beati. Arturus, in suo Martyrologio Franciscano diem XXVII Aprilis signans, suspectus nobis tamen est, ne hunc non invenerit definitum a Bitectensibus, sed arbitrio suo et auctoritate propria legerit ; quia tamen longiore in indagandi moram non permittit procedens celerrime impressio, retinemus diem quomodocumque notatum, eo libentius quod opinemur, eundem non commutandum a sacra Rituum Congregatione, etiamsi aliquando contingeret ab eadem proprium festum officiumque decerni, huic de quo agimus Jacobo, cetera omnia Beatorum insignia absque contradictione imo et cum approbatione habenti.

C Est porro operæ pretium explicare, quam suaviter subinde promovendo huic operi subveniant Sanctorum ipsorum, uti credimus benevolentia. Aliqua circa Sanctos Eugubinos quærenti, oblata ex Arturi Martyrologio ut XXVII Junii fuerat notitia B. Benvenuti, apud Cornetum in Apulia, cujus miracula (ut in Annotationibus dicitur) per Bullam Apostolicam, a Gregorio Papa IX anno MCCXXXVI directam, ab Episcopis Melphitano et Venusino sunt collecta, examinata et authenticata, et interim concessum a Pontifice, ut in tribus vicinis Episcopatibus ejus celebraretur festum, de eoque divinum recitaretur officium. Hæc ego ut nanciscerer Barium scripseram jam nominato Patri : dedit hic operam multam ut inveniret, sed frustra. Ast de B. Jacobo, sibi notiori et viciniori, de quo nihil dum cogitabamus, suggestit quæ noverat, et quidquid insuper circa eundem rogatus fuit præstitit cumulate ; neque aliud nobis optandum reliquit, quam ut his visis ex Melphitanis aut Venusinis aliquis simili successu laboret nunc circa prius desiderato. S. Benve uti miracula, ea que transcribi atque transmitti curet : tam propinquo edoctus exemplo, quantopere ad stabiliendum Sanctorum et Beatorum istiusmodi cultum faciat eorum-

dem magnalia, sub ea quam nos servamus forma et D originalium ipsorum fide legenda exhiberi.

EX MS. ORI-
GINALI

PROCESSUS

de sanctitate et miraculis,
ex autographo in arca corporis asservato.

CAPUT I.

Acta præliminaria anni 1628 et sequentis.

Die xi mensis Octobris, xi Indictionis MDCXXVIII, Bitecti. Nos Joseph Rossettus Bitectensis, Reginus ad contractus Judex ; Joannes Gregorius Citula de eodem Bitecto, publicus Regia et Apostolica auctoritatibus Notarius ; et infra scripti testes, videlicet Illustris et admodum Reverendus Dominus Joannes Baptista Vulpis, Canonicus et Vicarius generalis prædictæ civitatis ; Ill. et adm. Rev. Dominus Jacobus Antonius Ressa, Primicerius Cathedralis ejusdem civitatis Bitecti ; Ill. et adm. Rev. Dominus Joannes Franciscus de Joanninis, Primicerius et Protonotarius Apostolicus præd. Cathedralis ; et Rev. Dominus Matthæus Potensarius, Canonicus similiter præd. Cathedralis. Presenti publico electionis et deputationis instrumento, omnibus notum facimus atque testamur, qualiter constitutus hodie præd. die personaliter coram nobis et in nostra presentia adm. Illustris et Reverendissimus Dominus, Frater Michael Messerottus a Bononia, Ordinis Minorum Conventualium sacre Theologiæ Doctor, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Bitecti, agens ad infrascripta omnia et singula uti Episcopus pro se, sponte non vi sed libere dixit, diebus non longe decursis, scilicet XXIV Septembris, comparuisse in ejus presentia adm. Rev. Patrem Fr. Joannem a Coriliano, Ordinis Minorum strictioris observantiæ, in provincia et riforma S. Nicolai Ministrum Provinciale ; et exposuisse, qualiter die annis elapsis ex hac vita migravit Fr. Jacobus Dalmatensis sive de Selavonia, laicus Minorum observantiæ in conventu Divi Francisci Bitectensis, vulgariter dictus il Beato Jacobo di Bitetto, per tot miracula et multas gratias : et ne forte memoria rerum gestarum pereat, eidem Reverendissimo instituisse, ut de prædictis et tot miraculis ac gratis diligentem caperet informationem, ac etiam de antiqua veneratione ac reverentia in qua habitus fuit, et de præseoti ab omnibus tam civibus Bitecti quam convicinis habetur ; et uti suum corpus sanum et incorruptibile conservetur in dicta ecclesia et cœnobio D. Francisci, ut in supplicatione d. adm. Rev. Patris apparet quæ in posse dicti Reverendissimi detinetur et conservatur, iisdem fere Italicis verbis quæ Latine exprimuntur.

2 Hodie præd. die ipse Reverendissimus decrevit, pro gloria Omnipotentis, ad captum d. informationis procedere. In qua quoniam opus est Notario publico, ad recipiendum approbationes, et rogandum de omnibus actis et agendis in hac causa, intendit eligere et deputare prædictum Notarium. Unde volens d. suam deliberationem ad effectum docere, ipsumque publicare ut decet, ne in posterum aliquid sortiatur dubii ; ipse Reverendissimus libere, sponte, omni meliori modo et via, prout sibi de jure permittitur et uti Episcopus, in nostri presentia Regii Judicis, Notarii et testium præscriptorum, auctoritate sibi concessa a sacris Canonibus et Conciliis, eligit, deputat et creat, pro Notario publico Rev. D. Bartholomæum Russum, Canonicum Cathedralis ejusdem civitatis, Notarium Apostolicum præsentem, cum facultate recipiendi et scribendi omnes approbationes et testium depositiones, producendas in præmentionata causa, concedens prout concessit d. Rev. Bartholomæo

Coram No-
tariis ac te-
stibus,

E
comparans
Episcopus
Bitecten.

ad infor-
mationem
de B. Ja-
cobi mira-
culis su-
mendand,

F

Notarium
cligit D.
Bartholo-
mæum Rus-
sum :

Incorrupti
corporis te-
stimonium
recens.

Obiit circa
an. 1485,

quo die,
ignoratur.

Similis de
B. Benve-
nuto proces-
sus expe-
ctatur pro
27 Junii.

A tholomæo Notario præsentem (cum omni humilitate et reverentia ut decet acceptante d. electionem et deputationem in ejus persona factam) omnem illam facultatem, quæ de jure sibi concedi possit, ad effectum et causam prædictam procedendi cum omni veritate et rectitudine, semoto omni dolo, vitio et cavillatione; quibus scripturis et actis per ipsum agendis præstanda sit illa fides, quæ de jure et dispositione sacrorum Canonum et Conciliorum ac Rituum Apostolicorum præstari possit.

hic juratus
fidem suam
obligat;

3 Qui Rev. Dominus Bartholomæus, in nostri præsentia et coram d. Reverendissimo, tactis sacrosanctis Evangeliiis, tacto pectore more Sacerdotum, ac in manibus et posse ipsius Reverendissimi, juravit et promisit, prout se obtulit, fideliter libere et sincere cum omni cordis puritate, remotis omni vitio fraude et dolo, exercere electionem et deputationem de seipso factam; et suum officium in causa actitanda, pro qua fuit electus creatus et deputatus bene exercere, et nullam committere nec committi facere falsitatem, nec addere nec diminuire, sed integre cum omni veritate et justitia in scriptis redigere, ad gloriam Dei omnipotentis, omnia miracula B. Fr. Jacobi Dalmatici. Et ut in futurum nemini sit dubium, prædictus Reverendissimus D. Fr. Michael Episcopus, ut supra, requisivit nos, ut de prædictis præsens publicum conficeremus instrumentum, prout confecimus et stipulavimus. Unde Nos etc.

B

comparent
ad eundem
rem com-
mendandam,

4 Mor autem per adm. Rev. Dominos Jacobum Antonium Rexam, et Joannem Franciscum de Joanninis, Primicerios Cathedralis ecclesie prænominatos, oblata est supplicatio Reverendi Capituli, idem quod supra postulantis a Reverendissimo, juxta conclusionem factam die iv mensis Octobris, intus sacristiam dictæ Cathedralis ad sonum campanæ more consueto, ubi interfuerunt infrascriptæ dignitates et Canonici et coram Rev. D. Generali Vicario Joanne Bapt. Vulpis, Rev. Dominus Joannes Bapt. de Alessio Archidiaconus, R. D. Joannes Bapt. Joanninis Archipresbyter, R. D. Jacobus Ressa Primicerius, R. D. Joannes Franciscus de Joanninis Primicerius, R. D. Marcellus Giorgio, R. D. Bartholomæus Russus, R. D. Dominicus Arboreta, R. D. Franciscus Antonius Basile, R. D. Joannes Bapt. Sanctis, R. D. Franciscus de Sanctis, R. D. Antonius Andreas Cerenonius, R. D. Antonius de Quirico, R. D. Joseph Arboreta, R. D. Flavius Antonius Salassia : quorum omnium vota, in præd. supplicationem et deputationem Primiceriorum ad causam præd. consentientia, legere est in libro Conclusionum Capitularium. Similiter supplicatum fuit, eodem xi mensis Octobris, per Magnificum Leonardum Antonium Fumai, Generalem Syndicum; Antonium de Sanctis et Thomasium d. Nicolao, Flectos Universitatis : supplicationi autem, usdem pene Italicis verbis conceptæ, quibus continentur supplicationes Ministri Provincialis et Capituli, subscribere præter præd. Syndicum Artis Medicinæ Doctorem, et jam dictos duos deputatos, Alexander Prior Electus, et Joannes Donatus Arboreta Electus.

deputati a
Capitulo
et Magi-
stratu.

C

Constituitur
causæ
Procurator
ex parte
Ordinis S.
A. Tauri-
sani,

5 Die xiv mensis Octobris xi Indictionis mdcxxviii, Bitecti coram nobis Camillo Pansitano Barensi, Notario Bitecti degente, et opportunis testibus, R. Fr. Joannes a Coriolano Ordinis Minorum strictioris observantiæ Minister Provincialis in Provincia S. Nicolai, ad præsens Bitecti commorans, sponte constituit, ordinavit et fecit ejus Procuratorem nomine ipsius Provinciæ, cum omni qua convenit ad infrascripta plenitudine potestatis, Nicolaum Antonium Taurisanum, Nobilem Barensen, Bitecti degentem, absentem tamquam præsentem, ad procuratorio nomine... interveniendum, procurandum et agendum in causa informationis capiendæ per Reverendissimum

Episcopum civitatis Bitecti, super vita, morte et D miraculis quondam Fr. Jacobi Dalmatici, ejus corpus extat in conventu S. Francisci dietæ civitatis Bitecti, et super prædictis quascumque scripturas necessarias et opportunas præsentandi, omnesque actus in prædictis necessarios et incumbentes faciendi, omniaque alia et singula faciendum et fieri rogandum, usque ad finem hujus causæ inclusive.

Hic dum causam instructurus comparat omnium eo necessaria, elapsus est annus : cumque jam agenda res esset, anno mdcxxix mensis Julii die x, prædictus R. D. Bartholomæus Russus, Notarius ad prædicta electus, quia prædictis incumbere non valebat ab aliis detentus negotiis, et quia quam sæpe multis laborabat indispotionibus, prædictum officium in manibus ipsius Reverendissimi D. Episcopi repudiavit et relaxavit. Propterea volens ipse Reverendissimus ad prædicta consulte providere, ut ad ulteriora procedatur in ipsa causa... elegit, creavit et deputavit ac substituit in Actuarium, Joannem Gregorium Citulam præsentem, Notarium Apostolicum, cum eadem auctoritate concessa præd. R. D. Bartholomæo. Qui Notarius in manus dicti Reverendissimi etc. juravit etc. uti supra prædictus Bartholomæus... Et quoniam opus erat Jurato et Serviente pro capiendâ dicta informatione, qui vere, realiter, bona fide posset quascumque scripturas, personas et omnia alia citare, notificare et informare... ipse Reverendissimus elegit, creavit et deputavit, in Juratum et Servientem in dicta causa Dominicum de Jacobello sive de Cola Russo, Clericum selvaticum Bitectensis diocesis, præsentem, et dictum officium recipientem : ... qui juravit etc.

postea alio
Notario
constituito,

E
et appari-
tore nomi-
nato,

6 Sic ordinatis omnibus coram præd. Reverendissimo, die xviii mensis Julii mdcxxix, comparuit Nicolaus Antonius, Procurator ut supra constitutus, produxitque complura Instrumenta notarialia, fidem facientia de variis gratiis, et miraculis obtentis per B. Jacobum Dalmatam; supplicans ut porro ad informationem de similibus procederetur; et produxit articulos interrogatorii, testibus citandis proponendi. Est ergo bipartitum opus reliquum hujus processus, ita ut primo loco describantur, tamquam ipso xviii Julii exhibita et præsentata, Instrumenta Notarialia fere sexaginta : quæ nos differre maluimus, integre producenda, postquam relatæ fuerint depositiones testium novemdecim, super novem Interrogatorii capita respondentium. Hos autem novemdecim numero, die xxiv Julii Episcopus citandos præcepit, per Juratum et Servientem prænominatum, sub pœna ducatorum centum per quemlibet in casu contrarii... infra terminum dierum trium præcise. Quas omnes eadem die repertos et citatos, retulit Dominicus de Jacobello sive de Cola Russo, Clericus Salvaticus Bitectensis, Serviens et Juratus in prædicta causa deputatus et electus.

Procurator
sua produ-
cit instru-
menta,

et citantur
testes.

F

CAPUT II

Syllabus testium citatorum et auditorum.

Testes intimati et examinati ad instantiam R. P. Fr. Joannis de Coriliano Reformati, sive Nicolai Antonii de Taurisano ejus Procuratoris, in causa probationis et verificationis narratorum in eorum supplicatione in Actis porrecta, et super articulis in Actis productis, super verificatione et probatione gratiarum et miraculorum operatorum per B. Jacobum Dalmaticum Bitectensem, ad laudem et gloriam Dei omnipotentis, B. Mariæ Virginis et S. Francisci etc.

Comparent
coram Epi-
scopo testes
examinan-
di,

1 Die vi mensis Augusti mdcxxix, in civitate Bitecti et coram adm. Illustri et Reverendissimo D. Fr. Michael Messerotti... præsens et personaliter existens adm. R. D. Joannes Bapt. de Alessio, Sacerdos

quorum pri-
mus Ar-
chidiacono-
nus Bite-
ctensis,

A cerdos et Archidiaconus Cathedralis ecclesiæ, ætatis suæ annorum LXXVI vel circa, ut dixit et ex aspectu ejus apparet, testis citatus et juratus, prout tactis Scripturis juravit de veritate dicenda, super quibus fuerit interrogatus, et super articulis productis per R. Fr. Joannem a Coriliano Reformatum sive per Nicolaum Antonium de Taurisano ejus procuratorem. Qui interrogatus, quomodo idem testis reperitur in præsentia Reverendissimi Domini Episcopi et ad quid agendum Respondit sum hic, citatus diebus præteritis : et veni facturus obedientiam, et de eo quod scivero dicturus veritatem. *Quod idem fuit responsum omnium sequentium ad hanc præliminarem interrogationem.* Interrogatus idem testis an sit practicus in ecclesia S. Francisci hujus civitatis extramoenia, respondit : Quantum ullus de civitate, tum quia sæpius illuc ivi propter meam particularem devotionem, tum quia habeo chordulam S. Francisci, tum denique quia in dicto monasterio possideo capellam sub titulo Gloriosæ Virginis præsentatæ in templo.

ii Die ii mensis Octobris, Adm. R. D. Joannes Bapt. de Joanninis Archipresbyter, ætatis suæ annorum LXI vel circa. . . interrogatus, an ipse scit supra quo facto poterit deponere, et an ipsi fuerit aliquid suggestum, respondit : Non sum is qui mihi patiar aliquid suggeri : sed absolute veni ad dicendam veritatem. *Hæc secunda præliminaris interrogatio deinceps omnibus quoque facta est; et omnes similiter responderunt, vel nescire se ad quid specialiter essent accersiti, vel id solum intellexisse cum Palatium Episcopale ingrederentur. Idem porro interrogatus, an ipse sit practicus in ecclesia S. Francisci, respondit; Imo vero practicissimus sum in ea ecclesia, quam distat a muris urbis tertia parte milliarii circiter : et ab aliquot centenis a annis, quantum quidem ego scio, fuerunt ibidem Fratres Minores Observantes S. Francisci modo autem ab annis quatuor b istie habitant Patres Reformati ejusdem Religionis. In causa scientiæ dixit, quia scit, vidit et audivit a multis senibus et interfuit. Quod idem plurium aliorum ad hanc tertiam præliminarem interrogationem responsum fuit.*

iii Eodem die, Clericus Hieronymus Ferrus, Bitectensis, ætatis suæ annorum LXXXVI vel circa. . . Interrogatus an sciat in dicta ecclesia adesse aliquod corpus, quod ibidem veneretur a populo Christiano, et quomodo sciat; respondit, Optime id scio, ex quo discernere potui inter bonum et malum : atque illud corpus semper audiavi nominari corpus B. Jacobi de Slavonia; clandeabatur vero intra capsam crystallinam seu ligneam : et idem corpus semper fuit habitum ac tractatum, quomodo etiam hodie habetur ac tractatur, cum magna veneratione et devotione, utpote hominis sancti, qualis fuit B. Jacobus prædictus. Hanc porro venerationem et devotionem semper audiavi antehac fuisse, sicut est hodie, non solum in hac civitate, sed et in tota circum vicinia, concurrente ad ipsum honorandum multitudinem civium et rusticorum : itaque audiavi ex senioribus majoribus meis. *Hæc est quarta interrogatio præliminaris proposita cunctis, qui similiter et in eundem sensum omnes, aliqui prolixius, pressius aliqui, responderunt. nonnulli etiam in causa scientiæ allegarunt partim ea quæ anno MDLXXXV acta sunt sub Episcopo Cæsare Arenio, juxta Instrumentum proponendum num. 12, quibus agendis ipsi tamquam Secretarii Episcopales interfuerant, uti testes duo primi; partim addiderunt gratiam aliquam, sibi suisve ad invocationem Beati obtentam, eandemque vel votiva ad sepulcrum tabella, vel publico instrumento a se rogato testatam.*

iv Eodem die, adm. R. D. Joannes Bapt. de Vulpis, Sacerdos et Canonicus Cathedralis, ejusdem

civitatis Bitecti, ætatis suæ annorum XXXIV vel circa, solitus frequenter ire ad ecclesiam S. Francisci pro sua devotione (*quod plerisque etiam aliis causa fuit scientiæ, quam circa dictam ecclesiam habere profitebantur*) circa corpus autem quod ibi erat interrogatus, respondit; sæpius illud vidi pro mea devotione, quia habeo B. Jacobum pro meo totiusque meæ familiæ protectore, et omni vita mea devotissime erga eundem affectus fui : *quod huic etiam testi cum multis aliis commune fuit, ac nominatim cum testibus X, XI, XIV. Hæc porro est qui de miraculo in sui sanatione facto anno MDXXI testatus est per instrumentum, quod repertum fuit insertum originali processui fol. 37, quodque infra ponetur num. 44.*

v Die vii mensis Octobris, R. D. Alexander Panecottus, Sacerdos et Canonicus Cathedralis Ecclesiæ Bitecti, ætatis suæ annorum XXX vel circa; *de corpore interrogatus addidit, arcam ejus crystallinam prostare in capella vicina capellæ S. Antonii Patavini. Professusque etiam se annis præteritis a gravi infirmitate sanatum, publicum ea de re instrumentum, insertum fol. 33 recognovit, quale infra dabitur num. 34.*

vi Eodem die, Hieronymus Contessa Bitectensis, ætatis suæ annorum LXXXVI : *qui etiam se retulit ad fidem publicam, quam recognovit fol. 56 registratam, in testimonium de antiquo et continuo cultu B. Jacobi, Bitecti XVI Julii MDXXVII coram testibus et Notario.*

vii Eodem die, Joannes Romanus de Christofaro, Clericus Selvaticus et Magister vestiarius, ætatis suæ annorum LXIII, *recognovit etiam ipse sanitatem sibi beneficia B. Jacobi, restitutum, prout inventum est fol. 29 et infra invenietur num. 29.*

viii Die ix Octobris, Don Donatus Antonius de Joanninis, Sacerdos Cathedralis ecclesiæ Bitecti, ætatis suæ annorum XXVI, *agnovit gratiam sibi factam descriptamque fol. 50 nobis infra num. 55.*

ix Eodem die, Dominus Bernardinus dello Melone, Sacerdos Cathedralis ecclesiæ, ætatis suæ annorum XXX. . . cum ecclesiam S. Francisci adhuc tenerent Fratres Zoccolantes minoris observantiæ, ipsorum procurator adjutorque ad recipiendos census aliosque redditus; *deposuit quod scirent dicti Fratres distriungere particulas ejus habitus, quo corpus B. Jacobi indutum fuit, pro devotione fidelium : unde etiam ipse accipiens præteritis annis retulerit sanitatem, juxta instrumentum descriptum fol. 28 et infra num. 40.*

x Die xii mensis Octobris, Nobilis Eleonora de Calo, vidua relicta qu. Francisci Antonii de Vulpis, nobilis Bitectensis, ætatis suæ annorum IV, *testatu ad suam, id est mariti sui familiam pertinere capellam, in qua corpus B. Jacobi honoratur, quam ipsa frequenter adire soleat in societate aliarum matronarum. Narravit autem, inquirat illa, quædam avia d. mea, pridem defuncta, quæ a senioribus audivisse dicebat, B. Jacobum non solum sanctum æstimatum post mortem, sed etiam in vita : quippe qui in d. conventu officio fungens Fratris laici, quoties domo egressus elemosynam conquirebat per urbem, si agrotum vidisset aliquem, eique dixisset restituendum sanitati, restituebatur; si vero morituum, complebatur prædictio : unde et ego, cum meus maritus graviter infirmaretur ad mortem, B. Jacobo me devovi, et gratiam retuli : quam mox sibi in scriptis exhibitam fol. 31 et infra num. 24 recognovit.*

xi Eodem die Jacoba de Mastro, alias de Buccarino, vidua relicta qu. Joannis Bapt. de Notario Angelillo, ætatis suæ annorum LIV, *inter alia ad interrogationes præliminares respondit. Dicebat quædam nanna mea, ipsum ex ore matris quæ Beatum viventem cognoverat narrans, quod cum civitatem obiret elemosynæ causa, accedebant ad eum mulieres*

D
EX MS ORIGINALI, testati suam devotionem specialem erga Beatum.

et receptas ab eo gratias,

E

Item reliquias distribuit solitas,

F

C

productiones Beato familiaris,

secundus Archipresbyter,

B

a

b

qui a que ac ceteri omnes primum ad 4 interrogata responderunt:

EX VN ORI-
GINALI.

maxime
circa agros
morituros
aut con-
valituros,

atque
nonnulla
sanctita-
tem pro-
bantia:

et instru-
menta de-
super con-
fecta:

ut etiam
facit fastis
ultima,

professa
quod B. Ja-
cobus a se
invocatus,

A heres cum filiis suis ægris, dicentes, Vide, Fr. Ja-
cobe, quomodo se habeat filius meus infirmus: et
respondebat Beatus, Vade Domina, convalescet:
itaque convalescebat subito, quando ipsis solum
tangebatur faciem. Et similiter mulieres alie offerebant
filios suos infirmos, requirentes an essent convalitu-
ri; ipse vero reponebat, Vade Domina mea, quia
cito ibit in paradisu: quod fiebat infallibiliter, et
plerumque die proximo moriebantur infirmi. Nar-
rabatque eadem nanque mea mater quod d. B. Jaco-
bus sæpius fuerit visus elevatus a terra, quando fa-
ciebat orationem in capellula vicina monasterio, quæ
hodie vocatur capella B. Jacobi: eodemque tempo-
re sonum dabant campanæ monasterii, nemine illas
trahente. *Quæ eadem testatus invenitur, respondendo
ad primum articulum ex infra proponendis, Testis i; et
ad articulum septimum, plures alii. Addebat vero præ-
dicta testis xi, Ego ex devotione erga Beatum appel-
lor Jacoba, et nomen ejus imposui filio Donno Ja-
cobo Antonio Sacerdoti: et frater meus quidam
vocatur Jacobus, et quædam mea neptis similiter
Jacobæ: et quoties ex consanguineis meis nascuntur
liberi, exhortor ut eis nomen ponant Jacobi. Cum
autem prædictus filius meus incidisset in morbum,
obtinui per ipsum ejus sanitatem, juxta instrumentum
desuper confectum, quod agnovit scriptum fol. 34 infra
num. 60.*

xii Die xx mensis Octobris, Laura de Castore,
uxor Angeli de Leone, Bitectensis, ætatis sue anno-
rum i, de filio suo similiter sanato, confirmavit fidem
de ea publice factam scriptamque fol. 51, nobis num. 28.

xiii Eodem die, Joannes Antonius de Rosa Bite-
ctensis, ætatis sue annorum xlv, testis gratiæ sibi a
medicis deposito factæ, scriptæ fol. 48 et num. 65.

xiv Eodem die Joannella de Malderis, vidua re-
lieta quæ Nicolai Antonii Aznoli ejus viri, ætatis sue
annorum i, confirmavit gratiosam liberationem mariti
ac filii sui ex captivitate Maurici, scriptam fol. 46 et
num. 49.

xv Die xxii ejusdem mensis Octobris, Margherita
de Scaraggia, uxor Marzulli de Rizzo, ætatis sue
annorum xi, ejus infirmæ sanatio extat fol. 61 et
num. 49.

xvi Eodem die Angela Donati Antonii Capani,
uxor Francisci Antonii de Pietro-grande, ætatis
sue annorum xxviii, quæ, juxta instrumentum notitum
fol. 47 num. 55, marito suo sanitatem impetrat priori-
bus annis.

C xvii Eodem die Angela de Rutiliano, uxor Jacobi
de Meduneo, ætatis sue annorum xxxviii, quæ ma-
rito, a militibus occidendo, per votum Beato factum vi-
tum servasse professa est, prout scriptum fol. 26 num.
39.

xviii Die xxiv mensis Octobris, Nobilis Catharina
Cornaro Bitectensis, ætatis sue annorum i, attestan-
do confirmavit gratiam cognato suo agro factam, prout
inventum est fol. 49 et infra invenietur num. 51.

xix Eodem die Nobilis Isabella de Julianis, relicta
quondam Viti Coce, doctoris in Chirurgia et nunc
uxor, Joannis Donati Donellæ, ætatis sue annorum
lxxii retulit etiam ipsa beneficium B. Jacobi invocatione
obtentum, de quo conditum instrumentum publicum et
fol. 24 Processus descriptum, recognovit: quod beneficium
quoniam omnibus post referendis est antiquius, ipsum
hic proponere placet, ut consulatur fastidio, ex nuda tot
nominum recitatione facile capiendo. Instrumentum au-
tem tale est. Facio fidem cuicumque has visuro, in-
tra vel extra judicium, quod cum ego Isabella de
Julianis, ante annos circiter triginta tres, in virgi-
nitate constituta essem sub potestate patris mei An-
tonini de Julianis; tractatum fuit et conclusum ma-
trimonium inter me et quondam Doctorem Vitum
Coce ex familia Maxima. Pactis autem sponsalitiis

conclusus, natæ sunt difficultates aliquæ inter pa-
trem meum dictumque Doctorem, adeo ut in nihilum
abissis viderentur omnia. Rebus eo adductis, in
coque statu per biennium manentibus, mœrebam ego
spe conjugii destituta, nec alibi solatium quam apud
Deum Sanctosque ejus per frequentes orationes quæ-
rebam. Accidit tandem ut quædam nunc defuncta
Livia Calo, mihi colloquens, diceret, quod si a Deo
vellem gratiam aliquam obtinere, essem devota B.
Jacobo Bitectensi; atque per dies viginti quinque
eidem recitarem vigesies quiniens orationem Domini-
cam cum Angelica salutatione: nam ejus invocatione
factum miraculum ipsam se vidisse. Parui consilio:
dumque id ago, visum est mihi nocte quadam, quod
orarem in Beati sacello, cum altero quodam Fratre,
dicereique, B. Jacobe mi, fac mihi gratiam quam
desidero: ipse autem videbatur respondere, quod
eam jam recepissem. Inter hæc expergefacta et pa-
refacta, matri meæ, tum adhuc viventi, omnia retu-
li: quæ respondit Confide in Deo, filia, quod ita
erit. Eodem ipso die venit tabellarius missus a præ-
nominato Doctore, epistolam ad patrem meum ferens,
qua significabat is, quod omnino me sponsam habere
vellet; itaque apparerentur nuptiæ, intra viginti
dies celebrandæ. Nihil tunc minus sperabatur a fa-
milia nostra. Ego vero ex isto matrimonio etiam filios
genui, et cum meo quondam marito totum hunc suc-
cessum acceptum retuli B. Jacobo, idque domesticis
omnibus feci manifestum. Ex illo autem tempore
B. Jacobus meus ac familiæ meæ fuit Patronus spe-
cialis, in quorum fidem hisce subnotavi signum
Crucis, scribere ipsi nesciens, Bitecti. x Februarii
anni mdcxxvi idque coram Antonio Leonis Notario
attestante, scriptum esse de ordine, et voluntate, et in
præsentia retroscriptæ Isabelle de Julianis.

ANNOTATA.

a Waddingus in Registro ad an. 1432, exhibet Bre-
ve Eugenii IV, ad Carolum Episcopum et Universita-
tem atque homines civitatis Bitectensis, quo permittit,
ut cum nulla Bitecti sit domus Fratrum Minorum
aut alterius ordinis Regularis, possint construere Ob-
servantibus conventum, in loco Gallicello nuncupato.

b Bonaventura a Terzano, de quo in Append. scribit
locum anno 1626, ex ordine Reverendiss. P. Beni-
gni a Genua, ad Reformatos transiisse.

c Pro nomine Eleonora, vulgo scribitur Dionora.

d Nanna vulgariter scribitur: ea autem voce signi-
ficari aviam, didici ex miraculis S. Angeli Carmelitæ
scriptis Leontæ in Sicilia et 5 Mali dandis.

CAPUT III.

Responsiones testium ad novem articulos sibi
propositos.

Hos articulos dat et exhibet Nicolaus Antonius
Taurisanus Barensis, Procurator R. Fr. Joannis de
Corigliano Minoris observantiæ reformati, in pro-
vincia et riforma nuncupata di S. Nicolao Ministri,
ad finem et effectum verificandi narrata in sua sup-
plicatione, porrecta sub die xxiv Septembris mdcxxviii,
coram adm. Illustri et Reverendissimo Domino Epi-
scopo Messerotto, pro habenda veritate miraculorum
et gratiarum operatorum ac factorum ab omnipotenti
Deo optimo maximo, ad intercessionem Fr. Jacobi
Dalmatini, olim Laici Minoris Observantiæ, defuncti
in monasterio S. Francisci Bitectensis, ad futuram
rei memoriam, super quibus petit testes recipi et di-
ligenter examinari. Sunt articuli hi universim novem,
propositi omnibus et singulis prænominatis, post quatuor
præteritares interrogationes, similiter omnibus et sin-
gulis factus; quos articulos ita proponimus, ut ad sin-
gulos singulorum responsa colligantur, unius alteriusve
verbis

desperatas
pridem nup-
tias suas,

reconciliari.
E

Affermans
testes,

A *verbis sententiam ceterorum, nihil in substantia discrepantium, complectendo, nisi ubi quidpiam peculiariter notandum occurrit.*

9 Inprimis ponitur et prebandum assumitur, quod ab annis circiter centum quadraginta quinque personaliter præsens d. Fr. Jacobus Dalmatinus, a Laicis Minorum Observantium, in monasterio S. Francisci Bitectensi habitavit, et quidem annis multis, una cum aliis Fratribus d. monasterii : in quo monasterio postea obiit, et corpus ejus sepultum fuit in uno sepulchrorum ipsius ecclesiæ, in quo solebant Fratres laici sepeliri : quod fuit et est verum publica voce et fama. Super quo primo articulo, per ipsum bene audito de verbo ad verbum ut jacet, interrogatus Testis 1 respondit affirmative, prout ex senioribus majoribus suis audivit : qui et ipsi a senioribus audivisse dicebant : addens eadem de reptibus Beati et campanis ultro sonantibus, quæ supra dedimus ex ore Jacobæ de Mastro, Testis XI.

10 Testis III super eodem primo articulo interrogatus respondit affirmative et addidit Recorder optime, quod cum essem juvenulus, dicebat mihi Frater quidam prædictæ Religionis, qui habitabat in præd. monasterio, Fr. Hieronymus de Bitecto nuncupatus, annos natus nonaginta, quod ibidem habitaverit cum ipso Fr. Jacobo : quem dicebat professione laicum, virtutem magnam Dei servum extitisse, seque cum in cellulo vicino orantem conspexisse a terra elevatum, ac sæpius audivisse campanas orante illo sonantes ultro. Eo autem tempore quo Dominus hujus urbis erat Joannes Hieronymus Freccia, (anni sunt circiter sexaginta) sæpius mihi dixit quemdam suum avunculum, qui morabatur in aula Ducis b Atriensis, quando mota fuit rebellio Baronum in hoc regno, præsentem adfuisse cum Dux prædictus, persequente ipsum Rege Neapolitano, venit c ut se commendaret precibus B. Jacobi ne juberet eum Rex capite plecti, quemadmodum aliis Baronibus rebellibus fieri jussent. Respondisse autem Jacobum : Iret libere : quia non modo nihil nociturus ei erat Rex, sed etiam cum maximo honore ipsum recepturus : ipse vero cum rediret Neapoli inventurus Ducissam uxorem suam prolis masculinæ partu d solutam : quod utrumque contigit : quia venientem ad se Ducem Rex amplexu quoque dignatus, restituit in omnia sua bona ; et domum revertens Dux natum sibi filium invenit. Idem dixit ad aliquem e sequentibus articulis respondendo Testis 1.

C 11 Ponitur et probandum assumitur secundo quod corpus B. Jacobi sepultum in sepultura primo articulo nominata, ibi remanserit per viginti continuos annos ; et postea cum occasione alterius fratris laici ibidem sepeliendi aperta esset sepultura, inventum esse corpus, omnesque præsentis vidisse ipsum incorruptum uti revera erat ; ideoque sublatum ex inde, translatum esse supra altare in quo dicebatur Missa, et sic remansisse usque ad annum MDLXXXV, e prout testatur publica vox et fama. Hunc articulum testes omnes affirmant, tamquam a senioribus civibus passim auditum. Testis autem VI nominatim allegavit quemdam Antonium Lupide Grumo, qui elevando corpori præsentem se adfuisse dixerit. m Ponitur quod d. corpus fuerit habitum in maxima veneratione et devotione ab omni populo Bitectensi et ab omnibus accolis : anno tamen MDLXXXV scriptum fuisse Romam ab eo qui tunc erat Episcopus, Cæsare Arenio nobili Lucensi, quid eo corpore agendum esset : respondisse autem Dominos Cardinales sacræ Congregationis Rituum ; ut curaret ipsum amovendum ab eo altari super quod Missa celebrabatur, et ad locum remotiorem transferretur, sed in eadem nihilominus veneratione conservaretur : quod ab Episcopo et Fratribus executioni mandatum esse, et translationem factam

in locum contiguum sacello S. Antonii Patavini, intra eandem ecclesiam, ubi ipsum corpus in præsentiarum requiescit : quod fuit et est verum.

12 Tertius hic articulus non tantum confirmatur a ceteris, qui audierant ab aliis vel translationi interfuerant, ac nominatim a Teste 1 et II, qui in hac causa litteras Romam scripserant, tamquam Secretarii Episcopales : sed etiam exhibitum fuit instrumentum speciale a dicto primo teste rogatum XVI Julii MDCCXXVII, et nunc repertum fol. 58 atque ab ipso recognitum, a nobis autem brevitate causa omittendum. Imo repertum et productum est ipsius Episcopi executoriale mandatum sub hac forma : Cæsare Arenius Lucensis, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Bitectensis et in præsentem negotio specialiter delegatus, virtute litterarum Illustrissimi et Reverendissimi D. Cardinalis g de Sans, sacræ Congregationis Præfecti, cursoribus, nuntiis et servientibus nobis, seu aliarum quarumvis curiarum ad infra scripta in solidum requirendis, significamus, committimus et mandamus ; ideo quod mensibus et diebus non longe decursis, sub die x proxime præteriti mensis Junii MDLXXXVI ab Ill. et Rev. D. Cardinale præfato litteras accepimus, decore B. Jacobi suo loco reponendo, et ex altari capellæ S. Joannis Bapt. in ecclesia monasterii S. Francisci extra moenia Bitecti Ordinis Minorum Observantium, in quo nunc est auferendo : ipsasque litteras venerabilibus P. Antonio de la Forenza ad præsentem Guardiano, Vicario, et aliis Fratribus d. monasterii ostendimus, eorumque exemplar dedimus, atque illos sæpe sæpius ore tenus monuimus, ut illud beatum Corpus, cum omni qua decet reverentia et veneratione suo loco reponerent, quod hactenus facere detrectant, nostrisque mandatis ut supra ore tenus factis parere recusant.

13 Quapropter nos virtute dictarum litterarum, (quarum tenor, Episcopali mandato insertus Italica lingua hic omittitur, indicando, mandati rationem allegari, quod presupponatur d. Corpus in altari locatum fuisse, absque aliqua scriptura authentica, ex simplici traditione de fama bonæ vitæ a viro isto sancto actæ, quod absque expressa canonizatione hodie h non sufficit.)... vobis... dicimus committimus ac mandamus, qui vestrum fuerit requisitus, quatenus se personaliter conferat ad præsentiam supradictorum P. Antonii de la Forenza etc. eisque et unicuique ipsorum injungat et mandet ; prout tenore præsentium mandatur et injungitur, quatenus in virtute sanctæ obedientiæ et sub pœna excommunicationis late sententiæ et aliarum censurarum ecclesiasticarum, infra spatium dierum triginta a notificatione præsentium decurrendorum et numerandorum, (quorum decem pro primo, decem pro secundo, et reliquos decem pro tertio et ultimo termino eis et unicuique eorum in solidum assignamus) ut cum effectu, omni mora et cavillatione postposita, idem Corpus beatum reducere et reponere habeant ac debeant ad locum, in quo prius repositum erat, antequam ab ipsis et aliis monasterii Patribus auferretur, omni qua decet veneratione et reverentia, servata forma introscripti ordinis. Datum Bitecti ex nostro Episcopali palatio nostræ solitæ residentiæ, sub die XXIX Decembris MDLXXXVII.

Cæsare Episcopus. ✠

14 Ex vi hujus mandati reponendum erat sacrum corpus intra communis sepulture locum, unde arguebatur fuisse extractum absque competentis facultate, tali saltem quæ vel per scripturam vel per fidem testium posset probari. Sed quia Beatus ipse circa annum MCCCCLXXXIV obiit, et e communis sepultura extractum erat illius corpus anno circiter MDIV, justam ad non parandum censationem habere videbantur Fratres usque

D
EX MS. ORIGINALI.

quod novus Episcopus an. 1587,

9

ex mandato Congregationis Rituum, E

h
ab altari jussit removere,

17

in locum primo sepulture,

EX MS. ORI-
GINALI.

A annorum LXXXIV continuorum, quibus absque ulla cu-
jusquam contradictione expositum steterat in altari cor-
pus, cum licentia, ut illi merito præsimebant, ejus qui
tunc erat Episcopi Vincenti Pistuchii, quoniam de ea
propter diuturnitatem temporis neque per scripturam
neque per testes constaret. Itaque licet Julius Bernar-
dini de Minervino die xxix Decembris, ut habetur in
Actis, accedens ad dictum monasterium Guardiani et
Fratribus ibidem commorantibus (nominantur hi univer-
sim novem) intimasset Episcopale mandatum coram ad-
hibitis testibus; nihil tamen effectum est, idcirco die
ix Januarii sequentis comparuit R. D. Philippus de
Insella Procurator Fiscalis, et inculpavit primam
contumaciam contra supradictos venerabilem Patrem
Antoniam della Forezza ejusque Fratres.

aut saltem
in sacri-
stiam,

15 Parvum igitur tandem fuit, et in Sacristiam de-
portatum est sacrum corpus: ubi non diu inhumatum
mansit, Fratrum innocentiam, congruo testimonio desti-
tutum, suscipiente Deo et Beati sui honorem tuente ul-
tersus Episcopum, prescripti nimis zelo commotus, ut
apparet ex instrumento authentico Fr. Stephani Bitun-
tini, circa annum mxcix in conventu Bitectensi Guar-
diani, cujus pars infra num. 31 dabitur, altera pars

sed Episcopo
divinitus
punito,

16 talis est: Audivi dici publica voce et fama, quod cum
venisset in civitatem Bitectensem novus Episcopus,
paucos post dies veniens ad conventum inveniensque
d. Corpus supraltare positum, requisivit ex Fratri-
bus an ad id haberent licentiam; his autem respon-
dentibus absque alia quam probare possent licentia
id fieri, propter maximam devotionem et concensum
populorum, mandavit ut auferretur inde ad sacri-
stiam. Verum post tempus aliquod accidit ut venienti
Bitectum fratri suo Episcopus obviam miserit ami-
cos, ipseque ascenderit in solarium quoddam ut vi-
deret cavalcantem: dicitur autem traditione antiqua,
estque publica vox et fama, quod miraculose cecide-
rit petra supra eam Episcopi (quamvis non appare-
ret unde in talem locum, quo nullus erat superior,
eadem is potuerit) cum gravi percussione et vulne-
re; unde cum diebus aliquot jaceret infirmus, ip-
sius fratri per visionem dictum fuerit sanandum Epi-
scopum, si B. Jacobo se devovisset: hoc autem facto
gratiaque obtenta, scripsisse Episcopum, ad sacram
Congregationem, et obtinuisse licentiam, ut d. cor-
pus teneretur in crystallina arca cum publica venera-
tione, quatuor palmos elatum a terra; quemadmodum
nunc tenetur, ubi inter alia anathemata etiam ipsa
petra appensa cernitur k. Hæc ille: cui consonat et
quædam hæc spectantia declarat instrumentum Bitun-
tini Episcopi circa finem præsentis processus annotatum,
cujus tenor ex Italico Latine hic est.

et per Bea-
tum sanato,varium pu-
blice cultui
exponitur,

k

C petra appensa cernitur k. Hæc ille: cui consonat et
quædam hæc spectantia declarat instrumentum Bitun-
tini Episcopi circa finem præsentis processus annotatum,
cujus tenor ex Italico Latine hic est.

ut testatur
Episcopus
Bituntinus,

16 Nos Fabritius Carasa, Dei et Apostolicæ Se-
dis gratia Episcopus Bituntinus, fidem facimus plenam
et indubitam omnibus, quibus hæc fuerint
extra vel intra judicium presentatæ, quod cum vi-
verent Don Franciscus Carasa et Donna Joanna de
Cardines, conjuges legitimi, pater meus ac mater
Bitectensis civitatis Marchionissa, sæpius mihi
dixerint, quod dominium dictæ civitatis adepti, in
Ecclesia S. Francisci ibidem apud Patres Zoccolan-
tes invenerint corpus B. Jacobi, intra capsam Ve-
neticam male habitum. Quare d. mater nostra, pro
sua devotione, voluit ornare prædictum corpus in
alio eminentiori loco, ubi cum majori veneratione,
sicut hodie l conspicitur, servaretur. Id agentem
impedivit temporis illius Episcopus, D. Arenius
nuncupatus. Sed cum eodem tempore supra caput
ipsius cecidisset petra, magnumque ei vitæ discrimen
attulisset; ipsemet Episcopus invocavit nomen
B. Jacobi, seque mox liberatum sentiens, continuo
mandavit Domine matri prædictæ; ut quidquid pro
sua devotione et exaltatione Sancti designaverat
animo, libere exequeretur. Itaque facta est capsam

cujus mater
capsam novam
fabrilem
curavit.

inaurata et crystallina; in qua cum maxima omnium D
veneratione nunc jacet. Dicebat etiam mea mater,
quod simili in veneratione fuerit apud omnes ante
ipsam dictæ civitatis Dominos, neque apud Bite-
ctenses tantum, sed apud omnes fere provincie
Bariensis incolæ, undecumque accurrentes, sanita-
tis sibi suisque impetrandæ causa, propter crebras
gratias d. Beatum invocantibus a Deo factas. Et
hæc mihi dicebant Domini mei pater ac mater ab
annis circiter xxxv, prout tum ipsi viderant tum ab
aliis senioribus audierant. In quorum fidem et ad
instantiam devotorum ipsius Beati, præsens Instru-
mentum manus nostræ subscriptione et sigilli im-
pressione firmavimus, Bitunti xiv Martii mxcxx.

Nos Fr. Carasa m Episcopus Bituntinus †

m

17 Ponitur iv et probandum assumitur, quod d.
Corpus Fr. Jacobi Dalmatini, non solum ab anno
mxcxxv, usque ad præsentem mxcxxix, semper et
continuo fuerit incorruptum, quemadmodum in
presentiarum videre est, absque ullo defectu; sed
etiam ab anno mcl et ab antea usque hodie: quod
servatur intra arcam crystallinam. Quin etiam
maxime senes semper dixerunt, quod viderint cor-
pus ipsius B. Jacobi semper incorruptum absque
aliquo defectu, positum ut supra: quod omnibus
videre cupientibus ostendebatur a Patribus d. conven-
tus: ipsique illi senes dixerunt, ita etiam ab aliis
antæ se senioribus audivisse: quod fuit et est verum,
de eoque est publica vox et fama. Ponitur v quod per
annos octoginta usque hodie ipsum corpus B. Jacobi
fuit ab omni populo Bitectensi, aliisque locorum vi-
cinarum populis habitum in veneratione et devotione
maximâ: ipse autem Jacobus fuit cultus et habitus
pro Beato ac Sancto universim ab omnibus Chri-
stianis, qui venerunt ad videndum ipsius corpus:
quemadmodum etiam hodie indifferenter æstimatur
et honoratur ab omnibus viris et feminis, senibus et
juvenibus, ecclesiasticis et secularibus: quod fuit
et est verum. Duos hosce articulos sic confirmarunt
testes omnes et singuli, ut nihil in particulari addendum
suggererit quispiam.

Item corpus
hactenus
incorruptum
perserverasse.

E

et tamquam
corpus Beati
habitum,

18 Ponitur vi quod multi viri et mulieres per
intercessionem d. Fr. Jacobi, ad eundem in suis
necessitatibus et periculis recurrendo, quidquid de-
siderarunt obtinuerint a Deo, quamplurima mira-
cula operando, multasque et variis gratias largiendo
pluribus atque diversis Christianis per intercessio-
nem d. Beati: quemadmodum ipsa experientia vi-
sum auditumque est, et adhuc quotidie videre atque
audire licet: idque ab annis circiter octoginta, prout
de omni anteriori tempore fidem facit attestatio
omnium, ita a senioribus audivisse asseverantium.
Estque publica vox et fama, quod fuit et est verum.
Ad quem articulum sibi prælectum testis i in hæc
verba respondit: Audivi publice et generaliter, quod
omnes ii qui se devoverunt aut commendarunt d. B.
Jacobo, obtinuerint a Deo omnes eas gratias quas
juste petiverunt: de quibus etiam audiui publica
esse condita Instrumenta, ad quos me refero. Te-
stis n alique plures referunt etiam se ad tabellas, ante
capellam Beati appensas in monumentum beneficii di-
vinitus obtenti: quidam etiam testantur de miraculis
patratis circa se et suos, quos supra dixi recognovisse
instrumentorum desuper confectorum veritatem: alii
similem attestationem ab sequentes articulos retule-
runt.

ad quod o-
btinuerint
fideles multas
gratias,

F

anathemata
obtulerint.

19 Ponitur vii, quod non solum post mortem et ad
intercessionem d. B. Jacobi Deus fecerit Christianis
multas gratias et miracula: sed etiam in vita: que-
madmodum evidenter probatur ex tabellis anti-
quissimæ picturæ, quæ videntur appensæ ante
d. beatum Corpus in ipsius capella: ex quibus
constat ipsum Beatum dum viveret spiritu pro-
phético

Ipsam quo-
que dum vi-
veret fecisse
miracula,

A phetico donatum fuisse, virtute et caritate plenum, inter orandum miraculose suspensum in aere. *Ad hunc articulum alii sic responderunt breviter, ut ad ipsas tabellas vetustas atque recentiores provocarent; alii prolixioribus verbis assererent singula in articulo contenta, addentes etiam de capellula nunc B. Jacobi dicta, et campanis ultro sonantibus. Verum his omissis præstat ex publico Notario aliquid magis particulare de prædictis tabellis audire; ita enim in una scripturarum, a Procuratore causæ oblatarum, continetur.* Fidem facio ego Donatus Antonius Rossanus, civitatis Bitecti publicus Reginus ac generalis Notarius, in iudicio et extra omnibus has visuris, quod personaliter accedens ad conventum Fratrum Minorum observantium extra muros urbis hoc ipso die, inter tabellas palam affixas pendentesque ante capellam, in qua requiescit corpus B. Jacobi Dalmatini, propter miracula et vota eidem a Christianis facta, ad memoriam gratiarum et olim et recentius impetratarum, et in dictis tabellis descriptarum, duas tabellas oblongas invenerim, in quarum una hæc tria miracula notabantur: videlicet quomodo B. Jacobus responderit Duci Atriensi, quod Rex eum honorifice suscepturus esset, quomodo prædixerit Ducissam parituram filium, quomodo illuminaverit cæcum, qui ipsum volebat percutere. In altera vero tabella inveni alia tria sequentia, quomodo B. Jacobus liberaverit Fr. Bernardum de Gallipoli, quando volebat habitum dimittere propter dolorem brachiorum; quomodo Modugnus n prædixerit puerum quemdam postridie moriturum, prout factum est; quomodo visus sit inter orandum sublimis in aere. In quorum fide hæc subscripsi et signavi, Bitecti in die Februarii mxxxix.

20 Ponitur vii, quod Deus per intercessionem d. B. Jacobi sanaverit multos Christianos infirmos, a pluribus et diversis infirmitatibus, doloribus gravibus, et morbis medicorum iudicio desperatis: qui agnoverunt, absque ullo humano remedio sanitatem sibi restitutam, postquam B. Jacobum devote invocassent. Ponitur ix, quod propter venerationem et devotionem erga d. Corpus, quotidie, semper, et continuo, ab annis præteritis decem, viginti, triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta, septuaginta, octoginta, nonaginta, centum et amplius, fuerit, uti et nunc est, maximus concursus fidelium Christianorum, ad locum et monasterium S. Francisci de Bitecto, tam ex populo Bitectensi quam ex populis circumiectis indifferenter, cum summa devotione honorantium prædictum corpus: et quod multi eorum attulerint tabellam testem receptæ gratiæ, multi postulaverint sibi dari partem ex habitu quod d. corpus operitur; quia passim fidelibus requirentibus ex eo distribuitur: denique quod ordinarie servetur accensa lampas ante crystallinam arcam in d. capella; adeo ut ab omnibus communiter et generaliter habitus sit tamquam Beatus in cælo, quemadmodum etiam hodie habetur, ac reputatur. Ad quos duos ultimos articulos cum singuli testium simili fere tenore respondissent, aut ipsa interrogationum verba repetentes, aut se ad superiora responsa referentes: singulis denique fuit injunctum ut suum singuli examen legerent vel legi audirent, et postea pro facti veritate subserberent nomen suum manu propria, siquidem id possent, si minus, signum Crucis notarent, subsignante post utrosque sigillatim Fr. Michaeli Episcopo Bitecti.

21 Porro ad hos ultimos articulos proprie spectat, quod ad tertium articulum respondens Testis i his verbis adjecit: Adhuc recorder, quod cum essem annorum tredecim vel quatuordecim, viderim extrahi corpus B. Jacobi extra capsam, in qua servabatur, et a Patribus conventus in sede una collocatum, poni intra quoddam confessionale coram omnibus, ad

impetrandum a divina Majestate gratiam unius bonæ pluvie, tunc temporis vehementer desideratæ et necessarie. Erat autem in dicto loco non tantum collectus omnis populus civitatis Bitecti, sed etiam multitudo ingens ex vicinis populis ita impleverat ecclesiam, quod nec granum quidem sinapis (ut sic loquar) amplius capere potuisset: qui dum pariter orationi insistunt, exorta est subito vox clamantium, Gratia, gratia: Miraculum, miraculum. Ego vero cum seire cuperem quodnam hoc esset miraculum, responsum accepi, quod civis quidam Bitectensis, nomine Constantinus Aprutinus, qui nunc obiit, emisisset per virgam tres grandes lapillos, qui fluxum urinæ impediabant, adeo ut de vita sua actum credens coram Beato assisteret. In causa scientiæ dixit, quia scit, vidit, audivit, et interfuit.

ANNOTATA.

a *Franciscus Xiellensis asserit putare aliquos, eum Zaræ, id est, Jaderæ natum; qui vel occasione Mercatorum, inde in Apuliam migrantium, huc transierit; vel in patria admissus ad Ordinem, pro stabilienda hic Observantia, translatus sit; eo quod Gonzaga scribat, Provinciam S. Nicolai Provincie Bosnæ Argentinæ olim Custodiam fuisse.*

b *Bonaventura a Ternana Ducem hunc Hadriensium (est autem Hadria vulgo Atri civitas in Aprutio, proxima mari Hadriatico, cui nomen creditur dedisse, amplius olim et Episcopalis, nunc desolata et Pennensi unita Episcopatu) Ducem, inquam appellat Bonaventura, Andreæ Matthæum Aquavivum Arragonium, Julii Antonii filium primogenitum, et Cupersanen-sium Comitum.*

c *Neque in Cupersanensi, seu Conversanensi conventu antea habitavit Beatus, ibique Duci notus ea fecerat quæ infra in Appendice scribemus ex Bona-ventura.*

d *Hinc postea prodiit Claudius Aquaviva, Ducis Adriæ filius et Societatis nostræ Generalis quintus; ejusdemque ex fratre Duce nepos Rudolphus, insignis in Salsetano Indiarum agro Martyr, cum duobus fratribus suis Cardinalibus Julio et Octavio Aquavivis.*

e *Imo usque ad 1587, ut mox apparebit ex publicis Actis.*

f *Ita nempe simpliciter subscribere solebat, proprio nomine Nicolaus de Pelleve, ex Archiepiscopo Senonensi (Francice Sans) creatus a Pio V anno 1570, Cardinalis tit. SS. Joannis et Pauli, de quo plura vide apud Ciacconium, et in Gallia Purpurata Petri Frison, pag. 633.*

g *Parum æqua Patribus videtur fuisse informatio Episcopi ad Congregationem directæ: uti ex rescripti verbis colligitur, dicendo simpliciter quod præteritis annis corpus illud fuerit in altari positum, ideoque id de non diu præteritis Cardinales intellexerit; ac præsumpsere contra Canones factum, id pro quo non poterat scriptura authentica proferri: aliter verosimiliter rescripturi, si eam translationem factam scivissent ante annos plures quam 80.*

h *Nominantur illi Fr. Seraphinus de Ruvo, Fr. Paulus de la Forenza, Fr. Joannes de Cassano, Fr. Michael Angelus de Gravina, Fr. Augustinus de Ruvo, Fr. Antonius de S. Nicandro, Fr. Antonius de Bitecto, Fr. Laurentius de la Forenza, Fr. Angelus de la Forenza.*

i *Quandonom impetratum sit ut ipsa arca super altare reponi possit, ut modo repositam esse et ante eum Missas fieri testatus est P. Ignatius Zaccaria, quia non explicat Franciscus Xiellensis; ideo credimus, post editum anno 1642, illius libellum obtentam licentiam esse.*

quorum fidem
faciunt anti-
quæ tabellæ,

n

et ad mortui
invocationem
multos esse
sanatos,

ideoque undi-
que concursus
esse ad ejus
corpus,

etiam publice
pro obtinenda
pluvia.

A k *Hæc verba, sicut hodie, malim de arca quam de loco intelligere; vix enim dubito quin intenderit Marchionissa supra idem in quo steterat altare elevare arcam: et indulgentiam suam ita restrinxerit Episcopus, ut in loco eminenti intra ecclesiam, non tamen supra altare, corpus collocaretur.*

EX MS. ORIGINALI.

I *Creatus fuerat Fabritius anno 1622, obiitque anno 1631, ut testatur Ughellus. Istat autem Bitontum a Bitecto p. re. 5 aut 6.*

II *Modugno distat tribus miliaribus Bitecto, versus Barium.*

CAPUT IV.

Miracula circa initium seculi hujus facta usque ad annum MDCXIX.

Ego Fr. Dominicus de Terlizzo Sacerdos Ordinis Minorum Observantium S. Francisci, ad præsens Vicarius venerabilis Conventus S. Mariæ de nova oppidi a Terlizziensis prædicti Ordinis, annos natus quinquaginta quatuor, religionis annos habens triginta quatuor, plenam et indubitam fidem facio has lecturis, quod cum anno MDCXVII, habitarem in

a Miles ex veneno in manum derivato moriturus

B nostro conventu S. Francisci extra muros urbis Bitectensis, ejus tunc Guardianus erat Fr. Bonaventura Bariensis, et in quo requiescit corpus venerabilis Patris Fr. Jacobi de Dalmatia, ex eodem Ordine laici professi; transivit illac miles in equo, suæ cohortis ultimus; et venit ad conventum cum lancea in manu dextera, cum qua lancea haud procul a conventu, ad duo circiter miliaria in loco lacus b Binetti dicto, occiderat serpentem adeo venenatum, ut virus, a ferro per lanceam in manum brachiumque transiens, non tantum ipsum enormiter tumefecerat lividumque reddiderat, sed ipsum quoque cor videretur petere. Huic malo cum remedium a Fratribus peteret suum ei fuit ut se devoveret d. B. Fratri Jacobo: pro ejus meritis ipsum adjuturus esset Deus. Ipse autem mox sese ad Beatum convertens cum devotione et lacrymis dixit: O Beatissime Jacobe, libera me ab hoc malo. Et continuo recepit a Domino gratiam, adeo ut ego aliique Fratres de conventu mox viderimus brachium, remisso tumore vividoque colore recepto, restitutum sanitati. Cumque miles ille tunc aliud nihil haberet ad manum, in signum gratitudinis dedit aliquam pecuniam pro faciendis Missis: et prædictus Pater Guardianus continuo curavit rem ut gesta erat in publicas tabulas referendam: ego vero in testimonium veritatis jussi confici præsentem scripturam per manum Fr. Cataldi de Tarento Sacerdotis, eamque manus propriæ subscriptione confirmavi et signavi sigillo hujus nostri conventus Terlizziensis, die IV Februarii, MDCXXVI. *Sequebatur attestatio Notarii Josephi de Antonellis coram quo scriptura hæc signata fuerat, quam aliasque similes attestations in originali processu inveniendas, brevitate studio rescamus, imo etiam nonnullas formulas identidem recurrentes, quas satis erit semel iterumque extendisse.*

facto voto sanatur an. 1597.

C 23 Omnibus præsentibus visuris, in iudicio et extra, fit plena et indubitata fides per me Olympiam Vincentii [uxorem] Petri Martiræ, civitatis Bituntinæ, quod cum anno MDCVI gravi tenerer infirmitate, quæ toto septennio præcedenti duraverat, adeo ut propter maximum totius corporis cruciatum a lecto movere me ipsa non possem; et ex aliis audirem, quam grandia miracula operaretur Deus per B. Jacobum Ordinis Minorum Observantium, juxta civitatem Bitecti; convertens me cum magna devotione meque commendans d. Beato, ut sanitatem mihi impetraret a Deo benedicto; promisi quod ipsamet item ad visitandum ejus corpus et curarem Missam in ejus ecclesia decantandam. Res mira! Intercedente ipso

an. 1601 curatur septennio agra decumbens,

Beato brevi recuperavi pristinam sanitatem, surgens D de lecto cum admiratione totius urbis; et quia scribere ipsa nescio, præsentibus dictavi scribendas per Hieronymum filium Thomæ Campanilis et duorum testium c subscriptione firmandas, Bitunti IV Februarii MDCXXVI, coram Joanne Laurentio Manzari Notario Bituntino.

24 Fides fit... per me Beatricem Farellæ, uxorem Joannis Rochi Leonis, quod cum prædictus meus maritus anno MDCIV, currui subungere voluisset bovem, necdum trahendo currui assuetus, d. bos cum socio bove conversus in fugam, tibiam unam mariti diffregit per medium: quare omnes ad auxilium B. Jacobi respeximus: et ego mox sanum conjugem videns, anathema ad ejus capellam appendi; et litterarum ignara, hoc testimonium scribi jussi per manum D. Felicis Leonis, Binetti VI Februarii MDCXXVI.

1604 sanatur contracta tibia,

† Signum crucis formatum a Beatrice Farellæ de Bitecto. Ego Dominus Felix Leo scripsi præsentem ex voluntate prædictæ et testis sum. Ego Dominus Josephus Lucas fui præsens. Ego Notarius Franciscus Frangione sum testis. *Hactenus Italice, tum verbis Latinis Supradictam fidem in mei præsentia fuisse scriptam, de Ordine voluntate et consensu supradictæ Beatricis de Farellæ, ejusque proprio manus signo crucis signatam, nec non subscriptam et firmatam propriis manibus supradictorum testium, fateor ergo Dominus Joannes Angelus Christina, Primicerius terræ Binetti, Barensis diocesis publicus auctoritate Apostolica Notarius, et in fidem signavi requisitus et meum quo in talibus actor signum apposui †. Idem eodem aut simili modo in sequentibus omnibus factum lector intelligat. nos satis habemus Notarii nomen ipsi instrumento sub finem inserere, et testium in genere meminisse.*

E

25 Fides fit... per me Dionoram Calo Bitectensem, *testem x ex supra nominatis*, quod ab annis circiter XXV Franciscus Antonius de Vulpis maritus meus, gravissimo correptus morbo, extra spem vitæ depositus sit a medicis, nullum humanum remedium invenientibus, quo minus cito moreretur. Ego vero recordata gloriosi illius B. Jacobi, qui apud Observantes quiescit, vovi Patribus conventus ipsius dare eleemosynam, ea conditione ut ipsi orarent pro conjugis mei salute: sequentique mox nocte recepi desideratam gratiam, ejus testimonium subsignavi, crucem propria manu formans, Bitecti X Februarii MDCXXVI, coram Domino Donato Antonio Citula Canonico et Notario Apostolico.

et homo moribundus,

26 Fides fit... per me Flaminiam Donati Antonii de Servillo ex oppido d Pali, quod anno MDCV, cum duo mei filii ex quartana decumberent, nullumque eis remedium inveniretur, a Fratre quodam conventus Bitectensis per nos transeunte habuerim particulum ex habitu B. Jacobi, Bitecti quiescentis et miraculis famosi: quam statim ac posui supra decumbentes, subito sanitas eis reddita est: et ego scribendi imperita per manum Clerici Ludovici Valcarol præsertim scribi et a publico Notario Petro Leonis subsignandam curavi, V Februarii MDCXXVI, in Terra Pali, Barensis diocesis.

d an. 1605 convalescit mulier quartana laborans,

27 Fides fit... per me Dominicam Signorile, quod anno MDCVI, infirma ad mortem et extrema unctione munita; cum audissem famam miraculorum per B. Jacobum patratorum, nomen ejus cum vera fide invocaverim, et subito receperim gratiam sanitatis, faciendo cantari Missam ad honorem d. Beati. Præterea anno MDCX, videns me sterilem esse, invocavi d. Beatum, et continuo concepi filium masculinum, vovens quod ipsum deferrem ad corpus Beati, ibique relinquerem vestes quibus esset indutus, quæ ibidem adhuc appensæ cernuntur. In quorum

an. 1606 alia extrema munita,

quæ etiam prolem ex voto obinet.

A rum fidem ipsa, scribere nesciens, has scribendas rogavi per manum Don Josephi Luca, coram testibus et Notario Francisco Frangiono, Binetti vi Februarii MDCXXVI.

Sacrista ex curiositate corpus denudans,

28 Ego Fr. Jacobus de Atella, Sacerdos Ordinis Minorum Observantium, quia obligor revelare et notificare gratias receptas a Deo per intercessionem B. Jacobi de Bitecto, assero, quod cum anno MDCVI exercerem officium Sacristæ in nostro conventu Bitectensi, volui curiositatis causa videre si revera corpus integrum esset, ideoque elevatum exuerim suo habitu : videns autem quod integrum esset, iterum eodem habitu indui, et collocavi ut antea. Statim autem ut arcam et ferratum ostium clausi, sensi primo unum, deinde alterum brachium inutile redditum, adeo ut manibus propriis cibum capere non possem. Præsumens vero infirmitatem esse ab aliquo accidenti proveniente, in eo statu per tres menses remansi, variis nequidquam medicinis utens. Tandem inspirante Domino, in vigilia S. P. N. Francisci, omnia aperui Confessario meo, promittens nihil simile tentaturum me alias. Hic mihi pro pœnitentia injunxit, ut intra capellam Beati facerem disciplinam coram ejus arca. Respondi ego, libenter id facturum me si pateretur infirmitas, per quam id nunc redditum mihi erat impossibile. Jussit nihilominus ille, irematque obedire simpliciter. Ivi ergo, et coram arca, quamvis brachia ad percutiendum movere non possem; cœpi recitare Miserere, genu flexus in capella : quo finito ut sensi brachio motum restitui, cœpi meipsum percutere, et sic integra ambobus brachiis sanitas rediit : neque ejusmodi infirmitatem unquam postea sensi, per Dei et B. Jacobi gratiam. Data e Melfis manu propria xvii Octobris, coram testibus et Notario Joanne Camillo Caglia Meltiensi.

usuque brachiorum privatus, cogitur pœnitere.

B omnis ille, irematque obedire simpliciter. Ivi ergo, et coram arca, quamvis brachia ad percutiendum movere non possem; cœpi recitare Miserere, genu flexus in capella : quo finito ut sensi brachio motum restitui, cœpi meipsum percutere, et sic integra ambobus brachiis sanitas rediit : neque ejusmodi infirmitatem unquam postea sensi, per Dei et B. Jacobi gratiam. Data e Melfis manu propria xvii Octobris, coram testibus et Notario Joanne Camillo Caglia Meltiensi.

e

Servantur puer ex febre moriturus,

29 Fides fit... per me Lauram Castoris Bitectensem, testem xii ex supranotatis, quod ab annis circiter viginti uno, gravissima febre correptus filius meus fuerit, ita ut nullum ei remedium inveniretur, et medici de ejus vita omnino desperarent. Ego vero, utpote devota erga B. Jacobum de Bitecto, eidem ipsum devovi, ut oraret Dominum nostrum, ut per ejus intercessionem iste meus filius sanaretur; promittens quod sanatum appendi facerem pari quantitate panum : quod reipsa, eodem brevi sanato, feci, gratias agens divinæ Majestati; et nunc testimonium veritatis huic scripturæ, rogatu meo factæ a Don Francisco de Sanctis, signum crucis appinxi coram Notario Antonio Leonis, Bitecti, xvi Februarii MDCXXVI.

et an. 1608 septimestris æger,

30 Fides fit... per me Magistrum Joannem Romanum Christophori Bitectensem, quod anno MDCV, depositus a medicis, post gravem septem mensium morbum, qui me continuo lecto affixum tenebat, devoverim me B. Jacobo, statimque post votum nuncupatum, receperim sanitatem. Ob quod beneficium cum d. Beato assumpsissem in patronum meæ familiæ, anno MDCXXI profilio meo Joanne, similiter desperato, votum faciens elemosynæ Fratribus præstandæ, subita illius sanitate recreatus mox fui; et pro accepta gratia tres frumenti tumulos obtuli : ac rursum uxore mea etiam infirmata, novo me voto obligans pro hac quoque obtinui gratiam concupitam, et labarum cruci affigendum obtuli; et hasce litteras, manu propria subsignatas, scribendas rogavi per D. Hyacinthum Contessam, coram testibus et Notario Donno Donato Antonio Citula, die viii Februarii MDCXXVI.

ac postea ejus filius et uxor,

31 Fit fides per me Catharinam de Scirocco, legitimam conjugem Antonii della Badesca civis Bituntini... quod annis proximè præteritis ac nominatim MDCXII, cum ex fluxu sanguinis, per tres menses

an. 1612 mulier ex sanguinis fluxu periclitans,

durante, lecto decumberem, ita graviter infirma, ut medicis nullum remedium invenientibus morti me propinquam crederem; devovi me B. Jacobo Bitectensi et subito sanata fui : in cujus fidem præsentibus manu mea signum crucis adscripsi, coram Notario qui has scripsit Joanne Laurentio Manzini et testibus, Bitunti xiv Martii MDCXXX. *Quod Instrumentum non ante examen testium, ut priora et sequentia cetera, sed eodem finito, coram Episcopo præsentatum fuit anno jam notato, et die xv ejusdem Martii.*

D
EX MS ORIGINALI.

32 Fit fides... per me Fr. Stephanum Bituntinum, Sacerdotem Ordinis Minorum Observantium, quod circa annum MDCXIII fuerim Guardianus constitutus conventus nostri Bitectensis; ubi in quodam ecclesiæ angulo ad dexteram consignatum mihi fuit corpus, quod dicebatur esse B. Jacobi, intra arcam crystallinam quatuor palmis elevatam a terra, cum multis miraculis circumcirea appensis. Habitatavi istie ultra annum, quo tempore vidi multum concursum tam civium quam vicinorum ad d. corpus : inter alios autem venit D. Antonius del Tufo, filius Marii del Tufo Marchionis f. Minerbiniensis : venit autem cum multo comitatu suorum vassallorum, ad reddendas gratias d. Beato, pro reddita sibi sanitate ex letali morbo, et conventui propterea donavit ducatos decem. Eodem tempore venit quidam ex Mondugno, nomine Joannes Antonius Chimento, cum uxore et liberis, adferens vas olei ex voto, eo quod cum uxor parere non valeret, ipse ad B. Jacobum recurrens, hæc verba dixisset; Ex hoc cognoscam impetraturum me desideratam gratiam, si manum immitteis oculis præcise extraham pretium unius vasis oleacii. Idque sic publice professus est. Item cum eodem tempore corruisset coquina, nec haberent amplius Fratres, propter summam pauperiem loci, ubi vel se calefacere vel ad alios necessarios usus struere ignem possent, ego tanquam Guardianus Barium me contuli, et ad usuram sumpsi a Josepho Sala mercatore aliquam pecunie summam, ad restaurandam ruinam : cumque jam fornitem reposuissemus, et ad extinguendum debitum paratam jam haberem pecuniam; contigit d. mercatorem incidere in gravissimam infirmitatem et voto ad B. Jacobum facto convalescere; quare Bitectum veniens, et ad conventum pro reddendis gratiis accedens, non solum remisit usuram usque ad id tempus debitam, sed alias etiam elemosynas attulit.... In quorum fidem præsentibus propria manu scriptas subsignavi xxviii Januarii, MDCXXVI, subscribente et attestante Notario Apostolico D. Laurentio Rogerio Rubeo, absque expressione loci : quæ autem hic omisimus ea habentur supra num. 15.

an. 1613 Guardianus Bitect.

excepit Marchionem Minerbiniensem miraculo sanatum,
E

et auxilium Reati pro reparanda coquina expetit.

33 Fides fit per me Sororem Jacobam de Altobella Bituntinam, quod cum anno Domini MDCXIV mater mea ex incurabili infirmitate septimum jam mensem decumberet, voverim B. Jacobo Bitectensi quod ad eum cum vera fide accedens, et a porta ecclesiæ usque ad ejus corpus linguam g trahens per terram, curarem ibi dicendum sacrum : eoque voto facto, subito recepi petitam gratiam : et quia litteras non didici, hasce a Michaele Angelo Ambrosii scribendas rogavi in civitate Gravina h, vii Februarii MDCXXVII, coram quatuor testibus et Donno Francisco Antonio Jacono Bituntino Notario Apostolico subscribentibus.

F

an. 1614 suatur ægra septimestris,

g

h

34 Fidem facio ego Bartholomæus de Anatis, artis Medicæ Doctor, quod annis elapsis et proprie anno Domini MDCXVI, in mense Decembris, Illustrissimus quondam Alfonsus Caracciolus, utilis Dominus civitatis Bitecti, laborabat tempore prædicto duabus continuis : terzanis absque aliquo intervallo febris. Huic in somnis apparuit B. Jacobus, cui votum fecit, in prima die qua bene valebat, confiteri peccata sua

an. 1616 Bitonti Dominus tertianus laborans,

i

EX VS. ORI-
GINALI.

A sua in templo d. B. Jacobi : unde matutino tempore invenimus d. Dominum absque febre. Votum fuit argentum, et reliquit in d. templo B. Jacobi, et hoc me presente; et observante, quod per quadraginta dies nunquam febris cessavit nisi tempore votionis : et in fidem veri hic me subscripsi. Datum Bitecti die xxx mensis Augusti mdcxxvii. Ego qui supra de Amatis manu propria, coram Notario Donato Antonio Russano Bitectensi.

an. 1617
Canonicus
Bitect. gra-
viter agro-
rans,

35 Fides sit per me Don Alexandrum Panecotto, Sacerdotem et Canonicum Cathedralis ecclesiæ Bitectensis, ex supra nominatis testem v, quod anno mdcxxvii mense Martio, lecto decumbens cum gravi infirmitate et periculo vite, absque spe humani auxilii, cum dies aliquam multos pessime habuissem, tandem accessiverim Patrem Guardianum Fratrum Minorum Observantium S. Francisci patroni mei, ad hoc ut ex caritate oraret pro mea salute ad Dominum et ad B. Jacobum : quod ille libenter se facturum addixit : deinde post dies nonnullos cum aliis quibusdam Fratribus accessit ad me, ferens k pileolum B. Jacobi, eumque capiti meo devote imposuit. Hunc autem cum ita retinuissem in capite duobus diebus, adeo celeriter recuperavi sanitatem, ut intra dies quindecim de lecto surgens, accesserim ad locum beati corporis, gratias Deo ipsique Beato acturus : et in horum fidem presentes mea manu scripsi atque subscripsi, Bitecti xx Februarii mdcxxvi, coram testibus quatuor, et D. Donato Antonio Citola ut Notario.

puer mori-
bundus,

36 Fit fides... per me Lauram Paschalis Bitectensem, nunc Bitunti commorantem, quod cum anno mdcxxvii, filius meus aegrotaret ad mortem, audiverim narrari miracula facta per B. Jacobum Bitectensem; et voverim me, si filius convalesceret, discalcantam ituram, a portis Bituntinæ urbis usque ad portam conventus in quo illius corpus requiescit. Quod et præstiti, voti compos effecta; et litterarum rudis hæc scribendas dictavi, per Doctorem Ferrantem Filioli Molfettensem, Bitunti, iv Februarii mdcxxvi, coram testibus et Notario Francisco Antonio Jacono.

l
mulier usu
manuum
privata,

37 Fides sit per me Sororem Agnetem Bisantis, Bituntinam... quod anno l mdcxxvii, infirmata frigidis quibusdam defluxibus, usum membrorum amiserim, adeo ut per annum integrum non potuerim manus ori admoveere : cum autem ex vera devotione et fide vovissem B. Jacobo quod nudis pedibus ad corpus ejus accessura et Missam cantandam curatura essem, subito recepi sanitatem, Deum et B. Jacobum laudans : qua de re hæc dictavi Michaeli Angelo Ambrosii, et per testium publicique Notarii Francisci Antonii Jaconi subscriptionem firmandam curavi, ut iidem subscripti inveniantur, omisso die et loco subscriptionis.

et trime-
stris infir-
mus.

38 Fides sit... per me Dominicum Bizantii Bitectensem, quod anno mdcxxvii per trimestrem infirmitatem eo adductus, ut tandem ipse mo vix possem in lecto commovere, auditis B. Jacobi mirabilibus, eidem me devoverim, promittens cum tota familia mea septem sabbatinis diebus continuis accedere ad ejus corpus, ibique Missam decantandam curare. Mox autem gratiam consecutus, et votum implevi, et tabellam beneficii testem appendi; nunc autem, quia scribere nescio, per Joannem Hieronymum Stellacium presentes scribendas, et per Notarium Franciscum Antonium Jaconum, coram testibus pariter subscribentibus authenticandas curavi, Bitunti iv Februarii mdcxxvi.

ANNOTATA.

a Terlizzi, medio fere inter Bitectum et Barlettam

itinere, 5 p. m. a littore Adriatico, ubi fundatum con-
ventum anna 1300, asserit Waddinghus.

b Vix tribus ab invicem milliariis distant Binet-
tum et Bitectum : ab hoc igitur longius quam ab illo
distat locus qui dicitur lacus Binetti.

c Non fuit visum operæ pretium aut hic aut in se-
quentibus describere ipsorum testium nomina : quippe
qui non testentur de ipsa miraculo, tamquam a se viso,
sed solum quod viderint ista scribi et notari. Multo
etiam magis omittendas duximus ipsas, Testium et
Notariorum subscriptiones; ut autem id faceremus com-
modius eorumdem fecimus mentionem in fine cujusque
instrumenti, licet ipsa ejus clausula paulo aliter ordine-
tur in autographo, eo scilicet modo quo in sequenti in-
strumento exempli causa addatur.

d Palum oppidum, vix tribus p. m. Bitecto dissitum,
ad Orientem.

e Melfi, Episcopalis civitas in confiniis Lucaniæ et
Apulix, Romanæ Sedi immediate subjecta, distat Bi-
tecto circiter 50 p. m. ad montium radices.

f Minerbinum, Episcopalis civitas inter Canosam et
Frosinam, haud procul ab Anfilo fluvio, Bitecto autem
distsans p. m. circiter 34.

g Ita intelligo, quod phrasi vernacula hic dicitur,
andar lingua rogoni : si fallit conjectura, corrigat pe-
ritior alius.

h Gravina, Episcopalis Sedes sub Bariensi Metro-
poli, Ducali insignis titulo, Bitecto 20, Bario 30 p. m.
distsans.

i Quia hoc instrumentum, unum ex omnibus, non
Italice, sed Latine scriptum erat, nolui quidquam mu-
tare, quamvis terzana pro tertiana Italicum sit.

k Italice, Berretta, seu Coppolino, quod ideo no-
tare visum, quia postrema vox minus alibi per Italiam
nota est : ubi copola in aliam significationem usurpa-
tur, scilicet pro tholo templorum rotundo, sic dicto a
forma pileum referente; nam quod copola pileum si-
gnificavit, patet ex hoc illius diminutivo : et sic etiam
in sequentibus aliquot instrumentis ipsum primum
usurpatur. Radix videtur esse Trutonicum kop, vertex,
caput.

l Ita Latine reddo, quod hic et supra num. 27, scri-
bitur vernacule Cionco, unde cioncare truncare, et
spada cionca gladius sine cuspidē : alias Cionco si-
gnificat communis temulentum, et cioncare ine-
briare.

CAPUT V.

Miracula ab anno mdcxix usque ad mdcxxiii,
inclusive.

Ego Fr. Bernardinus de Gravina, Sacerdos Ordinis S. Francisci Minorum Observantium Provinciæ S. Nicolai, ætatis annorum lxx, in religione annorum lxi, nunc Guardianus venerabilis Conventus S. Mariæ della Nova in terra Terlizzi fidem facio.... qualiter anno mdcxix, cum essem Guardianus Conventus S. Francisci in civitate Bitecti.... accidit ut Illustrissimus D. Alphonsus Caracciolus, filius D. Balthasari Caraccioli Marchionis Bitectensis, febris gravatus pro recuperanda sanitate votum voveret B. Jacobo; votum autem erat curare novum habitum sancto corpori faciendum. Cum ergo sanitate recepta eundem habitum ex voto confectum mihi tradidisset, et ego vererer, ne corpus eatenus integrum fortassis inter manus meas dissolveretur, dum vestes mutare tentarem; distuli mandatum exequi, donec sententiam Patris mei Provincialis, tunc non longe absentis, inquisivissem : verum hic mihi rescripsit, quod ad me divertere non posset, sed recta Hydruntum peteret istic concionaturus : si tamen res aliqua momenti majoris esset, ob quam colloquium ejus expetebam venire ipse Barium, qua erat transiturus. Ivi illuc et de multis quidem nego-
tiis

An. 1619
Guardia-
nus cuncta-
tus novo
habitu cor-
pus induere,

A tiis locutus sum : de mutatione autem habitus, quæ præcipua erat expetiti colloqui causa, nec verbum quidem. Cum igitur ad tria milliaria Bario recessissem, meam ipse recognoscens et incusans oblivionem, decrevi tandem nihil mutare usque dum Provincialis ad conventum ex more visitandum adesset. Verum sequenti nocte per visum mihi apparuit B. Jacobus, increpans ac dicens, Quare non fecisti, ac iubens ne quid formidarem. Distuli nihilominus obedire, ideoque et secunda et tertia nocte rediit eadem visio mandantis, idque aspectu severo, ne cunctarer diutius. Ergo mense Februarii, quodam die Martis mane, vocavi ad me Fr. Paulum Bituntinum, Sacerdotem annosum, et quæ vidissem audivissemque eidem communicavi. Suasit hic ne differrem mandata exequi : nihil me facturum abque exemplo prædecessorum meorum, qui idem antehac fecerunt. Tunc accersito insuper Fr. Jacobo Bituntino, Sacerdote annorum triginta, clausim in ecclesiam, ablatoque veteri habitu induximus novum : veterem autem in sacristia recondens, mandavi dictis jam Fratribus ne quidquam eorum, quæ egeramus, revelarent. Abierunt illi, me solo in sacristia remanente ; cum ecce pulsari ad portam conventus audio, ad eamque reserandam ipsemet accedens inveni virum secularem, qui rogatus quid vellet, rogavit sibi pro Dei amore darem aliquid de veteri habitu, quem ipsa hora sumpseram de sancto corpore. Quæsi, quis ei talis mutationis dedisset indicium. Respondit ille, Nihil id mea referre, se scire quid peteret. Dedit ergo eidem particulam aliquam, abeuntemque visu prosectus urbem versus, neque cognoscere hominem potui, neque interrogando alios quemquam inveni qui ipsum a se visum sciret. Res interim ipsa sive miraculum tota civitate vulgatum fuit. Adde, intellexisse me a senioribus, quod D. Felix San-Severina, Gravinæ Ducissa, febrî quartana male laborans, cum apud corpus B. Jacobi triduo perseverasset orans, obtinuerit gratiam sanitatis ; revertens autem ad propria petierit ab eo, qui tunc erat Conventus Guardiano, liceret sibi proprio ore sanctum corpus exosculari. Id autem dicebant fecisse tam industrie, ut inter osculandum digitum e manu mordicus abstulerit, nemine factum observante. Verum ubi muros conventus esset egressa, tantam subito exitisse tempestatem, tonitruis, fulminibus, imbribus factam ; ut quæ lecticam portabant iumenta, nec unum quidem passum progredi valerent. Jussisse ergo ipsam verti lecticam, indeque egressam, confestim ad sacrum arcam rediisse ; et restituisse eam lacrymis digitum, sequente mox aeris serenitate : atque ita in suam civitatem salva rediit : digitus autem ille servatur intra arcam ipsam crystallinam una cum corpore, seorsim inclusus vasculo argenteo inaurato *a*. In quorum fidem hæc scriptas manu Fr. Cataldi Tarentini, manus meæ subscriptione et conventus nostri sigillo munivi, coram Josepho de Antonellis Terliciensi, Apostolica et Regia auctoritatibus Notario, Terlicii, in Februarii mdcxxvi.

40 Fides fit.... per me Angelam Rutilianam Bitectensem, *Testem xvii ex prænomiatis*, quod cum anno mdcxix Bitecti in statione esset cohors una militum, quibus stipendia et subsidia consueta prompte dabantur a civitate, duo eorum venerint in domum meam, sclopiis instructi, exigentes a meo marito Jacobo de Modugno aliquid recocti *b* lactis, quod quia hic excusabat penes se esse ; sclopium in maritum meum solvit unus : ego vero id conspiciens ad B. Jacobum me converti, ut illæsum mihi maritum servaret. Res mira ! Ictus absque vulnere fuit : et ego in gratiarum actionem vovi, quod integro uno mense pedibus nudis quotidie irem ad corpus ejus visitandum, propter gratiam obtentam : atque in

testimonium veritatis præsentibus signo Crucis signavi D ipsa, Bitecti vii Februarii mdcxxvi, coram testibus et Antonio Leonis Notario.

41 Fides fit.... per me Rebeccam Cortese, uxorem Bonaventuræ Naturalis Bitontini, quod reducta ad mortis articulum ex fluxu sanguinis incurabili, subito eundem reprimi sencerim meque sanata, ut me puro corde devovi B. Jacobo. In cuius rei fidem, coram marito meo testibusque duobus, ac Notario Angelo Antonio Morea Bituntino, has scribi jussi signarique, Bitunti xii Martii mdcxxvii.

42 Fides fit.... per me P. Fr. Bonaventuram de Altamura, Sacerdotem Ordinis Minorum Observantium, quod cum anno Domini mdcxx, depositus a medicis et jamjam spiritum Deo redditurus, mortuo similis per triduum jacuissem ; patruus meus P. Fr. Angelus de Altamura, magna cum fide ivit ad conventum nostrum Bitectensem, indeque attulit quemdam B. Jacobi pileolum, variis aegrum curationibus notum : qui statim ac capiti meo impositus est, cum admiratione circumstantium convalesco, et gratias Deo reddidi : nunc vero hæc propria manu scripsit atque subscripsi, vi Februarii mdcxxvii, subscriberibus pariter Fr. Cherubino de Altamura, Guardiano Grumensi, Fr. Gratiano de Altamura, et Fr. Bernardino de S. Bono, atque Notario D. Joanne Angelo Christina Príncipe terre Binetti.

43 Fides fit.... per me Clorindam Culo, uxorem legitimam Petri Ludovici Fontonellæ, Bitectensem, quod anno mdcxx, oppressa gravi dolore pectoris, qui totis duobus annis nullam mihi requiem noctu diuque permiserat ; post varios medicos et medicinas frustra consultos adhibitasque recordata fuero B. Jacobi ; cumque cum gemitu et lacrymis erare ceppi, ut apud Dominum pro me intercedens, finem cruciatui tam diuturno daret. Et hæc oratione facta, subito me sensi relevatum, neque amplius tale quid passum. Testor insuper quod circa annum mdcxxiii, prole gravida videri in somnis B. Jacobum : qui mihi dixit, quod intra duos menses moritura essem. Ego vero me gravidam recordata totoque consternata animo, Ergo, inquam in puerperio extinguar ? Respondit Beatus, quod filiam parerem. Ast ego : Nullus igitur Sanctorum intercedet pro me, ut mortem evadam ? Intercedet aliquis, reposuit ille, atque disparuit. Experrecta a somno, optimeque agnoscens notum mihi Beati vultum (quippe quem Patronum proprium habeo) quæ videram audieramque narravi pluribus, et antequam elaberetur secundus a visione mensis, qui erat graviditatis octavus, in morbum medicis desperatum incidens, enixa sum filiam et vitam servavi, orationibus ut credo B. Jacobi eam gratiam mihi impetrantibus : ideoque has Cruce expressa signavi, Bitecti vii Februarii, coram testibus et Notario Antonio Leonis.

44 Ego Franciscus Nicolai, Canonicus Cathedralis Bitectensis, fidem facio.... quod anno mdcxx mense Augusti, in oppido Binetti graviter infirmatus, cum diebus jam pluribus pessime habuissem, devovi me toto corde B. Jacobo Bitectensi, ut Deus et B. Virgo Maria ejus precibus exorati mihi succurrerent ; atque rogavi P. Guardianum Conventus S. Francisci, qui mihi infirmo assistebat, ut dignaretur ferre ad me pileolum, quo Beatus utebatur cum viveret, quique in ejus conventu pro Reliquia servabatur. Qui eundem allatum manibus propriis capiti meo imposuit ; et ego intra duos dies liber a febrî denique per gratiam Dei convalesco : nunc autem testimonium veritati reddere postulatus, præsentibus manu propria scripsi atque subscripsi, coram testibus de Capitulo nostro et D. Donato Antonio Citula, ut Notario. *Utique Bitecti, quod tamen non exprimitur ; uti neque dies mensis neque anni numerus.*

IN MS. ORIGINALI.

et fluxus sanguinis sistitur.

An. 1720
Sacerdos
Minore
moribundus
resurgit.

E

mulier a diuturno dolore pectoris,

et puerperio periculosa liberatur ;

F

idem Canonicus Bitectensis a febrî.

A 45 Fides fit.... per me Diaconum Joannem Bapt. Vulpis, eundem qui supra Testis iv prodit, quod anno mdcxxi mense Octobris, adeo ægrotarim, postquam trimestri integro decubuissem; et tandem medici renuntiarent actum esse de vita. Igitur reminiscens miraculorum per B. Jacobum quotidie coruscantium, postulavi P. Guardianum, ut accederet ad me cum pileolo Beati: quod cum illi fecisset, et ipsam capiti meo impensisset, intra paucos dies liber a febre fui et ab omni infirmitate. Deinde in pluribus aliis periculosis casibus constitutos, ex omnibus salvus evasi, invocato B. Jacobi patrocinio; in quorum fidem hasce manu propria scripsi atque subscripsi, Bitecti x Febr. mdcxxvi, coram testibus et Notario D. Donato Antonio Citula.

46 Fit fides... per me Doctorem Josephum Mele, quod cum anno mdcxxi graviter infirmarer, Lucretia Regna, uxor mea, posuerit supra me particulam ex habitu B. Jacobi; et per Dei gratiam atque intercessionem Sancti recepi sanitatem. Testor insuper, quod annis præteritis filius meus Franciscus Carolus, ex variolis tam graviter laborans, ut judicarent medici brachium ejus unum inutile remansurum; simili particula adhibita convalescit. Ita affirmo manu propria, coram testibus et Notario Antonio Leonis, Bitunti, x Februarii mdcxxvi.

47 Fides fit per me Dominicum Paganum Geroni, commemorantem in terra e Grumi.... quod anno mdcxxii mense Febuario, nocte quadam iter equo faciens, inpegerim cum oculo dextro in truncum d amygdali ramum, quæ percussio sonum dedit qualem vesica vento turgida in parietem impacta ederet; simulque superiorem palpebram mihi disfidit, oculo ipso intacto et illæso, eo quod nomen gloriosi B. Jacobi invocassem: ideoque ad honorem Dei Omnipotentis atque ipsius Beati, hasce mea manu scripsi atque subscripsi, Grumi xvi Februarii mdcxxvi, coram testibus et D. Nicolao Antonio Mancinello Notario Apostolico.

48 Fidem facio ego Laurentia Joannis Petri de Treglia, Bituntina.... quod anno mdcxxiii in una e mamillarum patiens incurabile malum, cum duabus aperturis; quia medici illud incurabile esse asserebant, recurri tamquam bona Christiana ad B. Jacobum Bitectensem, orans devote atque promittens quod ad ipsius ecclesiam pedibus nudis accederem: atque ita intra paucos dies, nulla adhibita medicina, redintegrata mihi mamilla est, per solam Dei et beati viri misericordiam: ideoque, scribere ipsa non valens, presentibus per manum Hieronymi Santermi Notarii scriptis, manu mea Crucis signum appinxi, Bitunti, iv Februarii mdcxxvi, coram prænominato Notario et testibus.

49 Fides fit... per me Olympiam Frezzam Bitectensem, quod anno mdcxxiii febre laborans incurabili, meque B. Jacobo commendans, statim atque accepi in capite pileolum Beati ad me delatum, subitam senserim sanitatem a morbo tam gravi, cum vovissem habitum ipsorum Fratrum suscipere et gestare usque ad mortem, meque in ipso templo, ubi corpus illius jacet, sepeliendam: cui voto filia mea addiderat, se quoque per unum continuum mensem illuc accessuram nudis pedibus. Nunc vero presentes scribi jussi, manu D. Alexandri Panecotti, et signum Crucis manu mea subjunxi, coram testibus et Notario D. Donato Antonio Citula, Bitecti, ix Februarii mdcxxvi.

50 Fides fit... per me D. Claricem della Nos de Galignano, quod cum anno mdcxxiii gravi duorum annorum infirmitate laborarem, et dominus ac maritus meus D. Hieronymus Valcarcel Bitectum ivisset ad corpus B. Jacobi istic, pro mea sanitate deprecaturus; statim atque hic domum rediit, sanam

me repperit. Nunc autem in testimonium veritatis, D cum d. maritus meus domo absit, præsentibus dictavi, scribendas manu Ludovici Valcarcel Clerici, meaque propria manu subscripsi, coram testibus et Notario Apostolico Don. Petro Germino, in oppido Pali, v Februarii mdcxxvi.

51 Fides fit... per me Joannellam de Malderis, Testem xiv supra, Bitectensem, quod cum anno mdcxxvi, maritus meus Nicolaus Antonius Azzuolo et filius Joannes Bapt. Azzuolo per mare Adriaticum navigantes in Cretam, transita Coreyra insula capti essent a piratis Mauris, et Bisertam / abducti in servitutem, ibique ad octo continuos annos detenti; ego, audito ipsorum ac meo infortunio, recurri ad B. Jacobum; et sæpius illius corpus visitans, ut per intercessionem ejus ipsorum liberationem impetrare a Deo, tandem vovi, quod si gratiam petitam obtinerem, continuo uno mense discalceata illoc venirem. Res mira! modico post votum nuncupatum elapso tempore, maritus meus mihi rediit; eoque ferventius preces et supplicationes continuanti, intra biennium allatus est etiam de filio nuntius, quod e captivitate feliciter eflugisset. Quem deinde post paucos dies salvum atque incolumem domi meæ vidi, gratias agens Deo et Beato, qui preces meas exaudierant; et presentes per manum filii mei prædicti g scriptas, Cruce appicta signavi ipsam, coram testibus et Antonio Leonis Notario, qui oblitus fuit diem et annum addere, ac nomen civitatis Bitectensis in qua hæc acta sunt.

52 Fides fit... per me Catarinam Cornaro, Bitectensem, qualiter præteritis annis quidam meus cognatus, gravissimæ inimicitiae implicitus Conversani, per plures menses sustinuerit adversarii sui insultus; a quo denum variis letalibus ictibus percussus in capite, extra spem vitæ habebatur. Tam funesto casu intellecto converti me ad B. Jacobum, vovens argenteam lampadem, si vulnerato vita servaretur: quod me obtinuisse intra paucos dies apparuit, et ego presentes curavi scribendas per manum D. Francisci de Sanctis, coram Antonio Leonis testibusque rogatis, Bitecti, xiii Februarii mdcxxvi. Est autem Catharino Testis xviii inter prænominatos.

ANNOTATA.

a Hujus digiti, in tali capsula a se visi, meminit F etiam Notarius Antonius Leonis, in eo quod de perpetuo Beati cultu condidit instrumento sub die 2 Martii 1626: quod inter alia præsentatum, quia aliud nil continet, taciti præteribimus.

b Italice Ricotta intelligitur autem de crema seu cremore lactis.

c Grunum oppidum, Bitecto vicinum, intra tertium milliare versus meridiem.

d Ternucule scribitur Stroppone, in eadem significato, quo alii Pali dicunt stroncone augmentativum a Trutonico stronck, arbor trunca: prior dictio deduci videtur a Latino Stirps quasi stirpone, ut per metatesim strippone, factaque vocalis alteratione strop-poue. Sed et Stropen Teutonibus spoliare denotat, ut foliis virgisque tenuioribus exutus ramus hinc quoque potuerit nomen sumpsisse, uti a radicibus Teutonicis sumpserunt originem plurimæ alia voces in Italica lingua.

e Pro voce mamilla, in originali instrumento ponitur Zizza, alibi rarius usitata vox.

f Bizerta, regni Tunetani urbs, Afris Bensert dicta, portu capuci commoda, sed piratarum statione infamis, ex veteris Utice ruinis natam plerique volunt;

g Hanc liberationem mariti ac filii in suis depositionibus narrans Joannella prædicta, de filio suo addit, qui nunc est Capucinus.

Captivi a Mauris liberantur

f

E

g

et ab inimico pluribus vulneribus sauciatus,

F

EX MS. ORIGINALI
An. 1621
juvatur
morbo trimestri laborans,

et a varitis periculis eruitur:

item alterius uxor et filius ægri:

c
An. 1622
oculus a laceratione sultus præstatur,
d

an. 1623
curatur
mamilla canulata,
e

febris insaniabilis,

vennalis infirmitas

CAPUT VI.

Reliqua miracula authentica in iudicio exhibita.

An. 1624
curatur lxti-
fera febris,

Fides fit.... per me Donnum Bernardinum dello Melone, Bitectensem, qualiter anno mdcxxiv mense Augusti, per vehementissimam eandemque iudicio medicorum incurabilem febrim, ad mortis deductus discrimen præsenti-simum, commendaverim me B. Jacobo: quem recorder sequenti mane mihi apparuisse, ac sanitatem subito reddidisse. Actis igitur Deo omnipotenti beatæque Virgini gratiis, quod me per intercessionem B. Jacobi liberassent a morte, promisi quod per annos quinque procuracionem conventus susciperem: in quo munere etiam nunc versor, et hæc propria manu scripsi subscripsique, coram testibus et Notario D. Donato Antonio Citula Bitecti x Februarii mdcxxvi. *Est autem Bernardus testis ix supra.*

et alius
desperatus
morbus,

B

54 Fides fit... per me Rosam Raphaelis de Grumo, commorantem Bitecti, quod desperata a medicis ob morbi quem patiebar gravitatem, petierim mihi portari pileolum B. Jacobi; eoque mihi imposito, senserim me positam extra periculum: deque hac et aliis pluribus gratiis receptis divinæ Majestati ipsique B. Jacobo me obligatam agnoscens, præsentem, manu Mag. Francisci Duda mariti mei scriptam, subnotata Cruce firmavi, coram testibus et Notario, D. Donato Antonio Citula, Bitecti, xii Februarii mdcxxvi.

juratur
parturiens
ad tres fi-
lios simul
edendos,

55 Facio fidem ego Lucretia Lombarda... quod anno mdcxxiv mense Decembri, in partu periclitans, imo desperata ab obstetricibus, cum ex animo ad B. Jacobum devote me convertissem, venit ad me P. Guardianus, istius Beati pileolum ferens; eumque meo capiti imposuit, recitans Letanias Beatissimæ Virginis cum antiphona Regina cæli: et subito recepi gratiam pariendo tres filios masculos: qui omnes beneficio Beati baptismum perceperunt, et proximo triduo evolarunt in cælum. Et quia scribere nescio, præsentem scribi curavi per manum Francisci Spataro, qui præsens adfuit receptæ gratiæ: scripsit autem, et ego signum Crucis apposui, coram testibus et D. Donato Antonio Citula, Bitecti xii Februarii mdcxxvi.

sanatur
septem annis
membrorum
usu privatus,

C

56 Fides fit... per me Angelam de Capana Bitectensem, quod cum anno mdcxxiv maritus meus Antonius Petri-grandis, septem continuis mensibus jaceret frigore quodam dolorifico impeditus ab omni membrorum usu, neque die nocturne requiem capiens præ cruciatu; vovi illum B. Jacobo, promittens me in ejus ecclesia cõraturam sacrificium Missæ: deinde a Patribus petii modicum bombacis et olei ex lampade ipsius Beati: quibus inunctus maritus mesu, subito melius habuit: prout hisce attestor, per me notatis signo Crucis, coram testibus et Notario Antonio Leonis, Bitecti, xi Februarii mdcxxvi.

item ager
unus,

57 Fides fit... per me Clericum Donatum Antonium Giannini *superius Testem viii*, quod anno mdcxxiv mense Septembri, graviter infirmatus ex febribus mortique vicinus, voverim me B. Jacobo, et pileolo ejus supra caput accepto statim receperim sanitatem; in ejus rei testimonium hæc propria manu scriptas et subscriptas dedi, Bitecti, xvi Februarii mdcxxvi, coram testibus et Antonio Leonis Notario.

a
alterque
morti pro-
ximus,

58 Fides fit per me Ambrosium Marcianum, ex oppido a Tramunti, habitantem Bitunti.... quod anno mdcxxv correptus febribus et desperatus a medicis ac morti vicinus, cum audivissem miracula per B. Jacobum facta, ad eundem me ex animo

Aprilis T. III.

converterim, vovens personaliter accedere ad illius ecclesiam, ibique offerre intorticium unum, et Missam cantandam curare: eoque voto facto mox fui restitutus sanitati: quod ita accidisse propria manu subscribendo affirmo, coram testibus et Notario Hieronymo Santermo. *Dies, annus et locus non additur, sed facile est ex præcedentibus intelligere, Bitunti saltem rem scriptam esse.*

59 Fides fit... per me Nardam Nicolai Misurielli, quod anno proximo præcedenti b mdcxxv graviter patiens in mamillis, quarum una jam septem ulceribus hiabat, cum magno vitæ mere periculo; postquam me devote commendavi B. Jacobo Bitectensi, eandem mamillam habuerim tam sanam nitidamque atque unquam antehac. De quo beneficio gratias referens Deo atque B. Jacobo, curavi in ejus ecclesia cantandam Missam; et in fidem predictorum curavi hæc scribendas Bitecti iv Februarii mdcxxvi. Deinde profiteor, quod cum filia mea quadam septennis, ob fluxum sanguinis deposita esset a medicis, facto pro eadem voto in honorem B. Jacobi, subito eandem habuerim sanam; et prout voveram ante corpus ipsius Beati stiterim. Quæ me sic esse testatam, scribente D. Josepho Angera, affirmant qui præsentem fuere testes, cum Notario Joanne Laurentio Manzari.

60 Fides fit... per me Mag. Andream Nicolai Arbero Bituntinum, quod anno mdcxxv quartana laborans, itaque exhaustus ab eadem, ut victum mihi lucrari e non possem: cum devote acceperim aliquid ex habitu B. Jacobi Bitectensis, subito receperim sanitatem; et quia ipse litteras ignoro, præsentem scribi jussi a D. Josepho Fortunio, coram testibus et Notario Hieronymo Santermo subscribente, die iv Februarii mdcxxvi.

61 Fides fit... per me Jacobam de Mastro Bitectensem (*quæ supra est Testis xi*) quod anno mdcxxv mense Augusto, quia filius meus gravi morbo et febris vehementissima laborabat, nullis remediis proficientibus, votum B. Jacobo nuncupavi quod essem totum unum mensem continuatura: quod etiam complevi sanitate filio meo reddita: prout hisce, per Jacobum Franciscum Rizzo scriptis, et a me Cruce signatis, protestor xv Februarii mdcxxvi, coram testibus et D. Donato Antonio Citula Notario.

62 Fit fides per me Gesimundum della Batessa... quod anno mdcxxv febris implicitus tertiana, ab eaque pene adductus ad mortem, voverim pedibus nudis Bitectum ire, eoque ferre stipem pro Missa dicenda: et mox sanitati redditus votum compleverim, et scribendi ignarus presentes dictaverim Josepho Vacca Notario, Bitonti vii Februarii mdcxxvi, coram testibus et Notario Francisco Antonio Jacono.

63 Fit fides per me D. Victoriam de Grisullo Bituntinam, quod anno mdcxxv pessima febre fuerim lecto affixa; sed me convertens ad B. Jacobum, cum voto eundem Bitectum et Missam ibidem curandi, subito fuerim persanata: quare hæc volui scribi a Notario Josepho Vacca, Bitunti, vii Februarii mdcxxvi, coram testibus et Notario Francisco Antonio Jacono.

64 Ego Francischina Sferza Bituntina per præsentem confiteor.... quod anno mdcxxv soror mea fuerit egrota et deposita a medicis: quam cum B. Jacobo fidenter devotoque commendassem, vovens ad ejus ecclesiam nudis pedibus accedere et Missam ibi dicendam curare; subito ipsa soror mea plenam recepit sanitatem, cum maxima consolatione nostra: de quo sit laus Deo et Beato. Amen. Deinde in testimonium dictorum hæc scribi jussi, per D. Josephum Agera, quia scribere ipsa nescio, coram testibus et

D
EX MS ORI-
GINALI.

b
An. 1628
post sana-
tam mulieris
mamillam,

curatur
ejusdem
filia fluxu
sanguinis,

E

Item quar-
tana ex-
haustus,
c

et alius le-
tali febris,

Item tertia-
num patiens,
f

et mulier
febricitans,

alia ad
mortem
agru,

A Notario Joanne Donato Raputo, Bitenti v mensis Februarii mdcxxvi.

EX MS. ORIGINALI
et pragnans
cum periculo
fetus,

63 Fides fit... per me D. Fluvium del Tufo, Ducissam Gruni, quod anno mdcxxv puerperio appropinquans inciderim in morbum cum periculo factus: quare jussi mihi imponi capucium B. Jacobi Bitectensis, vovens ducatos decem, ad ejus corpus ferendos, si feliciter parerem. Eo facto subito sanata, peperit filiam sanam et salvam; Deoque et Beato gratias agens manu mea subsignavi presentes, scriptas a Notario D. Nicolao Antonio Mancinelli, qui idem cum rogatis testibus subsignationi attestatur, Gruni, xvi Februarii mdcxxvi.

tum puer
infirmus,

66 Fides fit... per me Joannem Antonium de Rosa, quod cum anno mdcxxv filio meo infirmo nullum invenirem remedium, pluribus frustra tentatis, voverim quod eum, si mihi salvus daretur, in Dei et B. Jacobi honorem induerem habitu S. Francisci: et petitam gratiam consecutus, signum Crucis adnotavi huic testimonio, scripto per Franciscum Jacellum Rizzo Clericum, coram Antonio Leonis Notario et testibus, Bitecti, xv Febr. mdcxxvi.

d
et alius
hermosus;

67 Fides fit... per me Roccam de Flore d. Molfettanam, Bitecti commorantem: quod a mensibus circiter quatuor, filius meus gravi ruptus hernia nullam potuerit capere requiem: cum igitur una nocturno audirem pulsari campanam conventus S. Francisci, invocare corpi B. Franciscum, ut orationibus suis finem impetraret cruciatui: mane autem facto d. filius meus surrexit sanus: quamobrem huic scripturae, factae per D. Franciscum de Sanctis, subnotavi Crucem, coram testibus et Notario Antonio Leonis, Bitecti xiv Februarii mdcxxvi.

atiusque
maribundus.

68 Fides fit per me Bonaventuram Naturalem Bituntinum, quod anno mdcxxv filius meus Franciscus, adductus fuerit ad mortis articulum: cui cum funebrem pannum parassem ad sepulturam: ipsa vespera uxor mea, Rebecca Cortese Bitectensis, vertens se ad B. Jacobum, vovit quod filium habitu ejus indueret si is in vita relinqueretur: eumque eidem noctu visus esset Prater quidam puerum manu ducens salvum eum reperit. Unde rogatus a me Angelus Antonius Morea Bituntinus Notarius praesentem scripsit et signavit, coram testibus, Bitunti, xii mensis Martii anno mdcxxvi.

Anno 1628
sanatur
maribunda
mulier,

C

69 Ego Margarita Scarascio fidem facio, quod a medicis deposita et extremis Sacramentis munita, votum fecerim dicens: O B. Jacobe, libera me ab hac infirmitate, et portabo habitum tuum per tres annos, fidemque hanc auream quam manibus teneo ad corpus tuum offeram. Itaque hac ipsa nocte comparuit mihi per visum Beatus, meoque me appellans nomine, inquit, Margarita, feci tibi gratiam. Quod quia verum est, per manum D. Flavii Antonii Sallia haec scribi jussi, Bitecti xii Aprilis mdcxxvi, coram testibus et Antonio Leonis Notario. Est autem hanc Margarita inter testes xv, cujus cognomen ibi scribitur Scaraggio.

et a me-
dici depo-
situs,

70 Fides fit per me Don Joannem Angelum Christina, Primicerium in oppido Binetto, quod frater meus Petrus Antonius Christina, mense Februario anni mdcxxvi maligna febri eaque continua infirmatus et a medicis depositus, devote se converterit ad B. Jacobum, promittens quod prima vice qua domo egrederetur Bitectum iret. ibique se appendi faciens parem grani quantitatem offerret in gratiarum actionem. Fuisse autem exauctum ejus votum monstravit sanitas mox restitui coepta, adeo ut nunc sit extra periculum lectumque dimiserit. Quare mea manu praesentes scripsi subscripsique, Binetti, die ii Martii mdcxxvi: quibus sua manu ipse Petrus Antonius signum Crucis appinxit, attestante rursum praenominato Joanne Angelo, tamquam Notario Apostolico.

71 Ego Joannes Bapt. Mandini, Juris utriusque Doctor, civitatis Melfensis, quia obligor testari gratias receptas a Domino Deo per intercessionem B. Jacobi Bitectensis; affirmo, quod Bitecti existens, tamquam commissarius suae e Excellentiae, mense Novembri mdcxxvi, correptus fuerim tanto lateris dolore ut per quinque horas fuerim quasi mortuus. Cum autem in ista agonia jacerem, collega meus Josephus Germinalis, habens in phiala oleum de lampade, ante corpus B. Jacobi ardere solita, eodem oleo mihi latus unxit, simulque dolorem omnem sustulit, nullo alio remedio adhibito. Anno deinde mdcxxvii mense Martio idem ego Joannes Bapt. Mandini oppressus punctura molestissima, cui medici remedium nullum inveniebant, cum una nocturno recorderer praedictae gratiae a B. Jacobo obtentae, et quanta incommoda familiae meae essent ex morte meae obventura, d. Beatum oravi pro recipienda sanitate. Media autem nocte ipse mihi apparuit dicens: Ne timeas: quia sanus es. Et revera sequenti mane invenerunt me mei, quem credebant ipsa nocte obiturnum, miraculose certifiatum de vita. Ego Joannes Baptista Mandinus manu propria, Ego Josephus Germinalis Melfensis confirmo miraculum, in persona Doctoris Joannis Bapt. Mandini Bitecti. Ego Notarius Antonius Prius Melfensis fidem facio subscribendo et subsignando, Melfis xv Octobris mdcxxviii.

D
alms pun-
ctura letali
correptus
liberatur,
e
f

et iterum
an. 1627.

E

72 Hactenus instrumenta ante examen testium per Nicolaum Antonium Taurisanum Procuratorem, ut in Actis, uno eodemque die xviii Julii mdcxxix praesentata. Post citationem et interrogationem testium, finitam die xxiv Octobris anni mdcxxix, ut patet ex Syllabo eorundem supra producto, nihil in causa actum est usque ad xv mensis Martii mdcxxx, quando praesentata est attestatio Fubritii Carafa Episcopi Bituntini, relata num. 16; quando etiam praesentata fides facta per Catharinam de Scirocco, de beneficio sanitatis, quam anno mdcxii post trimestrem sanguinis fluxum se recepisse futebatur, prout sequentes ordinem temporum retulimus num. 30 supra. Praesentatum est denique instrumentum sequens, quod quia est de re, uno alterove dumtaxat anno ante praedictum examen gesta, et post illud descriptum reperitur, ad hoc ultimum caput referimus et est tale.

Post exa-
men testium
alia qua-
dam prae-
sentatur
an 1630,

73 Fides fit per me Camillam g Cateriam, uxorem Joannis Vincentii Citolae Bituntini... quod ante duos annos oppressa gravi infirmitate quam medici malum h matronae appellant, neque post varia adhibita remedia quidquam levaminis reperiens, ac denique a medicis desperata, ferventissime commendavi me B. Jacobo Bitectensi, ad cujus ecclesiam ex voto accedens, die xxii Julii anni mdcxxvii, preces meas ibidem devotissime fudi; ac subito per Dei misericordiam, sanitatem recepi adeo integram et constantem, ut ab ea die usque nunc nihil simile unquam perpessa fuerim: quapropter per manum Joannis Laurentii Notarii Bituntini infrascripti has scribi jussi, easque signo Crucis notavi Bitunti xiv Martii mdcxxx. His omnibus sic descriptis et in judicio praesentatis; causae totius Notarius publicus, ut supra num. 5 dictum est, electus et juratus; officii sui esse putavit descriptis a se actis addere quae suam personam propius concernebant, et sunt hujusmodi.

g
et unum
de cohibito
matronali
malo.
h

F

74 Facio plenam et indubitam fidem ego Subdiaconus Joannes Gregorius Citola, civitatis Bitecti, quomodo electus et substitutus fui tamquam Notarius Apostolicus in locum R. D. Bartholomaei Russi Canonici Cathedralis ecclesiae in dicta civitate, per Dominum mentem Reverendissimum, Fr. Michaellem Messerotti Episcopum d. civitatis, sub die x Julii anni proxime praeteriti mdcxxix, ad sumendam informationem de vita et miraculis factis per B. Jacobum, existentem

Ipsae totius
causa No-
tarius,

A existentem in Conventu Patrum Reformatorum Zoccolantium S. Francisci hujus civitatis Bitectensis. Prius autem quam ad hoc deputerer, actum fuerat mecum ab aliquibus Sacerdotibus ut tale officium acceptarem : sed quia tum adhuc eram laicus, neque unquam Bitecti fuero sed Barii commorabar, recusavi iis acquiescere. Quapropter Reverendi illi Presbyteri vehementius institerunt, meam exinde conscientiam onerantes, et exaggerantes meritum quod essem habiturus apud d. Beatum; tandemque persuaserunt suscipere oblatum munus, prout feci, facturus ut possem optime : atque ita electus et substitutus fui, prout dictum est supra.

75 Post dies autem quinque a d. electione, cum ita male affectum me sentirem, ut ægre possem pedibus meis insistere, decrevi, derelicto Bitecto, ubi infirmari cœperam, Barium me revehendum curare, ubi meliores medicos et medicinas habiturus essem, mihiq; commodius ministraretur, utpote ibidem domum habenti et consanguineos meos. Barium ad-
 vectus ex malo in pejus vergere me sensi, quamvis enim adhuc ad duos dies supra pedes me retinuissem tandem tamen lecto decumbere coactus sum circa vesperam diei sabbati. Eadem vespera patruus quidam meus Bario discessit ob negotia, et amita mea infirmari cœpit : ego autem sub horam ferre quintam noctis, insolito capitis totiusque corporis dolore pressus, nesciebam unde auxilium peterem. Cum igitur eodem tempore inciperem pati fluxus corporis continuos, adeoque vehementes ut intra quatuor horas sentirem me omni robore destitutum, et propinquum periculum indicarent i convulsiones pedum, brachiorum ac manuum; mori me existimans, et quia dies illucescebat, accersivi amicos, medicos et notos alios in subsidium : sed nemo venire voluit, ac ne audire quidem quid vellem.

76 Quid agerem a consanguineis, medicis, et amicis destitutus, viribus autem defectus quam maxime? Humanum auxilium nullum inveniens, converti me ad partem lecti; et imaginem Mariæ Virginis aspiciens, cogitare intra me corpi, stultum esse me, qui mortis propinquus necdum de divino subsidio advocando essem sollicitus. Simulque B. Jacobi recordatus et electionis de me factæ, dixi; Oro vos, o B. Maria et B. Jacobe, dignum me facite ut susceptum munus expleam, et sumam informationem de tua sancta vita. Ecce morior absque humano auxilio, et spiritum jamjam exiturum sentio. O gloriose Sancte, o B. Jacobe mi! Scio equidem indignum me qui tale opus exequar, deprecor tamen ut me adjuves donesque sanitatem, non tam ut ego tibi serviam, quam propter gloriam tuam et ut ferventior deinceps sim in obsequio tuo. Tali oratione finita, non plus temporis intercessit quam quo recitaretur Ave-Maria, quin cessaverint fluxus et mox obdormiverim.

77 Facto die venerunt qui me viserent, et quare circa auroram ipsos accersissem interrogarent. Exposui eis quidquid contigerat, et quod per virtutem atque miraculum mei B. Jacobi sanus essem effectus. Cumque illi dicerent, quod spectando externam compositionem vultus mei impossibile videretur ut e lecto surgerem nisi post multos dies; subito die postero exurrexi, admirantibus omnibus, quod pedibus consistere et ambulare possem : quibus ego affirmabam id fieri per gratiam B. Jacobi. Quinimo die post hinc decimo Beneventum et ad alia loca profectus sum, per diem iter faciens, et noctu ruri dormiens, duobus continuis mensibus Augusti atque Septembris, semperque in animo habens devotionem atque protectionem B. Jacobi. Denique Bitectum veni cum magna admiratione amicorum meorum, qui non speraverant me vivum videre : quibus

cum narrassem gratiam et auxilium quod mihi B. D Jacobus attulerat, accinxi me ad sumendam informationem, ad laudem ipsius et gloriam : ad quam etiam et prædictorum fidem hæc ipsa, tanquam Notarius Apostolicus, scripsi, subscripsi et solite meo sigillo signavi, Bitecti xx Martii mdcxxx.

ANNOTATA

a Tramuntum Principatus Citerioris oppidum.

b In cœgrapho nostro notabatur annus 1623, sed facilem unius cyfræ errorem corrigendum monuit annus scripti instrumenti 1626, proxime sequens annum rei gestæ.

c Ita reddo, quod in textu dicitur non mi polevo ajutar con la vita; cum scrupulo tamen; quia scio, quod Vita Italica quandoque sumatur pro toto corpore : et sic significaretur, fuisse ager omnium membrorum usu destitutus.

d Molfetta civitas Episcopalis in Adriatici maris litore, Bitecto distans circiter 12 p. m.

e Credo Præregem Neapolitanum intelligi.

f Originale italicum punctura, quod in margine retinemus, si forte ex vulgi usu hic alius quam pleuriticus dolor intelligatur.

g Franciscus Niclensis vocat Camillam Cetera : atque ita in aliis quibusdam nominibus paulo aliter collegit litteras, ac nos invenimus in cœgrapho nostro : sed non fuit operæ pretium tam leviter notare scrupulosius.

h Malum matronæ intelligo, quod Aureliano strangulatus vulvæ, Plinio dicitur recursus uteri ad superiora, respirationis defectum invehens.

i Ita reddidi ex verosimili conjectura, quod vernacule scribebatur ranchi, voce nondum alihi a me lecta.

CAPUT VII.

Mira quædam post conclusionem Processus successive descriptu.

Quot hebdomadis mensibusve posthac vixerit Episcopus Michael necdum comperi; nec enim diem obitus notat Ferdinandus Ughellus tomo 7 Italie sacre, solum indicat, successorem ejus Sigismundum Thadæum, viii Januarii anni mdcxxxii fuisse consecratum. Apparet autem cum morte jam dicti Præsulis, qui ante Episcopatum fuerat Generalis Magister Ordinis Conventualium S. Francisci, eoque propensius ferebatur ad promovendum honorem Sancti hujus Minoritæ, intermissum fuisse negotium tam ferreenter captum; successoribus Episcopis vel minus eam curam sibi assummentibus, vel sumptus Romæ faciendos formidantibus, vel non satis in se gratiæ auctoritatisque invenientibus ad causam efficaciter promovendam. Itaque in eodem omnia mansere statu, in quo fuerant ante Processum formatum; ipsiusque autographum repositum est intra arcam sancti corporis, uti principio diximus : quod tamen priusquam fuisset, idem qui supra Notarius tale addidit instrumentum, ad memoriam ejus quod sibi post Episcopi Michaelis obitum et Sigismundi creationem contigerat, in hunc modum.

79 Facio fidem ego Don Joannes Gregorius Citola, enicumque præsentis quomodocumque visuro, qualiter anno mdcxxxii die Sabbati sancti mane, qui dies isto anno incidit in xix Aprilis, una fere hora ante solis ortum, quod proprie dicitur aurora, apparuerit mihi in somnis B. Jacobus in comitatu trium aliorum Sanctorum, quorum nullam habui distinctam notitiam : sed in dignoscendo B. Jacobo videbar mihi ægre posse falli. Hic, dum a quadam sorore mea peterem par forficem, ipsas apprehendisse videbatur, cum iisque grande malum in fronte et pectore mihi faciendum minari : jamque reipsa dolorem, licet

EX MS. ORIGINALI

Per Episcopum obitum intermisso negotio,

an 1631 Notarius prædictus,

EX MS ORI-
GINALI,
apparante
in somnis
Beato ac
comminan-
te,

propter re-
liquiam
quam te-
nebat,

volens ill-
clam habere,

cogitur ejus
restitutionem
promittere,

eidem antea
visus fuerat
Beatus,

crucem manu
tenens,

A licet levem, in dictis partibus sentiebam. Videns autem ipsum sic minacem, et dolorem in corpore meo sentiens, dixi: Nescio, o gloriose Sancte, quare mihi velis nocere, nulla in re a me laesus. At ille, Nihil refert, inquit, occidere te volo. Ego vero recordatus quod haberem aliquam ejus Reliquiam, fingebam nullius mihi conscius esse, atque dicebam: Si mihi velis male facere, quod non credo, adjuvabit me divina majestas, quoniam Dei minister sum, neque permittet ut mihi fiat damnum aliquod. Nihilominus comminabatur ille mihi, videbaturque velle manifestare omnibus in familia mea quod ego haberem istam Reliquiam: qua de causa verecundabar et erubescere vehementer, quia volebam hoc sciri. Dixi ergo, O gloriose Sancte, si confundere me vis, recordari debes me esse Sacerdotem: Deus autem non permittit ut Sacerdotes in confusionem adducantur. Quin potius edic quam satisfactionem a me exigas: quamlibet enim dare paratus sum.

80 Tunc lecto meo approximans dixit, Da mihi quod retines. Ast ego: jam dixi, quod in nullo te laeserim, neque tui quidquam habeo: quod si me laedere velis, adjuvabit me Deus: modo tamen is sis qui es, non poteris facere mihi male. Econtra ipse, Volo ipsum recipere: ideoque vana est omnis tergiversatio. Ego rursum negavi me habere quidquam, faceret quod vellet: et tamen bene recordabar me habere ipsius Reliquiam. Reposuit ille, frustra tergiversari me, quando bene scirem quid ipse vellet. Huic tertio redargutioni visus sum nihil amplius replicare posse, et dixi, Nequeo amplius negare: verum est quod habeam Reliquiam tuam: sed nosti optime quomodo ea in meam venerit potestatem, neque in eo me culpam habere ullam. Verumtamen paratus sum eam restituere: tantum permitte, ut inde particulam reseceam pro mea devotione. Negante autem illo etiam id permissurum se; Saltem, inquam, da mihi pileolum tuum qui fertur ad infirmos, ut habeam aliquod meae erga te devotionis fomentum. Dixit ille permittere se, ut quando Reliquiam suo restituerem loco, inde pileolum mihi auferrem. Ast ego, Non patientur id Fratres. Nihil refert, respondit ille: erit tamen aliquid: atque hoc dicens disparuit.

81 Ego subito expectatus sub ipsum solis ortum, eo altius in animum dimisi visa auditaque, quod in ipso eodem somnio, priusquam ista paterer, visus mihi fuero versari in Cathedrali Bitectensi, cum quodam meo amico, cui inculcabam saepius, cum Fratrem qui esset in ista capella assistens ac ministrans illi Missae esse B. Jacobum: quod videbatur mihi tam certum, ut nulla ratione posse negari quin esset ipse. Imo videbatur mihi finita Missa intrare in quamdam cellam post altare, meoque amicos dicere, Praestolare tantisper hic, quia omnino volo ad eum ire atque alloqui: intrans autem in locum in quem ipse ingredi visus fuero, clamabam dicens, O beate Jacobe, o Frater Jacobe, o Sancte Jacobe: nescio enim quo te appellem titulo, cum servus Dei sis et sciam quantum ames humilitatem. Hoc autem dicebam, quia recordabatur ipsum nondum esse Beatum declaratum a sacra Congregatione, quandoquidem formaveram illius processum.

82 Apparebat autem ille mihi Crucem manu praefrens: ideo dixi: Subsiste, nolo enim ut sub specie sanctitatis et cum ista Cruce me decipias, cum sis forte diabolus aliquis: fac igitur ipse signum Crucis. Cumque statim se signaret, replicavi dicens: Adora ipsam Crucem: et prompte adoravit. Rursum jussi ut diceret: Peccavi, Domine, miserere mei: et continuo verba eadem repetiit. Insuper mandavi pronuntiaret haec verba. Agnus Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis: et ipse singula pronuntiavit

distincte, addens formulas et preces jaculatorias quibus certus reddebar ipsum esse. Ita confirmatus dixi, Fac mihi unam gratiam. Scis quod tibi devotus sim et vitam tuam scripserim, sis ergo protector vitae meae, tanto magis quanto oportet me saepius foras progredi. Respondit beatus, ne dubitarem quin ipse haberet curam mei: itaque disparuit: et ego visus sum ab illo loco me recipere in domum meam, ubi quae dixi supra somniavi mihi accidisse: adeo ut unum continuum somnium visio utraque fuerit.

83 Utriusque ergo somnii continuatam seriem accuratius considerans, coepi dubitare utrum non esset diabolica illusio, et ne daemon propter istam Reliquiam mihi parasset fraudem aliquam: convertique me devote ad ipsum peccatum divinamque majestatem dicens: O gloriose Sancte, non ego a te furatus sum Reliquiam istam: scis modum quo ea pervenit ad me: quapropter rogo digneris mihi aliud signum dare aut altera vice apparere, sic ut magis certus sim de tua voluntate: faciam enim quidquid volueris, sed hoc somnium vereor ne illusio sit. O Deus meus miserere mei, et ab hac perplexitate erue me: addens protestationes alias orationesque pias et invocationes Spiritus sancti, ut in praesenti casu possem verum discernere a falso.

84 Postmodum vespere illius Sabbati sancti condiximus ego et nobiles duo exire venatum; et nostram singuli mulam conscendentes, cum ad unum pariter locum venissemus, narraui praeteritae noctis somnia: qui ea demirati dixerunt, attenderem ipse mihi: et sic unusquisque in suam divertit viam: ego autem recessi ad locum qui nuncupatur Cotino ante Turrin: qui locus mihi notissimus erat. Ibi tamen ita mihi omnis memoria excidit: ut circum agellum trium a jugerum oberrarem, semper eodem rediens neque valens viam reperire. Illic ergo recordabar iterum somniorum meorum: sicque stupenti supervenit civium Bitectensium aliquis: qui viam interrogatus, ipsam mihi ostendit: vix autem eam ingressus eram, cum rursum me in priori loco esse deprehendi. Quare consilii inops, mulae frenula laxavi, dicens: Quandequidem regere ipse me nequeo, sinam me ferri quo mula duxerit: et haec Bitectum me deduxit trans varia praedia, cum jam esset hora diei prima. Equidem rem memoria teneo, ut expertus dicere possim, quid rei sit amentia.

85 Contigit postmodum ut irem in oppidum, delle Noci dictum, diocesis Conversanensis: ibi nocte quadam apparuit mihi Beatus Jacobus rursum dicens: Velo habere meam Reliquiam. Promisi me redditurum eam quamprimum rediissem Bitectum: et fidem postulanti, dedi: postquam autem redii, ad Patrem Vicarium ipsius loci, in quo beatum corpus requiescit, eam retuli, narrans quaecumque occasione tali mihi acciderant. Acceperam autem d. Reliquiam per mortem Domini mei Fr. Michaelis Messerotti bonae memoriae Episcopi Bitectensis: eamque mihi dederat nepos ejus Archidiaconus Messerotti: cui affixa erat schedula, scripta ipsius Episcopi manu mihi notissima, cum his verbis, de B. JACOBO. In quorum fidem praesentes manu mea scripsi, subscripsi et sigillo firmavi. Mirum est non addi diem, mensem et annum; modus enim notandi superius diem Sabbati sancti, qui isto anno incidit in xix Aprilis, denotat annum aliquanto posteriorem. Sed transcurramus ad alia per alios Notarios successive descripta, ipsique Processui praenotato adjuncta.

86 Fit tides per me Donatam Antoniam della Noce, ex oppido c Franca-villa provinciae Hydruntinae, quomodo mihi ante annos quinque continua febris correpta, cum excessivo capitis cruciatu, adeo ut cito expiraturam me crederem, suavis fuit, ut

ipsumque in
suam tutelam
recipiens;

dabitans ta-
men an debe-
ret restituere
reliquiam.

E

et suam vespem
foras progres-
sus

a

omnem amit-
tit viarum
memoriam:

b

F
et nova moni-
tus appari-
tione,

tandem
obedit.

c

Anno 1611
sanatur fe-
bris continua,

ex

A ex intimo cordis affectu converterem me ad B. Jacobum Bitectensem. Quod eum fecissem, et supra caput accepissem pileolum, qui attigerat ipsius Beati corpus; subito depulso dolore omni ipsaque febris, ex integro convalui: ideoque hasce curavi scribendas per manum subscribentis se Notarii, et manu mea notavi crucem coram dicto Notario Josepho Salinario et testibus. Datum Franca-villæ, die prima mensis Julii primæ Indictionis, MDCLXVIII.

d
an. 1660
alta letifera,

87 Fit fides per me Canonicum D. Nicolaum del Giodice de terra d Rutiliani provincie Bariensis... etiam cum juramento quatenus opus est, quod mense Augusto proxime præterito anno MDCLX, in morbum incidit et malignam febrem, adeo ut desperarer a medicis. Die autem quadam, inspirante B. Jacobo Dalmata, cujus corpus hodie Bitecti requiescit (occasione cujusdam pileoli, qui capiti ejus admotus mihi allatus erat per quemdam meum amicum Rutigliunensem, dicentem quod si in B. Jacobo firmiter sperarem, gratiam consequerer sanitatis) vovi quod iturus essem Bitectum ad visitandum ipsius corpus ibique Missam curaturus: et subito recepi exoptatam gratiam, ab eoque tempore devotus eidem permanens, præsentem scripsi et subscripsi manu propria, coram Vito Antonio de Soria teste, et Vito Antonio de Frisantiis Notario, Bitecti xviii Maji MDCLXI.

e
quidam ex
voto prolem
obtinet,

88 Fides fit per me Julium Cæsarem Umbrianum, olim Regium Judicem civitatis Bituntinæ... qualiter anno MDCLIX, eo tempore quo prædicto fungabar officio, ivi ad visitandum Illustrissimum Gaetanum Episcopum Bitectensem, amicum meum et patronum specialem: quem rogavi ut gratiose me faceret videre corpus B. Jacobi Dalmatæ. Dictas autem Illustrissimus adjunxit mihi Archidiaconum primæ dignitatis personam in sua ecclesia Cathedrali; eique mandavit ut mihi juberet arcam recludi, qua aperta beatoque corpore adorato, supplicavi ex intimo corde ut mihi liberos indulgeret Beatus: addidique non ingratum me futurum pre beneficio, sed lampadem argenteam ducatorum vigintiquinque oblaturum; Porro paucis post hæc diebus imprægnatam se sensit D. Anna Mazzei, uxor mea, suoque tempore peperit filiam, quæ Dei gratia est formosissima, anno sterilibus matrimonii duodecimo. Itaque ad voti mei complementum, curante Illustrissimo Episcopo Bitectensi, fabricata est argentea lampas: et præsentem scribi jussi atque firmavi subscriptione mei nominis, coram testibus et Notario D. Francisco Serpe, Primicerio Capuano, Capuæ, x Martii MDCLXI.

f
sanatur
mulier ob
neglectum
a marito
votum re-
lapsa,

89 Fides fit per me Notarium Vitum Antonium Grisantium, de terra f Turi provincie Bariensis... qualiter anno MDCLIX mense Septembri, Theodora Parisii uxor mea, maligna febris infirmata et a medicis deposita fuerit. Duravit ea febris decem continuos dies: mox autem ut votum feci B. Jacobo Dalmatæ cum promissione eundi Bitectum et ibi Missam solennem curandi, ita cito convaluit, ut intra paucos dies surrexerit de lecto. Verum intervenientibus quibusdam impedimentis cum voto isto me exolvere distulissem, hoc ipso anno mense Aprilis denuo in malignam febrem eadem uxor mea recidit, cum punctura occulta et defluxu in gulam; adeo ut nihil omnino cibi deglutire posset, et die morbi septimo jam jam expirationis crederetur. Recitatis igitur pro ea commendationibus animæ, recordatus sum voti necdum persoluti, quod denuo confirmavi; et mox iteratam recepi gratiam, uxore mea intra breve tempus sana, libera, omnisque macule experte remanente: quare has propriis manu et sigillo, quibus ad scripturas publicas utor, subscripsi et signavi coram duobus testibus Bitecti xviii Maji MDCLXI.

90 Fides fit per me Beatricem Ludovici Saraceni Bituntinam... quod annis sedecim gravi in renibus dolore cruciata, et nullum inveniens remedium apud medicos sæpe ad consultationem convocatos; tandem anno MDCLXIII mense Majo, a quibusdam hominibus hac transeuntibus, qui se asserebant venire Bitecto, suavis mihi fuit ut votum facerem B. Jacobo Bitectensi, cum spe certa subito recipiendæ sanitatis. Parni, vovi, et ab illa hora nihil molestiæ passa sum: quare per manum R. D. Matthæi Fumai has scribi petii et subiecta cruce signavi, coram Petro Josepho de Rossa Notario, Bitecti, v Junii MDCLXIV.

D
EX MS. ORI-
GINALI.
et an. 1663
alta a dolo-
re renum.

91 Hactenus MSS. originalia, quorum qui nobis descripsit egraphum, hoc eidem subjecit testimonium: Extractam esse præsentem copiam a suo proprio originali processu, existente in hoc venerabili conventu RR. Fratrum Minorum strictioris Observantiæ Reformatorem S. Francisci, extra mœnia hujus civitatis Bitecti, cum quo facta collatione bene concordat, salva semper meliori, testor ego Dominus Vitus Franciscus Vitarello, Canonicus Cathedralis ecclesiæ Bitectensis, ad hoc specialiter deputatus ab Illustrissimo et Reverendissimo Episcopo hujus civitatis; et in fidem mea propria manu firmavi et subscripsi, datum Bitecti, in dicto Conventu, die vii mensis Augusti MDCLXXIII. Quo eodem anno et die de fidelitate transcriptionis et collationis fidem fecit consuetæ formæ, sub signatione et sigillo Cæsaris Franciscini ex Montefortino Firmaniæ diocesis, modo in civitate Bitecti degens, ordinarius Cancellarius Curie Episcopalis, et per totum orbem terrarum publicus Apostolica auctoritate Notarius, et in Collegio Scriptorum almæ Urbis descriptus. Quem ipsum fuisse et esse qualem se facit, et ejus attestationibus publicis in judicio et extra semper adhibitam fuisse modoque adhiberi plenam fidem eodem tempore attestatus est, Gaspar Toralto, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Bitectensis; ac denique Episcopale sigillum addidit, Don Joseph Riccius Secretarius

Fides ec-
graphi,

E
subsignatio-
ne Cancellarij et
Episcopi
armata.

ANNOTATA.

- a In Italico est trium aratorum.
b In mappis Geographicis Le nuci scribitur, distans Conversano Tarentum versus p. m. 10.
c Franca-villa inter Hydruntum et Gallipolim, pari fere utrinque milliarius 12 spatio distans.
d Rutilianum, via fere media inter Barium et Conversanum vocatur.
e In Episcopatu Bitectensi, præmemorato Sigismundo Thadeo, sub annum 1641 ad Caiarentem ecclesiam transeunte, et Marco Antonio Thomasio cedente electioni de se factæ, suffectus fuit Franciscus Caieta in quo finitur Bitectensium Episcoporum catalogus apud Ughellum Huic forsitan immediate successit is, cujus mandato Processus iste nobis fuit transcriptus Gaspar Toralto.
f Eam esse suspicor, quæ in mappis appellatur due Torri medio itinere inter Barium et Bitectum.

APPENDIX

ex Scriptoribus recentioribus impressis.

De hoc beato Dei servo per traditionem habetur, quod dum viveret, etiam in Conventu S. Mariæ Angelorum Cassani habitaverit aliquanto tempore, ibique propter solitarii loci et inmodicam, spiritali exercitationi convenientissimam, multum profecerit in virtute. Testatur id reverens hodieque illius ibidem memoria: est enim in eo loco ubi tunc silva erat, nunc Fratrum hortus est, sepulcrum antiquum, intra quod solebat se orationis causa recipere Beatus;

Cassani
habitans
Beatus,

et

A etsaxeum reclinatorium, supra quod collocabat defatigata membra : quæ duo monumenta non tantum Fratibus sed etiam secularibus, quotquot hortum intrant, in veneratione sunt. Traditur etiam quod crucem illam ferream, quæ trunco querno ita infixa cernitur, ad pedem scalarum versus ecclesiam ducentium, ut cum ipsius arboris substantia videatur esse concreta; idem Beatus virenti tunc adhuc plantæ infixit: quapropter omnium, orationis causa istæ ascendendum, oculis reverenter atteritur.

93 Imago ejusdem ante portam conventualis ecclesiæ prope Bitectum ex lateresinistro ipsius portæ depicta cernitur, coronata splendoribus, et crucem manibus præferens. Similiter in fenestella horti, per quam foras prospicitur, postquam cœmeterium loci transieris, picturam ejusmodi, sed antiquiorem videbis: genuflexus autem et Crucem brachiis stringens exprimitur in textura Turcica, ante arcum appensa. In extremo quoque choro laterum vetusto opere pendet tabula, et semicirculi implet spatium: in quo idem et radiatus et genuflexus representatur, dextra crucem, rosarium sinistra tenens. Denique in eo qui post ecclesiam est horto, assurgit juniperus, annosam cupressum celsitudine sua æquans; quam quia Beatus vir plantasse creditur, B. Jacobi juniperum appellari mos est, et multi de fructibus ejus devote accipiunt, contra varias infirmitates remedium efficax experti sæpius.

94 In Bariensi conventu S. Petri Patrum Observantium, depingitur Jacobus cum lepore in brachio: eo quod traditione feratur, ejusmodi animalculum, dum aliud non inveniret a canibus persequentibus effugium, intra ejus sinum quesivisse asylum. Denique in conventu Lupiensi exprimitur sic ut a genuflexo ante ipsum energumeno, exire videantur daemonia. *Hactenus Fr. Franciscus Xiellensis in suo Italico libello: tenuia illa quidem, sed quæ auctoris diligentiam notant, cultumque Brati ad plures Conventus extensi: quare hic etiam annotandum videtur, quod Paulus Antonius de Tarsia in Historia B. Virginis de Peninsula sive Cupersanensi lib. 3 scripsit, ex eoque transcripsit Fr. Bonaventura a Ferrazano in suo libro, qui dicitur memorabilia Minoritica Provinciæ S. Nicolai Ordinis Minorum Regularis observantiæ parte 2, cap. 5 num. 10, prout hujus verba*

(librum enim ipsum necdum vidimus) transcripsit nobis **D** P. Ignatius Zaccaria; docens Cupersanum vulgo Conversano civitatem esse Episcopalem etiam ipsam, eandemque populosam, opulentam ac nobilem, passuum millibus o. todecim Bario remotam; parique ab eadem Metropoli intervallo distare Cassanum supra nominatum. *Fr. Bonaventuræ verba hæc sunt.*

95 Cum in conventu Conversanensi moraretur Jacobus, singulis quibusque noctibus in illud B. Virginis antrum descendebat, ubi primum corporis sensum verberibus conflictabat, mox orationi intentus in extasim rapiebat, divinisque contemplationibus solidas noctes transigebat. Incumbebat coquinariæ libenter Jacobus, ac singulis quibusque diebus temporario ex igne vel in æterni ignis meditationem descendebat, vel ad æternæ caritatis incendium subvolabat; unde et sensibus sæpe suis destitutum, inter ollas immobilem consistere contingebat. Mane quodam fabas cœnobitis dum pararet, in extasim raptus, manus ollæ, cœlo animus hærebat; et lacrymæ ultro ex oculis effluentes, dignæ quæ cœlo reciperentur, in fulem fabarum ollam cadebant. Interim Adriensis Dux, per coquinæ januam pertransiens, Sanctum vidit ollam manibus tenentem, et a sensibus alienatum, effluentibusque lacrymis et ollam madentem et fabas. Demiratus tunc Dux stetit paulisper, Vos felices Religiosos, inquit, et iterum felices, quos Jacobus, suis pascit lacrymis. Mox abiit: sed ut ad sensus rediit suos Jacobus, Ducem adiit, et ab eo quid edere cuperet sciscitatur. Ad quem Dux non nisi fabas tuis coctas lacrymis edere cupio. Quo et Jacobo rubor advenit, et Ducis in Jacobum crevit affectus. *Hactenus Fr. Bonaventura, facta hæc scribens circa annum mcccc.lxxx, cum Atriensis Dux Cupersanum se subduxisset, necem a Ferdinando Rege sibi inferendam formidans. Sed dupliciter erravit: nam sævitia Ferdinandi contra Procere quinquennio post accidit, et fidelior Bitectensium memoria tenet multis annis Bitecti virisse Bratum, ut credibile sit multo etiam citius hæc acta esse. Nec longe quærenda est causa quæ Ducem adduxerit Conversanum, cum sub ejus dominio ea civitas fuerit, et quoties ab aula aberat, ibi potius quam in deserta prorsus Adria credendus sit resedisse.*

et coquinam exercens,

E *invenitur a Duce Adriensi raptus in extasim.*

XXVIII APRILIS.

SANCTI QUI IV KALENDAS MAJI COLUNTUR.

S ANCTUS Marens Episcopus, et duo ejus Presbyteri, Martyres Atini in Italia.		S. Cyrillus,	
		S. Aquila,	
S. Zeno,		S. Petrus,	} Martyres.
S. Eusebius,	{ Martyres, Coreyræ in Ionio mari.	S. Domitiana,	
S. Neon,		S. Rufus,	
S. Vitalius,	{ Conjuges Mart. Ravennæ, Mediolani	S. Theodora,	} Martyres Alexandriæ.
S. Vitalis,		S. Didimus,	
S. Valeria,	{ Martyres Cibali in Pannonia.	S. Alexander,	} Martyres, Lessinæ in Apulia.
S. Eusebius Episc.		S. Firmianus,	
S. Pollio Lector,		S. Primianus,	
S. Tiballus,		S. Tellurius,	
S. Vieturinus, Mart. Alexand. in Ægyp.		S. Patricius Episcopus,	
S. Afrodisius,		S. Acacius,	} Martyres Prusæ, in Bithynia.
S. Malina,	{ Martyres, Tarsi in Cilicia.	S. Menander, } Presb.	
Alii CLXXX,		S. Polyainus,	
S. Carilippus Presb.		S. Proba V. et Mart.	} in Belgio.
S. Agapius Lector,		et Germana Virgo,	
S. Eusebius eunuchus,		S. Memnon Thaumaturgus, Hegumenus monachorum apud Græcos.	
S. Manilius,		S. Arthemius, Episc. Senonensis in Gall	
S. Donatus,	{ Martyres, in Numidia et alibi in Africa.	S. Cronanus, Abbas Roscrejensis in Hibernia,	
S. Maurilius,		S. Pamphilus, Episcopus Sulmonensis et Corfiniensis, in Italia.	
S. Lucianus,		S. Prudentius, Episcopus Turiassonensis, in Aragonia.	
S. Victorinus,		B. Lucensis seu Luchesius, tertii Ordinis S. Francisci in Betruria.	
S. Nicia Virgo,			
Alii LXXII.			
S. Lucianus,			
Alii CCLXX,			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

L ibentii Episcopi memoria, Hamburgi in Saxonia inferiore, inscripta est Catalogo generali Ferrarii. De eo egimus iv Januarii.	rensi S. Maximini, ab aliis xviii Aprilis.
S. Euphrosyna, Virgo Alexandriæ, memoratur in duplici MS. Usuardo Regine Sveciæ, et altero Vaticano S. Petri. Vitam ejus dedimus xi Februarii.	S. Turibius Episcopus inscribitur hoc die Catalogo Ferrarii ex tabulis Ecclesiæ Taurinensis, qui ait nondum se rescire potuisse cujus urbis Episcopus fuerit. Egimus de Turibio Episcopo Asturicensi et alio Turibio Episcopo Cenomancensi xvi Aprilis.
S. Walburgis Virgo indicatur in Ferrarii Catalogo, ab aliis 27 Aprilis et 1 Maii. Vitam dedimus die ejus Natali xxv Februarii.	S. Mellitus Monachus inscriptus est Calendario MS. Ordinis Benedictini. Videtur S. Mellitus esse ex monacho Archiepiscopus Cantuariensis : cujus Vitam ex Venerabili Beda dedimus xxiv Aprilis.
S. Winwaloei Abbatis translatio, aliis depositio, memoratur in MSS. pluribus. Vitam dedimus iii Martii.	S. Richarius Presbyter in monasterio Centula indicatur in Ferrarii Catalogo. Vitam dedimus xxvi April.
S. Guidonis, Abbatis Pomposiani, translatio Spiritum, indicatur in variis fastis. Acta vitæ ejus dedimus xxxi Martii.	S. Anastasii Papæ memoria est inscripta Martyrologio tertio Capuano apud Michaelen Monachum. Vitam ejus dedimus xxvii Aprilis.
S. Vitalis Abbatis, Ord. S. Basilii, translatio memoratur a Cajetano in Martyrol. Siculo et Ferrario. Acta dedimus ix Aprilis.	S. Zita virgo colitur hoc die Anconæ, sed Lucæ die quo obiit xxvii Aprilis.
S. Justinus Martyr memoratur in MS. Casinensi. Videtur Philosophus esse, cujus Acta dedimus xiii Aprilis.	S. Sisinni Martyris passio inserta est MS. Martyrologio Putriciano, Neapoli apud Clericos Regulares adseruato, item in scripto Carthusiæ Bruxellensis, sed nullo audito loco aut tempore passionis, Varii Martyres Sisinnii sunt in Martyrologio Romano, et plures ex aliis a nobis referuntur, a quibus num diversus sit, nescimus judicare.
SS. Maximus, Dada et Quiutilianus, seu Cyntilianus, Martyres Dorostori, memorantur in MS. Menologio Basilii Imperatoris et MS. Synaxario. Horum elogia dedimus, quando ab aliis Græcis coluntur, et in Martyrol. Romano referuntur xiii Aprilis.	S. Hermimon Episcopus inscriptus est Martyrologio Trevirensi S. Martini, forsitan Hermon sive Hermonas, ultimus sub gentilibus Hierosolymorum Episcopus, de quo sic scribit Theodoricus Pauli in Chronico universali : Thermon sanctus, Sacerdos Dei
S. Eleutherius, cum Anthia matre sub Hadriano Imperatore interfectus, memoratur in MS. Trevi-	

- Dei, Episcopus Hierosolymitanus effectus post S. Sabham, gloriose et multum sapienter rexit Ecclesiam suam. Qui etiam adveniente persecutione Ecclesie Catholice, Apostolicam inibi quam susceperat Cathedram illibatam conservavit. Tandem carne solutus conjunctus est gaudiis supernorum civium, anno (ut docuimus 18 Martii, ubi de S. Cyrillo) 314. De ejus cultu alibi nil invenitur.
- S. Luchtigernus filius Huatrati memoratur in MSS. Tam-luchtensi, Mariani et Angusii, et dicitur Abbas Inis-Tomensis in Tuamonia. De eo agitur in Vita S. Idæ Virginis ad xv Januarii a nobis edita num. 30, ubi dicitur S. Luchtigernus frequenter visitasse S. Idam; et in vita S. Mochamoci sive Pulcherii Abbatis ad xiii Martii, num. 3, ubi S. Luchtigernus dicitur, S. Luchtichernus probatus inventus in Christo Jesu. Plura de ejus Vita aut cultu non reperimus.
- S. Caernanus de Cluain-eich indicatur in MS. Tam-luchtensi, item apud Marianum Gormanum et alios, teste Colgano in 4 Appendice ad Vitam S. Columba Abbatis cap. 10 num. 14, ubi asserit colli hoc xxviii Aprilis in Ecclesia de Cluain-eich, idem confirmat ix Februarii in Notis ad Vitam S. Fursai num. 10, ubi S. Caurannus scribitur.
- Subneus Abbas Schelekensis Ecclesie et insule in Mononiensi provincia, refertur ad hunc diem in MS. Tam-luchtensi, et teste Colgano ad diem xi Januarii, ubi de S. Saibhneo Abbate Iliensi agit, etiam in MSS. Mariani Gorman et Angusii.
- Conchendus sive Concheunus, et Copa filia Dimæ indicantur in dicto MS. Tam-luchtensi, de quibus ulibi nihil legimus.
- Simeonis festum insertum est Kalendario Coptico apud Seldenum, sed quis ille sit, non satis intelligimus.
- S. Anserida Virgo colitur officio Duplici Nonantulæ in Italia, ubi corpus ejus servatur, forsan ex Cimeteteriis Romanis delatum.
- S. Cortillus Episcopus Verdensis in inferiore Saxonia memoratur hoc die a Ferrario; sed in vetustissimo MS. Ecclesie Verdensis cum aliis sex sanctis Ecclesie istius Episcopis recensitis (quos et Officium S. Seiberti, citatum a nobis in ejus Vita ad xxx Aprilis, suppressis nominibus sanctos vocat) S. Cortyla appellatur; ob Alberto Crantzio autem lib. 1 Metropolit. c. 29. Rortila. Ex quo Wion lib. 2. ligu Vitæ cap. 33. et ex hoc Ferrarius Martyrem eum faciunt, quæ de re loco citato verbum nullum Crantzio. A Camerario etiam ad hunc diem Episcopus et Martyr Fastis Scoticis inscribitur, uti et Martyrologio Anglicano.
- Stephanus Archiepiscopus Cantuariensis (qui exul in Pontiniaco assumpsisse habitum Cisterciensem dicitur (refertur cum titulo Beati ab Henriquez et Bucelino. Silent Martyrologi Angli.
- B. Balto Abbas Wessebrunensis in Bavaria creatus est anno 1129, præfuit annos sex et viginti, qui aquam in vinum vertit facta Cruce, et alia plura miracula fecit. Ita tomo 3 Metropolis Salisburgensis apud Wiguleium Hundium p. 487. Hunc Menardus et Bucelinus referunt ad hunc diem. Silent de eâ Raderus in Bavaria sancta et pia, Canisius in Martyrologio Germanico et aliis.
- Bernardus Abbas Monasterii S. Joannis de Tarouca in Lusitania ordinis Cisterciensis cum titulo Beati, memoratur a Chrysostomo Henriquez in Fasciculo Sanctorum Cisterciensium lib. 2 dist. 26 cap. 36 et a Cardoso in Hagiologio Lusitano et aliis.
- Ozanna a Cataro, Virgo tertiaria Dominicana, indicatur cum titulo Beate ab Arturo in Gyneceo sacro.
- Angelus a Civitella et Joannes Riccius Sartiani in Tuscia circa an. 1433 pie mortui;
- Stephanus a Renoso in Corsica floruit circa an. 1525 et miraculis clarere dicitur;
- Ludovicus Regiensis primus Cuppaccinorum Provincialis in Calabria, 1537 defunctus; licet cum titulo Beati ponantur in Martyrologio Franciscano, deficiente tamen sufficienti publici cultus notitia, a nobis hoc loco ponendi sunt, uti etiam.
- Clara Virgo, ejus corpus in monasterio sancti sepulchri Venetiis aliquam habet venerationem, sed, uti opinamur, privatam dumtaxat, nisi magis publicam ei deferri, et certum obitus cultusque diem nos doceat aliquis.
- Joannes Berrerius Congregationis Fuliensis institutor et Abbas Romæ anno 1600 mortuus indicatur ab Henriquez, Chalemoto et Bucelino cum titulo beatæ memoriæ, et late deducitur institutio dictæ Congregationis: refertur etiam inter Pios a Sausayo.
- S. Theognides,
S. Rufus,
S. Antipater,
S. Theostichus,
S. Artemas,
S. Magnus,
S. Theodotus,
S. Thaumasius,
S. Philemon,
SS. Zenon et Vitalius Martyres inscripti sunt Menæis Chifletianis, in aliis
xxix Aprilis.
- S. Petrus Martyr Mediolani ab hæreticis interfectus, memoratur in MS. Centulensi S. Richarii, ab aliis omnibus recolitur
xxix Aprilis.
- Marculphus Abbas Mantuentiæ in Normannia proponitur in Ferrarii Catalogo, ab aliis
i Maji.
- S. Monicæ matris S. Augustini depositio inscripta est MS. Martyrologio Bruxellensi S. Gudila, aliis
iv Maji.
- S. Floriani Martyris translatio celebratur in MS. Florario. Dies natalis agitur
iv Maji.
- Dedicatio ecclesie S. Irene, antiquæ et novæ, celebratur in Synaxario Græca Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis. Culinus de Originibus Constantinopolitanis pag. 38 ait Constantinum Magnum ædificasse ecclesiam veterem S. Irene, quæ vetus respectu recentioris dicitur. Sunt varix Martyres Irene nomine, ex his mense Aprilis dedimus aliam in Die, aliam xvi. Magna-Martyr Irene sub Numeriano passa colitur
v Maji.
- B. Joannis Presbyteri et Confessoris, in civitate Beverlacensi apud Angliam, memoria proponitur in Scripto aliquo Carthusiæ Bruxellensis. Videtur S. Joannes Beverlacensis esse, dein Hagulstadensis Episcopus et Archiepiscopus Eboracensis ejus Acta daturi sumus
vii Maji.
- S. Ursicinus medicus, relictus in Actis S. Vitalis, qui cum ad Martyrium animavit, memoratur in MS. Bruxellensi S. Gudila, ab aliis recolitur una cum SS. Gervasio et Protasio
xix Junii.
- S. Jason et Sosipater Apostoli ex lxx, memorantur in MS. Græco Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani, item in Menæis Cardinalis Mazarini et aliis MSS. itemque in tabulis Kalendarii Moscovitici: apud Possevinum in Ruthenico perperam Nason scribitur: ambo habentur in Menæis excusis et aliis postridie. Verum celebrantura Latinis S. Sosipater, apud Berœam,
xxv Junii.
et S. Jason, in Cypro
xii Julii.
- S. Jason Martyr inscriptus est Fastis Galesinii et Ferrarii, citatis Græcis, qui eum referunt sequenti die: ac Latini, ut diximus
xii Julii.
- S. Liborii Episcopi translatio, Cenomanis Paderbornam, celebratur a Græveno, Canisio, Gelenio, item in Martyrologio Colonie et Lubecie anno 1490 excuso

- culo, et MS. Florario. Dies natalis est xxiii Julii.
- S. Christophorus Martyr memoratur in genuino Beda, et a Rabano, item in MS. Casinensi, Trevirensi S. Maximini et S. Martini, ac MS. Adone Reginae Succiae. In quodam Scripto Carthusiae Bruxelleusis dicitur Translatio S. Christophori. Dies ejus natalis, quando non est in genuino Beda, censetur xxv Julii.
- S. Andoeni Episcopi Redonico natalis indicatur in antiquo MS. Trevirensi S. Maximini. Est is S. Andoenus Rotomagensis, et colitur xxiv Augusti.
- S. Adelphus Ep. Metensis notatur a Molano, tamquam si hodie esset depositionis memoria: Molanum sequitur Diarium Reliquiarum Pragensis ecclesiae, cui inseritur S. Adelphus Episc. propter partem de crure aut brachio allatam anno 1372. Sed errare Molanum ostendimus, quando ipsum colit Metensis ecclesia, et inscribitur Romano Martyrologio, ipsiusque Molani ad Usuardum additamentis, die xxix Augusti.
- SS. Evodius et Onesiphorus Apostoli inscripti sunt Menais Chriftianis: ast abis sequenti die. Ex his S. Evodius Episcopus Antiochenus colitur vi Maji, et S. Onesiphorus vi Septembr.
- S. Anati, Episcopi Senonensis, elevatio Duaci facta, memoratur a Molano, Saussajo, Canisio, Wione et aliis. Vita ejus erit longa xiii Septembris.
- S. Lamberti, Episcopi Trajectensis, translatio solenni cultu celebratur, et indicatur in quamplurimis Martyrologiis MSS. et excensis. Dies vero ejus natalis celebratur xvii Septembris.
- S. Matthæi Apostoli translatio corporis Salernum celebratur in MS. Florario. Dies natalis est xxi Septembr.
- S. Paphnutii Ægyptii Martyris Acta referuntur ad hunc diem apud Lipomanum et Surium: sunt ea accepta ex MS. codice Cryptæ-Ferratæ, quæ perperam Metaphrasti tribuuntur. De iis et S. Paphnutio egimus inter Prætermisos xix Aprilis. sed Acta reposuimus cum aliis Græcis et Romano Martyrologio ad diem xxiv aut xxv Septemb.
- S. Paphnutii Abbatis, et quingentorum quadraginta sex Martyrum memoria, indicatur a Molano in Actuario Usuardi. Videntur illi esse qui in Rom. Martyrol. et ab aliis referuntur xxv Septembris.
- S. Saturius Eremita, Magister S. Prudentii, Episcopi Turiassonensis, memoratur hoc die ex Marietta a Ferrario in catalogo. Tamajus nomen ejus nulli inscriptum esse Martyrologio ait, colit tamen in territorio urbis Numantinae seu Soricensis, ubi sepulcrum ejus visum, a vicinis oppidanis, et Vitam ac mortem ipsius consignat ad diem ii Octobris.
- S. Cyriaci, Romani Papæ, translatio reliquiarum Tuitiam ad monasterium S. Heriberti, inscripta est Fastis Coloniensibus Geleni. Ab aliis dicitur solum fuisse Vicarius Papæ, et adhæsisse Ursulanis, et cum iis martyrio effectus. De qua controversia poterit agi xxi Octobr.
- S. Exuperii et Lupi, Episcoporum Baiocensium, susceptio corporum apud Corbolum in diocesi Parisiensi, memoratur in Supplemento Saussaji, et S. Exuperii etiam a Ferrario. Colitur hic i Augusti, et S. Lupus xxv Octobris.
- S. Eusicii, Presbyter et Confessor Bituriciæ, sive Biturigibus, nonnullis Eusebii, perperam aliquibus Episcopus creditur, ei proponitur apographis Martyrologii Hieronymiani, ac MS. Richenariensi, necnon apud Florum ex MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi. In Actis opud Labbæum, quo et alii cum referunt, dicitur in Domino decessisse xxvii Novembris.

DE S. MARCO EPISCOPO, ET DUOBUS PRESBYT. MARTYRIBUS ATINI IN CAMPANIA. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I Vita, passio, ac sepultura sancti: corporis inventio post annos fere mille.

AN. LXXXII

C

Atinum vel Atina, urbs olim Episcopalis, nunc sola veteris celebritatis fama spectabile oppidum, ad radices Apennini in Campania, hinc Soram inde Cassinum respicit, pari fere utriusque milliarii octo intervallo, et in duplo circiter spatio vicinum habet Venafrum. Istud quam vane et falso jactat Deorum antiquissimum Saturnum conditorem, eumque apud se sepultum; tam vere gloriatur, fidei Christianæ lumen, inter primas Italiæ, illatum sibi esse a S. Petro Apostolorum Principe, et accepto deinde Episcopo Marco ejus discipulo sic illud invaluisse, ut nunquam deinceps extinctum fuerit, licet urbs ipsa crebris erudiis ac desolationes passa, tandem sub Eugenio III amiserit dignitatem Episcopalem. Extat apud Ferdinandum Ughellum, Italiæ sacræ tomo I ad calcem, Chronicon hujus urbis, usque ad annum mcccclvi haud indiligenter perductum, notatisque dumtaxat præcipuis rebus brevis satis; ex quo, priusquam ad cultum Actoque illustranda progrediamur, juvat excerpte rerum ad S. Marcum spectantium summum; omissa tamen Vitæ compendio, de quo infra; post quod, in explicatione histor.æ, continentis tempora persecutionis primæ, ita legitur de ejus Martyrio.

2 Romanæ ecclesiæ præfuit Cletus annis xii, mense uno, diebus xi. Sub hujus temporibus Marcus Atinensis Episcopus, discipulus B. Petri Apostoli, a Maximo, Preside totius Campaniæ, anno post Aprilis T. III.

Passionem Domini Lxiii, iv kal Maji. Qui annus ex antiquissimis Actis desumptus, juxta chronologiam Pontificiam, ante primum totum hujus mensis explicatam, esse vulgaris æræ LXXXII: et hujus anni Aprilis, mensis dumtaxat vii referebat Domitiam, Iddibus Septembris imperare exorsi, atque post mansuetudinis tenendæ spem de se populo factam cito resuscitantis persecutionem a Nerone inchoatam. Narrato deinde quæstionis et tormentorum ordine, pergit Chronicon: demum cum duobus Presbyteris, cum quibus coram judice fuerat representatus, ductus est extra urbem in campestris loco juxta monumentum quod vocatur Imperiale: ibique capita eorum a corporibus recidentes ea inhumata reliquerant. Fideles autem, qui intra urbem absconsi debebant, noctu pergentes, corpus B. Marci Martyris seorsim a capite posuerunt, alia vero duo in uno condiderunt sepulcro: et sic ubi posita sunt permanserunt usque ad tempora B. Silvestri Papæ. Ita Chronicon ex antiquis Actis, non distinguens primam sancti corporis sepulturam, tumultuarie factam; ab altera ordinatiori, quæ mox indicatur facta per S. Marci successorem Fulgentiam, qui sedit annis xxxi, mensibus vii, diebus xxviii; et sepelivit corpora Sanctorum Nicandri et Marciani, sub eodem Maximo Preside inter Atinum et Venafrum xvii Junii decollatorum, juxta corpus Christi Martyris Marci, constituens ibi parvum habitaculum. Hujus enim cura fuit studiosius

et a fidelibus raptum sepultus.

a Fulgentio successore decentius reconditur:

Marque sub
Domitiano
factus,

Studiosus recondere corpus B. Marci Martyris, et separatim caput a corpore ponere, utique post mortem Domitiani, anno xvi obitam, et post ejus acta a Senatu rescissa: per quod per aliqua indulta primum tantatis Ecclesiis, res suas sicut liberius atque ordinatus agere.

3 Mortuo Fulgentio Atinensem Sedem obtinere Hilarius, Urbanus, Lucius, usque ad Eleutherium Papam: qui creatus, ut ostendimus, anno vulgariter cxxx. anno vi pontificatus sui ordinavit in civitate Atina Salomonem Episcopum, qui sedit anno xxxvi menses x dies xxv. Hic cum esset natione Romanus, facundius ceteris Prasulibus apicem sui Prasulatus tenebat: composuit autem gesta Sanctorum Martyrum Nicandri et Marciani et Marci Prasulis. Ea cum minus docte composita viderentur seculo xi (forte quod transcribentium librorum incuria solvismis ac mendis ea opplerisset) rogatus fuit Archiepiscopus Capuani infra nuntiandus, cultiori Latinitati reddere Acta S. Marci: quod ita factum, ut antiqua illa perrexerint in ecclesia legi, uti probat sermo Joannis Ep. de Marco circa annum mxc compositus, in quo ipsi antiquorum Aetorum verba allegantur; eademque omnino videtur habuisse auctor Chronici, ex hisque præsulum sumpsisse compendium: quod proinde usui nobis erit, ad Acta recentius digesta non quo loco illustranda. Deinde

4 Sederunt Atinae Demetrius et S. Carus, de ejus Martyrio sequenti die agemus; tum Vigilantius atque Prudentius, Martyrii titulo ad i diem hujus ejusdem mensis consecratus, uti videmus.

4 Denique Melchisedes Papa anno Christi cccxiv, ultimo sui Pontificatus, ordinavit in civitate Atina Maximum Episcopum, qui sedit annis xxv, mensibus v, diebus x. In hujus temporibus constructa est ecclesia in honorem B. Mariæ semper Virginis et B. Marci Martyris et Pontificis, in eo loco ubi dicitur Pes-silicis, juxta monumentum quod vocatur imperiale, circa viam quæ dicitur monumentorum, magnis lapidibus, diversis marmoribus et excelsis columnis; in longitudine pedes clxxiii, in latitudine pedes xlii, habens in gyro murum excelsis lapidibus: in qua posuit corpus prædicti Martyris Marci, subtus altari majore, in quodam sepulchro marmoreo, cum lapideo titulo, nomen Christi Martyris intinante. Posuit et caput ejus separatim a corpore, in vasculo vitreo, simul cum clavis, in angulo ipsius basilicæ ab occidentali parte. Postea Julius Papa, primo anno sui Pontificatus, qui fuit Christi cccxxxvii, ordinavit in civitate Atina Eugenium Episcopum, qui sedit annis xxxi mensibus ix diebus xvi. Sub hujus temporibus constructa est arca, ubi requiescunt corpora SS. Nicandri et Marciani juxta Majorem ecclesiam a parte Septentrionali. Hactenus Chronicon: moxque de Eugenio successore Romano agens, loquitur iterum de prædicta ecclesia S. Mariæ sive Majori; et addit, quæ nunc ecclesia S. Bartholomæi Apostoli dicitur, quæ sita est in loco qui dicitur Pes-silicis, ubi et B. Marcus recepit Martyrium et per multa tempora quievit: et hic etiam erat Episcopatus.

5 Pergit postea narrare auctor, quomodo excisa funditus urbs temporibus Arcadii Imperatoris, restaurata sit Pontificatu Leonis I, idest circa medium v seculi; et quomodo munientes eam Atinenses, ædificaverunt in arce ecclesiam S. Mariæ, ac juxta eam Episcopum, priori scilicet loco in suis ruinis manente. Post annos paulo plures quam centum, destructa denno civitas atque ecclesia, denno resurrexit circa annum dcccxx; et Episcopus loco est datus. Cumque anno dcccclxxviii Episcopus Capuani esset in Archiepiscopatum electus, subjectu ei cum aliis suffraganeis est ecclesia Atinensis, in quo anno mxxxiv Adenulphus Archiepiscopus tertius constituit Episcopum Leonem, qui religiosissimus vir

et Deo amabilis, vixit in Episcopatu annis viginti octo scilicet usque ad annum Christi mxxii. Dicit creatum anno mxxxi, Licet enim Historia Inventionis S. Marci videatur ejus initia differre ad decennium: hoc tamen librarii erratum potius esse videtur, quam auctoris. Nam cum dicatur institutus Leo tempore Conradi Imperatoris, qui anno mxxxix obiit; patet erratum esse in numero: causam vero errandi præbent annus mxxvi, quo notabatur inventum corpus S. Marci. Et quia in dicta inventionis historia, ita res narratur, ut non apparat a consecratione Leonis usque ad ipsam multum fluxisse spatium, ideo præsumpsit ille utrobique numerum xl scribere. Quod esse evidens mendum facile apparebit ex chronico, juxta quod, hujus Leonis tempore constructa est ecclesia S. Mariæ in templo Saturni: hujus etiam tempore inventum est corpus Christi Martyris Marci, quod latuerat in episcopio Atinensi, videlicet reteri et desolato, sub altari majore, jam pariter destructo: quod altare ob patrata in loco miracula, de quibus historia, Leo ipse postea dedicavit in honorem S. Bartholomæi, juxta corpora SS. Nicandri et Marciani, seu verius antea dedicaverat. Sane quando fuit inventum corpus S. Marci, jam stabat altare; non quidem supra ipsum corpus, de quo nec cogitabatur quidem; sed juxta illud et prope sepulchrum Sanctorum dictorum; ipsam tamen fortassis vacuum, corporibus Venasrum translatis tempore desolationis, quod poterit xvii Junii evocari; satis est hic animadvertisse, fabricationem Cathedralis ecclesiæ non debere præsumi ipso statim Episcopatus initio susceptam; et uno anno fuisse absolutam, quod tamen dici deberet, si anno mxxiv ordinatus Leo, anno mxxvi, in dictam ecclesiam, utique jam absolutam, intulisset corpus S. Marci.

6 Cum autem a Leone condita atque benedicta esset ecclesia et restaurata, ipse de rebus quas tunc habere videbatur, in eadem ecclesia construxit cameras, in quibus ipse et sui successores habitarent, juxta majorem ecclesiam ob Occidentali parte. Interim inventum est anno mxxvi, vi Kal. Augusti, corpus S. Marci in Episcopium, idest novam Cathedralē, delatum. Deinde animum applicuit Leo ad Canonicum disciplinam eodem in loco ordinandam; atque in mente statuit, ut Atinenses Clerici ad ecclesiam S. Mariæ sponte et voluntarie pariter convenirent, et divinum servitium unanimiter Domino exhiberent, ad honorem sanctæ Dei Genitricis et ob reverentiam corporis beatissimi Martyris Marci, Atinæ civitatis Antistitis... Convocatis igitur universis Clericis, una cum D. Lando illustrissimo Comite et Advocato Bernardo, pariter cum omni populo civitatis, suæ voluntatis arbitrium et propositum in mente conceptum iis omnibus aperire curavit... et justum visum est universis, ne Clerici per diversa vagantes, et seculares curas atque sollicitudines semper gerentes, in divino se famulatu exercere, prout condecet, minime possent. Proinde Clerici consilio habito, quidam ex ipsis, non invitati neque coacti, ad ecclesiæ servitium gratuito pectore et sincera voluntate se contulerunt; videlicet Theoto, Angelus, Joannes, Almundus, Albertus, Joannes, Leo, Benedictus, Petrus et Joannes Presbyteri, et Benedictus Archidiaconus, et Gregorius et Marcus Primicerii; Dominicus et Atinus. Hi omnes rationabile obsequium Deo repræsentantes, ambularent in domo Domini cum consensu, ad Altare sanctæ Dei Genitricis sese cum omnibus suis rebus humiliter obtulerunt.

7 His autem et omnibus eorum vestigia secuturis concedit Leo privilegia multa, fundosque nonnullos per diploma, quod extat in fine Chronici Atinensis vel a scriptore vel ab Ughello additum, datumque (ut præfert titulus) anno ab incarnatione Christi millesimo quinquagesimo sexto, mense Julio, indictione viii, residente in urbe Roma summo et universali Pontifice Domino

D
anno 1031
datur Episcopus Leo,

qui restauravit et dedicavit ecclesiam S. Mariæ Cathedralē

E
in eamque intulit corpus S. Marci an. 1036

et ibidem instituit Congregationem Canonice Regulatorum

F

privilegiis et fundis eam stibitens,

Passionis Acta scribit Salomon Ep. Atina circa an. 130,

templum extruxit Maximus Ep. circa an. 330

quod et ecclesiale fuit.

Urbi circa an. 630 restaurata,

A Domino Papa Victore, et Imperante D. * Conrado piissimo Imperatore, et Capuanam ecclesiam gubernante Adenulpho Archiepiscopo. Ubi facile condonabis librario, quod mutare vel supplere præsumpserit nomen Imperatoris : suspicari enim quis posset ab aliquo, cui plus zeli quam doctrinae fuerat, existimante eum qui dicto anno imperabat Henricum, ipsum esse qui patri mox defuncto successit quinquennis, et propter schisma rebellionemque adversus Ecclesiam pene semper excommunicatus vixit, et indignum iudicante tum seclasti hominis nomen in fundatione sui Ordinis legi; extritum illud fuisse; et qui ipsum ad calem Chronici descripsit nomen arripuisse Conradi, quod meminerat in ordinatione Leonis legisse. Intelliges præterea numerum indictionis considerans, eumque cum anno Christi conferens; etiam Atinenses annucommunis rationem novem æmensibus ista ætate prævertere solitos, sicut de Hetruscis et Umbris demonstravimus, atque adeo annum hic debere accipi MLV, idemque dicendam esse de annis infra notandis, quoties ultra Martium menses adjuncti processerint: adeo ut hujus institutionis principium Atinæ inciderit in ipsa initia Victoris Papæ II, xiii Aprilis creati, quod etiam confirmans Chronicon Atinense, Tempore, inquit, Victoris Papæ II, facta est B Congregatio Atinensis in ecclesia S. Marice.

8 Erant scilicet hæc illa, felicia dicam? an infelicia tempora, quibus, totius pene Italiæ Clero Simoniacæ atque concubinatæ vitæ implicito, ex tantis tenebris cepit emergere lumen indeficiens, Ordo scilicet Canonico-rum Regularium: si non tunc primum institutus, certe tunc primum ad eam reductus formam, quæ Ordinem in Ecclesia singularem constituit, ad reformationem universi Cleri. Tunc enim suscitavit Deus spiritum Joannis Lucensis Episcopi, quo a corrupta Chri massa segregatos viros, disciplinæ sanctioris capidos, in unam ecclesiam sub Canonica regula victuros, collegit; et suo exemplo alios quoque Episcopos provocavit ad idem tantum, in quibus Leo iste unus fuit, ut ex dictis apparet: captoque semel operi ad perfectionem adducendo non parcam adhibens manum, fecit et dormitorium Canonico-rum, fecit et refectorium ad utilitatem Fratrum, fecit et coquinam cum pistrino. Ipsi vero ambulantes in novitate spiritus, nequaquam cultoris sui defuerunt industriæ: sed eorum novella vinea tam gratum sui odorem tota Campania sparsit, ut prænominatus Adenulphus Capuanus Archiepiscopus, ab iisdem rogatus S. Marci Passionem expolire, non potuerit se explere colligendis ex sacra Scriptura similitudinibus, quibus eximiam ipsorum virtutem illustraret. Id autem C laudatissimus Præsul fecit sub vitæ suæ mortalis finem, quem ante annum MLIX, ipsi contigisse affirmat et probat Ughellus.

§ II. Translationes et cultus S. Marci: quædam de eo figmenta rejecta.

I Inventum anno MXLVI S. Marci corpus, in ecclesia Cathedrali, ut jam vidimus, depositum erat, et ibidem anno MLV honorabatur; usque dum propriam sibi ecclesiam exigens Sanctus, eade re moveri Antistitem jussit. Hoc autem mandata exequente, et opus cito consummandum urgente, pios Atinensium conatus remuneratus est Sanctus exhibitione sui Capitis, quod pridem a corpore se junctum desulcrabatur. Interim vero urebat agros siccitas exitialis: sed et hanc tollendum copiosæ pluriæ largitione idem Sanctus promisit, quam primum in recentem ædem illatæ essent Reliquiæ suæ. Id ergo propere factum est, simulque dedicata nova ecclesia S. Marci, in Nonas Octobris, incensis populi studiis nullum moram indulgentibus Episcopo, qui longius tempus absolvendo operi destinavit, statueratque dedicationem celebrare anno sequenti, recurrente anniversaria inventi Corporis memoria xvi Kalendas Augusti.

Cum vero dedicationes ecclesiarum solcant Dominicis diebus celebrari juxta ritum Romanæ Ecclesiæ, ex ipso prænotati dici concursu cum Dominica facile erit definire, quod dedicatio ecclesiæ novæ facta fuerit anno MLXIII, cui littera Dominicalis fuit E. At, inquit, si anno Christi MXXXIII, Episcopus Atinensis ordinatus est Leo, hic autem solum annis viginti octo sedit, uti ad longum scribitur in Chronica apud Ughellum: jam profecto oportet mortuum fuisse. Fateor, sed cum Chronica illa annos Episcoporum primorum Atinensium componens cum annis Romanorum Pontificum, horum seriem sic invertat ac turbet, ut vix castigata tolerabilis evadere posse videatur Ughello, non est cur numeris inibi notatis adhæreamus sollicite, si quando evidentior ratio cogit alio deflectere; sicut hic cogit Conradi Imperatoris obitus et nunc evidens probatio institutæ anno MLV Congregationis Canonico-rum Regularium, atque post eam factæ Translationis Dedicationisque in Nonas Octobris, in die Dominica. Licebit igitur errorem manifestum corrigere, et triginta octo legere, pro viginti octo, ac sic usque ad annum MLXXI in viris retinere Leonem. Nam de successore ejus Palumbo aliud non sciimus ex Chronica, quam ordinatum esse tempore Henrici Imperatoris: ubi titulus Imperatoris adhuc indulgentius accipi debet, quandoquidem coronam Imperii sibi non assumpserat Henricus ante annum MLXXXIV.

10 His animadversis venio ad historiam Inventionis Translationisque, quam ex MS. vetustissimo Casinensi, litteris Longobardicis exarato, transcriptam habuit nobis Romæ dedit Ferdinandus Ughellus, una cum Vita ab Adenulpho concinnata, cum hymnis officii proprii, versibusque dictam inventionem describentibus; necnon cum Sermone Bonifacii circa annum CCCGLXX Episcopi Atinensis, in laudem SS. Martyrum Marci Nicandri et Mariani. annisque duobus sermonibus ante laudati Leonis pro festo S. Marci, et pro die Octava; et quarto sermone Joannis, sub onum MLXXIV æque Episcopi Atinensis: quæ omnia tunc recentior erant ab eo excusa in tomo 6 Italiæ sacræ, ubi de Episcopis Atinensibus agitur. Sed non placet, quod prænotata Inventionis Translationisque historia dicatur edita a Domino Leone venerabili Episcopo Atinensi. Etenim accuratius eam legenti apparet, non tantum aliam esse auctorem: sed talem qui post Leonis mortem, et quidem annis non paucis elapsis scripserit, ipso tamen Presbytero, cui caput S. Marci fuerat revelatum, adhuc vivente, et quæ viderat passim narrante, atque adro intra annum LXX aut saltem LXXX undecimi seculi. Quia Presbyter ille, cum facta sibi anno MLXII revelatio est, notatur fuisse veteranus; et visio reperitur, ut ipse hætenus narrat: de Leone autem dicitur, quidam ibi ordinatus Episcopus, sollicitus restaurandis sui Episcopatus ecclesiis, cum diocesim obit, venisse in locum; ubi dum jussu ejus repurgatur ecclesia S. Bartholomæi, inventum est corpus S. Marci. Cumque explicita esset series dedicationis factæ, negat auctor silentio prætereundum, quid in hac urbe, Clemens Dominus apud venerabilissima pignora operari dignatus est presenti anno, aliudque in monacho Casinensi patratum cum prius miraculum scriberetur.

II Igitur post Vitam ab Adenulpho conscriptam (quam etiam ex MS. Capuano exceptam anno MDCLXIV nobis miserat Silvester Agozza) omnis officii proprii Antiphonis, hymnis, responsoriis atque orationibus (hymni, autem possunt apud Ughellum legi) damus historiam jam memoratam, sed absque auctoris nomine, quod Leo esse potuit, ac forte is qui inter primos Congregationis Atinensis Canonicos supra memoratur; sed non potuit esse Leo Episcopus Atinensis. Quod si admittendus est Episcopus; auctor Palumbus hic fuerit, qui post Leonem tempore Henrici Imperatoris ordinatus, sedit annis xv, ut scribitur in Chronico. Post historiam, ponentur disticha, de inventione

composita

D
AUCTORE D. P.
anno 1063.

E

Historia inventionis translationisque scripta,

non a prædicto Leone Episc.

sed aliquantibus annis post ejus obitum.

ab alio quopiam Atinensi

deinde disticha male tributa Adenulpho Capuano.

quæ æque ac alia alibi Congregationes ejusmodi

insigni fama virtutis mox claruit.

Dum fabricatur ecclesia propria innervatur Caput,

et in illam cum corpore inferitur,

A composita neque enim credimus ipsa Adenulphi esse imo nec Leonis (de qua tamen in Chronico legitur quod in majore ecclesia, constructo ciborio super altari majore, illud versibus curavit ornare in cirentu ipsius laboris) sed alterius etiam junioris, qui vel ex populari traditione, vel ex informatione certiori, adiecit inventioni circumstantias aliquas, pene contrarias historicæ relationi, et saltem in hac præteritis; quod minime, credo, contigisset, si disticha scripta et probata fuissent priusquam historia componeretur.

Qui multa
S. Marco
scripsisse
dicitur Petrus
Diaconus,

12 Petrus Diaconus, Casinensis Chartularius ac Bibliothecarius, libellum de viris illustribus Casinensibus scripsit, ad ejus catenam, nescio quis alius, ipsius Petri elogium pro capite 47 addidit; enumerans ea omnia, quæ idem Petrus sua descripsit manu, partim ab aliis partim a se composita, partim composita ab aliis et a se aucta vel illustrata. Hanc triplicem scriptorum Petri distinctionem non intelligens Baronius, in Notis ad Romanum Martyrologium, citato perperam cap. 44 pro 47, ita liquitur, quasi omnia hæcenus commemorata de S. Marco composuisset Petrus, nullam aliam allegans qui scripserit de S. Marco. Ughellus de iisdem Vita, Translatione, Miraculis, a Petro Diacono scriptis, loquitur tamquam diversis a Vita quam Adenolphus edidit, et a translatione quam Leoni Episcopo perperam imputat; et quod mirabilius est, expresse addit; quæ omnia MSS. extant apud me hæcenus incodita. Interim edens ipse quæ inedita catenis fuerant, nihil adfert sub nomine Petri Diaconi, nec videtur habuisse, quod sub isto referret nomine, quin omnia hujus generis MSS. apud ipsum existentia, ipsomet petente et nobis ea data volente, scrutati, nihil tale invenimus. Sed ea solum quæ partim hic damus partim tomo 1 Italiae sacræ possunt legi.

solum ab
aliis composi-
ta transcriptis,

13 Ipsum tamen Petri elogium audiamus. Anno Incarnationis Dominicæ mxxxvii, ætatis autem ejus xxi, ad exilium directus est: in ipso autem dum esset exilio... descripsit ad Oderisium Abbatem passionem B. Marci et sociorum ejus... ac multas quæ ibidem subsequenter notantur Sanctorum Vitæ: destructionem quoque et restaurationem Atinæ urbis in B. Marci adjunxit historiam... Translationem B. Marci in civitate Atina et ejus miracula exaravit: Cantus B. Marci composuit, et Sanctorum Nicandri et Marciani. Quæ sic videntur intelligenda, ut Capuæ, ubi tunc Adenolphus Comes præsidebat, exulans Petrus, SS. Marci, Nicandri et Marciani Passiones transcripserit in unum codicem; Marci quidem ab Adenolpho, Marciani vero et Nicandro a nescio quo, forsitan ab eodem Adenolpho, cultiori Latinitati redditum, eisque proprio stylo adjunxit appendicem de destructione et restauratione Atinæ: ac rursus Translationem et miracula ejusdem S. Marci in alio Codice scripserit; eisque addiderit Cantum, a se de eodem Sancto compositum. Porro ipsius Petri Diaconi ac Bibliothecarii rogatu (ut dicitur cap. 43) Petrus Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, Passionem B. Marci versibus exornavit, qui hæcenus latent aut perierunt. Denique Ughello et Ferrario testibus, Petrus Paulus Florus Urbinas contexit Vitam et Passionem Marci, quæ Romæ anno mxcix edita est. Nos eam non vidimus, nec magis videntur æstimasse Ughellus et Ferrarius, unum solum arguendo ostendentes, quod in assignando anno Martyrii sub Domitiano peracti, unumquemque, qui cum respectu ad Christi passionem in Actis antiquis notabatur, ad Incarnationem ejusdem Christi transtulerit palmam in mundo.

alia aliorum
scripta.

14 De cultu et quidem solemnissimo S. Marci apud Atinenses dubium esse nullum potest, cum ex Officium proprium, extantque sermones de quibus dictum. Imo festum fuisse duplex, alterum passionis hoc xxviii Aprilis, alterum inventionis xvii Julii, satis ex iisdem cognoscitur. Quod cultus iste ad vicinas ecclesias,

puta Venafranam, Soronam atque Casinensem sese D extenderit, quis ansit affirmare? quando nec Capuæ quidem (cujus urbis Archiepiscopus Adenolphus ea elaboravit, quæ adhuc ibidem in istius Ecclesiæ monumentis servantur, Vitam scilicet et Officium proprium) quando, inquam nec Capuæ locum invenit in Calendariis quatuor, quæ ad istius urbis usum conscripta jam olim Sanctuario suo Capuano inseruit Michael Monachus? Primus externorum Cardinalis Baronius, Martyrologium Romanum recognoscens, S. Marci memoriam ab universa Ecclesia faciendam ordinavit his verbis: Atinæ S. Marci, qui a B. Petro Apostolo Episcopus Ordinatus, Æquicolis (in quibus Sora Baronii patria) primis Evangelium prædicavit, et in persecutione Domitiani sub Maximo Præside martyrii coronam accepit. Baronii seu potius Atinensis Ecclesiæ auctoritatem secutus est Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae quoddam Vitæ compendium texens. Presbyteros duos, Martyrii socios, nos adjunximus, ex fide Chronici Atinensis, tamquam Actorum veterum relationi innixa, quamvis eorum non meminerit Adenolphus in Vita a se expolita. Quod cum eorum nulla jam fiat in sacris mentio, ex ea solum arbitramur factum, quod omnis Atinensium devotio adhæreret S. Marco, et sic in oblivionem venerint socii, eo facilius, quod eorum in quo simul conditi sunt sepulcrum, non fuerit cuiquam revelatum aut requisitum.

nomen in Ro-
mano Murty-
rol

15 Qui sub Juliano Petri nomine, commentus est Adversario, mendacis apertissimus sententia, cum in Græcorum Menologio, quod Sirlatus compilavit, Cunsius edidit, legisset hæc verba ad præcedentem diem xxvii, Eodem die SS. Aristarchi, Marci et Zenonis. Fuerunt hi tres ex lxxx. Marcus est quem consuetudo nomine Joannem vocabant, ejus Lucas meminit in Actibus Apostolorum: fuit autem Episcopus ab Apostolis constitutus in Bibliopoli: hæc inquam cum legisset, et rursus sequenti die in Romano Martyrologio inveniret Marcum Atinensem Episcopum, verbis jam relatis commemoratum; occasione Bibliopolis, non ita longe abeantis a nomine Bilbilis, occasionem arripuit procreandi monstri, in ejus anatomia facienda, nequidquam desudarent posteri, figmentorum suorum defensores. Omnium sententias discutit refertque Tamajus in Notis ad suum Hispanicum Martyrologium Pseudo-Juliani verba num. 2 hæc sunt: Florebat adhuc sancta memoria Marci, cognomento Joannis: qui comitatus Petrum et Paulum, prædicavit Bilbili in Celtiberia, rursus alibi; ac postea Romæ a Petro Apostolo Episcopus ordinatus, missus est Atinam in Æquicolis; et ibi prædicans, in persecutione Domitiani sub Maximo passus est. Hæc ille, quæ quantis glossematum interlineationibus laborent ostensurus Tamajus, rem eo adduxit, ut probare conetur; hinc quidem arguendos Græcos, quod explosam sæpius a Baronio auctoritatem Dorothei sibi proponentes sequendum, Marcum, qui et Joannes dicitur, crediderint fuisse Episcopum Bybli (id enim omnino fictitum esse contendit, poteritque ad xxvii Septembris examinari) inde vero corruptum esse textum Juliani, quod Marcum, Atinam a S. Petro conversum (sic in Actis propriis legitur) confuderit cum isto S. Pauli socio; tandemque concludit esse legendum, memoria Marci, qui comitatus Petrum, post Paulum ad Hispanias, prædicavit Bilbili etc. Et sic pro merissima veritate omnia habenda esse contendit, neque dubitari posse, inspectis D. Didaci Porto-Carvero et Roderici de Acunha relationibus, qui sine examine totam Juliani ephrasim suis idiomatibus traduxere.

E

Hispaniis
affugitur
S. Marcus,

F
occasione
Marci co-
gnati S. Bar-
nabe.

16 Ultima hæc Tamaji verba spectant alium Pseudo-Juliani locum de eodem Marco num. 390, ubi is veritus ne parum eruditus in litteris sacris videretur, nisi ostenderet scivisse se, quod Marcus cognomento Joannes fuerit

ejus car-
pus Bracu-
re trans-
latum vo-
lunt,

A fuerit S. Barnabæ Apostoli consobrinus, quod fuisse multis argumentis Baronius asserit; nec volens prætermittere occasionem gratificandi Braccarensibus, luculentius melius ignorantibus quis S. Marcus apud se celebratur; denique prædictum locum relexit, eique primum inseruit istud de consanguinitate cum S. Barnabæ: deinde hanc clausulam addidit in gratiam Braccarensem, Passus est xxvii Aprilis: ejus corpus post translatum est Braccaram in Hispaniam: quod ego vidi coluique cum Domino meo Archiepiscopo Bernardo, ibidem nonnullos menses commorante. *Tamajus ex Acunha cop. 23 eandem fictionem exornat his verbis: S. Marci venerabile corpus exinde Braccaram translatum est, ubi in antiquissima capella suo nomini dicata ad campum dos Remedios in jaspidino sarcophago decentissime jacet. Ibidem plurima Deus beneficia tanti Martyris inopetratone hominibus impartitur. Ibidem Interamnensium accolarum concursu sancti Præsulis pignora visitantur, muneribus afficiuntur, et totis visceribus venerantur et coluntur. Humi pulvis ex sarcophago extractus variis medicamen est egritudinibus. Juxta capellam Xenodochium conspicitur. Via est in urbe, quæ S. Marci vocatur, ideo quod per illam ad oratorium devenitur, a quo nomenclaturam accepit. Quo tempore hæc facta fuerit translatio ignoratur, aut scribentium incuria aut annorum labilitate. Hæc ille*

17 Verum cum hujus translationis non meminisset Chronicum Atinense; ipsique Scriptores Hispani, quantumcumque scrutati, nihil de tempore, quo facta illa fuerit, in suis monumentis reperire se fateantur; credere non possumus, corpus illud, quod Pseudo-Johannes circa annum mxx, apud Braccarensem cum Archiepiscopo suo Toletano se vidisse fingit, idem esse, quod Atini anno mxxvi inventum, et annis xv post novo ibidem ad hoc extructo templo illatum fuit. Quis cum sibi persuadeat Atinenses, adhuc Episcopum proprium habentes, carissimo primum Apostoli sui et Episcopi pignore tam latenter invento, et nova Basilica tam liberaliter honorato, aut privasse ipsos se istud aliis donando, aut per vim fraudemque eo meruisse privari, custodiendo negligenter? Quomodo autem tam insignem eorumdem vel munificentiam vel jacturam auctor Atinensis Chronici ignorare potuit? aut si eam scivit, quomodo hoc quoque notandum sibi esse non credidit, qui omnia de S. Marco conatus est accurate docere, sicut initio hujus Commentarii vidimus? Divendum est ergo alterius Sancti ejusdem Marci corpus illud esse. Certe Antonius Fusconcellus in descriptione Lusitaniæ, S. Marcum, qui Braccare, colitur Confessorem vocat; cum is, qui Atinensium fuit Episcopus, Martyr obierit. Verba ejus pag. 521 n. 3, hæc sunt: In fano Braccarensi, cui nomen a D. Marco, situs est ejusdem nominis Confessor, qui ibidem claruit, cumque alibi obiisset, in eum locum est translatus: ubi et sanctitatis fama et miraculis enitescit. Denique ignorare potius videntur Scriptores Hispani corpus illud, quod Braccare servatur, ejus S. Marci sit: Augustinus enim de Castro Archiepiscopus Braccarensis, in litteris, quas anno mxxiv, ad Clementem VIII dedit, ita scribit: In hoc Xenodochio, dicat D. Marco, sancti ejusdem Marci Reliquias veneramur.

ACTA

Auct. Adenulpho Archiep. Capuano.
Ex MSS. Cassinensi et Capuano, collatis cum
editione Ughelli.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Aeterni Regis disciplinam sequentibus, universis in Christo sanctissimis Fratribus, in sanctæ Dei Genitricis ecclesiavitam Anglicam exercentibus,

Adenulphus Capuanæ Sedis Archiepiscopus, calculum candidum a Jesu Christo Domino feliciter promereri.

1 In unitate fidei mirabiliter congregati, formam vobis sumitis sanctitatis: et terram Ægypti caliginem fugientes, spirituali cantico vestris in labiis resonante, ad repromissionis terram sicut ala crieritis ita etiam et feliciter properatis. In montem Dei Oreb gressu inflexibili conscendentes, posteriora Domini felici oculo intuenini; ubi vos Moyse nobiliter a educante, cum populo via regia gradientes, neque ad sinistram neque ad dexteram declinatis; sed cursu indeclinabili eum ad patriam introductum effraciter edocetis. Anti morum Patrum sacra vestigia imitantes, Patriarcharum pariter ac Prophetarum doctrinam, eo quo debetis pio religionis intuitu prosequimini, qui in deserto et in invio et iniquoso Scripturarum puteos fodientes, mirabile vobis exemplum in suis Actibus tradidere; quia in aquarum nimia affluentia, divinæ scientiæ largifluos fontes spiritualiter reseravere. Habetis in cordibus aquam vivam, salientem in vitam, cujus plenitudinis inundantia totam terram irrigatis; et ut fidelium per vos mentes refulgeant, aurum exinde optimum apportatis.

2 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus requisitionis, Jesus Christus in domicilio vestro, doctor simul et hospes, inhabitat: cui cum Martha ministrare et cum Maria ejus eloquia casta diligentes audire studetis. Sedentes in speluncæ ostio cum Elia, expectatis sibilum aure tenus, qui nimirum ad supernæ patrie gloriam ineffabili cordis inspiratione vos provocat et invitat. Duplex illius spiritus in vobis remansit, quoniam ascendentem illum cum Helizeo vidistis; unde et Prophetarum filii vos cum Helizeo sequuntur: quia fidelis populus ad honestatis et religionis vestræ doctrinam pio caritatis intuitu invitatur. Circum doctrinæ sane murus inexpugnabilis, et protegit vos dextera Christi; qui mentes vestras ab omni sorde vitiosæ abelimat, et immensa suæ gratiæ inspiratione illustrat.

3 Jam denique per plateas Jerusalem, quæ auro mundo sternuntur, cum virtutum odore inceditis: et alui sanctorum Patrum vestigiis insistentes, eorum tam vitæ quam passionum recolitis solenniter et celebratis. Specialia tria virtutum genera diligentes, medio noctis tempore ad amicum acceditis, et tres panes Evangelicos ab eo cum maxima precum instantia, imo cum importunitate nimia, postulatis. Eos namque qui Jesu Christi sunt præcepta mirabiliter executi, tanta mentis devotione colitis et honoratis, ut et in passione socii, et virtutum splendore in eis videamini semper esse et prospicui. Rutilat inter vos pretiosus Martyrum cruor, quorum beatissima patrocina civitatis vestræ honorem amplificant et exaltant, et inter adversa vos protegent et defendunt, et inter prospera lætificant et exornant. Seva persecutorum rabies, cum plures Sanctorum longe, lateque gladio peremisset, beatissimum Marcum specialem vobis reddidit Martyrem; eumque in Atinensi nobilissima civitate sanguinis effusione et martyrii palma gloriosum effecit.

4 Colitis igitur Martyrem vestrum, eumque tanto propensius celebratis, quanto propensius in Christi amore fervescitis. Cujus venerandæ passionis historia, quæ minus docte fuit olim a quibusdam composita, meæ simplicitatis imperitiâ, ut iterata vice componendo edisseram, potestativè precis auctoritate compellit; et quod de tanti Martyris constantia, immensa Philoſophorum expromere deberet facundia, meæ inscientiæ parvitati, violenti exactione, elegantiori stylo reserare injungitis. Pia quidem voluntatis

D
PER ADE-
NULPHUM
EX MSS.

qui sanctus
ipse,

a

et populum
suum recte
instruens,

E

optimusque
exemplis
procedens,

b

ac Sanctos
ite colens,

f

c

S. Marcum
imprimis,

Passionem
ejus iudiori
stylo scriptam

cultus scri-
bi petri.

ubi corpus
alterius S.
Marci Con-
fessoris as-
servatur.

Ad Clerum
Atinensem

TER ADE-
NTEPHUM
EX MSS.

A voluntatis est quod imperatis, et ab universis laudabile quod deprecatis: sed nisi vestris orationibus fulciatis, in via prius deficiam, quam ad patriam recto itineris cursu perveniam. Confusus tamen de eo, qui turbam in deserto, no in via deficeret, suae ubertatis gratia pavit; et discipulos suos in campistri loco, ut alios docerent, edocuit, opus aggrediar quod jubetis, vestraque petitionis voluntatem supplere in omnibus studebo: et quod recto considerationis intuitu postulatis, secundum mearum virium facultatem, etsi eloquentia sterili, relatione tamen veridica et d animo fertili executioni magnopere mandare curabo.

quod aggre-
ditur auctor
ut allatu-
rus novi.

B Universaliter igitur omnes in Domino commo-
nentes rogamus, ut sacratissimi Martyris trium-
plum atque victoriam, qualiterque ad aetherea re-
gna laureatus ascenderit, illius passionem gesta-
que legentes, tota mentis intentione percipiant, atque
totius postposito dubietatis scrupulo fideliter cre-
dant. Nemo siquidem me existimet novellam mar-
tyrii plantationem in Jesu Christi Ecclesia introdu-
cere: quia antiquus est iste Martyr; non rudis nec
novitius, sed ex primitivae nascentis Ecclesiae prole
fecunda, beatissimus Marcus, inter primos unus
fuit de primis alumnus, sicut in subsequentibus,
Domino largiente, gesta narrabit historia. Nunc igitur
universos istius Martyris votiva seclennia reco-
lentes, ex quo debemus benigno pietatis studio exo-
ramus; quatenus et Christi amor semper in vobis
ferveat, et sui militis invictissimi concepta in mente
devotione, et fulgescat etiam, prout credimus et spe-
ramus, tam ecclesiae vestrae specialis honor, quam
et totius civitatis inexpugnabilis custos.

*Impressa apud Ughellum hae eadem, nonnullis men-
dis conspersa, exhibet: ita ut legatur*

a Educante. b Eliminat. c Conspicuis.

d Omnino. e Frigescat.

*quae omnia, minus commodam sensum evidentia, de-
scriptorum i operitia deputantes, ad sensum meliorem
levicula mutatione reduximus, in tribus primis locis se-
cuti MS. Caputnum; quod in duobus postremis eos-
dem cum Ughello errores habet.*

PROLOGUS.

Mira vir-
tus Spiritus
sancti in
Apostolorum
prædicatione,

C Ineffabilis summæ Deitatis clementia sacrosan-
ctam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam
in suo corpore, mirabiliter dedicavit; eamque sicut
gloriosam, ita etiam et fecundam in omnibus san-
ctis effectibus, septiformi sancti Spiritus gratia in
Apostolos superveniens, suae benignitatis inunda-
tione replevit; eosque ad evangelizandas omnes na-
tiones direxit. Mira pietatis gratia! Mira et insi-
guis Sanctarum virtutum præpotens efficacia! Nam
et in miraculis virtus effulsit, et in potentia virtutum
pius Ecclesiae vigor exerevit. Pretiosa est etenim in
conspectu Domini mors Sanctorum ejus: qui nimi-
rum quanto ferventiores pugnant in stadio, tanto
feliciores vivunt in regno. Vivunt profecto, qui vi-
tam mortuis reddunt, et per totius orbis circulum
signis inenarrabilibus in terris exuberant, et in cœ-
lesti gloria velut astra matutina sine fine coruscant.

et Martyrum
supplicis,

7 Prosperum iter Deus salutaris noster Marty-
ribus suis ostendit, ut et sanguinem pro ipso funde-
rent, [et cum ipso gloriam æternam obtinerent] imo
merito sibi merendo perciperent a præsidente in
cœlesti solio. Ipse namque, qui est gloriosus in
Sanctis et in majestate mirabilis, Martyres suos in-
ter vincula et tormenta gloriosos reddit et patientes:
et in sanctis actionibus eos declarat mirabiliter
efficaces atque potentes. Refulget nobis tamquam in
speculo vita Sanctorum: quos profecto si devotis-
sime veneramus in terris, præcipuos eos habebimus

intercessores in cœlis. Sacratissimi denique marty-
rii palma tanto sublimius rubescit in cruoris beata
effusione, quanto propensius fervescit in Jesu Christi
ampla dilectione. Videtur plane quod inter spiri-
tualia charismata Sanctorum sanguis velut ignis ru-
bescat, et vita eorum sicut liliorum candor in actione
clarescat. Æterna et incommutabilis providentia in-
dividuæ Trinitatis, lapidibus pretiosis inclusis, au-
rea eos corona exornat; sanctisque muneribus Rex
Regum, sua in supernis tribuens donativa, recom-
pensatione illos benignissima ditat. Sancti namque
ludibria et verbera experti, insuper et vincula et
carceres per fidem tandem regna vicere: nec defi-
cientes in passionibus, de humani generis hoste vi-
ctoriam obtinendo propter inestimabilem immensæ
spei beatitudinem, passionis calicem feliciter gusta-
vere. Eximie vero caritatis in animo retinentes fer-
vorem, spiritualem in suis mentibus conceperunt amo-
rem. Eos nempe, quos mater Ecclesia tamquam
parvulos lacte nutrit, postquam ad ætatis pleni-
tudinem venientes solidum cibum sumpsere, et po-
culum nihilo minus spirituale bibere, felici demum
cruore perfusos divina illos clementia ad regnum
decoris proxexit, et quemadmodum triumphatores,
a certamine milites redeuntes, in æternæ gloriæ
mansione solenniter et jucunde recepit.

ac cœlesti
eorum mer-
cede,

8 De quorum victorioso lucidoque collegio, unum
de primitivis Ecclesiae filiis, beatissimum Marcum,
Atinæ civitatis invenimus fuisse Pontificem: qui
certe eo amplius sublimis fulget in signis, quo feli-
cior inter antiquos Patres, regnum Dei appropin-
quandum, facundus et promptus, incredulo populo
suis declaravit in verbis. Ille etenim gloriosus Mar-
tyr et Pontifex, purpureo rutilans diademate, Ati-
nensem Ecclesiam, acsi proprio sanguine Christi
mirabiliter acquisitam, summa honoris gratia ditat,
eamque virtutum radiis plenius glorificando illustrat.
Civitatem sane per omnia reddens insignem, suis
patrocinis fovet et protegit; eamque defendendo,
clarificat et exaltat. Hujus igitur sacratissimi Mar-
tyris passionem, sicut in superiori epistola plenius
continetur, rogatus unanimiter a Fratribus blande-
que coactus, ea qua convenit alacri satis devotione
describendum, Domino annuente, suscepimus. Qua-
propter maxime precum instantia obsecramus, ut
eorum intercessionibus sanctissimi Martyris pa-
trocinium impetrare una cum nostris suspiriis va-
leamus, qui neam ignorantiam ea scribere coegere,
in quibus labia incircumcisa et lingua omnino polluta
halbutiundo succumbunt, et succumbendo deficiunt.
Ipsius denique sanctissimi Marci suffragia voto sup-
plici postulamus, ut qui excelsus vocatur in nomine,
humiles et eloquentes nos reddat in suae laudis ser-
mone. Justum namque dignumque a Fidelibus cre-
datur, ut cujus præconia devotissime recolimus in
terris, illius sanctum auxilium habere, nos scriben-
tes et vos legentes postulemus in cœlis. Legat ergo
quicumque voluerit, et omnem a sua mente dubieta-
tem procul abjiciat: quia totius non ambiguitatis
expulso nubilo serenissimam istius Sancti enarramus
historiam.

E
inter quos
clarus S.
Marcus,

ad cujus
Acta scri-
benda,

F
plurimum præ-
cium auxi-
lium petit
auctor.

CAPUT I.

*Genus S. Marci, religio, baptismus, prædicatio,
Episcopatus.*

Beatissimus igitur, Marcus, Galilæus ex Galilæis pa-
rentibus ortus, necdum baptismatis unda renatus, sed
sacri Martyrii diademate feliciter purpurandus, ab ip-
sius primæ ætatis erumpente crepusculo, in eximie
simplicitatis confidentia ambulavit, et paternarum
traditionum ceremonias observavit. Erat enim felix
in institutione Mosaica, felicior futurus Apostolicæ
fidei

Natione ac
religione
Judaus,

- A fidei doctrina mirifica. Nam ut omnibus in propatulo claruit, illud apud se fideli voto tractavit in mente, quod postmodum gloriosius ostendit in actione. A Galilaeis finibus divina providentia veniens, post longa marium terrarumque discrimina, in Atinensi tandem civitate sui cursum itineris terminavit, ibique nobile hospitium benignus hospes suscepit. Quae nimirum civitas, sicut ex antiquitate nobilis, ita etiam et bonis moribus erat flore jucunda: et licet adhuc gentilitatis esset caligine mibula, suae tamen celsitudinis magnificentia inter ceteras urbes fulgebatur eminentissima. In hac itaque urbem ingressus, insignis agnoscitur Christi futurus, beatissimus Marcus; eundem Palatiano, egregio et nobili vico adhaesit: qui una cum conjuge sua Aureliana benigne satis et officiose in domo sua eum suscepit; atque ut divinae placuit voluntati apud se retinuit. Erat quidem vir memoratus, sicut nobilitate praclarus, ita etiam et divitiis locupletissimus nihilominus et inhospitalitatis caritate praecipuus, gentilis tamen et idolis serviens. Sed misericors et mihi erator Dominus, ejus miserationes nec principio nec termino ullo clauduntur, istius domum suae benignitatis gratia miro et inestimabili modo respexit, atque
- B Palatianum cum Aureliana conjuge, quemadmodum quondam centurionem Cornelium, Apostolica praesentia visitare decrevit.

10 Aeterni Patris unigenitus Filius, postquam ex intemperatae Virginis utero assumptam nostrae servitutis formam Jesus Christus Dominus noster glorificavit, eamque ad Patris dexteram mirabiliter collocavit; eos quos reliquerat in terris Apostolos sancti Spiritus gratia illustravit, et per totius orbis provincias ad evangelizandum direxit. Apostolorum igitur Princeps et caelestis regni Claviger beatissimus Petrus; ex quo Antiochenam a Cathedram sui Pontificatus immenso munere consecravimus, ad eminentiorem omnium urbium b Romam Domino iubente sese conferre proposuit. Ex Antiochia vero Apostolus arrepto itinere, marinis se fluctibus dedit; atque prosperitatis aura spirante, optatum portum, cum Jesu Christi vexillo, signifer inexpugnabilis petiit. Tandem Romam intereundum ad Atinensem se contulit civitatem, ut eam prius athleta Christi fortissimus visitaret, in qua Marcum sibi discipulum acquireret; per quem et eandem civitatem a demonum servitute eriperet, et ad verae fidei cultum vocaret. Venit igitur tamquam a Deo missus caelestis nuntius: donum est ingressus Palatiani, ibique

- C Marcum reperit Galilaeanum. Quem profecto cum sancto afflatus Spiritu cognovisset Apostolus esse advenam multis eum cepit tentare sermonibus: et, quis esset, vel unde, quod etiam nomen haberet, inquisivit attentius. Ad quem ille simplici afflatus eloquio hujusmodi dedit responsum: Nomen mihi venerabilis, Pater, Marcus est: a cupabulis ex Galileae provincia oriundus, tamquam exul et advena in istis partibus maneo, et vitam in peregrinationis aerumnosa calamitate consumo. Paternis vero traditionibus die noctuque solerti cura invigilo, sacrae Legis censuram, a Deo per Moysen funulum suum Israelitico populo caelitus datam, fideli devotione observo: ipsiunque cunctarum rerum auctorem, omniumque viventium esse vivificatorem sicut ex cordis aequa ratione confiteor, ita etiam ex oris certa assertione approbo et confirmo.

11 His et hujusmodi verbis ex ore illius acceptis, sanctus Apostolus gaudio exultavit immenso, et gratias exinde Creatori omnium retulit Jesu Christo. Ex hinc suae praedicationis sumens exordium Jesu Christi discipulus, ut in Marco veterem hominem renovaret, sacris eum cepit documentis instruere, atque ad regenerationis lavacrum provocare. Pellem

namque vetustate consumptam, purificationis gratia, satagebat suo Domino reddere novitate praeclaram: et quae caecitatis erat obducta nigredine, studebat candidam reddere pio virtutum splendore. Et incipiens, ut in Evangelio legitur, a Moyse omnibusque Prophetis interpretabatur illi Scripturas; et totius Veteris Testamenti seriem multipliciter revolvendo, mysticas ei prolatis de Filio Dei sententias ore melliflue referebat. Referebat vir Domini, quater primus homo diabolica fraude deceptus justo Dei iudicio de patre suo frerit amant, te exclusus, et in horrendam maledictionis terram eiectus, universis fuit angustis et tribulationibus miserrimus et inobediens ille expositus. Nec praetermittebat, quod crescente malitia super terram, ne impietas ultra procederet, statuit pius et misericors Dominus, ut humani generis culpa et per aquam diluvii c pleteretur, et per novam regenerationis sacratissimam undam ad verae fidei gratiam purificatus homo reduceretur. Sic namque omnia disserendo discutebat, quo modo in Legis doctrina illius versabantur eloquia: modo sermo faciendus ad Patriarcharum et Prophetarum recurrebat quantum vaticinatus.

12 Sic denum beatissimus ille, cui nec caro nec sanguis divina mysteria revelavit, sed Pater qui in celis est, suae doctrinae spiritualia charismata promulgavit, et vere fidei confessionem benignum auditorem instruxit, quoad eum ad Jesu Christi lavacrum feliciter provocavit, et in angulari lapide fundator eximius petram incorruptibilem miro documento instituit. Intra domum namque memorati Palatiani enio Apostolico more catechizando erudit, saepe Dominici praeceptis plenus instruxit, et illum sacra baptismatis unda in sancti Spiritus gratia regeneravit; et universa divinae Legis mandata benignus magister eum edocuit. Novus itaque discipulus, ad verae fidei cultum vocatus, magistri cepit sacris vestigiis inherere, et immaculatam, quam per aquam et spiritum renovaverat, vitam piis studuit actibus decorare. Apostolus denique peragere coeptum cupiens iter, Marcum suae institutionis alumnum sibi associat, et in universis suis laboribus digna cum experientia probat. Ex Atinensi vero civitate pariter egredientes, et per diversa locorum hospitia verbum veritatis et fidei praedicantes, tandem ad Romanam urbis moenia veniunt, et itineris cursum inter gentiliu populos statuunt.

13 Marcus igitur, in fide promptissimus, ea quae ex ore Apostoli procedebant, pleno mentis acumine percipere modis omnibus satagebat, et in sui pectoris sacrario strenue remeabat: agebat quoque vir Domini, qualiter et veritatis doctrinam cognosceret, et cognitam sanctis operibus adornaret: fulgebaturque idem in signis atque miraculis, qui erat virtutum efficacia praepotens et mirabilis; et quem divina gratia sui muneris fulgere irradiabat, sanctitatis eximia operatio landabilem et perspicuum omnibus exhibebat. Apostolica documenta ita intra se retinere curabat, quod praedicationis munus aliis fideliter refundebat; eosque ad aeternae felicitatis gloriam continuis exhortationibus incitabat. Proinde carnis acceptusque Apostolo erat, quoniam in sacris actionibus morum honestate fervebat; nec quasi rudis et in fide novitius, sed tamquam miles egregius, optimus certator, adversus saevientis ignita jacula inimici, murum se inexpugnabilem opponebat. Sicut erat totius sanctitatis disciplina nec mediocriter informatus, ita nimirum sancti Spiritus igne videbatur accensus. Cernebat quidem obscena gentilium sacrificia, eorumque insaniam detestabilem benigno affectu corrigere non desistebat: ad hoc namque increduli populi aures demulcendo inflexit, quod Christianitatis titulo mirabiliter insignitam innumeram eorum multitudinem

Atinum profectus,

apud nobilem Pagannum divertit.

eadem advenit S. Petrus Romanum durus,

a

b

a quo redidit ritum ac religionis ratione,

de Christi adventu ac nova ejus lege edocuit,

D PER ADE-
NULUM
EX MISS.

Luc 24, 57

c

E

baptizatur,

f
unaque cum
eo Romam
profectus,

socium ibi
Evangelicae
praedicationis agit:

PER ADE-
NULGIUM
EX MSS

A multitudinem ad superna polorum gaudia sublimando provexit. Erat sane illius sollicitudinis magna solertia, ut credentium multitudini esset cor unum et anima una; nec discreparet a veritate quod concordabat in pura fidei unitate. Eis siquidem rudimentis, quæ a Magistro didicerat, alios etiam instruere nequaquam cessabat; et illius prædicationis sermo de die in diem incrementum virtutis et gratiæ percipiebat.

et urbis
Atinensis
Episcopus
consecratur.

14 Hæc et his similia benignus magister in Marco discipulo intuens, et felici consideratione divinam in eo refulgentem gratiam animadvertens, immensa cordis alacritate perfusus, ad potiora eum reservatum esse plenius intellexit: in quibus fraudatus minime extitit. Non immemor vero illius, quam olim reliquerat, Atinæ civitatis Apostolus, ad Pontificatus apicem summa cum honorificentia Marcum provexit, dignisque eum infulis decoravit. Antistitis igitur dignitatem adeptus vir Domini, et in eminentiori gradu feliciter sublimatus, quibus virtutibus emicuerit, quæve quantaque signa per eum sit Dominus operatus, universis luce clarius patet: quippe cum divina cooperante clementia, innumeris virtutum prodigiis usque hodie fulgeat, et celebris illius devotio in suis famulis plenius per omnia elucescat.

15 Sed jam ad narrationis seriem articulum reducamus, et quo ordine Atinensem visitaverit urbem, litteris mandare diligentis sollicitudine studeamus. Coruscantibus denique in beatissimo Marco signis atque miraculis, tanta in ipso efficacia curationum refulsit in brevi; quod cælesti eum gratia prosequente, a variis diversisque languoribus nonnulli civium emundati atque curati, salutis pristinae mirabiliter restituti fuissent; et Omnipotentis Dei magnalia suis confessionibus omnes unanimiter proprio ore resonarent.

ANNOTATA.

a Anno vulgaris Æræ 33, post Christi Passionem locatum esse Antiochiæ Sedem ostenditur in tractatu de Pontificibus num. 28.

b Ibidem dictum, Romam venisse Petrum, anno communiter 40, post Passionem 11.

c Minus apte foras mvideretur S. Petrus de his instruere Judæum hominem, nisi et ipse S. Stephanus in Actis Apostolorum alia æque nota vulgo in Synagoga explicasset: credo ut a notioribus et gratioribus incipiens, captata sic attentione et benevolentia, transeat commodius ad nova et minus grata, de Christo passo per ipsos, inculcanda.

CAPUT II.

Miracula patrata, oratorium et Sacerdotes consecrati, Gentiles conversi, Martyrium, sepultura.

I Interea celebratis in Romana urbe tam innumeris signis, ea quæ per Dei famulum divina gratia quotidie declarabat miracula, ad Magistri notitiam perveniebant: quæ videlicet nec surdus auditor satis benigne in sui pectoris secretario recondebant. Ex obsessis namque corporibus demones imperii sui verbo ejiciebat, leprosos mundabat, paralyticos curabat, cæcos illuminabat, mortuos suscitabat, ita ut merito illud Evangelicum Salvatoris illi de jure congrueret Pater meus usque modo operatur, et ego operor. Et item in alio loco Dominus dicit: Qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet et majora horum faciet. Apostolus igitur, eum quem in Ecclesiæ gremio educandum quondam susceperat, attendens in Fidei disciplina propensius eruditum,

Patratis
miraculis,

Joan. 5, 16
et 14, 12

et in Sacramentis omnibus vehementer instructum, qualiter eum ad civitatem Atinensem deberet remittere, competenti cœpit deliberatione disponere: quod e vestigio nec segnis Magister executioni mandare curavit. Nulla in medium mora, ad se quantocius accersivit, universa ei mandata proposuit, et secundum Apostolicam, quam ei tradiderat, decretalem sanctionem, examine per omnia subtiliori perquiri. Sed cum in sacræ Legis edictis apprime eum imbutum et accuratissime informatum persensit et intellexit; auctori omnium, bonorum Deo immensas gratiarum actiones persolvit: dehinc Dominicas illi oves ad regendum committens, potestatem quam a Jesu Christo Domino, fidei videlicet teste, susceperat, sui Apostolatus auctoritate, digna moderatione concessit, sanctique Spiritus ad ligandum solvendumque æqua traditione participem fecit.

16 Sic deînum Apostolica benedictione postulata atque percepta, securus jam de adipiscenda æternæ felicitatis gratia, profectionem letus arripuit: egressusque ab Urbe, continuo prædicationis officium inchoavit. Et mira summæ Deitatis elementia, tanta eum comitabatur signorum efficacia, quod per singulas civitates, per finitimas mansiones, vel quocumque se Dei famulus conferebat, crescente in illius ore fidei verbo, quot variis detinebantur infirmitatibus, protinus lusus ad Dominum precibus, ad ipsius nutum pristinam incolumitatem recipiebant: resolutisque vocibus, digna Christi præconia per ora omnium resonabant. Tandem appropinquans ad eam, quam olim deseruerat civitatem, quæ nimirum in prædicationis sorte sibi fuerat attributa, nec longiuscule ab ipsius mœnibus civitatis, suis itineris stationem in villa, quæ Septa-Iani dicitur, fixit, ibique ad modicum requievit. Ubi cum idolum aureum pariter et argenteum reperisset, mox illud redactum in pulverem dignis execrationibus delevit et conculeavit: atque prosperum exinde faciens iter vir Domini, totius sanctitatis decore irradiatus, Atinensem ingreditur civitatem.

17 In hac igitur urbe vir Dei ingressus, eam quam prius deseruerat domum [Palatiani] pristina visitatione requisivit: cui de more salutationis proferens verbum, Apostolicis eam sermonibus benedixit: quem cum de pristinae caritatis fœdere diligenti examine requisisset, uxorem illius universæ carnis debitum jam persolverisse cognovit. Ad hæc vir Domini blandis eum exhortationibus consolatus, exordium prædicationis ei facere cœpit; qualiterque istius seculi status, pariter cum vita simul etiam et cum deliciis omnibus, periturus sit atque casurus, evidentissima satis expressione ostendit. Aiebat plane, quod singula, quæ humanis oculis videntur esse subjecta, vana sunt omnimodo et caduca, et ab universis fidelibus penitus abdicanda. Sane invisibilia Dei vera esse et omnino æterna, nulloque prorsus fine claudenda, nimia instantia affirmabat. Hæc namque, dicebat, intemperatæ fidei credentibus sacra mysteria præstant: hæc nihilo minus arcana vobis judicia manifestant: hæc Angelorum et hominum veræ pieis integritatem reformant; quodque ceteris est excellentius, divinæ celsitudinis majestatem inæstunabili modo nobis ineffabiliter representant, et illius cognitionem perspicua ratione declarant.

18 His vero attonita mente perceptis Palatianus, et intra semetipsum non modicum stupefactus, quænam esset novæ institutionis regula, quæ talia de sua ratione proferret, tacitis cœpit cogitationibus secum revolvere et pertractare. Quem cum vir Domini diu hæsitantem conspiceret, vultumque illius immutatum cognosceret; Conturbant te, inquit, amice carissime, tuæ mentis cogitationes: movent animi

D
et probata
fide,

Atinum
profectus,

E
sumatis in via
agris,

et idolo everso

ad pristinum
hospitem di-
vergit:

F

quem prædi-
catione Evan-
gelii,

et adhortatio-
ne,

A animi tui secreta ea, quæ divinis sunt inserta co-
dicibus. Constans esto fili in verbis, providus in
sermonibus, credulus deinceps in nostris pro-
missionibus: quoniam quem hospitalitatis gratia
quondam hospitem suscepisti, illuminatorem tuæ
animæ in præseuti recipere meruisti. Ad hoc nam-
que me Dominus Jesus Christus direxit, qui tuæ
petitionis vota solita pietate respexit, qui vult
omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veri-
tatis venire: qui nos vocavit in admirabile lumen
suum, ut relictis omnium idolorum tenebris, in
fide probatus atque acceptus, ad æterni luminis
claritatem fidei voto purificatus accedas, quatenus
sacri Baptismatis unda renatus immarcescibilem
coronam digne percipere merearis. Quid plura?
Quid Palatianus ageret ad ista? Respondere qui-
dem rationi volebat, sed contradicere loquenti
nequaquam audebat: quoniam intra se veritatis
verbum concipiebat, et æternæ felicitatis brivio
perfrui summopere anhelabat: nam quem superni
muneris inspiratio ad fidei cultum vocabat, hunc
infestare cruenti hostis sævitia non valebat.

ab idolorum
cultu abdu-
ctum cum 57
aliis baptizat:

19 Consentit tandem salutaribus dictis, obtem-
perat fidelibus monitis; et a languoribus se atten-
tius mederi deprecatur, quos in idolorum cultibus
diutina temporum vanitate contraxit. Datur deinde
B fides, credulitas adhibetur, confessionis decre-
tum proponitur, sed et jejunium triduanum indicit-
ur: quibus rite peractis et celebratis, tertio die
Episcopus una cum suo illo familiari præcipuo ad
fontem procedit, aquam Baptismatis benedicit,
hominem sacri Chrismatis liquore perungit, et con-
fitemem cum omni integritate fidei suam creduli-
tatem sacri Baptismatis unda regeneravit, quem
etiam de fontis lavacro ipse suscepit. Eodem die
sancti Spiritus cooperante gratia baptizati sunt et
cum eo, numero hominum promiscui sexus et æta-
tis, quinquaginta septem. Templum demque idolo-
rum b, quod idem Palatianus juxta domum suam
habuerat, congesta in unum simulacrorum omnium
multitudine atque contrita, ad honorem sanctissimi
sui magistri Apostolorum c videlicet Principis,
templum Jesu Christo Deo sanctus Episcopus vene-
rabiliter consecravit: in qua nimirum ecclesia se-
ptem Presbyteros, totidem Diaconos ordinavit:
ubi incessanter die noctuque divina vota persolvens,
sa rosantia Dei mysteria devotissime celebrabat.
Sed et plures circumquaque degentes, unanimi vo-
luntate frequenter collectos, sacris fidei docu-
mentis erudire curabat; eosque Christianæ in-
stitutionis censura diligenter instructos, per aquæ
regenerationem illuminabat. Non multis vero evo-
lutis temporibus Palatianus, in sancta fidei con-
fessione persistens, in supradicta B. Petri basilica
d jejunis et orationibus continue vacans d dormi-
tionem arcepit in Domino; et signaculum fidei,
quod in Christo suscepit, bravium supernæ remu-
nerationis ab eodem recipiens, fidei voto repre-
sentavit.

b
et expiatum
fanum S. Pe-
tro consecrat,
c

ordinatis illis
Presbyteris et
Diaconis:

C

d

spatio 3 anno-
rum 5000
hominum
convertit,

20 Nunc igitur ad narrationis ordinem redeamus.
Elapsis namque trium annorum curriculis, quin-
que millia fere virorum et mulierum jam ad fidei
religionem sanctus Episcopus sua prædicatione
perducens, Ecclesiam quotidie in Domino confor-
tabat, et ut emolumentum in actionibus sanctis
perciperent, paternis exhortationibus roborabat.
Sed ecce iniquorum omnium caput diabolus su-
perveniens, qui aliquando unius felicitati invidens
malignis suggestionibus protoplastum de paradisi
amoenitate deiecit, Jesu Christi Ecclesiam impu-
gnare callida versutia cepit, et in suis satehti-
bus minabatur, quod exercere nequiter proponebat.
Quidam namque Maximus nomine, totius Cam-

Aprilis T. III

paniæ Præsidentis officium gerens, cum esset D
unus diaboli parasitus, furibundus Atinensem per-
venit ad urbem. Illic autem a Nerone crudelissimo
Cæsare suæ immanitatis pestilentiae cathedram su-
mens, ita Imperatoris sui tyrannidis sævitiam in
omnibus est persecutus, quod ad Sanctorum se
necem proterve invexit, multosque ferina crudeli-
tate peremit. Per Imperiales denique fascēs e Do-
mitiano Principe succedente, iste suæ impietatis
nequitiam exercebat. Eodem vero tempore cum in
Atinensi urbe universos ad idolorum culturas vel
cerimonias compelleret f et provocaret; beatissimi
Marci prædicationis sermo illucescebat: illius et-
enim tanta erat virtus signorum, quod ejus sacre
doctrinæ opinio ubique diffundebar et per ora
omnium pio rumore divulgabatur. Quod profecto
latere minime potuit.

PER ADENL-
FUM EN MSS.
tandemque ad
Marinum
pro Nerone et
Domitiano
in Christianos
sævientem
e

f

21 Pervenerat quidem ad aures illius nequissimi
Præsidis sanctissimi fama Pontificis, et prædica-
tionis verbum etiam innotuerat: quibus furibundus
ille multorum relatione comperta, nimio furoris
igne succensus, illico eum ad se accersiri præcepit.
Cumque beatissimus Pontifex in conspectu nequis-
simi judicis oblatas fuisset, nullamque ei, prout
assolet, favorabilem reverentiam exhibuisset;
protinus vesano iudice innente, unus ex circum-
stantibus stricto vehementius pugno Pontificis labia B
graviter percussit: eumque tanquam indisciplina-
tum et contumacem procaci vultu acerbius reprehendit.
Cui Sanctus, eximie ut erat simplicitatis, mitis-
simo afflatu respondit: Quid tumoris vel arrogan-
tiæ in senem simplicem reprehendis? Quid conti-
umeliæ meæ tibi molities irrogavit? Quid in me
redarguis, quod in te ipso ex ratione considerare
nec nosti? Hæc siquidem Magistri nostri sunt
documenta, hæc sanctarum virtutum præcipua
sunt instrumenta, hæc est Christi nostri summa
sanctitatis doctrina; ut percutienti maxillam,
præbeamus et alteram, et maledictum de oro
nostro non procedat, et orare pro persequentibus
et calumniantibus nos. Hujusmodi vero Christus
Deus noster virtutum nobis exempla reliquit et
humilitatis præbuit magisteria. Ad hæc iniquitatis
arbiter, nimio furore commotus, torvo eum in-
tuens vultu: Quo, inquit, intellexissime, ausu qua
insania, quæve temeritatis audacia nobis coram
positus talia proferre verba non erubescis? An
fortasse stulta simplicitate, vel, quod certius de-
prehenditur, nimio collectus senio, immoderata R
capitis insania fatigaris? Et cunctis circumstanti-
bus ait: Romani siquidem auctoritatis jura de-
cernunt, et Imperiales noviter litteræ decreverunt;
ut, ubicumque hujus vice sectatores reperti fu-
issent, mox absque ulla audientia punirentur: hoc
profecto plenius nostis, hoc ad aures vestras fre-
quenti relatione pervenit. Et Sanctus paucas ad
ista: Romani Principes hoc, Præses, ignorant,
quod pro reipublicæ statu Jesu Christi Dei famuli
auctorem omnium rerum communem Dominum
interpellent: et ut regnum suum quotidie augeat
et accrescat, et de die in diem in virtutibus sem-
per proficiat: quod si hoc aliqua ratione perpen-
derent, nobiscum pariter concordarent, et ab
hujusmodi vantis superstitionibus cauti et providi
delitescerent.

adductus ac
colopho casus,

blando reddito
responso,

R

22 Tunc iudex carcerali eum mandavit custo-
diæ mancipandum, famisque inedia censuit ma-
cerandum. Sed Omnipotens Deus, qui non derelin-
quit sperantes in se, angelica eum consolatione
mirabiliter visitavit, et cœlesti eum refectione
cibavit. Exactis igitur septem diebus, memoratus
tyrannus judicalem sibi sedem jubet parari, et
plus solito apparatus residens, Sanctum sibi exhi-

ad carcerem
ac inedium
dam, ut us di-
vinitus refo-
cillatur:

A beri præcepit. Qui cum fuisset ab Officialibus præsentatus, nulla interveniente mora, nullo sermonum auspicio habito, statim minister diaboli, inimicus æternæ salutis, jussit eum expoliari, et tamdiu fustibus cædi, quousque deficientes fatigarentur. Qui cum diutissime caderetur, Omnipotenti Domino gratias persolvebat dicens: Deus ago tibi gratias, qui me indignum et infelicem tui muneris participem facis, et per Apostolum tuum beatissimum Petrum æterni januas regni mihi præcipis reserari.

23 His ita peractis Præses se ad palatium contulit, et Sanctum denuo in carcerem retrudi præcepit. Illucescente vero sequentis diei crepusculo, malitiæ arbiter in amphitheatro civitatis tribunal sibi parari direxit. Sed priusquam ad curiam adventaret, hoc in suo prævidit consilio, ut missa continuo apparitione, damnatus ille, qui carcerali tenebatur afflictione captivus et religatus, a sapientibus civitatis conventus fuisset; et siquidem Deo suo, quem Christum appellat, potius quam diis deabusque offerre libamina decrevisset; priusquam in sui præsentia duceretur, diutissime tortus, flammisque lateribus adhibitis graviter adustus, suo dehinc judicio præsentaretur. Quo cum factum fuisset, et Sanctum a sanetimonie suo proposito neque verborum persuasionibus, neque poenarum minis vel cruciatibus revocare ratione aliqua potuissent; adhibita ei, prout jussum fuerat, terribili tormentorum congerie, demum judicii exhibetur. Cumque illi, quæ dicta, quæque fuerant facta, seriatim ab apparitoribus relata fuissent; protinus judex iniquitatis atrocem in eum sententiam protulit dicens: Christicolam Marcum, quem deorum nostrorum contemptorem invenimus, et a Romanis cerimonis simul et sanctionibus irrevocabiler deviasse cognoscimus, plurimis ei adhibitis, prout dignum est, cruciatibus, a utissimis etiam in cerebro clavis infixis, demum capitalem jubemus eum subire sententiam.

24 Tentus igitur statimque a perfidiæ executoribus alligatus, non longe a civitate in campestem ductus est locum: ubi dum nimis flagellis, omni in terram extenso corpore, gravissime perurgeretur, orandi aliquantulum veniam postulavit. Qua maxima precum instantia impetrata, flexis in terram genibus, elevatisque in cælum brachiis, totus perfusus lachrymis, hujusmodi preces fudit ad Dominum: Domine Jesu Christe, qui de sinu Patris ineffabiliter processisti, et sancti Spiritus cooperante virtute in sacratissimæ Virginis utero misericorditer descendisti, ut seculum perditum restitueres, et hominem sacratissimi tui crucoris effusione ad tuam gratiam et Argelorum concordiam revocares; adesto nunc quæso lacrymis gemitibusque meis, attende propitius et placare. Respice clementissime Deus noster me famulum tuum, et super gregem indigno mihi commissum, et per interventum beatissimi discipuli tui magistri mei, pro imminenti mihi articulo passionis, cælestem mihi impartiri digneris recompensationem. Eorum etiam non obliviscaris, piissime Domine, quos sub mei regiminis patrocinio hactenus custodivi, sed meis intercessionibus in conspectu tuæ gloriosissimæ Majestatis adjuti et sublevati æternæ felicitatis beatam per te sortem percipiant. Sed et hoc petitionibus meis adhibeo, ut civitatem istam tua benignissima protectione custodias: omnibus quoque digno mei memoriam celebrantibus hic et in perpetuum sempiterna gaudia largiaris. Conclutque: g Amen.

25 Deinde paululum remotus a loco, in manus se hostium reddidit g: qui, ut erant ad scelus per-

agendum veloces et avidi, continuo eum recipientes, terrarum scopulis illidere, et ut jussi fuerant cerebrum frontemque illius clavis acutissimis infigentes k, sacratissimum caput a corpore recidentes separavere. Fideles vero, qui intra urbem abscondi debebant, noctu pergentes, Martyris sacratissimum corpus cum maxima veneratione suscipiunt; et cum hymnis et laudibus in loco, ubi fuerat decollatus, sepelivere. Caput vero illius, quod longe a corpore positum fuerat, diligentius inquirentes reperiunt, quod separatim a corpore non sine quadam industria posuere. Passus est autem beatissimus Martyr et Pontifex Marcus post sacratissimum Domini passionem anno sexagesimo l tertio, iv Calend. Majas, tempore Domitiani Imperatoris. Christus vero Dominus noster, qui in suis Fidelibus semper gloriosus est et sublimis, in loco ubi Martyr est tumultus et passionis gloria laureatus, usque in hodiernum diem in nomine suo petentibus beneficia præstare non cessat, ad laudem et gloriam nominis sui; qui est gloriosus in Sanctis, et in Majestate mirabilis, vivens et regnans cum Deo Patre et cum Spiritu sancto per infinita secula seculorum Amen.

ANNOTATA.

a Chronicon ejusdem Jani idolum fuisse ait, et insufflatione viri sancti fuisse contritum: additurque, Habebat quoque eadem villa portas septem, quia undique muris vallata erat.

b Idem, templum quod Jovis dicebatur, pnta domesticum sanum.

c Idem addit, octavo post passionem Apostoli anno, utique sub Vespasiano et Tilo, satis quiete agentibus Christianis. Mortuus est autem S. Petrus, ut suo loco dictum, anno vulgaris æræ 63: cui templum Atinense postea dedicatum fuisse non ambigunt: sed an primum quoque oratorium a S. Marco fuerit sub ejus nomine dedicatum, merito dubites: cum ea res postea initium videatur habuisse a corporibus Martyrum, cum aliquam ceremoniam conditis, in eo, quod sub ipsorum nomine dedicabatur, oratorio.

d Item: Omnes possessiones et facultates suas eidem ecclesiæ conferens... et sepultus est intra eandem ecclesiam juxta introitum ejus.

e Successit Tito Domitianus Idibus Sept. anno 81, nec diu post videtur insinuassee persecutionem in Christianos. F

f Addit Chronicon, quinque milia hominum et amplius a S. Marco ad fidem Christi fuisse conversos, eo spatio quo sedit; hoc autem definit annos 20, menses 3, dies 13.

g Joannes Episcopus Atinensis, in sermone de S. Marco apud Ughellum, hanc ipsius orationem ex antiquis Actis recitat. Sed libet nunc intueri quid Marcus Beatus subdens adjunxit: Glorifico te, Jesu Christe, qui me indignum non fraudasti a societate Sanctorum tuorum: nunc autem quia te adjuvante pugnavi et vici, ideo deprecor te, Pastor clementissime, ut me adjuves in hora hac.

h Audistis, Fratres carissimi, cum Sanctorum Passio legeretur, quid beatissimus Marcus lanistis dixerit, cum jam accepturus esset remunerationis bravium, Eia, inquit, milites, facite quod facturi estis: jam enim Dominum meum Jesum Christum video. Ita idem Joannes Episcopus.

i Impressum erant inhæresere: et ita etiam est in MS. Capuano.

k Chronicon, Quorum unum in fronte, alterum in ejus corona infixaverunt.

l Esset hic ex calculo nostro annus æræ vulgaris 92, post

D capite clavis confuso plectitur:

k

et a fidelibus capite scorum condito sepelitur.

l

E

F

A *post quem adhuc triennio vixit Domitianus : at in sententia communis esset ille mortuus ante S. Marcum.*

HISTORIA

Inventi et translati Corporis,
Ex MS. Cassinensi.

CAPUT I.

Templum Sancti exstructum et dirutum : iumenta istic locantes puniti : corpus et caput repertum.

Fratres carissimi, humiliter postulemus gratiam Spiritus sancti, quo ejus repleti dulcedine de beatissimi Marci corporis inventione non incongrue reddamus sermonem. Beatissimus igitur Marcus Domitiano Cesare imperante Atinensis fuit Antistes : sub ejus temporibus, Maximo jubente Proconsule, clavis capite duris affixus, demum gladii ietu cervice percussus, Martyrii est palmam gloriose adeptus, atque in memoratæ civitatis confinio feliciter est tumultatus. Christiani vero, qui tunc temporis aderant, magno studio in ejus honorem construxerunt basilicam; quæ longo post tempore, ut ejus antiqua membra monstrant, a pravis hominibus devastata et ad solum est redacta. Multo itaque tempore sic permanente, ceperunt ibi rustici suas bestias, equos, et asinos nocturno tempore colligare. Sed omnipotens Dominus Marci sui dilecti famuli injuriam mirabiliter vindicabat.

2 Contigit autem, ut pertransirent inde viatores, et in loco eodem juxta sepulcrum, nescientes illie requiescere sanctissimi venerabile corpus, suos equos vellent collocare. Quædam autem sanctimonialis femina claustris obsistit vocibus, dicens : Nolite Fratres, nolite in hoc sancto hospitari loco, ne forte aliquid vobis mali contingat : vidimus enim Dei magnalia sapienter in hoc fieri sanctissimo loco. At illi pro nihilo ducentes hæc verba, eadem nocte manserunt ibidem, et facto mane insultantes sermonibus ejus ceperunt iter arripere. Sed antequam longe procederent ad modum sagittæ ictus, ceperunt jam ponere de facto : quia nunc eorum unus in terram cecidit mortuus, alter vero nondum peracto stadio in ipso itinere periit, taliter Domino cunctipotente sui Marci dilecti Martyris injuriam vindicante.

3 Alio itaque tempore, sicut a quibusdam fidelibus mihi relatum est, cum quidam Calabritæ onustis asellis mercibus ad prædictum locum sero venirent, et divertendi hospitium quærerent; quædam venerabilis mulier dixit illis : Nolite carissimi in hoc loco vestros asinos collocare, quia locus sanctus est : nam si præsumitis, non absque damno hinc transire valebitis. Qui sua inebriati vesania dixerunt ad eam : Ergo et nos mortui sumus, si nostros asinos custodire non possumus. Et cum nox jam plenius advenisset, collocantes se, et in medio asinorum eorum ponentes, quamvis audacter fecerint, tamen suspecti ne a lupis vel a latronibus raperentur frustatim custodiam posuerunt, nescientes Scripturam, quæ dicit : Quod timeat impius, veniet super eum. Arreptis itaque a somno et velut mortuis effectis, huiusmodi diverso veniens, in medio eorum ingressus, asellum abstrahens interfecit. Consimile namque miraculum mihi etiam memoratum venit, id ipsis referentibus, qui priora. Nam tunc quidam similiter eodem in loco, se de occidentibus quidam cum suo asello veniens, hospitium quærere divertit; et hinc a femina supradicta repellitur, ne divertat; et continuo cum suo asino hospitalis est, et eodem aselli cum suo simul ieravit, atque se protinus in terram grati quies-

cendi dedit. Tunc prætergressi latrones invenerunt eum velut mortuum dormientem, et invicem se in malum concitantes, restim continuo concidentibus, ei asinum abstulerunt : qui protinus a somno evigilans damnum invenit, et a loco tristis abscessit.

4 Ceperunt dicti homines metuere locum et ab injuria reverenter cessare. Quapropter cives peracto concilio nisi sunt eandem ecclesiam restaurare : et convocato Episcopo, a qui tunc temporis aderat, altare ibi in honorem beatissimi Apostoli Bartholomæi dedicare fecerunt, nescientes illud requiescere venerabilis Marci Martyris corpus, in ejus honore, ut æstimo, prius fuerat benedicta. Igitur tempore quo piissimus Imperator Conradus, regnabat anno Dominicæ Incarnationis millesimo trigesimo quarto, divina favente gratia, quidam illic ordinatus Episcopus, sollicitus pro restaurandis sui Episcopatus ecclesiis, ab iniquis et pravis hominibus desolatis. Et dum de loco in locum visendi gratia affuisset, pervenit tandem ad Episcopium antiquissimam urbis Atinensis : et ingressus prædictam ecclesiam, quæ in suburbano prædictæ civitatis adest; perstransque, invenit ante Sanctum altare congeriem lapidum, quæ de fractura murorum acervum fecerat, et valde suis alienisque oculis displicebat.

5 Tunc convocans ad se quemdam Presbyterum, assignans ei locum, præcepit dicens : Hunc accipe locum fili, et diligenter emunda. Presbyter autem sibi delegatum locum accipiens, devote cepit emundare : et dum per gyrum altaris effoderet, invenit lapideum titulum scriptum, et licet fractum, nomen Christi Martyris Marci intimantem. Quem videns Episcopus exclamavit dicens : O Martyr magne, ostende nobis indignis tua pignora sancta. Deinde conversus Dominum his verbis cepit toto corde devotissimo supplicare : Obsecro, Domine, obsecro, ut digneris nobis peccatoribus dilecti tui Marci Martyris tumulum demonstrare. Spero etenim et fideliter credo, quod hic requiescit Marci Martyris corpus, ejus iste titulus nobis nomen demonstrat. His ita peractis continuo ad propria repedavit, et ardentissimo desiderio noctem eandem duxit insonnem. Mane itaque facto quasi divinitus præcepit duobus Presbyteris, ut irent et ante altare foderent, quousque ibidem ipse descenderet. Inerat enim sibi non parva dubitatio, eo quod multa corpora hominum inde jacebant, et quod dubitatis rancorem a se auferre non poterat : unde et Dominum pulsare precibus cepit, ut sibi ostendere dignaretur, quod devota quærebat.

6 Presbyteri autem pergentes in dexteram partem altaris S. Bartholomæi ceperunt fodere. Secutus autem eos Episcopus, invenit eos incassum laborantes; intuensque eos accepit fossorium, et ipse propria manu cepit fodere; et dum labore esset fatigatus, reddidit illis. Et factum est dum ipsi foderent, pervenerunt ad tumulum, in quo sancti Martyris Marci corpus requiescebat; et nimio repleti odore, exclamaverunt ducentes,

Surge, benigne Pater, quod tu quæris ecce tenetur.

Qui statim de loco surgens, humoque prostratus his verbis omnipotentem Dominum collaudabat :

Gratia celsa fili, regis qui membra mundi,

Qui quodcumque cupis, cum via sine mora patrat. Gaudens quoque et vehementer exultans de tanto sibi concessio patrone, collegit pignora sancta. Sed non tam letus de toto corpore, quam tristis mansit de capite, eo quod non esset ibidem. Erat enim sublatum quasi hora undecima, et paucis interdicere, ne alicui panderetur; tamen tota civitas subito de fama repletur.

7 Cepit autem sancta pignora suis manibus diligenter

pro Fide in-
terempto
templum
extruitur :

in quo po-
stea diruto,

viatores cum
jumentis
pernoctan-
tes,

ea misero
casu postridie
amittunt :

atque idem
audientibus

asinus a lu-
po eripitur,

D
EX MS
et suis
alteri o la-
tronibus :

instaurato
templo,

a

b

c d

E

epitaphium
ejus inven-
itur,

F

•

et corpus
sue capite :

A genter abluere, et in scrinio collocare : et eadem nocte deputatis clericis, in hymnis et spiritualibus canticis tota nocte pervigiles jussit manere, ut facto mane ad Episcopium ejusdem urbis cum laude et gloria deportaret. Presbyter autem, qui prius titulum lapideum scriptum invenit, cujus et superius memoriam fecimus, erat tunc in infirmitate valde afflictus, ita ut de vita desperaret : qui ut hæc audivit, misit continuo ad eum, ut dignaretur sibi aquam mittere, de qua sacra abluerat pignora, quam medellam ab eo accipere mereretur. Mane itaque facto consurgens Antistes admonuit populum, ut pariter cum eo descenderet, et cum omni honorificentia ad supradictam ecclesiam Marci sanctissimum corpus transferret. Indutus autem sacris vestibus simul cum Ministris, qui secum aderant cum fthuribus et ceraptatis, et cum omni apparatu ecclesiastico viris et mulieribus, pueris et puellis, accensis cereis g Impositaque Litania ad locum tetendit, et levato inde corpore et in lectica composito laudem Domini decantando pervenit ad civitatem. Sed antequam Episcopium ingrederetur, Presbyter ille, quem superius pene mortuum memoravimus, incolumis cum accensis cereis oliviam sancto advenit corpori, laudans et benedicens omnium conditorem. Episcopus autem grates immensas referens omnium Redemptori Domino Deo, Episcopium ejusdem antiquissimæ ingreditur urbis, et venerabile corpus in confessione Dei Genitricis collocavit, expectans, ut sibi omnipotens Deus ostendere dignaretur locum, quem sibi aptum placeret [eligere] ad recondendas Reliquias venerandas.

8 Eodem quoque die, quo sanctum Marci levatum est corpus, accidit ut inde quadam sanctimonialis transiret, et dum longius ire satageret, ut audivit hoc factum, eundem divertit in locum : et dum se prona prosterneret sanctum adorare sepulcrum respexit ; et ecce particulam Reliquiarum, in medio jacentem, furtim levavit, et gavisus gaudio magno secum portare voluit. Quæ dum non longe ab ecclesia esset, antequam perveniret ad vadum h fluminis, tantus timor invasit eam, ut nec retro nec ante posset aliquando declinare. Recordata autem sancti Martiris Reliquiarum, continuo sericium velum, quo caput tegebatur, tulit ; et involvens ibi sancta pignora, remisit ad corpus, et mox quasi a vinculis absoluta ceptum peregit iter. Caput dehinc Antistes vehementer hæsitare, quid inde faceret, vel in quo loco eum reponeret, aut si sibi propriam domum construeret. Et dum hæc tractaret, affuit dilectus Domini Marcus in somnis cuidam religiosæ feminae dicens : Vade et dic Episcopo, animadvertat diligenter et nostrum evidenter pendat honorem : quia domus, de qua nostrum tulit nunc corpus, nostri honoris causa mirifice extitit facta. Quapropter ædem propriam quero : quod si neglexerit facere, sciat se hoc anno periculo subiacere. Hoc audito Episcopus expavit, et de visione nil dubitabat : quoniam mulier illa timorata nimis, quæ viderat eum juramento terribili affirmabat. Collatione itaque facta cum suis, in loco quo sibi comparuit, statim ad perficiendum opus cepit fundamenta jactare. Sed non absque divino nutu citius, ut aestimabat, complexit. Nam si sibi Deus, ut optaverat, tribueret facultatem, forsitan hodie membra caput non haberent.

9 Qualiter autem gloriosissimi Marci Martyris caput inventum est, silentio non est prætereundum. Nam quadam nocte euidam veterano Presbytero dormienti, ut ipse hæcenus narrat, vox facta est dicens : Surge et noli dormire. At ille expergefactus putabat se a suo socio, qui secum morabatur, in loco i vocari : et dum seiscitaretur, quare ? et nemo sibi responderet, iterum obdormivit, et necdum aperte

dormiens, denuo vox audita est dicens ad eum : D Noli tam piger esse, surge et in angulo hujus basilicæ quære thesaurum. Attonitus autem Presbyter ille et admirans, secum de visione cepit tractare. Sed antequam de lectulo surgeret, consimilis tertia audita est vox, præcipiens ut continuo surgeret, et ulterius de visione non dubitaret. Tunc Presbyter lætus effectus, putansque pecuniam certius invenire, festinus surrexit, et ferramentum aptum ad vepres scindendas arripiens, quasi divinitus ad locum pervenit ; et vepres quibus locus tegebatur abscondit, atque in ipso angulo in modum capsulae loculum factum invenit : quem statim aperuit, et invenit in eo caput gloriosissimi Marci Martyris simul cum clavis affixis, cum quibus iocpii cruciaverant illum. Et quamvis quod putaverat, minime inveniret ; tamen gaudio magno gavisus, lætabundus ad Episcopium venit, et cuncta quæ viderat enarravit. Magno itaque gaudio repletus est Episcopus, ut, si decem milia auri talenta invenisset, non tam lætus efficeretur, quam de hoc capite sancti Martyris. Et licet hæc visio non certius nomen istius Domini Athleta declarasset ; ille tamen affirmabat, quia hoc est sanctissimi Martyris caput, et Dei providentia reservatum, ne corpus absque capite conderetur. Anno itaque completo, consummata ecclesia in ejus honore, et capite juncto corpori, summa cum reverentia est in Non. Octobris solenniter dedicata. Scripsit autem et titulum lapideum ut priorem, et juxta locum posuit continentem hoc modo :

Ille Martyr magnus requiescit corpore Murens,
Quod, tribuente Deo, condidit ecce Leo.

Præsul Atinensis : lapis hic erit et sibi testis.
Inventum est autem xvi Kal. Augusti anno Domini cæ Incarnationis millesimo quadragesimo sexto.

ANNOTATA.

a Auctor Chronicæ hanc dedicationem videtur tribuere ipsi Leoni, sub quo facta inventio, et hoc illam posteriorem facit : potius credimus, quod sub eodem Gaudentio Episcopo, qui semel iterumque destructam civitatem reparavit, tempore Honorii Papæ I, hic quoque locus utcumque repurgatus sit, sacello ibidem condito : aut saltem unum ex iis Episcopis, qui anno dclx usque ultra annum millesimum latent, altare prædictum dedicasse.

b Obiit Conradus anno 1039, corrigendus itaque librarii error fuit, quo Leo ordinatus legebatur anno 1044.

c Id est locum primæ cathedralis, olim ad Pedem-silicis constructa, ut alibi dictum.

d De hac præterea antiquitate jam diximus conditorem Saturnum fuisse.

e Episcopium scilicet novum, id est Cathedralis S. Marci, quæ ipsius Leonis tempore extracta a civibus fuisse dicitur in Chronico Atinensi : quo satis probatur notabili annorum spatio prius ordinatum fuisse Leonem, quam fieret hæc inventio : etsi id minus hic appareat.

f Molim legere cum thuribulis : ceraptatas autem, intellego esse facies ex cera aptatas, donec ex antiquitate melius quid occurrat. Cerastatas pro candelabris, voce Græca legisse opud Anastasium bibliothecarium mihi videor.

g Imponere hic dicitur, quod nunc intonare, cantum scilicet ordinando, quod est Officiantis, ut loquuntur.

h Fluvius hic Melpis est, vulgo Mele aut Melfa, Atinense pomærium ex septentrionali et occidentali latere alluens, ac denique in Lirium sese immergens.

i Videbatur scilicet sibi esse inter ipsas veteris ecclesiæ parietinas, juxta sacellum S. Bartholomæi, ibique audire vocem monentis.

quod repretum

E conditur cum corpore Atini in nova basilica.

f

A

CAPUT II.

Miracula quædam invento corpore patrata.

*Agrum Att-
nensem ma-
gna siccita-
te liberat :*

Erat autem tunc immensa siccitas super terram, ita ut plurimi ex populo crederent finem adesse mundi; eo quod incendia et caligo magna totum invaserant orbem: nam herbe campi defecerant, virentia cuncta ardebant. In ipso autem periculo apparuit dilectus Domini Marcus eundem sanctimoniali femine, præclare vultu, longo et pulchro corpore, barba et capite candido, dixitque ei: Surge et dic Episcopo, Quare corpus nostrum tam diu retinet super terram? Ecce jam domus mihi parata est, quid moratur? numquid non cernit, quod populus siccitate periclitatur? Sciat profecto quia si corpus meum redditur terris, statim aqua Domini beneficio tota terra rigatur. Facto itaque mane surrexit femina, et quævidebat mirum avit. At ille hesitare cepit quid ageret (deceverat enim eo a die quo corpus inventum fuerat, basilicam dedicare) nam fideliter populus irruerat super eum dicens: Nolumus jam tibi amplius credere, si hæc beneficia a Deo nobis promissa retardare volueris. Sanctimonialis autem femina cum juramento affirmabat: Me in custodia retinete, et sanctum corpus reddite sepulturæ, et si tertia die pluviam non habetis, sine mora meum caput detruncate. Convictus autem, tam mulieris assertionibus quam et populi objurgationibus, quarta videlicet feria ipse cum aliquantis de populo jejunavit, et cum sero esset ipsis solis locum scientibus secretius corpus humavit, atque cum toto populo diem sacrationis denunciavit. Factumque est ut dies ille transiret; et sicut mulier repromisit, alia die tantam annipotens Deus pro honore sui dilecti Martyris concessit pluviam, ut subito tota terra aqua abundantissime repletur. At hæc tota civitas lætatur, quia in quod optaverat, sine mora tenebat.

b
aridum
manum
restituit :

11 Præterminisimus autem magnum et stupendum miraculum, quod omnipotens Deus eodem *b* die, cum adhuc sanctas Reliquias manibus versaret Pontifex, operari dignatus est. Nam dum quidam juvenis aridam manum habens superveniret, et in medio circumstantium populi se obijciens, prospiciens quod Episcopus languentibus aquam, de sua sacra abluabantur Reliquiæ, ad potandum porrigeret; cepit et ipse plena fide devotaque mente postulare, quatenus ei pro remedio suæ salutis dignaretur sibi porrigere: qui statim accepto vasculo benedixit, eique ad potandum porrexit. Sed statim ut ad os illius extitit propinatum, divina favente gratia illico manus ejus incolumis reddita haustum vasculum a proprio ore removit. Viso autem tanto miraculo admirati, cœperunt omnes glorificare omnipotentiam Salvatoris, qui tanta in his ultimis diebus ad confirmandum Fidelium mentes miracula operari dignatus est.

c
daemonem
*ex energu-
mena,*

12 Præsentiquoque anno, quid in hac urbe Clemens Dominus apud illius venerabilissima pignora operari dignatus est, silentio prætereundum non est. Nam dum ejusdam fabri filia ab antiquo hoste demens efficeretur, ita ut in loco, in quo consisteret, vel suam ipsam genitricem ignoraret: continuo mater ejus, cum cognovisset, festina de agro, in quo ad pascendum boves miserat, ad Episcopium cum ea cucurrit et præsentem Episcopo indicavit. Qui statim ut cognovit eam, ob invidiam antiqui hostis miserabiliter immanitatem, dixit ad eam: O mulier quid tibi faciam, ignoro; sed tanquam misericordiam consecutus, consilium recuperande filie vestræ salutis præbeo. Suscipe ergo; et continuo eum, in nostri Salvatoris Jesu Christi fiducia, ante sacrum ejus gloriosi Martyris tumulum projice. Confido enim et

fiducialiter credo, quod per ejus sacrum auxilium, **D** suo interveniente suffragio, ab ista infestatione filia tua sanabitur. Quæ mox ut audivit, confortata illius oraculo, per manum eam apprehendens, et in ecclesiam plena fide devotaque fiducia introduxit, et eam ante sacrum tumultu flebiliter, Dominum rogando projectit. Erat autem tunc hora tertia *d* dici: et permansit in hac oratione fere hora quinta, atque pro ea sacrificio Deo oblato, incolumis auxiliante Domino facta, cum sua simul genitrice, quæ cum gravi angustia et dolore ad Episcopium venerant, cum gaudio et lætitia ad propria sunt reversæ.

et dolorem
capitis de-
pulit

13 Denique cum hoc miraculum ad laudem Domini nostri Jesu Christi et præconia sui dilecti Martyris Marci, scriberetur, et de his virtutibus stupenti anima miraretur; quidam Monachus, bonæ memorie S. Benedicti cœnobii, adnotatum miraculum devote de manibus accipiens, sanctissimi hujus Martyris preces deprecens, quo sibi dignaretur subvenire, et dolorem sui capitis, quo sæpius cruciabatur, auferre; atque stylum perlectum in utraque parte sui capitis ponens, suppliciter se sustollens in prece agebat: Eia verende Martyr, mihi succorre precanti, atque pro tuo honore mei capitis tolle dolorem. Et cum hæc devotissime diceret, continuo, Domini largiente clementia, dolor capitis ab eo recessit: et mox lætabundus ad nos continuo repedavit, et quantum sibi Deus fecerit misericordiam meritis sui dilecti famuli enarrabat; humoque prostratus, et erectis in cælum manibus, cepit magna cum exultatione Dominum et ejus Martyrem collaudare.

E

14 Lætetur itaque, Fratres carissimi, et totis viribus jucundemur, exultemus et delectemur in Domino, pro ejus amore hic gloriosissimus Martyr Marcus supplicium pertulit mortis; et non tam de miraculis quam de ejus dulcissimo patrocinio gloriemur; in quo quando cum amore nostræ devotionis spem et fiduciam ponimus, absque dubio de magnis periculis, ab ejus sancta intercessione protecti, hic et in futuro liberati lætabimur. De signis videlicet atque prodigiis non semper quemque admirari oportet: quandoquidem non tantum sancti, sed etiam et peccatores in nomine Domini ea facere possunt. Unde in Evangelio in die judicii dicturi sunt: Domine nonne in nomine tuo demonia ejecimus, et multa signa fecimus? quibus dicturus est Dominus: Discedite a me operatores iniquitatis, quia non novi vos. Nam et B. Gregorius in sacro eloquio signa quoque infidelibus data esse refert. Ergo si signa infidelibus conceduntur, cur nos fideles in signis et miraculis miramur, et non potius in sanctitate confidimus? Nam ubi desunt signa, adsunt et suffragia sanctitatis.

inocendus
non tantum
ab miracula.

Matt. 7. 22

F
sed etiam
sanctitatem.

15 Ideoque, carissimi omni fiducia totaque mentis devotione solo prostrati, apud hunc sanctum Martyrem a Domino veniam postulemus; quatenus ejus sacris meritis impetrare mereamur, si ex toto corde et fida mente rogamus, quod pro salute nostra deposcimus, dicente Domino: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabitur vobis. Quæramus igitur auxilium ab eo, qui potens est et sanctum nomen ejus, et qui suos Martyres in æternum glorificat; ut pro illorum meritis, nos de periculis imminentiis assidue liberet. Scimus enim et indubitanter credimus, quod si quis eum non tepida mente precibus pulsat, quidquid pro sua salute rogitat, absque dubio obtinebit; ut ipse fidelibus suis polliceri est dignatus: dicit enim. Si habueritis fidem ut granum sinapis, diceretis huic monti, transi hinc, et transiret. Et si in fide non hesitaveritis, quidquid sine dubio petieritis, impetrabitis idipsum. Sunt quidem nonnulli qui petunt tepida fide, et ideo non merentur, quod quaerunt, accipere: et sunt alii, qui tam ardentissima

Joan. 16, 23

magna cum
fiducia.

Luc. 17, 6

A ardentissima fide petunt, ac si praesentem Deum habeant, et os ad os loquantur. Illi ideo exaudiri merentur et effectum precis suae adipiscuntur. Vos itaque adhortor carissimi, ut hujus sancti Martyris Marci auxilium imploremus, ut una nobiscum in suo patrocinio congratulemur, ut ejus assidue praecordia sanctitatis in terris attollimus, illius consortium mereamur habere in caelis, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

Lætitiam, plausum, voxque manusque ferunt
Se tendunt omnes Christi Genitricis ad aulam,
Illic cupiunt corpus ponere, Marco, tuum.
Sed tibi nec placuit, nec quæ copiere patrant,
Atque domum propriam Martyris ossa volunt.
Ante d. Pedem-silicis corpus stetit: inde moveri
Non potuit, cunctus coepit habere timor.
Tunc omnes spondent propriam sibi condere sedem e.
Et sic ossa ferunt ad loca quæ cupiunt.
Unde Patri summo, Nato, cum Flamine sacro,
Gloria sit perpes, laus, decus, imperium. Amen.

D
ubi immo-
bile novo
exstructo
templo ho-
noratur.

d

e

ANNOTATA.

a Die scilicet inventionis anniversario 17 Julii.

b Non dedicationis, sed feria 4 prænominata, ante-
quam corpus clam, ut dictum est, humaretur; quam
etiam feriam intelligi debet servata fuisse plurima, et se-
cutorum dedicationem fecisse latorem populo.

c Annus ipsius scriptiois notatur, quæ quamdiu di-
lata sit post hæcenus narratu non definimus: hæc sci-
mus scripta hæc cum adhuc viveret Presbyter, cui caput
fuerat revelatum: revelatum autem fuit anno dedicati-
onem præcedente 1062. Erit-manus etiam mortuum
tunc fuisse Leonem, et satis esse si circa annum 1080
scripta hæc fuerint.

d Hæc hactenus numeranda sunt ab ortu solis:
nam et tunc, cum venit mulier, Episcopus in ecclesia
erat; et postquam dominus ibi horas orando transegit, obla-
tum est probolante sacrificium Missæ, ut mox dici-
tur; expleto scilicet jam toto officio ecclesiastico anteme-
ridiano.

e Hæc appellatio non ad monachum, sed ad S. Be-
nedictum referri debet, cum miraculum in eo factum
recentissimum sit, eadem ut supra apparet anno scri-
ptum.

VERSUS

de eadem inventione et translatione.
Ex MS prædicto.

Causa lata canens exultat corpore Marci,
Quid iter ista dies glorificata fuit.
Sedis Atinensis Leo Presul jura a teachat,
Cum sic gloria sacri corporis aucta fuit.
Quidam Romanus urbem devenit Atinam,
Pontificem quærens: invent, alloquitur.
Martyr honorandus me misit, nomine Marcus,
Quæ mihi monstravit, b notificare tibi.
Ante sepulturam, quæ Martyris esse c Nicandri
Dicitur, invenies ossa beata viri.
Presul ad hæc letus venit huc, tumulumque requirit:
Vir monstrat: lapidum magnus acervus erat.
Tolluntur lapides, titulum lapis obtulit unus,
Incipiunt nomen cernere: Marcus erat.
Presbyteris terram jussit Pater inde cavare:
Coepit, lassatur: Presbyteri fodiunt.
Dum sic certatur, dum quisque labore gravatur;
Ad tumulum veniunt: panditur et tumulus.
Exit suavis odor: voluit Pater, ista latere:
Fama replet populum, turbaque tota ruit.
Tunc vero clamor ad sidera tollitur ingens:
Plebs, Pater, et Clerus glorificent Dominum.
Vesper erat, lavat ossa Pater, capsaque reponit:
Nox ruit in terras, ad sua quisque redit.
Manc ruit Clerus, Proceres, animæque potentes,
Vir, puer, atque senex, nupta, triennis, anus.
Pontificem digne tegit infula Pontificalis,
Et Clerus sacris vestibus induitur.
Accipiunt corpus, tota plaudent chorea,
Imponunt humeris, suscipiuntque viam.
Terra sonat pæhbus, trit aurea sidera clamor:

a
Leo Episcopus
Atinensis d
quærendo
S. Marci
corpore ad-
monitus,

b
inter templi
ruinam eam
epitaphio
reperit.

c
illud invenit:

d
et solemniter
Atinum
deducit

ANNOTATA.

a Hinc colligas, post mortem Leonis versus hos esse
compositos: putamus autem, quod etiam post scriptam
priorum historiam; et compositos esse eo fine, ut circum
arcam, ciborium vel absidem ecclesiæ S. Marci descri-
berentur: sicut de ecclesiâ S. Mariæ dictum, et Romæ
in usu fuit jam inde sub antiquis Pontificibus, uti etiam
nunc residua in quarundam ecclesiarum parietibus
vestigia ostendunt.

b Hujus revelationis nulla est mentio in historia, sed
veluti casu, dum repurgatur templi solum, inventus titu-
lus fuisse legitur, et de præsentia sacri corporis spem
fuisse inexpectatam.

c Auctor Chronicæ videtur supponere, SS. Nicandri
et Marciani corpora ibidem adhuc requieverisse: sed ve-
rosimilius arbitror, in excidio Atinensi arctam fuisse
speciosissimam arcam, atque Tenufrum delatum: nec
aliud Atinæ superfuisse quam locum Sepulture.

d Id ipsi suburbio nomen fuisse videmus, in quo erat
S. Bartholomæi ecclesiâ: quare dicendum videtur in
civitatis ingressu hoc miraculum esse factum; cujus quia
nullum vestigium est in Historia, penes auctorem sit
foles.

e Si ex publico voto debebatur ecclesiâ propria, quo-
modo ad eam construendam divina visione monendus fuit
Episcopus, uti monitus in historia dicitur; et quomodo
ibidem induitur dubius quid agat de sancto corpore?
Ob hæc sane ultimum locum his versibus dedimus, nec
potuimus eos antiquissimos credere.

MIRACULUM

Ex MS. Italico Bartholomæi Chioccarelli.

Populi Atinensis devotione erga sanctum suum
Patronum cursu temporis elanguescente, placuit di-
vine providentiæ eandem resuscitare stupendo quo-
dam miraculo. Surrexit per Campaniam et Basili-
catam universam tanta laborum multitudo, ut itinera
ubique infesta redderent: huic autem mala accesser-
at aliud nihilo levius, ingens scilicet defectus plu-
viæ; ex qua nata annone penuria famem addebat
jam siti laborantibus. Tunc gloriosus S. Marcus, suo
rum misertus civium, pio cuidam Sacerdoti appa-
ruit, denuntians, hoc Dei flagellum propter populi
peccata inamissum averti posse per penitentiam:
itaque adiret Episcopum Atinensem, eique diceret,
ut ab ecclesiæ ingressu usurarios arceret, donec
penitentes atque injuste parti restituentes eidem
reconciliari mererentur; quoniam fætor hujus pec-
cati coram tribunal Dei ascendens, vindictam pro-
vocabat assidue: Clericos quoque eadem labe infe-
ctos excommunicaret: scandalis autem amotis, ex-
hortaretur populum ad penitentiam, et indiceret
jejunium in profesto ipsius. Deinde subjunxit:
Leva oculos tuos et vide. Vidit autem Sacerdos
sanctum Pontificem, sublatum in aera, sic ut pedem
unum ponere videretur super unum, alterum super
alterum montium, qui urbi imminet; atque post
eum audiebat horribilem ululantium luporum
fremitum.

F
Grassanti-
bus lupis et
in grege
sevente se-
culatæ,

apparuit S.
Marcus jubet
et gratiam
sui festi pre-
cipit.

A freinitum. Quarenti autem Presbytero, quidnam id esset, respondit Sanctus, eam esse importunam luporum rabiem, migrantium ex territorio Atinensi, ad intercessionem B. Marci Virginis Atinensium Patronæ. Tandem quæsivit Presbyter: quisnam ipse esset, qui loquebatur sibi, responditque Sanctus: Ego sum Marcus, Episcopus vester, Protector hujus civitatis, a Deo missus ad hæc nuntianda tibi: atque hoc dicto disparuit. Tum Sacerdos cuncta ex ordine narravit Episcopo, hic vero exposuit Clero populoque. omnes autem, actis Protectori suo de tam singulari beneficio gratias, executioni mandavere præcepta illius; et Vigiliam festivitatis advenientis jejuniis, orationibus, atque operibus bonis decreverunt habere exercitam: quod et fecerunt. Igiter nocte ipsa, inter Vigiliam ac festum media, episcopissima pluvia totum Atinensem agrum perfudit, vicinis circum locis in sua ariditate permanentibus. Cujus rei fama cito dispersa, accolæ omnes Atinum evocavit: ut et ipsi pro suis qui-

que, agris eandem gratiam impetrarent apud venerandam sepulturam, ad Dei gloriam et famuli sui S. Marci.

18. *Hactenus Vita Italica MS. cum ceteris ejusdem generis Vitæ Patronorum Atinensium, ex Codice Neapolitano Cl. V. D. Bartholomæi Chioccarelli, Jurisconsulti, a cujus erudito calamo habet Neapolis Catalogum sive historiam Episcoporum suorum, in lucem datum anno 1643: quemque hujusmodi sacris libris alundare Beatus noster testabatur, Vitæ prædictæ mittens sui manu transcriptas anno 1638. Quamvis autem nulla hæc miracula adsit nota temporis: quia tamen, post extractam S. Marci ecclesiam et festum ejus in populo jam etiam, eaque omnia scripta quæ supra edidimus, res debuit contingisse: contigit autem cum suos adhuc haberet Atina Episcopos proprios, quos habere desuit circa annum MCL, ut dictum est; sequatur non diu ante vel post initium XII sæculi factam esse quam mirabilis gratiam.*

c. rea. an. 1100

DE SANCTIS MARTYRIBUS

B ZENONE, EUSEBIO, NEONE, VITALIO, CORCYRÆ IN IONIO MARI.

G. II.
ANIMABUS.
CAP. II
E

CIRCA ANNUM C

Coreyra,

suo Regulo aut Pæsule interfecti,

Elogium ex Menologio Basilii 1° p.

Ioniæ maris insula Coreyra est, in eaque ejusdem nominis urbs Archiepiscopalis, sub dominio Republicæ Venetæ, vulgo Corfu. Coreyra dicitur etiam Dianysio in Periegesi. Sed observat Eustathius dubiam esse scripturam hujus insulæ, dici nempe Κέρκυρα et Κόρυρα. Primum Evangelii lucem accepisse a SS. Sosipatro et Jasone, Apostolorum discipulis, tradunt passim Græci: imò a quodam eorum Rege (verius Regulo aut Prorege aut Præsule) ibidem interfectos fuisse. Colitur a Latins S. Sosipater xxv Julii et Jason XII Julii: quando illa erant accuratius discutienda. Uterque a Græcis in Menæis memoratur xxix Aprilis, est in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris xxvii ejusdem mensis Aprilis, et xxviii referantur hi quatuor Martyres ab illis conversi cum hoc elogio. Certamen sancti Martyris Zenonis et sociorum. Zeno Christi Martyr ac simul sancti Eusebius, Neon et Vitalius, ex Coreyra insula, instructi a sanctis Apostolis Jasone et Sosipatro, in Christo crediderunt: et proinde apud Cercilium insula Regulum accusati, ipsius jussu comprehensi sunt, et ab idolorum cultoribus gravibus catenis constricti coram ipso adducti fuerunt. Cum vero ab eo interrogati Christum professi essent, vestibus primum demutati ac super humum extensi, tum manibus pedibusque devincti, crudeliter per plures horas virgis e funibus confectis cæsi sunt, ut egerentur Christum abnegare et idolis sacrificare. Quod cum constanter recusassent, ac ne verbo quidem consensissent daemones adorare; denuo in carcerem prope mortui detrusi sunt; ac postea ingenti accensa fornace, e carcere educti atque in ignem projecti, martyrium consummarunt.

Hactenus Menologium Basilii Imperatoris. Coluntur iidem hoc die in MSS. Menæis Chriftianis, quæ Dionione asservuntur, et de S. Neone ista traduntur:

Eadem die sanctus Martyr Neon igne vitam finivit et hoc additur distichon:

Θεὸς λατρεύειν μὴ ἔδωκε Ἕλλησίν
Κατέδρεξε γὰρ πύργῳ Ἕλλήνων Νέων.

Colere recusans gentium Deos Neon,
Et ustus igne: gentium evertit sacra.

De aliis tribus eadem in dictis Menæis leguntur, quæ ad diem sequentem xxix Aprilis habentur in Menæis recensitis et apud Maximum Cytherorum, et de duobus ista conjunctum habentur: Eadem die sanctorum Martyrum Zenonis et Vitalii, igne consummatorum, uti in suo Menologio Sirletus recitat: sed qui alius Vitalius est, ipsi Vitalis dicitur, quo eodem nomine usus est Galatinus, hoc addito eucomio: In Græcia sanctorum Martyrum Zenonis et Vitalii, qui fidem Christi, quam amplexi erant, testatum præclare fecerunt igne combusti. Adduntur in Menæis hi versus, in quibus S. Vitalis animatur a S. Zenone his verbis:

Μὴ δειλιάσας, Βεῖλτα, πρὸς ῥόδον,
Πήσομαι γὰρ καὶ προσεισέλθω Ζήνων.

Vitalie, ne cor paveat ad regem tibi,

Ducam ipse in ignes, teque prægredior Zenon.

Quartus restat S. Eusebius, de quo in Menæis et apud Maximum Episcopum Cytherorum ista Græci tradunt: Eodem die sanctus Martyr Eusebius, igne consummatur. Quæ Sirletus in suo Menologio ita exposuit: Eodem die sanctus Martyr Eusebius, pro Christiana confessione martyrio consummatus: omisso scilicet tormento ignis, in quem conjectus eam vel quis martyrio palmam est consecutus: quod confirmant hi versus in Menæis.

Εκ τοῦ τῷ πῶρ ὁπῶν ἐσαρχῆν ῥῶνον
Ἐδρασον, Ἐσέβτα, Χριστοῦ χροσίου.

Abstersit omnem flammam quia sordem tibi,
Aurum inveniris Christo probatum, Eusebi.

et 29 Aprilis
in alius SS
Zenon et
Vitalius,

17

et S. Eusebius

et Menæis
MSS. ubi
refertur S
Neon,

ANIMADV.
PAP. II

D. P.

DE SS. VITALE ET VALERIA,

CONJUGIBUS MARTYRIBUS, RAVENNÆ ET MEDIOLANI.

XVIII APRILIS

Varia eius
templa per
Italiam,unum Romæ
celebre :

B

præcipuum
Ravennæ,angustissime
extructum,

C

et an. 537
consecratum :sed non præ-
sente Justinia-
no cum suis :

Celeberrimum Vitalis Martyris nomen esse per universam Italiam, prædant templa præcipuis in urbibus eadem erecta, Romæ, Faventis, Arimini, Comi, Ferrarie, Venetiis, Veronæ, atque Jaderæ in Dalmatia, et pluribus aliis minoribus notis locis, cetera patrocinio gloriantibus. Romanam, præ ceteris extra Ravennam positam, memoriam dignissimum, situm in illa pulcherrima valle quæ Fiminalem ac Quirinalem montes determinat, ex testamento Vertine nobilissimæ matronæ conditum, a S. Innocentio Papa dedicatum est erectumque in titulum; sub nominibus quidem filiorum SS. Gervasi atque Protasii indicatum ab Augustino Bibliothecario in Vitis Pontificum; sed nunc solo patris nomine cognatum, et inter Romanas Stationes a tri solitum Feria VII ante Dominicam tertiam Quadragesimæ. Est autem sub cura nostræ Societatis, quæ vicum S. Andree in Quirinali ecclesiam occupans, istam quoque S. Vitalis, anno MDCCLXXV restitutam, centum et viginti annis post, dono Clementis VIII addidit, cum hortis suadisque adiunctis; et egregio Hispanicus Princeps Isabellæ Roboreæ munificentia adjuncti, restituit splendori antiquo; qualem, in loco aliis a frequenti habitatione remoto, admirati sumus anno MDCCLXI; ipso S. Vitalis hodierno festo, quo tota illuc Roma confluit, ibidem sacris operari.

2 Prius autem quam Romam appelleremus, fueramus Ravennæ; et die XIX Novembris, per antiquissimæ illius urbis præcipuum circumducti templum, intraveramus pulcherrimum atque sumptuosissimam ædem S. Vitalis, eo ipso in loco ubi martyrium pertulit Sanctus, et ubi usque ad urbem Gotthorum potestate receptam parvula stetit ecclesia, primis Christianæ pacis temporibus edificata. Augustissimæ illius ecclesiæ descriptionem accuratam, quæ ipsam ejus formam ac majestatem oculis penè subjiciat volens legere, Hieronymum Rubicum adeunt lib. 3 Historia Ravennatis, et Hieronymum Fabrum sacras Ravennæ antiquæ memorias Italice prosecutum, atque a pag. 333 usque ad 383 distinctius singula explicantem, multoque notantem a Rubico prætermissa. Antiquam porticus unius inscriptionem hanc ex illis habere Beati Vitalis Basilicam, mandato Ecclesiæ Episcopi, Julianus Argentarius edificavit, ornavit atque dedicavit; consecrante vero Reverentissimo Maximiano sub die xii kal. Maji. Sexies P. C. (post Consolationem) Basilii Jun ioris V. C. (viri clarissimi) Indictione X.

3 Aurus hic notatur DCXLVII; quo anno, tremente tota sub Totila armis Italia, Ravennæ adfuisse Justinianum Imperatorem cum Theodora Augusta, dedicationemque suam atque auctor totius præsentia coluisse, non modo non est retrosumptum; sed omnino convincitur esse falsum ex eo, quod Constantinopolim a Justiniano invitatus Vigilius Papa eodem appulerit xii kal. Februarii, et cum præsentem istæ Imperatore notabili versatus tempore ea tractavit negotia, quorum gravitas satis indicat, non modo cum tunc cum Ravennæ dedicata ecclesia est, sed toto illo anno ac sequentibus usque ad Constantinopolitanum æcumenicum concilium pedem ex egressum ab urbe Regia, nequa in Italiam trajecisse. Quid vntur sibi vult tessellatum opus, in sacelli majoris testudine ante annos plus quam mille expressum, ubi Imperator et Imperatrix conspiciuntur cum nobiliorum civium et feminarum comitatu? Non aliud profecta, quam eorum qui istæ exprimentur materibus aut opera surrexisse ædificium, quod sub Ecclesiæ inchoatum fue-

rat ante annos sex, et sub Maximiano consecratum post fuit; quorum etiam effigies eadem masiro insertæ videntur. Quod vero Justinianus Ravennam delatus puer fuerit a nutrice, et apud dictum Julianum Argentarium latens S. Vitali templum extruendum rogerit, si aliquando ad Imperium perveniret, persuasio popularis est, sed forte nihilo solidior priore.

4 In hoc porro templo, eo in loco ubi sanctum cadaver D. Vitalis tumultum erat, foveam excavaverunt, ejus pavimentum pari artificio quo et templum exornatum. Inde ad hæc usque tempora aqua emanat, ut inquit Rubens; et ad hunc Faber, eam aquam quotidie magna cum devotione hauriri a civibus, potissimum in die Martyris festo; et subtus foveæ pavimentum, in marmorea arca conditum credi venerabile corpus. Verum dum considero hæc tyranni jussa facientes foveam, quo ad aquam usque pervenitur, ibi eum supinum deponite; et cum terra similiter ac lapidibus obruentes, absque humana cura dimitte; nullatenus possum persuaderi, Christianos, primæ ætatis auctores, ossa, quæ ex humido loco effirri conveniebat, voluisse despolere altius, aut id postea faciendum curasse Julianum Argentarium; sed potius vult eduxisse, et intra altare ipsa collocavisse; in quo si non supersint amplius, omnia aucta alio et ablata credam. Idem namque Julianus, ut scribit Rubens et Faber ex eo, foveæ aram imposuit, testudine, columnis quatuor pretiosissimis suffulta, contextum: quas columnas universamque aram ac testudinem argento bracteato vestiit. Et argentum quidem sublatum nunc est, sed restant marmora, interque ex egregia tabula Sancti martyrium representans, Frederici Barocci Urbanis opus. Quæ omnia magni cum animi voluptate lastravimus.

5 Vidimus etiam amplissimum monasterium ædi illi adjunctum: quo ipso in loco, jam antea quam regia ista moles fabricaretur, religiosorum virorum fuisse conventum persuaderet Rubens, cum asserit, ipsius Præfecto Cornelio, viro religiosissimo, traditum esse ab Ecclesiæ Episcopo fratris filium Severum, litteris bonisque moribus induendum: persuaderet, inquam, si tam antiquæ rei vetustiorum haberet auctorem; nunc sicuti videmus Petro de Natalibus nimis facile credidisse, quod unus idemque Severus sit, cujus Ravennæ nati et in monasterio educati extat memoria aliqua tamquam Sancti, cum ea qui laudatur a S. Gregorio in Dialogis et a nobis proponitur XV Februarii: siceremur nec Cornelius iste, et Ecclesiæ nepos absque solida auctoritate hic nominetur. Interim extra dubium esse videtur, quin una cum novo templo Justiniani ævo surrexerint ades pro ipsius templi ministris: qui clericum an monachi fuerint, et si monachi an statim a principio Benedictini, non est facile definire. Rubens ad annum MXXV et MCCCXXVI allegat Henrici IV et Frederici II Imperatorum privilegia in istius monasterii favorem concessa. Ughellus tom. 2. Italiae sacræ col. 333 et seqq. insuper Ravennensis Episcopi epistolam proponit, ad Durantem monachum et ceteros cum eo eremitas, scriptam circa annum millesimum, Benedictinæ Regule cœmonis multis maximisque refertam, et his conceptam terminis, ex quibus facile possit colligi, Episcopum tamquam de unica istæ nota loqui. Sed difficulter probari poterit ex monasterio S. Vitalis fuisse Durantem. Hoc certum est anno MCCCXXV ex monasterio Romano S. Gregorii missum esse Petrum Silbarium, cum titulo Abbatis, ut restau-

Fovea S. Vitalis,

E

sub altari :

Monasterium :

F

an ipso templo antiquius?

Benedictinorum est et ibi fuit :

raret

A raret disciplinam Ravennæ ad S. Vitalem: et anno post annum jam dictum sexagesimo, Abbatiam S. Vitalis, cum omnibus suis bonis, associatam fuisse Congregationi S. Justinæ Patavinae.

6 Memoria porro S. Vitalis in multis invenitur Martyrologiis, etiam in genuino Bedæ: cui Florus longum ex Actis encomium attexit: quibusdam additur uxor Valeria. Rabanus et Wandelbertus S. Vitalis solius: Notkerus utriusque meminit: Leguntur etiam ambo in variis exemplaribus Usuardi, Adonis, aliorumque recentiorum. Martyrologio Romano sic inscribuntur: Ravennæ natalis S. Vitalis Martyris, patris SS. Gervasii et Protasii. Qui eum B. Ursicini corpus sublatum honestate debita sepelisset, tentus a Paulino Consulari, post equulei tormenta, jussus est deponi in profundam foveam, et terra ac lapidibus obrui, talique Martyrio migravit ad Christum. Mediolani S. Valeriæ Martyris, conjugis. S. Vitalis. Incertum tempus passionis est. Breviarium Warmiense excusum anno MDXVI S. Vitalem tempore Neronis passum fuisse memorat: et ad idem tempus MS. Bodecense Martyrium S. Ursicini refert. Omnia MSS. sub Paulino Consulari coronatum aiunt; hic vero si C. Suetonius Paullinus est, ut Rubeo placet, qui anno Christi LXVI et Neronis XII Consul fuit; atque, ut ex Tacito constat, in bello quod defuncto Nerone ac Galba, Otho cum Vitellio gessit, multarum copiarum Dux, S. Vitalis Martyrium non multum ab imperio Neronis esset removendum.

7 Si vero epistola illa, quæ prima libri septimi inter epistolas S. Ambrosii refertur, vere S. Ambrosii est, qua scilicet Italiae Episcopis et Christianis divino monitu invenisse se corpora SS. Gervasii et Protasii significat; Martyrium ejus ad annum CLXI referendum erit. Nam in libello, ad caput eorum invento, parentibus superstitibus fuisse, et bello Marcomannico pro Christo caesi dicuntur. Hoc vero bellum anno CLXXI, sub Aurelio ac Vera Imperatoribus, gestum fuit, nullius hoc nomine alterius belli ante hæc tempora usquam facta mentione. Interim dicta epistola supposititia videri cupiam fortasse poterit, ex eo quod S. Ambrosius in epistola secunda ejusdem libri, quam super eodem argumento ad Marcellinam sororem scribit, verbum nullum de invento libello, deque apparitione sibi et revelatione a S. Paulo facta commemoret, ubi scilicet dicta Sanctorum corpora inveniendæ essent: sed hæc præfatur: Quoniam nihil eorum, quæ hic te absente geruntur sanctitatem tuam celare soleo; scias etiam dilectissima soror, sanctos Martyres a nobis esse repertos. Nam cum ego basilicam dedicare vellem, multi tamquam uno ore interpellare cæperunt, dicentes: Sicut in Romana, sic basilicam dedices. Respondi, Faciam, si Martyrum reliquias invenero. Statimque subiit veluti ejusdem ardor præ sagii. Quid multa? Dominus gratiam dedit; formidantibus etiam Clericis jussi eruderari terram eo loci, qui est ante cancellos SS. Felicis atque Naboris. Inveni signa convenientia: adhibitis etiam quibus per nos manus imponenda foret, sic sancti Martyres eminere cæperunt, ut adhuc nobis silentibus arriperetur urna etc. Hæc initio dictæ epistolæ S. Ambrosius.

8 Accuratius horum temporum examen ad XIX Junii in Martyrio SS. Gervasii et Protasii dari poterit, quos Rubeus ex testimonio ejusdem D. Ambrosii ac Petri Damiani discipulos S. Pauli Apostoli fuisse scribit: ut vel ex hoc iterum Martyrium parentis in annum CLXI referendum non sit. Baptizati fuere SS. Vitalis et Valeria, ut Ripamontius et Ughellus scribunt, a S. Caro tertio Mediolanensi Episcopo, quem Ughellus S. Barnabæ discipulum, et primo S. Anathalonis decessoris sui adiutorem, deinde qui anno Christi LXIV successorem fuisse ait. Præter SS. Gervasium et Protasiam alios duos filios habuisse dicuntur, SS. Aurelium

et Diogenem: de quibus ita lib. 1. Ripamontius: Sed tamen vix capio fidem illius gemini partus, quem maturo nondum utero Valeria dicitur inter ea tormenta et pœnas edidisse. Infantum nomina Diogenes et Aurelius feruntur, atque adeo maternæ veluti consortes palmæ suum in Ecclesia Mediolanensi cultum obtinere: eum tamen aliqui de hisce Aurelio ac Diogene nulla in veterum annalibus extet memoria. Addit Rubeus lib. 1. Historiæ Ravennatium, hos infantes a dicto S. Caio fuisse baptizatos, eorumque civitatem ex veteri pictura his verbis confirmat: Illius erat rei testis pervetusta in D. Vitalis templo pictura, in qua cum D. Valeriæ ducitur funus, duo secum eodem feretro infantes fasciis involuti esserunt: ipsique monachi tradita sibi continenti a superioribus monachis disciplina, qui Ordinis sui habitum in hoc cœnobio induunt, eos plerosque Diogenis et Aurelii hæc de causa nominibus appellant.

9 Insignem cultum S. Vitalis, non modo apud Ravennates, sed et apud incolas Montis S. Sabini obtinet, a quibus quomodo in tutelarem Patronum sui ascitus, ita Rubeus narrat: Hunc felicissimum Martyrem Montis S. Sabini incolæ, quod est oppidum in Tuscia haud procul Aretio, tutelarem sibi et apud Deum Patronum adjunxerunt, inde moti, quod nocte quæ D. Vitalis diem festum proxime antecedit, eum eorum hostes improvise oppidum adorti illud acriter oppugnarent, et scalas ad muros admovissent; statim toto oppido ingens sacri aeris campani nullo movente sonitus, armorumque in aere strepitus, et cives somno excivit, et hostes ab incepto deteruit, quod maximam in armis multitudinem esse putarent. Itaque oppido cives statim egressi, irruptione in hostes facta, eos nullo pone negotio fuderunt et in fugam egerunt. Hinc postridie mane supplicatione habita, et summas Deo gratias egerunt habueruntque, et communi consensu decreverunt ad DD. Sabinum et Ægidium Patronos suos ut D. Vitalis tertius adjungeretur, ejusque ageretur dies festus, anniversaria celebritate perpetuo solennis. Quo etiam fortasse factum est, ut Antonius Montes Cardinalis, ex hoc oppido oriundus, et Ravennæ ab Julio II Pontifice Maximo in Purpuratorum Patrum collegium cooptatus, vetustissimo D. Vitalis Romæ titulo insigniri studeret. Idemque Joannes Maria faceret fratris filius: qui deinde Julius III Pontifex Maximus fuit. Quod et in Petro Donato Cardinale Cæsio nunc videmus, cum intelligat prisce Cæsios Ravenna duxisse originem, et hujus urbis civis senatorque ac pater patriæ habeatur. Hæc Rubeus.

10 Cui S. Vitalem in Flandria ab Insulensibus Saussayus ad XXVIII Aprilis per hæc verba auctor est: Insulis in agro Tornacensi, sub antiqua Remorum metropoli, veneratio sanctissimi capitis B. Vitalis Martyris, ejus hodie coronati Ravennæ Catholica Ecclesia ubique celebrat gloriosa merita et trophæa. Arnoldus Rayssius in Hieroglyphylacio Belgico capitis partem dumtaxat ibi asservari scribit, pereleganti capsæ inclusam, in sacello quod alii castri, alii S. Vitalis nuncupant. In Breviario Insulensi, excuso anno MDLV, S. Vitalis propriam nihil habet. Adeo ut dubitare liceat, dicta capitis portio hujus S. Vitalis an alterius sit, cum plures fuisse hoc nomine Martyres compertum habeatur. Bononiæ quoque servari notabiles utriusque Conjugis Reliquias, auctor est Joannes Paulus Masini in Bononia illustrata ad XXVIII Aprilis: in templo scilicet S. Blasii integram ejus tibiam esse; alias partes in S. Mariæ ac S. Martini: Reliquias vero S. Valeriæ ibidem in S. Barbati apud Monachos Hieronymianos coli. Pragæ denique haberi particulam de cranio S. Valeriæ: frustra autem aliquot

D
AUCTORE D. P.
Quid de
duobus eo-
rum filiis
Aurelio et
Diogene?

S. Vitalis
Montem S.
Sabini ab
expugnatione
servat,
E

ac propterea
in civibus
Patronus
tutelæ
eligitur:

Cardinales
aliquot titu-
lum S.
Vitalis as-
sumunt:
F

caput ejus
Insulis,

utriusque
Reliquiæ
Bononiæ et
aliquæ Pra-
gæ:

incertum
tempus pas-
sionis,

an scilicet
sub Nerone,

an secundo II,

accuratius
examinan-
dum in SS.
Gervasio
et Protasio.

AUCTORE D. P. **A** maiora et minora per Carulum IV Imperatorem allata Ravenna anno MCCCXLV legitur in *Diario Metropolitane ecclesie jam saepius laudato. Passione ex MS. Cœnobii Bodecensis Ordinis Regularium S. Augustini damus omissis aliis, quia contractiora sunt et hujus velut compendium. Extat etiam B. Petri Damiani in eorum Martyrium panegyris, ex prædicta Passione desumpta : cujus Passionis auctorem putamus fuisse unum ex ipsis monasterii S. Vitalis monachis, diu ante B. Petrum Damiani.*

PASSIO

Ex MS. Cœnobii Bodecensis Ordinis Regularium S. Augustini in diocesi Paderbornensi.

Sub Paulino militans, Christianos in tormentis animat :

B gloriosus Domini palæstrita S. Vitalis, Mediolanensis Christianissimus indigena civitatis, vir magnæ prosapiæ et inter primates non ultimus ordine, cum Paulino, Consulari atque tyranno, nec non et tunc temporis Christianorum infestissimo inimico, militandi gratia familiaris fuisset devinctus; hoc omni industria Catholice Fidei sub habitu procuravit militari, ut vinculatorum animos Christianorum evangelicis admonitionibus confortaret, ne poenarum truculentia fatigati Fide decederent. Cumque tam pio tamque operoso labori impertæsus instare diutius conaretur; die quadam una cum prædicto Paulino Consulari urbem ingressus Ravennam, vidit in examine tyrannico quemdam Christianum, nomine a Ursicinum, arte Medicum, natione Ligurem, post horrida tormenta capitalem accepisse sententiam. Locus autem, ubi decollabantur Christiani, habebat vocabulum Palma : arbor enim antiquæ palme illic erat.

et S. Ursicinum fluctuantem ad constantiam adhortatus,

C 2 Igitur ut dictum est, cum post nimia et immania supplicia decollandus duceretur ad Palmam Ursicinus, agente humanitate subito expavit. Qui dum vellet extremæ damnationi se tradere, et miserabili deditione præsentariam mortem evadere; Christi miles B. Vitalis, vilipenso tyranno, spreto seculari dominatu, utpote sacrarum fœnerator animarum, hoc modo ab æterno chaos barathro ad superni regni palatium revocavit illum : Noli, inquit, noli, Ursicine Medice, qui alios errare consuevisti, te ipsum æternæ mortis jaculo vulnerare : et qui per passiones nimias venisti ad jahniam, noli perdere martyrii coronam a Domino tibi præparatam. Audiens hæc Ursicinus, genu posito spiculatorem, ut præcepta judicis complere maturaret, ultroneus propriique sanguinis prodigus hortatur; agens poenitentiam quod prius expavisset martyrii poenam. Cum ergo sancta Domini victima decollationem accepisset; statim athleta Christi Vitalis rapi fecit corpus pretiosi Martyris, et intra urbem Ravennatem devotissime sepeliri : dedicans Martyrium ejus, prout tempus dictavit, ritu celeberrimo *b* atque solenni.

post martyrium ejus corpus sepelitur :

propter quam comprehensus,

et urgulidam Paulinum ab idolorum cultu avocans :

3 Peracta vero tumulatione beati et gloriosi triumphatoris Christi Ursicini, B. Vitalis a Paulino iudice se alienavit, et in præsentiam ejus ultra venire abnuit. Quod cum viro diabolico compertum fuisset, dementissima vesania permotus, ab apparitoribus fecit eum sub omni festinantia teneri; non ob hoc tantum quod eum adire contempsit, verum insuper quod Christianus esset adeo signatus, ut etiam volentem sacrificare Ursicinum argueret, ne periret. Ita quippe placuit Divinitati, ut hortatu tanti monitoris Ursicinus rediret ad coronam martyrii, et Deo redderetur gemma pretiosa, quam antiquis humani generis inimicus suæ vendicare studebat malignitati. Christi ergo miles cordatissimus Vitalis cum ante conspectum judicis iniquorum

ductus manibus consisteret et eum Catholicis lacerare spiculis et pollicibilibiter inciperet; ille ut aspis surda, quæ non audit vocem incantantium, incrasato corde, aures suas ab auditu bono continuit, ne sagittæ Domini ad interiora cordis sui pervenire possent. Cumque bellator Domini apud tyrannum inutiliter ageret, nihilque rationis in vacuo vase inveniret; ad tempus conticuit, memorans illud antiquum proverbium, quia proculdubio laborem et impensas perdit, qui boves ad d ceroma mittit.

4 Tunc vir diabolicus et Deo hominibusque execrabilis Paulinus, more arreptitiorum sine quietudine furens, phreneticos et lethargicos invisa hactenus dementia superans, jussit S. Vitalem levari in equuleum, ut per pavorem tormentorum tanti viri consensum ad sacrificandum armoniis commutare posset. Positus autem in equuleo sanctus Martyr, veneranda lumina ad judicem retorquens, his eum verbis compellabat : Infinita tibi dominatur stultitia, Pauline Consularis, ut putes me per tormenta vinci posse, ac mihi met ipsi perditionis velle necem inferre; qui alios fideles a periculo deceptionis, Deo auxiliante, toties totiesque studui liberare. Super his verbis Judex iniquitatis vehementer permotus, ait ad e Officium suum : Ducite hunc rebellem ad Palmam, ut ibi diis libamina offerat; quod si sacrificare contempserit, nolite eum decollare sicut Ursicinum Medicum : sed facientes foveam in terra, quo ad aquam usque perveniat, ibi eum supinum deponite : et eum terra similiter ac lapidibus obruentes, absque humana cura dimittite. Hoc igitur impiissimi Judicis præceptum cum fuisset impletum, pius atque clemens Rex Martyrum Christus, et nilitem sibi palmatum consecravit, et Martyrem non qualemcumque in superna polorum curia altiori dignitate collocavit. Ibi namque inter candidatos purpuratorum commilitones emicat : ibi in sempiterni Regis obsequio cum civibus Jerusalem alleluia perenniter jubilat : ibi cum Psalmista gratulanter proclamat : Repleti sumus mane misericordia tua. Et iterum : Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti; annis quibus vidimus mala.

5 Contigit autem posthæc ut Sacerdos Apollinis, qui hoc consilium dederat Paulino Consulari, ab antiquo hoste arreptus, per septem dies clamaret eo loci, ubi obrutus jacuit Christi Martyr S. Vitalis, dicens : Incendis me, Christi Martyr Vitalis, incendis me ac vehementer erueas. Hoc autem ad honorem Christi et egregii Martyris sui credimus esse factum : quatenus Christiani fiducialiter amarentur, cum viderent non impune illi cessisse, vel inultum præterisse, qui hanc speciem tormenti primus adinvenit, per quam Christi Martyrem contra spem votumque suum gloriosorem reddidit. Peractis dein annis septem præcipitatus est a diabolo idem miser in flumine *f*, quod urbem Ravennam alluit, in quo miserabiliter, ut meritis fuit, exspiravit. Tunc impletum est in illo Psalmographi vaticinium, quod Ecclesie persecutoribus imprecatum est : Vindica Domine sanguinem Sanctorum tuorum qui effusus est.

6 Beatissimus igitur Martyr Christi Vitalis tali modo triumphat in urbe Ravenna, ostendens ibi mirandam ac prædicabilem victoriam : cujus eminentia, vulgi videtur excellere insipientiam, quia oculis insipientium visus est mori, ille autem est in pace, quo occisoribus ejus nullo modo fas est aspirare. Nam qui videbatur tunc ab insipientibus per mortem momentaneam ad tempus vinci, victor extitit gloriosus : qui autem videbantur victoriam ex animatis cadaveribus reportare, antiqui hostis noscuntur dedititi exsistere, et æternæ mortis legibus absque miserationis alicujus respectu subjacere. Gaude et lætare

D

d

in equuleo distentus,

E

e

in scrobem conjicitur et terra ac lapidibus obruitur :

Ps. 89, 14 et 15

quod supplicium suadens quendam sacrificium a dæmone deinde correptus,

F

f aquis se exstinguit,

Psal 78, 10

dispar sors Martyrum et persecutorum,

A lætare, felix Ravenna, tanto Martyre suffulta : iterum iterumque rogo gaude, et manibus Domino plaude, quæ B. Vitalis sepulchrali meruisti coessentia insigniri : qui exceptis ceteris, quos æquipollenter foves, tuæ turritæ celsitudini solus potuit esse honori. Gaude, inquam. Si enim Mediolanenses cives patronum tuum S. Vitalem conceptum haberent, una cum sacratissimis filiis suis Gervasio et Protasio Christi specialibus Martyribus, nequaquam æstimerent se inferiores esse Romanis Senatoribus : qui sanguine beatorum Martyrum circumflui, totum mundum vitali possunt pretio mercari.

7 Qualiter autem conjux hujus B. Martyris, Valeria nomine, non sine martyriali g certamine semetipsam Deo fecerit hostiam, hoc modo veridicus historiæ istius propalat stylus. Cum, inquit, sancti Martyris conjux B. Valeria h Senioris ejus victoriam, quam inspectante Deo apud Ravennam promeruit, Mediolani comperisset; omni devotione ac spiritali alacritate, cum apparatu non modico, ad sepulcrum ejus venit, quatenus corpus sanctissimum secum asportaret. Sed quia Divinitati placuit, ne Ravenna tali sibi concessa orbaretur Patrono, Christiano fervente zelo, a civibus prohibita est. Deinde ab ipso Beato Martyre in visionibus sæpe est admonita, ne sanctum corpus, ab homine, licet malo, bene positum, ullo modo violaret. Ipsa autem beatissima Valeria, cum reverteretur ad urbem Mediolanensem, incurrit in homines idololatrias Silvano sacrificantes. Qui deponentes eam de sagramento i hortabantur, ut cum ipsis epularetur de his quæ Silvano fuerant immolata. Ad hæc beatissima Valeria, Christiana sum, inquit, et non licet mihi de sacrificiis Silvani vestri manducare : quia Apostolus Paulus non solum edere idolothyta omnes nos prohibet, sed etiam nec tangere debere docet. At illi hæc audientes, nimio furore permoti, tanta eam cæde mactaverunt, ut seminecem sui homines ad urbem Mediolanensem vix eam perducere possent. Sic ergo pro veritate, quæ Christus est, attrita intra triduum migravit ad Dominum; et sepulta est in civitate Mediolanensem cum filiis suis, sacratissimis Christi Martyribus, Gervasio atque Protasio.

8 Martyrizatus est autem B. Vitalis in civitate Ravenna, sub Paulino Consulari, sub die quarto Kalendarum Maji. Ecce qualis paterfamilias B. Vitalis,

qui totam sibi suæque celsitudini subjugavit Italiam: nam et k archisterium metropoleos apud Ravennam ipse patrocinando possidet; et Mediolanum, qua nihil habet Latinitas clarius, in prole satis festiva et conjuge coronata obtinens, utrobique triumphat, utrobique dominatur. Ita siquidem optime sese res habet, ut quod Mediolanensibus deesse videtur in patre, totum possideant pro dotis cumulo in filiis similiter et conjuge : et contra si quid Ravennatibus minus videtur se in prole habere et conjuge, totum se gaudeant adipisci in patre. Quapropter oportet utriusque metropoleos cives ita caritativa societate ac sociali caritate inextricabiliter convinci, sicuti noscuntur tantorum Martyrum indigregabili communione connecti. Laus igitur et gratiarum actio illi, qui beatos Martyres illos elegit, assumpsit, et æternæ Jerusalem municipes fecit : qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Colitur S. Ursicinus 19 Junii : ubi explicabuntur commodius quæ hic dici deberent de loco ad Palmam.

b Per auresim hæc dicta accipe : nec enim credibile est Vitalem curare potuisse, ut in illis religionis angustiis advocatus Episcopus locum dedicaret, ritu ab Apostolis instituto. Postea sane id factum fuerit.

c Pollucibiliter, proprie quidem idem est, quod magnifice, opipare, laute, a verbo polluceo : per ironiam vero hic usurpari videtur, quomodo Plautus in Curcul. polluctum virgis servum, dicit.

d S. Hieronymus ad Pammachium, Oleum perdit et impensas, qui hovem mittit ad ceroma : est enim ceroma unguentum athleticum, hoc autem ad luctum inutilis. Vide Erasmum chiliade 1. centur. 4 num. 62.

e Officium, pro satellitio et lictorum atque apparitorum turba, usurpatur sæpe sæpius in Actis Martyrum.

f Mentone ad Boream, Bodesio ad Austrum alluitur Ravenna, qui sub ipsa in unum conflunt, portumque constituunt, in Adriaticum sese evolventes.

g Egrophum nostrum minus bene Martiali.

h Senioris ejus, id est, Domini et mariti sui.

i Sagmarus alias Saumarus et Sommarius, dicitur equus clitorius.

k Archisterium, notæ præcipuæ monasterium : vox minime nova in hoc opere.

DE S. EUSEBIO EPISCOPO,

POLLIONE LECTORE, ET TIBALLO,

MARTYRIBUS CIBALI IN PANNONIA.

Antiquissimum opographum Martyrologii Hieronymiani, ante mille circiter exaratum annos, quo ab initio hujus operis usi fuimus, hunc xxviii diem Aprilis, ita aspiciunt : iv Kalendarum Maji, In Pannonia Eusebii Episcopi, Pollionis, Tiballi. Aliud apographum dicti Martyrologii habet Henricus Julius Blumius, nuper Casareæ Majestatis ad Ducem et Electorem Saxonie Ablegatus, in quo hoc ordine recensentur : in Pannonia Eusebii Episcopi, Tiballi, Pollionis. Quos eodem ordine recenset in suo Martyrologio Notherus. His tribus adjungitur quartus S. Vitalis, primo loco in apographo Lucensi, et secundo loco in Corbeiensi Parisiis excuso. Verum, quia opinamur hunc posse esse S. Vitalem Martyrem, patrem SS. Gervasii et Protasii, cujus celeberrimus hoc die cultus est; in titulo omittimus hisce addere S. Vitalem inter Martyres Pannonie. Si tamen aliunde constet jungendum esse, per nos licebit.

2 Martyrologio MS. Beginæ Sueciæ ab Holstenio excuso, et Romano Cardinalis Barberini, refertur : in Pannonia S. Eusebius Episcopus. In alio MS. Corbeiensi ista leguntur : In Pannonia Eusebii Episcopi, Tiballi. Ast his omissis ista tradit Usuardus : In Pannonia S. Pollionis Martyris. Eundem habet Ado, Auctor Bedæ Supposititi, cum antiquis MSS. Richenoviensi, Centulensi et aliis : in quorum aliquibus Pollio et Pullio ; in aliis Apollio et Appollio scribitur, etiam relatus ad diem xxvii et xxix Aprilis : cui adjungitur in MS. Trevirensi S. Maximia S. Eusebius Episcopus. Priore die Galesinius illud ex MSS. encomium edidit : In Pannonia S. Pollionis Martyris, qui Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, in Christi stadio luctatus, gravibus certaminibus præclare obviandis, egregium fidei testimonium profuso sanguine dedit Eodem diei attribuitur in Actis et apud Petrum de Natalibus, ut infra dicetur. Maurolycus ista

G. H.
F

S. Pollio
aliis Apollio :

passus cum
sociis sub
Diocletiano

h
S Valeria
ad corpus
asportandum
profecta,

i
et idolo-
thyis vesci
recusans
verberibus
necatur.

SUB DIO-
CLETIANO

Memoria
in fastis
antiquis,

an jungendus
S. Vitalis ?

A ista habet ad hunc xxviii. In Pannonia S. Pollionis Martyris sub Diocletiano Imperatore ac Praefecto Probo, urbe Cibalitana. Quae fere eadem leguntur apud Feliciū et Canisium, et contractius in hodierno Martyrologio Romana, ad quod ista annotat Baronius : Hujus Acta suometim complexa recitat Petrus in Catalogo lib. 4 cap. 94, licet in saeculoso codice pro Pollione Pullio, pro Cibali Civalis, et pro Sirmio Firmus legatur. Quae sic emendata proferimus, relicto Pullione, quod sic etiam in Actis scribitur; licet omnino putemus scribendum esse Pollionem.

3 Pullio Martyr, in civitate Cibilitana, Prior Lectorum fuit, de qua quidem urbe Valentinianus Imperator oriundus extitit : in qua et ipse Martyr sub persecutione Diocletiani et Maximiani Imperatorum martyrium pertulit, agente Praeside Probo. Hic enim Praeses, postquam in civitate Sirmiensi S. Hyrenaeum ejusdem urbis Episcopum cum S. Montano Presbytero Sineruleum, in flumine demergi fecerat; Sanctum quoque Demetrium ipsius Ecclesiae Diaconem decollaverat; venit ad urbem Cibilitanam, in qua pridem S. Eusebius ipsius civitatis Pontifex passus fuerat, fecitque teneri Pullionem Lectorem : quem Christum constantissime confitentem ac sacrificare nolentem, dicentemque se velle Patrum suorum, qui pro Christo passi fuerant, imitari vestigia; flammis jussit exuri, qui passus est v Kalendas Maji. Hactenus Petrus de Natalibus. Aliquanto majora Acta et verbotenus fere ex Actis Proconsularibus transumpta, subjungimus ex vetustissimo MS. Bertiniano.

4 Egimus xxv Martii, de S. Irenaeo, sive Hyrenaeo Episcopo et Martyre, Sirmii in Pannonia, sub Diocletiano Imperatore et Probo Praeside decollato, et in fluvium Savum conjecto. Egimus deinde xxvi Martii, de S. Montano Presbytero, in fluvium praecipitato Sirmii in Pannonia : cui ad dictum diem jungitur S. Demetrius Diaconus, in Martyrologiis Maurolyci, Felicii, Galesinii et Canisii. Ast ix Aprilis, refertur S. Demetrius Diaconus, Martyr Sirmii, in Martyrologiis Richenaugiensi et Rhinoviensi. Imo videtur ita posse explicari Martyrologium S. Hieronymi et alia istis relata. Expletis hisce Martyris discessit Probus Praeses Cibalinus, urbem Pannoniae inter fluxus Draenum et Savum praecipuam, unde ea regio Pannonia Cibalenensis dicta olim fuit. Ibi erga passi sunt SS. Eusebius Episcopus, Pullio Lector et Tiballus, quos ad hunc diem xxviii Aprilis, antiqua Martyrologia conjungunt. Petrus de Natalibus cum Actis tradit S. Eusebium pridem passum : sed eodem die dicitur in Actis; et ita in Petri Indice subjuncto ad hunc diem remittitur. S. Pollionem Lectorem celebrat Ghinius inter Sanctos Canonicos. Ad diem xxix Maii, in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani iterum recolitur Natalis S. Pollionis Lectoris in Cibali, ut posset dici hic referri occasione S. Eusebii Episcopi, sed tunc martyrium passus.

ACTA PASSIONIS

Ex codice MS. Bertiniani monasterii.

Diocletianus et Maximianus regnantes decreverunt, ut initiis sub persecutione omnes Christianos aut delerent, aut a fide deviare facerent. Quotempore haec praecipio cum venisset ad Sirmiensem civitatem : Probus Praeses, imperata sibi persecutione, a Clericis sumpsit exordium, et comprehensum S. Montanum Presbyterum ecclesiae Singidunensis diuque Christianae fidei virtutibus conversatum, jussit necari a Hyrenaeum quoque Episcopum Sirmiensem ecclesiae, pro fide et commissa sibi plebis constantia fortiter dimicantem, ad caelestem palmam simili sententia cogit; renuntiantemque idolis et impia

praecipia contemnentem, vario tormentorum genere D confectum, temporali morte tradidit, in aeternitate victurum. Sed cum in his ejus satiata crudelitas non fuisset, vicinas peragrandas esse credidit civitates : et cum sub specie publicae necessitatis ad urbem Cibalarum pervenisset, de qua Valentinianus Christianissimus Imperator oriundus esse cognoscitur, et in qua superiori persecutione Eusebius ejusdem ecclesiae venerandus Antistes moriendo pro Christi nomine de morte et de diabolo noscitur triumphasse; contigit Domini misericordia providente, ut eodem die comprehensus Pullio, Primicerius Lectorum, fidei ardore notissimus, a ministris crudelitatis ipsius offerretur examini, dicentibus : Hic in tantam prorupit superbiam, ut non cesset deos et Principes blasphemare.

2 Quo adstante Probus Praeses dixit. Quis diceris? Respondit : Pullio. Probus Praeses dixit. Christianus es? Pullio respondit : Christianus. Probus Praeses dixit : Quod officium geris? Pullio respondit : Primicerius Lectorum. Probus Praeses dixit : Quorum Lectorum? Pullio respondit : Qui eloquentiam divinam populis legere consueverunt. Probus Praeses dixit : Illi qui leves mulierculas dum vetant, ne nubant, pervertere, et ad unam castitatem suadere dicuntur? Pullio respondit : Levitatem et vanitatem nostram hodie poteris comprobare. Probus dixit : Quomodo? Pullio respondit : Leves et vani illi sunt, qui relicto Creatore suo vestris superstitionibus acquiescunt : ceterum devoti et constantes probantur, in fide Regis aeterni, qui mandata, quae legerint, etiam tormentis prohibentibus implere contendunt. Probus Praeses dixit : Quae mandata legendo, vel cujus Regis? Pullio respondit Christi Regis pia et sancta mandata. Probus Praeses dixit. Quae? Pullio respondit : Quae unum Deum in caelis indicant innotantem, quae non posse dici Deum ex ligno et lapide salutifera admonitione testantur : quae corrigunt noxas et emendant : quae innocentes in proposito sui perseverantia et observatione corroborant : quae virgines integritatis suae edocent obtinere fastigia : conjugem pudicam in creandis filiis continentiam custodire : qua dominos servi, plus pietate quam furore, persuadent unius conditionis contemplatione dominari : quae servos plus amore quam timore persolvere quae docent Regibus justa praecipientibus obedire, sublimioribus potestatibus cum bona obtemperare jusserint : quae praecipunt parentibus honorem, amicis vicem, inimicis veniam, affectum civibus, hospitibus humanitatem, pauperibus misericordiam, caritatem cunctis, nullum nemini facere; accipere illatas patienter injurias, facere omnino nullas : suis bonis cedere, aliena ne oculorum quidem delectatione concupiscere; in perpetuum esse victurum, qui pro fide momentaneam mortem, quam vos potestis inferre, contempserit. Haec si displicent, optime cognita tuo judicio poteris derogare.

3 Probus Praeses dixit : Et quid proderit si homo interfectus hic luce careat; et bona corporis sui universa deperdat? Pullio respondit : Quia hac brevi melior est lux illa perpetua, et dulciora sunt quae permanent, quam quae pereunt bona; nec est prudentiae caducis postponere sempiterna. Probus Praeses dixit : quid ista? Fac quod jusserint Imperatores. Pullio respondit : quid hoc est? Probus dixit, ut sacrifices. Pullio respondit : Fac quod tibi praecipitum est, ego hoc facturus non sum, quia scriptum est : Sacrificans daemoniis, et non Deo eradibitur. Probus dixit : Gladio ferieris, si non sacrificaveris. Pullio respondit : Fac quod tibi praecipitum est, me autem Episcoporum, Presbyterorum, et omnium Patrum, quorum doctrinis imbutus sum, sequi

Probus Praeses Cibalinus profectus,

ubi occiso S. Eusebio Episcopo,

capitur S. Pullio :

examminatus constanter fidem profitetur :

et fidei praecepta explicat :

minas spernit :

igne exurit :

AUCTOR G. II. et Probo Praeside,

post Martyres Sirmienses,

Imo Singidunensi in Actis,

SS. Irenaeum,

Montanum,

Demetrium :

in urbe Cibali,

S. Pullio 29 Maii.

Adiuncto Diocletiano,

post occisum Martyrem Sirmio

0

A sequi tota veritate vestigia oportet, unde et omnia, quæ inferre volueris, tota exultatione suscipio. Probus Præses data sententia flammis eum jussit exuri. Moxque raptus a ministris diaboli, et ductus miliario longe a civitate, agonem suum implevit Martyr *b* intrepidus; laudans, benedicens et glorificans Deum; qui ejus venerabilem passionem, sed et sancti Episcopi ejusdem civitatis Eusebii, ante plurimos annos eodem die vita [functi] martyrium prænovit ad cœlestem gloriam: quam hodie cum gaudio celebrantes, deprecamur divinam potentiam, ut nos eo-

rum meritis participes esse concedere dignetur. Hæc D autem Acta sunt in civitate Cibalitana die *c* quinto Kalendarum Majarum, jubentibus Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, regnante Domino nostro Jesu Christo in secula seculorum. Amen.

a *Locus hic sit corruptus erat*, Fidelium quoque Episcopum Hirenensi ecclesie: *sed facilis fuit restitutio Sanctorum antehac notorum.*

b *Hæc etiam periodus correctione aliqua eguit.*

c *Videntur alii legisse die quarto Kalendarum Majarum.*

eodem die quo S. Eusebius.

DE SANCTO VICTURINO, MARTYRE ALEXANDRIÆ.

G. H.

XXVIII
APRILIS.

B **P**lurimi Martyres toto hoc opere nostro occurrunt, Victurini seu Victorini appellati: e quibus hisce quatuor mensibus editi sunt ultra viginti, non innumeratis, qui affinia nomine habent, Victoris, Vietricis, Victoriæ, Victoriani, Victorici, Victorinæ, Victorii, Victuri, Victuriæ, Victurianæ, Victuriani, Victurici, Victuri, Victurii, Victurinæ. Hunc autem Victurinum, de quo hic agimus, referunt quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani post Martyres tres in Pannonia passos his solum verbis: In Alexandria natalis S. Victurini, sive (ut ex codice Corbeiensi Parisiis est excusum) Victorini. Eundem Alexandriæ passum referunt antiqua MSS. Trevirense S. Maximini, Romanum Cardinalis Barbe-

rini in *Supplemento genuini Bedæ*, item aliud Reginae Sueviæ ab Holstenio laudatum, et in *Animadversis ad Martyrologium Romanum* excusum. Non indicata pollestra memoratur in MSS. Augustano et Parisiensi Lubbæi, sed sublata ultima syllaba, Victuri scribitur. De alio S. Victurino, seu Victorino, sed aliquibus Victorina, hoc etiam die inter Martyres Afros in Numidia agimus. Dedimus xxvii Aprilis, Victorinum, cum sociis duodecim Nicomediæ passum: item xxviii Februarii, S. Victorinum Alexandriæ passum, sed cum quindecim sociis, quorum nomina ibidem expressa legi possunt ex eisdem potissimum apographis Martyrologii Hieronymiani: ut hic Victurius, de quo agimus, alius prorsus videatur fuisse.

DE SS. AFRODISIO, MALINA ET ALIIS CLXX. ITEM CARILIPPO PRESBYTERO, AGAPIO LECTORE ET EUSEBIO EUNUCHO.

G. H.

MARTYRIBUS TARSİ IN CILICIA.

CAPUT I.

Notitia horum Martyrum ex antiquis Martyrologiis.

XXVIII
APRILIS.

C **T**ertio loco proponitur classis Martyrum in duas turmas divisa, sed sub eodem schemate collocanda: ac prima turma ita indicatur in tribus apographis Martyrologii Hieronymiani, scilicet Lucensi, Corbeiensi Parisiis excuso et Blumiano: In Tarso Ciliciæ Malinæ cum aliis centum septuaginta. Eadem leguntur in MSS. Romano Cardinalis Barberini, Trevirensi monasterii S. Maximini, et apud Notkerum, qui aliqua adjungit: In Tarso Ciliciæ Malinæ cum aliis centum septuaginta et aliorum multorum. Contra Malinas ad sequentem turmam relegatur, et qui ibidem ab aliis Antesignanus prædicatur, hisce adjungitur in antiquissimo apographo Epternacensi Martyrologii Hieronymiani ante mille fere annos exorato, his verbis: In Tarso Ciliciæ Afrodisi cum aliis centum septuaginta. Quæ prorsus eadem leguntur in MS. Martyrologio monasterii Richenoviensis sive Augix-Divitis prope Constantiam urbem Sueviæ, item in MS. Rhinoviensi in Helvetia: sed in hoc Afrodisiis absque sociis recensetur, uti etiam in MS. Aquisgranensi, sed Afrodisi scribitur. Et hæc de prima turma sit proposita potius controversia quam resolutio, ubi contra antiquitatem primarii Martyrologii certat multitudo, prout ex sequentibus patebit.

2 Secunda ergo turma, in tribus supra memoratis

apographis Martyrologii Hieronymiani, post relatos Malinam et clxx Martyres, nullo verbo interposito ita indicatur: Afrodisi, Carilippi Presbyteri, Agapii Lectoris, Eusebii Eunuchi: sed aliqua reperitur in scriptione diversitas, scilicet, Afrodisi seu Afrosi, Agabi et Eusevi, sive Eusetis, Eunnei. Quæ nomina absque præcedentium mentione in Martyrologiis Adonis, Usuardi, Bellini et aliorum recentiorum cum plurimis MSS. et Martyrologio Romano ita exprimuntur: Eodem die SS. Afrodisi, Carilippi, Agapii et Eusebii Martyrum: quibus in Martyrologio MS. S. Maximini additur, in carcere quiescentium. Petrus de Natalibus lib. II cap. 130 num. 131 ista tradit: Aphrodisius, Carilippus, Agapitus et Eusebius Martyres, iv Kalendas Maji, palmas perceperant. Contra in antiquissimo apographo Martyrologii Hieronymiani, quod ab Epternacensibus acceptum citavimus hactenus, quia Afrodisius præpositus fuit Tarsensis Martyr cum aliis clxx, ista subnectuntur: Malinæ, Carilippi Presbyteri, Agapi Lectoris in carere quiescent. Eusebi, Eunuchi: ubi in carere supra melius in carcere quiescentium exprimitur, hic de tribus prioribus, at de omnibus in MS. Trevirensi S. Maximini citato. Memoria Malinæ, et Aphrodisi inscripta est MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Lubbæi.

F
2 turma cum aliis et sub Afrodismo prima.

in carcere quiescentium,

aut sub Malina.

1 Turma 170 Martyrum cum S. Malina.

aut Afrodasio:

A 3 *Et hæc sunt, quæ de hisce Martyribus ut certiora proferimus, arbitramurque omnes Tarsi in Cilicia martyrio coronatos, et centum septuaginta, quorum Deus nomina novit, fuisse ad terrorem aliorum publicæ mactatos, cum eorum Duce et Antesignano, sive is fuerit Malinas, sive Aphrodisius. Alios quatuor, quorum nomina indicantur, existimamus ob singularem eorum nobilitatem aut publicam auctoritatem, ne tumultus in populo excitaretur, fuisse in carcere interfectos, aut certe in illo ex squallore, satore, et pestilentiore aere extinctos: et hac de causa, quia ad eosdem Tarsenses spectant, ubi omnes referuntur, non interponitur et alibi aut similis distinctiva particula. Verum quia apud Usuardum, Adonem, aliosque recentiores prioribus amissis, posteriores solum proponuntur, additum est Eodem die, scilicet Aphrodisii, Carilippi, Agapii et Eusebii Martyrum: quas, ideo tamquam bona derelicta et primo occupantis, alii in Galliam, alii in Hispaniam transtulerunt: quorum verba ac rationes, ut expendi distinctius possint, distinctis capitibus hic consequenter proponemus.*

AUCTORE G. H. An omnes Tarsi coronati?

alii publice,

alii in carcere extincti:

ex his 4 in Gallias aut Hispanias an recte transtati inquirendum.

CAPUT II.

- B Qua ratione sint SS. Aphrodisius, Carilippus, Agapius et Eusebius urbi Biterrensi in Gallia Narbonensi adscripti.

Biterris S. Afrodisius Episcopus,

datus a S. Paulo Narbonensi seculo 3,

in pace quievit,

etiam relat. 30 Aprilis,

Biterre antiqua Gallie Narbonensis urbs Episcopalis agro: cit S. Afrodisius summ Episcopum, a S. Paulo Narbonensi Episcopo ordinatum: uti ad Acta antiqua S. Pauli ex codicibus MSS. a Francisco Boschetto tunc Narbonensi Prætoro, postea Episcopo priusmodi Lodovensi, dein Mompeliensi, eruta utque a nobis ad diem xxii Martii recusa, late deduximus: quo die et S. Paulus Narbonensis, et S. Afrodisius Biterrensis, in suis singuli ecclesiis, sollemnissimo cultu honorantur, et quidem S. Afrodisius Episcopus et Martyr hoc die cum Octava in MS. Biterrensi Breviario. Boschetto vir summi ingenii (qui ideo cum Romam esset profectus, a sanctissimo Papa Alexandro VII est in pretio habitus, et ab eo Sacelli Pontifici Assistens Episcopus constitutus) fretus auctoritate Severi Sulpitii et Gregorii Turonensis, asserit post obitum Severi Imperatoris, qui contigit anno cxxi, respirasse ecclesiam Gallicanam, ac concessum triginta octo pacis Ecclesiasticæ annorum spatium: tunc autem varios variis Galliarum urbibus datos Episcopos, ex quibus S. Saturninus Tolosatibus datus, et alii, sub Decio passi dicuntur. Paulus scriptis pro fide editis et pro Christi nomine inter supplicia confessione celebris, Severi crudelitati in Galliarum decus ereptas, Roma in Gallias missus, Biterris in Narbonensi provincia consedit: unde ad vicinæ metropoleos cives sanctitatis ejus fama perlata, mittitur a Narbonensibus legatio, qua sanctum Episcopum in urbem evocarent. Audit Legatos S. Paulus, et eorum desiderio annuens, substituto in locum suum Afrodasio Episcopo, Narbonam venit. Ita dictus Bosquetus. Ob indicata supplicia, Confessor scribitur S. Paulus: eodem dicitur clarus miraculis quievisse, et in cælum migrasse. Eodem modo S. Afrodisius Episcopus Biterris, fidei documentis præclarus, virtutumque meritis ornatus, quievit in pace, ut dictis verbis scribit Usuardus, et assentiuntur omnes Martyrologi, ad diem xxii Martii relati, et cum iis Saussayus, cujus ista verba sub finem elogi sunt: Denum rebus gloriose peractis, Christi indefessus præco ac minister fidelissimus, ad bravium meritis onustus perrexit. Descripsimus Romæ aliquam Vitem S. Afrodisiæ Legendario a Petro Calo, Ordinis Prædicatorum circa annum mccc collecto: in qua etiam absque ulla martyrii mentione, dicitur S. Afrodisius cursum vitæ laudabiliter

explevisse. Et hæc Vita in dicto Legendario referebatur ad diem xxx Aprilis, quo die recolitur memoria S. Aphrodisii Presbyteri, sed Martyris Alexandrini.

3 Simili de causa videntur aliqui Biterreenses ad se attraxisse SS. Aphrodisium, Carilippum, quem Cyrippium vocant. Agapium et Eusebium Martyres, quos jam retulimus, et cruceimus Tarsi in Cilicia martyrio coronatos. Rem totam, quam plurimis fabulis onustam, transtulit Saussayus in Supplementum Martyrologii Gallicani, et sunt ejusmodi: Biterreæ sub metropoli Narbonensi natalis S. Aphrodisii, primi illius civitatis Episcopi et Martyris: qui natione Ægyptius, patria Hierinopolitanus, Christi adventu salvari in Ægyptum bene fortunatus, ipsum Dominum infantem cum matre beatissima et justo Joseph hospitio exceptos, septem annos apud se benigne habuit. Deinde audita miraculorum ejus gloria, ipsum in Judæa regnum Dei prædicantem, divina afflatus aura convenit, factusque ejus ex ampliori classe discipulus, post ipsius triumphalem Resurrectionem et admirabilem Ascensionem, beatissimæ Virgini et Apostolis indivulse adhærens, Spiritum sanctum cum ipsis in die Pentecostes recepit. Petro autem postea suffragatus in disseminatione Evangelii, nonnullas regiones cum eo peragravit: a quo etiam adductus Romam, illic primordia Christianæ religionis, nonnihil ipso duce promovit. Denumque Paulo, in Hispaniam per extremas Gallie oras proficiscenti, factus comes, cum Sergio Paulo aliisque Evangelii promulgatoribus, illum Narbonensem Galliam penetrantem Biterram usque persecutus est. Ibi autem invaletudine correptus, jussusque ab Apostolo subsistere, viribus receptis opus salutis in ea urbe divino zelo exorsus, primus fidei semen effudit. Utque uberiorem messem excitaret, a Sergio Paulo, quem Narboneensis Gallie Apostolum Pontificemque vas electionis ac doctor Gentium Paulus constituerat, proprius Biterre Episcopus ordinatus: cum divini Verbi incarnati præconium, pleno cœlestis ignis pectore oreque civibus annuntiaret, bonique Pastoris sedulo obiret munus: ab irruente impiorum in se exasperatorum turba abreptus obtruncatusque anno ætatis suæ centesimo primo, eodem nimirum anno, quo Pontifex initiatus fuerat, factus ex Sacerdote victima, fidei aram pretioso crure consecravit. Ciesus est autem cum tribus sociis Cyrippio, Agapio et Eusebio in vico Ciriaci, cui postea S. Jacobi nomen inditum fuit.

6 Caput humeris abscissum humo sustulit divinus heros, et manibus suis per mediam urbem, stupente ad prodigium populo, ad ædiculam usque gestavit, quam vero æternoque Deo, trino et uni, sub S. Petri titulo dedicaverat: ubi a Christianis sepultus multis miraculis refulsit. Quibus excitati fideles, postmodum jam, ubique triumphante Christo, orbis servatore et subjugatore, basilicam in ejusdem sancti Martyris honorem ibidem extruxerunt. Sacerdotali que instruxerunt collegio: in quam ecclesiam Reliquias ipsius summo honore transtulerunt die xxii Martii: qui ipsa translatione celebris ibidem factus, anniversariis sacris a majoribus coli cepit, tanta quidem solennitate, ut ab Usuardo, ceteroquin oculatissimo, creditus fuerit germanus dies natalis ejusdem sancti Pontificis, quem tamen Martyrem fuisse non cognovit: quoniam illo die non ageret Biterrensis Ecclesia Officium passionis, sed solum translationis ipsiusmet S. Aphrodisii. At ipsa deinde translationis commemoratio, a die xxii Martii insequentem, quo solenni Officio recolitur, deducta fuit. Porro natalis festum isto die, quo agonem explevit divinus athleta, ibidem ex avito more religiosissime celebratur: ubi etiam solenni cultu servantur venerandæ ejus Reliquiæ: quæ ut semina sunt futuræ

D

Idem Martyr fingitur,

quasi Christum infantem in Ægypto aluisse:

ejus post discipulus,

E profectus cum S. Petro Romam,

a S. Paulo Biterris relictus,

a Sergio Paulo Episcopus ordinatus,

Martyr cum SS. Cyrippio Agapio et Eusebio,

F caput manibus detulisset:

honoratus ob Translationem 22,

et 23 Martii,

ob natalem 28 Aprilis.

A futurae glorificationis, ita et perpetuae opitulationis ejusdem erga proprium populum, quem Christo acquisivit, sacratissima exstant pignora. *Hæc ibi Saussayus, qui in eodem Supplemento, ad diem xxx Aprilis, ista de tribus sociis trahit*: Biterre natalis sanctorum Martyrum Ciryppii, Agapii et Eusebii, qui etiamsi cum S. Aphrodisio duce suo nudius tertius coronati sunt: hodie tamen ad majorem celebritatem ibidem speciali Officio Ecclesiastico honorantur.

7 *Hactenus Saussayus: cujus narratio, si conferatur cum eruditissimi Bosqueti lucubratione, videtur ex variis lucinis consuta, et amplificatis verbis restita atque exornata. Ex his prima lucina est inserta Legendario Petri Culo et Catalogo Petride Natalibusque a posteris arrepta: sed non legitur in dictis horum narrationibus, quod Christum cum beatissima Matre et justo Joseph septem annos apud se in Ægypto habuerit, ejus dein discipulus factus, Spiritum sanctum cum Apostolis in die Pentecostes receperit, S. Pauli in Hispanias proficiscentis comes, ab eo, quia in valetudine correptus, Biterre sit jussum subsistere. Altera lucina, de Martyrio ejus et trium sociorum, cum de martyrii, arrepta est ex Martyrologiis Adonis, Usuardi et aliis supra relatis: et sunt hi: Afrodisius, Carilippus, in antiquissimo apographo Martyrologii Hieronymiani Carippus, unde Ciryppius hic dicitur, Agapius et Eusebius. Sed palastra Afrodisio in dicto apographo assignatur Tarsus in Cilicia, ubi et alii videntur passi. Apud Adonem et Usuardum locus martyrii non assignatur: unde arripendi eos facta videtur libertas. Tertia lucina est desumpta ex traditionibus de S. Dionysio et aliis antiquis Martyribus Galliarum, qui sculptantur cum capite in manibus ante pectus detento; quo in pluribus indicabatur eos capite plectos: cum in unica statua id optime videretur exprimi. Mirum autem est nusquam ante factum esse vel minimam mentionem, ne quidem apud Catellum, quod S. Aphrodisius Episcopus Biterrensis gladio cæsus, caput detulerit, aut saltem Martyr occubuerit. Hæc causa exercitationis viris eruditis Biterrensibus proposita volumus, ut si uberius, veritatem nos edoceant.*

CAPUT III.

Iidem sancti Martyres Hispaniæ nuper adscripti, et Officio Ecclesiastico honorati.

Quatuor prædicti Sancti, quia obsque ullo loco aut regione inscripti sunt Martyrologiis Usuardi, Adonis et aliorum, imo etiam hodierno Romano; apud aliquot recentiores Hispanos, dum Chronicon Pseudo-Deatri fabricarent, locum invenerunt, imo et tempus martyrii, dum ad annum Christi LXXVI, ista inscriberent num. 3. Capare in Lusitania, Carilippus et Socii martyrium passi sunt, et mor Rudericus Curus et Franciscus Bivarius, in suis Commentariis, asserunt esse Sanctos hoc die relictos, et ab his in suo Martyrologio Hispanico hunc diem ita auspiciatur Tamnyus-Salazar: Apud Capparam in Vettonibus Hispaniæ SS. Carilippi, Aphrodisii, Agapii et Eusebii Martyrum: qui ob fidei Christianæ confessionem a Neronis Imperatoris Præsidente tenti et variis tormentorum generibus excruciat, strenui milites agonis palestram viriliter complevere. Est autem Capparra hodie oppidum in Cauriensi, et ecclesia in diocesi Placentina, diciturque las Ventas de Caparra. Similia habet Cardoso in Hagiologio Lusitano. Quia autem eorum Acta perierunt, sequentia texuit Tamnyus.

9 Anno ab Urbe condita DCCVIII, Claudius Nero, Augustus Quintus Cæsar post Augustum renuntiatus; orbem Romanum tyrannus verbo et opere maculavit: nam cum Caligulae avunculi scelus am-

plexaretur exemplar, petulantiae, libidinis, luxuriæ, D avaritiæ, crudelitatis vitii coherens, nullum non quod amplecteretur peccati monstrum, ipse naturæ monstrum, respuere prætermisit. Intra sævitie deliria (ut cetera omittamus tanquam communia quale majus, quam urbis incendium, quod Christianis insontibus tribuens, ejus cupediarum horribilium delicta, sanctorum Martyrum sanguine obnubere destinavit. Hinc primus Romæ ipsos suppliciis et cruciatibus affecit, et ceteros per omnes totius Romani Imperii provincias simili inperavit persecutione damnari. Ad Hispaniam efferi Imperatoris pervenere decreta: et licet jam antea, ab anno LVII, plurimi Christi ascetæ per martyrii in cælum conscendissent agones, illud factum ereditur, propter conceptam tyranni adversus Christianos invidiam; sed nunc instante publici jussione decreti, Præsides furibundi fideiura sanguinem sitientes, totum Christi nomen e republica evellere satagebant. Carilippum et socios Lusitanos Christi milites, qui apud Capparram Vettonite urbem morabantur, sediti sæ inquisitionis rumor invenit: quo cognito in fide constantes, per orationi auxilium, a Domino martyrii gloriam humiliter propensione petebant. Annuit eorum Deus misericors votis, et tentis Carilippo, Aphrodisio, Agapio, et Eusebio, quos in fidei confessione intrepidos agnovit crudelitas, post varia supplicia, demum ad coronam pervenerunt æternam, iv Kalend. Maji, anno Domini LXXVI.

10 Jam ex hujus ecphrasis periodis, et locum deprehendes agonis, et annum quo martyrio fuere coronati cognosces, quæ omnia a Baronio prætermissa, silentium aliis Scriptoribus posuere. Quo vero martyrii genere occubuissent sancti Martyres, nec aperit Dexter, nec alia Martyrologia conscribunt: ergo sinamus Deo, quod investigare non possumus. Hoc unum hic addendum est, quatenus D. Didacus de Arze-Reynoso Episcopus Placentinus, et Consilii Supremi Sanctæ et Generalis Inquisitionis Hispaniæ Mystarcha, cognito horum et aliorum Sanctorum, in Martyrologio Romano descriptorum, intra suæ dioceseos Placentinæ circulum, martyrio et exitu glorioso: tamquam ejusdem Episcopatus Ordinarius, virtute Privilegiorum a Romanis Pontificibus, Hispanis Præsulibus, circa naturalitatem suorum Sanctorum declarandam ipsisque Officia consignanda, concessorum, nostros et alios suæ diocesis Sanctos naturales declaravit, et duplicibus cohonestavit Officiis; ut ex edicto, ab ipso publicari mandato, patescit hujusmodi:

11 D. Didacus de Arze Reynoso, Dei et Apostolice Sedis gratia Episcopus Placentinus, Consiliarius Regis, et in omnibus ejus Regibus et Dominiis generalis Inquisitor, dilectis et venerabilibus Fratribus nostris Decano et Capitulo nostræ Placentinæ Cathedralis Ecclesiæ, necnon Vicariis, Archipresbyteris, Parochis, Beneficiariis, Clericis, Religiosis Ordinibus, et omnibus tam ecclesiasticis quam secularibus personis, intra præfatae urbis et diocesis terminos commorantibus, salutem in Domino Nostro Jesu Christo. Admirabilis in Sanctis suis et liberalis est Dominus, qui in cæla, ejus Ecclesia triumphanti, non solum præmia inenarrabilia concedit eisdem; sed etiam in hac militante decernit, quod eorum ab omnibus sanctimonia laudetur; quod propter eorum gloriam et in eorum honorem altaria construantur et templa; quod ipsorum Acta puro calamo conscribantur; quod eorum effigies depictæ venerentur, et demum quod eorum festivitates solenniter celebrentur; ut his omnibus divina glorificetur Majestas, fideles ut ad hæc singularia exempla imitanda feliciter excitentur, et in eorum nominibus invocandis facilius exardescant. Horum enim omnium pensatione

AUCTORE G. H.

Anguntur Martyres coronati.

F
Edictum
Placentini
Episcopi,

et 3 socii
seorsim 30
Aprilis:

unde hæc
lucina videantur
desumpta?

Tempore Im-
perii Neronis

AUCTORE G. II.
de cultu
Ecclesiastico
S. Eptatii,

A tatione protracti, discussis variis pervetustis ecclesiasticis historiis, et recentioribus, et visis aliis tam editis quam manuscriptis autographis et ecphrasibus, quibus liquido constabat S. Epitatum fuisse ex antiqua urbe Ambracia ortum, cujus situs, post ejus ruinam, adhuc perseverat in ea parte, qua Plasencia, nostrae Sedis caput, hodie conspicitur; et similiter agnoscentes; qualiter fuerit ex discipulis S. Jacobi, Hispaniarum Patroni, et S. Petri Ratensis ejus Vicarii, in Sede Tudensi Episcopus I constitutus, et post Ambratianus (in quarum Sedium onere, licet indigni, Deo miserante successimus) Praesul, qui fidei semina per earum diocesum circulos spargens, insignium patratiōe mirabilium praevia, tandem apud Ambraciam urbem ab ejus Praefecto tentus, post varia et gravissima tormenta, imperante Nerone, una cum S. Basileo I Episcopo Portucalensi et II Braccarensi, S. Jacobi Discipulo, martyrium consummavit. Attendentes igitur quanto tenemur amoris filialis affectu Sanctorum Natales solenniter honorare, maxime illorum, quorum Ecclesiae fuere ab origine constructae cruore et qui earum Apostoli constituti, coram Domino incessanter pro naturalibus, civibus et accolis urbium, quibus moram traxere, seu quibus summum bonum, agonis gloria, fuere feliciter consecuti, preces paterna caritate diffundunt; omnia haec cum praeiatis venerabilibus, et dilectis Fratribus, Decano et Capitulo praedictae nostrae Cathedralis Ecclesiae Placentinae communicantes, de communi omnium assensu et deliberatione precedente, ad S. D. N. D. Innocentium Papam X. supplicia vota direximus, quatenus proprium Officium in die Natalis praedictorum Sanctorum, nobis concedere dignaretur. Qui causam Sacrae Congregationis Rituum Judicibus emittens, illa cognita, die vi Mensis Octobris, anno proxime praeterito MDCL. decretum de Officii recitatione cum propria Lectione Duplicis expedit; ut ex testimonii autographo satis liquet,

et aliorum
Sanctorum
naturalium,

12 Item postmodum ex praedictis historiis similiter cognoscentes, quod in nostrae diocesis ambitu plurimi extiterent sancti Martyres et Confessores, quorum nomina in Albo Romanae Ecclesiae publico conscripta visuntur, qui Naturales ipsius fuere Episcopatus; ut Deus et Sancti ejus glorificentur assidue, et eorum Ecclesia nostra et diocesis veneretur agones; et ubique ipsorum memoria, quae tantopere illis seculis florebat, in ipsa copiosius celebretur, et Christi fideles eorum auxilia et protectionem expostulent, cupientes, ne tantum spirituales solatium nostris deficiat clientibus, post maturam cum dictis nostris venerabilibus Fratribus consultationem, et adhibitis aliis personarum gravium et Ecclesiasticorum viro- rum, tam secularium quam Regularium Doctorum, qui provide materiam disenserunt, placitis et suffragiis, quibus omnes et singuli hujusmodi Doctores conveniunt, Sanctos infra referendos fuisse Naturales urbium inferius consignandarum hujus diocesis, aut spirituali aut temporali nativitate, prout ex Scriptorum apparet sufficienti comprobatione; in illisque concurrere qualitates a Brevibus et Apostolicis diplomatibus requisitas, ut hisce Sanctis Officia et Missae de Communi, secundum regulas Breviarium Romani planissime concedantur: gratis actis Deo, cujus altissima providentia, in his temporibus tantorum beatorum Martyrum et Confessorum memoriae luceat, hucusque ignorata et occulta; nostra Ordinaria, qua in hac parte fungimur auctoritate, et virtute Privilegiorum a Pio V et Gregorio XIII, Hispaniae Ecclesiis concessorum, necnon ex antiqua possessione, qua haec Hispaniae regna utuntur, circa celebrationem Natalium suorum Naturalium Divorum cum Officiis communibus, per praesentes litteras declaramus, fuisse et esse Sanctos Naturales, infra

suis Mensibus referendos. Quapropter exhortamur et D mandamus dictis nostris venerabilibus Fratribus, Decano et Capitulo nostrae sanctae Ecclesiae Placentinae Vicariis, Archipresbyteris, Parochis, Beneficiariis, Clericis secularibus et regularibus, et quibusvis ejus diocesis personis, cujuscunque qualitatis et conditionis, quae ad canendum seu recitandum Officium Canonicum sint adstrictae, quatenus deinceps post harum nostrarum litterarum publicationem, recitare Officia Sanctorum in hoc Edicto contentorum, tamquam de Sanctis propriis et naturalibus hujus diocesis, eorum festivitatis suis diebus, Officiis Duplicibus, secundum Regulas Breviarium Romani de Communi, sequenti serie teneantur.

13 Die v Martii, de SS. Eusebio et Sociis, Martyribus Metellinensibus praedictae diocesis, de Communi plurimorum Martyrum Officium Duplex, cum Commemoratione Quadragesimae. Die xx Aprilis, de S. Theodoro, Metellinensi Anachoreta Confessore, de Communi Confessorum, Officium Duplex. Die xxviii Aprilis, de SS. Carilippo et Sociis, Martyribus Capparrensibus, ejusdem diocesis, de Communi Martyrum, Officium Duplex. Die xxiii Maji, de SS. Epitatio et Basileo Episcopis et Martyribus Placentinis, de Communi Pontificum Martyrum, Officium Duplex I Classis, cum iv Lectione propria a Sacra Rituum congregatione concessa. Die iii Julii, de SS. Marco et Sociis, Martyribus Capparrensibus, de Communi Martyrum, Officium Duplex. Die xii Decembris, de SS. Hermogene et Sociis, Martyribus Turre-Julien- sibus praefatae diocesis, de Communi Martyrum, Officium Duplex. Quorum omnium Sanctorum Officia, prout supra sunt consignata, propriis diebus infallibiliter recitentur, observatis in primis occurrentiis et concurrentiis, secundum Regulas breviarium et Missalis Romani. Et quia omnibus innotescat, praesentes litteras, manu nostra signatas, et per nostrum infrascriptum Secretarium referendatas, jussimus expedire.

14 Hinc in Domino monemus omnes et singulos, tam Ecclesiasticos quam seculares, nostrae diocesis, cives utriusque sexus et accolae, ut tantorum Sanctorum protectione confisi, a Deo misericordiam humiliter efflagitent, spectantes magna ipsorum inter- ventu spiritualia et temporalia, ab inmensa pietate, miseratione, liberalitate et magnificentia divinae Majestatis Beneficia sese misericorditer consecuturos. Quinimo omnibus, qui in diebus consignatis, horum Sanctorum Officia recitaverint, quadraginta dies Indulgentiae et peccatorum remissionis, tam ipsis quam aliis secularibus, qui in relatis diebus Sanctorum hujusmodi intercessione, pro fidei aug- mento, haeresum extirpatione, pace et concordia inter Principes Christianos, et praesentium necessita- tum auxilio, ad Deum preces effuderint, elargimur. Datis Madridii, die xii mensis Junii, anno mdccli, Episcopus Placentinus, Inquisitor Generalis. De Mandato Illustrissimi Domini mei Episcopi, Inquisi- toris Generalis. Lic. D. Joannes Tamayo Salazar Secretarius.

15 Hactenus Edicti series, ab Illustrissimo Do- mino meo Episcopo Placentino expedita, cujus con- signatio, ne temporum volubilitate penitus deperi- ret, illam in Calendariis Annualibus, quae Madridii pro consignatione Officiorum uno quoque anno cu- duntur, imprimi procuravit, prout nunc effective cu- duntur.

16 Hactenus Tamayus, qui decreta, verosimiliter a se concepta, tamquam Secretarius subscripsit: ad cujus decreti lectionem obstupescet merito orbis universus, mirabiturque tum ea fati imo nullo fundamento, tam facile in ecclesiam Placentinam assumptos fuisse Sanctos istos, veluti naturales, quorum nomina ante annos tum

hic indicato-
rum:

adduntur
Indulgentiae,

17

quoniam ex-
quo cum
fundamen-
to.

A centum necdum audiri Placentiæ ceperant. Nec mirum : Eusebium et socios Hieronymiani Martyrologii egrapha omnia adscribunt Africæ uti dictum est v die Martii : Theodorus anachoreta, Trichinas dictus Constantinopolitanae urbis germen fuit. Epitacium et Basileum Martyres suos pridem agnovit Hispania, ex fide antiquorum Martyrologiorum : sed quia turpe videbatur martyrii stadium ignorari tot seculis, nunc primum ceptum auliri Placentinos fuisse, et quidem Episcopos.

Marcus et socii ex Græcorum fastis primum Baronio D et per hunc Hispanis innotuere, verosimiliter in Phœnicia passi. Hermogenem et Donatum obsque loco notant Martyrologia antiqua. Nunc cum ii aliique plurimi certis Hispaniæ urbibus adscribendi offerrentur, numquid non oportebat annorum complurimum moram interponi, ut intelligeretur quid interim eruditi toto orbe viri iudicaturi essent de Chronico Dextri nomen ferente, et unico tot novitatum fundamento?

AUCTORE G. H.

DE SS. MANILIO, DONATO, MAURILIO, LUCIANO, VICTORINO, NICIA VIRGINE, ET ALIIS SEPTUAGINTA DUOBUS, LUCIANO ET ALIIS DUCENTIS SEPTUAGINTA, MARTYRIBUS IN NUMIDIA, ET ALIBI IN AFRICA.

G. H.

XXVIII
APRILIS.Memoria
in fastis
antiquis

B L neo quarto exhibetur hæc classis Martyrum, in duas forsas easque copiosas turmas dividenda : quarum altera in provincia Africæ Numidia, altera forsas in alia Africæ regione sit coronata. Utramque Africæ adscribit vetustissimum Martyrologi Hieronymiani apographum, quod ut nostrum ab initio operis habuimus : in eo ista leguntur : In Africa SS. Manili, Donati, Mauroli, Lucani, Victorinae, Nicæ et aliorum LXX. Lucani et aliorum CCLXX. In Martyrologio Barberiniano, pro Supplemento genuini Bedæ hæc ita referuntur : In Africa natale SS. Malinii, Lucani, Donati, Victorini, Nicæ Virginis et aliorum LXXII. Lucani cum aliis CCLXX. Quæ dempto Victorino, eodem modo reperimur in MS. codice S. Maximini. In Martyrologi Hieronymiani Lucensi apographo ista indicantur : In Africa provincia Numidia natalis SS. Manili, Luciani, Victorini, Nicæ Virginis, et aliorum LXXII. Luciani cum aliis CLX. Ea a Notkero videntur perfectius proferri his verbis : In Africa provincia Numidia, SS. Manili, Donati, Maurili, Luciani, Victorini, Nicæ Virginis et aliorum septuaginta duorum. Item Luciani cum aliis ducentis et septuaginta, In apographo Blumiano ejusdem Martyrologii Hieronymiani, cum aliqua diversitate, ita memorantur : In Africa, provincie Dummediæ, natalis SS. Manili, Donati, Maurini, Lucati, Victorini, Nicæ Virginis et aliorum LXXII. Luciani cum aliis CCLXX. In apographo Corbetensi Parisiis excuso ita scribuntur : In Africa provincie Diomedie natalis SS. Manili, Donati, Maurili, Luciani, Victorini, Nicæ Virginis et aliorum ducentorum octoginta trium : Quæ ultima ita ex aliis videntur supplenda. Nicæ Virginis et aliorum LXXII. Luciani cum aliis CCLXX. In utroque hoc apographo Dummedia et Dio-

media, pro Numidia vitio amanuensium videtur collocata, cum altera provincia non sit in Africa nota. Hinc MS. codex Regiæ Sueciæ, ab Holstenio editus, ita nostram sententiam confirmat : In Africa, provincia Numidiæ, Manili, Donati, et aliorum multorum. In MS. Aquisgranensi celebratur memoria Victoris, E Luciani cum aliis quadringentis triginta. In MS. Augustano S. Udalrici, Monilitiæ, Luciani cum aliis CCCX. In MS. Parisiensi Labbei, Manili, Nicæ, Luciani, cum aliis quadringentis et decem Martyribus. Apud Grevenon sunt nomina Victorini, Victoris, Luciani et aliorum. De alio Victorino supra est actum.

2 Et hæc sunt hactenus de hisce Martyribus nobis nota, quæ placuit distincte Lectori proponere. Sunt ergo Martyres, Manilius seu Manilus, etiam Mannilus et Malinius scriptus : Donatus ubique idem, in codice Lucensi omissus. Lucianus, etiam Lucanus et Lucatus vocatur. Victorinus seu Victorinus, et Victor ac Victorina in antiquissimo apographo. Nicia, et Nicæ Virgo, et Nica absque adjuncto titulo Virginis : et alii septuaginta duo, qui etiam soli septuaginta numerantur. In secunda turma Lucianus, etiam Lucanus scriptus et alii ducenti septuaginta, qui in codice Lucensi adjuvantur solum sexaginta. Quorum omnium collectio non est accurata in MSS. Aquisgranensi, Augustano et Labbiano : uti et in MS. Trevirensi S. Martini, ubi ista leguntur : In Nicomedia (imo Numidia) Martyrum ducentorum septuaginta sex. In MS. Calendario S. Maximini referuntur Vitalis, centum et septuaginta Martyres. De S. Vitale scor-

collectio
nominum.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CYRILLO, AQUILA, PETRO, DOMITIANA ET RUFO.

XXVIII
APRILIS.

H os quinque Martyres damus ex pervetusto Martyrologio, quod nos Casini caractere Longobardico excavatum reperimus, et curavimus describi : in quo ista habentur : Quarto Kalendas Maji, Natale sanctorum Martyrum Cyrilli,

Aquilæ, Petri, Domitianæ, Rufi. Non reperimus hactenus in ullis fastis S. Domitianam Martyrem, nec similem aliorum conjunctionem. Hinc eos ob antiquitatem Martyrologii proponimus. Erit forsas qui lucem afferet, aut certe hinc accipiet.

DE SS. DIDYMO ET THEODORA, MARTYRIBUS ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO.

D. P.

AN. CCCIII

Coluntur
apud Græ-
cos 5 Apr.cum alio S
Didymo
Presbyt.Acta an-
tiqua:quibus usus
Florus:hunc autem
transcripse-
re Ado,et Usuar-
dus,ubi simul
cum Didy-
mo capite
plera dicitur
Theo-
dora,

Alexandrinorum Martyrum turmam gloriosam, ex Hieronymiani Martyrologii consentientibus egraphis, die v Aprilis dedimus, sub antesignano ac duce omnium S. Didymo Presbytero : cujus occasione factum puto, ut Græci in suis Menæis excusis ac rariis MSS. Synaxariis, eaque secutus in Menologio Sirletus, ac Maximus Cytherorum Episcopus ἐν βίαις Ἀγίων retulerint alium Didymum S. Theodoræ liberatorem, cujus Latina Martyrologia ad hunc diem meminerunt. Potuerunt etiam utriusque Reliquiæ, tali dirad aliquam Constantinopolitanarum ecclesiarum delatæ, causam præbuisse eorum elogium tunc proponendi. Nam cum qui cum Theodora laudatur Didymus, fuisse Presbyterum, ne per umbram quidem colligi potest ex accuratissimis Actis, quæ a Proconsularibus monumntis pene verbotenus sumpta, sed ex Græco in Latinam linguam olim versa, in quadam Angliæ Bibliotheca reperit MSS. Jacobus Usse-rius, et ante annos triginta submitit nobis. Sed neque in Actis, quæ male tribui Metaphrasti cecisset Allutus, licet sub ejus nomine extent apud Lipomanum et Surium, quidquam reperias, in quo suspicio Presbyteratus fundetur: solum dicitur quidam religiosissimus Præter: additur tamen, quod Latina antiquiora tucent, hunc Martyrio esse functum Nonis Aprilis. Ast parum eo movemur, edocti experientia minus veterum ejusmodi Actorum, sæpe diem cultus usurpari pro die passionis: infra autem ostendemus, non posse anticipari notabiliter diem passionis quem Latini observant.

Beda in suo genuino Martyrologio nullam facit alterutrius mentionem, credo quia necdum acceperat Acta: sed habuit ea ante Adonem et Usuardum aliquis, cujus verba fusiis suo more Ado, Usuardus contracte transcripsit. Quis autem alius quam Florus, quem uterque post Bedam sequendum sibi proposuit? esto id non invenerimus nos in iis MSS. ex quibus ejusdem Flori ad Bedam supplementum dedimus. Adonis verba, quem more suo Notkerus transcripsit, ista sunt: Alexandriæ S. Theodoræ Virginis: quæ sacrificare contemnens, in lupanar tradita, miro Dei favore erepta est. Adstante quippe jam ad ostium cellæ multitudine juvenum impudicorum, repente quidam e Fratribus, Didymus nomine, plenus fide, divinitus inspiratus, sumpto militari habitu, primus lupanar irrupit; et sanctæ Virgini cur venisset exponens, illi militares imposuit exuvias, ipse virginali veste induitur. Sic Virgo egressa et a nullo agnita, ad civitatem fugiens evasit. Didymus Præsidi exhibitus, et omne factum constanter exponens, Christianum se esse confessus, abscisso capite igni traditus est. Beata quoque Virgo, quæ pro tuenda virginitate ex lupanari fugerat, amore coronæ continuo ad stadium regressa, simul cum Didymo percussa et simul est coronata.

C Usuardus paucioribus utitur verbis in hunc modum: Alexandriæ S. Theodoræ Virginis: quæ sacrificare contemnens, cum esset in lupanar tradita, repente quidam ex Fratribus nomine Didymus, miro Dei favore illam eripuit, ac postea cum eadem percussus et simul coronatus est. Quæ patet non immediate ex Actis, sed ex eodem sumpta esse auctore qua usus est Ado: nam de hujus Martyrologio nihil videtur scivisse Usuardus, quando suum contexit, ut alibi est observatum. Cur autem ad hunc diem, nec enim dies aliquis in Actis exprimitur? An dies expressus erat in titulo Actorum? Ita credimus: quia scimus hunc mo-

rem frequentem fuisse, idque in Passionalibus antiquis passim vidimus observatum. Sed nec de martyrio S. Theodoræ quidquam habetur, aut in Latinis nostris aut in Græcis. Solum Synaxarium Claromontani collegii Parisiis, quo MS. utimur, ad xxvii Maii, quo die ulius nemo, elogium utriusque sic concludit: Adductus S. Didymus ad gladium atque ignem damnatur, cæsusque et combustus adscribitur cœtibus Martyrum. Post hæc et S. Theodora comprehensa ac gladiocæsa, in vicinum flumen injecta fuit: atque ita ambo martyrium suum consummarunt. Sane non est ulla ratio credi ille, quod vel Virgo ultra se dedisset in manus Judicis, quem experta erat velle ereptam non vitam sed pudicitiam; vel tamen nobilem prioris martyrii appendicem omisisset auctor primus Actorum, si vere Theodora, interiori spiritus instincta edocta nihil contumeliæ suo inferendum corpori, festinavit cum Didymo particeps fieri coronæ, eamque vel eodem vel sequenti mox die suscepit.

E Usuardum Maurolycus et Bellinus ac fere etiam Molanus transcripsere: Galesinius phrasim mutavit, non rem. Alexandriæ S. Theodoræ Virginis. Hæc spreto idolorum cultu, ob id in lupanar tradita inde Didymi opera juvante Deo erepta, sicque servata virginali castitate, una cum eo percussa gladio, ad duplicatam virginitatis et martyrii cœlestem palmam abiit. At Romanum Martyrologium et sensum et verba Usuardi sic mutavit et auxit, qui postea in persecutione Diocletiani, sub Eustratio Præside, simul cum ea percussus et coronatus est. Persecutionem Diocletiani et Eustratium Præsidem hausit Martyrologii recognitor ex Actis quæ diximus apud Surium extare: neuter notatur in antiquis nostris Latinis, imo in his statim in principio Judex vocatur Proculus (hoc tamen suspectum esse potest ne pro roce Proconsul irrepserit vitio amanuensium) quod autem simul cum ea sit passus nemo ex Græcis dicit; et qui de Martyrio Theodoræ meminuit Synaxarii collector, intervallum aliquod statuit, inter mortem utriusque: et sic putamus posse teneri dicto die xxvii Maii, comprehensam Virginem et gladio cæsam esse; corpus autem ejus ab aquis ereptum, contumeliatum fuisse corpori S. Didymi, atque ideo utriusque cultum conjunctum servari.

F Martyrologium, quod majore sui parte ex Adone transcriptum, diu sub Bedæ nomine imposuit mundo; in errorem abduxit Molanum, Surium atque Baronium; dum verba Adonis inepto glossemate interpolata sic profert: Alexandriæ S. Theodoræ Virginis, de qua B. Ambrosius scribit: quæ verba, ab aliis etiam Usuardo adjecta, Molanus in aliquo exemplari reperit: sed melius absunt ab antiquioribus exemplaribus. Etenim illa Virgo, de qua, tacito ejus et liberatoris nomine, scribit sanctus Doctor lib. 2 de Virginitate, Antiochena fuit: et licet prænominati auctores suspicerentur Antiochiam pro Alexandria librorum vitio scriptam fuisse: non persuadent, quia videtur Ambrosius ætati suæ propinquiorē historiam, ac forte sub Juliano gestam narrare, cum sic orditur, Antiochiæ nuper Virgo quædam fuit: et illa quam describit, Militem inter ac Virginem, de subeunda capitis sententia concertatio, tam illustris est, ut non potuerit ab auctoribus Actorum præteriri. Patet tamen existimare, me, quod Florus, aut quicumque alius Adoni atque Usuardo persuasit simul passos esse SS. Theodoram et Didymum, dictum Ambrosii locum de ipsis intellexerit.

G Ceterum constat hujusmodi petulantiam Judicum profanorum

E

quod alii se-
quuntur:sed melius
interponitur
integer
mensis.

F

Male on-
tem dicitur
agere de his
Ambrosius,sed corri-
gendus esse
in nomine
civitatis.

A *profanorum adversus Christianas Virgines usitatissimam* fuisse : quid igitur cunctabimur credere, simili eam fraude a Christianis adolescentibus elusam fuisse saepius ; cum vix alius esset motus promptior certiorque, quam vestium commutatio, ad earum pudorem, et si cum ipsius liberatoris periculo, collocandam in tuto? Quidni etiam Antiochia spectaculum viderit Alexandrino simile, dissimile in eo, quod passa non sit Antiochena illa sua vice avari juvenem, quin saltem eidem commoreretur. Similem pene historiam dabimus in Maii, acturi de SS. Alexandro et Antonina : qui enim Constantinopoli festum habent x Junii, et sub Maximino haud procul inde passi videntur, quippe ex Cardanio oppido oriundi quod circa Thraciam constituit Ortelius, Historiae miscellae auctorem secutus : sed hi post pulchri doli successum felicem, non ultro ad certamen progressi, verum conquisiti deprehensique dicuntur. Palladius quoque in Lausiaca cap. 148 et 9 similem cujusdam Magistrati ustum narrat, qui Corinthi sic liberaverit castissimam aliam virginem, et facti proximum retulit coronam martyrii, verosimiliter sub Domitiano : citatur enim auctor Hippolytus antiquissimus scriptor et Apostolorum familiaris.

haec anno
303 post
Pascha facta est.

B *Ad tempus certaminis hujus quod attinet, videmur* constituere posse annum ccciii, quando ipso die Pascha, qui tunc fuit xvi Aprilis, affixa sunt contra Christianos edicta. Recentiora enim Acta apud Lipomanum et Surium (quae satis est apud eos excusa luberrimè Latine, et ad finem hujus tomii Graece duri ex MS. Vaticano) expresse meminerunt decreti a Diocletiano et Maximiano promulgati, quo Christiani jubebantur, ἢ θύειν ἢ τρώγεσθαι, aut sacrificare aut mulctari : non quidem morte (per gradus enim processit trium successive edictorum impietas) sed ignominia si nobiles, servitute si plebei ; adeo ut ex vi primi decreti, licet nondum crudelissimi in lupanar missa Theodora ad servitutem turpissimam dici possit decimo post decretum promulgatum die, nec tamen videatur potuisse puniri morte nisi ad secundum tertiumve decretum exeunte Maio. De Didymo, sicut et de Georgio, alia ratio fuit : cum in his non tam fidei Christianae professio, auiam legis impiae contemptus plecteretur.

NOT. 33

PASSIO

Jam olim ex Actis Proconsularibus de Graeco versa et ex MS. Codice subministrata a Jacobo Usserio.

VIDE ACTA
GÆCA
PAG. XLV

a
Ad iudicem vocata,

C *In Civitate Alexandria a Proculus cum sedisset* pro tribunali, dixit, Vocate Theodoram virginem. Ex officio dictum est, Adstitit Theodora. Iudex dixit, Cujus conditionis es? Theodora respondit, Christiana sum. Iudex dixit, Ingenua es an ancilla? Theodora respondit, Jam tibi dixi : Christiana sum, Christus autem adveniens liberavit me : nam in seculo hoc ex ingenuis parentibus genita sum. Iudex dixit Vocate Curatorem civitatis. Cumque adisset ; dixit ei, Mihi dic inquit, quid scis de Theodora virgine? Lucius Curator dixit, Per claritatem tuam, ingenua est et honesta, et de optimo genere. Iudex dixit, Quia si ingenua, quare nubere non voluisti? Theodora respondit, Propter Christum. Adveniens autem in carne [in] hoc mundo abstraxit nos a corruptione, et vitam nobis aeternam promisit. Unde me permanente in fide ipsius, credo intacta permanere.

constanter
profitetur
fidem,

b
et virginis
latus propo-
situm,

2 Iudex dixit. Jusserunt Imperatores vos quæ estis virgines, aut diis sacrificare aut injuria meritorii b provocari. Theodora respondit, Puto non ignorare te quoniam Dominus voluntatis inspector est : nam voluntatem castitatis Deus aspicit. Quod si autem hoc facere cogis, non est meritorium, sed

violentia, Iudex dixit, Cognoscens te ingenuam D esse, et parcens speciei tuæ, misereor tui : moneo te, ne contempnas me ; nihil enim proficis per Deos omnes. Imperatores statuerunt, vos quæ estis virgines, aut diis sacrificare aut injuria meritorii provocari. Theodora respondit, Jam ante dixi tibi quoniam Deus voluntatis est inspector. Præscius enim est et inspector cogitationum : unde si cogor hoc facere, non arbitror esse fornicationem. Quod si autem volueris caput meum abscindere, aut manum, aut pedem, aut totum corpus dissipare, hæc violentiæ opera sunt, et non voluntatis. Nam et ego in Deo volo manere : Dei enim est promissio quantum ad meum votum pertinet : ipsi enim adjacet virginitas et confessio. Ipse est autem Dominus, et quemadmodum vult, salvat munus suum.

respondet
viam sibi pro
corona fore :

3 Iudex dixit, Ne velis genus tuum contumeliare et in opprobrium esse semper : sicut testimonium tibi detulit curator, ingenua es et honore digna, et genere prima. Theodora respondit, Confiteor primum Christum Dominum, qui ingenuitatem et honorem dedit mihi, et ipse novit quemadmodum columbam suam custodiat. Iudex dixit, Quid erras credens homini crucifixo ; Ne putes te, cum tradita fueris in meritorio, sine macula custodiri. Propterea ab omnibus insanieris. Theodora respondit, Christo credo, qui passus est sub Pontio Pilato, quoniam liberabit me de manibus inimicorum horum, et sine macula custodiet perseverantem in fide sua, et ego non nego.

sperare ta-
men quod ab
eo sit servan-
da a Christo :

4 Iudex dixit, sustineo te verbosantem, et tormentis nondum subjeci : quod si permanseris contradicens, supplantari te tamquam ancillam [et] jussionem dominorum nostrorum Imperatorum adimpleri facio ad exemplar ceterarum mulierum. Cui Theodora respondit. Parata sum corpus meum præstare cujus habes potestatem, animæ vero Deus habet potestatem. Iudex dixit, c Expulsa eam arctius, et dicite ei, Noli esse stulta, sed accede et sacrifica Diis. Theodora respondit, Per Dominum non sacrifico, nec adoro dæmonia, cum habeam Dominum adiutorem. Iudex dixit, Stulta, coegisti me injuriam tibi facere mulieri ingenuæ, ut incideres in tantam turbam, quæ tuam expectat sententiam. Theodora respondit. Non sum stulta Dominum confitendo. Quam etiam injuriam dicis fecisse, honor et gloria mihi erit in seculum.

itaque sper-
nit minantem
lupanar et
alapas,

c

5 Iudex dixit, Jam te non patiar, sed faciam præcepta dominorum nostrorum Imperatorum. Existimans enim te persuaderi, patiebar : quod si autem nunc tibi amplius parco, inveniar contrarius jussioni Imperiali. Theodora respondit, Quemadmodum tu times et festinas perficere quod tibi præceptum est, sic et ego festino non negare Dominum meum : timeo enim contemnere Regem verum. Iudex dixit, Resistens contemnis jussionem sempiternorum Regum, et me quasi ineptum putas. Vide, inquit, ne incipias sentire. Do itaque ad hoc tibi tridui spatium ; et per deos nisi consenseris in meritorium te statuiam ; ut videant omnes mulieres, et videntes arguantur per tuam injuriam. Theodora respondit, Et nunc ipse est Deus, qui semper fuit, qui non patietur me derelinquere eum : quapropter comparata sum corpus præstare tibi, nam mihi et tres hi dies jam transierunt ; fac itaque quod vis. Rogo autem te immaculatam me custodiri jube donec des sententiam. Iudex dixit, Theodoram sub idonea custodia usque tres dies jubeo custodiri, si forte d poenitentia ducta se ipsam a tanta contradictione recedere persuadeat ; nullam sane ei violentiam ingerite, eo quod optimo sit genere.

inducias tra-
duci oblatus
recusat :

F

iisdem
transactis,

d

6 Post tres itaque dies cum sedisset Iudex, jussit vocari Theodoram. Iudex dixit, Si te jam emendasti, sacrificata

iterum sisti-
tur Iudici,

A sacrificia et vade. Dico autem tibi, quod si in hoc permanes proposito, non eris pudica. Theodora respondit, Jam tibi dixi, et ea iterum me dicere non excuso; quoniam promissio castitatis per Christum est; preconium incorruptibilitatis et confessio per Christum Dominum; et ipse scit quomodo e agnam ancillam suam custodiat. Judex dixit, Per Deos timens jussionem Imperatorum intendo sententiam: ne si non fecero, ipse crimen inveniar. Quoniam autem ipsa in meritorium tetradidisti, jam nunc didiceris, eo quod idols immolare noluisti. Sine videamus, si custodiet te Christus, propter quem ita perstitisti contra dicens. Theodora respondit: Deus, qui cognitor est absconsorum, qui scit omnia antequam fiant, qui usque hodie sine macula me custodivit propter promissionem suam; ipse et custodiet me de immundis et iniquis hominibus, qui parati sunt ancillam Dei contumeliare.

f 7 Perducta est itaque ancilla Dei in meritorium. Ingressa vero elevavit oculos in cælum et dixit: Pater Domini nostri Jesu Christi, adjuva me, et libera me de meritorio hoc, qui adjuvisti Petrum cum esset in carcere, qui eduxisti eum sine contumelia, edue me sine macula hinc: ut omnes videant, quoniam tua sum ancilla. Turbæ vero circumspiciebant sicut lupi, quis prior intraret ad agnam Dei, aut certe sicut accipiter circa columbam. Dominus autem Jesus Christus nec tunc defuit, sed confestim misit qui eam liberavit. Nam de timentibus Dominum Fratribus unus, doctus viam quæ ducit ad cælum, induit se militari habitu et duplex in se complexit martyrium. Intravit ad eam, prior utpote unus de sceleratis. At illa cum vidisset, habita peregrino turbata, circumfugiebat per angulos.

8 Cui Frater cœpit dicere: Non sum quem vides; de foris, inquit, sum lupo, intrinsecus sum autem agnus. Noli inspicere vestimenta mea adversa: Frater enim voluntate cum sim tuus, in diabolicis vestimentis ingressus sum, ut te hinc possem liberare. Intravi autem explorare et salvare Dei mei peculium, quoniam Dei mei tu es ancilla et columba. Veni itaque mutemus vestem, te enim traducit natura, me g autem indignavit condignatio. Egredere tu ad Deum, hæc ipsa quæ timuisti vestimenta induta, et complemus Apostolicum dictum: Estote sicut ego. Et cum hæc ille dixisset, consensit ei Theodora; cognovit enim, quoniam qui misit Angelum suum ad obtinendum ora leonum, et nunc misit in habitu militis agnam eliberare suam.

9 Accipiens itaque virgo habitum militis, capiti imposuit depresso pileum. Hoc enim antea providebat, ut quasi vereretur populum, quia prior ausus fuerat introire. Et præcepit ei ut deorsum respiceret, et nulli loqueretur ad portam; [sed cum silentio] tenderet ad eum qui vere porta est et janua. At illa cum exisset, elevavit alas suas ad cælum ab ore accipitris liberata, et ab ore leonis abstracta. Frater autem sedebat, habens caritatem pro sorore, coopertus capite, et accinctus, jam h coronatus.

10 Cumque hora transiret, quidam ingressus est ex istis, et invenit pro virgine virum; et stupefactus intrare, dixit, Putas et virgines in viros demutat Jesus? Qui enim intraverat exivit et dixit, Quis est qui sedet? ubi est quæ inclusa est virgo? Audiebam quoniam demutavit aquam in vinum, et fabulam existimabam id quod facilius erat: nunc autem quod majus est video, quoniam in virum demutavit virginem, et timeo ne me demutet in mulierem. i At ille qui cum gratia dimiserat sororem non abscondit factionem suam, sed magna voce ait, Non mutavit me Dominus, sed coronavit me quoque et illam: nam quam habebatis non habetis, quem autem ha-

betis accipite: duplex est mihi bona palma, virgo D et miles athleta Christi.

11 Exivit itaque is qui intraverat, et quod erat factum audiens judex, jussit illum adduci. Cum introductus fuisset; interrogavit eum, quid diceris? at ille dixit, Didymus. Proconsul dixit, Quis te submitit ut hoc faceres? Didymus respondit; Deus me misit ut hoc facerem. Judex dixit, Confitere ante tormenta, ubi est Theodora? Didymus respondit, Per Christum Jesum filium Dei, nescio ubi est. Scio autem et certus sum, quoniam est ancilla Dei, et confessa Christum semper illæsa permansit, et Deus eam custodivit immaculatam: unde quod factum est non mihi adscribo sed Domino. Secundum enim fidem suam fecit ei Deus: quemadmodum et ipse scis si volueris confiteri. Judex dixit, Didyme cujus conditionis es? Didymus respondit, Christianus sum, liberatus a Christo. Judex dixit, Torquete illum dupliciter propter propositum suum. Didymus respondit, Deprecor te facere cito quod jussum est tibi a tuis Imperatoribus. Judex dixit, Per Deos quia repositi sunt tibi duplices cruciatus nisi sacrificaveris diis, ut et indulgeatur tibi, quod temere usurpasti.

12 Didymus respondit, Ego enim per ipsam rem tibi ostendo, quoniam Dei mei sum athleta, propter fidem, quæ reposita est mihi. Et ideo hæc arripui facere, ut et virgo permaneat, et ego confessionem meam ad Deum manifestam faciam. Permanens autem in fide Dei mei non moriar a tuis tormentis. Unde quod tibi placuerit celerius facito: non enim sacrifico dæmonibus, etiamsi igni me tradi jubeas. Judex dixit, propter audaciam tuam tantam caput tuum excidetur, et eo quod non obedisti jussionibus Dominorum nostrorum Imperatorum, reliquum corpus tuum igni tradetur. Didymus respondit, Benedictus es Deus Pater Domini nostri Jesu Christi, qui cogitatum meum non despexisti, qui et ancillam tuam Theodoram salvasti, et me per duas sententias coronasti. k Accepta itaque sententia capite abscisso, reliquum corpus ejus igne cremaverunt. Et consummavit martyrium per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est honor et gloria et potentia in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Exordium abruptum satis, indicat deesse aliquod principium: suspicamur autem quod Proculus, irrepperit, pro Proconsul. Recentiora Græca sic incipiunt. Lioeletiano et Maximiano Imperatoribus, Præsides Alexandrinæ civitatis Eustratio edictum quoddam adversus Christianos missum fuit ut vel sacrificarent vel mulctarentur. Cum vero Præsides ille pro tribunali sedisset, in magna Alexandrinorum civitate, jussit cohortem accersire Theodoram Virginem, quæ nuper capta fuit et in carcere servabatur.

b A merendo prostitutionis pretio sine stipendio, meretrix, meretricium et meritorium dicuntur locus, professio et persona.

c Expalmare pro palmis credere etiam usurpavit Augustinus in Psalmum 56

d Correret penitentia, quamvis in eegrapho habetur, patientia.

e Aqua, id est, casta: quam vocem, velut si substantivum foret, videtur ex Græco retinuisse interpres: ubi alias non ἄρρα, sed ἄρρα scribi debuisset, et minus commodus sensus fuisset, qui adjectivum requirit.

f Contumeliare, pro allicere contumelia, dixerunt etiam Christianus Grammaticus in Mattheum, et Ado in Breviario Chronicorum.

g Obscurus omnino sensus, quo indicari videtur, præstare ut ipse Didymus in lupanari maneat quam Theodora: hæc enim ibi manendo famæ suæ incurrebat periculum

atque ad judicem adductus

frustra que de Theodora interrogatus,

E hilariter excipit mortis sententiam.

h

f

A riculum, ratione scrus : ipse vera solam Judicis indignationem timere poterat.

h Nescio an vitiatum hic aliquid suspicer; an vero hæc referam ad vestis et coronæ modum, prostituti proprium.

i Eadem ipsa, sed multo elegantius expressa tribuuntur alteri illi Antiocheno ganeo, qui simili spe lupanar ingressus delusum se mirobatur : ut omnino videatur Ambrosius hæc Acta legisse, et forte duos historicos in unam confudisse.

k Idem S. Ambrosius de sua Antiochena virgine sic loquitur : Fertur puella ad locum supplicii enervisse, certasse ambos de nece : cum ille diceret, Ego sum jussus occidi : te absolvit sententia, quando me te-

nuit. At illa clamare : Non ego te mortis vadem D elegi, sed prædem pudoris : si pudor queritur, manet nexus : si sanguis exposcitur, fidejussorem non desidero, habeo unde dissolvam. Et post multa in hanc sententiam argute atque affectuose, Quid expectatis? duo concurrerunt, et ambo vicerunt : nec divisa est corona, sed ad lita. Ita sancti Martyres, invicem sibi beneficia conferentes, altera principium martyrio dedit, alter effectum. Denique horum factum comparat cum decantata Poetis et laudata Philosophis Damonis ac Pythiæ amicitia. Sed ut dixi hæc omnia probant, hæc saltem partim ultimam non convenire Alexandrinæ Theodoræ.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ALEXANDRO, FIRMIANO, PRIMIANO, TELLURIO,
LESINÆ IN APULIA.

XXVIII
APRILIS.

Corpora
Lesinæ in tem-
plo S. Primia-
ni condita,

B

Lesina virtus et florens quondam Apuliæ urbs nunc autem diruta, ex Leandro Alberto ad ix diem Februarii in SS. Sabino et Eunomio a nobis descripta fuit. Condita hic jacuere Sanctorum Martyrum Alexandri, Firmiani, Primiani, et Tellurii corpora ad annum usque MDCXVII in cathedrali ecclesia, quam uni eorum, sancto videlicet Primiano, dicantur, elegantis formæ vetustisque operis crypta, marmoreis columnis fulta, sustentabat. Evocabatur illa aris suis et Sanctorum singulorum sculptis imaginibus; ad quarum latera contractæ in compendium litteræ Martyrum nomina exprimebant : ex denigrato autem a fumo fornice uncus ferreus sustentatæ lampadi dependebat, superiore templo in parietinas ac rudera jam diu collapsa, et nihil fere præter sui vestigium referente. Templum hoc cum alio, quod Annuntiatæ vocant, dono Margaritæ Dyrrachinæ, Caroli III Neapolitani Regis viduæ, possessionibus domus Annuntiatæ Neapolitanæ accessit : ejus moderatores anno MDCXVII Aurelium Marram Sacerdotem, virum nobilem, Lesinam, ad sarta tecta ruinosi templi atque illic curanda Neapoli ablegarunt. Cui cum ædificii vitium seu strages potius major fuisset visa quam ut interpolationem innovationemque aliquam admitteret; ad vestiganda Sanctorum recondita illic corpora se convertit, Neapolim mox ad debitum cultum deportanda.

C

2 Mense igitur Novembri istius anni memoratam cryptam ingressus, quæ amoto ostio aperta suavissimum foris adstanti odorem afflabat; ligneam in ara media capsam primum reperit : in qua visebatur imago ex eadem materia S. Primianum, longa amictum veste manumque ramum palmæ gestantem, referens. Refodiens deinde humum, posteaquam ad aram ibi fecerat, vigesimo quarto ejusdem mensis, corpus S. Paschasii; et vigesimo quinto, SS. Sabini ac Eunonii invenit : motusque iterum terram, ea sub ara sub qua Reliquiæ S. Paschasii repertæ fuerant, vigesimo sexto incidit in capsam marmoræam, ossa SS. Alexandri et Ursule continentem, ejus amoto operculo, hæc in inferiore ejus parte insculpta verba vidit : S. ALEX. ET S. URS. VIRG. ET MART. quæ verba et in lumina plumbea, sacris ossibus superimposita, incisæ legebantur. Vigesimo septimo ejusdem mensis versus cornu dextrum sub eodem altari fodiens, in marmorea itidem capsula corpus S. Tellurii reperit : operculo, veteri caractere, incisum erat, S. TELLURIUS. Atque hæc ex ipsa Aurelii Marra narratione, quam an ix Februarii in SS. Sabino et Eunomio vulgavimus, d. prompta sunt.

3 SS. Primiani et Firmiani corpora, anno MDCXVIII inventa sunt, tandemque cum aliis solenni pompa Neapolim ad ecclesiam Annuntiatæ devecti : cujus rei gestæ seriem narrat loco citato in hæc verba idem

Marra : Die secundo Martii MDCXVIII sub horam decimam sextam, appulit Lesinam unus e gubernatoribus dictæ Neapolitanæ domus, cum Nuntii Apostolici, quæ eum inique exequi oporteret, mandatis. Cum ei Reliquias supra scriptas, eodem plane, quo inventæ fuerant modo reconditas, coram multis testibus atque iis ipsis, qui primæ inventioni interfuerant, ostendissem; reliquum mediæ altaris, ut a me cœptum erat, dirutum : atque effossa ad quatuor palmos humo, inventa capsula marmorea, tres longa palmos, lata duos, diversa a ceteris forma, scriuio similis; in qua SS. Primiani et Firmiani ossa inventa, inque ima operculi pate insculpta hæc verba : S. PRIMIANUS, S. FIRMIANUS; itemque in plumbea tabella SS. PRIMIANUS ET FIRMIANUS. Editis religiosæ alacritatis et lætitiæ indicis, uti ceteræ Reliquiæ, eadem quoque ex causa, opertæ etiam hæc sunt et reconditæ.

4 Die IV Martii exemptæ Reliquiæ omnes, relictæ tamen in eadem confessione seu crypta parte singularum aliqui : et multis e Capuciorum familia, aliisque concinentibus, cereosque accensos manu gestantibus, quanta eo in loco fieri potuit solennitate, impositæ tribus thecis operculo arcuato insignibus, bysso candida intus munitis, ad eam rem Neapoli allatis; et Neapolim devectæ, in ecclesia Pietatis, ad gradus S. Joannis de Carbonaria, depositæ sunt; donec majori apparatu supplicatio institueretur, ut ad ecclesiam Annuntiatæ, Romano Pontifice annuente, transferrentur : sunt quoque, in publicum narratæ jam rei testimonium, Neapolim advectæ ipsæ marmoreæ capsæ, in quibus repertæ Reliquiæ fuerant. Hæc ille.

5 Coluntur Neapoli Officio semiduplici : ita Catalogus Sanctorum, in Ecclesia ac Diœcesi Neapolitani celebrandorum, editus anno 1619 jussu illustrissimi et Reverendissimi D. Decii S. R. E. Cardinalis Carafa Archiepiscopi Neapolitani, in quo mense Aprili hæc leguntur : XXVIII Aprilis SS. Martyres Alexander, Firmianus, Primianus et Tellurius. Semiduplex omnia de Communi plur. Martyr. tempore Paschali. Missa de Communi sine Credo. Oratio : Deus qui nos concedis SS. Martyrum tuorum Alexandri, Firmiani, Primiani et Tellurii natalitia colere, da cobis in æterna beatitudine de eorum societate gaudere. Per Dominum nostrum etc. His minore caractere sequentia subluuntur : Acta et natalis die horum SS. Martyrum non habentur : itaque die translationis celebrandi sunt. Servantur sacre eorum Reliquiæ in ecclesia sanctissimæ Annuntiatæ, illuc hæc die translata e diruta civitate Lesina, permissu Apostolicæ Sedis; extantque Acta inventionis et translationis eorundem.

DE

E

deferuntur
Neapolim

in ecclesia
Annuntiatæ
reposita,

coluntur
ritu semidu-
plici

refodiuntur
partim anno
597,

partim 1598,

DE SS. PATRICIO EPISCOPO, ACACIO, MENANDRO, ET POLYÆNO, PRESBYTERIS,

MARTYRIBUS PRUSÆ IN BITHYNIA.

XXVIII
APRILIS

Mentio gemina
in Martyrolo-
gis hoc die,

et 19 Maji.

Epitome ex
Menologia
Basili Impera-
toris.

B

Sanctum Patricium Martyrem et Episcopum Prusæ in Bithynia Sanctorum fusti ad geminum diem inscriptum habent: nam in Menæis Menologio Græcorum Martyrologio Galesinii, Canisii, Romano ad xxviii Aprilis relatus; in iisdem, si Martyrologium Canisii et Romanum excipias, cum Acacio, Menandro et Polyæno, palma sociis, ad xix Maji repetitur; uti hoc eorum elogium ponitur. Sanctus Pater noster Patricius Episcopus fuit urbis Prusæ, ac cum fidem Christi edoceret eos qui ad ipsum accedebant, comprehensus ab idolorum cultoribus, adductus fuit ad Præsidentem Bithyniæ: atque interrogatus summa animi fiducia professus est Christum. Asserente autem Præsidente Deos esse colendos, Jovem nimirum, Apollinem, Bacchum ac reliquos, quorum providentia callide aquæ erumpunt in hominum beneficium. Respondit sanctus vir, calidas aquas Christi virtute scutere, non autem idolorum, quæ ligna inanima sunt lapidesque sensus expertes. Projectus deinde in ipsa calida lavacra vehementer ebullientia incolumis inde evasit, satellitibus omnibus ab igne concrematis. Ac multiplicibus primum subjectus cruciatibus, postea ense caput abscissus martyrii coronam suscepit, una cum Acacio, Menandro ac Polyæno ipius discipulis. *Synaxarium Claromontanum Presbyteros appellat, et addit, Agitur vero eorum synaxis in æde sanctissimæ Dominæ nostræ quæ est in Cyri, aribus scilicet ant palatio, ab ipso met tunc Patricio utque Praefecto Urbis condita, ut auctor est Georgius Codinus in Originibus Constantinopolitanis num. 113. editionis Lupuræ: qui quidem Cyrus adeo ut ipse addit directus fuit populo, ut cum hic aliquando exclamasset, ad majorem dignitatem promoverendum; Theodosius Junior eum Smyrnensem Metropolitum creandum curavit. Acta S. Patricii, nullam sociorum mentionem facientia, invenimus atque transcripsimus in Bibliotheca Medicæ S. Laurentii Florentiæ, unde ea hic Latine damus.*

ACTA

C

VIDE ACTA
GRÆCA
PAG. XLVI

Ex MS. Græco Bibliothecæ Florentinæ.
Interprete P. Joanne Ravesteno S. J.

Thermarum
virtutem diis
suis adscri-
benti Præsidi,

Julius Proconsul qui provinciam per ea tempora administrabat, cum furore insauiens idololatriæ, ingressus thermas sacra Asclepio et Saluti peregisset; atque recreatus ex iis egrediens, tribunal constituit et Sanctum sibi Patricium sisti jussisset; Quanta, inquit, diis nostris potentia sit vide, tu qui ad vanas adherescens fabulas Christum insanus invocas: vide quam ultro dii nostri thermarum concessa virtute salutares sint nobis, quæ Patris imprimis Asclepii virtus, quæ gratia: eumque, si vis cruciatus effugere et vincula, si vitam in patria tranquillam agere, supplicii prece veneratus adora. Patricius vero, inquam multa, inquit, Proconsul mala perbrevis oratione linguam laxasti? Et Proconsul, In quæ autem mala, miser, linguam ego laxo, quod ita me coarguis? fateri certe debes abesse a fuco, quæ oculis usurpamus. At Patricius, Illustrissime Proconsul, inquit, quod quidem ortum et scaturigines harum thermarum spectat, edocebo te, si patienter audire

me volueris. Cui Proconsul, Quamquam nil præter speciosam hic a te fabulam exspecto, ago, edissero tamen, ut quid allaturus sis audiam. Nullam, inquit Patricius, fabulam afferam. Et Proconsul, Eequam ergo de thermarum origine dissertationem aliam?

contradicit
Patricius

2 Christianus sum, inquit Patricius; et quisquis hæc sacra professus verum et unicum universi Numen adorat, animum divinorum atque hujusmodi mysteriorum intelligentia imbutum habet: quapropter et ego, qui quamvis peccator Christi tamen me famulum profiteor, veritatem explanare super his scio. Sed quis inquit Proconsul, tam sit fidens et temerarius, qui sapere supra Philosophos videri velit. Sapientia, inquit Patricius, hujus mundi, stultitia coram Deo est: scriptum est enim: Comprehensens sapientes in astutia sua. Et iterum gratias agens Patri suo Christus ait: Gratias tibi ago Pater, quoniam abscondisti hæc a sapientibus et intelligentibus et revelasti ea parvulis: ita Pater quoniam sic placitum fuit ante te. Iterumque Apostolus: Non cognoverunt veritatem; si enim cognovissent, Dominum gloriæ non crucifixissent. Ille vero, Magna quædam sed perplexe loqueris, inquit Proconsul: age tamen edisserere, quo auctore hæc thermæ scaturiant, et fervens hæc aqua ejus virtute a Deo ebulliat. Ego certe id providentiæ Deorum acceptum refero, hominum salutis munere hujusmodi consulere cupientium.

et de earum
ortu veriora
se dicturum
pollicitus,

E

1 Cor. 3, 19

Matt. 11, 25

3 Ad quæ Patricius, Antequam dicere, inquit, aggredior, jube Proconsul hæc septa tolli, ut audiri ab omnibus queam. Et Proconsule tolli ea jubente, locumque implente hominum corona, vocem in hujusmodi verba attollens, ita est orsus. Ignem et aquam idem, qui humani generis est auctor, ex nihilo per suum unigenitum filium omnipotens et æternus Deus condidit: et ex igne quidem verbo lucem solemque et reliqua luminaria molitus, nocti partim, partim diei præluere ea jussit; eo enim se ejus extendit efficiendi potentia quo volendi facultas. Ex aquis vero et cælesti formæ in conceptu, et supra eandem tellurem solidavit, effecitque in ipsis provida et præscia virtute omnia ea, quibus formandum mox a se hominem carere non posse sciebat.

1 Cor. 2,
explicat quo-
modo universi
Conditor,

F

4 Prænosceus autem quod homines conditorem se ac Dominum suum offensuri essent, et abjecto vero Numine cultum fictis simulacris adhibitori, geminas præter hæc sedes apparavit: earumque alteram sempiterna illustrem luce faciens, omnibus iisque exquisitissimis bonis cumulavit; alteram vero perpetuis tenebris et numquam finiendæ castigationis igne, velut sempiterno supplicio, implevit: ut qui placuissent illi dictoque audientes fuissent, post reditum ad vitam sedem bonorum nacti; in luce perpetua degerent; qui vero vivendi licentia ejus iras commoverant, in tenebras ad omne supplicium et sempiternos cruciatus deturbarentur. Ignem vero ab aqua et lucem a tenebris separans, ea quemadmodum singula condidit, ita suis sedibus discrevit.

eorum pits,
imply infer-
num condiderit

5 Est autem et supra firmamentum cæli et subter terram ignis atque aqua: et quæ supra terram est aqua, coacta in unum, appellationem marium, quæ

et subterranea
aquarum ac
ignium recep-
tacula.

vero

A vero infra, abyssorum suscepit : ex quibus ad generis humani usus in terram velut siphones quidam emittuntur et scaturiunt. Ex iisdem quoque et thermæ existunt, quarum quæ ab igne absunt longius, provida boni Dei erga nos mente frigidiores ; quæ vero propius, admodum ferventes fluunt. In quibusdam etiam locis et tepidæ aquæ reperiuntur, prout majore ab igne intervallo sunt disjunctæ. Subterraneus autem ignis animabus impiorum excrucian-
dis destinatus est : aquaque omnium infirma atque gelidissima, concresecens in glaciem, tartarus vocatur ; in quo de diis vestris et cultoribus eorum nunquam finiendum supplicium sumitur. Quemadmodum et quidam vestrorum poetarum cecinit dicens, Fines terræ ac maris nihil sunt quam eorum extremi termini, in quibus sedentes Japetus et Saturnus hæc enim Deorum vestrorum sunt nomina) nec fulgore sereni solis nec ventis demulcentur ; Tartarus vero tanto aliis inferior est, quanto cælum supra attollitur. Hæc autem ita se habere persuade tibi vel ex eo qui in Sicilia exæstnat igne.

6 Ad hæc Proconsul, Christus ergo horum auctor et non dii sunt? Christus, inquit Patricius : scriptum est enim : quia omnia per ipsum facta sunt. Et : Dii gentium demonia, Dominus autem cælos fecit. Proconsul denuo : Ain tu Christum cælos molitum esse? Aio enimvero, inquit Patricius, juxta id quod scriptum est : quia videbo cælos, opera digitorum tuorum, lunam et stellas quæ tu fundasti. Ad quæ Proconsul, ubi igitur inquit, in has te thermas ego præcipitem dari jussera. quia spretis diis Christum earum auctorem facis, uri ille nequaquam te sinet. Deos quidem, inquit Patricius, non existentes non sperno, cum nemo id quod non est vi-

tuperare soleat : ut penes Christum (potest enim cum D
vult) servandi me potestatem esse scito : potestatem EX MS GR.
item, ubi voluerit, hoc quo mortali adstringor vitæ vinculum per has thermas dissolvendi. Scito quicquid me spectat et manet, perspectum ei atque exploratum esse : imo ita illum rebus interesse universis, ut absque voluntate ejus ac decreto ne pilus quidem unus ex capite cujusquam hominis defluat, aut avis se in laqueum induat. Idque quod dico persuasum habeant omnes, ipsius veritatis oraculum esse ; et illos qui saxa adorant tecum, perpetuo tartaro mancipatos ; ad sempiternum in eo supplicium dedi.

7 His vero auditis Julius, supra quam dici potest commotus, nudatum veste in ferventes aquas aljici jussit : qui dum præcipitaretur, Domine Jesu Christe, ades mihi servo tuo, precabatur ; stillæque assistentes e thermis inevitabili exitio circumstantes milites urebant ; ipse vero S. Patricius in balneum velut in refrigerium ingre-
sus, cum ille in eo innocuus jacuisset, ab irato Proconsule per milites educi et securi perenti est jussus. Quapropter tensis in cæli manibus, Deus omnium Rex, orabat, et Domine, qui propria virtute visibilem atque invisibilem simul creaturam continens, exauditor invocantium te in veritate ; qui hasce thermas in salutem quidem
justorum, supplicium vero improborum condidisti ; assiste appetenti mihi mortem in confessione fidei tuæ. Quæ cum finisset, positus genibus, capite cæsus fuit : et Christiani qui aderant, curato sancti Martyris funere, exuvias ejus in publica via condiderunt. Cæsus vero est S. Patricius die decima nona mensis Maji, per gratiam Jesu Christi, cui gloria et imperium cum Patre et Sancto Spiritu nunc et semper et in secula seculorum, Amen.

indeque incolumis eductus capite truncatur.

DE SS. PROBA VIRGINE MARTYRE, ET GERMANA VIRGINE,

HENNIACI IN BELGIO PROPE DUACUM.

XXVIII APRILIS.

A Arnoldus Rayssius, in suo *Anc'ario ad Natale Sanctorum Belgii, harum Sanctarum nati-
tium profert, ex iis, inquit quæ perhumaniter communicavit Georgius Colvenerius, sacre Theologiæ Doctor et Professor, nec non Universitatis Duacenæ Cancellarius et ex Historia Belgica Gazæi : sub hac præfatione rem acceptam ita narrans :*

2 In Gallia natale Sanctarum Probæ Virginis et Martyris et Germanæ Virgins. Harum Sanctarum corpora, Gallicorum bellorum tempore, ex vico, qui Sale nominatur, inter Guisiam et Laudunum sito, ad Henniacense S. Augustini cœnobium, tertio fero milliari a Duaco, translata fuere anno millesimo quingentesimo quadragesimo ; dono ac liberalitate illustris Herois Domini Adriani de Croy, Comitis de Rœux, Gubernatoris Flandriæ et Artesiæ. Ut constat ex antiquis instrumentis repertis cum ipsarum corporibus, anno hujus seculi sexcentesimo tertio supra millesimum : in quibus tempus elevationis per Anselmum Laudunensem Episcopum factæ significabatur, quorum tenorem subnectemus.

3 Corpus beatissimæ Probæ Virginis et Martyris, levatum ab Anselmo Laudunensi anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo primo, mense Septembri, ostensum fuit præsentibus Reverendissimo in Christo Patre Domino Balduino de Mol, Abbate monasterii : B. Mario de Boheriis, sacre Theologiæ Professore ; honorabili viro Domino Nicolao de Cervay, Ballivo nemorum Ducatus de Guyse ; et scientifico viro Domino Antonio Despinay, in

jure civili Baccalaureo, Procuratore fiscali ejusdem Ducatus ; Domino Claudio Fricquet, Scutifero ; Joanne de Bos-u, Majore de Scalis et Joanne de Queulx, Guiljelmo Guye, Scabinis de Scalis. Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo tertio decima octava mensis Maji. *Signato infra Le Febre.*

4 Alia Virginum inspectio anno millesimo trecentesimo octogesimo nono, virorum illustrium adstante turba, facta fuit : cui addam aliud interutriusque corpus insutum instrumentum. FERIA tertia post Pentecosten, anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo nono, corpora S. Germanæ et S. Probæ, in ecclesia de Scalis demonstrata, præsentibus Decano Christianitatis de Guyse, qui vocabatur Dominus Philippus Grumelli, Curatus de Scalis, Domino Wyardo de Humblemus, et pluribus aliis ; videlicet Domino Priore de Scalis, Magistro in facultate dist. et Magistro Joanne de Gavet ; et Domino Griberto, Capellano de Leprosaria de Guyse et Scalis ; et pluribus aliis fide dignis.

5 De earum vita nihil sciunt Religiosi Henniacenses, neque de eis officium peragunt. *Hactenus Rayssius, qui eadem reperit in Hierogazophylacio Belgico pag. 244. Guilclmus Gazet in Historia Ecclesiastica Belgii eadem sub compendio describit pag. 166 : additque hujus Sanctæ Probæ mentionem facere Molanum in Additionibus ad Usuardum die xxv Aprilis et v Septembris : qui dicto v Septembris ista habet. Lauduno Clavato S. Genebaldi Episcopi et Confessoris, et S. Probæ Virginis : forsitan quia dicta festo S. Genebaldi, primi Laudunensis Episcopi, fuerat facta ostensio supra indicata anno MCCXXI mense Septembri*
sub

F
et an. 1389
inspectum.

Cultus 5
Septemb.

et potissimum
28 Aprilis,

Joan. 1, 3

Psal. 95, 5

Psal. 8; 4
Mortem in
ipsis thermis minant
li se paratum offert :

Harum
corpora,

translata
Henniacum
anno 1510.

S. Probæ
corpus Scutis in dicto-
ne Laudunensi anno
1231 levatum :

A sub Anselmo Episcopo. At die xxxviii Aprilis ista habet Molanus : Lauduno clavato translatio S. Probæ Virginis. Molanum descriperunt utroque die Canisius, Ferrarius, et cum aliquo verborum additamento Saussayus. Habemus Missale Ecclesiæ Laudunensis anno MDVI excusum : in quo v Septembris præscribitur totum Officium de S. Genebaldo, et xxxviii Aprilis de S. Proba Virgine, cum Commemoratione S. Vitalis Martyris. Ubi in titulo dicitur Virgo et Martyr, Missæ introitus, Loquebar de testimoniis : et Oratio, Exaudi nos Deus salutaris noster, ut sicut de Beatæ Probæ Virginis tuæ festivitate gaudemus etc. non addita Martyris dignitate. Interim de una eademque Proba intelligendos putamus auctores hactenus relatos.

6 Rursum Saussayus iterato studio in Supplemento D sui Martyrologii ad hunc xxviii Aprilis ista habet : Hoc ipso die celebriter colitur Hervordix in Westphalia S. Proba Virgo, cujus inde corpus in Galliam translatus, apud Laudunum Clavatum requiescit. Saussayum secutus Gelenius in Fastis Aprippinensibus ita scribit : S. Probæ Virginis translatio Hervordia ex Westphalia in Gallias apud Laudunum Clavatum. Unde ista hauserit Saussayus, more suo non indicat, neque nos vel conjectando assequimur. Est Hervordia urbs libera Imperialis, Ravensbergensi Comitatu inserta : quo corpus S. Pusinnæ Virginis ex Gallia seculo Christi nono delatum fuisse constat ex Vita et Actis Translationis xxiii Aprilis elucidatis.

an Hervordix olim fuerit corpus S. Probæ ?

DE S. MEMNONE THAUMATURGO,

HEGUMENO MONACHORUM APUD GRÆCOS.

XXVIII APRILIS

Elogium ex Menologio Basilii Imperat.

Mar. 10. 29

B **C**elebris est apud Græcos memoria S. Memnonis Thaumaturgi hoc xxviii Aprilis, de quo in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris ista leguntur : Memnon sanctus Pater noster Thaumaturgus cognomento seu Miraculorum patrat, auditis sancti Evangelii verbis, Quicumque non reliquerit patrem vel matrem vel fratres vel sorores vel domos vel agros, non potest meus esse discipulus, illico abnegavit animam, et relictis omnibus secutus est Christum : atque adeo in virtutum omnium genere exercuit, ut dignissimum plane domicilium ac purissimum Spiritus sancti evaserit sanctuarium. Cum etenim carnem spiritum oblectantem per humilitatem et temperantiam ipsi subiecisset ; et in omnes tum mentis tum corporis affectus ac cupiditates imperium obtinisset ; monachorum Præses ac moderator electus est : vitam autem quasi Angelicam in terra agens, miraculorum dono a Deo ditatus est. Morbos etenim prorsus immedicabiles curavit : et qui animam lacrymarum flumine expiarat, ex arido et sicco loco profuentes aquas precibus elicit, aliisque plurimis miraculis clarus, in pace decessit. Hactenus Menologium Basilii Imperatoris. Aliud elogium annectimus ex ipsis Menæis excusis et manu exaratis, quod est huiusmodi.

C 2 Sanctus Pater noster Memnon, mundo valere propter Deum jusso, justam et optimam vitam præ-

clare peregit in obedientia et submissione, ac postea reliquorum monachorum Præpositus factus. Cum autem in mansuetudinis, humilitatis et caritatis exercitiis emereret, etiam miracula patravit, dictus Thaumaturgus. Nam ingruente locustarum examine, et arva monasterii depascente, egressus S. Memnon, precibus locustas velut igne insectatus, omnes in flumine submersit. Alias et loco arido et sicco, itidem precibus fontem elicit, qui ad illius laudem et memoriam hodieque salit. Jam et nautis in gravi maris tempestate versantibus, atque hunc Sanctum invocantibus apparuit, et cum ipsis gubernaculum navis rexit, et alacriter simul remigavit, verbo uno navigium salvum intra breve spatium in portum deduxit. Ita per plures annos miraculis clarus, opem ejus implorantibus salutem impertivit : et sic vita sancte peracta, cum virtutum manipulis et viatico ad Dominum migravit. Hæc Menæa, quæ etiam referuntur apud Maximum Episcopum Cytherorum : et paulo contractius in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu, in quo dicitur ab ipsis incunabulis semet Deo consecrasse purissimum hospitium Spiritus sancti. Eundem S. Memnonem Thaumaturgum die proxime sequenti inscripsit Molanus suo Anctario ad Usuardum. Ceterum dolemus non indicari palæstram monasticam in quo præfuit, neque tempus quo floruit.

et Menæis,

E

et MS. Synaxario.

DE SANCTO ARTHEMIO,

EPISCOPO SENONENSI IN GALLIA.

SUB PINEM
SEculi, VI

Alibi prætermis-
sus colitur xxviii April.

gemino
Concilio
Matisconensi in-
terest,

R **e**fertur in MS. Floratio Sanctorum, ante annos ducentos exarato, ad vi Januarii memoria. Arthemii Senonensis Episcopi et Confessoris : ad quem diem, uti et xxviii Aprilis illum apposuimus prætermis-
sus : num dies ejusdem mensis xxviii illi in Ecclesia sacer est, quo Saussayus hæc de eo consignat : Ipso die Senonis depositio S. Arthemii Episcopi et Confessoris, qui S. Lupi decessor, eidem mira morum sanctimonia præluxit : Ecclesiamque suam decorans celestis conversationis insigniis, per egregias virtutes viam sibi ad cælum munivit. Cujus nomen inter Patres Gallicanæ Ecclesiæ, qui in i Matisconensi Synodo consederunt, claret consignatum. Memoria vero ob præcelsa sanctæ vitæ merita hodie apud suos Senonenses sacris

colitur Officiis. In Breviario Senonensi excuso, anno MDCXXV Officium de illo præscribitur trium Lectionum de Communi. Nomen Concilio Matisconensi i et ii subscriptum legitur : in illo loco tertio, in hoc quarto positum. Prius celebratum fuit anno Christi DLXXXII, posterius anno DLXXXV sub S. Guntramno Rege Francorum, cujus Acta ad xxviii Martii dedimus. Addunt San-Marthani tom. i Galliæ Christianæ, citari eum cap. 73 Synodi Meldensis : memorari etiam in Chronico MS. ad annum DCIX, quo Demochares in Catalogo Archiepiscoporum Senonensium vitam illius terminat. Ex quibus hoc certum, seculo vi floruisse. Legationem quoque obivit a Guntramno Rege ad Clotharium missus, querelas super sacrilegi et iniqua cæde S. Prætextati Episcopi Rothomagensis depositurus, quem

legatione fungitur pro Guntramno Rege.
A quem ante nram procumbentem Fredegundis Regina immisso sicario sustulit. Quod narrans lib. 8 c. 31 Gregorius Turonensis, sequentia subdit: Itaque cum hæc ad Guntheramnum Regem perlata fuissent, et crimen super mulierem jaceretur, misit tres Episcopos ad filium (qui esse dicitur Chilperici, quem su-

perius Clotharium scripsimus vocitatum) id est, Arthemium Senonicum, Veranum Cabilonensem, et Agrecinum Tricassinum: ut scilicet cum his, qui parvulum nutriebant, perquirerent hujus sceleris personam, et in conspectu ejus exhiberent.

DE SANCTO CRONANO, ABBATE ROSCRENSI IN HIBERNIA.

D. P.

CIRCA AN.
DLXL

In Heliæ
Hiberniæ
regiuncula,

a S. Cronano
ædificatur
Roscrea,

urbs ali-
quando epi-
scopatis,

in qua ipse
ut Patro-
nus colitur.

Hanc non
solum Ab-
batum

In Orientali plaga Mumoniæ regio est, quæ dicitur Eile, contra occidentalem terram Laginensium, quæ Ossraigi nominatur; ut habet S. Mochemoci seu Pulcherii Vita, data 13 Martii num. 17. Heliam latine vertunt aliqui. Joannes Spelius, in Theatro Geographico Monarchiæ Britannicæ, Haly vocat, Synanno, Bristnogo ac Nura fluminibus inclusam regiunculam, et eam attribuit Provinciæ atque in hac Lageniæ sito Comitatus Regis. Jacobus Usserius, rerum Hibernicarum peritissimus, et Archiepiscopus (si sic nominare eum fas est) Armacanus atque Hiberniæ Primas, Typerancensi in Momonia Comitatus ipsam innectit: variis varie, pro varia provinciarum divisione, cui nihil opus hic immorari. Satis est nosse regionem in Conactiæ, Lageniæ, ac Momoniæ confiniis sitam, in eaque Roscream, urbem olim, teste Usserio, Episcopalem, nunc Laonensi Episcopatus annexam.

2 Hæc initium suum habuit a S. Cronano, de quo nunc agere institimus: qui, ut ex ejus Vita recitat Usserius libro de Britannicarum ecclesiarum primordiis pag. 969, ad Orientalem Mumoniæ plagam veniens, in propria sua patria, id est Ele, venit et stetit juxta gronnam Lurgan contra terram Osraigi, quæ Occidentalis Laginensium plaga est. Cellam itaque prope stagnum Cree (in quo est insula modica, in qua est monasterium monachorum semper religiosissimorum) ædificavit, quæ cella Sean-ross nominatur: a quo postea loco, ut deserto et avio, ad regalem viam habitationem suam transferens, magnum monasterium ædificavit, et ibi crevit clara civitas, in qua post multa miracula sanctus senex Cronanus requievit.

3 Fuit ea deinde civitas (ut ex domesticis Annalibus scribit Colganus Cap. ult. Appendicis 3 ad Acta S. Brigide fol. 634) ab hostibus internis externisque, vel etiam fortuito casu, flammis incensa plus vice simplici, uno seculo XII, videlicet anno MCCCXXXIII, XXXV, XLVII et LIV: ut mirum non sit, si in Notitiis ecclesiarum geminis, medio ævo descriptis, et ad vetustiore Geographiæ sacræ Notitiam, ex Conciliis ac Patribus collectam, velut parergon adjectis, inter Archiepiscopi Casselensis Suffraganeos non inveniantur nominatus Episcopus Roscreensis. Sed si Episcopalem amissit dignitatem, non amisit sancti sui Fundatoris venerationem atque memoriam inter tot adversa; istaque in recolendo perseverantia effecit, ut non tantum omnibus Hibernicis, quæ sæpe citavimus, Hagiologiis inveniantur insertus; sed etiam ad ceteras nationes ejus notitia penetraverit, quemadmodum colligere est et MS. Floratio nostro, in quo ad hunc diem (ipso scilicet quo mortuus est, quoque in Hibernicis fastis nominatur) ita legimus. Ita S. Cronani Episcopi.

4 Abbatem quidem dumtaxat appellant Vita, tam Usserio citata, nobis autem necdum visa, quam altera hic ex nostro MS. Salmoniensis danda, istius vel fusi-
 us descriptæ compendium, vel (quod potius arbitramur) fusi-
 us descriptæ principium: nec ulla in eis sit mentio Ordinationis Episcopalis. Verum Abbatibus Hibernis antiquis frequenter accidisse, ut iidem etiam Episcopi
 Aprilis T. III

essent, sive ad Evangelii prædicationem ordinati. sive ad commodiorem plurium diversis in locis monasteriorum gubernationem, ista potestate aucti, variis toto hoc opere exemplis suodemur: nam (ut S. Berachium XV Februarii productum taceam, propterea quod soli externi cum Episcopum vocent) SS. Kieranus et Carthagus v Martii, S. Senanus VIII ejusdem, primario quidem titulo Abbates, secundario dumtaxat fuere Episcopi; et plures deinceps nobis occurrent. Ex hoc igitur capite, quod S. Cronanus, de quo nunc agimus, solum vocetur Abbas, nihil obest, quominus hic credi posset idem esse, de quo in S. Columbæ vita per S. Adamnanum descripta lib. 1 cap. 44 apud Colganum hæc leguntur.

5 Alio tempore quidam de Momoniensium provincia Episcopus, nomine Cronanus, proselytus ad sanctam venit Columbam: qui se in quantum potuit occultabat humiliter; ut nullus sciret quod esset Episcopus. Sed tamen Sanctum hoc non poterat latere: nam alia die Dominica a Sancto jussus Christi Corpus conficere, Sanctum advocat, ut simul quasi duo Presbyteri Dominicum panem frangerent. Sanctus proinde ad Altarium accedens, repente intuitus faciem ejus, sic eum compellat: Benedicat te Christus; Frater: hunc solus Episcopali ritu frange panem: nunc scimus quod sis Episcopus. Quare huc usque te occultare conatus es, ut tibi a nobis debita non redderetur veneratio? Quo audito Sancti verbo, humilis peregrinus valde suspectus, Christum in Sancto veneratus est. Ast, inquit Colganus IX Februarii, alteri eadem ignotiori Cronano hæc applicans, S. Cronanus Roscreensis fuit tempore posterior S. Columba: nam ille anno DCXXV interfuit morti S. Moliani filii Hua-Alto, ut in ejus vita habetur, ex qua etiam constat ipsum postea multis annis vixisse. Esto ut sane, et ultra annum etiam DCXL vixerit Cronanus Roscreensis; an non debuit is, quem constat præ nimia senectute visu caruisse in extrema ætate, annum attigisse quinquagesimum et amplius antequam et viris excederet S. Columba sub finem seculi VI, et sic cum eo circa an. DXC in Jona insula egisse potuit?

6 Miramur Colgano, tam studioso enormis inter Hibernos longævitas propugnatori, nimium videri si ætatis annum nonagesimum centesimumve S. Cronanus attigerit. Miramur etiam non longe majorem ætatem eidem fuisse ab ipso attributam: quippe qui primis spiritualis sui magisterii annis, quando saltem tricenario propinquum fuisse oportuit, legitur num. 4 Vita ad S. Kieranum Cluanensem hospes divertisse. Atque juxta opinionem Colgani, ab Usserio acceptam et pluribus locis indicatam, obiit Kieranus an. DCLVIII; quomodo ergo non potuisset una cum S. Columba floruisse, nato secundum ipsum Colganum anno DCIX, ipsi ætate per aut etiam major? Sed qui Colgano nodus esset perquam difficultis solutus, eumque cogeret Vitam Cronani ultra CXX annos prorogare; apud nos promptam habet solutionem. Ostendimus enim die IX Septembris, fieri non posse ut Kieranus anno XXXIII ætatis Cluanmiciensiam fundarit et sequenti obierit; nihilque ob stare quominus
 74 ultra

sed etiam
Episcopum
fuisse,

E

et quidem
in S. Co-
lumbæ Vita
laudatum,

non quidem
illius ætas
prohibet

F

et tunc cir-
ca annum
540 nati,

A ultra annum DLXX vixerit, etiam si primum illud suum ac postremum monasterium fundans sub annum DXX, fuisset quadragenario major. Igitur neque quantum est ex usu Hibernorum, eosdem Episcopos et Abbates habentium, neque quantum est ex ratione temporum, cogimur istum S. Columbae hospitem a nostro S. Cronano diversum facere.

7 Est tamen aliud ob quod cunctemur cum Episcopis adscribere : videlicet quod extet antiquissimus Sanctorum Hiberniae Catalogus, per tres ordines, secundum diversa tempora, conscriptus, et ab Usserio pag. 913 vulgatus; in quo tertius ordo Sanctorum, ab initio seculi VII usque ad annum DCLXIV se extendens, sic recensetur; Petranus Episcopus, Ultanus Ep. Colmanus Ep. Murgus Ep. Adanus Ep. Lomanus Ep. Senachus Ep. Hi sunt Episcopi et alii plures : hi vero Presbyteri : Fechinus Presb. Airendanus, Failanus, Comanus, Commanus, Colmanus, Ernanns, Cronanus, et alii plurimi Presbyteri. De singulis quaerit atque Usserius : unum hic ad rem nostram noto, Cronanum scilicet, cumque Presbyterum duntaxat. Cum autem hic nominetur solum illustiores et tota Hibernia notiores Sancti; difficile possumus persuaderi S. Cronanum, locorum quinquaginta (ut habet nota marginalis ad Vitam) vel saltem plurimorum fundatorem; Roscrea, celeberrimae postmodum et Episcopalis urbis, honoratissimum Patronum; cuius Vita passim erat in manibus, et miracula ubique celebrabantur, in eo catalogo fuisse praeteritum; et pro eo nominatum aliquem sanctitatis et formae obscurioris. Quod si id factum non est, sequitur S. Cronanum Roscreensem Abbatem, semper constituisse intra Presbyterorum ordinem; esto Episcopum nuncupaverint posteriores aliqui, quia ejus aliqui successores hunc tandem titulum sibi suisque posteris impetrarunt : prout alios saepe factum putamus.

8 Fieri autem in praesenti casu potuit facilius, quia floruit eodem ipso tempore in Hibernia aliquis Cronanus Episcopus; uti apparet ex inscriptione Epistolae Cleri Romani quae est nona in Sylloge Usseriana, anno DCCCXXXIX directo, Doctissimis et Sanctissimis Tomiano, Columbano, Cronano, Diniano, et Baithano, Episcopis; Cronano, Ernianoque, Laisreano, Scellano et Segeno, Presbyteris; Sarano ceterisque Doctoribus seu Abbatibus Scotis. Existimamus enim S. Cronano jam pene centenario, propter aetatis prerogativam, primum inter Presbyteros locum, et in scribendo Romam et in responso inde accipiendo, obtigisse : alterum vero Cronanum Episcopum, ideo post Tomianum Primatem Ardmachanum, inter quatuor subscriptos, nominari secundum, quia fuerit Episcoporum Mumoniae, inter Provincias secundae, caput, et fortassis etiam ceteris ex eadem provincia senior; siquidem ipse is fuerit, cuius apud se hospitis Episcopalem gradum S. Columba cognoscere meruit.

9 Ut ut sit, laudatur S. Cronanus Roscreensis in Vita S. Molae sive Lugidii Cluanfertensis IV Augusti danda, tamquam Presbyter : in ea enim expresse legitur, quod S. Lugidius, de imminente sibi morte admonitus, venit ad S. Cronanum de Rnif cree, sedentem tunc in cella Senruis, et postulavit ab eo sacrificium, quod secum portaret : et dedit ei Cronanus. Cui Lugidius ait : Tecum relinquo locum meum, ut eum a persecutoribus defendas. Obiit autem Lugidius plene circa annum DC, utpote qui Gregorii Magni electionem cognoverit, et sub Brundubio Lagenia Rege vivere deservit. Quod si tunc nondum erat Roscreensi monasterio datum initium, sed adhuc in cella Senruis residebat Cronanus; nemini nimium videri potest, si dicamus eum, qui necdum stabilem locum occupavit, adhuc aetate vegetum fuisse cum SS. Lugidius et Columba morerentur, atque ideo ultra annum data a Romano Clero ad Hibernos Epistola vixisse credamus.

10 Ad Vitam quot attinet, ea est ad usum ecclesiae

Roscreensis, quatuor aut quinque seculis post Sancti mortem, uti pleraque alia, ex antiquioribus monumentis ac forsitan Hibernicis, conscripta ab aliquo, vel monacho, vel Clerico Roscreensi : ita enim ipsam concludit auctor : Haec pauca dicta de virtutibus sanctissimi senis Cronani... dignitati vestrae Fratres, scripsi... qui ad decrepitam aetatem... mente validus... in senectute venerabilissima, IV kalendas Maji in pace dormivit, et in ipsa sua civitate Roscrea, ubi miracula a Deo omni tempore a Reliquiis ejus patrantur, cum honore sepultus est. Ipse scilicet sanctus noster Cronanus inter choros Angelorum migravit ad Christum. Ita ille, scriptor quidem Anonymus, sed qui stylo omnis fuci atque exaggerationis experte sit usus; nec tamen, ut multi Vitae Hibernicorum compilatores simpliciores, aut imponi sibi sivit miracula, fidem ac modum communem miraculorum per se vel per adjectas circumstantias vehementer excedentia; aut in parachronismos tales impingit, quales incurrere solent Hiberni, praesertim in, qui Vitae scripsere ex solis popularibus et per manum traditis narrativunculis. Hanc autem Vitam cum nobis Codex noster Salmantinus sine mutilum exhiberet, R. P. Thomas Sirinus, Colganus successor diligentissimus, duos ultimos numeros ex suo MS. supplevit : quod hic cum grata beneficii accepti commemoratione agnoscimus.

VITA

ex nostro MS. Salmanticensi.

CAPUT I.

In Conactia Vitam religiosam cum discipulis ducens claret miraculis.

Gloriosus Abbas Cronanus de provincia Momoniensium oriundus fuit : ejus pater Hodranus vocabatur, qui est de gente a Hely genitus : qui habuit uxorem de gente b Corcobaschum, nomine Coemri : quae viro suo tres filios genuit, quorum unus et praecipuus fuit S. Cronanus : qui Dei timorem et amorem a cunabulis in suo gerebat pectore, parvoque tempore transacto, relictis parentibus spretisque mundi vanitatibus, sanctos Patres adivit, ut mores eorum ac doctrinam addiceret. Qui itineris comitem suaeque conversationis testem virum pudicum et sanctum, c Mobai nomine, consobrinum suum duxit : horum enim duorum et d S. Mochonna matres, tres erant sorores.

2 Perrexit itaque S. Cronanus in provinciam e Connactorum, et ibi habitavit juxta gurgitem Puayd : ejus vita et sanctitate ibidem audita, mox multi viri sancti ei adhæserunt, et vitam monasticam sunt professi. Quodam igitur die ibi existente S. Cronano vidit quendam virum vinetum duci ad mortem ex Regis imperio : quem videns Sanctus, pietate motus, Regi supplicavit ut eum dimitteret. Sed Rex superbus, virum sanctum non audiens, captivum in profundum lacu Feas ruayd submergi praecipit. Cumque magna parte diei sub aquis teneretur, viderunt eum velociter currentem ad portum, Rege cum suis spectante. Cui Rex, Quomodo liberatus es? et ille : Quamdiu sub aquis fui, S. Cronanus me in sinu suo tenuit, et deinde sanum ad portum perduxit. Quod audiens Rex poenitentia ductus, genibus flexis coram viro Dei, veniam petiit, virumque libertate donavit et virtutem Dei in servo suo magnificavit.

3 Alio etiam tempore ambulans sanctus Cronanus discipulis suis in partibus illis, vidit ingens sepulcrum juxta viam. Cui discipuli : Abba pater, si hic nobiscum loqui posset, multa nobis incognita narrare sciret. Quibus vir sanctus, Deo esset hoc facile, Quo dicto accessit ad sepulcrum, et illud benedicens, jussit ei in Christi nomine ut surgeret, statimque

D Vita simpliciter stylo scripta,

testatur ad decrepitam aetatem vixisse.

E

in catalogo antiquo praecipuum Sanctorum :

ut talis et senior Presbyteri primum nominatur un. 639,

ut talis S. Lugidius deditur circa an. 600,

CAP. I Natus in Mumonia, a b

cum Mobai consobrinum,

c d f p

abst in Connactum,

quoque jussu Regis submersum hominem,

in rivis cecidit :

et gentilem praedem sepultum,

CAPUT II.

Alia in alio loco miracula, Monasterii Roscreensis fundati.o

Quodam etiam tempore Sanctus iste quemdam scriptorem, nomine Dima a, rogavit ut sibi textum Evangeliorum scriberet, qui nisi scripturam unius diei concedere noluit. Cui Vir Sanctus, Scribe igitur incessanter donec tibi solis lumen defecerit. Anno inquit. Mirum certe! Sancti Dei puritas a Domino inpetravit, quod radius solaris quadraginta diebus ac noctibus, fenestræ scriptoris indesinenter illuxit. Sed quod non est minus mirabile, scriptor tanto tempore et tam continuo labore, nec lassitudinem habuit nec tædium, nec cibi vel potus vel somni desiderium sensit: sed quadraginta dierum spatium, unum diem putavit; tantamque velocitatem scriptori Deus contulit, ut quatuor Evangelia, non tam bona quam veraci littera scripsit. Quibus auditis quamplurimi Deum et Sanctum ejus immensis præconiis extulerunt.

7 In loco autem prædicto tanta multitudo dæmonum apparebat, ut nullus ante ejus adventum ibi habitare posset: sed vir Dei, tanquam athleta Domini invictus, cum illis fortiter dimicavit, et sic eos ab illo loco Dei virtute fugavit, ut ex tunc nulla ibidem infestatio dæmonum sentiat. Alio quodam tempore quidam surdus venit ad S. Cronanum, ut audiendi beneficium reportaret: pro quo viro Dei orante, continuo aperte sunt ei aures, et gratias agens ad propria repedavit. Quodam tempore cum monachi S. Cronani non haberent contra Paschalem solennitatem vitæ necessaria, dixerunt Abbati: Pater, postula nobis a Domino refectiorem in sua sancta festivitate. Quibus ille: Dominus noster dives, misericors est: ipse nobis alimenta ministrabit. Quod et factum est: nam amici S. Cronani cum multis victualibus ad eum venerunt; quæ eis usque ad Pentecosten suffecerunt.

8 Alio etiam tempore hic Sanctus rogavit novem satellites, stantes super ripam fluminis Synain, ut elearent cymbam ejus, quæ in flumine dicto erat submersa. At illi, uno excepto, vocem Sancti neglexerunt. Sed vindicta Dei super superbientes mox adfuit: nam octo illorum ipso die ab inimicis trucidati sunt, sibi autem obedientem viri Dei sanctitas, illæsum inter gladios inimicorum custodivit: qui postmodum seculum relinquens, eidem habitu et professione cohæsit.

9 Post hæc quidam monachi, requirentes locum manendi, venerunt ad S. Cronanum: qui ex minia caritate Dei et proximi accensus, locum cum contentis continuo eis concessit, et ne aliquid de omnibus auferrent firmiter præcepit. A quo discedens sequentibus se dixit: Quis nostrum de loco nostro aliquid furatus est? At quidam e Fratribus confessus est, se sacculum b quemdam asportasse. Cui pater Sanctus revertere ad locum cum sacculo, et peniteas in eo usque in diem mortis tuæ, sicque factum est. Pergens S. Cronanus pervenit ad terram suam nativam, scilicet Hely, c ubi prope stagnum Cre cellam edificavit, quæ tunc Senruys nominabatur, ubi multa miracula Deo operante peregit, et postmodum ibidem feliciter requievit.

10 Quodam autem tempore venerunt quidam honesti viri ad S. Cronanum, hospitari quærentes, sed locum non invenientes, quia aliquantulum a via publica propter tumultum seculi vitandum distabat: totaque nocte sine cibo et recto remanserunt. Quod audiens Sanctus crastino die, non modicum errori illorum et penurie condoluit, puerumque qui se

cap. 8
uScriptori suo
facit 40
dies pro uno
transire:E
dæmones loco
pellit,audium sur-
do donat:refectionem
Paschalem
suis impe-
trat,inofficiosos
erga se ipso
die trucidatos
intelligit,Iterum aliis
locum cedit,nec patitur
suos quid-
quam effere
se cum.c
Monasterium
Roscreense,
exorsus,inde mi-
grasset,

A statimque surrexit vir miræ magnitudinis, qui sua facta gentilia, et locum in quo erat in inferno, narravit, atque ut baptizaretur suppliciter rogavit. Qui mox renatus, Deo et Sancto ejus gratias agens, in Christo obdormivit f.

f
4 Quodam tempore [erant] S. Cronanus et S. Mobay in cernobio S. Kierani g apud Cluoin-micnois; sanctus autem Cronanus reliquias sui prandii secum tollens, consuetudinarie pauperibus erogabat: Sanctus vero Mobay suas in communitate relinquebat. Quod audiens Abbas ait: Inter loca hominum Sanctorum hæc erit differentia, quod locus S. Cronani, divitiis et caritate affluet, alterius aliter se habente. h Alio etiam tempore, cum in eadem civitate esset solus S. Cronanus, orans in quadam domo, venerunt ad eum leprosi, qui videntes eum orare, nec volentes ab oratione perturbare, steterunt foris. Quod intelligens vir sanctus, pro eis Deum exoravit: erat autem tunc pluvia magna. Leprosi igitur confidentes de S. Cronani virtute, lavaverunt se in aqua stillante de tecto ejus: qui mox ab omni lepra mundati sunt, et Deo et Sancto ejus gratias magnifice retulerunt.

B
5 Deinde S. Cronanus illum locum relinquens, cepit alia loca quamplurima, ad honorem Dei et Matris ejus ædificare. Sed vir pius tanta erga omnes caritate restabat, quod non solum locum suum alteri indigenti, sed etiam omnia existentia in illo loco relinquebat, et sibi novum locum quærebat. i Vir iste quodam tempore venit ad locum, nomine Lusmag, k id est Herbosus campus, ubi multo tempore habitavit, et multa mirabilia ibi per eum Deus operatus fuit. Ubi cum quodam die esset in silva, vidit quemdam cervum transeuntem, qui a viro Dei vocatus mox mansuete accessit, poma etiam de sinu viri Dei comedit, et tandem cum eo familiariter mansit, donec accepta licentia ad nemora remeavit.

ANNOTATA.

a In Desmonia seu Australi Momonia fuisse videtur regiuncula Hely.

b Corcobaschin in comitatu Tuamonia sive Clarensi, ad Borealem Synnani fluminis ripam, uti scribit Colganus in Supplemento ad Vitam S. Seannani 8 Martii, num. 2.

c Mobay infra Sanctus appellatur: sed quando refectur in Hibernicis fastis necdum comperi.

d Colganus 8 Martii Mochonnam refert, tamquam Abbatem monasterii Buellensis a S. Columba institutum, qui proinde floruerit circa seculi 6 medium.

e Synnanno potissimum fluvio a Munonia Lageniaque dividitur Conactiæ, pars occidentalis Hiberniæ.

f Huc simile miraculum, propter circumstantias manifeste fabulosas, expunximus ex Vita S. Patricii 17 Martii, et causas dedimus in Append. num. 21: tales cum hic non inveniuntur, ipsum lectoris arbitrio estimandum relinquimus.

g Colitur S. Kieranus hic 9 Sept. ubi probabimus Cluarense monasterium fundatum fuisse circa annum 519, in quo Sanctus vixisse usque ad annum 570, aut ultra.

h Addebatur in margine ex alio MS. quia ejus locus semper terram tenebit.

i Similiter in eodem MS. alia manu hic addebatur: In multis locis S. Cronanus fuit: nam quinquaginta loca ædificavit, et ista loca cum suis omnibus rebus, Anachoretis locum quærentibus Sanctus propter Dei caritatem reliquit.

k Oportet locum Lusmag fuisse prope Synnanum flumen, siquidem ad hunc spectabat navis de qua infra num. 8.

EX MSS

A clam duceret ad viam regiam vocavit. Quo cum pervenit, dixit puero; Revertere ad locum tuum; ego autem hic manebo. Quod audientes monachi ejus rogaverunt eum instanter, ut ad suum locum rediret. Quibus ille: Ad locum desertum, ubi non possunt me pauperes et hospites invenire, non ibo: sed in publica via manebo. Sed monachi ejus reditum ferventius desiderantes, suaserunt *d* Fursæo Episcopo, rogare eum in proprio loco residere. Quibus Episcopus, locum quem elegit vester Abbas, meo consilio non mutabit: nam sicut apes in die æstivo circa alvearia sua circumvolant, sic circa illum locum janua cœli est aperta, et Angelorum visitatio venire non cessat. Revertentes igitur ad vestrum Abbatem obedite eidem: sicque factum est. *Edificavit ergo egregium monasterium, ubi multas animas Christo lucrificiens, multas virtutes Deo adjuvante peregit.*

d
nisi Fursæus Ep.
prohibuisset:

e
Elienses ab
Osvaglorum
invasione
liberat.

II Quodam tempore gens *e* Ossargy venit devastare plebem de Hely: quo viso populus terræ unanimiter et confidenter confugerunt ad S. Cronanum, ut eum ab hostibus defenderet. Monachi etiam sui, hostiles incursus non modicum formidabant. Quibus ipse ait, Filii, nolite timere, quia iste exercitus inimicorum nihil mali hic faciet, quamvis sibi facere videatur: quod sequens probavit eventus. Nam ille exercitus putabat se multos homines occidisse, plebem devastasse, villas combussisse, et cum ingenti triumpho ad propria revenisse. Sed mira res viri sancti meritis est effecta. Nam post illorum recessum, plebs de Hely reperta est illæsa, excepto uno homine qui ad Sanctum non confugit: nullaque devastatio, nulla combustio facta reperitur: sed tantum oculi inimicorum illudebantur. Hujus miraculi fama diffusa, plebes *e* diversis partibus Hiberniæ, ad Dei et Sancti ejus reverentiam excitabantur.

ANNOTATA.

a Colganus 6 Januarii in Vita S. Dimani Episcopi Connerensis annot. 9, conatur adstruere conjecturam suam, quod ipse sit hic laudatus scriptor.

b Sarcolum legit quidam.

c Hanc descripsimus in prævio Commentario.

d Est hic Furseus Episc. integra circiter secula senior nlio ejusdem nominis, cujus Vitam dedimus 16 Jan.

e Alias Osragy et Osrigy aut etiam Ossory, nunc Ossere, quod Spedo perperam Offere scribitur, Nura fluvio irrigua regiuncula.

CAPUT III.

Reliqua S. Cronani vita Roscreæ acta.

a
In adventu
S. Mochemoci,

*modicam
farinam et
butyrum
multiplicat,*

Alio quoque tempore S. *a* Mochemoc cum multis venit ad S. Cronanum: quod videns Cellarius, cucurrit ad Patrem, dicens se non habere nisi parum farinæ, et mediocre vas butyri, et minimum cerevisiæ. Sed Pater pius, de Christi largitate confisus, illa benedixit, pararique et ministrari hospitibus et familiæ jussit: quæ viri Dei benedictione, gratia Dei annuente, tantum creverunt, quod ex illis centum viginti viri copiose sunt refecti. Epulantes itaque et gaudentes in Domino usque ad magnam partem noctis, quidam Conversus alta voce dixit: Jam video quod hac nocte laus matutina non persolvetur. Cui S. Cronanus ait: Frater, in hospite recipitur Christus, ideo debemus in adventu Christi epulari, et gaudere. Sed si hoc non dixisses, Angeli Dei pro nobis hac nocte hac orassent. Finierunt tunc convivium, et gratias Deo persolverunt.

13 Alio etiam tempore quidam vir sanctus, nomine Colmannus, laboravit in extremis: qui roga-

vit Sanctum Cronanum per nuntium, ut ad eum veniret antequam spiritum redderet. Sed ecce, antequam S. Cronanus advenerat, vir ille per diem naturalem obiit. Adveniens autem S. Cronanus ad corpus exanime, omnibus foras expulsis, Deum pro mortuo exoravit: et statim qui mortuus erat, sanus et lætus surrexit: qui suo benefactori gratias agens, se et suos in perpetuum [S. Cronani] famulatum mancipavit. Quod videns populus, Dei et Sancti ejus magnalia extollebat. Alium etiam virum, consimili nomine nuncupatum, ab inimicis interfectum, S. Cronanus suis precibus coram multis meruit revocare ad vitam: qui postea septem annis vivens, devoto Dei electo se commisit.

14 Alio etiam tempore, transeunte S. Cronano in curru per viam quamdam, auriga ejus vidit lignum magnum trans viam, et ait sancto: Quid faciemus? quia non possumus currum trans lignum ducere, nec est ubi possit currus divertere. Cui sanctus; Fili, pone caput tuum in sinum meum. Quod cum posuisset, lignum repente in altum surrexit, nec iterum cecidit, donec post multos annos putrefactum defecit. Quod miraculum aspicientes novem viri juxta viam, viro sancto vita et professione monastica adhæserunt.

15 Alio quoque tempore, *b* Fingenus Rex Momoniæ perrexit ad patres Hely, et castra metatus est in villa quæ dicitur *c* Raitli-becain, et veniens quidam fur de Midia furatus est duos equos Regis: quapropter Rex valde iratus, plaga magna habitatores loci illius perenti decrevit, quia equos suos per illos furatos existimavit. Quod audiens S. Cronanus, innocentibus compassus et ab aliis rogatus, Regem adiit, ut ejus iram mitigaret. Factum est autem ut Præfectus Regis, apprehensus magno dolore et magno cruciatu affectus, nequensque ullo modo dormire, semper ululabat: venter enim ejus vehementer intumescebat. Quod videntes ejus amici, S. Cronanum pro eo rogaverunt: qui ei zonam suam transmisit. Qua circa lumbos suos posita, tumor ventris ejus mox evanuit, et sic sanus effectus Præfectus, se Regi præsentavit. Quod intelligens Rex, omnem iram animi sui erga incolas deposuit, et omne debitum illorum, ob S. Cronani reverentiam dimisit. Volens tamen sanctus Regi satisfacere, ecce duo equi cærulei, cum frænis aureis, ex stagno Cre, recto tramite venerunt ad S. Cronanum, et steterunt domiti ante eum. Quibus Regi præsentatis gavisus est valde.

16 Idem Rex Fingenus habebat filium mutum et surdum, qui ex imperio Regis adducitur ad S. Cronanum ut ab eo benediceretur: a quo puer benedictus, mox beneficium loquendi et audiendi suscepit, et gratias devote egit. Alio etiam tempore Evangelium apertum a S. Cronano in stagnum Cre delapsum est, fuitque in profundo lacus, quadraginta diebus et noctibus: de cujus submersione vir Deo devotus plurimum fuit perturbatus, sed Dei misericordia factum est, ut non multum post temporis, evangelium illud esset inventum, et in nulla littera violatum.

17 Malum aureum aliquando cum duabus catenis ex se pendentibus, in Villa quæ dicitur *d* Cluain-ferta, inventum est: et habitatores illius loci scientes quia donum esset regale, fecerunt aliud malum æreum simile illi cum duabus catenis, et deauratum est deforis diligenter, timebant enim illi Regem *e* Cassel, si ipse jure suo illud ab eis auferret. Hoc autem audiens Rex misit Præfectum suum ad illos, et ipse ait illis: Ubi est donum regale quod est inventum apud vos? Date illud Regi, ut inde habeat rationem suam. Tunc illi dederunt ei illud æreum, quod ipsi fecerunt, traditumque est Regi. Illis quo-

D
S. Colmanum
mortuum
resuscitat,

item alium
ejusdem no-
minis:

E

b
c
Regem ob
amissos equos
Eliensibus
uratum,

placat Præ-
fecto ejus
sanato,

equis aliis
datis,

F

et mutò fi-
lio loquela
donato:

servat illæsum
ab aquis
Evangelium,

d

e
malum ex
ære inaurato
oblatum Regi
pro aureo
indical:

A que diebus sanctus Senex Cronanus in civitate Cassel cum Rege erat. Oculi jam beatissimi Patris Cronani tunc prae senectute nihil videbant. Et cum isset illud aereum per palatium Regis de manu ad manum, videntes id homines, datum est in manu sancti senis Cronani, palpansque illud sanctus senex Cronanus, prophetice ait coram omnibus; Hoc jam non est, quod jam inventum est Villa ' luainferta, hoc enim est aes: inventores scilicet aereum deauratum pro auro dolose fecerunt. Tunc probans Rex illam prophetiam, sicut dixit Sanctus, ita inventum est. Fracto enim aereo, misit Rex iterum ad habitatores villae praedictae, et coacti illi nuntiis tradiderunt regale donum. Rex hoc jam sciens et ceteri omnes admirabantur gratiam Christi in suo sancto sene Cronano. Postea cum honore a Rege et ab omni populo ab urbe Cassel ad suam civitatem Roscree senex decrepitu, plenus pietate, Cronanus reversus est.

B 18 Haec pauca dicta de virtutibus sanctissimi senis Cronani, et de miraculis quae per eum Christus egit, dignitati vestrae, Fratres carissimi, scripsi: ipse enim Christi famulus incredibiliter nobis tepidis, misericordia, patientia, modestia, jejuniis, orationibus, humilitate, et quod majus ceteris caritate, servans divina mandata, plenius a nativitate usque ad decrepitam aetatem fruebatur. Cum igitur dies ejus extremus appropinquasset, sanctus Pater Cronanus infirmus corpore, mente validus, vocavit ad se populum suum; docensque eum exhortabatur, ut ipsi unitatem et pacem semper habentes, usque in finem in bono quod coeperant proposito stabiles permanerent: elevataque manu benedixit eos et locum suum. Et accipiens divinum Sacrificium in senectute venerabilissima, quarto Kal. Maji, in pace dormivit; et in ipsa sua civitate Roscree, ubi mira-

pie moritur:

et Roscree sepelitur.

cula a Deo omni tempore a Reliquiis ejus patrantur, D cum honore debito sepultus est. Ipse scilicet sanctus noster Cronanus inter choros Angelorum cum gaudio inenarrabili et suavissimis carminibus migravit ad Christum: Cui est honor et gloria cum Deo Patre et Spiritu Sancto in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a S. Mochemoci *Vitam delinimus 13 Martii; et Colgano annos aetatis, versu hibernico mendoso expressos sic corrigenti, ut velit quatuordecim supra centum legi, pro quatuordecim supra quadringentos; indulsimus pariter, ejusdem Sancti (qui moriente anno 569, S. Itha amita erat ricenarius) vitam prorogare usque ad an. 633, nunc autem tota illa Vita attentius considerata, cum nihil in eo occurrat seculo sexto posterius; judicamus verosimiliorem fore illam conjecturam, qua mendosus ille versus restituatur, legendo annos quatuordecim supra quadraginta, ut solus 53 annis Mochemocus vixerit, et obierit initio seculi septimi circa an. 603.*

b Figenus Rex Momonix debuit floruisse post annum 600, siquidem filius ejus et successor Maelmachus (de quo ad *Vitam S. Fechini Colgannus 20 Januarii*) usque ad an. 660 vivendo pervenisset.

c Raith-becain, id est, Atrium Becani, inquit, auctor *Vite S. Abbani 16 Martii*, apud Colganum num. 21, dubitat autem in *Annotat. 27*, cui ex tribus SS. Becanis nomen suum locus hic debeat.

d Urbs Episcopalis Conactix in Galowidia, nunc Clonsfort, contermina Munonia, ad Sinannum flumen, inter lacus Dergh et Ree.

e Cassel Regni civitas Munonia, cujus ditio tunc etiam trans Sinannum in Conactiam se extenderit.

E

DE SANCTO PAMPHILO,

EPISCOPO SULMONENSI ET CORFINIENSI IN APRUTIO.

SEC. VII.

Mentio in Martyrologis,

C Sancto Pamphilo cultum sacrum esse non solum in Italia, ubi fuit Episcopus, sed etiam in Germania Breviarium Caminense, anno mxxxi Basilae excusum, docet: in ejus Calendario quia quidem ad hunc xxviii Aprilis, S. Vitali sociatur, et nihil tamen in alterius Officio tamquam ad eum non pertinens praeter Orationem propriam habet, eundem censemus esse cum eo, quem Italiae et Pelignis hic tribuimus. *Vetusto Martyrologio Ultraprojectensi in haec verba inscribitur: Item Pamphili Episcopi et Confessoris: Additionibus Greveni; Pamphili Episcopi Corfinii. Martyrologio Romano: Corfinii in Pelignis S. Pamphili Episcopi Valvensis, caritate in pauperes et gratia miraculorum illustris: ejus corpus Sulmonae conditum est. MS. Florario Sanctorum, Eodem die S. Pamphili Episcopi et Confessoris, tempore Arianae perfidiae. Floruit anno salutis dclxxvii, sub Eugenio Papa, apud provinciam Balbonensem in civitate Salomensi. Eugenio nomen etiam in Vita MS. canobii Bolecensis extat. Contra Officium et Vita Italiae recens scripta, non alterius Pontificisquam Sergii I meminerunt, a quo ab anno dclxxxvii usque ad ncci, Ecclesiam regente admotus Episcopatu, apud quem accusatus, et sub quo mortuus fuerit. Sane Eugenius I anno dclxxxvii non vixit, sed viginti amplius annis ante jam obierat. Verum annus perperam notatus in Florario et cum indicato Pontificatu non conveniens, minus nos movet, ut propterea ab antiquiori auctoritate recedamus. Efficacius est, quod Eugenius iste solis sex mensibus Ecclesiae praesederit. Vellem*

equidem scire quid Sulmonenses moverit ad Sergii Papae nomen; nam si sola conjectura id factum absque certiori indicio temporis, manebit pro Eugenio Pontificatu, licet brevi praesumptio; aut si mutandus Pontifex erit, malim Honorium substituere, cujus anno m, Christi dccccxvii si Pamphilus florisset et Romae accusatus clarnisset, unica sola littera corrigenda esset in Florario, L in X convertendo.

2 Contendunt Hispani popularem esse suum, et antequam in Italiam profectus fuit, in Valvensi Pteris Castillae oppido Episcopatum gessisse. Quam in rem Tamayus ad hunc diem ex recenti quodam MS. Martyrologio sequentia refert: In oppido Valvensi in Vaccæis S. Pamphilus ejusdem loci Episcopus, vir vita celebris et maxime in pauperes caritate conspicuus. Quibus similia habent Rodericus Carus et Bivaricus, omnes Chronico Maximi nixi. In quo ad annum Christi cccclix ista leguntur: Sub idem fere tempus S. Pamphilus, Valvensis in Vaccæis Hispaniae ceterioris populis Episcopus, profectus in Italiam, Corfinii et in Pelignis populis praedicat, largitate in pauperes et gloria praeclarorum miraculorum illustris. Verum quam parum illud Chronicum genuinum sit, saepe alibi ostendimus. Quisquis haec illi inseruit, non aliud forte extra Hispaniam Valvense oppidum aut hujus nominis regionem noverat. Qua ignorantia et Bivaricus lapsus fuit, recte id propter correctus a Tamayo.

non Valvensis Episcopus in Hispanio,

3 Illa Italiae regio, in qua Sulmo et vestigia veteris Corfinii sunt, a Pelignis olim inhabitabatur: anno vero

sed in Pelignis,

dcc

A ppe sub dominatu Regum Longobardorum, ut in Italia illustrata Blondus auctor est, antiquato Pelignorum nomine in Comitatum erecta, Valva dici capta fuit. Cujus nominis ratio a Leandro Alberto in descriptione Italicae hæc assertur: Tractus omnis Valva propterea dictus est, quod per paucissimas tantum angustias aditum præbeat, tanquam per ostia, quæ Latinis etiam Valvæ dicuntur: ideoque deperdite nomine Pelignorum, ager hic Valva ex conditione situque suo, vocatur. Placuit itaque Romanæ Ecclesiæ ab hac regionis appellatione Episcopatum Ecclesiæ Sulmonensis et Corfiniensis Valvensis dicere, cujus in sanctis Conciliis frequentem esse mentionem Ughellus tom. 1. Italicae Socræ testatur: qui de Valvensi Episcopo sequentia addit: Episcopus duas habet Cathedrales ecclesias una in ipsa Sulmonensi civitate S. Pamphilo dicata: altera in silvis, ubi veteris Corfinii vestigia ingentesque ædificiorum ruinæ passim cernuntur. S. Pelino sacra: qui ibidem sub Juliano apostata, cum ejus oratione Marres templum corruisset, a templorum pontificibus durissime cæsus, atque octoginta et quinque vulneribus confossus, martyrii coronam promeruit die v Decembris, anno cccclxii. Juncta deinde Sulmonensi Valvensis Ecclesia Episcopali dignitate condecorata est, aut paulo ante, aut Sergio I Pontifice sedente ad clavum. Constat autem ante annum dcc nostræ salutis harum Ecclesiarum simul junctarum Præsulem ad posteritatis memoriam non transiisse. Hæc Ughellus, a scripso tamen corrigendus quoad annum dccvi circa quem scribit Pamphilum a Sergio primo factum Episcopum: isto enim anno non modo non amplius vivebat Sergius, sed nec successor ejus Joannes I^{us}. Præponit ille quidem Pamphilum Clarentinum anno dclxxix subscriptum Concilio sub Agathone Papa. Verum cum præter solum Palladium, anno cccxcix in simili concilio sub Symmacho nominatum, nullos Sulmonenses aut Valvenses sciat nominare: imo usque ad seculum ix hiulca sit Episcoporum istorum successio; gratis videtur præsumi Pamphilum posteriorem fuisse Clarentio.

Officium
de eo pro-
prium.

4 Ut ut sit, Valvæ nomen, Hispanico oppido in Vaccaris atque in Italia Pelignorum regioni commune, Hispanis occasio fuit S. Pamphilum sibi et Hispaniæ vinduandi. Extat interim Officium proprium S. Pamphili approbatum a sacra Rituum Congregatione, et impressum Romæ anno mxcxxx; in quo nulla facta Hispanici Episcopatus mentione, S. Pamphilus Sulmone in Pelignis natus dicitur; eumque deinceps sacris litteris egregie instructus, divini verbi prædicatione ac vitæ exemplo Arianos expugnaret, Sulmonis et Corfinii Episcopus renuntiatus fuisse. Ughellus de anno Episcopatus ejus ita loquitur: S. Pamphilus Valvensis Episcopus, quem Sergius I Pontifex Maximus eidem præferebat Ecclesiæ, circa annum Domini dccvi, ibidem caritate in pauperes et gratia miraculorum illustris obdormivit in Domino, xxviii Aprilis. Cujus sacrum corpus in Cathedrali Sulmonensi quiescit, eidem Sancto dicata: cujus solenni ritu, tanquam ejusdem civitatis tutelaris Divi, festus dies celebratur. Vita ex supradicto Officio hæc est:

VITA

Ex Lectionibus officii proprii et MS. Italico.

Natus Sul-
mone:

ubi et Cor-
finii Episco-
pus consti-
tuitur:

Pamphilus, Sulmone in Pelignis Catholicis parentibus natus, pueritiam per virtutum et doctrinæ rudimenta laudabili institutione traduxit. Cumque deinceps sacris litteris egregie instructus, divini verbi prædicatione ac vitæ exemplo Arianos expugnaret; Sulmonis et Corfinii renuntiatus Episcopus, par habuit cum dignitate vitæ sanctitatis incrementum: quam assiduo orandi studio ac perenni corpo-

ris afflictatione constantissime retinens, præstanti in pauperes caritate cumulavit. Ex more namque ad mensam quotidie adhibitis sua bona plenissime erogabat. Cum vero solenne haberet, Dominicis diebus singulis largiorem iis refectionem primo mane instruere; consueverat a media nocte divinis officiis vacare, ac Sacra facere non ultra ipsum diem exortum. Quapropter plerique civium rem inique æstimantes, illum Ariani ritus apud Pontificem a Sergio criminantur. Eo nuntio permotus Pontifex, Deo eximiam sanctitatem sic probante, delectos viros mittit, qui Pamphilum conveniant, ac delati criminis reum inventum Romam deducant. Hos, ubi aderant, neque in eum quidquam præ summa veneratione auderent, rogat ultra Pamphilus se Pontifici sistant: apud quem Deo judicium suæ causæ addiderat.

a
accusatus
apud Pon-
tificem, Ro-
mam profi-
ciscitur:

2 Quare una iter aggressis, divino consilio factum est, ut qui inente die, peractis de more Sacris, cum Pamphilo cibum capere detrectaverant, nullo postea suppetente cummeatu, siti ac fame gravissime premerentur. Veniam igitur ab eo exposcentes, impense obsecrant, opem sibi in summo vitæ discrimine ferat. Qui vix dum preces effuderat, cum repente cervam, e propinqui montis vertice adventantem, videt: eaque vocata, tanquam arcano humanitatis sensu, ante ipsam procumbens, distenta lacte ubera demittit; quo ille expresso fatiscentium comitum et famem sedat et fidem uberrime alit. Urbem cum introissent, objectus forte est frequens populi conventus, ream adulterii feminam ad iudices pertrahentis: quæ puerulum ex se natum gestans, Severi Presbyteri filium flagitiose fatebatur. Occurrit interim Pamphilus, atque hominis innocentia divinitus perspecta, infantem ipsum manibus exceptum, fide plenus, ream edicere jubet. Tum ille, quamquam vix triduo major, vocem explicat, et patrem sibi Clarium Praefectum non obscure pronuntiat.

in itinere
lacte cervi-
no sociorum
sitiim levat:

E

infantem
adulteræ
patrem suum
prodere jubet:

3 Facti tam insignis fama per urbem evulgata, uni sibi ignotus Pamphilus Pontificem humillime adit: ab eoque de intempestiva Sacrorum operatione interrogatus, defendendi spatium exorat usque ad ipsum Dominicum diem: quo, ut instituerat, ad preces diluculo exurgens, canentium in cælo Angelorum choros, tanquam ad rei Divinæ solennia, una cum adstante Pontifice audit. Quamobrem miratus Sergius exploratam Pamphili sanctimoniam summis laudibus enunulat, eoque ad sacrum cultum ac pauperum opem muneribus auctum peramanter dimittit. Interea dum redit, obvium virum a demone correptum, manu imposita, incolumitati reddit. Mox Corfinium adveniens ipsos sui calumniatores, quos jam facti pœnitnerat, maxima semper caritate prosecutus est. Tandem cum creditum sibi gregem ad omne Christianæ Religionis ac pietatis studium informasset; meritis plenus, e vita migravit iv Kalend. Majas. Et splen lissima nube invectus, magno beatorum spirituum comitatu, cælum conscendere palam ab omnibus visus est. Ejus corpus Sulmonem subinde deportatum in primarium templum, tum Deiparæ Virginis nomine, postea et ipsius Pamphili Deo dicatum, honorifice infertur. Idemque post centum ferme annos recens atque integrum inventum, sanguineis guttis miro spectaculo manavit. Piis vero populis eo confluentibus præclara semper divina virtute affulsere miracula, liberandis præcipue energumenis, ac serpentum noxis mirabiliter arcendis.

celesti visione
apud Pon-
tificem se pur-
gat:

F

energumenum
liberat:

mortuus in
cælum cons-
cendere con-
stitit:

4 Similem Vitam materiaque eandem, verbis tamen fusio-rem, et Italica scriptam, anno mxcxi Neapoli P. Antonius Beatillus ad nos misit. In qua ad corpus ejus, cum prope Sulmonem consisteret, fons divinitus excitatus fuisse scribitur: annusque obitus ejus a Nativitate Christi

fons divinitus
excitatus ad
corpus,

Christi

A *Christi MCC sub Sergio I Pontifice et Imperatore Flavio Justiniano II consignatur; ac miracula post mortem, quæ in Officio tanguntur generatim, explicatius narrantur hoc modo: Sacrum S. Pamphili corpus, anno ab ejus obitu circiter centesimo, honestiore collocandum loco cum exhumaretur, integrum prorsus ac velut adhuc spirans repertum fuit: utque refossum apparuit; odoris fragrantia totam diocesim implevit. Inventum vero fuit alba casula indutum, opere antiquo et intertexto auro elaborata. In quam, cum ad publicam venerationem Episcopali sellæ fuisset impositum, tres e naribus guttas sanguinis misit. Quæ in hunc usque diem una cum dicta casula ac sandaliis, quibus in vita utebatur, servatæ, in mira veneratione et a corruptela integræ sunt. Ossa et sacra ejus lipsana, argenteæ partim statuæ, partim eleganti capsæ inclusa, die illi festo et quandocunque rebus civium expedit, publice exponuntur circumferunturque.*

quod 100 annis post mortem integrum reperitur,

diocesim Sulmonensem a siccitate liberat,

B *In vetusto quoque Ecclesiæ Sulmonensis codice memoriæ proditur, diocesim illam non diu post, cum diuturnâ ac noxia herbis radicibusque arborum siccitate laborasset, hincque ingens annonæ caritas ac pestilentia oriretur; postulato S. Pamphili auxilio, repentinis ad satietatem imbribus rigatam fuisse. Fuisse etiam feminam Sulmonensem, quæ miserandum in modum a serpente, qui in consopitæ viscera se insinuaverat, vexata; nihil satius habuerit quam sepulcrum S. Pamphili visere, ibique postulata ejus opæ malo remedium querere. Quod et invenit: dormienti quippe apparens Sanctos serpentem e corpore retraxit, pretiosoque unguento delbutam, monens ut tanto beneficio gratiam referret, a somno ac ægritudine sanam consurgere jussit. Fuit ex eadem diocesi mulier, Olorosa nomine, ex castello delle Caneri, quod dirutum modo est, oriunda. Hæc a malignis genâs insessa, per crebros exorcismos libertatem querens, ab uno ceteris obstinatiores liberari omnino nequit. Qui pertinaciæ causam rogatus, ab alio nemine præterquam S. Pamphilo expelli se posse respondit. Quare ad ejus sepulcrum adductam deserere jussus, ilico paruit, ac intolerabili cum fœtore foras per templi fenestras se proripuit.*

feminam a serpente,

energumenam a damone,

ALIA VITA

Ex MSS. cœnobii Bodecensis.

C *Si actus et gesta Sanctorum memoriæ commendamus nostræ, non modicum utilitati nostræ prodesse credimus: nam qualiter ipsi pro Deo certarint, lectio nos utilis ædificat; et ne a via Dei desipiscamus, exemplis eorum castigat: sicque Deus in Sanctis suis mirabiliter glorificatur, et nostra infirmitas ne deficiat, sustentatur. Tempore Arianæ perfidiæ fuit in civitate Sulmonensis, Corfinii in provincia Balbensi, B. Pamphilus, Episcopus summæ sanctitatis, et fidei Catholicæ sublimitate præcipuus: qui diebus et noctibus Dei laudibus indesinenter intentus, nunquam a bono opere inventus est otiosus; sed in jejuniis et orationibus, in hymnis et confessionibus, lectionibus et meditationibus Deum jugiter implorabat assiduus. Omnibus etiam supervenientibus pauperibus et peregrinis, si qua illi fuerant, caritatis officio fideliter ministrabat: ipse vero quotidianis diebus non nisi ad vespertinam post refectionem omnium reficiebat. Die Dominica maturius aliquid circa mediam noctem exurgens, nocturnos hymnos explebat: sicque solenni sibi consuetudine, subsequenter ante lucanum tempus Missarum officia celebrabat. Primo vero diluculo consuetis eleemosynarum beneficiis insistens, ipse secum pauperes et indigentes caritatis refectione recreabat.*

Episcopus consiliatus

piis operibus et liberalitati in pauperes vacat:

2 Quibus operibus hostis antiquus invidens, quosdam ei ex suo Clero Presbyteros et Diaconos æmulos excitavit: qui et hæc non sana tantum intentione sufferrent, sed etiam ad inimica et injusta murmurationis facta declinarent. Dicebant enim: Quomodo noster Episcopus agit talia? certe nec Catholicis, nec Arianis in hoc consentit: sed et omnibus aliarum civitatum Episcopis ubique constitutis in hac sua consuetudine multum contrarius existit. Nam omnes alii Episcopi tertia vel quarta hora Missas faciunt, nos vero cum hoc nostro Episcopo qualiter a canonica auctoritate discessimus? Hæc et alia inter se malignis cordibus ac labiis missitabant, et beatum virum, cur hoc ageret, interrogare non præsumebant: sed conspirantes contra eum, Romanum Pontificem... adierunt, et quasi novarum præsumptionum auctorem accusaverunt. Audiens hoc Romanus Pontifex, ignarus intentionis B. Pamphili, graviter ferebat; vocatisque pueris suis cubiculariis dicebat: Ite in civitatem Corfinium provincie Balbensis, et de Pamphilo Episcopo, si vera sint quæ dicuntur, inquirete: et ligatis manibus ejus ac nudatis pedibus huc ad sanctam Romanam Sedem adducite. At illi jussa complentes, præfatam civitatem adibant, et vespertine jam sabbato, ad hospitium Episcopi velut hospites declinabant. Quos vir Domini Pamphilus benigne et mansuete suscipiens, in cellulam suam introduxit, et cum omni caritate refectionem eis parans, monastico more pedes illorum lavit: sed et exhortatoriis eos sermonibus ad exhibenda caritatis officia et divinæ legis mandata tenenda diligenter instruxit. Media autem nocte Dominica solito more consurgens, expletis Matutinarum solenniis, Missarum officia celebravit: et mane diluculo, hora fere prima, cum pauperibus et peregrinis, ut solitus erat, cibi vel potus refectionem percipiens, hospites qui vesperæ venerant, ut similiter agerent, invitavit. Cujus caritative benevolentie nolentes illi obedire, manifeste retulerunt omnia, propter quæ a Romano Pontifice fuerant missi. Respondit ad hæc B. Pamphilus Episcopus et dixit: Licet negligenter vivamus, Deo tamen significante causam adventus vestri præseivimus. Vos igitur quæ jussi estis perficite: vanamque et inanem lætitiâ detractoribus meis, quamquam non diu duraturam, exhibete.

D
Ex MSS. propter quæ perperam a Clero suo apud Pontificem accusatus

E
ab ejus ministris quos liberaliter excipit,

3 Tunc legati Pontificis viri Dei intelligentes prudentiam, non ut jussum illis fuerat, sed commodius et absque molestia beatum virum serum duxerunt. Circa horam autem tertiam, B. Pamphilus psalmodiis et orationibus iter agente, cuperant tædere et anxii præ intolerabili sitis ardore. Accedentes vero ad eum dixerunt: Pater Episcope, miserere nostri, quia siti jam morimur: omnia enim ad cibum vel potum pertinentia, quæ in vasculis nostris reposuimus, evanuerunt; et necessitate coacti nihil penitus invenimus. Inobedientia nostra, quæ tua jus a contempsimus, in tantum nos affligit, ut mortem potius imminuentem timeamus, quam vitæ solatiis speremus. Quibus auditis vir beatus, miserati ne commotus, ad solita orationis subsidia se convertit, et Dominum ut illorum miseretur oravit. Completa oratione videns cervam cum hinnulo suo velocissime campos transilientem, conversus ad eam dixit: Præcipio tibi, cerva, in nomine Domini, ut stes, et ab hoc loco non discedas. Mox ad viri Dei jussionem cerva substitit, et quasi domesticum animal ejus ad se accessu minime expavit. Tunc vir beatus, etiam in hoc facto benedicens Deum, accessit, et de ubere ejus lac tantum expressit, ut comitibus suis, præ sitis ariditate laborantibus, singulis singulos calices offerret; et ab imminente necessitate, usque ad satietatem refectos, in nomine Domini liberaret. Illi vero super hoc viri Dei miraculo stupentes, mirabantur

Romanam ducuntur,
F

quibus in via et levandissimam ex cerva lac exprimit,

EX MS.

A bantur ad invicem, dicentes : Numquam nos vino aut aliquo cibo tam jucunde satiati sumus, quantum nunc de lactis hujus poculo, per servum Dei, sumus refecti. Vere parvissimus ille haustus plus nobis virium attulit, quam plena convivantium mensa potuerit.

t Romam
veniens adul-
teræ infantem
prodere pa-
trem jubet

4 Beatus autem Pamphilus progressus cum eis itinere quo coeperant, docebat eos viam veritatis et caritatis non deserere : sed ad ea, quæ pacis et justitiæ sunt, obediens esse. Cumque pervenisset ad Romanæ urbis inœnia ; ecce in platea civitatis mulier adultera trahebatur ad prætorium, puerum præ se ferens in ulnis, quarto die jam natum, cogenda fateri quo patre genuerit eum. Quæ dum violenter traheatur, clamavit dicens : Severus Presbyter me imprægnavit. Ad hanc ejus vocem quidam prona in malum cogitatione, ita esse, ut mulier dixerat, crediderunt. Quidam vero servum Dei criminis hujus reum esse contradixerunt. Tunc B. Pamphilus, audita populi contentione, dixit : Date mihi infantulum et ego ab eo quaeram, in nomine Christi, nomen patris sui. Quo statim allato, dixit ad eum : Adjuro te, infantule, per nomen Domini nostri Jesu Christi crucifixi, ut dicas mihi nomen patris tui. Respondit infans et coram omnibus dixit : Per nomen Domini nostri Jesu Christi crucifixi dico tibi, quia Severus Presbyter non est pater meus, sed Clarus hujus Romanæ urbis Præfectus. Ad hoc viri Dei miraculum omnis frequentia popularis obstupuit, et qualiter ad ejus jussionem tenerrimus ille infantulus locutus fuisset per totam urbem divulgatum est.

B

accusatione
audita,

5 Collecta denique non modica multitudinis populi, B. Pamphilus ob insolitam signi novitatem religiose rapitur, et usque in Lateranense palatium deductus, a Pontifice Romanæ Sedis cum honore suscipitur. Deo videlicet ita modificante, ut qui ad calumniam vocabatur, laudem et gloriam invenire mereretur. Romanus etenim Pontifex B. Pamphilum fraterna caritate salutavit, et mutux ejus allocutioni se participem lætus præbuit. Et cum sedissent, dixit ad eum : Frater et Coepiscopo Pamphile, Clerus Ecclesiæ tuæ apud nostram te auctoritatem accusat : et contra statuta nostra Dominicis diebus ante lucanum te Missas celebrare, sed et primo diluculo cibus ac potibus operam dare submurmurant. Ad quam Pontificis sententiam beatus vir Pamphilus modeste conticuit, nihilque turbidum, nihil jurgiosum respondit : ita ut Pontifex miraretur, cur ei ab Episcopo non responderetur. Postmodum vero B. Pamphilus dixit : Peccatorem me non excuso, nec statutis ecclesiasticis in tantum, ut debueram, hactenus me studuisse cognosco : intentionem tamen meam ille solus novit, ad quem omnis hominum conscientia recurrit. Unde quaeso in proximam hanc Dominicam diem da mihi spatium, et ostendam tibi non falsum intentionis meæ indicium.

C

cælesti dein-
de viso ne se
purga

P's. 50, 10

6 Adveniente igitur nocte Dominicæ diei, primo gallorum cantu, B. Pamphilus more solito surrexit, et psallentium choros Angelorum cum eo Missas in celo celebrantium audivit, vocatoque ad se Romano Pontifice dixit : Surge et exulta in Domino, ut consolari merearis ab eo, et cum Propheta dicas : Audiuisti meo dabis gaudium et lætitiā, et exultabunt ossa humiliata. Ego enim solitum ordinem explevi jam, et psallentium choros Angelorum ac Missas in celo celebrantium audivi. Jam ergo tempus est a nobis eas celebrari in terris, quoniam Angelicos Spiritus inchoasse cognovimus in cælis. Surrexit itaque Romanus Pontifex festinus, et arrectis auribus nihil eorum, quæ B. Pamphilus dixerat, audivit. Cui beatus Episcopus dixit : Erige te in digitos pedum tuorum et sta super pedes meos. At ille verbis ejus obediens, palmas et oculos in cælum extendit,

et choros Angelorum Missas in cælestibus celebrantium audivit. Quibus auditis, prosternens se pedibus sancti Episcopi, dixit : Benedictus es, Frater et Coepiscopo Pamphile, qui mernisti voces Angelicas audire, et cælestibus hymnis ac mysteriis interesse : sed parce quaeso et indulge mihi, quia contra te insipienter egi, et falsas adversum te accusationes audivi. Modo equidem te soli Deo vacasse cognovi, et apud eum intentionis tuæ oculum mundum esse percipio. B. Pamphilus respondit dicens : Tu positus es in Pontificio ad prædicandum et docendum verbum veritatis : in sapientia tua urbs munitur, et triticum Domini familiæ distribuitur. Quod igitur vanitati fallentium semel aurem adhibuisti non est mirum, si etiam ad tempus vanitati credidisti : sed ne in hoc scandalo permaneres, Deus te liberavit, et ea quæ sunt veritatis et justitiæ tibi relevavit. Tunc Pontifex, prosternens se ad pedes ejus, dixit : Veniam a te peto, Frater et Coepiscopo Pamphile. S. Pamphilus respondit : Deus qui indulgentia vera est, indulgeat tibi peccata tua.

7 Cum ergo cogitaret ad propria remeare S. Pamphilus Episcopus, dixit ad eum Romanus Pontifex : Quaeso te Frater, tolle aurum et argentum a me ad ministerium tuum, et regrediens ad civitatem tuam eos qui te accusaverunt trade tortoribus. Sanctus vero Pamphilus, rememorans sermonem nostri Domini Jesu Christi, dixit : Ego gloriam meam non quaero, est qui quaerat et judicet : argentum et aurum non est mihi necessarium ; sed fides, justitia, mansuetudo et eleemosyna, patientia, humilitas et oratio. Ne tamen oblationem caritatis tuæ despiciere videar ; quinque talenta a te accipiam, pro quibus tibi decem in conspectu Domini restituam. Acceptis itaque quinque talentis in auro et argento, rediit B. Pamphilus in civitatem suam : et quæ a Pontifice acceperat pauperibus, viduis, et orphanis ut fidelis minister distribuit : in tribulatione oppressis subveniendo, esurientes et sitientes reficiendo. Unde et Pontifici dixerat, reddam tibi decem talenta in conspectu Domini.

accepta a
Pontifice
munera in
pauperes
distribuit :
E

Joan. 8, 5

8 Statim autem ut ad civitatem suam pervenit servus Dei Pamphilus ; ecce homo dæmoniosus, stridens dentibus occurrit ei ; quem ille jussit comprehendere et sibi adduci, positisque manibus super eum, facto signaculo Crucis, oravit dicens : Domine Jesu Christe, qui ejecisti legionem spirituum immundorum ab homine, et mittens in porcos projecisti eos per præceps in mare ; exaudi me servum tuum orantem ad te, et expelle de homine isto spiritum immundum, et projice illum in mare : ut non habeat potestatem in creatura, quæ ad imaginem tuam facta est. Ad hanc vocem viri Dei dæmon exivit, et sanæ mentis hominem reliquit. Post hæc B. Pamphilus Episcopus resedit in Sella sua, prudens sicut serpens et simplex sicut columba : prudens ad omne bonum, simplex ad omne malum.

ad suos re-
versus ener-
gumenum
liberat :

9 Presbyteri vero ac Diacones, omnisque Clerus et judices civitatis illius, qui adversus hominem Dei mala cogitaverant, audientes omnia, quæ de eo a Pontifice Romanæ urbis Eugenio facta fuerant, exhorruerunt. Et convenientes in unum prostraverunt se ad pedes ejus atque dixerunt : Domine et Pater beatissime, parce nobis, veniam petentibus a te. Respondit S. Pamphilus dicens : Evangelica nunc sententia roborat, quæ dicit : Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Et beati estis cum maledixerint vobis homines et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me : gaudete in illa die et exultate, ecce enim merces vestra multa est in cælis. Ego utinam dignus fuissen ad martyrium pervenire sicut Martyres

et roganti
Clero inju-
riam condonat
* al. Sergio

Matt. 5, 10

Ibid. 11, 1

Christi

A Christi, qui tradiderunt corpora sua propter Deum ad supplicia et meruerunt habere coronas perpetuas. Vos me ad supplicia tradere voluistis, sed non potuistis; quia Dominus Deus pro me restitit vobis. At illi omnes cum clamore et fletu dixerunt: Pater Sancte, veniam petimus a te: indulge quod inique egimus contra te. Dicit eis B. Pamphilus Episcopus: Dominus noster Jesus Christus, pro salute hominum in cruce moriturus, etiam pro Judæis se persequentibus exoravit, nobisque ut pro inimicis nostris oremus exemplum reliquit: in Oratione etiam Dominica admonuit, ut dimittamus nostris debitoribus, sicut nobis debita nostra dimitti rogamus. Ergo hoc præcepto divino commoniti, Fratres carissimi, rogamus Deum pro vobis; ut dimittat vobis hoc, quod in me male egistis, et insuper omnia vestra peccata, et perducatur vos cum gaudio ad vitam æternam. Cumque dixissent omnes, Amen, reversi sunt mox cum gaudio ad domos suas, admirantes super patientia et doctrina beatissimi viri.

10 Sanctus vero Pamphilus, more prudentissimæ ap̄is virtutum favos colligens, in Episcopatu suo bono senio consenuit, plebique sibi commissæ miraculis et documentis excellentissimus effulsit, nihil omnino de ante consuetis bonis operibus prætermittens: sed plura prioribus addens, in jejuniis et orationibus corpus macerabat, finemque vite suæ felici cum gaudio ac vitæ æternæ desiderio expectabat. Appropinquante ergo tempore migrationis suæ de hoc seculo ad Deum, fecit ad se venire Sacerdotes et omnem Ordinem Clericorum ac turbam laicorum; docuitque eos viam veritatis, ita incipiens: Audite filii verba mea et auribus percipite sermones meos: agite opera justitiæ, et a via caritatis et pacis non declinate: si enim remanseritis in fide et pace, veritate atque caritate; sine dubio poteritis ad regna cælorum pervenire. Si autem schismata et errores hæreticorum vos dilaceraverint, et ingruentia vitiorum mala corruerint; ferocis lupi, id est diaboli, faucibus patebitis, et inferni tenebras non evadetis. Tunc interrogatus ab eis sermonibus multis, ostendit eis viam veritatis: sed et de secretis eorum et futuris rebus multa propalavit ad correctionem et instructionem tam futurorum quam præsentium. Illis auditis prostraverunt se omnes ad terram, petentes ab eo gratiam et absolutionis veniam: at ille, oculis et manibus in cælum extensis, omnes eos benedixit, omnibusque veniam a Christo expetiit. Quo facto omnes a terra surrexerunt cum lacrymis, et osculati sunt eum genibus flexis. Stantibus autem omnibus filiis Ecclesiæ coram

eo, iterum oravit ad Dominum et dixit: Deus qui dispersa congregas et congregata conservas, auge fidem et intellectum fidelium tuorum; et disperse a nobis insidiatorem angelum, et aggrega nos cum sanctis Angelis in regno tuo. Mitte mihi nunc Domine sanctum Angelum tuum, qui suscipiat animam meam, et perducatur in paradysum: ubi cum Sanctis tuis requiem æternam cum gaudio percipiat. Finita hac oratione, superiora domus illius, in qua Sanctus Domini jacebat, nubes candida obruit et claritas magna circumfulsit: atque omnes qui aderant odor inæstimabilis fragrantiae perfudit: sicque beatissimus Pontifex et Deo dilectus Pamphilus, glorioso sine beatam animam emittens, expiravit. Omnibus itaque, qui aderant, et qui postea adveniebant, tanta in ejus obitu jucunditas et letitia facta est, ut ad suscipiendam ejus animam multitudinem Angelorum nullus adesse dubitaret. Tunc Sacerdotes cum Clero totius civitatis, nec non aliarum urbium viri Religiosi convenientes, Sanctum corpus dignis exequiarum obsequiis curaverunt, et ad custodiendum illud divisim inter se noctis excubiis vigilaverunt. Ita ut Clerus civitatis Corfinii vigiliam primam, et Clerus Sulmonensis urbis servaret secundam vigiliam. In qua vicissitudine nutu Dei, ut credimus, Corfinienses somno gravi obdormierunt, et Sulmonenses cum suis qui aderant sancti viri corpus rapuerunt, et in civitatem suam perduxerunt. Dum vero in via paululum lassi subsisterent, et aquam sitibundi quærerent: ecce subito fons limpidissimus emanavit, et servitores beatissimi viri exequiis recreavit. Cumque in progressu itineris ad locum quemdam, qui Busci nominatur, propinquum portæ civitatis Sulmonensis pervenirent: tanti ponderis effectum est corpus Sanctum, ut portantes illud de loco nequaquam efferre potuerint. Facta autem oratione ab omnibus qui aderant, accesserunt, et nequaquam illud movere potuerunt. Deo igitur ita prædestinante corpus S. Pamphili Episcopi in eodem loco sepelierunt: et templum ornatum ac spatiosum, in honorem Domini nostri Jesu Christi et B. Pamphili Episcopi et Confessoris, supra corpus ipsius struxerunt: ubi in ejus natalitio ad laudem et gloriam nominis Christi multitudo populi accurrit, et crebra beneficia sanitatum ibi percipit. Nam ad tumbam sancti corporis ægri veniunt et sanantur, et a demonibus obsessi liberantur. Celebratur vero natalis B. Pamphili Episcopi iv Kalend. Maji, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

moriturus
suos Sanctis
montis ins-
truit:

dum mori-
tur, domus
mira nube
involuta
cælesti odo-
re fragrat:

E
Sulmonen-
ses corpus
ad Urbem
suam acce-
perunt,

apud quam
immobile
factum, ex-
tructo tem-
plo honora-
tur.

arcana et
futura in-
dicat:

F

DE S. PRUDENTIO, EPISCOPO TURIASONENSI IN ARRAGONIA.

CAPUT I.

Ætas S. Prudentii discussa, et certamen Cisterciensium montis Laturci ac Nagerensium de ejus corpore.

XXVIII APRILIS

S. Pruden-
tius Episco-
pus Turia-
sonensis,

Turiaso, vulgo Tarazona, urbs est Aragoniæ, quæ Castellam ac Navurram terminat, septem Calaguri et undecim passuum millibus Cæsaraugusta dissita; antiqua Episcopali Sede nobilis, quam insedissee S. Prudentium, quem hic damus, testantur ejus Acta et Breviarium Cæsaraugustanum excusum anno MDXLI in Officio. Ab aliis interim ejusdem nominis non satis distinctus, in varia multumque discrepantia tempora a scriptoribus conficitur.

Aprilis T. III

Eundem cum illo Prudentio, qui S. Encratidis Cæsaraugustanæ Virginis ac Martyris corpus tumularat, Alphonsus Venerus, Vasquez, Baronijs, Mariana et quidam eos secuti recentiores faciunt: cum illo, qui hymnos et sacra poemata scripsit, Bernardus Lucensis, Taraffa, Ferrarius, Teugillo: ideoque ut tempora rebus respondeant, illi cum ad annum ccc ac imperium Diocletiani, hi ad cccxc referunt: Sanctorus et Marietta ad annum mcccvi: Tamayus cum Bivario ex Chronico

cum alijs
ejusdem
nominis
i tem-
pus:

a quibus-
dam ad an.
390 et 390,

75

Maximi

A quomodo se haberent uxores et filii eorum. Qui eos pacifice atque castigando monentes nuntiaverunt; quomodo Garrayenses Sacerdotes et laici filii Sacerdotum muniverant castellum Garrayæ, et quomodo Sacerdotes dormiebant cum mulieribus eorum. Qui dolentes cum magna amaritudine consilium inierunt, quomodo agerent et qualiter alloquerentur. Unus ex iis, qui honorabilior aliis erat, coram omnibus consilium dedit, ut pacifice venirent ad portas castri. At illi qui intus erant, omnes communiter cum armis bellicis eos refugarunt, plagas imponendo atque occidendo, usque ad unum montem Moncayo nuncupatum, qui in latere montis Tygnos adjacet. Inde Garrayenses ad castrum revertentes, die ac nocte se et oppidum curiose custodierunt. Supradicti viri electi, in monte Moncayo monentes, morum atque castellum excisis lapidibus construxerunt; et omnibus diebus armata manu ad castellum de Garraya equitantes, vicissimque præliantes, multi ruerunt ex utraque parte.

11 Inter hæc mortuus est Rex Aragoniæ, et dissensio in regno auctore diabole plures annos perduravit: et nemo, neque Episcopus nec Abbas, concordiam immittere potuit inter eos, pessime per partes diversas dissidentes. Dissensio ista erat in provincia et Episcopatu B. Prudentii; qui multoties voluit pacem firmare, sed eorum sævitiam non potuit revocare. Et evenit ut Apostolica jussione omnes ad Concilium Bituricense Archiepiscopi atque Episcopi devenirent. Archiepiscopus Toletanus atque Episcopi suæ provinciæ paraverunt iter: et de die hospitando apud Prudentium Tyrasonensem Episcopum, ut præsciret fecerunt. Qui nimio gaudio prægaudens, paravit domos suas honorifice, et eos cum magna devotione et piissimis amplexibus admisit. Et quia sæpius legerat verba Domini in Evangelio dicentis: Non in solo pane vivit homo, post ciborum refectiones animas etiam reficere cupiens sermonibus, prælibatis Archiepiscopo et Episcopis narravit, quomodo hostis fallax et perfidus maleficum spiritum Garrayensibus inspirasset. Quo dicto exortis flelibus eos rogavit, illuc simul proficisci, ut suis monitionibus præfatæ plebis discordiæ finem imponerent. Ipsi vero libenti animo consentientes, se obedire ad hoc, hilari voluntate promiserunt.

12 Altera autem die Archiepiscopus Toletanus et septem Episcopi ad castellum Garrayæ devenerunt, volentes inter viros exules, et eos qui habitabant in terra Garrayæ pacem immittere. Assidue itaque et propensius quatuor dies sancti Patres, pacem et concordiam eis precantes, nihil efficere potuerunt. Sacerdotes namque pleni iniquitate et simul alii habitantes in castello, optantes ut Episcopi absque honore recessissent, consiliantes inter se, præceperunt carnificibus, ut in abscondito occiderent pingues catulos et catos, et quasi ad vendendam aptarent, capita eorum et pedes in foveis absconderent, et ubi consueverant tenere carnes ad vendendum in foro, ibi aperte, in quinta feria ostenderent. Aliæ nullæ carnes suillæ et bovinæ nec ullarum avium nec bestiarum isto die in castello apparent, ut cum mancipia Episcoporum carnes venirent emere, alias non invenirent. Qui interrogaverunt carnifices, quæ essent illæ carnes; lanistæ veroasseruerunt cum juramento quod carnes illæ essent e montanis, utiliores, pinguioribus suavioribusque carnibus aliarum bestiarum ad vescendum, assasque tantum igni eas et pipere conditas oportebat comedere. Emerunt autem ministri carnes, et præparaverunt illas ignari, dominisque suis apposuerunt super mensam. Toletano Archiepiscopo Benedicite incipiente, aliis simul inchoantibus, B. Prudentio deferentes sancti Patres

ei innuerunt ut manum levaret et apposita benediceret. Post benedictionem continuo catuli et cati assati per totam mensam voce propria grunnierunt. Archiepiscopus itaque et Episcopi nimio terrore perterriti equos petierunt et cum festinatione fugerunt. Ita vero recedentes Serram-Albam ascenderunt, quæ sepe remansens est et altior aliis montibus. Itaque B. Prudentius rogavit Archiepiscopum et Episcopos, ut specialia vestimenta quasi ad celebrandum sacrificium induerent, et cum eo simul maledicerent nefandos habitatores Garrayæ. Ipse vero auctoritate Dei fultus maledixit Garrayam cum universis habitatoribus suis, simulque Archiepiscopus et alii septem Patres cum ipso. Illico facta maledictione, cecidit super sceleratos Garrayenses quoddam genus pediculorum, qui apud Hispanos Garrapatae nuncupantur, et canes et catos mordere solent; ut vel in eo cælestis vindicta sui sceleris eniteret, atque omnes a majore ad minorem laceratione et percussione pediculorum mortui sunt. Ex tunc castellum istud inhabitabile est usque in hodiernum diem. Hæc miracula et multa alia fecit Deus per B. Prudentium Episcopum.

13 His, quæ sola totam recentius asserti Prudentii Vitam et Acta absolvunt, alia quædam addit Bivarium, distinctum ab eo quem hic damus Prudentium item probaturo. In illis est discrepantia festi, et alius apud Laturcenses Sancto, de quo certant, dies sacer, alius apud Nagerenses; apud hos Dominicus ultimus Maii, apud illos vigesimus nonus Aprilis: duorum deinde, in eundem ante se sententiam quodammodo cunctum testimonium: primum Floriani Ocampo, qui lib. I c. 6 Garrayam inter alias urbes describens: Garraya, inquit, locus ad Soriæ fines, vel eo imprimis nobilis, quod superioribus temporibus Sedes Episcopalis fuit: inter complures vero ejus Episcopos nemo, ut suo postea dicemus loco, perinde illustris ac S. Prudentius fuit. Alterum Juliani Petri, quem recentiori a se excogitato Prudentio æqualem vivendo ad annum pervenisse MCLX assertit: ex ejus vero Adversariis hæc depromit: Probabile est duos fuisse Prudentios Episcopos Tarazonenses; alterum sub Diocletiano, qui translatus Cæsaraugustam sepelivit S. Encratidem, translatus postremo Tarazonam; alterum longo decursu temporis inferiorem: uterque prædicavit Calagurritanis; hic gentilibus, ille vero Mahometanis, magno cum fructu. S. Prudentius prior floruit anno Domini CCXCVII: posterior vero anno MCX: prior dicitur Calagurritanus et Cæsaraugustanus. Favere ad hæc ait opinioni suæ, quod S. Prudentii Acto vocum quorundam, ut puta Canonicorum, Tertiarumque Canonicarum horæ ante Missam decantatæ meminerint, et corpus cum responsorio et oratione tumultum prodant. Quæ cum usum ante annum Christi millesimum in Ecclesia, ut ait, non obtinuerint, spectare idcirco cantendi ad Prudentium quemdam recentiorum illo, quem ipse ex Pseudo-Chronico Dextri ad annum DLXX refert. Favere item, quod in iisdem Actis Mahometis et cultorum ejus Saracenorum mentio est: qui dicto anno quingentesimo septuagesimo notum nondum erant.

CAPUT III.

Expenduntur argumenta Bivarium, executitur fabula. Acla antiqua partim indicantur, partim requiruntur.

Hæc sunt Bivarium argumenta; quæ nobis non videntur habere robur, ut prudenter expensa inclinare quemquam possint in consensionem cum ipsa, duos Ecclesiæ Turiasonensis Sanctos Prudentias admittente. Testimonia, corpus Nagerensibus atque ac Laturcensibus tribuentia, conciliari commode possunt, si voci corpus, non corpus integrum, sed partem dumtaxat subijcimus. Et sane unius

diris devotos Garrayenses a pediculis consumptos esse.

Atque Bivarium rationes, E

Ocampo præcipue,

et Juliani Petri testimonium.

F

Quibus respondetur,

mortuo interca Rege Prudentium frustra de pace laborasse,

et Episcopos sequentes adhibuisse, Matt. 4, 1

quibus impij pro ferrium felium carnes vendi fecerunt;

hæc vero in mensam attatæ cum eccis edissent,

A unius ejusdemque S. Prudentii corpus inter utrasque divisum esse, non obscure inde colligas, quod Nagerenses corpus quidem, sed ut supra vidimus, capite carens servant. Memorati in Actis Mahomet et cultores ejus, favere quidem possent Prudentio recentiori cuipiam, si alterum de quo hic agimus vixisse ante annum sexcentisimum esset certum : id quidem Chronicum Maximo attributum asserit, sed gnari rerum historicarum merito illud contemnunt ut supposititium. Vestigantes quæ certa hic de re sunt, S. Prudentium ante annum saltem DCCCXVI vixisse antea deprehendimus : de ætate temporum anteriorum, si quæ illi tribuenda, nulla uspiam certitudine inventa. Potuit igitur æqualis fuisse S. Prudentius iis temporibus, quibus vocati ex Africa sectatores Mahometis, objectam oræ suæ Hispaniam insederunt, hoc est, paulo post annum septingentesimum. Ipsa ad hæc Acta eo loco, quo de Mahometis meminerunt, quam imbecillæ fidei sint vel inde apparet, quod dicant eos Mahometis idolum coluisse : certe nec idololatræ Mahometani sunt, nec pseudopphetam suum in idolo unquam venerantur.

de S. Prudentio solum constare quod ante an. 846 vixerit,

Juliani scripta supposititia esse

B Bivaricus, ante annum millesimum in Ecclesia habuerunt, imo ante annum DCCCXVI. Sed esto et hæc recentiora sint, sicut certa recentiora sunt nomina Ximeni pro Simone, Ebri pro Ibero etc. nihil aliud hinc consequitur quam Acta non haberi stylo primogenio auctoris coævi ; si auctor coævus fuit. Juliani testimonium se quodammodo ipsum perimit : si enim recentiori cuipiam Prudentio æqualis fuit, cur de eo velut ab ætate sua remoto loquitur ? cur duas fuisse probabile et non certum potius dicit ? Certe in flore ætatis et in eodem sala cum recentiore vivens, de illa pronuntiare certo poterat ; de priore autem ne per suspicionem quidem aliquam dubitare. Florianus Ocampus apte de Prudentio, quem hic damus, unico, quique ante annum DCCCXVI vixit, intelligitur. Nihil enim vetat credere, insidentibus ante istum annum Aragoniæ oppida Africanis barbaris, et Turiasonensem Episcopalem S. Prudentii sedem occupatam ab iis fuisse ; salva interim Garraya, quam ipse tantisper et ejus posteris, nam plures fuisse Garrayensium Episcopos ait Ocampus, velut Episcopalem sibi Sedem tenuerint. Qua facit, quod illi, qui Garrayensem Prudentium velut ab eo quem hic damus distinctum tuentur, Episcopos istius oppidi nec priores illo nec posteriores ullos proferre possint. Morales prosecutus Ocampi annales, et annos, ad quos fusius ille de Prudentio Garrayensi locuturum se pollicebatur ; nulla ne monumentorum quidem minimorum vestigia adducit : addens se de recentiore isto Prudentio, se quidem de illo loquatur Ocampus, in nullo præterquam hoc scriptore reperisse. Discrepantia festi apud Luturcenses atque Nagerenses in belle telum est : pervulgatum enim in Ecclesiæ eosdem etiam Sanctos diverso die coli : maxime quorum translata sunt Reliquiæ, uti contigisse S. Prudentio vix potest dubitari.

C

16 Reliquum igitur supra narratum Garroyensium civium facinus erat, et dictæ in eos diræ a suo sub Alphonso Bellatore Episcopa. Narratio illa, præterquam quod a multis aliis, vel ipso Bivario teste ad confictissimas fabulas relegatur, nobis rem totam accurate expendentibus ; merito eodem et non alio amandanda esse videtur. Quid enim ? Prudentio crepta a barbaris Turiasone, præcipua Episcopatum curarum Sede, uni jam Garrayensi oppido et angustæ forsan præterea vicinæ impendenti sese, tam parva Pastori in pascendo afflicto grege suo industria fuit, ut Sacerdotes ejus, ipsamet inspectante, adulterari impune auderent ? Si ausi, cum malo adhuc in suis principiis hærenti sanctus Præsul non occurrat ? Tot autem in uno oppido Sacerdotes habuit, quot ad bellum profecti fuerant cives ? Cur autem pro-

fecti omnino patres, et non potius adulti eorum filii fuerunt ? Tam grave vero tamque sine intermissione dururnum id bellum fuit, ut ex quietis quodam intervallo nulli domum, viduas nares et liberos salutaturi, repeterent ? Hæc qui considerat, merito dictæ narrationis fidem suspectam sibi facit. Jam vero quis credat Regem Alphonsum, si tunc adhuc vixit, hanc tam insignem adulterorum Sacerdotum audaciam impunitam voluisse relinquere, curas sibi milites et post longa secum bella victores patriis ac propriis sedibus prohibentium ? Vixisse adhuc autem id temporis Alphonsum vel ex ipsa dicta narratione colligetur, qui observabit ibidem dici, posteaquam cives oppido suo per vim exclusi jam fuerant, et vicino in monte communiter sese Sedes jam fierant, tum denique Alphonsum e rivis excessisse. Nihil autem apertius rem totam in suspensionem fabulæ vocat, quam concilium inter alia Bituricense ibi commemoratum, cujusmodi nullum ne toto quidem isto seculo fuit : quod videas Bivaricus, ne Concilio se destitutum relinqueret, ad quod per ista tempora profecti fuisse Hispani Episcopi possent dici, cum excreanti Garrayenses S. Prudentio adstiteret, Pisannum anno MCCCXIV celebratum gratū arripit, illudque scripte illic mendose Bituricensi substituendum dicit. Omitto dicere, iustum Garrayensium factum, Episcopis felium carnes pro ferrina vendentium, quam ridiculum videntur.

ex falsa assertione Concilii Bituricensis,

17 Denique si, quod volunt assertores Prudentii recentioris, ille sub Alphonso Rege Turiasonensis Episcopus fuit, quamquam Sedem non Turiasone utpote in potestate tunc Maurorum adhuc detenta. sed in Garrayensi oppido fixerat : si, inquam, hoc ita se habet, Alphonsum certe receptæ anno MCXIX, Turiasoni Episcopum suum restituisset ; illum præsertim, quem hominem sanctum, quem a sua et præcipua Sede exulem, in angusta dumtaxat illius parte reversari hactenus sciret. At qui cum Turiasonem ditione recepit Alphonsum, Episcopum ei nomine Michaellem præfieri curavit. Ita l. b. 1. Annalium Regni Aragoniæ ad dictum annum in hæc verba Surita testatur : Turiaso, inquit, quam Chalybs amnis, ex Cauni montis radicibus ortus, interluit, opima et fertili regione et amœnitate, ubertateque agrorum dives, ab hostium dominatu eripitur. Aedes sacra, Ecclesiæque Sedes, Gothicis temporibus clara, instauratur. Michael Episcopus præficitur, ejusque diocesis magna Celtiberiæ parte effunditur. Michaellem autem istum Episcopatum suum usque ad annum MCL, extendisse partim ex dicto Surita, partim ex Brizio in Historia S. Joannis de la Pegna constat ; ex Geographicis autem habemus Garrayam, Turiasone quinque circiter passuum millibus dissitam, in parte etiam Celtiberiæ numerari. His tamen non obstantibus, Directorium pro recitandis Officiis Sanctorum Ecclesiæ Turiasonensis anno MDCLXIV excusum, sacrum cultum gemino Prudentio mandat : priori ad XXVIII Aprilis, posteriori Episcopo item Turiasonensi ad XIV Novembris. Quid tum si Dilacus Escalannus, Episcopus Turiasonensis, cujus auctoritate Directorium istud prodit, ita ex sententia Bivarici statuit ? Non ille primus nec solus est, qui præsentis seculo Pseudo dextrinis similibusque figmentis temere creduli, Ecclesiarum suarum Fastos conturbare, et cardatis atque eruditis Hispanis occasionem dedere justarum querelarum.

ex facto Alphonso Turiason. Episcopatum anno 1119 Michaeli concedentis,

qui illum ad annum 1150 tenuit.

F

18 Inscriptum S. Prudentium ad XXVIII Aprilis Martyrologiis suis Ghinius, Molanus, Ferrarius ; et Martyrologium Romanum ita habet : Turiasone in Hispania S. Prudentii Episcopi et Confessoris. Quid ex Reliquiis in variis sparsum loca fuerit, ita paucis Manriquez in Annalibus Cisterciensium memoriæ prodit : Turiasone antiqua Sancti Sedes a trecentis fere annis brachium habet, a Prudentianis transmissum, ingenti dono, Victoria, quæ natale solum viro, duobus ossibus ab iisdem acceptis gaudet. Horta, regium cœnobium, parvis tribus : denique Hadrianus

mentio S. Prudentii in Martyrologiis, Reliquiæ.

narrationem de Garroyensibus admixtam Actis fabulam videri,

ex circumstantiis,

A nus VI Pontifex duo fragmenta, non magna, secum tulit, Romæ in proprio sacrario recondenda.

Acta ex MSS.
edita a Bivario,

19 *Vitam S. Prudentii, velut a Pelagio ejus nepote et Archidiacono editam, primus in lucem protulit Bivarius fol. 549. Commentariorum in Pseudo-Maximi chronicon, extractam ex quatuor codicibus Ferrariensi, et S. Prudentii, et Buxetensi, qui, inquit, est apud me, et Lectionario Cisterciensi, sed iis quæ de Garraytano Prudentio ab imperito suffragcinatore admixta erant, velut a Pelagio alienis, longe eliminatis et auctori suo restitutis. Verum quid si hæc eodem omnino stylo sint conscripta quo cetera? an etiam tunc credendus erit harum potius quam illorum scriptor Pelagius? Error profecto ne idem qui fabulam istam attulit, veteris MS. styli universum reformaverit: et eadem fide qua istud addidit, addiderit clausulam de scriptore Pelagio, a se forsitan excogitata ad fidem ineptissimum figmento conciliandam. Cur autem folio 552, daturus Acta Prudentii Garrayensis, profiteretur Bivarius ea se dare ex duobus dumtaxat MSS. codicibus decerpta, ex Laturcensi scilicet S. Prudentii, et Ferrariensi, ubi fuerant permixta Actis S. Prudentii? An a Buxetensi et Cisterciensi MS. ea fabula aberat? Tunc utique ea majoris apud nos fidei forent et sola citari mererentur, maxime Buxetensia, quæ stylo ab aliis omnino diverso scripta esse, a Bivario indicantur.*

sinceriora
frustra petita,

20 Suspensa igitur de auctoris nomine, ætate et sinceritate iudicia; dubitamus *Vitam* in fine Bivarii, donec Buxetensis MS. egraphum aut aliud simile nobis suggerat aliquis, quod hactenus non potuimus obtinere; licet Turiasonensis civitatis Justitiarius ac Judex ordinarius D. Petrus Perez, ejusdemque urbis Consules ac Senatores D. Ludovicus de Casavade y Blasco, D. Antonius de Rana y Aziona D. Antonius Navarro, D. Franciscus del Corral, D. Laurentius Bonel, intellecto P. Bollandi obitu, ad ejus successores anno MDCLXVI xx Septembris, per suum secretarium Joannem Franciscum de Arnedo scribendas mandaverint litteras, et propria cujusque eorum subscriptione firmarint, quibus suæ urbis Sanctos tutelares enumerabant, et ad suggerenda quæcumque opus esset monumenta promptam testabantur voluntatem. Sed idem qui prædictos Illustrēs Dominos ad eam spem nobis faciendum impulerat, Hieronymus Xaray de Morales, eam eum fecit esse videntem. Cum enim ex responso didicisset, de secundo Prudentio dubitari hic, an unquam in rerum natura fuisset; neque recipi chronica sub nomine Dextri, Maximi et sequacum vulgata, quibus ille ut sacerrimis omnem volebat fidem dari; subtraheret ab opere capla manum, et quæ sibi furrant a Senatu mandata exequi dissimularit. Profitemur interim Senatui Turiasonensi gratias a nobis deferri, pro ea quod pie voluit; optamusque ut alium nanciscatur voluntatis suæ executorem fideiorem.

Tamayi suspecta in his fides,

21 Libentius quoque profitemur ex Bivario quam ex Tamayo dari a nobis *Vitam S. Prudentii*; non tantum quia hic ubi illo sumpsisse præfatur, sed vel maxime quia convictus est apud nos Tamayus multiplici experimento, pro sinceris antiquorum scriptorum egraphis, vendicare *Vitis* arbitrio suo interpolatas. Atque ut ne longius abeamus, vide quæso ul xiv Novembris secundi, aut verius fictitii Prudentii Acta, qua sinceritate transcripserit ex Bivario. Aliud hic nihil in suis quilibetcumque MSS. inveniat quam quæ § 2 exposita a nobis sunt; Tamayus capite et cauda mutilam censens narrationem, utpote extractam ex alterius Prudentii Actis, præmisit exordium de genere et patria secundi: deinde addidit conclusionem de vita extrema atque obitu illius; et antequam veniat ad Translationem corporis Naxeram sub Rege Garzia, ita scribit: Ejus corpus in ejus ecclesia conditum est, ad ejus sarcophagum hoc epigramma fuit incisum.

Iste Tyrasonæ fuit (his si credimus Actis Quæ vidimus) Præsul castus, humanus, acer. Castus: nam plebis studuit componere turpes Incestus: prudens, sed ruda tûrba nequit. Tunc et humanus erat: quia dum præponere vitam Ob pacem cuperet, nil nisi blanda valent. Hinc acer, hinc rigidus maledicit civibus urbis Omnibus: et tandem Sanctus ad astra volat. Obiit in pace Antistes, cum sæpe kalendas Decembrisque novem bis agit orta dies.

ÆRA MC LXXII.

22 Si quæras Unde hæc? respondet hoc xxviii Aprilis, ex meo Codice MS. unde scilicet tam multa toto Hispanico Martyrologio sparsa epitaphia sub nomine, modo Juliani Petri, modo Auli Haly, modo nullius; sed (quo ipsa se prodit impostura) unius ejusdemque venæ ac styli omnia, quamvis diversissimis locis, temporibus et auctoribus tribuenda essent singula, si vere antiquitus composita fuissent. Ad quod persuadendum frustra styli barbaries affectatur, quando ipsa est talis, ut suæ novitatis ipsamet indicia præferat, dum solœismis utitur ab antiqui arvi solœismis omnino dissimilibus. Adeo ut de illo Codice Tamayi omnino debeat judicari, post ea quæ sæpe refutavimus Pseudo chronica, confictum esse Carminum librum, et Tamayo obtrusum ad tot culca commenta fulciendu: nisi quis suspicari malit ipsummet Tamayum auctorem esse istorum carminum; quæ junior, et in Dextri, Maximi, Juliani nominibus admirandis tota contemplatione defixus, campegit, nihilo tunc Poeta melior, quam postea historicus accuratus et fidelis.

CAPUT IV.

Acta S. Prudentii ex antiquis MSS. edita a Bivario.

In Commentariis ad Chronicon M. Maximi fol. 537.

Prudentius, Episcopus Tyrassonensis, in Hispania ortus fuit, parentibus secundum seculi dignitatem locupletibus, in fide Christi claris, et in bonis actibus optime devotis: qui susceptam prolem, ab ipsa pene infantia, coeperunt fide sancta ac litteris erudire. Ille vero, divina inspirante clementia quamvis puer esset ætate, tamen virtutibus cingebatur: ut et cunctos coævus superaret sapientia, et Scripturas sanctas, quas legebat, pene omnes memoriter retineret. Erat enim tam sacro ingenio et mansuetudine pollens, ut discordes coævus suos velociter ad concordiam pacis revocaret, et ipse jejuniis cibo proprio pauperes aleret. Meditabatur adhuc infans Dei verbum, et fidem quam postea Pastor docuit. a Igitur, ut diximus, Prudentius e patre nobili ac religioso, nomine b Ximeno, extitit procreatus, et ex villa, quæ vocatur c Armentia, fuit oriundus: cujus generis linea semper floruit, nobilitatis religiositatisque norma generosissima claruit.

24 Cum autem puer Prudentius ad quintum decimum pervenisset annum, et totus integerrime in Dei amore flagraret; patria parentibusque relictis transivit alveum, qui nuncupatur d Ebrus: atque in ipsa nocte cum Pastoribus quibusdam quiescens, totam noctem in Dei laudibus transegit: psalmodiam corde perfecto retextit; pastoresque incredulos fidem Catholicam ac verbum Dei docens, erraticam et inmundam bestialemque eorum vitam, sancte, et religiose corrigens, eosdem in pluribus emendavit. Mane facto valedicens pastoribus recessit: itinere aggresso usque in Serram-Albam pervenit: capere iter non desistens in virentibus locis super torrentem, qui e Dorus dicitur, descendit; atque

D
et epitaphio-
rum ab eo pro-
positum,

E

Pueritia pie
acta,

f

a

b

c

transit Ibe-
rum,

d

e

A atque ipsa nocte in quodam molendino cum paucis hospitatus est. In eadem nocte famam audivit, quod in concavo lapide super ipsum fluvium quidam Eremita muneret. Quo audito gratulatus corde, orto sole arripens iter circa locum illum pervenit; ex alia parte fluminis introitum spelunce in arduo loco prospexit. Sanctissimus vero puer Prudentius, infra se considerans, qua arte torrentem transiret; hinc et illuc corpi gyrovagans ambulare, a Deo postulans consilium perfecto corde. Sic deambulans frequenter contra foramen spelunce aspicebat, septemque Psalmos Pœnitentiales canebat. Exiens autem de oratorio suo Eremita, ad ostium spelunce proiit, vidensque puerum miratus est, quomodo sic incaute ambularet. Qui voce multa insonnit, puerque audiens illum re-pexit; hominemque Dei super lapidem stare videns, gaudio est repletus; et in Deo perfecte confidens, super undas Dorii siccio vestigio transiit, et rupem ubi spelunca erat ascendit, pedesque hominis Dei amplexatus est.

f 25 / Saturius vero (sic enim vocabatur Eremita) videns tantum miraculum, quod aqua siccio vestigio transituro se præbuit, puero ad calcandum, tremens ad terram eum lacrymis juxta puerum se prostravit. Ibi fere una hora ambo lacrymantes jacuerunt, unus ab altero petens benedictionem. Eremita vero cum non posset puerum vincere; porrecta manu elevavit eum a terra; signansque illum signaculo sanctæ Crucis, et per manum trahens in oratorium intromisit. Post orationem multa eum interrogavit: in primis, ut discipulum ad erudiendum suscepit, quem postea eruditum in bonis velut magistrum dilexit; quia tantam in eo gratiam Deus collocaverat, ut venerabilis et mirabilis esset ceteris, non solum a mediocribus verumtamen a senioribus honore præventus. Mansit autem sanctus puer in eadem spelunca cum prædicto viro Dei fere septem annis: et ambo velut animalia duo, diu nocturne ruminantia pascua divina, una in vita laudabili perstiterunt: quousque felix anima Saturii Domino invitante, de hujus valle inediæ ad mensam Domini pergeret saturari.

26 Disponente itaque Deo actus præfati juvenis, idem jam optime eruditus speluncam quam prædiximus reliquit, et clausit ostium. Qui semper Deum præcibus habens, ad civitatem g Calagurriensem, non longe a flumine Ebro sitam, ubi multi a fide defece-
rant, accessit. Cum autem cives Calagurritani essent ad seniorem mentem monitis et prædicatione Prudentii, et ad tramitem veritatis reducti; ejus urbis Episcopus h, revelatione Angelica præmonitus, elegit B. Prudentium in i Ecclesiæ suæ Canonicum. Itaque vir Dei Prudentius, præcepta Dei fideliter et operose custodiens, superni Regis obsequio se totum jugiter impendebat. Cumque non possit abscondi civitas supra montem posita; pervenit ejus fama, quæ diutius latere non potuit, ad omnes vicinas urbes et castella: infirmique variis languoribus afflicti ad pedes ejusdem Beati afferebantur, atque sanitatem ipsius meritis recipiebant.

27 Enimvero cum populi favorem sibi applaudere nollet; divino instructus spiritu certo tempore ex eadem urbe occulte abiit, urbemque Tyrassonam humilis adiit. Ingressus urbem frequens in ecclesia Sacristis sociatus est, et officium sibi injunctum humili sollicitudine exercens ut ovis, Pastor futurus, in ecclesia sine querela permansit. Tempore peracto mortuus est Sacrista, et in loco ejus B. Prudentium constitui judicaverunt idoneum. Sub quo degens officio ad sacros Ordines promotus est. Procedente tempore ejusdem Ecclesiæ Archidiaconus obiit in Domino: et quia Prudentius in rebus ecclesiasticis prudens inventus est, Dei nutu, qui eum gradatim

ad majora trahebat, Archidiaconus favore omnium substitutus est. Qui quasi bonus dispensator Archidiaconatum viriliter rexit, et præcepta Christi corde devotus implevit; orphanos recreando, pauperes visitando, omni clero Ecclesiæ consolendo, sua largiter pauperibus erogando, discordantes in bonam partem reformando. Tantis etiam in eo loco refulgebat virtutibus, ut a groti de locis adjacentibus et remotis ad eum affluerent: quibus Deus beati viri precibus et sanctæ signaculo Crucis sanitatem pristinam annuebat.

28 Dehinc Tyrassonensis Episcopus, gravatus infirmitate, cum sanctis Patribus obdormivit in pace. Post obitum ipsius Episcopi, multis Clericis et laicis et mulieribus per Spiritum sanctum in jussione Angeli manifestatum atque revelatum est, ut electio super B. Prudentium Archidiaconum firmaretur. Septimo die post sepulturam Præsulis, Clerici omnes civitatis, simulque cives, orphani et pauperes, a majori usque ad minimum, congregati sunt, et una voce electionem super eundem præsentem Prudentium Archidiaconum clamaverunt, aientes: Curam Episcopalem B. Prudentius suscipiat et Cathedram: quia est pater omnium nostrum, et consolatio infirmorum et refectio pauperum. Domino itaque concedente electione solemniter facta, post exdecim dies consecratus est Episcopus, in ipsa ecclesia Tyrassonensi.

29 Vixit longo tempore B. Prudentius, cum magna dilectione et humilitate, in Episcopatu suo: et ubi dissensio et schisma erat vicinis urbibus, idem beatus vir tam Clerum quam populum diligenter in pace reformabat. In diebus illis k cum ad pacem componendam inter Oxamiensem Episcopum et Clerum ejus Ecclesiæ advocatus venisset, et prope Oxamam esset; duo tintinnabula, quæ in festivis diebus ad Tertiam pulsari solita erant, Deo præcipiente in adventu B. Prudentii sine tactu hominis sonuerunt, usque dum ante Altare in oratione se prostraret. Episcopus et Clerus Ecclesiæ cum magna reverentia eum admiserunt, cognoscentes proculdubio ipsum esse Sanctum Domini. Mansit autem idem Pontifex Tyrassonensis per triduum in Oxama civitate; et dis-ensum, quem inimicus pacis seminaverat inter Episcopum et Clerum ejusdem urbis, Deo volente penitus diluit: et ipsius meritis exigentibus Dominus pacem reddidit Ecclesiæ Oxamensi. Jam vero die advesperascente omnibus dicens, Valete, ad cenam cum Clericis re-sedit. Post horam Completorii oratione facta lectum petiit; et ut consuetus erat septem Psalmos pœnitentiales cecinit, et signo sanctæ Crucis se munivit, et illico obdormivit. Transacta hora gallicinii, somno exigilans, tanta infirmitate gravatus est, quod Clericos suos vix vocare potuit. Qui audientes vocem sanctissimi Patris sui cito surrexerunt, omnesque ante eum venerunt. Qui videntes, quod tanta gravaretur infirmitate, monuerunt eum, ut Corpus Christi acciperet. Via.lico vero ineffabili devotione accepto, revelatione Spiritus sancti omnibus aperte prædixit diem et horam suæ dissolutionis.

30 Pelagius igitur Archidiaconus suus, post tertium diem videns et cognoscens, quod jam Dominus eum de via ad patriam vocaret, sic ipsum adlocutus est: Pater, dies obitus tui appropinquat: post obitum tuum ubi vis sepeliri? Beatissimus Prudentius respondit: O Pelagi, scit Dominus meus Jesus Christus ubi corpus meum sepeliatur. Sed precor vestram benevolentiam et præcipio, ut corpus meum imponatis super mulum, cui insidere consuevi; et ubi requieverit ibi sepulchrum mihi parate. Itaque venerandus l heros die et hora, qua prædixit, migravit ad Christum, fide plenus, sanctitate illustris, amator

D
ali Archidiaconus,

et tandem Episcopus eligitur :

E

pacis causa profectus Oxamam,

k

in mo. bum incidit,

F

et pie moritur

l

et circa Durium,

incerto s. Saturio se jungit :

11

edult or Calagurriensi prædicat, g

h

C

i

Tyrassonam migrat

A amator pacis, et doctor mirabilis. Facta est ergo
 EX MSS. dissenſio inter Clericos S. Prudentii et Clerum Oxamensem, volentem ad hoc intendere, ut Beatum Corpus apud Oxamam retinerent. Pelagius vero Archidiaconus, volens sedare discordiam Clericos Oxamenses sic affatus est: Fratres carissimi, jurgia inter nos deleantur; a quibus se permiserit a loco moveri, ipsi corpus accipiant. Quæ res omnibus placuit. Illico Oxamensis Episcopus et omnis Clerus suus cum ornata processione ad feretrum accesserunt, et movere illud non potuerunt ullo modo, in labore totum diem ac noctem frustra expendentes.

31 Alia die post celebratam Missam, Clerici Ty-
 et a Turia- rassonenses, qui beati Viri obsequentes erant disci-
 puli, straverunt mulum; et corpus venerandum leviter ab ecclesia trahentes, illud super mulum imposuerunt. Valete omnibus dicentes, et gratias reddentes, mulum in via absque ductore miserunt, et post eum perrexerunt. Mulo autem sic tota die subsequente Clericis præeunte, idem animal beatam ferens sarcinam, ubi dies occasum petiit, metam fecit itineris et quievit. Supradictus igitur Pelagius et alii putaverunt, quod Sanctus elegisset illic speluncam: volentesque deponere corpus minime potuerunt. Alia die ante solis ortum mulus se cum corpore erigens, iter incepit, atque illa die multorum arduitate locorum magnis conatibus superata, declives valles descendit: et transacto torrente, qui in Lecia nuncupatur, ascendere rupem terribilem et deformem cepit. Præibat animal, Archidiaconus et alii Clerici vestigia ejus sequebantur fatigati lassi, cruciati, paventes atque mirantes; quomodo mulus cum tali impetu illum terribilem locum ascendere posset. Circa horam nonam pervenit jam prope summitatem, et se flexit in dexteram partem ubi erat spelunca. Ibi introivit mulus cum corpore S. Prudentii, et genu flexo ibidem pausavit. Pelagius vero Archidiaconus et qui cum eo erant, feretrum sanctum in terra deponentes, cereos et candelas accenderunt, et post orationem cibum sumpserunt, et per totam noctem orationibus institerunt. [Supultus est B. Prudentius, Pridie Idus Aprilis, a filiis cum magna devotione]

B
 m
 miraculose in proprio loco deponitur.

* imo Maji, Vita fertur a Pelagio scripta.
 n
 C fundavit: in quo omnipotens Deus multa et magna miracula, pro amore sui Confessoris, operatus est ipse, cui est honor et gloria, potestas et imperium, per immortalia secula seculorum Amen.

ANNOTATA.

a Hic videtur incipere alterius MS. contextus, ut ex duobus exordiis unam conflatum sit.

b Ximeni, nomen recentioris notæ est, quam ut ali-
 cui possit in Hispania aptari qui ante Gotthorum tem-
 pora vixerit: adeoque vel hinc (si hoc verum patris nomen est) poterit argui non admodum antiquum esse filium, et ad seculum 7 vel 8 spectare.

c Armentia, in Breviario Benedictino, sub annum 1607 Conimbricæ excuso, perperam Armenia Cantabrorum dicta, urbs olim Episcopalis, nunc vicus, collegio Canonico in Victoriam proximam urbem translato, uti docet Ferrarius in Lexico.

d Ebrus, antiquis Iberus, Hispaniæ fluvius nominatissimus, quod alterum styli recentioris indicium est.

e Dorus, vulgo Duoro, antiquis Durius, Castellam veterem interluit: spatium inter utrumque fluvium a Victoria ad Uxamam (circa hanc enim videtur requirere esse Serra alba) intervallum est 20 miliarium Hispanicorum: Uxama autem, de qua infra, vulgo Osma dicitur.

f S. Saturii corpus, inquit Bivarius, debito cum honore servat ecclesia Soriensis, inter Uxamam et Turiasonem: Vitam ejus Tamagus dat 2 Octobr. quando a vicinis oppidanis eum annuo cultu scribit honorari, licet nulli Martyrologio inscriptum nomen inveniat.

g Calagurris vulgo Calahorra, media fere inter Juliabrigam et Turiasonem via, ad Australem Iberi ripam, unde proximam Uxamam ad Durium sitam respuit.

h Morales hunc Episcopum Sanctum vocat.

i Notat Bivarius in margine, quod mallet Clericum quam Canonicum dici, offensus vocis, ut putabat, novitate. Tamagus, familiari sibi in antiquis scriptis interpolandis usus licentia, vocem Clericum e margine in textum transtulit.

k Fusius Buxetensis codex, sed in eandem sententiam, hæc prosequitur, inquit Bivarius in margine: cum autem ab eodem codice etiam absit Garrayensis fabella, puriorem textum in eo contineri judicamus.

l Quis dubitet, quin rex heros in sacris scriptis notabilem quoque styli novitatem præstendat?

m Lexia torrens, is esse videtur, qui novello adhuc et parvulo Durio ad Soriam urbem se conjungit, ubi veteris Numantiæ monstrantur reliquiæ, et Garraya notatur in tabulis, satis sæpe jam nominata.

n Hæc verba desunt in Codice Buxetensi, inquit ad Marginem Bivarius. Vitio sane non caret, si S. Prudentius 28 Aprilis obiit: idro pro Aprili legendum Majum omnino existimo. Quæ autem hic sequitur conclusio, cum non videatur esse ipsiusmet Pelagii, satis clare innuit stylum a recentiori auctore mutatum hic haberi.

DE B. LUCENSI SEU LUCHESIO,

JUXTA PODIUM-BONITII IN HETRURIA.

AN MCLX.

Fundato Podii Minorum conventu,

L ocum, qui a Montano situ Podii, a conditore seu possessore Bonitii nomen habet, vulgo Poggi-Bonzi, circa annum MCLVI, sui juris Senenses fecerunt, solis possum xv millibus dissiti: errat enim Gonzaga, cum ipsum ait media fere inter Senas et Florentiam via occurrere, a qua duplo pene intervallo distat. Ex illo eodem cum Senensibus hostes, eandem fortunam experti incolæ, circa annum Dominicæ Incarnationis MCCXX B. Francisco, fama sanctitatis clarescenti, obtulere in vico Camulduli ædiculam B. Mariæ sacram, per publicum instrumentum, quod

adhuc in tabulario communi dicitur asservari. Illic autem et Fratrum Minorum conventum ibi constituit, et piis quibusdam secularibus conjugatis Ordinis sui habitum impertiens, Tertiariorum Institutum est exorsus, quibus paulo post conscripsit Regulam, a summis Pontificibus approbatam. Primus omnium fuit is de quo agere institimus, Lucensis Latino nomine, vulgari et usitatore Luchesi appellatur; a S. Antonino etiam Lucius, ita loquente de eo 3 parte tit. 24 cap. 7 §. 3, Anno Domini MCCXXI Beatus Franciscus instituit tertium Ordinem, qui dicitur Pœnitentium, propter illos

ibidem instituitur Ordo Tertiariorum

A los qui matrimonio juncti facere pœnitentiam flagitabant, quorum primus fuit quidam sanctus homo, dictus Lucius. Idem prædictum locum sui corporis de-
 posito celeberrimum postea reddidit. Idem dico, eo quod
 nullo idaneo fundamento diversum faciant aliqui, quos
 sequens Arturus in Martyrol. Franciscano Lucio ut-
 tribuit xxviii Augusti, et præsentem Luchesi.

quorum pri-
 mus B. Lu-
 chesius,

obit anno
 1260,

cujus miracu-
 lis mox clare-
 scentis,

2 Quamdiu ille sub tali instituto vixerit, ignorare se
 fatetur Waddinghus; nec enim in ea quam solam habuit
 Vita annus mortis exprimitur, ideoque obitum ejus refert
 ad annum MCCXLI; sed alia quam primo loco dabimus
 annum MCCLX nobis suggerit. Neque vero multo citius
 potuit obisse. Qui enim in castro Barberino, conventui
 Minorum circa annum MCCC fabricato præfuit Guardia-
 nus, quando miraculum contigit relatum num. 30, san-
 cti viri tumulo et funeralibus interfuerat. Secuta mox
 ad defuncti corpus miracula testimonium dedere sancti-
 tatis; et priusquam ipsum tumulo inferretur, accurrenti
 ad venerationem populo biduum dandum fuit. Humatum
 illud deinceps est, sic ut a communi adicula illius pavi-
 mento nihil emineret sepulcrum; quod occasionem dedit
 sanandi pueri, super ipsum ignoranter stantis. Secutum
 paulo post bellum est inter Podiensis et San-Geminia-
 nenses, quorum hi Florentinus Guelfis, isti Pisanis et
 Senensibus Ghibellinis adhærebant; et victoria ex parte
 Geminianensium stetisse videtur: nam et captivi ex
 Podiensibus abducti sunt aliqui, quorum unus S. Lu-
 chesii miraculo libertatem recuperavit, et in Pisano il-
 lius temporis chronico apud Ughellum tomo 3 col. 892
 leguntur Pisani, anno MCCLXII, donavisse libras quin-
 gentas pro reedificatione eorum murorum: quod no-
 tabilem eorum labem eo tempore factam indicat, aut
 grandem ad nova bella apparatus.

Vita paulo
 post scripta,

3 Paulo post oportet scriptam fuisse antiquam beati viri
 Legendam, cujus meminit posterior Vita; ex qua etiam
 colligimus, miracula aliqua publicis instrumentis signata
 fuisse, in fide testium juratorum, quos inter Fr. Ilde-
 brandinus fuit, conventus totius ipsiusque Beati Con-
 fessorius, uti apparet num. 33. Ea legenda utinam
 adhuc extaret! vicem ejus supplebit epitome inventa, in
 Compilatione ejusdem Legendæ Florentinæ, quæ in
 Bibliotheca Laurentiana pluteo XX asservatur, ubi post
 Vitam S. Zenobi, novo stylo a collectore expolitam, se-
 quantur vitæ aliorum tum Florentinorum tum Fesula-
 norum Sanctorum, additis etiam aliquibus extrava-
 gantibus, a compilatione tam nova quam antiqua
 Legendarii, in ecclesia Florentina tunc usitati, omissis,
 visa eorum inestimabili in Christi nomine probitate,
 videlicet de S. Benigno Abbate Faltimbrosano XV
 Julii, de S. Verdiana Eremita seu Cellaria in Castro
 Florentino i Februarii, de S. Lucensi de quo hic agi-
 mus, ac denique de S. Fina cujus vitam dedimus XII
 Martii: quod opus præfatur compilator esse a se ex
 diversis libris collectum anxie, et levi stylo narra-
 tum lucide, ad vitationem laboris ex his prædicare
 volentium. Ubi quoniam de B. Lucensi postremum est
 miraculum, factum tempore guerræ inter illos de
 Podio-Bonzi et S. Geminiana, cetera vero omnia ante-
 riora videntur; merito judicamus hanc esse antiquioris
 Legendæ epitomen.

hic in compen-
 dio data :

C

secuta deinde
 elevatio corpo-
 ris,

4 Miraculis potro sic cornscentibus, elevatum est a
 terra sepulcrum; seorsimque posito, quod cum marito
 fuerat tumulatum, uxoris Bone-donna calare, san-
 ctique Luchesi capite ad publicam venerationem extracto;
 reliqua omnia ornatus collocata sunt. Cum vero anno
 MCCLXIII Carolus Andegavensis, Neapolitanus Rex,
 Podium Bonitii, occupatum armis, in potestatem Flo-
 rentinorum transtulisset et hi, Senensium partiumque
 Ghibellinarum odio, ipsam; funditus everterent, habita-
 toribus ad plana deductis ubi hodie Podium-Bonitii vo-
 minatur et æruntur, ad quingentos passus a loco
 priori; tanta fuit B. Luchesii veneratio, ut concessa A-
 lemanis corpore Bone-donnæ, in Germaniam auferendo

et Podii sup-
 prioris destruc-
 tio an. 1268

ipsum nemo ausus sit loco movere. Ita ex omnibus pu-
 blicis privatisque ædificiis, illasæ steterunt domus et
 ecclesiæ Fratrum Minorum, ipso ubi nunc quoque per-
 sistunt loco: qui anno MCCCXIII (cui novum Podii-Boni-
 tii Burgum Guelfi combussissent, ne Imperialibus adver-
 sus Florentiam receptum daret) cepit restaurari mandato
 Henrici Imperatoris, inchoata muri quæ adhuc superest
 parte, et Podium Bonitii Imperiale vocari. Sed irritus
 fuit hic conatus, digressisque Imperialibus cessatum ad
 opere est, et prohibiti cives a Florentinis amissas domos
 alibi restaurare quam in plano, ubi hodieque supersunt:
 sic burgum in plano resurrexit, arx aut potius arcis ini-
 tium mansit in monte, eodem utrobique nomine.

D
 et aliqua
 restauratio
 anno 1313 :

5 Prius autem quam hæc contingerent, accidit Gre-
 gorium X, Pontificem maximum, anno MCCLXXXIII, qui
 ad Lugdunense Concilium proficiscebatur, transitit Se-
 nis etiam ad Podium Bonitii accedere, eaque occasione
 pristino B. Luchesii cultui addi Pontificiæ auctoritatis
 robur. Rem audi ex Gonzaga: Exornatur hujus mo-
 nasterii ecclesia quibusdam Sanctorum corporibus;
 inter quæ præcipuum est corpus B. Luchesii, cujus
 caput cum in sacristia a Fratribus honorifice serva-
 retur, ad Gregorii decimi Pontificis Max. fortuito
 inde transeuntis, præceptum, in ignem projectum
 est: quo tamen seipso inde exiliente, præcepit Pon-
 tificex, ut ipsum Fratres processionaliter gestare pos-
 sent. A quo tempore singulis annis, eo die Dominico
 qui Passioni Salvatoris dicatur, convenientibus po-
 pulo et Clero, cum maxime veneratione a conventu
 ad oppidum usque deferretur, indeque ad proprium
 locum reducitur. Addit Waddinghus, quod huc us-
 que observatur: et per multos annos in solenni ejus
 die, qui celebratur in die S. Vitalis Martyris xxvii
 Aprilis, fiebat de eodem ecclesiastica commemoratio,
 donec Fratrum incuria desuevit. Deinde succeden-
 tibus annis, ut scribit prælaudatus Gonzaga, cum plu-
 rimæ eleemosynæ ad B. Luchesii sepulcrum, ibidem
 erectum, a fidelibus offerrentur (coruscabat siqui-
 dem maximis miraculis) pulchra satis ecclesia, de-
 molito antiquiori sacello, in honorem Sanctorum
 Francisci et Luchesii ex eis constructa, atque ipsum
 monasterium ampliatum resarcitumque est; quod
 quomodo circa annum MCCCXX, sub beato Patre Ber-
 nardino de Senis a conventualibus ad Observantes
 translatum sit, memorabili ad posterum exemplo, fuse
 narrat Gonzaga.

interim
 Gregorius
 X an. 1273
 cultum pro-
 bavit,

E
 et nova
 sub ejus no-
 mine eccle-
 sia struitur :

6 Ex his Observantibus unus fuit is, cujus manu ex-
 tat transcripta recentior ampliorque Vita, sub hoc titulo.
 In nomine Domini. Incipit Prologus in Legenda B.
 Luchesii, tertii Ordinis S. Francisci de Podio-Boni-
 tii, scripta per me Fr. Bartholomæum de Colle,
 exiguum Ordinis Minorum Prædicatorum, ad laudem
 Dei et animarum salutem, MCCCCLXXVII. Ad calcem
 hæc leguntur: Explicit Vita et Legenda B. Luchesii,
 Tertii Ordinis S. Francisci, cui idem gloriosus Fran-
 ciscus, ut supra in Legenda prædicta declaratum est,
 propriis manibus Religionis habitum contulit. Spe-
 ctat autem et pertinet hæc Legenda ad usum Fra-
 trum Minorum loci seu Conventus Podii-Bonitii; in
 quo dictus S. Luchesius primum a B. Francisco in-
 ductus est, et in sui nominis titulo eorum postea ec-
 clesia dedicata. Compilata vero fuit hæc Legenda
 prius a Venerabili in Christo P. Fratre Bartholomæo de Tolomæis de Senis, Ordinis Minorum in
 Conventu Senensi, anno ab Incarnatione Domini
 MCCCCLXX, tempore Urbani V. Quoniam vero vetu-
 state jam consumpta, in aliquibus etiam partibus
 caduca, undique insuper, credo scriptorum vitio,
 corrupta, et certe satis inculta erat; absque alicujus
 sententiæ aut sensus mutatione, reformata fuit et
 propria manu descripta per Fr. Bartholomæum Lip-
 pum de Colle Vallis Elsæ, ejusdem Ordinis Prædi-
 catorem exiguum atque indignum, anno ab Incar-

transcrib-
 tur anno
 1477 mli-
 dius Vita,
 F

a Bartholo-
 mæo de To-
 lomæis com-
 posita,
 anno 1310
 tempore
 Joannis
 XXII.

A natione ejusdem Domini Jesu Christi mccccxxvii, tempore Sixti IV, Pontificatus ejus anno vi.

per Bartholomæum a Colle virum sanctum :

7 Hic est ille Bartholomæus, de quo, sancti hujus laboris pramium intra annum assecuto, et sui corporis deposito una cum corporibus B. Luchesii, Marchionis a Cortonio, et Francisci a S. Stephano ecclesiam istam ditante, scribit Gonzaga, quod a beato Patre Capistrano, Perusii in publica platea, cum aliis pluribus Scholaribus atque Doctoribus, Seraphicæ Religionis Franciscanæ habitu indutus fuit, et in sacro monasterio Montis-Sion Guardianum aliquando egit, ac tandem anno Domini mccccxxviii, hoc in loco bonis operibus plenus migravit ad Dominum. Pluribus opus non fuit Franciscani Martyrologii compilatori Arturo, ut ipsi sociisque arbitrio suo definiret annum commemorationis diem: et Bartholomæum quidem diei xv Martii; Marchionem vero sive Marcum et Franciscum, hunc vi Februarii, istum xvi ejusdem mensis attribueret, addito singulis titulo Beati: quod et nos libenter faceremus, si aliquod publici cultus eisdem delati argumentum præferretur. Nunc ea tantum causa hæc proferimus, ut sciatur, quam de se opinionem reliquerit Bartholomæus, reconcinuator Vitæ, cujus nobis notitia primum ex Silvano Rustico et scriptoribus Franciscanis facta est; exemplar vero humanissime curatum nuper a Serenissimi Principis Hetruriae instructore Bernardo Benvenuti, cui grave non fuit hac sola de causa venire Florentiam, ut ipsum traderet eruditissimo atque hujus operis studiosissimo Antonio Magliabechio, ipsius Magni Ducis, et patrui Leopoldi Cardinalis familiari intimo, Antuerpiam transmittendum, prout anno mdcclxxi factum est.

edita primum anno, non 1370,

8 Ceterum non sub istius Bartholomæi nomine, sed alterius senioris Vita datur: quoniam secundus scriptor adeo religiose tenuit prioris sensum, nihil addens aut detrahens, ut nec ea quidem verba mutaverit, quæ prior in sua ipsius persona loquens scripsit, tam in Prologo quam in contextu num. 49. Quod sane feliciter ei cessit, quam conjectura de ætate auctoris; in qua eum decepit ambiguitas cyfræ 2, antiquo more formatae, ita ut a 7 vix distingueretur. Hinc unum signavit 1370, et explanationis causa addidit, tempore Urbani V, illo anno exente defuncti; cum scribendum esset 1320, quando Pontifex erat Joannes, vulgo dictus xxii. Patet hoc ex ipso Prologo, ubi Bartholomæus de Tolomæis, sive de Bartholomæis (quæ antiqua et nobilis apud Senenses familia est) præfatur colligere se de B. Luchesio, veluti fragmenta quedam, partim neglecta partimque dispersa, non morientibus e.s. qui vero Dei convixerant, et jam tum octogenarii vel nonagenarii esse debebant, tam pretiosa commercia deperirent. Cum enim a Capitulo Generali Ordinis, Massiliæ celebrato ad annum mcccix, invocatione B. Luchesii esset a præsentia naufragio liberatus, sicut narrat num. 49; nihil prius videtur habuisse, quam grati animi causa accedere ad sui liberatoris sepulcrum, ubi, ut vitæ ipsius veritas ad posterum transmittenda certius sibi constaret, sæpenumero ac pluribus et diversis temporibus collationem super his cum Fratribus ibidem commorantibus et hominibus patriæ illius diligentem habuisse profitetur: nam propter riciniam loci ire et redire die uno poterat, ipse Senis habitans; et absoluta compositione, obiisse Podii aut hospes aut parvi temporis inquilinus.

post vitam auctori servatam,

C

recenti adhuc memoria miraculorum.

9 Magna igitur est Legenda hujus auctoritas, maxime quoad miracula, tum quæ in antiqua ejus Legenda, ut scribit num. 35, reperit a fide dignis antecessoribus suis posita, tum quæ suis patrata temporibus inferius annotanda promittit. Quoad Vitæ historiam, carior nobis est ipsa antiquior Legenda sive epitome ejus, tum quia brevior atque simplicior, tum quia intra proximis a Beati morte annos conscripta non paucas circumstantias attingit, quas Bartholomæus, diffusiori eloquio

historiam involvens, ut minoris momenti prætermisit. D Quod tamen factum ab eo minime miramur, quia idem sæpe notamus in vitis cultiori stylo expolitis: magis dolemus, quod ea quæ ad honorem sacri corporis pertinent, suntque facta post scriptam antiquam Legendam, quomodo scilicet elevatum corpus, eique a Florentinis percutum sit, quo anno fabricata nova ecclesia, quid a Gregorio X imperatum, non curaverit historiæ reformatæ adjungere, contentus quædam de multis post mortem miraculis abdidisse: inter quæ certe minime omitti mereretur istud de capite, ultro resiliente, ab eo in quem fuerat conjectum igne.

EPITOME

VITÆ ANTIQUIORIS.

Ex MS. Florentino Bibliothecæ Laurentianæ.

L Lucensis in villa a Cagiani, vicina b Redde, Florentini comitatus c Vallis-Elsæ, secundum contrarietudinem honorabili genere duxit originem. In juventutis suæ flore uxorem, nomine d Buonadonnam, duxit; et ex ea filios procreavit. Processu temporis quidam eum gravare verbis et factis plurimum cepit: qui non valens ei resistere, furori cessit; et ad castrum Podiboinzi, tunc suo statu renitens plurimum, per duo quasi milliaria distans a loco quo sic gravabatur, cum uxore et filiis totaque sua suppellectile accessit, et ibi quoad vixit feliciter habitavit. Erat enim ætate juvenis, aspectu delectabilis, affatu placabilis, conversatione humilis et ultra quam credi possit conversandi cura nobilibus amator horribilis. Ut autem ex hoc in cæptis non deficeret et contemptui haberetur, quia ruralis et forensis existeret, temporalibus ditari supra modum optabat, et in quantum quibat posse satisfacere affectui procurabat. Nam quodam tempore suorum bonorum magnam partem in victualibus misit; et quantum in eo fuit, quod esset e caristia, non magna sed maxima, procuravit.

2 His igitur actibus implicatus, una dierum solitudinis vacans, cogitare cepit Dei summam potentiam, sapientiam et clementiam in creatione, gubernatione et benigna peccatorum tolerantia et receptione: qui ad se reversus optime, labentis hujus et miseræ vitæ proposuit cuncta deserere, ac Christo Jesu perpetuo deservire. Et ne vita filiorum ullum ei foret impedimentum, contra naturam ipsorum mortem, a Christo totus abstractus, multis perfusus lacrymis, dirisque suspiriis ac crebris orationibus, flagitare cepit: quod ut uxori exposuit, Deo laudes multas dedit, et eum de his plurimum confortavit, et se paratam esse ipsum sequi ejus provoluta pedibus, irremediabilibus lacrymis et singultibus, ut sequeretur inspiratum divinitus, postulare omni instantia procuravit. Tunc vir Dei omnia conjugis assensu vendidit, habitum Fratrum Terti Ordinis Seraphici Francisci una cum uxore sua sumpsit, ex aliqua parte pecuniæ, quam ex suis bonis acceperat, unum hortulum quatuor jugerum emit, et totum superfluum omni mora deposita pauperibus erogavit: et sic imposterum observavit, quod præter victum et vestitum in extremitate nihil habuit; sed omnia more summi magistri, non cogitans de crastino, manu pauperum cœli horreo collocavit.

3 Querebat enim Vir sanctus per vias, villas, castella circumadjacentia et domos, egenos, infirmos et debiles, quos secum si poterat, ducebat: si non, super asellum: et sæpe sæpius unus supra collum, inmisso capite suo infra tibias infirmi, et unum manum quahbet ad domum deducebat, eisque necessaria ministrabat: et quando ei unde tribueret deficiebat, sumpta sporta per domos petendo elemosynas

a b
c
Matrimonio junctus a malo cedit d

E

et Podium migrat,

e

meliore a Deo mente injecta,

F

cum uxore habitum 3 Ordinis induit :

caritate in pauperes et agros insignis,

A nas propriis deferre humeris non horrebat. Et adeo ad paupertatis amorem piis verbis et affabilibus ipsos inducebat, quod eos non solum in paupertate contentos faciebat, sed etiam velle ipsos sic sistere ipsorum quilibet verbis et factis evidentibus demonstrabat. Erat enim vir Dei habitu vilis et abjectus, abstinentia maxime, altus oratione et assiduus, officia divina et prædicationes audire sollicitus, avidus et attentus. In cura infirmorum incredibiliter operator continuus et ultra quam dici potest cunctis inestimabiliter gratus.

abstinentia
et oratione,

frequenti
communione,

4 Erat etiam consuetudinis viro Dei, onusto asello medicinalibus, per maritimam, ubi propter aeris intemperiem sciebat ipsos esse, infirmos quærere, et eis prout unicuique opus erat, juxta suam et infirmitatis condecientiam [providere]; suadendo ante omnia laborantibus circa statum animæ salutiferum, prout exigit suus status. Bis ad minus confitebatur qualibet septimana, sumendo sæpe sacrosanctum Sacramentum corporis Jesu Christi, et tanta copia lacrymarum, ceu in præsentiarum illum haberet mortuum, quem sumpsit sub aliis speciebus dominum Jesum Christum, et confestim fugiens se abscondebat. Orationi tanto ardore vacabat, quod a

B Fratribus et aliis pluribus dignis eum sequentibus per spatium trium brachiorum a terra elevatus, oculis in cælum apertis, flexis genibus et clausis manibus, totus in cordatus inveniebatur, hominis penitus sine sensu. Cœpit interea vir sanctus clarere miraculis: nam die quodam Sacerdos quidam Raynuccius nomine, ad ipsum accessit, unam porcini f ceparum sui hortuli, ad g ponendum, ab ipso emit, collegit si quid fuit bonum, super remanentibus ut signum crucis apponeret Presbyter præfatus, eum rogavit: coactus fecit: sequenti mane rediit, et velut nihil inde collectum fuisset adinvenit: ut sileat humiliter petit h.

f
g
fructus Crucis
signatus
multiplicat:

h

5 Cum uxor sua infirmitate, de qua mortua est, gravissima teneretur, et ipse infirmus non tamen sic esset: ad ipsam perrexit, ut omnia Sacramenta perciperet ei persuasit, devotissime ipso adstante fecit: ipsam confortans ad exitum inter alia ista dixit: Socia mea devota, ut plene nosti, Deo simul affectuose servivimus, et nunc est licitum, ut ad gaudia illa ineffabilia conjuncti pergamus: expecta me; volo equidem quæ sumpsi suscipere, et iterum ad cœli gaudia properare. Factoque super ea signo crucis ad lectulum rediit, et Sacerdote clamato devotione per maxima sumpsit. In tanto i ad suam conjugem laborantem in extremis ivit, et suis eam tenendo manibus coram astantibus ipsam confortando, anima illa sancta cœlica penetravit k. Ad stratum suum per adstantes deducitur, quo locatus se signo Crucis munivit, oculos fixit; Jesum, ejus Matrem, Patremque suum Franciscum suavi advocans eloquio, adstantibus multis Religiosis, Clericis, devotis laicis, maribus et feminis; ad superos cives anima illa devotissima evolavit, die tertio exeunte l Aprilis mense, anno Domini mclx. Quorum corpora Podiboincenses cum maximo honore sumpserunt, insimul in feretrum tulerunt, et in ecclesia Fratrum Minorum ibi situatam devotione maxima tumularunt.

uxori morienti
arget
et ipse assistens,

i

C

k

paulo post
moritur.

l

Sanguis ex
mortui cor-
pore fluit,

reos ex car-
cere,

m

6 Quidam ad ejus corpus inhumatum accedens, ob devotionem pollicem pedis amputavit, et continuo ex eo magna sanguinis vivissimi copia emanavit. Tebalduccius ejusdem castri habens incurabilem infirmitatem tumefactionis in umbilico, ad corpus ejus accessit, manum suam super ipsam posuit, et continuo liberatus fuit. Tres dum capti essent Florentiæ et suis exigentibus culpis occidi deberent, Sanctum mirifice vocaverunt, et continuo nocte illa carcere clauso in Podiboinci, unde erant, incolumes positi extiterunt. Cum filius n Segare octo mensium mor-

tuus sepeliri deberet, mater ad se rediens B. Lucensem advocavit, et continuo eum incolumem resuscitavit: qui ad decennium veniens a pectore usque ad caput tumefactione sic horribilis factus est, quod mori potius quam vivere (quia monstrum quoddam apparebat) mater ejus totis viribus affectaret: tamen non dissidens de Sancti meritis ipsum invocavit, et continuo infirmitate omni fugata, Dominum et Sanctum magnificans, quod acciderat scientibus et nescientibus, quod evenerat et quomodo, nuntiavit.

D
EX MS.
infantem
vitæ resti-
tutum,

a morbo
liberat,

cæcum vi-
su donat,

claudum
gressu,

7 Quidam cæcus de Castro Florentino illuc accessit, ante ipsius tumultum genuflexit, et continuo effusa multis lacrymis oratione lumen recepit, et multo gaudio laudibus Deo et sibi redditus ad propria redire curavit. Quidam, nomine Bartolus, cum de dorso pedis plantam fecisset, annis decem moræ puerorum, et super ejus tumorem nesciens staret, subito, velut si lignum siccum præcideretur, pes ejus insonnit: quod ipse ad sonum respiciens, sanum se reperit, et clamore valido ad donum sanissimus rediit. Cum cuidam Pistoriensi ob incurabilem infirmitatem manus amputari deberet, ejus mater, audita fama viri Sancti, ipsum sibi recommendavit, et continuo sine ulla incisione optime curatus fuit.

ægrotum
valetudine,
E

8 Cum quidam puerulus de Podibonzi, in fine laborans pluribus diebus stetisset; mater ipsius particulam quandam de veste, quam apud se devotionis causa tenebat, super ipsum, ejus auxilium invocando, posuit, et continuo promptissime lectulo surgens liberatus fuit. Cum tempore guerræ, inter illos de Podibonzi et S. Geminiani, quidam in castro S. Geminiani arcta custodia tentus esset, B. Lucensem devotione maxima vocavit: confestim affuit nocte, de medio custodum ipsum eripuit, de muro castri ex latere S. Joannis ipsum trahens, ipsumque sociando in castrum Podibonzi suæ familiæ incolumem assignavit.

captivum
libertate.

ANNOTATA.

a In tabulis Cacchiano, in sequenti Vita Gaggianum scribitur, estque in confinis territorii Senensis, ab ipsa urbe Sena solis 7 vel 8 p. m. distans, a Podio utroque p. m. circiter 20. Errat Waddingus quando huic loco attribuit primum B. Luchesi et S. Francisci congressum: quippe qui jam inde migraverat Podium ut mox dicitur: errant etiam qui B. Luchesium de S. Casano cognominant: nam si intelligatur oppidum S. Casciani, id omnino Florentinæ diocesis et Guelficæ partis erat.

F

b In egrapho alterius vitæ minus recte Cedde, in tabulis Radda: quod cum ipso Caggiano atque urbe Senarum pene triangulum constituit.

c Elsa fluvius, a finibus Senensium exortus, intra oppida S. Miniatæ atque Empolis sese immergit Arno.

d Bene auspicatum nomen, Latine Bona-femina.

e Caristia Italis dicitur, caritas annonæ.

f Id est, cepas omnes unius areolæ.

g Ponere videtur hic accipi pro servare.

h Addebatur: sed credidit quibus nequit dicere intermuntiis denudavit, qui sensus mutilus, quomodo supplendus sit, non satis assequimur.

i In tanto, ut alibi monuimus, est idem quod interea.

k Addit Waddingus ad an. 1242 num. num. 13 ex Mariano Sepulta est in plebe castri Podii-Bonitii: miraculis claruit: ejus reliquiæ inde sublatae sunt, occupato per Florentinos castrum, quod suspectum habebant: solum remansit in Fratrum monasterio brachium, quod servatur. Arturus sub nomine B. Bonæ cum titulo Viduæ (licet marito præmortuam vel ex Waddingo

EX MS.

A Waddingo posset discre) inscripsit *Martyrologio Franciscano*, et quidem ad 5 Augusti; eum vero diem suo arbitratu eligi declarat, dum fatetur, eodem die mortuam quo et maritus. Denique affirmat prædicta occasione Reliquias per quosdam Alemannos inde sublatas in Germaniam esse asportatas. Certe apud Florentinos nulla earumdem memoria superest.

l Secundum ea quæ deduximus 23 Aprilis de B. Egidii, hac loquendi formula notaretur dies tertius Maji. Sed vel hinc monemur non recte sic intelligi hanc formulam die tertio exeunte mense Aprili: verum potius retragrade numerari debere dies, ut intelligatur dies 29 qui est tertius a fine. Quare istæ dictæ, hic corrigo; plenius id facturus in Appendice ad 23.

m Scriptum erat Seg. integre scribendum Boninsegnæ.

VITA

Auctore Bartholomæo de Tolomæis.

Ex Veteri MS. Bartholomæi de Colle.

PROLOGUS.

B

Landemus Denm nostrum in glorioso viro, Patrono nostro, Deo et hominibus valde dilecto, almo Christi Confessore, B. Luchesio: cui procul dubio multam contulit gloriam, et ipsius memoriam in benedictione constituit sempiterna. In ipsum namque, utpote vere humilem et contritum, tanta Deus benignitate respexit; ut singulariter eum gratiæ suæ donis ex alto præveniret par mundi cordis puritatem, veritatem locutionis, nec non et virtuosæ operis multipliciter. Etenim velut Lucifer apparens diluculo in mundi hujus caligine, claris vitæ atque doctriæ micans fulgoribus, sedentes in teaebris et umbra mortis direxit in lucem. Qui crebro etiam prophetiæ spiritu replebatur, et contemplationis usu fruebatur angelico. Præsentis iasuper vitæ apostolico more fastum despiciens, ferventissimæ caritatis incendio, fide ferebatur in Deum, et per misericordiæ opera totus fervebat in proximum. Qui tamensibimet austerus et rigidus, castigabat corpus proprium et in servitutem spiritus redigebat. Eapropter similem illum fecit Dominus in gloria Sanctorum suorum, et magnificavit eum in timore inimicorum, et mirificavit coram populo suo, auditamfaciens vocem ipsius in multorum ostensione miraculorum. Ad hujus igitur viri, Christo amabilis, nobis imitabilis, et mundo admirabilis, describendam vitam, ego Frater Bartholomæus de Tolomeis de Senis, Ordinis Minorum minimus, indignum et insufficientem omamino me sentiens; id nullatenus attentassam, nisi me quorundam Senensis Custodiæ Fratrum, multorumque nobilium virorum ac mulierum de Podio-Bonitii ejusque confinibus, nec non et Sancti bujus fervens incitasset affectus. Cum per ipsius iavocationem et merita singularem a Christo gratiam recepisse me noverim: si præconia laudis ejus tacuero sceleris proculdubio arguerer, ut ingratus. Et hæc penes me causæ præcipua fuit hunc assumpsisse laborem, ut vitæ ipsius virtutes, actus et verba, quamquam non valuerim ad plenum usque colligere, juxta tamen posse describerem; veluti fragmenta quædam partim neglecta, partimque dispersa, ne morientibus eis qui viro Dei convixerunt, tam pretiosa commercia deperirent. Et ut Vitæ ipsius veritas ad posteros transmittenda certius mihi constaret et clarius, existens in Conventu nostro de Podio-Bonitii, ubi sanctum ejus corpus honorifice conquiescit, sæpe numero ac pluribus et diversis temporibus collationem super

his cum Fratribus nostris ibidem commorantibus, et D hominibus patriæ illius habui diligentem: quibus et in quibus fides est indubitabilis adhibenda. Nec semper historiam secundum ordinem temporis texui, ad evitandam confusionem; sed ordinem rerum potius servans, studui magis aptare juncturam, secundum quam peracta tempora diversis materiis, atque diversis peracta temporibus eidem materiæ congruere videbantur. Initium autem vitæ B. Luchesii, processus et consummatio, octo quidem distincta capitulis describuntur inferius annotatis: videlicet.

i CAPITE Agitur de origine et vita ipsius in habitu seculari, et de aliquali ejus conversione ad Deum.

ii De perfecta ejusdem coconversione et voto tertii Ordinis S. Francisci, et vero mundi contemptu atque sui.

iii De immensa ejus pietate, misericordia, et caritate erga pauperes Christi.

iv De oratione ejus devota, contemplatione sublimi, et spiritu prophetiæ.

v De digna ipsius pœnitentia, abstinentia singulari, et carnis maceratione.

vi De honestate ipsius præcipua, paupertate laudabili, et profunda humilitate.

vii De perfecta ejus patientia ac sancto transitum mortis.

viii De miraculis post ejus felicem transitum undecumque ostensis,

Hæc est antiqua auctoris partitio: quam, ut in autographo præmittitur, hic proponentes, ipsam vitæ historiam in longiora capita more nostro portiemur. Interim observa caput ultimum in MS. subdividi in plures Rubricas, et harum singulas in plura miracula, hoc modo.

RUBR i De mortuis suscitatis, et his qui ab evidentibus et patentibus mortis faucibus eruti sunt et mirabiliter liberati. *Miracula 6.*

ii De cæcis illuminatis, et alia oculorum passione mirabiliter liberatis. *Miracula 4.*

iii De liberatis a carceribus, captivitate, vinculis et compedibus quam plurimis. *Miracula 4.*

iv De liberatis a naufragio et enarrabilibus periculis pelagi seu fluminum. *Miracula 3.*

v De liberatis a periculo puerperii, ablactationis, morbo regio et diversis infirmitatibus atque doloribus. *Miracula 14.*

CAPUT I.

Ratio vitæ ante et post conversionem a B. Luchesio ductæ, caritatis officia proximis impensa.

Egregius Christi Confessor Luchesius, a villa Gaggiani prope Reddam, non longe a nobili et famoso castro Podii-Bonitii, quod Imperiale dicebatur, traxit originem. Hoc siquidem castrum, in medio Tusciæ collocatum, copiosorum olim populorum ac nobilium virorum multitudo refertum, nec non forti murorum munitione vallatum, ut amicis et incolis præberet habitandi securitatem, inimicis vero et extraneis minacem incuteret terrorem. heu! nunc tam peccatorum multiplicatione, quam divisione partialitatum, quam etiam bellorum inundatione, dirutum et conquassatum est, et penitus ad solum reductum. Beatus igitur Luchesius, una cum Bonadonna (ita enim nuncupabatur) conjuge sua, mundane conversans, non quæ Christi sunt sed propria quærigans, lucris secularium totus intentus, nec non aliis præesse potius quam subesse desiderans, in sua villa Gaggiani caput a unius partis seu partium, Guelphæ videlicet et Ghibellinæ, habebatur. Invidia tamen

CAP I
B. Luchesius Podio-Bonitii oriundus.

cum conjuge studiis seculi deditus,

a

Breve B. Luchesii elogium.

Vita ejus cur ab auctore et quomodo scripta,

A tamen adversariorum lacessitus, ut odium declinare posset et casum, in quem huiusmodi partiales solent incidere, ad prædictum Imperiale Podii-Bonitii castrum habitandum se contulit. Ubi terrena inhians et cœlestia non advertens, illorum artem exercebat, quos *b* pizzicarios, ut vulgo dicitur, appellare soleamus, vel *c* collybistas.

pingularium agit,

b

c

deinde frumentarium,

d

2 Utcumque tamen incipiens divinam aspirare dulcedinem, ac cœlestium degustare amorem, conscientia tactus intrinsecus; cum in huiusmodi emptionibus et venditionibus minorum laqueum diaboli paratum sibi conspiceret, alium lucrandi modo assumpsit. Frumenta enim et blada singula observabat *d* endicas, ut vulgo dicitur, faciens; quo tempore vilis emeret, ut illa postmodum alio tempore majori pretio seu carius distrahere posset. Sic omni alio lucro a se penitus abdicato, et hoc dumtaxat ut vivere posset admissio, sola tamen omnium malorum radix cupiditas sibi remanserat, ut miserorum miseras non attendens, et frumentum abscondens in populo, tempus quo carius illud venderet expectabat. Has tamen viles mercimonias et perniciosas fore negotiationes longo tempore perlustrans, facta manu Domini super eum, non jam amplius cor suum clausit, sed se multipliciter evocanti aperuit. B Spretis namque mundi commerciis et soli Deo servire desiderans, in virum alterum jam mirifice mutatus, ecclesiam devotius frequentabat, et quæ de sacris Scripturis patulo advertebat auditu minime tradens oblivioni, sui pectoris armariolo secretius recondebatur.

frumentis divino instinctu venditis agrum ad alendos pauperes emit;

3 Jamque pauperum Christi sectator effectus, jamque ad id quod perfecte facturus erat evidentia spirans indicia, statim compassiva teneritudine super necessitatibus pupillorum, orphanorum ac viduarum coepit aspicere. Atque illico frumenta et blada distribuens, venditis omnibus quæ possidebat, agrum emit: quem propria manu excolens, tam ad sui quam pauperum usum, ad fovenda illorum viscera pleno mentis intuitu corporisque conamine seconvertit. O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia iudicia et investigabiles ejus viæ! qui convertens petram in flumina, et rupem in fontes aquarum, rivos facit tam mirabiles, ad extinguendam sitim suorum fidelium, de duris silicibus scaturire. O sanguis Agni immaculati! qui ex visceribus Jesu Christi jugiter fluens, adamantina frangit, et durissima pectora peccatorum quasi in pulverem tenuissimum redigit. C Clementissimus vere, omni posthabita diffidentia, et misericors Deus in electos suos, et in quos ab æterno prædestinatos sibi voluntas est et immensa caritas complacendi: sicut in conversione B. Luchesii luculenter apparet, qui inter mundiales tenebras, cujus quidem primo solum nomen tenuit, exinde vero lux de perenni luce factus, rem tanti nominis non amisit.

4 Procedens dehinc Christi famulus quotidie magis ac magis de virtute in virtutem, et juxta normam Evangelicam cui jugiter incumbere jam terrena despiciens et cœlestia toto corde desiderans, sui verus mundique contemptor effectus est; adeo ut non amplius hominibus vulgaris homo, sed Evangelicus et inter Christi discipulos annumerandus videretur. Etenim priusquam vestimenta decentia et colorata deponeret, spiritu suggerente cognovit, quod omnis Evangelicæ conversationis perfectio et spiritualis ædificii culmen, nec non et decora virtutum varietas a vero sui mundique contemptu sumit exordium. Induit igitur per mentis elevationem in Deum, miro quodam modo novellus homo, voluntariæ paupertatis spiritum, profundæ humilitatis assensum, nec non et erga Deum et proximum caritatis

cap. II. meliorem vitam a fundamento humilitatis incipiens,

intimæ et viscerosæ pietatis affectum. Ut enim seipsum perfecte contemneret atque despiceret Christi sectator præcipuus, propterea eundem qui pro nobis in stabulo nasci, inter nos pauperem vitam gerere, pro nobis denique nudus in cruce mori voluit, pauperibus, infirmis, ceterisque miserabilibus personis sedula pietate subvenire contendit.

5 Visitare igitur coepit hospitale S. Mariæ, quod tunc in dicto castro situm erat: ubi infirmantibus et ægrotis quæ poterat beneficia conferebat: invitabat singulos, postulata pro posse complebat, lavabat pedes, religebat vulnera, educabat putredinem, saniem velut alter Franciscus magna teneritudine abstergebat. Sic coepit uni Deo devotus seipsum contemnere, sic pauperum Christi servitio jugiter mancipare; ut se sibi subacto, cetera etiam sibi adversantia potestative subjiceret, et seipsum tamquam vile mancipium ad pretium Christi participandum vendidisset. Sic quanto vilis erat obsequium, tanto se illi libentius submittebat; ut et per activam prius vitam Christum velut Martha lucrificeret, et per contemplationis postmodum apicem eundem sicut altera Maria possideret. Sic personam cujuslibet pauperis et ægroti, velut Christi persona olim indigentis et infirmi, sumebat: et evangelicum illud verbum, Amen dico vobis, quamdiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, pretio suo pectoris sermone non perfunctorie abscondebat. Quoniam igitur tam perfecte in activa vita præclarisque operibus misericordiæ se jam Christo funditus mancipasset; Christus idem, quem nosse vivere, et cui servire regnare est, in tanta eum dulcedinis suæ benedictione prævenit; ut præter ipsius amorem omnia mundi pretiosa vilescent, omniaque delectabilia ipsius in amaritudinem sibi conversa forent. Considerans nihilominus quod otium carnis ejus concupiscentiis alimenta præberet, cupiens illud a se viriliter amovere, et prudenter, licet indoctus, poeticum illud intelligens.

Otia si spernas periire Cupidinis arcus.

Ut etiam juxta Domini præceptum in sudore vultus sui corporeo sustentaretur alimentum, agellum prædictum propriis manibus, quo viscera refocillaret pauperum, non segniter excolebat.

6 Cum vero admirandæ ipsius vitæ hujusmodi jam seculo nequam præludia contulisset, ecce ad ipsius aures rumor volitat non inanis, qualiter ille Christo conformis, Evangelicæ perfectionis exemplar præfulgidum, æmulator charismatum meliorum, patriarcha pauperum Franciscus, omni virtute perspicuus, ardoris caritate Seraphicus, ad Podium-Bonitii venerat trium salutarium Ordinum vexillum exportans, Dominique talentum promittens, si quis eligeret in aliqua dictorum trium Ordinum acie militare. Qui ut hoc intellexit, properus ac festinus, (nescit enim tarda molimina sancti Spiritus gratia) ad Magistrum militum Franciscum, antiqui serpentis elidentem astutiam suæque multiplicia cornua confringentem, magnum attendens tantæ militiæ donativum, sine cunctatione pervenit. Sic ad pauperem quidem rebus, divinis tamen charismatibus completum Franciscum, pauperum nutritor Luchesius, velut ad divinæ magnum miserationis asylum, confugit; ejusque gemitibus provolutus, arcem sui pectoris reserans, magno coram populo tertii Ordinis habitum (nam conjugio ligatus erat) humiliter ac devote postulavit.

7 Cernens igitur in eo gloriosus Franciscus personæ elegantiam, fragrantiam morum, compassivam pietatem ad pauperes, ad Christum devotionem precipuam, obedientiam promptam ad ipsius Ecclesiam, verum mundi contemptum, ardens in via desiderium supernorum, in concupiscendo veritatem,

et accipit.

AUCTOR
BART. DE
TOLOMEIS
EX MSS.

ægris in nosocomio deservit,

Matt. 25, 40,
E

et agriculturam in usum pauperum exercet,

Avid rem. 139

a S. Francisco
habitum tertii Ordinis
petit
F

AUCTORE
BART. LE
TOLOMEIS
EX MSS.
f

A in flagitando humilitatem, in perseverando firmitatem, ei benigne condescendens, una cum conjugē sua Bonadonna, quæ ejusdem voti erat, sacro tertii Ordinis habitu consignivit; nec non et secum viros humiles et devotos Brunum / et Maretolensem, nonnullosque alios convicinarum locorum et Vallis Elsæ incolas (jam enim in eorum cordibus perennis vitæ desiderium et Christianæ fervor religionis excreverat) non sine magno astantium fletu, lacrymosis gemitibus, et mira cordis compunctione, ejusdem Fraternitatis glutino copulavit. Incepit illico novus Christi miles Luchesi, armatura Dei circumdatus, fidei scuto munitus, superinsigni trabes, veste scilicet Francisci, illustratus, quibus tela cuncta nequissimi hostis ignea valeret extinguere, ita viriliter agere, sic ad meliora proficere, taliter ad altiora conscendere; ut carnis adhuc mole depressus, non jam quæ mundi sunt quæreret, sed humanam potius videretur vitam in Angelicam commutasse. O vere felix negociator Luchesi, et paucis temporis momento exiguoque labentis vite spatio nimium locupletatus, qui mundinas mundi vilissimas respuens, cœlestia sub Francisci disciplina es mercatus! et sub tanto duce militans, subactis viriliter mundi, diaboli, carnisque illecebris propellentibus ad ruinam, incorruptibilia, solida, et æterna gaudia non parvo triumpho adeptus es!

8 Caritatem vero, qua Dei filius a diabolica servitute per mortem crucis humanam dignatus est genus eripere, ita Luchesi, divina favente gratia habitum virtutis studiosum, induerat, ut Deo ex ipsa fecerit hostiam vivam, de pietate delectabile holocaustum; et de misericordia sacrificium vespertinum. Tanta siquidem cordis teneritudine et compassione affliciebatur intrinsecus ad pauperes Christi, tantisque jaculis vulnerabatur medullitus super inedia, calamitate, miseris quibuslibet afflictorum; ut magis ipse pateretur in mente, quam ipsi inopes sentirent in corpore: ita Luchesi viscera igneus gladius sancti Spiritus penetraverat sic emanabat extrinsecus oleum ferventissimæ caritatis. Inter ceteras igitur divinitus sibi collatas virtutes et charismatum dona, misericordiam tenuit potiore, sciens quoniam secundo Apostolum, pietas ad omnia valet; et Evangelicum illud semper tenens in pectore, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Cuncta siquidem quæ de agello sive *g* hortulatio advenire poterant, quasi manu perforata, peregrinis et advenis universisque Christi pauperibus erogabat: tantaque circa illos sollicitudo remanserat, ut de se vel de suorum necessitatibus nihil omnino aut paululum admodum curare videretur. Tanta in eo ad pauperes singulos vis compassionis excreverat, et exuberaverat affluentia pietatis mirifica; ut ad omnem necessitatem et suos aretaret inedia, antequam vellet vacuum a se dimittere pauperem, aut illi manum non porrigeret adjutricem. Tanta cor illius repleverat caritas ac penetraverat medullas et viscera funditus, totamque videbatur in sui dominium vindicasse; ut per devotionem sursum ageretur in Deum, per compassionem transformaretur in Christum, per condescensionem inclinaretur ad proximum, per conciliationem denique ad singulos refiguraret innocentie statum.

9 Cumque pie, clementer, et caritative moveretur ad omnia; peculiariter tamen animas, Christi Jesu sanguine pretioso redemptas, cum qualibet sorde peccati cerneret inquinari, tanta miserationis teneritudine deplorabat, ut eas tamquam mater in Christo doloris gemitibus quotidie parturiret. Istiusmodi miserationis officium Patri eum misericordia-

rum omni sacrificio conformabat acceptius; maxime cum studio foret ab eo perfectæ caritatis impensum, siquidem id laboraret magis exemplo quam verbo, lacrymosa pietate quam loquaci sermone complere. Hæc est misericordia vera, Patris æterni filia, quæ crimina diluit, expurgat sordes vitiorum, peccatores emundat, gehennæ flammam extinguit: quam vir iste mirificans usque ad mortem custodiens, quidquid sibi et conjugi ex moderato victu supererat; sine alicujus cogitatione de crastino, totum pauperibus dividebat. Liqueat igitur ex præmissis apertius et luce clarius constet, quod providus hic negotiator et felix, miro quodam modo mercedem mundanam in evangelicam permutavit, altivido sensu præno-scens, quod tali permutatione lucraturus foret pro paucis magna, pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna. Non solum autem, uti prædictum est, superflua pauperibus erogabat, verum et sibi frequentius, pro Christi amore, suoque corpusculo necessaria subtraherebat: quibusque interdum elemosinam temporalem præbere non poterat, thesaurum cordis aperiens, compassionis internæ viscera impendebat. Quid plura? quamvis cibi parcissimus esset et abstiniens valde, volvens tamen animo et sæpius repetens dixisse Christum; Quandiu uni ex minimis meis fecistis, frequenter sine corporali cibo remanebat esuriens, ut indigenti alicui portione sua quotidiana, licet minima, subvenire valeret.

10 Attendens autem, velut alter Tobias, quod uxor ejus, quæ necdum plene superna sapiebat, propter hujusmodi molesta nimium sibi foret; timensque ad inopiam vergere, morderet eum sermonibus duris, exasperaret vituperiis, indignata laceraret injuriis, variis denique afficeret contumeliis; cupiens eam prius exemplo lucrifacere quam verbo compescere, dignum relatu mirando opus a Deo meruit obtinere. Cum enim quadam die ad ostium domus multitudo peregrinorum pauperum confluisset, et ipse conaretur uti solitus erat pro virili sua singulis singula panis fragmenta dividere; contigit ut totum panem qui tunc in arca erat (tantus erat peregrinorum numerus) paulatim exauriret, et in sacculis non veterascentibus collocaret. Ecce autem cum nova peregrinorum turba ad ejus ostium propinquaret, placideque rogasset uxorem, ut his et qui supervenerant esurientibus panem frangeret; illa indignata atque animo perturbata, respondit: O sine mente caput, vigiliis et inedia multa exhaustum! O nimium, nimiumque oblite tuorum! ubi est panis in hac domo quem frangam? Cui verus pauperum pater, et afflictorum mater, atque indigentium sedula nutrix, Luchesi gloriosus: Accelera, inquit placido vultu, ad arcam, bona mulier, nomine, sed non re (etenim Bonadonna sicut præmissum est vocabatur) et fiduciam habe in illo, qui ex quinque panibus hordeaceis et duobus pisciculis, collectis exinde duodecim cophynis quæ supererant fragmentorum, tot virorum ac mulierum, demptis pueris, millia satiavit. O celebrandum miraculum, Prophetæ magni Eliæ et viduæ illius Sareptanæ vestigia consequens! Accessit illa mariti sui verba non despiciens, animo tamen incredula, et arcam divino munere panibus exuberantem, mente consternata plurimumque expavescente, conspexit. Terretur et tremat ad tantum miraculum, vocem extollit et clamat, miratur et gaudet, laudes ingeminat et Deo gratias refert; compungitur et contrita deplorat, frangit panem et pauperibus dividit: viri genibus provoluta culpam suam humiliter recognoscit. Una denique cum illo sollicita deinceps et ad pauperes liberalis, in omnibus operibus misericordiæ devota consentit.

sibi detrahere
solitus quo eis
subveniret,

reprehenden-
tem se idcirco
uxorem,

multiplicatis
miraculo
panibus ad
eamdem virtu-
tem commoret:

CAP. III

corporali mis-
ericordia erga
pauperes
effulget,

Tim. 1, 8
Matth. 5, 7

9

et spirituali,

- stipem pro
egentibus
colligit,*
- A 11 Et quoniam similia similibus natura con-
vale-
scunt, et dulce dulci permixtum dulcius redditur:
incalescebat in dies fervor mulieris ex operibus viri,
ejusdemque viri animus ex operibus uxoris invale-
scebat; et exestuans dulci flamma, quicquid habere
poterat et seipsum totum Christi pauperibus impen-
debat. Circuibat villas, civitates et castra, omnique
rubore deposito propter eum, qui pro nobis sustinuit
crucem confusione contempta, humilis et devotus
zelator pauperum apud cognatos et notos, quorum
consueverat esse primus, non verecundabatur pro
Christi pauperibus ostiatim querere, et alimenta eis
corporea propriis etiam manibus preparare. Agnos-
cens præterea æstivis temporibus in Maritima *h*
infirmari quamplurimos; cum asello electuariis,
saccharo, cassia, syrupis, communibusque pillulis,
potionibus et antidotis onerato, ad subventionem
ægotantium et infirmorum illic usque personaliter
accedebat: et tanto caritatis fervore mœstis solamen
conferebat, ut sola præsentia languescentibus
medelam porrigeret. Per villas, civitates et castra
transferebat infirmos, illum vectabat asello, alium
portabat humeris, nonnullos consolando verbotenus
conducebat. Qui cum viderent tantam in viro Dei
caritatem, in illum transferri seu transformari dile-
ctionis incendio sentiebant.
- B 12 Contigit autem quadam vice, ut dum graviter
infirmantem quendam super humeros asportaret,
alios vero duos paululum convalescentes unum a
dextris et alium a sinistris conduceret, obviam
euidam juveni lubrico: qui opus illud misericordiæ
tam efficaciter exprobravit, ut in hæc verba sacri-
lega pariter et insana prorumperet: O Frater Lu-
chesi, quæ *i* salma diabolica est ista, quam defers?
sed cum Sanctus illacrymans responderet: O miser
et miserabilis nimium! quia non diabolum, sed
Christum in hoc paupere veraciter porto, qui nobis
ex Evangelio intonat, Amen dico vobis, quamdiu
uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Inter
hæc Sancti verba, divina illico assistente justitia,
blasphemus ille non immerito factus est mutus. Qui
in se recognoscens Dei virtutem, condignamque sui
reatus sententiam, patientiam B. Luchesii et ipsius
humiles lacrymas, pro recuperandæ sanitatis gratia,
quod sermone explicare nequibat, nianantibus ex
cordis computatione lacrymis, inani laborum motu,
confuso vocis strepitu, et vario atque incerto
membrorum omnium signo, miserabiliter indica-
vit.
- C 13 Intellexit vir Deo devotus, quod miser ille
quibus eum poterat indicis et nutibus deprecabatur,
quatenus pro ipso preces ad Deum porrigeret, ut
pro restitutione sermonis et linguæ vipereæ, ejus
usuram, Domino miserante potius quam puniente,
perdiderat, sua intercessione tanti reatus indulgen-
tiam mereretur accipere: statimque, pietatis divinæ
non immemor et misericordiæ Salvatoris, qui quæ-
rere venerat in mundum et salvum facere quod pe-
rierat; quique præcepit omnibus dicens: Orate pro
persequentibus et calumniantibus vos; propter eum
quem suis humeris asportabat genuflectere non va-
lens poplitesque in terram defigere, corde tamen et
oculis ingeniscens, hujusmodi preces fudit ad Do-
minum: Domine Jesu Christe, quem, non alterius
sed tui ipsius testimonio, in languidi hujus persona,
cui humeros tui amore subjeci, gestare me credo;
quique pro nobis pendens in cruce, pro tuis etiam
crucifixoribus exorasti; suppliciter deprecor, ut
miseri hujus miseras miserans, qui quod diceret
non advertens ore tibi sacrilego blasphemiam intulit,
ejus linguam clementer absolvas; ut quam prius
movit in maledictione, eam de cetero relaxet in lau-
dem. Vix Sanctus verba compleverat [cum ille]
- flexis ad terram poplitibus palmaeque ad sidera tol-
lens, Gratias, inquit clara voce, mecum una feras
Domino, Frater Luchesi: quoniam, ut verum fatear,
meritis tuis et intercessione salvifica linguam po-
tenter absolvit, quam superba in pauperem suum
contumelia, vero ejus judicio, insolubili apud homi-
nes nexu paulo ante ligaverat. Vade, subjunxit, in
pace, B. Luchesi, fili carissime; et ne deterius *Joan. 5, 14*
aliquid tibi contingat juxta Domini Salvatoris sen-
tentiam, non solum linguam in dedecus majestatis,
suae laxare, sed jam non corde, non verbo, non
opere, non denique cupislibet boni operis omissione
Deum, proximum aut teipsum velis offendere; quo-
niam sicut bonorum omnium remuneratorem, ita et
ultorem malorum inflexibilem et inevitabilem Deum
esse constat.
- 14 Ob pietatem denique viri hujus stupendam
atque mirificam, cum quidam de Podio-Bonitii pau-
per sibi familiaris admodum et devotus, cujusque
familiolam quotidianis eleemosynis sustentabat,
publicis exactionibus Florentiæ vinculis mancipatus
esset; nocte quadam, sollicitus super filiolos quos
habebat et nimis anxius, cœpit intra se mœrens sic
conqueri, dicens: Me miserum, infelicissimum et
afflictum nimis, ecce in carceribus periclitor; Frater
Luchesi, oculos cæcorum, manus debiliū, pes
claudorum, baculus pauperum, solamen omnium
afflictorum, vita fortasse functus es; et familiola
mea, cujus viscera nutriebat et suis refocillabat ali-
mentis, heu! nunc fame moritur. O B. Luchesi, si
vita functus es hac nostra mortali, firmissime tamen
credo et nullatenus dubito in cœlorum cœlo te vi-
vere, et cum beatissimis Spiritibus gloriæ Conditoris
assistere: rogo igitur te, per incircumscriptum
illud et admirabile divinum lumen, quod non jam
per speculum in ænigmate, ut nos, sed facie ad
faciem contemplaris; adjuva me et filiolos meos,
quos tibi in visceribus solitæ caritatis commendo.
- 15 Mirabile dictu! mirabilis auditu! mirabilis-
simum vero effectum! non in eo qui dixit et facta
sunt omnia, qui potuit clauso Christus prodire se-
pulcro, qui clausis januis ad discipulos suos intra-
vit, qui moriturus veniens non aperto utero Virgi-
nis exiit: sed in eo qui similia passus est, et nobis
adhuc viatoribus, qui si divine operationis intellige-
remus modum, jam non stuperemus miraculum.
Statim namque paratum est illi remedium ex alto,
B. Luchesi adhuc inter mortales superstite: nam
clauso carceris ostio, compedibusque sine fractione
solutis, cum sacculo ceterisque sarcinulis suis, ea-
dem nocte, exiguo temporis intervallo, invenit se in
Podio-Bonitii in domo propria, in qua dormientem
invenit uxorem suam totamque familiam; ita ut
tam sibi quam uxori, quæ per eum a somno excitata
est, visum videre per plures horas videretur. O stu-
penda mortalibus et admiranda apud omnes nationes
Dei virtus! O præclara S. Luchesii merita! ut sui
nominis adhuc inter mortales degentis invocatio
solum tantum valuerit apud Deum, ut corpus cor-
ruptibile et mortale sic ostia clausa evaserit, sic vin-
cula solverit, sic domicilium obseratum intraverit,
ut in naturam ac statum gloriosi jam corporis mu-
tatum videretur.
- tanquam
jam eum
defunctum
invocans,
solutis vin-
culis domi
sux se repe-
rit.*
- F
- loquela donat:*
- a *De Guelfis et Gibellinis adeo plenæ sunt Italicae
historiæ, ut frustra sim si explicare velim: idque hic
eo minus opus, quod per exaggerationem nimiam videat-
ur auctor Luchesium facere caput factionis, qui tantum
alienus a contentione fuit, ut vel unius adversarii
causa alio migravit, ut habet præcedens epitome.*
- b Pizzicare Italiam est carpere, rodere, Teutonice
pitzen:

AUCTORE
BART. DE
TOLOMEIS
EX MSS.

A pitzen : hinc apud auctores *Vacubularii della Crusca* Pizzicagnoli dicuntur *salsurum* aut *pinguium mercium minutum vendendarum propolæ*; ilque *pletco joco*, quasi *abrodere* semper aliquid soliti, nec cuiquam *justum pondus dare*.

e Collyhistæ proprie vocantur *campsores pecuniarii* : quod parum convenit cum *vilitate nominis Italici*, et *minutis* mox nominandis.

d Endica in nominato *Vocabulario explicatur comparatio mercium, tempore caritatis vendendarum* : videtur etiam vox illa sumi pro *cumulo*, *metaphora fortassis sumpta a Teutonibus*, quibus *agger* dicitur *endyck* : ut enim *agger* opponitur *aquis*, ne in *agros influant*; sic isti *coempti et asservati cumuli*, impediunt *affluentiam rerum commodarum ad vitam*.

e *Waddinghus ad annum 1213 refert initia Podiensis conventus, Tertiariorum vero, quorum primus Luchesi* cum uxore fuerit, *institutionem atque Regulam a S. Francisco scriptam ad annum 1221 aut sequentem; anno autem 1289 eadem Regula a Nicolao IV confirmata et in nonnullis correctâ fuit.*

f *Ex his Brunum Arturus cognominat a Colle, et Bratis adscribit ad 22 Decembris : est autem Collis apud Podia proximum.*

B g Hortilitium, id est, horti cultura seu proventus.

h *Maritima, vulgo la Maremma, agri Senensis portio, inter fines Dominiorum Florentini atque Castrensium, bifuram dividitur ab Umbrone fluvio, appellaturque Maremma di qua, et Maremma di la.*

i *Salma, alias Soma, onus, sarcina : hinc equus salmarius et sommarius : quæ et in Francica lingua obtinent.*

CAPUT II.

Orationes a B. Luchesi frequentatæ, extases habitæ, mortificationis et paupertatis studium.

CAP. IV
Totum studio orandi se dedit :
a

Sentiens autem Christi servus Luchesi corpore se peregrinum a Domino, a quo jam vile carnis tentorium et sola eum ruitura membrorum a paries disjungebat; toto mentis conamine quoad vixit, ei per studium devotæ orationis firmiter hæsit. Intelligebat nempe quod oratio sancta inter Deum et homines posita est quasi sedula advokatix, per quam furor quidem ejus et tremenda ira suspenditur, delictorum venia procuratur, gehennalis et æterna, interdum autem et temporalis poena refugitur, præmiorum largitas et multiplex divinæ bonitatis gratia inpetratur. Cognoscebat, inquam, vir Deo devotus, quod oratio cum cælorum Imperatore loquitur, cum dilectissimo animæ Sponso fabulatur, cum tremendo Iudice causatur, et præsentem sibi facit, quem videre non prævalet, ad penetralia summi Regis tamquam referendarius secretus admittitur, apud quem nullus respicitur nisi qui in ea tepidus invenitur. Ex his orationis gratiam ardenti animo concupiscens, nullumque credens sine orationis studio in Dei servitio posse proficere, in cujus itinere quotidie non progredi regredi est; modis quibus poterat, exemplo tamen efficacius quam verbo, tam seipsum quam ceteros ad frequens ejus exercitium excitabat. Nam velut alter Franciscus, cujus vexillum miles fortissimus sequebatur, ambulans et sedens, intus et foris, laborans et vacans, orationis spiritum non relaxabat : cui tanto devotionis studio erat intentus, aliquando etiam meditationi, nonnumquam etiam altitudinæ supernorum contemplationi, ut videretur non solum quicquid erat in eo mentis et corporis, verum etiam operis et temporis, in hujusmodi dedicasse.

17 Unde cum quodam sero, in loco Fratrum Mi-

norum prope Podibonitium, cujus reparationi seu ædificio, B. Francisci et Fratrum suorum amore, multum invigilaverat, orationi incumbere; solusque dum ostia clauderentur in ecclesia remansisset; ostiarius, qui custodiendis rebus ecclesiæ præerat, sollicitus animadvertit. Cumque submissa voce (silentii enim tempus aderat) O Frater, dixisset, Luchesi, abeas, nam Completorii Laudes solutæ sunt, et ad campanæ signum Ave Maria jam dictum : vir Dei (utpote qui cælestis nectar dulcedinis abundantissime degustabat) nihil ei respondit. Cum enim Completorii psalmos ac cetera Horæ illius dulcissima, quasi superni dramatis cantica, patulo mentis et corporis advertisset auditu; et dulcedinem spiritus, quæ superat omnem sensum, semotis temporalium curis, suavitate indicibili degustasset; anima ejus per contemplationis apicem, licet corpus esset in terra, in cælorum sublimitate Deo præsens erat. Accessit igitur propius ostiarius; cumque aperta jam voce, O Frater, clamasset, Luchesi, recedas, inquam, quia dormitionis tempus non orationis advenit; et ille similiter nihil omnino respondebat. Tercio ac quarto intonans, O Frater Luchesi, manu ipsum apprehendit, et hinc inde velut somnescentem discutere satagens, immobilem velut truncum arboris reperit. Recessit igitur stupens et pavidus, mortemque in illo seu alium quemlibet naturæ flexibilis casum (nam proni sumus in illos) non abs re suspicatus; ut certior de casu fieret, rursus rediit; eumque corporeis oculis (sic namque divina elementa, ut virtutem ejus transferret ad posterum, disposerat) corpore sublevatum suspexit, veluti mortuum inundo, sublimi autem vivacem cælo.

18 Similiter autem quadam nocte (nam solennibus festis Matutinalibus horis adesse consueverat) cum quidam, familiaris sibi admodum atque devotus Frater Minor, semel ipsum orationi instantem, secundo quoque ac tertio evocasset, respondi-setque nihil sibi; ad se tandem reverso, Frater, inquit, Luchesi, cur toties roganti amico tuo non respondisti? Tunc ille, gaudio pariter et rubore suffusus, O Pater, inquit, et amice carissime, cum me rogares tunc alibi eram. Alio quoque tempore, cum in Paschali solennitate Laudes matutinas in eadem ecclesia Fratres persolverent, triumque Puerorum hymnum dulci voce cantarent, quo creaturæ omnes ad Creatoris laudem pariter invitantur; exhilaratus mente, genibundus et fervidus, eructare aliquod verbum bonum ipse quoque flagranti animo gestiebat. Fratrem igitur quemdam laicum dicti Ordinis, qui et ipse in eadem ecclesia non longe a se oratinnuculas suas Domino commendabat, familiarem sibi pariter et devotum, quasi nesciens et ignarus, quid tunc Fratres in choro tam dulciter canerent, dulci eloquio moduloque suavi ut causam daret dicendis, interrogavit. At Frater, ut erat simplex, innocuus et devotus, Frater, inquit, Luchesi, in choro nunc cantatur hymnus ille dulcissimus trium Puerorum, qui in ardentissimæ fornacis medio sacrilegi Regis in perio constituti flammam ignis nultatenos sentientes, sed velut in aëneo rosarum ac diversi generis florum et deliciarum viridario collocati, tripudiantes atque psallentes, in unum creaturas singulas ad sui laudem Creatoris concorditer invitabant.

19 Tali occasione præmissa, Vir Dei Luchesi ardore spiritus æstuans, et amplius se continere non valens de bono thesauro cordis sui proferens bona, sic adjecit : Si creaturæ irrationales, Frater carissime, ut pisces et jumenta, reptilia et volucres, et insensibiles pariter, ut cælestia corpora, elementa omnia, metalla, ligna et lapides, ad laudem sui sunt obnoxii Creatoris; quanto magis nos obligatos esse constat,

D
in extasim
raptus,

E

sublimis ab
humo tollitur :

iterum in
extasi de-
prehensus
rubore suffunditur :

F

altam ex-
stasim in
concentu
FF. Minorum
patitur :

ejus rei præ-
rogativas
intelligens :

A constat, qui participes rationis, insigniti ejus imagine, post innumerabilia dona ab eo suscepta, ad celorum regna multipliciter evocamur? Nec plura his, non enim amplius exegit, verba reddidit; et statim in lucis illius inaccessibilis lumen absorptus, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, venientem certe sed non diligentem, non paucis temporis intervallo, antequam ad se revertetur plenarie, corporeis sensibus undecumque ligatis, et i poplitibus flexis in terra, immobilis tamen omnino permansit.

*allam dum
quemdam a
damone de-
lusum ad
orationem
reducit,*

20 Eo quoque tempore quo in loco eodem Fratrum Minorum prope Podi-Bonitium moram trahebat, et loci illius reparationi, amore B. Francisci Patris sui, sedulo esset intentus; nocte quadam orationis causa ad ecclesiam properans, dum per claustrum primum pergeret, cuidam Fratri laico dicti Ordinis, qui de ecclesia fugiebat, non lentis passibus obviavit. Cui vir Dei Luchesius (familiaris enim sibi erat, et non parvo Christi glutino copulatus) cur, inquit, Frater carissime, fugis? quare ecclesiam, in qua Christi pretiosissimum Corpus est, deseris? quamobrem, quæ nos Deo conjungit, orationis instantiam derelinquis? At Frater ille, cum terrefactus et pavidus, respondisset, Quoniam ruinae magnum ac strepitum et terræ motum, veluti si trita simul ecclesiæ structura corrueret, o me miserum! sensi. Vir Deo plenus, antiqui hoc fore serpentis astutiam non ignorans, cum vultus eum alacritate perspicuens, placidus et subridens adjecit: Carissime Frater, ne plenam de te hodie subsannationem et victoriam adversarius noster cum ceteris apostaticis spiritibus reportasse congaudeat, jam enim partem de te obtinuit quem totum possidere satagebat; redi mecum, ut clara luce cognoscas, quoniam illusio dæmonum fuit, qui te a studio quietis et orationis perturbare cupiebant. Credidit Frater viro Dei, cui non parvam fidem et reverentiam semper exhibuerat, et cum eo securus ad ecclesiam rediit. Ubi perseverans in oratione, et B. Luchesium in extasim factum elevatum a terra videre meruit, et nocte eadem, a quo congressu primo delusus et territus fuerat, de sævissimo humani generis hoste triumphum portavit.

21 Alio etiam tempore, quo per maritimam visitando infirmos ac debiles iter agebat, contigit eum, non longe a Massetana *b* urbe, sex obviare juvenibus lubricis: qui procul eum aspicientes, ita pauperulum, despectum, et vilibus pannis involutum, cum suo asello solitarium, nec non et oratiunculas persolventem incedere, secreto fabulantes ita dixerunt: Si probare volumus et ad plenum cognoscere, *C* utrum iste Fraterculus Luchesius bonus sit et sanctus, ut fama est, et vulgo et extrinsecus paret; tentemus eum non mediocriter: et siquidem variis a nobis laceratus injuriis, spoliatus, actus verberibus, patiens fuerit, vere tunc perfectus prædicandus ubique credatur. Quæ omnia vir Dei prophetico spiritu et divino quodam nutu præsentiens, antequam pervenisset ad eos, lætabundus et hilaris, Bene, inquit, veneritis, filii; scio quod quantum in vobis est, spoliare me tunica, vexare contumeliis, propulsare verberibus, nec non asello privare contenditis: sed in veritate dico vobis, quoniam Deus protector meus est, et amore illius nihil in mundo possideo; sed quæcumque vitæ necessaria sunt, ad usum potius Christi pauperum et mei, quam jure aliquo domini sui proprietatis detento, nihil eorum quæ composuistis ad invicem effectui mancipare poteritis. Tunc illi pariter admirantes, et alter in alterius jactantes lumina vultuum, contriti tandem cordeque compuncti, ante pedes ejus humiliter procidentes, veniam suppliciter petierunt: et culpam suam ru-

h

*arcana cor-
dium co-
gnoscit et
aperit:*

bore professi, ejus se orationibus commendantes, D reverentiam de cetero semper ad ipsum præcipuam habuerunt. O virum ineffabilem! qui in oratione semper sedulus, in meditatione devotus, in contemplatione perspicuus, in divino Officio sollicitus, in prædicationibus denique et verbo Dei attentus, Ecclesiasticum illud observabat: Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei, ut et intelligas et cum sapientia responsum proferas. Ordinis Minorum Sacerdoti frequenter confitebatur, et cum magna reverentia et devotione sæpe corpus sumebat Dominicum.

22 Rigidus insuper et austerus in disciplina, velut alter Franciscus, et sub ipso strenue militans Christo, super custodiam sui ipsius vigilabat attentius, curam gerens præcipuam de inæstimabilis possessione thesauri, castitatis videlicet et continentie: quem velut in vase fictili collocatum custodire diligentius satagebat, in sanctificationis bonore, per utriusque hominis illibatam atque integerrimam puritatem. Nam abstinencia cibi et potus fuit in eo non modica, vulgo tamen abscondita et discreta: ita ut etsi a quantitate ciborum superflua simul et potabilium prudenter abstineret; qualitates tamen eorum (quoniam secundum Evangelii sanctionem quæ illi apponebantur comedebat cum gratiarum actione) secundum loca et tempora et personas, non vitabat. Semper in majori Quadragesima, et illa Pentecostes, S. Francisci et B. Martini, jejunabat: et unica tantum per singulos dies refectione contentus, de cibo et potu tam modeste sumebat, ut vix sufficere ad sui corpusculi sustentationem valeret. Quarta insuper feria, in qua Christus pro nobis triginta denariorum numero a discipulo est venditus; et sexta, in qua sacrum effundens sanguinem ad delictorum nostrorum emundationem in vera crucis ara est mortuus, una tantum vice, panem dumtaxat et aquam gustando, jejunium solvebat.

23 *c* Stamineam duram pro camisia portabat ad carnem: desuper veru vilibus et despectis vestibus tegebatur, quas ut plurimum ad majorem sui ipsius contemptum, discoloribus petiis resarcitas in publicum deferebat. Vili cubiculo utebatur: interdum vero strato fessus incumbere durissimo: nonnunquam etiam, ut corpus suum juxta Apostolum castigaret et in spiritus servitutem redigeret, pro cervicali, ut moris erat B. Francisco, lignum vel lapidem tenens, nuda humo vix membra ipsius harentia collidebat. Postremo feria secunda, quarta et sexta, ter videlicet qualibet hebdomada, illius amore, qui pro nobis ad columnam ligatus, nudus et innocens, sacrum undique sanguinem fundens, a planta pedis usque ad verticem extitit durissime flagellatus; sub-lata veste nudatus, se ipsum aptatis ad hoc funiculis asperioribus, interdum vero catenulis ferreis, flagellabat. O mirandam viri austeritatem! qui vili contextus tegmine, quo tamen sancto Flamine calescebat; modico reffectus cibo, quo tamen interiori hominem satiabat; aspero pausat cubiculo, quo tamen dulcius in oratione quiescebat; duro castigatus flagello, quo tamen sævientis in se bostis vulnera fugiebat; corpus suum asinum edomabat: quique Francisci Patris sui æmulus, et in mundi hujus certamine, qua poterat post eum virtutis armatura concertans, pauper et modicus, carnem, mundum et diabolum conterens, more Apostolico, vita et moribus incedebat.

24 Ad hæc vir Dei Luchesius, ex quo Tertii Ordinis habitum manibus B. Francisci gloriosis, et nunc sacris Christi Stigmatibus insignibus, assumpsit; suspecta consortia et colloquia mulierum vitabat omnino: prudenter intelligens, quod earum con-

AUCTORE
BART. DE
TOLOMEIS
EX MSS.
Ecli. 5, 13

CAP. V

*longa va-
riague ab-
stinencia,*

E
Luc. 10, 8

c
et corporis
castigatione
in se anim-
advertit:

1 Cor 9. 27

F

CAP. VI
consortia
et collo-
quia femi-
narum vi-
tat,

AUCTORE
BART DE
TOLOMEIS
EX MSS.

A versatio multis præcipitii magni causa præcipua extitit et ruina. Audierat enim, verbo Dei eruditus, et Sanctorum Patrum sententiis præmunitus, quoniam gravem inimicum exitialemque adversarium habet castitas mulierem; cuius non solum impudicis actibus vipereisque sermonibus resistendum est, verum etiam demissis sensuum omnium habentis longius fugiendum. Memoriae etiam ex auditis commendaverat, quod non eo minus fugiendæ sunt, quia forte sanctimoniales vel aliter religiosæ: quia quanto religiosiores et sanctiores videntur, tanto magis alliciunt homines, quoniam libidinosa voluptas plus honestas mulieres quam impudicas persequitur, et sub prætextu sanctitatis latet sæpenumero viscus libidinis. Condiderat insuper armariolo pectoris sui, et sæpius animo supputabat, quoniam secundum Job sanctissimi viri sententiam, omnis adversus viros diaboli virtus atque potentia in lumbis consistit, omnis in umbilico contra feminas invalescit fortitudo.

Job. 40, 11

malo sapiens eorum qui per ea occiderunt:

25 Considerabat enim quod Sampson fortis et validus, saxo durior, et qui unus et nudus mille est persecutus armatos, in Dalilæ mollescit, amplexibus: leonem suffocavit, sed amorem femine suffocare non potuit: vincula solvit Philistinorum, sed suarum non rupit vincula cupiditatum: messes denique eorum incendit, sed unius mulierculæ succensus igniculo messem suæ virtutis amisit. Animadvertibat, quod Propheta magnus David et secundum cor Domini inventus, et qui nasciturum Salvatorem nostrum ex Virgine mellifluo pluries ore cantaverat; postquam deambulans super solarium aulae suæ, Bersabæ conjugis alienæ captus est nuditate, adulterio *d* prodimentum junxit et homicidium. Meditabatur quod Salomon, per quem se cecinit ipsa Sapientia, qui de seipso Magnus, inquit, effectus sum et præcessi omnes sapientia qui fuerunt ante me in Jerusalem, et mens mea contemplata est multa sapienter; et didici dedique cor meum ut scirem prudentiam atque doctrinam; quique sapientissime disputavit a cedro Libani usque ad hyssopum, quæ exivit per parietem; tandem recessit a Domino, quia amator mulierum fuit. Quid plura? intuebatur pavens, quod in periculoso atque omnibus metuendo mulierum colloquio longeque vitando consortio, ne forte aliquis sibi de consanguinitatis seu affinitatis propinquitate confideret, in nefarium atque illicitum Thamar sororis suæ Ammon frater exarsit incendium.

Eccl. 1, 16

prava item consortia virorum et detractatores,

26 Non solum autem mulierum sed etiam secularium omnium consortia evitabat, cavens propheticum illud: cum Sancto Sanctus eris, et cum perverso perverteris; et poeticum sensu tenens:

C Dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures: sicut grex totus in agris,
Unius scabre cadit et porrigine porci;
Uvaeque conspecta livorem ducit ab uva.

Juven. Sat. 2, 78

Si quando tamen caritate exigente ad aliquos divertisset, non verba otiosa aut aliter inania, sed utilia semper et spiritualia, et quæ illos ædificare possent et ad Deum convertere, cum modestia et maturitate, dulci eloquio proferebat; ita ut plurimos ad compunctionem et divinæ laudis confessionem induceret. Non linguam, non aures prurientes habebat; quia nec ipse videlicet aliquaudo detrahebat aliis, nec alios audire volebat detrahentes: quibus semper tristem et aratam rugis frontem torto naso prætendebat, sciens Ecclesiasticum illud: Ventus Aquilo dissipat pluvias, et facies tristis linguam detrahentem.

Prov. 25, 23

vanos etiam sermones non ferens,

27 Non solum autem detractores et maledicos, verumetiam scurriles aut quomodolibet vaniloquos omnes aut vitabat, omnino declinans ab eis, aut ad-

versans eorum sermonibus et mansuete corripiens, D stultiloquia et scurrilitatem eorum in Dei laudem et doctrinam Evangelicam convertebat; cavens illud Apostoli: corrumpunt bonos mores colloquia mala. I Cor. 15, 32 Morum insuper omnium gravitatem et laudabilis vitæ honestatem tantam omnibus prætendebat, ut verbo pariter et exemplo omnes ad Christum trahere niteretur; et in carne præter carnem vivens, homo videretur Angelicus, et cum Apostolo dicere Phil. 3, 20 videretur: Nostra conversatio in cælis est: quia corpus et animam semper ad cælestia elevabat. Quid moror in singulis? Duos habebat ex prædicta uxore filios, quos unice desiderabat ex hoc mundo transire ad Christum, ne aut malitia seculi lujus eorum immutaret ætatem, aut sibi ex naturali filiorum affectu aliquod in via Dei offendiculum poneretur. Qua de causa, quia eam minime latere poterat, conjux innata compassione plurimum testabatur.

28 Paupertatem quoque sanctissimam, et omnibus fere (quia pauci vera dignoscunt bona) terris expulsam, summe amplexabatur: et præter hortolium seu agellum prædictum, quod ad subventionem pauperum magis quam ad sui sustentationem detentabat, nihil aliud possidere cupiebat in terra. Et quidem paupertatis tres species fore præsentent rat: unam scilicet illorum, qui temporalibus egent, sed inviti, quam egestatem dicere possumus; egent enim rebus et bona voluntate, quæ nihil ditius esse potest in mundo: secundam illorum, qui abundant rebus, sed spiritu pauperes sunt, quæ vere aurea paupertas nuncupatur; quia divitiæ si affluant, corda nolunt apponere: tertiam, quam Philosophi frugalitatem, nos mediocritatem dicimus, quæ paupertas voluntaria est. vir sanctus elegit. Hanc sibi, quoad vixit in mundo, caritate studuit desponsare perpetua, non solum amore B. Francisci, qui a principio Religionis usque ad mortem, tunica, corda et femoralibus dives, in sola videbatur rerum penuria gloriari et egestate gaudere; verum etiam quoniam Christi paupertatem et matris ejus jugi meditatione, frequenter etiam cum lacrymis, per singulos dies revocabat ad mentem. Ex hoc ipsam paupertatem virtutum omnium asserebat reginam: quia non solum, inquiebat, in doctissimis viris et philosophis claruit, non modo in Christi servis et electis egregie splenduit; verum etiam in ipso Rege Regum, et Regina cælorum matre ipsius tam præstanter effulsit. Ob hoc etiam dicere solebat, in vanitate sensus et obscuritate mentis ingredi, hoc est, stultos educi, qui perituras quandoque divitias diebus ac noctibus quærunt; qui ut habentes capient divitias potentibus adulantur, qui hæreditates insectantur alienas, qui negotiationibus variis opes congregant, quas denique in momento quibus sint relicturi ignorant.

paupertatem amat et colit.

E

F

ANNOTATA.

a *Italis* la parete *feminini generis est.*

b *Vulgo* Massa, in *Mavitima citeriori ad confinia Domini Florentini.*

c *Staminea, tela seu pannus ex caprarum pilis, voc. Italis, Hispanis, Francis, pro sua cujusque dialecto communis.*

d *Prodimentum, Italis communis tradimentum, proditio.*

CAPUT III

Humilitas et patientia B. Luchesii, mors pie obita, et miraculis eam secutis honorata.

Omnium insuper virtutum custos et decor humilitas,

AUCTORE
BART. DE
TOLOMEIS
RX MSS.
*humilitatem
exercet,*

A tas, copiosa virum Dei divinorum charismatum ubertate et perfecta caritate repleverat. Nihil enim est in veritate, si Scripturas inspicimas, quod nos ita Deo et hominibus gratos faciat et vinculo dilectionis conjungat, quam si vitæ merito magni, jure vero humilitatis, infimi simus. In propria siquidem reputatione, qua se Christi servum inutilem et inter Confratres tertii Ordinis minimum fatebatur, nil penitus erat nisi in suam Regis aula fictile quoddam et contumeliæ sordidum vasculum; cum in veritate vas esset honoris præcipuum, multifor-
B mi virtute præfulgidum, et sanctificationis merito regis usibus dedicatum. Super hanc igitur virtutem, veluti sapiens architectus, quod a Christo et sibi conformi Francisco didicerat fundamentum præjacens, studuit ædificare seipsum; et copiosa virtutum et gratiarum, veluti pretiosorum lapidum congerie, usque ad cælorum sublimitatem ædificii sui culmen attollere. Conabatur pro posse et summopere satagebat in oculis propriis aliorumque vilesce-
re, veræque virtutis essentiam non imaginem possidere. Aliud siquidem est virtutem, aliud virtutis habere similitudinem: aliud rerum umbram sectari, aliud veritatem; multoque deformior atque perniciosior est illa mentis elatio, quæ sub humilibus signis aut phantasmatibus latet. Asserebat enim, prout a S. Francisco didice-
rat, propter humilitatem filium Dei de sublimitate paterni sinus ad nostra despicabilia descendisse, ut tam exemplo quam verbo cunctorum Conditor et Redemptor, verus humilitatis magister, humilitatem suis astrueret et doceret.

*ejus pretium
sibi propo-
nens ex va-
riis argu-
mentis,
Matt. 18, 5*

30 Confirmabat ob hoc proposuisse paraholam in Evangelio, in qua Phariseus arrogans spernitur, humilis vero publicanus auditur. Ob hoc, disceptantibus de dignitate discipulis, unum apprehendisse de parvulis, et in medio eorum collocato dixisse, Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cælorum. Prædicabat ex hoc solitarie locutum cum Samaritana, ad pedes ipsius sedente Maria disputasse de cælorum regno, lavisse discipulorum pedes, proditorem suum osculo excepisse, dum denique triumphatis hostibus gloriosus ab inferis resurrexisset, primum mulierculis apparuisse. Concludebat postremo, quod sathanas ex Archangelo et sublimi cælorum fastigio ruit, non ob aliam causam nisi ob contrariam humilitati superbiam, quæ adversarium habet supernorum spirituum Regem. Cujus rei causa Scriptura commemorat: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Dicere etiam solitus erat et sæpius replicare illud B. Francisci verbum: Quantum quisque est in oculis Dei, tantum est et non plus. Et a summo dictum Magistro commemorabat: Quod altum est apud homines, abominabile est apud Deum. Malebat insuper vir Deo dignus et humilis de se vituperium audire quam laudem; intelligens quod hoc ad se emendandum induceret, illa vero ad cadendum vehementer impelleret: sed et hoc exhilaratus, illa non modice contristabatur, prænosceus superbos in Evangelio deprimi, humiles vero usque ad cælum exaltari. O virum admirabilem! qui tanta morum honestate conspicuus, exiguo vasculo virtutes maximas reposuerat: qui tanta rerum egestate contentus, ut præoccuparet divitias gloriæ, ad securum paupertatis nidulum sua sponte confugerat: qui denique tantis onustus meritis, ut magnifice exaltaretur, verum ad humilitatis statum descenderat.

31 Tanta postremo virum Dei Luchesium patientiæ virtus decoraverat, ut in omnibus tentationibus et adversitatibus, quas sibi humani generis inimicus prætendebat, solitus esset dicere: Benedictus Dominus meus Jesus Christus, qui pro me longe majora sustinuit; et mater ejus sanctissima, nec non

et gloriosus Franciscus, quorum amore durissima D omnia perpeti sum paratus. In omnibus injuriis verbotenus ei aut facto illatis, absque mora Dominicam ex corde promens orationem; Pater, dicebat, cœlestis, omnipotens, quomodo aut qua fronte rogare te possum, ut dimittas mihi peccata mea, nisi irrogatas mihi quaslibet injurias ex corde dimisero. Dicerat profecto, verbo Dei semper intentus, quod facile sibi erat, vilem tunicam et contemptam habere, demisso inter homines capite incedere, caputium super oculos operta fronte demittere; sed verum humilem patientia ostendebat injuriæ. Menti mandaverat, quod patientiæ virtus sola hostes conterit, triumphum portat ex ipsis, virtutes ceteras regit, tam magnum denique Dei donum est, ut etiam ipse qui eam nobis largitus est patientia prædicetur. A B. Francisco audierat, quod militiæ convenit Christianæ adversitatibus excuti, calamitatibus probari, sub pressuris adolescere, sub infelicitatibus et angustis cum gaudio amphari, pressuræ denique mundi omnes, angustias, calamitates, discrimina proficiendo calcare. O vere felix Luchesius, qui non in carnis voluptatibus, non in perituris divitiis, non in sapientia, non in potentia seculari vel eloquentia; sed in tentationibus et Christi passionibus gloriabatur.

*et adversis
exempla
dat:*

32 Postquam vero per diuturnos et graves labores, carnis macerationes, crebras vigilias, continuata jejunia, devotas orationes, mentis elevationes, quibus in divinam similitudinem transformatus rapiebatur in cælum; continuas exercitationes, quibus proprium nutrebat munimen et cum periculis habebat certamen, a Deo probatus, dignus illo repertus est; per furentia tandem discrimina mundi, sub ictibus disciplinæ militaris, ad portum perpetuæ felicitatis gloriose pervenit. Cum enim sanus mente, languens corpore, diuturna ægitudine in extremis propemodum laboraret, rogavit eum uxor sua, ut paululum ipsam præstolaretur; ut sicut fuerat socia passionum ejus in mundo, ita simul cum ipso particeps consolationum fieri mereretur in cælo. Annuit Vir sanctus deprecationibus conjugis, quæ eadem die corporali oppressa ægitudine, paucis temporis intervallo febribus agitata, manibus signata comparis sui, et in Crucifixi nomine benedicta, Ecclesiasticis quoque munita Sacramentis, migravit ad Dominum.

E
*ægotare
incipiens ad
cælum uxorem
præmittit,*

33 Tunc et ipse corporis sui resolutionem non longe abesse prænosceus, accito fideli nuntio, tertio videlicet Ordinis confratre suo, misit pro Fratre Ildebrandino, Ordinis Minorum Confessore, veræ necessitudinis glutino sibi copulato. Qui et ipse perpendens, quod invalescentibus angustis jam in ultimis fatiscebat, dixit ei: Carissime Frater Luchesi, prepara animam tuam cum omni devotione ante adventum Salvatoris tui, viriliter age contra insidias diaboli, et confortetur cor tuum in Domino: quoniam in proximo crede mihi est, ut veniat salus et corona gloriæ tuæ. Ad quem ille, sublata parumper facie, alquantisper subridens: Pater, inquit, amabilis Ildebrandine, si præparationem animæ meæ ad hanc usque horam distulisse animadvertirem, non utique diffiderem de bonitate et misericordia Dei: sed ut verum fatear, propter mortis pericula, non securus ex hac vita discederem. Levatisque manibus, atque oculis in cælum intentus, Gratias, inquit, ago excellentissimæ Trinitati, Patri, Filio et Spiritui sancto, B. Mariæ semper Virgini, Beato Patri meo Francisco et omnibus Sanctis, quia non meis meritis, sed passionis ejusdem Domini nostri Jesu Christi paratum, liberum, et expeditum a laqueis diaboli fore me sentio. Hora denique transitus sui jam instante, circumstantibus eum Minoribus Fratribus

et pie moritur:
F

Jac. 4, 6

C

CAP. VII
*patientia in
tolerandis
injuris,*

AUCTORE
BART. DE
TOLOMEIS
EX MSS.

*funus portan-
tes in plu-
via non made-
fiunt.*

CAP. VIII

*e corpore jam
biduo defuncti
sanguis manat,*

Rubr. 1
Mirac. 1

*infans ejus
meritis in
incendio
illatus per-
sistit.*

*et gravi tu-
more corpus
liberatur :*

III

*atus vitæ
restituatur :*

A Fratribus de Podi-Bonitio et orantibus pro eo, quem jam solus a Deo carnis paries disjungebat, cunctis in eo completis mysteriis et Ecclesiæ Sacramentis, anima ejus carne soluta in abyssum supernæ lucis absorpta est.

34 Cum vero corpus ejus ad ecclesiam Fratrum Minorum, quæ postea exigentibus meritis atque miraculis sub ejus titulo dicata est, honorifice deferretur, universam Cleri et populi multitudinem copiosa aquarum inundatio cœlitus missa inevitanda celeritate profudit. Mirum certe et futurorum miraculorum præsagium! eum Clerus et populus una cum pretioso illo pignore ad Minorum Fratrum basilicam pervenissent, in nibilo eis obstante tanta et tam subita aquarum inundatione, nullius omnino vestis fuit in aliquo superfusa; prout omnibus super eo admirantibus manifeste tunc patuit, et qui personaliter tunc aderant fide dignissimi aliis retulerunt. Hoc illis sanctitatis indicio et futurorum miraculorum præludio insinuante et feliciter demonstrante, cui sub Francisci vexillo strenue militaverat Luchesius noster, Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto per infinita regnat secula seculorum.

35 Quantus vero in oculis Dei vir iste sanctus et gloriosus extiterit, multis et variis miraculorum indicis divinæ largitatis ipsius immensitas, post ipsius felicem transitum, per diversas orbis partes dignanter ostendit. Quia igitur miracula Sanctum, ut dicitur, non faciunt sed prætendunt; ad omnipotentis Dei laudem et gloriam, qui mirabilis est in Sanctis suis, miracula quædam ex multis, quæ in antiqua ejus Legenda reperi a fide dignis antecessoribus meis posita, quædam et nostris patrata temporibus, inferius annotabo: quæ viri sanctitatis et excellentiæ evidens testimonium perhibent. Frater enim Ildebrandinus prædictus, religiosus admodum vir et per omnia fide dignissimus, tactis sacrosanctis Scripturis asseruit, quod ipso præsentem atque cernente, cum quidam extremitatem pollicis B. Luchesii, adhuc jacentis in feretro (sic enim biduo publice in ecclesia steterat) devotionis causa subito amputasset; illico sanguis, sicut de viventis hominis pollice, emanavit, quod profecto in mortuis non solet corporibus evenire. Vir quidam de Podi-Bonitio, Boninsegna nomine, dixit et juramento firmavit, quod cum corpus B. Luchesii adhuc insepultum jaceret in feretro, et mater ejus quæ ad visitandum Sancti corpus advenerat domum gradu concito repetisset, filium infantem quem dimiserat in cunabulis, in igne non paucio (juxta ignem enim eum locaverat) reperit: quem omnino mortuum existimans, et, o Sancte Luchesi, perterrita clamitans, fascias quidem et petias omnes, quibus involutus fuerat infantulus, exustas conspexit; puerulum vero meritis B. Luchesii, sine ulla penitus læsione, aridentem blandientemque sibi, manibus et ulnis exceptit.

36 Idem etiam Boninsegna jorejurando asseruit, quod cum prædictus infantulus annum jam decimum attigisset, et a planta pedis usque ad verticem acri humore turgescens, non rationale animal, sed monstrum potius aut naturæ portentum videretur; omni humana fiducia et spe salutis ejus posthabita, voto emisso a matre S. Luchesii nomine, statim juxta oculum pueri, aquei fluxus humoris erupit tanta in copia, ut paucio temporis intervallo totaliter liberatus, in miraculi testimonium parva juxta oculum sola cicatrix remanserit. Idem insuper tactis sacrosanctis Scripturis publice dixit, quod habebat filium quemdam infantulum, qui cum octavum jam mensem pulcherrimus attigisset, suffocatus in lecto et omnino mortuus, voto a matre emisso S.

Luchesii invocata intercessione, sanus atque incolu- D mis mirabiliter respiravit.

37 Adolescentulus quidam incola a Pontis-Eræ Pisanae diœcesis, cum pro metendis herbis, cum quibusdam cœvis suis, ad campestria pervenisset; in vetus puteum, herbis in summo ejus ore virentibus occupatum, incautus cecidit, qui trium passuum aquarum altitudinem continebat. Absorbente igitur eum aquarum profunditate, et sola mente superstita, qua sine labiorum motu S. Luchesium jugiter invocabat; socii hoc perpendentes, concito cursu ad ejus parentes properaverunt, ut sine mora consurgerent, et naufraganti filio subvenirent. Currunt parentes ad puteum, convicinarum stipati multitudine, ejulantes, et B. Luchesii patrociniū altis vocibus postulantes: qui filium omnino credentes fore submersum, vivum et intrepidum in aquarum superficie, velut solido terræ pavimento, quiescentem invenerunt. Qui eductus de puteo, et rogatus quonam modo in tanta aquarum profunditate superstes remansisset: Cum me, inquit, aquarum vorago usque ad fundum putei occupasset, S. Luchesii auxilium mente poposci: qui statim mihi præsentialiter affuit, et dexteram porrigens in aquarum superficie ad hanc usque horam leviter me suspendit.

38 Cum puer quidam de Papaiano, annorum octo, graviter infirmatus per plures dies loquelam amisisset, et mortuus ab omnibus putaretur: mater ejus, quæ funerali eum veste contexerat (nam sepultura pueri solícite curabatur) voto ad Sanctum emisso, qui tunc temporis ad cœlum migraverat, gratiam mirifice impetravit. Illico enim puer membra agitare jam frigida, brachia cœpit elevare præmortua, respirare vehementius, genitricis collo blandiri, postulare corporis alimenta, paucio temporis intervallo plurimum refici; ita ut in paucis diebus sanum, rubescentem et vividum, non solum parentes et domestici, sed tota simul vicinia mirarentur.

39 Frater Bonifacius de Senis, Ordinis Minorum Visitor ex latere Generalis Ministri in provincia Marchiæ Anconitanæ, vir apprime eruditus et morum honestate conspicuus, dum eandem provinciam una cum Fratre Francisco de Squaccialupis et Fratre Francisco de Casinis, ejusdem urbis et Ordinis, sociis suis, visitationis gratia peragraret; audit a pluribus, tam Religiosis quam secularibus fide dignis, mirandum opus et dignissimum nota quod narro. In b Racaneto, ejusdem provinciæ urbe notissima, quidam tunc dominus fuerat, qui ad compescendam humani sanguinis effusionem, cujus dira libido subditorum ejus mentes invaserat, publica sanctione statuerat; ut quicumque hominem voluntarie interfecisset, vivus membris ad membra trucidati hominis colligatus, si interriri posset, tumularetur. Accidit igitur ut quidam in eadem civitate fratrem suum carnalem sive uterinum, verbis asperioribus irritatus, et super communi dividendo, quæ radix omnium malorum est, cupiditate succensus, in maxilla insuper ab eo percussus, sica vulneratum in ilibus interficeret: quorum avia materna de Podi-Bonitio fuerat. Interceptus eadem die ab apparitoribus fratricida, est ejus germano juxta legis edictum mortuo consepultus in cœmeterio ecclesiæ Fratrum Minorum dictæ urbis. Maie sequenti parvulus quidam in eodem cœmeterio colludentes, et terram sub eorum pedibus tremescentem nunc elevari nunc deprimi concernentes, clamoribus Fratres qui psallebant in ecclesia compellaverunt. Qui et ipsi illud idem quod pueri contuentes, exterriti primum, inde vero alter alterius exhortatione securi, nec non et prædictorum fratrum tumultum agnoscentes, et terram desuper amovere satagentes, confusæ vocis tenorem,

a
IV
*quidam in
puteum lapsus
supra aquas
ab eo sustine-
tur,*

E
V
*puer mortuus
ad vitam
revocatur,*

F
b
*quidam vivus
fratri a se
occiso con-
sepultus,*

*mortem eva-
d.it,*

A tenorem, velut ab inferis ascendentem, elapsam tumulto pariter audierunt.

40 Cum vero magis ac magis leviter fodientes eorum corporibus propinquassent, audissentque liquido, Misericorditer nobiscum agite, quoniam vivimus; ligatos quidem invicem invenerunt, sed unum vivum, vivificatum alterum, ab invicem absolventes, superstites ambos a fovea eduxerunt. Vagatur passim tantæ admirationis fama per urbem: conveniunt undique viri ac mulieres, inter quas et mater eorum nomine Joanna (nam non supererat pater) lacrymis madefacta solantibus, venit. Properant Magistratus et Officiales, comparet ipse Dominus urbis, præsens adest cum Clero Episcopus: qui diversimode factum hoc tam mirabile a diversis inquirendo investigans, hoc tandem nota dignum inter multa delegit. Qui enim fuerat sicut percussus unus ex duobus fratribus, Reverende, inquit, Pater et Domine, cum me sauciatus lethali vulnere sensi, fratri meo, quam mihi mortem intulerat, ex corde demittens, Deo et B. Luchesio, cuius amorem et devotionem a cunabulis matre docente retinui, tota mente moriens commendavi. Qui vero eundem vulneraverat reliquus frater, Et ego, subjunxit, dum fratri huic meo, tumulandus cum eo vivus, funiculis adstringebar; toto corde contritus et de fratricidio poenitens, B. Luchesio votum emisi, quod si de tam crudeli morte suis meritis me servaret superstitem, amore suo Minorem Fratrum Religionem assumerem. Quæ vero præsens erat amborum genitrix, lacrymis madefacta dulcissimis, Et ego, subintulit, felix nimium mater istorum, quos ob ineunte ætate eorum, sub cura et patrocinio et peculiari devotione Sancti mei Luchesii, ad hanc usque horam fortunata perduxit; audito amborum flebili nimium mihi casu, alterius animam, alterius vero corpoream vitam multis lacrymis Deo et eidem B. Luchesio, tota contriti cordis intentione, commisi. Stupentibus ad hæc cunctis qui aderant, et præ devotione illacrymantibus, qui mortuus fuerat et revixit, ad propria cum matre revertitur: qui vero a morte præservatus fuerat, propria omnia respuens, quam Deo voverat et B. Luchesio Fratrum Minorum Religionem ingreditur. Quem prædicti Frater Bonifacius, Frater Franciscus Squaccialupis et Frater Franciscus de Casinis de Senis, corporeis oculis conspexerunt, et prædicta narrantem propriis auribus audierunt.

41 Cum juvenis quidam de Podi-Bonitio, filius Francisci cognomine Lupi, qui *c* posteam habebat in oculo dextero non parvam, qua nihil eodem oculo intuebatur, et nihil remedii a *d* cerursicis medicis inveniret; ad S. Luchesium priusquam tumulto clauderetur confugiens, et cum devotione manus ejus deosculans, fricansque oculos super eas cum lacrymis; statim ab eadem infirmitate, quam per tres annos habuerat, perfecte videns extitit liberatus. Hoc exinde parens ejus prædictus, et qui ei medelas tribus annis contulerat Medicus Magister Meus nomine, de Colle-vallis Elsæ, non credentibus quibusdam, tactis sacrosanctis litteris affirmabat. Quidam alius, Guidonis de Castro Linarii *e*, de seipso asseruit, quod dum quadam die sarmentorum fascem in hortulo alligans in acutum palmitem graviter oculum impigisset, et pluribus diebus nihil omnino videns, ex eo futurus opinione sua et aliorum cæcus esset; ad S. Luchesium tota mente se convertens, emisso voto sanitatem protinus recuperavit.

42 Presbyter quidam *f* Ruuccius de Podi-Bonitio, honeste conversationis et famæ, quotquot audire cupiebant certitudinaliter asserebat, quod quidam totaliter cæcus de *g* Castro Florentino, veniens ad tumultum B. Luchesii, et flexis genibus astante

populo, lacrymosis gemitibus clamans et ejulans, et Sancti auxilium suppliciter invocans, in sui et totius illius populi præsentia, non sine ingenti gratiarum actione visum recuperavit. Mulier quædam de Castro Linarii, nomine Gemma, quinque mensibus corporeis omnino privata et totaliter orbata luminibus, omni mundano auxilio destituta, ad S. Luchesium, cui præcipuam gerebat devotionem, tota se mentis intentione convertit. Apparuit ei sequenti nocte B. Luchesius, indicibili luce et claritate circumdatus, eique benedicens et imprimens salutiferæ Crucis signaculum; Confide, inquit, filia, et noli timere, quia in proximo est ut sanitatem recipias. Mane consurgens mulier videre lucis cæpit allorem, ex hinc illud et illud discernere, et ad ecclesiam lætabunda confugere: gratias Altissimo referens, non solum quia lucis corporeæ meritis B. Luchesii recepisset aspectum, verum etiam quia sacramentum illud salvificum Corporis Christi, quod verum lumen est animarum, tali beneficio meruerat intueri.

ANNOTATA.

a Distat a Pisa p. m. circiter 15, eo fere loco ubi fluvius Era in Arnun influit, vulgo Pontadera.

b Vulgo Reccanati, proxima Lauretanæ domui urbs.

c Postema feminine, pro græco Apostema, usurpat Italica lingua.

p Cæurgicus nomen corruptum a Chirurgus.

e In valle Elsæ opidum, Linari dictum in tabulis, dictat Podio p. m. 8 aut circiter.

f Huic eidem miraculum contigisse videtur, quod narratur in prima Vita num. 4.

g Castellum Florentinum, in eadem valle et eadem ejusdem fluminis ripa, longius abest, ad p. m. circiter 25.

CAPUT IV.

Reliqua B. Luchesii miracula.

Tempore cujusdam guerræ exitialis quidam de Podi-Bonitio, nomine Buondapescia, captivus ductus est ad castrum a S. Geminiani a quodam cognomine Tempus, qui eum in domo propria artissimis vinculis mancipavit. Cumque eundem manibus, collo, alvo et pedibus, ligno cuidam, in similitudinem Crucifixi olim cum Christo latronis, colligasset, et tres custodes, unum ad dexteram, alium ad sinistram, alium ad pedes, ejus fugæ periculo designasset; dixissetque captivus, Numquam audiui hominem tam crudeliter mancipari; respondissetque Tempus cum indignatione, Viderit Deus: Et Deus, subiecit captivus, adjuvet me et Sanctus meus Luchesius. Mirabile dictu! obdormivit parumper, circa medium noctis evigilans soluta vincula sentit, et custodes dormitantes evadit, domum nullo penitus advertente egreditur, sine ulla læsione de menibus ejusdem Castri se præcipitem dedit; et cum graviter pateretur in cruribus, modico temporis intervallo liber et incolumis domum pervenit.

44 Dominicus quidam Bindi de Volaterris, eodem bello captivus et ductus ad idem Castrum S. Geminiani, publicæque custodiæ cum multis aliis artissime mancipatus, cum horridæ famis cruciaretur inedia, qua plures ex sociis in eodem carcere perierunt; timens tali morte vitam finire, Deo et B. Luchesio tota se mentis intentione commisit. O mirabilis Deus in Sanctis suis! Emissa vix voto, spiritali alimento roboratus intrinsecus, corporis etiam valetudinem non amisit. Pluribus diebus ac noctibus sine cibo et potu ibidem perman-

D
AUCTORE
BART DE
TOLONEIS
EX MS.
IV
ac mulier una.

ipso mortuo
vitæ restituito:

Rubr. II
cæcus visu
donatur,

c
u

item alius.

e

f

III

et alius,

g

Rubr. III
Captivus e
carcere liberatur:
a

F

II
alius item,

AUCTORE
SAINT DE
TOLOMEIS
EX MS.

III
et alii tres,

A sit: ad extremum perseverans in voto, compeditus, e carceribus, a quo nesciebat, reseratis evasit; portam Castri nocte patentem invenit; et domum securus perveniens, Sancti tumultum personaliter adiit: ubi vota persolvens, compedes ad perpetuam rei memoriam appendit.

45 Viri tres de Podio-Bonitii, ob maleficium quoddam eis falso impositum, in acerbissimo carcere Florentinae civitatis detenti, diversis tormentis diutissime laniati, quo tandem crudelissimum necis genus evadere possent, quocumque mundano auxilio desperati, votum communi concordia emittentes, ad S. Luchesii patrocinium confugerunt. O stupendam divinae condescensionis bonitatem, in eos qui fideliter convertuntur ad Sanctos suos! Ecce sub noctis intempestae silentio, quidam vir lucida veste praefulgeus, quem Sanctum fuisse Luchesium minime suspicati sunt, reserato carceris ostio, apertis compedibus, ferreis vinculis dissolutis, per medium civitatis eos deducens; extra portam ejusdem urbis, quae ultro patuit, securos liberosque abire permisit.

46 Quidam insuper alius, de comitatu ejusdem Castri, captivatus a multitudine hostium, quae Societas dicebatur et cum multis aliis penes Abbatium *b* de Turri Senensis diocesis, redemptionis occasione perductus, copioso igne circumdatus, et hostium numerositate vallatus, in cujusdam areae medio, prope dictam Abbatiam, ad stipitem ligatus est. Qui, uti pauperculus erat, cum quo se redimeret ut ceteri non haberet, voto emisso Deo et B. Luchessio, in quo peculiarem semper a puero devotionem habuerat, nomen ejus crebro ingemigans, deridentibus eum hostibus se commisit. O semper in Deo et Sanctis ejus habendam fiduciam! Custodes inter haec verba, veluti soporiferam omnes sompessent potionem, somno ebrii pariter corruerunt. Miser ille, sed tanto felix patrocinio, in evidenter solutus a stipite, illaesus ignem transiit, hostium cuneos secutus penetravit: liber tandem, et animo laetus et gaudens, proprios *c* perventus ad lares, vota persolvit.

47 Frater Bartholomaeus de Pontremulo Ordinis Minorum, cum in parva navicula Arni fluente, juxta Pisas prope monasterium S. Sabini, sociis multis in ripa fluminis expectantibus, primus transmissurus intrasset; parva illa cymba casu revoluta, rectore enatante, profunda gurgitis submersus petiit. Invocabant Fratres de ripa clamorosis vocibus S. Luchesium, qui tunc temporis ad eorum migraverat: submersus etiam Frater ex uno fluvii, corde quidem, nam voce non poterat, ejus auxilium implorabat. Mirabile dictu! demersum manibus retentans naviculam per coennum profundum gurgitis pervenit ad littus, conservata eatenus vestimentorum qualitate praecambula, ut non lutum, non aqueus humor, non denique gutta unica proximasset ad tunicam.

48 Frater Antonius de Oria, Ordinis Minorum, provinciae Apuliae, rediens Parisiis transiensque per locum Fratrum Minorum de Podio-Bonitii, in quo pluribus diebus moram fecit, audiens mirabilia quae per Sanctum suum Luchesium Altissimus quotidie operabatur, in patria sua publice praedicans, ea reversus populo nuntiavit. Quae audiens compatriota quidam suus, nomine Angelus, cum paucis elapsis diebus de portu Brundisii in Epirum transfretaret, et inenarrabilibus pelagi fluctibus, post multas etiam Dei et Sanctorum ejus invocationes, magis ac magis saeviente procella, navis fracto malo revulsoque gubernaculo sine rectore fluitans omnino periclitaretur; mente resumpsit quae praedicator jam dictus evangelizaverat. Desperato itaque

remedio quolibet nautico, cum tandem socios ad D hujus Sancti invocationem unanimiter provocasset (o dignum monumento miraculum!) ponto nocte teterrima incubante, lux illico diem similans in rate apparuit, et tanta cum lumine pelago divinitus est concessa tranquillitas, ac si in exemplum capitis sui vento Luchessius imperasset et mari. Epiro salvi omnes applicuerunt, et tanta ex hoc Sancti hujus in partibus illis coepit fama crebrescere, et in fidelium mentibus devotio excitari; ut saepenumero invocatus innumeris terra pelagoque succurreret.

49 Ego Frater Bartholomaeus de Tholomeis de Senis, Ordinis Minorum exiguus, cum de Capitulo nostro Generali tunc Massiliae celebrato in quadam navi domini Francischini de Portu-Veneris, in patriam reversurus, intrassem, una cum decem et octo Fratribus nostris et aliis quamplurimis peregrinis, qui de S. Jacobo regrediebantur mari, prope *e* Savonum valida et insperata tempestas incubuit: spirituque procellarum pelago ferventius tumescente, et impetuoso nobis Africo adversante, qui desperato salutis remedio ratem propellebat in cautes, evulso malo, scissis velis, fractis remis, laxatis rudentibus, ad extremum demissis fatalitate anchoris, navis undique agitata, incerto et inaequali cursu per aequora vagabatur. Erumpunt omnium lacrymae, omnes vota persolvunt, tollunt voces ad sidera, Sanctorum suorum patrocinium quilibet invocabat: ego Deo cum lacrymis et B. Francisco causam committebam. Ratis inter haec, omni gubernaculo destituta, paulatim mergebatur in ina. Aderat peregrinus quidam, de Papajano orundus, *f* sed Figlinae incolae, districtus Florentiae: qui surgens in medio: Ecce, inquit ad nos, nullo exaudiente Sanctorum omnium auxilium invocatis: imploremus queso unanimiter Sancti mei Luchesii patrocinium, qui licet apud vos sit ignotus, notissimus tamen in patria mea, non irrita reddit sibi supplicantium vota. Invocavimus concorditer omnes ejus persuasionem clamorosis vocibus et gemitibus S. Luchesium: cum subito (o mirabilis omnipotentia Dei in electis suis!) peregrinus ille flexis genibus, sublato bireto, junctis manibus, Consurgite, inquit ad nos, consurgite omnes, flexisque poplitibus venientem ad nos lati suscipite. Vix verba finierat, diffugiunt illico venti, sedantur fluctus, pacatum momento efficitur mare: Savonam Deo dante applicuimus; et vota solventes omnes *F* processionaliter, singuli cum singulis cereis unius librae in manibus, ob S. Luchesii honorem et reverentiam, ad ecclesiam Fratrum Minorum ejusdem urbis accessimus.

50 Matrona quaedam nobilis Florentina, in villa sua non longe a Castro g Barberini, quoniam vicina jam partui quatuor jam diebus laetum utero portasset extinctum, multis infelix agitabatur doloribus, et exitiabilibus urgebatur angustiis. Quoniam igitur praemortuus fetus matrem quoque cogebat ad mortem, et nondum in lucem proditum abortivum, publicum genitricis periculum pariebat: frustra tentabat medicorum auxilium, et omne mulierularum et obstetricum remedium postulabat in vanum. Fratribus tandem Minoribus, in Conventu tunc *b* Barberini commorantibus, per internuntios accersitis, tota se devotione committens, suppliciter aliquid tangere de Reliquiis B. Luchesii vel minimum plena fide poscebat. Contigit apud Guardia-num dicti loci, qui sancti viri tumulo et funeralibus exequiis interfuerat, parum quid de tunica ejusdem Sancti reperiri: qua super periclitantem posita, omnis statim abscessit dolor; quique mortis causam praetendebat, extinctus fetus facile emissus est, et integra sanitas matronae restituta.

III
item auctor
ipse cum
multis aliis:

e

E

f

F

rubr. v.
1
g
puerpera in
partu mortui
fetus adju-
vatur,

h

Rubr. iv.
1
quidam in
flumen lap-
sus morti
cripitur,

C

quidam a
naufragio
praeserva-
tur,

II

i II et alia exque periclitans :	A	51 Mulier quædam de villa i Talcionis, nomine Genima, cum partui propinqua, sed morti propinquior [esset]; naturæ jam succumbente virtute, et omni muliercularum remedio atque artificio cessante, ad S. Luchesii patrocinium, inter exitiales viscerum dolores, tota se mentis intentione convertit; invocatoque ejus auxilio, confestim solutis doloribus filium peperit: quem exactis quadraginta diebus ad ecclesiam Fratrum Minorum de Podio-Bonitii, sancto eum offerens Luchesi, jucunda portavit. Qui postea ætate adveniente eorum habitum et vitam devotus assumpsit.	D	AUCTORE BART. DE TOLOMEIS EX MSS. VII pes distortus restituitur.
		52 Quædam alia mulier sexagenaria, de k Monte-Morli, nomine Francisca, cui filia moriens lactentem infantulum dereliquit, cum panpercula esset, et nullam inveniret mulierem, quæ sitienti parvulo juxta quod necessitas exigebat lac tribueret, quo se verteret vetula penitus ignorabat. Occurrit igitur ei in mentem, quod B. Luchesi potens esset apud Deum in mirabilibus suis. Et cum inter querulosos gemitus crebrosque singultus vagientem infantulum teneret in gremio, et, O sancte Luchesi, quid tantæ meæ calamitati non subvenis? ingemueret; apparuit illi visibiliter innocentis amator		u
k III vetula ad nutriendum filium suum in- fantem lacte impletur,	B	ætatis et indeficiens afflictorum solamen, qui stupide mulieri plurimumque admiranti, Ego sum, inquit, Luchesi, quem tantis lacrymis toties invocasti: pone mamillas tuas in ore pueruli, quoniam abundanter lac tibi divina clementia propinabit, qui sitienti populo exuberantem aquam de petra eduxit. Credidi longæva anus, et perfecta sunt in ea verba S. Luchesii. Quod mirandum opus omnibus incolis patriæ illius tanta fama intonuit, ut certatim utriusque sexus homines, ex adjacentibus villis et oppidis, non sine magna admiratione et Dei laude, lactantem sexagenariam puerum convenirent ad videndum l.	VIII curatur ma- nus præscin- denda,	IX o
		53 Nobilis quædam domina de Castro m Certaldi, cum mentis alienationem perbiennium passa, visu et audita privata, indumenta dentibus laniaret, ignis et aquæ ceterorumque pericula non vitaret, caduci insuper morbi, qui regius dicitur autonoma- stice, ad culmen horrendam incurrerat passionem; nocte quadam, cum meritis S. Luchesii ab æterno disposuisset ejus tantæ calamitati divina bonitas misereri, in se reversa, et supernæ lucis fulgore superillustrata divinitus, vidit in somnis B. Luchesium, qui tunc temporis migraverat in cælum, ante quem genuflexa salutem devotius postulavit.		
l n quædam ma- ma smilitate et cæcitæ laborans sa- natur,	C	Illo vero tacente et necdum annuente ipsius precibus, firmavit mulier votum, quod, si ejus meritis gratiam consequeretur, petentibus omnibus, juxta facultatem suam, Dei pariter et sui dilectione, nullo unquam tempore eleemosynam denegaret. O immensa divinæ largitatis beneficia! Visus est illi, emissio voto, S. Luchesi crucis ipsam munire signaculo: quæ a somno evigilans, et integerrimæ sospitati restitutam se sentiens, mane sequenti, non sine magno omnium qui eam agnoscebant stupore, ad tumulum Sancti visitandum perrexit.	X et sciatica;	XI liberatur energumc- nus,
		54 Ad eculeum quidam suspensus, cum magno lapidum pondere et loricarum, cum nollet, in præjudicium utriusque hominis sui et mortem, quod falso sibi impositum fuerat, maleficium confiteri; post diutinas vexationes et tormentorum genera liberatus, asservit, quod meritis B. Luchesii, quem crebro invocaverat, nullius torturæ sensisset dolorem. Asserebat etiam præfatus Frater Ildibrandinus, quod quidam frater ejus uterinus, qui postea tali occasione Frater factus est Minor, cum umbilicum haberet ultra modum ac deformiter tumidum et super corporis superficiem elevatum; manum S. Luchesii, adhuc jacentis in fe-		
v quidam sen- su dolori in- ter tormenta liberatur.	VI	retro, sine alia voti emissionem deosculans, illico extitit liberatus. Bartholomeus quidam de Podio-Bonitii, cum esset annorum decem, et haberet transversam tibiam, et reversam pedis illius plantam desuper monstruose prætenderet, stans super tumulum B. Luchesii, non ductus devotione, cum puerulus esset; timore perterritus, quia tibia ipsius veluti enim sicca manibus ligna vi frangerentur, insonuit; erectus, sanus et liber, non sine cunctorum admiratione, paternos lares intravit.	XII et fluxum sanguinis patiens.	XIII Manus cuidam in- cisa res- tituitur:
		55 Puerulus quidam Pistoriensis, cum teneret a carrucam ex osse in manibus, et, ut moris est puerorum, ferro illam perforare niteretur; ferrum illud desiliens, manum ejus, non sine magno dolore et sanguinis effusione penetravit. Cum vero post multa medicamina, apostematis superventione manus tota putresceret, et medicorum consilio præscindenda judicaretur, ne quotidie crescens infirmitas totum corpus inficeret; audiens mater, tale remedium ultra pueri necem abhorruit: ad factum autem conversa Luchesium, ejus miraculorum fama jam undique personabat, voto ad eum emissio, infra paucos dies puer ita extitit liberatus, ut nulla cicatrix, nullam omnino vestigium, aut principalis vulneris aut ex illo secuti apostematis, remaneret. Quidam adolescens de o Monte-Voltraio cum paralyti percussus gravissima p varicis multas, quæ vulgo q gangulæ nuncupantur per totum insuper corpus haberet; voto a parentibus emissio, ab utraque pariter infirmitate, S. Luchesii meritis, perfecte extitit liberatus.		
v quidam sen- su dolori in- ter tormenta liberatur.	VI	56 Mulier quædam nomine Divitia Orlandi de Senis, quæ guttam patiebatur in sinistro crure quæ sciatica appellatur, ita ut tribus annis continuis immobilis illo latere permaneret, voto ad S. Luchesium facto, paucis diebus numero omni dolore soluta remansit. Bartholomeus Joannis de Podio-Bonitii, a diabolo arreptus, et per triginta dies ita obsessus, horrenda loquens, enormia faciens, cum seipsum dentibus et alios, quos attingere poterat, laniaret, ad S. Luchesii sepulcrum deductus, mox ut illud contigit mirifice extitit liberatus. Nobilis quædam mulier Florentina, Lenotia nomine, per quatuor annos fluxu sanguinis fatigata, ita ut quandoque nimia cruoris effusione semianimis elliceretur; et si quandoque fluxus extinguebatur, corpus ejus totum tumesceret; a medicis omnibus desperata, et ad S. Luchesii patrocinium conversa, perfecte sanata est.	F	XIII r Manus cuidam in- cisa res- tituitur:
		57 Quidam de Podio-Bonitii, qui ob Sancti hujus reverentiam et devotionem, a sacro baptismatis fonte levatus, Luchesii nomen a parentibus impositum servaverat; dum in civitate Bononiæ carnes publice venderet (erat enim macellarius seu r beccarius, ut vulgo dicitur) Bononiensis unius manum, quam prope inter multos ad insinuandas carnes, quas habere cupiebat, incaute prætenderat; improvidus et ipse plurimumque festinus, cultro ad incidendas carnes sublato, a brachio penitus s amputavit. Consurgit rumor astantium; semivivus unus, ex dolore et magna sanguinis effusione, medicis illico offerendus domum portatur: semianimis alter, ex timore casus fortuiti et cordis afflictione, ecclesiam quamdam i S. Bartholomæi secus turrin u Asinellorum fugitivus ingreditur. Quæritur miser a Magistratibus, a consanguineis et affinis vulnerati nimium indignatis insequitur; ipse vero tristis et moerens, clamans et ejulans, suspirans et pectus contundens, Deum, ut meritis B. Luchesii dignaretur liberare quem incaute percusserat, in eadem ecclesia supplici voto deprecabatur. Ligatur interea Bononiensis manus a Medicis, et desperata licet ab illis, supernaturale remedium tali curæ necessarium asserentibus,		

AUCTORE
BART. DE
TOLONEIS
EX MSS.

NIV
Festum B.
Luchesi
profanans
vulneratur
et sanatur,

A serentibus, brachio tamen diligentissime coaptatur. O mutatio dexteræ Excelsi admirabilis! Abscessit uno temporis momento dolor vulneris, et liberatum se non intelligens, dulci pressus somno illico dormitavit. Mane revertuntur cerursici et quem febre gravatum reperire se credunt, vividum et alacrem contuentes, manum ejus stupidi dissolventes, cicatrice tantum excepta, quæ remansit in signum miraculi, absque ulla penitus læsione conspexerunt.

38 Sacerdos quidam, nomine Ser-Dominicus de Vulterris seu Volaterris, B. Luchesio valde devotus, ipsius festum in ecclesia Castilionis, apud oppidum Collis Vallis Elsæ, populo suo indixerat sollempniter celebrandum. Obediunt ceteri, uno tantum excepto, qui victus cupiditate, Sacerdotis mandatum parvipendens, velut divinum aut universalis Ecclesiæ minime furet, egressus illo die in agrum ut ligna evulsæ vi ventorum succideret arboris, vocem audivit clarissime exprimentem: Festum bodie est, operari tibi non licet. Verum cum nec Sacerdotis imperio, nec supernæ vocis oraculo servilis ejus temeritas frænaretur; ab incepto opere non desistens, primo ictu in altum levatæ securis, sinistram sibimet pedem gravi vulnere sauciavit. O divina vexatio, quæ ficto dat intellectum auditui! re volit Sacerdotis præceptum; corde compungitur, vulnus pro posse stringit et alligat, jumento residens quod secum duxerat; et ad S. Luchesii tumultum properans, voto emisso in eadem ecclesia sic vulnus sanatum una cum ceteris qui aderant mirabatur, ut visum fuisse, quod in veritate factum fuerat, præ gaudio et letitia reputarent. Multa quidem et alia signa fecit Dominus Jesus in conspectu fidelium suorum, ut mirificaret Sanctum suum Luchesium, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem pauca scripsi, ut credatis, quia Confessor idem egregius, eidem Christo conregnans, cœli potitur gaudis.

ANNOTATA.

- a S. Geminiani castrum, inter Volaterras et Podium: sed Podio propius adjacet, intervallo milliarium circiter octo.
b Crediderim esse locum qui simpliciter Torri notatur in mappis, et Senis distat p. m. 8, a Podio autem p. m. 18 circiter.
c Perventus, idiotismo Italico dicitur, qui Francis, Hispanis, Tentonibus communis quoque est.
d Duo Capitula Generalia Massiliæ celebrata invenio, alterum an. 1319, alterum an. 1343: de priori hic agi patet ex prologo.
e Savona, urbs et portus oræ Ligusticæ, p. m. 20 circiter Genua distans.
f Papaianum nusquam exprimit tabula Florentini

Domitii. Figlina haud procul ab Arno notatur, inter D Senas Florentiamque teneudo iter.

g Barberinum duplex est, alterum eis, alterum trans Florentiam; et utrumque pari 17 milliarium intervallo distat ab urbe: utrum Pontificiæ postea Barberinorum familiæ nomen dederit, non divino. primum autem indicari hic puto: quod abest Podio ad 7 vel 8 p. m. Florentiam versus.

h Fnerat hic Conventus circa annum 1300 a Republica Florentina constructus, et in catalogo secundo apud Haroldum numeratur octavus custodia Florentinæ, sub annum 1400; sed deest in catalogo ultimo an. 1516. Hinc colligas particulam tunc additam esse, non ab auctore primo, sed a secundo, qui scripsit an. 1477.

i In tabulis Calcioni scribitur, forsitan minus recte; estque media fere inter Podium et Perusium via sicut locus, spatio 30 fere milliarium utrinque distans.

k Hic quoque locus, Monte-murlo scribitur, estque ditionis Florentinæ.

l Simile prorsus est quod de alia vetula narravimus 2 Aprilis, in Supplemento historico ad Acta S. Francisci de Paulo num. 93 factum in Sicilia anno 1597, aliud simile et quam maxime authenticum dabimus inter miracula S. Angeli Carmelitæ num. 15 ad diem 5 Maii.

m Certaldum, in dextera fluminis Elsæ ripa, distat Podio circiter 8 p. m. et cognomen dedit B. Jacobo, cujus Vitam dedimus 13 Aprilis.

n Carrucola trochleam significat, cujus primitivum Carruca videtur in eadem significatione hic poni: nisi malis intelligere radium extrinsecum: nam in hoc quoque opere vocis hujus usum esse colligitur ex Vocabulario della Crusca.

o Mons-Voltraius prope Volaterras, videtur dici contractim, quasi Volaterranus, distat Podio p. m. fere 12.

p Varuca pro Verruca scribi videtur.

q Gangola Italis glandula, tonsillu, struma dicitur.

r Beccarius dicitur a becco ore; sicut Francis idem appellatur, Bouchier, a bouche, similiter os significante: quod scilicet carnes ori servituras vendat.

s Toto scilicet osse discisso: non tamen et carne: nam ex hac pendulam hæsisse manum, atque ita rursum brachio applicatam a chirurgis esse, mox apparebit.

t Ea ecclesia nunc Patrum Theatinorum est in foro minori ad portam Ravennatem.

u Asinellorum turris Bononiæ est totius Italiæ altissimæ ac mire gracilis, pedum 376, privati Equitis, F a cujus familia nomen retinet, magnificentia extructa: huic adjungitur altera, a Garisendis æmulis ad simulatam ruinam sic inclinata, ut fastigium præpendeat fundamento ad pedes 9, arte stupenda, et quæsitam studio operis deformitatem plus commendante, quam alterum commendet insolens altitudo.

XXIX APRILIS.

SANCTI QUI III KALENDAS MAJI COLUNTUR.

S	ANCTUS Tychicus, discipulus		S. Manilus,	
	S. Pauli Apostoli		S. Metrona Virgo,	{ Martyres. Perusii in Ietruria.
	S. Saturninus,		S. Maculus,	
	S. Insicholus,	{ Latrones, con- versi, et Mar- tyres in insula Coreyra.	S. Meginus,	
	S. Faustianus,		S. Pudentius,	{ Mart. Alexandriae in Ægypto.
	S. Januarius,		S. Marcianus,	
	S. Marsalius,		S. Filocosus,	
	S. Euphrasius,		S. Theodora Virgo,	
	S. Mammius,		S. Pades, et alii duo.	
	S. Cereyra Virgo, Martyr in insula Coreyra.		S. Theognides,	
	S. Liberius, Episcopus Ravennas.		S. Rufus.	
	S. Carus, Episcopus Martyr, Atini in Italia.		S. Anlipater,	
	S. Germanus Presb.	{ Martyres Ale- xandriae, et for- san alibi.	S. Theostichus,	{ Martyres, Cyziçi in Hellesponto.
	S. Prosdocus Diae.		sive Eutyechetes,	
	S. Valentinus,		S. Artemas,	
	S. Prudentius,		S. Magnus,	
	S. Martialis,		S. Theodotus,	
	S. Sabbatus,		S. Thaumasius,	
B	S. Codomanus,	{ Martyres, Nico- mediae in Bi- thynia.	S. Philemon,	{ Martyres apud E Græcos.
	S. Basilus,		S. Quintianus,	
	S. Germanus,		S. Atticus,	
	S. Filocastus,		S. Clerius, Thaumaturgus apud Græcos.	
	S. Budentius,		S. Paulus I, Episc. Brixienensis in Italia.	
	S. Urbanus,		S. Senanus, Confessor, in Anglia.	
	S. Pagala,		S. Gumbertus Francus, Martyr in Hibernia.	
	S. Gratus,	{ Martyres, in Africa.	S. Leo, Episcopus Methonensis.	
	et alii sex,		S. Wilfridus Junior, Archiepiscopus Eboracensis in Anglia.	
	S. Valentinus,		B. Ava, Virgo, Dononii in Flannonia.	
	S. Marcianus,		S. Ilugo, Abbas Cluniacensis in Gallia.	
	S. Bononus,	{ Martyres, Perusii in Ietruria.	S. Robertus, Abbas Molisimensis et Fundator Ordinis Cisterciensis.	
	seu Bononia,		S. PETRUS MARTYR, Ordinis Prædicatorum.	
	S. Vitalis.			
	S. Augustus,			
	S. Victurinus,			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

C	ANCTUS Frontasius, Martyr Petragoricis, colitur Officio duplici, et corpus anno 991 a Froterio Episcopo relevatum narrant Sammarthani.		Galesinio. Vitam illustravimus	xxx Martii.
	Egimus de eo	ii Januarii.	S. Theodosia Virgo, inscripta est MS. Synaxario Græco Parisiensi collegii Claromontano. Inter 4 F	
	S. Rainundus de Pennaforti, Ordinis Prædicatorum iii Generalis, est hoc die a Clemente VIII anno mdcii Sanctorum Catalogo adscriptus. Bullam Canonizationis cum aliis Actis et Miraculis dedimus	vii Januarii.	Martyres Alexandrinos est hoc die S. Theodora Virgo. Sed forsitan est hæc 3 Theodosia Virgo Cæsareæ passa, de qua egimus	ii Aprilis.
	S. Euphrosynæ, Virginis transitus, indicatur in MSS. Casinensi et Altempsiano, et a Michaeli Monacho edito Kalendario in Sanctuario Capuano: Videtur esse illustris Euphrosyna, Virgo Alexandrina: cujus varia Acta dedimus	xi Februarii.	SS. Galicens, Bythinus, et Dios Martyres, proponuntur in MS. Synaxario Claromontano Societatis Jesu. De his egimus	iii Aprilis.
	S. Auxibius Pater noster, indicatur in MSS. Græcis, Parisiensi collegii Claromontani, Mediolanensi bibliothecæ Ambrosiana, et Taurinensi Ducis Sabaudia. Videtur esse Episcopus Soliorum in Cypro: cujus Vitam dedimus	xix Februarii.	B. Stephani, Abbatiss Cisterciensis, depositio, indicatur in MS. Florario. Acta dedimus vii Aprilis.	
	S. Vitalis, Abbatis Siculi, translatio corporis in Armento Lucaniæ oppido, inscripta est Martyrologio Siculo Octavi Cujetani. Acta dedimus	ix Martii.	Theogernus, Episcopus Metensis, Cluniaci sepultus, inscriptus est Catalogo generali Ferrarii. Traditur miraculis claruisse cap. i Vitæ B. Herluæ, quam consule	xviii Aprilis.
	S. Regulus, Episcopus Arelatensis, memoratur a	Aprilis T. III	S. Elphegus, Abbas et Martyr in Anglia, inscriptus est MS. Kalendario Ordinis S. Benedicti non antiquo. Videtur intelligi S. Elphegus, Episcopus et Martyr, qui colitur non xxix sed	xix Aprilis.
			S. Cletus, Papa Romanus, recolitur apud Rabanum et Bedam supposititium. Acta ejus illustravimus	xxvi Aprilis.
			Vitus Confessor, indicatur in Auctario Greveni ad	78 Usuardum

- A *Usuardum. At quis ille, nobis ignotum. Sunt varii istius nominis Martyres, et aliquis inter Afros collitur* xxvi Aprilis.
- S. Zenon, { Martyres, memorantur in Menæis et
S. Vitalius, { aliis. De iis egimus xxviii Aprilis.
S. Eusebius, {
- S. Apollion, Martyr in Pannonia, memoratur in MS. Vaticano S. Petri, et Neapolitano. De eo, qui pluribus Pollion dicitur, egimus xxviii Aprilis.
- S. Memnon Thaumaturgus, indicatur in Typica S. Sabæ, Menæis MSS. Chifletianis, item in Calendario Græco a Genebrardo edito, et in Auctario Molani ad Usuardum. De eo egimus xxviii Aprilis.
- S. Patricius, Episcopus Prusæ, memoratur in Menæis MSS. Chifletianis, in aliis et Martyrologiis Romanis ad diem xxviii Aprilis.
- S. Christophorus Martyr, memoratur a Galesinio et in Notis Ferrarii; de quo hoc die agimus in priore classe Martyrum Alexandrinorum.
- Æthiops, immissus ad S. Cercyram corrumpendam, divinitus impeditus, et Christi fidem amplexus, et pro ea occisus, memoratur infra in Actis S. Cercyræ.
- S. Victor, Martyr cum aliis Catali in Sardinia, inscriptus est Catalogo generali Ferrarii. Agit de eo Dionysius Bonfant in Triumphis de Sanctis Sardinæ et inscriptionem inventam habet pag. 280, quæ incipit, Hic jacet B. M. Victor, et explicat ipse Beatus Martyr Victor; alii Roma monuerunt posse explicari, per Beatæ memoriæ Victorem, et suspectam habent totam inventionem.
- B Joannes Patriarcha, memoratur apud Seldenum in Calendario Coptico: at quis ille sit non additur.
- Adalgagus, Episcopus Bremensis in Germania, cum titulo Sancti, memoratur a Bucelino in Menologio. Laudatur ab Adamo in Historia Bremensi et aliis. Sed cum ipsis a titulo Sancti abstinet Bucelinus par. i Germaniæ sacræ, in Episcopis Bremensibus.
- Richarius Abbas Lobiensis, cum titulo Beati et Confessoris, refertur in Annotationibus scriptis Carthusianorum Bracellensium ad Grevenum. Agit de eo Fulcainus in Gestis Abbatum Lobiensium cap. 19 et 20, sed absque ullo venerationis titulo.
- Lamberti, venerabilis Episcopi Morinorum, memoria Translationis, inscripta est MS. Adoni Tervanensi, nunc Ipris adservato.
- Dichus de Sabbal, Hiberni, memorantur in
Fiarchua, MS. Martyrologio Tum-
Faiibeus, lachteusi, de
Enanus de insula Ega, quibus majorem lucem
C Breccanus Episc. Magbilensis, expectamus
Lucridius de Kill-Lucridhe, ab Hibernis
Abbas Cluainmacnosensis, Scriptoribus.
Domongenus, Episcopus de
Tuaim-Musraig,
Douanus Sacerdos,
Coningenia feu Cuacha, in Lagenia, Dichus nominatur in Vita 2 S. Patricii et Annotatione 47 Colgoni, at Fiacha et Domongenus, referuntur in Vita 2 S. Carthagi 14 Maji.
- Petrus Faverius, Ordinis Carthusiensis, Prior domus sanctæ Crucis in Urbe, cum titulo beatæ memoriæ, memoratur a Greveno Carthusiano in secunda editione Auctarii ad Usuardum, et tam secuto Canisio in Martyrologio Germanico.
- Marianus Scotus, et historicus clarissimus Fuldæ, inscriptus est Menologio Scotico Dempsteri, asserentis, reliquias in Scotiam ad crucem Regalem delatas: de quo certiora requirimus monumenta, ob altum Broweri et aliorum Fuldensium de ejus veneratione silentium.
- Robertus Virgo, Canonicus Vulpeti, inscriptus est a Joanne de Nigra-valle inter Sanctos Canonici Ordinis, quo citato eum hoc die refert Ghinius. D
- Franciscus Novariensis, ex Ordine S. Francisci, egregius sub anno 1460 concionator,
- Ludovicus Placentinus, ad Campum-bassum in Apulia, mortuus, circa annum 1480.
- Joannes Linarius, Bonilius in Castella devotus laicus, an. 1370 decessit.
- Franciscus a Camerota, Burgii in Sicilia anno 1614 quævit;
- Maria a S. Hieronymo, Abbatissa in territorio Cordubensi, circa an. 1590;
- Hic neque diei præsentis, neque Beatorum numero adscribi a nobis possunt, ex sola nimirum levi, et sæpe fallaci Martyrologii Franciscæ auctoritate.
- S. Maximus Martyr, indicatur in Martyrologio, Bedæ adscripto. De eo cum aliis agimus xxx Aprilis.
- S. Agapius, { Episcopi,
S. Secundinus, { Martyres Cyrthæ in
S. Theodorus Presbyter, { Numidia, referuntur
S. Æmilianus miles, { hoc die ab Usuar-
S. Tertulla, { do, Adone. Nothero
S. Antonia, { Virgines, { et aliis. Quia vero
Mater cum a duobus filiis, Acta martyrii inserta
sunt Actis SS. Mariani et Jacobi, qui etiam hoc die referuntur in Bedæ suppositio: de omnibus simul
ogimus die sequenti xxx Aprilis.
- S. Eutropes, Martyr Sanctonensis, memoratur in suppositio Bedæ, ab aliis xxx Aprilis.
- S. Quirillus, Episcopus Trajectensis superioris, inscriptus est Martyrologio Saussayi, et Catalogo generali Ferrarum De eo agimus xxx Aprilis.
- S. Catharina Senensis, hoc die mortua, inscripta est variis Martyrologiis; sed ob festum S. Petri Martyris, solennitas istius translata est in sequentem diem xxx Aprilis.
- S. Brioci, Episcopi festum celebrari in Ecclesia Corisopitensi tradit Albertus le Grand in Vita ejus. Nos cum Ecclesia Briocensi de eo agemus i Maji.
- S. Sigismundi, Regis Burgundiæ et Martyris, translatio inscripta est MS. Florario. Natalis celebratur i Maji.
- SS. Diodorus et Rhodopianus, Martyres Aphrodisiæ in Caria, sub Diocletiano, indicantur in MS. Synaxario Parisiensi collegii Claromontani: et Mediolanensi bibliothecæ Ambrosianæ: ab aliis Græcis cum Martyrologio Romano. iii Maji.
- S. Evodius, Episcopus Antiochenus, inscriptus est Menæis et Menologio Græcorum, et βίαις ἁγίων Maximi Cytheræ, a Latinis collitur vi Maji.
- Robertus de Brugis, primus Abbas Dunensis, et secundus Claravallensis, mortuus hoc die, cum titulo Sancti, refertur a Chrysostomo Henriquez et Bucelino; cum titulo Beati a Menardo et aliis; inter Pios seu Venerabiles recensetur a Saussayo. In libro sepulcrorum Claravallis vocatur Dominus Robertus de Brugis: ubi dicitur medium locum ceteris eminentiorem habere inter personas ibi sepultas. In Calendario Ordinis Cisterciensis Divisione anno 1617 edito memoratur die xv Maji.
- S. Torpes, Pisis in Tuscia martyrium hoc die complevit, in variis Martyrologiis relatus. Sed ob corporis translationem festivitas ejus celebrius, ut dicitur in Martyrologio Romano, recolitur xvii Maji.
- Artemius, qui composuit Vitam S. Torpetis; et Audax, qui corpus excepit, cum ipso Torpete memorantur in Hagiologio Lusitano Cordosi, citato chronico Juliano Petri. Poterit excuti hæc controversia ad Vitam S. Torpetis xvii Maji.
- S. Hermæus Martyr, suggeritur in MS. Synaxario Græco Parisiensi Societatis Jesu. Forsan est Hermias Martyr, ab aliis Græcis et Latinis indicatus die xxxi Maji.
- Maximus

- Maximus Confessor, indicatur in Auctario Greveni ad Usuardum. Videtur is esse, qui in pago Pictavensi colitur xxvi Junii.
- SS. Jason et Sosipater Apostoli, id est Christi sive Apostolorum discipuli, memorantur cum longo encomio a Græcis in Menais, Anthologio, Menologio Sirloti, et apud Maximum Cytheræum, et xxvii Aprilis, in Menologio Basilii Imperatoris. Verum celebrantur a Latinis S. Sosipater xxv Junii. et S. Jason xii Julii.
- S. Otto, Episcopus Bambergensis, inscriptus est Kalendario Mariano Balinghemii, quod feratur, hoc die a Clemente III, anno 1189, Catalogo Sanctorum insertus, quod examinetur, ad ejus Vitam die ii Julii.
- S. Bonaventura, Cardinalis et Episcopus Albanensis, Doctræ Ecclesiæ, Ordinis Minorum, a Sixto Papa IV inscriptus est anno 1482 Catalogo Sanctorum. Dies ejus natalis est xiv Julii.
- S. Cucufatis inventio corporis, Barcinone in Hispania apud cœnobium S. Cucufatis, celebratur apud Vincentium Antonium Domenecum in Historia Sanctorum Catalaniz fol. 30, et Tamayum Salazar in Martyrologio Hispanico, ubi Historia inventionis ex antiquo Legendario proponitur. Quæ una cum Vita ipsius erit illustranda xxv Julii.
- S. Secundus, sive Secundellus, refertur in Indice Alberti le Grand de Sanctis Armoricis, ab aliis cum S. Friardo i Augusti.
- S. Laurentii reliquiarum celebratio, apud S. Laurentium juxta Leodium, inscripta est MS. Florario, et Martyrol. Gall. Saussayi. Colitur x Augusti.
- S. Onesiphorus, ex septuaginta Christi discipulis, memoratur a Græcis in Menais, Menologio Sirloti et apud Maximum Cytheræum. Hunc Latini venerantur die vi Septembris.
- S. Venerii, monachi insulæ Palmariæ, elevatio inscripta est Menologio Bucelini, ejus dies natalis traditur xiii Septembris.
- S. Thyrsus Diaconus, memoratur in MS. Romano Ducis Attempisii. Colitur hic cum S. Andochio Presbytero xxiv Septembris.
- SS. Ursionis et Maurilii Translatio, indicatur in Martyrologio Cellensi S. Petri, MS. Carmelítico, et in alio Coloaiæ et Lubecæ anno 1490 excuso, in Auctario Greveni, et in margine Florarii MS. Ex his colitur Maurilius xxi Maji, et Ursio xxix Septembris.
- S. Angelinæ, Virginis et Martyris, inventio corporis Valentiz in Hispania, memoratur a Marietta lib. 4. cap. 62, Ferrario in Catalogo generali, Arturo du Monstier in Gynæceo sacro et aliis. In Martyrologio Hispanico Tamayi Salazar xxi Octobris.
- Simon, magnus Christi Apostolus ex Cana Galilææ, qui post aquam in vinum mutatam Christo adhæsit, ac post ejus Ascensionem Edessæ, cum ibi et per Mesopotamiam sacram fidem promulgasset, in pace quievit, memoratur hoc die cum longiore elogio in Menologio Basilii Imperatoris. De voriis circa S. Simonem controversiis agendum erit xxviii Octobris.
- S. Huberti, Episcopi Trajectensis, festivitas translationis in cœnobio de Tribus-fontibus in Campania Gallica; indicatur a Chalemoto. Festum ejus primum est iii Novembris.
- SS. Vitalis et Agricola, Martyres Bononienses, memorantur a Nothero: eorum dies natalis est iv Novembris.
- Middanus, Abbas monasterii Sacri-Bosci in Niddisfalia provincia, inscriptus est Menologio Scotico Comerarii cum titulo Sancti, et citatur Dempsterus, qui in suo Menologio habet Middanum, sed Episcopum Culdei xix Novembris.
- S. Edmundi, Regis et Martyris, translatio in Britannia, inscripta est MS. Usuardo Romæ in bibliotheca Ducis Attempisii adservato, sed in Anglia scripto et aucto Item in MS. Florario, Martyrologio Coloniz et Lubecæ anno 1490 excuso, Auctario Greveni et Martyrol. Germ. Camisii, additurque in castro Beatricis. Dies ejus natalis celebratur xx Novembris.
- S. Annonis, Archiepiscopi Coloniensis, translatio recolitur, et prima ad montem Sibergensem, et altera in splendidiorem capsam, in Martyrologio Coloniz et Lubecæ anno 1490 excuso, in Auctario Greveni et Fastis Gelenii. Dies natalis est iv Decembris.

DE SANCTO TYCHICO,

DISCIPULO S. PAULI APOSTOLI.

C

G. H.

F

SECULOI

S. Tychicus
Asianus, in
comitatu
S. Pauli,

ab eo desti-
nandus in
Cretam,

Illustria de S. Tychico extant testimonio S. Pauli Apostoli, in variis ejus epistolis et peregrinatione, a S. Luca in Actibus Apostolorum descripta: a quo capite xxista traduntur: Paulus Epheso profectus est, ut iret in Macedoniam. Cum autem perambulasset partes illas, et exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam: ubi cum fecisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ a Judeis navigaturo in Syriam: habuitque consilium ut revertetur per Macedoniam. Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Bereensis, Thessalonicensium vero Aristarchus et Secundus, et Gaius Derbeus, et Timotheus: Asiani vero Tychicus et Trochimus. Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos Troade: nos vero navigavimus post dies azymorum a Philippis, et venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem. Forsan tunc Apostolus scripsit epistolam ad Titum, sub ejus finem ista habet: Cum misero ad te Artemam aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare. Voluit Apostolus non prius ad se venire Titum, quam

in ejus locum Artemam aut Tychicum submisisset, ne Cretensis ecclesia cura pastoralis destitueretur.

2 At Roma S. Paulus Apostolus e carcere suo plures epistolas scripsit, et per Tychicum transiit: et primo idipsum indicat in epistola ad Ephesios sub finem: Ut autem, inquit, et vos sciatis, quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, carissimus frater, et fidelis minister in Domino: quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, et consoletur corda vestra. Erat autem tunc Ephesiorum Episcopus S. Timotheus, ad quem e carcere Romano scripsit secundam epistolam, in qua asserit capite iv se Ephesum misisse Tychicum, ut scilicet Timothei a se Romam evocati vires suppleret. Roma etiam scripta est S. Pauli Apostoli epistola ad Colossenses, per Tychicum et Onesimum transmissa: in qua capite ultimo ista traduntur: Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus, carissimus frater et fidelis miniter et conservus in Domino: quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat quæ circa vos sunt et consoletur corda vestra: cum Onesimo caris-

mittitur ad
Ephesios,

et Colos-
enses:

simo

A simo et fidei fratre, qui ex vobis est. Omnia quæ hic aguntur, nota facient vobis est. *Hæc ibi. De S. Onesimo egimus die xvi Februarii.*

3 *Hæc testimonia e sacris litteris assumpta, tam altum de S. Tychico variis ingenuerunt sensum, ut cum variis urbibus videatur præstitisse beneficium fidei propagandæ, plures eum inter primos suos Episcopos crediderint fuisse. In Catalogo Hippolyti Martyris statuitur Episcopos Colophonis. Græci in Menologia Imperatoris Basilii Porphyrogeniti colunt ix Decembris varios Apostolorum discipulos, et in eo ista leguntur: Sosthenes Apostolus, cujus S. Paulus mentionem facit, Episcopus Colophonis fuit. Tychicus, de quo idem Paulus scriptum reliquit, Sostheni in Episcopatu successit. Eodem modo in MS. Græco Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani, sed ad viii Decembris, dicitur S. Tychicus secundus post Sosthenem Episcopus Colophonis fuisse. De S. Sosthene cum Martyrologio Romano agendum erit xxviii Novembris. Apud Petrum quoque de Notabilibus lib. 6 cap. 100, ubi de lxxii discipulis agit et lib. 4 cap. 99 in elogio proprio S. Tychicus Colophonis Episcopus statuitur. Est autem Colophon urbs Ionisæ Episcopalis, maritima, sub Metropoli Ephesino, inter Ephesum et Syzram. In Synopsi præferente nomen Dorothei Episcopi,*

statuitur
ab aliqui-
bus Episco-
pus aut Co-
lophonis in
Ionia,

de lxx discipulis, dicitur Tychicus primus Episcopus Chalcedonis in Bithynia. *Edidimus xix Februarii ex MS. Græco Regis Gallisæ Vitam S. Auxibii Episcopi Soliarum in Cypro, in qua num. 8 ista leguntur, Cum vero accepisset Paulus Barnabam e vita migrasse, nullumque in Cypro esse Apostolum, qui doceret et Christum annuntiaret; id reputans, Epaphram et Tychicum, aliosque nonnullos in Cyprum misit ad Heraclidem insulæ Archiepiscopum, eidem scribens, ut Epaphram Paphi, Tychicum Neapoli Episcopum constitueret. Colitur in Martyrologiis Latinis S. Epaphras xix Julii, sed Episcopus Colossensis: et contra ad hunc xxix Aprilis, S. Tychicus Apostolorum discipulus apud Paphum, uti ista leguntur in Martyrologiis Adonis et Notkeri. Diaconum appellant Usuardus, Bellinus, Maurolycus et alii. In Martyrologia hadierno Romano ista leguntur: Apud Paphum in Cypro S. Tychici discipuli B. Pauli Apostoli: quem idem Apostolus in suis epistolis, carissimum fratrem, ministrum fidelem, et conservum suum in Domino appellat. De memorata urbe Cyprî Neapoli egimus ad dictam Vitam S. Auxibii, qui in nonnullis MSS. Græcis hoc die refertur. Ejusdem urbis Episcopus Leontius scripsit Vitam S. Joannis eleemosynarii, editum xxiii Januarii.*

D
aut Chal-
cedonis in
Bithynia:

aut Neapo-
leos in Cy-
pro:

NOT. 34
ab aliis
Diaconus
Paphi in
Cypro.

B

E

DE SEPTEM LATRONIBUS MARTYRIBUS

SATURNINO, INSISCHOLO, FAUSTIANO, JANUARIO, MAR- SALIO, EUPHRASIO, ET MAMMIO, IN INSULA CORCYRA.

G. H.

CIRCA
AN. C.

CORCYRA, insula maris Ionii notissima, ab Epiro
vix XII millibus passuum distans, vulgo Corfu
o Republica Veneta contra potentiam Turcicam
fortiter hactenus defensa: inter primos fidei Chri-
stianæ præcones habuit SS. Jasonem et Sosipatrum,
viros Apostolicos, a Christo aut Apostolis instructos. Hos
colunt Græci hoc xxix aliquo xxvii Aprilis. At Latini
die xii Julii et xxv Junii. Hi ergo uti apud Græcos le-
gitur, cum in dicta insula multos ad Christi fidem
attraxissent, fuerunt comprehensi et carceri inclusi:
in quo septem latronum Principes detinebantur, quo-
rum hæc nomina prodita sunt, Saturninus, Incis-
cholos, Faustianus, Januarius, Marsalius, Euphra-
sius, et Mammius: quos Sancti, per ea quæ fecerunt
et dixerunt, ad Christi fidem converterunt, atque
ex lupis oves effecerunt: qui postea in ahenum, pice,
sulphure, et cera plenum, conjecti, martyrii coronam
a Deo acceperunt. *Hæc in elogio SS. Jasonis et So-
sipatri; post quod in Magnis Menæis ista sub nova titulo
subjunguntur: Eodem die Sanctorum septem latro-
num, qui a S. Jasone Apostolo conversi, et in aheno
pice fervente perfusi et decocti, martyrium subie-
runt. Hoc autem additur distichon.*

C

Λησται μαθόντες τὴν ἐδὲμ λειστοῦ λόγον,
Πίσσῃ λαχέῖν ἔσπευσαν αὐτὴν ἐμπλόγῃ.

Edem latronis esse quia sortem sciunt,
Sortiri eandem fervida hi pice ambiunt,

*Martyrologium Cardinalis Sirleti eadem ex dictis Menæis
exhibet, eoque citato ista leguntur in Martyrologio ho-
dierno Romano: Eodem die sanctorum septem La-
tronum, qui a S. Jasone ad Christum conversi, mar-
tyrio vitam adepti sunt sempiternam. In Menologio
Basilii Imperatoris die xxvii Aprilis, referuntur Apo-
stolici viri cum satis longo elogio, ex quo ista, quæ ad
hoc spectant, excerptimus: Certamen saucti Martyris
Saturnini et Sociorum. Hi sancti Christi Martyres
septem, fuerunt famosi latronum principes: qui cum
in carcere detinerentur, ob ea quæ audierant a
sanctis Christi Apostolis Jasone et Sosipatro cælestis
doctrinæ præcepta, Christianæ religioni se addixe-
runt. Educi vero e carcere et extra civitatem ab-
ducti, in ferventia ex igne vasa, pice, cera atque oleo
repleta, projecti sunt, atque ita martyrium consum-
marunt. *Hæc ibi. Egimus die præcedenti de SS. Ze-
none, Eusebio, Neone, et Vitalio, in eadem persecu-
tione et insula Corcyra martyrio coronatis.**

F

DE S. CERCYRA VIRGINE, MARTYRE CORCYRENSI.

G. H.

CIRCA
AN. C.

Adjungitur in Menæis et apud Muximum Cy-
theræum, post jam relatos Latrones, S. Cery-
cyro, filia Cercilini Reguli seu Praxidis, quæ
Sagittis transfixa vitam finivit. In Menolo-
gio Basilii Imperatoris cum præcedentibus Martyribus
memoratur die xxvii Aprilis, cum aliquo elogio, ex
quo ista decerpimus: Cum S. Cerycyra clam ex ostio
prospiceret, et sanctos Christi Martyres crudeliter
vexari tormentis adverteret, fidem Christi amplexa

est, et se libere Christianam professa. Ad patrem
adducta, cum nollet Christum deserere, tradita est
cuidam Æthiopi, ut ipsam impie pollneret. Dei au-
tem dispositione ferox nrsa illico adveniens, ab ag-
gresso scelere Æthiopem impedivit, et Christi Vir-
ginem illibatam custodivit. Quo prodigio viso
Æthiops Christi fidem amplexus, et ense obtruncatus
est. At sancta Christi Martyr Cerycyra, suspensa
primum, et emissio fumo ex supposito igne cruciata,
dein

A dein sagittis transfixa, ac demum lapidibus obruta, martyrium consummavit. *Menæa* hac illi *distichon* accinunt.

Βελὸν βασιλῆς τὰς βολαῖς ἐστιγμένῃ,
Ἐκ στιγμάτων ἔλαμψεν ὡς ἐκ μαργάρων.
Jactu telorum vulnerata Regina,
Vulneribus exornatur ut margaritis.

Prælaudatum Basilii Menologium indicat, Latronum martyrium post necem hujus virginis esse peractum; et

ejusdem exempli plures alios credidisse: qui omnes, una cum ceteris Fratribus eorumque Magistris Sosipatro et Jusone, secesserint in parvulam quondam insulam, unde a Cercilini successore Sebastiano abducti et in fornaces conjecti, cum permanerent illæsi, ipsum Sebastianum Christo adjunxerint. Ista autem elogia ex prolixioribus SS. Sosipatri et Jasonis Actis hodie dubie sunt accepta quæ utrum satis solida fuerint alios melius examinabitur.

DE SANCTO LIBERIO, EPISCOPO RAVENNATE.

CIRCA
AN. CC.

Mentio in
fastis San-
ctorum,

Cultus,

patria,

zelus ani-
marum,

tempus Epi-
scopatus,

obitus,

Plures hoc nomine Ravennatis Ecclesiæ Episcopi fuerunt: hic ordine inter cognomines primus est, et alius ab eo, qui ejusdem nominis tertius cultum suum ad iii Kalend. Juniorii obtinet. In Catalogo Sanctorum, quem ex instructissima bibliotheca Domini Caroti Strozii Senatoris Florentini descripsimus, ad xxix Aprilis ito inscribitur: Apud Ravennam S. Liberii Archiepiscopi. Ad eundem diem in Kalendario dictæ Ecclesiæ his verbis Officio duplici coli jubetur: S. Liberii Archiepiscopi et Confessoris Ravennatis duplex. Ubi titulus Archiepiscopi, quem diu post usurpare successores, per prolepsin adhibetur. Meminit quoque illius utroque in Catalogo Ferrarius: in eo autem quem de Sanctis Italiæ conscripsit, hoc de more ex monumentis Ecclesiæ Ravennatium ac Hieronymo Rubeo in Historia Ravennatium elogium ei contextit: Liberius natione Græcus, Philosophus Græce Latineque doctissimus, Episcopus Ravennatum octavus, indicio columbæ post S. Datum creatus est, Commodi Imperatore. Hic totus ex Deo peadens, ac munus pastoris studiose executus, multos ad veritatis agnitionem traxit: quos, ut in susceptæ religionis observantia perseverarent, assiduus tum publicis tum privatis locutionibus hortabatur. Vixit in Episcopatu annis viginti et uno, usque ad Victoris Papæ et Severi Imperatoris tempora. Denique piis laboribus confectus, in Kal. Maji, ex caluca ad pereuntem vitam evolavit.

2 Ab Ughello tom. 2 Italiæ Sacræ et ab Hieronymo Rubeo in Historia Ravennatium, eorundem dicitur Episcopus ordine novus fuisse creatus anno Domini c1. xxxv, et ritu functus anno ccvi, imperante Septimio Severo, et Summo Ecclesiæ Romanæ Pontificatum gerente Zephyrino. Idem auctores sepultum tradunt in ecclesia. S. Probi, in qua et decessor ejus S. Dathus seu Datus conditus fuerat. Corpus a Petro F, qui

Archiepiscopatum Ravennatem ab anno dcccxxiii usque ad dcccclxx gessisse scribitur, inventum in dicto templo, et inde in S. Ursi ab eodem translatum fuit: quod ita lib. 1 Historiæ suæ prosequitur Rubeus: Quinto ab hinc die, Urbano Ravennati Patricio per quietem fuit declaratum, quinque præterea Antistitum Ravennatum cadavera eodem in templo occultari. Quo factum est, ut, cum denno se illuc Petrus recepisset, pervestigassetque diligenter, duo inveerit sepulcra; in quorum altero bina cadavera erant, tria in altero: quæ dubio procul, si antiquitati credimus, Proculi, Dathi, Liberii, Agapiti et Marcellini Ravennatum, uti narrabimus, Antistitum credenda sunt. Ea cum admirabilia complura edidissent, in Ursinam ædem importata sunt. Ughellus addit, Petrum in honorem horum suorum antecessorum majorem aram consecrasse.

3 Hieronymus Fabri, amicus noster, in sacris antiquæ Ravennæ memoriis, quas an. 1664 Italica vulgavit lingua parte 2 § 2, eandem habet quæ hactenus indicavimus, atque inter auctores quos secutus est, primos laudat Desiderium Spreti et Joannem Petrum Ferretti: monet etiam sancti hujus Episcopi effigiem musivo adumbratam spectari in abside ecclesiæ Cathedralis; addita ad caput columba, et libro dextræ manui inserto, hoc ad egregiam ejus doctrinam, ista ad divinam electionem testandam; cum epigraphe S. LIBERIUS. Observat denique errorem obrepisse Romani Martyrologii recognitori Baronio, qui primum hujus nominis Episcopum Ravennatem inscribere volens sacris fastis (ut liquet ex tempore Sedis in Annotationibus desinito) id fecit ad diem xxx Decembris: quando Ravennæ S. Liberii Episcopi talis appellationis tertii anni-versarium agitur: unde arguit unum cum altero confusum fuisse.

inventio
corporis et
translatio:

E

imago an-
tiqua:

error in die
notatur.

F

DE S. CARO MARTYRE, ATINI IN ITALIA.

D. P.

CIRCA AN.
CCXLIV.

Ad S. Marci
corpus affec-
tus martyrio,

euergumenam
liberat,

Chronici Atinensis, a Ferdinando Ughello post tomum 1 Italiæ sacræ ex perantiquo monasterii Fossæ-novæ MS. codice vulgati, et usque ad annum mcccclv producti, auctores anonymi, mentionem S. Cari, Episcopi in ea civitate octavi, hæc verbis inducunt. Pontianus ultimo anno Pontificatus sui ordinavit in civitate Atina Carum Episcopum, qui sedit annos xxii, menses iii, dies xxii. Qui cum orationi cum quibusdam fidelibus vacaret, juxta corpus B. Marci, pro quodam daemoniaci; irruentes pagani ipsum interfecerunt. Cujus sanguine in daemoniacum prosiliente, illico hic mundatus est

Sepultus est autem ibidem tertio kalendas Maji. Hæc ibi: plura et magis authentica Inviderunt nobis homines pravi, a quibus, ut legitur in Historia inventionis ac Translationis S. Marci, edita præcedenti die, vetus S. Marci ecclesia devastata et ad solum est redacta.

2 Chronici verba in tomum 6 Italiæ sacræ Ughellus prælaudatus transtulit, eandemque præ oculis sola habuit Philippus Ferrarius in catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem, citatis monumentis Ecclesiæ Atinatis, et libro Petri Pauli Florii Urbinatis de Sanctis Atinæ Protectoribus: neque plus suggerit libellus MS. Itali-

numeratur
inter Pro-
tectores urbis,

cus

A *cus de iisdem, ejus facta est mentio die 1 Aprilis cum de S. Prudentio ageremus, tantum additur oratio Infirmitatem nostram, ex Communi Martyris Pontificis desumpta: ex quo aliisque istis dictis suspicamur non admodum antiquum usum Atini esse eundem Episcopum suum officii ecclesiastici recitatione colendi. Ceterum alienis oculis prænотatum chronicon legisse Ferrarius debuit, quando scripsit quod S. Prudentius post S. Carum ecclesiam Atinatem administravit: in illo enim legitur inter utrumque mediassse Vigilantius. Si temporum characteres in chronico notati forent indubitati, Sedem Atinensem tenuisset Carus ab anno CCXXXVII ad CCLIX: Verum tunc ejus successor Vigilantius non primo, quod ait chronicon, sed tertio ultimoque Pontificatus anno fuisset a Stephano Papa subrogatus: major autem foret difficultas in Cari decessore Dimitrio, qui juxta idem Chronicon 1 Calixti anno ordinatus ad XXXI vel XXXVIII annos tenuisset Episcopatum, adeoque non ante annum CCLII vel CCLIX locum facere successoris Caro potuisset. Quo animadverto, censet Ughellus in Episcopis Atinensibus (ubi pro Caro scribit Corum) quod eorum series castigari vix possit, scilicet si cum Romanis Pontificatibus perperam adnotatis conferatur.*

quamdiu
sederit non
plane certum:

B

3 Si tamen vel denarium annorum prædicto Dimitrio auferas, et annos diuturnæ extrema in ætate cæcitatibus ad sedecim restringas, vel Curum solis decem annis præfuisse concipias (facile enim fuit alterutro loco vitari per librarium numeros unius decalis occasione) non usque adeo fortassis difficile erit cum vera chronologia ipsam quoque quum dirimus Atinensium Episcoporum seriem comparare: modo animadvertas auctores Chronici e. e. Eusebii chronico Pontificum Romanorum annos supputasse, easque ac uemina eorundem Pontificum ad suorum Episcoporum ordinationes transtulisse, prout exigebat annorum numerus, cuique Episcopo in vetustioribus monumentis adscriptus. Ex quo tamen consequens est, de suo illos accepisse per quem Pontificem unusquisque Episcopus fuerit ordinatus: fortassis etiam gratis sumpsisse id a Romano semper factum. Ferrarius in Catalogo generali eundem S. Carum refert ad diem XIX hujus mensis Aprilis: citatis tam ibi quam hoc loco in altero Catalogo tabulis Ecclesiæ Atinatis. Ad hunc diem XXIX eundem Nicolaus Brantius Episcopus Sarsinæ hoc disticho honorat:

propter ad-
ditos annos
Rom. Pontifi-
cum.

A summo sacratus Præsule Carus, ad aras
Pro Christo cæsus corruit instar ovis.

E

DE SS. GERMANO PRESBYTERO, PROSDOCO DIACONO, ET VALENTINO,

D. P.

MARTYRIBUS ALEXANDRIÆ, ET FORSAN ALIBI.

XXIX APRILIS.

Vetustissimum apographum Martyrologii Hieronymiani, quod Epternaci modo asservatur, ita hunc diem auspiciatur: in Kalendas Maji, Alexandria civitate S. Germani Presbyteri. Et alibi Prosdoci Diaconi et Valentini. Contra in aliis tribus apographis ejusdem Martyrologii Hieronymiani, scilicet Lucensi, Corbeiensi et Blumiano, ultimo omisso, duo priores ita conjunguntur: In Alexandria natalis S. Germani Presbyteri, Prosdoci Diaconi. In MS. Barberino ita habetur. In Alexandria nat. Sanctorum Germani Presbyteri et Prosdoci Diaconi. Sed apud Notherum Prosdoci scribitur. Contra in codice MS. Regiæ Sueciæ, per Holstenium allegato, hæc traduntur: In Alexandria natalis S. Germani. Et alibi Prosdoci Diaconi. Ast omisso loco legitur in MS. Progeni: Germani Presbyteri et Prosdocii Diaconi. Solum Germanum Presbyterum memorant et Alexandriæ adscribunt Grevenus et MSS. Vaticanum S. Petri, Tornacense S. Martini, Trevrense etiam S. Martini, Casinense, Altempsianum et S. Cyriaci. Item Aquisgranense, Richenoviense et Rhinoriense, sed in his tribus additur: Et in Nicomedia Prosdoci, seu Prosdocii Diaconi. De Martyribus Nicomediensibus mox agemus, inter quos nullus assignatur Prosdocus. In MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei alius error committitur, dum sic scribitur, Alexandri,

C

Germani. Alibi Pro-doci seu Prostuci: quasi Alexander aliquis Martyr esset adjungendus. In MSS. Bruxellensi S. Gudula et MS. Trevrensi S. Maximini S. Germanus Episcopus indigetatur. In MS. Atrebatensi celebratur depositio S. Germani Episcopi et Confessoris. In MS. Adone Leodiensi S. Laurentii et MS. Florario memoratur S. Germanus seu Germanus Presbyter et Confessor. Verum Martyr in antiquis monumentis censetur, et sic celebratur in Calendario Breviarii in pergamento scripti quod apud nos servatur. Galesinius ex veteribus MSS. ut ait, sed corruptis, plures Martyres conjungit hoc modo. Alexandriæ beatorum Martyrum Vitalis, Christophori, Germani, Prosdocii et Urbani. Ex his Urbanus ad sequentem classem est referendus, Vitalis ad quartam, Christophorus alibi non memoratur, nisi apud Ferrarium, qui in Notis hos Sanctos ex Galesinio describit. Valentinus notatur in MSS. Tornacensi et Lactiensi, sed Nicomediensibus junctus, uti mox constabit. Est etiam Germanus Abbas Martyr inscriptus Auctario Greveni ad Usuardum die XXIII Aprilis: quem huc remisimus, quia veremur ne erratum sit in titulo Abbatis: alias is qui S. Eudociam 1 Martii, principia fidei Christianæ docuit monachus fuit, et martyr potuit obisse: sed non est moris nostri Sanctorum cultum fundare in conjecturis.

F

DE SS. PRUDENTIO, MARTIALE, SABBATIO, CODOMANO, BASILIO, GERMANO, FILOCASTO, BUDENTIO, URBANO ET PAGATA,

G. H.

MARTYRIBUS NICOMEDIE IN BITHYNIA.

XXIX APRILIS.

Altera hæc est classis Martyrum, in pervetustis Martyrologii Hieronymiani apographis relata, et sic exprimitur in codice Epternacensi: In Nicomedia Prudenti, Marcialis, Sabbati,

Codomani, Basili; item Germani, Filocasti, Budenti, Urbani, Pacata. Eodem numero referuntur in tribus aliis codicibus ejusdem Martyrologii Hieronymiani, cum nonnulla circa descriptionem diversitate, et sunt, Prudentii

A Prudentii, Martialis, Sabatii, Codomoni et Eodomoni, Baseli et Bareli, Filucasi et Filicosi Pagatæ et Pigatæ. Ex his aliqui in aliis factis memorantur. MSS. Casinense et Altempsianum: In Nicomedia Prudentii, Martialis: et additur in codice MS. Reginae Suecic: et aliorum xv. Trevirensis S. Martini: In Nicomedia Martialis Martyris, et aliorum xvi. Valentur his tunc adjungendi S. Gratus cum sex aliis, de quibus in sequente classe agimus. MS. Tornucense: In Nicomedia SS. Urbani, Valentini et Martialis, et depositio S. Prudentii. Lætiense In Nicomedia SS. Prudentii, Martialis, et SS. Urbani et Valentini.

Ex his S. Valentinus ad præcedentem classem spectat. D At tres alii in MS. Trevirensis S. Maximini etiam Nicomediæ tribuuntur; et urbe omissa memorantur in MS. Pragensi. Prudentius et Urbanus etiam referuntur in MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbæi: Prudentius solus in Aquisgranensi: Urbanus solus apud Grevenum in Auctario Usuardi, et apud Galesinium, sed Alexandriae adscribitur ut supra diximus. Molanus in Auctario Usuardi, primæ editionis, et Canisius in Martyrologio Germanica celebrant depositionem S. Prudentii.

DE S. GRATO ET ALIIS SEX MARTYRIBUS IN AFRICA.

XXIX APRILIS.

Hæc tertia classis Martyrum est in apographis Martyrologii Hieronymiani, quibus consentiunt Grevenus in Auctario Usuardi, et MSS. Richenoviense ac Trevirensis S. Maximini, his fere verbis: In Africa S. Grati et aliorum sex, in

uno additur Martyrum et Grati scribitur. Memoratur sine Sortis et loco amisso Gratus in MS. Aquisgranensi; et Gratus in MSS. Augustano et Labbæano. In Pragensi notatur Gratus cum aliis tribus

B

DE SS. VALENTINO, MARCIANO, BONONO SEU BENONIA, VITALE, AUGUSTO, VICTURINO, MANILO, METRONA VIRGINE, MACULO ET MEGINO,

MARTYRIBUS PERUSII IN HETRURIA.

XXIX APRILIS.

Quarta etiam Martyrum classis, in apographo Martyrologii Hieronymiani Corbeicensi Parisiis excuso sic proponitur: Et Perusio Tusciæ, Valentini, Marciani, Bononi, Vitalis, Augusti, Victurini, Manili, Metronæ Virginis, Maculi, Megini. Deest Meginus in tribus aliis apographis. In Epternacensi legitur Theusi loco Tusciæ, in Lucensi Benoniæ, in aliis Bononiæ, loco Bononi. Natherus ita in duas turmas dividit: In Perusio Tusciæ Valentini et Marciani. In Bononia Vitalis et Agricolæ. Coluntur hi Martyres Bononienses iv Novembris. Verum cum hic alii jungantur Vitali socii, arbitramur de Bononiensi Martyre non agi. Bononus Martyr refertur in Indice Martyrologii Parisiensis a Luca Dacherio confecto, et Bononia Martyr in Indice Francisci Marix Florentini ad suum Martyrologium Lucense.

Imo in aliis apographis scriberetur In Bononia, aut Bononia civitate, si palæstra martyri indicaretur: ut passim observare licet.

MSS. Aquisgranense, et Rhinoviense cum Greveno: In Perusio Valentini; et additur in Richenoviensi, Martiani: loca autem omisso indicatur Valentinus in MS. Augustano, Valentinus et Vitalis in MS. Labbrano, Vitalis et Victurinus in MS. Trevirensi S. Maximini, et Martianus in alio MS. ejusdem monasterii. In MS. Adone Reginae Sueciæ ista leguntur ad diem xxx Aprilis, In Parisio (aliis In Perusio) Valentini et Damiani, ubi videtur Damianus loco Marciani positus. Si tamen hi simul et quidem Parisiis cultum aliquem habeant, nolumus in contrarium quidquam præscribere.

C

DE SS. PUDENTIO, MARCIANO, FILOCOSO, THEODORA VIRGINE, PADE, ET ALIIS DUOBUS,

MARTYRIBUS ALEXANDRINIS.

XXIX APRILIS.

Ultima est hæc Martyrum classis in prædictis apographis relata his verbis: Alexandria civitate Pudenti, Marciani, Filicosi, Theodoræ Virginis, Padis cum aliis duobus. Loco Filicosi, legitur Filocusi et Filocusi; et pro Theodora, Thodosiæ, in codice Carbeiensi. S. Theodora Virgo memoratur in duplici MS. Barberiniana, et aliquo Ca-

sinensi. Pudentius in MSS. Augustano, et Trevirensi S. Maximini. Nominatur etiam hoc die S. Theodosia Virgo in MS. Synaxario Græco Parisiensi collegii Societatis Jesu, et subit cogitatio numforte esset hæc Theodora, an Theodosia Virgo Tyria, quæ secundo die Aprilis solennem habet memoriam.

DE SS. THEOGNIDE, RUFO, ANTIPATRO, THEOSTICHO SIVE EUTYCHETE, ARTEMA, MAGNO, THEODOTO, THAUMASIO ET PHILEMONE,

MARTYRIBUS CYZICI IN HELLESPONTO.

XXIX APRILIS.

Elogium
ex Melogio
Basilii Im-
peratoris

Cyzicus, antiquissima ac nobilissima olim atque Episcopalis urbs Mysiæ minoris, ad Hellespontum et Propontidem, hos novem Christi Martyres celo transmisit: quorum sacra memoria in Menologio Imperatoris Basilii Porphyrogeniti, ita proponitur ad diem hunc XXIX Aprilis: Certamen sanctorum Martyrum Theognidis et Sociorum, qui Cyzici martyrium compleverunt. Sancti Christi Martyres Theognides, Rufus, Antipater, Eutyches, Artemas, Magnus, Theodotus, Thaumasius, et Philemon, ex diversis fuerunt prognati regionibus: simul autem eo tempore, quo adversus Christianos excitata fuerat persecutio, in urbe Cyzico convenerunt: ubi cum palam fidem Christi promulgarent, ab idololatriis comprehensi sunt, et ad Præsidentem urbis adducti. Ibi varia primum interrogatione vexati, dein crudeliter cæsi, in carcerem sunt detrusi. Postea vero e carcere educti, Christum negare jussi sunt et idolis sacrificare. Cum vero assensum non præberent, sed audacter Gentilium errorem et vanum idolorum cultum detestarentur, ipsumque Præsidentem contemnerent; sacris capitibus suis abscissis martyrium compleverunt. Ipsorum autem sanctæ Reliquiæ, Cyzici depositæ, multas sanitates ad Christi gloriam perficiunt. Hactenus Menologium Basilii Imperatoris.

aliud ex MS.
Synaxario,

2 Eosdem sanctos Martyres celebrat antiquum MS. Synaxarium Parisiense collegii Claromontani Societatis Jesu his verbis: Eadiem die XXIX Aprilis Certamen sanctorum novem Christi Martyrum in Cyzico passorum, Theognidos, Rufi, Antipatri, Theostichi, Artinæ, Magni, Theodoti, Thaumasi et Philemonis. Divinissimi hi Martyres, ex diversis regionibus oriundi convenerunt, et Cyzici comprehensi et interrogati, generosa animi magnitudine Præsidentem pudefecerunt, vanam idolorum imposturam execrati; neque variis tormentorum machinationibus excruciat,

abduci a fide potuerant: sed multo magis seipsos vivas victimas Deo vivo obtulerunt: et sic capitibus gladio abscissis ablati sunt: ideoque dignati beneficio incurabiles morbos gratuito sanandi. Hæc ibi: quæ fere eadem ad hunc diem XXIX Aprilis leguntur in Menæis MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, signatis littera O et numero 148, item Parisiensibus Cardinalis Mazarini et Patrum Prædicatorum in platea S. Honorati, et Divionensibus apud Petrum Franciscum Chiffletium nlservatis. At pridie sive XXVIII Aprilis iidem Sancti novem Martyres celebrantur in Menæis excensis, apud Maximum Cithærum et in Anthologio Arcudii. In Menæis autem tali insuper laudantur disticho.

Εὐχὸν ὅλων τετραμάτων τῶν ἐννέα
Οἱ τὰς κάραις τριθένης ἀνδρες ἐννέα.

Caput amputati gladio viri novem,

Novem supernorum ordinum typum gerunt.

Memorantur quoque novem Martyres Cyziceni, tacitis nominibus ad hunc XXIX Aprilis in Typico S. Sabæ, in Calendario Græcorum a Genebrardo edito, et apud Molanum in Additionibus ad Usuardum; nec non in tabulis kalendarii Moscovitici apud CL. v. Laurentium vander Hem Amstelodami, ubi omnes pinguntur eodem quo Martyres Romani habitu, cum circuli in manu Martyrii signo: sed medius eorum novem habitum præfert Episcopalem. Si Acta Martyrii, quorum compendium solum habemus nlicubi eruantur, licebit cognoscere quis illorum sacratoris tituli prærogativa sit donandus, nunc quod novimus hic proponimus. Possevinus in Apparatu kalendarium Ruthenicum describens, ex sui interpretis imperitia pro Cysico Cilitiam notavit. Utinam quam exacte idem ubique signatur numerus et locus: sic etiam alicubi notatum inveniretur tempus: neque enim fas esse nobis credimus per conjecturas agere, nullo ad eas fundandus apparente fundamento.

Memoria
28 Aprilis.

E

C

DE SS. QUINTIANO ET ATTICO,

G. H.

MARYRIBUS APUD GRÆCOS.

XXIX APRILIS.

Memoria horum Martyrum reperitur in MSS. Parisiensibus Cardinalis Mazarini, et Collegii Claromontani Societatis Jesu, his solum verbis indicata: Et certamen sanctorum Martyrum Quintiani et Attici. Idem, nominibus ali-

quanto aliter scriptis referuntur in MSS. Menæis, Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ et Taurinensibus Ducis Sabaudia, quibus inscribitur memoria S. Quantani seu Cantani et Tatiani: ubique autem notantur post S. Anaximum, de quo inter prætermisissos egimus.

G. H.

DE SANCTO CLERIO,

THAUMATURGO APUD GRÆCOS.

XXIX APRILIS.

Fasti Latini nobis præbent Sanctos complures Cleri nomine appellatos. Ex his VII Januarii datur S. Clerus Diaconus Antiochiæ, sed qui capite plexus Martyr occubuit: et ab aliis etiam Licerius, Lucerius et Bilicerius appellatur. Alius

S. Clerus item Diaconus Martyr proponitur XIV Januarii, sed in mare præcipitatus, et hic ob aliis scribitur Clarus, Clericus, Glicerius. Græci nobis proponunt S. Clerium, non Martyrem, sed Thaumaturgum, qui inter virtutum exercitia sancte mortuus, dein a Deo miraculorum

A miraculorum operatione dignatus, meruit nomen Thaumaturgi. Pervetustum Synacurium Græcum MS. quod Parisiis in collegio Claromontano Societatis Jesu reperimus, eum ita recolit: Eodem die xxix Aprilis Sancti Patris nostri Clerii Thaumaturgi. Plura de eo non

reperimus, sed hæc benevolo Lectori indicamus, forsân D alibi plura de ipsius virtutibus et miraculis reperturo: oportet enim Hegumenum vel saltem monachum aut anachoretam fuisse, qui nobis, sub consueto ejuscemodi Sanctis titulo sancti Patris, notatur.

DE SANCTO PAULO I. EPISCOPO BRIXIENSI IN ITALIA.

D. P.

CIRCA AN.
CXXXVII

Paulini no-
men quod in
Paulum
posterl muta-
runt,

B

Rampertus Brixienſis Episcopus, scribens de Translatione S. Philastrii Episcopi item Brixienſis, xv kalendas Augustas recolendi, et enumerans hujus successores, decessores suos, qui in altari, nomini B. Philastrii dicato et super caput ejus posito, preces Missarum celebraverunt etc. tres Paulos nominat, quorum unus a Philastrio tertius, et secundus a Gaudentio; alter S. Titianum secutus sit, postremus denique inter SS. Dominatorem et Paterium ecclesiam Brixianam gubernavit. Paulini nomen neque in Episcoporum catalogis, neque in antiquis Missalibus aut Breviariis, uspiam inveniri, testatur nobis in suis MSS. studiosissimus antiquitatis patrie indagandæ Faynus; qui tamen quatuor diversa Breviariorum Brixienſium kalendaria se vidisse dicit, vario quidem tempore omnia, sed ante typographiæ inventionem scripta, et Paulos tres. Paulinum nullum diversis diebus referentia.

reperit una
cum ejus
corpore,

2 Postquam, vero ut habetur in libro Provisionum civitatis Brixiae, Anno mccccxcvii, die xvii Februarii, in concilio speciali captum fuit, nemine discrepante, quod deputati ad statuta, una cum Vicario Reverendissimi Episcopi, videant et inquirant, si in ecclesia S. Eusebii extra mœnia resideat aliquod Corpus sanctum alicujus Episcopi Brixienſis, et quidquid invenerint referant, ut super inde debita provisio fieri possit: non tantum inventum est Corpus aliquod, in imo altaris vetustissimæ illius ecclesiæ, inquit ad iii Martii Faynus; sed etiam eadem occasione compertum est nomen ejus proprium esse Paulinum, non Paulum, ut antea tum a Ramperto tum ab aliis vocabatur. Addit in MSS. vehementer displicere quod memorie antiquæ, tum istius Paulini, tum aliorum quinque Episcoporum, in ecclesia S. Petri Olivetani quiescentium, non fuerint transcripta: ab illius ecclesiæ possessoribus Canonice Congregationis S. Georgii in Alga, vulgo Azzurinīs, ab habitu cerulei seu violacei colore dictis, satis habentibus quod originales membranas apposuerint sacris corporibus, pariter cum iis servandas.

refosso in
ecclesia S.
Eusebii an.
1197,

3 Equidem non intelligo, quo fundamento præsumatur, plus aliquid, in membrana sive tabella cum corpore reperta, legi potuisse, quam solum nomen; uti istud fere solum solebat cum ejusmodi corporibus recondi. Porro invento sic deposito sacro, decretum est eodem anno iii Junii, quod committatur spectabilibus Dominis Officialibus, ut provideant, quod corpus S. Paulini Episcopi Brixiae, residentis in ecclesia S. Eusebii extra mœnia, sit in tuto, donec transportabitur ad S. Petrum in Oliveto intra civitatem, sicuti venerabiles Canonici dicti monasterii S. Petri petunt, pro majori veneratione dicti Sancti, securitate atque devotione: itemque quod predicti Domini Officiales fieri faciant inventarium sanctarum Reliquiarum, existentium in altari capellæ S. Mariæ Magdalænæ, in ecclesia prædicta S. Petri Oliveti.

et translato
ad S. Petri
de Oliveto an.
1498;

4 Post hæc anno mccccxcviii in concilio speciali, audita expositione facta per venerabiles Fratres S. Petri in Oliveto, Congregationis S. Gregorii in Alga, narrantes, quatenus ad beneplacitum hujus civi-

Aprilis T. III

tatis intendunt transferre corpus S. Paulini, olim Brixiae Episcopi, jam annis nongentis residentis in ecclesia S. Eusebii extra mœnia, eumque reponere et collocare in arca lapidea, in eadem ecclesia S. Petri in Oliveto collocata; et quod statuatur dies, in qua ipsa Translatio ipsarum reliquiarum fiat in prima Dominica Quadragesimæ, et quod interim spectabiles cives, hiis diebus electi supra monasteria Monialium Brixiae, videlicet D. Joannes de Sabis, D. Jo. Petrus de Gaudino, et D. Martheus de Tiberiis, curam habeant, quod dictæ Reliquiæ sanctæ conserventur, donec Translatio ipsa fiat, cum Clero et cum omni solennitate. Denique ad istius solennitatis augmentum decretum est, die ultima Februarii, quod emanatur decem cerei ceræ albæ, librarum tres pro quolibet, ex pecuniis communitalis, qui portentur accensi in ipsa Translatione.

E

5 Annus mccccxcviii Pascha habuit die xv Aprilis, atque adeo primam Quadragesimæ Dominicam die iv Martio: qui dies cum proxime succederet illi, quo jam olim Ecclesiæ Brixienſis Tabulæ unum ex tribus Paulis notatum habebant: congruentissime lectus est ad hanc Translationem: maxime si tabellæ sive membranæ, repectæ cum corpore, fuerit annotatus præter nomen etiam dies cultus, ipse iii Martii, ut sæpe consuevit, in talibus annotari. Et quidem populus perrexit annuam Translationis memoriam celebrare prima Dominica, Clerus autem, cui dies Dominicæ Quadragesimalis non permittebat Officium de Sancto facere, in hujus Translationis memoriam diem iv assumpsit quem festivum haberet: quoties in eum Dominica non concurreret: itaque nunc inscriptus est S. Paulinus, aliis Paulus, pluribus Catalogis ac Martyrologiis, quæ sigillatim Bernardinus Faynus enumerat; addens, in ara marmorea Sacelli, quod nunc S. Paulini nuncupatur, obrersa altari S. Mariæ Magdalænæ, ubi S. Silvini Episcopi corpus requiescit, hosce versus scriptos legi.

Paulini empyreas Antistitis ivit in arces
Spiritus: hic Divi Brixia corpus habet.

F

6 Quod attinet ad diversitatem nominis, inter nomen primitivum, quale est Paulus, et diminutivum, quale Paulinus, tam exigua est differentia, ut non raro unum pro altero accipi videamus: ita nescias, utram Historiarum conditor Archiepiscopus Florentinus, Antonius, vel Antoninus, vocandus sit; etsi posterius ferat communior usus, a corporis pusillitate ductus, ut voluit aliqui. In Ramperti sermone describendo non tantum facile fuit errorem obrepere, unius syllabæ omissione; et hunc deinde in catalogos et kalendaria, seculis aliquot recentiora, transire; sed reipsa sic erratum esse, persuadet ipse Ramperti contextus. Nam cum idem nomen Rampertus secunda vice repetit, utitur particulis nominis repetitionem significantibus. Sic Gaudiosum, Silvini successorem, simpliciter nominat; veniens autem ad eum qui successit Episcopo Densdedit, item, inquit, Gaudiosus iterum: hoc autem non facit in successore S. Titiani, sed tantum in successore S. Dominatoris, dicens, itemque Paulus, ergo hic solus ipsi est, in quo significatum voluit Pauli nomen repeti, ac per consequens alteruter ex duobus prioribus, qui nunc sub Pauli nomine

videtur etiam
Ramperto no-
tum fuisse,

A leguntur, Paulinus ipsi scriptu est, non Paulus.

AUCTORE D. P.
et restituen-
dum loco Pauli
non post S.
Gaudentium,

7 Uter vero? Faynus existimat, S. Gaudentii successorum, Paulinum vocatum fuisse, et hunc esse qui colitur in Martio: ulque ex fide ejusdem fragmenti membranacei, citati ab Octavio Rossio, in quo sic legebatur: Salvatoris nostri aspirante gratia, sanctæ Ecclesiæ Brixianæ, substitutus fuit S. Gaudentio B. Paulinus: qui diu in Africa commoratus, permultum laboravit in vinea Domini: ex quo fundamento idem Octavius deducit, ipsum esse, qui in ecclesia Mediolanensi, sub cura Casti Diaconi,ungebatur officio amanuensis, et vitam S. Ambrosii scripsit, male attributam S. Paulino Nolano Episcopo: sed cum nullo argumento probetur illius Vitæ auctor ad Episcopalem gradum postea ascendisse, et catalogus ejus fragmentum citatur non sit antiquior inventione Corporis facta sub Regularibus, more suo pronis ut quoscunque Sanctos suo S. Augustino conjungant, et sic credibile faciant illius Regulam longe ante Congregationum suarum Canonicalium initia, fuisse inter Clericos Europæos usurpatam; hæc inquam cum ita se habeant, nihil video rationis cur S. Gaudentii successor videri debeat, non Paulus, sed Paulinus vocatus.

8 Econtra vero, si, quod scribit Faynus, cum Paulini nomine inventus sit dies in Martii, quo etiam a Brixienibus colitur S. Titianus; verosimile sit, eodem utrumque die coli, quia pariter levati de terra et collocati fuere sub altaribus, hic quidem in veteri æde SS. Cosmæ et Damiani, iste in præmemorata S. Eusebii ecclesia. Causa autem eisdem pariter elevandi nulla congruentior cogitari potest, quam quod contiguas sibi sepulturas habuerint, hinc autem haud inverosimilis præsumptio nascitur, contiguo etiam tempore utrumque floruisse. Verum cum ejusmodi præsumptiones nihil solide probent, satis sit eas simpliciter exposuisse, ad justificandum, quod in Martio, majorem scriptorum Brixianorum partem et Galesinium, tabulas ecclesiasticas laudantem secuti, Paulinum fecerimus S. Titiani successorem. Idem suadere posset spatium annorum non-generatorum, quo in veteri S. Eusebii ecclesia jacuisse cum dixere Canonici; si probaretur, quod ecclesia illa tam sit antiqua, quodque haud diu post obitum suum sub altare delatum fuerit S. Paulini corpus, puta sub finem sæculi vi, cum obiisset circa ejusdem sæculi medium.

Qui 29 Aprilis
colitur Paulus,
non Paulinus,

9 Martyrologium quidem Brixianse MS. eum qui iv Martii colitur Paulum vocat; Paulini vero nomen tribuit alteri, hoc die xxix Aprilis colendo; sed aliquo calami errore ut apiamur: similemque lapsum agnoscimus in Galesinio, quem secutus nimium leviter Baronius est, nec enim duos Paulinos Brixianenses Episcopos agnovit aliquis, et eum qui hoc die colitur Paulum dici debere probat Faynus in MSS. ex eo, quod anno mccccxxv inventæ sunt, in Abbatia Leonensi intra fines Brixianos, aliquæ ejus Reliquiæ, cum hoc chirographo in kal. Maji Reliquiæ S. Pauli Episcopi Brixianæ. Et hunc Canonici S. Petri de Oliveto eum esse putant, ejus corpus in sua pridem jocularat cum corporibus SS. Evasii, Cypriani, Deusdedit Episcoporum, quique nunc cum iisdem honestius collocatus requiescit ibidem, juxta decretum anni mccccxlii, quod supra protulimus agente de S. Cypriano. Rursus post annos fere nonaginta ejusdem S. Pauli aperta est arca, sumptumque ab ea caput, et honorifice circumgestatum per urbem, ejus rei historia, ante centum annos ab Alexandro Totto Servita transsumpta ex quodam MS. Monasterii S. Petri, extat in MSS. Collectaneis Bernardini Fayni hoc tenore.

in eadem
ecclesia cum
aliis tribus
elevatus,

10 Anno Domini millesimo quingentesimo quadragésimo secundo, pridie Nonas Augusti, ad futuram rei memoriam. Brixianæ in ecclesia S. Petri in Oliveto, assistente R. P. D. Leone de Bugattis de Brixia, Rectore Generali Congregationis S. Georgii

in Alga, de mandato dicti Reverendi Patris, aperta fuerunt sarcophaga sanctorum Episcoporum, Evasii, Martyris, Cypriani, Pauli et Deusdedit, quorum corpora sunt recondita in altari majori; et sepulcrum S. Silvini Episcopi, qui jacet in altari S. Mariæ Magdalenæ in capella dicta S. Paulini: et de ipsis sacris corporibus levatæ fuerunt infrascriptæ Sanctorum suprascriptorum reliquiæ, videlicet caput integrum S. Pauli cum omnibus dentibus; et capita SS. Deusdedit et Silvini fuerunt in pluribus partibus. Quorum quidem Sanctorum capita fuerant processionaliter reportata in sacrario dictæ ecclesiæ, et ibi reposita, donec et quousque fuerint fabricata locula seu pretiosa tabernacula, in quibus in honore debito includerentur dictæ Reliquiæ. Ad quarum venerabilem Translationem interfuerunt infrascripti Sacerdotes, videlicet imprimis R. P. D. Leo de Bugattis Rector Generalis, R. P. D. Pacificus Brixianensis Prior monasterii, D. Magnus de Brixia, D. Timotheus de Homis, D. Hadrianus de Brixia, D. Cyprianus Maurus de Gaudino, D. Lucas de Gollono, D. Joannes Petrus de Cignano, D. Chrysanthus de Provaleo, D. Evangelista de Calvasesio, D. Thadæus de Brixia, D. Maximianus de Brixia, D. Albertus de Dello, cum pluribus laicis utriusque sexus: de quibus omnibus constat instrumentum, rogatum per egregium virum D. Franciscum Notarium, nuncupatum il Gambara, die et millesimo suprascripto.

capite seorsim
ad veneratio-
nem posito,

11 Alius Paulus, qui die vii Februarii colitur, et a Ferrario perperam dicitur in hac eadem ecclesia sepultus; requiescit in ecclesia Cathedrali infra altare Corporis Christi; Capite in busto argenteo ad publicam venerationem recondito. Sed hoc serius, anno scilicet mccccxlii, quando ipsum et aliorum trium Sanctorum Episcoporum Capita, Joannes Maria Ferrarolus Archipresbyter extraxit ex arca, et ad usum ecclesiæ nobilibus argenteis loculis recondidit, ut habet in MSS. Faynus. Quomodo autem ipsum corpus cum corporibus SS. Dominitoris, Anastasii, et Dominici, primo quidem ex veteri cathedrali S. Andreæ dicata, anno mccccxli, per S. Carolum Borromæum in ardem S. Stephani; deinde, cum hoc templum esset destruendum, ad novam Cathedralē S. Mariæ, Rotundam vulgo dictam, anno mccccv translatum sit, dicemus xx Maii, quando S. Anastasii solennitas recurret.

directus est
ab alio ejus-
dem nominis
in Cathedrali,

12 Uter duorum Paulorum primus fuerit, inter posterior, difficile est discernere. Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ et Faynus ad hunc diem, existimant primum esse qui hodie colitur: et huic opinionioni favere videtur, tum quod ipsa Civitas, in decretis anni mccccxlii, ante Cyprianum et Deusdedit nominat Paulum, velut antiquiorem et S. Evasio Martyri præimum ætate; tum quod Episcopi in veteri cathedrali conscripti, Dominator, Anastasius, Dominicus, sub finem sexti et initium septimi sæculi vixerint, inter quos inventus Paulus ejusdem temporis potest censei, credique is esse, quem Rampertus nominat post S. Dominatorem; omisso Berticano, quem inter eos sedisse plerique volunt, et ejus nomen Rampertus præterit; haud dubie quia non fuerat adscriptum diptychis ecclesiasticis, utpote impri, de quo Gregorius Magnus in dialogis refert, repentinam morte disperiisse, propterea quod pecunia corruptus, nequissimi hominis sepulturam Sanctorum Faustini et Jovite ecclesiam violasset. Atque hæc de tribus Brixianis Paulis, quorum unus Paulinus dicendus, hic colligere placuit; tum ad supplendum, corrigendum aut confirmandum dictu in Februario et Martio: tum ad testandum clarius quantam Bernardino Fayno debeamus, propter collecto monumenta, aliquam in tantis tenebris lucem adferentia; salva tamen libertate diversum quandoque sentiendi ab eo, quod ipsi ex argumento minus verosimili visum fuerit.

et colitur esse
primus,
F

iste videtur
secundus

DE SANCTO SENANO, CONFESSORE IN ANGLIA.

SEC. VII

Alius hic a
S. Senano
Ep. In s-
cathensi,

forte idem
cum eo, qui in
Armorica G
Martii colitur:

mentio in
Martyrologiis
Anglicanis,

B

De S. Senano Inis-cathensi Episcopo et Abbate in Hibernia tomo Martii ad viii ejusdem liem egimus. Eum Albertus le Grand, in suo de sanctis Armoricanis opere, eundem cum illo fuit, qui in parochia de Plou sane diocesis Leonensis Britanniae Armoricae vi Martii colitur: quod ibidem in commentario non satis probari diximus; et melius fundata conjectura censuimus, cultum S. Senani, de quo hic agimus, a Britonibus Cambris ad Britannos Armoricos transiisse, utrique enim communes fere Sanctos colunt. Ceterum nullum hactenus de hoc Senano, in antiquis nostris Martyrologiis, ne quidem ad hunc xxix Aprilis diem, mentionem fieri reperimus: tantum Martyrologio Anglicano utriusque editionis et Ferrarii Catalago cum brevi elogio inscriptus legitur, quasi mortuus anno dcix. Vetustior editio anni 1608 ita habet: In Septentrionali Wallia commemoratio S. Senani Confessoris; qui originem ex vetusto ac nobili Britonum sanguine ducens, spretis mundi vanitatibus, solitariam asperamque vitam in Septentrionali plaga Walliae ac territorio patris S. Venefridae duxit. Quem et ipsa S. Venefrida crebro invisere solita fuit, ac demum post mortem suam multis annis iuxta corpus ejus humata jacuit. Notat ejusdem Martyrologii auctor Wilsonus Acta S. Venefridae de hoc Sancto meminisse, uti et Lectiones de eadem Sancta in Breviario Sarisburiensi. Sed exemplar excusum anno mccccxcix nullam omnino mentionem offert. In Vita

verc S. Venefridae, quam circa annum mxxl. Rupertus Abbas Salopesberiensis scripsit, ita de illo legitur: Peractis vero omnibus, quae ad funus sive ad sepulturam pertinebant, in loco quo ipsa [S. Venefrida] petierat, cum maximo omnium planctu ac gemitu corpus humi est traditum. In eodem quoque caemeterio multi quidem et magnorum meritorum viri requiescunt. Sed et praeclearioris et majoris famae feruntur sanctissimi Confessores Chebius et Senanus, quorum prior ad caput illius tumultatus est, alter vero in eodem ordine, quo ipsa jacet, requiescit. Qui utique magnarum virtutum viri fuisse apud indigenas memorantur, eundemque locum ob Sanctorum adisse frequentiam, quos ad exemplum (et) vitae praesentis agonem illuc convenisse audierant. Extant adhuc in eadem provincia nonnullae in illorum memoria Basilicae, in quibus quantorum ante Dominum sint meritorum per crebra mortalibus miracula liquido manifestatur. Haec ibi. In ejusdem S. Venefridae Vita, quam Capgravius et Surius ediderunt, haec leguntur: Sepultaque est iuxta SS. Chebeum et Senanum. Alfordus in Annalibus Angliae, post mortem cultum fuisse ait a Danmonissive Cornubiensibus, apud quos et oppidum ac portum a S. Senano nuncupatum asserit, vulgo Senan dictum. Plura de hoc Sancto in Vita S. Venefridae licet dicere, si de aetate ac rebus gestis aliquid ultra jam dicta inveniantur, interim Alfordi iudicium secuti adscribimus eum seculo vii.

et in Vita
S. Venefridae
scripta circa
an. 1140

In qua templis
cultus et mi-
raculis clarus
fuisse
dicitur,
E

oppidum ab eo
nuncupatum
in Cornwallia.

DE S. GONDEBERTO MARTYRE, AVENNACI IN TERRITORIO REMENSI.

D. P.

SEC. VII

Cum fratre
suo S. Nivardo
Ep. floret sub
Childerico II:

de bonis fra-
ternis con-
tendit cum S.
Reolo Ep.

Remensis historiae auctor Flodoardus, qui x seculo Christiano scripsit ac floruit, brevem et accuratam satis nobis suggerit notitiam eorum, quae de sancto Martyre Gondeberto, Guntberto sire Gumberto antiquior certiorque memor in illius usque aetatem servavit. Docet autem imprimis fratrem germanum fuisse S. Nivardi, Remensium post Londonem Episcopi: qui Lando cum fuerit Sigeberti regis tempore, ut dicitur lib. 2 praecitatae historiae cap. 6. consequens est, ut ipse Nivardus ante annum dclviii quo Sigebertus obiit, inierit Episcopatum, quem utrum ad annum usque dclxxii superstes tenuerit, et censet Carolus le Coigne; an decennio citius vita functus sit, ut putant Sammarthani, quaerimus ad i Spot mbris, quo colitur. Satis est ex ductis constare quod tam ipse quam frater suus S. Gondebertus floruerint tempore Childerici II, paulo post S. Sigeberti mortem ab Austrasiis in Regem assumpti, cum esset annorum dumtaxat quatuor aut quinque puerulus. Erravit igitur qui sub Childerico III, Merovingorum Regum ultimo, adeoque post annum dccxliii, natos Gumbertum atque Nivardum censuit Stephanus Binet, in illius Vita Galliae scripta. 2 Mortuo Nivardo, Beatus Reolus, in Episcopatu jam positus (uti prosequitur Flodoardus lib. 2 cap. 10) magnam habuit contentionem pro rebus praemissi S. Nivardi Episcopi, cum Gondeberto Regis Optimate, ipsius Domini Nivardi fratre germano; dicente Gondeberto quod villae germani sui Nivonis Episcopi, tam de paterna quam de materna here-

ditate, quas Nivo moriens dereliquerat, ipsi jure legitimo deberentur. At contra Dominus Nivardus omnem rem suam pro animae suae remedio ad loca Sanctorum per sua instrumenta contulisset.... sed dum inter utramque partem haec contentio verteretur, mediantibus pacificis tandem personis, eo tenore ad pacem concordiae redierunt, ut Gundebertus ea quae ultra Ligim fuerant Emmae genitricis eorum, absque repetitione Reoli Episcopi vel agentium suorum, in sua reciperet potestate: reliqua vero quaecumque bonae memoriae Dominus Nivo ad loca Sanctorum per sua instrumenta delegavit, ad integrum ea Sanctorum loca perpetualiter, absque repetitione Gundeberti vel heredum suorum, cum Dei adiutorio possiderent. Unde conventiale quoque scriptum digestum apud nos, inquit Flodoardus, tamquam ecclesiae ipsius Remensis Presbyter, adhuc reservatur, utriusque partis assignatione roboratum: quod utinam extaret adhuc, addito Childericiani regni anno certius dirempturum controversiam, quam dicimus esse inter scriptores circa annum obitualem Nivardi, nosque propius deducturum in cognitionem ejus quoque temporis, quo S. Gundebertus martyr occubuit.

3 Interim satis liquet ex Flodoardo, hanc ipsius cum affine suo Reolo de fraternis possessionibus contentionem, non fuisse ex pravo aliquo affectu autum, quasi doluerit eas Deo consecrari: fuit enim ipsemet circa pius largitiones liberalissimus. Nam ut dicitur lib. 1 cap. 4, Basilicae Domnorum Martyrum Timothei et Apollinaris...

F
eaeque cum
ecclesiam par-
titur:

de suo dotat
ecclesiam SS.
Timothei et
Apollinaris,

A linaris... Dominus Gondebertus vir clarissimus, cum uxore sua Berta villam in pago * Vontise sitam, Pertas nomine, dedit. Præterea puellare monasterium Remis habetur situm ad portam quæ olim Collaticia, scilicet a conferendis mercibus, nunc Basilicaris vocatur,... quod monasterium Dominus Guntbertus vir illustris in honore S. Petri construxisse traditur : et Regale vel Fiscale vocatur, eo quod in Regali potestate usque ad moderna tempora fuerit habitum, inquit idem Flodoardus lib. 4 cap. 46. Denique Hincmarus Remensis Episcopus seculo ix, ut habet prædictus auctor lib. 3 cap. 27, scripsit Teutbergæ Abbatissæ Avennacensi, ostendens quod Nivardus Remensis Episcopus de rebus Remensis Ecclesiæ monasterium Altvillarense construxerit : et frater ejus de suis proprietatibus et quæ alii boni homines ad eundem locum dederunt, Avennacum extruxerit monasterium, quodque ad ecclesiam Remensem tradiderit, unde chartæ habebantur id aperte pendentes.

4 Est ultimum hoc (ubi corpus ipsius S. Gondeberti una cum corpore S. Berthæ uxoris requiescit et colitur, ut infra dicetur) inter Remos et Spennacum : in quo illa ad Remensem ecclesiam mancipatio, ab Hincmaro præ-tensa, non videtur fuisse agnita ; ideoque juri illi ambiguo diffidens Hincmari successor Dominus Fulco, (ut est apud Flodoardum lib. 4 cap. 47.) hoc monasterium vel Abbatiam ab Odone Rege concedi ecclesiæ Remensi per paginam præceptionis ipsius Regis obtinuit ; et pro confirmando eo huic ecclesiæ a Formoso Papa Privilegium Apostolicæ Sedis impetravit. Quare suspicari posset aliquis, etiam chartas ab Hincmaro allegatas in suspicionem suppositiones vocatas ab Avennacensibus : ex quarum documentis aut opinionibus de hoc ipso monasterio Flodoardus, loco jam citato, captam narrationem de S. Guntberto sic prosequitur : Præmissus itaque Dominus Guntbertus, relicta conjugē, maritima petens loca, illic etiam monasterium condidisse fertur ; ubi et a barbaris decollatus fuisse traditur. Relicta vero ipsius Domina Berta cœnobium puellare apud Avennacum, Domino sibi locum per Angelum demonstrante, construxit.

5 Quæ maritima loca appellat Flodoardus, in antiquis Actis max indicandis dicuntur gens habitans circa oras Altissalii. Quid si error scriptoris irrepserit scribendumque sit circa oras alti salis, id est, Oceani ? Ita satis esset ad Morinos aliosque tunc adhuc Barbaros Flandriæ hodiernæ populos ablegare Gundebertum, in intervallo leucarum circiter quinquaginta. Neque sane extra Francici imperii limites statuendum est monasterium, cui bona materna trans Ligerim sita, in ipsis scilicet Galliæ penetralibus, attribuit fundator suus, ut dicitur in Actis. Quod si placeat mordicus retinere Altissaliorum nomen, non ideo tamen excusare poteris San Remigiensem monachum, qui Sanctorum Gumberti ac Bertæ Acta stylo reformans cultiori, circa Scotiam Altissalios collocavit : licet eum secuti sint posteriori scriptores omnes, cum eisque Saussayus in Martyrologio Gallicano.

6 Scio quod S. Gondeberti ævo Hibernia insula, quæ tunc sola Scotiæ gaudebat nomine, fuerit Francis, etiam Austrasiis, nota satis ; eoque a Grimoaldo tyranno ablegatum Juniorem Dagobertum S. Sigeberti filium : sed hoc etiam scio totam eam insulam Christianissimam fuisse tunc temporis, ac veluti scholam virtutis et litterarum provinciis exteris. Altissaliorum vero nomen nusquam vel in Hibernia vel in Britannica Albania seu Scotia hodierna, aut in ullis occidui maris insulis prope vel longe a Scotia inveniendum, certus sum. Ubi ergo illud quæremus ? Utique in extimis versus Boream Austrasiæ finibus, ubi Frisones habitabant, barbara natio eademque maritima appellanda, non tantum pro ea parte quæ nunc Frisia dicitur, sed etiam pro tota Ultrajectina diocesi cis atque trans Isalam, propter sinum maris

eidem conterminum. Ibi scilicet etiamnum invenitur civitas, pro dialectorum varietate Altenzel sive Oldenzel dicta, antiqua Francorum Saliorum Sedes ; a quibus Saliis etiam hodie tota ad Isalam regiuncula, cujus caput Altisalia est, Zallandia, id est, Saliorum regio nuncupatur. Proximam his etiam finibus Saxonia erat, gentilis adhuc toto etiam ipsa ; ut pro alterutro nomine Frisiæ aut Saxonix, Scotiæ nomen potuerit obrepsisse imperitis.

7 Ubicumque occisus et primam humatus Gundebertus fuit, non diu relictum ibi corpus est. Postquam enim etiam illius uxor Bertha trucidata fuit, ut supra dictum est. Nepti Domni Guntberti, nomine Montix, quæ sceleris hujus consentanea fuerat, noctu vigilantia Domina Berta fertur apparuisse, eique præcepisse ut corpus Domni Guntberti ad hunc locum (Avennacensem videlicet) referre satageret, ac juxta suum funus collocaret, sicque ei peccatum consciæ necis suæ Dominus indulgeret. Quæ signum petens quo sibi dimissum id esse sciret, audivit, quod, mox ut jussa complisset, ex ejus ore vel naribus erumperet sanguis. Quod et impletum est, dum corpus Domini Guntberti juxta pignus Beatæ Bertæ reconditur.... Ad horum denique Sanctorum honorem et meritum demonstrandum, multa postmodum Dominus dignatus est operari miracula, quæ causa negligentix non habentur adscripta. De quibuslibet autem tribulationibus eorum congregatio Domini misericordiam per eorum intercessionem expetiit, misericorditer impensam sibi consolationem percipere meruit.

8 Hactenus Flodoardus lib. 4 cap. 47, prælucentibus SS. Gumberti et Bertæ antiquis Actis, ex quibus nec hoc omisit copiti præcitato inserere, quod Hujus Domine Bertæ corpus, post centum circiter annos inventum integrum ; plagæ vero ipsius ita tunc recenti affluere sanguine, acsi eadem hora viventi fuissent ingestæ : fortassis in argumentum illibatæ virginitatis : nihil enim prohibet suspicari, eandem persuasisse marito, ut ex priori conjugē jam liberas habens, novos ex se non peteret, sed consensu pari continentiam servaret. Facta sunt hæc circa annum dccc, ex qua tempore magis publicum cultum habere ceperunt beati conjuges Avennaci : et tunc credidim primum scriptam Vitam, quam optarem extare sinceram, prout eam habuit Flodoardus, tunc scribens cum sacra Divorum pignora, quæ propter Normannorum incursiones nono Christi seculo deportata fuerunt Remos, adhuc intra ecclesiæ S. Mariæ jacerent, debita veneratione privata. Jacuerunt autem ibi ultra an. dccccxlviii, in quo historiam suam Flodoardus finit, quique Artoldi Episcopi fuit xvii ; deinde vero a jam dicto Antistite post ternam Sanctorum revelationem factam Bernardo eundem, relata sunt Avennacum : et utrique Martyri (sicut dicitur in Vita S. Bertæ per monachum San Remigiensem exposita) Officium peculiare decretum institutumque fuit, et quotannis die festo Aveniæ celebratum, scilicet xxxi Augusti, quando solebant Lectiones de Translatione hæc recitari, dandæ a nobis i Maji, quia tunc ipsa solennius cum Octava colitur, de monacho jam dicti Artoldi anno dccccxli vita functi.

9 Extant ea Officia pro die utriusque festo, proque festorum Octavis et dicta Translatione, cum Antiphonis, responsoriis et orationibus ubique propriis, sed Hymnis pro B. Gumberto ex communi Martyrum acceptis. Specimen habet ex primis Vesperis, ubi ad Magnificat hæc Antiphona præscribitur cum subsequenti oratione :

Sanctus Gumbertus Francorum schemate clarus, Connubio junctus Berthæ spe proles habendæ, Lubrica terrenæ sprevit commercia vitæ, Conjuge consocia rapiens sibi regna superna. Horum participes mereamur adesse perennes.

Oremus.

Propitiare nobis quæsumus, Domine, indignis famulis

D Nepti consociæ necis suæ apparens S. Bertha,

* alias Monnæ et Muncix.

jubet requiri corpus mariti ac juxta se locari,

E

reseratur post 100 annos sepulcrum,

corpora seculo 9 transferuntur Remos et referuntur Avennacum seculo 10 :

E

officium proprium utriusque

AUCTORE D. P. * al. Vontise

extruit puellarum cœnobium.

sola uxor ibi fundatrix agnoscitur,

B

ipse aliud condidit, ubi occisus a barbaris,

circa Occanum apud Morinos,

C

aut apud Altissalios ad Isalam.

A mulis tuis, per S. Gumberti Martyris tui, qui in præ-
senti requiescit ecclesia, merita gloriosa, ut ejus
pia intercessione ab omnibus semper protegamur ad-
versis. *Similes fore sunt pro horis singulis Antiphonæ
et orationes aliæ, etiam in Officio de S. Bertha: ex quo
(ne gratis videar suspicionem movisse, de servata mutuo
consensu continentia) addo Responsorium post Capitulum
ad primas Vesperas, ex ritu Breviarii Benedictini sic
recitandum,*

RESP. Sponsa fuit Sponso conjuncta beata beato,
Par insigne animis, Gumberto Berta sodalis:

VERS. Prole tamen cassa, latet an sit et inviolata.

In Hymno autem mox subsequenti de eadem legitur:

Dehinc contemnens foetida mortalis ævi gaudia,
Pium convertit conjugem, sectantem vitam cœlibem.

10 Hæc ex libello dictorum Officiorum, una cum
Officio S. Tresani Martyris (cujus corpus etiam Aven-
naci est et colitur VII Februarii) impresso Remis anno
MDLVII, cura et expensis Ludovicæ de Linange Abbatis-
sæ, non tantum Latine sed etiam Gallicè, ad majorem
Sanctimonialium devotionem, dum quæ ecclesiastico
idiomate cantant ac recitant, eadem in margine vide-
rent materno sermone interpretata. Huic editioni si-
milis per omnia sit editio altera anni MDC ad S. Tre-
sanæ Vitam a Bollando citata, nescio dicere, nec magni
refert: potius ex prima illa editione observo, dictorum
Officiorum auctorem distraxisse in partes duas, quæ
primitus indivisa fuerat, conjugum Sanctorum historiam:
et quoniam ea quæ solum S. Gumbertum spectabant,
nequibant sufficere Lectionibus vigintiquatuor, quot ei
opus erat; primum ex Vita S. Nivardi fratris accepisse
nonnulla, et, mutato nomine, ejus germano applicuisse,
tum quædam ex Flodoardo particularia de monasterio
Remis extracto, denique de suo admiscuisse amplificatio-
nes: sed stylo tam diverso et connectione tam huius, ut
non valde difficile fuerit male divulsa rursum conuertere:
quod hic præsumpsi facere, segmentis illis hetero-
geneis ad Annotata rejectis, ne fidem nostrum habere
quisquam suspectam possit, aut sibi subtractum queratur
facultatem de insdem per seipsum judicandi.

11 Et hæc quidem usque post seculum novum ac di-
midium pura, deinde sic interpolata legebantur, donec
San-Remigiensis monachus aliquis, utramque Vitam
mutato stylo denno rescripsit, non sine mendis; mira-
cula quædam prius non scripta adjiciens, et ubi de morte
S. Bertæ agendum erat, crimen istud ab ejus privignis,
Gumberti filiis (quos credere volebat fuisse in rerum
natura) transferens in nepotes, quos S. Gumbertus ha-
bere potuerat ex duobus Fratribus, Baldino ac Theode-
ramno, apud Flodoardum lib. 2 cap. 7 nominatis ac
verosimiliter senioribus, et ante conjugium Eunæ pro-
creatis. Sed major apud nos Actorum et Flodoardi fides
est, privignos expresse nominantium: nec dignas judica-
mus Vitas istas, seculo forsitan XII scriptas, quibus
operis nostri molem augeamus; maxime cum nec ipsas
sinceras habeamus a Bellefortio, sed stylo per Guillel-
mum Dujatium Canonicum Regularem S. Joannis
Suessionensis mutato. Possunt ipsæ lingua Gallica legi,
iisdem typis et anno quibus supra, post prædicta Officia
impressæ. Quæ eandem tamen cum necdum satis amplè
viderentur, Stephanus Buiet, Societatis nostræ Scri-
ptor elegans æque ac pius, rogatu Franciscæ de Beau-
villier Abbatisæ Aveniæ, anno MDCXXV easdem
reformavit, et apposito ad mores formandos caractere
vehementer dilatavit, panegyrim potius texendo quam
historiam, quod satis hic fuerit indicasse. Gemino eoque
pretioso serculo servari corpora hic auctor indicat, nec
aliud quippiam ad historiam faciens, nisi hoc solum,
quod novissime anno MDCXXII recognita ipsa fuerint, ad
instantiam prænominatæ Abbatisæ, et mandatum Lu-
dovici Cardinalis a Lotharingia Remensis Archiepiscopi,
per Episcopum Briocensem, quodque ossa inventa sint
magno numero sana et integra.

12 Miracula utrique post mortem communia dabi-
mus legenda cum Vita S. Bertæ, cui adnexa sunt:
ipsum quoque Gumbertum dum adhuc Remis viveret
nonnullis clavis miraculis indicant Acta a nobis dan-
da. In Vita vero per San-Remigiensem monachum di-
latata, sigillatim ac protulæ describuntur quædam;
imprimis quando S. Gumbertus, Remis in puellarum
ecclesiam a se constructam causa orationis ingressus,
puellam toto corpore paralyticam et maxime vexatam
cruciatibus, quæ septimum ibi diem jacuerat, facta super
eam oratione sanavit. Et hoc quidem ita factum fuisse
potuit: sed quod præmittitur de ejusdem Sancti ibidem
orantis vultu divina luce collustrato, splendorem suum
amittit, accessione alterius prodigii de cereo divinitus
ter accenso, quasi illa cerri illuminatio miraculosa, quæ
duobus tribusve post Sancti mortem seculis contigit, facta
esset per radios ex illius viventis vultu procedentes.
Etenim de ea sic loquitur Flodoardus lib. 4 cap. 46.
Vidimus hic (in ecclesia scilicet hujus canobii) cereum
igne cœlesti ter quoque accensum: quem cereum
collata cera fecerant quidam cives Remenses, qui ad
visitanda nuper Apostolorum limina profecti fue-
rant. Ibidem dicit Flodoardus quod ipsum Regule mo-
nasterium Ludovicus Imperator Alpaidi filie, uxori
Begonis Comitis, dono dedit, eidemque sacro loco
immunitatis præceptum delegavit. Utique juxta fre-
quentem usum illius temporis: ast miraculum in dicto
Begone patratum, quo MS. Vita S. Gumberti conclu-
ditur, omni verosimilitudine caret. Quis enim credat
vicinæ S. Michaelis ecclesiæ tam humile extitisse ostium,
ut elato vertice ingredias Comes caput offendere de-
buerit: aut adeo furiosum hunc fuisse, ut ob ejusmodi
eventum illius ecclesiæ ruinam non tantum optaret ira-
tus; sed etiam missis postea ad demolitionem ministris,
impium votum in opus deduxerit, ideoque meruerit a
dæmone possideri, non liberandus nisi per intercessionem
S. Gumberti, ad amicos Comitis invocati.

13 Talibus ergo prætermisissis, ipsaque toto Vita tam
male compaginata valere jussu, contenti sumus de S.
Gumberti miraculis hoc solum scire quod habet Respon-
sorium Lectionis x, Per B. Gumbertum fiunt divina
mysteria, per orationes ejus cæci illuminantur, et
natali ejus dæmonia effugantur, et infirmi sanantur,
peccatorum indulgentia condonatur, et reorum vin-
cula relaxantur. Neque mirum si nihil certi auctor iste
recentior colligere potuit, de iis potissimum quæ viveus
gessit: horum enim memoria servari maxime debuisset
in primo per Sanctum fundato monasterio, hoc autem
videtur jam tunc fuisse desolatum cum scribebat ille:
certe pridem esse desiit, solumque nunc restat ibi aula,
sacellum et capella S. Patricii; uti legitur in Metro-
politana Remensis Breviario anni MDCXXX. Unica ibi
præscribitur Lectio et Officium simplex S. Gumberti
Martyris, pro XXIX Aprilis, auctoritate Ludovici Car-
dinolis a Lotharingia, tunc Remensis Archiepiscopi.
In veteri ejusdem urbis Cathedrali, nunc solum Colle-
giatæ SS. Thimothei et Apollinaris Basilica, antiquum
superest Martyrologium, quod vetustiorum quoque cul-
tum probat per hæc verba: Apud Aveniæ S. Gumi-
berti Regis. Regem dici existima, quod ipsos Franciæ
Reges vel consanguinitate vel affinitate attingeret. Melius
tamen Philippus Ferrarius, citato Kulendario Remensi,
Avennaci in Gallia S. Gundeberti Comitis et Martyris:
nam Comites dici aut etiam Duces, quarum insignis fuit
opulentia ac nobilitas auctoritasque in Regum veterum
aulis atque familiis, ab horum temporum usu minus ab-
horret; etsi alias non constet gessisse ejusmodi titulos,
tunc nequaquam ut nunc hereditarios. Ast quod eodem
die a jam dicto Ferrario iterum ponatur, In Scotia S.
Gumberti Martyris, crassa est ignorantia, nescientis
eundem qui Avennaci colitur, ipsum esse ejus Vitam
Gallicè exhibet Renatus Benedicti inter alias Sanctorum
Vitas; qui quidem ex jam recepto errore Altissalium
credidit

D
AUCTORE D. P.
Miracula
quædam
non recte
narrata,

E

propter mo-
nasterii a
Sancto fun-
dati desola-
tionem

F

cultus in
Remensibus
ecclesiis,

e' apud
Benedicti-
nos.

continet di-
visa per le-
ctiones
Acta,

sed interpo-
lata,

eadem po-
stea magis
amplificata
fuere sec. 12

et nuper
etiam Gal-
lice per Ste-
phanum
Buiet.

A credit vicinam Scotiæ insulam; nusquam tamen dicit, ex territorio Parisiensi ortum Gundbertum, quod ei in Notis affingit Ferrarius. Hugo Menardus et Gabriel Baccellius Martyrologio ac Menologio Benedictino eundem sic inscripserunt: Eodem die passio S. Gundberti Martyris; addit deinde Baccellius eloquium, in quo licet non dicat aperte fuisse monachum, ut talem tamen a se referri haud obscure indicat, quod ipsi comprobandum relinquimus.

VITA

Ex antiquis Officii proprii Lectionibus.

LECT. I
Sub Rege
Childiberto

u

b
L. II
nobilitate
et virtute
præcellens,

c
L. IV
a consanguineis sollicitatus ad nuptias,

d

L. V
p
uxorem ducit
S. Bertham,

f
L. VII
pro hereditate fratris contendit
cum S. Reola,

g
L. VIII

h

Tempore, quo gubernabat Francigena sceptris Rex potentissimus Childericus, cognoscitur extitisse vir sanctissimus Gundbertus *a*. Cumque hunc indolis vir caro nutriretur affecto, magno virtutum crevit augmento, et studiose divitias potavit Scripturæ. Erant autem consanguinei sancti viri nepotesque cuncti, nobilissimi primates, in palatio Regis degentes, aulicis disciplinis illustres, ac dispositione plurimarum rerum ferventes: de quorum prosapia beatus vir duxerat originem *b*. Generosus quoque animus illi inerat, tantusque decor ingenii in mente: ut in admirationem ipsius cuncti mirarentur. Sicut enim in florum pictura decor auriformis surgit, sic etiam in lineamentis membrorum surrexerat tota honestas virtutum, donec placens Deo et hominibus communem gratiam transcendens, mereretur inter primos Palatinos principatus honorem *c*. Qui cum jam de virtute conscendens in virtutem, ad perfectam devenisset ætatem: eripit allinium turba ad conjugis eum provocare contubernium, ne tanti carerent propæ ne parentis. Quæ vir Dei audiens, Christo in pectore gestans, non facile assensum præbuit: *d* optabat namque pie, casteque Deo servire, et de illis esse, qui non nubent, neque nubentur: sed sunt sicut Angeli Dei in cælo.

2 Pulsatus igitur affatibus, egregiorum parentum, multisque opprobriis maceratus, demum nocte quadam, ut fessum corpus dedit quieti, deficio nutu ostenditur ei, quo potentibus affinium turmis dare assensum intrepidus *e*. Copulatur itaque ei in conjugio inelyta puella, nomine Bertha, ab ipsis pueritæ annis soli Deo devota: nobilis quidem genere, sed nobilior sanctitate. Quæ quantis postmodum claruerit virtutibus, quantisque insignita sit divinis operantibus, nequit proferre ariditas imperiti sermonis. Ut vero conjuncti sunt divina dispensante gratia, tanta erga eos vis divini amoris excreverat: ut ultra humanum modum Deo se obsequendo manciparent *f*. Predictus vero miles Christi constantissimus, zelo pietatis armatus, positus quoque in terra, menteque habitans in cælo, [Christi coheredes] cupiebat heredes facere hoc in mundo possessionibus, paterno maternoque jure ipsi contingentibus: ut dignus quiret capere immutabile munus cum supernorum civium cohortibus. Post decesum itaque inelyti Præsulis Nivardi, germani scilicet sui *g*, optans prædia digne sibi contingentia dividere per Deo servientium contubernia, coepit exigere a fratrem subsequente municipiâ diversa amplæ hereditatis. Quo resistente, invitiusque quid largiente, ventum est ad conventicula nobilium, causa consilii quid ex hoc esset agendum. Dominus vero Gundbertus, gratia Dei plenus, dicebat quod germani sui villæ ipsi deberentur jure legitimo *h*. Econtra Archipræsul Dominus Reolus aiebat, Beatum Nivardum locis Sanctorum cuncta ad se pertinentia tradidisse *i*. Denique, dum inter partem utramque verteretur hæc contentio, mediantibus pacatis viris redierunt ad concordiam pacis: quatenus ut sæpe-

dictus & Gundbertus, ea quæ ultra Ligerim ex parte matris suæ, vocatæ *l* Emna, fuerant, perpetim absque ulla repetitione possideret *m*.

3 Cœpit vero mente versare, ingentique studio volvere, quo in loco monasterium construeret, quod possessionibus suis ditaret. Qui nutans ubi poneret finem voti, nocte quadam cum se sopori dedisset, ostenditur ei locus habilis Deo militantibus. Qui mox expergefactus, properat ad climata a Deo sibi ostensa, sciens se esse in margine cogitationis marginæ. Qui locus situs est in porta civitatis Rhemorum, quæ Collectitia olim vocabatur, scilicet a conferendis mercibus: nunc autem Basilicaris dicitur, eo quod circa se Basiliis dudum præ ceteris portis abundasse feratur; sive quod euntibus ab Basilicas in vico almi Remigii consistentes pervia fuerit *n*. Quia vero B. Gundbertus in porta, quæ fuerat mortis, struxit sedem omnium Patri, idcirco ab ipso qui dixit: Ego sum ostium: si quis per me introierit, salvabitur, et pascua inveniet, meruit audire: Euge serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui. Mirum autem in modum omnipotens Deus honestavit illum in laboribus suis: concessitque illi in loco eodem exercere opera miræ virtutis, deformia reformando, et debiliū compages refocillando *o*. Oratorium vero, de quo hæc prælibavimus, inibi construxit, et in honore sancti Petri consecrans, ex lanitore supernæ aula, fecit Patronum ipsius ecclesiæ *p*. Effectus itaque compos voti non minimis donariis locum ditavit; et ne inanis esset, Deo annuente præparata habitatio, sanctimoniales ibidem quamplurimas Domino servientes ascivit, sub norma sanctæ vitæ vitam agentes devotissimam *q*.

4 Tali tenore venerabilis virsacratissimam vitam ducebat, et mundicia cordis ac manuum pollebat: ut jure mereretur de illis esse, de quibus Dominus dicit: Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt *r*. Inter commilitones namque degens in aula regia, sanctis actionibus operam dabat, obsecrando, instruendo, virtutes innumeras exhibendo *s*. Cumque jam omnino mundum cum omnibus pompis ejus vellet relinquere, ac ardore peregrinandi extra patrios fines pedem vellet extendere: ut vere unus ex Dei cultoribus esse mereretur, quibus Dominus dicit: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Prædictam uxorem, quam duxerat, non ardore explendæ libidinis sed amore posteritatis, cum familia non modica, pari consilio deseruit: namque eadem illa sancta ac Deo devota femina corde gerebat, eodemque desiderio servabat. Gratia vero Dei habebat suum reñbitum in latitudine cordis sancti viri *t*: qui fretus auctore cœlesti, ubi audierat adhuc fervere errorem gentilitatis, illuc se intrepidus contulit. Illo namque tempore *u*, gens habitans circa oras Altissalii, gentili detinebatur insania. Itaque sanctus Domini ad illas properans partes, Dei fulgur munimine refulgebat magnarum virtutum decore: quia in eo vivebat Christus, dans illi in sancta Ecclesia hereditatem, et in tribus duodecim ei partem dividens: sicut in numero signatorum, quos liber Apocælypsis commendat *x*.

5 Permotus vero inspiratione divina, cum consilio ministrorum sibi obsequentium, inter efferas gentes coepit construere aliud monasterium, et de sumptibus, quos secum gloriosus Dei cultor attulerat, ditare eundem locum: inibique non modicata multitudine Deo servientium congregavit. Maximam namque partem amplæ possessionis, ex parte matris (ut prædiximus) sibi contingentis, tradidit eidem loco: ut exinde milites Christi alerentur, properes recrearentur, captivique pro temporum opportunitate redimerentur. Lætabatur itaque vir Deo

D
k
l
m
L. IX
Monasterium
extruit.

clarescit
miraculis

E
L. X
o

p

L. XI

q

L. XII

r

s
et cum
uxoris as-
sensu,

L. II

t

L. I

L. III

L. IV

u

abit ad
convertendos
infideles

x

L. V
ac novum
ibi mona-
sterium
condit,

L. VI

A Deo plenus in augmentatione gregis; et quasi gemellos fetus, ex uno latere germani caritate connexos, alebat; cornobitas videlicet Oratorii quod construxerat in porta Rhemensi, et illos de quibus nunc sermo est. Catervas vero, quas omnipotenti Deo adunaverat, cura pervigili custodiebat; ne lupo invisibilis aditum inveniret, quo ovile Domini ingredi, et aliquam ovium subripere valeret.

6 Ipse die noctueque in lege domini meditabatur, et saepe solus a frequentia hominum semotus in cubili cordis sui, aesi in horto deliciarum, precibus assiduus rogabat cœli et terræ Dominum, ut ad perfectionis culmen dignaretur perducere, quos videbat maligna fraude debacchari. Sed et quidam coloni circumadjacentium locorum, ægre ferentes quod vir Dei prædicaret vana esse simulacra quæ colebant, perditosque qui ea adorarent vel munera nefanda offerrent: invidia dictante conati sunt eum a loco, deifico sibi nutu ostenso, amovere *a*. Dum igitur quadam die in eodem monasterio summo Patri offerret hostiam laudis, circumseptus a perfidis *b*, detrahitur, flagellatur, loris durissimis alligatur, demumque ab uno adstantium gladio percutitur: et sic domino spiritum reddidit inclytus Dei miles Gumbertus, relicto mortalibus magnæ sanctitatis exemplo, virtutumque floribus in æthera evehctus, in celesti senatu triumphat cum Angelis laureatus *c*, donante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat cum Deo patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Sequentia ab interpolatore adjecta, et sensum interruptumpunt alias bene cohærentem, et certiori veritati repugnant, hoc modo: Idem vero venerabilis Pater educatus in aula prædicti Regis extitit (scilicet nati circa an. 634, adeo ut Gumbertus ejus pater vel avus esse potuerit) ut decebat nobilissimum cum venerando fratre suo Nivardo, postmodum futuro Rhemorum Episcopo. (quod verosimiliter prius fuit, quam Rex Childericus, quinquennis aut sexennis puer, ad regnum ab Austrasiis assumeretur) Beatus vero Reolus, qui post egregium Antistitem, scilicet Nivardum, sanctæ Matris Ecclesiæ Remensis suscepit gubernacula, dum prius Comes erat Campaniensis, habebat uxorem, videlicet Childerici Regis filiam, Beatorum Nivardi atque Gumberti neptem. Perperam ad verbum Flodoardi lib. 2 cap. 7, additur hic vox Regis, cum haud dubie S. Reoli socer Childericus, alius quidam ex Palatinis fuerit, multo senior. Etenim ipse Reolus ex illa sua uxore filium habuit Gedeonem, sub S. Nivardo factum monachum, prius quam ipse Childericus gignendis liberis operam dare posset, ut constat ex eodem loco Flodoardi. Vide Blondel *Genealog. Franc. T. 1. Seu præfert apolog. fol. iv.**

b Rursum visum est sequentia eximere, tumquam ab Interpolatore adjecta, cum textus originalis inconvincta distractione. Et ut altius efferret faciem tam splendide nobilitatis et lampadem clare micantem, non minus spirituali quam carnali fuit prosapia nobilis. Eximia indole se venustavit floridæ vitæ, et curavit exornare incrementa duleis infantie multimodi decoris genere, ac omnem pompam præsentis vitæ transtulit ad nobilitatem cœlestis patriæ *. Dulciter excoluit B. Gumbertus scientium edicta, ac legendi sedulitate acquisivit culmen scientiæ. Christi gratia implevit ejus pectoris ima: et dum contendit se illustrare mirabili decore et ornamentis scientiæ, fecit etiam experimenta virtutis in difficilibus rebus, et fluentia vastæ scientiæ extra illam ætatulam ebi-

cepta sunt verbotenus ex Vita S. Nivardi fratris danda 1 Septembris, et Gumberto applicata, uti et quædam sequentia.

c Iterum offendimur hac in portuna interpolatione, similiter ex S. Nivardi Vita hæc tracta. Cum vir inclytus Dei Gumbertus floreret in annis adolescentiæ, fama et gloria nominis illi accevit. Jamque jure fuerat donis sapientiæ honorandus, nectare virtutum refectus, actibus aptis conspicuus, flore dignitatis decorus, ac sanctæ vitæ propalator egregius. Subnixus namque erat veritatis fide, intentus compunctioni et orationi devotissimæ: continuus in legis scrutatione, nocturnis diurnisque vigiliis deditus, sollicitus instantia quotidiana in Deo militantium utilitatibus: in interventu strenuus, in universa morum honestate præclarus.

d *Sequentia ejusdem quoque furina sunt.* Quia audierat Dominum dicentem: Si quis venit ad me et non odit patrem aut matrem aut uxorem et cetera, non potest meus esse discipulus. Studebat autem incessu justitiæ, regredi ad summum bonum, quod amiserat paterno scelere, quod quasi in speculo considerabat, et ad principium, a quo digressus fuerat peccante primo parente, quod quasi comminabat in horrore nocturno, ut Deum deorum mereretur videre in Sion. Sciebat enim humanam naturam semper ad malum proclivem relictam esse, quæ æterna Dei præscientia Angelicis spiritibus concivis fuerat deputata: sed quia non tenuerat collatæ dignitatis proprium modum, læsam vulnere suæ iniquitatis tabescere.

e Tum hæc: Ipsi præcipitur quod corde revolvat, Domini verba dicentis, Relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Preveniebatur enim iudicis iram nuntiando futuros dolores, solo membra sternens, rigansque genas falsis guttis, illud mente revolvens, In omnibus operibus tuis memorare novissima tua. Fortassis autem hæc amicorum importunitas fuerit, urgentium ad secundas nuptias, quas auctor hoc loco multo dissimulare: non potuit autem idem facere cum fut narranda S. Berthæ cædes, putrata a privignis, filiis videlicet Domini Gumberti, atque ex prioris thoro: nisi malis cogitare eos prudem ante nuptias, in prima adolescentiæ lascivioris æstu, genitos fuisse; et hujus peccati penitentem Gumbertum, alieniorem postea se gessisse a nuptiis.

f Item. Vita denique eorum erat in exemplum omnibus in circuitu degentibus: quia urbs non poterat abscondi supra montem Domini posita, vallo justitiæ vallata: concursusque populi utriusque sexus ad eos non modicus confluebat: quia in eorum ore semper erat Christus, semperque salutaris vitæ monita resonabant: non quiverant frangi adversis terrenis, sed animabat eos amor vitæ æternæ, quæ Christus est. *Lectio vero vii sic incipit:* Prædictus vero Pater Gumbertus, miles Christi constantissimus, zelo pietatis armatus, ut illuminaret mentes mortalium et in divinis rebus intelligendis * priori intellectu altius erigeret, Domini obediens præcepto deserebat semper terrena, appetens cœlestia: nam juxta Apostoli vocem ejus conversatio in cælis erat. Sciebat enim scriptum, Homo ad laborem nascitur, et avis ad volandum. Ille nimirum avis erat, sed quasi carnalis homo sub onere * peccati laborabat, a quibus per Summi polorum gratiam gratuitam semotus erat, et sicut spiritualis dijudicabat omnia, ipseque a nemine judicabatur.

g *Lectionem auctor interpolando ipsa scripsit.* Post decessum namque inclyti Præsulis, Nivardi scilicet, adeptus est Principatum sanctæ Rhemensis Sedis prædictus Dominus Reolus, qui variis honoribus rerum auxit Dominum [Dei]. Tum viii *Lectionem sic*

* forte
plurum in-
tellectus

* an peccato-
rum.

L. XII
tandemque
occiditur ab
impetibus.

z

a
L. VIII

b

c

D

E

F

A *orditur* : Germanus vero antedicti Præsulis Dominus Gumbertus, optans etc.

h *Idem inutiliter jam tertium idem inculcat*. Non hoc quoque aiebat fastu caducæ pompæ, sed amore cœlestis patriæ, ut possit populo qui nascitur et nascetur prodesse et generationi venturæ. *Itaque etiam hæc verba eliminamus a contextu*.

i *Tum hæc*, Et ubi ipse tradiderit, legitur in Vita S. Nivardi : *utinam vero hæc extaret pura et simplex ! Num prius quam hæc Acta interpolarentur, interpolata quoque ipsa fuit verbis iisdem aut fere iisdem quæ supra ad litt. a. rejecimus*.

k *Hic quoque, ut in toto Officio, additur vox Pater, quam non credo primi auctoris esse*.

l *Flodoardo Emma, interpres Francus Eime ; pro qua Binetus posuit Aynce, id est, Amata*.

m *Addit Interpolator, O virum per omnia dignissimum, qui in gregis Christi erectione magno se affecerat labore!*

n *Interpolator hæc eadem sic amplificat, insulse satis more suo ; Hæc namque porta quæ quondam otillis fuerat caducis, versa est in portam quæ saneta. Ecclesia est : quæ linquentibus inepta deformitatis tenebrositatemque erroris, jannam meruit habere filium summi Regis*.

o *Ex hinc pro ix lectione tale additur principium* : *Ista multaque gessit sanctus Pater Gumbertus, dispensante Rege omnium, sedens cum Rege David in consolatoria porta : erat enim multæ mansuetudinis et pietatis, et cum Job, videns se superiorem in tribunali et judiciali porta, quia erat vir simplex et rectus et timens Deum et recedens a malo : sed et cum Daniele, cernens se esse in porta, quia iudicium Dei diligens merebatur audire secreta cœlestia*.

p *Descripsit Flodoardus lib. 4 cap. 46, ex hac Vita verba de situ monasterii hujus ; deque suo adjecerat, quomodo Ludovicus Pius illud dederit filix Alpheidi, et per eam vel ejus filios Lætardum atque Ebrardum ipsum pervenerit ad jus ecclesiæ Remensis ; quæ interpolator hic addere voluit et implere Lectionem x, ab his verbis incipiens : Quod monasterium vocatur Regale etc.*

q *Ejusdem esse videntur sequentia*. *Omni tempore fundebat preces cum omni sancta caterva ibi congregata ad Dominum, ut quirent spolia callidi hostis a mentibus suis distrahere, officium sanctæ obedientiæ devote adimplere, et ad ipsum qui factus est patri obediens usque ad mortem pervenire. Deinde Lectio XII sic inchoatur. Venerabilis namque pater tali tenore etc.*

r *Hæc deinde subjiciuntur*. *Omni quoque populum ad se confluentem, ad fidem Domini nostri Jesu Christi, ut fidelis plantator et devotus rigator animabat ; et ut magnificus prædicator sanctis monitis et divinis eruditionibus instruebat : et ut bonus pastor moribus saeris et magna concordia pacis assidue custodiebat sub protectione Dei. Paterna sollicitudine vigilans et custodiens vigilias noctis super gregem Domini, observabat ne in sanctum ovile summi Patris insidiator lupus irrumperet. O quam mira dispensatione sanctus Pater ostendebat in actibus suis utramque vitam, activam scilicet et contemplativam*.

s *Hactenus Lectiones pro die ipsa festi pro die autem ejusdem festi octava rursus duodecim Lectiones ordinantur hoc exordio. Igitur vir Deo plenus S. Gumbertus cum jamomino*.

s *Lectio II tota Interpolatoris esse videtur, his verbis concepta* : *Respiciebant ergo utrique mente cœlestem Hierusalem gloriosamque civitatem Sion, cujus plateæ sternuntur auro mundo, et ejus mœnia extant pretiosissimis margaritis ornata ; et recordabantur supernæ societatis sanctorum Angelorum hominumque beatorum, optantes eorum interesse agminibus beatæ visionis, ideoque dicentes, Quando veniemus et apparebimus antea faciem Domini ?*

t *Hæc verbo, quæ ex Lectione II retinemus tamquam auctoris primi, uti nullam habent connexionem cum verbis interpolatoris jamjam relatis, ita cum fine Lectionis III optime connectuntur, si tollas intermedia, ex Flodoardo lib. 1, cap. 4, quantum conjicimus, accepta*. *Jam prædia amplæ hereditatis illis contingentia, antequam Dei dispensante gratia a se invicem separarentur, non solum ad cœnobium, quod pariter herile construxerant variisque donariis dotaverant, contulere ; verum etiam cœnobio Sanctorum Timothei et Apollinaris, quod situm est in suburbio S. Remigii, ad augmentum vicinis Fratrum inibi digentium, villam eum appendicibus suis, quæ sita est in pago Vontuensi nomine Villare, ob animarum remedium et cœlestis patrie desiderium, dederunt. Abjectis itaque terrenis, soli Deo placere gestiens, peregrinationis aggressos est iter. Flodoardus antiquum villæ nomen expressit Pertas. Interpolator nomen suo tempore usitatum, estque hodie etiam juxta Mappas Villers vulgo dictum, sub oppido dicto Vertu, ut Vontuensi pro Vertuensi hic scriptum videatur*.

u *Addit Interpolator, ut scriptum reperimus*.

x *Rursum Interpolatoris hæc esse videntur* : *In vigore vero bonitatis sanctus Pater devenit ad locum sibi a Deo destinatum, ut in eo doceret quæ sunt Christi. Non enim frustra locutus est eum suis prædicatoribus Dominus dicens, Ego vos elegi de mundo ut eatis et fructum afferatis et fructus vester maneat. Hæc in fine Lectionis IV, sed et in sequentibus vereor ne nonnullæ adjecerit idem Interpolator, quæ non ita facile esset a ceteris severare, ideoque hic retinenda fuere*.

y *Turbant adhuc contextum hæc quæ eximimus : ex conditione primæ naturæ, qua mors introivit in orbem terrarum, grassante invidia, et propter quam addita est stirps humanæ propaginis legibus mortis, quam cum macula invidiæ damnavit nota perfidiæ*.

z *Item hæc : Naturalis siquidem providentia est male errantium, auferre de medio probitatis testimonium. Tum Lectio VIII sic inchoatur : Cum jam Dominus sæpe dicto Patri decrevisset mercedem tanti laboris reddere, et ad consortium Sanctorum suorum perducere, dum quadam die etc.*

a *Dubitari posset an hic indicetur, quod S. Gumbertus Sacerdos fuerit, et de ipso altari abstractus sit a barbaris. Nihilominus, quia de sacris Ordinibus ab eo susceptis nulla usquam mentio, per hostiam laudis magis hic solam psalmodiam intelligere : nec tamen vel ex hac consequi dicam monachum fuisse : quia nihil mirum est fundatorem monasterii cum monachis interesse psalmodiæ, iisque convivere, et sua temporalia bona interim pleno jure disponere, sicut hic S. Gumbertus usque ad finem fecisse videtur*.

b *Hanc conclusionem haud dubie ordinavit is qui ex communibus SS. Gumberti et Berthæ Actis, hanc partem exemit amplificavitque ; ut quæ de solo Gumberto erant, pro diei geminæ Officio sufficerent*.

DE S. LEONE EPISCOPO, EX INSULA SAMO VENETIAS TRANSLATO.

G. H.

XXIX APRILIS.

Corpus S.
Leonis Methamaucensis delatum.Gesta ejus a
Petro de Natalibus scripta.Miraculis
claruit.in insula
Samo.Corpus a
Venetiis ablatum.

Methonem,

Zacynthum

Vegiam.

Inter vicinas Venetiarum urbes olim Episcopales perierunt duæ : scilicet Methamaucum, et contracte Methaucum, seu Meduacum, vulgo Matamocho, cum floreret Ducis Veneti Sedes, unde portus profundissimus nomen habet. Hanc urbem vastavit inundatio anni millesimi centesimi primi : ideo Sedes Episcopalis Fossam-Clodium, vulgo Chiozza fuit translata. At corpus S. Leonis, cum in dicta urbe Methamauco summa cum veneratione ante quievisset, translatum est in urbem Venetam ad monasterium S. Servuli Martyris ; in cujus ecclesia, una cum hujus Sancti corpore, quiescit : de quo Servulo latius agitur xxiv Maii. Altera urbs, quæ intercidit, est Æquium, in Marchia Tarvisana et insula Æquilia, quæ modo Isola destrutta appellatur : cujus loci Episcopus fuit Petrus de Natalibus, ante Plebanus Venetiis in Ecclesia sanctorum Apostolorum, cum scriberet Catalogum Sanctorum, quem absolvit anno mcccclxxi. Hic potuit optime assequi, quæ de S. Leone Episcopo scripsit lib. 4 cap. 101, eaque inde hic damus, et sunt hujusmodi :

2 Leo Episcopus, in Græciarum partibus natus, omnia in seculo abdicavit pro Christo, crucemque ejus tollens, etsi non corpore, Martyrium passus est animo. Qui etiam in vita sua miraculis claruit : nam mulierem a gravi corporeo languore sanavit : et in Samo insula in pace quievit. Cujus corpus dum inde Græci navigio transferre nixi sunt, inde se nunquam movere potuerunt : donec corpore, quod amoverant, suo loco reposito, abundi facultatem obtinuerunt. Post multum vero temporis Venetorum naves in ipsius insulæ portu degentes, corpus Sancti in ejus solennitate, quæ tunc Venetiis ibi existentibus contigit, videlicet in Kalend. Maji, devotius visitarunt : Missaque solenniter celebrata inde discedere curaverunt. Exeuntes quoque portum, exorta subito tempestate, redire coacti sunt : post morulam vero mari sedato iterum exierunt, iterumque adversantibus ventis retrocedere compelluntur. Tunc communi consilio habito, sanctum corpus inde levantes, ad navem deduxerunt ; et continuo omni tempestate propulsa, flante vento prospero, devenerunt Methonem. Ubi vox de cœlis insonuit, inquit : Hoc est corpus Episcopi Leonis. Inde venientes Zacynthum, visa est aquila alis extensis super corpus excubare, quæ illos ad ultracedendum signo monstravit alarum. Dumque aliæ naves tempestatem et naufragium ac pene præcipitium paterentur ; sola illa, in qua sanctum corpus quiescebat, illibata permansit. Et quoties luminaria circa corpus accensa flante vento exstinguebantur, toties per seipsa divinitus accendebantur. Venientes autem ad portum Vestis, ab Episcopo loci ipsius visitantur. Qui cum aliquid ex sacris reliquiis obtinere precibus aut pretio minime potuisset, aquam tamen lotionis sacrorum membrorum impetravit. Celebrataque Missa, cum corpus aqua diluisset, et ex ipsa euidam languenti Presbytero in potum dedisset ; mox ille sanatus, qui ab aliis delatus fuerat, incolumis ad ecclesiam suam perrexit. Tandem Venetias nautæ illi applicantes, Leoni Methamaucensi Episcopo corpus concesserunt ; qui ipsum cum summo gaudio percipiens honorifice, condidit. Ubi et cæcus illuminatus fuit : et æger manum habens aridam, sanitatem recepit. Processu vero temporis, Methamauco a mari submerso, corpus illud ad monasterium S. Servuli Martyris translatum est : cujus festum agitur in Kalendas Maji.

3 Huc usque Petrus de Natalibus, quem varii descripserunt, ac primo Richardus Wifordus in suo Martyrologio, Anglicana lingua Londini sub annum 1608 excuso, qui ad hunc xxix Aprilis ista habet : S. Leonis Episcopi in Græcia, qui sanctitate vitæ ac magnitudine miraculorum potissimum a morte excelluit. Antea Grevenus in suis additionibus ad Molanum istu excerpterat : Leonis Episcopi et Confessoris, qui in Samo insula primum quievit, ac dein Veneti illuc applicantes, miraculis admoniti, Sancti corpus secum asportaverunt. Est Samus insula maris Ægæi, non procul Epheso Ionix urbe, et est in ea ejusdem nominis civitas olim Episcopalis, ut ibidem Leo videtur Episcopus fuisse. Claruerunt in eadem insula SS. Gregorius, Theodorus, et Leo sub Constantio Imperatore, e militibus Confessores Christi, de quibus agit idem Petrus de Natalibus lib. 7 cap. 106, et sub finem ista habet : Processu temporis duo ex ipsis corporibus a Venetis dicuntur fuisse inde levata, scilicet Gregorii et Theodori, et Venetias ad monasterium S. Zachariæ delata. Leonis autem corpus apud Samum adhuc habetur. Colantur hi Sancti die xxiv Augusti : unde ab hoc ultimo Leone alium hunc Leonem Episcopum arbitramur, licet quo tempore floruerit, non indicetur.

4 Ferrarius eundem celebrat in suo Catalogo generali, et Episcopum Methonensem facit. Methone autem urbs est maritima Peloponnesi, in ora Messenia, olim sub dominio Venetorum, his a Bajazetho secundo Turcorum Imperatore erepta : ad quam nautæ cum corpore oppulerunt, quod ibidem voce celesti honoratum dicitur : inde navigarunt ad insulam maris Ionii Zacynthum, ac dein ad aliam insulam Vegiam, pro qua creensum Vestis. (Sunt hæc duo loca etiamnum dominio Venetorum subjecta) atque ita tandem Methamaucum et Venetias sacrum corpus delatum fuit.

Methamaucum et Venetias delatum.

Memoria in fastis, E

an Episcopus urbis Sami

ubi alius S. Leo floruit ?

non fuit Episcopus Methonensis. F

DE S. WILFRIDO SECUNDO, ARCHIEPISCOPO EBORACENSIS IN ANGLIA.

CIRCA AN.
DCCLXV
XXV APR.

Duo ejusdem familiar et nominis, doctrinæ et virtutum splendore illustrarunt Angliam, ambo Wilfridi appellati et Archiepiscopi Eboracenses, ambo post vitam sancte peractam sepulti in monasterio Ripponensi, in limitibus Septem-Aprilis T. III

trionalis et Occidentalis Ducatus Eboracensis sito. Mortuus videtur senior Wilfridus anno dccx, die xxiv Aprilis, sub quo junior Wilfridus, de quo hic agimus, videtur sanctis moribus instructus, et dein S. Joanni Beveriacensi, postmodum Archiepiscopo Eboracensi, commendatus.

A *comendatus. Porro, ut narrat Thomas Stubs, in Actis Pontificum Eboracensium, cum Joannes adhuc auditorium regeret, multae sanctitatis et scientiae plures habuerat discipulos : de ipsis, postinodo ad Pontificatum assumptus, electissimissacris ordinibus mancipavit, et ad reverendissimum sacri altaris ministerium dignos Deo cooperatores promovit. Ex quibus enumerantur Anglorum Doctor Beda, Herebaldus, et Brithnunnus, ac dein additur : Claruit etiam inter eos venerabilis memoriae Wilfridus junior, qui in tantum iocrito sanctitatis excrevit, ut eum B. Joannes praeter ceteris eligeret, et se vivente Archiepiscopum Eboraci Ecclesiae pro se ordinaret. Cum enim B. Joannes ad ultionem usque senectutem Ecclesiam Eboraci gloriosissime rexisset, et administrando Episcopatu minus sufficeret, electo et ordinato pro se, cum totius Cleri et populi unanimitate, ad Sedem Eboraci Ecclesiae Wilfrido Capellano, Presbytero suo; ipse in monasterium suum quod apud Beverlacum fundaverat secessit; ibique quatuor annis in Angelica conversatione degeos, miraculorum gloria insignis, Nonis Maji feliciter vitam finivit anno dccxxi. Hinc Thomas Stubs : quae apud Venerabilem Bedam, lib. 3 Historiae Ecclesiasticae gentis Anglorum sub finem capitis 7, ita leguntur : Mansit Joannes in Episcopatu annis triginta tribus, et sic caelestia regna conscendens, sepultus est in porticu S. Petri in monasterio suo, quod dicitur in silva Deirorum, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo vicesimo primo. Nam cum praeter maiorem senectutem minus Episcopatu administrando sufficeret, ordinato in Episcopum Eboracensis Ecclesiae Wilfrido Presbytero suo, secessit ad monasterium praefatum, ibique Deo digna conversatione vitam conplevit. Postea idem Beda capite ultimo suae historiae enumerat Episcopos, qui anno septingentesimo tricesimo primo adhuc in vivis erant, et inter cetera scribit ista : At vero provinciae Northanhymbrorum, cui Rex Ceoluulf praest, quatuor nunc Episcopi Praesulatum tenent : Wilfrid in Eboracensi Ecclesia, Aethilwald in Lindisfarrensi, Acca in Hagulstadensi, Plechthelm in ea quae Candida-casa vocatur.*

B *2 Joannes Mabillon in Appendice ad partem 2 seculi 3 Benedictini, habet fragmentum de Pontificibus Eboracensibus, carmine heroico scriptum seculo Christi viii, ex quo de S. Wilfrido ista excerptimus.*

Presbyter egregius successit jure Joanni Wilfrido, heres patri dignissimus almo

C *Qui prius Euborica fuerat Vice dominus et Abbas : Postea sed magno meritorum culmine fretus, Pontificis summi condignus sumpsit honorem, Ornavitque gradum meritis et moribus almis. Plurima nam titulis sanctae ornamenta venustis Addidit Ecclesiae, rutilo qui vasa decore, Apta ministeriis argentea jure sacratis Fecit, et argenti laminis altare Crucesque Texerat miratis : nolensque abscondere gazas, Prudens Praesul eas divino impendit honori. Hinc pius Euborica faciens Antistes in urbe, Ecclesias alias donis ornavit opimis. Nec minus ille pio curam de corde gerebat, Multiplicare greges, Domini praecepta secutus, Doctrinae monitis exemplis atque coruscis. Hos mentis dapibus, illos sed carnis alebat : Hos fovet aethereis, illos carnalibus auget, Ore manuque simul donorum largus, utrisque Rem pietatis agens, duplici moderamine Rector, Omnibus acceptus, venerandus, honestus, amatus. At sua facta bonus postquam compleverat ille Pastor in Ecclesiis, specialia septa petivit, Quo servire Deo, tota jam mente vacaret : Contemplativae seseque per omnia vitae Dans, mundi varias curasque reliquit inanes.*

et pro illo vivo Archiepiscopus Eboracensis ordinatus,

vivebat adhuc anno 731,

Encomium vitae sec. 8 scriptum,

templum exornatum :

populus instructus :

vita contemplativa assumpta,

Et quamvis ipso resideret corpore terris,
Attamen ex omni jam mente manebat olympo,
Pervigil expectans caelestis praemia vitae :
Tempore quae certo, vita praesente peracta,
Sumpserat Angelicis caelo transvectus in ulnis.
Hic Pastoralis posuit dum pondera curae,
Tradidit Egberto venerandae jura Cathedrae,
Quem sibi Pontificem fecit succedere summum...
Rexit hic Ecclesiam triginta et quatuor annis.

D

*substitutus
Egbertus,*

anno 734:

3 *Idem hic Egbertus dicitur Simeoni Dunelmensi in Historia de Regibus Anglorum, et Rogerio Hovedeno par. 1 Annalium, in pace Christi requievisse anno dclxvi, xiii Kalend, Decembris, xxxiv anno Episcopatus sui, quem proinde suscepisset anno nccxxxiv. Idem tamen Dunelmensis et Hovedenus de suscepto Episcopatu Egberti ista scribunt : Anno dcccxxxv Egbertus Eboraci Antistes primus post Paulinum, accepto ab Apostolica Sede pallio, genti Northanhymbrorum in Archiepiscopatum confirmatus est. Beda Doctor obiit in Gyrvum. Verum potuit S. Wilfridus deposuisse pondus Pastoralis curae, et jura suae Cathedrae tradidisse Egberto fratri Regis, anno dcccxxxiv, qui suam Confirmationem solum acceperit anno sequenti dcccxxxv, quo etiam obiit Venerabilis Beda die xxvi Maii, ut ad dictum diem plenius dicitur. Malmesburiensis lib. 3 de Gestis Pontificum Anglorum, asserit Wilfridum tempora Bedae transcendere. Eodem modo Westmonasteriensis observat post Bedae obitum, Wilfridum in Eboraco Episcopum superfuisse. Lucas Dacherius tomo x Spicilegii edidit secundo loco sub hoc titulo Martyrologium, quod Beda heroico carmine composuit. Verum quia dictus Wilfridus inter paucos sanctos Patronos Northumbriae proponitur, potuit Beda similem conceptum habuisse, imo tale Martyrologium inchoasse, quod aliis relicto nomine Bedae perfecerit, eo modo quo Martyrologium aliud Bedae a posteris sub ejus nomine editum fuisse alius indicavimus. Sed esto, aliis supplerit, plane antiquum est hoc metricum Martyrologium, quod acceptum est ex caenobii S. Remigii Remensis apographo, exarato manu Bertigarii monachi Ebbone Archiepiscopo, ergo saltem ante annum dcccxli, quo fuit Ebbone Sede sua pulsus. Sunt autem in dicto Martyrologio pro mense Aprili solum quatuor Sancti expressi, scilicet SS. Georgius, Egbertus et uterque Wilfridus : ex quo licet concludere hunc secundum Wilfridum ab obitu claruisse variis miraculis, ut mox inter Sanctos primarios fuerit habitus. Dies obitus assignatur in Kalendas Maii sive xxix Aprilis, et his versibus exprimitur :*

E
*superfuit
post obitum
S Bedae,*

*inscriptus
ad 29 Aprilis
antiquo
Martyrologio
metrico :*

F

Wilfridus Ternis superam penetravit in aulam,
Tempore posterior, non morum flore secundus.
Eundem diem xxix Aprilis, assignat Florentius Wigorniensis ad annum nccxlv, quo eum e vivis caruisse tradit, atque ita post Episcopatum depositum tamdiu vitam contemplativam egisset. Simeon etiam Dunelmensis et Rogerius Hovedenus ad annum sequentem dcccxiv et diem xxix Aprilis, osserunt a quibusdam obitum S. Wilfridi referri, ac videantur Wigorniensem ejusque sequaces indicare. Richardus Wilsfordiensis, in Martyrologio Londini anno mvi Anglico idioma exarato ad eundem xxix Aprilis, ista habet : Natalis etiam S. Wilfridi Junioris, qui fuit quoque Archiepiscopus Ecclesiae Eboracensis. Edwardus Mathew in Fastis Anglo Benedictinis natalem hujus S. Wilfridi celebrat ad diem ix Maii, nulla sui facti data ratione : quem interim sequitur Joannes Mabillon in Notis ad praedictum carmen de Archiepiscopis Eboracensibus. Verum ipsemet Eduardus in Indicibus et in Addendis refert eundem ad hunc xxix Aprilis, et sic tacite revocat ante a se scripta.

*et abis aucto-
ribus,
quasi obis
set an. 734*

*corpus in
monasterio
Reponens a
S Oswaldi
inventum,*

Februarii,

A *Februarii, ista num. 15 traduntur.* Diœcesim suam Oswaldus opportunis temporibus peragrans, quidquid elicere poterat in moribus suorum oculos summi Dei offendere, paterna castigatione corripere atque corrigere satagebat. Hæc agentem contigit vice quadam venisse Ripum, ubi Beatus quondam Wilfridus, nobili constructo monasterio, meruit sepeliri. Locus tamen a barbaris olim magna ex parte dirutus, latibulis tunc ferarum fuit accommodus. Illic enim pervigil in orationibus noctu persistens, divina revelatione didicit ipso loco Sanctorum corpora condita esse; quæ investigans cum nominibus singulorum procul dubio inveniret. Facto autem mane cum terram foderent, Sanctorum corpora cum tabula hæc continente reperta sunt. Hic requiescit S. Wilfridus Antistes Eboracensis, et reverendi Abbates Tilbertus, Botwinus, Albertus, Signedus, atque Wildenus. Reliquias autem repertas interim loco apto collocavit. Postmodum vero corpus S. Wilfridi in feretro decenter aptato cum reverentia condidit; utpote quem Magno Wilfrido, illius loci fundatori, consanguinitate junctum noverat. Corpus

namque majoris Wilfridi a S. Odone Cantuariensi Archiepiscopo dudum translatus fuerat. Locatis itaque in feretro reliquiis, Wigorniam cum magno honore transmissit. *Hæc ibi.*

5 *Memoria translationis S. Wilfridi junioris inscripta est Martyrologio Anglicano Wilsoni ad diem x mensis Februarii. At commemoratio B. Wilfridi secundi hujus nominis Episcopi Eboracensis in Anglia inscripta est ad diem ix Maii, Martyrologiis Benedictinis Menardi et Bucelini. Quinque Abbates, quorum corpora una inventa fuerunt, videntur præfuisse in ipso Riponensi monasterio: ex quibus Botwinus, Dunelmensi Botuone, mortuus est anno DCCLXXXVI, et Albertus anno DCCLXXXVII, cui tunc Signedus Dunelmensi Sigred successit. Horum quinque Abbatum nomina Edwardus Mathew Anglo-Benedictinis Fastis ad xii Maii inscripsit in Addendis, et appellat Beatos Abbates. Menardus et Bucelinus Sanctos Abbates, at solum supra reverendi Abbates vocantur: quo etiam titulo honorant Botuone Dunelmensis et Hovedenus. Interim divina revelatione didicit S. Oswaldus ipso loco Sanctorum corpora condita esse.*

AUCTORE G. H.

memoratur
10 Febr.

et 9 Mail.

An 5 Ab-
bates cen-
sendi Sanctis
adscripti?

a quo Wi-
gorniam fa-
cta Trans-
latio,

B

DE B. AVA VIRGINE, DONONII IN HANNONIA.

E

D. P.

SEC. IX.

Mentio in
Martyrolo-
giis,

cultus in
canobio
Dononiensi,

ubi prima
præfuit S.
Ragenfredis,

ad cujus
sepulcrum
Ava rece-
pto visu se
Deo offert,

D e B. Ava ad xxix Aprilis Ferrarins, Menardus, Molonus, Saussayus, Miræus et Wion agunt: quo die et memoria ejus in vetusto Dononiensis canobii Martyrologia consignatur his verbis: Dononii festivitas S. Avæ Virginis. Est vero Dononium, vulgo Denain vel Doneng, pagus ad Scaldim fluvium, secundo milliari a Valencenis urbe Hannoniæ situs: in quo sanctimonialium monasterium est; quod B. Aldebertus Comes Austrobandiæ, ejusque conjux S. Regina, Pippini Regis Galliarum neptis, fundarunt; S. Ragenfrede, eorum filio, prima illic Abbatissa constituta. Unde Baldericus lib. 2 cap. 28 Chronici Cameracensis, ita scribit: In vico Duneng B. Rainfredis ex sui juris rebus cellam fundavit, et sanctimonialibus constitutis ipsa etiam Abbatissa regimonium duxit. At B. Ava, quia extructum recens monasterium non parum auxit, velut altera Dononii fundatrix habetur. Vitam, ex monumentis Ecclesiæ Dononiensis, breviter hunc in modum, in Natalibus

C Sanctorum Belgii, Molanus refert: Erat opibus affluens, sed Dei judicio cæca, ad declarandum S. Ragenfredis meritum. Cum enim multa Sanctorum loca, visum expetens, donatione honorasset; tandem ab Angelo monetur, ut pro visu recipiendo sepulcrum et reliquias S. Ragenfredis non negligat. Obtentio autem lumine, prædia sua, servos, ancillas et omnem sui juris suppellectilem ad sepulcrum S. Ragenfredis obtulit. Ecclesiam S. Mariæ meliorari, et ad eam beatas medicæ suæ reliquias transferri fecit. Ibi etiam sacro velamine assumpto, usque ad finem vitæ Deo militavit, et locum sepulcri in ecclesia S. Martini, cum Sanctis Dei inibi tumulatis, promeruit. His similia in Sacris Reliquiis Solitudinis Simon Martin habet: et contrariora Saussayus in Mar-

tyrologia Gallicano. Fans omnium Lectiones sunt ad 11 Septembres recitari Dononiæ solitæ, quando recolitur Elevatio S. Ragenfredis, curante B. Ava facta: nos autem de ipsa agemus viii Octobris, quæ præcipua solennitas est et sanctæ mortis anniversaria. Quia vero dicta elevatio contigit ante irruptionem Normannorum, factam anno DCCCLXXXI; et S. Ragenfredis, ex nepte Pippini Regis nata, post annum DCCC adhuc vixit; omnino ad nonum seculum, et quidem aliquo usque provectum, Beatæ hujus spectat obitus: de qua in Calendario Breviarii Dononiensis sic notatum Molanus invenit: Sancta Ava. Sicut pro defunctis. Nec peculiare, inquit, aut singulare huic loco est pro ea orare quæ inter Sanctas, quamvis præter canonizationem, honoratur: sed alibi etiam observatur, circa Walbertum, Pipinum, Idubergam; non tamen absque Doctorum quorundam admiratione et tacita contradictione. Est ea contradictio sane non omnino injusta, non tamen prorsus necessaria: quandoquidem ejusmodi consuetudo, cepta statim ab obitu, cum necdum sanctitas talium certa esset atque probata, post ejus certitudinem non debuit necessario aboleri: et ejusmodi preces, ex intentione eas persolventium, præsent defunctis reliquis ex eorum familia, quorum beneficiis dotata ecclesiæ, hunc veluti annuum censum fundatoribus suis benefactoribusque pergebant exhibere; nam ejusmodi jura etiam ad posteros heredesque pertinere; dubium esse nullum potest. Hinc anniversariorum in perpetuum faciendorum usum retinet Ecclesia Catholica juste et laudabiliter; eorumque observantiam merito exigunt ii qui genus referunt ad eorum auctores, licet ipsimet institutores anniversariorum talium præsumi debeant, precibus per tot secula continuandis nequaquam egere.

ejus ætas,

et anniver-
sarium.

F

DE S. HUGONE, ABBATE CLUNIACENSI IN GALLIA.

Commentarius prævius.

§ 1 Decessores ejus, ætas, discipuli, amici memorabiles.

ANIMADV.

PAP. 12

D. P.

ANNO MCIX.

Abbatum
Cluniacen-
sium ætate
Hugo,

B

C

laudatus
illustrum
viro-
rum tes-
timoniis in
Bibliotheca
Cluniacen.

F. H. M. II

Primam Ordinis Cluniacensis sedem et incunabu-
lo, atque omnium ejusdera instituti canobiorum
caput, ad xiii Januarii in Vita B. Bernonis
descripsimus. Fuit is Abbatum Cluniacensium
primus, et antequam Cluniacum conderet, Gigniaci et
canobii Balmensis, sub cujus fundatore S. Eulicio tiro-
nem vitæ monasticæ egerat, sanctissimus Archimandrita.
Illum anno Domini MCCXXVI vitæ functum S. Odo
excepit, nobilis Francus, ex Canonico S. Martini Tu-
ronensis monachus et Abbas primum Tutellensis factus.
Cui Aymardus successit, alio eoque vario apud scripto-
res nomine Eymardus, Ademarus, et Ademardus voca-
tatus, eximius sanctæ simplicitatis ac innocentie
cultor, hoc infelix quod anno MCCCLIV videnti
facultatem amisit; quare suapte sponte dignitatem
a se abdicans, illam S. Majolo cessit; qui nobili
admodum loco in Provincia natus Valentio-
re, primo Matisconensis Ecclesiæ Archidiaconus fuit, vi-
tamque tandem cum morte commutavit anno Domini
MCCXCIV. Demortuo successit S. Odilo, de Mercur
dictus, Beraldi I cognomento Magni, Domini de Mer-
corio in Arvernus et Gerbergæ filius. Post cujus felicem
ad supernas transitum, qui in annum MCXLIX incidit, S.
Hugo, de quo hic agimus, ad Abbatiam Cluniacensis cla-
vum sedere cepit: de quo non pauca virorum insignium
testimonia ex qua Bibliotheca Cluniacensis colligit; ex qua
ut debemus aliqua, primum auctoris vitæ S. Arnulphi
Episcopi Suessionensis hujusmodi esto: Fuit corpore et
animo castissimus, elemosynis et orationi jugiter
intentus et addictus: monasticæ disciplinæ custos
et promotor instantissimus, perfectorum monacho-
rum et personarum ecclesiastico cultui idonearum
nutritor perpetuus, sanctæ Ecclesiæ procurator et
propagator mire fervens. Hoc autem Sigeberti Gem-
blacensis ad annum MCXXXVII: Hugo Abbas Clunia-
censis, pietate insignis, discretione præcipuus, san-
ctitate et religione clarus habetur. Plura his similia,
ne omnia repetamus, ibidem inveniet curiosus lector: ad-
dimus tamen elogium, quod nobis Chronologia Abbatum
Cluniacensium offert: Hic non solum carnis sed etiam
mentis nobilitate conspicuus extitit, ac locum istum
(Cluniacum intellige) super omnes antecessores suos
ædificiis, ornamentis, possessionibus, monasteriis,
cellis, ultra quam credi potest, usquequaque fide et
industria sua ampliavit. Qui cum esset omnium vir-
tutum exercitiis decenter ornatus, monasticæ reli-
gionis Ordinem laxius disfluentem providentiæ manu
restrictius coarctavit, geminasque Missas, unam
scilicet pro Fratribus defunctis, aliam vero pro vi-
vis in duobus oratoriis a se constructis quotidie
cantari constituit. Elemosynis vero supra omnes
nostri temporis homines ita semper fuit intentus, ut
illius ecclesiastici verbi sententia digne sibi congrue-
re judicaretur, qua dicitur: Elemosynas illius enar-
rabit omnis Ecclesia Sanctorum. Hic a Deo nobis
donatus diu ad profectum hujus loci vivere perois-
sus est; gregemque sibi creditum verbis pariter et
exemplis erudiens, multipliciter augmentavit; tan-
demque senio confectus, in Calend. Maji in hebdo-
mada paschali, sancto fine quievit. Hæc inde.

2 Annus S. Hugonis natalis, ex anno obitus et acta
tunc ætate, definiendus est. Obiit scilicet, ut scriptores
Vitar tradunt, annum ægens ætatis octogesimum quin-
tum, octavo die postquam e Vita S. Anselmus migravit,
quem cum ad XXI Aprilis circa Pascha anni MCIX obiisse
ostenderimus, necessum est natalem S. Hugonis in an-
num Christi MCXXIV incidisse. Natum igitur S. Hugo-
nem anno Christi MCXXIV dicimus. Anno MCXXXIX, æta-
tis xv, apud Cluniacenses S. Benedicti institutum
amplexus, sub S. Odilone tunc Abbate monasticam
vitam iniiit: decimo post, ætatis scilicet XXV, Christi
autem MCXLIX, eidem vita functo in Abbatiales insulas
successor renuntiatus, eo in munere reliquam vitam po-
suit, scilicet annos sexaginta, additis octo diebus ac duo-
bus mensibus, ut scribitur in fine vitæ secundæ: longum
sanctæ dignitatis tempus, et multis, quos præceptis reli-
giosæ vitæ imbuat, admodum salutare. Nam e schola
ejus Episcopi, Cardinales, Pontifices, virique ob vitæ
sanctimoniam sacro cultu insignes prodire. Clunia-
censes quippe Cantuum choris insertos B. Morandum
et S. Udalricum illi debent; quorum ille in Junii apud
eos, hic vero x Julii colitur, admissus ab ipso S. Hu-
gone ad monasticum habitum, cum Geraldus Episcopo
postea Ostiensi facto: de quibus ista Chronicon Clunia-
cense: Iste Geraldus fuit Ratisponensis civitatis
Scholasticus, et rogatus a S. Uldarico adiit Roma-
nam urbem cum prædicto Uldarico: et obtenta abso-
lutione suorum peccatorum, exploratores virtutum
venerunt ad S. Hugonem, et sub ipso in Cluniacensi
monasterio secundam regenerationem susceperant.
Ipse vero Geraldus erat sapientia, consilio ac morum
gravitate insigniter præpollens; non post multos an-
nos major Prior constitutus, ac postmodum, jubente
Apostolicæ Sedis Præsule Gregorio scilicet VII, Ostiensis Ecclesiæ Pontificatu sublimatur. Cujus
Sedis curam rexit cum summa sollicitudine; creditæ-
que sibi negotiationis talentum Domino suo com-
plicata reportans usura, meruit audire: Euge-
serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui.
Sanctum quoque Uldaricum, divinis magnificum
exercitiis, S. Hugo Abbas ad Sacerdotale promoveri
fecit officium, sibi que constituit Capellanum et con-
siliarium: et quia sciebat eum virtute ac sapientia
totum esse compositum, suo etiam gregi apud illum
confessionis præparavit aditum. Unde accedebant
ad eum tam senes quam juvenes, diversis passioni-
bus laborantes, tanto sincerius quanto securius con-
scientias suas illi aperientes. Ipse vero cum summa
caritate omnes suscipiebat, et more sapientissimi
medici congruis quosque pœnitentiæ remediis cura-
bat. Iste vero S. Uldaricus, ex illustri prosapia
Bannariorum Ratisponæ civitatis procreatus, velut
Lucifer inter cetera poli sidera, sic inter cognatio-
nis suæ relucebat nobile stemma. Cetera ejus virtu-
tum merita et miracula in libro gestorum ejus ha-
bentur; festivitas seu ipsius solennitas apud nos
agitur decima die mensis Julii. Hæc de Geruldo Epi-
scopo Sanctoque Udalrico. B. Morandi Vita brevis, suo
tempore data extat in Bibliotheca Cluniacensi col. 301
et sequentibus. His accensendi sunt illustres quoque ex
eodem

natus an.
1024, obiit
1109,

E

discipuli
ejus Mo-
randus,

Geraldus,

F

Uldaricus,

et alii,

A eadem Schola viri Goderannus Episcopus Xantonensis, Durannus Archiepiscopus Tolosanus, et Hugo Dux Burgundiæ: quorum postremus, Roberti II Burgundiæ Ducis, ex Henrico ejus filio, nepos, sanctioris vitæ incensus desiderio, transcripto Odoni fratri Ducatu, ei scilicet, qui Cistercium paulo post fundavit, in Cluniaco sub S. Hugone monachum induit, postque tres ibidem sanctæ ac severæ vitæ annos diem obiit anno Christi MXXVII: cujus apud Cluniacenses sepulcro hoc epitaphium inscriptum legitur: Hic requiescit vir celebrandæ memoriæ, magnus seculi contemptor, Hugo Dux Burgundiæ, monachus Cluniacensis, postea Sacerdos.

Urbanus II, 3 Pontifices, qui sub tanto Magistro virtutem compararunt, quæ eos primum ad sacram purpuram deinde ad summum ecclesiasticæ dignitatis apicem erexit, Urbanus II et Gregorius VII sunt: ille ex Canonica Regulari Ordinis S. Augustini, quem in Romano Lateranensi monasterio professus fuerat, arctius vivendi institutum quærens, monachum in cænobio S. Trinitatis Cavensi induit; indeque profectus in Galliam, inter Cluniacenses, sancto primum Odilone, ac deinde successori ejus S. Hugoni erudiendum se dedit; a Gregorio VII, qui cum in Cluniaco, dum uterque monachus adhuc erat, sanctam familiaritatem contraxerat, Cardinalitia purpura donatus; anno tandem MXXXVIII, universæ Ecclesiæ Rector, S. Petri Pontificiam Cathedralam ascendit. Hic vero, id est Gregorius VII, Hildebrandus ante Pontificatum dictus, ex cænobii Cluniacensis Priore, a Nicolao II in Cardinalium collegium adlectus, et anno MXXXIII unanimi Patrum consensu cum insigni Ecclesiæ emolumento Pontifex renuntiatus, tantu virtute ac vitæ sanctimoniam effulsit, ut nomine exinde Sanctorum fastis inscripto eum isdem et sacrum cultum obtinent. Multæ ejus ad S. Hugonem tom. 26 Conciliorum epistolæ extant: nam illa in tempestate, quam perpetuo dissidio adversus Gregorium et Ecclesiam Henricus III Imperator concitavit, opportunus Pontifici consiliarius fuit, et arduis in commune rei Christianæ emolumentum tractandis negotiis præfectus: in quibus

B Gregorius VII, quem petitis per litteras in gravibus Ecclesiæ negotiis adjuvat,

C aut neglecta pereunt aut competentem finem habere non possunt. Quoniam cum præfatum Episcopum in servitio S. Petri ultra montes ad Regem misimus, vos venturum aestimabamus. Quapropter, etsi commoti, Dilectionem vestram intimo commonemus affectu, ut nos in multis et magnis angustiis positos quantocius visitare curetis etc. Ita ad eum præter multa ejusmodi alia Pontifex: cujus quæ difficillima erant cum Henrico modo memorato negotia sic tractavit, ut periculosa ad tempus tempestate liberavit Pontificem; et Henricum, solutum quo tenebatur anathematis vinculo, Ecclesiæ amicum fecerit.

et Henrico IV Imperatori conciliat: cum S. Petro Damiano.

esse diffusa, utiliora quæque magisque necessaria brevi compendio deflorarem. Cujus ego compulsus imperio, non luculenti venustatem aucupabor eloquii, sed sicut ex oblati apicibus deprehendere potero, cum Dei Omnipotentis auxilio, meræ veritati deservire tentabo. Desiderio quoque Abbate Casinensi, Summo postea Pontifice et Victore III appellato, familiariter fuit usus Hugo Sanctus: nam Casinum circa annum MXXXIII profectus, inter suos ac Casinenses monachos communionem meritorem cum eo instituit, quod ita lib. 3 Chronici Casinensis cap. 50 Leo Ostiensis prodit: His temporibus Hugo venerabilis, Cluniacensis Abbas, vir vitæ ac famæ celebris, ad Patris Benedicti limina devotus advenit. Quem venerabilis Desiderius, ut tantum decebat virum, magno cum honore suscipiens, et Societatem Cluniacensium Fratrum nostræ Congregationi conjungens, imto fœdere, et nostræ apud illos et illorum apud nos congregationis memoriam perpetuo habendam singulares illi viri decreverunt.

3 Quid nunc Galliarum Episcopos dicam, per S. Hugonem monasterio Cluniacensi devinctos? Duos nobis exhibet spicilegi Acheriani tomus 6 in Miscellaneis epistolarum, Araldum et Isembardum, per quos insigniter commendata disciplina, et locupletata quadamtenus ecclesia Cluniacensis est. Araldus, Ecclesiæ Carnotensis Episcopus et ejusdem Ecclesiæ canonica Fraternitas, bona fama virtutum Cluniacensis monasterii, tamquam florentis hortuli, suavissimo liliorum atque rosarum odore perflati, et idcirco habende fraternitatis ejusdem monasterii desiderio divinitus inspirati, præbendam quandam Fratribus predicti monasterii in perpetuos usus concedunt: ut habetur num. 23: deinde num. 24. Isembardus gratia Dei Aurelianorum Episcopus et tota Congregatio sanctæ Crucis.... ab Hugone venerabili Abbate Cluniacensi et sanctissima Congregatione sibi commissa rogati, ut pro anteriori dilectione et societate quam invicem inierant, præbendam cujusdam canonici, ecclesiæ S. Petri et Fratribus ibidem servientibus perpetuo habendam concederent,.... ea ratione annuerunt, ut et ipsi nos, inquit Episcopus in suo instrumento, in consortium suum reciperent, et unumquemque Canonicorum nostrorum, tamquam unum ex monachis facerent, et nobis orationum et eleemosynarum et ceterorum benefactorum suorum participium darent; et uniuscujusque Canonicorum nostrorum obitum et anniversarium obitus diem, tamquam unius monachorum suorum claustrensium, precibus, eleemosynis et ceteris solennitatibus commendarent: si vero alicui Canonicorum placeret monachum fieri, si nihil dare vellet vel posset, gratis reciperent: nostrum vero anniversarium, hoc est Episcopi, tamquam Abbatibus sui facerent et successorum meorum quotannis: nos autem illius ecclesiæ Abbatibus et monachis, tamquam nostris Episcopis et Canonicis, et vivis et mortuis faceremus.

§ II Imperatorum ac Regum erga S. Hugonem observantia singularis.

Sæculi Principibus impense carus etiam fuit Hugo. Ex his dignitate primus nominandus Henricus, Imperator hujus nominis II, Rex Germanorum III; cui cum ipse anno MLI de reddita sanitate et concessa divinitus filii adoptione esset per litteras gratulatus; denuo eundem scribens Imperator, sic concludit epistolam. Quod autem te pro longinquitate itineris negasti potuisse venire, sicut jussimus, quinquam gratanter tuum suscepissemus adventum, eo ignoscimus tenore, ut in Pascha ad nos Coloniam venias, si est fieri possibile; quatenus, si audemus dicere, eundem puerum, de quo ita ketatus es, de sacro fonte susciperes, et scriptualis

D AUCTORE D. P. et Desiderio Abbate Casinensi amicitiam colit:

cum Araldo Carnot.

E

et Isembardo Aurelian. eorumque Capitulis.

Societatem inul.

F

Ab Henrico II, Imp. ut filii baptismum incedatur:

A spiritalis pater tuæ benedictionis munere signares : sieque simul expiati fermento delictorum, Paschali solennitate mereamur perfrui azymis cœlestis gloriæ. Ita factum anno sequenti, et poterno nomine Henricus nuncupatus puer, Imperator postea appellationis istius III, Rer IV; cujus, defuncto patre orphani, mater vidua, Dilectissimo Patri et omni acceptione digno Abbati Hugoni, anno m. xi. scripsit epistolam, quæ est 14 in Spicilegiu Acheroni 2 Miscellaneis (ubi præcedens quoque et aliarum citandarum referuntur) in hunc sensum. Quia in lactum versa est cithara mea; pro gaudio, gemitum; et pro exultatione, quam litteræ vestræ fecerant, refero lamentabilem planetum. Cor tamen morore pavidum refugit ex toto referre. Quapropter et quia velox fama malorum, ut solet, meum vobis dolorem nuntiavit, precor ut Dominum meum, quem diutius in carne servare noluitis, saltem orando cum vestro conventu defunctum Deo commendetis: filiumque vestrum diu sibi heredem fore ac Deo dignum obtineatis: et turbas, si quæ contra eum in vestris vicinis partibus regni sui oriantur, etiam consilio sedare studeatis. Vale, Pater.

ab ejus vidua
rogatur filium
commendatum
habere,

ab Henrico
III excom-
municato,

B Non defuit partibus suis Hugo: sed pessimorum consiliatorum adulatoriis suggestionibus depravatus paulatim Henricus III, Ecclesiæ libertatem ac jura violando, per manifestam contumaciam inobedientiamque, tandem commotus a Gregorio Papa VII excommunicari; in Augustano Principum conventu privandus Imperio, nisi intra annum cum Ecclesia redisset in gratiam. Tunc sese in arcto positum videns, Hugonem, cujus consilia et monitiones paternas forsitan audire neglexerat, cepit respicere; et in Italiam causa absolutionis petenda transgressus, eodem interveniente atque pro ipsa spondente, consecutus est gratiam, anno m. xxvii. Sed brevi ad ingenium rediit, aut potius pœnitenter larcum exiit simulator; eo quoque progressus, ut Antipapam creto schisma perniciosissimum suscitavit, ad multarum animarum ruinam, totiusque Imperii confusionem extremam. Sed qui fidelium omnium communem Patrem de Petri Sede conatus est turbare, ipse a proprio filio Henrico IV dejectus ab imperio est anno m. cv. Tunc consilii inops, carissimo atque dilectissimo Patri Hugoni, et universis sanctis Fratribus Cluniacensis canobii, dulcem filii affectum, ac devotum fratris, imo servi obsequium, deferens, scripsit epistolam, quæ in dictis Miscellaneis est decima, hoc exordio: Quia tuam semper pietatem et paternam erga nos sollicitudinem benigne experti sumus, ita ut de multis sæpe periculis, tuis sanctis orationibus credamus nos liberatos; idcirco, Pater carissime, ad te post Deum, quasi ad singulare refugium necessitatis nostræ, recurrimus; et ut apud te saltem, miseriarum nostrarum solatium inveniamus, humiliter deprecamur. Et utinam nobis contingeret faciem tuam Angelicam corporaliter videre, ut tuis allusi genibus, caput nostrum, quod de fonte salutaris suscepisti, in sinum sanctitatis tuæ familiariter possemus reclinare; ibique peccata nostra delendo, multitudinem tribulationum nostrarum per ordinem enarrare. Id vero cum in hac epistola diffuse lamentabiliterque fecisset, tandem sic concludit. Sed jam tempus est tam longæ miseriarum nostrarum tragædiæ finem imponere: quam idcirco tuæ, Pater amantissime, pietati dedere curavimus, quia in Deo et in te magna et singularis spes est nobis consilii et auxilii, salutis et libertatis nostræ. Unde toto affectu et desiderio animi, totum consilium nostrum tuæ fidei committimus: et quidquid de nostra cum Apostolico reconciliatione, quidquid de pace et unitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, salvo honore nostro faciendum esse decreveris, totum nos facturos sine dubio Deo tibi promittimus. Festina ergo, Pater carissime, nobis consulere; nec te pœniteat quæsumus, etsi

ut pater spi-
ritualis lit-
teras sup-
pliciter acce-
pit

se ejus arti-
trio semel

non pro filii liberatione, quia peccavimus in cœlum D et coram te, saltem pro mercenarii tui salute laborare.

8 Hæc per monachos Cluniacenses directis non contentus, rursus alias, ibidem subsequenter legendas, addidit per alios amicos, quidquid, licet peccator, tamen spiritualis filius, devotius et humiliter poterat; suo desiderantissimo et dilecto Patri appretius; quibus rursus ejus paternitatis sanctitatem, velut publicanus, peccatorum suorum refugium, et ut naufragus, salutis portum, desiderantissima devotione deposceret, et in illius consilio aliorumque religiosorum virorum, quos ad hoc habere vellet, totam causam se ponere profiteretur, facturus quod ille disposuerit. Denique tertiis litteris, testari volens spem misericordiæ divinæ consequendæ, exemplo populi Israhelici, qui peccans a Domino puniebatur, pœnitens dignus venia judicabatur: Din est, inquit, quod infirmum vestram, sicut solebatis, non visitastis; et quod adhortationum et consolationum fomentis contritum vestrum non curastis. Postea vero, per preces ipsius atque Cluniacensium Fratrum commendari Deo optat, ut qui nos, inquit bonæ voluntatis prævenit misericordia, ad fructuosum effectum nostra dirigere dignetur opera; illa utique de quibus in eadem epistola sic erat pollicitus: Notum facimus Serenitati vestræ, quod pro reparatione ecclesiarum, quæ nostris temporibus, nostris peccatis, benè corruerunt, omnibus modis, prout Deus vires dederit, volumus laborare; et sanis consiliis omnium honorum amodo acquiescere; si quo modo valeamus dispersa colligere, et hiantia cuncto schismatis, unionis glutino coadunare; atque ruinam Ecclesiæ, quæ per nos facta est, pacis et justitiæ instauratione recompensare. Præterea significamus vobis, quod si Deo propitio Regnum et Sacerdotium in unum recolligere poterimus, post confirmatam pacem ire Jerusalem disponimus; et videre sanctam terram, in qua Dominus noster in carne visus est et cum hominibus conversatus est, ipso propitio valde desideramus; ut ibi expressius eum adoremus, ubi eum alapas, sputa, flagella, crucem, mortem, sepulturam passum esse pro nobis cognovimus. Hæc ille, quæ, ut notat Baronius, aliaque possent hominis maxime pii animum insinuare: sed quod sic comparatus esset, ut cum deprimeretur, tunc subdole ad fallendum sibi larvam pietatis induceret; quam mox deponeret, cum quod esset conatus effecerat; jure meritoque eos quos appellavit patronos Sanctos, est expertus ultores, morte repentina multatus anno m. cv. iv Idus Augusti.

9. Credibile est Philippi I Franciæ Regis pœnitentiam sinceriores fuisse: qui ab incesto decem annorum pellican tandem Parisiis absolutus anno m. civ, non metu terreni Imperii amittendi, sed cœlestis certius consequendi desiderio, ad hoc se non dedignatus est inclinare, ut quod restat temporis, nobiscum, inquit S. Hugo (eodem rescribens epistola 18 in præcitatis Miscellaneis) unanimem ac concordem vivere velle fateretur.... Et quoniam pergit idem Hugo, Deus januam nobis dulcis familiaritatis, ad vos de se alloquendum, aperuit; nunc vobis primum aperimus, quod de vobis non nunc primum cogitare cœpimus et optare, ut propensiolem affectum et intentionem majorem amodo habeatis ad bonum. Ad verum, dico, bonum: ad summum bonum, quod Deus est. O magne amice, recordamini quia me aliquando interrogastis, an aliquis unquam de Regibus factus est monachus. Respondi, Etiam. Sed etsi de nullo alio certi essemus, solus S. Guntranni Francorum Regis exemplum sufficeret, qui relictis seculi pompis et vanitatibus et illecebris, factus est monachus.... Moveat etiam vos ac perterreat temporalium vicinorumque vestrorum, Willelmi

iterumque
committente,

E
et integram
emendationem
pollicente:

F

a Philippo
Franciæ R.
consultus.

dico

A dico Anglorum Regis et Henrici Imperatoris lamentabilis casus plangendusque interitus : quorum alter unius sagittæ ietu; non in bello sed in bosco, momento temporis interiit; alter inter multos angores gravesque ærumnas, quas diu sustinuerat, nuper, sicut vos audivisse jam credimus, defecit. Quæ credimus ipso quo *Henricus obiit anno scripta. Rex autem Willelmus (uti XXI Aprilis ad Vitam S. Anselmi plenius describitur in historia Eadmeri lib. 2 num. 43) obiit anno MC, mense Octobri. De extrema S. Guntramni ætate pauca quædam ex Fredegario habemus, prelata ad XXVIII Martii, in quibus licet nulla sit mentio monachatus, satis tamen verosimile esse credimus, quod si in monasterio S. Marcelli, in quo sepultus colitur, etiam aliquanto tempore vixit et obiit, saltem et monastico habitu obiit; sicut apud Prunienses Imperator Lotharius; cum hoc tamen differentia, quod hunc constet Imperio Regucque cessisse per renovationem publicam, de Guntramno nihil tale legatur. Ut ut sit, exemplo tali Hugo utilis, hortatusque Regem ad veram pœnitentiam et conversionem perfectam, quæ nec faciliori nec certiori via possit apprehendi quam monachica professione; sic demum concludit : Ecce Principes Apostolorum, iudices Imperatorum et Regum et orbis, parati sunt recipere vos in domum suam hanc Cluniacensem, quam patres nostri azylum pœnitentiæ nominaverunt. Et nos parati sumus vos ut Regem habere, ut Regem tractare, ut Regi servire, et pro vobis Regi Regum devotius supplicare; ut vos propter se ex Rege monachum, ex monacho in Regem per se restituat; non jam in brevissimo atque pauperculo terræ angulo dominantem modico tempore, sed in amplissima ac felicissima cœli latitudine secum sine fine regnantem.*

10 Ceterum hæc quoque pia ac sancta Philippî Regis cogitata, ut accidere solet hominibus inter multa ac magna vitia præsertim carnalia inveteratis, vel sera vel parum efficacia fuerunt : ipseque Rex priusquam regnum terrenum sponte dimitteret, e terris sublatus est anno MCVIII; sed quod virum non potuit vel neglexit, mortuus quadamtenus voluit obtinere, extrema voluntate mandans, ut in Floriacensi Benedictini Ordinis cœnobio tumularetur. Aldefonsi Hispaniarum Regis hoc nomine VI, ut regia infirmitati aptior, sic efficior voluntas fuit. Hic apud fratrem Sancium diu captivus, B. Hugonis atque Cluniacensium monachorum precibus vitam, libertatem, regnum se debere æstimabat; ergo circa annum MXXX hunc ad eum Epistolam dedit, quæ

19 occurrit in *Miscellaneous Spicilegiu Acheriani VI, quæ Hugoni venerabili et excellentissimo Abbati Cluniacensium, virtutum floribus claro, fomite virtutum suffulto, atque cunctæ dulcedinis mellifluo seniori, nec non cunctæ nobilissimæ Congregationi Petri et Pauli, ipse Aldefonsus, gratia Dei Hispaniarum Rex, cum omni devotione mentis et corporis... veræ caritatis custodiam, vitæque æternæ gaudia, atque perpetuam prosperitatem et salutem, nec non quidquid sublimius, ex intimo corde, amplexibili dilectione, in Domino Jesu Christo precatur, deinde sic loquitur. Quanta te, gloriosissime Pater, devotione diligam, melius, ut deputo, ipse cognoscis, quam aliquis doctor in charta scribere possit : [novit nihilominus et] Robertus, quem super omnes monachos teneo excellentiorem et cariorem, vestrumque ex intimo corde fidelissimum Confratrem; scientem qualiter tuus amor factus est mihi velut ignis, tota die et nocte ardens in corde meo. Unde si omnia mihi dedisses quæ in mundo habere potes, puto nihil esse ad comparisonem illius boni, quod causa mei particulam tui gregis, quem spirituali fovisti manu, in nostris partibus misisti. Quapropter, gratia Domini te illuminante, ego servus servorum Dei,*

omnino tuæ subjectus pietati, magis ac magis tuam deprecor paternitatem, ut in bono quod cœpisti perseveres; quatenus aliquos tuæ sanctissimæ Religionis domesticos mittere digneris, ut illum nostrum et vestrum locum, quem tuo sanctissimo fonte incepisti rigare, repleant tua dulcedine, dum in hec fragili moveor [corpore]. Ad hoc scito, sanctissime Pater, censum, quem pater meus illi sanctissimo loco Cluniacensi solitus erat dare, ego, annuente Deo, in diebus vitæ meæ duplicabo... tum ut idem fiat a successoribus Regibus testamento se curasse indicat; Robertum, in vita et morte sibi adfuturum, relinquî in suo regno suppliciter deposcit; ac pro stabilendo ibidem Romani officii usu, ad Hugonis persuasionem suscepto, petit sibi a Papa impetrari D. Gerardum Cardinalem.

11 Tanto affectui eumque secutis pluribus ac maximis beneficiis aliis, digne et grater responsurus Hugo, constitutionem edidit, Omnibus Fratribus in Cluniacensi cœnobio, tam præsentibus quam futuris, sic edicens : Notum sit, nos de Domino Alfonso Hispaniarum Rege, nostro fideli amico, qui tanta ac talia bona nobis fecit, et adhuc indesinenter facit, ut neminem Regum vel Principum, sive priscis seu modernis temporibus, ei comparare possimus; quod scilicet in omnibus bonis, quæ Domino largiente in nostro loco vel in aliis nostro iuri subditis acta fuerint, specialem habeat participationem tam in vita quam post mortem. Præterea dedimus ei in vita sua unum Psalmum, id est, Exaudiat te Dominus, ad Horam tertiam sine intermissione canendum; et ad majorem Missam unam Collectam, id est, Quæsimus omnipotens Deus, simili modo quamdiu vixerit. Decrevimus quoque ut in die Cænæ Domini triginta pauperes pro eo mittantur ad Mandatum, et in die sancto Paschæ centum nihilominus pauperes a Camerario pro eo reficiantur. Et super hæc omnia statuimus, ut præbendam quotidianam habeat in refectorio ad majorem mensam, quasi si nobiscum epulaturus sederet, quæ uni pauperum Christi semper tribuatur pro salute animæ ejus, tum in vita quam in morte. Huic quoque mensuræ bonæ, confertæ simul et coagitatæ, superfluentiam addere cupientes, dedimus ei in ecclesia beatorum Apostolorum Petri et Pauli nova, quam ipse de propriis facultatibus construxisse videtur, unum altare de præcipuis, quo scilicet divina mysteria ibidem celebrata salutis ejus valeant suffragari : cum vero hujus temporalis vitæ cursum debito fine compleverit, exceptis Officiis, Missis atque elemosynis, quæ pro illo agenda sunt, uno anno in supradicto altari Missa specialiter pro illo canatur. Omitto quæ in anniversaria die ipsius, sicut pro Domino Henrico Imperatore Augusto, secundo videlicet, agenda præscribit, in omnibus et Reginam ejus conjugem devotissimam volens fieri participem, et anniversarium ejus sicut Imperatricis Agnetis agi. Legi singula possunt in dicti Spicilegii *miscellaneous num. 20; hæc enim satis sunt, ut Hugonis erga suos benefactores gratitudo cognoscatur.*

12 Trauseo ad Principes secundi ordinis, in quibus Thetbaldus, Dei gratia Francorum Comes, et uxor ejus Adelaidis... sanctitatis et religionis, quæ penes Cluniacense Collegium divina gratia largiente potior celebriorque habebatur, fide et devotiore permoti, Odone filium, sacris regenerationis mysteriis renovandum, destinarunt Hugoni venerabili Abbati ejusque conventui; rati, superna dispensante clementia, sibi non inane futurum, religiosiores quam ditiores in Christo habuisse parentes : ad cujus gratiæ et defensionis propensioem effectum efficaciorumque profectum... Cluniaco monasterio concedunt et donant quandam villam quæ Cossiacus

suadet eidem professionem monasticam,

in monasterio Cluniacensi.

Alfonsus Rex Hisp.

gratias agit de misso sibi Fr Roberto.

D
ALCTORE D P.

cul erga Cluniacum super omnes benefico.

constituit Hugo communitionem merito um

precis, missas et elemosynas

pro vino ac mortuo faciendus.

1.

Thetbaldus Com. filium de fonte suscepit :

A Cossiacus dicitur. *Instrumentum integrum habetur in jam citatis miscellaneis num. 22, et mox num. 23 sequitur Donatio ecclesiae in castro de Avilone, facta ab Hugone Duce Burgundiae ad Cluniacense monasterium, ubi Dominus Hugo Abbas praeesse pariter et prodesse videtur, anno Christi MXXXVII, ad imitandum multos potentum ac divitum hujus seculi, qui divina edocti predicatione, facultates a Domino sibi collatas in meliores usus transtulere, exheredantes se in hoc seculo, ut superni regni efficerentur heredes. Mox anno MXXXVIII Wido, aliquando Comes Matisconensis, perpendens quam inutilis est omnis honor hujus seculi, imo quam nocuus et illecebrus ad aeternam damnationem, misericordia Christi se visitante et inspirante, pro ejus amore ex toto renuntiavit seculo in monasterio Cluniacensi, ut ibidem regulari disciplinae subditus, poenitentiam ageret peccatorum; et multos praeterea fundos donavit, quos recenset instrumentum inter jam saepe dicta Spicilegii 6 miscellanea num. 26 legendum. Atque haec speciminis causa sufficiunt, plura enim colligere non est instituti nostri.*

atque Widonis
monachi ex
Comite Matis-
conensi.

§. III Fundatio Marciniacensis, cultus S. Hugonis, scriptores Vitae.

B *Cura S. Hugoni fuit non modo fundata alias canobia in rei cura temporalis tum sacrae rigore conservare, sed et nova insuper etiam pro feminis condere. In iis Marciniacum est, non procul oppido Semuro ac Ligri anne, in Episcopatu Augustodunensi situm: de cujus fundatione in Cluniacensi Bibliotheca hoc fragmentum tabularum superest: In nomine Domini nostri Jesu Christi. Notum sit omnibus Fratribus nostris cunctisque sanctae Dei Ecclesiae filiis, quia ego Frater Hugo, Cluniacensis Abbas, praeeunte ac cooperante divino auxilio, conciliante atque juvante germano nostro Domino Gaufrido Sinemurensi, locum istum Marciniacum, parvum satis primo, et quasi quoddam asyllum a solo fundavi construxique temporibus nostris. Bonum etenim nobis visum est, ut sicut per sanctorum Patrum nostrorum fundationem peccatores homines Cluniacum habebant, si seculo et pompis ejus abrenunciare vellent; ita et peccatrici- bus feminis, de mundi laqueis ad locum hunc fugientibus, et pro commissis suis ex corde gementibus, divina clementia regni coelestis non clauderet introitum etc. Eis autem gravius mortis aeternae imminet periculum, qui hanc domum ancillarum Dei ac Beatissimae Virginis vexare vel impugnare non erubescant, etc. Latr in laudes hujus canobii et vitam in eo religiosum profitentium lib. 1. Miracul. S. Petrus Venerabilis se effundit, dicitque, cum dictum canobium subito forte incendio correptum jam in ipsa penetralia ignem admitteret, Hugoque Lugdunensis Archiepiscopus clausas sanctimonialiales ad egressum invitaret, quandam ex earum numero, Gistam appellatam, respondisse Archipræsuli: Nos, Pater, timor Dei et praeceptum Abbatis nostri, ut ignem aeternum evadere possemus, intra hos quos cernis limites usque ad mortem permansuras inclusit: unde nullo pacto fieri potest, ut aliqua necessitate praefixos nobis poenitentiae terminos, saltem pedis passu, transgrediamur, nisi ab illo, qui in nomine Domini in hoc nos inclusit loco, solvamus. Inde vero tanta in Deum fiducia erectum fuisse Archiepiscopum, ut flammis grassari ultra prohibitis, extincto ad imperium igne, quod reliquum erat religiosae domus, clausis etiam tanta in egrediendi necessitate sanctimonialibus, ab incendio salvum constiterit. Ad quas crebros S. Hugonem litteras dedisse, plenas salutaribus monitis, omnino extra dubium est: in Cluniacensi Bibliotheca non nisi unam reperimus, quae hujusmodi est:*

quod Sancti-
monialibus
egredi recu-
santibus

mirabiliter
ab ulteriore
incendio
servatur,

14 Dulcissimis filiabus sororibusque amantissimis, seculi pompa exutis, et Marciniaci ad honorem et laudem sanctae et individuae Trinitatis, sub patrocinio B. Mariae semper Virginois et Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, congregatis, Frater Hugo, Abbas Cluniacensis, salutem, gratiam et benedictionem, et nunc et in perpetuum. Non lateat, O filiae, praecordiale Caritatem vestram, quia ex quo illum locum divina praeeunte et cooperante clementia fundavimus, evidentissime Dei Omnipotentis propitiationem piumque respectum ibi adesse sensimus et experti sumus: qui sua gratia locum ipsum et spiritualibus promovit incrementis, et temporalibus beneficiis aliquantis peramplavit. Cum enim primitus, Deo, sicut credimus, ordinante, paucas inibi posuissemus sorores, et illae caritatis ac religionis fervore, vitiorumque mortificatione pollere coepissent; benignus animarum creator et amator alias paulatim atque alias undecumque ibi aggregare, unumque ovile speciosum, et quasi quoddam candidarum columbarum agmen instaurare dignatus est. Quarum nonnullas jam de tentationibus hujus seculi glorioso fine eduxit, et ad beatae remunerationis gaudia feliciter, ut speramus, exivit: nonnullas vero, vos scilicet quae nunc superestis, adhuc miseratus expectat, donec suae complacet dignationi, ut ab hujus exilii miserabili aerumna propitius vos eripiat, et ad illarum felix perducatur consortium. Ad vos igitur, O filiae, hic specialiter noster sermo dirigitur, per quem vestram paterno affectu unanimitem convenimus, obsecrantes in Domino et propter Dominum, ut illuc suspiretis, illuc totam animi intentionem transferatis. Quidquid in seculo cernitur tamquam nihilum et inane et quasi nebulam pertranseuntem reputate. Et quia neque diem neque horam, qua ad vestram vocationem Dominus veniat, nostis; nolite esse securae; sed die noctuque suspectae, et de animarum vestrorum salutes sollicitae, praeparate thalamos cordium vestrorum ad amplexus sponsi vestri, illius scilicet magni Regis, qui fidem promisistis, procurantes attentius ne quid in vobis reperiatur, quod suae displiceat majestati. Cogitate itaque quid fecistis, recogitate quid vovistis: et si aliquam vestrum propria remordet conscientia in aliquo excessisse, cogitando videlicet, loquendo, operando, seu fortassis indebite dando aut accipiendo, vel aliud professioni vestrae contrarium agendo, redeat ad cor, recurat ad fontem, suoque Priori vice nostra rem humiliter manifestet et veraciter confiteatur, sicque quantum humana permittit fragilitas, cum Dei adjutorio de cetero ab hujusmodi caveat. Quidquid ergo boni, quidquid caritatis, humilitatis, patientiae, obedientiae, sanctae compunctionis, et confessionis verae vel etiam corporalis exercitii, seu ante Dei solius oculos sive ad vos invicem egeritis, totum vobis ex parte Dei injungimus in remissionem peccatorum vestrorum. Et nunc quia sancta vestra poscit devotio, ut (quoniam et aetatis gravitate et infirmitatis imbecillitate impediante, corporalem praesentiam nostram jam vos visuras non speratis) tradamus vobis aliquod memoriale, in quo et vestram consolationem et nostrae memoriae habeatis representationem; vestrum approbantes desiderium, per praesentem epistolam, quod optatis, implemus: volentes ut penes vos reservetur, vobisque in quinque praecipuis festivitatibus in Capitulo recitetur. Supplex ergo et corde prostratus, Dominum Omnipotentem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum invoco, ut meritis et precibus B. Mariae semper Virginis, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et S. Benedicti omniumque Sanctorum vos benedicat, et ab omnibus peccatis, quaecumque in anima et corpore commisistis, absolvat;

D
exhortatur
eos per episto-
lam,

E
ad progres-
sum in vir-
tute,

F
quam ali-
quoties per
annum dein-
ceps illis
recitari
praecipit,

A absolvat; in sancto confirmet proposito, et ad beatum finem deducat: ubi recipiatis de manu ipsius, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. Sed et hoc ejusdem Dei petimus clementiam, ut quoties hæc vobis recitabitur epistola, plenissimam benedictionis gratiam et absolutionem vobis largiri dignetur. Amen. Omnes etiam, qui vos secundum Dominum dilexerint et adjuverint, vestramque sustentaverint teneritudinem, adjuvet ipse, et sua gratia dignos efficiat. Amen. Jam nunc quæso, O filia, memento mei peccatoris, et hic et ante Dominum. Amen.

15 *Humatus fuit S. Hugo, ut Chronicon Cluniacense narrat, in majore ecclesia, quam ipse in honorem Apostolorum Petri et Pauli construxit, retro altare matutinale: demum relevatus est, et super majus altare diætæ basilicæ nunc corpus ejus requiescit. Paucis post mortem annis, tempore scilicet Pontii Abbatis successoris ejus, a Callisto II in album Cælitum relatus fuit: de quo ad dictum Pontium ista in sua epistola Hugo monachus scripsit: Hic, Callistus scilicet II, secundo Cluniacum, rediit, ibique festum Dominicæ Circumcisionis et Apparitionis devote peregit. Qui dum inter cetera sæpius ageret de vita et miraculis B. Hugonis, non quorumlibet chartulas super his profusius exaratas attendit, sed personas authenticas in medio Cluniacensis Capituli præsentatas, de Sancto quæ viderant et audierant validius attestatas, gratanter accepit. Episcopis vero et Cardinalibus pariter assentientibus ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, Natalem tanti Confessoris, tot et tantis virtutibus approbati, festivum fieri Papa decrevit. Etc. Nomen Martyrologio suo Galesinius ad v. Julii inscripsit, reliqui vero, ut Grevenus, Maurolycus, Molanus, Menardus, Miræus, ad xxix Aprilis: quo etiam his verbis Martyrologio Romano inscribitur, In cœnobio Cluniacensi S. Hugonis Abbatis. Obiit ille quidem feria iv post Pascha supra notatum, sicut et S. Anselmus: quæ feria cum iv Kalendas Maii seu xxviii Aprilis cadit: sed obiit die advesperascente, aut ut alii loquuntur, nocte, et ideo tam a Vitæ auctoribus quam in obituariis notatus fuit dies iii Kalendas, quod prædicti Martyrologi secuti sunt.*

16 *Vitam primi scripserunt Gilo et Ezelo Cluniacenses monachi, ut testatur Hildebertus, mox commemorandus. Ea an uspiam integre extet? nescimus: compendium aliquod habere nobis videtur, ex MS. Canobii Bodreensis anno mdcxi, eratum a P. Joanne Gamans. Etsi enim istuc non legatur id quod solum a se immutatum Hildebertus præfatur: cetera tamen vis verbis concepta sunt, ut pateat ex iis esse desumpta, quæ ipse sola præ oculis habuit; addens quæ vidit, quæ audivit: quædam etiam omittens, ob rationem in prologo expositam: quorum pars cum in dicto MS. appareat, congruum dicimus ad majorem satisfactionem lectoris curiosi, et de ipsis omissis judicium sibi liberum esse volentis, non quidem primo, sed tertio loco ipsam illam epitomen dare; præmissis ut dignioribus jam dicti Hildeberti, et Raynaldi æque venerandis lucubrationibus. Fuit autem Hildebertus, (a cujus etiam stylo dedimus ii Aprilis Vitam S. Marci Ægyptiacæ metrica paraphrasi exornatam) ex ipsius S. Hugonis disciplini et monasterio, ad scholarum Cenomanensium regimen promotus, tum Archidiaconus deinde et Episcopus factus, anno mxcvii, et scripsisse videtur circa annum mxcv, postea anno mxcv erectus ad Archiepiscopatum Turonensem. Ab hoc scriptum Vitam S. Hugonis ex Simondi nostri collectaneis MS. accepimus, et cum editis in Surii collectione ac Bibliotheca Cluniacensi contulimus. Alteram Vitam, quam ducimus ex MS. Codice Reverendissimæ Christiænæ Regiæ Sueriæ et nro nostri Collegii Duaceni, multa replicantem quæ prior non attingit, quædam ab us dicta reticent-*

Aprilis T. III

tem, composuit Raynaldus jam ante nominatus, non frater, ut scribunt Sammarthani, sed (uti liquet ex Venerab. Petro Cluniacensi lib. 3, Epist. 2, et propria illius assertionem) nepos ipsius S. Hugonis; Vezeliacensis Abbas, in diœcesi Augustodunensi (ubi olim Sanctimoniales fuerant) anno mcviii constitutus; præfatus, quod si forte altioris alicujus ingenii viri studium in hoc opere antea desudarit (his autem verbis videtur Hildeberti scriptum innuere, quod ad suas manus non pervenerit) illius opus majorum atque sapientium virorum excellentiæ relinquendum, suum vero minorum atque minus capacium studio attribuendum putet. Nullos autem priores se auctores citat, utpote hoc argumentum tractans sicut partim vidi, inquit in fine, partim relatione probabilium virorum didici: quæ vero prosa scripserat, eodem metro perstringens, sic concludit:

Hæc, Pater Hugo, tui Raynaldi dicta nepotis

Suscipe, quæso, pie, meque tuere, Pater.

Et quoniam tum alia quædam tum tempus mortis atque regiminis hic expressius confirmantur, et res brevis est, nec alibi uspiam extat: placuit etiam hanc ex eodem Regiæ MS. addere. Raynaldus autem etiam ipse anno mxcviii factus est Archiepiscopus Lugdunensis; atque annum unum in ea dignitate vivens, Cluniaci sepultus est sub hoc epitaphio, Hic requiescit Raynaldus, quondam Abbas et reparator Vezeliacensis, et postea Archiepiscopus Lugdunensis.

17 *Hugo etiam monachus Cluniacensis, post Sancti mortem a Pontio successore susceptus ad Ordinem, primo ad istum suum Abbatem post annum mccc epistolam scripsit, cui multa de S. Hugone inseruit, danda ex Bibliotheca Cluniacensi, primo loco inter Analecta, in qua etiam agit de Canonizatione S. Hugonis facta Cluniaci per Calixtum II Papam; supplens quædam ab aliis omissa. Quibus non contenti Cluniacenses, cogerunt eum integram Vitam scribere: quæ etiam ipsa propter antiquitatem scriptoris dari merebatur, nisi satis esset eam in Bibliotheca Cluniacensi, et ex hac in postrema Surii editione extare. Itaque ea tantum ulamur ad illustrandam Vitam primam; quæ autem singulæ ibidem habentur Analectorum caput 2 constituent. Denique Anonymus quidam notabiliora quædam puncta, B. Hugonis regimen sanctitatemque concernentia descripsit, quorum pars in præcitatis Vitis integre descripta extat, nisi hinc in illas translutam malis credere; pars Analectorum caput 3 implebunt. Hymnus quem in laudem S. Hugonis scripsit Venerabilis Prætrus, post Pontium Abbas Cluniacensis, extat inter illius opera in præcitata Bibliotheca col. 135, scriptus per modum Sequentiæ, et summarium Vitæ complectens: testimonium etiam antiquorum de eodem Sancto collecta videbis col. 468 et sequentibus; quæ huc transcribere operæ pretium non videbatur.*

VITA

Auctore Hildeberto Episcopo Cenomanensi.

PROLOGUS.

Dei gratia Venerabili atque Reverendissimo Abbatum a Pontio Hildebertus, professione b Sacerdos, vita peccator, spem adipisci communem. Congruum humanis actionibus exitum pollicetur, nihil supra vires profiteri; quas profecto quisquis attendere negligit, aut in vitium labitur, aut omnino deficiens, tristis et confusus audit, Hic homo incepit edificare, et consummare non potuit. Quorum ego neutrum incurere veritus sum, dum tuæ petitionis auctoritate compulsus, qualicumque stylo vitam B. Hugonis memoriæ commendare disposui. Cui sane labori licet impar meum senserim ingenium; malui tamen ridiculus scriptor, quam tibi inobediens inveniri.

81 Speravi

Sanctis adscribitur a Callisto II,

memoratus in Martyrologiis ad 29 Aprilis.

Auctores Vitæ Ezelo et Gilo,

(ex his epitome datur)

tum Hildebertus Ep. Cenoman.

D Raynaldus Abbas Sancti nepos.

E

Hugo monachus.

Anonymus quidam,

et Venerabilis Prætrus

F

A Speravi ex obedientia præmium; ruborem vero ex defectu, credidi tua correctione præveniri: quod adhuc etiam credo, postulo, præcor; pro munere suscepturus, si removeas ab oculis quidquid linguas senseris formidare. Officiosa res est, et prudenti grata scriptori, correctio: ea quidem mihi placet, sed cum persona corrigit, non turba: sero enim reprimitur vitium, cum jam populus insultat vitioso. Ex hoc autem præcipue veniam confiteor postulandam, quod post amplioris litteraturæ virns, c Ezelo-nem loquor atque Gilonem, qui de beatissimo Hugone illo vigilanter scripsisse leguntur; ausus sim pertractandam aggredi materiam, quæ velut a longe secutus, pro homine simiam pinxisse, et finxisse pro amphora urceum inveniar. Ceterum præsumptionis hujus auctor est Pontius, acumen ingenii sperans in me, ejus ego non sum conscius apud me. Lingua Pontii causam movit, auctoritas egit, religio peroravit. Resistere Pontio, difficile; qui ad impetrandum quadam prærogativa gratiæ vel silens adjuvatur. His itaque victus, retractare conatus sum quæ jam scripta legeram, non de illis tamquam de visis aliquid attestari. Nemo autem miretur, cum in præsentì opere viderit additum aliquid, cum suppressum, tum immutatum, quod non apposuerunt, quod non tacerunt, quod aliter scripserant, qui de Hugone scripserunt ante me. Addidi, fateor, sed quod ipse vidi, sed quod audivi, cui testimonium perhibeo, et verum est testimonium meum. Sane quod omnino suppressi, ideo factum est, ne id quod lectum calumnias movere poterat, auctoritati derogaret eorum, quæ sine fidei periculo et scribi potuerunt et credi. Mutatum autem hoc solum opinor, quod Andegavensis Comes Gaufridus, cognomine d Martellus, in Abbatem præsumpsisse memoratur Hugonem, ejus quia præfatis scriptoribus veridici defuere relatores, falsitatis notum incurrerunt. Quidquid itaque, prout desuper mihi datum est, exaravi; vel in manus ex tuo veniat iudicio, vel si supprimendum censueris, omnino delitescat. Minus tamen mihi placet approbatum producere, quam occultare vitiosum: turpius enim jactura est, nomen amittere comparatum, quam minime comparasse. Conservet te Dominus Deus filius adoptionis suæ, Pater sancte. Noveris autem, quia mihi vicem rependis, si diligis me, et oras pro me.

ANNOTATA.

C a Pontius Abbas, ex monasterio S. Pontii Tome-
riarum Cluniacum transgressus, monasterium cum
laude rexit primis duodecim aut pluribus annis; cum
ista omnia, quæ infra daturi sumus, scriberentur. Deinde
pertusus murmurationem adversus se gliscentium, quæ
tamen eutenuis non prosperant foras, a Calisto II circa
annum 1122 absolvi petiit; et licet agere, impetravit ta-
men, ut Hierosolymam abiit. Sufficitur ei Hugo Mar-
ciacensis Prior, alias ab auctore postremæ Vitæ (hic
enim a Pontio ad ordinem admissus fuerat, istius vero
longa in sancta conversatione vita laudatur) quo in-
tra breve tempus extincto, eligitur Petrus Venerabilis,
ex quo, lib. 2 miraculorum Pontii Vitam scribente, ha-
lemus, Hierosolymis reversum captota occasione inva-
sisse armata manu Cluniacum, itaque egisse, ut tam-
quam schismaticiens excommunicari meruerit cum suis;
Romam tamen ad causam dicendam evocatus sit, et post
totam sententiam impenitens, ibidem mox sub Honorio
Papa II obierit anno 1125. Indignum proinde est,
quod is a Wlone Fastis Benedictinis adscribitur ad 29
Januarii, cum titulo Sancti. Sed in hoc æque temere
Hion egit, quam negligenter in eo, quod anno 1122
Cluniaci mortuum dixerit, quem ipse Honorius Papa
scribit obisse Romæ impenitentem, in litteris a Petro

Venerabili dicto loco relatis. Ipse tamen Petrus videri
potest ex aliqua passione locutus, cum totos decem ipsius
annos ante depositam dignitatem, turbarum et discordia-
rum, quævis foras non erumpentium, nota dedecorat:
eos enim satis excusant tot illustria encomia, Pontio
tributa ab iis, qui de S. Hugone egerunt, aliisque in
Bibliotheca Cluniacensi relatis.

b Quamvis Sacerdos idem hic valeat quod Episco-
pus; humilitatis tamen fuit istum potius quam hunc ti-
tulum usurpasse.

c Hezelo ex Canonico Lodiensi factus monachus a
Petro Venerabili lib. 3 p. 2 laudatur, de singulari
scientia et eloquentia: de Gilone nihil alibi legimus.

d Infra, nempe num. 33, agitur de iis, qui inter
Hugonem et Gaufridum Andegavensem, non Martel-
lum, sed filium Martelli Barbatum, actu fuerant: cu-
autem prædicti auctores, ad nominis errorem, aliquem
etiam addiderunt in re ipsa, nescimus divinare.

CAPUT I.

Natales S. Hugonis, susceptio habitus mona-
stici, dignitas Abbatialis et virtutes in ea.

Bentus itaque Hugo, natione a Eduensis, gene-
rosus parentibus illustris, prærogativa vitæ pariter
et virtutum titulis illustrior fuit. Is cum infirmita-
tem evasisset infantia, b Dalmatius pater ejus vir
scilicet Consularis, materque c Aremburgis nomine,
circa eruditionem pueri diversum gerebant affectum.
Devota siquidem Deo femina, litterarum studiis ideo
censebat eum mancipandum, quia nondum nato
promissam divinitus asserebat Sacerdotii dignitatem.
Cum enim ipsa in utero haberet puerperii labores,
et periculum formidaret; religiosus quidam sanctæ-
que opinionis Sacerdos, ad altare Domini sacrifici-
um pro ea oblaturus accessit: deinde sacrum cele-
branti mysterium, velut cujusdam pueri species in
calice apparuit, inestimabilem præferens clarita-
tem. Relata matri visio Sacerdotis auctoritate fidem
promeruit; ideo dignum esse ut ministerio dicaretur
calicis, qui promissus in calice videbatur. At pater
heredem transitoria possessionis desiderans, secu-
laris militiæ insignia puero destinabat. Unde cum
jam pupillares annos attigisset, eum cum cœvis ur-
gebat equitare juvenibus, equum flectere in gyrum,
vibrare hastam, facile clypeum circumferre, et, quod
ille altius abhorrebat, spoliis instare et rapinis. Ce-
terum ille alii natus professioni, corporis incommo-
ditate militem detractabat et mente. Ad arma minus
habilis, indocilis ad rapinam, totus jam ac Christum
et natura trahebatur et gratia. Unde cum præfati
juvenes, die quadam pauperi vaccam auferrent, tiro
Christi vehementer indoluit, nulli consors in culpa,
quia nulli concurs in rapina. Ipse tamen recompen-
satione annua jacturam proximo restituens, ejus
querelam suppressit, repressit egestatem. Ita Dei
famulus et officiosum pauperi injuriam, et damnum
facit esse fructuosum.

2 In pupillari adhuc ille constitutus ætate, moro-
sam verbis et actu præferebat senectutem. Jam tunc
inexorabiliter lasciviam persecutus, humilitatem pu-
dicitia assumpsit custodem. Jam tunc mollioris cul-
tus et deliciarum contemptor, in illecebris illecebras
ignoravit. Cum juvenibus nihil juveni præter æta-
tem fuit. Magna illi cum raptoribus discordia, super
afflictos mira compassio. Verbum Dei tenaci com-
mendabat memoria, frequens ecclesiæ visitator, sed
furtivus: timebat enim patrem suum, otio et inertia
virtutum primitias assignantem. Eo tempore Antis-
iodorensis Episcopus d Hugo nomine, Cabilonensem
quoque Consulatam strenue gubernabat. Hujus causa
B. Hugo ejus pronepos, vix a patre proficiscendi Ca-
bilonum licentiam extorsit. Prælibata in hac urbe

Grammatica,

AUCT. HIL-
DEBERTO
EX MS.

c
Vita ante
ab Ezelo-
et Gilone
conscripta
fuit,

fides au-
ctoris,

d
et quid ab
eo ementa-
tum.

a
E
Patris ejus
et genus,
b
c

præsignum
future san-
ctitatis,

exercitiis
militaribus
applicatus,

F
damnum a
commilito-
nis altatum
resarci.

virtutibus,

d
et litteris
excultus.
Cumque
monachum
induit:

A Grammatica, quo introduceretur ad divinarum altitudinem Scripturarum, juveni quoddam velut ostium aperuit. Ibi tandem disruptis secularibus indumentis, elegit abjectus esse in domo Dei sui, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Illud igitur Evangelicum secutus, Qui non bajulat crucem suam et sequitur me, non est me dignus, patre nesciente, qui suspiranti ad patriam, et verbis obsistebat et exemplis, Cluniacum venit; *e* B. Odiloni, quo tunc temporis Abbate præfatum gloriabatur cœnobium, quid animi gereret indicavit. Dehinc ex more Capitulum ingressus, cum in Conventu adoptionis suæ *f* ediceret petitionem, quidam Fratrum Spiritu sancto edoctus, O felicem, inquit, Cluniacum, qui pretiosorem omni thesauro thesaurum hodie suscepit! Mutata igitur cum habitu vita, monastici ordinis primos gradus devote conscendit, obedientiam loquor et humilitatem, quæ in Christiana religione morum obtinent principatum. His ille ceteris præeminens, sine querela tulit, quidquid difficultatis assumpta gerit professio: ac velut ad perfectionem minus sufficeret monasticarum observantia regularum, Dei servus addidit ad poenam, Dominus ad coronam. Cibus enim citra legem monachi sumptus ita jejunium solvit, ut esuriem minime removeret. Sacris præterea insistens vigiliis, continuata oratione noctem sæpe duxit insonnem. Felices aderant comites, uber fletus et jugis cœlestium meditatio gaudiorum. De monacho nihil ambitio furata est, nihil sibi voluptas vendicavit. In hore nihil arrogantiae, nihil in sermone vanitatis, totus sanctimoniam, totus monachum loquebatur. Ex habitu quoque monachi, tanta servo Dei gratia accessit; ut et pater, qui *g* minus ægre tulerat sacrum filii propositum, eum solito diceret pulchriorem.

3 Prælucebat jam in eo pastoralis plenitudo solitudinis, cui non minus suppetebat sensus ad consilium, quam religio ad exemplum. His celebrem præconiis, ex consensu Fratrum B. Odilo Priorem constituit, profuturum pariter et possessioni providentia, et ordini disciplina. Suscepit senum curam juvenis, suscepta sic executus negotia, ut nec administratio religionem minueret, nec religio administrationem impediret. Juveni siquidem ex promotione non subrepsit elatio, non ordinis fervor intepuit: imposita ei dignitas, virtutum materia, non dispendium fuit. Ilac enim mansuetudine patrem exhibuit, hac severitate doctorem, ut adversum delinquentes, nec remissa uteretur misericordia, nec excedente disciplina. Diffuso itaque bono odore nominis illius, plebis et Principum favorem, quem minime quesivit, acquisivit. Unde et ad Teutonicos directus, *h* Paterniacensi cœnobio gratiam Regis *i*, a qua exciderat, reformavit. Cognito ibi transitu B. Odilonis, in amaritudine spiritus ad monasterium revertitur; larga secum deferens munera, quæ præfatus Rex per eum ad decorem domus Domini Cluniacum delegavit. Susceptus ea qua debuit reverentia, plenum lacrymis Conventum invenit. Hortatur ut temperent a fletu, cum nec ipse posset a fletu temperare. Consolatur inærentes, qui nullius admittebat solatium. Ab omnibus omnium Pater plorabatur, et siccitas revocabat lacrymas paternæ pietatis recordatio. Ipse quidem magister sepultus est, sed in mentibus discipulorum merita magistri insepulta vivebant. Deficiam necesse est, si tentem virtutes Odilonis explicare, qui doctrina pariter et exemplo, conventum hominum, conventum fecit esse virtutum.

C Paterniacensi cœnobio Regem conciliat. *h* *i*

4 Aderat tempus, quo desolato consuleretur ovili, præmissisque jejunis et orationibus, a summo Pastore pastor quæreretur. Conveniunt filii adoptionis, de salute tantum satigentes animarum. Denique dum solliciti secum quærerent, quem Dominus pasto-

rali solitudine dignaretur; Adalmannus quidam, cui religione simul et ætate major erat auctoritas, Hugonem nominavit Priorem; Conventos assensu consono prosequitur nominantem. Dehinc illum, renitentem, et se proclamantem indignum, quo die B. Petri Cathedralam sancta celebrabat Ecclesia, Chrysopolitanus *k* Archiepiscopus Abbatem benedictione sublimavit. Susceptis itaque Pastoralibus excubiis, Dei servus ex promotione nullam traxit insolentiam, nullum vitii accessum indulsit: sub eo quippe animarum custode, nec dilecto iudicio, nec religioni defuit incrementum. Totam ejus vitam vel Maria sibi, vel Martha vendicavit. Lectione insatiabilis, orationibus insistens, omni tempore profuit aut profecit. Prudentiorne esset an simplicior, difficile iudicares. Sicut in verbis nihil otiosum, sic in opere nihil suspectum honestati. Irasci, nisi adversus vitia, non novit. Doctrina ejus, quæ congrueret singulis, sufficeret universis: ea plus patris habebat quam iudicis, plus misericordiæ quam censuræ. Ipse forma conspicuus, statura eminens, corporis dotes titulis virtutum cumulavit. Silens quidem semper cum Domino, loquens autem semper in Domino, vel de Domino loquebatur. Intentum pluribus, ad singula minorem nullus invenit: totus enim his tenebatur, quæ prius agenda suscepisset. Deum supra se, proximum tanquam se, res infra se, ordinata caritate diligebat. Idem mansuetus et patiens, in suis quidem gratias egit, pauperum vero flevit injurias.

5 Et quia legerat Christum dicentem, Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, eorum necessitatibus tanta consuluit instantia, ac si ipsam Christi constaret adesse personam. Quapropter maxima eum multitudo constipabat egenorum, quibus dispensator fidelis et prudens cibaria preparabat, comparabat indumenta. Nulla misericordiæ opera, nullam subveniendi speciem declinavit. Omnium votis affuit, dummodo votis tempora concordarent. Iter agentis, pauperum cohortes occurrebant, quocumque audierant transiturum; eis aureos quoque manu larga dispensabat; illud libentius erogans, quod erogatum merces major sequeretur. Deficientibus autem cibis, quibus in usus egentium *l* summarios onerare consueverat, huc et illuc nuntii dirigebantur, ea comparaturi, quæ et multitudini sufficerent, et desiderium explerent infirmorum. Porro quoscumque vel ætas vel gravior affecerat agritudo, propius jubebat admoventi, blandius eorum scrutabatur angustias; quibus egerent aut quid vellent officiosissime inquirens. Nullius abhorrebat colloquium, nullius incommoda verebatur. Circa senes querulos et sanie defluentes compassione moveri, multiplicare beneficia, plenum mercedis urgere funnulatam. Parva loquor, horrendis aspectu leprosis frequenter fastidiosum sine fastidio exhibebat obsequium. Videres circa lectum ejus, immensam diversarum vestium congeriem, quæ paucis familiarium adhibitis, ipse incidere, ipse sarcire consueverat. Videres etiam panes, videres et carnes, ad manum omnia scilicet præparata, ne dilatio muneris, pauperem cruciaret expectantem. Pauperibus quoque cœnobitis, largiores destinabat benedictiones, ne vel a monasterio, vel a monacho penuria rei familiaris eos cogeret evagari. Hac enim Massiliensibus, hac monasteriis pluribus benignitate, subvenit. Præterea tyrannidem Principum, qua incessanter adversus Christi pauperes grassabantur, cum minus exhortatione proficeret, muneribus mitigabat. His animum studii, his usus et argentum consecrabat et aurum. Ea melius impensa, quam servata rutilare prædicabat; et juxta Ambrosii testimonium, tunc vere calicem Ecclesiæ, cum calix a fame vel ab hoste redimit, quos sanguis calicis a morte liberavit.

D
AUCT. HIL-
DEBERTO
EX MS.

k

varius in
ea prælatura
virtutibus
fulget:

E

liberalissimus
in pauperes,

l
et officio-
sissimus,

F

ad infima
eorum se
dimittit
subsidia.

Abbas Clu-
niacensis
factus,

A

AUGT. MIL-
DEBERT
EX MS.

ANNOTATA.

a Augustodunum antiquis Augusta Æduorum : hinc Æduensis et Augustodunensis promiscue usurpantur.

b Dalmatius castri Dominus, quod Sine-murum olim, nunc Semur dicitur, 7 vel 8 leucis Augustoduno dissitum versus septentrionem, media circiter inter Dimonem et Avaltonam via. Sanmarthani aliud in Brien-nia oppidum assignant, multo longius dissitum

c Arcmburgis, cui idem Summarthani addunt cognomen de Vergy seu Vergiaco; Burgundicis conjugii posthuc saepius innexum nomen.

d Hugo, Episcopus Autissiodorensis, Lamberti Comitis Cabilonensis filius, qui Concilio Anzano an. 1025 interfuisse legitur, et videtur virisse ad annum circiter 1040. Sed quomodo ejus Pronepos noster Hugo? Fortassis ex Sororis filio aut filia natus : nam Autissiodorensis Episcopus, unicus patri fuit filius, et ideo etiam heres Comitatus : qui hic, ut alibi saepe, Consulatus nominatur.

e B. Odilonis Vitam dedimus 1 Januarii.

f Impressa minus recte edisceret.

B g Mallem legere, nimis.

h Paterniacense cœnobium, Prioratus in diœcesi Lausanensi.

i Henricus II notatur, qui anno 1046 coronatus Imperator, obiit 1056.

k Fuit hic etiam Hugo dictus, Vasionienensis hujus nominis Episcopus primus, qui ab anno 1031 ad 1070 Sedem tenuit.

l Summarius, Saumarius et Somarius, jumentum, ferendis dorso oneribus aptum : Franci vulgari lingua, Sommer.

CAPUT II.

Gratia apud Henricum Secundum Imperatorem, Legatio pro Pontifice in Hungaria obita, Concilium Remense celebratum, Alphonsus Rex Hispaniarum e carcere liberatus, Cœnobium Marciniacense fundatum.

Filius
Henrici
Imperatoris
de baptismo
suscepit.

His igitur aliisque virtutum præconiis, B. Hugo magnus apud magnos habebatur, ex ejus consilio, saluti suarum providentes animarum. Augebatur sub eo de die in diem Cluniacensis religio cœnobii, et erat odor nominis illius, sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus. Unde et Imperator Teutonico-rum, secundus scilicet Henricus, ejus faciem videre, et familiaritatem adipisci desiderans, ut venire dignaretur ad se supplici voce postulavit. Postulantem pius Pater exaudit, intrat Saxoniam, summo pariter et honore suscipitur et gaudio. Paucis ibi diebus peractis, ex petitione Regis filium ejus sacre de fonte levavit, a puero notien patris imponens. Celebravit autem Pascha cum Imperatore, in Agrippina Colonia; Teutonicis mirantibus in juvenili adhuc ætate canicem morum, conversationis mansuetudinem, vultus gratiam, verborum lenitatem. Quibus profecto virtutum indicis, ita cum eo et cum Cluniacensi monasterio Regis est anima colligata, ac si Rex ipse perpetuam cum eis amicitiam pepigisset. Tandem vix impetrata redeundi licentia, Pastor pius ad ovile revertitur, dona deferens ampliora, quæ velut quoddam dilectionis pignus a præfato Rege transmissa sunt. Sic regressus Dei famulus, filios in orationibus patrem expectantes, et de vocatione Regis et suo exhilaravit adventu.

7 Idem postmodum Romani jussu Pontificis in Hungariam profectus, de reformatione pacis b curam gerit, suscepta prudenter insistit et explet negotia,

ad laudem Dei et gloriam quæ sibi commissa fuerant executus. Unde cum pariter et gratia Regis et multo donatus munere reverteretur, a quodam tyranno regionis illius captus est, his omnibus direptis quæcumque apud suos inventa sunt pretiosa. Qua videlicet injuria turbatur Dei servus; ad auxilium recurrit orationum, pro suis malefactoribus intercedit, minus de rerum jactura, quam de periculo sollicitus animarum. Et ne velut de suis meritis confusus, vel transgressori veniam, vel sibi substantiæ restitutionem postulare videretur, B. Majolo utrumque committit negotium, Majoli precibus et meritis sibi postulat subveniri. Nec mora : compunctus auctor injuriæ, genibus Abbatis provolvitur, contrito corde et humiliato veniam rogat, omnibus his quæ ablata fuerant in integrum restitutis : et ut offensus obsequio etiam placaretur, Abbati conductum providit, qui fecerat et rapinam. In aliis etiam quampluribus negotiis Romano Pontifici postulata B. Hugonis sedulitas, et ab eo laudem, et a Domino mercedem meruit sempiternam. Ille siquidem, cum Papa Stephanus e in civitate Florentia supremo teneretur incommodo, ex voto decumbentis illuc accessit, comitantibus eum monachis consummatæ sanctitatis, quibus, juxta Pauli vocem, vivere Christus erat, et mori lucrum. Testatus est autem præfatus Antistes, ad introitum quidem servi Dei malignum discessisse spiritum, ad egressum vero remeasse. Beatum profecto virum, cujus et vitam sathanas abhorruit, et præsentiam expavit. Denique cum præfatus Pontifex, ad ultima jam deductus, fessos artus et naturam profluentes cilicio et cineri commendasset : susceptis vitalibus Sacramentis, inter sacras Abbatis manus spiritum exhalavit.

8 Cum autem novus Leo translaturus B. Remigii corpus Remis usque pervenisset, et d ibi Synodum celebraret generalem, vir beatus affuit plenus auctoritatis et reverentiæ, suæque præsentia præfati Concilii plurimum conferens institutis. Ubi cum adversus Simoniacos ageretur, et nonnulli Pontifices, quibus vel conscientia confusionem, vel imperitia silentium adduxerat, in præfatum hæresim remissius disceptarent; ipse zelo succensus justitiæ, negotiationem Simonis constanter abolere curavit. Ex adverso enim ascendens, et opponens murum pro domo Israel, nec numero renitentium, nec acceptio-ne motus est personarum. Quo in Concilio, dum ille de sua interrogaretur promotione : Caro, inquit, voluit, spiritus repugnavit. e Sane sana responsio, quia justus imprimis accusator sui, et tentatione carnis pulsatus ut caderet, et ne caderet virtute spiritus restituisse monstratur. Erat autem illi tanta in exhortatione gratia, ut ad expectationem sermonis illius illustrium suspenderentur animi personarum : unde et jussu Papæ sanctam et plenam habuit gratiæ orationem, qua et Simoniaci de male comparatis expulsi sunt dignitatibus, et de sacratio Domini fornicatores inhibiti Sacerdotes.

9 Aliud quoque sanctitatis ipsius atque meritum secutum est iudicium. Hildebrandus etenim Romanae Diaconus Ecclesiæ, qui postea Sedis ejusdem sortitus est majestatem, directus in Gallias, Cluniacense Capitulum intravit. Ubi cum aliquandiu sedisset, collateratum B. Hugoni Christum vidit, monastici regulas ordinis ac decreta suggerentem. Egressus inde, nonnullis quæ viderat indicavit. Extunc ille et familiaritatem servi Christi devotius amplexatus est, et sanctitatem prædicavit Hildefonsus Hispaniarum Rex, qui a Santulo fratre suo captus f in vinculis tenebatur. Quo audito, misericordiæ Abbas orationi pro Rege præcepit instare, memor dilectionis patris ejus g Fredeleidi, qui Cluniacense monasterium multo sibi astrinxerat beneficio.

D
legatus a
Pontifice in
Hungariam
missus,

et captus,
intercessione
B. Majoli
in libertatem
restituitur :

c
adest Step-
hano Papæ
morienti,
E
Phil. 1, 21

d
in concilio
Rhemensi
fortiter contra
Simoniacos
agit,

e
f

Christum
haberas ecc-
sorem cons-
picitur :

Hildefonsum
Regem a cur-
cere liberat.

g
h

A beneficio. Cum itaque pro eo placabiles offerrentur hostiæ, cum preces multiplicarentur, per Episcopum quemdam deliberationis suæ diem esse proximum Beatus ei Petrus indicavit, *b* obtinente Cluniacensis Abbatis et Conventus intercessione, ut liber a vinculis emissus, reciperet imperium. Nec mora idem Apostolus dormienti Santulo apparuit, gravia cumminatur nisi fratri educto de carcere, male ablatam restitueret dignitatem. Expergefactus visione Santulus, quidquid Apostolus præceperat festinanter *i* implevit. Sic Hildefonsus, et sibi pariter et regno restitutus, ut liberatorem suum videre et colloquio ejus donari mereretur, destinatis apicibus imploravit. Impletur votum potestatis, et Pirenaeis montibus transcensis, Dei servus solenniter et apparatu festivo suscipitur. Exultat Rex tanti adventu hospitibus; nihil in actu, nihil in verbo, nihil in habitu præter doctrinam morum reperiens. Qui ne intercessoribus suis ingratus aliquando videretur, duplicato censu paterno ducentas auri *k* uncias Cluniacensi cœnobio quotannis disposuit assignari, diem utriusque exitus, et de carcere scilicet et de corpore, celebrem habere desiderans. Ita vir Dei cum prædicta remeans pecunia quemdam secum adducebat Maurum, recens quidem baptizatum, sed adhuc mente nigriorem quam pelle. Cui cum pro Christianæ fidei susceptione, majorem pius Abbas exhibens reverentiam, vestes pretiosas prævidisset, ille dealbato similis sepulcro, sacrilegas manus in perforatas Abbatis manticas injecit, extrahens inde quidquid auri repertum est in eis aut argenti. Quo tamen in fuga capto, atque ad Abbatem cum asportata reducto pecunia, Dei famulo conatus non nocuit fraudulentus. Magna quidem sunt hæc, sed majora quæ sequuntur.

10 Apud castrum *l* Bliterium, quidam perversæ mentis homines, reverendum Patrem illatis exacerbaverunt injuriis: quibus veniam petentibus, licet pius Abbas ad ignoscendum pronus indulsisset, graviter tamen a Domino punita est eorum præsumptio: statim namque depopulantibus flammis, castrum combustum est iniquorum. Quod ut divina potius ultione gestum esse, et non casu contigisse crederetur; quibusdam incolis ejusdem castelli, ad aliqua egressis negotia, atque ignavis injuriarum et incendi, duo milites dudum defuncti apparuerunt. Quos cum bene præfati cognovissent incolæ, ac turbati ad eorum stuporem occursum: Redite, inquit, quantocius, combustum inventuri Bliterium: quo dum Beatus esset Hugo ingressus, nec ejus religioni delatum est, nec ordini. Stupefacti incolæ ac perterriti, magna cum festinatione redentes, rem sicut didicerant, invenerunt. Nemo autem putet virum Dei, tamquam pecuniæ cupidum, vel quæsisse vel oblatas suscepisse divitias. Earum copia non avaritiæ servivit, sed misericordiæ; non ipsi, sed egenis. Ille cum Propheta dicens; Domine dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ, quidquid ei fidelium devotio contulit, totum vel ornamentis ecclesiæ, vel expensis pauperum consecravit. Animam ejus nec rerum extulit affluentia, nec dejecit amissio. In omni statu terrena cœlestibus, æternis transitoria postposuit.

11 Idem præterea non solum de salute sollicitus virorum, mulieres etiam de naufragio hujus magni maris et spatiosi ad salutis portum educere curavit, eis viam vitæ et doctrinis insinuans, et sumptibus sternens. In suo namque patrimonio, quod Marciniacus dicitur, quoddam monasterium et idoneas religioni construxit officinas, ubi feminae provectiores, et maritalem fastidientes licentiam, veteres decoquerent errores, et Christi complexibus astringi mererentur. Hunc locum personæ nobiles elegerunt,

quæ cum nuptiis etiam delicias expertæ, tanto patientius utrisque carerent, quanto didicissent in eis et brevem et plenam doloris esse voluptatem. Hæc profecto sub regulis hujusmodi vivere constituit, ut earum nulla vel rei necessitate familiaris, vel quolibet negotio, conspectibus virorum offerretur; ne, quibus votum indixerat continentiam, intuitus sollicitaret ad culpam. Procuratores earum, procuratores religiosi atque prudentes, sub quorum custodia nec possessio distractionem, nec honestas dispendium formidabat. Nulla ibi vel rara juvenula, ne lascivientis adhuc fervor ætatis, vel loco infamiam contraheret, vel inter Sorores scandalum generaret. *m* Harum eruditioni senem quemdam deputavit, Renchonem nomine, consummati monachum testimonii, qui noverat et devotionem provocare misericordia, et excessus arcere disciplina. Præterea ne in ancillis Christi, vel victus vel vestimentorum defectu, sacrum deficeret propositum; uberes eis redditus providit, comparavit prædia: sic earum necessitati consulens, ne vel culpam superfluitas induceret, vel egestas querelam extorqueret. Monasterium quoque plurimis decorans ornamentis, præter cetera sanctorum pignora beatæ Virginis ac Martyris Agnetis in eo brachium collocavit, argento vestitum et auro.

12 Alia quoque sub eo et per eum constructa sunt monasteria, cellæ quamplures ædificatæ *n*; veteres Abbatiae, quas inhabitantium negligentia penitus attriverat, ad antiquam tam ordinis quam possessionum revocatæ dignitatem. In tantum enim sub præfato Patre Cluniacensis Religio effloruit, ut inde Abbates desolatis quærerentur monasteriis, assumerentur pariter et exempla sanctimonie, et qualitas disciplinæ. Felix Ecclesiæ quæ de sancto Conventu illo summum sibi mereretur Sacerdotem. Quantæ autem discretionis et misericordiæ fuerit, junioribus cœnobitis impensa demonstrat benignitas, quibus cum minor libra panis et potus ex consuetudine traderetur, ipse tamen eis parem dari constituit; æquum judicans, ut quos idem diei pondus affligebat et æstus, idem quasi jam denarius solveretur. Sana sane dispositio, quæ præfatam ætatem, et a murmure compescuit, et ad laborem susceptæ roboravit obedientiæ.

ANNOTATA.

a Henricus III, anno 1031, 10 Novembris natus; ejus baptismus, in annum sequentem dilatus, videtur peractus Sabbato sancto, cum Pascha 19 Aprilis agendum esset.

b Videntur indicari dissidium, inter Andreæ Regem Hungariæ ejusque fratrem Belam, post coronatum Salomonem puerum, sæpe composita, sæpe renovata; de quibus vide Hungaricos scriptores, sub Leone IX et etiam postea.

c Stephanus Papa X, anno 1058, 28 Aprilis obiit, vulgo appellatus IX: opem ei a S. Hugone præstitam pluribus verbis deducit auctor Anonymus in Bibliotheca col. 431, in re nihil addit.

d De Remensi hoc Concilio et S. Remigii Translatione, factis 1 et 3 Octobris anni 1049, pluribus actum 19 Apr. in Commentario prævio ad Acta S. Leonis. Ibi secundus inter Abbates sedit Hugo, post Herimarus Abbatem S. Remigii.

e Eadem responsio notatur in Actis Concilii, hoc modo: Diaconus Sermois cursum ad Abbates, qui aderant, vertit; eosque, ne forte et ipsi in ovile Dominicum non per ostium introissent, confiteri admonuit. Primus S. Remigii Abbas Herimarus surrexit, seque ab hujusmodi culpa congrua responsione purgavit. Deinde Dominus Hugo Cluniacensis subsecutus,

D
AUCT. HILDEBERTO
EX MS.
illudque
Regulis,

m

ac SS. Reliquiis ornat,

E
n
alia cœnobio
extruit et
reformat.

F

k
a quo muneribus cumulat domum revertit:

l
punitur a quibus injuriam patitur,

pecunias
piis usibus impendit:

Ps 25, 8

cœnobium
Marciniacum fundat,

A subsecutus, hanc purgationis suae rationem subintulit, Pro adipiscendo honore, Deo teste, nihil dedi vel promisi; quod quidem caro voluit, sed mens et ratio repugnavit.

f Hildephonsus seu Alphonsus, *Hugoni in Vita Ande-*
defonsus, ex testamento patris Ferdinandi Rex Legio-
nus, ab ambizioso fratre Sancio (qui nescio quo exemplo
hic Sanctulus nuncupatur) Castellæ Regæ, bello peti-
us captusque anno 1071, Burgos in custodiam abductus
fuit.

g Fredeleldus et in Vita per Hugonem Fredeldanus; apud Petrum Venerab. Fredelaunus ubi melius Fredelaunus amborum pater; pro quo nomine postea Fredenandus, ac demum Ferdinandus invaluit: nomen Gothicum et pro diversa scriptione significans Pacificatorem terræ aut Manum-pacis. Pro eo autem quod hic legebatur, in vito beneficio, substituendum censuimus, multo beneficio.

h In præcitata Vita dicitur, quod Petrus Apostolus cuidam Fratri in Cluniaco apparuit, et preces Hugonis pro Andephonsi erectione Dominum suscepisse revelavit.

i Impletum est sane quod S. Hugo Alphonso nuntiari jusserat, de libertate et regno: sed non uno eodemque tempore: imo Sanctius ad oblatam sibi visionem aliud non fecit, quam quod e carcere eductum fratrem, ad S. Pacundi monasterium dimiserit, ut inter monachos viveret: sed hic inde elapsus, Tolatum ad Maurus profugit, nec nisi occiso fratre anno 1073, in regnum rediit; ita Sanctius neglecti mandati forsitan penitus dedit.

k Auctor est Venerabilis Petrus, quod Alfonsus consecravit præter 200 auri uncias 43 pendere, et duo monasteria Cluniacensibus fondavit.

l Plurimum castrum, in aliis Vitis Briderium dicitur.

m Extat in Bibliotheca Cluniacensi, col. 493 et seqq. scriptum quoddam S. Hugonis, in vitæ finem vergentis, ad successores suos deprecatorium seu comminatorium, sub anathemate sic præcipientis: Locum ea semper permaneat conditione, qua nos enim inchoavimus et tenuimus: ut in ipso nunquam ad habitum sanctitatis, puerilis ætas recipiatur: nec alia quam in qua possit probari spiritus si ex Deo sit, et si non ultra, tamen omnino vel usque ad xx annum jam pervenerit. Quod si qua est ætatis lascivioris, et hoc ad certum fuerit compertum, ne huic feminarum collegio debeat coadunari. Et rursum in Deprecatione, quæ sequitur col. 495, seu verius testamento; in quo, post petitam indulgentiam de munere negligenter gesto, quædam post mortem suam Fratribus annuatim præbenda ordinat, demum se ad successurum sibi Abbatem convertit, eique imprimis locum hunc commendat, tanquam catenis unicum; deinde vero ceteros Fratres. Varia chartarum insignium fragmenta, hoc Marciniacense canobium spectantia, profert Quercetanus in Notis ad hunc locum: ubi etiam docet, Priori duos Procuratores, et 10 Religiosos fuisse adjunctos, ad monasterii regimen, ex institutione S. Hugonis.

n In eadem deprecatione sic loquitur: Sicut in præsentiarum videtis, Deus, non nostris meritis, sed sua immensa clementia, istum satis circumquaque ampliavit locum, et tam Fratribus quam possessionibus ditavit: nec solum in hac nostra regione, verum etiam in Italia Lotharingia, Anglia, Normannia, Francia, Aquitania, Guasconia, Provincia, atque Hispania ipsum dilatavit. Et in Privilegio Paschalis II, ipso quo Sanctus obiit anno 16 Octobris, ad Pontium dato, numerantur Prioratus 75, qui sub Alacis Hugonis dispositione manserunt, quorum plures in Abbatias creverunt, præter Abbatias 12 jam tunc constitutas, ut merito ipse Hugo,

inter quinque primos Cluniaci Abbates, dicatur: D

Ordine posterior, utilitate prior.

CAPUT III.

Arcana ab eo animorum inspecta et futura prædicta.

Ad declarandum autem, quam gratum Deo in omnibus exhibebat obsequium, B Hugoni cum spirituum discretionem, data esse dicitur gratia prophetiæ. In his enim qui monasticum profitebantur ascensum, quo quisque animo ad eum accederet, libera mente discernebat: intuebatur quis in sagena B. Benedicti bonus piscis futurus esset, quis angelum lucis, quis angelum gereret tenebrarum. Quam profecto gratiam, ne potius ei conferre, quam a Deo collectam referre videamur, ejus testimonio supposita serviunt et suffragantur exempla. Dominus quidam, nomine Maingodus, dilatione susceptionis, quam providus pater probandi gratia aliquamdiu suspenderat, vulneratum gerens animum, egredi ac fugere constituit. Quo spiritu revelante comperto, piissimus Abbas præscriptum Fratrem verbis durioribus increpavit, ei pariter et vulnera mentis indicans, et vulneribus paternæ consolationis adhibens medicinam. Sic ille reversus ad se, susceptionem, quam dilatam doluit, patienter expectavit.

14 Mortem quoque Guillelmi junioris, qui magno ac triumphatori Anglorum Guillelmi patri suo successerat, evidenti vaticinio indicavit. Erat ille Dei servus Marciniaci, simulque cum eo vir gloriosæ opinionis a Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus Anglorum, magna duo luminaria, quorum devotio vicariis exhortationibus et exemplis in amorem proficiebat præriorum. Erant ibi et alii tres monachi, Balduinus scilicet et Edmerus atque Eustachius, omnes filii lucis, et incedentes in mandatis et in justificationibus Domini sine querela. Ad quos B. Hugo conversus, Ex abundanti, inquit, est, Archiepiscopo divina reserare judicia, quibus Judex justus deponit potentes de sede et exaltat humiles. Vobis autem dicimus, in Regem Anglorum nocte transacta datam esse proscriptionis sententiam, eumque brevi regnaturum. b Pauci dies fluxerant, et ecce beati viri vaticinium, qui promissus fuerat, secutus est eventus. Præscriptus siquidem Rex, dum venationis insisteret studio, sagitta cujusdam militis in cor percussus est, statimque morte præventus subita, expiravit. Sic igitur vita Regis terminata, et Abbati prophetiæ gratiam inesse claruit, et Cantuariensi Archiepiscopo, qui persequenti se Regi cesserat, redeundi facultas ad Sedem accessit.

15 Item Dei servus, dum esset in Aquitania, ad ecclesiam B. Viviani, sanctorum locorum sollicitus visitor, accessit. Ubi cum præfati Confessoris diligenter actus et vitam legeret, cujusdam boni viri nomine Amandi c factam in ea reperit mentionem, de quo ipse plenius edoceri desiderans, opinionem ejus et patriam, propositum et finem atque sepulturam a Clericis præsens inquiri. Respondetur sciscitanti B. Amandum Magistrum fuisse S. Viviani, meritis insignem, doctrina conspicuum, exemplis clarum. Corpus ejus, prout fama ferebatur, in Galliis habere sepulturam. Sequenti autem die, Decanus Canonicorum in eodem loco xenodochium constructurus, a B. Hugone suscepti operis postulat fundamentum designari. At ille Spiritu sancto edoctus. Hic, ait, fundamenta jacite, et minime pœnitebit. Ad ejus itaque suggestionem pueri altius fodientes, mausolæum prædicandæ pulchritudinis inveniunt, B. Amandi nomine insignitum: quo reperto, Clerus exultat, populus glorificant Deum, qui mirabilis est in

Cognita tentatione novitum confirmat:

E

mortem Regis Angliæ prædicat,

a

b

Corpus S. Amandi,

c

in

A in Sanctis suis, nil jam de merito dubitantes Abbatis, quod in inventione claruerat Confessoris.

et latentem
cujusdam
nequitiam
detegit :
d

16 Stupendis stupenda succedunt. Consolationis gratia pius Pater loca visitare consueverat, quæ monasterium Cluniacense contingunt. Ingressus itaque d Cellam B. Mariæ quæ dicitur de Caritate, dum congregatos ibi Fratres susceperet osculo, cujusdam eorum et occursum abhorruit, et osculum declinavit. Nimirum spiritu docente didicerat, os hominis plenum blasphemiarum et spurcitiarum, nec idoneum quod pacis osculo servus Dei dignaretur. Mirantibus his qui aderant et rei novitate suspensis, quam miser ille duxisset vitam, quid gereret devotionis, familiari colloquio, idem Abbas inquit. Respondentem se mechanicum esse, et necromantiarum præstigiis inquinatum, de ovili pastor abegit, utpote nulla in verbis, nulla in habitu conversionis indicia nuntiantem. Sic in una eademque re, et lupi frans et pastoris providentia innotuit.

f
absens oc-
cultum ali-
cujus pecca-
tum perspicit,

17 Susceptus idem Dei famulus in monasterio f Angeliacensi, sepultis pauper sensibus carnis, priori mentis intuitu, vidit quoddam fulgur de sublimi veniens, monasterii Cluniacensis auditorium irrumpere, magnamque secum trahere ruinam. Quæ ex visione vir Dei collegit, commissam apud Cluniacum offensam, quæ nisi celeberrima correctione purgaretur, superni Judicis indignationem in eundem provocaret locum. Nec mora, Cluniacum regreditur, instantibus negotiis, quæ agenda susceperat lucrum præferens animarum. g Dehinc ingressus Capitulum, eodem spiritu, quo jam reatum cognoverat, rei quoque personam cognovit. Quem ex nomine conveniens, Erubescere, inquit, Petre, et age pœnitentiam dum licet, ne tunc incipias pœnitere, cum pœnitentia nulli prorsus est fructuosa : totum te Priori pande, redoperi vulnus mentis, ut pro qualitate vulneris curam sentias medicantis. Infelix, excute jugum diaboli, et amplectere jugum Christi, quoniam jugum ejus suave est, et onus ejus leve. Quod quia sæpius jam communitus, detrectare tamen non desinis, reatum quem comitatur pertinacia, districtior puniat disciplina, tuis enim parcere delictis, ad periculum militat aliorum. His verbis verberibus adjectis, Frater contumax et sibi redditus est et ordini, bonumque obedientiæ, quod exhortatio non contulit, censura provocavit.

idem alibi
facit :

h

18 Alio quoque tempore, similis ei visio apparuit. Dormientem quippe quædam persona conveniens, oportere dicit eum Cabilonem usque fatigari, commissum esse in cœnobio S. Marcelli, h quod eatenus obductum silentio, monastica succidendum esset disciplina. Excitatus his Dei servus, iter arripit : et ingressus monasterium, quemadmodum per visionem didicerat, rem sic habere cognovit. Adhibita itaque vulneri medicina, inveteratam atque difficilem sanari propulsat corruptelam. Quadam autem nocte, dum fatigatis artubus modico sopore vir Dei consuleret, videre visus est decubantium sub capite suo serpentium multitudinem, ceteraque diversi generis reptilia, quibus ille perturbatus, somnum continuare non poterat. Dehinc amoto pulvinari, librum Maronis reperit, eoque projecto, somnum duxit tranquilum. Apta rei visio, cum nihil aliud quam quædam venena sint fabulæ Poetarum i.

i

Episcopatum
eundem,
k

19 Operæ pretium est ea relatis apponere, quæ et auditu didicimus et visu. Antecessor noster Hoellus k prædicandæ Præsul memoriæ Romam proficiens, gratia videndi sanctum Dei, Cluniacum divertit. Qui postquam loquendi cum eo sortitus est facultatem, cum quodam suo Archidiacono ad eum in parvam deductus est cameram, sacris dicatam colloquiis, et celebrem potius cultore quam cultu. Cum autem convenissent filii adoptionis, et invicem beneficia

suarum sibi communicarent orationum. B. Hugo frequentius præfatum intuitus Archidiaconem : Tantum, inquit, ne desis gratiæ Dei, quoniam provisum est, te in eo, in quo nunc administras, ordine, nullatenus remansurum. Parum temporis fluxerat, et eventus est vaticinium subsequutus. Archidiaconus l etenim sequenti anno Pontificalem sortitus est dignitatem. Nos hoc audivimus, nos præsentem vidimus, nos beati illius hominis orationum participes in eo facti sumus colloquio. Nos quidem fama revelante, nonnulla de ejus sanctitate didiceramus, nonnulla de mansuetudine, nonnulla etiam de his quibus et vitio iudicium, et virtuti præerogatur incrementum : invenimus autem ampliora, ex gregis conversatione, Pastoris vigilantiam perpenderentes.

20 Supersunt autem et alia, quibus patenter indicatur, illum juris patronum, inter insignia sanctimonie, gratia claruisse prophetiæ. Quidam namque monachus, nomine Durannus, moventia risum verba proferre consueverat, indolis præjudicium deponere levitatem. Idem tamen in ceteris, adversus quæ non est lex, ita sibi consuluerat ut prius in m Abbatem, dehinc in Episcopum, vita provehi mereretur et doctrina. Qui cum Abbatem minus audiret increpantem. Frater, inquit ei Abbas, nisi dignam egeris pœnitentiam, post transitum spumantibus labris ad superos rediens apparebis. Factum est autem, ut nec ab otiosis verbis ille desisteret, nec Abbatis vaticinio promissus deesset effectus. Præfatus namque Durannus, naturæ debitum solvens, in promisso sibi habitu cuidam Signino, Sacerdoti scilicet religioso apparuit, miserabiliter juvenem ejus postulans, cui vivens obedire contempserat. Quod cum pius Pater Signino referente didicisset, electis septem fratribus, silentium una indixit septimanæ, quatenus oris excessus, oris obedientia purgaretur. Obedientibus aliis, unus eorum præcepti violator silentium interrupit. Rursus Pontifex, eundem quem prius habitum gerens, Sacerdoti præscripto apparuit, inobedientiam Fratris accensans, qui dum fregit mandatum, suffragia exclusit aliorum. Quo audito elementissimus Pater, iterato septem dierum silentio defectum violatæ supplevit obedientiæ. Unde factum est, ut ostensus tertio Præsul, sed jam nihil sordidum gerens, Abbatii gratias ageret, ejus interventu abstersum oris opprobrium, sententiam judicis immutatam. Hoc relatum, et Patris meritum declaravit, et apud Fratres reverentiam susceptæ juxit obedientiæ. Collata sic viro Dei spirituum discretio efficaci cum magisterio docuit, quid correctione proficeret, quid tolerandum esset misericordia, quid censura puniendum.

ANNOTATA

a Fuit S. Anselmus in exilium ejectus anno 1096 ; anno autem 1100 occisus est Guilielmus, 2 Augusti.

b Dedimus 21 Aprilis S. Anselmi vitam, per Eadmerum, hic nominatum, scriptam ; ubi lib. 2 num. 55 dicit S. Hugo, Regem ante thronum Dei accusatum, judicatum, sententiamque damnationis in eum promulgatam ; deinde ex num. seq. apparet, tertio post die, extinctum fuisse Regem.

c S. Vivianus, Xantonensis Episcopus, colitur 18 Augusti ; in ejus Vita nulla mentio S. Amandi : sed Ambrosium, cui successit, magistrum habuisse dicitur : de illo igitur (cum oporteat ita solenniter elevatum habere proprium diem cultus, etsi cum Saussayus in Martyrologio Gallicano notare prætermiserit) optamus plenius edoceri.

d S. Mariæ de Caritate, in agro Nivernensi, Prioratus

D
AU TORE
GUILBERTO
EX MS.

et alteri
primum præ-
dicti ob uti-
mos jocos
post mor-
tem incur-
rendum,

m

E

qua, indi-
cto suis si-
lentio, cum
liberat.

f

AUCT. HIL-
DEBERTO
EX MS.

A ratus a S. Hugone per Gerardum monachum fundatus, ad Ligerim, vulgo Charite.

e Mechanicus pro laico hic accipitur : alias accipi solet pro illitterato : quod autem ad Vitam per Hugonem num. 6 additur in margine, quasi Manichæum deberet legi, ineptum est glossema.

f Angeliacense, Angeriace, et in vita S. Genulfi etiam Ingeriacense monasterium, apud Hugonem, S. Joannis de Angeliaco vulgo S. Jean d'Angely, in pago Xantonico ad Vultonam fluvium Abbatia est, constructa a Pipino Aquitanie Rege, Ludovici Pii Imp. filio. Plura de hoc cœnobio, nominatim illustria diplomata duo, vide in Notis Quercetani ad Bibliothecam.

g Idem Hugo num. 15 hæc narrans, Cluniacum, inquit, festinus rediit, vocavit Priores et ordinis custodes ; de negligentis Fratrum inquit, sed nihil ejusmodi per eos invenire potuit. His ita dimissis, ad Dominum solito recurrit : solvit vota precum : Capitulum intrat : Fratres circumspicit. Res mira ! Spiritu revelante occultum inter alios reum deprehendit, arguit, convincit. Reus ille Petrus erat, qui de Terdiniaco venerat. Confitentem Judex pius digne flagellat, misericorditer sanat. His visis seipsos circumspiciebant singuli, ne aliquid in eis indebitum spiritualis oculus cognosceret Patris.

h Cabillonense S. Marcelli monasterium, fundatum a S. Guntramno Rege, de quo late ad ejus Vitam 28 Martii, § 2.

i Si hoc de Poetarum gentiliū costissimo Virgilio (quum Virgineū oppellant nonnulli, sicut luscus inter carcos rex dici possit) quid de lascivioribus aliis dicemus ?

k Hoellus Episc. Cenomanensis ab anno 1085, hic autem congressus contigit anno 1094.

l Non est quem signare possit commodior conjectura quam Gaufridus de Meduana, illustri apud Cenomanos genere natus, electus an. 1094 Andegobensis Episcopus consecratus an. 1096.

m Durannus, primum Abbas Moyssiæensis in Cadureis, dein circa an. 1060 factus Episcopus Tolosanus, obiit circa an. 1070, et imago cum titulo sanctitatis habetur in claustrum Moyssiæensi, ut asserunt Sammarthani.

CAPUT IV.

Varii morbi ab eo curati.

Nemo autem putet Abbatem propheticis tantum claruisse vaticiniis, cui cum discretione spirituum, collata est etiam gratia sanitatum. Constit enim nonnullos, variis oppressos languoribus, sumptis ex ejus mensa convalescere reliquiis. Acardus quidam, vi febrium laborans, restitutam sibi sanitatem præfate debuit medicinæ. Tres præterea Fratres, eodem decumbentes incommodo, beati viri meritum in antiquam reformavit sospitatem : eorum duobus quidem destinata eulogiarum gratia, salutis integritatem resignavit ; tertius autem, cum a Borboni per sex menses quartana sustinisset incendia, a sancto Patre, qui illuc ex tempore accesserat, sacris jubetur interesse mysteriis. Adest febricitans, et ex Abbatis jussu epoto post Missam vino, in quo lota fuerant Sanctorum pignora, febris incendium abscessit. O prædicanda Patris humilitas, qui quod ejus posset adscribi meritis, maluit Sanctorum pignoribus assignari ! Jarento quoque, felici monachus testimonii, post diuturnas febrium convaleuit injuria, hausto vino, quo sacri ejus digiti perfusi fuerant, post oblatum Deo Sacramentum.

22 Beatus quoque medicus, qui cum salute corporum, de salute satagebat animarum : beata, inquam, anima, cujus et meritis acquirebatur temporale remedium, et exhortatione sempiternum. Eidem namque Crispeum b proficiscenti, febricitans miles c occurrit, sanctissimo ejus adjuvari deprecans inter-

ventu. Dehinc onerosius instanti : Abstine, inquit D Abbas, abstine frater a rapinis, amissam sic adepturus sanitatem. Rapinas miles abdicat, eodemque momento ad preces Abbatis, et votum factum est, et extinctum febris incendium. Nemo autem miretur Abbatis merito collatum corporibus salutem, cui etiam id gratiæ accessit, ut exutæ de ergastulo carnis animæ, ipsius interventu judicem placatum invenirent. Fratrum quidam soluto naturæ debito, nec adhuc tamen humatus, personis duabus, quæ sibi nomen religione comparaverant, apparuit dicens, duos solidos præter licentiam sacristæ, sub quo ipse militabat, se sustulisse, ac proprio expendisse arbitrio. Hoc excessu dilatam sibi requiem, quæ tamen posset Abbatis intercessionem prærogari. Mane autem facto, cum alter id de altero ignoraret, eodem tamen ordine, sub sancti viri præsentia, præfatam in Capitulo retulere visionem. Discussa itaque diligenter transgressio, et venialis inventa, suffragiis orationum quas devotius fieri clementissimus Pater indixit, et propensiori eleemosynarum largitione, solvi promeruit.

23 In civitate Parisiorum vir erat illustris Robertus nomine, professione miles, ita paralysi torpens, ut in eodem homine partem vivere, partem diceres jam sepultam. Diuturna hæc et letalis perniciēs dudum spem salutis abstulerat decumbenti. Contigit autem eodem tempore servum Dei Parisios ingredi, atque ad ecclesiam ascendere, quæ beatissimæ Genovefæ Virginis et nomine celebris est et corpore. Quo audito, præscriptus æger illuc alieno defertur auxilio, genibus Abbatis advolvitur, suspiriis interpellat et lacrymis, ut ejus apud Deum mereretur interventum. Movetur Pater anxietate supplicantis, et inter sacra Missarum solennia, flagitatum paralytico procurat subventum. Nil tamen de suis præsumens meritis, totus ad Apostolorum Principem convertitur, cujus et umbra salus infirmis, et oratione vita est defunctis restituta. Sumptam ergo ipsius planetam d, quæ veterum relatione in præfata creditur esse ecclesia, super prostratum elevat ægrum, illud clamans, Petrus Apostolus dixit paralytico, Sanet te Dominus Jesus Christus. Ad hæc verba confestim Robertus ita convaleuit, ac si ipse Petrus preces pro eo declamasset. Regreditur incolomis qui semivivus accesserat, his qui adierant attestantibus, beneplacitam esse Deo vitam, cujus apud Deum tam efficacem viderant esse postulationem e.

24 Fortassis hæc Apostolicis ascriberentur meritis, et cujus umbra male habentibus restitutam constat esse sanitatem ejus utique vestimento Robertus convalescere assereretur. Ceterum non minora meritis acta leguntur Hugonis, quibus Hugoni nullo fidei periculo præstitum possit assignari beneficium. Idem namque dum in Vasconia, sicut de Cluniacensi Cœnobio, subditas visitaret cellulas, baud procul ab itinere parvum conspexit tugurium, cujus inhabitator egenus erat et leprosus. Hic ex divite pauper, abjectus ex splendido, leprosus ex incolomi, vitam morte graviolem ducebat. Lætatur Dei servus adeptum se tempus opportunum, quo Christum in paupere visitaret. Præeuntibus itaque ceteris, ipse uno tantum comite monacho tegetem ingreditur, consolationi totus insistit, lacram demulcet catena, ingeminat felicem infelicitate sua, cui esset datum flagellis corporibus et paupertatis igne purgari. Denique dum discessurus homo Dei, quid erogaret pauperi non haberet, agrinam, qua indutus erat, exuit vestem, vestit pauperem. Vestimentum gratia comitatur insperata : ex quo enim pauper eo indutus est, cutis deformitas abscessit ; et absterso lepræ contagio, membris omnibus incolomitas

alium a
paralysi
liberat :
E

d

F

F
leprosum
sanat :

Varios gustatis mensarum reliquiis sanitate donat,

C

a

militem a
consuetudine
pro dandi
et febri,

b

c

A mitas est et species restituta. Egreditur Christi famulus relicta pauperi benedictione, quæ et amplius spe suscipienti profuit, et amplius voto dantis meritum patefecit. Leguntur et alii, tam ex veste quam ex lymphæ quæ ex ejus stillaverat manibus, expetitam suscepisse salutem.

usum vocis
cuidam re-
stituit :

25 Wigo, monachus, vir venerandæ opinionis et utile vas in domo Domini, vocis usum amiserat, admodum tristis, eo quod imminenti Natalitio persolvere non posset debitum cantandi obsequium. Qui dum juxta suppedaneum Abbatis quiesceret, et vocis reformationem ex sacris ejus speraret meritis; corrigiam pilei ejus, latenter assumpti, collo circumdedit; statimque soluto, quod arteris obstabat incommodo, priscæ modulationis usus est ei in integrum reformatus. Articulum pedis cujusdam Theoderici, magnæ quidem militis potentie, sed majoris apud Deum devotionis, cancer (infirmas letalis) exederat; quod quia studium vicerat medicinæ, aufererat et spem vitæ. Abbatis tamen meritis, hoc ordine extinctum est horrendæ pestis incendium. Abbas Missam cantaverat, et quam ex ejus stillatam manibus infirmo, præsentis atque postulanti eam, servientes, Abbate detulerant ignorante. Qua exesis partibus infusa, sanis articulo redditus est status, suppletum depastæ carnis dispendium, et agente lymphæ vires medicinæ, Abbas nesciens restituit sanitatem. Quippe durum erat et intolerabile homini Dei, ex his quæ circa ipsum erant aut ex ejus remanebant mensa, contemplatione salutis acquirendæ aliquid absportari. Homo verie virtutis, ad virtutum derivabat excidium, linguas affectare alienas: laudis enim nulla omnino cupiditas, nisi cujus et materia est in animo, et testis in cælo. Quam cum sibi pariter opera compararent et verba, aliam tamen suspiranti mercedem, nulla ex preconio miraculorum subrepsit elatio. Aliis quoque nesciens Dei servus profuit, quos etsi non omnes, aliquos tamen eorum, paginæ duximus imprimendos.

et tumorem
cruris adiunt :

26 Erat in quadam obedientia Monachus, nomine Guillelmus, qui diuturna cruris infirmitate decumbens, injuncta sibi exequi non poterat officia. Hoc enim in tantum tumorem excesserat, ut amissa naturali forma, globus quidam videretur. Cum autem morbus excrecens, nihil aliud quam mortem loqueretur; ille totus ad Abbatis meritum, spe conversus et fide; manibus admotis tumentis cruri, Precipio, inquit, tibi, passio, in nomine Jesu Christi et ex parte Patris cujus præceptis huc veni, ut recedens permittas injunctam mihi explere obedientiam. Sequenti nocte, dormienti, duo in albis apparuere monachi, qui dicerent se a B. Hugone directos: dehinc unus quidem cruri manus apposuit, infudit oleum; alter vero leniori, et velut suspensio contactu, partes infirmas perungere visus est. Quo peracto, cum recedentibus monachis ipsa recessit infirmitas, et incolumitatem, quam medicina non potuit, gratia reduxit. Evigilans monachus cum sentiret exterminatas infirmitatis angustias, beato Patri suo restitutam adscripsit sanitatem.

fucentem
partum
targitur :

27 Ex difficultate partus, quædam mulier, amisso linguæ pariter et manus officio, ceterarum quoque partium detrimenta formidabat. Hujusmodi angustia decumbenti, suggestum in somnis est, oportere eam Laicacum proficisci, ubi meritis B. Hugonis, utroque levaretur incommodo. Paruit mulier, eoque delata, dum præscriptus Pater in Oratorio S. y Sulpicii ipsa præsentem divinam celebraret mysteria, meritis ejus utriusque morbi plenum meruit obtinere remedium. Credatur in sedandis humanorum corporum passionibus, filio adoptionis collatam desuper fuisse gratiam, quæ illi etiam in perturbato aere perhibe-

Aprilis T. III

tur extitisse. Ludovicus enim Comes, et Sophia uxor sua, prædicandæ scilicet vir et mulier devotionis, eum apud Aldechiareum h hospitio susceperant. Deinde posita in viridario mensa, commotus aer tempestatis signa præmisit. Turbati discursant ministri, quid fieret ex appositis jam dapibus ignorantes. Ceterum Dei famulus elevans manum, Crucis signum opposuit, et imminentem sic abegit tempestatem. Quæ ne casu potius quam meritis Abbatis abscessisse videretur, circumquaque pluviis desævientibus et tonitruis, locus ille tempestatis expertus, et serenus remansisse perhibetur. Paredi i, puerum quemdam, monasticæ consecratum militiæ, decidens ex culmine Campanarii tabula prostravit. Eo tempore beatus Abbas fratres visitaturus Paredum accesserat Puer, in quo consultæ pollicibus venæ proximum nuntiabant interitum, semivivus ad eum deferretur: fratres velut extinctum deflent puerum, qui vix in castris spiritualis militiæ vivere inchoasset. Denique pius Abbas mente compunctus, contritum contrectat puerum, pro exequiis obsequiis insistit, et ad ostium divinæ pietatis Christi procurrit Christi veteranus, tanta precum instantia, ut et puero solus, et puer conventui redderetur.

D
AUGT. MIL-
DEBERTO
EX MS.
h
tempestatem
sedat :

2
contritum
sanat :

28 Invitati complures hujusmodi miraculorum præconiis, eum videre præoptabant, ei adherere, et sanctissimis ejus erudiri documentis. Quippe tota ejus vita, sacris par institutis, tota ejus conversatio beate vivendi magisterium fuit. Nulla vel pauca fuere monasteria, quæ non profecerint ejus circumspectis institutionibus aut exemplis. Convenientes autem ad se monachos vel Abbates, quam paterno complecteretur affectu, quam sufficienter quærentibus responderet, quam pie aperiret pulsantibus, difficile est explicare. Inter quos Snessionensis k Abbas ad primatem monasticæ perfectionis accedens, Presbyterum quemdam Petrum nomine, itineris comitem habuit, dudum B. Hugonis familiaritatem assecutum. Qua ex familiaritate securius eum Presbyter allocutus: Scimus, inquit, te, sanctissime Pater, curam gerere miserorum, et juxta vocem Apostoli, cum infirmantibus infirmari. Unde et pro quodam fratre meo ad ostium tuæ pulsans misericordiæ, sacris orationibus tuis misero subveniri deploro, quem putridum vulnus, et latius incolumes occupans partes, in desperationis, discrimen adduxit. Tandem pius Pater miserabilibus credens obsecrationibus, panem qui de mensa ipsius superfuerat, afferri præcepit; allatum benedixit, dedit benedictum Sacerdoti: dedit ei et partem baculi, quem manu gestare, quo sustentari consueverat. Quibus ille acceptis, in spe simul et fide regreditur, quantum prius de fraterna turbatus angustia, tantum postea de salute gavisurus. Ex quo enim superpositum est ulceri lignum, et panem benedictionis infirmus comedit; ita explosum est putridæ carnis incommodum, ut nullus dolor, nulla illic infirmitatis indicia remanerent.

E
a carnis
capite con-
venitur :

k

2 Cor. 11, 29

vulnus sanat.
F

ANNOTATA.

a Borbonium sub varis cognominis triplex est, unum Cluniaco vicinius ad Ligervim situm, Bourbonlancy vulgo nuncupatur.

b Crispeim, Falesii oppidum, in quo Prioratus, S. Arnulphi dictus.

c Rotbertum vocat Hugo num. 8.

d Addit Hugo, Antiochia allatam credi; occasio- nemque miraculi fuisse asserit, quod S. Hugo post Missam manu capiens ipsum Planetam dixisset, Utinam adesset aeger, in quo virtutis Apostolicæ caperemus experimentum: quo audito Rotbertus illuc se deferri fecerit.

A e *Addit idem*, Res ista notissima est : fere tota civitas illa testis est.

AVCT. HUL-
DEBERTO
EX MS.

f *Laisiacum, au oppidum in Cenomannis, vulgo Las-say?*

g *S. Sulpicii, non Suplicii, (uti perperam excusum) plures sunt tota Gallia ecclesiarum : egimus de eo 17 Januarii.*

h *Aldechiarcum, Hugoni in Vita, antiqua Chiri-ca, locus non procul a Basilea situs : est ergo Alten-kirch, quinque miliaribus distans, ad Illam fluvium : kirch autem Germanis ecclesiam significat, a voce Græca Κηρυξ, Dominicum, ut volunt plerique, quos ad judicium vocare non vacat.*

i *Paredam Prioratus in Augustodunensi diocesi, anno 999 annexus Cluniacensi canobio ab Hugone Epi-scopo, eo de quo actum supra.*

k *Ecgraphum nostrum Succionensis, melius utique quam Uccionensis, uti impressum in Bibliotheca : quos autem Suessionensis S. Crispini Abbatia, ante restaura-tionem anni 1137, Abbates habuerit, ignoratur. Ce-lebrior ibidem est alia S. Medardi, sed extra muros, quæ non solet nomine Suessionensis venire.*

CAPUT V.

B *Tutela Angelorum : quædam ab eo mala deput-sa ; materoli divinitus puniti : liberalitas ejus compensata.*

Angelum
suum custo-
dem videt.

Quædam præterea die, dum paulisper Abbas obdormiret, ex urgente causa, duo enim monachi excitaverunt. Abbas interrogans, Ut quid huc, ait, istum adduxistis puerum? Responderunt monachi se neminem adduxisse. Subdidit Abbas, dicens : Numquid non videtis illum elegantis formæ puerum? Rursus cum monachi mirarentur, attestantes se neminem prorsus videre ; animalvertens Abbas ostensum sibi divinum aliquid, sermonem transtulit ad alia, nullam ulterius faciens de puero mentionem. Credo ei apparuisse custodem corporis sui Angelum Dei, cujus exenhiis, ætæriarum tentamenta potestatum, et imminencia corporis pericula declinabat. Unde cum apud a Berzicium se sopori dedisset, Angelica protectus custodia, multiplex mortis discrimen evasit. Repente namque turbato aere consurgentes venti, velut conflictum quemdam inire cœperunt ; frequentior desavire coruscatio, lapidibus et grandine concuti domus, volare fulmina, quibus nec dormitorium patris, adhærens ecclesie, intactum remansit : illud enim vis irruuens fulminis, tam vaganti discursu præfatum perscrutata est domicilium, ut par miraculum dicam, tres in fornace pueros, et inter flammæ sævientes Sanctum Dei conservatum. Augebant discrimen clementa simul et lapides undique corruentes, quos fulminis ictu rupta maceria circa dormientem diffundebat Abbatem. Discurrabant famuli, monachi querebantur, vel obrutum ruina et lapidibus, vel igne consumptum Abbatem opinantes. Ille autem divinis protectus excubiis, nec strepitu soporem, nec populantibus flammis sospitatem amisit. Ita Dei servus, horrendo circumseptus incendio, virtute promeruit liberari, et illæsus exivit.

et mortem,

30 Legitur idem Pater in aliis etiam conservatus periculis, ejusque sacer transitus, qui gravissima infirmitate videbatur imminere, Conventus intercessione, et sumptuosis eleemosynarum expensis, in sanctam dilatus senectutem. Quodam namque tempore, B. Hugo, tanta corporis afflictus molestia, ut imminens incommodum vitæ desperatio sequeretur ; de medio montis, qui Cluniaco adjacet, quasi Fratribus ultimam daturus benedictionem, ad Capitulum delatus est. Flet Conventus, et eget solatio, quisquis alium nititur consolari. Acclamant filii Pa-

trem, Magistrum discipuli circumeunt ; retractat grex indefessas Pastoris excubias ; et quæ lacrymas provocent, undique pietatis ejus insignia prædicantur. Dehinc ipso innuente, sanctorum imaginibus præsentatur Apostolorum, sperans eorum meritis inaploratum se adipisci sanitatem. Quæ confestim impetrata, pupillis tutorem restituit, filiis patrem, pauperibus provisorem. Nec minus stylo comendandum credimus, quod Romam proficiscenti, vita pariter et incolumitas est in morte conservata. Ille siquidem dum propter civitatem b Vapingum, per abrupta montium et ancipites anfractus incederet, altiori cuidam præcipitio incircumspectis accessibus occurrit. Declinans mula in vallem, cui prima inniterentur vestigia, nihil solidum invenit. c Pallent monachi, diffidentes periculum præsens aliquo posse declinari consilio ; Dominus autem, plenum beatæ spei et gloriæ finem servo suo providens, mirabiliter eum de patenti abyssu eduxit ; mula divinitus in eam innitente partem, in qua solidum iter et obstaculis liberum invenit. Porro desimili periculo Clericus quidam, de Hispaniis cum Abbate regrediens, dum comites ad hospitium præcederet, et improvidus in horrendum delaberetur præcipitium ; ad invocatum nomen Abbatis, ramusculo retentus, liberari promeruit. Præterea Geraldo cuidam, per Ligerim temere remiganti, sæpius Abbas invocatus affuisse perhibetur. Submersa quippe navicula, cum res ad vitæ periculum cederet, ipse nomen ejus acclamans, incolumis ad ripam enatavit. Qua in persona, eo amplius Abbatis meritum clarnit, quo ille dudum turbatus cerebrum, imperitia quidem naviculam ascendit, sed gratia mortem evasit.

31 Magna sane hujus viri merita, cujus nec amici apud Deum irremunerati fuerunt, nec impuniti contemptores : non quod ipse vellet mortem peccatoris, aut pro inimicis orare desisteret, qui noverat neminem vere diligere Christum, donec et inimicum diligeret propter Christum. Ceterum vult aliquando Dens in hac etiam vita contemptum puniri Sanctorum, ne justus zelet super iniquos pacem peccatorum videns, et dicat ; Ergo sine causa justificavi cor meum, et lavi inter innocentes manus meas ? Sunt fortassis et alie occultiores causæ, quibus Judex justus hic et benefactorum præmia rependit, et injurias punit. Porro irrogatas huic servo suo contumelias, quam districto percussit judicio, succinete nos non tædebit explicare. Is itaque totus propagandi monasticam religionem studiis occupatus, dum eam in monasterio d Mauziacensi reformare contendit, nonnullorum pertulit invidiam, convitia sustinuit, seductor et hypocrita, tyrannus et invasor acclamatus. Inter quos quidam Clericus in hanc usque prorupit insaniam, ut diceret effossurum se oculos Abbati, si in hoc opus exoptata sibi copia donaretur. Arguant eum puniendæ præsumptionis, illi etiam, qui temperantius Abbati detrahebant ; dicentes non exasperandam contumeliis, sed obsequiis colendam potius et ordinis et personæ dignitatem. Ac ne dubitaretur in servo suo Dominum graviter offensum, juxta illud Evangelii, Qui vos spernit me spernit ; venenosæ linguæ præsumptionem tam digna est ultio subsecuta, ut vix octo diebus evolutis, exigente culpa ei effoderentur oculi, qui in oculos Abbatis, sacrilegam affectaverat facultatem.

32 Pontius de Burgeto, vir accusandæ voluntatis in servum Dei, audiens Abbatem partes Arvernias, e in quibus ipse morabatur, aditurum ; cum eum nec videre vellet, nec videri declinasse contemptu, morbum simulans in lectum decidit. Factum est autem, ut illuc Abbate profecto, vera fieret quæ finge-batur infirmitas : quæ profecto in tantum excrevit, ut amissa loquendi facultate, deductus ad extrema putaretur.

ac præcipitum
evadit :

b

c

E
quædam
a naufragio
liberat :

F

d

oculos illi
minatus
effodere,
isdem or-
batur :

Luc. 10, 16

e
alius præ-
sentiam ejus
videns morbo,

A taretur. Quem itaque prius videre noluit, coactus postea vidit, per internuntios omnimodis exorans ut ab eo visitari mereretur. Visitatus æger, in lacrymis et gemitu culpam confitetur; cui et contritio cordis veniam, et interventus Abbatis sanitatem acquisivit.

33 Cœnobium B. Martini, quod Majus-monasterium dicitur, Comitum-Andegavensis / videlicet Gaufridi, cognomine Barbati, tyrannica præsumptio *g* vehementer affligebat. Rogatus Dei servus a præfati Abbate cœnobii, ut et consilio et orationum interventu oppressæ subveniret Abbatiae, Turonis usque fatigari non distulit; eo libentius difficultatem viæ assumens, quod idem locus a Cluniacensi disciplina, monasticæ religionis fundamenta suscepit. Veniens autem ad Comitem, cum nihil proficeret verbis, nec amplecti genna, nec advolvi pedibus erubuit. Assumpta est omnis forma supplicandi, qua mansuetudo etiam apud crudeles provocatur potestates: ille tamen animum gerens obduratum, Abbatem aversatus est supplicentem: qui ad hanc quoque prorupit insaniam, ut diceret se B. Martini Conventum, ad obsequium unius asini redacturum. Surgens tandem Dei servus a pulvere, cum assumptum chlamide tyrannum, salutiferis emollire niteretur eloquiis; ille rupta, qua chlamys astringebatur, fibula, contemptis exhortationibus abcessit. Abcedenti, vir prophetico tactus spiritu, illud Samuelis dixisse memoratur: Scissum est regnum tuum a te hodie. Quod profecto vaticinium rei exitus declaravit: expulsus etenim a Consulatu, tandiu contemptor ille a fratre suo Fuleone detentus est in carcere, ut non prius a custodia corpus, quam spiritus a corpore solveretur. Cui ad cumulum ultionis hoc etiam accessit, ut amisso sensu in pueriles ineptias ad mortem usque delitaret.

34 Berardus quoque de castro Retortorio *h*, in villam *i* Cavariacum quæ juris est monasterii Cluniacensis, exactionibus insolitis debacchatus, similem poenæ sustinuit ultionem. Hic aliquandiu patienter toleratus, deinde per Principes et ecclesiasticas admonitus personas, ut a tyrannicis desisteret injuriis; cum omnes æque sperneret, totum hujus rei negotium B. Hugo Joanni Baptistæ commisit: ad quem ille conversus, adversus præfatum sathanam lacrymis et gemitu, promptissimum ejus postulat auxilium. Nec mora: preces Abbatis exauditas rei eventus ostendit. Ille nimirum, sensu pariter amisso

C et visu, suorum manibus ad domum defertur, confusa loquens omnia; et suscitatum adversum se justis iudicis indignationem, aliis quoque demonstrans indicis. Ejus enim lectus in nocte bis accensus illum pene debito consumpsit incendio, qui sanctuarii possessionem exactionibus indebitis consumebat et rapinis. Quibus ille flagellis coactus, ad se tandem revertitur; abjurat exactiones, damna restituit, pollicitus in sanctuarium Domini se nihil deinceps præsumpturum. Unde factum est, ut qui servum Dei contemnendo duplex traxerat incommodum, respiscendo divina ultione repressa plenam reciperet sanitatem.

35 Perpende, lector, quo affectu commissarum sibi salutem quæsierit animarum, qui etiam circa interfectores fratris, ac patris sui Davidicam expressit, et amulatus est lenitatem. Is enim, secundum illud Evangelicum, Dimittite, et dimittimini, collata utrique reo patrati homicidii venia, confugienti ad se fratris interfectori, cui ad declinandos interfecti proximos nullum patebat refugium, sanctæ protectionis suæ sinum aperuit: in quo ille susceptus, et temporalis vitæ discrimen evasit, et viam invenit sempiternæ. Ad Abbatis namque suggestionem compunctus homicida, supremum pœnitentiæ habitum

sumpsit, in quo ille peracta feliciter causali peregrinatione hujus mundi, dum vivere desiit, vivere iuchoavit. Defuncto autem patre suo, quem Dux Burgundiæ gener ejus propria manu peremerat, hoc apud Deum interventu subvenire studuit, ut delictorum ejus satisfactionem, quam gladius hostilis prævenerat, in seipsum transferret, continuatis afficeretur jejuniis, frequentiores hostias immolaret. Gestandam quoque suscepit lorica, propriis cruciatibus peccata quærens expiare aliena. Sed et pro ejus interfectore, ne de eo antiquus triumpharet inimicus, oblatis Deo victimis et precibus intercessit. Cujus igitur caritas usque ad diligendos excrevit inimicos, non mirum ejus etiam elemosynas inter manus erogantium, quod nonnulli asserunt, suscepisse incrementum. Contigit hoc Ademaro, dispensatori benedictionum servi Dei, qui postmodum in Abbatem et scientia promoveri meruit et vita. Is, quos egenis ex Abbatis præcepto distribueret, seorsim decem solidos ponens, cum per totum mensem potius eos effundere pauperibus quam dare videretur, dispendium tamen in distributo non sensit argento. Ecce Sareptani olei incrementum pariter et statum, gratiam et gratiæ finem. Donec enim viduæ vas affluit, oleum fluxit: stetit autem, postquam defuit vas postulanti. Sic et Ademaro, quod daret pauperibus, dum fides affluit, non defuit: defuit autem, simul et dare gloriam Deo et infirmari fide copit.

36 Idem præterea, cum sibi novem tantum essent denarii, eosque dedisset mulieri pauperculæ, inventos apud se quindecim aureos obtulit Abbati. Quos magnanimus Abbas statim in sinu pauperum reponere festinavit, sciens nullum agrum cultori suo feracius quam sinum pauperum responsurum. Probavit hoc ejus Camerarius Jarento, Valentiam cum beato Patre proficiscens. Ipse nimirum exhaustis in usus egenorum marsupiis, cum decem solidos (quos in expensas Fratrum reservaverat) Abbatis jussu, tristi et amaro erogaret animo; Noli, inquit Abbas, noli, fili, metuere, non intrabimus portam civitatis, donec ager cui semina commisimus, fructificet, reddens amplius quam receperit. Quod profecto vaticinium statim promissus implevit eventus: prius enim quam portam civitatis intrarent, affuit qui pro paucis denariis auri pondus non modicum ei largiretur. Admiratus dispensator Deo gloriam dedit, tanto circa pauperes factus benignior, quanto de mercede securior.

ANNOTATA.

a Berziacum Prioratus in agro Mutisconensi, in ejusdem nominis oppido.

b Vapingum, urbs Episcopalis Gallia Narbonensis, vulgo Gap.

c Hugo in Vita rem hoc modo describit num. 13. Romani proficiscens aliquando Pater Hugo, arctissimam in dependentis latere rupis viam introivit. Erat inferius terribile profundum præcipitii, quod vix viatorum aliquis unquam audeat intueri. Præcedentibus itaque seriatim præ timore sociis, sequebatur Pater, mente et oculis dextraque pariter ad cælum levatis, sinistra sui habenas subsellii tenebat, oratione suspensus Domino totus inhiabat. Pertranseuntibus autem, quædam paupercula in brevissimo rupis arduæ concavo se receperat: mulaque Sancti bajula, dum latitantem illam subito respicit, misere pavefacta subito resilit, resiliens tota in profundum immane cadit. Ibi Sanctus, ut ante agebat, sic etiam cadendo mentem et oculos dextraque ad cælum levatam tenebat. Cadebat corpore, sed immotus stabat cum Domino mente. Prævaluit itaque stabilitas mentis, suoque sedens subsellio, invisibiliter reportatus

D
AUCT. HIL-
DEBERTO
EX MS.
non tantum
pro interfecto patre agit:

sed etiam
pro ejus interfectore
pœnitentiam agit:

argentum,
quod in
pauperes
erogat, non
minuitur,

E

et erogatum
aliunde refunditur.

F

f
g
alius ad
preces ejus
inexorabilis
curcere
et delirio
muletatur,

1 Reg. 15, 28

h
i
injustus
Cluniaci
rexator
tantum non
incendio
absorbetur:

fratris sui
scarium
ad asylum
et habitum
admittit:
Luc. 6, 37

AUCT. HIL-
DEBERTO
EX MS.

A tatus ab infimis, viæque redditus est totus incolu-
mis.

d *Eccegraphum nostrum et impressa, Maudiacensi, in margine autem notatur Moysiensi : sed ex Privilegio prædicto Paschalis Papæ Moysiensem primo loco, et Abbatia Maudiaci septimo nominatur : Hæc autem in Arvernensis est, illa in Cudureis : et pro Maudiaco major stat vicinia nominis, una duntaxat littera corrigendi. Extat vero in Bibliotheca col. 334 Charta Duranni Episcopi Arvernensis, concedentis Hugoni Cluniacensi hanc Abbatiam, ex consensu Roberti Comitis Arverni, ejusdemque donationis confirmatio per Philippum Regem an. 1095.*

e *Hæc exemplum, præcedenti sic consequenter sub-
junctum, probat ibi de Maudiacensi non Moysiensi Abbatia actum fuisse : quoniam autem arvensandi San-
ctum causa utrique fuisse potuit, nisi quod indignarentur,
dictam Abbatiam Cluniacensium jurisdictioni subjectam,
quæ antea fuerat libera?*

f *Querretanus in Notis videtur improbare quod hic
vocetur Andegavensis Comes, quem constat fuisse Turo-
nensem. Verum ad titulum Andegavensis accesserat
titulus Turonensis, quando Henricus Gallicæ Rex hunc
Comitatum, Thebaldo et Stephano ablatum, anno 1037
transtulit in dictum Goffridum.*

B g *Nempe Bartholomæum, Majoris monasterii Abba-
tem, ipsumque monasterium, antiquissimæ et inconcussæ
catenus immunitatis privilegiis gaudens, suæ volebat
potestati subicere, et a se baculum pastorem sive in-
vestituram sumi ; ut habetur diffuse in Actis Comitum
Andegavensium, inter Notas ad Bibliothecam a Quer-
retano productis.*

h *Castrum Retortorium, Hugoni monacho Rehor-
torium, vulgo Riotier, ad Ararim fluvium, in territo-
rio Lugdunensi.*

i *Idem Hugo Chavariacus : suspicor, mutata nunc
in l, illud esse quod Chaulfaillies notatur in mappis,
quasi Cavaliacum, Cluniaco distans leucis 8 inter Ara-
rim et Ligerim.*

CAPUT VI.

*Multi ad meliorem et monasticam vitam ab
eo inducti, templum Cluniacense amplifi-
catum.*

Multi ejus
exemplo et
sanctitate
reformatur:

C T alibus tantisque virtutum præconiis, homo Dei
maximus inter magnos habebatur, ambulans viam
immaculatam, et filiis sanctæ imitationis suæ mona-
stica suscitans et exaltans instituta. Extensi sunt
palmites hujus vitæ usque ad mare, et usque ad flu-
men propagines ejus. Ex his Abbates nonnulli, exem-
plo pariter et verbo, collatas extulere dignitates :
alii vero virtute tantum conspici, sic in carne præ-
ter carnem vivebant, ut cum necessitate rebus in-
teressent hominum, voluntate rebus Angelorum in-
teressent. Hos emmerare vitamque eorum præsentem
negotio prosequi, extra metam cursum agere est :
nisi quia laus discipuli, gloria est et magistri. Sed
et filiorum devotionem prædicare, ut merita patris
extollas, nihil aliud est, quam si solis splendorem fa-
cibus admotis adjuvare coneris. Supersunt enim ad-
huc tanta virtutum ejus atque operum insignia, ut
ad eorum relationem, assumpta paululum requie,
velut anhelantem equum necesse sit respirare. Qua-
propter ad horam stylium deponimus, Dei servo, cui
ille famulatur, adjuvante : fiducialius quæ restant,
aggressuri. a

in senectute
nilul de ri-
gore vitæ
et abstinentiæ
remitti,

38 Jam lubricæ juventutis offendiola vir sanctus
inoffensis gressibus evaserat, a nativitate quidem
sexaginta quinque, a susceptione autem regiminis,
annos gerens quadraginta. Calefaciebat eum virgo
Sapientia, quam beatus senex velut David amplexa-

tus, cum corpore deficeret, maturitate sensus et
consilii prerogativa, sibi innot eminebat. Ex incom-
modis, quibus ætas ejusmodi circumvenitur, nullus
apud eum religioni defectus accessit : eadem ille,
qua prius devotione, monachi leges et sacra docuit
ac servavit instituta. Sed et uberior apparatus, quo
filiorum dilectio fatiscientem corpore patrem in di-
vinum reparare quærebat obsequium, nihil aliud ei
quam virtutum materia fuit. Nonnulli namque deli-
cii facile earent, ab apposis autem pauci possent
abstinere : quod tamen sic B. Hugo consuevit, ut
cum multa prorsus ponerentur, ex his modicum
indulgeret naturæ, nihil gulæ. Quidquid ultra ne-
cessaria refectioni ejus accessit, turbæ servivit, non
personæ ; egenis, non Abbati. Qua in refectione,
mirum valde fuit, vinum numquam sibi appositum,
sed sicca dape soluta sic jejunia, velut si camentum
facturus, calcem tantum miscere et arenam. Sic ille
debilem non debilis ætatem percurrrens, religioni
quotidie aliquid adjecit : quanto viciniorem sentie-
bat finem commissæ sibi militiæ, tanto amplius ca-
stra Domini et verbis erudiens et exemplis antee-
dens. Statuit etiam monasterii b Cluniacensis ampliora
ponere fundamenta, impatiens, Fratres quotidie et
merito crescentes et numero, angustis admodum
gravari officinis. Sanum sane Patris propositum, E
quod pariter et revelatio et felix eventus ostendit.
Cuidam namque Fratrum, nomine Gunzoni c, prædi-
candæ quidem et illustris memoriæ viro, sed eo tem-
pore corporis molestia decumbenti, Petrus apparuit
Apostolus, infulato constipatus d consortio, et alte-
rius ejusdem conditionis præferens majestatem.
Qui nomen suum, et adventus causam facienti decla-
rans ; Frater, inquit, ad Abbatem festina Hugonem
relaturus ei gravem mihi esse mearum pressuram
ovium, quas intra septa Cluniacensis illius ovilis
inclusas, locus urit angustior ; tempus esse quo ille
materiam eis præpararet, qui in eis jam spirituales
Deo præparaverat mansionem. Huic autem legationi
tu præceteris es electus, ut ex collata tibi sanitate,
fides verbis accedat. Adjecit etiam addendos ei se-
ptem annos, si fideliter impositam sibi perageret
obedientiam : Beatum vero Hugonem, si parere dif-
ferret, incommodum, quod relator evaserat, subitu-
rum. His dictis, ipse funiculos tendere visus est, ipse
longitudinis atque latitudinis metiri quantitatem :
ostendit ei etiam Basilicæ qualitatem fabricandæ,
menti ejus et dimensionis et schematis memoriam
tenacius hæere præcipiens.

39 Expergefactus Frater, Abbati se sospes obtulit,
cui morbus interitum minabatur. Referuntur ex
ordine, quæcumque monacho dicta fuerant vel
ostensa. Credidit Abbas, et divinis animatus monitis,
habitationi gloriæ Dei tantam ac talem Basilicam
e construxit, ut capaciorne sit magnitudine, an arte
mirabilior, difficile indicetur. Hæc ejus decoris et
gloriæ est, quam, si liceat credi cælestibus incolis in
hujusmodi usus humana placere domicilia, quoddam
deambulatorium dicas Angelorum. In hac velut
eductos de carcere monachos, refovet libera quædam
planities, ita se monasticis accommodans institutis,
ut angustia Chori necesse non sit permisceri ordines,
non stationes confundi, vel foras quandolibet evagari.
Supersunt plurima, quibus dicendis occuparemur,
nisi loca divinis adscripta obsequiis, plus laudis ex
habitationum merito quam ex manu artificum sorti-
rentur. Quod profecto huic, de qua loquimur, stru-
cturæ accessit : quæ cum splendidissima sit ingenio
opificis, multo est ex suo habitatore splendidior :
utriusque autem gloriæ, gregis scilicet et loci, B.
Hugo sollicitus institit procurator, coram Deo et
ejus Angelis pura dicturus conscientia, Domine
dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis
gloriæ

b
c
monitu cu-
jusdam mo-
nachi, cui
S. Petrus
apparuerat,
d

f
Cluniacense
templum
amplificat :

multos ad
frugem et
monasticam
vitam in-
ducit :

Is. 11, 6

et mira
prudentia
Comitem
Guigonem :

f

g
quidam di-
vinitus ad
eum desti-
natus habi-
tum Clu-
niaci suscipit :

C

h
quantum
institutio
ejus profue-
rit cuidam
monacho.

i

A gloria tuæ. Ejus enim sanctissimo ducatu, egressa de Ægypto nulla animarum millia, sacrificium contribulati spiritus, et hostiam laudis Deo exercituum in hoc obtulere deserto, facti sanctificatione Domini, et funiculus hereditatis ejus. Quippe, sicut in captura piscium, piscator diversis utitur instrumentis; sic ad salutem animarum filius prudentiæ diversis incedens viis, omnibus omnia factus est, ut omnes lucrificeret. Ei semper hamus pependit, semper missa in mari retia, semper ad litus quietis, et vite, parvi pisces et magni educti sunt. Semper enim sub eo, et per eum juxta illud Isaia, Lupus habitavit cum agno, et pardus cum hædo confidenter accubuit. Cum his nimirum qui de populo accesserant, tam patienter jugum Domini sublimes pertulere potestates; ut eo nec fastu generis, nec insolentia premerent potestatis: quanto quisque major fuerat, tanto in omnibus humilior. His autem qui timore defectus monachum profiteri verebantur, providus pater ita monasticam temperabat disciplinam, ut etiam deliciis assueti eum sine querela sustinerent.

40 Hujus rei Guigo Comes testis et exemplum fuit, vir scilicet indulgentius a puero educatus, et frequentatas a cunctis deliciis indocilis abdicare. B Quemcumque etiam vestes aguinæ ulcerarent, nihilque præter advenarum murium pelliculas, aut sericos cultus ad nudum pateretur, ad tolerandum tamen quorumlibet amictuum asperitates B Hugo circumspexit eum dispensationibus informavit. Quippe ne calamum quasatum contereret, facto monacho mollium indumentorum usus est permissus, qui desuper habitu regulari tegebatur. Sane profecto consilium, quo præviderat sapiens Abbas tironem Christi, pudore cultum molliorem positurum, et ægre laturum quandoque solum in spirituali militia inertio argui, qui in seculari semper cum melioribus certasse dicebatur. Quod ita contigisse, Comitis conversatio indicavit: repente namque mutatus, abjecto dispensationis indumento, novas carni eruces indixit; certansque bonum certamen, beato fine donativum meruit sempiternum f.

41 Porro emergere cupientibus ex hoc magno mari et spatioso, quantum esset sub B. Hugone refugium, divina etiam indicia docuerunt. g Quidam namque Romam ex voto profectus, ante sepulcrum prostratus Apostolorum, qua ad Deum inderet via, lacrymis uberius doceri precabatur. Hanc agenti curam, cæli claviger Petrus apparuit, suggerit Cluniacum proficisci: Cluniaci lavacrum esse animarum, illic salutem inveniri, si Abbatem loci illius propitium mereatur. Sic orator edoctus, gaudens revertitur, Cluniacum festinat, Abbatem verbis et voce requirit, invento sacrum pudit desiderium, divinæ visionis historiam aperit, ordine retexens quidquid sibi ab Apostolo fuerat imperatum. Flectitur Abbas, non cunctatus satisfacere postulanti. Hinc ille receptus, eo studiosius ascensiones in corde suo disposuit, quo divina revelatione didicerat ex hoc hominum consortio; ad consortium provehi Angelorum.

42 Didicerat et hoc monachus ille Goderannus, qui relicto h B. Remigii monasterio, cum acrioris disciplinæ gratia Cluniacum denigrasset, meritorum titulis et prærogativa scientiæ a Domino audire meruit, Amice, ascende superius. Prius enim Malliacensis i Abbas effectus, postea Santonensis Ecclesiæ adeptus est dignitatem. Accidit autem ut eo præsentem, leproso cuidam per manus B Hugonis Eucharistia traderetur. Qui dum suscepta sacri panis portione uti non posset, diuque luctatus in vacuum miteretur, Sacramento, cum salivis et sreatibus horrendis visu, ex ore lacerato decidenti,

Goderannus utramque manum supposuit, et gloriosius de se quam de quolibet hoste triumphans, adhibitum ori totum absorbuit. Quo viso, beatus Abbas obstupuit, craticulam Laurentii hoc animi tormento dicens esse meliorem. His aliisque personis velut quibusdam luminaribus illustratum Cluniacense monasterium, quoddam virtutis gymnasium fuit. In eorum moribus et vita plurimus Pater erat; et cujus esset pastoris, ipsa conversatione sua totus grex loquebatur. De quibus loqui plura supersedimus, ad agnitionem devotionis eorum sufficere judicantes, quod ante nos de eis Ezelo atque Gilo, clarissimi scilicet viri, vigilantius scripsisse traduntur.

ANNOTATA.

a Videtur bipartitum fuisse opus, sic ut finem hic caperet liber primus, et inchoaretur secundus.

b Alii rectius templi, de quo solo agit sequens visio; et cujus solius extat notitia in monumentis Cluniacensibus: nam S. Odilo Cluniacum interius et exterius, præter parietes ecclesiæ, studiose renovaverat: in novissimis etiam suis claustrum construxerat, ut habetur ex ejus Vita.

c Addit Anonymus, de Abbate, (Balmensi scilicet, ut ex Vita sequenti habetur) factus claustralis.

d Sanctorum scilicet Pauli et Stephani, de quibus Vita sequens, et ex hac Anonymus.

e Addit idem Anonymus, intra viginti annos, Quercetanus in Notis minus recte numerat annos viginti quinque: certius movet formam fuisse in modum Crucis Patriarchalis: qualem et nos vidimus anno 1662. Vaticana S. Petri Basilica longitudine æqualem, ut dicebatur.

f Subjungit jam dictus Anonymus primum de Hugone Burgundo. Vidimus et Hugonem, Ducem prius Burgundie, et post militia spiritualis signiferum, qui solebat calceos ungere Fratrum, sequæ ita despicere et humiliare, ut omnes viros persone stupe- rent: cum sub se viderent Principem talem se sternere. Ille post certamen quod gessit, sustinendo etiam corporalem cæcitatem, tandem obtinuit æternam quam meruit lucem, et suaveolentia nobis exempla reliquit. Postea, de prædicto, ut arbitror, Guidone hæc addit: Porro venerabilis Guido, ex Comite Matiseonensis factus a radice pauper Christi, obtulit Deo tam perfectæ conversionis holocaustum, ut uxorem cum filiis traheret post se in odorem coelestium virtutum. Qui cum tenuisset ad tempus regendum cœnobium Silveniacense, ex voluntate Sancti Patris Domni Hugonis absolutus, ad claustrum rediit: ibique post legitimum cursum religiosam vitam mutavit potius quam terminavit; quia in fine bono recedens, summi boni participium adeptus est, sicut vera fide credimus.

g Videtur fuisse Udalricus, de quo actum in Commentario prævio.

h S. Remigii monasterium, simpliciter nominatum, Remense credo intelligi: est alias etiam in Senonensi suburbie alterum ejusdem nominis, famosum et antiquum.

i Cœnobium Malleacense, in territorio Pictaviensi situm est, postea a Joanne xxii ornatum titulo Episcopali. Huic præfectus est Goderannus anno 1070, factus Episcopus paulo post, et anno 1074 mortuus.

CAPUT VII.

Mors præscita et pie obita, receptio in cælum revelata.

Annus ab ordinatione B. Hugonis undesexagesimus ad exitum trahebatur, et Nativitatis Dominicæ solennia

D
AUCT. HIL-
DEBERTO
EX MS.

E

F

A solennia revolutum tempus adduxerat : quo videlicet die veteranus ille Christi miles a Fratribus in Capitulum deductus, sanctissima exhortatione sur, flentes in divinum confortat obsequium, confirmat labantes animo, qui labante gressu consistere non valebat. Inculcat illis quidem esse collectationem adversus principes tenebrarum, sed hostes huiusmodi facile cessuros, si constantem invenerint pugnatorem. Propositum monachi, quandam esse munitionem, nec alibi spem fore refugii, si remissius illis agentibus insidiator irruerent locum invenerit.

Presentis quoque occasione diei, aliam, sed non alienam aggressus narrationem, Novi, inquit, novi quendam, cui misericordiae Mater in oratorio sub hac specie dignata est apparere. In sinu ejus elegans puer, et divinam preferens venustatem : ipsa blando lenis aspectu, ipsa mitis et exorabilis ad impetrandum pro peccatoribus interventum. Cui applaudens divinus infans, Hora ista, inquit, nox, mea nativitate insignis, gloriam Angelis, pacem hominibus advenisse denuntiat : nox ista, mea conscia gratiae, legis obscuritates aperuit, vaticinium solvit Prophetarum. In hac ego ex te natus, o Mater praeclara, serpentis caput contrivi, qua grassabatur in humanum genus, antiquam ejus evanescens potestatem. Ubi virulenti illius anguis astutia? Ubi spicula, quibus ante nativitatem meam animas in mortem vulnerabat? His dictis, nequam se spiritus immisecit. Quem cum puer asperius increpasset, prohibitus ne laudes et obsequia, quibus fidelium devotio suam persequeretur nativitatem, solita perturbaret invidia, tristis et confusus abcessit. Quo longius effugato, Christum cum genitrice sua scitote vestris interesse obsequiis, et ex animarum qualitate vel supplicium dictare vel premium. Quapropter sincera devotione mentis eum suscipite, in eo quem sibi beneplacentem invenerit, perennem facturum mansionem. Haec eo cum lacrymis referente, Convectus attendit, non alii nisi ipsi, quam retulerat, ostensam esse visionem. Ceterum idcirco nomen personae siluisse; ne potius gloriam sibi querere, quam veritatem referre videretur.

44 Sequenti autem Quadragesima, cum depositionis ejusdem imminere defectus virum testaretur, fatigatus Pater addidit ad laborem, Dominus ad coronam. Multiplicatis enim jejuniis, fessos artus sacra prosecutus est injuria : indicta carni cruce, et continue gemitibus lacrymarum, desiderio conversationis alterius occupatum loquebantur : vigiliae ejus, vigiliarum longiores, et quae naturam debito sopore defraudabant : reliquum tempus oratio sibi vel lectio vendicavit. Parum erat homini Dei spiritum natura urgeri ad egressum, nisi et cruciatibus adhibitis urgeretur. Quippe desiderans anima Creatorem, pro exquisito habebat supplicio, carnis ergastulo diutius inmorari. Sub hac igitur observatione, transacta usque ad Ramis palmarum a Quadragesima, ad celebrandam ejusdem diei solennitatem, Cluniaeum tam populi quam monachorum turba major convenerat. Hinc assumptis in processionem ecclesiae ornamentis, Convectus in albis egreditur : cum quibus dum beatus Abbas exire desiderat, ad alium vocatus exitum, quod voluit, non valuit. Optabat candidatis interesse choris, et in laudes Christi milites ejus sua exhortari praesentia : qua in re cum vires sibi deesse sentiret, quos comitari corpore non potuit, orationibus et benedictione prosequitur. Inerat jam vultui ejus quaedam futurae portio gloriae, cui diceres aliquid collatum de similitudine Angelorum.

45 Porro dum haec agerentur, obscuri b quidam nominis ad B. Hugonem festinus irrumperere nititur, clamans se magnam ad eum suscepisse legationem.

Hinc ingressus, Ne contempnas me, inquit, Pater sancte, quem rebus exilem, ignotum genere, solamittentis commendat auctoritas. Novellabam c nuper in agro, cum repente mihi quaedam apparuerunt personae, venerabilis ejusmodi dignitatis et ultra temporis huius nostraeque conditionis homines honore et gloria dignissimi : praebat Domina quaedam, ejus vultum veloci transitu intueri non potui, viso dorsum tantummodo prosecutus : sequebatur autem senex nivea canitie venerandus, qui reductis in me oculis : Deus tu, inquit, o agricola, ejus est hic ager quem colis! Cui ego : Beati, inquam, Patris est et Domini Hugonis Abbatis. Tunc ille, Meus est, inquit, ager, meus est et possessor. Ego enim Petrus sum Apostolus, quae autem praecedat, beata Dei Genitrix est Maria, sanctarum consortio constipata animarum. Tu igitur ad Abbatem festines Hugonem, dicturus ei : Dispone domui tuae, viam universae carnis ad praesens ingressurus. Jubenti talia parere distuli, metuens ne vaniloquus et interpret falsitatis appellarer. Ceterum denuo commotus, et quia, praefatae visionis relationem distulerim, gravioribus verbis increpatus, suspensam dudum legationem exequi festinavi. His dictis, alii quidem falsitatis eum arguebant : beatus autem Abbas certum suae depositionis asserebat indicium. Extunc in lacrymis promissam expectavit vocationem, cum Apostolo dicens, Cupio dissolvi, et esse cum Christo.

46 Aderat sacratissimae Coenae dies, et ecce Dei servus, non tam lege temporis quam caritatis affectu, Capitulum ingreditur : ubi cum pro his quos Cluniacense coenobium sacra sibi familiaritate astrinxerat, affluentem jussisset fieri eleemosynam, rogatus absolvere Convectum, flevit uberrime. Tandem singultu fatigatum promens responsum, Ego ne, inquit, vos absolvam, quem propria ligat conscientia? Ego vestram levabo sarcinam, multiphei prostratus et jacens expressu? Quomodo jugum solvet peccatorum, subjugata peccatis oratio? Nos tamen, licet indigni, debitum prosequemur officium : Dominus autem, qui solvit compeditos et elisos erigit, quod suae pietatis est, in vobis interius dignetur operari. Dehinc elevatis in caelum oculis, perfusus ora fletibus, commissum sibi gregem absolvit. Addidit et solatium benedictionis, Christum secutus magistrum, qui transitorius ad Patrem, discipulos in pressura mundi relictos benedixit, semper eis affuturus gratia, quos corpore deserebat. Dehinc expleto pauperum obsequio, ad imitandum Dominicae humilitatis exemplum, beatus Senex hora Mandati in Capitulum redit, lavat Fratrum vestigia, de Evangelica lectione sermonem sanctum subnectens, rivum provocantem lacrymarum. Sequenti quoque Sabbato sacris interfuit Officiis, columnam d novae lucis salutans, et crebris exorans suspiriis, ut ad terram promissionis, quam velut e confinio jam intuebatur, inoffenso gressu pervenire mereretur.

47 Superant adhuc tantulae vires in fragili corpore, ut in ecclesia Paschalem celebraret solennitatem, festivis insignitus ornamentis, quae pariter et diei gloriam et sanctae illius animae puritatem quodammodo nuntiabant. Refectus illic alimentis spiritualibus, ad domum, in qua morari consueverat, divertit. Vespere autem facto, decidit in lectum, nihil aliud quam laborum suorum finem et premium expectans Tertia vero feria cum jam caligantes oculi, lingua deficiens, et cetera sensuum officia praesentem transitum acclamarent, interrogatus si vivificatricem Domini carnem cognosceret; Cognosco, inquit, et adoro. Oblatum quoque salutiferae Crucis signum, Christianissima studuit devotione venerari. Qui ut moriens ostenderet, quam vigil

et

AVCT. HIL-
DEBERTO
EX MS.
Senex suos
exhortari
non desinit,

et apparuisse
sibi S. Virgi-
nem insinuat,

ad promo-
vendam in
Christi nata-
li puritatem,

varia corpo-
ris afflictione
ad mortem
se parat :

a

b

D
quam in-
stare sibi
intelligit
ex agricola,
cui id reve-
latum :
c

E
Phil. 1, 23

ultimam
suis benedi-
ctionem im-
partitur,

F

ac eorum
pedes lavat :
d

celebrato
Officio
Paschali,

morbo cor-
ruptus,

A et sollicitus fuerit circa commissarum sibi vigiliis ovium, quibus potuit sermonibus Anniversarium Archiepiscopi e Gaufridi, et Guidonis Abbatis adesse nuntiavit, significans oportere defunctis Fratribus debita solvi beneficia. Beata profecto anima, quæ nec eo tempore potuit suorum salutem oblivisci, quo nonnullis de sua etiam salute succedere solet obli-
vio.

f
magno om-
nium luctu
moritur:

48 Porro exiturus ex hac Ægypto Dei famulus, B. Marcelli f capsam sibi jubet præsentari, pium lacrymis interpellans Advocatum, ut ejus conductu, post exilium, patriæ redderetur. Plent filii assiden-
tes, nec alius alium consolatur, ubi par omnibus et inconsolabilis erat causa lamentandi. Quibus ille suum significans excessum, cum, Benedicite, pro-
tulisset; loquendi facultatem amisit. Deinde cum inclinata esset ad vesperam dies, delatus in eccle-
siam beatissimæ Dei Genitricis Mariæ, fessos artus et naturam profitentes, cilicio et cineri commenda-
vit. Sole dehinc occumbente, sol occubuit: et exo-
neratus sarcina carnis spiritus, incolatum patriæ, temporalia sempiternis feliciter commutavit. Exe-
ratur præsentium clamor filiorum, qui percussa ex-
citi tabula, prout mos est, ad commendationem
beatæ illius animæ convenerant. Habebat quisque
velut specialem, qua doleret, causam; et quot fue-
rant ora, tot virtutum ejus insignia promebantur.

B Alii namque pertinax Abbatis odium in vitia refe-
rebant, alii circa pœnitentes paternum ejus recen-
sebant affectum. Lamentabantur nonnulli, paupe-
res amisisse Patrem, viduas advocatum, pupillos
defensorem. Memorabant aliqui collatam Patri
prophetiæ gratiam, plures spirituum discretionem de-
super insignitum. Fuerunt etiam qui deplorarent
Hugonem timuisse Christum irasci, si iratus solem
videret occidentem. Exuberabat unicuique quod in
laudes ejus declamaret, et linguæ referendis dee-
rant meritis, non linguis merita quæ referrent. In-
ter hos lamentantium cuneos et frequentiam decum-
bentium super artus exanimes, vix vacavit corpus
abluï, vix obvolvi sacerdotalibus indumentis. Cui
dum a Fratribus præfata solveretur humanitas,
modicum balsami (quod minime videbatur unguendo
capiti sufficere) tantum dicitur suscepisse incre-
mentum, ut ad liniendas quasdam reliqui partes cor-
poris abundaret.

balsamum
ungendo
corpori ejus
non sufficiens
diximus
augetur:

concurritur
ad funus:

C 49 Illis rite peractis, populus irruens admittitur,
quantum sub suo profecerit patrocínio, lacrymis in-
dicans et expensis. Ejus clamore vicini colles re-
sultant, sumptuosus luminaribus exequiæ celebran-
tur. Recenset quisque, quam vera fuerit sub eo li-
bertas, quantus rerum proventus, quæ morum glo-
ria sub sacris ejus disciplinis. Curritur inter hæc
ad amplectenda Patris vestigia, fletu vestes irrigan-
tur; et credit quisque parum sibi provisum, nisi pe-
des ejus vel osculo vel oblatione veneretur. Sic
transacto in lacrymis triduo, procurata, quo debuit
honore, sepultura g Sabbato felix depositum susce-
pit. Transivit autem B. Abbas tertio Kalendis Maji,
plenus auctoritatis et gratiæ, relinquens filiis gan-
dium de corona, exemplum de vita, gloriam de cor-
pore, spem de intercessione. Qui profecto quantæ
foret apud Deum gratiæ, post transitum quoque ip-
sius, multis innotuit argumentis.

g

h
monachus
quidam,

50 Erat Cluniaci Bernardus, h quidam vir justus,
sanctus et timoratus: cui religio reverentiam com-
paraverat et nomen. Is dum B. Hugo migraret ad
Superos, gravatus sopore, nec strepitu discurren-
tium, nec immoderatis clamoribus potuit excitari.
Nec multo post in lectum decidit, humanæ reipu-
bliæ supremo cessurus incommodo. Quo dum urge-
retur ad exitum, convocatis quibusdam monachis,
Vobis, inquit, Fratres, vobis aperire necessarium

duxi, quam mihi Dominus ostenderit visionem. Vos, D
referentem nolite falsitatis arguere, qui si non amo-
re virtutis, saltem metu judicii, quo dubius vocor,
mentiri formidarem. Nostis quidem me nuper obe-
dientiam Nogenti i spontaneum dimisisse; sed qua
eam ratione dimiserim, forsitan ignoratis. Dor-
mienti mihi quedam venerabilis persona apparuit,
Dionysium k Arcopagitum se nominans, et ut Clu-
niacum reverterer, his urgens verbis. Oportet frater,
oportet te Cluniacum quantocius redire, et Ab-
batem salutare Hugonem, communis iter ingressu-
ram peregrinationis. Videbis etiam ejus successo-
rem, cui de Romanis finibus divina misso gratia,
Principes Apostolorum pastorales excubias commi-
serunt. Hæc ego suggestionem compulsus, regredi
Cluniacum festinavi. Væ mihi misero, Pater quidem
recessit: sed non merui salutare recedentem. Ac-
cusemne soporem qui me tenuit, an gratias agam,
incertus sum. Invidit et providit. Tenuit carnis ocu-
los, ne viderem cum recederet; sed quo recesserit,
interioribus oculis ostendit. l Vidi, et teste Deo
vidi permixtos mortalibus Superos, et beatissimam
Dei Genitricem Mariam: m astabant eminus sagit-
tarii quidam, qui sacratissima Virgine cognita, ve-
lut perterriti abscesserunt et confusi. Visa est illic
Martyrum simul et Confessorum multitudo, quorum
quosdam deperimus cognoscere datum est, et in-
ter eorum discernere qualitates: Beatum ibi Mar-
tiale cognovi, et Martinum, et Abbatem gloriam
Benedictum. Visi sunt hi duo spiritum B. Hugonis in
fertillissimam deducere vineam, eumque ibi colloca-
re, tamquam pausaturn post laborem. Quo in loco
dum pariter et gloriam Sanctorum, et quæ ageban-
tur admirarer, ille reductis blandius in me oculis,
Sta, inquit, Frater, et comedere nobiscum de candi-
dis qui nobis abundant racemis: ego hic n modicum
requiescam, donec perhum tumor subsidat, et pulvis
excutatur, quem multiplici viarum circuitu contra-
xi o: dehinc ad aliam transibo mansionem, quam
mihi Dominus preparavit in æternum. Dies autem
Pontio successoris meo, p ut ab humilitate nullate-
nus declinare sustineat, operibus instet misericor-
diæ, suarum immemor, injuriis moveatur atenis.
Super omnia zelò legis ferveat, circa delinquentes
nec remissus sit indulgentia, nec immoderatus disci-
plina. Adhuc ille loquebatur, cum demulcente ani-
mæ visione somnus abscessit. Vos autem scitote
me vera locutum, si cursum vite præsens terminet
infirmitas: si minus, in caput meum provocavi Ju-
dicem, quia commentatus falsitatem. Hæc relata
moverunt auditores, ipsius edoctos obitu, Fratrem
Bernardum nihil protulisse mendacii. Die siquidem
tertio q, hominem egressus, et testimonium gloriæ
Abbatis, et spem propriæ salutis Fratribus reliquit.

D
VI CT. HIL-
DEBERTO
EX MS.

i

k
Cluniacum
divinitus
revocatus,

l

m

conspicit
cum a San-
ctis in celum
deduci,
E

n

o

p

r

q

idem altera
revelatur.

31 Ipsa etiam nocte, qua B. Hugo migravit ad
superos, Noviomensi Abbati non dissimilem ferunt
apparuisse visionem. Visum ei est lectulos duos ab
Angelis in cælum deferri, qui molliori cultu, solici-
tudinis oblivionem, et somnum provocarent. An-
geli autem, qui lectulos deferebant, hujusmodi cla-
mabant verbis: Duos illustres viros in his colloca-
bimus lectis, Anselmum scilicet Cantuariensem Ar-
chiepiscopum, atque Hugonem Cluniacensis Abba-
tem Monasterii; qui post terras cælum, post labo-
res requiem, gaudium post lacrymas meruerunt.
Post hæc Abbas evigilans, nonnullis quæ viderat,
retulit, ad utriusque transitum personæ, præfatam
derivans visionem. Nec ejus frustratus est intellec-
tus, cum ambo sub eodem fere tempore, corporis hu-
jus angustias evasisse memorentur. Alia quoque
meritorum Beati viri clauerunt insignia, quæ circa
detentos variis longioribus post mortem quoque
perpetrata leguntur. Hincmaro cuidam superex-
crescens

AUCT. HIL-
DEBERTO
EX MS.
Apparens
cæco, visum
ei restituit:

quidam ad
sepulcrum
ejus men-
tem recipit.

A crescens albugo pupillas oculorum obtexerat, eum-
que in miserabilem damnaverat cecitatem : cui cum
recuperandæ salutis spes ex meritis et interventu
penderet Abbatis ; memoratur Christi famulum ei
apparuisse in somnis, et monuisse non illuminatio-
nem corporis querere, sed mentis : tandem tamen
super deprecantis iumina signo Crucis impresso, re-
cessisse Dei famulum, et abstersam oculis cecita-
tem. Quidam quoque Fratrum nomine Guido, cum
tranquillitatem mentis simul et corporis nova ei ex-
cussisset amentia ; deductus ad sepulcrum beati viri,
depulso quievit incommodo, sibi pariter et Conven-
tui sacris ejus meritis restitutus : præstante Domino
nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu san-
cto vivit et regnat per infinita secula. Amen.

ANNOTATA.

a Anno 1109 Pascha in 25 Aprilis, atque advo Do-
minica Palmarum in 18 diem cadebat.

b Bertinus de Varenis, ut eum vocat Hugo mona-
chus in Vita.

c S. Augustinus adv. Faustum, Homo quidam no-
vellavit vineam et locavit agricolis.

d Cereum paschalem intellige, quem etiam Ecclesia
in ejus benedictione appellat Columnam.

e Ex pluribus Gaudfredis seu Godifredis, Archiepi-
scopis, quos recenset Index San-Marthani, soli duo
tunc auctor Burdegalenses adduci huc possunt ; primus,
nominatus anno 982 ; et secundus, qui sedit inter annos
1027 et 1047 : sed infra demonstrabimus inter Lugda-
nenses Antistites hujus nominis unum hoc tempore re-
cipiendum esse, quem omnino putamus esse eundem,
de quo hic agitur : obiit ergo 28 Aprilis 1072. Gui-
donem Abbatem, possumus suspicari eum, quem supra
laudarimus Comitem Matisconensem, Cluniaci positum
Abbatem defunctum.

f Videtur indicari S. Marcellus Papa Martyr, cu-
jus atque reliquæ Cluniaci fuerint, nam inter altu-
ria, in majori ecclesia dedicata an. 1131, unum est hu-
jus Sancti, ut notatur in Bibliotheca col. 1639.

g Triduo, cum scilicet obisset feria 4 vesperi.

h Bernardus Narbonensis, uti eum vocat Hugo in
Vita.

i Nongentum, inquit Quercetanus in Notis, Pertici
agri oppidum et Prioratus, in honore S. Dionysii
constructus.

k Prædictus Hugo titulum Arcopagitæ omittit,
quem Hildebertus hic, ex propria et tunc communi de
Parisiorum Apostolo opinione, censendus est adjecisse.

l Idem addit : Afflui in oratorio B. Mariæ Virgi-
nis matris Domini, ubi idem Pater delatus a Fratri-
bus ea hora expiravit.

m Qui dum susciperent animam morientis Patris,
irruerunt eminus quidam sagittarii ; contra quos
misericordiæ mater manum suam elevavit, et egre-
dientem protexit : qua cognita, sagittarii illico fu-
gerunt, territi et confusi : ita Hugo memoratus.

n Idem Per triduum hic requiescam.

o Usque advo etiam sanctissimi quique aliquid e vita
effugerunt, quod si non panem mereatur, eos tamen a li-
bera Dei fructione et gloriæ plenitudine tantillum re-
moveretur, in magna quiete nihilominus ac pace præsto-
lantes.

p Ut servet sibi innocentiam, aliis misericordiam ;
ita Hugo monachus : sed ab utraque tandem recessisse
videtur Pontius, indiscreto disciplinæ zelo abreptus.

q Pesto scilicet Sanctorum omnium, ut addit Hu-
go jam dictus.

ALIA VITA

Auctore Raynaldo Abb. Vezeliacensi, deinde
Archiepiscopo Lugdunensi.

Ex MS. Sereniss. Christianæ Reginæ, Sueciæ et
alio Collegii nostri Duaceni.

PROLOGUS

Universis Ecclesiæ Cluniacensis filiis Frater Ray-
naldus, Vezeliacensis Ecclesiæ non tam Abbas, quam
servus, in Domino salutem. Cum multorum Fratrum
monitis urgear, ut vitam piissimi Patris Domni Hugo-
nis Cluniacensis Abbatis succincte describam ; devo-
tioni, non presumptioni inservire, mihi consilium est.
Quod si forte alienius altioris ingenii viri studium in hoc
opere ante nos desudarit ; non, ut illum obfuscare,
me autem clarum facere velim, hoc agam ; sed il-
lius opus majorum atque sapientum virorum excel-
lentia relinquendum ; nostrum vero minorum atque
minus capacium studio adtribuendum puto ; nec sor-
debit humilitas sermonis inculti, dum ipse stylus pu-
re inserviet veritati.

CAPUT I.

Adolescentia pie transacta ; tirocinium vitæ
monastica, dignitas Abbatialis, liberalitatis
in pauperes, familiaritatis cum Christo, po-
testas in demones.

Igitur vir beatus, ex nobilissimis Burgundionum
prosapiæ lineam trahens, patre Dalmatio viro Con-
sulari, matre vero Arenburge, religioso admodum
femina, neque viro natalibus impari, procreatus est.
Quæ venerabilis matrona, hac de qua agimus felici
sobole gravis, cum partus instaret, quandam vene-
rabilem Sacerdotem, ut pro sui partus angustiis
alleviandis Deo sacrificium adferret, censuit exoran-
dum. Cujus devotis precibus vir Dei dum obtempe-
rasset, videbat ; et ecce in ipso sacrosancto Calice,
quasi cujusdam infantuli imago apparebat : in qua
exprimere poterat, quanti apud Deum foret meriti
puer ille, qui nascebatur. Mox peracto Missarum
officio, festinat Sacerdos, ut rei probet eventum ; et
infantem natum reperit, cujus præsagium viderat
et agnoverat in tanti speculo Sacramenti. Tunc de
illo multa prædicens, magnum illum si adviveret
futurum, protestatus est. Quod ab ipsis pueritiæ
sue rudimentis satis jam innotescebat, dum aut ec-
clesiæ aut scholis frequentias adhæreret : horis ta-
men furtivis, quia patrem suum timebat, qui milita-
ribus studiis illum applicare volebat. Et cum ei vestis
pretiosior ac colorum varietate decentior aptaretur,
ipse eam pro abjectiori et simpliciori respuebat ;
nec lasciviæ, ut illa ætas assolet, sed innocentia et
simplicitati operam dabat ; frequenter etiam et le-
ctioni, invitis parentibus, incumberebat. Pro quibus
omnibus et his similibus, dum a patre et a coævis
etiam argueretur, scilicet quod hæc contraria mili-
tiæ forent ; deliberavit apud se aliam sibi quæren-
dam militiam ; cui non essent ista, sine quibus mi-
litare nollet, contraria.

2 Itaque relictis omnibus, a seculo nudus evasit :
et B. Odilonis magisterio se submittens, Cluniaci
monachus efficitur : in cujus susceptione quidam de
senioribus, ut fertur, in hæc verba prorumpens, O
quantum, inquit, hodie thesaurum Cluniacensis Ec-
clesia suscepisti. Qui postea, quantæ humilitatis,
quantæ puritatis et honestatis, quamque fervens in
amore Dei extiterit, non sermo noster, sed B. Odi-
lonis solertia, qui eum infra annos adolescentiæ,
Cluniasensem

Prosapia no-
bilitatis,

cum præsagio
future sanc-
tutatis

Exercetur
litterariis et
militaribus
studiis :

Cluniaci
monachum
induit :

adoleccus
Prioratum
gerit :

A Cluniacensem ordinavit Præpositum, declarat. In
Abbas eligitur: cuius regiminis officio, qua misericordia et caritate,
 qua strenuitate et vigilantia institerit, seniorum
 Cluniacensium devotio manifestat: qui ad primum
 de Abbatis electione verbum, cum eum nominasset
 qui electioni præerat, et in ceteris nominandis pro-
 cedere voluisset; statim de sede eum rapuerunt, et
 cum Dei laudibus in Abbatem levaverunt. Tunc de-
 nique quas cruces sibi indixerit, lorica illa, qua in-
 ductus ad carnem juventutem suam perdomuit, una
 præ ceteris ad medium deducta sufficiat; sub qua, et
 suam, licet innocens, et patris, sui, qui de mundo
 jam excesserat, pœnitentiam agebat. De lectione
 vero et oratione, quibus pene jugis insistebat, ita
 paucis censeo definiendum: quia sic in utroque se
 insatiabilem ostendebat, ac si cum legeret, Deus ei
 visibilis loqueretur; cum vero oraret, facie ad faciem
 cum Deo sermocinaretur.

3 Misericordiarum autem ejus explicare nume-
 rum non sufficio: scilicet quam pius erga subditos,
 quam largus circa pauperes fuerit, quam benevolus
 tam circa alienos, quam circa domesticos extiterit.
 Enimvero tantæ caritatis et molestiæ circa filios
 habebatur, ut indies numerus eorum augeretur; et
 felicem se quisque arbitraretur, qui sub tanto Patre

B ad conversionis gratiam perveniret. Nam de elee-
 mosynis ejus, quis digne referat? quibus ita insu-
 dabat, ut præter quotidianum victum etiam vestes,
 tam in hieme quam in æstate pauperibus congruas,
 compararet, et pene quidquid habere poterat, in eo-
 rum necessitatibus insumeret. O fidelem Christi dis-
 pensatorem! cui parum erat pane pauperes alere,
 nisi eos carnibus saginaret: parum, nisi crebro eos
 vino lætificaret: parum, nisi sæpenumero argenteis,
 interdum vero et aureis, eos remuneratos haberet.
 Et quid ei hæc omnia, nisi vestis etiam multiplex
 sequeretur? Ad algorem depellendum laneæ vestes
 parabantur: ad æstum reprimendum lineæ coeme-
 bantur; et ne aliquid deesset perfectæ caritati, ipse
 eas cum Fratribus, qui illi assistebant, plerumque
 consuebat: tum vero calceamenta, non sine axungia
 qua ungerentur, distribuebat. Neque illum Joanni,
 qui ob immensitatem eleemosynarum solus in Eccle-
 sia cognominatur Eleemon, dissimilem fuisse crede-
 res; dum thesauros incomparabiles in eorum pro-
 fligaret expensis; et quod alieni potentissimo Regi
 sufficere ad divitias crederetur, hoc ipse multoties
 in pauperum miseriis dispergeret relevandis.

4 Quid de fide ejus memorabili dicam, qua apud
 Deum tanti meriti claruit, ut et vota ejus exaudiret;
 C et frequenter, vel eo ignorante vel eo absente, per
 ipsum virtutes operaretur! Nam, ut ad alia suo lo-
 co perveniam, primum omnium ipsum de Salvatore
 miraculum ad medium deducamus; quod quamvis
 ipse non viderit, testis tamen fidelis Papa Gregorius
 septimus, qui Hildebrandus antea vocabatur, hujus
 rei fuisse cognoscitur. Sic etenim dum quadam die
 in Clunivensi Capitulo (utpote monachus et adhuc
 Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus) beato viro asside-
 ret, conversus Dominum Jesum illi consedere vidit:
 et quasi in singulis judiciis ejus illi faveret, vultu et
 habitu hilaris apparebat. Mox ille, cunctis stupenti-
 bus, rem siquidem penitus ignorantibus, tanto Judi-
 ci assurgens, medium volebat constituere Dominum.
 Tandem a Patre sanctissimo, cur de sede surrexis-
 set, requisitus, visionem (quam quibus oculis vidis-
 set, nescire se fatebatur) ut præbavimus, exposuit;
 in quo perpendere possumus, qua puritate et æqui-
 tate culpas discentiebat, qui Judicem seculorum as-
 sessorem habere merebatur. Hunc itaque, ut feritur,
 vir iste tantæ auctoritatis et gratiæ, ob discipline
 severitatem et temperantiam mansuetudinem, blan-
 dum vocabat Judicem, ob id maxime, quia ut mater

filiis blandiebatur, et ut pater delicta corrigebat.

5 Sed dum, quid circa Stephanum Papam per
 eum gestum sit, considero; non ab re, huic operi
 inserendum existimo. Hic etenim apud Florentiam
 Italiæ urbem in infirmitate decubabat: et non sine
 Dei gratia a sancto viro visitatus, post multum cum
 eo habitum colloquium, ut inter manus ejus mori
 mereretur, Dominum exorabat. Cum ecce humani
 generis inimicus, horis quibus vir Dei aberat, obtu-
 tibus morientis Pontificis se ingerere, et horrore sui
 mentem ejus terrere atque turbare; sed ad viri Dei
 ingressum fugere, et quamdiu cum eo erat non ultra
 apparere. Quod ubi compertum est, ab ipso Ponti-
 fice summis precibus postea detentus, usque ad exi-
 tum ejus cum eo permansit; et corpus ejus, suis
 manibus lotum et funereis vestibus involutum, in
 sepulcro locavit.

6 Nec mirum si ad tanti viri præsentiam diabolus
 fugabatur, ejus spiritus in tantum Deo adhaere-
 bat, ut etiam ipse in persona sua Dominus Jesus
 Christus ad eum visitandum venire dignaretur. Quod
 tunc quoque licet dissimili priori, non tamen impari
 revelatione claruit, quando quidam senior, sicut
 idem, ut credimus, de se quasi de alio referebat;
 ipsum Redemptorem cum cithara, in Cluniacensi
 choro psallentem coram singulis Fratribus, vidit;
 cantus autem, qui audiebatur, illa evangelica anti-
 phona erat: Sedere autem mecum, non est meum
 dare vobis; sed quibus paratum est a Patre meo:
 tunc etiam tantus odor coelestium aromatum effe-
 rescere videbatur, ut eunctorum flagrantiam balsa-
 morum superare crederetur.

CAPUT II.

*Defunctus a pœnis, agri a morbis liberati:
 templa ac cœnobîa exstructa aut refor-*
mata.

Nec illud silentio obtegendum censeo, quod quidam
 Frater, nomine Pontius, divinæ animæ transi-
 tionis judicium in se pene sensisset; nisi ei coelestis
 pietas, per hunc Dei servum subvenisset. Nam cum
 apud quamdam cellam, cui Mons a vocabulum est, is
 de quo agitur Fratre moraretur, illucque venisset
 Pater reverendus; ille, quia eum, utpote adversus
 Patrem stulte murmurans, videre nolebat; simulato
 languore ad lectum secessit. Sed quanto se subtrahe-
 re viro Dei conabatur, tanto vita de corpore (non
 jam ex fictione, sed certa valetudine) exire festina-
 bat: ita ut jam voce faucibus hærente loquela defi-
 ceret. Curritur ad pium Pastorem, ut ovem pene
 migrantem summo Pastori commendaret. Mox ille
 accelerans, absolutionem commendationi præmisit:
 et sic ager viribus et voce paulisper restitutus, cul-
 pam confitetur, temeritatem accusat, veniam implo-
 rat et obtinet, et sic demum ab incommodo illo con-
 valescit.

8 Alter vero cum ab hoc seculo migrasset, et ejus
 corpus in oratorio Cluniacensi inhumatum ex more
 servaretur, duobus Fratribus ipsa dormitionis sue
 nocte apparuit: quibus crimen duorum solidorum,
 quos sine licentia cuidam homini dedisset, confite-
 batur: et quia sine confessione hujus reatus obli-
 set, a sancto Patre absolutionem poscebat, antequam
 sepultura traderetur. Mane autem facto, visionem
 quasi uno ore ambo coram omni conventu beato viro
 exposuerunt. Tunc requisita quam defunctus nomi-
 naverat persona, secundum præmonstratam visio-
 nem reperta res est. Mox indicta cunctis pro fratre
 pœnitentia, orationibus, psalmis, eleemosynis, atque
 Missis adjunctis, absolutio secuta est. Sic nimirum,
 sic non solum in terris; sed etiam in cœlis fides
 ejus virtutem, virtus potestatem, potestas gloriam,

D
 AUCTORE
 RAYNALDO
 EX MSS.
*Adest Stephe-
 no Papæ
 morienti,*

*a quo demo-
 nem arceat:*

E
*Christum cum
 Fratribus in
 choro psal-
 lentem videt.*

*Quendam a
 se alienum
 ac propterea
 morbo correptum sanat:*
 a

F
*defuncto
 absolutionem
 impertit:*

*quibus ipse
 vestes con-
 suit.*

*Christum sibi
 assessorem
 habere con-
 spicitur a S.
 Gregorio VII.*

A gloria hic humilitatem, illic coronam indies pariebat.

AFCTORE
RAYNALDO
EX MSS.
sanat lepro-
sum,
b

9 Quodam etiam tempore, dum iter per Wasconias partes ageret, comitante secum b Hunaldo, prudentissimo viro atque suo monacho, non procul a via prospexit quamdam cellam, in qua vir quidam, nobilis quidem genere, sed lepra percussus, degebat; cuius mores cum inquisisset et patientiam ejus probatam agnovisset; vir insignis pietate, ad eum visitandum divertit, et per consolationis verbum caritatis officium adimplens, vestem pelliceam exuit, et cum aliquot argenteis infirmo donavit. Quo digresso ieger, ubi vestem induit, a plaga leprae se curatum protinus agnovit.

et paralyti-
cum;

10 Rursus idem vir sanctissimus Parisios forte advenerat, et B. Genovefae ecclesiam, quae extra muros urbis sita est, tum pro devotione sacratissimi corporis ejus, tum pro veneratione Apostolorum Principis, cuius, ibi planeta esse creditur, pio religionis cultu visitaverat: quo tunc quidam miles, nomine Rotbertus, qui ex plaga ictus bellici paralytim incurerat, clientum manibus advectus, rogabat, ut pro ipsius salute Domino supplicaret. Ille assumpta Apostolica infula, languentibus membris admovit, et imposita illa antiphona, quae de paralytici Aënem salvatione in ecclesia cantatur, mutato nomine, dixit: Rotberte, sanet te Dominus Jesus Christus. Statim cunctis videntibus et mirantibus prae gaudio, sanus et incolumis ad propria remeavit. Sed quae obtentu sanctorum pignorum miraculageserit, tanto nobis innumerabilia sunt, quanto frequentiora; quibus tamen tam cautum se exhibebat, ut semper Sanctis imputaret, quidquid eo administrante sospitatis a Deo alicui impenderetur.

omnia in
pauperes
revocat,

11 Item aliquando Valentiam Galliae intraturus, obviam habet pauperum multitudinem, quae elemosynam a tam famoso per orbem dispensatore expetebat. Jubet œconomo suo Jarentoni, Fratri per omnia strenuissimo, impertiri more solito per omnem turbam argenteos: at ille post, ferme decem solidos non sibi remansisse, reliquis in opus simile consumptis, et hos fore in majori forsitan necessitate servandos, affirmat. Noli, inquit, trepidare Frater, fidelis est Deus et confide; quia istis distributis bonus remunerator noster Jesus satis fideliter recompensabit in presenti; si datores hilares fuerimus. Complentur jussa Patris, et antequam ad civitatem veniretur, ecce quidam de civitate obtulit ei aurum, quod solidorum pretium decies excedebat. Tunc conversus ad prædictum Fratrem: Accipe, inquit, et ne ultra de bono funeratore diffidas. Singularis in Deum fiduciae vir iste, quotiens ex magna et intolerabili penuria se et domum, cui praeerat, fido, qua totus in Deo erat, liberavit, enumerare perlongum est.

Deo liberali-
tatem remun-
erante:

missa epistola
ad vitam SS.
Petri et Pau-
li pro inopia
sublevanda,
exauditur:

c

12 Sed quod beatis Apostolis Petro et Paulo scripsit, unum de multis sufficit breviter retexere. Quodam vice, urgente inopia, missa a fratribus ad eum legatio est (erat enim tunc c Marcinia) orantibus, ut in tanta necessitate eis consuleret. Convertitur ergo ad singulare presidium; mittit Apostolis epistolam, rogans et obsecrans, ut servorum suorum misererentur; et qui catenus locum illum rexissent, et de parvo in magnum provexissent, nunc quoque ab his angustiis eum eriperent; nec ad peccata ejus, sed ad miserationes suas multas, respicerent. Defertur itaque ante ipsorum altare legatio fidei. Quid multa? Tanta, non multis evolutis diebus, rerum copia supervenit: ut non solum illius temporis, sed et totius anni levaret inopiam. Et quia occasione se præbente de beatis Apostolis fecimus mentionem; dignum est referre, qualiter per eos de novae basilicae fundatione vir beatus commo-

13 Quidam Abbas monasterii, cui d Balma vocabulum est, Gunzo nomine, vir magnae honestatis et simplicitatis, dum aliquando gravi languore paralyticus Cluniaci deficeret, ita ut ad extrema jam se devenisse crederet; quadam nocte, vidit sibi assistere ipsos Apostolos Petrum et Paulum cum Protomartyre Stephano: quorum primus atque princeps, videlicet beatus Petrus, postquam ab ipso, qui essent, requiritor, et suum nomen atque sociorum edidisset; sic est exorsus: Surge, Frater, ocinus, et Hugoni Abbati hujus ecclesiae, haec nostra defer mandata: Angustias basilicae nostrae Fratrum multitudo ferre vix potest, et volumus ut ampliorem Abbas ipse ædificet: nec de sumptibus diffidat, nostrum erit providere de omnibus quae huic operi necessaria fuerint. Cui ille Legationem, inquit, istam suscipere non audeo, quia neque fides verbis adhiberetur. Et Apostolus signum, ait, veritatis hoc a me habeas: quia mox, impleto legationis officio, salvum ab omni incommodo te reperies. Dixerat, et ab oculis ejus statim visio disparuit. Illucescente vero diluculo, mandata viro Dei per ordinem retexuit, et ex promisso Apostoli sic factus incolumis est. Et haec prima causa fuit, quae animum sancti Patris ad tantum opus inchoandum maxime inclinavit. Cujus fabrica tantae pulchritudinis et venustatis in se gratiam præstendit, ut in tota Occidentali plaga (nam de aliis mundi partibus mihi minus cognitum est) nulla sit hac conspicabilior basilica.

D
d
quibus celesti
monitu au-
gustior ec-
clesiam adi-
ficat:

14 Sed ne hoc solum hujus viri Dei magnificum opus, aliis prætermittis, edidisse videar: hic Cluniacum renovavit, hic Fratrum numerum tam intus quam foris plus omnibus prædecessoribus suis ampliavit, hic cellas ædificiis reformavit, hic possessiones terminis dilatavit. Quis beatorum Confessorum e Martialis et Egidii f ecclesias religione restauravit, nisi iste vir beatus? Quis B. Austremonii g Arvernensis, nisi iste vir beatus? Quis B. Mariæ Magdalene Vizeliacensem ecclesiam ad ordinis regularis pristinum reduxit statum, nisi iste vir beatus? Hic Pictavis h S. Joannis Evangelistæ cœnobium ab ipsis fundamentis religione fundavit: Sancti quoque Bertini i Confessoris ecclesiam cum pluribus ipsius Flandriae monasteriis, religione illustravit: locum etiam qui Caritatis obtinet nomen, per virum, mirabilis apud Deum et homines gratiae, Gerardum monachum suum a principio struxit.

aucto Clu-
niaco,

r f
g
varia tem-
pla et cœ-
nobis erigit
ac refor-
mat,

h

i

15 Parisiis ecclesiam S. Martini, quae de Campis nuncupatur, de Canonicali ordine, in monasticam transtulit normam. Sed cur fere totam Galliam peragrem, quam ita monasteriis perornavit, ut, sive in Franciam, sive in Aquitaniam, sive in Burgundiam, immo quocumque per omnes partes ejus te vertas, ubique religionem tanti Patris fulgere videas? Sed numquid in Galliis tantum, an Occidentales provinciae prætermittendae sunt? quarum singulas, quanto religionis lumine illustrant, testantur monasteria, quae pleraque in eis, vel ipse construxit, vel ad meliorem statum plurima reformavit. In patrimonio quoque suo, fratris sui Gaufredi studio et auxilio, sanctimonialium feminarum Marciniacense fundavit cœnobium; quibus et cœnobarum et anachoretarum instituit legem; ut et obedientiae propositum æmulerentur, et perpetui claustris solitudine anachoretarum imitentur vitam.

præcipue in
Gallia.
F

ANNOTATA.

a Inter Claromontanae diocesis Decanatus, unus de Montibus dicitur, Cluniacensi monasterio unitus. Vide Bibliothecam col. 1755.

b Hugo Monachus in Vita, assumptisque secum duobus monachis suis, Duranno scilicet, qui fuit Tolosanus

A Tolosanus Episcopus; et Hunaldo, qui fuit Abbas Moysiensis, vir eloquentissimus, *Centulli Comitis Bearnensis frater, qui Cluniaci sub S. Hugone anno 1062 monasticam vitam amplexus, eodem Sancto adhuc superstiti Moysiensis præsuit: de Duranno actum ad superiorem Vitam, præter hos miraculi testem alium, Clericum forte secularem, allegat Hugo: Religioso viro Vincentio referente didici quæ narravi: ipse facto interfuit, vidit et testimonium perhibuit.*

c De hoc Marcinianensi monasterio satis egimus supra.

d Balma vulgo Beaume, diæcesis Vesontinensis, cujus conditor fuit S. Euticius, ut in hujus Vita legitur ad 13 Janua.

e Ecclesia S. Martialis Lemovicæ an. 848 a Canonici ad monachos translata, exinde Abbates habuit, quorum duodecim fuit Adalbertus, sub quo Basilicam S. Martialis recuperatam scribunt Sammarthani. Nunc rursus ibi seculares sunt.

f S. Ægidii, vetustum in Septimania monasterium, etiam nunc celebre.

B g S. Austremonius, Arvernorum Apostolus, colitur: Novembris: ejus sepulcrum ac deinde cœnobium, tempore Gregorii Turonensis clarum, in vico Issiodoro vulgo Issoir, nunc inter Abbatis desit numerari.

h Neque hoc S. Joannis Evang. cœnobium amplius Pictavis superest, nisi forte imminutum dignitate aut in parochialem ecclesiam versum.

i Sithuense S. Bertini monasterium juxta castrum S. Andomari tota Flandria notissimum; cujus Abbas Iperius narrat, quomodo S. Hugo, de licentia Lamberti Episcopi Morinorum, de diversis Cluniacensium monasteriis religiosos viros adduxit an. 1101, quibus stricte et religiose viventibus residui Sithuenses metu rigidioris disciplinæ, dilapsi sint, et brevi plusquam 120 Fratres accesserint; ut mirum non sit, quod Hugonis successor Pontius tentaverit hanc Abbatiam Cluniaco subicere.

CAPUT III.

Secreta animorum cognita; futura prædicta, morbi curati.

Quendam ob latens peccatum ab osculo prohibet:

C Inter tot gratiarum dona, prophetiæ quoque spiritu vir sanctissimus non carebat; quo interdum in discernendis voluntatibus et animis fratrum, tanta pollebat gratia, ut sæpe mores ac affectus eorum prædiceret. Unde accedit, ut quodam tempore, cum cellas suas perlustrando visitaret et ad locum Caritatis venisset; inter alios fratres, unum ab osculo repudiaret. Requisitus de causa, malignum spiritum in eo habitationem habere respondit. Stupefactis qui aderant, interrogatur miser de conscientia qui mox confitetur se sine Sacerdotali Ordine Missam diu celebrasse; confessionem et pœnitentiam nullam sese suscepisse, et adhuc in scelere ipso se perdurare; sed cum debuisset pœnitere, postea flagitiosus atque pessimus evasit. Sic quoque apud Avenionem urbem, dum quadam die ab eo quidam debilis eleemosynam flagitaret, vir Dei miserum intuitus, tali fertur eum convenisse responso: Eleemosynam quidem pro Christo, quem prætendis, tibi impendo; sed tua vita plena ebrietate et luxuria, ipsi displicet; cujus te pauperem esse, mentiris. Protinus omnes qui aderant cives, in admirationem conversi, talem eum esse affirmant, qualem, vir sanctus, qui eum nunquam ante viderat, fuisse redarguisset.

mendicium flagitiosum redarguit:

novitium detecta tentatione in monachatu servat:

17 Quidam etiam novitius, Maingodus nomine, dum præstolationis suscipiendi habitus tædio afficeretur, et apud se jam deliberasset, non ultra morarum sustinere inducias, per spiritum a viro Dei de cogitatione sua præventus est. Nam et quomodo

discedere voluisset, intimavit; et ne regulari examinationi contraire vellet, admonuit. Qui postea laudabilis conversationis exstitit, et vitæ cursum, sicut ei in ipso mortis articulo per visionem cœlitus dictum est, feliciter consummavit.

18 Fuit quoque vir quidam miræ simplicitatis et gratiæ, nomine Durannus, Tolosane civitatis Episcopus, qui, quamvis religiosus vita fuisset, tamen ex animi jucunditate aliquando verba risum moventia proferebat. De qua re, cum sapius a sancto Patre, ejus et monachus erat, argueretur; quadam die in spiritu prædixit ei, quia postquam ab hac vita migraret, ore spumoso per visum alicui Fratrum appareret: quod ita factum est. Nam eundem Capellano suo, nomine Higuino, post discessum apparuit, atque ut vir Dei prædixerat, spumosis labra Fratrem edocet de oris deformitate: scilicet quod vaniloqui culpa pœnus lueret: et ut Patri pio causam ejus aperiat, deposcit. Cui postquam revelata visio est, vir plenus Spiritu sancto, septem Fratribus hebdomada una silentium indixit, sed unus ex eis violavit, quod sex illibatum servaverunt. Tunc Episcopus iterum prædicto Fratri, ore quidem jam mundiore, sed a parte quadam adhuc quasi saliva defluente, apparuit; dicens se obedientia Fratrum, qui silentium servaverant purgatum; sed conqueri, quia neglecti septimi Fratris restabat illa pars nondum curata. Itaque, quæ visa sunt, denuo Patri intimantur, et fractura silentii altera hebdomada solidata, tertio demum se eidem Fratri, sine ulla deformitate, manifestavit.

D
AUCTORE
RAYNAL-
DO EX MS.

eundem ob-
jocandi li-
centiam pœ-
nas prædicat,

a quibus
eum libe-
rat:
E

apparet ab-
senti,

sanat quem-
dam a tu-
more cruris,
P

alteram ab
inflamma-
tione pedis;

et alium
vulneratum:

19 Illud quoque memoriæ commendandum arbitror, quod quidam Clericus Flandrensis, S. Andomari Confessoris Canonicus, Lambertus nomine, cum seculo renuntiare et beati viri magisterio se subdere decrevisset; ab ipsius oppidi Præposito, vi et sibi et rebus suis illa, detentus est. Quadam ergo nocte, jam dictus Præpositus videt sibi advenisse personam magnæ severitatis, cum pastoralis virga; quæ Cluniacensem Abbatem se nominans, multis verberibus Clericum oxigebat eum rebus suis. Tandem die terris reddita, qui exactus fuerat Clericus, evocatur; et exposita visione, vultu quoque et habitu sancti Patris insinuato, cum rebus suis absoluitur, et Cluniaci monachus efficitur. Erat quidam, Willelmus nomine, qui ad quandam obedientiam a sancto Patre missus fuerat, quem mox in crure tantus percussit morbus, ut injunctæ obedientiæ succumberet, et timore evagante ipsum erus ferre nequiret. Tunc concepta fide, Per illum, ait, qui me huc direxit, tibi dico, pestis, ut obedientiam, quæ mihi injuncta est, implere me sinas. Dixit, et nocte insecuta, a duobus viris, qui se missos a sancto viro dicerent, visitari se vidit; et in specie medicorum ab eis medicari et curari. Mane autem expergefactus sanum se ab omni valetudine persensit.

20 Alter vero, nomine Theodericus, in pollice pedis quasi quodam igne urebatur, ita ut vix somno, vix alicui corporis quieti indulgere posset. Rogat infirmorum procuratorem, ut aquam, unde manus sancti Patris in hora Missæ abluerentur, caute reciperet ac sibi deferret. Captata igitur opportunitate, aqua de manibus suscipitur, et ardenti pedi infunditur: sicque statim ardor penitus cessavit. Miles quidam Arvernensis vulneratus in prælio fuerat, et obducta cicatrice minus caute, sanies letaliter inclusa totum corpus occupabat; torquebatur indies doloribus immensis, et ad mortem usque desperans exitum vitæ præstolabatur. Erat ei frater Clericus quidam, desperans quidem et ipse de carnali medicina; sed de Dei misericordia non diffidens: qui beatum viro pro languente fratre censuit expetendum. Veniens igitur ad virum Dei, consilium super tanta incommoditate

A incommoditate flagitabat, utque vel fragmenta aliqua ciborum suorum ei mitteret, exposcebat : spinam quoque ligneam rasilem, quam tunc forte manu vir Dei tenebat, petiit et accepit. Tulit itaque fragmenta, et fratri ad edendum tribuit, cicatricem spina in Crucis signaculo consignans : statimque doler ita fugatus est, ut ager, cunctis qui aderant stupentibus, diuturnum desereret lectum, et ultra nihil molestiæ pristini languoris sentiret.

oblitum
sibi restituit.

21 Puer quidam monachos apud Paredum monasterium, dum in choro cum Fratribus oraret ; una de tabulis cadente, quæ in lacunari turris eminentis jungebatur, contritus a vertice est. Curritur ad venerabilem Patrem, qui tunc forte in altera ecclesia, Dei scilicet Genitricis, divino operi insistebat : et tam gravis collisio pueri, jam pene exanimis, ei nuntiatur. Qui ubi advenit : aqua benedicta faciem ejus rigat, et oratione subsecuta spiritum vix palpitantem et ad exitum properantem retinuit : inde paulatim resumptis viribus sanus effectos, longo tempore supervixit.

Nobilem ob
iniquos
prædus mu-
nia correpi-
tum sanavit.

22 Miles erat in Lugdunensi territorio, Berardus nomine, Dominus Castri Rehoterii, qui locum B. Petri Cavariacum devastabat, et ad pravos usus redigere nitelatur. Pro qua re cum a sancto Patre sæpius corripere, et magis magisque malitia ejus grassaretur ; quadam die in superbiam elatus, minas intulit et sic ab eo discessit. Ille ad fidei arma se conferens, Christum invocat protectorem, et Joannem Baptistam, in cujus honore loci ejusdem basilica consecrata est, defensorem efflagitat. Mox in ipso itinere inter Cavariacum et castrum suum Lusesium, divino judicio percussus insanivit, et suorum manibus devertus, ad lectum pertrahitur : nocte quoque ipsa vix ab incendio, semel atque secundo lectum ejus occupante, liberatur, vix ad sequentis diei satisfactionem reservatur ; qua tamen ex arbitrio sancti viri peracta, ipsius absolutione ab insania illa quievit.

Puniantur
delictis
predones, a
quibus spoliatus erat.

23 Quodam etiam tempore dum per Aquitaniam pro quibusdam utilitatibus ecclesiæ suæ vir beatus iter ageret ; quidam raptores de castello, cui Biderium nomen est, in eum irruperunt, et mulas ejus cum multa suppellectile abduxerunt : quod facinus ultio divina seruta est. Nam eodem anno et ab Aquitano Duce Guidone, qui et Wilhelmus vocabatur, eorum oppidum subversum est, et divinæ animadversionis igne concrematum. In consilio quoque vir Dei tanta gratia pollebat, ut quicumque tam in divinis quam etiam mundanis rebus consilii causa eum expeteret ; ita fonte celestis doctrinæ imbuebatur, ut crederet se quasi ab Angelo informatum.

Crebra u
cunabulis
quodam
fulmen
arret.

24 Quod S. Michaelis ecclesia, quæ in ea parte Cisalpinæ Galliæ, quæ Clusa dicitur, sita est, satis in fulminum depulsione probavit. Nam dum crebris fulminationibus locus ille feriretur, et desolationem canobio tempestas horrida, ob quorundam Fratrum interitum, minaretur ; tandem vir beatus de mutanda loci habitatione consulitur. Tunc vir Deo plenus, locum deferendum non esse, respondit : sed B. Laurentii Martyris patrocinium quotidiana commemoratione implorandum. Cujus consilii tanta apparuit efficacia, ut ab illo tempore, meritis sancti Martyris et fide beatissimi Patris, a fulmineis ictibus quiesceret locus. Sed cum aliis in consilio utilis, tum sibi promptus atque providus erat : quod quia in multis negotiis ejus ostendere longum est, pauca tamen pro rei exemplo breviter absolvam.

CAPUT IV.

Concilium Rhemense concelebratum, compositum schisma ; Pius obitus.

Quodam tempore Romanæ Sedis Pontifex Leo no-

nus, ob hæreses Simoniacorum et Nicolaitarum a Galliis extirpandas, Remis synodum celebrabat, et introitus singulorum Patrum discutiebat ; qui dum singillatim de suis electionibus responderent, vir Dei de conscientia tale fertur dedisse responsum : Caro quidem consensit, sed spiritus repugnavit. In quo verbo apud omnes tantæ admirationi et gratiæ habitus est, ut inter tot eloquentissimos viros, inter tot seniores ipse adhuc adolescens, ut sermonem ad totam faceret Synodum, eligeretur. Hujus consilium non solum de vicinis, sed etiam de remotis terrarum partibus petebatur : nec a privatis dumtaxat personis, sed a magnis ordinibus, Regum, Imperatorum, Pontificum, tam Romanæ Sedis quam aliarum multarum Sedium : quibus cum tanta inoderatione æquitatis respondebat, ut et Deum in omnibus anteponeret, et benevolum se cunctis exhiberet. Quod in schismate Henrici Imperatoris contra Romanam Ecclesiam evidenter ostensum est.

26 Ad cujus reconciliationem cum a summo Pontifice Gregorio septimo evocatus fuisset, et liminibus Apostolorum (quia ibi a Cæsar cum exercitu suo morabatur) transmissis, ad Summum Pontificem divertisset ; Rex hoc comperto legationem ad eum misit, reprehensibilem eum judicans, quod pro mortali homine prætergressus fuisset. At vir Dei non ex neglectu, sed ex bona intentione se prætermisisse locum respondit : citius ab Apostolis veniam se impetraturum, si ob referendam pacem severum Pontificem priorem eis advisaret, quam in ejusdem Pontificis gratiam rediturum ; et ad causam minus profuturum, si sub specie orationis, Regium Pontificali videretur prætulisse colloquium. Et licet in concordiam vir Dei eos non potuisset adducere, tamen Imperator paulo mitior factus ex tam rationabili responso, Sutriam, b ne Romæ secundus videret, quem prior videre non potuit, ad ejus colloquium venit : ubi post multum ad invicem habitum verbum, Rex pro quodam Brixiano c Episcopo, qui ipsi viro Dei injuriam d captionis, zelo regio ductus, intulerat, flexis genibus satisfecit.

27 De discretionem vero ejus satis referre tanto minus possum, quanto per singula opera ejus ire, difficillimum est. Ceterum ut de aliis virtutibus ejus breviter disserui ; sic et de illa, quæ omnium mater est, et sine qua nulla ejus reperiuntur facta, paucis explicabo. Et quia nullo melius indicio res depromitur, quam exemplo ; idcirco Guigonem Albionensem Comitem, novo genere discretionis per eum salvatum, non ab re duximus commemorandum. Hic nimirum dum quadam die cum sancto Patre sermocinaretur, inter alia menachum se posse fieri denegavit, nisi veste seculari ad votum ut semper indui permetteretur : quod ubi vir Dei audivit, et voluntati ejus acquiescendo satisfecit, et animam ejus Deo lucrificavit. Nam monachus factus, primum mollioribus et pretiosioribus vestibus sub cuculla indutus incedebat : deinde cum videret Fratrum humilitatem, simulque vitæ vel habitus simplicitatem ; se inter oves Christi quasi leonem reprehendens, sponte sua secularia et pomposa quæque adjecit : et sic brevi spatio conversionis suæ, circiter viginti dierum curriculum bono fine quievit.

28 Religionem in eo tunc demum digne et veraciter laudaverimus, si ejus habitum, incessum, gestum, eloquium, si denique omnia ejus opera sancta et irreprehensibilia in omni vita sua fuisse dixerimus. Patientiam vero, humilitatem, pudicitiam, sobrietatem, ceterasque virtutes, quas habuit, describere non est necesse : quæ quasi innatæ illi inerant, et ejus actus ab ipsis cunabulis omni modo decorabant. Sed de caritate ejus unum prætermittere indignum arbitror, in quo admirabilem illum fuisse,

D
In Concilio
Remensi ora-
torem agit :

a Summis
quibusque
pro dandis
consiliis ex-
quiratur :

et a Pontifice
ad componen-
dum schisma
evocatus,

E

b
Henricum
Imperato-
rem adit.
c
d

Comitem
Albionensem
suaviter
ad monasti-
cam vitam
inducit.
F

Multis virtu-
tibus clarus.

nemo

*fratris sui
sicariis
asylum et
monasticum
habitu
impertit.*

A nemo est qui dissentiat. Nam cum duo milites unum de Fratribus ejus interemissent, nullusque refugii locus, ubi se ad salutem reciperent, eis in Galliis pateret; iste vir beatus in a-ylo Cluniacensi eos recepit, et monachos factos, unum sub Ordinis monastici retinuit norma; alterum, qui caput mali extiterat, fuga lapsum et postea praelis atque rapinis intentum, et ob hoc male interfectum, amisit. Et quoniam tota vita beati viri non aliud quam virtus fuit, neque singula ob enormitatem colligere possumus, idcirco finem hujus operis de tanti Patris fine faciamus.

*Variarum
virtutum
exercitio ad
mortem se
parat:*

B 29 Vir igitur sanctus per gloriosos vitæ labores, cum jam carnis universæ viam ingredi tota mente desideraret, ut præmium ab ipso Rege, cui semper militaverat, in æterna beatitudine reciperet; non cessabat indies magis magisque bona opera exercere, misericordie studere, esurientes pascere, nudos vestire, servitio Dei cuncta postponere, rigorem ordinis sui inflexibiliter tenere, religionem tum in se quam in subditis semper observare; virtutes denique omnes æmulari, amplecti et obtinere, et sic vocationis suæ diem jugiter expectare. Interea Dominicæ Resurrectionis Paschalis solennitas advenerat, et sanctus senex de labore ad requiem transiturus, cum in ipso cœnæ Dominicæ die Fratres suos, tam absentes quam præsentis, paternæ auctoritate absolvisset; Passione vivifica ac Resurrectione celebrata, quarta feria jam die advesperascente, in Oratorio beatæ Dei Genitricis, beatum Deo spiritum reddidit: ejus corpus aromatibus conditum, in basilica nova, quam ipse construxit, ad Orientalem plagam sepultum est.

*quæ pie obi-
ta eodem
tempore
cuidam re-
velatur in
Anglia,*

C 30 Cujus exequias, ipsa nocte qua migravit ad Dominum, Frater quidam religiosus, Baldinus nomine, olim Domini Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi dispensator, in spiritu, sicut ipse mihi narravit, ab Anglia per ordinem vidit. Nam ubique luctus incomparabilis, ubique ejulatus, ubique plangens personabant: quidquid in sancti patris funere doloris Cluniaci agebatur, totum ipse in Britannia positus videbat: et ejus causa totum fieret, intelligebat. Tunc vocato Rofensi Episcopo Domino Rodulfo, qui tunc Cantuariensem ecclesiam de recenti obitu Domini Archiepiscopi Anselmi consolabatur, visionem exposuit, et sanctum senem de seculo migrasse prædixit. Igitur notata die atque hora, post non multos dies sanctum virum obiisse didicit, et notatum tempus juxta visionem quam viderat invenit. Quidam quoque Abbas de Cameracensi pago duo grabata ad cælum deferri videbat: quorum unum Archiepiscopi Cantuariensis, alterum Cluniacensis Abbatis esse dicebatur: unum ascendebat quarta feria unius hebdomadæ, alterum similiter alterius hebdomadæ eadem feria: quod paucis transcurtis diebus, rei probavit eventus: nam Dominus Archiepiscopus quarta feria ante Dominicam Cœnam die illucescente migravit; sanctus vero senex Dominica, ut supra dictum est, peracta Resurrectione eadem feria, octavo scilicet die advesperascente, carne solutus est. Hæc de Vita sancti Patris nostri Hugonis Abbatis Cluniacensis, sicut partim vidi, partim relatione probabilium virorum didici, perstrinxerim, in ejus laude versiculos istos sic decantemus:

Regula virtutum, Pater Hugo decus monachorum,
Spes inopum, contemptor opum, portus misero-
[rum.

Vas templumque Dei, libamen et hostia Christi,
Carne locatur humi, sed spiritus astra petivit.
O felix currus! felix auriga tuorum!
Fac ut ad astra vehas, quos hic vivendo regebas.
Ultima lux vitæ, penultima luxit Aprilis.

*Epitaphium
ejus.*

Lux æterna Deus, tibi luceat omne per ævum.
Dexit autem Cluniacensem Ecclesiam annis sexaginta, additis octo diebus ac duobus c mensibus, ejus merita nos apud Deum adjuvent in secula seculorum. Amen.

D
AUCTORE
RAYNALDO
EX MS.
C

ANNOTATA.

a Spectant hæc ad annum 1083 et sequentem, quibus urbe potius sacrilegus Guibertum antipapam inthronizavit, et ipse vicissim ab eo accepit coronam Imperii, seu potius damnationis suæ pignus.

b Distat Sutria ab urbe Roma ad 25 p. m.

c Odalricus hic fuit, qui ab anno 1063 Sedem Brianensem tenuit, et ab schisma a suis ipsius civibus pulsus, militavit in castris Henrici, in iisque periit pestilentia an. 1088, ut scribit Bernardinus Fugnus in suo Carlo Brianiano.

d Idem variis Prælati contigit venientibus ad Concilium, a Papa ex ipsius Henrici consensu indictum; iis videlicet a quorum sincero zelo magis sibi schismatici metuebant.

e Ergo consecratus an. 1049 22 Februarii, in festo Cathedræ S. Petri Antiochenæ, tunc in feriam 4 cadente, qua feria etiam obiit.

E

SYNOPSIS VITÆ METRICA

Auctore eodem Raynaldo ex dicto MS.

I Insignem titulis et clarum laude per orbem
Hugonem canimus, spem Cluniace tuam.
His Deus aspiret coeptis, hæc vota secundet,
Ut Patre tam sancto, digna loqui merear.
Quos habuit proceres Burgundia nobiliores,
Germen traxit ab his iste vir egregius.
Nam patre Dalmatio nil clarius edidit unquam,
Ni quia plus nimio bella sequi voluit,
Mater Arenburgis, non impar stirpe marito,
Moribus effulsit, se quoque nobilior:
Hæc concussa metu, partus instante periclo,
Vota Sacerdotum censuit expetere.
Res nova tot seclis: dum sacrificatur ab uno,
Infantis species cernitur in calice.
Qui foret et quantus, qui nascebatur, habendus,
In tanto speculo visa figura docet.
Ille sacramentis consueti more peractis,
Quem reperit natum, prædicat eximium.
Unde suam vatem pueri nec vita sefellit;
Nec juvenum mores hunc violare queunt.
Hic scholis, hic ecclesiæ jam totus adherens,
Virtutum studiis ludicra postposuit.
Nobilium vestes, humili pro veste recusat,
Et cum simplicibus simpliciter graditur.
At pater hinc metaens, ne sic dissuescat ab armis,
Corripit hunc, tanquam de pietate revum:
Talia militiæ, nisi dedicantur, obesse:
Vix horrere senem, quæ didicit juvenis.
Hunc semel heredem se constituisse bonorum,
Hunc inter fratres semper amasse magis.
Hinc patrios mores, patrias quoque traditiones
Hunc debere sequi, ne quasi degeneret.
Hæc pater: at juvenis tandem quæ mente gerebat
Efficit, et profugus te, Cluniace, petit.
Hunc Odilo vir magnificus, tunc Pastor et Abbas,
Suscipit inter oves, erudit atque fovet:
Inque brevi spatio sic de virtute probavit,
Fratribus ut cunctis ordine præficeret.
Quin in Præpositi post sublimavit honore;
Ut quandoque suas ipse vices gereret.
Sic humilis, blandus, sic fervens, sicque severus,
Ut Patre defuncto jure Pater fieret.
O concors! o unanimis sententiæ Fratrum!
Nam vox una fuit quicquid ibi sonuit.

*Nascitur
nobili stem-
mate Burgun-
diæ;*

F
*pietati ne
litteris de-
ditus,*

*exercitia
militaria
abhorret:*

*Cluniaci
monachus*

Fratrem

A Fratrem tota phalanx Abbatem fugitat illum :

Optio nulla Patrum, sed Pater Hugo fuit.
Quas exinde cruces sibi mox indixerit ipse,
Dat lorica fidem, qui bene se domuit.
Hanc tulit ad carnem dum luget crimina patris :
Hanc tulit ad carnem dum sua membra domat.
Pene vel orantem vel semper pene legentem,
Crede fuisse virum, dum regimen tenuit :

Nunc audisse Deum, nunc illum consuluisset :
Hinc spes, inde fides, utraque necit amor.
Do pietate Patris scribens reus esse videbor,
Si qui re nulli laude secundus erat,
Si referam, quas fudit opes in paupere Christo,
Me modus excedit, me numerus superat
Diffinire tamen breviter, quod sentio, possum ;
Tempore nemo suo distribuit melius.

Ad fidei titulos jam nunc tandem veniamus,
Primum de Christo signa locum teneant.
Testis adesto rei, tu septime Papa Gregori !
Hæc secreta Deus cernere quem voluit.
Dum Pater insignis Fratres aliquando doceret,
Mores discenteret, noxia destrueret,

Iste vir egregius, tunc Hypodiaton urbis
Hdebrannus adhuc, post vir Apostolicus,
B Tunc Patris assessor respexit, et ecce Redemptor
Consedisse Patri cernitur a latere ;
Et quasi iudiciis habitu vultuque faveret,
Sic hilaris, placidus, sicque serenus erat.
Cui vir hic assurgens, Fratrum mirante caterva,
In media voluit sede locare Deum :

Unde requisitus, quenam sibi causa fuisset,
Patris visa refert ordine commemorans.
Urbs est Italia, Florentia nomine dicta.
Hic Stephanum Papam fama mori fuerat :
Visitavit hunc Sanctus, medicus sapiens animarum,
Et vitæ verbum sæpe ministrat ei.

At generis nostri crudelis et invidus hostis,
Cum vir sanctus abest, ipse dolosus adest,
Terret Pontificem, turbans horrore tuentem ;
Cum vir sanctus adest, ipse dolosus abest.
Sicque protracta diu fuit alternatio præsens.

Tum rogat Antistes semper adesse patrem :
Obsequitur precibus, nec ei se subtrahit ultra.
Donec obisse vidit, donec eum sepelit.

Nec mireris cum veterem pepulisse tyrannum,
Cujus adhaerebat mens animusque Deo :
Et cui fixus erat, cui nocte dieque vacabat,
Hunc ab eo visum, dum locus est, referam.
Psallebat Domino Fratrum Chorus, et Pater ipse
Aspexit Christum psallere cum cythara.

Qui singillatim visus cantare per omnes,
Implet odore locum, balsama qui superat.
Nec te præteream, languor simulate per iram,
Quem simulat frustra Pontius ille reus.
Hic aliquando Patris ne colloquio fruereetur,
Confugit ad lectum, sicque malum simulat :

Non impune tamen; nam mox ita redditur ager,
Ut jam deficeret pene loquela sibi :
Et nisi vir sanctus festinans viseret illum,
Spes etiam vitæ nulla superfuisset.

Ut tamen a culpis absolvitur a Patre sancto,
Mox redeunt vires, ipsa loquela redit.

Te quoque, qui solidos injussus habere dedisti,
Te Patris expertum novimus auxilium :
Nam defunctus eras, sed nondum carne sepultus,
Visio cum Fratres una duos monuit :
Te prius absolvi deposcere quam sepeliri,
Sui alias, donum posse nocere tibi :

Utque fides dictis adhiberi posset ab illis,
Vir quoque detegitur, cui solidos dederas.
Hæc ubi sunt comperta Patri, quæ vota sequuntur,
Tu melius nosti, cui datur hinc venia.
Est reticere nefas curatum veste leprosum,
Quam dederat sanctus compatiens misero.

Nec mentem fugit memorabilis insula Petri,

Qua per eum languens redditur incolumis.
Unde decem solidos decies auro retributos,
Vel pro laude tua, Rex inopum, refero.

Te Petre cum Paulo Patris hujus epistola flexit,
Flexit ægestatem sæpe levare suam.
Vosque novum templum fundare Patrem monuistis :
Fitque per hos sospes nuntius ipse rei.

Dic, Cluniace, statum, quo te Pater Hugo locavit.
Dic numerum Fratrum, quem dedit innumerum.
Dic cellas, dic ecclesias, quas condidit ipse.

Dic, quæ restituit multa monasteria.
Inter cuncta tamen, foveas, rogo, Marciniacum :
Hunc in jure locum constituit patrio.
Hic statuit servire Deo sanctas mulieres,
Et Jesu Matri continuare melos.

Tu quoque spirituum discretor Spiritus alme,
In discernendis non deeras animis.
Hinc est quod Sanctus cuidam negat oscula Fratri,
Quem non Presbyterum sacrificasse probat.
Hinc de pauperibus zelatus corripit unum,
Cui damnabatur luxus et ebrietas.

Tu meditare fugam, quem prævenit ipse beatus,
Hinc quoque sensisti cor patuisse tuum.

Illæ Tolosane Durannus Episcopus urbis,
A patre post obitum, quid lueret, didicit.
Spumoso labiis, ob verba moventium risum,
Se fore cernendum cuilibet, edidicit.

Qui simul ac obiit, cuidam de nocte Siguino,
Spumens apparet, dicta Patris memorans.

At pius et sapiens medicusque sagax animarum,
Fratribus ut sileant, imperat, hebdomadam.
Fratribus hoc septem statuit; sed negligit unus
Quod reliqui servant, nec tamen hoc latuit.
Rursus enim Præsul Fratrem repetivi eundem,
Et transgressa Patris jura statuta, refert.

Se satis adjutum, quod sex tacuere fideles,
Sed quod adhuc restat, septimus impediit.
His Pater acceptis, solidat quæ fracta fuerunt,
Per totidem Fratres atque per hebdomadam.
Tunc redit Antistes, nec jam deformis, ut ante;
Sed specie renitens atque decorus erat.

Ne monachus fieres, o Clerice, carcere truse !
Te Pater Angelico liberat auxilio.

Quem parere Patri cruris dolor impediabat,
Ipsius ad nomen propulit ipse malum.
Mensæ reliquiis multos curasse refertur,
Res ea, quam tetigit, sæpe medela fuit.

Tu contrite puer, qui vix spirare valebas,
Tu precibus Patris factus es incolumis.

Quem requiem nullam pedis ardor habere sinebat,
Qua Pater est lotus, convaluit per aquam.

Quam frustra Sancto miles Berarde minaris !
Orat, et insanis, dum veniam tribuit.

Quid tibi Briderium, quid profuit illa rapina ?
Qua meritis Sancti cœlitus igne peris.

Nunc in consilio quantus fuit iste Beatus,
Expediam breviter, namque placet brevitatis,

Fulmina crebra diu Clusenses percutiebant,
Atque Pater sanctus consulitur super his.

Te bone Laurenti, te propter Caesaris ignes,
Quos bene vicisti, te jubet hic recolere :

Te satis hos ignes affirmat posse fugare.
Nocte dieque tuum si celebrent meritum.

Complentur mandata Patris, mox fulmina cessant,
Et sic ille locus permanet absque metu.

Quæ vel quanta pio fuerit discretio Patri,
Unus de multis Gnigo Comes perhibet :

Hic monachum fieri jurans se posse negabat,
Ni liceat vestem ferre velut Comitum.

Præbuit assensum Sanctus, Comitemque lucratur :
Ille brevi spatio sic monachus moritur.

D
et ægrum
casula S.
Petri sanat :

SS. Petro
et Paulo
epistolam
scribit,

et templum
exstruit,

cœnobium
Marcinia-
cum fundat :

quibusdam
secreta sua
peccata in-
dicat :

Episcopo ob
jocandi ti-
centiam
panas præ-
dicat,

a quibus in-
dicto suis 7
dierum silen-
tio illum li-
berat :

quosdam mor-
tos sanat,

F

fulmina a
quodam cœ-
nobio arceat :

Comitem mira
industria ad
vitam monasti-
cam inducit :

Utque

AUCTORE
RASSALDO
IN US.
et deinde
Abbas fit :
tunc indu-
tus patris
crucem
explet :

pauperes in
prospice;

Christum
latere suo
us-essorem
habere con-
spicitur :

a Stephano
Papam præ-
sentia sua
dormonem
abigit :

Christum
cum suis
psallentem
videt :

quendam
sui fugitan-
tem,

Idcirco mor-
bo, quem
ante simula-
verat, vere
corruptum,
sanitati re-
stituit :

defuncto
eundem vio-
lata pon-
tificatus reo
subvenit :

leprosum
sua veste,

- A Utque viro sancto perfectio nulla deesset;
 sicariis fratris
 asyllum et
 habitum con-
 cedit :
 Ipse peremptores fertur amasse patris.
 Morte eruentatis fraterna factus asyllum.
 Credo nec hæc facto Rege David minor est.
 De Patris hæc meritis, hæc de virtutibus ejus,
 Edita sufficiant, nunc obitum referam.
 moritur anno
 1109.
 Cum celebrarentur Paschalis festa triumpho,
 Ex quo Virgo Deum carne satum peperit,
 Millenis annis centumque novemque peractis,
 Felix ille senex transiit ad requiem.
 Exequiæ ejus
 revelantur
 absenti,
 Cujus ad exequias vir quidam religiosus,
 Mente quidem rapitur, sed præcul ipse manens,
 Trans mare, Normannos quod dividit atque Britannos,
 Hic positus vidit, quod Cluniacensis agit.
 Luctus ubique sonat, nusquam nisi planctus habetur,
 Nil sine singultu cernitur aut gemitu.
 Annotat ergo diem, qui Sanctus obisse putatur,
 Huncque brevi spatio comprobatur esse diem.
 Unde grabata duo, quæ portabantur ad astra,
 Ut senior quidam visa refert, memorem.
 Præsulis Anselmi, quo præsule Cantia gaudet,
 Esse ferebatur, qui prior est locus :
 Quique secundus erat, sancti Patris esse futurus
 Insinuabatur, post tamen octo dies.
 et alteri
 transitus
 ejus ad ca-
 lum.
 B Visa fides sequitur, nam postquam Præsul obivit.
 Octavo Sanctum constat obisse die.
 Hic regimen sacrum lustris tenuit duodenis,
 Adde duos menses, insuper octo dies.
 Hæc, Pater Hugo, tui Rainaldi dicta nepotis,
 Suscipe, quæso, pie inque tuere, Pater.

EPITOME VITÆ,

ab Ezelone atque Gilone monachis Cluniacensibus proxime ab obitu Sancti scriptæ, per Anonymum excerpta.

Ex MS. Bodecensi in diocesi Paderbornensi eruta a Joanne Gamans S. J.

Beatus Hugo Abbas Cluniacensis, Augustodunensis indigena fuit, nobili genere, patre Dalmatio consulari, viro bellicis rebus intento. Hujus mater gravida, cum in partu graviter laboraret, quemdam Sacerdotem religiosum, pro soi liberatione et nascituri salute, Missam celebrare exoravit. Qui dum Missarum solennia attentius proraret, et in contemplatione suspensus, super semetipsum sustolleretur; vidisse in calice fertur, cui ardentius incumbabat, speciem infantilem, super humanum modum radiantem. Digna prorsus visio, et vere præsaga futuri. In calice apparuit nondum natus, qui ab adolescentia sua calicem salutaris accipiens, passionis Dominicæ imitator Evangelicus, Evangelii verba vertit in opera, et usque in senectam nomen Domini invocavit.

2 In pupillaribus annis constitutus, non ut illa ætas assolet, lasciviæ fræna laxavit, nec inertis luxu emollitus nugales ineptias sectatus est : sed secundum quod scriptum est, de Jacob : innocenter habitabat Domini. Deinde Cluniacum adiens, B. Odiloni se tradidit ; mutansque vitam cum tunica, habitum sacræ religionis devotissime suscepit. Consequenter de rubigine mundana in camino disciplinæ ad purum excoctus, subito calore longum teporem plurimorum superavit. Post hæc factus Prior, etiam B. Odiloni defuncto Abbati in regimine successit, licet cum lacrymis renitens, bonus utique scientia, melior conscientia ; optimus temperantia, forma angelicus, moribus compositus, naturali incessu conspicuus, sermone non affectato suavis, et aliis hujusmodi charismatibus spectabilis. Illo in tempore Henricus secundus Imperator regni apicem strenuissime guber-

nabat : cujus pater Augustus a insignia, quæ Romæ gestavit, in regni adeptione Cluniaco delegavit. Quapropter filius dilectionem Cluniaci, quasi jus hereditarium, medullitus retinens, floridum Patrem sibi arctius colligare decrevit. Itaque Sanctum Hugonem, pubescente ætate vernantem, venire ad se iavitavit, invitatum gloriose accepit ; et ut filium suum Henricum tertium de sacro fonte levaret gratanter obtinuit. Tunc etiam Pascha celebravit, paschalis Agni filius, una cum Imperatore, angelica Cluniacensium seniorum stipatus caterva, in Agrippina colonia. Nec multo post, vix ab Augusto laxatus, Cluniacum rediit, muneribus comitatus et gratia.

3 Cujus etiam gratia Stephanum Papam non fugit ; qui cum in civitate Florentiæ valetudine constrictus decumberet, adveniente sancto Hugone inimicum recedere, exeunte eodem accedere circumstantibus protestatus est : quare ne infæderabilis infestationibus Hostis urgeretur, sollicitatem ejus exorabat, cujus præsentia insidiator confundebatur. Jamque malignos incursus lacrymæ patris longe removerant, cum vir Apostolicus in sinu præsentis animam exhalavit : cujus manibus digne compositus, traditus est sepulture. Sed et reverendissimo Hildebranno, mutato et nomine et gradu postmodum Gregorio nuncupato, manifestissime claruit, quod multum gratiæ spiritualis pater Hugo obtineret. Hic sane nondum b Pontificali [apice] insignitus, positus in Cluniacensi Capitulo, ipsum mundi Judicem perhibuit se vidisse S. Hugoni collateralem ; qui sedens a dextris regularem disciplinam fovere prosequeretur. Hinc Papa factus, blandum tyrannum eum vocitare solebat ; cum sævis leonem, mitibus agnum se exhibuerat, haud ignarum parcere subiectis et castigare superbos.

4 Tempore Leonis Papæ noni Remis translatus est corpus B. Remigii : præfuit autem tantæ Translationi Apostolicus, ac generale Concilium, precipue contra simoniacos, celebravit. Interfuit etiam Pater Hugo fide armatus, ipsumque ingens virorum illustrium sequebatur agmen. At tanta erat perversorum multitudo, ut boni vix auderent reprehendere malos : et etiam si ausi fuissent, facilius erumperet reclamatio male viventium, quam vox libera eorum qui sanis sentiebant. Mox cujusdam nominatissimi viri exhortatione Synodali causâ, jussu Domini Papæ et suasionem cujusdam nominatissimi viri Sancti c Constantii Remensis Canonici et aliorum, laudabiliter egit et probabiliter confutavit tergiversationes eorum, qui contra verum mendacio stare consueverant.

5 Hildefunus Rex Hispaniarum, patrem Sanctum, scilicet Hugonem, plus omnibus recolens, votis ardentibus ut eum videre mereretur impetravit : primo quia a captione fratris sui Sancti præcibus Sancti Hugonis emersit ; deinde quia conjunctionem patris sui Fredelandi et Cluniacensium compaginare fortius disponebat, alioquin B. Petro inobediens et beneficiis ingratus constitueretur. Is d enim cum arctissima teneretur custodia, et Cluniacenses pro eo orationi incumbere, per Episcopum quemdam innotuit, qualiter instantia Hugonis et suorum pulsatus ut brevi ipsum propriæ potestati reconsignaret, et ad sceptrum usque proveheret. Nec mora Claviger cœli, Sancto regnum usurpanti, terribiliter noctu apparens, mortem intendentem, nisi fratrem mox dimitteret. Surrexit ocius exturbatus tyrannus, et eo a vinculis emancipato, cubitum rediit. Itaque factum est ut Rex liberatus, duplicato censu paterno, intercessoribus suis diversas auri uncias annuatim etiam destinaret, diemque liberationis nostris celebrem derelinqueret.

6 Multa S. Hugo ad usus pauperum conferens, quasi

D
 AUCTORI
 ANONYMO
 "

baptizat
 Henricum
 III.

adest morienti
 Stephanus
 Papa :

videtur assessorem habere
 Christum,
 E

b

interest Concilio Remensi,

c
 F

amatur ab
 Alphonso
 Rege :

d

e

carus Henrico II,

AUCTORE
BERNARDO
EX MS
claret spiritu
prophetia :

A quasi viles sarcinulas reputans, direptionem illarum saepe pertulit non iratus : quin etiam praeceptorum talem habuit mensuram, ne aut nimia remissio, aut severitas excedens haberetur. Spiritu vero prophetiae discernere in novitiis solebat, qui essent frumenti stabilitate solidandi, et qui tamquam paleae spiritu maligno ventilandi. Quodam vero tempore cum esset apud Marciniacum, adjuncto sibi praefato Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo, qui propter justitiam ab Archiepiscopatu semotus jucundabatur ejus solatio, divina revelatione admonitus, mortem Wilhelmi Regis Angliae momentaneam praenuntiavit : et ut praedixerat accidit. Nam dum ille per saltus fugaces cervos sagittare gestiret, sagittam subito in corde suscepit, qua miles suus cervum impetebat. Alio tempore, cum dormiret idem Pater, vidit in somno sub capite suo cubare serpentium multitudinem et ferarum, qui sub capite excutienti et exquirens supposita, invenit librum Maronis forte ibi collocatum. Mox abjecto seculari codice in pace quievit, cognovitque modum materiae libri visioni congruae, quem obsconitatibus et gentiliis ritibus plenum, indignum erat cubiculo sancti viri substerni. Quidam frater nomine Durannus de / Brodon,

Duranno
nugatis
pauam prae-
dict,

B prius idiota apparens, postmodum Moysensis Abbas non incongruus, dehinc ad Tolosanum Episcopatum sapientiae prerogativa promotus, inter operarios agriculturae Dei merito sollicitudinis industriaecluruit. Hic circumspectus per cetera, verba risum moventia saepe incautus proferbat. Qua de re venerandus Pater Hugo multotiens eum increpans, nec satis proficiens, de futuro interminans prophetice sic inquit : Certe, Frater carissime, nisi ludicra verba, monacho prorsus interdicta, vivens dimiseris, post mortem apparebis enormiter. Quod sane vaticinium eo migrante constat esse completum. Nam Siguino cuidam, Capellano Patris, spumoso ore apparens, postulabat flebiliter ejus juvamen, cui noluit obedire dum viveret. Hoc ubi Domino Abbati Siguinus retulit, praecepit ut septem Fratres una hebdomada pro defuncto taciturnitatem proprii oris continuarent, ad hoc Fratribus septem electis : ceteris obedientibus unus eorum voti contemptor silentium interrupit. Rursus Pontifex, eidem denno revelatus, est valde conquestus super illo fratre perfido, qui dum non siluit, sanitatem ejus interpolavit. Audiens ista piissimus Hugo, praecepit ut fractura silentii, quae per unum contigerat, aliorum septem dierum silentio sarciretur. Quo facto anima Pontificis tertio apparens, in statu Apostolico se exhibens, g purgatori suo memorato semperque memorando Hugoni gratias integritatis suae reportavit.

ab eaque jam
mortuum
liberat :

g

C

h
juvat Fratrem
qui seipsum
occiderat,

7 Item in h Silviniaco quidam Frater, nomine Stephanus, hostis antiqui supplantatus insidiis, manus sibi ingerens ad coronam martyrii anticipandam, seipsum in quadam sylva necavit : erat tamen iracundiae gravis : qua ejus complectione tentator excitatus, forte praevaleuit. Hujus anima ad judicium raptam, accusatorem, i praetendentem cultellum necatorum, infestum habuit. Miser suae prodigus animae, exutus a cuculla, Apostolica intercessionem obtinuit, quatenus ante introitum claustrum Cluniacensis tam diu maneret, cucullam habens in manibus, donec precibus S. Hugonis et Fratrum illa mereretur induere, et ordinem suum recipere. Quae dicimus Frater quidam in visione conspiciens, Domino Abbati nuntiavit : non tamen statim ut debuit. Quocirca in tempore Rogationum, quoniam quae viderat nuntiare distulerat, verberibus utique ad propalandum compulsus est, Ceteris ad processionem euntibus solus in choro remansit, utpote claudus. Apparuit S. Odilo eidem vigilantem visibili forma cum duobus viris ; et ecce facta oratione, illo vocato Capitu-

et auxilium
petebat :

lum ingressus est, Fratrisque pigritiam increpavit, D magna asperitatis vehementia praecipiens assessoribus suis, acriter illi inferre disciplinam. Post Letanias correptus nuntiavit Abbati tam visionem quam sui afflictionem. Confestim pius Pater eleemosynis, precibus et hostiis tandiu praecepit insistere, quousque spectrum alia visione cum habitu sacro apparuit, et corpus coemeterio non judicatur k indignum.

8 Contigit aliquando S. Hugonem Encharistiam praeuisse cuidam leproso, communioni hominum corporaliter subtracto, tunc vero communicanti : qui tumebat labiis et ulceroso ore corpus Domini injuriose masticans, portumculam importuna screatione rejecit, sequente nimirum nausea et spuma horribili. Tunc Christi miles Goderannus, qui aderat, Domini sui Sacramenta ita indigne conspiciens agitari, quod egerebat reperi colligebat obsequio. Et ecce vir magnanimus, manus utrasque supponens vivificis Sacramentis, in ore suo projecit vomitum nauseantis agri, letalibus cholericis cohaerentibus fideliter absorbens. Qua in re pius magister stupefactus, et haerens discipuli perfectione attonitus, Laurentii craticulam tollerabiliorem fuisse indubitanter asseruit. Hic denique Goderannus ad Episcopatum Sanctonicum promotus, quo ascendit altius, eo clarins refulsit.

miratur
Goderanni
virtutem.

E

9 Mos est Cluniacensis monasterii, ceteris solennitatibus Nativitatem Domini quodam singulari affectu devotius agere, et canticum melodiis, cereorum accensionibus, quodque longe praestantius est, spirituali devotione multaque lacrymarum effusione, cum angelis solemnizare. Hac igitur festivitate Fratres se suaeque omnia praepraverunt. Venerabilis ille Pater Hugo, qui adhuc senex supererat, Capitulum, ubi Fratres erant, intravit, et haec ad omnes protulit. Noveritis, Fratres, benignum Jesum vestris sollemnis interesse ; ac contra invidia laborare hostem nequam, ut aliquas tenebrarum suarum nebulas tanto splendori possit intermiscere. Frater enim, ait, quidam (se utique dans intellegi) vixit matrem misericordiae, ipsum filium, quem praecedenti genuit nocte, dulcissimo gremio continere, eique sanctorum Angelorum multitudinem cum immenso lumine astare. Idem Deus puer exultabat, et cordis letitiam gestu corporis et plausu manuum demonstrabat : et conversus ad matrem aiebat, Cernis mater noctem nativitatis meae, quae imminet, gaudiis illustrandam ? in qua et Prophetarum oracula et Angelorum praeconia renovabuntur, et de meo ex te ortu omnia similiter caelestia et terrestria letabuntur. Ubi est nunc hostis mei damnata perfidia ? Ubi nunc ejus potestas, quae ante hoc singulare gaudium mundo dominabatur ? Quo ille imprudens audito, de latibulo suo egressus, a longe se prodidit ; et ignominiose deturpatus, cum multo planctu et ululatu, ut admitteretur orabat : et, Si, ait, in nulla parte ecclesiae admittor, in aliquo saltem reliquarum officinarum loco suscipiar. At filius Virginis, Vade, furcifer, inquit, ne te mea potentia praedictum lamentem, tenta quod poteris. At ille solutus, aditum Capituli petiit ; et intrare conatus, non potuit : in tantum enim et se tumidum, et introitum Capituli angustum invenit, ut nullatenus intrare valeret : vere inflammatus superbiae apostemate veteris, per humilem editum non potuit transire. Inde ad dormitorium Fratrum gressum convertit, et phantasiis solitis se eos inquietare posse confidens, intrare tentavit : sed eadem grossitudine sua ab ostio repulsus, recessit. Postmodum ad refectorium nocendi spem contulit, ibique, propter aliquantulam corporis curam, majorem suspicatus mentium incuriam, ibi etiam tot obices divinarum ex lectione verborum, tot trabes ex devotione auditorum, tot repagula reperit ex caritate

In nocte
nativitatis,

v idet Christi
sum insultan-
tem damoni :

qui per offi-
nas circum-
iens,

non poterat ad
eas penetrare,

A ritate sibi invicem servientium, ut nullo modo ultra valens procedere, cogeretur retrocedere. Sic ab omnibus officinis ecclesie rejectus, a conspectu piissimi Redemptoris et gloriosissimæ Virginis matris, cum ea qua dignus est confusione, pestifer ille recessit. Cauti igitur, o fratres, estote, et immensas omnipotentis ac misericordissimo Salvatori gratias agite; quia et nequissimum hostem a vobis pepulit, et ipse nobiscum festum celebraturus remansit. *l*

l
Hors ei denuntiatur a S. Petro,

10 Paucis autem diebus antequam moreretur S. Hugo, cuidam rusticano homini, in agro laboranti, apparuit Sanctorum visio, quos præcedebat quædam regalis Domina, cujus dorsum transeuntis et faciem viquebat. Illud Sanctum agmen quidam senior sequebatur, qui restitit et ait, Cujus est, agricola, ager iste, quem colis? Qui ait, B. Petri et Domini Abbatis Cluniacensis. Et senior ad hæc, Meus est, inquit, ager, et Abbas meus est famulus: tu autem festina nuntiare nostro Abbati, ut disponat domui suæ quam nutrit, quia, post modicum tempus, hujus vitæ finem sortietur. Die autem ei Petrum Apostolum hæc tibi nuntiasse: qui vero me præcedunt, Dei Genitricem et Sanctos denuntia funulantes.

B
quam pie obit:

11 Idem Hugo in articulo mortis positus, recolens anniversarium Gaufridi Archiepiscopi et Mendonis Abbatis, obliviosos admonuit: tam tenacis erat memoriæ et tantæ caritatis; quia ibi fraternæ salutis non erat immemor, ubi raro quisque reminiscitur propriæ. In ipsa nocte quam mortuus est, benedictiones Lectionum lectoribus imposuit. Extremum ejus verbum fuit ad circumstantes, Benedicite. Corpus ejus in Capitulo a Fratribus dealbatus, prius aqua, deinde vino ablutum est. Ad ultimum modico balsamo, quod supererat in brevi vasculo, trinis vicibus totum corpus, licet magnum, affluenter perunctum est: quod vix ad solum lepidum caput sufficeret, nisi benedictione cœlesti multiplicatum inter manus obsequentium abundaret. Beatus autem Dionysius Areopagita apparuit cuidam Fratri apud Nongentum, dicens, ut festinaret adire Cluniacum, ut valedicere posset S. Hugoni, statim decessuro...

m
anima a sanctis ex-cepta,

m Veni ego infelix, sed Sanctum migrantem non salutavi: datum tamen est spiritui, quod constat corpori esse negatum: vidi enim mixtos mortalibus Superos et cum monachorum collegio Matrem Dei maris stellam clarius coruscare, cujus præsentia sagittarios quosdam apparentes ita exterruit et fugavit, sicut ventus validus autumnales frondes dejicere consuevit: inter quos Martinus gemma Sacerdotum, et Benedictus sol Abbatum, spiritum S. Hugonis deducentes, intra quamdam vineam speciosam et fertilissimam collocarunt, ut ibi jucundaretur et mansitaret in modico; ubi ipse sanctus Hugo me aspicientem taliter invitavit. Comede, carissime, de candidis racemis qui nobis superabundant, et fac mecum solenne contubernium: ego nempe parum

in locum quietis adducitur,

C hic pausabo, donec quidam tumor subsidat, quem in pedibus pulverulentis de longo circuito terrarum contraxi: sed e vestigio, enatis gressibus et excusso cinere mundano, liber ad potiora transibo. Die autem successori meo Pontio, ut humilitatis et innocentie thesauros custodiat, et necessitates omnium suas reputans misericordie studeat: zelum monastici ordinis exemplo mei sapienter disponat: sic enim viriliter agens a Deo consequetur auxilium, qui non deserit sperantes in se.

et cum S. Anselmo ad celum ascendit:

12 Eadem quoque nocte, qua Pater beatus dormivit in Domino, vidit Abbas quidam duos Sanctos, in visione decenter ornatos, Angelorum manibus ad astra sustolli, et audivit voces in sublimi dicentium. Hos geminos sui correctores et seculi, stratis auro radiantibus, vitæ merito collocabimus: videlicet Cantuariensem Archiepiscopum et Cluniacensem

Aprilis T. III

Abbatem, qui multorum sunt patres filiorum in gloria. Isti quidem duo pene sub uno tempore decesserunt.

D
AUCTORE
BERNARDO
EX MS.
ejus decessores

De Abbatibus Cluniacensibus a primo ad beatum usque Hugonem facti sunt hi versus.

Ordine Berno, prius stat honore Beatior Odo:
Surgit ab his Sanctus Majolus forma virorum,
Igneus ardentem vix cohibens animam:
Post fuit Arvernus sacer Odilo missus ab oris.
Mitior ingenio quam ferox imperio:
Proximus Hugo venis, discretis usus habenis,
Ordine posterior, utilitate prior.

ANNOTATA.

a Conradus Imperator defunctus an. 1039, coronatus Romæ a Joanne 20, anno 1027, die Paschatis.

b MS. Plumali, quod correximus addita voce, apice.

c Præter Cathedralium S. Mariæ, duæ sunt Remis Collegiæ, S. Symphoriani et S. Timothei: si ostendatur ibidem sub titulo S. Constantii Collegiata alia fuisse, credam hoc loco proprium nomen ecclesiæ, non Canonici, indicari; sin minus, quæram ex Remensibus, num aliquam notitiam habent ejusdam S. Constantii Canonici: ejus certe alibi nullam mentionem invenimus.

E

d Is, scilicet S. Petrus, ut clare exprimitur in Vita per Hildebertum.

e Hæc verba videntur occasionem dedisse Hildeberto credendi, coactum fuisse Sancium fratri restituere dignitatem: cum is illum dumtaxat dimiserit e carcere, ad liberiores in monasterio custodiam; nec, nisi post biennium mortuus, requiem Alphonso recipiendum dimiserit.

f Cognomen hoc ignorare Sammarthanum, alioqui in sibi cognitis annotandis seduli.

g Eccegraphum, Purgatorii sui.

h Silviniacum vulgo Sauvigny, non illud quod in Cenomania finibus a S. Vitali conditum Saviniacus dicitur, et cito ad Cistercienses transit; sed alibi, forsitan in Burgundiæ oppido, ad confinia Duratus et Comitatus situm.

i Eccegraphum præcedentem, sed tunc addendum esset et præcedentem.

k Potuit illum, post vulnus letale sibi ipsi inflictum, penitusse peccati: quod reipsa factum, præsumere cogit ista auxilium petentis apparitio.

l Deest hic aliquid: neque enim ipse Bernardus, qui inducitur hic loquens in prima persona, dici potest scripsisse hæc Verba; ut apparet ex Hildeberto supra, ubi solum in extremo morbo ab eo dicitur revelata hæc visio, et quidem haud diu post obitum Sancti.

F

m Petrus Venerabilis lib. 1 miraculorum cap. 18 transcripsit hæc, paucis verbis aliquanto nitidius relictis.

ANALECTA

Ex aliis in Bibliotheca Cluniacensi collecta.

CAPUT I.

Ex Epistola Hugonis monachi ad Pontium Abbatem.

Patri serenissimo, Cluniacensi Abbati Pontio, Domino suo, servus Hugo. Dum tuum, Pater, excellentiam penso, injussus coram te loqui non audeo. Sed quoniam memoranda quædam de magno Hugone, sancto præcessore tuo, tacita video, si tua jubeat me fari dignatio, pauca de plurimis, parva de maximis, brevi expedio. Ista quidem diffusos Scriptores illos miror obmisisse, qui de eotanta volumina conscripsere. Que refero, præsentibus

Jussus scribit
ab his curata,

A bus notissima sunt, sed posterorum memorie, ut
AUCT. HUGONE MONACHO jubes, mandata sunt.

2 Beatus Hugo ad Francigenas, eos visitaturus,
a olim exiverat. Veniens autem Bellvacense territo-
quod sanctus matrem gravida-
vidit filium monachum pradi-
xerit, rium intravit a Gornacum super Aronam fluvium.
qui natus et
adultus, Ibi eura Albertus vir illustris honorifice suscepit.
b Uxor viri, nomine Ermengardis, et ipsa tanto hos-
post gloriosum sancti mortem
S. Godofrido Ep. revelatum piti reverenter occurrit. Quam sanctus ut vidit, pro-
pheticis phetico afflatus spiritu, dixit: Domina, tu gravida
es, filium paries, qui, sicut Deo placuerit, Monach-
us erit. Audiens mulier quæ de se ante non nove-
rat, mirabatur: præsentibus, audita signantes oracula,
letabantur. Postmodum, juxta servi Dei verbum,
gravida illa peperit filium. Crevit puer, et armato-
rum deputatus officio, militiam adeptus, ut id ho-
minum genus male consuevit, perniciosus evasit.
Ioterea Sanctus, plenus dierum pariter et virtutum,
diem in Domino clausit extremum. Erat tunc in
Italia apud Papiam decus Pontificum Godefredus b
Ambianensis Episcopus, doctrina præclarus, sancti-
tate perspicuus. Dum itaque beatus Hugo præsentis
vita defungitur, æterna datur, vidit Episcopus ad
procedendum conventus eximios præparari, cum lu-
minaribus et ceteris quæ in processione solemniter
solent exhiberi. Episcopo inquirenti quis esset, quem
tante triumphus gloriæ expectaret; responsum est,
quia ad deducendum Dominum Hugonem, Clunia-
centem Abbatem, illa Sanctorum devotio festiva pro-
cederet. Quod cum Episcopus admirans sociis reve-
laret, tempusque quo id viderat annotaret, in Gal-
liis reversus; eodem invenit tempore in Cluniaco
Sanctum migrasse, quo sibi fuerat monstratum Pa-
piae.

3 Postquam vero Sanctus decessit, tu feliciter
sub Pontio Ab.
fit monachus; electus, et in officium tanti Patris digne subrogatus,
Domino ducente ad supradictas Franciæ partes de-
scendisti: ubi pro tua illa nobili consuetudine, qui-
busque bona prædicans, istum, de quo Sanctus præ-
dixerat, juvenem invenisti, inventum vocasti, vo-
catum eduxisti. Ipsum in Cluniaco Monachum no-
mine Landricum plurimis annis vidimus, bonis pol-
lentem moribus c. Sic, Pater benignissime, sic præ-
cessor tuus Abbas Hugo sanctissimus, quem pluri-
mum dilexisti, immo quem diligis, sic inter alias
virtutes suas etiam prophetia clarnisse probatur:
sic in sui dissolutione corporis, Pontifici revelatus,
supercælestium concivis esse dignoscitur. Sed roga
modo sileat parvitas, tua magis ista, quam alta sint,
perpendat caritas. De hac enim altitudine loqui, ego
tam infirmus timere debui.

4 Anno denique Verbi de Virgine nati mxcviii,
sub quo etiam
Gelasius Papa
Cluniacum
veniens, defuncto Papa Paschali, qui Romanæ sedis apicem
d x et viii annis, et eo amplius d gubernavit,
assumptus est electione catholica, et consecra-
tus est Gelasius Papa, vir apprimè eruditus, ele-
emosynis largus, consilio providus. Hic Henrico
III, Romanorum Imperatore, contra Ecclesiam sæ-
viente, declinans, ad mare descendit, navigio Gal-
lias expetivit: tibi quæ primum, cursore a Pisis
emisso, suum prænuntiari fecit adventum: te enim,
Cluniaci scilicet Abbatem, in partibus Galliarum
habet Pontifex Romanus proprium et specialem
filium. Huic apud S. Ægidium occurristi, huic et
multo comitatu suo equitaturas et alia quam maxi-
ma elegantissime ministrasti. Huic pro maris mo-
lestia infirmatum, in tuæ solo nativitatibus, quod pa-
ter tuus Petrus, potens et nobilis Comes e Mergu-
liensis, juri Apostolorum Petri et Pauli contradidit,
et inde accepit, tu Papam officiosissime confovisti.
Qui denuo convalescens, et Cluniacum suum perve-
nire desiderans, Lugdunum Galliarum pertransit, Ma-
tisconam descendit, ubi gravissima ægritudinæ con-
fectus se Cluniacum perferri instantissime præcepit.

Quo deportatus, summaque reverentia susceptus, D
 completo Episcopatus sui anno primo et diebus
 quatuor g, in medio Fratrum, circumstantibus Epi-
 scopis Cardinalibus, in propria domo, proprius Pas-
 tor in pace Cluniaco quievit. g

5 Post hunc reverendus Wido Viennensis Ar-
 chiepiscopus ab Ecclesia Catholica est in Cluniaco
 electus, sicque in Papam Calixtum ordinatus. h Hic
 terrenæ nobilitatis celsitudine i præcellit, sed cœle-
 stium nitore charismatum pulchrius elucescit. Hic
 secundo Cluniacum rediit, k ibique festum Domi-
 nicæ Circumcisionis et Apparitionis devote peregit.
 Qui dum inter cetera sæpius ageret de vita et mira-
 culis B. Hugonis, non quorumlibet chartulas super
 his profusius exaratas attendit, sed personas authen-
 ticas in medio Cluniacensis Capituli præsentatas, de
 Sancto quæ viderant et audierant validius attestatas,
 gratanter accepit. Episcopis vero et Cardinalibus
 pariter assentientibus ad laudem et gloriam Domini
 nostri Jesu Christi natalem tandi Confessoris tot et
 tantis virtutibus approbati festivum fieri Papa de-
 crevit... l Istam me dixisse sufficiat, tuæque mihi
 gratia veniam tribuat... m

ANNOTATA.

a Gornacum, vulgo Gournay sur Epte, quinque
 leucis Bellovaco dista trans Eptam, qui Francos stric-
 tissime dictos, id est Parisiensi regimini subditos, dis-
 terminat a Normannis: utrum vero Epta fluvius etiam
 dicatur Arona; an occasione alterius Gornuci, inter
 Parisios et Melodunum siti, vulgo Gournay sur Marne
 exerraverit Hugo, et librarium culpa, irrepperit Aro-
 na pro Matrona non definitio. Est, Gournay sur Aronde,
 prope Compenclium.

b S. Godefridus Episc. Ambian. colitur 8 No-
 vembri, rexit ecclesiam suam ab anno 1104 ad
 1118.

c In Vita postea scripta idem Hugo, ommissa revela-
 tione S. Godefrido facta post nativitatem pueri et de-
 pravationem adulti, continuo subnectit ejus conversio-
 nem hoc modo. Interim B. Hugo præsentis vitæ cur-
 sum complevit: cui dum ejus Patris pius filius, Dom-
 nus Pontius, successit, Cluniacensis Abbas assum-
 ptus, et ipse Franciani visitaturus intravit. Ubi pro
 sua nobili consuetudine errantes revocans, pluri-
 mos secum adduxit, inter quos et me peccatorem,
 et hunc de quo loquimur juvenem invenit, voca-
 vit, et ut Sanctus prædixerat monachum effecit.
 Præsens est in Cluniaco, Sacerdotali fungitur
 officio. F

d Scilicet mensibus v, diebus iv.

e Mergulium vulgo Melgueil, in Languedocia haud
 procul a Rodano constitui debet, siquidem eo locinatus est
 Pontius, saltem nativitatibus ejus locus in jam dicta regione
 erit quærendus; quandoquidem Pontifex ad S. Ægidium
 se recipiens, inde adverso Rhodano Lugdunum versus
 oscenderit

f Descendisse dicit, non respectu fluminis, qui adver-
 sus erat; sed respectu itineris, ab Austro in Septentrio-
 nem instituti.

g Obiit Gelasius II anno 1119, 29 Januarii.

h Coronatus est Calixtus II die 1 Februarii ejusdem
 anni.

i Utpote filius Guilielmi II Burgundiæ Comitis.

k Anno 1120, priusquam rediret in Italiam.

l Cetera, quæ Cluniaci gessit Pontifex, in Biblio-
 theca Cluniac. col. 360 legi possunt.

m Reliqua pars epistolæ agit de reliquiis SS. Pe-
 tri et Pauli Cluniacum allatis, et in monasterio nove
 per Pontium constructo conservatis, immota ara sub
 qua repositæ olim fuerant.

A

CAPUT II.

Ex Vita per eundem Hugonem scripta.

Patrum Cluniacensium Conventui sancto servus Hugo. Caritas quæ libera servit, piis me jussionibus parere compellit. Præcepto igitur, non præsumptione, suscepi de B. Hugone, licet indignus, aliquid dicere. Nec eis præjudicio qui ante me de Sancto eleganti scripsere calamo: sed nostris servio, dum quædam ab eis omissa colligo, profusius edita contraho, ne occupatos onerem multa prætereo. *Hac protestatione præmissa, natos, monachatum, et electionem Sancti paucis perstringit auctor: obiterque indicato quid Florentiæ contigerit, susceptum argumentum sic prosequitur:*

7 Mirandis plus miranda subjungo, quæ referentibus viris authenticis probata cognosco. Hæc sane referunt, Gaufredus de Monte-S. Vincentii et Rainaldus Æduensis. Dux Burgundiæ a Rotbertus Haganonem Æduorum Episcopum nimia infestatione gravabat, variisque prædonum incursibus passim Burgundia laborabat. Eapropter Episcopi, Gaufredus Lugdunensis, Hugo Bisontinensis, Accardus Cabilonensis, et Drogo Matiscensis, Æduam b conveniunt, magnique Patrem consilii prædictum Hugonem, Cluniacensem Abbatem, venire rogaverunt. Aderat illustrium multitudo copiosa virorum, populus confluebat infinitus, pro pace supplicans indefessis clamoribus. Adveniens ipse Dux, immo tyrannus, Æduam intravit; sed fastu maligno interesse conventui recusavit: At Pater Hugo, fervore caritatis concitus, tyrannum adiit: quem vehementer increpans, cunctis mirantibus tanquam ovem mitissimam secum adduxit. Episcopis autem supplicantibus, ut Pater Hugo pro pace agenda loqueretur, turbis undique conticentibus, et ex ejus ore pendentibus, sic ait: Qui pacem querunt, qui Deum diligunt, nos audiant, nobiscum agant. Qui vero filius pacis non est, qui non ex Deo sed adversarius est, huic ex parte Omnipotentis præcipio, ut a nobis exeat, et operi divino non noceat. Vix dicta compleverat, cum ecce quidam statura procerus, facie truculentus, multis eum sequentibus egressus, disparuit. Non fuit in tanta multitudine hominum, qui aliquem nosset egredientium. Mirabantur singuli, stupelant universi. Quærentibus invicem super his, non erat aliud respondere, nisi interdicente Sancto, daemones visibiliter exiisse, egressosque de turbis simul evanuisse. His ita depulsis, tantam mox prædicatio Sancti efficaciam habuit, ut eo jubente, Dux ipse sui mortem c filii, interfectoribus condonaret, et Ecclesia pacem reciperet. O beatum virum, cujus præsentiam satanas ferre non poterat, ejus imperium invitus agebat. Res equidem mira, sed altiori miraculo cumulata. Quamdiu enim in conventu illo vir sanctus saucta perdocuit, sicut columba candida super caput ejus præsens apparuit. Quibus id videre datum est, Deum glorificaverunt, non enim omnes hanc videre gloriam meruerunt. Stephanus Archipresbyter de d Parriceio, sub omni assertionem itidem se licet indignum, testabatur vidisse.

8 Paredum venerat Hugo Pater, ut ibi festum Baptistæ Joannis devotus ageret. Ad quem mulier quædam, cum turba pro ea supplicante, pervenit: quia ejus uterum irruptio violenta virulenti tenebat serpentis. Tum Sanctus, misericordia motus, aquam afferri præcepit, quam precibus sacris et benedictionibus præsignavit, acceptoque cochleari, ter de aqua illa in ore mulieris orando infudit. Quo facto, statim serpens, enuctis qui aderant videntibus, per os mulieris horrendus exivit. Qui cum mor-

rore venerant, cum gaudio revertentes, Dominum D collaudabant. Gaufredus vir fidelis, quo presente Sanctus apud Æduam daemones de turba fugavit, et hoc de serpente per eum ejecto se vidisse solet attestari.

9 Alio quoque tempore pacis agendæ gratia, præfatus Pater cum Episcopis Roeleno e Cabilonensi, et Drogo Matiscensi, in campo venatorio pariter affuit. Turbis vero circumstantibus, quidam pessimo fœdatus crimine, non timuit interesse. Quem Sanctus, sancto edoctus Spiritu, a longe intuens, ait presentibus; Videtis, inquit, miserum illum? Videtis daemone plenum? Statimque eum designavit, et ad se venire mandavit. Quo præsentato, Quomodo, ait, huc ad nos intrasti, qui hoc crimine (crimenque exposuit) te sordidare voluisti? Cur miser nobis in te daemenem præsentasti? Pacem quærimus, daemonem nolumus. Confusus ille negare non potuit. Quod factum videntes plurimi qui aderant, adinvicem summissa voce dicebant: Divertamus ab isto homine, qui novit hominum occulta videre, ne et in nostris nos peccatis, sicut istum in suis, valeat deprehendere. Inquirenti denique Sancto, de cujus esset Episcopatu ille homo, invenit quod parochiæ ejusdam esset Cabilonensis. Tunc Sanctus miserum illum pariter et peccatum Episcopo Roeleno proposuit: quem Episcopus seorsum tulit, et pro officio correxit. Testes sunt qui interfuerunt, venerabiles viri Rotbertus Sedunensis, et Gaufredus, quem supraposui. Quanta sint hæc, vestra perpendat caritas, mea interius sileat parvitas.

10 Erat Sanctus apud f Nantoacum, venit nuntius qui diceret obiisse Wilencum: Wilencus iste, Prior fuit de Caritate. Pro defuncto pius Pater dum Missam celebraret, more solito vivam seipsum hostiam Domino præsentavit, et sic teneus in manibus Filium Patri obtulit, oblatum ore suscepit: quo edoctus, ad Fratres egreditur, revelat sociis, quod apud Caritatem, non Wilencus, sed Orius obiit. Erat ibi Odo, qui fuit Prior Cluniacensis, post Episcopus Ostiensis, g deinde Apostolicæ sedis Pontifex summus, Urbanus secundus. Qui legatione transmissa, invenit juxta viri Dei verbum, non Wilencum obiisse, sed Orium.

11 Sabina quoque, sanctimonialis virgo in h Jotrensi monasterio testimonii singularis, vidit Matrem misericordiæ cum glorioso Beatorum agmine. Vidit et subsellium candidum decenter ornatum agmini illi interesse, audivitque quia Hugo Abbas Cluniacensis in eo debebat abire. Sabina visionem retulit, nec multo post nuntius venit, dicens migrasse Sanctum, quem visio dicta signaverat abiturum. Sic Sanctus et miraculis approbatus, et revelationum sacramentis præmonstratus, in medio filiorum corpore defunctus, sanctitate perpetuus, mundo decessit. Domino vivit, digne sepultus in Cluniaco jacet: sed institutionum ejus sanctimonia permanet, sed ordinis disciplina quam docuit usquequaque viget, sed in cœlestibus meritorum ejus corona refulget. Hugo iste anno vitæ xv monachus factus, xxv Abbas sacratus, Lxxxv defunctus, in kalendas Maji quievit in Domino, anno incarnati Verbi mxc i

ANNOTATA.

a Fuit Robertus hic primus ex stirpe Francica Burgundiæ Dux, tertio-genitus Roberti Regis, nepos Hugonis Capeti, et infeliciter obiit anno 1073; anno 1043 secundis nuptiis duxerat Ermengardem S. Hugonis sororem.

b Conventum hunc Episcoporum ad annum 1072 reserant Summarthani in Episcopis Bisontinensibus, quorum

D
AUCT. HUGONE
MONACHO

e

occultum
cujusdam
flagitium
detegit:

E

f
Non eum,
qui nuntia-
batur, sed
alium ob-
iisse co-
gnoscit:

g

h
ipsius mor-
tui gloria
absenti re-
velatur.

f

i

o
Æduam ad
Concilium
Episcoporum
veniens,

b

pulsis ex eo
daemonibus
Ducem
Burgundiæ
Æduensi
Episcopo
conciliat,

C

c

Spiritu san-
cto capiti
ejus super-
imminere
visio;

d

ex muliere
quadam
serpentem
expellit:

AUCTORE
ANONYMO.

A quorum *lun* Hugo, anno 1071, numerabat sui Præsulatus annum I; et Drogo Matisconensis, qui pariter interfuit, annum penultimum. De Gaufrido Lugdunensi, qui præsedisse debuit, grandis controversia movetur ab isdem Sammarthanis, qui in Archiepiscopis Lugdunensibus nullum Sedis ejus tempus inveniant, neque nomen in Catalogis. Nequant autem recipiendum, propter auctoritatem Chronici Flammiacensis, ubi dicitur anno MLXXVII, quia Lugdunensis Sedes, Humberto Simoniaco expulso et in locis Jurensibus monacho facto, vacabat Antistite. *Ast* primu hujus Humberti memoria, ipsismet indicantibus extat in Chartophylacio S. Petri Matisconensis sub anno 1072; et Philippus, ab Alberico notatus in Chronico ad annum 1051, putatur ab ipsis esse, qui anno 1055 de simonia fuit per miraculum convictus: quid ni et depositus? saltem largum inter annum 1055 et 1072 est spatium, ut interim Gaufridus sederit, et paula post Conventum *Ednensem* celebratum obierit; cum ne hoc quidem constet, quod anno 1072 potius quam 1071 fuerit celebratus. Adde quod, ut notat Quercetanus, etiam Nicolaus Aragonius ejusdem Gaufridi Lugdunensis meminerit, in antiquis Pontificum Romanorum gestis.

B *c* Hugo et Henricus, ante patrem obire; primus an. 1037, in bello contra Ducem Nivernensem, periit; Henricus filium post se reliquit Hugonem, qui avo suo Roberto successit in Ducatu, frustra obviante Roberto patrua, tamquam Roberti Ducis tertio filio. Si de Henrici erede haberi posset demonstratio aliqua, haud dubium quin hic deberet nominatus credi: mors Hugonis quomodo contra Hugonem *Ednensem* causas turbare dare potuerit, non apparet, nisi hic ex Nivernensi familia fuerit; et ipse Hugo non tam prælio casus quam fraude mala fuerit iateremptus.

d Parriceium vulgo Parce, in Cenomannis, trans Sartam fluvium, in confiniis Ducatus Andegavensis.

e Roelenus Consilio Cabilonensi præfuit anno 1073, juxta vetus Chronicum Matisconense apud Sammarthanos; ex quo constat Aicardum supra memoratum non diu supervivisse *Ednensi* Concilio.

f In diplomate Paschalis II. an. 1109 col. 369 Bibliothecæ, Nantoacum, inter Prioratus Cluniacensi Abbati subditos, prima loco nominatur: an apud Ruthenas, ubi oppidum Nayac vulgari nomine signant Geographi?

g Odo, Episcopus Ostrensis creatus circa an. 1077, paula post Papa; Italici Ottho scribitur.

C *h* Jotrum vulgo Jouarre in diocesi Meldensi, sanctionialibus sub Regula S. Columbani victuris conditum ab Adano, S. Audacni fratre, postea Ordinis Benedictini.

i Notabatur quidem in editis annis MCVII; sed cum certum sit S. Hugonem mortuum esse post S. Anselmum, et quidem in hebdomade Paschali; pascha autem anno 1108 celebratum fuerit 5 Aprilis, evidens apparet hic esse mendum, quod propterea correximus.

CAPUT III.

Ex Collectione Anonymi in Prænotata Bibliotheca.

a **I**llo Willelmus a Anglorum Princeps, S. Hugonem plurimum diligens, antequam ejus colloquio frui potuisset, cum absentis benedictionem per legatam ejus, Dominum scilicet Warmundum, qui postmodum ex Abbatia *b* Dolensis gradu ad Viennensem *c* Archiepiscopatum conscendit, audisset, atque suscepisset ab illo donum societatis ejus; pileum regalem deposuit, et caput tanta humilitate submisit, ac si per Angelum divinæ gratiæ investitus munere fuisset. Cumque Satrapæ ejus stuperent,

quia rem cernerent miram, ejusque cervicem alias inflexibilem viderent nimis humiliatam, putarentque inquirendum quæ fuisset causa, cur nihil visibile accipiens, erga personam talem nil tribuentem ita majestatem regiam exinanisset, respondit, dicens: Nolite mirari quod me tam devote inclinaverim, tamque humillime, quia causa tantæ benedictionis et investitiuræ specialiter exigit, ut facerem quod faciendum judicavi. Non enim tantum munus unquam suscepi, nec ipso die tam grande aliquid me acquisisse putetis, quo hujus regni coronam obtinui, quia cunctis quæ habeo terminas erit relinquendis, sicut initium fuit capiendis: cælestis autem gloriæ, ejus arham quodammodo suscepi, quando sancto collegio me Cluniacensi miscui, finis esse non poterit. Ita prudens Willelmus philosophatus de thesauro cordis sui, stuporem suorum majori admiratione compescuit, et oculos secularium mentium eo direxit, ut cognoscerent quanti habitus esset Hugo sanctus præsens, qui tanti habitus a tanto fuisset absens. Ille nempe Rex attendebat in ejus legatione, quid ponderis esset, quid commodi, quid lucri animæ suæ proveniret, si per conniventiam reverendi capitis posset communionem tanti corporis promereri. Tunc misit Rex Domino Abbati et sacro Conventui cappam pene auream totam, in qua vix nisi aurum apparet, vel electorum vel margaritarum textus, et gemmarum series; inferius autem undique tintinnabula *d* resonantia, ipsaque aurea pendent; Regina autem planetam, plane dignissimam mittente et accipientibus, quia sic rigidam, ut plicari non posset.

13 Rex idem Anglorum Willelmus, vir magnificus et in armis strenuus, et infinitis opibus ac viribus potentissimus, cum præfatæ regionis potiri cupisset, ejusque coronam regni bello obtinisset; volens digne Episcopatus et Abbatias terræ illius ordinare, misit litteras illustrissimo Abbati S. Hugoni, et mandavit ei supplicando, ut sex ei personas dirigeret ex Fratribus nostris, quorum consilio agere posset, quidquid ille de Ecclesiis ordinandis foret agendum, eisque Rectoribus constitutis securus esset de ovibus custodiendis atque regendis. Adjecit quoque se daturum pro singulis argenti libras centum quotannis Cluniaco sub titulo amicitiae et gratiæ, ne forte esset grave sacro loco carere personis suis, et earum fructum perdere. Sed qui emptor fieri voluit, non potuit, quia monachorum non invenit venditorem. Respondit enim Philosophus Christi, qui animabus Fratrum nil censebat comparandum, petitio, inquit, vestra, Domine Rex, descendit ex bona voluntate, qui vultis gentem vobis a Deo traditam ad salutem suam ordinare. Verum sicut dignum est vestræ majestati quod poscitis, ita quod injungitis; incongruum est nostræ saluti, ut animas, quas in periculo animæ meæ et capitis mei suscepi, vadam terreni mercimonii cupiditate, et mittam in perditionem, aut generalem aut specialem, videlicet ubi aut omnes aut aliqui eorum pereant, et ego pro illis rationem Deo reddam: apud quem nihil valet aurum, nihilque prodest argentum, aut argumentum vanæ excusationis. Quomodo ergo faciam pro illo munere, quod si facerem pro toto mundo, mihi parum esset, cum pro uno ex eis perditio perirem? Quid enim proficit homini si universum mundum lucretur, seipsum autem perdat, et detrimentum sui faciat? Igitur, carissime Domine, hoc nolite a me querere, quod facere nisi cum perditione mea non possum: quia nullo pretio volo animam meam vendicare, quam profecto venalem darem, si unum ex Fratribus mihi commissis mitterem ubi illum perderem: et libentius ego pecuniam darem pro comparandis monachis, quibus valde

D
Willelmus
Rex obla-
tam socie-
tatem mo-
nast. Clu-
niac.inclinata
cervice su-
scipit:

E

petit ex eo
monachos
pro ecclesiis
Angliæ,

F

quos S. Hu-
go recusat
mittere
quævis pre-
tio oblatio

A valde indigeo per diversa loca a me ordinanda, quam pro eorum venditione acciperem. Quod enim Capitulum nostrum in partibus illis timerent, ubi nullum viderent nostrum monasterium, ad cuius portum applicare valerent vel constringi possent? Aliud itaque jubete, et sustinete hoc patienter, si non potest fieri cum salute amici vestri, quod petistis, Valet. Hoc rescripsit pius Pater Regi illi eximio. Qui primo vehementer indignatus pro eo quod esset repudiatus in prece sua cum tanto munere, post furorem rediit ad mentem, cognovitque hunc hominem Dei vere cunctis preferendum: cui nullo appetitus rerum temporalium dominabatur, quique animarum salutem omni auro incomparabilem censebat: ideoque ipsum nulli omnino potestatis alicujus personae comparabilem, quia nulla cupiditate a recto calle flexibilem se aut mutabilem praebebat. Convertit ergo se ab indignatione ad admirationem, repulsam videlicet suam majoris faciens, quam susceptionem fecisset, si exauditus fuisset. Repressit igitur iram quae irruerat, acquievitque rationi, quam cogitavit postquam recessit perturbatio mentis.

et ideo pluris
a Rege fit.

B. Petro
Damiano
Cluniacum
venienti,

14 Tempore e quodam neesse fuit sancto viro pro tuendis filiis ad Ecclesiam matrem recurrere, et Romanæ Sedis patrocinium advocare. Quapropter urbis illius refugium petens, magno labore et difficultate a latere Papæ avulsit Dominum Petrum, Hostiensem videlicet Episcopum, cognomento Damianum, obtinuit, ut sibi daretur pro magno Petro præliaturus, et adversarios prostraturus mirabili sua prudentia atque facundia. f Erat namque vir ille abstinentiæ singularis usu, et ferreorum vinculorum nexu undique sic attritus, ut vix posset inveniri modus, quo ejus corporis imbecillitas foveretur, ad equitandi onus grave utcumque tolerandum. Et quia levi plerumque scandalo offendi poterat, necesse habebat sæpe aliqua satisfactione placari. Ad quam rem venerabilis Hugo ita se inclinabat, ut ejus animum reformaret ad tranquillitatem, ac si alter Martinus esset, qui nihil putaret indignum, quod humilitas agendum suaderet. Cum ergo venisset Cluniacum alter ille Gregorius, per eloquentiæ ubertatem, non tamen per Apostolicæ vitæ æqualitatem, vidissetque humanitatem et disciplinam, virgamque et baculum contulisset, cœpit hæcere ac stupere, qualiter Sancti esse, aut sanctos institutores habere possent, qui tantis abundarent bonis: et rursum quomodo non sancti esse possent aut perire, qui tam devote sustinerent tam grave pondus laboris, et custodiam monasticæ disciplinæ.

ut abstinentiam magis
arctare volenti quid
responderit:

15 Aliquando sane judicabat ciborum copiam, aliquando mirabatur hanc jejunantibus deesse gratiam, quam illos habere videbat. Verumtamen si fieri posset, sicut ipse dicebat, ut utraque virtus obedientiæ et abstinentiæ sociaretur in eis, tum profecto nihil Apostolicæ defuturum perfectionis. Qua de re conveniens Dominum Abbatem obsecrabat, ut a sagine duabus saltim feriis se suspenderent, qui in ceteris tam perfecti essent, ut anachoretis nihil deberent. Cui venerandus Hugo, discretionis custos egregius, Si, inquit, Pater carissime, vultis augere nobis coronam mercedis per additamentum jejunii, tentate prius nobiscum pondus laboris vel per octidierum spatium, et deinceps æstinabitis quid adiendum censere debeatis. Nam quandiu non gustaveritis pulmentum, nescire poteritis quod exigit condimentum salis; et si non adhiveritis saltem minimum digitum vestrum, nequaquam judicare de onere fraterno discrete ac digne valebitis. Quibus ille auditis, sentiens fascis hujusmodi gravitatem suis viribus importabilem, cessavit a petitione ingravandi ponderis, et semetipsum cœpit repercu-

tere, unde alios ferire voluit, quia sagittam ad eos sine suo vulnere nequivit dirigere: intelligens magnum esse pensum illud, ac debere sufficere quod apprehendere ipse non posset, qui in tanto videbatur stare virtutum culmine. Eruditus itaque Præsul, multo eruditior rediit quam venit, magnumque thesaurum fugiendæ inanis gloriæ et capessendæ veræ humilitatis secum reportavit. g

D
AUCTORE
ANONYMO

16 Venerabilis Hugo, hujus sancti Cluniacensis cœnobii Abbas, non modo in monastica religione, verum etiam in divinis officiis, per Dei gratiam ad meliora provehendis, tota animi industria solerter invigilans, decrevit cum communi Fratrum consilio, ut in die sancto Pentecostes, hymnus, Veni Creator Spiritus, h in Hora tertia decantetur, qui videlicet minime antea canebatur, quo scilicet ejusdem Paracliti, id est, consolatoris visitatione compungi, amore inflammari, et gratia mereamur illustrari. Utque huic tam saluberrimæ orationi bonum elemosynæ suffragetur, constituit, ut ipso die abundans refectio a magistro Ecclesiæ custode pauperibus exhibeatur, de pane, vino, et carne: tali ratione ut quantus in festivitate fuerit numerus Fratrum, tot etiam pauperes reficiantur. Sin vero numerum Fratrum per se scire nequiverit, a ministro refectorii, vel a custode infirmorum, eorum numerum discat. Et si tunc boni operis præmium a Domino consequeretur, decretum est, ut ipso die ad majorem Missam, post primam Collectam Missæ familiaris, Omnipotens sempiternus Deus, pro eo sub silentio dicatur a Sacerdote. Hujus itaque præcepti roboratoribus atque observatoribus pax, salus, et gratia a Deo Patre, et Jesu Christo Filio ejus, et Spiritu sancto Paracliti. Contemptoribus vero ac violatoribus, si cito penituerint, ita ejusdem omnipotentis et æterni Judicis, ignis etiam inextinguibilis æterna damnatio. Decretum est etiam ab eodem Patre cum consensu Fratrum, generale officium fieri singulis annis, feria v post octavas Pentecostes, pro cunctis in cœmeterio hujus loci quiescentibus: ita ut sicut in festivitate omnium Sanctorum agitur, dicto vespere o quia signa pulsantur pro vesperis, ac post eam pro officio, et in sequenti die pro Missa in qua Tractus, Deprofundis, a duobus Cantoribus canatur, cunctique Sacerdotes qui illo die cantaverint Missam, Deus ejus miseratione, specialiter pro illis content, et alii Psalmos septem ac duodecim pauperes reficiantur, et quidquid eadem die de refectioe remanserit, elemosynæ tribuatur. Sed et per omnia loca huic loco subjecta, hoc idem agi pro ejusque loci cœmeterii defunctis sancitum est: videlicet ut in monasteriis, ubi congregatio Fratrum est, nec minus hoc perficiatur. Sed in cellis ubi non plus quam quinque aut tres commorantur, si tot pauperes reficere nequeunt, saltem vel quot sunt Fratres, tot pascantur.

g
in festo S
Spiritus
hymnum
de eodem
cantari
præcipit,

h

et pauperes
convivio
excipi,

E

ac Officium
Defunctorum
post Pente-
costem fieri
pro illis, qui
Cluniaci sepul-
ti sunt.

F

ANNOTATA.

a Guilielmus I, ob regnum armis occupatum Conquestor dictus, regnavit ab anno 1066, ad 1087, et successorem habuit filium secundogenitum, cognomento Rufum, de cujus morte actum supra in Vita.

b Dolensis seu Burgidolensis Abbatia, in Biturigibus ad fluvium Antrium, seculo superiori fundata fuerat, Abbatem autem hunc Warmundum acceperat circa annum 1074.

c Idem anno 1077 factus Viennensis Archiepiscopus, superavit usque ad an. 1083.

d Hujusmodi tintinnabula adhuc videre licet in antiquioribus Aquisgranensis ecclesiæ cappis, ob solius vetustatis æstimationem et ostensionem hactenus reservatis.

A e Ad annum 1062 hæc refert Baronius, ut causam motæ contra Cluniacenses controversiæ fatetur ignorare, conjectat autem Gaufridum Comitem Andegavensem turbæ auctorem fuisse, citans vitam S. Hugonis. Sed huic nihil negotii cum Cluniacensibus fuit: S. Martini Tironensis monasterium petebat. Rem totam explicat Bibliotheca Cluniac. Col. 509, enarrans controversiam, inter Droconem Martisconensem et Hugonem Cluniacensem coram Petro Damiano agitatam, eo successu, ut Droco, qui Cluniacenses excommunicare præsumperat, coactus sit se purgare ignorantia privi-

legiarum Apostolicorum anno 1063, coram concilio D Cablonensi ob eam causam convocato.

¶ Multa de hac S. Petri legatione dicenda hic forent, nisi id actum esset ante ipsius Vitam 23 Febr. § 3.

g Quanti deinde fecerit disciplinæ Cluniacensis præstantiam, testari poterunt ejus epistolæ, post reditum in Italiam ad Conventum ipsumque Abbatem ejus Hugonem datæ, quæ propterea etiam in bibliothecæ collectæ exhibentur.

h Hunc ritum Romana Ecclesia postmodum suscepit, et apud omnes Romano Breviario utentes persequitur.

DE SANCTO ROBERTO,

PRIMO ABBATE MOLISMENSI AC FUNDATORE ORD. CISTERCIENSIS,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I Reformationes Ordinis Benedictini, Roberti exordia, Fundatio Molismensis.

B
INITIO SEC. XI.

Benedictini
Ordinis re-
formatio in
Gallia tri-
plex,

Cluniacensis,

Tironensis,

et Cisterciensis, auctore
S. Roberto
celeberrima.

C

Cum celeberrimus Sancti Patriarchæ Benedicti Ordo, ætatem jam agens quatuor seculorum, incertum quo malo, ipsu certe temporum vetustate, quæ interitum rebus etiam firmissimis offerre solet, aliquam in Gallia vitæ disciplinæ jacturam fecisset; dati fuere divinitus sanctitate ac zelo insignes viri, qui depravatos sensum mores ad primi instituti leges ac rigorem reformarent. Primus in tam sancto ac utili negotio operam anno Domini mcccc B. Berno posuit: qui fundato in pago Matisconensi super Granam fluvium Cluniacensi cœnobio, primus dicti inde non quasi Ordinis Pater, quam restituendo vetus institutum Benedictino Ordini utilis fuerit, plurima propagata a Cluniaco optime constituta cœnobio, multi inde et Sancti et principes in Ecclesia profecti viri doctissimi. Hunc secutus, sub initium seculi undecimi, B. Bernardus de Tironio fuit; qui felicitate pari, progressu tamen minore, reformationem in diocesim Carnotensem iniecit. Sed nulla celebrior ea extitit, quam S. Roberti auspiciis fundatum ab eo Cistercium primo admisit. Latissime enim patens, non sola se Gallia conclusit illa, (quamquam Firmitatem in ea, Pontiniacum, Clarum vallem et Morimundum amplissima cœnobio, quæ Cistercium filias appellat suas, molita) sed totam brevi Europam pervagata, Italiam, Hispaniam, Germaniam, Poloniam et Angliam innotavit. Auctores Sammarthani sunt, virorum olim cœnobio supra mille octingenta, mulierum supra mille quadringenta numerasse: percurrenti Bibliothecam Cisterciensem Caroli de Viseh, mille circiter hæc nostra ætate se offerunt. Adeo ut mirum non sit, complures Summos Pontifices, aliosque spectatos in Ecclesia viros, in Cistercii et propagati ab eo Ordinis laudes tantopere effusos fuisse.

Encomia
Ordinis
Cisterciensis ex
illis tribus,

2 Præclara laudati ab iis instituti encomia Henriquez in Apparatu ad Menologium Cisterciense colligit; unde hoc Clementis I est: Ordo Cisterciensis, inquit ille, est fons hortorum irriguus, ceteras rigans Religionis et Ordines, ac in ipsos exemplis salutaribus scaturiens. Hic est fons amœnus varietate virtutum, præclarus munditiæ puritate, pietate patens, indeficiens sanctitate. Horum merito sic exerescere meruit, ut fontis nomen excedens fluvius censeatur, cujus processus laudabilis de virtute in virtutem, ut Deum deorum in Sion videat, gradientis, universalis Ecclesiæ lætificat unitatem: in qua per meritorum evidentiam claræ lucis splendorem adeptus, quasi stella matutina resplendet in medio nebulae mundi hujus; et in ea splendidos emittens radios instar

solis, velut aquæductus de paradiso proveniens in aquas redundat plurimas, hortum plantationum suarum, certus quidem claustralium quos produxit, aquis irrigans gratiarum, et vino spiritualis lætitiæ fructum inebrians partus sui. Hujus siquidem Ordinis sacra religio, a suæ institutionis auspiciis quasi deserta et invia, utpote paucis adhuc initiata cultoribus, tandem honoris et honestatis fructus parturiens, ramos suos quidem honoris et gratiæ quasi terebrynthus extendit, germinans generationes et progenies germinavit. Eapropter lætatur et jubilat lætabunda et laudans, exultat jam in multitudine numerosa spectabilis, quæ olim quasi despicibilis in solitudine delitebat. Hæc Pontifex. Quibus non inferius est illud, quamquam brevius, Richardi Archiepiscopi Cantuariensis ac Apostolicæ Sedis Legati Ep 96. O castra optabilia! O congregatio veneranda! O Cistercium quam magna est domus tua! quam fecunda in filiis! quam magnifica in linguis! quam gloriosa in populis! Et istud Petri Cellensis, Ep. 14 lib. 7. ita loquentis: Gallina illa Molismensis, plena plumis et bene pennata, quot et quales de utero suo fœtus produxit, dum ex se collegium Cisterciense originario germine pullulavit! Deus mens! de illo uno ovo quam innumerabilis arena monachorum et conversorum faciem terræ operuit! quam lucido splendore cutem mundi, denigratam per infectam vivendi negligentiam, reformavit et illustravit!

3 Hujus igitur tam copiosæ spiritualis messis sator S. Robertus, natione Gallus, patria vel Campanus vel Normannus fuit; natus circa annum Domini mxxv, patre Theodorico, matre Ermegarde, opibus pariter ac genere nobilibus, a seculari vita ad monasticam translatum anno ætatis decimoquinto: cujus tirocinium posuit in cœnobio Ordinis S. Benedicti, non procul urbe Tricassina in Campania, quod Cella S. Petri Trecensis, et aliis nominibus, Cœnobium insulæ germanicæ, S. Petri de cella, Nova Cella, Vetus Cella, Cella Bobini, et vetustiore Gallorum idiomate Monstier la celle de Troyes nuncupatur: de cujus fundamentis, a S. Frodoberto sub Clotoreo II et Chlotario III jactis egimus ad Vitam dicti S. Frodoberti die vii Januarii. Post usitatas asceticæ vitæ probationes Ordini adscriptus Robertus, ita deinde virtutem ac sanctimoniam coluit, ut omnium voluntate et assensu cœnobii Prior renuntiatus, magis tunc quam cum privatus debebat, morum exemplar esset. Inde vero ad cœnobium Tornodorense transit, quod ejusdem Ordinis in diocesi Lingonensi situm Divo Michaeli sacrum est, sortitum nomen ab oppido,

E

F

Nascitur S.
Robertus
circa an.
1017,

fit monachus
in cœnobio
Cellensi et
Prior,

Abbas po-
stea Torno-
dorensis,

A oppido, ad quod pertinet, Tornodoro. Hic a Monachis Abbas creatus (Sammarthani post Dodonem et Elfredem ordine tertium ponunt) istam aliquamdiu Præfecturam gessit. Cum enim comperisset adcoillie collapsam regularem disciplinam esse, ut quantumcumque niteretur, erigere non valeret; dignitatem exuens, privatus ad Cellenses rediit: pro cuius subinde Abbate in S. Aigulphi cœnobio Prior ad tempus præfuit, donec Molisium cepit moliri.

tum Prior
in S. Aigulphi:

a Colani
nemoris
eremicolis
petitus,

4 Hujus cœnobia initia ex Colano olim nemore prodire: quod Tornodorensi vicinum oppido, quidam Sacerdos, solitariam vitam agens, incolebat. Huic cum duoprimum germani fratres, conceptum mutæ cædis scelus expiaturi; ac quatuor deinde olij, idem amantes institutum, socios se junxissent; vitam aliquamdiu studio quisque virtutis privato exercere, nullis in commune legibus devincti. Placuit tamen paulo post vivendi quædam ratio et forma communis; ac ea potissimum, quæ per id tempus erat per Galliam vulgatissima Benedictinorum. Quare ut illius et notitiam et magistrum haberent idoneum, ex vicino Tornodorensi cœnobio S. Robertum, cuius jam clara erat fama sanctitatis, Abbatem petiverunt. Perum a monachis, admodum in hoc iavitis, quia corruptis moribus erant, et rem cituram idcirco in proximo veterem disciplinam reformidabant, repulsam ad tempus passi fuere; sic tamen, ut non omnem continuo obtinendi tandem Roberti spem abjicerent. Nam cum relictis ob morum corruptelam Tornodorensibus, S.

B Robertus ad Cellenses reversus, pro eorum Abbate in S. Aigulphi cœnobio Prior præisset: Romam profecti, precibus institere apud Pontificem, ut potestatem faceret, eum e vicinis Benedictini Ordinis monachis in novæ ac regularis vitæ magistrum sibi assumendi, quem maxime ad hoc idoneum putarent. Quod cum concessum fuisset, petitus iterum S. Robertus; et quia Pontifex auctoritatem interponebat, facile a Cellensi Abbate impetratus fuit. Quare datus septem in Colano nemore eremicolis præses et magister, mores eorum ad S. Benedicti regulare institutum formare cepit, et sensim quoque augere discipulorum numerum. In iis B. Albericum fuisse, cuius Vitam ad xxvi Januarii dedimus, Manriquez in Annalibus Cisterciensium auctor est: Albericus, inquit, ad habitum susceptus sacravit initia, sanctior an doctior dubium, collatus sibi; utrumque certum, si aliis conferatur; nec divinis tantum litteris instructus, sed humanis. Virum litterarum in divinis et humanis satis gnarum, amatorem regule et Fratrum, Exordium vocat. Spes omnes in seculo conceptas cum paupere illo statu commutavit. Alios discipulos habuit sanctus Pater, dum Colani maneret, sed fere momentum rerum penes hunc fuit.

eos juxta
institutum
S. Benedicti
format,

et B. Albericum
ad habitum
admittit:

C 3 Quia igitur ortus novæ admodum Regularium congregationis adeo felix et auspiciatus erat, majores indies sui progressus et futura ceptorum incrementa pollicebatur: quibus cum S. Robertus Colanum nemus non satis esse aptum prævideret, sedem novis monachis commodiorem quæsiturus abiit; silvamque egressus et perstrans viciniam, in illam incidit quæ Molisium vocabatur. Hanc itaque majoribus rebus quas moliebatur accommodam rotas, sociis ac novo struendo cœnobio sedem delegit. Captum est illud fundari anno Domini MLXXV, xx Decembris, et retento silvæ in qua stabat nomine Molisium dici; celebre postea et multis auctum fundis asceterium. Laudatur a Casario lib. 1. Miraculorum in hæc verba: In Episcopatu Lingonensi situm est cœnobium, nomine Molisium, fama celeberrimum, religione perspicuum, viris illustribus nobilitatum, possessionibus amplum, virtutibus clarum. Initiorum vero, lib. 8 Historiæ ita Ordericus meminit: In Burgundia locus est qui Molisium dicitur: ibi tempore Philippi Regis Francorum, venerabilis Robertus Abbas cœnobium condidit; et inspirante gratia Spiritus sancti, discipulos magnæ religionis aggrega-

Molisium
fundat an-
no 1705:

relicto Colano,

D vit; studioque virtutum in sancta paupertate, juxta D usum aliorum cœnobiorum, comiter instruxit. Fundato in hunc modum Molismensi cœnobio, primus, uti et Abbas ei præfectus, par erat, cum potestate Abbatis præfuit S. Robertus. Ita testantur publicæ donationum tabulæ apud Sammarthanos, et diploma Duimberti Senoensis Archiepiscopi apud Camuzatum in Promptuario sacrationum antiquitatum diocesis Tricassinæ. Monachum ibi, teste Manriquez, redux ab Apostolorum liminibus B. Stephanus induit, postea tertius Cisterciensium Abbas factus, et illustratus a nobis ad xvii Aprilis.

6 Adeo autem prima Molismensium monachorum vita ac virtus illustris fuit, ut ex iis a Principibus in vicinia viris, ad nova in eorum fundis constituenda cœnobio, petiti sint. Ita scilicet, auctore S. Roberto, asceterium in arce vallis-coloris fundatum fuit. Quæ de re hujusmodi apud Sammarthanos tomo 4 Gallicæ Christianæ tabulæ extant: In nomine Sanctæ et individue Trinitatis. Suavissimi odoris fama Molismensis cœnobii longe lateque redolente, multi devotæ religionis viri beneficia contulerunt, monachosque a prædicto loco ad cœnobia ædificanda suis prædiis et possessionibus postulaverunt. Quæ sanctitatis postulatio postquam auribus senis Joffridi, nobilissimi Principis et sanctæ Ecclesiæ fidelissimi, insonuit; monachos a Domino Roberto, primo ejusdem loci Abbate, moribus ornato, conversatione vitæ probato, fulgore virtutum illuminato, humilitate, patientia, justitia, fortitudine, temperantia, prudentia decorato, similiter exinde petivit et impetravit; qui monachi cœnobia in castro quod dicitur Vallis-coloris ædificaverunt, ibique sanctæ conversationis vitam duxerunt etc. Hæc tabulæ.

cœnobium
Vallis-coloris:

7 Corrupti tamen brevi tam sancta Molismi initia, remissior facta, ex nimia rerum temporalium felicitate, disciplina: tanta paulatim subsequente morum corruptela, ut quantumcumque S. Robertus exempla et monitis anniteretur, revocari non possent ad pristinam integritatem. Desperata igitur medicina, quos fundaverat deserens, Aurum, vicinum Molismo monasterium, adiit: ubi privatus primo monachus, deinde vero Abbas habitus, faciem sanctæ vitæ præluce perrexit. Narrat Manriquez, post S. Roberti discessum, cœnobii curam penes Albericum remansisse, qui illo Abbate Prioratum scilicet antea gesserat, quamquam, absente sancto Patre et depravatis adeo moribus, parum feliciter: mulctatum enim verberibus, quia disciplinam exigebat, in carcerem detruserunt. Quam injuriam dum Brito, non post discessum S. Roberti, non Alberico, sed Stephano irrogatam fuisse sustinet, ab eodem Manriquez corrigitur in hæc verba: Errat igitur Brito Lusitanus dum tempus mutat, gravius dum personas. Aureolas has Alberico Patri defrahit, ut iisdem Stephanum coronet; et quod mireris sermone facto aut ficto, quo Robertus prævaricatores dicitur increpasse sub tali themate, Curavimus Babylonem et non est sanata, derelinquamus eam. Ego in Exordio parvo Cisterciensi, a primis nostris Patribus conscripto, qui rem ipsam hauserunt propriis oculis, non de Stephano, sed de Alberico scriptum lego: qui pro eo negotio, nempe reformationis Molismensium, multa opprobria, carcerem et verbera perpassus fuerat. Hæc ille; addens, Alberici ac Stephani secessum in Unicensem solitudinem in hoc quoque tempus esse conferendum: Quo, ut loquitur, absente nimirum Roberto Patre effectum est, ut e Molismo sine alicujus alterius licentia egredi et possent et vellent, forte etiam et pene coegerentur, acceptis plagis, nunquam alias vel a Patre etiam obtenta vel non petita a loco discessuri. Ado seu quisquis alius Vitam infra dandam scripsit, carcere et verberibus suppressis, imo et durato in malum cædentium corde (suis id Molismensibus indultum) acrioris et solitariæ vitæ desiderio disces-

descrip-
Molismenses
primum ipse,

tum B. Albericus,
F

cum B. Stephano.

A sum docet. Erant autem, ait, inter illos quatuor viri fortiores, Albericus et Stephanus, atque illi duo, qui post cœnobiticæ exercitationis rudimenta ad singulare eremi certamen suspirabant. Egressi ergo de cœnobio Molismensi, venerunt ad quemdam locum, cui Unicus nomen est, etc.

§ II. Initia cœnobii et Ordinis Cisterciensis, et transitus S. Polerti ad eundem.

Ad Molismenses iussu Pontificis reversus,

Dedituti talibus viris Molismenses, brevi et orbitatis curæ pertarsi, et futuri deinceps meliores filii, Patrem quem amiserant ab ipso summo Pontifice repetiverunt : quo annuente, et negotium dante Lingonensi Episcopo, ut absentibus redditum præciperet ; parens primo S. Robertus, deserto Auro, ac duo deinde alii Albericus et Stephanus, Unicensi relicto sylva, Molismo se reddidere. Revertisse tamen Albericum ac Stephanum dissimulat Ado, deserta Unicensi sylva fundare statim Cistercium cupisse asserens. Illud autem multum a vero abesse, ex ea, quam statim subjiciemus, Cisterciensi Historia constabit, potestque colligi ex eo, quod ipse scribat, illos a viro venerabili Joseramo, Lingonensi Episcopo, nisi Molisimum reverterentur, excommunicationis sententiam suscepisse. *Credi enim non potest,*

B viros sanctos tantum contumaciæ crimen ac penam incurrere, quam ad Molisimum redire maluisse ; præsertim cum illic jam Patrem suum S. Robertum, et Fratrum pronas in correctionem voluntates essent reperturi. Reditus certe eorum admodum salutaris fuit Molismensium rebus, occasio quippe Cistercio et Ordini inde dicto fundandis : de quibus ista ex Moniquez deprompta sunt : Cunctis ergo Molismo restitutis, atque uno rursus ex omnibus sub Roberto Pastore ovili facto, instaurandæ disciplinæ ferventius institum. Et quibusdam quidem omnimodis adititibus, quibusdam vero recenti lapsu territis nec resistere ausis pellendis vitiis facilior via fuit. Multa in melius mutata visebantur, etiam in his quibus peccandi consuetudo fecerat impatientiam corrigendi, et asperiora per dispensationem indulta, antiquis moribus, pleraque regulæ ad unguem servabantur. Satis superque actum judicaret, qui res præsentis præteritis conferret : sed sanctis viris infimum videbatur, quidquid non summum, et minus affliciebatur emensum iter quam quod restabat. *Et paucis interjectis,* Stephanus, in hac cura præcipuus, indulgentias prævaricationem, dispensationes piacula appellabat. Is Alberico et quibusdam aliis primo, inde Roberto Patri relegendarum dispensationum auctor extitit, si fieri posset Molismi permanentibus, sin minus quocumque alio migraturis. *Hæc Mauriquez.*

de reformanda Benedictinæ Regulæ disciplina consultat :

C 9 Quibus vetustiore multo et accuratiore de tota Cistercii molitione narrationem ex lib. 1 Historiæ selectæ propagati inde Ordinis subjiciemus, quæ olim manuscripta in collegio nostro urbis Embricensis extabat. Ea vero hujusmodi est : Hi itaque servi Dei pauci numero, sed igne illo, quem Dominus Jesus misit in terram et vult vehementer accendi, fortiter inflammati : dum quotidianas Regulæ lectiones a Capitulo audirent, et aliud Regulam præcipere atque aliud consuetudines Ordinis tenere perperlerent, gravissimo contristabantur, videntes se ceterosque monachos Regulam beati Patris Benedicti solenni promissione servaturos fore promississe, sed secundum instituta ejus nequaquam vivere. Primitus ergo privatim sapius inter se colloquentes, transgressionem suam conquerebantur ; et quonam modo hujus tanti mali remedium invenire possent, solícite tractabant. Cum vero postea verbum effusum esset in publicum, ceteri qui carnales erant, nec poterant dicere cum Propheta, quia de excelso, misit ignem in ossibus meis et erudit me : servos Dei deridere, modisque

omnibus quibus poterant, ut a tam sancto proposito cessarent, infestare cœperunt. At illi qui spiritu Dei agebantur, et propterea liberi erant, non curantes eorum malevolas insectationes, toto mentis annisu ad Deum conversi precibus, instantissime postulabant, ut Domini pietas eos ad talem locum dirigere dignaretur, in quo vota labiorum suorum, quæ secundum Regulam firmaverant sed non servaverant, reddere possent. Deinde considerantes quod Apostolus monet, non omni spiritui esse credendum ; et quod Regula, quam modis omnibus perfecte servare cupiebant, præcipit corripere eum, qui sine permissione Abbatis quidquam facere præsumperit ; Abbatem suum humiliter adeunt, de transgressionem Regulæ querimoniam proponunt, voti sui ferventissimum desiderium pandunt, et ut ejus auxilio pariter et consilio, quod Spiritu sancto aspirante mente conceperant perficere possint, suppliciter prevarantur. Nutu vero Dei, ad horam compunctus Abbas ille, propositum servorum Dei laudat, et non solum consilium auxiliumque se præbiturum, verumetiam seipsum individuum comitem eorum in tam sancto proposito futurum, firmissime pollicetur. Quo audito homines spiritu Fratres illi magnifice corroborati sunt, tunc primum intelligentes, quod vere a Domino egressus est sermo, nec somnia cordis sui in desiderio tali secuti sunt, sed dexteram Dei vivi, virtutem operantem in eis.

10 Itaque magnanimi viri, innumerabilium militum Christi duces et signiferi futuri, non tam novarum quam magnarum rerum totique mundo profuturarum cupidi, cum assiduo tractatu quærerent inter se, quâriter id quod cupiebant congruenti modo ad effectum perducerent ; consulto rationis judicio prudenter adverterunt, loci vel Ordinis sui mutationem absque Sedis Apostolicæ consensu se præsumere nequaquam debere. Erat tunc in Galliarum partibus Sedis Apostolicæ Legatus venerabilis Hugo, Lugdunensis Archiepiscopus, vir religione, prudentia, et auctoritate venerandas. Hunc prædictus Abbas et Fratres, qui desiderio innovandæ monasticæ Religionis flagrant, advenit ; æstus et vota cordium suorum humiliter pandunt ; consuetudines Ordinis a regula quam erant professi nimium discrepare conqueruntur ; propterea manifeste perjurii crimen se scienter incurrisse dolendo fatentur. Addunt præterea se vitam suam ex integro secundum instituta regulæ sancti Patris sui Benedicti ordinare velle, et ut eis ad hoc liberius exequendam idem Legatus sui juvenis robur Apostolicæ auctoritate porrigat, instantes flagitant. Dominus autem Legatus, cum esset prudens et discretus, consideratis subtiliter allegationibus eorum, laudabiliter eos moveri pronuntiavit ; ipsorumque spiritualibus votis letis auspiciis favens, tali epistola eos ad perficiendum tota libertate, quod pia mente conceperant, exhortatus est.

11 Hugo, Lugdunensis Episcopus et Apostolicæ Sedis Legatus, Roberto Molismensi Abbati et Fratribus, cum eo secundum regulam S. Benedicti Deo servire cupientibus. Notum sit omnibus, de sanctæ Matris Ecclesiæ profectu gaudentibus, vos et quosdam filios vestros Molismensis cœnobii Fratres, Lugduni in nostra præsentia astitisse, ac regulæ beatissimi Benedicti, quam illuc usque tepide ac negligenter in eodem monasterio temeratis, arctius deinde et perfectius inherere velle professos fuisse. Quod quia in loco prædicto pluribus impediens causis constat adimpleri non posse ; nos utriusque partis salutem, videlicet inde recedentium atque illic manentium, providentes, in locum alium, quem vobis divina largitas designaverit, vos declinare, ibique salubrius atque quietius Domino famulari, utile duximus

1 Joan. 4, 1

E

et re cum Pontificio Legato communicata,

F

atque oblata facultate,

A ximus fore. Vobis ergo tunc præsentibus, videlicet Roberto Abbati, Fratribus quoque Alberico, Odoni, Joanni, Stephano, Lætaldo, Petro, sed et omnibus quos regulariter et communi consilio vobis sociare decreveritis, hoc sanctum propositum servare et tunc consuluimus, et ut in hoc perseveretis præcipimus, et auctoritate Apostolica per sigilli nostri impressionem in perpetuum confirmamus. *Hoc Legati Pontificii diploma, quo potestatem facit S. Roberto ac sociis Cisterciensem Ordinem fundandi, etiam a Miræo in dicti Ordinis chronico refertur, et testatum facit (secus quam narratur in Vita) BB. Albericum ac Stephanum, antequam hæc facultas peteretur commigrarentque simul omnes ad Cistercium, ex Uniceasi solitudine Molisium revertisse: non etiam Cistercium fundasse sine S. Roberto, totius videlicet negotii et administro et direttore; quamquam primus rei suator, in Exordio Magno, S. Stephanus fuisse memoretur his verbis: Postmodum vero cum verbum innovandæ Religionis in eadem domo motum fuisset, ipse Stephanus primus inter primos ferventissimo studio laboravit, ac modis omnibus, institit, ut locus et Ordo Cisterciensis institueretur, cujus postmodum ordinante Deo pastor et doctor erat instituendus.*

B *Obtenta igitur a Legato Pontificio innovandæ Religionis facultate, Cistercium, densa tunc Burgundiæ silva, opportunum fuit visum: quo antequam a Molismo S. Robertus migraret cum suis, B. Stephanum ad Odonem Burgundiæ Ducem cum litteris ablegasse dicitur quarum exemplum prolatum, ut scribit Brito, ex MS. quodam cœnobii Alcobaciensis hujusmodi est: Illustrissimo Duci Odoni Robertus Abbas Molismensis Ecclesiæ, et qui cum eo Domini obsequium concupiscunt, salutem et felicitatem. Pietatem et gratiam donatam vobis a Domino agnoscentes, nolimus absque beneplacito Celsitudinis vestræ aliquid innovare; quamvis antiquum sit et non novum in virtutis apprehensionem currere. Quapropter noveritis, de aliquorum sociorum nostrorum consensu, quibus data est gratia agnoscendi seipsos, juxta sanctissimæ regulæ præcepta, in vera paupertate et conscientie sinceritate vivere statuisse. Et quia reliquos in eandem sententiam adducere non potuimus, et eosdem et eorum regimen dimittere, et cum his qui vestigia nostra, imo potius sancti Patris Benedicti sequi voluerint, ad eremum migrare decrevimus. Quia vero vestrum in nos animum sæpiissime experti sumus, et nunc contra insurgentes procellas experiri oportet; de omnibus vos certiores fecimus, orantes Dominum et patrem gratiarum, quod vos et domum vestram incolumes conservet. Amen. Hujus epistolæ responsoria, scripta ab Odone Duce Burgundiæ, ex eodem memorato MS. hæc affertur: Odo Burgundiæ Dux etc. venerabili Patri Roberto Abbati Molismensi et reliquis, qui cum eorum sunt in Domino, pax æterna in æterno Deo. Allatæ sunt nobis litteræ sinceritatis vestræ, per manus modestissimi viri Stephani socii vestri, quibus visis et intentionem probamus et opus. Facite quod spiritus jubet, ego non deero vobis, sed ab Episcopis provincialibus, et si oportuerit a Romana Sede, quidquid volueritis impetrabo. Locum solitudinis vestræ eligit, et pro me assidue Dominum orate. Vestram sinceritatem Dominus conservet, et puram intentionem augeat.*

C *13 Transitum post hæc fuit, relicto Molismo, ad Cistercium: migrationis seriem ita narrare prosequitur auctor laudatæ jam supra Historiæ MS. Cisterciensis: Post hæc, inquit, præfatus Abbas et sui, tanta et tali auctoritate freti, Molisium redierunt, et de illo Fratrum collegio socios, remissioris vitæ blanditiis respuentes, ad puritatem simplicitatemque sacræ regulæ pure simpliciterque tenendum prompto animo flagrant, elegerunt: ita ut inter eos, qui Legato*

Lugduni astiterunt, et inter eos qui de cœnobio D vocati sunt, viginti et unus monachus essent; qui perfectioris vitæ et regulæ sancti Patris Benedicti ad litteram tenendæ desiderio, arctam et angustam viam ingressi sunt. Anno igitur Dominica ab Incarnatione millesimo nonagesimo octavo, Dominus Robertus, Molismensis cœnobii in Episcopatu Lingonensi fundati Abbas, et cum eo Fratres, quorum Deus tetigerat corda, malentes cum dilecto Patre suo Benedicto pro Deo laboribus fatigari, quam vitæ hujus commodis resolvi, de Molismo egressi sunt; atque ad locum, quem proposito suo congruum jam ante per gratiam Dei præviderant, id est, ad eremum quæ Cistercium dicebatur, alacriter tetenderunt; qui locus in Episcopatu Cabilonensi situs, et præ nemorum spinarumque densitate tunc temporis accessui hominum insolitus, a solis habitabatur feris. Ad hunc itaque locum horroris et vastæ solitudinis viri Dei venientes, tantoque illum religioni, quam jam dudum mente conceperant, et propter quam illuc advenerant, habiliorem, quanto secularibus despicabiliorem et inaccessibiliorem, intelligentes; nemorum ac spinarum densitate præcisa ac remota, monasterium ibidem, voluntate Cabilonensis Episcopi, et consensu istius cujus ipse locus erat, construere cœperunt. Eodem itaque anno quo prædiximus, xii Kalendas Aprilis, solenni die natalis sanctissimi Benedicti, quem geminata lætitia tunc celebrem reddiderat ob Dominicam Palmarum, quæ in ipsum occurrerat, lætantibus Angelis, tabescentibus daemonibus, Cisterciensis domus, ac per hos totius Cisterciensis Ordinis Religio per viros, ad Christianam philosophiam penitus expeditos, exordium sumpsit. *Congruunt cum his quæ Cæsarius de Cistercii fundatione in historia sua, seculo proximo sequenti, memorie prodidit. Annum quoque fundati Ordinis et primi illius cœnobii loquuntur sequentes versus, in fronte ecclesiæ Cisterciensis descripti:*

Anno milleno, centeno, bis minus uno,
Pontifice Urbano, Gallorum Rege Philippo,
Burgundis Odone Duce et fundamina dante,
Sub Patre Roberto cœpit Cistercius Ordo,
Cœnobium in toto producens plurima mundo,
Sic mansura diu per sanctum nomen Jesu.

14 Abest autem Cistercium a Divione quinque circiter leucis, situm in diocesi Cabilonensi Ducatus Burgundiæ, amplissimum nunc et multis auctum fundis monasterium. Nomen quidam a Cisternis, quidam a Cistels, voce gallica, palustres juncos significante, deductum volunt. Fundus ad Raynardum Vice-Comitem Belnar ejusque conjugem Hodiernam pertinet, quorum et propterea ad inardificandum facultas necessaria fuit. Cesserunt vero illum perquam libenter, suamque in famulos Dei munificentiam perpetuis tabulis posteritati consecrarunt: quæ hujusmodi in Menologio ad xxi Martii ab Henriquez afferuntur: Notum sit omnibus Christianis præsentibus ac futuris, quod Raynaldus Belnensis Vicecomes, et uxor ejus Hodierna nomine, et eorum filii Hugo, Humbertus, Raynardus, eorumque socer Raymundus, pro suorum peccatorum remissione antecessorumque suorum, Domino Roberto et Fratribus, qui cum eo regula S. Benedicti arctius ac perfectius quam illic usque tenuerant observare cupiebant, contulerunt de pradio suo, quod antiquitus Cistercium vocabatur, quantumcumque ipsis et eorum successoribus Dei famulis an monasterium et monasterii officinas construendas, ad arandum quoque, imo ad omnem usum necessarium fuerit etc.

15 Odo quoque Dux Burgundiæ non parum Cistercium auxit; fundos, enim a Belnensi Vice-Comite re-servatos exceptosque adjecit, et primam novus habitatoribus domum ædificavit. Prius in descriptis modo tabulis

E

ubi Ordinem et monasterium fundat,

ex munificentia Vice-Comitis Belnensis,

F

et Odonis Ducis Burgundiæ,

A ita narratur : De residuo quoque ipsius terræ, quod dicto Raynardo tunc placuit retinere, fecit Odo Dux Burgundiæ, ad illius concessionem et libitum, talem cum eo commutationem et pactum, ad opus eorundem monachorum, ut scilicet pro terra illa singulis annis in castro Belnensi solidos viginti susciperet, tam ipse quam et ipsius post eum heredes. Præterea in eam ambitione concessit ei ac filiis suis ipse Dux, quantumcumque vinearum in territorio Belnensi posset plantare et colere in propria dominica-tura. *Posterius hunc in modum prosequitur Historia Cisterciensis MS. Collegii nostri Emblicensis* : Ceterum Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus, cujus benedictione, præcepto, et auctoritate tantum bonum stabile fundamentum acceperat ; considerans paupertatem servorum Dei, et quia in loco sterili quem occupaverant prorsus nec subsistere nec ædificia construere possent, nisi personæ alicujus potentis adminiculo fulcirentur ; scripsit ad illustrem Principem Odonem, tunc Burgundiæ Ducem, petens et suadens, quatenus pauperes Christi, zelum gloriæ Dei et monastici ordinis habentes, foveret et man-teneret, eorumque necessitatibus secundum magni-ficentiam principatus sui subveniret. Cujus petitioni et consilio Dominus Odo Burgundiæ Dux acquiescens, Fratrum etiam illorum fervore et devotione delectatus, B monasterium ligneum, quod ipsi in sua pauper-tate inceperant, de suis impendiis totum consum-mavit, eosque ibidem in omnibus necessariis diu procuravit, terrisque et pecoribus abunde suble-vavit.

16 *Auspiciaturus novum Ordinem fuisse locum mon-stratum divinitus, præter omnes auctores illius temporis auctor Manriquez est, colligens id ex his, citatis a nobis paulo ante, Magni Exordii verbis* : De Molismo egressi ad locum, quem proposito suo congruum jam ante per gratiam Dei præviderant, id est, ere-mum quæ Cistercium dicebatur, alacriter tetende-runt. Templum almæ Dei Parenti consecrarunt, more ad omnia reliqua propagati postea Ordinis cœnobio de-rivato : unde hoc B. Humberti Generalis Ordinis Præ-dicatorum præclarum in suis sermonibus testimonium est : Ordo iste habet in tanta reverentia B. Virginem quod omnes ecclesie ejus sunt consecrate in ejus honorem. Inde ipsi monachi in ecclesiis suis, quasi semper sunt ante Beata Virginem et filium ejus : Similiter a Gregorio X dicitur, Cisterciensis Ordo, divinis mancipatus obsequiis, et inter Religiones ceteras gloriöse Virgini singularitate devotionis ad-scriptus ex institutione prima.

C 17 *Manriquez scribit, S. Robertum, antequam Mo-lismo abiret, gravem ad illic remanentes orationem dixisse : illos vera abeuntem lacrymis proserntos, uten-silia ad monasterii novi officinas, præcipue autem quæ ad divinum cultum spectabant, officiose ac peramanter ministrasse. Surrogasse denique amantissimo Patri. Gaufridum, aliis Gaufridum dictum ; virum utique, ut ipse ait, moribus compositum, sacris etiam im-butum disciplinis, qui partes Abbatis impletet non incongrue, si tales facere alios potens esset, qualem seipsum. Cistercio autem, a Gualtero Episcopo Cabi-lonensi, auctoritate Legati Pontificii, primus Abbas S. Robertus fuit datus : de quo ista Historia MS Cister-ciensis* : Eodem tempore Abbas qui advenerat, ab Episcopo Cabilonensi, ad cujus diocesium locus ipse pertinebat, virgam pastorem cum cura animarum jussu prædicti Legati suscepit, et monachos qui secum advenerant in eodem loco stabilitatem firmare regulariter fecit, sic quod ecclesia illa, divino pariter et humano favore vallata, Apostolica quoque auctoritate munita, in Abbatiam secundum Regulam S. Benedicti disponendam surrexit. *Hæc isdem fere verbis Exordium Cisterciense parvum narrat, maxime*

auctoritatis, utpote a primis Cistercii Patribus scriptum. Idem constat ex epistola Episcopi Cabilonensis ad Lin-gonensem scripta, quam mox dabimus, et ex Cisterciensi Calendario edito Divione, in quo B. Albericus secun-dus Cistercii Abbas memoratur. Ita ut jam extra con-troversiam sit, S. Robertum primum Cistercia Abbatem præfuisse, quod ad xxvi Januarii in B. Alberici Vita indecisum relinquentes, rejeceramus in hunc locum.

§ III. Revocatio et reditus S. Roberti a Cister-cio ad Molismum: ejusdem ætas, cultus sacer, scriptores vitæ.

Brevi tamen, abdicato apud Cistercienses magistratu, S. Robertus ad Molismum redire debuit, repetitis ite-rum a suis Molismensibus apud Urbanum II. Num, haud multo post, prosequitur Cisterciensis MS. *Historia*, hæc elapso temporis spatio, Molismensis mona-chi, voluntate Domini Gaufridi Abbatis sui qui Roberto successerat, nuntios ad Romanam Curiam destinantes, a Domino Papa Urbano importune po-stulantes, quatenus præfatus Abbas Robertus loco pristino, id est, Molismensi cœnobio ecclesiastice redderetur. Quorum importunitate Dominus Papa devictus, mandavit Legato suo venerabili scilicet Hugoni, ut, si fieri posset, idem Abbas reverteretur, et monachi eremum diligentes in pace consisterent. *Eadem, mutata nonnihil phrasi, Exordium parvum refert, in quo et hæc Urbani, super S. Roberti revo-catione, scripta ad Hugonem Archiepiscopum Lugdu-nensem epistola legitur* : Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, venerabili Fratri et Episcopo Hugoni, Apostolicæ Sedis Vicario, salutem et apostolicam benedictionem. Molismensium Fratrum magnum in Concilio clamorem accepimus, Abbatis sui reditum vehementius postulantium. Dicebant enim religio-nem in suo cboro eversam, seque pro Abbatis illius absentia odio apud Principes et ceteros vicinos ha-beri. Coacti tandem a Fratribus nostris, Dilectioni tuæ per præsentia scripta mandamus, significantes gratiam nobis existere, ut, si fieri possit, Abbas ille ab eremo ad monasterium reducat. Quod si implere nequiveris, curæ tibi sit, ut et qui eremum diligunt conquiescant, et qui in cœnobio sunt regu-laribus disciplinis inserviant.

19 *Hugoni, lecta hæc epistola, nihil fuit antiquius, quam Pontificis mandata exequi : Manriquez scribit Lugdunum super hac re ad Petram Incisam ab eo provin-ciale Concilium fuisse comocatum : sequentes saltem, quæ utroque extant in Exordio, ad Lingonensem Epi-scopum litteras scripsit* : Hugo, Lugdunensis Ecclesiæ servus, carissimo Fratri Roberto, Lingonensium Episcopo, salutem. Quod de negotio Molismensis Ecclesiæ in colloquio nuper habito definivimus, Fra-ternitati vestræ notificare necessarium duximus. Venerant ante nos illuc cum litteris vestris Molis-menses monachi, loci sui desolationem atque destru-ctionem, quam per remotionem Roberti Abbatis incurrerant, ostendentes, ipsumque sibi reddi in Patrem magnopere postulantes. Nullo modo enim aliter sperabant pacem et quietem Molismensis Eccle-siæ posse restitui, vel monastici ordinis vigorem in pristinum statum illic revocari. Affuit ibi etiam in præsentia nostra Frater Goffredus, quem eidem ecclesiæ in Abbatem ordinavistis, dicens se libenter isti Roberto, velut Patri suo, locum daturum, si nobis placeret, ut eum Molismensi ecclesiæ remitteremus. Audita igitur vestra et ipsorum Molismensium peti-tione, relictis etiam Domini Papæ litteris super hoc negotio nobis directis, totum dispositioni et arbitrio nostro committentis, tandem multorum virorum reli-giosorum, tam Episcoporum quam aliorum qui nobiscum aderant, concilio, precibus vestris et eorum acquiescentes,

cui com-mendatur a Legato Pontificio :

in loco di-rictus sibi ostenso,

et deiparæ Virgini consecrato,

primus Abbas præficitur.

Molismenses Roberti re-ditum a Pontifice pe-tunt :

hic negotium Legato suo mandat,

et Legatus Episcopis Lingonensi atque Cabilo-nensi, f

A acquiescentes, Molismensi ecclesie ipsam restituere decrevimus : ita videlicet, ut priusquam illuc redeat, Cabilonem veniens, in manu Fratris nos Cabilonensis Episcopi, cui secundum consuetudinem ceterorum Abbatum professionem fecit, virgam et curam Abbatie reddat ; atque monachos Novi-monasterii, qui ei sicut Abbati suo professionem fecerunt, ab ipsa professione liberos et absolutos dimittat ; ac sic ab ipso Episcopo professionis, quam et Cabilonensi Ecclesie fecit, absolutionem accipiat.

ut huic S.
Robertus resi-
gnet Cister-
cium,

et ab illo
recipiat
Molismum :

20 Dedimus etiam licentiam cum eo redeundi Molismum omnibus illis Fratribus Novi-monasterii, qui cum secuti fuerint, tali conditione, ut de cetero neutri nentros sollicitare vel recipere presument, nisi secundum quod B. Benedictus monachos novi monasterii precepit recipiendos. Postquam haec supradicta fecerit, remittimus eum Dilectioni vestrae, ut Molismensi ecclesie illum in Abbatem restituatis : ita tamen ut si deinceps eandem ecclesiam deseruerit, nullus ei substituatur vivente praefato Gaufrido Abbate, absque nostro et vestro ejusdemque Gaufridi assensu. Quae omnia Apostolica auctoritate rata esse precipimus. Decapella etiam praedicti Abbatibus Roberti, et de ceteris rebus quas a Molismensi

D ecclesia recedens secum tulit, et cum eis Cabilonensi Episcopo atque Novo-monasterio se reddidit, id statim, ut omnia Fratribus novi monasterii salva permaneant, praeter Breviarium quoddam, quod usque ad festivitatem S. Joannis Baptistae retinebunt, ut transcribant assensu Molismensium. Huic autem definitioni interfuerunt Episcopi Norigandus Ednensis, Galterus Cabilonensis, Berardus Matisconensis, Pontius Bellicensis, et Abbates, Petrus Trenoreiensis, Jarentio Divionensis, Gausoeranus Athanacensis, Petrus quoque Domini Papae Camerarius, multique alii viri honesti bonique testimonii. Haec Hugo ad Episcopum Lingonensem.

21 Quemadmodum ea effectum suum sint sortita, ita utrumque Exordium narrat : Haec omnia Abbas ille laudavit et fecit, absolvendo Cistercienses ab obedientia quam ei in illo vel in Molismensi loco promiserant : et Dominus Gualterus Cabilonensis Episcopus Abbatem a cura illius Ecclesiae liberum remisit, sicque reversus est, et quidam monachi cum eo. Gualteri autem litterae ad Lingonensem quoque Episcopum scriptae in Parvo Exordio hujusmodi sunt : Dilectissimo Fratri et Coepiscopo Roberto, Lingonensi Episcopo, Gauterus, Cabilonensis Ecclesiae servus, salutem. Notum sit vobis, Fratrem Robertum, cui Abbatiam illam in nostro Episcopatu sitam, quae Novum-monasterium dicitur, commiseramus, a professione quam Cabilonensi Ecclesiae fecit, et ab obedientia quam nobis promisit, secundum Domini Archiepiscopi definitionem, a nobis esse absolutum. Ipse autem monachos illos, qui in praefato Novo-monasterio remanere decreverant, ab obedientia quam sibi promiserant et a professione liberos et absolutos dimisit. Illum ergo amodo suscipere et honorifice tractare ne vereamini. Valet. Ex his prodit se manifestus error auctoris Vitae, dicens S. Robertum post suum ad Molismenses reditum, cum potestate Abbatibus, et Molismo praefuisse et Cistercio : et Cistercio quidem, quia adesse non poterat, vicarium sibi B. Albericum primo, et hoc biennio post e vivis sublato, B. Stephanum praefecisse : istum enim vero adversari lector ex parvo Exordio colliget, ubi capite decimo ita scribitur : viduata igitur suo pastore Cisterciensis Ecclesia convenit, ac regulari electione quemdam Fratrem, Albericum nomine, in Abbatem sibi promovit.

quo rite fa-
cto,

C Reversus Molismum S. Robertus, cum duobus dumtaxat monachis, Cistercienses tamen ex animo non delevit, crebris eos interpellasse litteris Chrysostomus

Molismum
revertit,

Henriques, in Fasciculo Sanctorum Ordinis, auctor est, D et eorum unam, quae hujusmodi est, ex Chronico Briti transcribit : Fratribus, qui in montibus Cistercii ad montem perfectionis conscendunt, Robertus, eorum quondam socius, nunc in vallem miseriarum demersus, post ascensum palnam, et sui in ascendendo recordationem. Si lingua calami, lacrymae atramenti cor papyri vices subire possent, forte calamus aures, atramentum oculos, papyrus affectiones, et omnia simul, simul et vos omnes ad affectum commiserationis commovissent. Postquam enim vobis non adhaesi, adhaesit lingua mea faucibus meis : cum vos non viderunt oculi mei, lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum. Dum cor a vobis, si a vobis unquam poterit, fuit avulsum ; factum est tamquam cera liquescens in medio ventris mei. Sed a vobis avulso non tamen quemquam ex vobis ista separavit avulsio ; quos enim jungit caritas Jesu Christi, frustra dividunt terrarum spatia. Habeat Molismus praesentiam corporis, legibus obedientiae adstrictam, dummodo Cistercium animae desiderium possideat. Hoc disposuit Altissimus, cujus inscrutabilia sunt secreta, ut in diversa distractus, nec anima per corporis conversationem distrahatur, nec corpus distractum tam sancta conversatione fruatur : pro anima vobiscum degente E orationes fundite ; corpus, cujus animam possidetis, tamquam optima partis suae possessores, vos salutat in Domino.

et relluet
cum Cister-
ciensibus
commercium
litterarum :

23 De anno obitus S. Roberti inter scriptores consensus non est : Baronius in notis ad xxix Aprilis, secutus Chronicum Sigeberti, mortem anno mxcviii adscribit. Piteriensis, in notis ad Exordium Parvum, unum unum, duos in Annalibus Mauriquez adjicit. Sed erroris conveniunt ex tabulis donationum, quibus apud Cananatum in Antiquitatibus Ecclesiae Trecentis S. Robertus anno Domini mxcv, et apud Sammarthanos in Molismo anno mcv subscripsit. Ibi illius vitam anno mxc ; ille, cum eoque Jonghelinus Claudiusque Robertus in Gulha Christiana, anno mxxi terminant. Quidquid sit, aetate ultra annum mxxii non processit : hoc quippe anno Molismo Guidonem praefuisse constat ex iis quae loco citato afferunt San-Marthani. Neque satis de die etiam quo obiit, convenit : hunc Surius in Vita, et Bernardus Bruto in Chronico Cisterciensi, xxix Aprilis dicunt. Verum translati festi dies ille est : unde Cistercienses, admoniti suorum Rubricarum, dum diem istum S. Roberto festum agunt, ex hymno Jesu corona celsior, quem de Confessoribus canit Ecclesia, hunc versum, F Anni recurso tempore, cum tribus prope sequentibus praetermittere jubentur. Rubricarum ista verba sunt : Sequens versus non dicitur in festivitibus Sanctorem Remigii, Juliani, Roberti, in translatione S. Benedicti, nec quorumcumque Confessorum, quoties ad aliam diem transferuntur. Consonat versus de hoc ipso confectus antiquo more :

parla opi-
nio de tem-
pore obitus
ejus,

qui saltem
annum 1112
processit,

Remi, Rober, Juli, Translatio, non canet ANNI. et in 17
Festum S. Roberti, antequam transferretur, xvii diem Aprilis in-
Aprilis occupabat, nempe juxta illum Capituli Cisterciensis constitutio, em : De B. Roberto, primo Cistercii Abbatibus, fiat festum quinto-decimo Kalend. Maji etc. cidit :
Huic constitutioni inhaerentes Canonici Regulares monasterii Bodecensis in diocesi Paderbornensi, cum suo insigni Codici fol. 178 inscripturi essent Vitam, quam inde a Joanne Gamansio transmissum damus, ita exorsi sunt. Incipit Prologus in Vitam B. Roberti, primi Abbatibus Molismensis nec non et Cisterciensis : cujus festivitas celebratur xv kal. Maji. Eodem die, juxta Piteriensem, versus ille, in translatione festi postmodum facta praetermissus, omitti non solebat : unde recte colligimus, festum prius cum die obitus concurrisse, adeoque S. Robertum obiisse die Aprilis xvii, sive xv kal. Maii, uti habet auctor Vita in Bodecensi MS.

NOT. 35

Beatifica-
tio autem
in annum
1222,

festi institu-
tio,

et memoria
in Martyrolo-
giis.

Vitam qui
scripserint et
unde ea detur.

A 24 In numerum Beatorum relatus fuit anno MCCXXII ab Honorio III Summo Pontifice, permittente Molismensibus, ut eum tamquam Sanctum in sua ecclesia venerantes, ejus apud hominum suffragia fideliter implorarent. *Mauniquer in Annalibus ad nunc annum non multo post beatificationem aut sub initium anni sequentis, Canonis Sanctorum adscriptum esse sustinet, et missa fuisse in hanc rem a Pontifice diplomata. Hoc certum, decrevisse eodem anno Capitulum Generale Cisterciense, Ut de S. Roberto, primo Cistercii Abbate, fiat festum quintodecimo Kalend. Maji cum duodecim Lectionibus, sicut de B. Hieronymo; et una Missa, sicut de B. benedicto. Nomen variis Ecclesiarum fastis inscriptum legitur; Saussayi, Menardi, Wionis, Martyrologio Romano, Menologio Cisterciensi Chrysostomi Henriquez ad xxix Aprilis, et apud eundem ad xxi etiam Martii, quo die eum e vita migrasse in Kalendarius Salmontica et Divione editis legi ait. In Divionensi ad dictum diem ista vidimus: Ordo Cisterciensis sub Abbate Roberto feliciter incepit anno 1098. Robertus ipse eodem die, qui Sancto etiam P. N. Benedicto sacer est, obdormivit in Domino anno 1108. Vitam ut San-Marthani auctor Guido primus post eum Molismi Abbas conscripsit: aliam seculo duodecimo, centum fere post S. Roberti mortem annis, Molismensis quidam anonymus monachus scripsit ex jussione, ut praeferatur viri reverendissimi Domini Adonis Molismensis Abbatis, quem San-Marthani docent anno mxcvii obiisse, et Odonem appellant nomen meum, inquit, subicui: ne forte apud imperitos opus ipsum vilesceret, si peccatoris nomen in prima fronte operis appareret. Idem veritatis studium unice prae se ferens, non dubito quin ipsum etiam adhibuerit, fatendum est tamen a vero abductum aliquoties fuisse, dum suis Molismensibus, ex emulatione adversus Cistercienses historiarum veritatem haud parum obscurantibus, nimium credidit. Sensit hoc primus Joannes Grothusius noster pia memorie, cum Embricæ in collegio nostro reperisset Codicem Cisterciensis historiarum MS. anno mdcxxxviii, ipsamque et ea quae in S. Bernardi Petrique Venerabilis operibus legerat contulisset cum Vita apud Sarinum edita. Et hic quidem accepto Ultrajectino MS. ecclesiae S. Salvatoris egrapho, quale etiam nos habemus, non habuit Prologum, utpote istis deficientem; et stylum aliquoties mutavit, verba etiam saepius contractiora ut invenit, sic reddidit. Nos integram invariataque damus ex saepe laudato Codice Bodecensi: in qua quidquid minus sincerum, ex altiori a Cisterciensibus animo scriptum, id vel jam correximus in hoc praevio commentario, vel porro in Annotatis cavendum monemus. Annis post Adonis mortem xxx, sub alio Adone sive Odone, actum pro obtinenda canonizatione est, peractumque ut diximus: qua de re monumenta extant a Philippo Labbe inserta Bibliothecae MSS. tomo I et inde huc transcribenda; in quibus sub suum fit mentio Vitae a Molismensium Procuratoribus Pontifici exhibendae; quae quoniam ipsa sit quam edimus, vix potest videri dubium. Ex recentioribus vitam scripsere Gallice, Simon Martin Ordinis Minorum in Floribus solitudinis, Lnsitanice Bernardus de Brito in parte prima Chronici Cisterciensis, Latine Mauniquer in Annalibus ejusdem Ordinis, et Chrysostomus Henriquez in Fasciculo Sanctorum. Extat etiam in Legenda Sanctorum excusa Lovanii anno mccccxxxv et MSS. Ultrajectinis S. Salvatoris, sed contractior.*

B

C

VITA

Auctore monacho Molismensi Anonymo sub Adone Abbate seculo XII.

Ex MS. Bodecensi eruta a Jo. Gamans. S. J. collata cum MS. Ultrajectino et Surio.

PROLOGUS.

Quoniam Jesu Sacerdote magno per proprium sanguinem in sancta semel ingresso, propalata est via Sanctorum; operae pretium reor vitam illorum moresque describere, qui Salvatorem nostrum, quantum permisit humana fragilitas, imitantes, inter procillas vitae praesentis, in agone certaminis fortiter perstiterunt, Christum Dominum in suis corporibus glorificantes et portantes, et usque ad finem vitae constantissime permanentes in proposito sanctitatis. Hi enim sunt, de quibus Scriptura loquitur, Justorum semita, quasi lux splendescens, crescit et proficit usque ad perfectum diem. Hi sunt stellae, quas constituit summus Pontifex in Ecclesiae firmamento, quarum splendor humanae ignorantiae tenebras abigit, et laborantibus in hoc mari magno et spatioso portum salutis ostendit: inter quos specialiter effulsit vir vitae venerabilis B. Robertus, Molismensis ecclesiae primus Abbas: ejus sanctitas defaecata tanto jure gloriosior praedicatur, quanto vix aliquis in diebus nostris, qui vel Deum timeat, invenitur. Cujus ego vitam adorsus sum scribere, non de ingenio meo aut scientia praesumens, sed potius in illo spem profectus coeptique operis consummationem constituens, qui linguas infantium facit disertas, et ad corripiendam Prophetarum vesaniam, subjugali muto quondam humanae linguae tribuit facultatem. Ad haec accessit viri Reverendissimi Domini Adonis Molismensis Abbatis, jussio, nec non et Fratrum ejusdem loci instans et devota postulatio: quibus indignum prorsus arbitror aliquid denegari. Ne igitur coram Domino vacuus apparerem, licet non sim tantae virtutis aut meriti, ut esse possim aliis in exemplum, dedi tamen operam, ne eis penitus lateat, qui merito sanctitatis Ecclesiae Sacrosanctae datus est ad ornatum. Quique igitur lector accesseris, nomen quaeso scriptoris in hoc non requiras, quia gloriam hominum fugiens, et a Deo solo laudari quaerens, in hoc opere nomen meum subicui, et ne forte apud imperitos opus ipsum vilesceret, si peccatoris nomen in prima fronte operis appareret. Si quid autem minus eleganter, minusve decenter dixerim, veniam precor humiliter, a lectore; commonens universos ad quos praesens scriptum venerit, ne verborum plures a me requirant: quia veritas per se sibi sufficiens et decora, fuso verborum non appetit colorari, neque meretricis Jezabel stibio depingi. Denique Doctorem gentium, ipsiusque veritatis discipulum audiant dicentem, quia regnum Dei non est in sermone, sed in virtute potius.

CAPUT I.

S. Roberti natales, tirocinium vitae religiosae, et Praefecturae quaedam.

Beatus igitur Robertus, de a Campaniae partibus oriundus, quasi quidam flos campi speciosus enituit: ejus nimirum decor in honestate morum intuentibus gratus erat; et sanctae opinionis odor, longe lateque diffusus, ad imitationem sui plurimos invitabat. Ilunc autem virum sanctum recte flori me aestimo comparasse; quia de sanctis dicit Scriptura, quod floreant de civitate sicut foenum terrae. Porro quia

Prov. 4, 18,

E

Jussu Ab-
batis Mo-
lismensis
haec Vita
scribitur

auctore no-
men suum
tacente.

F

1 Cor. 4, 20

a
Nascitur in
Campania

Ps. 71, 16.

patre Theodorico, matre Ermegarde;

a qua prae-nante B. Virgo eum in sponsum sibi postulat

monachum induit in canobio Cellensi,

in quo Prior eligitur:

d Sacerdote quodam vicinam eremum tunc incolente,

cui duo fratres mutuum eadem meditantes,

A quia nobilitas est quaedam laus procedens ex meritis parentum, a quibus vir beatus originem duxerit, ostendimus. Pater igitur ejus Theodericus, mater vero Ermegardis dicebatur, ambo quidem secundum seculi dignitatem clari, sed ante Deum morum honestate clarissimi: rerum vero copia, quibus temporaliter abundabant, sic utebantur, ut summi patrifamilias potius viderentur dispensatores, quam terrenae substantiae possessores. Scientes autem, quod foeneratur Domino, qui pauperi miseretur, pulverem terrenae conversationis piis eleemosynis abstergebant: imo quia in carne positi, non secundum carnem vivebant, cogitatione et aviditate in caelestibus habitantes, coronas suas virtutum operibus, quasi pretiosorum lapidum gloria, decorabant. Haec ideo dixerim, ut ostenderem, quam sancta radix extiterit, de qua nobis Sanctus iste, quasi quidam ligni vitae surculus, pullulavit. Verum quia de parentibus ejus fecimus mentionem, qualiter eundem virum sanctum Spiritus praevenit sanctus in benedictione dulcedinis, domo adhuc matris utero clauderetur, breviter absolvemus. Praegnantem enim matri ejus gloriosa Dei genitrix Virgo Maria in somnis apparuit, aureum anulum habens in manu sua, dixitque ei: O Ermegardis, volo filium, quem gestas in utero, ex isto mihi annulo desponsari. In haec verba mulierem dormientem relinquens Beata Virgo, disparuit: illa vero de somno consurgens, animo coepit revolvere visionem. Adjecit autem beata Dei Genitrix apparere iterum mulieri; sicut olim, ad confirmandam promissionem suam, Dominus legitur apparuisse denuo Samueli.

3 Expletis igitur diebus mulier peperit filium, b quem ablactatum tradidit litterarum studiis imbuedum; in quibus supra omnes coetaneos suos proficiens, de fontibus Salvatoris puro pectore hauriebat, unde salvationis gratiam postmodum populis eructaret. Qui cum esset annorum quindecim, inundata vitans contagia, totum se decrevit Domino consecrandum; unde florem gratissimae juventutis Domino offerens, apud S. Petrum c de Cella suscepit habitum regularem: ubi jejuniis et orationibus vacans nocte et die, gratum Deo exhibebat obsequium, carnem spiritui, spiritum vero subjiciens creatori. Cum vero tempus esset, ut in servo suo glorificaretur Deus; et lucerna, quae sub modio latuerat, super candelabrum ad illuminandam Ecclesiam poneretur; ille, in cujus manu corda sunt hominum, ejusdem domus Fratribus inspiravit, ut virum Dei Robertum sibi eligerent in Priorem. Dignum quippe erat, ut, qui duce gratia longo usu dicerat tenere moderamina vitae suae, iudex et moderator fieret aliorum. Erat tunc temporis in remotis d nemorum latebris eremita quidam, Deo cupiens eo liberius, quo secretius deservire: qui cum assiduitate juniorum maceraret carnem, et orationum instantia spiritum roboraret; respexit Dominus humilitatem ejus, nec sine gaudio miraculo per ipsum crevit servitium Domino multitudo.

4 Duo enim milites, fratres quidem secundum carnem, sed secundum spiritum non eadem sentientes, studio inanis gloriae dediti, ad ostentationem virium suarum, execrabiles nudinas, quas vulgus torneamenta nominat, expetebant. Qui cum per nemus, in quo praefatus eremita degebat, solitariam vitam ducens, iter agerent; coeperunt alterutrum secreta cogitatione de mutua nece tractare. Invidiae quippe veneno miserabiliter tabescentes, apud se cogitabant, quod altero eorum mortuo, ille qui superesset, in defuncti possessionem succederet. Sed Deus omnipotens, qui sciebat eos vasa misericordiae mox futuros, non permisit illos tentari supra quam poterant; sed fecit cum tentatione proventum,

ne iniquitatem, quam conceperant, effectui manciparent. Ad hoc autem permisit eos Dei providentia tam iniqua tentatione vexari, ut postmodum in profectu virtutum positi sibi superbe non tribuerent, quod haberent; sed magis in illum refunderent, cujus essent misericordia liberati. Cum igitur expleto negotio, ad quod ierant; in quo satis strenue secundum mores gentis illius egerant, in tantum, quod laudis humanae fructum ab omnibus, qui affuerant, reportarent; ad propria remeantes, ad locum, in quo de nece mutua secreta cogitatione tractaverant, gressu prospero pervenerunt; ibi, veluti ab ipso loco admoniti, quin potius divina inspiratione compuncti, cogitatum coeperunt exhorere nequitiam, et in seipsis de concepto facinore contorbari. Ad memoriam vero reducentes, quod in proximo erat tugurium eremitae superius memorati, pari voto iter suum ad illius mansuiculum direxerunt; et per confessionem virus pestiferum, quod in cordibus eorum latuerat, evomentes, eliminata spurcitia gratum in semetipsis Deo habitaculum paraverunt. Denique a viro Dei super cogitata nequitia redarguti, ab eodem recesserunt salutaribus monitis informati: cujus nimirum sermo ardens tamquam facula caelestes concupiscentias in illorum mentibus excitabat, terrenae dignitatis ambitum in eis prorsus extirpans, et virtutum fontem non minus suaviter, quam salubriter in eisdem creans.

5 Cum igitur ad locum, in quo prius alter in alterum cogitarat insurgere, pervenissent; coeperunt dicere inter se; et mutuo loquebantur: Quid hic, inquit alter eorum, frater carissime, nobis hesternae die transeuntibus cogitabas? at illo cordis sui cogitationem reserante fratri suo, Et ego, inquit alter, nihil prorsus dissimile cogitavi. Quid statim compuncti corde ad virum Dei regressi, sprete seculi pompa fastique calcato, cum eodem coeperant spiritualiter vivere, et ad portandum suave jugum cordis Christi cervicem humiliter inclinare: unde quis eorum conversionem meritis P. Roberti dubitet ascribendam? cujus magisterio, sicut sequens docebit lectio, disciplinis erant regularibus imbuedi. Deus autem, qui consolatur humiles, adjecit multiplicare servos suos, ut intra breve spatium ad septenarium numerum pervenirent: quo videlicet numero septiformis sancti Spiritus gratia figuratur: quem per famulum suum B. Robertum multorum salutem novimus operatum. Idem enim Spiritus hos septem viros, quasi septem columnas spiritualis aedificii praeparavit: per hos enim coepit ordo monasticus reviviscere, et missa radice ad humorem gratiae fructum facere spiritalem: ut, cum penitus putaretur absumptus, rursum ad odorem gratiae germinaret, fieretque comam, quasi cum primum plantatus est.

6 Interim vero B. Robertus, sanctitate et gratia apud Deum et homines satis clarus, a monachis S. Michaelis e Tornodorensis electus est in Abbatem. Praefati vero eremite cum non haberent, qui eos disciplinis regularibus informarent, audientes famam beati viri, duos e Fratribus suis ad ipsum transmittere curaverunt: qui cum ad locum pervenissent, in quo vir Domini solum Deo exhibebat obsequium, Praepositum domus illius in auditorio repperunt. Qui cum eorum propositum, causamque itineris agnovisset; vix ab eo multis precibus obtinuerunt, ut ad viri Dei secretarium ducerentur. Invidiae quippe mucrone confossus Praepositus sibi arbitrabatur perire, si quid laude dignum per servum suum Dominus de aliorum profectibus ordinasset: unde Fratribus ejusdem domus, nec non et Abbatis sociis persuasit, ne petitioni Fratrum, qui ad requirendum, ut vir Dei sibi praesesset, venerant, assentirent. Verumtamen B. Robertus eorum petitioni justisque

D
ex mss.

expiata conscientia,

E

solitaria vita socios se adiungunt;

F

S. Robertus Abbas Tornodorensis electus,

a praedictis eremicis magister et superior expetitur.

EX MSS.

A stisque votis aggratulans, ipsorum satisfacisset desiderio, nisi Fratres Tornodoreses unanimiter obstitissent. Salutaribus tamen monitis informatos, committatos orationibus et firmatos benedictionibus, remisit illos ad propria : et in spe singulariter illos constituit, quod, quam cito facultas ei tribueretur a Domino, ipsos adimpleret letitia cum vultu suo. Libet autem hic paululum intueri dispensationem Dei : quamvis enim sanctum esset ipsorum propositum iustinaque desiderium, ad hoc tamen dilatum fuit, ut dilataretur et cresceret ; ut cum id, quod quassierant adepti forent, id haberent carius atque cantius observarent.

ANNOTATA.

a *Maurique e Normannia oriundum scripsit, proxima Campaniae provincia.*

b *Addit Surius, Vocans eum Robertum.*

c *De hoc monasterio in suburbio Tricassino, actum est superius.*

d *Colanum et nemus dicebatur, juxta Tornodorum, et nominatur infra num. 8.*

B e *Tornodorum vulgo Tonnerre, hunc longe ab Armeniensi fluvio, ubi anno 980 extru monasterium ceperat.*

f *Guillericus hic forsitan fuit, cui ipse Sanctus postea cedens, Abbatem dimiserit : certe Roberti successor in nomine dictus videtur, quod Sammarthani ex diplomate Galteri Lingonensis Episcopi anno 1171 acceperunt.*

CAPUT II.

Cænobia Molismense et Cisterciense fundata.

Vir autem Domini semper cogitans, non que mundi sunt, sed que Domini ; cum videret Fratres loci illius ab aequitatis tramite declinare, timens ne malignus comes candido et simplici suam ruginem affliceret, et pulchram animæ illius faciem deformaret ; eo quod mores formari soleant a convictu ; ad claustrum Cellense, unde digressus fuerat, remeavit. Ubi Lia, quæ laboriosa dicitur, ad tempus postposita, dilectæ diuque desideratæ Rachelis fruebatur amplexibus, hauriens in gaudio de fontibus Salvatoris, quod postea propinaret Fidelibus in salutem. Sed quia latere non potuit civitas supra montem posita, B. Robertus supra montem Christum radicans firmiter et fundatus, defuncto Priore a S. Aigulfi ad pascendum humilem gregem Christi rursus eligitur, in eadem domo unanimi Fratrum voto parique desiderio Prior effectus. Memorati autem eremitæ, amore vitæ celestis afflati, cum virum Dei semper viderent in Deum proficere, et seipso effici meliorem, inito consilio duos ex Fratribus suis ad Sedem Apostolicam transmisserunt, quatenus a Summo Pontifice precibus obtinerent, ut vir Dei B. Robertus pusillo gregi Christi Pater fieret atque Pastor : sciebant enim, quod nefarium esset summo Pontifici contradicere, aut ejus jussionibus ausu temerario contraire. Summus autem Pontifex audiens ipsorum propositum, gavisus est valde, petitionique eorum benigne annuens, Apostolica benedictione fretos remisit ad propria gratulantes ; Abbati c de Cella per Apostolica scripta mandans atque præcipient, quatenus, quemcumque de Fratribus elegissent, ipsis traderet in Abbatem. Abbate autem de Cella cognito, quod Summus Pontifex illi mandaverat, B. Robertum concessit postulantiibus : tristis quidem et mœrens, sed mandatis Apostolicis contraire non audens. Videbat enim, quod illorum consolatio sibi suisque esset tribulatio, eo quod de domo illius columna ce-

drina, firma utique et imputibilis, auferretur. Beatus autem Robertus curam pastoralis officii devotus acceperat, videns, quod labor ejus sine fructu non esset, eo quod unanimitas gregis, respuendo terrena et querendo celestia, salutaribus ejus monitis obediret : unde iterum Lia, vitæ scilicet activæ, copulatus est ad filios procreandos spirituales : secundum interiorem quidem hominem in spiritu humilitatis Domino serviens, secundum exteriorem vero satis strenue ministerium suum implens.

8 In loco igitur, qui nunc Colanus dicitur, Domino servientes, in fame et siti, in frigore et nuditate, jejunando et orando, pondus diei et æstus æquanimitèr tolerabant : seminantes in lacrymis, ut in exultatione secum ad Dominicum horreum justitiæ manipulos reportarent. Sed quia solatium est laboris, visio collaborantis ; qui humilium vota respicit Deus, addidit ut multiplicaret servos suos, ut in brevi tredecim fierent, et Apostolis, quantum in ipsis erat, honestate morum nec non et numero concordarent. Vi autem Domini Robertus congruentiam loci desiderans, relictis ibi custodibus, assumptis Fratribus, in quoddam nemus, cui Molismas nomen est, secessit : ubi propriis manibus laborantes, ramos de arboribus exciderunt, ex eisdem domicilia in quibus possent quiescere, construentes, oratorium quoque simili schemate peregerunt, in quo Domino frequenter salutare hostias et sacrificium contriti spiritus offerebant : qui cum panem non haberent, quo postdiuturnum laborem corpora possent reficere, tantummodo leguminibus utebantur. Contigit autem Trecensem d Episcopum per nemus illud, in quo Dei homines in summa paupertate et humilitate Domino serviebant, iter agere, et ad locum illum refectio- nis hora eum sociorum frequentia pervenire. Quos viri Dei devote suscipientes, quodammodo confunde- bantur, quia non habebant, quod refectoriis apponerent : in quorum humilitate et paupertate non mediocriter edificatus Episcopus et compunctus, valefecit et recessit. Procedente vero tempore, cum non haberent, unde possent Fratres vel ad modicum sustentari, ad B. Roberti consilium confugerunt. Ipse vero, qui nunquam posuit aurum robur suum, nec obrizo dixit, fiducia mea, docuit illos ponere in Domino Deo spem suam, sciens, quia non sineret Deus diutius alligi fame animum justii. Cum igitur pretium non haberent, nihilominus Trecas e trans- misit eos ad victualia comparanda, secundum litteram Prophetæ consiliis acquiescens : Et qui non habetis argentum, venite, properate, emite et comedite. Cum autem Trecensium civitatem nudis pedibus fuissent ingressi, statim de ipsis ad Episcopum rumor ascendit : quos ad se faciens introduci, devote satis illos suscipiens, amorem, quem habebat erga Deum, in exhibita servis suis humanitate mon- stravit. Denique novis vestibus regulariter induens eos, cum quadriga pannis et panibus onerata remisit eos ad Fratres suos. Hac autem benedictione non mediocriter confortati Fratres, didicerunt inter adversa patientes esse ; quoniam etiam a die illa et deinceps non defuit, qui eis tam in cibis quam in vestibus necessaria ministraret.

9 Cum autem in Dei servitio constantissime per- durarent, multi veniebant ad illos seculum fugien- tes, et rejeeta mundi sarcina cervices suas suavi jugo Domini supponebant. Quidam vero de remotis partibus eis necessaria transmittabant, ut mercedem justii reciperent, cum justis præsentis vitæ necessa- ria ministrarent. Sed quia plerumque rerum eopia, morum ingerit egestatem ; cum cœpissent abundare temporalibus, cœperunt spiritualibus vacuari ; ut eorum iniquitas prodire quasi ex adipe videretur. Beatus autem Robertus, cor suum divitiis affluentibus

cum magno
fructu
vitæ regu-
laris :

cænobium
Molismen-
se fundat-
ur :

d
ubi visi-
tur ab Epi-
scopo Tre-
censi,

cænobiū in-
opiam le-
vante :

e
Isa. 55, 1

F

laxata di-
sciplina,

Ad cænobium
Cellense re-
versus,

a

Prior in mo-
nasterio S.
Aigulfi ut :

C

b

c

praefatus ere-
mitæ auc-
toritate
Pontificia
superior
datur,

A bus non apponens, magis ac magis in Deum proficere conabatur, et secundum instituta S. Benedicti juste et pie et sobrie conversari. Quod videntes filii Belial, in virum Dei atrociter insurgebant, ipsum ad amaritudinem provocantes, et justī animam iniquis operibus cruciantes. Nec te moveat, lector, quod in illa sancta congregatione locum sibi vendicet iniquitas; cum superbia, natione cœlesti cœlestes mentes, revocans ad proprios ortus, invadat; et in cinere et cilicio latent, quæ apparere in magno, in bysso et purpura consuevit. Denique Scriptura teste didicimus, quia, cum quadam die filii Dīa venissent, ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Sathan: sic enim ab initio non defuit in Ecclesia justus, qui proficeret, et impius qui probaret.

Job. 1, 6

relictis carnobitis Molismensibus.

f

10 Videns autem vir Dei, quod in corripiendo eos non proficeret, et quod discipline regularis observatione postposita unusquisque post pravitatem cordis sui ambularet; statuit illos relinquere, ne dum in eis frustra quereretur spirituale lucrum; ipse animæ suæ faceret detrimentum. Orta igitur inter eos discordia, recessit ab eis: venitque ad locum, qui vocatur f Aurum, in quo audierat habitare Fratres, in spiritu humilitatis Domino servientes. Ad quos cum venisset, devote susceptus est ab eis, vixitque aliquamdiu inter eos laborans propriis manibus, ut haberet, unde tribueret necessitatem patienti. Vigilis autem et orationibus incessanter insistens, infatigabiliter Domino serviebat: et cum in sanctitate cunctos excelleret; omnibus serviens, omnium se minimum reputabat. Unde non multo post ab eis electus est in Abbatem: quibus præesse curavit in omni modestia, infirmis curam impendens, et sanos fovens, non quasi dominans in Clero, sed forma gregis factus ex animo.

Aurensibus Abbas præficitur:

restituatur Molismensibus:

g

11 Molismenses autem pœnitentia ducti, quod virum Dei offendissent, et a se quodammodo per inobedientiam expulissent; ruinam suam tam in moribus, quam in possessionibus anxie deplorabant: et in casu suo experti sunt, quod B. Roberti meritis illis Dominus abundantiam etiam temporalium tribuisset. Inito ergo salutis consilio summum Pontificem adierunt, cujus auctoritate freti, virum Dei revocare Molismum: ubi jejuniis et orationibus incessanter intentus, amulatione Dei amulabatur subjectos sibi, ut in brevi observantiam eis disciplinæ monasticæ reformaret. Erant autem inter illos quatuor viri spiritu fortiores, scilicet Albericus g et Stephanus, et alii duo, qui post claustralis exercitii rudimenta ad singulare certamen cremini suspirabant. Egressi igitur de monasterio Molismensi, venerunt ad locum, cui h Vinicus nomen est; quem cum aliquanto tempore incoluissent, ad instantiam Molismensium a viro Venerabili Joceranno i Lingonensi Episcopo, nisi reverterentur, k excommunicationis sententiam susceperunt. Compulsi ergo præfatum locum relinquere venerunt ad quamdam silvam, Cistercium ab incolis nuncupatam: ubi in honorem Beatæ Dei Genitricis Mariæ oratorium construentes, nec minis nec precibus a suo deinceps potuerunt proposito revocari, spiritu ferventes, et infatigabiliter die ac nocte Domino fervientes. Audiens autem B. Robertus sanctam ipsorum conversationem, assumptis secum viginti et duobus Patribus, perrexit ad eos: ut sancti eorum propositi esset particeps et adjutor: a quibus summa cum devotione susceptus, eisdem aliquamdiu paterna sollicitudine præfuit, regulariter ipsorum vitam et mores instituens, et semetipsum religionis et honestatis formam exhibens et exemplum.

Carnobium Cistercium se fundat et regit:

l

12 Molismenses autem, regre ferentes se a tanto Pastore destitui, Summum Pontificem l adierunt, ut vir Domini B. Robertus ad ecclesiam Molismensem,

quam prius fundaverat, regredi cogeretur. Summus vero Pontifex audiens novellam plantationem Cisterciensium in Christo firmiter radicatam, gavius est valde, comperto quod in omni morum honestate pollerent, et quod B. Roberti exemplo formati S. Benedicti Regulam ferventius observarent. Videns autem, quod Molismensibus immineret excidium, si viri Dei præsentia fraudarentur, scripsit Episcopo m Cabilonensi, quatenus alio Abbate Cisterciensibus ordinato, B. Robertum cogeret reverti Molismum. Quo comperto, B. Robertus, sciens quia melior est obedientia quam victima, et quod quasi scelus est idololatriæ nolle acquiescere; dispositis ibidem, quæ ad novæ institutionis observantiam pertinebant, Abbatem n eis præfecit, virum Deo dignum, nomine Albericum, qui fuit unus de primis monachis ecclesiæ Molismensis: sicque omnibus salubriter ordinatis, ad monasterium Molismense, quod ipse in honorem Beatæ Mariæ fundaverat, reversus est. Defuncto vero post biennium o Alberico, successit Stephanus p a B. Roberto Abbas Cisterciensibus ordinatus: sicque illius novellæ plantationis institutor existens, cum ad ejus arbitrium utriusque monasterii Molismensis videlicet et Cisterciensis ordinatio pertineret, cum duobus monachis Molismum rediit; Cisterciensibus quidem de ipsius discessione moerentibus, Molismensibus vero e contra exultantibus de regressu. Fueruntque obviam de Barrensi q oppido honoratorum et plebis multitudo maxima, qui eum cum grandi tripudio et divinis laudibus exceperunt. At ille cum suo, imo Christi grege pusillo, scilicet Molismensi collegio, paratum sibi a, Deo locum ingressus, divinam, quæ cuncta dispensabat, providentiam tota mentis alacritate magnificans, gregem sibi commissum paterno confovebat affectu, disciplinis regularibus illos instituens: quinimo exemplum regulæ factus est illis, regulariter inter eos vivens.

D EX MSS.

m

Molismum redit.

n

o

p

E

q

ANNOTATA.

a Colitur S. Aigulfus, Abbas Lirincensis et Martyr, 3 Sept. sub cujus nomine in vicinia Cellensis carnobium extabat Prioratus, subjectus Abbati Cellensi.

b Alexander III hic videtur fuisse, sedit enim ab anno 1159 ad 1181.

c Guarinus credo, anno 1050 indicatus a Summarthanis, decessor Bernardi an. 1071 electi.

d Everardus de Avesnis, Trecentis Episcopus, ab anno 1172 ad 1190.

e Distant Treca a Molismo intervallo duuntaxat leucarum 8, ut non mirum sit illuc potius destinatos quam Lingonas, ad quorum diocesim pertinebant, duplo majori spatio dissitos.

f Aurum, vicinum Molismo monasterium, appellat Maurique: ejus alibi indicium nullum invenimus, ex quo de situ aut præterito subsequutoque loci statu quidquam intelligamus.

g Albericus 26 Junnari, Stephanus 17 Aprilis coluntur, quando utriusque Vitam illustravimus: alii duo nominantur ab Orderico Vitali mor citando, Joannes et Hilbodus.

h Maurique Unicum scribit: Codex Ultrajectinus Vivificum. Neutrius appellationis nota ulla aspiciam.

i Jocerannus sive Gaucerannus, Episcopus Lingonensis, sedit ab anno circiter 1114 ad annum 1127. Est igitur in nomine, si non etiam in re, error gravis: nec est alius in cujus Episcopatum hæc actio possit incurrere, quam vel Rainardus, circa annum 1065 consecratus et anno 1080 Concilio Sautonensi subscriptus; vel ejus successor Robertus Burgundus, Joceranni decessor. Cum autem de tali eorum coactione, nihil scribant Cistercienses, et hic qui scribit ita exeret; veremur

mur

EX MSS.

A mur ne res tota conficta sit, nec nisi cum suo Abbote Roberto illorum quisquam Cistercium habitaturus adiverit.

k Hinc intulimus, quod etiam aliunde probabatur, ex Vnico Molismum rellisse prædictos Sanctos, non autem immediate Cistercium abiisse.

l Urbanus II hic fuit, qui ab anno 1088 ad 1099 præfuit.

m Gualterus Episcopus Cabilonensis supra memoratus num. 21, a Sammarthano Walterius nominatur, præfuitque ab anno 1080 ad 1115.

n Brontra ostensum superius est, post S. Roberti discessum, a Fratribus electum fuisse.

o Imo post decennium: sic enim expresse Ordericus Vitalis lib. 8 agens de S. Roberto Molismum reverso, Albericum magnæ religionis virum ad opus Cistercii Vicarium sibi elegit, et Joanni ac Hilbodo Atrebatensibus aliisque duobus viginti Fratribus Abbatem Cistercii constituit: qui in magna egestate per decem annos ibi deguit, et cum suis contubernaliibus Deo gloriose militavit. *Fluruit et scripsit Ordericus circa annum 1120, monachus Uticensis in diocesi Lexoviensi; ut hæc necessario habuisse ex ipsis Molismensibus, primis de sua institutione scriptoribus; ab eisdem in hoc uno deceptus, quod dicerent S. Robertum superioritatis aliquid in Cistercienses retinuisse cum rediit Molismum, ejus contrarium demonstratum est ex ipsis Legati Apostolici et Gauteri Cabilonensis Episcopi literis: quin ipse Vita hujus auctor paulo ante indicat, Papam Cabilonensi mandasse, ut alium Abbatem Cistercii ordinaret.*

p Vixeritne tandem Robertus incertum est, hoc constat nihil ipsi juris in Cistercienses fuisse, ejus tamen consilio in utraque electione dirigi ipsos potuisse non negaverim. Obiit autem Albericus et electus est Stephanus Prior, tunc absens, anno 1109: de quo prælaudatus Ordericus scribit, quod fuit natione Anglicus, vir magnæ religionis et sapientiæ; et plusquam viginti quatuor annis, doctrina et operatione sancta gloriose pollens, tenuit; seque anno 1133 regimine abdicans, obiit anno sequenti, ut suo loco ostensum est.

q Barrum ad Sequanam (hoc enim addito distinguuntur ab altero Barro ad Albam) duarum leucarum intervallo adjacet Molismo, ad ostium fluvii in Sequanam influentis, cui monasterium incumbit.

CAPUT III.

Mors ac sepultura S. Roberti, quædam miracula ad funus.

C Qualiter autem vir sanctus de ergastulo carnis migravit, quibus etiam signis pretiosam in conspectu suo mortem ejus Dominus illustraverit, vestra libet plenius pandere caritati. Cum igitur B. Robertus multis laborum certaminibus Domino militasset, vitæ presentis tædio plurimum fatigatus, dissolvi et esse cum Christo ardenti desiderio cupiebat. Cujus desiderium Deus exaudiens, ei sui exitus horam non paucis ante diebus, sicut ipse præoptaverat, revelavit: quam ipse imminere prænoscebat, Fratribus indicavit. Aliquamdiu itaque corporis infirmitate detentus, gratiarum merita virtute patientiæ cumulavit, et in infirmitatibus suis glorians, et virtuti Christi gratum habitaculum in se parans. Anno igitur ætatis suæ octogesimo tertio, decimo quinto a Kalendas Maji, corpus terræ reddidit, spiritum vero ad Deum, ejus servitio indefessus adhæserat, terra plorante, coelo gaudente, remisit. Filii autem ejus, scilicet monachi Molismenses, quorum omne gaudium in ipso erat atque solatium, amarissime flentes, reverendi Patris exequiis ardentius insistebant. Qui licet de superna meritorum ejus retributione minime du-

bitarent, et suffragiis sibi per ejus merita conferendis; de Patris tamen præsentia sibi ab hac luce subtracta vehementiusangebantur. Et quia lucis filium se fuisse, dum adhuc esset in terra, justis operibus comprobavit; quanti apud ipsum esset meriti, Deus in ejus transitu declaravit.

13 Nam super habitaculum, in quo B. Roberti corpus jacebat exanime, primo noctis crepusculo duo lucidissimi et diversi coloris arcus apparuerunt: qui ad amplitudinem magnæ plateæ se dilatantes, in quatuor partes terræ protrahi videbantur: quorum alter ab Aquilone ad Austrum, alter vero a Septentrione ad Occidentem protensus est. In summitate vero, ubi duo arcus jungebantur, clara lux, ad similitudinem lunaris circuli, præfulgebat: quæ se in altum protendens, tenebras noctis a loco illo penitus excluderat. In hac vero luce crux rutilans apparuit, primo quidem modica, sed paulatim excresecendo facta est magna: circa quam innumerabiles varii coloris erant circuli, in quibus singulis singulæ exortæ sunt cruciculæ rutilantes, cum suis circulis mirabiliter excresecens: qui cum se usquequaque in firmamento dilatassent, totum Molismi locum mirabiliter illustrabant: ut signis evidentibus appareret, quod vir Beatus, qui in eodem loco cum pietate dormitionem acceperat, filius lucis esset. Nec dubitandum, quin ad declarandum sanctitatis ejus meritum, lumen cum crucibus cœlitus sit emissum: ut per hoc daretur intelligi, quod Sanctus Dei fugiens opera tenebrarum, carnem suam crucifixisset cum vitiis et concupiscentiis: quæ idcirco plures apparuerunt, ut manifeste clareret, quod futuri essent imitatores ejus plurimi, sicut et ipse fuit Christi. Quid vero de arcibus dicam, nisi quod signa erant fœderis inter Deum et hominem, inter creaturam et Creatorem: ut enim aliquid de veteri tangam historia, cum de Sancti Noe Patriarchæ oblationibus odoratus esset Dominus odorem suavitatis; Ponam, inquit, arcum meum in nubibus cœli, et recordabor fœderis mei, quod pepigi tecum. Quod nimirum Scripturæ sacræ testimonium mihi non incongrue videor assumpsisse, licet magis sit ad mysterium referendum; quia pergens in Deum spiritus viri sancti, quasi quædam foit delibatio sacrificii, et quasi quidam gustus odoris suavissimi. Et cum nullus dubitet per sanctorum merita stare mundum, credendum est indubitanter, virum sanctum jam carne solutum sibi devotis veniam obtinere peccaminum, et gratiarum munera frequentius impetrare. b

F 14 Ad ejus sanctitatem humanis mentibus altius imprimendam, etiam circa languentes operatus est salutem universitatis Conditor, qui devote viri sancti exequiis assistebant, quod adjuvante Domino sequens lectio declarabit. Duo ægri fide fervidi ad locum, in quo sancti corporis gleba vitali spiritu vacuata jacebat, accedentes; postquam supponi ferebro, ejusque sudarium contingere meruerunt, statim receperunt pristinam sanitatem; planctumque Fratrum mœrentium in solenne gaudium pro patrato per servum Dei miraculo converterunt. Sed et sicut quondam per puellam captivam virtus Elisæi Prophetæ innotuit Regi Syriæ, sic etiam per sexum muliebrem apud Francigenas innotescere voluit servum Dei. Nivernensis enim Comitissa cum in quodam oppido cum puellarum militumque frequentia moraretur; cum firmaculum aureum haberet ad collum suum, tam auri materia quam incisione lapidum pretiosum; contigit, ut ad decorem ejus ostendendum et pretium, ipsum ablatum de collo suo teneret in manibus, aliisque traderet bajulandum. Qui cum super firmaculi pulchritudine mirarentur, ipsumque vicissim traderent contuendum; contigit, ut, cum de rebus aliis miscerent colloquia, obli-

insolita lux
supra fu-
nus ejus
refulget,

E
respersa cru-
cibus:

Gen. 91, 13

F

ad quod et
duo ægri sa-
nantur:

c
pretiosum
monile de-
perditum
reperitur

Admonetur
a Deo de
hora mor-
tis,

a

A scerentur firmaculi, quod tenebant. Comitissa vero manum suam mittens ad cellum suum, postea quam illud comperit reseratum, solcite cœpit inquirere, cuinam præfatum firmaculum tradidisset : cumque sigillatim requisiti illud se dicerent non habere, cœpit matrona nobilis magis ac magis animo conturbari. Erat autem multum straminis in loco : quod præcepit eadem mulier ventilari, lucernam accendens, et inquirendo totam domum everrens. Sed cum illud, quod querebat, invenire non posset ; puella quædam, quæ in ejus obsequio erat, accessit ad illam, constantissime asserens, quod si B. Robertum fideliter imploraret, idem Sanctus ei sine dubio redderet firmaculum suum. Cujus consilio Comitissa fideliter acquiescens, cerenum in honore B. Roberti Abbatis accendi jussit. Quod cum factum fuisset, statim coram magna plebis multitudine firmaculum de gremio ejus inventum est. Conveniunt tam viri quam mulieres, pro tanto miraculo Deum glorificantes, et ipsum de B. Roberto famulo suo mirabilem prædicantes. Hoc autem miraculum tam celebre factum est, ut quicumque in tota regione illa quidquam amiserit, ad viri Dei auxilium confugere non moretur, et sic rem, quam prius amiserat, sine dilatione recipiat. Nec mirum si vir sanctus in restauratione rerum amissarum accepit a Domino gratiam singularem, cum ipse lucerna sit in domo Domini ardens et lucens, ut quique ad illum accesserit, illuminetur, et per illum drachma perdita reparatur.

15 Expletis autem ex more circa Beati viri corpus exequiis, gleba illa sanctissima a vicinis Abbatibus, aliisque reverendis personis ad hoc ipsum congregatis, venerabiliter est tradita sepulture ; et in ecclesia B. Virginis, quam ipse in honorem ejus fundaverat, honorifice tumulata. Deus autem omnipotens, ut post carnis depositionem famulum suum B. Robertum vivere comprobaret, multorum eum miraculorum gloria decoravit. Idem quoque vir sanctus, ut se ostenderet curam gerere filiorum, etiam postquam subtrahata est ab eorum oculis, ejus visio corporalis ; si quando essent in Dei servitio negligentes, aut ad Matutinas tardius surrexissent, multoties consuevit excitare sacristam, arguens negligentes, et hortans ad meliora devotos. Hæc autem de vita et moribus Beati viri stylo rudi sub brevitate transcurramus, ita curantes devotis satisfacere, ne fastidiosos verborum copia gravaremus. Omnia

C vero sanctitatis ejus monumenta nullus æstimet potuisse conscribi ; sed mihi noverit evenisse, quod Poetis inertibus accidere consuevit, ut cum materiam vires suas excedentem præsumperint, ejusdem mole depressi non perficiant, quod cœperunt : sicque non solum Judæi, verum etiam Christiani nostri temporis signa querunt, cum non sit sanctitas in miraculorum ostensione, sed potius in operatione virtutis. Ad satisfaciendum utrisque pauca de pluribus, quæ per illum operatus est Dominus, breviter attingemus.

16 Postquam autem vir Sanctus felici transitu migravit ad Christum, cœpit virtutum ejus opinio longe lateque diffundi, et prope erat Dominus invocantibus nomen Sancti. Beata quoque Dei Genitrix, quæ sibi desponsaverat virum Dei, dum adhuc uteri materni clauderetur angustiis, gratiam, quam singulariter accepit a Domino, communicare non destitit servo suo. Nam a die exitus B. Roberti cœperunt miracula creberrime fieri in ecclesia Molismensi, quam idem vir sanctus construxerat, in honorem ejusdem Virginis : cui a primæva ætate totum se dederat, et devotione servierat speciali. Divinæ igitur dispensationis gratia in omnem terram promulgante miracula, quæ Deus omnipotens pre-

cibus suæ Matris et B. Roberti meritis operari dignatus est in ecclesia Molismensi, cœpit undequaque gentium conflueret multitudo.

17 Accidit autem quod quædam mulier paupercula, caduco laborans incommodo, ad ecclesiam Molismensem venire disponderet, auxilium a Matre Domini et B. Roberto ejus famulo quesitura. Assumptis igitur secum duobus puerulis, quorum alter ad ejus pendebat ubera, alter vero gressu debili matris vestigia sequebatur, iter prosequitur destinatum. Inclinata autem jam die venit ad monasterium d. Quincei hospitium mendicans a monachis : sed quia illorum traditio intra fines suos sexum muliebrem non admittit, compulsa est misera mulier inde recedens in nemore pernoctare. Porro casu fortuito locum reperit, quem de sopito cinere reaccendens, cum duobus parvulis ibi mansit. Media autem nocte lupus advenit, et cum mulier ex una ignis parte sederet, crudelis bestia in altera recubuit. Quo viso mulier fronti suæ signum Crucis imprimens, se et pueros suos Deo et B. Mariæ Virginis et B. Roberto devotissime commendavit. Interea energumencam suam invasit infirmitas, et dum corpus exanime palpitat, lupus, velut de industria expectasset, minorem puerum prædatus aufugit. Evanescente autem peste morbi, mulier quasi resurgens a mortuis, inter brachia querit infantulum, quem paulo ante tenerat, et se non alias dimisisse sciebat. Liberari se gaudet mulier a dolore, sed huic succedit dolor forte crudelior : quod majorem filium consulens, de minore rei eventum miserabilem prorsus agnovit. Quid faceret misera mulier ? quo se verteret, nesciebat. Non enim poterit vim tanti doloris exprimere, nisi quis materna viscera induens, experimento didicerit sic dolere. Tamen inter ejulationis verba, ista erat verborum repetitio : Redde, redde depositum B. Maria : redde depositum Pater Molismensis. Mira res ! dum hæc verba repetit, et B. Mariam Sanctumque Robertum sæpius inclamando vim doloris exaggerat ; ecce bellua suæ feritatis oblita (cui proprium est non parcere, sed vorare) de silva prodiens, et ore mansucto puerum deferens, eum incolumem reddidit matri suæ : quæ subsequenti lætitia merore consumpto, ceptæ peregrinationis iter perficiens, in multorum presentia rei seriem enarravit ; et in dorso etiam pueri apparebant vestigia dentium, rei gestæ familiaris argumentum.

18 Quanta ad laudem suæ Matris et B. Roberti merita declaranda Dei filius operetur in ecclesia Molismensi, et patet ex præmissis et ex subsequentibus declaratur. In villa quæ vocatur e Novallavies, homo quidam in exterioribus negotiis occupatus cum uxore sua, domo sua obscurata solum reliquerat infantulum in cunabulis dormientem. Interea ignis inveniens suæ consumptionis materiem, paulatim crescendo sese exterius manifestat. Flamma jam in tecti superficiem debacchante, cœcurrit [populus] f illi detrimento volens succurrere, sed incassum : nam accessum prohibet flammæ vorago, circumquaque diffusa. Tandem parentes immaturi accurrentes, et pueri nomen sapius inclamantes, tundunt pectora, rumpunt crines, et domus non sentit incendium parentum dilectio, de periculo pueri sæpius acerbata. Siquando autem matrem vis doloris respirare permittit, hæc verba ingeminat : Tibi commendo filium meum, tu esto clypeus ejus a facie ignis devorantis in gyro, fons misericordiae Domina Molismensis. Ad ultimum parentes accurrunt, orantes, ut de corpore inveniant saltem cinerem et favillas. Quis non miretur ? Attendant, qui audiunt, et tanti miraculi novitatem miretur et stupeat totus orbis. Inveniunt infantulum carbonibus arriden-

D
EX MSS.
creta ejus-
dam epilepti-
ca

d

puer raptus
a lupo,

E

per eundem
restituitur :

F

infantulus
domi in cin-
eris relictus

f

accenso ad
honorem ejus
cereo,

sepelitur in
ecclesia Mo-
lismensi.

Ad famam
miraculorum
S. Roberti

EX MSS.
combustis
pannis ab
incendio ser-
vatur.

A tem : et cunabulo cum panniculis incinerato, in solo puero sœvire nescit incendium. Ecce si quis velit exprimere similitudinem. et præsentiæ æquare præteritis, ad laudem suæ Matris et Sancti Roberti merita declaranda, Filius Dei Patris antiquum renovare dignatus est miraculum Babylonis : nam cum tribus illis pueris iste quartus posset numerari, si flamma tantummodo panniculis pepercisset. Eo vero allato a parentibus et ecclesiæ præsento, convenerunt plurimi Dominum collaudantes : quorum consilio, ne res a memoria tolleretur, fidei commendatur custodiæ litterarum.

ANNOTATA.

a *Surius, ratus errorem obrepsisse in numeros, erravit ipse, dum corrigens scripsit, tertio Kalendas.*

b *Sequens § totus apud Surium in fine Vitæ invenitur.*

c *Fuerit hæc uxor Guilelmi III, qui hujus Comitatus inter Burgundiam ac Ligerim siti, et nunc in Ducatum conversi, titulum tenuit ab anno circiter 1100 ad 1148, quo grandævus et apud Carthusianos Conversus obiit : uxoris nomen ignoratur. Nisi forte serius miraculum contigit Comitissæ Idæ, uxori Guilelmi IV, nominatæ in quodam charta Pontiniacensi anno 1156.*

d *In diocesi Lingonensi Quinceium monasterium, vulgo Quiney, fundatum anno 1133 Ordinis est Cisterciensis; diversum a Quinciaco, vetusto plene apud Pictavos canobio, vulgo Quineay.*

e *Surius, Novallanes : neutra scriptio placet : sed veram non est facile assequi divinando, dum nullum circumcirca locum exhibent tabulæ, cujus appellatio huc accedat : MS. Ultrajectinum caret nomine.*

f *Vocem hanc, in ecgrapho nostro deficientem, supplevimus ex Surio.*

CAPUT IV.

Varii morbi curati, cæcus illuminatus, erecta paralytica, energumænæ liberatæ.

Jam vero si universa, quæ per servum suum Dominus operatur, scribere tentavero, non potero labori sufficere, quoniam ante me tempus quam copia derelinquet. Quotidie quippe in ecclesia Molismensi B. Roberti auxilium implorantibus adest misericordia Salvatoris : nam ejus intervenientibus meritis ad sepulcrum illuminantur cæci, debiles gressum recipiunt, ægri sanantur, maligni spiritus ejus præsentiæ non ferentes ab obsessis corporibus expelluntur. Quod ne forte alicui incredibile videatur, pauca saltem e pluribus transmittere curavimus ad notitiam posterorum. Quamvis enim linguae in signum sint non fidelibus, sed infidelibus, tamen quia nostris etiam temporibus necesse habet rigari fides marcida, fides ægra, jam ad solvendam, quod promissimus, accingamur. a Vir quidam nobilis de Lotharingæ partibus, terrenis quidem abundans opibus, sed salutis inops, longo vivendi usu et infirmitatis molestia præggravatus, lumen amisit oculorum : qui salutis propriæ cupidus, cum ad imploranda sanitatis remedia multorum circumisset loca Sanctorum, impetrare non potuit, quod quærebat. Quia nimirum Sancti, B. Robertum suo gaudentes collegio sociatum, meritis ejus reservabant tanti miraculi novitatem, ut per virum nobilem etiam apud exteras nationes innotesceret nomen ejus. Idem vero vir cum filiorum et servientium turba ad S. Jacobum iter arripuit, peccatorum suorum veniam quæsiturus : iter autem destinatum prosequens, b famam audivit miraculorum, quibus Dominus servi Roberti declararet Sanctitatem. Viri autem, qui comitabantur cum eo, monebant illum et instantius hortabantur,

ut ponens in Domino Deo spem suam, ad sepulcrum viri Dei devotus accederet. Quorum exhortationibus acquiescens ad sepulcrum hominis Dei pervigil excubabat. Audiens autem circum plurimam multitudinem Deum in Sancto suo collaudantem, et pro recepta sanitate per ejus merita gratias referentem, anxietate spiritu peccata sua confitens, et præteritæ vitæ maculas fluentis abluens lacrymarum. Qui cum ibidem per hebdomadam cum omni comitatu suo moram fecisset, nec exauditus fuisset, clamans ad Dominum, rursus a liberis et familia sua communitus parabat inde recedere : trahentes autem illum ad manus, usque ad ecclesiæ januam perduxerunt. Comperto vero quod in foribus esset ecclesiæ, vir devotione plenus et fide fervidus, convertit faciem suam ad sepulcrum flens et ejulans, et nomen Sancti frequenter inclamans. Quid multa? Dum prostratus humi jaceret, faciem lacrymis rigans, et Deum orans, ut non respiceret peccata sua, sed per B. Roberti merita misericordiam faceret postulanti; subito eruperunt ab oculis ejus pelliculæ in modum membranarum, usque in faciem ejus descendentes. Quod ille sentiens manum apposuit, et detersis oculis lumen sibi redditum admirans gaudebat : unde qui prius luxerat præ dolore, cœpit postmodum flere præ gaudio, ostendens omnibus, qui eum conabantur educere, sibi redditam luminis claritatem : qui pro tanto et inopinato miraculo Dominum collaudantes, ad ecclesiam sunt reversi, Deo gratias referentes, et sepulcrum viri Dei muneribus honorantes. Inde vero digressi cum gaudio, peregrinationem, quam cœperant alacriter peregerunt.

20 Ad hoc autem miraculum plenius roborandum, aliud accessit forte non impar. Cum enim ex Dei beneficio non mediocriter confortati per viam suam gaudentes irent, contigit illos ingredi civitatem, cui c Tudella vocabulum est. Porro a viro quodam potente satis bonorabiliter hospitio sunt recepti. Cumque simul amicabilem loquerentur, vir nobilis per B. Roberti merita Dei misericordiam referebat. Audiens autem vir apud quem hospitabatur, quæ facta fuerant, altius ingemiscens ait : Ecce, inquit, uxor mea a renibus et deorsum omni membrorum officio destituta loco moveri non potest, nisi servorum aut ancillarum manibus bajuletur : sed nec recens est plaga ista, imo jam lapsi sunt decem et septem anni, ex quo hoc ei accidit : verumtamen si tanti meriti est Sanctus ille, quem dicitis, confido in Domino, quod uxor mea precibus ipsius restituenda sit sanitati. Peregrinus autem referens, non solum quod in se expertus fuerat, sed etiam quæ in aliis viderat meritis B. Roberti : hospitem suum, ad poscenda beneficia Dei, quantum poterat, animabat : cujus dictis idem vir fidem adhibens, hoc ipsum uxori suæ efficaciter persuasit. Postquam vero nocturnæ tenebræ recesserunt, et phœbæa lampas orbem terrarum suis radiis illustrasset; recedentibus peregrinis vir fidelis uxorem suam imponens lecticæ, eum apparatu magno Gallias adiit, labori suo finem non faciens, donec veniret ad locum, in quo erat Beati viri corpus venerabiliter tumulatum.

21 Cum autem venissent ad locum, in quo erat quedam congeries lapidum, quæ vocatur Mons-Gaudii-Dei, B. Roberti auxilium petitura, statim a servientibus suis deposita, solo prosternitur, et tota effusa in lacrymas salutem sibi restitui devotissime flagitabat. Multitudo autem languentium, cæcorum, surdorum, aridorum, qui per virum Dei cum gaudio remeantes ad propria, cum muliere de lectica deposita substituerunt, preces suas illius orationibus adjungentes, et quæ in semetipsis experti fuerant, in aliis quoque viderant et audierant referendo, mentem ejus ad postulandum instantius inflammabant

D

visum restituit :

E

c

mulierem paralyticam

F

a viro ad sepulcrum subiectam

a
Cæco ad sepulcrum suum excubanti

b

sonitate
donat :

Isa. 53, 6

mulierem
energumenam
liberat.

d

Deus libera-
litem ejus in
pauperes
remunerat,

A bant. Nec mora; nervi femorum ejus, quos ægritudo longa contraxerat, paulatim cœperunt extendi, et proprium robur ossa recipere. Mulier quoque virtutem Dei in se sentiens operantem, pedetentim erigitur, et sine alicujus auxilio in pedes prosilit; Deo et B. Roberto gratias agens, et subito in laudem Dei et S. Roberti omnium, qui aderant, ora laxantur, et vox exultationis diffundebatur procul. Mulier quoque cum a viro suo rogaretur, ut iterum lecticam conscenderet ad ecclesiam profectura; non huius acquiescere, sed ante alios ibat ambulans et exiliens, laudans Deum, ut juxta litteram videretur in ea impletum esse illud Isaie vaticinium: tunc claudus siliet sicut cervus, et aperta erit lingua mutorum: quæ enim prius impotens erat, ecce ante alios ibat; et cui prius præ confusione non erat os aperire, tota in Dei laudibus effluebat. Veniens autem ad ecclesiam, in qua viri Dei corpus jacebat humatum, quæ fere duobus milliaribus distabat a loco, in quo mulier sanata fuerat; gratias egit Deo et B. Roberto, cujus se non dubitabat meritis, ab illa, qua detenta fuerat, ægritudine liberatam. Humi vero prostrata ante sepulcrum Sancti, terram, in qua jacebat corpus ejus, devotissime deosculans, cunctis qui aderant ministrabat materiam Deum in Sancto suo mirabiliter prædicandi. Oratione vero completa, multisque muneribus honorando viri Dei sepulcro [oblatis], cum gaudio remeant ad propria, lecticam in quo fuerat deportata in testimonium suæ liberationis derelinquens; quod miraculum, ut etiam posteros non lateret, eadem lectica ante fores basilicæ longo tempore pependit.

B

22 Quantam iste Sanctus in effugandis immundis spiritibus acceperit a Domino potestatem, ad ipsius invocationem miracula facta declarant. Nam ut cetera sileam, mulier quædam cum ingressa fuisset causa orationis ecclesiam Molismensem, et coram altari assisteret; occulto Dei judicio arrepta a dæmone miserabiliter vexabatur. Ad consilium autem monachi senioris, qui aderat, maritus mulieris, qui cum illa venerat, illam alligavit ad sepulcrum B. Roberti. Misera vero mulier tam crudeliter sæviebat, ut omnes, qui appropinquare vellent, conaretur dentibus attricare. Tandem a viro suo commonita, B. Roberti nomen inclamat, dicens: S. Roberte, roga Beatam Virginem, ut ipsa mihi a filio suo impetret liberationem. Quo dicto, statim mulier coram omnibus liberata, gratias egit Deo. Altera quoque mulier de vico, cui nomen est d Baignous, cum in cubiculo peperisset, nescio quo Dei judicio in insaniam versa, virum suum Evonga percussit et occidit: quæ constricta funibus et ad ecclesiam Molismensem perducta, quam cito sepulcrum Beati viri contingere potuit, liberata est a dæmone, nihil deinceps tale perpassa. In se vero reversa, cum se videret funibus constrictam, mirari cœpit, et demum, agnito facinore quod patrarat, pro causa duplici flere cœpit: hinc peccatum suum amarissime deflens, hinc vero pro liberatione sua gratias agens Deo. Hæc autem et his similia operari non desinit virtus Christi, per merita B. Roberti, ad laudem et gloriam nominis sui, cui est cum Patre et Spiritu Sancto honor et gloria, in secula seculorum. Amen.

C

23 Non abs re arbitror omissa repetere, et quam modestæ severitatis in subditos, quamque liberalis in pauperes B. Robertus extiterit, apicibus annotare. Cum enim quodam die duo Clerici virum Dei pro foribus ecclesiæ reperissent; cœperunt ab eo instantanter alimoniam postulare. Vir autem Dei, sicut totus misericordiæ visceribus affluebat, illorum cupiens inopiæ subvenire, statim quemdam e Fratribus, cujus erat officium ministrare mensis, accersiri præcepit. Cui cum præcepisset, ut aliquid daret

egenis, responsum accepit ab eo, panes penitus in D monasterio non haberi. Unde ergo, ait Sanctus, EX MS. hodie reficient Fratres? Respondit: Nescio. Nec mora: venit hora, qua Fratres, peractis ex more Missarum solenniis, parabant appropriare mensis. Cum sonitum cymbali, sicut illa hora moris est, vir sanctus audisset, ab Œconomo requisivit, unde panes haberet, quos Fratribus refectoris apponeret. Ego, inquit, paucos reservavi, procurans, ut refectio- nis hora Fratribus cibaria non deessent. Tunc vir Dei zelo incensus, fremens et indignans, quod in grege sibi commissio repertum fuisset inobedientiæ lolium et diffidentiae zizania, ingressus refectorium panes mensis superpositos in sporta suscepit, ipsosque de quodam colliculo vicino ecclesiæ, in aqua, e quæ subterfluebat præcipites dedit, nolens in filiis Dei culpam inobedientiæ reperiri. At vero zelum ipsius Deus ex alto prospiciens, jam quibusdam devotis mulieribus de f Castellione inspiraverat, ut panes deferrent Fratribus refectoris. Vir enim Dei B. Robertus inde regrediens, ad portam monasterii tres quadrigas invenit panibus oneratas, quas de Castellione jam dictæ mulieres ad refectionem Fratrum adduxerant. Tunc vir Dei Fratribus convocatis, diffidentem et inobedientem Fratrem coram cunctis redarguit, cunctosque Fratres, ad præsumendum de Dei misericordia in necessitatibus, monitis salutaribus animavit. g.

E

g

ANNOTATA.

a Hic sequuntur in Surio quæ jam habuimus Capite superiori num. 14. cetera apud ipsum desunt.

b Utique via recta ex Lotharingia per Campaniam, Burgundiam et Aquitaniam: quæ autem hic narrantur miracula de cæco et contracto, eorum testes juratos infra videbis num. 27.

c Ita correximus, licet in cegraphro nostro scriptum esset Cudella: est autem Tutela urbs ad Iberum fluvium nominata, ex Gallia in Galiciam cunctibus commoda, haud procul Calagurri.

d Vulgo Baigneux les Juifs, id est, Balniola Judæorum, oppidum Burgundiæ prope Sequanam. Ita notatur in Alphabeto Francico P. Duval, videturque idem esse quod in Tabula Ducatus Burgundici scribitur absque addito Bagnaux, una leuca distans a Molismo, ad eum rivulum qui sese in Sequanam exonerat infra Barum prædictum.

F

e Michael Antonius Baudrand, qui Lexicon Geographicum Ferrarii dimidia parte auctius nuper vulgavit, de Molismo agens, situm ait ad amnem Leigne (Latine Leniam seu Lineam direris) hic vero supra Barum Sequanæ sese ingerit.

f Castellio oppidum ad Sequanam, tribus a l Orientem leucis Molismo distans.

g Totus hic paragraphus habetur in Surio post numerum nostrum II.

PROCESSUS CANONIZATIONIS.

P rocessus hic Canonizationis una cum Originibus Ordinis Cisterciensis extat in tomo 1 Bibliothecæ MSS. a Philippo Labbe editus. Convenerunt scilicet anno MCCXXI Cistercienses ad Capitulum generale, in eoque statuerunt, ut intercessionem fierent, libellique supplices offerrentur Honorio III Pontifici, ut is Robertum Catalogo Sanctorum adscriberet. Accessit Molismensium quoque studium, meritis communis Patris honores quærentium; junctisque sive litteris sive legatis id apud Pontificem effecerunt utrique, ut æquum censens quod petebatur; antequam S. Roberto publicum cultum discerneret

Cistercienses cum Molismensibus instant apud Pontificem,

A *cerneret; ad explorandam vitæ ejus sanctimonium ac miracula cognoscenda, ut mos Ecclesiæ est, certos idoneosque viros delegavit. Fuere in Episcopus Lingonensis Hugo II, et Valentinus Girardus sive Giraldu, ex Molismensi ac dein Cluniacensi Abbate hac promotus, Abbasque Cluniacensis Rolandus: ad quos Pontifex super faciendo hujusmodi examine sequentes litteras dedit; Honorius Episcopus, servus servorum Dei, Venerabilibus Fratribus Lingonensi et Valentino Episcopis, et dilecto filio Abbati Cluniacensi, Matiscenensis diocesis, salutem et Apostolicam benedictionem. Gaudemus in Domino, et in ejus laudibus delectamur, quod sicut dilecti filii universi Abbates Cisterciensis Ordinis in Capitulo generali congregati, nec non et Abbas Conventus Molismensis suis nobis litteris insinuarunt, felicis recordationis Robertus (qui primus monasterii Molismensis fuit Abbas, primusque jecit Cisterciensis Ordinis fundamentum, quod divina favente gratia crevit in templum sanctum in Domino) religiose vivens, tanta fulsit gratia meritorum, quod Dominus tunc multa et magna miracula per eum operatus, adhuc post ejus felicem obitum ad sepulcrum ipsius, ad ostensionem sanctitatis ejusdem, dignatur operari majora: ut quem virtus morum honestavit in via, miraculorum gloria nobis insinuet in patria honorari. Quare iidem nobis supplicarunt instanter; ut cum luce clarius pateat, ipsum in ordine Confessorum regnare in Ecclesia triumphante, etiam in militante Sanctorum Catalogo adscribere deberemus. Verum, quia in tanto negotio non est nisi cum gravitate plurima procedendum, nos de fide ac discretionem vestram plenam in Domino fiduciam obtinentes, discretionem vestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus tam de vita quam de miraculis Sancti prædicti perquirentes sollicite, veritatem, quam inveneritis, per vestras nobis litteras fideliter intimetis: ut ex vestra relatione sufficienter instructi, procedamus exinde, prout secundum Deum viderimus procedendum. Quod si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Laterani octavo Calendas Februarii, Pontificatus nostri anno quinto.*

25 *Hactenus Pontifex de dicto examine (quod uterque Episcopus, Abbat Cluniacensi, aliis negotiis impedito, apud Molismum instituit) Mauriquez scribit quod S. Roberto ante centum annos sublato a viris, cum nulli ex aequalibus superstites essent, qui de miraculis a vivente patris testimonium dicerent, Examinatores contenti historia, quæ de vita signisque ejus scripta extabat cum ad Honorium destinarent, unaque eam, quam subiungimus, quæque canonizationis processum complectitur, epistolam. Vitæ auctorem ipse, captum semel errorem prosequens, Odonem nominat; cum hoc fuerit nomen Abbatis, ejus jussu ea scripta est, non auctoris. Epistola ipsa est hujusmodi: Sanctissimo Patri ac Domino Honorio, Dei gratia Sanctæ et Apostolicæ Sedis summo et universali Pontifici, H. eadem gratia Lingonensis et G. Valentiniensis Episcopi, cum pedum osculo salutem et debitæ reverentiæ famulatum. Mandatum Sanctitatis vestræ accepimus sub hac forma, Honorius Episcopus etc. Hujus igitur auctoritate mendati, ad locum personaliter accedentes (Domino Abbate Cluniacensi collega nostro, nobis Episcopo Valentiniensi committente vices suas) testes recepimus, quorum depositiones de verbo ad verbum scribi fecimus in hunc modum. Oddo Molismensis Abbas juratus dixit, quod cum esset in habitu seculari in pueritia constitutus, vidit quamdam mulierem cæcam a nativitate, habentem filiam, sicut ipsa mater firmiter asserebat, quam ipse ad venerabilis Patris Roberti, de quo agitur, adduxit sepulcrum; et cum*

ibi cum matre quadam nocte vigilaret, visum recepit. Huic facto interfuit idem Abbas et vidit. Vidit etiam idem Abbas, dedicationis ecclesiæ Molismensis, postquam habitum monachalem et ordinem sacerdotalem susceperat; quod cum sepulcra, propter reverentiam dedicationis, ab ecclesia tollerentur, et ventum esset ad sepulcrum ejusdem venerabilis Patris; ad motum sepulcri proprios oculos de terra lieniens, recepit ibi mulier quadam visum.

26 Altera de eadem terra comedens, recuperavit loquelam, cum per triennium muta fuisset, sicut maritus ejus et ipsa firmiter asserebant. Accidit postea, nondum a præsentis testium examinatione duobus annis elapsis, quod quædam vacca vulnerata fuit a lupo: quod sentiens mulier, ejus erat, vulnus aqua benedicta respersit, statimque ipsam capitis et brachii tremor continuus et enormis invasit: quæ ipsa die ad memoratum sepulcrum rediens, statim curata et penitus est sanata. Hoc vidit idem Odo temporibus istis, jam Abbas in eadem Ecclesia constitutus. Vidit præterea quemdam monachum Ragnerium nomine, qui factus fuerat furiosus, ad sepulcrum ejusdem Venerabilis Patris ligari, ibidemque recuperare per divinam gratiam sanitatem. Willelmus Presbyter juratus dixit de muliere, quæ visum receperat tempore dedicationis, idem quod Abbas: de muliere vero, quæ loquelam recuperaverat, audivisse se sæpius, sed non vidisse. De muliere, quæ tremorem capitis et brachii patiebatur, idem quod Abbas. Vidit præterea quamdam mulierem, quæ tempore festivo fuerat operata, propter quod ipsa die, sicut creditur, in manu percussa, et usque adeo orba fuit manu, ut desperaretur ipsam posse sanari: sed per divinam clementiam et Sancti merita, ad sepulcrum ejus accedens, statim sanata est. Vidit etiam ibi quemdam furiosum sanari. Albericus monachus et Presbyter juratus dixit, de miraculis factis in dedicatione, idem quod Abbas: de muliere quæ recuperavit sanitatem manus, idem quod Willelmus.

27 Jacobus monachus et Presbyter juratus dixit, quod quidam frater ejus carnalis, in ætate puerili constitutus, ita enormiter læsus fuit in capite, quod oculus de proprio erutus loco ab ejus facie dependebat. Qui ad ipsius Jacobi instantiam ad sæpe dictum tumulum deportatus, statim per divinam clementiam sanatus est, et absque omni lesione oculus ad locum debitum est reversus. Hæc enim omnia vidit monachus Jacobus circa fratrem suum. De aliis autem duobus miraculis, factis in dedicatione, idem quod alii. Vidit etiam prædictus Jacobus quamdam mulierem de longinquis partibus deportari, quæ longo tempore fuerat contracta; statimque viso monasterio, in quo requiescit Abbas Venerabilis, cui se in spe recuperandæ salutis devoverat, curata est et omnino sanata. Milo laicus juratus dixit, de oculo eruto et restituto, idem quod Jacobus: de miraculis factis in dedicatione, et de muliere quæ tremorem capitis et brachii patiebatur, idem quod Abbas et alii. Bartholomæus monachus et Presbyter juratus dixit, de duobus miraculis factis in dedicatione et muliere percussa in manu, idem quod alii.

28 Hugo Presbyter et monachus juratus dixit, quod vidit quemdam civem Metensem cæcum, venientem causa devotionis et spe recuperandi visus ad sæpe dictum sepulcrum: qui veniens ad illud visum recuperavit, et vidit squammas ab ejus oculis visibiliter defluentes. Qui citius inde ad S. Jacobum proficiscens, hospitatus est in itinere, in domo mulieris cujusdam, quæ contracta jacebat in lecto: sed ad consilium illius ad sepulcrum Sancti se portari faciens, sanata est. Hæc est autem illa, de qua superius loquitur Jacobus monachus et Sacerdos, qui Jacobus convenit cum Hugone, sed de auditu. Guillelmus monachus

qui examen
duobus Episcopis
committit,

aliq̃ muta

et quadam
tremula sanata;

E
item de contracta et
furiosa sanatis;

quod instituit
in Molismo

de eruto oculo
et restituto,

de sanatis
contracto,

et mittunt
Pontifici:

testes de cæca

cæco,

contracta,

aliisque
et maniaco,
ac in sanctum blasphemio repente occiso.

A monachus et Presbyter juratus dixit, quod vidit quemdam Clericum, qui longo tempore contractus fuerat, ad idem sepulcrum sanari : et, de duabus mulieribus in dedicatione, idem quod alii. Licelinus monachus et Presbyter juratus dixit, de duobus miraculis in dedicatione, idem quod alii. Martines juratus dixit, de miraculis factis in dedicatione, et de muliere quæ sanata fuerat a læsione manus, idem quod alii. Haymo monachus et Sacerdos juratus dixit, quod vidit quemdam furiosum ibi sanari. Magister Simon Presbyter juratus dixit, de miraculis factis in dedicatione, idem quod alii ; adjiciens, quod quidam laicus apud Molisium illudens convitiis Venerabilem Patrem, et ejus miracula irridens, inde recedens, sequenti die infra fines ejusdem villæ a duobus militibus est occisus. Hoc etiam dixit Jacobus se vidisse. Vidit præterea quemdam laicum, qui contractus fuerat per undecim annos, ad sæpe dictum sepulcrum sanari.

aliisque ex subito tumore pedis mortuo,

B 29 Fulco et Jacobus, monachi et Sacerdotes, jurati dixerunt, quod cum quadam die essent juxta tumulum sæpe dictum, et viro Sancto reverentiam exhiberent capita inclinando ; quidam monachus adstitit cum eisdem, in hæc verba ipsis præsentibus et audientibus contumeliose prorumpens, Ut quid ei capita inclinatis ? Sciatis pro certo, quod numquam Sanctus fuit. Imo quidam rusticus multum deformis, sepulcrum pede percutiens, similia proclamabat, statim autem timor arripuit pedem illum per totum corpus universaliter ascendendo ; ita quod infra quindenam illa infirmitate gravatus spiritum exhalavit. De furiosis et febricitantibus sanatis infinita multitudo clamabat coram nobis, et se esse sanatos firmiter asserebant. Ita quod communis opinio totius regionis in tantum invaluit circa ista, quod plurimum ipsum tenorem attestationum extollit. Hæc nostris temporibus accidisse dicuntur, sicut superius est expressum. A tempore autem obitus ipsius, cujus non extat memoria, infinita miracula referuntur ; ita quod tota vicinia nequaquam dubitat, ipsum Sanctorum catalogo miraculis coæquatum. Ceterum vita ipsius Sanctitati vestræ, per nuntios Ecclesiæ Molismensis, porrigetur in scriptis, quæ satis ostendit ipsum multis meritis claruisse. At quæ audivimus, cum summa diligentia fideliter inquirentes, Beatitudini vestræ per scripta præsentia declaramus, ut vestra sancta Paternitas videat, quid talibus sit agendum.

Litteræ testimoniales plurimum Abbatum de miraculis,

C 30 Hactenus litteræ Episcoporum ad Pontificem, et examen de S. Roberti sanctitate ac miraculis, de quibus et testimonium suum plures in vicinia Abbates ad Honorium perscripserunt his verbis : Sanctissimo Patri et Domino universali Honorio, divina providentia Sanctæ Sedis Apostolicæ Pontifici, S. Benigni Divionensis, et S. Stephani Rhemensis, S. Michaelis Tornodorensis, et S. Martini Melundensis Abbates, Lingonensis diocesis, cum pedum osculo salutem et debitam reverentiæ famulatum. Cum Molismensis ecclesia, et illæ ecclesiæ in quibus habemus ministrare, proximæ sint sibi invicem, et adeo vicinæ, ut vix aut nullatenus in aliqua earum aliquid magnum contingat, quod ad alias fama velox cito non deferat ; de Sancti Patris nostri Roberti, Molismensis Ecclesiæ primi Abbatis, et Cisterciensis Ordinis fundatoris, vita,

quæ innumeris veneranda virtutibus effulsit ; et de miraculis, quæ quotidie ad sepulcrum ipsius, divina operante clementia, fiunt, dignum duximus in præsentis articulo veritati testimonium perhibere. Nam incessanter totius regionis ejusdem populi vox clamat in auribus nostris, quod multitudo maxima contractorum, cæcorum, mutorum, et aliorum variis languoribus detentorum, quotidie ad sepulcrum dicti Sancti in ecclesia Molismensi conflentium, facta oratione et Sancti nomine invocato, pristina sanitate recepta, incolumis videtur remeare ad propria. Inde est, quod ipsius Sancti inflammati miraculis, Sanctissimæ Paternitati vestræ, in quantum possumus, humiliter et devote supplicamus, quatenus sæpe dictum S. Robertum, quem Deus inter electos suos coruscantibus meritis per miracula mirifice magnificavit in partibus nostris, canonizari et Sanctorum Catalogo aggregari decernatis. Ita Abbates.

31 Honorius his litteris atque memoratis testimoniis perlectis, cum ad universalem cultum per totam Ecclesiam S. Roberto decernendum, Sanctumque cum pronuntiandum quædam alia desideraret ; potestatem interim fecit Molismensibus eum venerandi, atque Officium de illo celebrandi, in ea tantum ecclesia, in qua sacra ejus ossa recondebantur, qua de re hujusmodi Pontificis diploma est : Honorius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati et conventui Molismensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum olim per litteras et nuntios vestros supplicassetis instanter, adjuti testimoniis et intercessionibus plurimorum, ut sanctæ memoriæ B. Robertum, cujus corpus in vestra requiescens ecclesia multis et magnis miraculis coruscabat, Sanctorum catalogo adscribere deberemus ; nos, ne in tanto negotio videremur uti aliqua levitate, tam de vita ipsius, quam de miraculis, per venerabiles Fratres nostros Lingonensem et Valentinensem Episcopos, mandavimus inquiri : cum ad id, ut aliquis habeatur, ut Sanctus in Ecclesia militanti, necesse sit, ut et veræ fidei, quæ per dilectionem operatur, merita cum perseverantia finali præcedant, et clara etiam miracula subsequantur ; neque alia sine aliis plene sufficiant ad indicium sanctitatis ; eo quod nonnulli faciunt opera sua, ut videantur ab hominibus ; et nonnumquam angelus sathane transfigurans se in Angelum lucis, hominibus frequenter illudit, sicut de magis legitur Pharaonis. Cum itaque Inquisitores prædicti nobis super his plene rescripserint veritatem : quia, licet nobis quædam miracula quæ post mortem fecerat intimarunt, de his tamen quæ in vita fecisse dicitur, fidem plenariam non fecerunt : nos ne precibus vestris videremur omnino dæsse, concedimus vobis, ut eum tamquam Sanctum in vestra ecclesia venerantes, ejus apud Deum suffragia fiducialiter imploretis. Datum Laterani vridus Januarii, Pontificatus nostri anno sexto. *Has litteras ex Vaticano decerptas habuisse Mauriquez ait ; additque, hoc eodem anno aut initio sequentis, cum id, quod primo processui dverat, supplementum fuisset, S. Robertum absolute Sanctorum canonis adscriptum fuisse, decretumque in generali Capitulo Cisterciensis familie, ut festum ejus quatuordecimo Kalendas Maii cum Officio duodecim Lectionum per universum orbem solennius celebraretur.*

intercedentium pro canonizatione ;

E *diploma Pontificis cultum decernentis.*

F

DE S. PETRO

MARTYRE EX ORDINE PRÆDICATORUM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Patria S. Petri, natales, ingressus in Ordinem S. Dominici, hæretici oppugnati et eorum origo.

ANNO MCCLII

S. Petrus
Veronæ,

Insigne hoc Catholicæ fidei propugnaculum, et purpuratum pro ea sanguine suo pugilem, Dominicanus Ordo a Verona, antiqua Lombardorum urbe, habuit: illa enim, ut Sanctissimis clarissimisque viris compluribus, sic S. Petro natale solum fuit. De Coma quidem seu Novo Como, Lombardiæ item urbe, Veronæ centum et viginti circiter passuum millibus distante, sentire id posset videri Thomas de Lentino; dum in principio Vitæ, S. Petrum Martyrem de provincia Lombardiæ, civitate Cumana, ex parentibus hæreticis traxisse originem ait; sed explicandus est. Cum enim urbem hic commemorat, non quia sedes ei natalium, sed habitationis ac præfecturæ fuerit: ipse enim in decursu Vitæ S. Petrum Veronensem vocat, et Veronæ hodieum etiam extare natalem ejus domum Ludovicus Zaccani testatur in compendio de Vitis Sanctorum. Augustinus autem Valerius Veronensis Episcopus, in sua Verona, eandem domum docet monstrari in parochia S. Stephani: utque certius cognoscatur, ait in exteriori domus pariete anno MCCCCLVII depictam esse imaginem Sancti, cum hisce versibus:

Sum Petrus Martyr, nutritus et editus infans

His domibus: fiat testis imago mea.

Natus est autem, ut scribit Pius anno MCCC; Malefrenda vero ex Flaminio, qui ei anno Domini MCCCXI Prædicatorum institutum amplectenti annos vitæ quindecim circiter tribuit, natum esse conficit anno Domini MCCCVI: nos, quia inter hos Scriptores concordia non est, natum pronuntiamus anno aut MCCC aut MCCCVI.

Ex qua familia, inquit Flaminio ortum duxerit, et quos majores habuerit, et quibus sit parentibus natus, scriptores nulli quos videre potuerim tradunt. Primus et solus Augustinus Valerius, auctor in rebus Veronensibus accuratus, Rosinam gentem nominavit. Bononiæ, cum liberalium artium studiis operam navaret, et forte Dominicum dicentem pro concione audiret, ad amplectendum institutum ab eo Ordinem permotus fuit; ad quem et ab eodem admissus est in Couventu S. Nicolai de Vineæ, anno Domini (ut loquuntur omnes) MCCCXI; qui S. Dominico ultimus fuit, ipsi vero ætatis suæ decimus quintus aut sextus.

2 Ex quo, salutem proximi præter suam curaturus, in publico versari cepit, acere et continuum bellum contra improborum Catholicorum licentiam et hæreticorum errores gessit. Quoto autem Æræ Christianæ anno arcem primo ingressus fuerit, non satis liquet. Corius putat saltem ante MCCCXXIII, id contigisse. Campus certaminis Lombardia, Tuscia, Romandiola, Marchia Anconitana, imo tota pene Italia fuit: sed præcipuos ejus agones et victorias Florentia atque Mediolanum spectaverunt. Hæretici, quorum per ea tempora veneno afflata laborabat Italia, et quibuscum ad Martyrii usque palmam S. Petro invicta pugna fuit, non uno nomine appellabantur. A Ragnerio Zaccano, ut auctor est Franciscus Pegna in Directorium Inquisitorum; Nicolai Eymerici parte 2, qu. 13, comm. 38, Albanenses, Concorresenses, et Baglanenses nominantur, in totidem sectas subdivisi. Scribit autem Petrus Maria Campi in Historia Placentina ad annum Christi 1250, istum Ragnerium, eorum errores prius professum, deinde re-

lictis illis Ecclesiæ Catholicæ se adjunxisse, atque Ordinem S. Dominici ingressum cum S. Petro per totum Lombardiam munere Inquisitoris Generalis functum fuisse. Addit Pegna eundem Zaccanum contra dogmata ipsorum, et Leonistarum seu Pauperum de Lugduno anno MCLL Summum scripsisse, visam a se in vetusta codice MS. Bibliothecæ Vaticanæ, ex qua et ipse præcipuos eorum errores enumerat. Corius in Historia Mediolanensi Catharos, Nazaros, Concorresios; Fredericus Imperator in rescripto quodam Patavii contra eos dato Patarenos; Vitæ Credentes, et promiscue Catharos atque novos Manichæos appellant.

3 Laborant quidam, ut certum his ortum et auctorem attribuant. Alios esse ab illis Catharis, quibus circa annum CCLVI nomen ac hæresim Novatus fecit, ex utroque quam professi fuerunt doctrina, et temporum quibus exorsi distantia, constat. Cathari quidem recentiores, de quibus hic loquimur, in vita S. Petri Manichæi etiam appellantur; non ideo tamen immediate a Manete deducendi sunt: quod Nicolaus Eymericus 2. part. directorii Inquisitorum qu. 13 facit, originem eorum in hæc verba adstruens: Tertia decima quæstio est: hæreses, et errores Manichæorum, qui insurrexerunt in partibus Italiæ, et ibi sunt per Prælatos et Inquisitores condemnati, qui sunt? Ad hanc respondemus quod tempore Domini Innocentii Papæ III, in partibus Italiæ, videlicet in Archiepiscopatu Mediolanensi, et aliis partibus circumvicinis, insurrexit quidam dictus Manes, a quo et ejus sequaces Manichæi dicti sunt: qui multas hæreses et errores publice divulgarent, et publice ac imprudenter in Italia prædicarent; pro quarum extirpatione Frater Petrus, Ordinis Prædicatorum, Inquisitor in partibus ante dictis, ab ipsis Manichæis hæreticis est gladiis intersectus ac martyrizatus etc. Sed errorem hunc esse non parvum vel ille advertat, qui Ecclesiæ historiam tantum a limine, ut dicimus, salutavit. Quis enim nescit Manetem, famosum illum hæresiarcham, ante novem et amplius secula pestem suam, non Europæ primum, sed Asiæ afflasse? De alio vero huic cognomine in Italia tot postea annis orto, apud scriptores nihil constat, ut suffragatur Pegna Eymerici commentator.

4 Prædidere potissimum sese novi Cathari ac palam insauverunt Mediolani, tempore schismatis, quod contra Alexandrum III Pontificem Fredericus Imperator improbe fovit: illud nobis Vita S. Galdini, Mediolanensis olim Archiepiscopi, testatum fecit: cujus auctor apud Mambritium, Sancto illi tempore satis conjunctus, affirmat dictam hæresim occasione memorati schismatis pullulasse. Contra quam cum et ipse S. Galdinus, anno MCLXXVI, acerrime in templo S. Theclæ dissereret, eodem loco ac tempore vitam Sancte finit. Huc etiam spectare videtur Dominicus Gravina lib. 4 Catholicarum Præscriptionum contra hæreticos, cum ait: Novi Cathari circa annum Domini millesimum centesimum sexagesimum sub Frederico Imperatore orti sunt, Apostolorum vitam agere simulantes. Circiter annum MCLXVI in diocesi Coloniensi eos extitisse habetur manifestum ex operibus Eckberti: qui, teste Truhemio lib.

E
incertis ini-
tiis,

nec imme-
diate a Ma-
nete profecti,

F

extiterunt
Mediolani
circa annum
1176

in diocesi
Coloniensi
circa annum
1166

de

natus circa
annum 1206

et an, 1221
a S. Dominico
ad habitum
admissus,

claret contra
hæreticos

Hi sub ap-
pellatione
varia,

A de scriptoribus Ecclesiasticis, ex Canonico Bonnensi, hortatu B. Elisabethæ Abbatis Schonaugiensis sororis suæ, monachus factus, ac secundus deinde monasterii S. Florini Abbas, tunc contra eorum errores scripsit Sermones, quos Reinaldo Archiepiscopo Coloniensi dedicavit : qui insignis schismatis Fredericiani fuit adjutorque, pra Frederico in Lombardia ac contra Mediolanenses bella gessit, mortuus in Italia anno MCLXVIII. Fatetur Eckbertus in præfatione, se, cum Canonicus adhuc Bonnensis esset, sæpe cum his hæreticis disputasse et sermone, in hæc verba eorum originem tradit : Ecce enim quidam latibulosi homines, perversi et perversores, qui per multa tempora latuerunt, et occulte fidem Christianam in multis stultæ simplicitatis hominibus corruerunt; ita per omnes terras multiplicati sunt, ut grande periculum palietur Ecclesia Dei a veneno pessimo, quod undique adversus eam diffundunt. Nam sermo eorum serpit ut cancer, et quasi lepra volatibus longe lateque discurrit, pretiosa membra Christi contaminans. Hos nostra Germania Catharos, Flandria Pipblers, Gallia Texerants ab usu texendi appellat. Sicut de eis prædixit Dominus, dicunt in penetralibus esse Christum : quia veram fidem Christi et verum cultum Christi non alibi esse dicunt, nisi in conventiculis suis : quæ habent in cellariis et in tectis, et in hujusmodi subterraneis domibus. Apostolorum vitam se agere dicunt etc. Hæc ille.

refutati ab
Eckberto.

Matth. 24, 26.

B Unde Coloniæ primo adreperint, ex Godefrido Panthalconita, Gretzerus docet in Prolegomenis, quæ tomo 13 Bibliothecæ Putrum præmittit operibus contra Albigenes et Waldenses scriptis : De Catharis refert Godefridus, inquit, in annalibus hujusmodi historiam. Hoc etiam anno millesimo centesimo sexagesimo tertio, quidam hæretici, de secta eorum qui Cathari nuncupantur, de Flandriæ partibus Coloniæ advenientes, prope civitatem in quodam horreo occulte mansitare cœperunt, etc. Unde venerint Mediolanum fere in obscuro est : et qui aliquid hæc de re pronuntiant, ex conjecturis magis quam certo testimonio agunt. Petrus Paricellus, lib. 1 de monumentis basilicæ Mediolanensis, credibilis esse arbitrat, Catharos Mediolanum e Germania, et nominatim e diocesi Coloniensi advenisse. Movet illum præcipue, quod scriptor Vitæ S. Galdini cum Gravina dicat, hæc hæresim Mediolani tempore schismatis Fredericiani pullulare cepisse quod eodem tempore diocesim Coloniensem infectam tenuerit; quod inde Reinaldus Coloniensis Archiepiscopus et Frederici Cancellarius contra Mediolanenses militem eduxerit : inter quos extitisse aliquos his erroribus afflatos, maxime cum bellum contra Pontificem et Pontificios esset gerendum, haud quidem veridubium debet : quomquam, ut idem Paricellus ex Moreni narrat, Reinaldus non nisi cum quingentis militibus advenit, ipsemet Catharorum hostis : quod etiam ex Eckberto et Ægidio Gelenio lib. 3. de Colonia sacra manifestum fit.

Unde Coloniæ

et Mediolanum advenierint :

C Forte, tempore etiam ejusdem schismatis aut ante, Cathari isti e vicina Lombardiæ Gallia prodierunt. Constat enim ex Baronio et S. Bernardo serm. 65 et præcipue 66 in Cant. in Gallia, et maxime circa Albigenum et Tolosam, anno MCLXVIII hæreticos extitisse, homines viles et populares; quibus eodem dogmata erant quæ juxta Eckbertum profitebantur Cathari Colonienses; et juxta Michaelem Pium lib. 1. de Progenie S. Dominici, Cathari etiam Mediolanenses, a quibus interceptus est S. Petrus. Alexander III anno tertio post mortem S. Galdini, hoc est Christi MCLXXIX eos sub nomine Catharorum ac Publicanorum damnavit in Concilio Lateranensi : in quo cap. 27 sequentia referuntur : Quia in Guasconia, Albigatio (sive Albigenio) et partibus Tolosanæ hæreticorum, quos alii Catharos, alii Patrinos (aliter Patariinos aut Patarenos)

an ex Gallia ?

alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnosa perversitas, ut jam non in occulto, sicut aliqui, nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publice manifestent etc. Inter eorum autem deliramenta sunt etiam omnes errores Petri de Brui, qui anno MCXXVI in istis partibus hæresim suam disseminavit. Hæres nequitie ejus (ut contra utrumque in epistolis suis scribens Petrus Cluniacensis loquitur) Henricus quidam, ex monacho apostata factus anno MCLXVII, plures adjecit : ambo primi auctores Albigenum. Hinc probabile efficitur id quod Malvenda in Annalibus Dominicorum ad annum MCCXXI, et Nicolaus Sanderus lib. de visibili monarchia Ecclesiæ ad annum MCLIX, aiunt, Catharos Lombardiæ non propriam hæresim condidisse, sed Henricianorum portionem esse, ac forte eosdem cum Albigenibus; quo facit etiam vel maxime, quod a Zaccono dicti Cathari nominentur Albanenses, ab Albigo nempe, quæ Alba etiam Augusta dicitur. Ab Albigenibus itaque in Lombardiam prorapisse Catharos, ab Albigo in interiorem Galliam, e Gallia in Flandriam, e Flandria in diocesim Coloniensem credibile est : nunc autem acceptum videatur ipsum Catharorum nomen, diximus ad Vitam S. Galdini xviii Apr. litt. II

an reliquæ
Albigenum ?

E

§ II. Officium Inquisitoris S. Petro demandatum, mors pro fide allata.

Cum his itaque hæreticis acerrimum S. Petro bellum fuit ad illud contra eos gerendum animato, ut traditur, ab loquente ipsa ex cruce Christo, et hujus non semel sanctissima matre : a qua audire meruit id quod olim a Salvatore nostro S. Petrus; rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua. Florentiæ pro concione tantum in illos odium concitavit; ut cives arreptis e vestigio armis omnes urbe expulerint. In ejus rei memoriam vexillum ibidem extat, et quotannis solenni pompa Sancti festo per urbem circumfertur, quod ipse crucis signo insignitam præferendam tradiderat pugnaturis. Societatem ibidem virorum nobilium instituit, ad simile imposterum bellum si opus foret proseguendum; in cujus sumptum ex hæreticorum bonis fundos fuisse coemptos, Rechac est auctor in Vita; addens S. Petrum præfuisse suis in Conventibus, Placentino, Genuensi, Estensi, Jesino, et Comensi.

Animatus
contra eos a
Christo

expellit Florentia :

8 Cum vero insignis ejus doctrine ac sanctitatis fama percrebresceret magis, nec lateret ipsius aulam Pontificis; ab hoc contra hæreticorum pestem Mediolano Inquisitor auctus fuit. Factum id fuisse anno MCCXXII asserit Eymericus part. 2 Directorii : sed citius ad eam dignitatem erectum fuisse, et muneris potestatem exercuisse, anno scilicet MCCXXII aut circiter, ex Corio constat : qui ad annum 1233 ita loquitur : Præturam gerente apud Mediolanenses Oldrado Tresseno, multa saucita fuere in hæreticos, quemadmodum authenticæ nobis tabulæ, ex quibus sequentia sunt, testantur : In nomine Domini, anno ab incarnatione ejusdem MCCXXXII, die veneris, decimo quinto septembris indictione VII, Prætor Mediolanensium Oldrado Tresseno, Frater Petrus Veronensis ex Ordine Prædicatorum (qui postmodum inter Divos relatus fuit, per facultatem ei a Pontifice datam, ut testatur confectæ anno MCCXXXII super hoc litteræ, quibus Obizo Sczagus urbis Mediolanensis tabellio subscripsit; itemque ex potestate illi a populo Mediolanensi facta, ut ex aliis eodem anno a Singhimbaldo de la Torre urbis Cancellario subsignatis patet) statuit ac mandavit, ut inter alia Republicæ statuta infra scripta capitula referantur, quæ in epistola summi Pontificis ad eundem Fratrem Veronensem missa continentur : per quam excommunicantur atque anathematizantur omnes hæretici Cathari, Patarieni etc. Hæc Corius, corrigendus in numero anni Christiani,

partis locis
apud suos
præfecturas
obit,
F

Inquisitor
Mediolani
anno 1282
constitutus

A Christiani, quem fuisse MCCXXXIV, non inconvincunt characteres dici et indictionis, litteram Dominicalem A exigentes. Interim quia a Thoma de Lentino abisque Vita scriptoribus constanter dicitur, Inquisitor Mediolanensis ab Innocentio IV datus, qui summum Pontificatum anno MCCXLIII suscepit, videtur potestas concessa a Gregorio IX, qui in Pontificatu anno Domini MCCXXXII vixit, subinde ab Innocentio IV confirmata fuisse: uti in Rainerio Zucono factum, quem Inquisitorem ab eodem Innocentio institutum, confirmavit Alexander IV, quemadmodum ex ejusdem Alexandri epistola patet, quæ incipit: Cum felicitis recordationis.

a Gregorio IX,

confirmatur
ab Innocentio
IV.

idem munus
Cremonæ
exercet:

6 Olericus Raynaldus munus Inquisitoris S. Petro collatum fuisse asserit ab Innocentio IV, anno MCCLII pro ditione Cremonensi: verba, ad annum 1252 chronologica, hujusmodi sunt: Pontifex, ad evellendum enascens zizanium ex agro Dominico, censores fidei plerisque in locis instituerat, atque anno præterito inter ceteros Petro Veronensi, Prædicatorum magistro, defendendæ Religionis causa contra hæreticos provinciam, ut vidimus, commiserat. Affert deinde ejusdem Innocentii epistolam, quæ S. Petro et Viviano Bergomensis, utrique ex Ordine Prædicatorum, hanc dignitatem confert: sub cujus medio ita Pontifex loquitur: Olim, enim, dum vivebat perfidus ille tyrannus, non potuit libere contra hujusmodi pestem, præcipue in ipsa Italia, eo impediente, procedi; cum non impugnaret, sed foveret potius pestem ipsam. De qua cum evidenter haberetur suspectus, exigentibus nihilominus aliis multis et enormibus suis excessibus, fuit a nobis in Lugdunensi Concilio condemnatus. Ideoque discretionis vestræ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, in remissionem vestrorum peccatorum injungentes, quatenus hujusmodi fidei negotium, quod principaliter residet cordi nostro, totis assumentes affectibus et ferventibus animis prosequentes, Cremonam personaliter accedatis (cum et per alias civitates et alia loca Lombardiæ discretos alios, ad exequendum idem negotium, duxerimus deputandos) et ad extirpandam de civitate ipsa et ejus districtu hæreticam pravitatem, sollicite et efficaciter, præhabito diocesano concilio, laborantes, si quos ibidem pravitate ipsa culpabiles inveneritis, vel infectos sen etiam inflamatos, nisi examinati velint absoluto mandatis Ecclesiæ obedire, contra ipsos et receptatores, defensores ac fautores eorum, humano timore postposito, juxta sanctiones canonicas auctoritate Apostolica procedatis; invocato ad hoc contra eos, si opus fuerit, auxilio brachii secularis etc. Data fuerunt hæc litteræ Genua, Pontificatus Innocentii anno viii, idib. Junii, qui cum anno Domini MCCLII idem erat.

Item Flo-
rentiæ,

Comi, tota-
que Lombardiæ

10 Florentiæ quoque Inquisitoris munere functum, ex Targio constat in Vita, et suffragatur Sancti Martyris in ea urbe factum, de quo supra. Idem munus Comi exercuit, Francisco Bellarino teste in compendio Chronici Comensis; qui cum Scraphino Razio in Vita, et Petro Maria Campi in Historia Ecclesiastica Placentinorum abisque, vult S. Petrum Inquisitorem generalem fuisse per totam Lombardiæ. Sive autem immediate ab ipso hoc habuerit Pontifex, sive a Generali vel Provinciali sui Ordinis, nobis non constat. Penes Generalem ac Provinciales hæc potestas saltem erat, ut ipsi quos vellet Inquisitores constituerent: uti Michael Pius refert lib. 1 de vitis virorum illustrium S. Domini part. 2 ex Bulla quadam Innocentii IV, quæ incipit: Odores suavi: in qua habentur sequentia: Quod Generales et Provinciales Ordinis instituere possint Inquisitores, illosque pro arbitrio suo amovere aliosque substituere. Quod privilegium Pius anno MCCXLV adscribit.

11 Inquisitoris itaque potestatem cum Mediolani Sanctus Martyr exerceret in obstinatos; illi ut molestis

quæstionibus atque judiciis se liberarent, emptis sicariis necem illi machinati sunt. Quæ quemadmodum, quando, et ubi conjuratu et allata ei fuerit, transcribimus ex Tristano Calcho Mediolanensi, proficiente Historiæ suæ lib. 15, quod viderit eorum confessiones; et acta in publicas relata tabulas commemorat; proutque rem, quæ perstricta ab aliis sit jejune, copiosius se referre. Ita autem ille ad an. 1252. Diximus supra duos Inquisitores, Petrum Veronensem et Raynerum Sacconum Placentinum, in Longobardis versari cupisse; et Apostolica auctoritate hæreticos, quorum plurimæ sectæ inoleverant, exagitare prædicationibus, miraculis terrere; atque alios ad bene sentiendum de Christo convertere; alios, a quibus insana et perversa opinio depelli non poterat, condemnare; damnatos magistratibus ad pœnam luendam tradere: ab iis vel perpetuis carceribus macerabantur, multi ignibus addicebantur. Assidua hæc et acris infectatio plerosque in necem Prædicatorum armavit.

12 Forte ejus anni Quadragesimam Petrus Comi, Papiæ alter exercuit; et interim Mediolani conjuratio in eos inita est hoc modo. Glussianum oppidum est, medio fere spatio inter Mediolanum et Commum, paululum a recta via distans; hinc non ignobilis familia cognomen in urbe tenet. Eo, paucis ante Resurrectionem Christi diebus, accessit, Stephanus Confalonierius, Aliato vico oriundus, rei conscius; statimque convenit Manfredum Clironum Glussianensem, in horto, ut fit, sub occasum solis diversantem; et Quid censes, inquit, Credentes de Mediolano (sic factio perversa cognominabatur) tollere e medio Fratrem Petrum Veronensem, cujus eloquentia et vi dicendi indies labefactati imminuuntur, decreverunt: nam nisi ea ratione vitæ suæ prospicere non possunt. Quid tibi videtur? Prudenter, inquit, facturos censeo. Ergo, subjicit Stephanus, ambo Mediolanum eamus, et quæ negotio necessaria sunt transigamus. Profecti, Guidotum Sacchellam conveniunt, et de re appellant. Is quinque et viginti libras nummum promptas se habere dicit. Inde Jacobum, cui nomen a Clusa portæ Jovis erat, allocuti, tantundem pecuniarum parasse cognoscunt, atque insuper eum Papiam concessurum ad alterum hostem conficiendum.

13 Ita pacti pretium Stephanus et Manfredus, Glussianum ad parandum percussorem redeunt; moxque Jacobus cum pecunia adfuit, numeratas quadraginta libras, nummis totidem denariis ratione mensæ deductis, sacculo obsignant et Fatio Glussianeo sequestro tradunt, Manfredo representandas, cum impendens facinus patratum foret. Idem Jacobus Papiam maturat. Manfredus autem Petrum Balsamum, qui Charinus vulgo dicebatur, pecuniæ spe proposita et magnorum virorum gratificatione declarata, ad necem invisi hominis invitat. Charinus haud abnuat, sed se solum hanc operam navare non audere dicit, optareque socium. At quem? Albertinum Porrum, cognomento Mignissum, a Lentate propinquo vico. At hunc minime adhibendum Manfredus repetit, quia ejus exilio muletandi auctor ipse fuerat. Absiste, inquit Charinus, metu isto: omne periculum, ne tu hujus criminis unquam accuseris, ego præstabo: quia neque Albertino, nec cuiquam alii, te hæc scire, dicam. Age ergo, inquit Manfredus, et ut lubet facito.

14 Sic dimissi Paschæ solennes dies elabi patiuntur. Tunc Manfredus et Stephanus Comum profiscuntur, nec ita multo post Charinus affuit, sed solus; ut qui ex composito Albertinum domi reliquerat, ubi commoda occasio peragendi sceleris futura videbatur. Ampla inerant nemora et solitudo latronibus apta. Triduum morati sunt Comi. Subinde Charinus a diversorio ipso Fratris Petri seiscitabatur

D
hæretici in
necem ejus
conjurant,

E
præcipue Ste-
phanus Con-
falonierius,
Clironus et
Sacchella:

a quibus per-
cussores con-
ducti
f

Charinus
et Albertinus,

ipsum pe-
rimunt

an. 1252,
Aprilis

symbolum
recitantem,

cum socio
Dominico,

anno aetatis 40
et sequenti :

corpus ad S.
Simplicianum
delatum,

inde Medio-
lanum, sepe-
litus in S.
Eustorgii.

Percussor
Charinus e
carcere elap-
sus

A tur, quando is foret digressurus, ut Mediolanum peteret. Cumque discessisset ante lucem ejus diei, qui primus a Pascha Sabbatinus et mensis Aprilis sextus erat; Charinus a Manfredo ut equum suum sibi commodaret, quo celerius abeuntem consequeretur, efflagitavit. Sed eo excusante equum manifesto indicio sui esse posse, pedes abiit; et illum consecutus, eo quo socius expectabat loco, gemino vulnere confecere. *Hactenus Calchus: ex cujus sententia obiit S. Petrus palma donatus martyrii sexta Aprilis, sabbato ante Dominicam dictam in albis. Pius, Razzius, Rehac cæsum aiunt quinto Aprilis, in sextum interim propendet Razzius, propterea quod hic sepulcro sit inscriptus. Sed extra controversiam id imposterum erit, si quærratur in quem diem isto anno, hoc est mclm, Pascha incidit; incidisse autem in xxxi Martii invenietur: a quo si numerando usque ad sabbatum ante Dominicam in Albis processeris, cui diei omnes obitum adscribunt, in sextam Aprilis incidet.*

15 Passim etiam vident scriptores Vitæ, S. Petrum, cum jam ex vulnere animam ogeret, Symbolum fidei, quod septennis olim contra hæreticum patrum propugnasset, quæ licuit voce recitasse: cujus rei Tristanus non meminit, sed pergit eadem narrare in hæc verba: *Vulnus unum in capite illatum fuit, vasto hiatus, cranio aperto, pondere impactæ falcis, quæ in duo cornua more lunæ ad euspidero crescens adhuc servatur; alterum in humeris, pugione infixio. Simul Dominicum, Petri socium, lethaliter confossum, juxta mortuum reliquere. Locus in quo id facinus perpetrarunt Ferona vocabatur, situs inter Barlassinam Boysiumque, ac Medam et Sevisum vicos. Joannes Garzo, in Vita apud Leandrum Albertum, secundum vulnus, in quo animam exhalavit Sanctus, lancea per latus adacta factum scribit: Thomas de Lentino apud Tacitum solius gladii meminit: sed qui formam gladii coram viderit, mucrone idoneo carentis, cognoscat aut sica aut lancea opus fuisse, ut mors per latus inferretur. Porro cum certum sit, S. Petri mortem in annum Christi mclm incidisse, consequens erit ex iis quæ supra de anno natiuitatis, itemque de ætate qua religiosum habitum induit pronuntiavimus; vitam cum finivisse anno aetatis suæ quadragesimo sexto vel septimo, initæ vero Religionis anno trigesimo primo vel secundo.*

16 Quid autem a corde sit factum ita prosequitur Calchus: Non ita multo post, inquit, supervenientes viatores rem atrocissimam vident: spirantem adhuc Dominicum Medam deferunt, ubi is sexto die penitus defecit. Mox totis finibus fama devolat, virum religiosissimum ejusque comitem obruncatos in via Comensi fuisse. Attonita civitas atrocitate sceleris aliquantulum sterit; tum missis qui cadaver curarent, sepeliendum ad urbem retulerunt; et in aede Simpliciani, quæ suburbana est, tantisper reposuerunt. *Hoc scilicet sanctus Martyr prædixerat: nam cum illi Comenses iter dissuaderent, propterea quod imminutis e febris viribus eo die perenturam Mediolanum diffiderent, responsum dedit: Si minus appellere Mediolanum hodie poterimus, certe ad S. Simpliciani pernoctabimus. Pergit Tristanus: Postero die, funebri pompa instructa per mediam urbem, prosequente omni civium Religiosorumque Ordine, ad Eustorgianum templum, quod sui Ordinis Fratres tenent, translatum est.*

17 Non ita multo post, nescio quo indicio aut suspitione delatus, sicarius Charinus comprehenditur: ad Prætores Petrum Advocatum, ut causam in vinculis dicat, retrahitur. Producta res fuit in decimum diem, quo præter omnium spem et opinionem carcere evasit. Datum in id ingens pretium Prætori custodibusque suspicata statim civitas est, et proinde populari tumultu concursum in palatium est;

Aprilis T. III

et direptis opibus. Prætores ipsum cum tribus judicibus et apparitoribus reos fraudis ad tribunal Archiepiscopi statuunt, ac magistratu omnino abdicant, ægre eis vita concessa. Interim alter carnifex Albertinus, non ausus ipse comparere, Huncelerium patrem submisit, qui depactam pecuniam a sponsore Manfredo Olirino repeteret: nam is statim a Fatio sequestro acceperat. Sed is sen amore argenti, seu indicium contra se metuens, constanti vultu negavit se quidquam earum rerum habere: ita, quam merito debuit, humani sanguinis emptor mercedem retulit.

18 Deinde unus ex conjuratis, Daniel Glusianus, poenitentia sceleris ductus, Ordinem defuncti Religiosi ingreditur, seque totum disciplinæ ejus dedit, atque ex officio consocios nominavit. Hinc capti Manfredus et Fatus rem gestam in vinculis apud Inquisitores Eustorgiani canobii enarrarunt. Charinus autem ex fuga Forum-Livium se contulit, ubi facti sui pariter pertæsus, eandem Religionem ingreditur; et tanta acerbitate se sponte maceravit, ut cœlestis gratiæ emeritiæ et reconciliati numinis divini manifesta signa viderit: et propterea memoria ejus consecrata, et marmoreo sepulcro, quod adhuc extat, honestata fuit. *De Charino tamen accuratius paulo*

Scraphinus Razzius: Charinus ille, inquit, qui S. Petro Martyri necem attulit; cum audisset late miraculorum ejus famam divulgari, judiciorum atque mortis metu, ex territorio Mediolanensi fuga Forum-Livium se proripuit: ubi morbo correptus, atque ad commune urbis nosocomium delatus, cum a sancto quodam viro sacramento Confessionis expiaretur, poenitentiam pro sceleribus impositam habuit, ut quoniam sancto ac Religioso viro vitam eripuisset ipse, suam Religioni consecraret: quod perlubenter, ubi valetudinem recuperasset, facturum se promisit. Promissi reus ad nostrum deinde ejusdem urbis Conventum venit: in quem admissus, habitum inter Fratres induit quos Conversos vocamus. Ubi pie post sanctam vitam mortuus, et patris subinde miraculis clarus, homatus fuit in templi sacrario, quamquam ipse terræ alicubi sub gradibus infoli postulaverat. In cœnobium sicam secum intulit, quæ ex S. Petro, post primum inflictum securi vulnus adhuc spirante, animam expulerat. Ea ibidem in custodia etiamnum, et, tanquam necis instrumentum, in veneratione est. At qui suis ipsam viderint oculis, negabant sicam dici, aut punctum inflictum vulnus eo confici potuisse: esse enim omnino acinacis instar recurvum telum, quale infra describitur in loco cordis servari; et in fine quadruplo latius quam est ad cupulum, securis dici non absurde potest. Quare cum putrata corde captus fuerit Charinus; nec credibile videntur, suum ei in carcere relictum gladium; verosimilius dixeris cum quo accinctus Forolivium venit, formam quidem similem fuisse priori, juxta illius temporis consuetudinem usum, sed non eundem quo cadens putrata; servatam tamen ad memoriam facti, et sic credi cupisse quod idem foret.

§. III. Canonizatio S. Petri, cultus ei per totam Ecclesiam decretus, et quare in Ordine Servorum B. Mariæ.

Elapso nonnihil post mortem anno, cum multis indies S. Petrus miraculis claresceret, peremptumque fuisse in odium fidei in confesso esset, ab Innocentio II° Perussis Sanctis adscriptus fuit; anno videlicet mclm, xxv Mortis; quæ super re confectum a Pontifice diploma, Tacitus Vitæ, infra a nobis dandæ, inserit. Corpus quod annum et amplius in S. Eustorgii humili conditum loco jacebat; anno eodem mclm exhumatum, prorsus impudice apparuit; et posteaquam diebus ali-

Ordinem S.
Dominici
ingressus

Sancte obiit.

Canonizatus
S. Petrus
anno 1253,

corpore im-
putri adhuc
invento,

A quot publicæ piorum venerationi monisset expositum in arcam marmoream translatum fuit, capite seorsim recondito. Hanc arcam sanctus Martyr istiusmodi usus olim destinandam prædixerat; ejus vaticinii emmor Abbas S. Simpliciani, lubens eam dono ad hoc dedit. Eodem quo hæc agebantur tempore, Richerius, Senoniensis in Vosago cornobii monachus, scribebat librum 4 Chronici, editi per Lucam Acherium tomo 3 Spicilegii, cujus libri Caput 35 de S. Petro Mediolanensi novo Martyre, hic addendum videtur, propter testimonii antiquitatem; nec enim nisi unum postea librum addidit auctor, eum finiens cum initiis Urbani IV, anno MCCLXI electi: sic autem habet.

20 Quia temporibus nostris et novissimis seculi diebus, sicut per Prophetam promisit, Dominus Deus innovat signa et immutat mirabilia; unum de iisdem signis novis mox recitare non pigebit. In Longobardia est quædam civitas, quæ Mediolanum appellatur, in qua Fratres Prædicatores habitare dicuntur. Cum illis vero Prædicator quidam, Petrus nomine, habitabat, vir egregius et ad prædicandum doctissimus. Illic etiam Petrus, ut talentum sibi creditum cum multiplici sænore Domino suo reportaret, quotidie prædicationis officio insistebat. Enimvero quia apud Mediolanum a priscis temporibus hæretici habitare consueverant, iste Frater Petrus, quia adhuc videbat in eadem civitate quosdam tribulos hæreticorum pullulare, quotidie eosdem hæreticos in prædicatione sua viriliter impugnabat; et ut eos ad viam veritatis reduceret, modo blandimentis vel exhortationibus, modo increpationibus vel vituperiis, corripiebat. Sed quia, dicente Scriptura, in malevolam animam non intrabit sapientia, cordibus induratis, sicut aspis surda contra incantatorem, ita et isti hæretici contra prædicationis incantationem obtorabant aures suas: et sicut Judæi in B. Stephanum, ita et isti in Fr. Petrum dentibus fremebant: et si eum extra civitatem invenire potuissent, non minus quam Judæi Stephanum, isti Petrum lapidarent. Quid plura? arcum suum intenderunt, ut sagittarent in occulto immaculatum, id est insidiabantur ei, ut eum morti traderent si possent. Verumtamen quia in aperto ei nocere non audebant, disposuerunt ei insidias ponere. Erat enim quidam vicus in civitate (imo inter civitatem Mediolanensem et urbem Comum) per quem ire et redire solebat, cum ad prædicationem iret vel rediret. Et cum Deus famulum suum, invictum veritatis pugilem, donativo gloriæ cœlestis remunerare vellet, raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut fletio deciperet animam ipsius. Et vere raptus: nam cum quadam die a civitate, Comensi scilicet, Mediolanum reverteretur, et per vicum illum sicut solebat transire vellet; illi miseri, qui arcum insidiarum tenebant, quasi sagitta de occultis insidiarum prosilientes, sagittaverunt Petrum illum immaculatum, id est armis suis interfecerunt: et ita consummatus in brevi complevit tempora sua, placita enim erat Deo anima illius. Fratres vero Prædicatores, audita morte illius, ultra modum indoluerunt, quia potentior omnibus erat in sermone: et peractis debitis obsequiis, tumulo honesto cum canticis et hymnis spiritualibus eum sepeliverunt. Et ut Deus Martyris sui merita mundo declararet, et ut illi infelicissimi hæretici confunderentur, tantam ei gratiam conferre dignatus est, ut quicumque debiles, quicumque infirmitatibus detenti ad tumulum ipsius Martyris accederent, a malis omnibus liberarentur. Et ita Deus temporibus nostris servos suos magnificare non dedignatur.

21 Post primum corporis Translationem lapsis annis LXXXVII, facta est alia solennior Translatio, penultima Hugonis Gallici anno, Christi MCCCXI, coram Generali

totius Ordinis conventu, Mediolani coacto: de qua ita scripsit Ambrosius Targius: In hujus Capituli celebratione gloriosi B. Petri M. corpus de area antiqua, in qua in prima translatione fuerat positum, translatum fuit in arcam marmoream novam et solennem, non sine miraculorum coruscatione, præsentem D. Joanne Vice-Comite Archiepiscopo Mediolanensi, Magistro Ordinis, ceteris definitioribus Capituli et aliis Fratribus quamplurimis, Principibusque ac multis nobilibus. Multi namque ad hujus arcae fabricationem de diversis mundi partibus largas transmisere eleemosynas. Nam Dominus Rex Cypri cum Domina Regina miserant ducatos trecentos auri: Nobilis quidam de præfato regno ducatos centum auri: Dominus Archiepiscopus Mediolanensis præfatus ducatos quinquaginta auri: Dominus Aro Vice-Comes, tunc Mediolanensis Princeps, ducatos quinquaginta auri et currus sexaginta calcis, pro castello in terra fundando, super quod arca posita est; ducatos viginti auri pro ipsa arca deauranda: qui omnes in cooperculo arcae sculpti sunt: Dominus Erasmus Bogia ducatos triginta auri; multique alii nobiles et devoti ex Francia, Alemannia, Anglia et Italia, et maxime Mediolanenses, pro hoc tam pio opere et devoto, largas contulerunt eleemosynas. Expensi autem sunt pro dictæ arcae fabrica circa ducatos bis mille auri. Artifex autem prædictæ arcae fuit quidam magister Joannes Pisanus, excellentissimus in arte sculpendi illius temporis; quam in tribus annis, postquam eam incepit, ad finem usque perduxit. Hæc ille.

22 Capitis item anno MDCLI Mediolani solennissime factam Translationem, e societate nostra P. Joannes Baptista Verax in hæc verba ad nos perscripsit: Reverendi PP. Dominicani in hac civitate, die præteritæ Dominicæ, solennissimam translationem fecerunt capitis S. Petri Martyris, longo celeberrimoque agmine. Apparatus fuit festivissimus. In via septem altaria erecta visebantur, arcus triumphales et palmetum elegantissimum, ubi fuit peremptus. Interfuere octo Inquisitores, qui Biretum gestabant more Presbyterorum; et quæ dicunt Itali la mozzetta. Quatuor ex illis deferebant sustentaculum, in quo eminebat sanctum Caput, inclusum argento egregie elaborato, cum crystallo, varia inter clangores tubarum musica personante. Ad finem diei finita est supplicatio, tota concurrente civitate. Laus Deo sanctoque Martyri. Nos cum anno MDCLXII Italiam peragravemus, experti humanitatem R. P. Prioris Conventus Mediolanensis, corpus in sumptuoso splendore tumulo reconditum aspeximus; caput vero seorsim eleganti in sacello, inclusum vasi splendenti ex auro et crystallo, quod Prætorix quondam Turcix pro laternâ fuerat.

23 Cultum ei per universam Ecclesiam idem Pontifex, qui Sanctis adscripsit, decrevit, dato ad hoc duobus post annis speciali diplomate, etiam relato in Vita per Targium: qui cultus ritu modo duplici, ut Ecclesia vocat, modo semiduplici institutus, ne si in die obitus recoleretur, in festa paschalia frequenter incurreret, jussu Innocentii, hunc XXIX Aprilis obtinere capit. Ritus duplicis Franciscus Penha in commentariis ad directorium Eymerici in hæc verba meminit: Postremo sciendum est, Romæ die XXIX Aprilis hujus B. Petri Martyris festum duplex, et de eo capellam solennem in ecclesia S. Mariæ supra Minervam a Reverendissimis Dominis Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus, et aliis sanctæ Inquisitionis Officialibus, singulis annis celebrari. Sixtus vero V Pontifex Maximus, anno Incarnationis Dominicæ MCLXXXVI idibus Aprilis, ejusdem diem natalem sub eodem duplici Officio ab omnibus Ecclesiasticis celebrari et recitari jussit, constitutione quadam incipiente,

D iterum transferitur corpus an. 1340

E

caput vero seorsim an. 1651

F

cultus ei decretus ritu modo duplici modo semiduplici;

et a scriptore Chronici Senoniensis laudatur,

tanquam hæreticorum mollus,

verus Martyr,

ac miraculis clarus:

A te, Sanctorum Christi militum. *Scribit tamen Gavan-
tus, in Rubricas Breviarii Romani, festum S. Petri,
quod Sixtus V cum officio apud omnes duplex esse vo-
luerat, Clementem VIII jussisse iterum semiduplex
esse. Jam vero anno MDCLXX Clemens X per totam
Ecclesiam Duplex imposterum esse voluit, qua super re
sacræ Congregationis Rituum hujusmodi litteræ sunt.*
Urbis et Orbis. Sanctissimus D. N. Clemens X, ad
preces sibi porrectas per Eminentissimum Dominum
Cardinalem Barberinum Decanum, nomine Congre-
gationis sanctissimæ Inquisitionis, benigne indulsit,
ut imposterum Officium S. Petri Martyris Ordinis
Prædicatorum, quod hactenus sub ritu semiduplici
ab Ecclesia universali recitatum est, sub ritu dupli-
ci recitetur, et sub eodem ritu in Breviario appona-
tur, ab omnibus qui ad horas canonicas tenentur,
tum secularibus tum Regularibus utriusque sexus,
de præcepto recitandum die xxix Aprilis, et ita ser-
vari mandavit. Die xxvi Julii MDCLXX.

24 Ordo tamen Servorum B. Mariæ S. Petro Of-
ficium inter Sanctos suos duplex semper recitavit, eique
in triclinio præcipui canobii, de Monte-Senario dicti,
singularis pietatis causa statum erexit : cujus facti
rationem in Annulibus dicti Ordinis Archangelus Gian-
nius hujusmodi reddit : Jam defuncti, inquit, Cælesti-

B ni Pontificis testimonio variisque colloquiis in Ro-
mana curia, Servorum B. Mariæ Virginis fama
diffusa, ad omnium fere Prælatorum aures pervenerat.
Cum Sinibaldus Cardinalis de Flisco, post diffi-
cilem illam diuturnamque vacationem Sedis, in
Summum Pontificem Anagninæ apud Hernicos viii
Kalend. Junii electus, anno MCCXIII, ut hujus Ordinis
sub titulo Beatæ Virginis exordia agnosceret, Petro
Veronensi, Apostolicæ Sedis per totam Italiam
Inquisitori vigilantissimo, Florentiam adventanti,
negotium hoc inter alia demandavit; ut neotericorum
quorundam ea in urbe Religiosorum, sub titulo
Servorum B. Mariæ Virginis nuper excitatorum,
mores et instituta diligenter inquireret; et an essent
tolerandi, an potius, juxta decretum Concilii Late-
ranensis sub Innocentio III, abolendi, censeret.
Cum enim Christiana respublica, non solum insur-
gentium quotidie hypocritarum et hæreticorum falla-
ciis sub specie pietatis vexaretur; verum etiam
patre et pastore diutius orbata, quasi corpus ace-
phalon in deteriora quotidie exentiens eo prolapsa
fuisset, ut summa Catholicæ fidei in maximo reperi-
retur periculo; opus fuit ut Innocentius IV, vix ad
apicem Apostolatus eVectus, circumspiceret unde-
quaque, et tot ingruentibus malis valida objiceret
hujusmodi sanctæ Inquisitionis remedia ad corrigendos
errores. Nam ex ea vivendi licentia, quæ Frederico II
auctore per totam fere Italiam irrepserat, veluti ex
pessima radice tot hæreses (quæ facile ex nimia
agendi libertate et libidine frequenter insurgunt)
prosiliere videbantur, quod sensim depravatis moribus
inficeretur Ecclesia. Cumque eo deveniat quandoque
versutia diaboli, ut etiam sub ovina pelle luporum
malitia contegatur, ab ea Pontificis et Inquisitorum
suspicionem et vigilantiam non eximebantur etiam novi
Religiosi. Eo siquidem tempore vige-
bant etiam inter pseudoreligiosos quedam hæreses
Albigensium, Pauperum de Lugduno, Pseudo-apo-
stolorum, Guillelmi de sancto amore, Flagellantium
se; et hujusmodi alii : qui duto suas sectas sub spe-
cie pietatis et religionis latius disseminare curarent,
non verebantur etiam ipsos Religiosos et præcipue
mendicantium Ordines perturbare, ac funditus si
potuissent evertere.

25 Petrus igitur Veronensis ex Ordine Prædica-
torum, vir non minori sanctitate quam virtutibus et
doctrina refertus, per totam Italiam, cum omnimoda
potestate arguendi pessimos mores et hæreticas

pravitates inquirendi coercendique, a Pontifice des-
tinatus; dum Florentiæ munus sibi demandatum
persolveret, hujusmodi titulum Servorum, novam
institutionem, eorumque consuetudinem et usum
vivendi diligenter inquirens, urbis Episcopum con-
venit; ejusque testimonium et fidem petens, de sin-
gulis quæ acciderant, et quomodo sub auspiciis
Beatæ Virginis initiati forent, certior factus, hos ut
plenius agnosceret, ad se accersiri primum, deinde
apud illos diversari voluit : Et Bonfilium allocutus
cum ceteris Fratribus, eorum originem, vitam, nu-
merum et pleraque alia ad Religionem fidemque
spectantia sciscitatus, didicit. Quorum vita irrepre-
hensibili audita, ac sanctitate non ficta diligenter
inspecta; vir Dei letatur, exultat, gratesque ingen-
tes sanctissimæ Christi Parenti refert; tum quia
tales ac tantos viros in Servos sibi delegisset, tum
etiam quod sibi multoties oranti per ænigmaticos
excessus revelasset, id quod apertissime tunc in
eisdem Fratribus Servis completum esse intelligeret.

26 Ex quo enim Florentiam venerat vir sanctus,
affirmabat se in extasim tertio post orationem sub-
latum vidisse, montem clara luce altissime abdu-
ctum, ac omnium florum genere ornatum : inter
quos septem lilia candidissima ceteris pulchritudine
et suavitate longe præstarent : quæ ab Angelis in
unum collecta, et ante Beatam Virginem oblata, ab
ea hilari vultu suscipiebantur, et Petro simul com-
mendabantur. Non desunt etiam qui referant, quo-
modo oranti Petro visum fuerit aliquando, Beatam
Virginem, Angelis circumseptam, utrisque sub ulnis
et chlamyde contegere eosdem Fratres, quos antea
Petrus fuerat allocutos : dumque hujusmodi vi-
sione detentus admiraretur, dixerit ei Beata Virgo :
Aspice, Petre, hi sunt viri, quos ex aliorum consue-
tudine mihi in Servos elegi, ut peculiari hoc nomine
insigniti mihi perpetuum famulatum impenderent;
fac igitur ut nomen meum habitumque eis collatum
retineant, ac Regulam S. Augustini observent. Qui-
bus dictis evanuit. In cujus visione plurimum Pe-
trus oblectatus, summo mane Ardingum adiit, enar-
rans quæ acciderant. Ambo deinde summa lætitia
affecti, iterum Fratres convenerunt; quos Petrus
incredibili gaudio amplexatus, eis quæ piissima Vir-
go dignata fuisset sibi ostendere, enarrabat. Quæ
quidem omnia, dum publice ad populum Florentinum
concionem haberet, summa civium alacritate recen-
sebat; hortabaturque Florentinos, ut hos suos Re-
ligiosos venerarentur, quos vere esse Virginis Ser-
vos summeque bonitatis viros comperisset. Neque
de hujusmodi Ordine Florentiæ tantum, sed etiam
ubique plura in suis concionibus publice retulit; et
Innocentium Summum Pontificem, ut habebat in
mandatis, de eorum optima institutione auspici-
simoque exordio reddidit certiore : quemadmo-
dum et Episcopo Ardingo, et ipsis Fratribus ornam
suam operam ad Apostolicam sedem, pro eo Ordine
augendo, pollicitus fuerat. Hic est ille Petrus qui
ob Christi fidem Catholicam defendendam martyrio
coronari, mox ab eodem Innocentio IV in Sancto-
rum numerum miraculis clarus referri meruit, ma-
ximus Dominicæ Familiæ splendor; quem et Ordo
Servorum, tanti beneficii non immemor, in sacros
Fastos retulit, et in suis ecclesiis duplici Officio
quotannis ejusdem festum celebrari quarto mandavit.
Hæc Gianius.

§. IV Cultus S. Petri in quibusdam urbibus
singularis, Reliquiæ, scriptores Vitæ.

Quamquam S. Petri Martyris cultus, toti communis
Christiano orbi est, in his tamen locis apparet illustrior,
quæ portione aliqua ipsarum ejus consecrata sunt.

Nullibi

D
examinatum
valde probat,

E
de eo per cæ-
lestes visio-
nes edoctus.

P

anno 1670
ritu per totam
Ecclesiam
Duplici,

observato
ante hæc in
ordine Ser-
vorum B.
Mariæ,

quorum In-
stitutum ex
mandato In-
nocentii 4

A Nullibi vero magis quam Mediolani : ubi in templo S. Eustorgii sacrum Martyris corpus, et proxima in sacello seorsim caput religiose asservatur. Sacellum illud Pigellus Portinarius, nobilis Florentinus, extruxit : cujus ibidem inscriptum hoc sepulcro epitaphium legimus. Pigellus Portinarius, qui patria Florentinus, nobilitate ac probitate clarissimus, sacellum hoc Divo Petro Martyri dicavit, hic sepultus est die XI Octob. anno MCCCCLXVIII. Sequentes ibidem versus, honori tanti Martyris a S. Thomæ Aquinate, anno MCLXIII Mediolani subsistente, scripti videntur :

Mediolani
sacellum ca-
piti servando
extractum,

versus se-
pulcro in-
scripti a S.
Thomæ :

Præco, lucerna, pugil, Christi, populi, fideique,
Hic silet, hic tegitur, jacet hic maciatus inique.
Vox ovibus dulcis, gratissima lux animorum,
Et verbi gladius gladiis cecidit Catharorum.
Christus mirificat, populus devotus adorat,
Martyrioque fides Sanctum servata decorat.
Sed Christus nova signa loqui facit, ac nova turbæ
Lux datur, atque fides vulgata refulget in urbe.

Ipsam vero S. Petri epitaphium hoc est : D. O. M.
Divo Petro Ordinis Prædicatorum, tribus coronis
doctrinæ, virginitatis et Martyrii, anno MCLII.

templum S.
Petri dica-
tum in loco
cædis :

28 Tredecim circiter a Mediolano passuum millibus
templum quoque eodem extractum visitur, vulgo S. Pe-
tri Martyris de Bartasino nuncupatum, quod quondam
subiturnus S. Carolus Borromæus Mediolanensium Ar-
chiepiscopus, ad limen calceos et tibialia pedibus detrahi
jussit, ut nullis ingrederetur. Ita narrat Paulus Mori-
gia in Sanctuario Mediolanensi. Major et præcipua
templi hujus ara in eo erecta est loco, in quo pro fide
cæsus mortem Sanctus oppetiit. Curva ibi ad falcis for-
mam securis asservatur, instrumentum necis, virtute
miraculorum pollens. Videre insuper est terram, sancti
Martyris sanguine respersam, cujus non privam portio-
nem, curandis morbis salutarem, secum pii ejusdem cul-
tores abstulerunt : huic S. Petrus, animam agens, ini-
tium Apostolici symboli inscripsisse fertur.

item Placen-
tia, ubi capi-
tium ejus cum
articulo di-
gituli.

29 Apud Placentinos etiam insignis S. Petri vene-
ratio est. In templo Conventus qui a S. Joanne nomen
habet, capitium quoddam servant ex nigro panno pelle
suffultum : id quia olim sancto Martyri ad avendum a
capite suo malum servierat, redeunte quotannis ejusdem
festo, civium affluentium capitibus imponi solet. Artic-
ulum etiam ex uno digitorum venerantur, qui aquis im-
mersus cujusdam putri, quem fodi jusserat, bibentibus
illas solutares facit, ad morbos depellendos. Constitutum
etiam fuit a populo Placentino, ut dies S. Petro sacer
quotannis ex integro festus esset, atque ad sonum tubæ,
comitante urbis Prætoris, sollemniter aliquod ex cera
anathema offerretur. Mos est ibidem sacra benedictione,
ad invocationem Sancti, palmarum et olearum ramos
consecrare, quibus prodigiosa virtus contra fulmina ac
ceteras cæli tempestates incasse creditur. Ita in Historia
Ecclesiastica urbis Placentinæ Petrus Maria Campi.

C Preces quibus hi rami consecrari solent hujusmodi
sunt, Exaudi preces tuorum fidelium, omnipotens
Deus, ut sicut Moysi famulo tuo in Helim, ubi
erant septuaginta palmæ et duodecim fontes aqua-
rum, propitius alluisti : ita in sollemnitate S. Petri
Martyris tui, quam hodie colimus, adstanti populo
tuo devoto adesso tua pietate immensa digneris : et
has palmas, quas in honorem tui nominis et pro re-
verentia ejusdem præfati Martyris tui suscipere an-
helat, benedicere digneris : ut in quibuscumque
locis, domibus, hortis, vineis, nemoribus vel agris
fuerint collocatæ, tuam largam benedictionem be-
nignamque custodiam habitatores possessoresque me-
reantur ; atque omnis adversitas fulgurum et tem-
pestates malignorum spirituum, per intercessionem
et merita ejusdem sanctissimi Petri Martyris, diffu-
giant et ad nihilum redigantur. Quatenus fideles de
tua gratuita misericordia confidentes, et palmas de-
votis manibus suscipientes, et quibusvis locis iis

et consuetu-
do ejus festo
ramos conse-
crandi con-
suetudo tem-
pestates :

visum fuerit collocantes, tam ipsi quam eorum terra, D
ab omni incursu et infestatione nequissimorum dæ-
monum, ineffabili tua clementia, protegantur ; et
ejusdem beatissimi Petri Martyris assiduo patroci-
nio salutem mentis et corporis consequi mereantur.
Per Dominum nostrum Jesum etc.

30 Templi Patavini S. Petri, quamvis communi
dedicatione aliis etiam Sanctis consecrati, hæc inscriptio
est : Anno Domini MCLXXV, in mensis Augusti hoc
opus fieri cœpit per Commune Paduæ, ad laudem
Domini nostri Jesu Christi, et B. Mariæ matris
ejusdem, et beatorum Confessorum Augustini, Do-
minici, Joannis Evangelistæ, Apostolorum Petri et
Pauli, et Stephani, et Petri Martyris, et aliorum
quorum altaria sunt hic. Eandem in urbe, ut Angelus
Portenarius in libro de Felicitate Patavina testatur,
anno MCCCXXIII, sub nomine ac tutela S. Petri sodalitas
institutæ fuit, optimo in singulos annos censu et mira in
Sanctum suum tutelarem religione celebris ; cui et an-
nua decreta supplicatio est a civibus, ob memoriam pacis
die sancto Martyri sacro urbi redditæ.

templum
Patavii et
sodalitas :

31 Comi, ubi Prioratum S. Petrus gessit, sacellum
habet pictis ex ordine miraculis conspicuum, et magno
suspensorum ex cera et argento anathematum numero
venerandum. Unus hic ex ejus digitis in veneratione
est ; qui cum per sese, tum per aquam illius contactu
consecratam, multis febribus medetur. Cellæ vero ejus,
in sacellum versæ, hi inscripti versus leguntur :

sacellum
Comi in quo
digitus,

Cella sui Petri, quam spectas, Martyris almi,

E
cella atque
memoriæ.

Cum ferit hæreticos fortiter atque pius.

Ecce truces ictus subiit tunc, vulnera, mortem :

Ejus nunc meritis me venerare sacram.

In hac urbe sodalitas Cruce-signatorum ab eodem insti-
tuta fuit, quam consequentibus annis insigniter auctam
multi Summi Pontifices sacris privilegiis decorarunt.
puteus ibidem ab eo fodi jussus, cujus aquæ reverenter
et cum fiducia potæ, ad depellendas febres salubres
sunt. Plantata item ab eo arbor, extinguendis renum
doloribus est perutilis. Ita Franciscus Ballarinus in
Chronico Comensi.

32 Quid Reliquiarum ejus Cæsennæ, urbe Italiæ Fa-
ventium inter et Ariminum sita, asservetur : ita Ber-
nardinus Manzoni in Chronologia Cæsenatium nar-
rat : S. Petrus Inquisitor Ordinis Prædicatorum,
vulgo S. Petrus Martyr, Cæsenam venit, ibique
diu moratus est. Sanctum hunc sæpe venientem
magno excipiebant honore et honestissimo comitatu
abeuntem insequabantur ; et magno concursu sum-
maque devotione concionantem audiebant Cæsenses.
Qui tandem hujus sancti Martyris digitum (sacram
et diu optatam reliquiam) obtinuerunt : cujus so-
lennis translatio facta est Cæsennæ anno MDXIX ; re-
positusque fuit in ecclesia Fratrum ejusdem Ordinis
Prædicatorum, in cujus Sancti honorem dicata est.
Et quotannis Cæsenses ejus festum die vigesimo
nono Aprilis sollemniter celebrant. Hæc ille. De Ve-
rona Natali urbe, Episcopus ipsius Augustinus Vale-
rius ita scribit. S. Petrus Martyr habet ecclesiam,
quæ, ut asserit Franciscus Corna, tempore quo scri-
bebat, anno Domini scilicet MCCCCLXXVII nondum
erat perfecta : in qua quidem ecclesia, quæ appella-
tur etiam S. Anastasia, digitus S. Petri asservatur.

digitus Cæ-
sennæ,

F

et Veronæ.

Pisauri antiquissimum ac celeberrimum esse S. Petri
cultum, novimus ex veteri statutorum istius urbis libro,
ubi Rubrica 4 decernitur, qualiter celebranda præcipua
duo festa B. Mariæ assumptæ Sanctique Terentii, et
quomodo utendum oblationibus dierum istorum ; ac deinde
jubetur idem intelligi de oblationibus debitis et con-
suetis in festivitatibus corporis Christi, S. Mustiæ,
S. Petri Martyris, et S. Michelinæ. Crediderim hæc
decreta spectare ad seculum XIV : festi autem tam so-
lemniter instituendi auctorem fuisse Fr. Salvum, quem
unicum ex Ordine Prædicatorum Episcopum habuere
Pisauenses

cultus Pi-
sauri,

A *Pisaurenses anno MCCXCII confirmatum, quamvis brevis ejus Episcopatus fuerit. An autem specialis aliqua causa alio civitatem istam obligaverit Sancto, necdum comperi, et discam libenter.*

Recineti particula ligni sancta Crucis

qua incendium extinxit.

33 *Recineti, in PP. Prædicatorum templo, elegantem ipsi erectam aram spectavimus, sacra Crucis Christi particula venerabilem, quam ad confundendos olim hæreticos Fraticellos in ignem, nihil ab eo violatum, injecit: rem gestam in hunc sensum Modestus Beneventus monachus Sylvestrinus, in Historica Relatione Sanctorum Recinetensium, narrat: Constans majorum traditio est, inquit, venisse olim in urbem nostram S. Petrum Martyrem, eumque cum prædicationibus tum miraculis quæ operabatur, complures civium ab errore ad veritatem Catholicæ fidei reduxisse. Fertur inter alia partem sanctæ Christi crucis secum asportasse, et ea illustre in urbis foro miraculum edidisse, ingens restinguendo incendium, attonitis rei novitate omnibus qui confluxerant ad spectaculum. Quod depictum olim a Lotto quodam, illustri illorum temporum pictore, in templo hodie dum S. Dominici visitur. Lignum vero sanctæ Crucis alteri ex argento elaboratæ inclusum decenter asservatur, turbido et tempestuoso cælo per Sacerdotem extra templum efferri et publicæ venerationi exponi solitæ, dissipatis statim ad conspectum sacri ligni nubibus. Urbs pro istis beneficiis sancto Martyri devinctam se rata, ut grata esset eum in tutelarem Patronum allegit. Hæc ille.*

Patronus Inquisitionis in Hispania

34 *Hactenus de Italia. In Hispania, ubi (sicut ad hujus Sancti memoriam scribit Tamayns de Salazar) sanctæ Inquisitionis tribunal a multis retro seculis constructum, adhuc in sua viridi observantia feliciter perseverat, nullum est Breviarium antiquum in quo tanti Martyris non reperiatur officium; ipsumque Patronum et Tutelarem sibi suisque confratritatibus elegerunt ministri sancti Officii: qui etiam super hoc et super ampliori ejus cultu (nam quod antea Duplex multis fuerat, ad ritum Semiduplicis semel iterumque retraxit Apostolica sedes) sequens obtinuerunt Breve, quod Tamayns prædictus suggerit, his verbis conceptum. Cum S. Petrus Martyr Ordinis Prædicatorum, a pueritia acerrimus defensor extiterit orthodoxæ fidei, quam etiam moriens cum symbolo hæreticis interficientibus professus est; et ob id magnam devotionem erga dictum sanctum Martyrem regna Hispaniarum gerere glorientur; ad hoc ut dies ejus festus cum majori veneratione celebrari queat, Rex Hispaniarum et ejus nomine Orator apud Sedem Apostolicam enixe supplicavit Sanctissimo, concedi, ut omnes Ministri et Officiales ecclesiastici sancti Officii regnorum Hispaniarum, dictum diem festum S. Petri Martyris, cum Officio sub ritu duplici et Missis cum Credo, celebrare possint: et supplicatione per Sanctissimum ad hanc sacram Rituum Congregationem remissa, eadem sacra Congregatio censuit concedendum, si Sanctissimo placuerit. Sanctissimus annuit die XIX mensis Martii MDCXXXIII. C. Episc. Portuen. Card. Pius. Julius Rospigliosius Secretarius; is qui deinde Apostolicus in Hispania sub Alexandro VII Legatus, ac denique summus Pontifex Clemens IX fuit. Pragæ in Bohemia sacrarum Reliquiarum thesaurus, in Metropolitana asservatus, continet ejusdem S. Petri particulas aliquas per Carolum IV Imperatorem donatas, allatasque Mediolano sub annum MCCCIX, sicuti discimus ex ejusdem ecclesiæ Diario sæpius hoc mense citato. Alibi fortassis hujusmodi quædam inveniuntur, quibus sancti Martyris festivitas iis locis illustrior fit et populis carior: hæc interim nobis notiora collegisse suffecerit.*

Reliquiæ Pragæ.

Vita scripta paulo post mortem.

35 *Vitam et Passionem S. Petri paulo post canonizationem ejus scripsit Fr. Thomas de Lentino, sive Leontino, natione Siculus, ante decennium Neapolita-*

nus Prior, et tunc forsitan Provincialis Lombardiæ; D certe circa annum MCLV profectus in Terram sanctam, verosimiliter cum potestate Provincialis; ubi tandem creatus est Bethlermiticus Episcopus; tum ad Cusentinum Archiepiscopatum assumptus, ac denique rursum remissus in Orientem a Gregorio X, Christi anno MCLXXII, quod neminem Pontifex inveniret, cui tum alia talento egregia, tum diutina conversationis mora quam iis in partibus traxerat, magis suffragarentur, ad Patriarchatum Hierosolymitanum cum munere Legati a latere administrandum. Hinc in Vita quam scripsit, quæque in Conventu S. Marci Florentiæ MS. invenitur primigenio stylo, apud Surium autem legitur eodem paululum immutato impressa, utrobique additur titulus Hierosolymitani Patriarchæ. Hujus Vitæ illustre compendium habemus servamusque transcriptum ex Passionali Ultrajectino ecclesiæ S. Salvatoris. Eadem Vita usus primus est Gerardus Frachetius Lemoricensis, Provincialis Provincia, dum jussu Humberti Generalis (hic vero abiit magistratu anno MCLXII) compilarer librum Vitæ-Fratrium dictum; aliunde vero addidit miracula quædam illustria, ex variis Conventibus Hispaniæ, Franciæ, Teutoniæ mutiata. Plura deinde; de mandato Venerabilis Patris Fr. Berengarii, Magistri Ordinis Prædicatorum XII, collecta et scripto demandata sunt circa annum MCCCIV. Alia Fr. Petrus Calo Clugiensis Ordinis Prædicatorum, in suo magno Legendario collegit, circa idem tempus aut paulo ante; quæ cum altero Legendario istius volumine adhuc latent. nam alterum, quod in Bibliotheca Francisci Cardinalis Barberini servatur, nihil tale nobis exhibuit.

miracula ab aliis successive collecta:

E

36 *Vidit priora et quæ notatu digniora judicabat excerptis S. Antoninus in Historia, circa annum MCCCCL consummata, Titulo 23 cap. 5 S. Antonini Commentariis usus Franciscus Presbyter Castilionensis, novam sancti Martyris Vitam ex iisdem, quam brevi reseptaque potuit narratione, collegit Florentiæ, anno MCCCCLXXI; et XVII Aprilis anni ejusdem dedicavit Reverendissimo Domino B. Cardinali Ravennati (Bartholomæus Roverella hic fuit) ita prologum exordiens: Veterem, Reverendissime, Pater familiæ nostræ laudem revocare institui, dum Vitam B. Petri Martyris brevissima narratione perstringo. Nam cum memoria hujus gloriosi Martyris in nostra civitate et in templo B. Mariæ, cui Novellæ agnomen est, admodum celebris sit, sacellum in celeberrimo illius ecclesiæ loco, ipsius Sancti Martyris nomini a gentilibus meis conditum dedicatumque reperi; aliaque item ab eisdem ædificia in eodem loco, quod est cænobium Fratrum Prædicatorum in Italia nobilissimum, non parvis impensis erecta: quam rem tum ipsorum Fratrum perpetua memoria, tum antiqua familiæ nostræ insculpta parietibus columnisque arma testantur. Fuit autem Franciscus, ut post Vitam S. Thomæ Aquinantis ab eo pariter elaboratam legitur, Sacræ Theologiæ Doctor, in litteris Græcis ac Latinis vir sui temporis peritissimus, Canonicus S. Laurentii Florentini et Plebanus S. Appiani.*

Vita delibata secundo 15

a S. Antonino,

Francisco Castilionensi,

F

37 *Leander Albertus, qui anno MDXXVII de viris illustribus Ordinis Prædicatorum libros sex vulgavit Bononiæ, quamvis alias Francisci scriptis utatur; in hoc tamen Sancto, qui Martyrum agmen in fronte secundum libri debebat ducere, patriæ suæ deferre honorem voluit, sumendo Vitam, puri brevitate scriptam a Joanne Garzone Bononiensi, oratore clarissimo, ad Venerandum P. F. Joannem Torphaninum Bononiensem: de ejus Joannis ætate nihil mihi compertum est: post alios nonnullos scripsisse se indicat, cum cujusdam opulenti hæretici conversione relata, negat in promptu esse, ut quæ seculum sunt dicat; eo quod nulli sint auctores, qui ea litteris mandaverint; antea autem dixerat ex multis ejus viventis signis, quæ sunt a scriptoribus memo-*

Joanne Garzone:

riæ

A rine prodita, duo se relaturum. Sed nec consilium sibi fuisse profiteretur cunctas Sancti actiones mundare lutoris, qual scribendi modum sibi excessurus videretur id faciendo. Cura ei præcipua fuit quædam notata digniora contexere, eaque ornare flosculis eruditionis profane, etiam gentilis. Miracula post mortem nec attigit quidem: Quod si quis, inquit, tam officiosam Provinciam sibi depoposcerit, hunc non mediocri verborum honore prosequare.

Præstant ceteris MSS. Targu, quædamus.

38 Eum honorem meruisse est visus, qui Mediolani initio sæculi XVI floruit et scripsit, Ambrosius Tægius: e.e. ejus hactenus ineditis voluminibus, quæ de insignis Ordinis Prædicatorum in suo conventu S. Mariæ gratiarum manu scripta reliquit, multas præclarasque Vitæ acceptimus, huic nostro operi inserendas. Harum una est, quam præ omnibus aliis ac solam dandam judicamus: nam et Vitam a Thoma de Lentino scriptam verbotenus complectitur, et miraculorum syntagmata deperdit, certe necdum producta hactenus, si non iisdem ut Vitam rectis, eodem saltem sensu in optimum ordinem digerit. Ceteri quos nominavi auctores, subseruiunt Annotatis locupletandis. Recentiores scriptores, quales sunt Razzius, Castellus, Rehac, et complures alii, nihil attinet nominare singulos: cum uno verbo dici possit, ab iis, qui vel Historiam Ordinis tractaverunt, vel Vitas Sanctorum collegere hoc sæculo iuxta annorum et dierum seriem, proferri aliquam hujus Sancti vel vitam vel laudationem, adeo ut vulgare quoque linguarum nulla queri possit, S. Petri Martyris notitiam sibi esse negatam.

VITA

Scripta per Thomam de Lentino cœvum, Ord. Præd. postea Patriarcham Hierosolymitanum:

Aucta ab Ambrogio Tægio ejusdem Ord. ex ipsius MSS. Mediolani in Conventu S. Mariæ Gratiarum.

PROLOGUS.

Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus; et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua et sanguis. Sanctorum gloriam multis et variis testimoniis astruendam sapientia divina providit, quibus corda fidelium attentius in laudem suæ bonitatis attolleret, et in Sanctorum venerationem vehementius et frequentius excitaret. Felix autem Sanctus, cui et cælestia et terrestria testimonia suffragantur: cui nec virtus cælestis desit ad gloriam, nec laus terrestris ad famam, longe lateque diffusam et fidelium testimoniis comprobata. Quæ quidem in B. Petro Martyre, novo fidei pugile, celerius innotescunt; ejus sanctitati tota Trinitas attestatur: videlicet Patris potentia, in miraculis; Filii sapientia, in doctrinis; Spiritus sancti gratia, in virtutibus et domis, quibus illum affluentius decoravit, et præ participibus suis suorum charismatum unctione perunxit. Ut autem fides in fidei pugile contra impugnatores fidei, hæreticos videlicet, amplius refulgeret, et suis refulgens radiis invidorum oculos virtuosius exæcicaret; non defuerunt terrestria testimonia, dum et aqua innocentiae baptismalis, quam ex matris utero illibate retinuit; et spiritus sapientiæ salutaris, quam per Italiam illibate diffudit; et sanguis triumphalis passionis, quam pro fide Christi victorioso sustinuit, multiplicis gloriæ suæ præconiis attestantur; ut sanctis virginibus, Doctoribus et Martyribus cœqualis esset in præmio, quorum merito se imitatorum præcipuum comprobavit. Quæ ut amplius pateant, a primordiis vitæ ejus narrationis sumentes

exordium usque ad triumphum passionis suæ stylum brevem, sed rudem producendum decrevimus, adicientes nonnulla cœlitus ostensa miracula, prout ad nos seriem veritatis fide dignorum detulit approbata relatio, ad gloriam et honorem illius, qui gloria et honore suum Martyrem coronavit.

ALIUS PROLOGUS.

Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? iste Formosus in stola sua, gradiens in multitudine virtutis suæ? Mirum in modum mirantur Angeli, novum Regem cum novis insignis regis penetrantem cælestia; Quis, inquit, est iste, tam mirabilis cælo, tam spectabilis mundo, tam terribilis inferno, ut in nomine ejus omne genu flectatur cælestium, terrestrium, et infernorum. qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? etc. Cuncta in admirationem deducunt illas speculatores magnitudinis, nihil de contingentibus omittentes, sive ea quæ ad passionis tincturam vel ad resurrectionis gloriam, vel quæ ad magnificam ascensionis pertinent comitivam: singula namque plena sunt admirationis et laudis, sed omnia simul juncta admirationem adiciunt, et mirabilia ipsis intelligentiis supernis occurrunt. Mirentur igitur homines, per modum Angelicum; mirentur auditores et spectatores tantæ virtutis, velut per speculum in ænigmata, novum militem cum triumphalibus indiciis Regis vestigia prosequentem; dum sic cruore tinctus et victoriosus describitur in veste sanguinea, sic fructuosus doctrinæ gratia, per quam magnam comitivam Fidelium, quasi seminis sui manipulos, secum tulit ad Dominum, sive quos de errore ad fidem convertit, sive de culpa in justitiam transtulit, sive de mundo ad Religionem adduxit. Hæc sunt triumphalia indicia novi pugilis, omnibus sæculis admiranda et ab antiquis sæculis inaudita, ut sic triplici laurea laureatus ascendat, Martyrum videlicet, in effusione sanguinis pro fide Christi; Virginum, in illibata munditia mentis et corporis; et Prædicatorum, in disseminatione sapientiæ salutaris, per quam multos convertit in viam salutis. Hæc sunt, quæ miratur cælum, veneratur mundus, et expavescit infernalis dæmonum et hæreticorum exercitus, sicut ex variis et mirandis miraculis innotescit: proinde sicut nova indicia uberioris gloriæ cælo intulit; sic nova gaudia plenioris gratiæ mundo reliquit; et confutatis errorum sequacibus ad ejus sequenda vestigia Fideles cunctos attentius excitavit. Verum ut gestorum ejus principium, finis et medium memoriæ commendetur; a primordiis suæ originis, per suæ conversationis decursum, usque ad triumphalem titulum passionis et mortis, seriem narrationis describendam assumpsimus, prout ad nos approbata descriptio fide dignorum adduxit, ad honorem ejus, qui est principium et finis, honor et gloria et corona Sanctorum.

Isa. 63, 1 Gloria S. Petri

lumina doctoratus, virginutis et martyrii insignis.

Primum Prologum etiam apud Surium legere est: secundus (ejusdem alterius auctoris non dirinaverim) post primum invenitur, in MS. Florentino Conventus S. Marci. Tægius ex pluribus Legendis compilatam in unum Vitam a se dari professus, opus suum tripartitum esse voluit, et partes singulas in paragraphos divisit, hac quæ sequitur forma.

SYLLABUS ANTIQUÆ PARTITIONIS.

PARS 1. § 1. De ejus origine.

2 De disputatione fidei et victoria, quam habuit contra patrum suum.

3 De missione ejus ad studium Bononiæ, et ingressu in Ordinem.

4 De austeritate vitæ ejus, in jejuniis et abstinentiis in Novitiato,

- A 5 De puritate mentis et corporis ipsius.
6 De sanctis virginibus patrie celestis, quæ ei oranti apparuerunt.
7 De ejus profunda humilitate, et studiositate ad divinas litteras.
8 De zelo ejus ad fidem Catholicam defendendam, et hærescon impugnationem.
9 De gratia Prædicationis ejus, et devotionis populorum ad ipsum.
10 De fiducia, quam habuit ad Deum.
11 De juvene muto, cui miraculose loquelam restituit.
12 De curatione corporali et spiritali cujusdam mulieris desperatae.
13 De juvene, quem a malo natæ liberavit.
14 De oleo, per ejus merita in vase divinitus multiplicato.
15 De quibusdam quæ Cæsenatensibus, futura prædixit.
16 De austeritate vite ipsius, et de eo, quod uxori B. Joannis Scoti redditum viri in patriam, et ex ea nasciturum filium prædixit.
17 De fratre a scorpione percusso, et per B. Petrum sanato.
18 De hæretico, B. Petrum illudere volente, a Deo percusso, et per ipsum in anima et corpore mirabiliter sanato.
19 De hæretico, ab eo confuso et B. Virgine ipsum confortante.
20 De equo, B. Petro Florentie prædicante, super populum corrente, et per merita ipsius Sancti neminem ledente.
21 De diabolo, qui in specie nigerrimi equi ejus concionem turbare volebat.
22 De hæreticorum expulsionem civitate Florentina ad B. Petri instantiam.
- B 23 De juvene, qui ex indiscreto zelo sibi pedem amputavit, et per B. Petrum perfecte sanato.
24 De Crucifixo ei loquente, ipsumque in tribulationibus confirmante.
25 De hæretico, per prudentiam et virtutem ejus ad fidem Catholicam converso.
26 De machina mentis hæreticorum et dæmonum cum Christi corpore, per eum dissipatis.
27 De puero muto per eum ad loquæ officium restituto.
28 De muliere quadam, per ipsius merita a mortis periculo liberata.
29 De miraculo cerei accensi, per quem sanctitas ejus designata fuit.
30 De officio inquisitoris hæreticæ pravitatis in Mediolano et ejus comitatu, sibi ab Apostolica sede commissio.
31 De vinecula, quam semper populum æstuantem divinitus impetravit.
32 De victoria, quam contra hæreticum loquacem habuit, loquelam auferendo.
33 De duobus, ad tactum cappæ ipsius a gravissimis languoribus liberatis.
34 De duobus contractis, ab eo oratione et signo crucis sanatis.
35 De ejus oratione ad corpus Christi, et quomodo prædixit ruinam castri Gathæ.
- PARS II De ejus Martyrio, canonizatione, et corporis translatione.
§ 1 De eo quod mortem suam præcognovit, et in publica prædicatione prædixit.
- C 2 De tractatu facto in morte B. Petri, et de his qui ei intertuerunt.
3 De ejus Martyrio.
4 Quomodo corpus ejus, prout vivens prædixerat, apud S. Simplicianum ea nocte quievit.
5 De muliere infirma, ad tactum sui corporis sanata.
6 De conformitate martyrii ejus ad Passionem Domini nostri Jesu Christi.
7 De moniali monasterio de Hipolis prope Florentiam, cui gloria et transitus B. Petri Martyris est demonstrata.
8 De lampadibus ad ejus tumulum dependentibus, celesti lumine divinitus accensis.
9 De miraculis ad tactum terre, sanguine ipsius Martyris tinctæ perpetratis.
10 De solenni canonizatione B. Petri Martyris, per B. Innocentium IV Perusii facta.
11 Littere canonizationis.
12 De eo quod summus Pontifex præcepit ejus festum solenniter celebrari.
13 Littere summi Pontificis de celebritate festi B. Petri Martyris.
14 De corporis ejus veneranda translatione.
- PARS III. De miraculis post mortem B. Petri Mart. ad ejus invocationem divinitus perpetratis, tam ante quam post ipsius canonizationem.
§ 1. De sanguine, qui miraculose in testis ipsius fluxit, et hæretici conversione.

- 2 De panno tunice ipsius Martyris, qui ab igne incombustus resiliit.
3 De quibusdam S. Martyrem blasphemantibus, a Deo punitis.
4 De violentibus vota B. Petro Mart. facta, severe a Deo punitis.
5 De miraculis, factis circa Fratres Ordinis Prædicatorum per B. Petrum Mart.
6 De miraculis erga personas utriusque sexus Ordinis Minorum, ipsius meritis factis.
7 De miraculis circa quasdam alias personas religiosas, S. Martyris meritis perpetratis.
8 De mortuis, meritis B. Petri Martyris divinitus suscitatis.
9 De mulieribus, in periculo partus constitutis, ad invocationem ejus liberatis.
10 De pueris deformibus natis, ad invocationem B. Martyris reformatis.
11 De filiis, ad invocationem B. Petri Martyris, a Domino concessis.
12 De infirmis, in mortis articulo constitutis, Martyris precibus liberatis.
13 De febricitantibus, ad invocationem Martyris sanatis.
14 De hydropicis quibusdam, ad invocationem Martyris liberatis.
15 De quodam a malo calculi, ad invocationem S. Petri Martyris, liberato.
16 De Paralyticis, meritis B. Petri Martyris liberatis.
17 De liberatione matris prædicti pueri a gravi infirmitate mamillarum.
- E 18 De contractis, ad invocationem B. Petri Mart. liberatis.
19 De infirmitatibus apostematum et fistularum, per S. Martyrem curatis.
20 De liberatione præfate mulieris a submersionis periculo.
21 De quodam ab infirmitate canceri B. Petri M. meritis liberato.
22 De quodam furioso, ad invocationem B. Petri Mart. liberato.
23 De nonnullis epilepticis, meritis B. Petri Mart. sanatis.
24 De muliere lethargica, ad invocationem Sancti Martyris liberata.
25 De viro, cui pectoris vena fracta est, B. Petri Mart. meritis sanata.
26 De diversis miraculis, ex aqua cum reliquiis S. Petri benedicta, factis.
27 De demoniacis per B. Petrum Mart. liberatis.
28 De eo, qui in testimonium sanctitatis B. Petri ferrum candens absque læsione manibus portavit.
29 De igne ad præsentiam reliquiarum B. Petri Martyris represso.
30 De sanguine, ex reliquiis B. Petri Martyris prodente, et de novitio in fide dubio propter hoc confirmato.
31 De navi periclitante, B. Petro in velo apparente, a naufragio liberata.
32 De navi in litore immobili permanente, et in nomine B. Petri Mart. solo manus tactu velociter se movente.

CAPUT I.

Natales S. Petri. ingressus in Religionem, virtutes in tirocinio, abstinentia, colloquia cum Sanctis et Christo, conciones.

Beatus Petrus Martyr, de ordine Fr. Prædicatorum, ex Provincia Lombardiæ, Veronensis origine, ex parentibus hæreticis a originem traxit; ut tamquam lux de tenebris, rosa de spinis, flos exortus de sentibus, tanto amplius refulgeret in clauastro, rutilaret in cælo; quanto de parentibus per errorem excæcatis, lucidus prædicator exurgit; et de sauciatis mente, corporeque corruptis, decus virginalis procedit; ac de spinis æterno incendio deputatis, inclytus Martyr ascendit. Et licet filium cruditionibus parentum informari natura doceat, et pueram necessitudo compellat; tamen sic se mundum servavit ab erroribus et immuniem, quod nec blanditiarum dolositate, nec monitionum instantia, nec frequentia verberum ad hæreticorum colloquia vel induci valeat aliquatenus vel compelli. Jam intelligere videbatur, qui tangit picem inquinabitur ab ea, et corrumpunt bonos mores colloquia prava. Quod enim natura hominibus animalibusque contribuit, ut homo serpentis, et agnus lupi aspectum abhorreat, et inditam inimicitiam

F

Verona parentibus natus hæreticis
a

hæreticorum consortia vitat.

A inimicitiam sentiat; hoc puerum bonæ indolis unctio cœlestis edocuit; ut venenosorum serpentum insultus fugeret, et lupos rapaces, licet contextos ovinis pellibus, inimicos agnosceret, ac eorum consortia devitaret.

b
septennis sym-
bolum fidei
tuetur;
c
contra pu-
truum
d
præsagientem
ejus in hære-
ticos odium:
militatur Bo-
noniam ad
studia:
Hier' in As-
sump. B. V.
C
ingreditur
ordinem Præ-
dicatorum:
conspiciens
austeritatem
vite,

2 Cum autem circa b septennium rediens a scho-
lis, quibus erat traditus litteris imbuendus a patruo
c suo hæretico, magno diaboli laqueo, quidam in
scholis didicerat, interrogatus fuisset; respondit, se
Symbolum fidei didicisse; Credo in Deum patrem
omnipotentem, factorem cœli et terræ, etc. per ordi-
nem prosecutus. A cujus professione cum dictus pa-
trus præfatum puerum, quasi rudem pugilem, aver-
tere niteretur; ut non Deum, sed diabolum potius
fateretur horum visibilium creatorem, auctoritatibus
etiam additis ad sui fomentum erroris, cum esset
causidicus et infidelitatis patronus; nihil tamen a
puero potuit obtinere, affirmante constanter, quod
legerat et quod scriptum erat se velle credere et fa-
teri. Quod ille animarum seductor et diaboli laqueus
ut perpendit, patri totum quod gestum fuerat retu-
lit; et, ut d Petrinum a scholis removeret, modis
omnibus persuasit: Timeo enim, ait, ne cum Petri-
nus bene fuerit eruditus, ad meretricem se conferat

B Romanam Ecclesiam, et sic fidem nostram destruat.
Ile autem a semetipso non dixit, sed tanquam al-
ter Caiphas B. Petrum hæreticorum perfidiam de-
struendum, futurorum nescius prophetavit. Sed quia
non est consilium contra Dominum, pater ejus fra-
tris monitis assensum non præbuit, sperans filium ad
sectam suam per hæresiarcham aliquem in posterum
attrahendum, cum foret in Grammaticalibus eru-
ditus.

3 Puer igitur, domi annis puerilibus jam excursis, missus est Bononiam ad studendum: ubi licet
esset ab hæreticorum instantia elongatus, non de-
fuerit tamen novæ impugnationis genera, florem pu-
dicitia suæ subripere decertantia, adolescentioris
ætatis assueta. Quis enim inter carnis illecebras,
mundi fallacias, hostis insidias et lubricos sodalium
comitatus, integritatem mentis et corporis sufficeret
custodire? In carne præter carnem vivere, Angeli-
cum est non humanum, ait Hieronymus. Quapropter
ingeniosus puer, sortitus animam bonam, et ad cor-
pus incoquinatum et cor immaculatum totis anhe-
laus affectibus; bonitatem circa se divinas dispensa-
tionis agnoscens et stupens, suæ puritatis consiliis
est confessus, quomodo in via tam lubrica lapsum
castitatis potuerit evitare. Advertens etiam non esse
futurum cum scorpionibus habitare, velut alter Joseph,
pallium reliquit in manu Ægyptiæ suo insidiantis
pudori; et ad religionis refugium confugiens, mun-
dum cum flore decidenti, parentes cum errore peri-
menti despiciens, mundus ipse Prædicatorum ordi-
nem sub B. Dominico e (ut in Vitis Fratrum scri-
bitur) est ingressus, futurus prædicator eximius,
oppugnator hæresum, persecutor sordium, et vitio-
rum potentissimus objurgator. In quo quidem or-
dine per paupertatis et humilitatis vestigia beatum
Patrem Dominicum ducem, virginem virgo sequens,
magnum perfectionis apicem attingit; semper de vir-
tute proficiens in virtutem, et procedens quasi lux
splendens usque ad perfectum diem.

4 In novitiatu suo contra carnem nimio zelo suc-
census, ne servus delicate nutritus proterviret in
dominum sic se jejuniis et abstinence nimia auste-
ritatis afflixit, sic se vigiliis honestatis in orationi-
bus macerabat, quod mensuram propriæ fragilitatis
excedens, fere civem perdidit dum perdere querit
hostem. Nervis namque ipsius ex nimia exinani-
tione contractis, ita dentes ejus fortiter sunt ob-
stricti, quod vix ad glutendum aliquid sordibile
quolibet instrumento poterant aperiri. Misertus

autem ejus vel potius populi sui Dominus, non pas-
sus est os illud beatum diutius obserari. quod in me-
dio Ecclesiæ suæ toties disposuerat aperire. Resti-
tutus vero pristinae sanitati, modum abstinence
mutavit, non propositum vel consuetudinem absti-
nendi Humanæ autem imbecillitatis experientia,
compassionis adjuncta virtuti, ita in eo pietatis et
pareitatis ordinavit affectum, quod licet sibi parcus
et austerus permanserit, aliorum tamen necessita-
tibus indulgentior semper fuerit. Cum enim ex ube-
riori gratia, diffusa in labiis suis, ad devotionem
ipsius plurimorum corda Dominus inflammasset,
ganderentque vehementius sibi mittere poterant
aliqua pietatis xenia (sicut Fratres, qui tunc ade-
rant, diligenter notaverunt) de omnibus quæ ob sui
gratiam mittebantur abunde cibariis, per totam
unam Quadragesimam, aut nihil comedit aut modi-
cum; sicut solitus erat sæpius abstinere, illum se-
quens a longe, qui venit ministrare et non mini-
strari.

5 Porro integritatem mentis et corporis sic sem-
per illibatam conservare studuit, et in conservando
proficere; ut virgo corpore et virgo mente, nullius
unquam mortalis criminis contagium senserit, si-
cut suorum Confessorum fidei testimonio probatum
est. Ne vero per otii desidiam hostilibus pateret in-
sidiis, in justificationibus Domini exercebatur assi-
due; ut eo circa virtuosa totaliter occupato, nil vi-
tiosum in ipso locum aliquatenus obtineret, et a spi-
ritualibus nequitiiis tutus esset; Quantum insuper
fuerit devotione gratus, obedientia placidus, beni-
gnitas navis, patientia constans, caritate præstabi-
lis, et in cunctis morum maturitate compositus:
protestantur diffusius seculares et Fratres, qui vide-
runt, et ejus meruerunt consortium, et sibi familia-
rius adhaeserunt. f.

6 Tantæ etiam puritatis et sanctitatis fuit, quod
Virgines sanctæ ex superna curia eum aliquando
visitabant, et cum eo orante familiariter colloque-
bantur. Unde cum in quadam civitate g moraretur
in conventu Ordinis, accidit, ut eo in cella orante,
quidam Fratres levitate ducti juxta cellam ejus trans-
euntes, plurimum colloquutionem audientes, firmave-
runt se, ut, quinam essent, deprehenderent. Qui
mulierum voces audientes, ut minus devoti, feminas
esse in cella existimarunt. Unde in Capitulo inductis
testibus coram Priore accusaverunt eum: nam
quantacumque pia causa, etiam confessionis vel ne-
cessarii consilii, mulieres in dormitorium introdu-
cere, etiam honestissimas, sacrilegium judicatur.
Surgens in medium Fr. Petrus vocatus a Priore, in-
terrogatur de re ipsa, nec explicat eum quibus loque-
batur, (tum ne se jactare videatur asserendo collo-
quium cum sanctis Virginibus habuisse, tum etiam
considerans sibi soli fidem non adhiberi contra plu-
res) nec tamen fatetur in cella mulieres habuisse
de quibus illi intendebant; sed tacens prostratus
in medio veniam petit. Quis, inquit, dicere po-
test, Mundus sum a peccato, ut non egeat venia.
Dure Prior arguit eum, quomodo ausus sit fe-
minas etiam honestas in cellam inducere, cum ultra
periculum infamiae nota contra conventum oriri
possit: arbitrabatur forte magis quadam incautela
et simplici puritate, quam lascivia illud fuisse pera-
ctum. Florebat tunc Prædicatorum Ordo, et omnis
lascivia exulabat ab eis. Jubet igitur Prior a Con-
ventu illo Fr. Petrum discedere, et in conventu
h Æsino Ordinis ejusdem, in Marchia situm, com-
morari, ibique quasi relegatum permanere, ut discat
hujusmodi incautelis non scandalizare conventus.
Caput inclinat, pœnitentiam humiliter suscipit in-
nocens, iter assumit et applicans residet ibi. Qua-
dam autem nocte, dum in ecclesia coram imagine
Crucifixi

abstinentia,

perpetua vir-
ginitate et
innocentia,

E

et variis aliis
virtutibus.

f

g
Cum Sanctis
colloqui au-
dituset perperam
ideo accusatus,
Fh
alio ablegatur,

PER AMB.
TAEGIUM
EX MS.
consolante
eum de cruce
Christo,

A Crucifixi devotius oraret, confusio ei illata sine causa et increpatio menti occurrit, sensitivamque excitavit ad tristitiam : et piam querelam faciens ad Crucifixum, dicebat : Mi Domine, tu scis in causa illa innocentiam meam, cur permisisti me sic judicari? Et Crucifixi imago ad eum. Et ego, Petre, quid fecim ali, ut cum tantis opprobriis et contumeliis condemnarer ad crucem? disce ergo exemplo meo omnia æquanimiter ferre. Ex quibus verbis mirabiliter confortatus est et consolatus : in processu autem temporis declaratum est, illos errore fuisse deceptos, qui crediderunt Virgines supernæ patriæ, fuisse feminas viæ. Adhuc imago illa Crucifixi in dicto conventu in reverentia habetur et honore.

officia humi-
lilitatis obit,

7 Quantuncumque autem polleret virtutibus et meritis præfulgeret, ne quasi pulverem jactaret in ventum, si sine humilitate virtutes alias in animo congegisset, sic se humilem et subjectum in congregatione Fratrum exhibuit : ut ad Fratrum obsequia, in quibus sanctus juvenis occupabatur interdum, se facilem et voluntarium exhiberet. Sæpe namque pia sollicitudine serviebat infirmis, frequenter hospites hirci suscipiebat affectu, nonnuquam verborum et gestuum compositione servata discrete peragebat jamtoris officium, ad nulla officia quantuncumque humilia et vilia se difficilem exhibebat vel invitum : interdum cum Martha exterioribus ministeriis solite inserviens, et sedens ad pedes Domini cum Maria, non diebus neque noctibus cessabat a colloquiis divinis et oratione, Evangelium Christi vel aliquem sacrum codicem sub axilla vel in pectore aut in manibus gerens, semper legens cum poterat, vel lecta meditans, vel audita ruminans et memoriæ recomme dans. Inerat enim ei ardens desiderium sapientiæ, et tantus amator factus est legis divinæ, ut cum Eunuchio Æthiopie, etiam in ministerio quotidiano positus, sacras, cum posset, litteras legere non cessaret. Sic enim in ipso sibi grata vicissitudine succedebant ardor discendi et desiderium promerendi, ut mirum in modum interdum non minoratus actu, non minus percipere sapientiam desisteret. Contulerat enim ei divina providentia cor docile et tenacem memoriam ad deposita fideliter custodiendum, et linguam eruditam ad deposita efficaciter dispensandum. Unde sine moræ dispendio factum est cor ejus promptuarium sacræ Legis et sanctarum armarium Scripturarum.

zelo in hære-
ticos succen-
ditur :

C 8 Per idem tirocinii tempus, hæreticorum opprobriorum, Ecclesiæ Dei exprobrantium, non immemor neque obliviosus zelator effectus, sic animo suo fidem præcipue et ea quæ ad fidei defensionem pertinent et hæreticorum impugnationem impresserat, ut quasi fidei propugnator ardentior, totum in illius et contra hostes ejus se mancipaverat obsequium ; quod quæcumque ejus et verba et studia veritatem fidei redolerent : ac sic circa defensionem ipsius fidei, pro qua totus ardebat, prævaluit et profecit ; quod contra illius diros hostes continuum certamen exercens, suum tandem agonem diuturnum victrice superante martyrio feliciter consummavit. Pro hac enim a primævis temporibus mortem subire cupiens, hoc principaliter a Domino attentis et crebris supplicationibus postulasse dignoscitur, quod non sineret eum ex hac luce migrare, nisi sumpto pro illo calice passionis. Nec fraudatus est desiderio suo.

concrematur

9 Verum disponente Domino lucernam suam, quam taliter concremabat, non occultare sub modio, sed brevi temporis spatio super prædicationis candelabrum altius sublimare ; credita est sibi dispensatio eloquiorum divinarum ; et celesti virtute studium comitante, prædicator factus est generalis.

Aprilis T. III

Ubi autem velut alter Gedeon tubam prædicationis assumpsit, quam glorioso clangore sonuerit, hostes ac fideles excitans, in multis partibus est auditum. Exivit enim sonus ipsius in omnem terram provincie Lombardiæ, apud Urbem etiam, et per non modicam partem Thuscæ, et per Romandiolam totam et Marchiam Anconitanam. Quas enim civitates aut oppida ibi sita devotis aliquando clamoribus non excitavit ? quarum gentium per dicta loca morantium non concussit corda, vel pulsavit auditum ? Ubique in memoratis partibus sanctæ opinionis diffusus est odor aliis odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem : ubique reddita est ejus persona spectabilis, ubique celebre factum est nomen ejus. Auris audiens beatificabat eum, et oculus videns ei de sanctis operibus ejus, de exaltatione quoque fidei et victoriosa confutatione erroris, testimonium perhibebat. Quantos autem et quales fructus fecerit in salutem animarum vel in suorum copia meritorum, solus novit qui multitudinem stellarum enumerat, cui nuda sunt omnia et aperta. Si enim beatus est, qui jugum Domini ab adolescentia sua portaverit ; quanto heatior, qui tanquam Benjamin adolescentulus in excessu sanctitatis et virginitatis, triginta fere annorum spatium in Prædicatorum collegio commoratus, totum tempus et numerum dierum vite suæ studiose in divinis obsequiis expendit, usque ad triumphalem titulum passionis. Et ut dies pleni invenirentur in eo, et ut noctes vacuas non haberet ; nocturna silentia, humane deputata quieti, post dormitionem brevem decurrebat in studiis lectionum, et somni tempus devotis orationibus occupabat et suspiriis : dies autem impendebat commodis animarum, vel quotidianis et sedulis prædicationibus immorando, vel confessionum audientia insistendo, aut hæreticorum dogma pestiferum validis rationibus confutando ; in quibus specialis dono gratiæ claruisse certum est. Sic ergo Dominus gratiam gratiæ exægnavit, quod multitudo populi ad prædicationem undique confluentis, gratiæ ejus magnitudinem ostendebat. De civitatibus enim et castris, cum vexillis et tubis sonantibus, erumpebant obviam venienti : recedentem quoque tot aliquando sequebantur, quod vix ab eis poterat separari. Sæpius etiam, ubi statuerat prædicare, innumerus barbarum concursus loca præripiens ipsum intolerabiliter opprimebat. Propter quod Mediolanensium populus, in insigne devotionis indicium, in carnea ex pictis asseribus fabricata, non collis animalium, sed humeris vecta fidelium, collocatum Sanctum, a pressura multitudinis inportuna servabat illæsum ; et prædicationis locum aptum sibi providebat ceteris præ eminentiorem. Sic namque reduci debebat agricola, qui semen veritatis contra hæreses, semen pacis contra odia, et adversus scelera justitiæ semen seminabat. Unde multi abjurabant hæreses catholica veritate inspecta, plures injuriis dimissis finem discordiis imponebant, plurimi sua confitendo peccata ad penitentiam properabant. Qui enim talia ministrabat semina seminanti, tales fructus abundantius ex talibus seminibus proferebat ; propter quod labores ei leves et dies pauci, præ amoris divini magnitudine, videbantur.

10 Sicut autem, ad labores quoslibet tolerandos, amor Dei et reportata lætitia de fructuum abundantia ipsum fortius roborabat ; sic ad aggrediendum quæque ardua superna provocabat fiducia, experimentis pluribus comprobata. Sic enim de superno confidebat auxilio, quod credebat, et vere ; ut vix esse possent ita dura cervicis homines in civitate vel castro, quin eorum corda salubriter subverteret, si tempus adisset prædicationi ejus diutius insistendi : Unde si (quod rarissime contigit) interdum accideret, quod urbem ingressus vel oppidum,

D
per Lombardiam et
Italiam,

celebri fumo,

E

diligentis studio

maximo concursu,

F

ac fiducia in
Deum.

PER AMB
TAEGIUM
EX MS.

Jon. 3 4

A in prima vel secunda prædicatione copiosum populum non haberet; revelata fiducia prædicta, in sociorum suorum solamen illud Propheticum inducebat, adhuc quadraginta dies et Ninive subvertetur: quod non solum semel per eum sicut per Jonam, nec in una civitate tantum, sed multoties et in multis locis constat esse impletum.

ANNOTATA.

a *Vitæ Fratrum*, Omnes fere consanguineos hæreticos habuit,

b *Ibidem*, in ætate quasi octo annorum.

c *Ibidem pro patruo, semper nominatur patronus.*

d *Petrinus, diminutivum a Petrus, juxta Italici sermonis vernaculum proprietatem, saepe alias indicatum.*

e *Hæc parenthesis Tacii est. In Vitis FF. sic paucis dicitur: Cum igitur virgo et acuti ingenii juvenis, Ordinem Prædicatorum sub B. Dominico intrasset, totum prædicationi et hæreticorum impugnationi se dedit. Garzo pluribus hic agit de S. Dominico ejusque et S. Petri colloquium a seipso addit.*

f *Sequens paragraphus Tacii est, aliunde acceptus.*

B g *Rehac ait accidisse in civitate Comensi, unde S. Petrus Florentia habitatum venerat; tum scilicet adhuc juvenis scholaris. Garzon idem antea dixerat, indicans cœnobium sub titulo S. Joannis Bapt. in suburbiis fuisse, et sanctas Virgines nominans, Agnetem, Catharinam, Cæciliam.*

h *Æsis, vulgo Jesi, ad cognominem sibi rivum, vulgo Fiumesino; composito nomine, quasi dicas, flumen Æsinum.*

CAPUT II.

Muto loquela a S. Petro restituta, futura prædicta, oleum multiplicatum, morbum simulanti morbus immissus.

Muto loque-
lam restituit:

Cum autem sicut pluvia doctrina ejus concreveret, inter ipsos eloquiorum imbres quasi effusus cœlitus, Domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis, plura cœperunt miracula conspici. Dum enim die quadam Mediolani præforibus ecclesiæ S. Eustorgii prædicaret; cuidam juveni muto, ad eum ex devotione populi adducto, immisso digito in ore ejus ad corpus Christi conficiendum consecrato, soluto linguæ ejus vinculo loquela beneficium restituit: mox interrogatus puer, qui diu tacerat, id est decem annis, quid in ore habuisset, Digitum, inquit, vestrum; et statim in uberes gratiarum actiones coram omnibus erumpens, apertorum noviter Christo vitulos laborum reddidit; propter quod iniqua hæreticorum labia præ confusione obstrui debuissent, sed ipsi tanquam canes impudentissimi salutifera confusione non sunt confusi et erubescere nescierunt: unde ad Sancti sui gloriam plura Dominus innovavit signa et mirabilia.

cuidam san-
tatem cor-
poris et ani-
mæ.

12 Meritis etiam servi Dei veniam de peccatis mereri potuit similiter et sperare mulier quedam Mantuana, de qua plurimi desperabant. In mortis enim discrimine constituta, per longum temporis spatium linguæ usum perdiderat: ad quam rogatus accedens, ut ad eam vita ingredi valeret per auditum, et mors egredi per loquelam, caputio reverenter extracto, præmisso Dominus vobiscum, primam lectionem Evangelii secundum Joannem primitus audire fecit, et mox, ut loquens peccata sua confiteretur, ei injunxit: qua incipiente uti, obedientia vel gratia potius salutari, stupefacti circumstantes ac keti de domo egressi sunt, ne peccata confitentis

audirent: sed postea sic fortiter loqui cœpit, quod D generalem confessionem, quam fecit in fine distincte audire et intelligere extra domum etiam potuerunt. Propter quod fama ipsius et gratia non solum incivitate prædicta, sed ubique quotidie per patriam agebatur, et diffusius rutilabat. Nec mirum quod hæc et alia plura dum viveret dignatus est Dominus per eum operari; plures enim energumenos et alios variis vexatos languoribus solo tactu vel signo Crucis liberavit, sicut plurimorum fide dignorum attestationibus est probatum. a

13 Sæpe etiam Cæsena ad prædicandum ibat, ubi erat adeo graciosus, quod, quando ejus a populo sciebatur adventus, multitudo maxima tanta cum alacritate et celeritate ei occurrebat, quod etiam nobiles et honorabiles valde matronæ, præ nimia festinantia et sine chlamydis occurrebant; sine quibus alias juxta patriæ morem exire in publicum non audebant. Cum excipiebatur a populo, ad plateam ducebatur civitatis illius; ubi in eminentiori loco positus, sedentibus cunctis statim proponere verbum Dei cogeatur. Hoc facto, ad snum ducebatur hospitium, ad ecclesiam S. Joannis b Evangelistæ. Cum igitur præfatus Pater die quadam per Cæsenaensem civitatem transitum faceret, nobilem juvenem prædictæ civitatis obvium habuit, qui Joannes Blasii dicebatur: qui sanctum rogavit virum, ut ipsum manu sua tangens, eum a c natta, quam decem annis in manu habuerat, curaret, quæ propter temporis prolixitatem jam fuerat ab annis pluribus indurata. Vir autem Dei, dicens hoc suis non competere meritis quod petebant, hoc facere recusabat. Cumque eum postulantis devotio perurgeret, apprehensa manu ejus, super nattam Crucis signum fecit, et dixit: Confide in Domino, fili, quia cito te liberabit. Statimque ambo ab invicem discesserunt: ille vero manum respiciens, nattæ tumore duritiæque evanescente, totaliter se liberatum invenit, Deo gratias agens.

14 Aliquando vir sanctus in memorata hospitabatur ecclesia, quia Fratres ibidem locum adhuc d non habebant; cumque quadam die olera pro eo pararentur, oleum in domo Sacerdotis contigit omnino non haberi. Tunc B. Petrus puerum ad nobilem quemdam de Cæsena sibi admodum familiarem misit, qui Bonacursius dicebatur, ut ei oleum pro prandio mitteret: ille autem anno ipso oleum in magna habuerat urna, sed diebus illis omnino defecerat. Doluit ille quod beato viro oleum mittere non valebat: sed ne puer putaret quod ex illiberalitate oleo se carere assereret, ait illi, Fili, erubesco, quod petitioni Patris mei annuere non possim; quia oleum, quod habueram, jam defecit: sed tu ipse ad vas perge, ut veritatem tuis conspicias oculis. Accessit puer ad urnam, et eam oleo plenam reperit, quæ prius vacua erat, ut etiam præ nimia abundantia superflueret. Quo viso vir ille gratias agens, totam viciniam ad hoc contuendum miraculum convocavit, et Beato Patri oleum sibi miraculose missum, quando indiguit, liberaliter ministravit.

15 Cum autem iturus esset in Lombardiam, et ex Cæsena recedere vellet; die quadam civitatis illius convocato populo, devote eis proposuit verbum Dei; in fine vero sermonis dixit, omni audiente populo, Ego autem, filii, a vobis recedo, nunquam ulterius vos visurus; tria igitur vobis prædicere volo, quæ infallibiliter implebuntur: primum est, quod post futuram Domini Resurrectionem proximam pro fide ab hæreticis occidat; quoniam ab eis mors mea ordinata est: secundum, quod Romanolæ provincia, quæ nunc pace fruitur, usque ad breve tempus, multis subiacebit e perturbationibus: tertium, quod propter peccata hominum regionis istius quidam adhuc

a

b
atium a nat-
ta liberat,
E

c

d

oleum multi-
plicat:

F

mortem suam
propter aliam

e

A adhuc homines dominabuntur, quorum linguam intelligere *f* non poteritis, nec familiaritatem habere, quæ omnia, ut prædixerat Sanctus, sunt impleta.

g 16 Cum esset B. Petrus Prior *g* conventus Placentini, tantum corpus suum abstinendo, vigilando, orando, studendo, aliis virtuosis operibus laborando affligebat; quod Fratres eum D. Mathæo de Corigio, tunc Prætori, de hoc accusaverunt; affirmantes quod seipsum ante tempus occideret, sicut idem D. Matthæus postea referebat. Ibi autem a populo in maxima habebatur reverentia: contigit autem ut die quadam veniret ad eum uxor D. Joannis Scoti, quæ ad ipsum specialem habebat devotionem, ut sacris ipsius consiliis super tribulatione sua remedium percipere mereretur. Quæ cum suas ei exposuisset angustias, et quod vir ejus propter patriæ *h* turbationes de civitate expulsus fuerat, et ad Montem-Pessulanum *i* se transtulerat, et quod de pace nulla spes a populo habebatur, et insuper quod prole careret; vir Dei statim divino revelante spiritu ait illi: Confide in Domino, filia, et certa esto quoniam, antequam ab hodierna die annus compleatur, de viro tuo, qui in proximo Placentiæ cum pace reversus erit, concipies et paries filium, qui civitatis istius adhuc Dominus erit. Post dies paucos pax ibi facta est, quæ prius impossibilis videbatur: et illius Dominiæ maritus cum letitia rediit, cui antequam annus compleretur, ut vir Dei prædixerat, natus est filius quem *k* Albertum vocavit, qui post annorum non paucorum curricula pervenit ad statum, qui per B. Petrum prophetatus fuerat.

17 Frater Wilhelmus Veronensis de Lavazanis, Ordinis Prædicatorum, vir religiosus et probus, dum esset juvenis; die quadam B. Petrum, qui ad prædicandum iverat, ad quamdam ecclesiam sociavit: et cum præfatus Frater quemdam illius ecclesiæ librum aperuisset, subito scorpio, qui ibi erat, manum ejus pupugit; cui puncturæ dolor statim et tumor successit. Et cum doloris angustia premeretur, B. Petrus audiens quod acciderat, venit ad Fratrem; et factos super manum Fratris Crucis signo, dixit, Pone, Frater, pedem super scorpionem, qui in terram decidit, ne quinquam ulterius ledere possit, et confide in Domino quia liberatus es. Cum ad effectum, quod Sanctus jusserat, ille mandasset, subito dolor ille ac tumor decessit, acsi punctura illa læsus non fuisset.

18 Cum B. Petrus, zelo fidei et veritatis ignitus, hæreticos in suis disputationibus confutaret, nec non et miraculis evidentibus Christi virtute claret; quidam hæreticus apud Mediolanum, zelo malignitatis accensus, pluribus hæreticis convocatis, ait: Populus iste stultus, qui F. Petro Veronensi tantam exhibet reverentiam, inter cetera ipsum magnificat, quod miraculis clareat: cogitavi igitur ipsum confundere, ut miracula ejus falsa esse appareat, erubescatque populus, qui ipsum de miraculorum operatione commendat. Ego enim cum per omnia sanus sim, gravem me habere infirmitatem simulabo, ipsumque, ut mihi sanitatem restituat, exorabo; ipse me signabit et tanget, et ego me liberatum ostendam. Cum autem populus miraculum hoc ejus enarrabit, ego e contrario me nullatenus infirmum exitisse asseram, vosque testimonium perhibebitis jurati, et per hunc modum nullus ejus miraculis fidem adhibebit amplius. Placuit illis malignitatis sermo, et B. Petrum in deceptione hac confundere cogitarunt, quem in disputatione fidei superare non poterant. Venit igitur hæreticus ille ad ecclesiam Fratrum Prædicatorum de Mediolano, baculo se sustentans, quasi super pedes subsistere non valeret; et B. Petro debili ac subdola voce ait: Pater sancte, cum ego periculose et gravissime sim

infirmus, et medicorum remedia mihi prodesse nequeant; rogo, ut me manu vestra tangatis, et vestrorum auxilio meritorum sanitatis mihi beneficium impendatis. Tunc sanctus vir, sancti Spiritus illustratus gratia, ait: Rogo Dominum meum Jesum Christum, ut si infirmus es, sanitatem tibi restituat: si autem infirmitatem fraudulentè simulas, corpori tuo ad animæ salutem infirmitatem tribuat. Statim ut hæc complevit verba, gravissima eum arripuit febris, ita ut super pedes suos subsistere non valeret, sed ad domum propriam aliorum obsequio portare-tur. Cumque in lecto positus fuisset, et ad eum convocati medici fuissent; deficientibus medicinæ remediis, per illos judicatum fuit, quod in brevi moriturus erat. Tunc vexatione auditui intellectum præbente, ille devotione non ficta B. Petrum ad se venire postulavit; cui malignitatis suæ culpam detegens, et se peccasse humiliter confitens, abjurata hæresi fuit statim per B. Petri orationem et merita ab infirmitate mentis et corporis liberatus. Confusi verò fuerunt hæretici, et mentita est eis iniquitas, qui virum Dei confundere nitebantur.

19 Quadam die cum cuidam ex hæreticorum prioribus, multum malitia et cavillatione acuto, obvias-set, hæreticus ille ad disputationis certamen eum in loco patenti invitavit; at ille pugnam non renuit, ne astantes, si reluctaretur, Petrum confusum arbitrarentur et convictum. Congressis igitur in verborum prælio, hæreticus argumenta sua satis subtilia ad suam probandam perfidiam fecit; at B. Petrus, cum esset improvisus, moram aliquam ad respondendum sibi concedi petiit; qua data, cunctis expectantibus, Sanctus Dei ecclesiam, quia prope erat, intravit, ante B. Virginis altare devotius cum lacrymis oravit, ut defensionem veræ fidei suæ provideret; cumque aliquis titubationis motus in eo insurgeret, propter quod ferventius devotiusque orabat, omni amota ambiguitate in fide solidari se sensit, ab imagine B. Virginis voce audita: Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua. Inde ergo confortatus, egressus ad hæreticum ab eo postulavit, ut inductas iterum replicaret rationes; ille autem Dei virtute ita mutus effectus est, ut nec unum quidem verbum proferre valeret, sicque confusus abscessit.

ANNOTATA.

a Cetera quæ sequuntur miracula, usque ad num. F 30, Tægius adiecit ad primum contextum Thomæ de Lentino, aliunde accepta.

b Ea tunc Cathedralis erat in Garampro colle, quam a S. Eleuthero Papa an. 192 consecratam jactant Cæsenses; uno autem post S. Petri martyrium seculo, tempore Urbani VI, excitata est nova cathedralis sub appellatione S. Joannis Baptistæ.

c Natta, idem hic quod callus gravior.

d Si, uti scribit Pins, sed deficientibus documentis dubitat Ughellius, Episcopum ex Ordine Prædicatorum habuit Cæsena anno 1263, nomine Franciscum; videri poterunt illuc introducti Dominicani haud diu post martyrium Sancti.

e Secundum est nempe Fridericianum schisma, quod plerasque Romandiolæ urbes a Pontifice et Ecclesia distraxit; pace autem composita recruduerunt intestina bella inter civitates, a quibus nec Cæsena libera fuit.

f Imperatorios legatos, natione Germanos, intelligit, multa potestate per Romaniolam usos.

g Priorem Placentiæ fuisse Sanctum an. 1250, scribit Petrus Maria Campi in Historia Placentina.

h Idem asserit, hos turbos dicto anno fuisse concitatos a plebe contra putritios; et electo in Potestatem, ut appellant,

et prolem
cuidam nas-
cituram præ-
dicat:

h
i

sed iterum
sanat, etiam
quod ani-
ma:

E
affertur ex
garrulo mu-
tum facit,

a scorpione
læsum sanat:

hæretico
morbum si-
mulantem fe-
brim immit-
tit,

A appellant, *Uberto de Iniquitate, vehementius tincaluisse animos partium.*

i Mons-Pessulanus, *urbs Gallix Narbonensis, abest longius; ideo libentius crederem aut Montem Feltranum, aut Politianum, aut (quod scriptura proximum est) Fesulanum intelligi debere.*

k Ille Albertus, *juxta præcitatum Petrum Mariam, anno 1269 erat annorum 18, et natu maximus inter plures Joannis Scoti liberos.*

CAPUT III.

Dæmon à S. Petro fugatus, hæretici Florentia. pulsus, pes cuiusdam restitutus, solatium a Christo e cruce datum, præstigiæ hæreticorum dissipatæ

Die quadam B. Petrus apud Florentiam, convocato populo civitatis in platea, quæ Mercatum a novum dicitur, verbum Dei multitudini magnæ prædicabat. Cumque in ipsius prosecutione sermonis vir Dei prædicationi ferventer insisteret, et populus his quæ ab eo dicebantur devote pariter et reverenter intenderent; accidit, ut cujusdam nobilis de Florentia puer, cum *b* dextrario magno sui Domini, ad locum ubi B. Petrus populo prædicabat appropinquaret. Et ecce subito (forsan generis humani inimico procurante, ut viri Dei prædicatione et populi devotio turbaretur) celerem equus arripuit cursum renitente cursore, ipsumque protinus ad terram projiciens, versus populum in platea sedentem magna cum velocitate currebat. Populus autem equum videns, per plateam transitum facere volentem, perterritus est: propter pressuram veru magnam, quæ ibi aderat, divertere non poterant, nisi hi qui in extrema erant parte constituti. Videns autem B. Petrus populum terrore commotum, subito Dei spiritu confortatus, extenso brachio populum Crucis munivit signaculo, et magna exclamans voce dixit: Nullus surgat, nullus timeat, nullusque divertat: quia Christi gratia præstabit auxilium, ut nemo lædatur. Tunc equus cursu rapido prosiluit in populum; et ab uno plateæ capite usque ad aliud transitum faciens, pedes suos super capita, genua, renes et humeros virorum ac mulierum ponens, hunc in modum magnam populi pedibus conculcavit, sicque pertransivit et recessit. Quo facto, diligenti inquisitione facta per populum, repertum est, quod Christi operante gratia nullus omnino læsus extitit, sicut per virum Dei fuerat ante dictum.

21 Alia vice in eadem civitate, prædicante B. Petro in foro veteri, humani generis hostis, fructificationem ejus ex doctrina prædicationis ejus invadens, impedire quæsit, sed non prevaluit: in forma enim equi nigerrimi apparens, movens se ex strata fabrorum ferrariorum, cursu velocissimo ad plateæ fori ipsius principium advenit, ut ejus aspectu et cursu audientes territi, fugam caperent; at a viro Dei Crucis lacto signo contra eum, subito disparuit, neminem lædens: sicque spe sua frustratus est coluber tortuosus, et unde ab attentione verbi Dei distrahere procuravit, inde ex miraculo eos fecit magis devotos.

22 Erat autem Florentiæ haud modicus eorum qui illa Manichæorum hæresi infecti erant numerus, diabolum rerum visibilium creatorem asserentium; contra quos B. Petrus, pugil egregius et hæreticorum Inquisitor, viriliter dimicavit: quibusdam de Rubeorum familia nobilibus et aliis Catholicis vexillum exhibens Cruce insignitum, ut ipse verbis et illi gladiis contra hæreticos Domini prælium exerceret. Certamen invicem ineuntes Catholici hæreticos superarunt ultra Arni fluvium, in platea *d* S. Felicitatis; et circa Arnam in loco, qui Puteus ad

S. Sixtum dicitur, non multum a conventu Ordinis distans, eosdem de urbe egredi compulerunt; ac carnes putridæ residuum corrumpere corpus, et morbida ovis reliquum corrumpere gregem. Adhuc perseverant in dicta civitate victoriæ signa, signa Crucis in lapide sculpto et super columnam imposito; sed et ipsum crucis vexillum anniversario natalis ejus die defertur a viris societatis cujusdam, quæ S. Petri Martyris nuncupatur, cum ad ecclesiam Fratrum ad offerendum accensos cereos accedunt. Ipsam quoque societatem dicitur B. Petrus Martyr instituisse, cui, cum Fratres possessiones non retinerent, multa immobilia sunt legata per testatores, ut ex eorum redditibus fierent Fratribus dicti Conventus Ordinis Prædicatorum e pitanciæ infra annum.

23 Tempore quo B. Petrus prædicationis officium per Italiam fructuosissime exercebat, contigit juvenem quemdam, ad ejus Prædicationem compunctum, ad ipsum accedere pro suorum confessione peccatorum; qui inter cetera confessus est se ex turbatione quadam matrem suam pede percussisse. Sanctus vero Petrus eum de talis præsumptione criminis arguens, inter cetera ad ejus terrorem dixit, quod pes ille, qui matrem percusserat, abscidi mereretur; dataque illi salutari pœnitentia, ipsum absolutum abire permisit. Juvenis vero, verbum B. Petri de pedis amputatione diu mente pertractans, diabolica persuasione deceptus, accepta clam dolabra, sibi pedem in vindictam sceleris amputavit. Cumque præ dolore nimio clamores emitteret, pater ipsius ac mater ceterique de familia cucurrerunt. Audito autem quod B. Petri verbo sibi occasionem acceperat ad tale procedendi judicium, omni mora post posita, pater ipsius B. Petrum adiit, casumque exposuit dolorosum; rogans, ut dolorosum juvenem videre non abnueret, ipsumque apud Dominum precibus adjuvaret. Pius autem Pater, assumpto socio, ad ipsum accessit: et pia compassione commotus, deque Christi pietate confusus, omnibus qui aderant exclusis, illius parentes sociumque retinuit; et flexis genibus devotissime multis cum lacrymis Dei clementiam invocavit, surgensque cum magna ad Deum fiducia, in manibus pedem accepit, ipsumque cruri applicans et Crucis signaculo consignans, ipsum subito sic sanavit, ac si nullum unquam vulnus habuisset; in signum tamen miraculi, cicatrix tenuis in junctura pedis remansit, omni penitus deformitate carens. *f.*

24 Cum ob fidei constantiam et devotionem, qua totus ardebat B. Petrus, multas persecutiones et molestias pateretur, contigit eum quadam nocte ad tantam labi cordis tristitiam, ut penitus quid ageret ignoraret. Et quoniam scriptum est, Dum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus refugium, ut oculos nostros dirigamus ad te: quadam die apud Mediolanum ante Crucifixi imaginem toto corde cum lacrymis et gemitu se prostravit, et se ei commendans dixit: Domine Jesu Christe, qui omnia nosti, tu scis me non egisse ea propter quæ tantas sustinere merear angustias. Cui protinus imago Crucifixi respondit: Fr. Petre, et ego, quid egī, ut crucis supplicium sustinerem? verumtamen confide, quia ego tecum sum et ad me cum corona honoris et gloriæ venies. Tunc B. Petrus, omni remota tristitia, cœlesti voce confortatus, ait; Deus meus es tu et ego servus tuus, fiat voluntas tua. Et ex tunc nullo pavore perterritus, persecutiones et minas, nec non et mortis pericula constanti animo tolleravit. Ne autem hoc propter B. Petri humilitatem occultaretur, adhibuit Dominus revelationi huic testes fideles. Quidam enim Frater devotus, ad ostium Capituli B. Petro astans, hoc vidit, Crucifixique vocem

pedem amputatum restituit;

2 Par. 20, 12

in persecutionibus a Christo e cruce loquente solatium ac-

PER AMB
TAEIUM
EX MS.

Calcatores ab equo illatos servat;

dæmonem fugat;

hæreticos Florentia pellit;

d

A vocem B. Petro respondentis audivit. Alteri quoque Fratri in infirmitorio, orationi devote insistenti in spiritu raptō, totum divinitus eadem hora est ostensum.

25 Quadam die dum B. Petrus per Mediolanense territorium iter faceret, duos reperit viros, agros suos seminantes, quorum unus Catholicus erat, alter vero hæreticus. Catholicus vero in principio operis Dominum invocabat in sui auxilium; hæreticus autem diabolum, quem tamquam visibiliū factorem, terræ ac frugum gubernationem habere credebat. Cumque se invicem audirent, unusque alium de credulitate mala argueret; supervenit B. Petrus, qui Dei nutu inde transitum faciebat; qui ad illos accedens, et altercationis audita causa, de divina virtute ac misericordia confusus, hæretico dixit: Pro parte Domini nostri Jesu Christi me fide jussorem exhibeo, quod istius Catholici ager, in Christi nomine seminatus, fructum proferet copiosum; ager vero tuus nullum penitus fructum faciet; si mihi promittere vis, quod hoc viso miraculo, ad Romanæ Ecclesiæ fidem veraciter converteris. Quo promittente, quod Beatus ab eo exigebat Petrus, se impleturum, si quod promiserat eveniret; B. Petrus

B cæptum prosecutus est iter: ager autem viri fidelis, virtute Christi operante, uberes protulit fructus: ager vero hæretici tantæ fuit sterilitati, ut nec herbam quidem proferret nec folium anno ille: propter quod hæreticus, ut promiserat, ad Christi fidem conversus est.

26 Eo tempore, quo B. Petrus, pro zelo fidei, per Mediolanensem comitatum, prædicando et disputando infatigabiliter, discurrebat; nobilis quidam et fidelis vir, qui in castro quodam dicti comitatus habitabat, ejus caritate ductus, ipsum in suo saepe suscipiebat hospitio. Hæretici autem, qui in dicto morabantur castro, B. Petrum, propter zeli ipsius fervorem, exosum habentes, nobilem illum a servi Dei familiaritate, et a fidei rectitudine avertere conabantur. Cumque incassum pluribus laborassent diebus, unus ex hæreticis ipsis qui *g* nigromanticus erat, diabolica illum machinatione pervertere cogitavit, quem falsis verborum persuasionibus immutare non poterat. Die autem quadam ad hæreticorum ecclesiam, quam in castro habebant, duxit, in qua nefanda sua conventicula faciebant; dixitque sociis presentibus, viro illi fideli: Ut cognoscas te ab illusore ille Fratre Petro Veronensi deceptum, et quod fides nostra vera est, Romanæque Ecclesiæ fides

C falsa; rogo Dominum, ut nobis presentibus miraculose tibi veritatem ostendat. Statim autem ut verba finivit, diabolica affluit illusio: nam splendor quidam quasi cœlitus missus apparuit, qui totam illam hæreticorum ecclesiam illustravit; post quem diabolus, in aspectu et forma speciosæ et venerandæ Domine transfiguratus, super altare stetit, pulcherrimum, ut videbatur, puerum manibus tenens; fidelemque virum proprio vocans nomine, dixit: Tu quidem mea indignus eras gratia, quia Fratris illius Petri Veronensis, mei, et filii mei quem brachiis teneo inimici, predicationibus credens, fideles meos, qui hic presentes sunt, et doctrinam ipsorum piam et veram spernere videbaris: sed quia mater sum misericordiæ, parata sum tibi remittere omnia: si Fratrem Petrum vis dimittere, et his fidelibus meis adherere. His auditis et visis, nesciens vir ille inter machinamenta diaboli et fidei veritatem discernere, ignorans non esse omni spiritui credendum, statim maligni monitis acquiescens, cujus nescivit calliditatem agnoscere, flexis genibus se per ignorantiam errasse confessus est; et veniam petens, ad hæreticorum [fidem] conversus est. Sicque maligni visio disparuit. Post non multos dies contigit B.

Petrum, inde transitum facientem, ad solitum hospitium declinare. Nobilis autem ille, tristi cum vultu suscipiens, deluit quidem quod ad eum declinaverat; sed quia sero erat, erubuit ei hospitium denegare. Vir autem Dei hoc prudenter attendens, cognovit eum ab hæreticis immutatum: qui ipsum ad partem alloquens, invenit, ut cogitaverat, ita esse. Cumque cognovisset eum diabolica fraude [deceptum], cogitavit ipsum argumentis et auxilio veritatis ad fidem reducere, qui diabolica illusionē fraudulenta fuerat dementatus. Et quoniam qui vult jacentem erigere, debet se ad apprehendendum illum aliquantulum inclinare; imitatus Apostolum dicentem, Factus sum Judæis Judæus, ut Judæos lucrificarem; prudenti usus consilio, prætendit se, propter ea quæ ab illo audierat, quasi in parte rationabilia viderentur, aliquantulum titubare; dixitque illi, libenter se velle eos audire in eorum ecclesia; et siquid ei verbis rationabilibus aut signis ostenderent, eis fideliter adherere.

27 Ille autem gaudens si tantum possit lucrari virum, confestim clam hæreticos adiit, rogavit, ut mane sequenti ad ecclesiam convenirent, orarentque Dominum ut Fr. Petro veritatem ostendat, quum sibi demonstrare dignatus est. Gaudent hæretici, beatos se reputantes, si illum possint habere proprium, quem sic fortissimum habebant impugnato-rem. Ille autem nigromanticus hæreticus dixit, se nullatenus [dubitare] quin Beata Virgo, quæ illi apparuerat nobili, Fratrem etiam Petrum sui etiam gratia visitaret, et ad honorum hominum fidem attraheret. Noctem illam fere B. Petrus duxit insomnem, devotioni et obsecrationibus vacans, ut Christi pietas diaboli machinamenta ad honorem detegeret catholicæ veritatis. Primo vero mane consurgens, quasi matutinas dicturus, exivit domum, et ad Catholicorum ecclesiam Missam celebraturus accessit; et antequam adveniret populus Missam celebrans, duas consecravit hostias, quarum unam sumpsit, alteram vero clam sub [cappa] in pyxide portans, ad hospitemque confestim accedens, dixit: Bonum esse, ut sicut dictum fuerat, ad hæreticorum properarent ecclesiam. Cumque omnes, ut præordinaverant, convenissent hæretici: surgens nigromanticus ille hæreticus, ante altare nequiter se prosternens, ait: Oro Domine, ut Fr. Petro, adstanti hic, veritatem fidei tuæ aperire digneris. Tum, ut prius actum fuerat operatione diabolica non modica apparuit lux, et in foros virginis filium in gremio tenentis super altare stetit [daemon] et ait: Fr. Petre qui usque nunc mihi fuisti contrarius, ego pietatis mater parata sum a filio meo tibi misericordiam impetrare, si Romanæ Ecclesiæ errore relicto, horum meorum fidelium volueris adherere consortio. Tunc B. Petrus pyxidem, in qua Christi posuerat corpus, quam sub cappa detulerat, protulit, et ipsam aperiens, dixit ei: si es vere mater Dei, adora hunc filium tuum. Ad hujus vocem et corporis Christi ostentationem omnis illa phantastica visio disparuit, cum strepitu terribili et factore, pariesque ecclesiæ malignantium a summo usque deorsum scissus est: nobilis autem ille, qui a diabolo seductus fuerat, cum pluribus aliis ad fidei veritatem et ad B. Petri rediit reverentiam: ex que confusi sunt vehementer hæretici, et sectatores impietatis et pravitatis.

ANNOTATA.

a Mercatum novum id est, Forum-novum.

b Dextrarius, equus generosior, sic dictus quod ad pompam magis quam usum, pretiosis instratus ornatusque ephippiis, famulorum manibus deducatur, in coque

hæreticum immissa in agrum sterilitate ad fidem convertit:

g amicum, diabolicis præstigiis a fide abductum,

D
PER AMBB.
TAGIUM
EX MS.

1 Cor. 9, 10

E

F

his per SS Eucharistiam detectis ac dissipatis

cum multis aliis reduct.

PER AMB.
TAEGLUM
EX MS.

A que a communi equo sessorio differat. Tentones a manductione Hlandpaardt dicunt. Hinc corrige Auctores vocabularum de la Crusca, causam nominis sumentes a dexteritate seu agilitate : num agilitas quidem equi est, sed ea in hoc nomen non influit ; dexteritas enim non est equi, sed sessoris.

c Extat Tomo 3 Italicæ sacræ ent. 146 Gregorii Papæ Breve ad Episcopum Florentinum Ardingham, quo mandat ut decreta contra hæreticos exhibeat nomine suo Potestati et Senatui, eisque faciat in eorum observationem jurare, iv kal. Maji, anno Pontificatus VII, Christi 1234.

d De ecclesia, unde huic placere nomen S. Felicitatis est, egimus 24 Martii, ubi de B. Bertha Abbatissa Ord. Vallumbrosani. Arnus autem mediam Florentium intersecat.

e Pitancia, certum cibi potusque dimensum, in miraculis S. Thomæ Aquinatis 7 Martii num. 31 Pietantia scribitur, quasi a pietate, velut elemosinæ nomine tributa ; verosimilius est vocem a Gallis acceptam, et ex eorundem Pite, quo dodrans unice significatur, esse derivatam, ut propriissime sit idem quod uniatim dimensum vel appensum, ut fieri apud monachos solebat. Nisi malis a Saxonico aut Tentonico pitten aut putten (quod ponere vel haurire significat) etymon petere, ut sit id quod singulis apponitur vel hauritur.

f Eadem historia, plenius et diversimode aliquantum, a S. Antonino narratur his verbis : In illo tempore, cum per Longobardiam et Tusciam ac Romandiolam prædicando discurrit ; contigit ei quemdam adolescentem, ad doctrinam ejus compunctum, in confessione audire : et inter cetera confessus est se matrem calce percussisse. At Sanctus, facinus horrens, cum amaris lacrymis eum redarguit, ostendens gravitatem sceleris. Cujus verbo et exemplo commotus. Quid me, inquit, facere jubes, Pater, in satisfactionem tanti mei flagitii ? Ecce ad omnia paratus sum. Certe, ait vir sanctus, ille pes mereretur abscindi, qui instrumentum fuit tantæ impietatis, cum et Christus dicat in Evangelio, si pes tuus scandalizat te, abscinde eum et projice abs te. Non tamen hoc tibi dico ut facias : sed cave in futurum : facies autem talem et talem pœnitentiæ satisfactionem. Recedit adolescens, cum non inodico zelo ulciscendi patratum excessum, licet non secundum scientiam. Reversus domum accepit non parvum cultellum, et in fervore spiritus pedem abscidit. Dolor intensus sequitur, quem fervor non tulit nec minuit. Clamat præ dolore, et voces audiuntur sanguisque effluit copiose in terram. Cucurrit mater, cernit pedem abscissum sanguine fluentem : et dolore quasi extra se posita, vocat amicas et vicinas. Accurrunt omnes, stupore replentur, nescientes rei causam, intendunt quam citissime ad sanguinis fluxum restinguendum ; et cura quæ potuit esse adhibita, seiscitantur adolescentem, quemodo et qua de causa id actum fuerit. Respondit juvenis se confessum illi Prædicatori Petro, et inter cetera de calce matri illato : quod peccatum ostendit ei ita enormæ fuisse, ut non videretur ad-lescenti sufficienter satisfacere posse, nisi pedem puniendo per abscissionem. Querulatur mater, notæ coadjuvant, vicinia impletur murmurationibus, in contumeliam F. Petri et conventum, tenentem Fratres ita indiscretos et fatuos, qui pœnitentiam injungant adolescentibus abscindendi pedes. Pergunt ad Conventum festinanter, vocant Priorem, querelam exponunt contra F. Petrum, explicant casum. Exponitur hoc sancto viro : excusat se ille non injunxisse tale opus. Verum ad providendum simplicitati adolescentis, jussit adduci eum pede abscisso. Quo facto, oratione præmissa, pedem abscissum junxit et coaptavit tibiæ in loco incisuræ : et subito insita est et incarnata cum pede

tibia, ac si nulla ibi fuisset incisura. Et videntes D qui aderant, glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus, et simplicem fatuitatem juvenis convertit in gloriam Sancti sui. Hartenus Antoninus, in quibus hoc solum minus placet, quod non irisse ipsemet Petrus dicatur, sed jussisse ut juvenis adduceretur.

g Nigromantia pro mago sumitur, Nigromantia pro magia : vocis sic formandæ seu deformandæ occasionem præbuerunt, usus vulgaris magicas artes vocandi nigras artes, ut solent Tentones ; et affine nomen Necromantiæ : quæ dicitur ἀπὸ τῶν νεκρῶν, a mortuis petita divinatio, etiam in sacris litteris nota.

CAPUT IV.

Muto loquela a S. Petro restituta. Sanctitas ejus cœlitus prodita. Sereno cœlo nubes inducta : officium Inquisitoris collatum et exercitum

Dum matrona quædam nobilis apud Venetias, in ecclesia Fratrum, ad pedes B. Petri pro confessione sederet ; puer quidam qui semper mutus fuerat, per ecclesiam currens ad ipsam sæpe veniebat. Cumque beatus vir interrogasset, an puer ille ad eam pertineret ; respondit : Domine, filius meus est de quo hand modicam patior tristitiam, quia mutus est, et numquam verbum proferre potuit. Tum Sanctus, de Deo concepta fiducia, puerum ad se vocavit : et ore ejus aperto, manu sua linguam ipsius [extraxit, et] Crucis signaculo super eam facto, dixit : In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti : statimque puer respondit, Amen. Et ex tunc loquela usum perfecte recuperavit, qui omni vitæ suæ tempore eum non amisit. Cum FF. Prædicatores Venetiis in ecclesia B. Martini habitarent ; contigit B. Petro ibidem adstanti, ut civis quidam uxorem suam innocentem de adulterio suspectam haberet : cumque experimento candentis ferri de sua se vellet suspitione certificari, illaque ad tactum igniti ferri nullatenus læsa fuisset ; unde ille dare gloriam Deo debuit, inde peccatum auxit, putans hoc ex diabolica illusionem advenisse : et præ furore uxore ad terram prostrata, arreptoque cultello talos ejus abscidit : et sic eam dimittens, statim abcessit. Cum igitur vicinæ mortis expectaret periculum, B. Petrum, ad quem magnam habebat devotionem, instantibus accessivit precibus, ut ante mortem de suis peccatis ei confessionem faceret, et ab eo absolutionem recipere mereretur. B. Petrus adveniens, ejus confessionem audiens, et pœnitenti animo absolutionis remedium contulit, et morienti corpori beneficium impetravit integerrimæ sanitatis.

29 Antequam FF. Prædicatores Ravennæ locum haberent, Rector et Clerici ecclesiæ B. Joannis Baptiste civitatis ejusdem, ipsos, Ravennam ad prædicandum euntes, pro divini verbi reverentia suscipiebat hospitio. Accidit, ut quodam sero hiemis tempore, B. Petrus, prædicationis gratia Ravennam ingrediens, ad præfatam declinaret ecclesiam : qui, quamvis penitus esset ignotus, caritative tamen susceptus est. Cumque cum clericis in devota collatione fuisset : rogavit, ut mane cum campanis pro prædicatione signum facerent, quia populo prædicare intendebat. Et cum Clerici, propter temporis malitiam, ut a prædicatione supersederet, persuaderent, quia credebant omnino populum non venire, ait : Omnino fiat signum, ut dixi ; quia omnino, si Deo placuerit, prædicabo. Nocte vero sequenti, dum B. Petrus in camera Fratrum quiesceret cum socio, et Clerici, ni quiescerent, lectos intrassent, superque totam civitatem nix magna descenderet ; super præfatæ ecclesiæ campanile cereus maximus ardens et lucens

muto loque-
lam restituit :
E

mulierem in
mortis peri-
culo servat :

cœlestibus
ostensis Ra-
venne ad cen-
tus ejus et
sanctitas
proditur,

Juvenis qui
matri calcem
impegerat

Matt. 18, 6

pedem sibi
abscidit :

de quo incu-
satus sanctus

pedem re-
staurat.

A cens apparuit, qui cunctis de civitate ipsum videntibus non modicam præbuit admirationem. Concurrent quamplures confestim ad ecclesiam, et dormientes Clericos magno cum strepitu excitantes percunctati sunt, cur cereus tam magnus in campanili positus fuerat, et quomodo fieri potuit, quod dum sic fortiter ningeret, flamma a nive non exstingueretur. Clerici vero viso prodigio stupuerunt, cum nullus hominum nocte illa campanile ascendere potuisset. Et dum rei hujus causam aliam cognoscere non valerent, dixerunt: nullam aliam scimus assignare causam, nisi quia sero ad nos declinavit Frater quidam de Ordine Prædicatorum, qui homo videtur magnæ sanctitatis et gratiæ, qui dixit mane velle prædicare. Præ reverentia autem B. Petrum inquietare nolentes, quia die præcedenti valde fatigatus fuerat, omnes ad propria redierunt; mane autem facto cum populi multitudine redierunt Tum B. Petrus, secundum collatam sibi a Domino gratiam, sic devote et gratiose prædicavit populo verbum Dei, quod tota civitas ad devotionem et pœnitentiæ fructum commota est; propter quod multis diebus ibidem moratus est, prædicationi et audientiæ confessionum vacans, et multas Domino acquires animas, ejus honorem in suis prædicationibus fideliter procurabat; sicque ex fervore et fulgore prædicationis ejus, et animarum copioso fructu, cunctis manifeste patuit, quod in signo ardentis et lucentis cerei fuit congrue designatum.

multi convertuntur ad pœnitentiam.

B

30 Cum pestis hæretica in Lombardiæ provincia pullularet, et multas jam civitates contagione pestifera infecisset; summus Pontifex D. Innocentius IV, attendens quantum fieret ovibus luporum periculosa commixtio, ad pestem diabolicam abolendam, diversos Inquisitores de Ordine Prædicatorum (quasi diversos canes qui lupos arcere possent a gregibus) in diversis Lombardiæ partibus providentius delegavit. Sed cum Mediolani hæretici, non solum multi numero, sed etiam magni seculari potentia, acuti fraudulentia, eloquentia garrulosi, et diabolica pleni scientia residerent; idem summus Pontifex sciens et intelligens B. Petrum virum esse magnanimum, qui ab hostium multitudine non paverat; advertens quoque suæ virtutis constantiam, per quam et adversariorum constantiam nec in medico cederet; cognoscens etiam ejus facundiam, per quam hæreticorum fallacias detegeret; non ignorans insuper ipsum mundanæ sapientiæ plenè eruditum, per quam frivola hæreticorum argumenta rationabiliter confutaret; utpote inter hæreticos a puero conversatus, et qualiter sensum perverterent Scripturarum, et quibus

Inquisitor fidei ab Innocentio IV constitutus,

C liter sensum perverterent Scripturarum, et quibus verbis suam sanctam conscientiam palliarent, frequentibus pugnis divinisque experimentis edoctus; ipsum, tamquam fidei pugilem strenuum et tam indefessum Domini bellatorem, in Mediolano et ejus comitatu instituit, et Inquisitorem hæreticæ pravitatis auctoritate concessa plenaria ordinavit. Ipse igitur injunctum sibi officium diligenter exercens, Sampsonis vulpeculas perquirebat et dissipabat ubique, nullam eis requiem tribuens, sed mirabiliter omnes confundens, et potenter expellens: ita ut non possent resistere sapientiæ et spiritui, qui loquebatur per eum. Ad hoc inerat beato pugili specialis certandi fiducia contra hostes, ex divina revelatione infusa. Nam dum semel, aliquantulum ex futuris et incertis eventibus pavidus, ante altare B. Virginis suos agones Virgini commendaret; per Virginem Virgini dormitanti est responsum, quod per filium Virginis imminente passionis tempore fuit alteri Petro dictum: Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua. Unde nec eum certa fiducia diffusum, nec fervor indefessus tepidum, nec experientia tuidum permittebant; sed sicut leo fortissimus bes-

animatur a B. Virgine

b

tiarum, ad nullius pavens occursum, pluries hostibus offerebat sub tali conditione congressum, videlicet quod ipsi secum ducerent, quos possent, de toto exercitu Scripturarum, ipse vero contentus esset uno milite contra eos: B. Paulum exprimens et eligens, velut invictum pugilem contra omnes fidei perversores. Frequenter etiam hæreticis se in ignem projicere obtulit, pro veritate fidei adstruenda, si ejus in igne comites fieri assentirentur. Insuper pro fide vitam suam, non solum periculis, sed morti exponere avidus, forsitan ex divina revelatione hæc fuit, quod iam fidenter quam frequenter prophetico spiritu proferebat in medium: nam de suo felici martyrio et etiam de loco propriæ de sepulturæ, utrumque Fratribus per hunc modum repertus est prædixisse: Scitote, me nunquam nisi per manus infidelium moriturum; et non dubitetis, quin Mediolani me oporteat sepeliri. Sed nec de suo metuebat præmio, qui sic de merito certus erat: sciens enim cui crediderat, nec imprudenter sed confidenter, sicut post bella victoriam, sic coronam sibi post victoriam arrogabat, ut firmiter saperet et crederet, quod adhuc nominaretur in litaniis et quod festum suum in kalendariis scriberetur. O beatum virum cui ex præsentī vita jam futura inceperat, et ejus pedes jam in cœlestis Jerusalem atriis stantes erant! et qui adhuc in carne corruptibili positus, jam gloriæ incorruptibilis et laudis perpetuæ primitias degustabat!

D
PER AMBR
TNEGIUM
EX MS

hæreticos
laccessit:

Martyrium
suum

et canoniza-
tionem præ-
dicat:

E

31 Cum die quadam apud Mediolanum, Episcopum quemdam Catharorum c B. Petrus examinaret, multis Episcopis, Religiosis et maxima copia civitatis ad hoc spectaculum congregatis; et dies tum ex prædicatione, tum ex hæreticæ examinatione in longum protracta fuisset, maximusque æstus cunctos affligeret; hæresiarcha ille, tempore subnationis invento, cepit coram omnibus exclamare: o Petre perverse, si tu es ita Sanctus, sicut hic stultus populus te affirmat, cur permittis ipsum tam graviter æstu affligi, et non rogas Deum, ut interponat nubem aliquam, ut non moriatur hic stultus populus tanto æstu? Cui cum athlera fidei fiducialiter respondisset, quod dixerat se facturum, si promitteret, quod abjurata hæresi protinus converteretur ad fidem; multi ex Catholicis super obligatione B. Petri contristari cœperunt, timentes ne fides Catholica ex hoc confusionem pateretur: et e converso multi ex infidelibus sunt gavisī, confusionem viri cum gaudio expectantes, præcipue cum in toto aere nulla vel minima nubecula appareret: proinde, ut promitteret, suum Episcopum cum clamoribus infestabant. Cuique vel isto modo hæretici pertinacia, se obligare nolentis, frangi non posset vel aliquatenus emolliiri; B. Petrus, qui vel propter infidelium gaudium vel timorem fidelium non fuerat infirmatus, sperans in Domino, Ut appareat, inquit, quod bonus Deus visibilium omnium et invisibilium sit creator et factor, rogo ipsum, ut ad consolationem fidelium in se credentium et non credentium confusionem, aliquam nobis dignetur nubeculam mittere, quæ inter solem et populum interposita, nos ab hoc æstu defendere valeat. Quod ubi de quodam eminenti pulpito, Crucis præmisso signo, explevit; mox Dominus de quadam nube quasi tentorium eis fecit, quæ umbræ suæ per longum d tempus omni populo præbuit velamentum, et causam exultandi auxit fidelibus et contra hæreticos insultandi.

c

sereno celo
nubes inducit:

F

d

e

stipatus

PER AMB. TAGIUM EX MS. garrulum haeticum,	A stipatus frequentia quidam, quem elegerant sue perfidiae defensorem, vir clamosus garrulusque et malitiosis sermonum versutis eruditus. Is ubi pugilem fidei cum socio suo conspexisset astantem, statim verborum laqueos ejus pedibus praeparavit; et ut incautum corrumpere faceret, coepit importune et clamore insistere, ad ea, quae proposuerat, responderet. Quo saepius acclamante, vir Dei attendens, quod servum Dei clamoribus litigare non deceat; et ubi non erat auditus, verba veritatis et sobrietatis effundere non prodesset; recordatus misericordiae Domini, totum se ad orationem devote contulit, supplicans ut hostes vel juste erubescerent tanquam impii, et muta fierent labia dolosa, aut super eos sol verae intelligentiae oriretur. Nec mora, mox duorum laterum, quod petiit, inopetravit, prout utriusque partis merita exigebant. Cum enim fidei defensor fiducialiter insisteret adversus veritatis adversarium, ut adhuc quaereret quod quaerebat, ita divinae virtuti diabolica verba cesserunt, ut ille paulo ante loquax et garrulus, sic subito mutus quasi effectus est et elinguis, ut nec ad quaerendum nec ad respondendum os aperire ad verbum unicum praevaleat; propter quod ejusdem perfidi comites infideles dissipati sunt ab invicem, nec compuncti, eorumdem duritia resistente. f	cum quidam nomine Acerbus per annos quinque sic mansit contractus, ut per terram in sextario l traheretur, ad B. Petrum adductus, et ab eo signatus, continuo sanatus surrexit. m Quidam Frater, qui solitus erat in praedicatione frequenter cum illo ire, ab eo requisivit, ut eum aliquam doceret orationem: qui dixit, Haec est oratio mea, in qua magis afficio et delector: cum sacrosanctum Corpus Domini nostri Jesu Christi elevo, vel ab aliis Sacerdotibus elevari conspicio, ipsum oro Dominum, ut numquam me hac [vita] exire permittat, nisi pro ipsius fide catholica decedam, et hanc orationem jugiter feci. [Cum vice quadam cum Fr. Gerardo Tridentino ante annum passionis suae, juxta castrum de n Gathe transiitum faceret, socio dixit: Castrum istud pro fide destruetur, et duo haeticorum Episcopi Nazarius o et Desiderius, qui ibi sepulti sunt, igni cremabuntur: quod plene ita per ordinem postmodum factum per ministerium Inquisitorum, ut manifeste ostendetur, quod per ipsum Spiritus sanctus vera praedixit. p	D l m ad martyrium anhelat. a o p
oratione facta,	B 33 Semel contigit, eo iter agente cum Episcopo g Placentino, quod ad domum diverteret nobilis viri Domini Gaufridi h Comitis de Lumello, cujus filium, Henricum nomine, ita gulae tumor compresserat, quod nec loqui nec spirare poterat: propter quod parentes de proxima filii morte anxii, et desperati de vita, audito Fr. Petri Veronensis adventu, ambo properant in advenientis occursum, et moriturum puerum dolenter nuntiant et solcite recomendant. Quo accedente, levatis ad coelum manibus et Crucis in eo facto signaculo, puer jam [morti] devotus, suo tam languenti collo, tanquam aliquod salutare remedium, ejus cappam adhibuit; et benedictione recepta, recepit pariter sanitatem. Quod pater diligenter attendens, empti illi nova cappa, tantae virtutis vetus vestimentum retinuit, quod postmodum nequaquam ad insipientiam ei cecidit. Procedente vero tempore idem nobilis, vehementi dolore viscerum gravatus, credens et metuens sibi exinde mortis imminere periculum, cappam ipsam, quam ex tunc conservaverat, reverenter afferri fecit: qua suo apposita pectori, mox vermem, duo capita habentem et pilorum densitate villosum, evomit; statimque plenae sanitatis consecutus est effectum.	ANNOTATA. a Haecenus miracula, antiquae Vitae contextui addita per Tagium; hic autem (omissis quae Surius habet num. 9, 10, 11, 12, quaeque hic infra habentur num. 31 et seqq.) resumitur contextus antiquus. b Vitae-Fratrum sic prosequuntur captam narrationem: Ad cujus vocem assurgens, sensit continuo illum ambiguitatis scrupulum recessisse: nec post, ut ipse retulit, aliquem circa hujusmodi sensit motum. c Additur in Vitae-Fratrum, qui illis diebus fuerat captus. d Ibidem, per magnam horam. e Ibidem praesens historia sic inchoatur. Cum quadam vice disputaret cum haetico quodam, acutissimi ingenii et eloquentiae singularis, attendens astutias ejus voluit diu disputationem protrahere, et de communi consensu assignavit diem ad respondendum super iis, et proponendum de aliis quae sibi viderentur. Reredens ergo ab eo misit ad Conventus vicinos, ut Fratres exercitati in disputationibus contra haeticos venirent ad diem assignatum talem: sed omnes neglexerunt. Unde cum die assignato venisset haeticus eum multitudine haeticorum, et stetisset in medio, et admodum Goliae vocaret ad singulare disputationis certamen; venit Sanctus cum uno socio. Et cum proposuisset haeticus errores suos acute et subtiliter, et diceret, Respondete mihi, si potestis et scitis; petivit deliberationem ad respondendum. Qua habita, diverit parumper ab eis, et intravit oratorium quod prope erat. Et prosternens se coram altari cum multis lacrymis, rogavit Dominum ut causam suam defenderet etc.	E Disputatio S. Petri cum haetico.
elinguem reddidit:	C 34 Dum vero in conspectu magnatum magnificaret Dominus Sanctum suum, non minus pauperibus et religiosis erat affabilis, et amabilis habebatur specialis devotionis affectu: quibus cum frequenter visitationis gratiam impenderet, flammis inter eos divini amoris accendens, confirmans vacillantes sermonibus suis, confortans manus remissas et genua tremantia roborans, contigit, ut in quodam burgo Mediolanensis diocesis, nomine i Carate, ad Humiliatorum k demum, prout consueverat, declinaret; ubi ad quamdam de Sororibus nomine Carasiam, quae corporis viribus sic destituta jacebat et jacuerat annis septem, quod pro quacunque necessitate nec valuerat surgere nec valebat, a quibusdam, de ipsius suffragio confidentibus, est perductus. Ad quam veniens sic oravit; Domine, qui paralyticum sanasti et Lazarum suscitasti, obsecro, ut digneris huic etiam mulieri sanitatem concedere. Quae protinus liberata, eodem sero de grabato consurgens, mane redeunti occurrit; quamdiu vixit, sex videlicet annis, perseverans incolumis, ad pristina officia plene restituta. Simile accidissee apud Mediolanum probatur, ubi	f g h angina applicata veste ejus depellitur: i k duos contractos sanat: f Additur ibidem: Praedicta autem omnia ipse B. Petrus duobus discretis Fratribus humiliter revelavit. Ad hoc de confundendis convertendisve haeticis argumentum spectat, quod hisce verbis refert Garzo in Vita apud Leandrum Albertum. Numquam ex praelio discessit inferior: cogeantur miseri terga dare, nec tamen a suis sententiis dimovebantur. Ex his unus, quem nullus pudor a turpitudine, nullus metus a periculo, nulla ratio a furore revocabat (erat enim summis opibus summaque potentia praeditus) Nemo, inquit, unquam me a sententia deducet: constabo in ea quoad mihi vita suppetet. Tum Petrus, in coelum suspiciens ac se paululum colligans; Quid est, inquit, causae, vir bone, quod te in sententia perman-surum affirmes? Tibi conducibilius esset, si te eum praestares, qualem Christi religio postulat. Miselle,	F Alteri haetico os obstruendum. a

A a recta via deflexisti, ni te tui poenituerit consilii, æternum ignis cruciatum subibis. Non longe abest Christi effigies: ad ejus genua procide, ut tua tibi crimina condonet postula: tibi veniam tribuet. Hac oratione adeo commotus est, ut ne ullum quidem verbum emittere potuerit. *Hanc rem sic diversam a casibus in Vita relatis, ubinam legerit Garzo, fatemur nos ignorare.*

g Fuit hic B. Albertus, electus Episcopus Placentinus anno 1244, anno 1261 Ferrariam translatus: qui dicitur obisse clarus tum in vita tum in morte miraculis anno 1274, 14 Augusti, vel (ut Petrus Maria Campi ex publicis instrumentis colligi ait) 12 aut 13. De ejus presenti ac publico cultu optamus a Ferrariensis distinctius edoceri, eaque omnia monumenta nancisci, quibus viri sanctitas et miracula continentur.

h Idem Petrus-Maria hoc miraculum anno 1250 tribuit, et Comitem Leonelli aut Lomelli vocat. Nicolaus Simpson in Tabula alphabetica Italix Lumellum adscribit statui Ducatus Mediolanensis, Lumellinæ regionculæ a se dictæ caput.

i Surio Caracte: in jam nominata Tabula neutrum invenitur, nec ullum Mediolanensis, status nominatur oppidum, huc tendentem appellationem habens, præter Caravagium.

B k De ordine Humiliatorum, qui seculo superiori sub S. Carolo Borromæo extinctus est, pluribus actum 26 hujus, ante Vitam B. Allobrandesæ ejusdem Ordinis Tertiariæ.

l Vehiculum vertit Surius: est autem Sextarius hic, frumentariæ mensuræ genus, quale huic misero potuit fuisse pro sella. Antonianus vulgari contractione Starium scripsit.

m Sequens § apud Surium totus desideratur: in Vitis fratrum invenitur pars ultima, a signo [

n In dictis Vitis-Fratrum scribitur quoddam castrum hæreticorum, nomine Gaoche. Priori scriptioni inhærentes, 4 milliario ab urbe Bergomum reversus, inveniunt castrum Gattorum dictum.

o Ibide[m] corruptius scribitur Nosarius.

p Hinc incipit pars 2 Vitæ juxta divisionem Taegii: nos ordinem numerandorum Paragraphorum prosequimur, antiquam divisionem restituere si velit aliquis, id facere poterit hinc numerando Partis 2, § 1.

CAPUT V.

Conspiratio in S. Petri necem, martyrium, gloria revelata, miracula ante canonizationem.

C P rævidens itaque propinquum fore suæ terminus passionis, acceptum mandatum summi Pontificis tanto instantius exequi cœpit, quanto de reliquo repositam sibi cærebat coronam justitiæ, in illum diem, ab iudice justo reddendam. Verum videntes dolentesque hæretici, negotium fidei per Christi pugilem sic vehementius prosperari, de ipsius morte cum suis fautoribus tractare cœperunt, arbitantes se posse pacifice vivere, si eorum tam validus persecutor de terra tolleretur. Nec latuit Sanctum tractatus occultus hostium ex certis plurium relationibus: sed ipse, veluti pugil intrepidus, nec metuebat quod dudum ardenti desiderio sitiverat, nec in eo, quod confidenter inceperat, retardabat: sciens quod occidi poterat, sed minime vinceretur occisus. Unde Dominica in Ramis palmarum, diebus quatuordecim felix ejus martyrium præcedente, apud Mediolanum, coram copiosa multitudine a populi prædicavit, se certum fore, quod hæretici mortem suam tractaverunt, et quod pro ipso pecunia erat in deposito constituta. Sed agant, inquit, quid velint, plus quam vivus fecerim, mortuus faciam contra eos. b Assi-

Aprilis T. III.

gnato autem quibusdam hæreticorum fautoribus D usque ad octavas Paschæ peremptorio termino, quo præcise mandatis parerent Ecclesiæ, prædicens se in eodem reversurum, ad Comensem civitatem profectus est, ubi Prioris inter Fratres suos officioungebatur. c

36 Interim dum vir sanctus apud Comum moratur, solliciti hæretici opportunitatem quærunt, quomodo eum morti tradant. Imprimis igitur Stephanus Confalonierius, ex pago d Albiatæ, in negotio sedulus, cum Guidotto Sachella (qui ad peragendum scelus iniquum viginti quinque libras spononderat) ad S. Eustorgium pergit, ut quando ex Como Fr. Petrus rediturus sit, seisciretur. Dehinc ad castrum, quod Glussianum dicitur, Manfredum Clironum convenit, quæque Mediolani a complicitibus sceleris acta sunt et tractata secrete insinuat, simulque ad consortium nefandi sceleris invitat. Placet summopere Manfredo consilium; unaque cum Stephano, nulla interposita mora, Mediolanum proficiscitur: ubi Guidottum Sachellam, ut promissas ab eo pecunias exigant, statim inquirunt. Quem cum non invenissent, sine mora ad Jacobum Clusam, in porta Jovis morantem, qui et ipse in perpetrando diabolico maleficio non minimam pecuniarum portionem se daturum obtulerat, proprio cursu festinant. Qui facti cupidissimus, cum audisset, viginti tantum Mediolanensis monetæ libras negotio esse necessarias; Nolo, inquit, numismatis defectu tam necessarium nobis opus omitti: nam et mille libræ mihi suppetunt, siquidem opus fuerit, unde et tantumdem Papiam deferre prorsus institui, ut Fr. Raynerium, præfate urbis et diocesis Inquisitorem, pariter occidi faciam: ite ergo Glusianum, et ipse crastina die absque ullo dubio ibi adero, depositurus pretium, quod accepturus sit, qui talem tantamque operam nobis impenderit. Ergo sine dolo sequenti die Jacobus Glusianum petit festinus, depositaque pecunia apud Patium, præfati loci incolas, cum negotium Stephano et Manfredo ita summe commendasset ut plus nihil, Papiam ipse contendit.

37 At illi nil negligentes, ut qui rem maxime curabant, extemplo Carinum Balsamum, ad se accersitum, et verbis et premio ad patrandum scelus invitant: quod ille minime quidem renuit, sed dari sibi auxilium Albertinum Porrum ex vico e Lentate postulat: atque hæc sanctis diebus cuncta peracta sunt. Facto autem Paschate, Stephanus et Manfredus, statuta cum Carino die, Comum una petunt, atque ad Pasium Græcum, hospitio divertunt. quos Carinus eadem die subsecutus nuntiat Albertinum, eo quod exilio damnatus esset, timuisse illo ire: sed in regione sua, quod non longe a f Barlasina, qua Fr. Petro transeundum sit, Lentate distet, peragendi negotii opportunitatem præstolaturum. Interim ergo Carinus singulis diebus domum FF. Prædicatorum adibat, ut ne se in scio Mediolanum forsân sanctus vir repeteret. Ergo contracta ibi tridui mora, quarta die cum cognovisset summo mane hominem Dei carpsisse iter, ad conductores suos cito recurrens, jumentum sibi exhiberi postulat, quo celerius prosequi abeuntem prævaleat. Verum non annuit Manfredus, ne forsân per equum proderetur. Pedes igitur veloci cursu Carinus iter aggreditur, ne tanta patranda facinoris sibi oblata opportunitate frustretur. Nec fuit illi difficile præeuntem comprehendere: quoniam ex quartana, qua diu laboraverat, debilis plurimum erat, et lento admodum procedebat gradu.

38 Igitur sabbato, qui est Septuagesimæ finis, quodque Sabbatum in Albis et g annotinum Pascha vocatur, athleta Christi de Conventu suo ad pugnam Mediolani rediens, satagebat datum terminum præ-

89 venire.

PER AMB.
TÆGIUM
EX MS.

c

d
Conspiratur
in ejus necem.

E

e
Steari cum
observatori
Comum pro-
ficiscuntur
f

f

g

PER AMB.
TAGIUM
EX MS

a quibus Me-
diolanum
reduc occi-
ditur in via,

Symbolum
fidei promou-
tius:

h
corpus ad S.
Simplicianum
sistitur,

ejus confu-
ctu agrotu
sua avar:

A verire. Cumque medium iter caperet, qui locus est juxta Barlasinaro, ad sinistram loci latus, in nemore denso, funestus ille Carinus, hæreticus et crudelis hæreticorum satelles, eorum, ut dictum est, inductus precibus, et pretio librarum quadraginta conductus, in Sanctum virum, iter salutaris propositi prosequentem, in agnum utique lupus, ferus in mitem, in piū impius, furibundus in mansuetum, in modestum effrenis, profanus in justum, præsumit insultum, exereet conatum, mortem intentat; et de Sacerdote faciens victimam, sacrum illius caput impetens scelerato mucrone, et satiato sanguine justissime, gemmans [ictum] diris in ipsam vulneribus impressis, non divertentem ab hoste, sed exhibentem se protinus hostiam, et occisoris sustentem in patientia truces ictus; in loco passionis prostratum, seminecem dereliquit: et ad Fr. Dominicum, ipsius comitem, aerem miserandis vocibus adimplentem invocando auxilium, mox ille carnifex se convertens, quadror illum lethalius vulneribus sauciavit. Cui dum percussiones ita crudeles inculcavit vir sanctus ex parte altera suum Domino commendat spiritum. In manus, inquit, tuas Domine commendo spiritum meum. A fidei præconio etiam in hoc articulo non desistens, Symbolum fidei, quod propter blanditias patrum puer deserere noluerat, propter mortis angustias, velut præco fidei, nequaquam oblitus est confiteri; prout ipse nefandus, fugæ fraudatus præsidio, postmodum a fidelibus captus, ad clamores Fr. Domini excitatis, et Fr. Dominicus, diebus aliquibus supervivens, postea retulerunt. Sed dum adhuc Martyr Domini palpitaret, cultellum crudelis licet arripuit, et per latera confitentis transigens, Beatum ejus martyrium consuminavit.

39 Sic itaque finita hujus peregrinationis Septuagesima, felix viator eadestem venit ad patriam: sic stolam suam Martyr et Virgo dealbavit in Albis: sic ad æternum sabbatum ex sabbato temporali migravit. Pascha enim annotinum suo agno non caruit, quandoquidem in eo tanquam agnus innocens immolatur. In ipsa die sui martyrii Confessor, Propheta, Martyr et Doctor quodam modo esse promeruit: dum enim ipsa die, confessione de more solito facta, sacrificium laudis obtulit; et fidem Christi inter tormenta constanter confessus, veram fidem edocuit, clara voce cum pateretur symbolum fidei profitendo et pro defensione fidei sanguinem suum fudit; Confessorum, Doctorum et Martyrum se numero sociavit: Prophetarum vero meruit adjungi consortio, spiritu prophetico prædicens quod contigit. Cum enim tunc temporis, ut dictum est, quartanam pateretur; dicentibus sociis, quod non posset illa die Mediolanum applicare respondit: Si ad domum Fratrum pervenire non poterimus, apud S. Simplicianum *h* poterimus hospitari, quod et factum fuit. Nam cum ejus sacrum corpus Mediolanum in planstro Fratribus deferretur, licetore capto et victo subsequente; fama tanti facinoris volans, velocius Mediolanum perveniens, urbem totam subvertit populorum tumultibus et concursu: cum Prætor Mediolanensis, metu novæurbationis attonitus, clausis januis civitatis impedire non potuit, quin tanta foret plebis concurrentis impressio, quod Archiepiscopus *i* etiam cum suo Clero et Religiosis quam plurimis, S. Martyri processionaliter occurrentes, vix ad corpus pertingere potuerunt. Propter quod Fratres eadem die ad domum illud deducere non potuerunt, sed apud S. Simplicianum depositum, ibidem assistentibus Fratribus illa nocte remansit.

40 Eodem die passionis et mortis, mulier quædam infirma, nomine Jacoba, ad corpus Sancti accedere avida, sed per longum temporis spatium ex pressura confluentis populi non permissa, ut suæ

infirmittis reciperet auxilium, quod a medicis destituta nequiverat obtinere; tandem vix in ecclesiam S. Simpliciani, ubi Martyris corpus jacebat, introducta; super caput suum, de quo propter morbum fistulæ jam ossa plura perdiderat, manu Martyris faciens sibi fieri Crucis signaculum, plenum sanitatis beneficium adipisci promeruit. Illud quoque hoc in loco prætermittendum non est, quod martyrium hujus Sancti solennius efficit, et inter aliorum martyria indicat gloriosum: nam ejus passio veneranda passionis Christi propinquam præfert imaginem. Nempe Christus pro veritate fidei, quam docebat, passus est; Petrus pro veritate fidei, quam defendebat, biblicalem passionis. Christus passus ab infideli populo Judæorum; Petrus ab infideli turba hæreticorum. Christus in paschali tempore crucifigitur, et eodem tempore Petrus occiditur. Christus cum pateretur, In manus tuas Domine commendo spiritum meum, dicebat, Petrus eadem verba cum occideretur docebat. Christus pro triginta argenteis ut crucifigeretur traditus fuit, Petrus pro quadraginta libris venditus fuit ut occideretur. Christus per passionem multos ad fidem adduxit, Petrus per mortem multos hæreticorum convertit. Quamvis autem pugil egregius dogma pestiferum plurimum eradicasset in vita, post mortem tamen, ejus intercedentibus meritis et crebris miraculis coruscantibus, fuit adeo extirpatum, ut quam plurimi errorem suum relinquerent, et ad sanctæ gremium Ecclesiæ convolarent: ita ut Mediolanensis civitas et ejusdem comitatus, ubi tot hæreticorum conventicula residebant, adeo sit purgata, ut expulsis aliis, aliisque ad fidem conversis, nullus auderet ibidem aliquatenus apparere. Plures etiam ex his, hæresiarchæ pessimi et famosi, Ordinem Prædicatorum ingressi, hæreticos et fautores eorum mirabili fervore persecuti sunt. Sic Sampson plures Philisthæos occidit moriens, quam vivens occiderat: sic granum frumenti cadens in terram, infidelium manibus mortificatum, uberem consurgit in spicam: sic botrus, in torculari compressus, liquoris redundat in copiam: sic aromata pilo contusa, odorem plenius circumfundunt: sic granum sinapis attritum, virtutem suam fortius demonstravit.

41 Eodem die, in monasterio *k* de Ripolis juxta Florentiam posito, dum quædam sanctimonialis in oratione persisteret, aliquantulum soporata, vidit B. Virginem in excelso throno in gloria residentem, et duos Fratres Prædicatores in cælum ascendere, hinc et inde juxta eam collocatos esse. Et cum mirans quæreretur, quid essent; vocem sibi respondentem audivit, Hic est Fr. Petrus Veronensis, qui in conspectu Domini tanquam fumus aromatum gloriosus ascendit. Quod a significatione non vacat, quod Fr. Dominicus, qui cum eo cælum ascendere visus est, non tamen cum eo auditus est nominari. Nam qui secum passus est, cælum creditur secum ascendisse, non tamen secum Sanctorum catalogo adscriptus *l*. Dicta igitur Soror fama postmodum docente cognoscens, quod una eademque die cum Sancti martyrio [sua visio] concurrebat; statim sumpta fiducia se Martyri devovit, et devotis meruit precibus a quadam antiqua infirmitate subito relevari, sicque revelationis veritas concordia temporis et adeptione miraculosa sanitatis, tanquam argumento duplici, comprobata est.

42 Ut autem fidelium tristitia, ex subtractione tanti propugnatoris exorta, novæ lucis ortu plenum verteretur in gaudium; lampades, ad venerabile sepulcrum ejus in ecclesia S. Eustorgii dependentes, pluries per seipsas, absque humano studio et ministerio, divinitus sunt accensæ. Quia conveniens nimis fuit, ut qui igne ac lumine fidei excellenter claruerat,

D

parallelum
mortis S. Pe-
tri et Christi

h
nec non fru-
ctus ex pas-
sione seculi

k
quadam cor-
am receptum
spectans
l

l
ab inveterato
morbo le-
beratur:

lampades et
sepulcrum
ejus ultro
accenduntur:

rat,

A rat, singulare de ipso ignis et luminis miraculum appareret. Super locum etiam passionis ejus. sæpe luminaria de cælo descendunt et ascendunt ad cælum, plures Religiosi aliique quamplures visibiliter conspexerunt : inter quæ luminaria duos Fratres, in habitu Prædicatorum, se vidisse testati sunt. Sic namque sanctitati Martyris congruebat, ut frequens lux de cælo descendens, nunc lampades, nunc pro lampadibus aerem inflammans, evidentius appareret, et ubi sacrum corpus conditum est, et ubi sanguis innocens effusus est. Et sicut utrobique lumen multoties exortum est, sic utrobique multa divina miracula claruerunt. *m*

n.
Invocatus
Petrus colli-
sum puerum
vita restituit :

43 Ceterum post Sancti gloriosum triumphum, cæli rosario dudum clauso, per B. Petri martyrium reserato, cælestia miracula crebrius refulserunt, quibus Dominus sanctum suum Martyrem illustravit. Terra enim suo cruore roseo madidata uberiores fructus protulit, quos cælo cum lætitia intulit, præconis fidei et martyris Christi suffulta suffragiis : quæ in diversis mundi partibus pluribusque provinciis, per signorum evidentiam, non desinunt rutilare

n

B n. Quidam puer Papiensis, Conradinus nomine, cum inter trabes acutas graviter corruisset impulsus, et ex casu fuisset gravissime sic oppressus, ut inotu et sensu penitus destitutus, tanquam mortuus a matre plangeretur ; mox apposita terra suo pectori, ejusdem Martyris cruore consecrata, sic vivus et incolumis resurrexit, quod jam matrem reddens jucundam, gaudens abiret protinus cum sociis suis ad ludendum. Mulierem quandam, Sabinam nomine, de Lugano o Comensis diocesis, a medicis ex acumine febris desperatam, terra solummodo, super qua Martyr interfectus est, liberavit ; et faciei febricitantis aspersa, ipsam perfectæ restituit sanitati. Sed nec illud minus evidens fuit, quod gestum est in quadam muliere *p* Mediolanensis diocesis, cujus carnes cancer edax annis pluribus sedula corrosione vorabat : quæ cum ad locum fuisset delata martyrii, vulnera sua confricans terra sanguine Martyris rubricata, non solum tunc novo dolore caruit, quem ibi pannorum tactu sustinere antea non poterat, quin potius ab antiquo velocem et integram sanitatem consecuta est ; virtute innocentis sanguinis ; qui quidem non solum agros liberabat a morbis, sed etiam a portis mortis morituros.

a
febrim

p

cancerum,

arthritim,

C 44 Quandam viduam, nomine Miranam, in parochia SS. Gervasii et Protasii Mediolani morantem, super Leonetò filio suo virtuosus sanguis Martyris lætificavit. Cum enim puer quadam gutta tam graviter fuisset afflictus, quod dorsi ejus nodi viderentur præ tumore et doloribus dissolvendi, propter quod futurus gibbosus a medicis credebatur ; mater doloris locum terra Martyris cruore perlusa linivit ; et filio protinus liberato extra domum exiliens, vicinas convocat et amicas, uti sibi super salute filii congratularentur. Scholaris quidam cum de *q* Magdalena ad montem Pessulanum rediret, ex quodam saltu adeo in inguine ruptus est, ut dolore nimio vexaretur et incedere non valeret *r*. Illic aliquando audiens prædicari, quod quedam mulier terram sanguine B. Petri Mart. repersam super canceri corrosione ponens liberata fuerat ; dixit : Domine Deus, de terra illa non habeo, sed qui terræ illis meritis B. Petri Mart. tantam dedisti virtutem, et isti dare digneris : Accipiens igitur de terra, cum crucis signo et B. Petri invocatione, loco supposuit, et statim sanatus est. *s*

q

r
et Herniam
depellit.

s

ANNOTATA.

a *Sequentes duo Paragraphi, u* Tacgio ad veterem Vitam adjecti, fere habentur in Commentario prævio ex

Tristano Chalco, qui habuit ex Actis judiciariis, quæ ipsa etiam Tacgius vidisse potuit.

b *Vite Fratrum*, Ubi erant congregata fere decem millia personarum, dixit publice alta voce : Ego scio pro certo etc.

c *Additur ibidem*, Qui infra mensem occisus est ab eis : et verificatum est verbum suum, et quotidie magis ac magis verificatur.

d *Albiate ad Lambrouem fluvium*, tribus circiter passuum millibus distans Glussiano, vulgo Giussano, secus mediam inter Comum et Mediolanum viam sito, intervallo utrimque 12 milliurum.

e *Lentate, in tabulis Lenta*, 4 p. m. Glusiano distare indicatur versus Luram fluvium.

f *Barlassina, juxta Luram jam dictum*, aliquanto propior Mediolano quam Como, solis 2 p. m. distat Lentate : iter autem tenendum erat per vallem Luræ, alias Senesii, a Como Mediolanum recta ducentem.

g *Annotinum dici videtur quasi consummatum et absolutum, aliis Pascha conclusum*. Mirum est tamen illius appellationis, quæ hic ut vulgaris notatur, alibi non invenire mentionem. Durandus in Rationali divinorum Officiorum Annotinum Pascha vocari dicit, quando aliquis diem baptismatis sui annuatim celebrat. Beda in computi ratione dicit quod computus, in primo circuli decennovennalis anno, propter rationem saltus lunaris, duodecim diebus annotinum cursum prævertere solet, ubi rursum annotinus pro perfecto sumi videtur. Quomodo idem Sabbatum dicitur finis Septuagesimæ, ex Ordinario Romano explicari potest, ubi dicitur : Dominica in Septuagesima videtur dici, propter septuaginta dies, qui sunt ab ipsa die in sabbatum ante octavam Paschæ : et ibidem consequenter dicitur ; Sexagesimam, per respectum ad medium Pascha seu feriam 4 Paschalem ; Quinquagesimam, ad diem Sanctæ Resurrectionis ; Quadragesimam, ad Canam Domini respective nominari.

h. S. Simplicianus Ep. Mediolan. Colitur 16 Augusti, ejus corpus in ecclesia suburbana conditum, ipsi adjunctæque Abbatiæ nomen dedit.

i *Leo de Perego, tunc Archiep. Mediolan. ex Ordine Minorum obiit 1237.*

k *Surius*, in monasterio dominarum de Ripolis, nunc ibi Vallumbrosani monachi degunt.

l *Quid quod ille Frater necdum obierat?*

m *Apud Surtum hæc adduntur* : quorum etsi nonnulla summus Pontifex suis litteris strictius comprehenderit ; et nos tamen quoad possumus miraculorum ordinem consequenter, ad lectorum et auditorum utilitatem latius distribuimus ; alia quedam adjicientes, quæ postea fidelium hominum testimoniis verissime sunt approbata : ubi tamen hoc præmissum volumus, plura esse edicta miracula quam sint in scripta redacta, multa etiam prolixitatis vitandæ causâ prætermissa : pauca autem quæ tacere nolimus jam commemoramus. Hæc esse verba Thomæ de Lentino credimus, proponentis notabilem partem miraculorum ante Canonizationem factorum et post ea comprobatorum, subtexere interim nihil simile invenimus in Surio, sed solum trio jam superius num. 40, 41 et 42 relata : unde conficimus MS. Surti magna sui parte mutilum fuisse, an autem MS. Florentinum circa finem magis integrum sit non est a nobis observatum. Igitur quæ sequuntur deinceps omnia ex Tacgio solo habere nos scias.

Miracula apud Surtum definita :

f

miraculum
candelæ de-
positus ac-
censæ.

n *Huc spectat quod S. Antoninus narrat his verbis* : Cum quedam Comitissa, devotionem specialem habens ad S. Petrum Mart. in vigilia festi ejus jejunasset, et in die candelam notabilem, ad ecclesiam pergens, ante altare ad honorem B. Petri Mart. accensam posuisset, ut tota consumeretur ; recedente Domina, Sacerdos ecclesiæ, avaritia ductus, illam extinxit. Sed statim divina virtus reaccendit. xEtinguit

PER AMB.
TÆGIUM
ET MS.

A tinguunt Sacerdos secundo et tertio candelam : sed iterum atque iterum divinitus accenditur. Quod cum idem faceret Sacerdos de alia candela, quam Clericus accenderat ante majus altare, in honorem ejusdem B. Petri Mart. vigiliam cujus jejunaverat; lumen rediit ad candelam etiam ipsam extinctam. Tum Clericus iratus Sacerdoti inquit : Diabole, non vides tu miraculum, quia B. Petrus vult quod candela sua ardeat? Territi igitur ex miraculo alii gesta intimarent, *Hæc ille : idem iisdem fere verbis narrat Flaminius, et locum nominat Cassinum castellum quod in Hipponensi diocesi est : ubi pro Hipponensi, quæ est in Africa, S. Augustini Episcopatu nobilitata olim, intellige Eporediensem in Pedemontio, quod ævo illo, Hipporedia scribatur, vulgo Yvrea.*

o Luganum oppidum trans lacum sibi cognominem, a Como urbe p. m. 18, a Mediolano 50 distat.

p Flaminius Belsaveræ nomen fuisse ait.

q Fulgo Sancta balnea dictus locus, prope Massiliam in Provincia, ubi vulgaris opinio est solitariam vixisse Magdalenam.

r In Vitis-Fratrum res plenius narratur hoc modo : B qui præ dolore se juxta quamdam viam projecit, tibias sursum et caput deorsum deponendo, ut sic intestina quæ in oschenum ceciderant, reduceret in ventrem. Quo facto aliquantulum mitigato dolore, a sociis adjutus ibat : sed dolore iterum invalescente, cecidit quasi impotens et exsanguis. Unde socii conturbati querebant animal, super quod eum reportarent ad domum. Patiens vero recordatus, quod in festo B. Petri Martyris prædicari audierat etc.

s Additur ibidem, Et cum sociis pergens ad altare B. Petri, gratias agens, omnia Fratribus retulit præstito juramento.

CAPUT VI.

S. Petri Martyris Canonizatio.

Crebrescentibus itaque per totam Italiam per merita B. Petri Martyris evidentibus miraculis ad Apostolicamque sedem delatis, summus Pontifex Innocentius IV per plures fide dignos intellectis, exaltationi fidei novique Martyris congaudens præconiis, honori quoque Apostolicæ Sedis congratulus, cujus Inquisitorem ac pugilem sic mirificare Dominus dignanter adjecerat, virginalis ejus innocentiam fecit diligenter discuti, et suorum copiam meritorum solerter inquiri : miraculorum quoque gloriam diligenter examinari, præcedentem et subsequentem suæ triumphalem titulum passionis. Et quia manifeste cognovit super excrecentiam veritatis ad famam, cum sibi minora quam reperit, insinuata fuissent; de communi consilio Cardinalium et Prælatorum omnium, qui tunc apud Sedem Apostolicam residebant, ix a Kal. Aprilis anno Domini mclm, nondum completo anno primo post martyrium ipsius, apud Perusium, in platea ecclesiæ FF. Prædicatorum, adstante sibi cleri populique ac religiosorum, nobilium ac magnatum numerosa frequentia, aliis ubertim flentibus præ lætitia, aliis pluribus laudantibus et [Sanctum] in sublimis tollentibus, cunctis vero tripudiantibus et agentibus diem festum, cum solennitate non modica et mirabili cereorum ardentium multitudine, et eximio sacramentorum vestium apparatu, sanctorum Martyrum catalogo statuit adscribendum. Et quoniam dies passionis ejus fuit vii Idus Aprilis, quæ inter paschalia festa frequenter occurrat, ipsius festum ordinavit in Kalend. Maji. totius orbis fidelibus devote et sollemniter celebrari, sicut expressius apparet in Apostolicis litteris, universis ecclesiarum Prælati directis, quæ sunt infrascripti tenoris.

46 Innocentius Episcopus servus servorum Dei, D Venerabilibus universis Archiepiscopis et Episcopis, ac dilectis Abbatibus, Prioribus, Archipresbyteris, Decanis, Archidiaconis, et aliis Ecclesiarum Prælati, ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem et Apostolicam benedictionem. Magnis et crebris declarata prodigiis Christianæ fidei rectitudo, jam novo novi Sancti decorata merito, signorum recentium fulgore coruscat; in multis hactenus roborata portentis nunc singularium miraculorum insigniis confirmatur. Ecce de instanti et moderno fidei pugile nova et grandia prodeunt, et triumphalia signa natescunt : vox fusi sanguinis intonat, et incliti Martyrii tuba clangit. Terra non silet sulans aspersione cruoris; resonat regio nobili prædita bellatore, ipse quemet parricida gladius proclamat. Hæc sunt certa fidei sacræ indicia, hæc ipsius idonea testimonia, hæc ipsius idonea monumenta; propter quod lætati sunt cœli, terra ingenti perceptione gaudii pariter exultavit. Grandis matri Ecclesiæ causa lætitiæ, multa ei materia jucunditatis advenit; habet unde Domino canticum novum cantet, unde immensæ laudis hymnum deferat Deo : habet plebs Catholica, unde plaudat; et levatis Altissimo manibus, sonoris jubilet vocibus, et lætis animis jucundetur : habet Christiana concio, unde devotas Conditori concinat cantiones. De horto siquidem fidei nuper in mensam Regis æterni dulcis allatus est fructus : de vinea Ecclesiæ in regiam calicem affluens noviter liquor influxit; quoniam fecundus palmes hostili murrone consisus, habuit plus humoris, quia cohesit pressius vivæ viti. c

47 De Prædicatorum Ordine florido prodiit rosa rubens, quæ regalibus oblata conspectibus intulit suavitatem odoris : de hujus Ecclesiæ fabrica electus est lapis, qui pressura et tusione politus, decenter supernis ædibus est insertus. In cœlesti quoque rosario flos amœnus, rubro colore rutilans, nunc est natus in mundo; et candido Sanctorum collegio novum munditiæ lilium est exortum, unde factum est magnum in cœlo gaudium, exultantibus Sanctis omnibus et solennitatem agentibus. Tanti festi sane [causa] B. Petrus, de Ordine Prædicatorum, Lombardus origine, prudenter attendens, dolosi mundi fallacias fugit, et devia seculi defluentis, cujus blanditiis quis lædatur cum lenitur. Cum ab iis in adolescentiæ annis provide declinasset, vitæ semitam eligens tutiorem, ut a lubricis, caute pede retracto firmis posset incedere gressibus, ad divina obsequia se totaliter transtulit; in Evangelicæ institutionis observantiam cuncta sua convertens studia, et universas dirigens actiones, rectum et lucidum callem sequens, ipsius salubrem videlicet Ordinis regulam, per quam regi valeret et dirigi, duci et induci ad speratam requiem postlaborem. In qua triginta fere annorum spatio, fultus caterva virtutum, fide præambula, comite caritate, sic prævaluit et profecit, circa ipsius maxime defensionem fidei, pro qua totus ardebat; quod contra illius diros hostes mente intrepida ferventi spiritu certamen exercens, suum tamen agone diuturnum victrici superante martyrio feliciter consummavit : et sic ipse Petrus firmus, iu petra demum passionis allisus, ad petram Christum digne laureandus ascendit.

48 Porro ne sacra nos suorum actuum exempla prætereant, aliqua de vita ejus ad instructionem et profectum audientium referamus. Ipse namque veritatis filius et bonitatis alumnus, conversatione conspicuus, spectabilis fama, et opinione mirabilis, miro præfuisse nitore munditiæ, virginitatem integre custodisse, nec mentis habuisse nec corporis corruptelam et nullius mortalis criminis sensisse contactum, firma suorum Confessorum assertione monstratur.

lætitia Ec-
clesiæ de
Martyrio:

et gloria
S. Petri

qua perpetua
vita anno-
centi 7.

* oschen
scrotum

Canoniza-
tur ab In-
nocentio 11 :

a

p

A monstratur. Et quia servus delicate nutritus protervit in Dominum, carnem suam assidua cibi et potus parcitate restrinxit. Ne vero per otii desidiam hostilibus pateret insidiis, in justificationibus Domini exercebatur assidue; ut eo circa licita totaliter occupato, locum in ipso illicita non haberent, et a spiritualibus nequitiiis tutus esset. Nocturna quidem silentia, humanae deputata quieti, post dormitionem brevem, decurrebat in studiis lectionum, et sonni tempus vigiliis occupabat; diem autem impendebat commodis animarum, vel sedulis imminendo prædicationibus, vel Confessionum audientiae insistendo, aut hæreticum dogma pestiferum validis rationibus confutando, in quibus speciali gratiæ dono noscitur claruisse. Devotione insuper gratus, humilitate lenis, obedientia placidus, benignitate suavis, pietate compatiens, patientia constans, caritate præstabilis, et in cunctis morum sanctitate compositus, alios profusis virtutum aromatis attrahebat. Fervens quoque amator fidei, cultor præcipuus, propugnator ardentissimus, sic animo suo illam impresserat, sic se totum in illius manciparat obsequium, quod quæque ipsius verba et opera virtutem fidei redolebant; ejus dulcedinem lingua ejus, velut redundans favus copiose distillans, B semper illius documenta suavia propinabat.

49 Pro hac, inquam, mortem subire cupiens hoc principaliter a Domino attentis et crebris supplicationibus postulassem probatur, quod non sineret eum ex hac luce migrare, nisi sumpto pro illo calice passionis. Unde quia meruit tantus athleta specialem palmam de pugna tam strenua reportare in d. cœlibem patriam, sertis præsignitus roseis victoriæ; cum de civitate Comensi, ubi Fratrum sui Ordinis ibi commorantium Prior erat, Meliolanum pergeret, pro exequenda Inquisitione adversus hæreticos sibi ab Apostolica sede commissa; sicut in publica prædicatione prædixerat, quidam de ipsorum hæreticorum credentibus, prece illorum inductus et pretio, in eum, iter salutaris propositi prosequentem, funestus insiluit; in agnum utique lupus, ferox in mitem, in pium impius, furibundus in mansuetum, in modestum effrænis, profanus in Sanctum, sacrilegum præsumit insultum, exercet conatum, mortem intemat. Sacrum autem illius caput gladio crudeliter impetens, diris in ipsum impressis vulneribus, et satiatio sanguine justi ense, venerandum illum, non divertentem ab hoste, sed exhibentem se protinus hostiam, cæoris sustinentem in patientia truces ictus, dimisit, spiritu petente superna, in ipso loco passionis occisum. Ipso sacrilego percussuras in Christi ministrum geminas inculcantes, ille non querula voce murmurans, sed sufferens omnia patienter, suum Domino spiritum commendabat, dicens, In manus tuas Domine commendo spiritum meum. Symbolum etiam incepit dicere fidei, ejus nec in hoc articulo desiit esse præco: pro ut ipse nefandus, qui a fidelibus captus fuit, et quondam F. Dominicus, qui comes illius erat, et ab ipso lictore percussus diebus aliquibus supervixit, postea retulerunt. Sic granum frumenti cadens in terram, infidelium manibus compressum et mortuum, ubi erem consurgit in spicam: sic botrus in torculari calcatus, liquoris redundat in copiam: sic triticeum attritum in area, in dominicum horreum excussa palea deportatur; sic aromata pilo contusa, odorem plenius circumfundunt: sic, inquam, regnum cœlorum a violentis præripitur: sic per fidem a Sanctis regna sublimia deviacuntur. O quam insigne Martyrium, quod titulus tam gloriosus illustrat! Pro defensione namque et exaltatione Catholice Romanæ Ecclesiæ vir ille venerabilis acerrimam mortem tulit. Hic in Ecclesia tamquam sidus radians, et lumine fidei et gratia prædicationis emicuit: hic jam in cœlo, quasi

luminare conspicuum et splendore gloriæ et multorum coruscatione signorum effulget; quia non vult Dominus ipsius abscondere sanctitatem, nec meritorum suorum virtutem suppressere in occulto, sed interluentia Sanctorum eandem abra manifestius exaltare, ut omnibus, qui in Ecclesiæ domo habitant, proferat clarum lumen.

50 Nam nec in vita latere sic potuit, quin miraculorum claritate pateret. Cujusdam etenim Nobilis filium, præ nimio et horribili totius gulæ tumore nec loqui nec respirare valentem, levatis ad Deum manibus et Crucis in eum facto signaculo, illoque accipiente ipsius cappam et infirmo superponente loco, sanavit. Idem quoque Nobilis, vehementi postmodum corporis torsione gravatus, credens et metuens exinde sibi mortis imminere discrimen, cappam ipsam, quam conservaverat, reverenter tunc fecit afferri: qua suo apposita pectori, mox vermem quemdam, duo habentem capita et pilorum densitate villosum, evomuit, plena liberatione secuta. Cuidam etiam juveni muto, immisso digito in os ejus, suæque linguæ soluto ligamine, beneficium loquelæ concessit. Hæc et alia plura dum viveret, dignatus est per eundem Dominus operari. Post mortem vero lampades, ad sepulchrum ejus venerabile dependentes, pluries per seipsas, absque omni humano studio et ministerio, divinitus sunt accensæ; quia conveniens nimis erat, ut qui igne ac lumine fidei excellenter claruerat, singulare de ipso ignis ac luminis miraculum appareret. Quidam autem, dum cum aliis et illius sanctitatem et miracula depravaret; sumpto quodam sub hac obtestatione morsello, quod eum non posset, si circa hæc delinqueret, transglutire; sensit mox ipsum suo gutturi sic inherentem, ut illum educere vel intromittere non valeret. Quare ille pœnitens, vultus jam mutato colore, quasi sentiens jam vicinæ mortis eventum, facto intra se voto, quod linguam de cetero ad talia non laxaret, fuit protinus illo evomito liberatus. Hydropica quedam ad locum passionis ipsius, auxilio viri, perveniens, fusa ibi oratione sanitatem integram mox recepit. Obsessas a demonibus longo tempore mulieres Martyr ipse, ejectis illis cum multo vomitu sanguinis de corporibus, liberavit. Febres expulit, languores curavit plurimos et diversos. Cujusdam sinistrae manus digitum, ex morbo fistule plurium foraminum concavitate defossum, mira consolidatione sanavit. Quidam præterea puer, ex casu gravissimo sic oppressus, ut motu et sensu penitus destitutus tamquam mortuus delleretur; mox apposita pectori ojus terra, sacro ejusdem Martyris errore contacta, incolumis resurrexit. Quædam, ejus carnem cancer edax sedula corrosione vorabat, linitis hujusmodi terra vulneribus est curata. Alii etiam diversis infirmitatibus occupati, qui sepulchrum ejus in vehiculis et aliis sustentaculis adierunt, exinde postmodum plena sanitate recepta, sine aliquibus subsiliis rediere. Ad hæc magna hæreticorum et ipsorum credentium multitudo, eum tantum fidei adverterent efficaciam, et ad eum tot certis et apertis signorum indicis, tamquam clamantibus quibusdam præconibus, vocarentur, nec possent quasi tam valide illorum instantiæ non parere; ad ipsius lucem fidei de sui erroris nubilo est conversa. Quid plura? his, inquam, et multis aliis miraculis gloriosis magnificavit Dominus Sanctum suum, et colendum exhibuit universis.

51 Letetur itaque totus fidelium cœtus, et laudum carmina Deo concinat alta voce, quod a suis, tamquam Christi coheredibus, mansiones cœlicæ possidentur. Exultet mater Ecclesia, quod palme suos, quem in agro fidei plantavit et coluit, ad cœleste plantarium est translatus. Gaudeat et insignis Fratrum

D
IER AMBR
TAEGIUM
EX MS.

in vita

E
et post mor-
tem miracu-
lis clorus.

præcipue sa-
nationibus
agrorum

F
et resuscita-
tione mortuo-
rum.

cum e culta-
tione Ecclesiæ

zelo anima-
rum

aliisque vir-
tutibus in-
signis,

palmam
martyrii
adeptus,
d

cœlo recipi-
tur:

A
PER ANTE-
GUM EX MS.

A Fratrum Prædicatorum Ordo, quod pro eo prosiluit stella micans, ejus fulgentes radii in lumen hic peregrinantium diffunduntur. Erubescant fallaces hæretici, evangelicæque falsarii veritatis, quod sua mendacia commenta vilescent, et convalescunt, Catholica et Apostolica documenta. Obmutescant dolosa ipsorum labia, et impudentes frontes decidant jam confusæ; cum ille, ejus veraces instructiones et salutaria monita renuebant, cuique mortis intulere supplicium, in cælo jam regnet inter agmina Beatorum. Et mirum, cum aperte conspiciant Dei Ecclesiam talibus fulciri columnis, talibus parietibus circumingi, talibus consurgere incrementis, talibus propugnaculis communiri, talibus defensari patronis, talibus miraculis illustrari; quod nihilominus in noctis tenebris et mortis caligine gradiuntur, quodque a suis oculis squammas non abiciunt cæcitatis, ut verum lumen videant et sequantur.

32 Ceterum quia convenit, ut quem Dominus in cælo magnificavit, munus colat, nos de sanctitate vitæ ac veritate miraculorum ipsius Martyris inquiri fecimus diligenter, et quia post Inquisitionem solentem, studiosam examinationem, et discussionem solennem, plura etiam et majora de ipso comperimus, quam insinuata fuissent; cum de communi Fratrum nostrorum et Prælatorum omnium apud Sedem Apostolicam existentium consilio et assensu, confisi omnipotentis Dei virtute, auctoritate quoque Petri et Pauli Apostolorum ejus ac nostra, Sanctorum Martyrum catalogo duximus adscribendum. Ideoque universitatem vestram monemus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus in Calendas Maji festum ejusdem devote ac solemniter celebretis, et faciatis a vestris subditis veneratione congrua celebrari, ut pia ejus intercessione et hic a noxiis protegi, et in futuro sempiterna gaudia consequi valeatis. Et ut ad venerabile ipsius sepulcrum ardentius et affluentius Christiani populi confluat multitudo, ac celebrins ejusdem Martyris colatur festivitas, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui cum reverentia illuc in eodem festo annuatim accesserint ipsius suffragia peturi, de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, unum et quadraginta dies; accedentibus vero annis singulis ad prædictum sepulcrum infra ejusdem festi quindenam, XI dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Perusii IX Calend. April. Pontificatus nostri anno X. c

ANNOTATA.

a Surius qui hunc § habet, sed contractiorem, pro ix legat viii, idemque fecit Flaminius.

b Hujus Bullæ tenorem magna ex parte inseruerunt operibus suis Vincentius in speculo historiali lib. 31 cap. 103 et S. Antonius Tit. 23, cap. 6, §. 1. Integram exhibet Flaminius sub data ix kal. Aprilis, ut mirum sit ipsum antea scripsisse octavo.

c Ita correximus, pro eo quod habebatur, vivæ Voci.

d Mallem legere Cœlitum patriam.

e Vita apud Surium, relata paucis Bullæ substantia, addit: Ubi autem per orbem diffusus est Apostolicæ jussionis auditus; mox auditum devotio, devotionem nova miracula sunt subsecuta: quorum tamen nullum ibi additur.

CAPUT VII.

Festum de S. Petro et officium canonicum ab Innocentio IV præscriptum, corpus elevatum.

Verum cum plures tanti Martyris sollemnitate celebrare negligerent, alique contemnerent; summus Pontifex Innocentius IV, hoc moleste ferens, per suas litteras universis Ecclesiis ac Religiosorum Prælati directas, præcipiendo mandavit, quatenus festum præfati Martyris, quod Romana celebriter agit Ecclesia, cum devotione et sollemnitate omnimoda celebrarent; facerentque a suis subditis veneratione congrua celebrari. Matutinale vero Officium cum novem Lectionibus, et diem festi sui, in Calendariis scribi facerent, cum expressione Ordinis Prædicatorum. (Has siquidem litteras præfati Innocentii successor Alexander IV per omnia a innovavit) quarum talis est tenor:

34 Innocentius Episcopus servus servorum Dei etc. Ut supra venerabilibus Fratribus. Magna magnalia de B. Petro Martyre, Ordinis Prædicatorum, natione Lombardo, per oras ubilibet innotuere Italiae, et jam usque ad longinqua terrarum per universalem notitiam effulserunt: qui dum in carne viveret, a carnis illecebris et deliciis alienus sic virtuose pro fide Christiana certavit, quod stabili animo susceptum prosequutus agonem, gloriosum tandem de ipsius fidei hostibus reportavit Martyrio prævalente triumphum. Hujus, inquam, triumphi fama in omnem quasi fidelium terram exiit, et ad extrema fere orbis illius signa lucida radiarunt. Fulget jam inter clara Sanctorum agmina recens Martyr, et in firmamento Ecclesiæ novum jam rutilat luminare. O mira Martyris victoria, in quo dum caro conteritur, spes roboratur; dum creatura videtur deficere, fortius convalescit, in quo tunc magnus Christi miles prævalet, cum acrius comprimitur; quia revera tunc gloriosius hostem vincit, cum inter passiones atroces constantius mortem suffert. O quam admiranda Catholicae fidei per certamina Martyrum defensio provenit! Nam in illorum oppressione ac cæde robur ipsa suscipit et vigorem: quia nequaquam ei deicitur, cum suis pugiles taliter adimuntur: quinimo tunc status ejus erigitur potius et firmatur, quoniam illi sic moriendo non desunt, sed amplius quam ante vivunt et adsunt ad Dei munimentum; et tunc clarius fidei lampas lucet, cum ardentes lucerne Martyrum incendiis suppliciorum corporaliter extinguuntur. Quod plane ac liquido patuit in ipsius B. Petri Martyris passione: quia post gloriosum et recolendum ejus martyrium, sic suorum multitudine miraculorum fides resplendit, quod quamplurimi hæretici eorumque credentes, ipsius fidei tot et tantorum ostensione signorum agnita veritate, ad illius lumen de suorum errorum tenebris propere redirent. O quam laudandus et honorandus Athleta, qui hostiles non pavescens occursum, pro lege Dei sui perseveranter in stadio, usque ad mortem, invicta stabilitate pugnavit! O venerandum virum, et ubique sonoris præconiis decorandum! hic enim religionis norma, munditiæ niter, morum decus, thesaurus scientiæ, prædicationis fulgor, caritatis ardor, fidei paries, cumulus gratiarum, virtutum speculum, et fragrantis sanctitatis aroma; hic timor hæreticorum et tremor, vivus expugnavit eorum perfidiam; et jam ab ipsis occisis, illos deterret vehementius et confundit hoc cæli sidus fulgidum, dignus cælestis regni coheres, illustris concivis Martyrum, inclytus mensie supernæ conviva, et securus patriæ supernæ possessor.

Innocentius v

u

E

variis enco-
mis S. Petrum
decorat:

F

A 55 Merito itaque reverendi Martyris plebs Catholica recensere debet memoriam, et tota Christiana Ecclesia ejus festum solenniter celebrare, ne tantum Dei donum recepisse in vacuum videatur, et non recognoscere immensam, quam in hoc ei largitus est, gratiam, magnificando ipsam tam eximio Martyre ac tanti patroni suffragio muniendo. Et certe cum ipsius consortio universi Beatorum chori assidue exultent, inconveniens ac reprehensibile nimis esset, si Christi fideles solennitatem ejus non susciperent et agerent reverenter: quem enim Dominus magnificavit in terris et sublimavit in caelis, debemus et nos et crebris attollere laudibus et festivitate celebri honorare; et de illius magnificentia et gloria communem gerentes letitiam, et voto et voce ac opere quasi quodam pariter psallentes tripudio gaudeamus in hoc cum Sanctorum collegiis, et digne illius patrocinium mereamur. Quapropter nolentes penitus, ut praedicti B. Petri Martyris sollemnitatem aliquantulum negligatur, quem primum sanctorum Martyrum catalogo de communi Fratrum nostrorum et Praelatorum omnium tunc apud Sedem Apostolicam existentium consilio et assensu duximus ingenti gaudio adscribendum, sicut per alias litteras nostras plenius notificavimus ad diversas provincias destinatas; Universitati vestrae per Apostolica scripta stricte praecipiendo mandamus, quatenus considerantes attente, quod in tanti claritate Martyrii altis titulis fides orthodoxa refulsit, et haereticorum dogma lutescens ad confusionis et ignominiae hinc ruit, ejusdem Martyris festum, quod celebriter agit Romana Ecclesia, quod etiam principaliter et studiose, propter insigne illius martyrium, ab omnibus Catholicis generaliter agi volumus, cum devotione ac solennitate omnimoda celebretis, et faciatis a vestris subditis congrua devotione celebrari, Matutinale Officium de ipso Martyre omnino cum novem lectionibus, et alia nihilominus Officia solenniter, prout convenit, exequentes. Illi vero, qui non consueverunt paschali tempore, quo ipsius Martyris sollemnitatem agitur, festum aliquod cum novem lectionibus celebrare; juxta mores et modum suum solitum, de Martyre ipso agant. Et ne de ipsius festivitate intervenire unquam possit oblivio, sub simili distinctione injungimus, ut diem festi sui, qui videlicet occurrit tertio Calendas Maii, in Calendariis vestris scribendo, ibi ejusdem Sancti nomen, cum specificatione Ordinis Praedicatorum, sollicite designetis. Sic autem praemissa omnia efficaciter exequi studentis, quod ipsum pretiosum Martyrem apud Deum habere possitis sedulum adiutorem. Datum b Anagninae, vi idus Augusti, Pontificatus nostri anno xi.

56 Canonizato itaque B. Petro Martyre, multis eum miraculis Dominus dignatus est illustrare. Nam quam plures diversis infirmitatum incuriosis laborantes, ad ejus venerabile sepulcrum accedentes, sanitatis remedia B. Petri Martyris meritis sunt consecuti. Quapropter fidelium duxit devotio sacrum ipsius Martyris corpus, quod ultra annum sub terra humili loco jacuerat, ad altiorem locum transferre. (Propter quod Fratres ad Capitulum provinciale Mediolanum convenerunt: non enim eodem anno generale Capitulum est celebratum, propter Magistri Ordinis videlicet c Fr. Joannis Teutonici decessum, qui post B. Michaelis festum obiit, in quo secundum Ordinis Constitutiones celebrari non debet) levatum est sacrum corpus: quod ita sanum et integrum repertum est, acsi in eadem die sepultum fuisset. Fratres autem praesente D. Mediolanensi Archiepiscopo Fr. Leone de Perego, Mediolanensi Patricio, Ordinis Minorum, viro integerrimo et omnia ordinante, Sancti Martyris corpus super magnum

pulpitum, juxta plateam ecclesiae, magna cum reverentia deduxerunt, et ibidem sic sanum et integrum omni populo est ostensum, et ab eo suppliciter adoratum. Sequenti autem die in arca marmorea simplici, ab d Abbate S. Simpliciani Fratribus dono data, per praefatum D. Archiepiscopum est collocatum, capite idio in loco recondito. Cum enim B. Petrus adhuc in humanis esset, et cum praefato Abbate sermonem habere, videns praedictam arcam, ipsi Abbati dixit: Arca haec pro corpore unius Martyris conveniens esset. Cujus verba praedictus Abbas ad memoriam reducens, cognita S. Martyris translatione, praedictam arcam, ut dictum est, Fratribus dono dedit. Communitas autem Mediolani, ob Sancti Martyris reverentiam, circa praenominatam arcam cortinam ferream valde pulchram, cum aquilis et leonibus, fabricari fecit. c

ANNOTATA.

a Joannes Flaminius fol. 144 subjungit litteras Alexandri Papae datas xii kal. Aug. Pontificatus anno 1, quibus toti Ordini Cisterciensium praecipitur, ut Beatorum Dominici ac Petri Martyris festum solenniter agant: nondum enim illud ipsi agere inceperant. Ibidem subnectitur Clementis V Bulla, Archiepiscopo Bracharensi et Episcopis per regnum Portugalliae constitutis directis, Pernisii xii kal. Aprilis anno Pontificatus 11, id est, anno Christi 1266, quibus utrumque festum commendatur.

b Tam in hac quam in praecitata Alexandri 4 Bulla impressum erat apud Flaminium Arragoniae: sed manifestam mendam correximus. Utriusque Pontificis diplomata varia, Anagninae annis hic signatis data, inveniet curiosus Lector in Annalium ecclesiasticorum Continuatione per Odericum Raynaldum.

c Joannes Teutonicus, 4 Generalis Ordinis, electus Parisiis anno 1241, obiit Argenterati anno 1253. Leander Albertus pridie Nonas Novembris obiisse scribit, et hunc secuti sunt alii. Sed vereor ne Novembris nomen obrepserit pro Octobris, ejus mensis kalendas biduo praecedat festum S. Michaelis, hic indicatum.

d Placidus Puccinellus, in Zodiaco ecclesiae Mediolanensis, seriem Abbatum hujus monasterii recens, pag. 100 notat Tazzum Mandelli; ejus hoc anno 1253 praesidentis notitiam invenerit in libris Notarialibus et publicis instrumentis.

e Vita apud Sarin, post breve Paragraphi hujus compendium, sic concluditur: De miraculis, quae prima, post ejus in sanctos relationem, facta memorantur, nihil in praesentiarum scripturus sum. Flaminius, priusquam ad miracula veniat post primam Translationem explicatam, ita loquitur de secunda, facta (ut habetur in margine) anno mcccxi. Nonis Maii: Crescente vero indies magis tanti Martyris splendore ac miraculorum numero et magnitudine ac populo rum culto; aliud molto etiam magnificentius illi sepulcrum a Patribus decretum fuit, in quo venerabile illius quiescit corpus, in quod translatum fuit anno mcccxi, in maxima Patrum totius Ordinis frequentia et concursu, dum Mediolani generalis haberetur Synodus. Translatum autem fuit a Joanne Vice-comite, Mediolani Archiepiscopo et Dominio, et ab Ugone Ordinis Magistro generali, et ab iis qui Definidores Synodi appellantur, in maxima Principum virorum nobiliumque ac civium multitudine, cum ingenti veneratione ac cumiani plausu atque letitia. Hae ille: plura vide in Commentario praevio.

A

CAPUT VIII.

Festum et vota S. Petro facta violantes puniuntur.

Porro de miraculis ejus canonizationem præcedentibus et sequentibus licet plurima referantur in diversis mundi partibus coruscasse, ea tamen breviter perstringenda sunt quæ in ejus *a* Legenda et in libro qui Vitas Fratrum *b* intitulatur, conscripta sunt; nec non et quæ de mandato Venerabilis Patris Fr. Berengarii *c* Magistri Ordinis FF. Prædicatorum *xiii* sunt collecta et scripto demandata, ac etiam quæ Venerabilis P. Fr. Petrus *d* Calo Clugiensis Ordinis Prædicatorum in suo magno Legendario collegit. Illum in hoc opere narrationis ordinem sequimur *e* quem in libro secundo, in descriptione miraculorum B. Dominici servavimus. Nec puto me omnia, quæ per eum Dominus operatus est, miracula collegisse: quia alia quoque ejus meritis perpetrata fuisse non dubito, et quotidie fiunt, quæ ad mei notitiam non venerunt, nec veniunt, quia forte ex Fratrum negligentia scripto non sunt demandata. *f*

B

Arbor a lignatore festo ejus cava sanguinem fundit:

Dum post B. Petri Mart. canonizationem, festum apud Mediolanum solemniter celebraretur, credens quidam hæreticorum puerum suum in die præfati festi misit ad silvam, ut ligna incideret. Et dum ille diceret, malum esse in tanti Martyris festo a tali opere non vacare; infidelis vir ille exasperans eum, in contemptum festivitatis ipsum ire coegit. Qui Dominum suum metuens, perrexit; rogans Dominum Jesum Christum, ut in honorem Sancti, cujus Dominus suus injuriam procuraret, miraculum aliquod dignaretur ostendere. Cum igitur accepta securi quercum incidere vellet, ad ictum primum de quercu tam copiosus exivit sanguis, quod ferrum manubriumque ac manus illius et terra magno spatio sunt sanguine rubricata. Tunc ille clamans statim rediit, et quod factum fuerat fideliter enarravit. Currunt multi cum domino suo, et miraculi veritate perspecta B. Petrum Mart. in majori habuerunt devotione, et incredulus ille ad Sancti devotionem et fidei catholice veritatem est conversus.

58 Quidam juvenis de civitate Comensi, Gaulfredus nomine, dum pannum tunicæ B. Petri Mart. habitum reverentius custodiret, et quidam hæreticus ei deridendo diceret, quod si Sanctum eum crederet, pannum ipsum in ignem projiceret: et si non comburi eum contingeret, absque dubio Sanctum crederet, et suæ fidei adhereret. Mox super carbones accensos pannum tunicæ B. Petri Mart. projecit: sed ab ipso igne incombustus longius resiliivit: deinde per se super carbones rediens ipsos accensos et ardentes penitus extinxit. Tunc adhuc dicente incredulo: Sic per omnia faciet tunicæ meæ pannus: positus super carbones allatos ex una parte pannus hæretici, et ex alia sancti Martyris pannus; mox hæretici pannus, ut ignis calorem sensit, penitus est combustus; sancti vero Petri pannus in ignem prævaluit, et ipsum ignem omnino extinxit, ita quod nec pilus aliquis combustus est. Quod videns hæreticus ad viam rediit veritatis, et miraculum omnibus propalavit.

59 Cum quidam Mediolanenses cives in commune comedentes de Beato Martyre invicem litigarent, unusque eorum sanctitatem Martyris et miracula protinus depravaret, sumpto quodam sub attestatione morsello, quod enim deglutire non posset, si circa hoc falsum diceret; sensit mox ipsum suo gutturi si chærentem, ut illum educere vel inducere non valeret. Quare illico penitens, et jam vultus mutato colore quasi sentiens vicinæ mortis eventum; facto intra se

voto quod linguam de cetero ad talia non relaxaret, D fuit protinus eo evomito liberatus. Aliam quoque nobilem Mediolanensem Sanctus a detractatione correxuit: digitos obrigescere faciens, ut omnis homo timeret et omnis lingua confiteretur Catholicæ fidei veritatem et sui propugnatoris virtutem, et signorum nequaquam magnalia depravarent. Apud Florentiam juvenis quidam, hæretica pravitate deceptus, cum in ecclesia Fratrum de Florentia cum quibusdam juvenibus ante quamdam tabulam staret, in qua S. Petri depictum erat martyrium; lictorem evaginato gladio Martyrem percutientem prospiciens, in hæc verba prorupit: Utinam ego ibi fuissim, quia validius percussissem. Quo dicto statim mutus effectus est. Cum, quid haberet, requisitus a sociis nihil respondere valeret, dum ab ipsis domum duceretur, videns in via ecclesiam quamdam S. Michaelis, de manibus sociorum elapsus, eam intravit: et flexis genibus corde sanctum rogavit Martyrem, ut sibi indulgeret: voto, sicut potuit, se obligans, quod, si liberaretur, sua confiteretur peccata et omnem hæresim abjuraret. Tunc subito ad domum Fratrum veniens, peccata sua abjurata hæresi confessus est; data licentia Confessori, quod hoc ipsum in populo prædicaret. Ipse vero in publica prædicatione exurgens, coram omni multitudine cuncta confessus est. Vir quidam Obizo nomine, credens hæreticorum, cum occasione cujusdam hæreticæ consanguineæ suæ ad ecclesiam Fratrum Mediolani et ad tumbam B. Petri pergens, duos ibi denarios conspexisset, ipsos accipiens dixit: Bonum est, ut istos bibamus. Statimque totus tremere cepit, nec de loco eodem aliquatenus se movere potuit. Qui territus prædictos denarios in loco suo restituit: et inde abscedens, attendens B. Petri virtutem, hæresim deseruit, et ad catholicam fidem se convertit.

alius mutus fit:

E

alius pecuniam a sepulchro ejus auferre volens obrigescit:

60 In provincia Tentoniæ apud Trajectum, mulieres quædam videntes ad ecclesiam FF. Prædicatorum in honorem B. Petri Mart. magnum fieri populorum concursum, dum ipsæ in platea consisterent et filarent, adstantibus sic dicebant: Ecce isti Prædicatores omnes lucrandi modum invenerunt; nam ut magnam possent pecuniam cumulare, et lata ædificare palatia, novum nunc invenerunt Martyrem. Quibus hæc et his similia dicentibus, ecce subito filum totum sanguine cruentatur, et digitus, quibus filum torquebatur, sanguine mox replentur. Quod illæ videntes et admirantes digitos diligenter abstergunt, ne forte eis ex incisura provenisset. Sed dum digitos omnino sanos conspicerent, et filum sic sanguinolentum viderent, tremantes ac penitentes dicere coeperunt: Vere, quia pretiosi Martyris sanguini detraximus, nobis hoc prodigium sanguinis tam stupendum evenit. Currentes igitur ad domum Fratrum omnia Priori exposuerunt, filum sanguine cruentatum præsentantes. Prior autem ad multorum instantiam solenni prædicatione indicta, quidquid prædictis acciderat mulieribus coram omnibus retulit, filumque cruentatum ostendit. Verum quidam artis Grammaticæ magister, in eadem consistens prædicatione, factum illud cepit malitiose pervertere, adstantibusque dicere: Videte, quomodo et qualiter isti Fratres simplicium corda decipiunt: nam cum aliquibus mulierculis de suis familiaribus condixerunt, ut filum ipsum in aliquo tingerent sanguine, et sic quod miraculose accidisset, narrent. Dum hæc ille diceret, plagam protinus divinæ ultionis excepit, et in ipsum validissimarum febrium impetus irruens multis conspicientibus sic vexavit, ut de prædicatione ipsa inter amicorum manus ad domum deferretur propriam. Sed dum vehementer febris excresceret, prædictum Priorem accersiri fecit,

mulieribus in S. Petrum de aribus

portentosus sanguis fluit per digitos:

quoad quidam alius non credens, in festum subito incidit.

hæreticus vestem ejus in igne illam credens convertitur:

quidam in S. Petrum blasphemus tantum non suffocatur:

A cit; et reatum suum confitens, Deo et B. Petro coram dicto Priore votum vovit, quod, si ejus meritis sanitatem reciperet, eum in speciali devotione haberet, et de cetero linguam ad talia non laxaret: Mira res. Mox ut prædictum votum emisit [sanitatem] integram recepit.

61 Dum Fratres Prædicatores Eugubini Conventus in Tuscia, in ecclesiæ suæ facie, pingi fecissent B. Petri martyrium, qualiter ab hæretico occisus fuit ob fidei defensionem et Catholicæ veritatis; contigit vires quosdam de Eugubio quadam die inde transitum facere: quorum unus, a quibusdam male sentientibus informatus, videns picturam dixit: Fratres isti pingere faciunt figuram istius Fr. Petri, quomodo mortuus fuerit, quasi subierit pro fide Christiana martyrium: sed ego pro certo habeo, quod ipse non pro fide, sed propter mulierem quandam: malam occisus fuit. Cum autem a sociis pro hac argueretur blasphemia, ait: Rogo Deum, quod ego ita occidar gladio, sicut iste occisus fuit, si ipse pro fide sustinuit passionem. Ante vero unius mensis terminum divina ultio subsecuta est: nam in manus quorundam inimicorum incidit, qui, quia ab eo verbis et factis offensi fuerant, linguam ei amputare voluerunt; sed quia ipsam eis exhibere noluit incidendam, evaginatīs gladiis ipsum omni auxilio destitutum multis impetentes vulneribus occiderunt, et sic pro sua blasphemia mortem talem pertulit, qualem B. Petro Mart. detrahendo, justo Dei judicio, ore proprio sibi imprecatus fuerat.

62 Alius quidam in eadem Eugubii civitate, dum a quibusdam audisset B. Petri Mart. sanctitatem et miracula commendari, mentis tenebrositate cæcatus ait: si Fr. Petrus Sanctus est, rogo Deum, ut mala morte me mori faciat. Infra mensem ab ejus prolatione sententiæ in seipsum, dum vir quidam in equo per viam curreret, et ab omnibus, ut quilibet ab equi impetu sibi præcaveret, clamaretur; ceteris divertentibus a loco periculi, qui in via erant, sancti ille detractor Martyris, qui extra viam erat, subito Dei judicio eum perurgente ad viam ecurrit, et quasi auditu careret et visu, currenti equo in medio viæ se objecit. Equus autem tanto impetu ipsum ad terram allisit, quod statim in suæ vindictam blasphemie expiravit. Cum Fratres Prædicatores præfatæ civitatis Eugubii in vigilia festivitatis B. Petri Mart. juxta patriæ consuetudinem, sero signum campana lacerent, propter festum quod in crastinum erat celebrandum; quidam magnæ sanctitatis vir,

C Fr. Richardus nomine, qui cum fratre suo in monte civitatis ejusdem, qui ieco Prædicatorum imminet, in cella consistebat, moleste ferens pulsationem hujusmodi, timens ne Fratres vana moti intentione hoc agerent, dixit fratri suo: Satis deberet Fratribus illis sufficere, cras in festo suo campanam pulsare, et sero hanc suæ festivitatis ostentationem non facere. Nocte vero dum orationi incumberet, apparuit illi B. Petrus Martyr in aspectu pulcherrimo, in habitu sui Ordinis, cappam habens colore nigram, sed rosis aureis coruscantibus undique coopertam, qui ipsum pro hujusmodi murmure corripuit, dicens: Fr. Richarde, ego sum ille S. Petrus, contra cujus reverentiam sero indebitum murmurasti: quo dicto disparuit. Ille autem culpam suam humiliter recognovit, et B. Petrum Christi Martyrem in maxima deinceps reverentia habuit.

63 In civitate Nicosiæ apud Cyprum, Domina quædam valde nobilis fuit, uxor principis Galihæ, quæ annis fere quatuordecim sterilis fuerat cum non modica cordis tristitia; quæ audiens die quadam miracula nonnulla B. Petri Mart. recitari, oratione fusa ad ipsum, vovit, quod, si filium ei impetraret a Domino, nomen illi ejus imponeret, et debito tem-

pore vita comite eum Ordini Fratrum ipsius Martyris daret. Infra vero decem menses ab emissio voto filium peperit, cui Petrus nomen imposuit. Cum autem post sex menses præfatum filium parvulum ad se deferri jussisset, ipsumque in gremio teneret, conspiciens filium pulcherrimum esse, vano mota affectu in eum intuens, dixit: Non habeat B. Petrus pro malo, tu numquam ejus eris Frater. Mira res! statim ut verba revocationis voti protulit, præter qui usque ad illam horam sanus extiterat, protinus infirmatus est, atque eo die ex hac luce migravit: sicque ingratitude amittere digna fuit, quem devotio accipere meruerat. In civitate Esculana in Marchia Anconitana, Domina quædam uxor cujusdam nobilis militis, qui D. Jacobus Bonhomini dicebatur; cum per annos plures filium non haberet, B. Petro Mart. se devovit, promittens de consensu viri sui, quod, si ei a Domino filium impetraret, eum habitu alio numquam indueret nisi habitu F. Prædicatorum; et vita comite pro posse laboraret, ut filius ille ætate debita eundem Ordinem introiret. Post tempus modicum a promissione prædicta concepit et peperit masculum. Cum autem puerulus annum et dimidium jam complisset, et jam ei vestimenta fieri deberent; cernens mater puerum fore pulcherrimum, de promissione facta doluit; incongruum reputans, quod tam decorus puer religionis habitum deferre deberet: unde quod voverat revocans, secularibus et delicatis eum induit vestimentis. Dei autem justo operante judicio, ut ex pœna filii mater ingratitude suæ culpam cognosceret, post paucos dies graviter infirmatus est. Omni vero medicorum deficiente auxilio, in extremis laborare cœpit. Mater vero culpa recognita, cum multa precum instantia pro liberatione filii ad B. Petri Mart. auxilium se convertit, promittens se quod voverat implendum, si eum pristina restitueret sanitati. Perrexit statim ad locum FF. Prædicatorum parvulo assumpto, et cum magna dominarum caterva, quem super B. Petri Mart. altare reponens, ei multis cum lacrymis commendavit. Oratione finita puer continuo expiravit: mater vero tristitia plena corpusculum filii in gremio tenuit, ut veraciter comprobaret si vere mortuus esset. Convenerunt autem ad spectaculum istud Fratres et cives multi: qui omnes, una cum dominabus quæ cum matre venerant, judicaverunt et cognoverunt ipsum vere mortuum esse.

64 Mater vero Fratribus dixit, ex quo B. Petrus non vult eum vivum, mortuum ipsum suscipite. Dum igitur fovea pararetur, adstantes dominæ pueri matrem induxerunt, ut B. Petrum pro suscitatione pueri precaretur. Quæ mentis assumptis viribus, corpusculum pueri super altare Martyris reposuit, et ab ipsa adstantibusque omnibus oratio fidelis facta est et devota. Oratione finita statim revixit puer, integra sanitate recepta, et videntibus omnibus risit, lacque suscepit, et prout consueverat et sciebat loqui cœpit. Hoc autem insigne miraculum in tota civitate Esculana notum fuit. Cum vero prædicti pueri parentes post multum temporis in quodam suo prædio comederent, et de recenti casco, quem habebant, puero in vigilia B. Petri Mart. porrigerent, qui recentem caseum libenter comedere consueverat; ille quasi fastidiens renuebat, et prout poterat, balbutiendo dicebat: Nolo caseum comedere, quia hodie B. Petri Mart. vigilia est. Parentes autem illius illa die hanc fore vigiliam ignorabant: qui ad proximam statim mittentes ecclesiam, ita ut puerulus affirmabat invenerunt. Inquirentes autem ab omnibus de familia, invenerunt, quod nullus de familia coram puero de hac vigilia mentionem fecerat, nec de festo; carnes vero et ova contra suam consuetudi-

D
PER AMB.
TAGIUM
EX MS.

eo retracto
moritur:

alius simili ex
causa mortuus
E

F
matre pueri
tentiam agen-
te reviviscit:

alius Marty-
rem negans
occiditur:

alius non
credens Sanc-
tum ab equo
proteritur:

alius contra
festum mur-
murans ab
ipso Sancto
corripitur;

proles voto
S. Petro
facto impetra-
ta,

A nem renuit dicens, sibi talia propter B. Petri Mart. vigiliam non licere.

PER AMBR.

TÆGIUM

EX MS.

Tertius similiter impetratus,

65 In eadem Esculana civitate erat matrona quædam, Romana nomine, quæ ex marito suo quatuor peperit filios, qui omnes adeo brevi vixerunt tempore, quod nullus ex eis quantum compleverit mensem: ipsa vero tristitiam haud modicam sustinebat, tum propter filiorum mortem, tum quia ex hoc viro suo odiosa reddebatur. Audiens autem a quibusdam Fratribus recitari, quod B. Petrus Mart. cuidam Dominae in *g* Flandria, quæ quatuor mortuos pepererat filios, mirabiliter subvenisset, de ipsius meritis spe concepta, ipsum pro sua tristitia instantibus precibus exoravit. Cum post modicum concepisset, casus præteritos metuens, votum vovit B. Petro Mart. quod si filium haberet masculum et viveret, ante septennium vita comite eum indueret habitum Ordinis sui, et suo tempore pro posse laboraret, ut prædictum intraret Ordinem; cui voto vir suus consensum præbuit. Natum igitur puerum Petrum vocavit; cumque ætatis suæ menses quatuor implevisset, parentes ipsius firmiter ad invicem statuerunt, mutato proposito, filium tenere pro se, et alium B. Petro Mart. secundum formam ante promissam tradere: ipsa autem die fuit puer graviter infirmus, et invalescente morbo per dies multos hydropicus effectus est. Cum medicinæ auxilio ei subveniri non posset, iudicatum fuit per medicos ipsum aut cito moriturum, aut gibbosum fieri oportere: fuit autem infirmus viginti duobus mensibus, infra quos nec ambulare nec per se subsistere potuit, sed semper in lecto decumbebat. Post hæc adveniente B. Petri Mart. festo matrona quædam matri pueri consilium dedit, ut B. Petrum pro morte filii, qui tanto languerat tempore, precaretur: dicebat enim, melius semel mortuum filium flere quam quotidie moriturum. Mater autem ejus ait: Credo B. Petrum Mart. tante benignitatis esse, quod libentius sanitatem puero impetrabit, quam mortem. Recognoscens autem cum lacrymis culpam suam, ad altare B. Petri Mart. detulit eum, ipsumque humilibus ei precibus commendavit. Ipsa autem die tumor omnis de pueri corpore penitus evanuit, et infra octo dies perfecte sanatus firmiter et libere ambulavit. Completis vero a nativitate annis quinque ejus pater defunctus est; mater autem filii solatio carere nolens, quod B. Petro Mart. promiserat, non servare deliberavit. Ipsa vero die qua sic firmavit, pes filii ita periculose intumuit, quod de ipsius cura medici dubitabant. Avia autem pueri filiam suam de propositi mutatione redarguens, una cum ipsa, voto iterum emisso et firmato, puerum ad altare B. Petri Mart. detulit; et cum Fratres pyxidem reliquiarum B. Petri Mart. super pedem posuissent pueri, statim omnis dolor et tumor recessit, et liberatus puer coram omnibus adstantibus ambulavit.

66 Post prædictum autem miraculum anno dimidio revoluto, mater puerum Ordinis habitu induit in domo propria, ut B. Petro Mart. promiserat: quo facto quidam ejus consanguineus ipsam dure redarguit, quod filium unicum Fratribus dare vellet, et apprehendens scapulare pueri, laceravit illud; in tantumque matrem induxit, quod ipsa consensum præbuit, ut filius seculari vestiretur habitu. Tunc ipsa die puer mutato habitu sanus ad scholas perrexit, sed vespere maximo cum gutturi tumore rediit pariter et dolore, collumque sic retortum habebat, quod maxillam nisi super humerum tenere non valebat. Mater vero hoc videns, cognovit hoc in pœnam suam sibi ideo evenisse, quia promissionem non servare disposuerat. Contigit autem die quadam, dum emplastrum super guttur ejus apponi deberet, Fratres Prædicatores visitationis gratia advenisse;

qui mulierem de tanta cordis instabilitate corripientes, eam hortati sunt, ut contrito corde et fidei proposito rursus auxilium B. Petri Mart. invocaret. Facto ab ea iterum voto cum fide et reverentia magna, Fratres in nomine B. Petri Mart. super pueri guttur [emplastrum] posuerunt. Maue facto medicus affuit, et ligaminibus dissolutis inventus est puer dolore et tumore plenissime liberatus; judicante medico, quod emplastrum illud, naturali virtute, in tam brevi tempore, illi infirmitati conferre non poterat sanitatem. Agentibus autem omnibus Deo et Beato Martyri gratias, mater pueri in promissione semper fuit.

ANNOTATA.

a *Hinc rursus patet Legendam, ut est a Thoma de Lentino scripta, non haberi integram apud Surium.*

b *Quæ ibi habentur, ea cum hic positis conferemus, et si qua notabilis occurrat differentia, indicabimus ut supra factum est.*

c Berengarius de Salomedio, xiii Magister Generalis, electus Carcassone 1312. *Hic quinto magisterii anno constitutus Archiepiscopus Compostellanus, obiit anno 1323. Collectionem miraculorum jussu ejus descriptam si quis exhibuerit stylo primigenio, gratiam apud nos inibit, et per nos ab Ordine Prædicatorum universo.*

d *De Petri Calo Legendario egimus in Præfatione generali ante Joannarum Cap. 1, § 4. Id utrum uspiam integre extet nescimus, tomum ejus unum (duo videntur fuisse) invenimus Romæ apud Emin. Franciscum Card. Barberinum: sed in hoc nihil de S. Petro reperisse meminimus, haud negligenter notaturi, si quid singulare ibidem occurrisset.*

e *Nempe ea quæ unius ejusdemque sunt generis sub eundem titulum referendo; utinam non etiam abbreviando narrationes ipsas, quod alias in miraculis factum a Taegio notavimus voluimusque.*

f *Hoclenus Partis 3 velut præmium, deinde sequuntur Paragraphi superius post Prologos indicati: quorum ordinem sequi volens, oportet a primo qui sequitur initium faciat numerandi.*

g *Miraculum hoc infra refertur num. 73.*

CAPUT IX.

Febri, hydropisi aliisque morbis et defectibus laborantes per S. Petri merita sanati.

Duo Fratres Ordinis Prædicatorum, devote ad ipsius suffragia recurrentes, beneficia miraculosæ sanitatis sunt consecuti. Nam cum unus a quodam vehementi apostemate, quod patiebatur in costis, iudicio medicorum non posset absque incisione curari, nec sine mortis periculo incidi; cum esset multum pavefactus, ad Martyris tumulum confugit: dumque suum discrimen Beato committeret Martyri, prius quam postulare præsumeret, est beneficio donatus: protinus enim omni tumore et apostemate toto fuit absque periculo et incisione, curatus. Alius vero cum esset hydropicus, et medicinis non posset aliquibus se juvare, nec naturalem stomachi restaurare calorem; in Conventu Astensi, ante altare B. Petri Mart. orans obtinuit protinus totius corporis sanitatem. In conventu Bononiensi Fr. Joannes Polonus quartana laborabat. Cum autem in festo B. Petri Mart. sermonem ad Clerum facere deberet, et accessionem eadem nocte juxta cursum febris expectaret, vehementer extimuit, ne in injuncto sibi sermone deficeret. Conversus itaque ad sancti Petri Mart. suffragia, ad altare ipsius magna cum devotione accessit, orans, ut ejus meritis juvaretur, cujus debebat gloriam prædicare

sanantur apostema,

hydrops,

quartana,

retractato a parentibus voto

hydrops,

tumore pedis,

et gutturi succedere afflicti, sanatur.

apostema, A prædicare: sicque factum est, ut febris illa nocte cessarit; et postmodum eum numquam invasit. Frater quidam in conventu Lugdunensi cum quasi ad mortem infirmus jaceret, in colloquio *apostema* haberet, de quo non modicum dubitabant; petiit multa cum devotione a Magistro Ordinis, qui tunc præsens erat, ut B. Petri reliquias sibi adferri faceret, eo quod ejus meritis sanitatem se recepturum firmiter speraret. Cum autem cum eis signatus fuisset, statim se convalescere sensit plene liberatus.

struma, 68 Quidam Coloniensis Conventus in gutture strumam annis duobus habebat adeo magnam, quod eum plurimum deformabat, et plurimorum judicio periculosa erat. Hic in tanto periculo constitutus B. Petro Mart. promisit, si strumam illam evanescere faceret, eumque a tanto periculo liberaret, quotidie ad ipsius honorem unum Pater noster diceret. Statim igitur emisso voto struma illa detumescere coepit, subitoque evanuit. Omnes illius domus Fratres Deo et B. Martyri gratias egerunt, quod prædicto Fratri, cui medicorum suffragia prodesse non poterant, plene restituit sanitatem. Frater quidam de Ordine Prædicatorum cum alterum ex genibus ita læsum haberet, quod sine baculi adminiculo ambulare non posset, emisso voto se convertens ad martyrem, quod de ipso in Vesperis et Laudibus de cetero memoriam faceret, si eum meritis ipsius Dominus liberasset, confestim non sensibiliter perpendit effectum. Qui postmodum perfecte sanatus illius memor esse non desiit, postmodum virtutum ipsius testis effectus. Frater quidam Esculanus Ordinis Prædicatorum, Petrus nomine, dolorem magnum et tumorem habebat in pede; et plurimis adhibitis remediis medicorum, nec melius habere nec per se subsistere vel ambulare valebat: nocte autem festi B. Petri Mart. cum Fratrum auxilio ad ipsius Martyris altare visitaturus accessit, et Martyres deosculans reliquias orationeque fusa, ad cellam deductus est: post primam autem dormitionem evigilans, reperit se totaliter liberatum.

genu et pedis vitium, B 69 Religiosus ac Reverendus Vir Fr. Philippus Brixienensis, Ordinis FF. Minorum, in publica prædicatione retulit; quod cum ipse de Roma in Lombardiam rediret, et in montibus Thusciae præ calore nimio æstualet, socio dixit: Si B. Petrus Martyr, de Ordine Prædicatorum, qui dum Mediolani in calore maximo prædicaret æstuanti populo nobis refrigerium impetravit, nobis in tanto ardore gratiam similem impetraret: hoc ego miraculum et alia quæ scirem ejus laudibus cedere, in prædicatione publica ad ejus enarrarem gloriam. Finitis verbis, quod petivit, habuit: nam cum prius nullius nubeculæ in aere vestigium appareret, subito Dei nutu, pro Martyris sui gloria, super ipsos Fratres nubes apparuit, quæ ipsis æstuantibus refrigerium præbuit. Frater vero præfatus, de miraculo dubius, ait: Jucundior et delectabilior mihi esset hæc nubes, si ex miraculo provenisset; ego tamen magis puto a casu quam ex miraculi operatione provenisse. His finitis verbis nubes confestim ex toto disparuit, et in vehementiori quam fuerant prius ardore fuerunt. Tunc Fr. Philippus, viso super se Dei judicio, culpam suam humiliter recognoscens, ad pedes socii, qui Sacerdos erat, humiliter se prostravit, et de sua incredulitate et ingratitude confessionem fecit; promittens firmiter, quod si B. Petrus Mart. gratiam ei rursus impetraret, et quam interveniente culpa perdiderat nubem, ad ipsius gloriam revocaret; miraculum quod evenerat venerabiliter crederet, et honorem ipsius et culpam propriam in prædicatione publica, ad Dei et Martyris ipsius gloriam, prædicaret. Confessione igitur et oratione facta et absolute receptione recepta, nubes continue B. Petri gratia re-

immodice æstuanti

nubes submittitur.

diit, quæ ipsos tota die prosequens, magno cum refrigerio in suo itinere obumbravit.

70 In monasterio S. Angeli magni de Esculo, quod est sub cura FF. Minorum, Soror quædam, Margarita nomine, gravissimum cordis defectum sæpe patiebatur; qui tanto eam frequenter dolore premebat, quod nec loqui nec movere se poterat, sicque fortiter tremebat, quod a sex Sororibus sic firma teneri non poterat, quin cum ea fortiter tremarent, acsi eandem et ipsæ paterentur infirmitatem. Cum autem nullis posset medicorum remediis liberari, die quadam dum gravamen illud pateretur actualiter, et præ angustia loqui non posset, B. Petri auxilium invocavit. Oratione brevi completa, statim fuit ab infirmitate liberata, nec eam ulterius passa est. Alio tempore dicta soror, horribilem fistulam in pollice manus dexterae passa est; nam cum tria foramina juxta unguem haberet, et per mensem unum sub medicorum cura nihil proficeret; timentes medici totius manus corrosionem, deliberaverunt omnino pollicem amputare. Quodam autem sero de humano desperans auxilio, B. Petrum Mart. devote invocavit et fideliter, ut digitum ei amputari non permetteret. Mane facto adfuit medicus, et digiti ligaturas dissolvens, eam plenissime liberatam invenit et foramina solidata: quæ B. Petro Mart. immensas referens gratias, infirmitatem illam ultra non sensit.

71 In eodem monasterio Soror quædam, Marina nomine, pœnam hujusmodi multo tempore passa est: nam os humeri ejus in tantum super omnia ossa excreverat, quod quando brachium quantumcunque leviter elevabat, tanto cruciabatur dolore, quod rugitus magnos quasi semper emittere cogebatur, unde ejus vita sibi aliisque inutilis erat et pœnosa. Dum igitur quadam die brachium elevasset et dolores pateretur gravissimos, memorans qualiter B. Petrus Mart. Sororem Margaritam præfata ab infirmitatibus liberavit gravissimis, ipsum in corde suo, quia præ dolore loqui non poterat, devotissime invocavit: et dum intra se de ipsius virtute et meritis cogitaret devota et fidei mente, in animo suo hujusmodi imaginationem volvere coepit, quod si tabulam vel scedulam aliquam haberet, in qua B. Petri Mart. imago depicta foret, si ipsam super infirmitatis locum apponeret, B. Petrus ei sanitatem a Domino impetraret. Mira res! Statim cum imaginem ipsam cum deliberatione et devotione firmavit habere, os illud, quod illam sic gravissime attingebat, ad modum et locum debitum protinus est reductum; et omni dolore cessante, pristinam recepit sanitatem; ita quod deinceps ab omni gravamine hujusmodi libera, brachium illud absque omni dolore, sicut et reliquum, exercebat libere et levabat.

72 Cum Religiosus quidam de Esculo, Fr. Transmundus nomine, præfati monasterii Capellanus, passione arenularum creberrime et gravissime turbaretur; quadam die dum passione ipsa gravaretur magis solito, ad B. Petri Mart. recurrit auxilium, et facto intra se voto (nam tunc quidem loqui non poterat præ dolore) quod si eum liberaret, ejus imaginem pingi faceret, et annuatim in ipsius festo ecclesiam FF. Prædicatorum cum oblatione cerei, quamdiu viveret, visitaret; statim omni dolore cessante, fuit perfecte ab ipsa infirmitate et integre sanatus. Quemdam Abbatem Pictaviensis diocesis, cum graviter febribus laboraret, ita quod ex ipsis mori timebat, visitavit Frater quidam Ordinis Prædicatorum ejus cogoatus, dixitque ei, quod si, voveret se Deo et B. Petro, qui noviter in Lombardia pro fide Christi occisus fuerat, sed nondum canonizatus, a febribus liberaretur. Qui statim exhortationem Fratris complens, candelam suæ longitudinis accendi

D

PER AMB.
TAEGLUM
EX MS.
Curantur
cordis oppres-
sio.

fistula,

E

*os humeri
distortum,*

P

calculus,

febris,

PER AMB.
TARGIUM
EX MS

a b
genagra.

c

A accendi fecit, coram altari quodam in ecclesia, in honore B. Petri; et ex tunc omnino a febribus et ab omni infirmitate integram recepit sanitatem. In provincia Tentoniae sanctimonialis quædam in claustrum a Eccebach, Constantiensis diocesis, Ordinis b S. Sixti, existens, per annum et amplius gravem guttam in genu perpressa est, ita quod nullo remedio liberari poterat; et quia sepulcrum B. Petri visitare corporaliter non poterat (quia non licebat propter obedientiam nec valebat propter infirmitatem) audiens quod in c quatuordecim diæti a lino illo Mediolanum adiri possit; cogitavit saltem sepulcrum prædictum mentali gressu ac devotione sedula visitare, pro qualibet diæta centum Pater noster quotidie dicere proponens, in honorem S. Petri Mart. Mirum in modum! Cum tales diætas facere cœpisset, successive semper et paulatim melius habere cœpit. At ubi ultimam diætam fecit, ad tumbam mentali progressu pervenit flexis genibus, acsi coram tumba foret, psalterium maxima cum devotione totum legit: quo expleto, ab omni infirmitate adeo liberatam se sensit, ita ut jam modicum quid sentiret; rediens vero eo modo quo iverat, antequam omnes diætas exolvisset, penitus sanata est.

B

ANNOTATA.

a Eccebach etiam vocat Flaminus: an recte sic scriptum, et ubi situm, Constantienses dijudicabunt.

b Notum est Romæ S. Sixti monasterium, ad quod S. Dominicus anno 1218 jussu Honorii 3 transtulit et collegit omnes, quotquot tunc Romæ sparsim et citra disciplinam debebant, monachas; unde factum videtur, ut quæ alibi quoque simili sub institutione et directione PP. Prædicatorum erecta aut reformatæ sunt sanctimonialium canobia, Ordinis S. Sixti dicerentur.

c Targii MS. solum habet, quatuor diætas: sed correri ex Flaminio: quis enim nescit, Constantiam a Mediolano distare p. m. circiter 200, horis plus quam 60: quibus conficiendis facile 14 diebus opus est viatori non expedito.

CAPUT X.

Varii per S. Petri merita ad vitam revocati.

In Flandria mulier quædam, cum jam tres filios mortuos peperisset, et ex hoc a viro suo odio haberetur; B. Petri Mart. auxilium invocavit. a Cumque quartum similiter mortuum peperisset, mater filium defunctum accipiens, ad rogandum S. Petrum totam se contulit, devotis orans precibus, ut ejus filium suscitaret. Vix autem orationem compleverat; et ecce puer, qui mortuus fuerat, vivus apparuit: quem ab baptisma deportatum, cum definitum fuisset, ut Joannes vocaretur, Sacerdos dum Joannes dicere voluit, Petrus dixit: unde hoc nomen deinceps ob B. Petri devotionem retinuit. In Provincia Franciæ civitate Senonis, puella quædam cum in aqua b fluminis, in quam ceciderat, per longum temporis spatium c latuisset, tandem de flumine mortua extracta est: ejus mortis quatuor erant indicia certitudinis, videlicet magnum temporis spatium, rigiditas corporis, frigiditas, et nigredo. Quam cum ad FF. Prædicatorum portassent ecclesiam, eamque novo Martyri Petro devovissent, statim vitæ restituta est pristina et sanitati. d In Provincia Tusciæ apud Narniam matrona quædam erat, quæ ad B. Petrum Mart. magnam habebat devotionem: hæc filium suum, annorum circiter trium, quodam mane in lecto mortuum reperit: metuens autem viro suo, quod acciderat indicare, ne forte contra eam excandesceret, ejus negligentia hoc imputando; misit ancillam suam cum corpore pueri ad ecclesiam

FF. Prædicatorum, adjurans ipsam ne alicui casum panderet, sed discedente de ecclesia populo ipsum sub altari B. Petri Mart. poneret, sic occulte tamen ut videri a nemine posset. Sperabat autem orabatque fideliter, quod B. Petrus Martyr, infra cujus octavas hoc evenerat, filium suum ei vivum et incolumem redderet. Cum autem vir ejus, ubinam esset puer, inquireret, simulavit quod ad domum ejusdam consanguineæ suæ puerum transmisisset pro medicina quædam Tertia vero die, dum Fratres Conventus illius in refectorio sederent ad cœnam, puer ille per B. Petri Mart. merita suscitatus, refectorium introivit lætus ac jucundus. Fratres vero mirati quomodo puerulus ille, quem multi ex eis noverant, sic solus esset, putaverunt quod ex oblivione post Vesperas relictus fuisset. Miserunt autem nuntium ad matrem, ut ancillam pro puero mitteret, quem in ecclesia ex oblivione dimiserat. Quæ cum aliis multis ad domum Fratrum currens, et filium lætante suscepit, et miraculum fideliter enarravit.

74 Mulier quædam apud Genuam, instigante diabolo, præ desperatione quadam, in domo propria, clauso ostio, manibus propriis se suspendit, et per magnam horam ut mortua ad trabem pependit. Dum autem a quibusdam de vicinia quæreretur, et ad ostium pulsantibus nullum daretur responsum; per rimulas respicientes, viderunt eam in trabe suspensam. Per violentiam igitur irrumpentes, fune abscisso eam omnino mortuam reppererunt. Tunc matrona quædam antiqua, quæ ad B. Petrum Mart. magnam habebat devotionem, quæ etiam, quando juvenula erat, tunc ipsi aliquando confessa erat, adstantibus dixit: sicut B. Petrus Martyr hominem, qui ferrum ignitum e pro testimonio sanctitatis ejus accepit in manibus, conservavit illæsum, sic potest hanc miseram mortuam, si vult, suscitare. Et ad domum pergens, quamdam particulam cappæ B. Petri Mart. attulit, quamdiu ex devotione servaverat; et in ipsius nomine super ejus guttur posuit, omnibus qui aderant, B. Petrum Mart. devote et fideliter invocantibus. Statim igitur oratione completa, et panno cappæ appposito super defunctæ guttur; quæ ex propria malignitate mortua fuerat, ex B. Petri virtute ac benignitate surrexit, dans gloriam Deo et B. Petro Martyri suo, dicens se toto vitæ suæ tempore nunquam tantam sensisse dulcedinem in gutture, sicut quando revixit, in loco ubi prædictæ reliquie applicatæ fuerunt.

75 In monte Pessulano nobilis quidam uxorem habens, per annos plurimos, filios de uxore habere non poterat. Cum ipse et uxor ejus B. Petro Mart. se humiliter devovissent, filium B. Petri meritis impetrarunt: qui, cum ad ætatem circiter annorum quinque venisset, gravi oppressus languore mortuus est. Pater vern, quamvis tristitia plenus, civium, Religiosorum et Clericorum copiosa multitudine convocata, corpus defuncti pueri ad ecclesiam Fratrum Prædicatorum deferri fecit, ubi fuerat tumulandum. Cumque defuncti corpus in feretro jaceret, et Clerus funeris prosequeretur officium, ecce mater defuncti, matronarum comitata caterva, contra patriæ morem, nimia devicta tristitia et grandi de B. Petro Mart. spe concepta, intravit ecclesiam; et ad B. Petri Mart. accedens altare, lacrymosis precibus ipsum interpellare cœpit, clamans et obsecrans, ut aut ei filium, quem a Deo impetraverat, redderet, aut eam ex hac luce revocaret, ne calamitatis, quæ virum suum opprimere cœpit, amplius testis esset. Ad clamorem igitur ejus Fratrum omnium Ordinum ibidem existentium multitudo convenit, et ejus superabundanti compassi tristitiæ, genua flexerant omnes, rogantes B. Petrum Mart. ut tanto dignaretur succurrere

D
puer suffocatus,

mulier quæ se suspendit,

e

F

puer quinque annis.

a
c
Suscitatur, infans natus mortuus,

b
c
puella submersa,

d

A succurrere dolori. Brevi oratione facta, puer qui mortuus jacebat, vidente magna multitudine, revixit; statim surgens incolumis, cucurrit ad matrem, dicens: B. Petrus Martyr, vestris pulsatus precibus, me suscitari impetravit.

alius ab
equo obtritrus:

76 Juvenulus quidam eodem in loco cum pueris ludebat in strata, contigit autem virum quemdam cum equo, cui insidebat, per viam illam currendo transire, cumque alii pueri fugerent, solus ille fugam nescivit aut arripere nequivit. Et cum ille qui in equo erat, equum retinere non posset, cursu veloci impexit in puerum, et anterioribus pedibus pueri caput elisit atque confregit, pedes etiam posteriores super caput posuit: propter quod os capitis in pluribus partibus confractum fuit, et puer protinus expiravit. Delato autem filii corpuseulo multa cum tristitia ad domum matris, et facto super eum planctu magno, tandem matri persuasum est, ut eum sepeliri faceret. Ipsa autem de B. Petri Mart. miraculis recordata, quæ multa ibi in circumstantibus partibus Dominus per eum fuerat operatus, ait: Nolo, ut hoc corpuseculum sepulturæ tradatur quia spero quod B. Petrus Martyr, ad quem multa afficior devotione, ipsum vitæ et sanitati restituat.

B Tunc corpus illud ad ecclesiam FF. Prædicatorum deferri fecit, et ipsa magna cum caterva illuc festinavit, et ante altare B. Petri Mart. collocavit, et per eam aliosque qui aderant devota oratione facta, Fr. Priorem ad se vocari fecit; quem instanter rogavit, ut reliquias B. Petri Mart. adferret et super defuncti corpus poneret; quia in Domino confidebat, quod ipsum B. Petri meritis suscitaret. Prior autem matris precibus victus et lacrymis, sacristiam intravit, et sacris indutus vestibus, multa cum reverentia reliquias Sancti attulit, quibus confractum pueri caput tetigit: et statim ut fracturam ossis tetigit, tactum vulnus consolidatum est. Quo viso, per fracturas singulas caput tetigit, et sic fuit caput cunctis videntibus consolidatum, acsi nunquam confractum fuisset: puer autem adhuc vita carebat. Tunc mater reliquias super corpus defuncti apponi fecit; quo facto, Christi operante virtute, puer qui mortuus fuerat, vitæ et sanitati fuit integre restitutus.

C 77 In Castro novo ad sex millaria a Monte-Pessulano distante, quidam scutifer ad extrema vitæ usque devenit, et a circumstantibus mortuus iudicatus est; quia omnia mortis signa tam in oculis, quam in aliis membris apparebant. Uxor autem ejus et parentes amicique eum tamquam mortuum flentes, ipsum finaliter B. Petro Mart. commendaverunt, voventes si eum vitæ et sanitati pristinae restitueret, ipsi una cum eo altare suum et reliquias, debitis cum oblationibus, in festo ipsius proximo visitarent. Mirum in modum! Subito facto voto, qui mortuus fuerat, revixit sanus et incolumis. Quod miraculum ipse et omnes prædicti, qui hoc viderunt, in dicto festo Fratribus et omnibus presentibus sunt professi, ad Dei laudem et Martyris sui. Cujusdam Dominae in monte Pessulano / filius lactens, mortuus est, per dies aliquot ante festum B. Petri Mart. de cujus morte consolari non poterat. Audiens igitur a circumstantibus, qui ad eam consolandum advenerant, quod festum B. Petri in proximo futurum erat, qui super mortuos non modica operabatur miracula; cum lacrymis et gemitu, quibus plena erat, eundem Martyrem invocavit, vovens ei quod si filium suscitaret, eum cum sudario et imagine cerea ad suum altare portaret. Mira res! mox facto voto, infans resuscitatus et hilaris ac manibus plaudens, matri suæ arridere cœpit: quæ infra ejus Octavas votum perficiens, et miraculum omnibus narrans, ante ejus altare filium devote præsentavit.

miles defunctus,

f
et infans:

78 Anno mcccvi g fuit eodem in loco quidam febre continua usque ad mortem infirmus, qui finaliter morbo invalescente fuit a circumstantibus mortuus reputatus: unde per multum spatium fuit ejus velata facies, et interim parentes de sudario et cereis cogitabant. Uxor autem ejus continue B. Petrum cum lacrymis et suspiriis invocabat. Cumque parentes et amici eum in sudario ponere vellent, et uxor nollet de loco se movere (quæ juxta ipsum erat, semper dictum Sanctum invocans) qui mortuus fuerat, revixit sanus et hilaris; et sudarium, quo involvi debebat, ad B. Petri Mart. altare devote portavit; et ejus reliquias multis præsentibus adorans, ad propria latus est reversus. Eodem anno mulieris ejusdam filius graviter infirmus mortuus est, circa noctis crepusculum. Quo viso mater tota nocte B. invocavit Mart. Petrum, ut Deus per ejus merita filium restitueret. Et ecce circa auroram puer oculos aperuit, et ad comedendum cibum requisivit. Quem mater, præsentibus omnibus, qui eum mortuum viderant et resuscitatum, cum voto quod fecerat et sudario, ad altare B. Petri detulit, Fratribus miraculum narrans. Deo gratias agens.

D
PER AMBR.
TÆGIUM
EX MS
g
vir febre ex-
tinctus,

79 Anno mcccxi circa festum Pentecostes mulier quædam, filium usque ad mortem habens infirmum, cum in eo infirmitas invaluisse, finaliter eo mortuo cum viro suo desolata est, et quasi diro vulnere sauciata. Cœpit tunc B. Petrum Mart. invocare, multis cum lacrymis validisque clamoribus ac suspiriis, ut per ipsius merita Deus filium suum suscitaret. Et cum ab assistentibus nullam vellet vel posset consolationem accipere, sed magis ac magis talia precaretur; facto ab eis voto, subito, qui mortuus fuerat, totusque per longum temporis spatium frigidus fuerat, revixit; et cum parentibus et amicis ad ejus reliquias venit, et Fratribus miraculum fideliter enarravit. Eodem tempore in castro de Melgoris, a monte Pessulano ad sex millaria distante, mulier quædam filium habuit uxoratum, infirmitate gravi laborantem, de qua finaliter mortuus est. Cum post multa vota, quæ pro filio fecerat, eum ut unicam diligens, non convalesceret; commotis maternis visceribus, flexis genibus et complexis manibus gemitus fundens et lamenta, tamquam omni solatio filii destituta, invocabat B. Petrum Martyrem et clamabat, ut sibi filium restitueret; cum ipsa nullatenus de sua misericordia dubitaret, et sciret eum multis in simili casu subvenisse. Mira res! Facto voto de sudario portando et candelis eorum qui traduntur sepulturæ, ut moris est, ad ejus reliquias; subito qui mortuus fuerat revixit. Mater vero gaudens et mirans de tanto beneficio sibi dato, cum prædicto filio suo venit ad reliquias B. Petri Mart. offerens ibidem quæ voverat, gratias agens Deo et sancto Martyri. i

et puer mortuus,

et puer
alius

F

80 Anno mcccxiv, infans filius Petri de Galbato mercatoris infirmus est ægritudine mortali, de qua finaliter mortuus est. Pater igitur et mater propter festum B. Petri Mart. quod viderant a Confratribus et Confratissis fieri; et miracula magna et infinita, quæ viderant et audierant per eum fieri; ejus suffragia magnis cum lacrymis invocare ceperunt, voventes ei sudarium, imaginem et candelas. Et cum statim filium non suscitasset, parentes patris et matris de tanta mora extremati, ceperunt patri et matri dicere. Quare non expellimus nos? quare ad sepeliendum non deferitur? quid vultis facere? Tunc pater et mater, adhuc lacrymantes pro filii suscitatione, et orantes B. Petrum Mart. dixerunt: Nos vere credimus et confidimus, quod Deus eum nobis per merita B. Petri Mart. restituat. Et cum in istis versarentur verbis, cum parentibus et amicis lacrymari non cessantes, et B. Petrum Mart. deprecantes, subito prædictus infans revixit. Et pater

et infantes
duo:

PER AMBR.
TAGEIUM
EX MS.

quorum unus
mortuus na-
tus

A ter et mater in vigilia sanctæ Crucis, sicut voverant, ad ipsius Martyris reliquias filium detulerunt, quæ voverant ad ejus tumulum offerentes, Deoque et beato Martyri gratias agentes.

81 Anno mcccix prid. Kal. Martii, quidam infans mortuus natus est, secundum obstetricis et patris, aviaque ac ceterarum matronarum, quæ aderant dictum. Unde eum ad partem posuerunt. Avia dolorem patris cernens, Deo et B. Petro Mart. votum fecit, quod si a Deo impetraret, ut filius reviviscit, in tantum, quod baptizari possit, ipsum baptizatum ad ejus altare portaret. Pater igitur, cum flexis genibus, manibus complois, cum lacrymis maximaque devotione B. Petrum Mart. orare non cessabat. Et ecce infans dextrum pedem movere cepit aliquantulum: quo viso pater et avia vociferantes B. Petrum exorabant, ut miraculum quod inceperat consummaret, vitam infanti restituendo. Et cum in oratione persisterent, movit dexteram manum, et post oculos aperuit, totumque corpus movit; ipsoque baptizato, cum mater de puerperio surrexisset, infantem sanum et incolumem, cum avia aliisque parentibus ac amicis, ad altare B. Petri Mart. deduxerunt, Deo et Sancto gratias referentes.

ANNOTATA.

a *Vite-Fratrum distinctus sic narrant: cum vir ejus odiret eam in tantum, ut cogitaret vel dimittere eam vel non amplius jacere cum ea, quarto concepit: et in B. Petro totam ponens fiduciam, votum emisit, ut si meritis ejus partus ipsius viveret, laboraret pro posse suo cum ponere in Ordine suo, si esset masculus; si vero femina, in monasterio feminarum. Sed adveniente partu cum peperisset mortuum sicut prius, et quæ astabant vellent ei celare, ex levi cognito earum murmure quod mortuus esset (licet vix posset credere, propter conceptam de meritis B. Petri fiduciam) portato demandato ad se puero etc.*

b *Icauna fluvius, Senonas præterlabens.*

c *Vite-Fratrum, per spatium temporis, quo potuissent duæ Missæ privatim celebrari.*

d *Ibidem additur: super quo multæ paratæ fuerunt jurare, quæ aderant ibi.*

e *Hujus miraculi plena relatio habetur infra num. 113.*

C f *Flaminius filiam et puellam vocat.*

g *Idem impressit, mcccvi.*

h *In tabula Domini Senensis, pari intervallo versus Senas, notatur Vergoli; ut suspicer hic aut ibi vitium obrepisse scriptori.*

i *Addit Flaminius: Anno qui secutus est in eodem oppido, filius Joannis Galzetti, parentibus ad eandem opem confugientibus, ad vitam revocatus est.*

CAPUT XI.

Puerperis per S. Petri merita facilitas partus indulta, proles oculis et manu donatæ, quidam in periculo mortis servati.

Anno mcccvii uxor Joannis de Cabanis de monte Pessulano, juvenecula delicata, dolores partus habere cepit, ita quod infans brachium totum ejecit. Et cum dolores invalescerent ipsamque usque ad mortem cruciarent, quia infans mortuus erat; vocatis medicis et aliis personis, nullum consilium et auxilium ab eis habens, quasi mortua ab omnibus est judicata. Media nocte pro aqua reliquiarum B. Petri Mart. parentes festinanter miserunt; eumque cum lacrymis invocantes, aquam illam in ejus ore posue-

runt, et cum violentia non modica transglutire fecerunt; quia quasi mortua videbatur. Quo facto statim infans mortuus sine læsione matris exivit, et mater revixit, quæ mortua videbatur. Sequenti die mater ejus discalceatis pedibus et lutosi, quia pluerat et pluebat, cum voto quod promiserat venit ad Sancti reliquias, et suo Confessori Fratribusque miraculum enarravit: postmodum venit filia cum voto Sancti Martyris reliquias visitatura, Deoque ac Sancto gratias actura. Eodem tempore et anno quædam Domina partus dolores habere cepit factus mortui, quem in ventre habebat, vocatisque obstetricibus et aliis feminis, medicisque ac chirurgicis, et aliis pluribus, a quibus sperabat auxilium, cum a nullo habere potuisset, Dominae assistentes dictæ dominae parentibus eam quasi mortuam cernentes, dixerunt: Quare ad B. Petrum Mart. non accurritis, qui nudiustertius, sicut scitis, quandam a simili periculo liberavit. Quod illi audientes, illa quasi mortua existente, S. Petrum cum lacrymis et suspiriis invocaverunt, nocte profunda ei videntes, quod, si eam a mortis periculo liberaret, discalceatis pedibus omnibusque posthabitis, statim cum voto quod fecerant, ad ejus venirent reliquias. Mira res! statim infans mortuus, qui putridus erat, exivit mane exco-riatis brachiis; in ejus exitu tantus fœtor fuit, quod nulla persona cum matre remanere potuit, quantumcumque illi familiaris, amicus et propinqua esset. Et sic infante edito a mortis est periculo liberata: Dominae vero, statim post Missam, votum quod fecerant, perfecerunt, ad reliquias B. Petri Mart. venientes, miraculumque ad Dei et Sancti laudem enarrantes.

83 Mulier quædam de Monte-Pessulano, per quatuor annos sic fuit infirmata paralyti, et contracta ab umbilico superius, quod de lecto surgere non poterat, nec exire sine magno adjutorio: in quo tempore tres filios habuit; et quando primum parere debuit filium, facta fuit nigra, sicut pannus niger, ita quod a circumstantibus mortua fuit judicata. Cum ipsa in corde et circumstantes B. Petrum Mart. invocarent, filium peperit una manu carentem. Quæ cum convalesceret, infantem videre voluit, et videns eum unam solam manum habentem, de- nuo B. Petrum Mart. invocavit, ejus suffragia maximis cum lacrymis implorans. Mira res! Subito alia manus infanti data est, ita sana et pulchra sicut alia. Eadem cum alium concepisset et pariendi appropinquasset tempus, in eodem statu fuerat sicut prius. Cumque infantem sine oculis peperisset, et eum sic vidisset orbatum, invocato B. Petro Mart. eique emisso voto, subito infanti pulcherrimi dati sunt oculi. Tertio concepit, et accidit sicut prius, et filiam peperit cum omnibus membris, sed macilentam, deformemque ac scabiosam, et quasi a natura totaliter alienam, ut etiam leprosa horribile monstrum videretur. Quæ B. Petrum Mart. cum lacrymis invocavit, et devotio maxima fecit, quod mater ab infirmitate sua totaliter liberata, et filia ejus pulcherrima effecta est, et in novam mutata creaturam. Hæc retulit dicta mulier, anno mcccv veniens ad reliquias B. Petri Mart. cum tribus infantibus prædictis et cum suis parentibus et amicis, ut eas adorarent. Quod audientes Fratres, qui eis reliquias ostendebant, Deum et Martyrem sanctum glorificaverunt. In eodem loco mulier quædam filium peperit, sed deformem, habentem solam capitis anteriorem partem usque ad aures inclusive, de posteriore parte nihil habentem: quo viso mater, recordata miraculorum, quæ ibi B. Petrus Martyr operatus est, eum cepit maximis cum lacrymis invocare. Cum puerum juxta se teneret in lecto, janua camerae clausa existente, intravit ejus cameram

item alteri:

et alteri,
ejus prolem
primam,
manu

f
aliam donat
oculis,

tertiam a
scabie mun-
dat:

alterius proli
occlupit in-
staurat:

Invocatus
Sanctus puer-
peræ facilem
partum con-
cedit,

Frater

A Frater unus Prædicator, in aspectu pulcher et in incessu gravis magnæque reverentiæ; et filium quem illa juxta se tenebat, benedixit, statimque disparuit. Mox vidit mater filium capite integrum, colore flavum et aspectu pulchrum quem mater Priori et Fratribus dicti Conventus Montis-Pessulani præsentavit, ut hoc miraculum populo prædicaret. Mulier quædam cum ad partum pervenisset, frustum carnis peperit, nullius animalis vel hominis similitudinem habens. Quo viso tristis vehementer effecta, ad B. Petri Mart. auxilium se contulit, quem in speciali habebat devotione. Oratione autem et voto ad ipsum emisso, statim Dei virtute ex carne illa corpus pueri formatum est integraliter et perfecte.

factum informem reformat:

difficultatem partus admittit:

84 Mulier quædam, Maria nomine, in civitate Metensi, septem pepererat filios, quosdam in partu mortuos, alios semivivos, qui non multum viverunt post susceptum baptismum. Accidit, ut Frater quidam Ordinis Prædicatorum, cognatus ejus, de Capitulo provinciali missus, Conventui illi assignatus fuerit. Et cum Fratris reditu cognati et amici gauderent, dicta mulier amarissime flebat. Cum autem quæreret ad ea Frater tanti fletus causam, illa spiritu reassumpto, ait: Ego misera prægravis sum, et miserabilem expecto partum. Cui Frater, Ne timeas, inquit, sed de Dei bonitate et meritis novi Martyris Petri de Ordine nostro confide, eique te ipsam in partu tuo cum devotione recommitte; promittasque quod si masculum pepereris, ipsum Petrum denominari facies, et annis singulis ipsum cum honestis oblationibus ad B. Petri Mart. altare præsentabis; festumque ejus observabis, ac officium de eo audies et sermonem: sicque segura esto, quod te a periculo liberabit; et filio, quem in utero gestas, vitam dabit, conservabitque. Ipsa his auditis exhilarata, verbisque Fratris firmiter adhærens nihilque hæsitans in ærore deposito et in gaudium mutato, ait: Omnia quæ dixistis me facturam voveo. Cum autem tempus pariendi advenit, facillimum edidit partum, masculumque vivum peperit, et in baptismi susceptione Petrum a B. Petro nominari fecit: fuit autem puer ille admodum gratosus. Miraculum autem istud tam celebre per civitatem Metensem fuit divulgatum, adeo quod mulieres ex tunc in partu laborantes B. Petrum de Ordine Prædicatorum invocare ceperunt, multaque ad ejus invocationem auxilium perceperunt.

85 Alia quædam Domina, quæ filium a multo tempore habere non poterat, pro hac gratia B. Petrum Mart. votis multis et devotis precibus invocavit. Post non multum vero temporis peperit filium, habentem in capite et in humeris cicatrices, in locis videlicet illis, in quibus B. Petrus vulneratus est, quando ab hæreticis pro defensione fidei Catholicæ, fuit interfectus: ut ex hujusmodi cicatricibus monstraretur, quod filius ille meritis Beati Martyris fuerat impetratus. Quadam vero die præfata Domina pro culpa quadam nutriceam, quam in domo habebat, dure increpavit; propter quod mulier illa fortissime fuit provocata, et volens Dominae magnam inferre displicentiam, puerum occidere voluit in vindictam, ut mater summa tristitia repleretur. Ne autem videri posset ipsam esse culpabilem, in aurem pueri aristam frumenti posuit, quam sic interius infixit in aure, quod nullatenus apparebat. Cœpit autem puer indesinenter lamentari et ægrotare fortissime, sed quia loqui non poterat nec sciebat, cognosci non poterat per alios, quid haberet: sicque factum est, ut ad extrema post paucos dies deductus putaretur in brevi moriturus. Interim mater pueri B. Petrum Mart. invocare non cessabat: nocte vero quadam, dum mori videretur omnino, et super ejus lectulum mater cum aliquibus aliis vigilaret; subito adfuit B.

prolem sterili concessam

sanat:

Petrus Martyr, habitu Ordinis Prædicatorum et in apparentia reverenda qui duos digitos in aure pueri posuit, et videntibus illis de aure aristam eduxit, et super pueri maxillam posuit et abcessit, statimque puer perfecte sanatus est: et misera illa, viso hoc miraculo, culpam suam multis cum lacrymis recognovit, et veniam humiliter postulavit, quam sine difficultate obtinuit.

D
PER AMBR.
TAFGIUM
EX MS

86 Cum quidam de Esculo, nomine Jacobus Ravonis, cum per plures annos filium habere non posset, una cum uxore sua, multa tamen precum instantia, a B. Petro Mart. pro obtinendo filio gratiam humiliter et fideliter postulavit. Quadam igitur nocte B. Petrus Martyr, in habitu Ordinis Prædicatorum, uxori prædicti viri in somnis apparuit, manibus tenens puerum et dicens: Ego sum ille S. Petrus, quem quotidie pro puero habendo deprecari estis: et quia apud me tantum precibus institistis, ego quod postulastis, a Domino impetravi: et porrigens illi puerulum, ait: Accipe filium, quod petisti. Post spatium autem novem mensium prædicta mulier peperit filium masculum; et diebus conceptionis diligenter computatis, reperit, quod a nocte visionis usque ad diem partus spatium novem mensium, nulla die superabundante vel deficiente, concurrit.

infœcundæ puerum promittit:

87 Quidam puer febre gravissima sic ad extrema deductus est, ut vix perpendi posset utrum quid caloris in ejus præcordiis et in ore aliquid remansisset, et jam a parentibus quasi mortuus plangeretur: voto per matrem Martyri sancto recommendatus, devote secundum consuetudinem patriæ mensuratus, mox calorem recuperavit et habitum, et paulo post integram sanitatem. Nobilis quidam de Ragnolio in provincia Tusciæ, Raynerius nomine, infirmatus graviter, post longam ægritudinem mori credebatur omnino. Cum autem in vigilia B. Petri Mart. post Noctam, fuisset a medicis de communi consilio judicatum, quod ipsa die moriturus erat; mater infirmi Fratres rogavit obnixè, ut filium suum a medicis desperatum, B. Petro, cujus instabat solennitas, commendarent. Prior vero convocatis Fratribus, deliberavit cum illis communi concordia, in pane et aqua omnes Fratres generaliter abstinerent in coma, et devotis orationibus pro liberatione illius B. Petrum Mart. invocarent. Nocte vero sequenti, devoto cuidam Fratri oranti B. Petrus apparuit, dicens: Ecce, Frater, impetravi vobis omnia, quod petistis. Mane facto iverunt Fratres ad domum illius nobilis, et ipsum extra lectum sanum et incolumem invenervat.

sanat puerum,

et virum morti proximis:

88 Puer quidam Bergomensis, Guilielmus nomine, annorum circiter septem, in solario turris cujusdam ludens cum pueris aliis, ab uno ex illis impulsus incaute, de eminenti solario cecidit: cujus caput sic fortiter est illisum, quod os capitis in magna parte confractum, recurvatum est interius et reortum: ita quod, ubi antea eminentia ossis erat, nunc facta per oppositum magna concavitas. Positus autem in lecto fuit cum planctu magno, eo quod filius erat honorabilis viri, qui tunc temporis magnus Romanæ Curie advocatus erat. Medici autem meliores civitatis Bergomi, convocati fuerunt numero duodecim; quorum omnium una fuit sententia, ut nullum ei posset valere medicinae remedium. Perditi autem in ipso omnibus corporis sensibus et loquela, in brevi putabatur moriturus, et idcirco nullo prorsus appposito remedio medicinae, recesserunt. Matriona autem quædam honorabilis et devota, Oremplasia nomine, ad quam pueri cura pertinebat, videns corporalis medicinae deesse remedia, ad B. Petrum Mart. cum devotione recurrit fideli, factoque voto, quod, si puerum liberaret, sepulcrum ejus cum ipso puero apud Mediolanum devote et honorabiliter visitaret;

item puerum collisum,

FER AMBR.
TÆGIUM
EX MS.

et vtrum.

A visitaret; puer, qui a vespertina usque ad sequens mane sic desperatus a medicis fuerat, sanus et incolumis a lecto surrexit, cibum petiit et comedit, nullum omnino lationis aut cicatricis ejusquam habens iudicium. Illius autem miraculi testis extitit magna populi multitudo. Adveniente autem festo primo ipsius sancti Martyris, quod fuit anno Domini mcccxi, præfata Domina cuncta, quæ promiserat, adimplevit, quæ Dominus fecerat fideliter enarrans. In provincia Provincia: Arnaldus de Marast de Alto-villari, laborans in extremis votum emisit, ut potuit, quod sepulcrum Martyris visitaret, si meritis sancti Martyris sibi sanitas præstaretur. Cumque prius voti senserit manifesta suffragia, quam vovens verba complere valuerit, ac paulo post plenam salutem sit consecutus; quod voverat, non sine multa fatione humiliter et devote persolvit.

CAPUT XII.

Febris, hydropsis, paralysis per S. Petrum depulsæ.

Vir quidam, Henricus nomine, Hungarus natione fuit, qui cum crebrescentibus miraculis Martyris multorumque relatione longe lateque diffusis, longa peregrinatione Mediolanum, de a Pessiensi civitate Hungariæ, pervenisset: quoniam sic alligebatur, febribus, ut nihil penitus paroxysmo durante videret, emissio voto, quod iret ad locum in quo sancti Martyris corpus requiescit, si per eum Dominus beneficium concederet sanitatis; continuo liberatus, quod voverat, fideliter et devote adimplevit. Quidam puer, febris habens annum et dimidium, die quadam dum cum æstu febres istas fortissime pateretur, eum B. Petro Mart. parentes ejus voverunt. Puer autem, statim voto a parentibus emisso, surrexit liberatum se sentiens, statimque petiit, ut ad B. Petri memorium ejus ecclesiam adiret, quod et fecit. Clericus quidam Trevirensis indicibili capitis dolore ad insaniam usque vexatus B. Petro Mart. se devovit: statimque mirabiliter sanatus est. In civitate Esculana miles quidam, qui D. Jacobus Bonhomini dicebatur, de quo superius b mentio facta est, pluribus diebus febre continua laboravit. Cum autem quotidie febris invalesceret, quadam sero medicus solennior civitatis, signis diligenter consideratis et conditionibus ipsius, dixit, familiaribus ejus, quod de salute ejus penitus desperabat, cum videret in ipse mortis indicia manifesta, quibus per medicinæ auxilium obviari non poterat. Videns autem sibi omnia medicinæ deesse remedia, ad B. Petrum habuit multa cum devotione recursum. Nocte vero eadem, dum esset inter soporem et vigiliam constitutus, vidit tres in habitu Prædicatorum in cameram ejus intrantes; quorum unus, qui inter illos majoris ætatis et reverentiæ vilebatur, salutavit eum dicens: Pax tibi, confide in Domino, quia cito liberaberis. Hoc dicto manu sua faciem ejus tetigit, deinde pectus et totum corpus ad pedes: quo facto disparuit, et ille continuo surgens sanus factus, Deo et Martyri suo gratias non indevotes egit.

90 Juvenis quidam in eadem civitate, Gandulphus nomine, diebus pluribus febre continua sic gravissime laboravit, quod iudicio medicorum fuit de vita penitus desperatus. Parentes vero ipsius, cum eum omnino mori crederent, funeralia omnia parari fecerunt. Cum autem ad extrema deductus visum, auditum, loquelam omnemque corporis sensum et fortitudinem amisisset; mater ipsius et uxor, multa cum devotione et lacrymis, nudatis et dissolutis crinibus, discalceatis pedibus et manibus post tergum legatis, adjuncta sibi multa Dominarum catterva, accedentes ad domum FF. Prædicatorum,

et juvenem
jam mortu
proximum;

altare B. Petri Mart. visitaverunt, ipsius fideliter D auxilium imploraturæ. Dum hæc sic fierent, infirmus ille, qui domi sic gravatus manserat, aperiens oculos resedit in lecto, et videns circumstantes flere, dixit: Nullus ploret pro me, quia ego liberatus sum; nam B. Petrus Martyr apparuit mihi in habitu FF. Prædicatorum, cum lætissima facie et reverentia, dixitque mihi ponens manum suam super faciem, securus esto quia ægritudine hac non morieris. Quo dicto cibum petiit et accepit, cibo autem sumpto fuit a febribus liberatus. Facta autem diligenti inquisitione et æstimatione, repertum est, ipsum verba dixisse prædicta, quando mater ejus et uxor erant in oratione devota ante altare B. Petri Martyris.

91 Alius quidam juvenis de civitate eadem, Philippus de Polegia nomine, febre continua vehementer gravatus, quodam sero B. Petro Mart. quem in devotione multa habebat, humiliter se devovit, promittens cereum offerre ad altare ejus si eum a febribus liberaret. Cum autem nocte ipsa in ipsis febribus obdormivisset, visum ei fuit in somnis, quod B. Petrus Martyr vocaret eum de lecto, dicens: Surge, veni ad ecclesiam meam mecum, et recipies E sanitatem: et apprehensa manu ejus elevavit eum, et ad altare suum duxit, mandavitque uni Fratri, qui illi aderat, ut de vino, quod ibidem in ampulla erat pro sacrificio præparatum, infirmo daret: Cumque ille aliquantulum de vino bibisset, reduxit eum ad lectum dicens: Confide fili, quia cito sanitatem recipies. Satim ille evigilans multum se alleviatum sensit: facto autem mane fecit cereum ad altare ipsius offerri, qui statim ab ægritudine illa liberatus est. Idem juvenis alio tempore similem patiebatur infirmitatem: oratione autem facta ad B. Petrum Mart. pro sua liberatione, nocte vidit in somnis ipsum B. Petrum, in vultu adeo splendidum, quod præ claritate nimia vultus ejus in ejus faciem intendere non poterat. B. Petrus vero pyxidem, quam manu tenebat, aperiens, unguentumque quod in ipsa erat accipiens, unxit eum per totum corpus; statimque disparuit, et ille perfecte se sanatum invenit.

92 Quædam mulier, Cara nomine, de c Lignano Mediolanensis diocesis, sic gravata et tumefacta morbo erat hydropico, quod ad S. Petri tumulum vix portari potuit aut duci. Fusa autem ibidem oratione, gravitate omni et tumore deposito sic protinus est curata, ut levis ac gracilis facta, per se libere et expedite ire poterat, quæ prius alterius adminiculo portabatur. In civitate Majoricarum, juvenis d quidam Dominicus nomine, quartanam fere per annum unum patiebatur, qui similiter in hydropisim cecidit, propter quod totum corpus habebat inflative, ita quod per donum sine baculi sustentaculo ire non poterat: tandem invalescente morbo et gutture jam inflato, sic loquelæ usum amiserat, ut aliquid cibi vel potus sumere non valeret; propter quod medicus eum tamquam mortuum judicabat. Cujus iudicium uxor ægroti metuens dixit: B. Petro novo Martyri te commenda, vovens quod totum vitæ tuæ tempus ejus vigiliam jejunabis. Quod infirmus audiens, uxori innuit, ut candelam suæ magnitudinis ad altare Martyris deportaret. Quod cum factum esset, infirmus os aperuit, putredinemque sanguinolentam ac spissam in multa quantitate eiciens, loqui cœpit, sicque curatus est; scilicet a gutturi infirmitate hydropsique ac quartana, Deo gratias non indevotes et S. Petro Martyri ejus agens.

93 Fuit in civitate Compostellæ, ubi B. Jacobi Apostoli venerabile corpus requiescit, juvenis quidam Benedictus nomine, qui ad tantam devenit infirmitatem, ut omnino morti propinquus a videntibus

atque alium
febricitantem.

c
Mulierem hy-
dropisi labo-
rantem sanat:

F
d
item alium
Majoricæ;

et alium
Compostellæ:

bus

A bus crederetur, erant siquidem tibiæ ejus inflatæ in modum ntrium, venter ejus ut prægnans; facies autem tanti horroris erat, quod sicut monstrum timorem aspicientibus inferret; præsertim cum oculi emergentes exire de corpore viderentur, et cum totum corpus inflatum esset quasi fistula, et vix jam posset vel super baculum moveri. Hic igitur tali modo gravatus, e vespere quodam se utrumque sustentans, ad domum ejusdam devoti, qui Fratres radere solebat, venit, et ab uxore illius multis præsentibus eleemosynam petivit. Mulier vero pietate et admiratione commota, Magis, inquit, tibi fossa, quam cibus opus esset: nihilominus meo acquiesce consilio, et ad domum FF. Prædicatorum perge, ibique peccata tua confitens B. Petrum novum Martyrem devote deprecari: certa enim sum, quod, si bene oraveris, sanitati præstatiæ continuo restitutus eris. Hæc autem devota mulier asseruit plena fide, B. Petri Mart. virtutem in se pluries jam experta: infirmus vero accepto pane ac butyro a muliere, quod dixerat se facturum promisit. Illa autem die qua promiserat non implevit: mane vero sequentis diei ad domum Fratrum veniens, cum adhuc ostium exterius clausum esset, secus portam se posuit ac dormivit. Dum autem dormiret, quidam venerandus Frater Prædicator eidem in somnis apparuit, cappa cooperuit, et per dexteram manum ipsum tenens in ecclesiam introduxit: invenit autem se evigilans ad ecclesiæ ostium ioterius, super gradus, perfecte sanum et corde alacrem. Mira res! Inflatus et imoobilis, sanus factus et velox, ad dictam feminam statim cucurrit: in vicoque illo, coram eis qui die præcedenti pene mortuum viderant, dixit: Ecce quod mihi dixisti adimplevi, vide quid B. Petrus suis meritis circa me operatus est. Mulier vero juvenis tibiam apprehendens, jam quidem perfecte sanatam, sed in tanti miraculi testimonium adhuc lividam, viro suo vicinisque præsentibus, qui eum di præcedenti infirmum in vico viderant, coram omnibus juxta B. Jacobi ecclesiam exclamavit: Ecce Dei nostri miracula, ecce mirabilia: heri inflatus, sensu, verbo, gressu deficiens, pene mortuus, sine timore incolumis laudat Deum. Hunc juvenem multi ex Fratribus nostris sanum viderunt, et infirmum similiter plusquam quingenti ex eadem civitate homines.

etiam gibbosam simul,

94 Matrona quædam de S. Anatolia, Esenli habitans, Beatrix nomine, quæ hydropica effecta adeo intumuerat, quod nec ambulare, nec subsistere poterat, nec etiam in lecto se vertere, nisi ab alio verteretur: ossa quoque pectoris ejus maximo cum dolore in tantum exterius prominebant, quod gibbosa videbatur effecta, virtutem etiam brachii dextri sic oronino perdiderat, quasi aridum esset. Per spatium igitur trium mensium immensis doloribus cruciata, et totius corporis membris destituta, cum de salute sua medici desperarent, viciniorem se morti quam sanitati putabat: quod etiam ab ahis, qui eam novebant, putabatur. Die autem quadam domum divinum auxilium devotis precibus invocasset, B. Petro Mart. se specialiter commendavit. Nocte vero sequenti obdormiens, vidit in somnis, quod ad quoddam duccebatur palatium, quod visu pulcherrimum, erat, ubi ei multa mirabilia sunt ostensa: invenit autem altare pulcherrimum, juxta quod sedebat vir quidam speciosissimus, candidis indutus vestibus, qui in adventu ipsius se ad Missam præparabat, et ipsa præsentem celebravit; qua finita tradidit matronæ vestem pulcherrimam dicens: Indue vestem hanc, et statim recipies sanitatem. Quæ evigilans, invenit se integraliter liberatam, fuit autem hoc circa festum Nativitatis Dominicæ: non modicum tamen mente turbabatur, quia liberatoris sui nomen ignorabat. Appropinquante autem festo B. Petri Mart.

cui apparet,

et matronis dicentibus se velle B. Petri Mart. vigiliam jejunare, illa respondit: Ego tot jejunia facere habeo, quod vigiliam illam jejunare non possum, nam bis in hebdomada jejunabat. Nocte vero vidit in somnis B. Petrum Mart. in habitu Prædicatorum sibi dicentem: Scias me esse S. Petrum Mart. qui apparui tibi in vestibus albis, dedique tibi vestem et sanitatis tibi beneficium impetravi: cum sic a me tantum receperis sanitatis beneficium, non tibi difficile esse debet aut pœnosum, meam jejunare vigiliam. Quo dicto disparuit, et illa quamdiu vixit B. Petri Mart. vigiliam jejunavit.

95 Puer quidam Parmensis annorum quatuor, calculum habebat, qui eum tormentis maximis affligebat, a quo, sicut per medicos judicatum fuerat, nisi per incisionem liberari non poterat. Cum autem esset in crastino incidendus, mater ejus B. Petrum Mart. rogavit instanter, ut in tanto ei subveniret periculo; promittens, quod si eum a mortis periculo liberaret, altare ipsius apud Mediolanum decenti mappa operiri faceret. Nocte sequenti dum puer dormiret; B. Petrus ei habitu Ordinis sui adstitit et aperiens ei manum dedit ei calculum, dicens: Claude filii manum et serva lapillum, quia sanus es: quo facto disparuit. Mane facto adfuit iodeus, ut puerum incideret, sicut ordinatum fuerat; cumque excitatus a somno fuisset, vidit medicum et ait: Non expedit, ut erga me amplius laboretis, quia nocte Frater quidam de Ordine Prædicatorum mihi apparuit, qui calculum de corpore meo sine aliqua læsione extraxit, et in manu mea clausit dicens, me totaliter esse liberatum; et aperiens manum, quam dormiens clauserat et usque ad horam illam clausam tenuerat, obtulit matri et medico calculum, quem veraciter in manu habebat. Videntes autem mater et medicus cunctique qui aderant, quod puer integraliter sanatus erat, Deo et B. Petro Mart. gratias retulerunt. Cognoverunt enim, quod B. Petrus Mart. liberavit eum; quando mater ejus in die præcedenti, multa cum fide et devotione, eidem Martyri se devoverat. Ipsa vero Mediolanum calculum et mappam ut voverat misit, miraculumque ad Dei et martyris ejus gloriam enarravit.

puerum a calculo liberat:

E

96 Mulier quædam, Agatha nomine, paralytica Venetiis fuit, quæ uno latere perduto, dum in quodam domicilio cujusdam matronæ, in parochia S. Joannis in Bragola, duobus annis cum dimidio sustentata decumberet; metuens ne hospitæ suæ et aliis, quæ sibi misericordiæ manum porrigebant, nimis onerosa esset, et verteretur in tedium (eo quod ad sedendum se accingere, dum comederet, non valebat) ut ad quoddam hospitale deferretur precibus multis impetravit. Ubi hospitalarium non repiens, ad priorem locum necessario deportata, desolata nimium et afflicta, tribus diebus adiutorium novi Martyris, cui se devoverat, expectavit. Quarta vero feria discedente quemdam Fratrem Prædicatorem soporata conspexit, qui se medicum asserens, ipsius manum, quæ juxta lectulum arida dependebat, accepit, plenariæ sanitatis beneficium ei promittens. At illa excitata præ gaudio, et quod sibi promissum fuerat sentiens adimpletum, tunicellam sibi porrigi a quadam muliere petivit. Dum autem velut sana se libere indueret, et læta se diceret miraculose sanatam; altera mulier hæc videns et aulians, præstolari, donec induta foret, stupore miraculi stimolata non potuit, quin statim ad domum domus properans, ei sanam fore Agatham nuntiavit. Dum illa stupefacta currit, ut videat, et hæc jam induta concurret ut obviet: concurret tota vicinia, a prædicta muliere circumquaque commota, et sic avide Deo et Martyri gratiæ multiplices referuntur. Quæ autem sanitatis beneficium acceperat,

mulierem a paralyti, f

PER AMB:
TAEGLI M
EX MS

A verborum solummodò gratias referre non contenta, manum suam inisit ad fortia; et digitis nuper sanatis fuscum apprehendens, duas purpuras processu temporis acquisivit, unam Venetiis ad altare S. Martyris offerens, alteram Mediolani ad ejus tumulum mittens.

et pueros
duos similiter
paralyticos:

97 Quædam mulier Esculana, Aurelia nomine, filium habuit parvulum, qui completis decem et octo mensibus paralyticus effectus est. Omni autem medicorum deficiente auxilio, puer semper deterius habebat et tremorem omnium membrorum; vertebat horribiliter oculos, agitabat caput, torquebat os fere usque ad anrem, et quotidie mortis indicia prætendebat. Hoc autem multo tempore perdurante, omnes puerum videntes ad mirabilem movebantur compassionem. Mater vero pueri ad B. Petri Mart. recurrens auxilium, filium ad altare ejus multa cum fiducia portavit. Appositis autem per quemdam Fratrem B. Petri Mart. reliquiis super pueri faciem et corpusculum, fuit continuo Dei gratia ab omni ægritudine liberatus. Puer quidam, nomine Soldus, de Esculo, filius cujusdam nobilis viri, qui Joannes Guillelmi dicebatur, paralyticus ab infantia effectus, nec ambulare, nec per se stare rectus poterat, quamquam ad illam pervenisset ætatem, in qua pueri ambulare consueverunt. Quadam igitur die mater pueri, de consilio medici, balneum faciebat cum herbis quibusdam medicinalibus: sed antequam in balneo eum poneret, B. Petro Mart. devote commendavit; audiente viro, qui præseus erat rogans, ut talem a Domino impetraret sanitatem, ut saltem usque ad annum ambulare posset. Quod audiens vir ejus, increpavit eam dicens: Infideliter oras, quæ tantum terminum tam pretioso Martyri assignasti; an non credis eum tanti esse meriti apud Deum, ut statim eum liberare possit? Vocemus ad nos puerum, et in nomine B. Petri Mart. surgat et veniat ad nos. Sedebat autem ex opposito parentum juxta alium parietem domus. Cumque mater eum in nomine B. Petri martyris vocasset, confestim puer paralyticus, qui nunquam ambulaverat, surrexit, et lætus sine adminiculo porrexit ad matrem, expedite et libere acsi diu solitus fuisset ambulare; et ex tunc, nullum paralysis habens vestigium, sanus deinceps et incolumis ambulavit. Balneum vero, quod pro carne ejus parabatur de consilio medici, visa puerisanitate, est effusum.

C 98 Post non multum temporis a miraculo prædicto, mater pueri antedicti periculosam incurrit infirmitatem: nam in ipsius mamilla dextera ex humoribus pessimis generati sunt duo durissimi lapides, rotundi et magni sicut duo ova gallinæ, qui eam multis diebus cruciabant. Cum auxilio medicinæ aliter subveniri non posset nisi per remedium incisionis, ut sic evelli possent lapides illi a mamilla; vir ejus considerans eam mortis periculo exponi, quodam sero multa cum devotione B. Petrum Mart. invocavit, ut eam ab infirmitate prædicta per modum alium liberaret. Mane facto, subito durissimæ illæ glandulæ evanuerunt, et domina illa curationis perfectæ beneficium B. Petri meritis est adepta, Deu et Martyri gratias referens non indevotes.

glandulas ab
uberibus de-
pellit.

ANNOTATA.

a Pessium, vulgo Pesser, in Hungaria Trans-danubianna ad Tibiscum. Flaminus: In Pannonia, quam posteri Hungariam dixerunt, civitas est quæ Post dicitur: erravit scriptio, dubium tamen facit an Posonium vulgo Presburg in citeriori Hungaria non intelligatur.

b Vide supra num. 63.

c Lignarum, vulgo Legnano. Flaminus Claræ nomen mulieri fuisse scribit.

d Addunt Vitæ-Fratrum. Portugalensis, est autem D Majorca urbs, insula ex Balearibus unius, a se dicta, caput.

e Ibidem additur. Anno Domini 1259, in mense Majo, ante Vesperas.

CAPUT XIII.

*Contracti, cancro, mania, epilepsia laborantes
sanati per merita S. Petri.*

I In diœcesi Comensi apud a Suricam villam super lacum Larianum, cum quidam Lemasius nomine, de domo Episcopi Comensis, de alto corruens, sic contractus fuisset, quod nullis sibi medicinæ adminiculis suffragantibus, per sex annos sine duobus sustentaculis ambulare nequiret, emissio voto ad Martyrem sanctum, ad ipsius tumulum sine aliquo sustentaculo liberatus accessit. Ubi persolvens quod voverat, cum quatuor sociis, cum juramento testatus est miraculi veritatem. Mulier quædam, nomine Vindis, de b valle Lentina diœcesis Mediolanensis; cum totius sinistri lateris longo tempore usu carens surgere de lecto nequiret, facto voto Deo et ejus martyri se ad ejus iuram tumulum, et pedem cereum oblaturam, si sibi liberationis remedium contulisset; protinus liberata, illius patriæ gentem flere præ gaudio et admiratione coegit. Ad honorem Martyris in loco martyrii ecclesia quædam constructa est, in qua juxta ejusdem ecclesiæ altare cuidam Marliano c de Burgo duplex gratia est miraculose collata. Nam cum per tres menses nec de lecto surgere potuisset, nec se commodè movere, nec se in lecto vertere, et per quindecim annos fuisset Catharorum erroribus irretitus; illuc spes salutis portatus, et corporis sanitatem sortitus est, et mente superno lumine illustrata, conversus est ad fidei veritatem.

Sanat tres
contractos:

100 Puer quidam de Terzano Mediolanensis diœcesis, Aligisetus nomine, cum ad B. Petri tumulum a matre delatus fuisset, effusis precibus ad Martyrem, ut sciebat, salutem manus et pedis ac totius dexteri lateris, quod amiserat, impetravit. Alius quidam puer de valle Leventina, nomine Soldaninus, ad eundem locum non delatus, sed oblatus a matre; qui primo totus contractus et gibbosus fuerat, postea sanus et incolumis factus et rectus pedibus suis venit, ductus a matre, et sicut Sancto Martyri voverat, est oblatus. Ad eandem ecclesiam puella quædam, nomine Sabina, Novariensis, a matre ducta, cum manum haberet ita contractam, ut præ digitorum constrictione palmam sibi unguibus perforaret, super Martyris sepulcrum apposita, extendit manum sanitati pristinæ restitutam. Filio cujusdam militis ad ecclesiam FFr. Prædicatorum in civitate e Limericensi portato, ut Martyris Reliquias visitaret, ipsis visis illico est reddita ambulandi potentia, quam perdidit: et sic matri, cui fuerat prius onus et tædium, factus est postea itineris socius et solamen. Mulier quædam in civitate Esculana, Illuminata nomine, filiam habebat annorum quinque, quæ brachii virtutem ex debilitate nervorum sic omnino perdidit, quod cum brachio illo multorum dierum spatio se juvare non poterat; si autem elevabatur ab altero aut extendebatur, eo dimisso, statim cadebat acsi nervos incisos haberet, puella toto suo conatu ad sustinendum brachium cooperante. Videns autem mater cuncta medicamina, quæ experta fuerat, in nullo valere, duxit eam ad altare B. Petri Mart. Ubi autem per Fratres Reliquiæ Martyris super infirmum brachium appositæ fuerunt, statim ad earum contractum elevavit puella perse manum et brachium libere, sanitati integræ restituta.

cuidam usum
lateris, ma-
nus et pedis
restituit.

a
puellæ usum
manus,
puero usum
pedum.

altera tra-
chiua.

101 Laborantes apostematum morbo et fistularum B. Petrus Martyr invocatus pristinæ restituit sanitati.

A tati. Ex quibus illud evidens et mirificum taceri non debet, quod in quodam paupere Mediolanensi, qui Jacobus de Cornaredo dicebatur, aperte monstratum est. Nam cum haberet sinistrae manus digitum ex morbo fistulae in septem locis plurimorum foraminum concavitate defossum, alterum etiam pedem vehementi tumore deformem, et ejusdem pedis tibiarn carnibus defluentibus putrefactam, ita quod vix ad aliquem locum, in quo a transeuntibus eleemosynam peteret, proficisci poterat, nisi sub axillis duobus baculis sustentatus: audito quod per novum Martyrem tot beneficia praestarentur, spe consequendae sanitatis ad Sancti sepulcrum qualitercunque venit; ubi oratione fusa cum lacrymis, sensit se liberatum. Digiti namque sui foramina sunt obstructa et mira consolidatione sanata; pes tumorem deposuit; et tibia, projecta putredine, cicatrice salutifera est obducta: et sic, qui prius ambulare non poterat, ad utrumque potens factus est et idoneus membrorum suorum officiis restitutus. In persona cujusdam Emiliae Papiensis simile miraculum manifeste respicimus: nam postquam osculata est Martyris monumentum, statim curata est a quodam apostemate fistuloso, clausis undique foraminibus, per quae sanies ejusdem apostematis dudum effluere non cessabat.

102 Puella quaedam de Lugano Comensis diocesis, Jacobetta nomine, cum propter quamdam scrofulam, necis magnitudinem excedentem, alterum brachiorum haberet non modicum deformatum; auditis beneficiis per Martyrem suum a Christo exhibitis, prostrata in terram, obsecrans quod sicut eum vere Sanctum fore credebat, sic eam dignaretur Dominus liberare; ita fuit miraculose sanata, ut infra triiduum scrofulis [liberata] quas per, decennium gestaverat, nec ullius inveniret vestigium, laudans Deum in sancto Martyre suo. Fuit in Esculo mulier quaedam, Sermita nomine, cujus sinistrae manus digitum cum dolore maximo fistula corroderebat: quae cum frustra medicamina adhiberet, ad B. Petri auxilium se reduxit. Oratione completa ita fuit integraliter et mirabiliter beneficium sanitatis exhibitum, quod omni dolore, tumore ac vulnere excluso, a mente ejus omnis infirmitatis pristinae memoria est exclusa. Die vero tertia ad memoriam ejus rediit, quod infirmitatem illam passa fuerat: et videns se sic plene curatam, Deo et Martyri suo gratias egit; reverentiamque, quam ad ipsum Martyrem habuerat, deinceps quantum potuit augmentavit.

103 Mulier supradicta balneum quoddam, quod Aqua sancta dicitur, cum aliis ingressa est. Cumque intus balneum sola ultra alios processisset, nullum ibi credens esse periculum; pedes ambos in quadam posuit fovea: et subito in ipsam descendens, usque ad os in gurgite submersa est. Igitur ex periculo territa, velut mortua effecta, cum circa se tantam conspiceret aquae profunditatem, submergi sine dubio credebat: sic etiam ex horrore mortis alienata subito fuit quod nullius Sancti auxilium scivit invocare. Erat autem non longe in eodem balneo quaedam ejus socia, quae cernens eam in mortis periculo constitutam, valde tristari coepit: sed timore femineo perterrita, ad adjuvandum eam accedere non praesumpsit, metuens ne et ipsa necaretur. Sed quam manibus juvare non potuit, oratione juvit: nam sciens illam ad B. Petrum Mart. magnam habere devotionem, fidei exclamavit voce dicens: Sancte Petre, tuam adjuva devotam. Statim autem illa verba complexit, mulier quae in fovea erat, sensit manifeste duas homini manus suis supponi pedibus, quae a terra ipsam elevantes, et per balneum deferentes, ad locum, ubi aquae erant minus profundae, deduxerunt.

Quo facto manus praedictae numquam comparuerunt: unde nulli dubium fuit, quin B. Petrus fuerit, quae sibi devotam a mortis periculo liberavit.

104 Ferrariæ nepos D. Herigeri de Beltramis Filacampi, de contrata S. Nicolai, juxta cavillam f pedis canceri infirmitate longo tempore laboravit, non valens aliquod salutis remedium per medicinam vel medicum habere. Finaliter de consilio medicorum statutum est, quod pes amputari deberet, alias crus putresceret. Nocte superveniente ante diem, qua hoc fieri deberet, apparuerunt ei vigilantibus duo Fratres Praedicatores, quorum unus crus manu accepit et fascias dissolvit, quibus ligatum erat, et Crucis signaculo facto dixit: Scias fili te plenarie sanatum. Tunc puer dixit: Domine qui estis vos, qui tantum mihi beneficium contulistis? Cui Frater, Ego sum, inquit, Fr. Petrus de Ordine Praedicatorum, qui pro defensione fidei mortuus sum. Et cum regratiaretur Fratri, dixit ei Frater, Debes, fili miraculum recitare, et scias quod hoc mane pes tibi amputari debuit. Mane facto venit medicus cum propinquis, ad pedem amputandum ferramenta deferens. Tunc medicus, accepto pueri crure in manibus, sanatum de infirmitate vidit. At puer dixit, Quid vultis facere? Responderunt illi: Pedem tibi amputare volumus. Qui respondit: Non est necesse, quia sanctus Martyr Petrus de Ordine FF. Praedicatorum me sanavit. Et hoc miraculum in tota contrata notum factum est, et magister Joannes de Ferrara vidit puerum illum, crus cereum portantem cum suis ad ecclesiam FF. Praedicatorum ad altare B. Petri Mart. perfecte sanatum.

105 Civis quidam Esculanus, Joannes Grassus nomine, per annos plures sic fuit omni sensu et discretione privatus omnino, quod omnes de domo ejus cum ipso habitare de nocte timebant, propter ipsius insolentias. Nam utensilia omnia domus frangebatur, et adhibitis per medicos remediis semper deterius faciebat. Cumque furor ille quotidie per annos plures auctus fuisset in vigilia B. Petri Mart. sero ad ecclesiam, per consanguineos ejus et vicinos, multa cum molestia deductus est; et violenter ante altare B. Petri per noctem ipsam detentus est, et Beato Martyri multa cum precum instantia ab amicis commendatus. Deo autem per B. Petri merita operante, nocte illa sensus sic est ei restitutus integraliter, quod de cetero ab illa fatuitatis aegritudine liberatus, sana mente cum familia et ceteris omnibus discrete fuit conversatus.

106 Accidit in Catalaunensi civitate Franciae, quod quaedam religiosa mulier caduco morbo adeo graviter vexaretur, ut in die quandoque quinquies, quandoque septies et aliquando octies praedictum morbum horribili modo sustineret. Contigit autem cum de B. Petro Mart. praedicari audisset, et quomodo Deus per ipsum multa miracula operari dignatus est, ad ecclesiam FF. Praedicatorum accessit, et coram altari B. Petri Mart. prostrata humiliter, se totam orationi contulit, in hunc modum: O B. Petre, Martyr gloriose, preces pro me ad Dominum effundere digneris, pro cujus fide acerbissimam mortem pertulisti, ut ipse ab infirmitate hac tuis meritis me liberare dignetur, si utilitati animae meae expedit. Vix orationem hujusmodi complexit, bonam quamdam dispositionem, alias inexpertam, in suo sensit corpore, integre sanitatis indicium: unde cum ingenti gaudio cuidam de astantibus dixit: Credo quod ab infirmitate mea meritis B. Petri Martyris gloriosi, plene liberata sim. Quod et factum est. Unde nec ipsam nec reliquas ejus aliquas vel modicum aliquando sensit: sicut Priori Catalaunensi, qui longis temporibus ejus Confessor fuerat, de tam subita curatione miranti, devote et humiliter respondit.

D
PER AMB.
TAECIUM
EX MS.
Alios sanat
a Cancro,
f

E

a mania,

F

g
ab epilepsia,

A retulit. Plures etiam personæ aliæ a morbo consimili, in civitate prædicta, B. Petri meritis ad plenum liberatæ sunt. Quidam puer, morbo caduco laborans, ad altare B. Petri Mart. a parentibus deportatus, factoque pro ipso voto, plenissime liberatus est. Domi-
micella quædam Montis-Pessulani, anno mcccvi, patiebatur cardiacam passionem vel epilepsiam, secundum diversorum medicorum diversa judicia, propter quam mortua aliquando videbatur, nec parentes eam nubere valebant, nec eam aliquis uxorem ducere volebat. Facto autem a parentibus et amicis voto Deo et B. Petro Mart. in festo ipsius in nocte profunda ducta est ad ejus altare, timentibus, ne de die infirmitas eam arriperet, et sic confunderet ipsos. Cum igitur ante altare B. Petri esset, subito horrenda eam invasit infirmitas: quæ cum cecidisset in terram, et fuisset a parentibus elevata ut mortua, Sacrista currens B. Petri detulit Reliquias, et apponens ori ejus et cordi, pectorique ac ventri, hæc omnia illis tetigit: et subito Fratribus ceterisque qui adstant, ait: Noveritis quod B. Petrus me curavit, et ex nunc infirmitatem hanc non patiar. Et sic fuit: quia nupta plures filios habuit, et nunquam amplius illam passa est.

B 107 In regno Bohemiæ mulier quædam lethargica fuit, ita quod nullo modo excitari poterat. Cumque ab amicis B. Petro Mart. votum factum fuisset, in præsentia Prioris et quatuor FF. Prædicatorum; statim quasi ex somno evigilans, dicto Priori confessa est, dixitque, teterrimam personam, quæ eam jugulabat, se vidisse; sed quidam in habitu FF. Prædicatorum eam expulit, et mulierem liberam pristinae restituit sanitati. Vir quidam de Campitio, Rufinus nomine, graviter infirmabatur: nam vena pectoris fracta indesinenter sanguinem emittebat. Per sex dies et noctes continuo fluente vena, B. Petrum Mart. devote in suum invocavit auxilium: qui tam subito sanatus est, ut inter effusam orationem et receptam liberationem nullum penitus fuit intervallum
h. Cum autem se sopori dedisset, vidit quemdam Fratrem in habitu Prædicatorum, grossum facie atque rubrum, quem socium B. Petri Mart. Fratrem Dominicum existimabat (sicut vere formæ talis exstiterat) qui ex passione palmas plenas sanguine, cum unguento quodam suavi offerebat eidem, dicens: Sanguis adhuc recens est, veni ergo ad recentem sanguinem S. Petri: qui evigilans sepulcrum B. Petri Mart. in gratiarum laude statuit visitare.

C

ANNOTATA.

a Suricum vulgo Sorigo, ad extremitatem lacus, tantum distans Como in altera extremitate sito, quantum Mediolano distat ipsum Comum.

b An eadem quæ Vallis Leventina nominatur infra? Ita credidit scripsitque Flaminus.

c Marlianum Biragensem appellat Flaminus.

d Idem, Tessinensis puer.

e Limericum, urbs Hiberniæ Episcopalis, ad Sinuum flumen, in umbilico Momoniæ provinciæ sito.

f Cavilla pedis, Latini malleolus, Francis chevile.

g Catalaunum, vulgo Chalons, urbs Campaniæ ad Matronam fluvium.

h Flaminus hætenus rem eandem narrat, quoad circumstantias, nominis, morbi et temporis, ac modo collate sanitatis: eo solo variat quod patria Mazarensem facit: uter rectius, ipse an Taegius, eo discernitur a nobis difficultius, quod Campitium et Magaza, sint nomina ambæ æque ignota chorographis status Mediolanensis.

i Italus, Francis, Hispanis, Teutonibus communis vox Latini Fuscum dicerent.

CAPUT XIV.

Morbi et difficultas partus per aquam S. Petri Reliquiis sacram sublatis in Hibernia: energumini liberati.

In provincia Hiberniæ in a Laoniensi diocesi mulier quædam nobilis, Illicia nomine, ita usum linguæ omniumque membrorum perdiderat, et personæ viventis calorem, ut jam mortua videretur. Quæ cum per duos dies in tali mortificatione stetisset, omnia in se fere mortis signa prætendens, et eicilicium et ea quæ funeri necessaria sunt, pararentur: postquam de aqua virtuosa, quæ reliquiarum Martyris contactu fuerat consecrata, gustavit; mox loquelam sensusque omnes recuperavit amissos, vividusque calor restitutus et perfecta demum liberatio est secuta. In quadam villa præfactæ provincie b Eloriensis diocesis, quidam Elias nomine, ex vehementi tumore pedis ac tibiæ, sic graviter dolore intolerabili cruciatus est, ut vel quiescere vel ire aut cibum sumere non valeret. Cum autem in tali angustia biduo jejunasset, tribus tandem diebus de aqua gustans, quæ reliquiarum Martyris fuerat contactu consecrata, primo quidem multum, secundum magis, tertio sensit et exclamavit se fore penitus liberatum: et eadem aqua loco doloris abluto, protinus ab omni dolore quievit, ambulavit fortiter, et cibum sumpsit cum lætitia. Quapropter villæ illius incolæ, ingenti admiratione commoti, cum Clericis intraverunt ecclesiam, et campanis pulsatis, Te Deum laudamus devote cantaverunt, ad Sancti Martyris Petri, et Dei gloriam qui facit mirabilia magna solus. In eadem provincia, in diocesi Limericensi uxor cujusdam Joannis Donevola, cum amissa jam loquela videretur mortem singultibus prævenire, potu ejusdem salutaris aquæ, loquendi officio et saluti fuit pariter restituta.

109 Altera mulier in eadem civitate, post potum aquæ præfactæ vomens spurcitiae non modicam quantitatem, a mortis quodam periculo repentino liberatur. Altera vero simili nomine, scilicet Lætitia, vocatur, ut vir quoque lætitia de sua lætificaretur salute, per similem potum et vomitum a quadam antiqua ægritudine, de qua jam desperaverat, plenam consecuta est sanitatem c. Non minoris admirationis liberatio cujusdam pueri, de villa quadam d Imilacensis diocesis in præfata provincia fuit: nam cum tanta esset per totum corpus inflatione deformis, ut ad videndum esset horribile, et mors ejus potius quam vita a parentibus optaretur, qui jam de salute sperare desierant, aqua salutifera, quæ reliquiarum Sancti Martyris fuerat contactu consecrata, lotus a matre, et aliquibus stillis de ipsa gustatis, illico subito detumuit, et insperatæ restitutus est sanitati meritis gloriosi Martyris. Puer quidam in præfata provincia et diocesi nominata, Henricus e nomine, cum ante mensam cujusdam nobilis luderet in domo et villa ejusdem, a quadam ægritudine subito arreptus et in terram prostratus, linguam extra os in longum ejiciens, ita acriter illam mordebat intrinsecus ex dolore tumescens, ut post modicum non lingua hominis, sed equi præ magnitudine videretur. Cumque circumstantes timerent eam sibi in brevi dentium constrictione secandam, nec ipsam intus aliquatenus reponere valerent; vix tandem in os ejus, impediens tumore, aliquantulum de aqua Martyris immiserunt. Quod cum instante jam nocte fecissent, eodem sero linguam suam retraxit, omni prorsus inflatione carentem; expediteque locutus est, et plena sanitate recepta cum gaudio cibum

D

a

Aquam istam bibens a letali morbo convalescit,

quidam a tumore tibiæ,

b

E

multi a variis morbis,

c

d

F

e

A bum sumpsit. Quod videntes qui aderant, stupore circumdati, reservare aquam talem et tam mirabilem non inutiliter crediderunt. *f*

g
per eandem aquam facili partus obtin- git :
110 Mulier quædam, uxor cujusdam Roberti Palmiferi, in Hibernia, cum de aqua B. Petri Mart. supradicta bibisset, in partus difficultate potata, visa est ei omnem mellis dulcedinem superare : et eidem contulit quod excessit utriusque virtutem, scilicet faciliter et continuo pariendo. In eadem provincia Hiberniæ tres *g* mulieres, quæ multis doloribus et angustiis gravibus cruciabantur in partu, faciliter leviterque postmodum pepererunt; per similem aquæ potum meritisque Martyris sancti. In Laoniensi quoque diocesi præfatæ provinciæ, quædam nomine Christina, uxor Gilberti Anglici, a simili periculo per simile miraculum fuit subito liberata. Quædam Basilia, uxor Joannis cognomento Epoes, cum remansisset ita vehementer post partum tumefacta, quod credebat se iterum parituram; aqua supradicta cum devotione et fide suscepta, continuo tumor prædictus ac mortis timor ab ea pariter discesserunt. Puer quidam inflaturam habens in collo et gutture valde magnam, cum de aqua quæ de lotionis vasis, ubi B. Petri Mart. Reliquiæ repositæ fuerant, bibisset, illico totam illam saniem evomere cepit, ita quod infra tres dies fuit plenissime ac perfecte liberatus. Quædam Domina, nomine *b*

b
et vas ab igne illasum servatur :
Everborga, in præfacta provincia Hiberniæ, non oblita, quod supradicta aqua, B. Petri Mart. reliquiis consecrata, primogenitum suum, nomine Petrum, a mortis discrimine liberaverat; cum eam similiter reservasset, mirabilius fuit a Domino conservata. Nam cum casu ignis egressus, domos, quas Petrus maritus ejus habebat in Limericensi diocesi, consumpsisset; inter ipsos incendiicineres vas ligneum; in quo supradicta aqua reposita fuerat, quodam mirabili modo integrum et incorruptum repertum est : cumque fuisset in aliud vas translata, primum protinus in cineres est redactum. Quod evidenter edocuit, ob cujus gratiam vas pristinum in sua integritate conservatum fuit.

energumena liberatur,
111 Matrona quædam, nomine Girola, uxor Jacobi de Valesina, cum annis quatuordecim ab immundis spiritibus fuisset obsessa, ad quemdam veniens Sacerdotem dixit: Ego sum dæmoniaca et spiritus malignus vexat me. Mox Sacerdos territus fugiens sacristiam intravit, et librum quemdam in quo conjurationes demonum erant et stolam latenter

sicut S. Petrus vivens prædixerat :
C sub cappa deferens, cum bona societate ad mulierem rediit. Quæ mox ut eum vidit, ait: Latro pessime, quo ivisti? Cum autem sacerdos adjurationes faceret et nihil curationis afferret, venit illa ad B. Petrum, dum adhuc viveret, ab eo adjuvari postulans. Cui ille prophetica voce respondit: Confide filia, ne desperes: quia etsi, quod postulas, perficere ad præsens non valeo, tempus tamen adveniet, quo a me quod petis plenarie obtinebis. Quod et factum est: nam post passionem ejus ad Martyris sepulcrum veniens, liberationem a dæmonum infestatione promissam a vivo, licet cum multa sanguinis effusione, perfecte obtinuit a defuncto. Alia quoque Herbona *i* de Bethegno, a dæmonibus annis sex possessa, renitentibus possessoribus, velut armatis fortibus custodientibus atrium suum, ad sacri corporis tumultum vix est tracta. Qua ibidem cum multa difficile detenta de uno tenentium, qui hæreticorum credens erat, colloquebantur dæmones et dicebant: Tu qui noster es, quid nos detines? Et ut eum confundendo repellerent, ipsius occulta crimina publicabant dicentes: Nonne te ad illum locum et illum duximus, ubi peccata talia et talia commisisti? Denique obsessam, ut eam deserereat coacti, meritis Martyris adjurati, mulierem quasi mortuam, multum

eam discerpentes, reliquerunt. Prædictus vero incredulus, Conradus de Landriano vocatus, qui ad hoc venerat, ut Sancti miracula derideret; attendens, quod vere dæmones erant, sic suorum conscii secretorum; et ille verus Sanctus, qui tales taliter expellebat: per viam mirabilis misericordiæ Dei, ad lumen conversus est Catholicæ veritatis.

112 Vir quidam nomine Roba de Mada, cum usque ad vestes in ludo taxillorum omnia perdidisset, domum in sero rediens, cum lucerna accensa lectum suum adiret; videns se tam vilibus pannis involutum et se tot amisisse considerans, præ nimia desperatione dæmones invocare cepit, ac se eisdem ore nefando committere. Statinque tres dæmones adfuerunt, qui lucernam in solario projicientes, ipsum per collum arreptum tam fortiter adstrinxerunt, ut nullatenus loqui posset. Quem cum plurimum agitent, qui in inferiori domo erant ad eum ascendentes, dixerunt: Quid est, quid agis o Roba. Quibus dæmones responderunt: Ite in pace vestra, et lectos vestros intrate. Illi autem prædicti viri vocem esse credentes, protinus redierunt. Quibus recedentibus cepit a dæmonibus multo fortius agitari. Quod illi cognoscentes, Sacerdotem protinus vocaverunt. Qui cum per B. Petrum Mart. dæmones adjurasset, duo protinus exierunt. Sequenti autem die ad B. Petri Mart. sepulcrum ductus est. Ad quem Fr. Wilhelmus de Vercellis accedens, dum dæmonem increpare cepisset, eum quem nunquam viderat ex nomine vocans, ait: Fr. Wilhelmus, pro te nunquam exibo, quia hic noster est, et opera nostra facit. Quem cum interrogasset, quo nomine vocaretur; respondit Belcephas: cum vero per B. Petrum Mart. adjuratus fuisset, infirmum in terram projiciens, mox exivit. Ipse autem perfecte sanatus de commissis peccatis salutarem poenitentiam suscepit. Mulier quædam Euphemia nomine, de loco Cortinago Mediolanensis diocesis, annis septem a dæmonibus vexata est. Sed cum ad B. Petri sepulcrum deducta fuisset, dæmones eam amplius vexare ceperunt, et per os ejus cunctis audientibus clamare: Mariola, Mariola: Petrine, Petrine. Tunc dæmones exeuntes eam quasi mortuam dimiserunt. Sed postmodum plene sanata surrexit. Asserebant autem, quod diebus dominicis et festivis et præcipue quando celebrabatur, eam amplius dæmones vexabant.

D
PER AMB.
TÆGIUM
EX MS.

Lusor qui se
dæmonibus
conerat,

E
eorum potes-
tat' eximur :

item mulier.

F

ANNOTATA.

a Laoniensis diocesis juxta Cambdennum sub Archiepiscopo Cassiliensi: sed vocabulo illi jam abolito difficile est hodiernum nomen proprium indicare. Notitia Episcopatum antiqua ad calcem Geographiæ sacræ Caroli a S. Paulo, Episcopum de Cendalvan vel Laoniensem nominat: sed nec istud nomen indicatur a Joanne Vepedo, Geographum et Alphabetum Hiberniæ proponente.

b Eloriensis i. e. Hibernia Episcopatus nullus fuit: suspicor Lismoriensem, vel Ossoriensem scribi debuisse.

c Duo hæc miracula a Flaminio clarius et brevius sic explicantur: Mulieres duæ, quarum utrique nomen Lætitia fuit, altera evomit multis sordibus, repentine quodam mortis periculo; altera, in ægritudine longa, nulla medicorum ope sanabilis, haustu ejusdem aquæ, liberatæ sunt.

d Imlacensis Episcopatus, sub Cassiliensi Archiepiscopo est: Targius perperam scripserat Inalacensis.

e Flaminius Tobiam videtur nominare.

f Addit idem Flaminius: Aqua vero illa post triennium

A nium inventa est incorrupta, ac si de purissimo fonte tunc hausta fuisset.

PER AMBROSII
TABULUM
EX MS.

g Idem solum duas habet.

h Eidem Enethborga est.

i S. Antoninus Verbonain, Flaminius Nerbonam appellat.

k Idem Flaminius Cortivago scribit, locum non exprimit chorographi.

CAPUT XV.

Candens ferrum innoxie per S. Petri merita tractatum, incendium restinctum, tempestas sedata etc.

a

Ad pleniorē scientiā ejus, quod superius dictum est, de homine qui ferrum candens, in sanctitatis B. Petri Mart. testimonium, manibus propriis absque lēione accepit, est sciendum, quod anno mcccxvi, apud Genuensem urbem vir quidam fuit Placentinus, fidelis et innocens, qui ad B. Petrum Mart. magnam habebat devotionem, erat autem ibidem in ejusdā mercatoris obsequio. Appropinquante igitur B. Petri Mart. festo, ille devotus vir Domino suo prædixit magna cum lætitiā, quod festum gloriosi Martyris in proximo futurum erat: Dominus autem ejus, quamvis B. Petrum Mart. in magnā haberet devotionē, volens ex ludo eum tentare, dixit: Vide quid dicas, quia forte non fuit ita Sanctus sicut tu asseris. Cui ille respondit: Ego sic indubitanter teneo ipsum Sanctum esse, quod non est ita magnum in mundo periculum, cui, quando expediret, non me exponerem pro ipsius testimonio sanctitatis. Tunc ait Dominus ejus, si vis ferrum ignitum manu contingere, apparebit tunc illum Sanctum fuisse. Cumque ille lætanti animo assensum præberet, accipiens ille virgam unā de chalybe in ignem posuit; et cum ignita totaliter fuit, volens ejus experiri devotionem, ante eum posuit. Qui ipsum ignitum ferrum lætānter manibus accipiens, in platea publica multis coram adstantibus, diu sine aliqua lēione tenuit. Iterum ferrum coram multis, qui ad spectaculum conveniunt, et obtulerunt ei eum perfecte ignitum fuit: qui fideliter illud manu capiēns, in testimonium sanctitatis B. Petri Mart. tam diu tenuit donec quasi refriguit: sic omnino illæsus permansit, ut nec vestigium quidem adustionis in ejus manibus appareret. Videntes autem, qui aderant hoc miraculum, ad domum FF. Prædicatorum euntes, ad Dei et beati Martyris reverentiam honorem et gloriam, quod acciderat, Fratribus et populo narraverunt.

b

114 In civitate b Atrebatensi juxta domum FF. Prædicatorum, mercatores et venditores lignorum venalium morabantur; ubi cum lignorum maxima esset congeries pretii librarum mille Parisiensium, ignis dictis lignis appositus est, ex ipsis vehemens exivit flamma, ventus etiam in ecclesiam et domum Fratrum flammās impellebat in tantum, ut crucem quæ in capite ecclesiæ posita erat, accenderet. Jamque Fratres eorum domum ab incendio posse liberare desperabant: Frater autem quidam conversus B. Petri Mart. reliquias ad fenestram quādam Dormitori pro salutis clypeo flammis opposuit: in ipsa appositione ventus contrarius flammās flans in latus aliud ita fortiter depulit, quod domus illa penitus illæsa permansit. Crucis illius accensione excepta, quante appositionem reliquiarum facta fuerat. Hæc omnia Frater ille sub multorum testimonio Fratrum, qui hoc viderunt enarravit.

Incendium
per ejus Reliquias extinguitur:

et quidam in fide dubius,

115 In conventu Bisontino Provinciæ Franciæ, cum novitius quidam de fide multipliciter tentaretur, et a Priore suo multimodis confirmaretur; ab

eoque monitus orationi insisteret: quadam nocte ei ostensum est, ut orationem hanc sæpius diceret: Deus, qui justificas impium et non vis mortem peccatorum, famulum tuum, de tua misericordia confidentem, tuo protegas benignus auxilio et assidua protectione conserves, ut tibi jugiter famuletur, et nullis tentationibus a te separetur, per Christum etc. Quam tamen orationem nunquam viderat, vel audierat, vel alicubi scriptam credebāt, quam in dicta visione tantum ruminavit, quod eam ex corde didicit. Cumque hoc Priori narrasset, didicit ipsam esse in Missali scriptam pro tentatis dicendam. Ex hoc quam plurimum confortatus est: sed non ad plenum omnis illa tentatio recessit. Dicebat ergo illam orationem sæpius et devote. In diebus illis attulerat Frater quidam Reliquias de panno intincto in sanguine B. Petri Mart. qui miraculose exierat de quadam particula tunicæ, in qua idem Sanctus pro fide Christi excepit martyrium, unde plures de civibus Bizontii venientes cum multa devotione petebant, ut ampulla cristallina, in qua dictæ erant Reliquiæ, perfunderetur vino: et bibentes multi ab infirmitatibus suis curati sunt. Cum autem quadam die dictus novitius Missam javaret, essetque his miraculis incredulus; venit mulier quedam petens sibi dictum vinagium fieri. Dum ergo Frater vasculum inclinasset, in quo dictæ erant repositæ reliquiae, versus vas quod mulier attulerat, ut vinum reciperet; subito de vasculo illo guttæ multæ, super pannum sericum quod in altari erat, ceciderunt: una autem gutta tam fortiter vasculo adhæsit, quod cum panno frequenter superinducto exsiccari non potuit. Quo viso, Frater ille, Dei misericordia, ad sui et aliorum confirmationem, existimans factum fuisse miraculum, gratias agens Deo, a pristina tentatione liberatus est. Miraculum autem prædictum in tota illa civitate notum factum est.

fluente ex iis sanguine confirmatur. E

116 Quædam navis dum in mari medio pene naufragium pateretur, sævitia ventorum et fluctuum inundatione quassata, et omnes qui in navi erant tenebrosa caligo noctis opprimeret, diversi diversorum Sanctorum suffragia postulabant. Sed cum nullum suæ liberationis videretur indicium, seque periclitari plurimum formidarent; quidam natione Genuensis silentio facto, sic eos alloquitur, dicens: Viri Fratres, numquid non audistis, quod quidam de Ordine Prædicatorum, nomine Fr. Petrus, ob Catholice fidei defensionem sit nuper ab hæreticis interfectus, multaque per eum Dominus signa ostenderit? Nunc igitur devote suum imploremus auxilium, quia spero, quod nequaquam a nostra fraudemur postulatione. Assentiunt universi, B. Petrum in sui auxilium devotis precibus invocantes. Quibus sic orantibus, mox antenna navis; in qua velum appenditur, cercis accensis plena tota conspicitur, ita quod illorum cereorum mirabili fulgore obscuritate omni lugata, nox illa tam caliginosa in diem clarissimum commutaretur: respicientesque quemdam viderunt in habitu Prædicatorum, stantem super velum, de quo nulli dubium fuit quin B. Petrus extiterit. Statimque cessavit ventus, mare quievit, magnæque tranquillitas facta est. Cum ergo nautæ prædicti Genuam incolomes advenissent, domum FF. Prædicatorum adherunt: Deoque et B. Petro Mart. gratias referentes, eisdem Fratribus miraculi seriem fideliter narraverunt. Quædam vice cum suprior Conventus c Trajectensis in Teutonia, quosdam pulcherrimos lapides et magnos in navi quadam duceret; ex improvise cuidam littori sic inhaesit, ut nullatenus moveri posset. Discedentes vero nautæ, quod ipsam unanimiter impellentes nullatenus movere possent, et navem se amississæ

Invocatus Sanctus tempestatem sedat

c

navem in
naufragio
servat.

A sisse putarent; Supprior omnibus amotis manum ad navem apposuit, et leviter eam impellens, dixit: In nomine S. Petri Mart. in cujus honore lapides istos deferimus, vade. Statim navis velocissime mota, de littore integra et illæsa recessit; supra quam nautæ ascendentes, salvi et hilares ad propria redierunt.

ANNOTATA.

a Scilicet num. 74.

b Atrebatensis civitas Arthesiæ est munitissima: ecgraphum nostrum Arelatensem habebat, totius Gal-

liæ interjectu remotam a priori: sed correximus ut D scriptum erat in *Vitis-Frotram*, quia mentio mox illata librarum Parisiensium, illam non hanc designari monstrat. D
PER AMB. TAE-
GIUM
EX MS

e Duplex in Belgio Trajectum est, alterum ad Mosam, aliquibus Superius dictum, vulgo Maastricht, alterum inferius sive ad Rhenum, passim Ultra-jectum, vulgo Uyt-tricht; utrobique locum habere Predicadores. Solet tamen in medi ævi scriptis Trajecti nomen simpliciter positum pro ultimo accipi, utpote tunc longe famosiori, et Archiepiscopos Principes potentes habente, valdeque populo. Idem dictum intellige de miraculo num. 60

S. Svithbertus, Episcopus Verdensis in Saxonia inferiore.
 S. Amator Presb. }
 S. Petrus monachus, } Martyre Cor-
 S. Ludovicus, } dubæ in Hispania.
 S. Forannanus, Abbas Walciodori in Belgio
 Ord. S. Benedicti
 S. Adjutor, prope Vernonium in Normannia.
 S. Gualfardus Solitarius, Veronæ et Augustæ
 Vindellicorum.

B. Antonius, Ordinis Eremitarum S. Augustini, Monticiani in Hetruria.
 B. Peregrinus, Ordinis Servorum B. Mariæ, Forolivii.
 S. CATHARINA SENENSIS, tertii Ordinis S. Dominici.
 B. Michael de Barga, Ordinis Minorum observantium, prope Lucam in Hetruria.

NOT. 36

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S Honoratus Abbas Fundis memoratur in *Kalendario MS. Ord. S. Benedicti. De eo egimus xvi Januarii*
 S. Maccalanus, alius Maccalinus, Abbas tertius Walciodorensis, memoratur ab *Arnoldo Raissio in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii a Molano editos. Multa de eo in Vita S. Forannani hoc die habentur. Scorsim de eo egimus xxi Januarii.*
 S. Walburgis Virgo inscripta est *MS. Usuardo, in Anglia olim aucto, et nunc Romæ in bibliotheca Ducis Attempisii asservato. Colitur a variis Kalendis Maii, sed dies natalis est, quando nos varia ejus Acta dedimus xxv Februarii.*
 Sophia, discipula S. Mechtildis, in monasterio Spanheimensi, refertur cum titulo Beatæ a *Bucelino. De Mechtilde inter Prætermisos egimus xxvi Febr.*
 S. Oswaldus, Episcopus in Saxonia, memoratur in *MS. Romano Ducis Attempisii, quod olim in Anglia conscriptum est: cum hæc passim etiam Saxonia dicebatur. Fuit dictus Oswaldus, primum Wigorniensis in regno Merciorum, dein Archiepiscopus Eboracensis, mortuus anno bissextili 992 die 29 Februarii, ejus Vitam dedimus xxviii Februarii.*
 S. Tibba, Virgo in Anglia, memoratur a *Greveno et Canisio et in MS. Florario. Est hæc consanguinea SS. Kineburgæ et Kineswithæ, filiarum Pendæ Regis Merciorum: de quibus omnibus egimus vi Mart.*
 Euticia, Martyr sub Licinio, inscripta est *Auctario Greveni et Martyrol. Germanico Canisii. Hactenus ea nobis ignota. Quid si S. Eutychius Martyr sub Licinio, unus ex quadraginta Martyribus Sebastenis? quorum Acta illustravimus x Martii.*
 S. Petrus, Diaconus S. Gregorii Magni, Salutiolæ apud Vercellas, memoratur a *Ferrario in Catalogo generali. Verum ab eodem ibidem et in Catalogo Sanctorum Italiæ et pluribus aliis (quando et nos egimus de eo, ubi ex Jo. Stephano Ferrerio Ep. Vercellensi vellemus additam historiam Translationis) xii Martii.*
 S. Eustasii, Luxoviensis Abbatis, translatio corporis, inscripta est *MS. Martyrologio Salinensi S. Anatolii. Vitam illustravimus xxix Martii.*
 S. Quirini, Tribuni et Martyris Romani, elevatio corporis et translatio Novesium, solenni ritu celebratur *Novesii, et memoratur in quam plurimis Martyrologiis, uti late deduximus ad diem ejus natalem qui recurrit xxx Martii.*
 S. Zozinnas Abbas, qui Mariam Ægyptiacam invenit, et mortuam sepelivit, celebratur a *Petro de Natalibus lib. 4 cap. 106, et dicitur prulte Kalendaras Maii vitam finivisse; memoratur etiam a Welford, Maurolyco, Felicio. Vitam utriusque dedimus ii Aprilis.*
 S. Basilei, Episcopi Amasæ in Ponto et Martyris, Aprilis T. III

inventio corporis, est inscripta *Menais Græctis et Menologio Sirlati. Natalis celebratur xxvi Aprilis.*
 SS. Cirypius, Agapius et Eusebius, ut socii S. Aphrodisii Episcopi Biterrensis, et cum ipso martyrio coronati, memorantur in *Supplemento Sanssayi. De his agimus inter Martyres Tarsenses xxviii Aprilis.*
 S. Germanus Episcopus in *Kalendario MS. annotatur, uti et pridie in nonnullis Martyrologiis, sed in aliis dicitur Germanus, Presbyter et Martyr Alexandriæ, de quo actum est xxix Aprilis.*
 Valentini et Damiani in Parisio memorii, a nobis descripta ex *MS. Adone Reginæ Succiar: de quibus egimus inter Sanctos Perusinos xxix Aprilis.*
 Sabina, sanctimonialis Virgo, in Jotrensi monasterio, clara visione Deiparæ Virginis, ei ostendentis gloriam S. Hugonis Abbatis Cluniacensis, cum titulo Sanctæ memoratur in *Gynæceo sacro Arturi a Monasterio et Menologio Virginum Laherii. De ea agitur in Vita S. Hugonis xxix Aprilis.*
 S. Petri Martyris, translatio reliquiarum Panormum ad cœnobium S. Dominici, inscripta est *Martyrologio Siculo Cajetani. Refertur etiam in Usuardo aucto et Lubecæ anno 1475 excuso. Dedimus Vitam xxix Augusti.*
 S. Comitii Martyris passio invenitur *MS. in legendario ecclesiæ Cathedralis S. Martini in civitate Lucana, ejus habemus exemplar; et dicitur celebrari natalis ejus pridie Kalendarum Majarum. Initium solacis plenum hoc est. In diebus illis in Catinensi civitate provincia, in locum qui dicitur inter primum, sub Claudio Imperatore orta est persecutio Christianorum. Potemur nos de loco nihil posse vel divinando dicere, et de cultu nihil uspiam reperisse. Historia, per multa tormenta deducens Martyrem, eorum ipsomet Claudio constanter profitentem se Christianum, et respuentem oblatas cum Claudio Claudii filia nuptias, fabulosa prorsus videtur: cum ipse dicatur armenta pavisse, quando inventus fuisset a Donato Presbytero, et ad civitatem ductus baptismi causa; sed in ipso ingressu captus ac tandem capite plexus et a Donato prædicto, nobis autem æque ignoto, sepultus. Sufficit ergo hæc indicasse, si quis forte de hujus nominis Martyre sciat aliquid.*
 Marentius Confessor inscriptus est *MS. Florario, forsitan ex malæ lectione est Marianus Lector, aut Marinus Presbyter; qui hoc die coluntur, sed Martyres.*
 Rosemunda, mater S. Adjutoris, cum titulo Beatæ inscripta est *Gynæceo sacro Arturi. De ea infra agitur in Vita S. Adjutoris filii.*
 Eustella Virgo, filia Regis, forte Dynastæ aut Reguli, a S. Eutropio conversa apud Santonas, indicatur

a Greveno et Cunisto : De ea agitur infra in Vita S. Eutropii.

Benedicti, venerabilis Portuensis Episcopi obitus, inscriptus est MS. Adoni, Morinensis olim nunc Iprensis Ecclesie. Videtur Benedictus de Pontio esse, XX Episcopus Portuensis et Bibliothecarius sanctæ Apostolicæ Sedis, de quo plura vide apud Ughellum in Portuensibus Episcopis columna 135 et seqq.

Foelchus Episcopus, memorantur in MS. Kieranus de Cluain-sosta, Martyrologio Tara-Luta Virgo de Droma airbreah, lachtensi in Hibernia: de quibus uti aliis lia Murthemuensi Hibernis nihil certi proferre possumus; nisi aliunde lux major affluat.

Mathildis, filia Malecomi Regis Scotiæ et S. Margaritæ, nupta Henrico primo Regi Angliæ anno m, pie mortua est anno mxxviii die primo Maji, uti ex Eudnero et ejus epitaphio liquet. Eum Menologio Scotorum inscripsit ad hunc diem Camerarius, secutusque est auctor Martyrologii Anglicani in secunda editione. Silent de ea antiqua Breviaria Anglicana et Scotica; et cum iis Wifordus in Martyrologio Anglice Londini anno mpxviii excuso. Si tamen aliquod Ecclesiasticæ venerationis vestigium proferatur, libenter de ea ad Kalendas Maii operamur.

Hartholdus Confessor, cum titulo Beati, inscriptus est MS. Martyrologio Carmelitano, quod Coloniae adseruatur: de quo alibi nihil legimus.

Radulphus Sacerdos et monachus, Afligemii in Brabantia, qui septem annis silentium tenuit, et signo Crucis incendium extinxit, teste Thoma Cantipratano lib. 12 cap. 12 aliis 13. Refertur a Molano in Natalibus Sanctorum Belgii, Miræo in Fastis Belgicis, Saussayo et Menardo: sed abstinere a titulo Sancti et Beati. At Ferrarius in Catalogo generali et Simon Martin in sacris reliquiis deserti, Sancti titulo eum honorant.

Luitfridus, Abbas monasterii S. Martini, triginta annis mundo crucifixus, et soli Deo vivens, pridie Kalendas Maji mortuus, refertur a Bertholdo Constantiensi in Chronico ad an 1096, et sanctæ recordationis titulo decoratur. Eundem cum titulo Sancti referunt Wion, Menardus, Dorganus, Bucelinus, Ferrarius, qui conjicit vixisse in territorio Constantiensi, scilicet quia Bertholdus de eo agit.

Margareta Virgo, Ordinis Carthusiensis, in diœcesi Lugdunensi, quæ manibus Christi Domini sacram Eucharistiam accepit, cum titulo Sanctæ et longo elogio memoratur a Greveno in secunda editione Auctarii ad Usuardum; quem secutus Cunisius in Martyrologio Germanico. Saussayus in supplemento Martyrologii Gallicani inter Pios recenset, et Laherius in Menologio Virginum Venerabilem appellat: at Beati Arturus a Monasterio in Sacro Gynecæo licet solum Saussayum alleget.

Oildis Virgo, Ordinis Cirterciensis in Gallia, memoratur cum titulo Beatæ ab Henriquez, Bucelino, Chalemoto, Arturo, Laheria. Verum in Martyrol. Gall. Saussayi inter Pios seu Venerabiles censetur.

Franciscus Gonzaga, ex Generali Franciscanorum Cephaludensis, Papiensis, ac demum Mantuanus Episcopus, anno 1620 defunctus, ut Beati titulo insigniatur in Romana Curia agitur; ejus judicium prævertere putamus nobis per Constitutiones Urbani VIII non licere. Viderit Arturus, a quo tum hic inscribitur Martyrologio, tum

Bartholomæus Martinozzus circa an. 1370 Cuii occisus,

Elisabetha Pontia, Vidua Tertiaria, Lorcæ in Hispania circa an. 1320,

Felix Besotia, Sanctimonialis Mediolani, sub an.

1436: de quarum cultu aliquo publico certiora documenta putamus expectanda.

Paula Virgo, tertiaria Ordinis Carmelitarum, cum titulo Beatæ memoratur in Gynecæo sacro Arturo, qui mortuam dicit anno mdcv.

Ambrosius, Ordinis Cirterciensis, Ferraria, vulgo Herrera in Hispania, plenus virtutibus, anno mdcxiii mortuus, memoratur cum titulo Venerabilis ab Henriquez, Bucelino et Chalemoto.

Vigilia Apostolorum Philippi et Jacobi memoratur in Bedæ supposititii Martyrologio, et alio quod Rosweyldus vetus Romanum dicit. Coluntur hi 1 Maji.

S. Apostolus Jacobus, Frater Domini, Episcopus Hierosolymorum, hoc die proponitur, in Menologio Basili Imperatoris, quando alii Græci recolunt filium Zebedæ fratrem Joannis, de priori quærimus an non debeat distinguî a Jacobo Apostolo, filio Alphaei, ad diem, quo hic a Latinis colitur 1 Maji.

SS. Hypoliti et Sociorum Martyrum festum celebratur in Breviario Religionis Virginei-montis, anno 1555 excuso: quos alii referunt, quando varia Acta sumus daturi 1 Maji.

S. Sigismundus, Rex Burgundionum, memoratur in 3 et 4 Martyrologio Capuano, a Michaele Monacho edito. Vitam dabimus 1 Maji.

S. Briocus Episcopus, Patronus diœcesis Briocensis in Britannia Armorica, memoratur in Martyrologio Gallicano Saussayi. Verum alii, quando in propria Ecclesia, festo SS. Philippi et Jacobi translato, colitur 1 Maji.

Quiriacus Episcopus, cum aliis xii, inscriptus est MS. Adoni Leodiensi S. Laurentii et MS. Florario. Isti xii forte sunt i.ii, et pertinent ad Daganum, cum totidem sociis hodie relatum. Sine sociis in MS. Pragensi, litteris transpositis, Quiracius scribitur. In MS. Bruxellensi memoratur Quiriacus, qui et Judas, ac crucem Christi invenit, et sub Juliano apostata martyrium duxit. Verum hic in Hieronymiano Romano et aliis antiquioribus, quando de tota hac re plene agi poterit, celebratur 1 Maji.

S. Ventura, Ordinis Cruciferorum Hispelli in Umbria, tamquam hodie mortuus refertur a Ferrario et Jacobillo, qui interim fatentur eum coli 11 Maji.

S. Maximus, Episcopus Hierosolymorum, celebratur in MS. Florario: ast in Martyrologio Romano v Maji.

B. Jutta, Vidua Pruthena, ab Arturo diem certum ignorante, et pro sua solenni consuetudine, aliquem ut habuit assumente, ad hunc locatur in Martyrologio Franciscano et Gynecæo sacro. Vitam dabimus, die ejus proprio v Maji.

Petronax, Abbas Casinensis, sub quo Ordo S. Benedicti refluuit, traditur a Marco Antonio Scipione, in Elogiis Abbatum Casinensium, migrasse in cælum pridie Kalendas Maji. Verum Leo Ostiensis, et MS. Casinense Emortuale tradunt, pridie Nonas Maji, defunctum esse, quo die eum Martyrologi Benedictini referant, id est vi Maji.

S. Pomposius, Episcopus Neapolitanus, inscriptus est antiquo Martyrologio Patriciano, quod Neapoli reperimus apud Patres Clericos Regulares, inter charitas Antonii Caraccioli, de antiquitate Neapolitana bene meriti. Est dictus Sanctus Pomposius Martyrologio Romano inscriptus ad diem xiv Maji.

S. Eremberti Episc. Tolosani Translatio hodie inscribitur duobus Martyrologiis Hieronymiani apographis, et quibusdam monasticis Fastis. Agemus et deo die quo Fontanellæ obiit et ibidem atque Tolosæ colitur, scilicet xiv Maji.

S. Witesindus Martyr, Cordubæ in Hispania, indicatur in Catalogo generali Ferrarii, citatis taculis propriæ Ecclesiæ. Verum Martinus Roa, et Tamayus Salazar celebrant, xv Maji.

S. Isidorus,

S. Isidorus, Martyr Venetiis, ubi corpus ex insula Chio translatum quiescit, recolitur ex tabulis Ecclesiae *Feneta* a Ferrario in *Catalogo generali*. Die *vixus* natalis inscriptus est *Martyrol. Romano* xv Maji.

B. Franciscus, Confessor Ordinis Servorum, hoc die notatur in *Catalogo Generali Ferrarii*, et in altero ejusdem *Catalogo Sanctorum Italiae*, tamquam mortuus in *Vigilia Ascensionis* an. 1326. *At* melius mortuus dicitur ipso die festi, quando annuus ejus cultus renovatur : quare cum differimus ad xvi Maji

S. Jacobi, inelyti Apostoli, fratris S. Joannis Theologi Evangelistae, natalis celebratur solenni veneratione in omnibus *Menxis* et *Menologiis* editis et monu-
eratis : at Latini eundem colunt xxv Julii.

Sanctarum Reliquiarum solennis ostensio in Norimberga, memoratur a *Carthusiensibus Bruxellensibus* ad *Grevenum*. Vidimus ibidem *mausoleum* cum corpore S. *Sebaldi* adhuc in choro conservatum tamquam principalis Patroni. Colitur hic xix Augusti.

S. Syacrii Confessoris translatio memoratur in *MS. Florario*. Videtur esse S. Syagrius, Episcopus Augustodunensis, cujus natalis est xxvii Augusti.

Aymo, monachus Cisterciensis, Savigniaci in Gallia

celebratur in *Menologiis Henriquez* et *Bucelini* cum titulo Beati, a *Saussayo* inter *Pios* recensetur : in *Kalendario Divione* *causo* nominatur (quando, si aliquid de veneratione Ecclesiastica indicaretur, posset latius de eo agi) die xxvi Septembris.

Tranquillus } uti inter Sanctos Episcopos Cabillonenses, }
Veranus } comuni omnibus festo colendi hoc die, memorantur post *Acta S. Grati* 8 Octobris.

Saussayus, omisso posteriori priorem nominat, jungens eum SS. Joanni et Flavio. Verum cum S. Silvestro Cabilonensi Episcopo, jungit eos iterum (quando de iis agi poterit, si quid certi occurrat) xx Novembris.

S. Mirocles, Episcopus Mediolanensis, celebratur a *Galesinio* ; verum iterum cum aliis iii Decembris

S. Laurentius Presbyter Ordinis S. Basilii, Frazanone in Sicilia, recolitur a *Ferrario* in *Catalogo Sanctorum Italiae*, fassus se diem, qua ejus memoria celebratur hactenus scire non potuisse. Eum scivit Octavius Cajetanus in *Martyrologio Siculo*, et ex eo idem *Ferrarius* in *Catalogo generali* esse xxx Decembris.

ANIMADV.
PAP. 13

DE SANCTO INDALETIO, EPISCOPO URCITANO IN HISPANIA.

n. P.

SEculo 1.

Pinnatense S. Joannis in Arrogonia monasterium celeberrimum, a primis asperrimae rupis habitatoribus cremitis, Joanne, Felice ac Voto, sanctitatis initia ; sub Sancio I Rege Sobrarvix, canobiticae religionis formam ; sub altero Sancio Arrogonia Rege ducto Majore, observantiae regularis perfectionem accepit ; qui ut ipsemet loquitur in quadam donatione, *Aero mxx id est Christi anno mxxii*, audiens B. Benedicti doctrinam ubique rutilare, cogitavit qualiter in regionibus suis eam posset transplantare ; et mittens ad Cluniacense coenobium evocavit inde Abbatem Paternum, et cum illo gregem monachorum, quos in Ascysterio S. Joannis Baptistae constituit ; ita *Sandovallius* i parte *Foundationum* agens de monasterio S. *Emiliani* § 42. Denique sub Sancio, Ramirii filio, Majoris Sancii nepote, summum idem locus obtinuit splendorem, illato istuc corpore S. Indaletii, qui fuit unus ex primis septem Christianae fidei apud Hispanos praecursoribus. De his, occasione SS. *Caeilii* et *Hesychii* ad Kalendas Februarii Martique multa diximus, ex scriptorum variorum relato, quod si animo in neutram partem propensiori legerit atque inter se contulerit aliquis, hoc fere dumtaxat conficiet, ut, utrum Hispani et S. Jacobi discipuli fuerint an secus, in ambiguo manere pronuntiet, recte sensurus cum *Mariana*, accuratissimo rerum Hispanicarum scriptore, qui lib. 4, cap. 2, posteaquam eadem sibi proposuerat, Nos, subtili, quoniam rerum antiquitas certam scripti-
derogat fidem, liberum lectori judicium de tota hac re relinquamus.

2 Unde et facile judicandum quam parum fidei mereantur ea, quae de natalibus et patria S. Indaletii ad xxx Aprilis in *Martyrologio* suo *Tamayo* prodit : Ex antiquis, inquit, illis Hebraeis, quos immanis Nabuchi dispersio separavit et Pyrrhus in Hispanias dimisit, originem traxit : cujus majores apud Carpetanos sedem fixere. E quibus ad Jesu Christi Domini Servatoris nostri tempora effluxit Indaleti patrum et avorum propago ; quae in Mosaica lege instructa, scriptae legis mysteria tenaci observatione colebat. Nihil his certiora, quae num. 6 *Chronicum Juliani* Petri circumfert : per litteras scilicet ab Hierosolymita-

nis Judaeis (in quibus praecipui Annas, Caiphus et Joseph erant) certiores fuisse factos ex eadem gente eo, qui sedes in Hispania habebant ; Ne si venirent ad Hispanias discipuli Christi (nam dicebatur venire jam Jacobus, Zebedaei filius, ejus Apostolus) ullo modo eos admitterent, sed tamquam illusores et nebulones suis urbibus arcerent. Hispanos contra, nihil hisce litteris motos, Euphrasium et Indaletium misisse ; rogantes Petrum et ceteros Apostolos ut statim Jacobum mitterent : eosdemque venientes Hierosolymam, dedisse suas epistolas Petro ; et visis ejus miraculis conversos, cum S. Jacobo in Hispaniam venisse. *Brivius* in *Historia Pinnatensi* lib. 3. S. Indaletium cum sex sociis Torquato, Ctesiphonte, Se-cundo, Caeilio, Hesychio, Euphrasio catalogo lxxii Christi discipulorum accenset, motus auctoritate vetusti *Breviarii* canobii Pinnatensis, in quo secundae de S. Indaletio *Lectionis* portio hujusmodi est : Inde contigit, ut sicut ceteris Coapostolis, ita et B. Jacobo, sancti Evangelistae Joannis germano, Hispanias gratia praedicandi petenti, praedicti ex praedictis septuaginta duobus discipulis, ad auxilium pie praedicationis viri septem jungerentur, divina scientia praediti, morum honestate praecelari, nec minus operum dignitate gloriosi. Haec sane cum iis pugnant, quae nullo ex *Chronico Juliani* referebamur : nam ibi S. Indaletius, Judaeus adhuc religionis, post Christi mortem Hierosolymam venisse primum, et a S. Petro conversus ad Christianam fidem fuisse dicitur. Ex quo apparet quam purum hic certi pronuntiare liceat : cum etiam non desint, qui S. Indaletium et socios ex clero Romano assumptos abiisse in Hispanias dicant, id vel ex ipsis eorum nominibus, Graecis partim et partim Latinis conjicientes.

3 Quicquid igitur de S. Indaletii natalibus, patriu ac prima ad fidem Christi conversione sit ; hoc vero similis est, eum Romae, cum sex praedictis sociis, a SS. Apostolis Petro ac Paulo Episcopum fuisse consecratum. Ita manifeste *Usuardus* ad xv Maii in suo *Martyrologio* ; dum asserit quod Romae a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, et ad praedicandum verbum Dei ad Hispanias, tunc adhuc gentili errore implicatas, directi sunt. Idem ex 64 epistola Gregorii VIII Pontificis, ad

an Hierosolymam missus et a S. Petro conversus ?

an ex 72 discipulis Christi ?
F

ordinatur Romae a SS. Petro et Paulo Episcopus cum 6 sociis ;

Unus ex primis septem Hispaniae Apostolis,

an discipulus S. Jacobi ?

an Hispanus ex Judaeis natus ?

A ad Alphonsum VI Castellæ et Sanctium IV Aragoniæ
AUCTORE D. P. Reges scripta, patet, in qua Pontifex ita loquitur : Cum
Beatus Apostolus Paulus Hispaniam se adisse si-
gnificet, ac postea septem Episcopos ab urbe Roma
ad instruendos Hispaniæ populos a Petro et Paulo
Apostolis directos fuisse, qui destructa idololatria
Christianitatem fundaverunt etc. Idem apertissime
suadet inscriptio huiusmodi, anno Domini MLXXX in
sepulchro ejus inventa :

Hic requiescit Indaletius, Pontifex Urcitanæ civitatis,
Ordinatus a BB. Apostolis Romæ.

4 Quo anno missus in Hispaniam venerit, in SS.
Cæcilio et Hesychio diximus; post annum videlicet
Christi LVIII : anno enim LVI, qui II Neronis erat, S.
Paulus in vinculis adductus Romam fuit ac biennio post
libertati restitutus; ita ut non ante in Hispaniam
proficisci potuerit, indeque postea reversus suadere S.
Petro, ut remittendos Episcopos consecraret. In Hispani-
am S. Indaletius cum sociis veniens, primo urbem
Accitanam adiit : quæ inter mediterraneas Bastitano-
rum urbes a Ptolomæo recensita, Azzi Græce, vulgo
Gudix appellatur. Ubi quid advecentibus iis, miri
acciderit; Ado in Martyrologio ad xv Maii cum Notkero
aliisque in hæc verba commemorat : Cum propter la-
borem itineris modicum quiescentes, causa victus
emendi discipulos in urbem misissent; mox pagano-
rum multitudo, qui tunc forte diis suis festa cele-
brabant, eos usque ad fluvium persecuta est : in quo
pons miræ magnitudinis et firmitatis extructus
transeuntibus Sanctis, Dei nutu cum omni insequen-
tium multitudine funditus corruit. Ad quod mira-
culum ceteri territi, et ejusdam magnæ Senatrici
Lupariæ (quæ divinitus inspirata, eos benigne sus-
cipiens credidit) exemplum secuti, relictis idolis,
Christo Domino crediderunt. Paulo vero post sequentia
annectit : Extat usque hodie illustre miraculum, ad
commendationem pretiosæ mortis eorum : nam eadem
solemnitate, apud præfatam Accitanam urbem, ad
sepulchrum S. Torquati, arbor olivæ divinitus florens
maturis fructibus onustatur.

5 Inde ad prædicandam longius fidem digressis aliis,
tres eorum in Bastitanis videntur remansisse; Torqua-
tus, dux ceterorum, Acci, ipso ubi primum fidem fire-
rant loco : Ctesiphon Vergi sepulturam dicitur habuisse.
Hæc esse Virgini, quæ hodie Vera dicitur, judicamus
ad 1 diem Aprilis; quia tamen inter Episcopales Sedes
nulla Vergis aut Virgis nominatur, conjectavimus, in
ipsa Bastitanorum metropoli Basta, hodie Baza, utique
præ ceteris digna, Sedem Ctesiphontis Episcopalem
fuisse. Indaletio denique Urcitana civitas obligit, cujus
Episcopi Marcellus Concilio Toletano IV et V per se,
per Vicarium vero Daniele VIII, IX, X; Palmatus XI,
et XIV; Habitus XV et XVI subscripsisse invenimur.

6 Sunt qui Urcum cum Virgi aut Vergi eandem
esse volunt. Sed evidenter distinguit Usuardus, quando
Ctesiphontem Vergi, Indaletium Urci quiescisse scripsit
in suo Martyrologio. In Catalogis provincialibus, quos
Louisa tomo Conciliorum Hispaniæ post Concilium
Lucense opportune inseruit, non quidem Urcum, sed
molliori pronuntiatu Urgum seu Urgi scribitur, alibi
tamen explicationis causa additur, id est Almeria, alias,
vel Almeria. Non jacet autem Almeria ad sinum Vir-
gitanum, sed suum proprium habet Sinum, qui Portui-
magno apud antiquos nomen dedit, et Choridemi pro-
montorio Capo delos gates vulgariter dicto, separatur
a sinu Virgitano prædicto. Constat autem ex historia
inveni corporis, prope Almeriam fuisse locum, in quo
sepultus Sanctus fuit, adeoque etiam Urcitanam urbem;
sexto scilicet millenario, sive (ut Brizius explicat) se-
cunda lœuca, et quidem versas mediterranea : alias
enim non habuissent rationem barbari urbis transferendæ,
quemadmodum fecerunt.

7 Indaletii nomen legitur variis Ecclesiæ fastis in-

scriptum; Bedæ, Usuardi, Adonis, Notkeri, Romani
Martyrologii : sed conjunctum cum sociis, quorum com-
muni festo unus idemque xv videlicet dies Maii in
universali Ecclesia dicatus est : quamquam in privatis
Ecclesiis singuli fere cultum et mense et die discretum
obtineant. Ita S. Indaletium Almeriensis Ecclesia colit
die III Martii, uti docemur ex ordine vulgato recitandi
divinum officium, et ad eum diem inter Prætermisos
diximus : in ecclesia autem Burgensi festivitas celebratur
hoc die, quo ejus ibi accepta Reliquia : quem diem
quia prætulit Hispanici Martyrologii auctor Tomayns,
et nos eum tenemus; notabilior alias forsitan est Trans-
latio Corporis ad Pinnatensem ecclesiam, ob quam IX
Aprilis ibi festivus habetur.

8 In Burgensis Ecclesiæ Breniario, anno XDU vul-
gato, sequentia recitantur : Videamus ergo, Fratres
carissimi, cujus hodie Translationem celebramus;
sancti utique Indaletii, et quid significat hoc nomen:
videamus, palpemus, sensibus mentis rulinemus,
quod tenemus in visceribus cordis quia nimirum
animalia sancta esse debemus. Dicit quodam in loco
Dominus per Ezechielem : Noli mortem peccato-
ris, sed ut convertatur et vivat. Nonne est hæc vox
lætitia? Est utique. Indaletius autem, Index dicitur
lætitia : quia hanc lætitiā Christo jubente in pri-
mordio nascentis Ecclesiæ omni studuit annuntiare
Hispaniæ. Est et alia, ut Paulus dicit, major hac
lætitia, quia Dominus Jesus venit in hunc mundum
peccatores salvos facere. Nos igitur qui pennata
animalia esse debemus, vel in die tantæ solennitatis,
scrutando et investigando Dei mysteria, paulisper
a terra sublimemur : videamus si adhuc majoris læti-
tiæ est index Confessor et Episcopus noster. Scri-
ptum est, quod Omne datum optimum et omne donum
perfectum de sursum est descendens a patre lumi-
num; et hoc nimirum datum perfectum et optimum
de sursum est. Iste ergo Sanctus, ut dixi, nobis est
datus index lætitia.

9 Corpus in Urcitana Episcopali quondam urbe in-
ventum divinitus, indeque translatus in prædictum
cænobium Pinnatense, vulgo S. Joannis de la Penha
dictum, in argentea exquisiti pretii et laboris arca re-
conditum fuit : sumptum faciente Rege Sanctio, per il-
tempus cum filio Petro in dicto cænobio Quadragesimam
exigente. Inventionis Translationisque historiam, quam
Hispanice reddidit suoque operi inseruit Brizius, lib. 3
historiæ Pinnatensis cap. 28 et seqq. Tamayns de Sa-
lazar Latine profert, IX hujus, ex membranæ Pinna-
tensibus acceptam. Descripsit eam Hebrethmus, indignus
Cluniacensis cænobii monachus, sicut ipse in fine
profitetur. Stylus sane totus, verbis affluens ac super-
abundans, et minime barbarus, si ad seculum XI referatur,
auctorem potius Gallum quam Hispanum indicat. Cur
autem, sicut Paternus Abbas cum grege monachorum
Cluniaco evocatus fuit, non etiam successive ex eodem
Cluniacensi monasterio submissi fuerint, qui disciplinæ
istius tenorem, exemplo vigilantiaque sua ibidem con-
servarent. Certe Hebrethmi nomen Arragonicum non
est : si vero Hebrethmus vel Hebrermus legatur, quo-
modo Guilielmus et Guiliermus dicitur, perfecte est
Francicum; nec difficile fuit imperitis librariis litte-
ram unam transcribendo corrumpere. Hebrethmum tamen
nos appellabimus, ne plus conjecturæ nostræ videamur
tribuere, quam ipsis Pinnatensibus, sic autem appellan-
tibus.

10 Scripsit Hebrethmus sive Hebrethmus, non incerta
pro certis; sed quæ oculis vidit et quæ ab ipsis auctori-
bus dictæ Translationis audivit, jussu Abbatis Sauci (sub
quo res acta et) anno ab Incarnatione Domini MLXXXIV,
æra scilicet MCXXII, v Kal. Aprilis, uti profitetur in fine :
qui annus sic expresse notatus, absque alia rei discussione,
auctorem Historiæ Pinnatensis seduxit, ut crederet ipsum
esse annum Translationis. Sed considerare debuit, nihilo
minus

D
memoria ad 15
Maii cum sociis

proprius cul-
3 Martii, et 30
Aprilis in Hi-
spania

cum officio.

Ezec. 33, 11
E

1 Tim. 1. 15

Jac. 1. 17

corpus inven-
tum Urci
transfertur
in cænobium
Pinnatense

F
(ut scribit
Hebrethmus
qui vidit)

non anno
1084

Guadix
appellat,

13
ubi miraculo
persecutorum
manibus ere-
ptus paganos
convertit :

Sedem Urci
collebat.

prope hodie
nam Alme-
riam

A minus expresse dici, quod Sancti Corporis illatio in monasterium incurrerit in diem festum Dominicæ Cœnæ, eundemque fuisse 1x Aprilis, annua deinceps religione Pinnatensibus cultum, uti ex Tamayo aliisque apparet. Quin et ipse Hebrethmus, cum ait in prologo, cuius hodie Translationem debitis veneramur obsequiis, satis clare indicat, non primom, sed anniversariam celebritatem; cuius Lectionibus ad Matutinum servire scriptio ista debebat. Igitur insistendo characteribus concurrentium Cœnæ Dominicæ et 1x Aprilis, non alium inuenio annum quo hæc gesta possint commodius dici, quam annum MLXXX, quo cyclo lunæ XVII, solis XXV littera Dominicali D, Pascha celebratum est XII Aprilis.

sed 1080,

11 Confirmat tamen errorem suum præfatus Brizius auctoritate cuiusdam diplomatis, cuius hæc sit conclusio: *Æra mxcxii fuit translatum corpus S. Indaletii Episcopi in monasterio S. Joannis de Pinnia quinto kalendas Aprilis, et fuit captum castrum Argedas a me Sanctio Rege. Ego vero jom aliunde edoctus quam non facile recipienda sit ejusmodi veterum diplomatum fragmenta, nisi constet esse accepta ex autographis, nihil illis moveor; immo ex hoc ipso errore inducor ad credendum, istud ex supposititiis pluribus unum esse, cuius auctor hanc notam temporis ex Hebrethmo male intellecto transcripserit.*

12

12 Scribit insuper idem Brizius, ossa S. Indaletii, cum anno mccccxv fortuito incendio conflagrasset arca supradicta, in lambente omnia circum igne illarsa apparuisse; et in arcam aliam, materia quidem minus pretiosam, labore tamen perinde elegantem: fuisse translata. Item narrat lib. 3. Historiæ Pinnatensis: in more positum fuisse dicti canobii accolis, inter quos et ipsi erant Jaenses, ut quotannis veneraturi S. Indaletii exuvias solennes supplicationes instituerent, singulique pro portione agrorum certam frumenti mensuram offerrent: consuetudinem ex eo fluxisse, quod in summa quadam ætatis siccitate, cum magnum ab ea domum frugibus immineret, confugientes ad S. Indaletii patrocinium, copiosos e caelo imbres impetrarunt. Ex eodem Brizio geminum miraculum est, quod Actis translationis subjicimus.

in honore est
vicinis populis
ob pluviam in
siccitate
concessam.

ACTA TRANSLATIONIS

Auctore Hebrethmo monacho Cluniacensi.

PROLOGUS.

P Post gloriosam et salutiferam Domini Jesu Christi Resurrectionem ejusque admirabilem Ascensionem, post debitam sancti Spiritus de cœlis infusionem, missi sunt veri Sacerdotes mundi hujus; ut quemadmodum Israelitæ, muros Jericho, non armis quibuscumque, sed tibiis Sacerdotalibus a destruere; ita et hi mœnia superbæ et muros iniquitatis septiformi gratia Spiritus sancti everterent; ut destructis perfidiæ machinamentis, turris nostri David, in tutelam verorum Israelitarum, adjuvante Domino instrueretur. Sed quoniam omnibus, et præcipue Beatissimo Apostolorum Principi rei cura commissæ erat, sciens messen multam et operarios paucos, ad quos pervenire præsentialiter, aut epistolis spiritualiter poterat; b cum omni aviditate satagebat, ut si quos hujus rei idoneos adjuutores invenire quiverat, instinctus Dei spiritu, quo repletus erat, ad inaccessibilia loca transmitteret et procurabat, c ut cœtus d fidelium, in laudem, et gloriam D. N. Jesu Christi huc illucque [discurrens] male sata inimici a cultura Dominicæ messis evellerent, et quoscumque otiosos operarios valerent attingere. etiam hora nona et undecima, in vineam Domini e conducerent: ut qui prius a perversa vinea acetum malarum actio- num cum felle gustarant ex obdurata iniquitate, ipso

Apostoli milituntur ad convertendas gentes

a

et ab his in varias regiones discipuli:

b

c

d

e

incrementum administrante, diuturnam sitim f ex novellæ vitis fructu valerent temperare. Dum hæc agerentur et his similia a B. Apostolorum Principe; Dei nutu, quo cuncta hæc agebantur, contigit g septem unanimatis viros in partibus Hispaniæ b ad redarguendam eorum segnitiam delegari: ut sicut pro omnibus pius Pater et Dominus mortis est passus supplicium, ita et cunctis tanti sacramenti prodesset mysterium. Præfati ergo Discipuli, pio præceptum amplectentes desiderio, Torquatus scilicet, Indaletius, Secundus, Euphrasius, Cæcilius, Tesiphons, et Eusitius, nomen D. N. Jesu Christi in partibus præfate i cœperunt prædicare Provinciæ, et seu boni milites præliari, quos nec viæ asperitas, nec gentis severitas, nec Regum purpura, nec militum importuna loquacitas, nec ensis nudatus, in eorum præsentia sæpius vibratus, ab accepto potuit divertere officio. Sicque factum est, ut cum discipuli Domini magna incrementa perciperent, uberes sanctæ Ecclesiæ credentium fructus acquirerent: unde post tempus parvum laborum suorum gloriosos supernæ patriæ reportarunt triumphos, quibus Beatissimus Confessor Domini Indaletius (cuius hodie Translationem debitis veneramur obsequiis) Urcii honorifice fuit tumulatus. Ad cuius Translationem explanandam (quoniam id præsens solennitas flagitare videtur) Domino adjuvante, articulum flectens, non incerta pro certis, sed quæ oculis vidimus, et quæ ab ipsis auctoribus audivimus, vobis et omnibus in Christo credentibus, fideli relatione pandam.

D
AUCT. HE-
BRETHMO

f

g

h

in Hispaniam
Indaletius
cum aliis sex.

i

E

ANNOTATA.

a Tamagus destruere: et paulo post, evertere.

b Idem, animi.

c Expunximus insulsam parenthesim, aliena (quantum judicamus) manu non sine sensus conturbatione interjectam, hoc modo, Quemadmodum B. Apollinarem Rabenam, Paulum Narbonam, Martialem Lugdonicensem. De B. Apollinari Ravennatium Apostolo agemus 22 Junii, de S. Paulo egimus 22 Martii, docuimusque eruditissimis viris minus placere, quod SS. Paulus et Martialis a S. Petro fuerint directi in Gallias: porro Lemovicum scribendum erat, pro illo portentoso nomine, quod S. Martiali attulerit.

d Tamagus, ut ceteris.

e Idem, conducere.

f Idem, eo novale vitis fructu: quæ et alia plura, partim indicanda, partim dissimulanda mendo, rectam sententiam subvertentia, nescio utrum auianuensis, Hispanis qui autographum transcribere; an typhetis Lugdunensibus, qui ecegraphum peregrinum legere nesciverunt; an utrisque oporteat imputare. Corrigenda certe fuere, ne cum auctoris injuria ubique cespitaret lector; notanda tamen, ne videmur deflexisse a proposito fidelitatis instituto et hactenus servato tramite.

F

g Quod addebatur ex LXXII discipulis, glossemæ arbitramur, hoc nostro seculo imperite adjectum: Brizius excusare conatur dicendo, quod omnes Christi discipuli passim inter LXXII numerentur.

h Expunximus etiam, quod hic sequebatur, post Jacobum.

i Et denique, intertam huic loco particulum æque redundantem, iterum.

PARSI.

Perquisitio et inventio corporis S. Indaletii sub Abbate Sanctio.

T Tempore ergo Sanctii a, piissimi atque timorati Regis Aragonensium, erat in Monasterio S. Joannis Baptiste, quod de Pinna b dicitur, quidam Monachus, servus Dei, Abbas loci illius, nomine Sanctius; qui

a

b

A
Abbas de ac-
quirendis Re-
quis sollicitus

qui ab ipsis cunabulis, regularibus disciplinis eru-
ditus, quidquid bonitatis, quidquid honestatis attingere
potuit, sui non inmemor armariolo studuit re-
condere pectoris : et merito, ut qui nobilibus ortus
erat natalibus, spiritualibus imbueretur moribus ;
sed post, ut fidei devotus, dogmata sumpsit doctrinae,
cunabulis illi sapientia texuit. Inter cetera ergo
sacrarum virtutum charismata non solum in præ-
lacione, sed etiam ante, magno Sanctorum Dei in-
flammatus erat desiderio, ut in supradicto monasterio,
sicut temporalia abundabant subsidia, sic San-
ctorum Dei sacrosancta non deessent pignora. Si
quando Romam, et Montem Cassinum, Sanctumve
adibat Jacobum ; Si quando, inquam, Sanctorum
Dei corporalem videbat præsentiam, S. Joannes de
Penna redibat in memoriam ; et cum magnus esset
clamor in conscientia, longa tamen et crebra trahe-
bantur ab imis suspiria visceribus ; et cum propo-
situm calcitraret in pectore, oculi versa vice, nunc
caelum, nunc præsentem repetebant reliquias : alio-
rum vero refrigerium, ejus erat supplicium, talique
cum querimonia sacrosancta Christi adibat charis-
mata, d Sed quid agis, serve Dei ? quid barbaris ?
quare mœrore consumeris ? Numquid invalida est
manus Dei ? nonne ipse est amator, et incentor totius
bonæ voluntatis ? esne inmemor quid fecit de mu-
liere Chananaea ? Tacelbat quasi non curaret ; re-
spondere nolebat, ut amplius in prece inardesceret ;
humilitatis enim quærebat pretium, magnæ fidei
expetebat anrum ; moram fecit in prece, ne despe-
rarent post futuri de salute ; cum viderent petitionem
differri, sed scirent proculdubio, id salubriter
ordinatum a Deo. Cui enim prius respondere noluit,
postquam in prece perseverantem vidit, et votum
concessit, et fidem laudavit, sicque dimisit. Rem
magnam petis, sed quomodo id fiat, ignoras. Tan-
tum est ut persistas in prece, nec desperes de im-
petratione, fides offeratur in pretio, magnæque hu-
militatis fiat oblatio. In proximo est enim a Deo aspi-
ratum, ut tuum compleatur desiderium : tibi enim
jam mittit inperatum nuntium, cum quo capias de
hac re consilium, quia qui dedit velle, præstabit et
posse.

e
ab hospite
consanguineo

3 Tali ergo in dolore posito prædicto Dei viro,
ecce a Deo missus venit ab Hispania quidam e propin-
quis ejus, magnæ nobilitatis miles strenuus,
qui ab ipsa infantia nutritus in dicta patria, inter
cetera suæ militiæ, quæ illic didicerat, exercitia,
optime noverat Sanctorum veneranda loca. Qui quo-
niam sanctum adibat Jacobum, prius Baptistam Do-
mini statuit orationis causa invisere, pro peccatis
exorare, atque consanguinei vineam visitare. Eia
famule Dei, exauditi sunt gemitus tui, cesset queri-
monia, sopiatur salubris ira tua, secreta conscien-
tiæ diu clausa aperi jam paulatim ; ne timeas con-
fiteri cognato tuo desiderium, quod diu tenuisti in
occulto ; hactenus faciem tuam lugubrem, jam nunc
hilarem videamus ; quia habes adiutorem illum in
cælis, qui pro te mortis supplicium passus est in
terris. Cum ergo prædictus miles loci illius vidisset
religionem, et propinqui sui caritatem et benevolen-
tiam experimento cognovisset, multum ei f placuit,
multumque suæ nobilitatis potentiam circa ipsum
inclinavit, sequi ei cum omni devotione commenda-
vit, dicens : Mi Domine, hucusque, ut est, nescie-
bam locum istum adeo Dei servitio mancipatum ;
sed ab hac hora, si Deus reduxerit me ad propria,
vita comite, in mente habeo vobis abunde servire.
Ecquid dicam de servitio ? memetipsum vobis offero,
g cum omni quod habeo, aut habebo. Quod cum
præfatus Dei servus audisset, paulatim temporalia
postponens, atque ad spiritualia conscendens, inci-
pit ei valvas cordis reserare, ut quidquid haberet in

conscientia, plane caperet janua patefacta ; et post D
pauca : Carissime, in hac Penna, quam cernitis,
largiflue pius Dominus temporalia, prout opus est,
administrat nobis ; sed si vos ex spiritualibus possetis
prodesse, nobis, hoc est, ut Corpus Discipuli Domini
Nostri Jesu Christi Indaletii, magna vestra potentia,
quam in patria illa honorifice ampliavistis, acquire-
retis atque transmitteretis, hoc Deo, et ipsi Sancto,
et præcipue omnibus nobis amicis vestris fidelibus,
gratum et acceptum esset beneficium, et memoriale
in secula seculorum.

4 Cognito miles hoc desiderio, annuit toto animo
se auctorem esse posse, Deo miserante, si reversus
fuerit incolumis ad propria, vita comite. Sed quo-
niam, mi Domine, inquit, in procurandis h honoribus
meis variisque consiliis detineor, et non audeo
ego ipse manum huic adhibere operi ; parati tantum
estote, dum ad Sanctum eo Jacobum et redeo, unum
aut duos ex Fratribus vestris mecum mittere ; ego
vero possibilitatem agendi ministrabo, et tutamen
atque adiutorium omnibus ero. Tali itaque conven-
tione facta, arripit homo nobilis iter inceptum ; et
Abbas jam quodammodo alacrior effectus, ad opus
suum [accingitur] quoquomodo. Ut sapiens enim
architectus, Fratrum suorum continentiam et mores
contemplatus, ex multis paucos, et ex paucis duos
elegit, quibus hujus rei curam omni industria in-
jungit, eosque secreto assumens [hæc verba] pro-
fert : Qui i in se habet bonæ voluntatis margaritam
studet k eam omni studio abscondere, tota obser-
vantia custodire ; ut nec furi aditus, nec derisionis
ocasio malevolis præberetur. Eia filioli, inquit, est
mihi desiderium, jam longo tempore nulli hominum
patefactum : sed nunc, quoniam, ut arbitror, tempus
est, ut aut compleatur per Deum, aut si non, pro-
pter peccatum nostrum occultum, relinquamus ; vel-
lem omni spe si unquam posset esse, sacro sancta
alicujus Divi hoc in loco venerari ossa, et præcipue
S. Indaletii ; quia ut istis diebus vidistis, cum illo l
parente nostro super hac re est habitus sermo. Nunc
ergo Fratres, Deum, in manus vestras commendo
hoc meum desiderium. Sed vos videte, quid acturi
estis ; sentiam in hac causa prudentiam vestram ; et
spem, quam in vobis huc usque habui, nunc necesse
habeo experiri. Vos vero si quid contra Dominum
et me Abbatem vestrum, quamvis peccatorem, de-
liquistis, potestate, qua valeo, dimitto et absolvo
vos ab omni peccatorum vinculo : et si alicujus me-
moriam est vera obedientia, sicut Pater Dens misit in
hunc mundum, pro nostra salute, ad passionem uni-
cum Filium ; sic vos, pro salute, et officio Patris
vestri spiritualis et Fratrum, mitto in terra longin-
qua, hujus rei gratia : et quidquid ibi passi fueritis
adversus, Dens omnipotens, dum ante ejus tribunal
steteritis, in laudem et gloriam retribuat vobis. Sed
quid opus est verbis ? Euntes ite, laborate dum po-
testis, mittentes semina honorum operum, ut in con-
spectu Dei manipulos justitiæ reportare valeatis.
Parati estote vigilantes in oratione, ut redeunte de
S. Jacobo propinquo nostro, cum illo iter arripiatis
in Domino.

5 Paucis ergo evolutis diebus, rediit Miles præ-
fatus ; et ut ipse dixerat, assumptis prædictis Fra-
tribus, quorum unus vocabatur Evantius et alter
Garsias, Patrisque monasterii confirmati benedictio-
ne, discesserunt. Illis itaque in regione Ismaelita-
rum in civitate Murtiæ venientibus, pax inter ipsos
Reges paganos habebatur : sed tunc, nutu fortassis
Dei, inter Reges m Hispalensem (quam nunc ipsi
Ismaelitæ, corrupto vocabulo, vocant Sibiliam) Re-
gemque Almeriæ, grandis est orta discordia, ob ci-
vitatem quamdam, quæ Bearia n dicitur, quam Rex
Almeriæ, a dominio Regis fraude abstraxit Sibilæ.

eoque operam
addicente

h

E

i
k
duos cum eo
Monachos
destinat,

F

qui Murciam
venientes

m

n

Qua

petit corpus
S. Indaletii :

g

A Qua de re furore maximo succensus, undique congregato exercitu totius regni sui, missisque legatis cum suis epistolis, mandavit supradicto Garciae Principi, ut cum universo exercitu suo ad supradictam urbem Almeriæ expugnandam, occurreret sibi. Quod et factum est : nam Princeps præfatus, adunato exercitu suo, sicut ei jussum fuerat, perrexit obviam, cum quo præfati Monachi, S. Michaelis in vigilia, hoc est IV Kal. Octobris exiere civitate Murtia. Decem igitur peractis diebus reppererunt Regem præfatum in Civitate *o* Baicitana commorantem, cum quo et aliis quatuor manserunt diebus, Regis Almeriæ expugnantes et devastantes castella undique. Inde itaque Rex et omnis exercitus castra moventes, quatuor aliis evolutis diebus venerunt ad civitatem Urcitanam nomine, quæ quondam multitudine populorum famosa, beati viri Indaletii Episcopi prædicatione conversa est ad fidem et cognitionem D. N. Jesu Christi : in qua Præsulis honorifice functus officio, in ecclesia, quam ipse edificaverat, tempore dormitionis suæ in Domino, sepultus est a populo Christiano : post cujus discessum, crecente fide et religione, augmentatus est populus credentium in Christo per universam Hispaniam, adeo ut Christianorum Reges, totius Hispaniæ Regni tenebant gubernacula per multa annorum *p* curricula. Postea vero, ingruentibus peccatis populi, iusto Dei iudicio, tradita est terra in manibus Ismaelitarum, transfretantium ab Africa et Arabia in Hispaniam. Qui eversis quamplurimis urbibus destructisque ecclesiis, gladio et cæde populum Dei miserabiliter devastaverunt, totiusque regni imperium arripuerunt. Quo facto, ex supradictis urbibus, aliquas, prout eis placuit, aliis in locis reedificaverunt ; inter quas præfatum urbem Urcitanam, pari modo destructam, secus mare propter firmitatem loci, et opportunitatem marini portus, sexto, aptissimo loco, milliario restaurarunt, et mutato nomine Almeriam vocarunt. Urbs vero antiqua, in parva reducta villulam ob reverentiam tantummodo Beati Pontificis Indaletii, a quibusdam Christicolis incolabatur, corruptoque nomine a barbaris *q* Pasquena vocatur.

6 Prædicti ergo Fratres propter quod missi fuerant diligenter animadvertentes, ingredientesque supradicti gloriosissimi Pontificis ecclesiam, ceperunt, tam orationis causa quam etiam explorandi industria, sæpius eam visitare. Itaque dum jejuniis et orationibus ac vigiliis crebris insisterent, ut eis pietas Domini subveniret, atque aliud indicium de præsentia corporali sancti Pontificis ostendere dignaretur ; alter eorum, cui cura hujus rei præcipua commissa erat, quique et sacrista prædicti erat monasterii, Evantius nomine, tali est visione de dubitatione ad certitudinem productus. Videbatur ei in visione in Ecclesia S. Indaletii esse, et ut mos est quærentibus, huc illucque studiose aspicere : cui juvenis formosus, speciosis indutus assistens vestibus, talibus eum verbis affatur : Amice quid hic agis ? aut quid lustrando requiris ? Cui Frater e contra humili sic voce respondit : Mi Domine, vellem, si fieri posset, pro certo scire, in quo loco B. Indaletii, Episcopi hujus antiquæ civitatis, sint saneta membra reposita. Audivi enim a multis, hic eum esse humatum, sed ignoro locum. Et juvenis e contra : Si, inquit, hoc scire desideras, nullam amplius super hoc dubitationem habeas : et hæc dicens, elevata manu dextera : Aspice, inquit, secus altare sepulcrum ad dexteram partem positum, unde vides flammam e terra consurgere, quæ corporalem præsentiam beati viri designat præcipue : ibi enim totius corporis ejus habentur ossa intacta, sicut tempore dormitionis suæ locata. Integrum est enim

monumentum : quia ex quo fuit sepultus, nulli hominum patuit ejus corpus : nec fuit requisitum aliquo, quia non ei placuit, hucusque transferri a proprio loco. Quo audito supradictus *r* exhibebat de ecclesia, et ut mos est gaudantium atque amantium, iterum revertebatur intus, quasi probaret, an vera essent quæ audierat. Cum ecce respiciens huc atque illuc, vidit *f* senem veneranda canitie, speciosis indutum vestibus ad quem conversus sic est loquutus. Et tu Domine quis es ? aut quid hic agis ? Cui senex venerandus respondit : Ego hucusque fui hujus ecclesiæ S. Indaletii custos, et nunc Dominus meus ab isto loco vult vobiscum recedere ; ego quoque hinc cum illo volo abire : cum illo utique vadam, propter quem hic stabam. Et hoc dicto nusquam ultra visus est. Tali ergo visione certus effectus est monachus prædictus, et magno cum gaudio, ut dignum erat, retulit spiritali Fratri suo ; unde uterque gavisus grates immensas Domino retulerunt, qui suorum fidelium non spernit affectum.

7 Posthæc pari modo, accepto consilio, perrexerunt ad Principem præfatum, assumpto illius Clerico, boni testimonii viro ; et quæ viderant et audierant narrare cum gaudio. Quid plura ? Post dulcia hujus rei colloquia, quaerunt ab ipso consilium, quaerunt et adjutorium, ut quoniam supradicto, ut eis videbatur, placebat Pontifici, de terra assumi ; cum ejus consilio et auxilio inciperent, in nomine Domini, opus propter quod erant missi. Princeps itaque jam dictus, cognita revelatione, ut vir sapiens et discretus in omnibus, cepit secum tractare, quatenus, ut necesse erat, id ita ageretur, ut occultum esset omnibus ; quia nimirum ad ecclesiam B. Indaletii totius exercitus Christicolæ confluabant et idcirco ob tumultum seditionisque populi, cuncta decebat sapienter incipere, ut possent prospere cepta ad affectum perducere. Quapropter duobus ex suis præcipuis militibus, Dei providentia, boni testimonii viris, secreto convocatis, quibus et ante Deus hujus rei mysterium jam ex parte revelaverat, Ex monachis jam dictis, inquit illis, scitis, quia modicum est, ex quo de Sancto redivi Jacobo, quo dum pergerem et redirem, iter nostrum per Sanctum fuit Joannem ; ubi quam honorifice sim susceptus, quamque largiflua caritate in anima et corpore sim refectus, longum est dicere. Et cum ego consanguineo meo, Abbati scilicet illius loci, me servire posse et velle denuntiarem ; ipse postpositis omnibus temporalibus rebus, utpote amator Sanctorum Dei, Beatissimum Indaletium, Domini Nostri Jesu Christi Discipulum, me rogavit præripere ; et ego tali ac tanto viro quid poteram negare ? Memetipsum ei tradidi, ejusque orationibus animam et corpus confoveri credo et credidi. Ecce, ut cernitis, hac de causa hos duos monachos mecum transmisit ; ut si voluntas Dei fuerit, meo cum adjutorio compleant, tam ego promissum, quam ipsi injunctum officium. At ut sciatis hoc non displicere Indaletio, idcirco in hac nocte, de sui corporis præsentia, certos eos dignatus est facere sua gratia. Hæc eo dicente, duo Milites, quibuscum loquebatur, expansis ad cælum manibus, retulerunt et ipsi cum gaudio transactæ noctis visionem, dicentes : Eramus nos in hac nocte, quadam in ecclesia conspectantes ; et his duobus monachis Sancti ejusdam corpus de sub altario extrahentibus, nos duorum cereorum lumine eis serviebamus.

8 Hoc illis referentibus, intonuit vox præconis Sibilæ Regis, ut omnes collecta tentoria sexto abinde milliario figerent, ante portam civitatis Almeriæ. Quod audiens Princeps præfatus, gaudio magno repletus, eo quod discederet abinde omnis exercitus, ait illis : Quoniam, ut videtis, omnis discedit exercitus ; idcirco jam potestis incipere Dei et vestrum opus

D
AUCT. HE-
BRETHO
r
et sancti an-
nua trans-
ferra volentis ;

s

ad quod per-
agendum
dantur eis
adjutores duo
E

jam ante in
visu præmo-
niti :

F

cum quibus
illuc redeun-
tes

indeque ad
S. Indaletii
sepulcrum

juxta Alme-
riam,

C
certi reddun-
tur de corpore
ibidem exi-
stente,

AUCT. HE-
BRETHMOl
ad lumen
cereorum se-
pulcrum re-
serant.

A opus, Nona itaque hora diei manum dantes operi, tam destruendo sarcophagum, quam extrahendo corpus sanctissimum, expenderunt quod supererat diei spatium; et jam sole ruente, deficiente scilicet luce, hinc noctis horrore, hinc cœpti operis quatiabantur imperfectione. Ecquid modo fiet, dicebant, Pie Confessor, operariorum tuorum nonne curas de anxietate? quod tui indicio cœptum est, æquum erit imperfectum relinquere? Tua pietas abundanter eorum suppleat inopiam; tu ex multimoda claritate, qua sempiternæ perfrueris in cœlis, vel momentaneam lucem eis accomoda in terris, ad laudem et gloriam tuæ translationis, l eructa diem de die, Quid est [eructare] diem de die, nisi, solennitatem de solennitate, Translationem scilicet Natalitio, jungere? Habeant amatores tuæ Translationis, signa præsentis solennitatis, qua indies anniversarium tui in laudem valeant recitare, quod et præsentibus et futuris pro munere possit in perpetuum mandari. Cæcitate igitur noctis pressi Fratres prædicti cum commilitonibus, quid agerent ignorabant. Cum ecce oratione præmissa recepere beati viri larga beneficia, cereos scilicet abundantissime in loco jacere, mixtos terra sepulchri, qui octo et amplius noctibus, si necesse fuisset, possent incepto abundare operi. Summa igitur cum reverentia erigentes lapidem marmoreum, qui supra corpus sanctissimum erat positus, sic adstantes nectareus odor omnium aromatum perfudit, ut videretur illis, se in paradysum deliciarum fore raptos. Qui diligentius perspicientes, reppererunt inferius scripturam talia continentem: Illic requiescit Indaletius i Pontifex u Urcitanæ civitatis, ordinatus a sanctis Apostolis Romæ.

B

u

ANNOTATA.

a Sanctius, u hujus nominis, Patri Ramiro successit anno 1067, annos natus 18.

b Tamagus ex usu recentiori ubique penna scribit, sed Alexander III in Bulla anno 1179 apud Brizium lib. 1 cap. 57, et Ildefonsus Rex in Privilegio Era 1250 de Pinna scribunt, itaque indubie scripsit auctor. Sumitur autem vox illa Hispanis pro eo quod alii rupem sive roccam dicerent. Est porro monasterium hoc, regis sepulcris clarum, in finibus Arragoniæ, haud procul ab urbe Jacensi dissitum.

c Brizius lib. 3 cap. 31 scribit hunc Abbatem Sanctium, missum esse a Rege Oratorem ad pedes Gregorii VII, præstandæ obedientiæ causa, et impetrandæ confirmationis amplissimorum monasterii privilegiorum, ipsiusque juris regii quoad titulum Patronatus.

d Hanc apostrophem auctoris ad dictum Abbatem, Brizius accipit pro revelatione divinitus oblata; nec veretur auctorem ipsum in testem adducere. Ita genus istud scripturæ, qui Dextrinis figmentis credendis semel se tradiderunt, facile prolabantur ad alia de suo quoque ingenio accumulanda, et sua illa somnia apud antiquos legisse arbitrantur.

e Illic infra num. 4 nominatur Garzias, et indicatur habitasse Murciæ.

f Tamagus, enim.

g Non fuisse hæc nudæ urbanitatis verba sed reipsa in opus deducta, apparet ex num. 6 infra, ubi dicit Garzias, memetipsum ei tradidi. Docet autem Brizius, quod traditio ista fiebat publico instrumento, ex more illius ævi de corpore et bonis, si sine herede mori contingeret eum, qui se profitebatur solenni ceremonia Cavallerum et hominem de Deo et de S. Joanne, sicut lib. 1. cap. 51 quorundam instrumenta sonant; non quidem professione religiosa, sed quasi religiosa, prout ipse ibidem describit.

h Vox Honores hoc loco sumitur pro fundis et pos-

sessionibus: sic Urraca vidua Ximenii cujusdam, dicit D quod Senior suus, quando se monachavit in S. Joanne de Pinna (modo scilicet supra dicto, nam etiam post genitus filius signat cum matre) destinavit totas suas honores. Et ex vi hujus destinationis, cum filius superstes non posset privari hereditate, traditur ipso consentiente fundus unus ex omnibus, ad complendum dictum votum.

i Tamagus, jure.

k Idem, jubet.

l Parentem hic vocat quem paulo infra propinquum, ex vulguri linguarum noto idiotismo.

m Hispalensis Almu Camuz Aben Amet dicebatur, et patri suo circa annum 1076 successerat, ac late tota Batica dominabatur: siquidem, ut hic dicitur, Murciam usque suum extendebat imperium: præ quo Almeriensis, exigui nominis Regulus fuerit, fortassis nondum toto regno Granatensi potiens.

n Beatia civitas Episcopalis antiqua, hodie Baeza, trans Granatense regnum versus Batim, dicti regni rebus firmandis et Baticæ atque Castellæ commercio præsciudendo opportuna, si tam certo teneri quam facile occupari potuisset. Tamagus in suo regrophi Beariam invenit, et sic impressit etiam Brizius: monuit tamen Tamagus quod forte Beatia legi deberet.

E

o Melius puto Bastinata scriberetur: ipsa autem est Baza vulgo dicta, distans ab Almeria itinere horarum circiter 20, a Murcia autem duplo majori intervallo, ut facile a milite impedito potuerint decem dies impendi. Brizius hic Baezam intelligi suspicatur: sed errare eum probat nimia distantia, tum a Murcia tum a loco S. Indaletii; duplo scilicet major quam prius indicata.

p Scilicet plus quam 120 annis a Reccaredo S. Hermenigildi Fratre, ad Rodericum ultimum stirpis Gothicæ monarcham, sub quo anno 712 acciti a Juliano Comite Mauri, Hispaniam invasere.

q Ita etiam legit Brizius ipseque impressit Tamagus: quid autem huic deinde in mentem venerit, ut in Annotatis ad diem 30, citato præsentis loco Hebrethmi, diceret vocari Porquena, nullatenus assequor. Invenio quidem locum in chorographica regni Granatensis tabula, dictum Porcena: sed triplo aut quadruplo longiori spatio, quam hic notetur, Almeria dissitum. Addit Brizius, opinari se, quod locus etiam hodie vocetur. Pagenæ.

r Scilicet Evantius monachus: impressam autem erat super litus.

s Testatur Brizius scriptum in margine inveniri, F quod hic fuerit S. Jacobus, II Episcopus Urcitanus: cujus corpus pariter fuisse translatum credit Zurita et Beuthero, et evidens putat esse ex verbis sequentibus, cum illo, Indaletio, utique vadam. Verum si hoc ita fuisset, non dubito, quin expressius inventionis et translationis modum descripsisset Hebrethmus: et illius S. Jacobi corpus specialem arcam apud Pinnatenses, festumque et cultum annum acceperisset: quibus deficientibus, malo credere ipsum qui in senili schemate apparuit, fuisse ecclesiæ istius præsidem Angeluæ: quis autem S. Indaletio successerit, in antiquorum omnium silentio libenter ignorabo.

t Tamagus, intra, sed Psalmi 18 versus 3, unde hæc phrasid mutuata, Dies diei eructat verbum, promptam suggererunt correctionem.

u Ita Brizius ex ipsomet originali, Tamagus pro Sanctis posuit BB. Videntur autem Christiani, barbarorum metu, hanc inscriptionem fecisse primum seculo 8 (nec enim majorem sapit antiquitatem) fecisse autem in aversa parte: ut latentis thesauri indicium non daretur barbaris, ossa sancta, ut alias solebant facere, combusturis; ut tamen illud non subtraheretur venturæ posteritati, pulsus quandoque barbaris desideraturæ certum aliquod de vera corporis præsentia argumentum;

casu

A casu quo contingeret desolari penitus locum, et memoriam tradendæ per manus veritatis confundi.

PARS II.

Translatio S. Indaletii ad monasterium Pinnatense.

perlato ad
castrum ante
Almeriam
corpore

Igitur cum ingenti hilaritate assumentes beati viri pignora usque ad genna, redeunt ad hospitia, relinquentes futuræ luci quod restabat de corpore beati viri. Quare? Quia nimirum media nocte transacta, sex milliariis a sociis et ab omni exercitu sepositi, non audebant amplius ibi morari. Et quare? Certe antequam hæc opus inciperent, cum orationis causa B. Indaletium adirent, repperunt illius ecclesiam latronibus Ismaelitarum plenam, qui cum ipsos cernerent, furore propriæ iniquitatis succensi, lapidibus sumptis, eos lapidare sunt conati, nisi eos fuga et sancti viri liberassent merita. Hacque de causa merito quinque animæ non audebant amplius ibi stare, sed prout potuerunt diligenter sepulcro cooperito, tetenderunt, beati viri cum corpore, ad tentoria supradicti Principis Garsie. Ubi ergo Princeps prefatus in castris advenisse Beatum vidit Indaletium, de ipsius adventu gaudio magno repletus, denunciavit hoc omnibus militibus suis, magno in periculo constitutis. Quod illis ingentis lætitiæ fuit solamen, nam ipso die inire conflictum cum Rege Almerie erat constitutum. Ipsi Christiani, quoniam Christianorum sanguinem effundere, et interficere alios atque interfici ab aliis metuebant, conversi ad B. Indaletium, lacrymabiliter eum implorare cœperunt, ut ipsius adventu, magni certaminis, quod ipso die inter Christianos utriusque partis futurum esset, fieret distractio. Et quoniam de illo ejusque similibus refert prophetia Sapientiæ: quia in tempore iracundiæ factus est reconciliatio, tempore quoque belli factus est evacuatio magni periculi. Nam cum jam a ordinati essent, jamque agmina utriusque partis miscerentur, jamque miles militem, laxitis habenis, male b aggredi conaretur, sancti viri meritis, servatus est humanus sanguis intactus. Intonuit ergo in ipso ictu certaminis, magno cum clamore, præco Regis Sibilie; ut omnes relicto certamine, redirent ad tentoria, neve ulterius miles militem conaretur aggredi. Hoc, Fratres carissimi, dulci miraculo glorificatus est beatus Confessor, Translationis suæ in primordio. Quo facto, sumpserunt iterum Fratres cum supradicto Principe consilium, quo modo sine perturbatione complerent opus ceptum, jam omnibus divulgatum. Qui assumptis octo militibus cum duobus, quos diximus, misit illos c armatos cum Fratribus, ut cum isti, quod remanserant de corpore beati viri, assumerent, ipsi armis presidio illis forent. Ita ergo quod supererat de Reliquiis venerandi Pontificis magna cum reverentia surpserunt, atque infra pretiosum sanctissimi [corporis] loculum concluserunt. Quis hoc sane sapiens casu credat actum, quod constat divinitus ordinatum? Si enim, ut ait Scriptura, nec folium cadit arboris absque nutu Dei, credere debemus hoc easu evenisse, et non divina dispensatione? Notate, Fratres carissimi, notate verba, signate mysteria. Et quoniam Translationis ejus necdum gestimus [enarrare] insignia, dignum est prius ejus explicare miracula, et post, prout Deus dederit, magnæ illius solennitatis indagare mysteria.

impeditur
cruentum
prælium:

Ecli. 44, 17

a

b

c

immunditiam
loci aversatur
Sanctus,

nocte fessi ex itinere milites tentoria fixissent, monachi deposuerunt beati viri feretrum ex improvise in locum inhonestum. Cum ecce mediæ noctis silentio, adest beatus Pontifex cuidam militi, in strato suo quiescenti, dicens illi: Surge, et dic monachis illis qui commorantur in tentorio Garsie domini tui, ut ab hac hora provideant melius locum, in quo deponunt feretrum corporis mei: in hac enim nocte figentes tentorium ex improvise, non constituerunt illud ut decuit in locum nitidum. Surgens itaque mane miles, compunctus ex viri Dei admonitionibus, magnis cum lacrymis quod viderat et audierat, retulit tam Domino suo quam ipsis Fratribus. Extempore tali viri Dei sancta querimonia, recognoverunt negligentiam, quam ignoranter incurrerant; repperuntque in circuitu feretri sparsa jacere ossa arida animalis mortui. Hinc, Fratres carissimi, colligere potestis, cujus meriti, cujusve dignitatis sit spiritus ille in cœlis, qui tam subtilem levemque maculam abhorret in terris.

II Cum ergo prædicti monachi, cum viri Dei corpusculo, in supradicti Militis per unum mensem morarentur palatio; quoniam tam longa sine duce non audebant itinera incipere, quinquagesimo abiinde milliario, in urbe scilicet Lorca d. talis de his ostensa est viso: Apparuit enim Vir Beatissimus cuidam homini intempestæ noctis hora, dicens ad eum: Vade in civitatem Murciam, et dic monachis illis peregrinis, qui in domo Garsie Principis morantur, quare non deferunt me, quo deportare me promiserunt. Si morari placuisset in hac provincia, propria requiescerem in ecclesia. Tuum est, o Doctor egregie, terrena postponere palatia, et Christi adamare tabernacula: hoc enim agebas præsens in corpore, quod jam expetis, de mundo jam assumptus in Domino. Pauco itaque decurso tempore, dum videt monita non impleri, et se eodem detineri in loco: cuidam militi supradicti Principis, in strato quiescenti, suo habitu Episcopali, veneranda canicie, quasi iratus apparuit; pulsansque enim, jubet se intueri. Perterritus itaque miles de inspirata visione, quisnam sit, et quid quaerat, interrogat. Ubi beatus: Ego sum, inquit, Indaletius Episcopus, qui contra meum velle in hac detineor regione. Surge ergo velocius, et dic Principi Garsie, monachisque mei corporis custodibus, quod nisi usque in Cœna sacratissima Domini mei Jesu-Christi, in ecclesia B. Joannis Baptistæ, quam mihi promiserunt, deportaverint, neque ego, neque ipsi amplius sunt de hac regione egressuri. Adhuc autem illis cum Principe sapius memorato commorantibus; utpote providentes, quæ longo erant itineri necessaria, et insuper tractantes, cœlestem margaritam, quo honore, qua reverentia ferre deberent; contigit quadam nocte, in domo in qua Corpus sanctissimum dignis vigiliis cum cerecrum magnis luminibus condebatur, tam magnum terræmotum extitisse, ut ipsa tota domus a fundamentis corruere videretur. Nimio autem concussi pavore, qui cum ipsis Fratribus in domo eadem habebantur, relictis illis, fingerunt. Post hæc autem tam magna fulgura, tamque terribilia tonitrua, cum ingenti pluvia sunt secuta, quod mortem minari videbantur, sanctis viri Dei præceptis non obedientibus. Hæc autem in domo, in qua B. Pontifex custodiebatur, eveniebant, et ejus in circuitu tantummodo: nam in tota provincia cœli serenitas erat magna. Quod audiens, et videns Princeps, nec audens eum contra suum velle detinere ulterius, sumptis pretiosis muneribus, tam in auro quam etiam in palliis auro textis, quæ cum beato Pontifice, ad honorem et laudem ipsius, transmittere digna videbantur, magno cum honore cœpit Sanctum Dei deducere. Ubi vero quasi sex Millia

D
AUCT. RE-
BREMO

d
E
et monachos
moneri jubet
ut festinent
redire:

cunctantes
gravi terræ-
motu castigati:

F

AUCT. HE-
BREMO
e

A peregit, ex nobilissimis militibus suis sumptis legatis, direxit eos cum beato Pontifice usque ad Regem e Deniæ, mandans ei speciali epistola, ut sancti viri Dei corpusculum, suis cum viatoribus, usque in Christianorum patriam deduceret honorifice. Assumptis vero Rex Deniæ legatis, ut ei mandatum fuerat, honorifice perduxit, usque quo ad propria securos transmisit. Qui dum transirent, Dei providentia devenere f Valentiam. Opportune, et convenienter Valentia vocatur civitas, in qua nunc venientes quemadmodum cuidam captivo sancti viri valuit pietas, non est pretereundum.

fugitivum
mancipium
Christianum

12 Erat in ipsa civitate quidam negotiator, qui captivum quemdam Christianum habebat, quem vendere in transmarinis partibus disponebat. Quo ille cognito, capta opportunitate aufugit oerulte, ingressusque ejusdam Christiani fidelissimi domum, totis precordiis ipsum precabatur, ut clausis januis eum ibi latitare pateretur. Interea ministri supradicti Præsulis urbem ipsam ingressi cum Corpore sanctissimo, suscepti sunt honorifice, hospitio ejusdam Christicolæ, nomine Servandi. Hoc ubi comperit tam captivus quam etiam hospes ejus, accedentes ad præfatos monachos, magnis eorum precibus cœperunt implorare, ut captivum magno in periculo constitutum, una secum educentes ab urbe, libertati pristinae conarentur reddere. At vero Fratres, inter spem metumque positi, quid agerent, ignorabant anxii. Tandem præsumentes de Dei misericordia et beati viri præsentia, susceperunt captivum. Quod ubi Dominus ejus comperit, aufugisse scilicet captivum, quem disponebat vendere, cepit eum per vicos et plateas civitatis requirere. Ubi vero præfatos monachos cum beatis Reliquiis audivit et vidit negotiator in civitatem venisse, sciensque eos altera die de urbe egressuros, suspicatus est, ut in rei erat veritate, captivum suum cum illis velle aufugere. Tota autem nocte duabus in portis, quæ sunt in ponte fluvii illius urbis, unde ipsi altera die erant egressuri, una cum fratre suo positus custodibus, ipse cum aliis latenter domum, in qua beatus Confessor hospitabatur, ejusque januam magna cum curiositate observabat; ut si captivus esset in domo, altera die egredientem valeret apprehendere. At vero Monachi, sentientes domus ostia a captivi domino ejusque hominibus undique custodiri, condolentes miserrimo homini, totis precordiis se Domino et beato Patrono commendarunt; sicque de Dei confisi misericordia, una cum captivo exierunt. At captivi dominus, ubi diu clausa, ut desiderabat, vidit aperiri ostia, singulis egredientibus occurrens obvius, uniuscujusque eorum vultus aspiciebat, et captivi vultum similiter intuebatur, et non cognoscebat. Omnes quippe aspiciebat, et ad omnes, oculos apertos habebat ad recognoscendum, tantummodo ad captivum cæcus erat. Liberatus itaque de domini sui manibus, cum beati viri Reliquiis pervenit ad primam portam præfati pontis, in qua simili modo, una cum aliis inspectus a domini sui fratre ejusque hominibus, minime est agnitus. Quid plura? Confidenter jam transeuntes pontem ipsum magnum, pervenerunt ad secundam portam, in qua similiter ab aliis custodibus consideratus, non est cognitus: sicque per Dei misericordiam et beati viri præsentiam liberatus est captivus; sicut nos eum vidimus et ab ore ejus audivimus. O quantus erat in ore captivi metus cum tristitia, cum dominum suum custodesque ejus, quos ipse bene agnoscebat, sibi occurrere videbat, seque intueri aspiciebat! et o quanta rursus lætitia, cum se non recognosci per beati viri meritum sensit!

Valentia clau-
dit frustra
observante
ipsum hero.

C sicque de Dei confisi misericordia, una cum captivo exierunt. At captivi dominus, ubi diu clausa, ut desiderabat, vidit aperiri ostia, singulis egredientibus occurrens obvius, uniuscujusque eorum vultus aspiciebat, et captivi vultum similiter intuebatur, et non cognoscebat. Omnes quippe aspiciebat, et ad omnes, oculos apertos habebat ad recognoscendum, tantummodo ad captivum cæcus erat. Liberatus itaque de domini sui manibus, cum beati viri Reliquiis pervenit ad primam portam præfati pontis, in qua simili modo, una cum aliis inspectus a domini sui fratre ejusque hominibus, minime est agnitus. Quid plura? Confidenter jam transeuntes pontem ipsum magnum, pervenerunt ad secundam portam, in qua similiter ab aliis custodibus consideratus, non est cognitus: sicque per Dei misericordiam et beati viri præsentiam liberatus est captivus; sicut nos eum vidimus et ab ore ejus audivimus. O quantus erat in ore captivi metus cum tristitia, cum dominum suum custodesque ejus, quos ipse bene agnoscebat, sibi occurrere videbat, seque intueri aspiciebat! et o quanta rursus lætitia, cum se non recognosci per beati viri meritum sensit!

Nuntiatio ad-
ventu sancti
corporis,

13 Egressi ergo a supradicta urbe Valentia (et quomodo captivo valuit ejus virtus ejusque pietas

opem ferre, jam audistis) quarta die feliciter per- D
venerunt ad urbem g Tortosam, in qua una nocte
manentes, altera die pervenerunt ad oppidum, quo l
vocatur h Flixum. Inde similiter egressi, transacto-
que Ibero fluvio, eadem die pervenerunt ad urbem
i Ilerdam: de qua egredientes altera die pervene-
runt in k Seda, in Christianorum fines. At vero
Fratres, veri Dei miseratione et beato Patrono ad-
juvante, videntes omnia sibi cessisse prospera, et
venientes, ad quamdam ecclesiam S. Joannis,
nomine l Vallaran, diverterunt ibi duobus diebus, et
premierunt nuntios ad spirituales Patrem ipso-
rum, mandantes ei humili relatione, servulos suos, ut
ipse desideraverat, cum beati viri Reliquiis adve-
nisset. Quod ubi audivit venerandus Pater supra-
dicti loci, gaudio magno repletus, convocata in Co-
pitulo omni congregatione, denuntiavit eis, quomo-
do pius Dominus, sua largiflua miseratione, digna-
tus esset eos visitare, mittendo eis unum ex conser-
vis suis sacratissimis, nomine Indaletium. Quo au-
dito, quasi de gravi somno excitati Fratres mirabi-
liter sunt lætati: quod cum nihil exinde scivissent,
tam magno gaudio in momento et tam magno dono
jucundati et ditati essent tempore perpetuo; atque E
idecirco merito videres alium palmas levare, alium
vero pio pugno pectus sub habitu suo percutere,
alium longa ab animo suspiria trahere, alium si-
militer inclinato capite Dominum Deum glorificare
et benedicere, alium vero defixis in terra oculis dul-
citer lacrymantem: omnes tamen in communi ex-
tollentes vocem ad æthera, magnificabant et lauda-
bant, pro tanto munere, Christi magnalia.

14 Posthæc finito Capitulo, ut decebat, nuntia-
tum est idem salutare nuntium Regi Sanctio, ejus-
que filio Petro, qui ibi more solito, sanctæ dies
observabant Quadragesimæ. Qua de causa facta est
non dissimilis superiori lætitia, in omni Regis cu-
ria. Exultat Rex cum Principibus, jucundantur et
omnes præ gaudio cum militibus, atque fama m vo-
litans descendit a Regia in plebeiam multitudinem,
perlustrans tali nuntio totam terram. Posthæc ergo
induta omnis congregatio albis et cappis honorifice,
cum cereis magnis flammantibus et thuribulis ex
multo incenso et thymiamate flagrantibus, una cum
venerando monasterii Patre et præfato Rege ejusque
filio, Principibus quoque ipsius, atque innumerabili
pauperum Christi multitudine, qui ad diem festum
Dominicæ n Cœnæ ex diversis locis convenerant,
susceptus est gloriosus Dei Confessor et Pontifex
B. Indaletius, de montis medio, qui super ipsum
habetur locum, perpulehra dilatatus in planitie,
vernans densitate, atque Pyrenæorum altitudine,
simul et congruo tempore herbarum viriditate. Ubi
vero salutatus est ab ipso Dei servo, scilicet Abbate
monasterii, et a Rege ejusque filio, omnique con-
gregatione atque innumerabili multitudine, hymno
etiam illo glorioso, qui est Te Deum laudamus de-
cantato et Responso, et o Collecta finita, magno cum
honore apportatus est in ecclesiam B. Joannis Bapti-
stæ a Priore claustris, Sanctio nomine, boni testi-
monii bonæque vitæ viro, cui Dei providentia, hone-
statis et sanctimonie causa, commissus est a præ-
fato Dei servo deportari. Quod Sanctus Dei non est
passus fieri sine digna retributione: nam cum in
sinistro brachio magna aggravaretur infirmitate,
mox ut cepit portare, sanatus est beati viri meritis
ab omni aegritudine. Eia, o serve Dei, gaude, et læ-
tare, quia ecce vides, quod diu concupisti; ecce te-
nes quod diu expectasti: amicebilitate, inquam,
amplectere, o dilecta Deo anima, tuis in amplexi-
bus irrudentem: præeuntem sequere, magis mori-
bus, quam pede. Qui enim olim te præcessit, a Do-
mino assumptus, nunc iterum præcedit, tuis sanctis
invitatus

obviam pro-
cedunt Reges
cum monachis,

m

P

n

o

quorum prior
feretri attra-
ctu sanatur.

A invitatus precibus tuaque addictus dilectione. Videte, Fratres carissimi, thesaurum incomparabilem, parvo conclusum in loco. Videte quantum apud Deum valeat fides pura et conscientia bona. Sed quid multis moror? Decantantibus, et Deo laudes offerentibus omnibus, magno cum tripudio, ut diximus, asportatus est in ecclesiam B. Joannis Baptistæ, qui de Pinna dicitur, me vidente, Hebrethmo scilicet, indigno Cluniacensis Cœnobii Monacho, qui hanc Translationis paginam jussu prælibati Abbatis dictavi, ut valui, Anno ab Incarnatione Domini MLXXXIV, Æra scilicet MCCCXII, Quinto Kal. Aprilis, præstante D. N. Jesu Christo, qui cum Patre et sancto Spiritu vivit et regnat in secula. Amen.

ANNOTATA.

a Tamayus, ornati.

b Idem, se appeti : sed ipse se mox corrigit, vocem quam hic substituimus, eadem phrasi iterata, usurpans.

c Idem rursus, ornatos, pro armatos.

B d Lorca, civitas Ilurcorum antiquorum, Livio aliisque nominatorum, in regno Murcia, media inter hanc et Bastam via. Videtur autem consulto hic auctor Romana milliaria numerare, quorum tria uni leucæ Gallicæ seu horariæ, quatuor uni Hispanicæ respondent, idque ob hanc utriusque mensuræ disparitatem.

e Denia, antiquis Dianium, in proximo regno Valentia : apparet autem commodioris itineris ac forte etiam tutioris causa, per maritima susceptum fuisse iter. Brizius ex temporum ratione colligit Regem istie tunc fuisse vel Aben Alfunge, vel si hic obijt anno 1062 ut volunt plerique, illius filium, quos valde amantes fuisse Christianorum idem annotat ex Esculano et Dingo. Nos qui Translationem anno 1080 factam credimus, de filio non cogitamus.

f Erat etiam Valentia sub Maurorum imperio, et si Rex Abubecar (qui etiam ipse vir mitis fuit) obierit initio anni 1080, dubium nullum est quin ibi tunc Rex fuerit Yahia, per Alfonsum Castellæ Regem in regnum istud restitutus, atque adeo Christianorum amicissimus, qui et Episcopo eorum indulsisse dicitur, ut in urbe resideret.

g Tortosa, olim Pertula, ad Iberum fluvium, quam sub Deniensis Regis imperio fuisse scribit Brizius.

C h Flix oppidum, antiquis Iberam dictam, asserunt aliqui, ut vel ipsa a fluvio cui adjacet, vel fluvius ab ipsa nomen sumpserit. Postremum nomen a Mauris esse videtur, qui eodem nomine donaverint montem, in adversa Iberi ripa situm.

i Ilerda, vulgo Lerida, intervallo horarum 10 circiter distat Flizio.

k Nullus huic itineri congruus occurrit locus, ad quem trahi possit nomen Seda, quam oppidum vulgo dictum Sietano, recta inter Ilerdam et Pinnatense monasterium viâ, huic quam illi propinquius. Ast Brizius a recto itinere declinasse dicit, et quia Balbastrum et Osca tenebantur a Mauris, vult iter fuisse institutum per montana Ribagorciæ et Sobrarvæ, Jaccam versus. Non lubet examinare scrupulosius utrum Osca, cui propinquum est quod dixi Sietano, revera tunc Maurorum fuerit : etiam hoc dat, solum corrigendus esset textus, apud Tamayum (uti ex prædictis potest) laudatis accuratus, et sic legendum ; pervenerunt in Seda [et inde] in Christianorum fines : cur enim instructi comœatu Regis Deniensis hic potius quam alibi timuissent ? Si tamen placet insistere viam a Brizio signatam, pro Seda oportebit legere Roda sed nec hanc crediderim fuisse Christianorum.

l Brizius in Jaccensis civitatis finibus ecclesiam hanc collocat, innuitque vocari S. Mariam de Vallaram.

m Tamayus sic atque fama volante descendit a D regia in plebeiam multitudinem.

n Ea, anno 1080, fuit 9 Aprilis, quo deinceps die Translationis festum egerunt Pinnatenses.

o Tamayus Collectam hujusmodi exhibet velut ab Hebrethmo post Acta Translationis conscriptam : Concede nobis, Præsul venerande Indaleti, Translationem tuam celebrantibus, ut sicut de loco ad locum hodierna die transferri voluisti ; sic nos precibus tuis de vitiis ad virtutes transire mereamur : ut in Galilæa, quæ Transmigratio interpretatur, Deum videre mereamur : præstante D. N. J. C.

MIRACULA.

Ex Joannis Briz. Histor. Pinnat lib. 3. § 36.

Mulier fuit in valle Tenensi, quam vulgari lingua val de Tena Hispani dicunt, omni ad sexennium facultate videndi destituta : quam nihil minus cogitantem sperantemque S. Indaletius, ipso octavo translationis ipsanorum die, visu donavit. Res in hunc modum gesta fuit. Sanctus in interiore domus recessu mulierem præsentem se stitit, professus Indaletium se esse, Episcopum Urcitanum ; mandavitque, ut confestim ad S. Joannis de Pinna se conferret, quo non multo ante sacræ corporis sui exuvie delatæ fuissent : futurum enim ut se intercessore ac patrono, misericors Deus videndi facultatem illi restitueret ; iret proinde spei plena. Paruit mulier, et ducta ab amicis ad cœnobium, Abbati ceterisque monachis S. Indaletii jussa exponit. Quibus precationem pro ea et rem divinam facientibus, dum ipsa ante S. Joannis aram, in qua prostabant Sancti Reliquiæ, genua flectit : rursus S. Indaletium lateri adstantem habuit, hilarique et amœno vultu ut intueretur se monentem. Quod dum facere nititur, videre rursus confestim, aspectare et nosse circumstantes incipit, Sancto suo sospitatori gratiam se pro beneficio exhibens.

16 Paucis post diebus sacras item S. Indaletii Reliquias veneraturus adfuit homo, nobili natus loco : permoverat videlicet eum, præter complura alia, narratum modo miraculum, ut et ibidem morbo ipse suo medicinam quæreretur : is arthritidis erat, adeo vehemens, ut necesse esset gestatum aliorum manibus in templum inferri. Adfuit igitur sero vespere tantum non exanimis, et a quodam cœnobii S. Joannis monacho, cui Asnar erat nomen, in lectulo juxta aram, in qua Reliquiæ erant S. Indaletii, compositus, totam ferme noctem insonnem duxit ; tempus interim omne, animo converso ad Deum et S. Indaletium, in flagitanda ope consumens. Jacuerat non nihil per mali vim a sensibus abstractus ; sed ubi ad se revertit, gaudio plenus et solatio, totum repente templum amœnissima et clarissima impleri luce videt ; attonitusque quo res tam insolens exitura esset, cernit venientes a templo S. Mariæ, quod infra S. Joannis Baptistæ est, venerabiles magno numero viros, atque ecclesiarum ingredi, candida omnes veste amictos, minime in turba ætate ceteris majorem. Venerant jam gravi incessu ad aram usque, quæ S. Indaletii Reliquias servat : cum ecce flexis ante venerabile Sacramentum poplitibus, unus prodians e numero, candelam, quæ juxta ægroti lectum in candelabro ardebat, manu arreptam, in latus sacrarii, ad ostium per quod aditus ad Regum sepulchra est, conjicit. Statimque qui annis videbatur eminere inter ceteros, vocem in cantum attollens, initium matutini officii præcinit, reliquis illud ad finem usque cum pietate ac decore magno prosequentibus. Idem finito Officio vestem induens Sacerdotalem, solennem ad aram Reliquiarum

Circa visum recipit

E monita a S. Indaletio ut ad Reliquias suas se conferat :

F podagra laborans pernoctansque ad S. Indaletii Reliquias

eum cum aliis monachis Officium cum Sacra cantum videt :

A rum Missam facere est visus, intellectis ab ægroto verbis; peractoque Sacrificio rogare cœtum, ut discedere velint, locum quia illucescebat, successuris ad Officium monachis daturi. Dum ita loquitur; Ecce, addit, hic ægrotus adeo nos salutem rogat, agite conferamus. Sensit e vestigio ægrotus leni se vento cen Favonio quodam mulceri; qui pedes afflans pri-

um, et totum deinde pervadens corpus, benignum ex eo sudorem cum eliceret, podagram una expul- sit. Cui is, qui annis atque majestate anteibat cele- ris non alius fuisse est visus quam S. Indaletius, cujus ad depellendum malum patrocinium poposce- rat.

D
hisque per-
actis ab eo
sanatur.

G H

DE SANCTO MAXIMO, MARTYRE APUD ASIAM.

CIRCA AN. CCL.

Memoria 30
Aprilis in
variis Mar-
tyrologiis
Latinis.

Duos hoc die proferimus Martyres, quibus Ma- ximi nomen fuit: alteram ex solis monumen- tis Græcis, qui gladio per medium ventrem adducto, martyrii palmam assecutus est: al- terum ex variis monumentis Latinis, qui lapidibus obrutus inter Martyres coronatus est. De hoc Florus in suo ad Martyrologium Ecdæ Supplemento, ista olim scripsit, et leguntur in MSS. Martyrologiis Atreba- tensi, Tornacensi ac Latiensi: Eodem die xxx Apri- lis apud Asiam passio Maximi Martyris, qui tempo- re Decii Imperatoris et Optimi Proconsulis, post- quam fustibus cæsus est, et in equuleum suspensus, inde depositus et lapidibus obrutus est. Floro ali- quanto junior Ado, ista habet tam in editione Mosan- dri et Rasweidi, quam in omnibus MSS. Apud Asiam S. Maximi Martyris, cujus gesta habentur. Quæ fere eadem tradunt Grevenus et Molanus in Additio- nibus ad Usuardum; Canisius et alii. Galesinius majus ex Actis elogium formavit. In hodierno Martyrologio Romano ista habentur: Ephesi S. Maximi Martyris, qui in persecutione Decii coronatus est. Et in Notis adduntur ista: Extant ejus Acta, quæ quo breviora, eo fideliora esse noscuntur. Habet ea Surius. Ac- cepta videntur ex Actis publicis, quæ Proconsula- ria dicebantur: sic enim ea apud Augustinum con- tra Donatistas appellata reperiuntur. Nos ea damus ex quatuor MSS. scilicet Marci Velseri, Nicolai Fa- bri, Trevirensi monasterii S. Maximini, et Parisiensi monasterii S. Germani. Nullus dies assignatur in MS. Trevirensi et apud Surius. Ast in MSS. Velse- riano et Fabriano dicitur passus pridie Idus Maji: pro quo videntur Florus et Ado legisse pridie Kalen- das Maji. In MS. Parisiensi dicitur passus xiii Ka- lendas Decembris. Colitur a variis xxi Aprilis sub no- mine Marcellini: iterum xxv Aprilis reposito nomine Marcelli et sunt addita elogia ex Actis.

Acta Martyrii

ex 4 MSS.

Memoria 21
et 25 April.

Cultus 11
Maii apud
Græcos,

C 2 Græci solenni ritu celebrant xiv Maii eundem S. Maximum in Menologio Basilii Imperatoris, et alio Cardinalis Sirloti, in MS. Synaxario Parisiensi, et in Magni Menæis tam excusis quam manuscriptis: hæc autem fere ubique continentur, ita a Sirloto Latine reddita: Eodem die S. Maximi Martyris. Hic cum libera voce Christum prædicasset, et multos ad Christianam pietatem perduxisset, variasque inju- rias et plagas ab infidelibus pertulisset, postremo lapidibus percussus, et tamquam ab illis coronatus, migravit ad Dominum. Eadem pene habet Galesi- nius, citato Græco Horologio, et annotavit Ferrarius in Catalogo generali. Notkerus eodem xiv Maii profert me- moriam B. Maximini in Asia, quæ de hoc S. Maxi- mo sunt intelligenda: quo etiam die legitur, quæ die S. Maximus in Epternacensi, Maximinus in Pariensi, et Maximianus in Lucensi apographo Martyrologii Hieronymiani Martyr in Asia memoratur.

7 Maii,

6 Martii,

3 Iterum in Menæis et apud Maximum Cytherorum Episcopum celebratur vii Maii eodem plane elogio, quod jam ex xiv Maii retulimus: et ex Latinis idem facit Galesinius, quem sequitur Ferrarius. Præterea vi

Martii, S. Maximus Martyr lapidibus obrutus in eisdem Græcorum Menæis aliquam memoriam habet. Eundem hunc Maximum aliqui Latini celebrant xxviii Septembris: quo die Grevenus in Auctario Usuardi ista habet: Apud Asiam Maximi Martyris, qui jussu Decii Imperatoris fustibus cæsus, in equu- leum levatus est, atque ita ungulis attrectatus, ut carnes ejus una cum sanguine in terram defluerent. Ad extremum vero lapidibus obrutus gloriose occu- buit. Similia leguntur in Martyrologio Germanico Ca- nisii: et contractius ita habentur apud Maurolycum. In Asia civitate S. Maximi Martyris, post fustes, equuleum ungulasque, lapidibus obruti. Galesinius hoc cum elogio coronat: In Asia S. Maximi Marty- ris, qui Decio Imperatore, Christi desiderio magno- pere incensus, pro sancta religione et fide in illum, omni cruciatu declarata, martyrio coronatur. Cita- tur in Notis liber scriptus. Hunc Baronius secutus in- scripsit Martyrologio Romano his verbis: Eodem die passio S. Maximi Martyris sub Decio Imperatore. Atque ita facti sunt ex uno gemini Maximi.

28 Septembris.

ACTA MARTYRII.

Ex iv codicibus MSS.

Decius Imperator, volens opprimere vel superare legem Christianorum, decreta constituit per univer- sum orbem, ut omnes Christiani recedentes a Deo vivo et vero, dæmoniis sacrificarent: qui vero no- luissent, suppliciis subjacerent. Eo tempore faun- lus Dei Maximus, vir sanctus, ultro se palam osten- dit; erat enim plebei negotii sui curam gerens. Comprehensus igitur oblatus est Optimo nomine, Consulari apud Asiam. Proconsul dixit ad eum. Quis vocaris? Respondit: Maximus, dicor. Procon- sul dixit: Cujus conditionis es? Maximus dixit: In- genuus natura, servus vero Christi. Proconsul di- xit: Quod officium geris? Maximus respondit: Ho- mo sum plebeius, meo negotio vivens. Proconsul di- xit: Christianus es? Maximus respondit: etsi pec- cator, Christianus tamen sum. Proconsul dixit: Non cognovisti decreta invictissimorum Principum, quæ nuper advenerunt? Maximus respondit: Quæ? Pro- consul dixit: Ut omnes Christiani, relicta superflua superstitione, cognoscant vorum Principem, cui om- nia subjacent, et ejus Deos adorent. Maximus re- spondit: Iniquam Regis hujus seculi prolatam sen- tentiam cognovi, et ideo me palam ostendi. Procon- sul dixit: Sacrifica ergo diis: Maximus respondit: Ego non sacrifico, nisi soli Deo, cui me ab ineunte ætate sacrificasse congratulor. Proconsul dixit: Sa- crifica ut salveris, quod si nolueris, variis faciam te perire tormentis. Maximus respondit: Hoc est quod semper exopto: propterea enim me manifesta- vi, ut tandem carens miserabili et temporali vita, æternam merear accipere.

In persecu-
tione Decii,

F
S. Maximus
ultro fidem
professus,

2 Proconsul jussit eum fustibus cædi; cumque caderetur dicebat ei: Sacrifica Maxime, ut ab his libereris

fustibus cæ-
ditur ;

in equuleo
suspenditur.

a

b

A libereris tormentis. Maximus respondit : hæc non sunt tormenta, quæ pro nomine Domini inferuntur, sed sunt unctiones. Si enim recessero a Domini mei præceptis, quibus sum de Evangelio ejus eruditus, tunc me vera tormenta ut perpetua manebunt. Proconsul jussit eum in equuleo suspendi ; cumque torqueretur, dicebat ad eum : Jam resipisce, miser, ab insipientia tua, et sacrificia ut animam lucreris. Maximus respondit : Animam lucrabor, si non sacrificavero : quod si sacrificavero, perdo eam. Mihi enim nec fustes, nec a ungulæ, nec ignis, sentiendi dant dolorem ; quia in me manet gratia Christi, quæ me salvum faciet in æternum, omnium Sanctorum orationibus, qui in hac colluctatione certantes vestras superaverunt insanas, nobisque virtutum exempla reliquerunt. Tunc Proconsul dedit in eum sententiam dicens : Eum qui divinis legibus assensum noluit commodare, ut magnæ Deæ b Dianæ sacrificaret ; ad metum reliquorum Christianorum obrui lapidibus præcepit diva clementia. Et sic

raptus est Athleta Christi a ministris diaboli, gra-
tias agens Deo et Patri, per Jesum Christum Filium
ejus, qui eum dignum judicavit certando diabolum
superare : ductusque foras muros, lapidibus cæsus,
reddidit spiritum. Passus est autem famulus Dei
Maximus apud Asiam provinciam, c pridie Idus Maji
sub Decio Imperatore et Optino Proconsule, reg-
nante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria in
secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Hinc Martyrologia* : Virgulis ita attrectatus, ut
carnes ejus una cum sanguine in terram defluerent.

b *Hinc Baronius in Martyrol. Rom.* Ephesi ad-
scribit ejus martyrium, quod istic Diana cultus maxime
vigeret.

c *Forsan alii legerunt*, pridie Kalendas Maji ut
supra dictum.

DE SANCTO MAXIMO,

MARTYRE APUD GRÆCOS.

B

G. II.

E

XXX APRILIS.

Alter hic est Sanctus Martyr Maximus, qui
xxx Aprilis celebratur a Græcis in Menæis
exensis et manuscriptis, et apud Maximum
Cytherorum Episcopum. Sirletus in suo Me-
nologio ista habet : Et Sancti Martyris Maximi, qui
cum litteram x mediam invenisset, ense per ven-
trem infixum significavit. Excerpsit hæc ex disticho
in Menæis adjuncto, quod sic legendum arbitramur.

Μάξιμος εὐρών τὴν Ξί συλλαβὴν μέσον,
τὸ γαστήρος ἱμῶν μὲναι μέσον ξίφος.

Versus hi non de unica littera, se de integra syllaba lo-

quantur. Nam si nomen Μά-ξι-μος in suas tressyllabas
dividatur media syllaba erit Ξι, inchoans vocem ξίφος,
gladius, et quidem scindens ventrem, inter membra
scilicet humani corporis partem medium, atque ita san-
ctus Martyr nomen suum vertit in omen ; seque intel-
lexit gladio per medium corpus seu ventrem trajectum
iri. Hoc autem mortis genere recte distinguitur ab alte-
ro S. Maximo, de quo jam egimus, quem Græci ii
Martii, vii et potissimum xiv Maii celebrant. At quo
tempore aut loco passus hic fuerit, non indicatur.

DE S. SOPHIA VIRGINE,

MARTYRE FIRMI IN PICENO.

XXX APRILIS.

C

Firmum, urbs Piceni in Italia Archiepiscopalis,
ad tria millia passuum a mari Adriatico rece-
dens, duas hoc mense veneratur Virgines ac
Martyres. Horum altera, Vissia, colitur xii
Aprilis ; altera, Sophia, hoc xxx ejusdem Aprilis :
utraque inscripta est sacris tabulis Martyrologii
Romani. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italix
hoc breve elogium habet : Sophia, Virgo Firmi, in pri-
mo martyrio ob Domini nostri Jesu Christi fidem
coronata est : cujus sacrum caput in ecclesia Cathe-
drali adhuc religiosissime asservatur et colitur :
ejusque natalis hoc die duplici ritu celebratur. Acta
illius injuria temporum exciderunt. Hæc ibi. Ughel-
lus in Episcopis Firmanis meminit S. Sophiæ Virginis
ae Martyris, quæ et S. Vissia primis illis tempori-
bus egregie tyrannorum pertulere tyrannidem, su-
peraveruntque tormenta. Egerat ante Ughellus de
septuaginta gloriosis militibus, qui sub Decio Impe-

Celebris cultus
S. Sophiæ
Firmi.

ratore ibidem nobilem suscepere palmam martyrii,
ut videatur velle ad simile tempus harum martyrium
referre. Adhuc Ferrarius in Notis sanctam hanc Vir-
ginem Sophiam Ravennæ et alibi in veneratione
esse. Ejusdem memoriam celebrant auctor MS. Floran-
rii, in Menologio Virginum, Arturus in Gynecæosacro
et alii recentiores ; inter quos Brantius Episcopus Sar-
sinæ, in Martyrologio Poetico hos ei versus accinit.

A teneris edocta fuit Firmana Sophia

A Christo : pro quo sanguine sparsit humus.
Joannes vande Velden in Fastis Westphaliæ sanctæ,
tradit ad hunc xxx Aprilis S. Sophiam Virginem
et Martyrem translata Mindam, citatque illius ec-
clesiæ Breviarium, quod nos habemus anno mdcxv excu-
sum, sed absque mentione S. Sophiæ. Inter Virgines
et Martyres Ursulas apud Hermannum Cromba-
chium plures appellantur Sophiæ, ut vel alienius ex
istis corpus posset censi.

F
an sub Decio
martyrium
passa ?

an eadem
colatur Min-
dx in West-
phalia ?

DE S. EUTROPIO MARTYRE, EPISCOPO SANTONENSI IN GALLIA.

G. II.

XXX APRILIS
Primus Santonensium
Episcopus,

non videtur
missus a
Clemente
sed potius se-
culo tertio,
cum illis viris
Apostolicis

e sensu Gre-
gorii Turonen-
sis,

suspici Severi,

Nobilis et vetus Aquitaniae civitas, Santome, S. Eutropium primum in suis Episcopis numerant. Conspiciunt cum illis Acta et catalogus San-marthanorum tom. 3 Galliae Christianae: volunt tamen in Gallias cum S. Dionysio Parisiensi, quem et eundem cum Areopagita faciunt, a Clemente missum. Sed ob ea quae de adventu S. Dionysii in Galliam modo sentiunt complures doctissimi viri, aliter quam vulgo hactenus existimatum est, (dum ne falsum sit S. Eutropium S. Dionysio socium venisse) anxi haeremus utrum eum ad tempora Clementis referendum esse censeamus an potius ad seculum tertium differamus ejus adventum in Aquitaniam. Gregorius Turonensis lib. 1 Historiae Francorum narrat, venisse S. Dionysium in Gallias imperante Decio Augusto, hoc est, post annum Christi cci., qui tertii seculi medius est; verba ejus cap. 30 sequentia sunt: Hujus tempore septem viri Episcopi, ad praedicandum in Gallias missi sunt, sicut historia passionis sancti Martyris Saturnini denarrat, et paucis interjectis: hi ergo missi sunt, Turonis Gatianus Episcopus, Arelatensis Trophimus Episcopus, Narbonae Paulus Episcopus, Tolosae Saturninus Episcopus, Parisiacis Dionysius Episcopus, Arvernensis Austremonius Episcopus, Lemovicis Martialis est destinatus Episcopus. Eundem Dionysium Parisiensem, Dionysio Areopagita posteriorem esse, Sirmundus in dissertatione de Dionysio ex Sulpicio Severo, qui historiam suam circa annum Domini cccxx composuit, hunc in modum probat: Gravem et manifestum contra se testem habent, qui Dionysium Parisiensem ab Areopagita non distinguunt, Sulpicius Severus, rerum nostrarum auctorem peritissimum: nec sine causa, ut hoc telum exentiant, nervos omnes sed frustra, contendunt. Disertis enim verbis Severus lib. 2 sacrae historiae, persecutionem illam commemorans, quae Antonini Veri temporibus Lugdunensem Ecclesiam et Viennensem duodequingenta Martyrum sanguine illustravit, Martyres ante id tempus in Gallia nullos fuisse testatus est; sub Aurelio, inquit, Antonini filio persecutio quinta agitata, ac tum primum intra Gallias martyria visa, serius trans Alpes Dei religione suscepta. Jugulum his verbis suae causae peti sentiunt Areopagitici: nam si Martyres Gallia M. Aurelio antiquiores nullos habuit, et Dionysium Parisiensem in Gallia passum nemo nescit; liquet profecto diversum ac posteriorem Areopagita fuisse, ejus vitam, qui longissime producunt, ad Hadriani usque tempora pervenisse volunt; alii sub Trajano, qui optime, sub Domitiano perfunctum martyrio tradunt. Num igitur eundem fere in modum de S. Eutropio pronantur licet? Nimirum si Martyres Gallia M. Aurelio antiquiores nullos habuit, et Eutropium in Gallia passum nemo nescit, videri profecto illum Martyrem non ante Antoninum, sed Clemente et Areopagita posteriorem fuisse; et si comes S. Dionysio Parisiensi fuit, ut aliqui volunt, venisse in Galliam, juxta narrationem Gregorii Turonensis, seculo demum tertio.

et aliorum

2 Locus ex Sulpicio modo memoratus tanti fuit Bel-lurmina semper visus, ut, cum quispiam ei Martyr ante Antoninum in Gallia passus offerebatur, continuo vel pro fabula haberet vel ad posteriora tempora rejiceret; hinc, libro de scriptoribus Ecclesiasticis, secundum Martialis epistolam repudiat, quia in ea mentio martyrii Faleriae Virginis cujusdam fit; id vero repugnat,

inquit, Sulpicio lib. 2 Sacrae historiae et Gregorio Turonico lib. 13 cap. 28 historiae Francorum; qui scribunt, temporibus M. Antonini primum intra Gallias martyria visa; unde et ipse Dionysium Parisiensem ac Saturninum ejus socium, anterioribus temporibus exemptum, in posteriora rejicit. Nec minoris Gregorium Nicolous Faber fecit, qui juxta Launoium in animalversionibus in Joannis Samblancati Palladium, vir incomparabilis, ex Gregorio Dionysium Parisiensem Decio consignat in schediasmate, quod de utriusque Dionysii discrimine conscripsit. Dionysius Petavins, ejusdem Gregorii permotus auctoritate part. 1 Rationarii temporum lib. 3, cap. 13, S. Dionysium Parisiensem cum Saturnino et Gattiano sociis in Decii similiter Augusti tempora conjicit. Verum haec omnia fusius et ex professo partim a Jacobo Sirmundo in dissertatione de Parisiensi Dionysio, partim a Joanne Launoio Theologo Parisiensi in opusculis de duobus Dionysiis tractata sunt: nobis in commentario ad vitam unius Sancti non licet esse tam prolixis, quare eo lectorem remittimus. Alterum tamen praetereundum non est, ex quo conficere etiam possit lector S. Eutropium aetate Christi et Clementis posteriorem fuisse, et potius ad seculum tertium referendum. Catalogum enim Episcoporum Santonensium recensentibus, usque ad annum dñi non nisi quatuor Episcopi sese offerunt, quorum primus S. Eutropius, secundus S. Biblianus, tertius S. Ambrosius, quartus Petrus I est, qui subscripsisse legitur Concilio Aurelianensi primo, anno dñi. Quis vero credat tot annis, nempe quadringentis circiter, quot ex communi sententia a Clementis obitu ad annum dñi fluxerunt, quatuor tantum Episcopos sedisse? Si vero S. Eutropium seculo tertio venisse primum in Galliam dicamus vel potius post; constare sibi utrumque poterunt ea quae de numero ac Ordine Episcoporum Santonensium communiter Annales et catalogi statuunt. Dicimus, potius post: quia verosimilius est, cum S. Dionysio Parisiensi non venisse, ubi enim S. Gregorius socios, qui cum S. Dionysio venerunt, enumerat, nullam mentionem S. Eutropii facit.

3 Quomodo vero asseratur, a Clemente cum Dionysio Areopagita, Episcopo futuro Parisiensi, in Gallias missus, ex Franco Bosqueto Episcopo Lodovensi, eruditissimo Gallicanae antiquitatis indagatore, adjicimus: ita ille lib. 1 historiarum Ecclesiae Gallicanae num. xii, Dionysius, Martialis, Paulus, Julianus, Gattianus, Sixtus et alii modo a Petro, modo a Clemente, modo ab aliis intra prima a Christi passione secula missi dicuntur. Tot in historiam errores induxit obscura antiquitas, quae primum vel per scriptorum incuriam neglecta, vel propter seculi iniquitatem intacta, vel, si scriptis mandata, injuria temporum abolita, et ad posterorum votum restituta, non sine lae et macula, qualiscumque demum superest, ad nos usque pervenit. Priora Sanctorum gesta, vel Romanorum crudelitate, vel nationum barbarie damnata, aliquam illorum solum in memoriam posteris reliquerunt: quae nec incorruptam antiquam puritatem, nec praeceam rerum gestarum fidem intactam per tot secula dilapsa servare potuit. Quare dum posteri vel antiquitatis Ecclesiasticae studiosi, vel Sanctorum intercessionibus obstricti, restituendis illorum Actis animum nimia religione affectum applicuerunt; plerumque rumores ex ore vulgi colligentes, sibi plus quam deceret indulgentes, ve-

E
Est etiam hoc
conformius
catalogo Epi-
scoporum

quorum quar-
tus Petrus
vixit seculo 6.

Multa in Actis
ejus fabulosa,
et unde?
F

ter u

A terum Patrum Vitas et Acta conscribere. Ceterum quia humanae menti quoddam antiquitatis studium natura indidit, quo cuncti fere populi ad consecrandas origines suas impulsus sunt; eo amore Christiani praediti, de fidei suae antiquitate invicem decertarunt: maxime vero propterea, quod magnum semper pro religione praedictum tulit antiquitas, quae fidem ab ipso legislatoris ore acceptam posteritati venerandam reliquit; tanto enim illibata religio, quanto ad suum auctorem magis accedit. Et quibusdam interjectis, ait, haec prima existimo traditionis hodiernae fundamenta.

Gregorii
Turonensis
elogium de S.
Eutropio :

4 Sed ipsum Gregorium Turonensem tandem audiamus, quid de ætate ac missione S. Eutropii sentiat. Lib. I de gloria Martyrum ac Confessorum cap. 56 sic narrat : Eutropius quoque Martyr Sanctonice urbis, a Beato Clemente Episcopo RENTU directus in Gallias, ab eodem etiam Pontificalis Ordinis gratia consecratus, impletoque hujus officii Ordine, peracta incredulis praedicatione, insurgentibus paganis, quos auctor invidiae credere non permisit, illiso capite victor occubuit. Sed quia eo tempore instante persecutione, neque digno loco sepultus, neque a Christianis debito honore veneratus est, valde datum est oblivioni, eum Martyrem fore : quod hoc ordine traditur revelatum. Post multa annorum spatia in ejus honore basilica ædificata est, expletoque opere, Palladius, qui tunc sacerdotalis Ordinis cathedram regebat, convocatis Abbatibus, sacros cineres in locum quem praeparaverat transferre studuit. Quod cum factum fuisset, duo ex Abbatibus reserato operitorio, sanctum corpus aspiciunt, contemplanturque cicatricem capitis, qua in parte defixum fuerat securis acumen. Sed ne praesens visio duceretur in irritum, etiam spiritalis haec doctrina commouit, scilicet, cum sequenti nocte stravissent Sacerdotes membra quieti, apparuit per visum his duobus dicens : Cicatricem, quam contemplari estis in capite, scitote me per eam Martyrium consummasse; et ex hoc, quod Martyr esset innotuit populis, quia non aderat historia passionis. Fides, quam Sanctus Gregorius nihil ex suo et certi asserat? missionem a Clemente sparso solummodo rumori adscribat? Hoc tamen Usuardo, Adoni aliisque occasionem dedit, ut incertitudine de missione S. Eutropii posthabita, revera a Clemente in Gallias missum fuisse assererent. Usuardus ad xxx Aprilis ita habet : Santonas B. Eutropii Martyris, quem S. Clemens Pontificalis Ordinis gratia consecratum direxit in Gallias, peractaque diu praedicatione, ob Christi testimonium colliso capite victor occubuit. Fusius sequentia Ado : Eodem die, apud civitatem Santonas, natalis Sancti Eutropii Martyris, qui a B. Clemente Episcopo directus in Gallias, ab eodem etiam Pontificalis Ordinis gratia consecratus, impleto hujus officii Ordine, peracta in incredulis praedicatione, insurgentibus paganis, quos auctor invidiae credere non permisit, illiso capite victor occubuit. Denique post multa annorum spatia, cum Palladius ejusdem urbis Episcopus, et cum eo alii viri Dei, corpus ejus debiti honoris gratia in basilicam novam transferrent, reserato sarcophago contemplati sunt cicatricem capitis, qua in parte defixum fuerat securis acumen; cumque sequenti nocte stravissent Sacerdotes membra quieti, apparuit eis per visum dicens; Cicatricem, quam contemplati estis in capite scitote me per eam Martyrium consummasse. Quis conferens, haec cum iis, quae ex S. Gregorio retulimus, non videt ab unico illo derivata esse? hoc tamen descrimine, quod, quae Gregorius ex rumore loquitur, hi tamquam certa tradunt.

item Usuardi

et Adonis,

Fabulosa summam perstringuntur;

5 His itaque praemissis, ad Acta S. Eutropii accedimus : sed quia sunt maxima ex parte fabulosa, summam ea hic perstringimus, subjuncturi pari brevitate

quae sincera videbuntur. In fabulis itaque sequentia reputamus : videlicet Vitam S. Eutropii a S. Dionysio Arcopagita simul et Episcopo Parisiensi esse conscriptam, missam ab eodem ad Clementem, qui ulterius illam Athenis destinaret; repertam Constantinopoli in schola Graecorum, a Calisto II secolo Christi duodecimo in Latinum esse versam, atque in Galesiam ad ecclesiam S. Jacobi missam. Sanctum Eutropium in adolescentia, Babylone, ubi Rege Persarum Xerxe fuerit proguatus, Jerusalem ad aulam Herodis peregre abiisse; miraculo Christi interfuisse, quo quinque panibus quinque hominum millia pavit; flores cum aliis ac frondes stravisse ante Salvatorem, cum solenniter urbem ingrediebatur; die Pentecostes Apostolis sociatum, Spiritu sancto fuisse impletum; Babylone postea a Simone et Thaddaeo, Evangelium illic annuntiantibus, cum parente atque aula baptizatum, sub Episcopo Abdia Ecclesiae illius Archidiaconum constitutum; SS. Simonis et Thaddaei Martyrium scripsisse; et his similia, quae fustus narrata tota ferre illius Acta componunt.

6 Habemus haec Acta ex MSS. Nicolai Belfortii et Ecclesiae S. Nicasii Remensis : ex MSS. Ultrajectinis S. Salvatoris et S. Martini, et conveniunt cum iis, quae habet Vincentius Speculi historial. lib. 10, cap. 18, et seqq. Habet ea brevius, sed a-ppe fabulose Petrus de Natalibus lib. 4, cap. 105. In quibus ea, quae probabiliora esse videntur, sequentius sunt : Cumque urbem, quae Sanctona dicitur, intraret, eamque videret undique muris antiquis optime septam, excelsis turribus decoratam, optimo loco sitam, amplitudine congruam, cunctis felicitatibus affluentem, pratis ac vineis uberrimam, salubri aere operatam, plateis ac vicis amoenam, multisque modis venustam; coepit bonus amulator excogitare, si ab idololorum cultura convertere eam Deus dignaretur : itaque per plateas et vicus ejus pergens, verbum Dei constanter praedicabat. Quem ut barbarum virum cives esse cognoverunt, et sanctae Trinitatis et Baptismatis verba sibi olim inaudita praedicantem audierunt; illico indignantes, facibus adustum et percussis immanissime verberatum, extra urbem ejecerunt. Ille vero persecutionem hanc patienter ferens, tugurium ligneum juxta urbem in quodam monte fecit, in quo diu commoratus est : praedicabat enim per diem in urbe, noctu vero vigiliis precibusque et lacrymis in tugurio illo pernoctabat. Hic compilerator Actorum nonnullis interjectis, postea quomodo paucos ex Santonensibus ad fidem converterat, Romam redisse S. Eutropium ait, inique a Clemente remissum Santonas, ad fidentius praedicandum, martyriumque subeundum exarsisse; ac tum prosequitur : Tunc constanter urbem ingressus, opportune, importune instans, absque ullo pavore praedicabat Christi Incarnationem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionem; et quia nemo potest introire in regnum Dei, nisi renatus sit ex aqua et Spiritu sancto. Morabatur autem nocte in praefato tugurio sicut prius. Illo igitur praedicante, statim divina gratia desuper adveniente, multi gentiles in ea urbe baptizantur; inter quos urbis ejusdem Regis, forte Dynastae filia, nomine Eustella. Quod ut pater ejus agnovit, abominatus est illam et extra urbem eiecit. Illa videns se pro Christi amore ejetam, coepit juxta sancti viri tugurium commorari, donec pater, ipsius amore compunctus, misit saepe nuntios ad eam, ut rediret. Qua respondente malle se extra urbem pro Christi fide commorari, quam in urbem redire et idolis contaminari; pater ira commotus, convocatis ad se totius urbis carnificibus, solidos centum et quinquaginta impertivit eis, ut S. Eutropium perimerent, virginemque secum reducerent. Illi ergo pridie Kalendarum Maji, coadunatis sibi gentilium turbis, venerunt ad praefatum tugurium; ac sanctissimum Dei virum primitus lapidibus

AUCTORE G. H.

probabilis credetur

E

Santonibus praedicasse,

sed a gentilibus eiectus

tugurium sibi juxta urbem construxisse,

F

rediens in urbem ferentius praedicasse,

convertisse Eustellam filiam Reguli

qui eam ideo a se expulerat,

pidibus

A pidiis affectum, inde fustibus et corrigiis plum-
 batis nudum verberatum, demum secribus il-
 liso capite peremerunt. Quem Enstella virgo, una
 cum quibusdam Christianis, nocte in tugurio ipsius
 sepelivit; ac vigiliis, luminaribus, obsequiisque
 sanctis, quamdiu vixit, indesinenter observavit;
 cumque ab hac vita sine sacro migraret, juxta ma-
 gistri sarcophagum in pradio suo jussit se sepeliri.
 Postea vero super Beati Eutropii corpus sanctissi-
 mum ingens basilica, sub ejus honore, in nomine
 sanctae et individuae Trinitatis, miro opere fabricata
 est; in qua claudis, caecis, surdis et omnibus sincero
 corde petentibus juvamina salutaria praestantur. ac
 ferrae catenae et manicae ceteraque ferrea instru-
 menta diversa, a quibus vinetos B. Eutropius libe-
 ravit, suspenduntur. Ipse ergo suis dignis meritis
 et precibus nobis apud Deum veniam impetret, vi-
 tam nostram dirigat, in mortis periculo a barathri
 faucibus eripiat, et ad superna polorum regna per-
 ducat, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui
 cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus
 per infinita secula seculorum. Amen.

7 Haec fere, ut sejuncta sunt a superioribus fabulis,
 pleraque Gallicanae Ecclesiae Breviaria, si Turonense
 et Rhotomagensis excipias, tradunt; in hoc tamen con-
 spirantia, quod S. Eutropium in Gallias Clemens mi-
 serit. Non in Aquitania tantum, quamvis hic praecipue,
 sed et alibi etiam cultum obtinet. Prope Contracum, in
 Baronatu, quem Henle vulgo dicunt, frequenti peregrin-
 norum confluente novembrale festum illi agitur; quin et
 per annum pro remedio ad omne morborum genus, ma-
 xime quo infantes et pecudes laborare solent, accurritur;
 in us etiam paralytici ac leprosi visuntur: duo honori
 illius quot hebdomadibus sacrocelebrantur, stipendiario
 ad hoc ex septem jugeribus terrae Savellano constituta:
 miraculo vero testantur, quantum, quamque facile illic
 S. Eutropii patrocinium sit. Sed de his nihil scriptum
 habetur. Quarrentibus nam aliquae ibi ipsius Reliquiae et
 quomodo allatae, responsum est, haberi nullas. Forte
 fatali illa iconomachorum rabie, quae superiori saeculo
 per Flandriam deservit, periere omnia, ac tandem ipsa
 etiam memoria, et solus nominis cultus relictus est. Quid
 vero reliquiarum ejus per Galliam sparsum sit, Sans-
 sayus in supplemento martyrologii Gallicani ad xxx
 Aprilis, quo festum ejus colitur, in haec verba narrat:
 Ipso die Vindocini, in monasterio sanctissimae Tri-
 nitatis, veneratio non minimae partis reliquiarum S.
 Eutropii Santonensis Episcopi et Martyris, quae di-
 vina dispositione exceptae ex ejus hierotheca, eo
 die ante delatae sunt, quam haereticae factionis impius
 furor, vastata Santonum civitate, hujusque ejus tu-
 telaris basilica sacratissima, quae illic ejusdem su-
 pererant busta sacrilegis incendiis absumeret. Ca-
 put tanti Caelitae, mature etiam Burdegalam dela-
 tum, divino beneficio ab hac direptione illaesum
 servatum fuit: qua ex urbe Santonas summa pompa
 relatum, anno ubi de prostrata perfidia triumphat,
 devotosque memoriae sui Apostoli cives perpetim
 incitat ad veram pietatem, et ab adversis quibusque
 suo patrocinio eisdem tuetur. Bononiae etiam, ut
 Joannes Pauli Masini testatur, in templo S. Joannis
 in Montesono, ara S. Eutropio dicata est, ubi et reli-
 quiae ejus asservantur. Vetustum vero templum, sed
 profanatum, post monasterium S. Joannis in monte vi-
 situr, ejus titulus in supradictam aram translatus fuit.
 Praepositus hujus templi, anno mxxx Dominus Panta-
 leon canonicus Lateranensis erat, atque illis temporibus
 ecclesia S. Eutropii de Altetto dicebatur. In MS.
 Latiensi ad diem xxii Aprilis recolitur memoria S.
 Eutropii Martyris: sed num de hac Episcopo Mar-
 tyre, aut alio Martyre Eutropio agatur, ex nullo no-
 mine non liquet.

8 Miracula apud Aquitanos patrata pene fuerunt

innumera: ex his aliqua XII saeculo et sequentibus pa-
 trata, multa inquisitione prius discussa, juramenti
 fortificatione et fidei attestatione plenissime appro-
 bata, ut dicitur in Prologo, ut autem in Epilogo so-
 lenniter approbata, sed latiori tractatu conscripta,
 modisque diversis tradita, in multis voluminibus re-
 perit aliquis saeculi XIV aut posterioris auctor, verosimi-
 liter in ipso Eutropiano Prioratu prope Santonos mo-
 nachus Ordinis Cluniacensis, eoque in quadam summa
 ac breviter annotavit. Invenimus ipsa sic contracta in
 MS. Codice regii monasterii Patrum Coelestinorum
 Parisiis, indeque fideliter transcripta et Annotationibus
 illustrata damus, ejusmodi synopsi tenentes deside-
 rium magis authenticorum: quae si nondum pe-
 rierunt, confidimus futurum, ut S. Eutropio devotus
 aliquis, ipsas curet aliquando describendas, et huc An-
 tuerpiam dirigendas.

MIRACULA

Ex MS. PP. Coelestinorum Parisiis.

CAPUT I.

Varii a submersione et igne liberati.

Ad superni Regis honorem magnificum, et san-
 ctissimi Martyris Eutropii gloriam, sequuntur aliqua
 miracula in brevi. Quamvis si quis vellet omnia per or-
 dinem texere, nulla volumina possent capere ea, quae
 in vita et post ejus glorificationem in coelis, per ejus
 merita, operari dignata est pietas Conditoris: quo-
 rum plurima indiscreta quorundam humilitas ocula-
 tavit, pluriora vero per negligentiam oblivio abole-
 vit: pauca tamen conscripta sunt, multa inquisi-
 tione prius discussa, juramenti fortificatione et fidei
 attestatione plenissime approbata.

2 Juvenes quidam Clerici civitatis Xanconicae
 venerant cum Canonicis et Clericis ecclesiae Catho-
 dralis, ad basilicam a S. Eutropii, in die natalis ejus-
 dem Sancti, sicut moris erat, ad divina officia in
 honore S. Martyris exolvenda. Cumque ceteri Clerici
 majores Officio divino insisterent, juvenes illi pueri
 ludo puerili ludebant per ecclesiam; in qua vetus
 latebat puteus, ad caput cujusdam altaris secreti;
 qui quidem puteus quasi pedum quatuordecim aqua-
 rum altitudinem continebat. Segregatim igitur per
 ecclesiam discurrentibus pueris, unus eorum volens
 se abscondere ab eis, ex improvise labitur in puteum.
 Ceteri autem huc illuc se vertentes, cum non com-
 pareret, illum clamore flebili requirebant. Mater vero
 ejus, amarissimis repleta singultibus, pectus suum
 tundebat, capillos rumpebat, faciem dilacerabat, et
 multo lacrymarum fluvio irrigabat pavimentum; et
 manus protendens in caelum, dolorosis vocibus sicut
 poterat exclamabat, S. Eutropi, redde mihi filium;
 S. Eutropi, redde mihi unicum filium meum: nec
 erat qui eam posset pro amisso filio consolari ex
 omnibus caris ejus. Comperto tandem quod in patrem
 puerulus cecidisset, festinanter cum gemitu foras
 ecclesiam redeunt, eventum indicantes, auxilium
 exposcentes. Ad haec multitudo populi consequitur
 copiosa, quorum unus per funem dimissus respexit
 in puteum, et in aquarum superficie residentem pue-
 rum adinvenit, nihil passum penitus lusionis. De-
 mum extractus puer de puteo, planctum prohibens,
 silentium indicens, ait omnibus qui astabant:
 Quando subito cecidi, B. Eutropium invocavi, qui
 mihi statim affuit corruenti, et manum porrigens
 leniter apprehendit, et inter pios amplexus me ad-
 strinxit, donec una vobiscum de puteo me adduxit.
 Vertitur in gaudium parentum tristitia, mutatur in
 exultationem carmen, quod fuerat per civitatem bi-
 duo decantatum.

3 Dum vir quidam, Maynardus nomine, cogno-
 mento

D
 Miracula
 post an. 1000
 ex MS.

E

S. Eutropius
 puerum a
 submersione
 servat,
 u

F

prolapsum in
 puteum:

A mento ejus Agino, de civitate Xanctonensi, die Jovis ante festum Pentecostes, circa horam nonam Carantonem fluvium, civitati præterfluentem, transire dispo-
*virum in flu-
men lapsum,*
 neret; incaute navigando præcipitatus est in aquam, de cetero sine spe resurgendi; quem fluvialis impetus celeriter vorans, remo cum quo navigabat manibus firmiter inhaerente, quasi truncum sub sabulo usque ad humeros sepelivit. Proclamantibus autem illis qui miserabilem casum viderant, statim multitudo populosa civitatis illic convenit. Cumque universus populus suppliciter et devote Beati Martyris præclara merita invocaret, ut lapsum hominem de sepulcro gurgitis revocaret ad vitam; quidam nautæ procul astantes, clamoribus auditis, navigio accesserunt. Sed cum post diutinam inquisitionem eum non possent invenire, lassati recesserunt, ipsum sicut perditum, relinquentes. Multi vero crastino die, jam exanime cadaver sepeliendum non in piscium ingluvie, sed in Fratrum obsequentium pietate, queritantes, accedunt navibus ad locum, ubi jacebat miserabilis homo, nihil penitus sentiens quod super se fieret. Remum vident, quem in manibus tenebat quando cecidit; cognoscunt, capiunt, et in mortis argumentum foras producunt; illum tamen, licet prope essent, non inveniunt, non solum mortuum, sed et voratum credunt, aut certe in proximo devorandum. Parentes autem ejus, dantes gemitus suspiriaque doloris, totam incitabant viciniam ad lamentum; simulque cum illis Deum humiliter precabantur, ut naufragum per Sancti merita sibi reddere dignaretur; ingeminabant preces, vovebant officia pietatis, et sancti viri patrocinium flagitabant.

4 Nocte autem sequenti circa galli cantum, vigilia scilicet Pentecostes, ecce subito quædam claritas ibi de alto proveniens, ei, sub undis præ frigoribus acerbitate in necessitate mortis posito, apparuit miro splendore refulgens; et sicut sol tempore æstivali in virtute sua irradiare solet, omnia loca circum circa radiis perlustravit, profunditatemque aquarum ita divisit, ut his hinc, inde ad modum murorum turris, circulariter super se suspensis, non solum cælorum sublimitas, verum et terræ profunditas appareret. Mirabile certe! Ad istius miri splendoris præsentiam, omni fugato frigore, tantus in virum intus et extra calor advenit, ac si quædam in eum vis flammea ex fornacis spiraculo processisset. Nam illico et mente confortatus et corpore, suavius inter medios fluctus fuit, quam unquam in proprio lecto pausaverat, sicut ipse postmodum asserebat. Stupenti itaque et quasi in ecstasi sublevato, stupore claritatis insolitæ, adest vir decorus aspectu, vultu flammeo roseoque colore, vestibus niveis indutus, sicut Angelus Dei de paradisi medio descendens: qui ad illum inter medias undas, hinc inde suspensas, protensa manu, de sede arenaria levans, benigno sermone alloquitur, dicens: Ego sum Eutropius, noli timere: quem habebas in corde et invocabas ore, cum te præcipitatum de navicula vorax aquarum profunditas deglutivit, qui te non deserui in lacu miseriæ; quia meum præsidium non deserens, forti amplexu nomen meum strinxisti: jam nunc mirificentius liberatus redi ad vitam, de regione umbræ mortis, mea interventione et divina voluntate, saluti pristinae restitutus.

5 Vir autem ille Maynardus, non immemor accepti beneficii, resumptis aliquantulum viribus, una cum suis parentibus, ad ecclesiam Sancti properat, laudes multiformes Deo et B. Eutropio redditurus. Fama igitur tanti miraculi divulgata, accedunt undique utriusque sexus omnisque ætatis, pariter juvenes et cani; surgunt infirmitate detenti, qui prius ire non poterant, novitate lætitiæ vires pro tempore assumptas. Accessit ad eum etiam Comes, qui præ-

sens tunc erat, cum tota militia; affuit Clerus et D
 tota civitas, novum hominem visuri. Mirantur enim EX MS.
 insimul omnes vitam sub aquis reservatam, et lucernam fluctibus non extinctam. Audires ibidem aerem vocibus concrepere, Eutropium per omnia proclamare et Deum qui tot mirabilia per suos est amicos mirabiliter operatur unanimiter collaudare. O quam admiranda est dispositio summi Regis! qui hoc novæ et inusitatæ liberationis tam insigne et præclarum miraculum eo tempore disposuit operandum, quo maxime, ex concursu Principum et adventu populorum, supernæ gratiæ beneficium corde devoto præstolantium, posset fama tanti operis festina alacritate, ad honorem Dei et gloriam Martyris, diffusus divulgari.

6 Peregrina mulier quædam de b Precinaco vene-
 niebat apud S. Eutropium, quem præ ceteris sum b
 apud Deum elegerat advocatum, sperans multa be- mulierem in
 neficia apud Deum suis suffragantibus meritis pro- fluvium
 mereri. Cum igitur quadam die per pontem castri de lapsam
 Talaborch Xanctonensis diœcesis iter faciens, sub quo fluvius profundus copioso defluit influxu, panem in sinistra manu, cultellum in dextera, ut porrigeret indigenti, teneret, portans et baculum sub ascella; incaute secus extrema pontis illius declinavit, ut equo onerato venienti viam præberet liberam, quæ ab eo expulsa subito casu incidit in profundum. Sed divina miseratione factum est, cujus imperio fluunt flumina, et in suo liquore subsistendo, cum jubet, dividuntur, et secundum ejus imperium elabuntur; quod statim mulier illa de profundo exiliens, super undas sicut per aridam ferebatur; et S. Eutropio sibi præbente ducatum, salubriter devenit ad portum. Mirabile dictu! panem quem portabat, cultellum et baculum non perdidit de manibus; vestimenta ejus madidata non fuerunt, sed sicca, sicut ante fuerant, penitus remanserunt; sicut a pluribus, qui personaliter affuerunt et propriis oculis aspexerunt, fuit certitudinaliter approbatum. Nec mirum si jam Entropio regnanti in cælis collatum est imperium super aquas, cum per ejus merita, dum adhuc viveret in terris, multa mirabilia operata fuerit pietas Salvatoris. Quantis autem miraculorum prodigiis in mari claruerit et clarescat, nullatenus credo possibile singula enarrare.

7 In Castellania de Blanziano c Engolismensis
 diœcesis, pauper Clericus quidam miro devotionis affectu et devotione ad S. Eutropium ferebatur, et ideo quolibet anno ejus ecclesiam devotissime visita-
 bat. Quodam autem tempore cum redisset de pere-
 grinatione sua, quidam miles, sub cujus domo dictus
 Clericus degebat, ab eo censum et d talliam requisi-
 vit. Cumque præ inopia facultas non suppetere per-
 solvendi, captus debitor repente a milite, dilationem
 quærens amore B. Eutropii, misereri sibi supplici-
 ter exorabat. Spernit superbus miles preces oblatas; nam cervicose voceque blasphema respondens, ait: Tu expendis bene quolibet anno decem vel viginti solidos ad honorem S. Eutropii, et quæ spectant ad jura mei domini non persolvis; sed ego in tali loco te retrudam, quod nec Eutropius, nec quisquam poterit te adjuvare. Tentavit, dixit, et dolium invenit per maximum, in quo captum coniecit, præcipiens ei dari panem in pondere et poculum in mensura: Ubi homo ille, licet captus, B. Eutropium obnixè devotis precibus invocabat, seque fideliter suo patro-
 cinio commendabat, dicens, S. Eutropi, pietati tue supplicant omnia ossa mea, et mente voveo, quod et ore, quod facto non valeo adimplere; scio enim te esse fidum amicum ac devotorum tutum refugium afflictorum. Cum sero ille his precibus atque aliis Sancti subsidium flagitaret, ecce fanuli domus mo-
 leste sustinentes, currunt festinato ad militem, ro-
 gantes,

b
mulierem in
fluvium
lapsam

E

super aquas
gradientem

periculo sub-
mersionis
eripit:

c

F

d
pauperem ob
debita

dolio inclu-
sur,

EX MS.

A gantes, ut juberet captivo homini tenere silentium illa nocte. Ad hoc protinus miles ignem parari in medio domus præcipit copiosum, asserens quod hominem captivum, in amore S. Eutropii inflammatum, in medio flammarum projiceret comburendum.

et in ignem
conjiendum
servat :

8 Volens igitur perficere quod promisit, properavit ad locum derisorio, ubi captus homopauperculus tenebatur, non veritus Dei vindictam, qui vindicat innocentes; aperiensque manu propria ostiolum dolii, et suo nomine proprio vocans, ut cito surgeret imperavit. Qui timore perterritus, quisnam esset interrogans, adesse B. Eutropium profitetur. Suscipiens autem illum miles super spatulas suas pertransiensque ad ignem, voluit eum in medio flammarum projicere sed non valuit, nec desuper propriis humeris amovere: tanta enim adhæsione junxerat eum cum milite Spiritus sancti gratia, quod sicut mons immobilis persistebat. Accedentes autem ex officio simul omnes famuli domus, non tamen sine admiratione permaxima, coeperunt violenter pertrahere. Sed Sancti servus, illis omnino deficientibus, firmiter persistebat quem enim Spiritus sanctus stabilierat, ille peccatorum manibus moveri non poterat. Mox Deus ex alto percuciens militem, tam gravi vulnere interius vulneravit, quod videbatur sibi, ut deberet per medium dividi, aut certe finaliter expirare. Cumque sensisset in corde plagam, quasi lanceæ passionem sibi cœlitus inflictam, ex qua procedebat tanta vis ardorum, ut videretur omnino deficere; clamat exinde sicut parturiens, et rugit dolore tam gravissimo stimulatus, ut nihil esset sibi aliud [nisi] de remedio cogitandum.

sceleris au-
ctorem morbo
affligit,

B

9 Cognoscens autem experientia doctus, non posse se nisi per merita S. Eutropii ab illo dolore sanitatem recipere, nec hominem deponere, sicut anxius festinabat, nisi eum una cum dolii ostiolo, ad basilicam, in honore ejus apud Xantonas fabricatam, propriis humeris deportasset, sibi servum suum liberum redditurus (distabat autem domus militis ab ecclesia per sexdecim leucas) fecit necessario, quod dixit; hominem cum ostiolo apportavit, oravit ibi suppliciter Sanctum Domini sibi misericorditer subvenire, ingeminat preces [oris] ac cordis, copiosum profundit fluvium lacrymarum. Mirabile certe! facta oratione, statim superna providente clementia, omnis quiescit dolor, refrigescit ardor, coram altari deponit hominem, et maligni cordis velameu explicat universis. Ostiolum vero dolii [dependet] in ecclesia, in memoriale perpetuum tanti miraculi, usque in bodiænum diem, et in exemplum; ut [innotescat] quantis laudibus sit Sanctus iste quantisque præconiis extollendus. Fit exinde miles Deo humilis et devotus, et S. Eutropio perpetua familiaritate subjectus. Sic fortitudo S. Eutropii militem superbum humiliavit; subjectum captivum, qui se sibi subjecerat, a malo liberavit; militisque proterviam mirando miraculo in mansuetudinem commutavit.

sed ad tem-
plum suum
venientem
sanat.

C

ANNOTATA.

a Una circiter ab urbe leuca ad meridiem distat vicus, S. Eutropii dictus, de cujus ecclesia hic arbitramur esse sermonem; idque suadet multitudo Clericorum, ex urbe affluentium, tamquam ad vicinum locum, uti in ejusmodi festivitatis moris est.

b Precinacura vulgo Preignac, versus confinia Pictonorum, prope Thoram situm; distat Taleburgo (ubi transeundus fuit fluvius) lencis Gallicis 6, et hinc ad S. Eutropium trium leucarum iter est.

c Inculismensis sive Engolismensis diœcesis proxima est Xantonensi ad orientem, in hac ad fluvium Nedum vulgo le Nay, est Blanziacum vulgo Blansac.

d Tallia census, a Tailler accidere; quia de capitali

summa acciditur, domino præstanda; unde et Accisia D quibusdam dicitur; et gabella, quasi munusculum, a Gabe donum.

CAPUT II.

Varii captivi ex carceribus liberati.

In regno Franciæ quidam Miles Deo devotus, ecclesiam S. Eutropii annis singulis personaliter visitabat, quoniam ad ipsum præcipuo devotionis ferebatur affectu; cum autem tempore cujusdam cruce signationis a devotus Crucem assumpsisset, et fidei fervore succinctus ad transmarinas partes cum ceteris militibus transmeasset, pro cultu Dei ampliando et Christi improprium vindicando: accedit, ipso qui disponit omnia permittente, quod quadam die cum Christiani viriliter armis militaribus contra paganos infringerent, iste miles captus est ab eisdem et gravissimis vinculis aggravatus, in quadam turri civitatis Babylonæ, et omni miseratione postposita est inclusus. Ipse autem fiduciam habens in Domino, pro sua liberatione B. Eutropii patrocinio se commisit; nullaque prorsus mœstitiam prætendens in carcere, sed nocte dieque multam fiduciam habens, et Deo et B. Eutropio laudes uberrimas spiritu lætitiæ decantabat. Cumque pagani per interpretes intellexissent ipsum divinis laudibus incessanter insistere; a fidei firmitate ejus immutare animum conati sunt homines malefici, et eum per excogitatum novum genus malitiæ a bono proposito revocare: et apprehensum tandem militem in quadam arca fortissima, cujus coopertura erat supertecta de ære fortissimo, incluserunt, et a fide fundatum supra petram Domini avellere non potuerunt.

a

Militem Ba-
bylone capti-
vum,
Eet a new arcæ
inclusum.

11 Intelligens vero miles Christi de arca a custodibus ab eo super hoc requisitis, tempus illud acceptabile, festum videlicet B. Eutropii jam instare; ingeminabat suspiria, crescebant ejus desideria, et devotus cum lacrymis aiebat: Tali tempore solebam festum advocati mei B. Eutropii celebrare solenniter, et ejus limina visitare, sed modo compellor in arca et in tenebris latitare. Mira celebritas pietatis! Finis sermonis, finis est liberationis: statim enim adfuit S. Eutropius, qui illum simul cum arca de manibus infidelium eripiens in eadem nocte, vigilia scilicet solennitatis ejusdem, apud Xantonas imperceptibiliter, in medio suæ ecclesiæ, apertis sibi ultro ante firmatis foribus, deportavit. Ubi observantes sacras excubias audiens circa mediam noctem per ecclesiam decantare, intra se gemens et dolens ait; Hen jam ululant pagani, sicut lupi fortissimi, a Christianis obtenta victoria, capta præda. Sed paulo post Gallicum intelligens, obstupefactus se aliquantulum erexit; et versus cœlum oculos elevans, vidit tabulas de coopertorio arcæ contractas, et eorum ad exeundum liberum adinvenit. Quare statim exurgens, tamen non sine pavore, de arca, respexit circa se, recognovit ecclesiam, non dubitans se per Sancti merita liberatum. Convocatis ad ultimum omnibus ad se, qui in ecclesia vigilabant, in vocem prorupit laudis et gaudii, omnesque in stuporem convertit ac jubulum, narrans eis quantam in se beati Martyris expertus fuerat clementiam et virtutem. Audiens vero Dominus b Prior, qui tunc erat, descendit festinato gressu cum suis monachis ad locum, et videntes omnes tam admirandum miraculum, stupefacti proni ceciderunt in terram, sublimis ac omnipotentis Dei gloriosa extollentes magnalia, et virtuosa merita Sancti ejus. Crebrescente itaque fama tanti miraculi, accelerat populus omnis; et videntes in tam aperto prodigio Dei pietatem Sanctique virtutem, ad devotionem et reverentiam excitantur; et ita ad confirmationem hujus rei adhuc arca in eadem ecclesia

Sanctonis in
templo suo
sistit liberum:

F

b

A clesia suspensa, cum quadam forti catena remanet, peregrinis advenientibus intrinseca.

12 Alio quoque tempore cum guerra esset maxima sive inimicitiae capitales inter Dominum de Pontibus, et Dominum Gaufridum de Wanchonio Dominum videlicet de Thialaborg in Xanctonis; Dominus de Pontibus sensim veniens armato exercitu super terram dicti Gaufridi de Wanchonio, multos homines captos, numero scilicet quinquaginta, secum adducit. Timens autem de evasione eorum, misit quosdam de *d* Turidubus suis, et iussit ut de ecclesia S. Eutropii vi vel amore inde compedes ferreos fortissimos apportarent. Allatis vero multis compedibus, Dominus ille omnes mandavit in arcto carcere includi, et in illis compedibus, ne possent effugere graviter vinculari. Verum cum non haberent aliud consilium nec juvamen, coeperunt unanimiter omnes B. Eutropium ad sui miserendum affectuosis precibus lacrynosisque gemitibus supplicare: et qui fidei puritate totaque cordis devotione adhæserant fidelissimo Christi servo Eutropio, adfuit ipse protinus miserorum adjutor, et viros in carcere positos misericorditer visitavit. Nam nocte illa, cum custos castri, ubi detinebantur captivi, solite vigilaret; et ne abirent cum magna diligentia proviribus observaret; ecce subito B. Eutropius in globo igneo eis vigilantibus apparuit, veniens de Xanctonis versus Pontes directe: qui descendens ad locum mœrorum locumque tenebrarum, miro splendore totum habitaculum carceris perlustravit. Et quoniam dicitur, Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam; frustra custos carceris circa eos vigilabat, quos Dominus eripere Sancti merito disponebat. Ad illius enim ingressum in carcerem vincula de pedibus soluta sunt, catenæ de compedibus ceciderunt, sponte aperta sunt ostia carceris, et iter eis ad exeundum libere est apertum. Sed cum adhuc visione vivifica perterriti exire nescirent vel non auderent, pius consolator Eutropius ipsos manibus apprehensos foras leviter eduxit in plano, et eadem hora eademque nocte apud Xanctonas liberatos perduxit, suos compedes in manibus deferentes: ubi Deo et B. Eutropio gratias de tam largo beneficio concorditer exolverunt, et se sibi ex tunc humiliter subdiderunt. Crevit ex hoc Eutropii fama, virtus et gloria, excitatur fides populorum et devotio amplius inflammatur.

13 Ceperat olim Comes Pictaviensis Vice-comitem de *e* Omay, quem postmodum, filio pupillari ætate florente vice patris in obside suscepto, ad horam dimiserat. Vice-comes vero nec se nec filium liberare valens, multam indignationem Comitum incurerat, in tantum, ut cara patris pignora, teneris non parcens membris, oculis truncari et excæcati statuisset. Vice-comes vero cum sua conjuge sub vulgari vestium textura clam Xanctonas adiit, amictu dissimulato, facie exterminata minime cognoscendus. Illic sane filius suus captus servabatur in munitione civitatis, cum quodam puero sibi coævo compedibus eisdem constrictus, ita ut singulis pedibus concatenati ad invicem pueri arctius tenerentur. Quis referre posset vota et gemitus, quos utriusque parentes ante sepulcrum S. Eutropii pernoctantes, pro liberatione filii et sui absolutione lamentabiliter effundebant. Quod discrimen imminerebat miserabile, paterna viscera usque ad emissionem spiritus concutiebant amari singultus et graves angustiae. Dum autem sic orationi incumbere, dum se alterutrum conquerendo colliderent, genas unguibus, capillos manibus, pugnis pectora, fletibus ora, saxis genas, cubitis latera castigarent; adfuit Dei misericordia et S. Eutropii exorabilis potentia: nam repente pueri, sicut erant concatenati, compedibus

ipsis affixi, parentum aspectibus asteterunt; quos illi subito contemplati, primo phantasma crediderunt; demum filium recognoscentes, S. Eutropio satisfaciens, alacres et cum gaudio redierunt.

14 Non est silentio tradendum, quod olim Creator omnium dignatus est per meritum S. Eutropii facere miraculum, in civitate, quæ *f* Sancia Dei dicitur; in qua cum suis salmariis quinque sunt mercatores capti, qui acceptis singuli magois ferreis compedibus in suis cruribus et manu, in nimis fortem *g* arcam sunt retrusi. Inter cetera igitur sua incommoda, una die, non causa misericordiae, sed potius crudelitatis; eo quod omnis potus sit eis negata facultas, salitis carnibus refecta sunt eorum corpora. Cum itaque sitis anxietate essent vexati, S. Eutropii coeperunt magnis vocibus præconia postulare, quatenus subvenire illis divina et ineffabilis elementia Dei dignaretur. Cum vero præ sudore ac diuturna obsecratione valde lassati siluissent, senserunt ventum carissimum ac suavissimum penetrasse arcam, per mediumque illorum transisse: quo refrigerati ne delectati, præ lassitudine somno sunt gravati, pariterque omnes dormire coeperunt. Tum siquidem personam, ad iostar Clerici vestibus *i* albis induti, intrasse ad eos aspiciunt, et quasi eos a somno excitasse, et ut discederent, imperasse. Cui illico responderunt et dixerunt: Quomodo possumus hinc egredi? Bene, inquit, poteritis. Statim ipsi a somno expergefacti, colloquium de visione quam viderant inter se habere coeperunt. Interea funis, quo arca circumligata habebatur, abscinditur: cujus abscissionibus sonum ut audiunt captivi, a custodibus visitari se autumant. Deinde coeperunt ruere ligna desuper arcam, ubi fuerant posita onustandi gratia. Tunc aiunt inter se, Non sunt hic nocentes custodiæ, sed meritis B. Eutropii sunt visitationes Regis cœlestis gloriæ.

15 Itaque intelligentes demum adesse auxilium sibi, O Sancte Eutropi, inquirunt, accedere digneris ad tuos famulos, et abrumpere a nobis laqueos ne moreris. Statim locus urbi arca insidebat intremuit, ac tota fabrica arcæ cum magno sonitu concutitur, et unius junctura ejus dissipatur: cavillas *h* jam laxatas arcæ ad se dentibus captivi trahunt, et anterior pars ejus in terram dejicitur. Tunc scapulas apposuerunt coopertorio, atque retrorsum retorto læti omnes exierunt de habitaculo. Cumque essent egressi, coeperunt esse stupefacti, nescientes quid agere deberent, dum adhuc vincula circa se unusquisque illorum putaret habere. O sancte Eutropi, inquirunt, si placet tibi, nos ab his vinculis absolvere digneris. Post banc vocem submissis ad pedes luminibus, nihil viderunt se habere e vinculis. Denique respexerunt in fundo arcæ, ac sua omnia exinde levaverunt vincula. Quare ea tenentes manibus, circumquaque coeperunt conspiciere attentius, si in ullam partem posset aditus inveniri, quo exire quivissent intrepidi. Erat enim locus quo ipsi detinebantur captivi, quoddam appendicium extremæ partis domus *i* Præpositi; et ideo nullum habebat exitum vel introitum nisi per medium domus Præpositi, ideo nesciebant quo fugæ auxilium expeterent.

16 Tunc unus ex illis sociis ait, Pergam ad ostium domus, introspeciamque si forte habitatores defuerint. Qui cum infra ostium misso capite circumspiceret, omnes ad mensam vidit residentes, et sua terga contra illam partem tenentes qua per aliud ostium domus erant exituri. Qui reversus ad socios ait: Ego nempe, quia omnes comedunt, et transitum post dorsum eorum habiturus sum, egrediar. Et hoc dicto, complicans sub axilla vincula, coepit egredi. Quo viso, socii sui secuti sunt eum.

illi

D
EX MS.

f

g

Quinque
captivos sibi
veratos,

dissoluta qua
claudebantur
arca,

h

et compedibus
fractis,
f

i

inspectantibus
custodibus
egredi facit,

milites ex
carcere li-
berat

Ps. 126, 1

solutis vin-
culis et aper-
to ostio:

c

duos obsides
oculis prican-
dos

parentibus
redditi,

EX MS.

A Illi vero, qui ad mensam residebant, ut sonitum pedum egrediendum audierunt, faciem ad illos verterunt, et eos viderunt, et nihil tamen eis dixerunt. Deinde venerunt ad portam civitatis, quam quidem clausam ac janitorem secus illam sedentem invenerunt; aperientesque eam transierunt, nihil autem a janitore audierunt. Cumque transitum haberent per quemdam pontem, ante se multitudinem videntes hominum et mulierum, per aliam viam reflexerunt gressus suos, in qua habuerunt obviam multitudinem bonum, qui gressus suos figunt, fugientibus dantes locum, et capita in aliam partem reflectunt. Ipsi vero ecclesiam B. Germani *k* ante se respiciunt taliter, quod alloquuntur monachum, quem ante januam reperiunt: Aperi nobis quantocius, quia dum sumus liberati meritis B. Eutropii, consequuntur nos inimici nostri. Qui confestim aperuit eis, et illi cum magna velocitate ingressi sunt.

qui vincula
sua Sanctonas
adferunt.

17 Postea cum advenisset Præpositus, ita locutus est eis: Cum hoc non sit dubium, quin divinum vobiscum sit comitatum auxilium; tamen vobis non concedam abscessum, nisi mihi reddideritis vincula, quibus circumligati fuerant vestra crura. Tunc aiunt illi capti, etiamsi tota hebdomada contigerit nobis manere absque cibariis, non reddemus tibi vincula; sed illi portabimus, qui nos ab ipsis misericorditer liberavit; fitque omnis populi proclamatio contra Præpositum, eo quod nullam vim inferre præsumat hominibus, qui liberati essent divinis auxiliis. Tandem aperta ratione superatus, fiduciam firmam concedit captivis, suscipiuntur a civibus, reficiunturque largis dapibus. In crastinum vero occultis tramitibus, licet cunctis aspicientibus, catenas in suis humeris deferentes, egressi sunt ab eorum finibus, tendentes in suis suorumque patrociniiis reparare se cibis et vestibus. Dehinc venerunt ad B. Eutropii limina, in cujus altari sua offerunt vincula: post redeunt in suam patriam, mira ac præclara miracula divulgantes.

ANNOTATA.

a Hinc intellige seculo circiter 12 hæc acta esse, vel etiam serius.

b Priorem hunc Ordinis Cluniacensis fuisse colligitur infra ex num. 22, quæ alia temporis nota est: et in Bulla Paschalis 2 ad Pontium Abbatem Cluniacensem an. 1109, inter Prioratus Cluniaco subjectos numeratur S. Eutropius.

c Pontes urbs, duplo longius ex una parte Xanctonibus distans, quam Thaleburgum ex altera; a publicis pontibus (quibus internitur Singona fluvius, plures ante urbem insulas faciens) nomen accepit teste Massono.

d Ita scriptum erat, sed suspecta mihi scriptio est: sagacior alius explicet vel corrigit: ego carcerum præfectos intelligo.

e Suspicio esse oppidum quod in tabulis Pictaviæ Annay scribitur, inter Pictavos et Santonas, et his quam illis duplo vicinius.

f Hic rursus OEdipo opus foret, cum hujus nominis civitatem nullom tota Gallia reperiam.

g Arcam hanc fuisse ligneam, funibus circumstrictam, et desuper lignis oneratam, mox apparebit: et crudele illud custodiæ genus eo tempore usitatum fuisse jam satis liquet ex dictis.

h Cavilla, clavus ligneus, Francis Cheville.

i Præpositus, usitata etiam hodie Gallis phrasi, rei capitalis Præfectum notat.

k Fuit hæc aliqua suburbana ecclesia, ad quam prægressos mox assecutus Præpositus est.

CAPUT III.

Profanantes festum ejus puniuntur, energumini liberantur.

Vir quidam de castellania de Blanzach, Engolismensis Diœcesis, ignorans S. Eutropii virtutem, egressus foras in agrum cum suis bobus in die festi sui, ut terram excoleret, cum se præparasset ad opus, quidam Miles iter faciens per locum illum, devotus S. Eutropio, eum corripens dixit ei: Dimitte homo, dimitte opus tuum inceptum, cum operari non licet; hodie est festum B. Eutropii, quod digne debet ab omnibus memoriæ commendari, et solenniter cum reverentia celebrari. Verum cum nec timore Dei, nec reverentia Sancti, nec admonitione devoti Militis, perversi hominis temeritas refrænaretur, sed pertinaciter operi insisteret inchoato; verbo contumelioso respondens, ait: Ego terram meam arabo, Eutropius autem se de suis monachis intermittat. Nec mora vix de ore verbo pernicioso egresso, addidit Deus ad gloriam Sancti sui miraculum et flagellum. Mox enim ut aratrum cum una manu apprehendit, et cum altera virgam, in quaerat ferreum instrumentum defixum in capite, levaret ad opus; sic virtute mirifica utraque manus suo instrumento cohæsit, ut ad ventris dimissionem digitos [non] valeret aliquatenus relaxare: ipsum etiam interius et exterius tanta percussit cecitate, quod quidquid operabatur contra eum divina potentia, penitus ignoraret. Nam boves illico faciem verterunt ad iter, et ipsum ad Sancti ecclesiam multis videntibus, et de tanto prodigio admirantibus, ipso ignorante quod ageret, adduxerunt. Ubi lumine quod amiserat cœlitus accepto, compunctos corde, ante sepulcrum sancti Martyris dedit lacrymas, et penituit de commisso, seque Deo et B. Eutropio humiliter devovit: promittens ut quamdiu viveret suum festum coleret, et in signum servitutis, ejus sepulcrum annis singulis personaliter visitaret. Mirabile dictu! Statim voto emisso, et promisso devotæ subjectionis dato, sic homo infelix pristina restitutus est libertati, quod per seipsum instrumenta deposuit: cunctis qui aderant Deum laudantibus, Sanctique virtutem, qui tam mirabiliter percutit et sanat, vulnerat et medetur. Instrumenta vero usque hodie in ecclesia dependent, in recordationem tanti miraculi, et ut populorum devotio ad festi recordationem amplius augmentetur.

19 In castro de Tallaborgh prope Xantonas accidit, quod quidam devotus, qui B. Eutropio devote et humiliter serviebat, et singulis annis ejus tumulum devotius visitabat, quadam die, completa peregrinatione sua, rediens ad domum propriam, invitavit totam viciniam, ut amplius faceret S. Eutropium honorari et ad consimile alios incitari. Sed hostis antiquus, qui semper circuit quærens quem devoret, voluit ipsum a bono jam incepto penitus revocare. Nam uxor ejus propria, plena dolo, fraude et malitia, quæ fidem thori minime conservabat, et cuidam lenoni amore illicito adhærebat; voluit eum occidere cum securi. Sed noluit Deus permittere tantum malum; innovat Deus signa, immutat mirabilia, et honorificat Sanctum suum. Non potuit mulier levatas manus cum securi deponere, non potest meretrix virum occidere, non potest Dalila comam Sampsonis præscindere, non potest ancilla Petrum decipere, non potest alienigena pervertere Salomonem. Adfuit præsidio S. Eutropius, adfuit præsidio pater pius, quem toto cordis desiderio diligebat; peregrinum suum, positum in periculo, facit tutum; nec est pro lenocinio homicidium subsecutum.

Stat

Festum suum
profanans
cecitate per-
cutitur

E

et sanatur:

f

alius ei devo-
tus

obrigescente
uxoris perfu-
da manu

A Stat mulier cum instrumento manibus elevatis, fatetur quod facere voluerat, ad spectaculum prolibus adunatis. Sed tantum facinus illico veniam non meretur: oportuit enim, quod vir suus eam ad ecclesiam Sancti duceret, ut fide ac devotione, quam habebat ad ipsum præcipuam, uxori suæ sibi contrariæ valeret veniam obtinere. Factum est enim quod mulier cum viro suo vacans orationibus per triduum vigilavit: et post, confesso in præsentia omnium suo facinore, meritis B. Eutropii et devotione sui peregrini, manu elevatas laxavit, securim deposuit coram altari; sicque in statu pristino restituta, similiter cum viro incolumis ad propria remeavit. Posita fuit securis in eadem ecclesia, inter multa genera instrumentorum, in conspectu peregrinorum venientium; ut cognoscant cuncti, quanta potest apud Deum S. Eutropius suis precibus obtinere.

liberatur a
nece,

et ipsam a
pœna solvit.

Alius violato
festo intumescens,

20 Alio quoque tempore, sollemnitate S. Eutropii, quidam carpentarius, dum se præpararet ad ungendum sottulares suos; quidam alius, majorem habens devotionem ad Sanctum, dixit ei: Hodie festum est B. Eutropii, istud facere vobis non licet. Ille vero indignanti animo piara mentionem non suscipiens, reflexo oculo illum respexit; ac si Sancti haberet potentiam in contemptum; et cessare noluit; sed opus quod inceperat terminavit. Cum vero se vellet de illis sottularibus calceare, factum est divino iudicio ad Sancti gloriam, quod statim incepit homo pertinax ingrossari; et post paululum intantum est ingrossatus, quod nisi cum magna difficultate se poterat aliquantulum inclinare, nec cum manu pede attingere. Igitur pœna edocente Sancti recognoscens virtutem et merita, contritus mente et condolens de peccato, ad ejus sepulcrum est flebiliter deportatus. Dum autem homo ita despectibilis ibi perseveraret in affectuosa et humili prece, membra corperunt attenuari; et celerrime obtinuit, quod fideliter postulavit. Sequenti namque die sanitatem integram obtinens, domum propriis pedibus est reversus, qui per alios fuerat apportatus. Multi etiam alii, dum B. Eutropii festum contemnunt celebrare, mirabiliter sunt puniti: sed postmodum peracta penitentia mirabilis sunt meritis ipsius liberati.

ad sepulcrum
sanatur:

a
item hydro-
pici, vir

21 Alius homo de Episcopatu de a Nantes tantum erat turgidus infirmitate hydropis, quod nullo modo videre poterat crura sua. Positus itaque in angustia vehementi et auxilio desperatus humano (expenderat enim in medicos multam pecuniam sanitatis amore sed nullo potuit medicinali suffragio adjuvari) tandem ad S. Eutropii patrocinium devoto affectu et prece humili se convertit. Quadam enim die circa festum Pentecostes votum vovens se fecit ad sepulcrum sancti Martyris apportari: ubi S. Eutropius multis precibus exoratus est, et sibi perfecte diu desideratam contulit sanitatem. Alia mulier de vico b Joannis de Angely Xanctonensis diocesis tantum erat inflata, quod vix progredi poterat: quæ se fecit ante S. Eutropium portari per aquam in quadam navicula usque ad portum apud Xanctones: et de portu usque ad ecclesiam, suorum fuit manibus deportata: quæ perducta in eadem ecclesia ante sepulcrum Martyris, novem diebus vigiliis et obsecrationibus interventu S. Eutropii meruit salubriter liberari.

b
et mulier:

energumena
liberatur:

22 Iterum commendamus memoriæ miraculum, quod amplius narrantium actione commendatur. De territorio Burdegalensi, a parentibus quadam insana mulier ad Sancti sepulcrum tracta, non statim incolumitate sibi reddita, dimissa est a suis, sicut res vilis, despectabilis et abjecta. Quæ multo tempore importuna omnibus oratoribus, sub divo pernoctans, frequenter a pueris impetebatur luto et lapide; habebat autem aliquod lucidum intervallum, in quo a Sancto remedium postulabat. Contigit autem S. Hu-

gonem c Cluniaci Abbatem monasterium S. Eutropii D visitare, sicut proprium Ordinis Cluniaci insigne ex ms. c cœnobium. Suscipitur autem vir Apostolicus a Fratribus vestibus ecclesiasticis indutis processionaliter, ut decebat. Illic furibunda mulier, gressu concito accurrens, aspectui sancti viri se exposuit, oculis turbida, facie turbulenta, stridens dentibus, lingua protracta, capillis hirsuta, maligno spiritu agitata. Vir autem sanctus, dum mulierem illam horribilem vidit, in se aliquantulum stupefactus, se primo signo Crucis muniens, post insanam mulierem, oratione prævia, aqua benedicta circumsignans, solus ad sepulcrum Martyris vadit, ipsum pro infelici muliere cum lacrymis oraturus. Mirum certe! cum vir Dei orationi insisteret, infelix mulier terræ prostrata, cum multo sanguine reptile quoddam, æstro consimile, vivum et repens evomuit, meritisque B. Eutropii et intercessione sancti Abbatis perfectæ se sensit redditam sanitati: rediitque postmodum comitata suis ad propria, admirationem faciens cunctis, qui eam insanire prius viderant, modo videntes esse [quasi] de mortuis revocatam. Sanctus postmodum Hugo æstrum sibi jussit afferri in quadam tabula, ostendens illud formam esse dæmonis, qui vile spectaculum omnibus in memoriam E tanti facti demonstravit.

23 Altera quadam mulier, Vixendis nomine, de civitate d Agenno, divina permittente justitia, male a dæmonio vexabatur: nunc enim in ignem sese desperate projiciens, nunc collidens in terram, nunc mordens se, caput suum laniabat miserrime et sanguine cruentabat: singulis autem diebus ipsam prædicta vexamina tantum vexabant, quod vix plures ei obsistere poterant, quin propria extraheret vestimenta. Ducitur autem a parentibus ad Sancti ecclesiam mulier infelix, ut per digna ejus merita eam dignaretur Dominus a dæmonio liberare. Mirabile auditu! Cum ante fores ecclesiæ ligatam tenerent, (non enim permittebat Sanctus Dei, diabolum, pacis inimicum, intra ecclesiam recipi) ecce pius pie miserorum miserator, huic mulieri miseræ, miserabiliter laboranti, illico advenit: ad cujus mirificam præsentiam ille malignus spiritus, mulierem obsidens, indignabundus discessit; mente scilicet et corpore mulierem, prius obsessam, liberam derelinquens. Mox ingressa mulier ecclesiam, cum multa secularium admiratione, qui tunc aderant, ad sepulcrum Martyris festinanter accurrit, ut gratias illi devote exolveret, cujus virtute mirabili et pietate amabili se noverat mirabiliter liberatam.

item alia:

d

24 Romanus S. Eutropii refert de seipso, se mente captum fuisse, et rationabili intellectu destitutum, a suis parentibus magis attractum, quam ductum ad sancti Martyris suffragium postulandum: qui gravius urtica penuriæ puncti, quam sui ægri miseria compuncti, victu deficiente, in alia patria dimisso quem adduxerant insano, ad propria suos reversi. Æger vero impos animi, puerorum multis succumbens injuriis, irrisione et colaphis durius quam ipsa fuit amentia, est affectus. Post paucos vero dies, miseratione Sancti Martyris, Romanus ille sensu recuperato et intellectu, factus immemor beneficii, ad suos redire parentes attentius anhelabat. Quapropter voluntati propriæ satisfaciens, templo Martyris dimisso, usque ad castra (ad Pontem vocant) veniens, a pueris interceptus est et cognitus, quia apud Xanctonas ei stulto illudere solebant. Nec mora sublato clamore, luto et cœnulentis platearum purgamentis, stolidiorem hominem insectantes, omni superjecta spurcitia deformem hominem vix deserunt. Deturpatus denique miser homo, totus extra se factus, amentiam iterum incurrit; reversus tamen parumper ad cor, ad S. Eutropium iterum rediit

maniacus sanatur:

EX MS A diit, misericordiam denao posciturus, quam super-
bus perdiderat et ingratus. Affuit Sanctus revertenti,
nec contempsit alienigenam, sed suum fecit indige-
nam, sanitati integerrimæ restitutum. Romanus
siquidem ab illo tempore Sancti sepulcrum non de-
serens, altaris custos constitutus scopis mundat,
verrit pavementum, et medico suo S. Eutropio devo-
tum exhibet famulatum; pertimescens, ne si forte
recederet, sibi deterius eveniret; propter ingrati-
tudinem enim pejora infliguntur.

*Citharodus
S. Eutropii
templum
profanans,*

morbo

25 Cum in Burgo S. Eutropii de Xanctonis habi-
taret quidam citharista, Benedictus nomine, non
opere, victima suum cum cithara modulatis vocibus
a transeuntibus quæritabat: sed quia prædictus ci-
tharista non Deo sed denario decantabat, quampluri-
mum attulit amaritatis Martyri Eutropio modulatio
citharistæ, sicut statim certis indiciis est ostensum.
Nam miser homo, dum citharam percutiendo per
ecclesiam discurreret, genitili infirmitate percus-
sus, in conspectu omnium horribiliter cecidit, veluti
deberet finaliter expirare. Parva vero morula inter-
jecta, joculator ille ad se rediens, compunctus et
pœnitens, voce lacrymabili culpam recognovit, votum
faciens Deo et Sancto, se illa arte numquam aliquid
de cetero lucraturum. Denique vero voto emisso,
meritis Sancti et devotis intercedentium precibus,
restitutus est pristinae sanitati. Verum Sancti obli-
tus beneficium, ad simile rediit, sicut canis ad vom-
itum, peregrinorum vigilias subsecutus, ipsosque ad
vanitates magis quam ad devotionem excitabat, ci-
tharam melodiis, ut erat solitus, adaptando. Sed
quoniam Deus non solum sit ipse largitor miseri-
cordia, sed etiam malorum potentissimus vindicator;
factum est, quod dum miser homo citharizando per
ecclesiam inter vigilantes saltaret, cœpit omnibus
videntibus terræ collisus se per pavementum volu-
tare, ore frendens et dentibus membra corporis
discerpens, ac si maligno spiritu vexaretur. Quid
plura? chordæ citharæ rumpuntur, et ipsa cithara
validiori impetu usque ad summitatem interiorē
ecclesiæ evolans minutatim confringitur; omnes
reddens viso miraculo attonitos et stupefactos. Quid
immorer multis? Justo enim iudicio fuerunt novissi-
ma illius pejora prioribus, propter ingratitude
vitium: nam infelix homo, qui plausu temerario ad
ecclesiam per se venerat, per alios fuit ad domum
suam dolore anxio reportatus; in crastinum autem
mortuus est sceleratus, inferni mancipium et filius
tenebrarum.

*ac deinde
morte puniatur*

e C 26 Alia quoque mulier, de vico qui vocatur e Lo-
serie prope Xantonas, quadam perturbatione pavoris
tantam incurrit amentiam, quod penitus amiserat
rationem, intellectum et sensum; et totum ejus
corpus ita effectum fuerat inquietum, quod vix aut
minime a pluribus teneri poterat, sed inter manus
detinere volentium horribiliter se frangebatur. Denique
duo filii, quos habebat, non sperantes apud hominem
invenire remedium sanitatis, ad S. Eutropii merita
præcordialiter se convertunt. O Sancte Eutropi,
Martyr Dei sanctissime! o lucerna totius populi,
refugium et juvamen! tibi matrem offerimus, tibi
commisam f devotamus, et a te sanitatem ejus tota
devotione deposcimus. Festinato igitur matrem liga-
tam funibus ad ecclesiam ejus deferunt, et ante altare
matrem missam deponunt; ubi novem diebus et to-
tidem noctibus tenuerunt. Die autem altera, munere
perfectæ liberationis accepto, cum rationis industria
et vivacitate sensuum, domum rediit, gaudens et
exiliens et laudans Deum, ac si nullo tempore ma-
lum aliquod persensisset.

*et alius simili
malis laborans.*

g

h

27 Tempore æstivo quidam nauta de Britannia,
civitate quæ dicitur g Campercorrenti, venit navigio
cum pluribus sociis apud h S. Severianum; ibique in

lecto ægritudinis per dies plurimos decubans, demum D
morbo gravissimo afflictus ac prolixitate illius lan-
guoris detentus, in furiam est conversus. Socii au-
tem illius, pietate sociali pro ipso Deo votum facien-
tes et S. Eutropio, apud Xantonas ad ejus tumulum
vinctum manibus et pedibus, cum magna cordis
mœstitia adduxerunt: et ita ibi ligatus et detentus
per novem dies, sociis suis pro ipso obnixæ voce
gemebunda ad Sanctum proclamantibus, pernocta-
vit: nullum tamen tunc obtinuit remedium sospita-
tis. Expletis vero novem diebus, homines illi, nihil
amplius boni de salute socii sui sperantes, reversi
sunt cum infirmo ad S. Severianum, ipsum ægotan-
tem ad partes suas reducere proponentes. Tamen
cum ad merita B. Eutropii devoverunt eum, iterum
adduxerunt. Cum autem ad ecclesiam beati Mar-
tyris ipsum perducerent, in compedibus et manicis
ferreis illico posuerunt; ibi enim tam fortiter corpus
suum agitabat, quod catenas totaliter dirupit et
vestes proprias dilaceravit. Posito autem ipso in
catenis ferreis per aliquod spatium temporis, exinde
exivit et eas pariter confregit, et per vias et campos
fugam arripuit, et vestem suam exiit, nudusque huc
et illuc discurrit. Sacrista vero ecclesiæ, videns quod
fugam arripuerat, statim fuit eum persecutus, ip-
sumque per campos et villas investigavit. Invenit E
autem ipso, ad ecclesiam sanctissimi B. Eutropii
propria voluntate ac spontaneus revenit; rogans eum
et supplicans cum gemitibus et suspiriis, quatenus
in compedibus et manicis ferreis strictius iterum po-
neretur. Completis autem novem diebus noctibusque
et amplius, sanctissimus Martyr Christi eum in
pristinum sensum et naturalem intellectum divina
gratia sibi restituit; sanus et incolumis cum amicis,
gratias agens Deo et beatissimo Eutropio, ad pro-
pria cum gaudio remeavit.

ANNOTATA.

a Nannetensis Episcopatus in Britannia Armorica
est.

b S. Joannis de Angeliaco abest Sanctonis 7 vel 8
leucis ad septentrionem.

c S. Hugonis Cluniacensis Vitam dedimus et illu-
stravimus die præcedenti.

d Agennum, Aquitanix civitas, ad Matronam flu-
men.

e Hujus vici nomen deest in tabula Topographica
Xantonensi; sicut et quædam alia infrascripta.

f A Devotare ducitur Devotatio, apud S. Augusti-
num; et Devotamentum, apud Tertullianum: sed
utrumque in sequiorem sensum pro execratione sumitur.

g Corisopitum, vulgo Kempercorrentin, in extremo
Britanniæ Armoricæ cornu.

h Forte scribendum, S. Savinianum, hujus enim
nominis vicus, a portu cognomen habens, notatur infra
Thaleburgum, et adverso Carentono subiri potest navibus.

CAPUT IV.

Alia S. Eutropii beneficia.

R Refert Willelmus Bernardi, quod mulier quædam
Stephana, manibus contracta, brachius et cruribus
debilitata, per decem et septem annos in domo elee-
mosynaria illius monasterii languens decubabat;
quodque quodam naturali candore membrorum enor-
mitatem obdlexerat, ad compassionem sui visitatores
suos invitabat, ipso intuitu simplici et venasto pro-
vocans quoslibet e populo ad suæ obsequium ser-
vitatis. Cum vero tanto tempore, jam sine spe
redintegrandæ salutis, lectum nisi aliorum manibus
ingredi non valeret; quadam nocte, cum solennia
sancto celebrarentur Eutropio, multa cum peregrini-
norum

*contracta
sanatur:*

A norum confluentia et Clericorum multitudine copiosa; ante ipsos nocturnales hymnos, S. Eutropius, collegis duobus assumptis, S. Martiale videlicet et S. Leonardo a Abbate, mulicri adstitit in ecclesia ægrotanti, quam mirabili claritate illustrans signo-que Crucis ambiens, ut surgeret imperavit. Illa vero debilitatem manuum et pedum demonstrans voce querula muliebriter, impossibilitatem imperatæ obedientiæ asserebat. Mox contractam pastorali baculo, quem manu gestabat, tangens, sanam reddidit, et suorum sociorum nomina indidit. Femina autem, nervorum vigore relaxato, membra pedetentim extendens, surgens incolumis, manus ad tactum indociles porrexit, pedes ad gressum prius inutiles, adaptavit: adstantes vero, audientes membrorum crepitantium sonum, non solum admiratione replentur sed et gaudio, videntes eam erectam stare, quam primo in stratu gestatorio frequenter adductam suis elemosynis per decem et septem annos aluerant, et modo videbant perfectæ redditam sanitati.

b 29 Quidam e Francia, multum b personatus, cap-

B vorum, causa crationis, iter ad S. Jacobum arripuerat: qui per Xanctonas transiens, tramite inflexo, ad Sancti Eutropii sepulcrum vota plurima obtulit; et munera pluriora emendo, paulo post itinere peracto, reditum per Vasconiam faciens, suorum servorum insidias perpressus est, quas subnecto. Instigante enim diabolo, cupiditate pecuniæ quam in sumptus itinerum portabat, servi illi, omni malitia pleni, cæcum Dominum, quem ad secreta naturæ divertentem extra viam stratam fallaciter eduxerant, ibi hominem, lumine oculorum privatum, denariis, equitaturis et rebus omnibus privantes, solum in solitudine dimiserunt. Ille vero quasi truncus inutilis jacens, se sentiens destitutum; altius voce querula opem prout poterat exposcebat. Audientes autem clamorem peregrini, ad ipsum perterriti diverterunt. Cum vero ipsum invenissent, intelligentes suum miserum eventum, moti pietate, cum lacrymis et dolore adducunt in via publica, ubi aliquod subsidium pro alimonia exhibentes, in quodam tugurio dimiserunt. Ille autem, ut erat destitutus humano subsidio, dolorosis vocibus lacrymosisque gemitibus Sancti patrociniū flagitabat. Denique cum specialem ductorem non haberet, manuum auxilio venit cæcutiens ad Sancti ecclesiam, narrans suum omnibus infortunium cum mœrore.

C 30 Cognoscentes autem Fratres hominem, quem ante viderant, de divite factum pauperem, miserti, et sicut proprium est monachorum promptum sibi beneficium obtulerunt. Cum vero per plures dies inter monachos fuisset, recedendi ab eis licentiam cum multis gratiarum actionibus requisivit; qui sibi liberaliter equum et famulum pecuniamque in via tribuant abundanter. Cumque omnia parata essent sibi necessaria, essetque in promptu recedendi; ductus divino flamine, ad Sancti sepulcrum accessit: ubi se ad terram prosternens, manibus ad modum crucis expansis, cum lacrymis orans, Sancti merita proclamabat. Non defuit ille indefessus miserorum adjutor precibus supplicantis: nam subito supinus ante altaris crepidinem repente ruens, de folliculis, ubi oculi sedem habent, sanguinem emisit; qui palpebras, faciem et pavementum cruentavit, et oculos aridos mirabili virtute in locum suum pristinumque vigorem restituit. Extollitur exinde clamor ad æthera, vici resonant et compita, populi concursu, juvenum plausu, campanarum pulsu, civitas et ecclesia resonat, omnesque pariter ad Christi amorem et Sancti reverentiam ferventius inflammantur.

31 Quoniam dicitur, quod bonus pastor animam

suam ponit pro ovibus suis, quidam homo de Copi- D
naco se et sua animalia, quæ habebat, B. Eutropio EX MS.
tamquam bono pastori fiducialiter commendavit; credens ea per ipsius virtutem posse a luporum mor-
sibus custodiri. Aliter autem accidit quam spera-
bat: nam quadam die, Deo permittente ad honorem
Sancti et gloriam, cum pueri domus gregem porco-
rum per agrum absque pastore permitterent ober-
rantem; ecce lupi rapacitas furtivos ad prædam con-
citans gressus, unum de grege, quem homo inter
ceteros Sancto devoverat, dentatis faucibus repente
sustollens, latratum canum clamoremque pastorum
minime veritus, cum eo fugit ad silvam. Redierunt
pueri ad hospitium, referunt damnum, mirantur
omnes, qui aderant, quomodo prævalere potuerit
lupus porco, Martyri devotato: de qua re dum inter
se contendunt, et ut lupum quærant intendunt fa-
mulī, habentes plus de simplicitate puerili quam
discretionē: [vident volantes gregatim columbos; et
Putatisne, inquit eorum unus] isti columbi, remigio
alarum demisso, humiliati se Martyris exponent
manibus? Utinam speciosas aves et angelicas Beato
possemus portare Eutropio, Angelorum collegæ ama-
bili, et hujus patriæ venerabili tutatori. In hæc ver-
ba duo de columbis, nive candidiores, gallinis do-
mesticiores, super humeros imprecantis mansuetius
insederunt: attoniti autem juvenes et miraculo ex-
hilarati, quod inceperant iter alacrius emensi, ju-
venem columborum bajulum usque ad ecclesiam S.
Eutropii alacriter subsequuntur.

32 Erat enim tum temporis Sancti venerabile
corpus ante altare in quodam tumulo positum, quod
postea sicut hodie pater cum cistella plumbea, ve-
lut antiquitus reconditum habebatur, honore consi-
gnatum fuit in mausolæum et competentius colloca-
tum. Cum itaque prædicti juvenes, cum illo primo,
qui avibus erat insignitus, appropinquarent ad
tumulum: columbæ ultro blando volatu super
thecam sancti Martyris resederunt. Mirantur non
modicum circumstantes, et aves quasi cœlitus
missas dimiserunt in templo, eas tangere formi-
dantes: columbæ vero circa corpus sedulitate
familiarī excubantes, ipsæ non modico naturali de-
posito pavore, victum juxta Sancti pignora percepe-
runt, sicut a pluribus, qui viderunt, fuit sufficien-
tissime approbatum, nec a loco sancto defuerunt,
sui spectaculum pro obsequio exhibentes, usque quo
corpus venerabile fuit inferius cum canticis et laudi-
bus et miraculorum claritate repositum.

33 Nobilis quidam c senilis, cum regionariis suis
S. Jacobum adiit; in reditu vero ad monasterium S.
Eutropii veniens, quem inter Sanctos Dei et amicos
suum elegerat Patronum votis et orationibus et
multis donariis se devovit. Alio autem tempore, ar-
dore caritatis accensus, signo sanctæ Crucis se
muniens, Hierosolymam petiit, ibi contra paganos
pugnaturus, pro fide Trinitatis per effusionem sui
sanguinis amplianda. Cum itaque quadam die per
quamdam incederet viam prope civitatem Hierosoly-
mitanam, in qua pro inferenda morte militibus Cru-
cifixi lupinæ insidiæ latitabant; quidam ex insidiis
surgens ipsum cum sagitta sua tam letaliter vulne-
ravit, ut nulla prorsus superesset spes recuperandæ
sanitatis: remansit enim sagitta in visceribus, quæ
sibi dolorem vehementissimum infligebat. Cum igitur
judicio medicorum omnium, scilicet quos ibi ter-
rarum invenerat, ipsi tam graviter vulnerato impos-
sibilis esset curatio, pro eo quod sagitta in interio-
ribus inclusa minime poterat reperiri; ad domum
rediens, gravius ultra vires ferrum, quod portabat,
vix sustinens, jam per quatuor annos visceribus
putrefactis, audita virtute sancti Eutropii, habitaque
cum diligenti indagatione de suis miraculis veritate,
ad

aptantes co-
lumbas S.
Eutropio of-
ferre illas
prodigiose
nanciscuntur.

quæ ad sepul-
crum ejus
muniunt:

hærente in
visceribus
ferro incur-
rabili ter
suavius,

Cæco a suis
spoliato ac
deserto

visus resti-
tuitur:

EX MS.

id sibi ad sepulcrum extrahi sentit :

A ad ejus patrocinium, quanto poterat affectu quantoque desiderio, fidentissime se convertit; et salutem, quam nusquam reperire poterat, ab eo suppliciter imploravit.

34 Veniens demum ad Sancti sepulcrum, dum ibi assiduis pernoctationibus lacrymosisque precibus homu tam miserabiliter afflictus insisteret; ecce medicus salutis, Eutropius videlicet, quasi statim sagittam obfuscata tantum temporis rubigine eiecit mirabili virtute de corpore vulnerato, manuumque suarum suavi contactu expulsa omni viscerum putredine, restituta carne, solidatoque vulnere, contra spem humani consilii egrotantem integræ restituit pristinae sanitati. Sentiens autem se ita perfecte sanatum, in vocem divinae laudis et B. Eutropii prorumpens, Dei misericordiam et Sancti virtutem, tamque insigne miraculum ad honorem sancti Martyris explicat universis: qui videntes in tam aperto prodigio B. Eutropii potentiam, admiratione simul et gaudio replebantur, ipsumque laudum præconiis extollebant. Fecit autem fieri nobilis iste sagittam argenteam, quam cum ferrea, quam diu portaverat inclusam in corpore, ante altare sancti Martyris suspendit, ad spectaculum populi, ut tam nobile miraculum omnes ad Sancti amorem et reverentiam incitaret.

militi creptus equus redditur.

35 Gregorius homo de Barbejaco, miles de novo factus, non tamen de militari genere procreatus, cum accinctus fuisset militari apparatu, equum sortitus est bonum et habilem ad militiæ officium exequendum; confidebat enim cum ipso se esse in non usitato officio aptiorem, et contra suos adversarios fortiozem. Quapropter ad S. Eutropium veniens, nobilem nobilium protectorem, suum devovit equum; pro eo pretium obtulit, et in sua custodia fidentissime commendavit. Contigit autem non multum post, quod in hostium manibus cecidit, suumque equum perdidit tenerrime dilectum. Rediens vero pedes domum anxius, præ dolore noctem ducebat insonneo, spe deposita ulterius militandi, lamentabaturque frequenter pro equo perduto, quia præ nimia paupertate unde haberet alium, non habebat. Sed cum [quidam] e notis suis deridentibus dicerent ei, non sentientes Sancti virtutem; Putasne S. Eutropius, quem clamitare non cessas, cum distet a te decem leucis, equum perditum tibi restituat? Ille vero multo magis confusus de Sancti curiali virtute, intra se clamabat: S. Eutropi, redde mihi equum perditum, quem tibi tota devotione devovi: redde mihi thesaurum meum, cum me videas depositum a gradu penitus militari. Cum hæc et similia Sancto Dei proponeret, ecce equus repente venit ad domum novi militis sicut amiserat, acsi manu Dei ducetur. Gaudet non modicum miles pauperculus viso equo, solvit Deo et B. Eutropio gratiarum uberimas actiones.

36 Hæc sane miracula, solenniter, ut dictum est, D approbata, quæ latiori tractatu d conscripta, modisque diversis tradita, in multis voluminibus reperi; in quadam summa et breviter annotavi. Nam, ut in principio posui, si vellem omnia sigillatim construere miracula, quæ per ipsum et modernis temporibus operari dignatus est, et adhuc operari non cessat ille dux supremus, pro cuius amore Martyr gloriosissimus Eutropius subire mortem non timuit, vires non suppeterent nec tempus sufficeret cuncta per ordinem explicare. Sicut enim Sanctus iste præclarus, dum viveret, in miraculis exstiterat; sic a die migrationis animæ a corpore, usque ad præsentem diem, præclaris miraculorum insigniis coruscat, per diversas mundi partes, divina sibi potentia largiente. Nam captivi mirifice liberantur fractis compedibus, contracti reperiuntur erecti, paralytici consolidantur, dæmones ab obsessis, suscepto obedientiæ sancto mandato, ab ipso Martyre effugantur: cæci, surdi, muti, hydropici, naufragi, omnes ipsius meritis accipiunt remedia salutis; omnibusque morbis et periculis in necessitate positis, Sancti patrocinium devote poscentibus, misericorditer subvenitur. Ad te ergo, o bone Jesu, cunctorum principum, animarum refugium, sermonem humiliter convertimus; ut per istius Sancti digna merita, tibi sponso E animarum fidelium, lampadibus intus igne divini amoris accensis, tecum intraturi ad supernas nuptias occurramus; ubi hymnos coelicos cum S. Eutropio, qui tecum immortalis impassibilisque permanens vivit, et cum Beatorum Spirituum choris, perenniter in supernæ majestatis præsentia decantemus: quod nobis de tuæ bonitatis largitione concedere digneris, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivis et regnas, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Non dubito quin hic sit ille, miraculis et captivorum liberatione celeberrimus, Leonardus, qui 6 Novembris colitur, et decimo a Lemovicibus milliario juxta ecclesiam a se conditam vixit, non tam Abbas quam Eremita dicendus, sanctoque Martiali Lemovicensium Episcopo devotissimus.*

b *Multum personatus, sive, ut Franci loquuntur, un grand personnage.*

c *Senilis, id est, grandævus, quomodo Francice dicitur Vieillard, senex. Nisi forte conjectet aliquis legendum esse de Senlis id est Silvanectensis: certe non admodum senex fuisse debuit, cui vires et ad peregrinandum et ad bellandum suppetebant.*

d *Nunc tractatum seu latiora volumina, si quis uspiam repererit, rem Sancto nobisque gratissimam faciet ipsa describendo et transmittendo, ut publici juris fiat thesaurus, hactenus absconditus eoque inutilis.*

d
Epilogus de
miraculorum
ceterorum
multitudine.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS,

DOROTHEO PRESBYTERO, RODOCIANO DIACONO, VIATORE, TERENTIO, MARTINO, MAJORICA, VICTORE, CLAUDIO, SILVANO, CLEMENTE AL. ORIMENTO, HONORATO, ITEM VICTORE, REDUCTO, ITEM HONORATO, THELEFORO, PRIMOSO, ROGATO, FELICE, ITEM FELICE, LUCIANO, COLOSO, ITEM ROGATO, REVOCATO, SEVERO, COTIDIA, FORTUNO, SPINICA, JOCUNDO, DEMETRIO, JULIO, SECUNDINO EPISCOPO, MERITO, HONORO, ITEM SILVANO, SATURNINO, EMILIANO, SATURNINA, APHRODISIO PRESBYTERO, DUGDO, PASTORE EPISCOPO.

B

G. H.
E

XXX APR.

Plurimi
Martyres in
Martyrologiis
S. Hieronymi,

eorum nomi-
na 30 Aprilis
in antiquiore
codice,

collata cum
aliis :

C

Post tam varios et illustres Christi Martyres, quas toto hoc mense Aprili triumphum sanguine suo meruisse ac reportasse ostendimus, hoc ultimo die agmen claudunt facile centum et triginta generosi athletæ, ex quibus nonaginta suis nominibus Pastos sacros reddunt nobiliores. Inducuntur hi in quatuor Martyrologi Hieronymiani apographis, et in suas classes distributi optime ordinantur, in antiquissimo codice, ante annos prope mille caractere Teutonico exarato, quem ex Epternacensi acceptum cœnobio hactenus toto hoc opere produximus : et sic ibidem prima classis indicatur. Pridie Kalendas Maji in Alexandria Dorothei Presbyteri, Rodociani Diaconi, Viatoris, Terenti, Martini, Majoricæ, Victuri, Silvani, Orimenti, Honorati, Victorini, Reducti, item Honorati, Talesfori, Primusi, Rogati, Felicis, item Felicis, Luciani, Colisi, Revocati, Severi, Cotiæ, Fortuni, Spinicæ, Jocundi, Juli, Emeriti, Honori, Silvani, Saturnini, Emelliani, Saturninæ, Afrodi, Dugli, Partoris Episcopi. Hactenus primum apographum : a quo haud procul dissentiunt tria alia apographa, scilicet Corbeïense Parisiense excusum, Lucense a Florentinico in lucem datum, et MS. Blumianum : in his Rodociani scribitur, et Victoris in Corbeïensi, loco Viatoris, Majoricæ et Claudii in Blumiano, Clementi loco Orimenti in Lucensi et Blumiano. At vitio amanuensis inde usque Julium desunt octodecim nomina Martyrum in Parisiensi editione : et loco omnium ponitur nomen Demetrii, cujus in aliis non fit mentio. In aliis duobus scribuntur Victori, Thelefori, Primosi, Colisi : quæ supra sunt nomina Victorini, Talesfori, Primusi, Colisi : et in Lucensi omittitur alter Felix : ac loco Revocati, ponitur in utroque item Rogati. Item post Severum, ordine transposito, collocantur nomina Spicæ, Cotidiæ, Fortuni, Jocundi : quæ supra Epternacensi sunt Cotiæ, Fortuni, Spinicæ, Jocundi. Et hinc resumuntur nomina Martyrum in editione Parisiensi : atque post Julium interponitur in tribus apographis Secundinus Episcopus, in Epternacensi desideratus : in hoc quoque Emeritus, illis est Meritus. Ast Emellianus et Emilianus alius, in Parisiensi omissus est. Loco etiam Afrodi, scribitur Afrodi, et Afferodi : loco autem Partoris, melius in aliis legitur Pastoris Episcopi.

2 Varii ex his in aliis Martyrologiis exprimuntur. In antiquo Barberiano, cum quo etiam genuinum Bedæ Martyrologium contulimus, et in Trevirensi S. Mari-

mini ista leguntur : in Alexandria Dorothei Presbyteri, Rodociani Diaconi, Clementi, Honorati, Reducti, Secundini Episcopi. Idem, ultimo dempto, sunt in MS. Pragensi ecclesiæ metropolitanæ ; et ibi Reductus scribitur, qui alius est Rednetus. In MS. Richenaviensi exprimuntur nomina Dorothei Presbyteri, Rodociani Diaconi, Viatoris, Martini, Majorici, Victoris : ex his penultimus Majorica dicitur alius. In MS. Reginæ Sueciæ, etiam ab Holstemo laudato in Animadversis ad Martyrologium Romanum, ista habentur : In Alexandria natale SS. Dorothei Presbyteri, Rodociani Diaconi, Terentii, Martini cum aliis LU. Sed hi ad plures classes spectant. In MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus ista ex præcedentibus repetuntur : In Alexandria nat. SS. Dorothei Presbyteri, Rodociani Diaconi, Clementis, Reducti. In aliis MSS. solus Dorotheus nominatur, aut cum Sanctis sequentium classium conjungitur. In MS. Romano Ducis Attempisii sub finem referuntur nomina ista : Secundini Episcopi, Pastoris Episcopi. In MS. Trevirensi S. Maximini parvo, sed antiquissima, ista habentur : Pastoris Presbyteri ; Demetrii, Quirini Episcopi, Saturnini. De Quirino seorsim infra agimus, MSS. Trevirensi S. Martini et Ultrajectinum S. Mariæ cum Usuardo genus martyrii adscribunt his verbis : In Alexandria Pastoris Episcopi, cum aliis xxiv igni combustis et in mare mersis : et hæc eadem verba ad xxx Martii habentur apud Grevenum et Canisium. Sed hi xxiv potius ad tertium ordinem Martyrum sunt referendi.

inter quos est
S. Pastor Ep.

3 Denique qui supra Afrodis, Afrodis sive Afferodus scribitur, videtur ab alio Aphrodisius Presbyter appellari. Ita Rabanus : In Alexandria natalis Afrodisii Presbyteri cum aliis triginta. Eudem habent Notherus, et auctor Martyrologii sub nomine Bedæ suppositi, sed hic Ephrodisium appellat ; Ast Afrodisius dicitur a Greveno et Canisio et in MS. Aquisgranensi. In MSS. Richenaviensi et Rhinoviensi : Alexandria Frodisi Presbyteri. Demum in hodierna Martyrologio Romano : Alexandria sanctorum Martyrum Aphrodisii Presbyteri et aliorum triginta. Non apponimus numerum triginta sociorum, quia suis nominibus præter Aphrodisium exprimuntur novem et triginta. Colitur xxii Martii S. Afrodisius Episcopus Bitterrensis : cujus aliquam partem scripsit Petrus Calo Ordinis Prædicatorum, et titulo non debite expresso adscribebatur pro cultu dies

et S. Aphrodisius Presb.

alius a S. Afrodisio Episc. Bitterrensi.

vari in aliis
Martyrologiis :

A **xxx** Aprilis, unde et nos illam Vitam ad hunc diem dandum posueramus: sed jam seponimus pro Supple-
AUCTORE G. H. et S. Secundinus Episcopus. mento ad diem xxii Martii, si forsan videantur aliqua miracula inde in lucem proferenda. Nam circa Vitam est eadem fabulosa narratio, quam ibi et supra xxviii Aprilis ex Petro Calo et Petro de Natalibus relatum refutavimus. De S. Secundino Episcopo, omissa in apographo Epternacensi, sed relato in aliis tribus exemplaribus Martyrologii Hieronymiani, item in MSS.

Romanis Barberiano et Altempsiano et Trevirensi S. D Maximini, dubium nobis fuit, num ille sit, qui infra cum S. Agapio colitur, Cyrthæ in Numidia passus: ejus Acta martyrii mox subjiciuntur, inserta Actis SS. Mariani et Jacobi: et num potius hisce sit jungendus; an denique idem sit qui tertiæ classi adjungitur. Qua admonitione facta eum, inter hosce Martyres re-
pertum, relinquimus.

DE SS. AGAPIO ET SECUNDINO EPISCOPIS, THEODORO PRESB. MARIANO LECT. ET JACOBO DIAC. ÆMILIANO MILITE, TERTULLA ET ANTONIA VIRGINIBUS ET ALIA MULIERE CUM II GEMINIS. ITEM SECUNDIANO, CONCORDIO, FLORIANO, GABRO, GAJANO, POSTUMO, MOMMINO, QUINTIANO, CASSIO, FASILO, FLORENTIO, DEMETRIO, GUDUDO, CRISPINO, ITEM CRISPINO, DONATO, ZEONE, ET ALIIS PLURIMIS TAM CLERICIS B QUAM LAICIS, E

G. II.

MARTYRIBUS APUD CIRTHIAM ET LAMBÆSAM IN NUMIDIA.

CIRCA AN.
CCCLIXActa horum
Martyrum
solidissimaAnnalibus
Ecclesiasticis
inserta:hic ex variis
MSS. dantur:cultus sacr
aliorum 29
Aprilis.

Eminentissimus Baronius in suis Annalibus Ecclesiasticis, ad annum Christi cclxii num. 34, scribit, inter totius Africæ provincie carnificinas, in persecutione Valeriani et Galieni Imperatorum peractas, illam ceteris immaniore videri, quæ in Numidia facta comperitur. Extare quippe de ea ab uno ex Confessoribus illis, jam Martyre designato, scriptam epistolam, qua ipse concaptivus, Jacobi Diaconi et Mariani Lectoris præcipue conscribens historiam, aliorum quoque Martyrum meminit, nempe Agapii et Secundini Episcoporum, Æmiliani viri clarissimi, Tertullæ et Antoniae Virginum, et ejusdam matris cum suis geminis, et aliorum plurimum. Quantum autem ex stylo conjicere licet, videtur inquit idem Baronius fuisse discipulus Cypriani, cujus in scribendo nonnihil imitatus est dictionem; nobile plane antiquitatis monumentum a nobis recognitum atque magno studio adhibito (quantum licuit in rebus adeo pervetustis et codicibus depravatis) diligenter emendatum. Eam igitur, tum ob rerum gestarum præclaram cognitionem, tum etiam ut ex iis, quæ fideliter scripta sunt, cetera quæ non scripta sunt vel injuria temporis perierunt, contemplari possimus Acta Martyrum, in Annalibus describere operæ pretium existimamus. Hæc Baronius. Edidit eadem Acta Laurentius Surius ad hunc diem xxix Aprilis: quæ nos damus iterum ex quatuor MSS. codicibus desumpta, scilicet ex Passionali Ecclesiæ Cathedralis S. Lamberti apud Leodienses, olim S. Victoris Parisiensis ante annos sexcentos exarato; tum ex antiquiore forsan MS. Trevirensi monasterii S. Maximini; præterea pergameno MS. insigni cenobii Bodecensis, Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini in diocesi Puderbornensi; denique ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris; nisi quod eadem Acta, in duobus ultimis codicibus contractiora sint.

2 Martyres hi celebrantur in antiquis Martyrologiis, partim xxix partim xxx Aprilis, ac priore die ista leguntur apud Usuardum: In Numidia, apud Cirthensem coloniam, natale sanctorum Martyrum, Agapii et Secundini Episcoporum: qui persecutione Valeriani, post longum exilium, apud præfatam

urbem (in qua tunc maxime Gentilium rabies ad tentandum justorum fidem inhiabat) ex illustri Sacerdotio effecti sunt Martyres gloriosi. Passi sunt in eorum collegio Æmilianus miles, Tertulla et Antonia sacræ Virgines, et quædam mulier cum suis geminis. Similia aut etiam plura habentur apud Adonem, Notkerum, Bellinum, Maurolycum, Felicium, Galesinium, Canisium, cum pluribus MSS. ac potissimum hodierno Martyrologio Romano. Sed Galesinius, cum suppositio Bedæ et Burgensi Breviario hos omnes Martyres referunt xxx Martii. Auctor quoque Florarii MS. ad xxix ejusdem mensis collocat memoriam Tertullæ et Antoniae Virginum et Martyrum, cum quadam habente duos geminos, non germanos ut perperam excusum in Prætermisissis ad istum diem. Ante reliquos Martyrologos citatos Wandelbertus duos Episcopos his versibus celebravit:

Tertia Pontifices, ara meritisque dicatos,
 Agapium pariterque Secundinum veneratur.

At quia nemo antiquorum indicavit quo loco fuerint Episcopi, videbantur publici juris ac primo occupantis. **F** Hinc qui Adversaria Juliani Petri consarcinavit Hispaniæ attribuit num. 533 his verbis: Corpora sanctorum Martyrum Agapii Episcopi Carthaginensis Hispaniæ, et Secundini vel Secundi Bracharensis, ex Hispania, missorum Cyrtem urbem Numidiæ in exilium, ubi passi sunt sub Valeriano, a quo passi sunt exilium. Præcessit Secundus Calidonium Episcopum Bracharensem: horum corpora relata sunt ad Hispanias, missa dono Comiti Raimundo genero Imperatoris Adefonsi sexti. Hinc eos inseripsit Martyrologio suo Hispanico Tamayus de Salazar, et utriusque Vitam conscripsit; at fatetur se nescire quo loco nunc servantur istorum Pontificum lipsana. Inscripsit etiam Secundinum Hagiologio Lusitano Cardosus. Fatemur et nos libenter nescire utrum ipsi unquam, aut vivi aut mortui in Hispaniis fuerint, et nisi certiora dentur monumenta id nunquam credemus. SS. Antoniæ et Tertullæ dicuntur a Masino Reliquiæ esse Bononiæ. Fortassis ex cæmeteriis Romanis allatæ, et Martyrum a Numidicis diversissimorum. Adjunximus S. Theodorum Presbyterum, quia in pervetusto MS. Casinensi charactere Longobardico ista leguntur, Natalis

A lis sanctorum Martyrum Theodori Presbyteri, Agapi, Secundini.

aliorum 30
Aprilis :

3 De SS. Mariano et Jacobo agunt iidem Martyrologi ad diem xxx Aprilis, quorum unus Ado hoc de iis concinnavit elogium: Pridie Kalendas Maii. Natalis sanctorum Martyrum Mariani et Jacobi, quorum prior Lector, posterior Diaconus erat. Et cum jam pridem infestationes Decianæ persecutionis in confessione Christi evicisset Marianus; iterum cum carissimo collega tentus est apud Cirthensem coloniam: ubi post dira et exquisita supplicia (ita ut Marianus per summos apices pollicum suspensus, et gravi pondere pedibus innexus, crudelissime torqueretur) diu in carcere macerati sunt. Sed divinis miserationibus mirabiliter confortati, deinde Lambesitanam urbem directi ad Præsidentem, ibi rursum longo tempore carcerali ergastulo mancipati sunt: sed iterum divinis revelationibus alleviati, novissime cum multis aliis gladio consummati sunt. Hæc Ado, eique consentiunt reliqua Martyrologia et ipsa Acta: Inter multos alios, quorum ubique fit mentio, videntur censendi Martyres, qui cum Mariano et Jacobo nominantur in quatuor antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani, et constituunt ibidem secundam classem Martyrum, atque his verbis indicantur in antiquissimo codice Epternacensi: Et alibi Secundiani, Concordi, Mariani, Jacobi, Gabri, Gaiani, Postumi, Momini, Quintiani, Cassi, Fasili, Florenti, Demetri, Gadudi, Crispini, item Crispini, Donati, Geonis. Est aliqua in aliis apographis hinc inde differentia, dum nomina Concordiæ, Marciani, Floriæ, Galani, Stari-li, et Zenonis efferuntur, sed semel, loco Concordii, Mariani, Floriani, Gaiani, Fasili et Zenonis. Est in aliquo MS. non antiquo Zonus Episcopus Martyr, forsân hujus Zeonis aut Zenonis. Ex his Secundianus est in MS. Trevirensi S. Martini, Crispinus in MSS. Aquisgranensi. Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbæi et apud Grevenum in Auctario Usuardi. Non obest etiam, quod urbe Lambæsa omissa, dicatur, et alibi: hoc enim valde commune est dicto Martyrologio Hieronymiano, dum loca minus nota occurrunt. Coluntur etiam vi Maii inter alios Afros Martyres Marianus et Jacobus: qua occasione de his duobus agit Rabanus, et sub dubio Notherus.

Martyres
adjuncti ex
antiquis
Martyrolo-
giis :

B

locus

4 Sunt autem urbes Numidiæ, olim Episcopales, Cirtha seu Cirta et Lambæsa: prior Metropolis fuit, diciturque hodie Constantina appellari; altera Ptolomæo Lambæsa, Legio augusta tertia, distat Cirta versum ortum xxiv millibus passuum. Passi sunt hi Martyres post S. Cyprianum, qui S. Mariano in visione apparuit, jam ante Martyr effectus, onno Christi cclviii, die xiv Septembris: ut videatur horum martyrium posse referri in annum sequentem cclix, et sic præcessit captivitatem Valeriani, et ultimam quasi ruinam Imperii Romani, cum in hoc complures variis in locis exorti essent tyranni, qui triginta numero a Trebellio Pollione recensentur. Hancantemproximamjusti sanguinis ultionem prædixisse videtur S. Marianus moribundus.

et tempus
martyrii.

C

Reliquiæ et
cultus SS.
Jacobi et
Mariani
Eugubii.

5 Corpora SS. Jacobi et Mariani Martyrum requiescunt Eugubii in Umbria ad radices Apennini, in ecclesia Cathedrali sub horum invocatione constructa: quorum translationi sacer est dies x Maii, uti asserunt Ughellus tomo 1 Italiæ sacræ in Episcopis Eugubinis. Sed quando aut qua occasione ex Africa in Italiam translata fuerint, nusquam est memoriæ proditum. Ughello attestantur Jacobillus in Additionibus ad diem xxix et xxx Aprilis de Sanctis Umbræ, et de Reliquiis Umbræ pag. 4, et Ferrarius in Catalogo generali ad dictum x Maii.

NOT. 37

VITA

Auctore cœvo et teste oculato.

Ex variis MSS. et editione Baronii ac Surii.

PROLOGUS.

Quotiescumque aliquid beatissimi Martyres Dei omnipotentis et Christi ejus, festinantes ad promissa regni cœlorum, carissimis suis verecundius mandant, memores sunt humilitatis, quæ semper in fide solet facere majores: et quanto modestius petierunt, tanto efficacius impetraverunt, et nobis hoc prædicandæ gloriæ suæ munus testes Dei nobilissimi reliquerunt: Marianum dico, unum ex dilectissimis fratribus nostris, et Jacobum; quos mihi scitis, præter communem sacramenti religionem vitæque societatem, domesticis affectibus adhæsisse. Qui contra sævientes seculi pressuras et gentiles impetus, habituri tam sublime certamen; prælium suum, quod instinctu cœlestis Spiritus inierunt, in notitiam fraternitatis per nos venire jusserunt. Non quod in terris vellent coronæ suæ gloriam per jactantiam prædicari; sed ut præcedentibus experimentis, multitudo plebis et Dei populus ad exemplum fidei posset armari. Nec immerito idem edituro mihi fiducia familiaris injunxit: quis enim dubitet, quin nobis in pace vitæ communitas fuerit, quando nos individua dilectione viventes una, tempus persecutionis invenit?

Acta peten-
tibus Marty-
ribus scripta.

E

2 Nam pergebamus in Numidiam simul, ut semper antea, socio parique comitatu viam ingressi: quæ nos ad exoptatum fidei et religionis obsequium, illos jam ducebat ad cœlum. Et venerunt in locum, qui appellatur Muguas, cui est Cirthensis Colonix suburbana vicinitas: in qua tunc maxime civitate, Gentilium cæco furore, et ex officiis militaribus persecutionis impetus, quasi fluctus seculi, tumescebant; et avidis faucibus ad tendendam fidem justorum, rabies diaboli infestantis inhiabat. Unde Marianus et Jacobus, beatissimi Martyres, certissima et exoptata divinæ in se dignationis signa tenuerunt, qui in ea regione, in qua persecutionis tempestas turbulentius fureret, hora jam maturante deducti intelligebant sua, Christo gubernante, ad ipsum coronæ locum directa vestigia. Namque omnes dilectos Christo cruenti et cæcati Præsidis furor, per militares manus requirebat. Nec in hos solos crudelitatis exercebatur insania, qui in superioribus persecutionibus inconcussi libere Deo viverent: sed in illos quoque manum diabolus insatiabilem porrigebat, quos jamdudum in exilia submotos, etsi nondum sanguine, mente jam Martyres, ferox Præsidis amentia coronarat.

In crudeli
persecutione,

F

3 In his ab exilio perducebantur ad Præsidentem Agapius et Secundinus Episcopi, prædicandi ambo spiritali dilectione, alter etiam carnalis continentix sanctitate. Perducebantur, inquam, non a pœna, sicut Gentilibus videbatur, ad pœnam, sed a gloria potius ad gloriam, a certamine ad certamen aliud: ut qui captivos a seculi pompis in obtinendo Christi nomine subegissent, etiam mortis aculeos consummatæ fidei virtute calcarent. Neque enim fas erat, ut tardius quærerent in terrena colluctatione victoriam, quos jam Dominus secum habere properabat. Et contigit, fratres, ut Agapius et Secundinus, ex illustri Sacerdotio Martyres gloriosi, in eo transitu, quo ad beatum passionis suæ prælium, Præsidis quidem temporanea potestate, sed Christi electione pergebant, nostrum interim dignarentur hospitium. Quibus tantus inerat spiritus vivificationis et gratiæ, ut tam sanctis præclaris Dei testibus jam parum

S. Agapius
et Secundi-
nus Episcopi

a
excepti in
hospitio scri-
ptoris,

AUCTORE
COEVO
EX MSS.
animant alios
suis verbis:
inter hos SS.
Marianum
et Jacobum;

A esset, quod ipsi martyrio pretiosum sanguinem destinassent, nisi etiam alios Martyres fidei suae inspiratione fecissent. Horum tanta in fratres caritas fuit et tanta dilectio, ut licet taciti possent tam devotæ et obstinatæ virtutis exemplis fidem fraternitatis astruere, tamen ad stabilitatem perseverantiæ latius consulentes, pectoribus nostris rorem tractatus salutaris infunderent: neque enim tacere poterant, qui Dei sermonem videbant. Nec mirum, si paucis illis diebus tam large nostrum omnium mentes eorum tractatus salubris animavit, in quibus jam Christus, micante gratia, de proxima passione fulgebat.

4 Denique ita proficiscentes illi, Marianum et Jacobum exemplo et magisterio suo dispositos reliquerunt, ut recentissima gloriæ suæ vestigia demitterent secuturis illorum viam. Vixdum enim biduum fluxerat, ecce Marianum et Jacobum carissimos nostros sua palma quærebat, nec, ut aliis in locis, unus hoc aut alius stationarius miles agebat, *b* sed centuria. Nam violenta manus et improba multitudo sic ad villam, quæ nos habebat, quasi ad famosam sedem fidei convolarat. O exoptanda nobis incursio! O felix et digna exultatione trepidatio! *b* Siquidem ad nos ventum est propter hoc tantum, ut Dei dignationem Mariani et Jacobi justus sanguis expleret. Vix hoc in loco possumus, fratres dilectissimi, gaudia cumulata frænare: qui alios ante biduum ad ipsum passionis exitum a nobis futuros Martyres habebamus. Quos cum jam matura divinæ dignationis hora fortius quæreret, etiam nos aliqua fraternæ gloriæ parte perstrinxit, quia pertrahebamur a Mugnis in Cirthenseio Coloniam. Sequebantur autem carissimi nobis, et ad palmam passionis electi, quos et nostri amor ducebat, et Christi matura dignatio. Ita miro modo et immutata pergendi ordine, sequebantur illi, qui fuerant antecessuri. Denique illis non fuit longa dilatio: namque dum nos exultantius adhortantur, se quoque Christianos esse liberiori gaudio prodiderunt. Mox interrogati, cum in fortissima nominis Christi confessione perstarent, deducuntur in carcerem.

dire cruciatur:

5 Tunc attentantur numerosis durisque cruciatus per stationarium militem, justorum piorumque carnificem, adhibitis in auxilium crudelitatis ejus *c* Centuriarum et Cirthensium magistratibus, hoc est, diaboli sacerdotibus; tarquam membrorum laceratione frangeretur fides, cui cura corporis vilis est. Et Jacobus quidem, sicut erat in virtute fidei semper austerior, qui et infestationes jam senel Decianæ persecutionis evicerat, affectavit se non Christianum tantum, sed Diaconum confiteri: Marianum autem fecit tormentis obnoxium, quod se Lectorem tantum *d*, sicuti fuerat, fatebatur. Quænam illa tormenta, quam nova, quam diaboli venenato sensu et deijciendi artibus exquisita supplicia? Pependit Marianus ad vulnera, et quæ Martyri etiam in ipsis lacerationibus affuit gratia, sic tortus est, ut illum exaltaret et pœna. Nexus autem, qui pendentem gerebat, non manus, sed summos apices pollicum vinxerat; scilicet ut digitorum tenuis exilitas plus in ferendis membris ceteris laboraret. Addita etiam pedibus injusta pondera; ut discordantibus pœnis utrimque distracta, et viscerum convulsione resoluta, de nervis suis totius corporis compago penderet. Nihil egisti juxta templum Dei, juxta Christi coheredem, nequitia Gentilis. Suspendaris licet membra, concusseris latera, divulseris viscera; Marianus noster in Deum fidens, quantum corpore torquebatur, tantum mente crescebat. Victa denique feritate torquentium, rursus in carcere de triumpho suo multum lætatus includitur; ibique cum Jacobo et reliquis fratribus, gaudium victoriæ Dominicæ frequenti oratione celebravit.

Marianus
suspenditur
ad extremitates pollicum
additis ad
pedes ponderibus;

reducitur ad
Carcerem:

6 Quid nunc, Gentiles? Creditis Christianos sentire carceris pœnas, et seculares horrere tenebras. quos manet gaudium lucis æternæ? Spiritus cum fida spe venientis gratiæ cœlos mente complexus, suis jam non interest pœnis. Secretam licet suppliciiis quærat et abditam sedem, gravesque antri caligantis horrores, domumque tenebrarum; fidentibus in Deum nullus squallidus locus, nullum tempus triste sentitur. Fovet illos Deo patri dicatos fraternitas Christi diebus ac noctibus. Etenim Mariano, post illam vexationem corporis altius in soporis tranquilla resolutus, quid divina dignatio ad fiduciam spei salutaris ostenderit, experrectus sic ipse nobis narravit: Ostensum est, inquit, mihi, fratres, tribunalis excelsi et candidi nimium sublimis fastigium, in quo quidam judicis ad vicem præsedebat. Illic erat catasta; non humili pulpito, nec uno tantum ascendibilis gradu; sed multis ordinata gradibus, et longe sublimis ascensus: et admovebantur Confessorum singulorum classes, quas ille judex ad gladium duci jubebat. Tum exauditur mihi vox clara et immensa, dicentis: Marianum applica. Et ascendebam in illam catastam: et ecce ex improvviso mihi, sedens ad dexteram ejus judicis, Cyprianus apparuit, et porrexit manum, et me levavit in altiore catastæ locum, et arridens dixit: Veni, sede mecum. Et factum est, ut audirentur aliæ classes, me quoque assidente: et surrexit ille judex, et nos ducebamus eum ad prætorium suum. Iter autem nobis erat per locum pratis amœnum, et viridantium nemorum læta fronde vestitum, opacum cupressis consurgentibus in excelsum, et pinnis pulsantibus cœlum, ut putares eum locum per omnem circuitus ambitum lucis virentibus coronatum: sinus autem in medio pellucidi fontis exuberantibus venis et plurimis liquoribus redundabat. Et ecce subito ab oculis nostris ille judex recessit. Tunc ibi Cyprianus phialam, quæ super marginem fontis jacebat, arripuit; et cum illam de fontis rivulis impletisset, hausit, et iterum implens mihi porrexit, et libenter bibi. Et cum Deo gratias agerem, excitatus, inquit, mea voce, surrexi.

recreatur visione,

7 Tunc Jacobo quoque in recordationem rediit, quod sibi hanc significasset coronam divinæ dignationis ostensio. Nam superioribus diebus, cum ejusdem carrucæ vehiculo Marianus et Jacobus, et cum his ego, viam communiter carperemus; ad medium fere diem, inter illa itineris confragosa mirabili et alto sopore correptus, postquam a nobis *f* interpellatus et excitatus evigilavit; Perturbatus sum, inquit, non sine gaudio meo, fratres, sed et vos mecum gaudere debetis. Vidi, inquit, juvenem, inenarrabili et satis ampla magnitudine, cujus vestitus et discincta, erat in tantum candida luce, ut oculi in eam constanter intendere non possent: cujus pedes terram non calcabant, et vultus oris super nubes erat. Is cum transcurreret, unam tibi Mariane, et unam mihi, zonas purpureas in sinus nostros juculatus est, et ait: Sequimini me cito. O quietem, vigiliis omnibus fortiolem! O quietem, in qua feliciter dormit, quisquis in fide vigilat! quæ terrena tantum membra sopierit! quoniam videre Deum, nisi spiritus non valebit. Quantum exultantes, quamque sublimes animos Martyrum esse credendum est, quibus in sancti nominis confessione passuris, et audire Christum ante contigit, et videre offerentem se suis quocumque tempore? Non fuit impedimentum vehiculi promoventis inquieta jactatio, nec dies medius, qui sub calore tunc fulgebat solis: nulla noctis expectata secreta sunt: novo genere gratiæ Martyri suo Dominus novum tempus visionis elegit.

ut etiam S. Jacobus,

8 Nec in unum aut in alium fuit ista dignatio: namque

A namque Æmilianus, quamvis equestris ordinis gentiliter haberetur, unus tamen in carcere et ipse de fratribus, qui ad quinquagesimum prope ætatis annum cum carnis continentia pervenerat, continuatis in carcere gemina superpositione jejuniis, et orationibus sæpe repetitis, per quas devota mens pasta *f*, in alium diem et sacramento Dei parabatur: in somnum media die reclinatus, moxque quiete discussa, talia nobis suæ visionis patefecit arcana: Perducto mihi, inquit, de carcere, homo Gentilis, hoc est, frater meus carnalis, occurrit. Is res nostras admodum curiosus insultabunda voce perquirat, sciscitans quatenus nos in pœnalibus tenebris illis et inedia carceris haberemus. Cui respondit: Milites Christi et in tenebris clarissimam lucem, et in jejuniis cibum saturabilem. Dei habere sermonem. Et cum hæc audiret: Scitote, inquit, quod omnes vos, quicumque in carcere habemini, si obnixè perstabitis, maneat pœna capitalis. At ego, qui verebar ne compositum luderet fraude mendacium, confirmare votum meum volui: Vere, inquam, patiemur omnes? At ille rursus affirmans, dixit: Gladius vobis et sanguis in proximo est. Sed velim scire, an omnibus vobis, qui vitam contemnitis, discreta an æqualia munera cœlestium præmia rependantur. Cui respondit: Non sum idoneus tam magnæ rei proferre sententiam. Attolle, inquam, ad cœlum paulisper oculos: jam videbis innumerabilem turbam micantium siderum. Numquid stellæ omnes pari luminis honore præfulgent? et tamen oranibus lumen est. Ad hæc ille curiosus, iterum quid interrogaret invenit. Ergo si qua discretio est, inquit, qui vestrum sunt in promerenda Dei voluntate potiores? Nimirum, inquam, præ ceteris duo, quorum nec tibi dicenda et Deo nota sunt nomina. Novissimè acris incumbente atque perscrutante molestius: Hi sunt, inquam, qui quo difficilius et rarius vincunt, gloriosius coronantur: et propter hos scriptum est: Facilius camelus intrabit per foramen acus quam dives in regna cœlorum.

B

9 Post has ostensiones in carcere diebus pauculis commorati, producantur in publicum, ut eos Cirthensium magistratus, elogio confessionis suæ honoratos, transmitteret cum parte damnationis ad Præsidentem. Et ecce unus e circumstantibus fratribus nostris omnium in se Gentilium convertit oculos, quod jam per gratiam proximæ confessionis Christus in ore ejus et facie relucebat. Cumque ex eo turbulentis et ferventibus animis quæreretur, an ejusdem et ipse esset religionis et nominis, rapuit tam dulcem promptissima confessione comitatum. Sic elogiis suis beati Martyres, plures Dei testes, dum ipsi ad martyrium parantur, acquirunt: et jam transmissi ad Præsidentem, negotiosum ac difficile iter cum voluptate properaverunt. Tunc eos Præsidi admotos, jam bis eis notus, bis usitatus iterum Lambesitanus carcer accepit. Hæc enim sola sunt apud Gentiles hospitium justorum.

C

10 Interim per dies plurimos effusione sanguinis transmittabatur ad Dominum numerosa fraternitas, nec pervenire ad Jacobi et Mariani Clericorumque victimam rabies insanientis Præsidis poterat, laicorum tam multis occupata vulneribus: nam ita inter se nostræ religionis gradus artifex sævitia diviserat, ut laicos a Clericis separatos, tentationibus seculi et terroribus suis putaret esse cessuros. Ergo carissimi nostri et fidelissimi milites Christi, ceterique de Clero contristari aliquantulum cœperunt, quod laicis certaminis sui laude perfunctis, servaretur sibi tam lenta et tam sera victoria.

11 Tunc Agapius, qui jamdudum martyrio suo consummato fidei sacramenta perfecerat, qui et ipse, cum pro puellis duabus, Tertulla et Antonia, quas

sibi carissimas ad vicem pignorum diligebat, repetitis frequenter precibus oraret, ut secum et illæ Dei dignatione Martyres fierent, retulerat meritum suorum tali revelatione fiduciam: Quid assidue petitis, quod una oratione meruisti? Is ergo Agapius, agenti Jacobo in carcere per tempus quietis apparuit. Nam sub ipso ictu passionis, dum expectatur carnifex; Et bene, inquit Jacobus, ad Agapium ceterorumque Martyrum beatorum pergo convivium. Nam ista, inquit, nocte Agapium nostrum videbam, inter omnes alios lætiorem, quos una nobiscum Cirtheensis carcer incluserat, solenne quoddam et lætitiæ plenum celebrare convivium. Quo cum ego et Marianus, quasi ad *g* agapen, spiritu dilectionis et caritatis raperemur; adcurrit obvius nobis puer, quem constabat esse alterum ex geminis, ante triduum cum matre passis, corona rosea collo circumdatus, et in manu dextra palmam viridissimam præferens: Et, Quid properatis, inquit? Gaudete et exultate: cras enim nobiscum et ipsi cœnabitis. O Dei magna in suos et præclara dignatio! O vere paterna pietas in Christo Jesu Domino nostro, qui dilectis suis et indulget tam larga beneficia, et clementiæ suæ munera præstaturus ante declarat! Dies a visione primus illuxerat, et jam promissis Dei sententiæ Præsidis serviebat: quæ Marianum et Jacobum et ceteros Clericos, tandem Patriarchis cum gloria redditos, e pressuris seculi sententiæ animadversionis emisit. Et perducti sunt ad coronæ locum, qui riparum collibus hinc et inde sublimis, media fluminis *h* convalle subsederat, sed et spectaculo erat celsa utrimque altitudo aggeris. Alveus ipsum medio sinu fluorem beati sanguinis hauriebat. Nec deerat utriusque sacramenti genus, cum et baptizarentur suo sanguine, et lavarentur in flumine.

12 Mira tunc ibi cerneret et exquisita compendia sæviendi. Nam cum manum carnificis gladiumque ipsum, tot cervicibus debitum, numerosus justorum populus cingeret, artifex seritas dispositas agminum series in ordinem redigebat, scilicet ut sacrilegi percussoris ictus, velut impetu quodam furoris, pia colla percurreret; deinde, ut ne expectabile fieret cruentum illud et barbarum ministerium, hanc sibi expeditionem sceleris invenit. Nam si uno in loco percussurus ipse consisteret, immensam struem corporum cumulus, acervaret: ipsum denique spatium tanta strage completus alveus denegaret. Tunc oculis sub ictu ferri de more velatis, nullæ tamen aciem liberæ mentis clausere tenebræ, sed largus atque inæstimabilis splendor immensæ lucis affulsit. Nam plerique cum proximis atque assistentibus sibi Fratribus, quamvis in visum carnalis acies non pateret, videre se tamen mira quædam loquebantur; et quod sibi apparerent equi, desuper niveo colore candentes, quibus inveherentur juvenes candidati. Nec defuere ex eodem Martyrum numero, qui collegarum relationem attestarentur auribus, et exauditos equorum fremitus ac sonos recognoscerent. Ibi et Marianus, prophetico spiritu jam repletus, silenter ac fortiter prædicabat, proximam justis sanguinis ultionem variasque seculo plagas, velut de cœli jam enlimine minabatur, lumen, captivitatem, famem, terræque motus, cynomyne venena erociantia. Quæ predicatione non tantum Gentilibus insultabat fides Martyris, sed etiam Fratribus vigorem æmulande virtutis et quasi classicum præcinebat, ut inter tantas seculi plagas, justis Dei tam bonæ atque piæ mortis raperetur occasio. Hisperactis, Machabæico gaudio [Maria] Mariani mater exultans, et passione perfecta jam secunda de filio, non illi tantum cœperat, sed et sibi quæ tale pignus e liderat, gratulari. Complacetur in filii corpore suorum viscerum gloriam, et in ipsa cervicis vulnera frequens osculum pietas religiosa

D
AUCTORE
CO. ENO
EX MSS.
Jacobus differri Clericos dolens, novo visu Martyrialis convivi recreatur,

g

E

h

et capite plectitur ad fluvium,

F

cum turba magna et Mariano,

cui applaudit Maria mater

f
et S. Æmilianus miles:

cum aliis Lambesæ carceri inclusus:

Matt. 19, 24

Laicis occisis,

AVCTORY
CO. EVO
EX MSS.
1

A ligiosa figebat. O te felicem merito i Mariam, o te beatam et filio tuo matrem et nomine. Quis in ea tanti vocabuli felicitatem credat errasse, quam sic uteri sui fœtus ornavit? Inæstimabilis vero Dei omnipotentis et Christi ejus in suos misericordia, qui fidentes in suum nomen, non solum gratiæ dignatione confortat, sed et sanguinis redemptione vivificat. Nam quis digna æstimatione possit ejus beneficia metiri? qui in hoc paterna indulgentia semper operatur, ut in nos et hoc ipsum, quod Dei nostri sanguine rependi credimus, conferatur: cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Baronius ita: Et contigit ut Fratres Agapius et Secundinus, et inde colligit scriptorem quoque Episcopum fuisse. Verum in MSS. est. Et contigit, Fratres, ut Agapius et Secundinus.

b Baronius legit Subcenturio, eoquæ adducit Livium, cui lib. 8 Subcenturio est qui subiciebatur Centurioni. Sed frustra hæc omnia: apparet enim nullum esse sensum in ista lectione. In quodam MS. legitur, sed Centurio, qui sensus commodior quidem, necdum tamen bonus; quia licet plus sit Centurio quam unus alterve stationarius; quid paterat Centurio, plus quam alius quivis, adversus multitudinem, si illa vetuisset capi Martyres? Optime igitur MS. S. Maximini sed centuriaria; tantum corrigatur mendum, quo bis scriptæ sunt duæ ultimæ syllabæ: hanc enim lectionem probabit addita ratio, cur non solum missus sit unus aut alius stationarius miles.

c Ubique erat Centurionum; sed quia non dicuntur magistratus Centurionum, vel legendum fuit, centurionibus et Cirthensium magistratibus; vel, si magistratus etiam ad prius membrum pertinebant, corrigendum fuit Centuriarum.

d Videtur indicari, ea magis incanduisse tyrannum, qua in minori gradu positus majorem præferebat fiduciam: vel majoris gradus confessionem extorquere valuisse, ut ampliores inde sibi laudem arragaret.

e In similibus, et æque ob vetustatem venerandis SS. Perpetuæ et Felicitatis Actis, num. II, ad diem 6 Martii, gloriosam quoque visionem suam narrans Perpetua, dicit, quod sibi, contra Æthiopem, ut videbatur, luctatur, in auxilium exivit vir quidam, miræ magnitudinis, discinctatus purpuram inter duos clavos per medium pectus, habens calliculas multiformes, ex auro et argento factas, ubi dubitavimus

essetne sequenda alia lectio discinctatus: quod et nunc hoc loco dubitamus; nequaquam tamen ambigimus, quia quæ hic describitur tanta luce candens Discincta vel Distincta, fuerit suprema vestis; nec admittimus Baranii Suriique correctionem, jubentium legi cujus vestitus distinctus. Quid autem si in priori loco discinctatus idem sit, quod discinctam, id est, ad pectus diffibulatum togam indutus, quæ tamen clavos suos, ut ibi dicitur, utrimque habeat, non ad usum, sed ad ornatum? Talis certe nunc fere est superior vestis togatarum omnium, tam in ecclesia quam in curia. Hæc præsumptione et ibi elegimus scribere discinctatus, et hic discincta retenta est.

f Quid si legatur hoc modo? Per quas mens posita in altum, dignationi et sacramento Domini parabatur. Ita sane et sensus clarius et præcedenti phrasi conformior locutio haberetur.

g De Agape, seu convivio Christianorum, mutuæ dilectionis causa (unde nomen habet) etiam in templis institui solita, tractat Baronius ad unum 57 num. 132 et pluribus seqq. ubi varia Agaparum genera distinguit.

h Inter Rubricatum et Ambagam fluvios Africæ, quorum ostiis utrimque includitur Numidia, Geographicæ tabulæ pleræque nullum statuunt fluvium, qui mediam regionem perlucens, Lambesam adlambat. Solus Ortelius, in descriptione Africæ proprie dictæ, Pagydain inter illos sic medium pingit, ut Oleachitim sinum portumque constituat, et credi possit per Lambesitanæ urbis pomærium fluere: quod et probat Barbariæ novissima descriptio in Atlante Blaviano, ubi longe supra urbem Lomifaram (quæ omnino nostra Lambesa est) exortus fluvius, jam grandis et lacum efficiens, pingitur.

i In MSS. codicibus distinguere non poterat, Mariani, an Mariam, esset legendum. Baronius dum Mariani legit, et sensum videt non subsistere, addit parenthesis (Beata enim ipsa appellabatur). Quin potius Felicem substantivum credidit, habiturus nomen, cui responderet subsequens felicitatis elogium? Non tamen huic satis felici conjecturæ acquiescere licet, quia istud o te Felicem merito Mariani! plenum sensum non habet. Itaque in aliam lectionem inclinor, quæ et sensum perfectum facit, et vacuum non sinit manere elogium, quod cam sie uteri sui fœtus ornavit: videtur enim aludi ad istud Elisabethæ dictum Deiparæ Virgini, Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui; vel ad istud mulieris Evangelicæ, Lucæ II, 27 Beatus venter qui te portavit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS.

POMODIANO DIACONO, IGNEO, RUMETINA, REMISURINO, CUM ALIIS XXIV. SECUNDIANO EPISCOPO, ALEXANDRO DIACONO, BUBATO, SATURO, DIODRO, ROPODIANO ET NOMENSI.

G. H.

XXX APR.

In duas
turmas videntur divisi,

Est hæc tertio Martyrum classis, in quatuor antiquis Martyrologi Hieronymiani apographis descripta, et forsitan in duas turmas distribuenda: harum prima in antiquissima Epternacensi codice ita indicatur: Et alibi Romodiani, Ignei Diaconi, Rumetina, Remisurini, cum aliis xxiv et immediate subjungitur altera turma: Secundini Episcopi, Alexandri Diaconi, Bubato, Saturi, Diodri, Ropodiani, Nomensis. Qui ceterorum antesignani ubi Romodianus scribitur, in aliis tribus apographis est Pomodianus et Diaconus dicitur cum aliis viginti

quatuor; omissis scilicet Igneo, Rumetina et Remisurino: quas exhibet Epternacense MS. Deinde in hac est Secundinus Episcopus, qui in aliis tribus est Secundianus Episcopus. Alexander Diaconus et Satorus eodem modo ubique nominantur; at præ aliis etiam reponuntur nomina Babuti, Diodori et Diotri, Ropodiani et Nomeensis.

2 In vetusto Martyrologio bibliothecæ Vaticanæ, signato numero 5949, et caractere Longabardico conscripto, ita leguntur; Alexandria SS. Dorothei Presbyteri, Pomodiani et Rodociani Diaconorum, qui

A qui igne extincti et in mare missi sunt cum aliis viginti quatuor. Quæ meliori cum distinctione in antiquis Martyrologiis Casinensi, etiam caractere Longobardica, et Romano Ducis Attempisii, ita traduntur : in Alexandria natalis S. Dorothei Presbyteri : et alibi Pomodiani Diaconi et Rodociani, igne ustorum et in mare missorum, cum aliis viginti quatuor. Referuntur hi xxiv igne combusti et in mare missi etiam in MSS. Trevirensi S. Martini et Ultrojectiao S. Mariae, sed perperam S. Pastori adjuncti : de hoc egimus supra in prima classe Martyrum, inter quos etiam est Rodocianus Diaconus. At Podonianus legitur in MS. Vaticano S. Petri : qui in MSS. Aquisgranensi et

an igne extincti et in mare mersi?

Labbeano et apud Grevenum Pomodianus scribitur, D et vitio Amanuensis in MS. Augustana Noinadianus, AUCTORE G. H. et additur Rodimini, seu Rodimi in Labbeano, forsitan loco Rodociani, aut Rumetinae. In eodem, primo loco celebratur Alexander Diaconus.

3 Abstinemus conjecturis, quæ possent ex dictis formari : puta quod Igneo irrepserit pro igne, voce addita ad explicandum Martyrii genus : quod Babuto in ablativo positum, ubi cetera nomina scribuntur in genitivo, sit nomen loci, ac forte velius alibi scribatur Babuto, legique debeat Babuco, ut significetur civitas ejus nominis in Hernicis : atque hujusmodi.

DE S. QUIRINO EPISCOPO ET MARTYRE IN COEMETERIO ROMANO PRÆTEXTATI DEPOSITO

G. H.

XXX APR.

B **P**rogređimur cum antiquis quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani in quo, post tres Martyrum classes jam indicatas, ista leguntur juxta Epternacensem codicem. Romæ, Quirini Episcopi. In MSS. Lucensi et Blumiano : Romæ depositio Quirini Episcopi. In MSS. Corbeiensis Parisiis excuso : Romæ depositio Quirini, Secundini. At Florus in MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi : Romæ depositio S. Quirini Episcopi et Martyris. Rabanus, Notkerns, cum MSS. Aquisgranensi. Richenoviensi et Rhinoviensi ista habent. Romæ depositio Quirini Episcopi. At Quirici legitur in MSS. Barberiniano, S. Maximini et S. Cyriaci MS. Trevirensi S. Martini et Grevenus, Romæ Quirini Episcopi.

2 Locus depositionis ita indicatur in MS. Romano Ducis Attempisii : Romæ in cœmeterio Prætextati depositio Quirini Episcopi. Quibus additur Via Appia, in MS. codice Reginæ Suecæ, et sic inde exedit Lucas Holstenius in Animadversis ad Martyrologium Romanum. Hinc corrigendum MS. Vaticanum S. Petri, dum legitur Romæ Prætextati, Quirini. Scilicet in cœmeterio Prætextati. In MS. Leodiensi S. Lamberti adduntur socii his verbis : Ipso die Quirini Episcopi cum aliis duodecim. Sed hi videntur transferendi

esse ad sequentem classem uti Secundinus ad alios hujus diei Martyres.

3 Cujus loci fuerit Episcopus Quirinus, non indicatur : et nullus inter Romanos Episcopos seu Pontifices tali nomine signatus comparet. Imo forsitan alibi martyrio coronatus est, et corpus Romam delatum, in cœmeterio Prætextati via Appia depositum fuit. Non appposito loco inter alios Martyres collocatur Quirinus in MS. Augustano, et Quirinus Episcopus in MS. Trevirensi S. Maximini valde antiqua. Fuit S. Quirinus Sisciensis in Pannonia Episcopus et Martyr, cujus corpus, ob incursionem barbarorum Romam a Christianis delatum est, et via Appia depositum, uti dicitur ad diem ejus natalem iv Junii.

4 Sed de hoc Quirino Episcopo hic agi quomodo judicabimus? quandoquidem ea translatio forsitan facta est diu post conscriptum Martyrologium Hieronymianum. Non est hic etiam de cujus Translatione agi ad v et vi diem Februarii ibidem inter prætermittos diximus, et hoc loco quæsituros nos promissimus : quia nempe S. Quirinum Tribunum, cujus nos actu discussimus xxx Martii, multi ad xxx Aprilis collocant; et ad hunc spectat illa reliquiarum Translatio : quare dictis Februarii loci mutandum erit nomen mensis et pro Aprilis ponendus Martius.

DE SS. RODICIANO DIACONO, TERENTIO ET MARINO PRESBYTERO, DAGARO CUM ALIIS DUODECIM. METURO, CLEMENTE, LUCINO, TELESFORO, PRIMOSO, SATURNINO, EMELIANO, MAJORICA, SATURNINA.

G. H.

MARTYRIBUS APHRODISIÆ.

XXX APRILIS

Martyres
indicati

Quarta ista Martyrum classis est in antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani : et ea post S. Quirinum, apud Romanos depositum, ita traditur in codice Epternacensi : in Frodiria Rodiciani Diaconi, Terenti, Marini Presbyteri, Dagari, cum aliis xii, Meturi, Clementis, Lucini, Telesfori, Primosi, Saturnini, Emeliani, Majoricæ, Saturnini. Aliqua in reliquis apographis differentia est. Ac primo palæstra Martyrii in MSS. Lucensi et Blumiano etiam Frodiria est : in MS. Corbeiensis Parisiis excuso est Afrodiris, quo putamus signari Aphrodisiam,

locus martyrii

siam, urbem Episcopalem provincie Europe in Thracia, etiam Ptolomæo notam lib. 3 cap. 11, et Αφροδισιάς dictam; aut Aphrodisiam metropolim et Archiepiscopalem Carie, etiam Ptolomæo lib. 5 Αφροδισιάς appellatam. Et hæc de loco. Ipsa nomina Martyrum in pluribus consentiunt : solum loco Rodiciani, Dagari, Meturi Lucini, Telesfori, Saturnini, etiam scribitur, Rodociani, Dicari, Maturi, Luciani, Telisfori, Saturninae : quæ plane est parva discrepantia. Dagarius memoratur hoc die in MS. Martyrologio Tamblachtensi in Hibernia.

A 2 Uti hic est Rodicianus Diaconus, ita celebratur apud Græcos in Maji S. Rhodopianus Diaconus cum Diodoro, apud Aphrodisiam urbem Carixæ sub Diocletiano a civibus suis multa verbera perpressus, ac tandem crebra lapidatione ad mortem usque appetitus: quem a Rodiciano ejusque sociis olum arbitramur; quod in his nullus Diodorus nominetur. Facilius admittimus, Rodiciano et Rhodopiano eandem obtigisse palestram martyrii; haud difficulter tamen unam cum-

denaque personam credituri, cujus nomen minus recte Latini expresserint, si ad hanc sententiam stabilendam aliquid novæ probationis accesserit. Causa enim Rhodopiani, ab hoc die et hac societate, in qua passus fuit, removendi ad Majum, enimque Diodoro jungendi, assignari posset utriusque simultanea translatio in aliquam Constantinopolitanarum ecclesiarum, quæ tali die ibidem solita sit celebrari.

J. H.

DE S. POLYCHRONIO EPISCOPO

A antiquissimum apographum martyrologii Hieronymiani concludit hunc mensem Aprilis his verbis: quæ ob suam antiquitatem proferimus. Ita autem habet: Depositio Policroni Episcopi. In MS. Corbriensi Parisiis excuso ejusdem Martyrologii ita traditur: Depositio Polocronii Episcopi. In MS. Parisiensi Lubbei, scribitur Polochroni Confessoris. In MS. Augustano S. Udalrici legitur, Polderoni Confessoris. Celebravimus die xvii Februarii: Polychronium Episcopum Babylonis et Martyrem: et S. Pulchonium Episcopum Virdunensem: sed quia dubitamus, aut potius arbitramur, neutrum horum hic referri; ob testimonia quatuor illustrium martyrologiorum, eundem volumus judicio benevoli lectoris proponere, et quod is visis aliis Martyrologis statuerit, plane ratum habere.

2 Interim monemus, tomo I Bibliothecæ novæ Labbeanæ, extare Chronicon Virdunense conscriptum ab Hugone, primum monacho S. Vitoni Virdunensis, tum Abbate S. Petri Flaviniacensis in Burgundia circa finem sæculi xi, ubi dicitur, quod B. Pulchronius, urbis Clavorum Episcopus, cursu vitæ consummato, discessit pridie Kalendas Maji, et migravit ad Dominum. Adduntur alia de sepultura, multaque præmittuntur de Vita et gestis; quæ si ad munus fuisset Februariarium elaborantibus, majori cum nostra atque lectorum satisfactione de Sancto isto Episcopo egissemus; nunc autem satis est hic indicari, ad supplementum operis plenius retractanda.

DE SANCTO MERCURIALI EPISCOPO FOROLIVIENSI IN ITALIA.

D. P.

CAPUT I.

Cultus, ætas, Vita scripta et examinata.

XXX APRILIS

An primus
Livien-
sis
Episcopus,

C Faminix, quæ hodie Romandula dicitur, urbs antiqua et nobilis Forum-Livii est, inter Faventiam et Cæsenam; Christianis sacris imbuta jam inde a primis nascentis Religionis exordiis. Ea an et quos habuerit Episcopos ante S. Mercurialem, cujus hoc die in urbe et diocesi tota celeberrimus est cultus, ignoratur. Primum ipsum notum posteritati fecit, tum viventis insignis virtus, tum ad mortui sepulturam adeo crebra miracula, ut primum super eam erecto sit ecclesia S. Stephano dedicata; deinde assurrexerit Abbatia, nunc cum ipso templo S. Mercurialis dicta, et Vallumbrosanus monachis tradita cum jure porochialis. Ibi sub majori ara diu requievit arca, sacri corporis custos; de cujus inspectione hoc insculptum lapidi monumentum, et Archivi publici scripturis insertum, exhibet Historiæ Foroliviensis notissimus et accuratissimus scriptor Paulus Bonoli, quo deducente cuncta urbis sacraria obivimus et lustravimus, dum Forolivio Romam transitum haberemus, anno MDCLX. Monumenti illius hæc sunt verba:

mortuus anno
156,aut alius ejus-
dem nominis?

2 Anno Domini mcccxxii, tempore Gregorii Papæ et Fæderici Imperatoris, xi Kal. Septembris, aperta fuit hæc arca per D. Albertum Episcopum et Petrum Abbatem, et expositum hoc B. Mercurialis corpus quindecim diebus omnibus ad videndum. In dicta arca inventa est lamina plumbea continens ut infra. In nomine Patris, Filii, et Spiritus sancti. Hic requiescit corpus B. Mercurialis Episcopi Livien-
sis. Obitus vero ejus pridie Kalendas Maji, clvi. Hinc nata est anceps Foroliviensibus disputatio de hujus sancti Episcopi ætate, aliis corruptam aut vetustate corrosam plumbeam laminam asserentibus, idque ex solo præjudicio, non ex fide oculatæ inspectionis; aliis plu-

res Mercuriales fuisse asserentibus, quorum unius antiquissimi hoc corpus et festum sit, alterius vero sint acta Vita, quæ circumferuntur. Quod merito ut rem valde insulsam refellit historiographus Foroliviensis præclaudatus: quis enim credat, ejus cujus servata fuerint Acta, nullum aliam fuisse servatam memoriam vel in officio ecclesiastico vel in corporis ejus reliquiarumve honore.

3 Equidem eruditissimo Annalium ecclesiasticorum scriptori Baronio vehementer assentior, quod plumbeæ isti laminæ plus detulerit fidei, quam quibuscumque popularibus traditiunculis, et quæ iis inædificata post plurimum seculorum decursum sunt, ætatis mediæ scriptis seu Legendis seu Chronicis. Quamvis enim Æra Christiana vulgaris neque accurata sit, neque primis seculis fuerit usurpata: postquam tamen illa semel invaluit et passim recepta fuit, ceperunt ad eam exigi antiquiorum gesta temporum. Quod secutus lumellæ istius sculptor credi potest, et tantæ antiquitatis aliquod argumentum habuisse, quo secundo seculo S. Mercurialem adscriberet. Neque dicas, ut dicunt alicui, centenarii numeri notas duas aut tres vetustate exesas: non enim potuissent non animadvertere hiatum deficientium litterarum ii, qui tam spicite ipsius tenorem transcribere, si vere tale quidpiam deprehendissent. Certe præsumi non debent in transcribendo errasse, donec evidentiori id constet probatione. Facilius credam lumellæ auctorem, quia nullum Mercuriali antiquiorem Episcopum noverat, persuasus autem erat Episcopatum Foroliviensem ex antiquioribus esse, sub Alexandro, Sixto, Telesphoro institutis; citius mortuum credidisse hunc, ut arbitrabatur, primum Episcopum.

Quæ fides
lamellæ plum-
beæ,

4 Definiri quidem a nobis non potest ætus et tempus sculptæ

A sculptæ laminæ : hoc tamen ausim affirmare, tunc esse sculptam quando S. Mercurialis corpus ex veteri seputro in marmoream istam arcam fuit repositum, idque tom olim, ut ejus translationis memoria nulla apud posteros superfuerit seculo XIII. Forte cum erecta est ecclesia in titulum parochialem, et quæ prius S. Stephani dicebatur sub appellatione S. Mercurialis instaurata fuit : quod VIII aut IX seculo factum licebit opinari. Eodem tempore in ipsius templi parietibus depicta fuisse existimabo quæ de S. Mercurialis mirabilibus gestis conservabat memoria popularis. Vitæ enim ex Vallumbrosanorum monachorum scriptis ad Antonium Gallonium Romam missæ nobisque a Patribus Oratorii communicæ, auctor fuit antiquus, qui ante fundatam eo loco Abbatiam scripsisse videtur, atque adeo ante seculum Christi XI. Hic vero usus Prudenti exemplo, qui S. Cassiani martyrium versu descripsit, ut pictum viderat : Nos quoque, inquit, studiose habentes de Sanctorum gestis indaginem, ad B. Mercurialis Confessoris et Episcopi Livienensis pervenimus tumbam ; ibique ejus inquirentes actiones, nihil ab illius accolis loci valuimus indagare, præter quasdam nimium teneras actionum illius depictas imagines : sed ut retulerunt a multis temporum emensis lustris Acta Præsulis prædicti ablata fuerunt ab eis, puta cum Italiam vastarent barbari, et sacra loca popularentur aut igne consumerent, maxime quæ extra urbes posita maniorum circulo non includebantur.

Tunc videntur etiam factæ picturæ,

ex quibus jam evanidis accepta vita ante sec. II,

nultum autem ætatis indicium dat,

sed solum occasione inani conjecturam.

B cum Italiam vastarent barbari, et sacra loca popularentur aut igne consumerent, maxime quæ extra urbes posita maniorum circulo non includebantur.

S Nunc porro videamus quid picturæ illæ exhibere patuerint, quidque eis vel ex propria auctoris conjectura vel ex populari narratione addi debuerit, ut historia vitæ aliqua texeretur. Primo loco occurrit punitio cujusdam Judicis, eodem blasphemo ore sacram Eucharistiam sumentis, quo Christum sub ea præsentem negaverat, coram S. Mercuriali aliisque petacta. Judicem Ariminensem, Christianæ religionis contemptorem fuisse, quem pictura referebat, ex vulgi opinione sumi debuit : qui ne anonymus esset, succurrit oportune Taurus ille, sub Constantio Ariano Præfectus Ariminiensis ; qui Patribus Arimini ad Concilium collectis, priusquam disjungerentur, vim intulit ; atque ut Ursarii et Valentis confessionem, subdole contextam, velut Catholicam reciperent, callide induxit : quo nomine pessime audit apud Catholicos omnes, ideoque visus idoneus est cui prædicta blasphemia et mors condigna tribuerentur.

Hoc autem præsumpto prosequitur conjecturam suam auctor vitæ ; adfuerunt, inquit, forte et alii celeberrimi Episcopi Rosillus Popiliensis, Leo Ferefranus, Marinus, Gaudensius et Geminianus : quorum ætates conciliare velle, propter unum forte, inutilis mihi conatus videtur : interim quod hic auctor per undam dixit conjecturam, alii ut certum accipientes, coegerunt posteros qui ista defenderent in omnes sese partes torquere. Altera pictura (plures autem fuisse ex iis quæ narrantur in Vita colligi nequit) exhibebat Episcopos duos immanem draconem Sacerdotalibus stolis illigatum pertrahentes ad puteum, et cæceni a S. Grato Diacono illuminatum. Ex duobus Episcopus alterum esse S. Mercuriale non dubitabatur, alterum esse S. Rufillum virinæ Foropopulensis urbis Episcopum credere jubebat Foropopulensis consensus, idem ex sui Sancti Patroni qualibuscumque Actis referentium.

6 Præter hæc duo, nihil est in Vita, quod possit ex picturis acceptum dici, cetera rhetorico more dilatata ad historicam fidem nihil faciunt. Quæ autem post Vitam scriptum accessere ad historiam S. Mercurialis, per monachos Vallumbrosanos, ea nec fundamentum quidem habent in traditione, tunc cum Vita scriberetur recepta ; adeoque indigna sunt omnia quæ stabilien- chronologiæ subternantur. Si enim usque ad seculum X vel XI, nihil sciebatur de S. Mercuriali, nisi quod in picturis videbat et ex illis narrabat populus ; hoc autem totum et multo etiam amplius si complexus est auctor

Vita, suo ingenio supplens picturæ traditionisque defectum : quæ fides poterit aliis tanto post adjunctis haberi ? Cum ergo dicetur S. Mercurialis fuisse natione Armenus, ab Hierosolyma attulisse Reliquias, quibus Foroliviensis ecclesia gloriatur ; interfuisse Ariminensi concilio, quod sub Constantio anno CCCLIX coactum fuit, ad Athanaricum Gotthorum Regem pro civibus in captivitate abductis irisse legatus, quod ante annum CCCCLIII fieri non potuit. Hæc inquam ulique similia cum dicentur, interrogabimus quo auctore doceantur esse vera, quæ tot seculis fuere ignorata, ac ne tum quidem adhuc erant audita, cum Vita auctor in unum collegit quidquid de Sancto quomodocumque narrabatur. Idem de S. Ruphillo Popiliensi, cujus festum XXI Augusti colitur, dictum puta, quatenus is a S. Silvestro creditur Episcopus ordinatus. Id scilicet per conjecturam credi cepisse, æque ac alia de S. Mercuriali jam relato. Illius enim nulla erat antiqua Vita, et si quid scriptum aliquando fuit id abolitum esse a barbaris credibile fit.

7 Ceterum aliud nihil confici ex dictis velim, quam ignorari tempus quo SS. Mercurialis Ruphillusque vivere ; nec audiri quidem debere eos, qui duos aut etiam tres Mercuriales inducunt, ut sustinerant eorum, quæ tam tarde prodierunt, auctoritatem. Nolim interim asserere, eo præcise anno, quem plumbea tabella notat, obiisse S. Mercuridem : imo seculum integrum aut etiam duo adjici feram non illibenter ; quia uterque Episcopus nihil fidei causa tulisse a gentilibus, sed ejus puritatem dicuntur contra hæreticos fuisse tutati, in sua quisque conjunctissima diocesi : quod verum esse potuit, etiamsi vel uterque vel alteruter absuerit a Concilio Ariminensi. Non potuerunt tamen hæretici illi fuisse Ariani, sicut popularis traditio habet, nisi saltem seculo IV Sancti vixerint : at facile fuit pro aliqua ignota hæresi certam unam eamque celeberrimam substitui : unde nec firmiter huic argumento adhaere, quod ab ætate Arianorum sumunt alii. Imo ipsam illum picturam draconis, ab utroque Episcopo superati abolitæ, libentius de spiritali quam corporali dracone intelligam ; eademque primos illius auctores aliud notuisse expressum, quam quod hæreseos alicujus pestem, in confiniis utriusque diocesis deprehensam strages edere animarum multarum, communicatis operis consiliisque uterque catin- xerit.

8 Cum hisce præcautionibus et annotationibus postea addendis solam illam, de qua egimus supra, Vitam dabimus. Paulus Bonolianus auctor ejus facere videtur S. Petrum Damianum et vocare Sermone de S. Mercuriali : sub illius enim nomine, ipsissimis quæ hic leguntur verbis, exhibet totam historiam rei cum Ariminensi Judice gesta, atque tres ultimas hujus Vitæ lineas. Sed quia tum alia quædam tum narrationem de dracone idem Paulus velut ex eodem Sancto producit, non tantum verbis, sed ipsa etiam rei substantia valde diversam, ab ea quæ hic ponitur, et qualem proposuimus ad XX Martii num. 3 agentes de SS. Grato Diacono et Marcello Subdiacono S. Mercurialis : ideo arbitramur Paulum habuisse aliquid diversum ab hac vita, sub Sancti illius nomine scriptum, cui hæc ipsa vita quædam sit intertexta, non autem tota. Præterea in sermone de S. Rufillo Populoniensi, qui apud nos manuscriptus et apud Ughellum tom. 2 Col. 637 editus extat sub nomine S. Petri Damiani, modus deductionis ac styli, minus historicus magisque ad mores deductus invenitur, quam in hac simplici, licet verbosa, historia : quæ autem eidem intertextus de dracone narratio, plane quoad rem convenit cum hujus vitæ contextu, non autem cum eo quem diximus XX Martii apud nos legi. Quare nec hunc possum secure attribui S. Petro Damiano, nec vitam ipsi audeo adscribere, quamvis ætas talis sit, quo possit ejusmodi Vitam scripsisse, prius quam locus Vallumbrosanis traderetur : prius, inquam, nim si locus monachos habuisset, hos potius quam rudes accol- as interrogandus

D AUCTORE D. P.

non videntur aliquam fidem mereri

E Videtur tamen sec. II floruisse Sanctus.

F

ejus auctor an S. Petrus Damianus ?

alia recentiora omittuntur.

A interrogandos sibi putavisset. Ughellus eodem tomo col. 615 allegat ex *Annalibus Foroliviensibus MSS.* Bernardini Pauluti locum de rebus a S. Mercuriali gestis in Hispania cum Alarico Rege : quæ nec refutare quidem lubet ; et forte Bernardinus ille hoc solum seculo vixit. Quare et ipsum prætermittimus et quæcumque alia de S. Mercuriali scripta ; cumque iis etiam Vitam alteram, quam circa annum MDLXXX, annis CCX elapsis post S. Rufilli corpus a Joanne Numay Sassinatensi Episcopo elevatum, scripsit Foro Livensis aliquis in Abbatia S. Mercurialis monachus non inruditus, quam inter Antonii Gallonii collectanea repertam Romæ transcripseramus : satis enim jam constat ex dictis, nihil solidæ auctoritatis scriptori præluxisse, præter priorem Vitam, quæ ipsa interim quam parum soliditatis habeat jam explicuimus. Vitæ Synopsis aliqua apud Petrum de Natalibus lib. 10 cap. 107 reperitur, hoc solum continens quod de dracone recluso jam diximus : alia amplior apud Philippum Ferrarium edita habetur, quam pro suo arbitrio reformatam Tamayus dedit ut infra dicetur.

CAPUT II.

Translationes corporis, et miracula recensita, fragmenta rejecta.

B Cardinalis Baronius, *Martyrologium Romanum* recognoscens, ex vetusto quodam, ut ait, MS. ad diem XXIII Maii hæc verba descripsit. Ipso die S. Mercurialis Episcopi. Idem ante ipsum quibusdam *Ussardi* exemplaribus additum repperant Bellinus de Padua, *Greecus Carthusianus, Manolyus et Molanus* ; sed horum nemo ad Foroliviensem hæc trazit. Primus id in *Notis* fecit Baronius ; cui tamen in hoc non contradidimus, scientes, quam sæpe contingat, aut rerum naturalem obscurari majori Translationis post factæ solemnitate ; aut in aliquo MS diem Translationis notari præterito Natali. Interim consultius credimus de S. Mercuriali agere die præsentis, quo Forolivi festum ejus agitur. Quod si non est natalis, sed Translationis, ejus utique Translationis est, quam supra diximus factam esse diu ante annum millesimum, seculo forsitan VIII aut IX. De secunda (si tamen vocari Translatio possit) facta XXII Augusti anno MCCXXXII supra egimus. Paulus Bonoli actioni huic interfuisse scribit præter Episcopum Foroliviensem, Archiepiscopum Armenum Mattharum, alios Archiepiscopos tres et Episcopos quatuor, cum Abbatibus aliquot. Addit Baronius quod anno Domini MDLXXVI D. Antonius Jannotus Foroliviensis Episcopus corpus reperit marmoreo loculo conditum, serico tectum. Et hoc sericum asserit Paulus Bonoli ita repertum integrum, acsi novum fuisset.

C 10 Idem Paulus corporis Translationem notat, quæ ab altari majori, relicta ibidem marmorea Arca, deportatum est corpus ad novum sacellum, a Hieronymo Mercuriali, Philosopho Medicoque famoso, magnifice erectum. Hujus autem Hieronymi eruditissimum opus de Arte Gymnastica (ut de aliis taceam) nuper ab amico nostro Andrea Frisio Amstelodamensi elegantissime recensum, cum Venetiis prima vice prodierit anno MDLXIX, non incongruum fuerit judicare, indicotam a Baronio inspectionem, et Translationem a Paulo signatam esse eandem, factam anno MDLXXVI. Quo etiam tempore os unum brachii ad sanctæ Crucis Cathedralis ecclesiam putatur translatum, ubi nunc magnifice asservatur : alique ad alias ecclesias Forolivienses particulæ. Tunc etiam, aut forsitan multo citius, S. Mercurialis caput a reliquo sejunctum est corpore, ut argenteæ inclusum statuer ornaret publicas processiones, maxime in die ipsius festo, quod olim cum publicis ac liberis Nundinis, integrum mensem durantibus, fuisse celebratum, scribit jam sæpe laudatus Paulus : ex quo etiam sequens miraculum accipe.

11 Anno M.LXXX, cum Henricus Imperator adversus Gregorium VII duceret exercitum in Italiam, et suorum armorum terrore totam repletet Flaminiam ; Foroliviensium accolarum plerimi, armenta ac greges, quos intra urbem reducere non potuerant, servabant in Gottonio suburbio et cæmeterio S. Mercurialis, ipsius custodiæ et protectioni se suaque committentes. Sed ejus nomen nihil reveritus Guelfo, tribunorum Imperialium unus, militibus suis copiam fecit, inactandi ad corporum refectionem quotquot vellent animalia. Ex his assas elixasve carnes quotquot degustarunt, distorto horribiliter ore pœnas luerunt inconsultæ impietatis imprimis Dux ipse, qui in verba contra Sanctum blasphema proruperat. Culpam igitur agnoscens suam, nutibus et quibus poterat indicis aliis præcepit, ut illatum damnum præsentis pecunia compensaretur Dominis, et mox sibi suisque pristinam vultus compositionem restauratam vidit. Hæc ille : ut quem supra laudavi Vitæ postremo scriptæ auctor, eandem sic concludit :

12 Quæ miracula post ejus mortem sanctum Episcopum consecuta sunt, longum esset recensere : nam et paralyticos sanavit, et febricitantes languidosque complures : sed præ ceteris illud unum non est omitendum, quo in improbissimi unius persona Deus optimus maximus ostendit, quam celeri vindicta persequatur nefanda in suos conjecta convitia. Romam commigrabat ad Sanctissimi Petri limina peregrinantium agmen, qui hac pertranseunt, cum primum plateam nostram hanc ingressi sunt, primi illi qui ordinem ducebant, ut pietatis ac religionis gratia B. Mercurialis corpus consalutarent, a recta flectentes, viam ad ejus templum detorquent. Ex his unus, qui equo vehebatur, quid hoc esset pereunetatus, intelligit, Ad B. Mercurialis trivium pergimus. Qui ore sicut et animo inquinatissimus ; Hoc nomine, inquit, appello unum ex bobus meis. Nefanda vox ac impurissimo ore prolata, eodem tempore et cælum et terram aperit : cælum quidem, quod ab eo audita fuit cui nihil est absconditum ; terram autem, quod eodem permittente in spurcissimi sermonis pœnam, equus blasphemus, velut si sub pedibus terra dehisceret, statim corrui, ac sic sessoris corpus provolvit ut cruribus effractis seminivum reliquerit. Huic comites efferunt ; et qui sanctissimum corpus nomenque prius despexerat, renueratque ad illud visitandum iter ad ejus templum flectere, idem mortuo similis a sodalibus eodem introfertur : exoratoque S. Mercuriali, preces in cælo exaudite sunt. Diderat enim beatus ille vir a præceptore suo Christo Salvatore, etiam pro persecutoribus exorare. Nam consolidatis ossibus, contemptor ille illico sanitate donatus, et ex despectore miraculorum prædicator effectus, ad suos incolumis rediit.

13 Tamayus de Salazar, cum in Catalogo Sanctorum Italiae apud Ferrarium legisset, quod S. Mercurialis in Hispaniam profectus, cum Regem ab insanabili morbo curasset, captivos omnes Livienses, quos Visigothi captivos in Hispaniam abduxerant, reduxit ; nihil sibi cunctandum ratus quin Hispaniæ Patronis ipsum quoque adscriberet, nova fabricavit Acta, protulitque ad XXIII Maji, rem apud Ferrarium lectam hoc modo agens. Cum Regem curasset, per totius Hispaniæ regiones se conferens, Catholicam veritatem populis, in Arianum errorem Gothorum prolapsis, mirabili efficacia prædicavit ; et innumeros ad confessionem Nicenæ Synodi perduxit : quoad reversus in Curiam, captivos omnes Livienses et finitimos, quos Gothi ex Attilæ direptione in Hispaniam abduxerant, Regis liberalitate recepit. Postmodum vero cum aliquot annis Ecclesiæ suæ præfuisset sanctus Pontifex, xxx Aprilis in pace requievit, anno D. N. Jesu Christi CCCCLVI. Ita per

D
Puniantur
asylum San-
cti violantes
milites,

E

alius in San-
ctum blas-
phemus

castigatur
fractus sub
equi lapsu
cruribus,

sed ad tumu-
lum delatus
sanatur.

F

Sancti teme-
re asserto in
Hispaniam
itineri,

fabulosa Acta
superstrun-
tur,

Reliquiæ va-
ria scripsi
positæ.

manus

A manus crescunt conjecturæ, ne dicam fabulæ, dum quilibet præsumit de suo addere quod in rem facit.

quibus ad tempora Attilæ ipse dif-
fertur,

et fidem to-
tis Hispaniis
prædicasse
fingitur,

mirum quod
non etiam
ibidem natus.

14 Quæ ætatem S. Mercurialis in tempora Gothorum Italiam invadentium retulerant, eundemque fecerant Hunnorum vastationi interesse sub Attila; consequenter faciendum sibi existimant, ut pro captivis redimendis ageret ipse aliquid; quos satis insulse abductos in Hispaniam dūcere, Ostrogothos cum Visigothis confundentes. Il tamen sic intelligunt Forolivienses scriptores, ut in Italia supplicasse Episcopum pro captivis velint, effecisseque, ut illi ex Hispania revocarentur. Tumagus Ferrarii verbis adhæsit; vidensque nec hoc satis fore ut Hispanico Martyrologio adscriberetur S. Mercurialis, titulum addidit insignis per totam Hispaniam Ecclesiastæ: ex quo, inquit, apud nostros in magna habitus veneratione, tanquam novus Hispaniæ Apostolus censendus est. Interim venerationis istius indicium vel argumentum præfert nullum: sed multa de Regibus ac bellis Gothorum congerit, nihil ad rem facientia.

15 Nempe suæ unius industria novum istum Hispaniæ Patronum dedebat, nullam in eo partem habentibus iis, qui Pseudo-deatri et sequacium chronica confingere. Si autem hi quoque, ad suis vindicandum hunc S. Mercurialem, applicuissent animum; vereor ne Ferrarii corrigendum æstimassent in eo quod genere Armenium faciat; quem ipsi forte Almeriæ, (ita Saracenii nuncuparunt urbem prius Urcum dictam) natum censeri maluissent, ut magis ex integro foret Hispanus; hac videlicet præsumptione, quod librarii recentioris glossema, Urcum Almeriam esse explicantis, transierit in contextum, et Italis Armeniam magis quam Almeriam noscentibus dederit occasionem nominis vitandi. Sed missa faciamus somnia; et producamus Vitam, quæ sola continet modicum illud quod de Sancto sciri ex picturis et traditionibus potuit; ut constet quam nullo fundamento superinducta sint eterna, quæ aliis opere expendunt, et ab auctoritatis vitis conantur expicere.

CAPUT III.

Vita picturis antiquissimis adumbrata.

Ex MS. Foroliviensi in Biblioth. Vallicellana.

Sicut Gentiles
acta Regum

Gal. 6, 8

ita Sanctorum
convenit
scribere
Christianos,

C Annalium gesta librorum, diversorum conscribere studia Philosophorum, ut quæ erant sub priscis temporibus gesta, memoriam retinerent subsequentiū. Et hoc non mediocri instantia, sed sub omni totoque conamine erat peractum. Ob hoc enim a Regibus, quia præerant illis temporibus, remunerabantur obnixius; adjicientes etiam, ut si ea quæ ab eis gerebantur digne forent recepta, maxima potirentur futuri nominis fama. Hæc vero studebant gentiles perficere, ut ad apicem culminis summi valerent pertingere. Nos denique, qui gratia divina imbuti persistimus, arbitramur silendum non esse quæ ad retributionem pernoscimus esse futura, testante Apostolo, Quæ enim seminaverit homo hæc et metet. Diversi diversa jaciunt semina, et in futura retributione, prout gessit unusquisque, recipiet merita. Qua de re propensius agendum est, ut in die examinis, ante tribunal æquissimi Judicis, reperiamur digni, ut qualiter ipsi placet coronam perpetuæ altitudinis suscipiamus, ad sui nominis laudes concinendas. Ut præmisimus enim, Philosophorum studia ad sui nominis famam innumera contulerunt volumina; nos autem Christicolæ Christo nostro redemptori, ut concesserit nostri plectrum pectoris, non desinimus laudes inferre: quia ut illi favores conquirebant humanos, sic nobis appetendus est perpetuus fructus. Nam qui ad summi Regis laudem aliquid populo impertierit, futuram retributionem atque perpetuam beatitudinem obtinebit. Nihil

enim est aliud Sanctorum gesta referre, quam Dei virtutes enarrare; per quas sanctis Ecclesiis argumentum tribuitur, ut subditis fidelibus etiam pascua tribuantur. Unde credimus et nobis fore animæ salutem, si ea inferre voluerimus, quæ ad constructionem pertinent fidelium.

17 Enimvero prisci Doctores, non solum visa, sed etiam, quæ vulgo recitata sunt, retulerunt. Moyses legum lator, cum ideas mundi omnium opifex proferret, non aderat; et usque ad sua tempora quæ acta sunt, non prospexerat; sed sancto docente Spiritu, ut in Pentateucho continetur, studuit referre: sic qui alii atque alii conscripsere volumina, non de visis sed de auditis retulerunt gesta: Evangelici etiam prædicatores Marcus et Lucas, ex auditu a condiderunt Evangeliorum volumina. Post hos imminenti ætate extiterunt sanctarum Ecclesiarum Catholici, qui sanctorum Martyrum et Confessorum retulerunt historias. Et, ut prædiximus, non solum de visis et vulgo auditis, verum etiam de imaginibus depictis, existunt Martyrum prænotati triumphi. Prudentius enim vir eruditissimus, dum ad mausoleum venerabilis Cassiani procumbebat, et se sursum erigens depictam Martyris historiam cerneret; studiosius indagare cepit, quæ hæc essent; atque a custode relatum est, non fabulam quod cernebat, sed historiam esse; sicque a visis imaginibus, sanctis Ecclesiis ejus b patefecit martyrium. Nos quoque studiose habentes de Sanctorum gestis indaginem, ad B. Mercurialis Confessoris et Episcopi Liviensis pervenimus tumbam; ibique ejus inquirentes actiones, nil ab illius accolis loci valuius indagare, præter quasdam nimium teneras actionum illius depictas imagines: sed, ut retulerunt, a multis temporum præteritis c emensis lustris Acta Præsulis prædicti ablata fuerunt ab eis. Hortatu igitur ipsius qui aderat Antistitis ac universæ plebis, Christo allubescente, aggressi sumus ejus gesta, ut suppetunt vires, edere.

18 Præterea d Beatissimus hic Mercurialis Præsul, gratia Dei profusus, sermone blandus, caritate susceptus, omni virtute extitit coruscus, Egenorum erat e dapsilis, orphanorum pater, viduarum solamen, merentium consolator, atque verbi Dei fuit veridicus prædicator; et quod verbis docuit, hoc operibus complevit: digne etiam Pastoris nomen obtinuit, qui Dei gregem sibi commissum pane eruditionis pavit. Cum in talibus polleret virtutibus ab omnibus extitit venerandus. Contigit eo tempore ut quidam severissimus Judex Ariminensis urbis, nomine f Taurus, diversa flagitia Christianis inferret, atque sacra mysterii sancti, his quæ idolis immolata erant compararet; aiebat denique quod sacra mysteria, quæ a summis Pontificibus erant immolata, in secessum mitterentur, sicut scelestissima ejus idolorum sacrificia, ac per g hoc diversas insultationes inferbat Christi sacerdotibus. Unde accidit ut Christiani cum gentilibus maximum haberent conflictum. Ad quod spectaculum interfuit venerandus Mercurialis Episcopus, forte etiam et alii celeberrimi devenere Episcopi Ruffillus h Populiensis, Leo i Monte-fere-tranus, Marinus, k Gaudentius, et l Geminianus. Cumque idem scelestus Judex in prædicto persisteret flagitio, venerabiles Episcopi Dei, protecti clypeo fidei, resistebant illi in potenti brachio. Sed ille in cœpta permansit nequitia; adeo ut nec veritus esset talia proferre nefanda, nec supplex Christi veneraretur vestigia: namque a sanctis Præsulibus id petiit, ut quantum valerent conficerent sacra mysteria, quæ ipse usitato sumptu sumeret ac digereret et in secessum emitteret.

19 His auditis beatissimi Præsules Christi nimium effecti sunt tristes, verentes sacra mysteria profano

D
non tantum
visa

sed etiam
audita,

a

et picta in
imaginibus,

E

b
quomodo ha-
bentur Acta
B. Mercuri-
ialis

c

d
varis vir-
tutibus clari,

e

F

f
Prætor Ari-
minensis in
Eucharistiam
blasphemus

g

h i
k l

EX. MS.

ad preces S.
Mercurialis
allorumque
m

A ac iniquo tradere gentili : sed ut non annullarent fidelium Christianorum instituta, quod scelestus petiit, ad sui exitium obtinuit. Tandem capto consilio venerandi Antistites se in orationibus dedere diutius, quatenus Dei illis adesset clementia, ut Iudicis crudelis immanitas se verteret, si non puniret. Igitur m erecti ab orationibus, amicti sunt sacris vestibus, quæ ad cultum sanctarum pertinent orationum ; ac singuli magnis singultibus diversisque cum lamentationibus officia Missarum sacratissima celebrant : quibus peractis denuo se in magnis ac jugibus prostraverunt orationibus, Deum postulantes, ut illis dignaretur subvenire. Inter cetera sic aiebant : Omnium Regum Rex, tuam nobis misericordiam ostende, ut omnis mundus cognoscat, quia hic nefandas tua sacra commaculat. Tu Deus omnipotens, qui Moysi famulo tuo calliditates Pharaonis Regis Ægypti tribuisti superare, et magicam mentem magorum devincere, populumque Israeliticum sicco vestigio pontum fecisti transire, atque diversas nationes sub gladio ejus interire, et David famulum tuum ab innumeris persecutionibus Saulis exuisti, tresque pueros de Chaldeorum rogo et Daniel de leonum eripuisti lacu ; exaudi nos, et concede ab isto iniquo et doloso Iudice triumphum victoriae exercere. Te etiam deposcimus, Domine Jesu Christe, qui cum Patre et Spiritu sancto cooperante, cæcum a nativitate ad lumen restituisti, quadriduanum Lazarum resuscitasti jam fœtentem ; ut hæc tua sacra mysteria, quæ nobis, tuis famulis immeritis, præcepisti tuis fidelibus in sumptu tui corporis et sanguinis tradere, isti Iudici iniquo, si te confessus non fuerit, sint ad perpetuam damnationem, cooperante Patre una tecum et Spiritu sancto, in secula seculorum. Cumque a Christianis dictum fuisset, Amen, sancti Præsules execrando Iudici Tauro sacra mysteria apposuerunt edenda.

20 Tunc Iudex avide et temerarie ea cœpit edere usque ad saturitatem : quibus peractis insultare cœpit Christianis. Sed almifici Præsules Christi, spem in Deo habentes perfectam, cito eum in perpetua damnatione casurum credebant. Denique et in Christianos insultatione persistente, mox ultio fuit, Deus, a te. Iudex enim latrinam deinde petivit, ubi omnia vitalia cum intestinis amisit : nam prædicta Iudicis latrina super pontum Adriaticum, qui adhærebat Ariminensi urbi, consistebat. Ut autem vitalia cum intestinis ab ejus sacrilego corpore fuerunt in ponto eversa, ab adstantibus visa sunt esse ferina. Eoque defuncto, et in prædicto manente loco, tunc qui ei assistebant, convenerunt ad eum, putantes illum aliquibus immorari operibus. Videntesque ejus corpus exanime, ac solis jubar abire n per anam transverberari, cognoverunt eum interiisse ; hæcque sacris Patribus curaverunt deferre. Quibus prævisis sancti Patres Deo gratias retulere, atque omni populo ob laudem Dei destinavere : hoc peracto triumpho, eorum unusquisque ad proprias reversi sunt aedes.

21 Ast per oppidum Casenæ B. Mercurialis et Rufillus Antistites, ad Popiliensem urbem, cum aliis Episcopis properantes, Rufillus in sua substitit sede, Mercurialis ad suam accelerabat venire. Tunc universa plebs illi subdita, Clerici quoque et laici ex utroque sexu, cum luminaribus et incenso ac laudibus diversis, suum Præsulem ac Pastorem gratanter susceperunt ; atque prædictus Mercurialis Antistes in diuturna Sede contulit laudem, et ea quæ cœperat ad finem usque perducere studebat : illud Evangelicum persæpe recolens, si quis perseveraverit usque in finem hic salvus erit. Sunt nonnulli qui in primordio ætatis bona inchoant, sed in calce a recto tramite deviant : sunt etiam qui ad mediam ætatem bene inchoant agere, sed non perseverant in finem :

sunt quoque, qui in ipsis exitus foribus positi recta D incipiunt, sed simulando ipsa, perficere negligunt. In his omnibus Venerandus Mercurialis studiosius se exhibuit, quia in antepenultimo statu non deviauit a tramite recto, sed orando, jejunando, eleemosynas tribuendo, evangelicam veritatem prædicando, pacem concordiamque in suis filiis ferendo, usque in finem suum recte disposuit statum, secundum illud quod veritas intonat Evangelica : Beatus ille servus, quem, cum venerit Dominus, invenerit vigilantem. Ille quoque B. Mercurialis Præsul in secunda et tertia vigilia ita se curavit exercere, quatenus veniente Domino in vigiliis sedelis inveniret eum. Prima enim vigilia, adolescentia est ; secunda, juvenus ; tertia, senectus. Sunt plerique qui in adolescentia desides existunt, et in juventute ad hoc bonum se exercere cupiunt ; sed quia digni non sunt, venire nequeunt. Sunt etiam qui in juventute se commaculant, et in senectute se ablueri sperant ; et hi etiam quia sunt indigni, non pertingunt. In senecta autem ætate nonnulli resipiunt, quia illicita explere nequeunt. Sunt etiam qui in hac ætate se corrigunt sponte ; sed in tribus quæ prælibavimus, B. Mercurialis in omnibus Deo placuit.

22 Interea dum B. Mercurialis prædictis Domini rebus se exerceret ; infansta legatio relata est ei, quod ingens draco o in itinere transeuntibus aderat, qui multos transeuntes anhelitu proprio haberet sauciatos. Qua relatione vir Dei in magna decidit afflictione : prædictus namque draco in medio Popiliensis et Livienensis urbis imminebat itinere, per quod plurimi ab ejus afflatu jam erant necati. Tandem inito consilio, Venerabilis Pater Mercurialis suos legatos dirigit Rufillo, Populiensium Præsuli, ut utrique convenirent ad draconis hujus necem ; interim ab utrisque prolixa fieret oratio, ut et a Domino ipsis concederetur illius exitium. Dum hæc Rufillus audiret, diu prostravit se in oratione ; sed illo moram neccente, venerabilis Pater Mercurialis ad certamen draconis acceleravit venire. Dum autem ad prædictum stadium curreret, Marcellus ei obviam fuit, privatus lumine : sed quia erat in majori impeditus opere, cæcum nequivit Mercurialis lumini restituere, sed præstolari ei adventum Beatissimi p Grati prædixerat, a quo quod impetrabat obtinere poterat. His cæcusa auditis S. Grati adventum expectavit : Præfatus deinde S. Gratus super omnia, quæ B. Mercurialis Pontifex obtinebat, præerat ; et dom jussu sui Pontificis eleemosynas daret, duplo pauperibus conferebat quam ei præceptum erat. Unde ei Dominus tantam gratiam contulerat, quatenus in ejus nomine virtutes conferebat. Hic etiam S. Gratus dum cæcum prospexisset, signum sanctæ Crucis in ejus faciem compinxit, et ad veram lucem corporis animæque revocavit : qui Marcellus postea Christicola effectus, in Dei operibus præsertim extitit devotus.

23 Ipsi autem retulimus, B. Mercurialis ad draconis certamen ante adventum Rufilli studuit proximare : quod Rufillus pertulit ægre, unde aiunt ut eum Mercurialis posset placare, duas illi tribuit ecclesias baptismales, S. Martini scilicet quæ vulgo vocatur in Lavello, sed melius in Lavaero, et S. Cassiani in Catasiti prædio. Nam dum uterque ad draconis foveam devenere ; draco ut eos aspexit, valde obstupuit. Tunc Sancti guttur ejus stolis suis oppilavere, et eum a serobe illius loci amoverunt ; et invento puteo utrique eum in ipso demerserunt, et grandi lapide os ejus clausere, memorialeque super eum imposuere : ipsius enim vulgi accolæ et runcolæ de ipso memoriali ferunt taliter, quod prædicti Episcopi q rabdos qui restabant super os putei infixerunt, et ad humorem lymphæ radicem immisere, et magoæ arbores sunt effectæ : perhibent etiam quod in

constans S.
Mercurialis
perseverantia
in studio
virtutum,

Matt. 24, 46

E
o
qui ad fœ-
lem draconem
properans,p
prædicit cæ-
cum sanan-
dum a S
Grato

F

insimulque
draconem in
puteum de-
mergit.

q

fœda morte
muletatur;

C

n

Matt 24, 30

A in Natale ipsius Præsulis ipse draco r se in puteo concutit.

EX MS.

T

24 His ita compositis atque definitis, sancti Præsules cum suis officiis ad propria sunt reversi : Mercurialis etiam Pater venerabilis, in Dei cœpto opere viriliter permansit. Quantæ enim virtutes, quanta signa et prodigia per eum Dominus fuerit operatus, nequit explere humanus sensus; et quia sunt jam plura peracta tempora, ex quibus hæc sunt gesta, et nulla exinde manet historia, ideoque percensere nequivimus ejus magnalia; qualiter ad siderea transierit regna, enarrare conabimur vobis. Ante sui exitus diem, cunctam suam ecclesiam ad se jussit venire, eamque docuit in fide recta persistere, et Dei opus diligenter exercere : ne calliditate antiqui hostis illecti ad vana studia et operationes inanes forent inducti; sed in pace et vera dilectione consistent, ut machinamenta callidissimi hostis possent superare, et ne lupi rapaces gregem Domini valerent morsibus laniare. His et hujusmodi expletis eloquiis, data pace suis cunctis filiis, vitalem auram amisit, sidereaque regna penetravit, secundo Kalendarum Majas. Cujus corpus a suis filiis est diligenter aromatibus conditum : et sepultus est non longe a Livienſi urbe, ultra amnem sin optimo t Mausoleo : ubi ad laudem ejus basilica est constituta, in qua ejus exuberant beneficia, nunc et semper, per infinita secula seculorum. Amen.

moriturus
suos ad con-
stantiam in
fidehorta-
tur,

B
sepelitur
apud urbem
Foroliviensem.
s t

ANNOTATA.

a Additur in MS. Psalmica, quod, non intellectum, omittimus.

b Prudentius libro Περὶ Στεφάνου, hymno 9 S. Casiani Foro cornelian, qui 13 Augusti colitur Martyrium celebrat insigni versu. prout sibi ad ejus tumultum advoluto :

Æditus consultus ait, quod prospicis, hospes,
Non est inanis aut anilis fabula

Historiam pictura refert, quæ tradita libris

Veram vetusti temporis monstrat fidem.

sed multum inter hanc et nostram S. Mercurialis interest, ipsa enim etiam libris extabat tradita, nostra ex solis picturis accipitur, cum pridem scripturæ perissent.

c MS. ita habebat. Sed, ut retulerunt, a multis temporum pactis mensis, illius Acta Præsulis ablata fuerunt ab eis : hortatum est quod aderat antistitis etc. Quæ conati sumus quodamtenus ad sensum auctoris revocare

d Præterea, conjunctiva particula, indicare videtur aliquid præcessisse, quod exciderit.

e An dapsilis accipiatur substantive, pro liberuli Curatore, an vero substantivum hoc aut aliud simile exciderit, quis divinabit?

f Taurum Arimini Præfectum, qui tyrannidem exercuit in Patres Ariminensis Concilii, Imperatori Ariano consentiens, ab eo qui notatur Judice diversum arbitramur : illum enim non credimus fuisse tam insigniter impium : quam enim auctoritatem talis habuisset? Imo suspectum est nobis ipsum nomen ne gratis huc sit tractum, acceptumque a persona tam nominata et Catholicis execrata, ob impensum Ariani favorem.

g Idem hodieque jactitant contra Catholicos obsceni et blasphemii Calvinistæ : eodem utique magistro qui hunc blasphemum ad ejusmodi probra erudit.

h S. Rufillus Episc. Foro populiensis, colitur 18 Julii.

i S. Leo Montis-feretrii, 1 Augusti. Omittebatur in

nostro ecgrapho Marius, ex Paulo Bonoli additus, D qui fuit Diaconus Ariminensis, non Episcopus, et colitur 3 Septembris.

k S. Gaudentius Ariminensis, 14 Octobris : pro qua Tamagnus suæ chronologiæ causa substituit Brixensem, qui colitur 25 Octobris.

l S. Geminianus Mutinensis, 31 Januarii : ubi diximus videri geminos hujus nominis fuisse, quod nunc majori examine egere arbitramur : quia Acta illa non sunt primæ aut secundæ notæ, sed diu post Sancti ætatem collecta : quam facile igitur accidere potuit ut nomen Attili (cujus solius ætas cogeret secundum Geminianum astruere) sumptum fuerit pro nomine ejusdemque hostis, Mutinensi urbi imminenti.

m Ecgraphum nostrum, igitur in casibus diversis, quæ ut superflua expunximus, magis circa verba laboraturi, nisi res ipsa displiceret. Quis enim credat, ad unius, et quidem blasphemii, communionem plures simul sacrificasse Episcopos? idque ut non annullarent fidelium Christianorum instituta? quanam hoc præcipiunt?

n Ingenium pictoris fuit, per radium, corpus blasphemii penetrantem, exprimere ultricem Dei potentiam : sed popularis stoliditas crudus accipiens quod pictum videbat, scriptorem nihilo prudentiorem invenisse vultur, qui etiam litteris hoc sic mandaret. Ceterum cum nemo antiquorum, qui questi sunt de violentia illata Patribus in Ariminiensi conventu, meminerit rudictæ alicujus divinæ contra Taurum Præfectum exercitæ, satis clarum est, quæ sic picta cernebantur, non bene Tauro fuisse afficta. Paulus Bonoli, ut hunc scopulum evadat, ad alium æque dubium se applicat, et Taurum sub Juliano apostata ad gentilismum transiisse suspicatur : adeoque diu post Ariminense Concilium acta hæc esse : quæ tam facile negantur quam assumuntur.

o Quæ sequuntur de Dracone extincto, sic picta fuisse nihil ambigam : sed picturam fuisse symbolicam, ad significandum quomodo sancti Antistites certaverint contra hæresim, in suis diuersibus proserpentem et eam penitus abolerunt, libentius audiam.

p Colitur S. Gratus Diaconus Foroliviensis 20 Martii, ubi hanc historiam dedimus : colitur tunc etiam S. Marcellus Subdiaconus : quem alia relatio habet draconis inclusioni cooperantem ejus visu excecatum fuisse, et a S. Grato illuminatum : quod æque fabulosum videtur. Alia illa relatio refertur a Paulo Bonoli tamquam ex sermone S. Petri Damiani extracta, quam dedimus 20 Martii ex præcitato Paulo; estque haud modice a præsentī diversa.

q Hanc ecclesiarum concessarum causam fabulosam existimo; forte etiam nec cessionem illam fecit S. Mercurialis, sed post secula aliquot successorum quispiam, ad componendam controversiam de præcellentia motam a vicinis Foropopiliensibus. Certe tempore S. Mercurialis nulla fuit ecclesia S. Martini, anno dumtaxat 397 montui.

q Πᾶδος, baculus, est,

r Quis hæc negabit fabulosa?

s Paulus Bonoli, Erat tunc, inquit, civitas Foroliviensis sita inter duo flumina, quorum unus hodie Montone alter Canalis vocatur, hujus aquis majori ex parte nunc in alium tractus, trans quem Canalem, (qui tunc fluvius Aquariva dictus sit) fuisse ait Gattinium burgum, et in hoc ecclesiam S. Stephani : quæ nunc intra muros contineri idem indicat, quando ad annum 1084 tam sollicite inrullat, in antiquis tabularum publici documentis sæpius inveniri in ecclesia S. Mercurialis extra muros civitatis ad partem Orientalem.

t Ecgraphum nostrum, in oppido.

DE S. MATERNIANO

EPISCOPO REMENSI IN GALLIA.

D. P.

SEC. IV.

Remensis
Ecclesia Epi-
scopi primum ex
Flodoardo

Remensis *Historiar*, usque ad annum DCCCCLXI deductæ auctor Flodoardus, ipsius ecclesiæ Presbyter, tunc monasterii S. Remigii monachus et Abbas, postquam lib. 1 cap. 3 de primis istius urbis Episcopis Sixto atque Sinicio, tamquam per Apostolum Petrum destinatis in Galliam, fusius episset, de eorum successoribus ita scribit cap. 5 Frequentibus persecutionum procellis intonantibus Ecclesiæ nostræ puppis factata, quoniam caput vix attollere poterat, quanto Sedes ipsa tempore Rectore vacua digno resederit, haud facile panditur: adeo ut post præmissos nostræ fidei patres B. Sixtum atque Sinicium, unum dumtaxat Præsidentem inveniamus Amansium ad Imperium usque Constantini: sub quo Betausius reperitur, qui cum Primogenito Diacono suo prius ex hac Belgica provincia legitur Arelatensi primæ interfuisse Synodo, relatæ per Marinum Episcopum beatissimo Papæ Silvestro, Volusiano et Aniano Consulibus. Post quem Ajer, inde Maternianus, ejus reliquias ossium Dominus Hincmarus Archiepiscopus Ludovico Regi Transrhenensi se direxisse commemorat, in epistola pro eisdem aliorumque Sanctorum pignoribus ad eundem Regem transmissa. Hinc Donatianus extitit Episcopus; ejus etiam pignora maritimas in partes Episcopii Noviomensis vel Tornacensis perlata, vario signorum memorantur splendore decorata. Quem B. Viventius tam celsis, illustris vitæ meritis, quam claro Pontificalis sequitur ordine culminis; ejus etiam sacra membra, Domino Ebone Antistite nostro deferente super fluvium Mosam translata, Bragnis instructa ecclesia, ... debito deponuntur honore servanda... cui successit Severus. Post præmissos Præsules B. Nicasius cultu sequitur Pontificatus... sub Mandatica in Galliis persecutione sanctæ sibi communis validissimus Rector Ecclesiæ.

seculo catalo-
gos ubi post
SS. Sixtum
et Sinicium,

C

solum nomi-
nabantur
quinque pro-
ximi S. Nica-
sio,omissis inter-
mediis aliis
de supplendis.

2 Hæc Flodoardus: quæ sic integre adducere placuit, ut clarius apparet, ex ipso ejus contextu, illum quod requeretur in enumerandis Ecclesiæ Remensis Episcopis non habuisse aliud subsidium domesticum, quam Episcoporum quorundam recentiora acta, et quemdam catalogum seculo VI aut VII scribi captum sub nuda nominum appellatione; ejusmodi catalogos circa initia sæpe imperfectos esse contingit, latentibus plerumque nominibus antiquiorum, nisi quos celebrior cultus in memoria posterorum conservavit; quales fuerunt SS. Sixtus atque Sinicius, primi Apostoli ipsis Kalendis Septembris festive tota urbe coli soliti: post quos immediate nominabantur quinque isti, quos dixi, antecessores S. Nicasii. Alios intermedios nullos in istis catalogis a Flodoardo repertos esse, colligo ex eo, qui ipsosmet præ oculis debuit habuisse, Guilielmo Marlot, *Historiæ Remensis* auctore novissimo. Nam de Amantio agens cap. 17, asserit eum a Flodoardo poni, ex gestis quæ amplius, non exstant: et cap. 27 dicit, quod Betausii nomen ex Actis Concilii Arelatensis ei tantum innotuit; ideoque existimat, quod haud dubie Dyscholum, in Synodo Coloniensi nominatum, atque inter Archiepiscopos reposuisset, si Agrippinensia Acta ei nota fuissent. Hiuc igitur et defectuosa apud Flodoardum est Episcoporum series, qui satis indicat suo judicio fuisse plures, quorum ipse nomina reperit: quare non aliter intelligendi sunt qui Maternianum sextum, Donatianum septimum no-

minavere, quam quod eorum nomina talem locum teneant in serie a Flodoardo indicatæ.

3 Circa Chronologium fatetur præcitus Guilielmus Marlot, quod de iis quinque, qui B. Nicasium præcesserunt immediate, nihil certi apud Remenses habeatur; nec extet quispiam qui certo prodiderit, sub quo consule vel quos singulorum vita habuerit exitus: eo quod ecclesiarum Belgii, imo totius pene Galliæ, memoriam abol-verit facta per Vandalos et Hunnos subversio. Quibus verbis satis hic auctor indicat, omnia quæ de prædictis Episcopis circa diem et annum mortis notantur apud Colvenerium, novitias esse conjecturas eorum, qui nudos nominum catalogos hoc superiori seculo conati sunt reddere auctiores, addentes quot annos quisque sederit, unde assumptus, a quo Romano Pontifice ordinatus, aliæque similia. Ut erga ipse, nulla eorum habita ratione, liberum sibi credidit ordinare Chronologium, ex eo quem verosimiliorum credebat calculo; sic et nobis idem licere putamus, acturis de S. Materniano, ejus non tantum ossa sed et vitæ libellum oportet transmissum esse ad Regem Ludovicum; quandoquidem ea apud Transrhenanos etiam hodie invenitur, cum ejus nulla nunc Remis supersit notitia, ut ne atate quidem Flodoardi extitisse amplius ibidem videatur; alioqui minime prætermittenda ab eo. Cum enim fusissime agat de S. Nicasio: et accurate notet, quando, quo, et per quem translata sint corpora decessorum ejus: satis indicat, si de istis aliquid amplius cognovisset, nequaquam id se tacendum fuisse.

4 Extat ea Vita in Passionali MS. insigni Bodecensis canobii, Ordinis Canonicorum Regularium diocesis Paderbornensis, mensis Decembris fol. x, unde ipsam transcripsit nobis noster Joannes Gamsius; haud dubie ex vetustiori Egmondiani monasterii Codice desumpta, in quo S. Materniani festum solitum fuerit tui mense agi, credo, ob memoriam factæ ad eum locum translationis: nam dies mortis in Vita nusquam exprimitur, et apud Remenses Natalis ejus memoria perseveravit ad xxx diem Aprilis, ut infra videbimus. Sed nec quidquam in ea Vita legitur de facta sub Hincmaro translatione, ex quo colligimus eam ante scriptam fuisse, seculo forsitan VI aut VII, quando ecclesia S. Agricolæ, sub nomine S. Nicasii jam censebatur, ob frequentia ejusdem Sancti ibidem miracula et celeberrimam ad sepulcrum peregrinationem Francorum; quibus factum existimamus, ut restaurata sit eadem ecclesia (quæ primum a Jovino seculo Christi IV excitata, restoratione haud una procul dubio eguit) ante celebrem illam innovationem, quæ primum a Gervasio Præsule circa annum MXX contigit; et illa aut alia occasione inventa elevataque trium Episcoporum, Materniani, Donatiani et Viventii corpora: credimus enim ea priusquam transferrentur, fuisse in aliqua apud Remenses veneratione, sed obscuriori, propter Nicasianorum miraculorum claritatem.

5 De S. Donatione, qui Brugis in Flandria Patro- nus colitur, agemus XIX Octobris. Quis locus sit Bragnis ad Mosam, quæremus die VII Septembris, quo S. Viventii memoria celebratur: hic de S. Materniano agens, dico, Egmondum (quo ejus esse translatum corpus primum nos docuit Flodoardus, et unde vitom usque ad Bodecenses divulgatum credimus) apud fœderatos Belgas oppidum esse, Comitum insigne titulo, ad mare oceanum, inter Alkmariam et Beverwicum, in Frisia ut

Horum in-
certa apud
scriptores
Chronologiæ

E

lucem aliquam
accipit ex
Vita S. Ma-
ternianiquæ hic datur
ex MS.F
et videtur
sec. 6 aut 7
scriptaet Egmondum
translata
una cum
corpore

nunc

A nunc dicitur Occidentali; quod primam suam celebritatem debet S. Adalberto Martyri, ex primis Frisiæ Apostolis uni, cujus ad xxv Junii cultus ibidem celebrari videtur Ludovicum Regem movisse, ut S. Materniani corpore ipsum locum honoraret. Is tamen frequentes a barbaris piratis passus vastationes, tanti thesauri a se quondam possessi cito amisit memoriam: neque enim ullam ejus mentionem reperimus in toto Egmundensi chronico, quod ab initio potentissima Abbatia per Theodoricum II Hollandiæ Comitem istæ fundatæ, ubi ante fuerat synclimonalium monasterium a Theodorico I constitutum, id est ab initio seculi x usque ad annum mcccc lxxxiv, ex diversis gestis, epistolis, epitaphiis, registris, privilegiis præteritorum Patrum collegit deduxitque Joannes Gerbrandus a Leydis Carmelita, pauca præfatus de passionibus et miraculis S. Adalberti, æque vana loci vastatione ante ætatem Theodorici utriusque: quos potius restauratores quam primus fundatores matrem dicere, persuasus jam inde a tempore Ludovici Regis aut etiam citius sacrarum alterutrius sexus personarum ibi fuisse congregationem aliquam: penes quam servata fuerit Vita, quæ demum ad Bodecenses collectores pervenit.

G Ex hac autem Vita, quam omnino credimus ante Linemari tempora scriptam, tria habemus, postquam avectum Remis corpus est ibidem ignotum: Videhæc, quod dum contigit decessisse B. Aprum, Sanctæ Remensis ecclesiæ Episcopum, eidem suspectus sit, indicio nocturni splendoris manifestatus, Presbyter Maternianus, Crescanti ac Flavie nobilissimorum parentum filius; deinde quod attigerit ætatis suæ annum lx, Episcopatus xxiii; tertio quod S. Hilarii Pitaviensis Episcopi familiaritate dignatus, eundem antequam maceretur visitaverit circa annum cccclxvii. Quæ tria viam nobis sternerent ad chronologiam constituendam, si non ex certa auctoritate, saltem ex verosimiliori conjectura: sic ut etiam ante Aprum potuerit Remis præsedisse Dyscolius, et Coloniensi concilio, ubi cum titulo Rhemorum legitur, interfuisse anno cccclvi; quo illud esse celebratum, non autem anno cccclvi aut cccclix, probat annus post Consulatum Amantii et Albiui ejusdem concilii Actis annotatus. Neque enim placet Colvenerius alique, existimantes Dyscolium illum non Episcopum Remorum sed solum Chorepiscopum fuisse, quales ut eo ævo fuisse probarentur, non facile probantur in Conciliis una cum Episcopo et inter illos dicisse sententiam. Non etiam placeat qui S. Nicasi decessores quinque in antiquis catalogis consequenter nominatos (ex quo scilicet in S. Agricole Basilica sepeliri Episcopi Remenses capere) disjungunt ab invicem, ut inter eos faciant locum isti a se reperto, et ideo fortasse Remensibus ignoto æque ac alii decessores ejus, quod in SS. Sicti et Simicii ecclesia, aut etiam alibi incerto loco jacerent conditi.

7 Ut autem ordinem non interruptum servem, non differam, cum Sigeberto et aliis eum secutis, Martyrium S. Nicasi usque ad annum ccccliv, Hannicam sub Attila vastationem pro Wandalia persecutione sive irruptione, quæ anno cccclvi contigit substituendo. Quinque enim Episcopis abunde mihi videntur sufficere quinquaginta et plures anni, qui inter Dyscoli mortem et Nicasi ordinationem potuerunt intercessisse. Neque nimium fuerit si ex illis quinquaginta annis viginti tres dentur Materniano, cum nihil cogat ejus successores admodum longævos facere. Difficultas aliqua esse videtur in Apro, quo Præsule diu triumphasse urbs dicitur in hac ipsa Vita. Sed numquid hanc Vitam dicimus primæ esse fidei et ab auctore coarctatam, ut vel singuli apices debeant considerari? numquid etiam diuturnus dici non potest annorum octo aut decem Episcopus? Demus igitur usque ad annum cccclxi pervenisse Aprum: tamen adhuc ante cccclxxx obierit Maternianus, et viginti circiter annos reliquerit inter tres successores divi-

sendos. Quamquam nec adeo fidere velim numero annorum in Vita deprehenso, ut pro eo putem operose pugnandum. Quil enim si xxiii anni illi uno abundant deuario? Tunc et circa annum cccclxxx obiisset Maternianus, et multo amplius spatium successoribus tribuendum superesset.

8 Toti porro correctione admissa, funditus etiam tolleretur difficultas, quæ alias oritur ex tempore mortis, quod prælaudata Vita videtur ferme commune statueret SS. Hilario et Materniano: Hilarium autem constat, anno cccclxvii die xiii Januarii obiisse, uti est ad ejus Vitam a nobis dicto die et mense probatum. Responderi tamen posset quatuor duntaxat illustriora S. Materni in jam Episcopi gesta narrari ab auctore Vitæ, qui ea ex majorum traditione acceperit et suo more ordinavit, scilicet cerei inextincti conservationem, cum fons baptismalis primu a Sancto recens consecrato benediceretur; leprosi mundationem, dum idem obiens diocesim sacrum Chrisma vicatim conferret; victoriam de Mago, et dictam S. Hilarii visitationem Pictavis, ubi et ipse de morte sua fuerit per Angelum monitus. Hanc vero licet immediate post subjungat historia, alterius materiæ interponendæ defectu; videri tamen illi posset congruentius differri, ut ad Hilarium jam senem et cui imminere mortem Angelico monitu didicerat Maternianus, ipse excurreret itinere quodringentorum circiter miliarium, ætate et viribus adhuc robustior.

9 Atque hæc, de ordine ac tempore Remensium Episcoporum, Remensis historiæ curiosi non definivi tenenda, sed proposui consideranda; viderint ipsi quam fidem dare velint Vitæ S. Materniani, hoc loco primum publicatæ. Quæ ibi narrantur, quamvis videantur rhetorice amplificata et circumstantiis quibusdam minus certis vestita, quoad substantiam tamen verosimiliora mihi sunt: quam quæ toti antiquitati ignota, et nescio unde accepto, lego in Catalogo Colvenerii ubi dicitur, quod fuerit S. Maternianus Materni ix Archiepiscopi Mediolanensis Frater uterinus, qui jam senex ordinatus Archiepiscopus a S. Julio Papa anno ccccli, sedit annos ix, obiit vii Julii anno cccclix. Obiit enim S. Maternus sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, adeoque ante annum ccciv; et quidem grandævus; utpote qui jam inde a temporibus Valeriani Imperatoris, atque adeo ante annum cclxii, Episcopatum gesserit. S. Julius, Papa quidem fuit, cum ordinaretur Maternianus; sed hic Remis non Romæ ordinatus fuisse credi debet, etiamsi id non diceret Vita, quod revera dicit: nec fingi potest a S. Julio actum aliquid ob quod ab eo ordinatus iste dicatur: quia non puto jam tum solutam fuisse Romanum Pontificem Pallium mittere Metropolitibus. Dies autem vii Julii (ut de anno mortis quævis excogitato taceam) non videtur acceptus ex Remensium ecclesiarum fastis ullis sacris, sed ex quibusdam ad Usuardi Martyrologium additionibus, Colvenerio aliunde subministratis, ubi ad eulem simpliciter inveniebatur scriptum nomen Materniani Confessoris: quod aliquis ei persuaserit esse Remensis Episcopi, quippe cujus nomen sic scriptum ubi nusquam occurreret.

10 Habemus nos, præ ceteris omnibus Usuardi exemplaribus, quæ plura forte quam ducenta vidimus et examinavimus, sincerius unum, quia purius auctum, atque ad ecclesiæ alienius Remensis usus descriptum ante annos forte quingentos, quod ad Carthusianos Herinenses delatum, ac denique ad Lovaniensæ Societatis collegium, nostro demum Museo cessit; ubi ad hunc xxx Aprilis sic legitur, tertii Usuardi ipsius in fine additum a Remensi scriptore, etiam ante memoriam S. Eutropii Sanctonensis: Eodem die natalis S. Materniani Remensis Archiepiscopi, qui sextus eandem rexit ecclesiam: et ex hoc MS. eadem verba transcripsit Molanus, quem secutus est Ferrarius. Eadem verba in antiquo Remigianæ Ecclesiæ Martyrologio invenisse

D
AUCTORE D. P.

et S. Hilarium
ante ejus
mortem vici-
tasse:

E

non potest tra-
ter S. Materni
ni I. Materni

nec a S. Julio
Papa ordinatus,

P

aut m. ous
7 Julii

Memoria in
Martyrologio
p. 30 Apr.

ante funda-
tionem Ab-
batie.

in hac statu-
tatur S.
Apru,

(qui potuit
sedisse post
Dyscolium

quintus ante
S. Nicasiur)

Maternianus
successisse
annus 23

EX MS.

absque alto
apud Remen-
ses cultu.

A *venisse se testatur Marlotus. Eadem, et forsau ex ipso-
met quem habemus codice, descripsit Florarii auctor,
sed Madermani legit : quod et fecit Grevenus. Præter
hanc simplicem Sancti hujus memoriam in Martyrolo-
gio, nullus ejus cultus Remis superest, nisi forte ab an-
nis paucissimis assumptus sit aliquis. Nam in Breria-
rus auctoritate Caroli Card. Lotharingi impressis anno
MDXLIII et MDLIX, et rursus anno MDCXXX recognitis et
recensis, nulla S. Materniani commemoratio in sacris
agenda præscribitur. Unde ergo accepit Saussayus,
quod Remis vii Julii recolatur depositio S. Mater-
niani hujus metropolis Episcopi, ejus præcipua so-
lennitas sit in ejus translatione pridie Kalendas
Maji.*

VITA

Ex MS. Cœnobii Bodecensis.

CAPUT I.

*Natalis et educatio S. Materniani, ejusque or-
dinatio Episcopalis.*

Nobili genere
natus

B Dominus Deus noster, ab initio conditionis huma-
ne, in sua ordinata dispositione persistere univer-
sam suam creaturam voluit : sed quia, invidente
diabolo, a felicibus paradisi gaudiis conditio huma-
na decidit ; ad eam in statum pristinum reparandam
unigenitum filium suum mittens, mortale genus sibi
clementer restituit ; perque eum Sanctos suos ad
certamina provocans, diabolicam potestatem poten-
ter subegit. E quibus unus beatissimus Maternia-
nus, Remorum Prasul gloriosus, multiplicibus do-
nis divinis ditatus extitit : et patre nobilissimo Cres-
conio, matre quoque Flavia nutriende, magnis ab in-
fantia ita claruit signis, ut culmen Pontificatus no-
biliter conscendens, majoribus ultra futuris seculis
Presul divulgaretur prodigiis.

Sanctus fu-
turus præ-
muniatur,
acœlesti luce
circum ful-
get,

2 Nato namque tantæ sanctificationis puero, ma-
tri per visum cœlestis apparuit nuntius, qui beatum
prædixit fore puerum, insuper et cunctis civibus fu-
turum a fidei perfectionis solatium. Nam et octavo
die nativitatis suæ, cum in interiori cubiculo soporatus
quiesceret parvulus, medio noctis silentio,
splendore sidereo circumdante loculum, vis divina
clarnit : custodesque omnes cum inspicerent terro-
re nimio perculsi, habitatores etiam circumquaque
omnes attoniti, ad hoc magne admirationis specta-
culum extulerunt intuitum : et sic cunctis cernenti-
bus, per spatium trium horarum undique refulgens
quasi globus igneus, receptus in cœlestibus mirabi-
liter se sustulit. Ad domum igitur ipsam concives
omnes concurrentes, patrem matremque sancta cum
sobole venerantes, immensis laudibus Dominum ma-
gnificantes, glorificabant ; hincque compuncti mul-
tiplicius quam ante, patremfamilias venerabantur.

b
servatur ab
incendio illa-
sus,

3 Contigit etiam una dierum, dum lactaretur
puer, et ad quiescendum compositus, hiemali ur-
gente tempore secus b larem, nutrice ad alias ne-
cessitates abeunte, relictus dormiret ; exiliens car-
bo e medio ignis, lectulum dormientis parvuli suc-
cendit : et tamen, vi divina resistente, pannis pene
omnibus combustis, illæsum parvulum reliquit : a
cujus inflammatione lectuli omne habitaculum jam
quasi accensum ita efferboerat, ut nisi eadem vir-
tute Dei, qua puer ereptus fuerat, tota domus libe-
rata esset, penitus succensa combureretur. Concur-
rentibus enim hinc inde domesticis, cum propter ca-
lorem nimium introeundi non haberent aditum ;
apparuit eis inter flammæ vir pulcherrimus, candi-
datis vestibus, qui et parvulum sua protegebat sin-
done, atque flammæ validas proprio exstinguebat vi-
gore ; cujus ab excessu candido et domus inflamma-

ta eripitur, et protecto puero cunctis cum civibus D
universa propinquitæ congratulando pariter in Do-
mino gloriatur : sæpe enim post istam visionem
cautiores omnes domestici patrisfamilias effecti, ad
introitum habitaculi ubi puer erat horribiliori pro-
spectu accedebant.

4 Quir et secretioribus horis, adolescentula æta-
te, similes pulcherrima forma juvenes, secus parvu-
lum aliquoties sedere, vel stare aut circuire, visi-
bus almicis territi conspiciebant : unde non nisi
vagitibus pueri auditis, horis incompetentibus nemo
frequentare cubiculum audebat. Qui denique edu-
catus reverenter ad puerilem ætatem cum crevisset,
et ad discendum scholastica discursione aliquatenus
more ceterorum solus incederet ; assistebant ei ea-
dem in forma ignoti fulgidis vestibus pueri, et con-
delectabantur in soliloquio venustatis ejus. Qui
dum sæpe interrogaretur a nutricibus, qui essent
ignoti pueruli, cum quibus frequenter jocularis sin-
gulariter secedebat, et plus quam notos diligebat ;
Nescio respondebat aliud, nisi tantum quod filios se
esse sanctorum Patrum nostrorum asserunt, qui in
albis hic quondam innocentes translati divinitus, ad
beata gaudia abierunt ; indeque omnia bona nun-
tiantes, confluent mihi mellifluas vescendi delicias :
cum quibus dum vescor, omnia bona vitæ istius
obliviscor ; quia non deest mihi omne bonum,
quamdiu ipsorum habeam consortium : quibus disce-
dentibus videtur mihi totus mundus esse in tenebris,
et ideo nullis aliorum condelector alloquiis.

cum sanctis
Innocentibus
familiariter
versatur.

E

5 Sicque semper convalescendo, cum ad ætatis
plenitudinem pervenisset Sanctus Dei, jam dictus
Maternianus ; contigit decessisse B. Aprum, c sanctæ
Remensis Ecclesiæ Episcopum, sanctitate et
sapientia, prodigiis et virtutibus longe lateque no-
tissimum ; remanseratque sacra urbs illa dolens et
vidua, que tanto Præsule diu triumphaverat egre-
gia. Omnes igitur ecclesiastici Ordines, ibi in Chri-
sto militantes, cœperunt pro digni Pastoris legimi-
ne diutinam studiosissimamque vigiliis et obsecratio-
nibus habere concertationem. Quorum exauditis
precibus Domino miserante, accidit ut cujusdam
Dominicæ noctis intempesto silentio, primævus ille
ætherius radius, qui et in cunabulis submissus de
cœlo, rite totam illustraret domum, ubi fessus post
orationem continuam quiescebat vir Domini Mater-
nianus Presbyter, vigilantibus et videntibus urbis
ipsius incolis, et timentibus ne quasi fulgureo igne
urbs tota a domo illa succenderetur. Quod signum
mira Dei dispositione sequentibus temporibus de-
monstratum est, quia videlicet ex ipsius meritis vel
exemplis, infirmorum populorum corda torpentia ad
amorem divini cultus ferventius anhelare deberent.
Quapropter mox concurrentes cuncti cives, et un-
dique in unum ipso adhuc nesciente congregati,
blandum conspicientes tanti fulgoris candorem, in-
tellexerunt pariter divinam esse gratiam in illorum
Præsule manifestatam. Obstupefacti igitur præ ti-
more et gaudio : ipsumque quiescentem excitare non
audentes, cucurrerunt ad signa templi metallica : et
cum cœpissent cuncta clangere vasa d Christi lau-
dem reboantia, interius cum hymnis et gratiarum
actionibus, exterius vero gloriosissimis tinnitibus,
affuit clamor tumultuantis atque concurrentis popu-
li et magnificantis Dominum.

c
Vacante sede
RemensiNocturnus
supra cubi-
culum ejus
splendor
fd
populum ex-
citavit,qui illum
concurrunt,
tentus,

A tentus, assurgere concivibus nequivit, antequam accensis luminaribus omnis Sacerdotum cœtus cubiculum ejus ingressus, suavissimis ejus clamando vocibus excitarent, dicentes : Surge jam Materniane, e magnis meritis præclare, arcem magnæ dignitatis ævo multo posside. Quo audito vir Dei, inter utrumque psalterium cœtum positus, quod divinitus de eo agendum erat adhuc penitus ignorabat. Jubar quidem illud sidereum recedens in tantum faciem ejus irradiaverat, ut quasi scintillans vultus et splendidior quam unquam ante terribiliorque visibus omnium appareret. Cumque ostium aperiret, procedens humiliter ad Fratres invocantes, susceptus illico cum gaudio, medio jam noctis fere transacto articulo, et complimentibus indique et exultantibus turbis, quasi violenter compulsus ad sublimitatem tantæ dignitatis incedebat : sed venerabiliter electus a cunctis, ad nocturnum divini cultus officium peragendum, in loco Pontificali compellentibus Seniorum precibus conquiescens, cum adstitisset : factum est ut adimpleretur per eum quod sancta ecclesiastica frequentat Oratio, *f* exprimens salubriter, Ut expulsis a cordibus nostris peccatorum tenebris, ad veram lucem, quæ Christus est, nos facias pervenire.

B 7 Interea dum hæc agerentur, et assistente populi multitudine divinum Dominicæ noctis officium celebraretur ; memor fragilitatis humanæ, tantum pondus et curam gregis immensi sustinere se non posse pertimuit ; et raptum se magis a plebis tumultu, quam electum a sapientum cœtu existimavit : et solis id peccatis suis imputans, timore perterritus est. Moxque, quo se a tanto pondere vel periculo eriperet apud se subtiliter corde reticendo anxius tentabat : et accepto recedendi ingenio, secreta sacrarii cubacula petens, quasi se aliquid depositurum fecte composuit : indeque cum suis duobus præfatis discipulis latenter exivit, peregrinari in aliis regionibus plus cupiens quam ibi præferri. Quapropter conciti suos conscendentes equos, abre pariter cœperunt. Cumque ad claustra ipsius portæ pervenissent, globus igneus, non mitis more solito, sed fervidus circumvolvens occupavit eos : quos ita et exterruit, ut in quam partem se verterent penitus nescirent : siquidem equi eorum, comis candisque exustis, projecerunt in terram sessores : qui dum vix vivi evaderent, iterum divinitus compulsi, ad pristinum mox populi votum reducti, sacrum *g* officium pariter ut prins cœperant cum populis devotissimis solenniter peregerunt : hoc etenim demonstravit Dominus, quod suæ nemo deberet repugnare sed acquiescere voluntati. Cumque jam illucesceret aurora, compellente ecclesiastica multitudine atque provincialium Episcoporum assistente plenitudine, eodem in solis ortu consecrationem sanctæ Pontificationis percepit. Qui sacra Missarum solennia celebrans, populumque Dei immensum lucidissimo sermone ad amorem patriæ cœlestis inflammans, non quasi juvenis aut novitius, sed magis ut longævus prædicator ac dispensator prudens, tritici mensuram famulis Dei pro captu uniuscujusque prudentissime ministravit.

ANNOTATA.

a Ecgraphum nostrum fieri perfectionis.

b Addebatur in marginali annotatione, id est iguem. Focum domesticum intellige, cui quia Deos Lares præfecit gentilitas, ideo ipse hoc nomine hic designatur.

c Vereor ne errore nominis lapsus auctor, confuderit hunc S. Materniani decessorem Remis, cum altero similiter Apro Tullensi Episcopo, cujus sanctitas et miracula celebrantur 15 Septembris.

Aprilis T. III

d Videtur areas campanas intelligere, quæ tempore S. Materniani necdum forte in ecclesiis usurpabantur. EX MS.

e Hæc quasi ex aliquo Hymno ecclesiastico aptata præsentī materiæ dixeris.

f Videant in antiquis Remensis ecclesiæ Ritibus versuti, ad quem diem hæc oratio spectet.

CAPUT II.

Miracula S. Materniani Episcopi.

Ejus ergo initia, hic breviter perstricta, sequentia temporum ejus spatia tam beata demonstrant, ut vix valeat complecti in chartis, quantis refulsit in mundo miraculis. Quicumque enim ab eo visitatus est æger, sanus factus est ; qui tristis advenit, animo et corpore ab eo consolatus, gaudens abscessit : nulli unquam nocuit, sed omnibus studuit in Christo profuisse. Propter testimonium tamen veritatis quædam hic inseruntur miracula ipsius, ut propensius per æterna secula divulgata, fiant quædam Christi fidelibus vel ministris felicitatis ac salutis exempla.

9 Primo itaque, post perfectionem suæ sanctificationis, hoc in populo claruit signo. Dum sancto Paschali Sabbato ad consecrandos sacros fontes procederet, et expleto benedictionis ordine accensi cerei debite in aquis submissi tenerentur ; lapsus a manutinentis unus cereorum ima sacri fontis petiit : quem tamen vis sanctificatæ aquæ nullatenus extinxit, sed erectum et flammivomum eum ad superiora salutiferarum undarum atque splendidiorem ceteris luminaribus reddidit. Illa namque visibilis ignea et non extincta materia demonstravit, quod plenitudo cœlestis gloriæ, per sanctificationem servi sui Materniani Pontificis, virtute sancti Spiritus mysticas vires in aquis sacri fontis superfunderet : videlicet ut ibi vitiis extinctis, opera vera veræ lucis deinceps in filiis adoptionis visibiliter resplenderent. Completis igitur ex ordine universis ibi cœlestibus Sacramentis, ad cetera sacræ noctis officia conversus, plebem suam, in universis divinis muneribus gavisam, vespertinis peractis vigiliis, abire ad propria quietis habitacula permisit.

10 Hinc etiam cum per opportuna temporum spatia importunus, gregis sui curam gereret, et ad excolendam agri Domini culturam gratiæ sementis verbi Dei provideret copiam ; accidit post prædicationem, per impositionem manuum, administranda sancti Spiritus confirmatio : et ecce in ordine confirmandorum, ejusdem sancti Spiritus gratiam quidam leprosus expectabat. Beatus vero Maternianus, cum ad eundem valde horribilem leprosum per ordinem pervenisset, ministri et circumstantes ceteri a loco suo eum remove certabant, propter contemptum lepræ validissimæ : quem magna cum voce revocavit Sanctus, clamans et dicens, Confitendo peccata tua jam liberandus, in virtute sanctæ Trinitatis, huc æger accede, et Spiritus sancti donum gratulanter suscipe. Impresso itaque signo Crucis in fronte ejus cum sacro Chrismatis unguine, mox ab eo lepra in modum squammæ cecidit, et ab eadem hora sanus effectus, una cum multitudine assistentium, gratias cum immensis laudibus divinæ majestati, pro meritis ejusdem Sancti sui, reddidit. Quo signo virtutis decoratus vir Dei, corporalem spiritualemque cunctis gratiam purificationis impendere, mortiferisque a sordibus meritis suis eos se posse mundare, monstravit : qui videlicet sicut unum languidum ibi a squallore corporis, ita non minus et a morbidis moribus, vi sanctitatis suæ, invisibiliter universorum expurgavit mentes fidelium.

11 Succedentibus etiam felicitatis ejus temporibus, quadam die cum ad visitandas ecclesias exte-

Variis illustratur miraculis,

E in consecratione fontis cereum servans inextinctum,

per sacrum Chrisma leprosum mandans,

f

ipsum ad ecclesiam rapit et in Cathedrali locat :

qui inde clam elapsus,

divinitus cogitur a fuga regredi,

g

et Episcopus consecratur.

EX MS.
et injustum
pauperis vi-
dua oppresso-
rem,

post contem-
ptam excom-
municatio-
nem,

dirivatus
punitum an-
ditum et loque-
la restituit.

Contra eum
Irenaeus ma-
gus ex Africa

adductus ab
huplis,

Ps. 51, 3

Joa. 16, 11

A riores egrederetur ab urbe; mulier quaedam vidua magnis cum gemitibus occurrit ei, vociferans quod quidam potens et conviciarius ejus, Ursus nomine, omnia quae habebat diripuerat, filiosque ejus duos in gravi custodia recluserat, eo quod segetes pau-
pertatis suae ab illius potentis famulis vel animalibus defendere auderent. Ad quem, haec audiens, misit duos Diacones ex discipulis suis, deprecans ut ablata omnia pauperulae viduae praedia restitueret, filios quoque ejus retrusos abire et matris suae necessitates procurare ex verbo Dei sineret: quae omnia man-
data si contemneret, et obedire verbis Dei nollet, etiam excommunicaretur superbus, quousque prae-
ceptis Sacerdotalibus assentiret devotus. Qui hac Pontificali accepta sententia, eadem sequente vidua, pariter ad domum raptoris quantocius pervenientes, invenerunt eum ebrium et nimia voracitate crapula-
tum: quem Sacerdotalibus verbis monentes, obte-
stando pro vidua ipsa constantissime insistebant. Ille enim superbus, mox in furorem versus, sanctum Episcopum vel ejus discipulos detestari coepit atque contemnere: jam autem eadem detestatione com-
moti discipuli, secundum viri Dei sermonem, sen-
tentiam excommunicationis illi injecerunt. Quae qui-
dem sententia excommunicationis, mox ut auditur ejus tetigit, pronus prolapsus, pene evacuatis omni-
bus visceribus, quicquid in die illa voraverat, ibi in conspectu omnium effudit. Hinc etiam faucibus con-
strictus, non solum aliquid victus sumere, sed etiam nec verbum ab ore exprimere valebat; quousque ad vestigia S. Materniani accelerando cucurrit, et veniam flebili intimatione surdus et mutus expetivit. Quem dum clementer intueretur vir Dei B. Mater-
nianus, suscipiens eum tenensque manum ejus, duxit eum a turba seorsim, et more catechizantis sputo tetigit aures et fauces ejus, et sic in nomine sanctae et individuae Trinitatis sermonem ei et auditum re-
stituit; et ne ultra Deum talibus nequitiiis ad ira-
cundiam provocaret, neque ecclesiasticas monitiones amplius despiceret, misericorditer edocuit, sicque superbam ejus mentem ab iniqua praesumptione vi-
riliter ultro repressit.

12 Cumque semper esset venerandus Christi Con-
fessor maleficorum omnium persecutor, et multi hae-
retici et multi pseudosacerdotes vigore sanctitatis et doctrinae ejus reprimerentur; novissimis temporibus, a longinquis Africae finibus, magus famosissimus, a longinquis Africae finibus, magus famosissimus, Irenaeus nomine, auditis prodigiis ac virtutibus ejus, Remensem ad urbem properavit; cupiens illius salutare virtutum gratiam, in populis divulgatam, perversa voluntate sive diabolica instigatione supe-
rare, atque sanctitatis ejus potentiam, vituperando ad nihilum redigere. Et sicut Simon magus in Apo-
stolis putabat se posse magicis nequitiiis extinguere miraculorum Christi salutarem triumphum, ita et iste perversus jam dictus Irenaeus cogitabat suis tur-
pissimis monstris posse delere hujus viri Dei nomen sanctitatis. Diffamatum est igitur per universam re-
gionem illam tempus certaminis, quando superba ars magica disceptare cupiebat cum humilitate ec-
clesiastica. Habebat autem idem perditus magus po-
tentissimos instigatores, mundi principes, inimicos Dei, qui inimicitias contra divinam potentiam vel jura ecclesiastica sive Sanctorum studia concitantes, adversus hunc sanctum virum malitiam iniqua cum intentione machinari non cessabant; contra quos queritur sancta Ecclesia semper clamans, Quid glo-
riaris in malitia, qui potens et iniquitate? et cetera quae ibi sequuntur: qui et intelligere nolentes quod de principe eorum diabolo confirmatum est, dicente Domino, Quia princeps mundi jam judicatus est, vanitatem mundi damnabiliter se inferebant, unde et inimici Dei effecti sunt, quia sicut in sacris Scriptu-

ris legitur. Quicumque voluerit amicus esse hujus seculi, inimicus Dei constituitur.

13 Et ecce jam statuto certaminis die, ad venerabilem civitatem undique conveniunt omnes regionis illius concives; et convocato universo fidelium coetu, sanctissimus Sacerdos dixit: In virtute Domini nostri Jesu Christi, ad corroborandam fidem vestram, congregiar adversus profanum magum istum, ea videlicet conditione, ut si potentia deifica reprobis factus fuerit, nullius ex nostris conscientiam cal-
litate sua ultra polluat, neque diabolicis insidiis quemquam nostris in finibus decipere valeat: sed potius, si convertatur ab erroribus mortiferis et com-
punctus fuerit, veniam acquirat; alioquin confusus in iniquitatibus suis, divina ex auctoritate damnatus pereat. Et exclamavit universus populus voce magna Fiat, fiat.

14 Convocatus igitur seductor ille, atque a suis fautoribus deductus; dixit, se nolle sub tegminibus aut in locis strictis, sed magis in spatiosissimis cam-
pestribus convenire, ubi nullis opprimeretur insidiis. Quo audito sanctus Praesul cum universa multitu-
dine exiit ad orientalem urbis plagam, ad loca amplissima, ibique consistebat magus cum suis fauto-
ribus. Qui cum vidisset sanctum virum cum populo a longe venientem, dixit ad ductores vel socios suos, Equi nobis longinquo itinere lassi deficiunt, nos etiam fatigati non possumus sine subvectione certamen inire; rogate ergo sanctam largitatem Episcopi, ut nobis primam benignitatis suae hanc humanitatem exhibeat, quatenus tauros ferocissimos armentorum suorum huc adduci faciat, et sit in signum hoc coram populo, si eos indomitos ad obsequia nostra aptare poterimus; postmodum vero ad alia nostri certami-
nis studia properabimus. His ergo auditis sanctus Episcopus misit ad armenta urbis proxima, ubi in-
venti sunt quinque magni et ferocissimi tauri, qui quantocius ad conventum publicum perducti sunt. Interim tamen de diversis physicis Sacerdos Dei sanctus disputans cum homine doloso, invenit eum iniqua in doctrina peritissimum, et indagationibus subtilissimis eruditum, insuper magicis in disputa-
tionibus nimia profunditate submersum.

15 Cum ergo praedicti quinque tauri adducerentur, dato spatio amplissimo a multitudine circum-
stantium, cucurrit ad eos sceleratus, exiens e medio populi: cujus in conspectu tam mansueti effecti sunt tauri, ut duceret eos quamcumque in partem vellet: et omnibus hoc videntibus multa alia turpia signa se facere posse ostendit. Nam uno maximo ex ipsis tauris capto, tenens linguam ejus, duxit eum ad sanctum Praesulem, quem coram eo immobilem adstare fecit. Cumque omnes in hoc admirarentur, sanctus Pontifex dixit: O viri Dei et universis praeceptis ejus fideles, quid admiramini? numquid merita vestra non possunt hanc coactam diabolicae fraudis simu-
lationem dissipare, et taurum istum ad statum fero-
citatatis pristinum convertere? Haec cum dixisset, perversus ille magus continuo currens, baculo quem tenebat, circulum maximum circa taurum per ter-
ram impressit. Sanctus quoque Episcopus illi tauro praecepit, ut conversus ad suum naturalem rediret statum. Qui mox naturam suam cognoscens, et ma-
ximo cum impetu redire ad ceteros tauros volens, ad expressum circulum cum venisset, quasi reper-
cussus a maceria vel rupe maxima, in terram mox resupinus cecidit: inde item consurgens, circumqua-
que per ipsum circulum, quasi in orbem conversus, spumans et mugiens et inde exire cupiens, sed non valens, quasi inclusus currebat.

16 Hanc autem vim diaboli sanctus Episcopus cum videret, ne corda simplicium talibus insidiis amplius decipiendo fatigaret, mappulam quam manu tenebat

D
Jac. 4, 4

provocat ad
publicum
certamen,

et tauris
ferocibus pos-
tulatis,

E

eosdem cicures
exhibet,

F

et unum cir-
culo circum-
scriptum exire
prohibet:

sed Sancto
ejus magiam
dissolvendr
signo crucis,

A tenebat suo dabat Diacono, cui circulum in orientali parte, tribus vicibus in nomine sanctæ Trinitatis ex eadem mappula percutere jussit. Interea populum a tumultuatione compescens, præcepit eis qui in illis orientalibus partibus erant, ut eidem tauro viam reddendi darent. Prædictus vero Diaconus, cum percuteret circulum, ut ei vir Dei mandaverat; mox ferocissimus taurus intus inclusus, viam exendi ab ipso circulo sibi apertam esse cum sensisset, valido eum impetu inde exiens, maximum terrorem populo assistenti ferocissimis rictibus iniecit. Hæc detestabilis magus eum vidisset, et se jam quasi victum dolens cerneret, in furorem conversus post taurum ecurrit: quem celere conscendens et convertens se ad Episcopum, immitti atque præcipiti cursu eum conculcare nitebatur. Quapropter huc illucque fugientibus cunctis, solus cum paucis in virtute Dei fidentissimus sacer Episcopus perstitit imperterritus: qui irruentem bestiam ferocissimam una cum diabolico sessore suo, signo sanctæ Crucis impresso, in terram præcipitavit: et taurum contractis ossibus vis divina extinxit, magumque exterritum et ab omni artium suarum memoria alienum, usque ad excessum mentis effecit: quem etiam exanimem secus mortuum taurum relinquens, ad confortationem plebis conversus, de magnificis mirabilibus Dei omnes erudiens, sanctam Dei ecclesiam mirabiliter instruxit, et qualiter cuncti emissiones diaboli vitare deberent sapienter edocuit; magum etiam ipsum, pro meritis populi sancti adstantis, adhuc convalescere posse prædixit; et si veraciter ad veram religionis gratiam converti vellet, veniam eum promereri posse non abnegavit. Quem post hæc coram populo a terra ministros suos levare, curamque ipsius clementer gerere jussit, et sic ad fidem rectam salutaris gratiæ eum provocare studuit. Unde et post pauca, confusus miser atque compunctus, sacramenta baptismatis expetivit, et se cultorem rectæ fidei esse post hæc operibus ostendit, divina super eum adimpleta sententia, qua scriptum est, Imple facies eorum ignominia, et quærent nomen tuum Domine.

CAPUT III.

Accessus ad S. Hilarium. Pius obitus.

His utique et aliis pluribus virtutibus magnificatus B. Maternianus, vir Deo carissimus, obitum suum longe ante præcivit: multorum etiam concivium suorum finem prænuntians, ad meliora cælestis vitæ gaudia omnes provocando atque confirmando, infatigabiliter incendebat. Appropinquante autem termini sui die, quem ut diximus longe ante sciebat, anno jam ætatis suæ sexagesimo, Episcopatus sui vigesimo a tertio, beati etiam Hilarii transitum prænosceus, ad ipsius Sedem, Pictaviensem urbem, Angelico deductus comitatu, properavit, visitans semper Sanctorum loca *b*, eodem in itinere consistentia. Cumque ad regionem jam dicti almi Præsulis propinquaret, Beatus quoque Hilarius de ejus adventu cælesti edoctus muntio, obviam ei Fratres sanctissimos direxit, per quos et omnem devotionis causam divinitus sibi revelatam, et expectabilem ejus adventum sibi jam fore notissimum mirabiliter intimavit. Beatus quoque Maternianus ab iisdem magno cum gaudio susceptus, delectabiliter Pictaviensem ad civitatem pervenit: quem sanctus urbis ipsius Pontifex, sicuti nomine Hilarius, ita hilariter suscepit tota mente devotus. Magni etenim Pontifices illi, magna cum exultatione, omnes illos visitationis deduxerunt dies: quorum de conventu universa fit jucunda civitas, cui tantorum virorum meritis aucta

monstrabatur temporalis spiritalisque felicitas.

18 Cum igitur considerent sanctissimi Præsules, et de occultis cælestibusque mysteriis diutius disputarent; apparuit illis Angelus Domini, confortans et monens de stadio certaminis et agone virtutis, ut qui in juventute fortissimi bellatores Christi contra antiquum hostem propitiante Domino fuerunt, in ultimo senectutis suæ articulo nequaquam deficerent, sed potius pro æternæ remunerationis gloria fortius pro fide Christi dimicando proficerent, sicut Beatus idem Hilarius Pontifex (ut scriptum est in libro Vitæ ejus) nimias hæreticorum persecutiones passus et exilio damnatus, diu in Africa detentus est, ubi et librum de Virginitate mirificum conscribens, et filiae suæ, quam legitimo matrimonio in juventute genuerat, direxit: alium etiam de S. Trinitate, et alium vero de expositione Psalmorum ibi copiosissimo sermone composuit: erat enim vir eloquentissimus et mira sermonis fertilitate facundus, cujus colloquiis Sanctus valde condelectabatur Maternianus. Hæreticos, magos, ariolos, sortilegos, divinos et aruspices devincentes superaverunt; alios etiam sub vinculo anathematis damnatos, suis a regionibus viriliter expulerunt; mirabili virtutum gratia et triumpho decorati in his pestiferis præstigiis, quam de omnibus generibus sanitarum, quas in tægris et cæcis et claudis, in omni vita sua, divino peregerunt instinctu.

19 De talibus ergo longævus certaminibus, persecutionibus quoque ac laboribus, unanimiter in invicem confortati; ultimum dierum suorum finem providentes, ac sicuti divinitus instructi erant feliciter procurantes, pariter ibi duodecim diebus cum lætitia commorati sunt. Beatum vero Maternianum, omni humilitate et largissima administratione adhibita, deduxit S. Hilarius per viam trium dierum usque ad regionis suæ terminum *c*: quem absolutum cum gaudio et jucundo lacrymarum fletu, ad disponendam propriam Sedem suam atque locum sanctificationis suæ, cum benedictione cælesti direxit. Sicque uterque, divino munimine vallatus, contra serpentis insidias robustissima intentione certamen inire abierunt: et ut callidus insidiator calcaneum eorum obruere non valeret, alter in alterius se orationibus fideliter commendavit: qui dignis promeritis sublimem cælestis patriæ dignitatem pariter et gloriam meruerunt.

20 Abiit ergo ad regionem suam vir egregius sanctissimus Maternianus; qui fidelissima sodalitate in diebus suis prædicto viro Dei conjunctus, per multas et varias circumquaque regiones vel urbes sancti Præsulatus sui transiens, divinis monitionibus atque cælesti virtute armatus, ministris Ecclesiæ vel ceteris Christi militibus, non longo post tempore, prænuntiato sibi die sanctissimæ depositionis suæ feliciter migravit ad Dominum. Unde moestis ejus discipuli ac tristes cum lamentationem ingenti luctu haberent; apparuit eis tertia vigilia noctis ejusdem ipse, quos et sententia Domini magnanimiter confortavit, dicens, Dilectio vobis sit sine simulatione: et, Nolite contristari, quia, dicente Domino, tristitia vestra convertetur in gaudium, si imitabile Christi Domini nostri memque solerter secuti fueritis exemplum: in quo secutus est et ipse, cujus vestigia semper imitabatur B. Paulum, qui dixit, Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Quibus dictis B. Maternianus Angelorum se consortiis reddidit: assistentes autem omnes ad exequias corporis ejus digna contulerunt obsequia; unde et reversi cum gaudio tantæ consolationis, magnificaverunt Deum magna cum laude exultationis, qui Sanctos suos, sibi fideliter obsequentes, ad cælestem dignitatem glorificando perducit, qui in unitate et trinitate regnans, vivit

D
EX MS.
ubi ab Angelo
confortatus ad
perseverantiam finalem,

* imo in Asia,

c

d

E

post actos
ibi dies 12.

c
valedicit et
Remos redit,

atque inter
suos moritur:
F

quibus et
in nocte suæ
depositionis
apparet gloriosus.
Joa. 16, 20

4 Cor. 1, 11

una cum ipso
tauro suæ
ferociæ res-
tituto,

B
colliditur in
terram et
sanatus res-
piscit.

Ps. 82, 17

Maternianus
circa finem
vitæ

a

b

Pictaviem va-
dit ad S.
Hilarium,

A vivit nunc et semper dominator Deus, in secula seculorum.

ANNOTATA.

a Melius forsitan decimo tertio, ut non diu post S. Hilarium in vivis retineatur Maternianus.

b Puta Parisios, ubi S. Dionysius; Aurelianas, ubi S. Altinus; Turonas, ubi S. Gationus celebri honorabantur concursu fidelium.

c S. Apra hæc fuit quæ 13 Decembris colitur, cui per scriptam epistolam, libri nomine hic intitulatam,

suasit et persuasit pater suus ut apud matrem matrem adducendum ei a se sponsum expectaret. Meminit hujus Epistolæ Fortunatus in Vita Hilarii num. 7, et ideo merito defenditur a Bellarmino contra Erasmi censuram.

d Hæc aliaque S. Hilarii opera enumerat S. Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, puta 12 libros contra Arianos, qui hic de Trinitate nuncupantur.

e Puta usque ad Viennam fluvium, Pictorum Turonumque fines discernentem per quem et navigio descendere potuerunt.

DE S. LAURENTIO MARTYRE, PRESBYTERO NOVARIENSI IN CISALPINIS.

SEC. IV.

Colitur Novaria festo ac Officio Duplici.

restituta a Clemente VIII.

et recognito a Baronio et Bellarmino:

floruit seculo IV.

an Hispanus origine?

Novariam veniens gentilis convertit,

B **C**olitur S. Laurentius Novariæ, civitate Galliarum Cisalpinæ, festo atque Officio Duplici. Ita Proprium Sanctorum istius Ecclesiæ, excusum anno MDCXXXVI. Natalem ad xxx diem Aprilis, Translationem vero ad xx Junii sub eadem solennitate referens: de quibus uberius Carolus Episcopus Novariensis in Novaria sacra: Colitur, inquit, primis illis temporibus sacro publicoque Officio B. Laurentii puerorumque simul memoria, memorata Martyrii die: ejus Officii scripta, simul cum iis quæ ad Sanctorum Gaudentii et Agabii Episcoporum, et Sanctorum Julii et Juliani Confessorum honorem in ecclesia recitabantur, cum a constitutione Pii V summi Pontificis de Breviario edita dimissa essent; nos, cum anno Jubilæi 1600 Romæ essemus, auctoritate Clementis Pontificis VIII restitui curavimus. Nam ex veteribus Ecclesiæ Novariensis tabulis eorum historiam scripsimus, in sacris distincte legendam; aliaque selegimus, quæ ad pronuntiandum, canendumque in Ecclesia de iis Sanctis viris aptiora erant; quæ quidem jussu Pontificis recognoverunt probaruntque Cæsar Baronius, et Robertus Bellarminus Cardinales, hoc seculo Catholicarum litterarum religiosissimi Principes.

2 Floruit S. Laurentius seculo IV, uti ex iis constat, quæ ad xxii Januarii de S. Gaudentio diximus; qui primum discipulus ejus, tum in propaganda fide adjutor, deinde successor, ac primus ecclesiæ Novariensis per xx annos Episcopus fuit, circa annum Domini ccccxviii ita functus; in cujus Vita, ab auctore anonymo conscripta, insignis de ipsius sancto magistro fit mentio. De patria certo nihil pronuntiari potest; Acta tantum referunt, Novariam ab occidentis partibus advenisse, in quibus tam Gallia quam Hispania est; imo propius directiusque Ligustica littora, ubi vigeat cultissima Christianitas, ut nihil opus sit absque alia urgente causa patriam Sancto quærere extra Italiam. Bivarus in Comm. ad annum 312 supra Dextri Chronicon, Hosio Romam eunti multos Presbyteros adhæsisse præsumit: ex quibus hunc S. Laurentium fuisse censuit Tamagnus, eo quod Cordubæ natum persuasum habeat, ex nescio cujus Auli Hali, qui anno mxxxii vixerit, Epigrammate: quod ut veri auctoris nomen præferret, de quo merito ambigimus, nullius tamen auctoritatis foret ad persuadendam rem toti antiquitati ignotam: stupendum est autem quod antiquus, perantiquus, et Gothicis litteris scriptus dicatur codex auctoris tam recentis, ut præfert anni affixi noto.

3 Acta ex Actis S. Gaudentii hæc habentur, verbis quoad substantiam iisdem, in proprii Officii Lectiones relatis: Igitur inde progressus Gaudentius, non multis evolutis diebus, Novariæ se recepit, ibique Laurentium Presbyterum, multo ante ab occidentis

partibus, pro Christi nomine advenisse reperit; qui fidei fervore vestitus contra gentiliū malignam perfidiam, quasi signifer et belligerator inter hostiles fremitus per medias acies dimicabat, quin etiam fide cinctus propriis manibus hinc procul ab urbe sacrum construxerat fontem, in quo jugiter baptismus in sanctæ Trinitatis nomine celebratur. Deum quoque in Trinitate perfectum non desinebat gentilibus insinuare, quem noverat; ejusque judicium et misericordiam anteponebat, paulatim sociare Deo animas, quas diabolo sua prædicatione aufererat: miroque modo actum est, ut inermi viro handquam plebs armata posset resistere. Tantis etiam per illum Dominus dignabatur exercere virtutes, ut rebellium corda non minus miraculis, quam prædicationibus obtineret. Sed dum quodam die juxta morem innumerabilem turbam parvulorum baptismi gratia renatam Domino consecrasset, et inter nefanda mausolei cultorum agmina intrepidus pergeret, ab impiis, una cum multitudine parvulorum tunc baptizatorum, martyrio coronatus vitam finivit præsentem, sed æternam in cælis cum Angelis adeptus victor triumphat: cujus venerabile corpus hactenus et usque in præsentem diem multis quotidie signis et miraculis sanitatum in ipsa urbe Novaria coruscat. Sed gratias tibi Domine Jesu, qui infestantis inimici tela, probationem tuorum fidelium permisisti esse, non vulnera; et talem tuis præstas per laborem mercedem, ut nullum tuorum hostis gaudeat fuisse imbellem. Igitur dum ad peculiaris Patroni gesta suscepti officii tendit obsequium, non multa, quæ per eundem beatissimum Laurentium martyrem sunt gesta, prosequitur: tamen immemores sui nos non fuisse sufficiat; in talibus enim causis magis convenit fidei credere, quam possit humana relatio demonstrare. Igitur B. Gaudentius dum ad ipsum athletam Laurentium pervenisset, gratissime ab eo susceptus est: cui gradatim adhærendo et divinis monitis obsequendo, juridicus æmulator factus, et plenissime in S. Trinitatis norma eruditus, pari collegio diutius gregem pavit regium.

4 Auctor est Ferrarius in catalogo Sanctorum Italix, ex corpore S. Laurentii sacrum quemdam liquorem profluere, in cujus rei fidem sequens epigramma sepulchro ejus insculptum affert:

Aspicias hoc marmor tumuli de more cavatum?

Id solidum est intus, rima nec ulla patet.

Unde queat tellus occultas mittere lymphas;

Manat ab ingestis ossibus iste liquor.

Si dubitas, medio sudantes tolle sepulchro

Reliquias, dices: Unda salubris ubi est?

Carolus Episcopus de ea in qua conditus fuit ecclesia sequentia suggerit. Quia in puteum dejectus fuit Sanctus,

E

prædicatione et miraculis:

occiditur a paganis,

F

ex sepulchro ejus salubris humor manat,

ubi basilicæ illi ædificatæ
et postea dirutæ
 A *ctus, ipsa* S. Laurentius ad puteum appellari solet. Cæsus legitur beatus Pater cum filiis in campo candido; in puteo autem positus in campo hordeali appellato: quem locum fuisse arbitror, ubi postea basilica ejus nomine ædificata est: putei locum in ea basilica esse credibile est, quatenus nemo demonstrare potest. Apud eam, quæ quidem insignis fuit, cœnobium erat Monachorum, imminutum, cum census commendationis nomine percipiendi Clericis tamquam beneficium collati sunt; deletum autem paulatim, præsertim cum muniendæ urbis causa ecclesia cum ædibus diruta est. In eo cœnobio S. Bernardus Augustinus, is de quo diximus in descriptione diœcesis, dum hac transiret, hospes acceptus diem suum obiit, et in ea ecclesia sepultus est.

sacellum substituitur et huic novum templum.
 B Porro, ut idem Carolus Episcopus prosequitur, apud ruinas basilicæ S. Laurentii nunc capella tantum reliqua est; pro ea vero aliam ecclesiam eodem nomine ædificant Franciscani austerioris disciplinæ, Capucini dieti, ad urbis partem huic adversam, non modico sumptu eis suppeditante Ferdinando Farnesio Episcopo Parmensi; qui eo commendationis beneficium tenens, fructus ecclesiæ percipit; ejus ecclesiæ primum lapidem rite posuimus die xvi Augusti anno mdcn, et clero populoque universo, sacram ceremoniam nobiscum celebrante, memoriam Patris ac Martyris sanctissimi renovare, ejusque cultum augere studuimus. Reliqui e S. Laurentii et puerorum ibi religiosa veneratione asservatæ sunt; non eo tamen miraculo, quod quidam ex iis, quæ leviter relata acceperunt, memoriæ prodidere: donec una cum S. Bernardo, aliisque, dum ea ecclesia everteretur in cathedralem translatae sunt anno mdlv. Ubi cum diu translatis habitæ essent, nos diligenter prius recognitas sub altari majori rite condidimus, anno mdcxv. de iis autem reliquiis in altari primario basilicæ Cathedralis reconditis tabulæ confectæ sunt. Michaelis Michaelii notarii nostri fide firmatæ, quæ pro earum ac ceterarum monumento inserentur in hæc scripta.

Reliquiæ ejus transferuntur Novariam an. 1552
et an. 1505 elevantur
 C In nomine Domini. Anno a Nativitate ejusdem millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, die quintadecima mensis Decembris, Reverendiss. D. Carolus a Basilica-Petri, Dei et sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Episcopus Novariensis, Comes Ripariæ etc. cum antea visitasset Reliquias sanctorum, positas sub altari majori ecclesiæ Sanctæ Mariæ Cathedralis Novariæ, quondam ab ecclesia S. Laurentii extra muros diruta translatas, easque recognovisset (ut apparet instrumento recepto per Alfonsum Mutium ad referendum Cancellario Episcopali post die

Kal. Novembris eodem anno, easque decenter sub altari lapideo consecrando, riteque stabiliendo collocandas constituisset, memorata die hora prima noctis, multis canonicis aliisque clericis comitantibus, venit ad ecclesiam majorem: ibique cum genuflexus aliquantulum orasset, loco, in quo capsulæ lignæ sacras reliquias continentes asservabantur, aperto, illas serico panno coopertas, a quatuor canonicis, superpelliceis et cappa indutis, stolaque collo inducta, multis cereis accensis, in sacrarium deferri jussit; ipseque Reverendiss. Episcopus insecutus, assistentibus ei admodum Rever. D. Jo. Paulo Catio Archidiacono, et Ardicino a Porta Præposito ecclesiæ Cathedralis Novariæ, inductus amictu, stola, pluvialique rubri coloris et mitra, tribus plumbeis capsis rite benedixit: quarum due majores ac similes inter se erant fastigiatae sepulchri forma; tertia vero minor, sed quatuor loculis distincta. Tum recitata fuit antiphona, Gaudent in cœlis. etc. cum versu et oratione ad postulanda suffragia Sanctorum. Deinde ossa integri corporis ex capsula lignea fastigiata suis manibus extraxit, et in plumbeam majorem, supposito serico panno albi coloris, reposuit. Alia item alterius corporis eodem modo ex altera lignea in alteram plumbeam capsam transposuit, albique coloris serico panno involvit. Quæ ossa licet in dictis duabus capsis ligneis ita collocata, et in altari majori dietæ ecclesiæ sancti Laurentii olim reperta, quorum tamen reliquiæ essent, compertum non fuit. Mox in loculo tertiæ capsæ plumbeæ pauca ossa vetustiora reposuit, quæ in vase stanneo fuerant, et sancti Laurentii puerorumque ossa existimata sunt, ac serico rubro involvit. In alio loculo ejusdem capsæ, similique panno, pauca alia reposuit, quæ in capsula lignea vetustate corrupta inventa fuerant, et ejusdem Martyris puerorumque habita sunt. fragmenta vero ac pulverem, ex capsis et ossium tractatione existentem, in urna fictili reposuit. In singulis capsis, et urna, ac loculis schedulas pergamenas posuit, vasculis chartæ ferreæ inclusas; quibus quid in quoque loco contineretur, et unde acceptum sit, scriptum est. Demum operculis cum capsis ipsis ferruminatione conjunctis, dato campanarum festo signo, ex sacrario in ecclesiam eodem apparatu capsas transferri jussit: clero hymnos et antiphonas ad rem accommodatas canente; easque recitatis orationibus de ipsis Sanctis in arca marmorea collocari jussit, duas majores ad capita arcæ, tertiam cum urna in medio transversam: omnes vero supra ferreas virgas arcæ fundo affixas etc. F

cum Reliquiis sanctorum aliorum.

E

DE SANCTO DONATO,

EUROEÆ IN EPIRO EPISCOPO.

*CIRCA AN. CCCLXXXVII
 Alius a S. Donato
 Aretino:*

utriusque Acta confusa.

Hic est alius Donatus, ob eo quem Episcopum simul et Martyrem ad vii Augusti Aretini colunt. Utrunque vitæ sanctimonia illustrem seculum iv tulit: hunc, potente rerum Juliano, pro Orthodoxa fide mortem appetentem; illum aliquot annis post, Euræensibus in Epiro infulis sub Magno Theodosio clarum. Unde idem utriusque nomen, et exiguum, quo disjungebantur, temporum intervallum, facile amborum Actis confusionem induxit: adeo ut non pauca quæ sunt Euræensi Episcopo propria, Aretino attributa reperimus: illaque ipsa alterius etiam castigationis indiga. S. Donati Euræensis Acta, sermone Græco, in pervertuto codice Calabræ, Bibliotheca Am-

brosiiana servat. Ex quibus versa in Latinum sunt eo quæ tom. i. Mombrinus et MS. Fuldense ac Hirsangienſe produnt; singula hoc errore depravata, quod baptizatum a Donato Imperatorem Theodosium unaque Augustam cum filia dicant; ac tum denique, quasi triumphato primum paganismo, Catholicoſ Constantinopoli palam fidei vexillum explicasse. Tenuit inquit MS. Græcum, Imperator hominem Dei annis tribus, et baptizatus est ab eo una cum filia sua et primoribus civitatis. Subsequenti quoque tempore Augusta cum gentilibus reliquis baptismi gratiam consecuta est: tunc factum est Christianitatis signum in urbe Constantinopolitana, in nomine Domini nostri Jesu Christi, usque in

on baptizaverit Imperatorem Theodosium?

A in hodiernum diem. Constantinopolis certe ante istud tempus, imo ab ipsa sua origine sub Constantino Christiana sacra colebat, quamquam subinde erroribus Arianae haereseos aspersa. Theodosium autem primo vel secundo imperii sui anno Acholius Episcopus Thessalonicensis baptismo abluit : ut lib. 7. cap. 4 Sozomenus, et libro similiter 7. cap. 4 Socrates testatur.

Acta meliora
ex Menais.

Draconem
perimit,

B
aquas infecti
fontis pota-
biles facit,

filium Theodo-
si Imperato-
ris a daemone
liberat,

C
mortuum
suscitat,

pluviam in
siccitate
procurat,

ab ea non
malefactus.

2 Acta veriorum ex Menais habentur his verbis : Eodem die (xxx videlicet Aprilis) S. Patris nostri Donati Episcopi Eurææ. Floruit hic temporibus Theodosii Magni, Episcopus Eurææ, quæ urbs in veteri Epiro est. In urbe porro locus erat Soria dictus, ibidemque fons, quem qui gustabant misera morte necabantur. Quod ubi sanctissimus Antistes Donatus intellexit, una cum Sacerdotum cœtu ad fontem venit. Ad cuius adventum mox tonitro exauditum, subitoque exitiale monstrum, quod in puteo latebat, emerit, sanctoque viro occurrit. Cumque draco pedes jumenti, quo Episcopus vehebatur, implicare conaretur; Sanctus jumenti tergum loro cædens, ipsum opportune tetigit draconem, qui repente mortuus concidit. Tum qui miraculo spectatores aderant, collecta materia pestem illam flammis exusserunt : sed fontem interim nemo gustare audebat. Sanctus ergo precatus, aquam Crucis signo consecravit, primusque inde bibit; unde mox et ceteri certatim gratulabundi hauriebant, innoxique potabant ac domum sunt reversi.

3 Quibus Theodosius Imperator auditis, omnes inde Episcopos convocavit, et quis esset Donatus percontabatur, qui metu flagelli draconem exanimasset, et undam e terra et cœlo impetrasset. Indigitabant alii, Et hic, inquit, Imperator, est Donatus. Imperator salutatum deducit ad Augustam, ambæque ad ejus provoluti pedes, Serve Dei, inquit, solare nos et tuam in nos clementiam exhibe : unica nobis est filiola, quam importunissimus daemon miseris modis torquet, cuius causa nos ingenti dolore intus animis exeruiamur. Quod si illum curaveris, semissem ex omnibus ejus opibus præmii loco reportabis. Deductus inde vir sanctus ad puellam, fœdum tartari monstrum increpitum extemplo depulit, filiamque salvam et incolumem præstitit. Imperatore dein promissa Episcopo offerente, nihil auri Sanctus admisit : sed cum pium ipsorum affectum cerneret, petivit locum agro suo confinem, quem Omphaliū dicebant, in quo templum sibi liceret condere : quem Imperator statim ei publica auctoritate concessit.

4 Idem perbeatus Episcopus vetuit sepeliri quemdam, quoad creditori suo satisfacisset : excitatum autem in vitam cum creditore composuit, et rationibus utrinque collatis et decisis, chirographo deleto illum jussit ad quietem redire, et communem omnium diem resurrectionis exspectare. Ingens tum siccitatis æstus torrebat sata. Rogatu igitur Imperatoris egressus urbe Sanctus, ad Deum preces allegavit : tantaque vis aquarum de cœlo deluxit, uti parum ab inundatione et cataclysmo differre videretur, terraque innataret aquis. Animadvertit simul Imperator illum unica tunicula, quamvis imber esset maximus, male tectum ; cumque paulo post in regiam redisset, nec in veste ejus ulla pluvie gutta vel humor cerneretur, omnibus admirationi et stupori fuit. Imperator vero ejus oratione admodum capiebatur, datoque illi ad templi molitionem fabricaque ornamenta auro, domum remisit. Reversus ille ad eam condidit, sepulcrum suum struxit ; ac postremo, vita in senectam ætatem propagata, ad Dominum abiit. Hactenus Menais, in quibus indicatum Ουραχίον est urbs Epiri apud Ptolomæum. Euræa autem, aliis Evoria; nunc Donatiana, et vulgariter San-Donato appellatur.

5 Sozomenus et Nicephorus Callistus, prætermisissimis miraculis ceteris, quæ multa Donatum putrasse dicunt, illud duntaxat, quod interemptum draconem et novum excitatum fontem spectat, commemorant. Ita lib. 7 cap.

25 Sozomenus : Hac memoria multi multis in locis per orbem terrarum inter Episcopos præclari extiterunt ; ut Donatus Euoreæ Epiri, quem et alia multa mirabilia fecisse testantur indigenæ, et illud maxime quod in draconis interfectione præstitit ; qui in Chumegephyris quas vocant, ad viam regiam lustrum habebat, et oves ac capras et boves et equos, nec non et homines et alia rapiebat. Neque enim ille, vel gladium, vel hastam, vel aliud aliquod telum habens, hanc belluam adortus est : sed cum illa eum adventantem sensisset, et caput velut impetum factura exeruisset, signum Crucis adversus illam aeri digito inscripsit, et illi in faciem exspuit. Illa sputo in os accepto, statim concidit ; ac mortua jacens, amplitudine non minor apparuit iis serpentibus, qui visuntur apud Indos. Siquidem, ut ego quidem accepi, octo jugis in proximum campum extractam indigenæ combusserunt, ne putrefacta aerem inquinaret, et morbos pestilentes gigneret. Donato huic sepulcrum est, insigne templum ab ipso denominatum, prope quod etiam fons est, aquis uberrimis scaturiens ; quem cum antea non esset, Deus illius precibus exoratus edidit. Erat enim is locus prorsus aridus. Nam cum ille aliquando ex itinere huc advenisset, fertur, sodalibus ejus aquæ defectu laborantibus, effossa manibus terra grassare, et simul ad votum aquam uberem scaturisse, et ab eo tempore defecisse nunquam. Sed hujus quidem rei testes sunt, qui Isoriam incolunt pagum Euoreæ, in quo hæc acta sunt. Hæc ibi Indicant autem Chamægephyra, pontem ad terram indicant. Num γρυξι humi seu ad terram, et γρυξ pontem significat.

6 Eadem prope in Callisto legere est, addente propter excitati fontis prodigium oppido nomen hâxisse a S. Donato. Unde et Ortelius Euræam seu Euoriam Donatianam interpretatur. In miraculis supradictis enarrantis Manuscripta sunt multo fusiora Menais, in illo imprimis, quod liberatam energumenam et excitatum ad vitam demortuum spectat : utrumque in gratiam cupidi lectoris adjicere libuit. De energumena ita habet : In illo igitur tempore filia Theodosii Imperatoris a dæmonio vexabatur. Cum ergo multa fierent fructu nullo ad remedium, summaque pater ac mater laborarent tristitia, unicæ filiae causa ; fama ad eos pervenit de virtutibus B. Donati, quod et draconem occiderit et aquam orationibus suis obdulca-

verit. Missum est itaque ad provinciam Esyriæ veteris imperiale præceptum, ut omnes Episcopi suam Constantinopoli præsentiam procurarent. Qui dum in eandem urbem convenissent, omnes honorifica salutatione suscepti sunt : quibus Imperator ait : Quis est Donatus Episcopus, qui draconem occidit, et aquam sua oratione produxit ? Omnesque pariter ostenderunt eum. Regina vero in ulteriore secreto abscondita expectabat, quis esset. At ubi ei ostensum est, humiliter occurrens tenuit genna ejus, dixitque ad eum : Pater bone, bene advenisti incolumis, miserere filiae nostræ. Dixit autem ei Imperator : Papa Donate, filia nostra gravissime vexatur a dæmonio et nullus Sacerdotum potuit eam curare aut ipsum dæmonium fugare ; audivimus autem de te, quod possis expellere dæmonia, misique propter te ut tuis orationibus salva efficiator, quia unigenita est, et dimidium facultatum mearum dabo tibi. Respondens Donatus Episcopus dixit eis : Non est impossibile Deo curare filiam vestram, eamus ergo ad eam. Primum quidem Regina festinanter processit. Introeunte sancto viro, exclamavit dæmonu dicens : Parce, Donate, quid me persequeris ?

D
EX MS.
Narratio de
interempto
dracone ex
Sozomeno:

ejus magni-
tudo :

E

fontem mira-
culo excitat.

Narratio de
liberata ener-
gumena et
mortuo susci-
tato ex MSS.
proxior.

F

S Donatus
vocatus a
Theodosio
Constantino-
polim venit.

Dæmonem
præsentia sua
percutsum

nihil

A nihil te læsi. Sanctus Donatus respondit : Exi, immunde spiritus; ab illa, quia non licet tibi habitare in plasmate Dei vivi. Dæmon autem clamabat, dicens; Da mihi transitum, quomodo exeam, aut quo vadam. Dixit S. Donatus : Unde huc advenisti? Ille respondens de eremo. Dixit ei S. Donatus : Quare non exis et reverteris unde venisti? Dæmon clamavit dicens illi : video signum Crucis in te, ex qua ignis exit contra me, et præ timore nescio quomodo exeam aut quo vadam, sed magis da mihi locum exeundi et exeo. Respondit Donatus et dixit : Non est tibi dari locus aut requies voluntatis tuæ : sed do tibi exitum talem, ut revertaris unde huc venisti : revertere ergo ad cremum. Convocans vero post tergum suum Regem et Reginam, dixit dæmoni : Ecce habes transitum, redi ad locum tuum, nihil noceas in homine, qui est plasma Dei, neque quæ ejus sunt : ecce dixi tibi. Exeunte autem dæmone commota est tota domus et januæ concussæ sunt. Filia vero Imperatoris, surgens de stratu suo, tenuit pedes hominis Dei dicens : Quæso, Pater, tu mihi genitor et pater ab hodie, quia video magnam virtutem esse tecum : ecce pedibus tuis adhæreo, miserere mei, quia magno timore conentior propter eum, qui tecum est : adjuva ergo me. Extendens autem homo Dei Donatus manum, elevavit eam a terra, et Christi signaculo reddidit incolumem.

ex Imperatoris filia ejicit;

B

an S. Anthilia illa fuerit?

7 Hoc miraculum vetus MS. Aretinum Episcopo Aretinorum attribuit, filium Imperatoris energumenum Anthiliam appellans : eam scilicet, quam Aretium et urbs vetus ad xxiv Septembris inter sanctas Virgines colit : quamvis idem MS inter Martyres eam locat martyrii palma sub Arcadio ejus Fratrem donatum : quo sone errore dictum MS. omnem pene suam fidem perdidit : quis enim ignorat sub Arcadio conquiesse omnem gentium in Christianis persecutionem? Interim hæc ad accuratius examen relegamus in xxiv Septembris, de sancta Anthilia tunc acturi. Alterum quod de revocato ad vitam mortuo miraculum erat ex iisdem MSS. diffusum magis, hujusmodi est : Ecce mortuus quidam efferebatur, et homo quidam habens chirographum tenebat funus dicens, deberi sibi ab ipso solidos ducentos, et non permittebat sepeliri eum. Erat in circuitu turbæ fremitus multus valde vehemens. Videns autem hoc S. Donatus Episcopus, dicit reliquis Episcopis : Venite mecum, eamus et rogemus, ut permittat sepeliri corpus defuncti hominis. Qui submissitantes ei dixerunt : Putas nos hic velle morari? Ipse autem solus abiit rogaturus. Quidam viri enim agnoscentes eum ; consilium dederunt relictæ viduæ ejus dicentes : Curre, interpella istum hominem Dei. Quæ procidens ad pedes ejus, ait : Fac in me misericordiam, quia vidua sum et geminis circumdata sum malis, virum perdidit et

Vidua cujus maritum injustus creditor sepeliri prohibebat

C

SEC. V

An ex gente Severa progenatus?

Severum, consulari ortum genere et gente prognatum Severa, statuit Antonius Caruccioli, lib. de monumentis Ecclesiæ Neapolitanæ cap. 24, propterea quod Symmachus, Romanus Consul, fratrem in quadam epistola eum vocat, et Roma id temporis geminos hoc nomine Consules habuit; Neapolis autem Severum Crispum, Senatus-consulto scribendo præfectum, uti scilicet in vetusto lapide apud Gruterum et Summontium est. Sed ex conjectura potius quam vero ista dici, inde colligas, quod Consul Romanus Symma-

sepelire mortuum non permittor. Tu enim justus vocatus es in civitate ista; fac enim sepeliri; quia jam resolvitur funus ejus in lecto. Dicit ei B. Donatus : Scis, quia debetur quamdicit, pecunia? Quæ respondit : Domine mi, ante hoc aliquantum temporis dixerat vir meus, quia complevit ipsam pecuniam, et remansit chirographum apud eum. At homo Dei rogabat creditorem dicens : Permite, fili mi, sepeliri corpus defuncti, et quocumque modo solvetur debitum. Qui non solum non audivit, sed injuriavit eum, ut jungens se homo Dei ad feretrum, ait defuncto, manu tangens eum et vocans, dixit : Audi me. Qui respondit : Ego sum. Dixit ei B. Donatus : Surge, et vide quid agas cum homine isto, quia non permittit te sepeliri : qui residens confutavit eum de completo debito; et accipiens chirographum suum, sedens scidit illud in feretro. Aspiciens autem in hominem Dei, dixit ei : Juste excitasti me, homo justitiæ, ad confutandum peccatorem istum : jube ergo me dormire iterum, quia dormito. Dixit ei S. Donatus : Vade, fili in requiem; quia liberasti chirographum tuum.

D solatus,

excitato ad vitam mortuo

creditorem mendacii convincit;

E

8 Atque hæc sunt quæ ex manuscriptis fusa magis et explicata hic adjecimus : ex quibus aliisque antea relatis dignoscet facile sagax Lector, si forte in confusa utriusque Donati Acta incidit, quid Aretino quid Euraensi attribuere debeat. De anno obitus nihil compertum habemus; in vivis saltem post annum cccclxxxviii fuisse aliquamdiu debuit, ut ex Augusta Gallæ filia, juxta MS. Aretinum, expellere dæmonem potuerit; nam Gallam isto anno nupsisse Theodosio, testatur Zosimus, et ipse S. Donatus in MSS. Actis insinuat, se tunc cum puellam liberavit grandi ætate fuisse. Ab Adone Vienneusi in Chronico, cum perbreve hoc elogio, ad annum cccxcvi refertur : Donatus Epiri Episcopus, virtutibus insignis est habitus : qui draconem ingentem exspuens in os ejus necavit ; quem octo juga boum ad locum incendii, ne aerem putredo ejus corrumpere, vix trahere potuerunt. Obitus diem Petrus de Natalibus vii idus Augusti assinat, corpus prope Venetias translatum fuisse Murianum asserens : Post hæc, inquit, ab Imperatore impetravit immunitatem loci, ubi ipse fontem sanaverat : ibique juxta civitatem Lufioniam, ecclesiam construxit, et clarus virtutibus in pace quievit, vii idus Augusti : corpusque ejus post multos annos a Venetis inde sublatum positum est in ecclesia B. Mariæ de Muriano sub Episcopatu Torcellensi, ubi et signis mirabilibus fulget. Martyrologium Romanum accenset Sanctis per hæc verba ad xxx hunc : Euoreæ in Epiro S. Donati Episcopi, qui tempore Theodosii Imperatoris eximia sanctitate refulsit. Eodem die et Græci ejus memoriam Menologio suo inscriptam recolunt.

quo anno obiit :

corpus Murianum translation.

F

DE SANCTO SEVERO EPISCOPO NEAPOLITANO IN ITALIA.

Severum, consulari ortum genere et gente prognatum Severa, statuit Antonius Caruccioli, lib. de monumentis Ecclesiæ Neapolitanæ cap. 24, propterea quod Symmachus, Romanus Consul, fratrem in quadam epistola eum vocat, et Roma id temporis geminos hoc nomine Consules habuit; Neapolis autem Severum Crispum, Senatus-consulto scribendo præfectum, uti scilicet in vetusto lapide apud Gruterum et Summontium est. Sed ex conjectura potius quam vero ista dici, inde colligas, quod Consul Romanus Symma-

chus, ipso etiam Carucciolo teste, fratris nomine quocumque Catholicis amicis sibi Pontifices alios compellat; ilque quia et ipse, quamquam in dissimilibus sacris, Pontifex erat. Nihil de natalibus auctor vitæ meminit. Infutas Episcopales Ecclesiæ Neapolitanæ gestavit, sed quamdiu, et quo anno eas induerit primum, in comperto non est. Scriptor vitæ, et ex eo Joannes Diaconus, ad annum dcccxx spectans, Episcopatum annis omnino xvi circumscribit; illum a Pontificatu Silvestri ad usque Papam Damasum extendentes. Omnino

A *quo tempore Episcopatum gesserit,* nino tamen alienum a vero id est : inter Silvestrum enim, qui summum Pontificatum anno cccxiv inivit, et Damasum qui anno cccclxvii, alii a Severo, et plures quidem Neapolitano Episcopatu perfuncti fuerunt. Nom Cosmatem præterientes, Calepodium invenimus, sub Julio I Papa subscribentem Concilio Sardicensi, celebrato anno Christi cccxlviii : cui eodem anno vita functo, in Episcopatum Fortunatus successit : et ad hunc eodem anno vel sequenti extat epistola exarata a pseudo-sardicensi Arianorum conciliabulo. Secutus est deinde Maximus, qui anno cccclix, quo Ariani in Ariminense conciliabulum coherant, propterea quod subscribere eorum sententia recusabat, sub Liberio Papa Sede sua pulsus fuit, intruso in locum ejus ab Arianis Zosimo quodam.

S. Ambrosio ac Symmacho carus et aequalis ?

2 Hoc certum, S. Severi Episcopatum cum anno Domini cccclxxxvi concurrisset : extat enim a S. Ambrosio epistola ad eum scripta, quam se anno ætatis suæ quinquagesimo tertio scribere ait, qui cum anno Domini cccclxxxvi ad sequente idem est : nam Ambrosius, anno cccxcviii mense Aprilis vita functus, ætatis annum sexagesimum quartum ingressus fuerat. Epistola quoque, a Symmacho ad Decium de eo scripta, argumento est, Episcopatum ad annum cccxci extendisse : eo quippe anno cum Tit. Fabio Titiano Symmachus Romæ Consulatum gessit : cui in non parvo pretio ac amore fuisse S. Severum indicat epistola 51 lib. 7 ad Decium ; Habeant, inquit, fortassis aliæ commendationes meæ interpretationem benignitatis, ista judicii est. Trado enim sancto pectori tuo fratrem meum Severum Episcopum, omnium sectarum attestazione laudabilem, de quo plura me dicere et desperatio æquandi meriti et ipsius pudor non sinit : præterea testis, non laudatoris partes recepi, tibi reservans niorum ejus inspectionem : quam cum penitus expenderis, reperies me cessisse potius ejus laudibus, quam per negligentiam defuisse. Sed et ad tempora, dicto anno cccclxxxvi posteriora, referendum esse, insinuat auctor vitæ, dum narrat cum S. Martino templum edificasse, qui tamen vix quinque mensibus ante S. Ambrosium obiit. Bartholomæus interim Chiocarellus, circa annum cccclxxxvii S. Severo subrogat Ursum. Ughellus contra Episcopatum Ursi ab anno ccxcxii auspiciatur : et sic S. Severus post obitum S. Martini vixisset xiv aut xv annos.

corpus prope Neapolim prius conditum, in ipsam urbem transfertur

3 Humatus fuit in ædicula, quam hunc in finem, extra urbem post templum S. Fortunati, ipse sibi construxerat : ex qua subinde sacra ossa in templum S. Martini intra urbem translata, subterque majorem aram fuisse condita, gemina hujusmodi inscriptio docet :

C Saxum, quod cernis, supplex venerare, viator ;
Hic Divi quondam jacuerunt membra Severi ;
Alia

Ilopes, sparge rosas, tumulo da thura Seve ;

Autistes magnus conditus hic fuerat.

Ex hoc etiam templo, quod sub Gregorio XIII Franciscanis cessit, sacra S. Severi exuvie in adæm S. Georgii translatae fuerunt, Severianam deinceps propterea dictam : quas anno tandem mccc Humbertus de Monte-Aurco, Archiepiscopus Neapolitanus, ex loco humiliori in principem aram extulit, capite in sacello majoris ecclesiae sumptuose recondito : ubi ad rei gestæ memoriam conservandam, sequentes supersunt versus :

Post annos Domini bis quinos mille trecentos,

Dum sedet Antistes pius hac Umbertus in urbe,

Hujus et Ecclesiae Petrus Barensis habetur

Rector, agit vernam mensis dum Martius auram,

Præsulis est sancti translatio facta Severi.

4 Visitur Neapoli sepulcrum, ex quo excitatum mortuum vitæ restituit, cum hac inscriptione : Sepulcrum, ubi S. Severus amicum, cujus filios uxoremque falso æreque indebito balneator in jus vocaverat, ut veram diceret ad vitam revocavit. Paulus Tassus V. I. D. Canonicus Neapolitanus, Divi cultor, ne

tanti miraculi memoria evertatur, pie restituit, anno Domini mclxxxiii. Ob hoc miraculum brevi encomio S. Severus Resuscitator mortuorum dici capit, et invocari pro iis qui animam agunt : quam in rem cap. 24 Caracciolus ex vetusto MS. Rituum, quod Moniales S. Mariæ de Alvino asservant caractere Longobardico exaratum, hujusmodi præcationem, ab assistente morituris Sacerdote dici solitam, offert : Domine, peto ut assistant ei omnes Apostoli Domini nostri Jesu Christi, Petrus, Paulus etc. et omnes Martyres tui Stephanus, Laurentius, Januarius, Sossius, Maximus, Apollinaris et ceteri omnes. Deprecor ut Domina mea, Virgo Maria, Christi filii tui Domini nostri genitrix, oret pro te cum his et ceteris Sanctis tuis Martino, Nicolao, Aspren, Severo qui resuscitavit mortuos, Agrippino etc.

5 Officium ei præscribitur, sub ritu Duplici excusum Neapoli anno mxxxv cum quibusdam aliis propriis, novem Lectiones complectens : easdem omnino cum vita, si Prologum excipias. Cultum etiam extra diocesim Neapolitanam obtinuisse constat ex vetusto quodam MS. Calendario, quod præfigitur Psalterio eidam civitatis Capuanæ uti hæc leguntur : Pridie Kale. Maji, Severi Episcopi et Confessoris. Sed et Surrenti ædicula illi sacra fuit, quam Leo Ostiensis lib. 1, cap. 59, a Joanne Duce Neapolitano, circa annum dccccxxxiii, Monachis Casimensis concessam fuisse ait. Martyrologium Romanum Sanctis eum in hæc verba accenset : Neapoli in Campania S. Severi Episcopi, qui inter alia admiranda mortuum de sepulcro excitavit ad tempus, ut mendacem creditorem viduæ et pupillorum, falsitatis argueret. Vitam ex scriptore anonymo damus ; qui, ex opinione Bartholomæi Chiocarelli in Episcopis Neapolitanis, ante annum dccc vixit ; et teste Caracciolo, in S. Severo, ante Siconem Principem Beneventanum ; a quo corpus S. Januarii Beneventum translatum fuit ; quod auctor vitæ S. Severi, de quo hic agimus, ad suam usque ætatem, prope Neapolim, uno ab ea urbe militario, in templo ei a S. Severo consecrato, quiescere ait.

6 Hunc vitam Ferdinandus Ughellus Italiæ suæ tomo 6 inseruit, acceptam ex MS. Longobardico Bibliothecæ Gregorianæ : deinde eandem iterum nactus ex MS. alio codice, qui a Neapolitano Monasterio S. Severini allatus, servabatur Romæ apud Josephum a Costa, proprium egraphum nobis tradit. Utrobique addebantur miracula duo circa annum m. facta, et rogatu cujusdam Capuani, in cujus persona primum maximeque mirandum gestum erat, accurate fideliterque descripta : quæ uti diversum a Vita auctorem habent, ita fuerunt ab illa distinguenda. Utrum porro ii in quorum gratiam scripta est vita, ad hoc ut haberent mutuum quam versu redderent, aliquid in eo genere fecerint, non liquet : fecit id postea alius circa beneficium Capuano præstitum ; quod Carmen, ad rem nostram nihil faciens, poterit apud Ughellum legi.

VITA

Ex MSS. et Ughello.

Domino a illustri et Fratribus omnibus in Christo salatem. Litteris nobilitatis vestræ iterata vice sollicitor, ut vobis Obitum vel Vitam S. Severi, Sacerdotis et Pontificis, fideliter referam. Facio quidem quod vos præcipitis : sed timeo, ne non tam efficaciter faciam, quod facere cupio. Tamen quia petere dignati estis, fideliter et sine mendacio faciam. Novi etenim melius esse linguam silentio premere, quam ad peccatum animæ falsa narrare, dicente Scriptura : Os, quod mentitur, occidit animam. Et ideo venerationem vestram plurimum quæso, ut imperitiæ meæ veniam dare dignemini. Alioquin si vobis sermonis mei

D Invocari ipse pro agonizantibus solet.

Cultus et mentio in Martyrologio.

E Vita ante annum 800 composita,

datur ex MSS.

cum miraculis anni circiter 1050.

F

Prologus auctoris, ad eos qui scribere jusserunt.

Sup. 1, 11

A mei vilitas cœperit displicere, non mihi, sed vobis rectius imputetis : quia aquam purissimi fontis a cœnoso rivulo postulatis. Sed hæc breviter dicta sint : nunc autem veniamus ad ea, quæ vobis, qui Vitam vel Obitum ejus versibus illustrare disponitis, dicendi materiam subministrent.

2 Secretum Regis celare bonum est; opera autem Dei revelare, et confiteri honorificum est. Multa enim mirabilia, et signa omnipotens Deus per servos suos quotidie ostendit, sicut scriptum est : Mirabilis Deus in Sanctis suis. Et ad Apostolos promittens, dicit : Qui credit in me, signa, quæ ego facio, et ipse faciet. Rem novam et inauditam his *b* temporibus nostris, accidit Severum Neapolitanæ Sedis Episcopum, sicut et antiquos olim Sanctos, operari [præter cetera] mirabilia, quæ per illum ostendere Dominus dignatus est. Nam quadam die, juxta morem consuetudinis, homo quidam balneo lavandus, ingressus est; post ablatus aqua cum recederet, custos balnei ovum *c* ab eo pro balneatico petiit; quod unusquisque balneaticum pro pretio dare consueverat. Sed ille oblitus ovum adducere, minime licuit ei, ut liberaret debitum balnei. Cœpit autem eum rogare, dicens cum summa alacritate : Obsecro te, o carissime amice et compater, sustine me paulisper, donec revertar domum : et libenter ovum, quod dare tibi balneaticum debeo, festinanter dirigo tibi. Cui ille : Vaile in pace et ne cures talia, tantummodo ovum, quod mihi dare debes, ne moras facias dirigendo. Mox ut domum suam ingressus est, oblitus est dirigere ovum, quod debebat balneario.

3 Factum est autem, ut non post multum tempus homo ille moreretur. Cum autem audisset balneator, quia defunctus esset debitor suus, et ovum ei minime direxisset; surgens exinde interpellavit Ducem terræ ejus super uxorem ejus, quod vir ejus dare debuisset solidos aureos centum. Tunc illa detestando et jurando cœpit dicere : Non faciat Deus, ut vir meus tibi centum solidos dare debuisset. Cui dux terræ tale dedit judicium, ut aut debitum redderet ipsa mulier, aut ipse debitor haberet eam una cum filiis suis in suo servitio. Quæ mæsta consurgens, soluto crine et scissa veste a capite usque ad vestigia sua, lacrymis simul cum voce ad Dei famulum Severum Episcopum pervenit, et provoluta pedibus ejus, deprecari eum cœpit, dicens : O pastor sancte, o qui Apostolorum viam tenes, succurre mihi miseræ viduæ : quia inimicus homo cum fallacia sua oppressit me una cum filiis meis, et dicit mihi jus suum in me habere, eo quod vir meus dare ei debuisset aureos centum solidos, quos vir meus dare ei minime debuit. Cui mihi adiutor, o sanctissime Pontifex Severe, et sicut sanctissimus Daniel Propheta liberavit Suzzannam de falso crimine, ita et tu me libera o Sanctissime Pastor, quia injuste damnata sum a falso inimico meo. Cui beatissimus Christi Confessor et Episcopus Severus ait : Vivit Dominus, quia non habeo solidos, nec quamque rem unde te eripere potuero? Sed sustine me in crastinum paulisper; factus est Dominus mirabilia sua.

4 Erat autem crypta extra portam civitatis, ubi ipse Christi Dei Confessor Severus et Pontifex sibi sarcophagum sepulturæ futuræ paraverat; et ipsa mulier ibidem virum suum humanum habebat. Quam vir Dominum videns in tanta amaritudine esse, [super] mulierem commotus viscera misericordiæ, quæ semper erat indutus, *d* dedit tintinnabulum Clerico suo, ut circumret civitatem inclytam, et ad sonum tintinnabuli cursim omnes catervati ad Episcopii Ecclesiam Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi convenirent, ut miraculum, quod facturus *e* erat Dominus per Pontificem suum Severum, cunctis ostenderet. Cum autem essent omnes valde diluculo agglobati

simul in unum viri ac mulieres, abstulerunt secum Crucem Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, et cum litania et psalmodiæ cantu ab Episcopii ecclesia usque extra portam civitatis, ad memoratam cryptam, pervenerunt unde superius mentionem fecimus! O quantas lacrymas ibi fundentes, clementiam Dei deprecantes Monachi et Sacerdotes, Clerici et laici, mulieres et infantes, viduæ et orphani; ut exaudiret Dominus gemitum eorum! Mulier vero illa, quæ in amaritudine erat animi constituta, non relinquebat Pontificem; sed propriis eum vestigiis consequens, vocem emittebat suam ad cælum, ut de tanto crimine eam Deus liberare dignaretur.

5 Tunc beatissimus Christi Confessor Severus, cum videret plebem suam in magno fletu et mœstitia, et voces emittentes ad cælum et [filiis] cinctam viduam una cum ipsis tantas lacrymas fundere; motus est ipse in lacrymis : et in fletu magno conversus ad Dominum, sic exorsus ait : Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, qui voce tua quadriduanum Lazarum suscitasti; tu resuscita mortuum ipsum, ut dicat nobis de debito, quod iste homo quarrit hanc mulierem suam, si verum sit, an non. Et statim jussit aperire sepulcrum. Cumque jam obtutibus omnes cernerent cadaver, quod jam multo tempore jacebat exanime : tunc beatissimus Christi Confessor et Episcopus Severus sic exorsus, ait : In nomine Domini nostri Jesu Christi filii Dei vivi surge, et sede in tumulo tuo, et dic nobis, si debuisti dare solidos homini, unde uxorem tuam afflictam tenet una cum filiis tuis. (O admirabilis elementia Dei, quæ Pontificem suum nec in minimo contristare voluit!) Qui statim ad vocem vicinam, quasi ex somno surrexit, et cœpit loqui dicens. Per Jesum Christum Dominum nostrum, in cujus conspectu asto et exoro die ac nocte, non debeo solidos dare, nec quidquam aliud, nisi tantummodo unum ovum pro ipso balneo, ubi me lavavit. Tunc manifestavit ille iniquissimus homo, quod non deberet ei dare plus, nisi tantummodo ipsum ovum. Tunc exurgentes omnes in eum, voluerunt cum lapidibus obruere : sed beatissimus Christi Confessor Severus prohibuit ne talia fierent, dicens : Non licet nobis malum pro malo reddere, sed perhibere bona. Memores estote, Fratres carissimi, quanta et qualia passus est Dominus noster Jesus Christus pro nobis. Tunc beatissimus Christi Confessor conversus ad defunctum, sic ait : O homo, vis vivere adhuc in isto præsentis seculo? aut deprecabor Deum omnipotentem pro te, ut faciat te inter Sanctos suos æternis gaudiis frui sempiternum? Cui ille respondit : Si tibi placet, o sanctissime Pastor et Pontifex, inter Sanctos consortem me esse gaudiorum concede. Cui Pontifex ait : Requiesce in pace securus : nam et ego rogabo Dominum meum Jesum Christum, ut quidquid postulas merear adipisci.

6 Sedit S. Severus Episcopus annos quadraginta / sex, menses duos, dies undecim. Illic fecit basilicas quatuor. Nam et corpus B. Januarii, Sacerdotis et Martyris, ipse condidit *q* manibus suis in ecclesia foris porta hujus civitatis milliario uno, in qua nunc requiescit usque in præsentem diem; et ipsarum basilicarum, unde superius mentionem fecimus, unam foris urbem juxta S. Fortunatum, *h* nomini suo consecravit; et aliam in civitate mirificæ *i* operationis, in cujus absida depinxit ex musivo *k* Salvatorem cum duodecim Apostolis sedentibus; habentes subtus quatuor Prophetas, distinctos pretiosis marmorum metallis. Esaias cum olive corona Nativitatem Christi et perpetuam virginitatem Dei genitricis Mariæ designare voluit, dicendo : Fiat pax. Hieremias per vararum offerentiam, virtutem Christi et gloriam Passionis et Resurrectionis præfiguratur, cum dicitur; In virtute tua, Daniel, spicas

98 gerens,

D
EX US.

et cum
supplicatione
ducit ad
sepulchrum
defuncti,

E
atque in
vitam re-
vocatam
jubet pro
conjugis te-
stimonium
dicere :

quo facto
reum peri-
culo eximit.

F

f
g
Varia tem-
plo exstruit

h

i

k

Ps. 67, 36
Joa. 14, 12

b
Viri ovum
unicum de-
bentis vidua,

c

de centum
solidis po-
stulata,

ad S. Seve-
rum recurrit :

qui auxi-
lium potius

d
cives con-
vocat,

e

A gerens, Domini annuntiat secundum adventum; in quo omnes boni et mali colliguntur ad iudicium : propterea dictum est : Et abundantia, Ezechiel, proferens manibus rosas et lilia, fidelibus regnum cœlorum denuntiat, unde scriptum est ; In turribus tuis. Etenim in rosis, sanguis Martyrum figuratur, in liliis perseverantia Confessionis exprimitur. Prius ipse *l* foris urbem jacuit in ecclesia suo nomini consecrata ; nunc *m* vero requiescit in ea ipsa ecclesia Neapoli constituta, quam alii Severianam, alii propter Oratorium ibi factum S. Georgiam *n* vocant. Et fecit duo Monasteria, S. Martini *o* Christi confessoris ; et aliud Potiti *p* Martyris. *q*

l
m
n
o
p *q*
r
s
t
u
v
w
x
y
z
aa
bb
cc
dd
ee
ff
gg
hh
ii
jj
kk
ll
mm
nn
oo
pp
qq
rr
ss
tt
uu
vv
ww
xx
yy
zz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd
eee
fff
ggg
hhh
iii
jjj
kkk
lll
mmm
nnn
ooo
ppp
qqq
rrr
sss
ttt
uuu
vvv
www
xxx
yyy
zzz
aaa
bbb
ccc
ddd

A cessisse; adeo ut audiri non mereantur, qui Constantinum magnum auctorem fingunt.

o Refutat Caruccioli eos, qui hanc esse eam putant, quæ ex voluntate Caroli Regis, a filio ejus Joanna Regina, sub castra S. Erasmi in monte ædificata est Carthusianis: et ostendit, Severum ædificasse eo loco, ubi nunc vocatur Grotta S. Martini; estque ecclesia etiam nunc ejusdem nominis, sed formæ et amplitudinis multo minoris quam prior fuerit.

p De S. Potito, Martyre Calaritano, egimus 13 Januarii quo colitur. Fuit ibi Sanctimonialium cœnobium: quæ deinde gratificaturæ Camillo Caracillio Principi Avellino, cujus palatio offerebat habitatio sua, ex indulto Pauli V vendiderunt locum, seque ad alium salubriorem transtulerunt, unaque, ut credo, titulum S. Potiti, ædificatu alibi cum monasterio ecclesia: ubi S. Severum coli xvi Martii ad eum diem inter Prætermisissos diximus.

q Quæ sequebantur hoc principio, Fuit autem temporibus Silvestri Papæ et Constantini Imperatoris Augusti, et perduravit usque ad Damasum Papam, transiliens Apostolicos hos Marcum, Julium, Liberium et Felicem; legi apud Ughellum possunt: causa erroris videtur fuisse, quod dicerent aliqui tempore Silvestri allatum Neapolim fuisse, corpus S. Januarii, et aliunde constaret eam rem ad S. Severi Episcopatum pertinere. Quæ autem de Silvestro ac successoribus jam nominatis sequuntur, ea in Catalogis Pontificum, unde accepta sunt, melius et accuratius invenientur. Vereor porro ne hæc lucinia, cui 46 anni Episcopatus Severiani innectantur, una cum præfatione ei respondente, ac pariter a nobis omissa, ejusdem sint longæque posterioris auctoris.

r Ughellus existimat, quatuor solum annos recessisse Ursam.

s S. Agrippinus, Episcopus Neapolitanus V, colitur 9 Novembris.

t Habes hic veram etymologiam nominis Collectæ, substantive accepti; apparet enim sic dici, quod cum Officio divino legatur, occasione, festo, vel tempore propria.

u Græcis τὸ Ἀσπερὶν id est, Lucernarium, respondet Romani Ritus Completorio; nomen habens a lampadibus, in noctem accendi solitis. Cur autem Lucernarium potius quam Completorium nominat? Quia nempe civitas ab origine Græca, et Græcorum imperio usque ad tempora Normannorum subjecta, Græcis ritibus utebatur et officiis, simul tamen et Latinis, saltem tempore S. Athanasii Episcopi seculo 9, nam Vita cœvus auctor inter ceteras Neapolis laudes hoc ponit, quod in ea laici simul cum Clericis assiduo Græce Latineque, communi prece psallant Deo, debitumque persolvunt jugiter officium, Quæ de re plura vult apud Chiocarellum in S. Athanasio: cui tamen non assentieris inde elicienti, duos Neapoli fuisse Episcopos, alterum pro Græcis, alterum pro Latinis. Hujus enim dupliciter nec vestigium quidem uspiam invenitur. Satis autem est si unus ritus Episcopus alterius ritus Vicarium habuerit: quamvis nec hoc videatur pro anterioribus seculis dicendum: quia verba Vitæ allata potius indicant ex utroque ritu et lingua commune officium sic ordinatum fuisse, ut ejus partim Latini Latine, Græci Græce decantarent, Officiarius vero modo Græce modo Latine hoc aut illud incipiendo intonaret, aut finiendo subjungeret.

MIRACULA

Ex iisdem MSS. auctore miraculis synchro-

Hortaris me a Capuane virorum sagacissime, pietatis meritum, quod summa tibi divinitas, per suos sanctos milites, nostris temporibus, Georgium sci-

licet Martyrem Severumque Pontificem atque Agnelli b Confessorem, largiri in ipso mortis articulo est dignata, scribere; quatenus posteris memoriam, et legentibus bonæ præparatus spei fiduciam. Confiteor nimium hoc aggredi abhorruî, partim propter inscitiam, jaculorumque invidiam; partim propter Dei servos, et eruditissimos vestre urbis viros, quibus est cæleste nosse collatum secretum, quorum scientiæ vigor velut in orbe lumen refulget. Sed tua, utpote amici, ne obsecratio languida remaneret, elegi magis aliis quam tibi uni, displicere: ut amor amplius accresceret, et veritas roboraretur. Et quia tales meruisti adjuutores, quos non tua urbs tantum in terris posita habere gaudet Patronos, verum cælestis etiam aula sanctis cum Angelis retinet perpetuos concives; dignum est tibi tuisque omnibus complicibus, eorum salubres laudes sedulo ore perstrepere: ut quemadmodum temporalis vite tribuere solatia, ita impartiri æternæ studeant gaudia. Nam quamvis continua nos peccata præpediant, ne Dei recipiamus misericordiam; tamen non effictos nos abire sinit ejus clementia: sed nunc, ut mater ubera filiis commodat, nunc abstractis ne fugantur obnubilat: ut quos parumper linquit ut abjectos, possit habere perfectos. Sed quia hæc alias, modo eam, quam in te Deus operari dignatus est benevolentiam, ut hauri auribus a te, exponere aggrediar.

10 Tempore, quo Henricus Theutonicorum Rex, Conradi filius, Romam, ut Imperii coronam ab Apostolica Sede sumeret c advenit, Joannes, Neapolitanorum Magister militum et Campaniæ Dux, cum suo exercitu ad Puteolos applicuit; ibique defixis tentorii, machinamentis quibus valuit [urbem] expugnare nisus est. Dum hæc sæpius fierent, accidit ut die quadam Capuæ, quem in d præmio posuimus, inter pugnantium agmina fortis astaret: quædam quidam ex oppidanis sagitta appetens, graviter vulneravit. Hunc sodales deportantes in tentorio collocavere; et, ut sagittam abstraherent, insistere cœperunt. Qui cum multis argumentis desudarent, lignum, in quo speculum adhæserat, abstulere, ferrum vero intus reliquere. Nam ferri acies per extremitatem cilli, quæ oculorum angulos detinet, ingressa, ita interioris temporis ossiumque loca confodit, ut nullum relinqueret aditum reperiendi quomodo possit auferri. Deinde invito concilio ad urbem propriam vehiculo reductus est. Ibique multis adactis medicamentis, nullum sospitatis attulere præsidium: sed et ferro in altum secari jussus, sagittæ latentis via nulla ratione ostensa est. Quid ageret miser, quo se verteret, nesciebat: quia quem medicorum certamina fallebant, mortis supplicia deterrebant. Tandem positus divino consilio, omissis humanis certaminibus, Sanctorum cœpit postulare suffragia; ut quod terreni non possent commodare physici, cælestis regni procures more condonarent solito, dicente Domino: Quia quæ apud homines impossibilia sunt, possibilia sunt apud Deum. Quid multa? ad basilicam sanctissimi e Agnelli deductus, quibus valebat precibus rogabat, ut sicut multis per orbem languidis subvenisset, ita et sibi in mortis certamine posito subveniret. Aliquantis ibi diebus expletis, domum reversus est. Item S. Georgii templum ingrediens, beatissimi Severi deposcebat auxilium; et Sanctos, quos pictos f in sancta aula conspexerat, obsecrabat: deinde valedicens omnibus, domum revertitur, diemque præstolabatur extremum. Tandem affuit solita pietas Domini, secundum quod scriptum est: Quis Deus magnus sicut Deus noster? quoniam tu castigas et salvas, deducis ad inferos, et reducis, et post lachrymationem et fletum exultationem inducis. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, qui cum iratus fueris, misericordiam facis. Sed libet modo nobis Capuanum

D

EX MSS.

b

E

c

ante Puteolos sagitta leditur,

d

quæ educitur remanente ferro intra caput.

F

Hic desperatis humanis remediis,

Luc 18. 27

e

f S. Severi ops implorata,

Tob. 13. 2

EX MS.
Luc. 11, 10
Ps. 13, 23

A Capuanum parumper provocare ad exorandum Dominum, qui dixit: Omnis qui petit accipit, et qui quaerit invenit, et pulsanti aperiatur. Eia Capuane amice carissime, incipe modo cum Propheta dicere: Exurge, quare obdormis, Domine? exurge, et ne repellas nos in finem. Quare faciem tuam avertis? oblivisceris inopiam nostram et tribulationem nostram? Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra, adhæsit in terra venter noster. Exurge, Domine adjuva nos, et libera nos propter nomen tuum. Certo certius adhæsit ille, qui suos ad te milites dirigat, per quos et tibi vite auxilium præbeat, et mortis obstaculum longius ambigat.

ab eodem
sibi apparente
animatus,

g

11 Dum quadam nocte prædictus Capuanus somno quiesceret; ecce tres viri apparuerunt ei, vestibus dissimiles, sed moribus pares. Primus Pontificali habitu decorus, secundus monastico schemate redactus, tertius militari g cingulo pressus: ut etiam a Capuano is æstimaretur, qui eum in prælio percusserat: quem contemplatus condoluit; putabat enim causa eum cognationis advenisse interius. Ad quem duo superiores talia famina dedere: Ne æstimes, Capuane, hunc esse militem, te qui percussit telo; sed Martyrem esse Georgium, qui tibi sanitatis

B præsens gaudia pandit, et nullum de hac clade ab hac hora periculum sustinebis. Interea propriis sese indicavere nominibus, Agnellus scilicet, et Severus; et ejus ab aspectu se protinus abstulerunt. Expergefactus homo a somno, cepit secum cogitare, et mente conquirere quæ vidisset. Et cum multa pertractando revolveret, elevata manu sagittæ ingressum tetigit, et quasi aliquam ferri aspredinem sensit. Tunc advocato filio, ait: Surge et celerius mihi affer lumen. Quo facto, exclamans filius ait: Ne timeas, pater, quia sagitta est, et si dimittis me parvulum incidere, statim abstraham eam. Cui pater: Sustine fili: prius ingrediamur sanctissimi Georgii templum; et audito Matutinali officio, altare quo corpus beatissimi Severi latitat repetamus, et ibi astantibus Clericis et orantibus, quid Dominus facturum sit videamus. Dum dicta opere essent expleta, missa manu Capuanus, ut vulneris locum tangeret, illico secuta sagitta in manum cecidit ante altare sacrum. Cernentes omnes qui aderant tam subline miraculum, magnas laudes Deo dedere, qui mundo in malo posito non cessat adhuc per suos Sanctos talia dona præbere. Statim Capuanus, ut eorum mens plus roboraretur miraculo, quid illi ea nocte ostensum esset, quidve pronuntiatum, in medium protulit.

convalescit
lapsa ex vul-
nere ferri
cuspidē;

C

Præterea hoc fuit mirabile sentiendum, quia caput, in secretiori percussum parte tam diro vulnere, egrediente sagitta, ita consolidatum est, ut nullius humanæ caperet medicinæ solatium. Dicente Beda de socru Simonis curata a Domino, Naturale est febricitantibus, incipiente sanitate lassessere, et ægrota-tionis sentire molestiam. Verum sanitas, quæ Domini confertur imperio simul tota rediit: cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen. Sed neque hoc prætereundum esse videtur, quod temporibus Sergii et Joannis, Magistri militum urbis h Parthenopæ, Dominus per famulum suum Severum operari dignatus est: ut dum facia Sanctorum ejus passim per mundum se fuderit, obæcatorum corda facilius invitentur, et mentes fidelium ad agonizandum amplius accendantur.

h

i
pater filiam
contractam
ad S. Severi
sepulchrum
defert.

12 Fuit quidam vir, Petrus nomine, natione Græcus, cognomento Volicaci, de Amantea i civitate Calabriae. Hic in prædicta urbe Parthenope incolatum habebat, juxta magnam basilicam sanctissimi Georgii Martyris et Severi Christi Confessoris. Qui secundum suæ possibilitatis substantiam præbebat Deo in prædicta basilica fideliter munera, precesque fundebat assiduas: nam et altare, quo ejus vene-

randæ Reliquiæ recubant, undique velo circumiens D obtexit, luminaria vero sæpissime offerebat. Sed inimicus boni operis, non recto intuitu cernens quæ isdem Petrus circa Domini famulum exhibebat ardenti animo, solitas suas ad artes refugit; quatenus mente ejus amaritudinum stimulis incitata, non jam Deo orationes et luminaria, sed querelas et jurgia propinaret. Sic quondam Salvatoris discipulum, ejus illi-ciendo animum, sefellit: ut de cliente traditorem face-ret, et pellentem daemonia satanæ laqueo implicaret. Sed miser, quamvis multos tali arte decipere non desistat, tamen et ipse a multis, protegente Domino Jesu, invenitur sæpe turpiter spretus et victus. Nam filiam ejus parvulam, Ursam nomine, ita immensis doloribus contraxit, ut nec manum ad os ducere nec extendere alia ratione valeret. Quam genitor con-spiciebat, perfusus lacrymis animoque consternatus, propriis eam bajulans ulnis, simulque cum olei va-sculo pleno, collo illius suspenso, cucurrit ad sacra-tissimum altare, quo ejus corpus quiescit; atque ibi cum ea projectus, lacrymas devotissime fudit, et tali voce Dominum Regem poscebat:

Tu Deus omnipotens, qui culmina cœlica tangis.
Et numeris elementa ligas: ut frigora flammis,
Arida convenient liquidis, ne purior ignis.
Evolet, aut mersas deducant pondera terras.
Qui requies tranquilla piis es, gloria fessis;
Respice dicta mea, cunctum qui respicis orbem:
Et miserere mei, ne pressus pondere gravi,
Hanc perdam prolem, quam pestis sæva revinxit.
At tu Sancte Dei Præsul, venerande Severe,
Qui pietate micas, qui mortis vincula solvis;
Vulnera cerne mea, quæ duriter ensis adurit
Ignifer, ut laudes possim tibi reddere summas
Et Domino, cujus tu servus adesce probaris;
Qui tibi concessit vitam donare k famellis,
Qui tua munera sancta petunt per secula semper.

et orationē
fusa,
E

k

13 Talia vir præfatus cum in pavimento jacens, ore repeteret; misericors Dominus, qui precantium nunquam abjicit preces, nec mundo corde se invo-cantes destituit; statim per merita sui famuli adfuit, neque prius præfatus vir a pavimento sublatus est, quam ei filia sanitati plenissimæ sit reddita: et quæ contracta manibus brachiisque ad ejus fue-rat advecta tumulum, sine omni mora proprio est patri extensa, et ab omni languore absoluta red-dita. l

sanitatem
eidem impe-
trat.

F

ANNOTATA.

a Capuana familia, inter Neapolitanas nobilis, et perantiqua est, et plurium ex ea illustrium personarum meminit Eugenius Caracciolus in sua Neapoli sacra: quia tamen nullum nomen præponitur, inclinor, ut, sicut Latinus, Romanus etc. etiam propriorum nominum vice usurpantur, sic credam usurpari hic nomen Capua-ni. Sed hoc melius Neapolitani dijudicabunt ex domi natis argumentis.

b Colitur S. Agnellus Abbas 14 Decembris, defunctus sub finem seculi 6.

c Advenit Romam Henricus, coronandus Imperator anno 1046.

d MSS. et impressum in prælio: sed visum est correctione opus, ut legatur in proœmio: nisi malit aliquis novo exemplo legere, in præliminio, sicut dici-tur, Postliminio.

e Ea ab ipsis S. Agnelli parentibus e parvo sacello in angustam extensa mensuram, primum hospitali ad eam erecto per ipsum Sanctum, deinde ipsius corpore facta augustior, denique ad Canonicos Regulatores trans-lata, sub iisdem hodie perseverat.

f Ita legit Ughellus. In nostro eographo erat, peccatos, et forte magis ad mentem scriptoris, quamvis minus Latine;

A Latine : nam piccare Italici figere est, unde etiam in Hetrusca lingua usitatum et elegans compositum, appiccare et impiccare affigere, suspendere, adhærere : quæ proprie dici possunt de picturis, non in pariete factis, sed ad eum affixis aut appensis.

g Erat hic S. Georgius, in habitu militari pingi solitus, ut mox dicitur.

h Parthenopen dici Neapolim pridem ex Vigilio notum est.

i Amanthea sub Archiepiscopo Consentino, ad mare superum, de qua sapius ad Acta S. Francisci Paulani 2 Aprilis.

k Famellus dicitur, quasi diminutivum a voce, famulus.

l Sequebatur iterum primum miraculum de milite, expressum versibus : qui poterunt legi apud Ughellum tomo 6 Col. 58. Auctor tertio disticho sic præfatur

Est nobis votum seriatim condere totum,

Quod cuidam cano contigit archiatro :

quo videtur indicari Capuanum, in quo miraculum contigit, ætate senem, professione medicum fuisse. Idem deinde auctor disticho 3 et 8.

Urbis dux hujus, dum progressus properasset

Adversus Comitem, qui sibi restiterat,...

Et cum jam nimium machinis affligeret illam

Urbeculam parvam, qua Comes intus erat.

Et hic indicatur nescio quis Comes, Putcolis obsessus a Duce Neapolitano. Nominantur autem in publico instrumento apud Chioccarellum anno 1033 Sergius et Joannes in Dei nomine eminentissimi Consules et Duces, et anno 1134 Dominus Joannes bonæ memoriæ, Consul et Dux atque Magister militum, qui insimul cum Domino Sergio, venerabili Neapolitano Archiepiscopo, donationem aliquam fecerit : atque fortassis necdum Archiepiscopus erat, quando miraculum contigit ; ac proinde certo Dux erat Joannes, at quidem probabiliter solus.

DE SANCTA MAXENTIA

VIDUA TRIDENTI IN ALPIBUS.

B

E

CIRCA AN.
CCCC.

Colitur S.
Maxentia
præcipue
Tridentii,

non Hispania
origine sed
Romana,

Sanctam Maxentiam, trium Sanctorum filiorum matrem, in tutelaribus Divis Ecclesia Tridentina numerat, xxx diem Aprilis culta ritus Duplicis ei sacruis. Ita habetur in Proprio istius Ecclesiæ jussu Caroli Cardinalis Madrucci Episcopi Tridentini an. mdcxxvii excuso : ex quo Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ elogium ei textit. Insuper is etiam de ea fit mentio in Martyrologio apud Galesinium his verbis : In finibus Tridentinorum S. Maxentiæ viduæ. Hæc S. Vigili Episcopi mater, singulari pietate et religione ita præluxit, ut miraculis compluribus ejus sanctitatis laudem Deus testatam fieri voluerit. Tamayns Sanctis Hispaniæ eam accenset, ex Pseudo-Dextro Cauria urbe Lusitaniæ oriundam asserens : patria tamen Romanam fuisse initium gemæ vitæ evincit, quam subijcimus : quo et conspirant Ferrarius, Pyrrhus Pincius in Episcopis Tridentinis, et S. Vigili Acta a Bartholomæo Tridentino quatuor circiter abhinc seculis scripta : qui de illa sic loquitur : Imperantibus Gratiano, Valentiniano ac Magno Theodosio, matrona quedam nobilis, Maxentia nomine. Romanorum genere præclara, cum filiis suis Vigilio, Claudiano et Magoriano, in prædictam civitatem Tridentum pervenit : quod circiter annum cccxxxix contigerit necesse est, cum isto tempore dicti Principes una rerum poticerent. Sacras defunctæ exurias ex Majano pago, in quo obierat, post multos annos, Altimannus Tridentinorum Episcopus Tridentum in basilicam S. Vigili transtulit, erecta illi ara, anno, ut ex Pyrrho colligere licet, intra mxxvii et dccc aliquo. Eundem Altimannum Vitam ejus scripsisse aut Galesinius in notis ad Martyrologium suum. Geminam nos, sed admodum brevem damus : ea, quam ex Codice Vaticano descripsimus, hujusmodi est.

nobili loco nata

cum filius
Tridentum
migrat,

2 Maxentia, Romæ illustri genere orta, proprio partu clarior, virtutibus clarissima fuit : nam quæ satis lingua aut pagina sanctitatem illius, prudentiam, continentiam, fortitudinem explicabit ? Viri destituta præsidio, domum senili gravitate rexit, viduitatem pertinaci castitatis proposito exegit, natum optimam indolem in timore Dei et Christiana pietate educavit. Idem ut instruerentur disciplinis honestis curavit diligentissime : soli Christo, quem tota mente acceperat, operibus misericordiæ et fuga omnis inquinamenti, placere studuit. Non illam sexus imbecillitas, non patriæ dulcedo, non longin-

quitas viarum detinuit, quo minus carissimos filios Vigilium, Claudianum et Majorianum, ad propagandam Christianam religionem proficiscentes, Tridentinas usque in Alpes sequeretur. Ut vero S. Vigilius illic propter singulares virtutes factus est Episcopus, atque ad excolendam atque amplificandam vineam Domini mirabili constantia et ardore incubuit ; ipsa, quo minori impedimento serviret Deo, mundum, cujus quidem dona fallacia nihili semper fecerat, tunc maxime contempsit, seressitque in pagum, cui Majano nomen est, non longe a lacu Toblino situm. Ibi constructa sibi domo, reliquum vitæ tempus jejuniis, orationibus et omni caritatis officio cum traduxisset Beata mulier ; præter hæc clara etiam miraculis, pridie Kal. Maji celestem in patriam vocata est. In eo loco fideles condidere sacellum, quod ejus nomen retinet usque hodie. Ibi sanctum corpus ejus sepultum est, et longo tempore quievit ; donec Altimannus Tridentinorum Episcopus, cum basilicam gloriosi Martyris Vigili vetustate consumptam restauraret, translatus illoc recondidit in crypta sub altari, quod etiam eidem S. Maxentiæ dedicavit, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

inde S. Vigilio
filio Episcopo
illuc constituto
in proximos
agros,

ubi miraculis
clare moritur.

3 Vita ex Codice Bodecensi descripta ita habet : B. Maxentia fuit Joviani temporibus et Valentini primi Imperatorum, præclara Romanorum genere edita, et sicut norainis sui testatur consonantia, a Maxentio, quem paulo ante prædictos, prætoriani milites Imperatorem fecerant, Maxentia videtur denominata. Hæc tamen Maxentia, dicti Maxentii sacrilegos ritus abhorrens, orthodoxæ fidei cultum ferventissime tenebat : et ingenuo viro ejusdem fidei copulata, religiose Domino serviebat. Volens igitur futurorum præsciis Deus, hanc in vite, ex qua tres propagines pullulaverunt, præsignatam ostendere, tres ex ea filios, Majorianum videlicet, Claudianum et Vigiliam voluit propagari : cum quibus a Roma, mundi capite, vertice Italiæ, in civitatem Tridentinam, ejusdem Italiæ principium, voluntate Principum se et Dei voluntate declinavit ; ut et montes in circuitu ejus et Dominus in circuitu populi sui ex hoc nunc et usque in seculum. In hac civitate septemdecim Episcopi vexillum fidei jam erexerunt. Sed et Vigilius, hujus B. Maxentiæ filius, sanctitate et gratia miraculorum insignis

Roma nata

Tridentum
profecta,

- A insignis, vix completis viginti annorum curriculum, Cleri et populi desiderabili electione Pontifex efficitur. Qui postquam non solum suam diocesim, verumetiam ex Verouensi et Brixienti populo plurimos convertisset; in valle Randena comminuto Saturni simulacro, lapidibus obrutus, migravit ad Christum. Fratres vero ejus Claudianus et Magorianus, ibidem praesentes, ictibus quidem lapidum conquassati, sed non consummati, cum cordis martyrio Confessorum gloriam in calis possederunt. Felix autem horum inter Maxentia, in pago qui dicitur Majanum, juxta lacum Toblini, sibi condens habitaculum, Deo in omnibus bonis operibus serviebat, virtutibus etiam et miraculis clara, pridie kalend. Maji in Dei magnificentiam Maxentia transivit: ubi cum Beatis filiis suis filium Dei in decore suo cernit. Fideles autem in eodem pago ecclesiam construentes, sanctum corpus Maxentiae inibi sepelierunt. Ubi usque ad tempora Venerabilis Altimanni, praedictae urbis Episcopi, requievit; qui ecclesiam gloriosi Martyris Vigili, nimia vetustate consumptam, renovavit; et dignum arbitrans corpore matris ecclesiam decorare filii, cum minori quam deceret reverentia in pago praedicto haberetur, Tridentum illud transtulit: et in crypta ecclesiae, in ara occidentali, honorifice ac devote sepelivit.
- B
- 4 Pyrrhus Pincius praecitatus de hac translatione

S. Vigili
pro fide in-
terempto,

in Triden-
tino agro
sancte vi-
vens moritur:

corpus Tri-
dentum
transfertur.

sic habet: Altemannus, ex Comitibus (illud est nostris diebus dignitatis nomen) Bavariae oriundus, administrationem capit: qui ea perlibenter amplexus est, quae ad ecclesiae ornamentum et utilitatem attinebant, templum refecit ac consecravat; Vigili, Sisinnii, Martyrii, Alexandri, et aliorum Sanctorum reliquias honorificentius collocavit.... B. Maxentiae corpus ex Majano, apud lacum Toblini vico, in urbem transferendum curavit, quod civitati accidit optatissimum: quo ut religiosius adiretur, ejus nomini aram posuit sub opere testudineo, quam Tridentini Graecos imitati eleganti nomine cryptam vocant.... cum vero ex sanctissimo Hierosolymae sepulero redisset... vi kal. Apriles felicissime expiravit, ad xxxv salutis nostrae annum Lacus Toblini 12 p. m. distat Tridento Occidentem versus, et ad ejus Borale latus, notatur in mapis vicus S. Masenzo scriptus: crediderim S. Masenza scribendum, et ipsum esse vicum Majanum, a S. Maxentiae antiquo cultu vulgare nomen retinentem.

5 Molanus in secunda sui Martyrologii editione, anno 1583 Duaci facta, de xxx Martii, collocat Natalem S. Maxentiae viduae matris S. Vigili. Quo auctore id factum nescio, et scio esse praeter usum Tridentinae ecclesiae: sequuntur interim Comisus, Ferrarius et alii plures, ut inter Praetermissos ibi dictum est.

D
ab Alti-
manno Ep.
ante an-
num 1130,

etiam 30
Martii ad-
scribitur.
E

DE SANCTA HOYLDE,

VIRGINE DEO DEVOTA, TRECIS IN CAMPANIA.

D. P.

SECVLO V.

Eadem vide-
tur esse
cum S.
Hilda,

non tamen
ancilla S. He-
lenae.

Cenobium
et suorum,

E x his quae ad Acta S. Pusinnae, xxiii die hujus mensis data, praefati sumus, S. Hoylde, ejus illa soror fuit, ad seculum a Christonato quintum referendam esse constat. In quibus et alio nomine Othildis, et in antiquo MS. Catalaunensi S. Stephani Hordis appellatur. Ex affinitate nominis atque historiae eadem cum illa videri posset, quam Albericus ad annum mcccxxxii Hildam vocat: Obiit, inquit, S. Helena mater Constantini: hujus discipula fuit S. Hilda puella, quae requiescit in Episcopatu Trecenti: et ad annum mcccclxiii de Henrico Palatino Campaniae Comite agens: Non est a memoria excidendum, quod cum ipse Princeps in visione vidisset, se in puteum quendam cecidisse, et per quamdam Virginem, nomine Hildam, se a periculo liberari; quaesivit diligenter, quae esset S. Hilda: nec destitit, donec corpus ejusdem Sanctae, per quemdam armigerum nobilem inventum, corio cervino diligenter insutum, Treceis transtulit; et non in auro et argento, sed in vase eburneo collocavit, in praedicta quam fundaverat S. Stephani ecclesia. Fuit haec S. Hilda Helenae Constantini matris ancilla. Haec ille, in eo sane aberrans, quod in schola illam et famulatam fuisse S. Helenae Imperatricis dicat, cum utriusque inter aetatem integrum etiam seculum decurrerit.

2 Fortassis Alberici aetate, id est seculo xiii ad medietatem provento, cum Treceis haberentur corpora SS. Helenae et Hoildis, et utriusque genus ac patrii minus notum esset. Vitae necdum scriptis; opinio vulgaris fuerit utrumque corpus simul ex Oriente advectum fuisse: postea autem, cum cepit constare unde et quae esset S. Hoildis, ceptum est etiam de S. Helena quaeri: et quia nihil certi reperiebatur, data est occasio fingendi Acta, qualia ad iv Maji examinandis, et ut fabulosa rejiciamus, contenti habere cultum per miracula comprobatum: in medio autem relicturi, utrum Constanti-nopoli advectum sit corpus, an vero Francigeni fuerit

Sancta, sed defectu antiquorum monumentorum tandem ignorati. Utrique ad annum mxxx impitatur a Des-Guerrois, in libro Gallico qui Sanctitas Christiana Trecentium inscribitur, consopitum incendium, quo iv Maji conflagravit ultra sexaginta aedes; et ne longius progredierent voraces flammae effectum creditur, obiecto sacrorum ferentorum ex ecclesiis SS. Petri et Stephani et Clero eductorum.

3 Porro Hoildis antequam a S. Alpino Episcopo Catalaunensi sacrum sanctimonialium velamen acciperet, cum reliquis sororibus sub disciplina Eugenii ejusdem Presbyteri fuit, qui in Vita alterius sororis S. Lutrudis, xxii Septembris danda, apud Surium nomen Sancti obtinet. Corpus ab Henrico Campaniae Comite Treceas, ut modo ex Alberico dicebamus, translatum, in ecclesia S. Stephani conditum fuit. Des-Gerrois in Historia Ecclesiae Trecentis anno mclix contigisse id asserit, sub Alexandra videlicet Papa III, Henrico LVII Episcopo Trecenti, et Ludovico juniore Rege Franciae, ex vetusto MS. Fratrum Minorum Januensis: quod sane est admodum verosimile, cum Henricus Comes dotaverit ecclesiam S. Stephani a se fundatam anno mclvii: ante quem alius nullus Henricus Campaniae Comes notus est.

4 In Ducatu Barrensi, secundo a Tullensi urbe militario, Cisterciensium Virginum monasterium est vulgo S. Houl hoc est S. Hoyldis nomine insignitum, et ipsius Sanctae Virginis brachio ditatum: ex ejus MS. Codice Vitum quae in Lectiones digesta erat, damus acceptam Treceis, ubi compositam fuisse apparet ex miraculis, quae ibi facta narrantur, fortassis seculo xiv. Nihilo minora, sed magna et frequentia oportet cluisse in praedicto monasterio, quae concursum peregrinorum tantum fecerunt, ut antiquato primae institutionis nomine, non aliter vulgo quam a Sancta nominaretur. Sed haec scriptorum defectu exciderunt a memoria. Mentio S. Hoildis habetur in fastis aliquibus monasticis ad hunc xxx Aprilis. In Calendario Dorganii his verbis: In-

F

Vita MS.

ventio

A ventio et translatio S. Hoyldæ Virginis, *In Divio-*
memoria in *Menologio* *nensi* : Oildis virgo Monialis in Gallia, *In Menologio*
Mrolgii. *Chrysostomi Henriquez*, Item in Gallia B. Oildis
 virgo, quæ seculo renuntians, et Ordini Cisterciensi
 se tradens, Christo Virginum Sponso mentis puri-
 tate et caritatis amplexu firmiter adhæsit, ad quem
 virtutibus et signis illustris migravit. *Similia habet*
Saussayus; sed per manifestum errorem ultimo die
Martii: quem errorem non correxerunt *Bacelinus in*
Menologio Benedictino, *Arturus in Gynecæo sacro*,
Lahierius in Menologio Virginum. Refertur eadem in-
 ter flores Ecclesiæ Leodiensis, sed absque titulo Beatæ
 et nota alicujus divi, inter eos quorum ignoratur Natalis.
Mirandum porro est S. Hoyldem ab omnibus his scri-
ptoribus Cisterciensium Ordini tribui qui ortum suum
seculo primo undecimo habuit S. Hoylde ad quintum
pertinente : fuit enim S. Alpinus S. Lupi Treccensis
 discipulus, et eo præsidebat tempore quo in Catalaunici
 campis victus Attila Rex Hunnorum, campo Galliaque
 excessit anno DLI. Illius et ceterarum sororum vitam
 Latinis versibus complexus dicitur apud des Guerrois,
 quidem Gervasius Amatus Drucensis, post librum cui
 nomen Camelius; novus hic Treccensium Episcopus fuit
 et Sanctas Virgines obiisse sub ejus Pontificatu verosi-
 mile fit. Nos Poetam istum necdum vidimus, suspica-
 mur tamen eum ad seculum XVI spectare.

VITA

Ex Codice MS. Cœnobii S. Hoyldis.

B Hoyldis
nobiles na-
tates,

b
c

d
sorores ejus
S. Ama et
S. Manchil-
dis,

e
f

g
quibuscum
virginitatem
vocat

et sub B.
Alpino Epis-
copo Catha-
lunensi ce-
lum suscipit,
g

Beaata virgo Hoyldis, ut in gestis ejus scribitur,
 ex illustri prosapia fuit progenita multum nobiliter;
 sed moribus virtuosis, qui nobilitant animum, in
 progressu laudabili vitæ suæ, fuit satis nobiliter in-
 signita. Pater ejus proprio nomine Signarus, nobi-
 lis genere, fide nobilior, operibusque virtutum lau-
 dabilior, Comes fuit b Partensis: habuit uxorem, a
 Domino sibi datam venerabilem Dominam nomine c
 Lentradem, non minus nobilem suo modo tam ge-
 nere quam virtuoso opere. Itaque cum ambo justi
 sine querela pariter ante Deum incederent in divinæ
 legis justificationibus et præceptis, consequenter
 dedit eis dator omnium bonorum largam benedictio-
 nem de suis donis et datis: nam suam prolem no-
 bilem genuerunt divina gratia concedente, septemque
 pulchras plurimum et sacras filias habuerunt; qua-
 rum prima fuisse legitur S. d Ama, sancteque vi-
 xisse: de intermediis fuit Beata e Hoyldis; minor
 vero fuit f S. Manchildis; fueruntque parentes earum
 adhibita cura solliciti, debite ipsas tam corporaliter
 enutriti, quam moraliter et liberaliter instrui. Cre-
 scentes itaque bonæ puellulæ simul moraliter et
 corporaliter, per parentes et alios instructores do-
 ctrina disciplinaque virtutum eruditæ, debito tem-
 pore competenter factæ sunt non immerito compla-
 centes tam Deo quam hominibus, non fatuæ virgines,
 sed prudentes: ætatem quippe moribus transcen-
 dentes.

2 Factum est ulterius, cum jam essent illustratæ
 gratia Spiritus sancti, perpendentes infallibiliter si-
 gno certo, quod in maligno totus mundus positus
 esset, spretis mundi concupiscentiis nuptiisque car-
 nalibus, Christo soli nubere, fideliterque servire,
 virginitatem servando, simul omnes conformiter
 præelegerunt firmiter et voverunt. Tunc temporis
 B. Alpinus Cathalaunensis Episcopus ecclesias suæ
 diocesis visitando pervenit ad villam, quæ g Perta
 vocatur; in qua septem prædictas sorores virgines,
 a parentibus oblatas, ex devotione magna sanctimo-
 niales fecit, consecravit et velavit, earum præquisito
 confessoque concorditer et devote voluntario con-
 sensu. Tandem informavit eas de bono virginitatis,

suisque parentibus recommendavit recedens, ut sci-
 licet ipsas de cetero non sicut suas regerent, sed
 tanquam Dei filias honorarent, ampliusque dilige-
 rent. Ex tunc secundum Regulam B. Alpini septem
 virgines sorores, maxime tres supradictæ, Beata
 scilicet Ama, Hoyldis et Manchildis sicut bonæ Mo-
 niales conversantes virtuose, in facta virginitate
 viventes laudabiliter: more sanctarum Virginum
 ferventes amore Christi, usque ad vitæ terminum
 proficientes in bono, ad Dominum migraverunt.

3 Post hæc per annos plurimos Comes Campaniæ
 nomine Henriens vir illustrissimus et optimus Prin-
 cept, summe Catholicus et devotus Deo, cum in vi-
 sione semel habuisset de quadam Sancta Virgine
 nomine Hoylde, visumque fuisset sibi, quod in
 quemdam profundum puteum cecidisset, sed sancta
 Hoyldis eum ab hoc periculo sua intercessione libe-
 rasset; fecit inquiri diligenter, quæ, qualis, unde
 vel ubi sancta Hoyldis fuisset; inventumque corpus
 ipsius Beatæ Virginis honorifice transtulit h ad
 ecclesiam, quam ipse Treccis ædificaverat ad honorem
 E. Protomartyris Stephani, multis miraculis factis
 in translatione sanctissimi corporis supradicti. Se-
 quenti tempore brachium a sanctissimo corpore
 extractum, ad requestum i illustris Domini Comi-
 tisse Barri, missum et translatum repositum fuit
 in monasterio quamedam Monialium de Ordine
 Cisterciensium, pro nunc appellato nomine k Beatæ
 Hoyldis.

4 Verum ad Omnipotentis laudem et gloriam,
 et sanctitatis Beatæ Hoyldis ampliolem declaratio-
 nem, quedam miracula non celanda, quæ propter
 ipsius, ut pie creditur, preces et merita Deo favente
 nostris temporibus contigerunt, dignum duxi per
 fide digna narrata referre, taliter ut posteris fide-
 libus innotescant. Quadam vice, tempore nimie sic-
 citatis, quæ fere jam duraverat per tres menses,
 cum venerabiles viri, custodes sacri corporis sanctæ
 Hoyldis, Decanus et Canonici S. Stephani Tre-
 ccensis, congregato toto collegio, convocatoque po-
 pulo civitatis, vellent incipere processionem facere,
 sicut mos est, corpusque B. Hoyldis deferre; et
 tunc specialiter devote facerent, ut pluviam oppor-
 tunam per preces ipsius a Domino facilius impe-
 trarent; statim facto primo signo majoris campanæ
 pulsatæ, pro primo motu fiendæ processionis, appa-
 ruit super campanile quædam nubecula multum
 alba, tanquam vellus ovile, modicæ quantitatis;
 quæ quasi subito modico tempore tantum crevit,
 quod non sine videntium admiratione magna, prius-
 quam possent complere processionem inceptam,
 aquas plurimas redundavit; fuitque pluvia facta
 valde grandis, taliter eos occupans, quod non po-
 terant ad ecclesiam simul reverti, cunctis ex copia
 maximæ pluvie vehementissime malefactis. De
 tam magno miraculo, Dei potentia virtuosa sic evi-
 denter percepto gaudentes, deque recepto beneficio
 pluvie copiosæ, glorificaverunt et laudaverunt Deum
 in sancta sua Hoylde, cujus suffragiis exauditis a
 Domino, sicut credebant firmiter, cælum sic nubibus
 fuerat opertum, et terra pluvia mire grandi lavata
 miraculose.

5 Vir quidam, superveniente sibi duntaxat gravi
 morbo, totus effectus languidus, debilitatus nimis,
 sic quod ire non poterat, nec etiam operari; cum in
 vigilia B. Hoyldis festi ab uxore sua præmonitus,
 sequenti mane fecisset se ad ecclesiam prædicti S.
 Stephani deportari, factis ibidem per eum corpori S.
 Hoyldis oblatione, supplicationeque devota, cum
 voto convenienti, pro sequenti tempore satis cito a
 dicto morbo curatus, per se, sine baculi vel alterius
 sustentationis auxilio qualicumque, pedibus ad do-
 mum propriam remeavit.

D
EX MS

quo in statu
sancle vivit
et moritur.

Ab Henrico Co-
mite Campa-
næ corpus
Treccis trans-
fertur:
h

E
i
brachium
ad cœnobium
S. Hoyldis:
k

meritis ejus
in duntaxat
siccitate
pluviam
conceditur:

F

quidam a
duntaxat
morbo libe-
ratur,

EX MS.
alia ab apo-
stema.

A 6 Quædam multum honesta mulier, nupta viro, quæ de novo pepererat, febris continua laboravit graviter, apostema grossum periculosum habens: propter quod nimirum morti adjudicata, per plures medicos diffidentes de ipsius impossibili sanitate, cum per quemdam Canonicum ecclesiæ S. Stephani præfatæ, fratrem suum, præmonita fuisset, ut devote votum emitteret B. Hoyldi, cujus festum instabat de prope, ei se commendando; post tempus modicum ipsa die per os suum emisit largiter apostema, plenarie convalescens, divina gratia concedente, gloriosaque virgine Hoylde intercedente. Igitur a cunctis laudetur in Sanctis suis Sanctissimus Deus omnipotens. Amen.

ANNOTATA.

a In Vita S. Pusinnæ Sigmarus scribitur, et forte melius.

b Comitatus hic, Cabilonensi comitatui proximus ad Orientem, incipit a Vitriaco oppido et ad oppidum S. Desiderii secundum Mutronam protenditur.

c Dicta Vita Luttrudem appellat. Est qui neget tunc temporis Comites Partenses fuisse, neque ego id velim præfracte tueri; quumvis hic titulus sub Ludovico Pio tribus et amplius post Hoyldem seculis usurpatus invenitur: non enim nobis novum accidit apud auctores recentiores invenire titulos, eo de quo scribunt tempore necdum usitatos.

d Ibidem est Ymma: magis placet Ama, quia hoc nomen etiamnum nota est in Campania, vulgo S. Amée vel Amée, Ama vel Amata: quæ appellatio in nominibus femininum per Campaniam frequens est; coque

mirandum magis, quod Martyrologium Gallicanum D Saussayi nusquam ejus meminerit. Libenter discemus diem cultus.

e S. Hoyldis in dicta S. Pusinnæ Vita numeratur secundo; tertia, Luttrudis; quarta, Pusinna; quinta et sexta Francula et Libera. Sed hæc duo nomina passim ignota sunt Campanis scriptoribus, ut fatetur des-Guerrois, qui Vitam S. Pusinnæ non viderat, et ad annum 470 num. 12 de Sanctis hisce sororibus agens, fatetur duarum nomina adhuc inveniendi superesse. Non ergo fuerunt cultæ uti Sanctæ, quarum sic oblitterata sunt nomina. An autem ea vera sint, quæ ex MSS. Germanicis nobis afferuntur, merito dubitet aliquis: nam Francula et Libera idem nomen sunt, Latinum alterum, alterum Francicum.

f S. Manebildis, in dicta Vita Magenhildis, celebri in Campania oppido nomen dedit, et colitur 14 Octobris.

g Hinc tota regiuncula nomen habet, et tamen ipsa villa Porta non nominatur usquam a chorographis, des-Guerrois dicit nunc esse redactam ad burgi unius tenuitatem.

h Anno, ut supra dictum 963.

i Requestum vox Gallica, petitio, supplicatio.

k Monasterium S. Hoyldis solo nomine tenus attingitur a Summarthaus, addito quod sit Tullensis diæcesos et linear Claravallensis: quod primum loco nomen fuerit nusquam invenit, adeoque nec annum foundationis licuit indulgere, quæ ut summum seculo 12 facta fuisse potuit: atque adeo Vita hæc potest scripta credi seculo 14. Scripta est autem Trevis, unde videtur ad jam dictum monasterium allata.

DE SANCTO MICHOMERE TORNODORI IN CAMPANIA GALLICANA.

D. P.

CIRCA AN.
CCCCXL

Antiqui
cultus mo-
numenta
Tornodori,

C **P**atronis suis et Tutelaribus S. Michomerem adnumerat Tornodorum, oppidum in Campania qua Burgundix adjacet, diæcesis Lingonensis. Inter antiqui cultus monumenta sacellum illic etiamnum superest, nunc a S. Lupo dictum: quod multis ante seculis titulum S. Michomeris prætulisse, præter constantem majorem traditionem, chartæ tabularii Molismensis docent: in quibus Guilielmus Comes Tornodorensis dedisse insuper scribitur Domino Roberto Abbati Molismensi Capellam S. Michomeris, quæ est extra castrum.

2 *Vetus ibidem membranaceum MS. Missale est, annis ut apparet abhinc quadringentis exaratum, in cujus medio Missa de Beato Michomere se offert, antiquo et grandiore ceteris caractere conscripta, Introitum his verbis facientibus: Justus non conturbabitur. Eundem in libro hujusmodi habetur Benedictio ad faciendum unguinum pro agrotantibus, imploratu S. Michomeris ope: Domine Jesu Christe, Rex omnipotens et Creator omnium, qui ad salutem tam animæ quam corporis hominum, sacro-sanctum Corporis et Sanguinis tui Sacramentum in novissima tua cæna cum discipulis tuis pridie quam patereris celebrata conficere et instituere, ex substantia panis et vini, atque consecrare dignatus es: Concede propitius per invocationem sanctissimi atque excellentissimi nominis tui, et per pia merita et intercessionem gloriosissimæ Virginis Mariæ Matris tuæ, nec non Beatorum Lupi Episcopi, Marcelli Martyris a Græcia, Micomiris Confessoris ab Hibernia, Aquilonica et remota regione, famulorum tuorum, quorum in hoc oratorio habetur memoria, ut omnes qui ex his pane et po-*

Missa de eo,

Benedictio,

culo (quem tu benedi + vere et sancti + ficare digneris) reverenter gustaverint, tam animæ quam corporis recipiant sanitatem.

3 Vetus quoque lapidea in aratorii fastigio statua cernitur, S. Michomerem, manu baculum viatorium et capite umplum gulerum gestantem, exprimens, cujus basi S. Micomer inscriptum: quod nomen quoque in sacelli ære campanæ insculptum legitur his verbis, Vocor Michomeris, convocans ad Reclusium Dei oratores, anno Domini mxxi, Sicut autem hic Reclusium dicitur, ita vulgo sacellum appellatur Saint Loup le Reclus: quod summus arsi diceretur, S. Lupus Reclusorum. Atque hæc ex libello gallico Roberti Luyt Canonici Tornodorensis anno mclxvi excusa deprompsimus.

3 De corpore nihil compertum est, solum narrat Robertus, fuisse ab immemorabili tempore in medio dicti sacelli, prope ipsum altare, grandem ex sectis lapidibus tumbam, duobus aut tribus pedibus elevatam a terra, cujus extremitas ingenti ac largo patebat hiato, et quisquis aurem applicabat, ad quæcumque sua de rebus secretissimis interrogata sensibilibus vocis audiebat responsum. Quod equidem audenter affirmaverim superstitione non caruisse: ideoque non tam graviter arguendus mihi videtur, ut etiam sacrilegus appelletur, eremita ille qui circa annum mœxxxviii ipsam tumbam demoliendam curavit. Quod tamen idem eremita, cum ipsum etiam altare suffodi curavisset, ut ibi sub eo cubiculum construeretur; et operi adhibitus faber, totius rei apud auctorem testis curatus et oculatus, impigisset in arcam lapideam grandem, operculo destitutam; quod, inquam, reperta intro eandem arcam integri corporis humani ossa atque calvarias sex; citra ullam discussionem, quam suadere poterat

statua,

F

cenotaphium,

arca cum corpore sub altari reperta.

A poterat ipsa loci sacratoris circumstantia (neque enim sub altari solent alia quam Sanctorum deponi corpora) omnia puriter defoderit extra sacellum ad sinistram, inter duas nices pineas, ornantes ingressum ejus hortuli qui habitantibus ibidem eremitis pro cimiterio fuit; in eo utique dicendus est ille non admodum prudenter religioseque egisse. Et arca quidem distracta est, atque in urbem delata, inquit auctor; corpus vero suspicari licet, fuisse S. Miconeris, et probatarum virtute personarum calvarias reverentiar causa intra eandem arcam compositus; deinde promittit operam a se dandam eidem corpori requirendo, si permiserint ii quorum consensu opus est. Meauit etiam antiquarum arularum, vetustarum quarundam litterarum vestigia preferentis, et adhuc in dicto sacello conspiciendarum, quæ usum lipsanothecæ videatur habuisse.

4 Sed omisso hoc recentissimo scriptore, in iis quæ ex præsentis certitudine narrat fidem merito impetranti; transeamus ad vetustiorum S. Miconeris notitiam, quam in Actis S. Germani Autissiodorensis dandis xxxi Julii suggerit Erricus Autissiodorensis monachus, nono seculo ita scribens: Ut ergo S. Germanus ecclesiasticis ex animo utilitatibus proprium devoverat caput, certatione negotii contigit enim cum dilectis comitibus iter necessarium aggredi. Jam eo aliquantum progresso, unus discipulorum ejus, qui sanctum virum de Hibernia fuerat prosecutus, cui Michomeri vocabulum fuit, ad hanc ipsam delectus expeditionem, quod cum ipso exire nequiret post magistri vestigia profectus est: qui cum ad castrum cui Tharnori nomen est distatque ab urbe fere decem et octo milibus pervenisset; languore interceptus ibidem decubuit, paucisque interjectis diebus vita defunctus, atque in clivo ejusdem rupis a fidelibus sepulturæ mandatus est. Contigit beatissimum Germanum per dies aliquot remenso itinere ad eundem devenisse locum: credo discessum discipuli præmonente eum Sancto Spiritu didicisse: accedensque ad locum, quo fuerat tumultus, oratione præmissa jussit revelli sepulcrum. Michomeris vocatus ex nomine, vitali resumpto usu, resedisse fertur: a quo Sanctissimus Pontifex, quid ageret, aut si quiete frueretur curiosius percunctatus, hoc confirmatur accepisse responsum: Gratias, inquit, Pater Sanctissime, præcipuis meritis tuis et ago et habeo, quoniam obtentu beatitudinis tuæ nihil molestum, nihil triste pertuli; cuncta mihi placida, salubria constant universa. Cui Pontifex: Vis, ait, mecum adhuc in prædicationis officio desudare, an ut cœperas quiescere? Tum ille: Dummodo tuæ non grave sit Sanctitati, peregrinari a Christo ulterius necesse non habeo, cui ut cœpi adhærere optimum mihi est, eoque unde advocatus sum tuis quam citissime precibus revocari. Quo prædicto annuente Pontifice, caput iterum deposuit, cunctisque mirantibus in pace quievit. Fidenter dixerim, eum tunc habitasse in Germano, qui quondam Lazarum quatruiduanum clauso jam vocavit e tumultu. Hoc miraculum et tunc late patuit, et adhuc celeberrimum volvitur per ora cunctorum: nam et Beato Michomeri ipso in loco deinceps oratorium est constructum, ubi Sanctum Dei digne venerantibus divina hodie beneficia cumulantur. Est autem locus extra Tornodorense castrum ex vicini collis decliva pendens: qui cur sepeliendo corpori sit delectus, volo divinando requirere.

5 Restant porro examinanda et illustranda verba Errici, quæ sola videntur continere id omne quod de Michomeri sciri nunc posset. Et primum quidem extra dubium est quod fuerit ex discipulis S. Germani: additur autem quod eum de Hibernia fuerat prosecutus; et consonant prima ad Missam collecta hujusmodi. Deus qui B. Michomerem ex Hibernia ad hunc clivum rupis venire fecisti, concede propitius, ut per ejus

Aprilis T. III

adventum ad electorum tuorum pervenire mereamur D consortium. Sed hoc additum de Hibernia maximam habet difficultatem: eum nomen Michomeris, manifeste extraneum, nullam cum Hibernicis nominibus habeat affinitatem. Profecto Colgauns a Roberto citatus, nescio quo operum suorum loco (nam locus non indicatur nec Michomeris nomen exhibent Indices) Colganus inquam, agnosceas quod Michomeris nomen Hibernis sit inusitatum, potius inquit Mochonnam hunc vocatum fuisse crediderim; familiari quidem iisdem Hibernis vocabulo, ut probant quatuordecim Sancti sic dicti et variis diebus inscripti patris fustis; sed nequaquam sufficienti ad fundandum conjecturam tum audacem, minimeque necessariam, nisi pro certo assumatur (quod præ ceteris de Michomeri assertis n. Roberto minimam verisimilitudinem habet) Hibernum quoque Sanctum fuisse. At solum ex Hibernia secutus dicitur: sed neque hoc ipsum dici potest: præsumeretur enim Hiberniam adivisse S. Germanus, quod neque ex ulla auctoritate habetur, neque per conjecturam ullatenus verosimile fingi potest: quia ante prædicationem S. Patricii aut tota aut fere tota gentilis erat Hibernia, et maxime Aquilonaris, ut patet ex dictis xvii Martii.

6 Quid igitur? Emendationem facilem suggero, qualem alibi oportuit adhibere, in Prætermis ad xvi Martii, ubi errorem quorundam Martyrologiorum, Avernis aut Arvernus adscribentium depositionem S. Patricii Episcopi et Confessoris, correximus, pro Arvernus substituendo Ivernos aut Ibernus. Similem correctionem e converso adhibe Errico (si tamen ipsius hic error est, et non librariorum, facile in nominibus vicinis errantium) atque pro Hibernia lege Niverniam, Autissiodorensi diocesi conterminam, ubi natus Miconer ex parentibus Francis Saxonibusve, Romana stipendia merentibus et sua apud Gallos stativa habentibus (necdum enim Galliam barbari obtinebant, sed multi illorum Romanam sequebantur militiam) facile potuit in S. Germani venire notitiam, et ab eodem ad Ordinem Clericalem assumptus ipsi adhærere, utpote Romanæ linguæ totis Galliis usitata innutritus, et solo jam nomine barbarus. Quod si aliquis pro Hibernia Britanniam velit accipere, in eaque, tum cum ibi S. Germanus degeret Saxonibus sub armis gemente, Michomerem ipsi adhæsisse velit, poterit is consequenter suspicari, juvenem fuisse eo congressu captum, in quo de Saxonibus Pictisque paganis victoriam obtinere Britones inermes, soloque Allectua conclamato hostem egere in fugam; in Sanctis, victoriæ auctoribus, sic placuisse, sua ad fidem admittendam docilitate, ut eum secum in Galliam ducerent.

7 At contra objicitur MS. quoddam Autissiodorense, ubi de Sancto hæc leguntur. B. Miconeris, origine Hibernus et regia stirpe clarus, natus est circa annum ccccx, a S. Germano Episcopo Autissiodorensi in fide orthodoxa edoctus anno cccclxxxi, cum quo anno sequenti venit in Franciam. Stat Altissiodori in Seminario vel in Cathedrali anno cccclxxxiii Comes individuus S. Germani, et am in secunda peregrinatione Anglicana contra Pelagianos anno cccclxxlii. Redux ex Anglia fit Præpositus Altissiodorensis anno cccclxxlii; dein procedit in Burgundiam Superiorem ad Concilium Vesontionense, præsentem Placidia Imperatrice et præside S. Hilario Archiepiscopo Arelatensi: sed in itinere apud Tornodorum aegrotat, et sic stat ibidem dum ulterius S. Germanus progreditur, ubi mox obiit anno cccclxxvi, hic sepultus in colle, manibus S. Lupi Episcopi Trecentis. Cui mox N. Comes Tornodorensis sacellum superponit circa annum mcccxxxi. In hujus MS. Auctor Erricum legerit, merito dubites, cum id retineat quod erat imprimis memorabile, de Sancto a mortuis suscitato; et ex paucorum dierum hospite Tornodorensis castri, biennalem faciat inquilinum, secutus populares

99 narrati

Hic S. Germani Autissiodori discipulus

B

Tornodori decedat,

et resuscitatus ab eo ad vitam

ut statum anime suæ praderet iterum in pace quiescit.

C

et constructo oratorio colitur.

Secutusne S. Germanum ex Hibernia,

AUCTORE D. P.

an potius ex Nivernia, E

aut Britannia?

F

Nortium Argumentum

A narratiunculos, tot seculorum decursu vehementer immutatos.

8 Etenim antiquitatis exiguae atque adeo parvae auctoritatis esse hoc scriptum, ut omittam alia, vel sola Seminarium Autissiodorensis illata mentio docere potest; cum Tridentini Concilii inventum fuerit, in urbibus Episcopatibus erigere Seminarium juvenum ad Clericatum formandorum. Ita per spurium istud scriptum, tamquam novitiam fictionem rejicientes, rejicere cogimur totum fere Roberti prænominati libellum, eidem inædificatum, et in sedecim capita per multas temerarias conjecturas dilatatum. Ac primo negamus Micomerem fuisse Hibernum. Deinde non admittimus stirpem regiam, multo minus Machomerem et Michomerem Hibernæ Regulos, quorum nomen hic Sanctus ac forte etiam genus retulerit, quamvis auctores allegentur Ptolomæus, Strabo, Lilius Gerardus, et Polydorus Virgilius. Tertio æstimamus ex verbis illis, in fide orthodoxa edoctus, gratuito positis, inepte deduci Michomerem fuisse Pelagianum, quæ tunc hæresis inter Britones grassabatur, et a Sanctis Germano atque Lupo compressa devictaque fuit. Num si ex Nivernia secutus est Michomeris, debuit ab infantia fidem Christianam et orthodoxam edoctus fuisse: sin autem in Britannia Sancto adjunctus est, gentilis fuisse potuit: quia in Britannia multi adhuc pagani erant, ut constat ex Vita S. Germani, a quo maxima exercitus Britannici multitudo undam lavaeri salutaris expetiit impetravitque: et Saxones Pictique, sicut ibidem narratur, bellum adversus Britones junctis viribus gerebant, gentiles utrique; qui Saxones prius ab ipsis Britonibus contra Pictos Scotosque vocati, intraverant insulam, et ex his genus ducens Micomer, gentilis omnino fuisset. Cave autem, lector, sub specioso titulo Excellentis victoriæ, a Victrice Christi Gratia de Pelagiana hæresi apud Britannos relatæ per Micomeris reductionem; cave, inquam, occultum venenum. Latet hic anguis Jansenianus; sic tamen ut non tantum suis se prodatur sibilis, sed etiam palam caput efferat, dum citra sedis Apostolicæ reverentiam damnatissimus Jansenii liber identidem ad marginem indicatur, sic enim captanda fuit gratia Senonensis Antistitis, cui totius sectæ tunc coryphæo nova hæc Vita Micomeris inscribenda erat, cum graviore Sancti ipsius injuria quam laude.

9 Sed utiis ista iudiciis castiganda dimitto, et ad historiam in Autissiodorensi figmento fundatam revertens, nego Presbyteratum et Præposituram Micomeris ulla solida auctoritate credibilem fieri; nec probatur reprehensione dignus Erricus, dum ei Capiti, ubi erat

de nostro Sancto necturus, præfixit titulum de S. Micomere monacho. Profundam certe ignorantium aut verius sectæ suæ ingenitam erga ordinem monasticum malevolentiam prodit auctor, cum recusat admittere nomen monachi, quasi monasticum institutum ignotum tunc fuerit Occidenti. Nego præterea de anno ccccxlvi, quo Micomeris obierit, posse constare ex tempore Vesontionensis conventus, quo S. Celandinus bigamiæ vitio in itinere ad Vesontion. Concillium mortuus; hoc enim ante annum ccccxlvi contigisse convincitur ex epistola S. Leonis, de qua Baronius et Chiffletius in sua: Vesontione. Præterea tacente Errico, quod negotium Autissiodoro Germanum evocarit, gratis præsumitur illud Burgundicum fuisse: cumque Tornodorum castrum sit extra viam, quæ Autissiodoro Vesontionem ducit, hinc quoque vanitatis arguitur ejusmodi conjectura.

10 Simili levitate fingitur hujus quoque itineris comes fuisse S. Lupus Trecensis; et a S. Germano suum iter prosequente apud ægrotantem relictus, sepulchrum curasse mortui, qui, tum demum fuerit suscitatus, cum absoluto Vesontionensi negotio viam suam relegit Germanus. Si vel morienti vel sepeliendo S. Lupus adfuit, credibile est ex sua vicina Trecensi urbe, aulito nuntio advenisse, intuitu amicitiae et familiaritatis, quæ sibi cum, S. Germano ejusque discipulis intercedebat: duplo tamen vicinior erat ipsum Autissiodorum, ut inde potius evocaretur qui funus curaret. Pari denique temeritate asseritur Tornodorenses Comites et Micomeris hospites fuisse Hilarium et Quietam, S. Joannis Reomaensis parentes; hic enim sub territorio Lingonicæ urbis ortus dicitur in Vita, xxviii Januarii data; nec ad illud spectat Tornodorum, ad centum passuum millia et amplius Lingonibus dissitum. Suos postea Comites Tornodorum accepit, a quorum aliquo vel constructum vel restauratum fuisse S. Micomeris sacellum, probat ejusdem traditio in ejus monasterii Molismensis seculo xi facta, ducentis annis prius, quam Autissiodorensis manuscriptum ejus ædificationem consignat. Fortassis seculo xvi idem sacellum in S. Lupo honorem restauratum est; illeque occasionem dedit errori, facile ignoscendo, nisi auctor, singula suæ fictionis membra determinato insignivisset, anno, tam confidenter, velut si certissimis testimoniis singula didicisset; cum interim aliud nihil de S. Micomere scivisse videatur, quam fuisse discipulum S. Germani; quodque ab eo et resuscitatus et tumultatus fuerit omnino ignoravisse.

in itinere ad Vesontion. Concillium mortuus;

Funus curante S. Lupo.

E

et parentibus S. Joannis Reomaensis.

F

DE SANCTO QUIRILLO,

EPISCOPO TRAJECTENSI AD MOSAM IN BELGIO.

G. H.

XXX APRILIS.

Memoria sanctorum Episcoporum Trajectensium 6 Februarii,

S. Quirilli seorsim 30 Aprilis

Ecclesia Trajectensis ad Mosam S. Servatio (qui Sedem Episcopalem Tungris ad illam urbem transtulit) dedicata, celebrat solennitatem omnium suorum Sanctorum Pontificum ritu duplici die vi Martii, uti tunc late inter Prætermisos et in alios dies rejectos deduximus cum singulis suum proprium diem assignavimus, atque inter alios S. Quirillo hunc xxx Aprilis: quando ista leguntur in MS. Florario Sanctorum: Apud Trajectum superius depositio S. Quirilli, xvi Episcopi Tungrensensis et vi Trajectensis, qui post biennium, quo regere ceperat Ecclesiam, in pace quievit, anno salutis dxxxix. Verum præcedenti seculo floruisse et obiisse eum ostendimus in nostra diatriba de Episcopis Trajectentibus ad Mosam cap. 2.

2 In Chronico Belgico (quia uno tenore omnes Episcopi a S. Materno percensentur, et licet in eo Sedes Tungris Trajectum dicatur translata, tamen quasi ad utramque Sedem pertinerent, uti nomen etiam Tungrensense, is attribuitur) dicitur similiter ut in Florario S. Quirillus, xvi Episcopus Tungrensensis et vi Trajectensis. Pridie hujus diei sive tertio Kalendas Maji ista habet Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani: Trajecti ad Mosam depositio S. Quirilli Episcopi et Confessoris, divinæ gratiæ donis et justitiæ meritis præclari.

3 Eodem die inscriptus est Catalogo generali Ferrarii. Ast in recenti quodam scripto Carthusiæ Bruxelensis refertur ejus natalis xvii Februarii et ejusdem translatio xiv Novembris.

29 Aprilis

17 Febru. et 11 Novembris.

DE SS. JOANNE, DESIDERIO, FLAVIO, EPP. AC
DESIDERATO PRESBYTERO,

CABILONE IN GALLIA.

D. P.

SECCLO V ET VI

Putantur
Canonizati
Joannes et
Flavius a
Joanne
Papa,

De S. Agricola Cabilonensi Episcopo agentes, ad diem xvii Martii, necesse habuimus illius inventionem (quæ ei cum SS. Silvestro decessore suo, Lupoque successore, sed mediato, communis fuit) totam dare uti in MS. Legendario Ecclesie istius extabat; et simul dilucidius, quomodo Romanus Pontifex Joannes VIII, a Concilio Trevis celebrato reverens, anno dcccclxxviii illuc transiit; et ut deinceps beatissimi Dei Confessores prænominati, venerationi haberentur, et dies gloriosi eorum transitus festiye celebrarentur. Apostolica auctoritate injunxit. Idem creditur statuisse de SS. Joanne atque Flavio, saltem communiter recolendis: nam eorum festum die ultima Aprilis communiter agi, testatus nobis est Claudius Perrius noster per epistolam, anno 1653 Divione scriptam. Addit Saussayus in supplemento Martyrologii Gallicani ad xxx Aprilis, mandasse Pontificem, eorundem sacra ossa ad cultum perpetuum levari: quod vellemus aliarum etiam auctoritate suaderi.

B

2 Certius est eundem, qui trinum jam nominatorum Sanctorum Episcoporum Silvestri, Agricolæ et Lupi corpora requirenda et elevanda curavit, Episcopum Gerboldum, pari arsisse desiderio, repertiendi corpus B. Desiderati Presbyteri: de quo apud S. Gregorium Turonensem lib. de Gloria Confessorum cap. 86 ista legerat: Fuit in hac urbe Cabilonensi et Desideratus Presbyter, quem ego in monasterio Gurthionensi vidi, virum sanctitate magnificum, qui sæpius frigiditatis, dolore dentium laborantibus, aliisque morbis, orando finem imposuit: nam etiam usquequaque reclusus erat, hoc est non egrediebatur e cellula: sed qui voluisset videbat eum in cellula. Hic, ut diximus, eximii illustratus virtutibus emicuit seculo. Quod audiens benedictus Agricola Episcopus, misit Archidiaconum suum, ut Beatum urbis cœmeterio deferret: sed resistentibus monachis, quod jussus fuerat non implevit. Posthæc Sacerdos ædificato Xenodochio leprosororum suburbano, in ejus basilicam collectis civibus et omni Clero, beatum corpus transtulit, et in basilica superius nominata summo studio sepelivit: qui se nunc vivere cum Christo magnis virtutibus manifestabat.

C

3 Obiisse S. Agricolam ostendimus anno Christianæ Æræ dcccxxx, quando Gregorius Turonensis, necdum quadragenarius, octavum circiter annum agebat in Episcopatu, quem ultra annum dxciv non tenuit. Ex quibus colligas B. Desideratum, qui Gregorio notus fuit dum viveret, haud multis ante B. Agricolam annis obiisse e viris, ac forte circa annum dcccxx corpus repositum atque translatum fuisse. Neque possumus dubitare, quin in prædicta leprosororum ecclesia suburbana (quæ non absque hyperbole, basilica, vocatur a Gregorio) annue celebratus fuerit dies illius festus, sive is quo obiit, sive quo translatus est. Et hunc fuisse xxx Aprilis eo pronius est credere, quod alterius nullius diei indicium in Ecclesie Cabilonensis monumentis reperiatur. Nam si ceterorum, pariter a Gerboldo requisitorum, non latuerint Natales dies quibus etiam nunc coluntur, quamvis laterent corpora; cur existimabimus hujus unius, cujus fuerat tam sollemnis Translatio, festiye agendum diem, non fuisse ab eo tempore notissimum; etiam postquam ignotum esse capit, in quo dictæ ecclesie loco præcise requirendus esset Sancti depositi thesaurus. Quia autem de illius revelatione nihil amplius

addit auctor quam tamen, uti et ceterorum iterum in prologo narrandum suscepisse se dicit, id arbitramur deesse aliquid in MS. quod eam nobis explicaret.

4 Si alii, quos nominavimus in titulo, Episcopi sancti, Joannes Desiderius et Flavius habuissent ab antiquo in Ecclesia Cabilonensi suum cultum; nihil dubitamus, quin suo singuli die etiam nunc colerentur: nunc quid causæ fuerit ut eorum memoria ultimo die Aprilis poneretur, non est facile dirinare. Hunc interim diem prædicta ecclesia Cabilonensis, teste Saussayo honorat, ut diem Canonizationis Sanctorum suorum Episcoporum. Intelligi sane id non potest de ea, quam præsens Cabilone Pontifex fecerit. Cum enim ille ante Septembrem huc non redierit, et ex Gallia excesserit ante Decembrem; fingi non potest, in Aprili aliquid egisse aut constituisse Trevis circa ipsorum honorem. Probabilius est igitur Gerboldum Episcopum, successu et fructu prænotatarum inventionum translationumque animatum, proscriptum esse opus feliciter inchoatum, indagando corpora Sanctorum civitatis Episcoporum, ut cognitis et patefactis eorum Mausolæis, populos major venerationis devotio inflammaret. Inventis autem, sicut prænotavimus, tribus istis, quorum nullus erat in populo cultus, licet communiter Sancti haberentur (ut fere priores omnes antiquarum Ecclesiarum Episcopi) consiluisse Pontificem, numquid etiam hos populi posset colendos proponere: hunc vero ita probavisse usum eos appellandi Sanctos, ut tamen nihil novi introduci vellet, nullis extantibus Vita eorum Actis, nulla miraculorum veterum aut novorum evidentia impellente ad proprium eis festum decernendum; consultius autem judicavisse, ut tam ipsis quam ceteris Episcopis Sanctis communis una ageretur festivitas, ad quam electus sit xxx Aprilis, quo forte die unius tunc pariter inventorum, scilicet S. Desiderati Presbyteri festivitas agebatur. Atque hæc conjecturæ confirmari possunt ex præcitata historia elevationis S. Agricolæ et sociorum, quæ nisi scripta fuisset antequam horum aliorum corpora requirerentur, et postquam Cabilone discesserat Pontifex, eorum quoque fecisset mentionem.

5 His taliter præmissis, aggredimur de singulis in titulo propositis indagare, quo tempore sederint obierintque, aut siquid ultra, post tot seculorum decursum, de eorum gestis licebit cognoscere. Et primum quidem de S. Joanne habemus egregium Sidonii Apollinaris epistolam, quæ virtutum ejus commendatione plena, hunc in modum ad Dominulum scripta erat libro Epistolarum ejus 4 num. 25. Neque differre, quin grandis communiōe te gaudii festinus impertiam: nimirum nosse cupientem quid Pater noster in Christo pariter et Pontifex Patiens Cabilonum profectus, more religionis, more constantie suæ fecerit. Cum venisset in oppidum suprascriptum, provincialium Sacerdotum prævio partim, partim comitante Collegio (scilicet ut municipio summus aliquis Antistes ordinaretur, cujus Ecclesie disciplina nutabat, postquam junior Episcopus Paulus discesserat decesseratque) excepere Pontificale consilium variae voluntates oppidanorum, nec non et illa quæ bonum publicum semper evertunt studia privata, quæ quidam triumphatus accenderat competitorum, quorum hic antiquam natalium prærogativam, reliqua destitutus morum dote ructabat: hic per fragores parasiticos, eulinarum suffragio comparatos, Apicianis plausibus ingerebatur: hic, apice votivo si potiretur, tacita

De aliis
duobus si
statuit Pon-
tiferE
ut cum ce-
teris Sanctis
Episcopis
uno die co-
lerentur;fecit id post-
quam ex-
cessit e
Gallia.Cabillo-
nensibus
circa electi-
vum Episcopi
dissentibusqui an. 878
interfuit
Translatio-
ni S. Desi-
derati,a S. Gregorio
Turon. lau-
datiet circa
an. 570
defuncti,atque 30
Apr. jam
olim culti.

A pactione promiserat ecclesiastica plausoribus suis
AUCTORE D. P. prædæ prædia fore.

SS. Patiens
atque Eu-
phronius,
6 Quod ubi viderunt sanctus Patiens et sanctus
Euphronius, qui rigorem firmitatemque sententiæ
senioris, præter odium gratiamque primi tenebant;
consilio cum Coepiscopis prius clam communicato
quam palam prodito, strepituque despecto turbæ
furentis; jactis repente manibus arreptum, nihilque
tum minus quam quæ agebantur optantem suspican-
temque Sanctum Joannem, virum honestate et man-
suetudine insignem (Lector hic primum, sicque
minister altaris idque ab infantia, post laborum
temporumque processu Archidiaconus, in quo seu
gradu seu ministerio multum retentus propter indu-
striam diu dignitate non potuit augeri, ne potestate
posset absolvi) attamen hunc jam secundi Ordinis
Sacerdotem, dissonas inter partium voces, quæ dif-
ferebant laudare non ambientem, sed nec audebant
culpæ laudabilem, stupentibus factiosis, erube-
scentibus malis, acclamantibus bonis, reclamantibus
nullis, collegam sibi consecraverere. Nunc ergo Ju-
rensia si te remittant jam monasteria, in quæ li-
benter solitus ascendere jam cœlestibus supernisque
præludis habitaculis, gaudere te par est de commu-
nium Patrum vel Patronorum seu sic sentiente
concordia, seu sic concordante sententia. Illius
quoque nomine exulta, quem creaverunt, Euphro-
nius testimonio, Patiens manu, ambo judicio: in
quo fecit Euphronius, quod conveniret non senectuti
modo suæ, verum etiam dignitatis longævitati: fe-
cit et Patiens, vir quamlibet magnis par tamen
laudibus, quod satis decuit facere personam, quæ
caput est civitati nostræ per Sacerdotium, provin-
ciæ vestræ per civitatem.

ex improvise
consecrant
Joannem,

B
7 Ecce ut viventes adhuc Episcopi, sancti appellantur, uti nunc Reverendissimi et Illustrissimi: cui titulo si congruerent vitæ acta, servabatur ipse eorum nomini- bus etiam post mortem: quod subsequentibus seculis ha- bitum fuit pro canonizatione, ut sic loquar, populari; neque taliter adscriptos Sanctis facile est discernere semper ab aliis, quorum sanctimonia, eminentioribus virtutibus et miraculis crebrioribus clarioribusque testa- ta, peculiarem illum et publico Ecclesiæ judicio attri- buendum festivitatis annuæ cultum meruit; cum multa hoc in genere a majoribus instituta observataque poste- rorum negligentia in desuetudinem oblivionemque vene- rint, ut patet ex tam multis, quorum olim notissimam sanctitatis famam, lapsu autem temporum prorsus evan- idam, hoc nostro in opere reviviscere facimus, eductis in lucem tot antiquis indubitatisque monumentis. Sam- morthani censent, prænotatam Epistolam circa annum cccclxx scriptam: certe necdum ad Pontificatum Ar- vernæ promotus erat Sidonius cum scriberet, ad quem onno cccclxxii adscendit; Potiens Lugdunensi Metro- poli præerat; Euphronius, cujus longæva dignitas com- mendatur, ante annum cccclii, incertum quamdiu, gradum illum obtinuerat, uti constat ex Idotii Chro- nico.

etiam a
morte pro
Sancto habi-
tum,

idque circa
an. 470:

huic succes-
sere S. Sil-
vester,

S. Desiderius

8 Joanni defuncto S. Silvester successit, xx No- vembri commemorandus, et ex subscriptionibus Concilii Epæonensis anno dxvi celebrati notus, nec non ex Gre- gorii Turonensis libro de Gloria Confessorum cap. 85. Huic mediate an immediate successerit S. Desiderius non possum definire; nomen ejus e catalogis excidit, sed servatum est in Vita S. Arigii Episcopi Vapiscen- sis danda ad primam Maji, de cujus parentibus dicitur, quod illum suum primogenitum filium, cum esset biennium suæ nativitatis egressus, Deo obtulerunt, eumque ante altare S. Vincentii B. Desiderius Ca- bilonensis Episcopus cum gaudio suscepit et bapti- zavit, et exhibuit eum, et eruditionis normam an- nuente puero ipse docuit. Atqui B. Arigius sub Gun- tramno Rege subscripsit Concilio Valentino II, anno

Christi dclxxxiv jam tum Episcopus, et ultra oci vi- D
vendo pervenit, ut videatur baptismus ejus ad seculi
sexti annum xxx aut xl. constituendus. Sunt qui pro
Desiderio substituant S. Desideratum: sed si eo nomi-
ne illum intelligunt, quem Sammarthani putant succes-
sisse S. Grato, ne illi vehementer errant. Is enim,
Dido cognominatus, non modo non fuit Sanctus (utpote
fœdissimo sacrilegio in morte S. Leodegarii coinquina-
tus) sed nec Episcopus quidem, tantumque scribitur in
prædicti S. Leodegarii vita, quod quondam Cabiloniæ
habuit principatum, utique secularem, sicuti ejus in
scelere et palatii rectoratu collega Bobo... urbem Va-
lentinam habnerat in Dominium, quem nemo propte-
ren somniavit Valentinis Episcopis admiscere.

9 S. Desiderio successit S. Agricola, fortassis im-
mediate, quippe qui, uti jam indicatum superius ultra
annum dclxxx non vixerit. Successor Agricolæ S. Fla-
vius, in ipsis sui Pontificatus eisdem subscripsit Con-
cilio Matisconensi I, ad annum dclxxxii celebrato,
quemadmodum in Comment. prævio ad Acta S. Gun-
tramni Regis num. 8, xxviii Martii ostensum est.
Fuisse jam dicti Guntramni Regis, antequam Episcopus
crearetur, Referendum, asserit S. Gregorius Turon.
lib. 5 Historiæ Francorum. Credere etiam possumus
ipsum eidem haud parvo adjumento fuisse in fun-
dando Cabilonensi S. Marcelli monasterio apteque or-
dinando: id enim anno istius Regis xxiv Christi
dclxxxiv factum, et sequenti anno in Concilio Matisco-
nensi II, cui iterum Flavius subscripsit, confirmatum
fuit. Idem Flavius (quod ex Actis S. Gervasii Mar-
tyris vi Julii dandis habetur) extruxit atque dotavit
Monasterium B. Petri Apostolorum Principis, utique
sub eadem, qua S. Marcelli extractum fuerat. Agan-
nensi Regulo; quod deinde multis attritum claudibus,
Girboldus Episcopus præmemoratus restauravit et Or-
dini ottribuit Benedictino.

10 Eadem S. Gervasii Acta, seculo quantum appa-
ret vii scripta, successorem S. Flavii Lupum Episco-
pum nominant, cujus Festum agitur xxvii Januarii,
quando de eo agimus et Vitam dedimus; daturi viii
Octobris Vitam S. Grati, qui post Gildericum proxi-
mus S. Lupo successit. Ad dictam S. Grati Vitam
in Legendario Cabilonensi hujusmodi laciniam, nescio
quis, attulit: Hujus, scilicet S. Grati ceterorumque
Cabilonensis Ecclesiæ Patrum pariterque Pontifi-
cum, Flavii, Tranquilli, Desiderii, Joannis, Silves-
tri, Agricolæ, Lupi, Verani natalitios dies et annuas
solennitates censuit celebrari Papa Joannes, et in
Sanctorum serie Martyrologii nomina eorum memo-
rialibus gestis; apud Cabilonem viginti dierum mo-
ras agens, cum Gilbaldo Venerabili Pontifice, dum
a Ludovici Balbi, gloriosissimi Francorum Regis, a
se facta rediret consecratione. Quanta in paucis lineis
confusio temporum! quasi perturbatus ordo recensitu-
rum ibi Episcoporum! Solum Silvestri, Agricolæ,
Lupi meminit is qui rem suo tempore gestam descri-
psit. An Veranus aliquis Cabilonensi ecclesiæ præfue-
rit umquam, dubitatur: nam qui apud Gregorium
Turonensem lib. 8 cap. 31 legitur ad Guntramnum
ivisse legatus Veranus Cabilonensis, haud dubie (sicut
recte Sirmondus observavit) Cavellicensis fuit, facili,
propter nominum summam similitudinem, librorum
errore, in Cabilonensem conversus; cum eodem tem-
pore non alius hunc titulum gereret, quam S. Flavius
præmemoratus.

11 Tranquillum, nec in Cabilonensi, nec in alio
affinis nominis Episcopatu ullum invenimus. Quin ta-
men admodum imperfectus est Cabilonensium Episcopo-
rum catalogus; et non modo inter SS. Silvestrum at-
que Agricolam, ut diximus, desiderantur unus aut
plures intermedii; sed etiam quia post S. Gratum,
qui Concilio Cabilonensi anni dcl subscripsisse legitur,
integri ferme seculi intervallum est inter hunc et Hu-
bertum,

non Deside-
ratus,

S. Agricola

S. Flavius,

E

qui fundavit
monasterium
S. Petri.

S. Lupus,

S. Gratus.

F

an inter
omissos ali-
quis Veranus

aut Tran-
quillus?

A bertum, anno DCCCLXXIX inveniendum (quod expleri non potuit a duobus ex sola conjectura isti intervallo odidit, Antestio atque Amblaco) ideo negare non volumus, quin fieri potuerit, ut Veranus et Tranquillus aliquis præsuerint ecclesiae Cobillonensi. Sed tum infirmo fundamento inædificare Sanctorum, qui forte numquam exstiter, cultum, procul a nostro est instituto. Itaque eos ad Prætermisorum classem referimus, donec alius doceat certiora. Nam parva apud nos auctoritas est Sausseyi, omissis ceteris, Tranquillum Joanni Flavio-

que jungentis: Major Officiorum Propriorum ecclesiae D Cabillonensis, Lugduni impressorum anno MDCXX, in quibus præscribitur die xxx Aprilis festum SS. Silvestri, Joannis. Agricola, Flavi, Verani, Grati, Lupi, Tranquilli et Desiderii Episcoporum Cabillonensium, ac Desiderati Presbyteri: addunturque Lectiones tres pro ii Nocturna, summam hoc tenus dictorum complexæ, quasi eos Pontifex Cabilone existens canonizasset, quod supra rejecimus: aliud circa illos notandum nobis in præsentiarum non occurrit.

DE SANCTO ERCONWALDO,

EPISC. LONDINENSI ET ABBATE CHERTESEYENSI IN ANGLIA.

ANNO DCXCIII

An filius
Annæ Regis
orientalium
Anglorum?

B **G**enere ortum regio S. Erconwaldum communis scriptorum consensus est, sed magna interim discordia de patre: quem cum brevitate Vitæ Capgrano Harpsfeldius et auctor Martyrologii Anglicani. Orientalium Anglorum Regem Offum; Spedus vero et Alfordus, eorundem papularum Regem Annon esse volunt. Alfordus suam opinionem confirmaturus, atque ex Huntindonio quidem Annam virum optimum et optimæ prolis patrem, ex Malmesburiensi vero gloriosæ propaginis numerositate felicem emicuisse recitans, Bedam pro se adducit, dicens: Qui cum dixisset lib. 3. Successor regni factus est Anna de re io genere, vir optimus atque optimæ genitor sobolis: mox addit: de quibus in sequentibus suo tempore dicendum est. Et deinde lib. 4. agit de Erconwaldo et sorore ejus S. Ethelberga. Quæstionem, quia patrocinium a conjectura potissimum habet, in medio nos relinquimus. Joannes Bromptonius, ex Ordine Cisterciensi Abbas Jornaensis, pluresque Anglicanorum rerum scriptores, dum Sanctam Regis Annæ prolem numerant, nihil de S. Erconwaldo meminere.

Duo monasteria condit
Berkingense
et Cherteseyense

2 Duorum hic conditor cœnobiurum, alterum viris, alterum feminis struxit. Huic, in agro Essexiensi, prima cum Abbatis dignitate præses S. Ethelberga, S. Erconwaldi soror, præfuit, Berkingensi dicto: illud juxta Tamisim in Surveia insula, Cherteseyense appellatum, anno DCLXVI conditum fuit. Ita dissidentes non paucos de fundationis ortu ex Monastico Anglicano Cherteseyensi monumenta docent: in quibus ante fundationis tabulis sequens prologus præmittitur: Anno ab Incarnatione Domini DCLXVI, regnante glorioso Rege Anglorum Egbertho, fundata est domus Certes a Frithwaldo, et a venerando Patre Erkenwaldo, cujus vita et conversatio legitur tam fuisse sanctissima, ut in interiore homine divitias gloriæ cœlestis perscrutatus, caluça et secularia cuncta postponeret. Habebat autem germanam Ethelburgam nomine, quam ita disciplinis cœlestibus inflammaverat, ut ipsa virgo, et vita et moribus et conversatione sanctissima, Deo per omnia placere satageret. Renuntiatis itaque pompis secularibus, gloriæ cœlestis amore terrenam dignitatem et ampla patrimonium in divinam et ecclesiasticam hereditatem transtulere. Unde unico affectu amborum ipse inclytus Frater, scilicet Erkenwaldus, ante pontificium suum primitivus conditor emicuit duorum illustrium cœnobiurum; et utriusque, suum videlicet ac sororis, divina familia et rerum copia ac regulari stabilivit disciplina. Suum in regione Surregiæ super flumen Thamise, in loco qui dicitur Certeseya, id est, Cirotis insula, celeberrime adhuc suis floret plantationibus; ubi ipse Pater monachorum conversatione sanctissima præluxit primus. Ethelburgæ vero in orientalium Saxonum provincia, in loco qui appellatur Berkinga: in quo et ipsa benignissima

anno 666

parens sacro contubernio virginum præfultis prima, et uterque monasterialium animarum primitias obtulerunt ad sidera. Hæc prologus: cui subjectæ tabulæ fundationis testantur Frithwaldum, provinciarum Surrianorum pro Wulfario Rege Mercianorum Sub-regulum, ad incrementum dicti cœnobii donasse fundos S. Erconwaldo, ejusque disciplinæ filium suum commisisse. De utriusque modo dicti cœnobii fundatione etiam lib. 4 Cap. 6 Beda agit.

3 Prius vero S. Erconwaldus cœnobia fundavit, quam a S. Theodoro Archiepiscopo Cantuariensi Londinensis Episcopus consecraretur, quod anno plerique DCLXXV adscribunt. Beda loco citato ita loquitur: Tunc orientalibus Saxonibus, quibus eo tempore præfuerunt Sebba et Sighere, quorum supra meminimus, Earconwaldum constituit Episcopum in civitate Londonia. Cujus videlicet viri in Episcopatu et ante Episcopatum vita et conversatio fertur fuisse sanctissima, sicut etiam nunc cœlestium signa virtutum indicio sunt. Etenim usque hodie feretrum ejus caballarium, quo infirmus vehi solebat, servatum a discipulis ejus, multos febricitantes, vel alio quolibet incommodo fessos sanare non desistit. Non solum autem suppositi eidem feretro vel apppositi curantur ægroti: sed et assuke de illo abscissæ atque ad infirmos allatæ, citam illis solent adferre medelam.

E

consecratur
Londinensis
Episcopus
anno 675

4 Verosimile est S. Erconwaldum circa annum Christi DCXCIII decessisse, contra quam auctor Martyrologii Anglicani sensu, beatum exitum anno DCLXV adscribens. Nam S. Ina, occidentalium Saxonum Rex, cujus Vitam ad vi Februarii dedimus, anno DCXCII eo se usum consiliario ad condendum leges suas in hæc verba præfatur: Ego Ine Dei gratia Westsaxonum, exhortatione et doctrina Ceuredes patris mei, et Heddes Episcopi mei, et Erchenwoldes Episcopi mei, et omnium Aldermannorum meorum et seniorum et sapientum regni mei, multaque congregatione servorum Dei, sollicitus de salute animarum nostrarum et statu regni mei, constitui etc. Eodem facit, quod Brithwaldus, S. Theodori Archiepiscopi Cantuariensis circa annum DCXC successor, anno DCXCIII plures Episcopos consecravit, et in iis Waldherum S. Erconwaldi successorem: scribit ad hæc lib. 3. de gestis Pontificum in S. Wilfrido Malmesburiensis, S. Erconwaldum anno DCXC S. Theodoro in extremis adfuisse, ejusque ultimam confessionem excepisse.

obit circa
anno 693.

5 Corporis in Londinensi S. Pauli ecclesia tumulati sacra exuvie, teste Westmonasteriensi, anno MCXLVIII in digniorem templi locum elatæ sunt. Nomen S. Erconwaldi exhibet Missale Anglicanum cœnobii Gemmeticensis, annis abhinc sexcentis scriptum; et ex variis Missalibus ac Breviariis compilatum ejusdem cœnobii Kalendarium ita habet: Apud Londoniam depositio S. Erconwaldi Episcopi et Confessoris. In Missali Sarisburiensi

F

memori in
Martyrologio.

A Sorisburiensi anni MDIV festum translationis ad XIV No-
vembriis agendum apponitur. Multis præterea Marty-
rologiis, Usuardi nomen præferentibus, ad hunc Apri-
lis diem inscriptus legitur. Vitam habemus editam
in collectione Joannis Capgravi, quæ nova Legenda
Anglicana dicitur; et forte conscriptam aut expolitam a
Goscelino Bertinensi monacho, qui ut ostensum u Fe-
bruarii, ubi de S. Laurentio Archiepiscopo Cantua-
riensi egimus, § 1) circa annum MC transit in Angliam
rogatu S. Anselmi: ut, quemadmodum in suo Sithi-
rensi monasterio prope Audomaropolim fecerat in Bel-
gio: sic etiam ibi, partim de novo componeret, partim
expoliret pridem compositis Sanctorum Vitis. Sed non
presumimus ex nuda conjectura nomen cujusquam præ-
figere Vitæ, maxime dum ignoramus, utrum primige-
nius contextus ubique integer et invariatus habeatur in
Capgraviis. Est autem Vita brevis; et ut in rebus anti-
quissimis contingit fidei non certissimæ: sed quæ Vitæ
subnectitur translationum atque miraculorum historia,
ut auctoris notitiæ fuit propior, sic ad meritum fidei ob-
tinendæ accedit proximè. Habemus MS. quoddam Be-
nedictinorum kalendarium, in quo S. Erkonwaldus
Episcopus Londinensis ponitur XXIX Januarii, cujus
singularitatis causam nescimus divinare.

B

ACTA

Ex Joanne Capgravo.

CAPUT I.

Natales S. Erconwaldi, S. Ethelberga soror
ejus, quædam miracula.

Temporibus antiquis, quando regnum Angliæ jam
Deo propitio sub unius Regis gubernaculo salubriter
unitum fuerat, in octo a Regum gubernacula spar-
sim divisum, ex nobili prosapia Albionum Offæ Re-
gis Est-Angliæ, licet strenui, erroribus tamen pa-
ganicis obfuscati, duo luminaria præclara nutu di-
vino processerunt, videlicet Erkonwaldus, postea
futurus Abbas Cereteseiæ, deinde Londoniensis Epi-
scopus; et Ethelburga, sanctimonialium monasterii
de Berkinga futura postmodum Abbatissa; ducen-
tes originem de illa parte Angliæ, cui nomen b Lin-
defeia, in castro sen villa de Stallyngeton olim nun-
cupato. Erkonwaldus igitur, Deo inspirante Chri-
stianæ Religioni deditus fuit: et tempore quo c B.
Augustinus, cum Mellito et collegis ejus, in An-
gliam destinatus fuit, anno gratiæ quingentesimo
nonagesimo sexto, ad verbum Dei prædicandum, et
populum ad fidem Catholicam convertendum; san-
ctæ indolis puer Erkonwaldus doctrinæ S. Melliti
præsulis adhæsit, fide, moribus, et doctrina feliciter
instruendus.

2 Ethelburga d vero soror ejus, Deo disponente,
vestigia fratris secuta est, quam omnium miserator
Deus futuram sibi sponsam destinaverat. In ipsius
vitæ primordiis contulit ei gratiam baptismalem,
imposito sibi nomiae Ethelburga, ut tamquam rosa
de rhamnis, fidelis de infidelibus, electa virgo pro-
cederet, odorem sanctitatis posteris allatura. Cujus
bonis initiis invidens hostis antiquus, patrem ejus-
dem Offam, adhuc incredulum, sed fidelem futurum,
in tantum furorem contra filiam concitavit, quod de
progenitore factus est ei sævissimus persecutor.
Mira res! In tanta patris sævitia cor puellæ tam te-
neræ in bono proposito immobile perseverat; suam-
que sanctitatem parentibus abscondens, sine scitu
ipsorum et visu, ad capellam, in qua regenerationis
lavaerum receperat, secretius se contulit; ibi cre-
bris suspiriis et afflictionibus Deum invocans, ne
suam castitatem carnali corruptela permetteret vio-

lari. Crescente autem ætate ejus puellari, cum pater
suus secundum seculi consuetudinem eam tradere
vellet copulæ maritali; ipsa penitus remittit, tam-
quam venenum detestans amplexus carnales, utpote
quæ a pueritia sponsum sibi elegerat Dominum Je-
sum Christum. Quapropter frequentes patris instan-
tias in hac re non sustinens, patrem reliquit et pa-
triam, unius domicellæ simplicis comitatu contenta,
quæ pedum suorum vestigia sequeretur.

3 Sanctus vero Erkonwaldus, se et dictam soro-
rem suam a mundi vanitatibus et illecebris abstrahere
votis omnibus affectans, ut circa divinam contem-
plationem in sancta Religione mentem totaliter oc-
cuparet, ab adventu sancti Patris Augustini in An-
gliam e triginta tribus annis effluxis, sumptibus
suis, de bonis, quæ jure hereditario sibi obvenerunt,
postquam domum Cereteseye fundaverat et dotave-
rat pro seipso; fundavit domum de Berkinga in
area, quam infructuosam invenit; et eam redditibus
amplioribus dotari procuravit per Reges et Princi-
pes terræ; sicque terrenam dignitatem et ampla
patrimonia sua in divinam et ecclesiasticam here-
ditatem duxit transferenda, priusquam ad Pontifi-
cium f Londoniensis Ecclesiæ fuerat divina disposi-
tione vocatus, et per S. Theodorum Dorobernensem
Archiepiscopum consecratus. Cum igitur B. Ethel-
burga, ut virginitatem suam Deo conservaret, ob
paternam persecutionem, labores, vigilias et jejunia,
varias afflictiones et defectus peregrinando sit per-
pessa, propter amorem sponsi sui Jesu Christi; duce
Spiritu sancto pervenerat ad Berkingum, a Deo de-
stinatum et per fratrem suum Erkonwaldum præor-
dinatum. Ipso Sancto fabricæ domus pro sanctimo-
nialibus ibidem et dicta sorore sua Deo servitura
intendente; cum dictæ domus artifices g mercedem
suum mensurarent, diversis locis juxta decentiam
operis coaptandum; inventa est trabs una, operi
admodum necessaria, ceteris brevior, et ideo fabri-
cæ minus apta. Sed vir totius sanctitatis Erkonwal-
dus et soror sua Deo devota Ethelburga, aridam
trabem inter manus arripientes, ipsam in longum
traxerunt, quousque ceteris æquaretur: quod qui-
dem miraculum communiter notum extitit et pu-
blice divulgatum.

4 Ipsa vero domo perfecta, cum virgo sæpedicta
ad statum Regularem transire decrevisset, quia tunc
temporis non erat monasterium sanctimonialium in
Anglia; sanctus Erkonwaldus unam dominam Reli-
giosam, moribus præclaram, et in artibus liberali-
bus sufficienter eruditam, nomine h Hildelitham de
partibus transmarinis accersivit, cui tradidit soro-
rem suam Ethelburgam. Regularibus observantiis
et litterarum apicibus imbuendam. At venerabilis
puella, bonæ indolis et ingenii præclari, tantæ ma-
gistræ doctrinam facilliter concepit et memoriæ fir-
miter commendavit, in tantum, quod ipsius magi-
stram et omnescondiscipulas in virtutibus transcen-
dit, et totius congregationis præfecta est Mater et
Abbatissa.

5 Quidam civis nobilis Londoniæ habebat filiam,
multum quidem facie decoram et spectabilem, sed
claudicabat; et judicabant parentes ejus salubrius
esse, ut ad collegia sanctimonialium dedicaretur,
et ecclesiasticis disciplinis erudiretur. Cum ergo
credita esset venerabili Alwinæ, Abbatissæ Berkin-
gensis ecclesiæ, quotidianis orationibus frequentavit
sepulcrum sanctæ Ethelburgæ Virginis sororis B.
Erkonwaldi ejusdem loci fundatoris; et ut directo
gressu potiretur, gemitu, lacrymis, poplitibus flexis
obnixè oravit; spondens Deo cœlibem et illibatam
omni tempore vitam. Et dum fidelis virgo sæpius
peteret, et sæpiissime cœli palatium humili prece
pulsaret, efficaciam sui desiderii consecuta est. Nam
sponsa

D
virginitatem
præ matrimo-
nio eligit.

S. Erkonwal-
dus duo
monasteria
fundat,

e

f

E

g

et cum sorore
trabem pro
a difficin lon-
giorem facit :

ipsa sub ma-
gisterio S.
Hildelithæ

F

h

creatur Ab-
batissa.

Clauda

castitatem
vovens,

ANIMADV.
PAP. 14

a
S. Erkonwal-
dus Offæ Rege
Est-Angliæ
progenitus,

b

c

S. Mellito
instruendus
datur;

d

hujus vestigia
secuta S
Ethelburga,

A sponsa Christi Ethelburga nocturno tempore visa est se taliter alloqui : Filia, depone dolorem, quoniam tua sanitas jam approximat : tantum memor esto, ut fratrem meum Erkonwaldum crebro ad intercessionem tuam invoces, quia suis opitulantis meritis sospes redderis. Talem visionem cum ipsa diluculo sororibus suis explasset, exhortationibus omnium, jejuniis et orationibus plus solito iavigilabat. Non multo igitur tempore lapso, dum sanctimoniales matutinales laudes concinerent circa tumbam B. Virginis Ethelburgæ, tam dulcis sopor irrepsit oculis ipsius claudicantis ancillæ Christi, ut nequaquam reniti posset. Sed dum in loco dormitasset opaco, non longe a sepulcro ; ecce sanctus Pontifex Erkonwaldus, in vultu angelico, illi apparuit, et paterne consolatus eam, manum ejus apprehendit, dicens : in nomine Domini nostri Jesu Christi, surge ; et sicut Petrus et Joannes claudum erexerunt, sic et tu erigaris. Quo dicto, statim evigilans et exurgens, exclamavit, dicens : sanctissime Pater Erkonwalde, miserere. Interim vero dum ad integritatem restauretur, tantus fragor a circumstantibus auditus est, ac si arida sepes confringeretur. Ut autem sanctimoniales rei eventum seriatim didicerunt, unanimi voce Dominum in sanctis suis gloriosum devote laudaverunt.

ANNOTATA.

a Heptarchia Anglo-Saxonica anno 872 sub Alfredo seu Athreda in unum regnum coaluit, quam tamen autor Vitæ octarchiam hic vocat, secutus forte eos quorum ex sententia Northumbria in duo regna dividebatur. Cum itaque ista regnorum unio anno 872 sit facta, mirum est dicere auctorem Vitæ S. Erconwaldum natum circa ista tempore, quem postea sub S. Mellito (qui anno 596 in Angliam missus est) discipulum fuisse ait.

b Lindeseia, Lindissi, aut Lindisforarum provincia proprium accepit Episcopum anno 678, cujus Sedes fuit in Oxoniensi Merciorum Comitatu, et urbecula Dorcestria, inde Lincolniam translata.

c Missus fuit in Angliam S. Augustinus cum S. Mellito et 40 fere sociis anno 596 a S. Gregorio Magno, et pervenit ea ad Ethelbertum Regem Cantii anno 597.

d Colitur S. Ethelburga 11 Octobris.

e Diximus in commentario ex tabulis fundationis, Cherteseysen cœnobium fundatum fuisse a S. Erconwaldo anno 666 : post cujus fundationem cum præter alios dicat auctor Vitæ fundatum cœnobium Berkingense, non potuit fundatum fuisse anno 33 post adventum S. Augustini in Angliam, qui annus Christi erat 630. Quid si legatur quadraginta tribus !

f Venit S. Theodorus in Angliam anno 669, et Archiepiscopatum Cantuariensem administravit annis 22.

g Meremium Possius heremium vel heremitorium interpretatur, sed rectius juxta Spelmannum meremium imo mœremium dicendum, idem quod lignamen, seu materia lignea ædificandis domibus apta.

h Colitur S. Hildelitha 22 Decemb. et successit S. Ethelburgæ in cœnobii Berkingensis præfectura.

CAPUT II.

Mors et sepultura S. Erconwaldi, sepulcrum ejus ab igne divinitus illæsum, translatio corporis.

Confessor Domini gloriosus B. Erkonwaldus, Londoniensis Episcopus, ante transitum suum multorum miraculorum testimonio placuit Deo. Illic enim

appropinquante jam vitæ suæ termino, cum ad prædicandum populo propter debilitatem corporis in feretro caballario duarum rotarum duceretur ; contigit, ut una totarum in casu caderet, altera sola in curru reoanente. Nescientes igitur, qui cum Sancto erant, hujus rei eventum, sed cursu solito per viam suam ambulantes ; tandem, quod dictu est mirabile, currum vehicularium viderunt contra consuetudinem supra unum tantum rotam gradientem : mirantur omnes Dei virtutem, viri sanctitatem in tanto miraculo aperte cognoscentes.

7 Post transitum vero ipsius ad cœlestia, multi febricitantes aliique morbi, ejus feretrum tangentes vel osculantes, integre sanabantur. Sed et absentibus infirmis, per hastulas inde abscissas et ad eos delatas, repentina salus sæpius advenit. Erat autem illo tempore apud Berkingum sanctarum monasterium feminarium, quod ad honorem Dei sanctæque Mariæ præparaverat præfatus vir Sanctus, ut in dicto loco causa devotionis moraretur. Placuit Altissimo dilectum suum ab hac valle miseriæ ad sedem suæ gloriæ feliciter invitare : Sanctus itaque Erkonwaldus, Spiritus sancti gratia repletus, suis ad se vocatis diem obitus sui veraciter prædixit, et usque ad ultimum vitæ suæ terminum omnes circumstantes verbo vitæ salutaris blacriter confortabat. Egremente vero illa sancta anima a corpore, et ad cœlos manibus Angelicis deportata, tanta remansit odoris suavitas, ut totam domum, in qua corpus jacuit, mirabili dulcedine impleret, et omnium corda ad Dei laudem et Sancti sui devotionem excitaret.

8 Post hæc igitur audito B. viri transitu, veniunt apud Berkingum Clerus et populus de Londonia, ut cum honore maximo corpus sui Pontificis sepulturæ debitæ commendarent. Ponentes autem talentum illud pretiosum in feretro, ad hoc reverenter præparato, cum sacrosanctis Reliquiis versus Londonias processerunt. Sed cum ad aquam quendam, quæ Ylefordia nominatur, cum sacro corpore pervenissent ; dictam aquam sic miraculose extra locum proprium inveniunt excrevisse, ut ipsis transire volentibus via solita non pateret. Deponentes igitur corpus Sanctum in loco prius nominato, quid facere aut quo ire debebant sibi monstrari divinitus devotis precibus postulabant. Igitur ad exhortationem cujusdam Religiosi viri, divinitus inspirati, facta apud Deum a Fidelibus oratione devota ; ecce Dei potentia statim devotis hominibus est ostensa. Subito enim aquam illam magnam in duas partes divisam perspiciunt, et sicco pede per medium fluminis cum sacro corpore perrexerunt. Transacto itaque flumine, cerei qui juxta corpus prius fuerant extincti, absque omni humano studio cœlitus fuerunt accensi : ut uno eodemque tempore ipsa elementa, scilicet ignis et aqua, testimonium redderent sanctitatis : et quia corpus beati Pontificis dum adhuc viveret omnibus virtutibus et gratiis spiritualibus fuit plenum, ideo in ejus morte, quotquot feretrum, quo jacuit, tetigerunt per Dei misericordiam sanabantur, a quacumque detinebantur infirmitate. Fuit autem in civitate Londoniensi ecclesia in honore B. Pauli consecrata, in qua, quia cathedralis erat, Clerus et populus corpus sancti Pontificis sepulturæ tradiderunt. Jacuit quoque annis multis in terra, sub theca lignea prope altare Dominicum, corpus illud reverendum, quodam pallio parvi pretii indecenter præparatum : sed quia vir sanctus duplici honore in cœlo et in terra dignus erat, non permisit Dominus servum suum fidelem in loco humili diutius in abscondito latitare.

9 Accidit quoque tempore Mauriti Londoniensis Episcopi, ante festum S. Joannis Baptistæ, ut in eadem civitate subito, ad vindictam malorum hominum,

D
EX CAPGRAVIO.
S. Erconwaldus multis miraculis claruit ante et post mortem :

curru quem una rota sustinet, illæsus vehitur.

Ad ejus contactum multi sanantur :

moritur in Berkingensi cœnobio.

E
quod in morte ejus cœlesti odore repletur.

Corpus a Clero Londinense deportatur.

F
discedentibus aquis fluvii, qui transiri debebat :

sepelitur in templo S. Pauli.

Ingens incendium Londinense.

A num, maximum oriretur *a* incendium : in porta nam-
 EX CAPGRAVIO. que occidentali, circa horam noctis mediam, copio-
 a sus ignis accensus est ; cujus flamma ex omni parte
 diffusa, justo Dei judicio , usque ad portam orienta-
 lem totam combussit civitatem. Excitati autem ci-
 ves et ad tam horribile spectaculum conturbati, vix
 cum vita fugere potuerunt, male perquisitis divitias
 flammæ relinquentes. Interea siquidem crescente
 incendio , ecclesia B. Pauli comburitur, et omnia
 quæ in ea erant igne consumuntur; et ecce jam non
 erat populi consolatio, sed omnium jam dolor et
 gemitus, eo quod sanctas ecclesiæ suæ Reliquias
 omni spe gratiæ postposita , se credebant perdidisse.
 Cum autem ecclesia inflammata tota caderet ,
 et plumbum liquefactum ex omni parte discurre-
 ret , et tamen hujus Sancti feretrum integrum in-
 ter hæc omnia Dei gratia permaneret; tanta subito
 in populo, oritur lætitia, ut dolor præhabitus obli-
 vioni traderetur in tanti novitate miraculi, quod
 Deus mirabilis in Sanctis prædicatur. Concurrente
 autem populo, et de tanto facto miraculo vehen-
 ter confortato; recognoscunt prædicta, quæ facta
 fuerant propter suam emendationem, meritis sui
 Pontificis taliter evenisse : sciebant quippe cives
 Londonienses, quod ex tunc Dei vindicta juste con-
 tra ipsos fuerat suscitata; eo quod erga Pastorem
 suum ac mediatorem apud Deum , velut ingrati-
 tudinis filii se habebant. Voluit igitur bonus Deus hoc
 uno eodemque miraculo Sanctum suum, quem ca-
 put Britanniae appellabant, extollere, et impruden-
 tium hominum ignorantiam imposterum præmu-
 nire.

10 Post dies autem aliquos, mitigata jam flamma
 in furore Domini excitata, intrant ecclesiam cives,
 prout poterant, de combustis Reliquiis aliquid forte
 residuum requirentes. Ipsis namque omnibus jam
 dictam ecclesiam ingressis , ecce simul adsunt duo
 Pontifices Londoniensis scilicet et *b* Wintoniensis,
 cum Sacerdotibus et Clericis et aliis diversorum Or-
 dinum ministris, ut certitudo ipsorum testimonio
 probaretur. Illi autem omnes ad tumultum S. Er-
 konwaldi accedentes, quod valde erat mirabile, om-
 nia salva et integra invenerunt; et quod plumbeus
 liquor et vivi carbones vim virtutis suæ perdiderunt.
 Præter hæc etiam trabs quædam magna, igne in-
 flammata, super palliolum memoratam, quo illud
 reverendum sepulcrum tegebatur, diu jacuisse in-
 venit. O quam mirabile ad videndum! Omnia in
 C circuitu in cineres sunt redacta, nec quidquam fuit,
 quod comburi potuit, quod ignis non consumpsit;
 et tamen nec filum pallii sepulcro superpositi natu-
 ram suam perdidit aut colorem mutavit. Currunt
 igitur hinc inde populi, inaudita spectacula admi-
 rantes, et ad perpetuam Sancti hujus laudem Deo
 gratias referentes. Patrati sunt hæc Londoniæ sub
 Mauricio tunc Episcopo Londoniensi, imperante
 primo Rege Normannorum Wilhelmo, anno gra-
 tiæ millesimo octogesimo septimo, mense Junii die
 septimo.

11 In hujus igitur novitate miraculi sæpe dictus
 Episcopus aliam ecclesiam a fundamentis incepit ,
 opus videlicet, ut multis videbatur, inconsummabile,
 verum si consummari posset honor et decus Lon-
 doniæ. Peractis denique cryptis , sanctissimi cor-
 pus Erkonwaldi ibidem collocari præcepit. Mauri-
 tio itaque viam universæ carnis ingresso, Ricardus
 primus, vir venerandus curam suscepit regiminis:
 vir, inquam, prudens et strenuus, nobilitate et mo-
 ralitate conspicuus: iste siquidem inceptæ muros
 ecclesiæ mirabiliter auxit, nec non plateas circa
 eandam ecclesiam permaximas, quæ ante domibus
 laicorum obsessæ fuerant , proprio sumptu acquisi-
 vit, et in circuitu muro fortissimo *c* pene cinxit,

aliisque jam plurimis beneficiis Londoniensem eccle- D
 siam ampliavit. Demum divino procurante consilio,
 per quinquennium et eo amplius infirmitate *d* con-
 cutitur, sicque homine mundano demum relicto per-
 petua pace *e* quievit. Vacuam quoque per unum an-
 num cathedram, Gilbertus, qui *f* universalis dictus
 est, ab Antisiodora *g* civitate Galliæ vocatus, feli-
 citer ascendit; hic nempe litteris et sapientia, nec
 non auctoritate et frugalitate media cumulatus ante
 Episcopatum, veteris hominis imperfecti gibbum
 planaverat, explanatumque opus tecto superposito
 ad liquidum composuerat. Quæ vero vel quanta
 Episcopali onere suscepto ecclesiæ suæ contulerit,
 cujusque integritatis extiterit, non est hujus operis
 enarrare.

12 Propter immensa S. Erkonwaldi merita, cir-
 cumquaque divulgata per crebra miraculorum insi-
 gnia, quæ facere dignabatur Dei providentia, pro
 salute fidelium ad laudem sui Sancti, imponebatur
 quibusdam Anglorum monasteriis, quod fama mira-
 culorum attoniti, corpus Sancti noctu furari volue-
 runt; unde intempestæ noctis silentio non pauci ho-
 mines valvas cryptarum, in quibus idem Sanctus
 condebatur, confregerunt, et januas altaris usque
 venientes ausu temerario prope frangere præsum-
 pserunt. Quorum strepitu evigilans quidam tunc
 pueritiam exuens, qui solus cum duobus clericis
 locum Custodum occupans in ecclesia pernoctabat,
 clamoribus suis totam illam multitudinem ita de-
 mentavit, ut divino percussi judicio, ad vocem tan-
 tilli hominis, cursu concito per portam, qua vene-
 rant, repedarent. His igitur tumultuationibus ad
 ecclesiæ superioris aditum conclamantes, et tin-
 tinnabuli pulsatione auxilium convocantes, illos qui-
 dem comprehendere nequiverunt; sed pro tanta
 animadversione usque ad mane ibidem excubias ce-
 lebrarunt. Facto autem mane, octo Presbyteri tam
 venerabilis thesauri custodes delegati fuerunt, do-
 nec tertia die in tutiori loco, interim peracto, san-
 cti Reliquiæ clauderentur.

13 Omnibus igitur rite peractis, cum crucibus et
 cereis, Sacerdotibus etiam ad tam venerabile obse-
 quinum præstolantibus, cum Processione et Litaniis
 venerunt ad tumultum Erkonwaldi Pontificis. Cujus
 loculo ligneo sublevato, repertum fuit corpus cum
 iisdem sigillorum munitionibus, quibus jam pridem
 fuerat præmunitum. Tandem divina providentia
 tantus factus est concursus populorum, ut toto
 nisu reluctantibus, qui præ foribus aderant, ipsas
 fores seris postibusque excuterent; nec a suo desi-
 derio defraudati, tam ineffabile Sacramentum per-
 spexerunt. His itaque gestis, sancta decrevit devo-
 tio fidelium, corpus gloriosi Pontificis digna cum
 reverentia ad locum honorabiliorem esse transferen-
 dum. Statuto autem die, quo dicta solennitas de-
 bebatur celebrari, convenerunt Pontifices et Clerici,
 ad tam magnificum mysterium peragendum specia-
 liter evocati. Cumque cista plumbea, in qua prius
 jacuerat, cum sacro corpore ad locum eidem de
 novo paratum portaretur, inventum est per igno-
 rantiam artificis, quod vas illud cum corpore in
 longitudine et latitudine sepulcro jam parato majus
 esset. Et ecce, cum omnes, qui aderant, pro tanta
 negligentia multum essent contristati, subito Dei
 potentia major in lapide fit apertura, ita quod
 durities lapidis Sacrosanctis Reliquiis locum daret;
 quod affirmabant, qui aderant Sorori suæ sanctis-
 simæ Ethelburgæ olim evenisse.

14 Translatum est itaque sanctissimi corpus Et-
 konwaldi et cum tanta pietate repositum anno ab
 incarnatione Domini millesimo centesimo quadra-
 gesimo [octavo] *b* mensis Novembris die quarto-
 decimo. In cujus translatione, præter illud quod
 supra

*ad cujus
 custodiam
 populus
 violenter
 irrumpens,*

*E
 unius pueri
 voce in fu-
 gam agitur :*

*ipsam in
 tutiorem
 locum so-
 lenniter
 transfertur :*

*qui cum
 angustior
 esset, divi-
 nitus dilata-
 tur :*

h

ac eodem
tempore
varii morbi
curantur.

A supra scribitur, alia multa, quæ propter quorundam tedium omittuntur, miracula claruerunt : alterum in omnium oculis in quodam Canonico ipsius ecclesiæ præsentem, fortiter tunc febricitante ; alterum in quodam puero absente, et jam per dimidium annum et eo amplius usque ad mortem ægrotante : præsentem subvenitur Sancti præsentia ; absentem vero pulveris de ligno, in quo Sanctus jacuerat, aspersura. Quidam vero Deo devotus collectum pluerem statim ut cum aqua infirmo tradidit, ipse infirmitatem omnino evasit. Adjungebatur etiam, quod si thuris in eodem ligneo locello a se reperti tenuis fumigatio nares infirmantis impleverat, quasi thymiamate compellente morbum universum depellebat.

ANNOTATA.

a Infra notatur annus 1087, qui fuit primus Mauriti Episcopi : hic autem restaurato templo quod arserat, ubi anno 1107. Ipsum autem tandem ab hæreticis profanatum, et prævalentibus Calvinistis neglectum atque ruinam nuntians, nuper cum maxima parte civitatis funditus iterum est exustum.

B b Walkelinus sive Walkelmus Wintoniensis Episcopus, exauctorato Stigundo successit anno 1079 : qui etiam ipse novam Cathedralē extruxit, obiit autem anno 1097.

c Godwinus in Episcopis Londinensibus dicit, murum hunc, quamvis integer adhuc suo tempore putaretur, vix usquam tamen comparuisse, a domibus usqueque contextum.

d Paralysi correptum scribit idem Godwinus.

e Obiit Richardus Londoniensis an. 1127, 16 Januarii.

f Gilbertum Londoniensem etiam laudat Platina, virum tantæ doctrinæ, ut ob varietatem scientiarum Universalis appellaretur.

g Godwinus dicit Canonicum Lugdunensem fuisse ; natus fortasse Autissiodori est : variis enim epistolis coluit S. Bernardus, ipse autem Romam proficiscens obiit anno 1133.

h Ita Westmonasteriensis, quem sequi plerunt, quia facile fuit postremum numerum excidere Capgravius, vel ei quo usus est MS. Præterea rebus ecclesiæ Londinensis per septennii vacationem satis conturbatis, vix est credibile Robertum Episcopum primo statim sæ consecrationis anno potuisse huic Translationi intendere animum.

CAPUT III.

Incendium meritis S. Erkonvaldi restinctum, morbi sublato. profanantes ejus festum puniunt.

P ost hæc vero, ut ipsius Translatio Deo grata et hominibus venerabilis appareret, addidit Salvatoris clementia novum quoddam miraculum demonstrare. Accidit quodam anno, in festo Translationis ipsius, in civitate Londoniensi ignem maximum et horribilem subito suscitari, qui undique diffusus magnam partem ipsius civitatis combussit ; approximante autem flamma ad ecclesiam S. Pauli, viderunt sensibiliter multi civium quendam Pontificali indutum, et vexillum in manu tenentem, super dictam ecclesiam stantem, et eam ex omni parte a periculo omnipotenter defendentem. Hic est igitur, dilectissimi Fratres, pastor noster singularis, ac patronus specialis B. Erkonwaldus Episcopus, cujus præter hæc, quæ dicta sunt, virtutes et merita nullius jam lingua sufficit enarrare.

16 Eo tempore, quo ipsius sancti Præsulis præfati corpus adhuc in crypta in sarcophago servabatur, testudo ejusdem cryptæ pingenda fuit. Interea

revoluti anni circulo, solennitas ipsius sancti Patris Erkonvaldi illuxit : nullus ibi Missam illo die celebravit ; altare discoopertum fuit, propter instrumenta erecta. pictoris officio idonea ; innumerabilis multitudo utriusque sexus convenit ad oratorium, orare volentes et oblationes ac luminaria ferentes, sed introitus eis non patuit : pictor enim januam serravit, ut ipsam arcuatam testudinem coloribus vermicularet. Dum autem diligentius colores protraheret, repente destitutus est viribus, et repentino dolore arreptus, velut exanimatus corruit. Cum diu sic cruciaretur, ecce supradictus Antistes, infula Pontificali exornatus, venit ; et baculo Pastoralis graviter eum flagellavit, recapitulans negligentiam ipsius, videlicet quod illa die pertinaciter operatus est, et quod populum exclusit. Hæc visio et castigatio pluribus innotuit, postquam de infirmitate illa convaleuit.

17 Cum quædam mulier ad feretrum argenteum parandum, in quo S. Erkonvaldi corpus poneretur, ut aliquid offerret ibidem, mente devota pergere præoptasset : a viro suo acrius increpata, quod proposuerat implere non potuit. Sequenti nocte infelix ille gravi renui passione corripitur ; et tam acriter dira humorum collectione per non paucos dies vexatus, ut medicorum iudicio in desperatione verteretur. Verum quia dicit Paulus, Sanabitur vir infidelis per mulierem fidelem ; ecce intempestæ noctis silentio mulieri in somnis S. Erkonwaldus apparuit, et certa revelatione perdocuit, quatenus sine aliqua procrastinatione virum suum propensius animaret ; ut ad ipsius mausolæum se ferri præciperet. Itaque mane facto, uxoris monitu humeris famulorum vir ille sustentatus, ad S. Pauli basilicam humilis et devotus adducitur ; ubi auxiliante sæpe dicto Pontifice, languoris sui sanitatem percepta, sui compos efficitur ; et qui alienis adjutus venerat pedibus, propriis ad propria revertitur.

18 Quidam argentarius nomine Eustachius, cum limina domus in qua S. Erkonvaldi feretrum fabricaretur, sæpius attrivisset, ubi erat sepulchrum ligneum argento et auro tegendum, in quo S. Erkonvaldi membra conderentur ; statim crescente insania cœpit miser super memorato ligneo locello, non tantum quædam inbonesta proferre, verum etiam ausu temerario fabrica lignea sublevata, ad modum sancti corporis quiescentis, interius latitare ac dicere : Ego sum Erkonwaldus, mihi munera deferre, a me auxilium postulare ; mihi argenteum feretrum præparare. Cum hæc infelix rauco gutture perstrepuisset, gravi infirmitate correptus a circumstantibus foras ejicitur, et ad locum suum lacrymabiliter deductus, infra paucos dies expiravit. Nimirum B. Erkonvaldi miracula, ejusque sanctitatem obstinaciter spreverat ; unde secreti iudicii rimatorem ad percutiendum animaverat.

19 Artifex quidam in urbe sancti Pontificis diem aliis feriantibus, ipse opus exercere solitum conatus est. Falcem enim arripuit, festinus ascendit, pellemque radere dedita opera cœpit. Contigit interea concives illac transire, ad templum Dei ob honorem S. Erkonvaldi festinantes, quo patronum suum in cælo cum Deo regnantem interpellarent, ne in causa extremi examinis illis deesset, qui ejus memoriam ejusque gloriam dulciter recolerent. Ut autem pellificem, postpositis divinis operibus humanis intendere præsumperant, quidam illorum pereunti fratri condoluerunt, quidam vero tamquam sacrilego insultaverunt, nec defuerunt, qui fraterno affectu ab illicito ausu transgressorem revocare tentarent. Horum autem monitionibus diutissime protractis, permansit in opere cæpto, morte

D
EX CAPGRAVIO.

castigat sui
sepulchri
pictorem
quod festum
impediret :

allum quo-
que uxori
offerre
quidpiam
volenti
molestum
E

1 Cor. 7, 14

quæ delatum
ad Sepulchrum
suum sanat.

Quidam
in Sanctum
blasphemus

gravi mor-
bo correptus
extinguitur :

item alius
festum ejus
profanans

Sanctus
incendium
a templo
Londinensi
arces :

EX CAP-
GRAVIO.captivus e
carcere libe-
ratur :

b

quidam fes-
tum ejus
profanans
subito mori-
tur :

c

A dignus. Parum enim sibi fuit, ut amicos salubriter exhortantes negligeret, addidit etiam, ut pro admonitione subsannationem et derisionem aliam et aliam proximis ingereret. Sic igitur luit hominiquus instructionem piam, quam frustra perfecerat illi populus amicus.

20 Captivus quidam, jussu regio compeditus, ire festinavit ad ecclesiam eo die, quo festivitas Sancti Erkonwaldi celebratur; et ingressus, in hunc modum est exorsus; Deus, quem nemo petit in vanum nisi vanus, b nativitatem meam evacua: Deus illuminator mentium, me tua pietate illumina, ut, mihi quid expediat, orare possim, tibi que placita postulare ac impetrare. Cum in hunc modum [orantem] custodes quaerent illino; nuntiatum est illis, hominem quem quaerebant ad solenne gaudium festivitatis S. Erkonwaldi pervenisse, nec latitare voluisse, sed in conspectu fidelium altari assistere, oculisque ac manibus levatis in altum ad Dominum intentius orare. Tunc custodes, nunc reperto captivo letati, nunc vero ipsius evasione commoti, ad templum Dei cursum instituerant, et suum commendatum non sine pena reducere proposuerunt. Intransibis autem custodibus et hominem arripere destinantibus, B fragore maxime rupta sunt vincula; captivique orantis, cum admiratione cunctorum, qui adstant dissoluta sunt crura. Ut vero rumor miraculi pervenit ad Episcopum, verba de miraculo fecit ad populum; et quem S. Erkonwaldus dignatus est absolvere, prohibuit arctius ne praedicto homini per custodes injuriaretur. Quanta vero tunc secuta est populi exultatio, quantaque in Deum et ejus dilectum Erkonwaldum prodita est laudatio, nullius eloquium edere, nullam ingenium valet excogitare.

21 Gloriosi vero Pontificis solennitate jam appropinquante, juxta morem Ecclesiae denuntiatus est universis in territorio degentibus, ut secularibus studiis intermissis, in die quam Sanctissimi Patris ad paradisam transitus insignivit, ad ecclesiam Christi convenirent, suisque precibus ac tanti patroni Erkonwaldi meritis, tam corporis quam animae necessaria obtinere laborarent. Et ecce quidam miser, gravi fasce onustus, occurrit obvius cuidam ecclesiae ministro, et juxta monasterii parietem exoneratus, coepit resistere, c vacans quid quisque loqueretur. Minister vero praefatus verbis admonitionis pie ad ipsum loqui coepit; Quis es tu, homo miserande, qui Dei misericordia et S. Erkonwaldi plus aliis hominibus indigens, et ad orandum Deum dilectumque ipsius Erkonwaldum aliis festivantibus, tu solus non attendis? Qui proterve respondit, Vult me Erkonwaldus pascere, si ejus gratia quaestum meum incipiam omittere? Ridiculum esset, si ego deserto officio victum a vestro Patrono expectarem. Ite igitur, et vestras ferias vestrasque cantilenas cum Erkonwaldo vestro sine invidia vobis habete, et opus viro-
rum fortiam ignavi nobis relinquit. Sic ipse quasi esset fugatus, profecto sub omni celeritate onere sublevato, quod contra sepulchrum S. Erkonwaldi extra monasterium deposuerat, sic est aversus, sic in viam amens est progressus, quod ad caput sepulchri ejusdam mortui pedem offendens, in proprium caput est prolapsus, et suimet ruina conquassatus et extinctus. Cognovit itaque populus hominem infelicem, per inobedientiam et verborum petulantiam, summi Judicis sententia mortem meruisse, atque incurrisse subitanam; dum se suaque sic amaret, ut correctionem irridens, in Sanctos Dei contumeliam gravem divulgaret.

22 Quaedam venerabilis mulier, Benedicta nomine, ad Sancti feretrum diebus singulis veniam postulabat, et quod natura subtraxerat, obtinere Erkonwaldi precibus flagitabat. Siquidem duo pessima ei

manus arida
sanatur,

a nativitate contigerant, ut praeter manum aridam, D quam gestabat ac si adhuc matris utero foveretur, pugni concreta congeries et digitorum pollici suppositorum integralis conglutinatio, manus observationem penitus denegaret: praeterea Italicam d se aiebat, ortam apud Marciliacum e in Provincia Lugdunensi, et pro sanitate recipienda fere extremas hominum nationes, ubi Christiana Religio pervenerat, pede lasso lastraverat. O quam ineffabilis secretorum Dei profunditas! Quam universus mundus cum suis Reliquiis abdicavit, divina providentia reservat Erkonwaldo, ut mirabiliorem in Sanctis suis Deum Britannia recognoscat. O Beate Erkonwalde, Apostolorum Principes Petrus et Paulus tibi deferant, alumnam suam tibi mittunt, ut gloriosior appareas, et Londonia te melius veneretur et colat. Quid plura? Quadam die dum supra memorata mulier, ut religionis est, non sub hominum obtatibus sed in ecclesiae angulis occulta, aures summi pulsaret artificis; absconditorum cognitor Deus, meritis Erkonwaldi exigentibus, manu miserationis manum allevat deprecantis. Cum vero prolixius illa propensiori cura ad Sancti tumultum flagitaret; nervi, qui ex nimia strictione sui, extorres animalis E vivacitatis extiterant, digitis ad ordinem revocatis, ad cursum naturalem subito redeant; et usui competens succus vivificus, et venarum pororumque repletio naturalis membrum restituunt; manus arida humectatur, et nervosa soliditas denodatur; naturalis vigor miraculo depellit vitium, et putrefacta manus usuale sentit officium; Erkonwaldi precibus admiratur digitorum discretio, quod praegnantis natura dimiserat in gremio: reddit Erkonwaldus oblita jura naturae, dum humanum membrum restituit creaturae.

23 Tempore Stephani f Regis Anglorum, erat quidam juvenis, nomine Willelmus, qui de Galliis exercendae negotiationis causa fines Londoniarum intraverat, et in praesentia sanctissimi corporis Erkonwaldi, die solennitatis suae, inter populos assistebat. Completa itaque Processione, inter ceteros supra memoratus homo repedavit ad sibi delegata hospitium: et dum inter convivantes socios medius, et quasi nulli tunc secundus, discumberet; subito tam atroci et pessima infirmitate concutitur, ut g catalepticum hominem judicares, et magis mortem, quam periculum putares. Ex ipsa desperatione signum Domini nostri Jesu Christi ante infirmum apponitur: Sacerdos, ut fidelium mos est, magis ad exequias, quam ad infirmi visitationem inducitur; et omnibus rite peractis, jam taedio fessi, qui aderant, magis ejus mortem, quam tam pessime cruciari propensius inhiabant. Nec adhuc ex circumstantibus civibus erat aliquis, qui Erkonwaldi potentiam imploraret. Silent siquidem Erkonwaldi vicini, ubi transmarinus non siluit; obliviscuntur cives, quod de Gallorum gente genitus recognovit. Profecto quidam ex infirmi sodalibus in pedes repente prosilit; quod ante de virtutibus mirandi Antistitis audierat non surdus auditor attollit; ut aegrotus se totum reddat, se totum moveat, totum precibus Sancti Pontificis se conferat, nutu divino laudando consulit: currit citus, cereis oculis caeci oculos tangit; et festinus, equo ante sanctissimum corpus adveni-
ens, super hastam, quae eminebat, eisdem oculos diligenter apposuit. Res miranda? Vir boni consilii cera tangit squallentes oculos, et illuminator noster pretiosissimus Erkonwaldus sublata umbra reddit lumen oculorum: et aegrotus, qui antea maniacus videbatur, jam naturaliter in omnibus membris usua-
lem cursum recuperaverat. O hominem de perditione animae et corporis Erkonwaldi precibus absolutum! Sciscitantibus qui aderant, quomodo se haberet

d
e

E

f

motu ac
sensu omni
repente des-
titutus,

g

F

per socium
commendatur
Sancto,et sibi re-
stituitur.

A haberet, tale dicitur dedisse responsum : Ego per B. Erkonwaldum, qui mortuus fueram, jam vivo ; qui lumine privatus exiteram, jam video : et certe venerabiles ipsius digitos sensi orbatis luminibus dignanter appositos ; et hoc vobis signum : Crucem illam huc afferte. Qua allata arrepta, acum, quæ crucem *h* et crucis baculum consuebat extraxit, et iterum cunctis videntibus primo ictu *i* foramen implevit.

ANNOTATA.

a *Quin in loco, monasticis consultationibus judiciisque designato, legitur ex Regula Capitulum unum quotidie post Primam, ideo ipse locus passim vocatur Capitulum : et rursus quia ibidem excessus monachorum vel culpæ verbis aut verberibus castigantur, usu apud eosdem invaluit, ut Capitulum etiam reprehensionem significaret, et reprehendere capitulare ac recapitulare diceretur.*

b *Forte legendum captivitatem ; nisi fatum, nascenti præfixum, parum Christiane hoc loco intelligis.*

c *Vacans, id est, nihil curans.*

d *Nempe utramque Galliam Cisalpinam ac Transalpinam communi nomine Wals-lant vocant Angli, a Wallis sive Gallis : et sic etiam Italia, Anglis Wallia est : hac autem amphibolia deceptus scriptor, forsau Belgæ, Lugdunensem mulierem, quæ antiquiori et minus culto stylo vocabatur Wallica, fecit Italicam.*

e *Sitne Marcilliacum aliquod in Provincia Lugdunensi nescio : Petri du Val Alphabetum Franciæ duo synonyma loca in Aquitania monstrat, alterum Marsillac, apud Pictones, in confiniis Andegavorum, Principatus titulo insigne oppidum ; alterum, vulgo Marcilhac, apud Ruthenos urbiculum.*

f *Stephanus, ex Comite Blesensi Rex Angliæ, ab anno 1133 ad 1154.*

g *Καταληψις recentioribus medicis congelatio dicitur, definiturque affectus inter phrenetidem et lethargum, in quo subita fit detentio, mentis corporisque sensu motuque intercepto, remanente figura in qua correptus fuerit æger : fit sæpius a melancholico humore, nonnumquam a sanguinis copia.*

h *Transversum scilicet lignum, quod hastili junctum crucem constituit : Crucis brachia vocarent alii.*

i *Impressum erat acu : sed corrigendum fuit ictu vel jactu.*

C CAPUT IV.

Aliqua quædam beneficia meritis S. Erkonwaldi a Deo hominibus præstata.

Iisdem temporibus quidam juvenis languidus et atroci infirmitate correptus, postquam admodum [diu] ante sepulcrum sæpediti Præsulis jacuit, sanitate recuperata coram omnibus exclamavit : Gratias tibi refero, Erkonwalde, qui infirmus huc veni, et modo tua opitulante clementia sanus et incolumis, quo voluero, possum exire. Nec hoc prætermittendum est, quod diebus illis quædam matrona filiam propriam, utriusque sideris lumine destitutam, ad sepulchrum pretiosissimi corporis, in multorum præsentia secum lacrimabiliter adduxit ; et statim oratione completa, subitam illuminationem puella cunctis mirantibus evidenter obtinuit.

25 Per idem tempus ægrotantium multitudo copiosa ante Sancti tumbam sanitatis remedia poscebat ; inter quos quidam venerabilis Clericus, cujusdam magni nominis a notorius, spe sanitatis recipiendæ, omnibus, qui eum noverant, mirantibus se medium interjecit : nam cum medicus esset, et minime se per se vel per alios curare potuisset, odore miraculorum sancti Pontificis reffectus ; tandem

proventione fidei roboratus, medicinæ cœlesti totum se destinavit : Dei quoque misericordiam præstolatur in vigiliis, jejuniis et orationibus ; et ante corpus sanctissimum Deum lacrymabiliter deprecatur, ut et suorum facinorum veniam et languoris remedia consequi mereatur. Quid plura ? Die tertia post horam vespertinam, apparuit [Dei potentia et Sancti meritum] supra memoratum languidum, Erkonwaldi precibus adjutum, imo pristinæ sanitati restitutum, et hujus præconia in omnium præsentia sic resonantem : Sciat hoc universus Clerus et populus, me ante paucas horas letali infirmitate prægravante ita mei impotem extitisse, ut non solum manuum officia perdidissem, verum omnium membrorum adminiculis caruissem : modo Sancti nostri meritis intervenientibus sanitate recuperata, ita validus existo, ut non solum manducare vel bibere, seu ceteros naturales corporis sensus possim exercere ; verum etiam incredibili Dei virtute viribus propriis equum ascendere, et, quo placuerit, valeam equitare.

26 Puer quidam, ætatis teneræ lubrico et coëta-neorum ludo seductus, tam didascali sui comminationis, quam propriæ lectionis est oblitus. Sequenti autem die, cum reddendi tempus instaret ; formidolique præ oculis ex ignorantia lectionis puerilem memoriam occuparet ; quid faceret nihil tutum invenit, qui nec lectionem reddere, neque iræ magistri remedium reperire valebat. Post multas igitur cordis anxietates, incidit in animum pueri, ut fuga pœnam alicujus precibus evitaret. Concito surrexit, aufugit, et ad ecclesiam, in qua S. Erkonwaldi requiescit corpus, pervenit. Prætaxatus autem magister, more solito scholas ingrediens, puerumque non inveniens, ut eum fugisse præsensit, mox devenit ad locum, quo puer ante sepulcrum jacebat, suppliciter orans ad Sanctum. Interim magistro de animadversione facienda obfirmato, placuit puerum reddentem audire ; quatenus ex justa ratione, quoties eum deficientem in lectione deprehenderet, toties ei verbera ingeminaret. O nunc infelicem puerum, nisi citius habeat liberatorem clementissimum Erkonwaldum ! Ac miro modo, cum Sancto multa liberationis genera suppeterent, præelegit modum, qui pueri studio et magistri proposito plurimum congruebat. Precibus itaque et meritis præclari Doctoris Erkonwaldi, affuit puero sapientia, quæ aperit os mutum et linguas infantium facit disertas : affuit, inquam, ac divinitus eum edocuit, quod a nullo ante magistrorum audivit. Cum enim puer lectionem sine libro proferre cogeretur ; non solum quod magister ejus tradiderat, absque obstaculo atque diminiculo reddidit : verum etiam illud, quod præceptor ejus traditurus fuerat, obstupescente magistro memoriter diuque recitavit. Tunc vero didascalus tandem ad cor reversus, iram remisit, veniamque fugæ puero concessit, atque seipsum, quod Sancto puerum subduxit, neque honorem tanto Patrono dignum exhibuit, graviter condemnavit.

27 Erat quidam de transmarinis partibus advena, Balduinus nomine et pluribus notus Londoniensibus, qui intolerabiliter igne febrium anxius est : quæsivit ubique refrigerium medelæ, sed invenire non valuit. Quadam igitur die, dum ministri Ecclesiæ Doctoris gentium, in festivitate b S. Erkonwaldi ad honorem Dei devote concinerent, devote supplicavit, ut ad tumultum ipsius deduceretur ; sperans, sicut contigit, sospitatem sibi esse per ejus merita reddendam. Dum ergo allatus esset, secus introitum chori admodum lassus et languidus resedit et obdormivit. Vidit igitur sopitus assistere sibi virum elegantem, cum baculo Pastoralis, vestibibus nive candidioribus ac Sacerdotalibus indutum ; infula mitratum, quemadmodum

D
EX CAPGRAVIO,
valetudo,

puer e schola
metu pœnæ ad
sepulcrum
suum fugiens,
E

indeque ab-
tractus,

F
quam ignora-
bat lectionem
perfecte reddit

eadem ad-
ductus æger.

b

Sanantur in-
firmus ju-
venis,

puella cæca,

a
Medicus æger

A' quemadmodum Episcopi Missam celebraturi vestiuntur, qui perscrutatus est, quid haberet vel cur advenisset. Respondit ager: Domine, molesta febrium passio me fatigat et jugiter torquet; et ut remedium consequeretur, ad portum salutis et ad sepulcrum Sancti, cujus hodierna die solennitas agitur, confugi. Dicit ei Sanctus: Fiat tibi sicut vis, et sicut credidisti: deinde vero in modum crucis, ante et retro, dextrorsum et sinistrorsum, caput illius molliter ac suaviter comprimens dicessit, signo sanctæ Crucis fronti ejus impresso. Ipse autem febricitans jam sanus, sopore adhuc fluctuans, exclamavit: Domine, Domine, miserere mei, et allevia dolorem meum. Et expergefactus, Levita Evangelium incipiente, propriis viribus surrexit, et oblationem obtulit; prostratusque in terram gratias egit, et post Missam sospes domum rediit. Audiens vero consodalis ipsius, eodem morbo gravatus, eadem hora bajulatus, inter manus suorum ad sepulcrum Beati viri pervenit; et opitulante ipso eodem modo sanatus est.

27 Puella ex civibus Londoniensibus, multis diebus languebat febre fatigata, nec ullo genere medendi potuit restaurari; sed Dominus elementissimus hujus morbi remedium ei conferre dignatus est. Nam dilectus suus Erkonwaldus noctu illi visus est astitisse, et in hunc modum sibi sermocinari. Diu excocta es fornace hujus tentationis, non quod aliquo criminali peccato vitam tuam commaculaveris, sed ut in futuro juvenilem petulantiam virga correctionis studeas elomare, moresque maturos imitari: crastina enim die accelera sepulcrum meum visitare; ibique oratura Dominum nostrum Jesum Christum ab hac debilitatis catena liberaberis. Illa quidem tremebunda, cum vellet nomen ejus percunctari, nimis pavor ipsam elinguem reddidit. Hoc servus Dei sentiens, subjecit: Erkonwaldus nuncupor, habens sepulcrum in dextero latere altaris sanctæ Fidis c Virginis et Martyris, quo cum perveneris credens firmiter, sana eris. Cum hoc somnium pater et mater mane ipsa narrante didicissent, nimis hilares effecti Deumque laudantes, in eadem hora filiam suam inter brachia fulcientes, adduxerunt; et ut sanctus Præsul docuerat, juxta mausolæum ipsius eam collocaverunt. Cumque in puncto momenti esset in somnum soluta, statim totius doloris ægritudo evacuata est, et ipsa reddita toto corpore incolumis.

28 Filia quædam Deo devota, de partibus Lincolnensibus, elegantis formæ, debilitatis verbere flagellata est, et tandem officium auditus omnino amisit. Parentes ipsius, gravi mœroris fulmine percussi,

medicos conduxerunt, ut sospitati redderetur; sed medicorum ars et subtilitas ibi efficaciam invenire non potuit. Statuerunt autem opem divinam experiri, et eam ad limina Sanctorum circumducere, ut multiplicatis intercessoribus curaretur. Quo facto, cum nusquam salutem corporis recuperare posset, ad ultimum deducta est ante tumbam Patroni nostri venerabilis Erkonwaldi Præsulis. Ibi sopita cum expergisceretur, patefactis auribus et sanie guttatum confluyente, redintegratur pristinae sanitati, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria in secula seculorum Amen. d

29 Mulieris cujusdam manui adhæserat forfex ita ut manu clausa et digitis palmæ concretis, altare virgarum comprehensa teneretur, altera super digitos exterius tenderetur, arcus forficis super indicem existente. Afflicta sic fuerat per triennium: admonita tandem in somnis Londonias profecta est, debilitatis suæ remedium susceptura. Jejuniis igitur, vigiliis et orationibus instanti, in somnis sibi apparuit vir quidam in habitu et gestu Pontificali, consulens ut ecclesiam B. Pauli intraret, ante thecam sancti Pontificis Erkonwaldi divinæ potentia clementiam in sua curatione expertura. Credidit mulier, surrexit; et dum mane ecclesiam peteret, ante prædicti Pontificis mausolæum prostrata, miserationis divinæ expectabat auxilium. Dum vero Processionis mysteria agerentur, surrexerat jam ab oratione, et stans ante sancti Pontificis Erkonwaldi thecam, nisa est orare manibus erectis et oculis: interea multis intuentibus aperta est manus, digitis eminus a palma separatis; ferrum a carne paulatim separabatur, et virgularum altera procul ab altera reducta, cecidit forfex a manu ejus ante altare; posteaque paulatim plene curatur, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Notorius, passim notus: ita nutem correxi, ubi erat impressum Notarius.

b Sic restitui sensum in Capgravio taliter distortum: festivitatem et honorem Dei et S. Erconwaldi devote concinerent.

c Colitur S. Fides, Virgo et Martyr Agennensis, totis Galliis celeberrima, 6 vel 19 Octobris.

d Hic videtur finis fuisse: et quod sequitur postea adscriptum esse, sed ab eodem auctore.

DE SANCTO CLEMENTE,
POETA ET CONFESSORE APUD GRÆCOS.

Græci, in Menæis excusis et apud Maximum Cytherorum Episcopum, hodie recolunt memoriam Sancti Patris nostri Clementis Poetæ, qui in MS. Synorario Chiffletiano, Ποιητῆς τῶν κατόνων appellatur. In MS. autem Cloromontano ad xxvii Maji datur eadem titulus, Confessoris et Poetæ. Idem utroque die refertur in MSS. Menæis Julii Cardinalis Mazarini. Arbitramur Confessorem dici, quod propter fidem plurima sit perpressus, fortasse sub Iconorachis. Aliud de eo nihil reperimus præter hujusmodi distichon:

Τέρψας ὁ Κλήμης γαργεῖς ὀδῶν καὶ νόσας,
Ἀπ᾽ ἅθι τέρψων, ὥσπερ οἶμαι, καὶ νόσας.
Demulsit odis hic qui terrigenas Clemens,
Abiit, opinor, Angelos demulsurus.

2 Ante Triodion Græcum, excusum studio et opera prælaudati Maximi, frontalis spectatur icon, titulum libri complectens, ex MS. Triodii fronte, duorum aut trium seculorum ætatem præferente, expressa. In hac trium minorum geniorum et duorum Angelorum majorum atque columnæ locum hinc inde occupantium ministerio, circum titulum ducitur veluti torques annulorum vigintinovem, mutuo se complectentium dependens ex summo uno ornatorique toreumate, Christum Dominum representante, cum, hoc per extimos Angelorum lateraliū humeros defluente versiculo.

Οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ὑμνῶν ἐνθέων,

Hymnorum modulos hi composuere sacrorum.

3 Uniuscujusque eorum icon dimidia, proprio hbitus et ordinis schemate distincta, intra annulos prædictos cernitur

D. 1^a.

XXX APR.

Inter auctores Canonum numerandus;

licet non expressus in fronte Triodii,

A cernitur; et ne vaga exeret conjectura, adduntur circum caput nomina, ut solent in nummis: atque ita ex dextro latere descendunt, Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus, qui colitur XII Maji, fidei causa sub Leone Armeno Sede sua ejectus: Sophronius, Patriarcha Hierosolymitanus, de cujus opera in restituendis Menais cum S. Joanne Damasceno impensa, egimus XI Marti: Philotheus Patriarcha Constantinopolitanus, ab anno MCCCLXII usque ad LXXV ejusdem seculi: sed huic quantumvis magnas laudes occumulet Cantacuzenus Imperator, sub quo floruit; eum tamen ut schismaticum et hæreticum merito condemnat Wagareckius noster in Prolegomenis ad Marianam Græcorum pietatem num. 28; eumque Leo Allatius arguit, quod in Georgium Palamam, Pseudo-monachum et Thaboræi luminis assertorem præcipuum, congesserit omnia laudationis capita, quæ aliis Patribus divisim tribuuntur. Esset igitur ab hac sacrorum Poetarum catena detrahendus Philotheus, neque credo unquam fuisset cum eis numeratus, nisi catena illius auctor inventorque extitisset idem Nicephorus Callistus, schismaticus et hæreticus perniciosissimus, qui ipsum Triodion ordinavit auxitqueLECTIONIBUS, schisma atque hæresim docentibus et confirmantibus, quas merito miratur dictus Leo Allatius hæcenus sine censura manere, et Græcorum Catholicorum ecclesiis permitti, cum gravi scandalo simpliciorum. Sed hæc majori tribunali discutienda permittamus et Hymnographorum perteramus catenam.

B 4 Philotheo succedit Andreas Cretensis Archiepiscopus, de quo tamquam magi Canonis penitentialis auctore, quædam diximus II Aprilis agentes de S. Maria Aegyptiaca. Colitur IV Julii aut Junii. Quintus in hoc dextri lateris ordine Joannes Euchaitarum Metropolitae est; cui, hæcenus ignotæ nobis fidei et ætatis scriptori, Allatius in sua de Simeonum scriptis Diatriba varia Sanctorum encomia attribuit, Metaphrasti perperam adscripta; ex quibus duo potissimum optaremus nancisci, quibus continentur Vitæ ejusdem S. Dorothei Junioris et S. Eusebiæ in Euchaitis, ut si probatur fuerint suum eis locum in opere nostro demus. Sequitur Georgius Nicomedie Archiepiscopus. Huic etiam varias panegyres, ad Metaphrastem imperite tractas, restituit idem Allatius pluribus de eo agens in Diatriba de Georgiis; quo autem vixerit tempore, necdum comperimus. Proximi Georgio et inter Episcopos ultimi notantur Methodius, Cyprianus, Anatolius: omnes nobis ignoti; quis enim postremo loca relatum, credat esse S. Anatolium, sub Theodosio Juniore Coa-

stantinopolitanum Patriarcham? Primum liceret verosimilius credere esse eum, qui sub S. Theodora orthodoxiam restituit; sed tunc debuisset præponi Philotheo et ceteris intermediis. Claudunt parro hæc seriem scriptores ex ordine seculari quinque Leo Despotes, Leo Magister, Basilus Pegoriotas, Justinus, Sergius: de quibus nihil docere possum.

5 Catenam prælaudatam in sinistro latere implent ex ordine monastico scriptores quatuordecim. In his nobis cogniti sunt, Joannes Damascenus, et cum hoc pariter ducatus Cosmas, postea Maiumæ Episcopus, de quo agemus XIV Octobris; Joseph, communiter Hymnographus dictus, cujus vitam dedimus III Aprilis; Theophanes, cognomento Graptus, ob frontem contumeliosus versibus ab iconomacho Theophilo exaratum, qui XI Octobris solus et rursus cum fratre Theodoro XXVII Decembris commemoratur. Ceteri nobis ignoti sunt, Byzantius, Stephanus Hagiopolites, Georgius Siceiotas, Simeon, Philotheus, Arsenius, Babylas, Ephræm Cariæ, Andreas Pyrrhus sive Rufus, et Studites. Quis autem hic per antonomasiam ita dictus? An magnus Theodorus? At inter primos locari merebatur. Infra omnes et quasi geminæ seriei vinculum ponitur Casia, dubites matronæ instar an Abbatissæ velata; et a nemine alio quod sciam nominata, nequidem a Leone Allatio in Dissertat. I de libris ecclesiasticis Græcorum pag. 82, ubi septuaginta et unum Hymnographos enumerat, de quibus præfatur nimis fuisse egisse se in tractatu de Melodis Græcorum. Est inter eos etiam is, cujus causa hæc tractavimus, Clemens, nominatus immediate post nobiles Confessores Andreæ Cretensem, Josephum et Theodorum Studitas, Stephanum Sabaitam, Theodorum Siceotam, relatus ante alios, etiamque ante Simeonem Magistrum et Logothetam, quem alias Metaphrastem dicimus, et qui saltem seculo X obiit. Quærimus diligenter undenam haberi posset iste Allati tractatus: sed neque Romæ neque Parisiis, ubi notiora quam alibi sunt eruditissimi viri opera, quidquam de eo compertum habent, qui plerique ejus se nosse putant: multi etiam negant tali titulo quidquam ab illo vulgatum. Sed id ipse nimis clare asserit, quam ut possit negari, in Diatriba de Georgiis ad nomen Georgii Siculi, ubi quædam a se prætermitti excusat, cum id, inquit, in tractatu meo de Melodis Græcorum latius peregerim, ne sæpius eandem Cantilenam canere videar. Ipsum igitur si novit aliquis, suggerat obsecro quæ de Clemente sunt.

D
AUCTORE D. P.
De omnibus
scripsit Leo
Allatius,

et Clementis
inter alios
meminit.

E

C

DE B. HILDEGARDE REGINA, CAMPEDONÆ IN SUEVIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I Vitæ sanctitas, inventio ipsius et filii Ludovici Pii, utriusque cultus.

AN, DCCCLXXXIII.
Acta seculo
15 collecta,
Non tantum Beatam, sed, Beatissimam Reginam Hildegardam, appellat Theganus coævus, Chorepiscopus Trevirensis, qui de gestis Ludovici Pii Imperatoris, filii ejus, libellum conscripsit. Utriusque corpora simul refossa anno circiter DCCCLXIII et publicæ venerationi exposita fuere: eorum autem sanctitatem, probavit Deus miraculorum multitudinem, de quorum principalioribus et in veritate efficacioribus monachus quidam Campedonensis in Suevia (ibi enim sacra ista pignora servantur) opusculum valde antiquum ad rescribendum atque renovandum accepit anno MCCCLXXII, cui de Hildegardi matre

et Ludovico filio ex jam dicto Thegano iutium addidit per modum vitæ, eademque fundationem intexuit sui Campedonensis monasterii, originem referentis ad prælaudatam Reginam. Quæ ex antiquo isto opusculo habuit, gravia sane et fide omni dignissimi sunt; utpote ab eo scripta, cujus ætate et inventa sunt corpora et miracula patrata. In iis quæ seculum octavum spectant, quo necdum invaluerat apud scriptores usus signandi res gestas per annos Christi, mirum nihil est si erraverit aliquando, scriptor melior quam chronologus. Errores corrigent Aunotata nostra, quibus illustrabimus prædicta Acta; hæc autem damus a Joanne Gamansio

dantur ex MS.

F

D. P.

A nostro descripta ex Codice Blauburnensis in Suevia monasterii, circa annum MC ad Blavi fontes constituti, in diocesi Constantinensi.

Obiit ipsa
in Vigilia
Ascensionis,
ad Mosellam;

2 Obiisse illum anno quintodecimo regni Caroli Regis, Christi DCC.LXXXIII, in Vigilia Ascensionis Dominicæ, pridie kalendas Maji, antiquiora omnia chronica pari consensu affirmant. His adstipulatur cyceli Paschalis, et litteræ Dominicis rotio, quæ cum fuerit E, Pascha vero celebratum sit xxiii Martii, apparet ultimum Aprilis cum dicta Vigilia concurrisse. Obiit autem in Theodonis-villa ad Mosellam, ubi Rex Carolus, in Saxoniam cum exercitu ire disponens, Natalis Domini et Paschalis festa celebraverat, et tunc cum tota Curia subsistebat. Corpus Metas, proximum urbem, adverso flumine subrectum, in B. Arnulfi oratorio requievit, teste Paulo Harnesfridi Foro-Julienſi Diacono in gestis Episcoporum Metensium, o se compilatis intra proximos ab ea morte annos. Pro eo enim quod a præfato Arnulfo Pipinus et Carolus Reges originem ducerent, suorum ibi carorum defuncta corpora posuere. Nam ibi humatæ sunt duæ Regis Pipini filiæ, quarum una Rothaid, altare Adelaid appellata est. Ibi quoque et Junioris Regis Caroli duæ nihilominus tumulatæ sunt natæ, scilicet Adelaid et Hildigard: quæ Hildigard, mater nuncupata nomine, matrem morientem citius subsecuta est. Harum omnium epitaphia, inquit idem Paulus, a nobis jussu gloriosi Regis composita, ut de eis liquido constet lectori, subtus annotare curavi. Hildegardis autem Reginæ epitaphium (quod Alcuino tribuendum non censisset Baronius, si ipsum in suo fonte legere potuisset) hujusmodi est.

Metis cum
filiahus se-
pultæ

B

3 Aurea quæ fulvis rutilant elementa figuris,
Quam clara extiterint membra sepulta docent.
Hic Regina jacet, Regi præcelsa potenti
Hildegard Carolo quæ bene nupta fuit.
Quæ tantum claræ transcendit stirpis alumnos,
Quantum, pro genita est, Indica gemma solum.
Huic tam clara fuit florentis gratia formæ,
Qua non occiduo pulchrior ulla foret:
Cujus hanc tenerum possunt æquare decorem,
Sardonyx Pario, lilia mixta rosis.
Attamen hanc speciem superabant lumina cordis,
Simplicitasque animæ interiorque decor.
Tu mitis, sapiens, solers, jucunda fuisti,
Dapsilis, et cunctis condecorata bonis.
Sed quid plura feram, cum non sit grandior ulla
Laus tibi, quam tanto complacuisse viro?
Cumque vir omnipotens, sceptris junxisset avitis
Liniferumque Padum, Romuleumque Tibrim,
Tu sola inventa es, fueris quæ digna tenere
Multiplicis regni aurea sceptrâ manu.
Alter ab undecimo rursum te sustulit annus,
Heu genitrix Regum! heu decus atque dolor!
Te Francus, Suevus, Germanus, et ipse Britannus,
Cumque Getis duris plangit Ibera cohors.
Accola te Ligeris, te deflet et Italia tellus,
Ipsaque morte tua anxia Roma gemit.
Movisti ad fletus et fortia corda virorum;
En lacrymæ, clypeos inter et arma, cadunt.
Heu! quantis sapiens et firmum robore semper
Ussisti flammis pectus herile viri.
Solatur cunctos spes hæc, sed certa, dolentes,
Pro dignis factis quod sacra regna tenes.

epitaphium
condit Paulus
Diaconus,

commendans
ejus formam,

virtutem,

C

matrimonium,

et mortem
omnibus
lamentatam.

Cæpit pri-
mum coti
Campendonæ

4 In hoc brevi epitaphio habes multa de vita ac virtutibus Hildegardæ, quæ amplam scribendæ vitæ materiam præbuisſent, si statim a morte miraculis claruiſſet, Sanctis annumerata. Sed reservabat Deus divinitus testatæ sanctitatis certitudinem Campendonensibus, qui neque matris neque filii Ludovici corpus (nam et hunc Metis a Drogone Fratre, Metensi Episcopo, sepultum fuisse constat ex auctore Vitæ cœvo) impetrassent facile a Metensibus, si eos hi tunc inter suos habuissent Pa-

tronos. Quandonam autem impetrarunt illi? Ipsi quidem volunt, apud se statim a morte tumultuos, juxta extremam eorum voluntatem. Sed hoc facile fuit post octo seculi persuaderi monachis, multiplici ruina incendioque per Hunnos ante annum millesimum vastatis, et nulla antiqua monumenta habentibus, quibus melius edocerentur. Existimo translationem factam sub quinto monasterii Abbate Conrado, circa annum DCCCLIV electo, de quo dicit Brunschius, quod puteum in arce Hilttermontana fodiens, ferream ibi arcam invenit gentilitiis numismatibus, aureis et argenteis, aliisque ornamentis refertam, quibus constructa templa eleganter studioſeqne decoravit: qui enim repertos feliciter thesauros ad eam pios convertit usus, credibile est haud minus studiosum fuisse in thesauris pretiosioribus conquirendis. Credo etiam curæ fuisse Lotharii Imperatoris primogenito Ludovico, cum titulo Cæsaris Italiam Germaniamque et medium inter has Sueriam possidenti, ut in sua ditione acciperet præclara aui proavæque deposita; Maxime si sepulturæ locum vere elegerat Campidonæ Hildegardis, aut saltem elegisse dicebatur ab iis quorum ipsa fundaverat monasterium.

5 An ex tunc eis caperit cultus aliquis ecclesiasticus adhiberi, non habeo unde asseram. Tutius videtur illius initium sumere ab inventionem factam sub Alexandro Abbate, seculo x, idemque tempus attribuire miraculis ipsam secutis: quando etiam arbitror plumbeæ lamellæ, intra lipsanothecam reponendæ, inscriptos versus, quos ævi illius barbariei convenientes recitat Bruschius:

Annis decursis octingentis octogintaque tribus,
Busto in hoc bustarii felicem bustarunt Hildgar-

D
eo translata
cum filio post
an. 854,

refossa secu-
lo 10:
E

[dim: Quæ variis claret signis Dei vigore in multis.

Cujus in pace Sancta requiescat anima. Amen.

Ipsæ quidem eos sic recitat, tamquam una cum corpore in ipsius tumulo repertos, cum primum ille post ruinas detegeretur; imo tamquam in ipsa corporis tumultuione descriptos: sed hoc, refellit styli barbaries indignu Carolo politioris litteraturæ tam studioso: illud, expresse negat Actornu Campidonensium scriptor, asserens, quod in exciso lapide, qui capiti subjectus erat, solum hoc breve sed sufficiens epitaphium legebatur, Hyltegar-dis Regina.

6 Quo indicio cognitum fuerit Ludovici Pii corpus, non indicat; nisi quod in capite ejus glorioso inventa sit corona de aurifrigio pretioso. Quibus narratis, Colliguntur, inquit, Pii Regis beatæ Reliquiæ, et maternis ossibus in uno sarcophago separatim tamen, apponuntur, pari cum illis veneratione colendæ; quemadmodum et cultas esse indicant vota miserorum, subsequenter descripta; et miracula exhibita, matrem cum filio invocantibus. Theganus, ipso adhuc vivente scribens, laudat eum quod, licet erat minor natu, erat tamen optimus filiorum Caroli, qui ab infantia sua timere Deum et amare didicerat, et quidquid super se habebat semper propter nomen Domini pauperibus distribuebat. Interim Raderus in Bavaria pia pag. 15 asserit trigesimo a morte anno apparuisse filio Ludovico Germaniæ Regi, et auxilium petiisse quo purgatorii flammis eximeretur. Quam fidem id mereatur viderint alii. Walafridus Strabo, qui post annum DCCCXL, quo defunctus est Ludovicus, solis novem annis superstes, fuit, Thegani opusculum in capitula distinguens distinctumque rescribens, id se facere dicit, quia sanctæ memoriæ Ludovici Imperatoris gesta et laudes sæpius audire cuperet vel proferre. Auctor Putæ cœvus maximarum virtutum ejus ac summæ mansuetudinis exempla legenda offert, et Sanctum imprimis transitum describit, in quo conversa acie in sinistram partem, indignando quodammodo, virtute quanta potuit dixit bis, Hutz, Hutz, quod significat, Foras, foras. Unde patet inquit, quia malignum Spiritum vidit, cujus consortium nec vivus nec moriens habere

Huic eodem
in scrinio
junguntur
ossa filii,
F

a singulari
pietate
laudati,

A habere voluit. At vero elevatis ad cœlum oculis Angelorum agmina ad se venientia intuens conspexit, quantoque illuc minacius intuebatur, tanto huc lætius intendebat; ita ut nihil a ridendo differre videretur. In talibus ergo vitæ præsentis terminum sortitus, ad requiem feliciter, ut credimus, commigravit. *Posteritus omnis eundem non aliter quam Pium nuncupavit, quod etiam Synodi Parisiensis atque Meldensis post mortem celebratæ sequuntur: Bruschius denique de Nerico Abbate xxxvi agens, dicit ei ab Henrico VI anno circiter mclxx donatam silvâ ea lege, ut ei quæ jam extabat et vehementer placebat turri alteram adderet in memariam utriusque Patroni, quarum una adhuc hodie S. Hildegardis, altera S. Ludovici turris appellari solet. Quem tamen extra Campidonense vulgus Sanctum appellat nemo, non audemus titulo scriptoribus inusitato indigetare: et Vitam volentes legere remittimus ad tomos Francicorum du Chesne. Sanctum tamen quia dixit nemo, neque nos dicere præsumimus.*

7 *Matri prænomen et titulum Sanctæ apponi etiam in Chronico Mindensi et Andecensi, testatur Raderus in Buvarii Sancta. Crusius in annalibus Suericis parte I lib. 12 cap. 6, allegato veteri MS. Germanico, asserit Pridie kalendas Maji ferias ei celebrari solitas a Sangallensibus, quod miracula ibi fecisse, et contra pestilentiam protectrix esse credita sit. Idem ait, Commemorantur etiam quædam miracula S. Hildegardis ei, non pro Deo (ut calumniatur homo hæreticus) sed propter Deum ejus intercessione ad talia faciendum invocatum, tributa; quorum duo, ex propriis quibusdam et valde accuratis monumentis, quantum dignoscimus, accepta, dabimus ad calcem Actorum, cum titulo Beatissimæ incipientium ac finientium.*

§ II Matrimonium SS. Caroli et Hildegardis: hujus maternum genus ex Suevis: paternum an ex Franciis?

Quod ad matrimonium SS. Caroli et Hildegardis attinet, eo non leviter scandalizatum fuisse S. Adelardum, Caroli Consobrinum, vidimus in Vita ejus II Junii; ubi cœvus auctor et in regimine Abbatæ Corbeiensis successor, Paschasius Rathbertus, ita loquitur num. 7. Cum Carolus Desideratam, Desiderii Longobardorum Regis filiam, repudiaret, quam sibi dudum etiam quorundam Francorum juramenti petierat in conjugium, nullo negotio persuaderi potuit Beatus, dum adhuc esset tiro palatii, ut ei quam vivente illa Rex acceperat, aliquo communicaret servitutis obsequio: sed culpabat modis omnibus tale connubium, et gemebat puer beatæ indolis, quod et nonnulli Francorum Deo essent perjuri, atque Rex illicito uteretur thoro, propria sine aliquo crimine repulsa uxore: qui nimio succensus zelo, elegit plus seculum relinquere adhuc puer, quam talibus admisceri negotiis. Ita ille. Sed scandalum fuit ignorantie puerilis, nescientis aut non credentis licitam esse dissolutionem matrimonii necdum consummati: quod, ut nunc passim docent Canonici juris periti omnes (modo dispensatio ecclesiastica interveniat, cujus potestas pro ejusmodi ad solos Pontifices Romanos hoc tempore est restricta et sæpius in actum deducta fuit) ita olim quoque opinatos viros Sanctos et magnos, tum aliis exemplis doceri potest, tum illo imprimis notabili S. Ethelredæ, quæ tum in propriis Actis 23 Junii dandis, tum in Vita S. Wilfridi ad 24 Aprilis illustrata num. 30, laudatur mariti Ecfredi Regis cupulitati per annos 12 constanter restitisse, et Deo votam virginis talem intulisse in monasterium, libero ad alias nuptias relicto conjuge. Verum uti nunc Theologorum scholarum multi negant posse ejusmodi matrimonium solvi

etiam per summum Pontificem: ita forte etiam tunc idem negabant plurimi.

9 Inter hos plurimos fuisse ipse Stephanus Pops: nam in epistola quam simili in causa, prius quom Desiderii filia uxor duceretur, scripserat Carolo et Carolomanno Francorum Regibus, sic loquitur; Nostræ perlatum est notioni, quod Desiderius Longobardorum Rex vestram persuadere dignoscitur Excellentiam, suam filiam uni ex vestra fraternitate in conjugio copulari: quod certe si ita est, hæc proprie diabolica est inmissio, et non tam matrimonii conjunctio, sed consortium nequissimæ adinventionis esse videtur. Causam subjungit: Etenim jam Dei voluntate, conjugio legitimo, ex præceptione genitoris vestri, copulati estis, accipientes de eadem vestra patria, scilicet ex ipsa Nobilissima Francorum gente, pulcherrimas conjuges, et earum vos oportet amori esse annexos... Quapropter B Petrus... firmiter excellentiam vestram per nostram infelicitatem obtestatur... ut nullo modo quispiam de vestra fraternitate præsumat filiam jam dicti Longobardorum Regis in conjugium accipere, nec vestras quomodo conjuges audeatis dimittere. Denique si quis inquit contra hujusmodi adjurationis seriem agere præsumpserit, sciat se anathematis vinculo esse innodatum. Quis non videat etiam antequam Desiderii filia duceretur, conjugii sed necdum consummati fide obligatum fuisse Carolum, quam tamen nec ipse neque Proceres regni indissolubilem esse crediderint, cum de Longobardicis nuptiis tractaretur? Quia tamen primæ illæ cum Franciis uxoris nuptiæ, forsitan inter absentes ex parentum auctoritate contractæ et necdum actuali sponsarum traditione solemnizatæ, minus in notitiam atque ora vulgi incurrebant, ideo earum dissolutio minus obnoxia fuit generando pusillorum scandalo: quin etiam fieri potuit, ut easdem omnino ignoraverit Adelardus etiam tunc puer: sed Longobardicas illas, tanto legationum strepitu conciliatas ipsaque sponsæ traditione quadamtenus completas, ignorare nulla ratione potuit. Quod tamen ad vinculum pertinet, nihilo arctius posteriores illæ quam priores stringebantur; quo minus magna publicæ utilitatis causa interveniente, solverentur. Et primus quidem Carolomannus, Pontifex vel dissimulante vel interpositum anathema palam tollente, Gerbergam Desiderii filiam uxorem duxit, primo sui regni anno, ex eaque mox geminæ proles factus est pater. Serio deinde cœperunt laborare Franci, ut Longobardos cum Romanis reconciliarent; itaque essent expeditiores perdomandis Saxonibus, qui identidem occasione bellorum Italicorum utebantur ad jugum excutiendum. Ergo Bertrada Regum mater, quam alii contractus Bertham nominant, in hoc etiam gratificari volens filio, uxoris causa Longobardis faventi, cum Carlomanno (ut scribit Eginhartus in Annalibus) apud Salusian locuta, pacis causa in Italiam proficiscitur; peractoque propter quod illuc venerat negotio, adoratis, etiam Sanctorum Apostolorum liminibus ad filios in Galliam revertitur. Quomodo autem suum illa negotium egit? Audi vetustissimorum Annalium fragmentum, quod nunc Reginæ Sueviæ est, subjectum Chronico Nibelungi, nec ultra annum mcccclvi perductum. Anno dcccclxx fuit Berta Regina in Longobardia ad Placitum contra Desiderium Regem: et redditæ sunt civitates plurimæ ad partem S. Petri. Fiden parem inter Longobardos et Romanos constitutam, atque adeo nihil obfuisse, quo minus cum bona Pontificis gratia etiam Carolus uxorem e Longobardis acciperet? Quomodo enim alias Romam adire voluisset Regina, si id erat factura in relictum, quod egisse credens Bavonius, existimat præcitatum Stephani Papæ Epistolam nunc demum esse scriptam? Melius igitur ante biennium scriptam statuimus: nunc autem, annuente etiam Pontifice, factum, quod juxta prædictum fragmentum, Berta

D
AUCTORE D. P.
quali etiam
ante Longo-
bardicas
nuptias obli-
gatos Reges
indical
Papa.

E
quæ tamen
contractæ
sunt

primum a
Carolo-
manno du-
cta Gerberga,

F
et placito
Longobardis
Papa

etiam a
Carolo du-
cta Deside-
rata,

Cultus
etiam apud
San-Gallen-
ses,

et miracula.

Juratam
Longobarda:
fidem non
servari in-
dignatur S.
Adelardus,

non discer-
nens inter
conjugium
ratum et
consumma-
tum:

A Berta eduxit filiam Desiderii in Francia, *Carolo primogenito desponsandam, sicut pacta fœderis juramento confirmati promittebant Desiderio, hujus effinitatis ac speratæ per eam securitatis intuitu ad tot civitatum restitutionem inducto.*

11 *Hæc ita gesta ne mox irritaret Carolus, fecit Italicæ pacis respectus, et matris, cujus erat observantissimus, reverentia. Passus est igitur Longobardum uxorem sibi jungi matrimonio: sed qui in prius contracto cum Franca vinculo per conjugalem copulam adstringendo non festinaverat, in hoc secundo fuit etiam lentior, vel quia per se abhorrebat ab extranea muliere; vel quia Pontificis monita antedicta altius in animam ejus descenderant; vel alia quapiam de causa (nec enim vulgo proditam Eginhartus scribit, et in hac una Carolum matri displicuisse fatetur) ac denique exacto anno intactam patri remisit filiam. Bertham vocant multi,*

qui ea brevi remissa,

B *sed ut existimo, decepti a Chronicis quibusdam perperam scriptis, quale est illud editum a Pithæo, ubi sic legitur: DCCCLXX Bertham Reginam, filiam Desiderii Regis Longobardorum, Carlomanno filio suo conjugio sociandam de Italia adduxit. Fide perturbatam syntaxim verborum et sic corrige: Bertha Regina, filiam Desiderii Regis Longobardorum, Carolo filio conjugio sociandam, de Italia adduxit: Correctioni huic Annales editi a da Chesne tom 2 Francicorum adstipulantur. Primi sic habent, DCCCLXX Bertha duxit filiam Desiderii Regis Longobardorum in Franciam. In secundis dicitur, Hoc anno Domina Bertha fuit in Italia, propter filiam Desiderii Regis, et redditæ sunt civitates plurimæ S. Petri. Vitiose etiam in Pythæanis illis pro Carolo scriptum esse Carlomanno apparet ex verbis mox sequentibus, Carlomannus Rex decessit ii Nonas Decembris... uxor ejus et filii in Italiam pergunt: Ecce jam uxorem et filios habebat Carlomannus, ad illam igitur tunc non deducebat novam uxorem Bertha, sed ad Carolum. Quo autem appellatam nomine? Id alibi hactenus oblitteratum offerre videtur S. Adelardi Vita et ex paterno nomine appellare desideratam, quod nos olim fugit, cum istam Vitam edebamus, et ut ceteri credebamus vocem illam adjective occipi. Bruschius quidem Hermengardis nomen suggerit, in Genealogia Caroli Magni, quam ex probatissimis auctoribus proficitur; sed ea cum fabulis nullas respuat, non plus in hoc nomine fidei mereatur, quam in Galiena Hispana, Galastriæ Toletani Regis filia: quæ ante Longobardum fuerit Carolo desponsa.*

C *12 Dissolvimus jam, quantum ego quidem existimo, nodum, qui Baronio hæc tractanti indissolubilis videbatur, et Vitam S. Adelardi atque Epistolam Stephani Papæ, obscuram utramque si nudus verborum sonus spectetur, ostendimus sibi invicem suffragari, si de matrimonio non consummato intelligantur ut debent; ac proinde nec ipsas sibi invicem, neque matrimonio Hildegardis adversari, quo minus dissolutis prioribus legitimum fuerit; et S. Adelardi zelum merito nimium appellatum a Paschasio Rudberto. Quod tamen ipsa Hildegardis, ea fuerit qui a patre desponsum Carolum scripsit Stephanus, non ausim asseverare. Hic eam acceptam ait ex ipsa nobilissima Francorum gente: Hildegardim autem dicit Eginhardus, fuisse de gente Suevorum præcipuæ nobilitatis feminam; Theganus puellam appellat nobilissimi generis Suevorum, quæ erat de cognatione Gotheфриdi Ducis Alamannorum. Sed hæc nobilitas ut infra constabit tota fuit ex parte matris; quæ amplissimarum in Suevia possessionum heredem filiam relinquebat. Patrem, quem nominat nemo, cur non licebit Francum credere, et sic in proprio sensu accipere verba Stephani Papæ, atque ad prima vota reversum Carolum opinari? Ita hoc conjugium undequaque sanctissimum ac justissimum fuerit, et immérito agre tulerit Bertha Regina, morem sibi non geri*

a filio in retinenda quam adduxerat Longobarda. Nam D *quod attinet ad jurisjurandi religionem, quo Desiderio Regi obstricti tenebantur Francorum Procures, qui Reginam matrem in Italia comitati tali pactione obtinuerant restitutionem Ecclesiæ debitam; hac vel non adstringebatur Carolus, sine cujus expresso consensu non fuerat usque eo progrediendum; vel eam solverat Romanus Pontifex propter grandia damna ex tali conjunctione imminencia; vel denique ipse Carolus judicavit exinanitam, Desiderio non satis fideliter pacem cum Romanis servante; aut etiam elisam credidit apriori atque adeo potiori Hildegardis jure, si ipsam vivente patre uxorem acceperat. Celebratum est autem felicissimum hoc matrimonium anno DCCCLXXI jam adulto, atque ita obiit Hildegardis anno conjugalis vitæ duodecimo, prout indicat hic Epitaphii versus.*

Alter ab undecimo rursus te sustulit annus.

13 *Idem epitaphium, dum in ea laudat et florentis formæ gratiam, et tenerum decorem; comprobat verba Thegani, puellam potius appellantis quam feminam; erroris autem gravis convincitur Genealogia Hildegardis, contexta a Bruschio, ubi hæc nata dicitur in arce Andecensi, ipsa die S. Sabinæ, id est XXIX Augusti, anno DCCXXXII. Quam enim insulsum est, florentissimo Regi, atque per fratris mortem totius Francici regni monarchæ, et quod caput est, necdum annos triginta nato, conjungere mulierem quadragenariam? Sed quid ego ratione evincere nitor, quod ipsa res comprobatur? Utenim de Gertrude, Bellixandra et Imma, fabulosa Eginharti portatrice ac deinde sponsa, taceam, quas ceteris ex Hildegardi liberis adnumerat Bruschius; constat Reginum beatissimam, intra duodecim quos diximus annos novem omnino proles Carolo genuisse; et uno quandoque partu geminus; mares quatuor, feminas quinque, de quibus infra agetur in Vita. Dicamus igitur natam circa annum DCCCLIII, primæ pubertatis puellam, et quæ copiosæ propaginis seminem de se faceret, adunatam ei Regi, qui nisi regnorum successores ex se gigneret, recens novæ stirpis dominatus, per Merovingicorum Regum dejectionem introductus, deficiebat; et Regnum maximis turbis tumultibusque relinquebat obnoxium. Sane Epitaphii auctor talem, non dico nubentis, sed morientis formam laudat, quæ facile persuadeat Hildegardim viri triginta annorum fuisse cum obiit.*

14 *Porro sicuti fabulosis illis quibus Munsterus et Bruschius usi sunt monumentis, et jam circa nativitatibus annis de fallacia convictis, nihil credimus circa locum aut diem natalem; sic multo minus eisdem fidimus circa Hildegardis genealogiam, qua ipsam Hildebrandus, Sueviæ Dux, ex Bavara uxore Domina Regarde dicitur genuisse. Thegani, rem suo arvo notissimam narrantis, major apud nos fides est, sic autem ait: Gothifredus Dux genuit Houchingum, Houchingus genuit Nebi, Nebi autem genuit Iminam, Imma vero peperit Hilthigardam beatissimam Reginam; idque verosimiliter ex conjugio Franco, sed propter uxoria apud Saevos latifundia inter illos habitante, ut propterea ex Sueris potius quam ex Francis assumpta Hildegardis dicitur: nulla autem ratione appareat, quo jure Rodericus Bavaricam matrem illi adscripserit, contra tam expressum tam antiqui et coarcti scriptoris auctoritatem. Germanici saevi, quos allegat Scriptores, recentes omnes non modo non sunt nobis in hac re certissimi testes, sed nec audiendi quidem: litteræ vero Alberti, IV Bojorum Principis, quibus Campodunensis cœnolii tutelam, ab ipso Cœnobiarcha et conturburnio illius toto rogatus, se recipere testatur; in quibus etiam non solum Hildegardis de sanguine Bojorum nata scribitur, sed ipsum etiam monasterium in gratiam Bojariæ Principum constitutum, ipsosque Principes Bojorum hereditarios cœnobia curatores et administratos esse: hæc inquam litteræ, anno MCCCCLXXXIII scriptæ,*

natam, non aa. 733,

E

sed circa 853;

neque ex matre Regarde Bavara, F

sed ex Imma Sueva.

Hildegardim ex Suevia sumpsit,

fortasse primam suam sponsam;

A scriptæ, nuntium sunt recentes, quam ut tam antiquo juri absque alia probatione adstipulentur.

de Bavaria
confictum
videtur cir-
ca an 1482

15 Fuerit hoc monachorum inventum, post Suevorum Ducum ac Patronorum suorum extinctam posteritatem (nam ad hos totum jus Patronatus pertinevit, saltem ob anno DCCCLXIII) ambientium tutelam Ducum Bavaronum. Quod autem suggererunt hi, id quoniam gloriosum sibi videbatur, citra ulteriorem probationem facile fuit persuadere Bavari ejusque ministris, ut tam antiquos et speciosos novæ tutelæ titulos in diploma desuper conficiendum referrent. Inventum fuisse tunc recens conceptum, non tantum probat auctor Actorum anno MCCCLXXII, id est ante decennium descriptorum, fundationis Campedonensis historiam, qualis tunc narrabatur, prolucè referens, absque ulla Bujorum Principum mentione; sed multo citius idem evincit diploma istud, quod apud Munsterum pag. 561 et ex hoc apud Raderum parte 2 pag. 111 totum legere est: confictum illud quidem, sed tamen confictum seculo IX aut X, ad stabilendum titulum monasterii Imperialis, sub nomine ipsius Caroli Imperatoris, ipsum in suo suorumque successorum mundibardio sive defensione fore constituentis, et præcipientis, ne quis publicus Judex, neque Dux, neque Comes etc. Plura noluit Munsterus describere, ut finalem diplomatis clausulam properans: satis tamen dedit ut intelligeremus, primo ab omni alterius ejus cuique subjectione exemptos se credidisse monachos Campidonenses, ab ipsorum institutionis exordio; deinde eandem Hildegardis matrem non aliam tunc quam Suevum agnovisse, cum dicitur cœnobio ipsi tradidisse, quidquid in pago Ilergow et Augusgow et Albogowematerna hereditate legitime obtinuit. Hæc enim omnia erant in Suevia.

§ III Fundatio et restauratio Campedonensis Cœnobii.

In Bavarix, versus Rhetiam prorurrentis, Sæviæque confinio, ad Ilerum amnem Campidona conspicitur, Imperiale oppidum et monasterium, Kampten vulgo dictum; ejus Abbatès Principum postea titulum assereunt, numerantur inter quatuor Abbates Imperii. De hujus monasterii crebra per Hannos expilatione eversioneque jam quædam superius attigimus; neque dubitamus quin istis aliisque casibus perierint antiqua omnia documenta. Horum defectum suppletur posteriori, promovere non decemque seculi, descripsit diploma, ejus jam facta est mentio, hoc exordio In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Carolus divina favente Clementia Imperator Augustus, quod diplomate inducitur declarare, qualiter ob interventum sanctissimi Patris Adriani Papæ, ac supplicem rogatum dilectæ conjugis Hildegardis, nec non propter nobilem et fidelem famulatam Joannis, Augiensis et S. Galli reverendi Abbatès, ejusdemque Episcopi Constantiensis preces, ob meritum Rudangi Metensis Episcopi, et Stormii Vuldensis Abbatès, seu ceterorum Principum innumerabilium, Andegarium quendam nobilem, magnæ religionis virum, in primum Campedonensis cœnobii ad regularem disciplinam instructorem assumpsit; et in eodem loco Campedonensi (qui ab eodem in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ constitutus est, situs in pago Ilergow) Abbatem eum confirmavit, et a Papa Adriano in sancto die Pascha consecratum, pretiosissimis sanctorum Martyrum Gordiani et Epimachi corporibus donatum, in suam Abbatiam honeste transmisit, etc. In fine additur consuetum nominis Carolini monogramma, et signum Domini Caroli serenissimi Imperatoris Augusti, quod Amelbertus Cancellarius ad vicem Luperti Archicancellarii recognovit, Data ab Incarnatione Domini MCCCLXXII Indictione XI, anno vero Regni piissimi Caroli VI, Imperii I. Actum Romæ in sancto die

Aprilis T. III

Paschæ, in ecclesia S. Petri, coram Adriano Papa et multis aliis Principibus, in Dei nomine. Amen.

D
AUCTORE D. P.

17 In hoc instrumento (cujus originales litteros, nec vetustiores alias in vita sua visus lectasque sibi gratulatur Munsterus) nolo notare vitia, aliis similiter suppositis communia, quæ ex Tractatu præliminari ad Tomum secundum cognitu obvia unicuique jam sunt: solum indicare lubet proprio, eaque non omnia, sed præcipua. S. Chrodegandi Metensis Episcopi (qui hic inepte Rudangus scribitur) historiam omnem explicavimus vi Martii quo colitur, et anno DCCCLXVI obisse ex Paulo Warnefui probavimus, utique annus quinque priusquam Hildegardem Carolus duceret. Quem vero non offendat annus Imperii primus et Imperatoris Augusti titulus, quasi hæc locum habuerint ante coronationem, anno dumtaxat DCCC factam a Leone Papa. Denique Pascha anni DCCCLXXII fingitur Carolus celebrasse Romæ, qui solum exente autumno in Italiam transit, continuataque per hiemem totam obsidione, dum expugnatio munitissimæ ac Regiæ urbis procederet lentius, næarem secum duxit Romam anno DCCCLXXIV, acisque Paschalibus ad Papam rediit, ubi puerperio levata Regina est. Rex vero captivæ urbe cum ipso Rege Regni ac liberis, et reliqua Lombardia in potestatem redacta, primum sui in Italia regni annum numerare potuit non tamen numeravit, exorsus id primum facere post adeptum nomen Imperatoris.

18 Hæc eo explicanda fuerunt, quo intelligeretur, unde Actorum auctor hauserit errores, quos in principio diximus venia dignos; quia infelici seculo XV non erat qui posset talia judicare aut fictionis habere suspecta. Corrigendus autem nobis fuit, ne in ipso limine lector offenderet, et Regis Reginæque tituli ponendi, ubi Imperatorem ille atque Imperatricem nominabat; atque expungenda mentio coronationis a Leone factæ, tamquam illa conjugium Hildegardis præcessisset, qua totis septemdecim annis ante obierat. Cetera minus enormia dissimulamus; mallemus tamen solius antiqui litteræ egraphum, quo inventio et miracula notabantur habuisse transcriptum, quam dignissimum fide historiam talibus ad initium pervenire assumentis, qualia de Campidonensi fundatione adduntur, de honestotam. Prudentis lectoris erit post hujusmodi mentionem seceruere pretiosam e rili, quo etiam servient Annotata nostra.

et titulus
Imperatoris
ipseque an-
nus 773.

19 Porro post annos ab Actorum conscriptione duodecim, id est annu MCCCCLXXXIV, teste Bruschio, incisa est columnæ eandem inscriptio hujusmodi. Hildegardis 773 fundavit. Carolus 774 confirmavit. Adrianus 777 dedicavit. Andegarius 778 inchoavit. Hujus tituli tenor verosimiliter sustinere potest: scribit enim Hermannus Contractus quod anno DCCCLXXIV corpora Sanctorum Gordiani et Epimachi Roma in Allemanniam sunt allata: utique ad locupletandum Campidonense monasterium, ejus fundationem anno præcedenti potuit inchoasse Regina; Rex vero confirmasse sequenti anno coram Papa, et coram eo, quem futuram in novo monasterio Abbatem, per Adrianum consecrari fecerat; Andegario: potuit intra quartum annum cœnobii ecclesiæque absolvi structura, et ad ejus dedicationem non quidem ipse reuisse Pontifex, quod sine antiquorum testimonio audiri non meretur, sed suum a latere misisse Legatum qui locum consecravit: potuit denique, paratis tam ad monastici ordinis observantiam officiis omnibus necessariis, altero a dedicatione anno monachos illic induxisse Andegarius: sed non potuit de rebus sic gestis anno DCCCLXXII instrumentum Carolus condidisse, quod supra prætenditur. Nos istiusmodi suppositionibus jam assurti, quin intelligimus mente non mala factas, ad advertenda injustissima damna, imminuentia possessionibus, rescripti regi munimine desitutis; non tantum auctoribus ignoscimus facile: sed etiam gratiam debemus aliquam, quatenus nobis sunt testes irrepturum et cæternus continuatarum traditionum, quibus licet multum

Abas dictæ
fundationis
titulus,

quodam pœdem
mercurio?

A scoria permixtum sit, subest tamen plerumque aliquid purioris metalli, quod non totum abjici mereatur. Et tale est quod Hildegardis Regina, Carolo Rege probante, ex hereditariis maternæ successionis bonis, fundaverit aut saltem dotaverit Campidonense monasterium, primo istic Abbate constituto, quem diximus, Andegario.

20 Quæ deinde circa annum MD et postea excogitatae sunt fabulae, et Campidonensi insertæ chronico, ac vetuli Campidonensis et Aquisgranensis Basilicarum initia certissima laudantur a Bruschio, in Chronologia monasteriorum Germaniæ; nullum aliam possunt obtinere veniam, quam communem toti illi infelicissimo seculo, quo per generalem morum etiam apud monachos corruptelam, via sternebatur ad omnia subversuram, parique ruina notios cum innoxii involuturam, hæresim Lutheranam. Quis enim alias bilem continent? cum legit Talandam, vere spurium, imo fictitium Caroli fratrem, coque in Saxoniciis bellis occupato custodem Reginæ, dum illicitos Dominæ suæ ambitu amplexus, astu conclusum habitumque in carcere: a quo sub reditu Caroli solutus, occupaverit accusationem, effeceritque ut inaudita damnaretur ad aquas, a quibus mirabiliter serrata elapsaque et denno agnita a Talando, indicata sit Carolo, rursumque addicta morti, post erutos oculos sustinendæ: quod et factum fuisset, nisi ad eam visitandum ab Adelindæ Reginæ sorore missus eques quidam auratus, nobilis vir de Freyenbergh, supervenisset in silva, sunssissetque effassos cutulo oculus exhibere Carolo, Reginam autem dimittere: quæ Romam abiens, cum Rosina de Badmen fidei socia ærumnarum, ibi tandem egerit pharmacutrium, curationibus clara, donec illuc in Caroli comitatu adveniens Talandus, oculorum pene privatus usu, occasionem eidem obtulit post redditam exarcenti facultatem videndi, coram Rege atque Pontifice manifestandi sui; quam Rex expulsis concubinis susceperit, et cum illa Campidonensem ecclesiam se condituram rovisset, ipse de Aquisgranensi Beatae Virginis sede condenda simile votum conceperit. In his atisque similibus explodendis prudentius sese exercuisset Cruciatus; quam in sugillando orthodoxo Sanctorum cultu: sed in utroque cæcior Tiresia, tenebras imaginatur, ubi nullæ sunt; nullas agnoscit, ubi merum est chaos, *ἄνελξ καὶ ἄνελξ καὶ πᾶν*. Raderum minor, quod cum ista omnia pro fabulis habeat, tam cupide amplectatur Bavariam Hildegardis matrem, et genealogiam Hildebrandinum, veteribus ignotam, nec nisi ab iisdem somniorum expositoribus sumptam.

C 21 Majorem veri speciem habent, quæ de restauratione sæpe dicti monasterii narrat Bruschius, postquam exposuisset, quomodo illud anno MCCCLXI miserabiliter spoliatum, incensum, eversum ab Hunnis fuerit, ipsaque Hilttermontana arx, quos Abbas a monachis destitutus receperat, cum multis diplomatis ac privilegiis arserit. Quinto, inquit, post hanc vastationem anno, accidit ut Sueviæ Dux Ernestus, in Bavariam iter facturus, veniret ad Stetwangum, quod etiam erat cœnobii Campidonensis alodium. Ibi ingressus sacram ædem, duos adhuc reperit cœnobitas Campidonenses, Amandum Breytklee et Felicem Briemium, sibi dudum bene notos: Amandum vero forte fortuna tum concionantem. Is Ducem Ernestum auditorem nactus, in concione strenue pergit, et tandem ad suum institutum deflexa oratione, quasi digressionem facta, collapsum ac deletum tantum cœnobium querula ac lacrymabili voce deplorat, quod fuisset olim a Suevorum pia ac laudabili Ducissa tam splendide, tam liberaliter, tanta pietate ac dignitate erectum; in quo hactenus tot pii, tot virtute ac doctrina præstantes, consilio et ope toti provinciæ utilissimi viri vixissent; ex quo pasta esset totius viciniae, pauperie et egestate oppressa, multitudo; ex quo tot Episcopi et Imperatorum prodiissent Consiliarii. Ad talis domus restau-

rationem merito debere conferre iterum aliquid pios D omnes, præsertim vero principes viros, qui S. Hildegardi primæ fundatrici sanguinis propinquitatem essent conjuncti. Hac oratione ita motus est Dux Ernestus, ut illico ad sese Amandum istum accerseret, et ab eo quæreretur num aliquid adhuc privilegiorum esset ex tanta vastatione reliquum. Cum vero Amandus ei librum privilegiorum et diplomatum salvum exhiberet, Ernestus mox monasterium quasi de novo instaurare, cœnobitas recolligere, et S. Udalrici ope atque consilio Abbatem certum illis præficere, novamque omnium privilegiorum confirmationem ab Imperatore Ottone I petere et obtinere cœpit. Hunc itaque Ernestum, secundum fundatorem atque erectorem suum, Campidonensis, ecclesia et civitas merito agnoscit, merito laudare et perpetua gratitudine celebrare debet.

ACTA

A Monacho Campidonensi
Seculo xv collecta.

Ex MS. cœnobii Blaburensis.

PROLOGUS.

E

Notum sit omnibus, tam præsentibus quam futuris, quod ab Incarnationis Domini anno millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo, venerabilis in Christo Pater et dominus, dominus Joannes dictus deWerdenau, Dei gratia Abbas monasterii Sanctissimæ semper Virginis Mariæ et SS. Martyrum Gordiani et Epimachi et Castoli in Campidona, futurum sui monasterii defectum in hoc diligenter considerans, vitam scilicet B. Hildegardis, præfati monasterii fundatricis, sicut a suis antecessoribus invenit in quodam valde antiquo opusculo, ad rescribendum atque renovandum tradidit; quia non tantum uno in loco, sed in omnibus locis a Christi Fidelibus inveniri debet; et cum miracula, quæ cooperante Domino in multis ostendit hominibus, leguntur, dein magis ac magis Dei amore et gratiarum actione excitantur. Caveat igitur prudens lector; ne amare in Dei ancillam et ejus opera venenum misceat, et dicatur ei id Prophetæ: Os tuum plenum est amaritudine et dolo. Tales enim decet esse sacræ Scripturæ lectores, qui in Dei amore continuo sunt ferventes, quorum doctrina et conversationis forma eadem gratia in aliis transfundatur, ne cœlestes margaritas spirituum verborum sordidæ vitæ pedibus conculant.

Vita B Hildegardis ex antiquo MS. describenda datur anno 1472.

ps. 10, 7
F

CAPUT I.

Matrimonium B. Hildegardis, fundatio monasterii Campidonensis, mors pia: Ludovicus Carolo Patri succedit.

Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Sedi a Adriano summo Pontifice præsidente, Carolus [Pippini Regis Francorum filius, Deo propitio, suscepit regni gubernacula] Vir quidem fide Catholicus, scientia præclarus, religione devotus, qui postmodum nobilissimam de genere Suevorum virginem matrimonio sibi copulavit, Reginam Hiltigardam, genuitque ex ea tres filios, Carolum, Pippinum, Ludovicum Pium c. Cumque bonitas divina præfatum Regem multiplici foveret gratia, ex eo tamen felicissimus videri poterat, quod ei cum optima conjuge individuum consuetudinem vitæ ducere a Deo concessum fuerat. Hujus enim sanctitatem eximiam historiæ veteres non falso prædicantes, quoties nomen ejus memorant, Beatissimam appellant. Nimirum cum omnibus hujus mundi opibus, auro, argento, gemmis et vestibus, tamquam Domina Regni, plurimum abundaret, mul-

Carolo Regi nupta

a

b

c

Novissimæ
de eadem
fabulæ

exploduntur.

Restauratio
refertur ad an.
746.

	A	taque regna ac prædia hereditario jure possideret; conversationem tamen habens in cœlis, quæ sursum sunt, quærens, non quæ super terram; et anhelans ad divitias, quas nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, caritate Dei amorem mundi extinxit; sancta liberalitate avaritiam, humilitate calcavit superbiam, orans cum Propheta et dicens. Non veniat mihi pes superbiæ et manus peccatoris non moveat me. Sciens ergo scriptum esse, Redemptio animæ viri propriæ divitiæ, viriliter disposuit omnium suarum possessionum Christum heredem constituere; ut particeps fieri hereditatis mereretur æternæ, heres quidem Dei, coheres autem Christi. Sapiens revera et imitatione digna dispositio, æterna pro temporalibus, cœlestia pro terrenis, pro caducis semper mansura mercari. Ascendit itaque de virtute ad virtutem, cupiens videre Deum deorum in Sion, quaternario virtutis; ut per prudentiam, eligeret quid agendum; per justitiam, exequeretur electum; in adversis vinceret, per fortitudinem; illecebris non cederet, per temperantiam. Saniori autem consilio visum est ei, ut non prædia venderet, et eorum pretium sub momento pauperibus erogaret; sed in ipsis prædiis fundare monasteria elegit, ut de fructibus eorum et redditibus usque in finem seculi pauperes sufficienter possint sustentare.		D EX MS.
variis virtutibus excellit,				
Ps. 35, 12 Prov. 13, 18				
	B	2 Sancti igitur propositi sanctorum executrix, pluribus in locis, dives et præpotens Regina, nova cœpit constrere monasteria, nova servorum Dei adornare collegia; multa etiam jam constructa collatis possessionibus ampliavit. Aliis aurum, argentum, ornamenta, ad decorem domus Dei convenientia, large distribuit. Inter ea vero monasteria, quorum illa beatissima fundatrix fuit, Campidonensem domum specialius dilexit, quam et divitiis cumulavit et sublimavit honoribus, ut exhibitio operis, probatio esset dilectionis. Unde et Andegarium, primum ejusdem cœnobia Electum, magnæ religionis virum, Romam secum perduxit, et eundem in Sancto die Paschæ, in ecclesia B. Petri, anno ab incarnatione d septingentesimo octogesimo tertio, Carolo multisque Principibus presentibus et Papa Adriano, in Abbatem consecrari petiit et impetravit. Dein pretiosis corporibus Sanctorum Martyrum Gordiani et e Epimachi dotata Regina, cum jucunditate rediit et gloria; eo nimirum gloriosior et jucunda devotius, quod tam gloriosum revexit onus, quodque precibus ejus Papa Adrianus dignatus venire f Campidonam, noviter ab ea constructum dedicavit monasterium, in honore utique Sanctæ Dei Genitricis Mariæ et Sanctorum Martyrum Gordiani et Epimachi, quorum corpora ibidem usque in hodiernum diem requiescunt, et divinis excoluntur officiis. Ordinavit autem Beatissima Hildegardis se habituram in eodem cœnobia sepulture locum: unde muneribus diversis id ditando, quidquid in pago Hyllergouwe, g Albegouwe, Desegouwe materna hereditate legitime obtinuit, cum potestativa manu Caroli Imperatoris et Imperiali largitione illuc tradidit, et in proprium jus monasterii transfudit, et perpetualiter possidendum donavit. Perseveravit autem in Deo placita conversatione usque in finem, orationibus et eleemosynis insistens. Anno ab incarnatione Domini septingentesimo octogesimo tertio, n Kalendas Maji, obiit Domini devota Hildegardis, meritis plena felicibus, et in loco, quem sibi elegerat, quievit, sepulta in pace. i		
fundandis cœnobiis intendit;				
præcipue Campidonensi,				
cui Andegarium primum Abbatem				
d				
e et corpora SS. Gordiani et Epimachi impetrat				
f				
C				
g				
ibique sepulture locum eligit.				
i				
Ludovicus Pius a Carolo Rex creatus,				

EX MS.

q
a Stephano
Papa conse-
ratur

A regna sua fideles legatos misit, omnesque in diebus patris sui per iniquorum ministrorum sævitiam injuste oppressos, vel ablatione patrimonii vel coactione indebiti servitii, restitui præcepit, et ipsam restitutionem manu propria subscribendo confirmavit.

6 In diebus illis Leo Papa Romanus obiit, q et Stephanus ei successit, qui suscepto Pontificatu jussit omnem populum Romanum promittere Regi Ludovico fidelitatem jramento, et dirigens legatos suos ei nuntiavit, ut in loco, quem eligeret, libenter eum alloqueretur et videret. Quod Princeps audiens, et de audito nuntio plurimum gaudens, nuntios suos sancto Pontifici cum salutatione jussit occurrere, et cum debita reverentia affluenter servitia præparare. Secutus autem missos Rex, supradicto Pontifici cum magna comitatu gloriose occurrit, consecrationis gratiam ab eo suscipere desiderans. Convenerunt autem in magno campo Remensium; et utroque ab equo descendente, Pius in terram Ludovicus toto corpore tribus vicibus ante pedes Apostolici se prostravit, tertia vice erectus Dominum et Patrem suum his verbis salutavit: Benedictus, qui venit in nomine Domini, Deus Dominus et illuxit nobis; et respondit Pontifex: benedictus Dominus Deus noster, qui tribuit nobis videre secundum David Regem. Deinde post amplexus et oscula ingressi ecclesiam oraverunt. Postea Pontifex Regem et Reginam Irmingardam et omnes optimates suos multis et magnis honoravit muneribus. In prima Dominica r ante Missarum solennia in ecclesia, coram Clero et populo Pontifex Regem unxit et Imperatorem consecravit, coronamque auream miræ pulchritudinis, gemmis ornatam pretiosis, quam secum portaverat, capiti ejus glorioso imponebat; Reginam quoque Irmingardam consecrans et Augustam appellans, aureo diademate nihilominus coronavit. Commantes autem aliquot diebus, colloquium quotidie de utilitate habebant. Ecclesiæ. Honoravit autem Dominum Papam Imperator largissimus donis innumeris, tripliciter quam ab eo accepisset majoribus; plenus siquidem pietate, semper majora solebat dare quam accipere. His ita gestis, Apostolicus Romain, Imperator Aquisgranum rediit ad Sedem suam: proficiebat autem quotidie de virtute in virtutem, profundam habens sacræ Scripturæ intelligentiam; poetica vero carmina, quæ in juventute didicerat, nec legere voluit, nec audire. Erat etiam in cibo potuque sobrius, in irdumentis moderabilis, exceptis summis festivitatis numquam aureis resplendens; numquam in visu vocem exaltavit, imo et populus coram eo disciplinam servavit: quotidie ante cibum pauperibus largas exhibuit elemosynas: optimis ornatus moribus, omnia prudenter disposuit, excepto quod consiliariis suis, magis quam oportuit, acquievit: fuit autem hujus surreptionis occasio legendi assiduitas et psalmodiæ frequentatio.

virtutibus
claret.

ANNOTATA.

a Ne in principio lector offenderet, ipsum MS. ex eo quod certum est corrigentes, Hadrianum, cujus anno 5 mortuus est Pipinus, substituiimus pro eo qui hic nominabatur B. Leone 3, a quo Carolus Magnus, anno 800, die Natalis Domini, in Imperatorem Deo propitio inunctus est et consecratus: his autem verbis omissis, quia annis totis 7 prius mortua erat uxor, de qua hic est sermo, substituiimus nostro [] inclusa, et magis ad rem factura, atque Imperatoris titulum vertimus in titulum Regis.

b Anno 771, quando 16 vel 18 annorum puellam fuisse apinamur.

c De his narrat Crusius, singulos a matre petisse ut

sibi paterni regni successio promitteretur: quæ gallum D gallinaceum singulis dari jusserit: addens Regem fore cujus gallus alios superasset, et victoriam Ludovico obtigisse, atque hinc natam scholasticorum consuetudinem tali ludo quotannis Regem legendi. Hæc ille tamquam certissima memorat, qui criticam severitatem melius exercuisset in castigandis ejusmodi fabellis anilibus, quam sugillando orthodoxo Sanctorum cultu.

d Nihil hic corrigo, quumvis more nostro numerantibus annos, non hujus, sed anni sequentis Pascha Carolus Romæ egisse dicatur: quia ipse dies Paschæ ab aliquibus more Gallicæ sic numerabatur ut annum finiret priorem, et sic dicebatur Pascha anni 673.

e Coluntur sancti Martyres Gordianus et Epimachus 10 Maji ubi agemus de eorundem Sanctorum corporibus vel notabili corporum parte translata ad Prumiense monasterium circa annum 1190: Bruschius his omissis lib. 12 cap 2 ad fabellus dilabatur, nescio quæ garruens de particula ex virga Aaronis, celesti manna, aliisque non sine miraculo insulsissimo impetratis.

f Ut credamus nos, Campidonam unquam venisse Urbanum, aut omnino pedum de Italia extulisse, certioribus opus est monumentis: videntur hæc hausta ex fabuloso quodam Godifredo quem citat Crusius, Ludovici Archicancellarium se fingente, et inter alia absurda commincente in comitata Papæ fuisse 350 Cardinales, Episcopos, Abbates, equorum vero quatuor milia.

g Ita quidem legitur in suppositio diplomate: venerate dictum, merito dubites. Certe neque Campidonæ mutua neque primum ibi sepulta est, et quia utrumque hic dicitur, utrumque apud nos æqualem fidem habet.

h Duodecimo a Campiduna milliario ad meridiem abest locus pareus, Alh zee dictus, a quo agris circumjectis nomen fortassis adhuc manet: similiter et alii nominati hic agri in vicinia fuerint, atque etiam nunc sunt, nominibus fortasse mutatis. Crusius Alnojiam describit ita amplam ut etiam Merovingam et Campodurum aliaque 12 oppida complectatur Diploma Carolinum Augustore secundo loco nominat et Desegore omittit.

i Sequentia omnia usque ad finem capitis fere verbotenus ex Thegano decerpta sunt, omissis multis quæ ille interserit.

k Apud du Chesne in Thegano scribitur, Ingortamnus, et filiar nomen Irmingarta: auctor Vita: Ludovici Ingrammum Comitem, et Hermengardam appellat.

l Theganus Anno regni ejus (scilicet Caroli) xlii, id est Christi 810, quem alii numerant xliii, obiit Pippinus filius ejus Rex Italiæ, anno ætatis suæ 33, ergo notus anno 778, sequenti vero anno Karolus primogenitus ejus et Regina supradicta Hildegarda obiit (hoc ultimum Thegani non est, qui ignorare non potuit eam ante annos plurimos obiisse) et solus Ludovicus ad regni gubernacula remansit.

m Mense Septembri anno 813.

n Die 20 Januarii Carolus ægritare cepit, abiit enim die 28, anno 814.

o Hiltebaldus, aliis Hildeboldus, Archiepiscopus Coloniensis.

p Testamentum intelligit, quod opud nos claudit Vitam ab Eginhardo conscriptam, cui tamen veremur ne annus 811 adjectus postea sit, non quidem impervite, sed tamen præter autographi tenorem.

q Obiit Leo 3 anno 816, 12 Junii, eisque successit Stephanus 4 vulgo dictus ejusdem mensis die 22; et post septimum mensem Pontificatus sui mortuus est 25 Januarii.

r Fuerit hæc una primarum Dominicarum Augusti, Septembris vel Octobris, quæ anno 816, cum esset littera Dominicalis E cadebant in diem 3 Augusti, 7 Septembris et 5 Octobris: nisi malis primam numerare a die mutui congressus.

A

CAPUT II.

Inventio Sanctorum corporum. post varia ad eorum invocationem miracula,

Monachi
Campido-
nenses tem-
plum suum
restaurant
a
b

Cum igitur Monasterii Campidonensis certis de causis *a* reconsecrandi dies desideranter expectaretur. et ea quæ ad officii executionem necessaria prævidebant. diligenti cura et apparatu decenti præpararentur; visum est Abbati *b* Fratrumque Conventui, ut monumenta, quæ in monasterio altius elevata planitiem et æquitatem pavimenti impediabant, consulto et consulente Episcopo, destruerentur; et corpora fidelium ibidem sepulta, convenientiori loco, cum Missarum celebratione et obsequio debito, tumplarentur; ut Pontifex consecraturus, in scribendo Alphabeto ab angulo ad angulum, haberet transitum expeditum: et factum est ita. Fuit autem antiquum in eodem monasterio sepulchrum, non minus quidem, sed lignis in quadrum positum, in pavimento et a pavimento distinctum: in hoc Reginam Hyltegardam loci fundatricem quiescere, plurimum fuit constans assertio; veruntamen congregatio servorum Dei, de veritate minime certa, pro communi quidem opinione eidem sepulchro aliquam, pro incertitudine vero debitam nullatenus exhibuit reverentiam; multumque et sæpe agebat anxie, operando, orando, ut Deus quacumque occasione veritatem rei dubiæ dignaretur ostendere. Expressum certe in scriptura veritatis in privilegio Magni Caroli Imperatoris habebatur, Hyltegardam Reginam, conjugem suam, locum sepulture in monasterio Campidonensi sibi elegisse; quod autem ex electionis proposito illa ibi beatæ memoriæ requiesceret, nec in scriptis reperiatur, nec rationibus, rei dubiæ facientibus fidem, efficaciter astruebatur.

ac de loco
sepulcri
Hildegardis
dubitant,

scripturis
antiquis per
loci rumas
deperditis.

8 Hujus autem noxiæ dubitationis, quam modo Deus abstersit, causa videtur fuisse, imo indubitanter fuit, librorum et privilegiorum monasterii distractio, generalis monachorum facta dispersio, enormis loci et flenda mutatio, quæ adeo statim et ordinem domus Dei deformasse refertur, ut vix unius Clerici ministerio divinorum celebratio ibi ageretur. Alienatis enim possessionibus et violenter direptis, sedit sola civitas, plena prius populo Dei; facta est quasi vidua Domina gentium, princeps provinciarum facta est sub tributo; absque Abbate, absque monachis, sine capite, sine membris. Facta autem post annos multos et labores plurimos per ducem C Ernestum, Reginæ Hyltegardis consanguineum, possessionum recuperatione; collectaque in domo renovata nova monachorum congregatione, non mirum nec inconveniens, si homines nuper mundum ingressi, noviter domum alienam intrantes, thesauri ex antiquis in ea absconditi altam habebant ignorantiam, quos de pretiosæ margaritæ repositione nec scriptura docuit, nec relatio Patrum fidelis instruxit. Sub hujus ignorantie gravi sarcina filii ecclesiæ mœsti premebantur, repleri amaritudine; nec erat, qui eos in sua mœstitia consolaretur: propter vulgarem tamen opinionem, ut dictum est, ignorantia vera est in dubitationem. Hæc autem vulgi non improbanda opinio undecumque sumpserit initium, ex dicendis magnum habet incrementum.

Interiac
berantur
energumenus

9 Obsessus a maligno spiritu Diaconus Wernerus, furis miserabiliter exagitatus, ut sibi vitam extorqueret, ad præcipitum properat: sed miserante Deo ab amicis et notis capitur, tenetur, ligatur: deinde post multorum Sanctorum implorata suffragia, nec tamen optata liberationis impetrata gratia, ad memoratum et sæpius memorandum Campidonense cœnobium perductus est. Ubi assistens, cunctis qui

aderant pro eo supplicantibus, in voce indignationis, D in persona dæmonis, in spiritu furoris exclamavit et dixit: Quid mihi et tibi, Hyltegardis? quid me persequeris? cur me expellis? O mira Dei gratia! Quod timuit impius, irruit super eum: dictam secutum et factum: dæmon ejicitur, homo liberatur, et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo. Ille initium signorum fecit Jesus, cum manifestare cœpit gloriam ancillæ suæ.

EX MS.

10 Circa idem tempus Adelaidis, famula Ulrici de Chumbar, Dei permissu (cujus judicia aliquando occulta, aliquando manifesta, semper autem sunt justa) dæmone corripitur; ex cujus ore furioso horrenda immunditiæ verba spiritus Domini malus debacchabatur, imitansque dæmoniacum illum Evangelicum, lapidibus se concidentem, spinas et tribulos cura urticis colligens et in sinum mittens, velut doloris insensibilis, carnem propriam urere et lacerare non horruit, oblita vel spernens id Apostoli, nemo unquam carnem suam odio habuit. Flet et ejulant parentes, divinum implorantes auxilium, quod est unicuique in tribulatione remedium. Communionem autem religio-i monachi Hartmanni mulier comprehenditur, et ad tumulum illum, adhuc Hyltegardis putativum, vincula manus adducitur: ubi mirabiles et miserabiles, varios et confusos edit clamores, nomenque Reginæ, illud Angelis celebre, non devota sed commota, frequentius iterat. Quo audito compuncti, qui adstabant, illius ter quaterque Sanctæ suffragia afflagitant, ut ejus meritis Deus solvat, quam sathanas alligaverat. Audivit Dominus et misertus est, et sanata est mulier ex illa hora, et glorificabant Deum dicentes: mirabilis Deus in Sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem ancillæ suæ: benedictus Deus.

et energumena

Ephes. 5, 29

E

11 Prædictis adjiciendum est tertium miraculum, ut in ore duorum vel trium testium constet hoc verbum. Juvenis quidam Henricus, Conradi minoris filius, longa invaletudine afflictus, fervore ægritudinis exesis carnibus, exhausto sanguine, responsum mortis in se habens et signa mortem minantia, jacuit desperans et desperatus, pedum ceterorumque membrorum omni destitutus officio, absque parentis ministerio impotens surgere de grabato. Is de familia B. Nicolai se esse recogitans, ipsumque piæ ac celere in necessitate subventorem attendens, cum fletu et gemitu preces, ut potuit, ipse salutis ad Deum effudit; idque magis agebat affectu desiderii quam oratione vocali. O mira pietas! Prope est Confessor Christi omnibus invocantibus eum, sperantem in se non dereliquit, desiderium pauperis exaudivit. Dormienti in somno Sanctus Dei apparuit, ut Reginæ sepulchrum visitaret, de recuperanda sanitate certus, inspiravit. Expergefactus juvenis, et Latatus sum, inquit, in his, quæ dicta sunt mihi: ad parendum se parat, baculum arripit, ejus suffragio volens, sed non valens, se præsentare tumulo. Dorso igitur vicini sui moti pietate levatur, ad locum optatum omnibusque optandum deponitur. Certus ego de promissionis veritate, promissam petiit a Domino meritis Reginæ sibi dari sanitatem. Quid plura? inter preces obdormivit, et evigilans sine baculo sospes resiliit. Benedictus igitur Dominus Israel, qui visitavit et fecit redemptionem plebis suæ. Ex tunc igitur locus ille Sanctuarii cœpit amplius frequentari, manna illud absconditum devotius venerari; plurimum enim probabilitatis ex his, quæ acciderant, populari accesserat assertioni, nec quisquam facile contrarium presumpsit defendere. Veruntamen Fratribus monasterii nondum persuasum fuit constanter credere, Dominam suam, loci Fundatricem, ibi quiescere: non enim decet sapientes et religiosos in hujusmodi leviter aut temere cordis assensum

quidam
morti
proximus.ex S. Nicolai monitu
accedens a
sepulchrum
putativum,
sanatur:

EX MS

A assensum præbere, propter multiformes fallacias dæmonum, et illnsorias vanitates somniorum; licet non semper vana sint somnia, et dæmones interdum nuntient vera, vel coacti, vel intentioni fallendi, et quidem extorta veritas meritum non habet, nec tamen veritas non est. Rem igitur Fratres tacite considerantes, et dictis facta conferentes, satagebant quotidie latentem veritatem invenire. Proponabant itaque, consilio et hortatu Pontificis, monumentum aperire; ut si corpus sanctum cum scripturæ testimonio reperirent, inventum thesaurum cum gudio manifestarent; sin autem, ab inquirendi solitudine animo repansarent.

verus sepultura locus indicatur a muliere peregrina,

12 Non est autem prætereundum silentio, quod mulier quædam plena dierum, sub habitu peregrinæ et conversionis, futuræ dedicationis fama invitante, aliquot diebus ante sepulcri apertionem ad monasterium Campidonense orandi causa divertit. Quæ comperto quod ossa reverendæ memoriæ Hyltigar-
dis quæri proponerentur, publice coram multis etiam religiosiis Fratribus veritate subnixum edidit oraculum: Non, inquit, in loco circumpositis lignis signato corpus sanctum invenietur: est autem in latere ejus, ab eodem quasi tribus pedibus distans, meridionali muro propinquum monumentum, nec habens formam monumenti, plana superficie pavimenti: ibi diu desiderata reperietur Fundatrix loci hujus et Domina, et ad pedes ipsius requiescit filius ejus; et ubi, vel quando, vel qualiter hoc secretum ei fuerit revelatum, ignoramus. Dicto autem ejus infuisse veritatem, rei exitu demonstrante, cognovimus. Opportunitate siquidem accepta, nocte ad hoc opus electa, clausis templi januis, cum incenso et cereo, reverenter Fratres ad locum sepulcri accedentes, et eo aperto nil inventientes, conturbati sunt, commoti sunt, terror apprehendit eos; ibi dolores ut parturientis. Sed tristitia eorum citius conversa est in gaudium; a latere enim illius reperientes monumentum, et ejecta humo insipientes, gavisii sunt gaudio magno valde. Contemplabantur enim cum grandi delectatione ossa illius ingenuæ et spectabilis genere et multum exoptatæ: levatoque capite, quod jacebat in exciso lapide, illoque inspecto in ea parte, quæ terram tetigit, hoc breve sed sufficiens epitaphium, Hyltegardis Regina d, legebatur: quo lecto et audito, clamor omnium attollitur, cænantium, flentium, laudantium Deum, qui de timore in secretitatem, de spe in rem servos suos adduxit. Quis id gaudium inæstimabile et inopinatum valeat concipere, nisi id expertus vel simile? imo nec expertus. Semper enim jocundius experta, quam mentis cogitatione concepta afficiunt, affectuosius blandiuntur, blandius demulcent. Spiritus omnium, qui aderant, pascebatur in jubilo, qui prægaudii magnitudine nec poterat taceri nec plene explicari. Perfusus gaudiis totus ille Fratrum conventus exultavit uberius, anima eorum liquefacta est de electa et dilecta. Quid inde? nox illa ut dies illuminata est in deliciis expetendis. O beata nox! quæ tenebras ignorantiae columnæ manifestatione purgavit! hæc nox, quam fecit Dominus; exultandum et lætandum in ea.

13 Collectis interim ossibus sacri corporis et in pallio honorifice locatis, inveniuntur et calcei, mirum dictu, corio soluto sed incorrupto, filo tantum putrefacto. Deinde Pii Ludovici et Imperatoris monumentum aperitur; corpus ejus integrum reperitur, et corona in capite ejus glorioso de aurifrigio pretioso. Geminatur igitur lætitia, jocunditas duplicatur, exuberante causa exuberat effectus. Colliguntur Pii Regis beatæ reliquiæ, et maternis ossibus in uno sarcophago, separatim tamen, apponuntur, pari cum illis veneratione colendæ. His itaque gestis,

thesauri desiderabilis inventio longe lateque per Dei voluntatem citius innotescit. Omne etenim bonum quanto magis in commune deducitur, tanto magis elucescit: quæ enim utilitas in thesanro abscondito? Fama itaque frequens, digna laude nuntians, gratia præeunte velocius solito circumvolat, et ad novas delicias boni odoris effusione pusillos et magnos invitat. Currunt ergo sanctæ opinionis fragrantia respersi catervatim, tamquam ad nundinas, innumeri populi, ad suffragia genitricis et geniti; innumera devotionis spe veniæ secum deferentes; diversis quidem afflicti angustiis diversas veniendi causas sumentes, sed omnes communiter de impetratis gaudere cupientes, non sunt fraudati a desiderio suo, desiderium eorum attulit eis Dominus. Cæcis visus, surdis auditus, loquela mutis, gressus claudis restauratur; curvus erigitur, paralyticus reparatur; fugit blasphemans insania, cessat vexatio daemoniaca, mortuo redit vita. Quid per singula? Omni fere miraculorum genere gloriificavit Dominus ossa in terris, secum feliciter regitantium in cælis. Ut fiant vota, suggerit inspiratio divina; votorum solutionem prævenit liberalis misericordia; voluntas enim pro facto reputatur. Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. De multis autem et magnis, quæ ad gloriam gloriosæ apud Deum Reginæ et filii ejus, ipse, qui facit mirabilia solus, sicut solus est bonus mirabiliter est operatus, pauca notavimus: quia ne invidis et incredulis et divinæ bonitatis in hujusmodi detrahentibus, deridendi, subsannandi, nauseandi occasionem præstemus; ea dumtaxat referre utile duximus, quæ et convenienti testimonio in nostram venere notitiam, et satis superque sufficere possunt ad electorum suorum sanctitatis declarationem.

ANNOTATA.

a Campidonense cœnobium sub Ludovico Abbate, qui ab anno 940 et ad usque Majum anni sequentis præfuit, tertio vastatum fuisse auctor est Bruschius.

b Idem scribit S. Udalricum Augustanum Episcopum, cui fuerunt reliquiæ monasterii combusti commendatæ, apud Ernestum Sueviæ Ducem, qui ipsum restaurare intendebat, obtinuisse, ut anno 962 Abbas ex recollectis monachis constitueretur Alexander: sub quo acta sint ea quæ sequuntur de invento corpore S. Hyldegardis: vixit autem usque ad Augustum anni 992.

c Minutor videlicet sanguinis, Græcis Phlebotomus, a vena secunda dictus. Vulgus a frequentiori opere tonsorem appellat.

d Hinc intelligas, versus supra num. 5 relatos ex Bruschio, non fuisse tunc inventos, sed postea scriptos.

e Obierat hic Ingelhemii prope Moguntiam anno 840, 20 Junii; quem Drogo frater suus Episcopus Metensis in basilica S. Arnulfi, quo et mater ejus condita est, nobiliter sepelivit. Ita cœvus auctor vitæ: quando autem et quomodo translata videantur corpora, jam diximus.

CAPUT III.

Cæci, surdi, muti, paralytici meritis B. Hyldegardis sanati.

Cum igitur turba plurima conveniret, et de vicis ac villis, castellis ac civitatibus inveniendæ salutis gratia Campidonam properarent, eadem spe et desiderio adducta venit de a Richoltzried mulier lacrymosa, collo gerens filium quasi septennem, usu et facultate gradiendi penitus destitutum; diuturnus siquidem languor et validus pueri teneram depastus est carnem, qui extrema confectus macie ad mortem properare moribundus videbatur: dextrum quoque brachium

Sanatur paralyticus,

a

e proxime autem corpus Ludovici Pii.

A brachium ejus paralyti arefactum assidue dependebat a latere, nec ad sumendum cibum ori manum aliquo modo poterat admove-
re. Hoc onere pressa mater misera et miseranda, fatigata corpore, sed plus afflicta mente, in amaritudine animæ suæ, contri-
bulati spiritus secum ferens sacrificia, ingressa est templum, flebilemque sarcinam in medio templi, spe suscipiendi misericordiam tuam Deus, ubi cor-
pora illa veneranda tunc posita custodiebantur, de-
posuit; patrem misericordiarum et Deum totius consolationis gemitibus inenarrabilibus postulans, ut Sanctorum suorum intercedentibus meritis, lan-
guentis pueri dignaretur misereri. Deinde humo le-
vatum et utraque manu apprehensum parens anxie circumdacebat, magis tamen ille trahebatur, quam sequebatur. Haud mora, dimissus a matre solius Dei adminiculo pedetentim gravi attentavit; con-
fortatisque cruribus, digitorum grossitudinem vix superantibus, efficaces illos intercessores suos lætus circummivit. Manum quoque prius aridam, sentiens sibi restitutam, ori sine difficultate admovit; idque frequenter agens atque subridens, dono Dei quod experiebatur se adgratulari monstravit. Duo hic mi-
racula patrata noscuntur, dum et ficulas gradiendi restauratur, et nimis arida vigore renovatur. Facta sunt hæc in conspectu multorum tunc presentium et laudantium Deum, qui sanat contritos corde et al-
ligat contritiones eorum.

B Consolatus est et aliam matrem, in parvulo sugente ubera, consolator Deus: macula siquidem tumore eminens, vitri colorem exprimens, pupillam obvolvens, alterum oculorum pueri occupaverat, et eum facultate et actu videndi, caligine superducta, privaverat; quæ deformitatem vultus, detrimentum visus operabatur in puero, doloris amaritudinem in corde materno. Matre igitur ad illud magnæ effica-
ciæ propitiatorium adstante, et pro amovendo panno oculum obscurante obnixius supplicante; velamen illud visum impediens scissum, dissipatum dispa-
ruit; remotoque obstaculo, pupilla libera, visu re-
cepto, delectatione vivendi se recreavit.

C Duplicato pietatis suæ dono Pater luminum visitavit ancillam, utriusque oculi lumine destitu-
tam: quæ licet iam defectu senii, quam alia causa latentis cæcitatæ caligine laboraret; credens tamen omnia possibile esse credenti, sciensque non esse apud Deum necessarium ordine inaccessibili privati-
onem in esse post habitum, cum fiducia, lucis aucto-
rem, desiderio magis quam voce, deprecabatur, ut Sanctæ Reginæ filique sui meritis lumen recipere mereretur. Exaudita est oratio ejus, et eadem hora in medio ecclesiæ, senio non impediente nec alia causa resistente, visus recuperatione lætificata, tur-
bam præsentem lætificavit; et ad laudem et gloriam Dei, mirabilis in Sanctis suis et sancti in operibus suis, excitavit.

et puella: 17 Fuit nihilominus laude dignum miraculum subsequens, et ad virtutem perseverantiæ plurimum instruens. Puella quædam de Chemanshausen lip-
pientibus oculis cæcitatæ laborabat caligine, nec sine viæ duce in via se regere poterat absque errore. Hæc miraculorum coruscatione excitata, de inve-
nienda misericordia nil hesitans, ætate quidem ju-
vencula, sed mente cana et fide devota, cum aliis adventantibus venit ad illa magnæ coram Deo suf-
fragia potentiae, caliginem oculorum cogitans amo-
veri, et lumine desiderato vultum suum vestiri. Vo-
lens autem Deus perseverantiam ejus probare, et probatam remunerare, desiderii sui effectum distu-
lit, differendo accendit. Moram igitur faciens ali-
quot diebus in eodem loco, et limina templi assidue frequentans, suosque intercessores continue fletu et gemitu moneus, et mouendo ad pietatem movens,

D meliorationem quotidie experientia didicit; sicque paulatim proficiens, et ex profectos amore spe in-
deficiens, petendo, quærendo, pulsando indeficien-
ter, sufficientem visus recuperationem obtinuit, fructumque piæ devotionis in seipsa nobis osten-
dens, ad similia incitavit.

item miles, b 18 Non dissimili ordine, magis tamen accelerato, cu-
nidam de Zaitenbuch Converso facta est visus restitutio. Is cum adhuc mundo impostori b perversus deserviret, in conflictu cum adversario, ex vul-
nere sibi inflicto, unius oculi jacturam passus est; brevi autem tempore post conversionem, dolore su-
per dolore adjecto, alterius oculi lumine destitutus, tetra cæcitatæ caligine jacuit involutus. Duplici igitur contritione contrito spiritu, Deo immittente, venit in mentem venerabilium reliquiarum humiliter experiri gratiam. Duce itaque præeunte faustum arripiens iter, felicis propositi fieri cœpit executor. O prædicanda gratia! Vix laborem viæ inceperat subire, cum medicinam gratiæ in luminis receptio-
ne, licet tenuiter, sentiebat. Primo siquidem mon-
tes, deinde arbores, postea et homines cœpit discernere. Ibat ergo gaudens et tripudians, gratiam jam expertam duci suo prædicans; reique experientia jam aliquatenus consolatus, spe ad majora erigebatur, nec frustratus. Vix enim inchoatæ viæ media pars exacta fuerat, tum is, qui prius mœstus sequebatur, lætus præibat, viam carpens et viæ ducem non requirens. Perveniens autem ad locum exoptatum et ingrediens templum, flexis genibus coram sarcophago, veneranda ossa adoravit diutius, finitaque oratione, ad quolibet jam subtilia melius vivenda, promotæ est in eo potentia.

c mulier, 19 Agnes de e Durnach, divino judicio lumine oculorum privata, multorum auxilia requirens, sed non proficiens, tandem beatissimæ Reginæ et filii ejus (quorum meritis crebra fieri audiebat miracula humiliter se devovit, et ante voti completionem visum recepit. Postmodum, ut votum solveret, Campidonom venit; gratiam, quam acceperat, multis honestis personis attendentibus, prædicavit; et ad reddendas gratias Deo et Sanctis ejus, omnes qui aderant provocavit. Eberhardus Tridentinus, oculorum cæcitate percussus, post multorum attentationes remediorum, Veronam adiit, medicinam removendæ caliginis quærens, sed non inveniens. Ubi multa, licet incassum, consumpsit in medicos; dulci miraculorum fama, quæ per dilectos Dei Campidomæ fiebant, respersus, propositum illuc veniri li-
spæ illuminationis arripuit, et opere implevit, in magna spiritus contritione et corporis afflictione. Veniens itaque ad locum optatum duce præeunte, salutem petitoris et gratiam, monasterium ingressus, sepulcrum, in quo beata ossa quieverant, intravit; to-
toque prostratus corpore, a filius lucis æternæ, lucem sibi restitui petiit corporalem. Post aliquantum temporis spatium ducem itineris accersivit, at non invenit, tædio enim ac labore devictus recesserat. Quo comperto, miser ille et miserabilis, tribulatus carentia luminis et recessu docis, orationi instabat ardentius. Exaudivit autem Deus clamantem ad se, meritisque suorum electorum, visum ei, et in eodem loco et in eadem hora, restituit. Conversus est igitur luctus illius in gaudium, tribulatio in jocunditatem, ut vere psallere posset: Dominus illuminatio mea et salus mea. Egressus ergo de sepulcro, de luminis reparatione illuminatori suo gratias reddidit, et gratiarum actione turbam præsentem incitavit.

surda au-
ditum re-
cuperat, 20 Mulier quædam de Erichfried, annosa et ad deerepitam vergens ætatem, judicio justitiæ Dei sensum audiendi amisit, quam pœna surditatis tædiosa continuo et amplius allixit. Cumque aures ejus constrictæ nulli exterius resonanti paterent audi-
bili

A bili; in concavitate tamen capitis interiori, quasi susurro continuus et quasi multarum sonitu campanarum, se conquerebatur vexari. Tinnitus siquidem capitis interius multiplex et inordinatus, cerebrum turbans, instrumenta audiendi obstruxit, ut sonum exterius formatum capere non valeret per auditum. Hæc ingressa monasterium, inter vespertinalem synaxim, dum simplicis Dei multiplicem gratiam imploraret, et suffragia eorum, ad quorum sepulcra commoraretur; mirum dictu, dicto citius impedimentum audiendi, surditatis causam, suo effectui per aures exire sensibiliter cognovit; tanto utique impetu et concussione ut inter manus tenentium semianimis laboretur; et de ecclesia in porticum, ut ab aura refrigerium caperet, efferretur. Quæ post pusillum ad se reversa, et ad locum, de quo deportata erat, regressa, clare audit, et de singulis submissa etiam voce interrogata, convenienter respondit; et laudaverunt omnes Deum dicentes: Bene omnia fecit et surdos fecit audire et mutos loqui.

21 Sub ejusdem namque diei vespere puella quædam de Erringen adfuit, Lutgart nomine, pulchra facie sed pulchrior fide: hæc nocte una sospes et alacris lectum petiit, et membra soporis quiete refecit: expergiscens et multum se mutam sentiens, exclamavit, patrem accersivit, accendi lumen rogavit. Ille moram rumpens, venit cum lumine, causam clamoris sciscitans, sed responsum non accipiens; potentia enim loquendi destituta puella subito obmutuit, et per tres hebdomades muta permansit. Pater anxius quasivit consilium, nec invenit; petiit auxilium, nec accepit; pulsavit ad medicum, nec aperiebatur ei remedium: numquid enim medicus liberavit eam? Non: sed restitutio loquelæ ademptæ servabatur gloriæ et gratiæ felicis Hyltigardæ. Quid plura? de hominum desperans solatio, confugit ad divinum; vovet se præsentaturum filiam ad illas gratias plenas Reliquias, præparat candelam linguæ figuram exprimentem. Compos voti effectus, Campidonam venit, candelam dat tenendam virgini sacris ossibus adstanti. O ineffabilis gratia! Vix ardere cæset candela, et restituitur mutæ loquela, et exclamavit voce magna; Domina et vere Beata Hyltigarda! exultans certe et jubilans ex miraculosa, quam in se experiebatur, operatione, ecliptica *d* usa est oratione. Exclamaverunt et homines, qui aderant, glorificantes Deum et dicentes: Vere Dominus est in loco isto. Ecce rei gestæ ordine considerato, poterit attendenti videri non immerito, quod neque hæc peccavit, neque parentes ejus, ut muta efficere-tur; sed ut manifestarentur opera Dei et merita Reginæ in illa.

C 22 Miraculorum igitur gloria invitante, molendinarius quidam de Gonreburch, longa invaletudine debilis et claudus, spe salutis ac desiderio accensus, locum petiit expetendum, baculi suffragio sustentatus; qui Sanctorum meritis suffragantibus, desiderii sui effectui potitus, abjecto baculo sanus rediit, sine baculi subsidio; insuper ad onera deferenda collata est ei fortitudinis sufficientia; ut vere dicere posset: Fortitudo mea et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem.

23 In villa Gertrichsried, vir nomine Bertholdus, totus languore paralysis dissolutus; et omnium fere membrorum officio destitutus, lecto continue per multas hebdomadas decumbebat, de recuperatione sanitatis desperans, finemque doloris et miseriæ cum misera vite fine miser expectans. Audiens vero per gloriosa Reginæ ac Regis merita, pie penitentibus optata præstari beneficia; spe resumpta erectus, veneranda se visitaturum corpora ex voto cordis proposuit, et votum voce expressit. O Christi pietas inæstimabilis! Vere nescit tarda molimina

Sancti spiritus gratia. Vix æger votum expresserat, D et solidatis membris, membrorum compagibus sanatis, vigore donatum se sentiens, cum alacritate surrexit; arreptoque baculo, magis consuetudine ambulationis, quam pro necessitate sustentationis, voti sui non tardus executor Campidonam festinavit: ubi divinæ pietatis opus, circa se gestum, gaudens et gratias agens, ordine referebat. Vicinos quoque suos utriusque sexus nobiles, qui eum languentem noverant, et tunc nutu Dei orationis causa conveniant, subita mutatio dexteræ Excelsi, circa illum exhibita, in admirationem, ipsos autem, qui aderant, in gratiarum actionem excitavit, ut vere psallere possent, Magnus Dominus et magna virtus ejus. Nec mirum: omnipotentis Dei virtus meritis electorum *aliæ tres,* suorum mulierem de Wangirir, multis annis contractam, ad salutem erexit; alterius brachium curvum ad usum debiti officii clementer extendit. Conradus, militis cujusdam in faucibus, genua dissoluta et crura debilia solidans, roboravit; qui occulta agitudine multo tempore ambulandi laborans difficultate, post votum expressum, iter laboriose inceptum, cum sociâ conjuge sua, expedite peregit. Compos autem voti effectus, ad locum destinatum pertingens, et ibi pernoctans, nil pristini doloris sensit; et gratias egit Deo dicens: Exaudivit Dominus preces meas et statuit supra petram pedes meos, et direxit gressus meos.

24 Roberti de Pfullendorf, viri militaris, filium parvulum, nondum septennem, paralysis passio *f* vehementer vexavit; crevitque vexatio et involvit infirmitas, adeo ut interdum sub unius noctis spatio quadraginta vicibus ejus iteraretur cruciatus. Pater igitur mæstus, nec interpolato sed continuo dolore afflictus, audiens gratiam sanitatum exuberare in monasterio Campidonensi meritis matris et filii, votum vovit pro puero, corde pio et affectu paterno, proponens et disponens ducere parvulum ad id medicinæ cælestis asylum. O divinæ misericordiæ larga benignitas! Ex tunc Dominus de cælo respexit, et cessavit quassatio, et consolatus est pater in filio, et filius in semetipso. Sanitati igitur donatum parvulum duxit pater Campidonam, juxta voti propositum; gaudentemque et ludentem præsentavit in templo, offerens sacrificium pro eo liberato; præterea se et conjugem suam filiosque annuo censu obligavit, Sanctis ibi quiescentibus singulis annis persolvendo.

ANNOTATA.

a Chorographica tabulæ, quibus Sueviæ utriusque et vicinæ Bavaricæ continetur descriptio, neque hunc locum, neque alia multa infra nominanda exhibuit: eorum igitur designationem expectamus ab istarum regionum peritioribus: suspicamur etiam non paucum hic nominari, quæ vel appellationem nunc mutarint, vel ob sui exilitatem non meruerint in tabulis istis notari.

b Scriptum in ecegrapho nostro, imposito.

c Durnach vicus solum 4 aut 5 p. m. Campidonam distat ad Orientem.

d Ecliptica oratio, id est, defectuosa.

e Fauces aliis Favianum, oppidum Sueviæ in confinio Tyrolis, vulgo Fussen, distans Campidona plus quam 20 m. p. cis Lycum fluvium.

f Pfullendorf, inter Tubingam et Constantiam, huic quam illi propior. Sunt qui Bragodurum Ptolomæi esse velint.

A

CAPUT IV.

Energumeni meritis B. Hildegardis liberati, hydropici et contracti sanati, mortui suscitati.

Liberatur energumena una,

Summæ bonitatis Deus non solum ægritudines curavit ob merita suorum, sed et dæmones fugavit. In vico Ermengers, sub opacæ noctis tempore, mulier quædam a principe tenebrarum correpta, crudelissime vexabatur; clamore horribili, non modo virum suum et familiam suam, sed vicinos excitans, tanto acrius in ea sæviens, quanto citius ab ea expellendus. Convenientes itaque vicini, videntesque miseram miserabiliter affligi, pietatis moti compassionē, unanimiter omnes venerabilis Hyltegardæ et Pii Ludovici auxilium implorantes, exclamaverunt ad Dominum, et exaudivit eos. Audiens enim draco ille, quem formavit Deus ad illudendum ei, Sanctos nominari; virtutem eorum non sustinens, a facie ipsorum fugit; egressus a muliere, quum expresse consideret, deditque locum Spiritui sancto, ad refocillandum animam, tanto vehementius, quanto brevius afflictam, ut illud adimpleretur: Surge Aquilo et veni Auster. Liberatam autem a spiritu immundo, cum gaudio Spiritus sancti, adduxerunt amici Campidonam, quæ gesta fuerant circa eam narrantes, et ad laudandum Deum in Sanctis suis ecclesiam Dei intrantes.

Cant. 4, 16

B

26 Alia mulier, misera miserior, multis annis dæmoniaca, amicorum ministerio laborioso ad sacras est adducta Reliquias; ubi graviter quidem vexata, et horrorem incutientibus debacchata est vocibus, tamquam maligno hoste suam prævidente vel timente ejectionem imminere. Quo meritis electorum Dei suffragantibus fugato, illa diu captiva Sion est liberata; quam spiritus nequam egrediens, sine misericordia concutiens, semianimem reliquit. Quæ citius resumpto spiritu, suam sentiens liberationem, liberatori suo Deo gratias egit. Factum est id multis astantibus et exultantibus Deo adiutori nostro et clamantibus. Isti sunt, quos elegit Deus in caritate non ficta, per quos tanta facit mirabilia.

et altera.

Sanantur contractus manibus,

C

27 In Parasceve, hora divini officii, concurrentibus omnibus ad sacram Corporis et Sanguinis Jesu Christi communionem, juxta ecclesiasticam illius provincie consuetudinem; Conradus faberferrarius magister, præcepto non obediens vel cupidati satisfaciens, fabili operi alacriter insistebat. Et ecce justo Dei judicio, malleo cadente a dextera et forcipe a sinistra, utraque manus curvata est et contracta. Exclamans autem juvenis, et subita iræ Dei percussione tactus et territus, properabat ad monasterium, adiit sarcophagum, petiit auxilium. Universi qui aderant, cum eo et pro eo clamabant ad Dominum; nec tunc exaudivit eos, nondum enim venerat tempus miserendi ejus. Expletis Divinis, omnibus egredientibus et ille tristis abscessit. Brevi mora exacta, flens et ejulans, non propter primam repulsam desperans, rediit, ascendit, manus sarcophago superposuit; et mox erectæ sunt et extensæ, et priori sanitati restitutæ: et letata est omnis Campidona in tam evidentis miraculi gloria.

hydropica a

28 Non minus gloriosum, imo gloriosius videri potest, quod huic subjungendum est. Mulieris ejusdam in a Burgauw venter, imo totum corpus, ex humorum distemperantia intumuerat, et ex tumore cruciatus per momenta crescens adeo invaluerat, ut ab omnibus morbo hydropis laborare desperabiliter judicaretur, nec ad eam curandam quasi desperatam cura aliqua adhiberetur; ne vero spes recuperandæ salutis in ea penitus extingueretur, agebant magnalia Dei, quæ audiebat quotidie per electos

Aprilis T. III

Dei Campidonæ fieri. Deo igitur inspirante, placuit D ei, ut illorum devotissime se voveret pietati. Quo ^{EX MS.} facto, intra triduum omnino detumuit, et ad pristinam mediocritatem reformata, medicos suos læta visitavit; gratiam et gloriam annuntians, et ad glorificandum Deum audientes invitans.

b

et hydropicus;

29 A simili periculo, non dissimili remedio, Conradus de b Thuringen sanatus est. Cum enim ventris tumore immoderato cruciaretur, et plurium experimentorum nullum capiens fructum, cruciatus finem solum mortis expectaret remedium, saniori quorundam consilio, veneranda piorum ossa se visitaturum proposuit ac promisit, si divina miseratio id exequendi vires ei concederet. Promissionis devotioni præsens affuit gratia: præparationem enim cordis contriti audivit, Deus, auris tua. In brevi sibi tumore decrescente ventris, præfatus Conradus ad consuetam gracilitatem reparatus, juxta votum suum venit Campidonam, matre sua simplici muliercula comitatus, modum et ordinem suæ asserens reformationis, pariensque in corlibus audientium piæ augmentum devotionis. Hujus assertioni, orandi causa advenientes post triduum, constantissime perhibuerunt testimonium: et letati sumus in his, quæ dicta sunt nobis.

E

contractæ duræ,

30 In villa Burgouw puella, utriusque manus contractione debilis et ad operandum inutilis, ea spe et spiritu ducta quo prænotata hydropica, simile fecit votum, et similem etiam consecuta est effectum, In voti enim expressione, lætificata est manuum restitutione. Consimili gratia mulierem de Gervigishosen Dominus visitavit. Hæc fere biennio naturali gressu destituta, genibus et manibus terræ innixa, monstruoso tractu gradiendi seu rependi officium exerevit. Quæ sancto accensa desiderio, ubi se devovit piæ matri et filio, naturali pedum functa officio, cum amicis et notis rem gestam testantibus, gaudens venit Campidonam, ad venerationem eorum, a quorum meritis se gloriabatur accepisse veniendi potentiam.

paralytica

31 In villa Marvisieren, cuidam diu paralyticæ, pro reformandis viribus desideranti Reliquias visitare, currum amici præparabant, ut vehendo ad locum optatum eam perducerent. Quæ abhorrens currum ascendere, elegit rependo propositum consummare, ut laboris magnitudine salutem mereretur invenire. Videns autem Deus fervorem in muliere, sciensque mentis conceptum ipsam exequi non posse, misere membra solidavit, vires reparavit, gressum restituit. **F** Exultans igitur et gratias agens, non tremens sed alacriter gradiens, suum effectui mancipavit desiderium; cujus gloriosæ curationi, cum multis aliis, etiam Sacerdos ejus perhibuit testimonium.

F

et paralyticus:

32 Berchtoldus, Hultrudis filius, de c Loppenhusen, in dorso et femore et crure sinistro, multis diebus, tanto dolore torquebatur, ut ad eundem erigi, etiam baculi suffragio, non valeret. Miraculorum igitur fama trahente, quæ per electos Dei crebra fieri audivit, Campidonæ curru conducto, recuperandæ salutis desiderio locum aggressus est exoptatum: ubi ad valvas templi depositus, a duobus viris tollitur; et ante sarcophagum, pretiosum illum thesaurum continentem, locatur. Votum igitur solvit breviter, sed devote; oravit nil hesitans, sed de impetranda sanitate plurimum confidens. Exaudita est autem oratio ejus, quam brevem esse oportuit, propter eorum importunitatem qui eum advexerant; nec ibidem moram facere, peculiaris rei necessitate eos revocante, poterant vel volebant. Sublatum igitur de templo curru imponunt, domum revehunt, de impetratione salutis quidem hilarem et certum, etsi non re, spes tamen non confudit: quis enim speravit in Domino et derelictus est? Post paucos igitur

A tur dies dolore fugato, usu gradiendi restaurato, pedes rediit Campidonam; Deo et dilectis ejus gratiarum referens actionem, quorum meritis ille sanat contritos corde, et alligat contritiones eorum.

33 In villa Imminriet, Wernhardus, Waltheri et Adelhaidis filius, puer parvulus, quasi triennis, e domo parentum sine custode egressus est. Cumque incaute evagaretur, nec quid cavendum esset ratione discerneret (ætatis siquidem teneritate impediante, rationis usum necdum habebat) in fossam, de qua limus exceptus erat, aqua plenam, corruit; totusque, gennum summitate excepta, aquis coopertus, fundo limoso resupinus inhæsit. Modico temporis exacto spatio, mater circumspiciens, nec filium viciens, ad quærendum puerum emisit famulantem puellam: quæ illum circumquaque quærens, nec quæsitum inveniens, tandem ad foveam venit; puerumque extinctum, et a juvene ejusdem pueri consanguineo, qui casu advenerat, extractum invenit. Tollitur puer, domum refertur, clamore funesto prævolante submersionem pueri nuntiante. Flent et ejulant parentes, accurrunt vicini condolentes, volunt, nec proficiunt, nec vitalis spiritus aliquid in eo comprehendunt. Quid plura? post desperationem de pueri vita, venit in memoriam numquam a memoria delenda B. Hyltigardis cum prole sua: quam dum in auxilium precibus lacrymosis invitant, dum vota pro puero vovent; inter voces precantium et vota voventium, puer reviviscit, et ad sanitatis integritatem citius reparatur. Quem post paucos dies parentes, vota solventes, medicis suis Campidonæ repræsentaverunt; multorumque testimonio suam tristitiam in gaudium conversam astruxerunt, ad laudum præconia Deo et electis persolvenda, omnes qui aderant excitantes, quia filius eorum mortuus fuerat et revixit, perierat et inventus est.

34 Non minus gloriose ac Deo digne suscitata est, a simili mortis genere, Manigaldi viri militaris filia, per Reginæ ac Regis invocationem ac merita. Hæc dum ad hauriendam aquam levitate puerorum properaret, ex subita et minus cauta inclinatione pessumdata, capite verso deorsum, corruit in puteum. Quo comperto pater et mater cum familia, flentes ac ejulantes accurrunt; quorum clamore miserabili amici et vicini cuncti ad illud lamentabile spectaculum convenerunt. Haud mora, pater descendit in puteum, alio ipsum sequente ac tenente, ne amore eripiendæ filiæ pater mergeretur; qui et ipse a stante super puteum propter eandem tenebatur cautelam; aqua enim putei tantæ profunditatis erat, ut proceri hominis longitudinem altitudine superaret, nec aliquis fundum putei attingere pedibus, nisi caput ejus operiretur fluctibus, posset; capropter primo descendantem in aquam teneri oportebat, ne si non teneretur periculo subjaceret. Labore igitur miserabili quærens filiam et inveniens pedes ejus sursum erectos pedibus suis compressit, sicque attraxit; donec id onus flebile manibus comprehensum, ad superstantem levaret, et ille stantibus super puteum porrigeret. Deinde ad paternam domum defertur, sequentibus et plangentibus qui in villa fuerunt fere omnibus: erat enim puella nobilis, benignæ mansuetudinis, jam quasi septennis. Accedunt ergo amici et familiares, omnem diligentiam, omnia experimenta, quæ circa submersos attentari solent, propensius impendentes: nunc illam igni applicantes, interdum volventes; modo pedes sursum, caput deorsum verteutes. Has autem variationes sæpe ac multum frequentantes, nil consolationis acceperunt; non enim in corpore illo aquis suffocato aliquis vitalis motus deprehendi poterat, quippe a quo vita recesserat. Consumpta igitur sine fructu humana industria, nec consumpta sed crescente

mœroris angustia, ad divina properandum fuit et D properatum est auxilia. Cœperunt igitur, primo parentes, deinde omnes præsentés invocare illam semper invocandam Hyltigardam et filium ejus, pro liberatione puellæ vota voventes ex corde. Exaudivit autem Dominus contritorum lacrymosa suspiria, et piæ devotioni ipsorum fructum propitius indulsit optatum. Ex illa enim hora salus domui illi facta est, puella a morte liberata est; vere enim mortuam, et vere vitæ redditam, omnes, qui aderant, et videbant et jurabant. Omnes ergo inæstimabiliter consolati sunt, et domus inpleta est ex clamore: Te Deum laudamus; cui vivit quæ mortua fuit. Post transactum breve temporis curriculum, opportunitate accepta, pater et mater, comitante filia, cum multis ex vicinia, venit Campidonam, ad vota solvenda pro virgine d Maria.

35 Et [hæc] tantum de miraculis principalioribus, et in veritate efficacioribus: nam tot et tanta sunt ibidem facta a prima fundatione monasterii Campidonensis, inchoata anno septingentesimo septuagesimo tertio usque in annu millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio, virtute operantis Dei per felicissimam Hyltigardem et ejus filium, nomine Pium Ludovicum Imperatorem, quod prolixum et nimis longum esset ad scribendum; et jam

Longa solent sperni, gaudent brevitate moderni. Quare prædicta signa compendiose sufficiant bonis Christi fidelibus hominibus. In hoc Imperiali monasterio Campidonensi, dedicato a Papa Adriano, qui personaliter cum grandi cœtu populi Cardinalium et Episcoporum, singulis ex statibus mundi clericorum et laicorum, scilicet Caroli Magni et Hyltigardis cum pueris eorum, scilicet Pipino, Ludovico et Carolo et c. Lothario filiis; ac Rotrade, Gissa, / Hyltigarde et Berta filiabus, dedicavit in anno septingentesimo septuagesimo septimo die Ascensionis Christi vel circa: nam eo tempore exportata fuerunt de Roma, ex petitione Caroli et Hyltigardis, integra corpora Sanctorum Martyrum Gordiani et Epimachi, cum Reliquiarum aliarum sarcinis et numero et multitudine grandissimis, et g Indulgentiis maximis. Etiam pro tunc Carolus altissimis privilegiis ipsum dictum monasterium sublimavit ultra alia loca et hominum habitacula. Nam omnes villæ, castra, oppida, silvæ, vivaria, piscature, venaturæ, thelonia, ac omnes, superiores conditiones respicientes, spiritualia et secularia in h Goliis Hylergowe, Augusgowe, Segowe, Risgowe et aliis dedit monasterio Campidonensi, cum iudicibus singulis ipsius maleficii; taliter, quod perpetuis temporibus solum Abbas Campidonensis deberet hujusmodi regere et dominari, ac singula officia spiritualia et ac secularia ad providendum constituere, et hoc cum personis idoneis. Nam pro tunc nulla civitas erat in tota Suevia, demptis civitatibus Augusta et Pfullendorf; quia alia erant solum oppida, villagia seu villæ. Fuerunt autem rura, data cœnobio, ipsius Hyltigardis Reginæ res hereditariæ; quas ipsa cum adjuvamine Caroli, ob animarum eorum et singulorum consanguineorum eorundem salutem, ordinavit dicto cœnobio, in honore Sanctissimæ Virginis Mariæ, Sanctorum Martyrum Patronorum, scilicet Gordiani et Epimachi, nec non et omnium Sanctorum, quibus sit laus et honor per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Burgow, Oppidum inter Ulmam et Augustam ad Mindelam fluvium, ad 50 p. m. distans Campidona.

b Turingen, inter Ravenspurch et Merspurch ad fluviolum

EX MS.

puer submersus vitæ restituitur,

item puella in puteum lapsa

et certo mortua.

A *fluviolum Ach, non longe a lacu Brigantino sive Constantiensi vulgo de Boden-see.*

c *Loppenhausen ad Camlachum rivulum, media fere via inter Campidoniam et jam memoratum Burgoniam.*

d *Hoc nomen videtur fuisse puellæ.*

f *Scriptum erat Gertrude: sed Rotrudem constat inter filias Caroli primogenitam fuisse: Gertrudis nulla nisi apud fabulatores nota est. Merito autem omittitur hic Adelaidis in obsidione Papiensi nata an. 774, et in itinere versus Franciam mortua ipso anno. Omitti etiam debuisset Hyltigardis, cum hæc agerentur (si vere acta sunt) necdum nata; quippe quæ ante expletum primum vitæ annum obiit, solis 40 diebus superstes matri. De utraque constat ex epitaphiis, quæ jussu Caroli Magni composuit nobilis tunc Poeta Paulus Warnefridi, et impressa extant primo apud Bruscium, tacito auctoris nomine (unde Baronio ignoscendum quod Alcuini esse crediderit) deinde in Francis du Chesne, in ipso Pauli opusculo, quod de Metensibus Episcopis scripsit: nam Metis utraque sepulta fuit, uti et amicæ duæ, et ipsa mater.*

B g *Indulgentiarum in dedicationibus instituendarum usum eo seculo fuisse, nullo certo exemplo probari poterit: posteriorum Pontificum largitiones ex fuerunt, a quibus acceptas ad tempus foundationis primæ perperam retulit posteritas imperita.*

h *Tentonibus Ow vel Aw pratum seu poscum est, hinc derivatur vox collectiva gheaw et contractim gaw vel gow, pro regione, adeo frequens in compositis, sicuti ab hem, heim, vel hom domus, sit aliud collectivum æque in nominibus locorum frequens ghem vel gom pro civitate aut oppido: quæ deinde hic nominantur Gojæ ab Hilera, Sega, Augusa et Risa fluviis, ut credo, ipsas irrigantibus, nomen habent. Horum grandior et notior Hilera Campidonam præterfluit, et Danubio immergitur e regione Ulmæ.*

i *Hinc illud ad calcem Vitæ descriptum rubris litteris. Campidona sola judicat ense et stola.*

APPENDIX

Ex Annalibus Suevicis Martini Crusii.

Fuit longo tempore, post conditum hoc coenobium, quidam Eques auratus, Manigoldus Fridraner, in arce Freudenbergia habitans: is filiolam habebat cui

nomen Felicitati: quæ aquam ex puteo insciis omnibus allatura eo incidit, nec ante quinque horas reperiri potuit. Cum tandem reperta esset, pedibus sursum ac capite deorsum conversis, nec ullum signum vitæ in ea appareret, pater dolore exanimatus vocit se centum libras ceræ et alia ad tumulum S. Hildegardis oblaturnum. Puella in altari posita erat, donec sepulcrum fieret, in quo humaretur. Quo facto, cum ab altari levaretur, risit: gaudio magno exorto, manu patris deducta domum est. Postridie ipse, Salamo-villanus Abbas, ac puella, Campidonam venerunt; gratiæ Deo actæ, votum S. Hildegardi persolutum est.

37 Quondam scholasticus quispiam, in flumen Ilarum incidens, undecim ibi horas jacuit. Hic extractus et pro mortuo habitus, a matre ad sepulcrum Hildegardis positus est. Pater Hildebrandus Ramer, præcipuus Campiduni capuo, corrogavit cunctos ex ecclesia S. Magni Presbyteros et ludi magistrum cum scholasticis, ut ad tumulum Hildegardis pro vita mortui orarent. Precantibus his et una populo, puer dexteram pectori suo imponens revixit. Tunc gaudium omnibus campanis publicum significatum fuit, Deoque et Hildegardi gratiæ actæ. Quid ad hæc homo hæreticus, ne suo ipse convictus testimonio cogatur erubescere? Soli, inquit, Deo laus debetur, qui gloriam suam alteri non dat: utique tamquam primo boni omnis fonti, alioqui ipse, qui glorificantes se glorificat, eosdem cupit glorificari etiam ab hominibus, et ideo eorum rite invocatorum intuitu miracula patrat. Quid autem ad primum? Ethnici quoque, inquit, diis suis vota faciebant et persolvebant. Numquid et ab iis percipiebant beneficia, qualia nemo facere potest nisi Deus, aut nisi fuerit Deus cum eo? Reipso autem, non Sanctis, sed Deo vota faciunt et solvunt Christiani orthodoxi; dicuntur tamen etiam Sanctis facere ac solvere, quando faciunt ac solvunt intuitu beneficiorum a Deo per Sanctorum intercessionem speratorum aut impetratorum. Sic templa et altaria eriguntur Deo, cui soli in iis offeruntur sacrificia; quando tamen, ut sit plerumque, ea fiunt in memoriam ac venerationem alicujus Sancti, et ipsa nomen ab illo accipiunt et de illo Missa fieri dicitur: ut sub illa nominum diversitate habeatur distincta significatio diversarum in eadem specie rerum, ad omne humani sermonis commercium necessaria, quæ per commune omnibus sacrificiis, altaribus, templis unius summi Dei nomen non haberetur.

C DE S. SVIBERTO EP. VERDENSI, IN SAXONIA INFERIORI.

POST AN. DCCC.

Episcopatum
Saxoniorum
institutio,

D e S. Sviberto Episcopo, Frisonum et Boructuariorum Apostolo, Cæsaris-verdæ ad Rhenum sepulto, prolixum Commentarium dedimus 1 Martii; ubi § 8 fere probatum est, quam male a multis scriptoribus confusus fuerit cum eo alter Junior, Verdensis ad Aleram in Saxonia inferiori Episcopus. Ea nihil opus est hic repetere, cum vel sola temporum ratio distinctionem utriusque necessariam esse convincat. Obiit enim prior iste anno Domini MCCXIII, quando is, de quo nunc agendum est nobis, verosimiliter necdum natus erat: siquidem Episcopatum Saxoniorum institutio ad finem seculi viii spectat. Habemus nos insigne Chronicon, a quodam scriptore Saxonico, et quantum colligere potuimus Magdeburgensi monacho, descriptum in membranis, perductumque ad annum MCLXXXI, cum singulari cura rerum ad Saxoniam pertinentium. In hoc ad annum Domini DCCLXXXI habentur sequentia: Rex Carolus, ex Italia in patriam

reversus, succedenti tempore, puta sub autumnum anni jam dicti, Saxoniam intravit: eamque in octo Episcopatus divisit, id est, Bremensem, Halverstadensem, Hildenesheimensem, Fardensem, Paderbrunnensem, Mindensem, Monasteriensem, Osenbruggensem: et terminos iisdem Episcopis constituit.

2 Hæc ille: et tamen non tam initia Episcopatum, quam ecclesiarum, quibus sui postea Episcopi obtigerunt, intelligenda sunt indicari. Etenim vetustissimum rerum Francicarum Chronicon, ab anno MCCVII usque ad MCC pertingens editumque tomo 2 Francicorum du Chesne, de anno DCCLXXX, hoc solum dicit: Saxones, derelinqnentes idola, Deum verum adoraverunt... ædificaveruntque ecclesias. Id quod alius, usque ad annum MCCVI scribendo pertingens, auget et explicat his verbis: Carolus Rex perrexit iterum in Saxonia... divisitque ipsam patriam inter Presbyteros et Episcopos

D
EX ANN. SUE-
VICIS.

E

F
D. P.

post an. 781.

A scopos seu et Abbates, ut in ea baptizarent et prædicarent. Ubi Episcopos non alios puto intelligendos quam Coloniensem ac Moguntinum; ut scilicet bifariam divisa per Carolum Saxonia in Wesphalos Ostphulosque, cum respectu ad utramque ripam Visurgis, medium regionem intersecantis, Westphali quidem ad Coloniensis, Ostphali ad Moguntini Episcopi procuratorem spectarent; sub eorumque jurisdictione constitutæ censerentur ecclesie, quæ Presbyteris Abbatibusque attributæ, postea ipsæ factæ sint Episcopales; cum scilicet baptizato tandem anno DCCCLXXXV præcipuo Saxonum Duce et rebellionum inextinguendo Witikindo, firmiores radices capit fides agere istis in partibus. Sed neque hoc statim: demonstratum est enim ad XXVI Martii, S. Ludgerum, qui primus Mîniogardifordensibus Episcopus obtigit, ante annum DCCCL non fuisse Episcopum consecratum; et Mindenses primum suum Præsulem Erkanbertum, a Leone III munus consecrationis accepisse tradunt, adeoque non ante annum DCCCLXIX.

et 800 factus est:

B Ut ut sit, Ferdensem Episcopatum utroque illo haud multo antiquiorem esse facile apparet; atque adeo integro fere seculo hujus initia distare ab obitu prioris Sviberti: de quo si pauca indubitæ fidei documenta supersunt, ut est ad kalendas Martii ostensum; pauciora adhuc habentur de posteriori, ejus antiquorum scriptorum omnino nullus meminit; sed hoc apud Krantzium extat elogium in Metropoli lib. 1 cap. 6. Quartum jussit Rex esse Episcopatum in loco Konende, illo tempore satis celebri atque habitatoribus frequenti: sed deinde ad commodiorem locum, in Verdam transtulerunt ibique consecratus est jussu Regis Episcopus, vir magnæ sanctitatis, Swibertus, professione monachus. Abbas natione Anglicus... qui cum audiret congenitiles suos Saxones... jam auscultare Evangelio, domitos armis Caroli; præstitit hoc Christo, præstitit hoc genti, quam sibi et suis cognatam intellexit, ut transito mari convolare in provinciam prædicatoribus indigentem, quod messis multa et pauci cernerentur operarii. Hujus viri zelum cernens Rex Carolus, jussit Ecclesiæ novæ Verdensi primum Episcopum consecrari. Vir autem sanctus zelo Dei fervens, provinciam sibi creditam solerter obivit; serensque verbum Dei in agro cordis humani, multos convertit ad Christum; et sacræ religionis adeo implevit officium, ut et populum Dei credulum quotidie multiplicaret, et ipse bonis exemplis iter regni coelestis præmonstraret; multis clarescens miraculis, dum viveret; pluribus etiam effulgens, dum jam seculo et vita functus migrasset ad Christum. Celebrem servant provinciales memoriam magni itineris, quod pro Christo et ejus religione uno sole eum memorant peregrisse.

ita Krantzius ex Annalibus:

C 4 Hactenus Krantzius; qui deinde cap. 21 quæritur, quod ea fuerit Annalium simplicitas, ut vix nomina in iis Pontificum invenias annotata; quantum temporis præfuerint, quæ sanctitatis monumenta dederint, quæ rerum fundamenta jecerint futurarum, omnino nihil reperias. Habuit igitur aliquos Annales, quos sequeretur Krantzius, sub finem seculi XV scribens, ex quibus libenter credam ea accepisse quæ supra diximus de Swiberto; nec enim necesse est credere, etiam primum in ordine, solo dumtaxat nomine fuisse notatum: quandoquidem et hoc cap. 21 et infra cap. 29 de aliis Verdensibus Episcopis agens eorundem Annalium fidem citat, in iis quæ pauca narrat, uti hic narravit de Sviberto: quod idem rursum facit lib. 2 cap. 30 agens de aliis post secutis. Ut autem plus notatum non fuerit de Sviberto quam solum nomen, id ita ibi notatum fuit, ut simul de Sanctitatis cultu ac titulo et ipse et nos post eum possimus esse securi.

5 Etenim cum anno MDCXXX Franciscus Guithelmus, Osnabrugensis pariter et Verdensis Episcopus nec

non Mindensis atque Ratisponensis, templum Cathedralis Verdæ in meliorem formam redigere pararet, et pavementum moveretur, inventa fuit una tumba cum plurium Episcoporum reliquiis. Illas Episcoporum fuisse, partes ex sacro vestitu Pontificio, pedis, mitris, sandaliis, aliisque signis denotabant. Sanctorum item liber antiquissimus ecclesiæ habebat, ante aliquot secula corpora primorum Episcoporum in unam tumbam eo translata: SS. Sviberti, Tanconis, Pattonis, Cerilonis, Cortylæ, Nortylæ, Erlulphi Martyris atque Harruchi. Ossa itaque in novam tumbam ad id paratam per Sacerdotes collecta, et a sua Celsitudine obsignata, retro altare majus pro custodia reposita fuere. Hactenus verba Verdensis Synodi eodem anno celebratæ. In ea quæ de Sancto nunc habetur Lectione, Translationis dies notatur fuisse x Martii. P. Mulman iisdem fere verbis hæc eadem olim perscripsit, addiditque, quod cum ipso anno MDCXXX furor Suecicus eas in partes irrueret, eadem ossa præfatus Dominus Episcopus secum asportavit et hic deposuit, Osnabrugi, quantum per conjecturam assequimur, tunc ordinaria Episcopi residentia: qui deinde Ratisbonam commigrans, eandem sacras Reliquias anno MDCLIX secum transtulit, et in Episcopali suo palatio depositas honoratiori loco collocavit, ad privatum potius familiarum suarum, quam publicum ceterorum diocesanorum cultum. Ita multa interroganti indagantique R. P. Benedicto Painter, nostri ibidem collegii Rectori, Novembri proxime præterito retulit Reverendissimus D. Gedeon Forster, ætate grandævus, et olim diocesanos Ratisponensis Visitator Generalis; asserens præterea ab Episcopi et Cardinalis præfati hærede, Illustrissimo D. Ferdinando Comite a Wartenbergh, Monachium asportatus fuisse prænotatas Reliquias, ac verosimiliter in ipsum illud templum quod a Patronis Wartenbergicum dicitur. De his porro licuisset Monachum petere distinctiorem notitiam, si post instructionem Ratisbona serius allatam, plura inde quærendi tempus indulgissent properantia præla: nunc id curabant posterii nostri.

6 De S. Puttone egimus xxx Martii, de S. Tancone xvi Februarii. Catalogus Præsulum Verdensium Synodo prædictæ adjectus, ubi ad nomen Harruchi in ordine octavi venit, sub hoc, inquit, a summo Pontifice canonizati sunt S. Tanco et S. Patto, miraculis clari. Unde id Synodus acceperit nescio; et, si verum est, nihil dubito quin pro diebus jam notatis fuerit eorum cultus, æque ac Sviberti, apud Verdenses continuatus speciali festa: quamvis solius Sviberti officium, tamquam Patroni Verdensium præcipui, locum invenerit inter propria Sanctorum ecclesiæ et diocesis Osnabrugensis, vulgata anno 1652 a prælaudato Episcopo, sub ritu Semultiplicis cum lectione quarta ex Krantzio sumpta, et memoria Inventionis translationisque prædictæ, idque ad hunc xxx Aprilis; ejus divi cum nusquam meminerit Krantzius, et vetera Osnabrugensia anno 1516 excusa, imo ipsa etiam Saronicarum aliarum ecclesiarum Breviaria cetera, Verdensis Sviberti nomen prætereant; oportet existimare Verdensi ecclesiæ, eatenus proprium istud festum fuisse, et quidem ipso quem Episcopus notavit die.

7 De Nortila et Cevilone nihil præter nomina reperit Krantzius, suspicaturque Anglos vult Scotos fuisse, qui prædicandæ fidei et martyrii desiderio in has partes ultro advenierint. De Cortyla, quem ipse Rotilam vocat, et verosimiliter rectius, ait ex Annalium fide, fuisse e gente Anglorum aut Saxonum, eumque advenisse de longinquo per maria, rudibus populis Saxonum quasi suis progenitoribus prædicare. Nulli eorum aliquam religiosi cultus speciem obtigisse, vel inde persuadere, quod nec diæi quidem mortualis memoria ad posterum perveniret. De Erlulpho egimus ii Februarii occasione Martyrum Ebekendörpiensium, quibus

D ex quibus an. 1630 scitum, ejus aliorumque sex reliquias,

insimul junctas fuisse;

ea nunc in Bavaria habentur.

E

Cultus S. Sviberti 30 Aprilis:

F

hic intra annum 831 dantur successores novem,

A quibus adnumeratur : quod nobis minime probari diximus, censuimusque id eo fieri potuisse, quod ejus olio et tempore et loco passi Reliquiæ aliquæ ad Ebekesdorpenses sanctimoniâles pervenerint, et ceteris ibi honoratis fuerint conjunctæ : itaque retineri posse quod Ferdenses annales habent, Hamburgi esse occisum ab infidelibus. Nunc quod ad eam attinet causam, quæ tam multos Episcopos tam brevi tempore Verdx extinxerit; ut anno MCCCXXXI, cum ordinandus esset S. Ansharius primus Episcopus Hamburgensis, ecclesia illa jam tum numeraverit nonum aut decimum Episcopum Hellingandum, in Vita jam dicti Sancti ad III Februarii edita nominatum; quando Bremensis tantum adhuc secundum numerabat Willericum, aliæ vero solum quartum aut quintum; id putat Krantzius cap. 22 factum esse, quod, etiam post Witikindi baptismum diæcesesque ordinatas, recrudit frequenter, absente Rege Carolo, Saxonum sævitia, ut igne et gladio sævirent non tam in suos provinciales (quos tantopere odisse non poterant, quod inviti viderentur Francorum jugum subire) quam in externos divini verbi prædicatores, quos illi malorum appellabant incentores : et rursus cap. 29 culpât Saxonum dura pectora, sæpius recrudescencia et crebris motibus agitata, quando Ludovicus Imperator, rebus gravibus implicatus, huic regioni minus intenderet; appendit et fusius præstat quod hæc ecclesia erat in medio plurimorum hostium posita, ut crebrior illi tumultuatio quam aliis proveniret; ideoque omnium sanctimoniam conjectura præbet æstimandam, quod tum nemo, nisi sanctitate conspicuus, ad laborem patientissimus, et ad mortem interritus assumeretur.

8 Sed hæc ut vera esse concederentur omnia, neque pro aliis ibidem Episcopatibus æque valerent, non tamen mihi scrupulum eximerent, ne forte non plura in catalogum irrepserint nomina, quam revera Episcopi Verdx sederint. Suspicionem augeat mentio Ambarbaricensis cenobii identidem repetita a Krantzio, Annales secuto, ut ejus Abbates fuerint Patto et Tanco, natione Scoti ambo; uti et Harruch, octavus in ordine Episcoporum relatus; sed forte Abbates solum Ambarbaricenses fuerint SS. Pato et Harruch, ejus etiam Reliquias, et Domini Pattonis, una cum Dalmatica Tanconis, relatas esse ad ecclesiam Ferdensem, ad quarum tumbras multæ visæ sint virtutes de infirmis, idem Krantzius ex sæpe citatis Annalibus annotavit; incertus quando id contigerit, quia, ut loquuntur iidem Annales, res antiqua est, et quasi abolita, et ideo anni incarnationis Dominicæ non sunt adscripti. Ex quibus primum colligo, Annales istos non esse antiquissimos; sed ipsum illum librum de Vitis quorundam Episcoporum Ferdensium supra memoratum, qui scriptus sit postquam etiam SS. Pattonis et Harruchi, quæ in medio Verdensi monasterio, non in uno loco, sed segregatim positæ fuerant; in communem orcam cum aliis quinque prænominatorum Corporibus illatæ sunt, puta post seculum X. Deinde quoniam aliunde Ferdam allatæ dicuntur reliquiæ, non continuo ipsi assentior, in Kouende, qui fuerit primus locus institutæ ecclesiæ Episcopalis (de quo alibi nihil legitur) vixisse primos omnes Episcopos et obisse, sed duos hos in ipso eorum Ambarbaricensi cænobio fuisse sepultos.

9 Neque enim persuadeor monasterium istud, ejus nomen plane Saxonicum quid sonat, in Scotia requirendum; indeque successive in Saxoniam transisse qui fierent Verdenses Episcopi: sed plane existimo cum Gabriele Bæcelino, ipsum intra limites Verdensis diæcesis, et forte non procul ab urbe fuisse constructum tempore S. Sviberti; idque pro monachis Scotis, sub primo eorum Abbate Pattone, quemadmodum iisdem temporibus plurima alia monachorum Scotorum cænobia, sub Regula et forma monachorum Hyensium, fuerant per Imperium constituta; quæ partim supersunt adhuc, et

quidem nonnulla nomen Scolorum retinentia usque hodie; patim funditus interiire, quod isti Ambarbaricensi monasterio per Normannorum excursions potuit accidisse. Inde ergo opinor allata fuisse non solum Pattonis et Harruchi corpora, peculiaribus tumbris condenda, quia miraculis et sanctitate clariores etiam suum in monasterio festum habuerant Patto in kalend. Aprilis, Harruch Idibus Julii, quantum obisse notantur: sed etiam Nortilæ, Cevilonis et Rortilæ, quorum nomina nihil Saxonice sonant; quosque Ambarbaricenses Abbates duxerat fuisse, non item Verdenses Episcopos, vehementer suspicor; sed is per errorem annumeratos a posteris, credentibus non fuisse dignitate et potestate discretos quarum corpora videbant simul composita. Eandem suspicionem libenter etiam ad S. Pattonem extenderem; et sic Sviberto successerit Tanco: qui quod ex Abbatia Ambarbaricensi esset ad Episcopatum assumptus, ideo Dalmaticam ejus, cum jam Sanctus Verdx haberetur, studiosius monachi conservarint inter Reliquias. Tancorum secutus sit Isengerus, quem ex nomine colligos fuisse Teutonicum sive Francum aut etiam Saxonem; Isengerum Helinandus vel Erlulfus, nequaquam Scotis adnumerandi; hos vero Waltherus seu potius Waldgarius, qui anno MCCCXLVII interfuit concilio Moguntino; tum Wigbertus, originem ducens ex sanguine Witikindi Ducis, ejus habebatur donatio ecclesiæ Ferdensi facta anno MCCXC; atque Bernarius: quos æque omnes Saxones indigenas fuisse, aut saltem Francos vel Teutonicos, libenter assentiar Krantzio.

10 Hactenus de Verdensi ecclesia primisque ejus Episcopis, partim ex vetustis Chronicis, partim ex Alsberto deducta sufficiant. Neque enim addendum his puto foundationis diplomam, quod sub nomine Caroli magni ostentatur, scriptum in nomine sanctæ et individue Trinitatis, multisque aliis vitis notabile: quamvis illud cum insigni S. Sviberti elogio sic procedat: Ut autem hæc confirmationis sententia, oblationisque donatio rata et inconvulsa et omni ævo intransibilis permaneat, ex præcepto Summi Pontificis et universalis Papæ Adriani, nec non Archiepiscopi Moguntinensis Lullonis, et omnium qui mihi aderant sanctorum Pontificum et catholicorum Sacerdotum, et Aloquin insignis prædicatoris, rationis consilio, supra memoratam Dei Genitricis Ecclesiam, cum omnibus appendiciis, et donativis, Sviberto, sanctæ conversationis viro et immortalis memoriæ coram Leo et apud homines, commisimus; quem quidem in agro Dei laborantem, primum eidem Ecclesiæ bonum militem Jesu Christi præfecimus; ut populo adhuc rudi verbi Dei semina, messem deinceps lactura, secundum dispensatam sibi sapientiam, tamquam fidelis servus et prudens, in domo Dei administraret; et canonica ordinatione, et competenti et ecclesiastica institutione, Ecclesiam sibi delegatam tamquam novellam plantaret et rigaret, donec orationibus servorum suorum fidelium interpellatus omnipotens Deus incrementum daret.

11 Scio Privilegium istud hodieque ostentari velut sincerum et originarium; et tamquam tale sub notarioli fide transcribendum curavit Prænotabilis D. Mander-scheidt, olim Verdensis Canonicus, postea Militæ Cæsareæ Generalis, a quo habuit noster Nicolaus Schaten, nobisque communicavit anno MDCLXIII. Sed cum illud confere cum altero quod apud Adamum Bremensem legitur, velut Bremensi ecclesiæ scriptum; vix possum ambigere, quin ad hujus imitationem fabricatum fuerit illud, haud paulo etiam quam Bremense ineptius. Incipit hoc in nomine Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, non quidem ex Caroli ipsius stylo, sed tamen antiquiori, quam quo postea usitissimo sancta Trinitas invocabatur; deinde cum modica verborum et phrasium mutatione, Carolus divina miseratione ordinante Rex

D
AUCTORE D. P.

Hemque
Nortila,
Cevilo et
Rortila.

E

Elogium S.
Sviberti in
præsenso
Caroli M.
privilegio:

F

quasi eccle-
siæ Verden-
sæ dotantis

ob temporum
difficultatem
et Saxonum
feritatem:

sed forte
Abbates solum
Ambarbari-
censes fue-
runt SS. Patto
et Harruch,

quarum
corpora alium-
de adrecla
Verdam,

ex predicto
corum mona-
sterio,

A (omisso, qui numquam a genuinis Caroli diplomatibus abesse invenitur, titulo Francorum et Patricii Romanorum) eodem utrobique exordio notum facit, omnibus fidelibus Christo, quod Saxones, diu repugnantes tandem domuerit, Christoque adjunxerit; terram autem eorum, secundum antiquum Romanorum morem, in provinciam redigens, et in Episcopatus certo termino distribuens, quamdam Aquilonarem ejus partem Domino nostro Jesu Christo et sanctissimæ ejus Genitrici devotissime obtulit, et in loco Fardium vocato, super Aleram fluvium, in pago qui dicitur Sturni, ecclesiam et cathedram Episcopalem statuit, et Moguntinensis ecclesiæ Archiepiscopatum, interventu, Lullonis illius Metropolis ecclesiæ Episcopi, eam subjecit.

et ejus terminos definitis

12 Designat deinde suam ecclesiæ dotem ac libertates; tum, post superius notata verba (quia casus præteritorum præscios et cautos nos reddunt in futurum) nequis sibi aliquando in eadem diocesi avertendo regalem adscribat usurpatione potestatem, certo eam limite terminari jubet, terminos singulos describendo; Et ut auctoritas hujus donationis et circumscriptionis in Dei nomine firmiorem et pleniorum obtineat vigorem; et nostris, inquit Carolus, et futuris temporibus a fidelibus Christi verius credatur et diligentius observetur, manu propria subscripsimus, et sigilli nostri impressione assignari jussimus.

Signum Domini † Caroli Regis invictissimi.
locus sigilli.

sub recognitione trium Archiepiscoporum:

Lullo, Archiepiscopus Moguntinensis, recognovi.
Willehaldus, Archiepiscopus Coloniensis et sacri Palatii Capellanus, recognovi.

Amalharus, Trevirensis Archiepiscopus, recognovi.
Data sexta kalend. Julii. A. Dom. Incarnationis dcccxxxvi Indict. xii. Anno autem Regni Domini Caroli xviii. Actum Moguntiae. Am.

quod ad similitudinem Bre-mensis privilegii imitationem fabricatum,

13 Bremense apud Adamum signatur eodem modo ac signo, scilicet circulo modico et cruce, extra circuli circumferentiam proferente sua quatuor cornua: sed Caroli subsignationem solus recognoscit Hildebaldus, iisdem quibus supra titulis Willebaldus, et notatur Data ii Idus Julii, anno Dominicæ incarnationis dcccxxxviii, Indictione xii, anno autem regni Domini Caroli xxi. Actum in Palatio Nemetensi feliciter. Amen. Utrobique primo recognoscere signum, a vero Carolino alienissimum; quale suspicor nec in ipsa quidem Bremensi membrana invenisse Adamum, sed veluti ad memoriæ notam, pro difficiliore ductu Carolini monogrammati locoque sigilli, in suo MS. supposuisse: quod non intelligens Verdensis impostor, et signum a sigillo distinguere volens, quali vultu expresserit Carolum nolim equidem divinare; suspicor tamen, si cera adsit, insigniter barbatam ibi Carolum cerni, æque ac in similitis fidei Osnabrugensi aliqua post monumenta Paderbornensia: contra quam in Propylæo num. 49 probabimus Carolum solvisse; qui nec titulum Domini subscribendo adhibuit, neque Indictiones ante susceptam Imperii coronam numeravit, neque etiam tunc suscepit annos Dominicæ Incarnationis. Quam autem imperite anni hi cum annis regni componuntur? Caput nempe regnare Carolus anno dcccxxviii, mense Septembri vel Octobri: itaque Julius mensis, pro anno Regni xxi, componendus fuit cum anno Christi dcccxxxix, quando vere numerabatur Indictio xii; pro anno autem regni xix, cum anno Christi dcccxxxvii, quando currebat Indictio x.

easdem et alias notas suas falsitatibus continet,

in annis Christi et Indictionis:

numero et titulis recognitionem,

14 Quod ad Recognoscentes attinet, Hildivaldum, Archiepiscopum, et Capellannum, lego apud Anastasium Bibliothecarium in Vita Leonis III; sed in diplomatis Regis aut Imperatoribus nullis hactenus legi præ Archiepiscopo, Capellannum, neque alterutrum cum addita expressione sacri Palatii. Quamvis autem sæpe contingeret Archicancellarios et Archicapellanos

Episcopos etiam aut Archiepiscopos esse; nusquam tamen id expressum invenias in diplomatum recognitionibus ante Ottonum tempora; idque tum etiam raro; numquam vero aut tunc aut postea cum expressa nomenclatione ipsius Sedis. Quis autem ullum hactenus alicujus vel Regis vel Imperatoris Privilegium vidit, quod simul a pluribus fuerit recognitum? uti fingitur a tribus simul Archiepiscopis recognosci Verdense, et quidem anno Christi dcccxxxvi ab Amalharo Trevirensi, quando istam Sedem tenebat Richbodus, inter quem et Amalharum vix demum circa annum dcccxi et Cathedrali admotum, sedit Haro. Verum anistoriæ vitia facilius ignoscimus rudi isto, quo talia conficta sunt, secundo: uti etiam quod in finali clausula nonnulla verba ex more seculi multo posterioris truncata sint: at quomodo potuit in hominem cadere, ut Sviberto daret titulum immortalis memoriæ, oblitus se velut de vivente scribere. Wernerus Rolewinck Carthusianus, de situ et moribus Westphalorum lib. 2 cap. 8, Svibertum hunc facit discipulum S. Bonifacii; ratus fortasse cum venisse ex Anglia, sicut id expresse asserit de S. Willehadus, primo Bremensi Episcopo. Sed uti ex hujus Vita, viii Novembris data, constat, prius Martyrio coronatum fuisse Bonifacium, quam de Anglia dimittenda cogitaret Willehadus, videlicet anno mccciv cum enno dcccix Bonifacius renisset ex Anglia, quando verosimiliter necdum natus erat Willehadus; ita fortassis idem constaret de Sviberto, si ejus quoque Vita extaret. Certe si Bonifacium is cognovit, non nisi in Germania eum potuit cognovisse. Simili levitate ab eodem Werhero scriptum videtur, quod in Verdensi Ecclesia habentur generalia Privilegia omnium Episcopatum Saxoniae, data Moguntiae a Carolo magno anno dcccxxxvi, præsentibus ibidem Archiepiscopis Electoribus etc. Hoc enim, ut summum audivisse potuit de unico Verdensi Privilegio, cum aliarum ecclesiarum alia diversum annum et locum præferant. Omnia autem easse fidei esse, ubicumque habeantur, satis jam ex dictis liquet.

15 Absit igitur ut ejusmodi tabularum testimonio ad probandam primorum Episcoporum sanctitatem institutionemque utamur, aut antiquitatis prerogativam uni ecclesiæ tribuamus præ alia, sicut fecit Krantzius, quia in membrana eidem Carolo supposito et alibi examinanda rejiciendaque, asserere hic fingitur, quod Osnabrugensem ecclesiam primam omnium in Saxonia in honorem S. Petri Principis Apostolorum et Sanctorum Martyrum Crispini et Crispiniani construxerit. De Patresbruna dicit antiquissimum chronicon, ad annum usque dccc pertingens, quod ibi anno dcccxxxvii (trienio prius quam alibi per Saxoniam edificarentur ecclesiæ, et novennio ante Witikindi baptismum) conveniunt Saxones ad baptismum Christianum, et baptizata sunt multa millia populorum gentilium, et edificaverunt ibi ecclesiam Franci. Quo deinde ordine divisæ dioceses et Episcopatus instituti a Carolo sint, malim ignorare prudenter, quam temere divinare. In Concilio Erfordensi anni dcccxxxix primus ex Saxonibus post Unnum (qui non Bremensem, sed Hamaburgensem se Episcopum scripsit, digniori tunc titulo verum ad Saxoniam non pertinente) nominantur Fardnensis, Paderbrunnensis, Halverstadiensis, Osnaburgensis, Mimigernafurdensis, Mimidouensis, omisso, qui non interfuit, Hildensheimensi. In antiqua notitia Patriarchatum, per Carolum a S. Paulo edita post Geographiam sacram ex MS Bibliothecæ Regiæ, sub Moguntino Archiepiscopo, corruptis haud parum nominibus censetur Verdensis, Ildemesensis, Alunstatensis, Palterburnensis, sub Coloniensi Monasteriensis (ita seculo xi cooptus vocari, qui antea Mimigardifordensis) tum Mindensis et Oseburgensis. In altera vero Notitia, aliquantum recentiori ex MS Thuano, nominantur sub Moguntino, corruptis similiter

atque ineptius:

E

et ideo nullam in historia fidem meretur,

F

sed ordo Episcopatum melius aliunde petetur.

A *lter nominibus, Albestatensis, Verdensis, Paldebur-*
nensis, Ildesemensis, sub Coloniensi Mindensis,
Osenburgensis, Monasteriensis. Neque dubito quin
initio laudatus Chronographus Saxo, eo ordine recen-
suerit Episcopatum nomina, quo seculo xii illi cense-
bantur; sed ideo Bremaensem primo collocaverit loco,

quod jam tum Bremensis Archiepiscopus diceretur; D
licet non Brema, sed Hamburgum, fuerit in Archiepi-
scopatum erectum, eique unita Bremensis ecclesia Ar-
chiepiscopa Coloniensi subtracta, uti explicatur ante
Vitam S. Anscharii.

AUCTORE D. P.

DE SANCTIS MARTYRIBUS CORDUBENSIBUS

D. P.

AMATORE PRESBYTERO, PETRO ET LUDOVICO.

ANNO
DCCCLVPassio ex
S. Eulogio

B

Memoriale Sanctorum, qui Christi fidem aut
 confessionis constantia aut etiam sangui-
 nis effusione, sub Maurorum tyrannide consi-
 gnarunt, a S. Eulogio, qui et ipse tandem
 Martyr occubuit, fidelissime conscriptum, lib. 3. cap.
 13, tres, in titulo propositos pugiles, his verbis laudat:
 Quidam Presbyter adolescens, nomine Amator, qui
 olim ex oppido Tuccitano cum genitore et fratribus
 suis Cordubam discendi gratia adventarat, et Petrus
 monachus ac Hludovicus contribulis noster et frater
 Pauli Diaconi, ejus martyrium liber secundus
 exponit, ex civibus Cordubensibus orti, uno se fœ-
 dere colligantes, ad prædicandam evangelicam veri-
 tatem aptarunt; ideoque celeriter sub præceden-
 tium profectione perempti sunt ii Kalend. Majas
 Æra dcccxciii. Quorum corpora fluvialibus immersa
 gurgitibus, Deo fautore, post aliquot dies littori ex-
 ponuntur: et cum penitus nullam suæ quietis San-
 ctus Sacerdos notitiam dederit; manent tamen ceteri
 Sancti venerabiliter in præcognitis locis repositi.
 Nam B. Petrus in Pinnæ Mellariensis cænobio tumu-
 latur, Hludovicus in vico Italicensis provincie
 nomine Palma, quæ Singilio flumine præsidet, digni-
 ter requiescit. Hæc Eulogius. Incidit Æra dcccxciii
 in annum dcccclv.

nomina in
Martyrolo-
gio:cultus Cor-
dubæ.loca sepul-
turæ.

2 Ita signanter unum et diem mortis cum notaverit
 Eulogius, non nisi quatuor annis superstes Sanctis, mi-
 rum est Usuardum, qui ex recenti illo opere tam multa
 illustria nomina adscripsit Martyrologio, prætermis-
 sisse eorum memoriam. Primus defectum animadvertit sup-
 plevitque Galesinius, sic eos proponens: In Hispania
 Beatorum Martyrum Amatoris Presbyteri, Petri
 Monachi et Ludovici: qui prædicationis Evangelicæ
 uno scelere juncti, ob eam causam comprehensi, in
 fidei confessione constantissimi, ab Arabibus necati
 sunt. Galesinii judicium major confirmavit auctoritas,
 postquam in hodiernis Romani Martyrologii tabulis ita
 captum est legi, Cordubæ Sanctorum Martyrum
 Amatoris Presbyteri, Petri monachi et Ludovici.
 Hæc auctoritate mota Cordubensis Ecclesia, Ecclesia-
 stico Officio ad hunc eundem diem colendos merito cen-
 suit, sub ritu semiduplexis, ut nobis testatur Ordo reci-
 tandi officium divinum anno 1640 aliisque sequentibus
 Madriti impressus; quem si insperisset Tamagus, non
 putarisset, decennio post suum Aprilem evulgans, excu-
 sandos Cordubenses præteritionis istiusmodi. Magis me-
 rito nos miramur, iis in locis, quibus Sanctorum istorum
 corpora Deus indulsit, ita refrigisse eorum veneratio-
 nem, ut tal recentiores scriptores de ipsis agentes, nihil
 notatu dignum repperint: quod nobis suspicionem mo-
 ret, ea pridem ablata esse, vel locorum ipsorum ruinis
 obscurata. Erceperat ea Batis, fluvius Cordubam præ-
 terlubens; infra quam uno milliario positum S. Salvato-
 ris monasterium, Penha de la Miel vulgo dictum, ha-
 bere S. Petrum meruit. S. Ludovici cadaver, ablatum
 longius ad Hispanica milliaria circiter decem, infra Sin-

gilionis ostia, Palma exceptum est; cujus oppidi Comi-
 tes quod crebro vocentur Ludovici, ad istius Martyris
 honorem fieri putat Martinus Roa in Historia Sancto-
 rum Cordubensium. Idem dicit S. Amatoris patriam
 odie Martos appellari, adeoque diversam facit a Tucco
 vetere, quod hodie Tosinam dici existimat Rudericus
 Carns lib. 3 Chorographiæ Hispanensis, estque duplo
 proprius Hispali quam Cordubæ.

3 Tribus istis jungit Tamagus aliique recentiores
 Joannem, insignem sane Confessorem, ac forte etiam
 post obitum Eulogii Martyrem: neque dubitant ei titu-
 lum Sancti opponere, et quidem ad hunc diem, nullo
 ear id faciant allato argumento. Nos præter immemo-
 ralilis temporis jure subnixam consuetudinem aut Pon-
 tificiæ approbationis expressam prærogativam, nihil
 agnoscimus, per quod liceat nobis Sanctum dicere ali-
 quem, quantavis virtutis commendatione etiam in morte
 laudabilem. Neutra suffragatur Joanni inter Sanctos
 scribendo: nec de ejus obitu quidquam reperimus: ago-
 nem tamen ejus non gravabimur ex prædicti Eulogii
 libro 1 subtexere, ubi sic loquitur: Non parvipendenda
 est invictissimi illius Joannis constantia præconabi-
 lis: qui inter dira ac sæva flagella forti animo du-
 rans, plurimos documento suo ad martyrium incita-
 verit. Super quem inimici Dei viventis, falsum co-
 ram iudice testimonium proferentes, hujusmodi
 contra eum crimen deponunt: Novimus hunc, o
 iudex, in subsannationem doctoris nostri semper
 insistere, eumque maledicis verbis irreverenter im-
 petere; ita ut cum forte negotium mercimonii sui
 in mundinis velit exercere, non alias illicere potest
 ementes, nisi cum sacramentum nostrum dictis par-
 vipendulis subtilissimus irrisor proposuerit. Cujus
 rei nos testes sumus, et in veritate dignum hunc
 morte confitemur. Verum quia minus idoneorum
 accusatione testium impetebatur, nec poterat rei F
 mortem inferre objectio testationis eorum; damna-
 tur Dei servus acrioribus flagris, et crudeli verberare
 laceratus cogeatur Christum negare. Ille vero non
 se talibus obnoxium criminationibus solummodo
 confitebatur, sed neque usque ad mortem religio-
 nem Crucifixi deserturum clamabat. Cujus obstina-
 tione iudex vehementi furore commotus, quingentis
 et eo amplius hunc macerandum tradens flagellis,
 tamdiu verberibus jussit insistere, quousque exani-
 mis inter cædentium manus in solum prorrueret:
 sicque semivivum, vix palpitantem, retrorsus asello
 impositum, totam circuire urbem ac plateam fecit
 præcedente sacrilega præconis voce dicentis: Hæc
 merebitur exprobrator vatis nostri, cultusque irrisor
 perferre. Postquam vero ad vindictam sui doctoris
 talia exercuerunt: ad ultimum gravissimo ferri
 onere coarctatum ergastulo deputarunt: quem nos
 ibidem religatum adhuc dorso ejus vigentibus plagis
 invenimus, nostroque contubernio per idem tempus,
 quo detrusi sumus, accivimus.

His aliqui
jungunt
Joannem,
Eaccusatum
a Muham-
tanset fidei
causa im-
maniter ex-
sum tradu-
ctamque.

DE SANCTO FORANNANO,

D. P.

ABBATE WALCIODORI IN BELGIO, ORD. S. BENEDICTI.

AN.
DCCCCLXXXII.Ordo Præ-
laturæet cultus
Walciodori,Vita ibidem
scripta,

Eginus ad vi diem Martii de S. Cudroe, Scoto-
rum monachorum Abbate primo Walciodori in
Belgio, deinde Metis in canobio S. Clementis;
ostendimusque eum cum S. Maccalano, qui xxi
Januarii colitur, in hasce partes venisse totis viginti tri-
bus annis citius quam eodem appelleret S. Forannanus:
qui revera quartus fuerit Walciodorensis Abbas, primus
tamen dicatur dignitate et merito. Quippe qui dimisso
Episcopatu patrio monachus effectus, statum resque mo-
nasterii primus stabiliverit aueritque, et regularem
instauraverit disciplinam: quæ sub brevi prædictorum
Sanctorum Præsulatu tam parvas radices egerat, ut
eis in alium curam Pastoralem transferentibus, cito
defecerit. Porro hujus Sancti in lucem protructi causa
multum exteri omnes, præsertim Regulæ Benedictinæ

B professores, Joanni Molano debent, qui ejus notitiam,
jam fere extinctam renovavit, in Natalibus Sanctorum
Belgii, ita de illo scribens. Sanctus ille Episcopus et
Abbas, Pastor vigilantissimus, pater pauperum,
omnium virtutum floribus ornatus, quinto post Eil-
bertum anno quievit, anno dccccclxxxii et in læva
basilicæ Walciodorensis honorifice depositionem ac-
cepit, non absque insignium operatione miraculorum.
Cujus Natalis, cum canonico Officio, celebris fuit
Walciodorensibus usque ad annum vigesimum sex-
tum ultra sexquimillesimum. Tunc autem Reforma-
tores Bursfeldenses eum ex albo Sanctorum, quo
ad divinum Officium utebantur, extinxerunt; eoquod
non extaret relatio ejus per Ecclesiam Romanam in
numerus Sanctorum: quæratio quibusdam Walcio-
dorensibus displicuit, eo quod multi Sancti celebren-
tur, qui non sint in Romana curia canonizati. Ideo-
que divinum Officium relinquendum putarunt de suo
Sancto, quem constat multis miraculis in suæ de-
positionis annua celebritate et alias clarnisse: quo-
rum quedam fidelissimis scriptis et picturis tradita
extant, quedam vero negligentia perierunt. Invoca-
tur adhuc annue cum Sanctis Eloquio et Nuncio
pridie Pasche in Litanis. Sacrum item corpus
C ejus, excepto brachio, quod in sacristia asservatur,
in plumbeo sarcophago compositum terræ sinus fo-
vet, extracto desuper monumento cum titulo: S.
Forannane ora pro nobis. Conservatur etiam in sa-
crario pene integra, cum argenteis tintinnabulis,
stola ipsius sacra, ejus benedictione morsum ra-
bidi canis sanavit: qua etiam multi postmodum sa-
nati sunt.

2 Hæc Molanus, quibus facem occendit Hugoni
Mainardo, et Gabrieli Bucelino, ut hunc suum proprium
Sanctum, in Gorziensi monasterio institutum, Fastis
Benedictinis adscriberent; Benedicto Ghinio, ut, quo-
niam Episcopus antea fuerat, eundem Natalibus Cano-
nicorum adjungeret; Philippo Ferrario, ut Catalogum
suum Generalem; Andræ du Chesne, ut Martyrolo-
gium Gallicanum; Bartholomæo Fisen, ut Flores Ec-
clesiæ Leodiensis; Auberto Miræo, ut Fastos Belgicos
ejus nomine augerent. Præcipue autem ea res profuit
upud Joannem Davinum Namurcensem Episcopum, qui
sub sua novella diocesi Walciodorum numerabat, ut
Vite epitomen insereret propriis ecclesiæ suæ Cathed-
ralis officiis an. 1619 editis; et antiquum Sancti co-
lendi ritum renovaret. Ipsam Vitam, quam damus ex
MS. Codice Walciodorensi, scripsit Robertus quidam
Walciodorensis monachus, eamque Censuræ Wiboldi
Abbatis Stabulensis commisit, hæc usus epistola: Inclyto,

totiusque prudentiæ fulgore insigni, Domino Wi-
boldo, Abbatum egregio, Frater Robertus, suorum
utinam clientum ultimus, quicquid præceptori sub-
ditus. Nos, o rector inclyte, vestræ dignitati nostræ
audemus manifestare schedulas exiguitatis; verum
nec temeritatis supercilio id factum existimet esse
vestræ pietatis dignatio. Non ergo hoc in opere lu-
culentiæ verbositaris investigare ornatum, atque ani-
madvertere ab imperito velitis, qualiter enucleatum;
verum qua sit, respicite, intentione prolatum. Ut
igitur hoc vestræ examinationis roboretur judicio,
de vestræ magnificentia confidens pietatis, vestris
obtulibus repræsentō. Quo vigeat in aliquo vestri,
si displicet, arbitrii correptio; vestræque, si placet
roboretur adminiculationis decreto.

3 Hinc una cum Vita lectis, in hæc verba Abbati
Walciodorensi rescribit Wiboldus: Frater Wiboldus,
Dei gratia Stabulensis Ecclesiæ servus, Domino Theo-
dorico venerabili Walciodorensis Ecclesiæ Abbati et
reverendo Fratrum Conventui, divinis semper evigi-
lare studiis et provehi muneribus. Gratias agimus,
dilectissimi, Conditoris Domini inæstimabili gratiæ,
qui universalis Ecclesiæ suæ pulchritudinem, certis
temporibus miro ordine, magnis auctoribus, ipse
idem novus semper et perfectus artifex, condecorare
non desinit; ut unaquæque per orbem Ecclesia quæ
maris undas interdum patitur, littoris tamen firmi-
tate aliquando gaudeat, discipulis in navicula dor-
mientem Christum excitantibus, et Christo fluctibus
imperante. Christus utique, Fratres, et vos Aposto-
lico exemplo in vestra navicula excitavit, dum ve-
tris, quibus Ecclesia vestra regitur, Patronis hono-
rem et devotionem exhibetis: dum ea, quæ in eis
ipse operatur, miracula ad multorum notitiam et
ædificationem producere desideratis. Scripsistis nobis,
per fratrem nostrum et filium vestrum, Robertum,
Vitam et miracula Beati Confessoris Pontificis et
Abbatis Forannani, ipsius non parvipendendo stu-
dio compositam; ea, ut ipse nobis retulit, intentione,
ut si qua minus videretur composita vel superflua,
nostra parvitas eliminaret aut detraheret, et totum
corpusculum operis nostra cooperatio roboraret.
Quare operi, si necessarium conspicerem, auferre
quæ conjunxit et vos conjungitis, aggredi non recu-
sarem place; sed quia per omnia probatur laudabile
[ipsum vobis intactum remittimus]. De cetero præ-
ceptis vestris cupio obtemperare (in eo scilicet quod
præterea rogavisse videntur Walciodorenses, ut venire
vellet ad faciendam elevationem corporis de sepulcro in
loculum specialem) si labores nostri pro Ecclesia, si
regni quibus obliquamur negotia, prosperos habeant
exitus, et nobis aliquod sepositis curis aliquando
indulgeatur otium. Vos interim eo quo cœpistis stu-
dio, Beati Confessoris miracula amplecti. et memo-
riæ tradere curate. Quia si vestra perseverat devotio,
si studium non lassescit, si religio accrescit, glorifi-
cationem sacri corporis videre corporeis merebuntur
oculis, quibus tantum manifesta datum est videre
miracula. Cujus temporis festivitati nostra utinam
interesse mereatur præsentia, nostra subservire par-
vitas; ut sacrorum cinerum glorificatio, sit nostræ
fidei de spe resurrectionis confirmatio, sit in præ-
senti tempore de tribulationibus nostris consolatio,
de exilio ad patriam, de morte ad vitam translatio.

4 Theodoricus, Walciodorensis Abbas hujus nominis
secundus

oblata cen-
suræ Wibol-
di Ab. Stabu-
lensis:**E**
hujus de ea
judicium,**F**et exhortatio
ad perseve-
rantiam
in colendo
Sancto.

scripta est
Vita post
an. 1030,

A secundus, circa annum MCXXX creatus, creditur MCXLV obiisse : Wiboldus ab eodem anno MCXXX usque ad MCLVIII Stabulao præfuit, juxta Catalogum qui extat apud Bartholomæum Fisen ad elogium S. Remacti : unde ætate scriptoris Roberti facile est judicare : qui si non summam fidem meretur in iis quæ ante mortem Sancti gesta narrat ; meretur eum in miraculis, suo tempori vicinioribus, et certiori relatu auditis vel etiam visis. Prior ille Walciodorensis quidam monachus libellum conscripsit, de gestis Abbatis monasterii sui, incipiens a S. Forannano (quantum quidem possumus judicare) et desinens in Abbate Godescalco, quem libellum cum transcripsisset auctor Chronici, prosequitur materiam ab eodem captam et a se forsitan haud uno loco interpolatam, Prologo certe et tota Walciodorensis foundationis historia principio præposita auctam : prosequitur autem sic exordiens : Contigit autem eodem tempore, scilicet circa annum MLXXX, Dominum Abbatem Godescalcum a præsentibus migrare ad Dominum : cujus et aliorum cum breviter et lucide actuum iste libellus diligenti stylo exaratam contineat seriem, non incongruum videtur, si quod nondum digessit, quia nondum contigerat, ea fide et veritate qua a religiosus viris, qui adhuc sunt superstites, accepi, litteris mandem et ad rerum gestarum notitiam posteris legenda transmittam. Atque in continuans Chronicon, ipsum deducit usque ad electionem Henrici Abbatis, qui, inquit etiam nunc nobis præest feliciter jam tredecim annos. Ad hunc quoque Abbatem cum pervenisset alius prædicti chronici abbreviator, qui porro ad culcem subterruit sequentium Abbatum nomina, et scripsit anno MDCCXXV ; ita loquitur, Cujus (Henrici scilicet) regiminis anno XIII nostræ foundationis libellus est in lucem editus, qui hoc anno, videlicet MCCXLII pervenit ad umbilicum.

postea ex
libello, sub
an. 1080
compilato,

editum est
chronicon
an. 1243

unde excer-
puntur alia
Acta sancti,

nonnulla
correctione
egentia.

Nomen in
sacris fastis.

B 5 Ultimam compilationem transcripsit Rosweido nostro sub annum 1631 Thomas Luytens, pester Lætiensis monasterii dignissimus Abbas, cui generalem ad hæc Acta Sanctorum præfationem Bollandus inscripsit : pluris tamen fuit obtinuisse antiquioris Chronici MS. antiquum, et ante ducentos annos exaratum. Ex hoc decerpimus tria Capita, S. Forannani Actus continentia : nam primi scriptoris libellus, qui totus in hoc chronicon translatus est, nusquam forsitan extat genuinus ac purus. Utinam vero dicti chronici auctor præter S. Forannani Vitam, quam citat ; et quasdam familiarum nobilis ab Eilberto descendens domesticas fabulas, quas melius contempsisset ; habuisset antiquiores illas scripturas, quas credibile est fuisse conditus tum ante tum post Forannanum ; sed lamentabili circa annum MXV monasterii lotius ecclesiæque incendio concrematus arbitramur. Tum sane de eo quod S. Forannanum præcessit tempore, deque ipsius Sancti Actis scribere potuisset distinctius : nunc haud pauci confuse narrata querimur, et corrigimus Annotationibus nostris. Pauciora illa fuissent, si saltem S. Cadroe vitam, qualem edidimus, habuisset ; scripsisset enim Forannano non successisse Cadroem, et huic Muecalanum : sed Muecalanum primo deinde Cadroem initium dedisse Walciodorensi Prælaturæ ; Forannano autem diu post illos adrecto, postquam e vivis abiit successisse Immonem, quem ex MS. recentiori Fisen vocat nunc recte Immonem. Ceteros ex ordine successores vide in tomo 7 Spicilegii Acheriani ; ubi totum Walciodorensis Chronicon, sicut nos illud descriptum habemus, legere poteris, et in ejusdem tomi Præfatione pag. 17 refutatos invenies Moluum atque Miræum, perperam opinatos eundem Robertum, qui S. Forannani Vitam, ut vidimus, composuit, auctorem quoque fuisse chronici.

C 6 Moluum, qui primus, ut diximus, commemorandi inter Belgicos Sanctos Forannani mentionem fecit ; secutus est Guilelmus Gazet in Historia ecclesiastica Belgu, addens caput servari in sacristia, reliquum corpus Aprilis T. III

in arcula plumbea, intra marmoreum mausolæum, cum hac epigraphe SANCTE FORANNANE ORA PRO NOBIS. Uterque cum mortuum dicat xxx Aprilis, nescio quos auctores nobis ignotos potuerit secutus fuisse David Camerarius lib. 3 de Scotorum pietate, cum XIV Januarii ejus elogium poneret. Cansultior in hoc Gabriel Bucehnius, auctor Menologii Benedictini, eorum maluit vestigiis insistere, a quibus orimam hauserat hujus Sancti notitiam, cui prolixum elogium texuit. Meminit ejusdem, ut xxx die celebrandi, Colganus in Vitis Sanctorum Hiberniæ ad Vitam S. Forannani Abbatis xv Februarii : sed ita ut expresse diversum hunc esse dicat, tum ab aliis pluribus similis nominis, tum a præfato Walciodorensi Abbate. Quod idcirco moneo, ut corrigatur error, qui nobis ibidem inter Prætermisos obrepsit, quasi Colganus eundem sibi videri dixisset ; intelligantque posteri in futuro operis Supplemento, denno sibi ad examen vocandam Forannani istius Hiberni Vitam ; si forte, hac distinctione certo jam cognita, dicto Februarii die inserendam ipsam judicent.

D
AUCTORE D. P.

VITA

Auctore Roberto Monacho Walciodorensi. E

Ex MS. ejusdem cœnobii.

PROLOGUS.

Quoniam in culmine candelabri, ne videatur obfuscari sublatebra modii, erigenda est lucerna Christi ; virtutes venerabilis viri Forannani, haud composito quamquam sermone, decerpere disposui. Sed quoniam imbutamento artis philosophiæ minus fulti, verbis has enucleare nequimus venustis ; more paucorum magis maluimus balbutire, quam notitiam miraculorum sancti viri sub obscuritatis velamento occultare. Attamen hoc enucleandum opus, qua intentione arripui, quantumvis clareat cunctis, manifeste pandere decrevi. Est itaque in nostræ habitationis cœnobio quidam existens in propectæ ætatis senio, qui antiquæ rememorationis intellectu antiquarum rerum monumenta in suo prudenti pectusculo prudenter locaverat ; ab hoc ergo antiquitatis relatore sumpta materia, antequam morte præventa laberetur humanitatis fragilitas, et tanta Patroci nostri miraculorum coruscatio, omnia studii comprehendere brevitatis subarticulo. Interea est alius nostræ narrationis intentus. Residentibus in solita consiliabula nostris majoribus, factaque mentione de nostri Patroni virtutibus, sacer valde conquestus est Conventus, quod maximo pollentes ingenio atque sub hujus vitam ducentes suffragio, has peritissimi viri in obscuritatis reliquere latibulo. Quapropter hujus Conventus animatus monitione, has editas schedulas cupio commendare, quatenus in futuro legentibus, hæc posteris clarerent succedentibus. Sed quoniam absque divinæ gratiæ adminicula hoc in opere efficax existere non valeo, almi Spiritus flatum flagito, quatenus ipsius afflatus spiraculo, veritatem cum consono queam intimare verbo.

Ex fidei
longævi
monachi
relatu

F

describun-
tur Acta.

CAPUT I.

Natales S. Forannani, Episcopatus ab eo abdicatus, mare miraculo trjectum, Abbatibus Walciodori dignitas suscepta, ægri sanati, mors etc.

Gloriosus igitur Domini Sacerdos Forannanus, nobili ex Scotinensium a prosapia ortus, primis accendo lasciviæ impetus, decrevit postponere mundum propriis cum actibus ; suamque insignibus nobilitatem exornans virtutibus, seipsum Deo dignum de-

Nobis gene-
re natus
u

Auct. ROBERTO EX MS.
liberalibus disciplinis imbuitur,
misericordissimus in afflictos,
Ps. 118, 95
amicus inimicus:

A votus præparare studuit sacrificium, ipsius administratione fultus. Intra denique pueriles annos positus, sub scholasticæ eruditionis norma litteris imbuendus, a magnificis parentibus honorifice est traditus: in qua divina clementia præeunte, quæ sibi eum vas electionis futurum præviderat fore, omnium disciplinarum arte, repletus est, brevitatis sub tempore. Qualibus siquidem incrementis, divinis meditationibus inhærendo, factus juvenis gratissimam juventutem augmentaverit; qualiterve procellas turbulenti maris, id est, mundanas tribulationes, divina fretus suffragatione, calcaverit; qualiterque miserorum spes, orphanorum pater, pauperum recreator, viduarum, lugentium omniumque pie viventium pius consolator extiterit; finis ejus consummationis evidenter monstravit, quia sicut per quemdam Sapientem dicitur:

Præmia justorum pendent in fine laborum.

Et Propheta David intonat dicens: Omnis consummationis vidi finem. Vidit quippe omnis consummationis finem Christi clarissimus Confessor Forannanus, qui diligendo Deum suum studuit diligere proximum. Quatenus vero latum videretur servare mandatum, sincero corde totaque mentis intentione propter Deum, nec non amplectendo, suum studuit diligere inimicum.

B 3 Quapropter Retributor omnium bonorum, qui secundum uniuscujusque meritum pro talenti reportato lucro unumquemque remunerat largiendo præmium; venerabilem Antistitem nostrum dignis muneribus esse volens honoratum, dispensatorem suæ domus constituit idoneum: quatenus a tritico ventilata palea, id est, a vitiorum spurcitiis proximorum cordibus purgatis, mensuram tritici, sacrarum scilicet pabula doctrinarum, erogaret. Quid multa? Exigente igitur nobilitatis magnificentia maximæque puritatis innocentia, a populorum electus caterva, in civitate, quæ eorum barbarica sermocinatione b Domnachmor nuncupatur, quæ est metropolis totius Hiberniæ, in basilica Genitricis Dei, quam propriis ex redditibus possessionibusque fundaverat, sublimiter in d Pontificali collocatur cathedra: quatenus qui sine pondere regiminis prius in humilitatis rectitudine vigeat, multis postmodum cum magisterio sacre eruditionis fieret et norma. At ubi ad honoris pervenit fastigia, sui prolongationem incolatus indesinenter deflebat, istius Psalmi versiculum commemorans: Heu mihi! quam valde prolongata est peregrinatio mea.

C 4 Cumque diutina cogitatione talia suo volveret in pectore, antiquorumque Patrum cuperet sequi vestigia, longe faciendo seipsum a cogitatione sua, admonitus est colitus visione divina, quatenus culmen relinquens honoris, ad locum pergeret e Speciosæ-vallis, quo in venerationem Genitricis Dei basilica fundata est cœtus apostolici, super ripam unius fluminis, quod Mosa nuncupatur sermone vulgari. Hac itaque cœlestis visionis percepta admonitione, infimæque ambitionis posito honore, mandatum sacratissimæ jussionis cupiens explere, venerabiles duodenos f comites elegit: quatenus cum his veniens ad locum præfatæ habitationis, armipotens veluti miles summi Imperatoris, hoste cum invisibilis visibilique decertans, bella præliaretur Domini. Igitur linquentes propriam, quærere cœlestem cœperunt patriam, atque Angelico freti ducamine ad marina pervenere littora; quo respicientes circum circa, nautica minime reperere suffragia. Sed qui sub Mosaica deductione Israelis populo rubri maris arenam siccavit, quo sicco vestigio alti vada pelagi mirabili ductus itinere populus transmearet, quique sub Petri vestigiis liquidum calcabile præbuit elementum; ipse huic nostro venerabili Patrono, ad suorum ostensionem meritorum, suis cum comiti-

bus simile iter, quod ad portum quietæ salutis vaderet pertingere, sua præbuit mira dispensatione.

5 Ecce enim quatuor ligna; crucis in modum pariter compacta, ante eorum intuitum repente apparuerunt: super quæ convocata Dei virtute, almæ Crucis vexillo se munientes, ascenderunt hoc ordine. Divisis itaque comitibus, atque in quatuor stabilitis partibus (ternarius enim quater ductus duodenarium efficit numerum) super quatuor partes crucis ascendere eos jussit; ipseque crucis in medio positus, hilari mente claraque voce decantans, aiebat: In mari via tua, et semitæ tuæ in aquis multis g. Igitur cum tali navigio atque admirabili venerandæ crucis vexillo, ducens per avia, hos protexit digne Dei munita tutio; quoniam, quo crucis ejus bajulatores viderentur, seipsos abnegarunt; atque propriam linquentes voluntatem, sub alterius magisterii imperio cursum sui certaminis peragere decreverunt. Tandem linquere marinos, carpereque calles cœperunt terrenos: atque sectantes quo eos traxerat almus Spiritus Parachthus, quo antecedens ibat, pariter ambulabant. Cum vero haud procul a præfatæ habitationis forent loco, ejusdem structori, inclyto nobilissimoque Comiti, obviaverunt Eilberto h. A quo, quo gressum figere vellent requisiti velle se responderunt adire locum Speciosæ-vallis, super ripam situm Mosæ fluminis. Et ille respondens, Feliciter, inquit. Nunc interim gressus vestros post me dirigere sectando satagite: vos enim ego deducens, præfati loci vestris obtutibus manifestabo mansionem. Cumque in suæ peregrinationis fatigatione, de tanta nobilitatis magnificentia tam benignum consolationis suscepissent responsum; cum cordis affectu ad cælum direxerunt corporis intuitum, atque Dei laudantes magnalia, ad diu concupita una pervenire habitacula.

6 Quo autem in monasticæ eruditionis instituerentur præposito, ducti sunt Romam a Comite supradicto: ubi cum Præsularis honoris dignitate nomen suscipiens Abbatiss, prædictus Christi Confessor, tale mandatum a Domino Benedicto i (qui in totius mundi gubernatione, a cœlestis regni clavigero [acceptam spei] anchoram in agnitione hujus nominis fixerat septimus) suscepit, quatenus remeando ad propria, ad monasterium diverteret, quod nuncupatur Gorzia; atque ibidem cum suis in divinis institueretur mandatis. Etenim sub norma monasticæ religionis colla decreverant subigere: obtemperatoresque Apostolicæ institutionis gestientes existere, ad monasterium superius nominatum una pervenire. Quo brevissimo in tempore divinis institutionibus pleniter roborati, quod diu concupierant sunt adepti: quoniam, sicut sacra B. Gregorii testatur sententia, nulla ad discendum mora est, ubi Spiritus sanctus Doctor adest. His itaque tractatis, maxima cum petitione Comes ante dictus erga Laudunnensem Antistitem obtinuit, quatenus memorabile pignus venerabilis Christi Confessoris Eloquii k daretur sibi: quod ut mœnia prædictæ habitationis penetravit, recensita memoria Dominicæ Passionis a B. Forannano, plurimarum sanitarum virtutes sunt operatæ. Quæ quoniam in ejusdem gestis l plenius sunt enucleatæ, pro nimia prolixitate distuli memorare.

7 Quid igitur aliud ista, dilectissimi, signabant; nisi quod super rutilos lapides insignes gemmæ mundi partibus adventantes, intra unius domus Dei spatia claru virtutum jubare emicabant? Ut autem de pluribus pauca referam, inter alias spiritualis gratiæ dotes, hæc in eo sanitatis virtus eminebat, quod morsu si quis rabidi canis lupive fuisset attrētatus, locone in cicatricis fimbria m stolæ suæve manipulæ fuisset locata, mox recuperata sanitate cum

quatuor ligna in formam Crucis compacta condescens, Ps. 76, 20

9

mare trajicit:

a Comite Eilberto Walciodorum ducitur h

E

i

et Romæ Abbas confirmatus,

ad cœnobium Gorziense instrendus divertit: f

k transfert corpus S. Eloquii.

l

S. Forannanus, stola sua morsum rubidi canis

m

A cum gaudio remearet. O mira dispensatio Dei! Qui etiam quondam per fimbriam vestimenti sui in muliere fluxum restrinxit sanguinis, ipsi nunc simili modo in laudem sui Confessoris, per fimbriam infirmantibus opitulationem contulit sanitatis. Quid plura? Nullus denique, a calamitate pressus infirmitatis ægrotus, ad eum venit, qui non post susceptæ benedictionis suffragium sacratissimique olei liquoris contactum remearet cum gaudio, suscepto sanitatis consilio. Hæc et his similia virtus divinitatis in eo manifestavit opera; quæ quoniam scriptoris articulo non sunt exarata, nobis sunt incognita Deoque nota.

8 Qui vero felici cucurrerat gressu, fidemque ecclesiasticæ institutionis servaverat indefessus, contraque spiritualis nequitiae arma fortis extiterat in sui certaminis cursu, utpote pro bonæ dispensationis ministerio a pastorum Pastore vocem clementissimæ mansuetudinis auditorus, Euge serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini Dei tui; de suæ remunerationis spe securus extitit. Igitur humanæ posito corruptionis pondere, in nongentesima octogesima secunda ab Domini Incarnatione annualis circuli revolutione, pridie Kalendarum Majarum, sub *n* Ottonis Romani principis tempore, de corruptione ad incorruptionem, atque de via ad vitam promeruit transire, cui temporanea mors vita, atque ad cælorum palatia præsentis exitus extitit via.

ANNOTATA.

a Scotia usque ad id fere tempus, quo scripsit auctor, sola vocabatur Hibernia: Scoti etiam dicebantur ii, qui ex Hibernia in Britanniam transgressi pridem ibi Sedes regnumque tenebant: sed hoc loco intelligi ipsius Hiberniæ incolæ ex sequentibus apparebit.

b Domnach Hibernis, quod Latinis Dominicum, scilicet templum sive ecclesiam: cui cum additur Mor, significatur ecclesia major. Et hoc quidem nomen in Hibernia frequens est: ab iis tamen, qui confuse tantum memoria retinebant quæ de Forannani Episcopatu audierant, pro nomine civitatis proprio accepto est vox, quæ pro appellativo ecclesiæ sumi debuerat: patet enim hic esse sermonem de ipsa totius Hiberniæ metropoli, quæ alia non est quam Ardmacha; cujus urbis ecclesia major, Domnach-mor ab incolis dicebatur, non Dominocinor, uti hic perperam scribebatur.

c Colganus in Append. 7 ad Acta S. Patricii enumerat annos complures seculi x, quibus a Normannis occupata et spoliata est Ardmacha; signanter autem anno 914 incendio deturpatam fuisse docet: quidni tunc etiam ecclesia arserit, cui reparandæ suam hereditatem postea Sanctus impenderit?

d In Catalogo Ardmachanorum Primatum, quem seculo xii scriptum idem Colganus exhibet, Forannani nomen non invenitur: sed nec opus est credere Archiepiscopum eum creatum; satis est si ibi fuerit a suo Metropoli consecratus Episcopus, pro altera quacunque suffraganearum ecclesiarum. Expectamus quid hac de re paroverit Colganus, qui 21 Januarii agens de S. Maccalluno, de Archiepiscopatu S. Forannani demonstrationem promittit; Bulla sub nomine Benedicti Papæ 7 Chartulario Walciodorensi inserta, oppellat Scottorum Episcopum.

e Ita Walciodori nomen etiam auctor Chronici interpretatur, quasi pro Valle-decora dictum. Ego meram hanc esse puto allusionem ad nomen, non autem etymologiam veram; quia cum plurima loca Vallis nomen habeant; nullum tamen inveni, in quo vulgaris dialectus v verterit in w: particula autem Dor tam frequens in compositis antiquis est, rivum sive torren-

tem significans, ut vix dubitem quin compositione Teutonica seu veteri Francica dictus Waltzdor id est Torrens-silvæ, quod latine scribes, et concursum tot consonantium horrentes, in Walsiodorum verterint, et nunc contractim Wassor dicatur.

f Quam longe aberraverint posteri, qui in hoc numero putaverunt fuisse Sanctos Cadroe et Maccallannum, diximus ad illius Vitam 6 Martii.

g Fides hujus miraculi sit penes eos qui narrantur Hibernos, apud quos vir aliquis Sanctus est, de quo non aliqua similis transvectio memoretur: fortassis figurata locutio occasionem dedit ita credendi, aut aliqua symbolica pictura. Non est tamen abbreviata manus Domini, ut neque sic traducere servos suos potuerit.

h Ita Vita S. Cadroe, Chronicum, diplomata omnia: hic Gilbertus scribebatur.

i Vereor ne Benedicti, et quidem septimi, hoc loco nominandi unica causa fuerit, unio Hasteriensis comitatus ad Walciodorensē, per dictum Pontificem confirmata ad instantiam Deoderici Metensis Episcopi et Forannani jam pridem Abbatis. Nec enim apparet quomodo alias gesta esse potuerint quæ hic narrantur: cum Benedictus solum sit creatus anno 975, 1 Junii, et Eilbertus Comes obiisse dicatur anno 977 28 Martii. Itaque propendeo ut sub Joanne xiii anno 971 vel sequenti dicam peregrinos nostros Romam pervenisse, inde Garziam directos, unde post paucorum mensium institutionem regressus Walciodorum Forannonus, cæperit munus suum exercere: in quo summam Eilberti approbationem meritis, et apud Metensem Episcopum laudatus, eum permoverit ad laxandas finis Walciodorensis, angustias, uniendo ipsi Hasterium: quod in vita Comitis tractari cæptum.

k S. Eloquentii Vitam, qui 3 Decembris colitur, seu potius sermonem in Translationem habemus ex MS. Walciodorensi, ubi gravissimi continentur errores, dum Erchaucus et Rodoardus Catalaunenses Episcopi, vocantur Episcopi Laudunenses. De Rodoardo autem, qui ibi dicitur Harderico Comiti et Heresendi ejus conjungi dedisse facultatem auferendi corpus S. Eloquentii, legitur apud Flodoardum lib. 4 historiæ Rem. cap. 4. quod facultatem dederit dictis Comitibus Remos transferendi corpus S. Gibriani, qui colitur 8 Maji. Hæc autem res accidit ante annum 900, sed nomen Heresendis, videtur dictæ Vitæ auctori suasisse, ut quæ de Gabriano legerat transferret ad S. Eloquentium, integrò seculo serius translatus. Nos diversas putamus, Heresendem Haderici, et Hersindem Eilberti conjugem: qui si a Laudunensi Episcopo (ut est verosimili propter locum sepulture S. Eloquentii) corpus ejus accepit, accipit illud a Roricone, usque ad finem anno 976 superstite; et nomen sola littera initiali R scriptum, facile potuit multiplicandi confirmandique erroris causam subministrare: facile etiam potuit Heresindis adungi nomen, tamquam tunc viventis, et si revera mortua fuerit, cum hæc gereretur; nisi forte translatio hæc ante Forannani adventum facta, eidem ex conjectura gratuita tribuatur ab iis, qui priores illo Abbates videntur ignorasse.

l Hæc gesta arbitramur non superesse: sed iis per monasterii conflagrationem deperditis, substituta fuisse dum postea, quæ nimirum vitiosa esse jam probavimus, et plenius ostendemus ad 3 Decembris.

m Ista sanctorum morsuum efficacia etiam hodie creditur perseverare in stola S. Huberti, qui colitur 3 Novembris: quoniam autem nihil nisi ex relatu longævi cujusdam hic narratur de S. Forannani viventis mirabilibus; non erit magne reprehensionis obnoxius, qui memorie lapsum suspicaretur hoc loco, et ex quadam occasione applicatum putaret S. Forannano, quod de S. Huberto circumferebatur.

n Otto II hic fuit, Imperii collega assumptus a patre Ottone I an. 967 et Vita functus an. 983.

CAPUT

et benedictione morbos sanat.

moritur anno 982

D
AUCTORE
ROBERTO
EX MS.

E

F

A

AUCTORE
ROBERTO
EX MS.

CAPUT II.

*Corpus S. Forannani ejus jussu decentius
humatum. energumeni et alii ægroti apud
illud sanati.*

Ut autem ejus corporis detumultio sacra, seorsum in læva monasterii fuit facta, e contubernio Fratrum nonnulli crebro adiere ejusdem Almiflui sepulcrum, suorum flagitantes suffragia scelerum. Quo loco dum plurimæ sanitatum opitulationes ab eisdem fieri viderentur frequenter; communi tractato consilio a capitales ecclesiæ decrevere, pro honoris reverentia, sanctissimi corporis glebam loco excelsiori transferre. Dum vero hoc in opere efficaces existent, tumbam sarcophagi in sanctuarii ingressu statuentes, vase incomposito, lympham de torrente in structione tumuli incaute detulere: atque in ipso memorabile sanctissimi corpus reposuere. Tandem se quietionis somno dum nocte quadam pro corporis vexatione dedissent, illam translationem summa fore factam cum diligentia existimantes, atque quid acciderit ignorantes, uni e fratribus qui stabilitus erat in solitudine erga ecclesiastica, venerabilis Confessor Forannanus apparuit; illicque monens imperavit, ut quoniam illo lutulento in tumulo in quietionis pace, præ fœtoris injuria, jacere nequibat; Fratribus imperaret, quo sui transferrent corporis aliosum reliquias. Ille vero primæ visionis revelationem oculuit, atque hanc manifestare negligens usque in tertia visione contieuit. In tertiæ igitur noctis tempore, cum maximæ comminationis furore memorato Fratri se iterum dignatus est manifestare, atque prædixit, quod nisi Fratribus sui referret monita præcepti, in gravissimæ incideret judicium ultionis.

10 Ut igitur poli caligo coruscante solis jubare evacuata est, memoratus Frater Fratres advocat, ac quidquid perspicaci intuitu animadverterit intimando revelat. Illi itaque causam negligentiae illius relatu perpendentes, aliud cum summæ solitudinis diligentia devotionisque honorificentia sepulcrum, juxta altare B. Nicolai, ædificavere; illumque e loco illo ejicientes, in nitidoque involventes linteamine, ad illud transtulere. Accidit præterea, quatenus quædam matrona nobilis, a gravi demonis infestatione vexata, a suis clientulis in sui adduceretur præsentia tumuli, snique pro sua Domina rogarent affore divinitus sibi sanitatis suffragia. Dum in hac igitur jugi permanerent supplicatione, se divina miseratio dignata est manifestare. Nam binos luculentos vermiculos in sui purgatione nasi emittens, pristinae sanitati est restituta: atque cum sanitatis remedio suisque cum servulis ad propria salubriter est regressa.

11 Aliud divinæ operationis miraculum, non sub tetra latibuli nigredine occulendum, imo quemadmodum ab ipso venerabili Forannano est manifestatum, omnibus censuimus fore declarandum, quatenus in suis virtutibus enarretur mirabilis Deus. Erat enim quædam mulier in pago b Famennensi, quam ullo sine remedio per septena tempora circumvallaverat gravissimi ergastuli ægritudo: cui almifluus Forannanus apparuit jubens, quatenus pro sui munere voti cordam unam, manibus allatau propriis, super sui poneret tumbam sepulchri. Cumque illa timoris perturbatione abjecta, ab illo suæ locum quietionis investigando requireret diligentissime, talia ab eo promeruit signa recipere. Veniens, inquit, in villa quæ Vallis nuncupatur decora, in dexteraque monasterii parte portam ingressa, recto itinere proprios ante obtutus gradere, sursumque respiciens, juxta unam aram mei invenies sepulcri mentionem. Illa igitur

sacratissimæ revelationis jussionem adimplere concupiscens, votum suum mature explicito opere complevit; sineque adminiculo alicujus ducaminis ad locum usque pervenit. Cumque ante fores templi ejusdem officiales reperiens, valvas ecclesiæ tacite penetraret, juxta præceptum Antistitis recto tramite suos gressus direxit; atque secundum signa quæ acceperat, Sancti sepulcrum reperit. Quæ dum pro optatæ salutis beneficio vota sua representans, ab oratione surrexisset, sanitatis salutem suscepit: et monasterii mœnibus egrediens, revelationem miraculi omnibus evidenter manifestavit. His ita gestis, Salus humanæ salutis aliud glorificandum ad sui nomen confessoris mirabile miraculum addidit, quo solis jubar quemadmodum mundum rutilans irradiat, sic hæc insignis gemma, diversis polita signorum coruscationibus, partes mundi illuminaret diversis virtutibus.

12 Fuit igitur in pago c Loniaco, in villa quæ Calvus-mons nuncupatur, sub Senioris præfatæ habitationis constitutione, ejusdem exercens negotia terræ, quidam bubulcus, Warnerus nomine, qui a gravi dæmoniæ légionis infestatione vexatus, in grave inciderat periculum infirmitatis. Hunc cum illius inquietudinem pro perversæ atrocitatis crudelitate circummanentes nequirent ferre (graviter enim laniabat quos poterat attingere) diversis vinculis ligavere, immensoque oneratum ferri pondere ad Sancti tumulum adduxere! Dum vero divinæ miserationis præstolantes suffragium, suæ [ecclesiæ] custodes ante Sancti jacerent tumulum, unius Christi Confessoris dies natalitius accidit; in quo dum debitæ servitutis solitum redderent Fratres pensum, finita recitatione duodecimæ lectionis, istius modulatio Responsi. Magnificavit eum in conspectu Regum a Rectore incepta est chori. Dum autem ejusdem finis advenit, inchoationem Versus d subsequentis, mirabilem edens vocem dæmoniacus, arripuit; et quasi in istius modulatione jugiter fuisset eruditus, cum cantore finem fecit cantus. Mira res? Ille qui inarticulatæ vocis cantu vexationem boum relevare consueverat, vocis articulatæ modulationem quasi pleniter instructus resonabat. Quid igitur? Venit dies: in qua dum celebratio majoris Missæ sollemniter ageretur, super Sancti tumbam caput suum reclinans dæmoniacus, obdormivit: atque post finem ejusdem sanus effectus surrexit, et qui cum aliorum robore fuerat adductus, recessit liber a vinculis absolutus.

13 Talibus ergo fulta suffragiis concio nostri cœtus, cum plebe devota magnificet Deum, quod infirmitatis nostræ Patronum præclarum, edidit quem Scotia, magnificum Forannanum, humilitatis cum respectu Gallia devotissime suscepit. Lætetur nec non Christi sponsa Walciodorensis Ecclesia, quæ talem amicum Sponsi, a finibus terræ venientem audire sapientiam Salomonis, intra sui retinuit muros templi; de cujus jugiter virtutibus in populorum cœtu mirabilis prædicatur. Jure namque atque eum mentis jucunditate ejusdem cœtus ecclesiæ in laudibus divinis debet exultare; quoniam pro ipsius Patroni virtutibus, maxima cum reverentia, grandique eum honore, hæc a populorum turbis indesinenter frequentatur. Hinc est quod aliud divinæ operationis miraculum, non sub tetra modii nigredine occulendum, imo super ramum candelabri coaptandum, censemus manifestare in publicum: quatenus qui ob inertiae nostræ desidiam multa omisimus, pauca, quæ fidei narratione ab illis qui proprio animadverterunt intuitu, percepimus, utcumque quamquam torpente stylo narrare possimus.

14 Accidit interea quatenus ex exiguo viculo, qui nostro proximus adjacet cœnobio, Porinaque e nuncupatur in vocabulo, quidam languidus nomine Berengarius,

et ab ipso
Sancto illuc
jussa accedere.

a
In humido
loco tumulatus

B
corpus suum
transferri
alio jubet:

C
ad quod energumena
adducta liberatur:

b
Hæc mulier a
septena. o
ægra

Energumenus
etiam furiosus,
E

F
ob quæ merito
sanctus
laudandus.

Epilepticus ibidem morlem petens si sanari nequeat

A rengarius, pressus diversis infirmitatibus, dum super alias a caduco graviter fatigaretur morbo, ante Sancti advenit sepulchrum, sperans illic affore sibi divinitatis præsidiū, matureve sui doloris terminum fore ponendum. Quod ita contigit. Cumque sanctissimæ præsens adesset tumbæ, ad Sancti conversus patrociniū, taliter cœpit orare ! Te obsecro, inquieras, Christi Confessor Forannane, quateous ex hac præsenti si nequeo liberari infirmitate, proprio vestigio ex hujus ecclesiæ nullo modo queam introitu exire. Cumque terminum fecisset orationis, capite posito cum ipsa spiritum exhalavit.

subito exlinguitur, Rom. 9, 14

15 Quid ergo? Numquid, ut ait Apostolus, iniquitas est apud Deum, qui per suæ virtutem potentiæ cum præsenti vita isti sanitatem non restituit? Absit. Verum quoniam occulta sunt ejus judicia, istius desinentes trutinare mortem, divino illius examinandam relinquamus judicio, qui dixit, Ergo occidam et vivere faciam, percutiam et ego sanabo : qui corpus forsitan idcirco assumpsit, ut spiritum vivificaret; percussit, ut animæ vulnera sanaret; quoniam quem diligit flagellat, et omnem filium, quem recipit, castigat. Quapropter ad nostri recurramus auxilium Patroni, illius implorando suffragium; ut quomodo a corporeæ vexationis istum vinculis absolvat, sic ab antiquæ nos vetustatis contagione suis intercessionibus absolvat; nostraque Dominus suo precamine mactet carnalia, vivificetque spiritualia, perentiat vitia, ac virtutes erigat; atque sic nos semper trahat, quatenus fidenti eloquio dicere possimus cum Apostolo, Christi bonus sumus odor; et in suorum odorem post eum currere jugiter possimus unguentorum. Verum qualiter virtutis potentia altissimæ egregium Confessorem suum disposuit mirificare, nulla alicujus verborum ratio ipsum valet obfuscare. Quapropter ad divinæ virtutis enucleandas operationes, quas Christus in eo dignatus est manifestare, aliud nostræ narrationi congruum, non prætermittam miraculum: namdum sub ferula subjacerem præceptoris, ipsum proprio intuitu accidere animadverti.

Dei inscrutabili consilio.

B

2 Cor. 2, 15

16 In hujus videlicet ecclesiæ conventu, quidam monachus, nostrarum scholarum didascalus, vocatusque nomine Lambertus erat, qui frequenter capitis patiens dolorem, dum ab ipso graviter fatigaretur, quadam nocte, ad suum conversus Patronum, cœpit remedium flagitare; sed quatenus ejus miræ simplicitatis manifestaretur intentio, per totam sequentis noctis quietudinem est vexatus ex ipso: simplex enim valde in moribus, sed in litterali scientia extitit efficacissimus; Cumque matutinale Fratres nocturnali solitudine perciperent signum, mutuo se cohortantes ad peragendum solitum pensum se paravere, atque in trinæ Deitatis nomine more solito ternas ad orationes pariter concurrere. His peractis, dum a Fratre memorato pristina chori præoccuparetur statio, ipsius repente caput memoratus graviter circumdedit dolor; chorique deserens stationem, sacramque postponens debitæ servitutis sollicitudinem, ante Sancti adveniens iterum se projecit mentionem. Dum vero diutina præstolatione, quo sui doloris afforet finis, flagitaret iotente; a memorato fatigatus dolore, nimiam per simplicitatem, Christi Confessorem talibus cum verbis cœpit exprobrare: Mortuus dum jaces in pulvere, qualiter nobis posses remedio subvenire? Verum multis quoniam opem videris ferre, illorum ductus exemplo, tuas, surde senex, ad obturatas clamitans aures adveni, subsidiumque quæsi, aliis subvenire qui consuevisti; et hactenus per te nullum, pro dolor! sensi levamen. Hæc horumque similis capitis erecta cer vice proferens; tumbam sacram, super alni flui ossa corporis aptatam ingenti cum sonitu percutiens sur-

Gravi capitis dolore afflictus quidam,

C

f seque non exaudiri impatienter ferens,

percusso seputcro sanatur.

rexit; atque ita cum ictu memorato concupitæ remedium sanitatis gaudens suscepit, quatenus nullam ulterius assereret sentire ruinam posterioris doloris. Isque cum contubernalibus junctus iterum foret vocibus Fratrum, divinis præoccupatorum in meditationibus; quis propter Sancti sepulchrum fuerit sonus auditus, qui eorum voces compescuit, ab eo investigare cœpere nonnulli: ipseque quid acciderit, et erga Confessorem memoratum qualia protulerit, qualiterve, quam diutina præstolatione poposcerat sanitatem, obtinuerit, suis investigatoribus evidenter patefecit.

17 His tamen omissis, quatenus sacri roboretur sententia sermonis, quo scilicet justus adhuc magis justificetur, articulata litterataque arte manum ad aliud applicemus, quatenus toties Christi magnalia prædicentur, quoties per egregium dispensatorem suum talia populis manifestavit prodigia. Quædam oppidanea, gravem cum capite dentium patiens dolorem, crebra jugiter vexatione pulsabatur. Quæ cum situ terrarum a suis confinibus foret disjuncta (illa utpote ex *g* Boviniensi oppidulo in magnam *h* Gostarath civitatem fuerat adventata, quo sui remedium quæreretur doloris) ab omni est consolatione privata. Tandem quoniam auditu memoratis in finibus famam gloriosi Confessoris perceperat, votum illi vovens candellam spopondit, quod in propria dum repatriata fuit recepta sanitate libenti animo tribuit. Ea itaque grandi cum candela adveniente, ingentem eam intuens ejusdem custos ecclesiæ, Theodoricus nomine, concupivit; matureque concupitam, arripuit; arreptamque more solito, solitum carpens iter, solitu in loculo reponere disposuit. Verum quoniam promissum fuerat ab ejusdem subministratrice, se præfatam candellam non ablaturam; ipse talis conscius spopositionis hanc accipiens, binosque in gradiendo dirigens passus, repente a capitali dolore graviter corripitur. Nam in memoratæ præsencia adoptavit evenire suo capiti similem dolorem, si quis hanc niteretur auferre. Quapropter ingenti cura festinatione accito clientulo, jam dictam candellam iterum accendit, accensamque reposuit, repositamque a se iterum proclamavit; et quam usu temerario suam per violentiam perdidit, sanitatem, ipso opitulante confestim suscipere meruit.

D
AUCTORE
ROBERTO
EX MS.

Apo. 22, 11
Alia item
procul posita,

g h

E

a qua oblatam ex voto candellam

auferens monachus eundem incurrit dolorem

ANNOTATA.

a Capitales, id est ministri præcipui et sic identidem etiam in chronico invenitur; nisi legere malis Capitulares, qui jus suffragii in Capitulo habent, quo carent juniores; quod abbreviate scribi potuit, ut supra,

b In Arduenna hic pagus est, cujus caput Marchia vulgo Marche en Famenne, nomen antiquum et Cæsari notum, uti in suis Luceliburgensis patriæ Antiquitatibus MSS. observat eruditissimus noster Alexander Wiltheimius: sed scribentium imperitia Fæmannos in Pæmannos convertit. Quod non animadvertentes alii, voluerunt nominis antiqui vestigium in vico Pemoot reperire: toto autem Belgio erravit Petrus Diviens, cum Pelandus, nostræ Brabantie populos, a Cæsare credidit intellectos: longe enim hi absunt a Condruis et Eburonibus, quorum vicinos Cæsar facit Fæmannos.

c In Privilegio Lotharii III anno 1136 ipsam Monasterium Walciodorensē constructum dicitur in pago Lunaiensi. Cum igitur Calvus-mons hic dictus pawislencis Walciodoro distet, situs inter Florinus et eam quæ nunc dicitur Philippi villam appareat dictum pagum hoc tractu fuisse: an autem nominis adhuc supersit vestigium ignoramus

d Breviarium, secundum usum monasteriorum SS. Maximi, Willibrordi et Naboris excusum prope Treviros an. 1600 (quale et Walciodorensibus esse in usu nemo

F

AUCTORE
ROBERTO
EX MS.

A *nemo dubitaverit) post Lectionem VI de Communi unius Confessoris, hoc proponit Responsorium, Magnificavit illum in conspectu Regum, et dedit illi coronam gloriæ : Versus autem subjungendus hic est : Statuit illi testamentum sempiternum, et beatificavit illum in gloria.*

e *Porina, vulgo Poren in diocesi Leodiensi, distat a Monasterio media dumtaxat hora itineris, inter occidentem et septentrionem tenendi.*

f *Mentio hic et alibi supra, idem quod sepulcrum seu monumentum,*

g *Boviniacum vulgo Bovines ont Bovignes in Comitatu Namurcensi, ex adverso fere Dionanti, vix plusquam hora unius itinere Walciodoro distans.*

h *Vitiose procul dubio scriptum est nomen : propendeo ut Constantz sive Constantiam substituam, urbem Sueviæ magnam atque præcipuam.*

CAPUT III.

Ager quidam S. Forannani meritis sanatus, naufragus servatus, Epilogus.

B **E**t quia Angelo teste honorificum est opera Dei revelare et confiteri, operæ pretium est, quid ad gloriam hujus Confessoris Christi post hæc contulerit, inserere lectioni. Diebus a Lotharii Imperatoris ex Saxonianati, Alexandro præsule cathedram Leodiensium gubernante, fuit quidam Frater, Gosselinus nomine, qui annos intrabat pubertatis, officium gerens Levitici Ordinis, a pueritia in hac domo nutritus sub protectione Dei Genitricis, et postea Dei gratia Sacerdos factus, ista retulit, quod singulis annis ex multo tempore in mense Majo gravem infirmitatem et dolorem dentium et capitis patiebatur, ita ut noctes duceret insomnes. Hic admonitus est, a præceptore et magistro suo Richero et a ceteris Fratribus et Dominis, qui ejus compatiebantur doloribus, et quibus datum erat videre miracula stupenda, quæ per Beatum Pontificem et Confessorem Forannanum operata sunt divinitus, ut misericordiam ipsius rogaret, quatenus de instanti malo et infirmitate, ejus sanctissimæ intercessionis ab omnipotente Deo, veluti quam plures, liberaretur. Ast ille nihil dubitans, sed fideliter credens omnia possibile esse credentibus, ad sepulcrum egregii Confessoris concite cucurrit cum lacrymis et precibus : apprehendensque linteamen, quo tegebatur Lipsanum venerabile, circa suum caput et faciem cum timore et reverentia cœpit astringere, talia orans. O beate pater Forannane! o amice Dei dilectissime, columna et provisor hujus ecclesiæ, mihi ultimo servo tuo miserere, et laboranti in ardore et anxietate digneris subvenire : nam ut sentio, et ut ait quidam, sane dolor capitis dure coquit omnia membra. Gloriose, si me sanum reddideris, votum voveo, quod amodo reddam tibi candelam tantæ longitudinis nocte tuæ depositionis, ut caput meum in circuitu præcingere possit. Oratione completa, nulum dolorem vel ardorem in seipso recognovit : et sic surgens eadem hora, laudans et glorificans Deum, in conventu Fratrum incolumis rediit, referens quomodo sanatus fuerit. Illi hæc audientes Dominum benedixerunt, et sanctum Confessorem magnis laudibus honoraverunt.

19 Sic sanus effectus, per annos quatuor votum, quemadmodum voverat, Deo Sanctoque persolvit, et semper in sanitate pristina permansit. Quinto vero anno contigit ut nocte denominata, oblitus suæ sponsonis, gratia cujusdam festivitatis, profectus in quamdam villam suæ nativitatis, quæ a monasterio duobus miliaribus aberat, non interfuerit. Qui cum adveniente hora vespertinali staret in ecclesia ante altare Dei Genitricis, subito eum dolor maximus et

cruciatu capitis et dentium arripuit, ita ut jam non valeret super pedes stare, sed incurvatus præ nimia anxietate, agnoscens reatum suum, et se esse coram Sancto mendacissimum, hujusmodi prece oravit ad Dominum : Domine Jesu Christe, per pietatem tuam et per nomen tuum mirabile, mihi obsecro miserere, et ne diutius patiaris in hac calamitate me permanere. Non habeo bonorum operum conscientiam nec rectæ vitæ fiduciam, tantummodo in te est refugium meum : et idcirco succurre mihi, per famulum tuum B. Forannanum : gloriosissime Deus, ea quæ in eo deliqui fideliter ulterius corrigam, et ut ad locum nostrum regressus fuero te largiente votum meum reddam. Et cum fletu caput suum adstringens, et sanctum Confessorem invocans de terra surrexit ; et confestim dolor omnis et cruciatus aufugit. In crastinum ad monasterium reversus, cuncta quæ ei acciderant Fratribus enarravit, gaudium gaudio cumulavit, votum persolvit, sospes permansit, Dominum in omnibus et super omnia magnifice operantem benedixit. Hæc ita esse nemo dubitet : nam ab eo qui ista passus est, ad laudem Dei et Confessoris istud verissime digestum est.

20 Ergo quia non potest abscondi civitas supra montem posita ; sed videtur ab omnibus ; et quia non est locus ubi non est Deus ; quomodo in longinquis partibus et ignotis regionibus mirificavit sæpe nominandum Beatum Confessorem et Pontificem Forannanum Dominus, manum adscribendum apponamus. Est quoddam oppidum in Saxoniam partibus trans Rhenum, quod barbarico sermone illius gentis Rhees b habet vocabulum, in quo loco memoria istius Sancti veneratur a multis, talibus manifestata indicia. Quædam reclusa nomine Walburgis, apud nos unicum habens filium monachum, inibi solitariam vitam duxit : quæ quondam amore filii sui aliquantis diebus nobiscum manens, multa et stupenda miracula fieri vidit a Sancto et audivit. Quæ regressa ad propria et vitam amplectens contemplativam, quæ viderat et audierat, et quantæ virtutis esset S. Forannanus ; amicis et propinquis et ceteris, ad locum in quo reclusa erat confluentibus, denuntiavit, et ut ipsum invocarent in periculis fidelis mulier admonuit : inter quos quidam nepos ejus mercator loquentem eam audivit, qui veno et empto insudabat et curis hujus seculi. Hic sumptis opibus et diversorum ornamentorum varietatibus, mercandi gratia mare Anglicum cum aliis est ingressus. Continuo mare conturbatur, et navis conteri periclitatur ; at illi in timore et anxietate et angustia mortis quæ imminabat constituti, clamare ceperunt vocibus magnis, et unusquisque peccata, quæ fecerant, confiteri. Illis vociferantibus subito navis demergitur, et non tantum pereunt navis et onus, sed etiam homines quotquot erant, præter hunc solum de quo sermo est habitus.

21 Quomodo autem evaserit, vel cujus adjutorio ab illa dira morte ereptus fuerit, ipse reversus ad patriam hoc ordine postea retulit. Cum, inquit, navis periclitaretur, et nos omnes, qui intus eramus, timore vicinæ mortis, æstuaremus : ego tandem memor verborum ancillæ Dei, quæ audieram de virtutibus et miraculis B. Forannani Ecclesiæ Walciodorensis, coram omnibus lacrymatus exclamavi, O B. Forannane, si vera sunt ea quæ de te audivi, te deprecor, ut ab hac morte me liberare digneris. et ego votum pro salute mea dabo tibi, candelam videlicet secundum longitudinem corporis mei, in loco ubi requiescis. Adhuc me talia per plurima orante, navis demergitur, et cum aliis in profundo maris tristis et gemens sum dilapsus. Deinde ut fuit voluntas Dei super aquas confestim resiliens, et ea, quæ cœperam, clamans, S. Forannane succurre mihi, tunc ecce

et culpam
agnoscens,

denuo cura-
tur.

b
Ex Resensi
reclusa,

miracula
Sancti au-
dit quidam
ejus nepos,

et naufragium
passus,
F

eumdem
invocat,

a
Monachus
dentibus et
capite do-
lens,

post votum
annuæ ob-
lationis
sanatur :

ob cujus ne-
glectum re-
cidiram
passus,

A ecce onus proprium, in quo omnia mea colligaveram quæ habueram in navi, inter brachia mea devenit. Quod cum tenuissem meum esse cognoscens, et adiutorium Dei et Sancti super me sentiens, ex insperato ad spem redii, et sic natando pedibus, tenens onus inter manus, ad littus usque perveni; laudans Deum et Sanctum benedicens in salvatione mea in mirabilibus maximis. Talia ille homo de seipso referens, votum quod voverat ad locum nostrum non multo post per fidelium manus transmi-it, a quibus ea quæ narravimus ita esse facta a Sancto audivimus.

atque sal-
vatur :

Hibernus
quidam,

dicit etiam
in patria
varias ec-
clesias ei
dicatas ha-
beri.

22 Hæc sunt divinæ operationis prodigia, quæ Christus nobis per dilectum famulum suum Forannanum, condecorando suæ mansionis habitaculum, indesinenter manifestat : quæ si omnia scriptoris articulus exararet, dies ante quam sermo clauderetur. Igitur venerabilis cultor Dei Forannanus digne venerandus est ab omnibus. quoniam, sicut cujusdam idonei didascali narratione fidei percepimus, terra suæ nativitatis eximiis per eum decoratur miraculis et honoribus. Retulit enim ille nobis, quemadmodum habitator loci, quod maximæ honorificæque in Christi ejusque nomine, in ipsius provinciae confinio, de qua egrediens ad nos pervenit, conditæ sint basilicæ, in quibus fidelis Christo deservit monachorum clericorumque chorus quotidie.

23 Veneremur igitur. dilectissimi, nostrum venerabilem Patronum, totaque mentis intentione amplectendum Forannanum : quoniam hujus mundi spernens appetitus, lucernam accendit, non sub modio, ut in præfato compendiose prælibavi præmio, sed super candelabrum figens, et spargens in domo radios sui splendoris, toto innotuit mundo. Quid igitur modii præfiguratur nomine, nisi commoditas humanæ vitæ? Hic ergo lucernam sub modio tegere sprexit, quando quæstus humanos velut pestem devitavit. Super candelabrum vero posuit, cum curam prædicationis corpori antetulit. Hic si qua ex Ægypto attulit, Ægyptiæ cum pallio reliquit; vesteque nudatus, expeditis virtutibus Christi vestigia dignoscitur esse secutus. Quid plura? Ad debellandos hostes humanos, non rosis purpureisque violis, agonista fidei processit; sed tubas in dexteris, lagenas vero in sinistris constanter bajulavit. Gladio ergo verbi Dei lumbis suis præcinctis, tubarum bajulus in dextris extitit; quia verbo prædicationis animos

Epitogus,

diversa
Sancti en-
comia com-
plectens.

C pravorum, sprete via erroris, ad viam veri luminis promulgavit : lagenas autem in dextris tulit, quia quamvis effusione proprii sanguinis minime succubuit, gloria tamen martyrii nullo modo credimus privari : tubis namque prædicatione sonantibus, lampades emicuerunt : quia post solutionem gloriosi Confessoris miracula non modica coruscaverunt. Hinc non immerito assignari potest, quod quidam Prophetarum de sanctis Prædicatoribus ait, Descenderunt mare in navibus, *d* deprædantes alienas naves et mare. Mare namque sua in navi sanctus Domini descendit Forannanus, quia hoc in salo humanæ vitæ positus carnis compescuit luxus, tunicisque pellicis privatus, veste lineæ, nil in se mortis habente, est indutus, sponso Christo occurrens lætābundus. Deprædantes alienas naves et mare : alienarum navium deprædator maris extitit, quia quosque peccatores et incredulos mole peccatorum, quasi quadam veste circumdatos, verbo suæ prædicationis spoliavit veste, stolaque immortalitatis non nudos sed vestitos reddidit, dum suum atrium ipse ab incursibus dæmonum fortis agonista servavit illæsum. Ipsum ergo, quem tantis talibusque a Domino scimus decoratum muneribus, fideliter deprecemur, ut ipse qui finem probabilem sine ambiguitate habuisse cognoscitur, ad certum finem, qui Christus

est, nos sua dulci deprecatione perducere dignetur; sicque studeamus diligere proximos, ut latum etiam inimicos diligendos adimpleamus mandatum; et ita ad regna illius perveniamus, qui vivit et regnat per secula seculorum Deus. Amen.

D
AUCTORE
ROBERTO
EX MS.

ANNOTATA.

a Lotharius Henrico V successit circa an. 1125, obiit 1137 : Alexander vero Episcopus Leodiensis creatus fuit anno 1128, et obiit 1135, juxta Fisen.

b Rhessa, oppidum Clivie inter Wesaliam et Embricom.

c Verumne id sit, an vero gyrovagus aliquis Hibernus, gratiam et alimoniam captans apud Walciodorenses, id commentus fuerit, dijudicent Hibernicarum ecclesiarum et monasteriorum peritiores. Miror ego inter tot Hibernica nomina, in Colgani indicibus relata, nusquam Forannani nomen occurrere, cum aliapluries repetantur; et subinde veror, ne peregrinitatis aliquid in Belgio attraxerit, quod Hibernis esset Flannanus; cujus nominis Sanctos et ecclesias eis dicatas, sed absque ullo ad hunc nostrum respectu, facile erit invenire.

d Nescio qua versione hic auctor utatur, sæpe a vulgata discrepans : ad hunc vero locum nihil invenio quod accedat, præter versum 23 Psalmi 106, Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis.

E

ALIA ACTA

Ex pervetusto Chronico Walciodorensi MS.

PROLOGUS

Spectat ad communem utilitatem et futurorum temporum firmam stabilitatem, succedenti progeniei fideliter scribere præteritarum atque presentium rerum certitudinem; eique virorum illustrium intimare prudentis discretionis rationem, et eorundem dignam inelytamque sagacis virtutis operationem. Etenim cum talis descriptionis studio atque hujus dignæ recordationis revolutione fit incendium ipsius diuturnæ meditationis, quo succedens propago indesinenter inflammatur, et generalis etiam proborum omnium successio ipsa meditatione et sapientum actuum recordatione solidatur. Propterea delibamus futuræ posteritati intimare hæc, quæ antiqui et virorum proborum industrii verissima certissimaque relatione nobis reliquerunt. et auctoritatibus prudentis descriptionis ea confirmantes, plurima in nostris archivis recondiderunt. Sed cum non uniformi materia simul compaginata continentur, generat quoque tedium circuitus et revolutio diversarum auctoritatum investigatoribus suis. Ut igitur quibusque simplicibus hæc pateant manifestius, quamquam opere et sermone me segniter mei interioris spiritus tarditas incedere coarctet, in unius compaginationis serie ea rescribere et fideliter succedentibus composita censuimus relinquere. Nec quis hoc in opere luculentæ verborum curiosam meditationem investiget ornamentum, sed potius respiciens compositoris ambitionem, reperturus futuræ posteritatis utilitatem, meditando nobiscum ponat supercilium, sinistrae partis se recognoscit esse uterinum filium. Non enim opinioni meæ facile aurem accommodans credendo obaudi, sed, ceu præfatus sum, majorum deliberavi parere dignis dictis, revolvens opiniones eorum : et sic titubationis obstaculum a nobis ablatum, et anceps sententia remota est a nostro pectore, eorundem majorum sermocinatione et scripturarum auctoritate.

Ad posterorum utilitatem,

F

colliguntur
in unam
historiam
antiqua
monasterii
monumenta,

EX CHRONICO MS.
de ejus fundatione,

Abbatibus,

atque successoribus,

Deipara
adjuvante,

Omittitur
Eilberti genealogia
suspecta,

A 2 Et ne inanis et infructuosus noster labor videatur, nitimur ostendere successoribus nostris qualiter in loco Walciodori, miro pulchritudinis ædificio, basilica venerabilis Genitricis Christiani nobili Comite Eilberto sit constructa, qualiterque ex proprio hereditatis jure eandem ecclesiam fideliter dotaverit, et qualiter concessa apostolicis et regalibus testamentis juri ejusdem basilicæ et dominationi subjecerit. Nitimur etiam ostendere posteris, quid quisque in eadem ecclesia Prælati secundum sui temporis cursum operatus fuerit; atque per longæ vetustatis successionem, ecclesia in cujus Abbatis tempore augmentum amplificationis habuerit, et cujus prælationis tempore detrimentum diminutionis sustinuerit. Disposuimus etiam revelare et fidei relatione comprehendere, quid a quibusque industriis et nobilibus viris, post donum et largitionem venerabilis Comitis Eilberti consecuta fuerit, et sub cujus Abbatis tempore commutationem, eleemosynam, donum vel emptionem aut egerit aut acquisierit, a quibus etiam personis, loca designantes et nomina, præfatæ confirmationes auctorizatæ sint.

3 Sed quia ariditas nostri pectoris, sine irrigatione fluminis, minus in hoc opere, quæ expetit, per se nequit comprehendere, ipsam advocatricem nostram, Beatam videlicet Mariam, in cujus honorem hæc adorti sumus, imploremus; ut ex superni fontis rore, interventu suæ adminiculationis, stillicidium super nos dignetur dimittere spiritualis innovationis: quatenus celestis flatus repletus spiramine, fideliter succedentibus queam fidelem rationem relinquere. Auxilientur nobis orationibus suis deprecationes suorum fidelium, ut exordium præsentis operis ducatu almi flatus succinte et fideliter transeundo, ad certum finem valeam adducere, et inchoatum fidei relatione terminare.

4 Hactenus prologus, quem sequitur Chronicon, ex quo solum ea hoc loco dubimus quæ S. Forannanum spectant; atque utinam ab interpolationibus tam facile discernenda, quam facile ex prologo animadvertitur eum non esse primi auctoris, qui tam multa quam hic promittuntur non præstitit; sed continuatoris, qui circa annum mæci. floruit. Hujus etiam esse videtur tota pars prima de Genealogia Comitis Eilberti, qui dicitur Ebroini Comitis filius, habuisse attavos Comitem Nannericum Narbonensem, et Ermengardem Comitissam sororem Bonifacii magni Principis de Papia: sed turpi mox anachronismo idem Ebroinus asseritur quibusdam feudis in Condruisio et Famenna ditatus a Ludovico Rege, ex Caroli magni prosapia ultimo, qui solum regnare cepit novennio postquam, juxta hoc ipsum chronicon, vivere Eilbertus filius desiit. Inter septem porro filios Ebroini (quorum primogenitus Eilbertus fuerit; ultimus Marcuardus Episcopus, omnibus Episcoporum Gallie norum catalogis ignotus) tertio loca numeratur Heribertus, Veromandorum Comes quem alii passim a Pipino Italiæ Rege, Caroli magni filio, diversissima generationum serie deducunt. Deinde describitur quomodo iidem fratres, ulturi se de quodam Remensi Canonico, qui pretiosum monile pro equi generosi pretio acceperat pignori, et pretio exhibito pignus apud se esse negabat; Remensem urbem astu ceperint; atque ut fugitivum hostem in suam reuigerint potestatem, ecclesiam incenderint; Regemque Carolum, cum exercitu ad scelus vindicandum venientem, prælio vicerint, captivumque Peronæ habuerint anno dccccxxii; donec restituto monili pax composita et Rex honorifice dimissus est; qui tamen injuriæ sibi factæ memor, post Heriberti mortem permiserit, ut Rodolphus quidam Cameracensis Comes invaderet possessiones filiarum Heriberti. Hunc vero potestate accepta usum, incendisse apud S.

Quintini ubi cum monasterio suo conflagraverit mulier nobilis ibidem conversa, Eilberta Comiti quondam dilecta, et sub matrimonii simulatione facta ex eo mater cujusdam Berneri: qui adultus Rodolphum singulari certamine occiderit, sed brevi post etiam ipse obierit in flore juventis. Quæ omnia Romanicæ cuidam nobili, quales circa præcipuarum quarumque familiarum exordia adulorum vanitas fabricavit, similiora sunt quam historia. Certe, circo captivitatem Caroli simplicis alia omnia habemus in certioribus historiis: nempe, Haganois nimis apud Regem potentis adio inductos Principes (quos inter fuit Heribertus) eodem ejurato substituisse et coronasse Robertum; pro quo pugnautes anno dccccxxiii amisisse quidem Regem suum, victores tamen remansisse et fugato Carolo elegisse Rodolphum Ducem Burgundionum atque ad regnum evasisse. Tam simplicem nihilominus fuisse Carolum, ut promissis Heriberti deceptus sese ultro eidem crediderit; qui post mutam aliquoties custodiam Peronæ eum inclusit, et detinuit usque ad mortem, quam obiit anno captivitatis suæ sexto. Interim idem Heribertus, qui filium suum quinquennem curavit Remensem Episcopum eligendum, sub tutelæ specie civitatem occupavit. Omitto quæ post secuta sunt, quibus continentur bella ex his causis nata varique successus: solum dico nulla usquam Rodulphi Cameracensis, nullam Berneri mentionem occurrere; qui si fuit aliquis ex Eilberta natus, mors ejus immatura potuit sane movere patrem ut proprio carens herede, fundandis monasteriis inciperet intendere: qua de re videmur aliquid posse credere auctori hujus Chronici, atque hæc excerpte, Walciodorensis fundationem aliosque priores concernentia. An autem in Heriberti scelere partem aliquam habuerit Eilbertus, quam potuerit poenitentia sua expiare, non habeo unde affirmem vel negem. Remensis ecclesiæ incendium vereor ne fabula sit, cum ejus nupiam Flodcardus meminerit.

CAPUT II.

S. Michaelis aliorumque cœnobiorum ac demum Walciodorensis fundatio et pia fundatorum vita.

Comes Eilbertus, nobilium artium super omnes sui generis cœvos aggreffiens conamina, industrius, strenuus, et vir bellicosus effectus est, in tantum ut ex suo proprio, ad evitandos casus incertos, adhuc primævus septem extrueret castra.... Post hæc variis pulsatus infortuniis, reminiscensque juvenilis conversationis excessus, suæ intentionis actionem ad Dominum suppliciter convertit; et in studio istius bonæ voluntatis, ex sui juris proprietario, una cum sua clarissima conjuge Herinsinde, Archangeli Michaelis ob honorem in Tirasce basilicam condidit, eoque in loco sub tramite b. Benedicti Deo militantibus coadunatis fratribus, ipsis Abbatem præficiens, ad usus quotidiani victus stipendia constituit non modica, locumque illum subditiōe et ordinatione Laudunensis ecclesiæ Antistitis constituit. a Venerabilis autem Herinsindis conjux ejus, Christo in eodem loco famulantibus se b subijciens, pietatis gratia ipsum frequentare cœpit, et non sinitur secundum suæ probitatis sublimitatem eidem studuit res necessarias providere. Et quia præcunabatur mansiunculam proprii corporis sibi ibidem fieri, haut procul ab eodem loco virginum monialium monasterium construi a præfato Comite summa sollicitudine curavit: quatenus ipse, qui principali præposito cœli ductorūque animarum sancto Archangelo Michaeli sacræ ædis erexerat fastigium; beato Petro paradisi clavigero, suo adnisi proprioque labore componeret venerabile templum, quo Christi famulæ suarum orationum frequentia piacula suorum præteritorum facinorum expiarent. Coactus itaque

et occasio
corditorum
monasteriorum
fabulosa.

E

F
Conditur
cœnobium
S. Michaelis
in Tirasce,

a
b

et juxta
aliud vir-
ginum
S. Petri
c

A itaque ejus deprecatione, necnon B. Petri venera-
tione, a monasterio recenter ab hoc constructo, in
spatio duorum milliarium, in loco dicto c Bocileis
fundamenta jecit; erigensque, structuram peracto
opere statuit templum, in quo ab eodem constituitur
virginum monialium congregatio, et quidquid talium
ordo exigit. Constructis autem per ordinem man-
sionibus plurimis, eisdem dato pastoralis baculo
Abbatissam præfecit, eundemque locum, veluti su-
periores, sub regimine Laudunensis ecclesiæ Præ-
sessoris d constituit. Igitur veluti sacra profert
sententia, Justus quo magis justificetur de virtute
in virtutem crescere studet, ad opera misericordiæ
iste venerandus Comes totum se contulit, patrimo-
niumque suum tuto in loco constituere nitens, locu-
pletis honoris dignitate misericordiæ matri, Beatæ
videlicet Mariæ, egregiam construxit basilicam, vil-
lamque Humblires, quo fundata fore videbatur, ei-
dem monasterio subjiciens, magnis illud ditavit præ-
diorum honoribus. Ex prædicto sane patrimonio suo
eodem tempore tria cum superioribus monasteria
construxit, quibus tantum de prædiorum redditibus
delegavit, quantum ad usus necessitudinem sufficien-
ter sufficere videbatur, in eisdem pensum sui famu-
latus Deo exhibentibus.

tum ecclesia
S. Mariæ in
Humblires

B 6 Ordinatis tandem monasteriis, atque regulariter
secundum institutionem Divi Benedicti vivere para-
tis, in eisdem coadunatus Fratribus; ut in rigore
sui tenoris norma justitiæ magis convalesceret; ea-
dem loca sub ordinatione et protectione Abbatum,
juris dans definitiva privilegia fore constituit; sic-
que idoneis successoribus et filiis spiritualibus, qui
sua valerent metere carnalia et sibi serere spiritua-
lia, dereliquit copias hereditatum. His secundum
quantitatis suæ dominiū et magnificæ auctoritati-
bus principalem honorem, sicut decebat suæ nobili-
tati, congrue et prudenter omnibus compositis,
horum operum finem fecit, et se totum divinæ con-
templationi serviens Deo subdidit. Tempore illo dum
die quadam in castro quod Florinis f construxerat
resideret, suæ actionis transactum tempus reme-
morari cœpit, et tacitus inter se revolvens, quid ex
Remensi S. Mariæ basilica actum sit, illud temera-
rium facinus non parum horrescere cœpit. Enimvero
rememorando cœpit meditari, ob septem castrorum
propugnacula, sempiterna sibi fieri municipia male-
dictionum. Deliberavit quoque ut hæc maledictionis
structio per benedictionis antidotum remediaretur
C : construxerat enim septem maledictionis domi-
cilia, ex quibus septem benedictionis et Spiritus
sancti habitacula facere deliberavit. Et quia ple-
rumque in sacro eloquio designatur universitas
septenario numero, ut non particulariter sed ple-
narie legem divinam videretur implere, et ex rivulo
septiformis Spiritus stillicidium spiritualis innova-
tionis, gratia ejusdem Spiritus sancti, mereretur in
se multiplicare; senario numero constructarum
ecclesiarum, septimam, ob honorem genitricis Dei,
et in recomposam destructæ Remensis ecclesiæ
adjecit.

denique
septimum,

in loco soli-
tario,

7 Descripturi vero loci qualitatem, in quo stru-
ctura esse dignoscitur, primo videamus ex silvestri
et neboroso qualis factus fuerit, et ex informi et
obliquo in quantum venustatem transierit. Tempore
autem illo locus iste erat inhabitabilis, excepto
quod domus Comitis inter densitatem nemoris paulo
minus constabat invisibilis, quo secundum discre-
tionem sui corporis remotis a se plebibus frequenter
morabatur solitarius. Habitatio enim generalis in
loco dicto Prireriis g tunc erat, ubi ecclesia habe-
batur, et communes habitantium necessariae res
prudenter et congrue more oppidi erant compositæ
cultu honorabili. Castrum autem ejusdem oppidi

non longe ab eodem loco erat circumseptum con-
gruis munitionibus, quibus cuneus adversæ partis
procul pelleretur plenarie, si ejus habitatores in-
festatione alicujus moverentur, sicut municipatus
ejus quo stetisse dignoscitur usque in præsens tem-
pus monstrant vestigia. Congregatis itaque manna-
lium operum artificibus, nemus propter domum
ejus suo præcepto eo tempore succiditur, et paulatim
ex obliquo et inhabitabili, decoratus locus redditur
atque salubris. Hinc ut res exigebat, omnibus pru-
denter acquisitis quæ necessitudinibus forent apta
succedentis operis, coadunatisque lapidum atque
lignorum gnaris artificibus, juxta domum suam
templum construxit, circa quod commodæ habita-
tiones artificum industria componuntur, et spiri-
tualium Fratrum habitaculum claustrale compagi-
natur.

8 Anno siquidem ab incarnatione Domini nongen-
tesimo quadragesimo quarto, anno regni Ottonis
primi h nono, a comite Eilberto jacta sunt supradicti
templi fundamenta, et in spatio trium annorum ve-
nusto opere consummata sunt omnia. Cumque re-
gulariter omnia per ordinem consummasset, quo
nunc cœmeterium fratrum esse videtur, ecclesiam
in S. Patricii i honore construxit, et sic prudenter
et honeste cum opere memorato cetera consumma-
vit. Constructo tandem secundum nobilitatis suæ
quantitatem templo, utilitati succedentium Fratrum
prodesse desiderans, castrum superius memoratum
diruit, et villam quæ in suo confinio erat sita et sibi
subjacere videbatur, exinde jussit auferri, et juxta
monasterii habitationem iterum reparari. Tempore
autem illo solícite meditari cœpit, qualibus incre-
mentis ecclesia per eum et quomodo multiplicaretur,
et religionis cultus in ea dilataretur, et sui juris li-
bertatem retineret, et sempiternæ benedictionis sibi
nomen acquireret. Tandem salubri inito consilio,
Regem memoratum adiit, et ei consilii sui secreta
pandens, et totam suæ actionis intimans intentionem,
gratiæ suæ auxilium in præsentī negotio affore pre-
catus est sibi. Itaque mutua ordinatione Regis pa-
riter et Comitis decretum est, ut quidquid ab utris-
que partibus donationis et muneris supradictæ
ecclesiæ conferretur, Regis protectione et auxilio
tueretur a die illa et deinceps; et non solum rerum
præsentium donativum, verumetiam quicquid ei suc-
cederet oblatione fidelium.

D
EX MS.
Walciodorum
construitur

anno 94, 41

h

i

E

confirmante
Ottone i,

F

9 Constituta autem ecclesia sub Romanæ maje-
statis Imperio, ab eodem Romano Rege donum
investituræ ipsius loci et Abbatiam præfatus Comes
accepit, et designatis rebus quæ ab eodem ecclesiæ
conferebantur (sequens enim sermo hæc omnia de-
clarabit) providentia ejus, urgente Regis censura,
per viginti tres annos sustinuit k. Deinde ordinatione
mutua, quicquid in Antina l et Heidra pater suus
Comes Ebroinus a Rege Ludovico m feudali dote
acquisierat, posuit; et in præsentia ipsius Regis,
prædictorum fidorum spoliavit dignitate, ea condi-
tione, quatenus uterque consensus Regis et Comitis,
hoc est Regis concessio et Comitis datio, Regali de-
creto firmaretur, et hæc liberalis commutatio sine
scrupulo transiret in legitimam potestatem perpe-
tuanque possessionem ecclesiæ Walciodorensis.
Ipse vero Comes quæ eidem Abbatæ ab eodem
conferebantur ibidem replicavit, et designatis
nonaginta quinque terræ mansibus, culturis de-
cem et novem, et pratis plurimis et villis decem
cum magnis redditibus et ecclesiis earum, et cum in-
genti familia, et ea quæ propter difficultatem compu-
tandi (quoniam alias pleniter annumerata continetur)
referre distulimus, ostendit, et omnia sub regalibus
testamentis assignavit. Deinde non mediocriter circa
locum curiositatem suæ actionis apposuit, sed et mo-

k

l

m

et magnis
dotatur
possessioni-
bus.

EX CHRONICO
MS.

71

A nile *n* superius memoratum, quod seditionis et controversiæ quondam causa fuit, et pro quo multa incongrua acciderunt, dedit eidem ecclesiæ, et inter alia ornamenta, ipsum in ea præcipuum et excellentius præcepit in perpetuum per succedentia tempora non segniter custodiri.

Herinsin-
de mortuaComes
altam uxo-
rem ducit.

10 In tempore illo Comitissa Herinsindis, piis operibus insistens, et in sancta conversatione de die in diem proficiens, memoratæ Basilicæ B. Michaelis Archangeli assidue frequentando adhæsit; in qua haud multo post carne deposita sepulturæ conditorium suscepit. Post mortem vero ejus venerandus Comes, die et nocte in lege divina meditans, et pretiosas basilicas, sapientia sua Deo dicatas, frequentando circumiens, et ex consilio suo adminiculatorem et solatium illis impendendo administrans; adhuc Deo ipsique servire toto mentis affectu disposuit, et agonizando certamen contra invisibilis hostis versutiam arripuit; sibi propugnacula, quibus fraus et deceptio tentatoris invidi demoliretur, composuit, caritatem videlicet et quæ ex ejus radice prodeunt virtutum insignia. Cum vero talibus hostiis diuturna meditatione seipsum mactando sacrificaret Deo, surrexit adversus eum proximorum multitudo, qui impetu uno simul conglobati, ei suggesterunt terras ejus nulla eos ratione pati post se exheredari. Cum igitur importunitati eorum quodammodo cedere cogeretur, competentem genere et dignitate illi quæsierunt uxorem, cui iterum conjugali contubernio adbæsit. Verum deliberatio humani moliminis, nil valet contra decretum consiliumque divinæ majestatis: eademque conjugæ sterili permanente, vixit absque liberis.

ANNOTATA.

a Restaurati ab Hersinde (sic enim nominatur in Actis S. Cadroe) monasterii diploma, ad annum 945 citant Sammarthani: quo fere tempore eodem appulerunt SS. Macalanus et Cadroe eorumque socii: et Macalanus quidem, postquam Benedictini instituti disciplina inbutus apud Gorziam fuisset, primus Abbas constitutus est sub Episcopo Landunensi Rodulfo II.

b Sic tamen ut a conjugæ non recederet, more istis temporibus usitata, quomodo nunc assumantur Tertiarii sub quavis probata religione, ut supra hoc die dictum ad Acta S. Indaletii.

c Qui locus hic Bocileis dicitur, eum putamus in mappis Bussily dici, medio inter Vervinum et canobium S. Michaelis itinere: et quodrat distantia adnotata duarum leucarum. Buciliacum vocant Sammarthani, et fundatores faciunt Elbertum atque Gertrudem, Veromandunorum Comites, sub Bartholomæo Episcopo Landunensi, qui anno 1113 confirmavit chartam foundationis, seu, ut alibi loquuntur, privilegia. Sed hujusmodi Comites illo tempore nullos agnoscit Historia Veromandunorum: suspecta igitur charta illa est.

d Præcessor hic et infra idem est quod Præsul.

e Humolarium vulgo Humblieres, sub ipsos pene Augustæ Viromandunorum muros situm monasterium, ante annos 300 erectum, anno 948 reformatum dicitur, sub Abbate Bernero: verum autem ne hæc restauratio potius ad Albertum tunc Comitem S. Quintini spectet, quam ad nostrum Eilbertum: quod idem forte sentiendum de sequentibus tribus innominatis monasteriis, hoc scilicet eodem tempore, sed ab aliis fuisse condita vel restaurata.

f Florinæ, vulgo Florennes, oppidum Hannoniæ, tribus leucis distans Walciodoro.

g MS. recentius Priezeriis.

h Pater Ottonis, Henricus Auceps, Rex Germaniæ, obiit anno 936 initio Julii, a quo usque ad sequentis anni Julium numeratur 1 annus Ottonis et sic deinceps

ad Julium anni 944 qui inchoavit annum 9 Ottonis: D adeo ut ad adultam ejusdem anni ætatem referri debeat hæc fundatio.

i Hinc colligos monasterium fuisse pro Scotis sive Hibernis fundatum, consilio verosimiliter Maccalani, qui videbat in suo S. Michaelis monasterio non apte indigenis misceri advenos: ipse autem utrique loco communiter Abbas præesse jussus, Walciodoro Præpositum dedit S. Cadroe: deinde ipsum Abbatem suo loco fecit. Hic vero Metas invitatus ad novam monachorum Scottorum coloniam istuc Walciodoro ducendam, ceteris quos in loco dimittebat præfecit Abbatem, sub quo collapsa disciplina restauratore Forannono indiguit, uti ad vitum S. Cadroe plenius est explicatum.

k Non tamquam Abbas (quippe qui tum conjugatus erat et postea uxorem secundam duxit) sed tamquam Patronus: quod tamen non videtur auctor distinxisse, ideoque non fuit sollicitus ut veros Abbates inveniret; quos jara demonstravimus.

l Media inter Namurcum et Hujum via ad Australem Mosæ ripam notatur Anden Abbatia, quæ tunc vicus fuit, Antina dictus; quæ hic autem vocatur Heidra, eam puto in tabulis corrupte, ut plura alia, scribi Henne, sesquileuca a noto Famennæ oppido Marcha.

m Hic quoque addebatur ineptum glossema, ex Caroli magni progenie ultimo: credo autem designari Ludovicum Balbum, aut filium ejus Ludovicum III, qui ab anno 878 usque ad 882 regnaverunt.

n Scilicet ut initio dicitur, Beryllus, sculpturæ retinens, qualiter in Daniele Susanna a judicibus senibus male criminata sit, quem S. Eligius Clotharii II jussu incluserit auro, et adduntur hi versus:

Egregiæ gentis Rex Anglicus hunc dedit illi,
Quem fore speravit gratum, dans plurima gratis.
Inter quæ, dantis, placuit sibi portio talis.

o § Hic in Chronico alium habebat locum, scilicet ante § 19, ubi cum dicendum esset, quod Comes paulo ante mortem heredes instituisset suos ex secunda uxore privignos, occasio sumpta est referendi mortem primæ uxoris: quam quia omnino credimus diu ante S. Forannani adventum contigisse, cum adhuc vegetus Eilbertus gignendorum ex se liberorum spem facere poterat, ideo mutavimus ordinem, et inde excerpta huc transtulimus.

CAPUT II.

Adventus S. Forannani sub quo monasterium Metensi Archiepiscopo subjicitur et Hastiensiscænobii accessione augetur.

Transacto viginti trium annorum curriculo a, ex Scotiæ partibus Angelica jussione admonitus venerabilis Archiepiscopus Forannanus, proprium relinquens solum, locum decoræ vallis ab Angelo sibi designatum quærens, cum duodecim comitibus advenit, adveniensque venerabili Comiti obviavit; a quo requisitus quo tenderet, ei mox Angelica designavit indicia, et sic cum maximo honore ab eodem Comite in jam prædictum deducitur habitaculum. Ejus sane adventum susceptionisque obsequium in quanta veneratione a Comite et ab omnibus patriotis habitum sit, qui pleniter amhit cognoscere, librum gestorum ejus legat, ibi enim sufficienter hujus rei indaginem reperiet. Ingressus enim habitaculum; haud multo post b uterque, Comes et vir Dei, præsentiam Regis adiere, quo Comes donum et investituram Abbatiae deposuit, et precibus apud Regem c obtinuit quatenus ex jam dicto dono, Dei cultor ab eodem Rege investiretur. Cognita autem sanctitate vitæ ipsius et morum integritate comperta, Rex libens annuit Comitis petitionem, et suppliciter devoteque sancto viro præsidium sui obsequii et consilii

a
Forannanus cum sociis ex Scotia veniens

b

c
Abbas constituitur

A consilii affore pronuntians, nec non et se in orationibus ejus undique commendans Palatinorum donum et Abbatiam ex procerum decreto tribuit, et decretis Regalibus statuit, ut eadem Abbatia, absque scrupulo alicujus controversiæ, omni deinceps tempore Regali et Imperiali protectione tueretur. Et ut hæc constitutio fixa, et inconvulsa, et immobilis permaneret in sempiternum, de villa scilicet Heidra et ex indominicatis beneficiis nonam sibi retinuit, et in monumentum regalis decreti, ne per succedentia tempora Abbatia deesset Imperialis protectio, in Aquensi ecclesia quotannis jussit persolvi. Quapropter decretum ibi est judicio procerum de curia, in ejusdem Regis præsentia, quatenus Major domus, videlicet Præpositus de Ecclesia S. Mariæ quæ est Aquisgrani, cum ceteris valentioribus Canonicis, pro eadem Abbatia tempore tribulationis ejusdem Abbatia eausidici assurgant; et importunitatem ejus, sicut et suam in præsentia Regis et Principum, ubicumque præfatus Rex fuerit, præferant. Tandem regressus a Rege Dei cultor, cum suis comitibus locum cœpit incolere, et secundum Angelicum responsum Vallem decoram nominare: quod nomen sicut usque nunc vulgariter permanet, quidam male opinantur tractum a quodam Tisiodoro, qui (ut aiunt) ipsam vallem inhabitaverit. Sane non ex Tisiodori nomine Walciodorus dictus est, sed ex Angelico præconio, qui eum vallem decoram appellavit, Walciodorus, id est, quasi vallis decora nominatur: quippe quæ olim inculta, arborumque et veprium densitate obruta, erat præfati Comitis Eilberti industria sic specioso decore donata. Ab ipsis enim Scotis, secundum idioma linguæ suæ et nostræ, ipsum nomen non potuit aptari; sed sicut dictum est, ipsum Walciodorus, id est, quasi vallem decoram nominaverunt, secundum proprietatem utriusque linguæ. *d*

12 In diebus illis in Metensi ecclesia Pontificatus infulam quidam Deodericus, vir honestæ vitæ et morum elegantia egregius, regebat. Hic enim ambobus Regibus patri et filio, patri scilicet Henrico, et filio Ottoni ob sui nominis religionem et sanctitatis excellentiam et ita carus esse videbatur, ut consilio, discretionem, prudentiam, in omnibus rerum suarum negotiis uterentur: hic autem propinquitatis *f* consanguinitate Comiti adhærebat Eilberto, et plerumque uterque fruebatur mutuae partis alloquio. Cum autem ad invicem sermocinarentur et inter utrosque ex pluribus verba sererentur, ex eventu contigit habere sermonem Comiti ex Walciodorensi ecclesia, in qua, ut ipse aiebat, curæ pastoralis inserviebat quidam religiosus, qui ob Christi famulatus amorem cum proprio solo dignitatem sui honoris reliquit, et ibi recenter cum nobilibus Comitibus ductu Angelico advenit. Venerabilis autem Pontifex, sanctitatis et justitiæ normam egregii Præsulis Forannani cognoscens relatione illustrium virorum, et ipse ei adherere toto animo desiderans, supplex Comitem rogavit, ut hunc secum adduceret ad palatium. Cum vero ibi veniens alterutrum se viderent, mutuo se salutaverunt, et benedictionis donum alter ab altero humiliter petiit, in hoc officii genere se invicem prævenire renuentes. Sed quia B. Forannanus, ob duplicem cœlestis gratiæ honorem, Archiepiscopus erat et Abbas, et ideo in hac parte superior cognitus est; venerabili viro religiosoque Episcopo acquievit, et manu elevata ex triumphali vexillo sanctæ Crucis prædicti Antistitis cum capite totum corpus munivit. Deinde residentes atque sacrarum paginarum revolvantes mysteria, mutuo potiti sunt alloquio; et post multimoda sacrorum proverbiorum colloquia, ad orationum suffragia se contulerunt. Factum est autem cum hæc tractarentur, quatenus ex Walciodorensi loco verbum ab utrisque

partibus communiter fieret, et Episcopus ex Hasteriensi villa in medium proferret sermonem, accepta occasione ratiocinandi ex prædicto verbo.

13 Cum igitur Comes prædicti Antistitis voluntatem cognosceret, quod per Hasteriensem Walciodorensis domum vel Abbatiam ad Metensem ecclesiam vellet transferre; cœpit mente revolvere quomodo salvo honore ecclesiæ, secundum quod factum fuerat, ex manu regia posset erui. Hasteria *g* enim quia prope in confinio Walciodorensis cœnobii sita est, Comiti visa est fore congrua et proficua Walciodorensi ecclesiæ. Sed quia ea ecclesia esse constructa cognoscebatur a Domino Adalberone Metensium præsule prædecessore suo, *h* et ab eodem data S. Glodesindi et monialibus ibidem Deo servientibus, et testamento confirmata; hæsitare cœpit Comes; et ab eodem quærens consilium, interrogavit quomodo hæc fierent, salva dignitate utriusque partis. Cumque Comitis hæsitacionem Episcopus intelligeret, hanc illico ab ejus pectore remove re stuit, et seriem subsequentis rationis, quomodo posset fieri, aperuit. Deliberata namque commutatione, quæ pro Hasteria monialibus S. Glodesindis assignaretur, propositum suum illi insinuavit, et sic titubationis obstaculo ab eodem remoto, procedere Comitem in proposita ratione suasit. Inito tandem consilio pari consensu Regalem magnificentiam adierunt, et consilii sui B. Forannano intimantes actionem, concordis voluntatis deliberatione ad curiam pervenerunt. Deinde mutua voluntate decretum est, ut senioris consilii Capitales curiæ, sui propositi fautores haberent, et sic mota ratione, fretique adminiculatione Principum, Regalis auctoritatis consilium et assensum ex prædicto negotio investigarent.

14 Audiens autem Rex venerabilis Deoderici Metensium Pontificis petitionem, et B. Forannani nihilominus perpendens devotionem, Comitis necnon animadvertens bonæ voluntatis sagacitatem, ob profectum ecclesiarum, rei utriusque causam sciscitatus est. Unde et ab eodem Pontifice, et a ceteris regalis curiæ Principibus, plane edoctus est, quomodo salva dignitate Regalis censuræ, transmutatio fieret Regalis decreti, et donum Curie legitimo jure assignatum avelli posset. Quapropter decretum est cum consilio, quatenus profectus ecclesiarum sub Imperiali auctoritatis protectione maneret, et commodum Curie Regalis haberetur, ita dumtaxat ut ad nutum ipsius cuncta penderent. Ut autem istius constitutionis edictum a principibus Rex intellexit, continuo voluntati religiosi viri Forannani et petitioni venerabilis Pontificis Deoderici et Comitis Eilberti acquievit, et a supradicto dono prædictæ Abbatie se conditionaliter spolians, secundum anterioris conditionis sponsionem, legali decreto sub potestate Metensis ecclesiæ donum et Abbatiam Walciodorensis ecclesiæ constituit. Constitutio autem hæc quomodo auctorizata fuerit, in subsequentibus aperiemus. Venerabilis enim Pontifex commutationem, quam monialibus Sanctæ Glodesindis pro Hasteria assignaverat, in præsentia Principum Regi ostendit, sicque supradictam Hasteriam cum omnibus appendiciis, consensu et deliberatione conventus majoris et S. Glodesindis Metensis ecclesiæ, ad usum Walciodorensis ecclesiæ in Regis potestate et manu posuit, et Pontifice a majoribus ecclesiarum Metensium B. Forannano assignata est; quatenus ipse, quemadmodum Abbas ejusdem Walciodorensis ecclesiæ, sine scrupulo et controversia et motione contraria eam teneat; et successores sui, qui regimen ejusdem ecclesiæ tenuerint, in sempiternum per succedentia tempora; et ipsa sub regimine ejusdem

D
EX CHRONICO MS.

Hasteriense
Virginum
cœnobium
tradit,

E

et sic de
consensu
Ottonis,

F

jus Patronatus
Walciodori
transit in Episc.
Metensem,

sub Imperiali
protectione:

Deodericus
Metensis
Episcopus:

e
f
cum Eilberto de B.
Forannano
cum Deoderico loquitur,

eidemque
ad se adducto,

Walciodorensis

EX CHIR-
NICO MS.

an. 969,

i

honestis con-
ditionibus :et monachi
Hasteria
constituntur.

A Walciodorensis ecclesiæ in perpetuum permanens tueatur. Ne autem istius Regalis et Imperialis decreti compositio et majestatis ejusdem deliberatio inolimine aliquo nefarii ausus, ab aliquo clerico vel laico, nobili vel ignobili, violando irritetur, auctoritate et judicio Principum testamento Imperialis munificentiae confirmatur; sicque Hasteria juri et dominationi Walciodorensis ecclesiæ famulatura supponitur, anno ab incarnatione Domini nongentesimo sexagesimo nono, Indictione xiii, Regnante Ottone primo, anno regni sui xxxiv. i

15 Sed ne aliquando Walciodorensis ecclesia motione alicujus hominis vexaretur; ob protectionem, advocatiam, et defensionem prædictæ Walciodorensis Abbatiae, nonam superius memoratam, conditione retinuit supradicta, et hoc ordine definita concessit, quatenus Metensis ecclesia contra Walciodorensensem recto tramite incedens, ab omni ecclesiastico jure illi justitiam faciat; et ne recedens ab eadem justitia contra eam enormitet, sanxit, ut si ab eadem Metensi ecclesia vel ejus Episcopo scrupulus alicujus controversiae ex eadem Hasteria Walciodorensi ecclesiæ oriretur, ad pristinum Walciodorensis ecclesia revertetur gradum, et de manu Regis prædictum iterum sumeret donum. Istius autem emancipationis utilitas et utriusque rei deliberatio, ex dono Walciodorensis Abbatiae ex regia manu subtracto, et ex villa Hasteriensi eum omnibus rebus instantibus et succedentibus et omnibus appendiciis suis Walciodorensi comobio subjugata, decreto curialium Principum sub regalibus testamentis auctorizata legatur, et D. Deoderici ac B. Forannani et Comitis Eilberti et capitalium virorum de curia testimonio confirmetur. Tempore sane illo Hasteriensem villam moniales S. Glodesindis tenebant, et in ecclesia ejusdem villae, sub imperio et regimine Decanæ, quædam earum in eadem cella loco servientes vivebant, et sub jugo et obedientia Abbatissæ S. Glodesindis omnes pariter incedentes, cuncta regebantur. Nutu deinde Abbatissæ k suæ regressæ ad monasterium suum, locum reliquerunt; et sic postea unusquisque quod sui juris fuit detinens, ex eo secundum arbitrium proprium disposuit. Itaque inito consilio, in eadem Hasteriensi ecclesia a B. Forannano et Comite, nutu Imperatoris et ejus consilio, Sacerdotes quatuor constituti sunt, qui eandem ecclesiam ex officio divini famulatus, secundum suum ordinem, multis diebus rexerunt.

Sancto et
Comite Ro-
mam profe-
ctis,a Benedi-
cto VI,

C 17 Interea decretum est ab utrisque partibus, a B. Forannano et Comite, nutu Imperatoris et ejus consilio, ut pondus rationis per ordinem et præteriti negotii actionem Romano Pontifici innotescerent, et ex supradictis rebus auxilium consilii sui et munimentum suæ protectionis quærerent. Huic definitioni actionem apponentes, laborem assumpserunt, et statutis comitibus, et quæ itineris necessitudinibus forent apta paratis, accelerato itinere Romam pervenerunt. Venientes namque ibi honorifice ab eodem Papa et viris Ecclesiasticis suscepti sunt: qui causam itineris sciscitantes, et qui essent, et cur tanti itineris vexationem assumpsissent percunctantes, cognoverunt eos esse viros morum probitate pollentes; unde et morigeratæ conversationis vultus intuentes, majoris dignitatis veneratione sunt habiti, et cultu digniori promoti. Tandem revelato sui animi proposito, et causam sui itineris declarantes Domino Benedicto Papæ, qui septimus in agnitione istius nominis Pontificatum Romanæ ecclesiæ eodem tempore gubernabat, suæ auctoritatis tutelam et munimentum quæsierunt. Cumque prohibitas vitæ et laudabilis conversatio B. Forannani illi innotuisset, atque edoctus fuisset, qualiter proprium relinquendo solum honorem Archiepiscopa-

tns deseruisset angelico jussu, et ad denominatam D sibi ab Angelo habitationem pervenisset; maximo honore a præfato Domino Papa et etiam universo Clero affectus est. Audito tandem eo, voluntati et petitioni ipsius assensum præbuit, non solum propter regiae auctoritatis interventionem et inclyti Comitis deprecationem, verumetiam ob suæ sanctitatis ac religionis venerationem.

18 Itaque declaratis rebus pro quibus negotium agebatur, censura Romanæ curiæ, omnia quæ sunt in præsentī et in futuro succedere possunt Walciodorensi ecclesiæ, in protectione ejusdem Romanæ majestatis constituuntur. Et ut hæc constitutio per succedentia tempora firmiter conservetur, et Apostolica auctoritas cum Regali et Imperiali firmitate validius convalescat, statuit ut Hasteriensis villa, cum omnibus rebus et appendiciis suis instantibus et succedentibus, ecclesiæ Walciodorensi famuletur, et ei sine scrupulo, sicut una de suis ceteris curiis, subjaceat in perpetuum. Ne igitur istius institutionis Romano majestatis firmitas, et Apostolici decreti munimentum aliquando ab aliquo hodie in quocumque ordine constituto Laico vel Clerico, Rege vel Episcopo, vel alia qualicumque persona, temerario ausu violetur, Religiosorum virorum de curia decreto statutum est, ut a die illa et deinceps quicumque definitum constitutionis prædictæ munimentum ausus fuerit infringere, perpetuæ excommunicationis vinculo subjaceat, nec ab aliquo Sacerdote vel Episcopo pro qualicumque conditione absolutionem accipiat, excepto Romano Pontifice, qui reatus illius ea conditione faciet absolutionem, si satisfactione condigna poenituerit, et quod male usurpavit restituens, a detrimento ecclesiæ cessaverit. Deinde utriusque deliberationis decreto, videlicet Domini Papæ et Religiosorum de curia sancitum est, ut recedens ab eis B. Forannanus privilegium sui Archiepiscopatus in omni officio et actione cultuque divino retineret; nec non ut regimen curamque animarum sibi injunctarum curamque Pastoralem in monasterio suo sollicitus exerceret, et idem monasterium sub protectione Apostolicæ auctoritatis in æternum firma stabilitate tueretur. Ut autem testamentum tantis testimoniis auctorizatum fixum et inconvulsum rationabiliter conservetur in perpetuum, privilegium l Romanæ Ecclesiæ, per B. Forannanum remittitur. m.

confirman-
tur acta de
utroque mo-
nasterio,

E

et jus Epi-
scopale
Sancto ser-
vatur.l
m

F

ANNOTATA.

a Numerantur hi anni ab anno 947, quando scilicet consummata templi et domus fabrica, Walciodorum traducti sunt monachi Scoti ex monasterio S. Michaelis.

b Defuncto scilicet Abbate illo anonymo, quem S. Cadrae sibi substituerat, quique disciplinam collabi sive rat, ad quam restituendam directus illuc divinitus Sanctus, communi suffragio fuerit Abbas electus.

c Vivebat tunc forsitan adhuc Otto I, jam Imperator, quippe usque ad an. 973 superstes: advenerat autem Forannanus anno 970. Successit autem filius Otto II seu Junior dictus.

d At profecto neque Latina neque Scotica lingua suadebat v in w, utrique linguæ peregrinum. convertere; et compositio manifeste Francica seu Teutonica est. Unde nec dubitamus quin ipsa monasterio antiquior sit appellatio; cujus initium si non placeat sumere a Walt, sylva, sumatur a Walsch, id est, Gallicum seu Walonicum, ad distinctionem alterius forte vicini quod Thiets-dor id est Teutonicum potuit nominari: toto enim hoc tractu permiscentur utriusque linguæ vici: et sæpe atibi in Belgio notamus duo ejusdem nominis loca vicina, sub tali distinctione cognominata.

e Adde et propter affinitatem ac consanguinitatem: erat

A erat enim Reginæ Mathildis ex fratre Witi-
kindo nepos, adcoque Consobrinus Ottonis I, creatus Episcopus
anno 966, et in eadem dignitate ad annum usque 983
superstes.

f Puta ex parte matris, Witikindo nuptæ, et Eil-
bertum ex alterutra capite contingentis.

g Hasteria, vulgo Hastieres, duplex est, alterum
cis, alterum trans Mosam; trans Mosam autem Abba-
tia dicitur, et utrumque vix media leuca distat Wol-
cioloro.

h Adalbero I anno 928 electus, diutissime tenuit
Episcopatum, et translato corpore S. Glodesindis, quæ
25 Julii colitur, ejus monasterio a se restaurato, adje-
cerat Abbatiam Hasteriensem pariter a se restauratam;
sed jam pridem constructam sub regno S. Sigeberti a
Widerico Comite, Chilperici Francorum prosopiam
præferente, ejusque uxor Berta, ipsius Sigeberti Regis
amita. Habemus in membrana itemque post Chronicon
transcriptum diploma fundationis, sed manifeste suppo-
sitionem, ubi præfatus Comes profitetur se villam Has-
teriam et alia plura in dotem tradidisse uxori; et here-
dibus propriis destitutum, in ea ecclesia quam S. Mu-
ternus consecravit, et S. Serenus ibidem sepultus
ditaverit reliquis S. Stephani, quas acceperat inven-
tioni præsens, fundasse monasterium sanctimonialium
sub Halmotride Abbatissa; quod tradiderit in jus Me-
tensis ecclesiæ, eo quod uxor sua esset neptis S. Araulphi.
Anno Dominicæ Incarnationis DCLVII Indict. XIV,
regnante filio Dagoberti, in ipso anno quo obiit S.
Gertrudis. Ignotus est nobis S. Serenus iste, nec ejus
meminit Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii; po-
tuit tamen fuisse advena, et ibi cultum nunc obolitum
hobuisse. Annus Christi et indictionis quæ XV notanda
fuisset, nec non sanctæ et individuae Trinitatis invo-
catio in principio, alique styli recentioris et monogram-
ma avi Henriciani satis arguunt suppositionem: uti et
hoc, quod Widericus iste patrem suum Hoacrium vocet
Ducem Lothariensium. Sed nihil ista detrahunt funda-
tionis veritati, quæ potuit commode in regnum Sigeberti
incidisse: cujus quia annus nullus nominatur, difficile
est de anno Christi: næ æræ eadem aptato facere con-
jecturam. Denique assumendum istud de S. Gertrude,
præter omnem diplomatum stylum est, et parachronis-
mum continet annorum quatuor.

i Ne præcipitentur anni tam regni quam indictionis,
quorum hæc XII; ab eo qui scriptus erat annorum 35
numero unum subtrahi.

k Voda hæc dicebatur, prima hujus nominis, ut vi-
dere est apud Sammarthanos.

C l Privilegium hoc invenisse putabam inter privilegia,
a Walciodorensibus contra Hasterienses, subjectionem
exentere molientes, producta: sed ut legi, cepit esse
suspecta Bulla, quæ scribebatur. Valde amabili omni-
potenti Deo Fratri et filio Forannano, religioso
Episcopo Scotorum et dignissimo Abbati venerabilis
monasterii S. Mariæ: displicuit enim inusitata titulo-
rum exquisitorum pompa, et multo magis quod Foran-
nanum appellans Pontifex, dicit, Vestræ excellentiæ
laudabilis mansuetudo, et de Hasteria loquens, Diœ-
cesis quæ vocatur Hasteria. Non igitur soli rei hæ-
beantur Hasterienses, quod sub nomine Clementis Papæ
fictam Bullam pro sua libertate protulerint: sed uni-
versim accusetur seculi XII pravitas, qua tam proclives
erunt monachi ad ejusmodi figmenta in locum deperdi-
torum originalium substituenda. Unum in ista quali-
cumque Bulla placet, quod cum Benedicti VII non en-
gerat (sub quo Romæ fuisse Forannanum in Comitatu
Eilberti non est verosimile) nullam fuerit mentionem
præsentis eorum in curia: sed velut ad absentem diri-
gatur, nec Eilberti tanquam viventis meminerit. Quod
vero sub Joanne XIII cum primum Sanctus Walciolo-
rum advenisse, eumque secum Romam duxit Eilbertus,
ut ei ab Apostolica Sede licentiam impetraret Abbatiam

istam regendi, dimisso ad quem consecratus erat Episco-
patu; quod, inquam, tunc aliqua privilegio attulerit pro
ipso monasterio, non debet absque fundamento adstrui;
multo minus tunc actum fuisse de Hasteria: pro qua
sibi confirmanda, si Romam excurrit Forannanus,
Benedicto VII annum in Pontificatu tertium explente,
ut fecisse potuit, rediisse autem priusquam Bulla expe-
diretur; fecit id anno 977 jam in ætatem prorecto,
postquam mortuus esset Eilbertus: hujus enim mors
initium anni tertii mensibus duobus prævertit: quia hic
obiit 28 Martii, 977, iste creatus erat 1 Junii 975.

in Sequuntur gesta circa translationem S. Eloquii
quæ hinc excerpta dubimus 3 Decembris: satis est etiam
in priori Vita eadem indicata haberi.

CAPUT III.

Testamentum et pia mors Eilberti Comitis ac
S. Forannani.

Cum sicut prænotatum superius est, post Herinsendis
Comitissæ mortem, Eilbertus Comes, proximorum sua-
sione et consilio, rursus esset victus carnali conu-
bio, secunda hac conjuge sterili permanente vixit
absque liberis. Nihilominus tamen vivens legaliter
cum ea, divinæ servitutis obsequiis se subdidit,
prout sibi licebat per exigentiam suæ conditionis et
vocationis. Hæc autem nobilis mulier ex alio ante-
riore marito, binos bonæ indolis adolescentulos pa-
riens nutrierat: qui Comiti more filiorum et non
privignorum familiariter adhaerentes, per studium
diuturnæ servitutis ministerialiter ei se subjecerunt:
deinde per obsequium sui famulatus filialem quo-
dammodo ei dilectionem ostendentes, non sicut vi-
trico, sed sicut proprio patri ministrabant. Factum
est autem tempore illo, quatenus ex eventu curiæ
regali cum his juvenibus Comes interesset; qui cum
pedibus æger esset, adeo ut absque sustentatoribus
incedere nequiret, quocumque pergere volebat ho-
rum auxilio adminiculoque uti solebat, super utri-
usque humeros innitendo. Cumque in conspectu
Regis a et Principum tali ministerio ei se subjee-
rent; cepit Rex sedulitatem servitutis juvenum in-
tueri ac multipliciter collaudare: præterea eorum
morigerata conversatione investigata, voce omnium
Principum extolluntur. Cum autem ante Regem
stans, super utrumque adolescentem Comes innite-
retur; ex quantitate juvenum Rex causam cognoscere
volens, nomina, seriem progeniei, et qui essent, et
quam de causa ei tam familiariter adhærerent,
investigando percontatus est. Ille vero ex ordine
Regi puerorum prosopiam aperiens, nomina desi-
guavit. Et ideo eorum constantiam benigni famula-
tus Rex considerans, dixit: Vere, Comes, merentur
a te digno remunerari præmio: quippe qui hætenus
deserviunt tibi fideliter tali famulatus obsequio.

20 Animatus igitur Comes ex hoc Regali consilio,
in conspectu ejus et Principum, ambos privignos de
dextera lævaque sua semovens et ante Regem sta-
tuens, inquit: Rectori seculorum et tibi, Domine
Rex gratias ago, quod sensus vestræ discretionis
in hac actione conjungitur sensui meo, et dignitas
vestræ benignæ moderationis hæc agere suadet no-
stræ humanitati. Quapropter tibi Godefrido et fru-
tri tuo Arnulfo, ob gratiam Domini mei Regis, quam
benigne vobis demonstrando aperuit, et etiam remun-
erationem vestræ servitutis, quam mihi fideliter
diuturno labore exhibuistis, in testimonio ejus et
nobilitum de curia, pagum Florinensem cum integro
suo banno et dominicatum beneficium ex eodem
banno liberaliter trado. Et ut hæc libere et le-
galiter et sine adversa motione cuncta possideatis;
castrum ibidem a me constructum cum suis municipi-
patibus et oppidum concedo vobis: et etiam quot-
quot

D
EX CHRO-
NICO MSPrivigno-
rum obse-
quio pñali
uteas Co nes,a
coram ipso
Rege,

F

eisdem tradit
dominium
Florinense

A quot paterna successione in eo, jure et nobiliter, mihi subjacerunt, vobis subjacere constituo; excepto quod jura Walciodorensi ecclesiae a me designata ex Florinensi banno, a vobis et successoribus vestris sine scrupulo et motione contraria conservantur. Sepulturam autem vestram vos et successores vestri, eidem loco beneficientes, perpetualiter in eodem monasterio a me constitutam vobis esse cognoscentes, hancque constitutionem ob Genitricis Christi honorem et nostram memoriam, quicumque Dominus fuerit Florinensis domus inconvulsam reservabit per omne succedens tempus, ne subiaceat perpetuae maledictioni, cui subjacebunt qui fraudem fecerint eidem ecclesiae de redditibus suis, a Christi fidelibus ibi constitutis.

et jns sepul-
tura in
Walciodoro :

cujus Abbas
etiam possit
Florinis re-
sistere,

21 Decevit autem ibi in praesentia Regis et Principum, et in conspectu praedicti Godefridi et fratris ejus Arnulphi, in testimonio eorum, quatenus Major de Walciodoro, Abbas videlicet vel Praepositus cum Fratribus suis spiritualibus, a die illa et deinceps, secundum suam voluntatem quando ei placuerit, pro suo jure in Florinensi castro resideat, et cum ministerialibus ejusdem castri, villico scilicet atque scabinis, rationem suam judicialiter ventilando producat, et sine alicujus violentia usque ad rebellionem et contradictionem rusticorum, libere cum suis et supradictis ministerialibus judicia sua exerceat de rebus suis.

B et sine alicujus violentia usque ad rebellionem et contradictionem rusticorum, libere cum suis et supradictis ministerialibus judicia sua exerceat de rebus suis. Constituit praeterea quatenus ex his duabus partibus et potestatibus, quasi gens una et populus unus, sibi invicem familiae haerent, et sine exactione contraria, et bathinodii quaestu b Florinensis homo ex Walciodorensi potestate mulierem sumens, legitime sicut sibi parem ducat; sicut versa vice similiter Walciodorensis, de Florinensi potestate mulierem sumendo, faciet. Si vero quis homo vel mulier Florinensis ad Walciodorensensem vel Walciodorensis ad Florinensem transierit potestatem, protegetur a Rectore potestatis illius in qua elegerit habitare; ita plane ut capitalia jura, et secundum decreta suarum legum, quod cuique debent potestati, certis temporibus et assignatis non negligant reddere. Ut autem istius constitutionis decretum fixum permaneat, regalis auctoritatis et palatinorum Procerum judicio, testamentis Regalibus confirmatur; et nobilium juvenum assensu et concessione, propositae actionis definitio, sacramento etiam Regalis dispositionis, et honore sui juris, hereditatis et nobilitatis, et a se et a successoribus suis conservanda, terminatur.

C immensitate autem tanti beneficii Fratres praedicti dignas gratias juxta modulum suae facundiae Comiti reddiderunt, et suae servituti toto vitae suae cursu fideliter adhaeserunt, ob magnitudinem honoris quo sublimiter ab eo sunt promoti.

Idem Comes
extracto
sepulcro

22 Deinde regressus a Rege, Walciodorensi ecclesiae frequentando adhaesit, et sepulturam in ea suorum familiarium et fidelium amicorum maximo studio praeparavit. Ipse namque ab ingressu chori usque ad altare turris terram aperiens, eamque effodiens, duos in ea muros construxit, et altitudinem utrorumque ad mensuram duorum cubitorum, et latitudinem in mensura unius et dimidii cubiti composuit. Ibi ergo nobilium corpora virorum ex prosapia sua cum patre c et matre, et filio d Bernero, et fratre Bosone e, iterum honorifice sepelivit. Ipsa siquidem corpora praefata, a locis ipsis in quibus antea fuerant sepulta, sua solertia translata sunt, ob dilectionis fervorem et mutuae consanguinitatis propinquitatem. Exhinc cum divini famulatus meditationi assidue inhaereret, et divinae contemplationis eloquium libenter perciperet, non parum proficiebat in via Domini: unde fiebat ut nonnumquam oculus esset caeco, et pes claudus, et ostium ejus viatori pateret. Reddebat sane quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei

Deo: et ita ex industria sua mundanas artes deludendo conculcabat, ut non oblivisceretur qualem Creatori suo deberet subjectionem: sicque in dextera sua fidei lumen accendebat, ut lucerna simplicis oculi ejus, opacitate sinistrae cogitationis, non extingueretur. Itaque residuum suae vitae cursum, in sancta conversatione de die in diem proficiendo, peragens, tanquam strenuus agonotheia ad certamen se indefesse praeparabat, et per hoc callidi tentatoris insidias repellebat: unde et in agone istius certaminis viriliter decertabat, ut non veluti dormitans inveniretur in occursum Domini sui. Proinde pulsanti Judici et Domino suo introitum nitebatur praeparare, ut non in porta inimici sui confusionem ei facerent. Intendens igitur votis praecordialibus in Creatorem suum, dissolutionem suam per continuas orationum victimas illi commendabat, precabaturque quotidie divinae miserationis et consolationis affore sibi subsidium, ut cum fidelibus suis mereretur audire, Veni, dilecte mi, ad me: instat enim tempus ut ex tuo labore mercedem recipias perpetuae retributionis et inestimabilis gloriae. Gloriam itaque suam, Christum videlicet, amplectendo sequebatur, et in mandatis ejus juxta modulum suae conversationis meditando curriebat. Nactus siquidem ex legitimo certamine et ex cursu felicitis consummationis suae coronam immarcessibilem, more solito loca sancta circuibat, et sibi commissum margaritum Christo jugiter commendabat.

23 Contigit igitur dum ille quadam usque ad basilicam B. Mariae in Humblires gratia visitationis disponderet properare, ut a Walciodoro exiens usque ad vicum qui dicitur f Fleruz perveniret, ibique sicut in proprio causa hospitii ingrederetur. Ingresso autem eo, gravi morbo correptus est, et invalescente in dies aegritudine ad mortem usque pervenit. Cumque vocationis suae tempus proximum affore cernebat, e vestigio a se nuntio directo in Walciodorensi coenobio B. Forannanum ad se accersivit: et per eum dissolutionem suam, expletis divinarum mysteriorum quae huic congruunt vocationi, Domino commendavit. Sic itaque cursu fideliter peracto, ex hoc mundo migravit ad Christum, recepturas perfecto opere, suae mercedis denarium. Igitur B. Forannanus, directis undique vernaculis; ex coenobiis ab eo constructis Abbates ad hoc funerale obsequium convocavit. Ex auditu quoque istius rumoris congregata est non minima multitudo monachorum cum clericis et monialibus: innumerabiles etiam catervae proximorum et nobilium virorum, cognita ipsius morte conveniunt, planctum et gemitum emittentes; adeo ut eorum maioris affectus dolorem faceret ceterarum gentium nationibus. Beatus igitur Forannanus, cum turbis monachorum, clericorum et nobilium virorum, et cum innumerabili sexus utriusque multitudine, venerabile corpus egregii Comitis a loco illo transferebat, usque ad basilicam Walciodorensis coenobii deduxit; et ibi eum in condigno loco honorifice sepelivit: in eo videlicet quo se disposuerat sepeliri.

24 Itaque B. Forannanus, anno ab Incarnatione Domini nongentesimo sexagesimo nono, ordine supradicto de terra sua exiens, in istius habitationis ingressus est monasterium: quod secundum ecclesiastica jura cum Comite regulariter ordinans, magnifice decoravit in omnibus, ut nostri ingenioli inertia manifestando conscripsit. Septimo autem anno post ejus adventum, ordine memorato Comes venerandus hominem exuens, ex hoc mundo transivit, anno ab Incarnatione Domini nongentesimo septuagesimo septimo, Indictione quinta anno Domini Ottonis Imperatoris secundi tertio g quinto Kalend. Aprilis. Dehinc post haec accidit ut in Metensis Episcopatus confinio villam unam Gruthen B. Forannanus

orationi
continua
vacat,

E

f

pie mortui

et honorifice
sepelitur a
B. Forannano,
F

qui possessio-
nibus mo-
nasterium
auctis

ed
e
suorum cor-
pora Wal-
ciodorum
transfert,

A nanus industria sua ecclesiae Waleiodorensi acquireret, et ne vini penuriam ejusdem ecclesiae habitatores paterentur, eam eidem ecclesiae ad usus vini assignavit: domum vero in eadem civitate cum duabus vineis acquisivit; et unam ex his, in memoriam Waleiodorensis ecclesiae Waleiodorum appellavit: ex eo enim tempore usque nunc ipsa illud nomen sibi retinens eadem vinea, Waleiodorus appellatur. Et quia a die qua Waleiodorensis ecclesia Metensi supposita est, ordinatione Regalis censuræ et Principum definitum fuerat, ut Abbas ejusdem Metis conveniret singulis annis in inventione B. Stephani, ob honoris cultum præstandum eidem ecclesiae et debitam subjectionem reddendam, quam eadem Waleiodorensis cognitione sui domini exhibere debebat; ne in ipsa præfatus Abbas penuriam hospitii pateretur, domum ei præparavit, et sufficienter ad usus advenientium redditus eidem domui assignavit. Nullam enim exactionem contrariam aliam, nullumque aliud servitium Metensis ecclesia a Waleiodorensi exigere debet, nec Waleiodorensis Metensi reddere, nisi præfati diei præsentiam, quo Domino suo, Episcopo videlicet, prædictus Abbas suos prosperos successus fateri, et amfractus periculosos motionesque contrarias conqueri debet; et si Episcopus absens fuerit, die eodem in eadem Metensi ecclesia vice ejus agere debet, serviendus per omnia more Episcopali, exceptis Episcopalibus insigniis. His vero ex more completis, de statu ecclesiae suae Abbas requirendus est ab Episcopo, perceptaque responsione ejus, ex sua felicitate gratias reddere Deo; de tribulatione autem ejus dolere debet, et idoneum procuratorem illi committere. Nam pro eadem tribulatione, sicut pro sua, causidicus assurgere debet, et pro quacumque necessitatis occasione, sicut pro sua, esse sollicitus.

25 Deinde egregius Antistes Forannanus, feliciter in sancta conversatione præsentis certaminis studens cursum consummare, talentumque sibi creditum cupiens multiplicare, armis justitiæ se præcingendo, invisibilis hostis vesutias deludebat; atque ut verus et fidelis ratiocinator, non tantum sibi studebat prodesse; verum de sua aliorumque salute sollicitus, pro sibi creditis ovibus divinæ misericordiæ subsidium implorabat. His et hujusmodi meditationibus inhærens, Domino se subdebat; et toto mentis desiderio divina contemplando, totam mentis suae intentionem in Deum jactabat; cupiens cum Paulo Apostolo dissolvi et esse cum Christo. Cumque violentia tali introitum regni cælestis appeteret; exemplo et operatione et pia egentium miseratione, per eordis sinceritatem quærebat, quem tota aviditate dilexerat. Igitur sicut dictum est, per quotidianam compunctionem, in lecto suo omni tempore eum quem ita dilexerat requirens, diuturna supplicatione vocavit: sicque quærendo atque vocando, adeptus hereditatem felicitatis æternæ, jungitur cælestibus choris, exutus humanæ fragilitatis tegumentis. Attamen vitam ejus qui evidentius cupit agnoscere, codicem gestorum ejus et depositionis studeat legere: ibi namque insignia miraculorum ejus, quæ in eo Christus ante depositionem et post ejus transitum

dignatus est operari; tempus etiam illius exitus, D quo ex hoc carnis ergastulo exivit, reperiet.

EX CHRONICO MS.

ANNOTATA.

a Regem non alium hic intelligo quam Ottonem, coram quo, necdum coronato Imperatore, atque adeo ante an. 962 et ante ipsius S. Forannani adventum, facta videtur adoptatio privignorum, narratur tamen hoc loco propter consequenter exponendum testamentum et obitum Comitis.

b Bathinodium, vereor ut recte scriptum; et e pro a substituens, intelligo quod nos leniori dialecto Bed-nood possemus dicere, quo significetur redimendi concubitus sive lecti necessitas: quæ inter servos glebæ ut vocant (quales etiam in Belgio olim erant rustici, et adhuc multi sunt in Frisia et Germania) et dominos eorum intercedebat. Hujus juris vestigia adhuc variis in pagis apud nos durant, ubi rustici dato pretio a fundi domino redimere jus primæ noctis dicuntur. Quamvis enim lex Christiana sædum avitæ gentilitatis abusum sustulerit, quo primus concubitus domino deferebatur; remansit tamen jus certi nummi, a sponso pendendi in domini agnitionem; et mutato jure quatenus erat religioni contrarium, manet significatio juris antiqui in sole modo loquendi.

c Pater Ebroinus fuit, ut supra dictum, filius Bovonis, qui fuit Guarini de Ansalonia; hic vera Comitis Nainmerici Narbonensis, juxta genealogiam in Chronici fronte notatam: mater Zunerta nominatur, filia Comitis Widerici et uxoris ejus Evæ.

d De Bernero, tamquam Eilberti filio naturali ante matrimonium genito, agitur in fabulosa, quam repudiamus, narratione: mallem suspicari ex Herinsinde legitimum unigenitumque fuisse; aut certe induci eum pro Bernardo: qui Heriberti nepos ab eo ad Carolum simplicem missus, bonum Regem induxit, ut perfido proditori se crederet.

e Boso patrum quintus fuisse ibidem perhibetur, et hæc de eo leguntur. Boso Comes cum multa tenuisset et multis præoccupatus fuisset, liberosque quamplures habuisset; tamen fratri suo, videlicet Comiti Eilberto, villam in Florinensi confinio positam quæ Calvus-mons nuncupatur, et quæ hereditario jure in suæ sortis pervenerat parte, dereliquit, quam in usus succedentis Waleiodorensis ecclesiae, quia in ea sui corporis sepulturam fore decreverat, sicut factum est, constituit.

f Vitato scilicet difficili per Arduennam itinere aliud commodius trans Sambram sumpsit, Romanæ viæ per Baracum ducentis opportunitate invitatus: huic autem viæ adjacet vicus Flerus, quinque leucis Gallicis distans, Florinis ubi Comes habitabat Bavaro autem leucis 12, quem vicum an. 1622 nobilitavit Clades, duce Tillio illata copiis Frederici Palatini sub Halberstadiensi et Mansfeldio Hannoniæ vastantibus: ex Bavaro autem in Humblarium, restat spatium leucarum circiter 14.

g Hic tertius annus Ottonis II numeratur ab obitu Patris, alias dicendus esset nonus, corrigendus autem fuit hic numerus Indictionis, quæ perperam tertia scripta erat.

definitoque
Metensis
subjectionis
modo

sanctam
vitam

beata morte
conclussit.

DE SANCTO ADJUTORE, MONACHO TIRONIENSI ORDINIS S. BENEDICTI

PROPE VERNONIUM IN NORMANNIA.

CIRCA AN.
MCXXXI

Ex Vernoni
Dominis

obit ante
an. 1132

Vitam scri-
psit Hugo,

NOT. 38
miracula
Galterius
et idio
Archiepp.
Rotomag.

ejus cultus
in sacello
S. Magda-
lenæ,

fons olim
in vicino
Blaru.

Extremæ versus Franciam Normanniæ oppidum Vernonium est, ad Sequanam fluvium, Rotomago distans leucis circiter octa, quod medio ævo valde modicum, in majorem paulatim amplitudinem crevit, titulo Principatus jam tum illustre. Num qui circa seculi XI medium, Deiparæ ecclesiam ibidem restauravit, et in eadem sepulturam habuit Guilielmus, Princeps Vernoni in suo appellatur epithaphio. Hujus ex filio Joanne nepotes creduntur fuisse, Sanctus, de quo agere institimus, Adjutor, et Mattheus de Vernonio, qui invenitur anno MCXXXII die XII Aprilis, post fratris sui Adjuturis mortem, a monachis Tironensibus recuperasse quartam partem Vernonicensis silvæ, quam una cum ceteris facultatibus suis ille ipsis transcripserat. Transactionis istius instrumentum autographum vidit, et transcripsit, utque ad Joannem Theroude Vernoniensis ecclesiæ Presbyterum, de S. Adjutore scribentem, misit Dominus Joysel, Prior Theruderici prope Turniacum in territorio Vernoniensi, simulque certum fecit, vitam S. Adjuturis non posse ultra XXX Aprilis anni MCXXXI prorogari.

2 Nec vero nullum etiam anticipari mors potest, siquidem Hugo Rotomagensis Archiepiscopus, hujus nominis III, qui Sancto familiaris fuit, ex disciplina S. Hugonis Cluniacensis, in Angliam sub Willelmo Conquestore, ad regimen Prioratus S. Pancratii Lewensis, translatus fuit; et circa annum deinde MCXXV Radingensis in eadem Anglia Abbas factus, ad Rotomagensem Cathedralam non pervenit nisi post annum MCXXVIII, quo exente decessor ejus obit; imo nec ante Septembrem anni MCXXX videtur fuisse consecratus: ut patebit legenti Historiam Archiepiscoporum Rotomagensium, ab amico nostro Francisco de Pommeraye Beurdictino Congregationis S. Mauri nuper vulgatam. Idem Hugo S. Adjuturis Vitam scripsisse fertur. Saussayus in suo Martyrologio, prolixissimum eidem elogium texens, solum appellat insigne diploma, cujus apographie superstat: quum utinam potuissemus nancisci! sed frustra fuit omnis labor, ad eam requirendam Fernoni Rotomagique impensus. Dabimus ergo pro ea Lectiones, ex ipsa, ut credimus, acceptas pro Officio a prædicto Joanne Theroude; qui eodem deinde dilatavit Gallice, auxitque miraculis, a Galterio et Odone, ibidem Rotomagensibus Archiepiscopis, circa annum MCC et MCCXLVI descriptis: quæ optaremus æque habere ex autographo; nunc autem ex Gallico subjiciuntur Vitæ, juxta impressionem anni MDCXXXVIII.

3 Quæ ex hoc libello notabimus ad Vitam ipsaque miracula, satis probabunt cultum ejus per Rotomagensem, Ebroucensem, ac Carnoteusem vicinas dioceses; ex quibus aliisque Galliæ partibus conflunt peregrini ad sacellum S. Mariæ Magdalænæ, quod prope Vernonium est; idque intuitu præcipue S. Adjuturis, qui ibi vitam extremam egit, et æque ac prædicta Sancta ibidem habuit altare, supra tumbam suam erectum; cui tumbæ vetustis characteribus inscriptum legitur, Hic jacet S. Adjutor. Post aram vero principem, quæ Sanctæ loci Patronæ est, parvum quoddam antrum cernitur, ipsi inhærens parieti, quod beato viro pro cubili fuisse dicitur. Sed et Blarunensem vicinam parochiam fontem habuisse in cæmeterio, S. Adjuturis dictum, Dominus Jubert loci Curatus Joanni Theroude suggestit per litteras; significavitque plures fide dignas

personas superesse, quæ meminerint magnum cereorum anathematum numerum conspectum aliquando fuisse in templo, ex eorum gratitudine, qui fontis illius haustu receptum gratiam erant professi. Qui tamen fons civilium bellorum tempore, grassantibus morbis, obstructus fuerit, ne frequentia peregrinorum, sanitatem inde sperantium, officeret ipsorum inquilinorum valetudini. manet autem obstructus etiam nunc, postquam fodiendo relectum est lobrum illius rotundum, circumductis deorsum gradibus, quorum tres aut quatuor sub aspectum venerunt.

4 Porro ad ipsum quod S. Adjutor extrui curarat sacellum, non integra leuca a Vernonio distans, etiam junctæ erant aedes, cum titulo Prioratus, a Tironiensi monasterio dependentis, quæ una cum ipso sacello dirutæ fuerunt per bella, inter Francos et Anglos toto seculo XIV ardentia; adeo ut solum superfuerit pars una majoris parietis; in eoque ipsam quod dixi autrum, usque ad annum MCCCCIV; quando per revelationem monitus Archiepiscopus fuit locum repurgare, restaurare et reconciliare: ex quo tempore ibidem spectatur ipse Sanctus, varie depictus, in habitu nunc militari, nunc monachico, nunc etiam Sacerdotali. Existimat tamen jam sæpe nominatus Joannes Theroude, Sacerdotii expertera fuisse Sanctum: cui omnino assentiret, si certum esset, quod in MS. circa annum MCCCCXXVI exarato legi testatur Theroude, S. Adjuturis ex Syria adventum miraculosum in istum locum, accidisse anno MEXXX; consequens enim foret eum ibi non integro anno vixisse. Verum hoc non admittit Joannes Theroude, et MS. isti eatenus fidem derogans, censet uno saltem anno citius rem accidisse.

5 Quid si isto quidem anno Vernonium venerit, cœperitque suum istud sacellum incolere; ante annos tamen aliquam multos monasticam vitam apud Tironienses exorsus fuerit? Ita et cum prius Terræ sanctæ recuperatoribus in Orientem profectus esse posset S. Adjutor, et post annorum septendecim militiam, captus a Saracenis aliquam in carcere moram traxisse; deinde audita fama miraculorum B. Bernardi Tyroniensis, circa annum MCXXVII mortui, sumpsisse spem impetrandæ per ejus intercessionem libertutis: tum vero spei suæ compos factus, mirabili per aerem translatione, adjecisse mox animum ad Ordinem Tyroniensem inveniendum: quod mox fecerit, suis omnibus ea conditio traditis religioni, ut ex iis sacellum et Prioratus sub titulo S. Mariæ Magdalænæ extrueretur, eo loco ubi ipsum spiritus deposuerat; denique post annos vitæ religiosæ decem aut duodecim, cum bona Abbatis Tironiensis venia, secesserit in fundatum a se Prioratum, eidem vel præfuturus tamquam Sacerdos, si vere id fuit; vel ministraturus tanquam sacrista, si in ordine laicali permansit; ubi et post altare sibi cubile elegerit solitarius, ceteris Fratribus in adjuncta domo communem vitam agentibus. Hanc vero conjecturam quadantenus probabilem faciunt tria altaria, in eodem sacello erecta jam inde a prima sua fundatione, uti docet Theroude, quam multa non erant necessaria uni solitario, et quidem laico.

VITA

Ex Lectionibus officii proprii.

Sanctus Adjutor, ex illustri a Dominorum Vernoniensium

Sacellum an.
1404 re-
stauratum
E

ad quod
migraverit
Sanctus an.
1130

factus apud
Tironienses
monachus
ante plures
annos.

*nobili loco
natus,
h
puerilem
aetatem va-
riis virtuti-
bus exercebat,*

A nensium ortus prosapia, Vernonii ad Sequanam natus est. Is a teneris annis, cum Joannis patris et b B. Rosemundæ matris exemplo studium virtutis amplecteretur, tantum profecit : ut facile generis claritatem virtutum splendore superarit. Aetas ipsa puerilis futuram viri perfectionem multis indiciis manifestam exhibebat : nam jejuniis et precibus continuis ita corpus extenuabat et subigebat, ut ossibus pellis pene cohereret. Forma quidem præcellens, et aspectu leni sermonisque suavitate, sed maxime studio pietatis et decore castitatis enituit. Crevit cum aetate virtus ; et viribus adolescentiæ firmata, zelum in eo religionis tantum accendit, ut contemptis periculis cum ducentis militibus pro tuenda fide adversus c Saracenos profectus sit.

*adolescens
ad sacrum
bellum in
Palestinam
profectus,*

*c
d
e*

*cum paucis
militibus
plurimos ex
hostibus
miraculo
cædit ;*

B

captus deinde

*et divinitus
liberatus cum
compedibus
in patria
sistitur :*

f g

h

i

*extracto
sacello mo-
nachum in-
dutus,*

k

C

*austerissi-
mam vi-
tam ducit :*

l

2 Cum in expeditione quadam d Antiochena mille quingenti hostes in eum irruissent, et exanimati pavore socii e præceptam sibi quærerent fugam, ipse prostratus in terra et conversus ad B. Magdalenam, illius intercessione tanto in periculo divinum auxilium impetravit. Vota vix finierat, cum hostes, tempestate repente suborta, terrore percussi, turbatis ordinibus terga dedere. Tum ille cum sociis, revocatis viribus in medium hostium agmen irruit, mille interiectione delevit, et reliquos in fugam conversos profligavit.

3 Verum post septemdecim annos ab hostibus in partibus Hiero-olymitanis captus est Adjutor : qui in obscurum carcerem, ferreis catenis compedibusque vinctum, crudeliter deiecit. Tum multis gravibusque tormentis varie divexatus est, ut Christi fidem desereret. Sed tandem post tot diversos dolores, sævosque cruciatus, et diuturnam in carcere moram, Dominus misertus est servi sui, auxilium per B. Magdalenæ f et S. Bernardi g Tyronensis intercessionem postulantis. Cum enim ille postea somno sopitus esset, Sancti illi vinculis h oneratum e carcere traxerunt, raptumque per aerem a remotissimis illis partibus in propinquam Vernonii silvam i transtulerunt ; ibique deposito homini Dei dixerunt : Hic requies tua in seculum seculi est.

4 B. Adjutor, a vinculis infidelium liber, Deo publice gratias egit, et in ejus honorem sacellum sub nomine S. Magdalenæ in eo ipso loco, in quem translatus fuerat, k construi curavit. Illic repudiatis inanibus mundi deliciis, omnia sua bona cœnobii Tyronensis monachis largitus, et assumpto ejusdem Ordinis habitu sub regula S. Benedicti precibus assiduis piisque lamentis, divini beneficii memor, vitæ reliquum impendit. Non seminarum solum sed virorum quoque societatem, solitudini plane intentus, ut Angelorum consortio aptior esset, refugiebat. Ex quo monachus factus est, sanctam admodum austerramque vitam traduxit, pane contentus et aqua, et brassicis modico tantum sale conditis. Festis tamen solennibus, vel cum nobiles quidam illum inviserent, de austeritate aliquantulum remittebat. Lectum quidem habuit, sed ut habere videretur pro more aliorum monachorum : humi enim reclinato capite, in paulo eminentiore terræ parte, decumberebat l : nec vestem exuebat, sed applicato corpori cilicio soporem altum nimiamque somni quietem a se removebat. Vestem eandem, vetustate licet attritam, sanctæ paupertatis amore ductus, diligenter conservabat.

5 Interrogatus ab Hugone Rotomagensi Pontifice, cur ita vilem duceret vitam, tantaque corpus austeritate consumeret ; responsum dedit : Satis superque primis ætatis annis seculi voluptates degustavit ; nunc quod cepit nimis, rependat necesse est. Sibi austerus, aliis benignus hospitalitatem exercebat : discordes hominum animos profligatis odiis conciliabat. Nec frustra : illius enim sanctitatem variis

miraculis Deus illustravit : nempe visum cæcis, auditum surdis, ægris incolumitatem restituit. Quemdam, nomine Bilgodum Rufum, a dæmone agitatam, fortuito capellam magno præsentium cum terrore ingressum, S. Magdalenæ opem deprecatus, dæmoniaco furore liberavit.

6 In Sequana fluvio locus erat valde periculosus, in quo sæpe homines navesque peribant. Qua re commotus vir sanctus, Episcopum advocavit : qui cum venisset, celebrato Missæ sacrificio, monachi hujus sanctitati confidens, cum eo naviculam ingressus est. Cumque ad gurgitis ostium accederent, admonuit Adjutor Pontificem, ut loco benedictionem conferret, et aquam benedictam aspergeret. Quo facto ipse vinculorum partem, quibus olim in terra sancta constrictus fuerat, in gurgitem projecit, hæc locutus : Deo tam facile est populum hoc gurgite, quam fuit antea me vinculis istis, S. Magdalenæ et B. Bernardi intercessione, liberare. His ita peractis, gurgis aquas sorbere desiit, ac deinceps expers periculi nemini amplius exitiosus fuit.

7 Hugo Pontifex enarrata B. Adjutoris vita hæc in eo maxime laudat : largitionem erga monachos, ecclesiarum instaurationem, pacis in eis conservationem, Principum conciliationem, pauperum curam, morum optimorum studium, juvenum emendationem, senum decus, seculi despectum, in adversis patientiam singularem, in abstinencia, vigiliis et orationibus perseverantiam, erga afflictos miserationem, virginitatis amorem, continentium solatium, salutis animarum vehemens desiderium, sedulam Dei mandatorum observationem, denique virtutum omnium concentum eximium. Quorum omnium causa multum Deo carus, magnæque apud homines veneratione dignus extitit. m

8 Tandem cum vitæ finem præcivisset, Episcopum atque n Tyronis Abbatem advocari curavit. Qui cum venissent, humi jacentem in habitu monachi, ut solebat, invenerunt : eique sancta Ecclesiæ Sacramenta atque extremum Viaticum administrarunt. Is denique pari virtutum meritorumque cumulo dives, terræ corpus, animam cœlo reddens, ad optatam beatorum spirituum societatem pervenit. Sacra ejus corporis Reliquiæ in dicta ecclesia B. Magdalenæ, quam edificaverat, post altare majus conditæ sunt. Quo in loco S. Adjutoris intercessione multa Deus exhibet miracula, quæ certissima sanctitatis ejusdem testimonia posteritati præbent.

9 Apparitor quidam Rotomagensis Richardus nomine, cui oculi cultro confossi o fuerant, audiens quanta in sacello S. Adjutoris Deus eo confugientibus præstaret beneficia, super Sancti tumulo novenarium peregit. Sub finem SS. Adjutor et Magdalena inter quietem apparuerunt : ille oleum ferens, hæc eodem oculis cæci delinens : ac postea expegefactus, restitutum sibi oculorum visum expertus est. Cum urbs Verno et territorium ejus incendiis, grandine multa, et aquarum inundationibus acrius infestarentur ; a quodam Alberto admoniti cives, se omnes in sacellum S. Magdalenæ contulerunt, decem exceptis ; et implorato SS. Magdalenæ et Adjutoris auxilio, voventes se singulis annis in perpetuum processionaliter illic ituros, ab his calamitatibus liberati sunt : illi vero decem, pietatis hujus irrisores, cum omnibus et domibus et facultatibus suis perierunt. p

10 Urbe Vernoniensi obsidione cincta, multoque igne q Græco ab hostibus graviter infestata ; cum cives cœlestem opem implorassent, percussis in hostes ignibus, nomine jam noti, tunc re ipsa patriæ Adjutoris, et B. Magdalenæ auxilium comprobavit r. Sic plerique quotidianis, tertianis, aut quartanis febribus, aliisque diversis infirmitatibus afflicti, ad

D

EX MS.

*variis mi-
raculis ener-
gumenum
liberat :*

*periculosum
in Sequana
gurgitem
missa
parte com-
pedis suæ
claudit.*

E

*Synopsis
virtutum
ejus.*

m

*Predictam
a se mortem
pne obiens
n*

*in sacello
a se extru-
cto humatur.*

o

*Cæcis meritis
ejus visum
recipit :*

*et magnæ
Vernoni
tempestates
sedantur :*

*pneotes ob-
iectaturibus*

p

*in obsessos
ignis im-
mensus divini-
tus regre-
tur in obsi-
dentes,*

r

EX MS.

A sepulcrum B. Adjutoris accedentes, et ejus suffragia cum vera fide et poenitentia postulantes, eo in loco sanitatem obtinuerunt.

ANNOTATA.

a Hujus illustris familiae memorias pleasque per bella intercidisse, queritur Theroade: tamen praeter Guilielmum, in ecclesia Vernoniensi cum titulo Principis sepultum, inveniri ait monumentum cujusdam Richardi de Vernonio in Abbatia Valliscerueusi, alteriusque in Prioratu Canonorum Regularium, una a Vernonio lenca de Salicosa dicto, et post annum 1155 fundato; tum Guilielmum II S. Adjutoris ex fratre Matthæo nepotem, qui quam pater a Tironiensibus receperat silvæ partem, impenderit fundando Canonorum Vernoniensium collegio anno 1145, quod filius ejus Richardus anno 1186 ratum habuit: quibus antiquior et Guilielmo primo synchronus (frater forte aut patruelis) fuerit Petrus de Vernonio, anno 1052 fundator Prioratus S. Hilarii Blaruensis. Quos omnes et familiae facile concedam: non item Alardum seu Adelardum Cardinalem, legatum in Orientem anno 1191; hinc enim non Canonicus Vernoniensis, sed Veronensis in Italia

B Episcopus fuit, ut apud Ciacconium et Ughellum videre est.

b Ab Arturo in Gynecezo od hunc diem, cum titulo Beatae, ponitur, facta post mariti mortem Sanctimonialis, et in eodem loco cum S. Adjutore humata. Hoc certum ex infra dicendis, ejus nomen una cum filii nomine ibidem invocari solitum. Theroude eam de Blaru oppellat.

c Anno 1097 in Asiam itum sub Godefrido Bulonio et anno mox sequenti capta a Christianis Antiochia.

d Locum, in quo res gesta sit, J. Theroude nominat Tambire.

e Idem ducentos duntaxat fuisse ait, ex quibus Heliodorus de Blaru, Odo de Portmort, Joannes de Breval, Anselmus de Chantemesse, Guido de Chaumont, Petrus de Courtigny, Richardus de Harcourt, Henricus de Preaux, alique plures postea reversi in Gallias, rem suo testimonio legitime confirmarunt.

f S. Mariæ Magdalenaë præcipue devotos fuisse Vernonienses, colligit Theroude ex alabastrina majoris altaris tabula Vernonii, ubi mediæ Deiparae latus dexterum tegit Sancta: sinistrum vero S. Mariani Episcopus Regiensis, tanquam posterius accitus Patronus, propter Reliquias ejus istie circa an. 1180 ex Provincia allatas a quodam Letardo.

C

g Obierat S. Bernardus circa an. 1117 ut ostensum est ad ejus Fitam 14 Aprilis, quem et vivum cognovisse S. Adjutor potuit, et mortui celeberrimam a miraculis famam etiam in Syria debuit audivisse.

h Gravissimæ catenæ partem in ecclesia Vernoniensi intra Sacellum Deiparae, etiam nunc oppensam videri, ait Theroude; alteram partem constat mansisse penes Sanctum in memoriam accepti divinitus beneficii. Addit idem inter memorias ipsius sacelli haberi, quod intra caveam ferream translatus fuerit: quod merito rejicit, non quia ejusmodi custodiæ genus eo tempore insolitum barbaris fuerit; sed quia antiquiori testimonio res caret; et sane par fuisset eam æque aut magis servari quam catenam.

i Huic veritati attestati, qui in captivitate adhuc pridie canaverunt cum Adjutore, ex inquisitione per Hugonem Archiepiscopum facta, nominantur a Theroude Petrus de Courtigny, Henricus de Preaux, Andreas de la Ferté, Rosfredus de Puissac, Odo de Pormor, alique: quæ faciunt ut Hugonis quaecumque scriptum ardentius expectatur.

k Theroude ait ab Hugone dedicatum sacellum et tria in eo altaria, eorumque præcipuum sub invocatione

S. Salvatoris et S. Magdalenaë: ego, a Gaufrido Hugonis decessore malim id soctum opinari, nisi aliud legatur in ipsius Hugonis scripto.

l Superest etiam nunc locus iste in antro post altare, ibique decumbunt cum spe sanitatis qui optant a febris per S. Adjutorem liberari: quod et olim factum, Hugone teste, asserit Theroude.

m Addit idem dicere Hugonem, quod præter recitata miracula plura alia vivens Adjutor fecerit, optime testata et sibi nota.

n Guilielmus hic fuit, qui, ut oïunt Samaritani, monastica tunica S. Adjutorem, Vernonii ad Sequanam Dominum, induit, ut in ejus habetur vita. Quænam ea? an quam primus Hugo, an vero quam Sausayus vel Theroude scripserunt?

o Idem Theroude (qui hæc et sequentia miracula a Galterio Archiep. descripta) auctorem injuriæ dicit fuisse Equitem quemdam, quem apparitor iste ad judicium cilubat.

p Idem dicit, quod Gnarinus Episcopus Ebroicensis Gualterio attestetur, adiatque invocantem pariter fuisse S. Rosimundam, et vicorum Passy, Gaillon, Estrepagny, ac Longe-ville incolas similiter ad S. Adjutoris patrocinium accurrisse, idemque beneficium meruisse. Postea dicit Theroude processionem illam factam 6 Maii, et initium capisse circa an. 1180.

q De igne Græco tempore Constantini Pogonati invento, ac plurimum in obsidionibus usurpato, vide Zonaram in Pogonato et Choniatem in Isaacio πῦρ ὑγρόν appellant, quod humectata materia constat, quare etiam in aquis ad navium Saracenicarum incendia eo uti Constantinopolitanos obsessos an. 672 docuit Callinicus architectus, ex Heliopoli Syriæ ad Romanos profugus.

r Eadem gratiam dicuntur obtinuisse incolæ Andeliacenses, Torniacenses, Pormorienses et Pressiniacenses in eadem Normannia circa Vernonium.

MIRACULA

Ex Gallico Joannis Theroude.

Joannes de Turniaco, podagra laborans, ab eadem in Sacello S. Magdalenaë est liberatus. Isemberga de Pormor, cæca eadem et deformiter contracta, ibidem et visum et rectam corporis conformationem recepit. Petrus de Pressiniaco similiter visum recuperavit. Guido de Bakevilla ab hydrope curatus fuit. Joannes de Andeliaco, totus distorsus, habitudini naturali est redditus. Andreas de Turniaco, a nativitate surdus, obtinuit audiendi facultatem. Longum sit hujusmodi miraculosas curationes, a S. Adjutore impetratas, referre singulas; pro omnibus sit una plures in se complectens, confirmata per Odonem II, qui anno mcccxvi factus Archiepiscopus, uno solum anno Sedem tenuit, ac plura S. Adjutoris miracula conscripsit. Oppido et suburbiis Vernoniensibus incubuerat anginae morbus, squinantia vulgo dictus: qui cum multos mortales sustulisset, instituta ex voto processio est ad SS. Adjutorem, Magdalenam et Rosimundam: neque ex eo quem quam amplius ægritudo invasit. Itaque Vernoniensium exemplo moti cives majorum urbium, Parisiensis, Rotomagensis, Carnutensis et Ebroicensis, similis mali remedium eadem pietate exquisierunt in hoc loco; et simili successu gavisi sunt: multi- que postea non cessarunt, post veram confessionem peccatorum suorum, ibidem gratiam sanitatis impetrare a suis iisque variis infirmitatibus.

12 Hubertus caudicius Rotomagensis, pro cive quondam contra militem insolentem justitiam postulans, ejus furorem ita convitavit contra se, ut per insidias captus, eodem jubente, linguam coactus fuerit abscindendam præbere, et pariter ad mendicitatem

Sanantur infirmi vari.

Vernonium a squinantia morbo purgatur,

lingua abscissa restituitur.

A citatem redactus sit, privatus instrumento vitæ sustentandæ. Huic in tali calamitate diutius cum dolore versanti, consilium datum ut ad capellam S. Magdalene prope Vernonium ex voto accederet. Accessit: et per novem dies totidemque noctes suas ibidem preces continuavit. Ultima autem nocte apparuit ei S. Magdalena, digitisque attrahens exiguum quod remanserat linguae frustrum, illudque ex pyxide unguentaria liniens, loquelam ipsi restituit, ea conditione ut causam nullam contra ecclesiam aut innocentem quemcumque agendam reciperet, pauperibus autem gratis serviret. Ille evigilans, et formandæ vocis redditam sibi facultatem agnoscens, nominatim advocavit peregrinationis suæ comites, exitum preceationis in vicino loco præstolantes, eisque narravit omnia: atque ita præcurrente in urbem fama, ubi erat notissimus ipse Hubertus, plurimi ei obviam cucurrere, eodemque properavit Gualterius Archiepiscopus, ipsumque processionaliter induxit in ecclesiam cathedralem ad gratias Deo persolvendas.

Archiepiscopus
ab hostibus
liberatur.

B Eidem Archiepiscopo gravis lis erat cum Barone quedam potente: qui hominibus suis circiter sexaginta stipatus, Presulem ad visitandam diocesim egressum circum venit. Hos strictis gladiis videntis Archiepiscopus in se suosque inerimes irruere, expetiit S. Magdalene auxilium: et continuo velut in lapides versi insidiatores omnes, liberum captivis suis dedere transitum; supervenientes autem alii, et, nocturna forsitan obscuritate decepti, oculis certe capti ne socios suos agnoscerent, rati in Archiepiscopi comitatum se incidisse, eosdem ferire aggressi sunt, itaque mutuis concidere vulneribus. Quare confestim ad capellam venit, eandemque dum vixit singulis annis visitavit; gratitudinem etiam suam testatus describendis miraculis, quæ per SS. Adjutorem et Magdalenam, facta cognoverat.

sterilibus
conjugibus
proles datur:

a

14 Odo quoque Archiepiscopus refert, quod Bavarie Dux diu in matrimonio sterili versatus cum sua uxore a Yola, humanis mediis omnibus frustratentatis, cum audissent famam miraculorum in sacello S. Magdalene patratorum, eidem se devoverunt cum oblatione argentea: et mox ipsa nocte viderunt Sanctam cum magna claritate, quæ ipsos æque ac cubicularios expergefecit, ingredientem ad se, edicentemque quod hæc eorum afflictio pœna esset injustæ tyrannidis, qua ipse ac majores sui subditum populum eatenus oppresserant: agerent ergo pœnitentiam, et sic in sacello suo sperarent gratiam. Dictum factum. Venerunt supplices, brevique post gravis Ducissa voti sui effectum vidit. Anselmus de la Roche-guion et uxor ejus Hauria, amisso per mortem filio, quem initio conjugii sui genuerant, deinceps in sterili orbitate vivebant: votoque adeundi sacelli emissio, similiter conpexere Sanctam promittentem liberos, quos tres deinceps genuerunt. Idem beneficium impetrarunt Andreas de Yoriaco, Guichardus de Sacquan-villa, Radulphus de Alezio cives Vernonienses et Petrus de Orgevalle civis Louveriensis....b

b

a contractio-
ne, naufragio
paralysi et
dæmone qui-
dam curantur.

15 Adiscardus, vici Pormorii inquilinus, metendis frugibus falcem arripiens in festo S. Mariæ Magdalene, eam adhærere manibus sensit, cum omnium membrorum contractione, nec nisi in hoc sacello facti pœnitens restitui sibi meruit. Navis mercatoria, ex Flandria in Italiam tendens, naufragium fecisset, nisi communi ad capellam S. Magdalene voto serenitatem meruissent nautæ vectoresque, quanta eis, ad tenendum portum desideratum et vota in reditu solvenda, satis fuit. Conradus civis Vernoniensis, a novem annis paralyticus, nono devotionis suæ die sanatus fuit. Mathildis ex suburbio Vernoniensi a dæmone quo possidebatur liberata est, cum eam mater ad sacellum S. Magdalene adduxit. Ari-

bertus de Curtiniaco renum cruciatui repentino, quo equo aut pedibus ambulare prohibebatur, ibidem invenit remedium.

Horror con-
fessionis tol-
latur,

16 Alius eques, verecundia obsistente, non audebat in confessione exponere suum peccatum, et tamen devotus erat S. Magdalene: quæ nono post anno ipsi apparens, ad veram confessionem faciendam hortata eum est exemplo suo, quæ non formidarat suam facere Christo coram multitudine convivarum. Denique regionis istius incolæ, quoties a copiosioribus aut rarioribus pluviis vel alia tempestate adversa damnum agris suis ac fructibus metuunt, solent ad hanc capellam convenire, peractaque ibidem confessione peccatorum desideratam cœli temperiem obtinere. Quæ capella, quoniam S. Mariæ Magdalene nomen servat, ideo miracula ibidem facta sæpius quidem ipsius quam S. Adjutoris nomen expriment: fuerunt tamen illa hic ad S. Adjutoris Vitam referenda, quia hunc et illam ibi communiter invocari, et utrique accepta referri miracula, indicat communis etiam nunc sensus accolarum.

aeris tempe-
ries impetra-
tur.

17 Itaque hic etiam consequenter referendum est, quod cum occasione bellorum, jam inde ab anno mccccxxviii inter Anglos Francosque ardentium, prædicta capella funditus esset destructa, solo grandiori muro, qui circum altare majus in hemicyclum ducebatur et Sequanam respicit, derelictu; anno mcccciv mense Majo, contigit ut Robinus le Jongleur, annosus vinitor, incola Pressiniaci-superbi (vicus is proximus capellæ est) vir bonæ atque honestæ vitæ, istuc abiret avium nidos scrutaturus ad victum suum: cumque ad locum capellæ advenisset, audivit melodicum concentum velut Officium divinum celebrantium. Ad quem attonitus seque convertens, vidit Angelorum multitudinem ac vocem audivit sic dicentem, Officium quod audisti factum est ad honorem S. Mariæ Magdalene, cui locus hic sacer olim dedicatus fuit, sub potestate Abbatis Tironiensis in Pertico, quemadmodum probant instrumenta apud illum asservata. Nos autem deficientibus hominibus qui sacra hic peragant, ipsi huc ad id Dei mandato convenimus. Vade ad Archiepiscopum ejusdem Officiales, ut per ipsos perque populum hujus regionis restauretur capella in honorem S. Mariæ Magdalene, quæ hic sese omnibus propitiâ semper exhibuit. Cathedram Rotomagensis tenebat tunc temporis Guilielmus de Vienna: ad cujus ministros accedens vir iste bonus ac simplex, et visa atque audita narrans, visus est eis deliramenta loqui: ideoque in asseveranda veritate constantem, babuerunt in carcere; nihil interim solliciti de archivo Tironiensi visitando; ac tandem publica proclamatione inflamatum dimiserunt domum. Rursus ergo eodem se contulit, eosdemque rursus cantus audivit, eosdem Angelos vidit; quibus quid sibi accidisset referens, iterumque eadem mandata accipiens, rursus paruit, fretus iis quorum jussa exequabatur. Nec frustra. Pervenit enim res ad aures Archiepiscopi: qui audito homine, iam per omnia sensus, rem minime negligendam sibi putavit: sed misit ad Petrum Abbatem Tironiensem, rogavitque ut veniret ad locum cujus esse dicebatur patronus, secum ferens instrumenta et memorias quasumque haberet eodem spectantes.

Angelico
cantu ad-
monitus qui-
dam
E

de restaura-
tione sacelli

F

tandem au-
ditur ab
Archiepiscopo

18 Adfuit die præscripto Abbas, eaque exhibuit monumenta, quibus lingua Latina scriptis docebatur certo, quomodo S. Adjutor ab servitute Saracenorum miraculose liberatus, sacellum ibi fundarit. Quibus lectis approbatisque, ad collectum istic populum sermonem habuit Archiepiscopus: deinde jussit locum a vepribus virgultisque purgari. Hoc facto inventum est altare: quod sacris palliis rite opertum, frondosisque

qui restaura-
tum illud con-
secrat an.
1406.

A frondosisque arborum ramis circum supraque ductis ad quamdam sacelli formam aptatum, sacrificium incruentum exceperit cum cantu. Quo finito Indulgentias magnas elargitus Antistes est, cunctis presentibus omnibusque adjutrices manus ad restaurationem porrecturis, inter quos ceteros omnes liberalitate sua vicit Guilielmus de Melun Comes Tancarvillanus: cujus impendio et collatis populi elemosynis, cœpit restaurari locus: ad quem, perfecto jam opere, anno MCCXCVI, die XXII Julii in festo S. Mariæ Magdalenæ, rediit Archiepiscopus, et altaria duo, primum in honorem Sanctæ jam dictæ, alterum supra tumbam S. Adjutoris reconciliavit.

19 Post solenne sacrum allocutus populum, ei prælegi jussit prædictas chartas, de Latino Gallice redditas; quarum exemplar ibidem dimisit, cujus lectione quotannis iteranda populus excitaretur ad cultum ipsius loci. Quod hætenus continuatur per aliquos cives Vernonienses, navigio advectos: atque ita circumjacentium vicorum Paciæci, Gaillonii, Estrepagniæci, Longæ-villæ ac ceterorum incolæ discunt, quomodo eos supplicationis annue instituendæ voto obligaverint majores sui Sanctis Adjutori, Magdalenæ, ac Rosimundæ. Restituta etiam ibidem Fraternitas est auctoritate Archiepiscopali, ex Vernoniensibus civibus, ad illius loci sancti conservationem perpetuam: qui quod ab anno MDLXV usque ad mox nullum passus sit damnum ab iconomachis, plurima per Franciam loca sacra spoliantibus et evertentibus, eo majori Dei beneficio adscribendum puto, quo sacellum, ad ripam Sequanæ situm, magis opportunum et expositum injuriæ erat.

ANNOTATA.

a J. Theroude, in margine, divinat fieri posse, ut

hic intelligatur Helica, uxor Otthonis IV; ejus utique qui ab Arentino lib. 7 Ana. Bojorum dicitur sub Frederico Aenobarbo floruisse; in cujus filium, Ottonem Majorem, idem Fredericus Bojariæ Ducatum restituit, ante annos fere ducentos ejus majoribus nblatum; sed quid ni aliis aliquis, et multo forte junior, ex Barariæ proceribus (inter quos frequentissimum Otthonis seu Odonis nomen) uxorem habuerit Yolam sive Yolantam; eodem jure Dux appellatus, quo Dux nppellaretur Ottho iste IV, quia ex Ducibus prognatus?

b Sequitur in Gotlico miraculosa liberatio Christianorum, qui sub Ducibus Burgundiæ atque Barariæ descenderant in Prussiam, contra paganos provinciæ Letho (Lithuaniam intelligi non est dubium) pugnaturi: quos Rex infidelis præoccupans per constrictas glaciæ paludes, funditus delevisset, nisi ad Guistani Tancarvillani et Ro. eri Haricnriani Comitum istæ præsentium suggestionem, facta voto de visitanda capella S. Magdalenæ, rupta glaciæ hostilem absorbuisset exercitum; quod beneficium coram Archiepiscopo professi sint tum ipsi Duces, quorum tacentur nomina; tum Comites septem, et Barones ac Milites triginta quinque; præter alios plures, quorum nomina legere auctor non potuerit ob chartæ vetustatem, quique initium dederunt confraternitati istæ erigendæ. Quæ omittimus, quia tota narratio videtur fabulosa: nec tamen operosius refutamam putamus; unus sufficit Guilielmus Flander, primus inter septem istæ nominatos Comites, alius dictus Normannus, et inter Flandriæ Comites hujus nominis unicus, qui post necem S. Caroli (de quo egimus 2 Martii) Flandriæ obtrusus a Rege Franciæ, brevissimum habuit Principatum eumque intestinis bellis occupatissimum, ascito contra ipsum Theodorico, adroque non potuit peregre militasse jam Comes. Ceterorum nobilium, apud Theroude nominatorum atates ac familias scrutari qui volet; huic similes forte plures anistorias inveniet.

DE S. GUALFARDO SOLITARIO, VERONÆ ET AUGUSTÆ VINDELICORUM.

D. P.

ANNO MCXXVII

In ecclesia
S. Salvatoris
de Curte-
regia

R egnum Italiæ, quod a Longobardis ad Francos virtute Caroli Magni transierat, sub inferioris longe virtutis posteris Berengarium Italici sanguinis Principem suscepit: qui Sedrm Verone constitutus circa annum Domini MCCXCVI, eamque et munitissima arce, et lapideo ponte, et aliis magnis operibus ornans, duos ibidem habuit nominis æque ac tituli successores, filium suum Berengarium II, et ex filia nepotem Berengarium III, quorum variam in novo et violenter usurpato regno fortunam Veronenses historici prosequuntur. Quis eorum Curtem regiam ad Athensis fluvii ripam extruxerit (nam ab aliquo extructam verosimile est) incertum habeo; neque Curtem seu palatium fuisse nunc sciremus, nisi ecclesia S. Salvatoris ibidem ædificata nomen inde servaret, et S. Salvatoris in Curte-regia diceretur. Est ea inter quadraginta quinque Veronensis urbis Parachiales ordine octava apud Ughellum, et adjunctum habet monasterium Sanctimonialium Ordinis S. Benedicti.

corpus est
S. Gualfardi,

2 Quod autem hanc ecclesiam nobis in præsentem opere memorabilem facit, corpus est S. Gualfardi, ortu Augustini, apificio Sellarii; qui circa annum MCXCVI ex Alemannia Veronam adveniens, postquam totos viginti annos solitarius in vicina urbi silenti uni Deo notus vixisset; in urbem retractus, decem ibi annos juxta prædictam ecclesiam veluti reclusus vixit; annoque MCXXVII Pridie Kalendas Maji moriens; et miraculis, quibus clarere virus ceperat, clarior mox a morte factus; tum

multum ibidem ac super eum altare cum annua festinitate nunc habet: Franciscus Corna in libro, quem pedestri et nativo sermone conscripsit, anno salutis MCCCLXXVII, de antiquitatibus Veronæ ac de Sanctorum reliquiis quæ in ea reperiuntur asserit, ossa S. Gualfardi requiescere in sepulchro (eo scilicet quod miraculose ipsi servatum fuisse mox intelligitur ex Vita) in pariete ad latus altaris: ibi etiam esse cilicium ferreum et capitium. Ita Augustinus Valerius Episcopus Veronensis, in Monumentis Episcoporum et Sanctorum Veronensium vulgatis anno 1576; additque, Hoc autem cilicium et capitium Abbatissa Monialium dictæ ecclesiæ S. Salvatoris, die XVI Februarii, MDLXXIV, nobis asseruit se vidisse ac attigisse, quod erat ex catenis ferreis compactum, et capitium holoserico seu veluto coopertum, et tam magnum quod etiam humeros cooperire poterat: eaque inde ablata fuisse sub Joanne Matthæo Giberto Episcopo Veronensi, seque nescire quid de his postea factum sit. Dixit etiam intra monasterium esse pallam antiquam, ubi estimago S. Gualfardi, cilicio induti ad modum vestis ex catenis compactæ.

3 Sedit Joannes Matthæus Gibertus in Veronensi cathedra ab anno MDXXIV usque ad exitum anni MDXLIII. Præcesserat eum ab annis XXI Marcens S. R. E. Cardinalis Cornelius, sub Pontificatu facta est Translatio S. Gualfardi, ex veteri arca ad novam in altari, quod ibidem sub ejus appellatione nunc honoratur. Cus

olim ad latus
altaris,

F

cum tunica
ejus ferrea
et capilio,

dem anno
1507 in novam
arcam
ad altare
translatum,

jus

A *jus Translationis memoriam continet tabella plumbea, intra arcam posita et his litteris inscripta : Hoc jacet, in tumulo Beatissimus Gualfardus, de civitate Augusta : qui migravit Veronæ anno ab Incarnatione Domini mxcvii. pridie Kalendas Maji, et ejus Translatio fuit vii Kal. Decembr. mōvii, præsentē Joanne de Abbatia Canonica Veronæ. Sub arcu prædicta legitur hic titulus sculptus, S. GUALFARDI OSSA : et ante altare in tabula transversa, alius longior spectatur hac forma. Ossa S. Gualfardi de Cæsarea Augustana civitate hic requiescunt. Ubi frustra Valerius, post eumque Ferrarius in Annotationibus, mendum suspicati, monent delendam vocem Cæsarea, eo quod S. Gualfardus Germanus fuit, non Hispanus. Nec enim verosimile est tituli istius auctoribus de Cæsarengustana Hispaniæ civitate quidquam venisse in mentem : sed cum in Subalpinis alia esset notissimi nominis Augusta, ab antiquis Augusta Prætoria dicta, Solassiorum metropolis, et Italiæ limes a Solino unncupata, Ductus a se dicti caput in Pedemontio : ne nominis ambiguitate erraret aliquis, Cæsaream, id est, Imperialem civitatem intelligendam indicarunt.*

cum variis
titulis,

effigie ac
patronatu
sellariorum.

B *Super idem altare visitur etiam S. Gualfardi effigies, lignea, sculptilis, cilicio ex catenis inducta, facta anno mxcvii; quam æque ac altare ipsum locatum credo ab Ephippiorum opifibus, qui S. Gualfardum Patronum venerantur Veronæ; et quidem, ut nobis recentissime interrogatus Collegii Veronensis Rector Octavius Janolinus rescripsit, ipso quo obiit die, quoque a Ferrario refertur in utroque Catalogo Sanctorum, videlicet hoc ultimo Aprilis. Olim tamen pro majori, ut credo, Sellariorum ipsorum commoditate et populi ad Sanctum accursuri frequentia melius ulvacanda, festivitas ista agebatur Kalendis Maji : sic enim in Missali ecclesiæ S. Mariæ ad Fratam ex membranis, die primo Maji scriptum invenitur, Gualfardi Conf. requiescit in S. Salvatore : et in Martyrologio apud Moniales S. Dominici, Kalend. Maji, Veronæ S. Gualfardi Conf. requiescit in S. Salvatio. Ita Augustinus Vulerius, significatque quod Vita ejus habetur in dicta ecclesia manuscripta : qualem scilicet Patres Capucini una cum particulis de corpore acceptis anno mdcii transcriptam accepere et Augustam attulere, uti infra dicitur, ne serico viridi involutam servant simul cum Germanica interpretatione eodem anno Augustæ impressa; unde eandem acceptam nobiscum communicavit Joannes Gamansius noster. Interpres fuit Cleophas Distelmayr, in Cathedrali Augustana minister altaris : qui suæ versioni apte præmisit verba S. Ambrosii de inventione SS. Gervasii et Protasii, Evasimus, fratres, non mediocrem pudoris sarcinam : invenimus enim hodie quo videamur præstare majoribus; Sanctorum Martyrum agnitionem, quam illi amiserant, nos invenimus.*

Festum Ve-
ronæ 1 Maji
et Vita MS.

Eadem
Germanice
an 1602

et Italice
1604 red-
dita :

C *Eadem Vita Italice reddita, a Joanne Antonio Blanchino, impressa Veronæ fuit anno mdciv : et curantibus urbis Romanae Sellariis, qui Veronensium exemplo Patrocinium S. Gualfardi ascriverant, recusa Viterbii anno mdcxx atque Alexandro Cardinali de Montalto dedicata. Quam versionem, ex originali Veronensi factam, cum ecgrapho Augustano conferentes, non tantum discimus hoc ex illo fideliter fuisse descriptum; sed animum inde reflectentes ad hæc verba num. 4 De... miraculis quæ sanctissimus vir Dei Gualfardus... demonstravit, sicut ex præsentibus testibus, religiosissimis personis adhuc viventibus, quos in subsequenti enumerabimus, verum esse invenimus, vobis aperire aliquot bona fide laborabimus; et tamen nullos testes uspiam nominatos inveniētes, cogimur credere ipsum originale Veronense non esse primigenium, sed forte post urbis deflagrationem (cujus mentio inserta est num. 12) esse descriptum, deperdito inter flammæ autographo; sicut inter eas tunc periere ana-*

themata circa sepulcrum appensa. Etenim incendium D istud anno dumtaxat mcccxxx accidit (quantum sciri potest ex historia Veronensi per Hieronymum della Corte) miracula autem, quorum præsentēs et adhuc viventes testes in subsequenti nominandos præmittit auctor Vitæ, et si ea solùm intelligenda videantur quæ post mortem Sancti acciderunt (sequitur enim, sed primo quæ... in vita fecit... conabimur declarare) neque scripta sint nisi post obitum eorum qui sanitati per S. Gualfardi intercessionem acceptæ diu superstites, certum de re tota perlibnerunt testimonium, ut fecit Viriunus is de quo num. ii agitur : tamen non admodum diu a morte Sancti facta, et saltem ante finem ejusdem seculi descripta fuisse videntur. Ut ut sit ad eorum scriptorum auctoritatem et fidem proxime accedit Vita hic edenda scriptor, ob eoque desumptæ sunt synopses vitæ breviores, quas apud Valerium et Ferrarium Latine, Italice apud Hieronymum della Corte, Germanice apud Stengelium licebit legere. Ipse vero Sanctus qui Veronæ pridie Kalendis Maji colitur, Augustæ, ob memoriam Translationis, commemoratur die Octobris xxxi, anno Domini mdcii.

AUCTORE D. P.
quæ Latine
ante annum
1700 scripta
fuisse vide-
tur ;

ejus compen-
dia apud
alios,

D *Instrumenta dictæ Translationis dabimus post Vitam, ex iisque discimus eidem allaborasse Cl. V. et Augustanæ Civitatis decus præcipuum Marcum Velscrum : quem et primum auctorem expetendarum Veronæ Reliquiarum fuisse mihi persnadeo. Etenim Gamansius noster, in Codice, circa annum mclxxx ad S. Annum in publica schola descripta (qui nunc Reipublicæ Augustanæ et olim Marci Velscri fuit) aliud Vitæ exemplum invenit, transcriptumque communicavit : cujus Vitæ tenorem, iisdem pro majori parte verbis, sub inde tamen brevioribus nitidioribusque contextu, infra in notis aliquoties citabimus. Ex hoc autem Codice, qui et ipse videri potest ob aliquam Veronensi MS. acceptus, in Sancti hujus Augustani notationem deductus Velscrus, primum proprio stylo novam Vitam ipse contexit, additis quæ ex Augustino Valerio addi poterant : et sic ea habetur excusa una cum opusculis beati Fr. David de Augusta Ordinis minorum anno mxcvi : deinde magnum videtur concepisser desiderium, tantum bonum curibus suis communicandi, prout paulo post factum videbimus.*

aliud exem-
plar in MS.
Velscri,
E

unde novam
ipsæ compo-
suit.

VITA

Ex MS. Veronensi Reliquiis advecto.

Fuit quidam nobilissimus vir Christianæ professionis, nomine Gualfardus, de provincia Alemanniæ oriundus, de civitate Augusta : qui divina providentia, cum quibusdam suis sociis mercatoribus, ad civitatem Veronam devenit : ilique videns temporis fertilitatem, loci congruitatem, cum socio sui artificii nomine a Lieko, aliis omnibus redeuntibus, in eadem civitate morari disposuit. Beatus igitur Gualfardus, castitate niveolus, caritate flammeolus, modestia sobrius, ira vacuus, constantia magnanimus, patientiæ virtute longanimis, miseratione compatiens, compassionem intrinsecus retinens, opus vero extrinsecus quotidie peragens, quidquid denique manuum suarum labore inveniebat, pauperibus et egenis erogabat (nihil sibi retinens) nisi tantum vestimenti ut hiemem depellere et suum saltem corpus tegere valeret. In eodem vero loco beatissimus Gualfardus, in sellarum exercitio (nam optimus sellarius erat) parvo tempore moratus est. Considerans enim hominum dolositatem, vitæ suæ fragilitatem, diaboli calliditatem, vitam taliter deducere sibi displicuit.

F
Veronam
advectus
ibidem sub-
sistit,

u
sellarii opere
se sustentat :

2 Itaque ut sibi æternam vitam compararet, et hujus mundi vanitates omnino dimitterent; nemus quod appellatur b Saltuccius, inhabitandi causa, desideranti animo, nullo sciente, introivit : quod nemus non longe a civitate Veronæ juxta Athesim fluvium

dem son a-
rius erat
annis 20,
b

- EX MS. A fluvium distabat. In eodem vero nemore beatissimus vir Dei Gualfardus per viginti fere annos [quam] strictissimam, et quam bonam vitam et quam perutilem ibi duxisset, nullus hominum scire valebat. Nam nemus, in quo manebat, infrequentabile erat, locus ejusdem impenetrabilis fere undique fuerat. Sed cum Domino libuit tanti viri opera ostendere, quibusdam nautis, juxta silvam navigantibus, S. Gualfardum apud Athesis ripam demonstravit; qui ferum aut silvestrem hominem illum forte cogitantes, cum navi ad ripam devenere. Exeuntes ergo de navicula et per eundem tramitem incedentes, in domuncula parva hortulum habente eum invenerunt. Quo invito apprehenso, ad civitatem Veronam abduxere. Quem sui compatriotæ agnoscentes, locum sibiabilem, apud S. Petri ecclesiam in monasterio, invenerunt, et eidem indumenta tribuerunt nec non alia necessaria: a quibus tamen quotidie se abstinebat, et indigentibus quam maxime subveniebat, ibique per brevissimum temporis spatium bonis operibus vacando permansit.
- ubi inventus et Veronam reductus,
- C Deinde tempore quo Athesis fluvius admodum d crevit, ita ut totius civitatis platea superaret, præ timore autem cunctis fere hominibus fugientibus, etiam beatissimus vir Dei Gualfardus extra civitatem Veronam perrexit: deinde sanctæ Trinitatis ecclesiam, non procul a prædicta civitate distantem, petivit. In eodem vero loco brevi tempore demoratus, Deo serviendo, obediendo, nihil denegando, mundum cum suis pompis abrenuntiando, a quibusdam religiosissimis viris de S. Salvatoris ecclesia, piæ dilectionis affectu et summæ devotionis elementia interveniente, susceptus est. Cum igitur sanctissimus vir Dei Gualfardus in eodem loco permaneret statim sibi cellam fieri ordinavit, ad quam ad sui libitum apud ecclesiam constitutam intravit. Ibi vero perdecem annos diu nocturne in vigiliis permanendo, in orationibus frequentissimis persistendo et in jejuniis perseverando, et a cibis et potibus semper abstinendo, indigentibus quotidie erogare non desistebat. Infirmos a febribus et a multis aliis languoribus liberavit, cæcos Dei virtute illuminavit, demones effugavit, claudos domum rectos dimisit. Etenim erat homo qui pietate, qui justitia, qui modestia, qui fortitudine, qui prudentia, qui denique virtutum omnium splendore, sola Dei bonitate fulgebat. Erat homo, cui sapientia soror, amica prudentia, mater modestia, fortitudo obstetrix, justitia educatrix. Igitur beatissimus vir Dei Gualfardus, taliter bonis operibus vacando, ira et odio semper caruit, et de gradu in gradum semper ascendit.
- d exundante Athesi discedit:
- e B 4 De multiplicibus et innumerabilibus miraculis, quæ sanctissimus vir Dei Gualfardus Dei auxilio et virtute [post mortem suam] f demonstravit; sicut ex præsentibus testibus, religiosissimis personis adhuc viventibus, quos in subsequenti enumerabimus, hoc verum esse invenimus; vobisque aperire aliquot ipsius miraculorum bona fide laborabimus. Sed primo quæ signa, quæ miracula in sua sacerrima vita ipse fecit, summæ dilectionis inquisitione declarare conabimur. Multoties enim hic sanctissimus vir Dei Gualfardus, ad fluminis Athesis ripam descendens, ut suas manus ablueret, et aliquantum aquæ in suo scypho acciperet; pisces sua sponte veniebant, et certatim in scyphum saliebant, nec non etiam sanctissimi viri manus lambebant: quosdam autem eorum sublevabat, postea tamen eosdem deponens, nolentes recedere præcipiendo reverti faciebat [est enim ecclesia Salvatoris adjacens Athesi]. O quanta est ejus humilitas! quanta est ejus sapientia et quam magna fortitudo! quæ magnificata sunt prodigia quæ Deus demonstravit, per tam religiosissimum virum, pro toto populo Veronensi Deum oran-
- steramque rediens decennio vivit ad S. Salvatoris,
- ubi virtutibus et miraculis clarescens,
- f pisces sibi alludentes habet,
- elcemnyas sibi allatas præservat,
- tem in illa cella! Equidem pueri et puellæ virgines, D de longe venientes snorum majorum præcepto, sanctissimo viro Gualfardo cibum in paropsidibus deferentes, sæpissime propter viam turpissimam cadebant: tamen nihil de eo quod erat in vasis amittebant: quod fere totum pauperibus illic præsentibus distribuebat.
- illuminat cæcum,
- 5 Eodem vero tempore quidam civis Veronensis, Mugetus nomine, gravi oculorum detinebatur infirmitate adeo ut videndi officium penitus amissum ulterius sibi restituendum minime crederet. Cumque tali labore diu fatigaretur, ad venerabilem virum nuntium misit, rogans et multa prece deposcens, ut ad se tamquam visitandi causa venire dignaretur. Qui, cum favorem hominum devitans, ire recusaret: Sacerdotis illius ecclesiæ, apud quam morabatur, verbis admonitus, tandem nocte jam insistente prædicti veri domum petiit. Manibus itaque super ipsius ægroti lumina violenter diductis, altera die visus est ei restitutus; et ad pristinam incolumitatem reductus, immensas pro collato beneficio gratias reddidit Dei Viro. Alius quoque civis, Albericus nomine, simili laborans infirmitate, ad Dei virum venit, ejusque pedibus provolutus, et manus ipsius super propria lumina ducens, qui dolens venerat, medela accepta, cum gaudio visus est discessisse.
- sanat oculis infirmos,
- 6 Præterea de eadem civitate Verona vir quidam, qui Gisalbertus vocabatur, visus omnino cæcitatem incurerat: cui per visum revelatum fuit, ut hominem Dei Gualfardum peteret, per ejus interventum congruam se medelam non dubitaret recepturum. Baculo itaque se sustentans, ad locum ubi vir Dei morabatur accessit: quem, ut sui misereatur, instantissime exoravit, et sic de percepta pristina salute lætus discessit. Cujusdam etiam Rodulphi sellarii conjugii, febrium æstu laboranti, noctu per visum indicatum fuit, ut si ex aqua, qua prædicti viri Dei manns abluerentur, biberet; sine ulla dilatione ex illo febrium languore evaderet. Quo facto, mulier illa convaleuit, et de præstito remedia non paucas viro Dei gratias exhibuit. Tantis igitur et aliis innumeris miraculis et bonis operibus sacerrimus Dei cultor, fretus humilitate, expolitus patientia, et discretione compositus: numquam arrogans factus, numquam exaltatus, numquam iratus, numquam superbire videri potuit.
- item alium cæcum,
- 7 Cum vero vitæ suæ finem intelligeret, sibi capsam ligneam construi præcepit, quam in communi via circiter ecclesiam poni rogavit: super quam capsam, intus vero Dei posito, homines euntes et redeuntes voluit calcare. Dicebat se non dignum in cœmeterio morari: appellabat se admodum peccatorem et in plurimis Deum a se offensum dicebat. Non multum temporis post, ipso ægrotante, quidam honestissimi viri ejusdem sancti Salvatoris ecclesiæ, cum quibusdam suis conviciis, duo plaustra invenerunt, et pro arca lapidea, quæ in valle Paltena fore ferebatur, apud Cozanum g ire complacuerunt: quæ a multo tempore ante, in nullo etiam serenissimo tempore et firmissimo aere, ab aliquibus hominibus, illam sæpissime arcam deportare volentibus, inde auferri potuit; quin statim illis tentantibus arcam prædictam movere, totius ora loci a magna tempestate devastaretur. Sed cum supradicti viri divina providentia ad arcam devenerunt, cuncti illius vallis homines, solitam tempestatem timentes, ipsos flexis genibus, ne moverent arcam, enixe rogaverunt. Verumtamen, sicut erat Dei voluntas, non idcirco arcam dimittentes, capsam in uno plastro, et coopertorium in alio vehiculo, Dei auxilio, cum magno gaudio imposuerunt, sine aliqua temporis adversitate. Venientes igitur cum magno tripudio magna-
- et mulierem febricitantem.
- moriturus sepeliri humiliter petuit:
- g sed in arca lapidea miraculose advecta,
- reconditur:

A que lætitia, arcam in Domini nostri Salvatoris ecclesiam absque ullo impedimento adduxerunt. Eadem vero hora sacerrimus Dei servus Gualfardus emisit spiritum, qua ipsi cum arca venientes, juxta prædictam ecclesiam cum magna jubilatione accesserunt.

h
ad feretrum
sanatur
paralytica,

et alii plu-
res infirmi,

8 Post sanctissimi obitum viri, mulier quædam nomine Tulcelda, *b* paralysis peste prægravata, ac propterea unius brachii et humeri officio destituta, ad illius feretrum vix vadens accessit: ibique per ejus intercessionem, plenariam sanitatem accepit. Sed cum quædam mulier ejusdem contratæ sancti Salvatoris, quæ vocabatur Otta (conjugis filius, Henricus nomine, gravi unius oculi detinebatur infirmitate) audisset, quod talia prodigia fierent per sanctissimi viri Dei Gualfardi merita; ad ejusdem feretrum puerum deduxit, et oculo sui nati cum sanctissimi viri manu tacto, postea eum pede, taliter cum Dei misericordia meritis sancti viri liberatur. Plures quoque ibidem, tam viros quam mulieres, a diversis ægritudinibus curatos, cæcos illuminatos, contractos extensos, febribus æstuantibus liberatos, deprehendimus [de quibus, ne se in volumen et verborum copiam protrahamur, legentibus tædio deveniamus, tacendum duximus].

postea ad
tumulum
curantur,
contractus

B 9 Ast vero post ipsius sanctissimi viri Gualfardi tumulationem, Tridentinus quidam, Joannes nomine, ad ejus arcam delatus est: qui taliter ab umbilico deorsum contractus fuerat, ut vix se moveret, nec nisi clunibus terræ incumbentibus posset incedere. Cumque in oratione persistens ibi moraretur, plebe quæ tunc astabat intuentem, membra ejus paralytica extendi cœperunt, tumque demum erectus ad tintinnabula gaudens incurrit, omnesque adstantes de sua liberatione certos pariter et lætos effecit. Præterea a quadam villa, quæ Agna *i* vocatur, de Paduano Episcopatu, quædam mulier deveniens, oculorum prorsus lumine privata, ante viri Dei arcam deducta; lux, qua diu caruerat, statim ei fuit reddita. Ancilla quædam quoque Thebaldi *k* Strusii tam acriter a dæmone vexabatur, ut vix a tribus viris teneri et cohiberi valeret: quæ cum per aliquot dies ante tumulum beatissimi viri fuisset detenta, die Dominico, dum Missa celebraretur, spiritus ille nequam egressus, puellam infestare cessavit: sicque liberata cum ingenti lætitia ad propria remeavit.

cæca,
i

h
energume-
na.

l
fauces ob-
structæ,

C 10 Alia vero mulier de Terratio *l*, qui locus est Episcopatus Veronensis, positus [non longe ab agro Paduano], tali capta extitit infortunio, ut genis cadentibus et fauces obstruentibus, vix respirandi facultas concederetur: gustare vero nihil, nisi cultello os reserante, poterat. Huic in somnis facta est revelatio in hunc modum. Visum namque est ei, ut vir Dei Gualfardus ad eam veniret, et eo super genas manus trahente languor abscederet; insuper hortabatur ut sui corporis præsentiam adiret. Ad ejus itaque tumulum veniens, medelam adepta est. Tanta vero hujus habetur miraculi certitudo, quod post hæc mulier omnium bonorum suorum decimas ecclesie, apud quam venerabile corpus quiescit, obtulerit: et sic ex more in unoquoque anno facere consuevit. Veronensis quidam, Andreas nomine, paralysis fuerat dissolutus infirmitate, ita quod cunctis ex uno latere membris attractis, solummodo jacere cogebatur. Allatus vero ad viri Dei præsentiam, integram recepit curationem: et sine ullius adminiculo, ad propriam remeavit mansionem.

paralyticus,

epilepticus,

11 Fuit etiam quidam civis Veronensis, Vivianus nomine, qui ante Clericatum ea detinebatur infirmitate, quæ vulgari locutione cadiva dicitur, quapropter indies cadere compellebatur. Hic itaque cum ad viri Dei sepulcrum pervenisset, eadem qua cade-

re consueverat hora, liberatus est, et diu superstes de hac re certum perhibuit testimonium. Alius vir, de quodam castello quod Marciana *m* vocatur, [valis Paltenæ agri Veronensis], tam intolerabili passione affligebatur, ut per tres annos diu nocteque ab immoderato garritu minime cessaret; quod plerique maligni spiritus infestatione fieri arbitrabantur. Hic ad ipsius tumulum deductus, pristinae quieti restitutus est; et garritu sedato, lætus et cum ingenti parentum gaudio, reversus est. Pro quo beneficio sibi præstito, dum in hac vita superfuit, in unoquoque anno quamdam olei mensuram ecclesie dare consuevit. Præterea Domina quædam, quæ Redalda nominatur, per annos fere sedecim tam immensum dolorem iliorum passa fuerat, ut nulla evadendi spes existeret. Quadam itaque die, dum solito more torqueretur, ad arcam veniens orationi cœpit insistere, ac lacrymas fundere: ibique per viri Dei interventum illius languoris plenum accepit remedium, [sanataque domum rediit].

D
EX MS.
m
energumenus,

iliaca,

12 In Teutonicorum etiam partibus, dum S. Margaritæ *n* festivitas immineret, ancilla quædam, quæ eandem voverat observare festivitatem, domina compellente et minis eam terrente, in pratum ubi fœnum secabatur exivit. Quæ cum rastrum manu accepisset, et ad fœnum colligendum extendisset; mox manus arida facta sic circa lignum alligata permansit, ut nullo modo extendi, nec quod tenebat rastrum ab ea valeret auferri: unde factum est ut ex utraque parte rastrum incideretur, pars vero quam manus claudebat (utpote quæ immobilis permaneret) sic relinqueretur. Hæc, viri Dei sanctissimi fama divulgata, ejus corporis præsentiam petiit. Quocum venisset, paulatim appropinquans, aridam manum [cum altera sana] super arcam elevavit: et mox, divina operante potentia, extensa manu lignum cecidit: quod utique pendens extitit, donec civitas ista Veronensis *o* combusta fuit, et super hoc facto fidem tribuit. Fuere etiam puellæ duæ de Tridentino Episcopatu, quæ captæ a dæmone extiterant. Verumtamen cum venissent ad beati viri arcam, sanguinemque et alia foetissima ex ore quasi per vomitum projecissent, sic liberatæ per Deum et sancti viri merita, domum cum ingenti gaudio rediere.

n
puella ob
voti viola-
tionem con-
tractam ha-
bens manum,
E

o

energume-
næ duæ.

13 De Teutonicorum quoque regione quædam Comitissa fuit, quæ maximo membrorum impedimento detinebatur, ita quod nullo modo ambulare valebat. Sed cum visitaret sanctissimi viri Dei Gualfardi sepulcrum, divina providentia et beati viri meritis liberata recessit. Fuit etiam vir quidam, Consoldinus *p* nomine, qui cum haberet quendam amicum suum nomine Ursatum, qui per multum temporis spatium claudus extiterat, ad sancti viri limina ipsum supra dorsum suum adduxit: et statim ante arcam liberatus, domum suis pedibus abiit. Alius quoque vir, Gilbertus nomine, quodam festo, sicut ipse profitebatur, lanificii operi pectines perficiebat idoneos: qua de re unus pectinum tam fortiter ad ejus manum se tenuit, ut inde numquam auferri valnerit, donec beatissimi viri Dei sepulcrum visitavit. Verum illius manu super arcam posita, statim Dei virtute et præfati viri interventione, de manu illius extensa pecten cecidit; et taliter evasus, de hoc diu testimonium perhibuit. In una sola die quinque a dæmonibus capti, meritis et intercessionem B. Gualfardi, simul liberati fuere, cum ad prædictam arcam, multis adstantibus et illos sanguinem ex ore vomentes videntibus, accesserunt.

corpore de-
bilis,

F

p
claudus,

punctus ob
violatum
festum,

3 *energumeni,*

14 Non multum vero temporis est, quod tres Teutonici, qui a Domini nostri Jesu Christi sepulcro veniebant, quique etiam beatissimi Apostolorum Principis nec non et S. Jacobi ecclesiam visitaverant, ad religiosissimi viri Dei Gualfardi arcam venerunt,

item unus
catenus ab
accessu ad
sacra loca
prohibitus.

EX MS.

A nerunt, et duo ex illis ingentia munera super arcam deposuerunt. Tertius vero cum sua mœnura super illius arcam vellet offerre, nullo modo accedere ad arcam valuit. Unde illius socii a demone fore captum illum putabant, quia nec ipse Domini nostri Jesu Christi sepulcrum tangere, nec etiam B. Petri Romæ osculari, nec etiam ad S. Jacobi arcam accedere valuit. Sed dum prædictus vir ter ad B. Gualfardi arcam frustra ire conatus esset, divina providentia et beati viri meritis sanguinem violenter deiecit ex ore; et sic a garritu et a diaboli tentatione liberatus recessit: et illius socii immensas Deo et beatissimo servo ejus Gualfardo gratias tribuerunt. Præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen. Migravit autem B. Gualfardus ad Dominum anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo vigesimo septimo, pridie Kalendas Maji: [et ossa Sancta ejus requiescunt in ecclesia S. Salvatoris nostri in Curte-regia supra Athesis flumen]. q

ANNOTATA.

a MS. Velseri Ziaso, Bianchini Zinsio que minus placent, quia minus servant formam Germanici nominis: quod integre forsitan scriberetur Zieckardus seu B Zighelardus: ex veteri Teutonico Zighen vincere et hardt cor sive arduus indoles.

b Valerio Saltuellus, forte ut magis Latinum diminutivum a saltus silva; et sic etiam habet MS. Velseri. Bianchini, quasi nominis nota incerta aut abolita nunc sit, Saltuzzo o Boschetto dictum locum scribit. Supra an infra civitatem situs sit nemo explicat.

c Apud Ughellum tom. 5 col. 543 parochialium ecclesiarum 34, dicta S. Petri ad monasterium, cum titulo Prioratus, quem olim ibi monasticum fuisse ex istis adjunctis discas.

d Anno 1117, qui fuit ante mortem Beati annus decimus, exundavit Athesis teste Hieron. della Corte parte 1 Hist. Veron. lib. 3 et omnes in plano habitantes ad fugam compulsi cum maxima domorum strage.

e Ughellus loco citato col. 544 Abbatiam appellat, inter parochiales ordine 44.

f Hæc verba desiderari in originali, nescio quomodo omissa, apparet ex eo quod mox sequitur de præmittendis miraculis in Vita patris. In MS. Velseri, omissis quibusdam, longe alius sensus redditur. De... miraculis que... in Dei gratia et virtute vivendo, peregit, ut ex adstantibus testibus... adhuc viventibus verissima esse invenimus, vobis aperire bona fide laboravimus et stricta inquisitione conati sumus. Sæpissime etenim sanctissimus vir ad Athesis etc. in eodem MS. subinde etiam adduntur aliqua haud inutiliter hic representanda, quæ tamen a contextu reliquo discrevimus per []

g Vulgo Val l'antena, urbi Veronæ ad Septentrionem sito: distat autem Cozanum 4. p. m. ab urbe, Valerius Cutianum appellat.

h MS. Velseri Tuleda.

i An ea que in mappa Mont-agnana 8 p. m. ultra Bevilacqua, oppidum diæcesis Veronensis ad Orientem extremum?

k In MS. Velseri Musii, quomodo etiam Bianchini legit.

l In extremo agro Veronensi prope Bevilacqua.

m Bianchino Marzana, proxima Cuzano prædicto, distans ab urbe solum 3 p. m.

n Festum S. Margarete nunc quidem ex usu Romani Breviorii 20 Julii colitur; at olim in plerisque Belgii et Germaniæ ecclesiis die 13; in Constantiensi vero juxta kalendaria impressa anno 1561 et 1573, et aliis forte Italiæ vicinioribus Alemanniæ diæcesibus, die 15.

o Post conflagrationem anni 590 nullum memorabile incendium notat Hieronymus della Corte ante an. 1230

p Bianchino Contoldinus. MS. Velseri Centolinus, quod maxime placet tamquam Italis notum, scilicet diminutivum a nomine Vincentius. In eodem MS. Ursinus dicitur, qui hic Ursatus.

q MS. Velseri hæc addit, ac tandem subjungit clausulam hic supra positam, Præstante etc.

TRANSLATIO RELIQUIARUM

Verona Augustam Vindelicorum,

ex authenticis instrumentis MSS.

Die lunæ, ni mensis Junii mœni, Veronæ, in infra notata ecclesia S. Salvatoris. Ego Antonius qu. D. Francisci de Rothariis de S. Stephano Veronæ, Notarius et in Cancellaria Episcopali Coadjutor, jussu Illustriss. et Reverendiss. D. Alberti Valerii Episcopi Famagustani et Episcopatus Veronæ perpetui Coadjutoris, et sic requisitus a RR. PP. FF. Mansueto de Hostilia et Massæo Bergomensis, ambobus Capucinis, hic Veronæ in venerabili monasterio RR. PP. Capucinorum degentibus, me contuli, simul cum dictis RR. PP. Capucinis, ad ecclesiam parochialem Venerabilium Dominarum Monialium S. Salvatoris in Curte-regia, causa annotandi præsentem actum, super exhibitione infrascriptarum Reliquiarum S. Gualfardi Confessoris. Quo cum pervenerim R. D. Franciscus de Nigris, Capellanus Curatus d. parochialis ecclesiæ S. Salvatoris, facta prius oratione et accensis duobus luminaribus, et aperta fenestrella existente in arca altaris S. Gualfardi, accepit quamdam Reliquiam ex Reliquiis S. Gualfardi (ut ibi assertum fuit) in arca d. Sancti existentibus, videlicet partem ossis crurum, oblongam quarto uno in circa. cum aliis tribus particulis, illamque consignavit et tradidit eisdem RR. PP. Capucinis, acceptantibus et reponentibus in quadam scatula oblonga, causa illam transmittendi Augustam Vindelicorum, ad RR. PP. Capucinos in dicta civitate Augustæ degentes, illamque asservandi in perpetuum in illorum ecclesia, que nunc noviter construitur sub titulo et invocatione S. Francisci, prope conventum RR. PP. Capucinorum prædictorum: et ita annotari institerunt et requisierunt.

16 Sequuntur nomina testium, subsignatio Notarii et fides facta per Vicarium Veronensem, cum consueto sigillo Cancellariæ: quibus omissis apponendus hic potius similis Actus, de aliis particulis simili modo acceptis, sub hoc tenore. Die Mercurii xxxi mensis Julii mœni. Ego Antonius de Rothariis Notarius antedictus, jussu Illustriss. et Reverendiss. D. Augustini Valerii, miseratione divina tituli S. Marci S. R. E. Presbyteri Cardinalis de Verona nuncupati, Episcopique Veronæ et Comitatus, et sic requisitus a RR. PP. Mansueto de Hostilia et Joanne Baptista de Caravagio, ambobus Capucinis, et a R. D. Joanne de Nigris Capellano Curato antedictæ ecclesiæ S. Salvatoris Veronæ, me contuli cum prædictis... ad ipsam parochialem ecclesiam S. Salvatoris: quo cum pervenerim... idem R. D. Joannes... accepit partem superiorem capitis ejusdem S. Gualfardi, illamque fregit, et ex illa quatuor particulas exhibuit et tradidit eidem R. P. Mansueto: qui illas collocavit in antedicta scatula oblonga, in qua etiam reperitur anted. pars crurum dicti S. Gualfardi, causa transmittendi Augustam Vindelicorum, prout in anted. Actu notatum fuit. Et ita, cum reliquis ut supra: quibus Instrumentum approbationis Augustanæ subjungendum ex autographo pergameno.

17 Henricus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus

an. 1602
jussu Co-
adjutoris
Veron.

traditur
Capucinis
os cruris cum
tribus par-
ticulis,

fecendam
Augustam:

idem 4 par-
ticulæ cran-
ni,
F

quas sibi
rite prae-
sentatas Au-
gustanus
Episcopus
permittit.

A scopus Augustanus. ad perpetuam rei memoriam. Pastoralis officii nostri memores, omni studio ea libenter amplectimur per quae Christi fidelium pietas excitatur, ac veneratio Sanctorum cum Christo in caelis triumphantium, praecipue Patronorum civitatis et diocesis nostrae Augustanae, augetur et amplificatur. Ita enim nos universi Christiani Reliquias Sanctorum, quorum animas cum Christo in caelo regnare non dubitamus singulari amore venerari debemus in terris; ut Dei honorantes amicos, divinis nos beneplacitis cooptemus; et illorum propterea mendicantes patrocinium apud Deum, quod nostris meritis non valemus, eorum obtinere intercessionem mereamur. Hinc est quod cum nuper nobis, pro parte Religiosorum Fratrum Ordinis S. Francisci Capucinorum Augustae degentium, exhibitae fuerint Reliquiae quaedam de corpore gloriosi Confessoris Gualfardi, qui quondam in civitate Augustana natus, Veronae vitam admirandae sanctitatis egit ibidemque, in ecclesia Parochiali Monialium S. Salvatoris in Curie-regia perhonorifice requiescit, multis miraculis Deo ipsius sanctitatem comprobante clarus; videlicet una pars ossis crurum oblonga cum aliis tribus particulis, item quatuor particulae de capite ejusdem S. Gualfardi. Quas quidem Reliquias iidem Fratres ex ecclesia S. Salvatoris praefata de corpore d. S. Gualfardi, per Reverendissimum in Christo Patrem D. Albertum Valerium, Episcopum Famagustanum et Episcopatus Veronensis perpetuum Coadjutorem desumptas, sibi donari, tradi, et consignari suis et spectabilis ac praestanti pietate viri Marci Welseri civitatis Augustanae Praefecti precibus obtinuerunt, prout de his publico instrumento desuper rogato aliisque documentis fide dignis constare dixerunt. Proinde humiliter et obnixè rogantes, quatenus nos hujusmodi Reliquias in ecclesia S. Francisci, prope conventum ipsorum Augustae nuper ex fundamentis aedificata, collocari, et ibidem a Christi fidelibus honorari, atque pro talibus teneri et publicari permitteremus. Nos igitur qui majorum edocti exemplo Christum Dominum in Sanctis suis laudare et honorare summis intendimus desideriis, supplicationibus hujusmodi laudabilibus favorabiliter annuentes, et cupientes S. Gualfardi memoriam in hoc suo patrio solo condignis celebrari honoribus; et quia praefata instrumenta et litteras testimoniales sanas et in nulla

sui parte suspectas diligenter inspeximus, nec non de supradictis Reliquiis ex litteris hujusmodi et alias recepimus informationem diligentem, per quam reperimus easdem pro Reliquiis S. Gualfardi reputatas, tentas ac de ejusdem corpore esse receptas. Quo circa dictas Reliquias earundemque partes superius memoratas et specificatas, pro Reliquiis S. Gualfardi Confessoris, a Christi fidelibus eo honore, quo sancta Ecclesia Catholica Beatorum cum Christo regnantium corpora colit, venerari ac pro talibus teneri et publicari permisimus, et tenore praesentium permittimus. In quorum omnium ac singulorum fidem et testimonium praesentes litteras manus nostrae propria subscriptione roboratas, desuper fieri, ac sigilli nostri appensione fecimus et jussimus committi. Actum Augustae Vindelicorum anno Domini millesimo sexcentesimo secundo, die vero vigesimo sexto mensis Octobris.

Henricus Episcopus Augustanus.

18 Carolus Stengelius in *Chronica Ecclesiae Augustanae* an. 1620 Germanice edita, lib. 4 cap. 5, post redditam ex Latino Augustini Valerii S. Gualfardi vitam, et mentionem allatam Veronae reliquiarum factam; addit earum solennem Translationem factam esse a praedicto Henrico Episcopo universoque clero et populi multitudine maxima, eodem anno, cum dedicanda esset Capucinorum ecclesia; crindeque festum S. Gualfardi celebrari cepisse Augustae die xxvii Octobris. Fuit is dies anno isto Dominicus, qualis fere legi solet ad dedicationes ecclesiarum; a quo tempore cum supra annos septuaginta effluerent; miramur tum subrite petitis, tam magnifice illatis in ecclesiam praedictam Reliquiis, nullum adhuc ornatum condignum accessisse; neque scripto consignata esse beneficia, ab Augustanis civibus ad eas impetrata; cum tamen inter eos fama celebret S. Gualfardum Veronae novis etiam nunc coronare miraculis, uti super his rogatus Fr. Rudolphus Wassenborn, Capucinorum Augustanorum pro tempore Vicarius, anno MDCLXXIV nobis scripsit, authenticorum quae petieram documentorum exempla transmittens. Nos ea suggestionem admoniti quarsivimus Veronae, num hoc seculo aliquid novum de Sancto impressum scriptum esset; ad quod requirendum promissa quidem nobis opera est; sed quia hactenus allatum nihil, credimus nihil etiam esse repertum.

D
EX MS.

festum
Translat.
27 Oct.

E

exponit in
nova eccle-
sia S. Fran-
cisci,

DE BEATO ANTONIO,

ORDINIS EREMITARUM S. AUGUSTINI

F

MONTICIANI IN HETRURIA.

D. P.

PGST AN
MCCC.

In Senensi
territorio
Monticiani,

M illiario ab Senensi urbe decimo quarto versus meridiem, Monticianum est; Montem-Jani nonnemo, alius Montem-cyaneum interpretatur; tertius ab ariete, Jani sacris immolari solito (nam arietem, Montonem, nunc appellat Hetruria, et arietem in sigillo suo notat Communitas loci) velut Monton-jani, dictum fingit. Si novis conjecturis luberet insistere a Titiano aliquo, veteri istius loci habitatore aut etiam domino, imaginaver natum nomen Mons-Titiani, quod vulgo Monticiano efferatur. Quaecumque nominis origo fuit, quam esse valde antiquam nemo prudenter crediderit, cognomentum ab eo sibi retinet B. Antonius, istic tumulatus et pro Sancto habitus; de quo ut certi aliquid possemus proferre, fecit Ludovici Torelli diligentia ac benevolentia, qui nobis haec molentibus misit ejusdem Bruti Vitam Latinam, qualis in membrana ad usum divini Officii antiquitus scri-

pta Monticiani servatur, nec non Italicam circa eandem materiam commentariolum, ante annos viginti elaboratum a Fr. Joanne Baptista Pizzichini de Monticiano, Ordinis Eremitarum S. Augustini, curioso antiquarum chartarum scrutatore.

2 In declivio collis, supra quem locus praenominatus majori parte situs est, qui ille Senas respicit, Conventus est Patrum Augustinianorum, cum ecclesia ampla vetustaque, inscriptionem hujusmodi praefereat: Hoc opus fecerunt fieri filii et heredes Gbini Azzonis, pro animabus suis et mortuorum suorum, anno Domini MCCCXXX. Sed longe prius quam hujusmodi amplitudinis fabrica assurgeret, ea loci fuisse Eremitarum Conventum argumento sunt instrumenta publica in archivo servata, ex quibus constat, Fr. Benedictum anno MCCCXXIV ibi functum esse Prioris munere; et anno MCCCXI consecratum fuisse cimiterium ab Raynerio Epi-

et ecclesia
Eremita-
rum S. Au-
gustini,

EX MS.

A scopo Volaterrano, cum concessione quadraginta dierum indulgentiar. Idem dici potest de vicino Cameratae conventu, unde cognomen traxit Venerabilis Petrus, in B. Antonii Vita commemorandus, ac tandem praedicto Monticianensi conventui unitus; in quo nominatum Fr. Benedictum fuisse Priorem anno MCCLX ex similibus ejusdem eremiterii instrumentis, nunc in archivo Monticianensi asservatis, docet praefatus Joannes Baptista Pizzichini.

colitur B
Antonius

3 Injuria temporum destruxere istam Cameratae conventum, ideo ut praeter ecclesiam vix antiquorum rudera supersint vestigia; itaque etiam perit distincta notitia ac veneratio praedicti B. Petri. Felicius fuit Monticianensis loci conditio: itaque ad hunc usque diem B. Antonii cultus perseveravit, quemadmodum mox apparebit ex Vita; cujus Appendicem subjungere libuit, ex Italico Pizzichini commentaria, quatenus ille de B. Antonio tractat. Diem occipimus hujus mensis ultimum: quia ultima Aprilis Dominica, B. Antonio apud Monticianenses festiva est, neque constat de anno mortis elevationisve, ex quo determinatus potuisset dies mensis innovare, quo vel ab hac mortali vita sublatus Sanctus, vel aperto sepulchro mortalium oculis est iterum reditus.

ultima
Dominica
Aprilis.

B

VITA ET MIRACULA

Ex MS. Membrana Monticianensi.

1
2
Vita sancte
acta,

B¹ Beatus Antonius, in civitate Senarum 1 ortus, cum Christi amore ferveret, seculi vanitatem relinquens, S. Augustini Ordinem 2 intravit: in quo multo tempore laudabiliter vivens, sanctitatem suam (ne velut thesaurum publice in via portatum faciliter posset amittere) abscondebatur. Ideo famulus Dei, viam [crucis] sequens, inventum thesaurum in agro Dominico abscondit ab omni favore seculi; et praeter gaudium illius omnia vendens, ipsum virtutibus erudit. Ut enim ait B. Hieronymus, de B. Paulo primo Eremita, quam asperam et arctam vitam duxerit, aut quot et quales satanae insidias pertulerit, quia nobis incertae sunt, loqui non possumus. Sed de fine, in quo omnis perfectio demonstratur, aliquid breviter declarem.

sub ejus fl-
nemimpetrat
miraculo
sanitatem,

C

3 Cum ergo inter ceteras virtutes ferveret caritate fraterna, morem S. Antonii Patris antiqui, prope finem Paulum visitantis, est imitatus; et a Spiritu sancto edoctus, sanctum virum eremitam Fr. Petrum de Camerata, cujus fama et sanctitas cunctis celebris habebatur, visitare disposuit. Cum autem iter faceret, contigit infirmari ipsum in via: qui cum se vocari a Domino praecognosceret, oravit ad Dominum ut suum iter perficeret; et virum Dei, ad quem pergeret, ante hujus vitae transitum mereretur videre. Cujus orationem exaudivit Dominus, et sanitatem reddidit, et sanctum virum visitare concessit.

ut inviasit
Petrum de
Camerata:

6 Qua caritate sancti viri se viderint (cum eorum corda caritate perfecta, quae Deus est, plena essent) attendere quisque debet. Puto enim quod, ut fertur de antiquo Antonio et Paulo primo eremita, servi Dei in amplexus et in pacis osculum corruentes, propriis se salutavere nominibus, et in commune, ut mos est, gratias reddiderunt. Residentes vero dulcia aeternae vitae colloquia quisque proferebat. Poterat enim B. Antonius dicere: Olim Dei famulum te cognoveram, olim te desideraveram: te ergo quaesivi et inveni, nunc laetus moriar, quia vidi faciem tuam, nec me fraudavit Deus a desiderio meo. Poterat e converso Dei famulus Fr. Petrus dicere verbum B. Benedicti. Jure hodie Pascha est, in quo memini te videre: nam terrarum longitudo non separavit, quos amor caritatis conjungit. O quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum! ubi

enim duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, D ego sum in medio eorum, dicit Dominus: qui autem manet in caritate, in Deo manet et Deus in eo. Post multa aeternae vitae colloquia 3 B. Antonius Deo gratias agens, reversus est in Monticianum; ibique se Deo commendans et dicens, Nunc dimittis servum tuum in pace, a Domino visitatus est corporali infirmitate: qui eam alacriter et patienter suscipiens vocatus a Domino, in pace quievit.

3
deinde mo-
ritur,

7 Sed quia non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accenditur lucerna ut ponatur sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt; cum ipse in vita fuerit civitas plena virtutibus, et in morte in monte caelesti sublimaretur, ac velut lucerna, Spiritus sancti igne succensa, supra candelabrum gloriae poneretur: latere vel abscondi nequaquam potuit, quia venerat hora ut clarificaretur servus Dei. Quid ergo? Qualis erat in vita, ostenditur in morte: revelationes fiunt, infirmitates curantur, signa monstrantur, et gratiae largiuntur; ac si patenter dicat: Ne laudaveris hominem in vita, sed lauda post vitam, magnifica post consummationem: lauda ducis virtutem, sed cum perductus est ad triumphum; lauda navigantis felicitatem, sed cum pervenerit ad portum. Cum ergo de bello multiplici triumpharet, et de pelago mundi ad portum gloriae vocaretur; nocturno tempore ad inaccessibilem summam claritatis lucem pervenit.

et per mi-
racula cla-
rificatur:

E

8 Erat quidam de Monticiano, nomine Maggionus, qui cum uxore sua hanc visionem vidisse testatus est. Vidit enim in hora sui transitus animam quandam, claritate nimia relucentem, ab Angelicis choris, de loco in quo erat sanctus vir, gloriose in caelum deduci. Qui se praeter gaudium a somno excutiens uxorem suam quam citius excitavit, dicens: Estne aliquis frater, qui habetur infirmus? Qua respondente, Nescio; ait vir: Vere animam ejusdam viri in caelum vidi deduci. Respondit mulier: Et ego eandem visionem vidi. Quaerunt ergo in se cujus haec anima sit: sed statim campana pulsante, ut mos est, et eorum verba interrumpente, discunt visionem veram esse: et summo mane ad locum currentes, inveniunt sanctum virum ex hac vita migrasse, palamque referunt quae viderant. Concurrit omnis populus, et omnes hujusmodi virum, Sanctum esse, testantur.

transitus
ejus quib-
usdam re-
velatur,

9 Cum autem praedictus vir infirmitate quadam teneretur, nec remedium inveniret; suadente sibi uxore, se B. Antonio commendavit, et statim sanus egit gratias Deo et B. Antonio. Quaedam mulier, videns alios ad devotionem concitatos, mirabatur, et velut incredula non commovebatur. Et statim corpus mortuum coepit sudare, acsi in ejus incredulitate laboraret: quo viso miraculo, ipsa mulier perfecte credidit, omnes mirantur, et Dens in Sancto suo mirabilis praedicatur. Cunque accenderentur quatuor cerei circa corpus, ut moris est, et sepultura per duos dies tardaretur; praedicti cerei die ac nocte lucebant, nec comburebantur. Cuncti mirantur, quia ad modum rubi ardebant et non comburebantur, ostendentes sancti viri claritatem et incombustibilitatem. Post sepulturam vero ponderantur cerei, et licet per duos dies et noctes accensi fuerint, non tamen unciam unam combusserant.

mortui cor-
pus sudore
madescit,
Fceri incen-
sumpti ad
illud ardent:

10 Postquam vero sanctum corpus traditum est sepulturae, ut fertur, fere duobus annis sepultum jacuit: et qui vivus odorem sanctitatis dederat, foetorem mortis non reddebat: et qui vivus demonibus restitit, vermibus mortuus non succubuit: et qui sic vivus in Dei servitio integer mansit, etiam mortuus dissolvi non potuit. Nam cum ejus sepultura ap-
ap- dicitur

post biennium
erhe-matur
integrum.

A aperiretur, propter signa quæ videbantur; sanctum corpus invenitur indissolutum, incorruptum et incontaminatum, suavique odore repletum: et usque in præsentem diem corpus ejus integrum perseverat; innumerabilibus miraculis insignitum.

*convalescit
vulneratus
ad mortem;*

11 Quidam ab inimicis suis vulneratus est ad mortem, gladio in vulnere remanente. Cum autem medici ad abstrahendum gladium et curandum vulnus vocarentur, noluerunt gladium tangere, donec idem vulneratus confiteretur et facta sua diserneret, asserentes eum statim moriturum extracto gladio. Qui se ad mortem disponens, confessus est et omnia facta sua disposuit: deinde devotione fidelissima, Deo et B. Antonio se commendavit, promittens votum suum B. Antonio personaliter deferre, si ejus meritis posset liberari a morte. Tunc Deo et B. Antonio invocato, gladius facillime extrahitur, fallit medicorum sententiam mortis gratia sanitatis, cunctis mirantibus consecuta.

exul et capitis reus

12 Quidam de Bononia exulavit a patria, qui stipendio Senarum accepto audivit in his partibus B. Antonium a multis commendari. Hac informatione accepta, contigit ipsum accipere stipendium Pisanorum. Ibi ergo culpa commissa, carceratur, capitali sententia puniendus. Cum autem in carcere maceraretur tristis et mæstus, rediit ad cor suum, memorans Dei et benedicti Antonii misericordiam circa suos devotos: et plorans peccatum suum ac de misericordia Dei confidens, B. Antonio devote se vovit: cujus adjutorium statim persensit. Cum enim nocte vovisset, statim compedes ferrei ceciderunt in terram, et expeditum ad eundem se invenit. Qui de hoc admirans, gavisus est valde, et B. Antonio invocato, ceteris dormientibus, ad ostium carceris properavit: prospiciens vidit illud apertum, et omnes ejus custodes dormientes. Egressus ergo neminem contradicentem invenit, sed civitatem egredi non posse metuebat, et quasi modicæ fidei factus se abscondit, acsi ille qui carcerem aperuerat, non posset illum de civitate extrahere. Quid ergo? Ad correptionem infidelitatis et ad probationem veritatis, contigit custodes evigilare: ostium apertum inveniunt, et eum fugisse respiciunt; clamorem excitant, ad arma concurrunt, prædictum virum sequuntur et inveniunt, ipsum reducant, in carcerem includunt, duris compedibus atque ligaminibus vinculatum, ostio fortissime firmato. Prædictus autem vir plorans ploravit in nocte donec alii obdormirent. Cumque dormirent omnes, iterum B. Antonium vocavit, et sicuti prius omnes compedes ferrei et omnia vincula ceciderunt: qui hoc esse factum meritis B. Antonii non dubitans, prædicto Beato omni mente invocato, ostium apertum et custodes dormientes invenit.

*invocato
B. Antonio,*

*solutis vin-
culis portis-
que apertis,*

Inde ergo viriliter exiens, ad portam civitatis quam citius properavit: et ipsam apertam inveniens, illæsus exivit. Cum autem liber abiisset, cogitare cœpit quo iret, anhelans redire ad patriam, quia exulaverat. Iterum ergo se Deo et B. Antonio commendavit: ex quibus tantam accepit gratiam; et confidens etiam de eorum bonitate, ad patriam remeavit: ibique invenit omne bandum atque condemnationem revocatam esse illo die proprio, quo se B. Antonio commendaverat ac de carcere exierat: quo comperto, agens gratias Deo et B. Antonio, Bononia usque ad Montencianum, ad visitandum corpus prædicti Beati, reverenter accessit, ibique hæc omnia per ordinem enarravit.

*libertati et
patria re-
stituitur:*

C 13 Quædam mulier in Monticiano, Bilglucia nomine, contracta permanserat ultra octo annos, ita ut neque erigere se in pedibus posset: cum autem quadam vice campana pulsante ob reverentiam B. Antonii, quidam sibi adstantes dicebant, Quare non te commendas B. Antonio, qui tot abundat miracu-

*curantur
contracta
mulier,*

lis? ipsa mulier devotione atque fide compuncta, D votum vovit: et a circumstantibus fideliter et devote adjuta, in nomine B. Antonii surrexit sana: et ab illo tempore usque ad mortem vixit sana ab illa infirmitate: et qui vidit, testimonium perhibuit. Quidam de Monticiano, vocatus Chinus, multum passus est in tibia, ita ut nullo modo posset medicorum remedio liberari: hic omni alio auxilio destitutus, B. Antonio devote se vovit; et statim sanus factus, de illa infirmitate deinde vixit immunis.

*et tibia
male affecta.*

14 Quidam Fr. Angelus de Senis, Ordinis Fratrum Minorum, dum traheret moram cum Priore Canonice Monticiani anno Domini mccccxxii, ausu temerario publice prædicavit, hunc B. Antonium habere corpus fætidum et nullo modo dignum veneratione. Accidit autem ut eodem anno prædictus Fr. Angelus febribus ac sanguinis fluxu detineretur in tantum, ita ut de vita illius nulla esset spes. Sed quid? In festo Apostolorum Petri et Pauli ejusdem anni, quando illud benedictum corpus populo in Vesperis ostendebatur et graviter ipse patiebatur, audita campana, illico in mentem ejus venit B. Antonius, cui devote et obnixè se recommisit; promittens, si precibus ejus ad pristinam sanitatem reduceretur, publice prædicare ac revocare, quæ ore polluto contra ejus corpus prædicaverat. Quo facto, intercessione B. Antonii, . . . N. Jesu Christus eum ab illa infirmitate liberavit: unde postea ad ejus sepulcrum devote accessit, et laudes quasdam in ejus honore confecit, et ibidem reliquit: quod vero voverat, non semel tantum sed pluries, publice prædicando retractavit, coram toto populo in hac præsentē ecclesia

*Concionator
B. Antonio
detractus
punitur,*

*et paulatim
sanatur.
E*

15 *Hactenus MS. Monticianensis cygraphum, absque ulla consueta in ejusmodi Legendis clausula, unde suspicari possumus, ipsum vel non integrum ad hæc tempora durasse, vel de industria sic relictum, ut alia quædam facta aut facienda miracula subsequenter adscriberentur: quorum loco ex præmemorato Pissichini commentario, aliquas ad prædicta annotationes subjungemus. Addit ille.*

1 Ortum dici ex familia nobili Patritiorum, et cujusdam castelli dominum fuisse: quomodo autem in stirpe ejusdem familie non invenitur ejus nomen id fieri ex usu Senensium, nomina illorum, qui se abdicatione seculo religioni addiderunt, ne qua in iis possit fundari prætentio ad eorum hereditatem, expungentium et pro iis solum orbiculum album sine nomine representantium: alioquin ipsos Patritios, libenter hunc Sanctum inter suos agnoscere.

Genus Antonii:

2 Inductum videri exemplo B. Augustini Novelli, qui obiit die 19 Maji circa an. 1310 atque in monasteriis Lecti S. Lucie et S. Leonardi religiose cum eodem moris: corpus ejus Senis venerati, Vitam die prædicto habemus

F

3 Traditionem Monticionensem esse, quod digressum Antonium deduxerit Petrus per quartam partem milliarii extra conventum Camerata, usque ad petram quandam, cui a Cruce nomen est, unde conspicitur Monticionum putari; et ibi prædictæ terræ ipsique Antonio benedicentem, reliquisse impressum saxo mure sue plantæ vestigium; quod in hodiernum diem perdurat omnium oculis conspicuum, licet aperto aeri calique injuriæ expositum.

*vestigium
Petri de
Camerata.*

APPENDIX.

De cultu B. Antonii, et beneficiis Monticiano vicissim collatis, ex MS. Italico.

Quo anno B. Antonius obierit nullis proditur literarum monumentis, ac nedum quidem consignatum reperimus

*Annus et
dies mortis
B. Antonii
incertus :*

A reperimus ; solum perpetua majorum traditione didicimus festivitatem ejus agere Dominica ultima Aprilis, unde suspicemur vel tali Dominica obiisse, vel corporis ejus elevationem atque ad altare translationem tunc esse factam, ad majorem populi commoditatem a servilibus operibus feriantis. Quia tamen inter Conventus Monticianensis instrumenta antiqua, unum reperitura Meto de Mantello rogatum anno mcccxi hoc principio, Cunctis pateat quod religiosus vir Fr. Petrus de Senis, de Ordine Eremitarum S. Augustini, vicem Prioris gerens in loco sive in conventu dictorum Fratrum de Monticiano ; subscribente cum ceteris quodam Maggiolo, verosimiliter eo ipso qui cum uxore sua meruit gloriosum B. Antonii transitum cognoscere ; quia, inquam tale instrumentum invenitur, datur occasio conjectandi, quod Fr. Petrus iste a conventu Monticianensi postea transierit ad Cameratensem, ab eoque ultimo suae habitationis loco nomen retinuerit, uti pluribus Beatis invenit, etsi alias esset Senensis. Hoc autem posito, et pariter admissa quod Pamphilus et Crusenius absque teste dicunt, anno circiter mcccxi obiisse Petrum, oporteret B. Antonium initio fere seculi xiv obiisse.

*sepultura
locus*

B 17 Mortui autem Antonii corpus, pro usu istius temporis, extra ecclesiam in cœmeterio, per Episcopum Volaterranensem consecrato, sepultum fuit ad murum ipsius ecclesiae infra stillicidium tecti. Quo loco cum præter suavem odorem inde emanantem, nata esset copia candidorum liliorum, ad eam præcise mensuram quam sanctum corpus occupabat, refectum illud continuo, inventumque est ejusmodi, quale etiam hodie cum omnium admiratione videtur. Cui recipiendo in ecclesia S. Augustini, ita vulgo dicta, quamvis Sanctis Petro ac Paulo alias sacra sit erectum est altare contra frontispicium ejusdem ecclesiae e regione altaris majoris ad sinistram ingredientium ; ubi multis annis mansit, usque dum Confraternitas, sub illius nomine instituta, subtus ipsam principem aram ad latus evangelii, elegantius altare e gypso curavit fabricandum, cum duabus columnis et tabula, picta ab excellentis illius pictoris Rutilii Manetti Senensis manu, representante ipsius Beati Felicem transitum. Subtus tabulam excavatus paries continet arcam, custodem sancti corporis, quæ duobus ostiis totidemque clavibus aperitur et clauditur : et claves quidem in potestate Fratrum sunt : sed ipsi arcam obtenditur crates ferrea bene firma, cujus clavis penes Camerarium prædictæ Confraternitatis est.

*corpus in
altari loca-
tur :*

C 18 In prædicta sacri corporis translatione res memoratu digna contigit ; scilicet quod cum ad ejusmodi actionem in ecclesia obserata simul essent Prior Conventus, cum viris e numero Confratrum ad hoc lectis, quos omnes optime cognovi, sed nominandos hic non existimavi ; subiit eorum animos curiosa voluntas experiendi, an sanctum corpus ita obriquisset ut posset in pedes erigi. Ergo eductum reverenter ex arca, applicuerunt parieti reclinatum in humeros. Verum dum illud ita solide ac firmiter consistere mirantur, cecidit revolutum in latus : cunctisque existimantibus tali casu luxatum fractumque reperiendum, invenerunt illud ut antea integerrimum et nulla sui parte læsum, quamvis trecenti et amplius anni a prima ejus sepultura fluxissent. Nec minus admiratione dignum est, quod eo in loco, ubi supra tumulatum diximus, olim illa copiosa excrevisse, eadem etiam nunc magna copia pululent, nemine illa istic serente aut plantante. Et quamvis pii fideles, eorum experti utilitatem ad variarum infirmitatum curationes, non tantum natos carpant flores, sed caudices ac bulbos ipsos stirpitibus eruen-do auferant ; nihilominus identidem renascun-

*post annos
300 alio
transfertur :*

tur, sic tamen ut aliquando per triennium desinant D apparere. Atque hinc fit ut cœmeterium vulgo vocetur Hortus S. Antonii, cujus ego ipse aliquando curam gessi, qui hæc oculata fide scribo.

19 Habet Monticiani oppidum, inter alia pia instituta, Sodalitatem disciplinantium sub invocatione S. Antonii, quæ suum oratorium olim obtinuit sub dormitorio majori nostri conventus. Credi posset ejus patronus esse S. Antonius Abbas, maxime cum illius imago in dicto oratorio depicta quoque videatur : est tamen longe verosimilius hunc nostrum B. Antonium, non modo nunc, sed a principio erectæ Sodalitatis tutelarem fuisse, et quidem præcipuum : tum quia hæc coepit postquam ille jam vulgo ut Sanctus ac Beatus colebatur ; tum quia habeo penes me antiquam in membrana scripturam, rogatam a Ser Stephano Nerii de Loghereto, factam in curia Episcopali Volaterrani anno mcccclxxix, per quam Vicarius D. Simonis Episcopi Volaterranensis exonerat se quarta parte canonica ejusdam legati, relictæ Societati battentium S. Antonii de Monteciano : denique quia in istius Societatis oratorio, supra altare picta est imago B. Virginis, Jesum gremio tenentis, cui ad sinistram assistit S. Augustinus, ad dexteram B. Antonius noster vultu senili, cum hac ad pedes suos subscriptione : Sanctus Antonius de Monteciano, anno Domini mcccclxxii. Deo gratias, Adeo ut credibile sit, eadem populi pietate, qua statim ab elevatione prima corporis erectum sub ejus nomine est altare, etiam coaluisse istam flagellantium, seu ut vulgo loquimur, battentium Societatem, et ab ipso suam appellationem habere.

*sodalitium
sub ejus no-
mine insti-
tuitur.*

20 Ostenduntur sacra beati viri pignora hīs in anno, nempe in die SS. Petri et Pauli, quibus consecrata est nostra ecclesia ; et in Dominica ultima Aprilis, quæ S. Antonii festivitas nuncupatur ; et a Fratribus ante sanctarum exuviarum revelationem cantatur Hymnus, Versiculus, Antiphona, Oratio propria, in ejus laudem composita omnia. Hymnum totum legere est in Alphabeto Augustiniano Herre- ræ, initium tamen ejus hic attexere juvat, si prius tamen pronuero, omnia olim (licet forte privata magis pietate quam majori aliqua auctoritate instituta) per modum suffragiorum de Sanctis Patronis fieri solitorum, quotidie fuisse post sacrum Officium decantata, itaque scripta reperiri in codice quodam choralis pergameni, sub hoc titulo rubrica notato, In commemoratione B. Antonii, Ordinis Fratrum Ere- mitarum B. Augustini. Hymni porro, quem dixit, initium tale est :

E

*Corpus his
in anno
ostenditur
populo,*

21 Alme Confessor, supplices, Antoni,
Laudes et preces humiles canentes,
Tuum ante corpus humiles adstantes,
Adjuva illos.
Suscipe preces hujus tunc plebis,
Et Jesum Christum supplica pro eis,
Ut eos servet simul et defendat
Ab omni malo.

Qui te locavit hic miraculose,
Ut apud ipsum esses intercessor,
Sic esto custos hujus tui castri
Monticiani, etc.

*commemo-
rationes de
B. Antonio
inter divina
faciendæ*

ANTIPHONA AD VESPERAS.

Almum diem recolimus celebritate annua
Antonii, quem credimus inthronizatum gloria :
Qui nobis, velut cupimus, patrocinetur, grandia
Patravit, ut jam vidimus, patrat nunc et miracula,
Suis mente supplicibus præbendo mira munera.

ANTIPHONA AD MATUTINUM.

Antoni. Pater inelyte, virtutibus qui es ornatus
Sanctorum choro divite jam inter stola coronatus,
Tibi laudes decantemus virtutes tuas venerantes,
Quas infundis us qui sunt illas postulantes,
Egris, contractis, mortuis, nullis tuum sinum claudis,
Nullum miserum despicias, Confessor alme miræ laudis

Oratio

A

ORATIO.

Deus, cujus majestatem per universum mundum creaturæ tuæ undique mirabilem protestantur; largire supplicibus tuis, ut meritis et intercessione Beatissimi Antonii Confessoris tui, de præsentis miseria ad æternæ beatitudinis gaudia feliciter transeamus. Per Christum etc.

22 Quod ad Venerabilem Petrum de Camerata attinet, licet anctores Ordinis nostri aptare ipsi soleant titulum Beati, ab eo tamen abstinet is qui Vitam B. Antonii antiquitus scripsit; unde persuademur nullum ei publicum cultum fuisse tributum, quamvis de eo referat Pamphilus, quod ei cibus de celo aliquando mittebatur; et cum ipse solus officium divinum persolveret, a multis magna cum multitudine cantare audiebatur; quin et frequentissime futura prædicebat, et propterea ad eum omnes tanquam ad divinum vatem confluebant, ut omittam quæ de morte B. Augustini de Teramo sive Novelli prædicto Petro absenti revelata habet Jordannus in Vitis Fratrum. Est tamen in magna Monticianensis populi veneratione locus Cameratæ, eoque concurritur festo S. Petri ad Vincula, quod ecclesiæ solum nunc ibi superstitis titolare est; maxime intuitu B. Petri ibidem sepulti, cujus meritis sua ibi vota precesque exaudiri persuasum habent fideles, dicto die undique accurrentes. Necitur quidem qua præcise parte sepultum sit corpus; tamen antiqua traditione tenetur, requiescere illud extra ecclesiam, ad murum lateralem, spectantem cornu evangelii, quia ab omni retro memoria ex eo loco spirat insolentis suavitatis et incertæ qualitatis odor, quem miraculo tanto manifestiori omnes attribuunt, quod nihil istie odoriferum nascatur, sed meræ sentes, spine, tribulique. Nemo tamen presumpsit investigandi corporis causa scruta i terram; sed manetur intradesiderium grande, ut ab conditio thesaurum aliquando revelet is, qui custodit omnia ossa justorum.

23 Redeo ad B. Antonium, cujus cultus, uti apud Monticiani incolas insigniter viget, sic etiam illustribus gratiis ab eo remuneratur; et harum quidem aliquæ perpetuæ sunt, quemadmodum primum audita didici, deinde verum esse reipsa experiendo et observando comprobavi; quod hic sub hujus commentarioli finem referre non pigebit. Cum ante annos quadraginta, juvenis admodum, in hoc conventu observassem, quemdam Antonium Constantini de

Monteciano, virum nonagenarium, huic Beato, devotissimum esse, atque horas bene longas ante ejus sepulcrum in oratione traducere; egredientem die quadam ab ecclesia compellavi, et dixi, Credo equidem distinctius et magis in particulari cognitum tibi esse, quantopere B. Antonio obligetur patria hæc nostra. Ad quæ suspirans ille in hunc modum respondit: Scito, fili, quod in hæc mea annorum nonaginta ætate, jam inde a prima pueritia in hanc usque horam et deinceps, fuerim, sim, et ero semper devotissimus nostro B. Antonio, cujus, indignus quamvis, nomen fero. Toto autem illo tempore manibus, ut ita loquar, meis palpavi verissimum esse quod ex patre meo puer et senioribus hujus terræ audiivi referri, videlicet B. Antonium tria specialia bona in favorem hujus terræ nostræ indesinenter operari.

24 Primum est, quod non velit ut nostrorum aliquis ad mendicitatem redigatur, sed neque ut abunde usque ad prodigalitatem; quod fuit illius Sapientis votum, Divitias et paupertatem ne dederis mihi, tribue autem victui meo necessaria. Alterum quod, quantum ego quidem et majores nostri meminere, nunquam grandine aut tempestate lasi fuerint Monticianensium fundi; si autem deficiente nostra erga Beatum debita servitute, tale aliquod incommodum sensimus, levi tamen damno nostro evasimus periculum, quamvis vicinæ terræ grandem jacturam factam quererentur. Tertium denique quod usque in hanc horam Monticianensium nemo male perierit per sententiam judicis temporalis, imo nec in bello ceciderit quispiam. Hæc ille. Possem equidem singula pluribus exemplis comprobare, sed omnia brevitate studio missa facio; tantum de ultimo dono dico, non modo neminem a me visum Monticianensium cui mors carnificis manu obvenit; sed etiam ab hoc ultimo bello, quod pro defensione statuum Serenissimi Ducis Ferdinandi II Medicæ gestum est, Monticianenses omnes, qui plures sua nomina dederant, salvi et incolumes rediverint, quod nescio an, præter hanc nostram Terram, alia ulla de suis testari possit. Hæc porro sufficiant omni cum sinceritate et veritate scripta a me Fr. Joanne Baptista Pizzichini de Monticiano Ordinis Eremitarum S. Augustini, addictissimo et obligatissimo servo B. Antonii de Monteciano, cui humiliter supplicans me substerno, in Monteciano hac die xiii Novembris anni mdcii.

Petri de
Cameratæ
sanctitas,

et veneratio.

E

Senex nonagenarius
narrat auctori,

tres gratias
R. Antonio
a Monticianensibus
adscriptas solitas.

F

C

DE B. PEREGRINO LATIOZO,

ORDINIS SERVORUM B. Mariæ, FOROLIVII IN ÆMILIA.

Romam euntes anno mdcx. indeque sequenti anno revertentes, multa Sanctorum corpora, religiose cuncta spectavimus et venerati sumus; ut nusquam majori cum apparatu atque decore ea nobis gratia facta est, quam Forolivii die xxiii Novembris, cum nos ad Patrum Servitarum templum deduxisset urbs illius Secretarius idemque Historiographus D. Paulus Bonoli, cujus nunc defuncti anima in pace Christi requiescat. Nec enim solum convenere Religiosi plures, ductore Mag. Michaeli Angelo Gaddio, ex parte Conventus, exhibentes clavem illius arcæ in qua sacrum B. Peregrini corpus servatur, ad honorandum hunc actum præsentia sua; sed etiam deputati de Magistratu, qui per alterum suum Secretarium D. Marcum Marcianesum exhiberent alias ejusdem arcæ claves. Processerunt etiam; præter Sacristanum eique assistentes linteatos, quatuor Religiosorum pariter; quibus

hymnum, Iste Confessor, decantantibus quamdiu patuit arca, et viris nobilibus facies accensas tenentibus, per transparentes crystallus spectare licuit, exuam quidem, sed adhuc integrum venerabile pignus; ad quod aspectus nulli patet, nisi primum dimissa ingentis operæ ac celaturæ ratione, quæ frontem occupat angustissimam; ac post eam valvæ reseratis cratibus ferreis inauratis, ad quas pluribus etiam clavis opus est. Consistit autem tumba ipsa super altori ornatisimo, in sacella proprio, ex dextera ecclesiæ latere, ipso suo conspectu totiusque sacelli apparatu non tantum admirationem et voluptatem intuentibus, sed et pietatem ingerens.

2 Quam porro vetus atque continua fuerit Forolivienensium religio erga hunc suum beatum civem et quantis miraculis approbata, patebit ex Processu, quem anno mdcviii confectum, ex ipsius urbis archivio de consensu

de quo Processus
conditus an.
1608, hic
habetur.

et

POST AN.
MCCCLXXX.

Cultus corporis
super altari positi
singularis.

D. P.

A et mandato Magistratus, aliena quidem, sed tamen fidei sibi manu, extraxit, suoque Notariali ac publico Communitatis sigillo obsignavit, die xxv Aprilis anni MDCLXXXIII. Horatius Marcianus Notarius ac Secretarius, ad sollicitam instantiam D. Eugenii Menghi, nobilitatis atque auctoritatis primariae viri, et circa B. Peregrini cultum studiosissimi; persuasi per R. P. Bonifacium Vincentii, ex honore ipsius Beati haud modico fore, si totus ille Actus, quamquam prolixus et centum paginas implens, nobis transcriberetur. Fuit autem idem Actus efficacie tantae apud Paulum V Pontificem Maximum et sacrum Rituum Congregationem, ut anno mox sequenti MDCLX die xx Martii, emanaret decretum, quo statuitur, ut de BB. Joachim Senensi (nam hujus etiam causa similiter acta tunc fuit) et Peregrino Foroliviensi, ab utriusque sexus Religiosis Ordinis Servorum B. Mariae, diebus festis eorumdem Beatorum, sicut olim consueverant, ita in futurum licite possit officium de unius Confessoris non Pontificis recitari, cum lectionibus propriis de ipsorum vita; nec non nomina praedictorum BB. Joachim et Peregrini, in nova Martyrologii impressione suis locis describi et annotari valeant.

Officium
Servitii
concessum,

quod ad 30
Aprilis re-
cedant,

Foroliviensi-
bus 1 Maji
centibus,

Vita scripta
a Nicolao
Burgensio,

et a Rino
Cedrio epi-
tomata,

Annus
mortis in-
certus,

B Quod ad Officium attinet, executioni statim mon-
datum est decretum; uti late deduximus ad xvi hujus
mensis, ante Vitam B. Joachim; quae nihil opus est
retere. Propria etiam de B. Peregrino Lectiones re-
cognita, appolatae atque praescriptae Servorum Or-
dini pro die hac, plusquam una vice prodierunt ex praeto.
In Martyrologio vero, hujus ab illo tempore needum
nova editio comparuit ab Urbe, hodie au sequenti
die inserendam sit nomen B. Peregrini, acedum com-
perimus; credimus tamen potuit inserendum hoc die.
Licet enim obierit kalendis Maji, easque hoc titulo
festivissimas agant Forolivienses cives, atque ac si
Sanctorum Philippi et Jacobi eo die festum non
ageretur; quia tamen istorum Officio isdem kalen-
dis impeditur chorus, statuit Servorum Ordo ipsum
sibi colendum pridie; quod et nos sequendum nobis hic
putamus. Philippus Ferrarius, qui ipsius Ordinis
Generalis Lectiones composuerat, postea in Cata-
logo Sanctorum Italiae 1 Maji maluit ex usu Foroliviensi
retinere, dictoque Catalogo inserere ipsas illas
lectiones in parvis mutatas. Eodem die inseripserat
eundem, tertium recedendo Martyrologio suo, Francis-
cus Maurolycus; kalendario Mariano, Antonius de
Balnighem; et Martyrologio Poetico, Nicolaus Braun-
tius.

C Vitam nemo coevis scripsit, qui quidem aspiciam
nominetur aut indicetur: servabatur ea laus Nicolao
Burgensio Epoti Senensi, qui etiam B. Francisci Se-
nensis Vitam scripsisse dicitur, ejus Seals arripienda
spes nobis facta est aliqua, eidemque Philippus Ferr-
arius imputat Vitam aliquam B. Joachim, quam needum
vidimus: sed bene Vitam S. Catharinae Senensis, ex
qua ultimo loco ad ejus Acta domus insigne miramentum
in ipsiusmet persona a Sancta Virgine manifestatum.
Hanc vero B. Peregrini vitam invenimus Romae in
bibliotheca Vallicellana, Codice H, plurimam hujusmodi
Vitarum undique collectarum congeriem continente, fol.
285. Obiit Nicolaus iste seculo xv exeunte: et coevis
habuit Mag. Paulum de Attavantiis Florentinum; a
quo scriptam B. Joachimi vitam nos edidimus. Hic
scripsit Dialogum aliquem, cui elogium B. Peregrini
intexit, quod legi potest in Chronico Servorum per
Michaellem Pocciantium compilato ad annum mccccii;
ubi etiam proponitur brevis Vita ipsius B. Peregrini,
quam anno mxxxviii descripsit Dominus Pinus He-
ronymus Cedrius; quae merum est compendium ejus quam
hic domus a Burgensio scriptam.

B Nentra cum nominet annum quo Beatus obiit, nec
antiquior aliquis; nescio unde cum certo possians de-
finire. Gianius citat MS. Chronicon Fr. Simonis a

Castellaccio Alexandriae, ubi notatur annus mccccxxx. D
Vita per Burgensium scripta adlita ad colcem glossa
sic notat annua mccccxxxiii, ut facile transcribentis
errore videatur pro c irrepsisse l, atque adeo credi pos-
sit (errorem istum corrigas) praecise definitas hoc loco
numerus, qui opud Simonem, rotundos numeros de-
signantem, erat imperfectus. Interim praedictus Poc-
ciantius annum mccccii ab his verbis exorditur. His die-
bus (ut ex quorundam Patrum Annalibus colligere
licuit) gloriose migravit ad caelestia regna B. Pe-
regrinus de Forolivio, ex nobili familia Latiosa orien-
dus. Non video quomodo Amannensium incuriam hic
possit suspicari Gianius, ea enim in Annalibus et Chroni-
cis, annos successive notantibus, quomodo locum inveniret,
ad transpositionem verum oc temporum tam enormem?
Neque magis video quam solide dicatur istis omnibus
longe supereminens veritas, summi Pontificis au-
toritate probata, in ejusdem lectionibus apparere,
qua aunc dicitur obisse anno mccccxlv. Harum enim
Lectionum, quod hoc punctum, tota auctoritas tandem
resolvitur in auctoritatem Prioris Foroliviensis, pro
primo articulo, testibus in Processu audiculis et exa-
minandis proponendo, statuente, qualiter in ecclesia
Servorum S. Mariae de Forolivio requiescit in Do-
mino corpus B. Fr. Peregrini de Forolivio a du-
centis sexaginta annis vel circa: qui modus loquendi
nihil certum determinat, et ut summum probat (idque
ex fama, ut praefertur) dimidio, ut minimum, seculo
citius mortuum esse Beatum, quam credidit Michael
ex Annalibus quorundam Patrum posse colligi. Dici-
mus ergo, post annum mccccxxx obisse Peregrinum;
quantum vero praecise post, non definimus.

G Denique post haec omnia prodit, anno mccccxlviii
Carsenae, luculento stylo Italice explicata jam saepe
nominati Beati Vita, a Bernardino Albicini composita,
cum appendice Miraculorum xv ex processu selectorum.
Ex Vita illa notamus aliqua ad priorem a Burgensio
scriptam. Ex Appendice ipsi subnecta unum hoc mo-
nendum occurrit, videlicet quod per Officii ecclesiastici
cultum ad Apostolica Sede indultum Peregrino, adeo
excitata fuerit Foroliviensium civium pietas ac liberalitas,
ut ad illam quam supra descripsimus elegantiam ac
majestatem reducta fuerit ipsius Beati capella, cum al-
tari arcaeque: in quam cum esset transferendum corpus
venerabile, confluit universus Clerus religiosus ac
secularis, magnusque Patrum Servitarum nume-
rum, tunc ad Capitulum celebrandum praesentium.
Hujus autem Translationis pompa cum duceretur per
praecipuas urbis plateas, contigit etiam haberi transitum
per ipsam Cathedralem, et corpus sacrum sisti ante
eam Virginis Deiparae statuum, a qua vivus acceperat
aliquando oraculum de Ordine Servorum incundo.
Facta sunt haec, teste Paulo Bonoli libro 12 Historiae
Foroliviensis, anno mccccxxviii: quo tempore licet cre-
dibile sit haud paucos evenisse quae litteris mandari me-
ruerint (neque enim divina bonitas solet ejusmodi oc-
casiones praeterire, quibus invitatur ad seipsam largius
explicandam) nihil tamen scriptum litteris haberi, sub
legitimo testimonio, asseruit nobis praefatus D. Eu-
genius Menghi: qui etiam nos proprio suo chirographo
monuit, in civitate Barcinonensi et Principatu Cata-
launiae insigniter vigere B. Peregrini cultum, propter
stupenda quae ibi dicuntur ad illius invocationem patrari
miracula.

7 Hoc indicio excitatus, per R. P. Matthiam Sou-
termannum, ex Austriaca provincia Madriti agentem
in obsequio Excellentissimi Comitis de Harouch Legati
Caesarei, facile impetrari Barcinonae quae ad rem facere
videbantur. Prima sunt ex tractatu quodam Hispanico,
hactenus in MSS. servato, sed ad praetum cum appro-
batione Ordinarii expedito, cui titulus, Brevis relatio
venerationis ac cultus, in quo habetur B. Peregri-
nus Laxiosus in hac civitate Barcinonensi, et per
hasce

qui non fuit
1402,

nec 1345.

E

Vita Italica
recentior per
Albicinum,

F
Translatio
corporis ja-
cta anno
1638.

Cultus Bar-
cinonae et
miracula.

A hasce partes provinciae Hispaniensis Patrum Servitarum; et aliquorum miraculorum, ex numero grandiori selectorum, quae interventu Beati jam dicti operatus est Deus: *cujus relationis in tres libros divisae, libri 3 Caput 3 constituent quae infra damus in Appendice usque ad num. 43. Subjunguntur deinde quae Conventus Barcinensis Prior, Fr. Sebastianus Fireres, consequenter scribi jussit, ex Relationibus eorum quibus eorum ipsa miracula contigerunt: quae quidem Relationes, inquit ille, de mandato Superiorum missae sunt Romam, unde vicissim expectatur Commissio directa Domino Archiepiscopo, ad ipsa miracula approbanda. Et jam conquiruntur etiam alia plura, collocanda post Vitam Beati, ex Italico Hispanice redditam, quae statim ac impressa fuerit mittetur Antuerpiam, una cum exemplo authenticorum instrumentorum desuper conficiendorum. His vero, cum allata fuerint, suus locus dabitur in futuro operis Supplemento.*

VITA

Auct. Nicolao Burgensio Equite Senensi.

Ex MS. Bibliothecae Vallicellanae.

Nobilium
parentum
unigenitus,

a

b

c

a B. Virgine
sibi appa-
rente

jubetur Ordinem
Servorum
ingredi,

coque Senas
profectus,

B Beato Peregrino patria fuit civitas Romandiolae non ignobilis Forumlivii, pater autem vir sapiens, clara et vetusta familia Latiosa genus ducens, animi dotibus ac virtutibus quam facultatibus ditior. Parentibus suis Peregrinus autem unicus erat filius, et perinde eis carissimus. Hic jam statuerat tenere, pompis secularibus contemptis, caelestis disciplinae viam; mortemque ipsam pro lucro habiturn, si in via recto itinere processisset, hujus mortalis vitae conditionem umbram quamdam ac fumum confuturat: qui stabili sanctoque monitus proposito, ad ecclesiam sub titulo sanctae Crucis b quadam die se contulit. Cumque ante Mariae virginis c figuram admodum longiuscule perstitisset, supplicavit ei demum, salutis ut suae viam pandere dignaretur. Cui continuo Beata Virgo, pretiosis quidem ac festivis vestibus exornata, manifesto apparuit, taleque responsum dedit: Cupio equidem, fili mi, in viam salutis tuae dirigere gressus tuos.

2 Quam postquam hujusmodi oruamentis insignitam, atque sic statim affatam fuisse secum ipse consideravit; subveritus est, more simplicis columbae, ne a deceptore et humani generis inimico falleretur. Quem ubi Maria Virgo ita vidit incertum atque perterritum, benignius inquit, Ne timeas fili, siquidem mater ejus sum, quem tu adoras in cruce fixum; ab eoque missa sum, ut futurae felicitatis iter ostendam. Quibus verbis Peregrinus ita respondit; Ecce paratus sum ut custodiam mandata tua: id enim semper praeter ceteris animo concupivi meo, ne tua ullo modo praecipua preterirem. Tu igitur imperabis, o Regina, ego vero imperanti tibi promptus sum, libensque parebo. Tu, inquit gloriosa Virgo, nosti Religiosos, qui Fratres et Servi Mariae nuncupantur? Ad haec Peregrinus: Memini de eis a multis mentionem factam fuisse, eorumque institutum sanctum et conversationem comprobata fuisse mirum in modum: sed ubinam commorentur, id prorsus ignoro. Quod idcirco dixerat, quia nondum ullus Confratrum Servorum Mariae Virginis apud Forumlivii conventus erat.

3 Mox Maria Virgo sic ait, Tibi Peregrino nomen est: eris tu igitur et nomine et re ipsa peregrinus: opus est enim te Senas usque pergere; quo ubi perveneris, sanctos illos viros invenies, quorum numero ut accedas rogabis plurimum. His acceptis, statim Peregrinus iter ingressus est, et comitante Angelo ad urbem Senam sese recepit. Post-

quam ante aedes fuit, pulsato statim ostio, prodit ostiarius, aetate gravis. Quem quæris? inquit; subjungensque horam inchoati silentii in praesenti esse. Haec cum dixisset ostiarius, procubuit illico ante pedes senis Peregrinus, veluti fessus supra modum; et supplex oravit senem ne aditu prohiberetur, praesertim quia nonnulla cum Priore secreta collocaturus esset.

4 Qua re audita ostiarius ingressum dedit, trans-actoque silentio duxit ad Priorem. Quem cum oculis perlustrasset ipse Prior, percunctatus est, cujus deinde nam foret. Qui respondit, Foroliviensis sum. Narrata postmodum re ipsa, et cognito Peregrini consilio; Prior cum Fratribus, qui in unum conveniant, a Maria Virgine missum ad se ipsum fuisse ut omnino crederent, facile adducti sunt; Mariaeque Virginis miraculum putabant, quae solet illuminare fideles suos, magnoque studio beatitudinis compotes efficere. Quapropter Confratres Peregrinum omnes libenter acceperunt, sancto vidualique Virginis Mariae habitu induentes. Quo facto, mirabilis ejus caput splendor circumfulsit, utpote qui castitatem, obedientiam, paupertatem, quas professurus fuerat, integerrime servaturus esset. Ad trigesimum progressus aetatis annum d, virtutis et sanctimoniae ceteris exemplum erat.

5 Superioris jussu postea Forumlivii, patriam suam, rediit, ad observanda atque gerenda praecepta Domini: ubi carnem primum vigiliis, jejuniis et corporis afflictionibus mirum in modum mortificavit; quodque incredibile est, per triginta annos sedere visus est numquam. Stabat semper dum comede-
bat; orabat genibus flexis; si forte aliquando lassitudine aut somno victus esset, aliquantisper saxo nitebatur, aut subsellio si fuisset in choro. Noctu non dormiebat in lecto, sed totam fere noctem hymnis et psalmis legendis consume-
bat. Semper legem Dei meditabatur: per exempla Christi, quoad posset, progredi gestiebat: quotidie acta secum ipse repetebat, delens offensas atque errata, quae sibi patrasse videbatur; quae singulis etiam diebus Sacerdoti manifestabat, et multis cum lacrymis profitebatur: [et quia erat] vir sanctus, ex flagrantissimo divinae legis penitus servandae desiderio, multa sibi imputabat. f

6 [Interea] optimus et misericors Deus, qui accensos amore superno probare et probando corroborare solitus est, molestissimum Peregrino morbi genus intulit; siquidem alterum crus ita intumuit atque contabuit, ut omnes officii gratia Peregrinum visentes a lacrymis abstinere nequiverunt. Tabidi cruris tumefactioni morbus, quem cancrum appellant, asperrimus accessit; ex quo tantus spirabat foetor, ut a nemine assidente tollerari posset, quae de re a suis propinquis derelictus jam fuerat, quin sibi met erat tadio, alterque Job vulgo dicebatur; ita corruptus, ita afflictus videbatur. In tanto tamen et tam odioso tormento constitutus, non propterea vicem suam querelis deplorabat. Sed ejusmodi tamen atque cruciatum constantissimo animo proferebat, Apostolica traditione fretus, qua virtutem asseritur in infirmitate consummari.

7 Unus ex concivibus suis, valde deflentibus tam gravem Peregrini agrotationem, Paulus Salatinus physicus, domi languentem servum Dei convenit: deinde inspecto crure, causam morbi accuratissime inquisivit; in eaque tandem sententia permansit, una cum ceteris omnibus, nulla ad salutem remedia suppetere, morbumque ipsum indies ampliorum futurum, universumque tandem infecturum corpus, nisi crus turgidum festine amputaretur. Id ergo annuentibus omnibus destinatum est, judicantibus praestare unum perire membrum quam totum corpus.

D
AUCTORE
NICOLAO BURG-
SENSIO EX MS.

ubi receptus

donatur ha-
bitu:

d
E

e
postea re-
missus ad
Forumlivii

in magna
vixit san-
ctitate.

f
Crus ejus
insanabili
cancro cre-
vit,

quod medici
amputare
decreverant,

AUCTORE
NICOLAO BUR-
GESIO EX MS.

ipso Crucifi-
rum depre-
cante,

g

miraculose
curatur :

medico qui
sectionem
facturus
advenerat,

mirante,

et miraculum
divulgante.

Moritur fere
octogenarius,
h

multique ad
corpus visen-
dum con-
fluunt :

A corpus. Peregrinus, ante diem resecan- di cruris constitutum, nocte proxima, posteaquam super ea re secum ipse meditatus est, decrevit ad Jesum Christum Salvatorem nostrum et suum confugere. Surrexit igitur ut potuit, ægerrimeque sese in Capitulum solus protraxit, in quo figura Jesu Christi crucifixi iherat : ad quem supplex his vocibus usus est : O Redemptor humanæ naturæ, tu pro luendis peccatis nostris crucis tormentum mortem- que acerbissimam subire voluisti : dum in terris eras inter mortales, variis affectos morbis sanasti, quam plurimos leprosos mundasti, cæco lucem ocu- lorum largitus es, ubi dixit, Jesu fili David, mise- rere mei. Non secus, Domine Deus meus, libera hoc meum crus inexplicabili morbo : quod ni fece- ris, necesse est [illud amputari].

8 Dum hæc diceret, vehementer ex infirmitate cruciatus et somno sopitus est. Inter quiescendum, Jesus in patibulo positus, ei ex cruce descendere, omnemque cruris languorem adinere visus est. Mox expectatus, curatum crus atque ita firmum sese habere sensit, acsi nulla umquam adversa valetudine laborasset. Debitis deinde pro tanto mu- nere clementissimo Deo actis gratiis, in cellam suam reversus est. Ecce mane, postquam dies illuxit, cum instrumentis unguentis adest medicus, ad navandam cruris sectionem. Cui Peregrinus inquit, Domum redi, qui ut me sanares venisti : medi- cus ille, qui mihi integram valetudinem restituit, sic in me locutus est. Ipse sum, qui do tolloque pa- riter adversam prosperamque valetudinem, quoniam animæ corporisque simul curam gero : Ille sum, qui cæcos illuminavi, immundos deterse, paralyticos curavi, defunctos ab inferis suscitavi : en ego sum qui nullum laborem, nullum dedecus pro vestra salute, non durissimum mortis genus recusavi. Qui sic affatus est in me, o medice, is me penitus libe- ravit.

9 Ea cum audivisset medicus, Peregrinum ex vi morbi delirasce arbitratus est : et Ostende crus, ait, ut te a totius corporis contagiosa pernicië vindecim. O medice, cura te ipsum, inquit Pere- grinus : tua hac arte jam mihi opus non est : me- dicinæ princeps et humanæ salutis auctor ægrota- tionem meam omnem depulit. Et statim crus osten- dens, Cernè oculis, inquit, et quem habui medicum nosce. Obstupuit mirum in modum physicus, ubi crus ita liberum et ita validum prospexit, ut nulla tanti tumoris signa, nullæ edacis canceri cicatrices viderentur ; atque comitibus suis, O miraculum ingens ! Qui digressus inde, tam evidens in servum suum ostensum Dei, quos haberet obvios, omnibus prædicabat, idque per civitatem totam diffundere gestiebat. Confestim tantæ rei fama pervagabatur, maximamque amico Dei Peregrino venerationem parit. Qui post hæc sanctificatus n agis, totis vi- ribus viam Domini secutus est suspirans ad cœle- stia gaudia, parata omnibus, qui dominica et vitalia præcepta custodiunt.

10 Hic prope octogenarius, flagrantissima febre correptus, diem clausit extremum ; cujus animam Beata Maria Virgo, comitata Beato Philipo h Flo- rentino Beatoque ejusdem Ordinis Francisco Senen- si, provexit ad honorem regni cœlestis. Defuncto statim Peregrino, fragrantissimus ex corpore ejus odor emanavit ; quem non sine magna et mira suavitate qui circumstabant sentientes, ve- hementer admirati sunt. Dum sacratum in cœ- lis jam triumphantis animæ carnis illud involu- crum, per morem feretro locatum supinumque servaretur ; perinde acsi mors sancti viri a tu- bicine promulgata fuisset, erat in ore omnium Forliviensium, certantium visere venerandas in

choro reliquias. Confluebant pariter per om- nes oppidi partes undique coloni, viri Dei de- functi fama compulsi ; nec ea quidem nocte ci- vilitatis portæ irrumpente multitudine claudi po- tuerunt. Nec divinitus missa sanctitatis suæ B. Peregrino miraculorum testimonia defuerunt : at nos duobus, tribusve miraculis recitandis con- tenti erimus ; nam cetera multa apud Forlivium, in ecclesia Servorum Mariæ Virginis, mandata scriptis probatissimique tabellionis manus signata reponuntur.

11 Cum venerabile B. Peregrini corpus esset in choro omnibus conspicuum ; ecce infimæ sortis homo mendicus et cæcus, supplex petiit sacras reliquias, et intimo animo pro recuperanda luce preces fudit. O immensam Dei potentiam ! o gratias in servos suos ! Erigit tum sese beatum corpus, et ante magnæ turbæ conspectum Crucis signo cæcum benedixit, cui tamquam squammæ ex oculis illico cecidisse vi- sæ sunt. Acclamavit præ gaudio qui cæcus fuerat, seque plane videre coram omnibus testatus est ; et postquam clementissimo Deo beatoque Peregrino gratias ingentes egit, lætitudinis discessit.

12 In Forliviensem feminam unus pluresve ex nequioribus spiritibus irruerant, nec non in furo- rem versa exagitabatur supra modum, nec compedi- bus nec catenis coerceri poterat, perpotens enim erat, et omnia vinculorum genera aut prorumpibat aut a se longe vehebat. Fama miraculorum diffusa latius, propinqui hanc feminam furibundam trahunt ad sacras in ecclesia beati Peregrini reliquias : quas simul ac tetigit, malignus a se daemon effugatus est, non sine horrendo clamore ; variaque animantium genera, ex ore occupatæ femine, exisse visa sunt ; taliaque verba ab omnibus sunt audita qui tum ade- rant, Orationes tuæ, Peregrine, precesque tuæ mi- rum in modum me cruciant. Liberata igitur penitus diabolica potestate mulier, maximas Deo beatoque Peregrino gratias egit, domumque cum gentibus suis læta reversa est.

13 Arborem proceram superascendens homo qui- dam, deinde fallente vestigio in solum præceps de- lapsus est ; quo ex casu erumpentibus intestinis crepuit. Reliqua suæ salutis spes nulla erat. Inter- cedentibus postea B. Peregrini precibus, pristinam integramque valetudinem consecutus est, gratiaque memor debitas egit gratias. l

ANNOTATA.

a Albicinus asserit, matri nomen fuisse Flora de Aspinis, quæ filium suum pepererit anno 1265, quo tempore ac deinceps, quamdiu in seculo vixit Beatus, status Foroliviensis turbatissimus fuit ; quarum turba- rum historiam ex Rossio eo accuratius describit idem auctor, quod ex incerto quorundam relatu scripserit Giannus in Annalibus lib. 4 Centuria 1, quod venienti Forolivium S. Philippo Benitio, ut civis ad Apostolicæ Sedis obedientiam reduceret adhortationibus suis, alapa impacta fuit a Peregrino, inter factiosos insolentiori ceteris juvene : qui tamen deinde ad virum sanctum, ex- tra urbem cum sociis consistentem orantemque pro inju- riosis civibus, veniam petutum accesserit, fueritque ad- scriptus numero pœnitentium novi Ordinis, aut etiam ad habitum receptus. Sed ipse Giannus, quam parum huic relationi fidat mox declarat his verbis : Quod an verum fuerit ea ratione ambigitur, quod Peregrinus alio loco, alio modo, alioque tempore ad ordinem perbibeatur receptus : nisi forte occurratur dicendo, quod prima Peregrini dispositio ad conversionem, ex ea persecutione et pœnitentia coram S. Philippo initium sumpserit ; quemadmodum indicant ejus Le- ctiones, a Paulo V approbatæ, in illis verbis B. Philippus,

ad ejus in-
vocationem
illuminatur
cæcus

liberatur
energumena

ex arbore lap-
sus sanatur.

A Philippus, ut Peregrinus Religionem ingrederetur, Dux fuerat

b Hæc est Foroliviensis Cathedralis, inquit Albicius.

c Eadem quæ hodie in ipsa ecclesia reverenter colitur, inquit idem.

d Hic fuse digreditur Albicius, ut probet, quod alibi nusquam legitur, etiam Sacerdotem fuisse B. Peregrinum. Probatio autem præcipua consistit in traditione Foroliviensium Patrum, subnixæ picturæ antiquæ ipsius arcæ, in qua exprimitur ille cum capillitio, in modum coronæ Sacerdotalis attonso; de qua pictura agitur infra in Processu num. 8, et de aliis alibi num. 13 artic. ix.

e Idem auctor existimat ideo maxime in patriam remissum Peregrinum, ut præsentia sua excitaret consanguineorum potentium liberalitatem ad promovendam fabricam conventus istic erigi cepti.

f Addit idem quo Peregrinus pauperum sublevandorum curam habens, cum exigua panis ac farina, quæ suppetebat, copia non sufficeret potentium multitudini eorumdem multiplicationem precibus a Deo poposcerit, successu tam felici, ut sparsa miraculi fama, quantum crescebat potentium numerus, tantum etiam cresceret annua; coque allegat versus Italicos aliquos Juliani Beati Foroliviensis poetæ, quibus hoc ipsum prædicatur.

B Gignus allegat Dialogos M. Pauli, credo Attaranti, ubi dicitur quod Peregrinus, præter alia ingentia miraculorum signa, nonnullos jucunda et amœna vita privatos in eundem statum restituit. Imo ex unico frumenti grano pauperum domicilia et horrea implebat, vinumque in dolio ex nihilo in abundantiam redigebat.

g Est locus Capituli, inquit Albicius, in primo conventus clauastro, similis devoto oratorio; ubi supra ipsum parietem depicta cernitur imago Crucifixi, ad quam etiam nos magna cum ceremonia deducti fuimus. Est ei ad majorem reverentiam et securitatem: oppansum velum triplex, quorum primum ex serico Damasceno albo ubi reductum erat, capit alterum ex holoserico rubro, eleganter acu picto, lente dimitti; interim dum a choro religiosorum ad hoc præsentium caneretur Psalmus Miserere; tertium ex tenui ac perluenti bysso immotum relinquebatur. Hoc ritu ostenditur raris quibusdam occasionibus præcipue dignitatis personis: populo autem semel tantum idque die Veneris sancto ejus potest aspectus, ut asserit Albicius. Agitur de hoc Crucifixo infra in Processu num. 13 artic. 3.

h Obiit S. Philippus anno 1285 die 22 Augusti.

i D. B. Francisco, hæc ad calcem vitæ hujus legabatur notatio. Beatus Franciscus Senensis, Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis, mortuus est anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo vigesimo sexto, sedente Joanne XXII qui annos XIX sedit. Is est de quo in Vita B. Peregrini. Tum subditur, B. Peregrinus ex familia Latioza obiit mcccxxxiv; evidentem mendo librarii, quem suspicor invenisse notatum mcccxxxv.

k Utinam illa adhuc superessent! sed quæ, cum Processus conderetur, inventa non sunt, quis adhuc invenienda speret?

l Albicius conscriptæ a se Vitæ appendicem addit, in eamque refert 15 miracula, ex Processu jam nunc proponendo selecta.

PROCESSUS

de cultu et miraculis B. Peregrini,
ex archivio Civitatis Foro-Liviensis.

CAPUT I.

Processus institutio: sacri corporis et arcæ inspectio.

In Christi nomine, Amen. Anno ab ipsius nativitate Aprilis T. III

MDCVIII, Indictione VI, die vero XXVIII mensis Julii, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Pauli Divina providentia Papæ V, anno ejus III. Cum sit quod, sicut quotidiana experientia docet, omnia quæ cœli ambitu continentur, quamvis valida, firma, atque permanentia quandoque appareant, attamen temporis cursu dilabuntur; ita ut multa quæ adhuc inter hominum memorias vigent, exinde quasi numquam extitissent jam tempus vorax delevisset, nisi providorum hominum labore et cura, ea ipsa e leti gurgite erepta, memoriæ monumentis restituta fuissent: ideo hinc fit, quod licet in sacris paginis, quas vulgo Chronicas vocant, venerabilis Religionis Servorum Beatæ Mariæ Virginis, ubi de B. Pellegrino de Latiozis de Forolivio, qui fuit Frater professus dictæ Religionis, loquitur, multa de ejus vitæ sanctitate, miraculis et rebus gestis narrentur; attamen multa alia extitisse etiam traditur. quæ clariorem ejus sanctitatem reddunt, quamvis vel eo, quem jam diximus, dierum cursu, vel hominum incuria ita abscondita atque incognita, ut brevi omnino peritura forent. Cui quidem rei, ad majorem Dei omnipotentis et B. Peregrini laudem et gloriam, volens pro viribus suis consulere religiosus et eximius concionator ac sacræ theologiæ professor, Mag. Peregrinus de Dandis de Forolivio, ejusdem Ordinis Servorum et ad præsens Conventus dicti Ordinis in hac civitate Forolivii meritissimus Prior; et eo magis cum id negotium sibi impositum per Reverendissimum Patrem Generalem et alios d. Religionis suæ Superiores fuerit; sæpeque ac sæpius commissum atque commendatum haberit, et ob insignem etiam ejus erga d. B. Peregrinum devotionem; propterea coram Illustri et multum Reverendo D. Archangelo Albertino, cive, Legum Doctore et Cathedralis Foroliviensis Archidiacono, et Perillustris ac Reverendissimi D. Caesaris Bartolelli, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Liviensis meritissimi, in spiritualibus et temporalibus generali Vicario, comparuit die supradicta idem R. P. Mag. Peregrinus de Dandis, et facto exhibuit quoddam folium tenoris infrascripti.

2 Coram vobis comparens Mag. Peregrinus Dandis de Forolivio.... humiliter et ea qua decet reverentia dixit et exposuit, quod cum ipse velit et intendat, prout a Reverendissimo Patre suo Generali et aliis Religionis suæ Superioribus habuit in mandatis, et aliis justis et rationalibus causis et rationibus ad hoc animum suum moventibus, Processum super vita et sanctitate B. Fratris Peregrini de Latiozis de Foro-Livio, qui fuit professus d. suæ Religionis, fabricare: propterea, tam suo quam d. Reverendissimi Generalis sui et aliorum ejusdem Religionis Superiorum nomine, petit, instituit atque enixe rogavit, quod sua Dominatio Illustris ac multum Reverenda dignetur ejus auctoritate, et favorable officium desuper opportunum interponere, et Notarium legalem et matriculatum deputare, qui testium desuper examinandorum dicta, instrumenta fienda, et alias quascumque scripturas in hujusmodi processu necessarias authenticet atque conscribat fideliter, nec non et horam Dominationi suæ Ill. et m. Rev. commodiorem eligat, ad interessendum testium examinibus et aliis ut supra....

3 Exhibuit etiam articulos examinandis proponendos, de quibus infra. Et tum adm. Ill. ac Reverendiss. Episcopus, sive multum R. D. Vicarius Generalis, visa d. instantia, et consideratis iis quæ in d. folio continebantur, quia justa petentibus non est dene-gandus assensus, prædicta recepit et admisit, si et in quantum recipienda et admittenda de jure sint; et mandavit desuper procedi et ad prædictum examen deveniri, auctoritatem suam desuper interpo-

D
EX MS.
PROCESSU.

Ne singula-
rium rerum
Sanctitatem
B. Peregrini
probandum
memoria
pereat

E
Prior Foro-
liviensis de
mandato
Ordinis an.
1608,

rogat Vicarium
Episcopalem
ut condendo
Processui

F

Notarium
deligat;

EX MSS.
PROCESCU.

Hic audiendo-
rum testium
formam præ-
scribit

et Notarium
constituit
Hor. Leonium

qui 30 Julii
coram mul-
tis testibus

ex ordine
ecclesiastico
et seculari

aperuit arcam
sancti corporis

ejusque in-
tegritatem
consideran-
dam exhibet
singulis.

A nendo omni meliori modo: citatis tamen ad omnem bonum finem et effectum per edictum publicum omnibus quomodolibet interesse habentibus seu D. Procuratore fiscali Curiae Episcopalis.... ad dicendum contra et videndum testes examinari et dicere causam quare praemissa fieri non debeant. Et Fiscus poterit protestari, quod testes examinantur de nominibus, cognominibus, professione, patria, si sint confessi et communicati, si habent interesse, si fuit aliquid ipsis promissum; et quod interrogentur quomodo praemissa sciant, et de causa scientiae, loco, testibus, contestibus, et aliis quae pro testium valido examine et depositione requirentur.... *Idem D. Vicarius* ad d. Processum scribendum rogandum et fabricandum elegit et deputavit D. Horatium Leonium, Notarium publicum Foroliviensem et acceptantem cum amplissima facultate et auctoritate.... acsi esset Curiae Episcopalis Cancellarius, Praesentibus Ill. et Rev. DD. Baptista Avezzano et Hieronymo Nicolino Cancellariis Foroliviensibus.

4 Qui Notarius ante omnia rogatus accedere die xxx mensis Julii ad ipsam sancti corporis arcam inspiciendam, tamquam filius obedientiae, inquit, personaliter me contuli ad ecclesiam Servorum, ubi etiam conveniunt omnes infrascripti: videlicet, Ill. et m. R. D. Vicarius, Ill. et R. D. Flaminio Porrettus de Russio Praepositus, Ill. et R. D. Joannes Franciscus Rabbius Archipresbyter, Ill. ac R. D. Horatius Betius Primicerius Cathedralis Foroliviensis, nec non Ill. et R. D. Bernardus Dentus, Ill. et R. D. Bartholomaeus Solombrinus, Ill. et R. D. Baptista Avezzanus, Ill. et R. D. Baptista Gabbonus, ac Ill. et R. D. Camillus Paulutius, omnes Canonici ejusdem Cathedralis, absentibus aliis legitime impeditis; pariter Illustres Domini infrascripti de Magistratu Dominorum Conservatorum hujus civitatis Forolivii; videlicet Illustris et Generosus Eques D. Bernardus Paulutius Caput, D. Fabritius Terdotius, D. Marinus Avezzanus, et D. Gaspar Numajus, absentibus aliis; ac etiam Illustres Domini de Magistratu nonaginta Pacificatorum d. civitatis, videlicet Artium et Medicinae Doctor D. Alexander Padovanus Prior, D. Ludovicus Angelerius, D. Fabritius Betius, et D. Aemilius Betius, absentibus aliis. Item Ill. J. V. Doctor D. Hieronymus Paulutius Advocatus, Ill. Communitatis, et D. Fabritius Marcianesi et D. Caesar Blondinus utriusque Magistratus respective Secretarii; nec non Ill. et Excell. DD. Antonius Dentus et Absalon Savorellus Juris-consulti, ac Ill. Equites Vincentius Capoferrus Gabeatius, et Silvius de Numajis Militiae S. Stephani; et quamplurimi alii tum Equites tum Doctores, magnaue denique multitudo civium et plebis Liviensis populi....

5 Cumque illuc pervenissem, me Notario omnibusque aliis suprascriptis adstantibus et cernentibus, idem m. R. P. Prior, accensis prius multis et quam plurimis luminibus, ac sonitu campanarum concomitante, aliisque cum reverentiae tuae devotionis maximae praemissis signis et actibus, aperui quamdam capsam deauratam et multis picturis exornatam, existentem super secundo altari, in ordine sito ad latus sinistrum d. ecclesiae Servorum, ingrediendod. ecclesiam per portam majorem: quae capsula clausa erat et clavibus custodita, prout fit omni tempore; et est parietibus d. capellae et altaris infixata atque murata, habens intra se aliam minorem capsam, similiter auro fulcitam et variis picturis decoratam, quae similiter aperta fuit. Cumque sic d. R. P. Prior et cum illo etiam Sacrista Conventus, cum stolis et cottis, d. capsas aperuisset, ab omnibus prius flexis genibus ante d. altare fuit facta oratio: et postmodum finita oratione, d. m. R. P. Prior mihi Notario et singulis supranominatis om-

nibusque et singulis aliis ibi adstantibus, tam in dignitate constitutis quam extra, tam nobilibus quam ignobilibus, ac uni post alium, ostendit et ad videndum et considerandum praebuit quoddam cadaver, in d. interiori capsula collocatum, supinum jacens et habitu d. Religionis Servorum indutum. Ipsumque cadaver hominis, habens carnem suam ossibus et nervis compaginatam et in omni parte integram, illaesam, nulla labe confectam, nullubique corrosam, praeterquam in facie ubi nares deficiunt; pedes vero et manus cum ungulis suis, et reliquum denique corpus, quod videri potest et vestibus suis cooperitur, una cum vestibus praedictis ut supra, integrum et integre apparent; licet caro temporis vetustate exsiccata existat. Et ex d. capsula apertione et cadaveris inspectione nullus penitus malus odor emanavit.

6 Quod quidem corpus, sic ut supra videndum expositum, per suprascriptos omnes et singulos visum et diligenter consideratum, omnes et singuli suprascripti totaque populi ibi adstantis multitudo, medio eorum corporali juramento ad sancta Dei Evangelia, prout tactis manu Scripturis in manus mei supra et infrascripti Notarii existentibus juraverunt, dixerunt, affirmarunt, et recognoverunt, et uno omnes ore confessi sunt, d. cadaver esse proprium et reale corpus B. P. Fr. Peregrini de Latio-sis de Forolivio, Ordinis Servorum B. M. V. quod ibi ab ducentis et sexaginta annis vel circa adservatur, et pro tali ab ipsis et a tota Forolivii civitate veneratum semper et adoratum fuisse et esse, et etiam ab omni populo Foroliviensi et etiam ab universis qui de B. Peregrino notitiam habuerunt, pro tali habitum, tentum, creditum et reputatum esse atque fuisse, per multa annorum curricula, et semper, et a tanto tempore citra ut nulla penitus extet in contrarium memoria; et hodie quoque pro tali haberi, teneri, reputari et credi; ac summo quotidie cum honore et reverentia, et nulla penitus extante dubitatione venerari; et super hoc nullam unquam ortam vel fuisse nec esse per quemquam litem, controversiam vel dubitationem, huic veritati quomodolibet contrarium: et ita etiam omnes uno ore et medio juramento dixerunt et affirmarunt, ab omnibus et singulis eorum antiquis et antecessoribus semper traditum dictum et publicatum fuisse indubitanter... et hoc esse publicum et notorium; cum dictummet cadaver et corpus sanctum, semper quolibet anno die prima Maji maxima cum totius populi Liviensis et comitatus et oppidorum et civitatum vicinarum ferventia, devotione et letitia publice omnibus, prout habetur ex antiquissimis traditionibus, ostensum fuerit et hodie quoque ostendatur....

7 Haec de re publicum instrumentum conditum signatumque ex die iii Augusti: die vero iv exhibitum receptumque Martyrologium, a Maurolyco editum impressumque Venetiis apud Juntas anno mdcxxvi, ad hoc ut suis loco et tempore exhiberetur testibus examinandis propter verba haec ibidem legenda, Kalendis Maji apud Forolivium B. Peregrini Ordinis Servorum. Exhibitis deinde eodem die articulis in examine testium proponendis, cepti sunt juxta eos audiri testes usque ad xiv Octobris inclusive. Tum rursus rogatus est Notarius venire ad d. ecclesiam Servorum, ad effectum recognoscendi et diligentius inspiciendi et considerandi omnia et singula miracula, jam per d. B. Peregrinum facta et operata, et omnes alias imagines et figuras, quae depicta et depictae sunt et reperiuntur, tam super capsula superiori quam super capsula interiori, ubi reconditur corpus d. B. Peregrini, ac etiam super parietibus d. capellae, et ad ea omnia hic registrandum. Qui de mandato d. Vicarii illuc se conferens, coram ipso et tribus Canoniceis, Baptista Avezzano, Hieronymo Nicolino, et Baptista Gabbono, multisque

Jurant hi
ipsum esse
corpus B.
Peregrini,

quod publice
honoratum
fuit Foro-
liviis ab an-
nis 260.

4 octobris
redit Nota-
rius ad co-
gnoscendas
imagines,

A multisque aliis viris nobilibus, eodem quo supra ritu ac ordine, aperta capsâ, vidit supra eam sic apertam et notavit ut sequitur.

quibus par-
tim Vita
Beati

8 Primo in prima parte primi ordinis d. capsæ est figura hominis laici, fores monasterii pulsantis, quod præfigurat vocationem B. Peregrini ad religionem. In ii autem apparet quædam hominis figura, Fratrum Servorum indumento vestita, ac medico crus, ulcere et cancro laborans, ad medendum præbentis. in vero pars continet quamdam figuram, habitu prædicto indutam, coram Crucifixo orantem ac repræsentantem miraculum Sancti sanitati restituti. iv Fratrem Servitam præfigurat medico ibi præsentem, instrumenta ad secandum et unguenta ad medendum secum habenti, crus sanatum ostendentem, obstupescente propterea medico : et omnes supradictæ picturæ denotant eandem historiam cruris Beato sanati a sanctissimo Crucifixo.

partim mi-
racula in-
dicantur;

9 In Primo vero loco seu parte secundi ordinis d. picturarum, apparet quædam mulier energumena, ante feretrum existens, ubi jacet corpus B. Peregrini et liberata a demone. In ii autem sunt infrascriptæ figuræ, Laicus quidam homo mortuus et sarcophago impositus, idem vero inibi ad vitam restitutus, et genu flexus ante figuram hominis induti habitu Servitarum, in aere apparentis et splendoribus circumfusi. Hæc est historia mortui per B. Peregrinum ad vitam revocati. Ultimo loco homo quidam a summitate arboris in lapsu infixus, ita et taliter ut truncus ille ventrem et exinde humeros recto tramite perforavit : apparet postea idem homo sanus, genuflexus ante B. Peregrinum, in aere ut supra apparentem : quod miraculum legitur in ejus vita.

atque
picturæ ad
parietem.

10 Hæc omnia super capsâ prædictâ, corpus B. Peregrini claudente, et operculo interiori sive loculo ejusdem curvatis, ubi d. loculus conservatur, respective delineata, atque antiquissimis picturis effigiata apparent atque videntur. In pariete vero d. capellæ depicta sunt a latere dextro eadem miracula mortui suscitati, et hominis a summitate arboris delapsi, cum figura B. Peregrini in aere luminibus circumfusa. A parte autem sinistra d. altaris super d. pariete homo genuflexus ante imaginem B. Peregrini, in aere hujusmodi luminibus seu splendoribus circumdatam, et mulier similiter genuflexa conspicitur. Et hæc omnia in parte inferiore d. parietis : desuper vero hinc et hinc depictæ sunt duæ figuræ Fratrum Servorum, ad staturam justam hominis, cum splendoribus, prout Sancti pingi solent. quarum una B. Peregrini est imago, quia Crucifixum manu tenet, prout depingi solet d. Sanctus; alia vero B. Philippi d. Ordinis Servorum....

C

20 Oct ex-
hibentur
loca aucto-
rum de
Beato.

11 Denique die xx Octobris comparuit sæpe d. Prior et cogitans infra se, quod non sit absurdum, ad magis mundo propalandam B. Peregrini sanctitatem, ea omnia quæ gloriose de ipso loquuntur iusimul et in unum colligi et in hoc præ-senti processu registrari, præsentavit actualiter librum quemdam impressum Florentiæ, de anno MDLVI, Chronicarum rerum totius sacri Ordinis Servorum B. M. V. auctore Fr. Michael Florentino : item orationem quamdam panegyricam de laudibus civitatis Forolivii R. P. Mag. Nicolai Briganti Foropompiliensis, habitam Forolivii in conventu Provinciali Fratrum Servorum ibi celebrato, in qua de B. Peregrino fit mentio. Juxta cujus petitionem consequenter desumpta, transumpta, extracta et registrata sunt, quæ habentur in Chronicis a folio 70 usque ad folium 71 et a folio 178 usque ad 182; et quæ in oratione prædicta pagina 8 et 9 : quam orationem apparet fuisse totam manuscriptam; et cum nihil ad historię notitiam faciat, non

putamus hoc loco desiderari. Chronicæ autem ipsæ sunt, de quibus actum num. 3 Commentarii Prævii.

D
EX MS.
PROCESSU

CAPUT II.

Testes auditi super articulis tredecim ad examen propositis.

In Dei nomine, Amen. Infrascriptæ sunt depositiones quorundam testium, super articulis et interrogatoriis productis, ad futuram rei memoriam et ut veritas magis elucescat, examinatum.... Die iv Augusti MDCVIII, coram Ill. et M. R. D. Archangelo Albertino... generali Vicario meque Notario ad hoc specialiter deputato, personaliter constitutus Ill. et Nobilis vir D. Bernardinus Paulutius, miles S. Pauli de urbe, et ad præsens Ill. Magistratus DD. Conservatorum Forolivii Caput, primus testis, pro parte et ad instantiam. m. R. P. Mag. Peregrini de Dandis, annorum LVIII in circa.

Nomina
testium

ii Ill. et Excell. Artium ac Medicinæ Doctor D. Alexander Padovanus de Forolivio, et ad præsens Ill. Magistratus numeri nonaginta virorum Pacificorum Forolivii meritissimus Prior, annorum XL incirca.

iii Ill. et m. Excell. Juris utr. Doctor Antonius Dentus, Nobilis Foroliviensis, annorum LX incirca.

E

iv D. Petrus Jacobus de Fulvis, Nobilis Foroliviensis, annorum LXXVI incirca de Consilio.

v Ill. D. Eques Vincentius Capoferreus, Nobilis Foroliviensis, Ordinis S. Stephani, annorum LII incirca, qui sæpius fuit Caput Conservatorum.

Die xiii Augusti, D. Ludovicus de Angeleriis de Forolivio, Nobilis, annorum LXII incirca, testis vi.

vii Ill. et Excell. Juris nfr. Doctor D. Hieronymus Paulutius de Forolivio, Advocatus Ill. Communitatis Foroliviensis, annorum XXVIII incirca.

Die xix Augusti, Ill. Eques D. Bernardinus de Ferramontibus, Nobilis Foroliviensis, Ordinis S. Stephani, annorum LI incirca, testis viii.

ix Ill. et Nob. Eques D. Galeatius de Numajis, Ordinis S. Stephani, annorum XLV incirca.

Die xx Augusti, D. Petrus Martyr Timideus, testis x.

Die XXI Augusti, D. Galanottus Panticius, Nobilis Foroliviensis, annorum LXIV incirca, testis xi.

xii Mag. Enricus Cæsarius de Forolivio, Agri-mensor, annorum LXXII incirca.

xiii Ill. et R. D. Baptista Avezzanus, Canonicus Cathedralis Foroliviensis, annorum XL incirca Sa- F
cerdos.

Die vii Octobris, R. P. Fr. Antonellus de Foropompili, Ordinis Servorum B. M. V. annorum ætatis LX, habitus XLVIII, testis xiv.

Testes de Castro Foro-Pompilii unus post alium. i R. D. Virgilius de Bellenghis, Presbyter Sacerdos, annorum L incirca. ii R. D. Joseph de Bello-nis, Presbyter Sacerdos, annorum LI incirca. iii R. D. Joannes Baptista de Spagnolis, Presbyter Sacerdos, annorum XXXIII incirca. iv D. Augustinus Mazzolinus, annorum XL. v D. Sanctes de Gardinis, annorum LX incirca. vi D. Paulus Mignanus, anno-rum incirca XLII, diu Forolivii commoratus.

Eadem die m. R. P. Mag. Peregrinus de Dandis, ad præsens Prior Conventus Servorum B. M. V. Forolivii, annorum ætatis LIII, habitus XXXVI incirca, testis post tres Foropompilienses prædictos auditus est, antequam alii tres de eodem castro audirentur.

13 Hi omnes, prælectis sibi articulis mox sigillatim proferendis, lingua Italica responderunt; nec opus est singulorum responsa attexere, cum fere convenient in affirmationem veritatis, in unoquoque articulo propo-sitæ, præter testem xiv, qui enucleatius exposuit ple-
raque ;

qui respon-
derunt,

A *raque : ejus proinde verba sæpius Latine reddemus, aliorum vero cum quid singulare dixerint. Articulus vero sunt infrascripti videlicet.*

EX MS
PROCESSU

corpus ab
omnis 200
haberi.

I Qualiter in ecclesia S. Mariæ Servorum de Forolivio requiescit in Domino corpus B. Fr. Peregrini de Forolivio, d. Ordinis Servorum Professi, a ducentis sexaginta annis vel circa : et ita fuit et est publica vox et fama, publicum et notorium. Quod ut certissimum scire affirmavit post alios testis XIV, quia fuit de familia Conventus Foroliviensis plusquam a viginti annis, aliquando Sacristanus, aliquando Prior.

miraculis
clarum,

II Qualiter constans fama et communis omnium existimatio et reputatio est, in tota civitate et in aliis mundi partibus et per universum Ordinem Servorum, quod tam in vita quam in morte et post mortem, per merita humilis servi sui Peregrini de Forolivio, Deus optimus Maximus plurima et ea quidem insignia miracula operari dignatus est, et quotidie operari sibi placitum fuit ad d. Beati viri et sanctissimæ matris ejus semper virginis Mariæ gloriam et beatitudinem demonstrandam. Quod singuli simpliciter affirmant, ex publica dumtaxat voce et fama : testis autem IV addidit, quod solebant ei se devovere qui morbum canceri patiebantur, per eumque ut plurimum obtinere gratiam sanitatis uti, inquit recorder optime. Testis V articulum confirmat, Memini, inquit quod cum essem Romæ, Cardinalis Baronius gloriosæ memoriæ, de eodem Beato sæpe instanterque me interrogabat, ac vicissim de eodem multa narrabat. Testis VI, Scio, inquit quod quidam Pater Veronensis Ordinis Servorum secum Veronam abstulit duos digitos unius manus hujus gloriosi Sancti; et intelligo eos ibi honorari tamquam Reliquias valde notabiles. Testis VII, Sciendum est, inquit, quod meus quondam frater Matthæus Ferramonti Capitaneus, qui erat Eques ex Ordine Serenissimi Ducis Sabaudia, sæpius mihi narravit dum viveret, quod cum ipse esset in aula d. Serenissimi Domini sui Taurini, nobilis quidam de familia Latioza ex urbe Nizza et suæ Celsitudinis Secretarius, cum sciret fratrem meum esse de Forolivio, petiit sæpius ab eo informari de familia Latiozorū Foroliviensium, dicens suam quoque familiam hinc descendisse, et quod sciret ibi fuisse virum quemdam sanctum ejusdem familiæ B. Peregrinum nomine, ejusque corpus adhuc servari integrum.

B *et apud ex-
teros quoque
famosum.*

III Qualiter in ejusdem ecclesiæ claustro, in capella vulgo appellata il Capitolo, reperitur et conservatur etiam hodie imago sanctissimi Crucifixi, coram qua orans B. Fr. Peregrinus meruit recipere gratiam curationis a gravissimo et incurabili canceri morbo quo affligebatur in crure : quæ sanctissima imago in magna habetur veneratione, tam a Fratribus quam ab universis Christi fidelibus in d. civitate Foroliviensi. Ad quod expressius dicit Testis III, Totum Forolivium novit in quanta devotione habeatur ab omnibus devotus ille Crucifixus : et cum quanta frequentia ab omni genere hominum visitetur adoreturque tam propter gratias quæ ibi continuo præstantur, quam propter memoriam miraculi in persona B. Peregrini patrati, prout ex antiquissima traditione habetur. Testis V dicit, credere se, quod nullus in tota civitate sit, qui eidem non devotissime afficiatur. Testis XV confirmat continuationem gratiarum, olim et nunc ibi præstari solitarum tamquam sibi certissima et oculari experientia compertam, quamdiu vir in Ordine et Conventu.

Crucifixum
in Capitulo
coli ab om-
nibus;

IV Qualiter ad ejus sepulcrum et imagines (quæ semper fuerunt et sunt depictæ cum splendoribus, prout de sanctis et Beatis fieri consuevit) semper fuit et usque ad præsentem diem habetur frequens hominum utriusque sexus concursus, pro impetranda

sepulcrum
et imagines
frequentari,

ejus ad Deum intercessione, ob infinitas gratias, D quas, si qui ejus se patrocinio commendant, a benignissimo Deo nostro ad Sancti servi sui gloriam et honorem recipere merentur. Hunc articulum ita iisdem fere verbis affirmant omnes, ut nemo addiderit aliquid singulariter exprimendum.

V Qualiter ad ejus sepulcrum et imagines retenta semper fuerunt et retinentur luminaria, et reperiuntur appensæ tabellæ et imagines, ceræ et argenteæ, pictæ et sculptiles, monumenta et indices gratiarum, quas in suis necessitatibus et infirmitatibus receperunt, qui ad ejus suffragia pio et sincero affectu recursum habuerunt; hac ratione erga Deum et beatum virum suam gratitudinem demonstrantes. Respondit testis XIV Ad sepulcrum d. Beati semper arsit lampas : et ego cum essem Sacristanus curabam eam accensam tenere. Prior vero existens, ab aliis accendi faciebam. Quantum ad anathemata, certissime assevero, tantum fuisse eorum multitudinem ut conperirent universum parietem ipsius capellæ : inter alia autem appensam erat crux ligneum, multaque donaria argentea. Verum cum nocte quadam spoliaretur nostra sacristia, etiam illa fuerunt ablata : cetera autem vota ex cera atque tabellæ, per exiguum ejus curam qui mihi successit, sublatae fuerunt, ipseque sanctus fraudatus gloria exinde eidem in terris proveniente. Eodem a se visa, sed modo nulla conspici, nec scire quid eis factum sit, etiam alii plerique testes affirmant expresse. Testis IV nominatim etiam meminit crucis lignæ. Testis XV negat unquam vidisse se altare B. Peregrini, quin ante illud crederet lampas : super ipsum semper dici solitam Missam et luminaria accendi.

coram iis
ardere lumi-
nario, figi
vota :

VI Qualiter d. B. Peregrinus ab omnibus utriusque sexus fidelibus, tam laicis quam ecclesiasticis et religiosis personis, nobilibus et ignobilibus, reputatus semper fuit habeturque et tenetur, pro religiosissimo, humillimo et devotissimo, sanctissimis moribus et virtutibus Religioso, et Christi ejusque benedictæ matris Mariæ dignissimo famulo et servo gratissimo et acceptissimo : quem in æterna beatitudine regnare cum Christo et Sanctis in gloria, omnes uno ore et communi existimatione, per annos ducentos sexaginta vel circa, semper crediderunt et credunt. Hunc Articulum omnes asseveratione simplici, ac totidem fere verbis Italice confirmant : Testis V auctoritatis Baronianæ, antea a se allegatæ, pondus etiam hic adjecit. Testis autem XV in confirmationem dictorum, inquit, etiam hoc suggero, quod per aliquod tempus in variis Ordinis nostri conventibus ac præsertim hoc Foroliviensi fiebat Officium de eodem Beato in die festi ipsius, tamquam de Confessore minori : et recorder quod cum juvenis atque novitius essem cecinerim epistolam in Missa solenni, quæ ad ejus altare in d. festo celebrabatur : in qua Missa fiebat illius commemoratio, et cetera omnia quæ fieri consueverunt de Confessore minore. Quod si nunc viverent multi ex Patribus qui eo vivebant tempore, adhuc recordarentur, quemadmodum adhuc vivit et recordatur P. Fr. Antonellus de Foro-Pompilii, coetaneus meus. Est hic testis XIV, qui et ipse ait, ita feci et fieri vidi multis annis. Venit autem reformatio officii, quondam facta per felicis memoriæ Pium Papam quintum ; et tunc Priores, aliquo scrupulo ducti ne reformationi isti contrairent, omittendum Officium prædictum censuerunt, quod rursus assumpserunt alii eorum successores ; tandem tamen omnino prætermissum illud est : atque hoc est verissimum.

E

Peregrinum
ab omnibus
Sanctum in-
dubitanter
credi :

F
eundem
olim cultum
fuisse officio
ecclesiastico
apud Ser-
vitas,

VII Qualiter in die Natalis B. Peregrini, qui in primam diem Maji incidit, non solum universa civitas Foroliviensis, sed etiam totus comitatus et alia loca et oppida Romandiolæ, usque ad Alpes et con-

festum 1
Maji solen-
nissime agi

finia

A finia status Florentini, in maximo hominum concursu et frequentia, ad venerandum ejus sepulchrum et sanctas suas Reliquias, concurrunt; pro certo tenentes, non solum ipsum in Beatorum gloria collocatum, sed piissimum ad Deum intercessorem pro ipsis futurum. *Articulus hunc omnes aculata fide attestati sunt, imprimis testis XIV, addens, quod tamquam sacristanus solitus fuerit pro die festo ornare altare et assistere, ac servisse iis qui oculos suos offerebant, tangendos ea virga qua beatum corpus ipse contigerat, sicut fit ex antiquissima consuetudine. Addit Testis I eo die convenire ad festivitatem Beati utrumque Magistratum, cantari autem Missam ac Vesperas cum solenni musica. Quoad concursum vero, ex vicinis oppidis fieri solitum, testes nominatim accessere Foro-Pompilienses, quorum primus affirmo, inquit, quod ab eo omni ejus recordari possum tempore, semper viderim ad primam Maji multos Foro-Pompilii ad B. Peregrini festivitatem euntes; semperque audiui etiam majores nostros eo ire sic solitos: ipseque pluries ivi ad musicam, que tunc fit apud Servitas Forolivii. Est autem hæc una ex præcipuis Foro-Pompiliensium devotionibus, quia Beatus iste in nostro castro est nominatissimus.*

et ab ipso
nominari:

B viii Qualiter ab omnibus in civitate Forolivii dies prima Maji vocatur et appellatur dies festus S. Peregrini, licet eodem die ab universa Ecclesia Catholica per totum orbem fiat commemoratio Sanctorum Apostolorum Jacobi et Philippi. *Nihil ad hoc a quoquam additur.*

imagines
etiam alibi
haberi cum
radiis et
titulo Beati:

ix Qualiter imago B. Peregrini, non solum in ecclesia Servorum de Forolivio, sed etiam aliis in locis d. civitatis, et etiam in aliis civitatibus reperitur depicta et cum splendoribus, prout fieri consuevit de aliis Sanctis et Beatis. *Adhuc articulus Testis I, aliique post eum varii, nominant ecclesiam Hospitalis Casæ-Dei, et secretariam Palatii, ubi talis imago conspicitur inter imagines Foroliviensium, sanctitate aut alio titulo illustrium. De locis extra civitatem plerique scire se negant; aliqui tamen indicant præsumi debere, quod ita inveniatur, maxime in Servorum conventibus, uti in conventu Foroliviensi habetur pluribus locis: quorum præsumptionem confirmans Testis XIV, Non solum Forolivii, inquit, sed etiam Bononiæ, supra portam nostri refectorii, grandis et pulchra Beati imago depicta cernitur, cum epigraphe B. PEREGRINUS DE FOROLIVIO. Vidit etiam eum depictum in quodam nostro monasteriolo, quod habemus in Rivera, supra Inolam et in aliis locis. Testis vero XV, Non solum, inquit, circa claustrum nostrum publicum pingi feci, ut scitis, totam vitam B. Peregrini: sed etiam vidi ipsius imaginem radiosam Bononiæ et Foro Pompilii, item in Monte Sanario Florentiæ, ubi expressi sunt præcipui omnes Beati Ordinis nostri, et supra Pisaurum in quodam loco nostro qui dicitur Mons-granarius, ubi ante annos xxx fui, estque illa pictura antiquissima cum subscripto B. PEREGRINUS DE FOROLIVIO universim autem credo paucæ esse nostre Religionis loca, ubi ejusmodi figura non habeatur, cum ipse sit unus ex præcipuis Sanctis quibus noster Ordo illustratur. Foro-Pompiliensium testis II aliique post eum similiter affirmaverunt, quod in suis ipsorum castro in ecclesia Servorum talis videatur imago, itemque in altari Deiparæ Regiensis: quarum hæc ab annis septem vel octo, istum a pluribus quam sexaginta pictam censuit Testis eorundem Pompiliensium VI.*

suo cresce
multos ejus
auxilium
expertos:

x Qualiter hodie adhuc vivunt multi, qui cum se in eorum indigentis et necessitatibus et infirmitatibus patrocinio B. Peregrini commendarunt, a mitissimo Deo, per ejusdem beati servi sui intercessionem optatas gratias recipere meruerunt. Ita ex publica fama credere se vel sæpius audivisse testari

plerique neminem sibi nominatim cognitum esse excusaverunt. *Testis autem IV Si Scivissem inquit, de hac re aliquando interrogandum me, curassem eorum, quos recepisse gratiam solum nunc in confuso meminimi, distinctam servare notitiam: de me ipso interrim possum testari, quod beneficium quoddam notabilissimum retulerim, quod tamen ne publicum faciam magnis justisque de causis prohibeo. Testis VI nominavit filiam suam, et aliam mulierem, quarum hæc a deformi struma ista acancrotibiam rodente sanata sit, quarum depositiones de seipsis infra num. 16 et 18 audiemus. Testis IX recordatur de filio Equitis Bernardi Ferramontii; qui Bernardus, immediate ante illum auditus, signantius expresserat, quomodo ab hydropo curatus fuerit filius suus; rursusque distinctius infra num. 15 illius uxor.*

xi Qualiter ad ejus sepulchrum depicta sunt multa miracula, jam per d. B. Peregrinum facta, quæ adhuc visuntur, et supra num. 9 descripta sunt auctoritate publica, ut opus non sit testes de iisdem audire. *Addit ius Testis II alia, quæ legi, inquit, in quadam scriptura, quæ penes me servatur ac de eodem Beato loquitur: quam miramur non fuisse registratum supra num. 11 et eam nancisci optaremus si supersit usquam. Mirum est autem quod Testis VI et VII nominatim meminerint cæci ad Sancti feretrum illuminati, quasi ut ibi expressum viderint, cum nihil tale num. 9 legatur.*

xii Qualiter B. Peregrinus est descriptus in quibusdam Martyrologiis veteribus: de quo plerique nihil dicere scivissent, nisi monstratum eis tunc fuit exemplar Martyrologi, addunt tamen quidam se de eo aliquid antea audivisse. *Ipsa Martyrologii verba lege supra num. 7 juxta editionem anni MDLXXVI: nam in prioribus editionibus annorum MDLXVIII et MDLXX tale nil invenitur.*

xiii Qualiter prædicta omnia et singula fuerunt et sunt vera, publica et notoria ac manifesta: et quod de omnibus illis est, fuit et erat publica vox et fama, et comune dictum ac indubitata credulitas.

CAPUT III.

Quædam miraculosæ curationes, per B. Peregrini invocationem impetratæ.

In Dei nomine, amen. Infrascriptæ sunt depositiones quarundam personarum quæ in quibusdam earum infirmitatibus, implorato divino auxilio, B. Peregrino mediante, cujus patrocinio sese commendarunt, a benignissimo et misericordiarum patre Deo, sanitatem percipere meruerunt, ad perpetuam rei memoriam, ad majoremque Dei et B. Peregrini gloriam et illius sanctitatem magis propalaudam, per me Notarium infrascriptum et ad hoc ut supra deputatum hic registratæ. Quæ quidem personæ per me diligenter examinatæ sunt prævia tamen debita atque diligenti monitione, eisdem et cuilibet eorum respective facta, de sola et simplici facti veritate enarranda, nil addendo vel minnendo. Quemadmodum enim non est pro gloria Dei et Sanctorum ejus veritas reticenda; ita ad exaltandum Deum et Sanctos, inania atque falsa non sunt commemoranda, cum ipsi non egeant gloria nostra.

15 Anno Domini MDCVIII die VII Octobris... Illustris de Camilla uxor Ill. et Nob. viri D. Equitis Bernardi de Ferramontibus, illi delato prius per me Notarium infrascriptum juramento... dixit, deposuit, et attestata fuit, prout infra, videlicet: Domini mei, scitote quod habeam filium nomine Ludovicum. Hic cum esset annorum octo, per Dei dispositionem incidit in gravem et periculosam infirmitatem hydropsis: ad ejus curationem vocatus D. Abbas Gaddi

depicta ad
sepulchrum
miracula
videri,

E

nomen egi
in Marty-
rologio.

Invocato B.
Peregrino.

F

sanatur puer
hydropicus,

EX MS
PROCESSU

A Gaddidi b. mem. aliqui Forolivienses medici, nec non Doctor Marini de Cæsena, cujus animam Deus in gloria habeat, unanimiter judicaverunt morbum pueri incurabilem esse, eo quod multis remediis adhibitis nullum ei potuerant auxilium ferre. Quo cognito ad divina requirenda me converti: ac primum deduxi puerum ad miraculosam Deiparæ imaginem, cui a Germania nomen est, in ecclesia Patrum Jesuitarum; tum ad S. Dominicum, eumque admovi variis Sanctorum Reliquiis in eadem ecclesia asservatis: denique huc ad ecclesiam Servorum, ubi eidem feci applicari pileolum, quo vivens olim B. Peregrinus utebatur. Subito autem atque eo contactus puer fuit, sanari cœpit; brevissimoque temporis spatio liber ab omni malo apparuit, quod Beati meritis totum censeo adscribendum, quamvis etiam tunc nonnullis uterer medicinis, propterea quod qui eas applicari jusserant medici nihilominus dicerent humanitus eum curari non posse.

crus periculo-
se infectum,

15 D. Flaminia, filia D. Ludovici de Angeleriis et uxor D. Joannis de Serughis, nobilis Forolivien-
sis, dixit, deposuit et attestata fuit, prout infra. Dico quod ab annis circiter duobus incurrerim in tibiæ malum fœdum et cum periculo incarcerationis
B conjunctum, eo quod, licet multis diebus illud paterer, nullum tamen medicum accersierim propter verecundiam: sed per meipsam applicabam unguenta quædam, et varia excogitabam balnea, quæ nihil profuerunt. Tandem votum B. Peregrino ferventer nuncupavi, et intra brevissimum tempus libera fui, absque humano remedio. Quamvis enim applicerim ea quæ dixi; iis tamen debuerat potius augeri malum, uti noverunt quædam mea soror et ancilla una, quibus crus ipsum ostendi. Nunc vero prorsus sana sum, quasi nihil mali passa forem: voveram autem oblaturam me crus argenteum, quod hactenus facere neglexi, sed faciam quamprimum. Interim recordor, quod una nocturnum visa fuero ivisse ad ecclesiam Servorum, et curata ibidem Missa recipere sanitatem: proximo autem mane veni huc, Missam dicendam curavi ad altare B. Peregrini, et votum argentei cruris offerendi feci, ac sana fui.

struma sub
oculo,

17 Die viii Octobris, D. Magdalena, filia qu. Joannis Baptistæ de Savorellis et uxor D. Fabritii do Fachineis de Forolivio... deposuit et attestata fuit sponte sua, prout infra. Anni sunt circiter triginta quod habui malum valde fœdum sub oculo
C sinistro ad magnitudinem ovi anserini, quod portaveram annis fere septemdecim, nullum remedium applicando, eo quod nullum mihi dolorem faceret. Nihilominus experiri tandem volens, num possem appendice illa monstrosa vultum liberare, advocari jussi qu. D. Franciscum Sassi de Benevento, physicum et chirurgum tunc Forolivii commorantem: qui cum venisset malumque vidisset, palpasset, considerasset, strumam esse dixit, et quidam curatu difficillimam. Jussi tamen ut experiretur curationem, si forte malum tollere posset. Verum post septem curæ adhibitæ menses cum proficeretur nihil, et nobiles quædam mulieres consulissent ut ad B. Peregrinum recurrerem, parvi consilio: factoque veto cœpi sentire subitam curationem; ac tandem, ut videtur, prorsus libera fui absque ulla residua deformitate, per Dei et B. Peregrini gratiam singu-
rem.

tibia dislo-
cata,

18 D. Cæsar Blandinus de Forolivio... dixit deposuitque prout infra. Præteritis annis, cum alicujus mei negotii causa vellem primo mane equum conscendere, in ipso ascensu cecidi tam infelicitè, ut tibia ad genu dislocata fuero, debuerimque ad lectum ferri; ubi per mensem integrum mansi, pessime habens, sub manu chirurgorum; ac tandem beneficio Dei convalui, sic ut liberrime et absque defectu

possem ambulare. Ita sanus, cum aliquando essem
D in domo nobilis ejusdam matronæ, quæ nunc obiit et cujus animam Deus secum in gloria habeat; dixit illa mihi hæc expressa verba: Gaudeo quod te videam sanum omnino atque incolumem, absque ullo tibiæ impedimento: verumtamen dico tibi, quod restet obligatio quædam implenda a te. Interroganti autem quæ: Scito, inquit, quod dum ex illo lapsu sic infirmus jaceres in lecto, votum pro te fecerim B. Peregrino, quod si sanareris absque ulla claudicatione, statim ac valetudinem recuperasses, curares Missam faciendam ad altare B. Peregrini, ibique offerres tibiæ ceream in monumentum receptæ gratiæ: teque eidem Beato affectuose ac magna cum fide commendavi. Nunc ergo cum te sanum videam, neque dubitem quin id factum sit istius Beati intercessione, restat ut te admoneam de implendo voto, sin minus implebo illud ego ipsa. Tunc gratiis eidem actis, facturum me recepi quod monebat. Neque mora accessi ad ecclesiam Servorum et Missam dicendam petii. Dixit autem eandem mihi Fr. Anselmus de Forolivio, qua audita obtuli tibiæ ex cera, gratias agens Deo et B. Peregrino de beneficio quod mihi in scio fecerant.

E
puella cæca,

19 D. Philippa, filia qu. D. Laurentii de Tomasolis... attestata fuit prout infra. Domini mei, verum est quod in domo Ill. Peregrini Latiosi avunculi mei, ubi ab infantia educata fui, sæpius ac sæpius narrari audiverim, quod cum essem annorum circiter trium, variolis tam copiosis laboraverim, ut universam faciei superficiem cooperientes utrumque oculum mihi corruperint, ita ut nunc etiam videre potestis: scio autem quod mihi sæpissime dixerint, quod omnino fuero excæcata; ideoque domestici, post varia mihi applicata remedia, dolentes omnia frustra cedere, detulerint me per dies octo continuos mane ad sepulcrum B. Peregrini, ut isti oculi mei tangerentur cum virga, ad hoc intra sepulcrum reposita. Dicebant porro quod octavo die recuperaverim usum sinistri oculi, dextero remanente, ut erat estque etiam nunc, extincto. Ita semper audivi a domesticis narrari: neque aliter id possum affirmare, cum solum triennis tunc fuero. Unius tamen rei optime recordor, quod cum die ultima me duxissent ad sepulcrum, aliquis mihi dixerit, Philippa, aperi oculos et accipe cerasa quæ tibi porrigit B. Peregrinus: quodque subito aperuerim hunc unum oculum et cerasa apprehenderim; interrogata vero quo loco
F essent caput et pedes Beati, certissime eos designaverim. Atque ita nunc oculo uno video, per meipsam ambulans, laborans ac faciens quidquid opus est, ac distincte quaslibet res et personas cognoscens: et quoniam ita mihi semper dictum est, gratiam acceptam referens B. Peregrino: nam propter ætatem exiguam aliarum circumstantiarum non memini.

dolor coxendicis,

20 D. Francisca, filia D. Galanotti de Panseccis et uxor Sebastiani de Magris de Forolivio... attestata fuit prout infra. Octo sunt anni quod abortum passa retinuerim grandem in una coxendicum cruciatum, qui ad duos menses tenuit me lecto affixam, ac movendi corporis facultate privatam. Adhibitis autem pluribus unctionibus aliisque remediis naturalibus, cum viderem nihil profici, tandem fideliter me converti ad invocandum B. Peregrinum: et voto facto, intra octiduum surrexi sana ac libera, nihil dubitans quin B. Peregrinus gratiam illam mihi obtinuisset.

21 D. Faustina, uxor D. Francisci Dandi de Forolivio... attestata est ut infra: Scitote, Domini mei, quod præterito anno acciderit mihi hujusmodi casus. Omni vespera post solis occasum per domum ambulans videbar ante me ambulantem videre umbram quamdam, sic tamen ut quidnam esset non
discernerem

mulier spectris vexata,

A discernere. De qua re cum quærerer apud D. Faustinae nurum meam, diceremque quid paterer, quodque metuerem ne maligni spiritus ea fascinatio esset; conata illa est animare me formidinemque excutere : sed frustra. Ergo de hac ipsa re confrens cum quibusdam devotis Patribus Cappucinis, dixerunt etiam illi ne metuerem, sed signarem me Cruce atque aliquem Sanctum invocarem. Cum igitur post dies nonnullos commendassem me B. Peregrino, patrono meo, liberata fui a conspectu d. umbræ, neque ab ea hora deinceps ipsam vidi; ac firmiter credo id mihi indultum fuisse meritis B. Peregrini.

22 Infrascriptæ sunt depositiones quorundam testium, deponentium respective de scientia infirmitatum quibus affligebantur personæ suprascriptæ, et a quibus infirmitatibus gratiam et curationem ab omnipotenti Deo, intercessionem et invocationem B. Peregrini mediantibus, recipere meruerunt, prout in præsentî Processu; nec non deponentium de sanitate earundem personarum, qua in præsentiarum fruuntur a dictis infirmitatibus, prout infra sequitur.

B 23 Die XII Octobris... Soror Francisca, tertii Ordinis S. Francisci, filia qu. D. Alexandri de Baldis de Forolivio... attestata fuit eadem, quæ de se num. 19 dixit Philippa, dicens quod sæpius solita fuerit puellam visitare; et quod videns penitus visu esse privatam, ipsa una cum mulieribus domesticis aliis consilium sumpserint per octiduum ferendi ad sepulcrum B. Peregrini: ac tandem die ultima supplicaverint eatenus saltem restitui visum, quo posset per seipsam ambulare, aliæque omnia necessaria absque cuiusquam ministerio facere. Cujus sic limitati voti compotes factæ sint, eo quo supra dictum est modo. Similiter D. Lisa, filia qu. D. Scipionis Latiosi de Forolivio, deposuit de eadem Philippa, nepte sua.

grave capit-
tis vulnus.

C 24 Die XIV Octobris Ill. et Exc. Artium et Medicinæ Doctor D. Paulus de Gradis de Forolivio, attestatus fuit prout infra sequitur, videlicet. Sciendum vobis est, quod cum præteritis annis vice quadam essem in consortio Exc. Magi Jacobi Bonaguri qu. medici chirurgi multum experti in hac civitate; qui, uti nostis ad meliorem vitam transiit; cepimus inter nos quærere, utrum possibile esset vivere hominem, cui deesset pars aliqua cerebri. Ad quod dixi, mihi videri quod id esset possibile, modo pars deficiens non esset ex ventriculis cerebri principalibus, neque admodum magna. Tunc d. Mag. Jacobus, post varias utrumque prolatas auditasque rationes: Et ego, inquit, in tuam concurreo sententiam, utpote ejus veritatem expertus ipse. Significo enim tibi quod R. Mag. Antonius Latiosi, qui superiori anno vulneratus fuit tam infelicit, sicut unusquisque meminisse potest, inter alia vulnus habebat in capite post aurem dexteram; in qua plaga conspiciebatur perfecte cerebrum, quia dissectæ etiam erant membranæ illud involventes. Hunc autem dum curarem sæpe et expresse notavi quamdam ipsius ossis cavitatem, quæ tota impleri debet substantia ipsius cerebri, prorsus esse vacuum: atque adeo deesse partem aliquam cerebri, sed minus principalem. Et tamen, ut vides, vivit Mag. Antonius, sanus et integer suis omnibus sensibus. Hactenus discursus mihi factus a d. qu. Jacobo Bonaguri, prout vere atque sincere retuli. Sed quid hæc ad B. Peregrinum? vereor ne in supra relatis depositionibus fuerit una, ipsius qui vulneratus fuerat Mag. Antonii, tam præsens periculum mortis evasisse affirmantis, invocata pro vita servanda Beato, eaque transcribenti exciderit.

CAPUT IV.

Miracula post finitum Processum publica auctoritate descripta.

Iu Christi nomine amen. Anno ab ipsius nativitate MDXV, Indictione XIII, die vero X mensis Januarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Pauli divina providentia Papæ quinti, anno ejus X.

Cum sit quod alias annis elapsis, ad instantiam et requisitionem Reverendorum Patrum Superiorum sacre Religionis Servorum B. M. V. habitaque super hoc prius licentia a sacra Congregatione Rituum in Curia Romana, et hic Forolivii ab Illust. et m. R. D. Archangelo Albertino Perill. et Reverendiss. Domini Episcopi Livienensis Generali Vicario, fuerit per me Notarium publicum infrascriptum, ad hoc specialiter ab eodem Illust. Domino deputatum, fabricatus et completus Processus, super Vita, sanctitate et miraculis beati Patris Fr. Peregrini de Latiosis de Forolivio, qui fuit Professus d. Religionis; et postea idem Processus transmissus Romam ad d. sacram Congregationem; quæ viso d. toto Processu, publice et palam ipsum Fr. Peregrinum inter Beatos numerandum et habendum declaraverit, et per omnes conventus et ecclesias ejusdem Religionis, in die obitus ipsius Beati singulis annis, in officiis divinis de ipso Fr. Peregrino, tamquam de simplici Confessore Beato, faciendam fore in posterum commemorationem decreverit. Et licet per ea quæ usque tunc gesta fuere, videatur et clare appareat d. viri sanctitatem omnibus innotuisse.

Post finitum
processum,

26 Attamen præpotens Deus qui est mirabilis in Sanctis suis, et cujus manus nunquam fuit, nec est, nec erit abbreviata, novorum quotidie miraculorum splendore Sanctos suos clariores reddere non vacat; ut humana fragilitas, quæ ad pietatem et devotionem erga ipsum et Sanctos oblivioni tradendam facilis et proclivis est, recentioribus indies excitata beneficiis, Creatorem suum venerabunda corde et operibus sectetur; et eorum qui sanctitate clarescere, quotidie se patrocinio indigere cognoscat. Ideo, cum post fabricationem d. Processus, quædam alia ipso B. Peregrino deprecatore acciderint, non minus forsitan quæ posteritati tradantur digna, quam quæ hactenus gesta fuerunt, et præcipue hic Forolivii in persona Ill. et Nob. viri D. Nicolai de Mercianeriis, quod ex depositione ejus ore proprio facta inferius apparebit; et etiam Pisauri in persona ejusdem infantis, ut clare constat ex litteris D. Joannis Jacobi de Pandulfis, sub data Pisauri die XXVII Februarii MDCIX (quarum litterarum tenor, una cum recognitione ipsarum sub rogitu D. Jacobi de Vetis d. loci Notarii inferius registrabitur, post d. Ill. D. Nicolai attestationem, ad effectum hæc omnia postea in ipso Processu inserendi) visum fuit Patribus d. Religionis hæc omnino prætermittenda non esse; imo quæ privatim evenerunt et paucorum memoriæ inhærent, publice et omnium oculis exhibenda. Turpe enim esse, ea quæ divino consilio ad omnium potissimum utilitatem (ut pie credendum est) et ad B. Peregrini memoriam et devotionem erga ipsum excitandam evenere, perpetuis quasi delitescere tenebris: et præcipue cum ipsemet Illust. D. Nicolaus, ex se et nemine ipsi deprecante, ad propagandum hoc factum sese paratum obtulerit.

allata quæ-
dam alia
miracula,

F

describere
rogatus No-
tarius,

27 Igitur ego infrascriptus Notarius, annuente denuo et ad hoc prius licentiam ipso Ill. D. Vicario dante et præstante, rogatus et requisitus a multo Rev. Patribus Fr. Claudio de Plaudino, nunc Priore conventus Servorum de Forolivio, et Mag. Peregrino de Dandis de Forolivio, personaliter me contuli

ad testem,
qui juravit,

EX MS.
PROCESSU

A contuli ad domum propriæ habitationis d. Ill. D. Nicolai : ibique idem D. Nicolaus, in mei et testium infrascriptorum præsentia personaliter constitutus, sponte et omni meliori modo quo potuit, ut veritas rerum, quæ prout infra acciderunt, ad Dei et B. Peregrini gloriam et laudem omnibus innotescat, medio ejus corporali juramento, prius tactis manu Scripturis ad sancta Dei Evangelia juravit, deposuit et attestatus fuit, prout infra, videlicet.

quod ex via
lubrica in
præcipitium
lapsus,

28 Debebitis scire quod anno Mævin mense Majo, quo autem die non præcise recorder, existens in quadam mea possessione, sita in comitatu Foroliviensi, in villa dicta Calanco, una cum D. Joanne Albinei cognato meo, post sumptum prandium, subito consilium cœpi cum eodem alienandi ad villam vicinam dictam Ravaldino, in qua erat possessio quæ D. Colonelli Jacobi Albicini, mei similiter cognati, quem Deus secum in gloria habeat, tum causa exercendi corporis, tum etiam gratia inspectionis faciendæ, cognoscendique quam bene ea coleretur. Simul igitur ivimus, quibusdam rusticis comitati : eoque impulsu tractavimus cum colonis ea, quæ in domini utilitatem vergere credebamus. Dum autem ibi hærenus, cecidit pluvia, modica illa quidem, talis tamen ut viam, quæ antea commoda erat, non modice corrumpere ac lubricam redderet. Nihilominus, quia non erat ibi commoditas ad noctem agendam, decrevimus priusquam advesperasceret, in Calanco regredi : cœptoque itinere ambulantes accelerabamus gradum, quoniam serum erat, Dominus quidem Joannes, præcedens in equo ; ego vero pedibus sequens, et cum rustico comite loquens. Accidit porro ut dum per viam istam sic incederem, quæ pro situ regionis montosa est, nunc assurgens nunc declinans, ego perveniens ad quendam descensum satius altum præcipitemque, tum quia ambulabam contentius pro desiderio perveniendi ante noctem, tum quia tellus erat humida et lubrica, tam præcipitanter descendi tantoque cum impetu, ut continere me nequies neque juvari a quoquam, provolutus sim in caput, atque ad fundum præcipitii lapsus tam formidabiliter, ut quicumque labentem me videbat contritum ex lapsu crederet, et ipse ego de vita servanda desperarem. Verum per Dei gratiam et favorem B. Peregrini, cum ita extensus jacuissem humi modicissimo tempore, miraculose surrexi a lapsu, citra ullam corporis lesionem et mentis perturbationem vel levissimam, velut si nihil adversi contigisset.

surrexit
illæsus,apparente
et manum
porrigente
Beato,

C 29 Hoc autem tam singulare beneficium acceptum refero Deo benedicto et patrocinio gloriosi sui servi B. Peregrini : quoniam in ipso actuali lapsu, visibiliter et corporeis oculis consexi ipsum beatum mihi appropinquantem subito, in magna quæ eum circumdabat gloria, suæque sancta manu sustentem me, ac denique sublevantem ; ita ut ex d. lapsu nihil omnino læsus fuero. Sane considerato loci situ et altitudine præcipitii, tum vehementia impetus quo ferebar in præceps, corporisque allisione gravi, cum sim statura et habitudine grandis et gravis ; ac denique quod non modo non mortuus, sed nec collisus quidem, absque ulla membrorum vel etiam memoriæ sensusque offensione, ita subito assurrexerim sanus et incolumis ; omnino persuadeor singulare atque evidens in me factum esse miraculum, idque per intercessionem ipsius Beati. Verum quidem est, idque ingenue confiteor, non evenisse mihi quod in ejusmodi periculis primum solet accidere aliis, ut alicui Sanctorum se commendat : revera enim nulla Beati Peregrini invocandi cogitatio mihi obvenit, quia propter lapsus velocitatem non habui tempus quidquam tale in mente versandi. Credo tamen quod Deus ipseque Beatus, in remunerandis obsequiis quantumcumque exiguis liberalis

simi, vicem mihi voluerint reddere minimæ cujusdam actionis, ad honorem ipsorum factæ. Nempe cum decretum esset Vitam Beati circum claustrum depingere, ac forte fortuna nullus inveniretur Forolivi cœmentarius vacuus, ad abradendam a parietibus incrustationem veterem, novamque calcem inducendam, supra quam picturæ exprimerentur ; ego id intelligens ac domi meæ occupatum habens ejusmodi fabrum, jussi continuo, ut intermisso meo ad quod erat conductus opere, iret ad Servos, et obsequium illud Sancto præstaret. Ut ut sit, satis esse debet quod vitam meam Beato isti miraculose acceptam referam : quin imo eo me obligatiorem esse reputo, quo magis opportunum auxilium tulit priusquam invocaretur : ideoque ne omnimodis ingratus existerem, tabellam beneficii testem appendi ad sepulcrum, quæ etiam nunc conspici potest ab omnibus...

30 Tenor vero dictarum litterarum talis est prout infra sequitur ; videlicet a tergo Illustri ac multum Reverendo mihi observandissimo P. Mag. Peregrino Dandi apud Servos Forolivi : intus autem, Illustris ac multum Reverendeque mihi observandissime Pater. In omni urbanitatis genere prævenit tarditatem aut potius negligentiam meam humanitas tua etc. Tum respondens iteratæ sapientis invitationi, ad finiculus picturas de vita Beati ab eo inchoatas ac supra memoratas, suas multiplices occupationes excusat, et tandem promittit se adfuturum circa medium Quadragesimam aut saltem post Pascha : deinde subjungit. Volo autem hic adnectere gratiam per B. Peregrinum mihi his diebus factam minimeque tacendam. Cum gravissima febris, ex abundantia humorum nata et alieni speciei diarrhœæ conjuncta, teneretur Joannes Antonius, filius Benedicti et privignæ meæ Joannæ, puer viginti septem mensium gratus atque formosus, mihi singulariter carus propter nomen quo refert optimum meum patrem ; cumque sic infirmo nulla proficeret medicina ; eo venit debilitatis ut nec lac quidem sugere amplius posset, imo nec plorare ; itaque domesticorum omnium oculi lacrymis, pectora gemitibus abundabant : neque enim sperabatur sequentem visurus lucem. Ego vero, ne ejusmodi afflictionem intuerer coram, sed potius seorsim plangerem tristem casum, ad aliud conclave me contuli : ibique recordatus eximie sanctitatis, quæ B. Peregrinus præfulsit, cœpi eidem commendare puerum, nihil dubitans quin voti mei fierem compos, siquidem id puero melius et divinæ voluntati congruum foret.

31 Ast, o rem mirabilem ! o gratiam miraculosam ! o donum excelsum, per merita ipsius Beati impetratum ! non solum dormire cœpit placidissime, qui totas præcedentes noctes ejulando traduxerat, recurrente me identidem ad cunas eo quod vocem non audiens expirasse crederem ; sed etiam postero die mane expergelactus, suxit aliquantum lactis, deinde pro more suo petiit instanter de cunis levare atque vestiri ; levatus autem vestitusque a matre, panem comedit ; et visa parvula clava qua ludere solebat, eandem arripuit cœpitque per domum pueriliter percutiendo oberrare, membris quæ dem adhuc debilibus, sed tamen vegetis vividisque. Tunc ego qui nemini cuiquam verbum feceram de mea ad B. Peregrinum devotione, in agnitionem doni tam singularis oralaxans et linguam, exclamare cœpi, Nunc enim vero confiteor, o B. Peregrine, magni apud Deum meriti esse te, tuumque hoc esse miraculum, cui post Deum debeatur propterea gratiarum actio copiosa. Hæc dicens omnium domesticorum in me converti oculos : et interrogantibus num forte votum fecissem pro puero, rem totam ut gesta erat aperui, cunctosque ad pietatis atque lætitiæ lacrymas commotos

D

propter exi-
guum obse-
quium ejus
honori im-
pensum,Idem invi-
tatus ad
depingen-
dam Vitam
Beati,

E

scripto te-
statur mor-
ibundum
puerum,

F

postquam
Beato devo-
tus esset,subito con-
valuisse.

A commotos feci exemplo meo genua in terram ponere, Deoque et B. Peregrino acceptam gratiam profiteri: quam nunc quoque notam esse ac publicam cupio... Pisauri xxvii Februarii mxcix. *Idem rursus* die xv Decembris mpcxi constitutus personaliter coram testibus et Notario recognovit hanc litteram seu epistolam fuisse et esse ejus manu conscriptam et contenta ab incipienti, Volo autem, usque ad finem, fuisse et esse vera.

alia quod
sibi crux
dolens sa-
natum sit :

32 Die xvii Novembris mncclxx... D. Isabella qu. Dionysii de Minardis, vidua relicta qu. Francisci de Sanctis, parœciæ S. Mariæ Surbroilo de Faventia, medio ejus juramento de veritate dicenda, fecit infrascriptam attestationem ac fidem, sub infrascriptis verbis vulgariter loquendo, videlicet : Coram hisce hominis dico, quod a biennio in circa, in coxa sinistra sic cruciata, ut per trium mensium spatium debuerim cubare supra stoream, totoque corpore sentirem molestiam; cum forte die quadam essem in ecclesia Servorum nostræ civitatis Faventinæ, ante imaginem B. Peregrini prostrata, converti me ad eandem et dixi, O benedictæ Dei, tu olim ab ea quam in cruce patiebaris infirmitate fuisti liberatus, libera etiam me a morbo meo. Et hoc dicto prorsus libera cœpi ambulare tam expedite quam unquam; et ita sana persevero usque nunc citra applicationem ullius humani remedii per subventionem d. Beati. Actum Faventiæ in domo Illustriss. D. Hieronymi Patii, præsentibus Nobilibus Faventinis Falritio Patio Sacerdote et D. Francisco de Patiis Equite S. Stephani de Pisis testibus. † Ego Hippolytus Berlandius etc. *Quæ rursus, die xxi Decembris ejusdem, d. Isabella legitime recognovit et iterato juramento confirmavit.*

33 Ad perpetuam rei memoriam omnibus et singulis præsens attestationis instrumentum inspecturis pateat, notum et exploratum sit, quemadmodum de anno mncclxx ab Incarnatione D. N. Jesu Christi, Indictione viii, die vero xvi Octobris constituta personaliter coram me Notario et infrascriptis testibus magnifica Magdalena, qu. Lucæ de Bachesiis, districtualis terræ Saxoli Ducatus Mutinæ, uxor Joannis qu. Geminiani de Bondiis de d. terra Saxoli, juramento suo sponte suscepto, sciens quod pium et rationabile est testimonium perhibere veritati, ideo fidem indubitam facit, affirmat et attestatur, ut infra videlicet : quod d. Joannes maritus suus ab anno mncclxvii in fine mensis Junii die Dominica, cujus temporis ipsa Attestans distincte meminit, subito visum amiserat, quamvis ea semper clarissimo per annos sexaginta duos usus fuisset. Cum igitur in hunc modum omnino cæcus et ad quodcumque opus inutilis lecto semper decumberet, decubissetque continuo uno triduo, id est a die Dominica usque ad diem Mercurii; ipsa Attestans bene sancteque inspirata, summo mane se contulit ad conventum Servorum B. V. M. in burghis inferioribus dictæ terre, ubi in sacello quodam extra ecclesiam d. Patrum honoratur et adoratur imago B. Peregrini. Ibi cœpit illa coram imagine prostrata, magno cum devotionis fervore orare pro salute sui mariti. Jam tertium eandem orationem iteraverat, quando insolitam animi motionem sensit, adeoque claram acsi ipse Sanctus sibi dixisset, Redi domum neque dubita quin tuas maritus visum recuperaret : prout revera recuperavit. Mox enim atque domum reversa, mariti lectum adiit, imperavit eidem magna cum fidei firmitate ut surgeret. Ad quod ille : Vis ergo ut surgam nihil videns? Respondit Attestans, omnino surgeret, quia B. Peregrinus sibi dixerat, quod ipsa domum regrediente visum reciperet maritus. Tum cæcus vestes sumens surrexit : et mox non sine maximo suo stupore, cœpit videre et cognoscere

Aprilis T. III

objecta quævis beneficio B. Peregrini : ad cujus imaginem propterea rediit ipsa attestans, nudis pedibus, una cum marito suo, gratias actura de recepto visu æque sano quam unquam habuit. Quæ omnia, utpote sincera veritate fulcita, d. mulier protestata est et protestatur coram Deo et hominibus, et ne sub ignoti caligine sepulta et obscura jaceant, non tamen requisita sed propria dictante devotione, rogavit me Notarium infrascriptum ut testimonium reciperem.

34 His omnibus ut supra peractis, lectis et publicatis, immediate et unico contextu, constitutus pariter coram me Notario, ad præsentium testium infrascriptorum, Magnificus Joannes qu. Geminiani de Bondiis de jurisdictione Saxoli, juramento suo sponte suscepto affirmavit et affirmat, fecitque fidem et indubitanter facit, in dictorum omnium corroboratione, quod anno mncclxvii sic ut dictum est cæcus, et ab uxore jussus assurgere, quasi ex profundo letargo evigilarit, nihilque dubitans sustulerit caput de lecto, ac subito viderit amabilem illam lucem, quo toto triduo privatus jacuerat; eamque gratiam acceptam refert B. Peregrino, persuasus quod absque intercessionem illius nunquam talem favorem a Deo impetrasset. Actum, lectum et publicatum fuit præsens testationis instrumentum, in hac terra Saxoli, in ecclesia d. Patrum seu circumstantiis illius, præsentibus continue ad prædicta Illustribus Dominis Michaelæ qu. Alberti de Salviolis, et Aenea qu. Joannis de Bassis, ambobus de Saxolo, testibus habitis rogatis et specialiter adhibitis. Ego Joannes D. Octavii Cassii de Saxolo, publicus Dei gratia et Apostolica auctoritate Notarius, adscriptus in celebri Collegio Saxoli inter Notarios, prædictis omnibus interfui, et illa de verbo ad verbum ex ore attestantium habita recepi, nec latum quidem unguem demutavi, saltem in sensu, ac ad perpetuam rei memoriam publicavi et authenticavi meo signetto et subscriptione †.

D
EX MS.
PROCESSIT
subito quo-
que visum
recepit.

cui ipse
maritus
attestatur
de se.

E

APPENDIX

De cultu et miraculis Barcinone.

Ex MSS Hispanicis.

Barcinonæ conventum habent Patres Servitæ, Deiparæ boni Successus dedicatum, qui stimulat pie devotionis affectu quo B. Peregrinum semper sunt persecuti, ejus honori et fidelium animis ad Beati cultum inflammandis, proprium altare erigendum decreverunt. Tabulam igitur pingendam locaverunt, septem palmos et semis altam, quinque ac medio palmo latam, in qua representatur decumbens super grabato seu scamno, velut raptus in extasiu coram venerabili imagine Christi in cruce positi, dissolutisque ab ea manibus velut ad infirmi curationem sese inclinantis. Atque ita reducitur spectantibus memoria ejus miraculi, quo Forolivii gangræna infectam tibiam sibi curari impetravit Beatus, quemadmodum a nobis est narratum libro 2 cap. 15. Tabula hæc visitur intra duas columnas, basibus et capitellis suis instructas, et elegantem coronidem sustinentes, non sine gratiosa albi cæruleique coloris aurearumque virgarum varietate. Ardent ante eam, subtili opertam candidaque bombyce, complures lampades : et ad ejus similitudinem alibi quoque in Conventibus nostri ordinis expressæ imagines in altaribus conspiciuntur, videlicet in Conventu S. Martyriani, villæ Balneolarum; in Conventu Emporiensi Virginis Gratiarum, diocesis Gerundensis; in Conventu S. Martialis, diocesis Dertusana; in Conventu Sancti Sepulcri de Quarte, diocesis et regni Valentini; in Conventu divæ

F
Barcinone
altare cum
imagine
erectum

atque in
aliis Ordinibus
conventibus
per Hispaniam :

108 Virginis

alia quod
maritus
suus, sub-
ito cæcus fa-
ctus,

postquam
ipsa Beatum
invocavit,

EX MS.
PROCESSU

A Virginis de Belloc, diœcesis Urgellensis; in Conventu S. Michaelis de la Cueva, Archiepiscopatus Cæsaraugustani; in Conventu S. Laurentii de Villarrota; et in Conventu Visitationis, de San Boy dicto, Episcopatus Barcinonensis: in quibus omnibus locis magna cum devotione imagines B. Peregrini super altari expositas venerantur fideles, ad easque in suis necessitatibus band frustra recurrunt, uti testantur anathemata, magna in copia affixa appensaque aris.

festum
Maji,

36 Celebratur autem in tota hac provincia festum B. Peregrini i die Maji, quando migravit ad cœlos, solennius tamen quam alibi uspiam in hoc Conventu Barcinonensi: siquidem pridie Kalendarum per fora et plateas publicas denuntiatur futura festivitas, præconia voce, inter clangorem tubarum ac sonitum tympanorum tiliarumque concentum, cum bombardarum explosionibus, et usque ab horam decimam vespere illo aperta habetur ecclesia, quæ rursum hora quarta matutina reseratur, nec clauditur ante profundam noctem. Et quamvis quatuor pateant portæ admittendo populo concurrenti, ipsæ tamen die illo angustæ sunt multitudini, eo quod vix aliquis tota inveniatur civitate, qui officii sui non putet esse ad Beatum in sua imagine venerandum accurrere. Accendendæ pietati populari exponitur etiam Venerabile Sacramentum, et synphoniacorum jugiter intercurrentium choris personat templum, nisi dum selectus quispiam Orator de Beati laudibus verba facit.

cultus Bar-
cinonæ per-
ennis

37 Ipsa vero capella toto frequentatur anno, neque dies transit ulla, qua non curentur ibidem votiva Missæ sacrificia in honorem Beati et Dei gloriam. Neque soli cives huc accurrunt, accedunt etiam plures ex remotioribus locis: quoniam hic cæci recuperant visum, ut testantur argentea cereaque oculorum simulacra, copiose appensa altari et parietibus; idemque de claudis debilibusque curatis, tibiæ monstrant ex simili formata materia: omnibus denique, quibus obnoxia est humana conditio, infirmitatum generibus frequens hic remedium impetratur ab iis, qui sanitatis recuperatæ monumenta ibidem deinde gratulabundi relinquunt: quin et mortualia lintea, magno spectanda numero, palam clamant, multos a mortis jamjam instantis faucibus per invocationem Beati ereptos: quorum omnium rationem inire haud sane promptum nec facile est. Quod idem etiam de aliis locis, ubi altaria cum Beati, imagine haberi dixi, intelligendum puta. Cum autem hoc præsentī anno MDCLXXIV Balneolenses Patres conventum, hactenus extra urbem situm, pro majori populi ad Beati cultum incensi commoditate, vellent intra urbem transferre, eidem ab ipso Beato nomen ac titulum facere decreverant; sed prædictæ Translationi opposuerunt se Clerici monachique, et ideo tantisper illa differtur, donec Romæ fuerit definita lis.

item Balneo-
lis:

38 Quotcumque febribus affliguntur, recuperandæ sanitatis fiduciam præcipuam in hoc Beato collocant, visitantesque ejus imaginem accipiunt ternas hostias, quarum primæ inscriptum, Christus natus est; secundæ, Christus mortuus est; tertiæ Christus resurrexit. Hæ vero consueto benedicendi panem ritu consecrari solent, ut sint remedium salutare et expulsio febrium generi humano per invocationem Divini nominis et B. Peregrini deprecationem. Hujusmodi hostias sic benedictas gratis distribuunt sacristani: et qui eas cum devotione, dum necessitas id requirit, sumunt, ad singularum sumptionem semel orationem Dominicam recitant cum Angelica salutatione. Est porro tam viva quandoque fides illas hostias petentium, ut quidam relevari se sentiant in ipsa postulationis actu, alii ad

hostiæ sub
nomine
ejus bene-
dictæ con-
tra febres

primæ hostiæ sumptionem. Tantus autem est eas petentium numerus, maxime circa initium veris, quando tertianæ et quartanæ febres grassari consueverunt, ut quandoque impossibile sacristanis sit omnibus facere satis. Mulieres etiam in puerperio laborantes, cum suo fœtus periculo, quando easdem hostias cum calido vini aut aquæ potu accipiunt, brevi se periculo exemptas gratulantur.

D
et a partu-
rentibus
expetita.

39 Prodigia et miracula, quæ per suum beatum servum operatur Deus, tam sunt multiplicia, ut, quemadmodum dixi, eorum numerus iniri non possit; ac ne quidem votivorum pro gratiis receptis anathematum ratio definita haberi, quoniam quotidie accumulatur veteribus nova; et miraculorum loco pene desinunt in populo haberi signa, quæ mirabilitatem sua frequentia amittunt. Hoc solum communi sententia dici definite potest, quod a suis devotis vix unquam compelletur nisi cum elogio Prodigiousi, Admirabilis, Thaumaturgi, aut alio simili: quia vix potest invocari ab aliquo, quin per ejus intercessionem promptus adsit gratiæ postulati effectus: et ab ejus præsentia raro quis regreditur, spe sua desiderioque frustratus. Libri bene multi ac magni necessarii forent enarrandis omnibus, quæ supra naturæ vires a Deo impetrata, B. Peregrini precibus accepta refert devotio popularis: aliquorum tamen meminisse hic sigillatim volo, ad commune incitamentum solatiumque

Miracu'a
creberrima:

40 Don Franciscus Faleo, filius Jacobi Falconis et Donæ Mariæ, Barcinonensis, cum unius dumtaxat anni haberet ætatem, ex variolarum morbo in una tiliarum humorem retinuit, adeo malignum, ut adhibiti ad curationem medici chirurgique, eadem desperata, tibiam amputandam censerent. Quod cum pueri parentibus indicassent, illique ægerrime assentirentur; afflictissima mater unius saltem diei postulavit inducias, confidens interim a B. Peregrino sanitatem filio concedendam. Periculum erat in mora, cum per horas singulas serperet inflammatio; dandum tamen matri fuit quod petebat: et ipsa tum per se tum per Religiosos ad hoc rogatos invocare B. Peregrinum cœpit pro filii sanitate, si ex Dei gloria ea erat futura. Reversis postridie chirurgis ad designatam sectionem, melius habere tibia visa est, continuisque successibus paulatim profecit ad sanitatem, adeo ut commode satis eadem tibia, quamvis non nihil distorta, ad gressum cursumque uti puer postea potuerit: cujus parentes in gratiarum actionem obtulerunt argenteam lampadem, addendam ceteris quæ multæ coram altari Beati pendent. Huic autem miraculo, quod anno MDCXXXIV accidit, attestantur duo ejusdem pueri fratres germani, qui etiamnum vivunt.

curantur,
tibia rese-
canda,

41 R. P. Serra ex Ordine Seraphico, Rector collegii sui in hac urbe, cum esset decennis, per sex integros menses lecto decubuit, omni movendi corporis facultate privatus. Remediis humanis frustratentatis, recurrit ad divina pueri mater; et quam potuit maxima cum devotione filium B. Peregrino commendans, exaudita mox fuit; ideoque argenteam corporis puerilis effigiem ad aras obtulit, monumentum impetratæ intra dies paucos sanitatis. Dictus autem Pater, ante sex vel octo annos, in hoc Conventu prædicans de laudibus B. Peregrini, factum in se miraculum publicavit, eique attestatur etiam nunc soror sua.

F

puer para-
lyticus,

42 Marianna Carreras, annum ætatis agens XLIV, hujus civitatis vicina, anno MDCLI, quo grandis mortalitas grassabatur per urbem ejusque territorium, contracta etiam ipsa a peste fuit, adeo ut in crure ejus dextero undecim anthraces apparerent, quorum tres erant in ipso inguine, omnes virulentissimi,

cum

mulier ex
peste mori-
tura.

A cum inflammatione pertingente a coxendice ad renes ipsamque cingente. Sic affecta translata ad lazaretum fuit, ibique extremis munita Sacramentis, cum vix aliquid vitæ amplius retineret, derelicta pro mortua est. Ipsa se ad eum statum reductam sentiens, quod verbis non poterat, mente peregit; seque B. Peregrino commendans, si ad divinæ majestatis honorem cederet, petiit vitam concedi, donec septem quas habebat proles, tres mares et quatuor feminas, elocasset. Hac oratione interius completa, ipsa quadamtenus consopita, vigilantibus tamen oculis, vidit lecto suo astare B. Peregrinum, qui infectum crus manu sua attigit, et mox plene indormiscentem reliquit. Nocte transacta redierunt cum chirurgis ministri hospitalis: et quam rebantur mortuam, admirati sunt inveniri vivam; multoque magis, quando reductis vestibus agnoverunt ruptos carbunculos, inflammationemque sublata; et dixerunt; Est sane, o bona mulier, quod Deo et ei cui te commendasti Sancto gratias agas: quia hæc curatio omnino miraculosa est. Quibus illa: Equidem nulli nisi B. Peregrino me commendavi. Successit deinde post paucos dies plena sanitas, et vivit mulier adhuc incolumis lætaque, eo quod omnes liberos suos ex voto collocatos videat; nec desinit, cum quotidiana gratiarum actione, beati sospitatoris sui sacellum visitare. *Hactenus Vitæ MS. Auctor.*

B

ALIA MIRACULA

Ex Informationibus Hispanicis MSS.

Latine reddita.

In oppido diæcesis Terraconensis. Valles dicto, solumque duabus leucis distante a Villa-rotunda, ubi altare Beati habetur, fuit mulier, Francisca nuncupata, uxor Cosmæ Campos, argentarii in eodem oppido; quæ cum vidisset febricitantibus ex more prænotato distribui hostias, auditoque quem in finem id usurparetur; dixit, Fieri non posse ut Sanctus iste haberet gratiam curandarum februm, quia eam S. Dominico concesserat Deipara. Contigit autem quam plurimos eodem anno in febres istæ loci incidere, et ipsam quoque Franciscam ægrotare. Ceteris autem hostiarum benedictarum usu sanitatem consequentibus, sola Francisca communis beneficii expers mansit, quin etiam ex medicorum judicio ad extremum vitæ discrimen pervenit. Itaque cognoscens hanc esse poenam suæ medicæ fidei, veniam humiliter petiit, iteravitque hostiarum sumptionem; et ad primam quidem levius habere suscepit, ad alias autem duas successive convaluit, ac denique gratias actura novendiale sacrificium in sacello Beati faciendum curavit.

C

44 Gabrieli, filio Jacobi Mazipes, trium annorum puero, supra tibiam carrus transiit, eamque diffregit, sic ut ossis ipsius pars quædam eximeretur. Periclitabatur manifesto de vita: nihilominus facto ad Beatum voto curatus fuit, sed ita, ut propter deficientem ossis partem, inutilis ad gressum formandum tibia furcillis uti puerum cogeret: nec spem ullam parentibus faciebant medici fore ut aliquando ambularet commodius. Itaque B. Peregrinum de novo ardentiusque invocaturi, una cum filio rheda vecto, accesserunt ad ejus ecclesiam: ubi in ipso ingressu sanatus puer, furcillas abiecit; atque ad altare procurrens, Mater, inquit, mater, ecce sanus sum. Esse autem sanum cum pateret, oblatae sunt ad altare furcillæ, tibiaque prius confracta tam integra deinceps fuit, ac erat altera.

45 Franciscus Lladus, filius Hiacynti, ex oppido Granilles, diæcesis Barcinonensis, dum studiorum causa in hac urbe moraretur, et inimicitias cum aliis

studiosis foveret; ab iisdem sclopo læsus fuit in dextro latere, tam profunde, ut candela accensa et ad vulneris hiatum applicita, vehementia erumpentis ea via spiritus extingueretur. Itaque extremis munitus Sacramentis, pene inter manus primario curam adhibentium extinctus est; deinde caput pectusque sic inclinavit in gremium, ut monstro similis videretur. Hoc in statu B. Peregrinum invocavit, et mox habere melius cœpit, ac tandem sanatus est. Veniens autem ad agendas gratias, promisit quod in patria sua erigerdum curaret altare Beati.

46 Reverendus D. Antonius Guarro, Primicerius parochialis ecclesiæ S. Mariæ ad mare in hac urbe Barcinonensi, in phrenesim ex gravi infirmitate prolapsus, extra spem sanitatis esse judicabatur a medicis. Ipse vero lucidum aliquod intervallum nactus, invocavit B. Peregrinum, et nocte eadem somnum cepit. Mane autem facto, familiaribus se revisentibus dixit, sanum esse se, quia B. Peregrinus ipsi aperuisset. Videbatur homo deliramenta loqui: itaque fides ei habita non est, usque dum venientes medici confirmarunt eum habere melius: quod etiam probavit intra paucos dies consecuta sanitas: pro qua gratias in capella Beati agens, Officium divinum ibi cani fecit, calicemque obtulit centum scutis æstimatum: et ab eo annu, qui fuit mocl.xv, vivit sanus, et B. Peregrino valde devotus.

47 Bonaventuræ Comas, filio Francisci, pharmacopœi, in oppido Cubelles diæcesis Urgellensis, ab hac civitate dissito viginti circiter leucis, sub currum lapso transiit per tibiam rota et eam comminuit. Curaverunt chirurgi, quam meliori modo potuere, sic affectum: sed cavere non potuerunt, quin prævaleret gangræna. Itaque cum emortua caro nuda destitueret ossa, et malum incurabile serperet, rescindendam tibiam judicaverunt: nec tamen id facere ausi sunt propter exiguas vires quæ puero supererant. His sic hæsitantibus, supervenit chirurgus alius, omninoque putandam tibiam esse dixit, quando conservandæ vitæ ratio alia nulla erat. In alterum diem dilata res est. Interim qui prior curandum infirmum susceperat chirurgus, suasit patri ejus ut filium S. Peregrino devoveret, qui et ipse cum viveret simili laboravit malo, et multorum plagas morbosque incurabiles sanarat Barcinonæ, ubi altare ejus esse dicebat, anathematis plurimis, etiam sanatarum tibiarum, cumulatam. Paruerunt consilio pater ac filius, seque Beato commendarunt: postero autem die redierunt chirurgi; et os quod secturi erant, supercrescenti carne cooperiri captum admirati, non dubitarunt miraculo rem adscribere. Ipse vero puer intra pauculos dies persanatus, pedes ad ecclesiam Barcinonem venit, una cum patre ac patruo Sacerdote, qui ibidem ad aram fecit; oblatoque quod voverant anathemate, alacres pariter reverterunt ad sua.

48 Francisco, filio Augustini Civid, sartoris et civis Barcinonensis, uxorisque ejus Annæ, annorum decem puero, in latere dextro succrevit apostema, quod eum ad mortis limen adducit. Id ne sine cura dimitteretur, cauterio aperiendum censuerunt medici, quod factum fuit in festo S. Cathariæ anno mocl.xxi. exindeque usque ad Majum anni moclxxii in lecto manere infirmus debuit. Interim frequentibus votis B. Peregrinum advocabant parentes et filio auctores erant ut idem faceret: utque memoria id faciendi identidem renovaretur, in ejusdem conspectu Beati imaginem, ære expressam, collocarunt. Ante hanc puer sæpe jubeat accendi candelas, et ipse donec ardebant eas tenebat manibus. Nihilominus deterior fiebat plaga, ideoque altero canterio viam decreverunt medici aperiendam succrescenti puri, et nisi exitus daretur infra priorem plagam viscera omnino

Sacerdos
phreneli-
cus,

E

item tibia
contrita et
rescindenda,

F

apostema
incurabile
pueri,

Alia febricitans

tibia sub
carro con-
trita,

letale vul-
nus,

A nio putrefacturo. Dictum factum: sed cum cruciatus tam ingenti patientis, ut instar phrenetici daret ejulatus enormes, ad horrorem omnium domesticorum Compatiebantur puero quotquot inurendo cauterio præsentes in cubiculo aderant; imprimis autem mater, quæ in lacrymas colliquescens, recepit se ad cubiculum aliud, ubi quam potuit instantissimis precibus filium commendare cœpit B. Peregrino. Hæc agenti accurrit filius alius duodennis, quem jusserat apud fraterculum manere: et, Veni, inquit mater, quia Francisculus noster videt S. Peregrinum, nec amplius queritur de cruciatus. Cœcurrit illico ad filii cubile mater, invenitque infirmum prorsus hilarem, qui intranti dixit: Vidi, mater, S. Peregrinum. Cui Mater, Ubinam eum vidisti, fili? et quomodo? In summitate, inquit, lecti istius (demonstrabat autem alium lectum qui in eodem cubiculo erat) et eodem habitu quo supra altare conspicietur. Voluit autem continuo surgere, sed non permiserunt domestici ut faceret, usque in secundam diem; quando proficere sanitatem videntes medici, dixerunt matri, quod sine scrupulo posset votum suum S. Peregrino solvere.

49 Remanebat nihilominus plaga in eodem statu, et, quamvis puer per se obambulare jam posset, transfigebatur ei latus fistula vulneraria, ab uno ad alterum orificium pertingente. Sed tanta fuit puris copia, ut ipsa fistula carni adhærescens penitus infingeretur, neque jam amplius posset extrahi. Itaque aperta et incisa latius plaga est, cum horrore circumstantium et maximo pueri cruciatus: quem dolores suos testantem ejulatu assidue hortabatur mater, ut pro amore patientis Christi istum quoque dolorem toleraret: alii vero B. Peregrinum deprecabantur, ut miseretur infirmi. Inter hæc protulit puer quinque caryophyllorum flores, totidem hærentes ramusculis, omnino pulcherrimos, quesivitque ex matre quis eos sibi detulisset. Hos, inquit, mater, hic reliquerit chirurgus. Non sane, reposuit puer, S. Peregrinus eos mihi detulit. Interrogarunt igitur chirurgos pueri parentes, num ipsos flores attulissent: quibus id a se factum negantibus, et nemine alio reperto qui attulisse potuisset, omnes tenuit admiratio; unumque ex istis miraculosis floribus sibi accepit Doctor medicus, alterum chirurgus, tres reliqui apud puerum remanserunt; qui licet eos continuo fere contineret manibus intra lectum, nequaquam marcescebant, sed remanserunt æque vivi ac si primum e planta decerpti fuissent, etiam post octo dies. Admirabile etiam hoc accidebat, quod quandiu eos manibus tenebat puer, nullum sentiebat ex curatione cruciatum; cumque aliquem sentiebat, eosdem in manus sumenti atque ad vulnus ferenti omnis continuo cessabat dolor. Itaque cum vice quadam inter curandum manum vulnere admoveret puer: idque fortuito fieri, ut solet evenire eis qui dolorem aliqua in parte sentiunt, æstivans chirurgus, manum decutere violentius, exciderunt quos eadem puer tenebat flores, et intolerabili mox pressus cruciatus, ejulari vehementius cœpit, donec excussos flores recepisset. Vivit autem: et quamvis plagam ferat in corpore, nihil tamen impeditur quominus frequentare possit secundam Grammaticæ classem, et studia cœpta proseguere. Parentes vero votivam tabulam obtulere pro eo B. Peregrino, integram filii hospitalem cum fiducia ab ipso sperantes.

50 Hilarion Artes, nepos Eugenæ Buran, hujus urbis vicinæ, ex variolis ita graviter ægrotavit, ut

residuus ab eis humor collectus in brachio dextero, ipsum inutile prorsus reddiderit una cum adhærente manu; in eaque digitum unum enormiter contraxerit: quem cum extendere vellent quidam, adhibita violentia motus loco suo articulus est. Ingravescebat interim malum, advocatique chirurgus ac medicus, cum nihil applicata remedia proficerent, alios quoque ejusdem artis professores accersivere ex civitate; qui similiter confessi sunt nihil tale unquam vidisse se. Adhibita sunt variis vicibus cauteria, et tamen computrescebat incurabiliter manus tota; amittæ autem pueri, vices ejus dolenti lamentantique ad nuntium desperatæ vitæ, hoc solatio esse volebat chirurgus, quod etiamsi forte posset servari in vivis, non nisi manu mancus servaretur: et sic dimiserunt infirmum, divinæ misericordiæ enim dimittentes. Ad hæc contristata mulier, convertit se ad B. Peregrinum ex animo invocandum; seque ad ecclesiam conferens, Missam unam in ejus honorem dicendam curavit, offerens simul etiam manum ceream. Tum reversa domum, dolere sibi manum querenti nepoti fasciam solvit, viditque minus ossis extremam partem in ipsa manus digiti que junctura prorumpentem foras, quam forciculis apprehensam extraxit, sequente toto osse, quod a junctura digiti usque ad carpum pertingit. Obstupuerunt advocati ad rem tam insolitam contemnendam medicus chirurgique; medicus autem promisit se ad fovendam partem affectam missurum aliquod cataplasma, quod tamen non fecit, vel oblitus promissi, vel desperans eo proficiendum quidpiam. Digressis illis, manum ut solebat involvit amita, quam rursum vesperi discooperiens, sanam integramque reperit: utebaturque ea puer ad quidquid libnisset, æque ac si nihil ei deesset, cum grandi quorumcumque peritorum admiratione; eo quod impossibile videatur ut quis eo utatur digito, qui per interpositi ossis articulum carpo non cohæret. Actæ igitur gratiæ sunt B. Peregrino; et puer progrediente ætate suscepit habitum Carmelitarum discalceatorum; vivitque tam ipse quam amita sua devotissimus B. Peregrino, cui attribuit hoc beneficium, non nisi divinitus sibi concessum anno MDCLXVI.

51 Eodem anno accidit R. P. Isidoro Costa, Rectori Seminarii Societatis Jesu Barcinonæ, id quod sua manu consignavit his verbis Anno MDCLXVI detinebar lecto, propter gravem febrem malignamque humorem qui ad genu descenderat, ibique suppuratus cauteriis incisionibusque educi nunquam satis potuerat, unde totam tibiā pessime affectam habebam. Contigit autem quadam die novas in tibiā cavitates deprehendi, ex quibus ut pus maturum extraheretur, novas incisiones facere decreverant chirurgi. Id cum ego intellexissem, et ex vehementi futurorum cruciatuum apprehensione anxiarer animo; recurri cum viva fide ad intercessionem B. Peregrini, petique liberari ab hoc novo tormento. Postridie reversus ad decretam incisionem chirurgus mutavit consilium, fistulamque plumbeam per vulnera pridem facta immittens, infuso vino expurgavit cavitates, quas de novo deprehensus dixi; rediensque sub vespem, ad iterandam curationem, invenit siccata plagam, restaurataque ipsarum cavitatum carnem; neque deinceps desii ad plenam sanitatem proficere, donec consolidata fuerunt omnia, quod speciali S. Peregrini beneficio acceptum refero.

D
alterius
pueri ma-
nus incan-
cerata,

unde ossi-
culum sine
vota edu-
ctum;

E

F
et tibiā
similiter
affecta.

EX MS.
HISPAN.

cui appa-
rens Bea-
tus,

flores attulit
quos manu
tenens,

non sentiebat
dolorem sec-
tionum;

DE S. CATHARINA SENENSI, VIRGINE DE POENITENTIA S. DOMINICI.

D. P.

ANNO
MCCCLXXX

Officium
et Missa
a Pio II
ordinata,

festum trans-
positum in
30 Aprilis :

Vita scripta
a Raymundo
Confessario
et Generali
Ordinis :

edita Coloniae,

est in
cariis MSS.
partim in-
tegra,

Orbi Christiano notissimam hanc Sanctam, ab ipsoque obitu suo, qui Romæ contigit exente Aprili anni MCCCLXXX, singulari fidelium devotione honoratam, inter divina etiam effuria rite invocandam, primus sanxit Pius II. Idem, Epitaphium Virgini geminum elegiaco carmine, et Officium totum proprium, et Missam ordinavit pro prima Dominica Maji; quæ omnia legi possunt ante librum Vitæ et Dialogorum excusæ Coloniae anno MDLII: solam hic orationem exerceo, quæ talis est: Dens qui B. Catharinæ, virginis et patientiæ speciali privilegio decoratæ, malignantium spirituum certamina vincere, et in amore tui nominis inconcussa permanere tribuisti: concede quæsumus, ut ejus imitatione, calcata mundi nequitia, et omnium hostium superatis insidiis, ad tuam secure gloriam transeamus. Urbanus VIII anno MDCXXX, volens illius cultui stabilem assignare diem, eamque quo a mortali hunc ad immortalis vitam transit, iuvemens S. Petri Martyris memoria impeditum, proximum hunc xxx Aprilis elegit, ad eamque referri jussit novum Officium suo jussu ordinatum; et Martyrologio Romano inscribi primo loco hæc verba: Romæ S. Catharinæ, Virginis Senensis, Ordinis S. Dominici, Vita et miraculis claræ, quam Pius II in Sanctarum Virginum numero adscripsit. Clemens denique X cultum ejus qui sub ritu Officii semiduplex absolvetur, ad gradum duplex extulit.

2 Vitæ historiam copiosissimam simul et fide dignissimam primus scripsit Raymundus de Vinca Capuanus, omnium arcanorum Virginitatis conscius, partim ex notitia per ejus confessiones et plurimum annorum convictum hausta, partim ex oculatorum testium asseratione; partim ex primis ejus Confessariis, Fr. Thomæ Dominici scriptis, quæ si adhuc extarent aspiciam, vix dubitamus quin multa in ipsis inventirentur a Capuano præterita, quæ huic operi mererentur inferri. Scripsit autem Raymundus, Ordinis sui Magister Generalis statim post Virginitatis mortem creatus, anno ab ejusdem obitu decimo: quam descriptionem una cum prædicto Dialogorum libro, per ipsum Raymundum ex Italica lingua in Latinam verso, et vigintiquinque præcationibus Fr. Theodoricus Lohr a Stratis, Carthusiæ quæ Aula S. Mariæ dicitur prope Memmingam Prior, in Maubucensi sui Ordinis carubio reperit, pulcherrimo charactere in membranis descriptam, et Coloniae ut dictum vulgandum curavit anno MDLIII

3 Ipsam Vitam, ex ista Coloniaensi impressione, more nostro illustratam hic recudimus; collatione tamen prius facta cum membraneo Carthusiæ Leodiensis MS. quod ad correctionem variorum prioris editionis erratorum profuit. Vidimus eandem in insigni bibliotheca monasterii S. Victoris Parisiis. In monasterio Dominicanorum Calcaris apud Clivios aliud extare exemplum, anno ut notabatur MD Metis completum, monuit olim Joannus Grothaus noster. Senis autem invenimus antiquissimam translationem Italicam, minuta charactere descriptam, cui annotatum ad calcem erat, ipsam Legendam anno MCCCLXXXVII fuisse commutatam monasterio S. Jacobi de Ripolis prope Florentiam Ordinis Prædicatorum, per manum Fr. Dominici de Pistorio et Fr. Petri de Pisis. Alterum dictæ Vitæ exemplar habuimus ex prima parte Novalis Sanctorum MS. in monasterio Ruberæ-vallis Canoniorum Regularium prope Bruxellas: sed hujus non ita frequens usus nobis fuit, propterea quod brevitas studio

multa hinc inde refecta essent. Contrarior adhuc et ultra dimidium imminuta est Legenda, quæ finit membraneo codice nostro, olim Antuerpiam allatum ex domo S. Hieronymi in Trajecto et continentem Vitæ Sanctorum Prædicatorum. Et in hoc quidem utroque MS. auctoris Raymundi verba plerumque servata sunt. Ast Laurentius Surinus, etiam stylo simpliciore offendendum lectorem veritus, hunc quoque contrahendo mutavit, et inseruit aliqua ex Epistola venerabilis Patris Stephani Senensis, Prioris Carthusiæ Ticinensis, qui ante monasticæ vitæ professionem diu cum sancta Virgine vixit familiariter et ejus amanuensis fuit.

4 Hanc epistolam in prædicto Ruberæ-Vallis MS. inscriptam nunti, prout anno MCCCXI sub manu quatuor tabellionum signata fuit et Venetias missa ad Priorem Prædicatorum ibidem Fr. Thomam Antonii de Senis, Vitæ subnectimus: est enim veluti quoddam illius supplementum. Quam tamen Epistolam quia usus non est ipse Fr. Thomas Antonii in ea quæ apud Joniam Mombritionem extat Epitome, existimamus omnino eam compilatam fuisse antequam rogaretur Stephanus scribere quæ notat desiderari. Est autem illa Vita sic compilata ex proliori Raymundi opere, ut neque recedat passim ab ejus verbis nec presse illis insistat, quædam etiam addat aliunde cognita, quæ nos partim in Annotatis ad Vitam exhibemus partim ad calcem proponimus, quia spectant extremam vitæ clausulam, cui Raymundus præsens non visuit: sed testimonium dedere alii, et quidam eorum scripto, quos sequi Thomas maluit. Idem hanc a se abbreviatam Legendam transtulit in vulgarem Italicam linguam: et sic ipsam invenimus MS. in bibliotheca Patrum Prædicatorum Senis, ubi ad calcem dicebatur, ipsam similiter vulgariter reditam a prælaudato Stephano in Carthusia Ticinensi, ignorante scilicet id jam præstitum fuisse ab ipsomet auctore: qui si corruit eis quæ postea per Epistolam suggestit Stephanus; non caruit tamen altera æque magni momenti Epistola, quam juvenis quidam Senensis Barducci, qui S. Catharinæ usque in finem præseas abstulit, de illius excessu scripsit vernacula Senensium lingua. Accepimus eam ex editione Veneta anni MDXXII, in qua præmittitur libro Dialogorum, similiter Italicè impresso, et Latinum fecimus: idem facturi de prænomina Stephani Epistola (quam habemus Hispanica lingua impressam ante veterem Epistolarum S. Catharinæ in Castellani versum, sub auspiciis Francisci Cardinalis Ximenii Archiepiscopi Toletani circa annum MDXII) nisi ipsam ejus originalem contextum Latinum habuissimus ex MS. Ruberæ-vallis.

5 Itaque hoc ordine cuncta digerimus. Post ritum per Raymundum, primum exhibetur Epistola Barducci, tum Epistola Stephani, sequendo seriem temporum quo data est utraque; prior quidem immediate post mortem mense Mayo aut ut summum Junio, altera anno MCCCXI. Tum Analecta colligimus ex variis, ac primo quidem ex præcitata Vita per Fr. Thomam Antonii extante apud Mombritionem, deinde et Vita ipsius Stephani quam Bartholomæus Senensis anno MDCXXVI Latine vulgavit, ubi fusc agitur de capituli translatione Senis celebrata (qua occasione etiam de aliis Sanctæ reliquis alibi existentibus agitur) deque aliis rebus memorabilibus circa negotium canonizationis a Senensibus postulata, quam demum Pius II, ut dictum est, fecit per Bullam, quæ subnectitur, post eamque miraculum unum vetustius ex MS. Ultrajectino, alterumque recentius

partim contracta :

alia per
Fr. Thomam
apud Mom-
britionem:

Epistola
Barducci
et Stephani.

Analecta
ex variis.

Vita recentior per Nicolaum Burgensium,

A centius ab ipsomet cui contigit Nicolao Burgensio Equite Senensi scriptum, ad *Vitam Sanctæ* ab eodem compendiosius elucubratam : quæ quidem *Vitam* primum Senis vidimus, paulo post auctoris obitum anno scilicet 1601 excusum ; deinde Olmutio in Silesia a P. Joanne Weyer transcriptum accepimus, hic quoque dandum, nisi molem operis vereremur inutiliter augere. Ceteros, qui aut hoc aut superiori seculo ejusdem Sanctæ *Vitam* diffusius compendiosiusve scripsere, nec nominare quidem attinet ; cum possit universim dici, neminem esse scriptorum, qui vel personas Sanctitate illustres sub Ordine prædicatorum vel Hetruriæ Italiæ Sanctos enumerandos susceperit, aut Legendas Sanctorum per anni circulum quocumque idiomate compilarit, qui non de S. Catharina egerit : ut de pluribus variisve Panegyricis, potissimum Italicis, ad ejus laudem recitatis taceam ; inter quas ipsius Pii II etiam uno est, et apud nos elegantissima manu extat exarata.

et recentissima per Paulum Frigerium

B Unum tamen non possum hic præterire Paulum Frigerium, Congregationis Patrum Oratorii S. Mariæ in Vallicella Romæ dignissimum Presbyterum, amicum nostrum, qui adhortante Alexandro VII et varia documenta suppeditante, stylo Italico elegantissimo vulgavit *Vitam* anno MDCLVI, potissimum exornatam materia sumpta ex epistolis Sanctæ, quarum volumen a Fr. Thomæ de Seuis colligi cœptum ad numerum trecentarum sexaginta quatuor excrevit, versaturque manibus et legitur linguis Italarum, Hispanorum atque Gallorum. Ipsius exemplo ex iisdem Epistolis paucula quædam excerpimus, sed magis historica, eaque retulimus in Annotato ad *Vitam*, in specimen aliquod loquentis per S. Catharinam spiritus, quo non desinebat summos infimosque ad unionem Ecclesiæ, veri Pontificis obedientiam, virtutem cultum exhortari. Habuit auctor iste nec alia quam nos, nec forte omnia quæ nos, ideoque minori nobis usui fuit.

Epistola Virginis quales

C Processum ad Canonizationem prævium, cum attestationibus et inquisitionibus Francisci de Malavoltis, Religiosi Olivetani, per Sorclam ut in *Vita* narratur conversi : et Fr. Thomæ Dominici ac Fr. Bartholomæi Confessoriorum Virginis ; habuit Fr. Joannes de S. Maria, Vitæ Sanctarum sui Ordinis lingua Gallica texens, indicatque illius Processus exemplar servari in Cancellario Patriarchali Venetiis, in Conventu Prædicatorum Bononiæ, et in Carthusia Ticinensi istuc a Stephano Generali deportatum. Hanc ut etiam nos haberemus dedimus operam ; sed frustra. Si postmodum zelosior aliquis sanctæ Virginis cultor invenerit vel ipsum vel Relationem Cardinalium Commissariorum, in Consistorio Pontificio recitatam (cujus meminit Pius II in Bulla, sed nemo auctorum est qui vidisse se dicat) nobisque egraphum alterutrius vel utriusque miserit, de posteritate merebitur bene, libenter tam authentica documenta in hujus operis Supplemento lectura. Interim eorum defectum lenius ferendum ceasemus, eo quod vita illa Gallica nihil suggerat aliunde ignotum, unde arguimus ex Processu prædicto aut nihil aut parum novæ rei haberi potuisse, præter accurationem fortassis notitiam miraculorum, ad invocationem Sanctæ patratorum post mortem. Ex his tam pauca ob auctore Vitæ Raymundo suggeri, nec plura a subsecutis scriptoribus annotari, vehementer miramur dolemusque. Sed nempe tanta erat copia mirabilium vitæ ejus implentium, ut circa hæc fatigatis non videretur operæ pretium cetero conquirere operosius : quod tamen optaremus factum fuisse, aut fieri etiamnunc in Ordine ex iis quæ forsitan hinc inde per conventus dispersa latent documentis : nihil enim in hac materia contemendum : et beneficia seu vetera seu recentiora, per Dei Sanctos collata mortalibus, non tantum præsentium gratitudinem, sed etiam futurorum merentur memoriam.

Processus ad Canonizationem,

D Quod si per Angelum descendente de cælo, illum intelligamus magni consilii Angelum Dominum Jesum Christum, qui testante Apostolo, descendit de cælo pariter et ascendit ; nequaquam hic sensus a nostro deviat proposito : ipsius enim sunt hæc haud dubium opera, cujusdeliciæ cum hominum filiis et filiabus, per ipsum ab æterno electis, fuisse ab initio dignoscuntur. Ipse est, qui attestante Aquila supradicta, clavem quomodolibet habet David : quo aperiente, nemo claudere ; et claudente, nemo valet aperire. Ipse rursus mortis et inferni clavem attestatur se habere, propter quod non est mirum, si catenam ad alligandum satanam secum defert. Verum idem dominus Angelorum et nunc Angelus nominatus, caritate perpetua genus adeo dilexit humanum, ut ineffabiliter miserans, traheret ejus naturam ad sui unitatem suppositi. Idcirco ut dictum est, nullis egens deliciis, tam excellenter cum filiis hominum delectatur, quod ea quæ ab æterno disposuit facere, non nisi per instrumenta humana exequi conetur. Hinc ergo est, quod per sanctos et electos a se homines, secretissima sua mysteria semper ab initio seculorum patefecit. Hinc est, quod admiranda et super naturalia opera, per ministeria semper hominum sibi placitorum perfecit. Hinc, quod legem vivendi hominibus terræ incolis de celso cardine traditurus, non nisi hominem in mediatorem elegit, quem et ducem electi populi delegavit. Hinc tandem, quod humanæ naturæ quasi captus cupidine amorosa, de gratiosissima homine virginali eandem naturam perfecte assumpsit ; et ipsam, tamquam decorem suæ caritatis, indutus, per eam et cum ea hominibus indivisibiliter est unitus : quo supermirabiliter et supergratiose peracto, in tantum est genus humanum amplexatus, quod fraternitate tam admirabiliter hominibus exhibita non contentus, in pretium pro salute se hominum tradidit, in cibum animarum humanarum proprium Corpus et Sanguinem usque in finem seculi contulit, et fidelibus hominibus seipsum in præmium repromisit.

et hinc o consistorialis descendunt,

E Ex his omnibus potest fidelium unusquisque perpendere, quam summum dignitatis gradum genus humanum ascenderit, et in quam alto quilibet Chresticola sit apice constitutus. Transcendit quippe Angelicum culmen in præsentiarum dignitas hominis : et minorato (ut sic loqui liceat) Deo paulo minus ab Angelis, super Angelorum cardines exaltatus est homo.

VITA

Auctore Fr. Raimundo Capuano, Ordinis Prædicatorum Magistro generali, ipsius Sanctæ Confessario.

Ex editione Coloniensi collata cum MS.

PROLOGUS PRIMUS.

Vox spiritualis est Aquilæ a, usque ad cæli supremi fastigium evolantis, secretaque divini consilii militanti Ecclesiæ revelantis, atque dicentis, suarum revelationum libri, videlicet Apocalypsum, cap. xx ; Vidi Angelum descendente de cælo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. Hæc autem verba, qualitercumque sint hactenus per sanctos Doctores exposita, ad præsens tamen intentum (nisi nimium fallar) non inepte videntur mihi proposita ; dum scilicet Angelicæ Virginis, cœlestis potius quæ humanæ conversationis, gesta intendimus enarrare : quam constat profunditatem abyssalis sapientiæ multis, viam salutis ignorantibus, rese-rasse ; et catenam, qua satanas alligatur, verbo pariter et exemplo cunctis percipere volentibus demonstrasse ; imo ut magis proprie loquar, communicasse.

2 Quod si per Angelum descendente de cælo, illum intelligamus magni consilii Angelum Dominum Jesum Christum, qui testante Apostolo, descendit de cælo pariter et ascendit ; nequaquam hic sensus a nostro deviat proposito : ipsius enim sunt hæc haud dubium opera, cujusdeliciæ cum hominum filiis et filiabus, per ipsum ab æterno electis, fuisse ab initio dignoscuntur. Ipse est, qui attestante Aquila supradicta, clavem quomodolibet habet David : quo aperiente, nemo claudere ; et claudente, nemo valet aperire. Ipse rursus mortis et inferni clavem attestatur se habere, propter quod non est mirum, si catenam ad alligandum satanam secum defert. Verum idem dominus Angelorum et nunc Angelus nominatus, caritate perpetua genus adeo dilexit humanum, ut ineffabiliter miserans, traheret ejus naturam ad sui unitatem suppositi. Idcirco ut dictum est, nullis egens deliciis, tam excellenter cum filiis hominum delectatur, quod ea quæ ab æterno disposuit facere, non nisi per instrumenta humana exequi conetur. Hinc ergo est, quod per sanctos et electos a se homines, secretissima sua mysteria semper ab initio seculorum patefecit. Hinc est, quod admiranda et super naturalia opera, per ministeria semper hominum sibi placitorum perfecit. Hinc, quod legem vivendi hominibus terræ incolis de celso cardine traditurus, non nisi hominem in mediatorem elegit, quem et ducem electi populi delegavit. Hinc tandem, quod humanæ naturæ quasi captus cupidine amorosa, de gratiosissima homine virginali eandem naturam perfecte assumpsit ; et ipsam, tamquam decorem suæ caritatis, indutus, per eam et cum ea hominibus indivisibiliter est unitus : quo supermirabiliter et supergratiose peracto, in tantum est genus humanum amplexatus, quod fraternitate tam admirabiliter hominibus exhibita non contentus, in pretium pro salute se hominum tradidit, in cibum animarum humanarum proprium Corpus et Sanguinem usque in finem seculi contulit, et fidelibus hominibus seipsum in præmium repromisit.

3 Ex his omnibus potest fidelium unusquisque perpendere, quam summum dignitatis gradum genus humanum ascenderit, et in quam alto quilibet Chresticola sit apice constitutus. Transcendit quippe Angelicum culmen in præsentiarum dignitas hominis : et minorato (ut sic loqui liceat) Deo paulo minus ab Angelis, super Angelorum cardines exaltatus est homo.

a
Apocalyp-ticus Angelus

E

Eph 4, 10
Christus,

ineffabiliter
diligens ge-nus huma-num.

F

Ps. 8, 6
Hebr. 2, 8

*olim vicis-
sim perfe-
ctissime di-
ligeatur a
fidelibus;*

2 Tim. 3, 2
*sed et nunc
diligatur sic
a paucis
quibusdam,*

Rom. 1, 22

A homo. Minuisti eum, dixit Propheta, paulominus ab Angelis, gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum : Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Quod exponens Apostolus ad Hebræos de Christo ; In eo, inquit, quod ei subjecit omnia, nihil dimisit non ei subjectum. Eliciat igitur ex præmissis sapiens intellectus, quam confidenter queat fidelis anima, Salvatorisque sui amatrix, ad ipsum accedere ; quanta cum fiducia ipsum sequi, quam innumera quamque dulcia dona sperare possit se percepturam ab eo, qui se totum pro ipsa impendit, sub cujus etiam potentia cuncta pendent. O excæcata segnities, o nimium obstinata durities temporum modernorum ! o super nivem et glaciem frigiditas hodiernorum spirituum congelata ! Quam ferventer currebant hactenus animæ desponsatæ Christo in fide post Agnum ! quam velociter sequebantur eum, quocumque ivisset, etiam inclusive usque ad crucem ! Quanti et quantæ non modo utriusque sexus, sed ætatis et conditionis cujuslibet, mundum et quæ in mundo sunt, velut stercora contemnentes, corpusque proprium omni passibili discrimini et lætantissima mente exponentes, per spinas tribulationum et tribulos corporalium tormentorum, illis in temporibus felicissimis, post æternum Sponsum volantes potius quam currentes, etiam per mortis barathrum securam mente transibant, interminatam ad vitam ! Quanti rursus et quantæ, quibuscumque transitoriis conculcatis, longo propriam carnem domantes martyrio, cœlique gaudia mentalibus oculis intuentes, necnon et sanctam Ecclesiam ædificantes doctrina pariter et exemplo, post agones diutinos vita cœlibe consummata, migrabant feliciter ad cœlestem ! Et unde omnia hæc ? nisi quia sæpe fatum magni consilii Angelum, de cœlo descendentem, in corda sua rapuerunt ; cujus cum clavi Davidica abyssum suarum cogitationum clauserant terræ, aperuerant cœlo : sicque grandem virtutum catenam ab ipso accipientes, adversantem satanam, vicerant pariter et ligarant.

B 4 Hæc illis evenere temporibus quasi communiter et quam multis : sed et his periculosissimis temporibus, in quibus secundum prophetiam Apostoli, sunt quasi omnes seipsos amantes ; idem Angelus non desistit suo nobis magno consilio simul et auxilio subvenire, producendo scilicet hinc inde per orbem fidelium aliquas animas, licet paucas, quibus tam copiose tanque largifluæ grandia dona sua conferendo multiplicat, quod expertis stupor, inexpertis vero incredulitas in mentibus generatur. Et quod amplius est mirandum ac meo iudicio notandum, hanc abundantiam gratiarum in sexu fragiliori, videlicet femineo, diebus istis videtur singularius operari ; forsitan ut confundat virorum superbiam, et illorum potissime, qui reputatione propria inflati, scientes, cum nihil sciant, et sapientes, cum nihil tamen de dulcedine divina sapiant, se dicere non verentur. Illi tam stulti (secundum Apostolum) prohi pudor ! hodie facti sunt, quod absque scientia scire, sine sapientia sapere frustra contendant. Tales igitur, si non fallor, æterna sapientia, per humilem sanctarum puellarum doctrinam mirandaque opera, videtur decrevisse confundere : ut omnis caro coram ipso non glorie-
tur, et disceat insipiens homo, ubi sit sapientia, ubi sit virtus, ubi sit lumen oculorum et pax.

5 Quamobrem quamdam admirabilem puellam sacramque virginem ipsa Sapientia incarnata produxit in Tusciæ regione, Senensique civitate Virginis b, antiquo suo titulo nuncupata : cujus dum actus et doctrinam attente considero, gesta que vitæ ac felicissimum transitum admirror, stupere ac flere magis libet, quam aliquid dicere. Quod enim cor in tot et tam mirandis donis Altissimi non deficiat, dum cer-

nit hanc virginem seu fragilem, imbecilem ætate, Æ nativitate plebeiam, absque humano doctore simul et ductore, tantum apicem perfectarum ascendisse virtutum, tantam acquisivisse claritatem et perfectionem doctrinæ, et hoc totum infra lares paternos ? Quis non stupeat ? quis non miretur, quis continere possit lachrymas gaudii simul et laudis ? Verum quia indignissimo mihi, nullis, præcedentibus meritis, utinam non contradicentibus potius ipsis demeritis, superna pietate, quæ neminem vult perire, concessum est, ut fere circa finem cursus viæ ejus, pluribus annis præfatæ sacræ virginis non tantum habere notitiam et conversationem familiarem, sed etiam per ipsam essem in Confessorem electus, ad participandum et sciendum quæcumque secreta sibi a Domino concessa vel revelata : ne tam pretiosum talentum, largitatem mihi Altissimi commendatum, more servi nequam (quod absit) absconditum teneam in sudario ; ipsum ad publicam mensam, pro animarum lucro copiosius conquirendo, intendo exponere, ut cum usuris Deo placitis, reportem illud tempore suo coram Domino Salvatore.

6 Porro quia verbum Joannis assumptum superius, meo proposito coaptatur, si non nimium fallor, reassumo illud, et exclamando profero seculis tam præsentibus quam futuris : Vidi ego, Raymundus nomine usitato, ab ipsa tamen virgine vocatus ab eventu Joannes, propter secreta revelata mihi ab ea, ut æstimo ; Vidi inquam, Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, et catenam in manu sua ; vidi, et præsens fui. Et quamvis multa et grandia fuisset Dominus operatus, antequam ipsius haberem notitiam : omnia tamen audiui, vel ab ipsa in secreta confessione, vel ab aliis utriusque sexus personis, dignissimis omni fide, qui præsentibus fuerunt pariter et viderunt. Vidi igitur et audiui, ita ut mihi et aliis qui fuere præsentibus, cum Evangelista Joanne liceat exclamare : Quod vidimus, quod audimus de verbo vitæ, habitanti in hac mirabili virgine, hoc vobis, et non aliud, nuntiamus. Non enim possumus (ut cum Petro et Johanne loquamur) quæ vidimus et audimus non loqui, aut non coram omnibus prædicare. Videamus ergo diligenter, o fideles Christicolæ, hoc verbum quod factum est, quod fecit Dominus et ostendit nobis peccatoribus, quorum primus ego sum, qui supra dixi, quod vidi. Sed quid, obsecro, vidi ? Vidi profecto Angelum descendentem de cœlo. Hæc enim temina, de qua sermo, non femina, sed potius Angelus terrestris, vel (si malueris) homo cœlestis dicenda erat, quam femina. Numquid enim non est Angelicum et cœleste, omnibus illicitis ac licitis corporalibus delectationibus ex toto renuntiare, in cœlestibus semper mentaliter habitare, verba æternæ vitæ indesinenter ex ore proferre ; absque cibo, potu et somno, sub pluribus gravibus morbis corporeis, non modo vivere, sed letari ; et quæ Dei sunt ac salutis animarum, indefectibiliter operari continere ? Quis hæc terrestria dixerit aut humana ? Taceo de signis aliis et miraculis aliis, coram nobis per ipsam patratibus a Domino, de quibus non est modo dicendum per singula, sed, concedente Domino, infra pro magna parte dicentur. Quid mirum igitur, si Angelus per nos appellatur, quæ naturam Angelicam puritatem carnis et spiritus imitata, officium etiam Angelicum, Regis Angelorum præcepto, indesinenter exequatur.

7 Quæ recte dicitur de cœlo descendere, quia in cœlo sua sancta existens conversatione, per humilem sui cognitionem et proximorum compassionem, frequenter descendebat ad terram. Sed quia scriptum est de Sponso, quod qui descendit, ipse est etiam qui ascendit ; et sponsa vera nititur se Sponsi gressibus totis viribus conformare ; descendebat et ascende-
debat

Æ
AUG. T. RAY-
MUNDO
CONFESS.
inter quos
S. Cathari-
na Senensis.

E

1 Joan. 1, 3

Act. 3, 20

F

Angelo com-
paranda ob
abstinentiam

caritatem
erga Deum
et proximum

ACT. RAY-
MUNDO
CONFESS

cælestem
sapientiam
relucentem
in epistolis

libro Dialo-
gorum,

et colloquis

A debat virgo admirabilis supradicta simul cum Angelis in scala Jacob, ut videlicet cernendo faciem Domini, summitati scalæ innixi, largam benedictionem acciperet ascendendo, et ejusdem benedictionis participes descendendo faceret incolae terre hujus. Quod totum perfecit in scala Jacob, quia, prout infra Domino præstante patebit, quidquid quæsit a Domino, et quidquid operata est, totum factum est mediantibus gloriosa Dei genitrice Maria, et, quæ de ipsa fuit assumpta, Salvatoris humanitate, quæ duo per scalam Jacob propriissime signabantur. Ceterum Angelus sic descendens, ut diximus, clavem abyssi habere non absque mysterio dicitur : quia hæc virgo Angelica, super omnem æstimationem humanam, profunditatem divinæ sapientiæ, quantum animæ viatrici fas est, investigans, nobis eam aperuit et ostendit. Quis enim legens epistolas ejus, quas quasi per totum direxit mundum, Christianorum fidelium, diversorum statuum et graduum personis, admirans non stupeat stylum altum, profundas sententias, animarumque saluti peritiles supra modum? Quamvis enim proprio sermone vulgari loquatur in eis, quia non cognovit litteraturam : quia tamen introivit in potentias Domini cum clavi profunditatis profundæ, stylus ejus (si quis diligenter advertit) potius videtur Pauli quam Catharinæ, melius alienijus Apostoli quam cujuscunque puellæ. Has autem epistolas ita dictabat velociter absque cogitationis intervallo etiam modico, ac si legeret in aliquo libro ante se posito quidquid dicebat. Vidi ego saepe ipsam dictantem duobus scriptoribus diversas epistolas, diversis personis mittendas, et de diversis materiis; nec aliquem ex eis expectare dictamen per quacunque parvam morulam, nec audire ab ea nisi quod pertinebat ad se. Quod dum nimium admirarer, responsum est mihi per plures qui eam noverant ante me, et frequentius viderant eam dictantem, quod aliquando tribus, aliquando quatuor scriptoribus similiter dictaverat, ut dictum est, et cum eadem celeritate, necnon et memoria firmitate; quod in corpore muliebri, tam macerato vigiliis et inedia, potius dat mihi signum miraculi et infusionis supercœlestis, quam cujuscunque naturalis virtutis.

B 8 Insuper si quis inspiciat librum, quem Spiritu sancto manifeste dictante, composuit in idiomate proprio; quis possit imaginari aut credere illum factum per feminam? Qui quidem stylus est altissimus, ita ut vix invenitur sermo Latinus correspondens altitudini styli ejus, prout in præsentiarum exterior ego ipse, qui transferre in Latinum ipsum satago. Sententiæ sunt tam altæ pariter et profundæ, quod C si eas in Latino perceperis prolatas, Aurelii Augustini putes potius fuisse quam cujuscunque alterius. Quantum autem sint utiles animæ, suam quærenti salutem, nec brevi, nec facili potest explicari sermone. Omnes quidem subtilitates deceptionum hostis antiqui continentur in eo, omnesque viæ et modi vincendi ipsum, Altissimo complacendi, beneficia Salvatoris collata rationabilibus creaturis, necnon et culpæ quæ contra ipsum, prohi dolor! hodie in nostro nequam seculo committuntur communiter adhuc, et ipsarum remedia, si quis diligenter advertit, in ipso reperiuntur. Porro contenta in eo (ut relatam est mihi per scriptores ejus) ipsa nunquam dictavit dum utebatur corporeis sensibus; sed semper dum actualiter in ecstasi posita, loquebatur cum Sponso suo. Propter quod et liber ille ordinatus est per modum dialogi inter Creatorem, et ab ipso creatam animam rationalem et viatricem.

9 Propter hæc autem; quamvis scripturæ ejus sint modis omnibus commendandæ, nec ad commendationem ipsarum possim sufficere; modicum tamen sunt, respectu actualis loquelæ ejus, dum ageret in

humanis. Dominus enim ei dederat linguam eruditissimam, ut sciret proferre sermonem ubique verbaque ipsius ardebant ut faculæ; nec erat quicumque audiens eam, qui se a calore ignitorum verborum ejus totaliter posset abscondere. Unde et communis est sententia hodie illorum qui eam noverunt et sequentium et non sequentium vestigia ejus, quod nunquam aliquis venit ad audiendam ipsam, cum quantumcumque mala intentione, ipsam scilicet etiam deridendi, qui non recesserit ab ea vel modicum aut perfecte compunctus, et in totum vel in parte correptus. Quis ver hæc signa non vident ignem Spiritus sancti habitantis in ea? Quis aliud quærat experimentum ejus qui loquebatur in ea Christus? Arbor etenim quælibet ex fructu cognoscitur, juxta sententiam, Veritatis; et bonus homo de bono thesauro profert bona verba etc. ut dicit eadem Veritas incarnata. Vidisses frequentius, illos qui causa ridendi et deridendi ingressi fuerant, cum lachrymis egredi : eos qui corde inflato intraverant et erectis cervicibus, dimisso capite ac suspirantes exire : aliosque qui sapientes erant in oculis suis et humana scientia præditi, postquam ipsam audierant, supponere digitum ori suo stupentes, et inter se murrere; Quomodo hæc litteras scit, cum non didicerit? Unde huic mulierculæ sapientia tanta? quis eam tam perfecte instruxit? quis eam docuit tam alta? Quæ omnia testimonium dabant plenum, cuicumque sane intelligenti, quod clavem habebat abyssi, profunditatis scilicet sapientiæ supernaturalis : et mentes illuminans tenebrosas, aperiebat cæcis thesaurum lucis æternæ.

10 Subjungebatur postremo verbo Joannis, pro fundamento Prologi hujus assumpto; Et catenam magnam habens in manu sua. Quod, ut prius, ad nostrum propositum, per quid nominis declaremus. Quid mirum, si habebat Catharina catenam? Numquid non ista duo nomina in voce concordant? Etenim si Catharina cum syncopa dixeris, Catenam habebis; et si Catenæ unicam superimserueris syllabam, Catharinæ nomen accipies. Sed obsecro, ibimusne tantummodo post voces et signa, neglectis rebus atque mysteriis per istas voces signatis? Non solum hæc voces, sed et res ipsæ convenientiam nobis indicant. Catha c siquidem Græce, Latine indicat universum; unde et Catholica, Ecclesia propter vim Græci vocabuli, universalis proprie dicitur in Latino. Catherina igitur et Catena, universitatem nobis inducere intendunt, quod et catena ex sue substantiæ ordine manifestat : componitur enim ex diversis annulis alienijus materie, simul tamen et taliter adinvicem colligatis, quod nisi frangantur, non possunt ab invicem separari : sicque annulorum illorum diversorum et sic unitorum (ut diximus) universitas, Catena vocatur, juxta multitudinis usum, quem sequendum in rebus mundanis censet Philosophus. Hæc autem unitas diversorum, seu diversitas unitorum, duplicem nobis collationem bonorum insinuat; fidelium videlicet hominum, ex quibus constat Ecclesia; et sanctarum virtutum, ex quibus, constat salus et sanitas animarum. In qualibet universitatum istarum, Deo gratarum, universitatem et diversitatem de necessitate reperies : nec universitas proprie dici posset, nisi utrumque complecteretur.

11 Quamobrem ex principio hujus nominis diversitas componitur et universitas : quod totum signat hoc nomen Catena, in quo forsitan non parvum latet mysterium. Constat etenim virtutes esse colligatas, quia altera simpliciter sine altera haberi nequam potest; et quælibet tamen habet suam singularem conditionem, quam nulla aliarum potest habere. Sic protinus et fideles in una fide, in unaque caritate uniti,

quibus vel
invitos ad
penitentiam
trahit;

ut videatur
Catharina
dicta, quasi
catena uni-
versalis vir-
tutum

A uniti, ita dispositi sunt, ut si quis ab illa discedat, desinat esse fidelis : et tamen necesse omnino est, quod singuli singulares habeant illius Spiritus gratias, qui dividit singulis prout vult, quemadmodum et eorum subjecta, ex propria natura singulariter dividuntur. Nonne ergo quaelibet universitatum istarum, per ea quæ superius dicta sunt, tibi nunc clare apparet una catena? Diversitas unitorum et unitas diversorum hoc indicant manifeste : quod si earum quaelibet est catena, consequens est, per ea quæ superius dicta sunt, quod utraque ipsarum comprehendatur, in hoc nomine Catharina. Et vere non mirum, quia hæc Catharina et universitatem virtutum accepit a Domino, et universitatem fidelium tanto cum amore gestabat in corde, quod nullum novum intelligenti videbitur, si dicatur in sua manu catenam habere : quia universitates jam dictas, non minime nec mediocriter, sed perfecte possedit et excellenter. Nimis, ut puto, breviter dictum est quod intendo ; volo, sicut et debeo, latius explicare.

et fidelium

virtutum
quidem om-
nium, sed
præcipue hu-
militatis,

B 12 Vidi et ego frequenter, licet vitis plenus, virtutibus personas : sed nunquam recolo me vidisse, nec visurum arbitror in futurum, tam universalem excellentiam virtutalem, sicut in hac virgine patenter ostendebatur. Et ut incipiamus a fundamento et condimento virtutum, humilitas videlicet tanta erat in ea, quod non modo vilissimo aut vilissimæ cuilibet subijci, non tantum omnium infima reputari optabat continue ; imo se causam omnium malorum, quæ alii patiebantur, firmiter æstimabat. Quapropter quandocumque cernebat mala culpæ vel pœnæ universalis vel particularis cujuscunque contra seipsam insurgens, dicebat : Tu omnium malorum istorum es causa : ab iniquitatibus tuis hæc cuncta procedunt : ergo recognoscas teipsam, et plora peccata tua coram pedibus Domini, donec merueris audire eum Magdalena. Dimissa sunt tibi peccata tua etc. Attende lector non modo humilitatem, sed humilitatis profundiorum radicem. Parum erat illi, ceteris subdi, cuilibet obedire, a quolibet patienter injurias sustinere : imo post hæc omnia non tantum secundum Salvatoris doctrinam, ancillam inutilem, sed præ ceteris et pro ceteris, ac (quod majus est) pro persecutoribus suis ream se accusabat coram Domino : sic non solum omnibus subditam, non tantum omnium infimam, imo reputabat se omnibus necessario debitricem. Hinc et licito et illicito excluso judicio proximi, omnique reputatione propria procul pulsa, contemnendo seipsam tam excellentem d, sub pedibus omnium prosternebat. Cernis, lector, qualiter hic excluderetur ex toto superbia, qualiter amor proprius sapientissime vincebatur ; quomodo, quæ legem implet, dilectio proximi fortissime servabatur? Adspicisne caritatem et humilitatem, in eodem opere artificiosissime catenatas? Numquid tibi videtur hæc catena sufficiens ad superbissimum satanam capiendum et alligandum, prout testis Joannes adductus adjungit?

qua omnibus
se subjecit

d

C 13 Verum quædam in dictis nunc forsitan movebunt te dubia, quæ tua de mente intendo abstergere, ne putes obscuritatem sociam falsitatis. Forte namque, quia superius dictum est, quod optabat cuilibet vilissimo subijci, et infima omnium reputari, hoc quia non est latius declaratum, aut non credis, aut vilipendis. Sed volo te scire, quod prologi totaliter mensuram excederemus, si cuncta quæ adducimus, vellemus particulariter declarare : sufficit quod in tractatu Legendæ, omnia latius inserentur. Verumtamen scito, hanc virginem omnibus et singulis de domo sua, etiam ancillæ inclusæ, pluribus rursus pauperibus et infirmis in hospitali decumbentibus, se voluntarie subjecisse ac obedisse diutius, nec unquam sine subjectione vivere voluisse, usque ad

Aprilis T. III.

transitus sui horam, prout infra patebit latius in D Legenda. Quod infimam se reputaverit ceteris, satis est in proximo declaratum, ut æstimo : sed ut omnem de mente tua removeam scrupulum, scire te volo, quod aliquando ego ab ipsa petivi, qualiter fieri potuit, quod comite veritate, ipsa se causam omnium malorum quæ fiebant, computaret et fateatur. Quæ amplius suam conclusionem affirmans, dixit omnino sic esse, et addidit : Nonne, si ego essem igne divini amoris perfecte accensa, et Creatorem meum ignita mente orarem, ipse qui totus misericors est, faceret omnibus istis misericordiam, et concederet quod de igne qui in me tunc foret, omnes accenderentur? Et quid est illud quod impedit tantum bonum? certe non nisi peccata mea. Quia defectus non potest esse a Creatore, in quo nullus cadit defectus : oportet igitur quod sit ex me et a me. Super hoc autem, quando considero quot et quantas gratias mihi tam misericorditer est largitus, ut talis eficeret, sicut dixi ; et tamen propter iniquitates meas ego talis non sum, quod mihi satis clare ostenditur in malis quæ video ; irascor contra meipsam, et ploro peccata mea, quia non propter hoc despero, sed semper amplius spero, ut parcat mihi et eis.

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
et mala ho-
minibus in-
flicta suis
peccatis
adscript

E

14 Hæc est illa locuta mihi maximo cum fervore : ego autem admirans novum modum humilitatis et caritatis simul servandæ perfecte, cum etiam videretur peccata notoria proximorum imputare sibi, licet aliquæ mihi replicationes occurrerent, silere malui, quam aliquid amplius replicare coram tanta magistra virtutum. Advertique, ac nunc disse-undo magis adverto, humilitatem, fidem, spem, et reginam omnium caritatem, in hoc uno actu mirabiliter et excellenter concatenatas : humilitas enim faciebat, ut illa proximorum sibi imputaret modo mirabili, et non illos contemneret : fides ostendebat ei, quam benignus et misericors esset Dominus et præstabilis super malitia peccatorum, ac etiam quam fructuosus sit ignis habitans in mentibus servorum Dei : sps confortabat eam ut non obstantibus tot et tantis peccatis, confidens ad misericordiam implorandam accederet, tam pro se quam pro aliis. Et hæc omnia operabatur illa, quæ nunquam excidit, caritas. Cum hoc erat ibi perfecta peccatorum contritio, simul et satisfactio cum lacrymis cordis et corporis : zelusque animarum eximus, et sollicitudo superlaudabilis de universorum salute. Quid in presentiarum tibi videtur, o bone lector? Nonne in primo tibi adducto hujus sanctæ virginis opere, catenam virtutum adspicis grandem valde? Nunquid non clare nunc cernis, juste vocatum fuisse nomen ejus catenam seu Catharinam ; proprièque de ipsa in themate nostro dictum, quod habebat catenam magnam in manu sua? Sane quia duplicem ipsam diximus habuisse catenam, virtutum scilicet et fidelium animarum, ex quibus constat Ecclesia, quas ambas gestabat in mente cum magna perfectione ; forsitan tibi non videtur ostensum fuisse nisi de una, cum tamen, si adverteris, de utraque sit tactum.

tum fidei,
spei et cari-
tatis,

F

15 Verum ad clariorem eorum quæ dicuntur ostensionem, scire debes cum tantus erat ardor amoris, quem ad quemlibet fidelium, et multo plus ad universorum congregationem, gestabat in animo ; quod omnes cogitationes, locutiones, actus et tota ipsius vita pariter et intentio, nihil aliud resonabant aut sapiebant, nisi proximi compassionem et caritatem. Quis, obsecro sufficienter possit recitare elemosynas, quas largiebatur pauperibus ; obsequium, quod impendebat infirmis ; devotionis et confidentiæ solatium, quo morientes consolabatur pariter et fovebat? Quis iterum possit numerare afflictorum

109 consolationes,

AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSAR.

A consolationes, peccatorum conversiones, justorum confirmationes, malorum supportationes, omniumque ad se venientium caritativas attractiones, quibus simul et divisim proximorum salutem efficacissime procurabat? Quis rursus queat investigare fluvios lacrymarum, viscerosa suspiria, orationis instantiam, singultuosos gemitus, quibus sine intermissione die noctuque apud Sponsum suum, non absque sudoribus incredibilibus, laborarat, ut finem salutiferum singulis impetraret? In cujus rei testimonium audita est aliquando a pluribus testibus, dum esset in ecstasi, ex abundantia spiritus linguam corpoream movendo suum Sponsum silenter affari et dicere: Numquid, Domine, potero esse contenta, si quisquam ex his qui ad imaginem et similitudinem tuam creati sunt, sicut ego, pereat et de manibus meis auferatur? Ego nec unum ex fratribus meis volo quomodolibet perdi, qui tam naturæ quam gratiæ sunt mihi nativitate conjuncti. Et hostis antiquus, volo quod omnes amittat; tu autem lucreris omnes, ad laudem et gloriam nominis tui majorem. Melius enim mihi esset, quod omnes salvarentur, et ego sola, salva semper tua caritate, sustinerem penas inferni; quam si ego essem in paradiso, et ipsi omnes damnati perirent: quia major honor et gloria nominis tui erit, si primum accidat quam secundum. Responsumque ei est a Domino, prout secrete mihi confessa est: Caritas in inferno stare non potest, destrueret enim eum totaliter: facilius foret infernum destrui, quam quod caritas staret cum eo. At illa: Ubi tua veritas et justitia paterentur, omnino vellem ipsum esse destructum, vel saltem quod amplius ad ipsum nulla descenderet anima. Et si, salva unione caritatis tuæ, super os inferni ego ponerer ad claudendum, quod illuc amplius nullus ingrederetur; gratissimum mihi esset, ut sic omnes mei proximi salvarentur.

16 Ex his potes, lector, patenter elicere, si non fallor, quod istis Deo gratis catenis duabus aureis, hæc virgo in mente circumdata et ornata erat feliciter et perfecte; nec est mihi fas omnia particulariter enarrare, ne convertam prologum in tractatum. Sufficit ad te reddendum benevolum et attentum, in genere tibi ruditer, sed veraciter, ejus excellentias expressisse. Scire tamen te cupio, quod si mecum vidisses et audisses quæ ipse vidi et audiui, adpexisses mentalibus oculis imitatricem humilitatis et puritatis virginis gloriosæ, asperitatis et paupertatis Joannis Baptistæ, pœnitentiæ ac paupertatis Mariæ Magdalensæ, veritatis et sanctitatis Joannis Evangelistæ. Vidisses siquidem in fide Petrum, in spe Stephanum, in caritatis sapientia Paulum, in patientia Job, in longanimitate Noe, in obedientia Abraham, in mansuetudine Moysen, in zelo Eliam, in miraculis Heliseum. Cum Jacob siquidem contemplabatur, cum Joseph prædicabat futura, cum Daniele revelabat mysteria, cum David confitebatur die noctuque Altissimo. Non excedo, dum sic loquor, lector carissime, non excedo. Infra, dum legendo specifice invenies, quæ hic breviter dicuntur in genere, videbis nullum excessum hic positum. Enimvero imitari et ipsum Salvatorem et ejus gloriosam Genitricem, in quolibet Sanctorum invenire non est difficile; nec est excedere, hoc referre. Non enim adæquat, qui suo modulo imitatur: nec in imitante requiritur perfectio seu plenitudo ejus quem imitatur. Unde Doctor gentium, proprios provocans ad acquirendum perfectionem Christianam discipulos, inquit: Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. In quibus verbis, si bene advertitur, non tantum ad sui, sed etiam ad Christi Jesu imitationem, cunctos fideles invitat. Quod scilicet dixi: Vidisses in fide Petrum etc. nullum noveris inconveniens inde se

qui. In fide enim veraciter Petrus dici potest, qui cumque perfecte possidet mentaliter fidem Christi, et sic de aliis. Quamvis in nostro proposito, Deo duce, infra percipies, virtutes præfatas atque combinatas cum Sanctis superius nominatis, tam novo et tam perfecto modo per hanc virginem sacram possessas mentaliter, quod omnis de hoc dicto admiratio, forsitan prius generata, de mente tua cessabit.

17 Sufficit quod duplex fuit tibi catena ostensa, quam qualibet satanas alligatur, quas habebat in manu sua, hic Angelus virginis: qui per unam, scilicet virtutum catenam, cælum ascendens; propter alterius catenæ, fidelium scilicet, operandam salutem, descendebat de cælo. Ex duabus his catenis nullum mirum, si captivus redditur satanas, prout Joannes subjungit: quia nulli docto Theologo dubium est, quod regnum satanæ tantum est et non plus, quantum vitiosi homines voluntarie sibi tradunt. Nasquam namque, sua culpa damnatus et propria detentus damnatione, regnare posset sua virtute, nisi alterius vitium malorum mentes perverse ipsius voluntatis imperio subjugaret. Unde scriptum est, quod ipse rex est super omnes filios superbiæ: a superbiis siquidem sunt generati, super quos ipse regnat, quia nequaquam regnare posset, nisi prius per superbiam voluntas perverteretur. Regnum ergo ejus non est ex virtute propria, sed ex alterius vicio: sicut autem regnum ipsius ex alterius, non ex sua mente, dependet; sic proculdubio regni ejusdem destructio magis in aliorum mentibus, quam in sua, fundatur: quapropter cuilibet vere volenti est facile, quantum ad se, destruere regnum ejus. Et dico volentem hic, quem gratia, quæ per Jesum Christum data est, facit volentem. Unde et ipse Magister et Dominus, cum pro culpa nostra delenda, et pro sua gratia in nos infundenda, se ad passionem et mortem videret appropinquare, dicebat discipulis pariter et Judæis: Nunc judicium est mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras: quia scilicet adveniente gratia, quam ex illa passione meruimus, voluntates hominum factæ mediante gratia virtuosæ, regnum erant satanæ penitus destructuræ, ipsumque de suis habitaculis ejecturæ.

18 Porro sicut mediante gratia per virtutes ejicitur, sic per easdem idem satanas alligatur. Anima quippe fidelis, in qua gratia residet, efficitur quotidie per augmentum meriti simul et gratiæ seipsa robustior et sancta, cum de manu fortis satanam adversantem, non solum ejicit, sed alligat pariter et occidit. Tanta namque gratia infunditur quandoque mentibus fidelium quorundam, quod non solum de propriis mentibus, sed de alienis ejiciunt satanam: et non tantum ejiciunt, sed precibus et meritis suis obtinent a Domino, quod satanas alligetur, ut scilicet non plus molestiæ possit inferre his a quibus ejectus est, quam expediat ipsorum saluti. Hinc rursus talibus quandoque datur a Domino tanta virtus, quod etiam de obsessorum corporibus dæmones ipsorum expellant: non quod magis sit de corpore expellere quam de anima, sed in conspectu hominum magis apparet corporalis curatio, quam mentalis: et Dominus sanctitatem talium sibi notam, cum in virtutum perfectione superabundat, vult etiam coram oculis hominum demonstrare, ut honor suus et salus hominum inde amplius augmentetur.

19 Nunc ergo ad hoc, unde cœpimus, redeamus. Hæc sacra virgo, cujus gesta narrare intendimus, dante Deo catenam virtutum perfectissime possidens, catenamque animarum fidelium perfectissimæ caritatis vinculo secum ligans, utraque satanam ligabat: Cum prima potestatem ejus annihilans, ne

Hæc duplici
catena tene-
bat adstritum
dæmonem

Job. 41, 2

E

Joan. 12, 31

quem etiam
serpe ejiciebat

F

pro quarum
salute ater-
nis pœnis se
offerebat,

et propter
imitationem
Sanctorum.

A posset aliquid supra se; cum secunda vero, ne posset aliquid nocere fidelibus, et potissime his, quos ipsa in Christo genuerat, quantum cupit; sicut infra luce clarius concedente Altissimo, patefiet. Vere igitur et proprie dictum erat, quando dicebam cum Evangelista Joanne superius: Vidi Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. Addiditque, Et apprehendit draconem, qui vocatur diabolus et satanas, et ligavit eum per annos mille. Hic amplius non in-sto, ne diutius protraham: sed obsecro, lector, nota, et Deo duce videbis inferius, qualiter hæc omnia verba verificabuntur de hac superlaudabili virgine, potissime si principium ejus cursus, medium, et finem adverteris diligenter. Hæc igitur quantum Dominus docere dignatus est, sint pro voce spiritualis Aquilæ ad nostrum propositum concludenda. Nunc ad narrandum gesta hujus sacræ virginis procedamus.

adeo ipsa
etiam Angelo
Apocalytico
possit compa-
rari.

ANNOTATA

a Joannes Evangelista, passim comparatus Aquilæ, uni ex quatuor mysticis animalibus, propter sui Evangelii sublimitatem.

B b Sena vetus, civitas Virginis, antiquo appellata titulo, socram eidem habet ædem Metropolitanam: crediturque jam inde a tempore Constantini Magni, eidem dedicasse templum Minervæ, quod ipso in loco magnificæ hujus basilicæ steterat.

c Hæc erat sæculi istius inscitia. Κζζζ enim Græce, præpositio est, idem valens quod secundum: ζζζ δὲ, secundum universum, unde Catholicus dicitur, qui secundum universæ ecclesiæ sensum credit et docet. Ceterum Græci Sanctam Mortyrem, a cujus intuitu et veneratione nomen istud commune factum est pluribus, Αἱζζζζζζ appellavit, in antiquis MSS. Latinis Ecattherina legitur: nec facile nominis sic scripti verum reddere etymologiam ex Græco possis.

d Addebantur hæc verba, contemptum proximi perfecisse contemnebat, quæ tantisper expunximus, donec occurrat lectio sanior.

ALTER PROLOGUS.

Dixit David filius Isai, dixit vir cui constitutum est de Christo Dei Jacob, egregius Psalmista Israel, ut habetur secundo Regum vicesimo tertio capite, Dixit, inquam, in Psalmo, in quo introducit primogenitum in orbem terrarum, Scribantur hæc in generatione altera, et populus qui creabitur, laudabit Dominum. Et sanctus Job dum sanctam resurrectionem prophetare intenderet, exclamabat: Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, et plumbi lamina, vel ælte sculpantur in silice? Ex quibus verbis sacrarum Scripturarum intellectus clare potest percipere, quod illa quæ cedunt in divini nominis honorem et laudem, ac in veram et communem utilitatem omnium hominum, non sufficit si loco et tempore præsentibus revelantur aut recitantur: sed ut omnibus nota sint, tam præsentibus quam futuris, scripturæ sunt commendanda. Et quia juxta Salomonis sententiam: Generatio præterit, et generatio advenit; indignum foret, si generatio tantum una perciperet quod omnibus est salubre; ac insuper si divinæ sapientiæ opera, quæ debent perpetuo collaudari, brevi temporis cursu commendarentur tantummodo. Hinc motus est Moyses ad scribendum creationis principium, et gesta Patrum primorum et novissimorum usque ad sua tempora exclusive. Hinc Samuel, hinc Esdras, ceterique Prophetæ sacras

historias conscripsere, propheticaque dicta scripturæ diligenter commendavere. Hinc et ipsi sancti Evangelistæ, qui, quantum ad dignitatem, inter Historiographos obtinent primum locum, non tantum prædicare, sed Evangelium scribere mernerunt. Hinc etiam uni eorum vox magna dixit: Quod vides, scribe in libro.

21 Hinc igitur et ego frater Raymundus de Capua, in sæculo dictus de Vineis, Ordinis Fratrum Prædicatorum humilis magister et servus, ex mirabilibus quæ vidi pariter et audiui, rationabiliter imo necessario motus, gesta ejusdam sacræ virginis, Catharinæ nomine, de civitate Senensi in regione Tusciæ ortæ, miranda simul et imitanda, quæ voce prædicavi, scripturæ commendare decrevi; ut secula non tantum præsentia, sed etiam futura, perceptis his virtutibus admirandis, quæ magnus et superlaudabilis Dominus operatus est in hac virgine, tunc gratiosa, sed nunc indubitantissime gloriosa, laudent ipsum in Sanctis et in virtutibus ejus, ac benedicant secundum multitudinem magnitudinis ejus; simulque accendantur ad eum totis viribus super omnia diligendum, eique soli tam interius quam exterius serviendum, necnon et in servitio ejus usque in finem constantissime permanendum. Protestor autem cuilibet qui leget hunc librum, quod teste ipsa Veritate, quæ nec fallit nec fallitur, nihil fictum, nihil adinventum inseritur in eo; nec, saltem in substantia rei gestæ, quantum mea fragilitas investigare potuit, quomodolibet falsum. Ut autem fides adhibeatur his quæ dicuntur præstantior, in quolibet Capitulo ponam, unde ac qualiter habui ea quæ narro; et videat quilibet, unde hansi, quæ pro animabus potandis in hoc libello propino. Verum ut in Trinitatis nomine cuncta fiant, in tres partes hunc librum divisi pro indagatione agiliori. Prima pars continebit ortum et infantiam ejus ac puellarem ætatem, quousque fuit a Dominodesponsata inclusive: secunda pars continebit tempus conversationis ejus, a desponsatione usque ad transitum ejus: tertia vero pars ultimum finem ejus, cum aliquali tempore præcedente ac miraculis, quæ acciderunt tunc et post obitum ejus, quibusdam, non omnibus: quia nimis magnum oporteret volumen conficere, nec posset nostris temporibus terminari. Deinde liber divinæ doctrinæ illius sive Relationum dialogi cum xxi orationibus ipsius. Sicque concedente Deo, terminabitur totum opus, ad laudem Trinitatis excelsæ, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

D
AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO

Apoc. 1, 11

qua fide?

E

quo ordine?

DISTRIBUTIO PARTIUM.

Quæ hic ad finem promittuntur, quia ad historiam nihil faciunt, poterant in editione Coloniensi requiri: hic solum noto, inter dictas orationes, unam esse numero decimam sextam, cui in editione Brixiensi anni mcccxcvi assuta est clausula, prorsus ad præcedentia impertinens et styli differentis, quæ fingitur S. Catharina de Virginis Deiparæ Conceptione loqui ad Patrem æternum, eique dicere, quod ea conceptio fuerit maculata ut ceterorum hominum; sic tamen ut mox superveniens gratia maculam absterserit. Ast in hac Coloniensi, quæ desumpta est ex ipso Fr. Raymundi autographo, Maubaci in Austria apud Patres Carthusianos asservato, adeoque nulli suspicioni interpolationum tam turpium obnoxio, tale nihil reperitur. Ipsum vero figmentum, utrique sanctissimæ Virgini injuriosissimum, eo dumtaxat esse excogitatum a Vincentio Bandello de Castro-novo, ut opinantur quidam, certe ab aliquo pertinaci immaculatæ Conceptionis obtrectatore, ut auctoritati revelationis de eadem ad D. Brigittam factæ similis auctoritas opponi videretur;

F
Quid hic
omissum?

Ps. 138, 10

Job. 19, 23

Hæc vita
cur scripta
sit
Eccl. 1, 4

A *tyr; ostendit egregius quidam Sacerdos Parthenophilus, editis ad honorem Mariæ Virginis operibus clarissimus, pro ejusque integerrima puritate pugil invictus, non solum scribendo sed etiam patiando probatus; idque in libella, cui titulus, Vindiciæ S. Catharinæ Senensis, a commentitia revelatione, eidem afflicta contra Immaculatam Conceptionem B. Mariæ, excuso Lovanii anno 1663; ubi licebit inanissimi commenti vanitatem multimodis redargutum legere. Nunc Vitam hanc in Capito nobis congrua divisuri, hic subter representamus titulos, in quos ipse Raymundus sui hujus operis partes singulas subdivisit.*

PRIMA PARS.

In qua tractatur de ejus progeie, et de his quæ contigerunt erga ipsam antequam exiret in publicum.

- Cap. I. De parentibus ejus et ipsorum conditione.
 II De ortu ac infantia ejus, et mirabilibus quæ in ipsa sunt ostensa.
 III De voto Virginitatis per eam emisso, et de his quæ contigerunt usque ad ætatem nubilem exclusive.
 IV De fervoris remissione, quam pro augmento gratiæ Deus permisit: et de forti patientia, qua multas injurias in domo propria pertulit propter Christum.
 B V De victoria quam habuit contra persequentes, tam per columbam quam vidit pater ejus, quam per visionem B. Dominici.
 VI De ansteritate penitentiae ejus; et de persecutione, quam propter hoc passa est a propria genitrice.
 VII De ultima victoria, quam habuit in balneo: et qualiter suscepit habitum B. Dominici diu desideratum.
 VIII De origine ac fundamento religiosi status Sororum de Penitentia B. Dominici, et inde processit modus vivendi earum.
 IX De mirabili ejus profectu, et quod buie Virgini credenda sunt cuncta, quæ de gratis sibi factis a Domino suis Confessoribus recitabat.
 X De doctrina notabili, quam Dominus in principio ei dedit: et de aliis doctrinis, in quibus ipsa vitam suam fundavit.
 XI De mirabili victoria tentationum, per quamdam aliam doctrinam ei a Salvatore datam; et inaudita familiaritate, quam habuit cum ipso Domino Salvatore.
 XII De mirabili desponsatione ejus, qua fuit a Domino desponsata per anulum in fide.

SECUNDA PARS.

De conversatione S. Catharinæ cum hominibus: et qualiter ostensa sunt mundo dona, quæ acceperat in secreta clausura.

- Cap. I. Qualiter Dominus mandavit, quod inciperet cum hominibus conversari.
 C II De mirabilibus actibus, quos exerevit; et de miraculis, quæ contigerunt in principio conversationis ejus cum hominibus.
 III De miris quæ gessit subveniundo necessitatibus ege-
 norum.
 IV De mirabilibus factis, quæ fecit serviens necessitatibus infirmorum.
 V De singulari modo vivendi, et qualiter refelluntur murmuratores de jejuniis hujus sacre Virginis.
 VI De mirabilibus excessibus mentis ejus, et magnis revelationibus, ei factis a Domino.
 VII De quibusdam miraculis, operatis divinitus per hanc aliam Virginem, circa salutem animarum.
 VIII De quibusdam miraculis, circa corporum humanorum vitam vel sanitatem, per sacram Virginem actis, dum ageret in humanis.
 IX De miraculis per hanc Virginem operatis, circa liberationem obsessorum a demonibus.
 X De dono prophetiæ, quo hæc Virgo vigeat: et quomodo per illud plures liberavit a periculis utriusque hominis.
 XI De miraculis, quæ Dominus per sacram Virginem operatus est in rebus inanimatis.
 XII De hujus sacre Virginis frequentis Communionis sumptione: ac de miraculis quæ fecit ei dominus, tam circa Venerabile Sacramentum, quam circa Reliquias Sanctorum.

TERTIA PARS.

In qua recitatur obitus sacre hujus Virginis, et miracula post facta.

Cap. I De testibus qui fuerunt presentes in obitu ejus, et informaverunt auctorem, qui et quales fuerint.

II De his quæ configerunt per annum cum dimidio ante obitum sacre Virginis: et de martyrio quod sustinuit a demonibus, de quo tandem mortem incurrit temporalem.

III Qualiter hæc sacra Virgo cupiebat dissolvi et esse cum Christo, ut probatur per unam orationem, quam fecit et posuit in fine libri, quem ipsa dictavit; ejus libri epilogus una cum dicta oratione ponitur de verbo ad verbum in Latino, sicut ipsa dixit in vulgari.

IV De transito ejusdem sacre virginis Catharinæ de Senis: et de sermone, quem ante transitum suum fecit filiis et filiabus, quos et quas in Christo genuerat tam in genere quam in specie, ipsos omnes et singulos instruendo: et de visione quæ in hora transitus ejus fuit ostensa cuidam matronæ femine.

V De forti patientia, quam hæc sacra Virgo in omnibus factis suis, a prima ætate usque ad mortem inclusive, ostendit manifeste: per quam clare probatur ipsam dignam esse nomine sanctitatis in Ecclesia Dei militante, ex quo tot gloriosis triumphis decoratur in Ecclesia triumphante. In quo Capitulo epilogatur quasi quicquid dictum est supra propter fastidiosos lectores: et ut si quis non potest totam Legendam habere, hoc Capitulo habito substantiam quasi percipiat totius Legendæ.

VI De signis et miraculis quæ operatus est Dominus post obitum sanctæ Virginis, tam ante sepulturam ejus quam post: videlicet de illis quæ sciri potuerunt per me, quia multa sunt facta, quæ non fuerunt notata.

PARTIS PRIMÆ

CAPUT I.

Natales S. Catharinæ, pueritia pie traducta, Christus spectatus, solitudo petita, votum virginitatis emissum.

Fuit vir unus in civitate Senensi regionis Tusciæ, nomine Jacobus, ejus pater vocatus est more illius patriæ vulgariter, Benenecasa: et erat vir ille simplex et absque dolo et fraude, ac timens Deum, recedensque a malo. Hic orbatu parentibus, uxorem accepit de civitate sua, nomine Lapam, feminam siquidem omnino alienam a quacumque malitia hominum modernorum, quamvis in factis domesticis et familiæ satis solertem, prout manifestum est omnibus noscentibus eam, cum adhuc vivat in corpore. Hi sic matrimonialiter conjuncti, et in simplicitate uniti, quamvis plebei, rebus tamen temporalibus juxta conditionem propriam abundabant, et de satis laudabili popularium genere orti erant. Benedixitque dominus Lapam, et fecunditate ipsam adimplens, tamquam abundantem vitem constituit in lateribus domus Jacobi viri sui: nam quasi omni anno filium aut filiam pariebat, et sæpe gemellos aut gemellas concepit et peperit Jacobo supradicto.

24 Cujus quidem Jacobi singulares laudes non arbitrator justum omittere, ex quo, ut pie creditur, jam ad portum pervenit felicitatis æternæ. Refert etenim mihi præfata Lapa, quod, tantæ fuit æquanimitatis, et ita moderatus in verbo, quod quacumque occasione dataurbationis seu tribulationis, nunquam verborum excessus procedebat ex ore ejus: imo quando ceteros de familia sua amaricatos videbat et amara verba proferre, mox consolabatur quolibet hilari vultu, dicens: Eia, ut bene sit tibi, non turberis, non loquaris talia, quæ non decent nos loqui. Addiditque dicta Lapa, dum semel quidam ejus concivis, contra omne debitum justitiæ malitiose opprimeret eum, petendo maximam summam quam nulla ratione debebat; et amicorum potentia calumniisque simplicem virum adeo supplantando vexaret, quod deduxerat eum quasi ad perditionem omnium bonorum suorum; nunquam

Jacobo Benenecasa
Cap. I

f
uxorem Lapam habenti,

virum mansuetum

A numquam tamen potuit sustinere, quod coram ipso quisquam calumniatori suo detraheret aut malediceret quoquo modo; imo ipsam Lapam illi maledicentem, redarguebat, dulciter dicens; Sine, carissima, ut bene sit tibi, sine eum; Deus ostendet illi errorem suum, et erit defensor noster. Quod postmodum rei probavit eventus. Nam quasi miraculose manifestata est veritas: et ille poena docente didicit, quantum erraverat ex persecutione injusta.

25 Hæc præfata Lapa retulit mihi seriose, cui omnem idcirca fidem adhibeo quia prout omnibus constat noscentibus eam, tantæ simplicitatis est adhuc octogenaria, quod etiam si vellet, nesciret talia mendacia fingere. Quamvis etiam omnium, qui noverunt dictum Jacobum, commune testimonium sit, ipsum fuisse virum simplicem, rectum, recedentemque a malo. Denique tanta erat hujus patrisfamilias modestia in loquendo, quod familia tota, et potissime feminei sexus, in schola ejus edocta, nec loqui; nec audire poterat sermones indecentes et inhonestos. Unde cum quadam ejus filia, vocata Bonaventura, de qua infra mentio fit, nupsisset cuidam juveni, Nicolao vocato, civitatis ejusdem; qui parentibus carens, juvenum coetaneorum suorum conversationem habebat; illique, sicut effraenes in lingua, sæpius inhonesta verba proferabant, et ipse cum eis; Bonaventura tantam inde concepit tristitiam, quod languorem incurrit, ita ut quasi ad sensum quotidie amplius macilentia efficeretur et debilis. Cujus ægitudinis causam cum vir post aliquot dies ab ipsa requireret, seriose illa respondit: Ego in domo patris mei talia verba non consuevi audire, qualia hic quotidie audio, nec sum sic a parentibus meis nutrita. Unde gr̃as pro certo, quod si talis inhonesta loquelæ non auferatur de domo ista, in brevi videbis me defunctam. Quod ille percipiens et admirans, ædificatus melius tam de parentibus quam de filia ejus conjuge; prohibuit sodalibus suis, ne amplius coram ipsa talia loquerentur: quod et factum est: sicque modestia et honestas domus Jacobi sæpe fati, immoderantiam et inhonestatem domus Nicolai generi sui corripuit. Porro dictus Jacobus artem exercebat componendi seu faciendi colores, quibus panni lanei seculanæ tinguntur. Unde tam ipse quam filii ejus, patria in illa tinctores vocabantur. Unde nimis mirabiliter factum est, quod filia tinctoris, efficeretur sponsa cœlestis Imperatoris, prout ipso præstaute, patebit infra. Hæc autem quæ in hoc Capitulo retuli, partim fere illi toti civitati, aut magnæ ipsius parti sunt nota, partim habui ab ipsa sacra virgine, et a dicta Lapa ipsius genitrice, quædam a pluribus religiosis et secularibus, qui fuerunt vicini, noti vel consanguinei Jacobi prædicti.

C 26 Cum prædicta Lapa, quasi apud fructuosa, frequenter pariendo, filiis ac filiabus alveum viri sui Jacobi adimpleret, prout superius dictum est: accidit superna dispensatione, ipsam concipere, circa finem temporis b partus sui, et parere prolem geminam seu gemellam, quam oportebat ex prædestinatione æterna coram divinis aspectibus præsentari, prout rei probavit eventus. Peperit ergo filias duas, sexu fragiles, sed fragiliores, ut tunc apparebat, corporis robore; sed tamen firmas in supernæ majestatis conspectu. Has ut aspexit diligentius ipsa, quæ partum ediderat; considerans se non posse ambabus in lactis nutrimento sufficere, deliberavit alteram alteri nutrici committere, alteram vero aleudam proprio lacte retinere. Domini autem nutu factum est, ut illam apud se nutriendam eligeret, quam Dominus in sponsam elegerat ab æterno. Accepta igitur sacri baptismatis gratia per utramque, quamvis ambæ forent de numero electorum, præelecta tamen vocata est Catharina, reliqua vero Joanna est dicta. Hæc

ultima, quia cum gratia baptismi gratiæ nomen acceperat, in illa gratia evolavit ad cœlum; in brevi namque de medio sublata est; Catharina proprie genitricis ad ubera remanente, ut tandem catenam ad cœlum traheret animarum. Porro Lapa tanto diligentius remanentem filiam enutrivit, quanto præ sorore defuncta electam solam apud se remansisse considerabat: sicque factum est, ut ipsa mihi sæpe retulit, quod super omnes filios et filias hanc dilexit. Narrabat siquidem, quod propter frequentes conceptiones, nullum ex filiis potuerat proprio lacte nutrire: hanc autem ideo usque ad finem nutritum, quia quousque tempus nutrimenti ejus completum est, non est conceptio subsequuta; ut videlicet in illa filia inducias pariendi haberet, et ad finem partus appropinquaret, quæ finem omnis perfectionis deberet attingere simul et adipisci, quasi fuerit terminata. Constat namque, id quod per agentem primo intenditur, executioni operis ultimo demandari. Lapa vero hæc, post editam Catharinam, semel tantummodo peperit quamdam Joannam: quæ defunctam Catharinæ sororiam suscitavit, et finis impositus est partui ejus, postquam viginti quinque pepererat.

27 Educata igitur hæc Deo dicata puella, et post hæc panis cibo assumpto; dum per semetipsam jam ambularet, tam grata cœpit esse cunctis eam videntibus, et tam prudentia verba proferre, quod mater vix poterat eam tenere in domo. Rapiebat enim eam unusquisque vicinorum et consanguineorum, et ad domum propriam ducebant, ut audirent prudentula verba ejus, et gratissimæ ejus infantilis lætitiæ consortio fruere: ita ut ex quadam lætitiæ excessivi solatii, proprium nomen elafferent, et non Catharinam, sed Euphrosynam e vocarent, quo instinctu, ignoro. Sed ipsa quandoque postmodum reputavit, ut infra patebit, mysterium; quando scilicet S. Euphrosinam proposuit imitari. Ego autem puto, quod infans hæc in suis locutionibus infantilibus utebatur quandoque quibusdam vocabulis, quæ appropinquabant vel concordabant cum hoc vocabulo Euphrosyna, et idcirco quasi ejus verbula repetentes, ipsam sic nominabant: quidquid tamen fuerit, aperiendo quod jam in infantula germinabat, quod fructificavit postmodum in adulta. Sapientia siquidem et prudentia sermonum ejus, necnon et dulcedo sanctæ conversationis ejus, non posset nec lingua nec calamo facile recitari; soli, qui experti sunt, hoc noverunt. Et ex abundantia cordis hoc sum coactus hic inserere, quod habebat nescio quid energię, non tantum vivæ vocis actus ipsius, sed et conversationis convictus; quo mentes hominum adeo trahebantur ad bonum et delectabantur in Deo, quod omnes excludabantur tristitiæ de cordibus conversantium cum ea; sed et omne mentale tedium pellebatur, omnisque memoria cujuscumque recedebat angustię ex quo sequebatur tanta et tam inusitata mentis pax, quod quilibet de seipso admirans, gaudebat novo modo gaudendi, mentaliterque clamabat, Bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula permanens. Nec mirum, quia indubie ille invisibiliter ibi erat latens sub pectore sponsæ suæ, qui transfiguratus in monte, Petrum coegit ad verba similia exclamandum.

28 Porro rediendo ad id unde sermo digrediens inchoavit; infantula hæc crescebat et confortabatur, Spiritu sancto et divina sapientia cito implenda. Cumque quinquennium peregisset vel circiter, edocta salutationem Angelicam Virginis gloriosæ ipsam repetebat frequentius; et cœlitus inspirata, cœpit ascendendo seu descendendo per gradus, ad quemlibet gradum flexo geniculo, semel beatam Virginem salutare; prout ipsamet in secreto confessionis mihi, dum offerret se materia, est confessa: factumque

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

lactatur ab
ipsa matre

c
et ob infan-
tilem hila-
ritatem cog-
nominatur
Euphrosyna:

f

et salutationem
Angelicam
recitavit
solus

est

omnis ob-
scenitatis
osori,

et liberos
caste edu-
canti,

condicione
tinctori,

CAP. II
Gemellæ nas-
cuntur

b

quarum al-
tera B. Ca-
tharina

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

a Christo se
spectabilem
præbente

A est, ut quæ verba hominibus grata prius protulerat, nunc grata verba Deo inciperet frequentius et devoto proferre, ac de visibilibus ad invisibilia scandere modo suo. His igitur devotis actibus taliter inchoatis et proficientibus omni die; voluit totius misericordiae Dominus, devotionis ejus praeludia quadam visione gratiosa et mirabili decorare, ut provocando ipsam ad charismata meliora simul ostenderet, in quam altam cedrum erat hæc plantula parva producta, ac irrigatione sancti Spiritus promovenda.

29 Contigit siquidem circa sextum suæ ætatis annum, puellam hanc una cum puero Stephano germano suo, qui eam ætate modica præcedebat; ire ad domum Bonaventuræ sororis ipsorum, de qua supra facta est mentio, quæ cuidam nupserat Nicolao; at quæpiam forsitan ex parte communis genitricis Lape deferrent vel dicerent, prout est moris matrum familiarum, nuptas filias visitare ac inquirere per se vel per alios, si cuncta sint prospera erga eas. Cumque peracto jussu, de domo dicte sororis revertentes, ad propriam transirent per quemdam descensum, quæ vocabulovolgî dicitur, Valle Piatta, puella sacra levatis oculis, ex opposito, videt, supra caput ecclesiæ Fratrum Prædicatorum, in ære quemdam thalamum pulcherrimum, ornatum regaliter cum decore, in quo S. S. Salvador mundi Dominus Jesus Christus in throno Imperiali sedebat, indotus Pontificalibus vestibus, habens in capite tiaram, seu monarchicam et papalem mitram; erantque cum eo Apostolorum principes Petrus et Paulus ac beatissimus Evangelista Joannes. Quod cum illa stupens intueretur, fixit pedes; et irreverberatis obtutibus Salvatorem suum aspicebat utriusque hominis oculis amorese.

B At ille, qui ob hoc se tam mirabiliter ostendebat, ut misericorditer traheret amorem ejus ad se; majestatis oculis defigens in eam, amorosissime subridens, extens dextera super eam, munus ei benedictionis suæ interare, facto signo salutiferæ Crucis, juxta Prælatorum consuetudinem, contulit gratiose.

30 Cujus doni fuit adeo efficax gratia, quod mox mente raptâ, et transformata in eum quem cum dilectione videbat; non modo itineris, sed quasi totaliter sui oblita, in via publica penes homines et animalia sapissime transeuntia, inlans naturaliter pavida, oculis autem elevatis ac capite immobilis, permanebat; permansissetque indeficienter haud dubium, nisi per alium coacta fuisset et tracta, donec visio illa durasset. Verum dum hæc sic agerentur a Domino, Stephanus puerulus germanus ejus, qui comitabatur, ipsa remanente, processit in suo descensu totus per aliquod spatium, putans illam venire post se; sed cum post modicum advertisset, ipsam non sequi nec esse propinquam; vertens se, vidit sororem suam longe post fixo gressu respicientem in altum; ingeminatisque vocibus clamans, vocabat eam.

C Porco nec illa respondente nec attendente ad ipsum, retroversus et ad ipsam appropinquans, continuabat clamores. Sed cum nihil sic quidquam proficeret, manibus traxit eam, dicens; Quid facis tu hic? Quare non venis? Illa vero quasi de gravi somno evigilans, demissis parumper oculis, dixit: O si videres quæ video, ab hac tam dulci visione me nullatenus excitans impedires. Et hæc dicens, oculos iterum reduxit in altum: sed jam visio illa disparendo ex toto cessaverat, sicut voluntas fuerat apparentis. Quod illa ferre non valens absque doloris aculeo, lacrymis cœpit vindicare se de seipsa, dolens quod oculos demisisset.

31 Ex illa autem hora cœpit parvula canescere, virtutum et morum maturitate ac sensu mirabili; ita ut actus sui non pueriles, nec etiam juveniles, sed venerandæ senectutis potius viderentur. Accensus siquidem jam erat in corde ipsius ignis divini amoris

D cujus virtute intellectus illustrabatur, voluntas ferebat, confortabatur memoria, et exteriores actus legis divinæ regulam in omnibus prætendebant. Prout enim mihi nimis indigno ipsa humiliter est confessa, in secreto illo tempore vitam et mores sanctorum Patrum Ægyptiorum, necnon et gesta quorundam Sanctorum et potissime B. Dominici, nullo tradente hominum nullaque præcedente lectione, sola sancti Spiritus infusione, didicit et cognovit: tantusque menti ejus ardor inhæserat, imitandi vitam eorum et actus, quod nihil aliud poterat cogitare. Hinc provenire in sacra puella quamplurimæ novitates, quæ cunctos cernentes in admirationem ducebant. Querebat enim latibula; et secrete quadam chordula suum corpusculum flagellabat. Orationibus ac meditationibus, jociis ex toto relictis, assidue intendebat. Taciturna, contra morem puerorum, elliciebatur quotidie amplius, et corporalem cibum minus solito capiebat; ejus oppositum in crescentibus pueris solet accidere. Hoc exemplo quamplures puellæ ejus coetaneæ motæ, ad ipsam congregabantur, audire gestientes salutifera verba ejus, et juxta suum modulum imitari sancta opera ejus: unde et factum est, quod omnes illæ cum ea in quodam domus ejus loco secrete adunabantur, et cum ea pariter se flagellabant, ac juxta mensuram per ipsam impositam, orationem Dominicam ac salutationem Angelicam repetebant: quæ omnia, ut infra patebit, erant præsagia futurorum.

32 His virtuosis actibus mirabilia Dei non defuere: nam prout mater ejus mihi sæpius recitavit, et ipsa per me secreto requisita negare non potuit, frequentissime, ino ut plurimum, ascendendo et descendendo gradus domus paternæ, per aerem visibiliter ducebatur, nec gradus ipsos pedibus contingebat; ita ut mater ipsa de casu frequenter se asserat timuisse, videndo eam tam velociter gradientem. Hoc autem potissime accidebat, cum volebat fugere consortium aliorum, et singulariter masculorum. Puto vero, quæ quia (ut superius dictum est) ipsa in principio delectari solebat dicere salutationem Angelicam, ascendendo et descendendo ad quemlibet gradum, ideo singulariter in ascensu et descensu graduum, hoc miraculum apparebat.

33 Postremo, ut huic capitulo finem imponamus, quia (ut superius dictum est) ex pura revelatione actus et vitam sanctorum Patrum Ægyptiorum didicerat, summe accendebatur ad ipsos totis viribus imitandum: unde, sicut ipsa mihi confessa est, in illa ætatula nimis ardens eremum concupivit, nec poterat cogitare viam, per quam posset desiderium suum adimplere. Quia enim non erat desuper ordinatum ut in eremo habitaret, imbecillitati propriæ naturæ relinquebatur in hoc; nec valebat plus circa hoc cognoscere, quam daret industria infantilis. Sicque factum est, quod desiderio cum ætatis fragilitate pugnante, vicerit quidem desiderium, sed non obtinuerit perfectam victoriam. Nam ex vehementia desiderii quodam mane cogitans eremum quærere, puerili providentia de unico sibi tantum pane providit; vadensque sola usque domum sororis nuptæ, quæ portæ civitatis propinqua erat, ipsam portam, quæ S. Asani dicitur, quod nunquam alias fecerat, egressa est; indeque progrediens per cujusdam descensus declivum, nec adunatas ibi habitationes sicut in civitate videns, putabat se jam esse deserto propinquam. Cumque aliquantulum remotius processisset, tandem quamdam speluncam sub rupe una reperit sibi gratam: quam lætanter ingrediens, æstimabat se optatam jam eremum invenisse. Ille, quem sibi arridentem et se benedicientem aspexerat longe prius, verorum desideriorum sanctorum acceptor Deus, quamvis non disposuisset illam vitam duci debere

gesta san-
ctorum divi-
nitus discit:

cum aqua-
libus ora-
tioni et
flagellatio-
ni vacat,

et per gradus
scalarum
mirabiliter
fertur:

deserta
urbe,

beneducitur

et in extasi
permanet:

*in specu la-
tens a terra
levatur,*

A bere per sponsam suam, non tamen dimisit actum illum absque signo suæ gratæ acceptationis transire : nam mox ut cœpit orare ferventer, elevata est a terra paulatim in altum, et ascendit tantum, quantum speluncæ altitudo permisit, sicque stetit usque ad horam nonam. Ipsa vero putabat, pro tunc hoc sibi accidere ex insidiis inimici, quasi jam et orationem et eremi desiderium vellet suis fraudibus impedire : propter quod constantius ac ferventius conabatur orare.

*e
et in urbem
refertur.*

B 34 Denum circa horam, qua filius Dei positus in cruce nostram consummavit salutem, sicut ascendit, sic descendit : et inspirante Domino intellexit, tempus illud nondum adfuisse ; quodque suum corpusculum pro Domino affligere oporteret, nec paternam domum ipsam relinquere vellet Dominus tali modo : qua ex causa, eodem quo fuerat ducta spiritu, retrocessit. Sed dum egressa fuisset, et se solam cerneret, ac viam fragilitati suæ nimis prolixam usque ad portam civitatis aspiceret ; metuensque quod parentes quasi perditam æstimarent, orans se Domino commendavit. Mox autem, ut ipsa eandem Lysæ cognatæ suæ retulit, brevi temporis spatio Dominus eam per aera deferens, in portam civitatis absque quacunque læsione deposuit. Quæ festinans ad domum propriam est reversa : sed credentibus parentibus quod de domo sororis nuptæ rediret, totum quod factum fuerat, mansit absconditum, quousque ipsa in provecta ætate posita, hæc suis Confessoribus revelavit. De quorum numero, ultra mea merita, ego fui, vocatione novissimus simul et merito. Sane omnia quæ in hoc capitulo continentur, pro majeri parte Lapa mater ejus me docuit. Pro aliqua autem parte, singulariterque pro hac parte extrema, ipsa sancta virgo me informavit, et præfata Lysa, ut dixi ; quamvis de omnibus supradictis, præter ultimum, multiplex habuerim testimonium, tam primi Confessoris sui, qui fuit nutritus a puero in domo parentum ipsius, quam etiam plurimarum matronarum fide dignarum, vicinarum et consanguinearum eorundem parentum virginis hujus sanctæ.

CAP. III

f

*Patrocinio
B. V. im-
plorato,*

C 35 Tanta fuit (ut supra parumper est tactum, virtus et efficacia visionis in precedenti Capitulo recitatæ, quod mox totaliter de corde sacræ infantis fuit omnis mundanus amor radicitus extirpatus, infixusque in ejus mente amor sanctus et unicus, unici filii Dei et Virginis gloriosæ matris, Domini nostri Jesu Christi. Quamobrem omnia reputabat ut stercorea, dummodo ipsum tantum lucrifaceret Salvatorem. Cœpitque non nisi docente Spiritu sancto intelligere, quod omnis puritas Creatori, mundo corde simul et corpore, *f* servari debuerat : propter quod ad puritatem virginæam toto cordis desiderio anhelabat. Cogitavit igitur, et Deo revelante cognovit, quod sacratissima Dei genitrix fuit prima, quæ adinvenit vitam virginæam, et quæ Deo suam vovit virginitatem. Unde cœpit ad ipsam recursum habere super hoc : et dum septennium curreret, non quasi septennis, sed quasi septuagenaria, mature ac diu deliberavit super hujus voti emissionem ; orans continue ipsam Reginam Virginum simul et Angelorum, quatenus eam misericorditer adjuvando, dignaretur sibi a Domino impetrare perfectam spiritus sui directionem, qua mediante faceret id quod gratius esset Domino, ac efficacius pro animæ suæ salute ; proferens semper coram ea desiderium suum, quo anxie affectabat vitam ducere Angelicam simul et virginalem. Fervebat quotidie amplius in corde puellæ canæ Sponsi æterni amor, ardens stimulans mentem ejus, et ad cœlestem vitam sine cessatione invitans. Quid cum prudentissima puella sapienter perpenderet, spiritum nolens extinguere, qui sibi jam quod petierat, liberaliter per ascensionem

desiderii porrigebat ; quadam die secretum eligens locum, in quo nullo audiente, posset etiam altius verba proferre ; flexis utriusque hominis genibus, sic est beatam Virginem devotissime ac humiliter allocuta : O beatissima ac sacratissima Virgo, quæ prima inter mulieres Domino virginitatem perpetuo devovens consecrasti, a quo tam gratiose facta es mater unigeniti Filii ejus ; tuam ineffabilem pietatem exoro, ut meis meritis non attentis, nec exiguitate mea considerata, digneris mihi tantam gratiam facere, quod in sponsum mihi des illum, quem totis animæ meæ visceribus concipisco, super sacratissimum filium tuum, unicum Dominum nostrum Jesum Christum : et ego promitto ei et tibi, quod nunquam alium sponsum admittam, virginitatemque meam juxta meum modulum servalo ei perpetuo illibatam.

36 Perpendisne, lector, quam ordinate disponebantur per illam Sapientiam, quæ cuncta fortiter suaviterque disponit, hujus virginis sacræ dona et opera virtuosa ? In sexto ætatis suæ anno Sponsum suum etiam corporeis oculis intuens, benedictionem ab ipso gloriose accepit : in septimo vero votum virginitatis emisit. Primus numerus in perfectione præcedit *g* ceteros numeros : secundus vero, universitatis numerus ab omnibus Theologis appellatur. Quid igitur datur per hæc intelligi, nisi quod virtutum omnium perfectionem universalem hæc virgo erat a Domino receptura, e per consequens perfectum culmen gloriæ possessor ? Primus etenim dicit perfectionem ; secundus universitatem : quid ergo ambo simul dicere possunt, nisi perfectionem universalem ? Propter quod recte vocatum est nomen ejus Catharina, quod proprie universitatem signat, prout in prologo prius plenius tactum est. Sed oro, attendas etiam ordinem, quem tenuit in vivendo. Primo, petivit habere in sponsum, quem diligebat anima sua. Secundo, renuntiavit cuilibet alteri sponso, fidem illi promittens perpetuam. Numquid poterat hæc ejus petitio denegari ? Adverte quomodo roget, pro quo roget, et qualiter roget. Rogat siquidem illam, quæ gratiarum liberalitatem proprium assumpsit in actum ; et nesciens non porrigere gratias, quantumcumque in gratis peccatoribus, neminem non assumpsit ; sapientibus et insipientibus, nullo contempto, se constituit debitricem ; manum suam cuilibet aperit inopi, et palmas suas ad cunctos pauperes non cessat extendere, exhibetque se tamquam fontem indeficientem universis. Quando igitur innocentem et ferventem parvulam non audiret, quæ nocentes adultos a sua gratia non repellit ? Quando virginittis propositum non admitteret, quæ virginalem vitam inter homines primo adinvenit ? Quando filium vero denegaret virgini, tam cordialiter deprecanti, quæ ipsum de cœlis traxit ad terram, ut omnibus credentibus donaretur ?

37 Vidisti quomodo roget : vide obsecro etiam pro quo roget. Petit utique, quod petere docet ipse qui petitur : quærit id, ad quod querendum omnes invitat, qui queritur, idem ipse. Repelli non potest, nisi fallat Veritas, ista petitio : frustrari nequit postulatio rei, cum tanto decreto promissæ : Petite, inquit Veritas incarnata, et accipietis : quærite et invenientis. Et alibi : Primum quærite regnum Dei et justitiam ejus. Ista igitur petente ac sollicite queritante tam tempestivis in annis filium Dei, qui et ipse est regnum Dei qua lege fieri poterit, ut quod quærit non inveniat, aut non accipiat id quod petit ? Sed et si modum per quem petit, attendas, clare videbitur, quod non potest quomodolibet ejus oratio retrocedere vacua, stante lege. Disponit etenim se ad recipiendum quod petit, non tantum pro præsentis tempore, sed etiam pro-

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

virginitatem
vocat,

E
anno a totis
septimo,
y

exemplo
perfectæ
orationis
præbito,

z

Matth. 5, 7
et 6, 13

toto

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
h

A toto futuro renovet obstacula quæque, puritatis vestem, illi placitam a quo petit pro perpetuo induit : voto coram Deo solenni h se obligat et astringit, ut non possit nec mundus nec satanas dispositionem hanc impedire. Quid ei deest de conditionibus illis, quas debet habere oratio quæ necessario exauditur? Pro se quidem petit, et salutiferum, ino ipsam salutem humiliter petit, necnon et fidelissime instat : et pro perseverantia unico actu representanda, votum emittit perpetuum, per quod removet omne obstaculum suæ petitionis. Numquid non, o bone lector, ex his, si sacras nosti litteras, potes concludere manifeste, quod necessario, stante lege, oratio hæc debet a Domino exaudiri? Conclude igitur, concludere securus, quod Sponsum æternum, sicut petivit, accepit ab ejus dulcissima Genitrice; et ipsa ei per votum perpetuæ virginatis est copulata, eadem matre Domini mediante, quo infra, duce Domino, in ultimo istius prætiæ partis Capitulo, per clarissimum signum probabitur aperte.

carnes sibi
interdicit,

38 Nunc autem hoc sacro voto peracto, noveris sanctam puellam effici quotidie sanctiorem : cœpitque Christi tirannula jam bellare cum carne, quæ tamen adhuc rebellare non cœperat; auferreque proposuit carnes carni, saltem quantum erat sibi possibile. Unde quando dabantur ei carnes, ut frequentius, aut dabat germano Stephano supradicto, aut cæcis paulatim projiciebat, ut nullus perpendere. Disciplinas, de quibus superius dictum est, continuabat et augmentabat sola, et etiam cum puellis. Verum cœpit, quod est dictu mirabile, in mente parvulæ quidam zelus animarum accendi, ardentemque diligebat singulariter Sanctos illos, qui laboraverunt pro animarum salute. Notum autem factum est ei, ipso Domino revelante, beatissimum Patrem Dominicum pro zelo fidei et animarum salute Ordinem Fratrum Prædicatorum instituisse. Propter quod cœpit intantum revereri Ordinem illum, quod quando Fratres ejusdem Ordinis, ipsa vidente, per viam eorum domo sua transibant, notabat loca ubi ponebant pedes; et postquam transiverant, osculabatur pedum ipsorum vestigia humiliter et devote. Hinc crevit desiderium maximum in mente ejus intrandi Ordinem illum, ut posset cum aliis Fratribus animarum saluti prodesse. Sed cum videret in hoc repugnantiam sexus, cogitavit frequentius, ut ipsa mihi confessa est, beatam Euphrosynam, cujus nomen a casu erat ei olim impositum, in hoc imitari : ut scilicet sicut illa, fingens se masculum, intravit monasterium monachorum; sic ista remotas ad partes accedens, ubi esset incognita, fingendo se masculum Ordinem Prædicatorum intraret, ubi posset subvenire pereuntibus animabus. Sed omnipotens Deus, qui ad alium finem zelum illum infuderat menti ejus, et aliter volebat desiderium ipsius implere, non permisit ad opus cogitationem ejus deduci, nec executioni totaliter demandari, quamvis in mente ipsius diu steterit cogitatio illa.

emendito
sexu Ordinem S. Domini ingredi statuit.

ANNOTATA.

a Lapæ cognomen fuisse Piagentis, scribunt recentiores Frigerius et auctor Vitæ B. Stephani Macconi.

b Anno Domini mcccxlvi, ut scribit Fr. Thomas.

c Colitur S. Euphrosyna Alexandrina xi Februarii: ejus nomen Græce idem est quod Latinis Lætitia, hilaritas : quod licet ignoreverit auctor ipsaque Sancti : viz tamen dubita, quin primus hujus appellationis ipsi aptandæ auctor veram nominis significationem cognoverit, aliisque idem usurpatus indicorit.

d Porta S. Ansani Senis, hodie S. Marci dicta, inquit Frigerius.

e Lysa, ab Elisabeth truncatum nomen, Teutonibus Lys.

f Ita MS. Ulrojectinum et melius : alios legitur D servire.

g Senarii numeri perfectio consistit in eo quod bis ternorum, ter binarium complectatur, quale quid nulli alteri numerorum infra denarium consistentium accidit.

h Solenne appellat votum, non quomodo passim dicuntur solennia vota Religionem profitentium, contractus quosvis contrarios ne valide fiant impediencia : sed quatenus ad totam vitam obligabat votentem.

CAPUT II.

Mater modeste correctæ, aliquis ornatus muliebris admissus et per totam vitam deploratus, nuptiæ repudiata, capillitium resectum, molestiæ idecirco tolerata.

I Inter hæc crescit corpore sacra puella et ætate, sed longe amplius mentaliter augmentabatur. Crescit humilitas, augetur devotio, fides in ampliorem procedit lucem, spes quotidie fortius roboratur, caritas fervorem suum semper multiplicat, et ex omnibus his veneranda morum maturitas generatur in oculis omnium considerantium actus ejus. Stupent parentes, admirantur germani, stat attonita tota familia glorius ejus, cernentes tantam scientiam in ætate tam parva, propter cujus rei delectationem, quemdam volo hic actum inserere, quem mihi mater ejus seriosissime recitavit. Accidit tunc temporis post ejus septennium et ante decennium, quod mater ejus volens facere unam Missam in honorem S. Antonii celebrari, Catharinam filiam suam vocaret, dicens : Vadas ad Ecclesiam parochialem, et roga Curatum nostrum Presbyterum, quod celebret vel celebrari faciat unam Missam in honorem S. Antonii, et offeras tot candelas et tantam pecuniam super altare. Quo audito, puella devota libenter exequens quæ cedebant in Dei honorem, libens ac celerrime ecclesiam adiit; Curatum accessit, jussumque matris perfecit : sed Missali delectata officio, in ecclesia usque ad finem Missæ remansit. Tandem divino officio toto expleto, rediit domum.

E

Ad curandam Missam amundata,

40 Verum quia nimis juxta matris æstimationem tardaverat (putabat namque ipsam innox, oblatione Sacerdotis facta, redire dehinc) dixit ei Lapa mater ejus, cum vidit eam, ut ipsam erubescere faceret de tarditate, juxta patriæ morem : Maledictæ sint mæle linguæ, quæ dicebant quod tu amplius non redires : sic enim est mos quorundam vulgare dicendi, præcipue illis qui nimis tardant. At puella sapiens, audito verbo matris, paulisper conticuit : et post parvum spatium ipsam ducens seorsum, cum omni maturitate hæc verba protulit, humiliter dicens : Domina mater, si quando ego deficio aut mandatum vestrum excedo, flagellate me, sicut vobis videtur, ut sim cautior alia vice, quia dignum et justum est : sed supplico, ut propter defectus meos non relaxetis linguam ad maledicendum alicui bono vel malo, quia non decet grandævinitatem vestram, et mihi est nimis magna afflictio cordis. Hæc dum mater audivit, ultra quam credi posset admirans, parvulam filiam se tam sapienter instruentem advertens, jam non ultra habebat spiritum, videns tantam sapientiam in tam exiguo et parvo subjecto; sed nolens hoc ei ostendere, petivit ab ea, Cur tantum stetisti? At illa : Audi, inquit, Missam illam, de qua mihi mandastis : et ea dicta, reversa sum absque mora; nec alicubi perstiti dum redirem. Tunc mater amplius ædificata de filia, revertente domum Jacobo viro suo totum retulit, dicens : Sic et sic locuta est puella filia tua. Ille autem gratias Deo agens, rem tacitus considerabat. Ex hoc uno, lector, potes perpendere, licet de minimis sit, qualiter gratia Dei hac in

et ob tardiores reditum verbo minus congruo correpta,

F

prudenter et modeste illud notat.

A in sacra virgine augmentata est semper usque ad nobiles annos, de quibus loqui debet immediate sequens Capitulum. Quamobrem huic Capitulo pono finem : sed scias quod contenta in eo, habui ab ipsa sacra virgine pro majori parte, et pro aliqua parte a matre ejus, et his qui tunc erant in domo illius, dum ipsa perageret ætatem illam.

CAP. IV.

41 Post admirabilem et virtuosum decursum primorum annorum ejus, volens omnipotens Deus vitæ, quam in vineis Engaldi recenter plantaverat, ad altiora erigere, ut cum cedris Libani se in altitudinem tolleret, ac botros Cypri mirabilibus locis eminentibus germinaret; manu permissionis suæ ipsam paramper sepelivit in terra, ut sic firmans fortius radicem, sublimius produceret suos palmites, et in perfectionis culmine fructus proprios faceret considerare. Sic et aqua cum ad alta trahitur, prius ad ima demergitur: sic et universaliter omnis planta, quanto profundius radices immergerit, tanto eminentius erigit suam summitatem. Nullum igitur mirum est, si quandoque omnium artifex Sapientia increata, permittit Sanctos suos in defectus aliquos cadere, ut fortius resurgendo cautiusque vivendo, avidius et ardentius apicem perfectionis conenter

Altius postmodum evenienda,

B attingere, nec non de humani generis hostibus gloriosius triumphare. Hæc omnia pro tanto dixerim, quia postquam hæc virgo Deo dedicata nobiles annos attigerat, duodecimum videlicet annum ætatis suæ vel circa, juxta illius patriæ morem, in domo paterna reclusa est: non enim consuetum ibidem, quod illius ætatis puellæ inuptæ, domum egrediantur. Tunc parentes et germani, propositum virginis ignorant, cogitare cœperunt, qualiter ipsam nuptui traderent, et investigare cui viro possent eam commodius copulare. Mater vero, quæ putabat se propter sapientiam filiæ de aliquo magno genere gavisuram, quamvis majorem obtinuerit quam æstimare valeret, cœpit sollicitare circa cultum corporis filiæ, ipsamque instruendo inducere, ut lavaret frequentius faciem, crines ornaret pariter et componeret pilos, et quæcumque deturpantia collum et faciem amoveret, ceteraque sollicita exerceret, quæ cultum muliebrem respiciunt: ut si venirent hi qui eam pro matrimonio peterent, ipsam cernerent pulchriorem. Illa vero, quæ alterius erat propositi ac etiam voti, quamvis pro parentum reverentia suum non exprimeret votum, hæc tamen facere recusabat omnino: non enim hominibus, sed Deo placere viribus omnibus satagebat.

persuadetur corporis cultui aliquid indulgentia,

C 42 Quod cum mater displicenter aspiceret, Bonaventuram filiam suam nuptam, de qua pluries superius facta est mentio, advocavit, mandans ei quod sororem suam omnino induceret, ut ornatu corporali juxta patriæ morem intenderet, ac faceret quod sibi fuerat per eam persuasum: sciebat enim quod Catherina Bonaventuram tenere nimis diligebat, faciliusque per ipsam eam induceret ad hoc, sicut postmodum rei probavit eventus. Permittente enim Deo, ut est dictum, et Bonaventura inducente per multiplicem viam sororem suam verbo pariter et exemplo; consensit virgo dare corporis ornatui operam, quamvis votum de non accipiendo virum, firmiter retineret. Hoc peccatum tantis cum singultibus et lacrymis ipsa, dum confiteretur, recitando deflebat, quod putasses eam aliquod gravissimum commisisse. Et quia scio quod licet mihi, postquam evolavit ad cælum ea potissime quæ ad laudem ejus cedunt, quamvis tunc secreta fuerunt, revelare; disputationem quæ circa hoc erat inter me et eam, inserere hic decrevi. Pluries namque generaliter fuit mihi confessa, et quando ad hunc punctum veniebatur, semper cum singultibus et fletu se durissime accusabat.

eumque admittit,

43 Ego autem, quamvis bonarum scirem mentium esse, ibi culpam agnoscere, ubi non est culpa; et ubi est parva, multo amplius aggravare: nihilo minus tamen quia ipsa se ream accusabat æternæ pœnæ propter prædictam culpam; coactus sum ab ipsa petere, utrum ex hoc proposuerit aut voluerit contra votum virginitatis suæ venire. Quæ respondit quod non, nec unquam hoc in cor suum ascendit. Iterum petivi, utrum præter virginitatis propositum hoc fecerit ad complacendum alicui homini in speciali, vel etiam in generali omnibus hominibus. Quæ respondit, nullam tantam pœnam sibi fuisse, quanta sit homines intueri, aut ab ipsis videri, vel ubi essent se inveniri. Unde quando discipuli patris in arte tincturæ, qui etiam cum ipso habitabant, venissent ad locum ubi fuisset ipsa; mox ita celeriter fugiebat, sicut si serpentes supervenissent, ita quod omnes admirabantur: ad fenestram autem vel ad domus ostium, nunquam, ut transeuntes respiceret, se ponebat. Tunc ego: Ex quo igitur capite actus illi, or: atui deservientes, merebantur pœnam æternam; potissime cum ornatus iste non fuerit excessivus? Respondebat, quod nimie excessive sororem suam dilexerat, et videbatur sibi quod plus quam Deum eam tunc dilexisset, de quo irremediabiliter flebat, et pœnitentiam duram agebat. Me autem replicare volente, quod quamvis aliquis excessus fuisset, tamen remota non tam mala, sed etiam vana intentione de se, hoc non erat contra divinum præceptum; ipsa levavit oculos et vocem ad Deum, dicens: Ha! domine Deus meus, qualem Patrem spirituales ego nunc habeo, qui excusat peccata mea? Postea contra seipsam insurgens, et ad me se vertens, dicebat: Et numquid Pater, debebat hæc miserrima et vilissima creatura, quæ tot a Creatore suo receperat gratias, absque laboribus seu meritis quibuscunque, occupare tempus suum in ornatu istius putredinis carneæ, ad inductionem cujuscunque mortalis? Ego, inquebat, non puto infernum sufficientem ad puniendum me, si divina pietas mecum misericorditer non egisset.

AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO
de quo re-
hementissi-
me semper
dolet

E
tamquam
de gravissi-
mo scelere,

44 Tunc coactus sum tacere. Sed finis disputationis erat iste, ut scilicet possem investigare, si permanserit anima illa semper absque macula peccati mortalis ita quod integraliter servasset virginitatem mentis et corporis, non tantum a peccato mortalis lasciviæ, sed a quolibet alio peccato consummato. Ego enim de ea istud testimonium perhibeo, coram Deo et Ecclesia ejus sancta, quod cum pluries audiverim confessionem ejus, imo sæpiissime et quandoque generalem, nunquam inveni eam aliquid commisisse contra divinum præceptum, nisi istud quod modo narro, fuerit illud, quod nullatenus credo, nec puto aliquem discretum hoc credere. Item dico, quod ego inveni eam semper a venialibus tam mundam, ut in pluribus vix perpendere poteram offensam aliquam in confessionibus suis quotidianis: clarum est enim, non tantum Confessoribus suis, sed omnibus qui cum ea conversabantur, quod nunquam vel rarissime offendeat in verbo. Tempus totum totaliter occupavit aut in oratione et contemplatione, aut in proximorum ædificatione. Somnum in die naturali vix ad quartam partem horæ sibi concedebat. Cibum dum suo modo sumebat, si tamen cibus dici poterat, semper orabat et meditabatur, ruminando illa quæ a Domino mente perceperat. Scio et vere scio, et testificor coram tota Ecclesia Christi, quod major ei pœna erat, sumere cibum illis quibus eam novi temporibus, quam sit cuicumque famelico cibo privari: et majus tormentum instabat corpori ejus de cibi sumptione, quam communiter febricitanti de febris invasione. Et hæc erat una de causis, ut Deo dante infra patebit; quare accedebat ad cibum, ut scilicet seipsam

nullius
unquam
peccati
mortalis
reus

p.

et aliis
somniaque
parcissimu

A seipsam affligeret, et corpusculum tormentaret. Quibus igitur offensis poterat mens illa occupari quæ semper occupabatur cum Deo? His tamen non obstantibus, tam dure se accusabat, et tam ingeniose imponebat sibi offensas; quod si Confessor ejus conversationem resciret, in eo putasset eam offendere, ubi non offendeat, imo ubi sæpius merebatur. Hanc autem digressionem feci idcirco, lector carissime, ut dum offensam unam hujus sacræ virginis percipis, simul intelligas, quanta inde perfectio, mediante divina gratia, est secuta.

45 Verum redeundo ad hoc unde sermo, Bonaventura frequentante suas inductiones, suadebat ut virgo ejusdem operationes, culturæ scilicet mulieris ageret: nec tamen propter hoc unquam fieri potuit, quod cor virginis in genere vel in specie ferretur ad homines, vel etiam voluntarie hominibus corpus suum ostenderet, licet orationis fervor et meditationis assiduitas tepescendo remitterentur. Verum non diu ferre valens omnipotens Dominus, sponsam, quam elegerat sibi, a se quomodolibet elongari; medium quod impediēbat eam ab unione divina, subtraxit de medio. Nam dicta Bonaventura, hujus sacræ virginis soror et inductrix ad vanitates, non longo post tempore veniens ad partum, in ipso periclitata est et defuncta, quamvis satis juvenis esset ætate. Nota lector, quam displicibile ac odiosum est Deo de his, qui quærunt impedire seu retrahere illos, qui volunt ei servire. Hæc Bonaventura, ut dictum est supra, honesta valde fuit in se, tam in moribus quam in verbis; sed tamen quia illam, quæ desiderabat servire Deo, satagebat trahere ad mundana, percussa est a Domino, et dura satis morte punita. Misericorditer tamen actum est cum ea, quia prout fuit virgini post tempus aliquod revelatum, ad purgatorium transiens, licet graves sustinuerit pœnas, sororis tamen precibus evolavit ad cœlum, prout ab ipsa sacra virgine in secreto accepi. Porro defuncta sorore, cœpit sacra virgo, clarius seculi vanitate percepta, ferventius et avidius ad æterni Sponsi reverti amplexus: seque ream clamitans et accusans, cum Maria Magdalena prostrata retro secus pedes Domini, lacrymas abundantius effundebat; ejusque misericordiam implorabat, absque intermissione orans et cogitans pro peccato suo, ut mereretur audire cum Maria Magdalena, Dimittuntur tibi peccata tua. Et sic cupit singulariter ad Magdalenam affici, quia tunc temporis totis viribus conabatur se ei pro suorum obtinenda peccatorum indulgentia conformare. Ilinc etiam crescente devotione ad ipsam, postmodum est secutum, quod Sponsus animarum sanctarum, ejusque Genitrix gloriosa, ipsam Magdalenam dederunt huic virgini sacræ in magistram et matrem, prout latius infra, concedente Domino, patefiet.

46 His taliter se habentibus, hostis antiquus dolens prædam, quam paulatim ad se nisus est trahere, de manibus suis ex toto ablatam pariter et ereptam; vidensque virginem velocissime currere pro secuturo refugio ad tabernaculum misericordiæ Sponsi sui; cogitavit ipsam per domesticos impedire, ne talibus posset vacare, satagens cum hoc eam per adversitates et persecutiones totaliter trahere ad mundana: posuitque in mente parentum et germanorum, quod omnino eam nuptum traderent, ut possent ipsa mediante aliquam parentelam acquirere: inducebatque eos nimis, quod filiam unam perdiderant, et volebant sic damnum defunctæ recuperare per vivam: sicque modis omnibus conabantur, maxime post mortuam, sponsum pro sacra virgine invenire. Quod cum illa cœpisset advertere, et insidias hostis antiqui, inspirante Domino, attendisset; mox fortius et diligentius cœpit orationes continuare, medita-

tionibus et pœnitentiis dare operam efficacem, cunctamque hominum conversationem fugere, et per manifesta signa suis ostendere, quod nullatenus intendebat tradi sponso corruptibili et mortali, ex quo tam gratiose Regem seculorum immortalem sponsum acceperat sua in infantili ætate.

47 Hæc signis, nutibus, atque verbis sacra virgine demonstrante, et in hoc semper perseverante, cogitaverunt parentes per aliquod medium flectere animum ejus ad sibi consentiendum. Unde accito quodam fratre ordinis Prædicatorum, qui adhuc vivit, et eis nimis erat domesticus et amicus, ipsum strictissime rogaverunt, quod deberet ei persuadere, ut assentiret voluntati eorum: quibus ille respondit, se juxta posse facturum. Sed veniens ad virginem, et inveniēns eam firmissimam in sancto proposito, conscientia ductus, consilium sanum ei super hoc impendit, dicens: Ex quo disposita es ad Domino serviendum omnino, et isti de opposito te molestant, ostendas eis propositi tui firmitatem: præscindas crines capitis tui ex toto, et tunc isti forte quiescent. Quod illa recipiens ac si de cœlo audisset, mox arripiens forfices, capillos in quibus tam graviter putabat se peccasse, quosque nimium odiebat, radicitus juxta caput lætanter abscidit. Quo facto, caputergio caput operuit, cœpitque præter puellarum morem, sed tamen secundum doctrinam Apostoli, capite velato incedere. Quod dum primo Lapa genitrix advertisset, et causam inconsueti velaminis ab ipsa inquireret, nec posset clarum habere responsum; eo quod nec mentiri virgo volens, nec pandere veritatem, potius mussitabat quam respondebat; appropinquans filiæ, propriis manibus velamen arripuit, caputque detexit, et tonsum ex toto invenit. Tunc tacta dolore cordis, eo quod capilli essent pulcherrimi, ejulans exclamavit, dicens: Ah filia, quid fecisti? At virgo, velato capite iterum, inde discessit; sed ad clamorem matris ejus, vir ejus et filii convenerunt: auditaque causa clamoris, vehementer contra virginem sunt turbati.

48 Ex qua turbatione bellum secundum, arctius primo, incipitur; sed victoria virgini de cœlo porrigitur ita plena, quo quæ putabantur impedimenta, facta sunt ad conjungendum se fortius Domino mirabiliter adjumenta. Illi ergo jam palam persequuntur eam verbis et factis, convitiando scilicet et comminando, dicentes; Vilissima mulier, credis evadere quia crines præscidisti, ne nostram facias voluntatem? Crines, invita te, crescent: et si cor tuum creparet, oportebit ut capias virum: nec unquam habebis quietem, quousque assenseris votis nostris. Fecerunt suo modo edictum, ne Catharina aliquem secretum locum ad maneodum haberet, sed semper in servitiis domus occuparetur, ut et locus et tempus orandi, suoque Sponso conjungendi se, sibi totaliter auferrentur: et ut amplius se cerneret haberi contemptui, feriatæ coquinæ ancilla, Catharina virgo ad serviendum coquinæ squaloribus deputatur. Quotidie impropria, quotidie verbales injuriæ, quotidie multiplicabantur adversum eam despectus, qui solent magis corda mulierum movere. Inveniant siquidem, ut percepi, tunc temporis parentes et germani juvenem quemdam, de cujus parentela multum contentabantur: et idcirco arctius ipsam modis omnibus impugnabant, ut eam flecterent ad consensum.

49 Verum hostis antiquus, cujus malignis et insidiosis operibus cuncta hæc agebantur, unde credidit virginem frangere, inde juvante Domino ipsam reddidit fortiolem. Nam in nullo mota ex omnibus his, cellam sibi secretam fecit, Spiritu sancto dictante, in propria mente; de qua statuit, propter quodcumque negotium exterius, non exire. Sicque factum est,

D
post auxilium
cœlitus
postulatum,

sibi comam
abscidit:
E

1 Cor. 11, 6

F
domesticis
servitiis
addicitur:

inter quæ
conjunctis-
sima cum
Dea

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

Quæ levi-
tatem illam
suaserat
soror

ito martur.

Ex hinc
pœnitentiæ
studens
Sanctam
Magdale-
nam imi-
tatur:

sollicitata
ad nuptias,

A est, ut quæ prius dum exteriorem cellam habebat, quandoque stabat intus, quandoque vero extra gradiabatur; nunc facta cella interiori, quæ sibi auferri non posset, numquam ipsa egrediebatur. Hæ sunt cælestes victoriæ, quæ ei auferri non possent, satanam indubie concludentes; ipsa etenim veritate testante, regnum Dei intra vos est: et Propheta docente didicimus, quod omnis gloria filiæ Regis æterni ab intus est. Intra nos haud dubium est intellectus lucidus, voluntas libera, et memoria tenax: intra nos infunditur sancti Spiritus unctio, quæ potentias prædictas perficiens, cuncta exterius adversantia superat et prosternit: intra nos, si boni æmulatores fuerimus, habitat hospes ille qui dixit: Confidite, ego vici mundum. In hoc hospite hæc sacra virgo confisa, cellam non manufactam sibi fabricavit, ipso adjuvante ab intra, propter quem cellam manufactam ab extra positam perdere non curavit. Recolo ego et nunc occurrit memoriæ, quod dum haberem occupationes exteriores aliquando excessivas, vel quod iter me facere oporteret, sacra virgo me monebat sæpius, dicens: Faciatis vobis cellam in mente, de qua numquam egrediamini: quod quamvis tunc superficialiter intelligerem, tamen dum nunc ejus verba magis attente considero, cogor cum Joanne Evangelista exclamare: Hoc non cognoverunt discipuli ejus primum, sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt etc. Mirabiliter enim tam mihi quam ceteris qui fuerunt cum ea contingit, quod magis notanter facta et dicta ejus in præsentiarum percipimus, quam quando actualiter eramus cum ea.

50 Porro redeuntes ad hoc unde sermo, aliam imaginationem ei Spiritus sanctus inspiravit, per quam omnes vicit injurias et contemptus; sicut ipsa mihi, secrete petenti, qualiter inter tot contemptus alacris permaneret, revelavit. Aiebat enim, firmiter se tunc imaginatam fuisse, quod pater suus repræsentaret Salvatorem nostrum Dominum Jesum Christum; mater vero sua, gloriosissimam genitricem ipsius Mariam; germani autem et ceteri de familia, sanctos Apostolos et discipulos demonstrarent: propter quam imaginationem tam letanter et cum tanta diligentia omnibus serviebat, quod omnes admirabantur. Proveniebat autem ei alia de hac imaginatione utilitas, quia dum serviebat, semper meditabatur de Sponso suo, cui se putabat servire: sicque in coquina existens, semper erat intra sancta sanctorum; et ad mensam recumbentibus serviens, semper pascibat animam suam præsentia Salvatoris. O altitudo divitiarum æterni consilii, quam diversis et mirabilibus viis liberas confidentes in te de manu omnis angustiae, ipsosque inter scyllam et charybdim perducis ad portum salutis æternæ.

51 Dum igitur hæc aguntur, sacra virgo bravium semper aspiciens, sibi a Spiritu sancto in mente propositum, non modo patiens, sed leta sufferebat injurias, cursumque suum continue augmentabat, ut mentale gaudium adimpleret. Sane quia non licebat ei cameram pro se habere, sed ibi oportebat manere ubi alii habitabant; sancta industria cameram elegit Stephani germani sui, qui non habebat uxorem nec filios, ubi absente illo poterat de die sola habitare; de nocte vero, illo dormiente, orare poterat juxta votum. Sicque vultum Sponsi sui die noctuque quærens pariter et requirens, ad ostium divini tabernaculi absque intermissione pulsabat. Orabat autem Dominum indefesse, ut snæ dignaretur custos esse virginitatis, cantans cum B. Cecilia versum illum Davidicum: Fiat Domine cor meum et corpus meum immaculatum: sicque in silentio et in spe mirabiliter roborata, quanto pluribus persecutionibus agebatur, tanto majoribus donis et gaudiis ab intra

repleta dilatabatur; ita ut germani ejus videntes constantiam, inter se dicerent, Victi sumus. Pater vero ejus, qui erat innocentior ceteris, considerabat tacitus actus ejus, et quotidie amplius perpendebat ipsam spiritu Dei duci, et non juvenili levitate quacumque. Hæc autem quæ sunt in hoc recitata capitulo, habui a Lapa matre, a Lysa uxore ejus germani, ab aliis qui tunc erant in domo sua; necnon quædam quæ alii scire non potuerunt, ut dictum est, ipsa sacra virgine didici revelante.

52 Interea dum hæc agerentur, accidit quadam die, ancilla Christi orante ferventius in camera præfati sui junioris germani, ostio non firmato, quia omnis clausura jussu parentum ei fuerat interdicta, patrem ejus Jacobum ingredi cameram illam, ut quippiam forsitan absente filio quaereret quo egebat. Qui cum post ingressum in cameram circumspiceret, pro eo forte quod inquirebat, vidit filiam, magis Dei quam suam, in angulo quodam genibus flexis orantem, et columbam parvam nivei candoris super verticem ejus quiescentem: quæ columba, mox ad ingressum patris ejusdem altius evolans, per fenestram cameræ ejusdem, ut sibi videbatur, abscessit. Quo viso, cum peteret a filia, quæ columba foret illa, quæ sic abscesserat evolvendo? Illa respondit, se nec columbam nec avem aliam in camera vidisse. Ex quo ille amplius fuit admiratus, et in corde suo conservans, conferebat secum omnia verba hæc.

CAPUT III.

Promittitur Catharinæ habitus S. Dominici. indulgetur ei vitæ cœlibis libertas, quam cum summo pœnitentiæ rigore instituit.

Ceterum hoc tempore cœpit quoddam desiderium in mente virginis sanctæ quotidie magis succrescere; quod tamen fuerat, ut superius dictum est, in ejus infantia inchoatum, et nunc propter tuitionem suæ virginitatis extitit renovatum; accipiendi scilicet et induendi habitum Ordinis Fratrum Prædicatorum, cujus Beatissimus Dominicus fuit dux, institutor et pater. Propter quod divinas aures die noctuque indesinenter orando pulsabat, ut dignaretur Dominus adimplere desiderium suum; tum etiam, sicut tactum est supra, grandi afficiebatur devotione ad dictum Sanctum, tanquam ad salutis animarum egregium et fructuosissimum zelatorem. Quapropter superexcellentissimus Dominus, cernens quod sapienter et fortiter tiruncula sua pugnaret in stadio, quantoque cum fervore sibi complacere satageret; voluntatis desiderio ipsam nullatenus fraudari decrevit, eamque pro majori ejus securitate, infrascripta consolatus est visione. Videbatur siquidem ancillæ Christi in somnis, quod plures videret sanctos Patres et Fundatores Ordinum diversorum, inter quos erat Beatissimus Dominicus: quem optime cognoscebat, quia gerebat in manibus ejus liliū candidissimum et pulcherrimum, quod, velut alter Moysi rubus, patenter ardebat, et nequaquam comburebatur. Cumque omnes et singuli monerent eam, ut pro majori suo merito unam religionem ex illis eligeret, in qua gratiorem Domino impenderet famulatum; illa versus B. Dominicum suos dirigens gressus et oculos, vidit sanctum Patrem protinus sibi occurrentem, et habentem altera in manu habitum Sororum, quæ dicuntur de pœnitentia B. Dominici, quarum in civitate Senensi non parvus erat numerus et est. Qui ut appropinquavit ei, talibus eam verbis est consolatus, dicens: Filia dulcissima, forti animo esto, nec verearis quodcumque impedimentum; quia certissime isto habitu, sicut desideras, indueris. Quod illa percipiens cum non parva lætitia, gaudiosis cum lacrymis gratias egit Altissimo, inclytoque athletæ

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

CAP. V.
Orantis ver-
tici candida
columba
imminet.

Ad habitum
sororum de
pœnitentia
anhelans,

intelligit ex
S. Dominico
eam sibi
conceden-
dum.

Luc. 17, 21
Ps 44, 14

Jos. 16, 33

cogitat se
Christo,
matri et
discipulis
ministrare:

cubiculo
autem fra-
tris pro cel-
la utitur.

Ps. 118, 80

AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO

*Domesticis
aperit sui
propositi fir-
mitatem,*

*quidvis pa-
rata tolera-
re potius
quam nubere :*

*illis ad hanc
denuntiati-
onem at-
tonitis,*

*respondet
pater,*

A athletæ Dominico, qui eam tam perfecte consolabatur : sicque lacrymis excitata est, et suis sensibus restituta.

54 Hac igitur visione consolata simul et confirmata mens virginis, mox tantam a fiducia quam habebat in Domino sumpsit audaciam, quod eodem die parentes congregans et germanos, ipsos taliter audacter est allocuta : Dudum per vos factus est sermo tractatusque habitus, ut dixistis, tradendi me nupti homini corruptibili et mortali : ego autem, quamvis horrerem cordialiter talia, prout per plura signa clare potestis perpendere ; propter reverentiam tamen, quam jussu Dei debeo exhibere parentibus, non fui hucusque clara locuta. Nunc autem, quia non est tempus amplius tacendi, nunc ac clare detegam vobis cor meum et propositum, quod non de novo, sed ab infantia mea concepi pariter et firmavi. Noveritis igitur, quod in ipsa infantia mea votum virginittatis emisi, non infantiliter, sed post deliberationem diutinam et ex magna causa, mundi Salvatori Domino meo Jesu Christo, ejusque gloriosissimæ Genitrici ; promisi que eis, nullum, præter ipsum Dominum, sponsum me perpetuo accepturum. Nunc autem postquam ipso Domino faciente, ad perfectiorem ætatem et cognitionem perveni ; scitote taliter hoc esse in mente mea firmatum, quod facilius possent saxa molliri, quam cor meum ab hoc sancto proposito revocari : quantoque plus circa hoc laboraretis, tanto tempus amplius perderetis. Propter quod consulo vobis, quod omnes mearum nuptiarum tractatus præcidatis ex toto, quia in hoc nullo modo intendo facere velle vestrum : obedire namque oportet me magis Deo quam hominibus. Porro si talem vultis me habere in domo vestra, etiam sicut ancillam vestram, parata sum vobis in his quæ scivero, ut potero, servire lætanter. Quod si propter hoc decreveritis me de domo vestra ejiciendam, notum vobis sit, quod in nullo cor meum a suo deviat propositum : Sponsum enim habeo tam divitem et potentem, quod non permittet me quocumque modo deficere, sed indubitanter necessaria mihi ministrabit.

55 His dictis audientes cuncti, prorupere in lacrymas ; abundantibusque singultuosis suspiriis, nullum ei pro tunc potuit dari responsum. Considerabant enim sanctum propositum virginis, cui contradicere non audebant : cernebantque puellam, hactenus taciturnam et verecundam, tam audacter et ordinate mentem suam per verba prudentiæ declarantem : insuperque videbant aperte, ipsam potius dispositam ad dimittendum paternam domum, quam ad votum quod fecerat infringendum ; seque ob hoc de suis nuptiis reddidit desperatos. Quapropter ex corde commotis flere magis libebat, quam aliquid respondere. Verum post moram aliquam cessantibus lacrymis, pater, qui eam tenere diligebat, et Deum etiam plus timebat, recordatus columbæ quam videbat, ac plurimum aliorum actuum ejus, quos admirans notaverat ; tale fertur ei reddidisse responsum : Absit a nobis, dulcissima filia, quod divinæ voluntati, a qua videmus propositum tuum sanctum procedere, nos velimus opponere quoquo modo. Ex quo igitur longa experientia didicimus, et nunc manifeste scimus, quod non juvenilis levitatis, sed divinæ caritatis causa moveris ad hoc, fac votum libere tuum. Age ut libet, ac ut Spiritus sanctus te docebit. Jam amplius non sumus te a sanctis operibus tuis retrahaturi, nec in minimo exercitium tuum virtuosum impedituri ; tamen intercedas pro nobis assidue, ut digni efficiamur promissionibus Sponsi tui, quem in tantæ ætatis teneritudine ipsius ex gratia elegisti. Et vertens se ad uxorem et filios, inquit : Nervo filiæ meæ dulcissimæ amplius sit molestus ; nullus

audeat amodo ipsam quomodolibet impedire ; permittite ipsam libere servire Sponso suo, ac ipsum pro nobis orare indesinenter. Non sumus inventuri parentalem similem isti ; nec conqueri habemus, si pro mortali homine, recipiamus Deum et hominem immortalem. His peractis, quamvis cum gemitu aliorum, et potissime matris suæ, quæ ipsam carnaliter nimis diligebat ; sancta virgo exultans in Domino, gratias egit suo victoriosissimo Sponso, qui eam perduxerat ad triumphum ; parentibusque suis regratiatur, quantum valet humiliter ; tota mente se disponens ad utendum licentia utiliter jam concessa. Et hic terminus huic capitulo imponatur.

56 Sed noveris lector, quod de columba visa per patrem ego ab eo non habui, quia jam migraverat, quando ego notitiam sanctæ virginis primo merui ; sed habui a pluribus ejusdem virginis cognatis, qui habitabant in domo ejus, et ab ipso Jacobo percepērunt, imo dicebant eum hoc sæpius vidisse : ex quo habebat eam in reverentia magna, et nullo modo volebat quod turbaretur : ego autem moderatius sum locutus, ut quantum mihi fas est, a dictis meis distantius removeam falsitatem. De visione vero B. Dominici, ab ipsamet percepimus, Confessor ejus, qui me præcesserat tempore, et ego. Sed de verbis, ultimo dictis parentibus et germanis, dum ego investigarem ab ea, qualiter fecerat in persecutionibus illis, ipsa mihi totum et ordinate disseruit et narravit.

57 Accepta igitur diu peroptata tam larga Deo serviendi libertate, virgo tota Deo devota cœpit, non segniter, sed omnem vitam suam in Dei servitium mirabiliter ordinare. Camerulam ab aliis separatam petit et accipit, in qua tamquam in solitudine possit Deo vacare, ac corpus suum affligere juxta votum. Ubi quantæ pœnitentiæ rigiditate corpus suum affligeret, quantæque amoris aviditate vultum Sponsi sui quæsierit, nulla lingua sufficeret narrare. Verum quia in præsentiarum se offert ejus inaudita austeritatis materia, prætergresso ordine, operæ pretium puto, lector carissime, tibi eam sub breviliquio enarrare : ut priusquam sanctæ vitæ ejus viridarium totum circumeundo perlustres, aliquos de fructibus ejus primis et ultimis valeas prælibare : nec propter hoc dimittetur, quin in loco suo iterum tibi eorundem fructuum species præsentetur, cum ordo ipse requireret, concedente Altissimo : sed tantum hoc fit, ut ad considerandum fructus virtutum ejus, exercitior reddaris et aptior. Noveris igitur, quod in hac cellula sive camerula suscitata sunt sanctorum Ægyptiorum Patrum antiquissima opera, et tanto mirabiliora, quanto in domo paterna absque oris doctrina, exemplo vel inductione, sunt facta. Incipiamus ergo ab abstinentia escæ et potus.

58 Carnes ab infantia raro sumebat, prout est tactum superius ; sed nunc illas a se totaliter abdicavit, et intantum se habituavit in ipsarum privatione totali, quod prout mihi secrete confessa est, etiam ipsarum odorem ferre non poterat absque corporis læsione. Porro, ne forsitan de hoc admire- ris, lector amabilis ; scire te volo, quod dum semel ipsam nimium cernerem corpore debilem et quasi deficientem, quia nihil sumebat eorum ciborum aut potuum, qui habent debiles confortare ; adinveni hunc modum, ut in aqua frigida quam sumebat saccharum poneretur, ut vel sic paululum refocillarentur spiritus ejus vitales. Quod postquam ipsa me narrante percepit, mox ad me conversa, respondit : Vos, ut video, vultis hanc modicam vitam, quæ remansit, penitus ex toto extinguere. Cujus dicti causam dum peterem, ex ejus responso perpendi, quod ita se assuefecerat, ut est hactenus dictum, ad amaros cibos et potus insipidos, ut cuncta dulcia, nociva

D
*et libertatem
concedit
vivendi
ut vellet.*

E

CAP. VI.
*Illæ secretum
domi cubicu-
lum nacta,*

F

*omnem eorum
carnium sibi
interdixit,*

A suo corpori essent reddita, propter dispositionem quæ in habitum versa erat. Sic igitur de carnibus fecerat, ut dictum est. Vinum autem ita lymphare cœpit tunc temporis, quando cellam acceperat, quod sapore simul perditum cum odore, colorem tantum rubedinis, sicut sunt vina illarum partium, retinebat. Quintodecimo vero ætatis suæ anno vinum ex toto dimisit, et potu aquæ frigidæ semper postmodum utebatur. Coctum quodcumque, præter panem, a se paulatim quotidie auferebat, ac infra breve tempus ad esum panis et crudarum herbarum seipsam coercendo rediit. Tandem, si non fallor, ætatis suæ anno xx vel circiter, etiam se a panis esu privavit, solarum crudarum herbarum usu sibi tantummodo derelicto.

quindennis
omne vinum,

59 Postremo, non ex usu, nec ex natura, (sicut infra latius, Deo dante, dicitur) sed ex divino miraculo ad tam altum statum deducta est, quod licet corpusculum istud infirmitatibus pluribus subjaceret, laboresque importabiles alios sustineret, consumptio tamen humidi radicalis non habebat locum in eo, nec stomachus faciebat aut facere poterat digerendi officium, nec vires corporeæ propter privationem cibi aut potus debilitabantur in aliquo, ita ut (sicut tunc frequenter dixi) tota ipsius vita esset miraculum. Nulla autem vi naturali potuisset, quod videbamus oculis nostris, fieri: prout aliqui Physici, quos ad ipsam adduxi, mihi de plano confessi sunt. Hæc tamen omnia clarius ac plenius infra, duce Domino, disserentur. Sed hoc tibi pro conclusione abstinentiæ, lector, sit dictum, quod tempore quo ejus conversationis merui esse testis, nullo cibo aut potu nutriente vivebat; nulla naturali virtute adjuta, dolores et labores aliis intolerabiles, læta semper facie sustinebat.

vicennis
etiam pa-
nem,

60 Nec volo putes ipsam quacumque industria naturali, exercitio sive usu, ad hunc statum potuisse quomodolibet pervenire; nec etiam aestimes talia ad consequentiam deduci debere a quolibet: quia singularissima sunt, et magis eveniunt ex plenitudine spiritus, quam ex quocumque exercitio seu consuetudine abstinendi. Nostri quod plenitudo spiritus redundat in corpus: dumque ille pascitur, istud facilius sustinet inedia cruciatus. Quis de hoc Christicola poterit dubitare? Nonne sancti Martyres, tam inediam quam cetera corporis tormenta, super omnem naturalem virtutem lætantissime sustinebant? Et unde hoc, nisi ex plenitudine spiritus patrabatur?

C Expertus sum ego ipse, et quemlibet æstimo posse experiri hoc, homines eosdem dum Deo vacant, agiler jejunare: qui si post hoc in agilibus occupentur, durum est eis nimis aut impossibile, jejunare ut prius. Et unde hoc, nisi quia plenitudo spiritus confortabat corpus a hypostatice sibi unitum. Et quamvis supra naturam sit donum, naturaliter tamen corpus spiritui, et spiritus corpori, sibi adinvicem communicant bonum et malum. Non nega tamen, quoniam naturaliter quidam agilius jejunent quam alii, et e converso: sed simpliciter abstinere per longum tempus in via, non video quod sit possibile per naturam. Et hæc de abstinentia ejus, pro nunc, epilogando sint dicta. Verum ne putes, lector, hoc tantum modo carnem suam sacram virginem afflixisse, attende quod sequitur.

et tandem
sine cibo ac
potu victitat:

a

61 Lectum sibi stravit de asseribus seu tabulis ligneis, absque additione cujuscunque rei alterius, in quo vel sedens meditabatur, vel stabat in oratione prostrata; et tempore suo, nullis detractis vestibus, corpusculum dormiens reclinabat. Vestibus laneis utebatur intus et extra. Cilicio quandoque usa est; sed quia sicut erat munda interius, sic etiam exteriores immunditias fugiebat, in catenam quandam cilicium commutavit. Habebat etenim catenam

ligneo stratu
utitur,

pro cilicio
catenam
assumit:

quandam ferream, sua latera sine medio circumdantem sive cingentem tam fortiter, quod fere intrinseca carni, cutem reddiderat circumcirca exustam: prout referebant filiae ejus spirituales et sociæ, quæ pro tergendis sudoribus excessivis, frequenter cogeantur crescentibus languoribus sibi pannos mutare. Qua ex causa circa finem sui cursus crescentibus languoribus, coegi eam, obedientia mediante, catenam ipsam dimittere, quamvis hoc faceret valde invite. Insuper vigilias in principio extendebat usque ad horam matutinalem, prout infra latius, dante Deo, dicitur. Postmodum vero sic paulatim datum est ei vincere somnum, quod intra duos dies vix dormiebat dimidiam horam; nec etiam huic somno consentiebat, nisi quando ad hoc corporei languores cogeant. Dixitque mihi quandoque, quod in nullius belli victoria tantum laboraverat, quantum in bello somni, nec alicubi reperit tantam difficultatem.

62 Porro tempore quo ipsam novi, omni dubio procul pulso, si habuisset intelligentes et conferentes, centum diebus et totidem noctibus absque cibo et potu stetisset ad loquendum de Deo; nec unquam lassabatur in hoc, imo semper hilarior et recentior reddebatur. Revelavit mihi etiam sæpius quod nullum tantum habebat refrigerium in hac vita, quantum cum intelligentibus loqui de Deo sive conferre: quod et nos qui cum ea eramus, per experientiam videbamus. Aperte namque perpendebamus, quod quando habere poterat tempus loquendi de Deo, et disserendi quæ suo latebant in corde; recentior, fortior et hilarior etiam corporaliter apparebat: cum vero hoc ei non licebat, debilis efficiebatur, et quasi exanimis. Ad honorem domini Jesu Christi, æterni Sponsi ejus, ac in ejus præconium meumque confusionem, hoc refero. Frequenter ipsa mecum loquente de Deo, ac de ejus altissimis mysteriis profundius disserente, sermo protendebatur in longum: et ego qui longissime distabam a mente ejus, carnisque mole aggravabar, arripiebar a somno: illa vero, quæ dum sic loquebatur, absorbebatur tota in Deum, diu verba sua continuabat, antequam de mea dormitione perperderet: cum autem post moram me advertebat dormire, forti sonitu excitabat me, dicens: Ut quid propter somnum perditis anime vestre profectum? Numquid murmur loquor verba Dei, an vobis?

63 Præter omnia vero hæc, volens imitari sanctum Patrem qui sibi apparuerat, scilicet B. Dominicum, de una catena ferrea tres quotidie recipiebat disciplinas: primam pro se, secundam pro vivis, tertiam pro defunctis. Sic enim legitur in legenda B. Dominici, quod inclytus Pater communiter sic faciebat: quod et ista imitata est longo tempore; sed postquam fuit tot infirmitatibus aggravata, continuare non potuit. Verum dum ego secrete ab ipsa inquirerem, qualiter illam pœnitentiam faciebat: quamvis verecunde, confessa est tamen mihi, quod pro qualibet disciplina unam horam cum dimidia occupabatur, nec unquam vel rarissime accidebat, quin sanguis scapularum usque ad pedes flueret decurrendo. Perpendis lector, cujus perfectionis fuerat hæc anima, quæ ter in die corpus phlebotomabat, b ut sanguinem pro sanguine Salvatori redderet. Perpendis quantæ virtutis fuerit, hæc quæ præmissa sunt agere intra paternos lares, nullo hic viventium hominum instruente, nullo ducente, nullo exemplum dante.

64 Lege gesta Sanctorum, scrutare Patrum Ægyptiorum vitas, ipsarum sanctarum Scripturarum indaginem non omittas, et vide si alicubi reperias simile. Paulum primum eremitam invenies solum in desertis diu vixisse, sed corvum cum hoc dimidium panis ei quotidie afferentem. Antonium famosissimum

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

amat collo-
quia de re-
bus divinis,

E

F
ter quotidie
ferrea cate-
na du se
cedit:

et l. x. om-
nia sine
magistro
in domo pa-
terna:

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A mum legis mirabiles austeritates exercuisse active et passive; sed recolis ad diversos anachoretas accessisse, ac a quolibet alienius virtutis exemplum tamquam flores dicitur collegisse. Hilarionem licet puerum recitat B. Hieronymus prius adisse Antonium, ab ipso informatum deserta petisse, ibique fortiter dimicando vicisse. Sed et Macarii duo, et Arsenius c, et ceteri (quos nimis longum esset ordinate nominare) omnes unum vel plures præceptores et doctores habuerunt, verbo et exemplo per viam Domini ducentes; et hoc semper in desertis, vel in monasteriis, peroptime regulatis et ordinatis: hanc autem veram filiam Abraham cernis, lector, non in monasterio nec in deserto, sed in domo propria paterna, absque cuiuspiam hominis viatoris exemplo sive auxilio, et cum multorum domesticorum impedimento, illum attigisse perfectionis gradum in abstinentia, quem nullus illorum attingere potuit. Quid dicemus ad hæc? Adhuc oro paulisper ausculta. Moysen bis et Eliam semel quadragenarum perfecisse jejunium absque cibo et potu, Scriptura sacra commemorat; quod et Salvator ipse complexit, Evangelio testante: sed adhuc plurium annorum non habemus jejunium. Joannes Baptista, quamvis deserta, Deo ducente, petierit ibique habitaverit; mel tamen sylvestre et locustas sive radices herbarum legitur comedisse: simplex autem jejunium de ipso non scribitur. Solam Magdalenam reperio (non in Scripturis sacris, sed in ejus historia et in d loci dispositione, quæ apparet adhuc) triginta tribus annis in rupe positam loc jejunium perfecisse. Propter quod existimo, quod Dominus ipse, ac ejus Genitrix gloriosa, prout infra Domino donante patebit, Magdalenam huic virgini dederunt pro magistra et matre. Quid igitur nunc dicemus? Nihil est quod impediatur, quin clare cernatur hanc singularissimam fuisse gratiam, donumque hactenus non quodammodo concessum, quam et quod hæc sacra virgo possedit a Domino, sicut infra explicabitur latius, si Dominus ipse concesserit dono suo.

abstinentia
majori quam
Sancti reli-
qui,

quod tamen
citra com-
parationem
dictum sit.

63 Verum nolo putes, amantissime Lector, me per omnia supra dicta, hunc virginem in sanctitate omnibus superscriptis Sanctis præponere voluisse, aut etiam inter Sanctos odiosas comparationes fecisse. Non ita desipio, Lector bone: nominavi enim inter ceteros Salvatorem, cui aliquem Sanctum comparare scio blasphemiam esse; ceteros autem Sanctos, quorum nomina posui, non idcirco adduxi, ut comparisonem facerem, sed ut possis perpendere; primo quanta sit magnificentia Dei nostri, qui sua inexhaustibili largitate, nova quotidie dona invenire non cessat, quibus Sanctos suos perficit et decorat: secundo, ut hujus virginis excellentiam singularius adverteres, diligentiusque notares: scis enim quod absque aliorum injuria, de quolibet Sancto veridice e cantat Ecclesia: Non est inventus similis illi: quod totum ex immensa sanctificantis eos potentia simul et liberalitate procedit, qui potest et vult quemlibet Sanctum suum singularis doni gloria decorare.

66 Sed ne a nostro proposito nimium divertamus, jam ex dictis potest unusquisque colligere, ad quam tenuitatem debuit corpus illud deduci, quod tot et tantis austeritatibus domabatur assidue, continuisque afflictionibus in spiritus servitutem redigebatur. Narravit enim quandoque mater ejus, quæ adhuc superest, quod antequam filia tantis pœnitentiis se incepisset affligere, tanti vigoris et fortitudinis erat in corpore, quod onus, jumenti seu asini dorso delatum ad ostium domus suæ, ipsa sine difficultate super se levans, agiler per duas scalas longas multorum graduum, usque ad superiora domus, propriis humeris deferebat. Eratque, ut refert,

duplæ latitudinis et grossitiei in omnibus membris corporis, quam esset cum viginti octo annorum erat. Nec mirum si erat taliter diminutum, imo mirum videtur et est, nec puto sine miraculo fieri potuisse, quod non fuit ex toto consumptum. Porro tempore quo ipsam novi, quilibet perpendere poterat, quod exhausti valde vigoris erat et tenuis quia crescente spiritu, carnem necesse est deficere, tamquam superatam ab eo. Hoc tamen non obstante semper alacriter laborabat, et potissime pro animarum salute, quamvis incessanter plures languores corporeos pateretur: ita ut alia Catharina videretur, quæ attenuato [corpore] f patiebatur, sed spiritu laborabat; ille pinguis et fortis ab intra, carnem debilem sustentabat simul et confortabat.

67 Sane ad ordinem historiarum redeundo, unde prius sermo exortus est, dum accepta cella et plena licentia vacandi Deo, sancta virgo tam ferventer (ut est dictum) inciperet ad Sponsum ascendere; non destitit, quamvis superatus, serpens antiquus ipsam iterum molestare: accessitque ad Evæ filiam, Lappam scilicet virginis genitricem: et mediante amore carnali, quo corpus ejus plus quam spiritum diligebat, commovit eam ut filiæ pœnitentiam impediret. Cum enim sentiebat eam se catena ferrea verberantem, levabat vocem plactus in altum, et ejulando dicebat: Filia, filia, ego te jam mortuam video, tu teipsam absque dubitatione occides. Heu mihi! quis mihi filiam meam abstulit? quis mihi procuravit hæc mala? Hæc et his similia prosequens anus illa, superaddebat clamoribus gemitus, adjungebat quodammodo furiosos actus, seipsam laniando, canosque proprii capitis discerpendo, sicut si eam jam defunctam cerneret in prospectu. His autem clamoribus frequenter tota convicia est commota, ita quod quasi omnes concurrerent ad videndum, quid novi sinistri aut infortunii Lapæ vetulæ contigisset.

68 Cum hoc etiam prospiciens quod super nudas tabulas dormiebat, secum violenter ipsam ad cameram suam trahebat, cogebatque ut secum in lecto dormiendo jaceret. At illa spiritu sapientiæ non mediocriter illustrata, videns talia, flexis genibus coram matre, lenibus verbis ac humilibus ipsam placans, precabatur eam, ut omni fervore deposito, æquanimis esse vellet, quia mandatis ejus obtemperaret ad votum, secumque in lecto poneret ad jacendum. Cumque pro quietanda matre corpusculum in extrema parte lecti reclinaret ad tempus, meditando tamen sollicite; postquam mater dormierat, silenter surgebat, et redibat ad exercitium suum sanctum; sed nec hoc diu latere poterat matrem ejus, hoste humani generis operante, qui felicibus actibus ejus invidebat. Illa vero tali est usa prudentia; ne matrem amplius contristaret, sumebat secreta secum postea vel duo ligna; et cum debebat in lecto dormire, clam sub linteamine illum vel illa ponebat, ut decumbens, solitam sentiret duritiam, et sic suam sanctam consuetudinem non mutaret. Quod cum post aliquos dies mater ejus etiam comperisset, In vanum, inquit, laboro, ut video; immutabilem te a propositis tuis cerno; melius mihi est conniventibus oculis pertransire: dormi potius ubi soles. Sicque visa constantia ipsius, permisit eam in posterum vivere juxta inspirationem Omnipotentis. Et hic nostrum capitulum terminetur. Ea vero quæ continentur in ipso, ab ipsa sacra virgine didici, de abstinentiis scilicet, de asperitatibus aliis, et ordine ipsarum. Quædam vero Lapa genitrix ejus me docuit, ac quædam matronæ quæ in domo ejus fuerant conversatæ. Sed quædam per memetipsum vidi et comperi, et potissime de singulari dono abstinentiæ ejus.

et ideo in
suis pœni-
tentis impe-
ditur a
matre,

sed frustra

ac tandem
sibi permit-
titur.

Hinc cor-
pore mire
extenuatur,

A

ANNOTATA.

a *Unio inter corpus et animam vocatur hypostatica, quia per hanc ex utraque una persona, suppositum sive hypostasis (his enim vocibus scholæ utuntur) constitui censetur.*

b *Φλεγομενῶν proprie est secare venam : sed hic sumitur in significatione magis generali, de quocumque sanguinis missione, quod Huc spectat. addit Fr. Thomas in Vita : Vidi autem ego catenam unam et unam ejus disciplinam, sanguine madidam.*

c *Coluntur hi sancti, Paulus 15 Januarii. Antonius 17 ejusdem, Hilarion 21 Octobris, Macarius Alexandrinus 2 Januarii. Aegyptius 15 ejusdem, Arsenius 19 Julii.*

d *Intelligit eum locum qui in monte prope Massiliam vulgo sancta Balma nuncupatur : de quo deque S. Mariæ cultu ibidem et ea quæ circumfertur historia, agendum erit 22 Julii.*

e *Hic versus, acceptus ex libro Ecclesiastici 44, 20, recitatur pro secunda Antiphona in officio Confessoris Pontificis.*

B f *Ita corrigendum judico : alias impressum erat : quæ attenuata patiebatur, sed spiritus laborabat. Fr. Thomas addit tenuitatem corporis tantam fuisse, ut in obitu repertum sit, umbilicum ejus renibus adhærere.*

CAPUT IV.

S. Catharina admittitur ad habitum Sororum de poenitentia: hujus instituti origo et progressus.

Sancta igitur virgo, restituta post prædictam victoriam suis sanctis exercitiis consuetis, cœpit tanto ferventius agere, quanto videbat hostem humani generis se arctius et indesinentius impugnare. Quotidie gemitus, quotidie lacrymæ; divinasque aures indesinenter pulsabat, ut habitum diu desideratum recipere mereretur, quem superna pietate per alium patrem B. Dominicum meminerat repromissum: nondum enim propositum virginitatis suæ putabat a domesticorum molestiis fore securum, donec præfatum sanctum induisset habitum. Sciebat namque quod post sumptionem dicti habitus, de contrahendo matrimonio cuncta cessaret molestia, et liberius permetteretur vacare servitio Sponsi sui. Propter quod parentes precibus pulsabat, et cum Sororibus de poenitentia B. Dominici, quæ vulgari sermone Mantellatæ a vocantur in civitate prædicta, instabat, quatenus ipsam intra numerum earum vellent recipere, et habitum sanctæ conversationis sibi tradere dignarentur. Quod mater præcipue non usquequaque libenter acceptans, quamvis sibi negativam non daret, semper tamen cogitabat, quomodo posset eam a suis rigiditatibus revocare. Hac igitur causa proposuit balnea naturalia visitare, filiamque suam illuc ducere secum: tum etiam ut corporalibus solatiis paulisper refocillatam, ab asperitatibus suæ poenitentiae revocaret. Nec hoc puto factum absque antiqui serpentis astutiis, qui ferventem sponsam ab amplexu æterni Sponsi totis viribus abstrahere satagebat. Lapamque illam simplicissimam malitias insidiosæ docebat.

70 Verum quia contra Dominum consilium valere non potest, illa Christi sponsa, dexteris et a sinistris armis victricibus circumdata, omnes insidias inimici in suam utilitatem et in illius perniciem convertebat. Invenit siquidem modum novum corpus proprium etiam inter delicias affligendi; nam simulans se velle balneare perfectius, ad canales conductus, unde aquæ sulfureæ procedebant, se confere-

bat; et ferventes aquas super nudam et teneram carnem sufferens patienter, diu corpusculum affligebat magis, quam catena ferrea verberabat. Occurrit nunc memoriæ, quod dum semel mater ejus mihi coram ea de dicto balneo verba movisset, ipsa silenter ea quæ supra nunc scripta sunt, retulit: et addebat, quod ut hoc posset liberius agere, suggesserat matri, quod volebat se, postquam recesserant omnes, balneare, sicut et faciebat. Sciebat enim, quod matre præsentē, hoc facere nullatenus potuisset. Cumque interrogassem eam, quomodo tantos potuisset sustinere fervores absque mortis periculo; in sua columbina simplicitate respondit: Ego dum eram ibi, cogitabam assidue de pœnis inferni et purgatorii; orabamque Creatorem meum, quem tantum offenderam, quod dignaretur pœnas illas, quas me noveram meruisse, in istas, quas libenter sustinebam, misericorditer commutare. Dumque firmiter considerarem, hanc gratiam me ab ejus misericordia percepturam, dulce mihi fiebat totum quod patiebar, nec in aliquo ab ipso fervore lædebar, quamvis afflictionem sentirem.

71 His peractis rediere domum b, sanctaque virgo ad solitas poenitentias se immediate reduxit: quod ut mater advertit, de ipsius mutatione cetero desperavit, quamvis se usquequaque continere non potuisset, quin semper de ejus asperitatibus murmuraret. At filia sui sancti desiderii non oblita, genitricis murmuraciones pertransiens surda aure, ipsam quotidie molestabat, ut prædictas Sorores de poenitentia B. Dominici adiret, easque induceret, ut habitum suum sibi non negarent pro filia, quæ hoc tanto desiderio postulabat. Quod illa, ejus importunitate victa, perfecit: sed Sorores præfatæ ei primitus responderunt, suæ consuetudinis non fuisse, virgines seu juvenilis ætatis induere habitu illo, sed tantum viduas ætatis maturæ, ac etiam claræ famæ, quæ Dei se volunt servitio mancipare: cum enim Sorores illæ careant omni clausura, quia quælibet stat in domo propria, necesse omnino est, quod quælibet sciat se regere per seipsam. Hujus responsionis causam aperitius et latius in capitulo immediate sequenti, dante Domino, lector percipies. Sed nunc historiam prosequamur, Revertitur igitur Lapa mater ad virginem cum responso, filiæ quidem non grato, sed sibi non multum ingrato. Virgo autem Christi, de sua fiducia in nullo propter hoc mota, sciens promissionem tam gloriosi Patris nullatenus posse deficere, omninoque adimpleri debere, iterum instat; persuadens matri, quod propter hanc responsionem nequaquam desisteret a rogatu, quin potius opportune et importune apud dictas Sorores pro dicto habitu obtinendo instaret: quod et illa dum natæ precibus victa, perficeret, idem semper reportabat responsum.

72 Inter hæc contigit Christi virginem infirmari infirmitate quadam corporea, qua solent communiter juvenes, antequam ad ætatem maturam perveniant c, molestari: et forsitan excessivus calor, quem sub ferventibus aquis sustinuerat, fuit in causa: quamvis ego putem totum ex divina providentia non sine mysterio processisse. Repleta siquidem est tota corpusculi ejus cutis quibusdam pustulis seu apostematibus parvulis, ut modo medicorum loquamur, ita ut figura ejus discerni non posset, et cum hoc febris non modica causaretur. Quod cernens Lapa mater (quæ quamvis omnes filios et filias diligeret tenere, hanc tamen, quam nutrierat proprio lacte, diligebat tenerius) cœpit vehementer affligi: nec erat unde posset causare, quod hoc ex abstinencia processisset, quia infirmitas illa magis ex superfluitate, quam ex defectu procedere videbatur: faciebat etiam ad hoc, quod pueris et puellis eadem infirmitas est communis. Sicque afflicta mater, juxta filiæ lectulum

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

ubi etiam
modum in-
venit cru-
ciandi cor-
poris,

b
E
habitu
deinde per
matrem
petit,

et repulsam
ferens

F

in morbum
incidit:

c

CAP. VII
Anhelans
ad habitum
S. Dominici

a
a matre di-
vertere ip-
sam volente

ad balnea
abducitur,

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
asseritque
morturam
se nisi voto
potiatur:

A tulum sedens, quasi continue remedia, quæ poterat, adhibebat : et ipsam quibus sciebat verbis consolabatur. At illa, quæ dum infirmabatur, fortior erat in desiderio mentis suæ, videns tempus arctandi matrem ad complementum ejus quod capiebat, sapienter et dulciter respondebat : Si vultis, dulcissima mater, ut bene valeam conforter; faciatis quod desiderium meum de habitu Sororum de pœnitentia B. Dominici compleatur : aloqui satis dubito, quin Deus et B. Dominicus, qui me vocant ad servitium suum sanctum, faciant taliter, quod nec in illo, nec in alio habitu poteritis me plus habere.

ergo matre
urgente

73 Quod responsum audiens semel et sæpius mater ejus, nimium territa et de morte filiæ pavidā, Sorores sæpe dictas festinanter adiit, ipsasque tam ferveater est allocuta, quod victæ precibus mutaverunt responsum, dicentes : Si non est nimis super corpore speriosa vel pulchra, propter ejus et vestrum desiderium tam accensum, recipereamus eam. Si autem esset nimis pulchra, timemus (ut diximus) nobis de periculo scandali, propter malitiam hominum, quæ nunc regnat in mundo : quapropter in tali casu nullo modo consentiremus. Quibus mater : Venite et videte, ac vos ipsæ indicate hoc. Tunc duas vel quatuor ex se matronas, ceteris magis practicas et discretas, cum Lapa miserunt ad virginem decumbentem, quatenus corporis dispositionem aspicerent, et ipsius mentale desiderium indagarent. Quæ venientes, quamvis sanctæ virginis speciositatem videre non possent, tum quia naturaliter non inerat excessive, tum etiam quia infirmitas illa ita corpus ejus infecerat, quod vix poterat figura ejus discerni; verba tamen per quæ sui desiderii fervorem exprimebat, prudentiamque ac maturitatem puellæ percipientes et advertentes, stupere cœperunt pariter et gaudere; cognoveruntque puellam hanc corpore, mente jam canam, multas anus virtutibus precedere coram Deo. Quapropter nimis ædificatæ simul et letificatæ, recedentes ab ea, et ad consocias redeuntes, quæ viderant et audierant cum non parvo gaudio retulere.

probatur a
Sororibus,

74 Quod illæ intelligentes, habito prius consensu Fratrum, simul congregatæ, ipsam in Sororem voto munimi receperunt, matrique nuntiaverunt, quod quam cito virgo Christi curata esset ab illa infirmitate, duceret eam ad ecclesiam Fratrum Prædicatorum, ut præsentibus omnibus Fratribus et Sororibus, qui curam earum gerebant, habitum B. Dominici, diu ab ipsa desideratum, susciperet juxta morem. Quod cum foret per matrem virgini nuntiatum, mox cum lacrymis gaudiosis gratias retulit Sponso suo, almoque Patri Dominico, qui promissionem suam ducebat actualiter ad perfectum. Tunc cœpit orare, non propter corpus, sed propter mentis desiderium adimplendum, ut infirmitas illa corporea cito terminaretur, ne votum suum tam diu delatum, propter eam amplius differretur. Et quæ prius gloriabatur in infirmitate proprii corporis, ipsamque amore Sponsi sui libentissime ferebat : jam incipit attædiari de illa, precibusque assiduis pulsabat aures Altissimi, quatenus absque mora infirmitatem de suo corpore removeret, quæ perfectionem voti cordis sui impediēbat : quod et factum est. Intra paucos enim dies curata fuit : quia non erat fas ei aliquid denegari ab illo, cujus voluntati se summo cum studio conformabat. Quidquid namque petebat et appetebat, totum dirigebat in illum, quem omnibus animæ suæ viribus diligebat, et ad cujus servitium se totam obtulerat, ac totaliter mancipaverat.

et sanitati
reddita

75 Adveniente igitur sanitate, licet mater adhuc querere videretur dilationes, instantia tamen virginis et importunitate ipsam nimium molestante, ventum est ad diem et horam per divinam providentiam deputatam, in quibus habitum diu desideratum acce-

pit, non cum parva lætitia cordis sui. Venerunt D siquidem ad ecclesiam supradictam mater et filia, et præsentibus simul cunctis Sororibus et gaudentibus, Frater ille, qui curam earum pro tunc habebat, sacram virginem induit illud genus vestimentorum, ad innocentiae humilitatisque indicium, quod Patres nostri ferre sanxerunt, albi scilicet et nigri coloris, ut albedo innocentiae, nigredo vero responderet humilitati. Nec fuit (meo judicio) aptior habitus cujuscumque religionis alterius, qui habitum interiorem virginis hujus sanctæ proprius designaret. Ipsa enim totis conatibus proprium corpus mortificabat, exterius vitam veteris hominis cum mortifera superbia extinguendo, quod per colorem nigrum optime designatur; virginitatisque innocentiam non tantum corporis, sed etiam animæ, ut supra dictum est, amplexata, ad Sponsum æternum, qui vera lux est, ut lucida fieret, totis viribus propinquabat : quod non minus apte per albedinem signabatur. Si autem vel totaliter niger vel totaliter albus foret habitus ejus, non posset per illum nisi alterum horum designari : quod si griseum d vel cinereum colorem adhibuisses, mortificationem quidem posses representare, sed non luciditatem mentis et puritatem.

76 Perpendo insuper, quod si Sorores illæ melius advertissent, nunquam primum responsum, denegando ei habitum, matri dedissent. Ipsa enim magis propriæ aptiusque ac dignius habitum illum portabat, quam illæ quæ de virginitate non poterant gloriari. Non igitur fuit sacræ virgini denegandus habitus, qui pro signo innocentiae fuerat a sanctis Patribus constitutus; cum ipsa polleret præ ceteris innocentia virginali, quæ procul dubio cuilibet castitati viduali præfertur. Audeo ergo dicere, quod nondum habitus ille illa in civitate suam perfectionem fuerat consecutus, quousque sacra hæc virgo ipsum induit et portavit. Ipsa enim in loco illo prima virgo excelsa fuit, quæ habitum hunc accepit : quam tamen postmodum multæ virgines sunt secutæ, ut de ipsa cantaretur versus ille Davidicus, Adducentur Regi Ps 44, 15 virgines post eam etc. Qualiter autem hoc fuit, infra, Deo dante, latius dicetur. Sed nunc ponamus hic huic Capitulo finem, et ad indagandam radicem ac fundamentum hujus religiosi status, in quo divina providentia sacram hanc virginem posuit, procedamus; ne per ejus ignorantiam, opinio sanctitatis ejus in cujuscumque animo minuatur. Verum hæc quæ in hoc Capitulo continentur, tam ab ipsa virgine, quam a genitrice ejus Lapa percepi : quamvis de receptione habitus, notorium sit apud omnes qui eam noverunt, nec probatione indigeat quoquo modo.

d
sua pœni-
tentia et vir-
ginitati aplis-
simum :
E

licet antea
solis viduis
daretur.

Ps 44, 15

F

77 Cunctis volentibus legere, præsens per Capitulum notum facio, prout legi pariter et audiui a fide dignis in diversis Italiae partibus, gesta quæ beatissimi Patris nostri testantur. Ipse gloriosus fidei Catholicæ pugil ac Christi athleta B. Dominicus, sicut sacer lator boni status Ecclesiæ militantis, quamvis per se et suos Fratres, tam in Tolosa quam in Lombardia a hæreticos triumphaliter debellasset, ita ut sicut tempore suæ f canonizationis coram summo Pontifice probatum g legitime fuit, centum millia h hæreticorum et ultra conversi fuerunt tantum in Lombardia, tam doctrina quam miraculis ejus; nihilominus tam valde infecerat mentes hominum dictorum hæreticorum venenosa doctrina, quod fere omnia jura ecclesiarum erant per laicos occupata, qui possidebant ea tamquam jure hereditario, sicut et pro dolor! hoc in multis ejusdem Italiae partibus actitatur. Ex hoc cogebantur Pontifices mendicare, nec ullam habebant potentiam, per quam possent errori resistere; nec etiam clericos aut pauperes valebant, secundum officii sui debitum, nu-

CAP. VIII
Harum origo
fuit a S.
Dominico

e
f
g
h

habitum in-
duit album
ac nigrum

triendo

instituent
Fratres et
Sorores de
Militia
Christi,

A triendo juvare. Quod sanctus Pater cernens, zelotypa mente, et sustinere non valens, quam pro se suisque sequacibus eximiam elegerat, paupertatem, cepit pro Ecclesiae divitiis decertare. Advocans igitur aliquos laicos Deum timentes et sibi notos, cepit cum eis tractare de ordinanda quadam sancta militia, quae haberet jura Ecclesiarum recuperare, simul et defensare, nec non et fideliter resistere haereticae pravitati: quod et factum est. Nam illos quos voluntarios reperit, sic induxit, quod juramentum praestabant ei, cuncta se quae dicta sunt facere juxta vires, et propter hoc exponere tam personam quam illa quae possidebant. Ut autem a conjugibus hoc opus sanctum impediri non posset, faciebat etiam conjuges seu uxores eorum jurare, quod viros non impedirent, sed juxta modum suum cooperarentur eis in omnibus possibilibus sibi; promittebatque Sanctus utrique parti copulae, servanti hoc, secure vitam aeternam: vocavit autem eos Fratres de militia Jesu Christi. Verum ut per aliquod saltem signum secernerentur a ceteris laicis, et aliquid supererogatorii operis adderent super consuetudinem aliorum; dedit colorem habitus proprii, ut scilicet tam viri quam mulieres, quacumque figura vestium uterentur, album tamen semper portarent et nigrum, ita quod uterque color exterius appareret, ad innocentiae et humilitatis indicium. Insuper assignavit eis quemdam taxatum numerum Dominicæ orationis et salutationis Angelicæ *i*, quem pro qualibet Hora canonica quotidie deberent perficere orando, ut a divino Officio non vacarent.

postea de
Poenitentia
S. Dominici
appellatos

78 Hoc facto, postquam beatus Pater relicto carnis onere migravit ad cælum, et crebrescentibus ejus miraculis Sedes apostolica ipsum Sanctorum annotans catalogo, honorandum exhibuit universis; Fratres hi et Sorores, dictæ de militia Jesu Christi, volentes Ordinatori suo jam glorioso singularem reddere gratiam et honorem decreverunt mutare nomen, et vocari Fratres de poenitentia B. Dominici. Invenit etiam eos satis ad hoc, quod beatissimi Patris meritis atque miraculis, nec non et Fratrum ejus laboriosa doctrina, jam pestis haeretica et pene defecerat; et necessaria non videbatur multum amplius pugna exterior, sed restabat tantum, ut per poenitentiam cum hoste interiori pugnarent, propter quod nomen poenitentiae etiam singulariter elegerunt. Demum crescente quotidie turba Prædicatorum fidelium, inter quos velut matutinum astrum resplenduit martyr et virgo Petrus, qui occisus plures hostium conculcavit quam vivens; delata est quasi totaliter turba vulpecularum, demoliri cupientium vineam Domini Sabaoth; redditaque fuit pax, faciente Domino, Ecclesiae sanctæ Dei: quamobrem causa illius militiae cessavit ex toto, ac per consequens et effectus. Verum decedentibus hujusmodi status viris, feminæ remanentes, propter religiosam vitam quam cum viris tenuerant, amplius nubere non audebant; sed statum quem servaverant, continuabant usque ad mortem. Hoc cernentes aliæ non hujusmodi status viduæ, quæ decreverant viduitatem servare, coeperunt dictas Sorores de poenitentia B. Dominici velle sequi, et earum observantiam pro remedio suorum peccaminum imitari: unde paulatim crescentes in diversis locis Italiae, coegerunt Fratres Prædicatores ibidem morantes, ad informandum eas de modo vivendi, quo a Beato Dominico fuerat institutus. Quia vero modus ille strictus non erat, quidam sanctæ memoriæ Pater, qui totius ordinis curam gerebat, vocatus Frater Munio, *h* natione Hispanus, modum illum vivendi redegit in scriptis; quem hodie habent, et Regulam vocant; quamvis proprie Regula dici non debet, quia nec ille status proprie de se regularis dicitur, ex

institutum
in feminis
perseverabat.

h

Aprilis T. III

quo tria vota in qualibet religione principalia non includit.

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

79 Porro crescentibus numero et merito prædictarum Sororum in diversis locis Italiae, felicitis memoriæ Dominus Honorius Papa hujus nominis quartus, sentiens odorem bonæ famæ ipsarum, concessit eis per Bullam *l*, quod tempore interdicti possent in ecclesia Fratrum Prædicatorum audire divina. Item Dominus Papa Joannes xxii, postquam promulgaverat Clementinam *m* contra Beginas pariter et Begardos, declaravit per Bullam suam *n*, illam decretalem non debere intelligi de Sororibus dictis de poenitentia Beati Dominici per Italiam constitutis, nec per ipsam statui earum fuisse quomodolibet derogatum. Nunc igitur lector habes, quare in præsentiarum status in solis feminis reperitur; et quare Sorores illæ responderant prima vice, se non consuevisse recipere virgines, sed tantummodo viduas approbatas. Hæc autem quæ scripsi, in diversis Italiae partibus pro majori parte reperi scripta: quædam vero, licet pauca, percepi audiens et inquirens a fide dignis utriusque sexus antiquis Fratribus Prædicatoribus et Sororibus de poenitentia B. Dominici. Sicque hoc Capitulum consummetur, ut ad ea quæ nostri sunt propositi redeamus.

l

m
n
approbante
sede Apostoli-
ca

E

ANNOTATA.

a Mantellatæ sic dictæ a laneo pallio seu Mantello, quod erat insigne pauperum sub Regula alicujus Ordinis mendicantis, ejusdem coloris quo utebantur ipsius Ordinis Religiosi professi: similiter viri ejusdem instituti dicebantur Mantellati.

b Addit Fr. Thomas: Cum vero rediret a balneis, fertur oculos corporeos nunquam sustulisse: sed quasi a sensibus abstracta penitus, iter ipsum transigisse.

c Variolas seu morbillos appellamus. Græci ἀμπάς appellant, quod circa tempus τῆς ἀμπᾶς id est florētis ætatis erumpant: apud nos paucitæ quam adolescentiæ familiarior est hæc infirmitas, ideoque passim vocantes Teutonice lingua Pustulæ pueriles.

d Totus niger erat Tertiariarum sub institutione Eremitarum S. Augustini, albus Camaldulensium, griseus Franciscanarum.

e Albigenes intelligit, ad quos extirpandos in fines Tolosatium circa an. 1204 a Didaco Oromensi Episcopo adductus fuit S. Dominicus: qui deinde per se et suos maxime rem egit, Prædicatorum exinde nomen suo Ordini nactus. De his vide plura ad 5 Martii, ubi egimus de B. Petro de Castro-novo, primo in hac causa Martyre ex Ordine Cisterciensi; nam hinc assumpti fuere primi tunc Prædicatores fidei contra hæreticos.

f Canonizatus est S. Dominicus anno 1234 sub Gregorio IX.

g Processus hic a Joanne Flaminio inseritur lib. 3 de Vita S. Dominici: ejus an alibi extet exemplum nescimus; si extet, rogamus ut conferatur cum impresso; deque ea quæ inventa fuerit varietate edoceamur: veremur enim ne stylum mutarit Flaminius, aut forte etiam nonnulla truncarit.

h Hunc numerum exprimit Stephanus, Testis vii, sed agens de iis qui ambigebant utris, hæreticis an fidelibus, adhererent, in fide autem Catholica confirmati sunt.

i An sicuti Franciscanis et Carmelitibus litteras ignorantibus præscriptum diximus 8 Martii, ubi de B. Alberto Legislatore Carmelitarum nam. 83? Ita existimo, potius quam ut hic intelligam Psalterium B. Virginis per quindecim decades absolvendum; hoc enim si istis Christi militibus præscripsisset Sanctus, expressius et paucioribus verbis nominatum fuisset ab auctoribus Ordinis eidem assuetis.

NOT. 39

AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO

A k Fr. Munio, postea Magister Generalis in ordine septimus, creatus an. 1285, et post variam fortunam defunctus Romæ 1299.

l Circa an. 1286, solum enim biennio præfuit Honorius IV. Frequens autem eo tempore erat Interdicti usus adversus Principum et Magistratum perversitatem: hinc frequentia quoque pro innocentibus dabantur privilegia, quæ paulatim ad Regulares omnes extensa sunt, ut in suis privatim ecclesiis possent celebrare divina, modo id facerent clausis ostiis, nec alios quam simili privilegio gaudentes admitterent.

m De hac Clementina in Concilio Viennensi promulgata, an. 1312, deque Begardorum in Alemannia ortorum erroribus, pluribus agit Olericus Raynaldus in Annalibus ex Alvaro Pelagio Episcopo Silvensi, qui contra easdem decertavit: nomen a Saxonico Begghen mendicare sumptum videri, jam alibi monuimus.

n Hanc Bullam credibile est prorsus similem fuisse, ac forte eodem tempore impetratam, cum ea quam exhibet Haddingus in Regesto post tom. 3 pro Fratribus et Sororibus tertii Ordinis, qui Continentes seu de Penitentia nuncupantur. Data est autem Avenione 7 Kal. Martii anno Pontificatus 3, qui fuit Christi 1319.

o Ambrosius Tacius (cujus MSS. volumina de Insigniis Ordinis Prædicatorum, Mediolani in conventu S. Mariæ Graturum reperta, sæpius hoc et præcedenti mense laudavimus) libr. 3 distinct. 7 de statu Fratrum et Sororum de Penitentia §. 17 hæc inter alia habet. In civitate Senensi fuit a longo tempore valde venerabile collegium Sororum istius status, in quo fuit quædam eximie sanctitatis et perfectionis Soror nuncupata B. Catharina, alia ab ea quæ canonizata est: ejus corpus venerabile in ecclesia FF. Prædicatorum venerabiliter sepultum jacet miraculis clarens.

In civitate Venetiarum, inter personas istius status et habitus specialiter fuit quædam Soror Maria, vitæ continentis, quæ singulari sanctitate refulsit, in tantum ut per Fr. Thomam Senensem, de dictæ Sororis vitæ progressu et transitu quædam compendiosa composita sit Legenda. In eadem quoque civitate fuit quædam Soror, nomine Minna de Berengho, miræ sanctitatis et devotionis femina, cui Dominus multa admiranda revelare dignatus est.

In Castro Tridinensi claruit quædam devotissima, virgo quæ Soror Magdalena dicebatur, in vita et in morte miraculis clarissima: ejus venerabile sepulcrum ab ineolis devote visitatur.

C Ibidem etiam nominantur alia, nobis ex Fitis earum, quas habemus et suis diebus dabimus, notiores: istas autem hic volui adducere, ut si qui alia suggerantur quæ certum mortis aut cultus diem nobis exprimant, cum sufficienti publicæ venerationis testimonio ac vitæ Actis; ipsæ etiam habere locum in hoc opere possint. B. Mariæ Venetæ Legendam petimus Venetis describi: sed non inveniebatur exemplar Latinum et originarium, responsum est autem cultum publicum aut nullum fuisse aut jam prorsus cessare. Nihilominus de B. Catharina accepimus apud Prædicates Senis. Tridinum, vulgo Trino Montis-ferrati oppidum est sub Duce Sabaudix, unde tanto sollicitius petimus de vita et miraculis B. Magdalene informari, quanto clarius publici cultus testimonium nobis præbet Tacius.

CAPUT V.

Quomodo Catharina spirituum discretionem edocta a Christo, et auctor de veritate mirabilium ejus certior factus sit.

Post sumptum habitum, obedientiam servat etiam Confessariis

Licet in sumptione dicti habitus, sancta virgo tria principalia religionis non emisit vota (quia, ut dictum est, hoc in se status ille non habet) nihilominus firmiter proposuit in se ipsa, omnia illa vota ser-

vare perfecte. Et de castitate quidem nulla cunctatio est, quia jam erat emissum votum virginittis: de obedientia vero proposuit, non solum Fratri Magistro sororum, qui fuisset pro tempore ac Priorissæ, verum etiam et Confessori suo in omnibus obedire: quod ita servavit semper usque ad mortem, ut auderet dicere, dum transiret ex hoc mundo ad Patrem, Numquam me recolo vel semel obedientiam præterisse. Verum quod sanctitatis quidam æmuli detractores, mordaces pariter et mendaces, ausi sunt quandoque ipsa vivente oppositum dicere; ut mendacium ipsorum in os mentientis recludatur, scire te volo, lector carissime, quod si hæc sacra virgo nullam aliam afflictionem habuisset, dum ageret in humanis, nisi quam inferebant sibi ejus indiscretissimi præceptores, ipsa fuisset quodammodo Martyr ex patientia tanta. Nullo enim modo intelligentes, et frequentius non credentes donorum excellentiam sibi concessam ex alto, per viam aliorum quæ communiter vivunt, ipsam ducere volebant omnino; nec dabant honorem præsentis majestatis, per iter admirabile conducentis; cum tamen de hoc manifesta signa sine intermissione viderent; similes Pharisæis, qui signa videntes pariter et prodigia, de curatione quæ fiebat in sabbatho murmurabant, dicentes; Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Ipsa vero in medio discordiæ hujusmodi a Deo posita, satagens quantum sibi licebat, hominibus obedire, nec tamen volens relinquere viam quam per se ipsum Dominus ei ostendebat; tanta cruciabatur angustia, quod non faciliter lingua explicaretur vel calamo. Ah! Domine Deus meus, quoties dictum est de ipsa, In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia: id est, visiones istæ non sunt a Deo, sed a diabolo: cum tamen clare viderent non modo miracula, sed totam vitam ejus fore miraculum. Hæc in locis suis particulariter infra ponentur, et ideo me amplius hic non extendo.

81 Paupertatem autem ita perfecte servavit, quod existens in domo paterna, quæ tunc temporis bonis temporalibus abundabat, per se et pro se nihil penitus capiebat, nisi quod pauperibus erogabat: super quo largam licentiam habebat a patre. In tantum erat paupertatis amica, quod, sicut ipsa mihi secrete confessa est, numquam potuit de domo consolari, dum vidit eam de temporalibus abundantem. Orabatque indefesse Altissimum; ut ablatis divitiis ad paupertatem suos deducere dignaretur, dicens: F Numquid Domine hoc est bonum illud, quod pro parentibus et fratribus meis quæro, et non potius bonum æternum? Scio in his bonis multa mixta mala, multa pericula esse; nec volo meos quomodolibet in eis implicari. Exaudivit autem Dominus vocem ejus, et deducti sunt per mirabiles casus, absque culpa ipsorum, ad infimam paupertatem, prout constat et constitit cunctis cognoscentibus eos. His sic propositis, pro fundamento profectus admirabilis mentis suæ, quo ultra supra dicta profecit, post considerati habitus sumptionem; operie pretium puto ut perfectionis ejus principia prosequamur.

82 Completa promissione almi patris B. Dominici, cœpit fidelissima filia, velut apis argumentosa, undique mella colligere; scilicet occasiones et causas se ipsam magis arctandi, ac Sponsum suum strictius amplexandi: unde alloquens seipsam, dicebat: Ecce jam religionem intrasti, non oportet te amodo vivere sicut hucusque vixisti. Secularis vita præterit, nova venit religio: secundum cujus regulam te regulari necessarium est. Puritatem summam oportet induere, illaque undique circumdari, quod alba tunica ipsam signat. Deinde te mortuam mundo omnino esse debere, pallium nigrum patenter ostendit.

Vide

D

E
quantum-
cumque ab
iis vexaretur:

et præ studio
paupertatis

orat ut eadem
parentibus
suis obveniat:

seque ad
altiora cri-
gens,

A Vide igitur quid agis, quia per arctam viam, per quam pauci vadunt, te oportet transire. Proposuit igitur pro puritate melius observanda, arctissimum tenere silentium, nec alicui loqui, nisi dum confiteretur peccata sua. Unde, prout Confessor ejus, qui me in hoc præcessit officio, et refert et in scriptis redegit, tribus annis continue silentium tenuit, quod nulli nisi Confessori, quando confitebatur tantum, penitus est locuta.

*rigorem silen-
tii jejuniis et
vigiliis auget*

83 Intra clausuram cellulae habitabat continue, nec egrediebatur inde, nisi cum ad ecclesiam properabat. Pro cibo non oportebat ipsam egredi; quia tam tenuis erat, quod facilliter intra cellulam mandebatur; nec cocto aliquo utebatur, pane solo excepto, ut supra dictum est. Statuit insuper in corde suo, nunquam nisi cum lacrymis ad cibum accedere: unde semper immediate ante cibum, prius Deo lacrymas offerens, animam irrigabat, et sic postea cibum sumebat pro corpore sustentando. Invenit ista desertum intra propriam domum, et solitudinem in medio populorum. Vigiliis autem ejus, orationes, meditationes et lacrymas alias quis exprimere poterit aut narrare? Statutum sibi fecerat, quod dum Fratres Prædicatores, quos germanos suos vocabat, dormirent, ipsa quotidie vigilaret. Cum autem Fratres pulsabant ad Matutinas, pulsato secundo signo, et non prius, ipsa Sponso suo dicebat: Ecce Domine, germani mei et servi tui usque nunc dormierunt, et ego pro ipsis feci custodiam coram te, ut servares eos a malis et ab insidiis inimici: nunc vero ipsi surrexerunt ad laudandum te, tu serva eos, et ego parumper quiescam. Sicque super asseres, habens lignum pro cervicali, corpusculum reclinabat.

*viam per-
fectionis*

84 Cernens hæc omnia supergratissimus Sponsus ejus, qui procul dubio ei cuncta præstabat, quasi allectus ejus fervoribus, nolens dimittere ovem tam nobilem absque pastore vel duce, discipulamque tam diligentem et aptam absque perfecto magistro, non hominem, non Angelum, sed seipsum sponsæ suæ dilectæ dedit in præceptorem. Sicut enim ipsa mihi revelavit secrete, mox ut ipsa se in cella reclusit, ei apparere Sponsus et Salvator ejus superdilectus Dominus Jesus Christus dignatus est; ipsamque de omnibus, quæ animæ suæ forent utilia, plenarie informare. Unde in secreto confessionis, dum hæc mihi recitaret, me taliter est allocuta: Habeatis hoc pro conclusione verissima, Pater mi, quod nihil, quod pertinet ad viam salutis, docuit me unquam aliquis homo vel mulier, sed præcise ipse Dominus et magister, Sponsus pretiosus et superdulcissimus animæ meæ, Dominus Jesus Christus; vel per suam inspirationem, vel per claram apparitionem loquens mihi, sicut ego modo loquor vobiscum. Fatebaturque mihi, quod in principio hujus visionis, quæ, ut in pluribus, fuit imaginaria, quandoque vero patuit etiam exterioribus sensibus corporis, ita ut vocem aure corporali perciperet; In principio, inquam, ipsa formidare cœpit, ne foret deceptio inimici, qui se frequenter transformat in Angelum lucis.

Prov. 28, 14

*et discretio-
nem spirituum
ab ipso Chri-
sto docetur:*

85 Quod et ipsi Domino nullo modo displicuit, imo commendavit formidinem, dicens: Semper viator debet esse cum formidine, quia scriptum est: Beatus vir qui semper est pavidus. Sed vis inquit, ut doceam te, quatenus possis discernere visiones meas a visionibus inimici? Illaque instantissime hoc supplicante, respondit: Agile foret per inspirationem animam tuam informare, quod statim discerneret inter unam et aliam: sed ut prosit tam aliis quam tibi, volo te verbo docere, quia doctores quos ego docui, dicunt et verum est, quod visio mea incipit cum terrore, sed semper in processu dat majorem securitatem; incipit cum aliqua amaritudine, sed semper magis dulcescit: cujus oppositum habet pro

sua conditione visio inimici: dat enim in principio, ut videtur, aliqualem lætitiā, securitatem sive dulcedinem; sed semper in processu timor et amaritudo in mente videntis continue crescunt. Hoc est verissimum, quia etiam viæ meæ a viis ejus eadem differentia differunt: via enim pœnitentiæ et mandatorum meorum, in principio apparet aspera et difficilis; sed et quanto plus proceditur in ea, tanto plus dulcescit et magis est agilis: via autem vitiorum in principio apparet valde delectabilis, sed semper in processu amarior fit et damnosior. Sed ego volo tibi dare unum aliud signum infallibilius et certius. Habeas pro certo, quod cum ego sim veritas, semper ex visionibus meis resultat in anima major cognitio veritatis: et quia veritatis cognitio magis ei necessaria est circa me et circa se, ut scilicet cognoscat me et cognoscat se, de qua cognitione egreditur semper quod se contemnit et me honorat, quod est proprium officium humilitatis; necessarium est quod ex visionibus meis anima efficiatur magis humilis, magisque seipsam seu vilitatem suam cognoscens pariter et contemnens. Oppositum autem accidit de visionibus inimici: cum enim si pater mendacii et rex super omnes filios superbiæ, nec possit nisi quod habet dare, semper ex visionibus ejus resultat in anima quædam propria reputatio seu præsumptio de seipsa, quod est proprium officium superbiæ, remanetque turgida et vento inflata. Tu igitur in te ipsa semper examinando diligenter perpendere poteris, unde processit visio, a veritate scilicet an a mendacio: quia veritas semper animam humilem, mendacium autem facit eam superbam. At illa, velut discipula, non segnis aut negligens, doctrinam salubrem mente recondidit, mihi que ac aliis post tempora tradidit, prout infra, Deo dante, dicetur.

86 Ex tunc igitur cœperunt visiones cœli ac revelationes multiplicari, simulque frequentaria Domino: et in tantum, quod sicut sæpe de ipsa loquens pluribus retuli, vix duo possunt homines reperiri, qui tam assiduam conversationem haberent ad invicem, quam continuam habebat hæc sacra virgo cum Sponso suo, Salvatoreque omnium Domino Jesu Christo. Sive enim oraret, sive meditaretur, sive legeret, sive vigilaret, sive dormiret, uno modo vel alio, ut in pluribus ejus visione consolabatur: imo aliquando dum loqueretur cum aliis, astabat hæc sacra visio, et mente loquebatur cum ipso, lingua vero corporea cum hominibus. Sed non poterat hoc diu durare, quia tam vehementer tunc anima ejus trahabatur ad Sponsum suum, quod post parvam morulam, relicto usu corporalium sensuum, in extasi ponebatur. Hinc autem cuncta processerunt mirabilia, quæ postmodum sunt secuta, tam de inconsueta ab ceteris abstinentia, quam de doctrina mirabili, quam etiam de miraculis patentibus, quæ omnipotens Deus ipsa vivente coram oculis nostris ostendit. Quapropter cum hic sit fundamentum, radix et origo omnium sanctorum operum ejus, totusque vitæ suæ mirabilis medium ostensivum; ne in hoc te vacillare contingat, lector carissime, necessitatum me video ad revelandum tibi ea, quæ meam cedunt in confusionem non parvam. Ne contingat enim quemquam incredulum dicere: Hæc quæ scribis, ab ipsa tantummodo sunt audita, nullus alius testis inducitur; ipsa de se testimonium perhibet, testimonium ejus forsitan verum non est; aut forte decepta, aut mentita: cogor de me ipso scribere hic, quæ, si honor virginis hujus sanctæ non urgeret, nullatenus essent per me in perpetuum recitanda. Verum malo confundi ego, quam honor ejus diminui in aliquo: elegi coram hominibus potius erubescere, quam ejus injuriis meam verecundiam cooperire.

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

E

*et crebras pa-
titur visiones
atque extases.*

F

87 Scire te igitur volo, lector dilecte, quod in principio,

AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO
quarum
veritatem
probaturus
confessarius,

A principio, cum audito ejus præconio cœpi familiari-
ter cum ea conversari, multifarie multisque modis
de incredulitate, Deo permittente pro meliori, ten-
tatus fui. Quærebam enim per omnem modum et
viam, quibus investigare possem, si facta ejus erant
a Domino, aut aliunde; si erant vera, aut ficta.
Occurrebat enim, quod nunc tempus est illius ter-
tiæ bestię! pellis leopardinæ, per quam hypocritæ
designantur; et quod diebus meis aliquas invene-
ram, et potissime in feminis, quæ agiliter vacil-
lant in capite, agiliusque seducuntur ab hoste, sicut
patuit in prima omnium matre; pluraque similia
tunc menti meæ porrigebantur, quæ ipsam fluctuare
cogebant circa istam materiam. Dumque sic in bivio
quodammodo positus, ad neutram partem firmiter
declinarem; nutansque in mente anxie dirigi cupe-
rem ab illo, qui nec falli potest nec fallere; subito
menti occurrit, quod si posset mihi constare, quod
precibus ejus obtinerem a Domino unam magnam
et insolitam contritionem peccatorum meorum, ultra
communem omnem consuetudinem meam, hoc esset
mihi perfectum signum, quod a Spiritu sancto pro-
cederent omnia facta ejus: nullus enim potest hanc
contritionem habere, nisi a Spiritu sancto: et quamvis
nemo sciat, an gratia, odio vel amore sit dignus,
magnum tamen signum gratiæ Dei est, cordialis
contritio peccatorum. Nec cogitationem hanc usque
ad linguam seu vocem duxi, sed totaliter tacitus
accessi ad eam, et petivi ab ea instanter, quod vellet
pro me efficaciter Dominum deprecari, ut indulgere
mihi dignaretur peccata mea. Quæ cum ex suæ ple-
nitudine caritatis lætanter respondisset, quod liben-
tissime faceret; replicavi ego, quod hoc desiderium
meum non quietaretur, nisi de hac indulgentia more
curiæ Romanæ Bullam haberem. Qua subridente ac
petente, qualem Bullam vellem de hoc habere; re-
spondi me loco Bullæ pro signo petere, unam magnam
et insolitam contritionem peccatorum meorum. Quæ
mox annuit, se hoc indubitanter facturam. Visumque
est mihi tunc, quod omnes cogitationes meas intel-
lexisset, sicque abscissi ab ea, hora diei, si non
fallor, penultima.

actum
contritionis
sibi petit,

quem illa
impetrat
ægrotañti,

88 In crastinum contigit me quasdam meas soli-
tas infirmitates pati satis graviter: unde in lectum
decidi, astante mihi quodam devotissimo et dilectis-
simo Deo et mihi sorio, Fratre Ordinis mei Nicolao,
qui erat Pisanus origine. Quod cum illa percepisset,
quia pro tunc eramus quasi viatores in quodam mo-
nasterio Sororum ejusdem Ordinis, nec multum ab
habitatione nostra sua distabat; de lectulo, in quo
febris et aliis passionibus attrita jacebat, surrexit
et dixit sociæ: Vadamus ad videndum Fratrem Ray-
mundum, quia patitur. Illa vero respondente, quod
non multum erat necesse, ac etiamsi foret, ipsa plus
gravabatur quam ego; ultra omnem morem consue-
tum festinanter, sociâ comitante, venit ad me, di-
cens: Quid habetis vos? Qui dum videlicet vix præ
debilitate potuissem prius socio aliquid dicere, co-
natum feci ad respondendum totum et dixi: Ut quid,
domina, hic venistis? Pejus est vobis quam mihi.
Ipsa vero incipiente, juxta morem suum loqui de
Deo et de ingratitudine nostra, qui tantum benefa-
ctorem offendimus; quasi confortatus simul et pro-
pter honestatem coactus, de lecto surrexi; non ta-
men memor in aliquo promissionis, quam in præce-
denti vespere fecerat mihi: et posui me ad seden-
dum in alio lectulo ibi propinquo.

89 Sed ipsa inceptum sermonem continue prose-
quente, supervenit menti meæ, quadam insolita con-
sideratio peccatorum meorum, tam clara, quod absque
velamine aliquo cernebam me ipsum in judicio justī
Judicis positum, ac indubitantissime reum mortis,
in similitudinem eorum qui propter malefacta per

judices hujus sæculi quotidie condemnantur. Vide-
bam etiam benignitatem ejusdem Judicis et clemen-
tiam, qui propriis demeritis me deputatum morti
justissimæ, non solum liberabat a morte, sed suis
vestibus induens nudum, suæque in domo cubans ac
confovens, ac suo servitio deputans, mortem in vi-
tam, timorem in spem, dolorem in gaudium, igno-
miniam in honorem, suæ infinitæ bonitatis sola gra-
tia convertebat. His considerationibus, imo ut magis
proprie loquar, clarissimis mentis visionibus, ruptæ
sunt cataractæ durissimi cordis mei, et apparue-
runt fontes aquarum, et revelata fuerunt funda-
menta culparum mearum; in tantumque fletum et
rugitum prorupi, quod verecunde dico, quod veri-
similiter timui, ne pectus et cor pariter funderentur.
At illa prudentissima, quæ ad hunc finem tantum
venerat, mox ut hæc vidit, contieuit, et permisit me
lacrymis satiari et singultibus. Post aliquam autem
moram admiranti mihi de insolita novitate, inter
fletus occurrit petitio mea, quam præcedente die
feceram, et promissio ejus; statimque me ad ipsam
convertens, dixi: Estne Bulla hæc, quam heri pe-
tivi? Illa respondit: Hæc est. Et mox surgens, si
non fallor, manu tetigit humeros meos retro, dicens:
Sitis memor donorum Dei; statimque abscessit, et
ego cum socio remansi, ædificatus similiter et laci-
ficatus. Hæc coram Deo, quia non mentior.

90 Alia vero vice, absque quod peterem, aliud
datum est mihi de ejus excellentia signum; quod
propter honorem ejus cogor etiam propalare, licet
rubori ruborem addere me cognoscam. Accidit in mo-
nasterio supradicto, quod semel ipsa pluribus gravata
langoribus, in stratulo suo decumbens, et cupiens
quedam sibi a Domino revelata conferre mecum, se-
crete me accersiri fecit. Qui cum ad eam venissem,
astiti lectulo: et ipsa, quamvis febricitans, cœpit
more suo de Deo sermocinari, et recitare quæ illa
die fuerant sibi revelata. Ego autem audiens tam
ingentia similiter et aliis insueta, immemor et in-
gratus primæ gratiæ tam receptæ, intra me cogitavi
in quibusdam; Putasne sint omnia vera quæ dicit?
Dumque sic cogitarem, et in faciem loquentis inten-
derem; subito facies ejus transformata est in faciem
viri barbari, qui me fixis oculis intuenso, nimium
terrui: eratque facies oblonga, ætatis mediæ, non
proximam habens barbam coloris triticei, majesta-
temque præferens in aspectu, ex qua se manifeste
Dominum ostendebat: nec aliam pro tunc ibi faciem
discernere poteram, præter illam. Cuique pave-
factus et territus, erectis circa humeros manibus,
exclamarem: O quis est, qui me respicit? Respondit
virgo: Ille, qui est. Quo dicto, mox facies illa di-
sparuit, et faciem virginis, quam discernere prius
non potui, clare vidi. Hic coram Deo loquor secu-
rus, quia ipse Deus et Pater Domini nostri Jesu
Christi scit, quia non mentior.

91 Fateorque ad majorem confirmationem mira-
culi, quod, (ut apparet clare) hoc a Domino factum
est: post hanc sensibilem visionem (absque rubore
dicere nequeo) mentalem illuminationem percepi ab
intra, tantam et tam insolitam, potissime circa mate-
riam de qua tunc ipsa mihi loquebatur, quam taceo,
quod quasi expertus sum id, quod Dominus, pro-
mittens Spiritum sanctum, dixit discipulis: Et quæ
ventura sunt, annuntiabit vobis etc. Ecce stultus
jactus, nec diffiteor, et increduli me ad hoc coege-
runt. Potius eligo ab hominibus fatuus reputari,
quam quod hæc sacræ virginis hujus testimonia
occultentur. Quis enim scit si Dominus hæc tunc
incredulo mihi ostendere voluit, ut tempore suo te-
stimonium sanctitatis ejus ceteris revelarem, in-
credulorumque mentes istis testimoniis reformarem?
Quid non dicis aut cogitas, incredule? Si Mariæ
Magdalænæ

D
cum insolita
mentis illu-
minatione:

E

idem in prio-
rem diffiden-
tiam relapsus,

terretur a
Christo vul-
tum B. Ca-
tharinæ in
suum mu-
tante:

F

ita confir-
matus

Joa 16, 13

ex sua ipsius
increduli-
tate lectorem
confirmat.

A Magdalene vel ceteris discipulis, nimis cito (ut putat durities tua) credentibus, credere denegas; saltem Didymo Thomae, stigmata palpanti, credere non recuses. Si dedigneris credulos imitari, vel incredulis; tibi similibus, non abneges sociari. Ecce incredulum tibi offero, et plus quam incredulum, quia post signum quod ipsemet rogaverat jam receptum, adhuc in incredulitate perseverabat. Venit Dominus, et faciem suam manifestans, exterioribus sensibus sensibiliter indicavit, experimentumque dedit notorium ejus qui loquebatur in illa. Sic (ut ita dixerim) videndum se exhibuit Raymundo incredulo, sicut se palpandum praeiit olim Thomae, qui Didymus dicebatur. Exclamavit autem post palpationem Didymus ille, Dominus meus, et Deus meus: mirumne tibi videtur, si post geminam visionem exclamat nunc incredulus iste, Domini mei et Dei mei verissima sponsa, veraque discipula? Haec ideo, lector carissime, sint dicta, ut infra Deo dante audiens revelationes et visiones ejus, de quibus et pro quibus praeter eam testis adduci non potest, non vacilles, neque despicias; sed notanter et reverenter attendas sancta exempla, sacramque doctrinam, quae et quam tibi Dominus, qui fecit, ostendit in vase naturaliter infirmo et fragili, ab ipso autem mirabiliter facto pretioso et forti. Et hic finem huic capitulo imponamus, ejus continentiam, praeter haec quae mihi contigerunt, ab ipsa sacra virgine sum edoctus, nisi quod de silentio habui ab illo quem superius allegavi.

B

CAPUT VI.

Doctrina de notitia sui ac Dei hausta a Christo, fiducia in Deum, judicium de amore Dei et odio sui.

Fundamento igitur credulitatis, quantum concessit Dominus superius posito, nunc ad aedificii spiritualis constructionem, si ipse qui Lapis est angularis praestiterit, procedamus. Et quia fideles animae verbo Domini vivificantur et vivunt, a doctrina notabili, huic sacrae virgini per Conditorem omnium et suum Doctorem data, nostrum exordium capiamus. Narrabat siquidem haec sacra virgo Confessoribus suis, inter quos immeritus ego fui, quod in principio visionum Dei, scilicet cum ipse Dominus Jesus Christus sibi apparere incepit, semel ipsa orante, apparuit sibi, et dixit: Scisne, filia, quae tu es, et quis ego sum? Si haec duo noveris, beata eris.

C Tu enim es illa, quae non es: ego autem sum ille, qui sum. Si hanc notitiam habueris in anima tua, nunquam decipere te poterit inimicus, omnesque laqueos ejus evades: nunquam consentiens alicui rei contra mandata mea, omnemque gratiam, omnemque veritatem, omnemque claritatem absque difficultate acquires. O verbum abbreviatum et grande! o doctrina brevis, et quodammodo infinita! o immensa sapientia, syllabis admodum explicata brevibus! Quis mihi det, ut te intelligere valeam? quis mihi aperiet signacula tua? quis me deducet, ut tuam abyssalem profunditatem intuear? Esne tu forsitan illa longitudo simul et latitudo, sublimitas pariter et profundum, quas seu quae cum omnibus Sanctis Ephesios comprehendere optabat Paulus Apostolus? aut forte una cum Christi caritate, supereminens omni humanae scientiae?

Eph. 3, 16

prioris noti-
tis quanta-
vis ostenden-
dum

93 O carissime lector, fige pedem, non praeter-
eamus incomparabilem thesaurum hunc, quem in
agro hujus sacrae virginis inveniemus. Fodiamus
ab intra sollicite: quia signa quae apparent, gran-
dem nobis copiam divitiarum ostendunt. Inquit enim
infallibilis veritas: Si haec duo noveris, salva eris.

Et iterum: Si hanc inopiam habueris in anima tua, D
numquam decipere te poterit inimicus tuus, et ce-
tera quae supra sunt posita. Bonum est, ut arbitror,
hic esse: faciamus hic tria tabernacula, scilicet ho-
nori docentis Domini Jesu, per dictorum intelli-
gentiam, unum; amoris et devotioni doctrinam re-
cipientis Catharinae virginis, per affectus reveren-
tiam, unum; et valori cujuslibet nostrum hic vitam
invenientis, per memoriam retinentiam, unum: sic-
que fodere valebimus spirituales divitias simul et pos-
sidere, ita ut non amplius erubescere mendicando
cogamur. Tu es, inquit, illa quae non es. Numquid
non ita est? De nihilo facta est quaelibet creatura
per Creatorem: quia creare, aliquid de nihilo facere
diffinitur. Item semper ad nihilum tendit sibi relicta,
in tantum quod si per instans Creator a conserva-
tione cessaret, mox redigeretur in nihilum. Cum
facit peccatum, quod nihil est, semper appropin-
quat ad nihilum: nec ex se praecise quidquam fa-
cere potest aut cogitare secundum Apostolum. Nec
mirum, quia nec esse potest ex se, nec conservari
adhuc in esse. Unde clamat idem Apostolus: Qui se
existimat aliquid esse, cum nihil sit, etc.

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

2 Cor. 3, 5

Gal. 6, 3

94 Vides ergo Lector, quod sit creatura quali-
bet nihilitatibus circumdata? De nihilo siquidem fi-
cta, semperque de se ad nihilum tendens, per culpam
se facit nihil, secundum Augustinum: nihilque fa-
cere potest per seipsam, ipsa Veritate incarnata
testante, quae ait: Sine me nihil potestis facere,
nihilque cogitare, sicut jam dictum est. Igitur clare
convincitur, quod non est: quis enim audeat asse-
rere, illud esse quod nihil est! Quot hinc conclu-
siones veridice eliciantur, ac peritiles ad omnia vi-
tia excludenda, ipsi sancti Dei homines, qui Spi-
ritu sancto docente hac sapientia sunt imbuti, optime
cognoverunt. Quae namque superbiae inflatio ingredi
poterit in animam illam, quae novit se nihil esse?
Qualiter gloriatur de quocumque opere facto, quae
novit illud non esse suum! Quomodo reputabit se
aliquid super alios esse, quae ex profundo cordis re-
putat se non esse? Quo pacto alios spernet, aut aliis
invidet, quae seipsam spernit usque ad nihilum
inclusive? Unde poterit in exterioribus divitiis glo-
riari, quae omnem propriam gloriam jam contempsit?
Dicit enim illud verbum Sapientiae incarnatae, quae
ait: Si ego quero gloriam meam, gloria mea nihil
est. Item, quomodo quæret exteriora dicere sua
esse, quae seipsam optime scit non esse suam, sed
ejus qui fecit illam? Per hanc considerationem de-
mum quis faciet hanc animam carnalibus delecta-
tionibus delictari, quae usque ad non ens per hanc
considerationem seipsam restringit quotidie? Po-
stremo quando poterit pigritari, quae proprium esse,
quod scit non esse suum, quærit ab illo mendicare?
Per haec, licet nimis breviter dicta, potes lector
perpendere, omnia vitia excludi per hanc proposi-
tionem brevissimam, Non es. Haud dubium hic su-
peraddenda plurima forent, si non historiae narra-
tio, quam intendimus, impedire.

E

Joa 15, 5

Joa 8, 54

F

95 Verum secundum hujus supernotabilis doctri-
nae partem omittere fas non est. Inquit enim Veritas
ipsa: Ego sum, qui sum. Sed numquid haec propo-
siti nova est? Nova pariter et antiqua. Hanc enim
Moysi protulit de rubo ipse qui loquitur: hanc no-
tantissime cuncti sacrarum Litterarum declaratores
diligenter exposuerunt: et veraciter docuerunt, il-
lam tantummodo esse cui essentialiter competit
esse: nec est differentia inter essentiam ejus, et
esse: nec ab alio quam a se habet esse; ac a quo
provenit et procedit omne esse aliud, hic solus po-
test proprie hanc propositionem proferre. Quia, ut
verbis utar Apostoli: Non est in eo, Est, et Non,
sicut in creaturis: sed Est in eo tantummodo es.

quanta item
posterioris
Ex. 3, 14

Propter

ACCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A Propter quod ipse præfato Moysi mandat, ut dicat: Qui est, misit me. Nec mirum quia qui creationis propriam definitionem attente considerat, inde eliciet hanc sapientiam incunctanter. Si enim creare aliud non est, quam de nihilo aliquid facere; patenter concluditur, quod quodlibet esse ab ipso solo Creatore procedit, nec alin de potest quomodolibet provenire, quia ipse solus est fons omnis esse. Quo concessio, statim deducitur, quod creatura nihil habet a se, totum vero habet a Creatore: Creator autem ipse, a seipso et non ab alio, totam imo infinitam habet essendi perfectionem: nunquam enim valeret de nihilo aliquid facere, nisi haberet infinitam entitatis virtutem in se. Totumque quod summus Monarcha pariter et Magister docere voluit superius sponsam suam, hoc est: Cognosceas me de cordis tui profundo, tuum esse veraciter Creatorem, et sic beata eris.

a 96 Simile legimus alteri Catharinæ a dixisse, cum eam in carcere positam, sociatus Sanctis et Angelis plurimis, visitavit. Inquit enim, Agnosce, filia, Creatorem tuum. Hinc scilicet ex hac cognitione, omnis procedit perfectio virtualis, omnis bona ordinatio mentis creatæ. Quis enim nisi irrationalis vel amens, ei a quo cuncta a se recognoscit habere, non se sponte ac lætante subiciat? Quis tam gratum tamque plenum benefactorem, omnia scilicet bona gratis dantem, toto corde totaque mente non diligat? Quis tantum dilectorem ac amatorem, qui nullis precedentibus meritis, imo nihil movente ipsum nisi æterna bonitate præcise, creaturas suas prius dilexit quam condiderat; non accendatur quotidie ad amandum? Quis post hac non timeat, aut continuo non concutatur timore ac tremore, tam ingentem et terrificum creatorem, tam potentem et mirificum donatorem, tam ardentem et gratificum amatorem offendere aut perdere quovis modo? Quis propter eum rursus non cuncta etiam mala sustineat, a quo tot bona recipit et recipit, ac recepturum sine dubitatione confidit? Quis attædiatur laboribus aut affligatur languoribus, ut tantæ tamque amabili placeat majestati? Quis ejus verba, quibus tam dignanter creaturas suas alloquitur, non reverenter suscipiat, diligenter auscultet, nec non et in thesauro memoriæ tenacis semper retineat? Quis ejus salutaris mandatis non læto corde obediat juxta vires? Hæc omnia et singula de illa eliciuntur perfecta cognitione, qua dicitur: Cognosce te illam esse, quæ non es; me autem illum, qui sum. Sive cum aliis dicitur verbis: Agnosce, filia, Creatorem tuum. Perpendis, lector, quale fundamentum posuerit Dominus in principio, in arriam sponsæ suæ. Numquid non tibi videtur sufficiens, ad sustinendum omnem structuram cujuscumque perfectionis spiritualis, ita quod nec ventis, nec tempestatibus quibuscumque possit dejici nec moveri? Tibi, quantum concessit Dominus, superius credulitatis posui fundamentum: nunc autem cernis apertissime, quale fundamentum summus architectus posuerit in mente ejus virginis, de qua est sermo; ut duplici fundamento firmatus, nullatenus valeas vacillare. Sta igitur saltem in firma fidelitate ac stabili, et noli esse incredulus sed fidelis.

97 Ceterum præfatæ nimis notandæ doctrinæ aliam valde notabilem addit Dominus: quæ, si non fallor, ex ipsa deducitur inclusive. Ait enim, dum alia vice ei apparuit: Filia, cogita de me: quod si feceris, ego cogitabo de te incunctanter. Videsne, lector, verbum Psalmographi, cuilibet juxta exclamantis, Jacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te euntriæ: non dabit in æternum fluctuationem justo? Qualiter autem virgo sacra verbum hoc intellexerit, audiamus. Dum enim secrete mecum de hoc

verbo conferret, dicebat sibi Dominum tunc præcepisse, quod omnem aliam cogitationem de suo corde excluderet, summumque velle de ipso tantummodo retineret, ne aut aliqua sollicitudo de se ipsa, sive quantum ad spirituales salutem, ipsam a dicta cogitationis quiete assidua quomodolibet impediret. Addidit, Et ego cogitabo de te; ac si aperte dixisset, Nihil sollicita sis, filia, de tui hominis utriusque salute; quia ego, qui scio et possum, volo de hoc cogitare ac providere solcite: tantum tu attendas ad cogitandum et meditandum de me, quia in hoc stat perfectio tua, et bonum finale tuum. Sed, o increata Bonitas, quid tibi accrescit, si virgo hæc sponsa tua, vel quæcumque alia creatura, cogitet et meditetur de te? Numquid aliquid exaltationis inde tibi potest quomodolibet provenire? Cur igitur tanto cum affectu desideras, ut cogitemus et meditetur de te; nisi quia bonitas es, et naturaliter semper induceris ad communicandum te nobis, et ad trahendum non semper ad te?

98 Porro ex hac doctrina hæc Dominica virgo solebat inferre, quod ex quo Deo dati sumus, tam per sacrum baptismum quam per religionem clericalem seu monachalem, in nullo solliciti esse debemus de nobis, sed tantummodo sollicitari et cogitare, qualiter ipsi Domino, cui nos dedimus, placeamus. Et hoc non principaliter consideratione præmii, sed consideratione unionis: quia glutino amoris ei unimur, tanto amplius, quanto magis ei placeamus. Quia nec ipsum præmium est propter aliud principaliter appetendum, nisi quia perfecto modo nunc nos nostro infinite perfecto principis. Unde solebat nobis dicere, quando timebamus de periculo aliquo ego vel aliquis ex Fratribus meis, Quid, inquiebat, habetis facere vos de vobis? Permittatis divinam providentiam facere: ipsa, dum magis timetis, semper habet oculos super vos, indesinenterque providet vestræ salutis. Tantum enim concepit de Sponso suo fiduciam, postquam audivit ab ipso, Ego cogitabo de te; tamque alte de divina providentia sapiebat, quod satiari non poterat, die noctueque ad loquendum de ea: unde in libro quem fecit, per longum tractatum et per plura capitula b de ipsa disserere non omisit, sicut ipsum legentibus clare patet.

99 Recolo ego, quod dum essemus in mari simul multi et multæ, noxque medium cursum jam peregisset vel circa, deficiente propitio vento, naucerus cepit non modicum dubitare: dicebat enim nos esse in loco satis periculoso, ex eo, quia si ventus collateralis insurgeret, necessario nos oportuisset ad valde remotas partes seu insulas transfretare. Quod cum audissem, ipsam allocutus sum, ejulans simul et dicens: O mater (sic enim omnes eam vocabamus) videsne in quali periculo sumus? Quæ mox mihi respondit: Quid habetis facere vos de vobis? Sicque imposuit silentium inco clamori pariter et timori. Post paululum venit ventus oppositus, ex quo dictus naucerus dicebat se coactum ad redeundum: quod cum ego virgini expressissem, Gyret, inquit, manum in nomine Domini, et vadat sicut Dominus ventum dabit. Gyravit ille manum, et redibamus: sed illa inclinante caput et Dominum exorante, nondum per balistræ jactum processeramus retrocedentes, affluitque ventus propitius qui prius defecerat; et pervenimus, ducente Domino, expletarum Matutinarum hora latantes ad portum, ad quem optabamus, cantantes alta voce, Te Deum laudamus. Hoc hic, non propter ordinem gestæ rei, sed propter concordantiam materiæ recitavi. Verum prout superius tactum est, hanc secundam doctrinam, si non fallor, a prima consequenter sequi, cernit unusquisque intelligens. Si enim anima, senihil a se totamque a Domino esse, cognoscit; consequens est, ut operationi

quare fiduciam in Deo collocandum suadet,

b

sicque navigantibus faventes ventos impetrat:

alias audit
Cogita de
me, et cogi-
tabo de te:
Ps. 54, 23

A tioni non suæ, sed Domini tantum, fidat. Propter quod sollicitudinem suam totam ponit in Domino, et hoc est jactare cogitatum suum in Domino, juxta Psalmistam, ut puto. Nec tamen ex hoc dimittit quin operetur quod potest : quia cum hæc confidentia ex amore procedat, amorque desiderium amatae rei necessario causet in mente amantis, quod absque opere ei possibile esse non potest ; sequitur, quod quantum amat, tantum operatur : sed nihilominus, non in suo, ut suo, sed in Conditoris opere præcise confidit : quod etiam perfecte docet notitia suæ nullitatis, et perfectio veritatis conditoris ejusdem.

quid sense
rit de amore
Dei,

100 Sane quia, inter cetera mirabilia virginis hujus animæ, doctrinam ejus reputo singulariter venerandam, omittere nequeo. quin doctrinis jam dictis superaddam reliquas quas docuit : quæ tamen omnes, nisi nimium fallor, ex prima primo recitata procedunt. Conferebat namque sæpius mecum hæc virgo sancta de conditionibus animæ, suum Creatorem amantis, et dicebat, quod talis anima nec se nec aliquem videt nec diligit, nec sui nec alicujus creature penitus memoratur. Cujus dicti cum declarationem exquirerem, respondebat : Anima, inquiens, quæ nullitatem suam jam videt, et cognoscit totum bonum suum esse in Creatore, cum omnibus suis potentiis se ac cunctas creaturas relinquit ex toto, et totam se in Creatorem suum immergit ; ita quod omnes operationes suas dirigit principaliter, et ex toto in eum ; nec extra eum, in quo invenisse se percipit omne bonum et omnem felicitatis perfectionem, vult egredi quoque modo : et ex visione dilectionis, quæ in ea quotidie augmentatur, ita transformatur quodammodo in Deum, quod nec cogitare, nec intelligere, nec amare, nec memorari potest, nisi Deum pariter et de Deo : creaturas autem alias et seipsam non videt, nisi tantum in Deo ; nec memoratur de se vel de eis, nisi præcise in Deo. Sicut ille qui mergit se totum in mare, et natat sub aquis marinis, non videt nec tangit nisi præcise aquas marinas, et quæ in aquis sunt ; extra aquas nihil videt, nihil tangit aut palpat : si autem species eorum quæ sunt extra, resultent in aqua, illas videre potest, sed in aqua tantum, et prout in aqua sunt ; aliter non. Et hæc est, dicebat ipsa, ordinata et recta sui et cunctarum creaturarum dilectio, in qua nusquam erratur : quia divina regula necessario regulatur, nec per eam concupiscitur aliquid extra Deum, ex quo in Deo semper exercetur et fit. Nesciosi explicavi perfecte sententiam, quam ipsa me tunc docebat, quia ipsa hæc didicerat sentiens, sicut alius Dorotheus et a Dionysio nominatus.

et de odio
sui,

101 Porro ex hac conjunctione doctrix hæc disciplinæ Dei, unam aliam inferebat, quam non cessabat his quos in via Dei volebat instruere, quotidie replicare : quod videlicet talis anima, sic, ut supra diximus, Deo conjuncta, quantum habet de amore Dei, tantum habet de odio sancto partis propriæ sensitivæ, sive propriæ sensualitatis. Quia enim ex amore Dei naturaliter procedit odium culpæ, quæ contra Deum committitur ; videns anima fomitem ac originem omnis culpæ in parte sensitiva regnare, in ipsamque radices misisse ; magno, sed sancto, movetur odio contra eam ; conaturque totis viribus non occidere ipsam, sed fomitem illum radicatum in ea : quod inde fieri non potest absque sensualitatis ipsius afflictione non parva nec brevi. Verum quia non potest fieri, quin semper remaneat aliqua radix saltem parvarum culparum, juxta illud Joannis, Si dixerimus quia pec-

catum non habemus, etc. incipit quamdam displicentiam habere de se ipsa, ex qua oritur odium sanctum jam dictum, et contemptus sui ipsius, quibus semper anima custoditur ab insidiis inimici simul et hominum. Nihil est enim quod tantum teneat animam securam et fortem, quantum odium illud sanctum, quod volebat exprimere Apostolus, cum dicebat : Cum infirmor, tunc fortior sum. Et o, inquit, æterna bonitas Dei, quid fecisti ? Ex culpa procedit virtus, ex infirmitate oritur fortitudo, ex offensa placatio, et ex displicentia gignitur complacentia. Hos secundum odium, o filii, semper habetote in vobis ; quia reddet vos humiles, et de vobis semper humilia sentientes : faciet vos semper in adversitatibus patientes, in prosperitatibus temperatos, in omni morum honestate compositos, et Deo simul et hominibus dilectos et gratos. Et addebat : Væ, ac iterum væ animæ illi, in qua sanctum odium istud non est : necessarium enim est quod ubi non est hujusmodi odium, ibi proprius amor regnet, qui est peccatorum omnium sentina, omnis male cupiditatis radix et causa.

102 Hæc et similia verba proferebat, suis quotidie sanctum illud odium commendando, et amorem proprium detestando. Sed quodcumque advertebat defectus seu culpas in aliquo ex suis, aut in aliis quibuscumque, mox ad compassionem mota, dicebat : Hoc facit amor ille proprius, fomentum superbiæ ceterarumque vitiorum. O Deus meus, quoties et quoties mihi misero replicavit : Ponite, inquit, conatum vestrum ad eradicandum de corde vestro hunc amorem proprium, et ad plantandum in eo odium illud sanctum ; quia infallibiliter hæc est via regia, per quam ad omnem perfectionem ascenditur, et omnis defectus corrigitur. Ego autem fateor, quod nec tunc, nec nunc verborum sanctorum ejus profunditatem, simul et utilitatem, scivi percipere, prohi dolor ! nec executioni mandare. Tibi autem, lector carissime, dico, quod si recolis duas illas civitates, quas in libro de civitate Dei Augustinus nominat, quarum unam constituit amor proprius, veniens usque ad contemptum Dei ; et alteram amor Dei, veniens usque ad contemptum sui : mox perpendis, qualis est hæc doctrina, si percepisti sensum Apostoli, cum dicebat, quod virtus in infirmitate perficitur : prout sonuerat ei de celo, dum pro remotione tentationis oraret : et cum iterum concludebat, Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi ; et videbis doctrinæ fundamenta hujus mulieris sanctæ simul et virginis, supra petram solidam veritatis, quæ est Christus, qui et petra dicitur, esse fundata. Hæc autem pro nunc de ejus doctrina, ipsi a prima Veritate ac nobis ab ipsa tradita nuper, sufficiant. Sicque huic finis imponatur Capitulo, cui non oportet testes subnectere, quia de ore ipsius cuncta quæ dicta sunt, ipse percepi. Sed ex his moneo unumquemque qui legit, ut consideret quanti meriti hæc sacra virgo fuerit apud Deum, et quam indubitanter ei sit credendum in aliis, quæ tantam lucem induit veritatis.

ANNOTATA.

a S. Catharina Virgo et Martyr, quæ colitur 25 Novembris : verba autem Christi hic indicata inveniuntur in cap. 19 Legendæ an. 1508 apud Argentinenses impressa, nec non in MSS. antiquis, in quorum aliquibus pro Creatorem, legitur Amorem, in Impressa vero habetur Auctorem. Sed de hujus Legendæ incertitudine multa suo tempore discutienda supersunt.

b In libro Dialogorum S. Catharinæ Tractatus quartus inscribitur de Providentia Dei ; et a cap. 135 ad 146 inclusive extenditur : et eadem materia Tractatu quinto continuatur.

D
AUCT. RAT-
MUNDO
CONFESS

2 Cor. 12, 10

E

2 Cor. 11, 30

Ibid. 12, 9
F

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A c Imo Hierotheus, in libro de divinis Nominibus cap. 2 § 9 laudatus, tamquam οὐ μόνον μάρτυρον ἀλλὰ καὶ παθόντα τὰ θεῖα, divina non tantum discens, sed et patiens sive, ut hic dicitur sentiens.

CAPUT VII.

Tentationes toleratæ ac superatæ. doctrina de eorum victoria, commercium cum Christo B. Virgine et Sanctis : desponsatio cum Christo.

CAP. XI

Munitur a
Christo ad
victoriam
tentationum.

Erecta per Regem pacificum ad custodiam Jerusalem turri Libani contra Pamasum, mox rex superbie Babylonis et hostis pacis infremit, suumque contra eam movet exercitum, ac ipsam satagit demoliri. Quod prævidens simul et providens Rex ipse, auctor pacis et conservator, turrim suam circumdat mirabilibus et inexpugnabilibus munitis, quibus cuncta hostium jacula non modo jaciantur incassum, sed etiam modo mirabili retroversa jacentes se jaculent et prosternant. Hæc pro tanto dixerim, qui perpendens serpens antiquus, quod hæc puella magnos virtutum perfectarum apices ascendebat, timens, sicut et accidit, quod non tantum sibi, sed multis aliis efficeretur causa salutis, sieque sanctam civitatem Ecclesiæ Catholicæ defenderet tam meritis quam doctrinis; toto suæ malignitatis spiritu se convertit ad ipsam mille artibus seducendam. Sed magnæ misericordiæ Dominus, qui ad sponsæ suæ coronam augendam hoc permittebat, tam fortibus armis spiritualibus eam præmunivit, quod plus de bello lucrata est, quam de pace. Inspiravit etenim menti ejus, ut a Domino virtutem fortitudinis peteret; quod et sine intermissione multis diebus fecit: ac clementissimus inspirator, volens post orationem diuinam fieri exauditor, tali eam informavit doctrina.

virtute pa-
tientia,

Heb 12, 1

2 Cor. 1, 7

104 Filia, inquit, si vis virtutem fortitudinis acquirere, oportet quod me imiteris. Ego enim, licet possem virtute divina etiam annihilare omnes potestates aeras, et viam tenere aliam vincendi eas; volens tamen per humanos actus meos vobis exemplum dare, non nisi per viam crucis ipsas veloci vincere, ut vos factivo sermone docerem. Quod si vultis fortes fieri ad vincendum omnem potestatem hostilem, crucem recipiatis pro refrigerio vestro, sicut ego feci, qui secundum Apostolum meum, proposito mihi gaudio cucurri ad crucem, tam opprobriosam et duram: scilicet ut pœnas et afflictiones eligatis, non modo patienter portare, sed pro refrigerio amplexari. Et vere refrigeria sunt: quia quanto plius patimini talia propter me, tanto plus efficiamini mihi conformes: quod si mihi conformamini per passiones, necessario sequitur, secundum doctrinam Apostoli mei, quod tam in gratia quam in gloria mihi consimiles esse debeatis. Accipe igitur, filia, dulcia pro amaris, et amara pro dulcibus propter me; nec dubites quidquam postmodum, quia videlicet ad omnia fortis eris. Quod illa non aure surda percipiens, ex tunc fixit in mente sua tam fortiter, in tribulationibus delectari, quod (prout semel mihi secrete confessa est) eam tantum in hac vita ulla res exterior refrigerabat, quantum tribulationes et passiones, sine quibus impatientissime, ut fatebatur, stetisset in corpore: sed propter has sustinendas libenter portabat cælestis coronæ dilationem, quia sciebat quod per illas semper corona ipsa crescebat in cœlis.

105 Porro postquam Rex cœli et terræ turrim suam fortissimis doctrinis armaverat, viam permissive aperit hostibus, ut accedant et probent, si eam quomodolibet valeant expugnare. Accedunt illi per detestabiles turmas suas, et eam undique circumdare conantur; ut nemine succurrente, succidere possint

ipsam undique a fundamento, Primoque inchoant a tentatione carnali, quam non tantum per cogitationes immittunt interius, non solam per illusiones et phantasias in somnis; sed per apertas visiones, quas, assumptis corporibus aereis, ejus oculis et auribus ingerebant, modisque ei multimodis ministrabant. Horror est prælia illa redicere: sed victoriam audire parvis mentibus nimis delectabile invenitur. At illa contra seipsam, id est, contra carnem suam et sanguinem insurgit fortissime, catena ferrea carnem macerando, et sanguinem effundendo: longe amplius solito vigiliis augmentando, ita ut pene somnus excluderetur ex toto. Sed nec hostes propter hæc ab inchoato bello desistunt; corpora, ut dixi, assumunt aerea: phantasticis etiam imaginibus multiplicatis, se in maxima multitudine ingerunt coram ejus aspectu, quasi compatientes et consulentes, primo dicebant: Cur, misella, te tantum affligis gratis? Quid tibi utilitatis affert tanta pœnæ afflictio? Putasne in his perseverare te posse? Numquam poteris hoc continuare, nisi velis te ipsam occidere, aut homicida esse proprii corporis. Melius tibi est ut hanc stoliditatem dimittas, antequam ex toto deficias. Adhuc est tempus ut possis gaudere in mundo. Juvenis es, et agiliter recuperabit corpus vigorem suum. Vivas sicut ceteræ mulieres, accipias virum, et procrea filios ad generis humani augmentum. Quod si desideras Deo placere, numquid non etiam Sanctæ nupservunt? Saram considera, Rebeccam, Liam pariter et Rachelem. Ut quid hanc singularem accepisti vitam, in qua nullo modo valebis perseverare?

106 Hæc et similia illis dicentibus, sacra virgo semper orans, et Sponso suo se commendans, ponebat custodiam ori suo, dum consisteret peccator adversus eam: nec in aliquo respondebat, nisi eum de perseverantia ipsam quodammodo indocebant, ut ex toto deficeret. Tunc autem dicebat: Ego confido in Domino nostro Jesu Christo, et non in me. Nec verbum aliquod ab ipsa potuerunt habere, sed semper fixa erat in oratione. Dabatque nobis secum conversantibus hoc pro regula generali, quod cum tentationes insurgerent, nunquam ponere nos ad disputandum cum inimico: quia hoc est, inquebat, quod ipse quærit, ut veniamus ad verba cum eo: confidit enim de magna malitiæ suæ subtilitate, quod sophisticis rationibus suis non vincetur. Quare sicut casta mulier non debet loquenti adultero in aliquo respondere, sed quantum potest, ab ipso divertere: sic anima, quæ casto amore Christo conjungitur, nunquam debet respondere inimico tentanti: sed ad Sponsam suam per orationem recurrere, ac in ipso totam fiduciam suam ponere cum omni mentis fidelitate: quia virtute fidei omnes superantur tentationes. Sic igitur tunc hæc Domini sponsa sapienter adversus Sisaram dimicabat, clavo scilicet fidelis orationis ejus tempora perforando. Quod ille advertens, dimissis persuasionibus, ad aliud genus prælii se convertit. Effigiabat siquidem imaginem mulierum et hominum, turpissime se invicem comiscantium, actusque fœdos et verba inhonestissima, tam visci quam auditui ejus objicientium, sicque turmis tam abominabilibus circa eam discurrentibus, ululatibus et clamoribus ipsam ad turpia invitabat.

107 O Deus meus! quanta fuit tunc mentis illius vexatio, cum scilicet id quod magis horrebat, cogebatur etiam clausis oculis et auribus intueri pariter et audire? Addebaturque afflictæ menti afflictio alia; quia Sponsus, qui solebat eam sæpius visitare consolationesque plurimas misericorditer dare, videbatur pro tunc elongatus, nec visibiliter nec invisibiliter suum (ut apparebat) auxilium porrigebat. Ex quo immergebatur haud dubium menti virginis non parva tristitia, quamvis sine intermissione castigationi

D
quas sustinet
contra casti-
tatem immis-
sas:

E

suaadet ten-
tatis non
disputent
cum demone,

F

nec remit-
tendum ali-
quid de con-
suetis exer-
citiis pietatis:

A tioni carnis et orationi tota semper intenderet. Cogitavit namque, Spiritu Domini tunc docente, quamdam cautelam, quam postmodum me ac plures alios docuit, ad evitandum insidias inimici. Frequenter enim (ut inquiebat) contingit animæ Deum amanti, quod fervor mentalis, vel ex divina providentia, vel ex aliquali culpa, vel ex haustis adinventionibus inimici, tepescit, et quandoque quasi ad frigiditatem usque deducitur : et quidam incanti, videntes se quasi privatos solitis consolationibus, dimittunt exercitia consueta, orationis, meditationis ; seu lectionis vel pœnitentiæ, in quo amplius se debilitant, et lætificant (ut sic loqui liceat) inimicum ; qui nihil aliud quærit, nisi quod tiro Christi deponat arma, cum quibus ipsum vincebat. Debet igitur cautus athleta Christi, quantumcumque videat se sentire se (ut sibi videtur) interius tepuisse, continuare semper sua spiritalia exercitia consueta, nec propter hoc dimittere nec diminuere, imo potius augmentare.

108 Hoc ergo tunc sancta virgo, docente Domino, didicit et perfecit ; seipsam cum odio sancto, superius descripto, taliter alloquendo : Numquid tu, vilissima, consolationibus aliquibus digna es ? Non es memor peccatorum tuorum ? Quam te reputas, o infelix peccatrix ? Nonne si tibi avertitur æterna damnatio, satis est tibi, etiamsi has pœnas et has tenebras ferre deberes toto tempore vitæ tuæ ? Quid propter hoc pigritaris aut tristaris ? Si evadere potes æternas pœnas, cum Christo sine dubio consolaberis in æternum. Numquid propter has consolationes elegisti servire ei ? an non ut æternaliter ipso fruereis ? Surge igitur, et a consuetis in nullo deficias, quin potius super omnem laudem ejus solitam semper adjicias aliquid augmentando. His humilitatis jaculis virgo sacra penetrabat et confodiebat Regem superbissimæ Babylonis, ac se ipsam sermonibus sapientiæ roborabat. Verum, prout ipsa mihi confessa est, tanta erat multitudo dæmonum, ut cernebat quasi ad oculum, in camera sua, tot incentiva cogitationum malarum ; quod libenter eam fugiebat, saltem ad tempus. Unde amplius solito tunc in ecclesia morabatur, quamvis etiam illuc eam comitarentur molestiæ infernales : sed tamen ibi cum ea mitius agebatur. Et si hcuisset, imitando Hieronymum, per valles fugisset et colles, ut tam abominabilia dæmonum monstra, monstrososque actus vitare valeret. Semper namque quando revertebatur ad cellam, tantum reperiebat multitudinem dæmonum, dicentium verba, et facientium actus turpitudinis et luxuriæ ; quod quasi muscæ impræcursivæ se undique ingerebant. At illa mox ad orationem confugiens, tam diu clamabat ad Dominum, quousque infernalis paulisper mitigabatur molestia.

C 109 Cumque mala hæc per plurimos durassent dies, semel dum esset ab ecclesia reversa et in oratione prostrata, apparuit quidam sancti Spiritus radius, simul et aperuit mentem ejus, ut recordaretur, qualiter non multis ante diebus donum fortitudinis a Domino postulasset, et qualem doctrinam sibi Dominus dederat pro dono fortitudinis obtinendo ; moxque intelligendo mysterium harum temptationum, exhilarata interius, cœpit cogitando proponere firmiter, molestias illas lætanti animo ferre, quam diu sponso suo placuisset. Tunc unus ex illis dæmonibus, forte sicut audacior sic et perniciosior ceteris, sacram virginem alloquitur tali modo : Quid, inquit, misera es factura ? Totam vitam tuam in hac miseria semper duces ? Numquam desistemus citra mortem a tua molestia, nisi consentias nobis. Cui mox illa, doctrinæ sibi datæ non immemor, cum omni securitate respondit : Ego pœnas elegi pro re-

frigerio meo ; nec difficile, imo delectabile mihi est, et has et alias pœnas pro Salvatoris nomine tolerare, quam diu ejus placuerit Majestati. Quo dicto, immediate totus ille dæmonum conventus confusus abscessit, et quædam magna lux de supernis totam camerulam illustrans apparuit, ac in luce ipse Dominus Jesus Christus cruci affixus, sicut stabat, cum per proprium sanguinem introivit in sancta tabernacula cruentatus : vocavitque de cruce virginem sacram, dicens : Filia mea Catharina, vides quanta ego sim passus pro te ? Non sit ergo grave tibi sustinere pro me.

110 Post hæc alia in figura virgini magis approprians, ut eam consolaretur, alloquitur duleiter de triumpho certaminis jam obtento. At illa, imitando Antonium, inquit : Et ubi, Domine mi, fuisti, dum cor meum tot turpitudinibus vexaretur ? Cui Dominus : Ego fui in corde tuo. At illa : Salva sit veritas semper tua, Domine, ac omnis reverentia tuæ Majestatis ; qualiter possum credere quod tu inhabitares in meo tunc corde, quod non nisi spurcissimis et turpissimis cogitationibus abundabat ? Cui Dominus : Causabantur cogitationes sive tentationes illæ in corde tuo lætitiā, an tristitiā ? delectationem, an mœrorem ? Tunc illa : Summam tristitiā atque mœrorem. Et Dominus : Quis ergo faciebat ut tristareris, nisi ego qui latebam in medio cordis ? Si enim ego non affuissem, cogitationes illæ penetrassent in cor tuum, et fuisses delectata in eis. Sed præsentia mea displicentiam earum causabat in corde tuo : cumque velles eas, tamquam displicentes tibi, procul ejicere, nec posses ad votum, tristararis pariter et mœrebas. Sed hæc omnia ego agebam, qui cor tuum tunc defendebam ab hostibus totum, ab intra latens et permittens te deforis conturbari, quantum tuæ saluti expediebat : sed completo tempore per me ad prælium deputato, misi radios meos ad extra ; et mox infernales tenebræ abscedentes, fugerunt ; quia non possunt stare cum luce. Quis enim te instruxit nunc ultuno, quod pœnæ illæ erant tibi salubres pro fortitudine acquirenda, et quod debebas eas libenter portare, quantum mihi placebat, nisi radius meus ? Et quia obtulisti te cordialiter ad ipsas pœnas portandum, mox fuerunt a te libere sublatae per meæ ostensionem præsentia, quia non in pœnis, sed in voluntate sustinentis pœnas fortiter, est delectatio mea.

111 Hujus autem rei gratia, ut perfectius et delectabilius percipias quæ dicuntur, exemplum ponam tibi in corpore meo. Quis enim putasset corpus meum, dum tam dure patiebatur et moriebatur in cruce, ac dum postea jacebat exanime, vitam habere semper in se latentem, et unione indivisibili unitam ? Certe nedum extranei ac perversi, sed nec ipsi Apostoli mei, qui tanto fuerant mecum tempore, hoc credere potuerunt : omnes perdidit fidem ei spem. Et tamen, licet verissime hoc corpus meum non viveret vita, quam percipiebat a anima propria ; habebat tamen secum unitam vitam interminatam, qua omnia viventia vivunt : cujus virtute, tempore quo ab æterno fuit decretum, spiritus ei proprius fuit reunitus, cum longe majori vitæ ac virtutis collatione quam prius : quia cum immortalitatis, impassibilitatis et aliarum dotium dono, quibus prius donatum non fuerat. Latuit ergo, cum voluit, vitam divinam naturam, corpori meo unita : et quando voluit, suam virtutem ostendit. Nunc igitur, quia vos ad imaginem et similitudinem meam creavi, et vestram assumendo naturam similis vobis factus sum, semper vos assimilare mihi, quantum estis capaces, non desino : et quod tunc gestum est in corpore meo, in animabus etiam vestris nunc, dum estis in via, satago renovare. Tu igitur, filia mea, quæ mea et

D
AUCTIONE
RAYMUNDO
CONFESSA-
RIO

a solante
cruce Christo
pacem recu-
perat,

disci'que eum
tunc maxime
in ipsius corde
fuisse,

E

F

quomodo
divinitas
latebat in
corpore per
triduum
sepulturæ.

turpissimis
dæmonum
temptationi-
bus vexata,

AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO

A non tua virtute tam fideliter decertasti, majorem inde a me gratiam meruisti : et ideo amodo frequentius et familiarius tibi memetipsum ostendam. Sicque finita est visio, sed ipsa mansit cum tanta suavitatis et dulcedinis plenitudine, quod ridiculum foret verbo vel calamo ipsam arbitrari perfecte posse describi. Singulariter autem remansit in corde ejus dulcedo mirabilis de verbo illo, quo Dominus vocavit eam filiam suam, dicens, Filia mea Catharina. Unde cum hac Confessori suo retulit, rogabat eum, ut quando eam vocare vellet, ipsam taliter nominaret, ut semper illa dulcedo renovaretur in mente.

sæpe inrisi-
tur, etiam
a B. Virgi-
ne et Sanctis :

112 Ex illa ergo hora cœpit supersacratissimus Sponsus cum ea tam familiariter conversari, quod homini qui præcedentia ignoraret, aut incredibile aut ridiculum videretur. Verum, animæ gustanti quam super omnem existimationem humanam suavis sit Dominus et benignus, non modo possibile, sed etiam verisimile valde apparet et congruum. Apparebat igitur ei frequentissime Dominus, et diutius solito cum ea manebat, ducebatque se cum aliquando suam gloriosissimam genitricem, aliquando beatum Dominicum, quandoque utrumque; item Mariam Magdalenam, Joannem Evangelistam, Paulum Apostolum, et aliquos alios conjunctim et divisim, prout sibi placebat. Sed ut in pluribus, ipse absque aliis veniebat, cum eaque confabulatur, sicut amicus cum domesticissimo amico : in tantum, quod (sicut ipsa mihi secreta, et verecunde confessa aliquoties est) frequenter Dominus et ipsa simul dicebant psalmos, ambulando per cameram suam, sicut solent duo religiosi vel clerici simul officium dicere. O stupor ! o admiratio ! o inaudita a seculis nostris familiaritatis ostensio ! Et tamen incredibile, lector, esse non debet, si bene considerari volueris, quæ supra dicta sunt, et quæ infra dicentur : nec non et si abyssum divinæ bonitatis attente pensaveris. Cuilibet enim Sanctorum suorum confert aliquod singulare, quod præ aliis gaudeat se possidere ; ut non tantum in omnibus, sed in singulis Sanctis appareat suæ supermaximæ magnificentiae altitudo, dicente Propheta : Secundum altitudinem suam multiplicasti filios hominum. Secundum altitudinem propriam suam filios hominum multiplicat Dominus : quia sicut ad sensum apparet, quod quilibet homo ab omnibus aliis per aliquod singulare dissimilis est, sic quilibet Sanctorum ab omnibus aliis per aliquam singularem gratiam separatur. Quapropter mirandum non est, si aliquid de aliquo dicitur, quod de aliis nequaquam inventum est.

Ps. 11, 9

113 Verum, quia mentio facta est hic de psalmodia, scire, te, lector, volo, quod virgo hæc sacra litteras quidem sciebat, sed eas homine viatore docente nequaquam didicerat : et dico litteras, non quod sciret loqui Latinum, sed scivit legere litteras et proferre. Narrabat etenim mihi de semetipsa, quod cum pro divinis laudibus et Horis canonicis depromendis, decrevisset addiscere litteras : scripto sibi alphabeto, per quamdam suam sociam docebatur : sed cum per plures hebdomadas laborasset, et nullatenus illud posset addiscere ; cogitavit gratiam adire cælestem, pro perditione temporis evitanda. Unde quodam mane se coram Domino in oratione prosternens, ait sic : Domine, si placitum est tibi, ut sciam legere, ut psalmodiam et tuas laudes valeam decantare per Horas canonicas, tu me docere digneris, quod per memetipsam apprehendere nequeo : sin alias, fiat voluntas tua : quia in simplicitate mea libenter permaneo, et tempus a te mihi concessum, in aliis meditationibus tuis magis libenter expendo. Mira res, et divinæ virtutis manifestum indicium ! Antequam de oratione surgeret, ita

lectionem
latinam
Officii ca-
nonici divi-
nitus discit.

divinitus est edocta, quod postquam ab ipsa surrexit, omnem scivit litteram legere, tam velociter et expedite, sicut quicumque doctissimus. Quod ego ipse dum fui expertus, stupebam : potissime propter hoc, quod inveni, quia cum velocissime legeret, si jubebatur syllabicare, in nullo sciebat aliquid dicere : imo vix litteras *b* cognoscebat : quod æstimo pro signo miraculi ordinatum a Domino tunc fuisse. Hoc facto, cœpit libros quærere divinum Officium continentes, et in ipsis legere psalmos, hymnos, et reliqua quæ pro canonicis Horis sunt deputata. Inter alia vero verba quæ tunc dicebat, signanter notavit et tenuit usque ad mortem verbum psalmi, per quod quolibet hora incipitur, scilicet : Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina : quod in vulgari reductum, frequentius repetebat. Deum crescente anima ejus in contemplationis perfectione, cessaverunt paulatim orationes vocales : et tandem propter frequentissimum raptum mentis, venit ad tantum, quod vix poterat orationem Dominicam vocaliter semel perficere, quin anima ejus ab exterioribus sensibus raperetur. Quod, concedente Domino, explanabitur infra perfectius. Sed nunc finem huic capitulo faciamus, ut in sequenti etiam huic primæ parti tenacius Domini suffragante gratia, imponatur. Quæ autem continentur in eo, habui tam ex dictis ejus, quæ suis Confessionibus secreta protulit, quam ex scriptis epistolis ejus. In quibus quandoque ad aliorum exemplum, de se sicut de alio recitando narrat quædam, quæ sibi in hujus vitæ stadio contigere.

114 Crescente quotidie amplius sacræ virginis anima in sui gratia Conditoris, et in virtute plus volitante quam ambulante, succrevit in ejus mente desiderium quoddam sanctum, habendi scilicet et attingendi perfectum fidei gradum : quo mediante, Sponso suo immutabiliter simul et inviolabili fidelitate subjecta, gratior redderetur. Cœpitque cum discipulis a Domino petere, ut sibi fidem dignaretur augere, et virtutis fidei largiretur perfectionem, quæ nulla posset vi adversantium concuti nec prosterni. Cui Dominus in sententia sic respondit. Desponsabo te mihi in fide. Cumque virgo sæpe ac diu orationem eandem repeteret, et Dominus responsum semper idem reiteraret ; accidit semel tempore quo quadragesimalia jejunia appropinquabant, et fideles cibariis carniū et de carnibus egredientium finem ponunt, et vanum festum quodammodo ventri celebrant ; quod virgo sacra in suo reclusorio se recolligens, vultumque Sponsi æterni orationibus et jejniis quærans, præfatam orationem cum ingenti fervore instantissime replicabat. Cui Dominus : Quia vanitates omnes propter me a te abjiciendo fugisti, et contemptis delectationibus carnis, in me solo tui cordis delectationem fixisti ; hoc in tempore quo ceteri de domo tua in suis gaudent conviviis, et festivitates faciunt corporales ; ego festum desponsationis animæ tuæ solenniter celebrare tecum decrevi : et sic, ut promisi, mihi te sponsare volo in fide.

115 Adhuc eo loquente, apparuerunt Virgo gloriosissima mater ejus, beatissimus Joannes Evangelista, gloriosus Apostolus Paulus, sanctissimusque Dominicus Pater suæ religionis, ac cum his omnibus David propheta, psalterium musicum habens in manu sua. Quo supersuavissime ac sonore pulsante, Virgo Dei genitrix, virginis dexteram sacratissima tua cœpit manu, digitosque illius extendens ad Filium, postulabat ut eam sibi desponsare dignaretur in fide. Quod Dei unigenitus gratissime annuens, annulum protulit aureum, habentem in circulo suo quatuor margaritas, ac adamantinam gemmam superpulcherrimam, etiam sua summitate inclusam.

accepto ab
eo annulo

CAP. XII

Desponsatur
Christo

A inclusam. Quem digito annulari dexteræ virginis, dextera sua supersacra imponens; Ecce, inquit, desponso te mihi creatori et salvatori tuo in fide, quæ usque quo in cœlis tuas mecum nuptias perpetuas celebrabis, semper conservabitur illibata. Age igitur, filia, viriliter amodo, absque cunctatione quacunque, illa, quæ ordinante mea providentia, tuas deducuntur ad manus: quia fortitudine fidei jam armata es, cunctos tibi adversantes feliciter superabis. Illis dictis, disparuit visio, sed semper remansit annulus ille in digito, non quidem secundum visionem aliorum, sed tantum secundum ipsius virginis visionem. Confessa etenim, licet verecunde, mihi sæpius est, quod semper anulum illum videbat in digito, nec unquam fuit tempus in quo non videret. c

cujus proprietates ad virtutes ejus referuntur.

B 116 Perpendisne, lector, si meministi alterius Catharinæ Martyris et Reginae, post baptismum (ut legitur) a Domino desponsatæ, quod nunc habes secundam felicissimam Catharinam, post tot carnis et hostis victorias, ab eodem Domino tam solenniter desponsatam? Verum si annuli conditiones consideras, videbis signum concordare signato vel significato. Fidem firmam petebat illa: quid firmiter ad amante? omni resistit duritiei, quodlibet durum domat et penetrat, solo hirci sanguine frangitur: quia fidele cor omne adversum vincit et superat fortitudine sua; sed ex memoria sanguinis Christi totaliter emollitur et frangitur. Quatuor etiam margaritæ, quatuor puritates designant in virgine, scilicet intentionis, cogitationis, locutionis et operationis: quæ omnia, tam per ea quæ jam dicta sunt, quam per illa quæ concedente Domino infra dicuntur, latius patefient. Ego autem puto, quod hæc desponsatio divinæ gratiæ fuerit confirmatio; et signum confirmationis fuerit annulus ille, qui sibi et non aliis idcirco patebat, ut inter fluctus seculi procurando multarum et diversarum animarum salutem, de auxilio gratiæ divinæ confideret; nec metueret, dum alios de fluctibus eriperet, se quomodolibet per jacturam fluctuare. Hæc est enim secundum Doctorum sanctorum sententiam et doctrinam, una de principalibus causis, quare omnipotens Deus aliquibus viatoribus ex singularissimo privilegio revelat, ipsos sibi fore gratos, et esse in statu gratiæ suæ. Quia scilicet intendit eos mittere ad pugnandum cum hoc seculo nequam, pro sui nominis honore et animarum salute; sicut patuit in die Pentecostes de Apostolis; qui tot signa receptæ gratiæ receperunt; et de Paulo, cui dictum est, C Sufficit tibi gratia mea: et signa quædam alia, humanitatis gratia, data sunt. Hæc autem virgo, quia ultra ceterarum mulierum consuetudinem, mittenda erat ad publicum ad honorem Dei, et salutem multarum animarum procuratura (prout infra latius, concedente Domino, patebit) signum accepit confirmatæ gratiæ, ut audacius et viriliter exequeretur, quæ sibi divinitus sunt commissæ.

117 Sed singularissimum hoc fuit in ea, quia cum aliorum signa transitoria fuerint et ad tempus apparuerint, ipsius signum permanens fuit et stabile, semperque apparebat ei. Quod ideo existimo a Domino factum esse, quia sexus fragilior, novitas notabilior, et seculi hodierni status declivior, omnia videbantur executionem actus, sibi divinitus commissi, impedire. Propter quod singularius et magis assidue fuit in sancto opere confortanda. Postremo, noveris lector, hic finem primæ parti hujus Legendæ fore ponendum, ubi etiam finis est ejus silentii et clausuræ; ut secunda pars recitanda, faciente Domino, habeat ea quæ sacra virgo inter homines gessit ad honorem Dei et animarum salutem, regnante semper in omnibus factis suis Domino nostro Jesu

Christo, qui cum patre almoque Spiritu vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

ANNOTATA.

a Hæc eadem narrat ipsa Catharina de se, velut tertia persona, in epistola ad Sor. Bartholomæam de Secta, sanctimoniam Pisis in monasterio S. Stephani.

b Non legere tantum, sed etiam scribere divinitus didicit Sancta Virgo: sic enim concludit epistolam Fr. Raymundo scriptam de revelatione circa quatuor favores quos a Deo petierat. Scripsi hanc epistolam æque ac aliam, quam tibi ex insula Rupis misi, propria manu... dedit enim mihi Dominus facilitatem scribendi, ut ab extasi ad sensus rediens exonerare possem cor meum: et quemadmodum pædagogus discipulam instruens ei exhibet exemplar quod imitetur: ita et mihi earum quas tibi scribo rerum species ob oculos mentis posuit.

c Addit Frigerius ex antiquo Carthusiæ Pontinianæ MS. quod in eodem digito qui ibidem insigni lipsanthece inclusus asservatur, idem annulus fuerit conspectus ab aliquibus devotis personis, licet passim non ita ab aliis videretur. E

PARTIS SECUNDÆ

CAPUT I.

Vocatio ad vitam activam, officia humilitatis obitu, raptus mentis, ignis innoxie toleratus.

Vox supercœlestis Sponsi, sibi sponsam dilectam et placitam alloquentis in Canticis, et quæ dicit: Aperi mihi, soror mea, amica mea, immaculata mea; caput meum plenum est rore, et cincinni mei guttis noctium. Cui sponsa respondet: Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Hæc idcirco adduxerim in hujus secundæ partis principio, quia cum huc usque tractaverimus de viri Jacob et Rachelis amplexibus, Mariæque optimam partem fuerimus prosecuti: tempus est ut jam ad fecunditatem ac frequens ministerium Marthæ ordinare procedamus: sicque hanc Christi sponsam, non tantum mentali facie sponsam, sed etiam in spiritali prole fecundam fidelibus ostendamus. Verum, quia cuiuslibet animæ gustanti quam suavis est Dominus, difficile nimis est, a suavitatum ejus plenitudine separari, aut quomodolibet elongari; fieri non potest, quin sponsa, dum a Domino vocatur ad filios procreandos, vel eis necessaria ministrandum, paulisper submurmuretur querulando, sive querelæ causam proponat, quantum sibi permittitur. Propter quod vox Sponsi superius est adducta, qua sponsam, in loco contemplationis temporalibus denudatam et a cunctis sordibus latam, suscitatur quiescentem; ipsamque ut ei aperiat, non suum, sed aliarum animarum ostium, exhortatur. Suum quippe jam patens erat haud dubium; alias nec quiescere valeret in Domino, nec sponsa, loquendo proprie, dici posset. Illa vero, ex notitia vocis Pastoris sui et Sponsi, ab illo intelligens se vocatam, de quietis dulcedine ad labores, de silentii solitudine ad clamores, et de cubiculi secretis ad publicum, voce querulosa respondit: Expoliavi me tunica omnis curæ temporalis jam hactenus; quomodo jam abjectam a me, iterum resumam? Pedes affectionum mearum, quibus feror quocumque feror, lavi ab omni sorde peccatorum et vitiorum; quomodo terrenis pulveribus illos iterum inquinabo?

Cant. 5, 1

Difficultas a vita contemplativa ad activam se transferendi:

F

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
ad hanc a
Christo vo-
cata Catha-
rina,

A 119 Porro hæc omnia reducendo ad nostrum propositum, postquam Salvator omnium Deus Dominus Jesus Christus, hanc sponsam suam suavitatibus dulcedinum suarum gratiose repleverat, ipsam per diversorum præliorum victorias exercitavit in spiritali militia, nec non et notabilibus informatam doctrinis, excellentibus donis dotaverat; nolens tantum lumen latere sub modio, et civitatem supra montem positam decernens ceteris ostentare, ut ipsa sponsa cum usuris talenta sibi credita Domino reportaret; vocat eam et dicit, Aperi mihi, etc. ut supra. Aperi mihi, scilicet tuo ministerio, animarum ostia, per quæ ingredi possim ad eas. Aperi iter, per quod oves meæ ingredi possent et regredi, ac pascua invenire. Aperi etiam mihi, id est, ad meum honorem, thecam thesauri supercælestis, tam doctrinarum quam gratiarum, ut fidelibus effundatur. Aperi mihi, soror mea, per naturæ conformitatem; amica mea, per intrinsecam caritatem; columba mea, per mentalem simplicitatem; immaculata mea, per utriusque hominis puritatem. Ad hæc virgo ista sacra respondit ad litteram, prout in textu adducto subsequitur, et sicut superius est declaratum. Narra-
B ravit etenim mihi secrete, quod quandoque, cum ad jussum Domini de cella egredi cogeretur et cum aliis conversari, tantus dolor cordi suo ingerebatur, quod videbatur sibi scindi aut frangi debere; nec citra ipsum Dominum aliquid esse dabile, quod ipsam ad hoc faciendum duxisset.

120 Igitur nostram inchoatam historiam proseguendo, post desponsationem superius recitatam, corripit Dominus paulatim sponsam suam, modeste tamen et cum mensura debita, trahere ad conversationem humanam; non auferendo ei tamen divinam, imo quantum ad mensuram perfectionis, potius accrescendo, sicut ipso auxiliante patebit inferius. Et quandoque cum ei apparebat, cum ipsam de regno Dei docuisset, postquam ostendisset ei quædam arcana sua, postquam cum ipsa Psalmodiam et Horas, (ut supra dictum est) legisset seu recitasset; protinus subjungebat: Vadas, quia hora est prandii, et tui de domo jam volunt ire ad mensam: vadas, et sis cum eis, et postmodum revertaris ad me. Quod audiens illa, in singultuosos fletus prorumpendo, dicebat: Ut quid, superdulcissime Domine, me miseram repellis a te? Si majestatem tuam offendi, ecce corpusculum hoc puniatur coram pedibus tuis: ad quod et ego libenter juvabo. Non me dura hac permittas afflicti pœna, ut separer qualitercumque seu quantumcumque a te superamantissimo Sponso meo. Quid mihi et prandii illis? Ego cibum habeo manducare, quem nesciunt ipsi ad quos me accedere jubes. Numquid in solo pane homo vitam percipiet? an non in verbo quod de ore tuo progreditur, vivificabitur anima cujuslibet viatoris? Ego, ut tu melius nosti, omnem conversationem fugi, ut te invenire possem, Deum meum et Dominum meum: nunc autem ex quo misericordia tua inveni te, et dignatione tua gratiose possideo, indignissima licet; numquam debeo, incomparabili thesauro relicto, humanis ambagibus me iterum immiscere, ut iterum accrescant ignorantie meæ, paulatimque defluens efficiar reproba coram te. Absit, Domine, absit a tuæ infinitæ bonitatis perfectione immensa, quod mihi vel alteri jubeat id, quo possit anima separari ab ipsa.

121 Hæc et his similia virgine singultibus plus quam voce exprimente, ac se ad pedes Domini volutante, respondit Dominus: Sine modo, dulcissima filia; sic enim te decet adimplere omnem justitiam; ut non tantum tibi, sed etiam aliis per meam efficiaris gratiam fructuosa. Non enim intendo te a me quomodolibet separare; sed mediante caritate pro-

ximi, te mihi unire fortius satago. Scis, duo mea D esse præcepta dilectionis, scilicet mei et proximi: Matt. 22, 40 in quibus, me teste, pendent Lex et Prophetæ. Volo te horum præceptorum justitiam adimplere, ut non uno, sed duobus pedibus ambules, duabusque alis voles ad cælum. Memor esse debes, quomodo ab infantia zelus salutis animarum, me seminante simul et irrigante, crevit in corde tuo, in tantum quod proponebas te fingere masculum, et ignotis in partibus Ordinem Prædicatorum intrare, ut possis utilis animabus effici: et ex hoc, quem nunc habes, habitum tanto cum fervore desiderasti, propter singularem amorem, quem ad servum meum fidelem Dominicum concepisti, qui propter animarum zelum præcipue suum instituit Ordinem. Quid ergo miraris et doles, si te duco ad id, quod ab infantia concupivisti? At illa, responsione Dominica paulisper confortata, quasi cum B. Maria respondit: Quomodo fiet istud? Cui Dominus: Prout mea bonitas disponit et ordinabit. At illa sicut bona discipula, imitatrix magistri. Non mea, inquit, Domine, voluntas fiat, sed tua in omnibus; quia ego sum tenebræ, et tu lux: ego non sum, sed tu es E ille qui es: ego insipientissima, et tu sapientia Dei Patris. Sed obsecro Domine, si non nimis præsumo, quomodo fiet istud quod modo dixisti, scilicet quod possum ego, misella et omni ex parte fragilis, esse utilis animabus? Sexus enim contradicit, ut nosti, ex pluribus causis: tum quia contemptibilis est coram hominibus, tum etiam quia honestate cogente, non decet talem sexum cum sexu alio conversari.

122 Cui Dominus quasi cum Gabriele Archangelo respondit, quod impossibile apud Deum quodcumque verbum esse non potest. Inquit enim: Nonne sum ille ego, qui humanam creavi genus, sexumque utrumque formavi; ac gratiam spiritus mei, ubi volo, effundo? Non est apud me masculus et femina, nec plebeius et nobilis; sed cuncta æqualia sunt coram me, quia cuncta æqualiter possum. Sic enim agile mihi est creare Angelum, ut formicam; et cælos omnes, ut unum vermiculum facere. Scriptum est de me, quod omnia quæcumque volui, feci: quia nullum intelligibile, apud me potest esse impossibile. Ut quid igitur cunctaris de modo? Putasne, quod invenire modum nesciam aut non valeam ad id quod disposui facere sen decrevi? Verum quia scio quod non ex infidelitate, sed ex humilitate sic loqueris, volo te scire, quod isto in tempore tantum abundavit superbia, et potissime illorum, qui litteratos et sapientes se reputant; quod justitia mea non potest amplius sufferre, quin eos justo judicio confundat. Sed quia misericordia mea est super omnia opera mea, primo dabo eis confusionem salubrem et utilem, si voluerint se recognoscendo humiliare: sicut feci Judæis et gentibus, quando misi eis idiotas, per me sapientia divina repletos. Dabo, inquit, feminas, de sui natura ignorantes et fragiles, sed a me virtute et sapientia divina dotatas, in confusionem temeritatis eorum. Quod si per hoc recognoverint se ac humiliaverint, faciam misericordiam meam pleniorum cum eis, id est, cum illis, qui doctrinam meam, per vasa fragilia sed electa delatam ad ipsos, cum reverentia qua decet, suscipient et sequentur, juxta gratiam sibi datam. Si autem hanc medicinalem confusionem despicient, eos qui tali modo recusabunt confundi, ad tot alias confusiones judicio meo justo deducam, quod totus mundus contemnet et despiciet eos. Justissimum enim est et consuetum judicium superborum, ut qui per ventum superbiæ se volunt erigere supra se, dejiciantur etiam infra se. Tu igitur absque cunctatione obediās amodo, cum te ad publicum decrevero mittere:

paret tamen,

E

instruiturque
ulterius a
cælesti magistro,
Ps. 113, 2

F

quavis agre
avulsa a
suavitate
contemplatio-
num,

multumque
deprecata,

A mittere : quia nec te, ubicumque fueris derelinquam, nec etiam propter hoc in futuro dimittam, quin te solito more visitem, et dirigam te in omnibus quæ te oportuerit exercere. Quibus auditis, sacra virgo, sicut vera obedientiæ filia, inclinata cum reverentia coram Domino, cellam cum festinatione egreditur, et accedit ad domesticos suos, ibique cum aliis ponit se ad mensam, ut adimpleat mandatum Salvatoris.

123 Hic paulisper fige pedem, lector carissime, quia quod in principio coram Deo promisi, servare intendo. Dixi enim supra, si oblitus non es, quod nihil fictum, falsum, vel adinventum in hoc opere scriberem, nisi quod realiter ab ipsa vel ab aliis percepissem. Nunc igitur noveris, quod de quibusdam materiis ipsa mecum saepe ac sæpius est locuta, nec memorari possum formaliter de omnibus verbis ejus, tum propter negligentiam, et pro pudor ! ignaviam meam; tum quia occupationes quæ mihi supervenerant, postquam eam non vidi, hæc et alia sustulerunt de mente mea. Facit etiam satis ad hæc, ut puto, quia ætas corporis jam est in declinatione. Primum puto, quod senescit, secundum Senecam, memoria est. Verum cum talia mihi occurrunt, pono verba quæ verisimiliter mihi videntur fuisse dicta, juxta ea quæ recolo, et juxta conditionem materiæ de qua loquor : quamvis ad honorem Dei omnipotentis, et virginis hujus sacræ sponsæ ejus, meamque confusionem, confitear quod dum scribo, ipsa faciente, multa et multa occurrant, de quibus prius nullatenus recordabar; ita ut frequenter mihi visum fuerit, ipsam quodammodo esse præsentem, et quasi mihi dictantem ea quæ scribo. Hæc igitur tibi, lector, sit regula, quantum ad verba, non quantum ad gesta : quia inter illa nihil pono, quod non perfecte noverim et a certo, per testes vel per scripturam, aut etiam per memetipsum. Item etiam de multis verbis formaliter recolo, et potissime illorum, quæ pertinent ad doctrinam : sed timor offendendi veritatem, facit hic interseri quæ nunc legis.

124 Nunc autem ad nostram historiam redeundo : stat virgo cum aliis corpore, sed mente tota cum Sponso suo. Onerosa ipsi erant cetera cuncta quæ videbat et audiebat, præter illum quem totis præcordiis diligebat : videbanturque ei, præ amoris magnitudine, horæ quibus stabat cum aliis nimis prolixæ, ac quodammodo conversæ in dies vel annos : quantoque citius poterat, revertebatur ad cellam suam, ut inveniret quem diligebat anima sua : quem dum inveniebat, amplexabatur dulcius, avidiusque tenebat, nec non etiam reverentius adorabat. Tunc cæpit in ea oriri desiderium, quod dum vixit in corpore semper crevit, sacræ scilicet Communionis sumendæ; ut non tantum spiritus ejus Sponso uniretur æterno, sed et super hoc corpus posset corpori sociari. Sciebat enim, quod quamvis supervenerabile Sacramentum Corporis Domini, spiritalem gratiam causet in anima, et ipsam suo uniat Salvatori : quod est principale intentum, quare ipsum Sacramentum est institutum : tamen verum corpus ipsius, veraciter a sumentis corpore sonitur, et corpus corpori absque cunctatione aliqua sociatur, etsi non modo corporeo usquequaque. Propter quod volens magis ac magis semper uniri amoris sui objecto tam nobili, sacram decrevit Communionem, quam valeret, sæpissime frequentare. Verum quia de hac materia infra, Domino præstante, fiendum est Capitulum, hic super hoc me amplius non extendam. Porro Dominus de die in diem ipsam ad conversandum modeste cum hominibus inducebat et educebat, ut fructum animarum ex ipsa tandem educeret quem volebat : ex quo factum est, quod virgo Domini, ne appareret in conspectu domesticorum otiosa, cæpit in servitiis domus quandoque se

iterum occupare; ex quo secuta sunt mirabilia plura et notanda, quæ in sequenti Capitulo recitantur, huic primo finali posito termino. Cujus quidem Capituli testis non adducitur alius, quia cuncta per ipsam sacram virginem mihi reserata fuere.

125 Videns virgo Deo dedicata, Sponsi sui voluntatem omnino esse, ut quandoque cum hominibus conversaretur : cogitavit taliter inter homines vivere, quod conversatio sua non esset infructuosa, sed potius secum conversantibus esset exemplum virtuose vivendi. Unde primo actibus humilibus, deinde paulatim caritativis pro ædificandis proximis insistebat : semper tamen devotæ orationis et continuæ non oblita, nec non et pænitentia incomparabili comitata. Cæpit ergo actibus servilibus dare operam humiliter non modicam, et ancillarum officia lætanti animo exercere, tam in scopando quam in lavando utensilia, quæ pertinent ad coquinam sive ad mensam, quam etiam coquinæ vilioribus se actibus occupandi. Hoc autem faciebat singularius, quando ancilla domus aliquod patiebatur infirmitatis corporeæ : duplicabatque tunc servitium consuetum, quia serviebat ancillæ infirmæ in omnibus, et loco ejus ceteris de domo vices ancillaris servitii repeadebat. At, quod mirum est dictu, nec propter hoc æterni Sponsi solatia relinquere : tum enim videbatur quasi naturaliter inclinata omni hora et tempore ad uniendum se mentaliter cum æterno Sponso, quod propter quemcumque actum exteriorum sive corpoream occupationem, nullo modo impediabatur ab ejus castis amplexibus. Sicut enim ignis naturaliter sursum tendit : sic spiritus ejus igne divini amoris ignitus, quadam visibili consuetudine quodammodo naturalis, semper tendebat ad ea quæ sursum sunt, ubi Christus est in dextera Dei sedens.

126 Propter quod ipsa frequenter et superfrequenter excessum illum, qui dicitur extasis, patiebatur in corpore, sicut mille (ut ita dixerim) vicibus vidimus et experti sumus ego et Fratres, qui ab ipsa eramus spiritualiter in Domino geniti verbo vitæ. Mox namque ut sacri Sponsi memoria paulisper recentificabatur in anima illa sancta, a sensibus se corporis quantum poterat retrahebat, et extremitates corporis, scilicet manus et pedes, contrahiebantur. Primo quidem in digitis, sed tandem etiam in se ipsis; locisque ubi applicabant se, tam rigide adhaerebant, quod frangi seu comminui potuissent potius, quam inde quomodolibet amoveri. Oculi etiam claudiebantur ex toto, et collum rigiditate tabescebat, ita ut non parvum esset corporis ejus periculum, collum ei tangere illo tempore. Sæpe enim Lapa mater ejus, hujus extasis ex toto ignota, videns eam sic tabefactam et rigidam, collumque parumper inflexum, voluit collum ejus ad statum consuetum reducere; sed acclamante sociâ, quæ noverat hoc, destitit. Postquam vero spiritus vel sensus corporis rediit, tantus colli dolor sensitus est, ac si fuisset crebris ac magnis percussionibus collum allisum. Dixitque mihi sacra virgo, dum hæc coram ipso recitarentur, quod si modicum plus mater sua de violentia posuisset tunc ad collum rectificandum, fuisset ex toto contractum. Talibus igitur mentis excessibus dum sacra virgo frequenter raperetur in altum, sicut altera Maria Magdalena, saepe corpus ejus cum spiritu elevabatur a terra, ut quanta esset virtus spiritum attrahens cerneretur : quod duce Domino, infra latius patefiet. Sed nunc ad miraculum, quod in principio hujus extasis accidit, accedamus.

127 Contigit semel, dum sacra virgo vilibus, ut dixi, servitiis propriæ domus intenderet, ipsam juxta prunas sive carbones sedere ignitos, carnes-

D
AUCT. BAY-
MUNDO
CONFESS.

CAP. II.

Vilibus minis-
teriis domus
exercetur,

E

inter quæ
extases pati-
tur,

F
toto corpore
immobilis.

In his posita,

protestatio
scriptoris de
fide sua.

Ipsa tempus
vacuum cum
Deo transigit,

communicat
frequenter.

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS

super arden-
tes carbones
jacet sine
noxu,

cerens velo
ejus illapsus
eo illaso
consumitur,

a demone in
ignem coniec-
ta non adu-
ritur,

b

A que in veru assandas vertere, juxta morem vilium ancillarum. Sed dum hæc forinsecus agerentur, mens ejus non minus igne sancti Spiritus assabatur interius. Cogitans namque de illo quem diligebat anima ejus, ipsumque mentaliter alloquens, in extasim facta est: propter quod ab actu exteriori totaliter destitit. Quod advertens uxor germani sui, quæ Lysa dicitur, et adhuc hæc testatur, sciens modum virginis, cepit ipsa vertere veru, et permisit eam ecclestis Sponsi frui amplexibus. Cumque coctis carnibus illis et facta cœna cunctorum domesticorum, adhuc illa in extasi permaneret; Lysa præfata, perfectis cunctis quæ virgo sacra facere solebat servitiis, ipsam permisit ad libitum divinis potiri solatiis; et intrans interiora domus, marito et filiis servitia exhibuit consueta. Quos dum ad stratus quietem serviens deduxisset, ipsaque proponeret vigilare, donec sancta virgo redisset ad se, ut finem extasis videret illius; post non parvam moram egressa, venit ad locum ubi sacram virginem Domini raptam dimiserat, et invenit corpusculum ejus totaliter super carbones igneos cecidisse. Erat enim in illa domo copia magna prunarum, ex eo quod pro decoquendis tincturis maximam lignorum copiam consumeabant. Quod videns, ejulans exclamavit: Hen! Catharina est tota combusta. Accedensque velociter proprius, et ipsam de igne trahens, invenit et corpus et indumenta in nullo penitus læsa fuisse ab igne, imo nec vestigium nec odorem ignis apparere in eis. Et quod plus est, nec cineres applicati vestibus apparebant, dum tamen diligenti computatione facta postea, pluribus horis in igne fuisse credatur. Perpendisne lector, quanta fuit virtus ignis interioris, latentis in anima virginis hujus sacræ, cujus potentia vis naturalis exterioris ignis fuit ex toto sublata? Nonne trium puerorum miraculum, tibi videtur quodammodo innovatum? Nec tantum semel hoc in ea ignis miraculum accidit, imo fuit sæpius repetitum.

128 Semel enim, dum in Ecclesia Fratrum Prædicatorum de Senis, caput juxta cujusdam columnæ partem infimam reclinasset, in qua quidem columna erant quædam figuræ Sanctorum; una candela cerea, quæ ibi accensa fuerat per quempiam in alicujus Sancti honorem, cecidit super caput ipsius virginis orantis, sic accensa, priusquam cera totaliter esset consumpta. Mira res, et nostris maxime stupenda temporibus! Candela super velum capitis virginis cadens, lumen suum retinuit, quousque fomentum cereæ fuit ex toto consumptum; et in nullo caput aut velum læsit, nec quodcumque in sacro ejus velo vestigium dereliquit. Cum autem cera fuit ex toto consumpta, ita per se ipsum lumen extinctum est, ac si super ferrum vel durum lapidem cecidisset. Hujus rei testes fuerunt plures sociæ ejus quæ viderunt, et mihi postea retulerunt: quarum una fuit præfata Lysa, sed alia vocabatur a Alexia, tertia vero vocabatur Francisca: quarum prima vivit adhuc, reliquæ vero duæ post obitum magistræ suæ cito sunt secutæ eam. Præter hæc sæpius ac in diversis mundi partibus accidit (et potissime quando ipsa, imo gratia Dei per eam, animarum fructum faciebat aliquem singularem) quod serpens antiquus contra ipsam nimium concitatus, permittente Domino, in præsentia plurium in Christo filiorum et filiarum ejus, eam totam jactabat in ignem. Cumque adstantes, ejulantes et flentes, ipsam conarentur extrahere de igne, illa subridens vultu hilari, egrediebatur de igne, nullam habens in se aut vestibus propriis læsionem. Dicebatque suis, Nolite timere, quia Mala-tascha est. Sic enim vocabat diabolum, quia malus saccus est animarum: in regione enim illa, Tascha b parvus saccus vulgariter nominatur.

Hoc quidam ex filiis ejus, qui vocatur Nerius c Landocci de Senis, mihi testificatus est, se duabus vicibus vidisse propriis oculis, ac cum pluribus aliis utriusque sexus interfuisse: et quia vitam cœlibem et quasi anachoreticam ducit, et mihi notus diu fuit, fidem adhibeo indubiam dictis ejus.

129 Hoc idem testatur quidam Gabriel de Piccolominibus de Senis, asserens se fuisse præsentem: et addit, dum semel coram lectulo sacræ virginis decumbentis esset grande vas testium; plenum prunis ardentibus; taliter et tanta vi antiquus hostis ipsam impegit in ignem, quod capitis impetu percutiens super prunas, vas in plura frustra confregit; nec tamen caput aut velum capitis ejus in aliquo fuit læsum ab igne vel ab impetuoso casu: imo subridens, pariter et deridens malignum persecutorem virgo, seipsam absque nocumento erexit, replicando sæpius, Mala-tascha. Similia leguntur in vitis patrum de d Euphrasia. Nec est mirum, si permittit Deus hoc de sponsis suis, qui permisit super pinaculum templi et super montem excelsum per eundem malignum deferri filium unicum cordis sui. Transivi fateor, lector carissime, de primis quasi ad ultima; sed identitas materiæ me ad hoc coegit, et ne postmodum reiterare compellerer miracula, quæ Dominus per eam in ignis elemento patravit, hanc feci transgressionem.

130 Sed redeundo ad ordinem nostræ historiæ, virgo sacra, jam summo doctore docente imo etiam compellente, addiscebat quotidie amplius, et in lectulo florido frui Sponsi cœlestis amplexibus et ad convallē liliorum descendere, ut fecundior redderetur; nec alterum pro altero dimittere aut diminueri; quod est summæ perfectionis, et plus quam perfectæ dilectionis in via. Verum quia omnium operum ejus dilectio erat radix et causa, opera caritatis proximi, cetera ejus cuncta opera excedebant. Hæc autem opera erant in duplici genere, sicut et proximus duplicem substantiam habere dignoscitur, spiritalem scilicet et corpoream. Sed quia de imperfectis ad perfectam ascendere est secundum ordinem naturalis doctrinæ, ideo prius dicemus de caritatis operibus ejus, quæ operata est erga corpora proximorum; secundo de his, quæ fecit pro animarum salute: si tamen istud secundum erit dicibile, quod non puto. Porro primum, propter excellentiam factorum oportet dividere in opera, quæ circa ægrotantium exerevit corpora, et ea quæ pro subveniendis fecit necessitatibus proximorum: quia notabilissima sunt, et quodlibet tale opus ejus secum defert divinum miraculum venerandum. Primum igitur sequens Capitulum, erit de miris quæ gessit subveniendo necessitatibus egenorum: secundum vero de mirabili caritate, quam ostendit erga corpora infirmorum. Et sic finem huic impono Capitulo, cujus continentia testes, quia superius etiam nominatim posui, hic non putavi amplius repetendos.

ANNOTATA.

a Hanc Alexiam S. Catharina moriens, præfecit suo loco Sororibus de penitentia: et infra ex Barduccio discemus, quomodo in ipsius sinum reclinata extremum resederit.

b Tascha vox Teutonica, proprie significat crumenam, Belgis Tesche.

c Raynerius Landuccii de Paglia, viventi Catharina ab Epistolis.

d Ita vulgo scribitur a Latinis, melius Eupraxia vel Euphrasia. Vitam illustravimus 12 Martii, ubi num. 25 legitur, coctionem serventis ollæ illæ excepisse.

A

CAPUT II.

Valetudo divinitus reddita ad eleemosynam pauperi clam ferendam, Christo mendicum simulanti propriæ vestes datæ, ova divinitus illæsa, vinum miraculose auctum.

CAP. III

Parentis bona de ejus consensu pauperibus erogat :

Cernens ulterius virgo Domino desponsata, se Sponso æterno tanto effici gratiorem, quanto proximis se clementiorem redderet; ad subveniendum proximis in eorum necessitatibus, largiter ex cordis profunditate se præparat et adimplet. Verum quia nihil tamquam suum in hoc seculo possidebat, sicut vera religiosa, quæ tria principalia vota statuerat observare, ut in prima parte dictum est; ne alienam rem invito Domino contraheret, patrem adit et supplicat, quod de ejus licentia et voluntate possit de his, quæ ei et ejus demum Dominus concedebat, pauperibus, juxta conscientiam suam, eleemosynam elargiri. Quod ille tanto concessit libentius, quanto tunc clarius cognoscebat, filiam per viam Dei perfectissime ambulare. Concessit igitur, et non tantum per se in secreto, quinimo cunctis de domo sua publicum dedit mandatum, dicens: Nemo dulcissimam filiam meam impediat, cum vult eleemosynam facere; quoniam ego do ei plenariam potestatem, etiam si dare velit quidquid habeo in hac domo. Qua licentia tam plenarie obtenta, cœpit virgo sacra non tam dare, quam dispergere bona patris. Attamen quia singulariter viguit dono discretionis, non quibuscumque volentibus, sed indigentibus quos noverat, etiamsi non peterent, large subveniebat. Inter hæc venit ad notitiam ejus, quasdam familias esse indigentes non longe a convivio suo, nec tamen domui sue appropinquantes, quæ magnam sustinebant penuriam, et erubescabant eleemosynam petere. Quod illa non aure surda pertransiens, imitata Beatissimum Nicolaum, summo diluculo portans frumentum, vinum et oleum, et cetera quæ habere poterat, per se ipsam solam ad ostia domus ibat egenorum illorum; et Domino mirabiliter faciente, ostia ipsa inveniebat aperta, ponebatque infra ostia quidquid detulerat, retractoque ad se ostio fugiebat.

ad eleemosynam euidam portandam tantis percontalescit,

C

et grave pondus facile attollens,

si unam paleam detulisset: nec plus omnia ponderabant ei pro tunc, quam si paleam unam portasset: cum tamen discreto facto computo, centum libras vel circiter deberent naturaliter ponderare illa, quæ tunc portavit. Pulsata igitur summo diluculo campana diei, ante quam non licet cuiquam circuire, sancta virgo, licet juvenula, quamvis toto corpore tumefacta, mox sola propriam domum egreditur cum pia sarcina sua; et versus domum pauperulæ sic velociter properat, ac si nihil pateretur nihilque super se ponderis bajularet.

133 Cum autem appropinquaret habitaculo inopis, cœperunt res illæ tam graviter ponderare, quod nullo modo videbatur possibile, ipsas eam deferre posse per unum passum. At illa perpendens ludum esse prædulcissimi Sponsi sui, clamavit ad Dominum cum fiducia, et onus levavit cum difficultate, ut amplius mereretur, et venit ad ostium habitaculi illius egenæ. Reperiensque illud divino nutu ex superiori parte apertum, intromisso brachio ex toto aperuit, et onus intra domum deposuit. Quod deponendo tanto repletum est pondere, ut sono suo pauperulam excitaret; ex quo ipsa conata est fugere: sed ludente adhuc Sponso cœlesti cum ea, non poterat. Nam virtus ei data cum de lectulo surrexit orans, ibi quasi totaliter ablata est: remansitque gravis, ut prius erat et debilis, nec poterat se movere. Quapropter mœrens pariter et subridens, ludentem Sponsum alloquitur, dicens: Cur me, Prædulcissime, sic seduxisti? Numquid bonum tibi videtur, si me hic deluseris, et confundas tenendo? Numquid fatuitates meas vis cunctis hic habitantibus, et post modicum hic transeuntibus propalare? An forsitan oblitus es misericordiarum tuarum, quas indignissimæ ancillæ tuæ dignatus es demonstrare? Redde mihi, obsecro, vires, ut redire possim ad propriam domum. Hoc cum diceret, semper conabatur abscedere, dicens etiam corpori suo: Oportet quod vadas etiam si mori deberes. Reptans igitur magis quam ambulans parumper secessit: sed non adeo, quin egena illa surgeret, atque cognosceret habitum suæ benefactricis, ex quo rursus conjecturavit personam. Sponsus autem æternus, videns spoliæ suæ cordialem afflictionem, et quodammodo sustinere non valens; restituit ei virtutem quam ante tribuerat, sed non ita perfecte. Quapropter cum difficultate venit ad domum, antequam illa cecideret dies clara, et decidit in lectum, sicut prius, debilis. Sic enim se ejus corporales infirmitates habebant, non naturali ordine, sed juxta quod mandabat Altissimus, prout infra, concedente Domino, patefiet. Habes igitur, lector, innovatum opus Beatissimi Nicolai, non semel sed sæpius, et cum gravi corporis infirmitate completum. Sed prosequamur ulterius, et queramus an gloriosi Martini largitatem valeamus quomodolibet reperire.

134 Semel existente ipsa in ecclesia Fratrum Prædicatorum de Senis, venit quidam pauper ad eam, et petivit pro Dei amore suis necessitatibus subveniri. At illa nihil habens ibi quod pauperi posset dare, quia non consueverat aurum vel argentum deferre; monebat pauperem, ut præstolaretur quo usque domum ipsa rediret, quia libenter ei et copiose, de his quæ ibidem essent, eleemosynam faceret. Sed pauper ille, qui, ut pato, alius fuit quam apparentia demonstraret; Si habes, inquit, aliquid quod mihi des, hic illud peto, quia tantum expectare non possum. Illa vero nolens eum desolatum dimittere, cogitavit anxia quid pauperi elargiri videret, unde necessitati ejus subveniretur. Et cogitanti occurrit crux quedam argentea parvæ quantitatis, quæ juxta consuetudinem solet inseri filo inter nodulos illos, qui Pater Noster vulgariter, ap-

D
*AUCT. RAY-
MUNDE
CONFESS.*

clam defert :

*ubi virtus
destituta,
E*

*ne agnoscat
quidam vires
recuprat :*

F

*Christo for-
mam mendici
induto argen-
team crucem
donat :*

pellantur

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A pellantur, eo quod ad ipsorum numerum oratio Dominica replicatur. Hoc igitur Pater noster sacra virgo habens in manibus, et ibidem crucem parvam argenteam, filum festina fregit, et eam pauperi cum lætitia est largita. Qui cruce habita, totus iocundus abcessit, nec a quoquam alio eleemosynam petiit, ac si tantum pro illa cruce habenda venisset. Nocte autem sequente, orante juxta suam consuetudinem virgine Domini, apparuit ei Salvator mundi, habens crucem illam in manibus, ornatam multis lapidibus pretiosis, et dixit: Agnoscisne crucem istam, filia? Et illa: Optime agnosco, sed non fuit apud me ita pulchra. Et Dominus: Tu mihi hanc hesternadie dedisti cum caritatis et largitatis amore, qui amor designatur per hos lapides pretiosos. Et ego promittro tibi, quod in die iudicii, coram universo Angelorum et hominum conventu, tibi eam talem, ut vides, ad tui culmen gaudii præsentabo; nec occultabo, nec occultari permittam opus misericordiæ mihi per te impense, in die qua Patri misericordiam et iudicium decantabo. Illis dictis, disparuit, mentem relinquens virginis, gratiarum humiles actiones undique deponentem, nec non et valde accensam ad similia peragendum: quod et sequentis rei probavit eventus.

B 135 Affectus namque Sponsus superamabilis animarum, sponsæ suæ caritativis et misericordibus actibus, ipsam propter nostrum exemplum tentat et provocat ad majora. Una siquidem die, hora Tertiarum jam in prædicta ecclesia decantata, postquam cuncti recesserant, ipsa, quæ diutius orare consueverat, sola cum una socia remanente in ecclesia; et cum de capella Sororum, quæ in eminenti loco est, descendisset ut rediret domum; ecce apparuit ipse Dominus sponsæ suæ in forma juvenis denudati, et pauperis ac peregrini, qui ætatis triginta duorum vel trium annorum vel circiter apparebat, et petivit ut sibi pro Deo succurreret pro aliquo indumento. At illa, jam ad misericordiæ opera solito plus accensa; Expecta, inquit, carissime, paululum hic, donec de capella illa revertar, et statim tribuam indumentum. Retrogressaque ad capellam unde descenderat, tunicam quam sine manicis sub exteriori tunica propter frigus interioris deferabat, per pedes socia juvante deposuit, caute pariter et honeste, ac cum grandi lætitia pauperi tribuit. Qua recepta, repetit plus ille pauper, et ait: Eia oro Domina, ex quo mihi de indumento C laneu providistis, ut de lineis tegumentis etiam mihi providere velitis. Quod illa libentissime annuens: Veni post me, inquit, carissime: quia quod petis, integraliter tibi dabo. Præcedit igitur sponsa, et Sponsus ignotus subsequitur. Illaque paternam domum subintrans, accedit ad locum ubi panni linei patris et germanorum erant reconditi: acceptaque camisia una et femoralibus, lætanter pauperi tribuit. Sed ille his habitis, adhuc non destitit a petendo: Sed obsecro, inquit, Domina, quid faciam de tunica ista, quæ manicas ad brachia tegenda non habet? Date mihi aliquas manicas, ut recedam a vobis totus indutus. Quod illa percipiens, in nullo attædiata, sed magis accensa, domum circumivit, et diligenter quærit, si possit aliquas manicas invenire. Casuque reperit tunicam ancillæ domus paternæ novam, quam necdum induerat, ad perticam pendenteam; quam festine deponens, et manicas inde velociter festine dissuendo auferens, gratiose tribuit pauperi prælibato.

136 Quo pacto adhuc instat ille qui tentabat hactenus Abraham, et ait illi: Ecce Domina, induistis me, de quo vobis gratias referat ille, pro cuius amore hæc fecistis: sed ego habeo adhuc socium unum, qui degit in hospitali, qui etiam multum

indiget vestibus, si velitis ei aliquam vestem mittere; deferam ei ex parte vestra libenter. At illa a fervore largitatis in nullo remissa, vel mota propter petitionum replicationem egeni illius, cogitavit intra se, unde posset habere vestem ad induendum pauperem in hospitali degentem. Verum rememorans, quod omnes de domo præter patrem ægre ferebant eleemosynas suas, et ea quæ habebant claudabant sub clavibus, ne pauperibus daret; insuper discrete considerans, quod ancillæ satis abstulerat, nec erat ei totum auferendum, quoniam etiam inops erat; non poterat ejus consideratio figi seu firmari in pectore virginis, in quo fuit facta disputatio seriosa, utrum unicum quod sibi doniserat tunicæ indumentum deberet illi pauperi dare. Arguebat caritas ad partem affirmativam, sed ad partem negativam se opponebat virginalis honestas. Quibus sic concertantibus, vicit tandem caritas caritatem: caritas scilicet quæ respicit animas, caritatem quæ corporibus proximorum compatitur. Cogitavit enim quod si absque veste incederet, non parvum inde sequeretur scandalum proximorum, quorum animæ plus erant diligendæ quam corpora: nec propter eleemosynam corporalem erant scandalizandæ animæ quoquo modo. Unde pauperi sic respondit: Vere, carissime, si liceret mihi absque hac tunica remanere, libentissime traderem eam tibi: sed quia non licet, nec aliunde possum nunc vestem habere, rogo ut non hoc grave feras: superlibenter enim tibi quæcumque petis tribuerem. At ille subridens: Bene, inquit, aspicio libentissime mihi dares quæcumque posses: bene vale. Viditque quodammodo in recessu ejus quædam signa, quod esset ille, qui tam frequenter et clare apparere sibi solebat, secumque tam familiariter conversari: ex quo remansit cor virginis ambiguum simul et ardens. Verum quoniam omni tali dono se indignissimam reputabat, reduxit se ad exercitia consueta, in quibus occupabat quotidie tempus suum.

137 Nocte autem sequenti salvator mundi Dominus Jesus Christus ei oranti manifeste in forma pauperis illius apparuit, habens tunicam illam sibi per virginem datam in manu, ornatam margaritis et vernaatibus ac coruscantibus gemmis, et dixit: Agnoscisne, dilectissima filia, tunicam istam: Quæ cum dixisset se ipsam agnoscere, sed non taliter dedisse eam ornatam, subintulit Dominus: Tu mihi tunicam hanc heri cum tanta liberalitate dedisti, meque nudum tam magna cum caritate vestisti, ut frigoris ignominie poenas a me fugares: et ego nunc tibi vestem, invisibilem quidem hominibus, sed tibi etiam sensibilem, de meo corpore sacro dabo: qua uterque homo tuus ab omni nocivo frigore protegetur, quousque cum gloria et honore coram Sanctis et Angelis suo tempore vestietur. Moxque de vulnere et cicatrice proprii lateris, suis sacratissimis manibus, traxit quamdam vestem coloris sanguinei, undique radios emittentem, ad mensuram virginalis corpusculi, qua virginem eisdem cum saceris manibus induit dicens: Hanc vestem tibi trado dum es in terris, cum ejus effectibus, in signum et arriam vestimenti gloriæ, quo tempore suo vestietur in cælis. Sicque disparuit visio. Hujus autem muneris adeo fuit efficax gratia, non modo in anima, sed etiam in corpore virginis sacræ, quod ex illa hora numquam plures tunicas hiemali tempore deferret quam æstivo: sed unica super tunicellam interiorem tunica exteriori contenta semper fuit: et omni tempore, numquam propter intemperiem hiemalem (quam, ut mihi fassa est, nullatenus sentiebat) ex tunc quamcumque sibi superaddidit vestem, vel operimentum corporeum augmentavit: imo vestem

satisfacere
nequiens
mire angitur,

precissim veste invisibili

ad omne
frigus ar-
cendum do-
natur:

et alias
propriam
vestem

molesta in
speciem men-
tatione
caritatem
eius fati-
ganti

A stem illam semper sentiens super se, in nullo se alia indigere tunica etiam ad sensum percipiebat.

*in hoc præ-
lata S.
Martino*

138 Perpendisne lector, quantæ fuerit excellentiæ virgo ista, quæ in occultis eleemosynis Beatissimi sequens Nicolai vestigia, in propriarum vestium dono glorioso assimilata Martino, suorum operum approbationem non tantum per visionem Salvatoris et acceptationem verbalem ejus percipere mernit; sed rursus æterni præmii promissionem ab infallibili accipere veritate, nec non et sensitivo ac perpetuo signo in seipsam sentire continue, quam grata fuerint Donatori omnium dona sua. Quid enim tibi videtur, cum dixit Dominus in die judicii se crucem illam argenteam ostensurum, et iterum hanc sacram virginem in cœlis indumento gloriæ vestiturum, nisi ejus finalem non modo salutem, sed excellentem gloriam patentissime revelasse, ac prædestinationem ipsius æternam absque velamine reserasse? Quod de supra nominatis Sanctis nequaquam poteris reperire, quod scilicet dum eleemosynas fecerunt notabiles, fuerit revelata eis præmiatio æternaliter secutura. Martinus (ait Dominus) adhuc catechumenus, hac veste me contexit: sed non addidit, Ego illi gloriosam vestem dabo in cœlis, quamvis ita finaliter sit secutum; nec etiam tunc aliquod sensibile signum datum est ei de veste gloriæ secuturæ, sicut huic sacræ virgini cernis fuisse factum. Nec parvipendas tales revelationes et talia signa, quia si securitas de finali salute tantummodo, tantum gaudium, tantamque consolationem causat in anima, quod nec lingua, nec calamo foret possibile declarari: quid ergo tunc fuit securitas de magna in cœlis gloria obtinenda? Hinc postea procedit virtutum cunctarum augmentum, patientiæ scilicet, fortitudinis, temperantiæ, sollicitudinis et diligentiae in operibus sanctitatis, fidei, spei, et caritatis, et universorum virtuosorum habituum indeficiens incrementum; omniaque prius difficilia, facilia fiunt: nec non et omnia potest anima illa portare vel agere, propter eum qui electionem æternam sibi de se factam notificat, indicibiliterque confortat. Habes igitur ex hoc in hac sacra virgine singulare quoddam ex his, quæ superius percepisti; sed æstimo quod majora et magis singularia infra percipies. Nunc autem quod incepimus, prosequamur.

*ovis ad
pauperem
delatis*

C 139 Alia quoque vice virgo Deo accepta, igne compassionis indesinenter ardens interius, sensit pauperem quemdam, qui voluntarie se temporalibus privaverat propter Deum, penuriam esibitum pati: quapropter quamdam bursam lineam, tunicæ suæ consutam ab intra, quam propter casus consimiles deferebat, ovis gallinarum implevit, ut Christum in suo paupere recrearet. Accedens igitur ad locum ubi pauper habitabat jam dictus, quamdam intravit ecclesiam: ubi mox spiritus ejus memorans quod domus orationis erat, cœpit sursum orando ascendere ad eum, cui unitus semper manebat; et sic corporeos relinquere sensus, modo quo supra in præcedenti Capitulo dictum est. Sicque facta in extasi, corpus ad illam partem se reclinavit a casu, ubi plena ovis bursa pendebat; totumque corporis pondus super eandem bursam reductum est, in tantum quod annulus quidam cupreus et latus, quem solent sartores dum suunt tenere in digito, qui et in eadem bursa simul cum ovis tunc erat, comminutus et fractus est in tres partes: ova vero, quæ caritas ibi recondiderat, cupri fortitudinem excedentia, in nullo fuerunt nec aliqua ex parte læsa, sicut si non fuissent ibidem. Mirum dictu, sed mirabilius factu nimis! Pluribus horis sustinuerunt ova illa totum pondus virginalis corpusculi, nec ipsorum tenuissimæ cortices in aliquo sunt confracti; et quod non potuit annulus cupreus sustinere, ovorum testa fragilissima sustentavit.

*innocentie in-
cumbit fra-
cto interim
cupreo an-
nulo illis
adjuncto,*

Aprilis T. III

Nec fuit quomodocumque possibile, quod pondus virginei corporis totum super annulum immineret, si quis quantitatem tam ovorum, quam incumbentis corporis, velit diligenter quantitati annuli comparare. Faciebat ergo quasi continue caritas infusa cordi virginis hujus sacræ, non tantum auxilium proximo per opera pietatis, sed etiam honorem Altissimo per miraculosa opera deitatis. Quod ut apertius demonstretur, unum intendo narrare mirabile, de quo tot testes fuerunt, quot in domo paterna utriusque sexus homines habitabant: qui, ut a multis fide dignis audivi, numerum circiter vigenarum faciebant.

140 Narrant siquidem mihi Lapa mater ejus, Lyssa cognata, Frater Thomas primus Confessor ejus, et quam plures alii, qui conversabantur in domo tunc Jacobi, hujus sacræ virginis genitoris, quod tempore quo ex ejusdem Jacobi larga licentia ipsa largissime pauperibus eleemosynas faciebat, contigit per familiam domus, ejusmodi vegetis vinum potari, quod ex accidenti deterius factum erat. At virgo quæ panem et vinum, et cetera vitam corpoream sustentantia, egenis non deteriora, sed quantum poterat, meliora pro Dei honore dare solebat; hoc cernens, alterius vegetis vinum hauriens bonum, de quo nemo adhuc quidquam hauserat, pauperibus quotidie propinabat. Veges autem seu vas hoc vini boni tot continebat in se metretas seu mensuras, quod secundum omnem æstimationem et consuetam, debebat sufficere domus familiæ per quindecim dies, vel stricte dispensando, ad summum per viginti. Verum antequam de hoc vase propinaretur familiæ, virgo Domini per multos dies pauperibus in abundantia quotidie propinarat: quia de his quæ in domo erant, nihil poterat prohiberi. Tandem post dies non paucos, cœpit qui de cellario curam gerebat, eodem de vase familie ordinarie ministrare; nec propter hoc virgo destitit a consueta largitione; imo tanto largius erogabat, quanto latentius, familia inde bibente, hoc absque animadversione domesticorum se putabat facere. Transierunt non tantum quindecim dies vel viginti, potante familia idem vinum, sed mensis integer et completus, et adhuc vas, de quo hauriebant non ostendebat se plus solito diminutum. Mirantur germani virginis ceteraque familia, et cum patre conferunt, gratulantes quod vas illud tanto tempore familiam sufficienter potasset, et adhuc se ostendebat non parvo tempore duraturum. Addebaturque omnibus de ipso vino potantibus admiratio gratulabunda, qui nullus eorum recordabatur se vinum tam bonum, et tam boni et grati saporis bibisse. Lactificabat igitur vinum hoc illorum hominum corda, non modo sua mirabili quantitate, sed etiam sua delectabili qualitate.

D
AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO

*Vinum mi-
raculose
auget,
E*

141 Porro illis nescientibus unde hoc eveniret, virgo sacra quæ noverat fontem boni, unde prodibat tantum miraculum, cœpit largissima manu et manifeste pauperibus omnibus quos reperire poterat, de dicto vino ministrare. Sed nec sic etiam vas illud minui poterat, nec sapor vini quomodolibet mutari. Transivit sic mensis secundus, advenitque tertius, et adhuc perseveravit ut prius, ita ut jam appropinquarent vindemiæ, vasaque novo vino replenda, inciperent præparari. Quamobrem optabant præpositi negotii domus, ut vas evacuaretur ex toto, novoque vino repleretur, quod jam ex torcularibus redundabat. Porro nec tunc se divina largitas retrahebat. Præparantur igitur cetera vasa, vino novo replentur, sed adhuc torcularia vinum habent. Ex quo ille juvenis qui pro tunc præsidebat, mittit ut vas illud evacuaretur et præpararetur: sed responsum accepit, quod vespere præcedente immediate, magnus flasco vini puri, et alibi, et clari, de vase illo

*idemque
miraculose
minuit.*

AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO

A exhauriendo est extractus, nec videbatur solito amplius diminutum. Propter quod ille quasi stomachans, replicavit: Exhaurite vinum totum quod ibi est, et ponite alicubi, vasque aperite: disponite pro novo vino recipiendo, quoniam amplius expectare non possumus. Mira nimium res, nostrisque temporibus quodammodo inaudita! Vas de quo vinum clarum præcedenti die abundanter egressum fuerat, apertum totaliter est, nec inventum est in eo vestigium vini, ac si per plures ante menses nec gutta in eo vini aliqua remansisset: itaque ac taliter desiccatum ab omnibus visum est, quod nulli dubium esse potuit, ex illo vase per longum ante tempus vinum hauriri non potuisse: de quo haud dubium stupor quemlibet cernentium non parvus arripuit. Cœperunt hic magis advertere augmentum miraculosum quantitatis et qualitatis vini, quod tam diu duraverat hætenus, dum siccitatem vasis in presentiarum ascipiunt propriis oculis tam patenter. Hoc miraculum patratum et divulgatum est Senis tunc temporis, cujus tot testes fuerunt, quot erant domus illius habitatores, quamvis ego nominaverim superius aliquos et aliquas nominibus propriis, qui vel quæ mihi hoc retulerunt. Et sic finem huic Capitulo dabo.

B

CAPUT III.

Lepra ex obsequio leprosæ præstilo contracta et depulsa, ægra per preces et obsequia Deo conciliata, donum noscendi arcana concessum Catharinæ.

CAP. IV

Admiranda menti hujus virginis inerat compassio egenorum, sed longe mirabilior et excellentior pietas erga infirmantes detinebat cor ejus: propter quam inaudita quodammodo gessit opera, quæ ignorantibus forsitan incredibilia videbuntur: sed nec propter hoc sunt silentio transeunda, imo potius pro majori omnipotentis Dei gloria integraliter recitanda. Fratris Thomæ prædicti, et Fratris Bartholomæi Dominici de Senis, nunc sacre Theologiæ Magistri, ac Prioris Provincialis Romanæ provincie, narratio et scriptura, (quibus adduntur quamplures matronæ, etiam præter Lapam et Lysam superius nominatas, quæ dignæ sunt omni fide) mihi necessitatem imponunt, ut recitem quæ sequuntur.

143 Fuit in civitate Senensi quædam infirma et inops, Tecca nomine, quæ ob temporalium rerum carentiam coacta est hospitale aliquod petere, in quo infirmitatis suæ remedia invenire valeret, quæ per seipsam habere non poterat. Unde accidit in quodam eam hospitali admodum tenui receptari, in quo vix reperit suam necessitatem. Infirmitas vero ejus increvit in tantum, quod leprosa in toto corpore facta est; ex quo in majorem devenit miseriam, quia propter infectionem vitandam, non erat qui vellet ei se conjungere ministrando: quin potius extra civitatem, ut moris est talium, eam emittere disponebant. Hoc dum sacra virgo sensisset, ad dictum hospitale, caritatis ardore plena, festinanter accessit; præfatamque leprosam domesticè visitans pariter et contrectans, non modo temporalium rerum auxilium, sed etiam proprium ministerium obtulit usque in finem absque defectu: ipsumque quod verbo dixerat, factis perfectissime implevit. Nam quolibet mane et quolibet vespere, dictam infirmam personam visitabat, nec non et per se ipsam cuncta victui ejus necessaria parabat et ministrabat, Sponsumque suum in leprosa illa intuens mentali oculo, cum omni ei diligentia et reverentia serviebat.

144 Quod quamvis magno virtutis culmine virginis sacre procederet, in ægrota tamen ipsa vitium

superbiæ et ingratitude generavit: sic enim sæpe contigit in his, quorum mentes humilitatis virtus non possidet, ut scilicet inde superbiant, unde humiliari amplius debuerunt: et unde gratias agere debuerant, ad irrogandas injurias provocentur. Sic ægrota præfata, ex humilitate ac caritate virginis hujus beatæ ad arrogantis indignationis vitium est deducta. Videns enim eam tam indeficienter servitio suo deditam, corpit quasi ex debito exigere, quod ex caritativa liberalitate fiebat: servitricemque suam verbis exasperantibus objurgare, ac objurgationibus suis contumelias addere, cum non exhibebantur quæ cupiebat ad votum. Contingebat siquidem quandoque virginem Domini orationem suam de mane in ecclesia protrahere paulisper amplius solito, ac per consequens tardius ad servitium exhibendum venire: qua veniente, infirma illa impatiens, verbis eam iracundis aggrediebatur simul et derisoriiis, dicens: Bene veniat domina regina de Fontebrando (sic enim vocatur regio, ubi domus paterna virginis erat et est) O quam, inquebat, gloriosa est hæc regina, quæ per totam diem stat in ecclesia Fratrum! Nunquid fuistis per totum mane cum Fratribus, Domina? non videmini posse saturari de Fratribus illis. His et similibus verbis, quantum ex ipsa erat, provocabat aucillam Christi: sed illa in nullo nec tenuiter mota, sicut si genitrici propriæ respondisset, humiliter et dulciter consolabatur eam, dicens: Dulcissima mater, propter Deum nolite turbari: quamvis enim parum tardaverim, cito tamen perficiam totum quod expedit pro servitio vestro. Festinansque, igne accenso, ollamque superponendo, cibum parabat pro sua objugatrice, ac cetera necessaria mira ac celeri diligentia ministrabat, ita ut etiam ipsa impatiens miraretur.

145 Hoc diuturno duravit tempore, nec unquam potuit mens virginea tædio affici, nec a consueti fervore servitii tepescere quoquo modo. Mirabantur plures, sed Lapa genitrix ejus inde turbabatur, et clamabat, dicens: Filia mea, tu eris leprosa indubie. Nullo modo assentiam quod leprosæ illi servias. At illa fiduciam suam totam habens in Domino, dulcibus verbis mitigabat matris furorem, et ut suam infectionem non pertimesceret, admonebat: servitium autem illud, sibi concessum a Domino, se non posse dimittere testabatur: ac sic cuncta impedientia caritatis servitium submovens, in opere sancto incepto perseverabat. Quod perpendens hostis antiquus, ad aliam se artem convertit; et permitte Domini, pro gloriosiori sponsæ suæ triumpho, infectionem lepræ ad manus sacre virginis deducit. Cœpere namque manus ejus, quibus corpus contrectabatur leprosæ, lepra infiei manifeste, ita ut cuicumque manus sacre virginis intuenti dubium non esset ipsam jam lepra infectam. Sed illa in nullo propter hoc a sancto suo recedens proposito, prælegebat potius totaliter leprosa effici, quam inchoatum dimittere officium caritatis: spernebat siquidem velut lutum proprium corpus, et quidquid illi contingeret non curabat, dummodo Sponso suo aeterno grato servitio deserviret. Stat igitur hæc infectio non paucis diebus: sed virginis sacre præ amoris celestis magnitudine, paucissimi videbantur. Verum ille qui percutiendo sanat, deiciendo erigit, et diligentibus se omnia cooperari facit in bonum, postquam complacenter aspexit fortitudinem sponsæ suæ, non diu passus est infectionem illam durare.

146 Advenit enim non diu post tempus consumptionis infirmæ illius, ac sacra virgine astante, ac etiam efficacissime confortante, ex hac luce migravit. Quo facto, licet corpus ejus aspectui esset horrendum, diligentissime lavit ipsa, vestivit, in

D

ingrata,

et contumeliosa

E

F

lepram contrahit:

Inserviens
leprosæ,

C

a qua de-
mortuam
sepeliens
liberatur:

A feretro decenter reposuit, nec non et post celebratas exequias propriis manibus sepelivit. Sepultura vero ejus expleta, mox de virginis manibus omnis infectio lepræ ita evanuit, ac si numquam fuissent infectæ: imo videbatur, quod manus ejus decore suo cuncta corporis ejus membra excederent, et quasi ex lepra nitorem suscepissent. Perpendisne, lector, in hoc uno sacræ virginis opere omnium congregationem virtutum? Regina quidem virtutum caritas et forma earum movit eam ad hoc servitium peragendum pariter et complendum: caritatem autem humilitas sociavit, quæ tam despectæ infirmæ ipsam subditam fecit ex integro: nec absuit patientiæ virtus, qua cuncta ejus impropria lætantissime sustinebat; corporisque proprii morbum tam abominabilem, tam patientissime ferebat. Conjuncta est his haud dubium claræ fidei certitudo, qua non leprosam illam, sed Sponsum suum, cui satagebat placere, semper intuebatur oculis fidei: et nihilominus spei fortitudo non deerat, qua facta est preseverans usque in finem. Harum virtutum sacram congeriem, secutum est patens miraculum, ut scilicet lepram, quam in manibus ejus vivens leprosa injecerat, mortua ipsa et sepulta, Christus in instanti mundaret.

B Quid horum non mirabile intelligentibus veritatem? Magna sunt hæc, sed majora sequuntur, si attente notaveris, lector bone.

injuste sibi
succensentem
placatura

147 In eadem civitate Senensi sæpius nominata, quædam fuit Soror de pœnitentia sancti Dominici, tempore quo virgo Christi pauperum et infirmorum se mancipavit obsequiis propter Deum, quæ domui misericordiæ obtulerat, juxta morem patriæ, se ac sua, et Palmerina dicebatur. Hæc quamvis duplici se religionis nomine religasset, mirabili tamen ac horribili diaboli vinculo tenebatur. Tacito enim invidiæ simul et superbiæ fomite conceperat odium cordiale erga et contra hanc sacram virginem Christi sponsam, quod non modo gravis ei erat ad videndum, sed nec nomen ejus poterat absque cordis turbatione audire. Detrahebat ei secrete ac publice quantum poterat, nec detractionibus ac maledictionibus ejus poterat satiari: omnia signa consummati odii ostendebat. Quod virgo cernens, diversis modis humilitatis et mansuetudinis ejus conabatur placare iram: sed illa omnes ejus humiliactiones contempsit. Unde arcata est virgo Domini, sancta fervoris sui regula, ad sponsum suum habere recursum, et pro hoste sua singulares preces ad Deum emittere: quod faciens, carbonem ignis super caput ejus, secundum Apostolicam sententiam, haud dubium ingerebat: orationes enim illæ, sicut ignis evolans, ascendebant ad Dominum, et misericordiam et judicium postulabant. Quamvis enim ancilla Christi pro illa detractrice sua solam misericordiam peteret; quia tamen illi quem exorabat, misericordia et judicium decantatur, absque judicio mireremur fieri non debebat.

Rom. 12, 20
C

148 Fecit ergo Dominus magnum judicium; sed judicando, misericordiam longe majorem exhibuit precibus sponsæ suæ. Percussit enim prius Palmerinam prædictam in corpore, ut in anima sanaretur. Sed quanta esset obstinationis ejus durities, quantæ caritatis dulcedo, quæ induerat sponsam suam, mediante judicio illo declaravit: insuper et animarum zelum augmentavit in virgine, per ostensionem inæstimabilis pulchritudinis illius animæ, suis demeritis jam damnatæ, sed meritis et precibus virginis miraculose salvatæ. Percussa namque Palmerina infirmitate corporea, non ideo sanatum est vulnus mentis; imo quodammodo aggravatum amplius; et odium, quod gratis contra sacram virginem conceperat, plus ostendit infirma quam sana. Quod illa comperiens, studuit humilitatis et mansuetudi-

in morbo
præsto est:

nis activus ejus sævitiam emollire. Præsentabat etenim frequenter se et humiliter coram illa, amorisque verbis et actibus suam persecutricem consolari totis viribus nitebatur, ejusque servitiis se mancipare omni modo quo poterat satagebat. Sed illa, saxo durior facta mentaliter, nec verbis nec signis caritativæ cedens dilectionis, nec obsequiosis actibus condescendens, corrupta mente omnes actus virginales horrebat, ipsamque virginem de domo sua expelli etiam rabiose jubebat. Quod cernens Index justissimus, adeo super hostem caritatis manum suæ justitiæ aggravavit, quod repente viribus corporis quasi totaliter enervatis, Sacramentisque salutaribus non munita, ad mortem utriusque hominis miserabiliter propinquabat.

D
ACCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

sed nihil
inde mitiga-
tam,

149 Porro postquam hæc ad notitiam sacræ virginis devenerunt, mox suo se in cubiculo clausit, soliteque sui Sponsi cœpit aures orationibus frequentissimis pulsare, ne occasione sui anima illa periret. Inquietabat enim verbis mentalibus, ut ipsa mihi secrete confessa est: Numquid, Domine, misella ego ideo nata sum, ut occasione mei animæ, ad imaginem tuam creatæ, debeant æternis incendiis deputari? An forsitan permittere vis, quod sorori meæ, cui debui esse salutis perpetuæ instrumentum, sim æternæ damnationis occasio? Absit a multitudine miserationum tuarum hoc horrendum judicium: longe sit ab æternis bonitatibus tuis permissio tam dolenda. Melius mihi forsitan fuisset non esse natam, quam quod per me animæ, tuo sanguine redemptæ, quomodolibet damnarentur. O me miseram! Sunt hæc promissiones, quas mihi tua largitate fecisti, cum me prædixisti futuram saluti animarum proximorum, juxta meum desiderium fructuosam? Sunt ne hi fructus salutis, a te per me instrumentaliter producendi, ut soror mea æternaliter pereat propter me? Et mihi quidem nullum dubium est, quin peccata mea omnia hæc producant et faciant, nec merear alium fructum de meis operibus obtinere: sed nec propter hoc desistam a requirendo miserationes tuas æternas, infinitamque bonitatem tuam non desinam flagitare, donec mala quæ merui, convertantur in bonum, ac soror mea de morte perpetua liberetur. Hæc et his similia dum virgo sancta orando plus mente quam voce præferret; ut amplius accenderetur ad compatiendum illi animæ pereunti, ostensa est ei divinitus miseria simul et periculum, quibus anima illa misella detinebatur. Et cum Sponsi æterni responsio ei datur, quod sua justitia sustinere non poterat, quin tam obduratum et malitiose conceptum odium puniretur: tunc virgo mente et corpore se in oratione prostravit, dicens: Numquam sum, Domine mi, de loco isto, nisi mortua, recessura, quousque mihi pro sorore mea misericordiam facias, quam petivi. Punias super me quodcumque peccatum ejus: quia ego, quæ sum causa mali ejus, puniri debeo, et non ipsa. Et subjungebat: Per omnem bonitatem tuam et misericordiam te obsecro, misericordissime Domine, quod animam sororis meæ non patiaris exire de corpore, quousque gratiam tuam recipiat, simulque misericordiam consequatur.

E

fusus precibus,

F

149 Quid plura? Tantæ fuit hæc oratio efficacis, quod anima illa egredi de corpore illo non poterat, cum tamen tribus diebus et totidem noctibus agonizasset. Mirantur simul et condolent cuncti, qui eam noverunt et aspiciunt laborantem extremis tam diu: sed virgo sacra toto isto tempore orationem suam continuabat: vicitque (ut ita dixerim) invincibilem et omnipotentem ligavit per humilem lacrymam. Unde quasi non valens amplius resistere Dominus, luce sua emissa de supernis, misericorditer illustrat animam illam agonizantem, culpam suam agnoscere facit, de ipsaque ei præstat conteri ad salutem.

Pro et sibi
conciliat
morientem:

Quod

AUCT. DAY-
MUNDI
CONFESS.

cujus animæ
pulchritudi-
nem post
mortem spe-
ctat :

A Quod ut virgo sacra ipso revelante didicerat, mox ad domum ejus accessit : quam cum illa cerneret, signis quibus poterat, gaudium et reverentiam ostendebat ei, quam prius horrebat, suamque culpam vocibus et nutibus accusabat : sicque perceptis Sacramentis, cum magna contritione cordis migravit a corpore. Post cujus transitum, sponsæ suæ ostendit animam illam Dominus salvatam, et in tanto decore, quod, ut ipsa mihi confessa est, nullis vocabulis posset exprimi illa pulchritudo ; cum tamen nondum esset gloria beate visionis induta ; sed tantum pulchritudinem, quam ex creatione baptismique gratiâ consecuta fuerat, ostendebat. Dicebatque Dominus : Ecce, dilectissima filia, per te recuperavi animam istam jam perditam. Et simul jungebat : Numquid non tibi videtur speciosa et pulchra ? Quis non subiret omnem laborem pro lucrando creaturam tam decoram ? Si ego qui sum summa pulchritudo, a quo est omnis alia pulchritudo, ita amore captus fui de pulchritudine animarum, quod ad terras descendere et sanguinem proprium effundere volui, ut ipsas redimerem ; quanto magis vos debetis alter pro altero laborare, ut non perdatur creatura tam speciosa ? Propter hanc igitur causam tibi animam istam ostendi, ut amplius accendaris ad salutem animarum omnium procurandam, aliosque ad idem inducas juxta gratiam tibi datam.

exinde fa-
cultate per-
noscend
hominum
animas do-
nata,

150 At illa gratias agens Sponso supercœlesti, humiliter supplicabat in toto cordis affectu, ut dignaretur sibi tantam gratiam facere, quod in posterum semper videret pulchritudinem animarum omnium cum ipsa conversantium, et ad ipsam venientium, ut sic magis accenderetur ad procurandum salutem ipsarum. Quod Dominus annuens, inquit : Quia carne despecta, totaliter mihi, qui summus spiritus sum, integraliter adhæsisisti, et pro salute animæ istius tam laboriose et fructuose orasti ; ecce do animæ tuæ lumen, quo intueri poteris pulchritudinem et fœditatem animarum, se coram te præsentantium ; ita ut sensus animæ tuæ percepturi sint amodo ita conditiones spirituum, sicut sensus corporei conditiones percipiunt corporum ; neque solum se tibi præsentantium, sed etiam omnium, quorum salutem zelabis, et pro quibus ferventer orabis ; posito quod nunquam sensibus corporeis tuis se præsentaverint vel præsentent. Hujus doni fuit adeo efficax et perseverans gratia, quod ex illa hora omnium ad se venientium, plus animarum quam corporum, actus percipiebat et qualitates.

C 151 Unde cum semel ei referrem secrete, quod quidam murmurabant pro eo, quod videbant quam plures utriusque sexus coram ipsa genu flectentes, qui non prohibebantur ab ea, respondit : Novit Dominus quod ego de gestibus corporis illorum seu illarum, qui circa me sunt, parum vel nihil præcipio : Tantum enim occupor in consideratione animarum ipsorum, quod de corporibus quodammodo nihil adverto. Tunc ego : Numquid ipsorum animas intueris ? At illa : Pater, sub confessione vobis revelo, quod postquam Salvator meus tantam mihi concessit gratiam, quod quamdam animam, jam propriis demeritis aternis incendiis deputatam, ad mearum precum instantiam de baratro æternæ damnationis eripuit, et ejus pulchritudinem postmodum mihi ostendit ; numquam vel valde raro coram me apparuit quispiam cujus animæ conditiones non viderem. Et subungebat : O Pater mi, si vidissetis pulchritudinem animæ rationabilis, non dubito, quin si esset possibile, centies subiretis mortem corpoream pro animæ unius salute : nihil est enim in hoc sensibili mundo, quod posset illi pulchritudini comparari. Quo audito, poposci ab ea, ut mihi per ordinem historiam narraret : et tunc quidquid superius scripsi,

mihi ordinarie recitavit ; quamvis peccatum quod D contra se commiserat soror illa, breviter et leniter enarravit : sed ego postmodum gravitatem odiosi criminis ejus percepi a pluribus fide dignis Sororibus, quæ utramque noverunt.

152 Ceterum ad ampliorem confirmationem eorum quæ diximus, recolo me aliquoties fuisse interpretem inter felicis memorie Dominum Gregorium undecimum, summum Pontificem. et hanc sacram virginem, de qua sermo : ipsa enim non intelligebat Latinum sermonem, et summus Pontifex non noverat Italicum idioma. Dumque me interpretante loquerentur ad invicem, sacra virgo conquesta est, quod in Romana curia, ubi deberet paradus esse cœlicarum virtutum, inveniebat fœtorem infernalium vitiorum. Quæ dum Pontifex percepisset, quæsivit a me, quantum tempus esset quod ad curiam pervenisset : et cum intellexisset quod essent admodum pauci dies, respondit : Quomodo infra paucos dies potuisti curiæ Romanæ mores investigare ? Tunc illa, inclinationem corporis et abjectionem commutans in quamdam subito quodammodo majestatem, ut etiam corporeis oculis tunc percepi, et erigens in altum, in hæc verba prorupit : Ad honorem omnipotentis Dei audeo dicere, quod plus percepi fœtorem peccatorum qui in Romana curia committuntur, existens in civitate mea unde sum nata, quam percipiant ipsi qui ea commiserunt et committunt quotidie. Ad hæc Pontifex subticuit : sed ego stupefactus conferebam in corde meo, et signanter notabam, quanta cum auctoritate proferebantur verba hæc coram tanto Pontifice.

153 Item frequenter accidit tam mihi quam aliis, qui eam comitabantur itinerando per diversas mundi partes, ubi nusquam prius fueramus ipsa vel nos ; quod veniebant personæ, penitus ignotæ tam nobis quam ei, decenter indutæ, quæ apparebant bonorum morum, fed in rei veritate in peccatis erant pertinaciter fundatæ : quarum crimina ipsa mox percipiens, nec loqui eis, nec faciem vertere quodammodo poterat ad loquentes. Quod si omnino instabant, parumper clamose dicebat eis : Nos deberemus prius crimina nostra corrigere, et de laqueo diaboli egredi ; postmodum de Deo loqui. Hæc et similia talibus inquiring, quam citissime poterat, liberabat se ab eis : nosque postmodum inveniebamus illas fœditatis crimine irretitas, in quibus impœnitenti corde perseverabant. Invenimus semel quamdam mulierem, quæ, prohi dolor ! cujusdam magni Prælati Ecclesiæ erat continua concubina. Hæc dum cum ea, præsentem me, loqueretur, et apparentiam ostenderet tam in actibus quam in vestibus honestatis ; numquam tamen faciem virginis ex opposito prospicere potuit, quia semper avertibat vultum ab ea. Quod ego admirans, et diligenter inquirens de conditionibus ejus, reperi quod dictum est supra. Quod cum postmodum ei retulissem secrete respondit mihi : Si vos sensissetis fœtorem, quem ego sentiebam dum loqueretur mihi, evomissetis. Hæc tibi, lector, idcirco apposui, ut noscas quantæ fuerint excellentiæ dona sacræ huic virgini concessa ex alto. Nec mireris si talia narrando paulisper divertitur, quia materia hoc exigit, sicut cernis.

CAPUT IV.

Obsequium a Catharina impensum cancro laboranti seque calumnianti, spinea corona a Christo oblata, caput cœlesti luce irradiatum, potus ex latere Christi præbitus.

Ceterum advertens humani generis inimicus sanctam virginem ex servitio infirmorum magnum cul-

eorum oc-
cultâ pecca-
ta perspicit.

E

F

*canero labo-
ranti ser-
viens*

A men acquirere meritorum, nec non et spiritalem fructum non parvum producere proximorum, nova cogitavit arte ipsam inde retrahere. Sed mentita est, iniquitas sibi: quia unde machinatus est, ligni, plantati secus decursus aquarum cœlestium, fructum extinguere; inde amplius, incrementum dante Domino, dilatavit. Accidit namque illo in tempore, quamdam aliam Sororem de pœnitentia B. Dominici quæ juxta morem patriæ vocabatur Andrea, per nomen masculinum impositum feminae, incurrere quamdam infirmitatem: habebat enim in pectore ulcus, juxta medicorum vocabulum, cancrizatum, quod carnem circa se corrodebat, et cancri more perambulans, pectus ejus quasi totaliter corrumpebat: ex qua corruptione tantus fœtor etiam exhalabat, quod non licebat adstanti alicui nisi clausis ei naribus appropinquare: qua ex causa paucas vel nullas poterat reperire, quæ sibi vellent assistere, vel etiam eam visitare. Quod virgo Domini dum percepit, intellexit, infirmam illam, derelictam pene ab omnibus, sibi divinitus reservatam: unde mox ad ipsam accessit, jucundaque facie ipsam confortans, proprium ei servitium usque ad finem infirmitatis obtulit lætabunda: quod illa tanto gratius acceptavit, quanto amplius se privatam aliarum servitio sentiebat.

B 155 Servivit igitur virgo viduæ, antiquæ juvencula, et languens Salvatoris amore languidæ mulieri: nec quidquam omittit de fiendis pro ejus servitio, quantumcumque fœtor abominabilis augmentaretur. Stat assidue apertis naribus juxta illam, ulcus detegit, abstergit, lavat, ac panniculis circumligat; nec quocumque signo vel nutu ostendit horrorem, nec diuturnitate temporis vel servitii, gravitate attædiatur, sed cuncta lætanti animo et jucunda facie operatur, ita ut ipsam et patiens, stupens nimium, miraretur tantam in juvencula mentis constantiam, tantamque plenitudinem dilectionis et caritatis. Hæc dum cernit virtutum omnium et humani generis inimicus, ad consuetas se fallendi artes convertit, ut odiosum sibi caritatis actum annihilaret juxta vires. Et primo ab ipsa sacra virgine incipiens, quadam die, dum, detecto per ipsam languentis ulcere, fœtor nimius exhalaret, voluntatem ejus in Christo petra fundatam movere non valens carnis ejus stomachum movit: unde coepit stomachus ejus ex fœtore illo nimium turbari, et quasi ad vomitum provocari. Quod ut Christifamulasensit, mox contra se ipsam in sanctam exarsit iram, et propriam alloquens carnem, inquit:

*et ad nau-
seam super-
ponens*

C Numquid tu sororem tuam, Salvatoris sanguine redemptam, abominaris, quæ in eandem et deteriorem infirmitatem possis incidere? Vivit Dominus: non transibis impunis. Statimque faciem super infirmantis pectus inclinans, os et nares horrendo illi ulceri applicuit, sicque diutius stetit, donec visum est ei spiritum rebellantem nauseam exstinxisse, et carnem contradicentem spiritui contrivisse. Hæc dum infirmans illa cernit, exclamat Cessa, filia: cessa, carissima filia; noli te ipsam corrumpere fœtore hujus putredinis tam horrendæ. Virgo autem Domini, non nisi hoste superato, surrexit; qui victus ab ipsa discessit ad tempus.

156 Sed videns quod contra eam non poterat prævalere; ad languidam illam tanto plus insidiarum suarum machinamenta convertit, quanto mentem ejus magis reperit incautam et immunitam. Cœpit igitur tedium quoddam de virginis sacræ servitio in mente sæpe dictæ infirmæ sator ipse zizanix seminare, ac paulatim crescente cordis malitia tedium in odium commutare. Verum quia clarissime noverat, nullius præterquam ejus, se posse habere servitium neque astantiam cujuscumque: odium quod mentale latebat, per modum cujusdam inordinatæ

zelotypiæ de foris ostendebat. Et quia mos est odientium, de his quos odiant, quodlibet malum agiliter credere: infirmæ anus infirmior mens ad hoc est per serpentem antiquum deducta, ut de immaculata virgine turpitudinis maculas inciperet suspicari: ac quandocumque non erat secum, imaginari quod ad nefas aliquod perpetrandum ivisset. Sic enim sunt incautarum mentium casus, ut videlicet primo de bonis proximorum actibus, de quibus lætari consueverant, attædientur; deinde illos odiant, dehinc judicent malos esse actus et agentes; et juxta vaticinium Esaiæ excæcata mente, malunt dicant bonum, et bonum malum. Sed inter hæc persistit, ut columna immobilis, virgo sancta; et solum Sponsum suum habens præ oculis, cum consueta semper lætitia perficit servitium inchoatum: serpentemque antiquum, a quo cernit ista procedere, patientia forti armata, deridet: quantoque lætantius actum caritatis, quem ille odit, exequitur, tanto acrius provocat iram ejus. Unde mentem anilem cui jam præerat excæcans, ad tantam iracundiam excitavit, ut palam mundissimam virginem de turpitudine infamaret.

157 Sonuit autem hæc vox inter Sorores adeo, ut aliquæ de antiquioribus quæ ceteris præerant, venirent ad sæpe nominatam infirmam, ut explorarent rumoris, quem audierant, veritatem. Sed cum illa, juxta suggestionem hostis antiqui, sacram virginem turpiter et fallaciter infamaret, ipsam virginem ad se, nimis provocatæ, vocaverunt: cui cum multis ampullosis et opprobriosis verbis insultare ac exprobrare cœperunt, et quærere qualiter ita se decipi permisisset, quod suam perdidisset virginitatem. Quibus illa patienter ac modeste respondit: Vere, dominae et sorores meæ, gratia Jesu Christi ego sum virgo. Nec quidquam adversus aliquam contra se obloquentem aut mentientem proferens, pro sua excusatione sæpius replicabat hoc idem: Vere ego sum virgo: vere ego sum virgo.

158 His ita gestis, nequaquam consuetum omittit servitium: et quamvis absque gravi cordis dolore audire non potuerit tam turpem infamiam, infamatrici tamen suæ, ut prius, diligentissime deservivit: et post hoc ad cameram suam rediens, ad consuetum orationis refugium se contulit absque mora, hæc vel similia verba plus mentaliter quam vocaliter proferens: Omnipotentissime Domine ac peramantissime Sponse mi, tu nosti teneram esse virginis cujuslibet famam, et pudorem sponsarum tuarum nimis periculose quancumque recipere maculam: propter quod etiam voluisti, tuam gloriosissimam genitricem sponsum putativum habere. Tu etiam scis, quod hæc omnia continxit pater mendacii ut me retrahat a servitio, quod tuo amore incepi. Adjuva igitur me, Domine Deus meus, qui scis innocentiam meam: et non permittas serpentem antiquum, tua passione prostratum, adversum me prævalere. Hæc et his similia dum flens uberrime Domino loqueretur orando, sicut ipsa mihi secrete confessa est, apparuit ei Salvator mundi hujus, habens in dextera coronam auream, murgitis et pretiosis lapidibus adornatam, et in sinistra spineum diadema, qui taliter allocutus est eam: Necessarium noveris, præcarissima filia, te utraque harum diversis vicibus vel temporibus coronari. Elige igitur quod plus vis, aut in hujus tuæ vitæ cursu serto spineo coronari, et aliam speciosam coronam tibi servabo in vita durabili: aut nunc habere hanc pretiosam, et post transitum servabitur tibi hæc de spinis. Tunc illa: Ego, Domine, jam voluntatem meam denegavi a longo tempore, et solam tuam voluntatem elegi sequi: quapropter non est meum quidquam eligere. Veruntamen quia vis ut respondeam, dico ergo, quod in hac vita eligo semper

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
pro obsequio
calumniam
refert;

Isa. 5, 20

et quas
parum casta
traducitur.
E

Deo in sola-
tium duas
coronas offe-
rent

17

spineum
eligit.

AUCT. HAY-
MUNDO
CONFESS.

perseverat
in obsequio
agrotæ,

nequidquam
dissuadente
matre,

ab agra ca-
lesti luce
circum ful-
gere visa,

2 Cor. 7, 10

A tuæ passioni beatissimæ conformari, et propter te pœnas pro refrigerio semper amplecti. Ethis dictis, mox spineum diadema utraque manu de Salvatoris manibus ferventer arripuit, et capiti suo cum violentia tanta imposuit, quod spinæ violenter eaput undique perforabant, adeo ut post hanc visionem dolorem capitis ex spinarum illarum punctura sentiret, ut ipsa testata est oraculo vivæ vocis. Tunc Dominus inquit : In potestate mea sunt omnia, et sicut permisi hoc scandalum evenire, sic possum agilline illud extinguere. Tu igitur persevera in servitio quod cepisti, nec, cedas diabolo, qui te vult impedire : ego autem dabo tibi plenam victoriam de maligno, ita ut quidquid machinatus est contra te, totum in caput ejus vertatur, ac in majorem gloriam tuam. Sicque ancilla Christi consolata ac confirmata remansit.

159 Interim autem Lapa genitrix ejus, sensit ruiorem qui de filia spargebatur inter Sorores ex ore infirmantis Andreæ. Qua ex re, licet de puritate filie certissima esset, tamen contra dictam Andream nimium conturbata, venit ad virginem, et turgido nimis animo cepit cum clamore dicere : Numquid non toties tibi dixi, quod non amplius illi foetenti vetulæ deservires? Ecce nunc quale præmium tibi pro servitio tuo retribuit : infamavit enim te turpiter apud omnes Sorores tuas. Si amplius ei servieris, aut ad eam accesseris, nunquam vocabo te filiam meam. Et hoc totum arte inimici factum est, ut sanctum illud impediretur servitium. At illa, matre audita, paulisper contemnit : et tandem ad ipsam appropians, et coram ea genua flectens, humiliter inquit : Numquid, dulcissima mater, propter ingratitude hominum dimittit Deus quotidie in peccatores exercere misericordiam suam? Numquid et Salvator, cum esset in cruce, propter impropria sibi dicta dimisit quin operaretur salutem mundi? Novit caritas vestra, quod si ego infirmam dimitterem, nullus esset qui ei adstaret, et sic ex indigentia moretur. Debemusne nos ejus mortis esse occasio? Seducta est a diabolo ; nunc forsitan illuminabitur a Domino et recognoscet errorem suum. His et aliis verbis benedictionem impetravit maternam, et ad infirmam accessit, et sic hilariter ei servivit, ac si nunquam quidquam mali de ipsa dixisset. Stupet illa, nec vestigium turbationis in ea perpendens, negare non potest se undique superatam. Hinc cepit intra seipsam compungi, et tanto amplius, quanto quotidie magis cernit perseverantiam ejus.

C 160 Porro interim Dominus misertus vetulæ illi, et volens sponsam suam clarificare, talem ei visionem ostendit. Videbatur siquidem decumbenti quadam die, dum ancilla Christi cameram ejus esset ingressa et lecto appropinquaret, quod circa ipsum lectum quadam lux diffunderetur ex alto, tantæ amœnitatis atque dulcedinis, quod omnium miserrarum suarum eam faciebat penitus oblivisci. Cumque, causam tantæ novitatis ignorans totaliter, hinc inde respiceret, vidit vultum virginis servitricis suæ transfiguratum et transformatum in tantum, quod non Catharina filia Lapæ, sed quadam majestas Angelica videbatur, luxque illa eam quasi tegimen circumquaque operiebat. Quod ut aspexit, amplius et per amplius in corde compungitur, eam se mentaliter clamitans, quod contra tam excellentem virginem laxasset linguam maledicam. Cumque visio hæc, quæ corporalis fuit et oculis istius infirmæ ostensa, perseverasset per morulam, tandem sicut venerat sic discessit. Anus autem illa, post discessum lucis, et consolata remansit et tristis ; illa tamen tristitia, quæ secundum Apostolum justitiam operatur : moxque cum singultuosis ejulatibus veniam petit a virgine, se confitens nimis graviter deliquisse, ip-

samque falsissime infamasse. Visa est enim lux illa D exterior, lucem secum invisibilem attulisse, per quam infirma vetula omnem deceptionem sibi factam a satana, recognovit. Porro virge Domini ruit in amplexus suæ infamatricis, hoc audiens ; ipsamque modis omnibus consolatur, seque in nullo ab inchoato proposito remotam esse testatur. nec in parvo aut in minimo fuisse offensam, dicens : Novi, perdulcissima mater, hostem humani generis omnia hæc scandala perpetrasse, mentemque vestram illusionem mirabili decepisse : unde non vobis, sed ei habeo aliquid imputare : vobis vero habeo gratias agere, quod pro conservatione honestatis meæ, sicut dilectrix optima, zelabatis. His et similibus verbis sua consolata infamatrice, servitioque consueto diligenter expleto, ne tempus sibi laberetur in vanum, mox ad cellam revertitur propriam.

161 Sed illa recognoscens culpam suam ex corde, pro his, coram quibuscumque venientibus, cum lacrymis et singultibus exprimit, quantum erraverit, suadente ac seducendo diabolo ; eamque se clamat : virginem autem, contra quam locuta est, profitetur altis vocibus non modo puram esse, sed sanctam, nec non et sancto Spiritu plenam : asseritque hoc omnino sibi constare. Cumque secretius et serius ex illis quædam peterent, qualiter sibi constaret id, quod de sanctitate virginis testabatur ; fervide constanterque respondit, se nunquam sensit nec scivisse, quid esset suavitas mentis, quidve consolatio spiritualis, nisi quando vidit virginem eandem coram se transformatam, ac luce ineffabili circumdatam. Porro illis petentibus, utrum corporalibus oculis hoc vidisset ; respondit quod sic : sed nullis vocabulis se exprimere posse dicebat illius pulchritudinem lucis, ac suavitatem quam tunc sensit in anima. Hinc cepit fama sacræ virginis inter homines clarificari et augmentari : atque unde antiquus hostis eam credidit et conatus est denigrare, inde Spiritu sancto cooperante, coactus est quodammodo exaltare. His igitur gestis, sancta virgo, sicut nec adversis frangi, sic nec prosperis potuit elevari : prosequitur autem caritatis servitium indefesse, totumque cor apponit ad cognoscendum se nihil esse. Ipse qui solus est, decorat eam : sed insatiabilis hostis, qui vinci quidem potest, sed non tamen occidi, iterum revertitur ad tentamenta priora, ut per motum stomachi pugilem triumphantem dejiciat.

162 Quadam igitur die, dum ancilla Christi ulcus illud horrendum detexisset, ut ipsum lavando purgaret ; mox tantus et tam horrendus foetor exhalavit ex eo, non modo naturali defectu, sed etiam hostis effectu ; ut cuncta interiora virginis naturaliter sint commota, et nimia nausea in ejus stomacho generata. Quod virgo Domini tanto gravius mente tulit, quanto illis diebus per novas victorias Spiritus sancti gratia novas virtutum perfectiones attigerat : unde adversus proprium corpus per iracundiam sanctam insurgens, Vivit, inquit, Altissimus, Sponsus dulcissimus animæ meæ, quia id quod tantum abominaris, infra tua viscera recondetur. Moxque illius fœdi vulneris loturam cum sanie in scutellam recolligens, ac seorsum abiens, totum bibit. Quo facto, cuncta cessavit abominationis illius tentatio. Recolo quod, dum ipsa præsentem mihi hæc historia perfunctorie narrata fuisset, ipsa mihi secrete submissa voce subjunxit : Numquam, inquit, postquam nata sum, cibum vel potum tam snavis et tam boni saporis assumpsi. Simile in scriptis Fratris Thomæ primi Confessoris reperi, de applicatione oris ad idem ulcus superius recitata, quod videlicet suavissimum tunc odorem inde perceperit, et delectabilem valde, ut ipsa ei tunc secrete confessa est.

testimonium
innocentiæ
accipit :

E

F
cujus pus
et aquam,
qua ulcus
laverat, bi-
bit :

Ignore

A Ignoro, lector, an cuncta quæ dicta sunt, ponderes : sed tamen hac narratione completa, quod Dominus docuerit, quam brevissime potero, ego ipse subjungam.

invisitur
propterea
a Christo,

163 His igitur victoriis, Christi sponsæ, a Sponso suo tam gratiose concessis, post hanc ultimam sequenti nocte apparuit sacræ virgini oranti Salvator omnium Dominus Jesus Christus, ostendens in corpore suo quinque illa vulnera sacratissima, quæ quandoque pro salute nostra pertulit crucifixus, et ait : Multa, dilectissima mea, propter me pereurristi certamina ; et juvante me, cuncta hucusque viciisti ; ex quibus reddita es mihi plurimum gratiosa et accepta : sed heri singulariter mihi nimis complacuiisti, cum non modo delectationibus spretis corporis, non solum abjectis opinionibus hominum, et hostis tentationibus superatis, quinimo natura proprii corporis conculcata, ex caritatis meæ ardore sumpsisti potum abominabilem tam letanter. Propter quod dico tibi, quod sicut in hoc actu tuam excessisti naturam ; sic ego dabo tibi potum, qui omnem excedit humanam naturam et consuetudinem. Applicansque dexteram ad collum virgineum, et ipsam ad lateris proprii vulnus approximans, Bibe, inquit, filia, de latere meo potum, quo anima tua tanta suavitate replebitur, quod etiam in corpus, quod propter me contempsisti, mirabiliter redundabit. At illa cernens se positam ad fistulam fontis vitæ, sacratissimo vulnere os applicans corporis, sed longe amplius os mentis, ineffabilem et inexplicabilem potum hausit, per non parvæ moræ spatium, tam avide quam abunde. Tandem innuente Domino, ab ipso fonte sejungitur, satiata simul et sitibunda : nec satietas fastidium, nec sitis pœnam ejus generabat in mente. O ineffabilis misericordiæ Domine, quam dulcis es diligentibus te, quamque suavis gustantibus, sed quid ore abunde potantibus ? Potus enim et citius et facilius deglutitur, agiliusque convertitur in substantiam se sumentis. Puto Domine, nec me, nec ceteros inexpertos, plene posse de talibus judicare : ignota sunt nobis, sicut et cæco colores, aut surdo melodiæ sonantes. Verumtamen ut non usquequaque inveniamur ingrati, ingentes gratias, quas Sanctis tuis liberaliter concedis, pro modulo nostro et consideramus et admiramur, imparesque gratias majestati tuæ deferimus juxta vires.

C 164 Tu autem, lector, ne inadvertenter, obsecro, transeas actum tantæ tamque singularis virtutis hujus almæ virginis. Respice, oro, caritatis radicem, qua mota est ad tam abominabile, juxta sensum corporis, servitium assumendum. Intuere, rogo, fervorem caritatis ejusdem, quo in servitio perseveravit tandiu, non obstante etiam motu naturalis horroris. Cerne, supplico, incomparabilis constantiæ firmitatem, quæ nec frangi potuit infamatione tam turpi, nec quibuscumque odiosis moribus infamatrix illius remitti. Vide tandem in Christo firmatam mentem, laudibus non extolli, ac etiam super, non tamen præter carnem, sed contra omnis carnis naturam, quod visus horret, ventrem cogere ad sumendum. Hæc tam grandia, non solum non omnium, sed nec paucorum esse puto, potissime temporibus istis, in quibus forsitan sunt phœnicibus rariores qui talia operantur. Verum notabilissimam conclusionem adverte, quia post potum illum assumptum de latere Salvatoris, tanta diffusa fuit abundantia gratiæ in mente virginis hujus sacræ, quod etiam corpus supereffluentiam ejus percipiens, numquam post illam horam cibum sumpsit eo modo quo prius, nec sumere potuit, ut infra latius et particularius disseretur. Huic autem satis prolixo, sed non minus notando Capitulo finem impono, prolixitate coactus. Cujus testes quia supra jam posui, non

potum ei ex
latere suo
præbente.

expedit amplius replicare. Verumtamen tam pro præsentem quam pro futuro protestor, quod cuncta quæ scribo, aut mihi confessa est, aut in scriptis Fratris Thomæ reperi, primi Confessoris sui, aut a Fratribus Ordinis mei, vel matronis fide dignis sociabus ejus, quas superius nominavi, et infra etiam cum necesse fuerit, nominabo, habui ea quæ scribo.

CAPUT V.

Usus frequens Communionis, vita sine alio cibo traducta, calumniæ propterea toleratæ.

P Postquam Sponsus incomparabilis et æternus sponsam suam dilectam in fornace multiplicis tribulationis probaverat, diversisque præliis eam antiquum hostem docuerat superare ; restabat ut jam triumphi præmium juxta suam munificentiam condonaret. Sed quia viatrices animæ per ipsam juvandæ, fructum ejus nondum, juxta decretum æternum ac promissum ipsius Sponsi, plene perceperant, necesse fuit pro divinæ providentiæ complemento, ut ad hoc sponsa remaneret in terris, et nihilominus arrha æterni præmii ei donaretur. Quamobrem volens idem Sponsus et Dominus, in sponsa simul et ancilla sua, modum vitæ cœlestis etiam in hac valle miseriæ inchoare, et cum hoc ipsam terræ habitatoribus sociare, tali eam revelatione instruxit. Nam dum semel intra eamulam suam oraret, apparuit ei humani generis Salvator et Dominus, qui novitatem quam in ea facturus erat, talibus ei verbis prædixit : Scito, inquit, prænosces, dulcissima filia, quod peregrinationis tuæ tempus futurum tam mirabilibus novis donis meis replebitur, ut stuporem et incredulitatem generet in cordibus ignorantium et carnalium hominum, et quam plures etiam te amantes dubitaturi sint et putaturi fore deceptionem ; quod accidet propter meam excessivam dilectionem. Ego enim tantam abundantiam gratiæ infundam in animam tuam, quod etiam in corpus superfluendo mirabiliter redundabit, ex quo ipsum corpus tuum modum inconsuetum vivendi percipiet et habebit. Insuper erga salutem proximorum tam vehementer accendetur cor tuum, quod proprii sexus oblita, quasi ex toto conversationem præteritam omnino immutabis, hominumque et feminarum consortium, prout assoles, non vitabis : imo pro salute animarum ipsorum et ipsarum, te ipsam exponere pro viribus ad omnes labores. Ex his scandalizabuntur quamplurimi, a quibus contradicetur, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Tu autem in nullo turberis aut timeas, quia ego semper tecum ero, et liberabo semper animam tuam a lingua dolosa, et a labiis loquentium mendacium. Exequaris ergo viriliter quæ unctio te docebit, quia multas animas per te de faucibus eripiam inferorum, et mea mediante gratia, ducam ad regna cœlorum. His dictis, et ut mihi secrete confessa est, frequentius per Dominum repetitis, quantum ad illam partem potissime, in qua dicebat, Non timeas neque turberis ; sacra virgo respondit : Dominus meus es tu, ego autem vilis ancilla tua : fiat voluntas tua semper : sed memor esto mei secundum magnam misericordiam tuam, et adjuva me. Sicque disparuit visio. Ancilla vero Christi cogitabat et conferebat in corde suo, qualis futura esset ista mutatio.

166 Porro tunc de die in diem cupit crescere in corde ipsius gratia Jesu Christi, spiritusque Domini abundare in ea, ita ut ipsamet stuperet, et stupendo quasi deficeret, ac caneret cum Propheta : Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum : et iterum, Memor fui Dei, et delectata sum, et exercitata sum, et defecit spiritus

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

CAP. V.

E

Animatur
a Christo
ad excel-
siora.

P

Ps. 72, 26
Ps. 76, 4
amat fre-
quentiorem
communio-
nem.

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS

A ritus meus. Languibat siquidem virgo Christi ejus amore, et languor ejus non habebat remedium, nisi fletum mentis et corporis : sicque quotidie gemitus, quotidie lacrymæ; sed nec sic plene subveniebatur languori. Misit igitur Dominus in mentem ejus, visumque fuit bonum in conspectu ejus, pergere frequenter ad altare Dei, et Christum Dominum, in quem cor et caro ejus exultabant, in Sacramento de manu Sacerdotis, quantum valeret, sæpius sumere; ut enim quo adhuc satiari nequibat, sicut optabat, in patria, saltem sacramentaliter gustaret in via. Verum, et hoc majoris amoris, et per consequens amplioris languoris seminarium fuit : sed tamen satisfaciebat ex virtute fidei melius caritatis fornaci, quæ in corde ipsius Spiritu sancto sufflante succendebatur amplius quotidie ac continue. Hinc processit et inolevit ei consuetudo communicandi quasi quotidie, quamvis ex infirmitate corporea et pro animarum salute procuranda, frequenter impediretur. Erat tantum desiderium sacræ Communionis frequentioris, quod nisi adimpleretur, dure corpus patiebatur, et quasi deficiebat. Sicut enim corpus ejus participabat spiritus abundantiam, sic de angustia expers esse non poterat quoquo modo. Sed hæc alias latius, dante Domino, disserentur : nunc autem ad mirabilem modum vivendi ejus corporis redeamus.

B

167 Igitur, sicut in secreto ipsa mihi confessa est, et in scriptis reperi Confessoris me præcedentis, tanta in mentem ejus descendit copia gratiarum et consolationum coelestium post visionem prædictam, et potissime quando recipiebat sacram Communionem; quod redundans in corpus per superfluentiam quamdam, consumptionem radicalis humidi adeo temperabat, stomachique naturam aliter immutabat, quod sumptio corporalis cibi non modo necessaria non erat, sed nec fieri poterat absque corporali ejus tormento. Et si violenter fiebat, corpus patiebatur gravissime; nec aliqua digestio sequeretur : sed oportebat quod totum quod ingressum fuerat, violenter etiam per eandem viam regrederetur. Non est fas exprimere calamo, quantas et quam frequentes sustinuerat pœnas propter cibi sumptionem hæc sacra virgo. In principio namque hujus conditionis, ita fuit hoc vivendi genus incredibile cunctis, etiam domesticis ejus, atque ei magis per conversationem assiduam; quod singularissimum donum Dei, tentationem sive deceptionem inimici vocabant. Incidit in hunc errorem cum ceteris et Confessor ejus superius sæpe nominatus, qui ex

C

zelo quidem bono, sed non secundum scientiam, ipsam dubitavit esse seductam ab hoste, in Angelum lucis transfigurato; præcipiebatque ei ut cibum sumeret omni die, nec crederet visionibus suggerentibus sibi oppositum. Cui cum illa diceret, experimentaliter se invenire, quod sine sumptione cibi sanior esset et fortior; cum autem cibum sumeret, infirma efficeretur et languida; ille nec per hoc motus, assidue repetebat suum mandatum ut ederet. Cui dum veræ obedientiæ filia obedire toto conaretur ex posse, in tantum devenit corporis languorem, ut pene mortem incurreret. Tunc accersiens Confessorem suum præfatum, ait : Pater, si ego ex jejuniis excessivo corporis mortem incurrerem, nonne vos prohiberetis me jejunare, ut mortem evaderem, ut non essem me; homicida? Respondit ille : Utique haud dubium. Tunc illa : Nonne gravior est ex comestione mortem incurrere, quam ex jejuniis? Illoque affirmante, subintulit : Cum ergo videatis me propter comestionem deficere, quod experimento multiplici didicistis : cur non prohibetis comestionem, sicut prohiberetis jejunium in hoc casu? Huic rationi respondere non valens ille, signaque imminentis mortis clare pro-

spiciens, Fac, inquit, prout Spiritus sanctus te docebit, quia grandia sunt quæ cerno Deum in te operari.

168 Nunc adverte, rogit, lector, ex quo se præbet occasio, quia (sicut ipsa in principio, cum conversationem ejus merui, mihi revelavit secrete, ac postmodum frequenter repetiit, cum materia requirebat nec verbo, nec calamo sufficienter posset exprimi, quanta ipsa passa fuit a domesticis et familiaribus propriis, cum non intelligebant dona singularissima ei divinitus ministrata. Mensurabant autem facta et dicta ejus mensura, non qua Dominus singulariter effundebat in animam sponsæ suæ, sed mensura vel communi omnium, vel etiam propria : et in valle positi, montium metiebantur cacumina : id est, principia ignorantes artis, conclusiones ultimas deducebant : et præ fulgore lucis nimis quodammodo exæcati, de coloribus temere judicabant. Hinc irrationabiliter moti seu motæ, murmurabant de radiis stellæ hujus : docebant eam, quam docentem intelligere non valebant : et in tenebris positi seu positæ, redarguebant luminis claritatem. Mordebant in silentio, sed non ideo minus detrahebant secrete proximæ suæ sub zeli boni colore : movebant ad hæc Confessorem, et invitum licet, ad reprehensionem virginis concitabant.

et multi
contra eam
murmurant,

E

169 Quantæ vel quot ei provenerint inde mentis angustiae, nec facile dixerim, nec etiam longo sermone agiler recitarem. Cum enim tota esset obediens, ac in contemptu sui fundata, nec excusare se noverat, nec voluntati aut verbo Confessoris qualitercumque resistere audebat. Quamobrem cum clarissime ei constaret, voluntatem Altissimi esse ad oppositum judicii prædictorum, et ex ejusdem Domini timore obedientiam relinquere aut proximum scandalizare omnino renueret, quid eligeret ignorabat. Angustiae ei undique causabantur, solum orationis refugium ei refrigerium erat : fundebatque coram Domino lacrymas mœroris et spei, obsecrans bumiliter et instanter, quatenus ipse Dominus dignaretur contradictoribus suis suum volitum revelare, potissime autem suo Confessori, quem magis verebatur offendere. Non licebat ei verbum Apostolorum adducere, qui dicebant principibus Sacerdotum, Obedire oportet magis Deo quam hominibus : quia mox ei ex adverso respondebatur, diabolus in Angelum lucis frequenter transfiguratum, et ideo non debere ipsam omni spiritui credere, nec etiam inniti prudentiæ suæ, sed sequi consilia sibi data. Exaudiebat autem, ut in pluribus, eam Dominus : et Confessoris ejus mentem sæpius illustrabat, consiliumque mutabat. Sed hoc non obstante, nec ipse nec ceteri utriusque sexus contra ipsam virginem murmurantes, spiritum discretionis induerant quoquo modo : si enim diligenter considerassent et attendissent, quam frequenter et quam perfecte virgo hæc sancta edocta fuerat a Domino de cunctis deceptionibus inimici, quam sæpe cum hoste ipso assueta fuerat dimicare, quam complete, quamque innumeris quodammodo vicibus de humani generis adversario triumphaverat, et insuper donum intellectus ei a Domino datum divinitus, in quo cum Apostolo clamitabat, Non enim ignoramus astutias ejus; superposuissent utique digitum ori suo, et non præsumpsissent imperfecti discipuli super perfectam magistrum seipsos extollere, nec ausi fuissent minimi gurgites, annem tam ingentem sua exiguitate velle implere. Hæc et his similia sæpius contra murmuratores prædictos illo in tempore delatravi; et hic, propter quosdam qui hoc noverunt, non absque mysterio annotavi.

Act. 5, 29

imperite et
indiscrete.

F

170 Rediens autem ad hoc unde digressus est sermo noster, Naveris, lector bone, quod tunc quando hoc accidit, prima vice stetit hæc virgo spiritu

Dei

qua sola
sine alio
cibo vitam
ducens,

suspecta vel
eftam Con-
fessori suo
de illusione,

*a quadra-
gesima us-
que ad Ad-
scensionem
ab omni ci-
bo abstinet
Gal. 5, 22
Matt. 4, 4*

Hebr. 10, 38

*ac deinde
continuo:*

*robusta in-
terim in
laboribus
tolerandis:*

A Dei plena, a Quadragesimali tempore (infra quod, hoc quod diximus, contigit) usque ad festum Adscensionis Dominicæ, absque quocumque cibo et potu corporeo, semper tamen alacris et jucunda. Nec mirum, quia fructus Spiritus est caritas, gaudium, pax, secundum B. Apostolum; et juxta primæ veritatis sententiam; Non in solo pane vivit homo rationalis, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei: et rursus scriptum est: Justus ex fide vivit. In die autem. Ascensionis, sicut Dominus ei prædixerat, et ipsa notum fecerat Confessori suo, comedere potuit, et de facto comedit materialem panem hunc, et pulmentum olerum, vel herbas crudas, aut quadragesimalem cibum: quia fas non erat, delicatum cibum illud corpus ingredi via miraculosa vel naturali. Post hæc autem rediit ad simplex jejunium inchoatum, et sic paulatim per aliquas interpolationes ad continuatum jejunium, nostris temporibus inauditum. Verum quia, jejunante corpore, spiritus sæpius et copiosius manducabat: dum hæc, quæ retulimus, sic se haberent, sancta virgo sacram Communionem quam frequentissime poterat cum fervore sumebat: tantamque abundantiam gratiæ recipiebat in qualibet sumptione, quod mortificatis quasi omnibus sensibus corporis, ac naturalibus quodammodo motibus, sancti Spiritus supernaturali virtute tantummodo uterque homo ejus vegetabatur: ex quo potest spiritalis homo concludere, quod tot vita ejus erat supra naturam, tota miraculum.

171 Vidi ego ipse, non semel, sed aliquoties, corpusculum illud, quod nullo corporeo cibo, nullo præterquam aquæ frigidæ potu confortabatur, deduci usque ad extremam debilitatem, ita ut ultimum exitum spiritus trementes putaremus adesse tam ego quam alii: et tamen nacta seu præsentata ei occasione procurandi aliquem nominis divini honorem vel aliquam animarum salutem, intra brevissimum spatium, absque quocumque corporali remedio, recuperare non modo vitam, sed vires: et vires, non communes tantum, sed juxta conditionem suam robustas et fortes; surgere, ambulare, laborare absque difficultate, etiam ultra ceteros sanos se comitantes, omni lassitudine procul pulsa. Et unde hoc obsecro, nisi ab illo Spiritu qui talibus operibus delectatur? et quod natura non poterat, ipse miraculose supplebat; vegetabatque non modo animam, sed et corpus? Porro illo in tempore, quo cœpit sic absque cibo corporeo vivere, petivit ab ea Confessor ejus supra sæpe nominatus, utrum aliquando aliquem comedendi appetitum haberet. Cui respondit illa: Tanta est satietas, quam mihi confert Dominus in sui Sacramenti venerabilissimi sumptione, quod nullo modo possum appetere cibum aliquem corporalem. Illo autem replicante, utrum die qua non sumebat Sacramentum aliqua ei esuries perveniret, respondit: Quando Sacramentum sumere non possum, sola me ipsius præsentia et visio satiat: imo, inquit non tantum Sacramenti, sed etiam Sacerdotis, quem scio ipsum tetigisse Sacramentum, præsentia adeo consolatur, quod omnis cibi memoria recedit a me. Stabat igitur virgo Domini satura pariter et jejuna; foris vacua, intus plena; exterius arida, interius aquæ vivæ fluminibus humefacta; in omnibus tamen eventibus alacris et jucunda.

172 Sed antiquus serpens et tortuosus, tantum Dei donum ferre non valens absque venenoso furore invidiæ, cunctos quasi, tam spirituales quam carnales, tam religiosos quam seculares, propter hoc jejunium commovit contra eam. Nec mireris, lector, de spiritalibus sive religiosis: et crede mihi, quia in talibus, nisi proprius amor sit ex toto extinctus, periculosior sæpe regnat invidia quam in ceteris; et

Aprilis T. III

*quam ab-
stinentiam
supplent
aliqui.*

potissime, cum vident aliquem facere quippiam, quod impossibile norunt sibi. Scrutare Patrum famossæ Thebaidis actus et gesta: Nonne uno ex Macariis a pergente illuc in habitu seculari ad monachorum multitudinem numerosam, cui Pachomius præerat, et ab ipso Pachomio post multam instantiam ad habitum illius religionis recepto, visa per monachos ejus mirabili et non imitabili pœnitentiæ austeritate, quadam die omnes quasi seditione commoti adversus Pachomium, et congregati dixerunt; Aut tolle eum a nobis, aut scito omnes nos ex hoc monasterio recessuros hodie. Hæc tunc dixerunt illi, qui reputabantur viri perfecti: quid putas hodie de spiritalibus nostris? Et si me non prohiberet verborum prolixitas, plura narrarem, quæ non nisi experimentaliter didici: hoc tamen dico ad propositum, quod omnes de præfato jejunio murmurabant contra hanc sacram virginem: et quidam dicebant, nullum esse majorem Domino suo; et si Christus Dominus manducavit et bibit, et hoc idem ejus Genitrix gloriosa, sed et ipsi sancti Apostoli, quibus a Domino dictum est; Edentes et bibentes quæ apud illos sunt, eodem modo manducaverunt; quis ille qui possit eos excedere, imo nec adæquare? Alii dicebant, omnes Sanctos docuisse verbo pariter et exemplo, neminem singularem in modo vivendi debere esse, sed communem modum sequi in omnibus. Alii susurrabant, extremitates vitiosas semper fuisse et esse, et per consequens a Deum timentibus fugiendas. Alii, ut supra factum est, volentes servare suam bonam intencionem, dicebant deceptionem hanc esse hostis antiqui: alii carnales et detractores notorii, dicebant esse hanc fictionem ad gloriam acquirendam, et quod non jejunabat, sed latenter optime comedebat.

173 His tam falsis quam ineptis judiciis, quæ convenientia nullatenus erant, si prout docuerit Dominus, juxta modulum meum non obviarem, reum coram prima Veritate me reputarem. Quapropter adverte obsecro, bone lector, quia si primi, qui Salvatorem et gloriosam ejus Genitricem adducunt cum sanctis Apostolis, dicerent veritatem; sequeretur optime, quod Joannes Baptista major ipso Domino Christo fuisset. Ipse namque Dominus ore proprio dixit, quod venit Joannes non manducans nec bibens, filius autem hominis virginalis venit manducans et bibens. Item etiam sequeretur, quod Antonius, Macarii duo, Hilarion, Serapion, et innumeri quodammodo alii, qui longa et quasi assidua exercebant ultra communem modum ipsorum Apostolorum jejunia, majores essent eidem sanctis Apostolis. Quod si velint replicare murmuratores præfati, et Joannem in eremo, et Patres prænominatos in Ægypto, non simpliciter jejunasse, sed aliquid aliquo tempore comedisse: quid dicent de Maria Magdalena, quæ triginta tribus annis stetit in rupe absque cibo aliquo corporali, ut ejus historia clare docet, et locus ipse ubi mansit, qui tunc inaccessibilis erat, indicat manifeste? Numquid et hæc fuit major virgine gloriosa, quæ nec in rupe stetit, nec tale jejunium peregit? Quid etiam dicent de pluribus sanctis Patribus, quorum quam plures diversa pertransierunt tempora sine corporeo cibo! sed et de quodam singulariter legitur *b*, quod sumpto dominico Sacramento, nullo alio cibo sustentabatur. Di-

scant, si non didicerunt, majoritatem sive minoritatem sanctitatis, non secundum jejunium mensurari vel judicari, sed secundum caritatis mensuram: discant, neminem se facere judicem debere de his quæ ignorat: audiant ipsam incarnatam sapientiam Dei Patris, de ipsis et similibus eis dicentem: Cui assimilabo generationem istam? Puerorum ludo, dicentium ad collegas suos: Cautavimus vobis et

D
AUCTORE
RAYMUN-
DO CON-
FESSARIO
a

Luc. 10, 7

E

*satis fit i
arguenti-
bus sic non
visisse
Christum
et Aposto-
los,*

Matt. 11, 18

F

b

Luc. 7, 32

ACCUSATORE
RAYMUNDO
CONFESSIONE

A non saltastis, planximus vobis, et non lamentastis : et subdit quod superius tactum est, Venit Joannes Baptista non manducans et bibens, et dixerunt; Ecce homo vorax et potator vini, etc. Hæc sola sententia Salvatoris, sufficit ad claudendam ora murmuratorum, de quibus prius ante omnes tactam est.

2 singularitatem suspectam facientibus,

Ecli. 3, 22

174 Secundis autem, singularitates detestantibus, facile respondetur, quod licet homo ex se facere singularitates non debeat, factas tamen a Deo debet cum gratiarum actione recipere. Alias singularia Dei dona contemnerentur ex toto, sic enim docet sacra Scriptura, altiora supræse, justo viro quærenda non esse : sed immediate mox subdit; Plura supra sensum revelata sunt tibi. Hoc est, per te ipsum nihil habes quærere supra te ; quod si Deus supra te tibi aliquid revelaverit, illud cum gratiarum actione debes suscipere. Cum igitur in casu nostro, prout est superius declaratum, a Domino factum sit istud ex singulari providentia ejus ; quis poterit hic singularitatis regulam allegare? Hanc eandem sententiam, velatam tamen velo veræ humilitatis, respondendo adducebat ipsa ancilla Christi et virgo, cum petebatur ab ea, cur non sicut alii cibum sumeret corporalem. Dicebat enim : Deus propter peccata mea percussit me singulari quadam passione sive infirmitate, per quam a cibi sumptione sum totaliter impedita : et ego libentissime vellem comedere, sed non possum. Orare obsecro pro me, ut ipse indulgeat mihi peccata mea, propter quæ patior omne malum, Ac si aperte diceret : Deus facit hoc et non ego : sed ne species appareret jactantiæ, propter peccata sua fatebatur hoc accidisse : nec tamen hæc contra mentem propriam loquebatur, quia firmiter reputabat Deum in hanc hominum marmurationem eam permisisse venire, ut sua puniret peccata. Quidquid enim mali eveniebat, imputabat totam peccatis suis; quidquid boni, Deo : et hac semper veritatis regula utebatur in omnibus. Porro per hanc responsionem refutantur et tertii, qui extremitates dicunt esse vitandas : quia extremitas vitiosa esse non potest, quæ causatur a Deo, et ab homine vitari non potest : quod in casu nostro fuisse, satis supra ostensum est.

3 illusioni id adscribentibus,

Gal. 5, 22

175 Verum quarti, qui deceptionem inimici hanc esse dicebant; respondeant obsecro mihi; si hoc usque in omnibus deceptionibus inimici et tentationibus suprascriptis triumphaverit perfecte, qualiter verisimile est quod in hac fuerit sic decepta? Sed esto quod potuerit decipi, quis tenebat illud corpus in robore suo? Quod si totum hoc hosti tribuere voluit, dicant, quis tenebat mentem ejus in tanta lætitia et pace, cum esset privata omni delectatione sensibili? Hic fructus Spiritus sancti, diaboli esse non potest : scriptum est enim, quod fructus Spiritus sit caritas, gaudium, pax. Non puto quod hæc omnia, veritate comite, possint attribui inimico. Sed si velint omnino inficiari, quis nos securos reddet, quod ipsi sic loquentes, non sint ab ipso antiquo serpente seducti? Si enim secundum eos, virginem, per quam et a qua toties victus est, cujus corpus super omnem naturalem virtutem vivit et vegetatur, cujus etiam mens spiritali et carnali gaudio perseveranter pacificatur, potest decipere inimicus ac seducere; quanto magis eos, quibus nihil supradictorum ad notitiam venit? Veri similis est ipsos ab hoste, dum hæc dicunt, esse seductos, quam illa de qua, quod esset seducta, non est visum adhuc. Postremo notariis illis infamatoribus, qui docuerunt linguam suam loqui mendacia, melius silentio respondetur quam verbo : contemnendi sunt a prudentibus et virtuosus hominibus, et æstimandi omni responsione indigni. Cui enim quantumcumque perfecto viro de-

trahere eodem modo non possent? Et si similes eis, dominum et patrem Beelzebub vocaverunt mendaciter; quid mirum, si domesticam ejus sic infamant fallaciter? Quapropter silenter sunt cogendi ut sileant: et sic, juxta quod concessit Dominus, responsum sit detrahentibus modo singulari vivendi virginis hujus sacræ.

176 Verum ipsa spiritu discretionis plena, Sponsaque suum imitari per omnia cupiens, recordata est, quod ipse Dominus et Magister, cum peteretur a Petro de didrachma census pro eo, quamvis ad illud solvendum obligari non posset, ostendissetque Petro id peti ab ipso rationabiliter etiam secundum homines non debere, nihilominus mox subjunxit ; Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare et mitte hamum : et eum piscem qui primo ascenderit, tolle : et aperto ore ejus, invenies staterem : illum sumens, da illis pro me et pro te. Hæc considerans virgo sacra, ut marmuratores, quantum in se foret, extingueret; deliberavit omni die semel cum ceteris ad mensam venire, omnique conatu saltem experiri, si cibum capere posset sicut alii faciebant, adhuc ut neminem scandalizaret ex jejuniis suis. Sane quamvis cibum quem sic tentavisse sumebat, esset non modo præter carnes, vinum, pisces, ova, et præter caseum, sed etiam præter panem : nihilominus tamen sumptio, imo verius tentatio illa sumendi cibum, in tantam convertebatur corporis sui pœnam, quod unusquisque videns, quantumcumque crudelis, ei fuisset ex corde compassus. Siquidem, prout superius tactum est, nec stomachus ejus quidquam digerere poterat, nec calor consumebat humidum radicale : propter quod, quidquid stomachum illum intrabat, totum regredi per eandem viam, per quam ingressam fuerat, oportebat; alias passiones acerbissimas generabat, et pene totius corporis inflataras. Licet igitur sancta virgo nihil herbaram vel eorum quæ terebat dentibus, deglutiret; totam enim grossam substantiam expuebat : quia tamen fieri non poterat, quin de subtili substantia sive succo aliquid ad stomachum ejus descenderet, ac insuper aquam frigidam libentissime biberat pro faucibus refrigerandis et gutture, cogebatur omni die violenter emittere quod sumpsisset, etiam intromittendo usque ad stomachum virgulam fœniculi vel alterius virgulti, cum maxima sui pœna : nec alio modo poterat educere illud quod sumpserat, ut in pluribus, Hoc ergo modo vivendi usa est usque ad finem vitæ, propter marmuratores, et eos qui scandalizabantur de jejuniis ejus.

177 Ego autem cernens aliquando pœnam ejus, quam sustinebat in emittendo quod sumpserat modo prædicto; compatiens ei, persuadebam quod permetteret marmurare quoscunque, nec tantam afflictionem subiret propter marmurationes eorum. Quæ subridens, læta respondit : Numquid non melius est mihi, Pater, quod in hoc tempore finito puniantur peccata mea, quam quod reservaretur mihi punitio sine fine? Marmurationes illorum admodum mihi sunt utiles : quia propter eos solve ego meo Creatori pœnam finitam, cum debeam infinitam. Numquid debeo fugere divinam justitiam? Absit. Magna mihi gratia sit, dum de me fit justitia in hac vita. Quid ego ad talia responderem? Elegi silentium, quia non poteram digne vel apte loqui. Ipsa vero ex hac consideratione actum illum pœnæ vocabat justitiam, dicens sociabus suis : Vadamus ad faciendam justitiam de hac miserrima peccatrice. Talique modo de omnibus, tam insidiis dæmonum quam persecutionibus hominum, lucrabatur aliquem specialem profectum, et sic nos quotidie instruebat ut faceremus. Unde semel mecum conferens de donis Dei, dicebat: Si quis sciret uti gratia Dei a Deo data, de omnibus

Propter illos tamen incipit aliquid gustare,

licet id per summos cruciatus cogereetur rejicere,

in pœnam ut ait, delectationem suorum,

4 detractoribus Sanctæ.

A *hunc fructum ab alienis murmurationibus capiens.* quæ sibi accidunt continue lucraretur. Et subdebat : Sic vellem quod vos faceretis, quandocumque aliquid vobis accidit novi, prosperum sive adversum, quod cogitaretis intra vos, et diceretis : De hoc ego volo aliquid lucrari. Vere si sic feceretis, cito essetis divites. Heu me miserum ! qui nec ista, nec alia notabilia verba ejus notavi. Tu autem, lector, non me in hac segnitie imiteris, sed memor esto illius versus :

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.
Oro tamen ut te illustret, et me suo radio trahat auctor ipse pietatis ad imitandum hanc virginem efficaciter et constanter : et cum hoc finis huic Capitulo imponatur, cujus per omnia testis est ipsa virgo, vel in dictis suis vel in patentibus actibus suis, una cum Confessore suo qui me præcessit, prout superius extitit allegatum.

ANNOTATA.

a *Est hic S. Macarius Alexandrinus, in cujus Vita 2 Januarii hæc narrantur num. 22.*

B *Ita legitur in Vitis Patrum per Ruffinum cap. 13 de quodam Joanne, ad quem die Dominica veniebat Presbyter, et offerebat pro eo sacrificium, idque ei solum Sacramentum erat et victus.*

CAPUT VI.

Cor cum corde Christi commutatum, mira circa sumptionem Eucharistiæ facta.

CAP. VI.

A *sensibus abstracta continuis contemplationibus vacat,*

Sicut singularem modum vivendi concesserat Dominus sponsæ suæ, quantum ad corpus illo in tempore; sic profecto mentem ejus magnis et admirandis revelationum consolationibus visitabat : inde siquidem procedebat supernaturalis ille vigor corporeus, ex abundantia scilicet spiritualium gratiarum. Narrata igitur singularitate vitæ corporeæ, operæ pretium puto, ut ad recitandam supereffluentiam ipsius spiritus transeamus. Noveris igitur, lector, quod ex quo virgo Deo dicata potaverat de Salvatoris latere potum vitæ, tanta superabundavit in ea gratiæ plenitudo, quod quasi continue in actuali contemplatione occupabatur; et spiritus ejus tam fixe suo inhærebat et omnium Conditori, quod partem inferiorem et sensitivam, pro majori parte temporis, relinquebat absque actibus sensitivis. Hæc, ut in prima parte tactum est, millies sumus experti, nos, qui vidimus et manibus contrectavimus brachia ejus ita rigida una cum manibus ejus esse, quod frangi ossa potius potuissent, quam de loco cui adhæserant removeri, dum illi contemplationi actuali vacabat. Oculi clausi erant ex toto, aures nullum quantumcumque magnum sonum percipiebant, et omnes sensus corporei proprio actu pro tunc erant privati. Nec mirum cuiquam debet esse, si attendantur cum diligentia quæ sequuntur. Cœpit enim Dominus ex tunc non tantum in locis secretis, ut prius consueverat, sed etiam in patentibus, palam et familiariter se ostendere sponsæ suæ, tam eunti quam stanti; tantumque ignem sui amoris in ejus corde accendere, quod ipsamet, quæ divina hæc patiebatur, fatebatur suo Confessori, se plane ad exprimendum quod sentiebat nulla vocabula invenire.

Ps. 50, 12

Christi cor ei proprium eximit,

179 Porro cum semel ipsa orasset ferventius cum Propheta, Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis; singulariter deprecans, ut Dominus auferret sibi cor proprium et propriam voluntatem; per seipsum tali eam consolatus est visione. Videbatur siquidem ei, quod Sponsus æternus ad eam solito more veniret, ejusque latus sinistrum aperiens, cor inde abstraheret et

discederet, sicque ipsa sine corde penitus remaneret. D Quæ quidem visio fuit adeo efficax, et ita sensui carnis concors, quod ipsa dum confitebatur, Confessori suo dicebat se cor non habere in corpore. Quod dictum dum ille derideret, et deridendo quodammodo increparet; illa repetens quod dixerat, confirmabat, dicens : Vere, Pater, quantum sentire possum, secundum sensum corporeum mihi videor me omnino corde carere : dominus enim mihi apparuit, et aperiens mihi latus sinistrum, abstraxit cor et abscessit. Cumque ille assereret esse impossibile, ipsam vivere posse sine corde; virgo Domini affirmabat, omne verbum non esse impossibile apud Deum, seque credere firmiter esse corde privatam : ac sic pluribus diebus hoc idem repetens, se dixit vivere sine corde.

180 Quadam autem die, dum esset in capella ecclesiæ Fratrum Prædicatorum de Senis, in qua solent congregari Sorores de pœnitentia B. Dominici supradictæ, et post omnes remansisset orans; tandemque de somno suæ solitæ abstractionis evigilans, surgeret ut domum rediret; subito circumfulsit eam lux de cœlo, et in luce apparuit ei Dominus, habens in sacris suis manibus cor quoddam humanum, rubicundum et lucidum. Cumque ad adventum auctoris et lucis tremebunda cecidisset in terram; appropians Dominus, latus ejus sinistrum aperuit iterum; ipsumque cor, quod in manibus gestabat, intromittens, inquit; Ecce, carissima filia, sicut pridie tibi abstuli cor tuum, sic in præsentiarum trado tibi cor meum, quo semper vivas. Et his dictis, aperturam, quam in carne fecerat, clausit et solidavit : remansitque in signum miraculi loco illo cicatrix obducta, prout ejus sociæ mihi et pluribus aliis frequenter se vidisse asseruerunt, et ipsa mihi seriose percunctanti negare non valens, verum esse confitens, confirmavit. Et addidit, quod post illum horam numquam, sicut solebat, dicere potuit : Domine, recomendo tibi cor meum.

ejusque loco suum tradit,

181 Hoc ergo corde non minus gratiose quam mirabiliter acquisito, ex ejus gratiæ abundantia laudabilia nimis opera procedebant exterius, et superadmirabiles revelationes pullulabant interius. Numquam enim venit ad sacrum altare, quin supra sensum ei plura ostenderentur, et singulariter quando recipiebat sacram Communionem. Frequenter namque videbat latentem in manibus Sacerdotis infantem, quandoque grandiusculum puerum, aliquando fornacem ignis ardentis, quam, dum Sacramentum sumebat. Sacerdos ingredi videbatur: sæpius sentiebat tantum odorem et tam suavem, sumendo supervenerabile Sacramentum, quod fere deficiebat in corpore. Semper autem videndo sive sumendo Sacramentum altaris, novum et indicibile gaudium generabatur in mente ipsius; ita ut sæpius cor ejus præ gaudio saltaret in corpore, faciendo strepitum sonorosum sive sonantem, quem clarissime audiebant sociæ circumstantes : quæ aliquoties hoc expertæ, retulerunt Fratri Thomæ Confessori ejus : qui diligenti facta inquisitione, postquam comperit ita esse, in scriptis redegit ad memoriam sempiternam. Nec erat sonus ille seu strepitus similis cuicumque sono, qui solet intra viscera hominis naturaliter evenire : imo sua singularitate monstrabat se aliquid extra naturam vel potius supra naturam prætereire de virtute Conditoris naturæ. Nec aliquid mirum erat, si cor supernaturaliter datum, supernaturaliter movebatur, quia etiam Propheta cantabat. Cor meum et caro mea exultaverunt, id est, extra saltaverunt, in Deum vivum. Ubi Deum singulariter nominat vivum ipse Propheta : quia saltus ille seu motus ille cordis, a vita causatus, non sicut vult naturalis regula, mortuum reddit hominem hoc patientem, sed vivum.

relicta cicatrice,

F

Christum in Eucharistia visibilem sæpe sumens,

exiliante corde Ps. 83, 3

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A 182 Ceterum post dicti cordis miraculosam mutationem, videbatur ei quodammodo quod non esset illa quæ fuerat. Unde dicebat Fratri Thomæ Confessori suo: Non videtis vos, Pater, quod non sum illa quæ fui, sed mutata sum in aliam personam? Et addebat: O si sciretis, Pater, quæ sentio, credo firmiter, si quis sciret ea quæ ego ab intra sentio, non esset ita durus quin emolliretur; nec ita superbus, quin humiliaretur: quia quidquid dico, totum est nihil respectu eorum quæ sentio. Narrabat autem ut poterat, et dicebat: Tantum gaudium tantaque jubilatio possidet mentem meam, quod grandis est mihi admiratio, qualiter anima potest stare in corpore. Et addebat: Tantus est ardor qui est in anima mea, quod ignis iste materialis exterior, mihi videtur respective potius refrigerans quam exurens, potius frigidus quam accensus. Et subungebat, Ex isto ardore producitur in mente mea quædam renovatio puritatis, simul et humilitatis, in tantum quod apparet mihi, quod redierim ad ætatem quatuor vel quinque annorum. Hinc rursus tantus proximi amor accenditur, quod pro quocumque proximo libentissime sustinerem mortem corpoream, cum magna cordis lætitia et gaudenter. Hæc autem omnia sub secreto soli Confessori narrabat, ceteris vero quantum poterat occultabat. Verum his et plurimis verbis aliis et signis demonstrata est abundantia gratiæ, quam Dominus animæ sanctæ virginis tunc ultra solitum infundebat: quæ si per singula tractare velimus, plures inde conficiendi sunt libri. Sed de multis pauca decrevi colligere, quæ singularius testimonium ejus afferunt sanctitati.

S. Magdalenam
a Christo in
matrem acci-
pit,

183 Scire igitur te volo, præcarissime lector, quod dum hæc gratiarum abundantia in mente virginis hujus sacræ diffunderetur ex alto, multæ notabiles visiones ei cœlitus sunt ostensæ, quarum aliquas non est hæc mihi prætereire. Et primo quidem ei Rex regum, cum Regina cœli ejus genitrice, ac Maria Magdalena semel apparuere, consolantes et confortantes eam in sancto proposito. Tunc dixit ei Dominus: Quid vis a me velle? Cui illa plorans, humiliter respondebat cum Petro: Domine, tu scis quid volo, tu scis quia nec voluntatem habeo nisi tuam, nec cor habeo nisi tuum. Tunc venit ad memoriam ejus, quomodo Maria Magdalena se dederat totam Christo, quando flevit ad pedes ejus; et cœpit sentire suavitatis et amoris dulcedinem, quam Maria Magdalena tunc sensit: qua de causa respiciebat in eam. Unde Dominus desiderio ejus quasi satisfaciens, intulit: Ecce, dulcissima filia, pro ampliori tuo solatio, trado tibi Mariam Magdalenam in matrem, ad quam cum omni fiducia possis recurrere; ei specialem tui curam committo. Quod virgo cum omni gratiarum actione acceptans, cum magna humilitate ac reverentia ipsi Mariæ Magdalene se devote recommendabat, supplicans humiliter ac instanter, quatenus diligentem curam de ipsius salute dignaretur habere, postquam per Dei filium fuerat sibi recommendata: et ex illa hora virgo accepit Magdalenam in suam, semperque matrem suam ipsam vocabat.

non sine
mysterio:

184 Quod tamen absque mysterio, mea sententia, factum non est. Sicut enim Maria Magdalena triginta tribus annis stetit in rupe absque corporeo cibo, sed in contemplatione assidua, quod tempus plenitudinem ætatis Salvatoris in se ipso demonstrat: sic hæc virgo sacra ab illo tempore quo hæc acciderunt, usque ad tricesimum tertium annum ætatis, in quo ex hac luce migravit, tam ferventer contemplationi vacabat Altissimi, quod cibi corporalis auxilio non egens, mentem reficiebat abundantia gratiarum. Et sicut illa rapiebatur in aera septies in die ab Angelis, ubi audiebat arcana Dei:

sic ista pro majori parte temporis, ex vi spiritus D cœlestia contemplantis rapiebatur a corporeis sensibus, ac cum Angelicis spiritibus Dominum collaudabat, ita ut frequenter corpus in aera levaretur; sicut multi et multæ, conjunctim et divisim, perhibent se oculata fide vidisse, de quibus latius infra dicetur. Insuperque mirabilia Dei cernens in ipso raptu, loquebatur quandoque submisce miranda notabilia et nimis altas sententias, de quibus quædam fuerunt scriptæ, prout infra loco suo patebit.

185 Sed vidi eam semel ego raptam a sensibus, modo quo supra dictum est, andivique mussitantem vocem submissam. Cumque appropinquassem, discevi verbum ejus formaliteret in Latino, videlicet: Vidi arcana Dei: et iterum atque iterum, Vidi arcana Dei; nec aliud quidquam subinferebat, sed illud tantummodo repetebat. Cumque reddita fuisset post magnum spatium corporeis sensibus, non tamen ab isto verbo cessabat, continue repetens idem verbum, Vidi arcana Dei. Tunc ego volens causam hujus tantæ repetitionis ejusdem verbi ab ipsa inquirere, inquam: Cur obsecro, mater mea, tam assidue verbum hoc repetis, nec nobis (ut assoles) exponis quod dicis, nec aliud quidquam adjungis? At illa: Nequaquam est, inquit, possibile, me aliter aut aliud dicere. Cui ego: Et quæ tantæ novitatis est causa? Tu mihi, etiam non quærenti, multa consuevisti de his quæ tibi ostendit Dominus, declarare; cur ergo nunc non simili modo ad quæsitæ respondes? Tunc illa: Tantam, inquit, conscientiam habere, vobis illud quod vidi, defectivis istis vocabulis explanare, quantam quodammodo ipsum Dominum blasphemare, vel verbis meis inhonorare: quia tanta est distantia inter id, quod intellectus a Deo raptus, illustratus et confortatus intelligit, et id quod verbis exprimi potest, quod quasi contraria videntur: quæ ex causa nullo pacto possem inclinari ad vobis aliquid disserendum pro nunc de his quæ vidi, quia ineffabilia sunt. Igitur congrue nimis omnipotentis Domini providentia hanc virginem Mariæ Magdalene deputavit in filiam, illamque dedit ipsi in matrem, ut scilicet jejunatrix jejunatrici, amatrix amatrici, contemplatrix contemplatrici convenientissime jungeretur. Verum ipsa virgo dum hæc recitabat, secrete superaddebat, vel potius hoc tantum dicebat, quod peccatrix peccatrici olim fuerat data in filiam, ut mater memor naturæ fragilis ac largitatis misericordiæ sibi factæ a filio Dei, compateretur filię fragili, eique largitatem misericordiæ impetraret.

186 Narrat autem post hæc omnia Frater Thomas, primus Confessor ejus, in cujus scriptis reperi dictam visionem de Magdalena, quod sicut ipsa secrete confessa est, post præmissa ipsi videbatur, quod cor ejus in latus Salvatoris intraret, et unum cor efficeretur cum corde Christi. Tunc sensit animam suam totaliter quasi liquefieri ex vehementia divini amoris: unde mentaliter exclamabat: Domine, vulnerasti cor meum: Domine, vulnerasti cor meum. Et hoc dicit dictus frater Thomas factum fuisse anno Domini mcccclxx, in festo Margaretæ Virginis b et Martyris. Eodem etiam anno in crastino S. Laurentii, quia præfatus Confessor ejus, timens ne rugitus gemitus ejus Sacerdotes celebrantes molestaret, dixerat ei, ut quantum poterat, dum esset prope altare, gemitus prædictos compesceret; ipsa, sicut vera obediens, remote ab altari se posuit, oravitque Dominum, ut Confessori suo lumen infunderet, quo videret, qualiter tales motus spiritus Dei compesci [non] possent. Quod ut ipsemet Confessor scribendo testatur, tam perfecte ei ostensum est, quod amplius non est ausus ipsam de talibus admonere. Et licet hæc ipse scribat breviter, ne commendare videatur se ipsum:

arcana Dei
videt,

E

F

nequit sus-
piria con-
tinere,

b

A seipsum: ego tamen puto quod didicerat experientia mediante, tales mentis fervores taliter ab intra retineri non posse.

187 Verum redeundo ad ipsam, dum sic a longe altaris, venerabilis Sacramenti sumptionem summe sitiens, mente fortissime, voce vero corporea plane, diceret, Ego vellem corpus Domini nostri Jesu Christi; ipse Salvator, ut ejus desiderio satisfaceret, ei apparuit, juxta quod sæpius consueverat, applicavitque os virginis ad lateris proprii cicatricem; innuens ut se, quantum vellet, de corpore suo et sanguine satiaret. Quod illa non segniter exequens, de sacratissimi pectoris fonte diu potavit fluentia vitæ. Ex quo potu tanta cordi ejus infusa est dulcedo, quod ex puro amore putavit vitam corpoream terminare. Cum autem Confessor ab ea peteret, quid haberet aut quid sentiret, respondebat se non posse narrare vel dicere illa quæ sentiebat.

188 Idem quasi acciderat anno eodem, ante per mensem vel circa, scilicet in die B. Alexii. *c* Nam dum nocte præcedente oraret, orandoque accenderetur desiderio sacræ Communionis, revelatum est ei quod infallibiliter illo mane sacram Communionem acciperet: denegabatur enim ipsi frequentius, propter indiscretionem tam Fratrum quam Sororum, illam congregationem regentium illo in tempore. Hac igitur revelatione percepta, mox se contulit ad Dominum exorandum, ut animam suam dignaretur mundare ac totaliter præparare, ut posset digne sumere tam venerabile Sacramentum. Tunc adhuc ea orante, et hoc instantius postulante, sensit super animam suam cadere pluviam per modum fluminis abundantem, non aquæ, nec alterius cujuscumque liquoris consueti, sed præcise sanguinis mixti cum igne: per quam quidem pluviam sentiebat animam suam purificari tam vehementer, quod sensus ille ad corpus transfundebatur, ita ut etiam ejus corpus novam purificationem reciperet et sentiret, licet non a corporeis sordibus, sed potius a fomitis corruptione. Post hæc adveniente mane, tantum aggravata est ejus corporalis infirmitas, quam illis patiebatur diebus, quod nulli utenti ratione fuisset possibile visum, ipsam posse per unum passum quomodolibet ambulare. At illa in nullo hæsitans quin divinum promissum perficeretur, confidens in Domino, se cœpit erigere; et cunctis astantibus et admirantibus, versus ecclesiam ambulare.

C 189 Ad quam dum pervenisset, et in capella quadam se posuisset prope altare, occurrit ejus menti, quod secundum legem sibi datam a prælatis, non poterat a quolibet celebrante Communionem accipere: quamobrem desiderabat ut Confessor ejus ad dictum altare celebraturus accederet. Moxque ostensum est ei divinitus, ipsum juxta suum desiderium adventurum: de quo non modicum fuit consolata. Fatetur autem Confessor ejus, qui hæc in scriptis suis ponit, quod pro illo mane non disposuerat nec proposuerat celebrare, nec noverat sanctam virginem advenisse. Subito autem cor ejus tetigit Dominus, et cœpit fervere desiderio celebrandi: qui suo desiderio mox satisfaciens, Domini nutu ad illud altare accessit, ubi sancta virgo tunc erat, expectans promissionem cœlitus sibi factam, cum tamen non esset suæ consuetudinis ad dictum altare accedere. Invento autem quod ibi aderat sancte ejus filia, et Communionem petebat; perpendit Dei fuisse providentiam, et quod præter propositum celebrasset, et quod ad inconsuetum altare nesciens accessisset. Celebravit igitur, et in fine sacram Communionem virgini obtulit. Illa vero et altare accedens, facie rubricante pariter et micante, nec non et lacrymis et sudoribus operta, ad Sacramentum se erigens, tanta cum devotione ipsum suscepit, quod stuporem

et devotionem nimiam Confessori præstitit. *d* Quo facto ita fuit absorpta in Deum, et ad interiora cellæ vinariæ Deitatis introducta, quod per totam diem illam, etiam postquam restituta est corporeis sensibus, nullum verbum poterat loqui alicui.

190 Post illam autem diem petente Confessore quid sibi acciderat, quod tam rubicundam eam videret dum caperet Sacramentum: Ego, inquit, Pater, cujus coloris essem, ignoro: sed hoc novērītis, quod dum ego illud ineffabile Sacramentum de manibus vestris suscepi, nihil corporeum, nihil coloratum sensibus corporeis vidi. Verum illud quod vidi, taliter traxit me ad se, quod cetera cuncta quæ hic habentur, velut abominabilia stercora facta sunt mihi; non modo temporales divitiæ vel delectationes corporeæ, sed etiam quæcumque consolationes seu complacentiæ, quamvis spirituales. Unde optabam et orabam, omnibus talibus consolationibus etiam spiritualibus privari, dummodo Deo meo possem complacere, ac finaliter ipsum possidere. Propter quod orabam Dominum, ut auferret mihi omnem voluntatem meam, et mihi tantum daret suam: quod et ejus fecit misericordia. Nam respondendo dixit mihi: Ecce, dulcissima filia, trado tibi voluntatem meam: qua ita firmata eris, quod de cetero quidquid acciderit, quomodocumque vel qualitercumque, tu in nullo moveberis seu mutaberis. Quod et rei probavit eventus: quia (prout experimentaliter didicimus cuncti qui ejus conversationem habuimus) ab eodem anno semper contentabatur de omnibus, nec motumurbationis habebat, quidquid quomodolibet accidisset.

191 Insuper virgo, post prædicta Confessori suo loquens, addidit: Scitis pater, qualiter Dominus illa die fecit animæ meæ? sicut mater facit filio suo parvulo, quem tenere diligit: ostendit enim ei ubera, et permittit stare a remotis, ut ploret; dumque de fletu filii paulisper risit, amplexatur eum, et deosculans præbet ei ubera lætanter et abundanter. Sic, inquebat, fecit mihi Dominus. Illi enim die ostendebat mihi latus suum sacratissimum, sed a remotis: egoque præ desiderio ponendi os meum ad sacrum vulnus, uberrime flebam. Ipse vero postquam per aliquam moram risit de fletu meo, ut videbatur, tandem accurrens, accepit animam meam inter brachia sua, et ponebat os meum ad latus sacratissimi vulneris sui, sive ad vulnus lateris: et tunc anima mea præ desiderio magno intrabat tota in latus ejus, et ibi tantam inveniebat divinitatis notitiam et dulcedinem, quod si sciretis, miraremini quod cor mihi non frangitur præ amoris magnitudine, ac stupere: qualiter possum vivere in corpore, cum tanto excessu ardoris et caritatis. Hæc facta fuerunt in die S. Alexii supranominato.

ANNOTATA.

a Ita MSS. alius impressum legitur te ultra me.

b Colitur S. Margareta 20 Julii.

c Id est 11 Augusti, vel (ut scribit Fr. Thomas, hoc idem narrans pro tertio mirabili in hac materia) die S. Tiburtii.

d Colitur S. Alexius 17 Augusti: addita autem idem Thomas, hanc rem quarto loco referens, tantam fuisse communicantis devotionem, ut tam celebrantem cujus, inquit, ego fui minister illa die, quam memetipsum atque alios tunc adstantes, valde stupentes et devotos effecerit.

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
d

et suam
voluntatem
cum voluntate
Dei commu-
tat:

E

rursusque
applicatur
lateri Christi.

F

potatur de
latere Sal-
vatoris,

ad Eucharis-
tiam sumen-
dam mi-ru-
biliter puri-
ficata,

subito ex
morbo recrea-
tur,

et impulsio
divinitus ad
sacrificandum
Confessario,

illam sumit,

A

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

CAPUT VII.

Stigmata vulnerum Christi impressa Catharinæ ejusque variæ extases.

Sed anno eodem, die xvm mensis Augusti, facta est super eam manus Domini, dum ejusdem diei mane saram Communionem sumpsisset. Nam primo Sacerdote tenente Sacramentum in manu sua, et jubente ut diceret, Domine non sum digna ut intres in me; tunc sumpto Sacramento, videbatur ei, quod sicut piscis intrat aquam, et aqua in ipsum sic anima sua intraret in Deum, et Deus in eam: et sic sensit se totam tractam a Deo, vixque poterat redire ad cellulam suam, ubi super stratulo ligneo suo, de quo supra mentio facta est, se ponens perinansit diu immobilis. Sed post longam moram elevatum est corpus ejus in aera, stabatque suspensum absque corporeo fulcimento, sicut tres infra scriptæ testes testificatæ sunt se vidisse: tandem descendit ad lectum prædictum, et cepit loqui silenter verba vitæ, super mel et favum dulcia pariter et profunda, quæ omnes socias audientes commovebant ad fletum. Deinde oravit pro pluribus, et pro quibusdam nominatim, singulariter pro Confessore, qui eadem hora eodemque momento erat in ecclesia Fratrum, nec cogitavit actu pro tunc de aliquo ad devotionem movente: imo, ut ipse scribit, non erat pro illa hora dispositus ad aliquam actualem devotionem. Subito autem illi orante, ipsoque hoc ignorante, facta est quædam mutatio mentis ejus in melius, et sensit devotionem mirabilem, sibi hactenus inexpertam, ac novitatem non consuetam in corde: de quo nimium admiratus, considerabat attente, unde processisset hæc gratia illa hora. Sed ipso hæc cogitante, casu venit ad eum quædam ex sanctæ virginis sociabus, et dixit: Certe pater, multum pro vobis oravit Catharina tali hora. Quo audito, statim cognovit ad designationem horæ unde processerat illa inusitata mentis accensio, quæ hora eadem acciderat.

193 Et interrogans amplius, audivit quod petitio virginis, tam pro eo quam pro aliis pro quibus tunc orabat, fuerat, ut Dominus promitteret ei, quod daret eis vitam æternam. Et ob hoc extenderat manum, dicens: Promittas mihi quod ita facies. Et dum sic staret cum manu extenta, magnum visa est sentire dolorem: quo vehementer suspirans, ait: Christus Dominus sit laudatus, sicut fuerat ei consuetudo dicere in laboribus infirmitatum suarum. Quamobrem idem Confessor ad eam accessit, petivitque ab ea seriem factæ visionis sibi narrari. Quod illa obedientia concta perficiens, postquam ea quæ dicta sunt supra, narraverat, addidit: Ego cum instanter peterem vitam æternam pro vobis, et pro aliis pro quibus orabam; ipseque Dominus mihi promitteret hoc, non ex incredulitate, sed pro memoriali magis notabili: Et quod inquam signum, Domine, das tu mihi quod hæc facis? Tunc ille inquit: Extende manum ad me. Quod cum fecissem, manu protulit clavum unum, cujus cuspidem vel acutiem in medio palmæ manus meæ opposuit, tamque fortiter manum clavo strinxit, quod visum est mihi manum meam esse perforatam ex toto: et tantum dolorem sensi, quantum si fuisset clavo ferreo per malleum perforata. Itaque gratia Domini mei Jesu Christi, ego jam habeo stigmata ejus in manu dextera: quod licet aliis sit invisibile, mihi est tamen etiam sensibile et continue afflictivum.

194 Sane pro continuatione hujus materiæ, lector bone, unum tibi narrare compellor, quod longo post hoc tempore accidit, me præsentem pariter et cernente, in civitate Pisa. Dum enim ipsa illuc venisset, et

quamplures cum ea, quorum ego extiti unus, ipsa D hospitio est recepta in domum cujusdam civis, qui habitabat juxta ecclesiam sive capellam sanctæ virginis Christianæ. In hac ecclesia quadam die Dominica ad ejus instantiam celebravi, eamque (ut dixerim communi modo loquendi) communicavi. Quo facto ipsa juxta consuetudinem suam diu ibidem remansit absque corporeorum sensuum usu: quia spiritus ejus Creatorem suum, summum scilicet spiritum, sitiens, quantum poterat, se a corporeis sensibus elongabat. Nobis autem expectantibus reditum ejus ad sensus corporeos, ut quippiam spiritualis consolationis reciperemus ab ea, sicut consueveramus quandoque; subito nobis cernentibus, corpusculum ejus, quod prostratum jacuerat, se paulisper erexit, et super genua stans, brachia extendit et manus, facie rutilante. Cumque sic diu staret totaliter rigidum et oculis clausis, tandem ac si fuisset lætaliter vulneratum, nobis cernentibus cecidit quodammodo in instanti, et post parvam moram reducta est anima ejus ad sensus corporeos.

195 Post quod mox fecit me vocari, et secrete me alloquens, ait: Noveritis Pater, quod stigmata Domini Jesu misericordia sua ego jam in corpore meo porto. Cumque respondissem, quod ad gestus corporis ejus, dnm esset in extasi, perpendissem; petivi qualiter hoc a Domino factum fuisset. At illa respondens, Dominum, inquit, vidi cruci affixum, super me magno cum lumine descendentem: propter quod ex impetu mentis, volentis suo creatori occurrere, corpusculum coactum est se erigere. Tunc ex sacratissimorum ejus vulnerum cicatricibus quinque in me radios sanguineos vidi descendere, qui ad manus et pedes et cor mei tendebant corpusculi: quapropter advertens mysterium, continuu exclamavi: Ha, Domine Deus meus, non appareant obsecro cicatrices in corpore meo exterius. Tunc adhuc me loquente, antequam dicti radii pervenissent ad me, colorem sanguineum mutaverunt in splendidum; et in forma puræ lucis venerunt ad quinque loca corporis mei, manus scilicet, et pedes, et cor. Tunc ego: Igitur non pervenit aliquis radiorum ad latus dexterum? At illa: Non, inquit, sed ad sinistrum, directissime super cor meum. Nam linea illa lucida procedens a latere ejus dextro, non transversaliter, sed recto tramite me percussit. Et ego: Sentisne nunc in locis illis dolorem sensibilem? Illa vero post magnum suspirium ait: Tantus est dolor quem sensibiliter patior in omnibus quinque locis, sed specialiter circa cor, quod nisi novum miraculum Dominus faciat, non videtur mihi vitam corpoream possibile stare posse cum tanto dolore, quin diebus brevibus finiat.

196 Hæc ego notans et mecum non absque mœstitia conferens, attentus stabam, si viderem aliqua signa tanti doloris. Completis igitur omnibus quæ voluit mihi enarrare, de capella egressi sumus, et ad hospitium ubi hospitabatur accessimus. Ubi cum essemus, mox ut sacra virgo cameram, quam inhabitabat, intravit, ex defectu cordis syncopizabat. Quamobrem omnes vocati sumus, et novitatem hanc intuentes, flebamus et timebamus ne nos desereret, quam in Domino amabamus. Quamvis enim frequenter vidissemus eam ex tacito fervore raptam a sensibus, sæpeque aspexissemus ex abundantia spiritus multum debilitatam in corpore, numquam tamen syncopizantem tali modo hactenus intuiti fueramus. Verum post parvam moram rediit ad seipsam, et postquam omnes cibum sumpserant, iterum locuta est mihi, asserens se clare videre, quod nisi Dominus remedium novum appoueret, cito erat a corpore migratura.

197 Quod ego non segniter notans, ejus filios et filias

et postea
etiam quin-
que stigmata
accipit,

E

invisibilia
quidem

sed dolorem
tamen dantia,

F

ex quo tan-
tum non
mortua

suspenditur
in aere

et salutem
confessarii
sui petenti

manus a
Christo cla-
vo perforatur

*rogataque
ut longiorem
vitam petat*

A filias congregavi, rogans et cum lacrymis ipsos adjurans, ut eandem cuncti orationem unanimiter faceremus ad Dominum, quod matrem et magistram nostram adhuc aliquo tempore concedere dignaretur, ne debiles et infirmi in his fluctibus seculi remaneremus orphani, nondum in sanctis virtutibus confirmati ex alto. At illi et illæ uno animo et una voce se hoc facere promiserunt, sicque omnes simul ad eam accessimus, lugentes et flentes, ac dicentes: Scimus quidem, mater, Christum te sponsum tuum desiderare: sed salva sunt præmia tua tibi: nostri potius miserere, quos deseris adhuc nimis infirmos in mediis fluctibus. Novimus rursus quod nihil tibi negaturus est Sponsus ille dulcissimus, quem tanto cum affectu amas ardentem: supplicamus igitur ut ores eum, ut te nobis concedat ad tempus, ne frustra secuti fuerimus te, si tam cito recedas a nobis. Et quidem preces nostræ, licet fiant per nos juxta modulum nostrum, timemus tamen ne nostris demeritis repellantur, quia, proh pudor! indignissimi sumus. Tu quæ ferventius salutem nostram desideras, tu nobis impetra, quod possibilitas nostra non obtinet. His et similibus per nos lacrymose prolatis, illa respondit: Ego, inquit, jam diu propriæ voluntati renuntiavi, nec in his aut in aliis volo, nisi quod Dominus vult. Vestram autem salutem licet totis præcordiis sitiam, tamen scio quod ipse qui est salus vestra et mea, melius scit eam procurare quam creatura quæcumque: ejus igitur voluntas fiat in omnibus. Verum libenter orabo ut faciat quod melius est. Quo dicto remansimus tremebundi, lugentes et flentes.

eam impetrat

198 Sed non contempsit lacrymas nostras Altissimus. Nam sequenti sabbato ipsa me accersito, ait: Videtur mihi quod Dominus disponit condescendere precibus vestris, et spero quod cito habebitis intentum vestrum. Dixit, et sicut dixerat, facta sunt. Nam sequenti Dominico die sacram Communionem recepit de manibus meis indignis: et sicut in præcedenti Dominica fuerat corpus illud quasi in edine percussum, dum spiritus erat in raptu; sic illa die in raptu eodem videbatur verisimiliter roborari. Tunc sociabus ejus mirantibus quod nihil consuetarum pœnarum in illo raptu corpus patiebatur, imo potius videbatur quodammodo confortari, ac si somno naturali dormiret, et roborari; ego respondi: Spero in Deo, quod sicut die hesternæ promisit mihi ipsa, lacrymæ nostræ vitam ejus corpoream petentes, jam coram Domino ascenderunt; et quæ festinabat ad Sponsum suum, propter sublevandam nostram miseriam retrocedit ad nos. Sicut locutus sum, ita post parvum spatium vidimus manifeste. Nam spiritu redeunte ad corporeos sensus, ita inexhausti vigoris apparuit, quod nulli nostrum dubium fuit, quin essemus integraliter exanditi. O ineffabilis misericordiæ Pater! quid factorus es servis fidelibus et dilectis filiis tuis, quando sic benigne condescendisti afflictis offensoribus tuis? Ego igitur hæc considerans, pro majori obtinenda certitudine, dixi ei: Numquid, mater, dolor ille vulnerum inflictorum in corpore tuo, amplius perseverat? At illa: Exaudivit, inquit, Dominus orationes vestras, licet cum meæ mentis afflictione; et vulnera illa non modo corpus non affligunt, sed etiam roborant et confortant: et unde prius prodibat afflictio, inde nunc confortatio, etiam me sentiente, procedit. Hæc tibi, lector, pro continuatione materiæ ideirco in præsentiarum narravi, ut noveris quanta excellentia gratiarum dotata fuit anima hujus almæ virginis: ac ut discas, quod cum pro his quæ pertinent ad salutem animæ suæ, orent etiam peccatores; exaudiuntur ab illo, qui omnes homines salvos fieri, et omnium vult salutem.

*doloris sensu
sublato,*

199 Verum si narrare voluerim omnes sacræ

virginis hujus mentales excessus, potius mihi tempus deficiet quam scribendi materia. Quapropter ad unam festino excessus historiam, quæ meo judicio, cetera cuncta, quæ circa hoc narrari queunt, excedit: et sic, dante Domino, finem huic Capitulo imponemus. Enimvero plenos quaterniones per fratrem Thomam confessorem ejus, sæpe superius nominatum, scriptos invenio de excellentia visionum ejus et revelationibus inauditis quodammodo: et nunc Salvator ipse, ut videbatur, animam ejus infra proprium latus introducebat, ubi revelabat ei etiam usque ad mysterium Trinitatis: nunc autem Genitrix gloriosa ipsam, ut apparebat, lacte suorum sacramentissimorum uberum satiabat, et ineffabili replebat dulcedine: nunc Maria Magdalena, cum ipsa familiarissime conversans pariter et assidue, excessum mentis, quem in deserto septies in die habuerat, ei communicabat. Et nunc hi tres nominati, simul cum ea domesticæ ambulantes et colloquentes, diversa indicibilia menti ejus solatia conferabant: nec deerat apparitio et consolatio ceterorum Sanctorum, potissime Pauli Apostoli, quem nunquam absque signo magnæ dulcedinis nominavit, Joannis Evangelistæ, quandoque B. Dominici, crebro sancti Thomæ de Aquino, frequenter et in pluribus Agnetis virginis de monte-Politiano, cujus Legendam ipse conscripsi ante annos xxv, de qua revelatum est huic virginei, quod socia ejus esset in regno cœlorum, sicut infra latius, dante Domino, dissetetur: nec valeo conscientia mordente, ad ultimæ historiæ narrationem transire, nisi prius præmittam pro utilitate legentium notabilissima puncta, quæ ei circa visiones Pauli Apostoli acciderunt.

200 Contigit enim semel in festo conversionis ejusdem Apostoli, virginem hanc mente in tantum excedere; spiritumque ipsius tam vehementer trahi ad Superos, quod tribus diebus et tribus noctibus integraliter absque usu corporalium sensuum permansit immobilis, ita ut adstantes quidem eam putarent mortuam vel morituram in brevi: quidam autem magis intelligentes, æstimarent eam cum Apostolo raptam usque ad tertium cœlum. Tandem finito tempore et sancta illa extasi terminata, spiritus allectus cœlestibus quæ viderat, tam invite redibat ad vitam corpoream, quod stabat virgo quasi continue dormiens, et in similitudinem debacchati, qui non potest a somno evigilare, nec tamen perfecte dormit. Rebus autem sic stantibus, Frater Thomas Confessor ejus, et quidam Frater Donatus de Florentia, volentes ire ad visitandum quemdam notabilem virum ordinis Eremitarum, habitantem in eremo, prius ad domum virginis accesserunt, ipsamque reperientes sacra somnolentia plenam, Spiritu Dei quodammodo madidam, ad excitandum eam dixerunt: Nos volumus ire ad talem virum habitantem in eremo, vis tu venire nobiscum? At illa, sicut et sanctorum et servorum Dei dilectrix, quasi somnians, respondit quod sic. Sed mox ut protulit verbum, tantus remorsus conscientiæ ei de mendacio est exortus, quod præ dolore est restituta sensibus corporeis, et totidem diebus et noctibus, quot in raptu steterat, incessabiliter flevit peccatum illud, dicens contra seipsam: O perversissima et nequissima omnium mulierum, sunt hæc illa quæ infinita bonitate sua tibi istis diebus ostendit Altissimus? Sunt hæc veritates quas didicisti modo in cœlis? Est hæc doctrina, quam tanta cum dignitate Spiritus sanctus te docuit, ut ad terram rediens, mentireris? Et tamen bene sciebas quod cum Fratribus illis ire volebas: respondisti tamen quod sic, et mentita es Confessoribus tuis, et Patribus animæ tuæ. O nefas, o iniquitas pessima. In hoc igitur luctu perseveravit tempore suprascripto, non manducans neque bibens, sicut

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

Variorum
Sanctorum
apparitioni-
bus recrea-
tur,

E

raptum tri-
duum
passu,

F

originem
defectum
triduo deflet

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A sicut prius in extasi eodem tempore et modo perdu-
ravit.

201 Perpendisne, lector, divinæ providentiæ su-
permirabiles vias, et modos superlaudabiles! Nam
ne magnitudo revelationum noviter habitatum, vir-
ginem istam extolleret, permisit eam cadere in illud
solatiosum mendacium, quia ibi nulla fallendi erat
intentio, nec aliter intellexit audiens quam profe-
rens verbum illud: et sic per humiliationem illam,
quasi per quoddam electi vasis operculum, id quod
dederat, conservavit: et corpus quod propter spiri-
tus elevationem jam quasi defecerat, quasi per redi-
tum illius refocillavit. Quamvis enim gaudium spi-
ritus redundat in corpus propter hypostaticam unio-
nem, nihilominus tamen nimia elevatio spiritus quæ
fit in visione tertiæ cœli, id est, in visione intelle-
ctuali, adeo vegetatione propria privat corpus, quod
nisi Deus succurrat novo miraculo, non diu potest
stare corpus; quin dissolvatur ex toto. Constat nam-
que quod actus intellectionis de se nullum corpo-
reum requirit instrumentum, nisi ad objectum in-
telligibile præsentandum: quod si de speciali gratia
omnipotens Deus tale objectum supernaturaliter
intellectui repræsentet, mox intellectus propriam
in Christo perfectionem inveniens, illi etiam relicto
corpore se conatur unire. Sed superoptimus dispen-
sator hinc intellectum a se creatum per sui luminis
revelationem trahit ab summa, illinc per alicujus
stimuli præmissionem demergit ad ima, ut sic tam
notitia divinæ perfectionis, quam suæ defectionis,
hinc inde tractus ad medium, inter utrumque volet
tutissime; et sic mare istud illæsus pertransiens,
sospes ad æternæ vitæ litus et lætus perveniat.
Hoc, ut arbitror, volebat Apostolus dicere cum scri-
bebat Corinthiis: Ne magnitudo revelationum extollat
me, datus est mihi stimulus carnis meæ, etc; et
infra: Nam virtus in infirmitate perficitur, et reli-
qua. Ad nostrum autem propositum redeuntes, no-
veris lector bone, quod ea quæ virgo hæc sancta
tunc viderat, nullatenus Confessori (ut erat solita)
retulit: quia ut etiam mihi post ipsa tempora dixit:
non quiverat vocabula invenire, quæ illa exprimere
possent: nec fas est homini cuiquam locutione hu-
mana illa referre, sicut Apostolus ipse docet: sed
fervor cordis ejus, assiduitas orationis, efficacia ejus
admonitionis, apertissime testabatur, ipsam arcana
Dei vidisse, non communicabilia nisi videntibus.

202 Ceterum alio tempore, ut ipsa suo retulit
Confessori, et ille redigit in scriptis, ipse beatus A-
postolus apparuerat, eamque monuerat, ut assidue
absque intermissione orationi vacaret. Quod illa
non segniter audiente et opere compleute, contigit,
quod in vigilia B. Dominici, dum esset in ecclesia et
oraret, multa de B. Dominico et de aliis sanctis fi-
liis ejus, revelata sunt ipsi; erantque revelationes
ejus seu visiones tam efficaces et fixæ, quod frequen-
ter etiam dum eas recitaret Confessori suo, actualiter
permanebant: quod puto fuisse ei signum datum
divinitus, ut sciret quod voluntatis erat divinæ,
Confessori seu Confessoribus talia revelari ad alio-
rum utilitatem. Dum igitur dicta die modicum ante
Vesperas revelationibus illis intenderet, casu intra-
vit ecclesiam quidam frater Bartholomæus Dominici
de Senis, nunc sacræ Theologiæ magister, et tunc
socius Confessoris, de quo in omnibus ipsa, sicut de
Confessore suo, confidebat, et quem in Confessoris
sui absentia eligebat in Confessorem. Hunc dum
magis mente quam corpore sensisset appropinquare,
surrexit mox: et obvians ei, dixit se velle cum eo
quædam secreta conferre. Cumque pariter in eccle-
sia consedissem, et illa referret quæ sibi tunc actua-
liter Dominus ostendebat de B. Dominico, dicens:
Ego clarius et perfectius nunc video B. Dominicum

quam videam vos, et præsentior est ipse mihi quam
vos: recitaretque illius excellentiam singularem,
prout infra dicitur; contigit germanum ejusdem
virginis sacræ, qui etiam vocabatur Bartholomæus,
illac transire, unde ad umbram seu strepitum trans-
euntis, virgo paulisper caput et oculos versus trans-
euntem divertit, ita ut vix discerneret suum esse
germanum, et absque quacumque mora ad sta-
tum pristinum est reversa: sed mox prorupit in
tantum fletum mentis et corporis, quod ex toto con-
ticuit.

203 Cumque præfatus Frater fletum diutius ex-
spectasset, et tandem rogaret ut prosequeretur quæ
cœperat; illa singultibus et fletibus occupabatur, in
tantum, quod nullum responsum ab ea poterat ha-
bere. Demum post longam moram talia vel similia
verba singultizans vix protulit: O me infelicem et
miseram, et quis faciet vindictam de iniquitatibus
meis? Quis puniet peccatum tam grande? Illo autem
petente, quod erat illud peccatum, et si erat de novo
commisum: illa respondit: Et nonne vidistis hanc
iniquissimam feminam, dum actualiter ei Deus osten-
debat magnalia sua, caput et oculos divertentem,
ac transeuntes respicientem? Tunc ille: Tu nec
momentum, nec vix per instans oculos divertisti, ita
quod nec ego de hac diversione adverti. Et illa: Si
sciretis qualem reprehensionem fecit de hoc nunc
mihi beata Virgo, vos etiam ploraretis peccatum
istud. Nec locuta est amplius de materia visionis;
sed flens stetit donec fecit confessionem sacramen-
talem, flensque recessit ad camerulam domus pater-
næ, ubi (ut ipsa postmodum retulit Confessori) B.
Paulus ei apparens, eam de perditione illius modi-
cissimi temporis, quo caput diverterat, ita dure
redarguit; quod affirmabat indubie, se malle coram
omnibus hominibus in mundo, qui nunc sunt, igno-
miniose confundi, quam semel iterum erubescantiam
illam pati, quam habuit dum eam Apostolus repre-
hendebat. Licet forsitan hæc visio Pauli alio tempore
fuerit, ut in quibusdam scriptis reperi noviter. Quid-
quid tamen sit de ordine temporis, istud constat
esse verissimum, quod beatus Paulus eam de mini-
mi temporis diversione potius quam perditione du-
rissime reprehendit: de qua reprehensione habuit
confusionem in mente sua, quam diximus. Et dice-
bat postmodum Confessori: Cogitate quid faciet
redargutio Christi in extremo judicio, quando unius
Apostoli sui reprehensio, tantam mihi confusionem
fecit. Dixit etiam, quod nisi fuisset visio cujusdam
agni dulcissimi et splendidissimi, quem videbat con-
tinue dum Apostolus loqueretur sibi, defecisset cor
ejus ex toto præ magnitudine confusionis illius.
Quapropter tunc cautior et humilior facta, dona
grandia sibi data perfecte servavit, et ad potiora
ferventius et avidius anhelavit. Hæc duo puncta pro
intermisso, tibi lector, in mensa hujus Capituli prius
idcirco apposui, quia reputo ea pro addiscenda hu-
militate, notabilia nimis tam perfectis quam imper-
fectis.

204 Verum quia B. Dominico me, ut veritatem
fatear, miraculose vocante, ejus Ordinem immeritus
sum ingressus; ne ingratus inveniar tanto Patri, si
ejus gloriam huic virgini revelatam, silendo per-
transeam; visionem hujus virginis superius tactam,
inserere hic decrevi. Narrat siquidem mihi supra-
dictus Frater Bartholomæus, qui nunc actualiter
mecum est, quod dicta die virgo sacra dum sibi lo-
queretur, asserebat actualiter se videre in imagina-
ria visione summum et æternum Patrem, de ore
suo (ut videbatur) coæternum sibi Filium produ-
centem, qui etiam cum assumpta natura humana ei
demonstrabatur aperte. Quod dum attenderet, ex
alia parte vidit beatissimum Patriarcham Dominicum

alioque oculos
obiter deflec-
tens

reprehenditur
a B. Virgine
et S. Paulo:

F

prærogativas
et gloriam S.
Dominici in
extasi con-
emplatur

2 Cor. 12, 7

in raptu S.
Dominicum
videns

A ex ejusdem Patris produci pectore, luce ac splendoribus circumdatum: audivitque ex eodem ore prolatam vocem, quæ verba infrascripta formabat: Ego, dulcissima filia, istos duos filios genui: unum naturaliter generando, alium amabiliter et dulciter adoptando. Cumque illa nimium miraretur de tanta comparatione, et tam alta ipsius Sancti assimilatione; pro admiratione tollenda, taliter verba supradicta fuerunt exposita, per ipsum qui protulerat ea.

205 Sicut hic filius a me naturaliter et æternaliter genitus, assumpta natura humana, in omnibus fuit perfectissime obediens mihi usque ad mortem; sic filius adoptivus meus Dominicus, omnia quæ operatus est ab infantia sua usque terminum vitæ suæ, fuerunt regulata secundum obedientiam præceptorum meorum: necunquam semel fuit transgressus quodcumque præceptum meum: quia virginitatem corporis et animæ illibatam servavit, et gratiam baptismi, quo spiritualiter renatus est semper conservavit. Et sicut filius naturalis hic, tamquam Verbum æternum oneris mei, locutus est palam mundo, ea quæ imposita sunt ei per me, testimoniumque perhibuit veritati, prout ipse dixit Pilato: Sic filius meus adoptivus Dominicus, veritatem verborum meorum prædicavit palam mundo, tam inter

*ejusque cum
Christo similitudinem.*

B hæreticos quam inter catholicos, et non solum per se ipsum, sed etiam per alios: nec tantum dum vixit, sed et per successores suos, per quos adhuc prædicat et prædicabit. Nam sicut filius meus naturalis misit discipulos suos, sic iste adoptivus misit Fratres suos: unde sicut filius meus naturalis est Verbum meum, sic iste adoptivus est præco et portitor Verbi mei: propter quod ex singulari dono datum est ei et Fratribus ejus intelligere veritatem verborum meorum, et ab ipsa non discedere. Item sicut filius meus naturalis, totam vitam et actus suos, tam doctrinales quam exemplares, ordinavit ad animarum salutem; sic filius meus adoptivus Dominicus, totum studium et conatum suum posuit semper ad liberandum animas tam de laqueo errorum quam de laqueo vitiorum: et ista fuit ejus principalis intentio, quare suum Ordinem inchoavit et irrigavit, pro zelo scilicet animarum. Propter quod dico tibi, quod ipse assimilatur filio meo naturali quodammodo in omnibus actis fuit: et ideo tibi nunc ostenditur etiam similitudo corporis ejus, quod habuit multum de similitudine corporis mei sacratissimi filii naturalis et unigeniti. Hæc dum virgo recitaret dicto Fratri Bartholomæo, accidit casus supra diffusius recitatus. Sed nunc veniamus ad ultimam visionem, et finem huic Capitulo imponamus.

C

CAPUT VIII.

Vita prolongata, sensus dolorum Christi communicatus, mors pro tempore ex vehementia amoris obita, aliquis a sputo sanguinis liberatus.

*Ex pro amoris
languore*

Scire te volo, dilectissime lector, quod abundantia gratiarum simul et revelationum ac apertissimarum visionum, adeo animam hujus sacræ virginis tunc temporis adimplevit ac taliter, quod præ amoris magnitudine corpit languere totaliter: et facta est languida. Qui languor in tantum excrevit, quod amplius de lecto non surgebat, nec erat ei alia passio, nisi præcise amoris æterni Sponsi, quem quasi amens assidue nominabat, dicens: Dulcissime ac amentissime juvenis, fili Dei. Quandoque addebat, Et Mariæ virginis. Sicque in his cogitationibus inter verba dulcita caritatis floribus, manebat insonnis, et cibo

Aprilis T. III

corporeo incibata. At Sponsus qui sanctum illum ignem immiserat, ut vehementer accenderetur, ei quasi assidue apparebat. Sed illa tota quasi flammis amoris accensa, dicebat ei: Cur amplius, superamentissime Domine mi, per istud vile corpusculum me permittis a tuis amplexibus impediri? Ego jam in hæc ærumnosa vita, nulla penitus re delector, nihil nisi te quæro, nihil omnino diligo præter te: quia quidquid aliud diligo, præcise diligo propter te. Ut quid ergo propter unum corpus vilissimum privor tua fruitione? Ah clementissime dominorum, educ de carcere hoc animam meam, et libera me de corpore mortis hujus. His et similibus precibus, non sinesingultuosis suspiriis, per ipsam expressis, Dominus respondebat: Ego, carissima filia, dum fui apud homines, non meam, sed patris voluntatem curavi perficere: et quamvis, sicut discipulis meis testatus sum, desiderio non parvo desiderarem illud ultimum pascha manducare cum eis, tamen patienter sustinui usque ad præfinitum tempus a Patre. Sic igitur, tu, quamvis summe desideres mecum perfecte uniri, usque tamen ad tempus a me determinatum oportet te patienter expectare.

207 Tunc illa: Ex quo hoc placitum non est coram te, fiat voluntas tua: verum unam, obsecro, petitiunculam meam exaudire digneris, ut scilicet hoc in tempore, quo in carne me persistere decrevisti, concedas mihi passionem participare, quas tu pertulisti, usque ad passionem tuam ultimam inclusive: ut ex quo non valeo tibi adhuc in cælo uniri, saltem uniar in terris passionibus tuis. Quod Dominus annuit gratiose: et sicut dixit, ita procul dubio factum est. Nam extunc ita cœpit quotidie amplius experiri, tam in corde quam in corpore passionem Domini Salvatoris, quas olim experta fuerat, ut ipsa mihi secrete retulit. Quod ut clarius pateat, quod mihi circa hoc dicere consueverat, enarrabo. Docebat igitur frequenter me de passionibus Salvatoris, asserens firmiter ipsum ab instanti suæ conceptionis semper portasse crucem in mente, propter excessivum desiderium quod habebat de humana salute. Constat enim, inquebat, quod mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, a primo instanti suæ conceptionis, plenus extitit gratia, sapientia et caritate; nec oportuit quod ipse in talibus proficeret postmodum, qui ab initio perfectus erat. Cum igitur perfectissime diligeret Deum et proximum, videndo Deum privatum honore suo, et proximum privatum fine suo; summe cruciabatur, donec per passionem suam, et honorem obedientiæ Deo, et salutem restitueret proximo. Nec erat (dicebat ipsa) hujus desiderii afflictio parva, sicut illi qui hoc experiuntur, noverunt: imo erat maxima crux. Unde ipse dicebat in cœna discipulis: Desiderio desideravi, etc. quod idcirco dixit, quoniam in illa cœna dedit eis arrham salutis, quam erat operaturus, antequam manducaret iterum cum eis.

208 Et adducebat ad hoc verba, quæ Salvator dixit orando, secundum unam expositionem, quam nunquam recole me legisse nec audivisse, nisi ab ea. Dicebat enim, quod in illis verbis: Pater, transfer calicem hunc a me, etc. viri perfecti et fortes non debent intelligere, sicut debiles timentes mortem, quod Salvator petierit passionem a se transferri vel amoveri: sed, quia semper biberat a conceptione sua, et tunc propter propinquitatem temporis cum anxietate biberat calicem desiderii salutis humanæ, petebat quod cito perticeretur illud, quod tanto tempore cum tanto desiderio affectabat; ut sic calix ille, potatus per eum tam diu, modo terminaretur: quod procul dubio non erat petere remotionem passionis et mortis, sed potius accelerationem. Quod satis clare ipse Dominus expresse-

D
AUCTOR
RAYMUNDO
CONFESSARIO
ad cælum
anhelans

sensum dolorum Christi impetrat:

E

*quos docet
cœpisse ab
ipsa conceptione*

F

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS
Joa 13, 27
sic tamen ut
esset paratus
ferre dila-
tionem,

A rat, cum dixit Judæ : Quod facis, fac citius. Verum quamvis prædictus calix desiderii esset ei gravissimus ad potandum, tamen sicut obedientissimus filius adjugebat; Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat : offerens se paratum ad sustinendum dilationem desiderii sui, quantum placeret Patri : ita quod dum dicebat, Transfer calicem hunc, secundum hanc expositionem non intelligebatur de calice passionis future, sed de calice passionis præsentis et præteritæ.

et infirmi
ejus verbo
possint de
metu passio-
nis interpre-
tari,

209 Cum autem ego dicerem, quod communiter, per Doctores, exponentes hunc passum, dicitur, quod Salvator mundi hoc fecit tamquam verus homo, cujus sensualitas naturaliter timebat mortem ; et tamquam caput omnium electorum, tam fragilium quam fortium, ut inbecilles non desperarent, si sentirent sensualitatem naturaliter mortem time- re ; sicque omnibus daret exemplum. Illa respon- dit : Gesta Salvatoris nostri sunt ita pingua, si at- tente considerentur, quod quilibet secundum suam considerationem invenit in eis partem cibi sui, se- cundum quod expedit sibi vel suæ saluti. Cum igitur debiles in oratione ipsius inveniant consolatio- nem suæ debilitatis, necesse videtur quod etiam for- tes et perfecti possint in ea invenire sui roboris confirmationem : quod non fieret nisi per expositio- nem jam dictam. Melius est ergo quod multipliciter exponatur, ut omnes participant, quam si tantum uno modo exponeretur pro uno genere solum. Hæc audiens silui : quia quod replicarem, habere non po- tui, admirans sapientiam ejus et gratiam.

seque pate-
retur non
exaudiri pro
omnibus,

210 Aliam etiam eorundem verborum expositio- nem inveni, legendo scripta Fratris Thomæ primi Confessoris ejus, quæ fecit de verbis et gestis ejus. Narrat siquidem quod ipsa in quadam abstractione didicit, quod Salvator tristitiam et sudorem sangui- neum passus est, orationemque illam fecit propter illos, quos prævidebat fructum suæ passionis non debere participare : sed quia diligebat justitiam, ap- posuit conditionem ; Veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat : Quam si non apposuisset, dicebat ip- sa, quod omnes salvati fuissent. Impossibile nam- que erat, orationem filii Dei frustrari suo effectu : quod bene concordat cum verbo Apostoli ad He- bræos : Exauditus est, inquit, pro sua reventia. Quod expenunt Doctores communiter de oratione facta in horto.

Hebr. 5, 7

et dolores
fuerunt na-
turaliter in-
tolerabiles :

211 Item dicebat mihi præter hoc et docebat, quod passiones, quas in corpore sustinuit filius Dei et hominis pro nostra salute, nullus hominum ferre posset, quin sapius, si esset possibile, moreretur. C Nam sicut amor, quem gerebat et gerit erga nos, inæstimabilis est : sic passio quæ solo amore ju- bente pariter et cogente portabatur ab eo, inæsti- mabilis fuit : et non tantum quantum natura rerum et malitia inferentium potuit facere, sed etiam multo plus. Quis enim crederet quod spinæ perforarent os capitis usque ad cerebrum ? Aut quod ossa vivi ho- minis tracta disjungerentur ? Scriptum est quippe : Et dinumeraverunt omnia ossa mea. Sed quia ma- ximus erat amor, propter quem solum portabat hæc omnia, maximas etiam adinvenit pœnas, quibus se nobis perfectius demonstraret. Hæc enim fuit una de principalibus causis illius passionis, demonstra- tio scilicet perfectissimi amoris, quem habet ad nos, qui convenientiori modo non potuit demonstrari. Etenim clavi non tenuerunt eum in cruce, sed amor. Nec vires hominum vicerunt eum, sed suus amor vicit. Quemodo autem vicissent illum, ad cu- jus unicum verbum omnes ceciderunt in terram ?

quos in se
experta Ca-
tharina,

212 Hæc et similia per altissima et aptissima verba virgo prudentissima perorabat de passione Domini Salvatoris : addebatque fuisse se in proprio

corpusculo expertam aliquid de qualibet passione D Domini ; quoniam ipsam experiri totaliter, impossi- bile reputabat. Et adjugebat, quod major pœna quam Salvator fuit passus in cruce, fuit in pectore, propter disjunctionem pectoralium ossium. Ad cu- jus rei probationem sive indicium, dicebat ceteros dolores in suo corpusculo pertransisse, illumque tantummodo remansisse. Unde, quamvis quotidie pateretur dolores iliacos et dolores capitis incessan- ter, hunc tamen dolorem vehementiorem esse dice- bat, quod propter propinquitatem cordis mihi non inverisimile videbatur, tam de illa quam de ipso Domino Salvatore. Cum enim ossa illa videantur naturaliter ordinata pro cordis et pulmonis prote- ctione, non potest ipsorum dissipatio fieri absque cordis maxima passione : nec cessantes miraculo, forsitan in alio posset talis violentia fieri absque morte. Quidquid tamen sit, ad materiam hujus vir- ginis redeundo, postquam hæc passio in ejus cor- pore facta est, quæ pluribus diebus duravit, immu- nite sunt haud dubium vires corporeæ, ipseque amor cordis fuit multipliciter augmentatus. Experta namque fuerat experimento sensibili, quantum eam Salvator simul et humanum genus dilexerat, susti- nendo tam acerbissimam passionem : ex quo fiebat E in corde suo tanta violentia caritativa et amorosa, quod fas non erat cor illud in sua integritate mane- re, quin scinderetur ex toto. Sic enim contingit cum vas aliquod continet liquorem magnæ virtutis sive vigoris virtualiter excellentis, quod ex vi contenti frangitur continens ; et virtus arcata, dissipato ar- ctante, diffunditur ; quia non erat inter locum et lo- catum æqua proportio.

maxime cir-
ca pectus,

213 Quid plura ? quid amplius immorer ? Tanta fuit vis amoris illius, quod cor virginis scissum est a summo usque deorsum. Hoc est, ab una extremitate ad aliam ; sicque fractis venis vitalibus, expiravit ex vehementia divini amoris præcise, nullaque alia na- turali causa cogente. Miraris, lector ? sed noveris de hoc plures fuisse testes et esse, qui et quæ in ejus expiratione fuerunt præsentis, qui et quæ pri- mo mihi retulerunt hoc, quorum nomina infra po- nentur. Tunc ego adhuc hæsitans, ad eam accessi, diligenterque investigavi quid ipsa de hoc sentiret : ac supplicavi, ut ipsa mihi super hoc plenarie diceret veritatem. Quæ prorumpens in singultuosos fletus, diutius responsionem distulit mihi dare ; tandem post aliquantam moram inquit : Numquid non, Pa- ter, compateremini unī animæ, quæ fuisset liberata de carcere tenebroso, et post visam lucem gratissi- mam, iterum reclusa esset in tenebris consuetis ? Ego, inquam, misera illa sum, cui hoc contigit, Dei F providentia sic disponente, propter demerita mea. His auditis avidior factus sum ad indagandum rei tam mirabilis veridicam seriem, ipsa narrante : qua ex causa subiutuli : Numquid, Mater, veraciter ani- ma tua separata fuit a corpore ? At illa : Tantus fuit ignis divini amoris, et desiderii uniendi me cum illo quem diligebam, quod si cor fuisset lapideum sive ferreum, scissum fuisset pariter et apertum. Nihil creatum, ut æstimo, tantæ potuisset esse vir- tutis, quod cor meum integrum contra tantam vim amoris conservasset. Unde teneatis pro certo, quod corpusculi hujus cor a summo usque deorsum ex pura violentia caritatis scissum est, et totum aper- tum, ita ut videar mihi adhuc illius scissuræ stig- mata in ipso corpore sentire (ex quo potestis clare colligere, quod anima fuit totaliter a corpore sepa- rata) vidique arcana Dei, quæ non licet loqui cui- quam viatori, quia nec memoria est tantæ virtutis, nec vocabula humana possunt sufficere ad signifi- candum tam alta entia convenienter : quidquid enim dicerem, totum est lutum respectu auri. Hec tamen mihi

disrupto cor-
de ad tem-
pus moritur,

F

ex vehemen-
tia amoris :

A mihi remansit, quia semper cum audio de ipsa materia loqui, tam vehementer affligor, considerans quantum descenderim de illo nobilissimo statu ad istum vilissimum, quod non possim nisi lacrymis et singultibus dolorem meum exprimere.

quod explicans Confessario

214 Hoc cum audissem, nosse cupiens ordinem rei gestæ particularius, inquam : Obsecro, Mater mea, ex quo alia secreta tua mihi revelas, ut istud non celes a me, sed ordinem tam admirabilis rei gestæ narrare digneris. Ego, inquit, diebus illis, post multas visiones mentales et etiam corporales, post innumeras consolationes mentis receptas a Domino, ejus puro amore cogente, in lectulum decidi languida ; ubi non desinebam orare ipsum, ut me traheret de corpore mortis hujus, ut perfectius possem ei uniri. Quod cum pro tunc obtinere non potuissem, obtinui tandem ut passiones suas, quantum mihi erat possibile, communicaret : et hæc narravit mihi circa passionem Salvatoris, quæ paulo superius latius recitavi. Et postmodum addidit : Ex his experiētiis passionis ejus perpendi ludicris et perfectius, quantum me dilexerat Factor meus : factaque sum ex amoris augmento languidior, in tantum quod nihil penitus animus meus appeteret, nisi exire de corpore. Quid plura ? Ipso ignem, quem miserat in cor meum, quotidie amplius accendente ; carneum cor defecit, et fortis fuit illa dilectio sicut mors : scissoque corde, ut dixi, anima mea fuit ab hac carne soluta : sed ad tempus nimis, prohi dolor ! exiguum. Tunc ego : Quanto tempore, Mater, stetit absque corpore anima tua ? Et illa : Dicunt funeri mei observatrices, quatuor fuisse horarum spatium inter expirationem et resurrectionem meam, vicinarumque magnam partem convenisse ad consolandum matrem et ceteros attinentes : sed anima mea putans se æternitatem fuisse ingressam, de tempore non cogitabat.

alterius vitæ præmia et pœnas interea spectasse se asserit,

215 Et ego : Quid infra illud spatium, Mater mea, vidisti ? Et cur reversa est ad corpus anima tua ? Obsecro ne abscondas a me quidquam. At illa : Noveritis, Pater, quod quidquid in alio invisibili nobis seculo est, totum vidit et intellexit anima mea, scilicet gloriam Sanctorum et pœnas peccatorum. Sed ut dixi, nec memoria nunc tenet, nec verba sufficientiunt ad totum exprimendum : sed quantum est mihi possibile, dicam vobis. Pro certo igitur teneatis, quod anima mea vidit divinam essentiam : et hæc est causa, quare tam impatienter maneo in hoc ergastulo corporis : et nisi quia ligarent me amor ejus et amor proximī, propter quem ipse me remisit ad corpus, ego præ tristitia deficerem. Summa vero consolatio mihi est, quando patior aliquid mali : quia scio quod per illam passionem ego perfectiorem habeo Dei visionem. Qua ex causa non solum mihi tribulationes non graves, sed sunt etiam delectabiles menti meæ, prout potestis perpendere quotidie vos et alii, qui conversamini mecum. Vidi etiam pœnas tam damnatorum quam illorum qui sunt in purgatorio, quæ nullis vocabulis possunt dici perfecte. Et si miserrimi homines viderent unam minimam illarum pœnarum, potius eligerent decem mortes corporeas, si esset possibile, quam illam minimam pœnam portare per diem. Singulariter autem vidi puniri eos, qui peccaverunt in matrimonio, non servando ipsum sicut debebant, sed quæsierunt delectationes concupiscentiæ suæ. Me autem petente, cur illud peccatum, quod gravior ceteris non erat, tam graviter puniebatur : respondit, quia de illo non habuerunt tantam conscientiam, consequenter nec tantam contritionem, quantam habuerant de aliis : et etiam frequentius ac pluries offenderant in illo peccato, quam in aliis. Et subjunxit : Nimis periculosa est illa culpa, quam commit-

tens non curat remove per pœnitentiam a se, quantumcunque sit parva.

216 Post hæc intercepta prosequens, inquit : Dum omnia hæc anima mea conspiceret, æternus quem plene possidere credebam, Sponsus ait animæ meæ : Vides quanta gloria privantur, quantaque pœna puniuntur, qui me offendunt ? Redeas igitur, et ostende eis errorem eorum pariter et periculum atque damnum. Cumque reditum hunc anima mea nimis horreret, addidit Dominus : Multarum animarum salus requirit ut redeas, nec amplius modum vivendi tenebis, quem tenuisti huc usque, nec cellam pro habitaculo habebis de cetero ; quin potius et urbem te propriam egredi oportebit pro animarum salute. Ego autem semper tecum ero, et ducam et reducam : portabisque nominis mei honorem et spiritualia documenta coram parvis et magnis, tam laicis quam clericis et religiosis : ego enim tibi dabo os et sapientiam, cui nullus resistere poterit. Adducam etiam te coram Pontificibus et Rectoribus Ecclesiarum ac populi Christiani, ut consueto meo modo, per infirma fortiorum confundam superbiam. Hæc et similia dum spiritualiter sive intellectualiter loqueretur animæ meæ, modo (quem ignoro) imperceptibili, se invenit subito reductam ad corpus. Quod cum ipsa anima mea primo perpenderet, dolore intolerabili sauciata est adeo, ut tribus diebus et totidem noctibus in continuis et assiduis fuerim fletibus, nec est possibile ab eisdem me fletibus abstinere, quandocumque mihi hæc ad memoriam reducuntur. Nec est mirum, Pater ; imo potius mirum est, quia cor meum iterum dolore non frangitur omni die, considerata excellentia tantæ gloriæ, quam tunc quidem possidebam, sed nunc longe, prohi dolor a me facta est. Totum autem mihi accidit propter proximorum salutem. Nullus igitur admiretur, si excessive diligo illos et illas, quos et quas commonefacere, ac a malis ad bonum convertere mihi concessit Altissimus, quia non parvo pretio emi ipsos : propter eos enim anathema facta sum a Domino, et a gloria ejus suspensa per tempus mihi adhuc incertum. Propter quod, sicut dicebat B. Paulus, ipsi sunt gloria mea, et corona mea, et gaudium meum. Hoc, inquit, dico vobis ad removendum de corde vestro passionem, quam quidam patiuntur, murmurantes quod ita domestica omnibus facta sum.

217 Illis auditis et intellectis juxta gratiam mihi datam, perpendi conferendo in corde meo, quod propter moderni temporis cecitatem et incredulitatem hominum seipsos amantium, non essent hæc omnibus propalanda. Qua de causa prohibui Fratribus et Sororibus meis, quod ipsa vivente nullatenus talia divulgarent. Perpendi etiam aliquos, qui prius ejus monita sequebantur, hoc audito abire retrorsum, quia non poterant capere verbum. Verum ex quo nunc in paradysum, non reditura usque ad generalem resurrectionem, est jam raptā, et cursum hujus vitæ fragilis terminavit ; necessitatum me putavi et puto ad hoc revelandum, ne divinæ pietatis donum, et tam ingens tamque apertum miraculum, mea ex negligentia occultetur. Porro ut cernas, lector, quam clare divina virtus ita fuisse ostenderit, noveris quod appropinquante hora expirationis prædictæ, per adstantes feminas ejus socias et in Domino filias, Confessor ejus Frater Thomas dictus de Fonte, sæpe superius nominatus, vocatus est ut migranti secundum morem adstaret, et precibus migrantem animam Domino commendaret. Qui assumpto secum quodam Fratre, qui vocatur Frater Thomas Antonii, concitus venit, et dolenter adstitit orans. Quod dum sensisset alter Frater, qui vocatur Frater Bartholomæus Montucii, assumpto secum Fratre Joanne Converso de Senis, qui nunc actualiter

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

et vitæ re-
stitutam ob
salutem pro-
ximorum

E

quos ut care-
emptos ve-
hementissime
diligat.

Phil. 4, 11

F

mors prædi-
cta testibus
comprobat,

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

quorum unus
ad conta-
ctum defun-
ctæ spūto
sanguinis
liberatur.

A ter est in urbe, festine venit et ipse. Hi quatuor Fratres, qui omnes supersunt adhuc et vivunt, virgini sacræ migranti nimium dolentes adstabant.

218 Sed dum expirasset, dictus Frater Joannes Conversus, tanto est cordis dolore percussus, quod ex violentia fletus et ejulatus, vena sibi pectoris fracta est, et ex toto aperta; in tantum quod cogente tussi, ut talibus accidit, frequentes et magnos coagulati sanguinis cumulos per proprium os emitteret, et suffocationem cordis aut incurabilis infirmitatis detrimentum verisimiliter formidaret. Additur ergo dolor dolori adstantium; et qui virginem deplorabant defunctam, Fratrem in brevioriturum, coacti sunt simul flere. Dum autem hæc agerentur, Frater Thomas Confessor virginis, magna cum fide dicto Fratri Joanni dixit: Constat mihi hanc virginem magni esse meriti apud Deum: apponas igitur manus corporis ejus sacri super locum tuæ tam horribilis passionis, et indubitanter curaberis. Quod cum ille, cunctis qui adstabant cernentibus, perfecisset; mox ita plene curatus est, ac si numquam illa passione fuisset gravatus. Hæc dictus Frater Joannes adhuc cunctis audire volentibus recitat, et cum expedit etiam juramento confirmat. Ceterum præter Fratres superius nominatos, expirationi prædictæ præsens fuit quædam socia ejus, simul etiam in Domino filia, quæ vocabatur Alexia; et ut firmiter puto jam cum ea vivit in cœlis; parvo enim tempore post ejus transitum supervixit. Defunctam autem ipsam virginem pene omnes convicinæ viderunt, et magis utriusque sexus notorum caterva, quæ ut nunc est, in tali casu concurrerat: nec alicui ex ipsis poterat esse dubium, quin totaliter ex hac luce migrasset. Porro suspensionis seu elevationis corporeæ, supra circa principium hujus Capituli recitatæ, testes fuerunt quædam Sorores de pœnitentia B. Dominici, nomine Catharina, filia quondam Thecci de Senis, quæ diu comes ejus individua fuit; et, nisi me fallat memoria, Lysa cognata ejus, quæ adhuc supervivit, et Alexia superius nominata.

CAPUT IX.

Insignia misericordiæ spiritualis miracula proximis per S. Catharinam impensa.

CAP. VII

Aggreditur
auctor nar-
rare miracu-
la primum
spiritualia.

B Indubitatum apud te omnino, lector, esse cupio, quod si præcise illa recitare velim miracula, quæ per hanc sacram virginem operatus est Dominus, postquam ejus notitiam merui, ex quibus majorem partem percepi propriis sensibus, non modo unum Capitulum, sed per me plura conficienda forent volumina. Verum ut legentibus non inferam tedium, ad unius Capituli methodum, quantum valui, multa reduxi: ut ex his quæ videris, judices qualia sint, quæ brevitas causa nunc silendo pertranseo. Porro quia quantum spiritus corpus, tantum miracula spiritualia illa, quæ circa corpus sunt, antecedunt; ideo prius ea quæ circa liberationem animarum per ipsam operatus est Dominus, decrevi describere, ac consequenter ea quæ corporibus salubria fuerunt proximorum. In scribendo autem hæc, quamvis ordinem temporis, quantum mihi fas est, observem; omnino tamen observare non valeo, quia propter distinctionem jam dictam, miraculum per ipsam circa liberationem spiritus patratum novissimo tempore, me prius recitare oportet, quam corporale miraculum primis temporibus operatum, ut digniora minus digna præcedant ordine suo recto. Insuper licet hunc ordinem servare intendam, in qualibet tamen distinctione, quantum scivero, temporis ordinem servare conabor. Sane istorum miraculorum, et potissime spiritualium, quædam fuerunt ita ignota

hominibus et secreta, quod testem non habent D alium, nisi ejus revelationem mihi vel alterifactam; quamvis non sint absque signis patentibus, quæ fidelibus et devotis satisfaciunt ad credendum.

220 Scire igitur te volo, peroptime lector, quod Jacobus hujus sacræ virginis genitor naturalis, postquam, ut in prima parte tactum est, comperit filiam omnipotenti Domino cordialiter deservire, semper eam reverenter et amore tractavit; mandans assidue omnibus de familia, ne aliquis esset ausus Catharinæ virginis natæ suæ præstare quodcumque impedimentum faciendi quæcumque vellet. Quamobrem caritas magis ac magis augebatur quotidie inter patrem et filiam, illaque salutem patris assidue Domino precibus commendabat, et ille de virtutibus filiae in Domino exultabat, nec non et salutem se apud Deum consecuturum meritis et orationibus ejus sperabat. Inter hæc autem completi sunt dies hujus transitoriae vitæ Jacobi, deciditque in lectulum gravatus ægritudine corporali. Quod ut filia comperit, mox ad consuetum orationis recurrit confugium Sponsumque suum pro salute patris oravit. Cui oranti responsum est, terminum vitæ corporeæ Jacobi advenisse, nec ei expedire quod amplius differretur. Tunc illa personaliter visitans genitorem, et dispositionem mentis ejus diligenter examinans, reperit animum ejus promptum ad transitum, nec hujus vitæ cupidine detineri: de quo immensas gratias suo retulit Salvatori.

221 Sed nec adhuc de hoc dono contenta, iterum totum collegit spiritum ad Dominum exorandum, ut ex quo genitori et nutritori suo tantam contulit gratiam, quod libenter absque culpa ex hac vita migrabat; velut fons omnium gratiarum, aliam addere dignaretur, ut scilicet absque pœnis purgatorii ad gloriam evolveret. Cui responsum est, necessarium esse quod justitia saltem in aliquo servaretur: nec esse possibile, quod anima non perfecte purgata, splendorem tantæ gloriæ possideret. Quamvis enim genitor tuus, inquiebat Dominus, inter ceteros matrimonii statum tenentes fuerit bonæ vitæ, pluraque fecerit mihi grata, et singulariter quæ operatus est erga te: fieri tamen non potest, salva justitia, quin anima ejus salva fiat per ignem, propter terrenæ conversationis pulverem habitatum et induratum in anima ejus. At illa: Superamantissime Domine, quo pacto potero sustinere, quod anima illius, qui te concedente, me genuit, et tam diligenter nutrit ac educavit, et tantas consolationes mihi fecit in vita sua, quomodolibet ignibus illis atrocissimis affligatur? Ergo te per omnes bonitates tuas adjuro et obsecro, ut animam illam egredi de corpore non permittas, nisi uno modo vel alio sit ita perfecte purgata, quod igne purgatorii nullo modo indigeat. Mira res! obediente Domino Deo quodammodo voci hominis atque voto, defecerunt ex toto vires corporeæ Jacobi, nec tamen anima corpus reliquit, quousque fuit sancta et pia disceptatio terminata, quæ diu duravit, Domino allegante justitiam, et virgine flagitante gratiam. Tandem post multa virgo subjunxit: Si non potest hæc gratia fieri, nisi servetur aliqualis justitia, fiat tunc illa justitia super me, quia pro genitore meo parata sum omnem pœnam, quam tua decrevit bonitas, sustinere. Quod Dominus annuens, inquit: Ecce ob amorem, quem in me totaliter posuisti, acceptavi tuam petitionem, et animam tui naturalis patris immunem reddam a pœnis simpliciter et ex toto. Sed tu pro ipso pœnam, quam tibi dedero, quousque vixeris, sustinebis. Quod illa gaudenter suscipiens, ait: Optimus, Domine, sermo tuus: fiat sicut imperasti.

222 Post hæc ad patris lectulum, qui laborabat in extremis, accessit: et confortans eum, de perfecta

Jacobo patre
ægroto

et mori parato,

E

orat filia ut
sine purga-
torio ad cœ-
lum transeat,

I

seque pro eo
satisfacturam
offert:

Afecta salute pro parte Altissimi, mirabiliter ipsum lætificavit : nec inde abscessit, quousque vidit ipsum ex toto migrasse. Quid plura? Illius anima egrediente de corpore, in eodem instanti apprehenderunt virginem dolores iliaci, qui numquam usque ad terminum vitæ ejus discesserunt; nec unquam fuit spatium aliquod temporis, in quo dolores illos aliquantulum non sentiret; sicut tam ipsa quam assistentes ei, mihi centies sunt testatæ, ac manifesta signa doloris mihi et ceteris secum conversantibus patentissime ostendebat. Sed virtus patientiæ ejus, non æquabatur doloribus, sicut infra, dante Domino, patefiet, imo ipsos incomparabiliter excedebat. Hæc autem omnia supra scripta mihi secrete retulit virgo ipsa, dum ego doloribus ejus supradictis compatiens, causam exquirere tanti morbi. Sed hæc non debeo subicere, quod illo expirante, virgo sancta magnam modesti risus jucunditatem ostendit, dicens : Benedictus Dominus, utinam essem ego sicut vos : nec potuit, aliis flentibus, nisi lætitiæ et jucunditatem ostendere per totum tempus quo fuerunt funeralia celebrata. Consolabaturque matrem ac ceteros, ac si ad eam nihil de illo funere pertineret. Viderat enim, animam illam egredientem de tenebris corporalibus,

B mox æternam lucem ingredi absque dilatione, ex quo indicibili gaudio replebatur, potissime, quia non multo tempore ante, ipsa fuerat experta, quid esset ingredi lucem illam, prout in superiori Capitulo est dictum. Dolores autem illos gaudenter accepit, quia noverat eos sibi ad culmen gloriæ illius præfuturos.

223 Videsne, lector, divina providentia quam fuit sapientissime hic operata? Poterat haud dubium animam illam multis modis purgare, et ad ingressum gloriæ habilem reddere, sicut de facto fecit animam latronis ipsum confitentis in cruce : sed noluit absque pœna corporis virginis hoc petentis, non in malum, sed in augmentum boni spiritualis ejusdem virginis. Dignum quippe fuit, quod virgo quæ tanta caritate diligebat animam patris, de ipsa caritate aliquid lucraretur : et sicut ipsa plus dilexit salutem animæ illius quam corporis, sic et ipsa per pœnam corporis salutem animæ propriæ cumlaret. Propter quod ipsa semper dolores illos vocabat dulces : nec abs re, sciebat enim ex doloribus illis dulcedinem gratiæ hic merentis, et gloriæ in futurum præmiantis, sibi semper augeri : unde non nisi dulces poterat nominare. Narravit mihi secrete sancta hæc virgo, quod per longum tempus post obitum dicti Jacobi, spiritus ejus scilicet Jacobi, quasi assidue se sibi præsentabat, gratias agendo de gratia, quam ipsa mediante receperat, et multa sibi secreta revelando, ac supra insidiis inimici ea permonendo, nec non ipsam a malis omnibus custodiendo.

224 Ceterum audisti hæc de anima justi : attende nunc obsecro, quid acciderit de anima peccatoris. a Erat tunc temporis, scilicet anno Domini mcccclxx, in civitate Senensi civis quidam, vocatus Andreas Naddini, dives quidem transitoriis et extrinsecis rebus, sed bonis permanentibus et intrinsecis ex toto privatus; nullo Dei timore vel amore fulectus, omnium quasi detinebatur vinculo peccatorum ac vitiorum : ludo etiam taxillorum totaliter deditus, Dei et sanctorum erat blasphemus assiduus, et detestabilis nimium. Hic anno jam dicto, qui ætatis suæ quadragesimus erat, mense Decembri, gravi corporis morbo arreptus, in lectum decedit; et deficiente medicorum auxilio, ad utriusque hominis mortem, juxta cor suum impœnitens, propinquabat. Hoc sentiens proprius ejus Sacerdos, accessit eum, monuitque ipsum, ut ante vitæ corporeæ terminum, pœnitentiam ageret de commissis, et domui suæ disponeret juxta morem. At ille, qui nec ecclesiarum

visitator, nec sacerdotum fuerat ullo tempore vitæ suæ devotus, et monentem et monita ex toto contempsit. Quod uxor ejus et consanguinei attendentes, zelo salutis ejus moti, plures utriusque sexus religiosas personas et Deo devotas accersierunt, ut obstinatum ejus animum immutarent. Sed ille nec minis æternorum incendiorum, nec blanditiis divinæ misericordiæ, ad confitendum peccata sua potuit quomodolibet flecti per quemcumque monentem : descendebatque ad inferos, nihil secum portans nisi peccata. Hoc iterum cum dolore prospiciens ejus Sacerdos Curatus, timens de morte propinqua, matutinali hora iterum accessit ad eum, prima repetens monita, et plura subjungens. Verum misellus ille ita ultimo sicut primo, et loquentem et verba desepxit. Quid plura? Impœnitentia finali detentus, peccatum in Spiritum sanctum, quod in nentro seculo dimittitur, continue committebat, et sic ad cruciatus interminabiles justissime descendebat.

225 Fiunt hæc nota Fratri Thomæ virginis Confessori, sæpe superius nominato, qui damnationi hominis illius compatiens, festinus ad ipsius virginis domum accessit, intendens eam per viam tam obedientiæ quam caritatis arctare, ut orare non desineret Dominum, quod infelici animæ illi dignaretur misericorditer succurrere, ne in æternum periret. Sed cum pervenisset ad domum, invenit virginem abstractam a sensibus, nec fuit fas ipsam a suis intimis contemplationibus protunc revocare. Quamobrem non valens eam alloqui, nec propter supervenientem noctem diutius expectare, cuidam sociæ virginis, quæ Catharina etiam dicebatur et dicitur (adhuc enim vivit) stricte mandavit, quatenus cum virgo Domini sensus redisset ad proprios, ei flebilem casum et intentionem suam plenius explicaret. Quod illa humiliter suscipiens, promiserat mandatum se impleturam apud virginem, sicut et fecit. Virgine siquidem sacra usque ad quintam horam noctis in suis contemplationibus perdurante, mox cum rediit ad sensus corporeos exteriores, Catharina Catharinæ retulit quid quid ei Confessor mandaverat; et per sanctam obedientiam ei imposuit, ut animam illam omni cum instantia Domino commendaret. Quod illa percipiens, caritatis igne ac compassionis tota succensa, ad deprecandum Dominum statim revertitur, et clamat validissimis mentis vocibus coram eo, dicens proximum suum, concivem et fratrem suum redemptum quoque tanti sanguinis pretio, nullatenus

226 Cui respondit Dominus, Iniquitates illius usque ad cælum jam ascendisse, sicut blasphemi horribilis. Non enim, inquiebat Dominus, tantum ore me blasphemavit ac Sanctos meos, quinimo tabulam, ubi erat imago mea, matris meæ sanctissimæ, ac aliorum Sanctorum meorum, projecit in ignem. Dignum est ergo quod æternis ignibus comburatur. Sine, carissima, cum, quia dignus est morte. At illa cum lacrymis ad pedes sui Sponsi dulcissimi provocata, dicebat : Si tu, amantissime Domine, iniquitates nostras volueris observare, quis æternam damnatione evadet? Numquid propter hoc in uterum Virginis descendisti, mortisque crudelissime supplicium pertulisti, ut iniquitates nostras observando punires, an potius ut deleres? Quid mihi narras peccata perditæ hominis, qui cuncta crimina super sanctissimos humeros tuos portasti? An forsitan veni disputare tecum de illius justitia, et non tuam misericordiam petitura? Recordare, Domine, quid dixeris mihi, quando pro animarum salute me positam expressisti. Ego refrigerium aliud hic non habeo, nisi videre proximos meos converti ad te : ac propter hoc tantum, absentiam tuam patienter sustineo. Si mihi hoc gaudium non præstiteris, quid sum infelix

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

atque obsti-
nati

periculo
monita Ca-
tharina,

E

F

exorato mul-
tis precibus
Christo

quare gra-
vissumis per
totam vitam
doloribus
affligitur,

latatur ta-
men in obitu
patris,

cujus anima
ei se conspi-
ciendum
præbet.

a
De peccatoris
agrotantis

A infelix factura? Non me repellas, clementissime Domine. Redde mihi fratrem meum, qui est in barathro cordis obstinati absorptus. Quid verba multiplicem? A quinta hora noctis usque ad auroram stans insomnis, et lacrymis plena, pro illius animæ salute cum Domino disputavit; Domino allegante gravissimam et multa illius crimina, de quibus iustitia petebat vindictam; et virgine adducente misericordiam ejus, qua fuerat incarnatus et passus, nec non et promissionem sibi factam per eum de multarum animarum salute. Vicit autem tandem misericordia opera Domini, et iustitiam fons misericordiae indeficiens. Et inquit virgini; Dulcissima filia, ecce suscepi faciem tuam, cumque pro quo tam ferventer postulas, mox convertam.

*finalis ei per-
nitentiam
impetrat*

B 227 Eadem hora Andreae decumbenti apparuit Dominus, dicens: Cur, carissime, offensas quas contra me fecisti, non vis confiteri? Confitearis omnino, quia paratus sum liberaliter tibi remittere culpas tuas. Ad quam vocem obstinatum cor mollicatum nimium est, adeo quod voce magna clamavit ad servientes sibi: Mittite pro adducendo Sacerdote, quia volo confiteri peccata mea: nam video Jesum Christum Dominum et Salvatorem, qui monet me ut peccata mea confitear. Quod adstantes letanter percipientes, festine pro Sacerdote miserunt. Quo veniente, peccator perfecte confessus est, et cum magno dolore cordis; testamentumque suum completissime ordinavit, ac cum magna contritione simul et devotione hac ex luce migravit ad Dominum. O ineffabilis misericordiae pater, quam immensae sunt clementiae tuae, quam profundae providentiae tuae, et nequaquam a nobis investigabiles viæ tuae! Permisisti hominem illum in peccatis suis indurari usque ad ultimum, nec aliquam videbaris ejus curam habere: procurabas tamen continue, ut eum curares. Accedebant servi et ancillæ tuæ ad eum, nec quidquam salutis videbantur offerre: immisisti in cor Confessoris hujus virginis sacræ ut eam arctaret; cor autem virginem accendisti, ut invincibilem te vincere conaretur humilibus lacrymis, ac omnipotentiam tuam ligare quodammodo videretur. Et quis illi hanc accensi cordis præbuit audaciam, nisi tu? Quis ei compassionis fraternæ ignem misit in mentem? Quis conferebat lacrymas illas, tuam clementiam inclinantes? Quis, inquam, alius quam tu? Erigebas sponsam tuam ad te, ut ipsa inclinaret te ad se. Tui hæc sunt, Jesu Christe, opera, qui Sanctos tuos ita glorificas. Tu hanc virginem sacram sponsam, ut ostenderes quanti meriti apud te esset, ignoti ei hominis, licet concivis et Christiani, periculum ostendisti; cui nullo alio mediante succurrere voluisti, nisi quam præelegeras, sponsa pro illo intercederet apud te. Quis ergo non debet tibi amoris glutino copulari? Vidisti lector, magnas misericordias Dei nostri in peccatore uno, merito hujus virginis liberato. Sed attende majores in duobus quodammodo jam damnatis.

*et Latrones
duos impen-
tentes inter
supplicio
conspiciens,*

C 228 Accidit in dicta civitate Senensi illo in tempore, duos famosos malefactores, per Præsidentem iustitiæ captos, propter malefactorum suorum enormitatem, morti durissimæ deputari. Positi enim sunt super currus ligati ad palos, et carnifices forcibus ignitis sive tenaculis corpora ipsorum, nunc in uno membro nunc in alio, adustionis violentia vulnerabant. Hi nec in carcere, nec postquam inde sunt pro morte illa sustinenda educti, potuerunt per quemquam induci, ut poenitentiam agerent de commissis, nec ad confitendum peccata sacramentaliter cuiquam Sacerdoti: imo, dum secundum morem ducebantur per civitatem ad aliorum terrorem, non se commendabant orationibus fidelium, quin potius Deum et Sanctos apertis vocibus blasphemabant: sicque de

temporalibus pœnis et igne, ad perpetuum ignem ac D interminabiles pœnas miseri trahebantur. Porro terna illa bonitas, quæ neminem vult perire, et quæ non punit his in idipsum, per sacram virginem sponsam suam sibi dilectam cogitavit miseras animas illas de inferni voragine liberare. Contigit enim, divina providentia dispensante, sacram virginem illa die, pro ampliori sua quiete, domum cujusdam suæ filiae in Domino ac sociæ accessisse, quæ Alexia dicebatur, et nunc cum ea regnat in caelis. Hujus domus erat sita in una de viis civitatis ejusdem, per quam hujusmodi damnati homines pertransire solebant. Cumque mane illo Alexia tumultuantium turbarum strepitum sentiret ab extra, mox ad fenestram accedens, et de ipsa suspiciens, miseros illos parumper procul est intuita in curribus venientes, qui modo supradicto a carnificibus urebantur. Festinaque accessit ad virginem, dicens: O mater mea, quanta compassio nunc ante ostium domus nostræ? Duo, inquit, viri damnati ad forfices, in curribus transducuntur.

229 Quo audito, sacra virgo, non curiositate, sed compassione ducta, ad fenestram prædictam accessit, visisque miseris illis, in ietu quasi oculi retrocessit, et ad orationem confugit: vidit enim, sicut mihi secrete confessa est, in circuitu cujuslibet illorum ingentem malignorum spirituum turbationem, qui mentes eorum interius longe plus incendebant, quam carnifices carnem exterius. Quamobrem duplici compassione commota, ad orationis refugium festina recurrit, per quam Sponsi sui pietatem non minus festinanter urgeret, ut pereuntibus illis succurreret animabus. Ha, inquiebat, clementissime Domine, ut quid creaturam tuam, ad imaginem et similitudinem tuam formatam, tuo quoque pretioso sanguine redemptam clementer, ita contemnis, ut supra tantam afflictionem corpoream, tam crudeliter tamque damnabiliter a spiritibus vexentur immundis? Tu latronem illum qui tecum fuerat crucifixus, quamvis digna factis reciperet, tam abundanter illuminasti, quod Apostolis dubitantibus, ipse te clare confessus est in patibulo, et audire meruit vocem illam, Hodie mecum eris in paradiso: et ut quod hoc, nisi ut ei similibus spem veniæ largireris! Tu Petrum te negantem non despectisti, sed misericorditer respexisti: tu Mariam peccatricem non contempsisti, sed ipsam ad te traxisti: tu nec publicanum Matthæum, nec Cananæam, nec principem publicanorum Zacchæum a te repulisti, quin imo ad te vocasti. Per omnes igitur misericordias tuas te obsecro, ut animabus illis festine succurras. Quid amplius immorer? Traxit volentem trahi, et parentem misericordiae fontem ad misellos illos mirabiliter declinavit: nam concessa est ei gratia, quod in spiritu iret cum eis, et sociavit eos continue usque ad portam civitatis, plorans semper pro eis et orans, ut emollirentur et converterentur corda ipsorum. Quod videntes dæmones, clare clamabant contra ipsam, dicentes: Nisi desistas, operabimur quod spiritus eorum et non cum eis, vexando faciemus te demoniacam. Quibus illa: Quidquid Deus vult, hoc ego volo; non desistam propter hoc ab incepto.

*pro eorum
conversione
orat,
E*

*F
cosque in Spi-
ritu comuta-
tur,*

230 Cum autem essent in porta civitatis, apparuit misellis Salvator supermisericors, totus vulneratus, sanguine undique fluente, ipsos ad conversionem invitans, veniamque promitteas; sicque radius divinæ lucis intravit corda illorum, petiveruntque cum magna instantia Sacerdotem, et peccata sua cum contritione non modica sunt confessi. Post quod blasphemias mutaverunt in laudem, semetipsos etiam continue accusantes, et dignos se pœnis illis et majoribus proclamantes, lætantissimi processerunt ad mortem,

*et ab ipso
Christo appa-
rente anima-
los*

A mortem, ac si fuissent ad epulas invitati. Carnificibus autem ipsos urentibus, sicut solebant primitus blasphemare, ita nunc laudes ingeminant Salvatori, seque per illas poenas ad aeternam gloriam clamitant fiducialiter perventuros, magnamque secum misericordiam fieri mediantibus poenis illis. Hæc dum adstantes considerant, nimio arripiuntur stupore de tanta mutatione; ita ut etiam ipsi carnifices dulcescant in corde, nec audeant addere vulnera, videntes tantam devotionem. Nullus autem noverat unde mutatio hæc dexteræ Salvatoris excelsi provenerat, aut quis pro animabus illis tam induratis ad Deum intercessisset. Verum Sacerdos quidam devotus qui eos associabat, ut eos reduceret ab obstinatione tam dura hæc omnia postmodum juravit Fratri Thomæ Confessori virginis hujus sacræ, qui a dicta Alexia inquirens, invenit quod illa hora, qua virgo sacra suam terminavit orationem, et ad sensus reversa est, illi spiritum emiserunt. Quod et perfectius postea scivit ab ipsa virgine in secretis: quæ cuncta super narrata recitavit ei per ordinem, sicut in scriptis fratris Thomæ inveni. Ubi ad hoc adjungitur, quod per aliquot dies post obitum dictorum malefactorum, audita est per socias virgo sacra dicere dum oraret, Gratias tibi, Domine, quia liberasti eos de secundo carcere. Quod cum dictus frater Thomas percepisset, petivit ab ea, quid sibi hoc voluisset. Quæ respondit, illorum latronum animas jam esse in gloria paradisi. Quamvis enim ad purgatorium transivissent cum migraverunt, ipsa tunc tamen impetravit eorum ex toto liberationem.

231 Hæc forsitan, quoniam invisibiliter fiunt, tibi, lector, modica videntur: sed si Augustini et Gregorii scruteris sententias, invenies majus hoc fuisse miraculum, quam si post mortem hi fuissent resuscitati. Et ut verbo utar Gregorii, In resurrectione corporea fuisset caro resuscitata iterum moritura, in hac autem resuscitata est anima in æternam victura. Item, in resurrectione corporis nulum habet obstaculum divina potentia: in resurrectione vero animæ, propter legem liberi arbitrii datam, obstaculum quodammodo patitur, quoniam ille potest nolle converti: propter quod dicitur, quod conversio peccatoris etiam creationem mundi excedit in ostensione divinæ potentiae. Prædicatur, nec immerito, de S. Martino, quod in virtute Trinitatis deificæ, meruit fieri trium mortuorum suscitator magnificus. Legitur etiam de S. Nicolao, quod tres innocentes morti addictos, mirabiliter liberavit, et hoc magno præconio. Quid ergo dicemus de novella nostra Catharina virginæ, quæ duos nocentissimos viros, mortuos quidem in anima et æternæ morti addictos, quasi ex toto suis precibus, tam subito, tam mirabiliter suscitavit, et ab æternis incendiis liberavit: Nonne stante sententia supra dicta, quolibet prædictorum istud est majus et mirabilius? Mihi crede, lector, ego propriis oculis vidi plura mirabilia in diversis corporibus patrata per hanc sacram virginem, sed omnia nihil reputo respectu istius: nimis enim potenter hic egit Altissimi dignitas, nimis largiter myrrham suæ gratiæ distillavit, ut homines omni nequitie deditos, qui perseveraverunt et perseverabant in suis nequitis usque in finem quodammodo inclusive, nullo amplius inducente nec sperante de salute ipsorum, sic ad se converterit gratiose b, sic emollierit, sic virtute constantiæ in pœnitendo restituerit finali et gloriosæ saluti.

ANNOTATA.

a Thomas vocat Andreæ de Bellantibus (hoc scilicet familiæ cognomen fuit) Naddinus, nomen Patris; narrat deinde reliqua hujus capituli sub compendio

b Aliud huc spectans narrat Frigerius cap. 11 de nobili juvene Perusino Nicolao Tuldo, ad mortem damnato a Senensibus, eo quod argueretur quædam publicum statum concernentia incaute protulisse. Hic cum de injustitia sententiæ quereretur, nullaque ratione posset induci, ut sese ad mortem Christiane obitum disponeret, visitatus in carcere est a Catharina, eo successu, quem juvat ex ipsiusmet verbis, ad Fr. Raymundum scriptis, intelligere. Placuit divinæ voluntati, inquit illa, ut visitarem hominem quem novisti: ex quo tantam ille consolationem hausit, ut confessione peracta prompte se ad moriendum paraverit, expresseritque promissionem meam, quod in hora supplicii ipsi assisterem pro Dei amore. Solvi fidem: et primo mane, antequam campana pulsaretur, ad carcerem progressa; duxi eum ad Missam audientem, et Eucharistico epulo reficiendum curavi. Tradiderat ipse se tota voluntate in Dei beneplacitum: timor tamen ei aliquis supererat, ne in ipso mortis articulo, deficeret constantia. Sed vane hic timor fuit: nam immensa Dei bonitas in animo ejus producebat caritatem tam vehementem, tantumque desiderium subjiciendi sese divino nutui, ut judicia ejus jugi cogitatione revolveret, atque hoc unum obtestaretur, ut apud se manerem: Ita inquebat, quietus moriar. Applicabat caput pectori meo: ego autem interea maximum sentiebam gaudium, et odorem suavissimum sanguinis, qui meo sanguini misceri videbatur. Cumque internam formidinis luctam perspicerem, dicebam ei: Macte animis, frater, cito pervenimus ad nuptias Agni. Discedes hinc tinctus pretioso sanguine filii Dei, in nomine Jesu, quod cave ne ex mente tua deponas: ego vero expectabo te in loco supplicii. Scito igitur, Pater mi et fili carissime, quod eodem momento sublata fuerunt ab illo omnes species timoris: et vultus ejus, antea tristis, conversus sit in hilaritatem quandam: qua et dicebat: Unde mihi hæc gratia, ut dulcelo animæ meæ præcedere velit neque expectare in loco illo sancto! Ecce quam illuminatus erat intellectus, qui supplicii locum, sanctum appellabat. Deinde addebat, gloriabundus atque exultans: Ibo, ibo: longa est mora omnis, et anni mille esse videntur priusquam veniam ubi me præstolaris. Alia quoque plura simili affectus dulcedine eructabat, quantum a Deo quispiam optare tali in articulo posset. Contuli ergo me ad locum, ibique mansi jugiter coram Deipara Matre et B. Catharina Virgine ac Martyre pro eo orans. Priusquam autem ipse adveniret, inclinavi me et supra truncum extendi collum, eoque situ mansi orans aliquandiu; ac velut alienata a sensibus, unam hanc gratiam postulans a Beata Virgine, ut in ipso exequentiæ sententiæ momento plenam ejus animæ divinitus illuminatæ pacem largiretur. Postquam vero ad sensus redii, sensi animam meam tanta dulcedine cumulatam, ut quamvis tota area plena esset innumerabili populo, neminem tamen omnino conspicerem, adeo me affecerat suavis promissio gratiæ impetratæ quam postularam. Post hæc comparuit in loco reus, mitis ut agnus, meque conspecta suaviter renitens, oravit ut signum sanctæ Crucis supra se formarem. Quo facto dixi: Festina ad nuptias, frater carissime: et tu cito pervenies ad vitam aeternam. Tunc singulari cum mansuetudine inclinavit sese, et ego collum ejus discooperui, neque ad ipsum inclinans suggessi memoriam sanguinis Agni immaculati. Os ejus alia non proferbat verba, quam dulce Jesu nomen et Catharinæ: inter quæ recepi manibus caput, cujus oculos bonitas divina clauderat, extremumque hoc verbum audiebatur, Placet. Eodem momento conspexi sacram Servatoris nostri humanitatem, præ sole fulgidam, interim dum sanguinem fluentem colligo, inflammatum

Epistola
Sanctæ de
conversione
Nicolai
Tuldi.

neque mor-
tuos

B
ex purgatorio
liberat

miraculo præ
mortuorum
suscitatione
astimundo.

C

b

E

F

A tum ab incenso desiderio, quod latebat in anima, et igne caritatis depurgatum. Hunc ubi collegi eodem modo quo ejus collegeram desideria; anima ejus pervenit ad manus Salvatoris, qui eam collocavit intra plagam lateris, misericordiae plenam; satis declarans quod eum reciperet ex pura gratia absque ullo priorum demeritorum respectu. . . . Anima mea pacem habuit, statim atque ejus animam in pace collocatam vidi: et sanguis sic fusi odore perfusa, permittere nolui ut quod ex ea vesti meae adhæserat ablueretur. *Hactenus ipsa Catharina: succinctius eadem inseruntur Vita a Fr. Thoma abbreviata opud Mombritium qui se presente rem gestam ait, nosque juvenis nomen docet; et addit quod anima meritis et orationibus ejusdem Virginis visibiliter evolavit ad caelum. Præterea, citato nescio quo Fr. Thoma, fortassis Priori Virginis Confessario dicit: quod cum Nicolai caput manibus Virgo teneret, oculos quoque in caelum diu fixos tenuit, nec palpebris quidem tantillum connivens, cum admiratione magna circumstantium; et tunc vidit Jesum Christum, qui (ut ipsa explicat prolixioribus quam hic referre integre libuit verbis) eandem introducebat in regnum suum.*

CAPUT X.

Alia singulares peccatorum conversiones.

Aliud quoque singulare conversionis donum impetravit a Domino, pro quodam qui adhuc superest quod non puto silendum. Erat in civitate predicta Senensi quidam Franciscus de Tholomeis, qui vivit adhuc; hic cum uxore sua quæ Rabes dicebatur, plures utriusque sexus genuerat filios; quorum primogenitus Jacobus vocatus; nimis scelerate vivebat. Fastu enim hujus seculi turgidus, et crudelitatis veneno repletus, jam duos propriis manibus occiderat homines adhuc juvenis, criminumque suorum immanitate ab omnibus ipsum noscentibus timebatur. Nulla ei cura erat de Deo, nullus timor: absque freno quocumque ducebatur quotidie de malo in pejus, habebatque sororem Ginocciam nomine, quæ totaliter huic seculo dedita, licet corpore virgo esset, magis ex erubescencia hominum quam ex Dei timore, omnium vanitatum opera exercebat, in corporis proprii cultu et ornatu nimis excessivo. Horum genitrix Rabes prænominata, timore Dei compuncta, damnationem metuens filiorum, virginem sacram adiit, et supplicavit, quatenus cum duabus filiabus suis, sed singularius cum Ginoccia, dignaretur loqui parumper de pertinentibus ad salutem. Quod illa, omnium animarum zelatrix, annuit libentissime, diligentissimeque perfecit: nam orationibus et monitionibus ejus valiter formatus est Christus in mente Ginocciæ quod cunctis spretis vanitatibus seculi, capillis capitis in quibus gloriabatur ex toto præcis, habituque Sororum de poenitentia B. Dominici devotissime sumpto, totum tempus quo supervixit, sicut mihi patentissime constitit, in meditationibus et sanctis orationibus occupavit, asperrimas etiam poenitentias faciendo; de quarum excessu ego quandoque ipsam redargui. Hanc secuta est Francisca ejus soror germana in omnibus: habituque poenitentiae simul sumpto, delectabile nimis erat videre, qualiter illæ duæ sorores, quæ paulo prius tam ardentem vanitates hujus seculi diligebant, tam constanter tamque perfecte ipsum seculum cum proprio corpore contemnebant.

233 Porro in eodem conversionis principio, Jacobus supradictus, qui pro tunc in civitate non erat, hæc audiens, furibundus ad civitatem revertebatur cum quodam suo germano minoris ætatis comminationis magnas eructans ex superbie stomacho,

detracturumque se habitum quem soror induerat, ac ipsam extra civitatem, ad locum ubi habitabat ipse, ducturum se promittebat, ut neminem audire posset, quæ ad talia ipsam induceret. Cui respondit germanus puer, motus a cælo empyreo: Vere, Jacobe, si tu veneris Senas, tu etiam converteris, et confiteris peccata tua. Maledixit ille puero nimis atrociter, asserens se potius occisurum has atque illos Fratres et Presbyteros, quam quod unquam vellet alicui confiteri. Replicabat puer prophetiam veridicam, illeque maledictiones et comminationes ingeminabat, sicque pervenerunt ad civitatem. Intravitque Jacobus furiis invecus paternam domum, horribiliaque se facturum denuntiat, nisi soror habitum illum deponat, ac secum eat. Nec ista sanctam virginem latent. Rabes autem genitrix compescit filium, ut saltem sequentem die expectet. Mane igitur facto, mittit pro Fratre Thoma confessore virginis: qui assumpto Fratre Bartholomæo Dominici, quasi nutu Dei accessit ad domum ubi erat Jacobus, ipsumque alloquitur: sed nihil videtur posse proficere. Porro sancta virgo, sciens hæc omnia, non ab homine, sed a Domino, illa hora pro conversione Jacobi instando orabat. Quid plura? Illa orante, tetigit Dominus cor Jacobi: et alloquente ipsum Fr. Bartholomæo supradicto, quem Frater Thomas nutu Dei (ut dixi) duxerat socium, quod Fratri Thomæ negaverat induratus, ex toto concessit. Nam non modo sorori assensit ut Domino serviret, sed et ipse humiliatus, cum non parvo cordis dolore peccata sua confessus est: et, ut modo loquendi utar, sacrae virgini usitato, totum virus quod in mente habuit, evomuit, etiam quedam peccata quæ numquam alicui voluerat confiteri: factusque agnus de lupo, et catulus de leone, in brevi temporis spatio admirationem dat cunctis noscentibus eum. Stupet Rabes genitrix ejus, congratulantur sorores, Deumque laudat tota familia: Fratres autem Bartholomæus et Thomas exultant in Domino, festinique properant, ut sacrae virgini denuntient quod est gestum.

234 Porro illa, quæ cuncta in spiritu viderat, et hanc a Domino gratiam impetraverat, adhuc erat in raptu, necdum ad sensus corporeos ex æterni Sponsi amplexibus reversa. Mox autem ut reversa est, antequam dicti Fratres intrarent camerulam, dixit sociæ suæ: Laudes habemus referre Creatori, quia Jacobus de Tholomæis, qui catenis definebatur diaboli, isto mane liberatus est, et Fratri Bartholomæo confessus est omnia peccata sua. Illis vero ingredientibus, et cum lætitia hoc idem narrantibus, respondit sociæ ejus: Modo dicebat ipsa mihi, quæ modo dicitis. At virgo Domini cum omni maturitate dixit ad eos: Laudes et gratias debemus, Patres mei, nostro reddere Salvatori, qui nunquam sprevit orationes servorum suorum; et desiderium, quod ipsemet inspirat, adimplet. Putavit hostis antiquus auferre nobis oviculum nostram, et Pater misericordiarum abstulit ei suam. Credidit retrahere a Christo Ginocciam, et perdidit Jacobum quem tenebat. Sic semper ei accidit, cum caput erigit contra electos Dei: non enim est possibile, de manu Jesu Christi rapi oviculas quas elegit, prout ipse in Evangelio dicit. Attende, lector, quod Ginoccia sæpius nominata, cum asperrima poenitentia, orationibus et meditationibus intenta, perseveravit in Dei servitio usque ad mortem; et longam corporis infirmitatem patientissime et lætantissime ferens, cum indicibili gaudio migravit ad Dominum. In omnibus autem supra dictis Francisca soror ejus est eam secuta, quæ parvo post eam tempore supervixit: et inter dolores corporis semper ridens, cum jucundo risu migravit a corpore. Rursum Matthæus, primo nominatus, post Jacobum, seculum ex toto relinquens,

Ordinem

ad confessionem,
Equod factum
illa absens
enuntiavit,

F

Joan. 10, 28

et subsecuta
emulantium
constantia
probruitDuas puellas
a vanitate ad
religiosum vi-
tam inducit,et fratrem
illorum

A Ordinem Prædicatorum intravit, ubi adhuc devote ac religiose vivit. Jacobus vero sæpius nominatus, licet in communi statu matrimonii vivat, nunquam tamen ad consueta mala reversus, pacificum et mansuetum se omnibus exhibet. Hæc autem omnia operatus est unus atque idem spiritus, per sponsam suam Catharinato, dividens et præbens se singulis, pro quibus ipsa orabat.

235 Ceterum ut magis hoc pateat, rem narro nimis mirabilem, cujus solus testis fui : sed ecce coram Deo, quia non mentior, cujus tamen rei effectus publicus fuit. Erat quidam in civitate Senensi prædicta vir admodum famosus inter seculo deditos; carnis prudentia, quæ Deo non subditur, plenus; vocatus Nannes sive Vannes. Ille juxta patriæ illius abusum, inimicitias seu guerras particulares tenebat seu exercebat contra diversos, occulte semper illis parando insidias, et fingens se longius ire. Verum quia in quibusdam ex illis guerris intervenerant etiam homicidia, auctores criminum custodiebant se diligenter ab isto Nanne, plus quam ab aliis, quia noverant astutiam ejus. Frequenterque mediatores posuerant, ut inducerent ipsum ad pacem; sed ille in dolo semper cum omnibus respondebat, se de illo negotio non curare, nec per ipsum stare quin fieret pax; ipse tamen solus pacem impediēbat, ut vindictam posset facere ad votum. Hæc audiens virgo sacra, ut tantum malum exstingueret, cupiebat ei loqui: sed ille ita eam fugiebat, sicut sciet serpens fugere incantantem. Tandem quidam sanctus vir, scilicet Fr. Gulielmus de Anglia, ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Augustini, taliter locutus est ei, quod promisit sibi, se venturum ad virginem, et ipsam auditurum: sed noluit promittere, se quidquam de his quæ moneret, facturum. Servavit igitur promissum, et venit ad virginis domum, bona qua ego illuc adveneram, sed ipsam nequaquam inveneram: iverat enim ad procurandam quarundam animarum salutem. Me autem expectante, affuit nuntius, qui diceret Nannem adesse, quærentem loqui virgini. Quod ego lætus percipiens, quia noveram desiderium virginis circa hoc; concitus descendi ad eum, notificavi absentiam ejus, et monui ut non tæderet ipsam expectare paulisper: sicque introduxi eum in cellulam pœnitentiæ Jesu Christi ancillæ, ut patientius expectaret. Ille vero post parvum temporis spatium attadiatus, dixit: Ego promisi Fratri Gulielmo quod huc venirem, et dominam hanc audirem, ex quo abest, et in multis occupatus stare non possum, supplico ut excusetis me ei, quoniam habeo quampluribus intendere.

B tandemque persuasus ire ad Catharinam,

C sed protestans se ei non pariturum,

236 Videns hæc ego, et dolens de virginis absentia, cœpi ei loqui de materia pacis jam dictæ. At ille inquit: Videte: vobis qui estis Sacerdos et religiosus, vel huic religiøsæ dominæ de qua magnam famam sanctitatis audiui, mentiri non debeo: veritatem dicam, sed nihil intendo facere circa hæc de volito vestro. Verum est quod ego sum qui pacem illam et illam impedio, sed ab aliis me occulto: et si ego solus consentirem, totum esset sopitum. Sed ego nullo modo consentire intendo, nec oportet mihi super hoc prædicare, quia nunquam consentiam; sufficiat vobis quod aperui nunc quod aliis occultavi, non molestetis me amplius. Cumque vellem replicare, illeque recusaret audire; disponente Domino, affuit virgo sancta, rediens de simili opere. Quam cum vidissemus, ille contristatus est, ego lætatus: ipsa vero terrenum hominem cœlesti caritate salutans, consedit, et petivit de causa sui adventus. Qui cuncta, quæ dixerat mihi singulariter, repetivit; et ultimam negativam. Virgo autem sacra cœpit ei periculum ejus ostendere, et undique ipsum urgere, pungendo pariter et ungendo: sed ille, more aspidis

surdæ, aures cordis claudebatur ex toto. Quod cernens sapientissima virgo, cœpit intra semetipsam orare, divinumque auxilium implorare. Hæc dum perpendissem, ad illum me verti: et sperans de cœlo succursum, posui et tenui eum in verbis. Quid plura? post parvam morulam dixit: Jam nolo ita esse rusticus, ut omnia vobis negem, ego volo recedere. Ego habeo quatuor guerras: de una illa tali facite quidquid vultis. Quo dicto, surgebat ut recederet: Surgendo autem dixit: O Deus meus, quantam consolationem ego in mente sentio de verbo quod dixi pro pace! et subjunxit: Ha! Domine Deus, quæ virtus est quæ me trahit et tenet? non possum abire nec aliquid denegare. O quis me aretat? o quis me tenet? Hæc dicens, prorupit in lacrymas. Victum me fateor, inquit, nec respirare valeo. Et flexis genibus, flens dicebat: Faciam, virgo sanctissima, quidquid jubetis, non modo de istis, sed et de aliis quibuscumque. Cerno quod diabolus me tenuit catenatum; volo facere quidquid consulitis. Consulite animæ meæ, qualiter de manibus diaboli liberetur.

237 Ad hæc sacra virgo, quæ orando intraverat jam in consuetum mentis excessum, reducta est ad sensus exteriores, et gratias agens Domino: Modo, inquit, frater dilecte, perpendis de periculo tuo ex misericordia Salvatoris? Locuta sum tibi, et contempsisti: locuta sum Domino et non sprevit orationem meam. Pœnitentiam igitur age de peccatis tuis, ne repentina super te veniat tribulatio. Quid amplius immorer? Cum magna contritione confessus est mihi cuncta peccata sua: cum omnibus hostibus per manum virginis pacem fecit; et cum Altissimo, quem offenderat longis temporibus, se reconciliavit juxta consilium meum. Sed post confessionem per paucos dies a civitatis Præsidente capitur, arctaque custodiæ deputatur; insonuitque vox quod debebat decapitari. Quod ego percipiens, mœstus accessi ad virginem: Ecce, inquam, dum hic diabolo deservivit, nihil adversi passus est: cum autem ad Dominum conversus est, fremit contra eum cœlum et terra. Timeo, mater mea, quia novella est plantula, ne hac tempestate frangatur ex toto, et in desperationem labatur. Ora, obsecro, pro eo ad Dominum, ut quem tuis orationibus liberasti, eisdem ipsum protegas ab adversis. Tunc ipsa: Ut quid, inquit, ita tristamini de eo, de quo potius deberetis exultare? Nunc certus factus estis quod avertit ei Dominus pœnam æternam, ex quo affligit eum pœna temporali. Prius juxta Salvatoris sententiam, mundus diligebat quod suum erat: cum autem de mundo egressus est, mundus incepit eum odire: prius Dominus servabat ei pœnam æternam, nunc æternam misericorditer in temporalem commutavit. De desperatione vero non dubitatis, quoniam ille qui liberavit eum de inferno, eruet eum de præsentis periculo.

238 Et sicut dixit, ita factum est: qui post non multos dies liberatus est de carcere illo, quamvis in temporalibus sustinuerit non parvam jacturam: de quo sancta virgo gaudebat, dicens: Venenum, quo inficiebatur, abstulit ei Dominus. Et tandem prementibus tribulationibus, et ipsius devotione crescente, palatium pulcherrimum quod habebat extra civitatem milliaro secundo, ipsi sacre virginis donavit per publicum instrumentum, ut ibi construeret monasterium dominarum. Quod ipsa, de speciali licentia atque auctoritate Papæ undecimi, fundare cœpit et ædificare, imposuitque ei nomen, Sancta Maria Regina Angelorum, me præsentem cum filiis et filiabus suis. Commissarius autem præfati Pontificis summi, fuit Frater Joannes, Abbas monasterii sancti Anthimi, diœcesis (ut puto) Clusinae, Ordinis S.

D
ACCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

ipsa orante
mirabiliter
resipiscit,

et confessione
peracta,
E

varia incom-
moda tempo-
ralia patitur,

F

et suam
domum Vir-
gini donat
vertendam
in monaste-
rium.

AUGT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A Gulielmi. Hanc dexteræ suæ mutationem fecit Altissimus, per hanc sacram virginem, me teste, qui per plures annos fui Confessor dicti Nannis, et scio quod pro majori parte vitam suam correxit, saltem pro illo tempore quo fui cum eo.

Incredibilis
numerus
spiritualiter
ab ea adju-
torum,

239 Super hæc autem, si velim conversiones omnium malorum, profectum et augmentum bonorum sive bene dispositorum, roborationem infirmorum, consolationes desolatorum sive tribulorum, admonitiones spiritualium periculorum, quas vel quæ per hanc venerabilem virginem et sponsam suam mirabiliter operatus est Dominus, recitare, plures et grandes conficiendi sunt libri. Quis enim narrare sufficiat, quot sceleratos de fancibus inferni subtraxerit? quot obstinatos ad sui cognitionem reduxerit? quot seculo deditos, ad ejus contemptum adduxerit? quot temptationibus diversis tentatos, suis orationibus pariter et doctrinis de laqueo diaboli liberarit? quot rursum de cælo vocatos, per viam virtutum direxerit? quot etiam in proposito sancto fundatos, ad servanda charismata meliora promoverit? quot iterum de peccatorum voragine liberatos, ac per viam veritatis suis laboribus et orationibus quasi propriis humeris deportatos, ad æternæ vitæ finem

B usque deduxerit? Ut enim verbis utar Hieronymi, Paulam sanctissimam commendantis: Si omnia corporis mei membra verterentur in linguas, non sufficerent enarrare fructum animarum, quem hæc planta virginea, per Patrem cœlestem plantata, produxit. Vidi ego quandoque mille vel eo amplius ntriisque sexus homines, simul de montanis et aliis regionibus comitatus Senensis, ad eam videntiam et audiendam, tuba vocante invisibili, concurrisse: qui et quæ non modo ad verbum ejus, sed ad ejus aspectum, mox de suis compungebantur criminibus, flentes ac lugentes sua peccata: currebant ad Confessores, quorum unus ego fui: et cum tanta contritione confitebantur, quod nulli poterat esse dubium, quin magna copia gratiæ in eorum cordibus esset ex alto diffusa. Nec fuit semel tantum vel bis hoc, sed frequenter valde.

et ad eam
accurrentium,

pro quibus
absolvendis
amplos fa-
cultates con-
cedit Papa,

240 Propter quam causam felicitis memoriæ Dominus Gregorius, supradictus Papa undecimus, tanto animarum fructu exhilaratus pariter et delectatus, mihi et duobus sociis meis concessit per Apostolicas litteras, quatenus omnes venientes ad eam et confiteri volentes, possemus absolvere tantam, quantum poterant praelati Diocesani. Porro novit illa veritas, quæ nec fallit nec fallitur, quod plures venerunt ad nos eriminosi, et gravibus vitiis onerati, qui vel nunquam fuerant confessi, vel nunquam debito modo Pœnitentiæ Sacramentum perceperant. Stabamus, tam ego quam socii, jejuni frequenter usque ad vespertas, nec sufficere poteramus audire confiteri volentes. Et ut meum fatear imperfectum, et virginis hujus sacræ profectam, tanta erat pressura volentium confiteri, quod pluries gravatus sum et attadiatus præ laboribus excessivis. Ipsa vero sine intermissione orabat, et sicut victrix capta præda in Domino exultabat uberius, jubens ceteris filiis et filiabus, ut ministrarent nobis qui habebamus rete, quod ipsa miserat in capturam. Non est fas exprimere calamo plenitudinem gaudii mentis ejus, sed nec etiam signa lætitiæ ejus; quæ nos ita lætificabat interius, quod etiam memoriam cujuscunque tristitiæ perdebamus. Hæc de mirabilibus, quæ per hanc sacram virginem fuit omnipotens Dominus operatus circa salutem animarum, sint dicta; prolixa forsitan tædioso lectori, sed nimis breviter mihi et operibus patratis per eam, quorum plurima omittuntur. Nunc autem ad ea quæ patrata sunt circa salutem corporum, transire decebat. Sed quia prolixe satis extendit se materia spiritalis, ne præsens ca-

pitulum nimis extendatur, finem accipiat in hoc puncto. D

CAPUT XI.

Miracula juvandis corporibus impensa.

Rem narro, dilectissime lector, nostris stupendam temporibus, sed tamen valde facilem illi apud quem nulla impossibilitas reperitur. Lapa siquidem, hujus sacræ virginis genitrix, de qua superius frequenter facta est mentio, licet (sicut in principio dictum est) fuerit femina magnæ simplicitatis et innocentiae, non fuit tamen illo tempore de invisibilibus bonis multum vel affecta vel informata: quamobrem transitus ex hac vita ei erat nimis odibilis, prout res gesta, narranda inferius, demonstrabit. Contigit enim eam post obitum viri gravari languore corporeo, languorque de die in diem augeri videbatur: quod attendens virgo Deo dicata, suum ad consuetum cucurrit orationis refugium, Dominumque interpellavit precibus assiduus, ut illi quæ se peperit et nutrit, succurrere cum salutis remedio dignaretur. Cui tandem cœlitus est responsum, quod saluti ejus consulebatur, si tempore illo de corpore migraret, antequam videret illa quæ superventura erant adversa. His auditis et intellectis, virgo Lapam adiit genitricem, ipsam dulcibus exhortationibus admonebat, ut si Dominus eam ad se vocare disponderet, ejus voluntati se absque tristitia conformaret. Quod illa, visibilium amore nimium implicata, horrens et fugiens, filiam precatur, ut pro salute corporea instaret ad Dominum, nec de morte sibi quomodolibet loqueretur.

CAP. VIII

Matrem
suam ægro-
tantem

E

242 Hæc dum Christi sponsa cerneret et doleret, facta in agonia mentali, quodammodo ferventissime Dominum exorabat, ut non permitteret eam ex hac luce migrare, nisi prius animam ejus sciret divinæ voluntati conformem. Obediente autem Deo, ut ita dixerim, virginæ hujus hominis voci, ad tempus infirmitas Lapæ poterat aggravari, sed mors nequaquam valebat appropinquare. Factaque est virgo Domini inter ipsum Dominum et genitricem propriam mediatrix, illum exorando, istam exhortando: apud illum orabat, ut Lapam invitam de hoc mundo non traheret: apud istam instabat, ut tractui Domini consentiret. Verum quæ omnipotentem quodammodo orationibus suis alligavit, nequit infirmam mentem suis exhortationibus inclinare. Propter quod Dominus sponsam suam taliter est allocutus: Dic genitrici tuæ, quod ipsa non vult modo exire de corpore: sed tempus erit, in quo magnis desideriis petet mortem, et eam non poterit invenire. Quod verbum ita verificatum est coram me et pluribus aliis contestibus meis, quod ejus veritas nulla potuit tergiversatione celari. Contigerunt etenim tot adversitates usque ad ultimam senectutem, tam de personis quam de rebus quas diligebat, quod solebat cunctis audientibus dicere: Numquid per transversum posuit animam meam Deus in corpore, ut inde non valeat egredi? Tot filii et filiæ, nepotes magni et parvi, sunt jam defuncti; ego sola mori non valeo ut omnibus doloribus saucier et affigar?

et vitam
licet gra-
vem futuram
præoptan-
tem,

F

243 Porro ut prosequamur quod cœpinus, indurato corde Lapæ, ita ut nec confiteretur nec cogitaret animæ medicinis; voluit Dominus in sponsa mirabilior apparere negando, quæ fuerant prius petendo concessa. Nam postquam diutius ad preces virginis mortem distulerat, ut ostenderet quanti esset meriti apud se virgo sacra, præmisit Lapam inconfessam, mortem incurrere temporalem. Quod cum sacra filia perpendisset, oculos ad cœlum levans cum lachrymis, inquit: Ha! Domine Deus meus, suntne istæ promissiones tuæ, quas mihi fecisti, quod nullus de

ac denique
mortuam sine
confessione,

domo

A domo ista periret? Sunt etiam hæc quæ mecum tua misericordia statuisti, quod matrem meam invitam non traheres de mundo hoc? nunc autem cerno eam absque Sacramentis Ecclesiæ decessisse. Per omnes misericordias te obsecro, quod non patiaris me taliter defraudari: nec hinc quantulumcumque discedam vivens, quousque matrem meam mihi restituas redivivam. His verbis et huic casu præsentibus fuerunt tres mulieres Senenses, quarum nomina inferius annotantur, quæ firmiter et clare viderunt ipsam Lapam ultimum spiritum emittentem, corpusque ipsius post hoc ab omni signo vitali extinctum aspexerunt et palpaverunt: ad aliaque in talibus consueta præcessissent, nisi quia virginem orantem præstolabantur. Sicut enim Salvatore tangente loculum, steterunt quæ funus ferebant: sic hac orante virgine, adstantes in nullo mutationem fecerunt, ejusdem Salvatoris operante virtute. Quid in longum pertrahar? Amplius orabat virgo, et magnis mentis clamoribus cœli fastigia penetrabat; præsentabaturque in conspectu Altissimi anxietas cordis ejus simul cum ferventibus et humilibus lacrymis, quæ deinde copiose prodibant: quamobrem non fuit possibile orationem illam vacuam remeare.

precibus suis
ad vitam
revocat
Catharina,

coram tribus
testibus.

B Exandivit igitur eam totius consolationis et misericordiæ Dominus, et præsentibus ac cernentibus testibus supradictis et inferius nominandis, cœpit corpus Lapæ subito et totaliter commoveri, resumptoque integraliter spiritu, opera vitalia libere exercere: vixitque ad annos octoginta novem, cum multis afflictionibus cordis, propter ingruentes necessitates et adversitates, quas passa est, ut ipsi fuerat per filiam, jubente Domino, prophetatum.

244 Hujus autem miraculi testes fuerunt Catharina Getti, et Angelina Vannini, nunc Sorores de pœnitentia B. Dominici, nec non et Lysa cognata virginis, Lapæ prædictæ nurus, quæ supersunt adhuc omnes Senis: istæ viderunt Lapam, post plurimum dierum gravem infirmitatem, expirantem, corpus ejus exanime, virginem orantem, cujus quædam verba etiam perceperunt et audierunt, quando scilicet dixit: Domine, istæ non sunt promissiones quas fecisti mihi: et tandem, post non magnam moram, viderunt corpus exanime commoveri, et recipere vitam, et omnes vitales operationes postmodum exercere. De sequenti autem tempore vitæ ejus mille vel eo amplius sumus testes. Ex quibus omnibus potes perpendere, lector bone; quanti meriti apud omnipotentem Dominum fuerit hæc virgo sacra, quæ genitoris animam de Purgatorii pœnis, genitricis vero corpus jam mortuum ad vitam naturalem tam miraculose reduxit. Verum ne hoc putes tantum circa salutem corpoream patratum fuisse per eam miraculum, attende ad cetera quæ sequuntur: et ut ampliorem præbeas fidem miraculo recitato, noveris verba Domini, dicta virgini, ab ipsa virgine me percepisse, dum secreta ejus secreta inquirerem: cetera vero reperisse in scriptis Fratris Thomæ primi confessoris, sæpe superius nominati: qui recitat hoc miraculum contigisse anno Domini mcccclxx mense Octobri, præsentibus testibus superius nominatis. Præter hoc autem unum recitare intendo, quod prius ceteris quidem non contigit, sed magis notum fuit mihi, in tantum, quod præter illum qui recepit miraculum, nullus melius me novit illud.

a
Pestilentia
Senis grassante

243 Accidit decimo septimo a anno, vel circiter ante annum hunc nonagesimum, qui nunc currit, me obedientia, quam promisi, jubente, in conventu Senensi ordinis mei morari, Lectorisque officium exercere. Cumque Deo servire debiliter, contigit pestem inguariam, quæ tam crebro nostris temporibus orbem universum vastavit, eandem civitatem

Senensem graviter nimis opprimere, hominesque utriusque sexus et ejuslibet ætatis, mortis jaculo vulnerari, adeo ut quosdam infra diem naturalem, alios infra duos dies communiter aut infra tres, de sanitate ad mortem, percussione sua veneno deduceret, non sine cunctorum terrore pariter et tremore. Quamobrem animarum zelo, super quem Ordo ipse, quem sum professus, fundatus est; fui coactus etiam vitæ corporalis subire periculum, ut proximo rum animas adjuvarem. Hac igitur de causa, dum per infirmantium domos die noctuque pergere circumeundo, frequenter pro utriusque hominis causa suscipienda ad domum sanctæ Mariæ de Misericordia, in eadem civitate sitam, consueveram declinare; potissime quia ejusdem domus Rector et Gubernator pro tunc erat quidam Matthæus, qui adhuc superest, homo nimis laudabilis vitæ et claræ famæ, nec non et ipse sacræ virgini spiritu caritatis adstrictus; quem ob virtutes eidem ex alto concessas, nimis tenere diligebam, et diligo de præsentibus. Hunc solebam semel in die, tam ex causa quam dixi, quam pro subveniundo pauperum aliquorum inopiis, visitare.

246 Quodam autem mane, dum post Missam conventus mei ad infirmos visitandos fuisset egressus, transiens per dictam domum Misericordiæ, introgressus sum, ut scirem qualiter habitantibus in tantæ pestis intemperie successisset. Sed ingrediens, inveni dictum Matthæum Rectorem, de ipsius domus ecclesia ad cameram, in qua ipsius erat mansio, manibus Fratrum et Clericorum ejusdem domus quasi mortuum deferri: colorem enim faciei consuetum quasi ex toto perdidit, viribusque corporis ac loquela uti non poterat, ita ut mihi percunctanti quid pateretur, non posset aliquid respondere. Tunc ego ad deferentes et comitantes b me vertens, attonitus petivi quid obfuisse aut obsesset Matthæo meo. At illi: Hac, inquit, nocte, hora septima, dum vigilaret ad quemdam infirmum, pestis inguinaria ipsam percussit in inguine, brevique spatio ad tantum defectum corporis est perductus. Quo audito, ipsos in cœstus sum subsecutus usque ad lectum: in quo dum reclinatus fuisset, resumpto spiritu, me vocavit, et peccata sua sicut frequenter consueverat, confessus est. Absolutione autem parata, petivi ab eo quid pateretur. In inguine, inquit, tam vehementi dolore afficior, quod quodammodo femoris divisionem minatur; insuper capitis tantam sentio passionem, ut fere putem ipsum esse in quatuor partes divisum. Post hæc verba tetigi venam pulsus, et manifeste reperi eum acerrimis febribus laborantem. Quamobrem induxi adstantes, ut signum urinæ ejus medico, admodum excellenti eumque diligenti, qui magister Sensus dicebatur et dicitur, deferrent quantocius; quo ego post moram modicam sum subsecutus. At medicus viso signo, mox indicavit, morbum pestilentialem amicum pati, et mortis vicinæ signa testatus est se manifeste conjicere, mihiq; ait: Ebullitionem sanguinis in hepate, designat hæc aqua, communem instantis pestilentie morbum: et ideo vehementer timeo; ne domus Misericordiæ Rectorem tam bono citius videtur. Tunc ego: Numquid existimatis possibile, per artem medicinæ ei aliquid remedium adhiberi? Et ille: Tentabimus hac sequenti nocte, si possemus cum succo fistulæ cassiæ sanguinem illum purgare; sed modica spes est mihi in remedio illo, quia morbus est nimis gravis.

24 His dictis per medicum abscessi tristis, pergens versus domum infirmi, semper tamen mentaliter invocando Dominum, ut tam exemplarem virum pro aliorum salute adhuc in hoc seculo dimittere dignaretur. Interim autem sancta virgo, sui Matthæi audiens passionem, quem ex ejus virtutibus

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

Confessarius
Virginis ad
ægros dis-
currens,

b
invenit Re-
ctorem do-
mus Miseri-
cordiæ
ægrium,

et nullum in
medico spem
interiens
recurrat ad
Sanctam;

quæ intrem
occurrit et
surgere ægrum
dissimulat

tenerrimæ

AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO

A tenerrime diligebat; mox fervore caritatis accensa, quasi contra morbum illum turbata, festine accessit ad ægrum. Et antequam appropinquaret ei, a longe cœpit clamare: Surgatis, Domine Matthæe, surgatis; quia non est tempus in lecto mollitiæ quiescendi. Ad hanc virginis vocem, absque temporis intervallo, in momento, febris et inguinis apostema penitus Matthæum dimiserunt; omnisque dolor ita discessit, ac si nunquam talis eum passio molestasset: obedivitque natura divino imperio, sibi per os virginis patefacto, et ad vocem ejus facta est ei integraliter tranquillitas corporalis; ita ut Matthæus ridens de accubitu surgeret, et virtutem Dei experiens habitare in virgine, discederet exultando. Quo facto, virgo favores declinando humanos, abcessit: sed ipsa domum egrediente, casu ego inæstus ingrediebar, ignorans quid actum esset, ac putans Matthæum præfatum pestilentialibus febribus detineri. Visaque virgine, cogente cordis dolore, furbunde quodammodo dixi: Numquid, Mater mea, permittes hunc hominem, tam nobiscarum et utilem, modo mori? Illa vero, licet sciret quid jam egisset, tamen sicut vera humilis, modum loquendi quasi abhorrens, ait: Qualia sunt hæc verba quæ modo dicitis? Numquid pro Deo ego sum, liberans mortalem a morte?

B Tunc ego furiis doloris accensus, inquam: Dic hæc verba cuienique volueris, mihi qui novi secreta tua, non dicas: novi quod quidquid a Domino cordialiter petieris, obtinebis. Tunc illa, inclinato capite, paulisper subrisit: et tandem me vultu læto respiciens, inquit: Sitis bonæ mentis, quia ista vice non morietur.

dissimulans
apud Con-
fessarium
quid egerit,

redit hic et
sanum invenit

et cum ea
mensa accum-
bit:

C 248 Quo audito, tristitiam innox deposui: noveram enim virtutem ex alto ei concessam. Et sic illa relicta, ingredior æquanimitè ad infirmum; quem reperi sedentem in lecto, ac cum magno gaudio miraculum virginis recitantem. Cui cum dicerem, quod a sancta virgine promissionem habebam, ipsum non debere de illa infirmitate discedere, ille respondit: An ignoratis, quid, me personaliter visitans, egerit? Me autem respondente quod ignorabam, et quod nec ipsa mihi aliquid inde retulerat; ille sospes et hilaris totaliter, surgens de lecto, recitavit mihi quæ superius sunt descripta. Quid plura? In majas augmentum miraculi, mensa paratur, et recubimus, Matthæusque nobiscum recubnit; afferuntur cibaria non infirmantium, sed sanorum et fortium, legumina scilicet et crudum cepe cum eis. Manducat hic una nobiscum, qui paulo ante nec delicatum cibum sumere potuisset: stat lætus et ridens, qui eodem mane vix poterat verba proferre. Miramur cuncti pariter et gaudemus, Dominum collaudantes, qui per sponsam suam tam mirabilem nobis concesserat gratiam; et in commendationem virginis, ad invicem stupidi loquebamur. Hujus autem miraculi contestis mens fuit Frater Nicolaus Andræ de Senis, ordinis Fratrum Prædicatorum, qui adhuc superest, et mecum illo mane omnibus supradictis interfuit. Sed et omnes qui habitabant in domo illa, tam Clerici et Sacerdotes, quam alii circiter viginti et ultra, cuncta quæ nunc recitamus, sensibili ter perceperunt, et manifeste viderunt. Sed obsecro, lector, adverte, ne infidelitas incircumcisorum corde et auribus te nunc fallat.

testes miraculi

et ejus evi-
dentia.

Luc. 4, 19

249 Dicent forsitan hi quorum Deus corda non tetigit: Quid magni, si curatus est unus homo a morbo quantumcumque gravissimo? Tota die naturaliter hoc contingit. Quibus econtra respondeo, quærendo: Quid mirum si curavit Dominus socrum Simonis, quæ magnis detinebatur febribus, Evangelista teste? Tota naturaliter hæc contingunt, quod homines curantur a febribus quantumcumque gravissimis, ut quid nobis Evangelista pro miraculo re-

citatur? Sed attende, o infidelis, qui nihil percipis ultra sensum: attende quid voluerit Evangelista de notare. Stans, inquit, super eam, imperavit febris, et dimisit eam: et continuo surgens, ministrabat illis. Hæc fuit nota miraculi, quod imperio Domini, absque dilatione ac remedio naturali, febris abcessit: illaque tam dure febricitans et prostrata, mox sine alio confortante surrexit. Sic et in proposito clare cernis, nisi obruaris cæcitate mentis: stetit hæc sacra virgo, in cujus pectore Dominus habitabat; et ille Dominus, qui socrum Simonis tunc curavit, stetit non de propinquo, sed a remotis; et imperavit febris simul et inguinariæ pesti; et absque quocumque remedio corporali, sine dilatione patientem dimisere Matthæum. Qui mox surgens, nobiscum legumina et cepe comedit illæsus, ac si nunquam tali passione gravatus fuisset. Aperi ergo mentis oculos, et noli esse incredulus, sed fidelis.

250 Porro ex quo de domo Misericordiæ fecimus mentionem, unum mirabile, quod in ejusdem convicinio contigit, licitum est recitare: quamquam per sacram virginem prius patratum fuerit, quam præcedens immediate miraculum. Ego tamen tunc didici, cum in dicta domo Misericordiæ conversabar cum Matthæo prædicto. Referebant etenim mihi, tam Frater Thomas, super sæpissime nominatus, quam idem Matthæus, Rector dictæ domus Misericordiæ, ac quasi omnes qui facta ejusdem virginis noverant, quod in ejus vicinio illo quædam habitabat mulier Deo devota, quæ, si memoria me non fallit, habitum gerebat Sororum de penitentia B. Dominici. Hæc auditis et forte visis virtutibus virginis, ei domestica facta est, et libenter auscultabat monita ejus, et attendebat exempla, nec non et devote ipsam venerabatur. Accidit autem ut quadam die, dum eadem mulier esset super quoddam solarium domus suæ, subito solarium gravitate et mole sustentati ponderis caderet; et dicta mulier cum solario ruens, gravissimis allisionibus et contusionibus, tam carnis quam ossium, læderetur; adeo ut vicina concurrente, ad ipsam de sub lignis et lapidibus extrahendum, mortua vel in brevioritura indicaretur ab omnibus convicinis. Tandem juvante Deo, in lectulo adhuc vivens reposita, resumpto paulatim spiritu, cœpit dolorem allisionum sentire, magnisque vocibus et fletibus, suas astantibus misérias indicare. Hinc advocantur medici, curaque possibilis adhibetur: sed tamen illa se movere in lectulo nullatenus poterat per se ipsam, doloribusque diversorum membrorum sine intermissione cruciabatur.

E
Mulier cum
ruente sola-
rio lapsa et
obtrita,

F

251 Quo audito, virgo Deo dedicata, sorori a domesticæ compatiens ex corde, ipsam personaliter visitavit, et sanctis monitis eam ad patientiam hortabatur. Sed cum videret ejus excessivam afflictionem, loca doloris quasi liniendo et palpando contigit: quod et infirma libenter acceptabat, sciens non nisi bonum evenire posse de illo contactu. Mox autem ut manus virginea locum doloris cœpit contingere, dolor ex toto recessit: quod infirma perpendens, rogavit eam ut alium locum doloris sic etiam deliniret palpando. Quod virgo tanto libentius annuit, quanto eam amplius consolari optabat: sed cum factum esset, etiam inde remotus est dolor totaliter. Quid plura? Infirma petente, sacraque virgine annuente, ac loca cuncta doloris manu virginea liniente, totus a corpore dolor abcessit. Quo facto, illa quæ corporis membra, nec ipsum corpus poterat paulo ante per se ipsam movere, jam se vertit hinc inde, signaque sanitatis recuperatæ manifeste cunctis ostendit. Siluit tamen usque ad virginis sanctæ discessum, ne turbaret ejus humilitatem: sed postea cunctis dixit, tam medicis quam vicinis: Catharina, filia dominæ Lapæ, suo me contactu en-

contactu
manus Sanctæ
sanatur.

ravit

A *cujus scriptura sumptum per me, in hac pagina breviter est descriptum.*

testes prædictorum miraculorum,

b

c

in his duo ejus scribæ,

261 Sed quia de signis patris in corporibus familiarium et domesticorum est tactum; occurrunt memoriæ quædam notabilia signa, quorum ipse sum testis, multosque mecum testes adhuc viventes habeo, prout infra dicitur. Tempore quo felicis memoriæ Dominus Gregorius Papa undecimus, de Avenione *b* transivit ad Urbem, contigit sacram virginem cum sua comitiva, in qua ego eram, præcedendo dictum Pontificem, Januam pervenire; ibique moram trahens, donec præfatus summus Pontifex cum Romana curia veniret ad eandem civitatem, diebus aliquibus requievit; ac inchoatum iter proseguens, inde Urbem versus discessit: quæ mora, unius mensis et ultra spatio tendebatur. Erant autem in societate nostra duo devotissimi juvenes. natione Senenses, qui scriptores erant epistolarum hujus almæ virginis, qui adhuc religiose ac virtuose vivunt in corpore. Horum alter vocatur Nerius Landocci de Pagliarensibus, qui solitariam et quodammodo anachoreticam ducit vitam, spreto seculo et pompis ejus omnibus. Alter *c* Stephanus Corradi de Maconibus, qui ex jussu ejusdem virginis sibi facto, dum ipsa transiret ex hoc mundo ad Patrem, Ordinem Carthusiensem ingressus est: in quo divina gratia se comitante, adeo jam profecit, quod in Italia magna pars illius Ordinis, ejus visitationibus, monitis et exemplis regitur et gubernatur; Priorque factus est pluribus in monasteriis successive, nunc autem actualiter Prior est in conventu Mediolanensi, prædicti Carthusiensis Ordinis, virque non parvæ operationis et famæ habetur ab omnibus. Hi duo pariter testes sunt et testes, tam mei quam aliorum et aliarum, de omnibus vel de majori parte superscriptorum mirabilium, in hac tota secunda parte recitatorum. Sed tempore supra descripto, in dicta civitate Januæ, in persona utriusque ipsorum, memorabile signum operatus est Dominus per sacram virginem sponsam suam.

quorum unus ab intolerabili cruciatus,

262 Contigit enim, dum essemus ibi, dictum Nerium infirmari infirmitate quadam horribili, qua non tantum ipse, sed nos omnes incredibiliter vexabamur: doloribus namque viscerum cruciabatur die noctuque assidue, quibus cogentibus, voces cum ejulatibus jugiter emittebat, nec poterat in lectulo uno quiescere; sed manibus reptans et genibus, quia se nequibat erigere, totam cameram ubi plures erant lectuli, quasi dolores fugiens, perquirebat; nosque ac se ipsum flebiliter molestabat. Fiunt hæc nota virginis, tam per me quam per alios: quæ quamvis compassionem ostenderet, non tamen movebatur ad orandum more solito pro sedatione passionis illius, nec fiduciam (ut assolebat) nobis dabat de liberatione infirmi: imo mihi imposuit, ut medicos advocarem, et medicinalia remedia infirmo adhiberentur. Quod et diligentissime feci, duos advocans medicos, quibus obediebatur ad nutum: sed in nullo infirmus est relevatus, imo potius aggravatus. Quod totum (ut arbitror) factum est, ut Dominus in sponsa mirabilior appareret: nam procedentibus et nihil proficientibus medicis, mihi tamen dixerunt, quod nullam spem ulterius habebant de illius ægroti salute.

263 Quod cum narrassem Fratribus et sociis existentibus mecum in mensa, præfatus Stephanus surrexit a cœna in spiritu fervoris et amaritudinis animi, et ingreditur cubiculum virginis, seque ad pedes ejus prosternit cum lacrymis, petens humiliter et instanter, quod non permetteret confratrem et socium suum in via, quam propter Deum et caritatem ejus assumpserat, corporea vita privari, cadaverque ejus in patria remanere peregrina. Cui

benigna virgo compassa, materna caritate respondit: Ut quid, fili mi, turbaris et doles? Si Deus vult Nerium fratrem tuum de suis laboribus præmiare, non, inquit, debes dolere, sed lætari. Ad quam ille: Dulcissima mater, obsecro ut vocem meam audiat, et eum juvetis, quia non dubito quin si velitis, possitis. At ipsa, maternum affectum continere non valens, ait: Hortabar ut conformitatem haberes cum divina voluntate: sed ex quo te video taliter afflictum, cum cras ad Missam accessero pro Communionem sancta, reducas hoc ad memoriam meam, et tibi promitto quod precem hanc Domino porrigam: tu vero Deum orabis ut exaudiat me. Tunc Stephanus, hac promissione contentus et lætus, mane sequenti tempestive coram sacra virgine, cum iret ad Missam, humiliter genu flectens, ait: Oro, mater mea, ne sim fraudatus desiderio meo. Quæ tunc in eadem Missa communicavit; et post moram et suæ sanctæ mentis excessum, juxta consuetudinem, tandem sensibus corporalibus est restituta: et statim dictum Stephanum, expectantem ibidem, subridens allocuta est, dicens, Gratiam habes, quam petis. Et ipse: Numquid, mater mea, liberabitur Nerius: Et illa: Firmiter liberabitur, quia Dominus eum nobis restituit. Tunc ille gradu non lento accessit ad ægrotum, ipsum in Domino confortans. Et post paululum medici venientes, et signa sua multipliciter considerantes; qui de salute ejus omnino desperaverant, cœperunt inter se dicere, possibile fore quod adhuc sanaretur. Ipse vero juxta verbum virginis, successive convaleuit usque ad sanitatem perfectam.

264 His igitur sic peractis, dictus Stephanus tam ex laboribus corporis, quam ex passionibus mentis, quas passus fuerat, dicto Nerio ministrando, febres non parvos cum vomitu et excessivo dolore capitis incurrit: quamobrem in lectum decidit: et quia dilectus nimium erat ab omnibus, omnes ei condolendo assistebamus. Quod dum sacræ virginis notificatum est, nimis condoluit. Ad ipsum igitur personam accessit: petitoque de qualitate languoris, et ex tactu percepto, quod valde febres cruciabant eum, mox in fervore spiritus ait: Præcipio tibi in virtute sanctæ obedientiæ, quod amplius istas febres non patiaris. Mira res! obedivit natura voci virginis, ac si de cœlo ab omnium Conditore sonuisset. Namque absque naturali quocumque remedio, ipse tunc, antequam sacra virgo discederet ab ejusdem Stephani lectulo, pulsus febribus plene liberatus est: sanumque nostrum Stephanum sine dilatione recepimus cuncti gaudentes, Dominoque gratias referentes, qui hæc duo signa infra paucos dies per sponsam suam, nostris videntibus oculis, fuerat operatus.

265 Porro his duobus signis addo et tertium, cuius ego non sum testis de visu, quia ego non fui præsens, sed illa in qua miraculum factum est, adhuc extat et testificatur aperte, ipsaque indicante, didici quæ nunc scribo. Sed et aliæ quæ fuerunt tunc in societate virginis sanctæ, et supersunt adhuc, assertioni ejus attestantur absque scrupulo. Hæc est Soror de pœnitentia B. Dominici, natione Senensis, licet in urbe non habitet, vocaturque Joanna de Capite, quæ recitat quæ sequuntur. Tempore namque quo felicis memoriæ Dominus Gregorius XI, superius nominatus, habitabat in Urbe, de ipsius mandato sacra virgo accessit Florentiam, ut pacem inter Patrem Patrum, et rebelles tunc filios procuraret: quod et fecit, prout et in quodam distincto Capitulo plenius disseretur. Draco autem infernalis, discordiarum nutritor, et auctor achostis cuiuslibet unitatis, tot scandala suscitavit in civitate prædicta, etiam contra sponsam Jesu Christi, quæ laborabat pro pace, quod prolixum nimis esset hic illud inserere, nimisque diverteremus a proposito nostro: sed

D

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
intercedente
apud sanctam
socio,

per ejus
preces libera-
tur,
E

altera febre.

F

Florentia
discessura
sancta,

ACT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A sed, concedente Domino, infra propter ejus detractores fiet (ut dictum est) unum Capitulum. Dum igitur sacra virgo esset de Apostolico mandato Florentie, pluraque ac gravia scandala contra eam suscitaret hostis antiquus; consultum fuit ei per fideles et devotos ejus, quod parumper secederet extra civitatem predictam, locumque furori daret ad tempus. Ipsa vero, tanquam tota discreta et humilis, assensit illorum consilio: sed dixit, quod ex divino mandato de dictæ civitatis territorio non erat finaliter recessura, quousque pax et concordia inter summum Pontificem et illum populum esset ibidem præconizata: quod rei postmodum probavit eventus.

sociam itine-
ris sanat
a tumore
pedis et febris:

266 Parat igitur se, ut ad tempus discedat de civitate, ac ad quemdam locum ejusdem communitalis arcedat: sed invenitur quod dicta Joanna infirmitate gravi laboravit: nam pes ejus ex causa morie sibi erat inflatus ex toto, ac cum dolore pedis invaserat eam febris non modica: et sic dupliciter erat adlita, ac ab itinerando totaliter impedita. Quod virgo dum percipit, nolens eam solam dimittere, ne malialiquid pateretur ab impiis, ad consuetum recurrit orationis refugium, Sponsi sui auxilium invocans, ut illi casui providere misericorditer dignaretur. Nec passus est clementissimus Dominus sponsam suam illa diu perplexitate affligi. Nam ipsa orante, infirma illa cepit suaviter dormire; ab ipsoque somno excitata, ita se reperit perfecte curatam, ac si nunquam mali aliquid passa fuisset. Moxque surgens, se paravit ad iter, et eodem mane una cum virgine et aliis sociabus ambulavit agiler, sicut unquam ambulasset suæ tempore juventutis. Quo stupentes ceteræ quæ ipsam viderant patientem, laudes referebant omnipotenti Deo una cum ipsa, qui per sponsam suam operaretur miranda in corporibus assistentibus sibi.

d
item Toloni,

267 Huic autem signo aliud addo, quod per eam operatus est Dominus in quadam civitate comitatus Provinciæ, quæ vocatur d Tolonum, cum rediremus de Avenione, tempore quo dictus Gregorius Papa undecimus pergebat ad Urbem. Cum enim ad dictam civitatem Toloni pervenissemus cum ipsa, hospitiumque recepissemus, in quo ipsa more solito mox cubiculum est ingressa; nobis tacentibus, lapides (ut ita dixerim) clamaverunt quod virgo sancta ad civitatem pervenerat eandem: cæperuntque primo mulieres, deinde viri ad dictum hospitium convenire, ac petere ubi esset illa sancta domina, quæ de Romana curia remeabat. Cumque hospite prodente nequiremus eam celare, oportuit quod saltem mulieres ingredi permitterentur ad eam. Quo facto, adductus est per quamdam mulierem quidam infantulus, adeo tumefactus et turgidus, in ventre potissime, quod monstrum quoddam videntibus apparebat. Rogabantque mulieres illæ virginem Dominum, ut eundem infantulum in ulnas suas recipere dignaretur. Illa vero, licet prius renueret fugiens humanum favorem, tandem tamen victa compassionem, videns fidem illarum, assensit. Mox vero ut puerum assumpsit in manus virgineas, cepit magnas de corpusculo suo ventositates emittere, et cunctis videntibus omnis illa tumefactio recessit, restitutusque est plenariæ sanitati. Hoc autem signum, licet me præsentem factum non fuerit, seu me vidente; fama tamen adeo certa fuit et publica, quod Episcopus e civitatis ejusdem misit pro me; narransque prædictum miraculum, asseruit infantem illum esse nepotem Vicarii sui: et rogavit, quod facerem ut posset virgini sanctæ loqui: quod et factum est. Postremo vero multa quidem et alia signa fecit Dominus Jesus per sponsam suam in humanis corporibus, quæ non sunt in hoc libro conscripta: sed hæc pauca conscripta sunt, lector bone, ut ex eis ad credendum

infantem
turgidum,

e

merito inducaris, quod in hac virgine habitabat D Jesus, Dei et virginis filius, qui cuncta hæc opera principaliter faciebat. Porro licet liberatio eorum qui obsessi a malignis spiritibus detinentur, inter corporis curationes debeant computari; quia tamen nimis est præsens Capitulum protelatum, et hæc sancta virgo in hoc gratiam habuit specialem, hic huic Capitulo decrevi finem imponere, ac illa in sequenti Capitulo recitare.

ANNOTATA.

a Fr. Thomas pro Gemma, scribit Germina.

b Factum id anno 1376.

c Stephani hujus Vitam cum titulo Beati libris quinque complexus Bartholomæus Senensis, Carthusiæ Florentinæ monachus, vulgavit eam an. 1626: obiit autem ipse Stephanus an. 1424 die 7 Augusti, communi sepultura donatus in Carthusia Papiensi, cujus magnificentissime a Galeatio Vicecomite struendæ auctor et promotor præcipuus fuit: sed ibi nullus ejus est cultus. Senenses inter Patronos eum numerare dicuntur: quod ubi distinctius nobis constiterit, poterimus de eo agere mense jam dicto: interim hanc admonitionem præmittimus, ut probationes huic rei necessarias, si haberi possint, eliciamus; alias eundem prætermitturi.

d Telo, vulgo Toulon, urbs maritima et amplo portu insignis.

e Sammarthani indicant ab anno 1370 ad 1380 Tolonensi civitati Episcopum præfuisse Joannem III Hispanum, cognomine Silvestrum, sub quo Prædicatoribus in ea urbe attributæ ab Joana Regina sint ades regiar.

CAPUT XIII.

Potestas a Catharina contra dæmones exercita.

NON cessabat Sponsus æternus, ut ex supradictis potes perpendere, lector amabilis, virtutem, quam interius copiose concesserat sponsæ suæ, per actus exteriores ostendere visibiliter: quia nec abscondi potest ignis in sinu, nec arbor plantata secus decursus aquarum aliquando deficit, quin fructum suum producat tempore ordinato. Virtus igitur Domini Jesu, imo ipse Dominus Jesus latens in pectore virginis, diversimode quotidie amplius pandebatur, non solum divinam gratiam de cælo pro omnibus impetrando peccatoribus, ut in septimo dicebatur Capitulo; non modo terrena corpora infirma vel mortua reparando, prout octavum tibi demonstravit Capitulum; sed etiam infernalibus spiritibus imperando, ipsosque de obsessis corporibus expellendo, ut sic in nomine Domini Jesu habitantis in ea, sibi celestia, terrestria et infernalina flecterentur. Quod ut percipias certius, attende quod sequitur,

269 Fuit in civitate Senarum vir quidam, vocatus juxta patriæ nomen a, Ser-Michael Ser-Monaldi, arte notariorum seu scribarum peritus non medio-riter, quem ipse centies vidi, de cujus ore cuncta percepi quæ scribo. Hic dum esset ætate grandævus, haberetque uxorem cum duabus filiabus, quas ex ea genuerat; decrevit ex consensu uxoris se Dei servitio mancipare, easque virgines filias Christo Domino dedicare. Quamobrem ad quoddam monasterium virginum, sub nomine B. Joannis Baptistæ fundatum, in dicta civitate situm, accessit; seque ac sua devote obtulit Deo et B. Joanni, filiasque virgines aliis sociavit virginibus ibidem inclusis: et ipse cum sua conjuge ab extra inhabitans, curam temporalium rerum ejusdem monasterii, amore Dei gerebat. Dum autem per aliquod tempus ibidem mansisset, accidit justo Dei judicio, sed occulto, quod una ex filiabus dicti Ser-

CAP. IX.

Potestas in
dæmones
concessa.
F

a

Puella octen-
nis oblata
monasterio

A Ser-Michaelis, quæ dicebatur Laurentia, ætatis octo annorum vel circa, arrepta est a dæmone et obsessa. Quam dum hostis antiquis frequenter ac dure vexaret, totum monasterium virgineum horribiliter conturbabat. Factumque est ut Sorores, dictam puellam amplius inter se nolentes retinere, præfatam Ser Michaelem cogerent ad eam de monasterio educendam. Qua educta, inventum est quod malignus ille spiritus, puellæ vexator, per os ejus Latinis verbis congrue loquebatur; cum tamen puella omnem Latinitatem penitus ignoraret. Respondebat ad quæstiones profundissimas et difficiles: peccata et secretas condiciones quamplurimum detegebat: multisque aliis signis demonstrabat apertius, se esse spiritum reprobum, qui permissione divina, ex causa tunc hominibus ignota, vexabat puellam innocentem.

et invasa
a dæmone,

b

270 Tristabantur igitur inde parentes simul et attinentes, remediaque undique laborando querebant, ut spiritus ille nequam a puella vexata posset ejici. Propter quod ad diversas Sanctorum reliquias adduxerunt, ut eorum meritis et virtute malignus spiritus fugeretur. Singulariter autem confidebant in reliquiis beati Fratris Ambrosii b, Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui a centum annis et ultra,

frustra
ad corpus
B. Ambrosii
ducta,

c

B multis coruscavit et coruscat miraculis, singularemque virtutem habuit et habet in effugatione spirituum immundorum, ita ut ejus cappasive scapulare, quæ adhuc integraliter conservatur, malignos spiritus de obsessis soleat corporibus effugare, ut ego ipse aliquando testis fui de visu. Quamobrem Laurentiam ad ecclesiam Prædicatorum ducentes, et super sepulcro dicti Fratris B. Ambrosii ponentes, prædictasque ipsius vestes puellæ applicantes, invocabant virtutem Altissimi, ut vexatæ innocentule subveniret. Verum pro tunc exauditi non sunt, quia vere (ut arbitror) neque puella peccaverat, neque parentes, ut sic vexaretur, quos novi fuisse iudicabilis vitæ; sed pro gloria sanctæ virginis declaranda, si non fallor, Dominus hoc permisit. Propter quod etiam Ambrosius, in termino beatitudinis positus, in hoc miraculo viatrici detulit Catharinæ, ut virtus ejus declararetur fidelibus, antequam etiam migraret de corpore. Quid plura? Suadetur parentibus a quibusdam noscentibus virginem, ut Laurentiam Catharinæ virgini debeant præsentare. Quod dum implere vellent cum affectu, et hoc virgo sacra sciret, nuntianti sibi respondit: Ego, prohi dolor! vexor nimis a spiritibus malignis quotidie, numquid modo indigeo spiritibus alienis? Et hoc dicto, quia per ostium fugere non poterat, quin ab ingredientibus videretur: quoddam tectum ascendit, clamque fugit de domo illa, ut non posset quomodolibet reperiri: illique pro tunc sui fuerunt intentu frustrati. Verumtamen quanto magis viderunt ejus humilitatem et humani favoris fugam, tanto magis conceperunt fiduciam de sanctitatis ejus virtute, majorique fervore ipsius auxilium imploraverunt.

ad Catharinæ subterfugientis

c

271 Non valentes autem ad ipsam accedere, quia emetis sociabus prohibuerat, ne aliqua sibi de hac materia loqueretur; habuerunt recursum ad Fratrem Thomam ejus Confessorem, sæpissime superius nominatum, cui noverant virginem in omnibus obedire: narrantesque suam miseriam, supplicaverunt, ut per obedientiam eam cogeret ad subveniendum eorum calamitati. Ille vero cordialiter eis compatiens, et nihilominus sciens se super virtute miraculorum nullam potestatem habere; humilitatemque virginis non ignorans, talem adinvenit cautelam. Accessit quodam sero ad domum virginis, absente tunc ipsa casualiter, puellamque dæmoniacam secum duxit usque ad oratorium ejus: et tunc illi sociæ, quæ in domo remanserat, dixit: Dicis Catharinæ quando reversa fuerit, quod ego per obedientiam ei mando,

cameram
inducitur,

quod hanc puellam permittat ista nocte hic hospitari, eamque secum retineat usque mane: et hoc dicto discessit, ibidem puella dimissa. Post parvam vero moram virgo reversa, cum puellam in proprio cubiculo reperisset, ipsamque mox cognovisset plenam esse dæmonio, suspicans illam esse quam fugiebat, dixit ad sociam: Quis huc puellam hanc adduxit? Cui cum illa narrasset Confessoris mandatum, videns se undique coarctatam, ad consuetum recurrit orationis refugium, puellamque secum flexis genibus orare coegit: totamque noctem illam in pugna cum hoste illo ac oratione vigil expendit. Quid plura? Priusquam illucesceret dies, dæmon ille, licet reluctaretur, virtute tamen divina coactus abscessit, puellaque sine quacumque corporis læsione remansit. Quod dum socia virginis, quæ dicebatur Alexia, percepisset; illucescente die indicavit Fratri Thomæ prædicto, puellam a vexatione diabolica esse liberatam. Qua ex causa ipse cum patentibus Laurentiæ ad habitaculum virginis accedentes, puellamque simpliciter liberatam invenientes, parentes prædicti gratiarum actiones omnipotenti Deo et ipsi virgini lacrymabiliter reddiderunt. Quo facto, filiam secum ducere volebant ad propria: sed virgo Domini, sciens, Domino revelante quod futurum erat circa puellam, dixit ad eos: Sinite adhuc puellam diebus aliquot morari hic nobiscum, qua sic expedit ejus saluti: quod illi gratissime acceptantes, dimissa filia, cum non parvo gaudio recesserunt.

272 Virgo autem sacra, interim monita salutis dans eidem puellæ, ac ad frequenter et devote orandum inducens verbo pariter et exemplo, prohibuit ei, ne domum illam per aliquem modum egrederetur, quousque parentibus advenientibus ex toto recederet. Quod illa perfecte servavit, seque melius dispositam amplius quotidie demonstrabat. Verum quia domus dicta non erat propria domus virginis, sed erat domus Alexiæ supradictæ, quæ tamen non multum distabat ab ejus propria domo, contigit diebus illis virginem Domini, una cum Alexia ad domum propriam se transferre, ibique manere per diem, Laurentia præfata cum quadam servitrice in Alexiæ domo relicta. Cumque post solis occasum jam crepusculum fieret, et nox inchoaretur; vocavit virgo sancta festinanter sociam suam Alexiam, jubetque ut recipiat pallium, quia vult una secum ad domum, ubi puella erat, accedere. Cui cum illa diceret, decens non esse tali hora mulieres per civitatem incedere, virgo respondit: Eamus, inquit, quoniam infernalis lupus oviculam nostram, jam de suis fancibus liberatam, iterum est ingressus. Dixit, et festine domum egreditur, Alexia comitante. Cumque pervenisset ad domum illam, invenerunt Laurentiam totaliter infacis immutatam, rubicundam scilicet et quodammodo furibundam. Tunc virgo: Ha! infernalis draco, qualiter, inquit, ausus est virgunculam innocentem secundo invadere? Confido in Domino Jesu Christo, Salvatore et Sponso meo, quod taliter expelleris ista vice, quod amplius non redibis. Et his dictis, puellam secum traxit ad locum orationis: ibique non magna mora contracta, ipsam foris reduxit simpliciter liberatam, jussitque ut ad quietis locum deduceretur. Mane autem facto, pro parentibus advocandis misit, ac eis dixit: Ducite amodo filiam vestram secure vobiscum, qua nequaquam amplius patietur. Quod usque ad hodiernum diem rei probavit eventus. Nam rediit tunc ad monasterium suum, ubi usque nunc in Dei servitio perseverat illæsa, cum tamen transierint sedecim anni et ultra.

273 Hæc omnia percepi a Fratre Thoma jam dicto, deinde ab Alexia superscripta, demum a dicto Ser-Michaele Notario patre dictæ puellæ, qui toto

D
AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO.

ibique per-
noctans li-
beratur ad
tempus,

E

rursusque
absente Vir-
gine invasa

F

demum
plene cura-
tur:

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

sed cum ma-
gno virginis
labore

A quo vixit tempore, sanctam virginem ut Angelum Dei venerabatur, et dictum miraculum vix absque lacrymis poterat recitare, Porro factus ex hoc magis avidus investigandi modum miraculi plenius, ipsam sacram virginem secreta interrogavi, potissime quia daemon ille tantam videbatur accepisse licentiam, quod nec Reliquiarum virtuti, nec alieni exorcismo cedere videbatur. Ipsa vero respondit, quod nimis durus fuerat spiritus ille nequam, ita ut usque ad quartam noctis horam eam cum ipso necesse fuerit decertare, ipsa scilicet ex parte Salvatoris iubente ut egrederetur, et illo protervissime renuente. Post longum tamen certamen, videns se cogi ad exitum spiritus ille nequam, dixit: Si ego hinc exibo, introibo in te. Cui mox virgo respondit: Si hoc decreverit Dominus, absque cuius licentia nihil posse te facere novi, absit a me quod ego prohibeam, vel a sancta sua voluntate discordem aut discrepem quoquomodo. Tunc superbus spiritus, jaculo veræ humilitatis percussus, vires quas super puellam assumpserat, perdidit quasi ex toto: sed adhuc in gutture puellæ motus et tumefactiones causabat. Ipsa vero gutturi manu appropians, signumque sanctæ Crucis imprimens cum plena fide, vexationem ejus ex toto fugavit. Habes igitur, lector, miraculum et modum miraculi, necnon et ipsius testes, qui videntes interfuerunt, et a quibus ego percepi.

274 Sed et aliud narrare intendo, per quod ostenditur clarius, hanc almam virginem virtutem expellendi demones plenam a Domino percepisse: huic tamen signo ego non interfui, quoniam ipsa me tunc miserat ad Christi Vicarium scilicet Dominum Gregorium Papam XI, pro quibusdam sanctæ Ecclesiæ negotiis: sed Frater Sanctus anachoreta, de cuius miraculosa curatione superius facta est mentio; similiter Alexia, in proximo nominata Capitulo; necnon et alie quæ tunc cum ea erant, infrascripta me docuerunt. Narrant enim, quod dum sacra virgo esset cum nobili ac venerabili muliere Domina Biancina c, relicta quondam Joannis Angelini de Salimbenis, in quodam castro, quod d Rocca vulgariter nuncupatur, ubi ego etiam cum ea fueram pluribus septimanis: contigit quamdam mulierem ejusdem castri, ab hoste maligno invadi, ac nimis horrendo vexari, ita ut toti castro nota fieret ejus vexatio. Hoc dum innotuisset Dominae Biancinæ prædictæ, subditæ suæ compatiens, affectabat virginem deprecari, ut illius miseriæ subveniret: sed sciens ejus humilitatem, et quantum affligebatur quando ei talia dicebantur; habito cum sociabus ejus consilio, fecit vexatam illam duci ad se in præsentia virginis, ut saltem visa ejus miseria, ad compassionem ejus animus inclinaretur, et sic ad ejus liberationem induceretur. Accidit autem quod dum illa sic duceretur, sancta virgo in quadam pace fienda inter duos guerrantes, tunc actualiter occupabatur: volebatque ad quendam alium locum non multum distantem accedere, in quo pax illa perfici debebat. Quæ cum vidisset dictam obsessam sic duci, nec fugere posset ejus intuitum, mox ad dictam Dominam se vertens, mærorem cordis ostendens, inquit: Pareat vobis omnipotens Deus, Domina, quid est quod fecistis? Numquid non scitis quod ergo frequenter a demonibus vexor? ut quid alias vexatas adduci facitis coram me? Verumtamen ait, convertendo se ad damoniacam illam; Ne bonum hujus pacis impedias, inimice, caput deponas in gremio hujus, et expecta me donec rediero.

275 Ad hoc verbum statim mulier illa vexata, caput absque contradictione deposuit in gremio fratris Sancti anachoretæ, cuius supra mentio facta est, qui tunc actualiter erat ibi præsens, et hoc mihi retulit, ut jam dixi, quem etiam vexatæ mulieri de-

signaverat virgo sancta. Tunc accessit virgo Domini ad opus pacis illius explendum. Interim autem clamabat daemon per os vexatæ: Quare hic me detinetis? Permittatis me obsecro egredi, quia crucior nimis dure. Respondebant adstantes: Quare non egrederis? Ecce ostium est apertum. Quibus ille spiritus nequam respondebat: Non possum, quoniam illa maledicta hic me ligavit. Illis autem interrogantibus, quæ esset illa; nullo modo nominare eam volebat, quia forsitan non valebat; sed dicebat; Illa inimica mea. Tunc dictus Frater Sanctus petebat: Estne magna inimica tua? Et ille: Major quam habeam jam in toto mundo. Tunc adstantes hæc audientes, volentes ipsum a clamoribus compescere, dixerunt: Taceas, ecce Catharina venit jam. Ille autem prima vice respondit, Non venit adhuc, sed est e in tali loco, propriissime designans ubi erat. Illis autem petentibus quid faceret ibi, respondit: Rem mihi summe displicentem, juxta consuetudinem suam. Quo dicto, clamabat fortius: O quare hic detineor? Nec tamen movit caput mulieris de loco, ubi virgo Domini jusserat illud stare. Tandem post aliquam moram dixit: Modo jam revertitur illa maledicta. Adstantibusque petentibus, Ubi est? respondit: Nunc non plus est in loco illo, sed est in illo. Et post parum dixit: Nunc est in tali loco, et sic ordinate media loca designabat. Ultimo dixit, nunc ingreditur ostium domus hujus; quod realiter sic est inventum. Ipsa vero cubiculum ingrediente, corpit fortiter exclamare: Ha! quare me hic detinetis? Ad quem virgo: Surge, miser, et egredere citius, dimittasque hanc Domini Jesu Christi creaturam, nec eam audeas amplius vexando affligere.

276 Ille dictis, malignus ille spiritus ceteras partes corporis ex toto relinquens, in gutture motus et tumefactiones faciebat horribiles. Virgo autem sacra gutturi apponens manum virgineam, signumque imprimens sanctæ Crucis, spiritum nequam totaliter expulit, et feminam illam ex toto sanavit, cernentibus omnibus qui adstabant. Verum quia remanserat afflicta et debilis ex præcedenti vexatione, ipsam per aliquam moram propriis brachiis et pectore sustentavit; et tandem mandavit, ut cibus aliquis propinaretur, ut confortata rediret ad propria: quod et factum est. Illa vero sic curata, cum primo liberata esset, et post quietem aperuisset oculos, videns se inter tantam multitudinem in domo seu castro Dominae suæ, petebat a suis qui aderant: Quis me huc adduxit, aut quando huc veni? Illis vero dicentibus, quod fuerat a maligno spiritum vexata, illa respondit: Nullam memoriam de hoc habeo, sed bene sentio me in toto corpore confractam, ac si quolibet in membro fuisset duro ligno percussa. Post hæc liberatrici suæ humiles gratias agens, proprio gressu remeavit ad propria, quæ ad aliena paulo ante tracta fuit. Hujus autem signi præter dictam Dominam Biancinam, quæ adhuc superest, præfatum Fratrem Sanctum, Alexiam et Franciscam socias sanctæ virginis, necnon et Lysam cognatam virginis, quæ adhuc vivit et plus quam triginta utriusque sexus personæ fuerunt testes de visu, quorum nomina non accepi, et ideo hic non scribo. Plura quidem alia signa circa fugationes demonum fecit Dominus Jesus per hanc sacram virginem sponsam suam, quæ non sunt scripta in Capitulo isto: sed hæc scripta sunt, lector, ut possis perpendere, quantum donum recepit de cælo virgo, de qua est sermo, in effugandis spiritibus: tamquam illa quæ plenam victoriam contra ipsorum nequitias fortissime pugnando jam obtinuerat, Christi gratia comitante. Et sic hujus Capituli finis.

cogit tantisper manere immotum dum redeat,

et rediens eundem expellit.

c
d
Ad pacem
aliquam
componen-
dam pergens

oblatus si-
bi in encr-
gumena
demonem

A

ANNOTATA.

a Mirus est plurium diversissimorumque idiomatum consensus in usurpatione hujus particulæ honorabilis Ser, significantis Dominum, sub levi quadam varietate. Sara, Hebreis Dominam sonat, ut notum ex Scripturis, Serapis, Ægyptiorum Deus, sic dictus quasi Dominus Apis. Arabes Ismaelitæ a pastoriliæ vitæ professione Sarracenos dici se voluerunt, quasi Dominos ovium : esto imperitius quidam o Sara Abraham uxore tractum nomen velint, cui ex opposito et per contemptum Agarenorum appellationem obijciunt. Moschis, suus magnus Dux sive Dominus Czar dicitur. Tentones vero, cum quibus communes radices plurimas retinent Longobardi, idem Ser usurpant ut notum est Belgis, ex antiqua nobilitatis nominibus Ser-sanders, Ser-jacobs etc. Franci Sire et cum addito Messire : hoc suis curionibus et Clericis, istud soli Regi nunc per excellentiam tributum. Occurrunt autem plurima passim hoc opere exempla Notariorum, particulam illam suis nominibus præfigentium.

b B. Ambrosii Susedonii Vitam et miracula dedimus atque illustravimus 20 Martii : obiit autem anno 1286, uti nunc certius cognovimus et adhuc alias monuimus, non sequenti.

c Biancina seu Blancina diminutivum a Blanca : uti Angelinus ab Angelus.

d Senensis territorii tabula nusquam hoc nomen exhibet, nisi forte diminutive la Rocchetta, ad fluvium Albegnam p. m. circiter 40 Senis distans.

e Impressum addit in Italia, quod melius oberat a MS.

CAPUT XIV.

Quomodo dono prophetiæ ad proximi modum usa sit Sancta.

CAP. X.

Arcanorum pervidentorum continuo dono utens,

Incredibile forsitan tibi videretur, lector, id quod in præsentiarum narrare intendo ; sed illa novit veritas, quæ nec fallit nec fallitur, quod tam et taliter fuit mihi experimentaliter notum, ut posset apud me certius reperiri, quam de actibus humanis vel propriis. Erat siquidem in hac sacra virgine spiritus propheticus, tam perfectus et tam continuus, quod nihil poterat eam latere, ut videbatur, de pertinentibus ad eam, sive ad eos qui cum ea conversabantur, aut qui ad eam recurrerant pro salute animæ suæ. Nec erat nobis cum ea conversantibus possibile quidquam bonum vel malum alienjus ponderis agere in ejus absentia, quod ejus notitiam præteriret, sicut frequentissima, imo quasi continua nos experientia docuit. Et quod mirabilius est, cogitationes cordis nostri sæpe nobis ita perfecte dicebat, ac si per eam, non per nos, cogitate fuissent. Scio ego de me ipso, et ipsum fateor coram tota Christi Ecclesia militante, quod cum sæpius me reprehenderet de quibusdam cogitationibus, quæ tunc actualiter mea versabantur in mente, egoque (quod non erubesco fateri pro gloria ejus declaranda) me vellem mendaciter excusare, ipsa mihi respondit : Quare mihi negatis illud, quod ego clarius video, quam vos ipse qui cogitatis ? Ac post hoc saluberrimam addebat doctrinam circa eandem materiam, quam exemplo suo etiam demonstrabat. Hoc (ut dixi) sæpius mihi contigit, illo teste, qui nihil ignorat : sed nunc magis ad particularia descendamus. Ut autem non sit ordo præposterus, a spiritualibus inchoemus.

278 Fuit in civitate Senarum Miles quidam, nobilis genere ac expertus in armis, qui Dominus Nicolaus de Sarracenis ab omnibus dicebatur. His postquam in diversis partibus arti armorum inserviundo, plurimum vitæ suæ tempus consumpserat, tandem

ipsum Confessarium de cogitationibus suis sæpe redarguit :

Militi obstinato,

lares ad proprios rediens, propriæ domus temporal utilitati vacabat : et convivans cum concivibus suis, putabat adhuc longo tempore se victurum. Porro æterna et omnipotens illa bonitas, quæ neminem vult perire, immisit in corda tam uxoris ejusdem Militis, quam aliquarum aliarum personarum et sanguine junctarum, quod eum inducerent ad confitendum peccata sua præterita, et poenitentiam agendam de his quæ commiserat in guerris seu præliis, in quibus se tanto tempore occuparat. Ille autem, qui jam erat visibilibus istis totaliter immersus et alligatus, salutaria monita deridebat ; et aure surda pertransiens, se ad bonum hortantes, propriam parvipendebat salutem. Sane tunc temporis sancta virgo florebat multis virtutibus in eadem civitate Senensi, sed singularius in peccatorum etiam obstinatorum conversione mirabili : experientiaque docebat quotidie, quod nullus, quantumcumque induratus, loquebatur cum ea, quin vel converteretur ex toto, quod in pluribus accidebat, vel saltem a multis consuetis peccatis in posterum abstineret. Ille scientes illæ personæ, quæ dictum Militem de ejus salute monebant, et se nihil proficere, manifeste videbant ; inducebant eum, quod saltem vellet semel loqui cum virgine Catharina. Quod ille plus despiciebat, respondebat : Quid mihi et mulierculæ illi ? quid boni posset mihi adferre in centum annis ? Tunc uxor ejus, quæ sacræ virginis erat domestica, ipsam adiit, duritiam cordis mariti sui aperuit, eique supplicavit, ut pro ipso dignaretur Dominum exorare.

279 Quid plura ? dum hæc agerentur, virgo sancta militi quadam nocte in somnis apparuit, ipsumque monuit, ut si vellet æternam damnationem effugere, uxoris propriæ monitis assentiret. Qui evigilans, dixit uxori : Ego vere hac nocte in somnis vidi Catharinam illam, de qua mihi toties locuta fuisti : pro certo ego volo ei loqui, et videre si est talis qualis mihi apparuit. Quo audito, bona conjunx exhilarata, virginem adiit, gratias retulit, et horam impetravit pro adventu et locutione mariti. Quid amplius immerer ? Venit, locutus est, et ex toto conversus ad Dominum, promisitque in proximo confiteri peccata sua Fratri Thomæ Confessori virginis : quod et fecit juxta gratiam sibi datam. Ille autem facto, idem miles qui mihi jam notus erat, me reperit quodam mane redeuntem de civitate, ad conventumque properantem ; et petivit a me, ubi posset tunc sacram virginem reperire. Cui ego : In ecclesia nostra puto quod sit. At ille : Rogo, inquit, vos, ut me ducatis ad eam, et faciatis ut ei possim aliqua loqui, quæ necessaria mihi sunt. Tunc ego libenter assentiens, simul cum ipso ecclesiam sum ingressus, vocavique ad me unam de sociabus virginis, dicens ei, ut desiderium dicti militis ipsi sacræ virgini nuntiaret. Quo facto, ipsa mox de loco surgens orationis, et militi obvians, suscepit eum gratanter. Miles autem grandi ei exhibita reverentia, dixit : Domina, ego feci mandatum vestrum : Confessus enim sum Fratri Thomæ peccata mea, sicut mandastis mihi ; ipse mihi tribuit poenitentiam salutarem, quam intendendo perficere juxta ejus intentionem. Cui virgo inquit : Optime fecistis pro salute animæ vestræ ; sed faciatis quod amodo cuncta opera a vetera excludantur a vobis, et sitis miles in posterum Domini Jesu Christi ; sicut fuistis hujus seculi usque nunc. Et addit : Numquid, Domine, dixistis omnia bene, quæ fecistis ? Illo respondente, quod omnia quæ memoriæ occurrerant, pro certo dixisset. Illa iterum replicavit : Videatis bene quod dixeritis omnia.

280 Cumque ille responderet, quod omnia de quibus fuerat recordatus, pro certo dixerat Confessori, licentians se ab eo, permisit eum parumper discedere,

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

et frustra
ad se invita-
to,
E

apparens in
somno,

confessionem
imperat,

F

a
quæ ut sit
integra,

AUCT. RAY-
MUNDÓ
CONFESS.

peccatum
quod erat obli-
tus indicat.

A discedere, et mox per unam de sociabus suis fecit eum ad se vocari, et dixit ei: Videatis, obsecro, conscientiam vestram, si omisistis aliquid de præteritis peccatis. Illo autem omnino affirmante se cuncta dixisse, traxit eum seorsum, et unum grave peccatum, quod dum esset in partibus Apuliæ secretissime fecerat, ei ad memoriam revocavit. Quo audito stupuit miles ipse, veritatemque confitens, dixit se vere fuisse oblitum: Confessoremque petit, et peccatum sacramentaliter confessus est. Sed hoc viso miraculo, tacere non potuit, quin cunctis audire volentibus nuntiaret, et quodammodo prædicaret, dicens quasi cum muliere Samaritana: Venite, et videte virginem quæ dixit mihi, quæcumque in remotis partibus peccando commisi: numquid ipsa est sancta pariter et propheta? Est procul dubio, est, inquit. Nam peccatum quod ad memoriam mihi reduxit, illud nullus hominum unquam scivit, excepto me solo. Ex illa hora virgini adhæsit obediendo, sicut solent discipuli suo adhærere magistro, prout sum ego ipse testis. Quantum autem ei necessaria fuerit illa conversio, mors ostendit brevi post tempore subsequente: nam eodem anno hujus temporalis vitæ cursum, infirmitate corporis superveniente, finivit, in bona dispositione migrans ad Dominum. Vides ergo, lector, primo apparitionis miraculum; vides propheticam revelationem peccati; vides et finalem salutem hominis, in peccatis hactenus indurati, per hanc sacram virginem Dominum fecisse simul et ostendisse. Sed attende quod sequitur, et propheticum ejus sensum simul cum miraculoso experieris auxilio, per eam cœlitus ministrato.

281 Eram ante annorum multa curricula, et antequam virginis hujus meruissem habere familiarem notitiam, in castro quod Mons-Politianus dicitur, ubi præeram *b* monasterio virginum ordinis mei curæ subjecto, ibique circa quatuor annorum spatium moram traxi. Cumque ibidem uno tantum Fratre Ordinis mei comitatus degerem, quia conventus Fratrum in eodem oppido ædificatus non est, libenter Fratres ad me venientes ex conventibus vicinis videbam, et potissime mihi familiariter notos. Quamobrem Frater Thomas Confessor virginis, sæpissime superius nominatus, una cum Fratre Georgio Naddi, nunc sacræ Theologiæ Magistro, cogitaverunt ad me venire de conventu Senensi, ut aliquid consolationis spiritualis ad invicem percipere valeamus: et ut citius possent ad virginem redire, C
cujus curam dictus Frater Thomas habebat continuam, equos acceperunt mutuo a civibus sibi notis. Cum igitur iter peragerent, et jam prope castrum dictum ad sex milliaria pervenissent, volentes tam se quam equos refocillare, parumper ibidem quieverunt, licet incaute: erant enim ibi quidam latrones, qui quamvis non exercerent publicam et continuam prædā, quando tamen videbant aliquos incaute vel solitarios incedentes, libenter ipsos ad loca solitaria deducendo, quandoque privabant spoliis, et quandoque etiam vita corporea, ut eorum crimina per publicam justitiam reperiri non possent. Hi videntes dictos Fratres absque societate incedentes, dum essent in quadam taberna, mox ipsorum decem vel duodecim numero discesserunt, et Fratribus non perpenderit per quædam sibi nota devia, iter eorum dum quiescerent prævenire, et in quodam obscuro passu ipsos expectaverunt. Ad quem dum dicti Fratres venissent, subito aggressi sunt eos cum gladiis et lanceis more suo terribili, ipsisque de propriis equis tam velociter quam violenter depositis, ad loca nimis opaca, nemoribus obsita, expoliatos et quodammodo denudatos eos, crudeliter deducebant. Cumque inter se plura face-

In montem-
Politianum
pergens,
Confessarius
Sanctæ cum
socio,

incidit in la-
trones,

rent secreta consilia, clare perpenderunt dicti Fratres, quod ipsos volebant occidere, et corpora in locis illis occultissimis sepelire, ne illud facinus ad publicum deveniret.

282 Hujus periculi manifesta signa cum dictus Frater Thomas singulariter advertisset, nec preces ac supplicationes cum promissionibus, quod numquam aliquid dicerent, sibi viderentur prodesse, quin quotidie ducerentur ad loca magis obscura; deficiente humano subsidio, ad Dominum recurrit in mente. Quia vero sciebat filiam et discipulam suam Deo nimis acceptam et gratam, sic mentaliter est locutus: O dulcissima filia Catharina, virgo Deo devota, succurre nobis in hoc tam crudeli periculo. Vix hæc mentalia verba perfecerat, et unus ex his latrunculis, qui sibi erat propinquior, quem etiam æstimabat sibi deputatum ut cum occideret, mox hanc prorupit in vocem: Quare volumus istos bonos Fratres occidere, qui numquam nos offenderunt? Vere magnum peccatum est. Dimittamus eos ire in nomine Domini, quoniam ipsi sunt boni viri, et nihil de hoc revelabunt. Ad hanc vocem omnes alii adeo fuerunt concordēs, quod non modo vitam eis dimiserunt illæsam, imo etiam pannos eis restituerunt ex toto, et postmodum etiam equos ac omnia quæ abstulerant, excepta parva quadam pecuniæ quantitate: et sic libere dimiserunt eos. Qui venientes ad me illa die, cuncta quæ superius scripta sunt plenarie recitaverunt.

283 Sed attende, lector, quod dicto Fratre Thoma revertente ad civitatem Senarum, invenit sicut ponit in scriptis suis, et ego ab ipsius ore percepi, quod eadem hora, imo eodem quasi instanti, quo ipse mentaliter invocaverat auxilium, ipsa virgo dixit sociæ suæ, quæ tunc erat secum: Pater meus vocat me, et scio quod magna necessitas arctat eum. Quod dicens, surrexit et ad locum orationis consuetum accessit. Nec dubito quin etiam illa verba dicendo, mentaliter pro ejus auxilio oraret: ex cujus orationis virtute processit mutatio cordium tam mirabilis latrunculorum illorum: nec ab oratione recessit, quousque quasi plena restitutio rerum facta est Fratribus supradictis, et liberi recesserunt. Perpendisne modo, lector, quam perfecte propheticum spiritum hujus virginis anima possidebat, quæ se invocata a viginti quatuor milliaribus, etiam absque verbo vocali, continuo sensit, et tam festinanter et tam perfecte succurrit illi periculo? Vides etiam quod utile sit talibus sociari, qui perspicitate dotati Angelica, quasi prospiciunt: et potentia divina muniti, malis omnibus obviantes, in necessitate succurrunt? Ex his potes conjicere, quantum videat nunc et possit hæc sacra virgo in cœlis, quæ tantum vidit et potuit tunc in terris.

284 Præter jam dicta unum refero, cujus ego ipse sum testis, contestisque meus fuit et est Frater Petrus de Velletro, Ordinis mei, qui nunc in Lateranensi ecclesia Pœnitentiarii exercet officium: quod manifeste cuilibet intelligenti ostendit, hanc sacram virginem mirabiliter claruisse prophetiæ spiritu. Tempore quo ex multorum Italicorum malitia omnes quasi civitates et terræ, quas constat pleno jure spectare ad Romanam Ecclesiam, Romano tunc Pontifici Domino Gregorio XI rebellaverunt, quod fuit anno Domini mcccclxxv; contigit virginem sacram esse in civitate Pisana, ubi et ego tunc eram; et diebus illis, quibus supervenit novum de c rebellionē civitatis Perusiæ, habitare in quodam hospitali noviter inchoato apud quasdam domunculas, quæ adhuc sunt in platea sita circa ecclesias et conventum Pisanum Ordinis mei prædicti. Cum igitur novo percepto, ego nimis mente amaricarer, considerans nullum jam esse in Christianis Dei ti-

a quibus
occidendus
eamdem
invocat:

audit illa
absens,

et orando
liberat peri-
citantē:

c

morem,

A morem, nullamque reverentiam Ecclesiae sanctae Dei, et per consequens nullam curam de incidendo in excommunicationum sententias, aut de rapiendo jura non modo aliena, sed etiam sponsae Christi; tactus dolore cordis intrinsecus, mœstus et mœrens, ad hospitale prædictum, ubi sacra virgo stabat. accessi, dicto Fratre Petro de Velletro me sociante, eique dictum novum cum lacrymis cordis et corporis nuntiavi. Quo ipsa percepto, primo una mecum ex corde condoluit et compassa est animarum perditioni, ac tanto scandalo Ecclesiae Dei.

285 Sed vivens me nimis lacrymis deditum, tandem ad refrænandum fletum meum subiunxit: Non incipiat fletum vestrum tam cito: quia nimis habebitis flere. Istud enim quod nunc videtis, est lac et mel, respectu eorum quæ subsequuntur. Quo ego audito, lacrymas non ex consolatione, sed ex majori dolore et admiratione continui, et ab ipsa petivi, dicens: Numquid possumus, mater mea, majora videre mala quando videmus Christianos erga sanctam Ecclesiam omnem devotionem et reverentiam perdidisse, nec sententias ejus in aliquo timere, ac si eam factis ex toto negarent in publico? Nihil restat amodo, nisi ut Christi fidem totaliter negent.

B Tunc illa: Pater, hoc modo faciunt laici: sed cito videbitis quanto deterius erit illud quod facient clerici. Et ego plus admirans, inquam: O me miserum! Numquid etiam clerici Romano Pontifici rebellabunt? At illa: Bene videbitis vos, quando ipse voluerit ipsorum pravos mores corrigere: facient enim tunc scandalum universale toti Ecclesiae sanctae Dei, quod tamquam hæretica pestis scindet et tribulabit eam. Ad quod ego quasi æmens ex stupore jam facto, subjunxi: Et habebimus hæresim, o mater mea, et hæreticos novos? Et illa: Non erit proprie hæresis, sed erit quasi hæresis, et quædam divisio Ecclesiae ac totius Christianitatis. Itaque paretis vos ad patientiam, quoniam oportet vos ista videre.

286 Ad hoc ego conticui, et suspensus ad loquentem, perpendi quod disposita erat ad plura dicenda: sed ne meam angustiam augmentaret, se ipsam continuit. Fateor etiam quod tunc eum non intellexi, ob causam obscuritatis intellectus mei, quia putabam hæc omnia debere contingere tempore prædicti summi Pontificis, Domini Gregorii XI, qui tunc erat. Sed cum illo defuncto, jam quasi oblitus essem prophetiae jam dictae, Domino Urbano VI succedente, cum vidi schisma *d* præsens in ecclesia inchoari, oculata fide percepi omnia quæ mihi prædixerat fore verificata: et me ipsum redarguens de modico intellectu, expectabam ejus præsentiam, ut possem iterum cum ipsa conferre. Quod et Dominus mihi concessit, quando ad mandatum dicti Domini Urbani sancta virgo venit ad Urbem, jam inchoato schismate. Tunc autem reduxi ei ad memoriam id, quod ante per aliquot annos mihi dixerat Pisis: cujus ipsa optime memor, adjunxit, Sicut dixi vobis quod illud erat lac et mel, sic dico vobis, quod illud quod videtis ad præsens, est ludus puerorum respectu ad ea quæ futura sunt, et singulariter in *e* patria circumstanti: denotans mihi patriam regni Siciliae cum patria Romana, et regione circumadjacenti. Quod sic postea rei probavit eventus. Invoco testem cœlum et terram. Tunc enim adhuc vivebat Joanna *f* Regina: sed quantæ postmodum tribulationes, tam ei quam regno et ejus *g* successori, nec non et his qui de remotis partibus advenerunt, secutæ fuerint, quantæque destructiones terrarum, nullus qui patriam novit, ignorat. Ecce igitur perpendis, lector, si ex toto non desipis, tantam fuisse in virgine sacra spiritus prophetici abundantiam, quod quasi nihil futurum latebat eam, quod esset aliquo modo notabile vel insigne.

287 Sed ne dixeris tamquam alter Achab de Michæa, quod non prophetavit nobis bonum, sed malum: post amara quæ retuli, dulcia propinabo, ut de thesauro purissimo virginis proferam coram te nova et vetera. Noveris ergo, quod postquam in urbe mihi prædixerat illa quæ ultimo scripsi, ego curiosior factus, ulterius ipsa sciendi, quæsi ab ea, dicens: Obsecro, precarissima mater, quid post hæc mala in Ecclesia sancta subsequetur? Et illa: His tribulationibus et angustiis finitis, modo imperceptibili hominibus, purgabit Deus Ecclesiam sanctam suam, et suscitabit spiritum electorum suorum, sequeturque post hæc tanta reformatio Ecclesiae sanctae Dei, et sanctorum renovatio *h* Pastorum, quod ex solo cogitatu spiritus mens exultat in Domino: et, sicut alias sapius vobis dixi, sponsa quæ est nunc quasi tota deformis ac pannosa, erit tunc pulcherrima et pretiosis jocalibus ornata, et omnium virtutum diademate coronata: cunctique populi fideles gaudebunt se de tam sanctis Pastoribus decoratos: ac etiam infideles populi, bono Jesu Christi tracti odore, ad ovile Catholicum revertentur, et convertentur ad verum pastorem et Episcopum animarum suarum: agite igitur gratias Domino, quia post hanc tempestatem dabit Ecclesiae suæ nimis grande serenum. Et his dictis conticuit: ego autem quia novi omnipotentem Deum proniorem esse ad impendendum nobis dulcia quam amara, firmissime spero quod sicut mala prædicta per hanc sacram virginem evenerunt, sic infallibiliter bona subsequuntur. Ex quibus omnibus patefiet cuncto populo Israel, a Dan usque ad Barsabee, quod virgo Catharina Senensis, verax fidelis Domini existit Prophetissa.

ANNOTATA.

a *Impressum est perperam, Vestra.*

b *De hoc monasterio pheribus agitur in Vita Fundatricis, scilicet S. Agnetis de monte Politiano 20 Aprilis.*

c *Hujus rebellionis præcipui incentores fuere Florentini, qui Pontificium Vicarium Geraldum obsederant, profligato Gometio Albernotto, Spoleti et Asculi pro Ecclesia Præfecto et copiarum ducem apud Perusinos.*

d *Anno 1378 Creatus Antipapa Robertus de Gebennis, sub nomine Clementis VIII, inchoavit Schisma, quod integris septuaginta annis duravit.*

e *Ita Leodiense MS. male impressum erat, prima.*

f *Joanna I, Regina Siciliae utriusque, quæ propter pertinaciam in schismate regno privata, anno 1382 perijt morte violenta.*

g *Hæc successit Carolus Dyrrachinus, qui accepta ab Urbano VI regnandi potestate contra ipsum male usus, eundem cepit et in custodia habuit: unde iterum regno exutus excommunicatusque, in Hungaria demum, ubi Rex fuerat renuntiatus, obiit an. 1386, strangulatus in carcere.*

h *Impressum, Et novorum Sanctorum reformatio Pastorum: videtur autem indicari universalis Ecclesiae reformatio, ex Concilio Tridentino secuta, uno post schisma scriptum seculo: quando etiam gentium conversio denuo coepit audiri per S. Franciscum Xaverium aliosque missionarios Societatis: sed grande illud Serenum, quod mox promittitur, non tam de externa pace debet intelligi, quam de interna, hæreseon damnationem et hæreticorum abscissionem secuta.*

CAPUT XV.

Spiritus Propheticus Catharinæ defensio et aliis experimentis probatus.

Verum quia non sufficit veritatem asserere, nisi contra

D
AUCT. RAY.
MUNDO
CONFESS.
3 Reg 12, 8

et secularum
concordiam.

h

E

F

d

e

g

Prædicti futurum schisma,

AT CT RAY-
MUNDO
CONFESS

a
Passagium
sanctum,
cujus causa
quidam calum-
niantur pro-
phetius
Sanctæ,

prædictatum
ab ea fuit et
suum,

non prædictum
pro tempore
determinato :

- A contra et a suis calumniatoribus defendatur: operæ pretium puto, ut dum loquimur de ejus veridicis prophetiis, illorum refellamus ignorantiam venenosam, qui non intelligentes propriam vocem, vera prophetica verba ejus audient detrahere, et contra sanctitatem ejus calumniosas fallacias invenire. Pro colore autem suæ mendacis detractionis assumunt communiter, quod ipsa prædixit sanctum et universale passagium a fidelium ad partes ultramarinas cito futurum, et se cum suis sequacibus illuc trans-
ituram, cum tamen transacti sint multi anni, quod ex hac luce ipsa migravit, eamque plures utriusque sexus ex suis sequacibus sint (ut pie creditur) ad cœlorum regna secuti, qui procul dubio transitum illum non sunt facturi: ex quo volunt concludere verba ejus non fore appretianda, tamquam prophetica; sed potius, tamquam muliebria, contemnenda. Hinc quidam ex eis, ceteris nequiores, volunt arguere non solum verba, sed etiam facta ejusdem virginis sanctæ, parum esse appretianda, nec inter Sanctorum gesta quomodolibet computanda. Quamobrem coactus sum contra eandem enormem calumniam duellum assumere; primo falsitatem fundamenti talium detrahentium declarando; et tandem, prout
B ipsa mihi impetrabit a Domino, aliquid de prophetiarum intelligentia, juxta meum modulum enodando, ut sic dupliciter pateat verbum inquinatum et lingua mendacii.

289 Equidem fateor verum esse, quod hæc sacra virgo semper desideravit, ut fieret sanctum passagium, et pro desiderii sui complemento multipliciter laboravit: istaque fuit causa principalis quodammodo, quare ad dictum dominum Gregorium XI usque Avenionem accessit, ut scilicet eum induceret ad sanctum passagium ordinandum: quod et fecit, me teste; qui vidi et audiui, et præsens fui modis omnibus possibilibus ei. Recolo autem quod dum ipsa semel circa materiam hanc apud dictum Pontificem multum instaret, me præsentem et audiente (quoniam interpretes eram inter Pontificem, qui loquebatur Latine, et virginem quæ vulgari Tusciae idiomate utebatur) idem Pontifex ei respondit: Oporteret quod pacem primo inter Christianos faceremus, et postmodum passagium sanctum ordinaremus. Ad quod illa sic replicavit: Nullam, Pater sancte, ad pacificandum Christicolæ viam meliorem invenire poteritis quam sanctum, passagium ordinando. Omnes enim istæ gentes armorum, quæ
C sunt fomentum guerrarum inter fideles, libenter ibunt ad serviendum Deo de arte sua. Pauci sunt enim adeo pravi, qui non libenter serviant Deo de actu in quo delectantur; et qui per illum actum non libenter velint sua peccata redimere: remoto autem fomento, removeri oportet et ignem. Et sic, Pater sancte, simul et semel facietis quam plura bona. Pacificabitis Christianos volentes quiescere: gentes autem ipsas suis peccatis irretitas, quoniam eas perdendo luerabimini. Et si faciant aliquam victoriam, procedetis ulterius cum aliis principibus Christianitatis: si vero morientur ibi, lueratus estis animas illas quæ prius perditæ erant quodammodo. Tria itaque bona sequentur ex hoc, pax scilicet Christianorum, poenitentia istorum armigerorum, et salus multorum Sarracenorum. Hæc in præsentiarum ideo recitavi, ut intelligas, pie lector, quanto zelo quantisque laboribus hæc sancta virgo sanctum passagium fuerit prosequuta.

290 Hoc igitur sic præmisso contra viros mendaces, numquam recolo me andivisse ab ea secrete vel publice, quod temporis determinationem in quocumque futuro eventu ipsa prædiceret: imo in hoc singulariter ipsam reperi causam, quod etiam quandoque me petente super quibusdam dictis ejus de tem-

pore, numquam potui determinatum tempus habere D ab ea, sed totum divinæ providentiæ relinquebat. Verum est tamen, quod ipsa frequenter de sancto passagio loquebatur, et ad illud, quoscumque poterat, animabat et confortabat: dicebatque se sperare in Domino, quod oculo misericordiæ respiceret populum suum, et multos per illam viam tam fideles quam infideles salvaret. Sed quod assereret tali tempore fieri debere passagium, aut quod diceret se cum suis omnino illuc ituram, nullus potest quomodolibet veridico sermone affirmare: licet quidam videantur forte intellexisse ab ea, quod cito deberet hoc passagium ordinari, et alia quedam, quæ processerunt ex defectu audientium, et non ex lingua dicentis: et quia jam tantum temporis transivit, nec aliquis ordo datur adhuc, quodammodo scandalizantur ex hoc. Nunc ergo sublato fundamento falsitatis allatratiqum seu allatrantium prædictorum, si advertisti cuncta quæ superius sunt scripta, lector bone, clare cernis, hanc sacram virginem cum Sponso suo dicere verbum istud, quod recitat Mattheus Evangelista Salvatorem dixisse Joannis Baptistæ discipulis, dum præmissis miraculis, quæ illis cernentibus fecerat, tandem subdidit: Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Cur enim cum miraculis scandalum junxit, nisi quia conditio pravorum de bonitate Dei atque ejus miris operibus, pravitate propria cogente, solet scandalizari? Sic isti non intelligentes, nec verba nec opera hujus almæ virginis, de qua nobis est sermo, unde deberent edificari, scandalizantur.

291 Sed esto quod ipsa dixisset, cito debere fieri sanctum passagium; numquid possunt ipsi veridice dicere, hoc esse falsum: cum Evangelista Joannes recitet Dominum dixisse sibi in Apocalypsi: Ecce ego venio cito: quod a nonnullis intelligitur de secundo adventu: et tamen cum omni veritate hoc dixit. Audi obsecro Augustinum exponentem psalmum illum: Noli amulari in malignantibus. Quod tarde est (inquit) tibi, cito est Deo: junge te Deo, et cito etiam erit tibi. Et iterum alia scriptura prophetica dicit: Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, et non tardabit. Moram igitur potest facere Dominus, juxta capacitatis tuæ parvitem, sed tardare nullatenus potest. Attende rursus cum quanto studio promittebant Prophetæ Salvatoris adventum, celeritatem etiam nuntiando, ita ut diceret unus ex eis, videlicet Esaias: Prope est ut veniat tempus ejus, et dies ejus non elongabuntur: et tamen post hæc, annorum centenaria plura pertransierunt, antequam videretur effectus. Ut quid igitur isti murmurant contra virginem Catharinam de decem vel duodecim annis, cum videant prophetas tam veteris testamenti quam novi, per annorum centenaria tam alta mysteria prædixisse, ac nihilominus cito ventura scripsisse? Si hanc pro duodecim reputant falsam, illos pro annorum centenariis ut falsos judicent est necesse.

292 Amplius autem, rogo, attende quid isti dixissent, si hæc virgo nuntiasset uni Regi vel Pontifici, debilitatem corporis patienti, quod ex infirmitate illa deberet decedere, sicut Esaias regi Ezechiaë legitur nuntiasset, illeque fuisset postmodum curatus. Item si nuntiasset alicui civitati, quod deberet universali clade subverti, sicut Jonas legitur in Ninive prædicasse, nec postmodum hoc accidisset, sicut illi non accidit? O quam patentes irrisorias detractiones retorsissent in eam! Et tamen illi sancti Prophetæ in nullo fuerunt falsi, prædicando prædicta; nec aliunde moti sunt quam ab illa veritate, quæ nec falli potest. Qualiter autem hoc fieri possit, quod comite veritate aliquid prædicant futurum, quod non videtur postmodum evenire, sacræ scientiæ doctores

frustra igitur
in eo scandalizantur illi,

E

Apoc. 3, 11
sed nec alienum est a prophetia ut diu differatur effectus prædictus
Hab. 2, 3

F
Isa. 14, 11

utque prædictio non sit absoluta

A res declarant; dicentes quod ad veritatem prophetiæ sufficit, quod verbum prophetiæ concordat cum dispositione causarum mediarum, quam Deus ipse prophetæ revelat, et vult nuntiari per eum: sicut in Ezechia Rege prædicto patuit manifeste: qui absque dubio mortali detinebatur infirmitate, omnesque naturales dispositiones corporis ejus tendebant ad mortem, quamvis forte ipse speraret per naturales medicinas curari. Hoc igitur nuntiavit ei propheta, quia videlicet nulla via per naturam poterat evadere mortem. Sed nec per hoc tollebatur, quin posset divina potentia ipsum miraculose curare, sicut post ejus fletum et devotam orationem est factum. Verum ergo dixit Esaias, quod ex causis naturaliter ordinatis, erat omnimode moriturus: nec contra hoc fuit, quod per aliam viam a morte liberaretur. Similiter Jonas propheta, qui dixit civitatem Ninivem subvertendam, et terminum præfixit quadraginta dierum; gravitatem peccatorum Ninivitarum per hanc prædicationem expressit, et quam sententiam sive judicium illis peccatis exigentibus meruerant, indicavit. Nec tamen per hoc Spiritus sanctus exprimere voluit, quod si peccata relinquerent idem judicium remaneret.

B 293 Ex quibus potes perdendere luculenter, quod Prophetarum verba, et potissime horum, de quibus constat per alia opera sancta, quod juncti sunt Deo, cum magna reverentia suscipienda sunt semper, et cum discretionem *b* intendenda: quod in nostro proposito arbitror necessarium fore. Quis enim scit si sancta virgo sanctum passagium prævidit futurum, licet post aliquos annos, et post ejus transitum ex hoc mundo; tamen mediantibus meritis et orationibus suis, quæ sine dubio plus nunc vigent in cœlis, quam tunc vigerent in terris? Quis iterum novit, si quamvis ipsa corporaliter non debeat esse præsens, spiritualiter autem a Deo sit deputata, ut confortet et roboret transeuntes tempore suo? aut ut impetret refrigerium et solamen illis qui circa hoc laborant? Non sunt hæc nova et inusitata Bonitati æternæ: quæ quamvis omnia per se ipsam possit, ut tamen se communicet creaturis quas elegit sibi, per ipsarum ministeria nos gubernat et regit, et per creata media ad interminatum nos finem perducit. Hæc contra detractores superius nominatos tibi, lector, ad præsens sufficiant; et ad cetera narranda de hac eadem materia, transeamus.

C 294 Sicut superius diximus, cum de miraculis ageretur, quantum dignitas spiritus transcendit corporis dignitatem; tantum miracula spiritui salutifera, signa quæ circa salutem corporis sunt operata, transcendunt. Quapropter et in præsentī materia prophetiæ, illa magis notanda videntur, quæ salutem animarum concernunt: ideoque unum narro, quod ille cui et de quo facta est prophetia, quotidie prædicat cunctis hoc audire volentibus. Fuit in civitate Senarum, tempore quo virginis hujus almæ merui habere notitiam, juvenis quidam, nobilis genere, sed morum honestate pro tunc ignobilis, qui Franciscus de Malavoltis dicebatur et dicitur. Hic in juvenili ætate orbatus parentibus, ex nimia libertate vitia incurrit quamplurima satis enormia. Et licet, contracte matrimonio cum quadam juvenula, sibi necessitas immineret se a consuetis vanitatibus coercendi, nihilominus pravam consuetudinem suam relinquere nesciebat. Quod cernens quidam ejus consocius, qui sacram virginem sequebatur, compassus animæ ejus, aliquando ipsum ad audienda monita virginis inducebat et adducebat: ex quo idem Franciscus frequenter compungebatur, et consueti vitia ad tempus aliquod suspendebat, quamvis non ex toto relinqueret. Sæpius etenim vidi eum nobiscum ingredientem et egredientem, et pascua

doctrinæ salutaris ac exempla salubria virginis hujus almæ invenientem, et saltem ad tempus in eis gaudentem: sed post hæc redibat ad pristinos malos mores, et taxillorum ludum, quo multum erat infectus.

295 Quamobrem sacra virgo, quæ pro ipsius salute frequenter exoraverat Deum, tot ejus recidivas prospiciens; una die in fervore spiritus dixit ei sententiam infrascriptam: Tu frequenter venis ad me, et postmodum more avis phreneticæ evolans ad diversa vitia tua: sed vade volando quocumque volueris, quoniam una vice, Domino concedente, tale ponam ligamen in collo tuo, quod non poteris amplius evolare. Quod verbum ipse Franciscus notavit, et cuncti qui aderant: sed post verba sacra virgo migravit a seculo, antequam veniret rei eventus: illeque redierat ad crimina sua consueta, et jam non habebat, ubi (ut videbatur) consuetum remedium reperiret. Sed sacra virgo plura et plus egit quando fuit in cœlis, quam fecerat dum ipsum monebat in terris. Post transitum enim virginis, defuncta est uxor Francisci simul et socrus, ac quidam alii, qui præstabant impedimentum ejus saluti: ipseque reductus perfecte ad cor, et relicto totaliter seculo, religionem Fratrum montis Oliveti, cum non parva devotione ingressus est: ubi per Dei gratiam et meritis hujus virginis perseverat, recognoscendo semper hoc mediantibus ejus orationibus obtinuisse, ac voce prophetica sibi per eam prædictum fuisse, sicut omnibus audire volentibus attestatur quotidie, et nuntiat viva voce; mihi quæ quampluries, Deo et sanctæ virginis agendo gratias, recitavit.

296 Denique ut spiritualem materiam spirituali sociemus, rem narro me præsentē ostensam a Domino quam (ut infra patebit) adhuc melius novit dominus Bartholomæus de Ravenna, tunc et nunc Prior insulæ Gorgonæ, prope portum Pisanum cad xxx milliaria, Carthusiensis Ordinis, vir utique totius religionis et devotionis ac prudentiæ diu probatæ. Hic dum ex doctrina mirabili et factis admirandis sacre virginis, ad ipsam nimis afficeretur, et in sancto proposito firmaretur, sæpius et pluries, et frequenter supplicavit, quod ad dictam insulam vellet semel accedere, ut liceret ei Fratres suos ad eam adducere pro sanctæ adificationis verbo percipiendi, neque rogavit, quod hanc suam petitionem promovere apud eam pro posse curarem. Exaudivit autem sancta virgo petitionem ejus, et accessimus illuc fere viginti utriusque sexus cum ea. Cumque dictus Prior locasset, nocte qua pervenimus, sanctam virginem cum sociabus suis per milliare distanter a monasterio, nosque secum in monasterio tenuisset: mane facto, volens desiderium suum perficere, cunctos Fratres duxit ad eam, rogans adificationis verbum pro filiis. Illa vero, licet renneret prius et excusaret se, tum ratione defectus et ignorantie, tum etiam ratione sexus; addens quod potius eam decebat doctrinam servorum Dei audire, quam in eorum præsentia quidquam loqui: victa tamen instantissimis precibus Patris et filiorum, tandem aperuit os suum, et locuta est prout Spiritus sanctus dabat eloqui illi, tangens multiplices et diversas tentationes ac deceptiones, quas solitariis viris solet ingerere inimicus, et vias evadendi laqueos ejus, ac perveniendi ad perfectam victoriam, cum tanto ac tali ordine, quod stupor erat tam mihi quam ceteris audientibus. Completo vero ejus sermone, dictus Prior se vertit ad me, positus in admiratione non parva, dicens: Frater Raymunde carissime, noveritis quod omnium istorum confessiones ego solus audivi, juxta morem Ordinis nostri: et scio illa in quibus unusquisque illorum deficit, et in quo proficit. Et nunc dico vobis, quod si sancta virgo

D
AUCT. RAY-
MONDO
CONFESS.

conversionem
prædicit:

qui tandem
Religionem
ingreditur.
E

c
Rogata ad
Carthusia-
nos Gorgo-
nenses verba
facere

tam apte eos
instruit ac si
confessiones
singulorum
audisset.

et effectus
solum secu-
turns spec-
tatis causis
ordinariis,

b
quomodo po-
test passagium
prædictum
fuisse:

cuidam li-
centioris vitæ

audivisset

A audivisset confessiones illas quas ego audiui, non potuisset melius nec magis ad propositum cujuslibet ipsorum loqui, nec omittendo de his quibus indigent, nec divertendo ad illa quibus non indigent. Ex quo clare perpendo, quod ipsa est plena spiritu prophetiæ, et Spiritus sanctus loquitur in ea.

Multa etiam
prædicat ipsi
auctori.

297 Postremo, post omnia supradicta scio et vere scio, quod circa personam meam, me licet ignorante, plura prædixit, quæ in præsentiarum manifeste cernuntur. De quibus me idcirco particulariter non extendo, quia tam lingua quam calamus, coram audientibus seu legentibus, nimis sordida apparerent: propter quod ceteris filiis et filiabus illa recitando relinquo. De quibusdam etiam qui sanctam Ecclesiam sunt persecuti, quasdam graves punitiones prædixit: quas propter malitias hominum modernorum subiceo, ne contra ejus gloriosam memoriam, venenum excitem detractorum. Unde finem huic Capitulo, ut ad alia procedere possim, impono.

ANNOTATA.

a Sanctum passagium, *Expeditio Occidentalium in Terram-sanctam, de quo sæpe actum in hoc opere, potissimum 29 ad Vitam S. Petri Thomæ*

B b Intendere, pro intelligere, communis Italarum atque Francorum idiotismus.

c Portus Pisanus, hodie a propinquiore sibi oppido dictus Portus Liburni.

CAPUT XVI.

Panes et vinum divinitus multiplicati

CAP. XI

Q uia juxta primam justitiæ regulam, obedientibus Deo perfecte necesse est ut cuncta obediant: decrevi, lector dilecte, hoc in Capitulo quædam inserere, quæ clare ostendent tibi, virginem hanc obedientissimam fuisse Creatori, ex quo creaturæ ei obediebant ad nutum. Tempore quo hæc virgo sacra Senis degebat, priusquam ego ejus notitiam meruissem, contigit quamdam juvenem viduam, nomine Alexiam cum tanto fervore virgini sanctæ adhærere, quod absque ipsa quodammodo vivere recusabat. Qua ex causa habitum quem virgo gestabat, devote suscepit; et propriam domum relinquens, in convicinio ejusdem virginis domum conduxit, ut magis assidue frui posset conversatione sua. Quo facto virgo Domini cœpit ad fugiendum occupationes paternæ domus, frequenter in domo Alexiæ commorari per dies plures, quandoque per septimanas et menses. Contigit autem quodam anno in civitate Senarum esse penuriam tritici, adeo ut triticum exiccatum, de terreis foveis et terreo fœtore infectum, a majori parte civium emeretur, quoniam aliud pro tunc nequibat triticum reperiri pro pretio quantocunque: unde et oportuit Alexiam de ipso tritico emere, ut saltem pane non privaretur ex toto. Verum quia tempus messium erat propinquum, antequam hydria farinæ illius infectæ deficeret, novum et purum triticum est allatum ad forum. Quod Alexia sentiens, modicum illud farinæ fœtantis disponebat projicere, et novi frumenti quod emerat, pane vesci. Sed quia tunc sancta virgo ejus habitabat in domo, cogitationem suam ei aperuit, dicens: Tam infectus et amarus panis, mater mea, ex hac farina conficitur, quod ex quo Dominus nobiscum fecit misericordiam suam, ego dispono projicere hoc modicum quod remansit. Cui virgo respondit: Numquid tu vis illud projicere, quod Deus produxit pro cibo humano? Et si tu non vis de pane illo comedere, saltem da pauperibus qui non habent. Illa vero replicante quod haberet conscientiam etiam pauperibus dare tam infectum panem et fœtidum, sed potius de pane boni tritici vel-

In tritici
penuria

ex vitiosa
et exigua
farina

let eis largiter ministrare; virgo subintulit, Para, inquit, aquam, et fer farinam quam disponis projicere: quia volo de illa panes ego ipsa pro pauperibus Jesu Christi conficere. Dixit, et facta sunt omnia.

299 Intrivit siquidem virgo primo massam, et tandem panes de parva quantitate illius farinæ infectæ formavit tam celeriter et tam abunde, quod stupor invasit Alexiam et ejus ministram quæ hoc cernebant: non enim de quadrupla, nec forte de quintupla quantitate farinæ potuissent tot panes formari, quot virgo sacra virgineis manibus porrigebat Alexiæ, ut locaret in tabulis. nec aliquis fœtor sentiebatur in panibus illis, sicut in aliis qui primo fuerant ex eadem farina confecti. Quo facto, missi sunt ad clibanum panes facti per virginem, et reportati ad domum Alexiæ, ac de mandato virginis ponuntur in mensa: quos cum discumbentes gustassent, nullam penitus amaritudinem vel infectionem senserunt, imo nunquam se tam sapidum panem comedissee fatentur. Fiunt hæc nota Fratri Thomæ virginis Confessori; qui veniens cum aliquibus scientificis Fratribus et devotis, examinato negotio, stupent, videntes panes illos in quantitatem augmentatos, et in quantitate tam mire melioratos. Sed ad hæc duo merita tertium additur, quia cum ex jussu virginis panes illi largissime ministrarentur pauperibus, et Fratribus copiosissime donarentur, nec alius panis comederetur in domo, semper tamen in arca ipsorum copia magna restabat. Quid plura? Tria signa non parva in una panum materia per sponsam suam operatus est Dominus: nam primo infectionem et fœtorem ab illa farina removit, secundo massam ex eo compositam augmentavit, tertio in arca panes multiplicavit adeo, ut per septimanas quamplures, modo quo dictum est superius, distributi, vix possent a prædictis omnibus consumi. Quod cernentes hi et hæ, quorum Deus corda tangebatur, de illo pane pro reliquiis conservaverunt, ita ut adhuc aliqui sint vel aliquæ, habentes in præsentiarum de pane ipso, cum tamen sint viginti anni vel circiter, quod hoc miraculum est patratum.

300 Sed et ego, cum ipsa viveote in corpore hoc primitus percepissem, factus sum curiosus et avidus sciendi perfectius, qualiter hoc accidisset, ipsamque secrete interrogavi de modo et causa. Quæ ait: Zelus me apprehendit, ne datum a Domino despiceretur, et compassio pauperum etiam me urgebat; unde accessi cum fervore ad arcam farinæ, moxque affuit domina mea Maria dulcissima, pluribus Sanctis et Angelis sociata, jussitque ut quod proposueram, agerem: et tantæ fuit dignationis et pietatis, quod sacratissimis manibus suis cœpit mecum panes illos componere, quarum manuum sacrarum virtute a panneli multiplicabantur. Ipsa namque Domina mihi panes per se compositos dabat, et ego Alexiæ et famulæ porrigebam. Tunc aio: Nullum igitur, mater mea, mirum, si tantam dulcedinem panes isti mihi et aliis propinabant edentibus, ex quo manus illæ tornatiles illius Reginæ supersacræ composuerunt illos, in cujus sacratissimi corporis arca, summa Trinitatis arte compositus (ut ita dixerim) est panis ille, qui de cælo descendit, et vitam dat credentibus universis. Adverte igitur, lector, adhuc, et quanti meriti fuerit hæc virgo attende, cui assistere dignata est Regina colorum, ut panes conficeret filiorum; dans per hoc intelligere nobis genitrix verbi Dei, quod per illam virginem nobis porrigere intendebat panem spiritalem verbi salutis, per quam nobis dederat panem corpoream tantæ virtutis. Unde et nos omnes tamquam spiritu Dei cogente, ipsam Matrem appellabamus: nec abs re: Verissime siquidem mater erat, quæ continue nos non absque gemitibus et anxietatibus

conficit panes multos et sapos,

E qui rursus in arca multiplicantur,

et fatetur eos presentibus sibi B. Virginem adstulisse.

F

11

A xietatibus parturiebat ex utero suæ mentis, donec formaretur Christus in nobis, et pane doctrinæ utilis et sanæ nos assidue nutrebat.

301 Porro ex quo de panibus multiplicatis inchoatus est sermo, pro continuatione materiæ, non servato temporis ordine, ad illa transibo, quæ in extremo vitæ ejus tempore sunt patrata. Supervivunt adhuc siquidem duæ Sorores de pœnitentia B. Dominici, et sunt præsentibus in Urbe, quarum una vocatur Lysa, quæ fuit uxor germani virginis sacræ, et per consequens ejus sororina vel cognata, de qua sæpius superius facta est mentio: altera vero Joanna, cognomento de Capite, ambæ natione Senenses; quæ simul fuerunt cum virgine, quando ipsa ex mandato felicis memoriæ Domini Urbani Papæ VI ad urbem præfatam venerat, ibique in regione *b* Columnæ residentiam faciebat, cum non parvo numero filiorum et filiarum, quos et quas in Christo genuerat, ac in sanctis moribus nutrebat. Hi et hæ secutæ fuerant eam de partibus Tusciæ quodammodo ipsa invita; aliquanti propter peregrinationem et Sanctorum visitationem, aliquanti propter spirituales gratias impetrandas a summo Pontifice: sed omnes,

B ut possent frui ejus conversationis dulcedine, quæ cunctos gustantes mirabiliter delectabat. Addita est etiam ad hoc occasio alia, quia videlicet summus Pontifex ad ejus instantiam fecerat aliquos servos Dei ad præfatam urbem vocari, quos omnes hospitalitatis amore, læto corde in loco habitationis suæ recipiebat. Et cum nihil terrenum possideret, nec aurum ac argentum esset in zonis ejus, imo cum suis intrinsecis de mendicitate pura victum reciperet, nihilominus ita centum hospites sicut unum suscepisset; quoniam erat cor ejus fiduciam habens in Domino, nec dubitabat quin cunctis advenientibus divina largitas provideret. His de causis illo tempore minor numerus domus ejus erat sedecim hominum et octo mulierum, qui augmentatus, aliquando excedebat in universo trigesimum, aliquando quadragesimum attingebat, vel saltem appropinquabat *c*. Ordoque talis datus erat per virginem ipsam sacram, quod quilibet ex dictis mulieribus, septimana una paratricis et dispensatricis exequeretur officium, ut alii et aliæ possent vacare Deo et actionibus seu peregrinationibus, pro quibus ad sanctam urbem perficiendis accesserant.

C 302 Sic igitur dum ageretur secundum hunc ordinem, contigit superscriptam Joannam de Capite, ministrare in ordine vicis suæ. Quia veropanis, quem tota comedebat familia, non nisi de mendicitate quotidiana poterat provenire; ordinaverat ipsa virgo, quod quælibet dispensatrix sua septimana, cum panis deficeret, per diem ante deberet hoc virgini nuntiare, ut posset aliquas ex aliis mittere, vel ipsamet ire ad mendicandum. Hoc autem dicta Joanna, Deo volente, forte semel oblita est: et pane deficiente de vespere, ante notum non fecerat virgini, nec procuraverat aliunde. Quamobrem ventum est ad horam prandii, et inventum quod tam parva quantitas panis erat in area, quod vix quatuor ex illis hominibus suffecisset. Ex quo dicta Joanna culpam suæ negligentiae recognoscens, mox mœsta et verecunda virginem adiit, suamque culpam et panis carentiam indicavit. Cui virgo: Pareat tibi omnipotens Deus, Soror, cur nos ad hanc extremi-tatem duxisti contra ordinem per me datum? Ecce quod familia nostra esuriens est, tarda est enim hora; ubi tam cito inveniæmus panes sufficientes? Cumque Joanna se ream clamaret, et digna pœna, et ex oblivione peccasse; ait virgo: Dicas famulis Dei quod ad mensam accedant. Illa vero dicente, quod panis modicus erat valde, nec sufficeret quod unusquisque modicum quid acciperet, respondit virgo:

Aprilis T. III.

Dicas quod incipiant cum hoc modico, donec provideat eis Dominus: et hoc dicto, ad orationem accessit.

303 Perfecit Joanna mandatum, et modicum panem divisit inter tantos. Illique sicut famelici, jejuniique quotidiani inedia macerati (nam ut in pluribus jejunium observabant) alimentum minus sufficiens, sumunt avidius, putantes prandium illud mox extenuari debere. Quid plura? Edentibus illis, panis ille modicus non potest deficere. Fiunt ex eo per quemlibet pulmentariæ offæ: Quilibet saturatur ad votum; panis tamen semper restat in mensa. Nec mirum, ille etenim hoc agebat, qui de quinque panibus quinque millia hominum satiavit. Mirantur cuncti, et quilibet tam de se quam de aliis vertitur in stuporem: et petitur quid agat virgo. Dictumque est eis quod orationi ferventer instaret. Tunc illi qui sedecim erant, unanimiter concluderunt, dicentes: Oratio illa præstitit panem de cælo: ecce namque nos omnes saturati sumus, et panis qui appositus fuerat modicus, non est diminutus, sed potius augmentatus. Finito ergo prandio, tantus panis remansit in mensa, quod suffecit Sororibus cunctis, quæ tunc erant in domo, post illos prandentibus abundanter; nec non et jussu virginis de eodem larga est eleemosyna pauperibus erogata. Simile signum per omnia narrant Lysa et Joanna præfata, quæ de his fuerunt et sunt testes, eodem anno accidisse, ac per eandem virginem Dominum operatum fuisse in domo eadem, quadam temporis Quadragesimalis septimana, in qua ministratrix erat quædam Francisca, quondam Soror de pœnitentia B. Dominici, quæ indivisibiliter adhærebat virgini, et ut pie credo, nunc est cum ea in cælo.

304 Verum unum similiter tacere non valeo, quod mihi contigit postquam ipsa transivit ad cælum, de quo tot habeo mecum testes, quot erant tunc Fratres in conventu Senensi. Eram in eodem conventu ferme ante annos hos quinque, balneis naturalibus ibi propinquis indigens, secundum medicorum consilium, et ad instantiam filiorum et filiarum ejus hanc Legendam scribere cœperam. Recordatusque sum quod sacrum caput ejus, quod fuerat translatus ab Urbe illuc, hactenus per me juxta modulum meum ornatum, nondum erat in patulo, nec quacumque solemnitate receptum; cum tamen et ipsa funera mundanorum hominum, quando transferuntur de loco ad locum, cum accensis candelis et solennibus precibus soleant ut plurimum recipi, tam per populum quam per Clerum. Igitur cogitavi, et forte non totaliter a me ipso, quod caput præfatum una die quasi deforis veniens, reciperetur cum solennitate a Fratribus, divinas laudes communiter quidem cantantibus, quia particulares de ipsa non licet, quousque sit Sanctorum catalogo per Romanum Pontificem adscripta: quod et factum est uno mane, cum lætitia tam Fratrum quam populi, et singulariter spiritualium filiorum et filiarum ejus. Hac de causa omnes peculiare filios ejus invitavi ad prandium, ordinans etiam quod conventui Fratrum foret pitantia singularis.

305 Consummato igitur Officio divino, cum jam hora esset accedendi ad mensam, Frater qui cellario præerat, Priorem adiit; et mœstus conqueritur, quod in cellario non sit panis, qui medietati Fratrum in prima mensa possit sufficere, nedum qui possit dari forensibus invitatis, qui erant circiter viginti. Quod Prior audiens, primo ipsemet voluit hoc videre: et comperto quod sic esset, mox misit eundem Fratrem cum Fratre Thoma, primo virginis Confessore, ad quasdam domus singularium Ordinis amicorum, ut sufficientes inde panes deferrent: qui euntes, moram nimiam contrahebant.

118

Qua

D
AUGUSTE
RAYMONDO
CONFESSARIO
de eo diviso
cunctos abunde reficit,

E
etiam altera vice,

Post sollemniter translatus caput Beati,

F

deficiens in Fratrum cellario panis,

b
Bonæ de-
gens cum
multo fa-
miliarum
comitatu,

et mendicatio vivens,

c

*cum panis
solum mo-
dicus super-
esset*

ADCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A Qua ex causa Prior forensibus, qui mecum erant, sufficientes fecit panes portari, ut non expectarent diutius : sicque paucissimi panes in cellario remanserunt. Sed cum dicti Fratres per eum missi, adhuc moram facerent, jussit Fratres ad mensam accedere, et cum illo modico pane incipere. Quid plura? sive in cellario, sive in mensa, sive utrobique, fuerunt panes illi meritis sacre virginis divinitus augmentati, ita quod conventus totus de illis paucis panibus habuit abundanter, tam in prima mensa quam in secunda, et adhuc fuerant reliquiae ad cellarium reportatae, ubi affuerunt quinquaginta Fratres vel circiter; cum tamen non debuissent quinque Fratribus sufficere competenter. Redeuntibus autem dictis Fratribus, et panes portantibus hora qua conventus conederat, dictum est eis quod reponerent eos pro alia vice, quia Dominus jam providerat servis suis abundanter. Cum igitur ego post prandium cum invitatis sedens, sermonem de ipsius virginis virtutibus prolixum haberem, nobis loquentibus, affuit Prior cum aliquibus Fratribus, et coram omnibus predictum miraculum recitavit. Quod cum audissem, vertens me ad invitatos filios ejus, subintuli : Noluit nos in solennitate sua sacra virgo illo privari miraculo, quod sibi dum vixit in corpore, familiarius fuit : frequenter enim dum fuit nobiscum in vita, hoc miraculum repetivit. Et ideo volens ostendere quod hodie acceptavit servitium nostrum, et adhuc est nobiscum, iterum miraculum replicavit : propter quod omnipotenti Deo et ei gratias referamus. Post hoc autem occurrit, forsitan inspirante Deo, menti meae, quod quia beatissimus Dominicus miraculum de panibus bis replicavit dum viveret, haec virgo, sicut peculiaris ejus filia et perfecta, similitudinem Patris in cunctis operibus demonstrabat.

306 Praeter haec autem omnia supradicta, quamplurima mira per sponsam suam est Dominus operatus in rebus inanimatis, nunc in floribus, quibus admodum delectabatur virgo sancta et florida; nunc in utensilibus domus deperditis vel destructis; nunc in his, nunc in aliis insentatis, quae propter brevitate omitto. Sed unum tacere, non valeo, quod non solus ego percepi, sed viginti vel circiter utriusque sexus habeo mecum testes de certa scientia, quamvis tota civitas Pisana perceperat famam ejus. Erat, ut supra Capitulo de prophetiae spiritu tactum est, virgo sacra in civitate Pisana, anno scilicet Domini MCCCXXV : et cum primo ad dictam civitatem pervenit, hospitata est cum sua comitiva in domo cujusdam civis Pisani, qui Gerardus de B. d'appellabatur.

C Ubi dum essent, quadam die ex nimio excessu mentis, corpusculo ejus supervenire debilitates, quae quasi usque ad ultimum spiritum, ut nobis videbatur, deducebant eam. Propter quod ego timens ne nobis auferretur tam cito, cogitabam si esset aliquis modus nobis possibilis, per quem possemus corpus ejus aliquantulum refocillare vel confortare : carnes enim aut ova seu vinum ita horrebat, quod non erat sperandum, quidquam horum ab ipsa sumi debere : sed electuaria confortativa multo minus sumpsisset. Rogavi ergo eam, quod saltem in aqua frigida, quam sumebat, permetteret aliquantulum de saccaro permisceri. Quae mox mihi respondit : Vos vultis illud modicum vitae quod remansit in hoc corpusculo, ex toto extinguere : nam quaecumque dulcia, facta sunt mihi mortifera.

307 Tunc dictos Gerardus et ego, coepimus simul anxii cogitare, quod remedium contra illas debilitates invenire possemus. Occurrit mihi quod saepe videram, in talibus casibus pulsus brachiorum et tempora infirmantium vino e vernaceino ab extra balneari sive liniri, et debiles inde confortationem

recipere. Dixique dicto Gerardo : Ex quo non possumus ab intra remedium ponere, saltem remedium per istum modum ponamus ab extra. Quod ille audiens, mox respondit : Habeo hic quemdam amicum vicinum domui meae, qui solet habere vegeticulum unum de vino illo : statim mittam ad eum, et scio quod mittet mihi libenter. Accessitque nuntius, narravitque virginis debilitatem, ac ex parte Gerardi petivit amphoram sibi tradi de vino illo. Respondit vicinus ejus, cujus nomen non recolo : Vere, carissime, libenter tibi darem pro amico meo etiam vegeticulum totum, sed per tres menses fuit vegeticulus totus vacuus ab omni vini liquore : nec est in domo etiam mea vini illius gutta, de quo non modicum doleo. Sed ut sis amico meo testis de visu, veni et vide. Duxitque ipsum etiam invitum ad cellam propriam vinarium, et ad vegeticulum supradictum, quem nuntius aperte perpendit per quaedam exteriora signa diu stetisse intactum. Ille tamen, ut nuntium de illius vacuitate redderet certiore, accessit ad vas : et de quodam foramine, quod erat circa ejusdem vasis medietatem, traxit fistulam illam ligneam, per quam solet hauriri vinum de vegete, ut clare videret nullum esse intus liquorem. Sed dum hoc fecisset, mox vinum sollemnissimum vernaccinum abundanter egreditur, et terram proximam madidat abundanter. Stupetque ille, et ultra modum admirans, clauso foramine, vocat omnes utriusque sexus de familia propria, ac diligenter examinat unumquemque, si quis in illo vase vinum novit positum fuisse. Jurant singuli se firmiter scire, quod vinum in illo vasculo non fuerat a tribus mensibus citra, nec esse possibile quod absque eorum omnium scitu aliquis liquor fuisset ibi infusus.

308 Fiunt haec nota conviciis, et quilibet attribuit divino miraculo. Nuntius autem ad nos letus et stupens, vino plenam amphorulam deferens, narravit omnia quae gesta sunt : ex quibus cuncti sanctae virginis filii exultant in Domino, gratiasque referunt virginum Sponso mirabilia facienti. Sed et civitatem totum haec fama tantum implevit, quod paucis post diebus virgine convalescente, et accedente ad quemdam Patriarcham Apostolicum Nuntium, qui noviter ad eandem civitatem advenerat, coramota est universaliter, et cuncti etiam artifices propriis officiis relictis, currebant ad eam videndam, dicentes : Qualis est haec, quae, vinum non bibens, vas vacuum miraculoso vino potuit adimplere? Hoc ex concursu virgo sacra dolore cordis intrinsecus tacta, l' perceperat causa concursus illius, sicut ipsa mihi postmodum fuit in secreto confessa, moerens et lugens ad consuetum accessit orationis refugium, dicens mentaliter plusquam vocaliter haec vel aequivalentia verba : Ut quid, Domine, me misellam ancillam tuam, tanto cordis flagello affligere voluisti, ut facta sim opprobrium universis? Omnes alii servi tui possunt vivere inter homines, praeter me. Quis petivit a clementia tua vinum? Ego inspirante gratia tua corpus meum jam diu vino privavi : et nunc propter vinum, facta sum omni populo in derisum. Propter omnes misericordias tuas pietatem tuam obsecro, ut vinum illud taliter evanescere facias, quod cesset haec fama, quae inter hos homines est divulgata. Quid plura? Exaudivit Dominus vocem ejus, et quasi contristationem ejus sufferre non valens, primo miraculo secundum addidit, meo judicio non minus notabile, imo magis. Nam postquam vas vacuum, repletum pro magna soi parte fuerat illo vino miraculoso, multique cives de ipso ex pura devotione bibissent, nec esset propter hoc vas diuinatum : subito totum vinum convertitur in faeces : et quod erat prius dupliciter delectabile, fit postmodum impotabile, propter suam faeculentam grossitiem.

Sicque

ex vacuo vase
vinum promittitur,

E

quod metu
publicandi
magis miraculi,

in faeces iterum converti ipsa impetrat,

d
agrotanti
Catharina,

e

A Sieque tam Domino illius cellæ vinariæ, quam venientibus ad bibendum, silentium imponitur : et quod prius prædicabant, erubescere non audent amplius enarrare. Erubescimus et nos sanctæ virginis filii, hoc audito, cum eis : sed ipsa virgo tota jucunda et læta efficitur, gratias referens Sponsi suo, quod eum liberaverat a publicis laudibus hominum.

unde obtrectatoribus data occasio cavillandi

309 Ille, lector, obsecro, fige pedem, et considera mirabilia facta Dei, quæ vir insipiens non cognoscit, et stultus intelligere nunquam potest. Absque prece hujus virginis, imo absque ipsius notitia, patravit Dominus tam publicum et tam magnum miraculum; et tandem ad preces ejus, visus est, id quod fecerat, destruxisse. Cur hoc? quis finis horum duorum contrariorum actuum? Numquid ut calumniatores tunc forsitan dixerunt, vel saltem müssitaverunt, primum mirum processit ex hostis illusionem, quod per corruptionem illius liquoris fuit postmodum demonstratum? Sed etsi totum hoc verum esset, adhuc contra sanctitatem virginis nihil concluderetur per calumniatores prædictos. Ipsa namque primum mirabile simpliciter ignoravit, et in ejus absentia factum sive patratum est : si ergo fuit ibi illusio, non potuit hoc esse per culpam ejus, nec ex

B alique dicto vel facto ejus : et si Dominus postmodum hoc detexit ad preces ejus, manifestum signum fuit acceptationis et dilectionis divinæ, cum Deus non permisit hostem illudere sponsæ suæ. Quocumque igitur se vertat calumniator, sanctitatem hujus virginis necesse est ut fateatur. Sed nos Phariseorum calumnias, quibus manifestis Domini Jesu Christi miraculis detrahebant, cordialiter fugientes, videamus si majorem gloriam Conditori nostro possumus offerre, investigando judicia et testimonia ejus, quæ sunt plus quam profunda juxta modulum meum. Voluit siquidem, si non fallor, Altissimus, quantum sponsam suam diligeret, demonstrare, quando id quod pro ea non reperiebatur, ea etiam ignorante miraculose produxit, ita ut ipsa verbum Sponsi sui dicere potuerit illi populo, cum hoc scripsit : Non propter me vox hæc venit, sed propter vos ; id est, non mihi, sed vobis per hoc signum notificare voluit Dominus quantum me diligat : nec ad hoc sciendum indigeo ego quocumque miraculo ; vobis autem expedit hoc scire, ut salutem animarum vestrarum, hoc signo viso, queratis ferventius. Sed quia dum sum in hac vita, semper mihi timendum est, ne magnitudo donorum et revelationum sive signorum extollat me, oravi Dominum meum, ut hanc ostentationem auferret : nec contempsit Dominus preces meas, simul providens vobis et mihi : vobis in signo priori, mihi in posteriori.

cum saltem negari nequeat veritas secundi miraculi.

C 310 Quod si quis omnino voluerit adstruere, quod per secundum signum, primum fuerit annihilatum; dicat, unde illa materia liquoris quantumcumque faculenti, in vas ex toto vacuum, vel cujus ministerio venit. Scimus quod non poterat illud dici esse nihil, et omnino aliquid erat, ubi nihil liquoris fuerat prius. Quis hoc fecit, vel cujus opere factum est? Si omnipotentis Dei jussu ; habetur propositum laudis uberius divinæ : sin autem vertatur opus Dei ad Belial per ejus imitatores, eum uo fuerint signa, quorum unum fuerit absque scitu sanctæ virginis factum, alterum vero ad preces ejus ; de neutro potest eam calumniari detractor, quoniam in primo nihil egit, in secundo habuit quod optabat. Sed ego mihi ipsi noto, quod in primo Dominus ostendit, quantum sibi foret accepta : in secundo, quantum esset sibi per profundam humilitatem subiecta : in primo dedit nobis materiam ipsam honorandi, in secundo ipsam imitandi : in primo designavit quanta fuerit gratia decorata, in secundo, quan-

ta fuerit sapientia informata : ubi enim humilitas, ibi sapientia. Porro si beatus Gregorius virtutem patientiæ signis et miraculis reputat majorem, ut ipse testatur in primo libro dialogi sui ; quis non videat, quod virtus humilitatis, sine qua sapientia esse non potest, quæ fuit causa secundi, præcedens signum incomparabiliter excessit? Sed animalis horro nullatenus potest hoc percipere : nec mirum, quia sapientia carnis non est nec esse potest Deo subiecta, secundum beatum Apostolum. Sed si velimus reliqua signa quæ Dominus per sponsam suam in rebus inanimatis ostendit, singulatim ascribere, plures essent conficiendi libri. Unde brevitati propter tedium legentium annuentes, finem huic Capitulo imponamus.

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

Rom. 8, 7

ANNOTATA.

a Panellus, diminutivum a panis.

b Regio columnæ, sic dicta a Columna Antonini Pii, inter Urbis Regiones quarta.

c Addit Thomas : Et ut experientia frequentissime docuit, quando plures erant nihil ibi omnino deficiebat, jam vero pauciores essent, nihil supererat : ex quo mirabantur omnes.

E

d Impressum erat G. de B. et deinceps G. uno dumtaxat loco integre scribitur Gerardus : quod et alibi sic integre scripsimus : ejus autem cognominis initiativa sit littera B. non præsumimus ex conjectura definire.

e Vernaccinum vinum, vulgo Vernaccia, album et generosum, a Petro Crescentio lib. 4 de Agricultura cap. 4 comparatur Græco vino, eo quod utrumque in Italia optimum, sed modicum, ura reddat. Est autem in Ligustici littoris parte orientali oppidum Vernazza : an ab eo sumptum nomen?

CAPUT XVII.

Eucharistia frequenter sumpta, a Christo porrecta. et ultro delata : favores ad corpus S. Agnetis de Monte-Politiano accepti.

N Novit Altissimus, lector bone, quod Legendæ huic libenter finem imponerem, potissime propter multas aliorum negotiorum occupationes, quæ me undique premunt : sed tot mihi occurrunt, cum de factis hujus sanctæ virginis meditor, admiranda pariter et notanda, quod urgente conscientia, egor dictam diatris adjicere, ac prolixiorum quam intendo, reddere librum istum. Notum enim novi omnibus, qui de ipsa notitiam habuere, quam circa venerationem simul et devotionem venerabilis Corporis Domini fuit singulariter et excellenter affecta, ita ut propter ejusdem Sacramenti frequentem sumptionem, nomen inter vulgares exierit, quod virgo Catharina Sacramentum Eucharistiæ sumeret quotidie, de ipsoque absque alio corporali cibo viveret incolumis. Et hi quidem, licet non usquequaque veraciter, pie tamen, opinor, narrabant ; dantes honorem Deo, qui semper in Sanctis suis apparet mirabilis. Verum quia non quotidie, sed frequenter hoc Sacramentum cum magna cordis devotione sumebat, quidam satrapæ, plus Philistinorum quam Christianorum in hoc, mormurabant de hac sumptione frequenti. Contra quos pro innocente illa assumpsi, nec potuerunt respondere rationibus adductis : quia confundebantur super factis et dictis tam Sanctorum Patrum, quam ecclesiæ sacrosanctæ.

CAP. XII

Sacrosanta
Eucharistia
crebro posci-
tur,
F

312 Constat namque secundum doctrinam Dionysii de ecclesiastica Hierarchia, quod in primitiva ecclesia, quando fervor sancti Spiritus abundabat, fideles utriusque sexus quotidie sumebant illud supervenerabile Sacramentum. Quod et Lucas sentire videtur in Actibus Apostolorum, cum de fractione panis

cujus frequentior sumptio laudibus esse probatur,

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
a

A panis facit pluries mentionem; et semel addit a, Cum gaudio: quod non, nisi de Sacramento intelligi digne possit. Sed et ipsa quarta petitio orationis dominicæ, ubi petitur panis quotidianus, de ipso eodem venerabili Sacramento intellecta, non est quomodolibet repudianda, sed potius cum devotione cordis amplectenda. Insuper autem in signum hujus quotidianæ Communicationis fidelium, in Canone Missæ orationem pro communicantibus cum Sacerdote apposuit sacrosancta mater Ecclesia, nec sine mysterio: Supplices, inquit, te rogamus omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus sancti Angeli, etc. Et subdit: Ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filii tui Corpus et Sanguinem sumpserimus, etc. Item ex quo Sanctorum Patrum habet doctrina, quod fidelis quisque letali crimine non detentus, si devotionem habeat actualem, non solum licite sed etiam meritorie sumit hoc saluberrimum Sacramentum; quis audere debeat personam, catholice ac sancte viventem, quomodolibet prohibere, ne meritum illud sæpe ac frequenter acquirat? Non dubito quin injuria tali personæ fieret, et non parva, si ei petenti humiliter memoriam Dominicæ passionis et viaticum suæ peregrinationis, a quocumque denegaretur; nisi forsitan contra supradicta omnia assereret quispiam, non esse licitum cui-cumque fidei, quatumcumque perfecto sive devoto, illud Sacramentum sæpius sumere: aut (sicut dicunt quidam, propriam vocem ignorantes) nisi semel in anno: quod plus reputo sacræ Scripturæ repugnantiam, quam rationabilem causam.

313 Porro ad hanc probandam stoliditatem, quidam ex satrapis supradictis, a devotione nudi, et a sacrarum Scripturarum sensu penitus alieni, adducunt pro se illud beatissimi Augustini dictum, quo inquit: Quia omni die Sacramentum Eucharistiæ sumere non laudat, nec vituperat quocummodo: quasi dicat excellentissimus ille Doctor, quod sumptio bona est, sed taliter posset fieri, quod esset damnosa: et ideo relinquit ipse divino judicio, cui patent omnia, nec audet super hoc certam proferre sententiam. Quod si tam excellentissimus, imo Doctorum eximius, non affectat judicium in hoc quomodocumque proferre: qua fronte allegantes hic ejus verba, præsumant ipsi judicium supra hoc facere, videre non possum. Unde ad propositum istud occurrit mihi quedam responsio, quam ipsa virgo fecit semel cuidam Episcopo, me præsentem, qui dictam auctoritatem Augustini allegaverat contra communicantes quotidie. Inquit enim virgo, Si B. Augustinus non vituperat, Domine, quare vos vultis vituperare? Dum allegatis eum, facitis contra eum. Post hæc autem omnia Doctor sanctus et inclytus Thomas de Aquino, dum facit hic dubium, an videlicet expediat catholico Christiano frequenter aut quotidie sumere hoc Sacramentum; respondet, quod frequens hujus Sacramenti sumptio devotionem sumentis augmentat, sed reverentiam quandoque diminuit. Unusquisque autem fidelis, ad tam venerabile Sacramentum devotionem et reverentiam debet habere: unde si sensit ex frequenti sumptione diminui reverentiam, debet aliquantulum abstinere, ut cum majori reverentia suscipiat ipsum. Si autem reverentiam non sentit minui, sed augeri; tunc debet secure sumere: quia indubitanter magnam acquirit anima bene disposita gratiam a sumptione hujus mirabilis et excellentissimi Sacramenti. Hæc est intentio et sententia S. Thomæ doctoris, cujus doctrinam de cetero tenuit hæc sacra virgo: quia frequenter sumebat, et tamen aliquando abstinerebat, licet quasi semper desiderabat Sponso suo, mediante illo Sacramento, conjungi; propter ardentissimam caritatem, qua trahebatur ad ipsum, quem viderat,

quem amabat, in quem perfecte crediderat, quem D totis præcordiis diligebat.

314 In tantum quandoque hoc desiderabat, quod si privabatur illa die sacra Communione, corpusculum illud plus patiebatur, quam si vehementi dolore vel febre fuisset pluribus diebus afflictum. Quod tamen totum procedebat ex passione mentali, qua passione ipsam longis temporibus sæpissime adllexerunt quandoque indiscreti Fratrum Prælati, quandoque Priorissæ Sororum, etiam quandoque hi vel hæ, qui magis domesticæ cum ea conversabantur. Et hæc fuit una de causis, quare ipsa majorem habuit consolationem de servitio meo, quam de servitio me præcedentium: quia scilicet conabar juxta posse, non obstantibus quibuscumque impedimentis, volentium ipsam inpedire circa sacræ Eucharistiæ sumptionem, ut consolationem suam haberet ad votum. Propter quod in consuetudinem duxerat, quando-cumque mens ejus accendebatur desiderio sacræ Communionis, et ego adessem, dicere: Pater ego esurio; propter Deum detis cibum animæ meæ. Hinc etiam processit, quod felicis memoriæ dominus Gregorius Papa XI pro ejus consolatione concessit ei per Bullam, quod posset, qui se absolveret et sacram Hostiam ministraret, secum habere quotidie: etiam concedendo ei altare viaticum, ut posset ubique Missam audire, ac sacram Communionem recipere, absque licentia cujuscunque.

315 His igitur taliter declaratis, unum narro mirabile, quod mihi soli ostensum est, non propter aliquid quod esset in me vel ex me: sed quia locum tenebam Confessoris per ipsam electi, et minister eram, licet immeritus, sæpe dicti venerabilis Sacramenti; voluit ut æstimo, Dominus propter gloriam nominis sui mihi ostendere, quam grata sibi foret hæc sacra virgo. Nec talia, fateor, me deceret proferre aut scribere, si non esset honor Dei et virginis hujus sacræ, que salva conscientia omittere nequeo. Noveris igitur, lector, quem nunc potissime postulo esse pium interpretem, quod postquam cum hac sacra virgine reversi fuimus de Avinione, et perveneramus ad civitatem Senarum, accidit eam et nos visitare quosdam servos Dei extra civitatem eandem, ut ad invicem in Domino consolaremur. Quo facto in die S. Marci Evangelistæ de mane reversi sumus ad civitatem: et cum pervenissemus ad domum habitationis ejus, hora Tertiæ quasi transacta, ipsa se vertens ad me, ait: O si sciretis Pater quantum esurio. Ego vero intelligens eam dixi: Jam hora celebrandi quasi transivit, et ego sum ita fessus quod ad celebrandum vix me possem dispo-nere. Quo audito, ipsa parumper conticuit: sed post paululum desiderium suum celare non valens, iterum dixit se nimium esurire. Propter quod annui: et accedens ad capellam, quam intra domum propriam de licentia dicti summi Pontificis ordinaverat, purgata mente per sacramentalem Confessionem, indui me vestibibus sacris; et ipsa præsentem, Missam de B. Marco celebravi. Cumque consecrassem Hostiam unam parvam pro ejus communionem, ac postquam ego sumpseram Sacramentum, me verterem ad faciendum ei generalem Absolutionem secundum morem, vidi faciem ejus sicut faciem Angeli, emittentem radios et splendorem, habentemque figuram quodammodo aliam, ita ut in mente dicerem, ista non est facies Catharinæ. Propter quod in mente tantum excepi hanc verborum sententiam: Vere, Domine, hæc est sponsa tua fidelis et grata. Et hæc cogitans, vertebam me ad altare, et eadem locutione mentali tantummodo dixi: Veni Domine ad sponsam tuam. Nec scio qualiter hæc cogitavi. Mox autem ut hanc cogitationem perfeci, sacra Hostia, priusquam eam contingerem, per se ipsam se movit, et venit

Sacro epulo
privata in-
gentes dolores
experitur,

quod caldi
esurienti et
vultus e vul-
tu vibranti
mox danda
Hostia,

altro ex alta-
ri in patenam
ersit

ex SS. Augus-
tino et Thoma.

A venit versus me, ut clare vidi, per spatium latitudinis trium digitorum et plus, donec scilicet pervenit ad patenam, quam in manu tenebam. Ego autem tam ex prima claritate vultus, quam hoc signo secundo, adeo factus sum stupidus, quod non recolo si sacra Hostia per se ipsam ascendit patenam, an ego posuerim eam. Sed vere, quamvis asserere non audeam, ego credo quod ascenderit per seipsam.

316 Deus et Pater Domini Jesu Christi scit et est mihi testis, quod non mentior. Si quis autem his dictis fidem adhibere noluerit, propter defectus meos, et propter vitam, proli dolor! non virtuosam, quam videt in me; memor sit, quod pietas Salvatoris salvat homines et jumenta; et non tantum majoribus, sed etiam minoribus quandoque revelantur secreta Dei: et ulterius memor sit illius sententie veritatis, qua inquit: Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam: ubi contemnentibus peccatores, veritas ipsa dicit: Euntes discite quid est, Misericordiam volo, et non sacrificium. His ergo excusationibus, quae peccatoribus omnibus competunt, me tantum excuso. Pareant mihi Domini justi et servi Dei, et scio quia parcent, quia misericordes sunt servi Dei: si qui autem alii judicant me, pro minimo mihi est, Domino meo sto, et Domino meo cado. Ipse qui novit sessionem meam et resurrectionem meam, ipse quaerat et judicet, quia Dominus est: ipse novit quia veritatem dico. Nec volo credere me fuisse passum illusionem hostis coram et in tam venerabili et terrifico Sacramento: imo scio et sum certus, quod vidi sacratissimam Hostiam absque tactu seu motu cujuscumque se moventem, et versus me vementem, dum solo cogitatu dicerem: Veni, Domine, ad sponsam tuam. Qui vult, credat, et Deum laudet: qui non vult, quandoque errorem suum videbit, non dubito. Nos autem ad alia transeamus. Et quoniam incepi ab his, quae mihi solummodo nota fuerunt, addam signo supra recitato aliud, iudicio meo, non minus notabile nec minus memoriae commendandum. Propter quod si mihi credatur, vel saltem his qui mihi credent, demonstrabitur manifeste, quam placitum erat Domino Salvatori ardens desiderium, quod menti hujus virginis inerat, sumendi hoc venerabile Sacramentum. Fateor autem quod (si non male recolo) illud quod nunc secundo recito, prius fuit quam id quod primo est recitatum; nec in hoc est magna cura de tempore, dummodo recitetur veraciter, sicut fuit.

C 317 Eram in civitate Senensi, ex obedientia Ordinis mei positus vel assignatus pro Lectoriatus officio, tempore quo sacrae virginis hujus notitiam recenter habueram; conabarque quantum potueram, ut supra dictum est, ipsam de Sacramenti hujus sumptione, juxta meum posse consolari. Propter quod, quando volebat ad Sacramentum accedere, confidentius ad me quam ad ceteros Fratres ordinis mei recurrerat. Accidit quodam mane, quod ipsa desiderante sumptionem venerabilis Sacramenti, dolores iliaci et aliae consuetae passionēs ejus corporeae ipsam nimium opprimebant: sed propter hoc non remittebatur desiderium ejus, imo, magis accendebatur: et confidens quod passionēs illae, facto alicujus temporis intervallo, remitterentur, misit ad me de sociabus suis unam, me hora Missae ingrediente ad ecclesiam, et dixit mihi: Rogat vos Catharina, quod tardetis aliquantulum Missam vestram, quoniam ipsa modo nimium patitur: et omnino vellet isto mane sumere Sacramentum. Quod ego libenter annuens, accessi ad chorum: et expleto toto conventuali Officio, adhuc expectabam. Virgo vero Domini, me penitus ignorante, circa horam Tertiarum ad ecclesiam venit, ut sanctum suum desiderium perficeret: sed sociae ejus familitatem horae conside-

rantes, et scientes quod quando communicabat, tribus vel quatuor horis vel amplius stabat in raptu, nec de loco illo poterat se movere, et ex hoc necesse erat ut tempore quo ecclesia de more clauderetur, staret aperta (de quo quidam ignorantes Fratres pluries murmuraverunt et murmurabant) persuadebant ei quod illo mane non communicaret, ne Fratres murmurantes ex hoc scandalizarentur. Quibus illa, sicut tota humilis et discreta, contradicere non audens, assensit: sed propter desiderium quod habebat, ad consuetum recurrit orationis refugium: et prosternens se apud quoddam sessorium, in extrema quasi parte ecclesiae positum, coepit accenso corde orare Sponsam, ut sicut ipse desiderium illud infundendo gratiose donaverat, ita perficeret per seipsum, ex quo non poterat ab hominibus hoc habere.

318 Tunc omnipotens Deus, qui servorum suorum nunquam spernit desideria, sponsam suam non modo misericorditer, sed etiam mirabiliter exaudivit, infra scripto videlicet modo mirabili. Ego enim de his omnibus nihil penitus noveram, sed putabam virginem in domo habitationis propriae adhuc esse; cum post deliberationem factam de non communicando, una ex sociabus ejus venit ad me, adhuc in ecclesia expectantem, et dixit; Catharina dicit quod celebretis quando placet vobis, quoniam ipsa non potest hodie communicare. Quo audito, ivi ad sacristiam: et indutus vestibus sacris, accessi ad quoddam altare circa caput illius ecclesiae positum, quod (si non fallor) sub nomine B. P. Apostoli est appellatum: et incepi Missam, ut moris est. Ipsa vero distabat a me, quanta est illius ecclesiae longitudo, licet ego penitus ignorarem ipsam in ecclesia tunc esse. Cum autem post consecrationem ac post orationem dominicam, vellem sacram Hostiam, ut ritus habet Ecclesiae, primo in duas partes, deinde alteram in duas partes alias frangendo dividere; in prima fractura non duae tantum partes, sed tres factae sunt: duae magnae, et una parva, longitudinis (ut possum recolere) unius communis fabae, sed non tantae latitudinis. Tanta tamen erat illa portioncula, quod nullum mihi dubium est, quin ibi esset verissimum Sacramentum. Haec autem portioncula saltavit, oculis meis videntibus, et diligenter attendantibus, ultra calicem super quo faciebam illam fracturam, ut moris est, et visa est mihi cadere super Corporale. Nam clare vidi eam non longe a calice declinantem ad partem inferiorem versus Corporale: sed in Corporali numquam potui eam videre.

319 Putans autem quod ratione albedinis Corporalis non possem particulam albam discernere, perfeci sequentem fracturam. Et dicto, Agnus Dei, factaque sacrosancta comestione, cum habui dexteram expeditam, mox ipsam extendi ad locum Corporalis ultra calicem, ubi videram dictam particulam declinantem: sed tangendo digitis, et hinc inde per Corporale palpando, nihil ibi potui reperire. Unde tactus dolore cordis intrinsecus, perfeci cetera quae perficienda erant: et sumpto Sacramento, iterum quero, totum et ubique Corporale tangendo simul et palpando: sed nec sensu visus, nec sensu tactus possum aliquid invenire, licet diligenter et diu quaesierim. Ex quo amplius moestus factus et dolens, quasi usque ad lacrymas, cogitavi propter adstantes seculares Missam perficere, ac illis abeuntibus cum omni diligentia iterum quaerere particulam illam per omnes partes altaris. Quo facto, illisque recedentibus, quaesivi non modo Corporale, sed omnes partes altaris minutatim hinc inde: nec quidquam apparuit dietae particulae simile quovis modo. Et quoniam ex opposito mei erat tabula magna cum imaginibus Sanctorum, non poteram suspicari quod

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

auctori coram
ra quam
adesse igno-
rabat sacri-
ficantia,

E

subdatur
particula
sacre Hostiae,

F

et frustra
requiritur

Matt. 9, 13

prout testatur
auctor ipse
qui ei mini-
straturus
illam erat:

B

negatam
communio-
nem deside-
rante S
Catharina,

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A saepe dicta particula per illam viam potuisset altaris terminos transmeare, cum tamen ego vidissem eam clarissime, versus eandem viam mihi oppositam, saltantem et declinantem Ad maiorem autem cautelam quasi vi partes collaterales, et adhuc descendi usque ad terram, hinc inde diligenter et caute quaerendo : sed nihil inventum est. Quamobrem cogitavi totus anxius, quod de hac re consilium haberem cum Priore conventus illius, quem noveram litteratum et Deum timentem : coepi quoque altare diligenter ; et advocans sacristam, mandavi ei, quod ad illud altare neminem permitteret appropinquare, donec ego redirem. Sicque totaliter maestus et anxius, redii ad sacristiam, et deposui sacras vestes, intendens statim Priorem adire ; et ejus adherere consilio.

b c
d
de quo tristem
venientem ad
se

320 Sed mox vestibus depositis, affuit quidam, Prior B. Rignardi b. Iste Prior c B. Rignardi fuit Dominus, Christophorus post Prior Carthusiae d, (prout ipse narravit successori suo, Domino videlicet Stephano priori Carthusiensis ordinis) mihi notus, et amicitia non parva conjunctus, regans me quod facerem cum loqui cum Catharina virgine. Cui cum dicerem quod aliquantulum expectaret donec expedirem aliquod negotium, quod habebam facere cum Priore, respondit : Dies est hodie sollemnis jejunii, et necessarium est mihi sine dilatione ad monasterium redire ; et ut noscis, per tanta miliaria disto a civitate ; propter Deum non retarderis, quoniam urgente conscientia cogor omnino loqui cum Catharina. Quibus auditis, dixi sacristae : Non discedas ab hac, custodiendo (ut dixi) altare istud, quousque rediero : et sic cum dicto Priore accessi ad domum habitationis virginis Catharinae. Sed qui erant in domo, dixerunt ipsam jam dudum ivisse ad ecclesiam Fratrum, et ibidem adhuc permanere. Quo audito, miratus sum : et rediens cum ipso Priore ad dictam ecclesiam, inveni socias ejus in inferiori parte ipsius ecclesiae. A quibus dum petissem de virgine, ubi esset ; responsum accepi quod erat ibi appodiata genibus flexis super quoddam sessorium, et erat in raptu juxta consuetudinem suam. Ego autem qui semper pungebar in corde de casu qui mihi acciderat, rogavi eas quod omnem modum tenerent ad excitandam eam, quia festinantiam nimiam habebamus.

solutur ipse,

321 Quod cum factum esset, et dictus Prior et ego cum sacra virgine sedissemus ad colloquendum : ego qui doloris aculeo interius urgebar, prius secrete in paucis verbis narraui virgini casum qui mihi acciderat, et dolorem quem patiebar. Quae mox parumper sul ridens, respondit tanquam omnium conscia : Nonne vos quisivistis ubique ? Me autem respondente, quod sic ; subjunxit, Ut quid ergo tantum exinde concepistis tristitiam ? Et his dictis, non potuit continere quin iterum aliquantulum subrideret. Quod ego non segniter notans, conticui donec Prior praedictus dixit quae voluit, responsumque suum ab ipsa recepit, et abiit. Tunc ego letificatus ex primo responso, ac suspicans id quod erat, dixi : Vere, mater, puto quod tu es illa quae abstulisti particulam Hostiae meae. Et illa cum risu inquit : Non detis mihi, Pater, hanc culpam ; sed scitote quod alius fuit, ego non fui. Tantum tamen dico vobis, quod particulam illam non inveniatis. Tunc eam adstrinxi, ut aperiret mihi clare quidquid inde sciebat. Et illa : Pater, nullam tristitiam habeatis de particula illa : quoniam, ut verum vobis dicam, sicut Confessori et Patri spirituali, ipsa particula fuit ad me portata, et ego illam Jesu Christo ministrante sumpsi. Cum enim sociae meae nollent pro isto mane quod communicarem, propter murmuraciones quorundam ; nolenseas constistare propter

et fatetur
eam de manu
Christi
sumpsisse :

scandalum aliorum, recurri ad Sponsum meum benignissimum, et ipse personaliter mihi apparens particulam illam a vobis sublatam mihi misericorditer obtulit, et ego eam de ejus sacratissimis manibus accepi. Gaudete igitur in ipso, quia nihil mali vobis accidit, et mihi factum est haec die tantum donum, quod intendendo per totam laudes et gratiarum actiones canere Salvatori. Quibus auditis, ita fuit tristitia mea conversa in gaudium, adeoque facta est segura mens mea ex verbis ejus, quod non poteram amplius dubitare.

322 Conferebam autem in corde meo atque dicebam : Nonne clare vidi particulam super Corporale declinantem ? sed tamen in Corporali nonquam potui eam videre. Ibi nulla erat nec poterat esse spiratio venti, cum altare undique sit conclusum, et nullus esset ventus tunc intus vel extra : qui tamen si fuisset, vidissem ulique ad quam partem particula declinasset, cum attentos oculos haberem ad eam : nunc autem nullo parvo vel magno flante spiramine, declinantem eam vidi, et locum ad quem declinabat, diligenter attendi : sed cum declinaret, ita sublata est ab oculis meis, quod nec in illo, nec in alio loco ipsam unquam potui reperire, cum tribus vicibus ita diligenter quaesierim, quod debuisset etiam granum sinapis inveniri. Notabam etiam qualiter me dicente virgini, quod in magna mentis amaritudine positus eram, nullam (ut assolebat) compassionem ostendit, imo subrisit. Et cum dicerem quod perdideram quandam particulam Hostiae consecratae, mox in nullo nota, eodem vultu subjunxit : Nonne vos diligenter quaesistis, et invenire non potuistis ? ut quid igitur inde habetis tristitiam ? His et aliis indiens quamplurimis atque signis ita fuit mea mens certificata, quod tristitiam simul et quaerendi sollicitudinem deponere quodammodo sum coactus. Haec de his mirabilibus : quae me concio Dominus est operatus circa venerabile Sacramentum meritis hujus sacratae virginis, hic scripsi, ne ingratitude aut negligentia redargutione justa possem a Deo vel hominibus reprehendi : Nunc autem ad alia transeamus, quae de hac eadem materia percepi ab aliis.

323 Retulerunt enim mihi quamplures utriusque sexus fide digni, qui aliquando Missae interfuerant, quando ipsa sumebat hoc Sacramentum : quod clare videbant sacram Hostiam evolure de manibus Sacerdotis, et in os ejus volando intrare, etiam (ut dicebant) de manibus meis, quando ei consecratam Hostiam porrigebam. Et ego quidem de hoc non clare perpendi, sed bene semper sentiebam strepitum, quem faciebat Hostia sacra quando in os ejus intrabat, ac si quasi lapillus fuisset in os ejus a longe projectus violenter. Frater autem Bartholomaeus Dominici, sacrae paginae Professor, et nunc Prior provincialis Romanae provinciae Ordinis mei, etiam dicit, quod quando communicabat eam, sentiebat duobus digitis, quibus hostiam sacram tenebat, in os ejus volando intrare. Haec autem ego asserere non audeo, nec negare : sed devoti lectoris discretio judicet, quid credendum in talibus, consideratis fundamentis gratiarum supra recitarum. Perro plura sunt superius recitata, quae replicare foret superfluum, et ideo hujus Sacramenti mirabilibus finem hic faciamus e, et de miraculis circa Sanctorum reliquias contingentibus breviter disseremus, ut finem huic secundae parti ponere valeamus.

324 Revelatum est huic sacrae virgini, prout ipsa tam mihi quam alteri Confessori suo secrete aperuit, quod in regno caelorum cum beata Sorore Agnete de Monte-Politiano, et in eodem gradu locari deberet, ipsamque habere consociam beatitudinis sempiternae. Quamobrem desiderabat visitare

sic ut auctor
non potuerit
dubitare am-
plius :

sacra Hostia
ad communicandum
altro
properat.

Intelligens
quod par
esset futura
S. Agneti Po-
litianensi,

A ex corde ejus Reliquias, ut perpetui consortii, quod in æterna vita secum habere debebat, arrhas initiales in hac vita reciperet. Sed ne ignorantia sanctitatis dictæ sanctæ virginis Agnetis te, lector, impediât ab intelligentia signorum inferius narrandorum; nosse te volo, quod dum ex obedientia sacri Ordinis mei ad monasterium, in quo sanctum corpus ejusdem Agnetis virginis requiescit, per tres annos et amplius positus essem pro Rectore; ex quibusdam scripturis quas ibidem inveni, et ex relatione quatuor Sororum quæ fuerant ejus discipule, et adhuc supervivebant, Legendam ejus tempore juventutis meæ ipse composui, brevibusque verbis pro tua informatione summam sanctitatis et virtutum ejus hic inserendo narrabo. Noveris igitur quod virgo illa, licet, non sit Catalogo Sanctorum ascripta, tanta tamen fuit gratia in benedictionibus a clementia divina præventa, quod dum ex matris utero nasceretur, lumina clare visa sunt in habitaculo, ubi mater parturiens habitabat, a cunctis adstantibus, quæ mirabiliter apparentia, et post ejus natiuitatis perfectionem cessantia, illis qui aderant, ostenderunt, quanti meriti apud Deum esse deberet puella, quæ tunc nascebatur. Tandem in qualibet sui ætate, virtutibus semper potioribus decorata simul et augmentata, duo virginum monasteria condidit: in quorum secundo nunc requiescit, ubi multis et magnis miraculis claruit adhuc vivens, quæ etiam post ejus obitum sunt clarius et multiplicius demonstrata.

B 325 Inter alia autem signa, post obitum ejus patrata, fuit et est, quod sacrum corpus ejus virginum nusquam fuit humatum, sed adhuc integrum perseverat, ac non sine magno miraculo. Cum enim terrigenæ, propter miracula quibus in vita claruerat, vellem corpus ejus balsamo condire, ut integrum diutius servaretur; mox de manuum ejus et pedum extremitate caput liquor pretiosissimus exire guttatim, qui per Sorores collectus, adhuc in vase vitreo conservatur, populoque monstratur, habens balsami colorem; sed puto quod majorem valorem: ut ostenderet omnipotens Deus, quod sacrum corpus ejus virgineum, quod de seipso balsamum mirabiliter et supernaturaliter producebat, naturali balsamo non egebat. Insuper in hora exitus ejus, qui fuit in noctis silentio, utriusque sexus infantes, parentum lectulis positi, clamabant: Nunc Soror Agnes egressa est de corpore, et est sancta in cœlis. Et

C manefacto, magna turba virginularum infantium, solo Deo jubente, se congregavit, nullamque corruptam secum admittere volentes, procuratis candelis, processionaliter cum eisdem accensis accesserunt ad monasterium ejus, virgineam oblationem virginibus offerentes. Multa quoque alia signa Dominus per virginem ostendit sanctam in conspectu omnis populi terræ illius: propter quæ miro honore quolibet anno a cunctis terrigenis memoria ejus recolitur, et magnorum et multorum cereorum oblatione devotissime celebratur.

326 Ad hujus igitur virgineum corpus intendum simul et venerandum, virgo Catharina, ejus gesta in præsentiarum referimus, volens accedere; tamquam tota obedientiæ filia, prius tam mei quam alterius Confessoris petivit licentiam: et ipsa obtenta, secuti sumus eam, ut cerneremus finem, et videremus si aliquod signum operaretur Altissimus, in conventionem harum tam electarum virginum spon-sarum suarum, sicut postmodum est secutum. Nam antequam nos Fratres Confessores ejus sequentes perveniremus ad locum, hora qua virgo pervenit, mox claustrum monasterii est ingressa, et ad corpus Agnetis virginis devote accessit, præsentibus Sororibus quasi omnibus dicti monasterii, ac Soro-

ribus de pœnitentia B. Dominici comitantibus. D Cumque flexis genibus ad pedes se posuisset, et caput inciperet inclinare, ut devote illos oscularetur; sacrum illud corpus exanime deosculandum pedem alterum, videntibus cunctis, levavit in altum, eique absque inclinantis injuria porrexit. Quod illa perpendens, ex hoc magis humiliata, se amplius inclinavit, sicque pes virginis Agnetis ad locum pristinum paulatim reductus est. Ubi notanter adverto, quod Agnes virgo non absque mysterio alterum tantum pedem levavit propter incredulos. Si enim ambos levasset, credi potuisset in exanimi et rigido corpore, quod ex aliqua inclinatione casualiter facta in parte superiori ejusdem corporis, partes inferiores naturaliter seu accidentaliter per se levassent in altum. Nunc autem uno se tantum pede levante, manifeste monstratur, quod divina hæc egit virtus super omnem naturam, nec aliqua fictio potuit intervenire.

327 Sed non sine causa hæc interserere hic decrevi. Cum enim sequenti die pervenissemus ad locum, nos qui (ut dictum est) sequebamur, invenimus famam miraculi, quod Sponsus virginum, meritis utriusque virginis erat operatus. Sed cum hoc etiam reperimus quasdam Sorores monasterii, licet paucas, coram quibus miraculum fuerat patratum, opus Dei calumniantes more Phariseorum, dicentium; In Beelzebub principe dæmoniorum etc. Quamobrem ego, qui potestatem a provinciali Priore illius provinciæ super illud monasterium acceperam, Sorores omnes juxta morem Ordinis in Capitulo congregavi, faciens diligenter inquisitionem de dicto miraculo sub præcepto sanctæ obedientiæ. Cumque omnes quæ affuerant, hoc clarissime faterentur; vocavi unam coram me de magis calumniantibus, petens ab ea si res ita se habuerat, sicut aliæ testificantur. Quæ mox sponte confessa est coram omnibus, rem ita fuisse gestam, sicut illæ dicebant: sed volebat interpretari aliam fuisse intentionem beatæ virginis Agnetis in hoc miraculo, quam illam quam nos credebamur. Cui respondi: Carissima Soror, nos de intentione Agnetis a te non petimus quidquam; quia te movimus nec consiliariam, nec secretariam ejus: sed tantum petimus, si miraculosam illam pedis elevationem vidisti. Qua dicente, quod sic: de calumnia quam protulerat, pœnitentiam ei dedi, ad quam zelus Domini et aliarum exemplum expediens, me induxit: propter quod magis secure hic scripsi.

328 Ceterum post aliquod temporis spatium, rediens eadem virgo Catharina iterum ad Agnetis beatæ monasterium, ut duas neptes suas, filias videlicet fratris sui uterini, eodem in monasterio collocaret ad serviendum Altissimo; iterum in visitatione corporis Agnetis virginis novum recepit miraculum, nullatenus silentio transeundum. Venit siquidem ad monasterium sæpe dictum, et sicut prima vice fecerat, mox ut monasterium est ingressa, ad visitandum corpus Agnetis virgineum properavit: quem secutæ sunt sociæ ejus, quæ cum ea venerant, et aliquæ ex Sororibus monasterii. Cum autem pervenit ad corpus, non ut prima vice ad pedes posuit se, sed ad caput tota gaudens accessit. Forsitan sicut tota humilis, volens elevationem pedis miraculosam vitare; vel forte memor extitit Magdalenæ, quæ prima vice ad pedes Domini effudit unguentum, secunda vero supra caput discumbentis ipsum effudit. Pervento autem ad caput, posuit genas suas super genarum Agnetis operaimenta serica et aurea quæ sunt ibi, diuque sic stetit. Sed post aliquam moram, ad Lysam suam sociam et cognatam, quæ adhuc superest, et mater erat puellarum: quas duxerat, se vertens humiliter et gaudens, inquit:

Cur

AUCT. RAT-
MUNDO
CONFESS.attestantur
huc mira-
culo etiam
detrahentes.

E

F

Alias man-
na celesti
operatur
Catharina,ejus obitus
vixit fuit
miraculis
honoratus,ad corpus
accedit, et
pedem ultro
sublatum
osculatur:

ACT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A Cur non perpendis de dono quod nobis de cœlo transmittitur? quare sic estis ingratae? Ad quam vocem tam Lysa quam aliae oculos levantes in altum, viderant albissimum et minutissimum man, seu (ut clarius loquar) manna, more pluviae ex alto descendere, corpusque Agnetis ac virginem Catharinam, necnon et cunctas adstantes suae abundantiae copia cooperire, ita ut Lysa praedicta manus impleverit ejusmodi granis. Nec sine causa miraculum hoc ibi apparuit: fuerat enim Agneti virgini, dum ageret in humanis, illud usitatum signum de manna super eam plente, potissime dum oraret; ita ut frequenter puellae, quas Domino nutrebat, ignorantes mysterium, et videntes cum ab oratione surgeret ejus pallium dealbatum, voluerunt illud excutere: sed ab ipsa modeste prohibita, desistebant, prout in ejus Legenda reculo me scripsisse. Sciens igitur Agnes virgo virginem Catharinam sociam ei futuram in cœlis, signo sibi consueto cepit illam sibi sociare in terris pariter et honorare. Nec abs re: nam illud man puritatem et humilitatem, ex albedine et parvitate granorum, intelligentibus ostendebat: quae duo in utraque illarum virginum singulariter refulsere, prout mihi potissime constat per utriusque Legendam, quam non ex meis meritis, sed pura Salvatoris misericordia scripsi, juxta gratiam mihi datam.

coram plu-
ribus testi-
bus.

B 329 Porro hujus miraculi testes fuerunt omnes sociae ejus, quarum Lysa supervivit adhuc; et plures Sorores dicti monasterii, quae omnes mihi et Fratribus qui tunc erant, testificatione sunt sic fuisse; narrantes et asserentes se hoc vidisse; quarum multae jam ex luce migraverunt, sed earum testimonium adhuc vivit, tam apud me, quam apud illos Fratres qui supersunt et tunc mecum fuerunt. Lysa vero de manna quod collegit, pluribus dedit pariter et ostendit. Multa quidem et alia ostendit Deus admiranda per sponsam suam, dum ageret in humanis, quae non sunt scripta in libro hoc: haec autem scripta sunt propter divini nominis honorem et gloriam ac animarum salutem, necnon ut non inveniret dono cœlesti ingratus, aut talentum mihi traditum in sudario (quod absit) reposuisse, sed cum qualibuscumque gratis usuris, juxta modulum meum, omnipotenti Domino assignasse. Et sic huic secundae parti finem impono, ut transeamus ad tertiam de transitu ejus, ac miraculis tunc patratibus et post obitum ejus, ut per ternarium numerum aeternae Trinitati referantur laudes, et honor, et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Videtur indicari locus Act. 2, 46, ubi dicitur quod fideles, quotidie perdurantes unanimiter in templo, et frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione. Sed an hic locus congrue accipitur de sumptione Eucharistiae, quoad hanc ultimam partem?

b Parenthesis haec deest in MS. Leodiensi: et videtur ex margine irrepisse in textum; an ab auctore ipso addita aut ab alia, ignoro.

c De B. Rignano, cujus non tantum ecclesia, sed etiam ipsa appellatio hactenus nobis ignota fuit: libenter discimus locum ac diem cultus, et quidquid de ejus vita aut miraculis, scripta aut memoria est conservatum.

d In vita B. Stephani Macconi lib. 2 cap. 12 narratur, quoniam modo, Mortuo Jannotto Priori generali, sub obedientia veri Pontificis, contra Schismaticum Priorem in magna Carthusia residentem electo, electus sit anno 1392 Christophorus Florentinus, Maggiensis Carthusiae Prior, jussusque residentiae suae locum habere Carthusiam S. Joannis, in Seisten vulgo nuncupatam, atque in Illyricis aris constructam, tamquam antiquis-

simam inter fideles domos post domum Carthusiae majoris schismaticam. Deinde lib. 3 cap. 1 narratur electio ipsius Stephani in Praesidem generalem anno 1398.

e Alia addit Fr. Thomas in Vita sub his verbis. Praeterea non semel tantum, sed aliquoties atque diversimode, Virgo sacram sumpsit Eucharistiam a Jesu Christo: atque ipse Dominus, loco sacramentalis Communionis, Virginis os ad vulnus sui sacratissimi lateris applicabat. Quandoque etiam dum communicaretur Virgo, sive paulo post, sive dum interesset Missae, videbat Angelos, habentes velum aureum et manibus tenentes [cereos]; et Hostiam, quae quandoque transformabatur in pulcherrimum puerum: quandoque Angelos atque Sanctos, super altare Domino benedicentes: aliquando tres facies, ex quibus una postmodum efficiebatur: nonnumquam altare totum ignitum: quandoque etiam Sacerdotem, et ipsum Jesum Christum, seque ipsam in igne esse: aliquando lucem super altare, quae totam ecclesiam illustrabat. Saepè, Sacerdote dividente Hostiam, ostendebatur ei, quomodo quaelibet pars erat totum: et aliquando tota Trinitas sub diversis figuris sive signis ei videbatur: quandoque Hostiam, in Christum, sub diversis aetatibus transformatam; nec non et Hostiam videbat, modo ignitam, modo sanguinolentam, modo carneam. Aliquando videbat Virginem Dei Matrem: Hostiamque sacratam ac non consecratam mirabiliter agnoscebat. Haec Thomas in eo Capitulo ubi agit de frequenti communionis sumptione; in alio vero priori Capite, de mirabilibus excessibus mentis atque revelationibus, sic loquitur Circa venerabile Sacramentum corporis Jesu Christi mirabiles, et ut ita dixerim innumeras habuit visiones, atque sensa mirabilia, et admirandos effectus: praecipue autem cum illud sacramentaliter acciperet aut acceperisset aut accipere peroptaret (de quibus etiam infra dicitur) est autem in hoc loco de sex aliquantulum explicandum. Primum est quomodo videbat Jesum Christum in Sacramento, modo sub una specie vel aetate, modo sub alia. Secundum est qualiter sumendo venerabile Sacramentum, odorem valde suavem et in mente gaudium indicibile sentiebat, ut praeejusmodi gaudio cor ejus in corpore strepitum sonorosum atque mirabilem faciens insiliret. Tertium est, quod in die S. Tiburtii contigit, et narratur a Raymundo num. 186 et 187. Quartum est quod in die S. Alexii gestum refertur num. 188 et seqq. Quintum est quod in die S. Agapiti, id est 18 Augusti, dum Virgo communicando diceret Domini non sum digna ut intres in corpus meum; audivit vocem ei dicentem. Et ego sum dignus ut intres in me: et cum communicasset secuta sunt relata num. 192 et 193. Sextum est pro continuatione materiae, et habetur num. 194 ac seqq.

PARTIS TERTIAE.

CAPUT I.

Cum Catharina Romam profectus Raymundus, indeque ablegatus, enumerat quos beatæ mortis testes habuit.

Vox est veteris Synagogæ, sanctæ ascensum Ecclesiae admirantis, ac animæ cujuscumque Christo Domino desponsatae volatum, cum stupore non modico, quæ dicit: Quæ est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Cujus quidem vocis sententia, si huic ultimo nostro applicetur proposito, videbitur manifeste praemissarum duarum vocum duas praecedentes partes, antecedentium fructum; et finem perfectum, per hanc vocem tertiam demonstrari seu etiam designari. Enimvero

cujus

D

E

F

CAP. I

Cant. 8, 5

Sicut multis
gratis ostenditur
præventu Catharina
in 1 Parte,

A *cujus finis bonus est secundum Prophetam, ipsum quoque haud dubie bonum est : et a fructibus bonis docet nos Dominus judicare de arbore bona. Inter fructus autem, ultimus tenere primatum dignoscitur: quia quod ultimum est in opere, primum in intentione est agentis : finisque est ille, qui movet agentem. Ex quibus omnibus apud intelligentem concluditor, quod hæc tertia pars, continens finem beatum et ultimum fructum bonum virginis hujus almæ, præcedentes partes roborat pariter et decorat. Est siquidem videre in hac virgine, per verba proposita, virtutum omnium decorem et excellentiam singularem; dum tam admiranter, dicitur : Quæ est ista? Est videre adhuc ipsam volatu avium leviolem per affluentiam spiritalem, dum subditur : Quæ ascendit de deserto, deliciis affluens. Est cernere rursum eidem unitum Dominum per fervorem et adhaerentiam æternalem, cum ultimo sobinfertur, Innixa super dilectum suum.*

et profectus patet ex 2,

B *parte ostenditur manifeste, propter ascensum virtutum vel virtuosorum actuum, quæ recitantur in ea. Ex quibus clare concluditur, ipsam in hac valle lacrymarum tales et tantas virtutum ascensiones, Dei gratia mediante, disposuisse in corde suo, amore divino pleno, quod antequam perveniret ad terminum viæ, satagebat quantum poterat anima ejus, per frequentissimum actum quasi antetempos apprehendere bravium, et semper currens velociter, modis omnibus ad supernum præmium vehementissime anhelabat. Hoc enim sum in ejus conversatione frequenter expertus, quod quodcumque liberabatur ab occupationibus necessariis vel otilibus animabus, mox quasi cursu quodammodo (ut ita dixerim) naturali mens ejus rapiebatur ad summa : quod clarissime indicabat, quam velociter anima ejus volabat ad alta continue. Nec mirum, quia mortuus ille causabatur ab igne qui semper agit, et semper ad superiora movetur. Ab illo inquam igne, quem Salvator mundi venit mittere in terram, et voluit vehementer accendi. Quod luce clarius patuit, quando (ut diffuse in sexto secundæ partis Capitulo recitavi) ex divini amoris vehementia cor ejus scissum a summo usque deorsum, et anima ejus a corpore separata fuit, quod nusquam de alio vel alia recolo me legisse. Tertium autem ex utroque prædictorum præcedens, in hac tertia parte aperte videbitur, quando recitabitur qualiter ipsa in termino viæ hujus, Sponso suo in passionibus similita, eique unita, et super ipsum semper innixa, gloriosa cum victoria de hoc seculo nequam latibunda cælos ascendit. Quamvis enim visa sit oculis insipientium mori, nec animalis homo ejus gloriam in præsentiarum percipiat, ipsa tamen in pace in idipsum requiescens cum Sponso, quem toto corde dilexit, signis et miraculis patenter ostendit, quanta cum gloria fuerit in cælos recepta : quæ omnia particularius infra patebunt.*

*ita in 3 ap-
parebit bo-
nus finis
ejus,*

*quæ Floren-
tia domum
reversa,*

332 Noveris igitur, lector bone, quod cum hæc sacra virgo, me teste, de mandato felicitis memoriæ Domini Gregorii hujus nominis Papæ XI accessisset Florentiam (quæ pro tunc rebellis erat et contumax in conspectu Ecclesiæ) pro pace tractanda inter Pastorem et oves, ibique multas persecutiones injustas fuisset passa, adeo ut cum evaginato gladio quidam satellites diaboli venerit furibundus ad occidendum eam, licet sola Dei virtute prohibitus fuerit; tandem non obstantibus minis aut persecutionibus quibuscumque, nullo modo voluit inde recedere,

Aprilis T. III

quousque defuncto Gregorio, Urbanos VI successor ejus, pacem fecit *a* cum Florentinis prædictis. Præconizata igitur pace, ad proprios rediit lares, et circa compositionem ejusdam libri, quem superno Spiritu afflata dictavit in suo vulgari, diligentius intendebat. Rogaverat siquidem scriptores suos, qui epistolas, quas ad diversas partes mittebat, scribere consueverant, quod starent attentis et observarent omnia, prout supra diximus, quando juxta consuetudinem suam rapiebatur a sensibus corporeis; et tunc quod dictaret, scriberent diligenter. Quod illi solerter fecerunt, librumque compilaverunt plenum magnis et utilibus nimis sententiis, ei a Domino revelatis, et vocaliter ad ipsa dictatis in vulgari sermone. In quo dictamine hoc fuit singulare et admirandum, quod totum dictamen fuit ab ea prolatum tunc tantummodo, quando ex mentis excessu sensus ejus corporei actu proprio privabantur : quia nec oculi viderunt, nec aures audierunt, nec nares senserunt odorem, nec gustus saporem, nec etiam tactus ad objectum suum moveri poterat pro illa mensura temporis, pro qua erat in illo raptu. Et tamen Domino sic operante, virgo sacra in illa extasi posita, totum illum librum dictavit: ut daretur nobis intelligi, quod liber ille non ex aliqua naturali virtute, sed a sola sancti Spiritus infusione processit, dubito quin quilibet intelligens et legens, ac diligenter scrutans sententias libri illius, hanc eandem sententiam proferet de ipso.

333 Sed dum hæc Senis agerentur per ipsam, præfatus Dominus Urbanus Papa VI, qui viderat eam in Avinione, dum esset Archiepiscopus *b* Acherontinus, et magnam devotionem in verbis et moribus ejus conceperat; mihi, quem noverat ejus esse Confessorem, mandavit quod ei scriberem, ut veniret ad urbem ejus Sanctitatem visitatura; quod et mox feci. Sed ipsa, tamquam tota plena discretione, infrascripto modo mihi respondit: Pater, plures ex nostris civibus et eorum uxoribus, et etiam ex Sororibus Ordinis mei, propter nimium ut eis videretur discursum, quem hucusque feci ambulando hinc, mihi scandalum non modicum sumpserunt, dicentes non decere religiosam virginem sic passim discurrere. Quamvis autem noverim me in illis discursibus non offendisse, quia ex obedientia Dei et Vicarii sui, ac pro salute animarum ivi quocumque ivi: ne tamen sim istis materia scandali ex voluntate mea, non propono nunc hinc me movere. Verum si Christi Vicarius vult omnino quod veniam, fiat voluntas sua, et non mea. Sed si ita est, faciatis taliter quod appareat per scripturam voluntas ejus; ut liqui scandalizantur, aperte videant quod non ex voluntate mea hoc iter assumo. Hac responsione percepta, summum Pontificem adii, et cuncta ad pedes ejus narravi. Mandat ille, quod præceptum sanctæ obedientiæ ei mittatur ut veniat, quod et per me factum est. Illoque præcepto percepto, sicut vera obedientiæ filia, festinavit et venit ad Urbem, cum comitiva utriusque sexus non pauca: sed et longe plures venissent, nisi quia ipsa prohibuit. Illi tamen qui venerant, in voluntaria paupertate divinæ se providentiæ commiserunt; eligentes magis cum sacra virgine peregrinari et mendicare, quam in domibus propriis abundando, tam suavi et virtuosa conversatione carere.

334 Summus autem Pontifex ea visa gavisus est, voluitque coram Cardinalibus, qui tunc aderant, quod verbum faceret exhortationis, potissime propter schisma, quod tunc incipiebat. Quod et perfecte fecit, animando unumquemque eorum ad fortem constantiam verbis et sententiis plurimis, ac ostendendo divinam providentiam semper adesse cui libet, sed potissime cum sancta Ecclesia patitur:

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

*“
caelestem
doctrinam
inter extases
dictat.*

E

*b
Romam ab
Urbano
VI evocato*

F

*Cardinales
contra an-
tipapam
ejusque
factores etc.
animat.*

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A et concludendo, quod propter inchoatum schisma in nullo trepidare deberent, sed agere quæ Dei sunt, et nullum timere. Cumque sua verba complexisset, Pontifex exhilaratus verba ejus reassumpsit, vertens se ad Cardinales, dicens: Ecce, Fratres, dum timidi sumus, quantum in conspectu Domini reprehensibiles reddimur: hæc mulierecula nos confundit. Muliereculam autem voco, non in contemptum ejus, sed in expressionem sexus feminei, naturaliter fragilis, et ad nostram instructionem. Ista siquidem naturaliter timere deberet, etiam quando nos essemus bene securi: et tamen ubi nos formidamus, ipsa stat absque timore, suisque persuasionibus nos confortat. Magna hinc nobis debet oriri confusio. Et subjunxit: Quid debet timere Vicarius Jesu Christi, etiam si totus mundus se contra eum opponeret? Potentior est mundo Christus omnipotens, nec est possibile quod derelinquat Ecclesiam suam sanctam. His et aliis sermonibus summus Pontifex se ac Fratres suos confortans, virginem sanctam commendavit in Domino, ac gratias quam plurimas spirituales ei pro se ac suis concessit.

B 335 Quo facto, post dies aliquos intravit in mente ejus, ut ad Joannam Reginam regni Siciliae, quæ instigante diabolo tunc manifeste rebellabat Ecclesiae, et schismati atque schismaticis totalem dabat favorem, sacram transmitteret virginem Catharinam, una cum quadam alia virgine, quæ Catharina etiam vocabatur, et fuit filia beatae quondam Brigittæ de Suedia (quæ scilicet Brigitta fuit istis diebus per Bonifacium papam IX catalogo Sanctorum adscripta) ut videlicet ambæ, quæ notæ fuerant dictæ Reginæ, ipsam retraherent a tanto errore. Quod virgo dum sensit, nullatenus se ab obedientiæ jugo retraxit, imo spontaneam se obtulit ad eundem. Alia vero Catharina, videlicet de Suedia, nullo modo voluit illud iter assumere, in præsentiaque mea omnino negavit. Ego autem ut fatear imperfectionem meam, tanquam modicæ fidei, in hoc Pontificis proposito plurimum dubitavi: cogitavi namque quod sanctarum virginum fama est nimis tenera; et apparens macula, etiamsi non existat, eas nimis obumbrat. Illa vero ad quam virgines mittebantur, potuisset consilio satellitum sathanæ, quorum habebat copiam, ordinare, quod per sceleratos viros in via fieret saceris virginibus insultus, ut ad ipsam accedere non possent, et sic frustrati fuisset sine intento, ipsæque virgines cum non parva infamia remansissent. Has cogitationes meas ipsi Pontifici reseravi: qui me audito, parumper deliberans intra se, subintulit: Tu bene dicis, melius est quod non vadant. Hæc omnia dum audiente sacra virgine, et decumbente in lectulo, recitasset; mox ipsa se vertens ad me, alta voce respondit: Si hæc cogitassent Agnes et Margareta, aliæque virgines sanctæ, numquam coronam acquisissent martyrii. Numquid non habemus Sponsum, qui nos possit eripere de manibus impiorum, et inter fœdam hominum turbam nostram pudicitiam conservare? Vanæ sunt istæ cogitationes, et a defectu modicæ fidei procedentes, potius quam a vera prudentia. Tunc ego, licet in memetipso erubescerem de imperfectione mea, tamen gavisus sum de magna perfectione ejus, notans et conferens in corde meo firmitatem et stabilitatem fidei ejus. Verum quia Pontifex decreverat iter illud virginum fieri non debere, non fui ausus amplius de materia illa loqui: sed hoc scripsi, ut lector quilibet valeat cernere, in quanto perfectionis apice pedem fixerat virgo sacra.

336 Ceterum his ita gestis, visum est bonum in conspectu summi Pontificis dicti, me ad partes Galliae destinare, putans per nuntios f Carolum, qui tunc erat Rex Franciæ, posse ab errore schismatis,

cujus auctor esse inceperat, revocare: sed frustra, quia cor Pharaonicum jam induerat cum duritie sua. Ego autem percepta ejus intentione, cum sacra virgine contuli: quæ licet displicenter præsentia mea careret, omnino tamen suasit, ut mandatis et votis Pontificis obedirem. Et inter alia dixit mihi: Habeatis pro certo, Pater, hunc esse verissimum Vicarium Christi (quidquid dicant calumniatores schismatici) et ita volo quod exponatis vos pro hac veritate prædicanda et defendenda, sicut exponere vos debetis pro veritate Catholicæ fidei. Quod verbum, licet prius hanc eandem veritatem novissem, ita me firmavit in proposito laborandi contra schismaticos impugnantes hanc veritatem, quod hucusque non cesso labores assumere pro veri Pontificis defensione, juxta modulum meum, et semper in angustiis et labyrinthis memoria hujus verbi me consolatur. Feci igitur quod ipsa consuluit, et collum submissi obedientiæ jugo. Sed ante discessum per aliquot dies, ipsa præscia futurorum, voluit mecum conferre de revelationibus et consolationibus receptis a Domino, omnem quidem personam excludens, non quidem a loco, sed a colloquio. Et postquam per plures horas sic contuleramus, finito colloquio, ipsa inquit: Vadamus modo ad Deum, quia credo quod amplius in hac vita non loquemur ad invicem, tanta mora sicut et modo locuti sumus. Quod et rei postmodum probavit eventus: quia me discedente, ipsa remansit: et antequam redirem, ipsa transivit ad cælum; nec merui amplius frui sacris colloquiis ejus, saltem ita morose. Propter quod, ut puto, volens mihi ostendere ultimum vale, quando debui ascendere galæam, ipsa personaliter venit usque ad locum ubi erat galæa: et cum cepimus navigare, genu flexit, et post orationem signum sanctæ Crucis manu edidit lacrymando, ac si aperte dixisset: Tu, fili, securus ibis, signo sanctæ Crucis te protegente; sed in hac vita matrem tuam amplius non videbis.

337 Quæ omnia nro modo fuerunt completa. Nam cum multi essent piratæ in mari, securi ab omnibus transivimus usque Pisas. Et cum pervenissemus tute Januam, non obstantibus multis et pluribus galæis schismaticorum, quæ tunc transibant versus Avinionem; tandem ulterius transeantes per terram, et venientes ad civitatem quæ Vintimilium g dicitur, si per modicum spatium processissemus plus ultra, incidissemus in insidias nobis præparatas a perfidis schismaticis, qui me potissime intendebant occidere. Sed volente Deo, nobis in dicta civitate contrahentibus moram per diem, quidam Frater Ordinis mei, de illis partibus oriundus, misit mihi quamdam litteram, dicens: Nullo modo trans eas Vintimilium, quia paratæ sunt tibi insidiæ: nec quisquam, si capereris, liberare te posset a morte. Quo novo præcepto, retrocessi de consilio consocii, mihi per Pontificem dati; et Januæ fixi pedem, misique ad Pontificem, nuntians quæ contigerant, postulans quid me facturum esse juberet. At ille jussit ut ibi morarer, et contra schismaticos Crucem prædicarem. Hac igitur occasione dilatus est reditus meus, et interim sacra virgo cursus vitæ hujus feliciter consummavit, mirabili (ut infra patebit) martyrio laureata. Quamobrem de his quæ post hæc evenerunt, testimonium de visu perhibere non possum: sed illa quæ scribam, habui vel per epistolas ejus, quas mihi sæpius tempore intermedio misit, narrando quæ sibi contigerant: vel habui a personis utriusque sexus, quæ fuerunt cum ea assidue usque ad exitum ejus, et post exitum ejus viderunt signa magna, quæ per sponsam suam ostendit Altissimus; vel in scriptis reperi quorundam filiorum ejus spiritualium intelligentium, qui quædam notabilia scripturæ commendaverunt in Latino et etiam

D
auctori in
Galliam
mittendo
inculcat fi-
dem erga
eundem,

E
et abeunti
ultimum
benedicit:

g
mortua
dum is in
Liguria
moraretur.
F

qui gestorum
circa mor-
tem testes
habuit præ-
ter alios et
alios,

designata
ab Urbano
VI ad Joan-
nam Siciliæ
Reginam a
schismate
avocandam,

acceptat
commissio-
nem:

sed hac ex
auctoris
consilio re-
vocata per
Papam,

A in vulgari sermone, ut omnibus essent nota.

Sor. Alexiam,

338 Verum ne allegando testes in generali, lectorem videar subornare; ipsos et ipsas nominaliter hic exprimam, ut fides non mihi, sed eis tamquam dignioribus adhibeatur: novi enim quod ipsi et ipsæ eam perfectius in sacris actibus sunt imitati, et ideo perfectius ejus actus intellexerunt. Nomina vero sunt hæc, incipiendo a sexu femineo, quia magis assidue erant cum ea. Alexia de Senis, Soror de penitentia B. Dominici, quæ erat, licet posterior tempore in ejus disciplinatu, prior tamen (mea sententia) in virtutum perfectione. Hæc juventutis suæ tempore viro nobili et scientifico viduata, mox spre-
tis oblectationibus carnis et mundi, sanctæ virginis tam ferventer adhesit, quod habitum ejus conversationis accipiens, numquam poterat separari ab ea: unde distractis cunctis quæ prius possederat, et pauperibus juxta ejus consilium erogatis: jejuniis, vigiliis et aliis asperitatibus propriam carnem affligens, orationi et contemplationi, magistram suam imitando, vacabat assidue: in hisque taliter perseveravit et tam perfecte, quod (nisi nimium fallar) ipsa virgo sacra in fine vitæ cuncta secreta revelans ei, voluit quod dictam Alexiam loco sui haberent post transitum ejus, et eam imitarentur. Et hanc inveni viventem in Urbe, quando primo reversus sum, et de multis me informavit; sed parvo post tempore transivit ad cælum, sequens illam quam dilexerat tanto cum fervore in Domino. Et hæc prima fuit informatrix eorum, quæ me absente contigerunt.

S. Franciscam

h

339 Secunda dicebatur Francisca de Senis. Hæc mentem devotissimam habuit, Deo et sanctæ huic virginis cordiali dilectione conjunctam. Quamobrem eadem Francisca, mox viro defuncto, habitum quem sacra virgo gestabat assumens; tres filios qui de dicto viro suo sibi remanserant; ad servitium Dei in Ordinem Prædicatorum posuit, quos omnes præmisit ad cælum, me teste, antequam moreretur: et tempore pestilentiali laudabiliter omnes vitam finierunt, ut mihi constat: nec sine miraculosa operatione Altissimi, precibus hujus virginis impetrata, prout in Capitulo *h* de miraculis operatis circa salutem animarum, in secunda parte hujus operis meminimus me dixisse. Hæc etiam Francisca post Alexiam medico tempore supervixit; sed de multis me informavit una cum aliis. Tertia vera sacræ virginis sociâ, adhuc superest, quæ Lysa vocatur: cujus fama in urbe noscitur, potissime a conviciis vici ubi moratur. Hanc ideo non commendo, quia vivit, et quia etiam fuit uxor germani ejusdem virginis: ex quo forsitan apud incredulos testimonium ejus redderetur suspectum, licet noverim eam in omnibus semper esse veridicam.

et Lysam sanctæ fratram:

C

340 Ceterum viros reperi post obitum ejus quamplures, qui consummationi ejus interfuerunt: sed quatuor tantum nomino in presenti, quos novi omni virtute conspicuos et decoros. Horum autem duo jam secuti sunt eam ad cælum: duo vero adhuc supersunt, quorum quemlibet particulariter nominabo et describam, propter incredulos. Et primus quidem horum, certe Sanctus fuit re et nomine: unde et Frater Sanctus dicebatur a nobis. Hic *i* Teranensis origine, deserens parentes propter Deum et patriam, Senas devenit, ubi triginta annis vel eo amplius (si non fallor) anachoreticam vitam duxit, vivens sine querela, cum consilio semper Religiosorum litteratorum et devotorum. Hic in senectute sua inveniens pretiosam hanc margaritam, virginem scilicet Catharinam, dimissa quiete cellæ ac priorimodo vivendi, ut non tantum sibi sed et aliis utilis esset, secutus est eam, potissime propter signa et miracula, quæ tam in se quam in aliis videbat quotidie; asserens quod majorem quietem et mentis consolatio-

Fr. Sanctum

i

nem necnon et profectum virtutum inveniebat, sequendo eam et audiendo doctrinam ipsius, quam nunquam reperisset in solitudine cellæ. Singulariter autem inveniebat profectum in patientia cum enim pateretur continue quendam infirmitatem cordis nimium afflictivam, non modo patienter, sed etiam lætanter eam a virgine sacra didicerat tolerare: de quo Altissimo gratias referebat. Hic me de pluribus, quæ me absente acciderant, infirmavit. Sed non post longo tempore, dum iterum me absentassem, transivit post magistram suam ad cælum.

341 Secundus fuit quidam, juvenis ætate, moribus canus, Florentinus origine: sed omnibus (meo judicio) virtutum floribus adornatus, *k* qui Barduccius dicebatur. Hic relictis parentibus ac germanis ac propria patria, sacra virginem est secutus ad Urbem, et usque ad transitum ejus permansit: quem ipsa sacra virgo postmodum, ut comperi, tenerius ceteris diligebat; et puto propter puritatem ejus, quam æstimo esse virgineam: unde non mirum, si virgo virginem diligebat. Hinc transiens ex hoc mundo virgo sancta, mandavit quod mihi adhereret, ac juxta meam dispositionem duceret vitam suam: quod ideo puto eam mandasse, quia noverat ipsum parvo tempore in corpore moraturum. Mox enim post virginis obitum Barduccius infirmitatem incurrit, quam medici phthisim appellant: et licet quandoque meliorationem videretur accipere, de illa tamen ultimo est extinctus. Timens enim ego ne aer Romanus ei noceret, misi eum Senas, ubi post non longum tempus migravit ad Christum. Testimonium autem perhibent qui migrationi ejus interfuerunt; quod dum esset in ultimo spiritu, in altum suspiciens, jucunda facie cepit ridere, et sic cum risu lætitie tradidit spiritum, ita ut etiam extincto corpore apparerent signa jucundi risus postmodum. Quod æstimo accidisse, quia illam quam in hac vita veri cordis caritate dilexerat, in transitu suo splendore amictam sibi cernebat cum lætitia occurrentem. Hic etiam me de pluribus, quæ in absentia mea contigerant, informavit: cui omninodam adhibui fidem, sicut si ego ipse vidissem, propter magnas virtutes, quas in eo fui expertus.

B. Stephanum Maconi,

342 Tertius horum fuit et est quidam juvenis Senensis, dictus Stephanus de Maconibus, de quo superius memoriam feci: quem ideo diffuse non laudo, quia adhuc est in via, in qua nemo tute laudatur. Sed ut saltem designem eum, hic fuit unus de scriptoribus virginis sacræ, qui tam epistolas quas dictabat, quam librum quem composuit, pro parte conscripsit: et in tantum ei adhesit, quod utroque parente tribusque germanis relictis, una cum propria patria, virginem sequebatur quocumque iret. Hunc eadem virgo, dum esset in transitu, advocans, ait: Fili, voluntas Dei est, quod relictis totaliter seculo religionem Carthusiensem ingrediaris. Quod præceptum devotus filius devote assumens, executioni perfecte mandavit. Sed patentibus factis ostensum est, et quotidie ostenditur amplius, præceptum illud de ore Altissimi processisse: numquam enim me recolo in Ordine ullo vidisse vel audivisse tam celebrem profectum virtutum in uno ingrediente. Mox namque ut fecit professionem, factus est *l* Prior: taliterque in illo Prioratu se habuit, quod postea non vacavit a Prioratu: et nunc actu est Prior in *m* Mediolano, et cum hoc Visitator multorum conventuum Ordinis sui, magnæque famæ ubique. Hic notavit et scripsit *n* quædam, quæ contigerunt in transitu sanctæ virginis, meque verbo plenarie informavit. Hic etiam totus quasi Legendæ hujus testis est, ita ut dicere possim cum Evangelista Joanne: Ille scit quia vera dicit. Ille scilicet Stephanus Carthusiensis scit, quia vera dicit Raimundus Ordinis Prædicatorum,

F

k

Barduccium juvenem Florentinum,

E

l

m

n

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESSIONIS
et Rainerium
Landocii.

A Prædicatorum, qui licet immeritus et indignus, composuit hanc Legendam.

343 Quartus et ultimus præmissorum virorum me informantium, fuit et est, Nerius seu Rainerius de Pagla de Senis, filius quondam Landocii. Hic post transitum sanctæ virginis anachoreticam vitam duxit, sicut in præsentiarum etiam ducit. Hic fuit una cum prædicto Stephano et Barduccio scriptoribus tam epistolarum quam libri ejus; sed prior tempore ceteris secutus est sponsam Christi, relicto patre qui tunc vivebat, et omnibus attinentibus suis : et quia diuturno tempore novit virtuosos actus virginis almæ, ideirco ipsum invocavi et habeo in contestem hujus Legendæ una cum fratre Stephano supradicto Carthusiensi. Hi pariter et hæ dicto et scripto informaverunt me de his quæ facta sunt in absentia mea, tam ante transitum quam in transitu hujus sacræ virginis, de qua sermo. Unde data tibi fide, lector carissime, de dicendis, finem huic primo Capitulo imponamus.

ANNOTATA.

B a *Pox inter Pontificem et Florentinos coaluit demum an. 1378.*

b Urbanus VI, ante Papatum Bartholomæus Prignano, Archiepiscopus primum Acheruntinus in Lucania ab an. 1366 usque ad 1377, deinde Barensis : diu versatus Arenione in contubernio Petri Cardinalis Pampilonensis Vice Cancellarii.

c B. Catharinæ Suecicæ Vitam dedimus et illustravimus 24 Martii, ubi num. 18 ostenditur illa Neapoli reversa Romam, ibidem adfuisse moriente Gregorio XI, et electo Urbano an. 1378, ut promoveret negotium canonizationis maternæ, cui totum quinquennium in Italia impendit.

d Canonizata est autem S. Brigitta an. 1391 Nonis Octobris, integro decennio post mortem filix Catharinæ : adeo ut hæc parenthesis possit ab ipso auctore margini adscripta fuisse, aut inter lineas posita.

e Causa recusandi esse potuit, quod cognito intimis Joannæ animo frustra se ituram sciret, et novi sui Ordinis confirmationem potius urgendam putaret; in quo sane non frustra laboravit, obtenta Bulla hoc ipsa anno Nonis Decembris.

f Carolus V Rex Franciæ, ab an. 1364 ad 1380 inclusivè.

g Vintimilium, antiquis Albintiminius, urbs oræ Ligusticæ, inter Albingaunum et Nicæam.

C h Est illud nobis Partis 2 Caput 10, ubi num. 232 et 234 narratur Franciscæ istius conversio, et dicitur cum risu migrasse ad Dominum : et hanc puto esse miraculosam operationem, quæ hic attingitur. De ipsa vero peste agitur cap. sequ. a num. 245.

i Interamnia, urbs Aprutii vulgo Teramo.

k Hujus Barducci Epistolam de morte S. Catharinæ, ex Italico Latinam, dabimus post Vitam.

l B. Stephanus primum fuit Prior Carthusiæ Pontinianæ : in qua novitius fuerat. Distat illa, ut dicitur in Vita lib. 2 cap. 2 ab Urbe Senensi tria passuum millia.

m Profectus est Mediolanum Stephanus in ætate an. 1389.

n Scriptum ipsam Stephani, quo usus Raymundus, nusquam erat : sed aliud per modum epistolæ dictum anno 1411, quod subiungimus.

CAPUT II.

Efficacia precum pro Ecclesia et Pontifice orantis Catharinæ : ingens desiderium æternorum.

Postquam ut supra retuli, a sponsa Christi discessi

ex jussione summi Pontificis, ea remanente in Urbe, D plurima contigerunt narratione digna, quorum aliqua, licet pauca, superius sunt recitata. Sed nunc illa tantum, quantum concesserit Dominus, recitabimus, quæ ostendunt fidelibus felicis finis lucidam sanctitatem ; et, quasi quædam præludia, introitum ejus ad gloriam præcesserunt. Noveris ergo, lector, quod sancta virgo, videns in Ecclesia Dei, pro qua semper ardebat, tanta mala sucrescere per illud nefandum schisma, quod (ut superius diximus) ipsa præviderat, cernensque Vicarium Jesu Christi undique vexationibus et persecutionibus circumdatum ; fiebant ei lacrymæ panes die ac nocte, nec cessabat clamare ad Dominum, ut pacem redderet Ecclesiæ suæ sanctæ. Consolatusque est eam aliquantulum Dominus, quia per annum antequam ipsa migraret, eodem die quo ipsa revoluta anno postmodum obiit, dedit duplicem victoriam Ecclesiæ sanctæ suæ ac summo Pontifici, tam de Castro scilicet sancti Angeli, quod in urbe schismatici usque in illam diem tenuerant a cum magno urbis disturbio, quam de gentibus quibusdam armigeris b, quæ pro schismaticis patriam totam vexabant, et tunc fuerunt debellatæ totaliter, captis principalibus et multis occisis. Quo facto, Pontifex qui non poterat habitare apud ecclesiam Principis Apostolorum, ut solebat, propter castrum prædictum ; de consilio sacræ virginis ad eandem accessit ecclesiam pedes et absque calceamentis : quem universus populus est secutus cum non parva devotione, gratias agentes Altissimo de his et aliis beneficiis ejus. Et sic sancta Ecclesia cum suo Pontifice cœpit aliquantulum respirare, virgoque sacra ex his est paulisper consolata.

345 Sed renovati fuerunt mox ejus dolores, quia serpens antiquus quod non poterat per unam viam attentare, attentavit per aliam magis periculosam et duram. Quod enim facere non poterat per extraneos et schismaticos, attentavit facere per intrinsecos et domesticos fidei : nam cœpit seminare discordias inter populum Urbis et Pontificem, quæ creverunt tantum, quod aperte comminabatur populus intentare mortem Pontificis. Quod sentiens virgo sancta, nimis afflicta, ad consuetum recurrit orationis refugium, assidue totis conatibus Sponsum suum exorans, ut nullo modo permetteret fieri tantum nefas. Quod dum ageret, ut ipsa mihi scripsit per quamdam suam epistolam, vidit in spiritu totam urbem plenam dæmonibus, qui undique populum incitabant ad paricidii scelus, et contra orantem virginem horribiles dabant clamores, dicentes : Maledicta, tu niteris nos impedire ; sed nos te horrenda morte infallibiliter occidemus. Quibus illa nihil respondens, prolixius ac ferventius orationi instabat : petens a Domino, ut pro nominis sui honore ac pro remedio Ecclesiæ suæ sanctæ, quæ tunc tantis turbinibus quatiebatur, vellet dæmonum desideria ex toto frustrare, et Vicarium suum illæsum servare, nec permetteret quod populus ille tantum peccatum et tam immane nefas committeret. Responsumque semel recepit a Domino : Sine hunc populum, qui quotidie nomen meum blasphematur, cadere in hoc malum ; ut postmodum propter hoc grande crimen vindicem et delem eum, quia justitia mea exigit, ut amplius non sustineam iniquitates ipsorum. At illa tunc magis orabat ferventer, his verbis in sententia vel in sensu : Clementissime Domine, tu nosti qualiter sponsa, quam proprio sanguine redemisti, per totum quasi orbem, proli dolor laniatur : nosti etiam quam paucos habeat adjuutores et defensores : nec latere potest, qualiter usurpatores et hostes ejus desiderant Vicarii tui mortem et scandalum. Si hoc malum eveniet, non tantum huic populo, sed toti populo Christiano et Ecclesiæ tuæ sanctæ nocebit gravissime. Tempera igitur iram

pro sublatione
schismatis
orante Catharina

a
b
gemina victoria Pontifici
conceditur.
E

Romanorum
conspiratio
contra vitam
Papæ,

F

quæ erat extremam perniciem populo allatura

A animi tui, Domine, et noli despicere populum tuum, quem tam grandi pretio redemisti.

346 In hac disputatione, si non male recolo, plures occupavit dies ac noctes, cum magna corpusculi sui afflictione pariter et labore; illa semper orante, Dominoque suam justitiam allegante: ac daemonibus contra eam clamantibus, ut est scriptum, tantus fervor erat orantis, quod, sicut ipsa tunc mihi scripsit, nisi Dominus (ut modo ejus loquar) circumlasset fortitudine corpus ejus, sicut veges solet circulis roborari et stringi, absque dubio corpusculum totaliter defecisset et concrepuisset. Sed finaliter in tam arduo bello, cum ejusdem corpusculi tormento mortali, vicit et obtinuit virgo. Nam domino (ut dictum est) suam justitiam allegante, respondit: Domine, ex quo aliter fieri non potest quin fiat justitia ista, supplico non spernas preces ancillæ tuæ; sed quicquid pœnalitatis debetur super hunc populum, fiat supra corpus meum: libentissime namque, pro tui nominis honore ac pro Ecclesia tua sancta, bibam hunc calicem passionis et mortis; sicut semper, teste tua veritate, optavi, ex quo tuum amorem te donante concepi toto corde ac tota mente. Ad hanc vocem plus mentis quam corporis hujus virginis sacræ, contieuit vox divina, quæ loquebatur in ejus mente. Datur per hoc intelligi, quod ita fieret ut petebat. Factumque est, quod ex illa hora cessavit primo paulatim *c* et tandem totaliter murmur in populo illo: sed totam passionem virgo virtutibus plena portavit. Nam infernales illi serpentes; super virginal corpusculum licentia obtenta, ex divina permissione, tanta cum crudelitate suum ostenderunt furorem, quod (ut retulerunt mihi præfati testes) non esset apud illos qui non viderunt credibile, id quod ipsi oculata fide viderunt.

347 Tantis enim illud corpusculum ultra solitum languoribus quotidie ampliusangebatur, quod fere pellicula sine medio ossibus adherente, non vivum, sed jam a terra consumptum potius apparebat: et cum hoc nihilominus ambulabat, orabat et laborabat, assidueque oculis videntium plus monstrum representabat, quam aliquid naturale. Crescebant tormenta pœnarum in corpore illo continue, quibus consumebatur ad sensum; nec cessabat tamen virgo ab oratione continua, imo ferventius solito et diutius orationi vacabat. Filii vero et filiæ, quos et quas in Christo genuerat, secumque tunc habebat, manifeste videbant signa percussorum et verberum, ab hostibus infernalibus illatorum, nec poterant aliquod remedium adhibere: tum quia divinæ voluntati non poterant resistantiam facere; tum etiam quia virgo ipsa, licet corpore deficeret, granditate tamen animi lætantissime currebat ad pœnas, quas utique (ut a prædictis testibus habui, et per litteras ejus mihi transmissas percepi) quanto magis orabat, tanto acrius sustinebat. Nec deerant (ut ipsa mihi scripsit) voces terribiles inter ipsa tormenta, quibus eam demones singulariter affligebant, horribiliter exclamantes; Maledicta, quæ semper et ubique nos es hactenus persecuta, venit nunc tempus, in quo sumemus de te plenam vindictam. Tu nos hinc expellis; sed nos te de hac vita corporea excludemus. His autem verbis sociabant etiam verbera, de quibus jam supra dictum est.

348 Talique modo a Dominica Sexagesimæ usque ad penultimam diem Aprilis, in qua migravit, passa est sacra virgo passionem usque ad felicem ejus migrationem, per dies quasi singulos capientibus incrementum. In quo tempore unum (ut ipsa mihi scripsit) mirabile contigit; quia cum prius consuevisset ipsa propter iliacas passiones et aliquas alias, quas semper est passa, usque ad horam Tertiarum auditum Missæ suæ differre; illo tempore per Quadrage-

simam continuavit, quod semper omni mane accedebat ad sancti Petri principis Apostolorum ecclesiam, ibique Missa audita, prius diutius orabat, et tandem revertebatur ad domum in Vesperis, ubi non nisi in lectulo decumbens poterat inveniri. In quo quidem lectulo si quis eam intuebatur, jurasset quod non posset se inde movere: cum autem sequens mane apparuisset, surgebat et ambulabat de Iaco, qui dicitur via Papæ [in qua domus habitationis ejus erat, scilicet inter Minervam et Campum Floris], usque ad S. Petrum peditando velociter; quod iter quemlibet sanum notabiliter fatigaret. Sub hoc autem eventu vocata de cœlis, aliquibus diebus decubuit immobiliter. Et tandem die qua supradiximus, scilicet die vicesima nona mensis Aprilis, quæ fuit Dominica f, scilicet anno Domini mccc.lxxx, qua die celebrabatur festum B. Petri mart. ris Ordinis Prædicatorum, circa horam Tertiarum, migravit ad Christum. Multaque notabilia illo in tempore gesta sunt, quæ in sequentibus Capitulis, quantum concesserit Dominus ejus meritis, breviter disseremus. Unde hic præsentī Capitulo finem simpliciter imponamus.

349 Appropinquante igitur termino cursus vitæ corporeæ virginis hujus sacræ, per diversa signa ostendebat Dominus gloriam, quam consummatis laboribus et languoribus in brevi donaturus erat sponsæ suæ in cœlis, correspondentem donis gratiæ, quibus dotaverat eam in terris. Inter alia vero signa, quibus perfectionem mentis ejus volentibus considerare ostendit, fuit, quod desiderium ejus quotidie accendebat amplius, ut cuperet dissolvi et esse cum Christo: ut veritatem, quam de ipso in via contemplabatur per speculum, clare et aperte intueretur in patria. Quod quidem desiderium tanto plus in corde ipsius crescebat, quanto perfectius lux supernaturalis ejus in mente diffundebatur ex alto. Unde circa biennium ante transitum ejus, tanta claritas ei veritatis divinitus est aperta, quod coacta est ipsam per scripturam effundere, ac scriptores suos rogare, sicut superius tactum est, ut cum in extasi positam eam sentirent, ad scribendum essent parati quidquid ab ore ipsius audirent. Sicque in brevi tempore compositus est quidam liber, qui continet quemdam dialogum inter unam animam, quæ quatuor petitiones petebat a Domino: et ipsum Dominum respondentem, ac eam de multis utilissimis veritatibus informantem. In cujusquidem libri ultimo duo ponuntur, quæ judicavi fore perutile hic inserere, tum propter utilitatem legentium, tum etiam causa ostendendi desiderium superscriptum fuisse perfecte in mente hujus virginis benedictæ. Nec ab re forsitan hic hæc duo ponuntur, quia motus conditio naturalis est in fine intendi. Et in finem Dominum Jesum dilexisse, Joa. 13, 1 Joannes Evangelista testatur; nec non et universi finem, primam veritatem esse, nullus sacræ scientiæ sciolus dubitat.

350 Verum ne quisquam putet, quod doctrinæ seu orationi, quam vel quas de dicto libro sumendo huc transtuli, aliquid addam de mea; ipsam veritatem primam, de qua est sermo, invoco testem et judicem, quod prædicta duo, sicut stant in libro, quem ipsa dictavit, de vulgari transtuli in Latinum; nullam addendo sententiam vel aliquid immutando; imo quantum scivi et potui, servavi ordinem verborum ejus; et conatus sum, quantum Latina locutio patitur, transferre de verbo ad verbum: quamvis strictissime loquendo, hoc fieri forsitan usquequaque non possit, quin quandoque aliqua interjectio, copula, vel adverbium in Latino ponatur, quod positum non fuerat in vulgari: sed hæc non habent sensum immutare, nec etiam augmentare, sed potius locutionis per ordinem ornare sensum, seu sententias apertius declarare. Duo vero hic inserenda illa sunt videlicet

D
ACCT. RAT-
MUNDO
CONFESS.
usque ad
obitum.

e

f

CAP. III.

E
Quantum
anhelavit ad
cælum,

apparet ex
libro Dia-
logorum,

F
g
Joa. 13, 1

cujus epi-
logus hic
propositus,

ejusdem in-
stantia dis-
sipatur;

ipsaque idro-
demonum
rabiem, ut
petierat, in
se suscipit;

cum incre-
dibili corpo-
ris totius
cruciatu

d

ALCT RAY-
MUNDO
CONFESSIONE.

A videlicet primo quidam Epilogus dicti libri in fine positus, qui cuncta breviter recitat, quæ in eodem libro prolixè sunt posita. Secundum autem est quedam oratio, quam ipsa virgo fecit post omnia, per quam ostenditur, quantum desiderabat dissolvi et esse cum Christo.

tanquam
totius libri
recapitulatio,

331 Recitat igitur virgo sancta, in fine libri sæpius nominati, Dominum Deum, Patrem Domini nostri Jesu Christi, sic animam illam allocutum fuisse circa finem dialogi, postquam de obedientia perfectorum fuerat diu locutus, dicendo : Modo, dilectissima et carissima filia, satisfeci desiderio tuo, a principio usque ad ultimum finem, quem feci loquens de obedientia. Nam si bene recordaris, in principio tu petivisti a me cum anxietate desiderii, sicut ego te feci petere, ut facerem crescere ignem caritatis mee in anima tua : tu, inquam, petivisti quatuor petitiones : quarum una fuit pro te ipsa, cui ego satisfeci, illuminando te lumine veritatis mee, et ostendendo tibi modum, quod mediante lumine fidei, cum cognitione tui et mei, per modum quem tibi declaravi, tu veniebas ad notitiam veritatis. Secunda petitio, quam tu petivisti, fuit, quod ego facerem misericordiam mundo. Tertia petitio fuit pro corpore mystico scilicet Ecclesie mee, rogando me quod ego auferrem tenebram persecutionis quam patitur, et petebas quod ego punirem iniquitates illorum super te. Hinc ego ostendi tibi, quod nulla pœna finita sive data tempore finito, ex seipsa sola potest satisfacere pro culpa commissa contra me, qui sum bonum infinitum : sed tamen satisfacit, si fuerit unita cum contritione cordis et desiderio anime : modum autem qualiter satisfacit, declaravi tibi. Adhuc etiam respondi tibi, quod ego volo facere misericordiam mundo, ostendendo tibi quod misereri mihi proprium est. Unde propter inestimabilem misericordiam et amorem quem gerebam ad hominem, misi unigenitum Filium meum et Verbum : quod seu quem, ut tibi clarius demonstrarem, assimilavi uni ponti, qui attingit a celo usque ad terram : et hoc propter unionem, quæ facta est in ipso, inter naturam divinam et humanam.

declarat
quomodo ejus
4 petitiones
Deus Pater
impleverit,

332 Item ut illustrarem te magis lumine veritatis mee, ostendi tibi qualiter ad istum pontem ascende-
batur per gradus tres, id est, cum tribus potentiis anime. Item de isto Verbo, ponte tibi ostenso, feci aliam figuram, figurando in corpore ejus dictos tres gradus, sicut tu nosti. Primum in pedibus, secundum in latere seu costa perforata, et tertium in ore : in quibus posui tres status anime, scilicet statum imperfectum, statum perfectum, et statum perfectissimum, in quo attingit et pervenit ad excellentiam unitivi amoris : ostendendo tibi in quolibet, quid est illud quod aufert imperfectionem, et per quam viam itur, et de occultis deceptionibus demonum, et de proprio amore spirituali, loquendo etiam tibi de reprehensionibus in tribus istis statibus, quas fecit clementia mea. Et primam reprehensionem posui, quam facit hominibus in vita, antequam de corpore transeant. Secundam in morte, quantum ad illos qui moriuntur in peccato mortali sine spe, de quibus ego posui tibi, quod ibant sub ponte per viam diaboli, tibi narrando miseras tales. Tertiam vero reprehensionem faciet in generali iudicio, et locutus sum tibi aliquid de pœnis damnatorum, et de gloria beatorum, quando unusquisque receperit proprium corpus. Item promisi tibi et iterum promitto, quod cum multa sufferentia servorum meorum reformabo sponsam meam, invitando vos ad sustinendum, et conquerendo tecum de iniquitatibus malorum ministrorum, et ostendendo tibi in quanta excellentia ego posui eos : et reverentiam quam ego requiro et volo quod seculares laici exhibeant eis. Respondendo

explicuit
tres anime
status,

tibi etiam, quomodo propter ipsorum defectus non debet diminui reverentia erga eos, et quantum est displicibile et contrarium voluntati mee. Et locutus sum tibi de virtute illorum qui vivunt sicut Angeli, tangendo simul cum hoc de excellentia Sacramenti altaris.

333 Item quia loquendo de dictis tribus statibus anime, voluisti scire de statibus lacrymarum, et unde lacrymæ procedunt : narraui tibi, concordando status lacrymarum cum statibus anime : et dixi tibi, quod omnes lacrymæ exeunt de fonte cordis, et ordinate assignavi tibi causam hujus et quatuor statuum lacrymarum : et de quinto statu, qui generat mortem, etiam tunc dixi tibi. Respondi etiam quartæ petitioni tuæ, qua me rogasti, quod providerem super casu quodam particulari qui contigerat : nam ego omnia ista declaravi, et tibi disserui de providentia meam in genere quam in specie, incipiendo a principio creationis usque ad finem mundi : qualiter omnia feci et facio cum providentia summa et divina, dando et permittendo quicquid datur vobis, sive tribulationes, sive consolationes spirituales atque temporales, omnia propter bonum vestrum, ut sanctificati sitis in me, et veritas mea perficiatur in vobis. Veritas enim mea fuit et est ista, quod ego creavi vos, ut haberetis vitam æternam : quam quidem veritatem vobis manifestavi cum sanguine unigeniti Verbi et Filii mei. Item in ultimis satisfeci desiderio tuo et promissioni, quam feci tibi, narrando scilicet tibi de perfectione obedientiæ, et de imperfectione inobedientiæ, et unde procedit, et quid est illud quod vobis aufert obedientiam. Nam posui eam pro una clavi generali, et sic est. Et dixi etiam de particulari, et de perfectis et imperfectis, tam intra religionem quam extra, de quolibet loquendo distincte. Et de pace quam dat obedientia, et de guerra quam facit inobedientia, et quantum inobediens decipit semetipsum : addendo et ponendo, quod propter inobedientiam Ade mors venit in mundum.

334 Modo ego Pater æternus, summa et æterna veritas, concludo tibi, quod per obedientiam unigeniti Filii et Verbi mei, vos habetis vitam : et sicut omnes a primo veteri homine contraxistis mortem, sic omnes qui volunt portare clavem obedientiæ, contraxistis vitam a novo homine Christo dulci Jesu : de quo ego feci vobis pontem, postquam fracta fuit via cœli, ut possitis transire per istam dulcem viam et rectam, quæ est una et recta veritas lucida, cum clavi obedientiæ : et sic transitis per tenebras hujus mundi absque offensa, et ultimo clavi Verbi mei aperitis cœlum. Modo ergo invito te et alios servos meos ad fletum : quia cum fletu et cum humili et continua oratione, volo facere misericordiam mundo. Curras mortua per hanc viam veritatis, et non postea reprehenderis de motu lento : quia plus requiram a te nunc quam prius, ex quo manifestavi tibi me ipsum in veritate mea. Et advertas ne egrediaris de cella cognitionis tui ipsius : sed in ipsa expandas et conserves thesaurum, quem dedi tibi. Qui quidem thesaurus est una doctrina veritatis, fundata supra firmam petram vivam, Christum scilicet, dulcem Jesum : quæ doctrina vestita est luce, per quam discernuntur tenebræ. Istam ergo induaris in veritate, dilectissima filia. Tunc anima illa, postquam viderat oculo intellectus, et mediante lumine fidei sanctissimæ cognoverat veritatem et excellentiam obedientiæ, audivissetque eam cum recto sensu, ac gustasset eam cum affectu, et cum ineffabili desiderio, speculando se in divina majestate, gratias ei referebat, dicens :

335 Gratias tibi, Pater, quia non despexisti me facturam tuam, nec avertisti faciem tuam a me, nec desideria mea despexisti : tu enim lux, non attendisti

et quinque
status lacrymarum,

viamque
obedientiæ in
Christo
aperuerit :

cul vicissim
respondet
Catharina
agendo gratias

sti

A sti tenebras meas : tu vita, non attendisti mortem meam : nec tu inedice, contempsisti gravem infirmitatem meam : tu puritas æterna, non contempsisti me plenam luto et multis miseriis : tu infinite? me finitam : tu sapientia, me quæ sum stultitia ; propter ista et infinita alia mala et defectus innumeros qui sunt in me, non me sprevisi ; nec me sprevit sapientia tua, bonitas tua, clementia tua, infinitum bonum tuum : imo in lumine tuo dedisti mihi lumen, in sapientia tua cognovi veritatem, in clementia tua inveni caritatem tui et dilectionem proximi. Quis ergo te ad hoc coegit ? Non mea aliqua virtus, sed sola caritas tua. Hic igitur idem amor te cogat ad illuminandum oculum intellectus mei lumine fidei, ut intelligam et cognoscam veritatem tuam mihi manifestatam. Da mihi, Domine, ut memoria mea sit capax ad retinendum beneficia tua : voluntas ardeat igne caritatis tuæ, qui ignis faciat corpus meum effundere sanguinem, datum amore sanguinis, et clavi obedientiæ aperiā portam cœli. Istud idem peto a te pro qualibet rationali creatura, tam generaliter quam particulariter et pro corpore mystico Ecclesiæ tuæ sanctæ. Ego confiteor et non nego, quod tu dilexisti me priusquam essem, et quod tu tam ineffabiliter diligis creaturam tuam, quod assimilaris quodammodo homini qui infatuatur ex nimio amore.

B 356 O Trinitas æterna ! O deitas, quæ per unionem naturæ divinæ fecisti tantum valere pretium sanguinis unigeniti tui Filii ! Tu Trinitas æterna es unum mare profundum, in quo quanto plus quero, plus invenio ; et quanto plus invenio, plus quero te. Tu quodammodo insatiabiliter satias : quia in abyſso tua ita satias animam, quod semper remanet famelica ; et esuriens te, Trinitas æterna, desiderat videre te lumen in lumine tuo. Sicut cervus desiderat ad fontem aquæ vivæ, sic desiderat anima mea egredi de corpore tenebroso isto, et videre te in veritate sitientes. O quamlibet abscondita facies tua ab oculis meis. O Trinitas æterna, ignis et caritatis abyſsus, dissolve amodo nubem corporis mei. Nam cognitio quam dedisti mihi de te, in tua veritate aretat et cogit me desiderare depositionem gravelinis hujus corporeæ, ac reddit avidam ad dandum hanc vitam pro laude et gloria nominis tui : quia gustavi et vidi cum lumine intellectus in lumine tuo abyſsum tuam, Trinitas æterna, et pulchritudinem creaturæ tuæ : unde intuendo me ipsam in te, vidi me esse ad imaginem tuam factam, donante scilicet mihi te, Pater æterne, de potentia tua, et de sapientia tua in intellectu, quæ sapientia appropriata est unigenito Filio tuo. Spiritus autem sanctus, qui a te procedit Patre et Filio tuo, dedit mihi voluntatem, per quam me fecit aptam ad amandum. Nam tu Trinitas æterna es factor, et ego factura tua. Unde cognovi te illuminante, in creatione, quam de me fecisti per sanguinem unigeniti Filii, quod amore captus es de pulchritudine facturæ tuæ.

C 357 O abyſsus ! o deitas æterna ! o mare profundum ! Et quid majus poteris mihi dare, quam te ipsum ? Tu es ignis, qui semper ardes ; consumis, et non consumeris : tu es qui consumis calore tuo omnem proprium amorem animæ. Tu iterum es ignis, qui tollis omnem frigiditatem, et illuminas mentes lumine tuo, cum quo lumine fecisti me cognoscere veritatem tuam. Tu es illud lumen super omne lumen, quod cum tuo lumine das oculo intellectus : lumen supernaturale, in tanta abundantia et perfectione, quod etiam lumen fidei per ipsum magis clarificatur : in qua fide video animam meam habere vitam, et in isto lumine recepit te lumen. Nam in lumine fidei acquiro sapientiam, in sapientia verbi Filii tui : in lumine fidei efficio fortis et constans, ac sum perseverans : in lumine fidei acquiro spem, quod non

permittes me deficere in via : item istud lumen docet me viam per quam ambulem, et sine isto lumine ambulare in tenebris : et ideo petivi istud, Pater æterne, quod tu illuminares me lumine fidei sanctis sinæ. Vere istud lumen, est unum mare, quod nutrit animam, donec tota sit in te. O mare pacificum, Trinitas æterna ! Hujus maris aqua non est turbida ; et ideo non dat timorem, imo dat notitiam veritatis. Hæc aqua est distillata, et res occultas manifestat : unde ubi abundat abundantissimum lumen fidei tuæ, anima quasi clarificatur de eo quod credit. Istud mare, secundum quod tu, Trinitas æterna, me facis cognoscere, est unum speculum ; quod dum tenet manus amoris coram oculis animæ meæ, repræsentat me in te, quæ sum creatura tua. In istius speculi lumine repræsentaris mihi, et cognosco te summum et infinitum bonum : bonum super omne bonum, bonum felix, bonum incomprehensibile, bonum inæstinabile : pulchritudinem super omnem pulchritudinem, sapientiam, super omnem sapientiam : quia tu es ipsa sapientia. Tu cibus Angelorum cum igne caritatis dedisti te hominibus : tu vestimentum cooperiens meam nuditatem, pascis nos famelicos dulcedine tua, quia dulcis es absque ulla amaritudine.

358 O Trinitas æterna, in lumine tuo quod dedisti mihi et accepi, mediante lumine fidei sanctissimæ, te cognovi, declarantem per multas et admirabiles declarationes viam magnæ perfectionis ; ut cum lumine tuo, non cum tenebris, serviam amodo tibi, et sim speculum bonæ et perfectæ vitæ, ac resurgam de miserabili vita mea, qua semper hucusque in tenebris servivi tibi. Non enim cognovi veritatem tuam, et ideo non amavi eam : sed quare te non cognovi ? quia te non vidi : quare autem te non vidi cum lumine sanctissimæ et gloriosæ fidei ? quia nebula proprii amoris offuscavit oculum intellectus mei. Sed tu, Trinitas æterna, lumine tuo dissolvisti tenebras meas ; et quis poterit attingere ad altitudinem tuam, et referre tibi gratias de tam immenso dono, et de tam largis beneficiis, quæ dedisti mihi ; et de doctrina veritatis, quam mihi nunc tradidisti ? quæ quidem doctrina est una gratia particularis, ultra generalem gratiam quam das aliis creaturis. Voluisti enim condescendere necessitati meæ ac aliarum creaturarum, quæ in futurum tamquam in speculo in ea inspiciendo volent speculari. Tu igitur, Domine, respondeas pro me tibi ipsi : tu qui dedisti, satisfacias et respondeas pro datis, infundendo videlicet in me unum lumen gratiæ, ut cum ipso lumine gratias agam tibi. Vesti, vesti me, et fac ut induam te veritatem æternam, ut currā hanc vitam mortalem cum vera obedientia, et cum lumine sanctissimæ fidei.

359 Hucusque verba virginis sacræ, quam potui propriissime, de dicto libro in Latinum transtuli, nihil sententialiter mutando, verbaque virginis servando, quantum stylus latinitatis permisit. Ex quibus, si lector, advertis, excellentiam venerari poteris virginis hujus sacræ, non modo quo ad modum vivendi, sed etiam (quod in sexu femineo admirabile est nimis) quo ad veritatis doctrinam. Unde rursus, quantum ad præsens propositum, concludere poteris, si attendisti quæ superius scripta sunt, quod ardentissime desiderabat dissolvi et esse cum Christo : quia sciebat et intelligebat, maxime illo tempore, quod esse cum Christo multo melius est, tamquam illud bonum quod finis omnium bonorum et perfectio est, propter quod desiderium hoc semper excrevit in ea, quousque id quod desiderabat, plene obtinuit ; desponsaliciis quæ in adolescentia sua cum Christo contraxerat sicut narrat ultimum Capitulum primæ partis, ad nuptialem spiritus unionem, reli-

D
AUCT RAY-
MUNDO
CONFESS.

et summum
ejus bonum,

E

quod sibi
dari peti,

F

et ardorem
sui amoris
petendo de-
clarat.

ad eum sus-
pirando

tamquam
ad lumen
animæ,

AUCT. RAT-
MUNDO
CONFESS.

A eto corpore, transeundo. Unde ad narrandum ipsum ejus transitum, ad aliud Capitolum transeamus.

ANNOTATA.

a *Movet Praefectum Gallum catevens pertinacem, conspectus captivorum Gallorum a quibus suppetias speraverat, ut subito de deditioe pacisceretur: de qua reverendus Odoricus Raynaldus ad annum 1379 num. 25.*

b *Horum principum robur Britones ac Vascones fuisse, spe praeclae militantes schismaticis; qui ad interfectionem ceteri ab Alberico Barbani Comite, erumpente contra ipsos, Marimum duodecimo ab urbe milliario obsidentes: qua victoria debellari potuisset, si Anagninum Comes contendisset, ibique Clementem Antipapam occupasset cum suis, qui deinde per regnum Neapolitanum profugus aberravit.*

c *Refert Gabelius, quod Romanos armatos ad palatium concurrentes, apertis foribus excipiens Papa Pontificibus indutus, ita solo vultu ac voce perculerit, ut a vi abstinerent: sed haec ad annum 1380 spectant, ut patet ex sequentibus.*

B d *Anno 1380 Bissextili, litteris Dominicalibus A G, Pascha celebratum est 25 Martii; adeoque Dominica sexagesimae incidit in 29 Januarii. Dico et corrigo Sexagesimae, licet hic et infra num. ultimo, expresse habeatur impressum Septuagesimae: quia in eodem num. ult. solum numerantur ab hac Dominica usque ad penultimam diem Aprilis tredecim septimanarum, quae alias fuissent numerandae quatuordecim: et Barducci, testis ultimae vitae ac mortis oculatus, expresse nominat Dominicam Sexagesimae.*

e *Ab hac domo translutum ad Minervam est cubiculum istud, in quo Sancta obiit, quodque nunc in sacrario dictae ecclesiae religiose honoratur.*

f *Dominica scilicet ante festum Ascensionis, ut ait Barducci.*

g *Impressum erat, Et finem Dominum Jesum diligenter.*

CAPUT III.

Suprema morientis monita, lucta cum dæmone, mors.

CAP. IV.

Morti pro-
xima suos
hortatur,

C Sicut [indixit] parvitati meae fidelis relatio testimonium supra nominatorum et descriptorum, tam per scripturam, quam adhuc habeo apud me; quam verbali testimonio, quod hactenus reservo mente; Beata virgo videns et intelligens, forsitan non absque revelatione expressa, horam sui exitus appropinquare; famulicium quae fuerat eam secuta, filiorum scilicet et filiarum sibi a Domino concessorum, ad se vocavit. Quibus in generali loquendo, longum et notabilem fecit sermonem, exhortatorium ad profectum virtutum; in quo quaedam notabilia expressit puncta, quae scripta reperi per testes praedictos pariter et notata, nec dignum arbitror quod praetereantur a nobis. Et prima quidem et fundamentalis ejus doctrina fuit, quod accedens ad servitium Dei, si vult Deum veraciter possidere, necesse est quod denudet cor suum omni amore sensibili, non tantum cujuscumque personae, sed etiam cujuscumque creaturae; et simplici ac toto corde tendat in Deum creatorem. Nam, ut dicebat, cor non potest totaliter dari Deo, nisi sit liberum ab omni alio amore, apertum et simplex absque duplicitate, asserens se principaliter ad hoc perficiendum a sua pueritia laborasse ac studuisse. Item dixit se cognovisse, quod ad statum talem, in quo anima totum cor suum dat Deo, absque medio orationis non poterat ipsa venire perfecte: asserens quod oportet omnino quod oratio sit in humilitate fundata, et quod non procedat ex aliqua confidentia cujuscumque virtutis orantis, sed semper

ad perfectam
sui expolia-
tionem,

cognoscat se per se nihil esse: addens, quod magno studio et solitudine ipsa conata est semper se dare orationis exercitio, ut acquireret continuum ejus habitum, quia videbat quod ab ipsa oratione virtutes recipiunt incrementum et vigorem, et sine ipsa virtutes debilitantur atque deficiunt. Unde inducebat eos et eas quibus loquebatur, quod ad perseverantiam orationis omnino studerent; distinguendo duplicem orationis modum, scilicet vocaliter et mentaliter: docendo eos quod ad orationem vocalem attenderent horis determinatis, ad mentalem autem semper vel actu vel habitu.

D
orationis
studium,

361 Item dixit quod per lumen vitae fidei, clare concepit et vidit in mente, quod quidquid accidebat sibi vel aliis, totum procederet a Deo, non ex odio, sed ex amore magno, quem habet ad creaturas suas. Et hinc acquisivit et concepit unum amorem et unam promptitudinem obediendi, tam mandatis Dei quam Praelatorum suorum, semper reputando quod mandata eorum procederent a Deo, aut propter necessitatem salutis suae, aut propter augmentum virtutum in anima sua. Item dixit, quod ad acquirendum puritatem mentis, necessarium est quod homo se custodiat ab omni judicio proximi, et ab omni vana locutione de factis proximi. Nam in quibuscumque creaturis solam Dei voluntatem debemus respicere: Unde multum efficaciter dicebat eis, quod nullam creaturam pro quacumque causa deberent judicare, id est per modum iudicii despicere vel condemnare, etiamsi viderent oculata fide ipsos facere peccatum: si quando sic eis constaret de peccato cujuscumque, deberent illi peccanti compati, et pro ipso ad Dominum preces effundere, et non ipsum despicere aut judicando contemnere. Item dixit quod maximam spem et fiduciam ipsa posuerat semper et habuerat in divina providentia, et ad hoc idem inducebat alios, narrans se invenisse ac per experientiam cognovisse, ipsam divinam providentiam nimis esse excessive grandem et extensam; quod etiam ut dicebat, ipsi quandoque simul cum ea fuerant experti, quando mirabiliter in necessitatibus subveniebat eis Dominus: addens, quod ipsa divina providentia numquam deest sperantibus in ea, et singulariter semper adesset eis.

promptam
obedientiam,

E
fugam te-
merariorum
judiciorum,

fiduciam in
Deum,

362 Haec et alia salubria persuadens eis virgo sacra, sermonem suum conclusit cum Salvatoris praecepto, humiliter et instanter eos rogando, quod dilectionem haberent ad invicem; dicens cum dulci et ferventi modo loquendi ac saepius repetendo sic: Diligite vos invicem, filii mei carissimi, diligite vos; quoniam in hoc potissime ostenderent se fuisse et velle esse suos filios spirituales, si veram ad invicem haberent dilectionem; et ipsa se tunc reputaret et vellet ostendere fore matrem. Imo dicebat, quod ipsi si mutuo se diligerent, essent sua gloria et corona; et ipsa recipiendo eos in perpetuos filios, oraret Bonitatem divinam, quod abundantiam gratiae, quam dignatus fuerat in animam ejus infundere, infunderet in animabus eorum. Item quadam auctoritate caritatis mandavit omnibus eis, quod semper essent desideria eorum accensa, et cum humili ac devota oratione illa coram Deo offerrent, pro reformatione ac bono statu Ecclesiae sanctae Dei, et pro Vicario Christi; asserendo de seipsa, quod semper, sed singulariter a septem annis citra, portaverat haec desideria in corde; nec unquam praetermisisset, saltem infra dictos septem annos, quin ea offerret in conspectu divinae majestatis et bonitatis. Confessaque est de plano, se pro dicta gratia obtinenda, multas pœnas et infirmitates supra corpus suum portasse: sed singulariter tempore illo, quo haec loquebatur, dicebat se pro hac causa pœnas acerbissimas pati. Addens quod sicut sathan, accepta

F
mutuam di-
lectionem,

et zelum
pro ecclesia:

licentia

A licentia a Deo, super corpus Job posuit infirmitates multas et pœnas: sic videbatur a Domino accepisse liceptiam tormentandi et vexandi corpus ejus multis ac diversis tormentis, ita quod a planta pedis usque ad verticem nulla sanitas appareret in ea: quodlibet enim membrum ejus corpusculi singulare per se patiebatur tormentum; quamvis aliqua membra pluribus simul tormentis affligerentur; sicut clare cuncti videntes, etiam ipsa tacente, cernebant. Post hæc autem omnia dixit: Mihi, dilectissimi, clare videtur quod dilectissimus Sponsus meus omnino disposuit et vult, quod in prædicto et ex prædicto ignito desiderio et anxio, post istas pœnas quas mihi sua bonitas concessit, anima mea edocta de hoc carcere tenebroso redeat ad suum principium.

363 Et narrant interserendo in-scriptis testes prædicti, quod eis videbantur illæ pœnales afflictiones ejus, horrendæ et importabiles cuicumque, non fulcito magna gratia Dei: et mirabantur qualiter ipsa poterat eas ita æquo animo ferre, absque signo etiam cujuscumque tristitiæ. Quibus sic mirantibus, et præ tristitia gementibus, ipsa subintulit: Non debetis, filii carissimi, de meo transitu contristari:

B imo potius congaudete mecum, et congratulamini mihi, quia dimitto locum pœnarum, et vado ad requiescendum in mari pacifico, Deo æterno. Vobis autem affirmative promitto, quod magis vobis utilis ero post transitum, quam unquam fuerim vel esse potuerim, dum fui vobiscum in hac vita tenebrosa plena miseriis. Verum hoc non obstante, vitam et mortem et omnia pono in manibus Sponsi mei æterni; ut si valens me futuram utilem alicui creaturæ, velit me adhuc in laboribus manere et tormentis; parata sum pro honore nominis ejus et pro salute proximi, centies in die, si possibile sit, mortem et tormenta subire. Si vero placuerit ei quod modo transeam, tenete pro firmo, filii charissimi, quod ego vitam dedi pro sancta Ecclesia, quod ad singularissimam gratiam reputo a Domino mihi fore concessum. Post hæc autem omnia vocans quemlibet et quamlibet particulariter ad se, unicuique ordinavit modum vivendi, quem tenere deberet post ejus transitum. Voluitque quod omnia mihi referrentur, et loco ejus haberent ad me recursum, mitens quosdam in religionem, quosdam in anachoreticam vitam, quosdam ad clericatum. Mulieribus vero, de pœnitentia B. Dominici maxime, præfecit

C Alexiam. Et sic cuncta etiam in particulari disposuit, juxta quod Spiritus sanctus dictabat, quod rei postmodum probavit eventus, quia cuncta fuerunt salubria quæ mandavit.

364 Quo facto, petivit ab omnibus veniam, dicens: Licet, dilectissimi, semper sitierim et desideraverim vestram salutem, quod negare non audeo; nihilominus tamen scio, quod erga vos in multis defeci: tum quia non fui vobis exemplum spiritualis lucis et virtutis ac bonorum operum, sicut esse debuissim et potuissim, si fuissim vera ancilla ac sponsa Jesu Christi; tum etiam, quia erga vestras necessitates corporeas non fui diligens et sollicita, prout debui. Quamobrem ab omnibus et singulis vobis veniam peto et indulgentiam, humiliter et instanter unumquemque vestrum hortans et orans, ut sequamini usque ad finem, virtutum viam et semitam: quia sic faciendo, eritis, ut prius dixi, gaudium meum et corona mea. Et his dictis, finem fecit sermoni suo. Deinde (licet omni die, ut mihi constat) advocato Confessore generaliter fuit confessa, et Sacramentum superdulcissimum sacræ Eucharistiæ humiliter petens, ac cetera Sacramenta, horis et modis debitis, ad votum cuncta obtinuit, ut optabat. Quo facto petivit indulgentiam plenariam sibi dari, sicut a duobus summis Pontificibus, Gregorio scilicet

cet XI et Urbano VI jam pridem obtinuerat gratiose. Quo facto cœpit agonizare, ac cum hoste antiquo bellum ingredi speciale, quod adstantes perceperunt ad actus atque verba ejus: nam quandoque tacebat, quandoque respondebat, quandoque ridebat, quasi deridens quæ audiebat, quandoque accendebatur.

365 Unum tamen notaverunt, quod mihi retulerunt, et puto quod Dei voluntas fuit: nam dum parumper conticuisset, quasi audiens aliqua contra se, læto vultu respondit: Vanam gloriam numquam, sed veram gloriam et laudem Domini utique. Nec sine causa providentia divina hæc voluit sciri: multi enim spirituales viri et etiam mulieres, propter affabilitatem caritatis ac excessus gratiarum ei divinitus concessarum, putabant eam laudes hominum quærere, vel saltem in eis aliquantulum delectari: propter hoc taliter inter homines conversari. Unde plures quandoque de ipsa loquentes, etiam mihi dixerunt: Ut quid ista gyrovagando discurrit? Mulier est. Quare non manet in cella, si vult Deo servire? Quibus, si quis diligenter advertat, sufficienter responsum est. Vanam gloriam (inquit) numquam, sed laudem et veram gloriam Dei utique. Ac si aperte diceret: Non propter vanam gloriam discurreram, aut alia quæcumque opera faciebam: sed propter laudem et gloriam nominis Salvatoris omnia operabar. Hoc etiam testimonium possum perhibere securus, qui Confessionem ejus generalem et particularem plusquam frequenter audivi, et omnes actus ejus diligenter consideravi, quod omnia facta ejus ex speciali mandato Dei et inspiratione divina semper faciebat; et non modo de laude hominum, sed nec de ipsis hominibus quomodolibet cogitabat, nisi quando orabat pro ipsorum salute, vel quando eandem salutem suis laboribus procurabat. Non esset credibile apud hominem, qui non ejus mores expertus esset, quantum anima illa expertus erat omnium passionum humanarum, aliis etiam virtuosis communibus consuetarum. Videbatur siquidem in ea completum illud dictum Apostolicum; Nostra conversatio in cœlis est. Nec per instans poterat a suo desiderio elongari, nec a fervore caritatis quoquo modo remitti. Et ideo nec vanæ gloriæ vento, nec unquam irrationabili appetitui locus, in mente illa poterat reperiri.

366 Unde redeundo ad præmissa, unde discessimus, post agonem diutinum et victoriam habitam, ad se reversa, iterum fecit confessionem generalem, hoc est, illam quæ solet fieri publice; petens ad cante-lam iterum absolvi, iteratamque sibi indulgentiam dari, sequens (utputo) doctrinam simul et exemplum Martini, Hieronymi et Augustini; qui verbis et factis fidelibus ostenderunt, nullum Christianum, quantæcumque excellentiæ vel virtutis, ex hac vita migrare debere absque pœnitentiali lamento, aut sine cordiali pœnitentia de offensis commissis. In cujus signum, Augustinus in ultima infirmitate, per quam migravit, septem pœnitentiales Psalmos sibi scribi fecit, et super parietem, ad quem de lectulo respiciebat, affigi: quos assidue legens, ubertim ac jugiter flebat. Hieronymus in extremis publice peccata seu defectus suos confitebatur: Martinus in eisdem extremis positus, verbo et facto discipulos docuit, Christianum, in cilicio et cinere, in signum humilis et cordialis pœnitentiæ, mori debere. Quos imitari gestiens sancta virgo, omnibus signis pœnitentiam cordialem ostendit, et absolutionem a peccatis et a pœnis pro eis debitis, humiliter semel ac iterum postulavit.

367 Quo facto, ut retulerunt mihi qui adstantes fuerunt, viribus corporis cœpit repente destitui: sed nec a sacris monitis poterat cessare, quin semper filios admoneret, non modo præsentibus, sed etiam

D
AUCTORE
RAYMUNDO
CONFESSARIO

cum demono
luctatur,

professa se
numquam
quævisse vanam
gloriam:
E

Phil. 3. 20

et petita iterum
absolutione,
F

deinde eos
consolata
de suo transitu,

valedicit
singulis:

et petita
defectuum
venia

extremis
Sacramentis
munitur:

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

anno 1380
29 Aprilis
pie moritur.

- A absentes, quos in Christo genuerat. Nam in extremitate illa, mei (ut illi referunt) recordata, dicebat eis: Ad Fratrem Raimundum in vestris dubiis et necessitatibus habetote recursum; eique dicite, quod in nullo deficiat aut trepidet propter concurrentia quaecumque quæ viderit: quia ego secum ero, assidue ipsum a periculis liberando: et quando faciet quæ non debet, dabo ei disciplinam, ut se corrigat et emendet. Hæc dicunt eam frequentius repetisse, ac cum istis verbis quasi ad ultimum defectum spiritus eloquentiæ pervenisse. Cumque horam exitus appropinquare videret, inquit: Domine, in manus tuas commendo spiritum meum: et hoc dicto, sancta illa anima (sicut diu desideraverat) carne soluta est; et suo Sponso quem tam ineffabiliter dilexerat, indivisibili et perpetua unione est conjuncta, anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo, die vicesimo nono mensis Aprilis, quæ fuit Dominica dies circa horam Tertiarum. Qua hora mihi, existenti pro tunc in civitate Januensi, spiritus ejus quasi locutus est omnia verba, quæ supra scripta sunt, et ipsa mandaverat mihi debere referri; teste illa Veritate, quæ nec fallit nec fallitur. Sed excæcatum cor meum, tunc non intellexit unde illa venirent verba,
- B licet tam verba quam sensum perfecte perciperem.

CAPUT IV.

Felix Catharinæ ad Superos transitus revelatus, Auctori et matronæ cuidam.

Eram in civitate Januensi prædicta, officium gerens Provincialatus Provinciæ illius, juxta morem Ordinis mei: et quia instabat tempus generalis Capituli, quod celebrari debebat Bononiæ, ubi eligendus erat novus Magister Generalis ejusdem Ordinis, una cum quibusdam aliis Fratribus et Magistris paraveramus nos ad recessum, sive ad iter sumendum per mare usque ad Pisas, ut tandem Deo duce, inde accederemus Bononiam, sicut et fecimus. Cumque conduxissemus hac de causa quamdam naviculam, præstolabamur tempus aptum ad navigandum, quod pro tunc nobis ad votum non ardebat. Quamobrem illo eodem mane quo virgo migravit, descenderam in ecclesiam propter festum B. Petri Martyris, quod illa die celebrabatur per Fratres; et licet indignus, legeram seu celebraveram unam Missam: quo facto, redibam ad dormitorium, ad parandam sarcinulam secundum morem itinerantium. Transiens autem coram imagine virginis gloriosæ, juxta Fratrum consuetudinem, salutationem Angelicam silenter dicebam: et casu fixi paulisper pedem. Moxque facta est una vox absque sonoritate aerei, exprimens verba non auri corporeæ, sed mentali, cujus tamen verba melius percipiebam in mente, quam si sono exterioris vocis mihi fuissent prolata. Nec scio aliter describere vocem illam, si vox sit dicenda, quæ sono exteriori carebat. Quidquid tamen sit, vox illa hæc mihi sonabat verba vel exprimebat in mente: Nequaquam timueris: ego sum hic pro te: ego sum in cælo pro te. Protegam et defendam: sis securus et nihil timeas; ego sto hic pro te. His mente perceptis, fui (ut verum fatear) in agonia non parva, et cogitabam qualis esset consolatio ista seu securitatis promissio.

369 Et quia pro tunc non nisi de Dei Genitrice Maria, quam salutabam, poteram suspicari, quod me sic alloqueretur; nihilominus pensata mea indignitate, hoc credere non audebam: sed putabam quod adversitas aliqua grandis mihi esset superventura, propter quod orabam ut Mater misericordiæ, juxta consuetudinem suam, qua semper consolatur afflictos, vellet me per hanc consolatoriam promissionem reddere magis cautum, et magis paratum, ad

patiendum æquanimiter quaecumque occurrerent. D
Suspicabar etiam, quod (quia prædicaveram in dicta civitate Crucem contra schismaticos) possibile foret me in via maris aliquibus schismaticis obviare, qui forsitan aliquid mali mihi et meis inferrent. Sicque his cogitationibus fui abstractus ab intelligendo mysterium, quod operabatur misericordissimus Dominus per spiritum sponsæ suæ, ad sublevandum debilitatem pusillanimitatis meæ, quam bene noverat ipsa virgo, sed longe melius Dominus Sponsus ejus: propter quod ego in horum recitatione, magis confusionis quam vanitatis materiam habere me video. Et ideo securus hæc scripsi, ne volendo confusionem meam vitare, Sponsi et Sponsæ gloriam subicerem, quorum sum beneficio tam benigniter confortatus. Ceterum ne credatur quod soli mihi absenti fuerit ejus exitus patefactus, visionem quamdam narrare constringor, quæ hora qua sacra virgo migravit, fuit ostensa cuidam matronæ Romanæ (prout ipsa met quæ vidit seriosissime mihi recitavit, et cum non parva devotione) cujus relationi nec leviter nec ignoranter adhæsi; noveram enim ejus conscientiam et vitam ferme per viginti annos vel circa, antequam hæc omnia fierent; sicut illius quæ solita erat mihi confiteri peccata sua, et de dubiis conscientiæ suæ me semper consulere: propterea securus recito ea quæ scribo.

370 Erat igitur in alma urbe, tempore quo sacra virgo migravit, quædam matrona, videlicet duorum filiorum mater, quæ Semia proprio nomine dicebatur; nec obscuri multum generis, nec etiam valde clari; sed inter communes cives urbis consanguineorum copia sociata. Hæc et ante mortem viri, et perfectius post, se disposuit ad serviendum Altissimo, ac peregrinationibus seu visitationibus ecclesiarum Urbis, et orationibus se quodammodo totaliter dedicavit, sicque longo tempore perseveravit: habebatque de more omni tempore de nocte consurgere, tunc autem paulisper caput declinabat in lectulo, brevi se reficiens somno, ut ad labores peregrinationis fortior redderetur. Accidit igitur, quod quando sacra virgo (ut supra diximus) venit ad Urbem, ista eadem quæ de virtutum ejus excellentia informata prius fuerat, tam a me quam ab aliis, ad ipsam mox accessit; cæpitque conversationis ejus dulcedinem degustare, ac mihi et aliis informatoribus suis dicere, quod nec medietatem perfectionum ejus sibi retuleramus. Facta est ergo ei familiaris, et domum habitationis virginis frequentabat: sed propter peregrinationes consuetas, et quia oportebat eam quinque filiis deservire, plures aliquando pertransibant dies, quibus sacram virginem non videbat, et ideo non putabat eam tam graviter infirmari.

371 In nocte igitur præcedente mane illud, quo sacra virgo migravit a corpore, Semia matrona superius nominata, juxta morem suum ad orandum surrexit; et oratione completa, circa diluculum cogitavit, quod quia dies erat Dominica, oportebat eam cito consurgere, tam quia volebat interesse officio Missæ solennis, tam etiam quia sola existens tunc in domo, erat necesse ut etiam curam haberet personaliter de coquina pro prandio filiorum. Unde reclinavit caput, cum intentione modicum dormiendi et cito surgendi. Quamobrem, sicut solet naturaliter facere sollicitudo mentalis, etiam dormiens sollicitabatur de cito surgendo. Dumque quasi sibi ipsi loquens in somnis diceret; Oportet te cito surgere, ut prius pares coquinam, et postea vadas ad ecclesiam hora sua: apparuit quidam pulcherrimus puer, ætatis octo vel decem annorum, ut videbatur, et dicebat ei: Nolo quod ita cito exciteris aut surgas, quousque videris illud quod volo tibi ostendere. Illa vero (licet in aspectu pueri multum delectaretur) sollicita

sed ille cu-
jus esset
tunc non
intellexit:

E

cuidam matro-
næ Romanæ,

sibi familiari,

F

mane surge-
re volenti,

apparens
Angelus ex-
pectare jubet,

Ipsa die Con-
fessario ab-
senti audita
vox interna

opem pro-
mittentis,

A licita tamen de Missa dicebat : Permite me surgere, bone puer ; quia non licet me hodie negligere Missam solennem. At puer ; Nullo modo, inquit, volo quod surgas, nisi prius videris mirabilia, quæ volo tibi ex parte Dei ostendere. Et trahens eam, ut sibi videbatur, per pannos ; ducebat eam ad quemdam locum latum et amplum, in quo apparebat esse forma cujusdam oratorii seu ecclesiæ, in cujus quidem summitate loci tabernaculum quoddam erat argenteum, decorum quidem et clausum. Et tunc puer ait : Expecta paulisper, et videbis quid est in tabernaculo illo.

*et ostendit
puer iam tri-
bus coronis
redimitam,*

372 Et statim apparuit quidam alius puer similis illi, qui deferabat quamdam scalam ad tabernaculum illud argenteum, quod in eminenti loco situatum erat : et ut videbatur, ascendit per scalam, et aurea quadam clavi ostium tabernaculi ejusdem aperuit. Quo patefacto, mox apparuit matronæ videnti quædam puella, nimio decore pulcherrime ornata : erat enim in veste fulgenti et candida, monilibusque decorata : et in capite ejus tres erant coronæ multum apte compositæ seu conjunctæ, ita ut quælibet integraliter appareret. Inferior erat argentea, niveum candorem ostendens : secunda erat argentea mixta cum auro, habens rubedinem, sicut solent quandoque panni rubei de super filis aureis cooperiri : et tertia pure aurea erat, sed intexta undique et ornata margaritis et lapidibus pretiosis *a*. Hanc cum vidisset devota illa matrona, cogitabat quoniam esset hæc puella, tantis ornatibus decorata : et fixe respiciens in faciem ejus, clare discernit effigiem virginis Catharinæ de Senis : sed quia noverat ipsam esse majoris ætatis quam illa visio demonstraret, suspicabatur aliam esse. Puer autem qui ei primo apparuerat, petebat ab ea utrum illam cognosceret, quam videbat. Cui respondebat videns : Facies quidem est facies Catharinæ de Senis, sed ætas non correspondet. Cumque sic nutans diu in eandem respiceret, illa quæ intra tabernaculum erat, subrisit, et dicebat illis duobus pueris : Videtis quod ista me non cognoscit ? Post hæc venerunt alii quatuor pueri, similes duobus prioribus, deferentes quoddam gestatorium in similitudine thalami, ornatum pretiosis pannis purpurei coloris : quod cum deposuissent prope tabernaculum supradictum, ascenderunt in altum agiler ; et ceperunt in manibus dictam coronatam puellam, volentes eam deponere in thalamo supradicto. Sed dum hoc fieret, dixit puellæ : Permittatis me prius ire ad istam quæ me nunc videt, et non cognoscit : et hoc dicto, quasi volans venit ad sæpeditam matronam, et ait ei : Semia, non me cognoscis ? ego sum Catherina de Senis, sicut apparet in facie mea. Cui illa respondit : Es tu mater mea spiritualis Catherina ? Et illa : Ego sum ; sed nota illa bene quæ vidisti, et quæ videbis.

*seque dicen-
tem Catha-
rinam esse,*

C

373 Quibus dictis, per dictos sex pueros reducta est et locata in thalamo supradicto, ac subito levata in altum. Cumque Semia intueretur euntem illam, mox apparebat in cælo sedes, et super sedem sedens Rex gemmatus et coronatus, habens in dextera librum apertum. Pueri autem illi virginem cum thalamo elevabant, usque ad scabellum sedis et pedes sedentis ; quo cum pervenissent, deposuerunt thalamum : moxque virgo ad pedes Regis procidens, adoravit. Quo facto, rex inquit : Bene venerit dilectissima sponsa et filia mea Catharina. Jussu autem Regis caput erexit, et legit in libro illo aperto, per spatium, in quo semel morose oratio Dominica posset dici ; et tandem eodem jussu crexit se stans circa sedem, expectans Reginam, quæ maximam cohortem virginum secum ducebat, et veniebat (ut videbatur) ad Regem. Cumque appropinquasset Regina, virgo

*quam illa vi-
det attolli ad
Christum,*

mox festina de gradu, in quo erat, descendit, et eam, flexis genibus adoravit : quam Domina cælorum obviis manibus suscipiens : Bene, inquit, venerit dilectissima filia mea Catharina : et elevans eam, recepit eam ad osculum pacis. Quo facto, postquam iterum adoravit Imperatricem cælorum, jussu ejus accessit ad ceteras virgines, et quælibet eam cum magna hilaritate ad osculum pacis recepit. Cum autem hæc fierent, Semia videns, fortiter exclamabat : O Domina nostra, o mater Domini nostri Jesu Christi, intercede pro nobis. Et iterum : O Beata Maria Magdalena, o beata Catharina, o beata Agnes, o beata Margareta, orate pro nobis. Dicebat etenim mihi (ut asserebat) quod quamvis appareret sibi, quod hæc in cælis fierent, tamen omnia particularia discernebat, sicut si fuisset ad pedes aliquorum graduum, et discrevisset ea quæ fierent in summitate ipsorum. Et addebat quod optime cognovit et discrevit, non solum beatissimam Matrem Dei, sed et cunctas alias, quamlibet per se. Et ideo vocabat nominatim quamlibet, quia quælibet gerebat signum martyrii sui. Pura Catharina rotam, Margareta sub pedibus habebat draconem, Agatha mamillas ostendebat præcisas, et sic de aliis. Postremo cunctis virginibus applaudentibus virgini Catharinæ, inter eas est collocata, et in gloria coronata, ut diximus.

*ab iisque et
virginum
choris excipi.*

E

374 Et Semia matrona sæpius nominata, excitata seu expergefata fuit a somno ; quæ aperiens oculos, vidit solem jam ascendisse usque ad horam Tertiæ vel circa : de quo admodum dolens, tam propter Missam quam propter filios, quorum cibus non erat paratus, cœpit cogitare quare ultra solitum sibi hæc visio fuisset ostensa. Non enim sciebat nec credebatur virginem sacram obisse, licet sciret eam esse infirmam : tum quia pluribus ante diebus occupata in aliis non visitaverat eam, tum etiam quia consuetum erat virgini de gravissimis etiam infirmitatibus liberari. Unde potius credebatur virginem pro mensura illa temporis, qua ipsa visionem habuerat, fuisse juxta consuetudinem suam in raptu aliquo singulari, in quo magnas revelationes a Domino percepisset. Verum quia propter tarditatem horæ dubitabat se Missam pro illa die invenire posse, suspicabatur illusionem fuisse hostis antiqui, ut eam faceret Dominica die contra præceptum ecclesiæ Missa carere. Unde mox festinavit, et posita olla super ignem, cucurrit ad parochialem ecclesiam, dicens in corde suo : Si privata fuero Missa, signum mihi erit quod visio hæc fuit ab hoste antiquo : si vero Missam habuero, tunc dicam quod hæc fuit meritis matris meæ Catharinæ. Perveniens autem ad ecclesiam, reperit quod Offertorium post Evangelium cantabatur. Unde non parum tristata, dixit : O me miseram ! adversarius me decepit. Moxque reversa est domum, ut habita cura paulisper coquinarum, per alias quæreretur ecclesias, si posset habere integram Missam.

*Postea exci-
tata et dubia
de veritate
visionis,*

F

375 Sed dum ageret quippiam operis in domo, audivit campanam pulsari ad Missam apud quoddam monasterium virginum domui suæ vicinum : quæ lætificata, festinavit ad illam ecclesiam accedere, ac ista de causa dimisit caules, quos mundaverat et laverat, sicut stabant : nec misit eas in ollam, ut intendebat : clausitque januam domus clavi, nullo ab intus dimisso. Cumque ad ecclesiam dicti monasterii pervenisset, invenit quod tunc Missæ officium inchoabatur : de quo gavisæ, dixit intra se : Non me decepit sathanas, sicut putabam. Verum de filiorum turbatione, qui erant propectæ ætatis, satis timebat : quia bene sciebat quod cibus eorum non erat paratus ; nec poterat per eam congrua hora parari : totum tamen comisit Domino, ut posset de Missæ officio consolari ; orans nihilominus Salvatorem, quod

*duplici signo
redditur cer-
tior,*

*inventa sci-
licet præter-
missa,*

A quod si visio illa fuisset ab ipso, præservaret eam a scandalo filiorum, quos propter eorum austeritatem valde timebat : sicque Missam solennem complete audivit. Qua completa, dum domum reverteretur : invenit filios in via, qui ei obviantes dixerunt : Mater, hora jam est tarda, faciat quod possimus prandere. Quibus illa : Modicum, dilecti filii, expectate, quia in brevi totum perficietur. Cucurritque versus domum, et inveniens eam clausam sicut dimiserat, aperuit ostium : et putans perficere quod sibi restabat operis sive laboris, reperit quod totum perfecte erat completum, caules scilicet cum carnibus, et omnia ita bene parata, quod statim poterant ad mensam accedere. Stupet illa, et cognoscit se a Domino mirabiliter exauditam : proponitque mox post prandium ad Catharinam, quam putabat adhuc in corpore viventem, accedere, eique cuncta narrare. Filios autem qui non longe distabant, ad prandium vocat cum non parva lætitia : et illis edentibus, ipsa semper cogitat de visione tam grandi, duobus jam miraculis firmata. Sed et filii hæc omnia ignorantes, commendabant cibum solito meliorem : ipsa vero conferebat in corde suo cuncta quæ viderat et videbat : et ut mihi singulariter expressit, dicebat intra se : O mater mea dilecta ! venisti ad domum meam clausis januis ad faciendum mihi coquinam. Nunc scio vere quia sancta es, et vera ancilla Christi.

376 Nec propter hæc omnia suspicabatur eam migrasse a corpore, imo filiis sumpto cibo recedentibus, mox ad domum habitationis accessit virginis, et solito more pulsavit ad ostium domus : sed non fuit qui responderet. Vicinæ autem dixerunt ei, quod ad sanctuaria visitanda iverat, et nemo erat in domo ; quod illa credidit, et abscessit. In rei autem veritate, omnes qui erant ab intra, flentes et lugentes spirituales matrem, quæ ipsos in hoc seculo nequam reliquerat orphanos, mortem ejus occultabant ab aliis ; tum ne fieret tumultus in domo aut congregatio popularis, tum etiam quia volebant consilium habere cum discretis viris, qualiter ejus exequias celebrare deberent : aliquos autem, licet paucos, ab extra transmiserant, qui clauserant ostium a parte exteriori, ac si nullus esset in domo ; ut sic absque impedimento possent et suo satisfacere dolori per fletum, et quietius de fiendis deliberare. Fuit tamen ultimum et determinatum consilium eorum, quod sequenti mane corpus virgineum ad ecclesiam Prædicatorum, quæ sancta Maria de Minerva vocatur a vulgo, deberet deferri : et ibidem, juxta quod concederet Dominus, exequiæ celebrari. Quid plura ?

C satis suum obitum celaverunt per omnem modum, facta sua secrete fecerunt ; sed non potuerunt tantum occultare, quin ipsos suos Sponsus sciret magis manifestare. Mox enim ut corpus ejus ad ecclesiam est delatum, totus populus urbis novit, convenitque maxima multitudo ad ecclesiam supradictam, catervatimque ruebant populi ad ejus vestes tangendas vel pedes ; ita ut timerent filii ejus et filiæ una cum Fratribus, ne tam vestes quam corpus ab irruentibus populis lacerarentur, et membratim discerneretur. Propter quod posuerunt sacrum corpus intra cancellos ferreos cujusdam capellæ, quæ sub B. Dominici nomine intra eandem ecclesiam est dedicata. Quæ autem his patratris postmodum evenerunt, in sequenti Capitulo declarabuntur.

377 Sed dum hæc agerentur, Semia matrona sæpius nominata casualiter supervenit : vidensque popularem tumultum, petivit de causa congregationis tam grandis : et subito dictum est ei, quod Catharina de Senis migravit, et corpus ejus aderat in ipsa ecclesia, propter quod populi confluebant. Quo audito, mox ejulans accessit ad locum, ubi sacrum

corpus jacebat, et spiritalibus filiabus virginis circumstantibus ejus feretrum, dixit : O crudelissimæ feminae, cur celastis a me obitum dulcissimæ matris meæ ? quare me non advocastis ad transitum ejus ! Cumque illæ se super hoc excusarent, illa petivit : Dicatis mihi quando migravit a corpore. Cui illæ dixerunt : Heri circa horam Tertiarum reddidit spiritum Creatori. Tunc Semia, exterminans unguibus propriam faciem, exclamavit : Ego vidi eam, ego vidi dilectissimam matrem egredientem de corpore ; quam vidente me Angeli detulerunt in cælum, tribus coronis pretiosissimis coronatam, vestibus candidis et fulgentibus decoratam. Nunc scio quod misit dominus Angelum suum, et ostendit mihi exitum matris meæ, servavitque mihi Missam usque ad horam tardam : ac quod amplius est, in ministerio coquinæ miraculose me juvit. O mater ! o mater ! cur non intellexi dum eram in illa visione, quod transieras ex hoc mundo ? Quibus dictis, cuncta quæ viderat recitabat filiis et filiabus, qui et quæ circumstantabant, sacrum corpus ejus servantem. Et hic finis sit hujus Capituli.

ANNOTATA.

a *Triplicem aureolam interpretatus Confessarius Raymundus, post quamdam de Beata Antiphonam, ejusmodi Collectam descripsit, teste Joanne u. S. Maria cap. 29. Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, qui B. Catharinam sponsam tuam triplici aureola dotare dignatus es, concede propitius, ut cujus in terris memoriam agimus, ejus intercessionibus apud te in cælis adjuvemur. Quæ de aureolis virginitatis, doctoratus et martyrii explicat dictus Joannes : ego ex harum coronarum descriptione potius intellexerim præcipuæ castitatis, patientiæ et caritatis prærogativas.*

CAPUT V.

Miracula et sanationes ægrorum ad corpus ante et post sepulturam factæ.

C consummato cursu peregrinationis virginis hujus sacræ, non defuit virtus divina, quæ comes ejus semper fuerat in hac vita, quinsanctitatis ejus meritum, etiam postquam consecuta præmium fuerat, fidelibus declararet. Siquidem, prout tactum est superius, nullo vocante seu procurante, imo pluribus (ut dictum est) quærentibus occultare, totus quasi populus urbis Romanæ ad ecclesiam, ubi jacebat adhuc inhumatum sacrum corpus ejus, concurrat ; pedes ac manus ejus cum reverentia deosculando, seque ejus orationibus commendando : tantusque fuit tumultus populi concurrentis, quod oportuit (sicut dixi) sacrum corpus poni intra cancellos ferreos capellæ B. Dominici. Verum inter hæc cœpere plurimi, fiduciam de meritis sanctitatis ejus habentes, infirmos et impotentes adducere, sanitatemque illorum a Domino meritis hujus virginis postulare. Nec sunt fraudati a desiderio suo : propter quod necessitor illa, quæ in scriptis reperi, hic interserere ; ac quædam quæ mihi plenarie constant, etiam enarrare.

379 Dum sacrum corpus esset in ecclesia supradicta, quædam Soror Ordinis, qui dicitur tertius Ordo B. Francisci, quæ vocatur Dominica, oriunda de Bergamo civitate Lombardiæ, habitatrix in urbe, quæ passa fuerat infirmitatem in brachio, tam diutinam et gravem, quod sex mensibus ante obitum virginis ipso non potuerat uti, quia invalidum erat et quodammodo arefactum ; accessit ad ecclesiam prædictam ; et non valens ad corpus appropinquare præ turba, porrexit quoddam velum suum, rogans ut illo virginis corpus tangeretur sibi redderetur. Quo facto, superposuit brachio, et mox absque

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
Intelligit
quid accide-
rit,

et narrat
quæ vidit.

E

CAP. V

Prostante
corpore in
ecclesia ad
Minervam,

F

sanatur,
mulier ha-
bens aridum
brachium,

et cibus quos
dimiserat
crudos divi-
nitus coctis :

ergo abijt ad
domum San-
ctæ quam
obijisse nescie-
bat,

domesticis
rem cstanti-
bus,

et concursu
populi ad
corpus facto,

A mora fuit plenarie liberata. Propter quod cœpit in medio totius populi illius exclamare et dicere : Ecce quod sum liberata meritis hujus virginis-ah infirmitate incurabili, ex qua brachium totum perdideram. Quo audito, major factus est tumultus in populo et cœperunt multi suos infirmos illuc adducere, ut saltem fimbriam vestimentorum ejus possent contingere.

puer contrac-
tus,

ideoque per
triduum
differtur
sepultura.

380 Inter alios adductus est quidam puerulus, ætatis quatuor annorum, qui contradictionem nervorum colli ex quadam infirmitate incurrerat, ita caput super humerum totaliter tenens declinatum, quod nullatenus ipsum valebat erigere. Hic cum deportatus est ad sacrum corpus, mox ut manu virginæ tactus in loco infirmo ac quodam velo ipsius virginis circumdatus est circa collum; cœpit meliorari, et infra spatium breve caput erexit, fuitque perfecte curatus. Hac de causa non fuit possibile per dies tres corpus sacrum tradere sepulture, scilicet propter signa et miracula quæ fiebant per eam. Tantaque populi congregatio dictis diebus tribus perseveravit in eadem ecclesia, quod cum quidam Magister in sacra Theologia vellet illi populo de laudibus ipsius virginis prædicare, ac ista de causa ascendisset ambonem; nullo modo potuit populi sedare tumultum, nec per consequens audientiam obtinere: propter quod, audientibus multis, hoc verbum dixit: Hæc sancta virgo non indiget prædicationibus nostris: ipsa enim seipsam sufficienter prædicat et declarat. Et hoc dicto descendit, imperfecto, imo nec inchoato sermone: miracula vero crescebant et augmentabantur.

Curantur
etiam, crure
ac tibia de-
bitis,

381 Nam quidam Romanus, dictus Lucius Cannarolæ, quadam infirmitate gravatus, nulla eum medicina juvante, perdidit quasi coxam cum tota tibia, ita ut etiam baculo sustentante, vix ambulare valeret ad modicum spatium. Hic autem audita fama signorum, quæ per virginem Catharinam operabatur Altissimus, cum magno labore ad ecclesiam prædictam pervenit, et auxilio aliorum, ad locum ubi jacebat corpus virgineum, ductus est. Ibi cum magna devotione manum virginis superposuit cruri et tibiæ suæ debilibus et infirmis: moxque cœpit sentire juvamen et virtutem in membris illis: et antequam inde recederet, plene curatus est: cunctis qui astabant videntibus, et omnipotentem Deum benedicentibus, qui in Sanctis suis semper est mirabilis.

leprosa,

382 Item quædam puella, nomine Ratozola, habens horrendam infirmitatem lepræ in facie, ita quod nasus et superius labium oris horribili et fœtida lepra tegebatur, hac fama percepta, perrexit ad dictam ecclesiam. Cumque conaretur ad sacrum corpus accedere, pluries a circumstantibus est repulsa. Ipsa vero importune instando, tandem ingressa est: et tamquam gratiæ avida, quam summe optabat, non modo pedibus et manibus virginalis corporis, sed et faciei suam applicuit infirmitatem. Quid plura? mox suæ lepræ sensit relevationem, et infra breve tempus fuit perfecte curata, ita ut nec vestigium in facie remaneret.

b
phthisica,

c

383 Item quidam Romanus, nomine b Cyprius, ex uxore quæ dicebatur Lella, quamdam susceperat filiam, quæ in puellari ætate infirmitatem, quæ dicitur phthisis, c incurrerat, nulloque medicinali remedio liberari potuerat. Parentes autem, miraculorum per sacram virginem patratorum fama percepta, ipsam eidem virgini devote recommendantes, fecerunt eam tangere velum seu Pater-noster, quæ virginis corpus tetigerant. Mira res! cum de salute puellæ quodammodo desperassent, cum tetigit res prædictas, absque intervallo quocumque simpliciter est curata, et sanitati pristinae restituta.

384 Item dum sacrum corpus inhumatum jace-

ret, quidam civis Urbis, vocatus Antonius Lelli Petri, existens in ecclesia principis Apostolorum, audivit famam miraculorum, per hujus sacræ virginis merita patratorum. Ipse autem ex quodam excessivo labore infirmitatem quamdam incurrerat, ex qua factus erat quasi impotens ad ambulandum, nec potuerant eum medici omnibus naturalibus medicinis, nedum curare, sed nec mitigare infirmitatem prædictam. Quamobrem audita prædicta fama miraculorum, sanctæ virgini se devote recommendavit; ac votum promissionis emisit, si ejus meritis liberaretur. Mira res! mox voto emisso, fuit ab illo gravamine, quod patiebatur, perfecte curatus; nec amplius sensit illas gravedines, et agiliter ac libere ambulavit ut prius, venitque ad suæ liberatrici reliquias: votum quod promiserat reddidit, et omnibus audire volentibus, gratiam, quam receperat, intimavit.

arthritide
laborans:

385 Item quædam devota matrona, quæ sanctæ virgini fuerat valde domestica, imo ipsius domestica seu hospita, quia in propria domo cum tota societate sua ipsam receperat, et vocabatur Paula; tempore quo sacra virgo migravit, per quatuor menses graviter vexata extiterat doloribus iliæis sive lateris et podagræ. Et quoniam illorum duorum dolorum remedia sibi invicem adversantur (quia unus requirit apertiva, alter oppilativa) dicta matrona nimium vexabatur, et quandoque usque ad mortem deducebatur. Migrante autem sacra virgine, petivit cum magna instantia, quod posset habere aliqua de his quæ sacrum corpus ejus tetigerant. Quod cum factum fuisset de sero, sequenti mane de lecto, de quo quatuor mensibus surgere nequibat, liberata surrexit; et ambulavit libere, sicut priusquam infirmitatem incurreret, ambulabat; sicut ipsamet mihi recitavit, postquam veni ad Urbem. Hæc et quamplura alia signa, quæ negligentia scriptorum fuerunt omissa, operatus est omnipotens Dominus per sponsam suam, antequam corpus ejus traderetur sepulture: quæ, ut dictum est supra, per triduum propter concursum populi est dilata.

pie post se-
pulturam
invocata,
clauto. gres-
su a restituit.

386 Postquam vero reconditum est in sepulcro, non destitit virtus divina ab operando infirmorum salutem, immo fuit quodammodo augmentata. Nam quidam Romanus, dictus Joannes Veri seu Neri, habebat quemdam filium parvulum, qui nullo modo poterat stare rectus in pedibus, nec per consequens ambulare. Audiens autem famam miraculorum supra dictorum, votum emisit Deo et sacræ virgini Catherinæ pro liberatione filii supradicti. Quid plura? Ductus est puer ad sepulcrum virginis statimque cum positus fuit super illud, consolidatæ sunt plantæ ejus et tibiæ, et cœpit per se stare rectus et ambulare, acsi numquam fuisset passus.

dolorem o-
culorum a-
mit,

387 Item quidam Joannes de Tozo, habebat in oculis horrendam infirmitatem, in tantum quod de uno oculo vermes scaturiebant. Hic vocit B. Catherinæ virgini de Senjs, et fuit mox plenissime liberatus: veniensque ad ejus sepulcrum, narravit gratiam sibi factam, et signum apposuit super sepulcrum de cera, ut moris est. Item quædam peregrina Teutonica (cujus nomen neglexerunt scribere illi qui tunc adfuerunt et ista scripserunt) patiebatur in oculis tam graviter et tam diu, quod quasi ex toto usum videndi perdiderat, et de recuperatione quodammodo desperabat. Hæc sanctæ virgini devote se recommendans, votum emisit, et in brevissimum recepit absque aliqua medicina. Unde veniens ad ejus sepulcrum, clare videbat sicut priusquam pateretur.

388 Item quædam domina Romana, quæ vocatur Maria, incurrit quamdam infirmitatem capitis tam gravem

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.
visum

A gravem, quod non obstantibus multis et variis medicinis, quas fecerat, ex toto perdiderat unum oculum. Propter quod, tam ex tristitia quam ex verecundia, nolebat egredi propriam domum, nec etiam coram hominibus apparere. Hæc percepta fama miraculorum virginis sanctæ, se ei devote recommendavit, et votum vovit. Nocte autem sequenti sancta virgo apparuit in somnis servitrici dictæ dominæ, et dixit ei : Dic dominæ Mariæ, quod non faciat amplius medicinas, sed omni mane vadat ad audiendum Officium divinum, et liberabitur. Quod dum ancilla dominæ suæ retulisset, acquievit, accedens ad Officium divinum : moxque dolor cessavit, et cœpit videre de oculo exæcato; sicque perseverando in audientia divini Officii, perfecte restituta est pristinae sanitati et visioni. Ubi, lector, obsecro nota, quid sacra virgo hic fecerit. Imitata est enim in hoc opere Sponsum suum, vel ut magis proprie loquar, Sponsus ejus æternus ipsam sibi in hoc opere similavit : quia non suffecit sibi curare corpus se invocantis, nisi etiam conferret animæ medicinam. Poterat siquidem isti, sicut et ceteris fecerat, post invocationem et votum, remedium cæcitati concedere : sed cumulatius eam decrevit, quam peteret, exaudire : juxta consuetudinem Salvatoris, qui corpus sine anima non curabat : et illi qui pro cura corporis veniebat, prius peccata dimisit, dicens, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

et desperatam
valetudinem
reddit :

389 Item quidam juvenis, dictus Jacobus, filius ejusdam Romani, qui vocabatur Petrus Nicolai, infirmitate quadam gravi fuit oppressus, et per plures menses detentus, sicque nullis remediis medicinæ juvenilibus, ad extrema deductus est. Cumque spes nulla esset de vita, quædam devota mulier, quæ dicitur Cecchola Cartheria, devovit eum B. Catherinæ virginis : moxque resumptis viribus, cœpit meliorari, et brevissime liberatus est ab illa infirmitate. Item quædam mulier, vocata Cilia Petrucci de Urbe, infirmitate gravata, post medicorum remedia deducta est ad extremum, ita ut ipsi medici diffiderent de ipsius salute omnino, et secundum naturalem cursum eam judicaverunt indubitantissime morituram. Ipsa vero devote sanctæ virginis Catherinæ de Senis se commendans, mox sensit sanitatis auxilium; et meliorationem recipiens illa hora, intra dies paucos integraliter fuit sanitati pristinae restituta.

puerum in
gravi lapsu

C 390 Item quædam domina nobilis et devota, quæ vocabatur Domina Joanna de Hilperinis, habnerat domesticam notitiam sanctæ virginis dum ageret in humanis : et ideo visis miraculis ejus, majorem fidem concepit de sanctitate ejus : ita ut ipsa, apud quoscunque infirmos se reperiret, semper eis persuadebat, ut sanctæ virginis Catherinæ de Senis se devote recommendarent : ex quo procuravit plures infirmos curari meritis ejusdem virginis sanctæ. Accidit autem ut semel unus ex filiis ejusdem nobilis dominæ, puerilis ætatis, incaute incedens aut currens super solarium domus suæ, deorsum versus terram, nullo impediendo obstaculo, præcipitanter caderet coram oculis propriæ genitricis : quæ hoc videns, existimavit, sicut verisimile nimis erat, quod ex illo casu puer mortem incurreret, vel saltem perpetuam debilitationem aliquorum membrorum. Unde fortiter exclamavit : S. Catherina de Senis, tibi recomendo filium meum. Mira res ! quamvis eminentia loci et conditiones tam pueri quam casus, repentina mortem cadentis naturaliter indicarent ; tamen puer nec in magno nec in minimo læsus est, tamque incolumis fuit post casum, quam sospes erat antequam caderet. Quod cum invenisset præfata mater ejus, quæ festinantissime descendit ad eum, gratias omnipotenti Deo et Sponsæ ejus Catherinæ reddebat

devotas et humiles, ac apud omnes sanctitatem virginis Catherinæ de Senis prædicabat.

391 Item quædam mulier, de servitiis aliorum vivens, et potissime de lotione pannorum, quæ vocabatur Bona Joannis. Dum semel ad ripam Tiberis pannos lavaret, contigit eam lavare quoddam coopertorium lecti, quod de lineo panno et bombyce conficitur, et vulgari vocabulo *e* cultra vocatur. Hanc igitur cultram dum incaute lavaret, et magnam ejus partem sineret cursu fluminis duci, pars illa gravitate sua traxit aliam, quæ sub manibus ejus erat : et sic tota cultra de ipsius manibus exiens, cœpit fluere cum currentibus aquis. Quod illa perpendens, et sciens se non posse satisfacere pro cultra, si perderetur, quia paupercula erat ; voluit cultram recuperare : sed dum se nimis ad eam retinendum extendit, ipsa etiam ab impetu aquarum est rapta longe a terra. Itaque omni humano ei deficiente auxilio, solum adjutorium ei restabat divinum : ad quod dum cogitaret recurrere, occurrit menti ejus fama signorum et miraculorum, illis diebus in urbe per sanctam virginem patratorum. Unde ipsam invocans, dixit : O sancta virgo Catherina de Senis, succurre mihi in tanto periculo. Nec mora : statim virginis auxilium affuit : nam mox sensit se super aquas elevari, et perinde ac si aquæ illæ non currerent, per seipsam cum tota cultra divertit de recto cursu aquarum, et pervenit ad terram absque quocunque humano auxilio. Quo facto, ipsamet stupens considerabat, nec poterat imaginari qualiter periculum illud evaserat, nisi quod clare confitebatur sanctam virginem mirabiliter sibi adstitisse, eamque suis meritis liberasse. His omnibus et quam pluribus aliis signis per omnipotentem Deum ostensis pro testimonio sanctæ virginis sponsæ suæ, antequam ego venissem ad urbem, contigit me tandem venire cum importabili mihi onere, scilicet officii Magisterii Ordinis Fratrum Prædicatorum : et tunc per Fractes meos ac Sorores, filios et filias sanctæ virginis in Christo, cuncta superscripta mihi fuerunt relata. Sed unum signum miraculi accidit post meum adventum, ejus ego in parte sum testis, quod non licet mihi quomodolibet subticere.

392 Eram siquidem in urbe, ac corpus sacrum ejusdem virginis transtuleram ea die, qua ipsa per plures annos prophetaverat, ut clarius infra patebit, et infirmitatis corporeæ causa indigui medico, qui et vicinus conventui Fratrum meorum, ac mihi domesticus et amicus non modicum erat, vocaturque magister Jacobus de sancta Maria Rotunda. Hic dum semel curæ medicinalis causa me visitasset, narravit quod juvenis civis urbis, vocatus Nicolaus, sive diminutivo nomine Cola, filius uxoris ejusdam nominati civis ejusdem urbis, qui dicebatur Cincius f Tancancini, et privignus seu filiaster ejusdem, gravissime infirmabatur de morbo gutturi, qui dicitur squinantia per medicos, et quod ipse nullam videbat curam possibilem per naturam : qua de causa desperaverat ex toto de eo. Insuper sensi ab aliis, quod dictus juvenis erat in mortis articulo, et expectabatur transitus ejus : verum Alexia, socia sanctæ virginis, de qua pluries supra facta est mentio, hac fama percepta, considerans quod dictus Cincius cum tota domo sua fuit sanctæ virginis valde devotus et carus, festina perrexit ad dictum juvenem, jam in transitu positum, deferens secum dentem virginis, quem sibi pro magno thesauro servaverat. Et inveniens eundem juvenem jam pene deficientem præ clausura gutturi, quod apostema panlatim claudebat, et ipsum per consequens suffocabat ; prædictum dentem apposuit gutturi ejus : et mox, ac si lapis aliquis cecidisset, factus est sonus grandis, et fractum est apostema. Cœpitque infirmus

et mulierem
a submersio-
ne servat:

E

anginam
depellit :
f

A mus caput erigere, et per os ejus emittere putredinis magnam quantitatem : sicque intra brevissimum spatium plene curatus est, gratias agens Deo et sanctæ virgini, cujus dentis virtute fuerat pro illa vice a mortis dentibus liberatus. Hoc signum admirandum cunctis, sed potissime medicis, qui melius noverant viam naturæ et patientis dispositionem ex toto mortalem, ipse Nicolaus sen Cola omnibus publice narrabat : intantum quod semel, me verbum Dei populo prædicante, et recitante magnalia quæ per sponsam suam fecerat Dominus, dum hoc signum enarrassem populo, ipse surrexit in medio populi, atque clara voce dixit : Domine, verum dicitis : ego sum ille, cui hæc sancta virgo fecit istud miraculum.

multa alia
miracula
facit.

B 393 His quoque signis et miraculis, quæ particulariter recitavimus hic, noveris, lector, alia multa adjuncta fuisse, quæ in scriptis non fuerunt redacta : sed patuerunt per signa, id est, per imagines ceræ, quæ in maximo numero positæ sunt super sepulcrum ejus, etiam tempore quo ibi personaliter eram præsens. Verum effrænata cupiditas, ne dicam malignitas quorundam latrunculorum (nescio si extraneorum, quibus semper urbs est repleta, an internorum) nequaquam permisit imagines illas diu durare. Furtive namque cunctæ absportatæ fuerunt paulatim per fures : qui proculdubio aut sunt jam puniti, aut in posterum punientur cito. Ego autem coram Deo et Angelis ejus ac etiam cunctis fidelibus meipsum accusando confiteor, quod multi et multæ ad me venerunt, qui et quæ diversas receperunt gratias admirandas meritis hujus virginis sanctæ, quas mea negligentia plusquam alienius alterius sepelivit : quia non fui sollicitus ad redigendum eas in scriptis, licet semel Notarium quemdam ad hoc deputaverim, qui non fuit sollicitus ad scribendum.

quæ memoria
exciderunt :

et varios
captivos libe-
rat.

C 394 Unum tamen quod recolo, meipsum pulisper corrigendo, inserere non omitto ; videlicet quod tempore quo Regina quondam Joanna misit contra urbem Rainoldum de Ursinis, cum magna comitiva gentium armorum, ut summum Pontificem Urbanum sextum capi faceret vel expelli, aut (quod nequius erat) occidi ; Romanis fortiter et prudenter se tenentibus cum Pontifice suo, contigit quam plures de Urbe, potissime de inferioribus, capi ab hostibus : quorum quidam ligabantur ad arbores, et sic dimittebantur, ut crudeliter morentur ; quidam vero ducebantur ad campum, et instrumentis ferreis captivabantur, ut se redimerent. Prout autem a quibusdam ipsorum, qui liberati sunt, habui ; quotquot statim virginem invocaverunt, mirabiliter sunt a vinculis liberati, nullo ipsos juvante post Deum, et salvi venerunt ad Urbem. Unde retulit mihi unus ex eis, quod absque quacumque mora, mox ut ipsam invocavit, reperit se vinculis liberatum, quibus ab hostibus ad quamdam arborem fuerat ligatus : revertensque ad Urbem, ipsam virginem invocando, neminem reperit qui ei aliquod præstaret impedimentum. Quod cum non parva devotione referens, rursum addebat quod aliqui alii eandem gratiam receperant meritis sanctæ virginis Catherinæ. Sicut autem de hoc genere signorum, sic et de pluribus aliis me recolo percepisse a multis : sed senescente memoria, non possum particulariter recordari de omnibus aliis. Oro autem lectorem, ut devota mente, non fastidiendo propter hujus libri prolixitatem, nec propter styli ruditatem, flores et fructus colligat ad sui utilitatem, frigidus semper et indevotos ac malignos detractores vitando, sicut venenum pestiferum. Ceterum hic finem hujus operis facerem, nisi quia de patientia ejus, quam Ecclesia militans plus in sanctis suis notat quam signa, juxta doctri-

nam B. Gregorii, qui virtutem patientiæ signis et miraculis reputavit majorem ; unum intendo dicere Capitulum, ipsa impetrante, ac concedente Sponso ejus æterno, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

D
AUCT. BAY-
MUNDO
CONFESS.

ANNOTATA.

a Ita MSS. Leodiense et Ultrajectinum : in impressa et apud Mombrinium Rotozola legitur.

b Ita eadem MSS. et Mombrinius : impressum vero Typreus.

c Tussim appellat Mombriniana epitome.

d Ita MS. Leodiense : sed impressum Catherina.

e Cultra, nunc Coltre, a Latino Culcitra contractum videtur, significatione nonnihil diversa ; culcitra enim vulgari idiomate, proprie dicitur Coltrice.

f MS. Leodiense Tintius Jancantini.

CAPUT VI.

Patientia Sanctæ in tolerandis impedimentis quæ sibi in vita spirituali objiciebantur.

Sententia est primæ Veritatis, quæ propter nostram salutem carnem assumpsit, ut hi qui in corde puro et optimo verbum retinent, fructum afferant in patientia. Et ut paulo superius tactum est, in libro Dialogorum dicit B. Gregorius : Ego virtutem patientiæ signis et miraculis puto majorem. Sed et Apostolus Jacobus in Canonica sua dicit, Patientiam habere opus perfectum : non quod ipsa sit summa seu Regina virtutum, sed quia est comes individua illius virtutis, quæ teste Apostolo, major aliis virtutibus, numquam evanescit aut excidit. Hæc est caritas, sine qua nihil prodest homini quæcumque alia virtus. De qua idem Apostolus, eam describendo, inquit, quod patiens est et benigna, non æmularur, non irritatur, nec quærit quæ sua sunt. Hæc de causa sacrosancta mater Ecclesia, cum vitam Sanctorum, in Beatorum catalogum scribendorum, examinat ; non principaliter signorum operationem attendit, duplici de causa : prima, quia plures mali fecerunt et facient signa, quæ apparent miracula, licet non sint, sicut magi Pharaonis : simili modo magus et Antichristus cum suis faciet tempore suo : secunda, quia quandoque aliqui etiam virtute divina miracula fecerunt, qui finaliter fuerunt reprobi, sicut Judas, et illi de quibus dicitur in Evangelio, quod in die judicii dicent Domino : Nonne in nomine tuo signa fecimus ? Quibus ipse respondebit : Recedite a me operarii iniquitatis. Per quod manifeste datur intelligi, quod signa sive miracula sint juxta discretionem doctorum examinanda, quæ non possunt per seipsa certificare militantem Ecclesiam, quod persona per quam sunt facta sit ad æternam beatitudinem acceptata sive prædestinata, licet faciant magnam præsumptionem sanctitatis, et potissime illa, quæ fiunt post transitum ex hac vita. Sed et ista ex toto non certificant, quia etiamsi non essent Sancti, ad quorum sepulcra fiunt miracula, possibile esset quod Deus misericors responderet fidei eorum, qui credunt eos Sanctos : non propter illos, sed propter gloriam nominis sui, ne credentes in eum, suo desiderio defraudarentur.

E
Luc. 8, 15

Jac 1, 4

1 Cor. 13, 13

Ecclesia non
tam miracula
examinat,

F

quam Sancti-
tatem vitæ,

Matt. 7, 16

bona

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

Luc. 21, 19

quæ præcipue
ex patientia
definitur,

A bona etiam fructus malos. Hæc autem sunt opera caritatis Dei et proximi, in quibus (teste Salvatore) universa Lex et Prophetæ pendent. Sed quia hæc opera, sicut sunt Deo placita, sic diabolo sunt displicibilia; conatur idem diabolus per omnem modum possibilem illa impedire, tam per se quam per mundum, id est, per homines mundo deditos. Propter quod sanctis viris, qui volunt in bono perseverare, sine quo non coronarentur, id est, si non perseverarent; est semper necessaria patientia, per quam seipsum conservant in bona dilectione Dei et proximi, non obstantibus persecutionibus quibuscunque. Unde dicebat Salvator discipulis: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Et Apostolus primam conditionem caritatis assignat, dicens: Caritas patiens est. Hæc igitur de causa plus inquiratur, ut dictum est, in canonizatione Sanctorum, de operibus quam de signis: et inter opera plus quaeritur de operibus patientiæ, quam de aliis, tamquam de his quæ majus testimonium præbent caritatis et sanctitatis.

397 Hæc pro tanto dixerim: quia cum omnia quæ superius scripta sunt, sint per me dictata et scripta, ut sanctitatis hujus virginis innotescat Ecclesiæ sanctæ catholicæ ac Rectoribus ejus; operæ pretium putavi, propter casus supradictos, unum Capitulum de patientia ejus dictare, ne aliquis de ipsius sanctitate possit rationabiliter dubitare. Quia vero (ut infra, duce Domino, ostendetur) tota vita ejus fuit patientia decorata, recitando actus ejus patientiæ, totam quasi hanc Legendam epilogo, quantum Dominus duxerit concedendum: potissime propter fastidiosos lectores, quibus in materiis devotis videtur una hora tota die prolixior; in fabulis autem vel nugis, dies apparet brevior hora. Volentibus igitur de patientia hujus virginis breviter pertractare, ordinate nimis est procedendum, ut ordo ipse, prolixitate seclusa, brevitatem adducat.

398 Porro virtutem patientiæ versari circa ea quæ adversantur homini, nullus, qui conditionem virtutum novit, ignorat: quod et ipsum nomen ejus designat, quod a patiando se derivatum ostendit. Homini enim adversantia generali divisione sunt in duplici genere, juxta duplicem substantiam ejus; quædam enim adversantur animæ, quædam corpori. In adversis autem animæ nulla est patientia virtuosa, imo æmper est vitiosa: quam reprehendit per ironiam et figurativam locutionem beatus Apostolus, ad Corinthios scribens: Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sed in adversis corporis principaliter virtus patientiæ locum habet, intelligendo per corpus cuncta quæ sensibiliter patent homini viatori, sive pertineant ad corporalia procuranda, sive ad spiritualia promovenda, ut clarius patebit inferius. Verum bona quæ in hac vita possunt per hominem possideri, trifarie secundum philosophos dividuntur, quædam enim sunt delectabilia, quædam utilia, quædam honesta: et in horum privatione pro semper vel ad tempus, virtus patientiæ locum habere dignoscitur. Bona delectabilia sunt, vita corporis, sanitas ejus, deliciae tam ciborum quam vestium, et cetera quæ carnem delectant, inter quæ etiam venerea numerantur. Utilia vero sunt divitiæ quæ multas in se materias comprehendunt, scilicet domorum, agrorum, pecuniarum, animalium, localium, et omnium ex his descendunt, consanguineorum et servitorum copia, et cuncta quæ adjuvant viventem in hac vita mortali. Honestæ autem sunt bona, quæ reddunt hominem honorabilem in aliorum conspectu, sicut bonum nomen sive bona fama, honesta amicitia, laudabilia studia, et cuncta quæ adjuvant ad exercendum

1 Cor. 11, 16

versante circa contraria
ripiet bonum generi,

actus virtutum. Prædictorum autem quædam sunt omnino illicita, et illa sunt præcidenda ex toto: quædam sunt impeditiva de se perfecti status virtutum, et alia sunt cavenda et (quod melius est) contemnenda: quædam sunt licita, et quædam sunt necessaria vitæ humanæ: et horum privatio patienter est sustinenda, sicut magis particulariter hæc omnia infra patebunt, dum actus hujus sacræ virginis, juxta præscriptum ordinem, magis particulariter disseremus.

399 Redeundo igitur ad propositum nostrum, quod est, epilogo, quæ dicta sunt de perfectione patientiæ hujus virginis, juxta quod concesserit Dominus, pertractare; noveris, lector bone, quod hæc sacra virgo, attendens quod patientia nihil prodesse posset, nisi prius amoveret a se illicita, et potissime veneris voluptates, antequam ad ætatem pervenisset, in qua eas experiri valeret, ipsas a se tam potenter quam prudenter abscidit. Nec hoc factum est absque inspiratione divina et notabili visione, qua in sexto ætatis suæ anno corporalibus oculis suis vidit Dominum, in Pontificalibus vestibus sedentem, atque corona summi Pontificis decoratum, in pulcherrimo thalamo supra Fratrum Prædicatorum ecclesiam situatum; necnon et cum Petro et Paulo atque Evangelista Joanne associatum; qui clementibus oculis eam respiciens, regali dextera benedixit, tamque perfecto sui amore animam ejus replevit, quod evacuatis puellaribus moribus, in illa ætatula, pœnitentiæ et orationi se dedit; et profecit in tantum, quod in sequenti anno, qui fuit suæ ætatis septimus, votum perpetuæ virginitatis emisit coram beata Virgine seu ejus imagine, præcedente prius deliberatione matura et oratione diutina, prout supra in secundo et tertio Capitulis primæ partis latius continetur.

400 Verum quia noverat puella devota, quod ad statum virginealem servandum nimis utilis et forsitan necessaria erat parcitas victus, et abstinencia cibi et potus; hanc ab ætate tenera inchoavit, et in ætate perfecta non tantum laudabiliter sed nimis mirabiliter consummavit. Nam prout supra in dicto tertio Capitulo primæ partis est tactum, ac in sexto ejusdem partis Capitulo distentius recitatum est, ab infantia cœpit esu carniū, ut in pluribus, se privare. Deinde crescente parumper ætate, se carnis privavit ex toto, bibens vinum ita lymphatum, quod vix saporem vini videbatur habere. In quintodecimo autem ætatis suæ anno, cœpit a vino totaliter abstinere carnem suam; cunctaque cibaria ejusdemque generis abdicans a seipsa, solum panis et crudarum herbarum sibi esum et usum retinuit. Demum in vicesimo anno ætatis, ejusdem etiam esu panis totaliter se privavit, de crudis tantum herbis proprium reficiens corpus: et sic perseveravit usque ad tempus illud, in quo novum et mirabilem modum vivendi ei concessit Deus omnipotens, scilicet absque cibo quocunque manendi: quod fuit, si non fallor, circa vicesimum quintum vel vicesimum sextum ætatis suæ annum, de quo latissime scriptum est in quinto Capitulo secundæ partis, ubi recitantur causa et modus cur et qualiter ad hunc statum pervenit, et murmurantibus ac contemnentibus modum illum vivendi, sufficienter (si non nimis decipior) respondetur.

401 Quamobrem visis puritatis et parcitatis præludiis, per quæ præcidentur carnis oblectamenta cuncta, tamquam illicita; nunc ad hujus sacræ virginis patientiam descendamus. Sed noveris, lector bone, quod pro magna parte ejus patientia circa privationem honestorum bonorum versata est, licet infirmitates corporis et mortis violentæ pericula passa sit: sed hæc erant ei ad gaudium, ut infra patebit, illa

qua S. Catharina per totam vitam insignis

E illicitas voluptates abdicavit,

carnis, vino, et pane abstinuit;

F

multa toleravit pro servando castitatis proposito

A illa vero nimium affligebant ipsam. Quæ vero persona fuit ei domestica vel conjuncta, quæ ipsam non afflixerit illa privatione a sua infantia usque ad ejus transitum? Et prima fuit genitrix ejus, et ipsius germani; qui eam volentes tradere nuptui in principio suæ adolescentiæ, omni honesto bono (quantum in eis fuit) eam privaverunt, ita ut cellam habitationis ei auferrent, et ipsam coquinæ squaloribus deputarent, ut nec orare posset, nec meditari, nec aliquem actum virtutis contemplativæ seu speculativæ exercere. In qua persecutione quanta fuerit ejus patientia, et quam læta, in quarto Capitulo primæ partis hujus Legendæ plenius recitatur. Miro enim modo et mirabilibus viis ac virtutibus, stans immobilis in virginitatis proposito, corde ac vultu lætissimo serviebat: nec propter occupationem ministerii aut privationem cellæ, orationis instantiam relinquebat, nec (quod plus est) diminuerebat, imo semper agebat, donec vicit simul persecutiones et persecutores, ut patet in dicto Capitulo. Sed post ista, cum austeritates tam disciplinarum quam nocturnarum vigiliarum et strati duritiem vellet impedire hostis antiquus, matrem ejus Lapam iterum contra eam concitavit, quasi usque ad rabiem inclusive. Ipsa vero patientia forti, ac miranda discretione munita, quod mirum est dictu, et matris furorem placavit, et suum rigorem constanter servavit, ut in sexto Capitulo primæ partis plenius continetur.

402 Præter autem omnia hæc, quanta ei procuraverit inimicus homo impedimenta honesti boni, consistentis in continuæ orationis devotione, in sui corporis afflictione, in proximi subventione, non est facile recitare: sed ubi hæc in Legenda notata sunt, particulariter disseram. Studuit igitur modis omnibus hostis antiquus sibi possibilibus, virginem sacram a sui æterni Sponsi amplexibus primo remove, deinde subtrahere, tandemque saltem impedire in parte ad tempus; sed illa removentem forti fervore prostravit, subtrahentem sapienti consilio vicit, impediens constanti virtute confudit. Remove siquidem eam a sancto proposito conatus est hostis malignus, primo per sororem nuptam, quæ per vanam curiositatem capillorum et vestium, Domino pro meliori hoc permittente, ipsam attraxit, ut in quarto Capitulo primæ partis latius continetur. Secundo per germanos et matrem, quibus inerat voluntas ipsam maritandi, ut in eodem Capitulo plene narratur. Et tertio per seipsum, inferendo ei tentationum molestias, etiam usque ad illusiones visibiles procedendo, sicut in quadam scriptura noviter reperi, quæ per scriptores epistolarum ejus fuit notata, antequam habitum sanctæ conversationis acciperet, de ejus susceptione fit mentio in septimo Capitulo primæ partis.

403 Nam ipsa aliquando orante coram imagine Christi crucifixi, hostis antiquus se injecit in medio, vestem panni serici habens in manu, et parans se ad induendum virginem illa veste: quæ licet ipsum deridendo contemneret, Crucisque signo se muniens, ad Crucifixum se verteret; ille tamen postquam disparuit, tantam ibi tentationem de vestium pompis reliquit, quod mens virginis fuit non modicum perturbata: sed mox recordata propositi virginalis, sic allocuta est Sponsum suum: Dulcissime Sponse mihi, tu scis quod præter te numquam sponsum quemquam appetii: tu mihi succurre, ut has vincam tentationes in nomine sancto tuo. Nec peto ut ipsas auferas a me, sed ut misericorditer victoriam de his mihi concedere digneris. Hoc sermone completo, apparuit ei Regina virginum Mater dei, quæ de latere Filii crucifixi pulcherrimam vestem trahere videbatur, quam ipsa etiam ornatibus vernantibus et coruscantibus gemmis, et deinde virginem illa decora veste in-

Aprilis T, III.

duit, dicens: Sciens scito, filia, quod vestes quæ de latere Filii mei procedunt, omnes alias vestes excedunt in pulchritudine et decore. Quo facto omnis absecessit tentatio, virgoque remansit non mediocriter consolata: sicque factum est, ut forti fervore virgo triplicem aciem vinceret, quarum quælibet nitebatur eam a sancto proposito remove.

404 Porro subtrahentem cohortem (ut dictum est) sapienti vicit consilio, dum primo matrem volentem ipsam ab asperitate vitæ retrahere, sapienter placavit, nihil quodammodo de sua pœnitentia minuendo, prout est superius repetitum. Secundo cum Confessorem proprium et consiliarios utriusque sexus, sumptionem cibi ex ignorantia sibi suadentes, sapientissime declinavit, ut in quinto Capitulo secundæ partis est dictum. Et tertio, tam Superiores quam alios prohibentes eam ad quædam loca ire, quo ipsam divina revelatio jubebat accedere, aut facere facta quæ Dominus ipsam mandabat implere, non minus sapienter quam mirabiliter mitigando, et divinam obedientiam semper perfecte implendo. In quo quanta patientia sua usa fuerit, nec calamus nec lingua sufficerent explicare. Novi ego circa talia tantas et toties virgini sacræ illatas injurias, etiam ab his qui magis eam consolari deberent, quod sufficientem me non reputo ad narrandum, nec licentiatum ad explicandum: sed non minus novi, omnia hæc ipsam cum forti patientia et sapienti consilio superasse.

405 Ceterum videns serpens antiquus, quod nec remove, nec subtrahere eam posset a sancto proposito; conatus est saltem ad tempus ei dare impedimentum, tam per se quam per diversas personas, de quibus particularius infra disseretur. Et primo per matrem, quæ duxit eam ad balneum, ut saltem eam ad tempus retraheret a disciplinis, et a ceteris austeritatibus: sed ipsa magis austeram seivit ibi invenire pœnitentiam quam in propria cellula, sustinendo videlicet aquas ferventiores patienter et diu, prout in septimo Capitulo primæ partis plenius scripsi: quod tamen (ut ibi dixi) mihi non videtur esse potuisse absque miraculo, quod videlicet caro ejus absque mortali vel saltem notabili adustione transierit. Secundo per indiscretos Prælatos et Prælatas seu Priorissas ignorantissimas, a quibus sapientissime impediabatur; tam circa confessionem quam libentissime frequentabat; quam circa orationem, quam ardentissime cupiebat: quæ etiam circa diversos actus suæ frequentissimæ orationis: quos quia sicut animales non intelligebant, condemnabant lucem existentes in tenebris; et habitantes in vallis profunditate, montium cacumina metiri volebant, prout in quinto Capitulo secundæ partis me recolo latius scripsisse. Verum ut melius pateat ejus patientiæ magnitudo, hic decrevi aliqua particulariter ponere, quæ ibi recitata non sunt. Licet enim absque aliquorum religiosorum rubore non valeant recitari, melius tamen est quod publicentur, quam quod dona Spiritus Sancti, concessa huic sacræ virgini, occultentur. Nam hinc poterit lector intelligere timorem pariter et amorem: timorem, audiendo culpas offendentium; et amorem, cernendo patientis virtutem; ut ex uno recedat a malo, ex alio accedat ad operandum bonum in patientia forti.

406 Noveris igitur, lector bone, quod antequam hujus sacræ virginis meruissem habere notitiam, vix poterat unum actum devotionis exercere in publico quin pateretur calumnias, impedimenta, et persecutiones, ab his potissime, qui magis debuissent ei favere, ac etiam ad actus eosdem continue promovere. Nec mireris: quia (sicut dixi superius in quinto Capitulo secundæ partis) nisi spirituales personæ

121 perfecte

1) AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

prudens in
omnibus,

E

maxime erga
Superiores
imperitos,

F

et pro studio
pœnitentiæ

atque oratio-
nis,

diabolicas
illusiones
superavit:

AUCTORE
RAYMUN-
DO CON-
FESSARIO
de ipsa si-
nistre judi-
cantes,

A perfecte proprium amorem extinxerint, acriorem incurrunt invidiæ foveam, quam quicumque carnales: sicut exemplum posui ibidem de Pachomii monachis, qui propter abstinentioniam Macarii, quam imitari non poterant, dicebant se de monasterio recessuros, nisi expelleretur Macarius. Sic profecto accidit et in proposito nostro: cum enim Sorores de poenitentia B. Dominici cernerent, Catharinam puellam cunctas Sorores in austeritate vitæ, morum maturitate, ac orationis et contemplationis devotione præcedere; mox in quasdam ex eis ingressus est serpens antiquus, sator invidiæ, coeperuntque Pharisæorum more, actibus ejus detrahere, tam publice quam occulte, ipsamque corrigendam esse, tam inter se quam apud Prælatos Ordinis frontose denuntiare. Si quæ vero forent, quæ magnam excellentiam prætendebant, imo clarius ostendebant, non valentes negare quod omnibus erat notum, Pharisæis se sociantes et Scribis, in Beelzebub principe demoniorum eam signa facere asserebant. Hæ mulieres, tamquam Evæ filiae, ita infecerunt et ad suum errorem traxerunt Adam, id est, Ordinis Prædicatorum quosdam Rectores et Patres, quod quandoque conversatione, quandoque sacra Communione, quandoque etiam Confessione seu Confessore ipsam fecerunt privari: quod illa patientissime ac sine murmure supportabat et sustinebat, ac si non esset illa cui fiebant tales injuriæ: nec quisquam potuit eam de talibus querulantem aut murmurantem audire unquam: imo putabat cuncta illa fieri sancta intentione, ac pro animæ suæ salute: reputabatque se amplius obligatam ad orandum pro eis, et non tamquam pro persecutoribus, sed tamquam benefactoribus singularibus et dilectis.

Sacramenta
subtrahentes,

et in extasim
raptæ multi-
modis mo-
lestos:

407 Præter hæc autem si permittebatur Communionem accipere, volebant quod cito de oratione surgeret et recederet de ecclesia: quod ei impossibile reddebatur omnino. Tanto namque fervore sacram sumebat Communionem, quod spiritus ejus rapiebatur a sensibus, nec corpus illud aliquid actualiter sentiebat, sicque stabat per plures horas, prout supra in secundo et ultimo secundæ partis Capitulo latius est narratum. Illi vero qui per prædictas Sorores erant seducti, adeo contra ipsam fuerunt quandoque accensi, quod illam in ea exstasi positam capientes, violenterque levantes, sic insensibilem et rigidam extra portam ecclesiæ projece-
runt, tamquam quoddam abortivum; ubi sub fervore solis sociæ ejus hora meridionali eam custodiebant, non sine lacrymis quousque rediret ad sensus corporeos. Quidam etiam (ut relatum est mihi) pedibus eam percusserunt, animo irato, dum esset in illo raptu: nec usquam est auditum verbum de ore ipsius, quod de omnibus his vel de aliquo talium se diceret esse gravatam: imo nec de illa materia unquam faciebat sermonem, nisi forsitan excusando illos qui fecerant, cum suæ vel sui obloquebantur de eis.

C 408 Verum quanto ipsa magis injuriis illatis patientiam servabat perfecte, tanto amplius Sponsus ejus, judex justissimus, contra injuriantes irascebatur, ipsosque durius puniebat. Nam prout tam a Confessore, qui me præcessit, quam a pluribus aliis fide dignis percepi, cum primo ejus merui notitiam; quædam Domina eam semel sic in extasi positam, indignans pede percussit: sed cum reversa esset ad propriam domum, subito mortali dolore correpta, absque succursu Sacramentorum ecclesiæ, infra brevissimam moram expiravit. Quidam autem alius misellus, cui melius extitisset si natus ex utero non fuisset, qui etiam dictum actum pedis fecit, et insuper ipsam semel extra portam ecclesiæ posuit injuriose ac violenter, tam dure fuit punitus, quod vix

ex his dua
misere per-
cunt:

audeo recitare. His infelix, quem optime novi, in tantum processit ad actum odiosum contra virginem sacram, quod (ut mihi fuit a fide dignis relatum) præter actus suprascriptos, semel ipsam deliberavit occidere: nec defuit quidquam, nisi quia eam, ubi credidit, non invenit. Ipsa tamen hæc omnia ignorabat, sed Sponsus ejus, qui nihil ignorat, hæc omnia vindicabat. Nam ille post non multos dies ad alium locum accessit, in quo nulla præcedente seu operante infirmitate corpora, factus est phreneticus seu maniacus, ne dixerim, dæmoniacus. Clamabat die noctuque, Juvate me propter Deum, quia ecce officialis vult me capere et decapitare. His auditis, illi qui aderant ei in domo, confortantes eum ne timeret, verbis et factis perpenderunt, quod non erat capax cujuscumque remedii, sed ex toto amens fuerat effectus. Unde coeperunt eum diligenter custodire, potissime quia verbis et signis ostendebat se ipsum velle occidere. Quid plura? Dum post aliquot dies videretur reversus in se, nec custodia fieret sicut prius, clam de nocte discessit extra oppidum illud, et tamquam alter Judas, inter fruteta seipsum suspendit, vel ut magis proprie loquar, se suffocavit: non enim in loco alto ligavit funem, quo se occidit; sed ad stipitem cujusdam arboris, et ipse sedens in terra, cum altero ejusdem funis capite proprio collo colligato, seipsum pura violentia suffocavit; ut mihi retulit ille, qui eum sic suffocatum invenit, et cadaver ejus ad terram illam reduxit, licet in sacro loco sepultus non fuerit, nec quacumque solennitate, sed in sterquilinio humatus secrete fuerit, ut decebat. Ex his omnibus potest lector perpendere, quanta fuit in hac virgine patientiæ virtus, et quam grata fuerint opera ejus Altissimo, qui tam dure vindicabat injurias ejus.

E

CAPUT VII.

Patientia in obsequiis ægrotantium, in injuriis, in doloribus et vexationibus dæmonum.

P præter hæc autem, quia inter bona honesta, fama bona et amicitia virtuosa non immerito numerantur, hic necessitor superaddere quædam gravissima, quæ passa est circa duo prædicta: et eum hoc incomparabilem patientiam ejus, quæ forsitan dicenda est potius fortitudo et supereminens caritas quam patientia, sicut in quarto Capitulo secundæ partis est recitatum ad plenum. Fatentur siquidem omnes sacri Doctores, teneram esse virgineam famam, et puellarem pudorem nimis delicatum: propter quod nihil in eis durius quam infamiæ macula, nihil asperius quam impositio corruptelæ. Hac ex causa, inter ceteras, voluit Dominus Reginam virginum matrem suam, sponsum putativum habere. Hinc etiam in cruce positus, eandem matrem virginem virgini commendavit Joanni. Sustinere igitur hanc infamiam patienter, plus ostendit virtutem patientiæ in virgine, quæcumque sit illa, quam quodcumque tormentum corporis violenter illatum. Quamobrem tria quæ continentur in prædicto secundæ partis Capitulo quarto, quæ hanc tangunt materiam, hic epilogando repeto: quorum primum est mirabile, secundum mirabilius, et tertium nimis excessive mirandum.

Famæ dam-
na sustinens
patienter,

F

calumniosæ
leprosæ in-
servit con-
stanter,

410 Et primo quidem ibidem scribitur, quod dum quædam mulier Cecca nomine, in quodam hospitali jaceret infirma, et facta esset leprosa, careretque non tantum rebus necessariis, sed etiam ministrante, quia nullus volebat ei ministrare propter lepræ infectionem; sancta virgo hæc sentiens, illuc lætanter accessit, seque ei obtulit personaliter ministraturam et servituram, ac de cunctis necessariis provisuram: et quod verbo dixit, facto perfecte implevit. Quod dum fieret, infirma de beneficio recepto superbiens,

A hiens, benefactricem suam verbis injuriosis et quodammodo infamatoriis objurgabat, et sæpissime provocabat: sed illa, armata patientia forti, in nullo est mota. Deinde cum ex contrectatione leprosæ, manus virginis lepra essent infectæ, perseverans constanter in sancto servitio, prælegebat lepram incurrere, quam objurgatricis suæ servitium relinquere: nec dimisit eam, quousque ipsam propriis manibus sepelivit, et tunc miraculose de manibus virgineis lepra discessit. Et omnia hæc caritas, quæ patiens est et benigna, docuit eam pati et vincere.

alteri similiter injuriosa

411 Secundo ibi adducitur quædam Palmerina, ejusdem habitus religionis cum ea, quæ odio pessimo et indurato virginem persequens et infamans, ad infirmitatem corporis primo, deinde ad utriusque hominis mortem suis demeritis est deducta: nec evasisset damnationem æternam, nisi eam orationes illius quam odiebat, potentissime adjuvissent. Miro etenim modo in hoc casu operatus est Dominus, ut simul et cor peccatricis per gratiæ suæ privationem induraretur, et cor virginis Catharinæ per caritatis suæ infusionem accenderetur; quantoque illa magis indurabatur, tanto magis ista accendebatur. Vicit tamen in fine sanctæ caritatis perfectio, et mollificata est duræ caritatis defectio. Vicit Catharina virgo, ferventer et perseveranter orando, quidquid serpens antiquus operatus fuerat Palmerinam indurando: tantaque gratia fuit in corde diffusa et labiis Catharinæ, quod quodammodo damnatam animam salvavit Palmerinæ: sed et Salvatori tantum placuit servitium Catharinæ, quod expresse dixit precibus ejus salvatam animam Palmerinæ. Et hoc totum perfecit perfecta patientia, quam caritas formabat in mente Catharinæ, prout in dicto quarto Capitulo secundæ partis plenius continetur.

æternam salutem impetrat;

tertix cancro victo horrore ministrans,

412 Porro licet in primo duorum actuum superscriptorum hæc sacra virgo patiens admodum ostendatur, in secundo autem simul patiens et mirabilis videatur, in tertio tamen qui sequitur, plusquam patiens et supermirabilis demonstratur. Fuit siquidem, ut in dicti Capituli parte ultima scribitur, in civitate Senensi anus quædam ejusdem religiosi status cum virgine sacra, quæ juxta illius patriæ morem, masculino nomine mutato in femininum, vocabatur Andrea. Hæc cancri morbum patiebatur in pectore, adeo corrosivum et infectivum, quod præ fœtore quem emittebat, nullus nisi clausis naribus ei poterat appropinquare: qua ex causa, ministrante seu serviente quasi carebat ex toto. Quo percepto per virginem, non distulit se propter Christum Andreæ servitio mancipare, nec prohibebat eam fœtor seu quæcumque infectio, quin apertis naribus, læto corde simul et vultu, ulcerosæ illi appropinquaret, eique diligentissime ministraret, vulnusque detegeret, saniem abstergeret et lavaret, ac omni morositate circumligaret, absque quocumque fastidio: et, si naturaliter nansea surgebat, tamquam perfecta propriæ carnis castigatrix, faciem supra vulnus ponebat, et tam diu sustinebat horrendum illum fœtorem, donec pene proprium corpus deficiebat.

ab ea tamquam non casta traducitur,

413 Ingressus est autem satanas in Andream, sicut prius in Palmerinam intraverat, et paulatim contra sibi servientem virginem suspicando et murmurando ad tantam deducta est dementia, quod falso turpiter sacram virginem infamavit, etiam apud Sorores ejusdem religionis, dicens quod per carnalem corruptelam virginitatem perdiderat virgo pura. Illa vero perceptis his rumoribus, licet ex intimis cordis affligeretur plusquam posset etiam credi, facta tamen suæ innocentiae apud Sorores excusatione veridica, Sponsoque suo per lacrymosam

orationem in auxilium invocato, in nullo infirmæ suæ neglexit servitium, imo diligentius quam prius ei ministrans et astans, forti patientia vicit malitiam ejus. Cujus quidem patientiæ meritis, in sanctitatis ejus testimonium, dicta infamatrix vidit eam coram se transfigurata, et magnæ lucis radiis circumdatam, faciemque ejus in vultum Angeli transformatam patenter aspexit, incoſuetamque mentis consolationem percipiens, ut ipsa postmodum testabatur, per grande donum Dei suam recognovit iniquitatem. Unde veniam ab ipsa petens cum lacrymis, cunctas apud quas eam infamaverat advocavit, et ream ac maledictam seipsam clamitans, quæ viderat cum lacrymosis clamoribus recitavit: ac illa, quæ prius falso dixerat, revocavit; asserens Catherinam non modo puram esse virginem, sed magno sanctitatis culmine apud Deum florere: hocque sibi constare omni dubio procul pulso. Sicque ubi putavit satanas famam virginis maculare, ibi suis invitis dentibus augmentavit: quod totum operatus est Dominus, virtute patientiæ mediante. Hinc enim cœpit fama virginis crescere amplius, quousque pervenit ad Apostolicum thronum, duorum scilicet summorum Pontificum et quam plurimum Cardinalium.

D
AUGT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

sed innocens miraculo comprobata,

414 Verum hæc in historia unum fuit additamentum nullatenus omittendum; accidit namque post omnia hæc, quod virgine diligentissime ministrante Andreæ illi quæ cancerum patiebatur, forte hoste humani generis semel operante, dum vulnus illius fœtidum detexisset, stomachus ejus mirabiliter est commotus, cum abominatione non parva. De quo ipsa contra proprium corpus irascens, Vivit inquit, Dominus Sponsus meus, propter cujus amorem huic Sorori meæ deservio, quod illud quod tu abominaris, intra viscera tua claudetur. Et hæc dicens, vulnus lavit, loturamque cum fœdissima sanie in quadam scutella collegit, et bibit. Quo facto sequenti nocte ei apparuit Dominus, dicens eam per illum actum excessisse cuncta quæ hactenus fuerat operata: et addidit, Quia tibi tantam violentiam fecisti, et amore mei tam abominabilem potum sumpsisti, dabo tibi potum mirabilem, quo mirabilis apud omnes homines efficieris. Et hæc dicens, ut ei videbatur, os ejus applicabat ad proprium latus, inquit: Bibe, filia mea, de latere meo abunde potum, mirabilem simul et delectabilem, quo non tantum anima tua, sed et corpus tuum satietur, quod propter me contempsisti. Ex illa autem hora cœpit stomachus ejus non amplius appetere cibum naturalem, nec ipsum posse digerere: quod nec mirum: propinquante enim fontæ vitæ, potum vitalem hauserat abundanter; illaque satietate repleta, nullius alterius cibi egebat auxilio. Hinc venit et processit illud jejuniū ejus mirabile, de quo in quinto Capitulo secundæ partis latissime scribitur, et superius etiam tangitur sub brevitate verborum. Sed hæc omnia de virtute patientiæ procedebant; quia caritas quæ diffusa erat in corde virginis, suscepit verbum vitæ in terra bona et optima, fructumque afferebat in patientia: tricesimum quidem in ipso signo Ceccæ seu Franciscæ leprosæ; sexagesimum autem in secundo, quod fecit Dominus circa Palmerinam per virginem Catherinam; et centesimum in tertio, quod ultimo scriptum est de Andrea, imo si fas est dicere, plusquam centesimum.

saniem et aquam, qua ulcus laverat, bibit,

ideo ex latere Christi potata.

F

415 His igitur recitatis nobilibus signis, quæ in ejus Legenda per me sunt descripta latius: utile reputo, ut ad quædam in præsentiarum nos extendamus, quæ indicta Legenda fuerunt obmissa. Mirum est enim dictu, sed magis mirabile fuit facto: vix namque fuit aliquis vel aliqua ex his, qui ejus monita et exempla notando cum ea conversabantur, qui

AUCT. RAV-
MUNDO
CONFESS.
Multa etiam
a familiari-
bus patiens,

Ecl. 26, 24

dissimulat
unius pro-
terviam et
rapinam,

continuos
corpori do-
lores suf-
fert,

et crebras
dæmonum
verberationes,

A qui vel quæ non fecerit ei injuriam uno vel alio modo, aut non notabiliter contristaverit eam : quia sic operabatur satanas, ipsam etiam per ejus viscera persequendo. Sed ipsa (licet in talibus plus longe pateretur, quam injuriis extraneorum, ut mihi confessa est, (tam forti et cauta patientia cuncta vincebat, quod (sicut tunc recolo me pluries dixisse, ac nunc coram tota Ecclesia Dei confiteor) plus me illa ædificavit patientia, quam quæcumque videram et audiveram de moribus et actibus ejus, sive essent signa, sive quæcumque alia, quantumcumque magna. Erat columna immobilis, pondere sancti Spiritus fixa in caritate tam grandi, quod nulli persecutionum tempestatibus poterat etiam vultus ejus in diversa mutari. Nec mirum, fundata enim erat supra firmam petram : et juxta dictum Sapientis, fundamenta æterna supra petram solidam, et mandata Dei in corde mulieris sanctæ. Adeo namque anima ejus se summæ petræ Christo conjunxerat super fundamenta æterna, quod sancta mulier Dei mandata in corde immobiliter retinebat.

416 Scivi enim ego unum ex nostris quandoque ita fuisse seductum a satana, quod sæpe magna impropria et turpissimas injurias ei dicebat, etiam in præsentia sociarum ejus. Illa vero in tantum patiens erat, quod nullum verbum aut signum perturbationis aut contristationis erga illum quomolibet ostendebat; imo sociabus audientibus districtissime injungebat, quod in nullo turbarent illum aut contristarent, prohibens quod nihil nobis revelarent de his quæ audierant verbo vel signo. Ille autem ex ejus patientia factus deterior, usque ad rapinam pecuniarum quæ virgini eleemosynaliter dabantur processit : nec illa in aliquo mota est a caritate priori, nec permisit quod aliquis ex nobis, quibus hæc rapina constabat, propter hoc moveretur ad verbum vel ad factum cujuscumque querelæ : sed in silentio et in spe fortitudo ejus semper manebat, sicque cuncta vincebat, ac vos eodem modo vincere verbo et exemplo docebat.

417 Præter omnia vero ista, si patientiam ejus quam in infirmitatibus corporis habuit et ostendit, rumari velimus, deficiet forsitan nedum calamus, sed intellectus. Patiebatur siquidem assidue, immo continue, dolores iliacos, (sicut in sexto Capitulo secundæ partis circa principium clarius est recitatum, ubi ponitur etiam causa illius infirmitatis, quæ fuit liberatio animæ Jacobi patris sui de purgatorii pœnis) ac cum hoc dolorem capitis quasi continuum : et super hæc singularem et continuum dolorem habebat in pectore, ut ipsa mihi confessa est, dicens quod ex illo die, quo Salvator eam fecit poenas suæ sacratissimæ passionis gustare, sicut in sexto Capitulo secundæ partis superius est descriptum, remansit sibi dolor ille pectoris, quem asserebat excedere ceteros dolores suos corporeos. Item cum istis doloribus omnibus tam acerbis frequentissime, ut in pluribus, patiebatur febres. Nec propter cuncta hæc unquam audita seu visa est querulari, aut tristem vultum etiam ad horam ostendere; imo vultu lætissimo cunctos ad se venientes recipiebat et consolabatur : etsi non suffecissent consolationes verbales, opusque foret ipsam aliquos labores assumere pro animarum salute, omnes prædictæ infirmitates eam non poterant prohibere, quin de lectulo surgeret et laboraret, ac si numquam fuisset aliquid horum passa, prout in dicto septimo Capitulo secundæ partis est tractatum.

418 Ceterum quid passa sit a dæmonibus, non agiliter potest referri. Tactum est enim et recitatum in secundo Capitulo secundæ partis, qualiter pluries ab eis fuit in ignem projecta, licet non in aliquo læsa, juxta fide dignorum testimonium assertionem, qui

fuere præsentis. Sed ego vidi et interfui, dum de itinere rediremus ad civitatem Senensem, et jam essemus propinqui civitati, ipsaque super asellum sederet, quod impetuoso ictu projecta est de animali ubi sedebat, et cum capite deorsum pendente, non ad parvam prostrata est profunditatem : quod ego cernens, cum beatam Virginem invocassem, mox vidi eam in terra ridentem ac lætam, dicentemque quod Mala-tascha, id est dæmon, hoc fecerit. Cum autem reposita esset super idem animal, vix processeramus ad jactum balistæ, et idem malignus spiritus ipsam cum animali projecit in lutum; fuitque talis casus, quod animal super eam jacebat. Tunc ipsa subridens, ait : Iste asellus calefacit mihi : latus ubi patior dolores iliacos : sicque deridebat hostem, nihil patiens mali. Nos autem cum vix eripuissemus eam de luto, ubi sub animal jacebat, nolimus quod amplius ascenderet animal : et quia propinqui eramus civitati, duximus eam peditem in medio duorum ex nobis. Sed nec sic destitit hostis antiquus quin eam traheret modo hinc modo inde ; ita quod nisi tenuissemus eam, cecidisset indubitanter in terram. Ipsa vero ridens et læta facie, hostem deridendo despiciebat et subsannabat. Verum hanc illusionem secutus est magnus animarum fructus, de quo in dicto Capitulo septimo fit mentio, quem prævidens serpens antiquus, dolorem quem inde habebat, per dictas molestias exprimebat.

419 Hæc igitur et aliæ dæmonum molestiæ, sicut patientem eam testantur, dum currebat in via vitæ præsentis ; sic martyrem ipsam, si non nimium fallor, reddiderunt et ostenderunt ; dum caritate operante, ipsam coegerunt ejusdem vitæ cursum cum pœnis incredibilibus terminare, sicut in secundo tertiæ partis Capitulo latius est et plenius enarratum. Et adverte, lector, quod beatissimus Antonius, sitiens martyrium et petens illud a Domino, tali exauditus est modo, quod fuit durissime a dæmonibus verberatus, sed non fuit ex hoc corporea vita privatus. Hæc autem sacra virgo, et verberata frequenter et flagellata, tandem in ultimis ex eorum flagellis fuit hac vita privata : quod apud intelligentes demonstrationem insolubilem, de sanctitate ejus concludit verum testimonium : tamen tam propter fortitudinis ejus ostensionem, quam propter linguarum detrahentium reprehensionem, unum hic cogor apponere, quod eam demonstrat similem Sponso suo, saltem quantum ad initium passionis. Et quia mihi notæ sunt quædam illius passionis causæ, quæ aliis sunt ignotæ, necessitatus sum in fine hujus ultimi Capituli banc narrationem annectere, ad incarnatæ veritatis et Catherinæ virginis sponsæ ejus gloriam et honorem : quidquid hi, qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, detrahendo loquantur.

CAPUT VIII.

Labores pro pace ecclesiastica componenda suscepti.

Sicut in decimo secundæ partis Capitulo, ubi de spiritu prophetiæ hujus virginis agitur, est recitatum ; anno Domini mcccclxxv, civitas Florentina, quæ solebat inter peculiare filias sanctæ Romanæ Ecclesiæ computari multiplici ratione, cooperante satore zizaniz, humani generis inimico, sive ex culpa Officialium Ecclesiæ, sive forsitan ex superbia ipsorum Florentinorum, aut ex utriusque partis defectu, se cum ejusdem Ecclesiæ hostibus colligavit, et ad destructionem totius temporalis potentie ipsius Ecclesiæ dedit cum dictis hostibus operam efficacem. Qua ex causa Romanus Pontifex, qui dominabatur in Italia sexaginta civitatibus Episcopatibus, et decem millibus terris muratis (ut erat fama) quasi

maxime
circa finem
vitæ.

A Floren-
tins cum
Pontifice
discordibus,

A quasi totum perdidit, ita quod paucae vel nullae terrae remanerent sub dominio ejus. Dum autem haec fierent, felicis memoriae Gregorius Papa, hujus nominis undecimus, contra dictos Florentinos fecit processus terribiles, ita ut per totum fere mundum caperentur, ac bonis omnibus spoliarentur per dominos et rectores terrarum, ubi suas exercebant mercationes. Hac igitur poena cogente, arctati sunt ad procurandum habere cum summo Pontifice pacem, per medias personas, quas noverant ipsi summo Pontifici gratas. Fuit autem eis notificatum, quod sancta virgo propter famam sanctitatis suae, in conspectu summi Pontificis admodum erat grata. Hac de causa prius ordinaverunt, quod ego ad dictum summum Pontificem accederem ex parte ipsius virginis Catherinae, ut ejus iracundiam declinarem, et deinde fecerunt eam venire usque prope Florentiam. Et egressi Priores civitatis ad eam, rogaverunt ab ipsa, magnis precibus postulantes, quod personaliter accederet Avinionem ad saepe dictum Pontificem, ut tractaret pacem inter ipsum et eos. Illa vero tota plena dilectione Dei et proximi, ac zelans pro bono Ecclesiae, iter assumpsit, et venit Avinionem, *a* ubi me reperit: fuique interpres inter summum Pontificem et virginem ipsam, illo Latina verba loquente, ista vero in lingua Tusciae sua verba vulgariter depromente. Testisque sum coram Deo et hominibus, quod benignus ille Pontifex, me audiente et interpretante, posuit pacem in manibus virginis, dicens: Ut clare videas quod ego volo pacem, ego pono eam simpliciter in manibus tuis, tamen habeas tibi recommissum honorem Ecclesiae.

421 Verum quidam viri, qui regebant tunc civitatem praedictam, licet verbo se dicerent petere pacem, intrinsecus tamen pleni omni dolo, non intendebant ad pacem; quousque tandem ad tantam paupertatem duxissent Ecclesiam, quod nullam haberet temporalem potentiam, ne posset de ipsis vindictam sumere quoquomodo: sicut postmodum mihi constitit ex ipsorum relatione vel aliquorum ex ipsis, qui post tempus propalaverunt ea quae tunc omnino celabant. Agebant enim sicut veri, ne dixerim, perfecti hypocritae: nam populo dicebant, quod ipsi querebant, quantum poterant, pacem habere cum summo Pontifice seu Ecclesia Dei; ex alia autem parte semper pacem impediabant: quod manifeste patuit in deceptione, quam huic sacrae virgini tunc fecerunt. Nam quando ipsam virginem rogaverunt, quod iter et laborem tantum assumeret: promiserunt ei quod nuntios seu oratores suos post eam transmitterent, quibus expressum darent mandatum, quod alte vel basse nihil agerent, nisi prout et quantum ipsa dictaret et diceret eis. Sed mentita est iniquitas eorum non virgini sacrae, sed sibi: miserunt etenim valde tarde oratores post eam, ex quorum tarditate summus Pontifex interim dicebat, quando sacram virginem videbat: Crede mihi, Catherina, ipsi deceperunt et decipient te: ipsi non mittent; et si mittant, talis erit missio, quod nihil valebit. Quamobrem, postquam dicti nuntii pervenerunt Avinionem, virgo sacra me praesente ipsos accersivit *b*, dixitque eis ea, quae sibi promiserant Priores et Rectores civitatis, quae ipsos mittebat; ac narravit qualiter summus Pontifex posuerat pacem in manibus ejus, et quod ex eis concludebatur, quod ipsi poterant habere bonam pacem si volebant. Illi vero, tamquam aspis surda, obturantes aures suas a sono pacifico: responderunt quod nullum mandatum habuerant de conferendo cum ipsa, nec de faciendo ea quae ipsa diceret eis. Ex quo perpendens eorum versutias venenosas, fassa est summum Pontificem fuisse prophetam: sed nec propter hoc destitit ipsum rogare judicem, ut non crudeliter, sed misericorditer cum

eis procederet, plus patrem quam judicem se ostendendo. *c*

422 Demum quia Vicarius Jesu Christi deliberavit tunc, ipsa eum inducente, venire ad propriam Sedem Romanam, sicut et fecit: reversi sumus omnes ad partes Italiae: ac completis quibusdam negotiis in Tuscia, quae concernebant animarum salutem, virgo post aliquod tempus me Romam ad saepe dictum Pontificem misit, cum quibusdam bonis, si fuissent intellecti tractantibus, pro Ecclesia sancta Dei. Verum dum essem ibidem, coactus sum per Ordinem meum subire onus Prioratus conventus Romani, quem alias gubernaveram, tempore quo felicis memoriae Dominus Urbanus quintus erat in Urbe, propter quod ad virginem redire non potui. Prius autem quam ad Urbem venirem, contuleram cum quodam cive Florentino, fideli Deo ac sanctae Ecclesiae, qui vocabatur Nicolaus Soderini, et erat sanctae virgini valde devotus, super negotiis civitatis Florentiae, et potissime super malitia supra scripta, qua praetendebant se velle pacem cum sancta Ecclesia, quam tantum offenderant, et nihilominus pacem fugiebant. De qua malitia cum ego conquerer, ille vir bonus, prudens et laudabilis famae, respondit: Haecatis pro certo, quod populus Florentinus universaliter et omnes probi viri civitatis ejusdem vellent pacem: sed quidam maligni et pauci, qui peccatis nostris exigentibus hodie civitatem nostram gubernant, sunt qui pacem impediunt. Tunc ego: Huic malo non posset apponi remedium? At ille: Posset utique, si aliqui ex bonis civibus, ferventer apprehenderent negotium Dei, et cum Officialibus seu Capitaneis partis Guelfae facerent illos paucos privari officiis, tamquam hostes boni communis: et non essent isti privandi, ultra numerum quaternarium vel senarium. Hoc ego cum audissem, tenui apud me: sed cum ad Vicarium Christi veni, missus a virgine, ei retuli quidquid a viro illo audieram. Ipse autem, qui mihi haec dixerat in civitate Senensi, reversus est Florentiam: et ego, ut dixi, veni ad Urbem.

423 Ibi cum pluribus mensibus laborassem in regimine Prioratus ac in verbi Dei praedicatione, quadam Dominica de mane nuntius quidam venit ad me ex parte summi Pontificis, mandans quod essem cum Sanctitate sua in prandio. Cui mandato cum obedissem, facto prandio, summus Pontifex accersito me, ait: Mihi scriptum est, quod si Catharina de Senis ibit Florentiam, ego habebo pacem. Tunc ego; Nedum Catharina, sed omnes quotquot sumus, parati sumus pro obedientia Sanctitatis vestrae, usque ad martyrium ire. Ipse vero ait: Nolo quod tu vadas, quia ipsi male te tractarent: sed ei, tum quia mulier est, tum etiam quia reverentiam habent ad eam, credo quod nihil malifaciant: tu vero conspicias, quae Bullae sint necessariae ad hoc factum, et porta mihi cras de mane in scriptis in memoriali, ut cito expediatur negotium. Quod et feci, et tuli: confectisque litteris, misi virgini sanctae; quae, sicut verae obedientiae filia, absque omni tarditate iter assumpsit; Florentiamque pervenieas, ibi a viris Deo et sanctae Ecclesiae fidelibus cum non parva veneratione suscepta est: et praedicto Nicolao Soderini operante, locuta est cum quibusdam probis civibus, persuadendo eis quod nullo modo starent in dissensione seu guerra cum summo Pastore animarum suarum, sed quam citissime possent, reconciliarentur Vicario Jesu Christi.

424 Item eodem viro faciente, locuta est cum officialibus partis Guelfae, quibus dixit inter cetera, quod si qui essent illi qui praestarent impedimentum paci et concordiae inter patrem et filios; illi essent digni privari omni officio: quia non vocandi erant

D
AUCT. SAV-
MUNDO
CONFESS.
C

in eundem
fincem Ray-
mundo Ro-
mam able-
gato,

quamvis
constaret
non serio
agi;
E

Florentiam
tamen missa
Catharina,
de pace tra-
ctatura,

F

persuadet
eam melio-
ribus:

Rectores,

Avinionem
destinata,

a

B

frustra pro
pace labo-
rat:

ipsis fidem
fallentibus:

b

AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

A Rectores, sed boni communis et civitatis ejusdem destructores; nec debebant habere conscientiam liberandi civitatem suam a tanto malo, per privationem paucorum civium: addens, quod hæc pax non solum expediret corporibus et bonis temporalibus, sed quod plus erat et est necessaria animarum salutis, quam habere nullatenus poterant absque hac pace. Constabat namque, quod ipsi operam dederant efficacem notorie ad spoliandum Ecclesiam Romanam bonis suis, et ad eam pleno jure spectantibus: unde si etiam fuisset privata persona, ipsi coram Deo et quocumque justo iudice tenebantur ad restitutionem bonorum, quæ abstulerant, aut auferri per alios fecerant. Quod si per pacem poterant habere hujus debiti remissionem, sequebatur utilitas et ipsorum corporibus et animabus. His et aliis rationibus et persuasionibus, tam dicti officiales quam multi boni cives, inducti sunt ad suadendum Rectoribus sive Prioribus, quod omnino facerent et peterent pacem, non verbo tantum, sed et facto.

425 Quia vero quidam buic bono se manifeste opposuerunt, et potissime quidam qui hactenus deputati erant ad faciendum guerram contra Ecclesiam, qui erant octo numero: dicti officiales Guelfæ partis unum ex illis octo, et aliquos alios, paucos tamen, sicut poterant officiis privaverunt. Quo facto, mox accensus est duplex ignis, unus ex parte illorum qui sic erant privati, et alius ex quorundam malevolorum parte, qui accensi sunt ad faciendum privari quosdam sibi odiosos, ut vindictam facerent contra omne Dei mandatum de quibusdam propriis injuriis. Et iste secundus ignis plus nocuit quam primus, et multos contra sacram virginem concitavit: nam tantus factus est numerus privatorum, quod tota civitas quasi de hoc clamabat. Sed sacra virgo nec fecit hoc, nec voluit facere: immo summe doluit, quin præcepit, et statim dixit pluribus, et fecit dici aliis, quod pessime faciebant ad tot et tantos extendere manus: nec debebant illud quod fuerat factum, ad finem pacis habendæ, ad intrinsecam guerram per odia sua deducere tam inique. Illis autem post malitiam suam euntibus et augmentantibus mala sua, hi qui præfecti fuerant guerrarum directioni, gentes armorum congregantes, et pauperiorem populum concitantes contra dictarum privationum actores, civitatem indisturbio posuerunt. Sicque per seditionem et incursum gentium inferiorum, sive populi pauperioris et infimi, illos qui dictarum privationum fuerant autores, expulerunt de civitate, et spoliaverunt bonis, comburentes domus ipsorum, et quosdam (ut percepit) gladiis peremerunt.

interim concitato ab adversariis tumultu,

ad necem quæritur,

426 In hoc autem turbine qui per homines irrationabiles excercebatur, plures innocentes sunt passi: et omnes quodammodo pacem optantes, coacti sunt exulare. Inter quos sacra virgo, quæ causa pacis tantummodo venerat, et consilium dederat in principio, ut dictum est, quod quidam pauci pacis impeditores privarentur, fuit principaliter inter iniquos homines computata, taliterque descripta, quod publice illi de inerudita plebe clamabant; Capiamus et comburamus illam nequissimam mulierem, aut ipsam gladiis trucidemus. Hac fama percepta, hi quorum domus inhabitabat cum suis, licentiaverunt eam et suos, dicentes quod nolebant propter eam domus illæ comburentur. Ipsa vere conscia sibi de innocentia, pro Ecclesiæ sanctæ causa libenter patiens, in nullo mota est a consueta constantia: immo subridens, et suos confortans, imitando Sponsum suum, accessit ad locum ubi erat hortus: ibique post aliqualem suorum exhortationem, orationi se dedit.

427 Denique cum sic oraret in horto cum Christo advenerunt cum gladiis et fustibus tumultuantes satellites satanæ, clamantes et dicentes: Ubi est illa

mala mulier? Ubi est? Quod illa percipiens, ac si ad delectabile convivium quæreretur, mox ad martirium, quod diu desideraverat, se paravit. Occurrensque uni, qui cum evaginato gladio fortius ceteris clamabat, Ubi est Catharina? læta facie genu flexit, et dixit: Ego sum Catharina: fac quodcumque permiserit Dominus super me; sed ex parte Omnipotentis tibi præcipio, quod nullam ex meis lædas. Quibus verbis prolatis ita consternatus est ille nequam, et taliter perdidit vires, quod nec percutere poterat, nec coram præsentia ejus stare audebat. Et quia tam ferociter ac solícite eam quæsierat, postquam invenerat, expellebat eam a se dicens: Recede a me. Illa vero martirium sitiens, respondebat: Ego bene hic sto, quo debeo modo ire? Parata sum pro Christo et Ecclesia ejus pati: hoc est enim quod diu desideravi, et votis omnibus exquisivi. Numquid modo fugere debeo, cum reperi quod optabam? Hostiam me viventem offero Sponso meo æterno. Si tu assignatus es, ut sis immolator, age securus, ego hinc nullatenus fugiam, tamen nullis ex meis inferas læsionem. Quid plura? non permisit illum Deus ultra seu amplius sævire in virginem, sed cum omnibus sociis confusus abcessit. Quo facto, cum spirituales filii et filiæ eam circumdarent cum aliquali congratulatione, quia evaserat manus impiorum: illa non parvam ostendit mœstitiam, dicens cum fletu: O me miseram! putabam quod Dominus omnipotens hodie compleret gloriam meam, ut sicut sua misericordia concedere dignatus est mihi rosam albam virginitatis, sic rosam rubeam martirii concedere dignaretur: et ecce, prohi dolor! invenio me meo desiderio frustratam, quod totum factum est propter innumera pacta mea, quæ justo iudicio Dei tanto privaverunt me bono. O quam beata fuisset anima mea, si vidisset sanguinem meum effundi pro illius amore, qui me sanguine suo redemit!

quam consternato divinitus percussore evadens,

E martyrio se frustratam dolet:

428 Verum licet furor ille pro tunc cessasset, non tunc remanserat virgo sacra secunda ex toto cum sua societate: immo tantus inerat tremor omnibus incolis civitatis illius, quod sicut fuit tempore Martirium, non fuit qui vellet eam in domo sua recipere. Propter quod dicebant ei filii et filiæ ejus spirituales, quod rediret ad civitatem Senensem: quibus illa respondit, se non posse a territorio illo recedere, quousque pax esset præconizata inter patrem et filios, sicque dixit se habere a Domino in mandatis. Quod illi percipientes, et ei contradicere non audentes, invenerunt hominem bonum et timentem Deum, qui nihil metuens suscepit eam in domo; occulte tamen, propter furorem populi et hominum iniquorum. Post dies aliquos cedentes furori, extra civitatem, sed non extra territorium ejus, ad quemdam locum solitarium, ubi anachoretæ habitare solebant, mater virgo et spirituales filii et filiæ accesserunt.

neque prius redire Senas persuadetur

429 Tandem divina providentia terminato furore, omnibusque tumultuantibus illis per justitiam punitis, ac hinc inde dispersis, virgo rediit Florentiam: ubi primo secrete, propter regnantes qui videbantur eam habere exosam, tandem publice habitavit, quousque Domino Gregorio XI defuncto, et Domino Urbano VI electo, pax inter ipsum et dictos Florentinos fuit tractata, consummata, et ex toto firmata, nec non et in civitate supra dicta præconizata. Quo facto, virgo Domini filijs et filiabus in Christo dixit: Amodo possumus de civitate ista recedere, quia gratia Christi feci obedientiam ejus ac Vicarii sui: et quos invēni rebellantes Ecclesiæ, dimitto pacificos, et reconciliatos matri tam piæ. Redeamus ergo ad civitatem Senensem, unde huc venimus; quod et factum est: sicque evasit manus hominum impiorum in nomine Domini, pacemque obtinuit juxta votum: et hoc non ab homine neque per homines, sed

F

quam pacem composuerit:

Jesu

A Jesu Christo tantummodo faciente invisibiliter per Angelos pacis illud, quod operantibus angelis satanæ homines nequam impedire volebant. In quo quilibet ratione utens, videre potest apertius et patientiam excellentem, quæ usque ad mortem quodammodo inclusive se extendebat; et sapientiam dirigentem, quæ ipsam docuit quid ageret in anfractibus et angustiis illis. Et ultra hæc constantiam indeficientem, qua perseveravit semper ad ostium pulsans Regis pacifici, donec tam Ecclesiæ quam illi civitati obtinuit pacem ad votum. Unde non modo patientiæ virtus, sed caritatis et perseverantiæ constantiæ splendores relucunt in opere superius recitato, si non fueris segnis, lector bone.

430 His autem visis, ad ultimam patientiam descendamus, qua diu et duram mortem sustinens, inter Christum et Ecclesiam sanctam suam, non solum merita Martyrum adæquavit, sed quosdam ex sanctis Martyribus (si non fallor nimium) superavit. Illi namque sunt passi ab hominibus, qui quandoque temperantur, placantur, et fatigantur: ista vero a dæmonibus, qui numquam tepescunt aut remittuntur in sua crudelitate, crudeliterque agendo numquam deficiunt. Illorum aliqui, brevi cursu et morte minus gravi consummaverunt martyrium: hæc autem tredecim septimanis, a Dominica Sexagesimæ usque ad penultimam diem Aprilis, incredibiliter tormentata, per singulos dies augmentum capientibus pœnis ejus, cum animi lætitia totum patientissime pertulit; semper gratias agens; vitamque corpoream libens exhibuit, ut Christum populo suo placaret, ac sanctam Ecclesiam præservaret a scandalo: unde nec causa nec pœna ei defuit perfecti martyrii, sicut in secundo tertiæ partis Capitulo latius est descriptum ac in tertio ac quarto Capitulis sequentibus repetitum. Ex quo manifeste concluditur, quod non modo auream per martyrii desiderium, sed etiam aureolam per actuale martyrii passionem est consecuta in cœlis. Qua ex re deducitur ulterius apud intelligentem, quod in ejus canonizatione securius et brevius est procedendum, sicut in canonizatione Martyrum fieri per Ecclesiam consuevit: in talibus enim, in quibus martyrii fortitudo reperitur, de patientia non est dubitandum, immo nec etiam disputandum. Testes autem qui in primo tertiæ partis Capitulo sunt descripti, testificantur aperte illa quæ in secundo ejusdem partis Capitulo et in subsequentibus sunt superius recitata. Ex quibus ultimo colligitur, hanc

C acram virginem et martyrem, esse Sanctorum catalogo annotandam per militantem Ecclesiam: quod æterna Bonitas mihi et ceteris filiis et filiabus ipsius dignetur concedere, quæ una in trinitate, ac trina in unitate vivit et regnat, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a In Vita B. Stephani Maconi dicitur B. Catharina appulisse Avenionem 18 Junii 1376.

b Quomodo ergo ibidem dicit Stephanus, quod Virgo in congressum oratorum Florentinorum numquam venire potuit? Credo quod id intelligi debeat, non de ipsis primum appulsis, sed postquam in curia auditi, a Pontificio anathemate ad tribunal divinum ausi sunt provocare, negantes tantæ reipublicæ negotium uni femellæ prudenter committi.

c Virginis oratio ad Papam satis pathetice exponitur ipsius Stephani prædicti verbis in Vita ejus; cum enim a Pontifice jam Romæ agente rogata esset Catharina Florentiam se conferre, negavit illa tunc quidem, ipsum tamen Stephanum pro se misit, qui exponeret Florentinus quid pro ipsis Avenione egisset Catharina, et quam propensum reddidisset Pontificem ad pacem eis conce-

dendam. Neque id frustra omnino fuit: impetravit enim a Senatu, ut scriberet litteras, quibus rogaretur Pontifex, absoluto mandato adigere Catharinam ad veniendum Florentiam pacemque tractandam.

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CONFESS.

EPISTOLA BARDUCCII

De morte S. Catharinæ Senensis.

Ex editione Veneta an. MDCVII Latine reddita.

Hujus Barducci laudes explicatas jam vidimus a Roymundo de Capua num. 341: restat, ut quoniam rerum in morte gestarum fidelissimum testem ipsum se habuisse dicit idem Roymundus, ejus de hoc argumento accuratissimam Epistolam quæ in sua originali Italica lingua ante libros Dialogorum Sanctæ Venetii impressa fuit, Latine reblitum exhibeamus. Scripta est autem epistola, ut præfert titulus (ex quo etiam scimus, Barduccium Petri de Canigariis appellatum) ad Sororem Catharinam Petri-Boni, in monasterio S. Petri ad Monticellos prope Florentiam: sic autem incipit. In nomine Jesu Christi.

scribit Sor.
Catharinæ:

2 Carissima Mater in Christo Jesu, et Soror in sancta memoria nostræ benedictæ Matris Catharinæ, ego miser iniquus peccator Barduccius me commendo vestris orationibus, tamquam puer imbecillis, orphanus derelictus per mortem tam præstantis Matris. Accepi epistolam tuam, eamque legi perlubenter, ac prælegi hisce meis afflictis Matribus, quæ pro affectu tantæ vestræ erga se caritatis ac tenerimi amoris gratias tibi agunt maximas. Multum quoque se eadem commendant vestris orationibus supplicantque ut ipsas commendetis Priori et Sororibus omnibus, quatenus efficiantur promptæ ad omne divinum beneplacitum circa ipsas et circa vos. Quia vero, tamquam dilecta et fidelis filia, desideras cognoscere finem communis nostræ Matris, cogor desiderio tuo facere satis: et quamvis ad ejusmodi narrationem pertexendam parum idoneum esse me video, scribam tamen quod nostri infirmi oculi viderunt, et rudes animi sensus potuerunt comprehendere.

E
a qua con-
solatarius
acceperat:

cupientique
discere finem
Sanctæ

3 Hæc igitur benedicta Virgo et mater millenarum animarum, circa festum Circumcisionis corpit magnas novitates pati tam in anima quam in corpore: adeo ut mutare coacta fuerit totum modum vivendi: quia actus ille quo solebat corpori per cibum sustentando servire, in tantum horrorem ipsi versus est, ut ad eum non nisi cum maxima difficultate se posset adducere: cumque id faciebat nihil prorsus deglutiebat de substantia cibi, sed ipsumolvebat per os, ac denique expuebat. Sed nec unicam quidem aquæ guttulam trajicere poterat ad refrigerium: unde ei nascebatur vehementissima et molestissima sitis, et gutturis inflammatio tanta, ut ignem spirare videretur. Nihilominus persistebat in bona satis valetudine corporis, alacris et vegeta ut solebat. In hunc modum attigimus Dominicam Sexagesimæ: quando sub vespere tempore orationis accessit symptoma tam difficile ut ab eo deinceps die numquam fuerit sana. Postea sub noctem diei Lunæ sequentis, cum ego epistolam a quodam scripsissem, habuit paroxysmum alterum, adeo terribilem ut eam velut mortuam amnes plangeremus: itaque mansit longo temporis spatium, ut nullum vitæ signum in ea deprehenderetur. Post simile temporis spatium surrexit in pedes, nec videbatur ipsa esse quæ sic jacuerat.

scribit quod
initio anni
omnem ci-
bum aver-
sari cepit.
F

et in Sex-
agesima mor-
ta es duos
paroxysmos
passa,
a

4 Ab illa hora et deinceps cœperunt quotidie in illius corpore novi cruciatus et crudelia tormenta. Cumque jam Quadragesima advenisset, cepit ipsa sua illa infirmitate non obstante, tanto studio se dare orationi, ut miraculi instar nobis esset, propter frequentiam

studium ora-
tionis inten-
dit,

a demum
durissimo
Martyrio
12 septi-
manarum

veris Mar-
tyribus
a qualis
moritur.

AUCT. BAR-
DUCCIOunde pro
mortua re-
ferebatur:a 3 Domin
Quadr. le-
c'o affixa,b
inter maxi-
mos crucia-
tus,jacuit usque
ad Domin.
ante Ascen-
sionem.quando in-
nuncta ad
mortem est;

e

d
et post dif-
ficilem cum
dæmone lu-
ctam,

A frequentiam humilium suspiriorum et amarorum ge-
mituum quos ab intimo trahebat pectore. Credo au-
tem scire te, quod ejus orationes erant tam intensæ,
ut tenerum illud corpusculum magis attenuaret
una hora orationi impensa, quam accideret cuivis
alteri duos continuos dies in oratione persistenti. Ita-
que omni die mane post Communionem tollebatur
de terra in eo statu, ut quicumque vidisset eam,
mortuam judicasset, et sic ad lectulum deferbatur.
Inde post unius alteriusve horæ spatium assurgebat
iterum, ibamusque ad S. Petrum, spatio magni mil-
liaris; ubi se dabat orationi, in eaque persistebat
usque ad Vesperas; ac denique domum revertebatur
adeo fatigata, ut mortuæ speciem præ se ferret.

5 Hæc ejus fuerunt exercitia usque ad Domini-
cam tertiam Quadragesimæ, quando tandem succu-
buit victa innumerabilibus cruciatibus in exhausto
corpusculo quotidie crescentibus; nec non im-
mensis doloribus animi, quos hauriebat ex conside-
ratione peccatorum, quæ contra Deum committi vi-
debat, et periculorum, quibus quotidie gravioribus
sciebat Ecclesiam sanctam involvi: propter quæ
vehementer consternabatur fatigabaturque interius
exteriusque. Jacuit itaque in hujusmodi statu hebdo-
madis octo, ita ut numquam b posset levare cervi-
cem, plena intolerabilibus tormentis, a planta pedis
usque ad verticem capitis; adeo ut pluries diceret;
Hæc quidem pænæ corporales sunt, sed minime na-
turales; videtur enim quod Deus licentiam dederit
demonibus ad corpus hoc excrucians, prout
ipsis placuerit. Et vero apparebat satis id ita esse:
patiebatur enim pœnas maximas et inauditas: inter
quas exercitiam patientiam si verbis coner explicare,
videor mihi injuriam facturus argumento inexplica-
bili. Id tantum dicam, quod quoties novus aliquis
cruciatu ipsi adveniebat, cor oculosque alacriter
erigebat ad Deum, dicebatque, Gratias tibi sint,
Sponse æternæ, quod tot tantasque gratias quotidie
facias de novo mihi miserabili tuæque indignissi-
mæ famulæ.

6 Taliter porro consumebatur corpus illud usque
ad Dominicam ante Ascensionem: tunc autem eo
reductum erat, ut videretur esse quale pingi solet
mortuorum: quod tamen nolim intelligi de vultu,
semper Angelico et devotionem spirante; sed de re-
liquo trunco ac membris, in quibus aliud videre non
erat quam ossa subtili pelle cooperta: remanserat-
que a cingulo deorsum dissoluta, neque vel minimum
C ipsa se poterat in alterutrum latus commovere. Cum
ego advenit nox Dominicam jam dictam præcedens
horis plusquam duabus ante auroram maxima ei su-
pervenit mutatio; credebaturque fini suo appropinqua-
re. Tunc convocata est omnis familia ad ipsam: quæ
singulari cum humilitate et devotione significavit nu-
tu prope adstantibus, quod euperet accipere sanctam
absolutionem a culpa et a pœna: quod et factum est.
Tum porro reducta paulatim eo est, ut nullus omnino
illius motus perciperetur alius, quam continuum
moestumque ac debile suspirium. Quapropter con-
sultissimum visum est eidem conferre extremam
Uctionem: quam ei mox impertiit noster Abbas c
S. Anthimi, interim dum illa quasi sensus omnis
expers jaceret.

7 Post dictam Uctionem commutari tota cœpit;
variaque signa vultu ac brachiis dare, quasi mon-
strando se gravissimos dæmonum assultus pati d:
et in hac difficili lucta perstitit per unam et dimi-
diam horam: quo temporis spatio, media ex parte
silenter transacto, incepit dicere, Peccavi, Domine,
miserere mei: et hoc, ut credo, plus quam sexagies
iteravit, vicibus singulis attollens brachium dexte-
rum, eoque dimisso lectum percutiens. Tum rotato
sermone totidem aliis vicibus dixit, sed absque ista

brachii jactatione, Sancte Deus, miserere mei. De-
nique aliis aliisque formulis loquendi humilibus at-
que devotis exprimens diversos virtutum actus, reli-
quum prædicti temporis spatium, absolvit: post quod
tota subito est commutata in vultu; qui ex obscuro
apparuit Angelicus, et oculi lacrymabundi caligan-
tesque serenati prorsus atque exhilarati videbantur,
ut dubitare non posset, quin veluti a profundo quo-
dam erepta pelago, restitueretur sibi: quæ res val-
de mitigavit dolorem nostrum, filiorum ac filiarum
ipsius, cum ea quam cogitare potes afflictione cir-
cumstantium.

8 Jacebat illa in sinu Matris Alexiæ: tunc autem
conata est elevare se; modiceque adjuta, sedit ere-
cta, atque ad Matrem Alexiam reclinata. Posuimus
ergo ei ante oculos devotam quandam e tabellam,
ubi sunt multæ Sanctorum reliquiæ et figuræ quæ-
dam: ipsa vero oculos fixit in imaginem crucis ibi-
dem insertam, cœpitque eam adorare, profundissi-
mos quosdam suos de bonitate Dei sensus verbis
explicans; interque orandum fatebatur, se ream in
conspectu ejus omnium suorum peccatorum in gene-
re. Sigillatim autem dicebat, Mea culpa, Trinitas æ-
terna, quod te miserabiliter offenderim multiplici mea
negligentia, et ingratitude, ac inobedientia, igno-
randa, pluribusque defectibus aliis. Miseram me! quæ
non observavi præcepta tua, tam in genere omnibus,
quam in particulari mihi facta a tua bonitate. O me
miseram! Et hoc dicens percutiebat pectus, dicendo
suam culpam, addebatque: Non observavi præce-
ptum tuum, quo mandasti ut quærerem semper, tibi
honorem, proximo laborem impendere: econtra
fugi laborem, cum eo maxime opus erat. Numquid
non præcepisti mihi, Deus meus: ut omnem mei
ipsius curam deponens, unice spectarem gloriam et
laudem tui nominis in salute animarum; et hoc solo
cibo de mensa sanctissimæ crucis accepto delecta-
rer? Ego vero quæsivi consolationem propriam. Tu
semper invitabas me, ut tibi uni adstringerer per
dulcia, amorosa ac ferventia desideria, cum lacry-
mis et humilibus ac continuis precibus, pro salute
totius mundi hujus, et pro reformatione Ecclesiæ
sanctæ, promittens quod, illis mediantibus, mundo
misericordiam, et sponsæ tuæ novum decorem lar-
gireris: ego vero misera non sum obsecuta desiderio
tuo, sed obdormivi in lectulo negligentia.

9 O me infelicem! Tu constituisti me in regimine
animarum assignando mihi tam multos dilectos fi-
lios, ut amarem eos amore singulari et dirigerem ad
te per viam vitæ: ego vero non fui ipsis nisi specu-
lum infirmitatis humanæ, neque satis sollicitam cu-
ram ipsorum egi, neque eis succurri per continuam
et humilem deprecationem ante conspectum tuum,
neque sufficienter exhibui eis bonæ vitæ exempla,
aut utilis doctrinæ monita. O me miseram! quam
exigua cum reverentia excepi innumerabilia dona
et gratias tot dulcium tormentorum et cruciatuum,
quos tibi placuit huic fragili corpusculo accumulare:
neque eos sustinui cum tam inflammato desiderio at-
que ardenti amore, quam fuit is cum quo eos mihi
immisisti. Hei mihi! Amor meus, tu propter nimiam
bonitatem tuam me tibi elegisti in sponsam, jam
inde ab initio pueritiæ meæ; ego vero non satis fi-
delis, sed infidelis tibi fui, eo quod memoriam non
tenuerim plenam uno te tuisque altissimis beneficiis,
intellectum non fixerim in iis dumtaxat recogitan-
dis, voluntatem non disposuerim ad amandum te
immediate ex totis viribus.

10 De his et talibus accusabat se columba illa
purissima, magis, ut credo, ad exemplum nostrum,
quam ex necessitate propria: deinde ad Sacerdo-
tem se convertens, dixit: Absolve me, propter amo-
rem Christi crucifici, de his omnibus peccatis quæ

e
in lecto re-
sedens hu-
millime
confitetur
culpas

E

F
et negligentias
suasabsolutionem
cum Indul-
gentia petit,

A in conspectu Dei sum confessa, deque omnibus aliis quorum non recorder. Quo facto petiit iterum absolutionem a culpa et pœna, diceos id sibi concessum a Gregorio Papa et Papa Urbano. Hoc autem dicebat, quasi esuriens Christi Sanguinem. Factum est ergo ut petebat : et ipsa, fixos semper oculos in Crucifixo tenens, cœpit eum de novo adorare devotissime, et profundissima quædam eloqui, quæ propter peccata mea non fui dignus intelligere ; itemque propter dolorem quo ipse gravabar, et propter angustiam qua pectus ejus arctabatur, ita ut difficulter vocem proferret, quam alternis captabamus adstantes lateri, et nunc bina nunc singula verba excipientes aure ad os admota. Sub hæc convertit se ad aliquos filiorum, qui præsentés non fuerant cuidam memorabili sermoni, quem multos ante dies habuerat ad universam familiam, ostendendo nobis viam salutis et perfectionis ; et unicuique nostrum sigillatim præcipiendo quid post obitum suum vellet nos facere : quemadmodum etiam nunc fecit erga illos, petens ab omnibus humillime veniam de exigua sollicitudine, quam sibi videbatur habuisse pro nostra salute. Tum Lucio, et alteri cuidam, ac denique mihi misero dixit aliqua ; et mox ad orandum se retulit.

B II O si vidisses cum quanta humilitate et reverentia petebat ac recipiebat pluries benedictionem a sua dolentissima matre : de qua hoc solum dicere possum, quod fuerit ipsi dulcis amaritudo. Quam plenum tenerrimi affectus spectaculum erat ! videre matrem quæ se commendabat suæ benedictæ filię, petebatque ut unam potissimum gratiam sibi a Deo impetraret, ne in hoc scilicet tam tristi casu ab ipsa offenderetur. Hæc tamen omnia nihil distrahebant sanctam Virginem a suæ orationis fervore : et fini suo appropinquans specialiter, orabat pro Ecclesia Catholica, pro qua dicebat se vitam dare. Orabat etiam pro Papa Urbano sexto, quem efficaciter confitebatur esse verum Pontificem, et filios suos exhortabatur ut ne dubitarent pro ea veritate vitam ponere. Tum maximo cum fervore oravit pro omnibus suis dilectis filiis ac filiabus, quos sibi singulariter diligendos Dominus commendaverat ; utebatur autem multis verbis ex iis quibus usus est Salvator noster, quando discipulos suos commendavit Patri ; tantoque cum affectu orabat, ut non solum corda nostra sed ipsæ petreæ findi potuerint audiendo.

C Denique signum Crucis formans nobis omnibus benedixit, et sicad ultimum desideratissimumque vitæ terminum accessit continua in oratione perseverans, et dicens, Tu Domine vocas me, et ego venio ad te : venio autem non per merita mea, sed per tuam unius misericordiam : quam misericordiam peto a te in virtute sanguinis : ac dein pluries exclamavit, Sanguis, sanguis. Denique Salvatoris exemplo dixit, Pater, in manus tuas commendo animam et spiritum meum : atque ita suaviter, facie prorsus angelica renidens, inclinato capite emisit spiritum.

12 Transitus ejus accidit die Dominica sub horam sextam, tenuimus autem ipsam insepultam usque in diem Martis et horam Completorii, absque ullo humano fœtore ; itaque corpus illud, purum integrum ac suaveolens conservavit : imo brachia, collum et crura haud abter flectebantur quam si viva fuisset. Fuit autem toto illo triduo, magno cum populo accurrentis strepitu visitatum corpus ; felicemque se æstinabat quisquis ipsum potuerat vel contingere. Multa autem tunc Deus miracula et signa operatus est, quæ festinus prætereo. Sepulcrum vero visitatur devote a fidelibus, æque ac aliorum sanctorum corporum, quæ Romæ sunt : multasque gratias facit Deus in nomine hujus suæ benedictæ sponsæ : neque dubito quin adhuc multa et

Aprilis T. III

grandia audituri simus. Aliud non addo. Commenda me Priori et Sororibus omnibus : quia modo quam maxime indigeo subsidio orationum. Deus vos conservet, et crescere faciat in sua gratia.

ANNOTATA.

a Hæc forsitan una earum fuit, de quibus fit mentio infra in *Analectis* ex *Fr. Thoma* num. 1.

b Excipe Dominicam Paschatis, qua ex obedientia surrexit, et tamquam sana communicavit, ut infra habetur ex oculato teste in iisdem *Analectis* num. 3, neque dubites utrum hic debeat pro octo legi decem, quia apparet ex sequentibus, movendæ cervicis facultatem virgini restitutum fuisse ante mortem : ipsamque ea usam etiam ultimo vitæ die.

c Abbatissæ S. Anthimi, verisimiliter inter Senas et Aretium sitæ, mentionem fecimus 25 Apr. agentes de B. Philippino num. 1. Fuit autem Ordinis Vallumbrosani, et ad hunc Abbatem videntur esse Epistola 67 et 68.

d Quod, inquit *Fr. Thomas*, adstantes, ejus actus verbaque attendentes, aperte cognoverunt, tum tacendo, cum faciem oculosque commutaret ; tum respondendo, cum audenter diceret : Vanam gloriam, non : sed veram gloriam in Jesu Christo.

e Hanc tabellam servari inter Reliquias apud Dominicanos supra Minervam scribit Octavius Pancirolius.

EPISTOLA DOMNI STEPHANI

de gestis et virtutibus S. Catharinæ

Ex MS. Rubeæ-vallis prope Bruxellas.

CAPUT I.

Qua occasione auctor in notitiam et familiaritatem Sanctæ admissus sit atque ab ea moriente ad Ordinem Carthusiensem directus.

R everendo, religioso, sibi que peramabili, corde sincero Fratri, Thomæ a Antonii de Senis, Ordinis Prædicatorum in Conventu Sanctorum Joannis et Pauli Venetiis immoranti, Fr. Stephanus de Senis, Prior, licet indignus, domus S. Mariæ de Gratia, Carthusiensis Ordinis prope Papiam ; salutem in eo qui est omnium vera salus. Litteras vestras, affectuose recepi et attente perlegi, per quas me valde requiritis atque rogatis, ut veridicam informationem vestræ caritati dirigere debeam, etiam in publica forma, de gestis, moribus, virtutibus atque doctrinis famose sanctitatis Virginis B. Catharinæ de Senis, cujus conversationem aliquando merui, dum ageret in humanis, ut asseritis ; et præsertim occasione cujusdam querelæ, factæ Venetiis in Episcopali palatio b, circa celebrationem festi sive commemorationem ejusdem Virginis : quia multi credere nolunt veras esse virtutes, quæ de ipsa veridice prædicantur.

2 Verum, ut aperte fatear, facies ipsius Virginis, cum omni genere suo, mihi et omni generi meo penitus ignota fuit, licet in eadem civitate Senarum oriundi fuerimus, usque ad annum Dom. mcccclxxvi vel circa. Nec etiam illo tempore, velut immersus in fluctibus vitæ præsentis, ejus notitiam habere exoptabam ; nisi quod æterna bonitas, quæ neminem vult perire, per hanc Virginem animam meam de faucibus inferni liberare disposuit. Accidit igitur illo tempore, sine culpa nostra, incurrere nos in quamdam guerram cum valde potentioribus c nobis ; in qua tamen plurimi magni cives cum aliquamdiu fuissent occupati atque fatigati, nullam omnino spem alicujus

D
AUGT. BAT-
DUCCIO.

E

a

Rogatus
scribere quæ
norat de
Beata,
F

b

usque ad an.
1376 sibi
ignota,

narrat quæ
inimicitie
cujusdam
causa,

c

AUCTORE
STEPHANO
EX MS.
ad eam in
talibus exer-
citatam,
d

e

persuadus
accedere,

benigneque
receptus et
ad confes-
sionem inductus

A bonæ voluntatis vel pacis ab illis adversariis nostris habere potuerunt.

3 Tunc Virgo præfata florebat quasi per universam Tusciam, et magnis virtutum præconiis a quamplurimis extollebatur; et opera valde miranda referebant: unde mihi suggestum dextitit, quias rogarem illam de tali negotio, sine dubio pacem haberemus, quia multa similia fecerat. Quare consilium habui cum quodam viro e nobili, qui longo tempore portaverat odium, et postea pacem fecerat, ejusque sacræ Virginis conversationem habebat; qui sicut motivum meum audivit, illico respondit: Indubitatum habeas, quia nullam in ista civitate personam invenies, quæ sit ipsa aptior pro tali pace: subjungens, Ultra non differas, et ego te sociabo. Visitavi igitur eam, quæ me recepit, non ut verecunda virgo, sicut existimabam; sed affectuosissima caritate, veluti si germanum, a remotis partibus redeuntem, gratiose suscepisset: de quo fui miratus, et attendebam efficaciam Sanctorum verborum, quibus me non tantum induxit, verum etiam compulit ad Confessionem et ad virtuose vivendum. Dixi: Dignus Dei est hic. Et audita causa meæ visitationis, absolute respondit. Vade, fili carissime, confidens in Domino, quia libentissime laborabo, donec habeas optimam pacem et hujusmodi pondus omnino super caput istud habere me sinas; et ita rei postea probavit eventus: quia miraculose postmodum, ipsa mediante, pacem habuimus etiam contra voluntatem adversariorum nostrorum, f et hoc omitto causa brevitas.

frequentius
caperit eum
eum agere,

ejusque non-
nullas epis-
tolas scribere,

miræque ad
perventum
accendi,

h

B 3 Post modicum vero temporis prædicta sanctissima Virgo mihi dixit in secreto: Noveris, dilectissime fili, quo cito implebitur majus desiderium quod habes. Quo percepto fui stupefactus aliquantulum, quia nesciebam invenire, quid in mundo velle habere, imo potius omnia sua recusabam. Ideo dixi, O carissima Mater, obsecro, quod est majus desiderium quod habeam. Et ipsa; Quæras, inquit, in corde tuo. Ad quam ego: Vere, mater amantissima, nescio in me majus desiderium invenire, quam esse jugiter juxta vos. Et illa subito respondit: Et hoc erit. Ego vero nesciebam intelligere modum, qualiter honeste sive commode posset ita fieri, propter difficiles conditiones et utriusque statum. Ille vero cui nihil est impossibile, per modum admirabilem ordinavit ipsam ad Avenionem, videlicet ad Dominum Gregorium Papam Undecimum, dirigere gressus: et ita, licet indignus, acceptatus fui comes tam sanctæ societatis; parvipendens atque derelinquens utrumque parentem, germanos, sororem, et alios consanguineos; me beatum esse reputans pro virginea præsentia.

deinde Romæ
atque Floren-
tiæ ipsi
adhærens,
i

6 Post hæc ipse summus Pontifex venit ad urbem Romam, ipsa sanctissima Virgine solummodo confortante eum ex divino præcepto, prout aper-

tissime mihi constat: et pro factis Ecclesiæ misit eam Florentiam, quæ tempore tali rebellis erat Ecclesiæ; ubi multa mirabilia Deus operatus est per eam, ut aliquantulum in Legenda sua panditur: et ibi secum adhuc esse merui. Tandem adhuc fui secum in Roma k, ubi post multos, et, ut ita dixerim, intolerabiles labores, infatigabiliter ad honorem Dei portatos et hilarissime toleratos, felicissimo cursu diem clausit extremum, in præsentia mea: quam etiam propriis manibus ad Minervam, videlicet Prædicatorum ecclesiam, detuli tumultandam; immo verius in capsâ cypressina et honorabili tumultu conservandam.

morienti ad-
fuerit,

ab eaque
jussus sit fieri
Carthusianus,

7 Dum vero laboraret in extremis, ordinavit cum aliquibus quid agere deberent post ejus transitum. Postea ejus faciem ad me vertens, ait, etiam pro tendendo digitum, Tibi autem in virtute sanctæ obedientiæ præcipio ex parte Dei, ut omnino vadas ad Ordinem Carthusiensem, quoniam ad illum Ordinem ipse te vocavit et elegit. Et videndo nos juxta se plorantes, ait, Carissimi filii, nullo modo plorare debetis, immo potius in Domino lætari et agere festivum diem, quia carcerem istum egredior hodie, vadens ad amantissimum Sponsum animæ meæ: vobis autem iadubitissime promitto, quia magis incomparabiliter vos juvabo postea, quam unquam juvare potui, dum fui sic incarcerata. Et ut ore promisit et verbo, sic opere perfectissime complevit, et implere quotidie non cessat.

E

8 Et ut hoc aliquanti pateat exemplo, proferam unum ad honorem Dei et ipsius Virginis; quamvis ad verecundiam meam accedat: quia, quando mihi præcepit, ex obedientia Dei, ut irem ad Ordinem Carthusiensem, ego non optabam illum vel alium etiam Ordinem ingredi: sed ex quo migravit ad ætheras mansiones, in corde meo tale desiderium jussa perficiendi succensum extitit, ut si totus mundus mihi contradicere voluisset, ego nullatenus acquiescere potuissim, ut experientia docuit. Ubi quantum vel quid operata jam fuerit et etiam operatur cum filio suo, licet inutili et indigno, non est hujus temporis narrare. Hoc autem intactum omnino præterire non patiar, quod post Deum atque Beatissimam Virginem Mariam, ego magis obligatum me existimo præfata sanctæ Virgini Catharinæ quam alicui creaturæ mundi: et si quid boni foret in me, totum attribuo illi post Deum.

et sicut suis
promiserat
illa,

mortuæ effica-
cissimam opem
expertus.

F

ANNOTATA.

a Sixtus Senensis laudat hunc Thomam Antonii de Senis ut virum, religionis præstantia, morum gravitate, et doctrina non vulgari excultum, qui Vitam Sanctæ a Raymundo compilatæ in compendium redegerit, addito aliquo supplemento, qualis scilicet extat apud Mombritium: item librum de attestatione sanctitatis et miraculis ipsius, in ordine ad canonizationem, quem optomus nancisci æque ac Vitam B. Mariæ Venetæ ab eodem conscriptam. Idem epistolas Sanctæ in unum volumen collegit: et Vitam B. Dominici composuisse dicitur, quam nondum vidimus obiit autem an. 1430.

b Hac occasione compositum a dicto Thoma putamus librum præfatum sive processum, qui ibidem adhuc extare dicitur.

c Hos Stephani adversarios, fuisse ex Tholomæa et Renaldina gente primarios, scribitur in ejus Vita lib. 1 cap. 4.

d Auctor et promotrix hujus consilii præcipua Joana Bandinella, Stephani Senatoris filia, spectatæ virtutis matrona et Stephani nostri mater.

e Petrus Bellantus ante biennium inimicis suis reconciliatus, ut scribitur in Vita.

f Res ibidem hoc modo narratur cap. 6. Dixerat Virgo

A Virgo Seraphica diem, qua in D. Christophori ad Thulomæam plateam convenire adversarii dicebantur. Sed cum paulo interjecto tempore inter se fremerent, ut gens a nobilitate et potentia superba admodum et insolens, magisque eorum animus in priori sententia obfirmatus perstaret in dies, neque de ea ulla ratione deiciposset: prorsus obnuebant, et Virginis ceterorumque de Macona Domo de industria vitabant congressum. Quod ubi Virgo animadvertit; Me, inquit audire nolunt; Deo, velint, nolint, dicto audientes erunt: iisque probatis recta ad D. Christophori contendit, quo ex conducto Stephano, cum Conrado patre ceterisque sibi cognatione proximis, jam convenerat. Ea in æde Seraphica virgo ante aram maximam, in preces effusa, procubuit. Rem dictu miram! Ea orante atque extra se vi precum raptâ, adversariorum primi quique, aliis aliorum adventum ignorantibus, sed Deo cogente quem ardentibus precibus urgebat Catharina, in templo brevi adesse conspiciuntur. Qui ut primum oculos in Virginem orantem conjiciunt, contemplanturque (ut postea fassi sunt) ex ejus vultu quosdam divinæ lucis emicare radios; religione maxime perurgente, iras deponere apud se statuunt; sic ut Virgini ad se reversæ obviam processerint, et ante eam acclinantes, in ejus potestate omnem de pace incunda controversiam cum altera partium, optima inter se inita conspiratione, tradunt, omnibus qui aderant rem oppido mirautibus. *Mox autem in mutuos amplexus pars utraque, data petitaque vicissim venia, ex Catharinæ præscripto ruisse dicitur.*

g *Quidam etiam Catherinatum per contemptum per plateas clamabant.*

h *Usque adeo ut non solum despiciato abjectoque corporis cultu, verum etiam dictis factisque ejusmodi exploratæ submissionis, ad veterem luxum fastumque expiandum, se dejiceret.*

i *Pius 2 in ea oratione, quam ad populum in solenni canonizatione habuit, rem totam hoc modo declaravit: Audite Romani, audite omnes, res memorandas atque recenti dignas historia. Annis quatuor et septuaginta Romana Curia trans Alpes peregrinata fuerat; Apostolica Sedes, per iultas deducta manus, tandem ad Gregorium XI, Sanctitatis opinionem celebrem, pervenerat. Is cum Episcopum quemdam redargueret, quod præcul ab Ecclesia et sponsa sua vitam ageret; hoc responsum habuit: Cur tu, Pater sancte, qui me arguis, apud Ecclesiam tuam non trahis moram, sed multo quam ego meam, tu tuam sponsam, a te procul absentem, contemnis? Tactus hoc responso veluti monitu divino Pontifex, penitentiorem palatii partem ingressus solus, Deo vovit, quamprimum posset, Romam petere: nec hoc mortali cupitum revelavit. Sed cum pararet ad recessum operas, et Rex Franciæ multique Galliarum Principes ejus propositum impellere, nunc precibus, nunc minis adniterentur; dubius quid ageret, Virginem hanc ad se accersitam consuluit, an Romam accedere deberet. Cui Virgo; quid me, inquit, Pontifex vilem femellam interrogat? tute scis quid Deo promiseris: servato quæ vovisti. Attonitus his dictis Præsul, omni hæsitatione rejecta, itineri se commisit, et navigio in Italiam vectus Romam petiit.*

k *In magnâ enim Nosocomio Senensi, cui se cum patre addixerat Stephanus, coram Deipara imagine noctu oranti allapsa vox dicitur, Romam properare jubens, quoniam instaret caræ matris discessus.*

CAPUT II.

Extases Catharinæ: potestas in pellendis morbis exercita.

Per suprascripta comprehendere potest, aliquibus

annis habuisse me super quamplurimos etiam familiarissimam conversationem ejus, litteras atque secreta sua et partem libri sui scribendo, et ab ore Virgineo percipiendo: quia supra merita me nimis affectuose materna caritate dilexit, ita ut multi filiorum ejus ægre portarent, et quamdam æmulationem haberent. Ego autem attente cum diligentia magna considerabam verba, mores, et actus ejus in omnibus et per singula. Et paucis volendo multa concludere, super conscientia mea coram Deo et universa Ecclesia militante, veridice sibi præbeo testimonium istud, quia licet ego me peccatorem intelligebam, tamen habui elapsis jam annis sexaginta et ultra conversationem multorum et valde famosorum servorum Dei, et numquam vidi vel etiam audivi a multis elapsis temporibus aliquem Dei servum, qui esset in omni virtute in tam perfectissimo atque supremo gradu; quare merito reputabatur ab omnibus virtutum simulacrum, et speculum servorum Dei lucidissimum.

10 Non habeo memoriæ, tanto tempore conversando secum, umquam ab ore suo Virgineo verbum aliquod otiosum audivisse: sed verba nostra numquam sic erant inepte prolata, quin ipsa statim ad aliquem profectum spirituales adduceret. Semper et infatigabili corde loquebatur de Deo vel ad ipsum inducentibus. Numquam puto dormivisset, vel comedisset, si auditores jugiter habuisset, ut experiebamur in ipsa quotidie: si quando vero compellebatur audire facta seculi vel ad salutem inutilia, subito rapiebatur in extasim; et corpus ibi remanebat absque sensu quocumque, velut in oratione consistens. Illo modo rapiebatur quotidie, ut ipsi vidimus, non dico centum vel mille vicibus; immo valde pluries membra sua rigida remanebant et inflexibilia, ita ut prius ossa frangi potuissent, quam membra flecti valuissent. Et pro veritate istius passus apertissime demonstranda, ne forte quis existimare vellet ipsam ita simulatorie fecisse; unum volo narrare gestum in præsentia nostra.

11 Quando fuimus in Avenione, Papa Gregorius antedictus assignari nobis fecit unam pulchram domum cum ornatissima capella; et soror ipsius Domini b Papæ, tamquam devotissima Domina, postquam aliquando locuta fuit cum suprascripta virgine, magnam affectionem atque devotionem concepit ad eam, et inter cetera dixit in secreto Magistro Raymundo Confessori suo, quod valde peroptabat adesse quando sacra Virgo communicaret. Qui promisit ei, quod die Dominica futura sibi notificaret. Qua die veniente, hora Tertiarum Virgo sancta capellam intravit; absque sotularibus tantummodo cum pedulibus, et more suo raptâ fuit in extasim, communicare desiderans et expectans. Vocavit ergo me Magister Raymundus, et ait: Vade ad tale palatium, ubi moratur veneranda soror Papæ, dicesque sibi quia Catharina communicabit isto mane. Quæ Domina Missam audiebat; et sicut intravi quamdam aulam valde magnam, ipsa me consideravit: et quia agnovit esse de familia Catharinæ, subito personaliter ad me venit, et ait: Fili, quid quaeris tu? Cui respondi, quæ mihi fuerunt injuncta. Ipsa vero subito festinavit, et venit ad domum nostram cum honorabili societate sexus utriusque. Inter alios autem adduxit uxorem c nepotis Papæ, qui vocabatur Dominus Raymundus de Turena, et hæc juvenula erat, vanitate plena, nihil habens de Deo. Soror Papæ valde devote se habuit; illa vero misera, sicut æstimo, cogitavit quod Virgu simularet: ideo post Missam ostendit ex devotione faciem suam superponere pedibus Virginis, et eam pluribus vicibus in pedibus acerrime acu perforavit: ipsa vero stetit immobilis, quemadmodum ita stetisset etiam si pedes

D
ACCTORE
STEPHANO
Stephanus
tamquam
secretorum
Beata: præ
alius conscius,

testatur singularem ejus sanctimoniam,
a

et quod
amantissima
colloquiorum
spiritualium,
E

soleret rapi
in extases
tam abstractivas,

b

ut post Communionem
coram Sorore
Pontificis,
F

quæ adesse
petierat,

c

acu puncta
in pede nihil
sensit,

AUCTORE
STEPHANO
nisi postquam
raptus ille
cessavit :

A pedes abscidisset. Postquam autem omnes abscesse-
rant, et Virgo redit ad sensus corporeos ; valde cō-
pit dolere pedem, ita quod vix ambulare poterat.
At illæ sociæ suæ considerantes ubi dolebat, vide-
runt emortuum sanguinem ex puncturis : et intelle-
xerunt aperte malitiam et infidelitatem illius mise-
ræ. De multis exemplis ad propositum hoc unum
existimo posse sufficere fideli viro.

et saepe
corpus de
terra suble-
varetur :

12 Circa quem extaticum statum ejus unum val-
de mirabile non est omittendum, sed cum debita ve-
neratione recolendum : quia præcipue quando in
quibusdam arduis ejus anima ferventius in oratione
semetipsam exercitabat, et cum impetu majori sa-
tagebat ascendere, gravedinem quoque corporis a
terra sublevabat : unde multotiens a quampluribus
in oratione visa fuit a terra suspensa et elevata,
quorum ego sum unus, de quo vehementer admira-
bar ; qualiter autem ita fieri posset, aperte scribitur
in libro, quem ipsa Virgo sacra composuit, quem
ego pro parte scripsi, dum illum ore Virgineo valde
mirabili modo dictabat Super qua materia valde no-
tandum est, quod divina Majestas isti fidelissimæ
sponsæ suæ tantam auctoritatem atque familiarita-
tem secum exhibuerat, ut frequenter in oratione sua
confidentissime loqueretur, dicendo. Ego volo sic.
B Et quando tali modo Sponso suo loquebatur, videba-
tur esse necessarium, quod illico suum effectum ha-
beret : ut in multis possemus verissimum exhibere
testimonium

efficacissima
utens ora-
tione :

13 Sed hoc unum, quod in me percepi, tacere
non potero. Cum de Avenione rediremus, fuimus
in civitate Januæ, per mensem et ultra, in domo
cujusdam nobilis et venerandæ Dominæ, quæ voca-
batur Domina Orietta Scotta, ubi fere tota societas
nostra fuit infirmata : sed illa Domina sollicitam de
omnibus curam agebat, adducendo quotidie duos
medicos valentes viros, cum quibus habui laborem
valde magnum, volendo satisfacere singulis infir-
mis ; donec ab omnibus de domo quasi mihi prædice-
retur, quod etiam infirmarer, et infra paucos dies
ita subsecutum est. In lectum quoque decidi mul-
tum acutissima febricorruptus, cum excessivo dolore
capitis et laborioso vomitu. Cumque sacra Virgo
percepisset, ad me personaliter accessit, una cum
Confessoribus atque sociabus ejus, et a me petivit,
in quo eram ita gravatus. Ego vero lætatus ex ejus
gratissima præsentia, solatiose respondi : Aliqui di-
cunt mihi, quod ego patior nescio quid. Tunc ipsa
caritate materna mota, mihi frontem virginea ma-
nu tetigit, et caput suum aliquantulum agitando, ait :
C Audiatis istum filium, qui dicit, aliqui mihi dicunt,
quod ego patior, ignoro quid ; cum ipse patiatur
acutissimam febrem. Et adjecit : Ego non permit-
tam te agere, prout faciunt infirmi ceteri, sed in
virtute sanctæ obedientiæ tibi præcipio, ut ulterius
hanc agitudinem non patiaris ; nam omnino volo te
esse sanum, ac ut alios adjuves uti solebas : et his
dictis, juxta morem suum, incepit loqui de Deo.
Mirabile dictu, sed valde mirabilius in facto ! Ipse
tunc, adhuc ea loquente, fui plenissime liberatus ;
et interrompendo verba sua me liberatum esse cla-
mavi, cunctis qui aderam admirantibus ; et annis
multis postea cum perfecta sanitate perseveravi.

i'a ipsum
Stephanum
Avenione,

acutissima
febre labo-
rantem,

surgere jussit
et sanavit :

d
item eremi-
tam Vallum-
brosanum,

e

retur, sed indilate veniret ad eam : et absque mora **D**
sic opere complevit. Super quo facto, admiratione
multa digno, ipse postea pulcherrimam epistolam **f**
luculento stylo dictavit, ad memoriam tanti miracu-
li, quam epistolam in cella nostra devote conserva-
vi. Tum adhuc plenius viva voce mihi superscripta
seriose narravit, voce publica Virginem extollendo,
et ad ejus devotionem omnes audientes imitando,
quæ de pœna mortis extraxerat eum, potius præci-
piendo quam orando : multumque admirans laudabat
Altissimum, qui tantam atque talem auctoritatem
isti sponsæ suæ concesserat.

ANNOTATA.

a *Aqebot Stephanus, cum hæc scriberet anno 1411, ætatis annum 64 ; natus, uti dicitur in Vita an. 1347.*

b *Gregorius XI, antea Petrus Rogerius de Belloforti dictus, filius Guilielmi Rogerii I, Comitis de Beaufort, quatuor sorores habuisse dicitur apud Christophorum Justellum in Historia Genealogica familiæ Turenæ : quarum primogenita Elisa, hoc tempore bis vidua et prole carens, credi potest fratri adhæsisse potius quam olivæ, quæ, si vivebant, conjugio aut liberis obstrictæ erant. Eidem conjecturæ favet quod hæc anno 1402 heredem instituerit Raymundum Comitem de Beaufort et Turenæ, suum et Pontificis nepotem primogenitum, ex primogenito Fratre Guilielmo Rogerio II, qui Guilielmus Rogerius Vicecomitatum Turenæ, emptum an. 1350 ab uxoris suæ sorore, Cecilia Comingia, avitis titulis adjuvit : et adhuc vivens an. 1375 transtulit in prædictum Raymundum, in favorem matrimonii ab eo contrahendi.*

c *Maria, filia Joannis I Comitis Arvernæ et Bononiæ, atque Joannæ Claromontanæ : quæ suæ temeritatis hanc penam tulisse videtur, quod filiam unum tunc habens, nullos deinde liberos marito dedit, in quibus familiar successio perseveraret.*

d *De hoc Joanne ejusque vita egimus 10 Martii, postquam explicimus Vitam B. Andreæ de Strumis, eo quod ab aliquibus cum titulo Beati dicto Andreæ jungatur.*

e *Passinianensis Abbatia, medio inter Florentiam et Senas itinere, utrimque distat passuum millibus circiter quindecim.*

f *Utinam ea epistola adhuc uspiam extet, cum reliquis ejusdem sancti eremitæ scriptis, quæ hoc primum seculo perierunt ; in quibus etiam alia reperiretur scripta ad Barduccium Florentinum, alterum B. Catharinæ scribam, de ipsius mortuæ gloria sibi Joanni revelata, uti dictum supra num. 21.*

CAPUT III.

Efficaciu sermonum Catharinæ et mirabilis abstinentia.

Et quamvis universa vita suprascriptæ Virginis, tam secundum hominem interiorem quam exteriori, extiterit, ut ita dixerim, inaudita et valde miraculosa : tamen aliqui servi Dei magis excellentes altius unum in ea considerabant, in homine viatore valde stupendum et insolitum ; quia quidquid ageret, diceret, vel audiret, inseparabiliter sua sancta mens in Deo semper erat immersa, sibi que actualiter unita. Et quoniam ex abundantia cordis os loquitur, nunquam nisi de Deo loquebatur, vel ad Deum inducentibus. Semper et ubique Deum quærebat, et inveniebat, et possidebat per actualem affectum et amoris unionem. Recolo quod quando videbat in prato flores, cum sancta lætitia nos invitabat, dicens : Nonne videtis, quod omnia Deum honorant et clamant ? Isti rubei flores rubicundas Jesu Christi plagas aperte nobis intimant. Quando videbat

Deo inces-
santer unita,

de eo conti-
nuo loqueba-
tur,

A bat multitudinem formicarum, dicebat : Ita sunt egressæ de sancta mente Dei, sicut et ego, qui tantum laboravit ad creandum Angelos, quantum istas et arborum flores. Et in effecta, semper omnes et in omnibus eramus in sua præsentia consolati, et tantum ædificati, quod ut ita dixerim, absque corporali cibo stetissemus jugiter ad audiendum eam, quantumcumque fuissenus aliunde tribulati vel infirmitate gravati. Etiam suspendendi vel decollandi (quos accersita quandoque visitabat in carcere) videbantur oblivioni tradere pro tali tempore pœnas et afflictiones suas, ne decumque venirent.

16 In ejus aspectu mirabili modo videbantur tentationes diabolicæ omnino cessare, velut quando sol in virtute sua luere, tenebræ non apparent. Recolo me multotiens ad eam ivisse cum proposito narrandi plura de statu meo, et postea sibi dicebam, quod oblivioni tradideram : unde solebam ab ea petere qualiter mihi esset : quæ procul dubio melius exponeret et in necessitatibus occurrebat, quam ipse scivissem exponere sive postulare. Et ne quis admiretur de tali modo loquendi, noverunt omnes, quod ista sacratissima Virgo quasi cognoscebat animarum dispositionem, velut nos agnoscimus dispositionem facierum, prout experientia multotiens apertissime demonstravit : unde non poteramus eam quoquo modo latere, sed nobis nostra secreta pandebat. Quare sibi quandoque dixi : Vere, Mater, majus periculum est, esse juxta vos, quam ambulare per mare : pro eo quod ita videtis omnia nostra. Et illa mihi subintulit in secreto : Noveris, carissime fili, quod in mentibus, eorum præcipue super quos amplius invigilare studeo, nulla macula sive nubes alicujus defectus ita subito cadit, quin illam subito videam, Domino demonstrante.

17 Et ad majorem expressionem istius veritatis, apertissime mihi constat, quod propter efficacissimas exhortationes ejus ipsa confiteri fecit, etiam in præsentia mea, utriusque sexus multa millia hominum, quia nullus omnino poterat ei resistere ; unde propter tantum fructum animarum, quem ipsa faciebat in hujusmodi, Papa Gregorius undecimus ei gratiose concessit jugiter habere secum tres Confessores cum auctoritate valde magna. Quandoque tamen occurrebant ei peccatores aliqui, a diabolo tam tenaciter alligati, quod omnino resistebant ei dicentes : Vere, Domina, si diceretis mihi, quod Romam irem vel ad S. Jacobum, infallibiliter implerem ; super hoc autem articulo confessionis, obsecro, parcatis mihi quia non possum. Tandem, quando per alium modum prævalere ipsa non poterat, in secreto dicebat ei : Si dixerero tibi causam ob quam tu renuis confiteri, numquid postea confiteberis ? Ille vero tanquam attonitus atque præventus ita facere promittebat, et ipsa : Dilectissime frater, oculos hominum aliquando latere possumus, oculos vero Dei nunquam ; ideo tale peccatum, quod in tali tempore et in tali loco fecisti, est illud, unde diabolus tali modo mentem tuam confudit, quod te confiteri non permittit. At ille videns, se ita deprehensum, ad pedes ejus humillime se prosternebat, cum abundantia lacrymarum veniam exposcens, et indilate confitebatur. Apertissime mihi constat, quod pluries et cum pluribus hoc actum est : quorum unus, per totam Italiam valde famosus et magni status, mihi dixit : Solus Deus et ego sciebamus istud, quod ista Virgo mihi dixit : unde procul dubio video, quod ipsa major est in conspectu Dei, quam credatur. Per hunc ergo modum Virgo prudentissima peccatorum animas de manu diaboli liberabat. Et ista pro præsenti de miraculosa vita sua secundum hominem interiorem dicta sufficiant, licet amplissima sit hujusmodi materia.

18 Secundum exteriorem hominem adhuc erat vita ipsius miraculosa : quia, sicut habetur in Legenda sua, multo tempore sustentabatur aliquando virgineum corpusculum absque cibo quocumque materiali, etiam abstinendo a gutta aquæ : quod impossibile judicarem, nisi vidissem oculis meis in Roma ; quandoque sumendo tantummodo Venerabile Sacramentum Communionis. Tamen ejus modus vivendi, quem tempore multo servavit et ego pluribus annis vidi, est iste : carnes, vinum, confectiones et ova multum abhorrebat : illæ sociæ suæ præparabant ei herbas crudas communiter, quas insalatium vocamus, quando poterant habere, et aliquando ferculum olerum cum oleo. De anguilla comedeat solummodo caput et caudam ; caseum vero non comedeat, nisi quando bene putridus erat, et similiter uvæ et hujusmodi. Neque tamen ista comedeat, sed aliquando cum pane, aliquando sine pane dentibus conterebat, ingerendo succum, et omnem bolum quoad materiam grossam expuendo, et aquam puram frequentissime bibendo, imo sorbillando. Et quasi tanto tempore differebat ita facere, quanto sociæ comedendo stabant in mensa ; postea surgebat dicens, Vadamus ad justitiam istius miseræ peccatricis. Et cum virgulto fœniculi vel altero, quem ad stomachum inmittebat, violenter per eandem viam illum succum et aquam potatam ad extra revocabat : et aliquando tantam violentiam in hoc actu sustentabat, quod ex ore sanguinis rivus exibat.

19 Confunditur igitur hinc opinio quorundam incredulorum, qui falsissime detrahebant ei, dicentes, Quamvis ipsa non comedat aperte cum aliis ; ipsa postea comedit in secreto. Simplicissima veritas est ista, quam apertissime multi vidimus longo tempore, quod dum in stomacho suo erat aliqua substantia cujuscumque succi vel aquæ, sive rei alterius, etiam ad instar unius avellanæ, corpus ejus efficiebatur infirmum et inutile totaliter. Aliquando veniebant ad eam aliqui magni viri, tempore quo debuisset agere justitiam illam, ut utar vocabulo suo : et sic, ut eis illico satisfaceret, oportebat eam differre talem actum : sed ipsa subito syncopizabat et efficiebatur veluti mortua, donec illam evacuationem opere perfecisset. Hæc autem vidimus, ut ita dixerim, infinitis vicibus.

20 Quod ego diligenter attendens, valde confidenter aliquando dixi sibi : Mater amantissima, considero quod refrigerium ejus quod sumitis, ita modico tempore tenetis in stomacho, quod natura nullum vel modicum subsidium inde potest habere : præcipue quia statim revocatis cum tanta difficultate, amaritudine, et pœna ; quare melius appareret quod abstineretis a tali sumptione. Quæ tamquam discretissima mihi respondit : Dilectissime fili, plures habeo respectus in ista sumptione : unus est, quia rogavi Deum, in præsenti vita me puniret pro peccato gulæ ; itaque libenter accepto disciplinam istam, a Deo mihi concessam. Deinde quia conor satisfacere quampluribus, qui videntur in me scandalizari, quando non comedeam : dicebant enim quia diabolus me decipiebat : itaque comedo sicuti mihi conceditur. Alius etiam potest esse bonus respectus, quia per istam corporalem pœnam mens aliquantulum ad corporales potentias revertitur : alias, quia sic est mens absorpta, corpus forsitan insensibile remaneret. Illis auditis tacui, non habens ad ei replicandum.

ANNOTATA.

a Huc spectat quod ex aliqua inedita Stephani Vita sic narrat Frigerius : lib. 3 cap. 1. Frequentabat Stephanus, exemplum patris sui sequens, nobilem Confraternitatem

cum magno solatio audientium :

efficax ad sedandas tentationes,

arcana cordium penetrabat,

ad confessionem inducibat plurimos,

etiam obduratissimos

ad penitentiam, sua eis peccata revelans :

D
AUCT STE-
PHANO
EX MS.
quandoque sola Eucharistia victitat,

alias paucissimo vilique utens edulio

E
quo tamen, utpote violente reddendo,

non juvabatur sed infirmabatur :

F
nihil prorsus sumptura

nisi discretio id suavisset.

AVCT. STE-
PHANO
EX MS.

A Confraternitatem sanctissimæ Virginis, quæ in cryptis quibusdam Hospitalis Senensis assueverat convenire, ibique exercebatur in operibus pietatis. Quadam nihilominus vice ab aliquibus suscitatus, in eodem loco cum ipsis conspiravit contra Magistratum : quod cognoscens in spiritu Catharina, in hæc verba prorupit, Ah! fili mi Stephane, quid machinaris in corde tuo? quid agis? sicine domum Dei vertis in conventiculum proditionis. Audiebant hæc et mirabantur sociæ, neque dubitabant quin aliquod grande secretum continerent eæ voces. Post paucos dies deinde adfuit Stephanus, Virginem ut solebat visitaturus : sed priusquam verbum proloqueretur, occupavit eum Virgo, et dixit. Itane, Stephane, te ipsum præcipitas in perniciem corporis animæque? quam stulta sunt illa quæ agitasti consilia! Revertere, obsecro, revertere ad cor, ab eoque ejice conspirationis venenum. Erras, si existimas domum Dei impudè fieri receptaculum conjuratorum adversus rempublicam. Ut igitur culpam commissam eluas : vade et ipso in loco extunde tot guttas sanguinis teipsum flagellando, quod ibi verba perversa protulisti. Ita detectum se videns Stephanus, abiit, et quod jussus erat humiliter implevit. *Ita ipse Stephanus lib. 3 cap. 2 addit Virginem pariter prædixisse, quod illud Regina cæli domicilium, propter insanam eorum ambitionem, occultandum esset recti studiosis, nec nisi cum magno tumultu aperiendum : et reipsa anno 1390 cantum edicto fuisse, nequis pietatis exercenda aut alio quocumque prætextu, illuc intraret conventum facturus.*

CAPUT IV.

Scientia rerum Spiritualium infusa, explorata et probata a summis Theologis, liberalitas in pauperes.

Datam Catharina divinitus scientiam

P præter hæc autem habebat ista sacratissima Virgo tantam sapientiam, animæ suæ divinitus infusam, quod omnes audientes eam in stuporem vertebantur. Omnem sacram Paginam ita lucidissime declarabat et interpretabatur, ut omnes, quantumcumque docti sive magistri, velut attoniti mirarentur : et quod etiam apparebat valde mirabile, humana scientia in ejus conspectu ita deficiebat, quemadmodum nix vel glacies in aspectu solis ardentissimi liquifieri solet. Pluries fecit efficacissimos et admirando stylo sermones, in præsentia Domini Gregorii Papæ XI, et postea Domini Urbani Papæ VI, atque Dominorum Cardinalium, dicentium unanimiter admiratione multa suspensi, Numquam sic locutus est homo : et, Absque dubio ista non est mulier quæ loquitur, imò Spiritus sanctus, ut apertissime comprobatur.

admirantur
Cardinales
et Pontifices :

C 22 Et quia materia se præbet, ad propositum unum volo succincte recitare cui sui præsens in Avenione. Cum Papa Gregorius undecimus isti sanctæ Virgini multam audientiam exhiberet, atque in reverentia haberet eam ; tres magni Prælati (videant ipsi quo spiritu) super ipsa fuerunt ei locuti, dicentes Pater beatissime, Numquid ista Catherina de Senis est tantæ sanctitatis quantæ dicitur? Qui respondit : Vere credimus eam esse sanctam Virginem. Et ipsi : Visitabimus eam, si vestræ Sanctitati placeat. Qui ait : Credimus quia eritis edificati. Venerunt ergo ad domum nostram statim post Nonam in æstate. Pulsantibus illis, ego cucurri ad eos, qui dixerunt : Dicas Catherinæ, quod ei loqui volumus. Quo percepto descendit sacra Virgo ad eos, una cum Magistro Joanne a Confessore suo et quibusdam aliis religiosis, et in apto loco fecerunt eam in medio sedere.

hanc explorant Prælati tres,

a

23 Exordium autem ipsorum a magna superbia incepit, ipsam irritando mordacibus verbis, inter

cetera dicentes : Ex parte Domini nostri Papæ venimus, et audire cupimus, utrum Florentini te mittant, uti fama pervolat : et si verum est, numquid non habent aliquem valentem virum, quem pro tanto negotio mittere valeant ad talem Dominum : si vero te non transmiserunt, valde miramur, cum tu sis vilis muliercula, quia præsumis de tanta materia loqui cum Domino nostro Papa. Sed ipsa velut immobilis columna perseverabat, humiles et efficacissimas exhibendo responsiones, ita ut illi valde mirarentur. Et cum de tali materia plenissime satisfecisset eis, proposuerunt ei valde magnas et quamplurimas questiones, præcipue de istis abstractionibus ejus, et modo singularissimo vivendi : et cum Apostolus dicat, quod angelus sathanæ se transfigurat in angelum lucis, ad quid ipsa cognoscit, utrum ne a diabolo sit illusa : et alia multa dixerunt atque proposuerunt, et in effectu disputatio protracta est usque ad noctem. Aliquando Magister Joannes pro ea respondere volebat ; et licet esset in sacra Theologia Magister, illi tamen ita erant valentissimi, quod in paucis verbis confundebant eum, dicentes, Vos erubescere deberetis in conspectu nostro talia proferre, permittatis eam respondere, quia valde magis satisfacit nobis quam vos.

D
eam contumeliosius
interrogant,

et humilibus
responsis

solidaque doctrina comprobata,

E

24 Inter illos tres erat unus Archiepiscopus Ordinis Minorum, qui Pharisaico supercilio procedens, ut apparebat, verba Virginis aliquando non videbatur acceptare. Alii duo tandem insurrexerunt contra eum dicentes : Quid ultra queritis ab ista Virgine sine dubio materias istas explanavit apertius atque plenius, quam unquam invenerimus ab ullo Doctore, et multo plura signa, eaque verissima luculenter nobis expressit : et ita schisma fuit inter eos. Postremo recesserunt omnes, edificati pariter et consolati, referentes Domino Papæ, quod numquam invenerunt animam tam humilem et ita illuminatam. Qui tamen Papa, quando percepit eos ita Virginem irritasse, displicentiam habuit, et apud eam efficaciter se excusavit ; asserens, ultra voluntatem suam eos ita fecisse ; subdicens, Si ulterius venerint ad te, facias eis ostium in suis pectoribus ocludi. Die vero sequenti Magister Franciscus noster de Senis, qui tunc erat medicus Papæ, dixit mihi ; Cognoscis tu Prælatos illos, qui venerunt heri ad domum vestram? Cui respondi, quod non. Tunc ille : Noverris, quod si scientia illorum trium poneretur in una lance, ac in alia poneretur scientia omnium qui sunt in Curia Romana, scientia illorum trium valde præponderaret : et scio tibi dicere, quod si non invenissent istam Virginem Catharinam habere solidum fundamentum, ipsa numquam fecisset ita pessimum iter : deinde valde commendavit eam affectuosissimis verbis, quæ causa brevitatibus omitto.

laudent apud Pontificem :

erant ipsi præcipui Theologi totius curiæ :

F

25 Postremo, quis enarrare sufficiat intrinsecas virtutes hujus alme Virginis, cum illarum actuali experimento? sicut humilitatem suam profundissimam, patientiam invictissimam ; ita quod numquam visa fuerit in facie vel semel alterata, vel quod unum verbum cum impatientia vel iracundia protulerit, quod est utique magnæ perfectionis indicium. Quis ejus ardentissimam caritatem exprimere possit? quæ non solummodo bona temporalia, cum esset in domo paterna, sed et in honorem Dei et consolationem proximorum semetipsam infatigabiliter exhibebat. Unde multa miracula Deus ostendit, quandoque multiplicando panem in capsâ, vel augmentando vinum in vegete. Quandoque tribuebat pauperi tunicam propriam : postea Salvator monstravit ei in dorso suo, lucidissimis gemmis ornatum, prout actus iste figuratus est Romæ juxta sepulcrum ejus. Alia vice cum Confessoribus atque sociabus suis ibat ad quemdam locum, et habuit obvium quemdam pauperem,

humilitate patientia,

et caritate erga proximum excellit :

panem et vinum miraculo auget :

b

pauperibus proprias vestes largitur,

A perem, ut apparuit, valde procacem, qui petivit eleemosynam ab ea : ipsa vere respondit, Vere, carissime frater, ego nullam habeo pecuniam. Et ille : Vos potestis mihi dare mantellum, quem habetis. Et ipsa, Verum est, ait, et illico sibi dedit. Confessores vero sequentes eam, vix cum cum magno pretio potuerunt ab illo paupere redimere : quæ enim argueretur ab eis, quare sine sui Ordinis habitu decreverat incedere, respondit : Ego volo potius inveniri sine habitu, quam sine caritate. Qui nescierunt ei respondere, perfectionem ejus admirantes.

26 Nunc vero quadam indispositione corporali suadente, imo verius compellente, simul cum occurrentibus occupationibus (quoniam ex hæc amplissima materia multi libri confici possent) volens verbis meis incompositis imponere finem, exhortor in Domino devotos homines, qui delectantur audire virtutes reales, mirabiles, saluberrimas et exemplares istius almæ Virginis, et, ut ita dixerim, inauditam familiaritatem, quam etiam, dum esset in mortali corpore jugiter habebat cum Domino nostro Jesu Christo, atque Beatissima Virgine Maria, similiter cum Sanctis aliis, non dormiendo vel somniando, imo corporaliter vigilando; legant Vitam atque Legendam ipsius Virginis, editam et ordinatam a Reverendissimo patre Magistro Raymundo de Capua, sacræ Paginæ Professore, qui longo tempore Confessor ejus extitit, et post ejus felicem obitum fuit factus Generalis Magister sui Ordinis, videlicet Prædicatorum; ubi multa utilia simul et pulcherrima reperient. Et quavis aliqui fastidiosi lectores, ab omni fructu devotioni alieni, dicant, quod valde prolixè scripsit; hoc apertissime noverint universi, quod in comparatione gestorum ipse nimis abbreviavit vitam illius, ibidem qualicumque modo descriptam; et ea quæ scripsit indubitanter existimo quod Spiritu Sancto dictante scripserit.

27 Hoc verbum hic apponi confidenter, quia longam conversationem, licet immeritus, habui secum : et non ignoro commendabilem vitam ejus, atque dotes odoriferas, videlicet virginitatis, nobilitatis etiam corporeæ, scientiæ magnæ, ac aliarum virtutum, quibus a Domino Deo nostro fuerat insignitus. Hoc unum in finem tacere non potero, quia, sicut optime novi, beatissimæ Virginis Mariæ devotissimus extitit; ut etiam apparet omnibus, illum pulcherrimum atque devotum Tractatum c, quem ipse super Magnificat edidit, attente legentibus. Et quia, sicut ego pie credo, jam ad vitam æternam d transivit, unum hactenus secretum in præsentia propalabo, et apud me certum habeo, quia per annos plurimos antequam ipse cognosceret aliam Virginem suprascriptam, vel e converso, Beatissima Virgo Maria, corporaliter apparens ipsi sacratissimæ Virginis Catharinæ, promisit ei dare unum fidelissimum devotum suum in Patrem et Confessorem, qui daret ei valde majorem consolationem, quam hactenus habuerat a ceteris suis Confessoribus, ut postea rei probavit eventus.

28 Hæc ergo pauca nunc occurrunt, in testimonium vitæ sanctæ Catharinæ de Senis, vestræ Caritati transmittenda, ut a me cum instantia postulastis : quæ simplici stylo descripsi, et, licet ægritudine corporali gravatus ac in quampluribus occupatus, corde simpliciore dictavi. Et quoniam in litteris vestris attendi unum vocabulum, videlicet, quod veridicam informationem Caritati vestræ dirigerem, hoc intactum omnino præterire non patiar. Absit ab æstimatione cujuscumque, præcipue sapientis; absit etiam a sinceritate, serenitate, atque puritate meæ conscientiæ, ut ego scienter et contra conscientiam aliquid alienum a simplici veritate permi-

scere vellem in quibuscumque sermonibus meis : D quia novi quod os quod mentitur occidit animam; neque Deus indiget habere mendacia nostra, neque fienda sunt aliqua mala ut inde proveniant bona. Certissimum igitur habeatis, quod meram veritatem protuli, suprascripta narrando; vel veritatem asserere putavi : pro qua non tantum juramentum juxta petitionem vestram expono, sed et paratum offero me, sub quacunque forma fuerit expediens, efficacissime jurare. Immo quod plus est, ut ita dixerim, pro tali veritate confirmanda, et ad honorem Dei et ad ædificationem, consolationem, atque salutem proximorum, sum paratus etiam in ignem ponere manus : ut novit ille apertissime qui nihil ignorat, cui est lous et gloria per infinita secula e.

29 Datum in domo nostra suprascripta xxvi Octobris, anno Domini mcccclxi; sub manu duorum tabellionum, ac in præsentia multorum testium, appenso grandi sigillo conventus nostri in testimonium veritatis, ut satisfaciam petitioni vestræ.

ANNOTATA.

a Cum hujus Joannis nusquam meminerit Raymundus in Vita, credimus eum obiisse ante ipsam Sanctam.

b In dorso habere, idiotismus Italicus, pro eo quod Latini dicerent indutus esse, vulgariter a dorso : quomodo etiam Teutones dicunt dosen induere, gedost indutus in den dos in habitu.

c Laudatur hic Tractatus Raymundi in Magnificat a Sirto Senensi in Bibliotheca, ubi et alia quædam illius indicantur : sed ubinam inveniatur MS. exemplar necdum comperimus.

d Obiit Raymundus Generalis Norimbergæ in Germania an. 1399.

e Sequentem clausulam invenimus diversa ac multo recentiori manu adscriptam nostro eggrapho : nescimus ex quo MS. aut impresso exemplari, fidelem tamen esse non dubitamus ; quia anno 1410 Stephanus, abdicato Ordinis Generalatu, ad quem assumptus fuerat ab Italis vero Pontifici obdientibus contra Schismaticum Generalem in majori Carthusia residentem, factus denua Prior Pontinæ Carthusiæ prope Senas, in qua habitum sumpserat; paulo post, videlicet anno hic notato 1411 mense Martio translatus fuit ad regimen prædictæ domus S. Mariæ juxta Papiam; in eoque munere usque ad annum 1420 perseveravit, et obiit an. 1424, 7 Augusti, Maria mater Gratiæ, ac Catharinæ nomen ingeminans, ut dicitur in Vita, in dicta Papiensi Carthusia honorifice sepultus.

ANALECTA DE S. CATHARINA

CAPUT I.

Ex vita per Fr. Thomam collecta,
apud Joninum Mombritorium. a

Erga sanctam Ecclesiam ejusque Pastorem tanto succendebatur zelo, et continuis orationum exercitiis gemitibus inenarrabilibus detinebatur, ut neque cibum nec etiam aquæ guttam vel ad refrigerium sumeret: tale in gutture patiebatur incendium, ut per os ignem quodammodo spirare videretur. Eo tamen tempore duas Epistolas Confessori suo scripsit, in illis inter cetera notificando non solum de præmissis, verum etiam de quibusdam aliis excessibus, valde notabilibus qui sibi tunc occurrerunt : quorum unus de dolore cordis et illius super Ecclesiam distillatione sive compressione inscribitur : atque de litteris ab ea Papæ directis : etiam de quibusdam promissionibus et verbis eo modo, quibus usus est Jesus Christus transiturus ex hoc mundo ad Patrem, et B. Dominicus

de veritate
hic scripto-
rum.

e

f

a

Extremum
decubens
dictat Epi-
stolas duas,

Vita ejus
scripta a
Raymundo
Confessario

non debet
nimis proli-
xi æstimari

estque fide
dignissimum
propter au-
ctoris virtutes,

c

C

d

et qui ab
ipsa B. V.
M. datus est
Sanctæ in
Confessarium.

Attestatio
ipsius Ste-
phani

EX VARIIS

A nicus in suo transitu. Intersevit insuper ibidem salubres admonitiones et singulariter ad prædictum Magistrum Raymundum pertinentes. Ibi notificabat obedientiam, a Domino sibi commissam, ut singulo die et mane, audita Missa sumptaque Communione, semper iret usque ad S. Petrum : et hocusque ad Dominicam tertiam Quadragesimæ præcise, pro eo quod ex tunc omnino decubuit, usque ad diem obitus ejus.

antea in visu
præmonita
quod pro ec-
clesia mori
deberet :

b

2 De quo transitu suo ostensum fuerat ei, cum esset in ipsa S. Petri ecclesia : quomodo videlicet Ecclesiæ navicula, super ejus humeros posita, fortiter opprimebat eam, adeo ut moriendo in terram obruta caderet. Et ita post ipsam diem dominicam hebdomades b octo præterierunt, in quibus virgo decubuit, antequam ex hac vita abiret, tota pœnis atque doloribus affecta, non utique naturalibus, imo veris infernalibus et inauditis. Quæ tamen omnia læto animo perferabat, ac si non esset ipsa quæ talia tolerabat. Mirabantur omnes eam videntes et audientes : et revera velle ejus patientiam exprimere, potius est eam offuscare. Numquam ex ore virgineo murmur vel otiosum aliquid audiebatur : laudes tantum Altissimi resonabant atque gratiarum Actiones ; et si ultra quam exprimi possit corpore affligeretur, facies tamen illius, Angelica et devota semper apparebat.... c

E

c
d
et in die
Pasche ad
communio-
nem mirabi-
liter relevata :

3 Scribit Magister d Bartholomæus, quod, dum Virgo hæc ad mortem infirmaretur, contigit ipsum, quadam urgente occasione, Romam accedere, ubi Virginem invenit valde debilitatam et veluti mortuam jacentem : ex quo valde contristatus, obstupuit. Advemente vero die Dominicæ Resurrectionis, cum ipse Magister non absque difficultate Confessionem ejus audisset ; et pro pœnitentia imposuisset ei Dominum orare, ut mane illo cum ejus familia solito more pascere et communicare valeret, oratione facta et a Domino exaudita, ipsamet, omnibus stupentibus, surrexit a lectulo, et cancellatis manibus flexisque genibus ante altare stans, eam juxta votum communicavit ; et post abstractionem assuetam, sensibus deinde restituta ; stetit quasi immobilis, uti prius ; et alienis manibus adducta ad lectulum fuit. Post multa, refert Virginem ei persuasisse reditum, quia sic oportebat. Ipse vero respondit, quia, nisi a Domino convalescentiam impetraret, nullatenus vellet eam in tali statu dimittere. Cum ita Virgo promississet et opere perfecisset, exbilaratus ille ei valefecit, ab eaque discessit. Non multo post ei notificatum fuit, post ejus discessum ad pristinam debilitatem atque gravedinem eam rediisse. e

C

f
mortua con-
spicitur in
gloria.

4 Ipsa die [qua obiit Virgo].... f Thomas Petra, Urbani VI Protonotarius, hujusque Virginis devotus, cum nocturna officia persolvisset, diesque Dominicæ diluculo ut quiesceret se reclinasset ; elevatus atque raptus, vidit in aperto et serenissimo cœlo maximam spirituum beatorum multitudinem, magnam solennitatem celebrantium diversis organorum generibus. Et cum interrogasset quid sibi hæc vellent ; responsum est ei, animam Catharinæ Senensis afferri ante divinæ Majestatis conspectum. Et quoniam optabat illam videre, ostensa ei fuit, velut in quodam circulo sive throno solari, undique radios emittente, ac se taliter habens, quemadmodum Reginam cœlorum, quando in cœlum assumpta fuit, depingi videmus. Et cum in ipsum illa respiceret atque hilariter subrideret, Thomas fuit excitatus : indeque habuisse consolationem admirabilem atque præcipuam gratiam, testatus est g . . . Tandem vero honorabilibus exequiis, Virginis corpus marmoreo sepulcro reconditum est. Alia sunt innumerabilia pene signa et miracula, quæ ad honorandam hanc Virginem ostendit Dominus : ea autem eo consilio omittenda duxi,

g

quod fere sit impossibile, etiam pro viribus nitenti, D omnia immensa illius merita recognoscere, quæ in æthereo thalamo illi suo Sponso jam sociata est, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum.

ANNOTATA.

a Sequuntur hæc post narratos in Vita per Raymundum cruciatus, a daemonibus Virgini illatos, usque ad num. 348.

b Si, uti supra dictum et ut testantur omnes, decumbere capit Dominica 3 Quadragesima, quæ isto anno cadebat in 18 Februarii : non solum octo, sed decem hebdomadæ fluxerunt usque ad obitum, sive usque ad 29 Aprilis, ut hebdomadas supputanti patebit : occasionem errandi accepit Thomas ex verbis Barducci num. 5 male intellectis.

c Sequitur ex Raymundo desiderium Virginis ad Christi conspectum anhelantis, et ante mortem suos omnes exhortantis sermo.

d Videtur hic esse Bartholomæus Dominici Senensis ex Ordine Prædicatorum, concionator insignis : ad quem catant plures S. Catharinæ epistolæ, quique dicitur a Sixto Senensi in Bibliotheca edidisse librum de initio Status Fratrum et Sororum de pœnitentia S. Dominici, et Coronensis Episcopus factus claruisse anno 1402.

E

e Sequitur compendiosa narratio mortis, ex epistola Barducci verboteenus accepta, ideoque hic non repetenda.

f Hic interponebantur apparitiones factæ Fr. Raymundo, et Semie Romanæ.

g Sequuntur miracula post mortem patrata, quæ vide apud Raymundum.

CAPUT II.

Ex Vita B. Stephani Macconi.

auctore Bartholomæo Senensi.

Jam vero Seraphicæ Virgini Senensi, vitæ munere castissime perfunctæ, inque feretro adhuc jacenti, Stephanus omnia venerationis officia, ac postrema pietatis obsequia præstitit ; quæ feminæ, cœlestibus condecoratæ bonis, jure optimo exhibenda putavit. Is enim venerabile ejus cadaver suis bumeris, ad Dominicanorum ædem super Minervam extulit, is ad pretiosam ejusdem corporis glebam, per triduum ad confluentium populorum conspectum propositam, custodiendam excubias egit : simulque intenta animi cura ac studio, quæ ad sanctitatem ejus declarandam Deus edidit prodigia, litteris consignavit : is denique suis manibus sacrum illum thesaurum arcæ inclusit ; cui pia figens oscula uberius etiam lacrymis rigavit. Quem extremo quidem in beatam matrem pietatis officio intentum, subiit, ad interiorum ejus excolendam memoriam, suique solatium animi studiosius retinendum, reliquiarum quidpiam ex aliqua ejus corporis parte abscindere. Atqui dum nimis religiosus animi pendet, utrum unum ex digitis alterius vel præcipue manus ipsemet secet, an capillorum aliquid tondeat reverenter ; in mentem illi venit satius fore tantisper expectandum, dum per æternæ mentis decretum, sacro eodem corpore in cineres redacto, ejus exuvias alio (ut ea, obscuro licet effatu, divinitus Raymundo ante prædixerat futurum) brevi transferrentur,

6 Ergo a pio officio Stephanum recedere meditantem, ac motu etiam tum corporis et animi varium, rursus aeris suo potiendi desiderio incessit cupiditas ; indignumque prorsus ratus est eximia sua erga beatam Matrem religione, ut ab optato pignore vacuus inde recederet. Ancipiti ergo cura ardentius agitatus

Stephanus
funeri assi-
stens,

F

et de habendu
ejus Reliquia
solicitus,

dentem excipit

A agitatus, rem ipsam religiosis cum feminis, virginis olim sodalibus, conferre statuit : quibus annuentibus, ac reserato sarcophago, suum Stephanus explevit flagrantissimis animum votis. Siquidem de fœda aliqua obtruncatione sacrum deturparetur corpus, dentium unum e defunctæ Virginis ore ipsemet pius excussit, gravissimo Præsidi brevi ornameto præsidioque futurum : quoniam non ita multis inde elapsis annis, efficaci obtentum prece, Angelus Corrarius Venetus, Constantinopolitanus tunc Patriarcha, atque consequenti deinde tempore Romanus Pontifex [Gregorius XII] creatus, tamquam pretiosum lapillum, atque adeo sacrum veluti pignus, ad illustrem eximiamque cujusdam pietatis et observantiæ significationem erga Virginem Seraphicam, venerabundus gestabat, suspensum e collo, aurea conditum bulla.

7 Neque hisce tamen contentus fuit Stephanus noster ; sed ad alias quoque, quas olim usui Virginis fuisse cognorat, reculas ac pietatis instrumenta colligenda adjecit animum.... Eundem deinde convertit ad stylum : et quæcumque suismet ipse oculis hausit manibusque tractavit sub mortis ejus tempus, non modo Raymundum Patrem, tum Genuæ degentem ; verum etiam Sodales Deiparæ Senenses, aliosque viros egregie pios Virginisque studiosos fusc per litteras docuit. Anni deinde abiere pauci, cum Senas veniens Raymundus, Ordinis Prædicatorum Generalis Magister, ad describendam S. Catharinæ Vitam applicuit animum, ipsaque in Urbe Senensi exorsus opus, cunctis memoriæ ipsius Virginis devotis optatissimum, adjutorio Stephani imprimis est usus. Hæc porro cogitantem Raymundum subijt cogitatio de sacro ejusdem Virginis cranio (quod paulo ante a reliqua corporis parte separari, et Roma Senas Procerum rogatu transferri curaverat) reverenter excipiendo ; quatenus ei intra patriam sedem privatim tribuerentur honores, tamquam inter Cœlites certo receptæ, donec solennes per totam Dei Ecclesiam decernerentur.

8 In hanc itaque deliberationem ingressus Generalis Dominicanorum Magister ; ut suis aliorumque piis votis, ac totius simul civitatis responderet optatis, omnem operam ponere statuit. Sed antequam quod agitabat animo reipsa perficeret ; in consilium adhibere decrevit, non modo Dominicanos suos tunc sodales (in quibus Thomas a Fonte erat, qui ad multos annos Virginis confessiones exceperat jam inde ab ejus pueritia) verum etiam quos ipsa beata Virgo, vitam dum viveret mortalem, in Christo genuerat filios, Senis per eos dies hærentes. Quamobrem ad se vocatis primum viris egregiis, Matthæo Cennis Fatii, Equite atque tum Domus hospitalis, cui a Misericordia nomen erat, Rectore ; Rainerio Pagliarizio, Eremitam agenti ; Nerio Landuccio, atque Christophoro Gavi, aliisque ad viginti, memoriæ Virginis nominisque studiosis ; cum iis de ea re serio graviterque deliberari est cœptum ; qui inter alia, Stephanum e Pontiniana Carthusia (quo inconsulto nihil aggredi decernique par erat) sibi accersendum putarunt, iisdemque Matthæo et Christophoro, ut id facerent, demandarunt.

9 Hæc dum apud Raymundum sub vesperam agitantur, Stephanus insequenti luce, suo in cœnobio, divino actus spiritu, Domino Jacobo ait, Para te, ut Senas adeamus quamprimum : ad Divi enim Dominici advocari me sentio. Nec mora, sacris operati, pedibus de more capessunt iter. Ad Campum regium, prope sacram Dominicanorum aedem, ut perveniunt, eisdem viros offendunt, Matthæum nimirum ac Christophorum. Quibus eminens, ut Stephanus eos vidit, Sistite, ait, gradum. Scio vos in mandatis habere a Rainundo Patre, ut accersar, quo præsens

adsim piæ Matri jam decretis honoribus. Recte cogitastis : opus Dei istuc est. Nonne verum dico ? Cui cum procul dubio id verum esse, stupore attoniti respondissent, apud animum suum reputantes, quoniam id pacto perspicuum exploratumque Stephanus esset, cum neque litteris neque nuntiis Raymundum consilium suum ei aperuisse certo constaret ; in eam tandem mentem, re optime explorata, veniunt, id totum divinitus Stephanum persensisse.

10 In unum igitur convenientes, Raymundum adveniunt : qui ubi Stephanum est intuitus, illicoque persensit quæ præsenferat, divino afflante Numine, iisdem et ipse verbis usus, cœlesti eodem agitatus Spiritu atque Stephanus, exclamavit : Bono estote animo, fratres mei, opus Dei est quod aggredimur in præsentia. Quidnam amplius quærimus ? Facessant verba, et rem perficere ne differamus. Per Stephanum itaque ab Episcopo civitatis obtenta facultate publicam imperandi supplicationem ; quo majori cum dignitate ac splendore sacrum pignus per urbem circumferretur, res in posterum diem est dilata. Qui ut illuxit, summi Magistratus imperio justitium in tota urbe severe sancitum est, atque dein, magna cum populi celebritate, supplicationis pompa, a porta Vallis-Montoni, quam novam vulgo nostri appellant, ad sacram Prædicatorum aedem, religioso instructo agmine, ducta est quam celebrissima. Res omnino visenda fuit, eoque magis quod inusitata omnium gratulatione ac plausu celebrata. Antecedebant primo Laicorum sodalitates, deinde sacrorum hominum familiæ Christo præconia concipientium, tertio Clerus cum ardentibus facibus cereisque, tum qui supererant beatæ Virginis sanguine proximi ac spirituales ejus alumni.

11 In his pulcherrimum, quacumque pium incedebat agmen, spectaculum præbuit vetula Lapa, beatæ Virginis parens, per id tempus octogenaria major : quæ secundum feretrum omnium ora in se convertibat, omniumque de se excitabat sermones. Alii namque, O te beatam ! aiebant, quæ ipsis oculis adhuc tam gloriosum de filia cernere mervisti triumphum. Alii vero, Emulari tuam felicitatem licet, o fortunata ancilla, quæ postquam mundo viginti quinque liberos peperisti ex unico conjuge Jacobo, una ex iis Catharina divinis aucta muneribus, spem fiduciamque concipias videndi tuos tot labores atque ærumnas, Beatorum gloria affatim compensatas : nefas est enim credere, ut quæ tot tantisque fuerat causa salutis æternæ, nunc tibi suis meritis præclaris viam non muniat in cœlum ad eandem felicitatem comparandam. Nec vana, ut docuerunt extrema, vulgus tunc canebat : quia nonagenariæ proxima, id est annos octoginta novem nata, vitæ suæ munere adeo pie perfuncta est, ut ex illius excessu exputare æquum fuerit, eam, ad beatæ filiæ perfruendum amplexibus, in cœlestium patriam evolasse.

12 Porro inclytum gestamen, serica ad augustiorem speciem ac pompam veste constratum, sub umbella pio Dominicanorum Patrum ministerio ferebatur : postremo vero flos nobilitatis subsequebatur. Qui autem pretiosum sacræ Virginis thesaurum venerabundi exceperere ad Prædicatorum aedis valvas, fuerunt primores Patrum cœnobii, atque ubi hujusmodi pompa nobiliorem hanc sacri corporis partem in augustissimum templum invexerunt, tanti repente concursus facti sunt, ut ad sacrum feretrum sua quisque corpora precesque sternerent, lacrymis præ spirituali gaudio dulcedineque perfusi ; ut ruens quam tumultuosissime turba vix ægre submotâ sit. Mox inde Missarum solenni festo modulatoque cantu rite peractis, deque Virginis laudibus habita concione, ad sua quisque remearunt. Hæc ad annum

D
EX VARIIS
dicendis
monitus :

enque decreta,

pompam
instruit,

E

in qua et
mater
Lapa octoge-
naria proce-
debat :

F

Caput apud
Prædicatores
deponitur,

qui deinde
Gregorio
12 cessit.

Ipsæ scribit
quæ norat,

et Raymun-
dum Vitæ scri-
ptorem juvat.

cui de capitis
translatione
celebranda
deliberanti

idem stepha-
nus nitro se
sistit

EX VARIIS

digitus Ste-
phano obvenit,

qui eo exposito

Sanctam
invocansamissum pene
visum recipit :illius vitam
propria manu
describit
Latine et
Italice.pro Duce
Austriæ et
Rege Hunga-
riæ

A *Christi MCCCLXXXV refert auctor Vita, diem et mensem celebratæ translationis nemo indicat. Una cum Capite delatus etiam Roma fuerat digitus Sanctæ annularis, memorabili desponsationis arrha quondam a Christo decoratus, uti recitatum in Vita num. 115. Hic nunc in Pontiana prope Senas Carthusia asservatur, relictus ibidem o Domino Stephano, cui is primum obtigit; quique cum et pro certissimo phylacterio secum habuit aliquamdiu.*

13 *Contigit autem circa annum MCCCII ipsum permolestam incurrere oculorum aggritudinem: Cujus vi morbi, inquit auctor Vita lib. 3 cap. 5, eo devenit ut scriptioni operam dare ultro nequiret, et acrioribus vexatus doloribus tantum non visum amitteret, remediis quibuscumque nequidquam tentatis. Ergo quid illi faciendum in omni omnium rerum desperatione? id unum certe, scilicet ad opem ejus ut confugeret, quam numquam sibi duris exagitato defuisse jam toties fuerat expertus Nec incassum hanc sibi divinitus injectam mentem complexus est. In intimum enim quodam die abditus conclave, ex argenteo loculo annularem lævæ digitum Seraphicæ Virginis (qui ut supra diximus, inter sacra alia ejusdem Virginis advectus lipsana penes virum beatum erat) venerabundus exeruit: eoque in manus sumpto in genua procubuit, et mente atque oculis ad astra sublatis, suam cœlestem Divam hunc in modum compellat: Eia, mater, cujus gratia in novam vitam mystico partu renatus sum; ne patiaris, obsecro te, permolestis hisce me vexari doloribus, dum cara luce pene destitutus, neque ea quæ ad gloriam tui cœlestis Sponsi mente revolve, nec quæ suscepta administrandi provincia exigit exequi queo. Non recuso cæcitatem, nec quidquid adversi per ea visum fuerit æterno Patri mihi inferre: sed si optare heet quibus experiar non injucundum tibi esse meum obsequium, tum sæpius expertum auxilium nunc certius imploro, quando indignus tua sancta membra tangere mereo. Tum supplicatione completa ad læsos statim oculos sacrum illud pignus fiducia plenus ad movet. Nec spes precesque incassum cecidere: extemplo enim, rem miram! dolor omnis discutitur, oculi ex toto sanantur, amissam pene lucem recuperat: et, quod ingenti gaudio divina cumulavit muna, in aures ejus jucunda vox divinitus influit, quæ illum ne metuat hortatur, pollicita in cœlis illi patrociniū, ut olim habuit in terris tutelam.*

14 *Inter hæc Albertus Austriæ Dux, incomparabili flagrans cupiditate cognoscendi quæ cum ingenti totius fere orbis Christiani admiratione dudum Deus patrarat per Seraphicam virginem Catharinam, Stephani operam atque industriam, in sua tunc ditione commorantis requisivit, quem ex ejusdem palæstra egregium athletam prodixisse, fama gliscente compererat. Stephanus itaque tanti Principis, de Carthusiana familia optime meriti, religioni cupide serviturus, rerum ejusdem Virginis mirabilium describendarum desumpsit curam, nullo usus librario, nulliusque alterius adhibita opera, ut in hoc munere obeundo suæ erga beatam Matrem pietatis partes exacte impleret. Sed Alberti tantumne? imo vero etiam Sigismundi Pannoniæ, Henrici Angliæ, atque Alfonsi Tarraconensis Regum pio singularique studio in idipsum obtemperandum fuit; quibus eadem illustria Catharinæ facinora, modo Italice, modo Latine, casta fide conscripta Princeps Austriacus transmitti jussit.*

15 *Nec irriti Stephano exantlati labores: tantos quippe motus adeoque vivos religionis ac divini amoris, adversum beatam hanc Virginem, in horum Regum pectore excitarunt ardores; ut idem Dux Austriæ, una cum Hungariæ Rege Sigismundo, non dubitarint, Stephano in consilium adhibito, oratores*

suos ad summum Pontificem decernere, eundem D rogatum, ut ex Apostolico Senatus-consulto inclytam hanc heroinam sanctitatis ergo in Cœlites referret. Quorum legatio Principum, tametsi magnum per se pondus haberet, placuit tamen Stephano eam, gravissimorum duorum nostri instituti Priorum comitatu, hoc eodem anno Septembri mense ineunte, ad Urbem usque subsequi; accurate etiam perscriptis litteris, non ad optimum solum virum Thomam Firmanum, Generalem Dominicanæ familiæ Magistrum, ut una cum Bartholomæo Dominici ac Thoma Naccio, Senensibus, ejusdemque familiæ Sodalibus, universi ejus Ordinis nomine, tam gloriosum inceptum in Romana aula piis studiis urgerent; verum etiam ad amplissimos Cardinales, Cosmatum, Melioratum atque Corarium, quo sua auctoritate et gratia apud summum Pontificem Bonifacium, hanc tam divini operis causam promoverent; necessaria maxime Austriaco eodem Duce in ejusmodi cerimoniam ultro impendia subeunte. Sed quo minus Pontifex, per se egregie animatus, ad publicos beatæ Virginis in Dei Ecclesia decernendos honores exorantium Principum responderet optatis; dirum schisma fuit impedimento.

16 *Subinde defuncto Innocentio VII, in ejus locum successit supra laudatus Gregorius XII anno MCCCXVI pridie Kalendas Decembris: qui cum nono post mense Senas commigrasset, ibidem de restituenda Ecclesiæ pace per liberam Pontificatus abdicationem octurus, sicuti in sua electione promiserat; Primores civitatis aliique complures spectata religione viri Pontificem adierunt, rogatum, ut postquam probe noverant, perspectam suæ Beatitudini olim fuisse eximiam Virginis Catharinæ Senensis sanctitatem, animum, pro sua in Dei Ecclesiam pietate intendere dignaretur, ad eam inter sanctos Cœlites describendam: non defuturos enim, qua in patria Sede, qua alibi, spectatæ virtutis atque auctoritatis viros, qui illustria Catharinæ facinora miraculaque, sedulo conquisita, præter ea quæ extant adhuc litterarum consignata monumentis, in publicas quam primum tabulas, adactis jurejurando testibus, referenda quam diligentissime curarent: ut, si ei videretur, tantam sanctitatem meritis condecoraret honoribus; et tot miraculis inclytam, omnibus venerandam colendamque rite decerneret. Cumque ad hæc Pontifex per se optime propensum esse respondisset, cum propter castissimæ Virginis merita, tum etiam propter ipsius civitatis postulata, quæ de Romana Sede optime mereri quotidie magis pergebat, fide, officio; opus esse tamen adjecit, ut pacatiori animo ad tam præclarum cœptum augustamque cerimoniam transigendam accederet.*

17 *At enim diuturnam Pontifex moram certo consilio Senis trahebat, ut præstantissimos quosque doctrina Senenses externosque alios viros in consilium adhiberet de Pontificio munere abdicando; ideoque sponte sua totum id negotium, de Virgine inter Sanctos adscribenda, per se premere atque urgere cœpit. Quippe cum de præclara ejus sanctimonia a gravissimis primum viris, Joanne Dominici, Epidauri tunc Archiepiscopo moxque Purpura donato, Thomaque Gloria-pennæ, Apostolico Protonotario; deinde a Paulo Pauli, magni nosocomii Senensis Rectore; atque postremo a Christophoro Gani sermo coram eodem Pontifice haberetur; valdeque Pontifex averet intelligere quæ divinitus afflata prædixerat, quæque scriptis mandaverat Virgo de schismate; atque mox omnia comperisset, eodem Epidauriensi Archiepiscopo demonstrante, cum temporum iniquitate optime congruere; protinus in eam sententiam venit Pater Beatissimus, ut pronuntiaret divinam hanc feminam dignam esse, quæ ab omnibus*

qui pro illius
canonizatione
potenter in-
tercedunt
apud Inno-
centium 7,

E
cui succedens
Gregorius 12

et pro eadem
causa Senis
interpellatus.

dum agit de
abdicando
sponte Papatu

et causa
instruitur,

in

A in militanti Ecclesia pie religioseque coleretur; quam pro certo putabat Sanctam esse in triumphanti divinum ante conspectum. Sed ad hæc inchoanda, adjecit Pontifex, oportet præsentem nobis esse Generalem Priorem Carthusiæ, ejus superioribus annis litteras in ipsum accepimus, quemque novimus percarum olim fuisse ejusdem Virginis alumnum: hujus enim rei procuracionem et causam unus ille sustinere poterit, scilicet ut cum venerabilibus S. R. E. Cardinalibus strenue negotium agat. Nos vero quia hominem et videre et alloqui cupimus, Apostolicis litteris evocandum censemus. Interea temporis disponantur oportet, quæ ad hæc rite exordienda sunt opportuna, ut in Senatu pro rei dignitate in tempore dividantur. Litterarum igitur, quas ad Stephanum Pontifex dedit, exemplum fuit ejusmodi.

jubet advocari Stephanum.

per litteras ad eum scriptas

18 Gregorius Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio Stephano de Senis, Priori Generali Carthusiensis Ordinis, salutem et Apostolicam benedictionem. Attendentes civitatem Senarum, in qua nunc commoramur, et devotionis affectum et constantiam, quam erga Sanctam Romanam Sedem exhibet, libenter preces admisimus quas honesti aliquot cives et nobiles viri nobis porrexerunt; humiliter postulantes totius civitatis nomine, ut de benignitate Apostolica concederemus facultatem tractandi, et in Consistorio Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium promovendi canonizationem beatæ quondam Virginis Catharinæ, ex hac civitate oriundæ, in cujus te disciplina novimus in Domino olim educatum: et libentiori animo cupimus, quantum cum Domino poterimus, huic populo in tam laudabili petitione gratificari, tum ad divinam gloriam in Sanctis ejus amplificandam, tum etiam quia in minoribus constituti, ejusdem Virginis sanctam conversationem a summis Pontificibus prædecessoribus nostris, Gregorio XI et Urbano VI probari percepimus, nosque pariter ejus notitiam habemus. Sed tali opere inchoando et proseguendo solito Ecclesiæ ritu, te duximus inter alios nobis adesse, qui iustar multorum huic tam sancto negotio prodesse poteris. Nos ergo motu proprio, et nonnullorum etiam civium permoti precibus, tibi mandamus, ut quam primum ad nos te conferas, nosque convenias ubicunque fuerimas. Te enim, fili, videre et alloqui cupimus, quem plurimum in Domino amamus, cum tota familia Carthusiana tuo regimini commissa, tamquam tutrice et non oppugnatrice hujus Apostolicæ Sedis. Vale et veni. Datum Senis VII Idus Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

qui an venerit non satis certum est.

C 19 Hæc quidem tunc statuta bene; sed Gregorii animo, paululum a consiliis abdicandi Pontificatus alienato, omnia in ventos abire, et Carthusiani Patres super Pontificio mandato deliberantes quid esset suo Generali agendum, decreverunt quidem eundem ipsi esse, si confecerit se congressum illum cum Sedis Apostolicæ gratia vitare non posse; sin autem, suæ discretionis remiserunt iret an maneret. His ita constitutis, inquit auctor *Vita lib. 3 cap. 8* Stephanus in magna expectatione erat, ut videret quis in ea rerum ecclesiasticarum confusione exitus futurus esset. Quamquam auctorem habeo certum ac gravem, Thomam Naccium e Dominicana familia, hujus temporis æqualem, singularique cum Stephano consuetudine devinctum; qui asseverare non dubitat, beatum virum nostrum, eundem Pontificem, ut ejus mandata curaret, convenisse: quod ubi factum fuisset, non reperio: ni potius dixerim, Pontificem Stephano obviam quodammodo processisse, cum de Concilio Pisano disturbando cogitans, Concilium et ipse intra Carnicam, Julium, Austriæ urbem, vocasset, quo ille Luca discedens, Senis Ariminoque præteriens, accessit. At

ut ut est, vereor antiquitatem, nec ut illi detraham D temere adduci soleo.

EX VARIIS

20 Porro recordatus Stephanus, uti prosequitur *Vita lib. 3 cap. 2*. Seraphica virgine Catharina adjutrice, præsentissima se evasisse vitæ pericula, et eadem opitulante ab illius e terris habitu magnis perfunctum molestiis in republica sui Ordinis administranda, versantem inter Germanos vel maxime; quoties sermo incideret de ea loquendi, divinam hanc Virginem, modo Matrem suam appellare, modo Divam, modo Patronam ac tutelarem in terris simul cœlisque vocare. Enimvero jurati testes affirmare non dubitarunt, Thomas scilicet Episcopus Emonensis, e nobili Paruta gente Dominicanus; atque Angelus Salvettus e Franciscana familia, vir optimus et Stephani amantissimus; se quandoque in congressum colloquiumque venisse cum Stephano, præclara narrante de hac Virgine, cum miro teneriori-que pietatis sensu ac spiritus ardore, ut præ divini æstus dulcedine totus colliquesceret ad ejus recordationem; et in dulcissimas lacrymas abiens, monstrabat angustum sibi esse pectus, nec animura capere posse, quæ de ejus eximia raraque sanctitate sentiret; adeo ut per illius erga se patrocinium apud Deum, quin potius per indubia ejus promissa cœlestem æternitatem consecuturum speraret...

Fuit certe erga S. Catharinam tenerrime affectus.

21 Fuit etiam Stephano in more positum, quotannis in luce decessus virginæ anniversaria, cum Senis in patrio solo, tum Venetiis aliisque frequentibus oppidis, drama publice in Scenam producere, ejus argumentum esset pie ac venuste agere præclarum aliquod Seraphicæ Virginis facinus, divino annuente numine ab eo in terris versante factum. Quæ pia quidem simulamina, propter apparatus splendorem et actionis elegantiam, plurimum valebant ad illius sanctitatis nomen longe lateque propagandum, aut in fidelium qui aderant mentibus confirmandum, quandoque vero ad ea spectanda confluere solita agmina populorum, litterarum momentis est traditum. Quæ cueta minime dubiam æternæ mentis significationem habere Stephanus interpretatus, magis indies confirmari sese in ejus venerationis studio, suamque pietatem erga Virginem sentiebat angeri. Atque eo fiebat, ut quidquid suis in thesauris vir pius habebat de ejus Reliquiis, summa reverentia pro-equeretur, alii-que inflammata voluntate venerandum proponeret: imitatus magnæ auctoritatis sacros Proceres, qui qua Romæ, qua Venetiis, qua pariter Senis sacra Virginis ipsana in loco publico exponebant, ad populorum pectora in ejus præcipuam venerationem permovenda.

solitus quotannis de ea in Scenam dare

et reliquias honorandas proponere.

CAPUT III.

De Reliquiis S. Catharinæ locis variis.

I In hanc materiam ultro nos adducunt præmissa ultimo verba ex *Vita B. Stephani*. Et quidem de Capite, quomodo illud Senas allatum receptumque fuerit, initio vidimus: videmus nunc etiam quo in honore ipsum usque in hunc diem ibidem habeatur. Docebunt id nos ipsi Conventus Senensis Patres, qui hæc de re interrogati per epistolam sic responderunt initio Junii anno MDCLXXIII. Caput gloriosæ Matris S. Catharinæ de Senis, in hac nostra ecclesia, servatur supra altare ornatissimi sacelli, sub ejus nomine dedicati, intra parietem, qui sacristiam ab ecclesia dirimeas cavatur in loculum, crate ferrea utrimque munitum; sic ut priori reserata per duas claves (quarum altera penes Senatum, altera penes Conventum est) conspici possit argentea statua pectoralis, sacrum pignus continens, quod extra stata tempora paucis visendum conceditur; per alteram excipiat a Religiosis,

Caput decentissime collocatum Senis,

A ligiosis, publicæ venerationi exponendum, quod fit in die ipsius Sanctæ festo.

Processionaliter circumfertur die festo,

23 Tum scilicet per urbem circumfertur venerabile Caput : cumque processionis pompa pervenit ad Curiam, obviam eidem procedit Senatus, cum multo tibiarum, tubarum, tympanorum sono; deducitque ad ecclesiam S. Dominici, transitu facto per domum Sanctæ natalem : quo dum inferitur Caput Divæ, festis martiriorum explosionibus tota late vicinia subsultat. Pompa autem quæ longo ordine facum prælatarum instruitur, intra ecclesiam recepta, post factam a Senatu eodem oblationem votivæ ceræ magni ponderis; nobilis aliquis adolescens, ad id muneris Senatorum suffragatione delectus, de laudibus Sanctæ orationem recitat lingua vulgari. Deinde canitur Missa cum sollemnissimo apparatu et exquisito musicorum concentu : sub qua per Confratres Sodalitatis, sub ipsius Sanctæ patrocínio collectæ, aliqui ex iis, quos propter civilia crimina vinctos carcer publicus habuerat, ab eoque collatis Fratrum elemosynis redemptos solvi permiserat Magistratus, sistuntur ad aram facienti Sacerdoti cum ramis olivarum. Eodem die accedunt ad templum singula opificum collegia, cum oblationibus votivæ ceræ : et usque ad vesperum adorando populo prostat spectabile Caput : ac denique ante noctem recluditur in locum suum, coram uno ex Confaloneriis.

et Dominica infra Octavum,

24 Dominica infra octavam, eodem rursus ritu atque ordine et promitur et circumducitur in templum a Magistratu refertur Caput prædictum. Huius vero diei pompam festiviorem reddunt puellæ pauperes, albas vestes indutæ, quas singulas procedentes hinc inde stipant nobilissimæ matronæ Senenses, uniuscujusque latus tegente ephæbo tædiferæ; ipsasque inducunt ad ecclesiam, ubi sua cuique dos traditur in manus, ex liberali Confratrum prædictorum munificentia. Alias toto anno non eximitur Reliquia e loco suo, nec etiam in ipsomet loco publice spectabilis revelatur nisi in Feria quinta ante Dominicam sexagesimæ, quando festivitate annua recolitur memoria memorabilis illius raptus, in quo ipsam Virginem sibi desponsare dignatus est Christus, quod festum Desponsationis appellant. Notandum est autem os Capitis totum purum esse, nulla prorsus carne aut pelle eidem adhærente; mensura parvum, unde cognoscitur exigua corporis virginei statura; et colore nonnihil obscuro atque ad nigredinem vergente. *Idem intellige de aliis Sacrorum ossium portibus, quæcumque uspiam religiose monstrantur. Ex his est costarum uno, quam servari apud Prædicatores Coloniae auctor est Ægidius Gelenius lib. 3 de Coloniae Agrippinensis magnitudine Syntagm. 41 § 4; et aliud justæ quantitatis os, in Aquæcartensi Regularium Canonicorum canobio, haud procul a Bapolda Artesiæ oppido, ut scribit Arnoldus Rayssins in Hierogazophylacio Belgico pag. 55. Ferdinandus quoque Ughellus tomo 7 Italiæ sacræ, describens Salernitanam S. Apostoli Bartholomæi Basilicam, inter sacra illius vasa enumerat, tabernaculum crystallinum, in quo digitus S. Catharinæ Senensis.*

alia alibi ossicula,

25 Quidquid porro horum aut aliorum alibi existentium ossiculorum uspiam visitur, id exemptum e sacro loculo fuit, partim quando Raymundus Generalis, quarto post mortem Sanctæ anno, ipsum ab humo extulit altius, indeque assumpsit caput Senas ferendum, et digitum Stephano prælaudato tradendum; partim altero fere post mortem evoluta seculo, quando in Priore existente in conventu supra Minervam (inquit S. Antoninus, postea Florentinus Archiepiscopus, Historiarum parte 3 tit. 23) translatus est corpus dictæ Virginis circa annum mccccclxxx in eadem ecclesia ad locum eminentiorem, in capella juxta minorem

accepta in translatione an 1381

capellam existente, et collocatum in sepulchro maritimo : quod videlicet corpus incineratum erat, ossibus remanentibus. Quorum rursus aliqua verosimile est excepta fuisse hoc vel jam currenti vel ultimum lapso seculo : constat enim, licet nulla scripta memoria extet de anno, causa et auctoribus ultimæ translationis : corpus ab eminentiori illo loco depositum non ita pridem, haud quidem excelsius, se multo religiosius ornatiusque collocatum fuisse intra ornatissimam arcam, quæ hodieque conspicitur, sed non reseratur, sub altari magnifici sacelli, quod ad familiam Capranicam pertinens proximum est altari majori ad cornu epistolæ.

26 Ceterum, ante omnes istas elevationes translationesque, et verosimiliter ante primam corporis sepulturam; certe antequam ab eo secundum ordinarias leges humanitatis dissolutæ carnes abirent in cineres, debuit fuisse rescissa manus, quæ Romæ ad S. Sixti apud Dominicanos in declivio collis Quirinalis servatur; et pes qui dicitur Venetiis haberi in monasterio SS. Joannis et Pauli, apud ejusdem instituti Virgines. Nam Petrus Possinus, nostræ Societatis Historiographus, intelligens plenior de manu prædicta notitiam a nobis desiderari, locum adiit circa diem xx Junii anni mdcclxxxiii; et quod oculis suis videret, ipse per hæc verba significavit. Oravi adm. Rev. Patrem Confessarium euenobii, ut sacrum illud lisanum mihi venerandum exhibere ne gravaretur : quo prompte illud ac perhumaniter gratificante, vidi et per ostium observavi lavam Sanctæ manum adhuc plane integram usque ad carpum, cum carne sicca et pelle; rugosa illa quidem et subatra, ceterum nihilo fere minus apte coherente ac compacta quam si esset corporis recens mortui. Inclusa est thecæ magnæ argenteæ ac perornatæ, clarissime apparens trans pellucidissimam crystal-lum. Paulus Frigerius, lib. 3 vitæ cap. 6 addit, in eadem, sæpius a se visa, distincte observatam notam impressi divinitus vulneris : qualem etiam in eo qui Venetiis est pede conspici affirmat Gregorius Lombardellus, in defensione stigmatum S. Catharinæ, vulgata Senis anno mdcx; idque ait constare per authentica instrumenta, jam inde ab anno mdcxvii.

27 An tales notæ opus sint divinæ virtutis, vel operationis humanæ merito dubitaverit æquus rerum æstimator Constat enim ex num. 193 Vitæ, sacra illa stigmata quæ divinitus impresso Catharinæ fuerunt, ipsamet ita Sponsam rogante fuisse invisibilia. Ast, inquit prædictus Lombardelli, extat Epistola Fr. Antonii de Eleis, qui Conventui Romano ad Minervam Prior præsidebat cum exequiæ Virginis celebrarentur, scripta ad Fr. Raymundum absentem, qua significat ea quæ Virgine inter homines agente latuerant vulnera, apparuisse conspicua in corpore demortuæ, non tantum sibi, sed omnibus quotquot ad sacri depositi conspectum venerationemque accessere propius. Fateor ita dici : sed cum considero Vitæ auctorem Raymundum, licet omiserit multo notitu dignissima; ea tamen quæ attigit ita plene tradidisse et adscriptis ad singula testibus confirmasse; difficulter persuadeor vel istis ubi de vulneribus Christi cum Virgine communicatis egit; vel ubi mirabilia gloriam defunctæ attestantia retulit, novi hujus miraculi, factum viventi gratiam evidentissime comprobantis, non facturum fuisse mentionem, si revera talis epistola scripta ad eum fuisset. De quo eo etiam majore jure dubitatur, quod nullum hujus prodigii extet indicium in Epistolis Barducci Stephani. Nec denique ex eo quod tale quid apparuerit in corpore, per illam brevem moram temporis qua supra terram spectabile prestitit, continuo absque ulla distinctiori attestatione fit verosimile, voluisse Deum ut illæ in manibus ac pedibus notæ perpetuis seculis cernerentur.

28 Manet nihilominus indubitabile, quod ex ipsiusmet Virginis confessione habuit scripsitque Raymundus.

Idque

D
aut alia
an. 1480

tertiave
hoc seculo,

In exequiis
vero rescissa
sinistra ma-
nus et pes,

E
perseverant
in carne;

an cum
stigmatibus
visibilibus?

F

nam de invisibilitatem veritate dubium esse non potest.

- A Idque ut oculis etiam repræsentaretur, inquit Urbanus VIII in novis Breviarii Romani Lectionibus, radios in imaginibus ad dicta quinque loca pertingentes pia fidelium cura pictis coloribus expressit. Sed Franciscani veriti ne sanguineo colore expressa stigmata paulatim persuaderent imperito vulgo corporea vere fuisse vulnera, atque ita singulari Patriarchæ sui prærogativæ discederet aliquid, egerunt apud Sixtum IV sui Ordinis Pontificem, ut abolerentur omnes eæ imagines, in quibus Sancta, Christi vulneribus insignita, depingebatur, Bulla desuper edita anno MCCCCLXXII. Sed ea jussa mitigavit postea Clemens VIII anno MDXCIX, post maturum rei examen coram sacra rituum Congregatione institutum, et parti utrique sic litigantium quasi alterutrius Ordinis tota æstimatio ab intellectu et expressione gratiæ Virgini factæ penderet, indicit silentium; Urbanus autem litigio finem imposuit, quando præcitata verba inseri jussit Breviario, tantum circumspeditione et moderatione in iis usus, ut nullum erroris periculum posset a pingentibus deinceps imaginibus existere, et sua Virgini atque Raymundo ista narrantibus fides maneret inconcussa. Quanto ea res totius Senensis civitatis applausu excepta sit, et quam celebri atque magnifico apparatu celebrato mense Maio, die viii eademque Dominica, prolixe descripsit Franciscus Bon-insignius Senensis in tractatu Italico, quem decimo demum post anno vulgavit sub hoc titulo, Triumphus Stigmatum S. Catharinæ Senensis.

Cubiculum in quo obit Romæ

domus paterna Senis conversa in oratorium.

- 29 Nos Septembri anni MDCLXI exeunte, priusquam Roma discederemus, in æde Dominicanorum supra Minervam sacrum illius corpus venerati, etiam ad sacristiam introducti fuimus, ut ibidem oraremus in cella, in qua beatum suum spiritum efflavit Sancta: quam cellam Nicolaus Rodolphus Generalis ex proximo vico illuc curarat transportari, auspiciis quidem Francisci Cardinalis Barberini, molimine vero maximo nec minori impendio illam componendo in formam sacelli, addendoque scalas, portam, fenestras extrinsecus marmoreas; totum autem opus gypseo fornice eleganti contendo. Die postmodum viii Octobris, urbem Senensem ingressis prima fere cura fuit adire tinctorum vicum, et ædes lustrare, quas sua naturitate et habitatione sanctificaverat Virgo, in varios usus sacros conversas. Ibi primum ostenditur illius camerula, pristinam retinens simplicitatem, et, nisi quod altare adsit, sacrorum stigmatum impressionem commemorans, omni ornatu destituta: quæ supra eam habitatio fuit, per scalas valde concinnas adeunda, tota vestitur picturis venustissimis, inter auratos limbos decore compositis, Sacetæque vitam per partes referentibus. Ab hoc sacello per atrium pensile et cinctum columnis tectum sustentibus, transibatur ad sacellum alterum, quod sibi Confraternitas dictæ Virginis novum magnifice fabricavit, cum tribus altaribus, in quorum majori idem ille Crucifixus prostat, ante quem oranti Divæ facta est gratia stigmatum predictorum.

CAPUT IV.

Bulla Canonizationis a Pio II edita.

Juxta impressionem Venetam anni 1553.

creaturis omnibus Deum pro sua natura laudantibus,

Pius Episcopus, Servus servorum Dei, universis Christi fidelibus salutem et Apostolicam benedictionem. Misericordias Domini, quas indes largius experimur, non satis explicare potest lingua mortalis. Vincunt humana eloquia divina beneficia. Nec homini datum est Creatorem suum abunde collaudare, nec si omnes artus converterentur in linguas [explicare] quomodo ex nihilo creati, de non esse producti sumus in esse: nec vel lapides, vel plantæ, vel animalia bruta; sed rationis participes, divinorumque capaces effecti sumus; ac non solum Ange-

lis, sed ipsi quodammodo invisibili et excelso Deo similes, gloria et honore coronati, super omnia opera ejus imperio potiti. Verum si nos ipsos rebus ceteris comparamus, nulla creatura magis ingrata reperta est, quam homo: si Luciferi et sociorum ejus superbiam præterimus, solus inter creatura, rebellis Deo et ingratissimus, homo est. Reliqua omnia divinam pietatem in suo esse collaudant, nec eas nunquam præceptis adversantur; naturæ legibus parent, et ea peragunt ad quæ producta sunt. Terra aratrum partitur, et suscipiens semina, tamquam sub usuris multiplicata reddit: et imperio Dei obediens, culta atque inculta, humano generi consulit. Saxa in ædificiorum usum recepta, præsto adsunt, nec scissa vel excocta resistunt. Fructificant arbores in agro virentes; et postea quam aruerunt, aut ignem nutriunt, aut ædes tectaque sustinent. Quanta herbarum, sive in foliis, sive in radicibus, sive in floribus, sive in seminibus, sive in succis inest utilitas? quanta in fluminibus commoditas? quanta in lacubus ac maribus, quæ dum navigia subeunt, inter remotissimas gentes commercia præstant? Quid animalia cetera, sive aquatica, sive terrestria? In omnibus laudatur Deus, dum naturæ jussa capessunt. Elementa et sidera faciunt imperata: sol peragit cursum suum, nec præscriptas zodiaci metas excedit; nec alieno lucens lumine, suo muneri luna deest; nec errantes errant stellæ, certum semper et statutum iter agentes. Omnia in cælo et in terra laudant Deum, et in officio manentia benedicunt ei, nec legi resistunt impositæ: gravia deorsum cadunt: levior sursum feruntur: cuncta gratitudinem ostendunt Deo, atque parent naturæ.

31 Solus homo ingratus, inobediens ac rebellis inter creatura repertus est, perversi Angeli ruinam imitatus. Ille in cælo superbiens, Creatorique similis esse cupiens, in abyssum præcipitatus, meditati sceleris pœnas dedit. Homo de limbo factus et in terra positus, suæ imbecillitatis immemor, et ipse quoque alta cupere cœpit, qui de ligno vascens prohibito, per boni et mali cognitionem, æqualitatem cum diis optavit: propter quod de paradiso deliciarum ejectus, in multas ærumnas datus est; et porta regni cælorum elausa, mors introivit in orbem terrarum, quæ nulli hominum parceret. Quantum filii Adæ ante diluvium aberraverint, et quam procul a divina voluntate recesserint, scænta ultio patefecit: quæ omnem carnem aquarum inundatione delevit, ea excepta, quæ cum pio Noe in arca salvata est. Ceterum neque in filiis ejus nequitia ac perfidia defuit: malignati et ipsi sunt, et in omne prolapsi nefas. Turris Babel in contumeliam Domini cœpta est, et ibi labium universæ terræ divisum. Ab his bella introducta sunt, rapinæ, tumultus, incendia, cædes, adulteria, stupra, perjuria, et idolorum cultus, et quidquid malorum libido aut superbia gignit. Paucissimi usque ad Abraham reperti sunt divinæ legis amatores: ille vero unicum certumque pietatis exemplum, adeo voluntati Dei sese submitit, ut proprium filium immolare non dubitaret. Propter quod in semine ejus benedictæ sunt omnes gentes: ex cojus liberis non solum Prophætæ orti sunt, divine legis prædicatores; sed ipse quoque Salvator Christus secundum carnem nasei dignatus est, qui pro salute humani generis, cum in forma Dei esset æqualis Patri, exinanivit semetipsum, formam servi accipiens, et homo factus, tædiæ carnis subiit, tormenta et cruciatus pertulit. Et extremam mortem, non secundum naturam, sed violentam, sed ignominiosam, sed acerbissimam, et vix homini tolerabilem, in ligno crucis sustinuit; in quo moriens, mortem nostram destruxit, et vitam reparavit; despoliavit inferos, abduxit sanctos Patres, et victor

D BULLA PII II

E

solus homo ingratus et inobediens Deo,

castigationibus ipsis nequaquam correctus

F

mortis

BULLA PII II

A mortis ac diaboli triumphator, cœlum jam longo tempore clausum aperiens, ascendit ad Patrem, nobisque viam ostendit per quam sequi eum possemus, Evangelica lege tradita, et baptismo ceterisque sacramentis apertis, per quæ lapsi repararemur et salvaremur.

in plurima peccata labitur,

32 Nec tamen tot tantisque allecta beneficiis, nostra protervitas ac malignitas conquievit, nec gratum exhibuit animum, nec vitia deseruit homo: sed quo majori præventi sumus munere gratiarum, eo magis ingrati reperimur, et ad illicita procliviores. Nam quomodo sublimem diligimus aut honoramus Deum? quomodo ejus mandata servamus? Quis sacrosancto Evangelio paret? Quæ reverentia legum? quis canonum metus? Quæ subjectio erga superiores? quæ caritas erga inferiores? Quis æquitatis? quis justitiæ cultus? Quæ religio? qui mores hominum sunt? qui dicunt in cordibus suis, Non est Deus. Alii impia efferunt dogmata, et blasphemias in Deum cadunt: alii voluptatum servi, nil aliud cogitant, nisi quomodo libidines suas expleant: alii opibus inhiant alienis, alii humanum sanguinem sitiunt. Rara innocentia est, eaque parum tuta.

B per totum fere mundum:

Neque propinquitatis jura prosunt, neque scriptæ sanctæque moribus leges. Viribus et fraudibus cuncta obediunt, ita ut neque abs re princeps mundi hujus appelletur diabolus, quando pars orbis major ejus arbitrio ducitur. Nam quantum est quod pseudo-prophetæ Mahumetis insania possidet? Orientis præcipuam portionem, et Africæ maxima regna; et in Hispania a Granatenses, et in Græcia multæ provinciæ sub Mahumete Christum blasphemant. Nec parva est Judæorum natio, per orbem terrarum late dispersa, sancti Evangelii et Christianæ legis inimici: nec desunt in Septentrione atque in Oriente cultores idolorum. In angulum Europæ Christianitas redacta est. Nam quamvis per Asiam ac Lybiam Christiani non pauci dispersi esse ferantur, non tamen illorum sincera est fides, qui procul ab Apostolica Sede inter infideles habitantes, et cum hæreticis communicantes, improba quædam sapiunt, et multis erroribus scatent. Nec Christiani qui sunt in Europa, tam re quam nomine Christiani existunt. Adumbrata quidem et ficta est multorum religio, sicut opera ipsa manifestant: nam quotus est qui digna Christiano faciat opera? A fructibus eorum cognoscetis eos, inquit in Evangelio Dominus: si vivimus, ut Christus jubet, Christiani sumus. Joannes Apostolus ejus filios esse homines asserit, cujus opera faciunt. Si Dei mandata servamus, Dei proculdubio filii sumus: sin diaboli, ad eum pertinemus, dicente Domino, Vos ex patre diabolo estis. Dura sententia, et tamen vera: illius quisque filius est, et ad eum pertinet, cujus mandata sectatur. Quantum autem ingrati Christiani a divinis præceptionibus procul abierint, et quantum diabolicis suggestionibus adhæserint, per sese quisque intelligit. Interroget quisque conscientiam suam, et retroactam ante oculos mentis vitam collocaet: et quantum ab officio veri Christiani recesserit, palam cognoscet. Quæ cum ita sint, maxima est summi Dei benignitas et incredibilis misericordia, quæ nos tolerat et vivere sinit, expectans ut aliquando conversi redeamus in viam.

Matt. 7, 16

Joan. 1, 3, 10
Joan. 8, 44

C 33 Sed inventi sunt in omni ætate nonnulli Deo placentes, viri sancti, qui viventes in carne, desideria carnis vicerunt, et cœlestem in terra vitam egerunt: quorum meritis et intercessione sustentata est mundi machina, et comminatus ignis retentus, et ira Dei ultioque suspensa. Nec dubitamus, quin hodie quoque aliqui sint accepti Deo, quorum preces cœlestem nobis Regem placatum benignumque reddant. Inter alios autem qui Deo placuerunt et divi-

semper tamen aliqui fuere Sancti,

nam nobis elementiam placaverunt, urbs Senæ inter D Etruscos nobilis, ætate nostra Bernardinum aluit, qui nobili loco natus, in adolescentiæ flore mundo renuntiavit: et ingressus B. Francisci religionem, cum Fratres sui Ordinis procul abiisse ab institutis et regula Patris reperisset, eos acriter correxit: et cum eos omnes in viam reducere non posset, sequestratis pluribus, quibus regulam reservare placuit, cum his cœnobis frequentavit, quam multa de novo b construxit, et sanctissimis institutis reformavit. Circuivit Italiam prædicando, vitia fulminavit, virtutes erexit. Mira ejus abstinencia fuit, mira integritas, moderata gravitas, eloquii multa suavitas, multa doctrina. Et quoniam verus erat paupertatis cultor, hostis pecunie, et omnium deliciarum inimicus; semper in ejus vultu ingens alacritas emicuit, et in mente summa quies: ut qui sola innocentia gaudebat, nullius sibi conscius criminis. Scandalis quampluribus in Italia obviavit, et multa miracula perpetravit, propter quæ adhuc vivens Sanctus habebatur, et miro plebium colebatur honore, nusquam sine populi frequentia et singulari reverentia receptus. Qui cum apud Aquilam, Marsorum urbem, hujus vitæ cursum peregisset, a Nicolao quinto prædecessore nostro, ipso Jubilei c anno, cum Christianus orbis ad purgandas vitiorum sordes frequens urbem inviseret, inter sanctos Christi Confessores relatus est.

uti nuper Bernardinus Senensis,

b

E

c

34 Fuerat et in ætate superiori, parentum nostrorum memoria, in eadem urbe et in sexu femineo virgo Catharina, non minoris meriti, nec minus accepta Deo: cujus preces in conspectu præcelsæ divinitatis, humano generi admodum salutares et olim fuisse, et nunc esse, et in posterum fore, non dubitamus. Nam sicut peccata malorum hominum ac blasphemie iram Dei super nos provocant, ita et sanctorum opera rogaminaque avertunt. Verum Catharina, quanvis Angelicam vitam in terris egerit, et ante annos octoginta decedens ad cœlum migraverit, multisque signis et gloriosis miraculis clauerit, non tamen adhuc inter sanctas Christi Virgines a militante Ecclesia recepta erat: neque enim Romani Pontifices, qui ante nos fuerunt, id decreverant. Voluerat Urbanus sextus hunc ei honorem impertiri, et post eum Innocentius d septimus, ac deinde Gregorius e duodecimus, qui hujus Virginis et sanctæ conversationis ejus, præcipuam habuere notitiam. Sed vexati perturbatione schismatis, quod eorum tempore vixit, et multis bellorum turbibus ac molestiis agitati, divino (ut diximus) consilio id omiserunt, ne sæviente divisionis procella, quod sanctum una obedientia decrevisset, prophanum altera censisset. Dilata est res usque ad tempora nostra, nobisque hujus sacerrimæ Virginis canonizatio reservata, tanquam contrarianæ nostræ atque f concivis: ut Senensis virginis sanctitas, decreto Senensis hominis, in Romana Sede sedentis, prodiret in lucem. In qua re, non imus inficias, affectum nos aliquem sanctum et pium traxisse: quis est enim qui suæ urbis præconia, suæ patriæ laudes, sui generis virtutes, non libenter vulgari procuret, cum id possit rite et honeste facere? Excellentia facta, et illustres virtute homines, et in omni genere et in omni parte orbis, nemo est qui non cupidum præconizandi affectum habere videatur: libentius tamen et majori cum jucunditate, sua in patria et in sua gente. Et si nos quidem B. Catharinæ sublimes dotes, nobile ingenium, divinam mentem, sacratissimam voluntatem in omni natione quam latissimi vidissemus, lætiores tamen in urbe Senensi, quæ eos genuit. Siquidem meritorum ejus longe magis et magis peculiariter esse confidimus participes, quam si Virgo hæc aut in Africa, aut in Scythia, aut in

et Catharina

d

e

cujus canonizatio pridem tractari coepit, f

f

sed varte impedita, donec ipse Papa Senensis,

India

A India nata fuisset: neque enim fieri potest, quin Sanctorum propinquitas aliquid habeat prerogativæ.

communis
patriæ amo-
re,

et princi-
pum inter-
cessionibus,

g

causæque
examinata
meritis huc
adductus est:

h

B quam statim annuimus: sed pro veteri consuetudine tribus ex Fratribus nostris sanctæ Ecclesiæ Romanæ Cardinalibus, uni Episcopo, alteri Presbyteri, reliquo Diacono, vivæ vocis oraculo commisimus, ut debitis habitis processibus de vita et moribus ipsius Catharinæ, deque miraculis ejus, sive in vita sive post mortem patratis, et de reliquis ad canonizationem necessariis, diligenter inquirerent; nobisque in secreto Consistorio, ut moris est, fidem relationem facerent. Commissarii per annum et ultra, donec ex Maatua Romam h redissemus, rem discutientes, inventis processibus antiquis, apud Venetos et alibi habitis, examinatisque de novo testibus, et summa cum diligentia cunctis ponderatis, cum seorsum inter Cardinales tantum, omnium quæ invenerant veracem nobis relationem fecissent; ac dein per Advocatum ea quæ nobis opposuerant in publico Consistorio denuo recitari curassent; postremo convocatis in aula nostra Romæ universis, qui secum erant, in curia Ecclesiarum Præsulibus, assistentibus nobis Cardinalibus, iterum Commissarii præfati, per organum venerabilis Fratris nostri Guilielmi Episcopi Portuensis, natione Gallici, qui primus eorum erat, rursus cuncta quæ invenerant, et rite probata videbantur, coram explicaverunt. Ex quorum relatione, quæ amplissima et ornatissima fuit, hæc summam accepimus; quæ vera, comperta, cognita et explorata sunt.

ejus ma-
gnam a pue-
ritia sancti-
tatem,

C

36 Virgo Catharina, ex civitate Senensi oriunda, mediocribus orta parentibus, prius Deo sese dedicavit, quam Deum posset per ætatem cognoscere. Sex annos nata, ut Domino serviret, eremum concupivit: et urbe egressa, in caverna, loco solitario, delituit, quamvis jubente spiritu, paululum demorata, domum redierit. Angelicam salutationem edocta, quoties paternæ domus scalam ascendit, toties per singulos gradus, flexo geniculo, beatissimam Virginem matrem Domini salutavit. Et anno corrente ætatis suæ septimo, virginitatem suam consecravit Christo: quem sua in majestate sedentem mirabili visione contemplata est, et arcana cœlestis aulae vidit, quæ non potest effari lingua mortalis. Mundanas delicias a se omnes abdicavit. Orationi totam se dedit, corpuseculum suum vigiliis, jejuniis, ac verberibus afflixit. Coæquales puellas, ut idem facerent, et docuit, et persuasit. Pubes effecta, scissis crinibus, mortale conjugium recusavit. Convitia et maledicta hominum sprexit. Beati Domini habi-

tum, quem feminae gestant de pœnitentia nuncupatæ, extorsit, protinusque impetravit. Ancillare officium in paterna domo exercuit, nihil magis cupiens, quam vilis apud homines et abjecta videri. Pauperibus Christi (nam id pater ei indulserat) larga manu subvenit. Ægrotantibus summa diligentia ministravit. Diabolicas tentationes et assiduas malignantium spirituum pugnas, patientiæ clypeo et fidei galea, superavit. Incarceratos et oppressos, quibus valuit modis, consolata est. Nullum ab ea verbum non religiosum, non sanctum excedit. Omnis sermo ejus, de moribus fuit, de religione, de pietate, de contemptu mundi, de amore Dei et proximi, de cœlesti patria. Nemo ad eam accessit, qui non doctior meliorque abierit. Doctrina ejus infusa, non acquisita, fuit. Prius magistra visa est, quam discipula: quippe quæ sacrarum litterarum professoribus, ipsisque magnarum Ecclesiarum Episcopis, difficillimas de Divinitate quæstiones proponentibus, prudentissime respondit, et adeo satisfecit, ut tamquam agnos, mansuetos remiserit, quos tamquam lupos ac leones feroces acceperat: quorum nonnulli, divinam in virgine sapientiam admirati, distributis mox inter Christi pauperes, quas possidebant, substantiis, accepta Domini cruce, vitam deinde Evangelicam egerunt.

37 Summa hujus Virginis abstinencia fuit, et admirabilis vitæ austeritas: nam cum vini et carniū usum prorsus abjecisset, nec pulmentariis ullis uteretur, ad extremum eo deducta est, ut nec legumina ederet, nec pane vesceretur, nisi cœlesti, quem verus Christianus in Sacramento sumit altaris. Inventa est aliquando a die Cinerum usque ad Ascensionem Domini jejunium perduxisse, sola Eucharistiæ communione contenta. Per annos circiter octo minimo herbarum succo, eoque parum retento, et Communionem sacra sustentata est. Ad cibum quasi ad supplicium pergebat. Ad Communionem altaris, quæ illi fere quotidiana fuit, quasi ad cœlestes nuptias invitata esset, summa cum alacritate proficiscebatur. Cilicio sub veste utebatur, quo carnem macerabat. Nullæ illi plumæ, nulla pulmentaria erant. Lectum sibi ex tabulis confecerat: atque in eo jacens, brevissimum somnum accipiebat: raro enim ultra duas horas interdiu noctuque dormiebat: reliquum omne tempus, vigilando, orando, prædicando, opera misericordiæ agendo, contrivit. Spissis cordulis carnem suam maceravit: dolore capitis pene assiduo torquebatur: æstuabat febribus: nec aliorum diversorum morborum cruciatu carebat. Luctabatur quam frequentissime cum dæmonibus, multisque illorum molestiis vexabatur: sed aiebat cum Apostolo: Cum infirmor, tunc fortior sum: nec enim in tantis laboribus deficiebat, nec caritatis opera negligebat. Assistebat miseris, indigna ferentibus. Arguebat peccatores, et blandissimis verbis ad pœnitentiam revocabat. Præcepta salutis omnibus læta dabat. Quid sectandum, quid fugiendum esset, alacri vultu ostendebat. Dissidentes summo studio componebat. Multa extinxit odia, et mortales sedavit inimicitias. Pro pace Florentinorum, qui cum Ecclesia dissidebant interdicto suppositi Ecclesiastico, Appenninum et Alpes transire, atque usque in Avenionem ad Gregorium undecimum Pontificem maximum antecessorem nostrum proficisci non dubitavit: cui votum suum, de petenda urbe Roma, in occulto factum, et sibi soli ac Deo notum, sese divinitus cognovisse monstravit. Fuit enim in ea spiritus prophetiæ, et multa prædixit antequam fierent, et occultissima revelavit. Rapiebatur sæpe a spiritu, et in aere suspensa, divinis contemplationibus pascebatur, adeo extra se acta, ut expuncta percussaque nihil omnino sentire: idque frequenter ei contingebat, cum divinis reficeretur Eucharistia.

D

BULLA PII II.
exemplarem
viam,

E

mirabilem
abstinentiam,

pœnitentiæ
rigorem,

F

2 Cor. 12, 10

animarum
zelum,

BULLA PII II.
curationum
gratiam,

A 38 Magnum et sanctum erat in plebibus Catharinæ nomen, et undique ad eam ægroti, et malignis vexati spiritibus, deducebantur, et multi curabantur. Languoribus et febribus in Christi nomine imperabat, et dæmones cogebat ab obsessis abire corporibus: propter quas res, duobus Romanis Pontificibus Gregorio undecimo, cuius paulo ante meminimus, et Urbano sexto acceptissima fuit, adeo ut legationibus eorum fungeretur, multisque et magnis spiritualibus gratiis ab eis donaretur. Eadem cum vitæ agonem jam peregisset, anno ætatis suæ tertio circiter ac trigesimo, in urbe Roma diem suum clausit. De cuius animæ in cælum assumptione et gloriosa receptione, stupendæ ac mirabiles revelationes factæ reperiuntur apud eas personas, quæ Virginem dilexerunt: maxime vero apud ejus Confessorem Raymundum Capuanensem, sacræ Theologiæ Magistrum, qui postea generalis totius ordinis Prædicatorum Pater, Magister et Rector effectus est. Is namque cum Januæ ageret, ea nocte qua Virgo migravit, hora matutina intra dormitorium apud imaginem matris Domini, eam contemplatus est miro splendore fulgentem, et verba ad se consolatoria dicentem. Corpus ejus aliquamdiu servatum, denique in Ecclesia Fratrum Prædicatorum, quæ de Minerva dicitur, Romæ conditum est, non sine magna populi devotione ac reverentia: cuius tactu plerique ægroti salutem consecuti sunt a Deo, ut nonnullis saluti fuerit ea tetigisse, quæ sacrata Virginis membra tetigere. Postea quoque Virgo ipsa, jam cælo recepta, vota supplicantium benigne audivit, et ut a Sponso et Domino Christo suo Salvatore exandirentur, curavit: multi enim ex diversis ægreditudinibus curati sunt, qui audita beatæ Catharinæ gloriosissima fama, ejus patrocinium supplices petivere. Propterea Venetiis, ubi nunquam Virgo ipsa fuerat, et multis in locis nomen ejus cum veneratione receptum est, et vota ei plurima fiunt.

ex Cardina-
lium sententia

C 39 Hæc et alia quamplurima cum venerabilis Frater noster Episcopus Portuensis in conventu Cardinalium et Præsulum exposuisset, et liquido probata esse affirmasset; rogati singulatim tum omnes Cardinales, cum Præsules qui plurimi affuerunt, sententiam dicere, totis suffragiis, beata Virgo digna cælo et astris declamanda visa est; nec quisquam fuit, qui non magnopere canonizationem ejus faciendam probaverit. Quibus ad longum auditis, jussimus in basilica beati Petri Apostolorum Principis suggestum magnum et ornatum apparari, super quo hodie adstante populo et clero, sermonei de vita et miraculis hujus Virginis per nos habito, Missarum solennibus celebratis, et consuetis ceremoniis rite peractis, ad canonizationem hujus Virginis, sub his verbis duximus procedendum: Ad honorem omnipotentis et æterni Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti, ad exaltationem fidei Catholicæ, et Christianæ religionis augmentum; auctoritate Domini nostri Jesu Christi, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus ac nostra, Catharinam Senensem, illustris et indelebilis memoriæ Virginem, cuius corpus in ecclesia Prædicatorum quæ Minerva dicitur Romæ jacet, in cælesti Jerusalem, inter beatarum Virginum choros, quando id ejus virtus divina suffragante gratia meruit, jam pridem fuisse receptam, et æternæ gloriæ corona donatam, de Fratrum nostrorum consilio declaravimus: eamque tamquam Sanctam publice privatimque colendam esse decernimus et diffinimus, atque in Sanctarum catalogo Virginum, quas Romana veneratur Ecclesia, redigi et adscribi mandamus: statuantes festum ejus singulis annis, prima mensis Maji Dominica die, ab universali Ecclesia celebrandum esse, et omnes illi honores præstandos, qui ceteris Sanctis Virginibus convenire noscuntur.

ipsam jubet
ut Sanctam

colli Dom.
1 Maji.

Et insuper sepulcrum ejus in ipso festo visitantibus, D septem annos et totidem quadragenas, de injunctis eis pœnitentiis, in forma Ecclesiæ consueta, misericorditer in perpetuum relaxamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginarum nostrarum declarationis, constitutionis, mandati, statuti et relaxationis ordinationem infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hæc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicæ millesimo, quadringentesimo sexagesimo primo, tertio Calendas Julii, Pontificatus nostri anno tertio.

ANNOTATA.

a Granatæ regnum non ante an. 1492 subactum est a Christianis, de qua victoria actum in Supplemento Historiæ ad Acta S. Francisci Paulani 2 Aprilis num. 49.

b Male impressum erat, correxit.

c Id est, anno 1450. Cõbitur autem S. Bernardinus Senensis 20 Maii, quando ejus Vitam illustrabimus. E

d Innocentius 7 creatus Pontifex 1404. obiit 1406.

e Impressum erat Gregorius undecimus: perperam: hic enim in Vita Sanctæ nominatissimus duos prælaudatos antecessit, et ut dictum est obiit an. 1378, biennio priusquam moreretur Sancto.

f Pius 2, ante Pontificatum Æneas Silvius Piccolomineus, nota inter Senenses familia.

g Roma egressus est Pontifex 22 Januarii anno 1459 et Senis mansit usque ad finem Aprilis: nam adhuc 10 Kal. Maji signavit ibidem Senis Bullam, qua eam ecclesiam ad Archiepiscopatum evertit, attribuit et Suffraganeas, a Romana et Pisana ecclesiis adjunctas.

h Scilicet post Mensem Majum anni 1460: nam in reditu rursum Senis substitit, tribus minimum mensibus, ut declarant Brevia ibidem ab eo expedita.

i Sermo hic extat in quodam nostro elegantissimo MS. membranaceo continente plures hujus Pontificis orationes, signato H. II. itemque in monasterio S. Martini Tornaci an. 1475 transcriptus manu Domini Matth... Grenet, Prioris, unde exemplar transumptum ad nos misit Fr. Joseph Ignatius a S. Antonio Carmelita Discalceatus hoc principio. Catharinam Senensem in Catalogum hodie sanctarum Christi Virginum relaturi, dignum existimamus, venerabiles fratres ac filii dilectissimi, quid sibi velit Sanctitatis vocabulum, cur Sanctorum canonizatio sit introducta, et an Virgo ipsa hujus honoris digna sit, paucis aperire. Quo facto sit concludit: Gaudeamus, fratres, et gloriemur, patriæ nostræ secundum carnem tantum splendorem esse concessum, ut nostra ætate cives duo Senenses in cælesti Jerusalem adscriberentur. Rara laus et nostris inaudita temporibus. Bernardinum nobili loco apud Senenses natum, Nicolaus V prædecessor noster Pontifex maximus, in Catalogo Sanctorum Christi Confessorum annumeravit: cuius excellentes virtutes et admiranda opera, non solum audivistis ab aliis, sed ipsi vidistis: quia nostro sub ævo clarens, doctrina sua mundum implevit. Catharinam ejusdem urbis alumnā, ipsi modo inter acceptas Deo virgines et cælo donatas relaturi sumus: cuius, ante annos octoginta defunctæ, tantā et tam illustris fama est, ac si heri et nudius tertius decessisset: neque enim ingentia facta facile obscurantur. Loquuntur Catharinam, ejusque signa et prodigia mirantur et celebrant, non Senenses modo, apud quos nata et adulta est; aut Romani, apud quos obiit: sed Florentini,

S. Catharinæ
encomium a
Pto 2.

Pisani

*Principes.
canonizatio-
nem solici-
tantes.*

- A Pisani, Lucenses, Genuenses, atque ipsi trans Alpes Avenionenses, inter quos aliquamdiu summa cum laude versata est. Veneti quoque huic Virgini testimonium perhibent, miro suarum virtutum odore afflati. Ad Germanos insuper et Hungaros fragrantia sanctitatis ejus pervenit : siquidem Rex Hungariæ, Dux Austriæ, et Passaviensis Episcopus canonizationem ipsius a nostris prædecessoribus per nuntios et epistolas petierunt : idemque pari modo a nobis efflagitavit, carissimus in Christo filius Fredericus Romanorum Imperator Augustus. Non est igitur, venerabiles fratres, cur dubitemus hanc prudentissimam Virginem apud militantem Ecclesiam sua dignitate ornare, quæ jam pridem coronata est apud triumphantem. Conveniunt omnia quæ tanto in opere desiderari solent. Adest vita purissima, nullius culpæ conscia : adest flagrantissima caritas, adest signorum et miraculorum supra naturam virtus, sicut perpulchre recitat Advocatus; adsunt Principum preces et rogamina populorum : adhibita est omnis solennitas quæ in tanto negotio requiritur. Audacter igitur canonizationem ejus absolvere possumus. Sed nihil est quod sine divina gratia rite perfici queat : homines sumus : labi, errare, ac decipi possumus : solus Deus est qui falli non potest.
- B Quapropter oratos vos omnes qui adestis facimus, ut una nobiscum Spiritus sancti misericordiam et assistentiam imploretis, ne nos in hoc negotio sinat aberrare : sed ea nobis inspiret, quæ suæ sint voluntati consona, et fidelium utilitati cedant. Amen.

MIRACULUM

Ex MS. Codice Ultrajectino.

A Anno Domini mccccclxxxv, cum festivitas B. Catharinæ de Senis celebraretur circa Kalendas Maji apud Buseum ducis, in monasterio recenter reformato Ordinis Fratrum Prædicatorum; extitit illic quidam juvenis Diaconus, intraneus natione, qui descendens de camera hospitum in cellarium, tentavit pede utrum ostium cellarii erat clausum : sed apertum illud reperiens, decidit per plurimos gradus usque ad pavimentum ipsius cellarii. Unde factum est ut costis contritis et latere conquassato desperaretur de vita. Denique post hæc deportatus ad domum infirmorum, illic multo tempore jacuit impotens et agrotus : sed postmodum baculis se suæque imbecillia membra sustentans, ad ecclesiam multis videntibus venit, et ante altare S. Catharinæ de Senis, sese illi devovens, ut sibi succurrere dignaretur exoravit. Et ecce improvise una crucka, qua sustentabatur, miraculose ei ablata est. Idecirco altera se sustentans, pedem unum supra terram posuit; ac non multo post sine ullo sustentaculo firmiter incessit, eis qui noverant admirantibus : insuper eodem die Diaconi officium in Missa conventuali exercuit. Quod ut audivit mater ejus et vidit, præ gaudio et admiratione in extasin cecidit : statimque te Deum laudamus cum organis cantatur, campanæ pulsantur, et in solenni predicatione tam et recens et evidens miraculum publicatur.

Juvenis Frater ex arari per scalas lapsu fulcris gradiens,

ante aram Sanctæ subito sanatur,

MIRACULUM

A Nicolao Burgensio, cui contigit, descriptum.

Ex editione Veneta anni mdi.

Nicolaus Burgensius, Eques et Senator Senensis, eximus non minus Sanctæ concivis suæ quam Patriæ communis amator, si non eodem mense, anno certe eodem, qui fuit xv seculi ultimus, affectus sui erga Aprilis T, III.

*Post scriptum
Sanctæ vitam,*

utramque argumentum præbuit memoria dignum. Nam D conscriptam a se, eleganti satis stylo nec valde prolixa, S. Catharinæ Vitam, pridie Idus Julias dedicavit Illustrissimo Venetiarum Duci Augustino Barbadico, erga Sanctam præcipue devoto : idemque, ut in præfixo ante opus epigrammate legitur,

— — — amatam

Sic patriam coluit præposuitque sibi;

Corpus ut innocuum, trepidis pro civibus, unus Hostibus obtulerit vulneribusque libens.

*pro patria
moriens,*

Quapropter

Mortuus et fama veteres superare Quirites

Creditur, et meritis vincere Cecropidas.

42 Idem denique, dum vulneribus confossus truncata manu expiraret, tale epigramma dictavit, extremum ingenii sui et amoris ad ultimum spiritum Patriæ Sanctæque servati monumentum, cum ipsa manu Romanam mittendum, dictoque operi præfixum his verbis.

Cui refero acceptam moriens, Catharina, salutem;

En tibi truncatam do, bona Virgo, manum.

Dum potuit calamum duxit tibi : vixque peregit.

Rerum vana sequens, quod pia vovit, opus.

Te penes hic optat nondum bene mortua condi;

Unde precor Senam respice, Diva, tuam.

*amputatam
manum mis-
sit ad tumu-
lum Catharinæ*

E

Scripserat, uti testatur Possevinus in Apparatu, Vitam B. Francisci, quam Paulus Florentinus Theologus Ordinis Servorum dicavit Pio II Pontifici Maximo, atque adeo annos circiter triginta priusquam moreretur : hanc vero S. Catharinæ, non rerum ab aliis præteritarum novitate ornavit, sed eloquentiæ sibi familiaris candore, pro ratione seculi sui minime contemnendo : post narratum tamen sepulturam, sic ait Miracula separatim enarrare supersedeo, ne longior sim; Unum autem longe maximum non præteribo, quod ad me attinet Nicolaum Burgensium Senensem, qui hanc Catharinæ Vitam stylo dedi.

43 Rediens rure, febrim nactus sum, qua ita afflictabar, ut non minus animam tegram traherem quam corpus : itaque ad paucos dies redactus fui, ut de summa valetudinis meæ pessime sperarent; nam nec cibi nec potiones ullæ juvamenti aliquid afferebant. Dicam id quod verissimum est : prævaricator ille invisibilis insigniter me fatigavit : quod modo verbis, modo gestibus præferebam : quapropter proximi amicique cariores ita me affectum cernere præ mœrore non poterant. Perfugium igitur habuerunt ad B. Catharinæ cilicium, quod usque hodie Senæ, in æde sancti Spiritus, accuratissime servatur. Ubi vero cilicium illud perlatus est; simul ac super me indignum positum fuit, experrectus sum, qui ad tempus inanimabilis et exanimis visus fueram. Junctis ego tum manibus indulgentissimo Deo dignas gratias egi, qui me per Catharinæ preces in discrimine corporis et animæ liberasset. Ex illo commodior indies semper fui, donec ex toto convalescerem. Quod cum ita se habeat, quidquid sum, secundum divinam majestatem, debere me fateor cœli Catharinæ Seneosi, ad quam mortales omnes vehementer premuntur : nunquam enim incassum rogat omnipotentem Dominum, cui ipsa, degens in contagione corporis, studiosissime servivit. Sed de hac tanta Catharinæ gratia apud Deum, dum essem Romæ Senensis orator apud Pontificem, feci ad Romanos Epigramma, quod in capella parietis affixum est, in capella S. Dominici seu Minervæ, Catharinæ addicta, ubi sacratum ipsius corpus in sublimi marmoreo monumento servatur; in quo quidem epigrammate duo hi versus insunt,

*qua scripserat
factum in se
miraculum;*

*quando ex fe-
bri ad mortem
ager*

*F
imposito sibi
sanctæ cilicio
convalescit :*

*beneficium
colico epi-
grammate
testatus*

A Non habet a Christo Virgo Catharina repulsam, Credite, pro miseris munera si qua petit. Hoc autem ipsum ubique locorum nostris quoque temporibus videre est, novis gliscentibus quotidie signis.

44 Ita ille, Senis, ut videtur, scribens; ubi mox inici-
micorum exceptus gladiis, non ita ab iis concisus est, quin potuerit ad mortem pie obeundam parare animum: quod alterum maximumque S. Catharinæ beneficium fuisse existimo, per vulnere corporeorum cruciatu expiato properantis mercedem reddere piæ scriptio-
nis. Viventem eo an mortuo perlata ea Vita Venetiis sit, non habeo unde definiam; hoc certum est, mandatum mox fuisse præio, sic enim ad calcem libelli legitur: Impressum Venetiis per Joannem Fridino, alias Thacuinum, anno mmi die xxvi Aprilis. Impressionis auctorem existimo fuisse Ducem ipsum Augustinum Barbadicum: qui eodem deinde anno, sui Principatus decimo quinto e viris abiit, ne prægresso ad S. Catharinam amico diu se superstitem quereretur, sed ad præmiorum consortium recipiendum cita transiret.

Vita mox
impressa Ve-
netiis est,

affinitas
sanctæ cum
Burgensis,

45 Porro occasione Vitæ, a Nicolao Burgensio scrip-
tæ, notanda venit eorum vanitas, qui veluti non satis nobilem Catharinam sua fecisset sanctitas, licet ipsa edita esset parentibus genere plebeis, arte tinctioribus; nobilitatem illi terrenam ex male fundatis conjecturis conciliare voluerunt, nec dubitarunt eam asserere in lectionibus ex indulto Urbani Papæ VIII in Romanum Breviarium transferendis. Sed nobilissima Burghesiorum familia, non quasi Sanctam dedignata concire; verum ut abhorrens originis plebeie notam, in totius orbis Christiani conspectu majoribus suis afflictam, que-
relas Romam detulit ad sacram Rituum Congregationem. Quare diligenti super hoc habita perquisitione,

reque pluries mature discussa, cum interventu Pro-
motoris fidei ac eorum Consultorum voto, qui de adhibitis in novissima Breviarii reformatione super-
erant; eadem sacra Congregatio, referente Eminentissimo et Reverendissimo D. Cardinale Cajetano, ad hoc specialiter deputato, unanimi voto censuit (si Sanctissimo videretur) prædictas Lectiones reformandas esse, cassando illa verba, Ex Benincasia una cum Burghesia familia ex eodem stipite proveniente; prout mandavit cassari, et non nisi deletis dictis verbis in jam impressis Lectionibus legi ac retineri; prohibendo pariter ne in posterum ullo modo dicta verba apponantur, quotiescumque hujusmodi Lectiones imprimi contigerit. Sanctissimus autem annuit die xxviii Septembris mdcxli: et sic evanuit male fundata opinio, quam ante id tempus scriptores aliqui suis in libris propagarant; sustinentes, Burghesiorum gentem in Benincasas, Ghezios, et Rononos divisam fuisse; eoque adducentes epitaphium Senis in ecclesia S. Dominici legendum: Hic jacet Franciscus Benincasa de Borghensibus, Doctor egregius, orate pro eo: quem Franciscum aiebant fuisse Catharinæ nepotem ex fratre: quod si verum fuisset non existimo sic obliterandam memoriam consanguinitatis istiusmodi, ut Nicolaus prælaudatus eam dissimulare aut voluisset aut potuisset. Pro solutione autem difficultatis observa, quod Benincasa ita fuisse cognomen plebeæ, ex qua Catharina, famulæ; ut ipsum in Etruria ac Senis esset multis, etiam nobilibus, prænomen proprium; et sic a quodam Benincasa de Borghensibus, a quo Franciscus iste descenderit, dici caperint illius posterius; sicut alii a Ghezio et Ronono Burghesiis, diversorum ex eodem stipite ramorum capitibus, distinctivam appellationem retinuerunt.

jubetur ex-
pungi ea
Breviario,

ut male fun-
data.

E

DE B. LUDOVICO PUERO

RAVENSPURGI IN SUEVIA A JUDÆIS OCCISO.

ANNO
MCCCCXXIX

Acta unde
accepta?

Barbaræ Judæorum adversus Christianos feritatis exempla, multa dedit hic mensis diebus variis; nec tamen eorum colligendorum finem licet facere, nisi cum ipso illius fine. Adhuc enim retinet nos B. Ludovicus, anno mccccxxix Ravenspurgi in Suevia crudeliter interemptus, hoc ultimo Aprilis: cujus passionem eamque subsecutam venerationem sacri corporis, nobis in sua Helvetia sancta proponit Henricus Murerus Corthusiensis, usus, ut præfatur, antiquis duabus Chronicis, quarum altera Oeningensis ad Rhenum monasterii fuit, alteram communicavit Nicolaus Walser, Ravenspurgensis Parochus idemque Capituli Canonialis Decanus. Eam historiam quia ex ipsis fontibus accipere non licet, Latinam hic dabimus, ut Germanice legitur apud auctorem præfatum, unum præmonendo, videlicet Ravenspurgum Imperiale oppidum esse, sex septemve horis a Brigantino locu, amana in valle situm, sub ditione Austriacorum, et religionis cultu pro parte majori Catholico, quem conservant vetustiorum ac recentiorum Ordinum cœnobio varia, intra ac circa mœnia constituta. Abhinc intervallo trium circiter horarum abest Haslach oppidulum, juxta quod silva et in hac sacellum fuit hujus Beati, de quo pluribus infra.

2 Ravenspurgi ergo apud civem Christianum, juxta quorundam Judæorum ædes, habitabat Ludovicus puer, von Bruck sive a Ponte cognominatus, natione Helvetus, simulque et mensa illius utebatur et litteris discendis vacabat. Contraxerat ille cum vicinis Judæis familiaritatem nonnullam, et eorum

scholas fre-
quentans puer
dum vicinis
Judæis obse-
quiosus in-
servit,

frequentans ædes crebra præstabat officiosus obsequia. Accidit porro anno mccccxxix, inter Paschæ ac Pentecostes festa, Ravenspurgenses Judæos convivium celebrare numerosum, ad quod etiam ex vicinis urbibus Constantia, Uberlinga, aliisque invitati plures convenere. Hac occasione deesse vicinis noluit Ludovicus, sed iisdem ad coquinæ ministerium veruque vertendum operam obtulit. Id dum agit, conjecerunt in eum oculos Judæi duo, Aaron et Anselmus fratres: qui cognoscentes Christianum esse puerum, et istic loci peregrinum, magna fundendi sanguinis siti incensi, arripuerunt inuocentem; assumptoque in sceleris societatem affine suo Moyse, tamdiu cruciarunt, donec animam inter tormenta efflaret. Addiderunt etiam ad reliquam immanitatem, ut amputatis virilibus turpiter abuterentur, ex insatiabili odio Christiani generis. Postquam furori sacrilego sic litavere, vestibus suis induunt cadaver, conjectumque intra saccum prima die Maji deferunt usque ad turrin Ravenspurgensem; ubi repertum aurigam, Nicolaum Knoll nomine, mercede conducunt, ut saccum istum sursum avehat in silvam Haszlachensem; ubi eum expectaturus esset ipsorum aliquis, et ulteriora mandata indicaturus.

3 Abiit cum commendata innocentis corporis sarcina auriga, partim lucri cupidine, partim nimia simplicitate persuasus; perveniensque in præfatum silvam, invenit circa abietem proceram Judæos multos, qui aperto continuo sacco extraxerunt inde oc-
cisum

F

ferre multi-
tudo:

A cisum puerum. Exhorruit ad ejusmodi spectaculum auriga; et Quæ vos, inquit, malum! causa impulit, ut mihi innocentem istum devehendum commendaretis? Ast illi monere ut taceat, nisi perire malit: nihil enim ipsi aut sibi metuendum esse, si rem fidei silentio tegat; sin minus, comminantur accusare ipsum ut participem cædis. Hac oratione et decem florenorum pretio placatus fungus, suis ipse manibus deponit de carro cadaver quod vexerat, et subitus proceram illam abietem deponit: illi vero, trajecto per ramos ipsius abietis fune, collum illaqueant, illaqueatumque attollunt, quasi voluntario sese suspendio enecasset: alteram etiam manum adducunt ad inguina, inferentes eidem cultrum, tamquam spontaneæ mutilationis instrumentum: atque ita ad sua quique se recepere, rati arcanum mansurum quod egerant.

occisus sus-
penditur in
silva:

caelesti lumine
illustratus,

4 Verum noluit Deus occultum facinus impunitumque dimittere: fecitque pluribus noctibus consequenter, ex præfata silva, ab ipsaque unde innocens pendebat abiete, clarissimam quamdam faculam velut stellam radiare usque Ravenspurgum, prent honorati quidam cives jurejurando testati sunt observavisse se, quamvis ignorarent quid eo indicio signaretur. Interim pueri aliquot in eandem silvam abeunt avium nidos spoliaturi; et condiscipulum ex abiete pendente agnoscunt; neque dubitantes quin ipse se istic suspendisset, toto Ravenspurgensi oppido rem divulgant. Fit ingens populi concursus ad locum; ubi pendulum attentius considerantes viri prudentiores, tot modis signisque agnovere aliena manu illatam prius mortem et suspendium fraudulenter simulatum; ut omnes rei circumstantias, cum inculcata eatenus Ludovici vita conferentes, nihil dubitarent, quin esset a suismet occisoribus istic appensus, et nocturnis splendoribus declaratus innocens. Ergo, ex deliberatione et mandato civilis atque ecclesiastici Magistratus, deponitur ab infelici arbore corpus, sub eaque sepelitur, usque dum plenius cognosceretur rei gestæ series. Nec mora cadit in Judæos Ravenspurgenses suspicio, eo quod egredientem ingredientemque ad illos multo vidisse meminissent: adeo autem invaluit murmur in populo, ut male sibi metuere incipiens præmemoratus auriga, Ravenspurgum Uberlingam, ipsi lacui adsitum oppidum, commigrare statuerit. Eo discessu non sopitis sed auctis susurris, accusatus tandem Nicolaus apud Senatum Uberlingensem, captusque, et totum ordinem rei peractæ confessus, nominavit quotquot noverat interfuisse Judæos: et quamvis excusandum se crederet, damnatus ad rotam est. Judæi vero, Aaron, Anselmus et Moyses cum aliis capti Ravenspurgi sunt; reliqui Uberlingæ, Lindaviæ, et Constantiæ, unde ad festum convenerant, similiter deprehensi et igne consumpti, per sententiam periire anno mccccxxx.

ibidem sepe-
litur:

punitis reis

et crebrescen-
tibus mira-
culis sacel-
lum erigitur:

5 Ex hinc divulgata quæqua versum fama, incrementum sæpe iteratum sumpsit a luminosa stella, prout antea sic et postea super locum sepulturæ lucente: quapropter exstructum ibidem est sacellum lapideum, ad Dei honorem factique istius memoriam, quod ad Abietem vulgus nominandum instituit. Magno dein accolarum ac peregrinorum concursu celebratus est locus per annos centum, quemadmodum Chronica Ravenspurgensis testatur, tria nominatim miracula referens ex multis, quæ ibi contigisse dicit. Joannes Grabman Ravenspurgensis, cujus prosapia etiamnum perseverat, difficili laborans hernia, per eandem in vitæ discrimen adductus fuerat plus vice simplici: sed vovens quod ad Abietem iturus esset, sancti juvenis intercessione recepit corporis integritatem. Brigantiæ lapsus in aquam puer, indeque post horam extractus mortuus,

simili suorum pro ipso voto rediit ad vitam meritis D B. Ludovici. Michael Biegh, ex oppido Eschach, uno Germanico milliari distante, tantos patiebatur dolores in digitis unius suæ manus, ut extendere eos regereque non posset: vovit igitur piam peregrinationem ad Abietem, cum oblatione manus ferreæ: quo completo, salvus domum rediit, cœpitque manu sua ad laborandum uti.

EX GERM.
MUREBI.

6 Stetit autem prænominatum sacellum totis centum annis: his vero elapsis, cum sartis tectis servandis nemo satis attenderet, et invalescens Lutherana hæresis exstingeret avitæ pietatis fervorem, paulatim corrunt; adeo ut illius nihil supersit amplius quam parietinæ quædam. Ast ossa sancti adolescentis translata sunt in sacellum S. Viti, supra montem qui oppido Ravenspurgensi ad Austrum imminet: ubi etiam nunc honoranda conspiciuntur. In curia vero ipsa servantur monstranturque ipsius pileus, toga, cingulum, atque ex cingulo dependentes tabellæ scriptoriæ cera illitæ, cum quibus a Judæis captus atque occisus est. Præterea peregrinantibus ad Abietem solebant distribui peractæ devotionis signa, qualia apud Einzidlenses, aliisque locis votiva peregrinatione frequentatis, distribuuntur. Hactenus Murerus, absque ulla determinatione ætatis, quam ultra quartum decimum annum progressam facile crediderim: plura vel de præsentis cultu vel ex genuinis Chronicorum fontibus si Ravenspurgenses suggerant, erit iis locus in Supplemento hujus mensis.

eo postea
collapse cor-
pus trans-
fertur Ra-
venspurgum.

7 Hæc in Suevia acta sunt seculo xv: Sueviæ vero proximus Palatinatus, qui superior dicitur et ad Bavarorum Ducum jura nunc spectat, od æque funestam tragædiam, in corpore Michaelis necdum quadrimi actitatum, eo magis ingemuit anno mxxx, quanto minus licuit aut ulcisci scelus aut Christi Martyrem debito cultu prosequi, sub Othone Henrico Palatino Lutheranorum, cui præ Judæis viles erant Christiani Catholici. Rei gestæ seriem plenius descriptam videre qui volet, legat Tomum tertium Baviaræ sanctæ a pag. 76; quin et occisi sædeque excarnificati pueri effigiem contempletur, expressam ad vivum pag. ultima Baviaræ piæ. Operum istorum auctor Matthæus Raderus, Dominica Passionis, quæ tunc in xiv Marti cadebat, interceptum furtim puerum asserit. Quem cum in iis ubi detineri ferebatur ædibus quæri non pateretur Dynasta impius, credibile est sceleri destinato moram aliquantulum indulsisse barbaros, usque dum vel suum vel nostrum Pascha adesset; atque adeo finem Martii mensis carnificina ista, quæ toto duravit triduo, fuisse occupatum. Nec certe minus temporis intervallum requirunt, quæ ante repertum corpus gesta describuntur a pueri parente, lapidem omnem movente quo filium recuperaret. Itaque ad Supplementum Martii differimus pleniorrem de hoc puero relationem, ab nostri apud Eystadienses collegi Patribus interim edocendi, cum quo honore ex veteri ecclesiæ in novam, quæ post editionem prælaudati operis magnificentius exurrexit, translatus sit corpus, et quo in pretio ac veneratione nunc habeatur.

Anno 1540
excarnifi-
catus in
Palatinatu
Michael,

differtur ad
supplemen-
tum Martii,

8 Speramus etiam inventuros nos interim Joannis Eckii Doctoris, ob crebrus cum Luthero ac Lutheranis pugnas atque victorias celeberrimi librum, quem contra Judæorum Patronum, prænominatum credo Othonem Henricum, scripsit inscripsitque Christophoro Madrucio Episcopo Tridentino. Doctor enim ille tunc Ingolstadii in propinquo degebat, et altero post eandem Michaelis anno Eystadium venit, totamque laniam cognovit a medicis, qui Episcopi jussu corpus inspece-
rant. Ex eodem libro varias alias hujusmodi crudelitates discemus, quas intactas maluimus hoc mense dimittere; nominatim de pueris Ratisponensibus sex vel octo, quorum simili feritate immolatorum Reliquiæ anno mccccxxxvi extractæ in lucem sunt; atque de aliis duobus

donec habe-
antur scripta
testium oculo-
ratorum.

A duobus, Savanæ in Liguria anno MDLXII, et Anconæ in Piceno post quadriennium interfectis. Sed et necessarium nobis est Germanicum poema, quo eandem tragediam publicavit Hilbrandus Thiermarinus. Episcopi Eystadiensis tunc Cancellarius: cui hoc divinitus obligit muneris, ut lingua, quam Palatinus Judæorum Patronus excindi fecerat, ob injuriam eo carmine sibi

ut interpretabatur illatam, denuo exeresceret, et ad annos totos viginti postea expeditam loquendi facultatem præberet. Hæc autem omnia et quidquid aliud huc facere potest, ubi a nobis desiderari Eystadienses sciverint, quin prompte quærenda nobisque submittenda sint, nihil ambigimus.

D. P.

DE B. MICHAELE DE BARGA

ORDINIS MINORUM OBSERVANTIUM, PROPE LUCAM IN HETRURIA.

AN MCCCLXXIX

Conventus
Bargensis,an. 1471 ad
oppidum
translatus,habet sub
altari corpus
Beati,illudque lris
in anno
ostendit :brachium
Pisis serva-
tgr.Vita compen-
dium ex
Waddingo.

Qua Lucensis Reipublicæ Magnique Ducatus Florentini limites sese invicem quibusdam veluti nexibus utrimque procurrentes complectuntur et implicant, ad Serchii fluminis orientalem ripam Barga visitur, honestum oppidum, Lucensis olim, nunc Florentinæ ditionis: circa quod Fratres Minores habuere conventum S. Bernardini dictum, cujus et plurium illo tractu aliorum fundamenta referuntur ad Fr. Herculanum de Piagali, insignem regularis observantiæ zelatorem promotoremque, sub majori altari conventus Castri-novi in Cafarniana reverenter depositum, et die xxviii Maji (si Arturo credimus) inter Beatos commemorandum. Datum conventui initium creditur haud diu post annum mccccxliii: unius autem circiter undeviginti post primum foundationem elapsis, anno scilicet Christianæ Ævæ mccccclxxi die iv Decembris, translatus est idem Conventus ad alium salubrioris auras locum, cui S. Mariæ gratiarum nomen inditum, ibique adhuc perseverat.

2 Habet ecclesia altaria plura: quorum unum Nativitati Virginæ consecratum, sub se habet intra urnam eleganter inauratam, cujusdam B. Michaelis corpus cum tali epigraphe,

Ossa suis meritis multum veneranda, Beati,
Arcula, quam cernis, hæc, Michaelis habet:
Quæ populi pietas rapta tellure rexit,
Auro Nicolaus condidit Angelius.

Angeliorum namque Pisanorum familia jus sibi vendicat patronatus in dictum altare, sub quo deposita orca, bis in anno supra ipsum exponitur, non sine magna populi concurrentis devotione, videlicet ultimo die festo tam Paschatis quam Pentecostes, Religiosis Antiphonam de uno Confessore, Assimilabo eum viro sapienti, cantantibus, ac deinde accedere et suis cum rosariis tangere volentes ordinate admittentibus. Eadem familia ex sacro isto deposito obtinuit brachium, in cathedrati Pisana cum ceteris Reliquiis decentius habendum, uti constat ex epistola anno MDCLXIII, xxiii Martii ad loci Guardianum data ab atm. R. P. Provinciali Joanne Baptista de Burgo ad collinum, in Conventus archivio asservata. Hactenus loci Guardianus, per Franciscum Mariam Florentinum rogatus suggerere quidquid de hoc sui monasterii Beato nasset.

3 Quibus virtutibus venerationem ejusmodi commertus sit Michael ita describit Waddingus, citatis in margine Mariam sui chronicis, quæ utinam aliquando lucem publicam videant. Anno mccccclxxix, die ultimo Aprilis, Fr. Michael de Barca, in cœnobio S. Mariæ gratiarum, in vico Barcæ Carfananiæ, pie diem obiit extremum. Ad religionem admisit Fr. Herculanus de Piagale, vir sanctissimus, et optimis moribus instruxit. In simplicitate cordis et puritate vitæ omnibus gratus, institutum quod suscepit perfecte observavit. In suos qualescumque defectus vel negligentias leviusculas severe animadvertibat, aliorum erratis tenere compassus. In oratione assiduus et in prædicatione indefessus, incredibili assuebat zelo animarum, eorum præsertim qui vel ob

pauperiem vel ob locorum incommoditatem ab aliis negligebantur. Excorrebat in agros, pagos et silvas: quos reperiebat, agricolas vel pastores interrogabat, quantum temporis effluxisset, quo conscientiae labe per sacram Confessionem non expiasset: pii-que exhortationibus ad pœnitentiam allectorum confessiones excipiebat. Dum pastores fidei rudimenta docebat, seque accusantes audiebat, ut commodius et tranquillius facerent, socium pecorum et armentorum custodem adhibebat. Diebus festivis, ubi judicabat deesse Sacerdotes, qui Missæ offerrent sacrificium, celebrare solebat in oratoriis locisque honestis, advocans ex montibus et silvis montanos et rusticos, alioquin propter locorum distantiam Missam non audituros.

4 Sæviente peste, infectos visitabat, Sacramentis recreabat, et morientes sepeliebat. Inter vicos Caligani et Barga caupo Florentinus, defunctis contagione filiis universaque familia, advocari curavit Michaellem, ut uxori, septimo jam mense prægnanti et lue periclitanti, sub mortem opitularetur. Confessionem excepit, ad pie Christianeque moriendum salutaribus monitis excitavit, abortum patientem quibus potuit modis confortavit, infantulum baptizavit, pauloque post morientem inter brachia genitricis jam defunctæ sepelivit. Tempore bacchanalium per domos et plateas discurrens, puellas a choreis insanisque ludis revocabat: quosque comperiebat per ludicra et lubrica eos dies exigere, ad sobrietatem et severitatem retrahere. Dum hæc insanientium spectacula et noxiæ gesticulationes exercerentur Calignani, tabulatum conscendens, tanto fervore, contra perniciosam hanc consuetudinem certamque modestiæ pestem, prædicavit; ut eo anno multisque subsequentibus, missam fecerint notissimam istam bonorum morum corruptelam.

5 Raro miraculo ostendit Deus, ejus doctrinam sibi fuisse gratissimam, honoremque voluisse illæsum. Dum in villa Basilicæ magno hominum plausu et concursu prædicaret, petulantissimus juvenis irrisurus ejus conciones, morum e regione ecclesiæ positam conscendit, prodeuntemque e templo Concionatorem vocibus inconditis gestibusque ridiculis excepit, et puerulos ut se prædicantem atque æmulatorie gestientem aspicerent convocavit. Res mira! virentibus foliis arbor opaca, statim radicitus arefacta, toto suo spoliata est ornatu; et decidentibus comis tota deformis, dum adhuc juvenis insideret, apparuit. Hoc prodigio confirmatam voluit Deus ejus doctrinam, ne contemneretur, cessaretque tantum animarum lucrum, quantum ille ubique reportabat. Crudeles inimicitias, odia aspera, sævasque hostilitates multis in locis extinxit, lascivos juvenes vanasque puellas ad saniores sensum, plerasque ad claustra reduxit: corruptos mores correxit, pravas consuetudines per universum agrum Lucensem et Carfananiæ districtum ablegavit.

Animarum
zelator ma-
gnus,

E

assistit pesto
infectis :bacchanatium
licentiam
coercet :

F

irrisorem
suum miraculo
confundit,

occultas cogitationes penetrat,
 A 6 Prophetiæ spiritu clarius futuros eventus certo prædixit, multorumque vidit intimos cogitatus. Antonio de Partiano, agri Lucensis viro sibi familiari in itinere præeunti, et de promovendo ad Clericatum filio profunde cogitanti, alte inclamavit: Inanem, Antoni, abige cogitatum: ex tuis filiis nullus, quem proponis, statum assumet. Patefactam a longe sequenti secretam cogitationem admirans, Dei famulum verum dixisse ex eventis probavit. Eidem Antonio sibi Bargæ reatus confitenti, in memoriam reduxit negligentiam et irreverentiam, in audienda re sacra illa die in itinere commissam. Catharinam in vico Burgi, puellam Deo devotam, extremo morbo laborantem, nullique reatus confiteri volentem donec adveniret Michael, parentes increpabant, dicentes, mortis subesse periculum, et Michaellem per multa distare millaria, apud cœnobium S. Ludovici oppidi Pisciani. Ille admonitus eeleriter accurrit, languentem Sacramentis munivit, defunctam suis manibus sepelivit: suis prædicationibus conversæ et ad virtutis apicem aspiranti, vitæque sanctimonia commendatissimæ, cuncta hæc officia sedulo impendens.

moribundum vivificat,
 B 7 In vico Partiani, dum prædictum amicum Antonium inviseret, tristem et fletum invenit propter filii mortem vicinam: ut bono esset animo hortatus, dixit: Filius tuus vivet, atque hac ipsa hora a morbo liberatus est. Adhuc hæsitantem manu duxit, ut filium perspiceret incolumem; dum scalas ascendunt, venit juvenculus in occursum, matre omnibusque domesticis ad miraculi magnitudinem obstupentibus. Attamen tantæ virtutis viro non defuerunt æmuli, qui per invidiam et infamiam frequenter exercerent. Omnia tulit æquanimitè, honoris et famæ curam Deo relinquens; per quem factum est, ut ipsi calumniatores objecta probra diluerint. Tandem annis et meritis plenus, octogenarius in Domino, præmissis sacris Ecclesiæ ritibus, obdormivit. Nondum constructa ecclesia humi sepultus, plurimis cœpit clarescere miraculis: quibus allecti, etiam e longinquo, plurimi accedebant, sepulcrum veneraturi. Ea tamen aviditate terram reportabant, ut sæpe aliam oportuerit injicere. Constructo demum templo, corpus ad altare quoddam præcipuum honorifice translatum est, ubi assiduè claret miraculis.

per mortuus miraculis claret,
 C 8 Similia frere habet Marcus Ulyssipponensis, parte 3 lib. 6 cap. 35, citans etiam ipse in margine Marianum. Et sane apparet ex eodem utrumque hausisse fonte, neutrum Mariani verba sollicitè adnumerasse, dum nusquam contrarii, et tamen in nonnullis diversi inveniuntur, uno quædam expressius dicente quam dixit alius et e converso, nihil autem in substantia mutante, Wuddingo autem plura sancti viri gesta attingente quam fecit Marcus. Eadem, sed multo strictius, ex eodem fortassis Mariano, leguntur apud Gonzagam in supranominati Conventus descriptione, qui est XIX provincie Tusciæ: addit autem illi, quod vir beatus in prædicta peste septingenta et ultra defunctorum cor-

pore; se tantum socio juvante, sepelierit; quodque D
 deficiente cymba, rapidissimum fluvium strato sub
 pedibus mantello, una cum socio feliciter trajecerit. *EX MS*
 Mirabile est autem quomodo Gonzagæ inciderit pro
 Michaeli scribere Ludovicum, dum sic illius exorditur
 elogium sub ipso altari Nativitati gloriosæ Virginis
 sacro, Beati Patris Ludovici de Barga.... venerandi
 cineres reconditi sunt. Sed multo mirabilius est quod
 Waddinghus, in manibus habens Mariani a Gonzaga
 æque citati scripta, et in his nihil de Ludovico quoniam
 reperiens, ceteraque frere amari quæ laudat Gonzagæ
 ipsa esse videns quæ paulo ante fusius ex Mariano de-
 derat; noluerit animadvertere, a Gonzagæ exerrante
 calamo potius quam mente fluxisse nomen Ludovici; sed
 voluerit numerum Beatorum augere, relatis ad annum
 1475 Gonzagæ verbis, quasi de alio quam Michaeli,
 qui circa istud tempus Bargæ floruerit et Ludovicus
 dictus sit, loqui intendisset.

9 Bargenses Patres, quibus Ludovici nomen ignotum
 eatenus fuerat, dubitantes, num forte sub alio æque
 Virginis altari, a succursu appellationem sortito, aliquod
 esset alicujus Beati corpus, cujus et B. Michaelis me-
 moria esset confusa; scrutati illud diligenter sunt: sed
 nihil ejusmodi reperire, ac ne alibi quidem ullum inve-
 nerunt cujusquam Ludovici vestigium, qui sua aliquando
 sanctitate Conventum istum illustrasset. Nostro autem
 nomine super hac ambiguitate consulti; cœperunt suspi-
 cari forsitan in veteri S. Bernardini ecclesia, prorsus
 locus dimitteretur, sepultum esse istius nominis aliquem.
 Sed omnes istæ suspensiones facile evanescent, attenta
 eorum quæ sub diversis nominibus dicuntur omnimoda
 identitate. Ridiculus autem hoc loco est Arturus, qui
 contra seculi istius usum binominem Beatum fugens,
 scripsit B. Ludovici-Michaelis a Barga: si Michaellem
 Ludovici vel Ludovicum Michaelis, dixisset, po-
 terat filii nomini paternum nomen additum intelligi,
 pro istius ævi receptissima consuetudine; non tamen
 absque vetustioris auctoris exemplo potuit id nunc re-
 center affirmari, solum ad excusandam diversitatem, in
 leviculo calami lapsu fundatam.

10 Franciscus Maria Florentinus, vir eruditissi-
 mus, cujus hospitio aliquando familiariter usi, nunc
 autem vita functi gratam servamus memoriam, quum
 per se non poterat inquisitionem de B. Michaeli, alteri
 viro amico et erudito committens, ab eodem inde reverso
 et ipsa loci MSS. monumenta accurate scrutata, aliud
 nihil accepit præter ea quæ circa præsentem corporis
 cultum initio notavimus, et quod circa sepulcrum adhuc
 sunt plures tabellæ votivæ appensæ: sed præcipua
 ejus, scilicet jam vita functi, miracula a nemine
 descripta fuisse. Et hoc quidem ultimum neque novum
 neque insolens est humanæ socordie vel impræditi-
 tudinis argumentum: at non extitisse aliquando uberiores
 sanctæ historiam, cum proximis ab obitu miraculis
 descriptam, unde quæ sibi visum fuerit exscripserit Ma-
 rianus, quæque incerto aliquo casu perierit, difficulter
 admodum inducor ut credam. Utinam ea solu et ultima
 esset talium scriptorum jactura.

*licet hic pro
 Michaeli
 scripserit
 Ludovicum*

*cujus nulla
 Bargæ noti-
 tia,*

*miracula
 nusquam
 extant de-
 scripta.*

F

APPENDIX

SIVE ADDENDA ET EMENDANDA

AD IX ULTIMOS DIES APRILIS.

AD DIEM XXII.

DE S. SOTERE PAPA.

Pag. 6 num. 6 adde. Ex eodem cœmeterio Minutius de Minutiis, Archiepiscopus Jaderensis et Præpositus Ottinganus, accepit una cum pluribus variorum Sanctorum Reliquiis (norem circiter unciarum ossiculum cum porticula cranii) atque in Bavariam attulit anno MDXC, prout infra dicitur, ubi de S. Caio Papa; ex cuius corpore notabiles admodum partes eodem indidem idem Prælotus advexit; quibus nostræ Monachiensis ecclesiæ thesaurus postea auctus fuit. Ibidem num. 7 lin. ult. inter utriusque medio, lege, inter utrumque medio.

DE S. CAIO PAPA.

Pag. 17 col. 1 lin. 10 post hæc verba, quidam etiam Romæ et Bononiæ passi sunt. adde sequentia.

17 Quod autem anno MDCXXII repertum diximus sepulcrum, id non tunc primum resecratum fuit; sed multo antea. Nam in sacrario nostræ Monachiensis ecclesiæ habetur ex corpore S. Caii os unum integrum, et dens, et caput, pridem extracta, et anno MDXC Romæ cum tabulis legitimis donata Minutio de Minutiis Forju-liensi, Archiepiscopo Jaderensi, Præposito Oetingano, Innocentio IX et Clementi VIII Pontificibus Maximis a Secretis, Serenissimo Guilielmo Baviaræ utriusque Duci a consiliis, viro nobilitate et doctrina eximio, prudentia et rerum usu incomparabili (ut habet Epitaphium tumulo incisum, in sacello Divi Andreæ templi nostri Monachiensis) cui, post multos pro Republica Christiana exantlatos labores, vi morbi extincto, hunc quietis locum dedit idem Dux Baviaræ bene merito, anno Salutis MDCIV, cum vixisset annos LV. Tumultus est autem VIII Idus Martias: qui quod apud nos tumularetur, ut habetur in annuis dicti Collegii litteris, datum est Serenissimis Principibus templi Fundatoribus, Minutique etiam in Societatem meritis, quæ quoad ille vixit et multa et magna fuerunt: ipse enim solus, sua auctoritate et in nos præclara propensione et inexpugnabili constantia animi, obtinuit, ut monasterium Eberspergense in fundationem Collegii tandem tribueretur, deficientibus fere omnibus qui causæ nostræ patrocinari videbantur.

18 Præclaras Sanctorum Reliquias vir iste laudatissimus, tum ab Urbe tum aliunde, detulit in Bavariam; quas inter etiam fuerunt de corpore S. Caii partes prænominatæ, adeo ut operæ pretium sit Romanum instrumentum hic attexere, prout illud ex Archivo collegii transcriptum accepimus, cura R. P. Christophori Schorrer, nostræ Societatis antehac pro Germania Assistente et Monachiensis Collegii aliquoties Rectore, operis nostri promovendi studiosissimo. In nomine Sanctissimæ et individue Trinitatis, Patris, et Filii et Spiritus sancti. Amen. Cum sit quod Sanctorum reliquias, quorum animas non dubitamus in cœlo cum Christo regnare, universi Christi fideles pio affectu venerari debemus in terris; ut Dei venerantes amicos, nos divinis beneplacitis complaceamus; et eorum

qui corpora, propter divini nominis exaltationem et fidei Christi defensionem, diversis tormentorum generibus patienter ad supplicia tradiderunt, patrocinia nobis mendicantes, quod nostris meritis non valemus, apud Deum eorum meritis et intercessionibus obtinere mereamur. Hinc est quod anno a Nativitate Domini MDCXC, Indictione III, die vero XVI mensis Aprilis, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Sixti divina providentia Papæ quinti anno V, in mei publici Notarii testiumque infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum præsentia, personaliter constitutus Reverendus Dominus Jacobus Cathaneus Clericus Venetus, Capellanus Reverendissimi Domini Minutii de Minutiis, Protonotarii Apostolici et Præpositi Oetingensis, nec non Serenissimi Principis Guillelmi utriusque Baviaræ Ducis primarii Consilarii, [dixit quod] infra et juxta ecclesiam S. Sebastiani ad Catacumbas, extra muros urbis Romæ sitam in via Appia.... est cœmeterium S. Calixti Papæ et Martyris terræ suppositum..... in quo his diebus multa sepulcra sanctorum Martyrum cum nominibus, partim lapidi insculptis, partim rubrica quadam durabili extrinsecus vel intrinsecus delineatis.

19 Et præsentem in eadem ecclesia R. P. Fr. Nicolaus de Assisio, Ordinis Eremitarum S. Augustini, ejusdem ecclesiæ S. Sebastiani Priore; cui idem D. Jacobus, ad instantiam præfati Reverendissimi D. Minutii præsentavit quasdam litteras Apostolicas, in forma Brevis sub annulo Piscatoris expeditas, et præfati D. Minutio ab eodem Domino nostro Papa concessas, sub datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die V Decembris MDCXXXVIII Pontificatus sui anno IV. Quarum quidem litterarum Apostolicarum vigore d. Fr. Nicolaus Prior, cotta et stola indutus ac luminaribus cereis accensis, una cum d. D. Jacobo Cathaneo et me Notario ac testibus infrascriptis, intravit d. cœmeterium, non una vice, sed pluribus, præsentem etiam aliquoties ipso Reverendiss. D. Minutio, et sepulcra ipsa et nomina insculpta vel inscripta diligenter pioque studio inspiciente. Et idem Fr. Nicolaus Prior, a sepulcris propriis reverenter et devote extraxit ossa et Reliquias sanctorum Martyrum, quorum nomina sunt infrascripta. Videlicet primo caput S. ANICETI Papæ et Martyris. item de reliquiis S. SOTERIS Papæ et Martyris, S. HYGINI Papæ et Martyris, et S. EUSEBII Papæ et Martyris, S. EUTYCHIANI Papæ et Martyris, S. DIONYSII Papæ et Martyris, S. LEONIS Papæ et Martyris, S. LUCII Papæ et Martyris. Item integrum fere corpus S. CAII Papæ et Martyris. item de Reliquiis S. SATURNINI, S. VALERIANI, S. EPIMACHI, S. CYRIACI, S. ALMACII, S. ZOTICI, S. POLYCARPI, S. VALENTII, S. CYPRIANI, S. VALENTINIANI, S. APRONIANI, S. FELICIS Presbyteri, S. JACOBI, S. CLEMENTIS, S. JANUARI, S. VITALIS, S. ALEXANDRI, S. SILVANI, S. PHILIPPI, S. CORNELII, S. THEOPHILI, de capite S. ANTONII, de capite S. JUVINIANI, S. MARTINIANI, S. THEODORI Martyrum. item integra corpora SS. CYRI et JOANNIS Martyrum. item de capite S. CANDIDÆ Virginis. item de reliquiis SS. FELICITATIS et RESTITUTÆ Virginum Martyrum, S. DAFROSÆ uxoris S. Fabiani Martyris, SS. SECUNDÆ, RUFINÆ, ANASTASIÆ, JUSTINÆ,

coram Notario et testibus, ex cœmeterio S. Calixti

E

per Priorem ecclesiæ S. Sebastiani,

F dantur plurimum Sanctorum et S. Cui insignes Reliquiæ,

NOT 1

NOT 2

Minutio de Minutiis Archiep. Jaderensi

C

Collegii Monachiensis benefactori,

Romæ an. 1590 16 Aprilis,

A JUSTINÆ, TECLÆ, et VICTORIÆ Virginum et Martyrum.

deferendæ in
Bavariam
ad Ducem .

20 Et illas Reliquias sic extractas d. Fr. Nicolaus Prior in continenti eidem D. Jacobo, nomine quo supra, tradidit. Qui quidem D. Jacobus Reliquias hujusmodi reverenter ac devote ad se recipiens, eas secum detulit, ad effectum illas nomine præfati Serenissimi Ducis Bavariæ consignandi d. Reverendiss. D. Minutio; animo tamen et intentione eas deferendi ad partes Germaniæ, et præfato Serenissimo D. Duci tradendi et consignandi, et illas per d. Sereniss. D. Ducem in loco seu locis sibi bene visis collocandi, reponendi, et venerandi; ut ipsi Christi fideles exinde divinæ gratiæ aptiores reddantur, suamque augeant devotionem. Quod D. N. Jesus Christus, qui candor est lucis æternæ, eorumdem sanctorum Martyrum precibus et intercessionibus concedere dignetur, atque vota fidelium dirigat, atque ad gratiam exauditionis perducatur. Super quibus et singulis præmissis, præfatus D. Jacobus Cathaneus sibi, nomine quo supra, a me Notario publico infrascripto unum vel plura publicum seu publica instrumentum et instrumenta fieri postulavit. Acta fuerunt hæc in d. Cœmeterio S. Calixti sub anno, indictione, die, monse, pontificatu quibus supra, præsentibus ibidem discretis viris DD. Mag. Pelegrino del Basso Mutinensi, et Mag. Marco de Pellin dal Poggiol comitatus Matinensis, testibus ad promissa vocatis specialiter atque rogatis.

† Et ego Sebastianus Martre, Clericus conjugatus Tarraconensis diœcesis, publicus auctoritate Apostolica Notarius etc.

quarum
multæ obli-
gerunt in
templo soc. J.
Monachis,
et in his S.
Cati;

21 Ex his porro reliquiis, ipsius Serenissimi Ducis dono, nostro S. Michaelis templo obtigerunt, præter supra nominatus S. Cati Papæ reliquias, Caput S. Aniceti Papæ integrum: item SS. Hygini, Apronian, Zotici, Valeriani, Theclæ, Cypriani et Justinæ ejusmodi partes, quæ visæ sunt sufficere, Officio sub ritu semiduplicis peragendo, iis quibus in Martyrologio commemorantur diebus iv Januarii, ii, xi et xiii Februarii, xiv Aprilis, xxviii Septembris et xi Octobris: de Sanctis autem Saturnino x Moji, Candida xx Septembris, et Januario xxv Octobris, propterea quod quæ habentur ossa sint majora ut possint pars insignis dici, festum agitur sub ritu duplici, uti etiam de SS. Cyro et Joanne xxxi Januarii. Ceterorum in Romano Instrumento nominatorum Reliquiæ quales sint, quo deveniunt, quo ritu colantur, optamus discere; quumvis non existimemus singulas præcise eorum esse, quorum nomina inveniuntur inscripta ad certos dies Martyrologii, ideoque reliquiæ tamquam eorumdem essent in altari exponantur. Hoc autem dubium multo magis nos urget circa eos Pontifices, quos alibi quum in S. Calixti cœmeterio sepultos esse constat; multoque maxime circa corpora SS. Cyri et Joannis, quæ ex Ægypto Romam translata, ibi aliquando proprium templum habuere, justa Tiberim e regione basilicæ S. Pauli, cujus mentio est in Vita S. Gregorii Papæ lib. 4. cap. 91, nisi occurreret, ad præcipuas illas basilicas ex variis Romanæ urbis locis ac templis, occasionibus variis, coniecta esse plurima illustrum Sanctorum pignora: potissimum ex iis quæ temporum lapsu aut bellorum injuria perierunt, prout isti SS. Joannis et Cyri templo, antea S. Præxedis dicto, accidit; unde necesse fuit ipsorum corporibus aliam inveniri sedem; et (siquidem ad S. Pauli ædem ea inferre fortasse non licebat aut libebat) proprior alia nulla aderat quam S. Sebastiani Basilica, propter cœmeterii amplissimi ac nominotissimi commoditatem maxime opportuna.

22 Tamayus Salazar etc. uti pag. 17

Pag. 32 num. 6 Adde: Nam quod in MS. Florario Sanctorum ad xix Martii notetur memoria S. Leontii Episcopi Senonensis, non alia occasione factum puta-

mus, quam quod in fastis variis simul commemorentur D. Apollonius et Leontius, sicuti etiam hic fit, idque de Senonensi gratis intellexerit Florarii auctor.

DE S. SENORINA VIRG.

Pag. 77 post donationem Sancti Regis hæc adde.

NOT. 4

Rodericus da Cunha Archiepiscopus Bracharensis, postquam tomo i historiæ Archiepiscoporum Bracharensium cap. 116, totam S. Seniorinæ vitam, qualis hic posita, Lusitanice dedisset, et simul hac Sancti Regis donationem Latine, cœptum a Sanctio prædicto narrationem sic prosequitur. Etiam Alfonsus filius, accepti beneficii numquam immemor, Privilegium scripsit in Guimaranes, Æra mccciviii, qua dictam ecclesiam, ab omni exemptam servitio, recipit in clientelam suam. Hujus vero filius Alfonsus III duo alia signavit Privilegia, in favorem ejusdem Ecclesiæ. Denique Petrus, Rex Portugalliæ et Algarbiæ, ad honorem Dei ac Matris ejus, Sanctæ item Seniorinæ donatione irrevocabili jus patronatus in ecclesiam S. Mariæ de saltu diœcesis Bragensis, ea conditione ut Abbas pro tempore teneatur semper alere Capellanum, qui quotidie canat Missam ad altare, quod in eadem ecclesia de Basto extruxit D. Agnes de Castro, istic ubi est corpus S. Gervasii: insuper puerum dicto Capellano ministraturum, in hisquæ officii sui erunt, et curaturum, ut faveantur continuo tres lampades, ardentes in eadem ecclesia die ac nocte, una ante Crucifixum, altera ante locum in quo jacet corpus S. Seniorinæ, tertia in capella ante sepulcrum S. Gervasii. Datum Valenciæ de Ripa-Minii xv Septembris, Æra mccccxviii. Ita Rodericus ex Antonii Brandani translatione vernacula, præ quæ maluissemus originalem textum Latinum legere. Tamayus Salazar SS Godinam et Gervasium commemorat die 1 Octobris, secutus Martyrologium Lusitanicum P. Joannis Lupi, quod hactenus nescimus cujus ætatis vel auctoritatis sit: et S. Godinam quidem ait esse sepultam intra mojos altare; S. Gervasium vero communi traditione haberi fratrem S. Seniorinæ; nec plus de iis sciri.

Alia Alfonsi III,

et Alfonsi 3 ex quo constat etiam de cultu S. Gervasii.

E

1 Octobris.

DE B. FRANCISCO FABRIANENSI.

Pag. 89 ad Commentarium prævium hæc addantur:

NOT. 5

4 Non fuit omnino vana spes quam prædictæ litteræ Laurentinæ fecerunt: nam interposita tandem ipsius Generalis auctoritate, sine cujus licentia negabat Guadianus licere sibi cuiquam committere illud scriptum, impetratus est tandem toties petitus codex, caractere tum difficili exaratus, et cum abbreviationibus tam frequentibus exoticisque, ut nullus Fabriani vel Laureti inventus sit qui posset velletque legere; seque coactum invenit prælaudatus P. Christophorus Grævus, sua manu describere quicquid legere potuit, et transcribi debere indicovit; fassus ingenue, se quoque, licet pro honore Sanctorum zelosissimum, tædio tamen tam molesti laboris fuisse affectum, ideoque non tantum omisisse sententias Scripturarum, importune identidem accumulatas: sed etiam portem aliquam miraculorum; quod existimaret ea quæ bona fide descripsit, satis fore ad auctoritatem conciliandam iis quæ apud Waddingum stylo cultiori leguntur.

Impetratur tandem Vita B. Francisci, F

5 Titulus libri hic erat. Incipit Vita B. Patris Fr. Francisci de Fabriano, collecta per Venerandum P. Fr. Dominicum Bonaventuram Fessis de Fabriano, ejusdem beati P. Fr. Francisci nepotem, filium sororis suæ, Johanna nomine; ricopiata vero et noviter exarata per me Fr. Dominicum Johannis Mariani de Fabriano, sacrarum litterarum prædicatorem et indignum Bachalarium, die xxii mensis Junii, anni Domini mdcxlviii. Adsit ergo proposito Virgo Maria meo. In fine libri hæc leguntur: Explicunt miracula beati

scripta per ejus nepotem,

A beati P. Fr. Francisci de Fabriano, die xv Julii, in festo videlicet Sanctorum Martyrum Quirici et Julitæ mdxlvii ricopiata de transsumpto nico minori, extracta de originali Venerandi P. Fr. Dominici, nepotis beati P. Francisci de Fabriano, sicut patet ibi fol. 17. adeo ut scriptioni isti impensi fuerint dies omnino viginti tres : quod licet in pluribus seculi xv et xvi scripturis solcite notatum inveniatur, sciretamen in præsentî argumento haud magni refert. Pluris æstimare scire ; on illud posterioris scriptoris transsumptum minus, ex quo scriptus est codex qui solus nunc superest, dicatur minus quoad formam foliorum, respectu ejus formæ qua descriptum habetur novissimum egraphum ; an vero quoad ipsum argumentum, respectu originalis a sancti viri nepote compilati, adeo ut nunc solum habeatur illius compendium : et hoc videtur insinuari num. 20, ubi scriptor agens de translatione corporis, manifeste suis verbis addit, quod diffusius patet in alio libro majori, ac etiam in alio memoriali meo minori. Hæc sune pluraxis haud obscure indicaret epitomen, ex majori primi unctoris libri acceptam ; nisi hic haberetur generalis Prologus ad miracula, non tantum hujus, sed plurimum simul Beatorum Seraphici Ordinis, cum brevi de vita ejusque synopsi, in unum librum colligenda : sic ut tota collectio, unde prima pars transcripta hic est, fortasse majorem istum librum constituat. Quem librum vel ideo magis optarem extare, ut qualia nunc ex eo gaudemus cognoscere de B. Francisco, talia de aliis quoque proferre in lucem liceret. Interim certum videtur, aliqua saltem miracula in majori libro diffusius scripta fuisse, sicut ab ipsis Notariis primo forsitan descripta fuere.

B 6 Ut ut sit, historia Vitæ odmodum acciso, hinc, et divulsa hic est, dum primo veluti summaria illius chronotaxis proponitur ; deinde post miracula, quæ vivens mortuusque patravit, per modum conclusionis additur aliquid de virtutibus Beati. Quæ conjunctim Capite I proponere duci consultius. Lacunas, a P. Grino inter transcribendum relictas, opus fuit hinc inde supplere, verbis quæ [] inclusa videbis. Quoniam autem secundus scriptor vel abbreviator nonnullis locis ad confirmationem addit testimonium suum, verba ejus a primi auctoris verbis distinguenda monebit asteriscus *, talibus verbis præpositus. Quod si post hæc aliquis prædictum librum in manus accipiens, felicius sit in explicandotum implicatam scripturam, et accuratius egraphum mittere voluerit ; merebitur gratiam apud posteros, totius anni expletis mensibus Supplementum operis generale curaturos ; in quo non tantum dabuntur argumenta prorsus nova plurima ; sed etiam nonnulla, quæ minus sincera nunc habuimus, ex integro retractabantur.

C 7 Lucas Waddingus, ex quo Vitam et Miracula Sancti superius collecta dedimus, cum nihil adhuc haberemus vetustius, ad annum 1322 num. 12 allegat Dominicum Scevolinum in Historia Fabrianensi, multa cum laude agentem de B. Francisco ; sed eam historiam necdum vidimus ; accepimus autem jam olim a Guardiano Conventus Fabrianensis Epitomen Italicam, qualem ante multos annos, antiquo isti et vix cuiquam legibili libro, de quo supra, ad marginem junxit quidam istius conventus Religiosus, consulturus posteriorum ignoravit ; et ex hac nonnulla annotavimus ad Vitam ex Waddingo sumptam num. 17. In ipso porro Fabrianensi codice, recentiori et elegantiori manu adscribuntur odæ res, Sapphico metro non invenuste conceptæ, una cum Epigrammate in imaginem, ac duplici Hymno pro utrisque Vesperis, quem omissis ceteris dabimus post Acta ; non quod existimemus ejus usum aliquem fuisse in Officio ecclesiastico ; sed quia ideo compositus est, ut privata tantisper serviens pietati, postmodum (si Apostolicæ Sedi videatur solenniore cultum Francisco indulgere, quem tot ejus miracula et constans Fabrianensium devotio aliquando forsitan impetrabunt) publice quoque usurpetur.

8 Quam magnificum ei extractum fuerit anno post obitum decimo septimo mausoleum, describit Waddingus in Vita superius edita num. 25, idemque attingetur infra. Post annos deinde triginta novem, cum nova Fratrum ædes dedicoretur, solennioris religionis pars præcipua fuisse videtur translatio nova sacri corporis cum suo illo mausolæo : siquidem tunc concessa fuerunt indulgentiæ, quarum Instrumentum ad tumulum Beati appendi voluerunt, teste Waddingo num. 29, consequenter prosequente, quo publice privatimque devotione, tunc adhuc cum scribebat ipse, honestaretur anniversarius illius dies. Denique anno mdcxiv curavit Ordinis Generalis, ut sacri corporis thesaurus sub triplici clave servaretur, civesque decernerent ut novum magnificumque sacellum eidem magnificentius habendo fabricaretur. Et fabricatum illud quidem nunc absolutumque habetur, millenorum aliquot aureorum impendio : in illud tamen ut inferri permitteret pretiosum depositum, Jacobus Cardinalis Fransonus, Camerinensis Episcopus, ad ejus diocesim Fabrianum pertinet, non potuit persuaderi ; veluti si tentaretur aliquid Urbanianis constitutionibus adversum ; quas tamen ipse Pontifex declaravit noluisse se extendi ad eos, quorum cultus ab immemorabili tempore vignisset, centum annis antiquior. Rigorem forsitan istum mitigabunt Præsules Camerinienses, cum supra deducta et inferius deducenda distinctius cognoverint. Interim prudenter faciunt Camarinenses Fratres, quod tantisper contenti lampade jugiter ante sepulcrum ardente, et quidem S. Michaelis imagine supra sepulcrum appensa, ut huic potius quam Beatosui videatur lucere ; præferant pertinaci religioni ac forsan offensionem importunam parituræ, obsequium devotæ obedientiæ, molliora Superiorum judicia præstolantes.

ACTA

ex MSS. Fr. Dominici Bonaventuræ Nepotis ipsius Beati collecta,

Juxta exemplar Fabrianense anni 1547.

CAPUT I.

Synopsis vitæ et virtutum B. Francisci et parentum ejus.

Venerabiles olim Patres, qui Sanctorum vitas pietatis Annalibus commendaverunt, fructum utilitatis plurimum unitati fidelium attulerunt. Primum quidem, ut artifex et virtutum operator Altissimus in Sanctis suis Majestuose prædicetur ; alterum autem ut fides tenera parvulorum, infirmioris ætatis pericula desuescat [formidare], adhibitoque e Vitis [talibus] perfectionis speculo, cibi solidioris edulio roboretur : postremum vero, ut hæreticæ pervicaciam pravitatis, quæ veritatis agnitæ radios livoris nubilo nititur adumbrare, Patrum præcedentium vita laudabili et seniorum prodigiis, spretis erroribus, resipiscat. Ea propter et ego, tametsi inutilis servus Christi, ad divinæ Majestatis gloriam et laudem edidi miracula et maxima virtutum opera, quæ per Sanctos suos, quosdam videlicet Ordinis nostri Fratrum Minorum Fratres, in diversis mundi partibus exhibere dignata est omnipotentia Conditoris ; ut patet exempli gratia in provincia Marchiæ terra Fabriani, in qua Conventus ejusdem Ordinis Minorum est. Libet insuper in initio cujuslibet propositi operis, pauca quædam de vita illorum et moribus, modo præfatiunculæ summam præliando, perstringere ; quatenus declaratum perfectionis specimen suos æmulatores exemplo virtutis invitet ; et fidei signorum, quæ nequaquam fidelibus sed incredulis data noscuntur, probata vitæ sanctitas suffragetur. Et maxime hic modo ad præsens, vitam laudabilem

D
Corporis
translatio
triplex,

et pretiosum
sacellum ei
nunc extru-
ctum.

E

Proposit
auctor colli-
gere mira-
cula quorum-
dam Beatorum
in Marchia,
F

a

cum synopsi
de vocum
sanctitate ;
b

transcripta
an. 1547,

estque potius
dicenda col-
lectio mira-
culorum ;

quæ hic da-
tur ut haberi
potuit ex MS.
difficillimo.

meminit ejus
Scevolinus
in Hist. Fa-
brianensi.

extant etiam
hymni de
Beato com-
positi,

A laudabilem et magnificam devoti Fratris Francisci de Fabriano Ordinis Minorum, compilative et valde succinato sermone, aliis elucidabo.

imprimis
B. Francisci,
ex plurimis
parentibus
nati

2 Et primo [clauit] in genitoribus suis, scilicet Magistro Compagno medico, et Domina Margarita ejus conjuge. Erat enim ejus pater tantæ perfectionis, quod de nocte surgebat ad Matutinum, et ipsas Horas cum Canonicis persolvebat solite. Ceteras autem ejus virtutes modo ad præsens taceo : quia bonus lector in minimis maximam comprehendit conclusionem. Si autem Margaritæ ejus matris excellentiam sanctitatis, ego Fr. Dominicus Bonaventura Fessis de Fabriano, ejusdem beati P. Fr. Francisci nepos, scribere vellem ; non possem, nisi tantum ex auditu filii, scilicet B. Francisci, et etiam aliorum multorum, qui de ejus laudabili vita multum ipsam commendabant. Sed in c conclusione scribo illa quæ prædictus Pater B. Franciscus omnibus narrabat ; et ego ut parvulus eis faciens collationem audiebam.

et audita
cælitus voce
vocatus ad
Ordinem ;

B vade ad Fr. Gratiam Ordinis Minorum, et adimpleas ejus mandatum. Quam vocem audiens, [inquietabat ille], territus sum valde, quia vocem audiebam, et neminem videbam, utpote solus. Et sic territus audiui secundam vocem, itidem dicentem : et hanc audiens conturbata sunt viscera mea, præ nimia admiratione. Et cum cogitare cœpissem, quid hic modus significare vellet ; audiui tertio eandem vocem mihi replicantem. Quam primum autem tertiam vocem audiui, in mente mea statim decrevi mandatum adimplere : et ivi ad Venerandum Patrem Fr. Gratiam, qui gratiose recepit me in Seraphica religione, die penultima mensis Septembris, in festo videlicet Dedicationis Basilicæ S. Michaelis Archangeli, anni Domini mclxvi. Quando venit ad Ordinem præfatus P. Fr. Franciscus habebat annos ætatis sedecim, et migravit ad Dominum die xxii Aprilis mcccxxii. Vixit in ordine, ut videtur per præmissa, annos quinquaginta quinque, menses sex, quinque dies. * In præsentī anno, in quo sumus, videlicet mxxlvii, sunt anni cxxv transacti quod beatus Pater migravit ad gloriam : in qua suis precibus et meritis mereamur etiam nos pietate Altissimi recipi. Amen.

idque juxta
prædictionem
Fr. Angeli

C 4 * Nota quomodo beatus P. Fr. Franciscus Magistri Compagni de Fabriano, venit ad Ordinem. Nam primo prædictum fuit D. Margaritæ matri suæ per unum de sociis Seraphici Patris Francisci. Secundo fuit vocatus per Angelum, sicut in Vita sua ante notata diffusius patet. Quæ et habentur in libello, manu Beati P. Fr. Francisci propria exarato : quæ de verbo ad verbum per ordinem notabo.

Ut legi et vidi in instrumento dotali matris meæ, anno Domini mcll fuit ipsa tradita nuptui patri meo, et anno sequenti ii die Septembris in festo S. Antonini Martyris, ego fui natus, ut ipsa mihi dixit ; et in anno Domini mclxvi, virtute et efficacia orationis diotæ matris meæ, a Deo inspiratus vocatus recessi a mundo, et veni ad Ordinem Seraphici Patris die penultima mensis Septembris in festo S. Michaelis ; ut eidem matri meæ dixerat Fr. Angelus, unus de sociis S. Francisci, quando in puerili ætate mea vadens ipsa Assisium, propter votum quod de me fecerat, me apportari fecit : dixerat enim ei dictus Frater, de me inter alia loquenti secum, Iste puer erit ex nostris. Et hujus rei causa ex tunc ipsa semper vult, quod essem Frater in Ordine S. Francisci, et quod non remanerem in mundo.

prout ipse
Franciscus
scriptum
reliquit ;

D Hæc omnia suprascripta de manu beati P. Fr. Francisci scripta inveni, per quod apparet quod prænuntiatum fuit matri, quod debeat esse Frater Minor : item quod fuit vocatus per Angelum tribus vicibus, ut Ordinem intraret, de quo vide supra in Legenda sua.

AUCT. NEPOTE
EX MS.

5 Hactenus verba auctoris tum primi, tum posterioris notata **, post quæ incipiunt miracula sancti Fr. Francisci de Fabriano, tam in vita quam in ejus migratione et successive post ejus transitum ad vitam perpetuam : quibus tantisper prætermisissis, hic subsequenter referam quæ de virtutibus ejus postea habentur. Nam ubi explicantur miracula B. P. Fr. Francisci de Fabriano, ibi et incipit præfatio d de Vita ejus hoc modo. Vere ergo dicere poterat B. P. Fr. Franciscus quod Propbeta David, Oculi mei semper ad Dominum quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos. Si respicio tempus ejus juventutis, acutissimus fuit ad scientias naturales, bonus Grammaticus, bonus Logicus et Philosophus. Si ad sacram Theologiam, in brevi e Cathedra fuit. Texuitalis autem sacræ Paginæ optimus fuit : quapropter in prædicatione Fabriani et per totam Custodiam Anconæ et ubicunque, officialis gratissimus extitit, non tantum secularibus sed etiam Fratribus. Audi mirum ad corroboracionem dictorum. Electus fuit in Capitulo Visitor, propter ejus redolentiam utriusque vitæ : ipse autem volens seipsum visitare, in contemplatione dilecti, videlicet Christi [impositam] visitationem [hominum] omnino renuit ; certe Præsidentes, considerantes ejus sanctum propositum, gaudenter acceptaverunt.

d
vir multis
scientiis
excultus,

Ps. 24, 15

e

E

humilis,

6 Si autem contemplor eum ad Christi vestigia requirenda ; fuit pauperrimus, nihil sibi de patrimonio post mortem patris reservans : sed dispersit et dedit pauperibus : quod patet in libris emptis pro pauperibus Fratribus, quorum huc usque f pars major est in sacrario. Etiam evidenter lucidum est ad alios pauperes, non tantum in istis sed et aliis elemosynis sibi collatis. Omni die faciebat coquinam pro pauperibus secularibus, ex sui procuracione et etiam administratione, ex pio animo quem habebat ad ipsos. Secundo Christi vestigia requisivit, ad exemplum Pauli dicens, Castigo corpus meum et in servitutem redigo ; primo jejuniis : ego enim numquam vidi eum unquam bis comedentem in die : semper jejunabat, et male comedebat, et nihil curabat ; et quando non parabatur aliquid per aliquem Fratrem ex devotione, ipse sibi nihil parabat ; sed accipiebat de coquina quod parabatur iis temporibus pro pauperibus ex sui procuracione : comedebat pro majori tempore panem mollicatum in aqua frigida cum gratiarum actione : et mirum, cum ipso pane mollicato [adibat] coquinam, et comedebat exemplo Seraphici Patris nostri Francisci, qui ponebat cinerem.

amator
paupertatis,

f

addictus
jejniis,

F

7 Tertio Christi vestigia est secutus, seipsum disciplinando in fervore spiritus, cupiens carnem suam spiritui submittere, ut diceret cum Apostolo, Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus. Exempli gratia recitando breviter in ista scriptura. Fr. Nicolaus de g Roccha-contrada, audiens et etiam videns sanctitatem nominati Sancti, per dies plurimos decrevit in seipso omnino videre quod non videbatur per Fratres ; scilicet ejus disciplinam serotinam : quia Sanctus custodiebat se ab adspectu Fratrum, cupiens scilicet mercedem suam recipere a summo datore, non ab extrinseco homine. Quid plura ? Notavit sibi tempus et horam : vidit et audiuit Sanctum seipsum disciplinantem valde crudeliter : et talis flagellatio fuit ita longa, quod ejus finem fuit impossibile sibi expectare : itaque ivit ad quietem suam, repletus multa consolatione.

et tam se-
verus in
castigando
corpore.

ut curiosus
explorator
testatus est,

ACTORE
NEPOTE
EX MS.
et patuit
dum corpus
post mortem
condiretur
balsamo.

A 8 Probatio hujus dicti. Visis plurimis signis et miraculis admirandis, de ejus sanctitate in vita et morte; determinatum fuit inter Fratres, una cum plurimis nobilibus secularibus, quod propter ejus sanctitatem corpus ejus aromatibus condiretur, et per Dei gratiam factum est cum omni solennitate utriusque sexus. Et ut expeditius et solennius fieret, adfuerunt quatuor medici et approbati viri *h* ... qui eorum experientiam ostenderunt, nolentes eum condire aromatibus sine eorum maxima spiritali preparatione. Et vide mirabile. Ut expeditius fieret, Communitas Fabrianensis, immediate sine querela, imo cum maximo gaudio, dederunt Fratribus quadringentas libras bonæ monetæ pro balsamo et aliis aromatibus; et ita factum est cum maximo gaudio. Erat autem corium ejus spatularum, propter multas et horribiles disciplinas, ita grossum et callosum, quod pilo sive rasorio vix penetrari posset, ut testati sunt qui viderunt, et etiam palpaverunt.

ANNOTATA.

B a *Gonzaga in Provincia Marchiæ 34 Conventum facit S. Mariæ de Valle-Saxea Fabriani, quem ait esse ad quartum a Fabiano lapidem: neque de ejus intra urbem translatione verbum ullum addit, atque ita etiam obliviscitur B. Francisci, qui novum conventum, non veterem illum, illustravit hodieque illustrat. Waddinghus ad an. 1263 ædem de Cautia appellat, docetque in Capitulo provinciali istie celebrato, actum tunc esse de mutanda sede propter bellorum incursus, datumque esse in ipso oppido locum juxta portam Cavarum, in quo ædificatum est habitaculum sub anno 1267. Rursus autem anno 1282 translatus est conventus ad locum commodiorem juxta forum et palatium publicum, ut scribit Waddingus ad annum istum num. 24: quo spectat Annotatio k pag. 90, ubi lin. 2 pro 1207, lege, 1267.*

b *Ex hoc prologo satis apparet præcipuum auctoris propositum non fuisse scribere Vitam B. Francisci et aliorum, sed miracula; ideoque suspecta nemini esse debet brevitatis primæ partis, quasi secundus scriptor eam valde mutilaverit: qui profecto consultius fecisset, si hunc tractatum intitulasset Miracula B. Francisci de Fabriano; sic enim non dedisset causam requirendi hoc loco plenam vitæ historiam, eoque non inventa suspicandi, quod multa prætermiserit.*

c *In conclusione, id est, summam, breviter.*

C d *Forte in originali scriptum postfatio, nam æque post ac præ per unam eodemque litteram p, sed diversa virgula notatam, scribuntur: et vox hæc procul dubio scripta fuit abbreviate.*

e *Ecgraphum nostrum carus; sed apparet omnino supplendum fuisse aliquid, et notum est Magistros in Theologia Cathedricos dici.*

f *Hic quoque addebatur, scilicet 1547, et forte tota hæc observatio transcriptoris est.*

g *Roccam-contratæ appellat Gonzaga opulentissimum oppidum, in finibus Ducatus Urbinatis 14 p. m. Fabriano procul, ubi tandem initio seculi 16 sub Pio III conventum habere cæperunt Franciscani.*

h *Inter alios vocati sunt Mag. Mercatus etc. ita ecgraphum nostrum: quem defectum supplebit Annotatio f ad cap. 2 ex Waddingo.*

i *Rasorium vulgo esse quod Latine novacula dicitur, notum est: in eadem significatione usurpari pilum, alibi hactenus non legi; et forte chirurgi eo appellant instrumentum aliud, quo punctim non cæsim cutis penetratur, lanceola seu lancetta vulgo dictum.*

CAPUT II.

Miracula per B. Franciscum dum viveret patrata.

ANNO ergo MCCCXXII migravit de hac vita ad Deum, die XXII Aprilis, per ejus merita summus artifex et altitudo divitiarum Deus, infrascripta miracula et multa alia, quorum Deus scit numerum, operatus est in vita et in morte, ut Fabrianensium plebs et vicinorum omnium, qui eum agnoverunt, testati sunt, et manu a publica exarata fuerunt. Adsit ergo principio Virgo Maria meo.

10 Servo Dei adhuc vivente, mulier quædam quæ Nata vocabatur, quandam linguæ infirmitatem incurrerat, quod per dies octo totaliter steterat muta. Cujus vicini cum viderunt ipsam in tanto periculo positam, miserunt pro viro Dei præfato, ut d. mulieris [æternæ] provideret saluti. Ipse vero, sicuti homo caritatis plenus, qui super omnia, divino honore præmisso, animarum salutem [quærebat]; statim vocatus accessit. Quem d. infirma cum videret, devote et reverenter flexis genibus osculata est manus; et nullo interposito spatio, linguæ ejus solutum est vinculum integre, sumens Pœnitentiæ sacramentum. Cui vir Dei, qui laudes humanas non tantum non quærebat, sed et [fugiebat]; præcepit, ut dum viveret nulli viventi factum sibi miraculum indicaret. Postquam vero præd. Christi servus Franciscus obiit, et ejus sanctitas in tuto jam posita [legitime] probatis prodigiis [manifestari] cœpit; dictam mulierem propria conscientia cœpit perurgere, ut concessum ei beneficium non taceret; sed potius, ad Dei et servi sui gloriam, coram idoneis testibus, cum sacramenti firmitate, Fratribus et populo indicaret: quod et fecit, pulsatis campanis, sollicite et devote.

11 Mita, filia Gallioli Benvenisti, dixit et juravit, quod vivente Fr. Francisco, in quo ipsa habebat magnam devotionem et ei consueverat confiteri, quidam puer filius d. D. Mitæ habebat b grandulas in gula: et dum ex devotione duceret d. puerum ad d. Fr. Franciscum; ipse Fr. Franciscus benedixit d. puerum ad matris preces, et fecit ei signum Crucis, et tetigit cum manu d. grandulas. Ad cujus tactum d. infirmitas ex tunc cœpit minui, [ita quod] infra tres dies tunc sequentes perfecte et integre fuit totaliter liberatus, absque alio medicamine. Clara Francisci juravit et dixit, quod vidit d. puerum habere d. infirmitatem: et quod vidit eum totaliter liberatum; et secundum dictum matris pueri, propter tactum et manum S. Francisci.

12 Omnis sapiens sapientum verba considerat in vivendo, ut scilicet ejus vita pretiosa Deo et hominibus sit grata: quia, ut sapiens Salomon ait, Melior est bona fama quam unguenta pretiosa: quod [patuit] experimentaliter in venerabili Fr. Francisco. Unde Coradutius Conradi de Fabriano, nobili genere, habens suum filium Georgium non sanum, forte trium annorum, quem intime diligebat; ipse una cum uxore sua, motus compassione paterna, pro mundo non bonum et pro seipso inutilem intuens, quod in infirmitate rupturam incurrerat; misit eum cum matre præd. ac Fr. Franciscum, qui tunc in maxima sanctitate erat et fama bona vivebat, quæ ei nota erat; ut amore Altissimi eum videret et tangeret; sperans per ejus merita filio consequi sanitatem perfectam. Ipse autem, compassivus in animo et benignus in verbo, levans mentem ad Dominum et oculos ad cælum, cœpit devote orare, ut scivit. Et completa oratione eum benedixit et tetigit: quem qui omnia novit et potest, per merita Sancti præd. perfecte liberavit. Mater autem ducta conscientia,

Inter multa
ejus miracula,

a

moribunda
mulieri lo-
quela ad
confitendum,

E

et sanis
redditur:

curantur,
puer a scro-
phulis,
b

F

Ecle 7, 2

et alius
herniosus,

post

A post annos decem et septem ad laudem Sancti manifestavit, et Deum in suo servo glorificavit, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

*mulier ex
letali apos-
temate a
medicis de-
posita,*

13 Domina Factamare, uxor olim D. Cansedonii D. Phidismundi de Fabriano, confitetur publice, scilicet quod existens infirma ad mortem, imo posset dici quod erat mortua secundum iudicium medicorum, id est Magistri Ugutionis de Perusio, Mag. Joannis de Engubio, et Mag. Thomæ Nigri de Fabriano. Et ideo propter periculum mortis, quod ipsam mortuam reputabant secundum scientiam Medicorum, dimiserunt ejus curam et immediate reversi sunt ad suas civitates. Hæc autem d. infirma audiens, immediate misit pro Fr. Francisco Mag. Compagni de Fabriano, ut sine mora ad eam veniret, credens in animo suo meritis ejus omnino liberari. Veniens nuntius ad Fratrem jam petiitum, antequam nuntius ei aliquid diceret, ait nuntio (hic noto spiritum prophetia) Scio ad quid venisti: dicas infirmæ, quod non dubitet, quod non morietur de ista infirmitate, et quod ego veniam immediate. Quid multum? ut compassivus visitavit infirmam, quæ apostemam in capite habebat, cum dolore maximo et etiam cum inflatione capitis et maxime faciei, quæ erat ita inflata quod oculi non poterant bene intueri. Existens autem ante infirmam, eam confortavit ut non timeret, sed confideret in Domino, cui nihil est impossibile. Et adjecit in præsentia omnium adstantium, quod immediate erit liberata. Vide mirabile prodigium. Tetigit sibi caput cum ambabus manibus per modum signi Crucis, et faciens Crucem immediate crepuit apostema, quam ipsa per ejus os totam evomuit cum maximo fœtore et abominatione omnium ibi adstantium. Concludit d. Domina, quod post talem curationem semper fuit magis sana. Te Deum laudans in tam miranda curatione.

*c
item puer
herniosus,*

14 Multum valet deprecatio justî assidua. Jacobi v. c Hoc patet valde exemplariter in deprecatione S. Francisci de Fabriano: qui cum haberet cujusdam viri filium, Thomasuccium nomine, de infirmitate fracturæ sive crepaturæ percussus; ejus pater certificatus de vita et sanctitate S. Francisci de Fabriano, nominatum filium genitricemque ejus ad eum transmisit, ut eum Sanctus tangeret et benediceret, et Deum summum medicum pro illo invocaret, ut ad pristinam sanitatem reduceretur. Considerans nominatus Sanctus fidem illorum, Deum humiliter rogavit, et etiam puerum benedixit ac tetigit, signans ipsum cruce Crucifixi. Quid mirum? Deus deprecationem Sancti intelligens, humilitatem et fidem deprecantium respiciens, eum in ictu oculi liberavit. Hæc omnia ego Fr. Dominicus de Fabriano, præfati Patris nepos, a prænotato juvene audi, et matrem ejus multoties in præsentia multorum auscultavi, confirmans donum Dei, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

*et puella
capite tremu-
la,*

15 Virtus Dei est in salutem credentium, Apostolus ad Romanos 1. Refert nobilis Domina Salvia, uxor D. Coraducii Coradii de Fabriano, quod ipsa habebat filiam, nomine Oradium, valde puellam, scilicet forte sex mensium ætatis, ante migrationem S. Francisci de Fabriano ad Deum: quæ puella tunc in cunabulis habebat caput valde et semper tremebundum: et quod majus erat, non poterat liberari per aliquod remedium medicorum, cum multa fuerint adhibita, et incassum semper laboraverint. Videntes autem parentes, quod remedium temporale non inveniebatur, fulerunt eam ad S. Franciscum de Fabriano, qui tunc in carne vivebat, ut pro ea ad Deum intercederet, ut a tali calamitate liberaretur. Facta oratione a Sancto cum signo Crucis, perfectam sanitatem a Domino recepit, ut patet usque in hodiernum diem per triginta annos: quæ vere fuit pulchra, cum facie decora.

16 Dulce lumen et delectabile oculis videre solem. Ecclesiastæ xi. Sanctus Fr. Franciscus de Fabriano in ultima infirmitate, propter ejus sanctitatem multi Fabrianenses eum visitarunt, ut ad Deum pro eis intercederet: inter quos venit ad eum Anselmus Mutos nomine, et Matthæus Salibene de Fabriano. Quos videns Thomasuccius, filius Coraducii Coradii, ipsos ut suos consanguineos, ut juvenis valde, associavit. Facta autem visitatione Sancti supradicti, intravit Thomasuccius juvenis valde, et Sanctum tetigit: ipsumque instanter rogavit ut ad Deum pro ipso intercederet, ut eum de sua infirmitate liberaret, quam infirmitatem nulli hominum unquam manifestaverat propter verecundiam. Inclinator Sanctus ad preces infirmantis, tetigit eum cum signo Crucis. Quid plura? Immediate perfecte liberatus est, et Deo et Sancto præfato gratias multas reddidit.

17 Nota, uxor olim Marchuccii de Fabriano, ut non ingrata esset apud Deum et S. Franciscum de Fabriano, et etiam tale et tantum beneficium non sit absconditum apud homines; confiteor cum conscientia pacificata in Christo, quod ego Nota accepi in virum meum Marchucium supranominatum [per consensum mutuum] conscientias pacificatis, ut esse debet in vero matrimonio, d sine aliqua solennitate ab Ecclesia: et fui secum ut uxor diu, ita quod ipse me gravidavit. Quod videns nominatus sponsus meus, valde doluit, præmeditans et determinans accipere aliam uxorem, et me desolatam relinquere. Ego autem intuens ejus nequitiam, habui recursum ad S. Fr. Franciscum de Fabriano, tamquam ad Patrem spiritualement, qui tunc erat Fabriani, [interrogans] quid ego misera deberem facere; cogitans in corde meo: si fecero filiam, et non filium, expeditum erit, quia nolet me videre, et etiam filiam non nutrire in necessariis. Hæc autem omnia ut cogitavi, Sancto supradicto manifestavi cum dolore cordis. Audiens Sanctus verba mulieris, et meditans afflictionem animæ ejus, totus compassivus extitit, et futura gaudia et consolationes ejus prædixit; et quod non dubitaret, sed haberet fiduciam in Jesum Christum Dominum nostrum, qui est consolatio afflictorum; et crederet firmiter, quod creatura quæ erat in ventre ejus esset puer, et non femina e . . . et ultimo conclusit, quod nato ejus filio, suus vir esset ei valde gratiosus, et etiam quod non acciperet aliam uxorem, sed ipsa erit uxor et domina. Quid plura? Peperit filium masculum: gratiosius ei afficitur vir ejus: et omnia quæ Sanctus prophetavit, Deus perfecte implevit.

18 Psalmista nobis ait, Laudate Dominum in Sanctis ejus. Divitia Manc de Villa f Moscani comitatus Fabriani, mota conscientia dixit: quod ipsa erat graviter infirma cum inflatione et dolore valido: et erat tanta infirmitas, quod ipsamet nescit perfecte explicare. Et ideo anhelans ad perfectam liberationem misit pro S. Francisco de Fabriano, qui tunc vivebat in carne. Qui, ut compassivus Religiosus [venit ad me; afflavitque mihi] fragrantiam et redolentiam indicibilem: ex cujus odore tota fui resecta. Cui confessa fui omnia peccata mea, et post meam absolutionem tetigit me ac benedixit: ex cujus tactu et benedictione accepta, confiteor me fuisse liberatam a tali inflatione et ab omni alia infirmitate, meritis S. Francisci de Fabriano.

19 Si mortiferum quid biberint non eis nocebit. Marci xvi. Hujus verbi fidem firmavit, approbatus in Catholica fide, fundatus in sanctitate et suæ Religionis exemplaritate S. Fr. Franciscus de Fabriano Ordinis Minorum in sua vita g . . . ut pater per videntem barbitonsorem Angelum de Fabriano, qui tunc erat barbitonsor Fratrum: qui manifeste et publice

D
AUCTORE
NEPOTE
EX MS.
juvenis ab
oculto morbo:

*mulieri a viro
deserendæ,*

d

E

*impetratur
stabilis fides
mariti:*

e

F

Ps. 150, 1

*alia sanatur
a molesto
tunore,*

AUCTORE
NEPOTE
EX MS.
*Ipse Fran-
ciscus hausto
in Missa
scorpione,*

*jubet sibi
crucem ape-
riri,*

*et scorpionum
emittit.*

A blice multoties hoc miraculum et prodigium admi-
randum, coram multis et multis multipliciter præ-
dicavit, magnificans Deum in suo Sancto nominato :
cujus tenor breviter talis est, ut ait Magnus Ma-
ninus Andriucci Vanni de Fabriano, qui erat tunc
puerulus, et modo in perfecta ætate; et ductus con-
scientia mihi Dominico de Fabriano nepoti B. Fr.
Francisci, dixit, quod ipse fuit a B. Francisco ac-
cersitus pro barbitonsore, et in præsentia sua mi-
nutus est : et asseruit, quod semel hic devotus Fra-
ter et Sanctus Dei Missam sanctam celebrabat : et
consecrato Sacrificio peractisque omnibus quæ per-
tinent ad Sacrificium, volens sumere Christi san-
guinem et accipiens calicem et intus respiciens, vi-
dit in calice scorpionem horribilem et vivum, cujus
ordinem intrantis penitus ignorabat. Ipse vero ex
casu stupefactus in mente, sed roboratus in fide, in
nomine Patris et Filii et Spiritus sancti totum sum-
psit, sicuti erat in calice, Sanguinem et scorpionem.
Completa autem Missa misit pro barbitonsore, sci-
licet supranominato Angelo, ut pro remedio [veneni]
ei phlebotomaret. Veniens autem barbitonsor et
faciens quod petebat. Et ecce, quod orat Ecclesia,
Auxilium meum a Domino qui fecit cælum et ter-
ram. Mirabile quid. Cum sanguine simul exivit
scorpio vivus, et ei nihil penitus mali faciens. Cujus
B [miraculi] laus sit Deo Patri in sanctitate S. Fran-
cisci.

ANNOTATA.

a *Facile in sequentibus apparebit, auctorem ipsa
notarialium instrumentorum verba sæpius invariata
transcripsisse, propter notabilem styli a prioribus diffe-
rentis varietatem.*

b *Grandulæ, sive Glandulæ, alias Scrofulæ.*

c *Hujusmodi Scripturos ante singula miracula præ-
posuisse videtur auctor, quas inutile duxit P. Griani
scrupulose describere omnes : et hoc absque detrimento
factum esse docebunt sequentia.*

d *Matrimonio scilicet clandestino : quod postea ut
non illicitum tantum, sed invalidum quoque esset, pru-
denter sanxit Tridentina Synodus.*

e *Additur in MS. non sine aliqua confusione : et
etiam ei prædixit quod esset homo valde gra-
tiosus.*

f *Moscanum tertio milliaro a Fabriano versus Bo-
ream.*

g *MS. in vita sua et etiam in sua... cognoscimus
veritatem ut patet.*

G

CAPUT III.

Miracula B. Francisci post mortem et translationem.

S equentia miracula fuerunt divina gratia mediante
celebrata, sive patrata a S. Francisco de Fabriano,
post ejus mortem, qui obiit die xxii Aprilis mcccxxii.
Qui postquam recessit e vita, fuit per aliquot dies,
antequam sepeliretur ac condiretur, positus in Cho-
ro, ut multitudo devotorum ejus posset eum intueri
et palpare. Deinde sepultus fuit in quadam a fene-
stra b tribune altaris majoris, quæ illo tunc sepa-
rata fuit ab altari majori ; in qua cum essemus pueri
accendebamus lumina pro elevatione Corporis
Christi. In qua fenestra Beati corpus requievit per
spatium septemdecim annorum, antequam transla-
taretur ad tumbam, ubi ad præsens requiescit : quæ
principiata fuit anno Domini mcccxxxvi, xxix Maji :
quod diffusius patet in alio libro majori, ac etiam in
alio memoriali meo minori.

21 Mirabilia et signa magna apud me fecit excel-
sus Deus. Danielis IV. Cujus veritatem intueri pos-

sumus respectu Creatoris ad creaturam, sequentem
vestigia ejus : quod patet veraciter in B. Francisco
de Fabriano, cujus vestigia secutus est pes ejus in
vita ejus. Audi quid mirum. Positum corpus, ut con-
suetudo est Fratrum, post mortem in ecclesia, ru-
mor ejus sanctitatis insonuit in terra Fabriani. In
mane autem sequenti populorum concursus, propter
ejus sanctitatem, factus est magnus utriusque sexus,
ad ipsum intuendum, palpandum et osculandum.
Quid mirum. Volens Deus ostendere ejus prodigia
in suo servo carissimo Francisco prædicto, sicut in
vita ejus multipliciter ostenderat, ut patet ex præ-
missis; adest mulier Deo devota et sancti Fr. Fran-
cisci; et accipiens signa Pater-noster, id est Coro-
nam Beatæ Virginis, posuit eam in manu Sancti ex
devotione quam habebat et maxime ad Sanctum;
putans, ut moris est mulierum, suam Coronam sive
signa Dominicæ orationis et coronæ Virginis ex tactu
Sancti facere sancta. Quid mirabile Deus operatur in
Sanctis suis, volens nos [invitare] ad ejus vitæ san-
ctitatem [considerandam]. Immediate, ipsa ignoran-
te, aperuit Sanctus manum suam et accepit illam
Coronam sive signa. Sanctus autem, ut vivus cor-
poraliter, manu sua strinxit prædictam Coronam
fortiter. Prædicta autem mulier, completa devotio-
ne sua, volens redire ad propria, non poterat, quia
cordula Coronæ ex une parte erat ligata in c gonna
ejus, ut moris est mulierum, et altera erat in manu
Sancti stricta, ita quod sine fractura relabere non
poterat. Habita reverentia ad Sanctum et completa
oratione ac redire nequens, propter superius enar-
rata, ex admiratione timoreque clamare cœpit. Ex
cujus clamore factus est concursus magnus in [ec-
clesia] adstantium ex prodigii admiratione. Quid
plura? Examinatur miraculum per vocem dictæ mu-
lieris, quod ex maxima devotione, quam habebat ad
Sanctum, sic fecerat. Audi [iterum] miraculum.
Sanctus Fr. Franciscus, quando placuit Deo qui mi-
rabilis est in Sanctis suis, reaperuit manum suam et
consolavit eam, ei reddens quod petebat.

22 Cum omnis populus Fabriani pergeret ad ec-
clesiam Fratrum, ob devotionem quam habebat ad
Fr. Franciscum dum viveret, tunc vero defunctum,
cujus corpus erat in ecclesia; adfuit inter alios qui-
dam nomine Augustinus Ægidii de quarterio. S.
Venantii, qui brachiorum alterum habuerat per ma-
gnum tempus penitus motu privatum. Accedens au-
tem devote ad virum sanctum, osculatus fuit manum
ejus, cum qua brachium illud infirmum tetigit : ad
cujus tactum mox omni dolore fugato, motum cum
integra sanitate recepit. Ad domum vero cum gau-
dio rediens, uxori suæ Nesæ nomine factum mira-
culum indicavit. Quæ audiens supra modum gaude-
re cœpit de sospitate viri, etiam ipsa sperans a S.
Francisco, pro seipsa quæ infirmata graviter erat
beneficium recipere.

23 Nese, uxor Augustini Ægidii superius enar-
rati, de quarterio S. Venantii dixit et affirmavit suo
juramento, quod jam sunt duo anni et ultra, quod
ipsa fuit graviter infirma, ita quod non poterat sur-
gere aliquando, nec pedestris ambulare, nec crura
extendere; et quod dum B. Franciscus migrasset,
vovit se ei, quod si eam liberaret faceret ei quam-
dam imaginem et offerret ei, et tempore suæ mortis
ad ecclesiam suam eligeret sepulturam. Et voto
emisso fecit se portari in d somaro ad ipsam eccle-
siam. Et propter multitudinem adstantium sive be-
neficia expectantium [solum] manum ejus tetigit.
Et cum videret ibi præ nimia multitudine gentium
cum devotione debita manere non posse, ad pro-
pria reportari poposcit; fiduciam habens in Domino
et Fr. Francisco, quod in quocumque loco, ille qui
ubique est præsens sanare eam poterat. Contemplare

D
*ad illud ita
expositum
accedens
devota mu-
lier,*

*coronam
precatoriam
ejus manui
inserit,*

*nec sine
miraculo
recipit.*

*Sanantur,
brachium
emortuum;*

F

mulier clinica,

d

*Corpus mar-
tini anno 1322
spectandum
exponitur,*

a

b

*conditum
juxta altare
transfertur
an. 1326,*

Dei

A Dei mirabilia. Post reversionem die quadam, illi diei qua venerat satis propinqua, cum sola esset in domo, sitire cœpit : ex qua anxietate statim surrexit, et ex tunc semper libera ambulavit.

alliatur piter inflata,

24 Mita Vannis Conradi de Masaccio, audiens famam sanctitatis S. Francisci, qui illis temporibus migraverat ad Christum, patiens tantam inflationem quam inglandulam vocant, venit devote ad corpus Sancti ut melius potuit, et devotam precatorem obtulit, ut summum medicum Christum pro ea exoraret, ut dicta horribili ægritudine eam liberaret. Et emissio voto, Christus, per merita nominati Sancti, intra tres dies perfecte eam curavit.

manus pueri bullienti lixivio adusta,

25 Clarella Ceccoli de Assisio, habitatrix terræ Fabriani, valde pauperula, dixit et juravit in præsentia multorum, in ecclesia Fratrum ubi corpus Sancti jacebat, quod quidam ejus filius nomine Canutius, non unius anni, misit manum in quodam caldario aquæ ferventis bullientis, sive lixivie ut clarius dicam, qua, ut pauperula suos et alios pannos lavabat. Quod subito videns, vovit eum B. Francisco, offerens se facturam in ecclesia unum brachium cereæ : et tunc accepto puero posuit eum in lecto. Qui soporatus fuit et dormivit per aliquod spatium valde quiete : et post somnum immediate inventus est sanus et liber ab omni coctura, et sine aliqua cicatrice : et quod vovit, implevit.

puellæ facies apostemate turgida,

26 Domina Dica, uxor Palamidessæ Commercati, juravit et dixit, quod Indigena filia ejus infans, habebat in facie et oculo ejus apostemam et tumefactionem magnam, ita quod erat quid horribile ad intuendum. Prospiciens mater magnalia Dei, quæ illis diebus propter merita S. Francisci quotidie magnificabantur; et videns concursus populorum, cum aliis ad corpus Sancti venit, portans secum puellam : et cum affectu maternali viro sancto suam filiam devote, ut scivit, commendavit; promittens, si sospitatem perfectam filia recuperaret, ad ejus honorem et gloriam imaginem sibi offerret; et etiam duobus annis sequentibus, quolibet anni unam cuppam grani. Post quod dicta puella die sequenti fuit totaliter liberata, et [miraculum] publico instrumento cum solennitate divulgatum.

e.

C 27 Læticia Petri de Cerreto confessa est, cum publico instrumento et solennitate, quod pro tempore.... in auricula portavit e Steconem cum maxima pœna et dolore : et quod usque ad istud tempus aliquo remedio et medicamine non potuit liberari. Sed considerans quod summus medicus scilicet Deus omnia posset, et audiens quod servus Dei Franciscus ad ipsum jam ascenderat, ut prodigia multa per eum ostensa manifestabant; ad eum, ut ceteri infirmi, cucurrit, et se ei cum devotione magna commendavit. Mirabile dictu! post parvum spatium perfecte liberata fuit, ponens se ad dormiendum super lectum et surgens a somno, invenit lignum, quod in auricula erat, super cervical : de quo gratia sit omnipotenti Deo.

auris ob infixam festucam incurabilis,

f paralytis brachii dexteri

28 Cecilia Beldomandi Venturæ, de Frontone comitatus Callii, dixit et juravit quod ipsa graviter patiebatur in brachio et f spalla dextera, ita quod [ejus usum] quasi amiserat : quod si ei tangebatur, non sentiebat, nec ipsum poterat elevare, nec libere movere, nec cum manu dextera comedere : et quod hoc habuit a mense Januarii citra. Et cum audivit demigrationem d. S. Francisci, cum voto et devotione venit ad corpus suum : et antequam inde discederet, a Deo ejus preces erant exaudite : ita quod ad ejus propria cum bona sanitate et magna alacritate rediit, et deinceps semper libera fuit.

oculus fere extinctus,
g

29 Marcutius, filius Guilielmi de Esio, habebat maximam et periculosam infirmitatem in oculo, quæ a medicis judicata fuit quod esset firmus g cataracti,

a qua non credebant quod posset sanari medicinaliter. Ipse autem videns se sic perditum, quia parum vel nihil videbat, et semper dubitabat non periclitari; derelictus a corporalibus medicis, ut sapiens, ad spiritualem totaliter se convertit; clamans et invocans, ut scivit, B. Franciscum, qui illis diebus ad Christum ascenderat; ut si eum a tali infirmitate liberaret, sibi imaginem capitis faceret, et ejus ecclesiam ligatis manibus visitaret. Facto voto, et stans domi per aliquot dies, lumen et sanitatem perfectam ut prius recepit, et votum implevit.

30 Joannes Coradutii Rainaldi Severini, quarterii S. Venantii, ostendens quemdam ejus filium parvum nomine Franciscum : dixit quod quando natus fuit, jam sunt forte quindecim dies d. puer habebat gulam grossam. Et dum eum sic videret forte per octo dies, et non liberari, dolens de filii ægritudine, recurrit ad S. Franciscum; ut si eum liberaret a tam horribili ægritudine, offerret in ejus ecclesia, ad ejus memoriam et laudem, imaginem gulæ ex cera. Mirabilis Deus in Sanctis suis! Intra tres dies post votum fuit totaliter liberatus, ex cujus devotione imposterum vocavit eum Franciscum. h

tumidum pueruli guttur,

31 Milutius Guilielmii de Assisio... dixit et juravit, quod de mense Maji, in confinibus territorii Assisii et Nocera, insultaverunt d. Guilielmum et ejus socios cum armis et lanceis inuniti : et fugientibus sociis solus inter eos remansit : qui percussurum eum tredecim percussibus cum maxima sanguinis effusione. Et dum continuo esset in actu pereutiendi, vulnerandi, et occidendi eum; ipse recordatus est de migratione, quæ dicebatur de Fr. Francisco, Sancto de Fabriano. Et immediate se commendavit et vovit se sibi, quod si eum liberaret a morte, veniret nudis pedibus ad ejus ecclesiam, et deferret imaginem cereæ. Mirabile quid! Facto voto omnes famuli communiter et subito destiterunt a dictis percussibus, et eum tenuerunt per unam noctem, curantes eum a cicatrice et percussuris, ut melius potuerunt : deinde liberum dimiserunt eum. Qui veniens Fabrianum, votum perfecte, ut volebat, adimplevit, et percussuras ibi existentibus oculata fide ostendit.

E tredecim plagis letaliter saucius,

32 Padovese, uxor Pomi, de quarterio S. Venantii, dixit et juravit, quod Philippotia, filia Bonaventuræ Pomi, puella ibidem existens, fuit per tempus quinque annorum proxime elapsorum infirma, ita quod non poterat aliquando se suscitare vel subsistere pedibus, sed semper jacebat vel sedebat. Migrato B. Francisco, et auditis signis et fama sanctitatis ejus ubique dispersa, ipsa Padovese vovit d. puellum nominato B. Francisco, et nocte proxime præterita ex devotione tenuit eam in ecclesia. Facto die volens redire domum, puella libera et sine aliquo manuali adjutorio se rexit pedibus per se, et ambulavit ad domum propriam : et de hoc multi vicini testimonium reddiderunt.

F puella septennio infirma,

33 Quædam mulier vocata Florutia, de comitatu Fabriani, filium habuit cui nomen Joannes, qui oculorum unum per annum et dimidium non poterat aperire. Quæ cum miraculorum famam audivit, devote prædictum puerum famulo Dei Francisco commendavit et vovit. Mirabile dictu! Mox oculum aperuit et visum recepit : et deinceps cum ipso, probatione per Fratres coram populo facta, sicut cum alio sano, videndi usum recepit. Mulier quædam, Joanna nomine, de castro Cesseti comitatus Fabrianensis, aurem dextram tempore unius anni et ultra auditu privatam habuerat : spem vero habens in Domino, per merita servi sui Francisci prædicti, corpus visitavit, votum fecit, et statim sanata fuit.

oculus clausus,

34 Postquam vir Dei, superna fivente virtute, patentibus cœpit coruscare miraculis; quædam mulier

auris obturata,

AUCTORE
NEPOTE
EX MS.
tumidum
guttur,

A mulier nomine Massia accessit, quæ gulam habebat ita grossam sive tumefactam, quod propriis oculis eam cernebat; et quando ipsam tempore aliquo ascendere contigisset, cum sonitu et difficultate maxima anhelitum attrahebat. Sperans quoque ipsa Dei beneficio non privari, famulo Dei, voto præmisso, se fideliter commendavit: quo facto, continuo est ab utraque infirmitate dimissa.

mulier ob non
exaudium vo-
tum incredula
de Sancto,

35 Benedicta, uxor olim Mag. Joannis Gutii Bonajornata de Fabriano, retulit istud miraculum, diceus, quod eodem anno quo S. Franciscus migravit, vir suus erat et longo tempore fuerat graviter infirmus: qui audiens miracula, quæ Deus operabatur per merita d. Sancti, dixit uxori suæ, Vade ad locum Fratrum, et procura habere de tunica S. Francisci, quæ tarte proderit mihi. Ipsa vero venit ad locum, et portavit viro de tunica S. Francisci. Qui ambo devote se commendaverunt S. Francisco, non tamen exauditi fuerunt. Quapropter d. Domina Benedicta, cogitans quod aliis faciebat miracula et non viro, cum tamen devotissime se recommendassent eidem; cepit aliquantulum turbari contra Sanctum, et tepescere in ejus amore, et in corde suo detrahebat Sancto, dicens, Si Sanctus esset, nobis fecisset gratiam, postquam ita devote vir inens et ego recommendavimus nos sibi. Post hæc vir præfatus mortuus est. Revolutio anno obitus d. Sancti, d. Domina, quæ erat vicina Fratrum, venit ad ecclesiam Fratrum propter solennitatem Sancti: et stans in ecclesia cum populo ad sepulcrum Sancti, non accedebat, quia ipsum Sanctum non reputabat: dolebat tamen de ista sua incredulitate. Quapropter rogavit Sanctum quod aliquod signum ostenderet sibi in suo corpore, ut devotionem posset habere in eo: ad sepulcrum tamen non accessit, sed rediit domum suam. Eodem vero die post comestionem incepit filare, et dum faceret tale opus subito cecidit et perdidit loquelam et visum, et in facie et manibus tota effecta est nigra, ut sibi dixerunt qui adstabant. Et timens mori et recogitans incredulitatem suam contra Sanctum, oppositum in omnibus fecit, se illi in corde suo recommendans, quia loqui non poterat. Vide mirabilia Dei. Immediate restituta est pristinae sanitati: quam passionem numquam prius incurrerat, nec postea incurrit: et tunc videns se liberatam propter merita Sancti, emisit votum, quod numquam in die festi Sancti prædicti aliquod opus servile faceret: et ex tunc magnam devotionem habuit in Sancto.

duæ ener-
gumene ti-
berantur:

36 Joanna de Chiozzano comitatus Nucerii, possessa fuit a quinque malignis spiritibus septem annis; et vere a spiritibus reprobatis, qui noctu diuque ipsam turpiter et sine pace utriusque hominis vexabant. Quæ audiens rumores sanctitatis S. Francisci, cum adhuc existeret corpus ejus adstantibus visibile et palpabile, venit ad eum cum magna devotione, et seipsam Sancto multis precibus recommendavit. Quam Deus, ex sancto ejus preces intuens, totaliter et perfecte ab immundis spiritibus liberavit; ut ipsa in præsentia totius populi, ibi adstantis et concurrentis, quia pulsatis campanis miracula Sancti divulgabantur, per manum tabellionis confessa fuit, et est publicatum anno Domini mcccxxii die i xxii Aprilis. Mirabile quid. Existens ibi in ecclesia alia etiam a spiritibus vexata de nocte (quia de nocte, propter multitudinem signorum, stabant matres et feminae sicut in die, maxima multitudine) clamavit et dixit: *h* Tibi dico dæmoni, qui habitas in corpore istius mulieris, quod propter merita illius Sancti, hac nocte quando pulsabitur Matutinum, inde exeas et illam amplius vexare non præsumas. Quid plura? Pulsato signo ad Matutinum, ista cepit fortiter clamare, et valde fortiter

molestari: et in ista molestia expuebat sputum nigerrimum et carbones, recte indicans quod erat, quia nemo dat quod non habet: et hoc fecit per magnum spatium. Sed Christus, qui post tempestatem tranquillum facit, isti compatiens perfectam liberationem concessit. Quæ mulier non ingrata existens, per annos septendecim adhuc perseverat ejus corpus sæpe sæpius visitare, portans ei oleum ad ejus illuminationem et laudem.

37 Sequens miraculum B. P. Franciscus de Fabriano fecit in Translatione sui corporis, quod translatum fuit a capella majori ad tumbam ubi nunc requiescit, xvii anno revoluta post ejus obitum, videlicet anno Domini mcccxxxix die vero xxii mensis Aprilis. *Hic, quod dolemus, transcribentem vicit tardium molestissimi characteris, ut reliqua quædam miracula prætermitteret, præter unicum, quod ipsum iisdem verbis habetur num. 30 cum hac conclusione, Hæc perfecta curatio fuit die xxiii Maji mcccxxxix. Tum de virtutibus B. Francisci ea posuit P. Grinus, quæ supra dedimus cap. I ac rursum pauca quædam et serie nequaquam continuata adscripsit: quæ mihi videntur excerpta ex adjunctis a secundo scriptore, hoc qui sequitur modo.*

in transla-
tione anno
1339 fiunt
miracula:

38 Ductus conscientia F. Jacobus de.... castro Fabriani, et ne redargueretur a Deo ut ingratus de tanto beneficio, accepto meritis S. Francisci de Fabriano, anno Domini mcccclvii sub juramento dixit de seipso. Stans ego fortis et robustus agriculator, sed modo in casu isto novitius coquinarius Fabriani, subito perdidit omnes sensus valentes, et factus sum velut animal brutum, secundum relatum Fratrum assistentium, nil memorans istius vitæ, et nihil sumens comestibile: in tertio autem die confortatus sum, me ipso Deo inspirante, meditans sanctitatem B. P. Fr. Francisci de Fabriano: et ivi solus ad ecclesiam, et steti ibi ubi corpus Sancti est aromatibus conditum, cum devotione, ut ipse ad Deum intercederet, ut suis meritis a tali crudeli infirmitate liberarer, sibi vovens caput ceræ. Ecce Dens rectissimus. Per spatium unius horæ liberatus sum totaliter, et cibum sumpsi, et fortificatus fui ita mente et corpore, quod sequenti die paravi coquinam pro omnibus Fratribus. Deo gratias et Sancto. Amen. *l*

E
ad tumulum
sanatur Fra-
ter parali-
ticus,

39 Hoc idem dicendum puto de quodam homine, qui cum corpus B. Francisci aspiceret, irridendo dixit, Magnus comestor fabæ iste esse debebat. Quo dicto statim os ejus versum est retro scapulas. Assistentes vero hoc magnum cernentes, linguis variis dicebant diversissimeque judicabant, ac omnes mirari cœperunt, serpentemque *m* venenosum de ore peccatoris conabantur extrahere, dicentes ei ut Deo omnipotenti ac B. Francisco veniam postularet. Quo peracto, os ejus rediit prope locum suum, ita quod ab aliis agnoscebatur peccator.

item con-
tractus ob
blasphemiam
in Beatum.
F

m

Unum ponam miraculum, quod annuatim per experientiam videtur, quod ego etiam ipse sæpius audiui ac hoc publice prædicanti interfui. Quod cum quadam vico B. Franciscus oraret, et præ multitudine hirundinarum ac earum cantu et garrulatu orare nequiret; jussit eis beatus Pater in virtute sanctæ obedientiæ ut a conventu isto S. Francisci de Fabriano discederent, ut devotius orationi vacare valeret. Quæ omnes statim abierunt, et deinceps nunquam in aliquo loco conventus nidos construxerunt, ut manifeste lucideque ab omnibus hic habitantibus cernitur. Cujus rei ego ipse sæpiissime miratus valde [sum novitatem], et hoc usque in hodiernum diem, videlicet anni 1547, perdurat. *n*

Hirundines
in dictum
stilentium
servant.

n

A

ANNOTATA.

a Fenestram appellat, quod vulgo passim Nicia spatium scilicet intra parietem excavatum, reponendis statuis aut aliis quibuscumque rebus.

b Tribuna, ut saepe alibi dictum, spatium in hemicyclum post altare circumscriptum notat : infra num. 37 appellatur capella major . quia ejusmodi conchæ passim vocantur etiam capellæ.

c Gonna, ejusque diminutivum Gonnella, ut dictum 9 Martii ad Actu S. Franciscæ Romanæ num. 120, togam quidem muliebrem ut plurimum significat, est tamen ubi et pro virili sumitur : nam Spicilegii Acheriani tom. 10 invenies pag. 393 Goffridum Comitum Andegavensem, ab usitato sibi tagæ colore, dictum Goffridum Grisagonellam.

d Somarus seu Sommarus, in genere quidem significat quodvis sarcinarium animal, a Soma sarcina, ut dictum alias : per Marchiam tamen Anconitanam, ubi abundant præstantes asini, hi soli ea nomine intelliguntur.

e Steccone, quamvis formam habeat nominis augmentativi a Stecca, Stecco (quod Teutonibus Stok, stok, baculus, paxillus) hic tamen diminutivi nominis potius locum tenet, pro spina seu festuca acceptum.

f Spalla, id est, humerus, Hispanis Spalda, Francis España.

g Nubeculam interpretatus Waddingus : alias cataractæ dicuntur etiam squammæ pupillam obtenebrantes, panos Latini vocant.

h Hoc miraculum, ut indico num. 37, factum est post corporis translationem an. 1339, 23 Maji, cum cetera immediate post mortem secuta esse appareat.

i Videtur error obrepisse, et saltem xxiii vel xxiv legi debere.

k Suspicio deesse aliquid : nec enim hic exprimitur ejus hæc sint verba : puto quod alicujus ex Fratribus, corpus custodientibus.

l Saltem hinc sub novo titulo descripta miracula con-jicere possis : cum in egrapha nostra cæperint scribi sequentia miracula ; et deinde spatium relinquatur vacuum.

m Nescio quid hic desit, cum serpentis antea nulla appareat facta mentio.

n Addit, qui descripsit, conclusionem, Explicunt etc, sed, post multa ; ut indicet multa a se prætermitti, quæ suppleri optarem per alium quemvis : nam P. Grinus, immediate postquam hæc scripserat, Romam migravit ; et hæc forte causa festinandi fuit, ac minus integre totum hoc opusculum transcribendi.

HYMNUS AD I VESPERAS.

Æternis rutilat clarus honoribus
Franciscus, Superum gaudia possidens :
Dulci Fabrianum carmine persona,

Da nato nova munera.
Francisci peragens hic iter arduum,
Longo pauperiem tempore pertulit :
Labentis fugiens comoda seculi

Hostes edomuit feros.
Crudeli Dominum morte recogitans
Extinctum, jugibus lumina lacrymis
Irrorat, memori pectore gratias

Æterno referens Patri.
O quot de stygiis faucibus eripit,
Dum sacrata jacet semina gentibus ;
Divinoque animas nectare nutriendis,
Ad cæli bona pertrahit.
Te nunc, o Patriæ præsidium tuæ,
Deflexo petimus poplite supplices ;

Nos defende tuo nomine ab hostibus,
Et tecum fer ad æthera. Amen.

D

AUCT NE-
POTE EX MS.

HYMNUS AD II VESPERAS.

Franciscæ cultor siderum, felix perenni gloria,
Tuam benignus patriam hic Fabrianum respice.

Tuas cohors mortalium laudes celebrans inclytas,
Dum vota supplex porrigit, quæ deprecatur exhibe.
Ope Dei miracula patrasti in orbe plurima ;
Majora nunc ex æthere nostris diebus efficias.

Patrem secutus optimum, terrena teque deferens,
Gestis et ore devios Christi ad ovile pertrahis.
Tuo precamur numine nobis ades ; periculis
In totlabantes erigens, æterna ducad gaudia. Amen.

AD DIEM XXIII.

DE S. PUSINNA VIRG.

Pag. 167. num. 4 lin. 7 post fundatum est, adde, Translationis hujus memoria invenitur in Additionibus ad Usuardi Martyrologium, notata a Carthusianis Coloniaensibus anno 1321, prodie xxiv Januarii hoc modo: In Hervordia Translatio beatæ Pusinnæ Virginis. Eadem verba in Martyrologium suum Germanicum postea transcripsit Henricus Canisius.

NOT. 6

E

DE S. IBARO EPISC.

Pag. 176 num. 4 adde, Ceterum S. Ibarum de quo hactenus, judicamus nunc, diversissimum esse ab eo cujus in Vita S. Filnii ix Januarii mentionem invenimus, ut qui Sanctum ipsum baptizavit : cum tota Iibernici maris longitudine ab invicem distent Albanensis Scotia, ad quam spectat S. Filanus ; et Beg-eninensis insula, in sinu Wexfordico sita, quæ S. Ibarus plerumque incoluit ; quod volumus die xxii Martii notari, ubi Filnii baptizator Ibarus, a Camerario isti die adscriptus, refertur inter Prætermisso.

NOT. 7

DE S. ADALBERTO EP. M.

Pag. 177 post num. 7 adde.
Est in finibus vallis Comaciensis p. m. 12 a Ravenna vicus communiter S. Alberti dictus : quo nomine hunc S. Adalbertum intelligi asserit Hieronymus Fnbri in Memoriis sacris Ravennæ pag. 71 neque dubitat quis is licet sit Pereum, insula celebris anachoresi S. Romualdi multorumque Sauctorum monachorum, ubi credit ab Otthone III monasterium erectum dotatumque anno m, quando is postremum in Italiam transit : quod monasterium postea ad Canonicos Regulares translatum, tandem ad conditionem Prioratus secularis reciderit ; ubi novam ecclesiam (cum veteris nec rudera quidem essent super) ædificari a fundamentis curavit anno mdcxvii Petrus Cardinalis Aldobrandinus, in qua S. Adalberti Patroni festum quotannis hoc xxii Aprilis recolatur. Non dubito quin vera sint omnia quæ de loci istius fortuna referri ab Hieronymo dixi, deque S. Adalberti ibidem patrocinio, quod etiam Gabriel Pennatus in Historia Canon. Regul. lib. 2 cap. 54 n. 2 confirmat : sed vellem certius confirmari, quod loci auctor fuerit Otto III, quod ad præsens argumentum satis esset : quod ait ibi esse ipsum S. Romualdi Pereum, convenit cum distantia loci in Vita Sancti num. 31 indicati : sed estne insula locus ille ? Id viderint Ravennates : qui quanto melius probaverint ibi tunc habitasse S. Romualdum, tanto credibilius facient quod ejus observantissimus Imperator, visitationis ergo transire illac voluerit ; jusseritque S. Adalberto, cui pariter devotissimus erat, locum dedicari. Bartholomæus Fisen lib. 7 Hist. Leodien. § 15 censet Otthonis exempla fama

NOT. 8

F

Ecclesia in
diac. Ra-
vennatæ :

A fama vulgato motum Episcopum Notgerum fuisse, quia proxime sacrum suum ad S. Joannis in insula secesum, invictissimo Martyri Adalberto ædem curialem posuit Leodii: et atibi ecclesiæ hujusmodi plures fortasse possent odnumerari.

NOT. 9

Pag. 179 post num. 17 adde, *Multis de S. Adalberto ogit in sua septicanui Phosphoro quo sanctæ Metropolitanæ Divi Viti ecclesiæ majestatem et gloriam illustravit Thomas Joannes Pessina a Czechorod, ejusdem ecclesiæ Decanus; et radio ejus 4 Diarium texens eorum Sanctorum quorum ibidem honorantur reliquiæ; docet quod præter S. Adalberti corpus in ea habentur etiam insula illius Pontificalis; casula puniceæ coloris auro intexta, quam perhibent ab Ottone III Imperatore ei dono datam; annulus inauratus: cruculæ duæ, argentea una aurea, altera cum Sanctorum reliquiis; chirotheca una Pontificalis, et pecten eburneus.*

Reliquiæ aliæ:

Pog. 204 post historium Translationis ex Cosma Pragensi adde.

NOT. 10

10 Supra laudatus Thomas Joannes Pessina Decanus, in sui Phosphori Radio 6 ex MS. Catalogo Episcoporum Pragensium usque ad Joannem ejus nominis III, cujus auctorem ipse putat fuisse Vitum Decanum, suis tamen non catalogi verbis narrat, quibus

13

sepulcrum
caelesti lu-
mine illu-
stratur,

S. Adalberti sepulcrum mirabilibus illustravit Deus, in hunc modum. Anno mxcxix Divina Majestas singularem benignissimi sui numinis, in Cathedrali D. Viti ecclesia, virtutem ostendit. Nam pridie festivitatis S. Adalberti, noctu, post decantatas a Canonicis matutinas laudes, circa quartam fortassis vigiliam, ingens lux in eodem templo, præsertim in posteriore parte templi, in cujus medio S. Adalberti sepulcrum visitur, effulsit, usque adeo ut omnia circumcirca miro splendore illustrans noctem vertere in diem videretur. Ardere omnia custodes templi primo intuitu putabant: postquam vero animos recollegissent modicum, videbant nubem lucidam supra ejusdem S. Adalberti sepulcrum instar columnæ stantem, quæ paulo post diffusa, totum sepulcrum seu quodam velamine operuit: ex quo tantus horror ipsos invasit, ut ne loco quidem moveri auderent; mira interim suavitate odoris tenebantur, quæ ad diluculum usque, etiam ubi lux transisset, perduravit. Movit hæc res dum innotuisset Meynhardum tum temporis Episcopum: qui sine mora sepulcrum ejusdem sancti Martyris summo studio ornandum suscepit: illudque incredibilis pulchritudinis tegumento, quod auro, argento, unionibus, et gemmis variis confectum erat, decorari fecit. Ornatus ille tribus millibus sexagenarum Pragensis monetæ ac septuaginta, quæ septem millia florenorum supra centum sexaginta tres faciunt, æstimatus fuit: absolutus autem, ut in Bohemiæ Chronicis addit Hagæcius, mense Octobri.

et ab Episco-
po Meynardo
ornatur,

C

11 Idem Hagæcius ad annum mxciii meminit exusti funditus templi, cum magna auri, argenti ac Reliquiarum jactura: sed prædictus Decanus ceptum proseguens argumentum de S. Adalberti sepulcro ita scribit. Hoc sepulcrum magis demum inclaruit, dum anno mxcxlii, flagrante Wladislaus Bohemiæ Ducem inter et Cuoradum Moraviæ Marchionem civili bello, templum a Moravis, arcein frustra obsidione prementibus, igneis sagittis petiitum et incensum totum quantum conflagrasset; a voracitate flammarum, quæ neque saxis pepercerunt, sed incredibili rapacitate in cumulum omnia redegerunt, intactum inviolatumque permansit: quod idem etiam Deo protegente, Divorum Viti et Wenceslai sepulcris accidit. Utinam similiter collecta descriptaque haberentur miracula alia, quæ ad idem sepulcrum plurima patrata non dubitamus: sed isto aut aliis postea casibus, credibile est, eorum siquæ fuerunt periisse documenta; quod si super-

atque anno
1143 ab in-
cendio ser-
vatur.

sunt aliqua, optamus ipsa nobis communicari, pro faciundo a posteris Supplemento hujus ipsius mensis.

DE S. GERARDO EP. TULL.

Pag 209 post num. 6 adde. *Diarium Reliquiarum Pragensium sæpe nominatum ad diem XXI Decembris, occasione S. Thomæ Apostoli, notat in Rubrica Breviarii Pragensis ad VI Idus Februarii sic legi, Tertio die post Epiphaniam allatio Reliquiarum SS. Apostolorum Thomæ, Jacobi, Thadæi et Mauritii Martyris; nec non Erhardi Episcopi quæ allatæ sunt ad ecclesiam Pragensem. Allatas autem esse docet auctor Diarii in suo Phosphoro pag. 431 anno MCCXII, et quidem de Teutonia, uti anonymus ejusdem fere temporis scriptor, quem auctor existimat fuisse Fridericum de Hradeck Canonicum Pragensem; ideoque de S. Gerardo Tullensi Episcopo (quumvis Erhardi scribatur) maluit locum istum intelligere, quam de S. Eberhardo Episcopo Salsburgensi, qui die XXII Junii colitur. Certius est quod in syllabo seu Inventario Reliquiarum, quem anno MCCLXVIII consecravit Decanus et Canonici ad id deputati, sub Rubrica de manibus Sanctorum, notetur inter alia nomen S. Gerhardi Ep. Tulli: et in diurio indicatur brachium, quod Carolus donaverat ecclesiæ Pragensi anno MCCLVII, cujus donationis tabulas, haud dubie distinctius aliquid edocturas, gaudibimus accipere pro aliis tunc pariter allatis Reliquiis plenius cognoscendis.*

NOT. 11

Reliquiæ Pra-
gam allatæ
anno 1212et brachium
an 1357.
E

DE S. GEORGIO EP. SVELL.

Postquam excusa jam essent, quæ de hoc sancto Episcopo habentur pag. 217 et seqq venit in manus nostras liber auctore Fr. Dima Serpi impressus Romæ anno 1609 cui titulus Apodixis sanctitatis S. Georgii Svelensis Episcopi ad S. D. N. Paulum V. Qui cum multa contineat, cultum antiquum utque recentem istius Sancti magnopere illustrantia, addatur post Annotata ad Vitam pag. 220 hæc Appendix.

NOT. 12

APPENDIX.

De cultu S. Georgii in Sardinia.

Ex libro Fr. Dimæ Serpi.

Reverendissimus Dominus Alphonsus Lasso Sedenho, Episcopus Majoricensis, quondam Archiepiscopus sanctæ Ecclesiæ Calaritanæ, tribus circiter annis antequam in Majoricam transferretur... emit septingentis libris monetæ hujus regni profanam domum, in qua secularis vir cum uxore, liberis et reliqua familia habitabat, in una ex urbis appendicibus quæ dicitur Estampaig; in eaque erexit ecclesiam una cum turri, campana, altari et reliquis quæ requirebantur, in honorem Sancti cujusdam Episcopi Sardi Episcopatus de Svelli qui appellatur Georgius. Hæc autem fecit attentis, tum iis quæ de vita atque miraculis ejus in Legendis habebantur, tum antiquo ejusdem per Sardiniam cultu, tum quod prædicta domus priscis temporibus: fuerat ecclesia prout indicabant signa aliqua et vestigia, quæ in parietibus et pavimento domus illius apparebant, quæ juxta traditionem putabatur domus, in qua Sanctus infans Georgius natus fuerat, a quo vicus ille nomen accepit, siquidem hodierno die S. Georgii vicus appellatur. Dictus autem Reverendissimus Dominus Episcopus Lasso decrevit et jussit, ut dicta domus deputaretur et dicaretur in templum Sancti hujus Prælati Sardi, statuens super altari, ejusdem effigiem, di dematè et reliquis Sanctorum Pontificum et Confessorum insignibus adornatam; celebrans natalem illius, qui est vigesimus tertius mensis Aprili officio

S. Georgii
domus nata-
lis Calari,

F

quæ olim pro
ecclesia fuit,sacris usibus
restituta cum
inauguratione
festi;

A officio duplici (rejecto in alium diem festo S. Georgii Martyris, quod in eundem diem incidit) spectante universo clero et populo : qui, eo ordine quo in publicis supplicationibus assolet, a cathedrali ecclesia ad recens erectam perrexit : quæ tubis ac tibiis nec non canticis musicis personabat, percrepante campana ad maiorem festi solennitatem : quod deinde singulis annis eadem ratione, etiam habita ad populum concione, celebratum est.

id perperam
factum ar-
guit atque,

2 Hactenus verba ejusdam memorialis, ad S. D. Paulum Papam V transmissi, et denuo præsentati Archiepiscopo Calaritano, per quemdam Joannem ecclesiæ Calaritanæ Canonicum; eo fine ut persuadeat, prædicta omnia Alphonsi Archiepiscopi acta esse abolenda, tamquam ecclesiasticis decretis de cultu Sanctorum contraria; eo quod Georgius iste eo decesserit tempore, quo Sanctorum canonizatio solennis cæperat a Romanis Pontificibus fieri : quorum tamen nullus probari possit ul fecisse in gratiam istius Episcopi Sardi, in ejus etiam Vita nonnulla leguntur non facile recipienda. Ad postremum quod attinet, etiamsi verum esse concederetur, nullius profecto efficacæ est adversus legitimum probatumque cultum; nisi ipsum quoque Magnum hujus diei Georgium, velis ab aris templisque exclusum. Primum refutatione non indiget : nam auctoritate S. Bernardi,

B in caput Pronuntiandum relata, inquit Dimas, Episcopus cum suis Clericis, quantum ad suam dioccesim, potest Sanctum connizare. Quamvis autem, ut scribit Bellarminus de beatificatione et canonizatione Sanctorum cap. 8 Alexander tertius et postea Innocentius tertius, videntes abusus quoribancur circa cultum Sanctorum, prohibuerunt ne deinceps aliquis pro Sancto coli inciperet sine Romani Pontificis approbatione : hæc tamen decreta S. Georgium non attingunt, mortuum et colitum annis XLVII priusquam in Concilio Lugdunensi anno MCLXIV primum sic statueret Alexander. Quid quod neque postea usque adeo rigide servatum decretum illud sit, donec illud renovaret Innocentius post annos XL; et neque tunc putaverint Episcopi sublatam sibi facultatem, circa inferioris ordinis cultum, quem Beatorum dicimus, permittendum, modo ab Officio et Missa abstineretur : et hoc usque ad tempus Concilii Tridentini valuit; ejus decretis insistens Urbanus VIII, vetuit absque speciali Sedis Apostolicæ licentia deinceps aliquid novi induci, et abrogari præcepit quidquid citra eam fuerat recentius introductum; sed ita ut expresse declaret, nihil se per hoc derogatum iis velle, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel per immemorabilem temporis cursum, et cum scientia ac tolerantia præfatæ Sedis vel Ordinarii celebrantur; insuper declarans, longissimum tempus illiusve immemorabilem cursum, esse tempus centum annorum metas excedens. Cum igitur in Suellensi diocesi ecclesias sibi dicatas haberet S. Georgius; et in Calaritana metropoli, ab immemorabili hominum memoria, mitra hujus Sancti inter venerandas reliquias veneraretur; merito sapientissimus et doctissimus Dominus Archiepiscopus Don Antonius Castilegius, qui ipsi interfuit Concilio Tridentino, post reditum in suum thronum, semper mitram istam, tamquam Sancti reliquiam, veneratus est; et ecclesiam hujus Sancti, in Cathedrali Suellensi constructam, altare imaginemque ejus, Officium et Missam, sicuti solita erant celebrari et coli, approbari et esse approbanda censuit; (ut ait Dimas in Apodixi ad dubium 5.) merito etiam Archiepiscopus Sedenus ea sibi licere credidit, quæ supra indicatur egisse.

sed responde-
tur sufficere
quod ab im-
memorabili
habuerit
cultum ut
Sanctus,

C 3 Ceterum tam constitutio prior Urbani edita anno MDCXXV, quam ejus confirmatio ac declaratio facta MDCXXXIV, cum longo intervallo secutæ sint controversiam a Calaritano Canonico motam, fuisset ille excusandus, si rebus necdum ita clare definitis, censuisset dumtaxat, supplicandum Pontifici, ut Alphonsi acta cognosceret

prout demon-
stravit proxi-
me sequens
Archiepiscopus

Aprilis T. III

approbaretque. Sed quia longius eum provexit indiscretus zelus, et usque ad insignem ipsius Sancti totiusque Ecclesiæ Calaritanæ injuriam, merito ea universa commota est, formatoque Processu de veteri ac legitimo S. Georgii cultu, sacram Congregationem edocuit, nihil non rite ac jure factum ab Alphonso fuisse, circa eum, pro cuius Sanctitate ac cultu plurimum seculorum imperturbata consuetudo et immemorabilis temporis possessio stabat, in omnibus probata indiciis, quibus ea pro quocumque certissimo Sancto probari potest. Operæ pretium erit ipsius Archiepiscopi D. Francisci de Isquivel, confectum Processum Romam destinantis, epistolam ex Hispanico Latinam facere, quæ talis est, directi ad Cardinalem Pinellum, Præsidentem sacræ Congregationis Rituum.

4 Vix aliud æque mihi fuit acceptum, in hac mei indigni ad hunc sanctam Calaritanam Sedem promotione, per Apostolicæ Sedis gratiam et Regiæ Majestatis nominationem facta, quam quod in toto hoc Sardinia regno, ac potissimum in hoc Calaritana civitate, tot invenirem Sanctos, in iisque aliquos etiam antecessores meos, tum in hoc Archiepiscopatu meo tum in vicinis Episcopatibus. Speravi enim quod divina benignitas, per eorum intercessionem conciliata, largiretur mihi lumen necessarium, ut commissum mihi gregem recte gubernem, ipsorumque vestigiis pro virili insistam. Eorum unus est S. Georgius, origine Calaritanus, Episcopus autem Suellensis civitatis, quæ nunc huic Archiepiscopatu adjuncta est. Memoriam ipsius susceperunt illustrandam, primum Franciscus del Val. deinde Alphonsus Lassus Sedenus decessores mei immediati: quorum posterior videns domum Sancti natalem, in qua olim et Missæ dicebantur, et pulsabatur campana, et defuncti sepeliebantur, conversam esse in habitationem profanam hominum conjugatorum; haud parvos sumptus fecit pro ea emenda atque in formam oratorii concinnanda; ut rursum sicut antea, majorique cum affluxu, gratulatione, atque devotione civium, ibidem Missæ sacrificium celebraretur: Jurati autem hujus civitatis perpetuam eleemosynam Capitulo hujus Sanctæ ecclesiæ constituerunt, ut quotannis illuc duceret supplicantium pompam, Missamque solenniter cantandam et sermonem habendum curaret.

qui Congre-
gationi
Rituum de eo
scribens,

E

5 Hanc ego religionem cum magno animi mei solatio dum porro augere ac provehere meditor, ad honorem Sancti istius decessoris mei, cuius cathedrali, in qua sepultus creditur, imaginibus ejus multipliciter ornatam visitavi, non absque fructu spiritualis dulcedinis; passus est Deus, ut ex hujus meæ ecclesiæ Canonicis unus quidam meis se consiliis opponeret, contraque vitam et sanctimoniam ipsius S. Georgii scriptitaret aliquid. Itaque officii mei esse credidi, fulcire veritatem vitæ ac miraculorum ejus, quantum patietur longinquitas temporis, ab annis circiter quingentis repetendi; et fortuna loci, in quo propter crebras dominiorum vicissitudines difficulter inveniuntur paucae veterum scripturarum reliquæ. Nihilominus per Officium, quod de isto Sancto olim in diocesi Suellensi recitabatur, cuius fragmenta nonnulla, ante annos trecentos nonaginta manu exarata in membranæ, sub annuli mei fide hic adjungo; item per ecclesias ipsius Sancti, ejusque in illis imagines; per traditionem quoque de sepultura et miraculis ejus, perque antiquas membranas complures in hujus Archiepiscopatus archivis repertas, quarum carie et vetustate corrosarum transumpta submitto, securus de evidenti justitia causæ redditus; ut alios quoque securos de eadem causæ reddiderem, volui ut P. Ludovicus Mansonius. Vicepræpositus Domus professæ Societatis Jesu in hac alma civitate et Visitor Collegiorum dictæ Societatis

mittit proces-
sum sua au-
thoritate
conditum,

F

cum exemplis
vetustis MSS.

A tis in hoc regno, singula originaliter recognosceret; quatenus vir tam gravis tantisque ornatus virtutis ac doctrinae dotibus, quantas apud nos probavit; fidei apud vos relatu testari possit, quam accurate conveniant cum originalibus, quae vobis destinamus exempla. Nihil autem dubito, quin eis lectis, visisque depositionibus testium adjunctis, et cognito numero ecclesiarum dicto Sancto dicatarum atque imaginum ejus; nec non intellecta veneratione, in qua mitram ejus Episcopalem semper habuit mea haec Cathedralis ecclesia; nihil inquam dubito, quin propter ista omnia Sanctitas sua et sacra ista Congregatio, decretura sit, ut cultus et honor praefati Sancti non tantum continuetur, sed etiam augeatur. Ideoque praedicta omnia documenta mitto Doctori Salvatori Isquierdo, ut meo supplicans nomine negotium hoc totum exponat Illustrissimae Dominationi Tuae atque isti sacrae Congregationi.

motus miraculo etiam in se facto.

B

6 Atque hic in verbo Episcopi juro testorque; quod cum primum objectae mihi sunt difficultates, a Canonico motae; ego qui recens adveneram, nec magnam de rebus ipsius Sancti notitiam habebam, vacillare coeperim aliquantum in fide circa praedictum Sanctum. Verum placuit Deo, ut illa ipsa nocte tam vehemens me invaderet febris, quam unquam passus sim in vita, aut possim verbis exaggerare: quae cum durasset horis aliquot, nullumque ei mitigandae remedium humanum invenirem; inspicatus sum id mihi accidere propter formidinem circa Sanctum conceptam. Itaque mutata mente confirmavi propositum circa ea quae coeperam ad honorem Sancti: et mox dolore omni ac tormento liberatum me sensi: ac mane surrexi tam sanus atque incolumis, veluti si incommodum nullum sustinuissem ea nocte. Si foret ad manum Processus ipse, id quod simili in casu fecimus aliquoties, hic etiam faceremus: facient id posteri cum Calaritani curarint transcriptum exemplar mittendum Antuerpium: interim ex praememorato libro excerptimus ea quae auctor ex Processu habere testatur.

Scelli est ecclesia, effigies, caemeterium S. Georgii,

C

7 Ac primum de ecclesiis pag. 203 et seqq. sic loquitur auctor. Est imprimis ecclesia S. Georgii Episcopi, a die mortis illius, ab Episcopo, populo et clero in ipsa civitate Svellesi, juxta Cathedralem ecclesiam constructa, in qua ejus venerabile corpus sepultum fuit. Ad hanc autem processiones omni die Dominica accedunt; indeque implorato Sancti hujus auxilio, cum Antiphona, Versu et Oratione discedunt populi, praedictis scilicet Antiphona, versu et oratione Confessoris Pontificis, scilicet Georgii decantati, apud Deum intercessionem implorantes. Ad hanc ecclesiam, in qua ejus est antiquissima effigies; etiam processiones publicae, non solum quae ab ecclesia Cathedrali procedunt, verum etiam quae indies a multis populis circumcirca degentibus ducuntur, accedunt; et implorato sancti Episcopi Georgii ibi sepulti auxilio, Missaeque Sacrificio in ejus honorem oblato, petitionis eorum mirabiliter accipiunt complementum. Haec omnia in Processu ad sacram Rituum Congregationem transmissa, a folio 1 usque ad 9, et a fol. 43 usque ad 45, probatissimis apparent testimoniis conscripta. Est etiam caemeterium juxta hanc ecclesiam, in quo Christianorum corpora conduntur, appellaturque caemeterium S. Georgii Episcopi Svellesi, uti apparet etiam in Processu a folio 1 usque ad 12.

qui etiam ut Patronus ecclesiam habet Lotzorai

8 Est etiam ecclesia parochialis in vicinatu Donigallae, oppidi de Lotzorai, dioecesis praedictae Svellesi, ab immemorabili hominum memoria aedificata, in quo oppido Sanctus iste mortuum suscitavit: in ejus altari praecipuo sanctus iste Episcopus, ut Patronus praecipuus, depictus apparet, amictu Pontificio indutus, cum mitra, baculo, pluviali, chirothecis et

ceteris Confessoris Pontificis insignibus. Et haec a D folio 53 ad 60 probata conspiciuntur. Est tertio ecclesia parochialis oppidi de Ursule, sub titulo et invocatione sancti Episcopi Georgii Svellesi, constructa ab immemorabili hominum memoria; in ejus altari praecipuo est ipse Sanctus, ut Patronus ecclesiae depictus: in hoc enim oppidocaeum a nativitate illuminavit signo Crucis: estque hoc miraculum in ipso altari ab immemorabili hominum memoria exaratum; uti latius probatum a folio 59 usque ad 63 apparet. Est quarto ecclesia parochialis oppidi Tortuelii in eadem dioecesi Svellesi, sub titulo S. Andreae Apostoli condita, in ejus altari praecipuo est effigies antiquissima S. Georgii Episcopi Svellesi, insignibus Confessoris Pontificis depicta, in ejus tunicellae fimbria est talis antiquissimus titulus descriptus, SANT GEORGI BISRE DE SVELLI, ut in Processu a folio 50 et deinceps comprobatur.

Ursula,

imago in altari Tortuelii,

9 Est quinto in eadem dioecesi Svellesi, ecclesia parochialis oppidi Girasulensis, Sanctissimae Dei Genitrici consecrata ab immemorabili hominum memoria: in ejus praecipuo altari est S. Georgius in tribus locis depictus. Primo in loco est Episcopus Pontificio habitu amictus, et in ora vestimenti illius titulus talis, vetustate pene corrosus, qui sic habet. SANTV GEORGI PISCOPV DE SVELLI. In secundo est eodem Pontificio habitu indutus, et coram eo mensa ferculis plena ciborum, genuflexis Torgotorio et Sinispella, Comitibus et Dominis civitatis Svellesi; et undequaque scarabeis advenientibus, et tam super fercula quam super Torgotorii caput volitantibus; quos ipse Sanctus signo Crucis ablegavit, ipsosque Comites a miserabili calamitate liberavit; propter quae dictam civitatem et villam Symieri, perpetua pace possidentas, sancto Episcopo Georgio donarunt, et usque hodie Episcopi Svelleses earum possessione gaudent. Est tertio in eodem altari idem sanctus Episcopus Georgius, Pontificio habitu depictus, homoque caecus a nativitate coram eo genuflexus, cui ipse digitos imponens super oculos visum restituit. Haec omnia a folio 50 usque ad 54 probata apparent. Est sexto ecclesia ruralis ad radices montis illius, quem oratione et signo Crucis in duas divisit partes, ut facilius ad Cathedrali Svellesi ad Barbariam de Seuli pateret aditus, in quo prius mortis periculo multi ac expolatione bonorum laborabant; quae S. Georgii Episcopi nomen semper habuit et habet, propter miraculum praedictum ibi perpetratum. Estque ibidem fons, S. Georgii Episcopi Svellesi oratione exortus, ut in Processu a folio 50 usque ad 53 videre licet: et in memoriam tanti miraculi, ecclesia ista ibi in ejus Sancti laudem constructa ab Episcopo, clero et populo illius aetatis fuit: appellaturque mons ille in duas partes divisus, usque in hodiernum diem a Sardis, sa Scala de santu Giorgi Piscubu de Svelli, ut eodem folio probatur.

et Girasula cum expressione miraculorum,

E

item in monte per Sanctum diviso ecclesia et fons ejus,

F

10 Quae cum ita sint, mirum est quae rerum ignorantia laborans Cononicus potuerit scribere, praeter ecclesiam, recens extructam in honorem hujus sancti Episcopi Sardi, in quodam civitatis Calaritanae suburbio (quae tamen non tam extracto recens, quam restaurata dici debet, ex ipsiusmet verbis prius allegatis) nullam aliam reperiri in tota insula Sardinia; cum tamen S. Georgio Martyri frequentissimae sint dicatae ecclesiae, ut ex earum Picturis apparet. Econtra vero asserit Dimas, in tota dioecesi Svellesi nullam ecclesiam reperiri S. Georgio Martyri dicatam, excepta una Villapucensi, ubi uterque Georgius Patroni sunt et tutelares ecclesiae, amboque in altari depicti, uti habetur a folio 1 usque ad 9. Quod ad imagines attinet, legebatur apud Dimam in historia, et nos ex eo natavimus littera t, quia xxiii Aprilis, quo obiit Sanctus Episcopus, S. Georgio Martyri sacer est; factum esse

ac denique uni ipsi et Georgio M. communis,

A esse pictorum ignorantia, ut in omnibus ecclesiis, ipsi sancto Episcopo sacris, pictus sit equester. Verum huic objectioni respondens Dimas, excusat incuria typothetarum factum, ut pro in algunas legatur, en todas : non enim aliud a se scribi potuisse, cui de tot imaginibus constabat ; seque id solum voluisse, quod ex processu patet, ignorantia pictorum, et simplicitate oppidanorum in aliquibus ecclesiis Sardinie, uti in ecclesia oppidi de Perfigas, de qua nominatim in Historia egerat, et in iis quæ sunt in oppido et terminis villæ Ocierii, loco S. Georgii Episcopi esse Martyrem depictum.

B Solius Martyris Georgii cultum antehac Sardis notum fuisse, dixerat Canonicus apparere etiam ex Missa et Officio, quod de uno Martyre recitatur. Sed contra assumit Dimas, quod statim post mortem Sancti ab Episcopo Clero et populo non solum ecclesias per totam diocesim sub ejus invocatione erigendas fore statutum est, verum et Officium proprium in ejus Sancti laudem compositum, et per totam diocesim cantandum præceptum est. Ipsius deinde antiqui Officii partem, Antiphonas scilicet et Hymnum pro Vesperis exhibet Dimas. Hymni primam ultimamque stropham cum adjunctis hic habet :

Ave præsul Svellensis, Deum semper diligens ;
Habens linguam boni ensis, viam Dei edocens,
Propter quod et cum immensis regnam Dei possides.

Laus, virtus, et honor Deo sit Patri ingenito,
Flamini, et Nazareno Patris unigenito ;
Qui dat pacem cum tropæo Georgio inelyto.

V. Gaude Præsul bone, eum summo Rege,

R. Et preces interpone pro tuo Grege.

AD. MAGNIFICAT. Hodie Georgius, Pontifex Svellensis, Confessor egregius lætatur in excelsis, et ibi superius verum Deum exultat, et corde interius Dominum magnificat. ORATIO. Deus, qui B. Georgium, Confessorem tuum atque Pontificem nostrum, in tantis miraculis elarere fecisti ; da nobis quæsumus, ut meritis tanti Patroni, et Præsulis subsidiis adjuvemur.

12 Hæc olim : at post Concilium Tridentinum, tam in Missa quam Officio omnia fieri de communi unius Confessoris Pontificis affirmat Dimas. Sed agnoscit Pag. 31 quod festum Sancti hujus Episcopi Georgii, non die vigesima tertia, sed die vigesima quarta celebrari consuecit ; sicut, inquit omnis Clerus et populus attestari possunt. Scilicet ex quo immutatum Officium est, immutatus etiam dies fuit : alias elapsis temporibus festum hoc celebrari solitum erat die

C vigesima tertia, in qua ejusdem nominis Martyr Sanctus incidebat, rejiciebaturque in alium diem : quod salva ejus qui mutavit pace, mutatum dolet Dimas, nec fieri debuisse ostendit exemplo SS. Vincentii Valentini et Vincentii Ebredunensis, 15. Kalendis Februarii concurrentium : quorum prior licet a tota colatur Ecclesia, Ebreduni tamen postponitur alteri et solum postridie celebratur. Ut ut sit, quam contra falsoscripserat Canonicus Alphonsus Archiepiscopum instituisse, ut S. Georgii Episcopi natalis dies xxiii Aprilis celebraretur, rejecto in alium diem festo S. Georgii Martyris : tam inconsulte hic allegat Missam et Officium de Martyre die xxiii recitari solitum, cum sequenti mox die fiat de Confessore Pontifice ; et sic uterque suum habeat diem, etsi nunc alio quam olim ordine. Addit Dimas quod S. Georgii nomen inter Confessores Pontifices in Litaniis collocetur ; item ex Processu folio 85, quod ea ætate qua Sanctus Episcopus Georgius miraculis florebat, ita reveritum erat ejus nomen, quod lex fuerit condita a Gubernatore, in populo diocesis Svellensis, quod deinceps in judicio illi qui erant juramento compressi, jurarent per S. Georgium Episcopum Svellensem : quod ad nostra usque tempora observari dignoscitur.

13 His omnibus sic propositis per juratos testes probatis, Romæque expensis, effectum est, ut, quemadmodum pag. 179 asserit Dimas, Paulus Papa V ecclesiam recens erectam ceterasque etiam parochiales, sub titulo S. Georgii Svellensis Episcopi ædificatas, imaginem ejusdem cum insignibus sancti Confessoris ornatam, Officium et Missam celebrari solita, diem solennem in ejus solennitate populo consuetam indici, in suo primo esse conservari voluerit : et ut populus hujus Sancti devotione permotus, beneficia spiritualia a Deo per illius intercessionem promereri valeat, in ejusdem festivitate in ecclesia recens Calari erecta omnibus Christi fidelibus indulgentiam ac plenariam suorum peccatorum remissionem concessit : sub data Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die xvm Feb. mpcvi, Pontificatus sui anno primo. Ita Dimas, rem vobis gratiorem facturum, si Breve allegatum ipsis Pontificis verbis integrum exhibuisset. Videri is forte potest minus necessario zelo suscepisse exagitandum adversarium ; qui suam ipse deferens causam profugerat in Hispaniam, ejusque obtinendæ spe omni penitus jam exciderat per ejusmodi decretum Apostolicæ Sedis ; non tamen levem gratiam apud posteros meruit, quod tamquam ferro percussus siler in ista concertatione scintillas emisit, quibus lumen accenderetur antiquo S. Georgii Svellensis cultui illustrando, per tot argumenta, quæ alias etiam nunc ignorarentur, saltem extra Sardiniam.

14 Multus præterea est idem Dimas in solvendis dubiis, quæ circa S. Georgii Legendam, prout ea apud ipsum legitur, Joannes Canonicus moverat ; quæ Legenda, quatenus a Paulo accepta est, non indiget defensione tum operosa ; nec si fides ejus vacillet in aliquo, propterea minus certa est Sanctitas ejus, de quo agitur. Sane quod Angelus dicitur prædixisse de puero, in utero matris sanctificandum ; id haud facile intellexero de justificatione a culpa originali, sed de prælectione ad gradum Episcopalem ; sicuti simili pene phrasi necdum natus Jeremias sanctificatus dicitur, et Paulus ex utero matris segregatum se profitetur, scilicet hic ad Apostoli, iste ad Prophetæ munus exercendum. Similiter quod ætatis anno vigesimo secundo ordinatus Episcopus legatur, id si nequeat excusari exemplis, quæ fateor mihi suspecta esse pleraque ; potest refundi in alicujus transcribentis vel errorem, si pro trigesimo legit vigesimo ; vel temeritatem, si levi hac mutatione censuit mirabiliorem se facturum ejus Sanctitatem, quem ætate tam immatura volebat credi maturum Episcopatum. Miracula porro quæ narrantur in Vita, uti non carent exemplis certissimis, ita nec debent censei carere verisimilitudine aut temere in suspicionem vocari ; cum auctoris tam vetusti, et qui saltem ante tria vel quatuor secula vixerit, cum primum compositum Officium est, auctoritate fulciantur. Operæ pretium tamen erit pro eorundem confirmatione illustrationeque a Dima accipere puncta quædam Annotatis ad vitam apponenda.

Pag. 217 ad Annot. g adde. In Apodixi autem et solutione ad dubium 3, nominat Dimas præter hunc fontem. Secundum in loco qui dicitur Montidolla, tertium in valle oppidi S. Pantaleonis, qui omnes usque hodie manant dicunturque fontes S. Georgii : haud dubie quia ob aliquam ejus ibi ut Sancti memoriant.

Pag. 219 Ad Annot. s subjunge :

— Idem Dimas in Apodixi ad dubium 3 In processu, inquit per Notarium Apostolicum confecto fol. 36 constat hoc idem dissidium super terminis oppidanorum villarum de Svelli et Sisini ortum fuisse anno Domini mclxvii inter eosdem incolas : pro quorum conventionione deputati fuerunt iudices Illustrissimus Comes de Sedulo D Hieronymus Torrosau, et Illustris D. Tiberius Sanna, una cum Vicario generali Calaritano D. Nicolao Canellas, qui Episcopus fuit Bosanensis,

D Quæ omnia probat Paulus V anno 1606.

E

Nec refert si forte in aliquo displiceat Legenda vetus.

F

NOT. 13
Fontes ejusdem alii :

NOT. 14
decemptio miraculosa terminorum an. 1567 confirmata.

ejusdem Missa et officium proprium :

nunc omnia de communi Conf. Pontif. sunt,

et quidem 24 Apr.

mos jurandi per ejus nomen.

A Bosanensis, et Augustino Sabater Notario Apostolico, et Francisco Martis Beneficiato Promotore fiscali mensæ Archiepiscopalis : qui ad locum prope-
rantes, advocatis Senioribus populi utriusque, datoque illis juramento, petierunt ut eis ostenderent fines præscriptionis antiquæ terminorum. Et omnes unanimiter duxerunt eos ad locum, ubi est arbor similis ceraso, quæ numquam fructum fecit, et dixerunt : Hæc est præfixio terminorum utriusque oppidorum Svelli et Sisini. Et percunctati a quo, quando, et quomodo facta fuerunt præfixio illa, responderunt. Hæc quæstio, nunc inter nos exorta, jam tempore S. Georgii Episcopi Svelleensis, quingentis retro annis, discussa multis cædibus fuit inter nos : sed, ut patres nostri narraverunt nobis, et patres eorum a progenitoribus acceperunt, venit sanctus Episcopus Georgius, et fixo baculo quo sustentabatur in terra, dixit eis : Pax vobis filii, ecce præfixio terminorum vestrorum, oro ne sit jurgium inter vos : et statim baculus ille crevit in arborem, quam nunc videtis. Quibus auditis prædicti Domini dixerunt eis : Estote igitur contenti, carissimi, hac præfixione facta a S. Georgio quam nos mutare non audebimus ; cum arbor ipsa posita in signum adhuc extet. Sicque pacifice consentientes omnes, habitaque reverentia tanto Sancto ac Præsuli mirifico discesserunt.

NOT. 15

Invocatio
Sancti illius
servat sub
ruina domus,

B

Post Annotat. x similiter ad nocte sequentia. Idem Dimas in Apodixi pag. 200 de eadem domo sic distinctius loquitur : Heredes ipsam cuidam seculari viro vendiderunt, qui totam reædificavit denuo, habitabatque pacifice. Quadam ergo adveniente die nuptiæ factæ sunt, in eaque populus et maxime mulierum multitudo advenit. Cunctis ergo saltantibus, hora pomeridiana secunda, trabes omnes, quæ prius longissimæ erant, a pariete exilientes ita abbreviatæ sunt, ut totum ædificium cum omni populo ad terram usque deveniret. Grande sane miraculum, quod ruente domo simul cum populo, sedibus, lectis, arcis, ceterisque utensilibus ac supellectili, nemo mortis periculo laborasset ; clamantibus cunctis, S. Georgi ora pro nobis. Currebat civitas tota ad tam grande miraculum : quo sane dabatur intelligi quod sanctus Episcopus Georgius nolebat domum illam, in qua ipso natus fuerat, pollui ac in seculares usus deservire. Cum nitem jussu Archiepiscopi Francisci du Val locus, ut dictum, visitaretur a prænominatis Dominis, non solum reperti sunt locus ipse in quo campana pendebat, parietes depicti sicut in plerisque ecclesiis videre licet, fores etiam templi adhuc existentes : sed insuper, assumpto ligone eductisque quibusdam terræ cophinis, apparuerunt ossa mortuorum ibi sepultorum : quo sane testimonio, non opinio, sed veritas ; non solum traditio, sed evidentia est, fuisse templum vetustate temporum dirutum, et incuria hominum in seculares usus conversum.

Quid sit
Exeunte
mense?

C

DE B. ÆGIDIO.

Pag. 247 in fine dele totam Annotationem c et ejus loca hanc substitue.

NOT. 16

c Nona exeunte Aprilis, eodem modo hic sumitur : atque si ex veteri Romanorum usu dicas ix kal. Maji adeo ut hic præcise intelligatur xxiii Aprilis, quæ corpus in templo primum expositum stetit. De hoc retragradodies mensium numerandi modo, incipiendo post diem xvi ; ita ut dies xvii Aprilis v. g. dicatur xv mensis exeuntis ; eatenus vero numerentur dies mensis intrantis, usque ad xvi inclusive ; ngit Archangelus Gtanius Servita, in Centuria I Annalium sui Ordinis fol. 51, ante Processum Miraculorum B. Philippi Benitii, quæ statim post ejus obitum Tuderti anno mclxxxv, a die xxii Augusti secuta et descripta sunt, adnotata ubique etiam Feria, quo fit ut cum dicto die Mercurii decimo

exeunte mense Augusti, et die Jovis nono exeunte D Augusto, factum aliquod miraculum dicitur, et sic deinceps, dubitari nequeat, quin dies x exeuntis mensis, sit dies xxiii ; et dies ix ejusdem exeuntis, sit dies a principio numerandus xxiv, sumendo quod eo anno fuerit littera Dominicalis A. Sed addendum, quod Gtanius non observavit, Tudertinos communem vulgoris Ævæ annum prævertisse mensibus novem, ita ut Augustus anni mclxxxiv illis adscriberetur anno mclxxxv ; aliter enim fuisset littera Dominicalis G, diesque x et ix Augusti exeuntis, non in feriam iv et v, sed in fenam v et vi incidissent. Non etiam observavit Gtanius, Natariorum stylum eo tempore non fuisse uniformem : quosdam enim simpliciter notasse diem mensis, eo quo nunc supputamus modo ab initio ad finem : quosdam divisisse bifariam, sic ut dictum est, quosdam denique etiam addidisse τὸ intrantis, cum de postremis mensis diebus agebant, ut indicarent dies se numerare ab initio mensis : et sic die 20 Martii, inter Instrumenta circa Miracula B. Ambrosii Senensis, Instrumentum 3 et Instrumentum 9, notantur die decima nona intrante mense Aprilis, et die xxvi mensis Maji intrantis.

Pag. 247 Annot. d expunge ejusque loco hanc substitute ad initium num. 106.

NOT. 17
E

d Die quinta exeunte mense Aprilis, id est v kalendarum Maji seu xxvii Aprilis, quando adhuc supra terram expositum fuisse corpus, colligas ex conditione voti mox sequentis de visitando corpore, ubicumque tumultatum requiesceret : infra vero cum mulier contracta, audita migratione S. Ægidii, tumultum visitasse dicitur die decimo exeunte mense Aprilis, accipienda est improprie vox tumultus, ut intelligatur ipsum funus seu feretrum corporis adhuc supra terram stantis, nisi aliquem in numero errorem malis admittere.

AD DIEM XXIV

DE S. CORONA V. M.

Pag. 267 num. Ad finem adde. *Diarium Metropolitanæ Pragensis, inter Reliquias istius Ecclesiæ, hoc die indicat S. Coronæ Virginis frustum notabile, per Carolum ex Italia allatum an mclclv. Sed non video quo fundamento præsumatur, ipsum esse hujus Alexandrinæ Martyris.*

Reliquiæ an
Pragæ?
NOT. 18

DE S. GREGORIO ILLIBERIT.

Pag. 272 post num. i adde.

Martyrologium Carmelitanum MS. Colonix, die xxv Martii ponit in civitate Heliberi B Gregorii Præsulis, quod Martyrologium, ostensum est ad viii Aprilis, ubi de S. Alberto num. 95, convenire cum Trecentis Ecclesiæ Martyrologio veteri, adeo ut ab ejus originali transsumptum videatur : itaque suspicionem nobis ingenerat, pluribus Gallicanarum ecclesiarum Martyrologiis commune fuisse, ut memoriam hujus S. Gregorii tali die ac mense facerent, exemplo verosimiliter ab Hispanis sumpto, licet nunc ignoretur qua ratione fundato.

NOT. 19

F
memoria
25 Martii.

DE S. EGBERTO PRESB.

Pag. 316 num. 2 lin. 9 post Bucelinus, hæc adde. *In quodam Benedictini Ordinis Calendario, MS. ponitur, nescio ex qua causa, ad v Januarii, S. Egbertus Abbas, Præceptor S. Willibrordi ; qui S. Willibrordus, quoniam Apostolicam vitam egit et clausit in nostra inferiori Germania, fortasse occasionem dedit Galesinio, sed ad xxv Martii, ut scriberet, S. Egbertus Presbyter Confessor in Germania, prout utraque die dictum inter prætermisissos est.*

NOT. 20
memoria 5
Jan. et 25
Martii

A

AD DIEM XXV.

DE S. MARCO EVANGEL.

NOT. 21

Prout ipse
scribit anno
1355.

ex his caput
insigniter
ornatum,

B

alia ossa in
communione

NOT. 22

C

NOT. 23

NOT. 24

Pag. 349 num. 9 lin. 13 post et solennitate, adde. Quanto Imperator hic flagrant studio ad sacras Reliquias colligendas, ut ea de causa itinera satis longa susciperet, transeundo de civitate in civitatem et de monasterio in monasterium, non est necesse discamus relata alieno: ipse sibi locupletissimus testis est in literis, anno supra memorato MCCCLIV die v Januarii, sub aurea Bulla datis et manu ipsius propria subscriptis: quarum fidele ecgraphum legera est in Phosphoro septicorni seu gloria et maiestate Metropolitanae Pragensis Radio 4, ubi nominatum loca singula reliquiasque eo itinere acquisitas exponit, atque inter alia quomodo a monasterio S. Galli rediens; Deinde, inquit, in monasterio majoris Augiæ, quod ab Augusta potentia nomen accepit, tales sumus reliquias assecuti: videlicet mediam partem ejusdam Crucis concavæ... item partem corporis B. Marci Evangelistæ Qualis autem ea? Magna, inquit auctor Phosphori in Diario: et caput ipsum cum mandibula et uno dente: de quibus intelligendum quod Inventarium thesauri, anno MCCCLXVIII die XXVIII Augusti confectum, notat, sub Rubrica de Capitibus Sanctorum ubi septimo loco, nominatur caput S. Marci Evangelistæ, cum infula gemmis et perlis ornata. Reliqua sacri corporis ossa, quæ quidem in Caroli venerunt potestatem, recondita servantur in cistula plumbea, uti prælaudatus auctor ipse nobis per epistolam, anno superiori datam asseruit, quod cum nuper ipsam cistulam inspiceret, intus invenit hanc in parvula membrana inscriptionem. Anno Domini MCCCLXXXVI, die XIII mensis Maji, Reverendissimus in Christo Pater et Dominus D. Wolfrancus Archiepiscopus Pragensis, Apostolicæ Sedis Legatus tertius, in præsentia D. Bohuslai Decani, D. Hermannii, D. Wenceslai Præpositi Mesnicensis, D. Wenceslai Radez Canonorum dictæ ecclesiæ Pragensis, conspexit Reliquias de corpore B. Marci Evangelistæ. Optandum autem fuerat; ut vel tunc vel nunc expressisset aliquis quot et qualia ossa conspexerit. In Diario porro consequenter sic legitur: Idem Carolus etc., expunctis tribus lineis hæc verba præcedentibus, jamque distinctius hic positis.

Pag. 356 ante Historiam Translationis ponatur huiusmodi præfatiuncula.

Bernardus Justinianus, Leonardi oratoris filius, Laurentii Protopatriarchæ nepos, legatione patriæ apud Sixtum quartum Pontificem sanctus circa annum MCCCLXXV, præter historiam de origine urbis Venetiarum ac rerum a Venetis gestarum usque ad annum DCCCXXVII, (quam videre nobis necdum contigit, Gesnerus autem ait Italice redditum et typis datam esse anno MDXLV) etiam Latine composuit, et eidem suæ historiæ subjunxit opusculum tripartitum de Vita et martyrio S. Marci, de corporis translatione Venetias, deque ejusdem miraculosa apparitione: quod opusculum ipso huius seculi initio Italicum fecit vulgavitque D. Joannes Stringa, S. Marci Canonicus. Id nunc primum in manus nostras venit, dignumque videtur unde sequentes historias partim illustremus, partim augeamus.

Pag. 358 ad Annot. g Bernardus ait esse qui S. Claudianum nominant: hoc autem nomine illustris est Martyr Diospoli in Ægypto, per ignem coronatus XXIV Februarii: at XXV relatus in Latinis justis: idemque a nonnullis etiam Claudius appellatur.

Pag. 360 ad Annot. n: Bernardus vero ait, sanctum corpus ex carnaculo delatum esse ad vicinam S. Theodori ecclesiam, non eam in qua tunc cum scribebat ipse sanctæ Inquisitionis Officium congregabatur; sed veterem, quæ erat ipso loco ubi nunc est S. Marci basilica.

Ibidem dicitur Justinianus, post Translationem anno D 828 factam biennio superfuisse in vivis.

Ibid. ante historiam apparitionis et miraculorum ex Petro Calo ponatur hæc Præfatio.

1 Quam ædem Dux Joannes ex Justiniani fratris testamento, sub invocatione novi Patroni ac Protectoris Marci, instaurarat dedicaratque, ipso Sancti corpore intra arcam æneam, in una pilarum ejus marmoreis crustis convestitarum sic abdito, ut solus Princeps urbis ac Primicerius ecclesiæ locum deinceps nosset; ea integra perstitit usque ad tempora Petri Candiani, ex familia quæ nunc Sanuta appellatur assumpti; quo, sicut a S. Petro Damiano in Vita S. Romualdi num. 9 ad VII Februarii dicitur, populari seditione sublato e vivis; in ejus locum substitutus est Petrus Urseolus, cujus postea Sancti Vitam dabimus in Supplemento Januarii ad diem XI, Hic Ecclesiam B. Marci et Palatium illo populari furore incensa, reparavit.... tabulam mirificam, auro et argento constructam, et Constantinopoli fabricatam, altari B. Marci fieri constituit: hospitale etiam apud ecclesiam constitui misericorditer ordinavit.

2 Ecclesiæ istius longe magnificentissimæ, formam, partes, ornatam, accuratissime describit Bernardus Justinianus lib. 2 de Translatione S. Marci a cop. 9 usque ad finem libri; atque ab anno DCCCCLXXVI, circa quem init Petrus Principatum, per annos XCV, videlicet ad Principatum Dominici Contareni, laboratum in opere fuisse: cujus finiti memoria, coronidi lapideæ vestibuli ipsius inscripta, legatur his versibus, annum MLXXI signantibus,

Anno milleno transacto bisque trigeno
Desuper undecimo fuit facta.... primo.

Sed mutilus apud Stringam est versus, neque satis apparuit qua voce addita restituendus in integrum sit. Vix tamen dubita quin chronologia ibi signata, spectat ad solam Basilicæ, diu ante consecratæ, frontem, portam, seu vestibulum: adeo ut ipse Petrus Urseolus jure laudari poterit, de restaurata S. Marci templo, etsi nonnullæ ejus exteriores partes, vel etiam interiora ornamenta diu postea fuerint absoluta vel etiam primum capta.

3 Interim fluxu temporis morteque sublatis omnibus, penes quos erat notitia loci sacrum pignus continentis, Vitalis Falerius Dux cum Senatu angi super ea re capit; iisque instantibus an. MXXIV mense Junio indictum est triduanum jejunium, et die dicti mensis XXV solennis processio ad S. Marci ecclesiam instituta. Ubi dum ob universo Clero ac Populo Veneto ferventes ad Deum sunt orationes, ut latentis thesauri locum ipsis aliquo patefacere dignaretur indicio; findentibus sese ultro, quæ pilam e majoribus unam vestiebant, marmoribus (hæc autem pila erat ex veteri S. Theodori æde residua, eo præcise loco ubi nunc altari S. Jacobi habetur) paulatim prodiit per sese arca; nulloque manum admove-re aperta, suavissimum tota ecclesia diffudit odorem, et sanctum corpus conspiciendum exhibuit. Tanti miraculi memoria ut esset posteritati omni venerabilis, institutum est festum Apparitionis S. Marci, lætissime ac festivissime quotannis die prædicta agendum; in cuius pro festo, qui dies nativitate S. Joannis Bapt. sacer est, grandis aquæ rosacæ situla benedictione speciali consecratur; eodemque die, qui ex tali causa S. Marci de aqua rosata nuncupatur, dum ad primas Vesperas Canticum Virginis a choro canitur, in omnem populum devote spargitur, ad representandam eam suorelentiam quæ ipso apparitionis festo cunctos attingit. Similiter et cetera ejusdem Sancti Evangelistæ festa sum quæque cognomen habent: et quemadmodum dies XXV Aprilis dicitur S. Marci majoris; sic VIII Octobris, quando recolitur Basilicæ ipsius dedicatio, nuncupatur S. Marci zizolarum,

Basilica S.
Marci in-
censa cum
palatio

a Petro Ur-
seolo restau-
rari capta

circa annum
976.
E

in hoc anno
1094.25
Junii

F

supplicanti
populo sese
ultro osten-
dit arca
cum mira
suaveolen-
tia

unde festo
illi cogno-
men factum,
ut alia aliis,

A zizolaram, quod tunc maturus sit fructus iste quem Zisiphia appellat Plinius, medium quid inter olivas et cornua, atque ex flavo rubescens in humili spinosoque fretice; et ultimus Januarii, Translatione sancti corporis memorabilis, vocatur S. Marci de Mezenis, id est, porcinorum corporum medietatibus, quales ad usum nauticum integræ saliri solent, et sacris ossibus occultandis servierunt.

4 Ecce autem dum lætis plausibus et gratiarum actionibus de tam mirabili apparitione ecclesia personat, brachium extra arcam protensum apparuit: quod inspicientes curiosius, qui propius adierant, notaverunt digitum manus unum, annulo etiam unum inharrente ornatum. Adierat inter alios vir quidam nobilissimus, Dominicus Dolfinus, ex ea familia cui nunc agnomen della Ca additur. Hic ut erat Sancto devotissimus, desiderium concepit istius annuli obtinendi. Itaque post fusas pro ejusmodi dono preces, tentare cepit an eum sibi Sanctus dimitteret: sed frustra, retrahente Sancto quod extenderat brachium. Tunc communi omnium voluntate instauratur oratio, interim dum suo quisque ordine Dux, Episcopus, alique Primores manum admovent oculo detrahendo. Quibus cum par successus adfuisset; rursum Dominicus, flagrantiori quam antea studio, accessit ad arcam; dignusque est habitus, cui extenso iterum

tum Sancto
manum por-
rigente ex-
tra arcam,

Brachia, manum annulo nudandam præberet Sanctus. Hæc cum narrasset Justinianus, allegat quoddam Scholæ S. Marci catastichon, in quo asseritur is, qui annulum accepit, fuisse Episcopus Castellanus (ita tum dici inceperant, qui antea Olivenses, ac postea Veneti) ex familia de Ca-Dolfino: quemadmodum et in ipsa illius Scholæ vula pictum cernitur; sed utrumque evidentis erroris arguit, propterea quod Episcopus tunc fuerit, non Dominicus, sed Henricus: ex familia autem Ca-Dolfina ante annum MCCCXXXVI nullus ad eam dignitatem ascenderit. Quid si Dominicus fuerit ecclesie S. Marci Primicerius, aut aliter Episcopo dignitate proximus?

5 Ut ut sit, manet annulus per hereditariam successionem in prædicta Ca-Dolfinorum familia, usque dum ejus possessor Laurentius quidam ipsum liberali dono obtulit Scholæ S. Marci: a qua postea, in festa Apparitionis prædictæ, solitus fuit annus deferri in processione. Sed et hoc finem habuit anno MDLXXV, quando sacrilegus quidam ipsum et alias nonnullas reliquias furatus est. Furatus est autem cum non impune: nam dum liquefactum eum refundit in virgulam, sane exiguum (nec enim ducati unius valorem excedebat auri quantitas) filiolus assistens, in ipsam fornacem cecidit combustusque est; nihil proficiente patris ad parvulum erendum conatu. Ipsi vera virgula, aurifici vendita et in loculos dimissa, sic disparuit, ut (quemadmodum referunt qui adhuc viventes meminerunt, inquit Justinianus aut ejus interpretes Stringa) nulla diligentia adhibita potu-rit reperiri. Denique fur ipse, antequam supplicio merito afficeretur, confessus est, quod simul etiam abstulisset Dominicam spinam, ibilem conservatam, sed non potuisset Scholæ exitum diu circumerrando reperire, nisi prius sacram spinam suo reposuisset loco.

et an. 1575
furtusublatum,

C In thesauro S. Marci habetur et ostenditur alius annulus, quem ipse Sanctus anno MCCCXL dimisit in manu cujusdam Senis piscatoris, ut testimonio esset quomodo nua cum Sanctis Nicolao et Georgio Venetam urbem servasset ab exilio, uti inter Analecta de S. Georgio XXIII Aprilis num. 78 fusius relatum est. Quæ omnia majorem merentur fidem quam quod lib. I cap. 5 narrat Justinianus de Angelo, qui apparuerit S. Marco, de mandato S. Petri ab Aquileia Romam venienti, et noctem agenti in insula Rivo-alto dicta (quæ Veneticarum uno est, primaque profugorum ab Attilæ metu Patavinarum Sedes, ubi Venetæ dedit initium) ipsique futuram postmodum loci amplitudinem, ac destinatam in eo ipsius corpori quietem prædixerit: hoc enim,

alius annulus
an 1330
acceptus.

D auctore nec certo nec antiquo satis, ut credi mereatur acceptum putamus. Utilius operam ponit Justinianus, cum reliquo libro 3 id agit, ut extra omnem controversiam ponat veritatem Translationis hactenus memoratæ, et præsentium corporis in arde S. Marci, etsi passim locus ignavetur: ejus rei argumenta præcipua, cum pateant ex dictis, non sunt hic operosius iteranda.

7 Nan tamen est omittenda, quam hactenus non attigimus, Chronica antiquissima, in ecclesia S. Nicolai inventa lectaque a Justiniano, et ab Abbate Zenone composita; in qua cum apparitio sancti Corporis, sic ut prædictum, narrata fuisset; subjungit, ipsum processionaliter translatum esse ab ea ex qua prodierat pila ad mediam ecclesiam; vulgatumque in populo quod illud ibi ad communem consolationem relinqueretur usque in diem VIII Octobris, dedicatæ basilicæ anniversarium. Interim plurima esse facta miracula, quorum aliqua ex Petri Culo MS. collectione habemus, curatissimeque secretissime, ut ab altari, in quo stabat Corpus, in alium locum transferretur, soli Duci, Primicerio et Procuratori S. Marci notum, ea ratione, ut moriente uno extribus, alii duo superstites ad demortui successorem transferant notitiam. Ita Abbas prædictus; cujus assertioni adstipulatur antiquissima intra basilicam pictura, totam hanc representans historiam, cum tali epigraphe:

Miracula
post apparitionem
corporis
multa:

ipsum etiam
transfertur
et conditur

E Per triduum plebs jejumat Dominumque precatur:

Petra patet, et Sanctum mox colligunt et collocant. Accedit his alia pictura pervetus, sed loco fere inconspicuo, haud procul a priori, sub uno fornicum, in qua

exprimitur forma majoris altaris, cum tribus figuris, Ducali una, Ealerium repræsentante; duabus Episcopaliter mitratis, quarum una ad caput, altera ad pedes tenent integrum sancti Evangelistæ corpus, intraque altare collocant, inspectante Duce, cum hac epigraphe, Collocatio Sancti Marci. Unde verosimilis fit eorum opinio, qui existimant non alibi quam sub majori ara absconditum haberi thesaurum istum: ad quam etiam aram, ex antiquissimo usu, ipso Apparitionis festo, interim dum supplicantium pompa procedit, perseverant circumvoluti designati ex Scholis, ex Ordinibus religiosi, atque ex Clero; quod in aliis ipsius Sancti festivitatibus fieri non consuevit.

verosimiliter
sub altari
majori:

8 Denique allegantur testimonia omni exceptione majora, primo Ducis Danduli, relatum supra num. 4 secundo Antonii Venerii Ducis, qui anno X sui principatus, post obitum Danduli XXXVII, Christi vero Nativitatem MCCCXCI, die XXVI Octobris, per Cancellarium Reipublicæ Petrum Quaranta juramentum excepit Francisci Bembi, tunc Primicerii lecti, postea vero Episcopi Castellani, de servando secreto sibi commissum, postquam ei Dux ipse revelaverat locum depositi corporis; tertio S. Laurentii Justiniani Protopatriarchæ Veneti, qui postquam S. Nicolai ossa, de loco in quo latebant, extulisset circa annum MCCCCLIV; egit cum Duce Foscario persuasitque, ut decerneret etiam S. Marci corpus populo revelandum: quod tamen factum non fuit, Patriarcha citius ex vita sublato, quam compositis bellis opportunum esset rem talem tentari. Denique ipse Bernardus Justinianus profitetur, quod in patru sui prænominati palatio sæpius viderit legeritque libellum membraneum, perquam vetustum ac tritum, in quo nominantur Sanctorum corpora Venetiis asservata: et ubi de templo ac corpore S. Marci agebatur, etiam addebantur indicia ipsius in quo requiescit loci, quæ tamen non juuicet revelanda. Quibus prolixè deductis, transit ad refutandos Constantienses, a quibus audierat, quod in Augustensi de quo supra monasterio haberetur pars corporis S. Marci Evangelistæ: ostendens nullum esse imaginabilem casum, quo Venetiis ablata pars illa fuerit ex corpore, quod supponit integram Alexandria advectuam. Quod sane verosimile facit historia Translationis: ideo-

consciorum
testimonia
de existentia
corporis in
ecclesia,
F

adeo ut Augustie videantur
fuisse Reliquiæ,
non Evangelistæ,
sed alterius
S. Marci:

que

A que propendeo, ut suspicer Angienses Reliquias, ex quibus pars tam notabilis translata est Pragum, esse alicujus alterius S. Marci; ac forte ejus qui cognomento Joannes et consobrinus S. Barnabæ, laudatur in Actis Apostolorum, coliturque a Latinis xxvii, et dicitur fuisse Episcopus Bibli in Phœnicia.

Pag. 360 expuncta Annot. k ponitur hæc aliu.

NOT. 76

miracula in
Legenda aurea

k Eadem omnia miracula, cum brevi relatione Apparitionis, refert Jacobus de Voragine in sua Legenda aurea, post historiam Passionis et Translationis S. Marci: sed phrasi aliquantum diversa. Jacobum vero transcripsit compilator supra citati Breviarii Carmelitani, ut necessarium non sit ex hoc aliquom Appendicem texere: sed et notationes ad contextum Petri Calo, melius ex Jacobi contextu sumentur: qui ultimo relatum favorem adscribit anno 1241, et finit his verbis, Evigilans autem prædictus Frater, pro Priore domus, a quo ego ista audivi, continuo inisit: et omnia quæ viderat sibi recitans, cum multo gaudio in Domino feliciter obdormivit. Ex quibus nascitur hæc vana suspicio, quod tota Petri Calo narratio sumpta sit ex Jacobi Legenda. Utinam porro Bernardus Justinianus quartum de miraculis S. Marci librum, quem tribus alijs aliquando a se addendum promittit in fine Capituli 6, scripsisset atque vulgasset, ex infinitis maximisque quæ se profitetur petuisse adducere. Pro omnibus nunc sit quod idem narrat de Ludovico XI Franciæ Rege, corvo suo, quod per votum S. Marco factum, ab longa difficultate liberatus infirmitate, trecenta scuta miserit Venetias; quibus comparatus est pannus aureus, pro duplici altaris ornamento, cui insignia regis cum multo gemmarum splendore inserta visuntur.

B

AD DIEM XXVI.

Pag. 12 inter Prætermisos col. A circa finem adde. Adalbero I, Metensis Episcopus (cujus insignem sanctitatem sic commendant scriptores, ut nullam alicujus sacri cultus memoriam faciant) hoc die obiit, sicut inter Prætermisos ad xxiv Februarii diximus, expectantes si quid Metis nuntiaretur propter quod fusius ejus Acta oporteret deduci: sed nihil hactenus allatum est, unde vel nunc vel in Februario coli ut Sanctum appareret.

NOT. 27

DE S. MARCELLINO PONTIFICE.

Pag. 419 post hujus sancti Pontificis Acta, duobus Capitibus deducta, addatur eodem spectans hoc, quod in proxima columna sequitur, Caput tertium.

NOT. 28

C

CAPUT III.

Objecta contra lapsum et pœnitentiam S. Marcellini et contra Pontificatum S. Felicis II rejiciuntur.

Scivimus varia a nonnullis objici, circa lapsum et pœnitentiam S. Marcellini, de quibus etiam Romæ nobiscum actum est. Quapropter relictis opinionibus recentiorum in contrarium obortis, volumus solum deducere hanc sententiam, prout in Catalogo Summorum Pontificum habebatur, et hactenus in tractatibus de Summis Pontificibus et Breviariis Romanæ Ecclesiæ descripta ac conservata fuit. Verum quia post S. Marcellini Acta excusa, reperi totum quintum de Synodorum Decretis et Canonibus a Christiano Lupo editum, in eoque asseri, lapsum S. Marcellini esse calumniosum Donatistarum figmentum, et novellam fabulam, idque constantissime doceri a S. Augustino; Visa est assertio, adeo confidenter proposita, nequaquam silentio prætereunda. Quippe non tam S. Marcellinum

S. Marcellini
lapsus per-
perum dicitur
figmentum
Donatistarum

crimine eximit illa, quod suo sanguine satis eluit; quam prædictorum omnium monumentorum fidem evertit, et socordia maximæ atque duodecim integra post Augustinum secula, quibus tot viri eruditi, volvendis Sanctorum Patrum et Augustini in primis scriptis vitam omnem impenderunt, et tamen nihil tale in eo observarunt, unde admonerentur ex Romanæ Ecclesiæ historiis aut saltem ex illius Breviaria remorendum esse tam calumniosum figmentum. Paravit editioni publicæ aliquot tractatus de Summis Pontificibus et Conciliis D. Emanuel a Schelstrate, sacræ Theologiæ Doctor, sicut etiam est dictus Christianus Lupus. In istis nonnulla ab hoc scripta, rejicit ille, et quæ de S. Marcellini lapsu ac pœnitentia ab Ecclesia Romana hactenus sunt tradita, late defendit. Itaque ut aliquod publicandi brevi aperis specimen hic præcipiat lector curiosus, ipsis ejus verbis uti libet, ut intelligatur quam parum fundate nobis obijciatur S. Augustini doctrina.

13 Causa Cæciliani contra Donatum, inquit Emanuel, commissa erat ab Imperatore Constantino, Melchiadis Papæ aliorumque Episcoporum judicio: in quo causa cecidit Donatus, Episcopatum retinente Cæciliano. Hinc tot jurgia et tumultus Donatistarum: qui, sicut ante judicium omni modo conati fuerant effugere tribunal Pontificis, timentes de malo, ut eventus docuit, iniquitatis suæ successu; ita post judicium, totis viribus conati sunt labefactare latam a Melchiade sententiam: sed in vanum et frustra. Nam Melchiadis judicium confirmatum fuit in primo Arelatensi Concilio, per Imperatorem Constantinum hanc ob rem convocato. Hanc indubitatam sententiam contra Donatum, Magnus Ecclesiæ Doctor Augustinus sæpius assumpsit adversus Donati reliquias: cujus argumentum ut elideret Petilianus Donatista, objecit sancto Doctore, Melchiadem fuisse unum ex S. Marcellini Papæ Clericis, et cum eodem idolis thurificasse, ac consequenter non fuisse idoneum in causa Judicem. Huic se opponit S. Augustinus in libro de Unico baptismo cap. 16 cujus ista sunt verba. Quid jam opus est ut Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, quos incredibilibus calumniis insectatus est objecta ab eo crimina diluamus. Marcellinus, et Presbyteri ejus Melchiades et Marcellus et Silvester, traditionis Codicum divinatorum et thurificationis ab eo crimine arguuntur. Sed numquid ideo convincuntur, aut convicti aliqua documentorum firmitate monstrantur? Ipse sceleratos et sacrilegos fuisse dicit, ego innocentes fuisse respondeo. Quid laborem probare defensionem meam, cum ille nec tenuiter probare conatus sit accusationem suam? Hæc ibi. Petiliano criminationem suam miime probanti, lapsum dictorum quatuor negavit Augustinus, pro ratione ulterius addens: Si est ulla humanitas in rebus humanis, puto nos justius posse reprehendi, si ignotos homines, quos criminantur inimici, nec eorum crimen ulla testificatione demonstrant, nocentes potius quam innocentes crediderimus. Hæc Augustinus, qui lapsum dictorum virorum solum ideo negat, quia sibi erat ignotus, et a Petiliano minime probatus. Ex eo porro quod D. Augustinus illum ut sibi ignotum negaverit, quale argumentum desumi potest ad firmiter dicendum, Marcellini lapsum, tamquam calumniosum Donatistarum figmentum, rejectum fuisse ab Augustino? Certe ex argumento negativo id convincere non potest Christianus Lupus: nisi etiam velimus dicere, quod Concilium Sardicense non extiterit, ex eo, quod D. Augustinus illud numquam agnoverit.

Objecerunt
illi quod S.
Melchiades
don Papa una
lapsus sit,

hoc autem
solum negat
S. Augustinus

F

14 Sed dices D. Augustinum probasse contra Petilianum, lapsum Melchiadis fuisse confictum ob hæc ejus verba. Huc accedit, quia Melchiade tunc Episcopo Romanæ Ecclesiæ præsidente, ex præcepto Constantini

A Constantini Imperatoris, ad quem totam illam causam accusatores Episcopi Carthaginensis Ecclesiæ Cæciliani per Anulinum Proconsulem detulerunt, idem Cæcilianus innocens pronuntiatus est. De quo iudicio cum majores istorum importunissima pervicacia memorato Imperatori conquererentur, quod non plene nec recte fuerit examinatum atque depromptum, nihil de Melchiadis traditione vel thurificatione dixerunt; ad cujus audientiam nec venire utique debuerunt, hoc potius aut suggerentes Imperatori aut ut suggereretur instantes, quod apud traditorem Codicum divinarum aut idolorum sacrificiis inquinatum, causam suam agere non deberent. Cum ergo hoc nec ante suggesserint, nec posteaquam contra eos pro Cæciliano iudicatum est, saltem victi et irati obijciendum putarint; quid nunc inanes tam sero connectunt calumnias, quasi et innocentia Cæciliani, Melchiadis iudicis decoloratione fuscetur, et ipsa Romana Ecclesia?

15 Ita est, hæc scripsit Augustinus, satis apta ad ostendendum, Melchiadis lapsum gratis fugi: sed contra Lupum recte assumit Emanuel, nihil ista facere ad probandum quod lapsus Marcellini pariter fuerit confictus. Enimvero Marcellinus non fuerat Iudex in causa Donatistarum, sicut Melchias: ejus præcipue unius auctoritatem elidere conabantur Donatistæ. Dicebat Petilianus, Constantinensis Donatistarum Episcopus, Marcellinum in Diocletiani persecutione tradidisse et thurificasse; et simile quid, quia non inveniebat in Melchialde, confingebat quod ut melius crederetur, tanquam unum ex Marcellini Presbyteris eidem adjunctum obtrusit. At fallere non potuit subtile Augustini ingenium: nam statim Melchiadem non thurificasse idolis collegit, ex silentio omnium præcedentium Donatistarum: qui pro effugiendo ejus iudicio illud certo certius allegassent: unde fraude Petiliani detecta, confictionem erubuit Donatista; non autem sollicitus fuit Augustinus lapsum Marcellini excusare, quem sine lapsu Melchiadis nihil sibi noverat posse nocere. Huic Emanuelis responsioni puto acquiescere lectorem posse: cetera, quæ item ex Augustino obijciuntur, minoris momenti sunt omnia. Quin imo ex modo procedendi Donatistarum et Augustini responso ad Melchiadis defensionem restricto, haud obscure colligitur Marcellini lapsum pro veritate intellectum Romæ ab Donatistis in Africa, visum dedisse occasionem calumniandi etiam Melchiadem, veluti lapsus illius consortem; ut solent omnes fere fabulæ calumniosæ originem ex aliquo vero facto habere. Denique non concipio, quomodo alicui possit verosimile videri, quod fabulam adeo calumniosam et Romanæ Sedi injuriosam, a Donatistis confictam in Africa, ut præsumit Lupus, cuique in ipsa Africa fidem adhibere noluerit Augustinus propter idonei testimonii defunctum; Romani scriptores, Romæ, ubi cuncta poterant et debebant haberi certius explorata, citra ullam discussionem receperint, eamque ad Chronica sua et Pontificum historiam attexuerint: et quidem absque mentione Melchiadis et sociorum, in quos præcipue hæc fuissent excogitata.

16 Idem Doctor Lupus parte 3, ad Dictatum S. Gregorii VII Papæ ejusque Canonem xxvi, plane negat S. Felicem II posse inter Pontifices numerari, et pag. 796 ait, certum esse, Felicem non fuisse legitimum Pontificem. Liberium enim nec a Deo nec ab homine fuisse degradatum. Sed contra, Congregati Sacerdotes, et cum consilio eorum Liberius, ordinaverunt in locum ejus Felicem Presbyterum Episcopum: uti antiquus Catalogus Pontificum habet, et cum illo consensus Ecclesiæ semper continuatus, et in Inscriptione sarcophagi etiam hisce verbis repertus: Hic jacet corpus S. Felicis Papæ et Martyris, qui Constantium hæreticum damnavit. Assertionis suæ

fundamentum indicat Lupus dum pag. 794 ista scribit: Rem omnem insigniter exponunt Faustinus et Marcellinus Romanæ Ecclesiæ Presbyteri, in Præfatione Precum, quas exhibuerunt Theodosio Imperatori. Sed quam insignes fuerint, fatetur se scire Lupus, cum ait pag. sequenti, memoratos Presbyteros fuisse schismaticos et plura mentiri. Unde ergo scit illos ista de S. Felice non mentiri? Certe de S. Damaso insigniter mentiuntur; qui isto libello precum aliud non intendunt, quam ut S. Damasus de Sede Pontificia deficiatur. An ideo Damasus inter Pontifices non debet numerari? Quod Onuphrius allegat in suis ad Platinam notis scriptum, in monasterio sanctæ Crucis de Avellana Eugubii repertum est ex Marcellino, Theodoret, et potissimum ex mendacissimo libello precum desumptum, uti verba ex hoc libello apud Lupum pag. 795, et ab Onuphrio citata conferenti constabit. Hic ista habet. Antequam Liberius ex urbe discederet, Clerus omnis Romanus sanctissimo interposito iurjurando ipsi pollicitus est, se nullum alium Pontificem unquam illu vivente suscepturum. In libello ita legitur. Eodie quo Liberius ad exilium proficisceretur, Clerus omnis... sub juramento firmaverunt se vivente Liberio Pontificem alterum nullatenus habiturum. Dein ab Onuphrio ista citantur: Eo relegato statim Felix, Archidiaconus ejus, contra juramenti fidem Episcopus ordinatus in schismate, Romanum invasit Sacerdotium: quod universus populus Romanus ægre ferens, se ab ejus separavit communionem. Quæ in mendacissimo Libello precum ita erant indicata: Sed Clerus contra fas, quod minime decebat, cum summo perjurii scelere, Felicem Archidiaconum ordinatum in locum Liberii susceperunt. Quod factum universo populo displicuit, et se ab ejus processione suspendit. Ecce ut eadem, res eodem utrobique modo et solum mutata phrasi, narratur.

17 Reditus Liberii ita indicatur in dicto Libello: Post annos duos venit Romam Constantius, pro Liberio rogatur a populo, qui mox annuens ait: Habetis Liberium, qui qualis a vobis profectus est, melior revertetur. Hoc autem de consensu ejus, quo manus perfidiæ dederat, indicabat. Tertio anno redit Liberius, cui obvians cum gaudio populus Romanus exivit. Felix notatus a Senatu vel populo, de Urbe propellitur. Hæc ita contractius leguntur apud Onuphrium. Biennio post, Constantio Romam veniente, populus Romanus pro Liberii reditu supplicavit. Cui annuens, Liberium ad Urbem revocavit, Felix a populo et Senatu notato et Urbe pulso. Hæc Onuphrius, ex vetustissimo, ut ait, Registro monasterii sanctæ Crucis de Avellana; quam monasterii istius nomenclationem assumptam ob sextæ seriæ jejuniū tempore B. Petri Damiani ibidem captum diximus ad hujus Acta mm. I die xxiii Februarii, quo is mortuus est anno MLXXII. An hanc ætatem obtineat hoc scriptum, non satis liquet: plura enim habet recentioris scripturæ indicia. Saltem Octingenti tunc elapsi erant anni ab obitu Felicis et Liberii, adeoque scriptum illud Avellanense, respectu rei tanto vetustioris, non debuit vetustissimum vocari: nec meretur in comparationem venire cum Catalogo nostro, cujus auctor non integris ducentis annis post rem gestam scripsit, et credi potest ea quæ narrat hausisse ex testimoniis coævorum orthodoxorum, multo majori fide dignorum, quam sint Presbyteri duo Schismatici Faustinus et Marcellinus, præsumendi adulterasse veritatem rei gestæ, in perniciem Damasi, quem subversum volebant.

19 Ast, inquires, si suspecti Faustinus ac Marcellinus sunt, non merentur in suspicionem vocari SS. Athanasius atque Hieronymus, qui illorum dictis consentaneum videntur tradidisse. Athanasii in Epistola ad Solitariam vitam agentes pag. 666 editionis Commelinianæ,

D
contra quem
audiendi
non sunt
mendaces
schismatici
Faustinus
et Marcellinus,

aut qui ex
illorum li-
bello sua
transcrip-
serunt,

E

eosque se-
cutus Onu-
phrius Pan-
vinus.

F

et probat S.
Melchiadis
innocentiam
ex silentio
aliorum;

de Marcellino
tacet.

S. Felix II
verus Papa
ab Ecclesia
habitus est:

Neque plus
hic efficiunt
SS. Athana-
sius et Hie-
ronymi verba,

A *linianæ, hæc sunt verba* : Epicteto neophyto homine, juvene feroce et audace, utens Constantius Imperator, incredibile facinus designavit, et quod vere referat imaginem Antichristi ; ut qui in locum Ecclesiæ palatium suum succedere voluerit, et pro populis tres eunuchos adesse jusserit, tresque item immorigenos exploratores (non enim aliquis Episcopos dixerit) adjunxerit, ut ipsi Episcopum in palatio constituerent Felicem quemdam, ipsis dignum. Populi vero omnes, cognita hæreticorum pravitatem, non modo non acquieverunt cum illis in ecclesias ingredi, sed etiam procul ab ipsis recesserunt. Hieronymus in Chronico ad annum Constantii XII, qui fuit Christi CCCLII, ita scribit : Romanæ Ecclesiæ XXXIV ordinatur Liberius : quo in exilium ob fidem truso, omnes Clerici juraverunt ut nullum alium susciperent. Verum cum Felix ab Arianis fuisset in Sacerdotium substitutus, plurimi pejeraverunt, et post annum cum Felice ejecti sunt ; quia Liberius, tædio victus exilii et in hæretica pravitatem subscribens, Romam quasi victor intraverat. Hic ego Baronianum istud libenter usurparem, in rebus Romanæ ecclesiæ majorem esse adhibendam fidem ejus alumnis quam exteris. In ista rerum confusione quid mirum si perturbata rerum Romæ gestarum notitia in Ægyptum pervenerit ad Athanasium ? Hieronymus vero Chronicum istud suum in Oriente conscripsit, ex monumentis ibidem repertis, iisque circa Romanos Pontifices nihilo forte accuratioribus quam fuerat Eusebius cujus Chronicon Lotine reddiderat, quod hoc suo scripto prosequabatur : certe unum solum annum tribuit Fecili, post quem Liberius regressus sit ; cum Athanasius in præcitata Epistola, hunc dicat post biennium in exilio actum subscripsisse.

20 Demus tamen Felicem revera ab Arrianis electum sive quod Liberio eum adversari crederent, ideoque suarum esse partium, sive quod sperarent tanto obstrictum beneficio ad eundem facile adducendum, aut saltem acturum dissimulantius : numquid non in eo decepti fuerunt Arriani, quemadmodum ex post gestis ac morte pro fide obita clare patuit ? Quomodo decepti iidem fuerint in SS. Meletio atque Cyrillo, hoc pro Hierosolymitana, isto pro Antiochena Sede per Arrianorum factionem electis, et quos tantum sibi speraverant acerrimos passi adversarios, vidimus XII Februarii et XVIII Martii. Quidni idem ipsis hic contigerit ? et Felix, factum de se ab Arrianis electionem inanem esse ac nullam intelligens, cum Romano Clero et Liberio jam ejecto clam egerit, excusans dissimulationem suam, eosque certos faciens de sua vere orthodoxa fide, quam contra quosvis ipsosque promotores suos paratus esset palam tueri : eaque re permotus Liberius, auctor fuerit Presbyteris, juramenti quo sese obstrinxerant religione solutis, ut in suum ultro abdicantis locum Felicem assumerent ? Ita non solum orthodoxus, sed etiam verus ac solus Pontifex Felix fuerit : quomodo autem hic rursum Liberio reliquerit Pontificatum Romanum, habent cum Philostorgio Theodoretus, Sozomenus, alique. Porro his positis, Liberio verissime successit Damasus, sicut idem Liberius ante successerat Julio. Quod autem inter Liberii initia ac finem medius Felicis Pontificatus non agnoscat a Græcis et Afris, Optato Milevitano et S. Augustino, id non magis movere nos contra Felicem debet, quam contra Cletum, similiter ab iisdem præteritum aut non distinctum ab Anacleto. Plenius hæc tractanda erunt ad IV Kalendas Augusti, quo S. Felix II colitur Officio ecclesiastico in Romana Ecclesia. Interim videri possunt quæ scripserunt post Baronium et Bellarminum in defensionem Felicis Gretserus lib. 4 cap. 9. Cordialis Perron in suo ad Regem Britanniarum responso, Jacobus Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani, et in Notis ad lib. 16 et legem 14, et isti viso a nobis edito Catalogo anni Aprilis T. III

mosius defendissent Ecclesiæ Catholicæ sensum, et Pontifices Romanos evidentius liberassent ab omni suspitione culpæ in materia fidei, dicendo Liberium, quando Arianis consensit, non fuisse Pontificem : quem etiam verosimile est non nisi penitentem ab orthodoxis esse receptum, quandoquidem etiam inter Sanctos numeretur ab aliquibus.

Pay. 429 ante Commentarium de S. Trudperto pone sequentia.

DE S. PETRO EP. MART.

BRACCARÆ IN LUSITANIA.

Casu quodam accidit, Lector benevole, ut hic Commentariolus, ipso impressionis faciendæ tempore, suo loco non inveniretur, ad alium diem transpositus. Eum igitur hic damus, qui nisi in syllabo Sanctorum hujus diei fuisset indicatus, potnerat ad mensem Octobrem transferri : etenim geminum S. Petrus, Braccaræ in Lusitania, anniversarium cultum obtinet ; alterum mense Aprilis, die XXVI, qui agonî consecratus ; alterum mense Octobri, die XVII, qui translationi sacer est. Nomen inscriptum legitur Kolendario Breviarii Benedictini regni Lusitaniæ, quod impressum est Conimbricæ anno MDCVII, in quo hac oratione commemoratio de eo fit : Preces populi tui quæsumus Domine clementer exaudi, ut B. Petri Martyris tui atque Pontificis meritis adjuvemur, cujus passione lætamur. Agunt etiam de eo Breviaria Tudense, Toletanum, Braccarense, Eborense, tam antiqua quam recentiora. Martyrologio Romano inscribitur his verbis : Braccaræ in Lusitania S. Petri Martyris, primi ejusdem civitatis Episcopi.

2 Acta, seu potius passionem plerique Hispani scriptores pertractant, civitati a Georgio Cordoso in Hagiologio Lusitano tom. 2, ad hunc diem. Quidam eorum suis illa commentis adspergunt, faciles nimium in fide habenda Chronicis Dextro, Maximoque et Adversariis Juliano suppositis, veluti si ea antiquitatis veritatisque certissima monumenta forent. Dicunt ergo, quod S. Petrus, origine Judæus, Malachias senior primum vel Samuel junior dictus, fuerit filius Prophetæ Uriæ, de quo Hieremias cap. 26 agit : quod sub Nabuchodonosore Babyloniorum Rege, quando is Judaicam gentem ob expugnata Hierosolyma captivam alio deducebat, a Nabuzardanæ militiæ præfecto cum popularibus suis, in Hispaniam sit odvectus : quod a S. Jacobo Hispaniæ Apostolo sit revocatus ad vitam, quam annis ante adventum ejus ferme sexcentis finierot : et quadam alia his similia. Quibus stabiliendis fragmentum quoddam operum S. Athanasii, primi Cæsaraugustæ Episcopi et S. Petro coævi afferunt : quod apud Prudentium de Sandoval, Episcopum Tudensem, in libello de Antiquitatibus istius Ecclesiæ, et apud Ludovicum da Cunha Episcopum Portuensem in Catalogo Episcoporum Portuensium sic legitur, ut tota fides refundatur in Hieronymum Romum, primum aut præcipuum figulum Dextrinorum figmentorum ; uti convincunt indicia post mortem inventa inter ipsiusmet schedas. Interim eadem quæ hoc fragmento continentur, aiunt etiam narrari in ipsius S. Petri Vita, ante annos MCCCCXI a B. Caledonio Episcopo Braccarensi scripta, quemadmodum dicunt asseri in quodam Epistola Hugonis Episcopi Portugallensis, circa annum MCCCXVII defuncti. Sed non terremur inanibus larvis, quales sunt Athanasius Cæsaraugustanus iste, et hic Caledonius Braccarensis, qui numquam probabuntur fuisse in rerum natura : et si talia post recuperatam a Saracenis Lusitaniâ scripsisset Hugo, quod non credimus, aliud non putaremus sequi, quam fabulam esse ex antiquis unam.

3 Istis ergo, ut quæ nec refelli quidem operosius mereantur,

SEE. V.

Cultus 26
Apr. et 17
Octobris.

E

mentio in
Breviariis et
Martyrologiis.

Acta a quibus
scripta et
qua fide.

F

imo nec ob-
stant quidem,
commode in-
tellectu.

C

creditur a
S. Jacobo
institutus
Episcopus

quia baptizavit
filiam Reguli
a lepra mun-
datam

Martyr obiisse

Sepulta tem-
plum ædifi-
catur.

Videtur vi-
xisse seculo
5 aut 6,

A mereantur, procul habitis, accipe verba Eborensis Bre-
viarii, anno 1548 Olisippone impressi, quæ sunt hu-
jusmodi. B. Jacobus Apostolus, filius Zebedæi, plures
in Hispania adhuc vivens discipulos habuit, sicut
ait Callistus Papa in ejus translatione; etsi duode-
cim peculiare domesticosque elegerit. Beatus igitur
Petrus ipsius Apostoli discipulus extitit, et ab eo,
ob sanctitatem et rei bene gerendæ sapientiam,
Braccarensis Ecclesiæ Episcopus est ordinatus. Ita-
que B. Petrus Christi Evangelium Braccaris præ-
dicans, cœlestem doctrinam miraculis approbat:
nam Regis ejus patriæ gentilis filiam, invocato Christi
nomine, a lepra mundavit; eamque cum matre Re-
gina sacro Baptismatis fonte purificavit, et utrique
munditiæ carnis servare persuasit. Quod audiens
Rex gentilis, ingratus de tanto Dei beneficio, san-
ctum virum interfici præcepit. Ille vero, non quod
mortem timeret, sed quia sic ovibus expediebat,
juxta Domini præceptum persecutionem declinans,
urbem deseruit: sed ab apparitoribus, qui eum se-
quebantur, in oppido Ratensi comprehensus, ante
ipsum altare in ecclesia, pro Christi nomine Christi
hostia factus, gladiis confossus est. Ejus corpus ibi
relictum fideles, qui eo loci et pauci numero erant,
et tyrannorum metu latitabant, neque tollere neque
sepelire sunt ausi. At vero quidam, Felix nomine,
qui ob persecutorum vitandam sævitiam in culmine
excelsi montis Oceanum respiciente solitariam vi-
tam ducebat, clara die lumina a sancto corpore us-
que ad cælum tendentia vidit. Qua insolita visione
permotus, ad locum, qui extra oppidum erat, de-
venit; et inventum corpus sancti Martyris, non quo
dubit, sed quo potuit, honore sepelivit, conscio et
socio nepote quodam suo, qui etiam solitariam vi-
tam agebat. Crescente inde fidelium numero et infi-
delium metu sublato, fabricata est grandis basilica
in honorem ejus: et sanctum ipsius corpus decentius
tumulatum. Ad cujus sepulcrum, etiam temporibus
nostris, innumera fiunt miracula, Christi virtute et
sancti Pontificis meritis.

4 Breviario consentiunt, quæ de S. Petro Ambrosius
Morales lib. 9 Chronici Hispanici cap. 8 narrat,
nihil supradictorum figmentorum afferens; et Vitæ
Sanctorum, a Jacobo de Rosario Lusitanice anno MDL-
xxxv scriptæ. Quidquid sit de adventu S. Jacobi in
Hispanias (quem non modo nolumus, in dubium vo-
care, sed etiam initio hujus mensis, invento tempore quo
venisse et prædicasse potuerit, conamur facere verosi-
mitem) credibilior opinio est, nullos ab eo fuisse ordi-
natos Episcopos, sed cum hoc titulo primum directos
esse a S. Petro ejusque successoribus: nec ulla est ra-
tio, cur hac in parte habeatur eximius S. Petrus Bra-
carensis, quamvis constaret Apostolorum fuisse discipu-
lum. Verum nec hoc constat; et longe juniorem esse
persuadet ipsum Petri nomen, quod Apostolorum Prin-
cipi a Christo datum, et eatenus Judæis atque Gentili-
bus incognitum, cepisse usurpari a fidelibus primo se-
culo, nullius, ut putamus alterius exemplo probabitur:
moris quoque tunc nondum erat aut baptizandis Chri-
stianis aut Episcopis ordinandis, mutari nomina, ut
fingi possit hic, de quo agimus, priori nomine aljecto,
Petrus vocari voluisse. Quid igitur? Primus Braccarensis
Episcopus, cujus certa invenitur notitia, fuit Lucretius,
qui sub Suevorum Rege Ariamiro, anno ejus III, Æra
DXXVIII, sive Christi DLX præsedet Concilio Braccarensi
1. Anni tunc effluerant XX quod regnare cœperat Theo-
demirus, sub quo Suevi ad fidem conversi sunt: ante
cujus initia si statuamus mortem illatam S. Petro, ab
aliquo infidelidynasta intra an. CCCCVIII, quo Hispanias
barbari occuparunt, et DLVIII, qui fuit Theodemiri
primus; vix dubito quin ea conjectura propius ventura
sit ad veritatem, quam alia quæcumque ratio, anti-
quiorum Petrum faciens. An autem satis certo tri-

buatur eidem Episcopi titulus, nolo controversare: D
detur hoc sane Braccarensium credulitati, qui eum
sic colunt; et hodierno Martyrologio, cui sic est in-
scriptus.

5 Porro prælaudatus Jacobus de Rosario annectit
Vitæ a se conscriptæ sequentia S. Petri miracula. et miraculis
post mortem
claruit.
Sacerdos fuit, Petrus nomine, viribus ægritudine
admodum debilitatis prorsus deficiens; cui ad Sancti
merita confugienti, salus continuo reddita est. In
grati vero animi perpetuum testimonium, quotidie
in sancti Martyris æde, præter complures alias in
ejus honorem fusas preces, ad aram fecit. Mulier
ex loco maritimo, Faon dicto, duorum annorum
cæcitate afflicta, cum ad Martyris sepulcrum in
genua ac proces se dedisset, ejus intercessione fa-
cultatem videndi recepit: alia vero usu vocis desti-
tuta potestatem loquendi. Ibidem etiam Petrus
quidam a dæmone multum vexatus, multis coram
adstantibus liberatus, fuit. Hæc illæ, quibus addit
Rodericus de Cunha parte I hist. Bracar. c. 18, quod
puer paralyticus, cui os distortum versus aurem
erat, mox ut ante sacras reliquias fuit positus, sa-
nitatem adeptus integram, et quasi nihil unquam
mali passus domum rediit. Omnia hæc recentioris ævi
esse credimus, et forte ex ipso loco magis explicite et
magis authentice possent haberi, si quis in Lusitania
esset qui talia nobis curaret mittere: sed hoc hactenus
optare magis quam consequi licuit.

6 Corpus an. MDLII ab Archiepiscopo Braccarensi
Balthasare Limpo, ex Ratensi oppido, Braccaram
translatum fuit, cujus rei gestæ series ex Tomayo
hujusmodi est, Sedes Metropolitana Braccarensis,
erecta fuit per B. Petrum, ejus celeberrimæ urbis
(quæ tunc Galleciæ caput erat et Conventus juri-
dicus) Apostolum, Patrem et Pastorem; qui primus
ibidem Evangelii semina jecit, quibus plurimos ex
gentilium erroribus ad Christi jugum attraxit, qua
de causa a paganis tentus tandem apud Ratensem
vicum martyrio coronatus fuit, ejusque sacra lip-
sana ibidem condita jacuere abscondita, donec Im-
peratorum furor Romanorum cessavit. Eo pacato,
Christiani illa honorifico loco reponentes, ipsa per
aliquot secula in oppido Ratensi fuerunt devotissime
venerati. Ast eveniente an. Domini MDLII, cum Ec-
clesiam illam apostolicam regeret D. Balthasar
Limpo, Braccarensis Antistes; post plures rerum
heroice gestarum vicissitudines, quibus Sedem suam
et totum Portugalliæ regnum illustraverat; valde in
corde dolens, quod sacra S. Petri hujusmodi pi-
guora extra suam urbem et ecclesiam in vico humili
permanerent: rem cum Capitulo ecclesiæ secreto
conferens, Reliquiarum translationem brevi exse-
quendam decrevit. Hinc cum tempus advenit, con-
structa capsula sericis rubris paramentis amicta, ad
Ratense oppidum nocte devenit; et collectis sacris
exuviis, eas in theca recondidit, et eadem nocte ad-
mirabili silentio cum ipsis in Braccaram repedavit.
Cum itaque in hanc fuerat expeditionem profectus
venerabilis Antistes, commiserat Decano et Capitulo
Braccarensi, ut interim ecclesiam Maximini, quæ
S. Petro Apostolo dicata est, ornamentis festiva-
libus præparatam haberent: et audito Antistitis
signo protinus omnes campanæ urbis metropolitice
cojunctim sonitum jubilationis emitterent.

7 Ergo ad prædictam ædem S. Petri vici Maxi-
mini, adhuc noctu, cum Reliquiis Archipræsul
accedens, signo dato, generali sonitu urbis totius
cymbala noctis silentium intercepere; ita ut in cor-
dibus plurium rem ignorantium metus; in ceteris,
successum scientium, lætitia mixtim exoriretur. Post
hæc cognita Archiepiscopi cura et diligentia, tur-
matim urbs tota, in ecclesiam Maximini dilapsa,
Reliquias sui primi Pastoris et Episcopi venerata
est.

Corpus ex op-
pido Ratensi

Braccaram
translatum
anno 1552

A est. Hinc Præsul cum Decano et Capitulo suo solennissimam processionem, cum omnibus lætitiæ manifestationibus, tripudiis et jubilationibus decrevit; quæ ex cathedrali basilica prosiliens reciperet sacra pignora, quæ supra feretrum deauratum quatuor ecclesiæ ipsius Dignitates ad humeros ferebant. Hoc disposito et clangentibus tubis, campanisque strepitu incessabili resonantibus, processio ad Braccarensem ecclesiam reversa fuit, sacraque lipsana in altari sumptuosissimo, ad hoc mirabiliter extructo, in medio majoris capellæ reposita, per novemdium, fuere ab universis regionis illius oppidis visitata. Quo tempore actum fuit de loco, quo deinceps collocanda forent. Et licet variæ fuissent Capitularium sententiæ, illa obtinuit, quam Archiepiscopus cogitavit: scilicet capellam S. Petri Apostoli, quæ ad latus Evangelii majoris aræ conspiciebatur, expeditiorem esse ad opus illud explendum.

8 His dispositis marmoreum sarcophagum, aureis floribus et crustis mirifice elaboratum, confici jubens, capellam summopere lucidam reddidit. In cujus angulo sacrarium extruxit; et aram, qua sarcophagus reponeretur: et in eo sacras reliquias, sic magnifice erexit et elevavit, ut omnibus lætitiæ et pietatem afferret. In umbilico marmorei tumuli, Portugallensi idiomate, epitaphium incidi curavit: quod Latine factum sic sonat: Hic jacet corpus S. Petri Martyris, S. Jacobi Apostoli discipuli, ex ecclesia Ratensi translatus per D. Balthasarem Limpo, Archiepiscopum Braccarensem, ad hoc sepulcrum; quod fecit Divo, ad majorem venerationem; eo quod fuerit primus istius ecclesiæ Præsul. Die xvii Octobris anno mclii. Post hæc Archiepiscopus disposuit, ut pars ejus cranii reponeretur in lipsanoteca argentea, et in sacrario ipsius ecclesiæ custodiretur; ut necessitatibus supervenientibus inserviret. Denique idem Archiepiscopus quinque Capellanos constituit, qui quotidie in eadem capella divinum Officium exsolvere tenentur et Sacrum facere; cujus ministerio ex Apostolica concessione purgatorii animæ a pœnis exsolvantur: qua de causa innumeri diœcesis Sacerdotes illic Missas votivas quotidie celebrant, ad gloriam Dei omnipotentis.

9 Hactenus Tamayns, fere ex Roderico da Cunha prænominato: qui quidem Rodericus de ipso Ratensi oppido ait, primum ibi ecclesiam, deinde etiam monasterium Ordinis Benedictini fuisse: sed an eorum hodie quidquam extet non exprimit, totus intentus, ut (quoniam Pseudo-dexter in Chronico ad an. 67 Ratem oppidum ponit in regione Ophirina, a nepotibus Ophir illie appulsis nomen obtinente) ostendat revera eam ibi fuisse; quippe quæ commodum satis portum habeat, hodie juxta locum Faom dictum, inter Esporendam et Villam-comitis, unde haud procul occisus sit S. Petrus: ex quo sequeretur, Ratense oppidum quatuor duntaxat aut quinque leucis distare Bracara, eundo versus mare. Idem Rodericus, in Historia Episcoporum Portuensium, inducit ignotum hactenus omnibus concilium quoddam Braccarense, tamquam celebratum anno cccxxi, cui subscripserint Episcopi decem; et quidem earum sedium nonnulli, quos jam tunc notos fuisse negare merito possis, quod earum in Conciliis Braccarensibus notis nulla inveniat mentio. Huic Concilio quartus interfuisset Arisbertus Episcopus Portuensis, et quidem in causa Reliquiarum atque imaginum; variasque scripsisset Epistolas, in eodem MS. relatas, quas ipse Latine ac Lusitanica exhibet. Earum est una ad Pamerium Episcopum, qua cum narrasset, quomodo Attaces, Lusitanæ Rex Ariannus, ducta Cindasunda Hermenerici Regis Suevorum filia Christiana, factus sit mitior erga orthodoxos, addit quod Regina, pro marito adversum Gothos se parante sollicita, eleemosynas faceret Episcopis exulantibus, et devotionem magnum haberet in Deum et in B. Petrum Ratistensem.

10 Egimus xv Martii de S. Matrona Lusitana D Virgine, et ostendimus num. 15 et seqq. in divisione Hispaniarum a Barbaris facta, Alanis quidem cecidisse Lusitaniam anno Christi ccccxiii; sed nusquam invenimus eorum Reges vocatos Reges Lusitanæ, vel Lusitanam gentem dici Alanos, ut facit hæc epistola. Deinde ex S. Isidoro constat, quod Wallia Gothorum Rex, anno Christi ccccxvi Alanos, qui Wandalis et Suevis potentabantur, adeo cecidit, ut extincto Atace Rege ipsorum, pauci qui superfuerunt, oblito regni nomine, Wandalarum in Galicia se regimini subjugarent. Hermenericus vero Suevarum Rex (sic enim appellandus est non Hermenericus) nusquam legitur fuisse Catholicus: filius autem ejus Rechila, anno Christi ccccxlviii sub cultu, ut fertur, gentilitatis vitam finivit, cui successit filius Recciarinus, primus quem sciamus ex Suevis Rex Catholicus. Quæ omnia attente considerata, si non satis manifeste arguunt talium epistolarum imposturam, consideretur turris, quam juxta dictæ Epistolæ auctorem, in signum finitæ discordiæ, fecit Attaces pingi cum puella; et juxta Draconem viridem Leonemque rufum, sua et soceri insignia componi. Norunt eruditi, cujus ætatis sit insignium hic nominatorum origo: nec plus requirent, ut omnes hujusmodi epistolas cum suo Arisberto pro fabulis habeant, non minus quam ea scripta quæ sub Athanasii Cæsari-Augustani, æque gratis conficti, nomine circumferuntur: proindeque non magni facient memoriam B. Petri Ratistensis inter ista reperiri, forsitan pro tempore eo quo necdum mortuus Petrus erat. Sed et Braccarense illud, Concilium, quod prius fuerit celebratum quam Suevorum natio ab Arriana hæresi ad Orthodoxos accederet, figmentis merito adnumerabitur.

fragmenta esse
probantur:

ita de S. Petro
nihil nobis
probat.

E

AD DIEM XXVII.

Pag. 475 inter Prætermisos adde.

B. Illuminata } Ordinis S. Augustini discipula B.

B. Claretta } Claræ de Monte Falco, apud Jacobillum de Sanctis et Beatis Umbriæ, referuntur, ut

ambæ hoc die mortuæ, Illuminata anno mcccxx, Claretta quatuor aut quinque annis citius. Utriusque notitia petenda esset ex Vita Magistræ, atque ex Processu de eadem formato, qui in monasterio ejus dicitur servari manuscriptus: cujus exemplar vehementer optamus nobis transmitti, ut ipsius et discipularum præclaras virtutes et insignia miracula possimus more nostro ex tantæ auctoritatis monumentis deducere ad diem xvii Augusti.

Pag. 512 Annot. b adde. Guilielmus Episcopus Taurinensis, in Actis SS. Solutaris, Adjutoris et Octavii Martyrum, de S. Juliana Matrona ait, quod duorum ex eis inventa corpora in quodam labello condiderit; uti dictum 13 Februarii in commentario de ipsa num. 7. Labellum autem esset diminutivum a voce labrum: quod sane magnam habet verisimilitudinem.

NOT. 30

F
NOT. 31

AD DIEM XXVIII.

Pag. 574 Annot. c adde.

Græce σκοτοϋφλῶσατε, quod quomodo ad expalnationem pertineat, non assequimur; sed nec quomodo Græcum sit: itaque correximus et imprimi jussimus σκοτοϋφλῶσατε, quasi significaret obvelata facie vivendi potestatem auferre, a σκοτός tenebræ et ϋφλῶ exarctio: emendationem meliorem si quis novit, libenter docebor.

NOT. 32

DE S. THEODORA.

Pag. 579 col. post num. 7 adde.

8 Menæa Græca ad xii Januarii memoriam habent S. Theodoræ in Alexandria et S. Alexandri Martyris prope Sanctos Apostolos, quod erat unum ex prioribus

NOT. 33
Alicubi videtur confusa
cum S. Antonina.

quinque quotidie
Sacra ad ejus aram
feri solita.

Ratense oppidum
ubi?

Uti concilium
Braccarense
anni 421

et Epistolæ
Arisberti
Portuensis

A brioribus urbis templis : nec dubium est quin in vicina ædícula aliqua dictorum Sanctorum reliquæ fuerint ; sed bene, utrum isti Theodora et Alexander ullam inter se connexionem habeant, aut non aliqua facta sit nomen perturbatio propter historię similitudinē. Etenim sicut nunc cum Theodora recolitur Didymus ; ita in Maji simul recoluntur Antonina et Alexander ; de quibus Græci x Junii, quorum corpora Constantinopoli habebantur in quadam æde, Maximini dicta, quæ utrum vicina fuerit Basilicæ Sanctorum Apostolorum, necdum comperimus.

AD DIEM XXIX.

NOT. 31

Pag. 620 num. 3 post medium et hæc verba, Maurolyceus et alii, adde.

Beda supposititius et Galesinius supra relata verba, passim a ceteris posita hoc die, pauunt xxx die Martii, fortassis per errorem a in kalendas Maji.

DE S. ROBERTO MOLISM.

NOT. 35

Pag. 675 post num. 23 Adde.

B In MS. Additionibus quorundam Carthusianorum Bruxellensium ad Usuardum xxi Martii, S. Roberti Abbatis Translatio notatur : qui si hic Molismensis est, suspicari licebit alicujus posterioris Translationis, ante unum forsitan seculum aut paulo amplius factæ, hanc esse memoriam.

AD DIEM XXX.

NOT.

Pag. 729 in Catalogo Sanctorum, adde loco penultimo B. Ludovicus puer, Ravenspurgi in Suevia a Judæis occisus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS NUMIDIS.

NOT. 37

Pag. 752 num. 3 sub finem sic lege et adde.

At Ferrarins in Cotalogo generali ad dictum diem x D Maji refert SS. Secundianum et Agapitum, arbitratus esse SS. Secundinum et Agapium hic relotos, et Eugubii isto die celebrari illorum translationem sive inventionem. Jacobillus indicota pag. 4 asserit, horum corpora e Numidia Eugubium translata, atque extra urbem fuisse deposita in quadam ad illorum honorem constructa ecclesia ac modo asservari in ecclesia S. Secundi Canonicorum Regularium S. Salvatoris. De S. Secundo agemus ad Kalendas Junii : ejus itidem ibidem corpus est et horum trium festum celebratur dicto x Maji sub ritu semidupli in toto ordine dictorum Canonicorum Regularium S. Salvatoris.

Pag. 832 num. 3 lin. 12 post hæc verba, Idem Hugo S. Adjutoris Vitam scripsisse fertur, adde : sed verosimilius est auctorem coævum nequaquam fuisse. Scriptor Gallicus Historiæ Archiepiscoporum Rotomagensium, editæ an. 1667 alium tribus seculis posteriorem designat, Hugonem d'Orge anno mcccxxx ex Catalaunensi Cathedra ad hanc metropolitauam translatus ; citatque MS. quoddam D. Bigotii, in quo id expresse asseratur.

Pag. 881 Annot. i, expunge ibi dicta et hæc substitue.

i Cum S. Dominicus fuerit inventor auctorque ejus precationis, quæ ad Rosarii grana decurritur per decades quindecim salutationum Angelicarum interposita decies quinq; oratione Dominica ; quæ et Psalterium dicitur, eo quod 150 Psalmorum Davidicorum numerum referat, eorumque vice substituatur ; vix possum dubitare, quin eum orandi modum ipse præscripserit suæ illi Militiæ. Mirum est tamen Raymundum tanta circumlocutione verborum id designare, nec simul exprimere Rosarii nomen, si id fuerit vulgo usitatum : ne quidem infra num. 134 ubi precatoriorum globulorum sertum solum vocatur Pater-noster, et nominis ipsius ratio additur, an forte Rosarii nomen necdum notum erat, licet res ipsa jam esset notissima ?

NOT. 38

NOT. 39

E

ANIMADVERSIONES EXTEMPORALES

DANIELIS PAPEBROCHII, HAGIOGRAPHI,

NUNC PRIMUM EX MSS. EDITÆ.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XXII APRILIS

ANIMADV. 1.

Pag. 3 B. Stanislaus de Aporow potuisset referri ad 7 Maii quia tunc populi errore concurritur ad ecclesiam in qua sepultus, quasi tunc ejus dies sit. Vita et miracula promittuntur 1672.

Pag. 4. Isidora ex Lahier. ponenda inter prætermis-
missos, vide annotata.

ANIMADV. 2.

Pag. 19. Acta S. Acepsimæ et sociorum digna sunt versione meliori.

ANIMADV. 3.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XXIII APRILIS

ANIMADV. 4.

Pag. 101. De S. Georgio sermo S. Petri Damiani tom. 6. bibliothecæ concion. Combefis. meretur allegari, quia nihil habet fabulosum.

De S. Georgio et novo per ejus intercessionem miraculo Joannis metropolitæ Euchaitarum sermo indicatus ab Allatio de Simeon. p. 115. desideratur.

ANIMADV. 5.

Pag. 165. Sicuti in Aprili aut alibi decimam persecutionem an. 302 inchoatam dixit Henschenius, Idacium secutus, id ubique corrigendum in Martyri-

bus post S. Georgium passis et ponendus an. 303.

Pag. 176. D. S. Adalberto videnda, quæ habet monachus S. Eparchii in bibl. Labbe tom. 2 f. 168, solum animadversa actis jam excusis. Quædam descripta ex archivo Trarmiensi.

ANIMADV. 6.

De S. Adalberto videnda, quæ habet Duglossus multa in hist. Polon. juxta indicem scriptum ad calcem.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XXIV APRILIS

ANIMADV. 9.

Pag. 272. De S. Gregorio Illiberitano videndus erat Baronius item libellus precum Marcellini et

Fanstini, ex quo excerpta quæ sola hic citatur, Vita Marcelli, vd. in Maio cap. 6 de Lausera.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XXVI APRILIS

ANIMADV. 10.

Pag. 412. S. Stephanus fuit episcopus Parmensis, ita in Kalend. Moscovitico reperiri est, postea

scriptum.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XXVIII APRILIS

ANIMADV. 11

Pag. 568. De corpore S. Vitalis Coloniae vide

Gelenium.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XXIX APRILIS

ANIMADV. 12

Pag. 636. Ad comm. de Hugone Cluniacensi adde quod eo petente vitam S. Odilonis scripsit B. Petrus

Damiani, uti habet 23 Febr. n. 18.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XXX APRILIS

ANIMADV. 13.

Pag. 731. Ludovicus Pius dicitur *almus seu sanctus* a Leone Cassinen. vd. 2 Febr. n. 19. in medio.

Pag. 790. Nota apud Capgravium raro *Erkontealdum* et fere semper *Arkentoaldum* scribi, quod retinendum mallem.

ANIMADV. 15

MARTYRION

ΤΗΣ ΑΓ. ΦΕΡΒΟΥΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ,

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ ΑΥΤΗΣ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΣΚΗΣ ΑΥΤΗΣ.

VIDE PAG. 21

ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ, num. 1660.

*Pherbutha
cum sorore
et ancilla
comprehendi-
tur,*

a

B

*b
deque veneno
Reginæ præ-
scito interro-
gata,*

*calumniam
refellit,*

*et fidem
Christi
profitetur ;*

*addit se ob
S. Simeonis
fratris sui
necnon non
dolere.*

*Ut liberetur
ad nuptias
solicitata,*

Τῷ καιρῷ τῶν διωγμῶν ἡμῶν ἠσθένησεν ἄνθρωπος ἡ Βασίλισσα, ἐπειδὴ δὲ πλήρης ἦν ἡ καρδίᾳ αὐτῆς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ἐχθρούς τοῦ σταυροῦ, ἡδέως δὲ αὐτῶν ἤκουεν ἕκαστα, λέγουσιν αὐτῇ προσελθόντες, Διὰ τὸ συναρῆσθαι τὸν Ἐπίσκοπον Συμεῶνα, τὸν ἐπίκλην Ἰογναφαῖτον, αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ἐποίησαν, σοὶ φάρμακα, ἵνα ἀπεθῇς. Ὡς δὲ ἐβλάσεν τὸ ῥῆμα εἰς τὴν Βασιλέα, παραγρήμα α καθεστάνῃ ἡ ἄγία Φερβούς, σὺν τῇ ἀδελφῇ καὶ παιδίσκῃ αὐτῆς. Ἦν δὲ ἡ Φερβούς ἀσκημένη, ἀλλὰ καὶ ἀμφοτέραι πολιτεῖαν ἐκέκτοντο καλλίστην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κατεπήχθησαν δὲ ἐν τῷ παλατίῳ ἐρωτισθῆναι. Ἐξῆλθεν δὲ κατὰ κέλευσιν τοῦ Βασιλέως Μάντης, ὁ ἐστὶν Ἀρχιερεὺς τῶν Μάγων, καὶ ὄνῃ μετ' αὐτοῦ Ἀρχόντες, ἐπὶ τὸ ἀκούσαι αὐτῶν. Ὡς δὲ παρέστην ἔμπροσθεν αὐτῶν ἡ ἄγία Φερβούς μετὰ τῶν σὺν αὐτῇ ἡ ὄνῃ, εἶδον τὸ κάλλος αὐτῆς (ὃν γὰρ ἀληθῶς ἡ Ἀγία καὶ τῷ εἶδει ὥρατον σφύδρα) καὶ παραγρήμα ἐνεθυμήθησαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἕκαστος ἐπιθυμίαν πονηράν, κρύψαντες ἀπ' ἀλλήλων τὸ τοιοῦτον· εἶπον δὲ αὐταῖς, Ἵνα τί ἐποίησατε φάρμακα τῇ Βασιλίᾳ καὶ Δεσποίνῃ πάσης τῆς οἰκουμένης, διὸ ἔνοχοι θανάτου ἐστέ. Ἀποκρίσασα δὲ ἡ ἄγία Φερβούς, εἶπεν πρὸς αὐτούς· Διὰ τί ἐπὶ γὰρ ἡμῖν ἀφορμὴν τοιαύτην ὁ σατανᾶς, ἥτις ἀπέχει πολὺ τῆς ἀληθείας; καὶ ἵνα τί ἀδίκως συκοφαντῆσαι ἡμᾶς βούλεσθε; εἰ γὰρ τὸ αἶμα ἡμῶν διψᾷτε, τίς ἐστὶν ὁ κωλύων ὑμᾶς τοῦ ποιεῖν αὐτῇ; καὶ εἰ ποθεῖτε τὴν σαργὴν ἡμῶν, ἰδοὺ κατεκείσθην ἡμέραν τὰς γεῖρας ὑμῶν μολύνετε εἰς αὐτήν· ἡμεῖς δὲ διὰ τὸν Θεὸν ἡμῶν Χριστιαναὶ ἀποθανοῦμεθα, μὴ ἀνυψᾶμεναι αὐτὸν, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ἡ ζωὴ ἡμῶν, καθὼς γέγραπται ἡμῖν, Ἐὰν Θεὸν προσκυνεῖν, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν, οὕτως γὰρ καὶ ποιοῦμεν· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐτέρῳ γέγραπται, Γόνος διὰ χειρὸς τοῦ λαοῦ ἀποθνήσκειτω. Πῶς οὖν ἡμεῖς φάρμακα ἐποίησαμεν; χεῖρον γὰρ τῆς εἰς Θεὸν ἡμῶν ἀνυψώσεως ἐστὶ τοῦτο, καὶ γὰρ καὶ περὶ ἑκατέρων ὁμοίως θάνατος τοῖς ἐν ὁμαίς ἡπίελητο.

C

2 Πικρὸν δὲ αὐτῆς ἡδέως ἐπὶ τοσούτον ἀμφοτέροι, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκστάσεως τοῦ τε κάλλους καὶ τῆς σοφίας αὐτῆς οὕτε λαλῆσαι ἠδύνατο, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων, Ἐγὼ παρακαλῶ τὸν Βασιλέα, καὶ ῥυσσάμενος αὐτὰς τοῦ θανάτου, λήψομαι ταύτην ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα. Μόλις δὲ ὥς γούν ποτε ὁ Μαύπτας ἔρχετο πρὸς αὐτήν, εἰ καθὼς λέγεις οὐκ ἔξεστιν ὑμῖν φάρμακον ποιῆσαι, ἵνα μὴ τις παραδῶται εὐρεθῇ· ἀλλὰ γε ὑμεῖς διὰ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ ὑμῶν θάνατον ὑπεραλγῶσαι πεποιθήκατε. Καὶ πρὸς ταῦτα ἡ ἄγία Φερβούς εἶπεν, Τί γὰρ κακὸν ἔπαθεν ὁ ἀδελφός μου, ἵνα δι' αὐτὸν ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος τὴν ζωὴν ἡμῶν ἀπολέσωμεν; εἰ γὰρ καὶ ὑμεῖς διὰ τὴν ὑμῶν πονηρίαν καὶ τὸν ζῆλον ἀπειτείνετε αὐτόν, ἀλλ' ἐκείνος ζῇ καὶ ἀγῶνίζεται εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν, ἥτις βασιλεία τὴν ὑμῶν βασιλείαν καὶ ἐξουσίαν καταργεῖ. Καὶ ταῦτα αὐτῆς εἰπούσης, ἐκέλευσεν αὐτὰς ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἀγῆναι καὶ φυλάττεσθαι.

3 Γενόμενης δὲ προίτας, ἐπεμψεν ὁ Μαύπτας πρὸς αὐτὴν λαθραίως, καὶ εἶπεν αὐτῇ, Δέλεις παρακαλέσω τὸν Βασιλέα, καὶ ῥύσομαι ὑμᾶς τοῦ θανάτου, καὶ γένη μοι εἰς γυναῖκα· Ἡ δὲ ἀλλοφύρος ἀκούσασα τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐξέστη καὶ ἐφοβήθη σφύδρα· εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν, Φράξον τὸ στόμα σου, κύων ἀνέχθατε, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ πάσης ἀληθείας, καὶ μηχανεῖ προσήξας τοῦ λαλῆσαι τὸ ἀνέχθατον ῥῆμα τοῦτο εἰς τὰς ἐμὰς ἀκοάς· οὐ γὰρ εἰσέρχεται ταῦτα εἰς τὴν ἐμὴν διάνοιαν, μὴ γένοιτο, ἐπειδὴ ἄπαξ ἡρώσθην τῷ δεσπότη Χριστῷ, καὶ τὴν παρθενίαν μου αὐτῷ φυλάττω,

Aprilis T. ΠΙ

τὴν τε πίστιν καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτῷ διατηρῆσαι σπουδαῖον· θύνατος δὲ ἐστὶν ὁ μόνος ἀνέμνητος ῥύσασθαι με ἐκ τῶν ἀνέχθων ὑμῶν χειρῶν καὶ λογισμῶν ῥυπαρῶν, ὧν ἐλογίσασθε κατ' ἐμοῦ. Οὐ μνησθὲν σοδοῦμαι ἀποθανεῖν, οὐ δὲ τὴν σαργὴν δειλῶν· ἡ δὲ ὁδὸς, εἰς ἣν θέλετέ με πέμψαι, αὕτη ἀπάγει με πρὸς τὸν ἀδελφόν μου καὶ Ἐπίσκοπον ἀγαπῶν Συμεῶνα, ἵνα ἐκεῖ παρακληθῶ ἀπὸ τῶν θιλιφίμων μου καὶ στεναγμῶν, ὧν οἶδεν ἡ ψυχὴ μου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δύο Ἀρχόντες ἐπεμψαν πρὸς αὐτήν τὸ αὐτὸ τοῦτο δηλοῦντες, καὶ ὡσαύτως πάλιν μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἀποκριθεῖσα καὶ τοῦτοις, ἀπεικρούσατο αὐτούς.

4 Ἰδόντες οὖν ἀμφοτέροι ὅτι ἐνικήθησαν, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτῶν ἐματαιώθη, ἐποίησαν συμβούλιον οἱ τρεῖς, καὶ ἐλάλησαν ἑμοῦ κατασφαγνύσαντες αὐτῶν ἀδίκως, καὶ εἶπον πρὸς τὸν Βασιλέα οὕτως, γοήτριά εἰσιν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἀκούσας, ἐκέλευσεν ἵνα ἐὰν προσκυνήσωσι τῇ κλίτῃ, μὴ ἀποθάνωσιν. Ὡς δὲ ἐπαγγέληται αὐταῖς κατὰ τὸ πρῶτον γὰρ τοῦ Βασιλέως προσκυνῆσαι τῇ κλίτῃ, ἀπεικρίθησαν αἱ Ἀγίαι, καὶ εἶπεν· Ἡμεῖς Θεὸν τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς προσκυνούμεν, καὶ τὴν αὐτοῦ τιμὴν τῷ κτίσματι αὐτοῦ τῇ κλίτῃ οὐ προσφέρομεν, ἀλλ' οὐδε ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἀπειλὴν ὑμῶν χωρισθῆναι δυνάμεθα. Ὡς οὖν εἶπον ταῦτα, ἡμοθυμαδὸν οἱ Μάγιοι ἐδόξασαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες, Ἀπολέσθωσαν αὐταὶ ἐν τῇ ὑπ' οὐρανόν, αὐταὶ γὰρ ἐποίησαν τῇ Βασιλίδι φάρμακα, ὥστε ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. Καὶ παραγρήμα ἐδόθη κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν τοιαύτην, ἵνα οἷον ἂν βούλονται θανάτῳ οἱ Μάγιοι ἀποθανεῖν αὐτὰς· ἔλεγον γὰρ οἱ ἀνόσιοι καὶ μισροὶ, ὅτι ἐὰν μὴ κοπῇ τὰ σώματα αὐτῶν εἰς δύο, καὶ παρέλθῃ ἡ Βασίλισσα διὰ μέσου αὐτῶν, θεραπευθῆναι οὐ δύναται. Ὡς δὲ ἐξέβηλον αὐτάς ἵνα ἀποκτείνωσιν, πάλιν ὁ Μαύπτας ἀπαγορεύων αὐτῶν ἐπιμψεν πρὸς τὴν Ἀγίαν λέγων, Ἐὰν θέλῃς μου ἀκούσαι, οὔτε σὺ ἀποθνήσκεις, οὔτε αἱ νεανίδες. Ἡ δὲ Ἀγία, μετὰ φωνῆς μεγάλης ὑβρίσασα αὐτόν, εἶπεν· Κύων ἀνέχθατε, τίνας ἐνεκεν τοιαῦτα φέγγῃ, ἃ μὴ ἀνέχομαι ἀκούσαι; ἐγὼ γὰρ τελείως εὐχνομαι ἀποθανεῖν, ἵνα ζήσω εἰς τὸν αἰῶνα· οὐ μὴ χαυνώσω ἑμαυτὴν εἰς τὴν ζωὴν τὴν πρῶτοναιον ταύτην, ἵνα μὴ ἀποθάνω θάνατον τὸν αἰώνιον.

5 Ἐξαργυρῶντες οὖν αὐτάς πρὸ τῆς πόλεως, μὲν ἐκείνη αὐτῶν προσέπελξεν δύο πῆλους, εἰς μὲν τὸν ἕνα τὸν τράχηλον διέκοντες, εἰς δὲ τὸν ἕτερον τοῖς πόδας, καὶ διατείναντες αὐτάς εἰς αὐτούς ἐκείνην, κατενέγκαντες πρίονα τεκτονικόν, ἐπρίσαν αὐτάς εἰς μέρη δύο· καὶ πῆξαντες ξύλα μεγάλα, τρία μὲν τῆς ὁδοῦ ἐντεῦθεν, καὶ τρία ἐντεῦθεν, ἐκρέμασαν ἐπ' αὐτῶν τὰ ἄγρια σώματα. Ὡς τοῦ σρικτοῦ καὶ φοβεροῦ θεάματος! πλήρη θαυμάσιον γὰρ καὶ κατανώσεως, ἐκπλήξεως τε καὶ στεναγμῶν τὰ γεγνηότα. Εἴ τις οὖν ἔχει δάκρυα κατανώσεως, ἐλθέτω καὶ κλαυσάτω, βρέχων τὸ σῶμα δάκρυσι. Ἰδοὺ γὰρ σώματα τερπνὰ καὶ ἄγρια, θρίαμβος ἐγένοντο κατὰ τὴν ὁδόν, ἐφ' ἃ ἐκυλίσθησαν ἐν σιμυότῃ καὶ παρθενίᾳ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτῶν· ἡ ἐλευθερία ἐδόθη εἰς ἀνεκδοκίαν τῶν τε πράξεων καὶ δικαιοσύνης ἐν ἰδίῳ θαλάμῳ ἀσκησάντων, ἰδοὺ, ἡ δόξα πρόκειται εἰς ὕδριν. Ὡς πόσον μακροθυμεῖ ἡ δικαιοκρασία! ἀλλ' ὅτι· ἂν ἀναστῇ τοῦ ἐκκτεῖναι, οὐκέτι συγχωρεῖ ἡ οἰκτερεῖα. Ὡς πόσον τολμὰ ἡ ὑπερηφανία! ἀλλ' ὅταν πέσῃ, οὐκ ἔχει θεραπείαν ἢ ὑπόστασιν. Οὕτως τὰ ξύλα ταῦτα τῶν Ἀγίων, καρποὶ δικαιοσύνης εἰσιν· καὶ ὧν οὕτοι λύκοι τῆς Ἀραβίας, ἀσπλαγγνοὶ καὶ αἰμωπῶται, οἱ πρίσαντες φημι καὶ κρεμάσαντες.

I

*ait se Christo
desponsam*

*et paratam
pro eo mori,*

*E
ipsa et sociæ
recusantes
solum adora-
re,*

*morti ad-
judicantur,*

F

*secantur in
duas partes,*

EX MS.
VATICANO

A μάσαντες. Ἐνταῦθα κατανοήσας ὁ μακάριος Πρωτόκλητος εἶπεν, "Ἄρα ζήντας ἀν κατέπιον ἡμάς, ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, ζήντας εἰς ἀθῆν κατήγαγεν ἡμάς. Ἄρα ἐχάρει τις ἐπὶ τῷ προδερῷ τούτῳ ἔργῳ, ἢ ἡδέως ἔσχευε τις τὸ φρικτὸν τούτου θέλημα; Ἄρα ἐνέδωκεν τις, κἄν προσεῖδεν αὐτοῖς, ἀδαναρυτί; Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι· εἰ δὲ καὶ ἄρα τολμήσας τις προσέσχευε ἐπὶ τῷ τριούτῳ, τῆς ἡμετέρας οὐκ ἔστι φύσεως, ἀλλ' οὐ δὲ τὸ γένος αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἀδάμ.

6 Πνεύματι δὲ τῷ ἁγίῳ Βασιλίδῃ τῇ ἡδὴ ἐκείνῃ, καὶ παρῆλθεν διὰ τῶν ἀγνῶν σωμάτων, καὶ πάσα παρεμβολή ὅπως αὐτῆς· προκένοντο ὁ γὰρ εἶχεν ὁ Βασιλεὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Ἐτελειώθη ἡ ἀγία Φερβούσα, σὺν τῇ

ἀδελφῇ καὶ τῇ παιδίᾳ αὐτῆς, τῇ πέμπτῃ τοῦ Ἀπριλίου μηνός, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ἥ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a MS. Vaticanæ egraphum κατεσθέντη.

b Altera duarum, quæ in titulo ancilla dicitur, censenda est potius in obsequio et famulatu Sororis fuisse, ut pote videtur, quam Pherbuthæ sanctinoninis.

c Non recte vertit alius: Illa enim die Imperator Censum recipiebat. Nos quid Πρόκενος sit jam explicuimus ad Acta S. Eutychii 6 Apr. itaque sic verte Processionem enim eadem die ducebat Imperator.

c
per casque
traducitur
Regina

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΑΚΕΨΙΜΑ, ΙΩΣΗΦ, ΚΑΙ ΑΕΙΘΑΛΑ.

Ex MS. Medicæo Regis Christianissimi.

CAP. I
Sub Sapore
Rege Persarum
S. Accep-
simas Epi-
scopus omni
virtute
præditus,

Eλπίστα κατὰ Χριστιανῶν Σαδωρήσις ὁ Περσῶν Βασιλεὺς, τοῖς Μάρκοις τε, μέρῳ οὖσι Περσῶν, τὸν κατ' αὐτῶν ἐπέτρεπε διωγμὸν. Οἱ καὶ ἰταμώτερον, ἅτε ζήλωται τῶν πατρίων ἔθων, τοῖς διωκόμενοις ἐπιτίθεμενοι, πυρὶ τε καὶ ἡλίῳ τὸ σέβας νέμειν ἐξεδιάζοντο. Οὐ δὴ χάριν καὶ Ἀκεψίμας ὁ μακάριος ὑπ' αὐτῶν συλλαμβάνεται, ἥ ἐκ πατρίδος μὲν ὠρμητο Νησσῶν ἡ, ὑπὸ τὰ Περσῶν ὄρια αὐτὴ τυγχάνει κειμένη, Ἐπισκοπικῇ δὲ τιτίμητο ἀξιώματι, γηραιὸς τὴν φρονήσιν, πρᾶτος, ἀόργητος, ἐγκρατεὶς συζῶν, τοῖς θεομένους τῶν ὄντων μεταδιδούς, προσευχῆς ἐπιμελόμενος, χαρίεις τὸ εἶδος, χαρίεις τε ῥοστὴν ψυχὴν, καὶ τὸ ἐκτός ἦθει τὴν ἐντός κατάστασιν τοῖς ὁρώσι διασημαίνων, ἔργῳ τε καὶ λόγῳ τὴν εὐσέδειαν καταγγέλλων, διδάσκαλος Χριστιανούς καὶ βίου καὶ δογματῶν ὁρθῶν γενόμενος· ἐξ οὗ καὶ τὴν τῶν ἐναντίων παρτάξιον, ἅτε πρὸς ἰσχυρότατον ἀνταγωνιστὴν, εἰς ἐκείνου ὅλην ἐξεκαλέσαστο· περὶ οὗ δὴ καὶ πρὸ τοῦ συλληφθῆναι, τοιοῦτόν τι προφητικῶς γίνεται.

2 Παιὶς τις κατέψα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, τῶν διογλουσῶν φθιρῶν ἐκκαθαίρων· ταύτην οὖν ἀσπασάμενος, Μακάριε, εἶπεν, ἡ φαλάκρα αὐτῇ, (ἐφίλιτο γάρ) ἢ τις ἄρα διὰ Χριστοῦ μαρτυρήσει. Ὁ δὲ ἥσθη τῷ ῥήματι, καὶ τὸ παιδίον παρὰντὶκα ἀντισπασάμενος, Γένοιτό μοι, τέκνον, ἔφη, κατὰ τὸ ῥήμα σου. Ἐπεὶ δὲ τις συνήθης καὶ φίλος τῷ μακαρίῳ Ἀκεψίμᾳ, λεγόμενον τούτων παρὴν (Ἐπίσκοπος δὲ καὶ αὐτὸς τῆς ἐνγαϊτόνων πόλεως ἦν) ἤρτο τὸ παιδίον ὑπομειδιῶν· Εἰπέ μοι, τέκνον, εἰπὼν, Εἴ τι δὲ περὶ ἡμῶν ἔγνωκας. Ὁ δὲ γε θεοφοροῦμενος παῖς, καὶ σὸς, ἔφη, πρὸς τὴν πόλιν ἐπαυῖντι τὴν σὴν, οὐκ ἐξέσται ταύτην ἰδεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὴν κήρυκιν Ἀβραδάρῃ καταλύσεις τὸν βίον· ἃ δὴ καὶ ἀμφοτέροις κατὰ τὴν τοῦ παιδὸς ἐξέβαινε πρόβλεψιν.

3 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸ τοῦ τοῦ μαρτυρα συλληφθῆναι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐάτων καὶ διὰ τῆς ἐκείνου οἰκείας ἤρτο, τῶν συνήθων τις, πλησίον γενόμενος, Διτάξαι τι περὶ τοῦ οἴκου σου, πρὸς τὸ οὗ αὐτῷ ἔφη, Ὁ δὲ, Αὐτὴ ἡ οἰκεία, τῇ χειρὶ δείξας, οὐκέτι οἰκεία μου· ἐγὼ γὰρ κῆν πρὸς τὴν αἶψαν ὅσον αὖπω καὶ μεταλλάξομαι. Ἦν τῇ πόλει δὲ Ἀρβήλ γενομένη, καὶ τῷ τῶν Μάρων Ἀρχιερεὶ παραστάς (ὄνομα αὐτῷ Ἀδραχας γὰρ ἦν) εἰ Χριστιανὸς εἶναι, ἐπιρώτατο. Ὡς δὲ μεγάλη τῇ φωνῇ τοῦτο εἶναι διωμολόγησεν· Οὐκ οὖν ἀληθῆ, ἔφη, τὰ περὶ σοῦ φημιζόμενα, ὡς Βασιλικῶν τε εἶχε προστάξιον καταφρονῶν, καὶ ὡς ἕνα κηρύττεις Θεὸν ἀπειναντίας τῷ Βασιλικῇ δόγματι; Τὸ δὲ μακάριον ἐκείνου γῆρας, οὐδὲν ὑποδειλιάσαν· Πάντα ὅσα, φησὶν, τοιαῦτα περὶ ἡμῶν ἀκήκουσε, ἀληθῆ τυγχάνουσιν ὄντα· ἕνα γὰρ κηρύσσω Θεὸν κατὰ τὰς παρ' ἡμῖν θείας γραφάς, καὶ τοῖς πρὸς ἐμὲ φοιτῶσι τούτου πρεσβευσάς εἶναι τοῦ δόγματος ὑποτίθηναι. Καὶ ὁ Μάρκος Φρονήσας, σε διαφέρειν τῶν πολλῶν ἀκηκόαμεν, ἢ τις τῷ μακρῷ χρόνῳ καὶ τῇ πείρᾳ δοκιμωτέρα καθίσταται· οὐν δὲ οὐχ

οὕτως ὥσπερ ἠκούσαμεν καὶ ὅρῳ παρέστι· δικάζεισαι γὰρ παιδὸς ἀφραίνοντος κατὰ τὸ οὐδὲν ἀμεινόν· ἐπεὶ πον τοῦτο συνέσεις δοκεῖς ἢ καλῶς ἐγυῖσας φρενὸς τὸ βασιλικῶν δογματῶν καταφρονεῖν, καὶ μὴ προσκυνεῖν ἐθέλειν τῷ τε ἡλίῳ καὶ τῇ πυρὶ, οἷς δῆτα καὶ Βασιλεὺς αὐτὸς προσκυνεῖ; Ὁ τοῦ Χριστοῦ Ἀρχιερεὺς ἀπεκρίνατο, Πολλὰ μοι δοκεῖ ἡ τῶν Περσῶν ἀνηγκάσειν ἀρχή, ὅτι τοῦ κλέσματος ἀφεμένη λατρεύειν ἔργῳ τοῖς κτίσμασιν· τίς γὰρ εὐφρονῶν τὸ τοῦ Θεοῦ σέβας τοῖς ὑπὸ Θεοῦ περιθῆναι πεποιημένοις ἀνέξοιτο, ὥσπερ ὑμεῖς ποιεῖτε, ἀνόσια ὀρώντες, καὶ αὐτὸς γε οὗτος ὁ ὑμέτερος Βασιλεὺς.

4 Ὁ δὲ, Ἀνόσια ὄρῳ ἡμᾶς λέγειν τολμᾷ, ἔφη, τιλικούτῳ προσκυνούσας στοιχείῳ καὶ ζωογόνῳ ἡλίῳ λατρεύοντας; ἀνόσιε ἀληθὲς σὺ, καὶ λῆρε, καὶ ματταίου προστάτα θρησκείματος. Ἀλλ' εἰ μὴ τῷ τοῦ Βασιλέως ἔχεις προστάγματι, καὶ προσκυνήσεις οἷς ἄρα καὶ αὐτὸς προσκυνεῖ, οὔτε τὸ γῆρας σε παθεῖν ἐξαίρησεται, οὐθ' οὐ λατρεύεις ἐσταυρωμένους Θεούς. Εἴτα ὁ θεὸς πρεσβύτης, Ἐμφραγίη σοι τὸ μικρὸν στόμα, κατάρατε, ἔφη, εἰ ἐμὲ δοκεῖ ταῖς ἀπληαῖς σου μεταπέθειν, ὥστε πατρώου δόγματος ἀποστῆναι, ὃ παιδὸθεν μεμαθηκὸς καὶ εἰς τὴν δὲ τὴν πολιὰν ἔξωσα· εἰ δὲ οὔτε τὸ γῆρας ἐξαίρησεται, ὡς σὺ ἔφη, οὐθ' οὐ σέβω Θεὸς τῶν ἡμετέρων χειρῶν, οὐ παρὰ τοῦτο τὸ χεῖρον ἐγὼ τοῦ κρείττους ἀνταλλάξομαι. Τί γὰρ μοι καὶ ταῖς ὀλίγαις τοῦ ζῆν ἡμέραις· ἐπεὶ μετ' ὀλίγον τὸ καίνομαι τοῦτο τῆς φύσεως χρέος, καὶ ὑμῶν ἀνευ, ἀπαιτηθήσεται. Οὐ προσκυνήσω ἡλίῳ, οὐ λατρεύσω πυρὶ· οὐδεὶς μοι καταγελᾷ τῆς πολιᾶς, οὐδεὶς ἐγκαλέσει μοι τὸ φιλιζέων, βραχείας ζωῆς ἀγαθῶν τασούτων ἀποδομῆν μακαριότητα.

5 Θυμῷ ἐπὶ τούτοις ὁ μικρὸς ὑποπίμπλαται, καὶ μάλιστα τὸ ἱερὸν γῆρας εὐθὺς κατακινεῖται, οὕτω βαρέως, ὥστε τῷ αἵματι μὲν ἅπαν περιλιμνασθῆναι τὸ ἔδαφος, μὴ καταλειφθῆναι δὲ μηδὲν τόπον τοῦ σώματος ἀπᾶν. Βραχὺ δὲ τῶν πληγῶν ἀνεθέντα, κελεύει πάλιν δυοὶ περιθεθέντα ἀλύσει τῷ βήματι παραστῆναι. Καὶ, Πῶς ὁ Θεὸς σου ὃν σέβεις, Ἀκεψίμα, ἔλεγεν· ἐλθέτω, καὶ τῶν ἐμῶν χειρῶν ἐξελέσθω σε. Ὁ ἐμὸς, ἔφη, Θεός, μικρώτατε, τὸν οὐρανὸν πληρῶν καὶ τὴν γῆν, δυνατός ἐστι καὶ τῶν σῶν χειρῶν ἐξελέσθαι με· σὺ δὲ γῆ καὶ σποδὸς ὢν, κατὰ τίνας ὅρα καὶ τολμᾷς ὑπερφανεῦσθαι; οὐ ὑποκάτω στρωθήσεται σῆψις, ἢ ἡ ζωὴ βαρυτέρα θανάτου τὸν ζῶντα μὴ ἐγνωκῶσι Θεόν· διὰ τοῦτο ὥσει ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτω ἐξαυθήσῃ, καὶ τὴν ζωὴν οἰκτρῶς καταστρέψας πυρὶ ἀσέβειον παραδοθήσῃ, ἢ ὅπερ νῦν προσκυνεῖς, τούτῳ ἐκὶ κολαζόμενος, ἔργῳ μάθης, οὐ τὸ πῦρ εἶναι Θεόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἔτερον εἰδέναι δημιουργόν, ὅς καὶ πάντων ἐστὶ τῶν ὀρωμένων Θεός. Τούτοις θυμῷ πλείονι τοῦ Μάρκου διακινουμένου, βαρυτέραι τῶν Ἀγίων περιεδέσμων ἀλύσεις, καὶ ἡ ἐσωτέρα τέως φυλακὴ ὑπεδέχεται.

6 Τῇ δὲ ἐξῆς καὶ ὁ τιμωτάτος κατεσχέθη Πρεσβύτερος Ἰωσήφ, ἀπὸ κόμης Βηθλαδουεᾶ καλουμένης ὁρμώμενος,

Martyr
faturus a
puero præ-
dictus,captus, in
urbe Ate-
borum, coram
Principe
Magorum
proflatur
fidem?irridet cul-
tum solis
et ignis:

E

constans in
fide non
terretur
nimis:

F

crudelissime
flagellatur:instruit
Magum de
igne infer-
nali:carceri in-
cluditur.

CAP. II.

Compre-
henduntur
S. Joseph
Presbyter
et Athalia
Diaconus,

A μενους, ὁ τοῦ γράφοντος καλῶς ἐρμηνεύεται, γρηαῖς καὶ αὐτὸς καὶ τῶν Δαδιδικῶν ἐντὸς ὁρίων, ἐβδόμηκοντούτης ὑπάρχον· ἔπρεπε δὲ τις τῷ γῆρα καὶ χάρις, ὡραιότης τε τὴν τιμίαν πολιάν ἐπὶ μάλλον ἐφαίδρυνεν· ἢ ζήλου μὲν ἔπνευεν ἡ ψυχὴ, καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ ἐκτόπως προϊστάτο δόγματος, σωφροσύνης τε ἀκριβοῦς εἶχετο. Πρὸς τοῦτ' καὶ ὁ σεβασμιώτατος Διάκονος 'Λειθαλᾶς συλλαμβάνεται (κώμη τοῦτον ἐθρέψατο Βηθροαδάρᾳ) ἀντὶ τῆς πνεύματι ζέου καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀγάπῃ σφοδρῶς ἐκπυρνούμενος, ἐλεγκτικὸν δὲ αὐτῷ τὸ ἦθος καὶ παρόρμησις μεστὸν, τὸν 'Ψίλου τοῦ μεγάλου τρόπον, τῇ ἐλευθερίῳ οἶμαι τοῦ βίου, καὶ τῇ τῆς ψυχῆς ἐπόμενον καθαρότητι· ἐπὶ τῇ δὲ τις αὐτῷ καὶ σεμνότης, ἐκ πάντων περιποιούσα τῇ ἀνδρὶ τὸ αἰδέσιμον. Ἐπεὶ δὲ ἄμφω παρέστησαν τῷ δικάζοντι, βλοσυρῷ ἡμῶν πρὸς αὐτοὺς ἀποβλέψας· "ὦ δυσθανάτω-
τατον, ἔφη, γένος, ἵνα τί τοὺς ἀνθρώπων ἀφελεστέρους ὑπὸντες, καὶ τοῖς ὑμῶν διδάγμασι καταγοιτεύοντες, τῇ τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχει ὁρμησθεῖς; Ὁ μακάριος ἔφασεν Ἰωσήφ· Ἡμεῖς οὐτε γοιτεύειν, οὐτε ἀπατᾶν μεμαθήκα-
μεν· ἀληθοῦς δὲ καὶ βεβαίον προϊστάμενοι δόγματος, τοὺς πλανωμένους περὶ τὸ σέβας χειραγαθοῦμεν πρὸς τὴν ἀλη-
θειαν, Θεὸν ἕνα διδάσκοντες προσκυνεῖν, δεσπότην μετὰ τῶν ἄλλων ἡλίου τε καὶ πυρὸς.

B 7 Καὶ ὁ Μάγος ἔφη· Ποῖον δὲ δόγμα ἀληθείας ἐχό-
μενόν ἐστιν, ὅπερ ὁ πάσης γῆς βασιλεύων, αὐτὸς τε καὶ
μεγιστάνους αὐτοῦ, πρεσβεύουσιν, ἢν ὅπερ εὐτελεῖς καὶ
ἡμετέριον, κατ' ὑμᾶς τοὺς ἡπατημένους, κηρύττουσιν;
Εὐτελεῖς μὲν ἡμεῖς, ὁ τοῦ Χριστοῦ ἱερεὺς ἀπεκρίνατο,
τοῦτο τῆς ἐντολῆς Χριστοῦ κελευούσας· ἐπεὶ οὐκ ἐν πλούτῳ
καὶ ὑπερβολῇ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ὑμῶν ὁδὸν ἀνθρώπου
κατευθύνεσθαι. Διὰ τοῦτο καὶ πολλάκις γούν ἐκόντες
ἐκντοὺς ταπεινούμεν, τὰ ὅντα πένθσι προέμενοι, πλούτου
ἀντιλαβεῖν αἰώνιον ἐκδεχόμενοι καὶ δόξαν τὴν οὐδέποτε
διαπίπτουσαν· σὺ δὲ, ὁ ἐπὶ πλούτῳ προσκαίρων καὶ μα-
ταίᾳ δόξῃ τὰ μέγιστα φασάν, ὡς καπνὸς παρελεύσῃ, καὶ
ὡς γοῖς ὑποπνεύματος ἐκφυσήσῃ· ὁ Μάγος, Ἡμεῖς,
εἶπεν, ὅκνηθ' οὐλοῦμενοι περιέρχεσθε τὰς οἰκίας, προσκί-
ταινες ἄγιοι, καὶ χερσὶ προσέχοντες ἀλλοτρίαις· ἐγὼ δὲ
ἐρχῶν ἐπισκευάζομαι, τοῦτο μάλλον ὑμεῖς ἐγκυγχάζο-
μεν· ὁ γὰρ πλούτος πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπέραιος τε θεινὸς καὶ
ἀξιοσπουδάστος, οὐ τίς ὑμῖν πιστεύσει μὴ ἐρᾷ; Ὁ
Μακάριος, Ἐπειδὴ, φησιν, ἀργίαν ἡμῖν ὠνεΐδισας, καὶ
προσκίτας ἐκάλεσας, ἐροῦν μάνθανε παρὰ τῶν εἰδόντων
ὡς εἶγε πλούτου ἀθροῖσαι διὰ σπουδῆς ἡμῖν γέγονε, τὸ
οὗτον ἂν τῶν ἡμετέρων ἀπονάμειθα χερῶν, ὅσος οὐδὲ σοὶ
σχεδὸν πρόσσεστιν, ἀπὸ τῶν πεινῶν αὐτὸν ἐραυζομένῳ,
πίνους τε ἀλλοτρίους κατακλυμένῳ. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἰδίαις
χερσὶ ποιοῦμενοι, πορισμοῦ δικαίου κοινωνοῦμεν τοῖς
δεϊμένοις· ὑμεῖς δὲ πλεονεξία προσκείμενοι, οὐ μόνον οὐδ'
ὅτι οὐν αὐτοὶ ἐργάζεσθε, ἀλλὰ προσσπερσεῖσθε καὶ τὰ ἀλ-
λότρια. Ὅτι δὲ ὑμᾶς πλούτου ἔφευ ἐρᾷ· τί τὸ πρὸς ὁ
ἐκείνῳ κατανοήσαντες ἀγὰθον προσδέχεσθαι ἂν αὐτῷ
εἶχομεν; οὐχὶ δραπέτης ἐστὶ καὶ κήμιθ' ἀπίστος; οὐχὶ
τοῦτω μὲν πρόσσεστιν νῦν, αὐρίου δὲ πρὸς ἄλλον μεταφουτᾷ,
τὸν πρῶτον δεσπότην ὥσπερ ἐξαργυρᾶμενος; οὐχὶ φθόνου
πολὴν ἀνάπτει κατὰ τοῦ κεντημένου; οὐ πόνων οὗτος καὶ
πολέμων δημιουργὸς ἀντικρὺς; οὐχὶ ληστῶν καὶ κλεπτῶν
ἐφέλκεται ὀφθαλμοῦς; Εἰ δὲ τὴν ἐκ τοῦτου φθῆς ἡδονὴν ἢ
μεγίστην δόξαν λογίζῃ, τί τῶν ὀνείρων αὐτῇ διαφέρει καὶ
τῶν σκυῶν, ὀλίγον εὐφρανεν, εἴθ' ἐσπέραι καταλαβούσης
ἀπέσθῃ, καὶ πρὸς τὸ μὴ οὐ ὥχετο· εἰ δὲ καὶ μικρὸν τι τῷ
παρόντι βίῳ συμπαραμένει, ἀλλ' ὁ θάνατος ἤδη καταλα-
βὼν καὶ αὐτὴν ἔχει συναπιούσαν, πικρὰ δὲ καλᾶσαι τὸν
ἐνταῦθα ταῖς ἡδοναῖς ἐφέντα διὰ παντός ἐξουσιν.

C 8 Οὕτω λεγομένων ἐγκύψας ὁ Μάγος· Ἐξάσας τοὺς
μακρὸνς λόγους, φησὶ, τῷ μεγίστῳ Θεῷ ἡλίου καὶ τῇ
φανωτάτῳ πυρὶ τὴν προσκύνειν, ὡς θέμις, ἀπόδοι.
Πρὸς ταῦτα, Μὴ πλανῶ, εἶπεν ὁ προσκυνετής τοῦ Χρι-
στοῦ, μηδὲ τοῦτον οἶον θεάσασθαι ποτε τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς,
καταλιπόντα με τὸν ποιητὴν ἡλίου καὶ τοῦ πυρὸς τοῖς
ἐκείνου ποιήμασι προσκυνῆσαι, τοῖς τε λόγοις καὶ τῇ
ἐμαυτοῦ διδαχῇ ἀπεισαντίς οὕτω γινόμενον. Ὁ δὲ πολὺς
τὴν ὁμολογίαν Μάγος, ἐπὶ τοῦτω ἤκουσε τῶν ῥημάτων,

negat cultum
solis et
ignis :

διακινουμένη τῇ θυμῷ, κέλευε παραχρῆμα διαταθέντα
ῥάβδοις ῥοῦν, ἡκοντοῖς ὄξυς ἡκοντοῖς, αὐτὸν μα-
τίζεσθαι. Ὡς δὲ τὰς ἱερὰς ἐκείνας σάρκας οἱ τῆς ἀπω-
λείας υἱοὶ κατέκτανον, Ἐὐχαριστῶ σοὶ εἶπεν ὁ ἀθλητής,
εἰς οὐρανὸν ἀνατινύας τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτι με τῷ ἐμῷ
καταξέτωσας αἵματι βαπτισθέντα τὸν τῆς ἀμαρτίας ῥύπον
καθαρῶς ἀπολούσασθαι. Οἱ δὲ δῆμοι, ἐφ' οἷς εἰρηκεν
ὁργῆς μάλλον ἐπ' αὐτῷ πληρωθέντες, οὕτω κατέκτανον
ταῖς πλῃξαι, ὡς ἐκκοπήναι τοῦτω καὶ τὴν φωνήν. Εἴτα
δυσὶ περιβαλόντες ἀλύσει, τῇ δεσμοποιήρῃ ἐγκατα-
κλείουσι, καλὸν αὐτῷ καὶ ἄκοντες παραμύθιον τὸν θεῖον
δεδοκῆαι· Ἀκαφίμῳ, ἐκεῖ γὰρ ἔτυχε προκατακλείεσθαι.

9 Πρὸς δὲ τὸν τιμωτάτον ἀποβλέψας Ἀειθαλὴν ὁ
τὴν ψυχὴν ἀμείλικτος δικαστής, Σὺ τί λέγεις; ἔφη· πλῃ-
ροῖς τὸ τοῦ Βασιλέως πρόσταγμα καὶ προσκυνεῖς τῷ
μεγίστῳ ἡλίου, ἀπογένη τε αἵματος, καὶ γυναικὶ ὁμιλεῖς,
καὶ λύγῃ τῶν ἐπικρατῶν σοι ἀναγκῶν; ἢ καὶ αὐτὸς
ἀπειθεῖς τοῖς ἄλλοις ὁμοῖς. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ Μάγος
Ἀειθαλᾶς, τὸ τῆς εὐσεβείας ὄντως ἀειθαλῆς οὗτον καὶ
οὐράνιον· Ἔργον τοῦτο, ἔφη, τῆς σῆς ἀκαθάρτου καὶ
κυνώδους ὁρέξεως, τὸ αἱμάτων ἀπογεύεσθαι καὶ ἀντὶ Θεοῦ
τὰ τοῦ Θεοῦ σέβασθαι· ἐμοὶ δὲ μὴ γίνετο χαλεπῶς οὕτω
τυφλώττειν καὶ τοὺς τοῦ σώματος καὶ τοὺς τῆς ψυχῆς
ὀφθαλμούς, ὡς ὁρῶντι τόνδε τὸν ἡλίου μέχρις αὐτοῦ
στῆναι, καὶ Θεὸν ἀπλῶς ἡγίσασθαι τὸ φαινόμενον, καὶ
μὴ προσωτέρω χορίσαι διανοίας ὀφθαλμῷ τρανωτέρῳ,
καὶ Θεὸν μὲν τὸ κινεῖν, κτίσμα δὲ λογίσασθαι τὸ κινεῖ-
μενον. Εἰ δὲ μοι, οὕτω κρίσεις ἔχοντι, καὶ πληγὰς καὶ
θάνατον ἀπειλεῖς, οὐ παρὰ τοῦτό με πείσεις τὸ σὺν δόγμα
μεταστρεῖν, καὶ τὴν εὐσεβειαν ἀπαρνήσασθαι.

10 Ὁρμηθεὶς ἐπὶ τοῦτοις ὁ δυσσεβὴς, Ἀλλ' οὐδαίς
ἀνθρώπων εὐφρονῶν, ἔφη, θάνατον ἂν πρὸ τῆς ζωῆς ἐλπίσω,
καὶ ταῦτα ματαίως χάριν καὶ οὐ λογιζομένης ἐνστάσεως·
ὅθεν οὐδὲ πιστευτέον σοι, λέγουσι προφῶντες ἔχειν ὑπὲρ τοῦ
δόγματός σου καὶ τῆς ὁρμηθείας ἀποβλέψαν. Ὁ Ἄγιος
ἀπεκρίνατο· Οἱ κατ' ὑμᾶς, ἐπὶ κεναῖς κινούμενοι ταῖς
ἐλπίσι, καὶ μὴ τινα προσδοκίαν μετὰ τὴν ἐντέλῃν ἀπο-
δημίαν ἔχοντες ἀτελευτήτου ζωῆς, εὐκότως ἂν καὶ φιλο-
ζοεῖν οὕτω καὶ φιλοσωματεῖν νομίζοντες· οἷς δὲ ἀληθῆς
ἐλπίδες καὶ βέβαιαι τὴν ψυχὴν ἐπιτρέφουσιν, (ὡς αὐτὴ τε
ἀθάνατος εἶναι, καὶ τῷ ἰδίῳ πάλιν σώματι συνελθούσα,
μετὰ τὴν τοῦ θανάτου διάκυσιν, αἰωνίου μέλλει ζωῆς κοι-
νῶναι) τοῦτοις ἄρα καὶ ἡ παρούσα ζωὴ χρῆμα μικρὸν
καὶ εὐκαταφρόνητον, καὶ ὁ θάνατος ἡκιστα φοβερὸς.
Ἀφελῶς γὰρ ὁ ἡμέτερος Θεὸς καὶ διδάσκαλος, Μὴ φο-
βηθῆτε, λέγων, ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ
ψυχὴν ἀποκτείνει μὴ δυναμένον.

11 Τότε κέλευε ὁ θεοκράτης ἐκείνος τὰς μὲν χεῖρας
αὐτοῦ ταῖς ἡγύαι· προσδέλθῃναι, ζῆλον δὲ μακρὸν μέτρον
ἀμνηστέρων διελαθῆναι, ἐξ δὲ σὺνδρας ἐξικατέρων ἄκρων
τοῦ ζύλου ἐπιβεδνηκῶς ἀτίγνως ἰσχυροῖς ἐρρωμένους
πέζειν τοῖς ἐπιτιθεῖσι ἀλμασιν τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο σῶμα, καὶ
τὰ ὅσα συνθλόντας καὶ διαλύοντας· ἐπὶ τοῦτοις καὶ
ῥάβδοις ῥοῦν ἀνελθὼς αὐτὸν τύπτειν. Ὁ δὲ ἀδάμας
ἀθλητής ἐκείνος καὶ τὸ φρόνημα ὑπ' οὐδενὸς ταπεινούμε-
νος, ὥσπερ ἀπῆνος καὶ ἀναλγῆτως πρὸς βασάνου τοιαύτου
ὑπερβολὴν διακείμενος, εὐγενὲς τι καὶ μεγάλῳρον πρὸς
τὸν δικαστὴν ἀποβλέψας, Ὡς ἔπαιεν ἰδοῦναι σοὶ τινα τὰ
τῶν ἀνθρώπων σῶματα διασπαρσάμενα ἐμποῖαι, τὸν κν-
ύων ἢ κοράκων τρόπον ἐμπέπλασθαι τούτων ἐφιμενῶν·
γνώθι τοιγαροῦν σαφῶς, ὡς οὐδαίς μοι λόγος τῶν παρὰ
σοῦ τούτων ἐπαγομένων βασάνων· ἢ τοῖνυν καταστέρως
ἐπινύει, ἢ ταύτας ἰσθὶ τὸ μηδὲν μοι λογιζομένας.

12 Ὁ δὲ Μάγος αὐτίκα πρὸς τοὺς δῆμους ἐπιστρα-
φεῖς, Ἰνα τί πρὸς ἔλεον, ἔφη, μασιζέτε τὸν ἀνόντον;
ὁράτε γὰρ ὅπως, φειδῶς ἀξιούμενος, πρὸς τὰς κατ' ἡμῶν
ὑβρεῖς κατὰ πολλὴν χριεῖ τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ δὲ, ὥσπερ
τινι κέντρῳ τῇ λόγῳ διακασκάντες, οὕτως ἐπέθεντο κρι-
ταῖς, ὡς ἐκ τῆς τῶν ἐπιβεδνηκῶν τῷ ζῆλῳ βαρύτητος,
καὶ τῆς τῶν τιμωτῶν σφοδρότητος, τῆς ὁμολογίας τε τῶν
βασταζόντων, τέλειον παρεῖναι μὲν αὐτῷ τὰς ἀρκύνιας
τοῦ σώματος, συνθλασθῆναι δὲ τὰ ὅσα καὶ τὰς σαρκαῖς
καταξυνθῆναι. Διαδασκάντες οὖν αὐτὸν, ἐπὶ μὴ χρεῖ-
σθαι

D

EX MS.
VATICANO
crudelissi-
me cæsus

incladitur
carceri

S. Athalia
constans in
abnegando
cultu solis,

E

etiam pa-
tulus mori

ob æternam
retributio-
nem :

F

supplivium
immane
subit :

animo im-
moto et
generoso :

ossibus con-
fractis et
carnibus
discriptis

conjectur
in carcerem.

EX MS.
VATICAN.

CAP. III.

Educti in
templum
Ignis,in fide con-
stantes,novis ex-
quisitis
cruciatibus
torquentur :b
in carcere
trivnio
inedia af-
fliguntur :

c

umbra similes
sistuntur ad
tribunum :

A θαι τοῖς πρὸς ἡδύνατον, ὡσπερ τι φορτίον τῇ φυλακῇ προσστίπτονται, ἔνθα δὲ καὶ ἡ τῶν Ἀγίων δύνας κατακλειστός ἦν.

13 Πέντε διηλθον ἡμέραι, καὶ τούτους τοῦ δεσμοτηρίου ἐξαγαγόντες εἰς τόπον, ὃς ἐκαλεῖτο παρὰδεῖσος, ἄγουσιν, οὗ δὲ καὶ πλησίον νῆος ἐτύγγανεν ὡς τοῦ παρ' αὐτῶν σιδερένου πυρός. Ἐν ᾧ προκαθήσας ὁ μισρὸς, Εἰ πατέ μοι τὸ τάχος, πρὸς τοὺς Ἀγίους ῥησίν, ἔτι τῷ αὐτῷ τῆς αἰνός ἐπιμένετε λογισμῷ; ἢ τι κρείττον ὑμῖν μεταθεσθούλεται καὶ σωτήριον. Οἱ Ἅγιοι, ὡς ἐξ ἐνός στόματος, εὐθὺς ἀπεκρίναντο. Γνωστόν ἐστι σοι δικαστᾶ, ὅτι ὃν ἐξ ἀρχῆς λογισμὸν ἔχομεν, τοῦτον καὶ εἰς ἔτι στοιχοῦντες ἐσμέν, καὶ μέριτέλους τὸν αὐτὸν ἔχομεν, οὐκ ἀπειλαῖς, οὐ βασάναις, οὐ ὀρεαῖς, οὐδενὶ ἄλλῳ τὸ παράπαν μετατιθέμενοι· ἀλλ' ἐν ᾧ Θεὸν προσκυνούμεν, καὶ αὐτὸν μόνον Κύριον εἶναι τῶν ὧτων ἐγνωσκόμεν. Τοῦτον ἀκούσας ὁ Μάγισ, βασάνων πάλιν ἐτέραν ἐπέθηκε καυσωτομίαν, καὶ κτελεῖ σκαινοῖς αὐτοῖς διὰ τὰ τῶν μαχαλῶν καὶ τῆς ὁσμῆς καὶ τῶν καμῶν περιζῶσαι, καθ' ἕκαστον δὲ ζωστήρα ἔξωλον ἐμβάλλεσθαι καὶ περιδανείσθαι οὗ γενομένου, θέματα χαλεπὴν ἦν, καὶ ὑψηλοῖς ἡμέροις θακρύων ἄξιν. Τὰ μὲν γὰρ ἔξωλα περιεβλήτο, αἱ σκαινοὶ δὲ συνεστρέφοντο, καὶ τεύθεν σῆμας τε ἐπιέζοντο καὶ ὅσα συνετρίβοντο, καὶ ἡ συντριβὴ μάλα θαυμά· καὶ γὰρ καὶ τοῖς πύρρῳ διεσπινέσαι ψυχὰς οἷος ἐκ τῶν ὁσίων ἠκούετο· ἦν δὲ τὸ τῇ βασάνῳ ἐπιτελούμενον. Τῷ θελήματι τοῦ Βασιλέως μὴ ἀντιτάσσασθαι· εἴτα τὸ πρὸς τῶν Ἀγίων ἀντιφθεγγόμενον. Οἱ τῷ τοῦ Βασιλέως ὑμῶν θελήματι καθυπὸκυντες, τῷ τοῦ Θεοῦ θελήματι ἀντιλέγουσι. Τρίτῃ μὲν ὥρᾳ ἦν ὅτε ἡ βασάνος ἤρχετο· μέχρι δὲ καὶ ἑκτῆς, οὕτω πασχόντων τῶν ἀθλητῶν, παρετείνετο.

14 Ἀπαγορεύσας οὖν μάλλον ὁ δικαστῆς, εἰς τὸ δεσμοτήριον αὐτοὺς πάλιν ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, διό δὲ καὶ ἀπὸχθίσαν, οὐ πρὸς οἰκίαις, ἀλλ' ὑφ' ἐτέρων διαβασταζόμενοι ἢ, ἐπὶ τῷ παντάσῳ γενεκερώσθαι αὐτούς. Παρήγγελεν δὲ τοῖς φυλάσσουσιν, ὡς εἰ ψωραθῇ τις, τροφῆς αὐτοῖς κοινωσύνῃ ἡ πρὸς τῇ ἐνδύματός, ἐσχατάς προδάλεσθαι τιμωρίαις. Εἰς ταύτην οὖν τὴν εἰρήνην οἱ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται πάσαν θλίψιν, πάσαν κίκωσιν δι' αὐτὸν ὑπομένοντες, ἐπὶ τρισὶ χρόνοις ἔγκεκλεισμένοι διέμειναν, οὐδεμίαν ἢ τοῦ λιμοῦ λύσιν, ἢ τῶν ἐν τῇ φυλακῇ κακῶν παρασυνθῆσαν εὐρίσκοντες, εἰ μὴ τινας τῶν συνδεσμοτῶν κατακινεῖραντες, βραχὺ τι τροφῆς κατὰ τὸ λειψυθὸς αὐτοῖς ἐπαρρησάσιν· οἱ γὰρ τῇ εἰρήνῃ προσκαθήμενοι ψύχαις, ἠλέων μὲν αὐτοῖς τῶν συμφορῶν καὶ τοῦ γήρως, οὐδὲν δὲ τῶν εἰς θερασπίαν ὁράσαι διὰ τὸν τοῦ δικαστοῦ φόβον δυνάμενοι, συνηλθον αὐτοῖς μόνον, καὶ τὸ τῆς συμπαθείας προσέφερον δάκρυον.

15 Εἴτα μετὰ τὴν πικρὰν ἐκείνην καὶ πολυχρόνιον κίκωσιν, Σαθωρίῳ κατὰ τὸν αὐθότι τύπον γενομένου (Βελμαδὰ οὗτος ἐλέγετο) ἔξαιρε τῆς φυλακῆς ὁ κολάζειν αὐτοὺς πιστευθείς· εἶπε δ' ἂν ἰδοὺν, ἐκεῖνους ἐοικέναι σκιά, οὕτως ἦσαν ὑπὸ τῆς μακρᾶς κακοπαθείας ἐκτετνηκότες. Εἴτα τῷ τοῦ Ἀρδασαδῶρ παρίσταναι βήματα· Ἀρχὸν δὲ οὕτως πάντων τῶν ἐν Περσίδι Μάγισ ἐτύγγανεν ὢν. Καὶ ὡς εὐθὺς πρὸς αὐτοὺς, Τί δὲ Χριστιανοὶ ἐστέ. Καὶ οἱ Ἅγιοι, Ναί, εἶπον, Χριστιανοί, καὶ τῷ μόνῳ ζῶντι Θεῷ προσκυνούμεν καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύομεν. Καὶ ὁ τύραννος, Ὁρᾶς, εἶπεν, ὅπως αἱ ἐπιανεχθεῖσαι βασάνοι πολλὴν ὑμῖν τὴν ταλαιπωρίαν ἐμπεποιήκασιν; ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ἡχρόνῃ κίκωσας τε καὶ κήτειας; αὐτὴ γὰρ τάς τε μορφὰς ὑμῖν ἠλλοίωσε, καὶ δεινὴν οὕτω τὴν συντήξιν ἐνεργάσαστο· δι' ὃ καὶ συμβουλευσάμι ἂν ὑμῖν, πεισθῆναι μοι, τὰ λυσιτελοῦντα εἰσχυρομένῳ, καὶ πείσασθαι ἐαυτῶν, ἢ ἢ τῷ φαινῷ προσκυνῆσαι· εἰ δὲ μὴ, τὸ λοιπόμενόν ἐστι θανάτῳ ὑμᾶς ὑπαχθῆναι χαλεπωτάτῳ.

16 Ὁ ἅγιος Ἀλεξίμας ἀπεκρίνατο· Οὐ με διέλαθεν ὡς ὑπερέβλουςά σοι σπουδὴ περὶ τὸ πάτριον δόγμα, καὶ τοῦτο πρόθεσις, εἶπερ ἄρα καὶ δύνατον ἦν ἡ πειθοῖ σοι κατορθωθῆναι, τὸ πάντας πρὸς τὴν αὐτὴν ἐλκύσαι θρησκείαν· τοῦτο δὲ περὶ ἡμῶν δὲ εἰς νοῦν ἀναβήτω σου, ὡς ἡ τωπειαίς, ἢ ἀπειλαῖς, ἢ κακῶν ἄλλαις ἐπιφοραῖς μετα-

παίσεις ὑμᾶς ἀποστῆναι τοῦ ἁπαλῆ βεβαιωθέντος ἡμῖν D δόγματος καὶ τῆς ὁμολογίας· ἐτοιμῶς γὰρ συνέχομεν πάντα παθεῖν μάλλον, ἢ τῆς πρὸς Χριστὸν ἀποστῆναι πίστεως. Οὐκ ἄγνωσθ, ἔφη ὁ τύραννος, ὡς παρ' ὑμῖν τοῖς Χριστιανοῖς εἰς ἀνάπυσιν εἶναι τοῦ θανάτου νομιζομένου, σπουδὴ πάσα πρὸς τοῦτο διὰ τὴν τῶν ἐλπίζομένων ἀπόλαυσιν· ἀλλ' οὐκ ἔξεσται ὑμῖν εἰς τάχος τοῦ ποθουμένου μεταλαχεῖν· πρότερον γὰρ ὑμῶν καταβραχὺ τὰς σάρκας ἐκδραπνήσας, οὕτω πικρὸν ὑμῖν τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἐπιθήσω. Καὶ ὁ Ἅγιος, Ἦδὴ παρ' ὑμῶν καὶ πρότερον ἤκουσας, καὶ νῦν μάθανε περὶ τοῦτον βεβαίως, ὡς οὔτε τῶν σῶν βασάνων, οὔτε τῶν ἀπειλῶν λόγος ἡμῖν τὸ παράπαν οὐδ' ὁ τύχων. Ὁ γὰρ ἐν τοῖς προλαβοῦσι δεινοῖς χεῖρα βοήθην παρασχόμενος, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπικουρῶν ἐσται, καὶ ἀπόνως φέρειν παρασκευάζων τὰ ἐπαγγέμενα. Καὶ εἰ βούλει πείραν λαθεῖν τῆς ἐν τῷ βαθεῖ γήρα καρτερίας ἡμῶν, οὐδὲν τὸ κωλύον· εἴσει γὰρ ἐπὶ ματαίῳ πονοῦμενος καὶ ἀνοήτοις ἐπιχειρῶν.

17 Θυμῷ πλησθεὶς ἐν ταῖς αἰσθησὶς, μάλιστα etiam objectis flagellis: κλένει βύρσας ὥρᾳς ἐνεχθῆναι, τεθῆναι τε κατὰ πρόσωπον, εἴτα πρὸς τοὺς Ἀγίους. Αὐτὸν ὁρῶν τὸν μέγαν, ἔφη, Θεόν, καὶ τὴν εὐκλεὰ τύχην Σαθωρίου, εἰ μὴ τῷ αὐτοῦ πεισθῇτε προστάγματι, τοῦτοις ὑμῶν ἀνσλώσω τὰς σάρκας, οὐδὲν ὁἷόντων ποιούμενης· εἰ δὲ καὶ τάχιον ὑμῖν γένηται μαστιζομένοις ἀποθανεῖν, ἀλλ' ἐγὼ καὶ οὕτως αἰκίζομαι τοὺς νεκροὺς, καὶ κατὰ μέλος διατεμῶν ὀνύκῃς τε καὶ κυσίῳ ἐπιρρίψω. Ὁ Ἅγιος εἶπεν Ἀλεξίμας· Εἰς κτίσμα ὁμύσαντί σοι, καὶ d Θεὸν ἀλλὰ καὶ τύχην ἀνθρώπου, δέδοικα μήπως οὐ μελήσει περὶ τῶν ὄρκων, οὐδ' ἀπαράδεκτα φυλαχθήσονται ὁμωσμένα· εἰ δ' ἀσφαλὲς ἔχεις ταῦτα καὶ βεβαίως, ἰδοὺ σοι τὰ ἡμῶν σώματα, γρῶ κατὰ γνώμην, μηδὲν αἰκτον ἡμῶν, ὡς ἔφης, μηδὲ φειδῶ ποιούμενος.

18 Οὕτως εἰπόντας ὁ μισρὸς δικαστῆς κλένει τὰς χεῖρας διατάξεντας, κατὰ τὰ ὧτων καὶ στέρνων, ἰσχυρῶς τύπτεσθαι. Εἰς τοῦτο δὲ προήλθον ὁμότητος οἱ μαστιζόντες, ὡς ἐνδύναται μὴδ' ὧρας, ἕως αἱ σάρκες ἀποσπώμεναι τῶν ὁσίων, εἰς γὴν τῷ αἵματι συγκατ'έρρεον· ὁ δὲ κήρυξ ἐξόχῃ Πείσθητι τῷ τοῦ Βασιλέως θελήματι καὶ ζῆνι. Τῷ δὲ τοῦ Θεοῦ Ἀρχιερεῖ ὥς μὲν ἰσχύς ἦν, ἀντεβίαι, Ἐγὼ τοῦ ἐμοῦ Θεοῦ θέλημα μάλλον αὐτῷ δυνατούμενος τελειώσω, τοῦ δὲ Βασιλέως ὑμῶν οὐδ' ἄχρῃ ὥς παραδέχομαι. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς φωνῆς αὐτῷ διεκλύπτετο, καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ἡδὴ καταβραχὺ διελύετο, ὁ θάνατός τε ὅσον οὕτω παρῆν, τὸ ὅμμα ὑψὸς διέσχε, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ὁμολογίαν διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀνανούσεως ἀπαράτρεπτον σώζειν βεβαιωσάμενος, ἐν αὐτῇ τῇ τῶν δεινῶν καρτερίᾳ τὴν ἀήττητον ἐκείνην ψυχὴν τῷ ἀγνωσθέντι Θεῷ παρέθετο.

19 Ἐπὶ δὲ θυμῷ πνέοντες οἱ πικροὶ κολασταί, καὶ νεκρὸν ἡδὴ τὸ σῶμα νόμῳ τῷ τῶν κοράκων ἠλίζοντο· εἴτα ὠθήσαντες ἐπὶ κεφαλῇ, καὶ κατὰ τὴν πλατείαν ὡς τι τῶν βεβλῶν οἱ μισροὶ ρίψαντες, φυλακὰς ἐφιστῶσι τοῦ μηδὲ τερφῆς ὑπὸ τῶν φυλογρίστων ἀξιοθῆναι· θαυμάσιον ἰσχυρότατον δέος ἐκτρίψαι φιλονικούντες οἱ ἐκείνων ὄντως θεραπεύται προθυμότεροι· τρισὶ δὲ ὕστερον ἡμέραις τῶν φυλάκων ἀσχολουμένων, ἐπὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ τῶν Ἀρμενίων φημί Βασιλέως, ἢ τις εἰς εἰρήνης ὄμμερον τῷ τῆς Περσίδος τότε βασιλεύοντι παρεστέθη, παρὰ Χριστιανῶν κλέπτεται· θυσαυρὸς οὕτως οὐδὲ ποτε δαπανώμενος.

20 Οὕτως οὖν τοῦ μακαρίου Ἀλεξίμα, δεκάτην ἄγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου, τρόπον ὃν εἴρηται, τὸ πέρας τῆς ζωῆς δεξάμενος, ὁ ἱερώτατος Ἰωσήφ μετ' αὐτὸν εἰσῆγετο· ὃ προσχὼν ὁ βέβηλος δικαστῆς, Ἐώρακας, εἶπε, τὸν ἐπαῖρον τὸν σὺν, ὅνῃ πικρῇ τέλει ἐκ ζῆν ἀπὸλλάγῃ; καὶ σὺ τοῖνυν εἰ μὴ τοῖς ἐμοῖς λόγοις πεισθῇς, τίς ὁμῶν ὑποβληθείς κολάσει τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ θάνατον ὑποστήσει. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ θεῖος Ἱερεὺς, Ὁ καὶ πρότερον, ἔφη, τῷ πρὸ σοῦ κρῖναι λαχόντι τὰ ἡμέτερα, εἴρημα, τοῦτο καὶ πρὸς σὲ νῦν ἐρῶ, ὡς οὐποτε κτίσμα προτιμήσομαι τοῦ δημιουργοῦ, οὐδὲ προσκυνήσω κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ἕως δὴ τοῦ ἐμοῦ κύριος εἴμι λογισμοῦ.

etiam objectis
flagellis:

E

d

crudelissime
causissancte mori
tur :

F

corpus triduo
custoditum,
csurripitur
a Christianis.

CAP. IV.

S. Joseph in
fide persistens

A
dire flagellatur :

ut mortuus
projicitur,

carceri in-
cluditur,

S. Atholus
inter blandi-
tias et minas
constans,

flagellis
caeditur :

et misere di-
laceratus

spernit
blanditias

Abducti ambo
in urbem
Arbel,
f

21 Πολλή πρὸς ταῦτα ὁ Ἀρχὸν τῇ λύσσει καταλι-
θεῖς, ἐκέλευσε καὶ αὐτὸν ὁμοίως τῷ προλαβόντι διατα-
θέντα, ταῖς βοίταις μαστιγέσθαι. Ὁ δὲ, Εἰς ἐστὶ Θεός,
ἀνεβόη, καὶ πλὴν αὐτοῦ οὐδ' ὅμως ἕτερος, ὃ καὶ τὴν λογι-
κὴν λατρείαν προσάγει, ὃ καὶ ζώμεν καὶ κινούμεθα καὶ
ἐσμεν, βραχέα τῶν βασιλικῶν φρονιζόντες προσταγμά-
των. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις τυπνύμενος σκεδὸν
ἦδη καὶ νενέκρωται, νομίσαντες αὐτὸν τεθνήσκειν, ἐπὶ τῆς
ἀγορᾶς ἄρξαντες ἔρριψαν· εἶτα μαθόντες ἔτι λαίψανόν τι
πνεύματος αὐτῷ παρεμένειν, ἐπὶ τὴν εἰρκτὴν κατα-
κλείουσι.

22 Μετὰ δὲ τοῦτον, τρίτος Ἀειθαλής ὁ σοφὸς εἰσή-
γετα, πρὸς ἃν ὁ δικάων, Ζωῆς, ἔφη, καὶ θανάτου προ-
καίμενον ἐν ὁφθαλμοῖς σου, δόξης τε καὶ ἀτιμίας, μὴ τὸ
χεῖρον εἶλη τὸ κρεῖττον καταλείπων, μηδὲ τὴν αὐτὴν βα-
δίση ταῖς προλαβούσιν, αἱ τῆς ἐκυτῆς ἀφροσύνης ἄξιον
ἀπηνέγκαστο καὶ τὸ τέλος· οὐδὲ ἀλλὰ τῇ ἐμῇ πειθόμενος
συμβουλῇ, τιμὴν τε μεγίστην ἀξιολόγησά καὶ βασιλικὴν
οἶον ἐπιτέλλει τῶν θωρεῶν, εἰ δ' οὐκ μυρίων σεαυτῷ γενό-
μενος τιμωροῖν αἰτίας, εἶτα καὶ τοῦ πόντου πᾶσι φητός
βιαιότατα στεφάνησεν. Ὁ δὲ γὰρ θεὸς Ἀειθαλής, αἰσχυ-
ναίμεν ἂν ἔφη τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, εἰ τῶν ἐμῶν ἐκαί-
ρων, καὶ γέρας τραχηλίων, καὶ ἰλικίαν προσέεικλότου,
ἐπει-α κατεργάτατα διανοησμένων, αὐτὸς φιλοζώνων καὶ

B ὑποπτήσων τοῖς βασάνους ὁφθαῖν, τὴν ἰλικίαν ἔχων
ἀκμασιόταν· οὐ μὲν τὸν ἐμοῦ Χριστοῦ θάνατον, οὐ φι-
λοφύγισον, οὐ προδόντα τῶν θαυμάτων ἀγαθῶν, οὐ τὴν
χαλεπὴν τὴν εὐσέβειαν. Θυμὸς τὸ ἐπὶ τοῦτοις πολλὸς τοῦ
Ἀρχόντος, μαστίγων δὲ ἐπιπρηγὰ κατὰ τοῦ ἱγίου. Ὁ
δὲ βυπαρὸν αὐτὸν ἀπὸ κλῆι κύμα καὶ ἀγρευτῇ καὶ Ὡπερ
ὁ νοῦς ὁ σὸς, ἔλεγε, σαθρὸς τε καὶ ἀστενής, οὕτω δὲ καὶ
αἱ βάσανοι, μορμολύκειαι ψυχῶν ἀθλίων οὔσαι καὶ τα-
πεινῶν, ἀλλ' οὐκ ἀνδρῶν γενναίων καὶ Χριστοῦ πόθῳ τὰς
ψυχὰς ἐκπεπρωμένων.

23 Ἐκπλαγείς ἐπὶ τοῦτοις ὁ φρονόλοκτος δικαστής·
τί τοῦτο, πρὸς τοῖς συνεδριάζουσας ἔφη· πῶς οἱ λεγό-
μενοι οὗτοι Χριστιανοὶ τῆς παρούσης καταφρονούσι ζωῆς,
ἐκτόπως οὕτω διψῶσι τὸν θάνατον; Οὐδὲ, Ὅτι πατροπα-
ραδότοις, ἔφησαν, προσέχοντες διδασκαίς, ἄλλον εἶναι
κόσμον πιστεύουσι, τοῦ παρόντος καταπολὺ βελτίον τε
καὶ θαυμασιώτερον, οὐ χάριν καὶ τῆς παρούσης ὑπερο-
ρώσει ζωῆς. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐλέγετο, τῇ τε τῆς ὥρας
παράτασσι, καὶ ταῖς τῶν αἰκίζοντων αὐτὸν σφοδρότάταις
ἐπιφοραῖς, αἱ μὲν τοῦ πολυάθλου σώματος ἀρμονίαι διε-
λύοντο, αἱ σάρκες δὲ ξέδιμεναι αὐτῷ αἵματι κατὰ γῆς
συνέρρεον. Ἐπιεργχὴ δὲ τοῦτον ἀνεβόηκε κελεύσας, ὡς-
περ ἔλεον αὐτοῦ λαθὼν ὁ δικάων, Ἀλλ' εἰ βουληθείης,
ἔφη, τῇ βασιλικῇ πισθῆναι προσταγμάτι, εἰσὶ παρ' ἡμῖν
ἰατροὶ οἱ σοὶ τὸ τάχος ἰάσονται τὰς πληγὰς. Πρὸς δὲ
εὐθὺς ὁ Μναχάριος, Εἰ λόγῳ μόνῳ τὰς ἑμὰς εἴχης ἰάσθαι
πληγὰς, ὡς τραυματίαι σὺ καὶ φρένας καὶ τὴν ψυχὴν,
οὐδ' οὕτως ἂν σοι προσέσχον, ἐφ' οἷς ἀνόητα παλαινεῖς.
Πειράζων εἰρκκά, φησιν ὁ δικάων· ἐπεὶ καὶ διέλθουσιν
σοι τάχα τῷ τοῦ Βασιλέως εἶξαι προσταγμάτι, οὐδὲν
ἦν παρὰ τοῦτο πλέον, τῶν πληγῶν ἡδὴ τὸν θάνατόν σοι
μνηστευμένων· ὅθεν ἐγὼ γε Χριστιανούς· πᾶσιν ὑπὸ δειγμα
γενέσθαι σε παρασκευάσω, τοῦ μὴ ἀθεῖς αὐτῷ ταῖς κατὰ
τῶν Ἀρχόντων ὕβρεσι γρηθῆναι. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐν ἄλλοις,
φησὶ ὁ ἐρωτάτος Μάξιμος, ἀλλόκοτα πολλὰς αἰρετικὰς καὶ
ψευδῆ, οὐκ καὶ μὴ βουλόμενος τὰ ἀληθῆ ἐλεῖξαι, καὶ ὁ
πάντως οὐκ εἰς μακρὰν ἀποδείσσεται ὑπὸ δειγμα γὰρ με-
τ' ὅντι ἀγαθὸν καὶ τοῖς ἐπειτα δόξαις καρτερίαι καὶ γεν-
ναϊότητες· αἱ, καθάπερ εἰς ἀργυροπύον τι τὴν ἡμετέραν
ἀφροσύνας ὑπομνήν, ῥαδίως σοὶ τε καὶ τῶν ὁμοίως
ἐγόντων τὰς βασάνους αἴσουσιν.

24 Ἐκπλαγείς ἐπὶ τοῖς ῥηθείαις κατέσχε τὸν δικαστήν·
καὶ δὴ τινα τῶν παρ' αὐτῷ μέγας θυναμένων προσκαλε-
σάμενος, δὲ Ἀδελφάχαρ f μὲν ἐλέγετο, ἐκ πόλεως δὲ ὡρ-
μητο Ἀρβήλ καλουμένης, Τούτους παραλαβὼν, ἔφη, πρὸς
τὴν σὴν ἀπάχαγε πύλιν, Χριστιανῶν χειρὶ καταλειψο-
μένους· τοῦτο γὰρ μοι τὸ δραστήριον τὸ σὸν καταπράξασ-
θαι βούλομαι· δι' ἣν αἰτίαν, οὐδὲ τὸν διὰ ξίφους αὐτοῖς
ἐπενεγκῆν ἠθέλησα θάνατον. Παραυτίκα γοῦν ἀγροφόροις

ζώοις ὡσπερ τινα τῶν ἀφύγων ἐπιφορτίσας αὐτοὺς καὶ
περιδεσφύσας, τὴν ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐκείνοι ἐστέλλοντο,
ἐπεὶ μὴ θυνατῶς εἶχον ἐγκαθίσθαι ταῖς ζώοις, ἐσχάτην
ὑποστάντες τῶν μελῶν g πάρεσιν· ὅθεν ἐβρίπτοντο κατὰ
γῆς, ἐν αἷς ἔδει καταλύνειν αὐτοὺς, οἷά τινα νεκρὰ σώ-
ματα· καὶ δὲ τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἀγθέντας Ἀρβήλ, δεσ-
μωτήριον τι δέχεται τοὺτους ῥοφῶδες καὶ ἀλαμπές, ἐν ᾧ
σάφως τῶν σαρκῶν ἀπὸ τῶν πληγῶν αὐτοῖς ἐπιγενομένης,
ἰγὼρ τε πολλὸς ἀπέβρει, καὶ οὐδὲν αὐτῶν Ἀγίων θρυμμά-
ται καθικνούντο· καὶ μάλιστα τῷ μὴ ἐρεῖσθαι τινα τῶν
Χριστιανῶν πρὸς αὐτοὺς εἰσελθεῖν, καὶ μικρὰς γοῦν τινας
ἐπιμαλίας αὐτοὺς ἀξιώσαι.

25 Γυνὴ δὲ τις εὐσεβὴς καὶ φρονομένη τὸν Κύριον,
ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς αὐτῆς πόλεως παροικούσα, ἀνὴρ τῶν
νυκτῶν ἀφίκετο πρὸς τὸ δεσμοτήριον, καὶ χρίμασιν ἱκα-
νῶς τοὺς ὑλῆκας θεραπεύσασα, κατεπαράχαστο ἐαυτῇ τὸ
τοῦς Ἀγίους οὕτοι λεληθὸς ἀναλαθεῖν, καὶ πρὸς τὸν
ἐκυτῆς οἶκον, οὐ μακρὰν ὄντα, χειρὶ τῶν ἐκυτῆς θερα-
πόντων διαδοσασφόμενους ἀγαγεῖν· εἶτα προθεῖσα h τού-
τοις, οὐδὲ φθέγγεσθαι θυναμένους ἐκμάσσει μὲν αὐτοῖς
τὸν ἰγὼρα, κηπίαι δὲ τισι φαρμάκους παρεμβεῖται τὰς
ἀλγηδύνας, ὁθαλίαις περιδεσφοῖ καθαρῶς, μύροις χρίει
πολυτέλει, καὶ οὕτω διὰ πάντων τὸ θεραπευτικὸν τε καὶ
φιλόχριστον ἐπιδείκνυται, κατὰφιλῶσα μὲν τὰ μαρτυ-
ρικὰ μέλη, καὶ τούτοις ἐπιδοκρῦσασα, ἰγὼρι τῷ ἐξ αὐτῶν E

26 Ὅψι δὲ καὶ μόλις ἀνενεγκὼν ὁ μακάριος Ἰωσήφ,
τὸ μὲν περὶ ἡμᾶς σου συμπλῆς καὶ φιλότιμον, ὃ ἱερῶ-
τατον ἔφη γυναικίον, ἀποδεκτὴν καὶ Θεῷ καὶ τοῖς ὑπὲρ
αὐτοῦ ἀθλοῦσιν ἡμῖν· τὸ δὲ οὕτως ἡμᾶς θαυρεύειν ἀμέ-
τρως, πόρρω τῆς ἀφειδουῆς τῶν Χριστιανῶν ἐλπίδος, καὶ
τῆς ἡμῶν πίστεως. Πρὸς δὲ ἡ σεμνοτάτη γυναικίον, Ἐμοὶ
μὲν χάρις ἡ ψυχὴ πληροῦται, λογιζομένη ὡς τοσαύτην
ἡμῖν ὁ Χριστὸς ἐνέθηκε τὴν ἀνδρίαν, ὥστε πρὸς τιλικαύ-
την οὐδὲν ὀριμύτητα διακαρτερῆσαι· ἥσθην δ' ἂν ἐπι-
πλέον, καὶ εἰ τῷ μαρτυρίῳ τελειωθέντας εἶδον ἡμᾶς· τὸ
δὲ θαυρεύειν φύσει, αὐθιγῶν ἴδιον, οἷον ἐπὶ τῷ συγ-
γενεῖ λαμβανούσας. Ἀλλὰ μὴ λυπεῖσθαι σε, ὁ θεὸς
Ἰωσήφ ἀπεκρίνατο, μηδὲ θαυρεύειν ἡμῶν ἐνεκεν γὰρ,
ἐπισταμένην πάντως, ὡς σὶ διὰ Χριστοῦ θηλίφει αἰώνιου
προξενοῖ ἐφροσύνης καὶ βασιλείας οὐρανῶν καθίστανται.
Ἦδη δὲ τῆς ἡμέρας ὑπαναχέουσας τῇ εἰρκτῇ πάλιν κατὰ
τὸ λεληθὸς ἀποθίδουται.

27 Ἐξ δὲ διεληλυθόντων μηνῶν, παραλύεται μὲν τῆς
ἀρχῆς ὁ τοῦς Ἀγίους ἐπὶ τῇ καταλευσθῆναι παραλαβὼν,
ἕτερος δὲ τούτων θεινότερος διαδέχεται, τούνομα Λαζαρόθ,
ὃ καὶ πρόσταγμα βασιλικὸν ἦν, ὥστε συλληφθέντας
Χριστιανούς· χειρὶ Χριστιανῶν λίθοις βαλλομένους ἀναι-
ρεῖσθαι. Ἐπιστάντι γοῦν τῇ πόλει καὶ τὸν τοῦ πυρός
νόον εἰσελθόντι, οἱ τοῦ πυρός λατρευταί· Εἰσὶ τινες,
εἶπου, ἐνταῦθα Χριστιανοί, συγγὺν ἡδὴ γρόνον ἐν ἀσφα-
λεῖ φρουρᾷ κατακειλευμένοι, οἱ καὶ πρῶτον, ὡς ἡμῖν
ἐγνώσθη, αἰκισμοῖς σφοδρὰ χαλεπῶς ὑποδελθόντες, τῆς
υἱῆς οὐκ ἐπέσθηνσαν ἔξαρνοι γενέσθαι θορακείας. Τού-
του αὐτὸς ἠκούσας, παραγρημα τοὺς Ἀγίους τῷ βήματι
παραστήσει κελύει, καὶ φησι πρὸς αὐτοῖς, Τοῦ Βασιλέως
Δαθωρίου πόλει μὲν ὁχυρὰς καταστρεψομένου, ἔθνη τε
πλείστα καταδουλωσασμένου δυσκαταγύνιστον, πῶς ὑμεῖς
ὑπὸ τὴν αὐτοῦ γείρα τελοῦντες, τὴν αὐτοῦ δὲ καρπού-
μενοι γῆν, ὡς περ ἀποσταταί τινες πολλὴν αὐτοῦ κατέγνω-
ται τῶν προσταγμάτων ὀλιγοῖαν.

28 Πρὸς ταῦτα ὁ θαυμαστός Ἰωσήφ, Εἰ τυραννίδα
τινὰ καὶ ἀποστασίαν, ἔφη, κατὰ τοῦ Βασιλέως ἡμῶν
κινυνήκαμεν, ἔδει πάντως αὐτὸν ἐπαγόμενον ἡμῖν ἐπιθέσ-
θαι, ἢ γοῦν ἕτερον κατ' ἡμῶν ἐκπέμψαι, τὸν καὶ χεῖρα
γενναίου, καὶ πείραν ἱκανὴν, καὶ στασχηγεῖν δεξιότατον·
ἀλλὰ τοσούτον ἡμεῖς ἀπέχομεν τοιούτοις ἐπιχειρεῖν, ὥστε
οὐκ ἄλλον, ἀλλὰ σε κατ' ἡμῶν ἐκπέμψαι, γυναικί μᾶλλον
θαλαμνομένηαι ἢ ἀνδράσι διαμάχεσθαι μεμελετηκότα·
ἡμεῖς γὰρ ὡς πρῶτα ἐαυτοὺς ἐπὶ σφαγὴν ἐκδοδόντες,
ὡς ἂν ὑποτάσσασθαι πάσαις ἐξουσίαις κεκελευσμένοι.

29 Ὁ Ἀρχὸν εἶπεν, Ὡς ἔτικεν τὸν ἐμὸν ἀνερελίζων
θυμὸν, ἐπὶ τὸ τάχιν σε τοῦ ζῆν ἀπαλλάξαι, ταῖς ὕβρεσι
ταύταις;

D
EX MS.
VATICAN.

g

carceri in-
cluduntur :

nocte in domo
pia mulieris
foventur :

h

E

et mutuo
col'oquio
recreati,

CAP. X.
post ex
mensēs
sistuntur
coram Iudice :
F

S. Joseph
amane
respondet.

A ταύταις καὶ ἡμῶν κέχρησαι ἄλλ' οὐκ ἐπιτεύξει τοῦ πο-
 θυνόμενου χρόνου γὰρ καὶ τιμὴ παραυθίσω σε, καὶ πολλὰς
 βασάνους καταλήγον ἐκπαλιώσω. Κελεύει τοῖνυν σχοινίοις
 ἀκρῶν ἐκδελέντα ποδῶν κατὰ κεφαλῆς κρεμασθῆναι,
 βροταῖς δὲ ξηραῖς τὰς πληγὰς ἐπιξέειναι. Οὕτως οὖν αἱ
 γλέεες, τῇ βροτῇ τῶν αἰκισμῶν ἀναστομωθεῖσαι, ὡς ἐκ
 πηγῆς παρῆγοντ' αἵματα καταρρέειν· τὸ δὲ περιστὸς
 πληθὺς, τὴν τοῦ δικαστοῦ μεμψόμενον ἀγριότητα πρὸς
 οἴκτου ἐκινῶντο καὶ δάκρυα, τὸν ἱερὸν πρεσβύτερον τῆς
 ὑπομονῆς ἐκπληθύνοντι.

*Magorum
 fullaciam
 spernit :*

i

*et de altera
 vita instruit :*

B θάνατος οὗτος πρόξενός μοι ζωῆς γίνεται αἰωνίου, ἀγα-
 θῶν τε πολλῶν ἡμῖν καθίσταται αἰτίαι, ἃ οὕτε ὁφθαλμοῖς
 ἐστὶ θεατὰ, οὕτε μὴν καταληπτὰ διανοίᾳ. Πρὸς ταῦτα ὁ
 εἶρων ἐκείνης καὶ χλευαστῆς οἵαπερ ἀγγέλων τῷ Μάρτυρι
 τῆς ἀπολλείας, Μεγάλας οὖν ἦμιν, ἔφη, τὰς χάριτας ὁφεί-
 λεις ὁμολογεῖν, εἰ σοὶ τηλικούτων ἀγαθῶν πρόξενος κα-
 θεστήκαμεν, πάντως δὲ καὶ ἡμᾶς κοινωνοὺς αὐτῶν γε-
 νέσθαι σοὶ παρασκευάσεις, ἅτε δὴ καὶ συνεργοὺς σοὶ
 γενομένους πρὸς τὴν κτήσιν τῆς ἐκείνης μακαριότητος.
 Ὁ δὲ Ἅγιος, Μὴ εἰρωνεύου, εἶπε, τὰ πρὸς ἡμᾶς δικαστὰ,
 ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν, καὶ τοὺς μι-
 σοῦντας καλῶς ποιεῖν παρὰ τῆς θείας, ἐντολῆς πεποι-
 θήμεθα· πλην ἄλλ' ἔως ἐν τῇ παρόντι βίῳ ζῶντες ἐσμέν
 ἀμέλεις καὶ εὐχόμεθα, τῆς πλάνης ὑμᾶς ἀποστάντας με-
 ταβαλεῖν τὴν εὐσέβειαν, ὡς ἂν εἴη καὶ ὑμῖν μερίς καὶ
 κληρὸς ἐν ταῖς ἀφράστοις τοῦ Θεοῦ ἀγαθοῖς· ἐν δὲ τῇ
 μέλλοντι οὐχ ἡμῖν δέδοται κολάσεως ἐξαίρεσθαι ἢ τὰ
 ἀγαθὰ διδόναι, τοῦτο γὰρ τῷ Θεῷ κείτται μόνῳ, τῷ καὶ
 ἔξουσίαν ἔχοντι κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς.

*non terre-
 tur novis
 minis :*

*futurus
 exemplar
 Christianis :*

*carceri in-
 cluditur.*

C 31 Ὁ Ἀρχὼν ἔφη, τὰς τοιαύτας ἐρεσχελίας ἐν τῇ
 παρόντι καταλιπὼν, καὶ τὰ ὑνειροπολούμενά σοι ταυτὶ
 ἀγαθὰ, τῇ βασιλικῇ προσταγμᾷ πείσθῃτι, ἐπεὶ τηλι-
 κούταις ὑποδαλῶ σε τιμωραῖς, ὡς διὰ σου καὶ τοὺς
 ἄλλους πείσθῃναι Χριστιανοὺς, τῶν ἐν χειρὶ τὰ ἐν ἐλπίσι
 μὴδ' αὖτως ἀνταλλάττεσθαι, Ὁ Ἅγιος, Τοῦτο γὰρ μοι
 ἔφεςαι, εἶπε, καθάπερ δὴ καὶ αὐτὸς ἔγνωκας, τὸ διὰ τὰ-
 χους πρὸς τὰς αἰωνίους παραπεμφθῆναι μονάς, καὶ ἄλλας
 δὲ μυρίας ἐκπαράγῃς μοι τιμωρίας, καὶ μετὰ σὲ ἕτερος,
 τετελειωμένος ἐν τῇ Χριστοῦ χάριτι εὐρεθήσεται· ἔχω
 γὰρ τὸν ἐνισχύοντά με Θεόν, δι' ὃν καὶ ταῦτα ὑπομένειν
 προήρηναι· Χριστιανούς δὲ οὐ προτροπὴ πρὸς ἄρνησιν
 εὐσεβείας, ὡς σὺ ἔφες, διὰ τῶν σὼν ἔσομαι βασάνων,
 ἀλλὰ παράκλησις μᾶλλον εἰς θεοσέβειαν· αἱτοί γὰρ με
 καθυβρίζοντες ἐν γράτῃ τοιούτῃ τὰς σὰς παρὰ φθῶλον ποιού-
 μενον τιμωρίας, ὑπὸδειγμα καλὸν ἔχουσι γενναιότητος,
 καὶ τῆς μιμήσεως οὐκ ἀπολείψουσιν. Τοῦτων ἀκούσας
 ὁ Ἀρχὼν καὶ τὸ τοῦ μακαρίου γέροντος ἀκατάπληκτον
 ἐκπλαγείς, ὑπὸ τῶν διαδασταγθέντων κελεύει, ἐπεὶ μὴ
 βαδίζειν ἡδύνατο, τῷ δεσμοτερίῳ πάλιν κατακλεισ-
 θῆναι.

*S. Aithalas
 superius
 flagellatur.*

32 Ἐτα πρὸς τὸν μακάριον ἀποβλέψας Ἀειθαλᾶν,
 καὶ σὺ φησιν τῆς αὐτῆς ἔχῃ παραπλήξας, καὶ τὴν τοῦ
 μεγίστου φωνήεντος διακτύεις προσκύνῃσιν; Ὁ τῆς ἀλη-
 θείας κίρυξ ἀποκρίνεται, Ζῆ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ
 τοῦ ζῶντος Θεοῦ υἱός, εἰς ὃν ἐκ νεότητος ἠλπισα, ὡς ἀμε-
 τάρητον ἔχω τὸν λόγισμόν, καὶ οὐδεὶς μεταπίσει με τὴν
 τοῦ Θεοῦ τιμὴν τοῖς αὐτοῦ κτίσμασιν ἀπονεύμαι. Ἐπεὶ
 τούτων ὁ ἀλαζῶν ἐκείνης καὶ βάρβαρος ἤκουσεν, ἐκδε-
 θῆναι τῶν ἀστραγάλων κελεύει τὸν Ἅγιον, τῷ ξύλῳ τε

προσαναρθᾶσθαι, καὶ ταῖς βροταῖς μαστιζεσθαι. Ὁ δὲ **D**
 μεγάλη τῇ φωνῇ Χριστιανὸν ἐαυτὸν ἀνεκήρυττεν· ἀπει-
 ρήκει μαστιζέω ὁ ἀσεδὴς μᾶλλον, ἢ Ἅγιος ὑφαιμένον τι
 φθέργεται, καὶ τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ καρτερίας ἀνάξιν.

33 Κελεύει τοιγροῦν τοῦ ξύλου κατενεχθῆναι, καὶ
 τινὰ Μανιχαῖον ἐπ' αὐτοῖς τισὶν αἰλόντα εἰς τὸ μέσον
 ἀγθῆναι, καὶ ἶδε, φησὶ τῷ Μάρτυρι, τὴν οἰκίαν αὐτὸν
 θρησκείαν περιφανῶς ἐξομνύμενον. Αἰκίζεσθαι οὖν ἐπὶ-
 τρεψας τὸν Μανιχαῖον ἡνάγκαζε πρὸς τὴν ἄρνησιν· ὁ δὲ
 ἀντείχετο μὲν τὰ πρῶτα, καὶ πρὸς τὰς πληγὰς ἐώκει
 διακωνίζεσθαι· ἐπεὶ δὲ βροτύτερον οἱ μαστιζόντες ἐπετί-
 θεντο, καὶ ἰσχυρῶς αὐτοῦ καθέκοντο αἱ πληγαί, ἵστηθείς
 τῶν πόνων, ἔκρυψε εὐθὺς γίνεσθαι, καὶ ἀνάθεμα Μάνεντι
 καὶ τοῖς αὐτοῦ δόγμασιν ἐξεβόη· καὶ δητὰ προσάρουντι
 αὐτῷ μῆρυμνα, προστάσσοντες ἀνελεῖν· ὁ δὲ ἀπέκτεινεν
 παραγρημὰ λαθόν. Ἐφ' ᾧ διακυνθείς ὁ Ἅγιος, καὶ οἶον
 ἐπιγελᾶσας τῷ γενομένῳ, Τεταλεπώρηκεν, ἔφη, ὁ τοῦ Μά-
 νεντος λατρευτής, καὶ φόνον ἐάλυκε, τὸν ἐαυτοῦ Θεὸν
 ἀνελόν· ἐγὼ δὲ μακάριον ἐμαυτὸν ἤγημαι, κατὰ Παῦλον,
 ὅτι Χριστοῦ δυνάμει περιφανῶς κραταιούμενος, τοῦ εἰ-
 πόντος, Ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον, ἀήτητόν μου τὸ φρό-
 νημα συντηρῶν.

*Manichæo
 deficiente
 ridet :*

34 Θυμῷ πληρωθείς ἐπὶ ταύτῃ ὁ παράφορος δικασ-
 τῆς, ῥάξθοις ῥῶν ἐξηκανθωμέναις τύπτειν προστάττει
 τὸν Ἅγιον. Οὕτω δὲ κατεργάσαντο αὐτὸν αἱ πληγαί,
 ὡς καὶ ἄφρονος σχεδὸν γενέσθαι, καὶ μηδὲ τῶν ἐπιφο-
 ρῶν ἐπισιθάνεσθαι· οὐδὲν καὶ ὡς ἡδὴ τεθνηκότα σύραντες,
 ἔξω ῥίπτουσιν. Εἰς δὲ τις τῶν Μάγων, τὸ καρτερικὸν
 ἐκεῖνο σῶμα γυμνοθὲν θεασάμενος, καὶ τι φιλόανθρωπον
 παθὼν πρὸς τὴν φύσιν, ῥάκει τοῦτο περικαλύπτει· οἱ δὲ
 τῆς αὐτῆς ἐκείνῃ θρησκείας, τὸ γενοῦν θεασάμενοι, δικ-
 αλλοῦσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀρχόντα καὶ παραγρημὰ πι-
 κρὰς αἰκίζεται μᾶστιξ, καὶ μισθὸν τοῦτον τῆς συμπα-
 θείας δέχεται. Τὸν μὲν τοι μακάριον Ἀειθαλᾶν, ἐμπνέοντα
 ἔτι, τῷ δεσμοτερίῳ παραδιδούσι.

*iterum fla-
 gellatus ut
 mortuus
 projicitur :*
E

*carceri in-
 cluditur.*

35 Μάθων δὲ τινὰ ὁ δικαστῆς Ἀρχὼν τῶν μεγίσ-
 τῶν, Σαδωρίον τόννημα, τῇ αὐτοῦ κήμῃ ἐπιδημηκέναι,
 (Μακελλαρία αὐτῇ ἐλέγτο κ' φερωνύμως) τούτῳ τὴν τῶν
 Μαρτύρων ἐξέτασιν ἐπιτρέπει. Ὁ δὲ τοῖς προλαβοῦσιν
 ὁμοίως ἔχων ἀσεβείας καὶ ἀγριότητας, ἀποβλέψας πρὸς
 τοὺς Ἀγίους, καὶ τὴν πολλὰν ὕμῶν, εἶπεν, αἰδοῦμενος
 καὶ τῆς ταλαιπωρίας οἰκτιρῶν ὑμᾶς, παραινῶ προσκυ-
 νῆσαι ἡλίῳ, καὶ τοῦ ἐκ τῶν θυσιῶν αἵματος ἀπογεύσασ-
 θαι, ἵνα πικρὸν θανάτου ῥυσθέντες τὴν γλυκίαν πᾶσι ζωὴν
 κερδήσῃτε. Οἱ Ἅγιοι, ὡς ἐξ ἐνός στόματος πρὸς αὐτόν,
 Τοῖς σαρκωδέσιν, εἶπον, εἴσισται κυσὶν αἵματος ἀπο-
 γεῦσθαι οὐκ ἀνθρώποις, σοὶ δὲ μᾶλλον ἐκφορεῖσθαι τοιού-
 τῶν προσθήκει, κυνὸς ἔχοντι λύσσαν, καὶ τοῦ πεπονηκότος
 καθυλακτοῦντι καὶ ἀγριεύοντι.

CAP. XI.

k

*A novo
 Praxidæ
 ambo exa-
 minati*

*generose
 respondent.*

36 Ὡς δὲ καὶ μαστιζεσθαι τοὺς Ἀγίους ἐκέλευεν,
 ἔλεον δὴθεν αὐτῶν οἱ περισσυνήκοντες λαμβάνοντες, Ἐψή-
 ματος, ἔλεγον, ἀντὶ αἵματος κατὰ τὸ λαυθάνον ἀπογευ-
 σάμενοι, σῴσῃτε, καὶ τῶν ἐπικτηθέντων ἀπαλλάγῃτε τι-
 μωρίων. Οἱ δὲ, Μὴ γένοιτο ἡμῖν, ἀπεκρίναντο, μὴ τε
 σγήναται μὴ τε ἄλλως τὸ καθαρὸν ἐπιλυγῆσαι τῆς ἡμῶν
 πίστεως, καὶ τὸ πολυχρόνιον τοῦτο καταισχύνει γῆρας.
 Ὁ δὲ ποικίλος Ἀρχὼν ἐκείνος καὶ κομιδὴ πονηρός, Ἀλλ'
 εἰ κρέας ὑμῖν, ἔφη, καθαρὸν ἐνεργείη, οὐδὲ τούτου ἂν
 ἀπογεύσασθαι; Οἱ Ἅγιοι εἶπον, Ἐξ ἀκαθάρτου τί καθα-
 ρόν; καὶ ἐκ χειρῶν σῶν τῶν μεμολυσμένων τί ποτε ἂν
 ἀμύλωνος ἦ; Πασῶν τύνειν τῶν τοιούτων σου μηχανῶν
 ἀφόμενος, ταχέως τὴν κατ' ἡμῶν ἀπόφασιν ἐπενεργεῖν
 προθυμήσῃ· εἰκὴ γὰρ κοπιᾷς, εἰς ἀέρα δέρων, καὶ παῖον
 ἀμαθίως τὸν ἀδάμαντα.

F
*flagellis
 caduntur;*

37 Κοινῇ τοιγροῦν μετὰ τῶν συνεδρευόντων διασ-
 κευάμενοι τε καὶ ψηφισάμενοι χειρὶ Χριστιανῶν τοὺς
 Ἀγίους κατελευσθῆναι, πληθὺς Χριστιανῶν συναθροί-
 ζουσι, μεθ' ὧν καὶ τὴν θανατάσιν συνέλαβον Ἰσθαινοῦλ'
 καὶ δητὰ τὸν μακάριον Ἰωσήφ πάλιν διαξάσαντας, εἰς
 τὸ κρίτιρόν τε παρῶσι. Νεῦει οὖν τῷ Ἠγεμόνι ὁ Ἅγιος
 πρὸς αὐτὸν ἐγγίσει, ὡς τι τῶν ἀπορρήτων ἀκουσόμενον.
 Τοῦ δὲ εὐθὺς παραγενομένου καὶ πλησιάζαντος, σέλου
 τὸ στόμα πληρώσας ὁ Μάρτυς, τοῦ μικροῦ ἐκείνου κα-
 τατύει

*S. Joseph
 in questio-
 nem vocatus,
 conspuit in
 vultum
 Praxidis :*

A ταπύει προσόπου, Οὐκ αἰσχύνῃ, ἐπειπὼν, ἀναιδέστατε, ἀγρίως οὕτως καὶ δυσμενῶς κατὰ τῆς κοινῆς ταύτης νεανιευόμενος φύσεως, καὶ σῶμα ἥδη νενεκρομένου αἵθης εἰς ἐξέτασιν ἄγων; Ὁ δὲ παρὰ τῶν συνεδρευόντων πολλὰ τῆς περιττῆς ταύτης ἡμότητος κατονειδισθεῖς, καὶ γέλωτα οὐδὲ ὅσον εἰπεῖν ὑφλήσας, πρὸς τὴν ἰδίαν πάλιν καθέδρον ὑποστρέφει, κατησχυμμένος.

38 Τὸν δὲ Ἅγιον πόρρωτέρω πῶς διαστήσαντες, καὶ ὀπίσω τῇ χειρὶ δεσμήσαντες, βόθρον αὐτῷ διορύσσουσι, καὶ καθέντες μέχρις ὁσφύς αὐτὸν γωνυόουσιν· εἶτα τοὺς συλληφέντας περιστάσι Χριστιανούς, καὶ πῖοντες βάλ-
λειν τὸν αἰδίδιμον λίθους διεκλεύοντο, μεθ' ὧν καὶ τὴν ἱερὰν Ἰσδανδοὺλ τὰ ὅμοια ποιεῖν ἐπέτρουτο. Ἐκείνη, Ἄπὸ τοῦ αἵματος, ἔφη, οὐδὲν ἥκουσαι τοιοῦτον, ὥστε γυναικὰ κατ' ἀνδρῶν ὁσίῳ χειρὰ ἐκτείνειν καταναγκάζεσθαι, ὥσπερ νῦν ὑμεῖς ποιεῖτε, ἀποσχόμενοι μὲν τοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀγωνίζεσθαι, κατ' ἑμῶν δὲ αἰρόντες ὅπλα, καὶ τὴν πατρίδα, εἰρήνην ἄγουσαν, αἰμάτων καὶ σφαγῶν ἐμπιπλῶντες. Οἱ δὲ ὁδελίσκον μακρῶ καλῶς παραδεσμήσαντες κεντεῖν αὐτῷ τὸν Ἅγιον παρεκλεύοντο· καί κενε, Μὴ γένουτό μοι, ἔφη, θρᾶσαι τοιοῦτον, ὡς ἐγὼ γε ἰδέσθαι ἂν πρότερον τῇ ἐμῇ καρδίᾳ τοῦτο ἐγκαταπῆξαι, ἢ πρὸς βραχὺ τοῦ Ἀγίου δι' αὐτοῦ ψάψω σώματος. Οὕτως ἡ μὲν, ἀνδρικῇ ἐπιδείξιμένῃ ἔνστασιν, κρεῖττον τῆς ἐπινοίας ὤφθη τῶν μαιφόνων. Τὸν δὲ Ἅγιον τοσαύταις νιφάσι λίθων συνέχων, ὡς μόνον κεφαλὴν ὄραν λοιποῦ σώματος τῇ σωρείᾳ τῶν λίθων συγκεχωσμένον· ἢν δὴ τις τῶν ἀσεβῶν Ἀρχόντων ἐτι κινουμένον ἑώρακώς· ἐνὶ τῶν θημίῳν κελεῖν, χειροπλήθῃ λίθων λαδόντι ἀνοθεν ἐπαφέναι· οὗ δὲ γενομένου, καὶ τῷ τοῦ λίθου βάρει τέλειον αὐτῆς συντριβείσης, τὴν τιμίαν ψυχὴν ὁ Μακάριος τῷ Χριστῷ παρατίθησι.

39 Φυλάκων τοίνυν ἐπιστάσις τὸ πολῦτιμον ἐκεῖνο σῶμα, καθάπερ θησαυρός τις, συνετηρεῖτο. Τριῶν δὲ διελθουσῶν ἡμερῶν, καὶ τῆς τετάρτης ἥδη ἐπικατακλιθεύσης, σεισμὸς μέγας οἶος καὶ φοβερὸς γίνεται, εἰδ' οὕτως ἀστραπῶν ὑποφαινόμενων βροντῶν δὲ μεγίστων ἐπικαταβρήγνυμένων αὐταῖς, πῦρ οὐρανόθεν κατευεχθὲν, ἀποτεφροῖ μὲν τοὺς φύλακας, τὴν σωρὸν δὲ τῶν λίθων οἷά τινα χοῦν ἐκφορεῖ, τὴν ἐπὶ τῷ Μάρτυρι τιμὴν τοῦ Θεοῦ φανεράν πάσι καθιστῶντος· τὸ σῶμα δὲ ἀφανὲς γίνεται, εἶτε τοῦ Θεοῦ τοῦτο οἷς ἂνδε τρόποις μεταθῆναι οἰκονομήσαντος, εἴτε ἀνθρωπίνων ἀνελομένων χειρῶν.

40 Λειθαλᾶν δὲ τὸν τιμώτατον, εἰς κόμην Πατριᾶς καλουμένην ἀπαρχόντες, Χριστιανῶν χειρὶ καὶ αὐτὸν καταλευσθῆναι παρασκευάζουσιν. Οὗ τὸ σῶμα μυσχαρίτινες τῶν ἐκεῖ κατοικούντων, νυκτὸς ἐπελθόντες καὶ διαλαθόντες τοὺς φύλακας, ὑφαίρουσι, κλέμμα ὅντως ἐπιανετὸν ἐργασάμενοι, καὶ πρᾶγμα οὐ σκύτους ἀλλὰ φωτὸς ἄξιον· εἶτα καὶ τὰ νενομισμένα δράσαντες ἐπ' αὐτῷ, ἐν

τόπῳ τινὶ τῶν ἐπισήμων κατατιθεῖσιν. Ἐνθα δὲ τὸν Ἅγιον ἀνακρεθῆναι συνέβη, θαυματουργεῖ Θεὸς ἄξιόν τι, καὶ τῆς αὐτοῦ θνητότητας, καὶ τῆς τοῦ Μάρτυρος δόξης· φυτὸν γὰρ τι μυρρίνην ἐνεῖσα, νοσημάτων γίνεται παντοίου ἀπαλλοτρίω. Ἐπὶ πέντε ταυραρῶν χρόνους, τῶν θαυμάτων οὕτω διὰ τοῦδε τοῦ φυτοῦ τελούμενων, οἱ τὰ ἐλλήνων θρησκείουτες, ὑθύνῃ βαλλόμενοι τὴν ψυχὴν, καὶ τὰ πράξασα δὴ ταῦτα ἐπ' ἐλέγχῃ τῆς αὐτῶν θρησκείας οὐ φέρουτες καθορᾶν, αὐταῖς ῥήξαις ἐκτέμνονσί τι τὸ φυτὸν, καὶ πυρὶ νέμουσι· πολλὰ δὲ τὸν τὴν ψυχὴν ἐκκεκαθαρμένον ἐφ' ἑκατὸν χρόνον φῶτα περὶ τὸν δὲ τὸν γῶρον ἐήρουν, καὶ δυνάμεις θεῖας ἀνιούσας, ὥσπερ καὶ κατιούσας, καὶ δόξαν ἀναπεμπούσας τῷ τοῦ Ἀγίου αὐτοῦ δόξῳ. Ἐτελειώθη δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς Λειθαλᾶς κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα, τὴν ἑσπέρην αὐτοῦ τελευτήσας. Μάρτυσιν ἔνστασιν τι καὶ καρτερίαν ἄχρι θανάτου ἐπιδειξάμενος, βοηθεῖ καὶ χάριτι Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρέπει δόξα καὶ τιμὴ, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a *Herretus ex patria Naesson, rectius Naessorum.*

b *Ecgraphum nostrum ὅφ' ἐτέρων αὐτοῖ διαδεσπασθόμενοι τῷ παντάπασιν νενεκρωθῆναι quod visum est correctione egere : sensus autem hic erit ut omnino enecarentur ipsi scilicet Martyres, quod interpres, æque imperfectum ecgraphum nactus, de pedibus eorum ex tortura præmortuis intellexit.*

c *Scriptum erat ὡρεῖσθαι quod nihil significabat hoc loco.*

d *Ita rectius et conformiter ad verba a jurante prolata : a quibus descecit interpres scribendo Cum per rem creatam et non per Deum juraveris, irridet enim Martyr quod per Deum id est divinitatem, Saporis, quæ nulla sit, jurans possit impune fallere.*

e *Rursum interpretem hallucinatum sic corrige : Ad nihilum redigere cupientes corpus, imprimis formidabile dæmonibus, quorum erant studiosissimi cultores : nam dæmones ἐκτρέψαι non est formidinem incutere, sed eam amoliri.*

f *Ecgraphum nostrum male disjunxerat a Ἀδεσχε γάρ· et simile quid invenit interpres, nomen syllaba ultima truncum adhibens.*

g *Forte legendum παρ' αὐτοῖς.*

h *Melius sic Latine vertes, Insuper officia officiis addens.*

i *Ἐγχερωφί clam, secreto necdum alibi legi.*

k *Alluditur ad Latinam vocem Macellum, quæ etiam Græcos sub Imperatoribus Romanis usos apparret ex Pauli I ad Corinthios 10.*

F

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

Ex Bibliotheca Medicæ Florentiæ Plut. 10. Cod. 31 fol. 165.

VIDE PAG. 116

Διοκλητιανὸς ὁ Ρωμαίων Αυτοκράτωρ, ἀναξίως τῶν σκήπτρων ἐπιλαβόμενος, καὶ πρῶτος τῶν σὺν αὐτῷ τῆς Ρωμαϊκῆς ἀντιλαμδάνων ἀρχῆς (τρεῖς δ' ἦσαν οὗτοι) Σεβαστὸς ἀναγερθεὶς Καίσαρ, καὶ πάντα κατὰ νοῦν αὐτῷ προχωρήσαντα βλέπων, τὰ τε κατὰ τοὺς ἐναντίους καὶ τὰ κατὰ τοὺς ὑπηκόους, πολὺν ἐποιεῖτο λόγον, ὥστε αὐτῷ ἐδόκει, καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐνοίας· εὐσέδειν γὰρ ἄρα καὶ τέλος παντὸς ἀγαθοῦ τὴν περὶ τοὺς νομιζομένους παρ' αὐτοῦ θεοῦ θεραπείαν ὠνόμαζεν· ὅθεν καὶ συνεχεῖς αὐτοῖς καὶ πολυτελεῖς θυσίας προσέφερεν α... Καί ποτε αὐτῷ χρομένῳ περὶ τινος τῶν αὐτῷ διοικούντων,

φασί, τὸν βίον, ἐξ αὐτρῶν τινὸς καὶ σκοπίου μυχοῦ τοιαῦτα χρῆσαι, ὡς ἄρα οἱ ἐπὶ γῆς δίκαιοι ἐμπόδιον εἶναι τοῦ ἀληθεύειν αὐτὸν, καὶ δι' ἐκείνους ψευδεῖς τῶν τριπόδων τὰς μαυίας ποιεῖσθαι· καθύμνους τὴν ψυχὴν καὶ τῇ πλάτῃ ὁ δὴλας, περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο μάθειν, τίνας ἂν εἶεν ἐν τῇ γῇ δίκαιοι. Καί τις τῶν περὶ αὐτὸν θυηπόλων ἀποκριθεὶς, Χριστιανοί, Βασιλεῦ, ἔφη, τυγχάνουσιν. Ὁ δὲ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὡς τι καταπίων δέλεαρ, κατὰ τῶν εὐσεβούντων ἐμαίνετο· καὶ τῶς τοῦ κατὰ Χριστιανῶν διωγμοῦ ἑρμείαν ἐπέτρουτο, αὐτὸς πάλιν τὸν πόλεμον δεινῶς ἀνερρίπισεν. Αὐτοῖς γοῦν τὰ κατὰ τῶν ἀδικημάτων ἔφην κατὰ τῶν ἀνεπιλήπτων ἐξετείνετο, καὶ διατάγ-

ματα

ad tumbo
usque fossæ
impositus,

lapidibus,
(negante
id facere
S Isdandul)

obrutus e
vita abit :

subsecuta
ullione in
corporis cu-
stodes :

S Aithalas
lapidatus
obit :

Diocletianus
dæmonum
cultor præ-
cipuus

a

savit in
Christianos,
b

A ματα κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν ἐξεπέμπετο μισσηρίας ἀνά-
πλεα. Ἦν τοίνυν ἰδεῖν τότε τὰ δεσποτήρια, ροιχὴν μὲν
καὶ φονέων καὶ ἀρόητοποιῶν ἐκκευόμενα b... ἦν ἰδεῖν
τὰ μὲν πρότερα καλὰσχερῶν εἶδη ὡς μετρωτέρᾳ πως
ἀπορρήπτουμένα, ἄλλα δὲ προσεπινυόμενα χαλεπώτερα,
καθ' ἑκάστην δὲ τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν πανταχοῦ
τηρωομένων.

Senatu ap-
probante.

2 Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνσφοραὶ πρὸς τὸν τύραννον ἦκου, ἄλλα
ἄλλα διαγορεύουσιν, τὰ πλείω δὲ κατὰ Χριστιανῶν καὶ
μάλιστα παρὰ τὴν τῆς Ἀνατολῆς Ἀρχόντων, ὡς παρ' οὐ-
δὲν τὸ διάταγμα τίθενται οὗτοι Χριστιανούς ἐκαστοὺς ὀνο-
μάζουσιν, πέρα δ' ἀριθμῷ τύγγανουσιν οὗτοι ἢ τοίνυν
τοῖς τοσούτοις, διὰ τὸ πλήθος ἰέναι ἐπὶ τοῦ οικείου θρι-
σκεύματος, ἢ ὡς πρὸς πόλεμον πρὸς αὐτοὺς παρατάττεσ-
θαι, μηδενίᾳ παρ' αὐτῶν μεταβολῇ προσδοκούντας, ἢ
ἐτέρων ἀποκρίσιν. Ὅς τοῦτον πάντων κατήκως γένηται,
τοῦ θυμοῦ μὲν ταμειωσάμενος τὸ ἀπάνθρωπον, τῆς δὲ
πρώτης ὑπακυνόμενος τὸ φιλόχρηστον, πρὸς ἐκαστὸν
πάντως τοῖς ὑπὸ τῆν ἐξουσίαν αὐτοῦ προσεκαλέσαστο
"Ἀρχοντας καὶ μάλιστα τοὺς τῆς Ἀνατολῆς πάσης ἐπι-
τροπεύοντας. Ὡς δὲ πάντες ἐν ὀλίγῳ συνήχθησαν, ἐκκλη-
σίαν ὁ Βασιλεὺς ἐγείρατο, καὶ τὴν κατὰ Χριστιανῶν
ἀπορρημύσας τότε μανίαν, ἐκάστην γυνῆν εἰσενεγκεῖν
περὶ τὴν δεδογμένην ἐκέλευσεν. Ἄλλων οὖν ἄλλα λεγόν-
των, αὐτὸς τελευταῖον ἐξέμεσε τὸν ἴον, μηδὲν ἄλλο τι-
μωτέρων τῆς εἰς τοὺς θεοὺς εὐσεβείας εἶναι ἀποφραζάμε-
νος. Συνθεμένης δὲ τῆς βουλῆς, αὐτὸς κύθυπνέγκει πάλιν,
εἰ ταύτην μετ' εὐνοίας κατορθωθῆναι βούλεσθε, τὴν
ἐμὴν περὶ πολλοῦ φιλίαν ποιούμενοι, τὴν τῶν Χρι-
στιανῶν θρησκείαν ἐκ πάσης τῆς ἐμῆς Βασιλείας ἐξελεῖν
πάντως σπουδάζατε, κατὰ πάντα καὶ τοῦ ἡμετέρου κρά-
τους συμπράττοντες. Καὶ πάντων ὡς εἰπεῖν συναρπύουτων
καὶ ἀποδεχόμενων, ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ αὐτῇ Διοκλητιανῇ
καὶ εἰς δευτέραν ἐκκλησίαν καὶ τρίτην περὶ τούτου συνε-
θεῖ.

S. Georgius
Tribunus
militum et
Comes

3 Πορὴν δὲ τυνικαῦτα καὶ τῇ στρατοπέδῳ καὶ ὁ θαυ-
μάσιος ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης Γεώργιος, τῆς μὲν τῶν
Καππαδοκῶν χώρας ἐρμώμενος, γέννηται οὐκ ἀσκήμου,
Χριστιανῶν γυνῶν υἱὸς καὶ παιδοῦν τὴν εὐσεβείαν ἐμα-
θών. Οὗτος οὖπου τῆς κῆρας ἀρξάμενος, ὁρμαυὸς ἀπὸ πα-
τρός ἐγεγόνει, ἐν τοῖς τῆς εὐσεβείας κήρσι τοῦ πατρὸς
τελευτήσας. Ἀπῆρας δὲ τῆς Καππαδοκίας σὺν τῇ
μητρὶ, πρὸς τὴν Παλαιστίνην μετόικησεν, ἐκεῖθεν αὐτῇ
τῆς μητρὸς τυγγανούσης, ὅθεν αὐτῇ κτήματα πολλὰ καὶ
κληρονομία μερίστη προσῆν. Διὰ τὴν τοιαύτην τοίνυν
εὐγένειαν, ἐπεὶ καὶ ἦρας ἔλαχε σώματος καὶ ἡλικίας
στρατιωτικῆς πρεπούσης. Τριεθῶντος ἐχρημάτισεν ἐπιση-
μωτάτου νομάρχου. Ἐπιδειξαμένου δὲ αὐτοῦ τὴν ἐκαστοῦ
ἀνδρείαν ἐν τούτῳ τῇ ἀξιώματι κατὰ τοὺς πολεμικοὺς
ἀγῶνας, καὶ στρατιωτικῇ ἀληθῇ ἐκαστὴν ἀποδείξεας, κόμης
ἀπεδείχθη παρ' αὐτοῦ Διοκλητιανῶ πρό τοῦ θωγαμοῦ,

omnia sui
pauperibus
distribuit

C ἀρχιεὶς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τελευτησάσης δὲ αὐτοῦ τῆς
μητρὸς παρὰ τὸν καιρὸν τούτου, τῶν καταλειθθέντων
χρημάτων αὐτὸς τὰ πλείστα λαθὼν, πρὸς τὸν Βασιλέα
σὺν πᾶσιν ἀνέδραμει, μεζῶνας ἀρχῆς ἐφιέμενος. Ὁ εἰ-
κοστός αὐτῇ χρόνος τῆς ἡλικίας τότε συνεπεραίνεται. Ὡς
οὖν τὴν τοσαύτην κατὰ Χριστιανῶν μανίαν ἀπὸ τῆς
πρώτης ἡμέρας ἔφαρκεν, τῆς τε βουλῆς τὴν γυνῆν ἀμε-
τάτρεπτον ἐγυναικέν· καθ' ἑαυτοῦ ὡς ἐνῆν βουλευσάμενος,
καὶ ὡς ἐπιτήδιον πρὸς σωτηρίαν τὸν τοιοῦτον κρίνας και-
ρὸν, ἅπαντα προσόντα αὐτῇ χρήματα ταχέως διένειμε
πένησι, τοὺς τε συνόντας αὐτῇ τῶν παίδων ἐλευθερίᾳ τι-
μήσας, καὶ περὶ τῶν ἀπόντων τὰ δοκούντα διαταξάμενος,
τῇ ὁ τρίτῃ τῆς βουλῆς ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ἦτε γυνὴ κη-
ρυθῆναι ἔδοκει, καὶ αἱ τιμωρῶν Ἀρχόντων προσεβλήαι καὶ
ἀντιμετάστασις ἐγένετο· αὐτὸς πᾶσαν ἀνθρωπίνην δειλίαν
ἀποστεινόμενος, καὶ μόνον τὸν βεῖον φέρον ἐνστερησά-
μενος, μέσος ἔστι τοῦ συνεδρείου, φαιδρῷ τῇ προσώπῳ
καὶ γαυρῇ τῇ φρονήματι, καὶ τοιαῦτα πρὸς αὐτῇ διεξίει.
Μέχρι τίνος, ὦ Βασιλεῦ καὶ Βουλῇ καὶ δήμῳ, εὐνορεῖν
ἡλισμένοι, τὴν κατὰ Χριστιανῶν μανίαν αὐξήσετε, καὶ
νόμους κατ' αὐτῶν παρανόμους κηρύσσετε, καὶ μηδὲν ἀδι-
κούντας ἀνθρώπους τιμωρήσετε, καὶ πρὸς οἷς αὐτοὶ

c
pccorat pro
Christianis,

D ἀγνοεῖτε τὸ ἀληθές τοῦ σεβάσματος τοῦς εὐσεβεῖν διδάχ-
θέντας, ἀσεβεῖν ἀναγκάζετε; οὐκ εἰσι ταῦτα τὰ εἰδωλα
θεοί, οὐκ εἰσι, μὴ πλανᾶσθε, ψευδόμενοι. Ὁ Χριστὸς ἐστὶ
μόνος Θεός, καὶ αὐτὸς μόνος κύριος εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ
γεννιέτορος, δι' αὐτοῦ τὰ πάντα γεγένηται, καὶ ἐν πνεύ-
ματι αὐτοῦ τὰ πάντα συνέστηκεν· ἢ τοίνυν καὶ αὐτοὶ
μετασφάτετε τὴν εὐσέδειαν, ἢ τοῖς εὐσεβοῦσιν ἐμπόδιον ἐξ
ἀνοίας μὴ γένησθε.

5 Ἐνκολληθέντες τοιγαροῦν τῶν τοιούτων ῥημάτων, καὶ
τῇ ἀπροσδοκίῳ ταύτῃ παρρησίᾳ τοῦ ἀνδρὸς καταπλα-
γνύετε, τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν Βασιλέα πάντες ἐπέστρε-
ψαν, ἀκούοντες τί ἂν αὐτῷ ἐκεῖνος ἀνθυπέγκει πρὸς
ταῦτα. Ὁ δὲ Βασιλεὺς, ὡς περ ἐβρουτηθεὶς τὴν ἀκοήν, καὶ
τοῦ θυμοῦ ῥύμην ἐν ἐκαστῇ περιστρέφων, νεύει τιμὴ τῶν
συνακλιζομένων, φίλῳ αὐτοῦ ὄντι τὰ μάλιστα, ὑπατεύοντι
τότε, d Μακρυντίῳ τοῦνομα, πρὸς τὸν εἰπόντα ποιήσας-
θαι τὴν ἀπόκρισιν. Ὁ δὲ, τοῦτον ἐγγύθεν προσκαλεσά-
μενος, εἶπεν· Τί σοι τοῦ τοιοῦτου θράσους καὶ τῆς πολλῆς
παρρησίας γέγονεν αἴτιος; Ὁ δὲ φησι, Ἡ ἀλήθεια. Καὶ
ὁ Ὑπάτος, Καὶ τίς ἐστὶν ἀλήθεια; Ὁ δὲ Γεώργιος ἀπε-
κρίνατο· Αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ὁ παρ' ὑμῶν διωκόμενος.
Μακρυντίος εἶπεν· Οὐκ οὖν Χριστιανὸς εἶ καὶ αὐτός; Ὁ
δὲ εἶπεν· Δουλὸς εἰμι τοῦ Χριστοῦ μου, διὸ καὶ ἐπ' αὐτῷ
δαρμότῃς, μέσος ἡμῶν αὐτοκλήτης ἔστω μαρτυρίσων
τὴν ἀλήθειαν. Ἐπὶ τούτοις τοῦ δήμου θορυβηθέντος, καὶ
ἄλλων ἄλλα λεγόντων ἀσκήτως ἐξῆκουτο θροῦς, οἷα
φίλει πολλάκις ἐν τούτῳ πλῆθει γίνεσθαι.

corum fidem
conficitur,

d.

6 Τότε ὁ Διοκλητιανὸς διὰ τῶν κηρύκων σιωπὴν ἐγκε-
λευσάμενος, ἀτενίσας τῷ Ἀγίῳ καὶ ἐπιγνούς, τὰδε πρὸς
αὐτὸν ἔλεξε· Καὶ πάλαι σου θαυμάσας τὴν εὐγένειαν, καὶ
τὴν ἡλικίαν ἀξίαν κρίνας τιμῆς, τὴν τυγχὴν πρὸς μεζῶνα
ἡμειψ, καὶ νῦν τὴν οὐκ ἐπὶ συμφέροντι τῇ σῇ προσγενο-
μένῃ παρρησίᾳ ἀποστρεφόμενος, διὰ τὸ πρὸς σε φίλτρον
καὶ προσούσαν σοι φρόνησιν καὶ ἀνδρείαν, ὡς πατὴρ
συμβουλεύων τὰ δέοντα, μὴ καταλιπεῖν ὑποτιθέμενος τὸ
τῆς στρατείας ἐπίδοξον, καὶ τιμωρίας τοιαύτης ἡλικίαν
ἐκδούνα· δι' ἀπειθείαν· ἀλλὰ τοῖς θεοῖς ἐπιθύσαντα, τὴν
μεζῶνα παρ' ἡμῶν τυγχὴν ἐπιζητεῖν, ἀμειβόμενός σε ταύ-
της τῆς εὐσεβείας. Ὁ δὲ ἅγιος Γεώργιος ἀπεκρίνατο· Εἴθε
μᾶλλον αὐτὸς, Βασιλεῦ, δι' ἐμοῦ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν
ἐπιγνούς, τὴν παρ' αὐτοῦ ζητούμενην ἂν αἰρέσειας θυσίαν
προσήμεναι, καὶ αὐτὸς κρείττονός σε καὶ ἀκράτους Βα-
σιλείας κτίσειεν αὐ· ἦν γὰρ περίκηρος νῦν, πολλὴ τὸ ἐπὶ κη-
ρὸν ἔχουσα, τάχῃ διαπίπτει καὶ ἀπορρεῖ· διὸ καὶ τὰ
πρὸ αὐτῆς προτεινόμενα, οὐδαμῶς τὸ στάσιμον ἔχοντα,
οἷδὲν τοὺς δεχόμενους ὀνύκῃ· οἷδὲν τούτων τὴν ἐμὴν
πρὸς Θεὸν εὐσέδειαν γαυνώσαι δυνήσεται, καὶ οὐδεμία
τιμωρῶν ἐπίνοια τὸν ἐκείνου φέρον ἀπωσαμένη, δειλίαν
ἐμβαλεῖ τῇ ψυχῇ μου, τὸν λογισμόν κατασεισάσκα. Ταῦτα
τοῦ Ἀγίου διεξιόντος, ὁ Βασιλεὺς ὅλος τῷ θυμῷ κἀτοχος
γεγονὼς, ἐτι τοῦ λόγου ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἀγίου ὑπάρ-
χοντος, κειλεῖται τοῖς δορυφόροις, κωτοῖς τοῦτον τοῦ συ-
νεδρείου ἀπειλάσαντας τῇ φρονεῖ παραπεμψαί. Κατὰ
τάχους δὲ τούτου γενομένου, εἰς μὲν τοῦ σώματος ἀψά-
μενος κωτός, μολύβδου δίκην ὀπίσω ἀπέστραπται, τὸ δὲ
στόμα τοῦ Μάρτυρος διεπληροῦτο αἰνέσεως.

Dioeletiano
blandienti

generose
respondet,

7 Ἀγαθόντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ὅλον ἐπ' ἐδά-
φους ἀπλώσαντες, τοὺς μὲν πύδας αὐτοῦ ἡσφαλήσαντο ἐν
τῇ ξύλῳ, κατὰ δὲ τοῦ στόχους αὐτοῦ λίθον ἐπέθηκαν μέ-
γαν, ἀμψύτερα τοῦ τυράννου προστάξαντος· καὶ οὕτως
διακρητρήσας μεχρὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, τῆς πρὸς
Θεὸν εὐχαριστίας οὐδ' ὅλως ἀπέκλινεν. Ὡς δὲ ἡ ἑξῆς ἡμέρα
ὑπέφαιεν, ὁ Βασιλεὺς αὐτὸς εἰς ἐρώτησιν προκαλεῖται τὸν
Ἅγιον, καὶ κατὰκοπον αὐτὸν ἐκ τοῦ βάρους τοῦ λίθου
ἰδὼν, ἐπυθάνετο λέγων· Ἄρα, Γεώργιε, μετάμελός τις
ὑπεισῆλθε τοῦ θράσους ἐκείνου, ἢ ἐτι ἐρμύνει τῇ τοιαύτῃ
ἐνστάσει; Ὁ δὲ Ἅγιος ἡρέμα πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο·
Ἄρα με, Βασιλεῦ, εἰς τοσούτον ἀνανδρείας ἐλθεῖν ὑπε-
νόησας, ὡς ἐν μικρᾷ τιμωρίᾳ, μᾶλλον δὲ παιδιᾷ τοιαύτῃ,
τὴν πίστιν προδοῦναι, καὶ τὴν εὐσέδειαν ἀπαρνήσασθαι;
Πρότερος αὐτὸς ἀποκάμους κολάζω, ἢ ἐγὼ κηλαζόμενος.
Διοκλητιανὸς εἶπεν· Ἐγὼ σε παιδίαις παραδώσω, αἱ
ταχέως σε τοῦ ζῆν ἀπαλλάξουσιν. Καὶ κειλεῖται ἐνεχθῆναι
τροχὸν

in carcerem
conjectus dure
affligitur,

A τροχόν παμμεγέθη, πάντωνθεν ξίφεσιν εἰρμωσμένον, καὶ αἰ-
τόν Ἀγίον προσδεδῆναι, καὶ τοῖς ἐγκατασκευασμένοις
ξίφεσιν κατατέμενέσθαι πιεζόμενον. Ἦν δὲ ὁ τροχός ἐν
μετωρῷ κρεμνόμενος, κάτωθεν ἔχων εἰρμωσμένας σανί-
δας, ἐν αἷς δίκην μαχαίρων ὀδελίσκοι ὑπῆρχον ἐμπειρη-
μένοι πυκνότετοι, οἱ μὲν τὰς ὀξείας εὐθεῖς ἔχοντες, οἱ δὲ
τῇ ἀνακλάσει ἀγρίστοις προσεικότες, ἕτεροι δὲ σκυτοτο-
μικαῖς σμίλαις παρόμοιοι. Τῆς οὖν περιφερείας τοῦ τρο-
χοῦ ταῖς σανίσιν προσεγγιζούσης, καὶ τοῦ Ἀγίου ἐκείσε,
καθάπερ ἀρνίου, προσδεδεμένου, καὶ τῇ σφοδρότητι τῶν
δεσμῶν ταῖς σαρεῖν ἐναποκρυβέντων, ἵνικα κυλιώμενος ὁ
τροχός διὰ τῶν σιδηρῶν τὸν Ἅγιον παρέρχεσθαι κατε-
νάγκασεν, ὑπὸ τῆς ἐκείνων ὀξύτητας τὸ σῶμα ἐναπολαμ-
βανόμενον κατετέμεντο, καὶ δίκην σκορπίου συστρεφόμε-
νον συνεταίετο. Ὁ δὲ Ἅγιος τῇ τοιαύτῃ τιμωρίᾳ γεν-
ναίως ἐγκαρτερῶν, πρῶτα μὲν μεγάλην προσκύνῃ τῇ
φωνῇ, μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ νοῦν εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ,
οὐδὲ στεναγμὸν ἀνέπεμπέ τινα, ἀλλ' ὡς ὑπνῶν ἐφ' ἱκανὴν
ῥαγ διέκειτο.

B 8 Νομίσας οὖν ὁ Διοκλητιανὸς τοῦτον ἀποθανεῖν, καὶ
ὥσπερ ἐφισθεῖς καὶ τοὺς οἰκείους ἐφευμήσας θεοὺς, Ποῦ
δὲ ἐστὶν ὁ Θεός σου, Γεώργιε, ἔφησεν, ὅτι σε ταύτης τῆς
παγίδος οὐκ ἐρύσατο. Καὶ κελεύσας τοῖνυν ὡς νεκρὸν τοῦ-
τον τοῦ ὀργάνου ἀπολυθῆναι, αὐτὸς πρὸς θυσίαν ἐτρέπετο
τοῦ Ἀπόλλωνος. Παρὰ τὴν τοῖνυν γνώφην πολλοῦ γενο-
μένου καὶ βροντῆς κατασφάγεις μερίστης, φωνὴ συγκα-
τηνέθη ἀνωθεν, παρὰ πολλῶν ἀκουσθεῖσα καὶ λέγουσα·
Μὴ φοβοῦ, Γεώργιε, μετὰ σου γὰρ εἰμι. Μετὰ μικρὸν
δὲ καὶ ὅσον οὐκὼν γενομένης ἐθρίας, ὥραθη τῷ τροχῷ
παριστάμενος λευκοφόρος ἀνὴρ, ἐξαστραπτὼν τὴν ὄψιν,
καὶ τὴν χειρὰ ἐπιβάλλων τῷ Μάρτυρι, καὶ τοῦτον κατα-
σπαζόμενος καὶ χαίρειν αὐτῷ προσφωνῶν. Οὐδέ τις δὲ
ἐτόλμα τὸ παράπαν προσεγγίσει αὐτῷ, οὔτε τῶν φυλασ-
σόντων οὔτε μὴν τῶν ἐπὶ τὸ λῦσαι τοῦτον τοῦ ὀργάνου
ἀποσταλμένων, ἕως οὗ ὁ φαινόμενος ἀφανεῖς ἐγένετο.
Εἶτα ὥραθη λυόμενος ὁ Ἅγιος τοῦ μαχρήνου, καὶ παρὰ
πάσαν προσδοκίαν ὅλος ὑγιᾶς ἱστάμενος ἐδόξασε τὸν
Θεόν, καὶ ἐπεκαλεῖτο τὸν Κύριον. Ταῦτα ἰδόντες οἱ στρα-
τιῶται καὶ ἀπορίᾳ πολλῇ συσχεθέντες, ἐνεργάνησαν περὶ
τοῦτου τῷ Βασιλεῖ, ἔτι ἐν τῷ ἱερῷ τὴν θυσίαν ἐπιτελοῦντι,
παρὰστήσαντες καὶ τὸν Ἅγιον. Ἰδὼν δὲ τοῦτον ὁ Βασι-
λεὺς, τὰ πρῶτα μὲν ἠπίσται τῷ θαύματι, οὐκ ἐκείνων
εἶναι λέγων, ὁμοῖον δὲ τοῦτου τινὰ ἢ μάλλον εἰδῶλον
αὐτοῦ πρὸς χλεῦν τῶν ὁρώντων. Περιεργότερον δὲ τοῦτον
κατανοοῦντες οἱ περὶ τὸν Βασιλέα, τοῦτον ἐπέγνωσαν,
κακῶν ἀνέπειθον διαπρυσίως· καὶ τοῦ Μάρτυρος βρον-
της, Ἐγὼ εἰμι Γεώργιος, ἐνεοὶ πάντες ἐγένοντο. Δύο δὲ
τῶν παρὰ τὸν ἅγιον ἀξιωματικῶν τετιμημένων στρατηλατῶν,
ὧν ὁ μὲν Ἀνατόλιος ἐκαλεῖτο, ὁ ἕτερος δὲ Πρωτολέων,
προκατηχημένοι τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, τὸ ξένον τότε
τοῦ θαύματος ὁρῶντες, τελείαν δὲ πίστιν ἐδείξαντο, καὶ
ἀνέκραξαν λέγοντες, Εἰς ἐστὶ Θεὸς μέγας καὶ ἀληθὴς
τῶν Χριστιανῶν. Παρεσθὶ δὲ τοὺς ὁ Βασιλεὺς ἔξω τῆς
πόλεως ἀπενεχθῆναι κελεύει, μηδεμίαν ἐρώτησιν δεῖα-
μένους, καὶ τοὺς ἐκείσε καταπονήσαι τοῖς ξίφεσιν.
Πολλοὶ δὲ καὶ ἕτεροι ἐπὶ Κύριον ἐπέστρεψαν, ἐνεκροῖς
δὲ κατεῖχον τὴν πίστιν, μὴ τολμῶντες παρρησιάζεσθαι
ἐν οἷς ἦν καὶ ἡ Βασίλισσα Ἀλεξάνδρα· ἦν καὶ βουλο-
μένην παρρησιάζεσθαι ὁ Ἰππῶτος ἐπισχών, πρὶν ἢ γνῶ-
ναι τὸν Βασιλέα περὶ αὐτῆς, εἰς τὸν ἐκείσε οἶκον ἐξέπεμψε.

Imperatori
sistitur :

duo Duces
Christum
constentur.

C 10 Δυσθυμῶν δὲ ὁ Διοκλητιανὸς καὶ μηδὲν κατὰ λόγον
πράξει δυνάμενος, κελεύει τὸν Ἅγιον, παρὰ τὸν ἅγιον εἰς
λάκκον ἀσέβητον προσδύσας σεσθεῖσας ἐμβληθέντα, φυ-
λάττεσθαι μέχρι τρίτης ἡμέρας, πρὸς τὸ μηδὲ μῶθεν ἐπι-
νοηθῆναι βοήθειαν. Ἀρπάσαντες οὖν αὐτὸν, δέσμιοι ἦγον.
Ὁ δὲ Ἅγιος πρὸς τοιαύτην ἀπαγόμενος τιμωρίαν, με-
γάλη τῇ φωνῇ προσκύνῃ οὕτως, Ὡ Σωτήρ τῶν θλιβο-
μένων, ἢ καταφυγὴ τῶν διωκόμενων, ἢ ἐλπίς τῶν ἀπει-
πισμένων, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπάκουσον τῆς προσευχῆς
τοῦ δούλου σου, καὶ ἐπέλεψε ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με, καὶ
ῥύσον τῆς παρούσης ἐπιρίας τοῦ ἀντικειμένου παράσχου
μοι, Δέσποτα, τὴν εἰς σε ὁμολογίαν μέχρι τέλους ἀπαρά-
τρωτον διατηρῆσαι· μὴ παραδῶς με ταῖς ἀνομίαις μου,

CAP. II.

In calcis
foveam demer-
sus S. Geor-
gius

Κύριε, μήποτε εἰπῶσιν ἐχθροί μου, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός
αὐτοῦ. Δείξον τὴν δύναστείαν σου, καὶ δόξασόν σου τὸ
ὄνομα ἐν ἐμοὶ τῷ ἀχρεῖ, καὶ ἐξαπόστειλόν σου τὸν
Ἀγγελὸν τῆς ἐμῆς ἀναξιώτητος φύλακα, ὁ τὴν ἐν Βαβυ-
λῶνι κάμινον μεταβαλὼν εἰς ὄρεόν, καὶ τοὺς χήλους σου
παῖδας διασώσας ἀελαβεῖς, ὅτι εὐλογητός εἰ εἰς τοὺς
αἰῶνας. Ἀμήν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα
αὐτοῦ κατασπαραγισάμενος, εἰσῆλθεν ἐν τῇ λάκκῳ, χαίρων
καὶ ὕμνων τὸν Θεόν.

11 Καὶ οἱ μὲν ἀποσταλέντες, πάντα τὰ διαταχθέντα
ποιήσαντες, ὑπέστρεψαν· ἀρξάμενος δὲ τῆς ἡμέρας, Διο-
κλητιανὸς τινὰς τῶν στρατιωτῶν προκαλεσάμενος, εἶπεν
αὐτοῖς, Τοῦ κακοδαίμονος ἐκείνου Γεωργίου, ἐν τῆς ἀσ-
βέστου λάκκῳ ἐρρίμμενον δι' οἰκείαν δυστροπίαν καὶ
ἀπειθειαν, οὐδὲ μνημόσυνον καταλειπεῖν βούλομαι τοῖς
ἐκείνου συμμυσταῖς, ἵνα μὴ τιμώμενος παρ' αὐτοῖς καὶ
εἰς ἔρωτα δοξομαχίας ἐρρηθεύσας καὶ ἄλλους, αἰτίας ἀπω-
λείας αὐτοῖς γένηται· βούλομαι τοῖνυν πορευθέντας ὑμᾶς,
εἴ τι ἄρα ὑποβλήσεται τῶν δυστήνων ἐκείνου ὅστων, καὶ
αὐτὰ κατακυρῶσαντες ἀφανισμῷ τελείῳ παραδοῦναι.
Τοιαύτας ἐντολὰς οἱ στρατιῶται δεξάμενοι, ὡς εἶχον
τῆς ἐπορεύσεως· συλλέγε δὲ αὐτοῖς πλῆθος πολὺ τοῦ
λαοῦ, ἰδεῖν τὸ γεγεννημένον καὶ τὸ γενεσόμενον. Ἀνακτά-
θαρθείσης οὖν τῆς ἀσβέστου, ὥραθη ἔνδον ὁ Ἅγιος ὡς
ἀπὸ τινος εὐωχίας ἐν φαιδρῇ τῇ σχήματι ἱστάμενος, τὰς
χειρας εἰς οὐρανὸν ἐκτείνων, καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστῶν ἐπὶ
πάσαις αὐτοῦ ταῖς εὐεργεσίαις. Ἐξεληθόντος δὲ αὐτοῦ,
καὶ μηδεμίαν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπιτήριος βλάβην περιφέ-
ροντος, ἐξέστησαν πάντες ἐπὶ τῇ παραδόξῃ ταύτῃ θεᾷ,
καὶ ὁμολυμαθὸν τὸν Θεὸν Γεωργίου μεγάλη τῇ φωνῇ
ἀνευφήμουν καὶ μέγα ἔλεγον.

12 Ἐν οὗτοις τῶν στρατιωτῶν ἀσχυρομένων, καὶ τὴν
ῥαγ τριδόντων, ἀνέβη φάσις τῷ Διοκλητιανῷ περὶ τοῦ-
τον. Ὁ δὲ παρὰ τὸν ἅγιον μεταπεμψάμενος, καὶ
ὥσπερ ἐξεστακώς, λέγει πρὸς αὐτόν· Πόθεν σοι ταῦτα,
Γεώργιε, καὶ ὅπως τεχνάζεται παρὰ σου; δῆλωσον δὴ·
οἶμαι γὰρ ἐγώ, ὅτι πρὸς ἐπίδειξιν τῆς τοσαύτης μαχίας
τὸ σέβας ὑπεκρίθης τοῦ δεστυρομένου, ἵνα πάντας κατα-
πλήξας ταῖς γυνθείαις, μέγα σεαυτὸν διὰ πάντων ἀπο-
δείξῃς, καὶ τὸν σὸν Θεόν, ὅστις κατέ ἐστιν, κρυψῇς πάν-
των θεῶν ὑπερφερόντα. Ὁ ἅγιος Γεώργιος ἀπεκρίνατο·
Ἐγὼ μὲν, ὁ Βασιλεῦ, ὥρμηκον μῆδε στόμα διαραῖ δύνασθαι
ὑμᾶς, τοιοῦτον ἀθετοῦντας δεσπότην, ὅστις πρὸς τὸ ἐν
μηδενὶ ἀδυνατεῖν, καὶ ἐκ τοιλικούτων ἀνγκῶν ῥύεται
τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν· ἐπεὶ δὲ εἰς τοσοῦτον πλάνης
βυθὸν παρὰ τοῦ ἀντικειμένου διαβόλου ὀλισθήσατε, ὥστε
καὶ κατ' ὀφθαλμοῖς ὑμῶν τελοῦμενα διαπιστεῖν θαύματα
καὶ γυνθείας ἀποκαλεῖν, θρηνηῖν ὑμᾶς τῆς τυφλώσεως,
καὶ ἀθλίους ἡγούμαι, οὐκ ἀξίω δὲ ἀποκρίσεως οὕτω πι-
πωμένους. Διοκλητιανὸς εἶπεν· Ἀρετὴ γινώσκομαι, εἰ
κατ' ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ἐνεργεῖς τὰ παράδοξα, ἢ δὲ μὴ
ἀξίους κρίνεις ὑμᾶς ἀποκρίσεως· ἀλλ' εἴσεις καὶ μὴ
βουλόμενος κἄν θεραπεύοντα. Τότε κελεύει κρηπίδας
σὺν τῇ ἐνεργείᾳ, ἡλούς ἐχούσας μακράς, καὶ ταύτας
ἐμπροσθεν πυρρθεῖσας, ὑποδεθῆναι αὐτοῦ ἀμφοτέρους
τοὺς πόδας, καὶ τυπτόμενον αὐτὸν ἔλκεσθαι μέχρι τοῦ
δεσμοτηρίου· καὶ χλευάζων ἔλεγεν· Ὡς ταχὺς εἰ ὁρμεύς.
Ὁ δὲ Μάρτυς, οὕτω χαλεπῶς πιεζόμενος, τυπτόμενός τε
καὶ δεινῶς συρόμενος ἐν ἐαυτῷ κατεπῆδε, Τρέχει, Γεώργιε,
ἵνα καταλύθῃς· οὕτω γὰρ τρέχεις ὡς οὐκ ἀθλίως. Εἶτα
τὸν ἐκείσε Θεὸν ἐπικαλούμενος ἔλεγεν· Ἐπέλεψε ἐξ οὐ-
ρανοῦ, Κύριε, καὶ ἴδε τὸν κόπον μου καὶ ἀκουσόν μου
τοῦ πεπονημένου δούλου σου· ὅτι ἐπλήθυνθησαν οἱ ἐχθροί
μου, καὶ μίσος ἀδικῶν ἐμίσησάν με διὰ τὸ ὄνομά σου·
ἀλλ' αὐτὸς ἰσχύς μου, Δέσποτα, ὅτι ἐπαράχθησαν τὰ ὅσα
μου, καὶ παράσχου μοι τὴν ὑπομονὴν μέχρι τέλους, ὁ
μόνος ἐλεήμων Θεός, ὅπως μὴ εἴπῃ ὁ ἐχθρός μου, ἰσχυσά
πρὸς αὐτόν.

13 Ταῦτα μέχρι δεσμοτηρίου εὐχόμενος ἐδύθη ἐν
αὐτῷ, κατὰ κῆπος ὑπὸ τῶν πληγῶν ἐκ τῶν ἐν αὐταῖς κρη-
πίσιν ἡλίων γενομένων· εὐχαριστήσας δὲ τῷ Θεῷ δι' ὅλης
τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ἐπιούσης νυκτός, τῇ ἑξῆς
προκλήσεις ἔστη ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως, ἔξω που προκα-

D
EX MS.
FLORENT.

inde illatus
educitur :

E

Imperatori
insultat :

F
Ignitas crepi-
das indutus,

EX MS.
FLORENT.
commode incedit;

A θίσαντος παρὰ τὸ θυμῷ σου θέατρον, καὶ περὶ αὐτὸν δὲ τὴν καὶ πᾶσα ἡ Σύγκλητος. Καὶ θεασάμενος τοῦτον ὁ Βασιλεὺς ὁρθῶς βαδίζοντα, ὡς μὲν ἐκ τῆς τῶν κρηπίδων ἀνάγκης παρεμποδίζεσθαι, σὺν ἐκπλήξει πολλῇ φησι πρὸς αὐτόν. Τί ἐστὶ Γεώργιε, ὅρα σοι πρὸς ἡδονὴν καὶ χάριν αἱ κρηπίδες ἐπινευόμεναι; Ὁ ἅγιος Γεώργιος εἶπεν· Σφόδρα γε, Βασιλεῦ. Διοκλητιανὸς εἶπεν, Τὸ θράσος ἀποθέμενος ὑπήκοον ἀνάλαβε λογισμὸν, καὶ ταῖς μαχίαις σου χαίρειν εἰπὼν, καὶ προστελὼν ὕσαι θεοῖς· ἐπεὶ πολλῶν ὁλλῶν πειρηθῆσαι βρασάνων καὶ τῆς γλυκείας ταύτης ζωῆς τελευταῖον ἀποραγήσῃ. Ὁ ἅγιος Γεώργιος εἶπεν· Ὡς λίαν ἀνύκτοι εὐόκατε, τὰς τοῦ Θεοῦ μου δυνάμεις γοητείας κατονομάζοντες, καὶ τὰς αὐτοῦ ἀντιλήψεις μαχίαις παρὰβλάποντες, καὶ παίγνια τῶν παρ' ὑμῶν σεβημένων δαιμόνων ἀνεπαισχύντως δεικνύμενοι. Ἀυστηρὰ δὲ τῇ φωνῇ καὶ βλοσυρῇ τῇ ὁμῳαίᾳ ὁ Διοκλητιανὸς ἐπιστῆναι τὸν λόγον τοῦ Μάρτυρος, ἐκείνῳ τοῖς περιστάσι τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα, διδοχλήτῳ οὕτως, εἰπὼν, Βασιλεῖς μὴ ὑβρίζουν. Εἶτα προσέταξεν τοῦτον ἀφειδῶς ταῖς βουνύροις μαστίζεσθαι, μέχρις ὅτου αἱ σάρκες αὐτοῦ σὺν τῷ αἵματι τῇ γῇ ἐκυλλήθησαν.

14 Οὕτως δὲ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος ἀπηνῶς τυφέντος,

καὶ τὴν τοῦ προσώπου φαιδρότητα μηδαμῶς ἐναλλάσαντος, ὁ Βασιλεὺς θαυμάζων, πρὸς τοὺς ἐγγιστά ἐλεγεν·

B Ὅντως ἂν ἐγὼ οὐκ ἀνδρείας καὶ καρτερίας εἶποιμι, ἀλλὰ τι καὶ μαχηκῆς ἐπιστήμης μετέχει Γεώργιος. Καὶ ὁ Μαχυνέντιος φησι πρὸς αὐτόν, Ἔστιν ἐνταῦθα Βασιλεῦ τις ἀνὴρ μαχηκῆς ἐμπειρότατος, εἰ τοῦτον κελεύεις κληθῆναι, ταχὺ ἂν ἴστηθης Γεώργιος τοῖς σοῖς ὑποκύψει θελήμασιν. Ἐξ αὐτῆς ὁ μάχος κληθεὶς ἔσται ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν ὁ Διοκλητιανός, Οἵάπερ ὁ κατὰδικος οὗτος εἰργάσατο, οἱ παρόντες πάντες ἴασιν, ὅπως ταῦτα δὲ κατεπράξατο τῶν κατ' ἡμᾶς ἐστὶ μόνον εἰδέναι, ἢ τοίνυν ταῖς αὐτοῦ γοητείας πειθύνειν τοῦτον ἀπέρχασαι, ἢ μαχηκοῖς αὐτὸν φαρμάκοις θάττον τοῦ ζῆν ἀπάλλαξον, ὅπως ταῖς ἰδίαις κακοτεχνίαις ἀλῶν, τὸν ὀφειλόμενον ἐπόψῃται θάνατον· τοῦτο γὰρ καὶ βουλόμενος ζῆν αὐτὸν ἴασα μέχρι τοῦ νῦν. Τοῦ δὲ Ἀθανασίου (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ μάχῳ) πάντα εἰς τὴν ἐξῆς ποιήσεν ὑποσχόμενος, ὁ Βασιλεὺς φυλάττεσθαι τὸν Ἅγιον μέχρι τῆς αὔριου ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ κειμένου, ἀνέδει τοῦ βήματος. Ὁ δὲ Ἅγιος πάλιν ἐν φρουρᾷ εἰσελθὼν, ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεὸν λέγων, Θαυμαστωθήτω δὴ, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐπ' ἐμέ, καὶ κατεύθυνόν μου τὰ διαθήματα πρὸς τὴν σὴν πίστιν, ἵνα διὰ πάντων δοξάσῃ σοι τὸ ὄνομα.

15 Καὶ τῇ ἐξῆς, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τοῦ βήματος ἀρθέντος, προκαθίσας ὁ Διοκλητιανός, ἐκέλευσεν κληθῆναι τὸν μάχον.

C Ὁ δὲ παρεγένετο πρὸς αὐτόν μετὰ σοβαροῦ τοῦ φρονήματος, καὶ φάρμακά τινα ὑποδείξας ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἐν οστρακίνοις ἐγγείτοις, φησὶ πρὸς τὸν Βασιλέα· Ἐνδειχθήτω τοίνυν, Βασιλεῦ, ὁ κατὰδικος· καὶ ὅφει πάντως τῇ τῶν θεῶν συνεργείᾳ τῶν ἐμῶν φαρμάκων τὴν δύναμιν· εἰ μὲν γὰρ τοῦτον ἐκφρουρα θέλεις γενέσθαι, πρὸς πᾶν ὅτι κελεύεις ὑπήκοον, τούτῳ δὴ χρῆσαι τῷ φαρμάκῳ, καὶ ἅμα ἐπιδείκνυσαι τὸ ἐν τῶν φαρμάκων ἀγγεῖον· εἰ δ' αὖ γε παρὰ τὸ σὸν βῆμα τὸν τοῦτον μόνον ὑπόψῃσαι βούλει παρόντα, τοῦτον καταπραχθήσῃ, μικρὸν ἥτερον ὑποδείκνυς τῶν ἀγγείων. Κελεύει οὖν ὁ Βασιλεὺς παραυτίκα τὸν Ἅγιον ἐνεχθῆναι· καὶ παραστάντος αὐτοῦ φησιν ὁ Διοκλητιανός, Ἄρτι σου, Γεώργιε, πάντως αἱ μαχίαι διαλυθήσονται· καὶ κελεύει βίβαν ἀψάσθαι αὐτόν τοῦ κατασκευασθέντος φαρμάκου. Ὁ δὲ ἀνευδιάστως ἀψάμενος, οὐδεμίαν ἐκ τούτου βλαβὴν ὑπέστη, ἀλλ' ὡς μὲν ὁ γενοῦντος καινοῦ, χαίρων ἵστατο τῆς τῶν δαιμόνων πλάνης καταγελῶν. Ἐμμανιόμενος δὲ ὁ Βασιλεὺς, ἐπιδοῦναι αὐτῷ καὶ τὸ ἕτερον φάρμακον προσέταξεν, καὶ καταναγκάσαι αὐτὸν πειν τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ ἅγιος Γεώργιος, ἐνδοὺς τῇ βίβᾳ καὶ γευσάμενος, ὡσαύτως ἀσινῆς ἐφυλάχθη τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ καὶ χάριτι. Ἀπηνεύθη δὲ ὅτε Βασιλεὺς καὶ πᾶσα ἡ Σύγκλητος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς Ἀθανάσιος, τὸ γενόμενον θεασάμενοι. Μεθ' ἱκανῆς δὲ ὥρας διάστημα εἶπεν ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Μάρτυρα, Μέχρι τίνος ἡμᾶς ἐξίστας, ὦ Γεώργιε, τοῖς παρὰ σου γενομέ-

νοις; ἕως ποτὲ μὴ τὴν ἀλήθειαν ἐξαγγέλης ἡμῖν, ὅπως τε D τῶν ἐπαγομένων σοι βρασάνων κατεφρόνησας, καὶ τῶν ἐν χειρὶ φαρμάκων τὴν βλαβὴν ἐξέφυγες; μὴ δὴ κρύψῃς ἀπ' ἡμῶν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ φράσον ἡμῖν, ἀνεξικάνως ἀκούειν σου μέλλουσιν.

16 Τότε ὁ μακάριος Γεώργιος ἀπειλογεῖτο, Μὴ δὲ, Βασιλεῦ, ἀνθρωπίνης ἐπινοίας δοκεῖς ἡμᾶς σῶζεσθαι, ἀλλὰ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει καὶ τῇ τουτου δυνάμει, ἐφ' ἣ καὶ θαρρόνυτες, οὐδένα τῶν ἀλγεῖνῶν ποιουμένων λόγον, κατὰ τὴν αἰτοῦ θεῶν μυσταγωγίαν. Διοκλητιανός εἶπεν· Καὶ τίς ἔστι τοῦ Χριστοῦ σου μυσταγωγία; Ὁ ἅγιος Γεώργιος εἶπεν· Πρὸς τὴν ὑμετέραν πρὸς τὸ χεῖρον ἐντρέχειαν, καὶ τοῖς οἰκίους παραθάρρυνον, ἐδίδασκε, Μὴ φρεσίνῃ ἀπὸ τῶν ἀποκατενύκτων τὰ σώματα καὶ περισσώτερον τι μὴ ἐχόντων ποιῆσαι· θρῖξ γὰρ, φησιν, ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται, κἄν τε θανάσιμόν τι πῆτε οὐ μὴ βλάψῃ ὑμᾶς. Ἀμέλει, Βασιλεῦ, ἀκουσον, αὕτη ἐστὶν ἡ ἀψευδὲς ἐκείνου ἐπαγγελία, ὡς ἐν κεφαλῇ ὁδηλώσας, ὅτι ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, καὶ κείνος ποιήσει. Διοκλητιανός εἶπεν· Τί δ' ὑμεῖς φαστε εἶναι τὰ ἔργα αὐτοῦ; Ὁ ἅγιος Γεώργιος εἶπεν, Τυφλῶν ὁμαρτώσεις, λεπρῶν ἐκκαθάσεις, χωλῶν ἀναρρώσεις, κωφῶν ἐνωτίσεις, πνευματικῶν διώξεις, νεκρῶν ἐγέρσεις, καὶ τὰ ταῦτοις παρόμοια. Καὶ ὁ Βασιλεὺς, πρὸς τὸν Ἀθανάσιον ἐπιστραφεὶς, ἔφκ, Αὐτὸς τί λέγεις παρὰ ταῦτα, Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν, Θαυμάζω πῶς τῆς ἡμεροτικῆς σου καταψευδόμενος οὗτος, λαμβάνειν τὸ κράτος σου οἶεται· πολλῶν γὰρ κατ' ἐκαστὴν εἰεργεσιῶν παρὰ τῶν ἀθανάτων θεῶν ἀμοιροῦντες ἡμεῖς, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δι' αὐτῶν ἀπολαβόντες, νεκρῶν οὐδέποτε καὶ τήμερον ἀνάστασιν ἐωράκαμεν· οὗτος δὲ, ἐπ' ἀνθρώπῳ θνητῷ πεποινῶς καὶ ἐσταυρωμένῳ προσσυνέγων Θεῷ, τὸ μέγιστον αὐτῷ ἀνειδῶς τῶν σημείων προσεμαρτύρησεν. Ἀλλ' ἐπεὶ, Βασιλεῦ, ἔμπροσθεν ἡμῶν πάντων καθομολόγησε τὸν αὐτοῦ Θεὸν τοιαῦτα κατεργάσασθαι, καὶ ἐπαγγελίαν ἐξ αὐτοῦ ἀψευδῆ τοῖς εἰς αὐτόν ἡλικίτες πάντα ὅσα ἂν ἐκείνος ἐποίησεν καὶ τούτους ποιήσειν, αὐτὸς ἐπὶ σου ἐγερεὶ νεκρὸν, καὶ τότε ὑμεῖς ὡς μέγιστα δυναμένοι τῷ αὐτοῦ Θεῷ ὑποκύψομεν. Ἰδοὺ τοίνυν νεκρὸς ἐν τῇ κατένυστι λάρνακι πρὸ ὀλίγου τέλειται, παρ' ἐμοῦ γνωσκόμενος· εἴπερ ἐν τούτῳ Γεώργιος τῇ κελεύσει σου τὴν τοῦ σημείου ἐνδείξειται δύναμιν, οὕτως νεκρὸν κεν.

17 Ἀγασθεὶς οὖν ὁ Βασιλεὺς τοῦ μάχου τὴν ὑποθήκην, ἐπένευσε τοῦτο γενέσθαι. Ἦν δὲ λάρναξ μεγάλη, ἀντικρις κειμένη τοῦ βήματος, καὶ ὡς ἡμῖν σταδίου μήκος ἀπέχονσα. Τότε ὁ Μαχυνέντιος, τῷ Βασιλεῖ συγκαθήμενος, τῶν περικειμένων κλοιῶν ῥήσασα λυθῆναι τὸν Ἅγιον, καὶ πρὸς αὐτόν εἶπεν. Νῦν δεῖξον τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ σου τερατούργημα, καὶ πάντας ἡμᾶς αὐτῷ προσάξεις διὰ τῆς πίστεως. Ὁ ἅγιος Γεώργιος εἶπεν, Ὁ ἐμὸς, Ὑπαγε, Θεὸς ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα παραγαγὼν, οὐ δὲ τὸν νεκρὸν ἀδυνατεῖ δι' ἐμοῦ ἀναστήσαι, ἀλλὰ τὰ τῶν φρενῶν ὑμῶν αἰσθητήρια ἢ πλάνη μετασινεάσασα κατανοεῖν οὐκ ἐξ τὴν ἀλήθειαν· ὅμως, διὰ τὸν περισσώτα δῆμον, τὴν πειραστικὴν ὑμῶν αἵτησιν ταύτην δι' ἐμοῦ ὁ Θεὸς ἐνεργήσει· ἵνα μὴ δὲ καὶ τοῦτο τῇ μαχίᾳ ἐπιγράψῃτε, ἰδοὺ πάντων ὑμῶν κατενώπιον ὁ γόνις, ὃν παρὰστήσατε, μήτε μαχίαν τι μὴτε τῶν θεῶν ὑμῶν ἰσχύι τινὶ τὸ σημεῖον τοῦτο δύνασθαι γενέσθαι ἀψευδῶς ὁμολόγησεν· ἐπόψῃ τοιγαροῦν τῶν περισσώτων πάντων, καὶ ἐν ταῖς ὥσιν αὐτῶν τὸν ἐμὸν ἐπικαλοῦμαι Θεόν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, θείας τὰ γυνάτα αὐτοῦ, ἐπὶ πολὺ μετὰ θαυμάσιον ἐδέετο τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀναστὰς, μεγάλη τῇ φωνῇ πάλιν προσηύδατο οὕτως· Ὁ Θεὸς ὁ πρὸ τῶν αἰώνων, ὁ Θεὸς τοῦ ἔλεως, ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ καὶ παντοδύναμος, ὁ μὴ κατασχύων τὰς ἐλπίδας τῶν εἰς σε πεποιθότων, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐπακούσόν μου τοῦ ταπεινοῦ δούλου σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, ὁ ἐπακούσας τῶν ἁγίων σου Ἀποστόλων ἐν παντί τρόπῳ καὶ πᾶσι τέρασιν καὶ σημείοις· καὶ δὸς τῇ γενεᾷ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ τὸ παρ' αὐτῆς ἐπιζητηθὲν σημεῖον, καὶ ἀνάστησον τὸν ἐν τῇ κατὰ πρόσωπον ὑμῶν λάρνακι νεκρὸν, εἰς αἰσχύναν ἀθετούντων σε, εἰς δόξαν σὴν καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ Δέσποτα, δεῖξον τοῖς περιστάσι, ὅτι

et Christi potentiam prae-dicat :

in os caditur,
vapulat nervis.

Commissus
cum mago
Athanasio

ad mortuum
suscitandum
provocatus,

oblata ab eo
beneficia inno-
tie bibit,

F non detrectat
sed Deo fretus,

fusus precibus
rem peragit.

A ὅτι σὺ εἰ κύριος ἐνδοξος ἐφ' ὅλην τὴν αἰκουμένην, καὶ σοὺ ἐστὶν ἡ δύξις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Καὶ αὐτοῦ τὸ Ἄμην εἰπόντες, ἦχος ἐγένετο μέγας, ὥστε πάντες ἐκπλαγῆναι· καὶ τῆς σοφοῦ ἀποκαλυφθείσης, καὶ χαμαὶ τοῦ καλύμματος πισύοντες, ἀναστὰς ὁ νεκρὸς ἐνώπιον πάντων, ἔβωλεν ἔσθῃ τῆς λάρακος.

8 Εὐθέως οὖν ταραχῆς ἐν τῷ δήμῳ γενομένης, καὶ πολλῶν κρατούντων, καὶ τὸν Χριστὸν ὡς μέγας εἶη Θεὸς εὐφρούντων, ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ συγκαθήμενοι θαμβηθέντες, πρῶτα μὲν τῆς μαγείας ἔτι ἔχσθαι τὸν Γεώργιον ἔλεγον, καὶ πνεῦμα ἀνευχαλῶν εἰς ἀπάτην τῶν ὁρώντων· ὡς δὲ τὸν νεκρὸν ἐγερθέντα ἀληθῶς ἀνθρώπου κοινεύον, Χριστὸν ἐπικαλούμενον καὶ τῷ Ἀγίῳ προσδοκῶντα, καὶ αὐτοῖς συνιστάμενον, ἐν ἀμνημονίᾳ πολλῇ γενόμενοι ἔμειναν ἐννοεῖ. Ἀθανάσιος δὲ ὁραμὼν ἔπαιεν παρὰ τοὺς πύδας τοῦ Ἀγίου, τὸν Χριστὸν ἐπιθεῖν Θεὸν παντοδύναμον, καὶ τὸν Μάρτυρα παρακαλῶν ὑπὲρ αὐτοῦ συγγνώμην τῶν ἐν ἀγνοίᾳ πλημμελθέντων αἰτήσασθαι. Μετὰ δὲ διάστημα ὥρας ἰκανῆς, ὁ Διοκλητιανὸς τῷ δήμῳ συναπὴν ἐγκαλεσάμενος, ἀπεφθέγγετο οὕτως· Ὁρᾶτε τὴν πλάνην, ἡ ἀνδρες, βλέπετε τὴν κακίαν τῶν ἀπατήνων τούτων· ὁ δὲ γὰρ κήκιστος Ἀθανάσιος, τῷ ὁμοτρόπῳ καὶ ὁμοτέχνῳ αὐτοῦ χαρίζομενος, οὐ φάρμακα αὐτῷ, ὅποια ἦμιν ὑπέσχετο, προσεκόμισε, ἀλλὰ μάλλον μαγικῶν ἐνεργέστερα πρὸς ἐξαπάτην ἡμῶν· διὸ δὴ καὶ Γεώργιος, πρὸς τὸ παρ' αὐτοῦ μὴ βλαθῆναι, καὶ ἀναιδέστερος γέγονε, νεκρὸν ἀνιστάμενον ὑπισχνούμενος, ὃν αὐτοὶ κατόχην τινὶ νοήματι πρὸς κακουργίαν τῆς αὐτῶν ἐπενοήσαντο σκέψεως.

19 Ταῦτα εἰπὼν ὁ τύραννος, παραχρῆμα κελύει τὸν μὲν Ἀθανάσιον ἅμα τῷ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσαντι, δίχα πάσας ἐξαιρέσεις ἢ ἐπερωτήσεις τὸ διὰ ξίφους παραδοῦναι θανάτῳ, ὡς λαμπρῶς τῇ φωνῇ τὸν Χριστὸν μόνον κηρύττοντας· τὸν δὲ ἅγιον Μάρτυρα Γεώργιον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κλειστὸν ἐν τοῖς δεσμοῖς μένειν, μέχρις ἂν τῶν δημοσίων πραγμάτων σχολὴν ἀγαθῶν τὰ κατ' αὐτὸν ἐπισκέπτεται· καὶ ταῦτα διαταχάμενος ἀπεῖλε πρὸς τὰ βασιλῆα. Ὁ δὲ ἅγιος Γεώργιος εἰσέλθων ἐν τῇ φυλακῇ ἡγαλλιάσατο τῷ πνεύματι, καὶ νύχχριστίσας τῷ Θεῷ, λέγων· Δύξαι σοι, Δέσποτα Κύριε, ὁ μὴ καταισχύων τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σοι, εὐχαριστῶ σοι ἐν οἷς ἐν παντὶ συμπαρίστασαι μοι τῷ ταλαίπῳ, ἐφ' οἷς εἰεργετῆς καθ' ἐκάστην, καὶ ἐφ' οἷς ἀντιλαμβάνεις τῆς ἐμῆς ἀναξιοτήτος· ἀλλ' ἀξιώσῃ με ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, ταχέως ὁρθῆναι τῇ δούξῃ σου, τελείως καταισχύοντα τὸν διάβολον.

20 Ὑπάρχοντες δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ φρονεσῇ, ὅσοι τὴν Χριστοῦ πίστιν ἐδέξαντο διὰ τῶν ἐπιτελεσθέντων θαυμάτων, ἐρχόμενοι πρὸς αὐτὸν, καὶ τοῖς φυλάσσουσι παρῖσχυοντες χρίσματα, προσέπιπτον τε αὐτῷ καὶ κατηχούντο παρ' αὐτοῦ· ἐξ ὧν καὶ πολλοὶ ἀσθενούντες, τῇ τοῦ Χριστοῦ σφραγίδι καὶ ἐπικλείσει, δι' αὐτοῦ θεραπεύει· ἐτύγγαζον· ἐν οἷς καὶ τις ἀνὴρ, Ἰλυνέριος τοῦνομα, ιδιώτης τὴν τέχνην, ὃς ἀροτριῶν, οἷα πολλὰκις συμβαίνει, παρολισθησάντος αὐτῷ τοῦ ἐνὸς τῶν βοῶν, καὶ κατερράχοντος, καὶ μετὰ μικρὸν ἀποψύξαντος, ὥστε περὶ τοῦ Ἀγίου παρὰ τινῶν προκαθήγητο, ὁρμῶν ἐν τῇ φυλακῇ, τὴν τοῦ βοῦς ἀπόλειαν ἀποδύρετο. Ἠρέμα δὲ αὐτῷ προσμεμιδήσας ὁ Ἀγιος, εἶπεν, Ἀπελθε, ἀδελφε, χαίρων· ὁ γὰρ Χριστὸς μου τὸν βοῦν σου ἐξώσεν. Ἐκείνος δὲ πιστεύσας τῷ λόγῳ καὶ ὁραμῶν, εὖρε καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἀγιος· παρευθὺ δὲ μηδὲ μικρὸν ἀναμείνας ὁ ἀνὴρ, ἀνέστρεψε, καὶ πρὸς τὸν Μάρτυρα ἔτρεχε, καὶ διὰ τῆς πόλειος κρήνης μεγάλην τῇ φωνῇ, Μέγας ἐστὶν ἀληθῶς ὁ Θεός τῶν Χριστιανῶν. Συλλαβόμενοι τοῖνυν αὐτὸν στρατιῶταί τινες, αὐτοῦ που παρατυγχόντες, διὰ τῶν σωματοφυλάκων τῷ Βασιλεῖ περὶ τούτου ἀνήγγειλαν· καὶ θυμῷ πληροθεὶς, καὶ μήτε θεάσασθαι αὐτὸν μήτε ἐρωτήσεως ἀξιῶσαι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἔξω τῆς πόλειος τῷ ξίφει ἀποτυμῆθαι. Ὁ οὖν Γλυκέριος χαίρων, καὶ ὥσπερ ἐπὶ τινι εὐωχίᾳ κηλούμενος, προέτρεχε τῶν ἀγόντων αὐτῷ στρατιωτῶν, καὶ μεγάλην φωνὴν ἐπεκαλεῖτο τὸν Κύριον, δεόμενος τὸ μορτύριον αὐτῷ λογισθῆναι εἰς βλάβισμα, καὶ οὕτως ἐτελειώθη. Τότε τινὲς τῆς Συγκλήτου ἐνεφάνησαν τῷ Βασιλεῖ

κατὰ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅτι καθεζόμενος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, φησὶν, ἀνασείει τὸν δῆμον, καὶ πολλοὺς ἀφίστα τῶν θεῶν μαγικῶν ἐπιδείξει, καὶ τῷ ἐσταυρωμένῳ προσάγει· ἡ τοῖνυν ἐρωτηθεὶς, εὐγνωμονῶν ἀπολυθῆτω e....

21 Ὁ δὲ συμβουλῶν τῷ Μαρτυρῶν περὶ ταύτου χρησάμενος, ἐκέλευσεν εἰς τὴν αὖριον παρὰ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν τὸ βῆμα αὐτοῦ εὐτρεπισθῆναι, πρὸς τὴν τοῦ Ἀγίου δημοσίαν ἐρώτησιν. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐκεῖνῃ, προσευχόμενος ὁ Μάρτυς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ καὶ μικρὸν ἀφουπνῶσας, ὁρᾷ κατ' ὄψιν τὸν Κύριον, ὑπαστρίζοντα αὐτὸν τῇ ἐκ αὐτοῦ χειρὶ καὶ κατασπαζόμενον, εἶτα στέφανον ἐπιτεθέντα τῇ ἐκ αὐτοῦ κεφαλῇ καὶ λέγοντα, Μὴ φοβῶ, ἀλλὰ θάρσῃ· ἰδοὺ γὰρ σὺν ἐμοὶ βασιλεύειν ἡξίωσας· μὴ οὖν ἔτι μελλήσεις, ἀλλὰ ταχέως πρὸς με παραγενόμενος τῶν ἰοιμασμένων ἀπόλαβε· Ἐξυπνος δὲ γενόμενος καὶ εὐθυμώτερος, εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, τὸν δεσμοφύλακα προσκαλεσάμενος, παρακαλεῖ αὐτὸν λέγων· Μίαν ταύτην χάριν αἰτῶ παρὰ σου, ἀδελφε, συγχωρῆσαι τῷ ἐξ ἔθους μοι διακονοῦντι οἰκέτῃ τὴν εἰσοδὸν κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν, ἔγω γὰρ τι πρὸς αὐτὸν εἶπεῖν. Ἐπειούσωντος δὲ τοῦ δεσμοφύλακος εἰσῆλθεν ὁ οἰκέτης, ἔξω τῆς φυλακῆς παραμένων, ὥστε καὶ τὰ ὑπὸ τὸν Ἄγιον ὑπομνήματα σὺν ἀκριβεῖ πάσῃ συνέταξεν· καὶ τὸν αὐτοῦ δεσπότην ἐν τοῖς δεσμοῖς προσκυνήσας, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐκειτο κλαίων. Ἀναστήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἄγιος δεδακρυμένον, εὐθυμῶς παρεκλεύσατο, ἐξηγγεῖλ τε τὸ ὄραμα εἰπὼν, Ὅτι ταχέως με, τέκνον, ὁ Κύριός μου προσκένηται· μετὰ γοῶν τὴν ἐμὴν ἔξοδον, τὸ ταλαίπορόν μου τοῦτο σῶμα λαθὼν μετὰ τῆς ἐμῆς διατάξεως, ἢ πρὸ τῆς κατασχέσεώς μου πεποίκηκα, τοῦ Κυρίου κατευοδούντός σε, πρὸς τὸν τῆς παροικίας ἡμῶν οἶκον, τὸν κατὰ Παλαιστίνην ἀπότρεχε, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα πληρώσας, ἔχου τοῦ θεοῦ φέδον, τῆς εἰς Κύριον μὴ ἀφίσταμένης πίστεως.

22 Τούτου δὲ συνεμένου μετὰ πολλῆς οἰμωγῆς, τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργίᾳ, εἰς πάντα σπουδάζειν, ἀπέλυσεν αὐτὸν ὁ Ἀγιος ἀσπασάμενος· καὶ τῇ ἐπαύριον προσκαθίσας ὁ Διοκλητιανὸς ἐπὶ τοῦ εὐτρεπισθέντος αὐτῷ βήματος, ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, προσεκαλέσατο τὸν Μάρτυρα καὶ τὸν θυρὸν ἐπισχῶν ἤρξατο μετὰ πάσης πρᾶότητος πρὸς αὐτὸν οὕτως λέγειν, Οὐ δοκεῖ σοι, Γεώργιε, φιλανθρωπίᾳς μεγίστης καὶ στοργῆς εἶναι πλείονος τὴν περὶ σε τοσαύτην ἡμῶν ἀνοχὴν; μαρτυροῦσι γὰρ μοι ἅπαντες οἱ θεοὶ, ὅτι πᾶν σου τῆς νιότητος κῆδοναι, διὰ τε τὴν ἐπανθυοῦσάν σοι ὥραιότητά καὶ τὸ τῆς φρονήσεως μέτριον καὶ τὸ τῆς ἀνδρείας καρτερικώτατον, καὶ ἐδουλόμην σε μεταγνύντα σὺν ἐμοὶ ἔχειν τὴν οἰκίαν, καὶ μετ' ἡμᾶς τῇ τιμῇ δευτερεύειν διὰ τὸ φίλτρον· εἶπε οὖν ἡμῖν πρὸς ταῦτα καὶ αὐτὸς τὰ δοκούντά σοι. Ὁ ἅγιος Γεώργιος ἀπεκρίνατο, Ἴδου μὲν, ὦ Βασιλεῦ, τὴν περὶ ἡμᾶς σου ταύτην διάθεσιν πρότερον ἐξεπύοντα, καὶ μὴ τοσαῦτα κατ' ἡμῶν ἐξ ὁρῆς πονηρεύεσθαι. Καὶ ὁ Βασιλεὺς μετ' ἰδούνης ἤρπασε τὸν λόγον, εὐθύς ἀνθυπώνευεν· Εἶγε θελήσεις ὡς πατρί μου στοργὴν ἐπιγνῶσθαι, χάρισάι μοι πάντως τὴν ὕβριν, καὶ ὑπὲρ πᾶν ἐκείνων ἐγὼ σοι ἀπολογησώμαι. Ὁ ἅγιος Γεώργιος εἶπεν, Εἰ κελύεις λοιπὸν, Βασιλεῦ, εἰσέλθωμεν τοῦ ἱεροῦ, τοῖς παρ' ἡμῶν προσκυνουμένοις θεοῖς ἐποψόμενοι. Παρακτίκα τοῖνυν ἀναστὰς ὁ Βασιλεὺς, μετὰ πλείστους οὐκας χάρας, τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἰσοδὸν τῇ τε Συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ παντὶ διὰ τῶν κηρύκων παρεκλεύσατο· ἅμα δὲ ἐπενοήμει τὸν Βασιλέα ὁ δῆμος, τοῖς τε θεοῖς αὐτῶν τὴν νίκην ἐπέγραψον, καὶ τὴν πρὸς τὸ ἱερὸν εἰσοδὸν ἐποιῶντο. Ὅτε δὲ πάντες εἰσῆλθον, σιγῆς πολλῆς γενομένης καὶ τῆς θυσίας εὐτρεπισθείσης, ἀπέδωπον ἅπαντες εἰς τὸν Μάρτυρα, προσδοκῶντες, ὅσον οὕτω τὴν θυσίαν μέλλειν αὐτὸν προσάγειν. Ὁ δὲ προσκύνων τῷ ἀγάλματι τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα καὶ ἐπηρώτα λέγων, Ἀρά σοι παρ' ἐμοῦ θυσίαν ὡς Θεὸς θέλει προσδέξασθαι; καὶ ἅμα τῇ χειρὶ τὸ τοῦ σκαuroῦ σημεῖον ὑπέγραφε. Τὸ δὲ ἐν οἰκῷ δακρύοντι ἀγάλματι, φωνῇ τοιαύτῃ ἀείκων, Οὐκ εἰμὶ Θεός, οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' οὐδὲ τις τῶν μετ' ἐμοῦ· εἰς ἐστὶ μόνος Θεός, ὃν κηρύσσεις· ἡμεῖς δὲ τῶν αὐτῷ λειτουργούντων ἀγγέλων ἀποστάται γενόμενοι, τοὺς ἀνθρώπους φθόνῳ πολλῷ φαιναικίζομεν.

Quo viso con-
vertitur magus

et capite ple-
ctitur cum eo
qui resurrexe-
rat.

CAP. III.

Curat post
alios agros

moribundo
Glycerii bove,

denuo accu-
satur Sanctus:

D
EX MS.
FLORENT.
e

qui confirma-
tus a Christo;

rebus suis
disponit.

E

et blandi-
tiis sollicitatus

F
illudit Impe-
ratori,

cum insigni
dæmonis
confusione.

EX MS
FLORENT.

A ζομεν. Καὶ ὁ Ἅγιος ἀπεκρίθη, Πῶς ἔτι μένειν ἐν ταῦθα θρασύνεσθαι, ἐμοὶ τοῦ θεράποντος τοῦ ὄντος Θεοῦ ἐν ταῦθα παρόντος· καὶ τούτου λεγθέντος, ἦχος τις καὶ θροῦς ἐκ τῶν ἀγγέλων θρήνην προσεικνῶς ἐξεπέμπετο· τὰ δὲ ἄρθρα πάντα πεσόντα, εἰς γῆν συνετρίβησαν. Συντραφεύ-
τες δὲ τοῦ δήμου τινές, ὥσπερ ἐνθουσιῶντες μετὰ τῶν ἱερέων, συνήρπασαν τὸν Ἅγιον, καὶ δεσμὰ περιθέντες, ἔκραζον λέγοντες· Αἶρε τὸν μάγον τοῦτον, Βασιλεῦ, αἶρε, πρὸ τοῦ τῶν βίον ἡμῶν ἀδείωτον καταστήναι.

23 Τῆς τοιαύτης οὖν βοῆς γενομένης, καὶ τῆς φήμης ἐν ὀλίγῳ κατὰ τὴν πόλιν διαθεύσας, ἡ Βασιλὶς Ἀλεξάνδρα, μικεῖν στέργουσα τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν παρ' ἐαυτῇ κρυφαίως κατέχειν, μετὰ ὁμοῦ πολλοῦ παρεγένετο ἔνθα τὴν δῆμον σύγγεστιν ἔβλεπε· καὶ τὸν Ἅγιον μακρόθεν ἰδοῦσα κατεχόμενον, καὶ προσελθεῖν διὰ τὸν ὄχλον μὴ θυναμένη, ἔκραξε λέγουσα, Ὁ Θεὸς Γεωργίου βοήθει μοι, ὅτι σὺ μόνος Θεὸς παντοδύναμος. Καταστροφεσθείσας δὲ τοῦ πλήθους ταραχῆς, ἐλευσθῆναι τὸν Ἅγιον πρὸς ἐαυτὸν ὁ Διοκλητιανὸς ἐκέλευσεν, καὶ ὥσπερ ἐρμαινόμενός φησι πρὸς αὐτόν. Τισαύται σου, μικρωτάτη κεφαλῇ, τῆς ἡμῆς εὐμεινείας αἱ ἀμοιβαί; οὕτω θύειν τοῖς θεοῖς ἐνόησας. Ὁ ἅγιος Γεώργιος εἶπεν, Οὕτω θύειν ἀληθῶς, ἀνόητε Βασιλεῦ, μεμάθηκα, καὶ οὕτω τοὺς σὺς θεοὺς θεραπύειν διέγνωκα. Αἰσχυρῆσθαι οὖν τοιούτοις θεοῖς τὴν ἐαυτοῦ σωτηρίαν ἐπιγραφόμενος, οἷ οὕτε ἐαυτοῖς βοηθῆσαι δύναται, οὕτε μὴν παροῦσαν Χριστῷ δουλίαν ὑπομένουσιν ὑποστήναι. Ἐν ὧσιν δὲ ταῦτα ἐλέγετο τοῦ Ἀγίου, ἰδοὺ καὶ ἡ Βασιλὶς Ἀλεξάνδρα προσελθούσα, τῶν προτέρων εἶχετο λόγων κατὰ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως. Ἐπὶ δὲ τοῖς ποσὶν τοῦ Ἀγίου προσέειπε καὶ τὴν τυράννου διέπτυσεν ἡλιθιότητα, δυσφροσύνην τοὺς θεοὺς, καὶ καταρρομένη τοῖς σεβομένοις αὐτοῖς. Ὁ δὲ Βασιλεὺς πρὸς αὐτὴν εἶπεν· Τί σοι γέγονεν, Ἀλεξάνδρα, ὅτι τῷ μάγῳ τούτῳ προσεκλήθης καὶ γόητι, καὶ τῶν θεῶν ἀπέστης σὺν ἀναιδείᾳ; Ἡ δὲ μεθ' ὕβρεως ἀποψασμένη, ἀποκρίσεως αὐτῷ οὐδεμίαν ἠξίωσεν.

24 Ἀκούων δὲ τῶν ῥημάτων τούτων ὁ Διοκλητιανὸς, πλέον ἐξέζεσε τῇ θυμῷ· διὸ καὶ οὐδεμίαν ἐρώτησιν τῷ Ἀγίῳ προσήγαγεν, ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἐμπεχθεὶς τῇ ἐλπίδι τῆς θυσίας, καὶ τὴν τῶν θεῶν αὐτοῦ καταστροφὴν παρὰ τοῦ Ἀγίου γενομένην ἰδὼν, ἔτι τε καὶ τῆς Βασιλείσσης τὴν μεταβολὴν θεώμενος, καὶ πλέον διὰ ταῦτα οἰδαίνων τῷ θυμῷ, ἐξήνεγκεν κατὰ τοῦ Αγίου Μάρτυρος καὶ τῆς εὐγε-
νεστάτης Βασιλίδος τοιαύτην ἀπόφασιν, Τὸν κάκιστον Γεώργιον, Γαλιλαῖον ἐαυτὸν εἶναι ὁμολογῆσαντα καὶ πάμπολλα τοὺς θεοὺς καὶ ἡμᾶς βλασφημῆσαντα, τελευ-
ταῖον δὲ καὶ κατὰ τῶν θεῶν μαγεία χρησάμενον, κελεύω ξίφει ἀποτμηθῆναι, σὺν Ἀλεξάνδρᾳ τῇ Βασιλίσσει, παρὰ φθαρῆσθαι τὰς μαγίας αὐτοῦ, καὶ τῇ ὁμῇ ἀνοίᾳ καὶ αὐτὴν εἰς τοὺς θεοὺς βλασφημοῦσαν. Λαβόντες τοίνυν οἱ ἐπὶ τοῦτο τεταγμένοι παρχαρήματα τὸν Ἅγιον δεδεμένον, ἐξήγαγον ἔξω τῆς πόλεως, ἔλκοντες σὺν αὐτῷ καὶ τὴν

γενναιοτάτην Βασίλισσαν. Ἡ δὲ προθύμως ἀπαγόμενη, **D** κατὰ δεικνύσαν προσκύχετο τὰ χεῖλη κινούσα, καὶ εἰς οὐρανὸν πικνότερον ἀτενίζουσα, καὶ ἐπεὶ ἔν τινι τύπῳ ἐγένετο, ὡς ὀλιγοθυμούσα, καθισθῆξαι ἠτήσατο· ἔνδον τῶν δὲ τῶν ἐλκόντων ἐπὶ σχήματος καθίσασα, καὶ τὴν κεφαλὴν κλίνασα, τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα παρέθετο. Δοξάσας δὲ τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς Γεώργιος, καὶ εὐχαριστήσας αὐτῷ, μετὰ πολλῆς εὐθυμίας ἐπορεύετο, εὐχόμενος καὶ τὸν αὐτοῦ δρόμον τελειωθῆναι καλῶς.

25 Καὶ ὡς ἤγγισεν τῷ ὀρίστῳ τύπῳ, ἐπάρας τὴν φωνὴν αὐτοῦ κῆξατο οὕτως, Εὐλογητὸς Κύριε ὁ Θεός μου, ὅτι οὐκ ἔδωκάς με εἰς θήραν τοῖς ὁδοῦσιν τῶν ζη-
τούντων με, καὶ οὐκ εὐφρανῶς τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμῇ, καὶ ἔρρησιν τὴν ψυχὴν μου ὡς στρονθίον ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευντῶν· καὶ σὺν ἐπάκουσίν μου Δέσποτα, καὶ παρὰ στήθι τῷ σῷ δουλῷ ἐν τῇ τελευτείᾳ μου ταύτῃ ὥρα, καὶ ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου τῆς πονηρίας τοῦ ἐναερίου ἄρ-
χοντος καὶ τῶν πνευμάτων αὐτοῦ, καὶ μὴ στήσεις τὰς εἰς ἐμὲ ἀμαρτίας τοῖς ἐν ἀγνοίᾳ πράξασιν, ἀλλὰ παρὰ σῶν μοι ἐν αὐτοῖς τὴν σὴν ἐπίγνωσιν, καὶ τὴν σὴν ἀγάπην, ἵνα καὶ αὐτοὶ σχῶσιν μέρος ἐν τῇ βασιλείᾳ σου μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν σου· Προσδεῖξαι καὶ μοῦ τὴν ψυχὴν μετὰ τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαριστησάντων, ἀμνημονήσας πάντων τῶν ἐν ἀγνοίᾳ καὶ γνῶσει πλημμεληθέντων μοι. Μνησθῆτι, Δέσ-
ποτα, τῶν ἐπικαλουμένων τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, **E** ὅτι εὐλογητὸς εἰ καὶ δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν, Ταῦτα προσευξάμενος, καὶ μετὰ χαρᾶς τὸν αὐχένα προ-
τείνας, ἀπετμήθη τῷ ξίφει τὴν μακαρίαν αὐτοῦ κεφαλὴν, κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην τοῦ παρὰ ῥωμαίους Ἀπριλίου καλουμένου μηνός, τὴν καλὴν ὁμολογίαν πληρώσας, τὸν δρόμον τελείας, τὴν πίστιν ἀπαρασάλευτον τηρήσας, διὸ καὶ τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης ἀποκείμενον ἔχει.

26 Ταῦτα τῶν μεγίστων ἄθλων τοῦ μεγάλου ἀριστεύος τὰ τρόπαια, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ πρό-
πει πάσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

a *Deest aliquid, quod ex MS. Veneto sic Latine expressit Zinus: imprimisque Apollinem, ut rerum futurarum peritissimum, venerabatur.*

b *Rursum hic desunt pauca, sic Latine reddita: eorum autem qui Christum Deum ac Salvatorem fa-
tentur plenos.*

c *Ecgraphum nostrum τῇ πρώτῃ, quod corrigendum ex MS. Veneto docuit Zin interpretatio.*

d *Ita plerumque ab aliis vocatur, etiam a Zino, qui **F**
in MS. Florentino Μαχρέντος aut Μανηρέντιος.*

e *Adde ex MS. Veneto, juxta versionem Zini, aut
in eadem persistens insania tollatur de medio.*

Alexandra
Imp. palam
suam fidem
testante:Georgius
capite plec-
titur.B
quibus commo-
rior Diocletia-
nus,sententiam
fert in ipsam
et Georgium:C
illa placide
expirat,

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

Auctore Simeone Metaphraste. a

Ex Bibliothecæ Vaticanæ Codice 1079 pag. 146.

Dioclettiano et
Maximiano
Impp.

Aρτι τοῦ τῆς εἰδωλομανίας νέφους τὴν οἰκουμένην διαλαβόντος, καὶ μικροῦ πάντων ὅλῳ ποδὶ χω-
ρούντων πρὸς τὴν ἀσέβειαν, Διοκλητιανοῦ τότε καὶ Μαξιμιανοῦ τὴν βασίλειον ἰθύνοντων ἀρχῇ, οἱ τῶν ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος τὰ ἐλλήνων διαπρεσβεύον-
των δεισιδαιμονέστατοι τε ἦσαν καὶ δραστικώτατοι. Οὗτοι ἐπὶ μέγα τὴν ἀβείαν αὐξῆσαι μέγα τῷ ὄντι καὶ σπου-
δαίτατον εἶναι τιθέμενοι, πάντας τοὺς ἐν τέλει συγκαλε-

σάμενοι καὶ κοινῇ διασκεψάμενοι περὶ τούτου, ἐπὶ καί-
κείνους ἐώρων τὴν ἰσχυράν αὐτοῖς ὁδεύοντα καὶ ὀρθοποδοῦντα
πρὸς τὴν ἀσέβειαν, ἔργῳ βεβαιῶσαι τὰ δόξαντα σπουδῇ
ἐποιοῦντο· καὶ διὰ ταῦτα γράμματα καὶ προθέματα πολλὰ
τῷ τάχει διὰ πάσης ἐφοῖτα τῆς οἰκουμένης, τοὺς μὲν νο-
μιζομένους θεοὺς, τὰ χειροποίητά φημι ξάνα καὶ βδε-
λύγματα, θυσίας ἀπάσαις τιμῶν (Καὶ γὰρ ἐδόκει τοῖς
ἀνόητοις, Βασιλεῦσιν μὲν δι' αὐτῶν τὸ κράτος, ἀνθρώποις
δὲ

pro idolola-
tria satagenti-
bus contra
Christianos,

A δὲ πᾶσιν τὴν σωτηρίαν βραβεύεσθαι) πάντας δὲ τοὺς ὁμο-
λογούντας εἶναι Χριστιανούς, μετὰ τὴν εἰς τὸ βῆμα πα-
ράστασιν, ἀπώμπτου τὴν ὁμολογίαν ταύτην οὐ ποιοῦμέ-
νους, συγγαίς ὑποβάλλεσθαι τιμωρίαις, εἴτα καὶ θανάτου
ψῆφον τῆς εἰσεδείας παρίεσθαι τὴν ἀντίδοσιν.

2 Τότε δὲ καὶ ὁ θαυμαστάς στρατιώτης μέγας Γεώρ-
γιος, τὸ τοῦ Χριστοῦ τῷ ᾧτι γεώργιον, ἀστέρα τινὰ τῶν
διαφάνων εἰκονίζων, ἐν σὸς τῆς ἀσεδείας ἐδείκνυτο.
Τούτῳ πατρίς μὲν ἡ Καππαδοκίῃ, πατέρες δὲ τῶν ἐπι-
φανῶν, τροφὸς ἡ Παλκιστινὴ, τὸ σέβας ἐκ προηγόνων αὐ-
τοῦ εὐσεβέστατος ἦν καὶ ἀτεχνος, τὴν μὲν ἡλικίαν νεάζων,
τὴν δὲ φρόνησιν πολὺς, εὐθὺς τὴν καρδίαν, ζήλου πνέων
κατὰ τῆς ἀσεδείας. Καλῶς οὖν ἐκπονηθεὶς τὰ πολέμια,
Κόμης τοῦ νομῆρου b τῶν Ἀνικιόρων ἐπιφανεὶ προηεί-
ριζετο· ἡνίκα δὲ καὶ τὸν Βασιλέα [ἔδει] τὸν κατὰ Περ-
σῶν c ἐπέλθειν πόλεμον, αὐτὸν ἐκείνῳ ὁ καιρὸς παρεκί-
λει, ἐφ' ᾧ καὶ καὶ ἄλλους ᾧτι μικροὺς ἀγωνίζεται, καὶ
θαυμαστὴν ἔχων ἐν πολέμοις εὐτολμίαν γνωρίζεσσι.

3 Ἐπεὶ δὲ καὶ μεζόνος ἦν τιμῆς ὁρεγόμενος, εὗρεν οὐχ
ἦς ὠρέγετο, ἀλλ' ἦς ὑπῆρχεν ἐκείνος ἀξίος, τῆς θείας οὕτω
προνοίας οἰκονομασμένης. Λαθὼν γάρ τὰ ἐκ πατέρων
αὐτῇ περιελθόντα χρήματα, καὶ πρὸς τοὺς τότε βασι-
λεύοντας ἀφικόμενος, πάσχει τι τῷ Σαοὺλ παραπλήσιον.

B Ὁ μὲν γὰρ ὄνους ἰαυαζιτῶν βασιλείαν ἐκτήσατο, ὁ δὲ
κοσμηκῆς δόξης ἐπιθυμῶν οὐρανῶν ἔτυχε βασιλείας. Καὶ
ὅπως ἐγγὺς ἡ δόξα. Καταλαθὼν γὰρ ὥσπερ εἰρηται
καὶ ἰδὼν τὸν Θεὸν ὑβριζόμενον, δάκρυα δὲ τιμωμένους,
ζήλῳ θεοσεδείας διακαυθεὶς τὴν ψυχὴν, εἰς νοῦν τε τὰ τοῦ
Δαβὶδ βαλλόμενος, ὅτε μὲν τῇ θέᾳ τῶν ἀσυνετούτων
ἐκτίθεσθαι λέγοντος, ὅτε τὰ ὅμοια πάσχειν, διὰ τὴν περὶ
τοὺς θεοὺς λόγους τῶν ἐχθρανούντων ὀλιγορίσιν, ἔπειτα
καὶ τῶν δεσποτικῶν ρημάτων εἰς καιρὸν διαμνημονεύσας,
ἀναθαρῶς ἐπαγγέλλεται, τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων
ὁμολογούσιν αὐτὸν, ἀντιδιδόναι φιλοτιμίαν τὴν ἔμπροσθεν
τοῦ τεκνύου ὁμολογίαν· ἐσπευσεν ὡς τάχως ἀρπάσαι τὴν
ἐπαγγελίαν, καὶ χρέος ἑαυτῷ δεσποτικῶν προσμνηστεύ-
σασθαι.

4 Πλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν στενὴν εἰσελεύσεσθαι πύλιν
προελομένῳ, ἵνα μὴδὲν ὁ τῶν χρημάτων ὄγκος αὐτῷ ἐμ-
ποδίσαιεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὡς βοηθὸς τῷ πλητῷ πρὸς
τὰ καλὰ χρήσαιτο, πενήτων αὐτὸν χερσὶ διανέμει. d
Πρὸς δὲ καὶ τὴν πανοπλίαν, ἣν Παῦλος ἐν πνεύματι τοὺς
πιστοὺς ὀπλίζει περιβαλλόμενος, καὶ τὴν μὲν ὁσφὺν ἐν
ἀληθείᾳ περιζωσάμενος, ἐνδυσάμενος δὲ καὶ τὸν τῆς δι-
καισύνης θώρακα, περιθέμενός τε καὶ τὴν περικαιφα-
λαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ
εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης ὑποδυσάμενος, ἔπειτα καὶ τὸν τῆς
πίστεως θυραῖον, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος ἀναλαθὼν μά-
χαιραν, ἣ ἐστὶ ρῆμα Θεοῦ, καὶ ὡς οἶόν τε ἦν ἀσφαλῶς
καθόλου περιφραζάμενος, πρὸς τὸν κατὰ τῆς ἀσεδείας
ἐχώρει πόλεμον.

5 Εὐρὼν δὲ τοὺς, ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλεύειν καὶ
ἄρχειν, αὐτοὺς μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἀσεδείας κραταιότερον
ἀρχόμενος, πλήθη τε βασιανιστῆριον οὐ κατὰ τῶν πονη-
ρευμένων (ὥσπερ ἦν θέμις) καὶ ἀδικούντων, ἀλλὰ κατὰ
τῶν εὐσεβούντων μᾶλλον προκείμενα, αὐτοὺς τε δημηγο-
ρῶντας οὐδὲν θεοσεδῆς, οὐδὲν δίκαιον, ἀλλ' ὅσα πρὸς
ἀσέδειαν ἀλείφει καὶ τὴν τῶν δαιμόνων λατρείαν (τί γὰρ
ἕτερον ἢ τῶν ψευδωνύμων θεῶν προσκύνησις;) οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ προσαπειλύντας, εἰ μόνον ὀνομάσει τις τὸν
Χριστόν, ἔξω παυτὸς ἐλέους, τοῖς προκείμενοις, κατὰ
Χριστόν, εἰς ἐναποθανεῖν· ζήλου πλησθεὶς τὴν ψυ-
χὴν, καὶ τρυφὰς μᾶλλον οὐ πληγὰς εἶναι τὰ ἀπειλού-
μενα διὰ Χριστόν λογισάμενος, εὐτολμόν τε καὶ λευκῶδες
δεικνύς ὄρημα, δικαίως τὸ πλῆθος, καὶ παρελθὼν εἰς
μέσους, Χριστιανὸν ἑαυτὸν ἀνεκέρυξεν καὶ Χριστοῦ δοῦλον
ὑπάρχειν.

6 Τὴν παρόρσειαν ταύτην καὶ τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλ-
μαν τοῦ Μάρτυρος οὐχ ἀπλῶς εἶδε τὸ τῶν ἀσέδων πλῆ-
θος, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρῶς κατεπλάγησαν. Ὁ μὲν τοι γεν-
νάδας θαρρόκληότερον ἔτι μᾶλλον, Θεὸν μὲν ἀληθινὸν τὸν
Χριστὸν ὡμολόγη, τὰ δὲ γε τιμώμενα παρ' αὐτῶν εἰδῶλα
καὶ τοὺς ὀνόματα μόνον θεοὺς διέπτυνε τε καὶ ἐμυκτήριζε,

καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπέθεσιν ἐποιεῖτο σποδρὸν γέλωτος. Πλὴν
ἀλλὰ τοῖς τυράννοις ταῦτα ἀκούοντι παυτοδραπτεῖ ἦν
ἡ γνώμη· ποτὲ μὲν γὰρ τὸν ἀνδρα τῆς παρόρσειας ἐθαύ-
μαζον, ποτὲ δὲ ὑπέβλυνον, ποτὲ δὲ καὶ θωπεύοντες ὑπέβλυνον,
ὅσπερ κατὰ τὸν Θεὸν Δαυὶδ τοῖς ἐκείνων λόγους, τοῦτο
μὲν βολέειν ἐοικέναι, τοῦτο δὲ ὑπὲρ ἐλπίον ἀπαλόνως
δείκνυσθαι τὴν τε γὰρ νεότητά καὶ τὸ κάλλος ἐλέους
παντὸς ἀξίον καὶ φειδουῆς ἔκρινεν, τὴν ζωὴν προτιμωτέρῳ
σαςτῶς ὑπέβλητον, τιμὰς ὑπεργέλλοντο, πλὴν τῶν καὶ τρυ-
φῆς ὑπεμύνησκον. Ὡς δὲ πρὸς τὰ φιλόκρητον ταῦτα
καὶ μολακὰ μὴδὲν ἐπικλονόμενον ἐόντων, μετθεσθῶντες
βασάνους ὑπέβλυνον, ὥσπερ τὴν ὄψιν φροεράς, πρὸς δὲ καὶ
τὴν ἐν πικρῷ θανάτῳ τοῦ βίου καταστροφῇ.

7 Ἐπεὶ δὲ πρὸς πάντα ἐόντων εὐπαγῆ καὶ ἀκλόνητον,
μιμνόμενόν τε τὴν οἰκίαν ἀτέχνως τοῦ σπονίμου, ἡ οὐκ
ἀνέμοις σαλεύεται, οὐ ποταμοῖς παρασύρεται, οὐ βροχαῖς
κατακλύζεται, καὶ τοῦτο δὲ τὸ τοῦ λόγου λένοντα ἔχον
ἐόντων, ἡ πρὸς κολωνὸν κρυπτεσθαι, οἱ δὲ καὶ πείραν
ἐπήγαγον, καὶ θράττειν ὄντο, καὶ μορμολύττεσθαι τὸν
ἀπτόπτον, ζύλῳ τοῖνυν αἰωακθέντος, κοντῷ τὴν γαστέρα
διακρύβειν ἐκέλευον. Καὶ οἱ μὲν ἐργον ἤπτοντο· ὁ δὲ
ὥσπερ ἐνευφραίνόμενος τῶς πληγῆς, ἀφείλετο τῶς φρίκας,
πρὸς Θεὸν μᾶλλον ἐκίνει τοὺς λόγους, καὶ δηλὸς ἦν ὁμο-
λογῶν αὐτῷ χάριτας τῆς κολάσεως, Εὐχαριστῶ σοι, Δεσ-
ποτα καὶ Θεέ, λέγων, ὅτι μὲ τῶν ἀγαθῶν ἀξίον γενέσθαι
παρασκευάζεις. Οὕτως ἔλεγεν, καὶ ὁ κοντὸς εὐθὺς· μολί-
δον δίκην ἐστρέφετο, τῷ μὴ πεισθέντι τοῖς παρανομήσιν
αὐτὸς ὑπέκων βράδιως καὶ οἶον εὐπειθῆς γινόμενος, τοῖς
μὲντοι βλάπτειν τὸν Ἄγιον βουλομένους οὐδαμῶς χη-
σιμος.

8 Ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐχθραίνοντες, οὕτω πρὸς πλείονα
θυμὸν ἐξαφθέντες (ἵστασθαι γὰρ τὸ μὴ δυνατόν εἶναι
τιμωρεῖσθαι σαρῶς ἔκρινον) πρὸς βαρυτέρας ἐβλεψον τι-
μωρίας· καὶ τὸ μὲν νῦν ἔχον ἡ φυλακὴ τὸν Ἄγιον παρε-
λάμβανεν, ὥς αὐτοῖς ἡ περὶ τοῦ πῶς δεῖ τιμωρησασθαι
σκέψις γένετο· ἵνα δὲ μὴ δὲ οὕτως ἀνετον ἔχει τὸ σῶμα
ψυχῇ, κατακρίθεις τὴν εἰρητήν, ἀλλὰ καὶ πέδας μὲν τῶν
αὐτοῦ πόδας δεσμῶσιν, ὑπτιον δὲ διατείναντες καὶ βαρεῖ
λίθῳ τὰ στέρνα καταβαρύνουσιν. Ὁ δὲ καὶ οὕτως κῆχα-
ρίσται τῷ Θεῷ πάλιν, καὶ τὸν εἰς τιμωρίαν ἐπιτιθέντα
λίθον αὐτῷ, εἰς στριγμὸν καρδίας κῆχετο γενέσθαι, πᾶ-
γιόν τε καὶ ἀμετάθετον ἐμπεδῶσαι αὐτῷ τὴν ὁμολογίαν.

9 Ἐπειτα εἰς τὴν ἐπισύσαν καὶ περὶ τῆς βαρυτέρας
σκέπτεται βασάνου Διοκλητιανὸς ὁ δεινός· ἡ δὲ ὁργάνῳ
τι τιμωρητικὸν ἦν, ἀξίον μὲν τῆς ἐκείνου πικρᾶς ψυχῆς
καὶ θαμνουϊώδους, ἰδεῖν δὲ φρικωδέστατον, καὶ ὑποστῆναι
παντάπασι ἀλγεινότερον. Τροχὸς τις ἥρμοστο παμμι-
γένης, παχύραις ὀξύταταις καταπαγείς, ὁ μεθόδῳ τινὶ
κομψιτέρᾳ κινούμενός τε καὶ περιδινόμενος, τὸν αὐτῷ
προσδεθῆναι κατακρίθοντα, ἔξακμον εὐθὺς ἐδείκνυ καὶ
κατάκοπον ταῖς μαχαίραις. Ἐπ' αὐτῷ τοῖνυν ὁ Ἄγιος
γυμνὸς ὅλος περιταθείς καὶ δεθείς, εὐχὴ καὶ πίστει τῇ
πρὸς Χριστόν ἐπιδρόσας αὐτοῦ τὴν καρδίαν, εἴτα καὶ
εὐελπίς ὦν, ὅτι μεζόνων τιμωρῶν μεζόνος αὐ πᾶντως
ἀντιλάδοι καὶ τοὺς μισθοὺς, εἴπερ ἀξίος πιστεύειν ὁ Παῦ-
λος, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον εἰπὼν ἑκαστον καὶ τὸν ἴδιον
μισθὸν λήψεσθαι, γενναίως εἶχε καὶ καρτερῶς, ἄνω τε καὶ
κάτω στρεφόμενος καὶ περιειλούμενος, καὶ ταῖς μαχαί-
ραις δεινῶς κατακρεουργούμενος, οὐκ ἐκδιδόντος τε καὶ χλευασ-
μὸς, τὸ τοῦ Θεοῦ φάναι Δαυὶδ, τοῖς κύκλῳ γινόμενος,
οἱ πρὸς τὸ παρὸν μόνον βλέποντες, Ποῦ δὲ νῦν ἐφάσκον ὁ
Θεὸς Γεωργίου, καὶ διὰ τί μὴ ἔλθῃ τῶν ὑμετέρων χειρῶν
αὐτὸν ῥυσόμενος· ὡς καὶ ταῦτα συνάδειν τὰ τοῦ Δαυὶδ,
Ἐν τῷ καταθλάσθαι τὰ ὀστά μου λέγοντος, ὠνεῖδίζῃ με
οἱ ἐχθροί μου, ἐν τῷ λέγειν αὐτοῖς μοι κατ' ἐκαστον ὑμέ-
ραν, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου· Οἱ ἀσύνετοι οὗτοι οὐ μνηστῶν
συνιδεῖν οὐκ εἶχον, τοῖς οὕτω διὰ τὸ φροεῖσθαι τὸν Κύ-
ριον δεινῶς πάσχουσιν, οἷα Σολομὼν ὁ σοφὸς προλέγει,
Τότε φάσκων ἴσας ἔσται τῷ σώματί σου, καὶ ἐπιμέλεια
τοῖς ὀστέσις σου· τοιγαροῦν καὶ γέγονεν αὐτῷ ἴσας, καὶ
κομιδὴ θαυμαστή, καὶ ὅπως ἄκουε.

10 Οἱ μὲν κολάζοντες μετὰ τὸ διαθῆναι ταύτην τοῦ
Ἄγιου ἀνεχώρουν, τῆς γαστρὸς αὐτοῦ εἰς τὴν συνέδη
καλούσης

D
PER METAPHR.
EX MS.
VATICANO.
idola ridet,

Ps. 54, 22

blanditiis ac
minis frustra
tentatur.

Contus in eum
intortus refle-
ctitur :

E

ipse carcere,
vinculis,

et grandi la-
pide gravatur :

rotæ alligatus,
F

1 Cor. 3, 8

in eaque dire-
concisus,

Ps. 43, 14

Ps. 41, 11

Prov. 3, 8

prodiit S.
Georgius,

b
c
insignis miles

qui augendæ
dignitatis spe
Curiam a dies,

Divino ibi
zelo succendi-
tur
Ps. 118, 158
Ps. 138, 24
Matt. 10, 2

et opibus in
pauperes di-
tributis,
d

Eph. 6.

armatus fide
C

in ipso fervore
persecutio-
nis,

e

palam se pro-
fitetur Chris-
tium,

Α καλούσης λαιουργίαν, ἐκείνους φαρμέν, οἱ τίνες διατίλουν ἐν βροῦσαι ἄρτου τὸν τοῦ Χριστοῦ λαὸν κατεσθίνοντες· ὁ δὲ Ἅγιος, οὕτω προσπαχθὲν, ἐρείπειν ὥσπερ εἶχε τῇ τροχῇ δέσμιος. Ἀλλὰ προσεκτείνῃ ὡς οἶόν τε φιλικῶς, ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἡ θαυμασία τοῦ ἀγαθοῦ ἐπισκεψίαι. Οὐ πολλὸς μετὰ τὸν δεσμὸν παρῆλθε καιρὸς, καὶ ἦτος μὲν οὐρανὸθεν ἤχεται παιδρὸς, φωνὴ δὲ ἐκείθεν οἷα θεοπρεπὲς ἐξακούεται, πρὸς ὄνομα καλῶσα τὸν ἀθλητὴν· ἔπειτα καὶ ἄγγελος Θεοῦ παραστὰς, λυεῖ μὲν τῶν δεσμῶν ἐκείνων μάλα ῥαδίως, θεραπεύει δὲ τὰς πληγὰς ὥσπερ οὐδὲ γενομένας πρότερον, οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ὡς φίλον ἰδὼν καὶ συμπολίτην προσαγορεύει τὰ φιλικώτατα. Πληροῦται γὰρ κἀνταῦθα τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Δαυὶδ προκηγορευμένον, ὅτι παρεμβολῇ ἄγγελος Κυρίου κύλην τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς.

11 Εἶτα τὸν Ἅγιον ἐνκηθύναι τε τοῖς γινόμενοις καὶ ὁμᾶσαι τὸν Κύριον, Ὑψίσω σε λέγοντα ὁ Θεὸς μου, ὁ Βασιλεὺς μου, καὶ εὐλογῆσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα· αἰνέσω τὸν Θεόν μου διὰ παντός, τὸν Θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου. Εἶτα φανερὸν ἑαυτὸν τῷ Βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις παῖσιν ὁ Ἅγιος, μέσος αὐτῶν γίνεται, θυσιάς τοῖς ἐπίσται αὐτοῖς ἀναισθήτοις προσαγόντων θεοῖς, φωνῇ τε λαμπροτέρᾳ, Ἐπίγρωθι, Βασιλεῦ, ἔφη, τίς μὲν ἐγὼ, ὃν ὑμεῖς εἰς ἀπώλειαν ἐκδεδῶκατε, τίς δὲ ἐκεῖνος, ὁ τῆς πικρᾶς ὕμνων ἀπαλλάξας με τιμωρίας· ἐπίγρωτε τοῦτον, καὶ Θεὸν ἀληθινὸν εἶναι πιστεύσατε, παυσάμενοι προσέχειν θεοῖς, οἱ τινες οὐ μόνον ἐτέροις, ἀλλὰ καὶ ἐαυτοῖς ἀδύνατοι βοηθεῖν. Ἦκουσε ταῦτα ὁ Βασιλεὺς, καὶ τὴν ὄψιν προσβαλὼν τῷ Μάρτυρι, τίς τε εἶπεν διεπυνθάνετο, καὶ περὶ τὴν θέαν ἀμφαγνοεῖν ἐνόηκε· πού γάρ καὶ εἰκὸς ἦν πιστεῦναι ὅτι καὶ ζῶν διαρκέσει Γεώργιος· μὴ ὅτι καὶ τὰ ἐν τῇ τροχῇ δεσμὰ διακύψας, καὶ τὰς ἀνηκέστους πληγὰς ἐξυγρωθεὶς, ἀπαθὲς τὸ παράπαν ὀράσθαι, καὶ μὴ δὲ ἔχοντι τι κολάσεως ἐπισκημαίνεσθαι τῷ σώματι;

12 Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος πάλιν ἑαυτὸν ἐδείκνυ, καὶ τοῖς μὴ πάνυ πεπρωμένοις καὶ ὑψηλοῦς καὶ νοῦν βουλομένοις ἐπιόχλος ἦν, καὶ αὐτὸς εἶναι Γεώργιος, αὐτὸς ὁ τῆς ἀληθείας Μάρτυς ἀκριβῶς ἐπιστεῦετο· πολλοῖς αἰτίως σωτηρίας ἐρίνετο, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως πρῶτος ἀληθής· καὶ πρώτοις γε τῶν ἄλλων, τοῖς καὶ πρώτοις τὴν ἐπιφάνειαν, Ἀνατολίῃ φημί καὶ Πρωτολέοντι τοῖς στρατηλάταις· οἱ καὶ φανερώς ἕνα Θεὸν ἀληθινὸν εἶναι τῶν Χριστιανῶν ἀνακράξαντας, ἐν τύποις ἐρήμοις κατακοπήναι μετὰ τῶν ἄλλων τῶν συμπιστευσάντων αὐτοῖς κατακρίθησαν, καὶ τοῦτο μισθὸν εἶχον τῆς εὐσεβείας, τὸ ἐκεῖνα παθεῖν, ὃ πολλῶ μάλλον τοῖς τὴν κρίσιν ἐξενεγκόντας ἦν ἀξιον. Ἀπαγόμενοι δὲ εἰς τὸν τῆς τελειώσεως τύπον, πάντες ὡς ἐκ μιᾶς καὶ γλώττης καὶ γνώμης, Κύριε, ἔκραζον, Ἰησοῦ Χριστέ, πρόσδεξι τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ· καὶ τὴν βραχείαν ὁμολογίαν ταύτην τῆς εἰς σε πίστεως, εἰς δικαιοσύνην λογισάμενος καὶ ἀπολύτρωσιν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, ὑπὸ τὴν σὴν ἡμᾶς ἀδιάδοχον κατὰ στήθεσιν βασιλεύει· οὕτως εἰπόντας, τὸ τῆς μαρτυρίας ἐκδέχεται τέλος. Εὐρέθη καὶ ἡ Βασίλις Ἀλεξάνδρα, τὴν ἀγαθὴν γῆν μιμησαμένη, καὶ σπέρματα λαβοῦσα καὶ ἀφορμὰς τὰ κατὰ τὸν Θεὸν Γεώργιον, εὐσταχυν ἐγεώργη τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν· αὐτὴ τὸ νῦν ἔχον μικρὸν παρρησιασάμενη τὴν εὐσέβειαν, καὶ Χριστιανὴν ἑαυτὴν ἀναμολογήσασα, ἔμενεν οὕτω παρ' ἑαυτῇ τρέφουσα τοὺς εὐσεβεῖς λογισμούς.

13 Τὸν μὲν τοι Βασιλέα κατὰ τοῦ Μάρτυρος θυμὸς ὑπεβίβας ἄγαν θερμὸς, χαλεπὴ πάλιν αὐτὸν ἤπειρε παρὰδοῦναι κολάσει. Τίτάνη γούν, ὃν σύνθετος καλεῖν ἄσβεστον, ἄρτι σβεσθέντι, ἡ τύχη ἀλγέστερον εἰπεῖν ἀναφθέντι, συγχωσθῆναι κελεύει· φύλακὰς τε διὰ παντός παρεδρεῖν, ὡς μηδὲν ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι φιλόνηριπον, μὴ δὲ κακουργηθῆναι τι πρὸς τῶν οἰκείων μηδιστῶν. Εἶχε μὲν οὕτω τὸ κελευσθῆναι ἡμερῶν δὲ τριῶν διαγενομένων, ὁ Βασιλεὺς, ὅσον ἐπὶ τῷ πράγματι κρίνων, θανεῖν τε αὐτὸν ὤκετο, καὶ εἰς τέλος ὑποστῆναι διαφθοράν, ταύτην τοι καὶ στρατιώτας ἐπέταττεν ἀπελθεῖν, καὶ ἀνελομένους σπουδῇ τὰ ὀστά ἀφαιρῆσαι, βασικαίνειν Χριστιανούς ἀντικρυς τῆς ἐξ αὐτῶν μεγαλοδωρίας· εἶδει γὰρ ὅσον τιμᾶται

ταῦτα τοῖς εὐσέβειαν τιμᾶν ἐλομένοις. Ὡς οὖν περιεῖλον τὴν ὑποκειμένην ἀσβεστον, ὁ δὲ, ὡς τοῦ καινοῦ θαύματος! οὐ ζῶν εὐρεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπαθὲς τὸ παράπαν, ὥσπερ οὐδενὶ τῶν λυπούμενων ὀμικλήως, ἀλλὰ ῥῆδοις μάλλον ἢ ἀνθεσι σκεπασθεῖς τοῖς ἀπαλωτάτοις.

14 Τοῦτο τὸ μέγα καὶ οὐδὲ μακρὰν ἀπιστῶν f τοῖς ἀπίστοις φημί τῶν Χριστοῦ θαυμασίων, πάντες ὅσοι παρόντες ἔτυχον θεασάμενοι (καὶ γὰρ πολλοὶ συνήλθον κατὰ θέαν τοῦ Μάρτυρος) Μέγας δὲ τῶν Χριστιανῶν Θεὸς ἀνεβόησαν· τοῦτο καὶ τὴν βασιλίδαν Ἀλεξάνδραν παρρησιασάσθαι, καὶ τὴν ἴσχν ἀφείναι φωνὴν παρεσκεύασε· τοῦτο καὶ τοὺς ἀποσταλέντας ἐπὶ τὴν συλλογὴν τῶν ὁσίων στρατιώταις, πιστεῦσαι πεποιήκεν. Ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸν Βασιλέα ἤδη διεβιβάσθη, ἐκπληξίς αὐτὸν εἶλε, καὶ ὑπὸ θέους ἐβάλλετο, ἀμέλει καὶ παραστάντα ἡρώτα, Τίς ὁ τῆς ζωῆς σοι, λέγων, καταστάς αἰτίος; Καὶ ὅς, Ἐὰν ἀκουσάντες, ἔφη, μὴ πιστεύσατε, τίς ἄρα χρεῖα ῥημάτων κενῶν; Πλὴν ἀλλὰ δῆλόν σοι Βασιλεῦ ἔστω, ὅτι Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ υἱός, αὐτὸς καὶ ἐμὲ καὶ πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστευόντας πτέρυξί τε ἀοράτοις ἐπισκηάζει, καὶ παντός οὐτινοσούν βλαβεροῦ ῥύεται.

15 Οὐκ ἤνεγκεν ἡ βέδελος ἀκοή ῥήματα ψεύδους ἐλεῦθερα καὶ μοιγήθριας, ἀλλὰ κακῶς αὐτὸν πάλιν τῆς ἀληθείας ἀμείβεσθαι καὶ ὑποθήκῃσι σιδηροῖς, ὧν ἴλοι ὕξει προέπιπτον, πυρωθεῖσιν ὑποδιδόντα ἐλαύνεσθαι κελεύει· ὁ δὲ τρέχειν ἀδυνάτως ἔχων, ὥσπερ ἑαυτῷ τῶμαν ἐμβέβλων, καὶ ὑπὲρ ἄνω καὶ ἀνθρωπίνων ὅρων τρέχειν ἐγκελευόμενος, Τρέγε, Γεωργίε, ἔλεγε, τρέγε τὸν τῆς ἀλλήσεως εὐαρεσθῆναι δρόμον. Εἶτα καὶ βοήθειαν αἰτήσας παρὰ Χριστοῦ σὺν δάκρυσι, καὶ τὴν εἰς τέλος ὑπομονήν, Ἴνα μὴ εἴπῃ, λέγων, ὁ ἐχθρός, Ἰσχυσα πρὸς αὐτὸν, τοχέας εὐθὺς τυγχάνει παρσκλησεως, καὶ τὸ τῆς θείας φάναι γραφῆς, πρῶτον αὐτῷ τὸ φῶς ἐβράχη, καὶ ταχὺ ἀνέτειλε τὰ ἱμάτια· παραχρῆμα γὰρ φωνῆς ἀνωθεν ἀκούσας ἤχηθεῖσας, προθυμίας τε πέμπεται, καὶ ὑγιὲς ὅλος γίνεται. Ἐπεὶ δὲ καὶ πλείονων ἐδείτο στεφάνων, διὰ λογισμῶν εὐσταθῆσαν καὶ ψυχῆς μέγεθος, ἡ φιλόδορος τε Χριστοῦ δεξιὰ πρὸς παροχὴν μειζόνων ἀμοιβῶν κνυρεπίετο, καὶ τὸ δεσμοτῆριον αὐθις αὐτὸν ὑπεδέχετο.

16 Εἶτα τὴν ἐπιούσαν πάλιν εἰς ἐρώτησιν παρσχεῖν, Μέχρι τίνος, ὁ Βασιλεὺς ἔφη, τοῖς ἡμετέροις ἀπειθήσεις προστάγμασι, παρ' οὐδὲν ἕτερον, ὅτι μὴ μόνον αὐθάδην, καὶ τὸ τὰς ἐκείνου προλήψεις ἐκδικεῖν οὐκ ἐπιστημόνως, μάλλον δὲ γοητείας ἀλύσει ἀπειροκαλῶς, οἷς ὅλως καὶ τεθαύρηκας ἐξαπατᾶν τὸν λαόν; Πρὸς ταῦτα ὁ Μάρτυς, γενναῖόν τι καὶ ἀνδρῶδες πρὸς τε τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς συμπρόντας περιδλεψάμενος, Ἐγὼ, ἔφη, ὁ παρ' ὕμνων εἰς θάνατον ἐκδοθείς, καὶ θάνατον οὕτω χαλεπὸν τε καὶ ἄφικτον, αὐτὸς ἐγὼ νῦν μέσος ὕμνων ἔστηκα, Μάρτυς ἀπαράγραπτος τῆς τοῦ Χριστοῦ μου δυνάμεως· τὰς τε ἡδὴ μοι ἐπενεγθεῖσας βασάνους ἐν οὐδενὶ ἴμενος, καὶ νῦν ἔτοιμος πρὸς πᾶν ἄλλο τὸ παρ' ὕμνων ἐπαγόμενον ὑποπτήξει μηδὲν· ὑμῖν δὲ πῶς ἔχει τὰ τῶν ἐλπίδων, οἱ ματαίους εἰδῶλοις προσκειμένοι; οὐδὲν ὀκνεῖτε καὶ ἐτέροις ἐτι ἀπολείας ὑπύθεσις γίνεσθαι, ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι δεῖ μάλλον θεοὺς ὀνομάζοντας, ἀνθρώπους ἐν μέθαις, καὶ ἀσελγείαις, καὶ φόνους ἐξεσθθέντας, καὶ τὸν μὲν βραχύνον τοῦτον βίον ἐπὶ τοιούτοις ζήσαντας, νυνὶ δὲ αἰώνιον πυρὶ δι' αἰῶνος τιμωρομένους, ὃ καὶ τοὺς σεδομένους αὐτοὺς ἀπαντας περιμένει.

17 Θυμὸς πάλιν ἐπὶ τοῖς εἶχε τὸν τύραννον· καὶ πάλιν ὁ καλὸς Γεώργιος ἐμαστιζέτο, καὶ νεύροις βροῖσις ἀνγλεῶς ἐκόπτετο· ὁ δὲ ἐπ' αὐτοῖς οὕτω γενναῖος δέκετο, ὡς ἐπ' αὐτῷ πεπληρωθῆναι τὸ τοῦ Θεοῦ Δαυὶδ, Συνήχησαν ἐπ' ἐμὲ μάστιγες, καὶ οὐκ ἔγνω. Ἐπὶ πολὺ τοίνυν οὕτω μαστιζόμενος, καὶ σφόδρα γενναῖως πρὸς τὰς πληγὰς ἔχουτος, ὥστε τοῖς παύοντες μάλλον ἀποκαμεῖν ἢ ἐκείνον, καὶ μέχρι βλέμματος ἐνδύσιμόν τι καὶ μαλακὸν ὑπογῆναι· προσχὼν ὁ τύραννος οἷα καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἀποκαμῶν, καὶ τῆς τοῦ Μάρτυρος ἡτᾶσθαι καρτερίας ὑποδεικνύμενος, Ἐως τίνος, ἔφη, τὴν ματαίαν ταύτην δημοσιεύων φιλοτιμίαν, πολλῶν σεαυτὸν οὐκ ἀγαθῶν μόνον ἀποστειρεῖς, ἀλλὰ καὶ κακῶν ποιεῖς πρόξενον, ἡμῖν

D inde post triduum saluus educitur :

f ac rursum multi convertuntur.

Ipsae denuo Christum confessus,

crepidis ignitis calcatur :

E

Is. 58, 8

iterumque sanatus

et interro-gatus

F

Deorum Irridet vanitatem :

et crudeliter flagellatus Psal. 34, 15

constantiam retinet :

μη

PER METAPHOR. EN M. VATICANO, et pro mortuo relictus,

solvitur ac sanatur ab Angelo.

Psal. 33, 8

seque Imperatori sacrificantem sistens,

multos ad fidem convertit,

qui cum Anatoleo et Protolonte capite plectuntur.

Credidit etiam Alexandra Imperatrix.

S. Georgius calcit infosus

Is. 8, 19

Procaculus
ad mortuum
suscitandum

g

A μὴ πείθεσθαι βουλόμενος· Τούτων ὁ θεὸς ἀκούσας Γεώργιος, Εἶθε μάλ्लου εἶπεν, ὦ Βασιλεῦ, ὑμεῖς ἐπειθήνέ μοι, καὶ σὺν ἡμῖν τὸν μόνον προσκευνεῖτε Θεόν, ὃς καὶ αὐτὸς ζωὴ ἐστὶν ἀντικρὺς, καὶ ζωὴν παρέχειν δυνάμενος. Τί γὰρ ἂν καὶ περὶ τῶν ζώοντων τοὺς νεκροὺς ἐλπίσῃς; Ἡσυχίας ὁ θεὸς πρὸς ὑμᾶς βοᾷ, νεκροὺς ἐκείνους ταυτί τὰ παρ' ὑμῶν τιμώμενα γρησέως καλῶν.

18 Τότε Μαρτύριος, ὁ καὶ δευτέρων τιμῶν τῶν μετὰ Διοκλητιανὸν ἀξιούμενος, πρὸς οὗς τῷ Βασιλεῖ κοινολογισάμενος, καὶ ἀνεβήκει τῶν πληθύνοντων τὸν Μάρτυρα, ἐγγυτάτω τε αὐτοῦ παρασκησάμενος, Ἀλλὰ δὴ πάντως, ἔφη, Γεώργιε, εἰ βούλει τῷ σῷ ὑμᾶς πιστεῦσαι Θεῷ, ἔργον τι πρὸς πίστιν ἀγγέλλω· ἐπιδείξασθαι, καὶ ἕνα τῆς ἐκ γειτόνων κειμένης σοφοῦ τῶν νεκρῶν ἀναστήσαι, οὐπὲρ γενομένου, οὐ δυσκόλως ἡμεῖς πρὸς τὴν σὴν θρησκείαν μεταταξόμεθα. Τοιαῦτα μὲν ὁ Μαρτύνιος, ἐργῶν δέ τι καὶ δυσάκουστον ἢ καὶ μάλ्लου ἀδύνατον τὸ παράπαν οἰόμενος τῷ Μάρτυρι προτείνειν εἰς πείραν, ἢ ἐντεῦθεν ἰδὼν, οὐκ ἀλόγως τὰ τῆς ἡμετέρας διανομοῦσθαι πίστεως (ὁ λόγος γὰρ οὗ τοῦ σκαυροῦ, ὡς Παῦλος ψαλμοῦ ὁ θεὸς, μυρία τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστί) τὸ δὲ οὕτω Γεώργιον ῥάδιον ἦν, ὥσπερ εἰ πτῆναι τῷ ἀετῇ τις ἐκέλευεν, ἢ νύξασθαι τῷ δελφίνι, εἰ βούλει δέ, ὥσπερ εἰ καθεύδοντά τινα ἐκείνῳ ἐπέταπεν ἀνίσταν· ἡδεὶ γὰρ ὅτι τῷ βουλήματι μόνῳ τὸ σύμπαν ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγγέλλεται, οὐδὲν ἂν ἐμποδίσαι καὶ νεκροὺς ὅστέναι ἐμπνεῦσαι ζώων.

hoc facit
invocato
Deo,h
et Athanasium
magnum con-
vertitac pramittit
ad marty-
rium.Reclusus
carcereinfirmos
curatet lapsum
Glycerii
bovem:

19 Εἰς γόνυ τοιγάρ οὖν κλισθεῖς, καὶ Θεῷ δοῦς τὴν εὐλαθεῖ προσκύνῃσιν, ἔπειτα καὶ διαναστάς, καὶ ὀρθάλμους, μετὰ τῶν αἰσθητῶν ψαλμοῦ καὶ τοὺς νεκρούς, εἰς ὕψος ἐπάρας, κἀκείνους δεηθεῖς ὅς τοις οἰκείοις ἐδοῦξαι ἐμελεῖν, καὶ οὐ τὴν ἄψευστον ἡδεὶ ἐπαγγελίαν, ὅτι δοξάσει δὴ καὶ αὐτὸς θεοπρεπῶς τοῖς δοξάζουσιν, ἕνα τῶν κειμένων νεκρῶν εὐθὺς ἀνίστησιν· ὡς πολλοὺς μὲν τῶν θεασσάμενων τοῦ τε πληθύνος καὶ τοῦ στρατοῦ πιστεῦσαι, τὸν δὲ Βασιλέα θανατῶσαι μὲν καὶ αὐτόν, γοήτα δὲ κατὰ τὸ φανερόν ἐπικαλέσθαι τὸν Ἅγιον, καὶ εἰς φάντασμα θείναι τὸ γεγονός· Δι' ἣν αἰτίαν καὶ Ἀθανάσιον ἡ τινα εἰς μέσον παραχρῆναι κελεύει, δόξαν ὅτι πλείστον ἐκ γρησέως ἐκυτῶ περιετρίβμενον, ἀνατρέπειν οὕτω ταῖς αὐτοῦ φαντασίαις πειρώμενον τὴν ἀλήθειαν· ὃς οὐδὲν ἔτιον εὐχερῶς ὑπὸ τοῦ Μάρτυρος διελέχθη, ἢ οἱ τῷ Μωϋσεὶ πρότερον ἀντιθανατοῦργεῖν νομιζόμενοι. Ταύτητοι καὶ πολλοὶ τῶν ἐλλήνων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος, ὁ τὴν γρησείαν πολλὸς Ἀθανάσιος, τῆς εἰδώλων πλάνης ἐτοιμότητα καταγινώσκων, τῷ φέγγει τῆς εὐσεβείας θερμῶς προσέδραμον· οἱ, καὶ προσταγὴν οὕτω παρὰ τοῦ τυράννου, τὴν διὰ ζήτους δέχονται τελευτὴν σὺν νῷ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι, πρότερον τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα παρὰ τοῦ Ἁγίου δεξάμενοι.

20 Οἱ δὲ τῶν εἰδώλων θεραπευταὶ ἀσάλευτοι μάλ्लου ἦσαν καὶ αὐτοὶ διαφερόντως εἰς κακίαν· δέον γὰρ τοῦ θαύματος γενομένου μεταμαθεῖν τὴν εὐσεβείαν· δέον, τίς ὁ ποιῶν ταῦτα, μαθεῖν. Οἱ δὲ οὐ γινώσκοντες μάλ्लου οἰδαμῶς ἔσπευσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς ἀληθείας προσκυνετὴν κακῶς ἡμεῖς οὐτο, καὶ τῇ εἰρητῇ πάλιν οἱ θεομισεῖς ἐνέκλειον. Πλὴν ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐπομένῃ αὐτῷ χάριν οὐμένου συγκάτεκλειον· τὸ γὰρ πλῆθος τῶν πιστευσάντων ἐκεῖ συνίον, καὶ τοὺς φυλάττουσας εὐ ὑπερχόμενον, ὡνίον τε καὶ χρημάτων ποιούμενον τὴν τοῦ Μάρτυρος ὄψιν, πολυτίμων αὐτοὶ χαρίτων ἀτεχνῶς ἀπέλαθον· ὅσοι γὰρ ἦσαν ὁμιλοῦντες νόσις, οὗτοι παρὰ τῶν προσκυνούντων εἰς τὴν εἰρητὴν ἦγοντο, καὶ ἦς ἐδέοντο ὑγείας οὐ δικαίρτατον. Μεθ' ὧν καὶ Γλυκερίος τις πένης καὶ ἄρροικος, ἄρτι τοῦ βοῦς αὐτῷ περὶ τὴν ἀρώσιν πεσόντος, προσελθὼν ἐκείνος τῷ Μάρτυρι, καὶ δάκρυα δοῦς, ἅπερ εἶχε καὶ οἷς τὸν Ἅγιον μάλ्लου καμφθῆσθαι ἠλπίσεν, εἶτα καὶ περὶ τὴν εὐσεβείαν οὐ πένης ἀναφανείς, ἀλλὰ ψυχὴν ἔχον εὐγενίαν καὶ σπέρμακα δέξασθαι τῆς εὐσεβείας ἐπιτεθείαν (εἰρηκε γὰρ πιστεύειν δύνασθαι ταῦτα τὸν Χριστὸν ποιεῖν, καὶ αὐτοῦ εἶναι μόνον ἀληθῆ Θεόν) οὕτως ἐκείνους ἔχων, ἤκουε παρὰ τοῦ Ἁγίου, Εἰ πιστεύεις, ἀπελθὼν εὐρήσεις ζῶντα τὸν βούν.

21 Ἐπεὶ οὖν καὶ ἀπελθὼν οὕτως εὔρε, τὸ τῶν Ἰου-

δαίων μισήσας ἰ, Σαμαρείτης ἐν τούτῳ γίνεται, καὶ πρὸς τὸν θεραπευτὴν ἐπανέρχεται καὶ τοῖς μὲν πύδας ἢ πορείαν εἶχε, τὰ χεῖλη δὲ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τῆς ὑγιᾶς πίστεως ἀνακήρυξις. Διὰ ταῦτα γοῦν οὐ δὲ ἀγιάζεται, ὡς τὸ πρότερον τὴν πενίαν σύννοικον ἔχειν, ἀλλὰ πλοῦτος αὐτῷ δίδεται πολλὸς τε καὶ ἀσυνός· καὶ γὰρ οὐκέτι πλείονον ὀλέγων γῆς κύριος ἦν, ἀλλ' ὅλον κληρονομεῖ τὸν παράδεισον· καὶ ὅπως, ὦρα μαθεῖν. Ἐπανελθόντι τῆς εἰρητῆς καὶ τοῦ Μάρτυρος, εὐτυχόντες οἱ τῆς ἀσεβείας ὑπουργοὶ δραστηριώτατοι, καὶ μισθόντες ὡς τὰ Χριστιανῶν ἐπρέσβινε τε καὶ διαρρήκην ἐκέρυττε, συλλαβόντες ἄρρουν πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ ὃς, οὐ δὲ τῆς συνήθους ἐρωτήσεως ἀξίωσας, οὐ δὲ τὴν αἰτίαν ἀναγνοῦς τῆς μεταβολῆς, ἐτοίμως ἦν περὶ τὴν τῶν ἀκουσθέντων τομὴν καὶ ἀπότομον· εἴσει γὰρ ἐκέλευε παραχρῆμα κατακοπῆναι. Καὶ οὕτως τελευτῶνται, τῆς μὲν πενίας ζήλου μηδενὸς αἰτίας ὡν, τοῦ δὲ τέλους ἀξιοχλωπτος, Μάρτυς γενοῦς σθένος, καὶ τῷ οἰκείῳ αἵματι βαπτισθείς.

22 Μαθὼν δὲ ὁ Βασιλεὺς, ὡς πολὺ τι πλῆθος ἐν τῇ φυλακῇ τῷ Μάρτυρι προσίον ὅσαι ὥραι τῇ εὐσεβείᾳ προστίθενται, οὐκ ἀνεκτῶς ἔσχεν· ἀλλὰ τὸν Ἅγιον μετακαλεσάμενος, ὀργίλως μὲν ἔτι καὶ αὐστηρῶς· οὐδαμῶς· ἀλλὰ τῆς λιουτῆς μὴ ἐξικονομῆναι, καὶ τὴν χλωπεκίαν προσετίθει, καὶ τὸ πικρὸν καὶ ἀπότομον ὑπὸ προσχίματι καλύψας φιλανθρωπίας, πρῶτος πάλιν ὑπέρχεται καὶ ἡπίως· Δὴ τοῖς θεοῖς, εἰρηκῶς, εἰ μου ἀκούσῃς, Γεώργιε, καὶ προσελθὼν θύσεις, ἀγαθῶν ἀγαθὰ εὐχέσεις, καὶ χρημάτων μὲν κύριος ἔσῃ συγχῶν, πρῶτον δὲ σου μετ' ἡμᾶς ἕτερον εἰς τιμὴν οὐχ' ἔξεις· Κήδομαι γὰρ σου καὶ τῆς εὐγενείας ὥρα, καὶ τῆς νεότητος οἴκτου ἔχω πολλόν, καὶ βούλομαι σε ζῆν μάλ्लου ἢ θανάτῳ διασθαρῆναι πικρῷ. Οὕτως εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, Μαρτύνιῳ τῷ φίλῳ πεισθείς, εἰρηκῶς τὴν ἐσχάτην ταῦτον πρὸς τὸν Ἅγιον ὁμιλίαν, ὡς οἶον τε θεραπευτικὴν ποιήσασθαι. Ὁ δὲ Μάρτυς εὐπρόσωπον ὥσπερ τὴν ἀπολογίαν ἐντεῦθεν εὐρών, Εἰ πρῶτον, ἔφη, ταῦτα ἔλεγες, εἶχον ἂν καὶ χάραν οἱ λόγοι· νῦν δὲ μετὰ τοσαύτης αἰκίας, εἴπερ δὴ καὶ πεισθείμεν, τί ἂν ποιῶν ἀντιμετρήσεις τὰ λυπηρά; Τοῦτο ἐκείνους ὡς ἑρμαῖον τι σὺν ἰδύῃ μάλ्लιστα διαρπάσας, ἃ τε δὴ καὶ ἐλπίδα τινὰ τοῦ πεισθῆσθαι ὑποκαίνων, Ὡς πατρί, ἔφη, τέκνον φιλούμενον, θαυμά μοι ἄφες, καὶ προσελθὼν θυσίαν προσένεγκε τοῖς θεοῖς· οὕτω γὰρ ἐκείνους τε εὐμενεῖς ἔξεις, καὶ σεαυτῷ τὰ κάλλιστα προσενήσεις. Καὶ ὁ Μάρτυς, Εἰ τοῦτο σοι, ἔφη, κατὰ γνώμην, ὦ Βασιλεῦ, ὥρα πρὸς θεοὺς ἀπέειναι.

23 Ὡς οὖν ταῦτα ὁ Διοκλητιανὸς ἤκουσε, προστάγματα εὐθὺς πανταχόθεν διέθει εἰς τὸ ἱερὸν ἄπαντας αὐτῷ συνίεναι, ὅσοι τε τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσοι τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν ἦσαν, ὑπόλαμπρον ἐκφωνοῦντι τῷ κήρῳ, ὅτι Γεώργιος, ὁ ἐν Γαλιλαίᾳ περιέδραπτος, Ἀπόλλωνι προσέρχεται δύνων. Παραχρῆμα γοῦν πάντες ἔλληνας κρότοις καὶ παιάσιν ἐνεσφραγισμένοι, Βασιλέα τε καὶ τὸν ἐκείνου θεόν Ἀπόλλωνα νικητὴν κύρην· Ἐπεὶ δὲ τοῦ ἱεροῦ ἐντός ἦσαν, σιωπῆς γενομένης, προσχῶν ὁ Ἅγιος τῷ ἀγάλματι, ὁ τοῦ Ἀπόλλωνος ἦν, καὶ πρὸς αὐτὸ βλόψας, Σὺ εἰ Θεός; ἔφη, καὶ σὲ δεῖ προσκυνεῖν ἀνθρώπους; Τὸ δὲ ἐννοικῶν σὺ τίνα πονηρὸν πνεῦμα, ὥσπερ τῷ τοῦ Ἁγίου φάσμα καταπειθῆς γενόμενον, καὶ τοι φιλεψευδὲς ὦν, ἄκου ἐκέρυττεν τὴν ἀλήθειαν· Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ Θεός· λέγων, ὥσπερ οὐ δὲ οἱ σὺν ἐμοὶ τὸν ναὸν οἰκοῦντες, ἀλλ' εἰς ἀληθῆς ὁ Χριστός. Εἶτα ὁ Μάρτυς, Καὶ εἰ μὴ ἐστὶ θεοί, ἔφη, τί παθόντες, ἀνθρώπους ἐξαπατᾶτε ὡς θεοὶς προσέχειν ὑμῖν; πῶς δὲ καὶ ὑπομείναι ὅλως ὑμεῖς τεθοράχκατε, ἐμοῦ ἐνταῦθα παρόντος τοῦ δούλου Χριστοῦ; Οὕτως εἰπόντος τοῦ Μάρτυρος, καὶ ὥσπερ τι ἀμυχρὸν ὅπλον τὸ τοῦ σκαυροῦ σχομεῖον αὐτοῖς ἐπισείσαντος, τάρραχος εὐθὺς ἤκούετο, καὶ βοὴ καὶ θρόνος ἐκ τοῦ ἱεροῦ, δραπετεύοντων τῶν δαιμονίων· αὐτὰ τε τὰ εἰδῶλα ὥσπερ ὑπὸ τινος κραταιᾶς χειρὸς κατασπώμενα, ἕτερον τῷ ἐτέρῳ συγκαταπίπτον ἐξέρετο, καὶ εἰς γοῦν ἐλεπτόντο.

24 Τί τὸ ἐπὶ τούτοις, Ἀθυμία μὲν τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· εἶχε πολλή· εὐφροσύνη δὲ τοὺς πιστοὺς ἄρρητος, καὶ μάλ्लου ἐδεσποῦντο πρὸς τὴν ἀλήθειαν· καὶ

D
PERME-
TATIBR.
EX MS.
VATICAN.
qui dum
gratias
agens et
Christum
confitens

recurrat ad
carcerem,
comprehen-
sus etiam
ipse obit
Martyr.

S. Georgius
blanditiis
tentatus
E

simulat se
is flecti;

et ad Deos
duci petit;

qui magno
cum plausu
ductus ante
Apollinem
E

et demone
coacto fateri
se Deum
non esse

cum ex si-
mulacro
pellit,

et idola
comminuit

PER ME-
TAPHR.
EX MS.
VATICAN.
*Tyrannoque
indignant*

Α πρό γε τῶν ἄλλων ἡ Βασιλὶς Ἀλεξάνδρα, ἡ καὶ μέζωνος παρρησίας ἐνδὲν ὑποπλησθεῖσα, πολλῇ τῇ κατὰ τῶν εἰδῶ-
λων ἐνετρώσα γέλωτι. Ὅργῃ τοίνυν ὁ Βασιλεὺς κατὰ-
χρητος γενόμενος· ἄλλως τε δὲ καὶ τὰ τῶν πιστῶν πλήθη
ἄρῶν, ἐτι μᾶλλον πρὸς θεοσεβείαν ἐπιστηριζόμενος· τὸ μὲν
ἐπιχρίστον ἐκεῖνο χρηστὸν ἀποδύεται, αὐτὸν δὲ φανερώς
ἐκεῖνον τὸν Δικηλομανὸν ἐπιδείκνυσιν. Καὶ ὀριμὸν τι καὶ
μανικὸν ἐμβλέψας τῇ Μάρτυρι, Τοιαύταις, ἔφη, θυσίαις,
ὡ κακῶς ἀπολλοῦμενε, τοὺς σωτήρας ἐπιγείλω τιμῆσαι
θεοὺς; τοιαύταις χάρισι δεξιώσασθαι; Ἀλλ' οὐ μὲν οὖν
οὐκ ἐπὶ πολὺ χαίρήσεις, οὐ δὲ τῶν ἀκητέων καταμνησθή-
σεων· οὐχ οὕτω τοῖς φαντάσμασι, οὐχ οὕτω ταῖς γοητείαις
ἰσχύσεις. Πρὸς ὃν ὁ Μάρτυς, μετὰ πολλοῦ τοῦ εὐχόμενου
καὶ συνετοῦ, Ἐγὼ, εἶπεν, ὦ Βασιλεῦ, παρ' οὐδὲν ἀλίσκο-
μαι ψεύδους εἰπὼν, ἀλλ' ὅπερ μοι πρόθεσις ἐξ ἀρχῆς, τοῦτο
καὶ εἰς θεῶν φιλάξεν ἐσπενσα, τὸ δὲ ἐστὶ τὸ τῇ ἐμῇ μύ-
νον λατρεύειν Θεῷ, καὶ αὐτῇ ζῶσαν ἄρῃαν τε καὶ εὐά-
ρεστον (ὡς Παῦλος ὁ θεῷς φησί) προσφέρειν θυσίαν. Τί
δὲ, οὐχὶ καὶ αὐτὰ βραχὺ τὰ πράγματα, ὅτι τὰ παρ' ὑμῶν
προσκυνούμενα πλάνη καὶ ψεύδος ἐστὶ, καὶ ὁνόματ' αὐτῶν
πραγμάτων ἔρημα;

*Fertur in
ipsum et
Alexandrom
mortis sen-
tentia*

Β 25 Ἀπεῖπε τοῖς ὄλοις ὁ τύραννος, καὶ περιττὸν εἶναι
καὶ ἀνόητον ἡγησάμενος, τὸ ἐπὶ ταῖς πρώταις πολλαῖς καὶ
χαλεπαῖς τιμωρίαις ἐτι καὶ ἐτέρας ἐπινοεῖν (κινδυνεύσει
γὰρ ἀντικρὺς αὐτῷ μὲν αἰσχύνην ὄφλειν, καὶ οὐδὲν αὐτεῖν
τῶν κηλῶσεων γινόμενων· ὁ Μάρτυς δὲ λαμπρότερος ἐπι-
δείκνυσθαι) διδῶσι τὴν κατ' αὐτοῦ ψῆφον εἰρηκῶς οὕτως·
Γεώργιος, ὁ τῆς ματαίας μὲν τῶν Χριστιανῶν δοξῆς
ἐκτοπος ἐραστής, τῶν σωτήρων δὲ θεῶν καταφρονετής,
καὶ μήτε θειῶν ἐπαγωγῆς μήτε ἀγαθῶν ἐπαγγελίας με-
ταθέσθαι πεισθεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν Βασιλίδαν μᾶλλον Ἀλε-
ξάνδραν παρακρουσάμενος, τὸν διὰ ξίφους σὺν αὐτῇ θά-
νατον ὑποστήτω. Τοιαύτης δοθείσης τῆς ἀποφάσεως, οἱ
πρὸς ταῦτα διακονεῖν ὑποτεταγμένοι, παραλαβόντες αὐ-
τούς, ἔξω ποῦ τῆς πόλεως, πρὸς τὸν τῆς τελειώσεως τόπον,
ἐχώρουν. Ἀλλ' ἡ Βασιλὶς Ἀλεξάνδρα, τῆς ὁδοῦ μὲν ἐχο-
μένη, Θεοῦ δὲ μνήμην κατὰ καιρὸν ποιούμενη, καὶ ὄλην
αὐτὴν εἰς εὐχὴν τρέψασα (ὡς ἦτε τῶν χειλέων αὐτῆς κί-
νησις ἐδήλου καὶ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς οὐρανὸν ἐπαρσις)
πρὸ τοῦ τὸν τόπον καταλαβεῖν, οὕτω πάντος κρινάμενος
ἀπορήτως οὐ τὰ κρίματα ἄευστος πολλῇ, ἐπικατακλι-
θεῖσα τῇ γῇ, τὴν ἄρῃαν αὐτῆς ἀφῆκε ψυχὴν.

*Georgius
post suas Deo
preces*

26 Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς Γεώργιος, ᾗδη πρὸς τῇ
τόπῃ γενόμενος, μικρὸν ἀνεθῆναι τοὺς δημίους ἡξίου, τὴν
τελευταίαν δὲ ταύτην χάριν παρ' ἐχθρῶν αἰτησάμενος·
καὶ ταύτης τυγχῶν, εἰς εὐχὴν τε ἑαυτὸν συντείνας, καὶ τὸ
ῥμυ διάρας εἰς οὐρανόν, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐλ βράθους
ἀνέκραξεν τῆς καρδίας, ἐφ' ὃν ἐπεβρέβην ἐκ μήτρας, ἐφ'
ὃν ἠλπισα, ἐφ' ᾧ καὶ θάρσυνάς εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον
ἀπεδυσάμην, ἡ γλυκεῖα ἐλπίς, ἡ ἀψευδὴς ἐπαγγελία, ὁ
τῶν ἱερῶν ψυχῶν ἔρωις ἀπαθής, οὗ καὶ τῇ ἐτοιμασίᾳ τῶν
καρδιῶν ἡμῶν προσέχει τὸ οὖς, ὃς καὶ πρὸ τῶν ἡμε-
τέρων αἰτήσεων τὴν ἐπιθυμίαν παρέχεις τῶν καρδιῶν·
αὐτός με ἐνίσχυσον μέχρι τέλους τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὃν
ὑπὲρ τῆς σῆς ὑπῆλθον ὁμολογίας, διενεργεῖν, καὶ πρόσδε-
ξαι μου τὴν ψυχὴν, καὶ ἀνωτέραν αὐτὴν τῶν πονηρῶν τε

καὶ ἀερίων φυλάξας πνευμάτων, τοῖς ἀπ' αἰῶνος σοὶ D
εὐαρεστήσασιν συναριθμησύν· ἄφες δὲ τῷ λαῷ τούτῳ,
Δέσποτα, ὅσα κατὰ ἄγνοιαν εἰς ἐμὲ διεπραξάντο, καὶ
ἀξιούς αὐτοὺς τῆς ἐπιγνώσεώς σου τῆς ἀληθοῦς παρὰ-
κρούσων, ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

27 Εἶτα μετὰ τὴν εὐχὴν εἰς γόνυ κλιθεῖς, καὶ τὸν
αὐχένα διατείνας, τὸ ξίφος ἅμα καὶ τὸ στέφος ἐδέχετο,
τὸ μὲν ἀπὸ τῶν μισούντων τὴν ἀλήθειαν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ
τοῦς ἀθλητῆς στεφανουμένων τῆς εὐσεβείας, ᾧ καὶ τὴν ἱερὰν
αὐτοῦ ψυχὴν παρετίθει, τρίτῃ ἐπὶ εἰκάδι τοῦ Ἀπριλλίου
μηνὸς ἄγοντος, τὸν ὁρῶμον τελέσας, τὴν πίστιν τηρήσας,
ἀριστὲς οὕτως γενναῖος ἀναφανείς, λαμπρότερον τε κατὰ
τῆς πλάνης ἢ κατὰ τῶν πολεμίων ἀναστήσας τὸ τροπαῖον·
διὰ τοῦτο καὶ στέφανον εἰληφε, οὐ φθαρτὸν τινα καὶ δεξιᾶς
φθαρτῆς προτεινόμενον, ἀλλ' ἀφθαρτον ἐξ ἀφθάρτου, ἧς
οὐ στεφανούσης μόνον ἀλλὰ καὶ συμμαχοῦσης ἐπειράθη
τὸ πρότερον, καὶ τῶν ἀγώνων αὐτῷ συνεφαπτομένης·
Χριστοῦ γὰρ ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, σὺν τῷ ἀνάρχῳ
Πατρὶ καὶ τῷ ζῶσιν καὶ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

*capite plec-
titur.*

a Ita iudicavit Allatius in Diatriba de Simeonum
scriptis pag. 125 in eorum Vitarum catalogo quæ pro-
prio Metaphrastæ stylo signantur : quare gratum Phi-
tellini lectori futurum credidi : si hanc talis viri para-
phrasim, quæ publicam hactenus lucem non vidit hic
saltem Græce exhiberem : neque visum est Latine reddi
debere, quod sola styli cultioris diversitas, absque ulla
historiæ mutatione, discernit a priori relatione.

b Νούμερα pluraliter cohortes, quam vocem in ipso
ipso Julio Cesare restituisse gloriatur Meursins in
Græco-Barbaris, certe a Latinis ad Græcos transit,
distinguebantur autem Numeri suis singuli cognomentis,
quale hic est cognomen Aniciorum seu Invictorum :
verumne, an ornatus causa hic assumptum, non diju-
dica.

c Anno 301 missas contra Persas fuit Galerius
Maximianus, eo successu, quem ad annum Diocletiani
17 Theophanes describit.

d Expungo hæc pauca ταύτην τε τὸ θεῖον οἰκειωσά-
μενος, quia non video quomodo huc pertineant.

e Ecgraphum nostrum κατακρυπτόμενον, quod sen-
sum nullum faciebat.

f Idem ἀπιστίας, quod corrigo.

g An ἀνέγγρυν, ut significet fide dignum, quomodo
ἀνεγγράω significat fide jubeo? sed ἀνεγγρως ex usu
auctorum probatorum contrarium videtur significare,
idemque quod spurius, illegitimus, incertus, ut docent
communiter Lexicographi.

h Acta omnia alia prius adducunt Athanasium quam
agant de mortuo suscitato.

i Alluditur ad istud Evangelii, ubi ex decem lepro-
sis mundatis, quorum novem supponuntur fuisse Judæi,
Samaritanus solus rediit, ad beneficium a Salvatore re-
ceptum agnoscendum.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΝ.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ 1079 pag. 179. a

*Solis astrum
splendidissi-
mum*

Η λιος μὲν ἐκάστης ἀνίσχων ἡμέρας, καὶ τὴν
ἐνοῦσαν τοῖς διαφανέσι τῶν σωμάτων ἀγλύν
ἀνακαθαίρομενος, ταῖς τε οἰκείαις μαρμαρυ-
γαῖς φρυκτωρῶν τὴν σύμπασαν, θυμηδίας ὡς
πλείους τοὺς ἅπαντας ἀναπύλησιν, καὶ τῷ ἰδίῳ μεγέ-
θει καὶ κάλλει τὸ μεγαλεῖον πάσιν ἀνακηρύττει τοῦ κτί-
σαντος, τὴν τε τῶν ὁμοδούλων διάνοιαν ἐπὶ τὸν ἴδιον

κτίστην μεταβιβάζει, καὶ καθορᾶν ἐκδίδωσι τὸν τῇ φύσει
ἀόρατον· ἀλλ' ὁμιλῇ παλεῖα ἐνίοτε περιεκαλυπτόμενος,
ἡ χειμῶνι λαύρῳ πεδούμενος, χρεῦντας, ἔδειξε τῆς εὐ-
φροσύνης τοὺς προσανέχοντας, καὶ πρὸς τὴν ἐναντίαν
διαθέσιν μετεκόμισεν, ἵνα τὸ φαιδρὸν τε τούτου καὶ χάριεν
ὑπὸ μικροῦ στοιχείου συνώμενον βλέποντες ἄνθρωποι, τῆς
δουλῆς φύσεως εἶναι τοῦτον καὶ γεννητῆς διαγινώσκαιεν.

*aliquando
intercipitur
nebulis :*

"Ἄλλα

	A	"Αθλα δὲ Μαρτύρων εἰς μέσον προκείμενοι b [ἐγκωμιά- ζοντες], φιλοθείας μὲν ἀνάπτουσι πυρσόν, ἔρωτι πυρπο- λούμενον θείῳ· τὸν νοητὸν δὲ ἥλιον τῇ ὑπερφύει τῶν δρωμένων ὑποδείκνυντες, ἐπιλήσμονας γενέσθαι τοὺς θεα- τὰς παρσκαεύζοντες φύσεως καὶ πρὸς αὐτὸν ὀλιγῶς ἀνα- τείνασθαι· οὐ χειμῶνι τῶν ἀλγυνῶν καλυπτόμενοι, οὐχ ὁμίλῃ τῶν δυσχερῶν πιεζόμενοι· ὥσπερ δὲ ὕλη τοῦτοις μᾶλλον πιμπράμειν, περιφανεστέραν τε τὴν αὐγὴν ἀπερ- γάζονται, καὶ τὸ σάθρον καὶ ἀσθενὲς βρυννύντες τῶν φιλοθῶν παρακαλῶσι πρὸς μετουσίαν· ἐπὶ τοσούτῳ τῆς ἡλικίης λαμπρόνους τὴν τῶν μαρτύρων αἴγλην ὑπερε- ξαίρουσιν, ὅπως τὰ ὑπερφύει τῶν προῤῥηθέντων, σιωπη- μένων τῶν κατὰ φύσιν, ὑπερανίστανται.	Γεώργιον, ἀστέρι ὁπωρινῷ ἐνἀλγίῳ, τὰς τῆς χάριτος παιδίθεν ἀποστείλῃ μορμαρυγὰς, καὶ πᾶσι ἀρχήθεν τὰ ταῦτα καθυποβαίνειν γυμνάσματα, καὶ τρέφονται, καὶ πλάττεται τὴν ἀρίστην πλάσιν καὶ καθαρωτάτην, καὶ τῆς ἡλικίης, ἐξῴδους, καὶ ὑπαρᾶς πύκτους ἀμυγῇ καὶ ἀμέτοχον· οὐ μυελὸς λεόντων ὑποτρεφόμενος, οὐ ἀγρίαν καὶ νόθον τροφὴν καὶ ξένην τῆς φύσεως, οὐ δὲ τῶν Χαί- ρωνος νότων δεόμενος, ἐν ὁμοῦ ἔπρη καὶ διδασκάλῳ χρῶμενος ἐκτοξεύειν μαυρόνι λαγνῶς, καὶ δορκάδας θυρᾶν παρσκαεύσκειτο, οὐδ' ὅσα ἄλλα τοὺς ἐαυτῶν θιασ- σώτας ἐλλήνων ἐκδιδάσκουσι παῖδες, τῷ σάθρῳ θεμελίῳ τῶν δογμάτων τοιαύτας ἐπουκοδομοῦντες λογοποιῶν· ἀλλὰ μακροῖς μακρὸς θεοσεβοῦς τρεφόμενος, καὶ τῇ θείῃ στοιχειούμενος φύδι, παρὰ τὰς θείας ἐξῴδους πεφυτευ- μένος τῶν ναμάτων τοῦ Πνεύματος, διὰ παντὸς ἐκπύετο, καὶ πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ἡλικίαν ἐπιδύετο.	1) PER AND CRE- TENS. EX MS
ast martyrurum ogones æque prosunt sem- per.				
In his preci- pius Georgius	B	2 Τοῦτον εἰς καὶ ὁ ἐμὸς ὑπὸρξας Γεώργιος, μᾶλλον δὲ μακρῷ τῇ μέσῳ γενναϊότητι γυνήκε τοὺς πλείστους πα- ρέδραμεν. Τοῦτον νόμοις ἐγκωμίων ὑποβάλλειν γλιγρό- μενος, αὐτοῖα μὲν δυνάμεις καὶ ἀσθενεία λόγων πεδού- μενος, τῆς ὁμῆς ἀνακρίπτωμαι· φίλτρῳ δὲ τῇ ἐκείνου ἐκτόπως κρατούμενος τῆς παρούσης ἀσθενείας, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐπιλαυθάνωμαι καὶ τὴν ἐμαυτοῦ μὲν ἰσχὺν τεμαί- ρουμενος, οὐκ ἐπαρκῆς πρὸς τὴν ἐγχείρησιν αἶμα, τὴν ἐκείνου δὲ χάριν καὶ τιμαιοῖς ἐπιμετροῦμένῃ ἀναλογι- ζόμενος, θαρρῶς αἰσθητὴν ἐξαπτομαι τῆς προθέσεως, συλ- λήπτορα τοῦτον ἐπελπίζων ἐμαυτοῦ κατακτίσασθαι. Ἐν- τεῦθεν οἱ λόγοι παρὰ φύσιν βαλχεύοντες, πιδῶσιν ἀτάκτως, καθ' ἃς τὰ σμικρὰ τῶν θερμμάτων ἐπὶ τῆς του χωρίου λαβόμενα, καὶ τῶν οὐρανίων ψαύειν κατατολμῶσιν ἀψί- δων, τὴν ἐαυτῶν φύσιν ὥσπερ ἡγωνικότες, καὶ τῶν ὑπερ- φύων ἐκείνου καλῶν ὑποφύει πᾶσι τὴν λαμπρότητα κατεπεύγονται. καὶ συγνώμη μὲν τοῦτοις, τῷ πόθῳ πεπε- δημένοις τῆς μαρτυρικῆς ὑπόθεσης· ἐγὼ δὲ πᾶσι τοῦτοις βρυννύμενος, ἀπροσάσιστος ἐαυτὸν τοῖς ἐγκωμίοις ἐπα- φῆκα τοῦ Μάρτυρος, μικρῷ σκάψει τῶν ἐκείνου ἄθλων τὸ πέλαιος διαπλεῦσαι προθυμούμενος.	5 Ἐντεῦθεν τῶν ἀρετῶν ὁ καταλόγος· ἐρυθρῶσαι μόνον καταλιπαῖν τὴν εὐσέβειαν, τὴν βελτίστην ἡρίον ἔριν, ἀλλήλοις προστάσαι ποιοῦμεναι ἀμύλλαν, καὶ τὴν ἐκείνου θείαν ὑποδύναμι ψυχὴν· καὶ ἐτέραι θασέρας ἀπολειτ- θῆναι, μὴ ἀνεχόμεναι, ὁμοῦ τὴν ἐπιδηρίαν ἐπουδύνειν, χαλ- λίστης ὁδηγῶ τῆς φρονήσεως εὐμοιρίσασθαι, καὶ λαμπροτέ- ραν ταύτην ἐποιῶν τῇ παρουσίᾳ, τῇ ἐκείνων ἐπιδηρίᾳ εἰω- θῆναι ἐπιλαμπρυνέσθαι καὶ τὴν μύμην μετ' ἡγῶν τῶν ἀντιθέτων κακῶν διώλεσκον, συνυπάρχειν τοῦτοις ἀδυνα- τοῦσαι καὶ φρυκτωροῦσαι τὴν οἰκίαν εὐπρέπειαν, ἐκδη- λότερον πᾶσι τοῖς ἀγροῦσι καθίστων, καθάπερ λαμπρὰς τὰ ἀφανῆ τῶν σωμάτων ἐξαπτομένη· καὶ πάντων ἐν σό- μασιν ἦν, ὥσπερ σάλπιγγι τῷ μεγαλείῳ τῶν ἀρετῶν ἀνα- κρυπτόμενος. Τὸ δὲ τῆς ἀνδρείας περιφανεῖς, ἀπαντᾶσαν τῆλαυγέστερον, Ρωμαῖκοῖς καταλόγοις ἐναρτίῳ ἐποίει, καὶ Βασιλέως δορυφόροις συνέταπτεν, κα παῖραν τῆς οἰκείας παρέχουσα γενναϊότητος, τῶν ὁμοίων ἄρχειν ἐθίδου, καὶ πᾶσι πολεμίοις ὑπὸρξεν ἀνασταγώνιστος, ὁ τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἀρραγὲς δορυφόρος καὶ πρόμαχος, καὶ τοῖς αἰσθητοῖς πολεμίοις ἐγγυμαζόμενος, πρὸς τὴν τῶν νοητῶν καταστροφὴν κῦρτεπίζετο.	et melius quam Achilles educatus non ad ve- natum,
quem laudare aggreditur au- ctor ipso San- cto fretus,				
	C	3 Ἄλλοις μὲν οὖν ὑποθέσεις ἀπορίας ὁ περὶ τῆς ἀρχῆς καθίσταται λόγος, καὶ τὴν ἀγροῖαν σχηματίζόμενοι, κόσ- μον ἐκ ταύτης τῇ ὑποθέσει πορίζονται, εὐπορίας ἀφορ- μὴν τὴν ἀπορίαν ποιοῦμενοι· ἐγὼ δὲ τοῦτο τὰ νῦν ἐπα- φίς, ἦν καὶ φύσις καὶ τέχνη πρεσβεύει τῶν ἄλλων ἀρχὴν, τὴν πατρίδα, κρηπίδα τοῦ λόγου ποιῶσμαι. Ἵπῃρξε τοίνυν τοῦτη πατρίς, τὸ μὲν ἀληθές, ἡ νοητὴ Σιών καὶ οὐράνιος, τὸ τῶν δεσπεσίων Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων ποητῶν ἐνδιαίτημα, τὸ πάντων Μαρτύρων ἀδελφὴς καταγώνιον, ἧς πολυούχος καὶ κτίστης Θεός, ἀρρήτη μυσουργία ταύτην καταγλῆσας, ἧς τὰς ἐμφά- σεις ἐν ἐαυτῇ διὰ παντὸς περιφέρειν, ὑπερώρα τῶν τα- πεινῶν καὶ χαμαὶ ἐρχομένων, καὶ πρὸς αὐτὴν κατεπέμπετο. Εἰ δὲ τὴν ἐπὶ γῆς πατρίδα ζητεῖς, οὐδ' ἐν ταύτῃ παρα- χωρῶντα τοῖς ἄλλοις τῶν πρωτείων εὐρήσεις. Ἵπῃρξε γὰρ τὸν τρισύλβιον Μάρτυρα πατρίδα· ἀλλὰ τί μοι μνεῖα πατρίδος; ἔνθα πατρίς καὶ κόσμος ὅλος ἐν μηδενὸς μέρει τούτῳ λελόγισται. Ἵπῃρξε δ' οὖν ὁμῶς ἡ τῶν ἀληθῶς μεγεθύμων Καππαδοκῶν χώρα, ἡ πολλοῖς τῶν ἐνοικούν- των καλοῖς πλείονας παρατρέχουσα, εὐσεβεῖα τοὺς πάντας παρέδραμεν· ζήλῳ γὰρ θεῖῳ αἰεὶ πυρκαϊσόμενοι, εὐσε- βείας καθυγχαται τοῖς ἄλλοις καθίστανται· καὶ Μάρτυ- ρας ἀληθείας ἐπιζητεῖς, τῶν ἄλλων ἀνωκισμένους, εὐ- μοιροῦσαν εὐρήσεις καὶ πᾶσαν ἐννικῶσαν πολλῷ τῷ μέσῳ τὰς τῶν ἄλλων πατρίδας. Αὕτη καὶ βασιλείας οὐ ποτέ περιστέφετο διαδύματι, καὶ ταύτην ἡ τύχη συλή- σασα, τὴν ἀνδρείαν ἤδεσθη, καὶ τὴν λοιπὴν ἀρετὴν τῶν οἰκητῶν ἐθαύμασεν. Ἵπῃρξε γὰρ ἡ χώρα, καὶ θαλαττίων ἀνωκισμένη κακῶν, ἀρίστης φιλοσοφίας ἐνδιαίτημα τοῖς ἐνοικοῦσαι καθίσταται. Καὶ τί δαί λέγειν τὸ ποῖον ταύτης καὶ εὐσταχίαν, καὶ πρὸς καρπῶν φορὰν ἐπιτρέπει; Εἰ δὲ μηδὲν ἐνυπῆρχε τούτων αὐτῇ, ἀλλ' ἐν πᾶσι πάντων ἡ- τάτο, δεικνύτω μόνον τὸν καλλίνικον Μάρτυρα, καὶ νε- νίκακε.	6 Διοκλητιανὸς μὲν οὖν τῆς Ρωμαϊκῆς Βασιλείας ἐχει- ρίζετο τὸ πιδάμιον, συναρῶν τῶν ὅλων νεκτρμένους Μαγ- νύντιον, παρὰ Θεοῦ μὲν τῆς τοσαύτης ἡγεμονίας· τὸ μέγε- θος κληρωσάμενος (οἱ αὐτοῦ γὰρ βασιλεῖς βασιλεύουσιν, καὶ θυνάσται κρατοῦσι γῆς) τὴν τούτου δὲ ὀφθαλμοῖς νέμων καὶ δαίμοσι, σκοτεινὰς τοῖς τρόποις, σκοτεινότερος τὴν διάνυσιν, φιλοδαίμων ἐκτόπως, καὶ μισάνθρωπος, καὶ θηριωδὴς παρατρέχων τοῖς ἀπαντας, πονηρίᾳ μὲν τὴν θυριωδίαν ὑπερβαλλόμενος, καὶ ἀμφοτέρων γυνὴν τὴν τῶν κολαστικῶν ὀργάνων ἐπίνοιαν ἐνδεικνύμενος. Πατέρες μὲν οὖν καὶ αὐτῶν καταλιγορῶντες τῶν νόμων τῆς φύσεως, προδότες παίδων καθίστανται, τὴν μαιφῶν ἐκείνου δεδιγμένον γυνῆν· παῖδες δὲ πατέρων πολιὰς ἀντιθεῶς διασύρουντες, πρὸ σφαγῆς εἰδὼν καὶ μαστιγῆς, παιδοτρο- φίας τὴν τοσαύτην ἀπηνειαν ἀλλαττόμενοι, τὴν βασιλείας ὀρρωδῶντες ἀπανθρωπίαν· φίλοι φίλους προεδίδωσαν, προθυήκεν ἀλλήλων εἰωθότες τὸ πρότερον, ταῖς ἀπειλαῖς ἐκδοιμαζόμενοι· οὐδὲν ἦν ἀδελφοῖς ἢ σχέσις, οὐ δούλοις εὐγνώμοσιν ἢ πρὸς δεσπότης αἰδώς, ἀλλὰ σύγχυσις κατεῖχε τὴν σύμπασαν, τοῦ Αἰγυπτίου σκότους χαλεπωτέρα.	cui accede- bat omnis virtutum comitatus, cum pru- dentia,
				et fortitudine
Patriam is verum ha- buit caelestem Sion,				

A 8 Ἀλλ' οὐκ ἀπέτρεπε ταῦτα γυνήκεν φιλοθέου νεανίου καὶ σώφρονος, παιδόμεν τὰ θεῖα μελετήσαντες λόγια, καὶ τῶν καιρῶν ἐκείθεν ἐκδιδαχθέντες τὴν δυσχερείαν· ἀλλὰ θεογνῶν τῶν πιπτόντων τὴν ἀνυψάν, ἐπιπλέον πρὸς τὴν πάλιν ἡρέθιστο, τὴν δειλίαν ἐκείνων οἰκεία γενναιωτέ τι πρὸς εὐτολμίαν μετακλήσασθαι προσηκνύμενος. Πολλῶν δὲ τῶν βιωτικῶν πλοῦτον περιφρόνουντες, ὡς ἂν μὴ πρὸς γῆν τούτῳ καθέλκεται πρὸς οὐρανὸν ἐπειγόμενος, ἅπαντα τοῦτον διανείμας τοῖς πένησι, γυμνὰς ἀπάντων ἐχθρεῖ πρὸς τὴν παρὰ-αἶν, μόνον τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα καὶ πίστιν καὶ ἀγάπην ἀνθ' ὅπλων θωρακισάμενος, οὐ τὸν θυρὸν ὁρροιδήσας τοῦ κακομηχανοῦ Βασιλέως καὶ κακοδαίμονος, οὐ τὴν πληθὺν ἐρυθραία τῶν ἀσεβῶν, ἀλλ' ὡς θαμνύνων θρασυτεῖαν αὐτ' οὐδενὸς λογιζάμενος· οὐ τῇ μονῶσει πρὸς δειλίαν ὑποκλινόμενος, οὐκ οὐδὲν ἀράσων, οὐ χρόαν ἀμείδων τῇ ποσειδονίᾳ τῶν κολάσεων, ἀλλ' ἴστατο ὡσπερ τι τεῖχος σιθῆρεον πρὸς πᾶσαν ἐμβολὴν πνευμάτων ἀτί-νακτον· Εὐρέθην τοῖς ἐμὲ, λέγων, μὴ ζητοῦσιν, ἐμμανὲς ἐγενήκεν τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπειρωτόσιν· καὶ τὰ τίμιον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ σιδήσιμον τοῖς πᾶσι διήγειρεν, δοῦλος εἶναι Χριστοῦ μεγάλην κηρύττων φωνή· τε καὶ παύρησται. Ὡ μακάριον στόμα, τὸν οἰκτεῖον ἀνακηρύξαν δεσπότην τρανῆς, καὶ μὴ πηῖσαν τὸ τῶν ἀσυνετούτων συνείδιον! Ὡ μακάριον στόμα σάλπιγξ ἡγήσαν μεγαλοφρονώτερον,

B καὶ τὸ νυθρὸν τῶν οἰκείων καὶ ἀσθενῆς διεγείραντος πρὸς δοῦξαν τοῦ κτίσαντος! Ἀγαλλίαμα φαιδρὸν τῶν οὐρανίων δυναμίων, ἀγγελία σκυθρωπὴ τῶν μισανθρώπων πνευμά-των, τῶν πεπτωκότων ἀνάστασις, τῶν δειλῶν κατεχομένων πρὸς θάρσος ἐπάνοδος.

9 Ἐπληξίς ἐντεῦθεν συνεῖχε τὸν τύραννον· καὶ ὅλος μὲν τῶν τοῦ θυμοῦ, τῇ συνήθει κρατούμενος ἀπανθρωπίζα· τὸ εὐσταθὲς δὲ τοῦ ἀθλητοῦ καὶ καμπερόν ἐννοοῦμενος, καὶ μὴ τινας πρὸς ζῆλον ἐκκαλέσεται δεδιώς, καὶ τῶν δειλῶν συνεχομένων ἐνσπρόσθη τὸ πρόθυμον, θωπεῖα τὸ βράχον τῆς ὀργῆς κερασάμενος, Λεανία, ἔλεγεν, τίνοι πε-ποιθῆς τῆς ἡμῶν μεγαλοπρεποῦς καταπεφρόνικας δυνασ-ταίης; Πῶς δὲ τῆς ἡμῶν περὶ σὲ κηδεμονίας ὑπεριδὼν, εἰς τοῦναντίον ταύτην περιαχρηῖν ἐφίλονεῖν σκεπάζει, τὴν τῶν μεγίστων θεῶν εὐνοίαν τῆς τοῦ ἐσταυρωμένου διέκλε ἀν-τάλλαξάμενος· καὶ πάντων μὲν κατολιγώρησας θεῶν, οὐ δὲ τὸν μέγιστον τοῦτον ἐρυθρίασας Ἀπολλῶνα· Νεωτέρων μὲν ἀνδρῶν μετωρίζεσθαι φρένας καὶ μὴ πῆξιν βράσιμον ἔχειν, σοφῶν ἐκδιδάσκουσι λόγοι· αὐτὸς δ' ἀντίφρων τοῖς πᾶσι μέχρι καὶ νῦν γνωρίζόμενος, πῶς πρὸς τὴν ἐκείνων ἐξευκλείσθησιν ἄνοιαν, καὶ φρενῶν ἐδείχθησιν ἀρχαῖον ἔρκμος· Τὸ τῶν τιμῶν ἔλλειψις, ὡς ἔοικε, καὶ μὴ προσήκον τῇ σῇ γενναιώτητι λογιζόμενος, πρὸς τὴν ταυτέτην ὑπλήχθη ἀπό-νοισιν· ἀλλὰ δοῦναι καὶ πλεῖον τῆς σῆς ἐφέσεως ἐτοιμῶς, εἰ σώφρονι λογισμῷ γοησάμενος καὶ τῆς ματαίας ταύτης ἀπαναστάς ἐνστάσεως, τῆς τῶν κρείττωνων γένῃ θρασυ-ταίας καὶ σχέσεως. Οἰκτεῖρον σῶμα, παντοδαπαῖς βασά-νοις πολιορκησόμενον, εἰ μὴ μερίδος γρημκτίσης ἐραστής τῆς κρείττους. Οἰκτεῖρον ἀλλόως, μὴ τῆς σῆς ἐριδος γέ-νηται παρανάλωμα. Οἰκτεῖρον νεωκτος ἄνθρωπος, πολλοῖς ἐπανθοῦν προτερήμασι, μὴ κακῶς ἀπανθήσῃ τοῖς ἀλγη-δόσι βυλλόμενον. Οἱ γὰρ θεὸν κολάζειν, πείθειν ἐπιχει-ροῦντες, ἀποτυγχάνοντες τῆς προθέσεως, ἀμείλικτοι γί-νονται μάλλον καὶ δυσέριδες, ὑπὸ τῆς τῶν ἀπειθῶντων φιλονικίας πρὸς μείζονα τὴν οὐρίην ἐξαπτόμενοι.

10 Τοιοῦτοι μὲν ἐρχῆτο τοῖς λόγοις ὁ τύραννος, τὸ γεν-ναῖον τοῦ Μάρτυρος, ὡς ὥς το, ὑποκλίνειν· ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης ἀνίκητος, λήμματος πλησθεὶς οὐρανοῦ, θω-πεῖαν τε καὶ θένε ὡσαύτως ἐκμνηστρίσας, τοιαῖς δὲ λόγοις ἡμείβετο τὸν δικάζοντα· Πέποιθα μὲν, Βασιλεῦ, τῇ δεσ-πότη τῶν ὅλων Χριστῷ, καὶ τούτῳ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐμῆς παιδόμεν ἀναθέμενος σωτηρίας, ὑπερῆρα πάντων τῶν δυσχερῶν τῇ ἐκείνου τειχιζόμενος ἐπικουρίᾳ· φρενῶν δὲ αἰετῶν ὑπάρχων, ὡς εἰρηκας, κατεκόσμησα ταύτας τὰ νῦν ὁμολογία τοῦ κτίσαντος, καὶ πολλῶν βελτίους ἀπέ-φηνα. Αἱ δὲ σὰι τιμαί, λαμπραὶ μὲν, καὶ κόσμον οὐ μικρὸν ἐπάρχουσαι τοῖς μετέχουσιν· πῶς γὰρ οὐ; ἀλλ' ἡνίκα με μείζονων ἀφείλονσι, καὶ τοῦ δεσπότης ζημιῶσι τῆς κτίσεως, τούτου ὃ ἀγιστῶσαι, καὶ τῆς αὐτοῦ ὠραίου-

τιτος καὶ βασιλείας μακρὰν ἀπωκίζουσαι, κοπρίων ὑπάρχουσιν ἀτιμότεραι. Εἰ δὲ κολάσεις προτείνων καὶ μάστιγας, καὶ τὰ ποικίλα τῶν κολαστηρίων ὄργανα ἐκ-δειματοῦν ἐθέλεις, καθάπερ τὰ ἀρενῇ τῶν μειοφαιῶν οἱ παιδεύεται ἰσχυροῦς ἐπαναθινόμενοι· ἴσθι μὲ μείζονι πανο-πλίᾳ τῇ τοῦ ἐμοῦ δεσπότητος πανακλαί φρακτομένου δεξιᾷ, καὶ τῶν σῶν ὑπερφρονούντα κολαστηρίων. Εἰ γὰρ τῆς σῆς πολλὰκις προσσπίζων ἡγεμονίας ἀμείλικτῇ τοῖς πο-λεμίοις ἐμμανὲς ἐπαφῆκα, οὐ δὲ μίαν φροντίδα τοῦ ἐμοῦ ποιούμενος σώματος· πῶς ἂν ὑπὲρ τοῦ βασιλείως πάντων Χριστοῦ τὸν ἀγῶνα ποιούμενος, οὐ πάντων τῶν τοῦ βίου καλῶν καὶ τῶν ἀλγεινῶν ὑπερφρονῶν τοῦ σώματος, ἵνα τῶν τούτου καταπολαύσω καλῶν, καὶ τῆς ἀδικαδύχου ἐπι-τύχοιμι βασιλείας;

11 Πῶς δὲ τὴν θεῖαν προσκηρίαν τοῖς ματαίοις ξοά-νοις ἐπισημαίξων οὐ κατενάρκησας, ἀ τέκτων τοῖς ὄρεσιν ἀργότερον προσδαίνων ποδὶ, καὶ τι τῶν ὑψηλοτάτων δέν-δρων ἀποτεμένων, μέρει μὲν τινι τούτου πυρὸς ἀνάψας τὸ ἐπιεικόμενον ψύχος παρεμυθήσατο, μέρει δὲ ἄλλῃ τὴν τῆς γαστροῦς ἀνεπλήρωσεν ἐνδοῖσαν, καὶ τῇ λαιπῇ τὴν σνθρω-που τυχὸν ἐγκολάψας εἰκόνα, θεὸν ἀφρόνως προσκηρύκευ-σεν. Στήσαν αὐτὰ, Βασιλεῦ, καὶ οὐ κινηθήσονται· προσφώνησον αὐτοῖς, καὶ οὐκ εἰσακνύσονται· τίμησον αὐτὰ, ἡ τῶν ἐναντίων ἀξίωσον, καὶ οὐκ αἰσθήσονται. Εἰ δὲ βούλει ἐξαγαλῶσαι με τούτους, συγχώρησον, καὶ οὐδ' ἀγανακτοῦντας ὄψει τούτους, οὐ γὰρ περὶ νόμισιν. Ὅρθως εἰς ὕψην φρενῶν ἀληθῶς περιπίπτουσιν ἐρημίσιν οἱ τὸ θεῖον σέβας τούτοις προνέμυντες· Τούτοις ἐμδροντηθεὶς ὁ τρι-σάθλιος, θεὸν θαυμάσαι τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν, ὅπως τοῦ θυμοῦ γενόμενος, ἐπὶ ἔργα τρέπεται. Ἀλλὰ γὰρ υφρ-κῶσιν οἱ λόγοι, καὶ πρὸς δειλίαν ἐκ πολλοῦ τοῦ θράσους συστήλονται τοῖς ὑπερφρεῖσι τῶν παρηγμάτων ἐπιδατεύον-τες, καὶ χεῖρα τούτοις ὀρέξῃ τὸν ἀθλητὴν ἰκετεύουσιν.

12 Πολλοῖς πολιορκουμένην τὴν φύσιν κακοῖς ἐνορῶν ὁ Θεός, φυσικῶν κεκτημένος τὴν ἀγαθότητα, ἡλῆεν ταύ-την, τῇ ὑπῆρχε πατήρ. Καὶ πρῶτα μὲν, ἵνα τὸ νόμον καὶ προφητῶν ἐκείν, τὸ τῆς θεῖας οικονομίας ἐπιτεργάται μυστήριον, αὐτανδρῶν βυθίζων τῶν θαμνύνων τὴν σά-λπιγγα, καὶ τῆς ἀπάτης τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἀνακα-λύμενος. Ἐπειτα τοῖς θεῖοις ὑπέρτατος, κήρυκε τῆς ἐκείνου ἐπαποστέλλει τῷ κόσμῳ μεγαλειότητος, τὴν τοῦτου θεοῦτητα διατρανύντας τοῖς πέρασιν. Ἐπεὶ δὲ τι τὴν φύσιν τῇ κρείττειν μέρει χωλεύουσιν ἐνῶρα, τοὺς θεῖους ἐπανακτείνονται Μάρτυρες, τῆς τε ἐκείνων ἀρετῆς ἀκριβῆ εἰκονίσματα, καὶ τῷ ὑπερφρεῖ τῆς καρτερίας εἰς εὐπρεπῆ τοὺς πολλοὺς καὶ δικαίαν ἐπανάγοντας ἐννοίαν, ὅτι οὐκ ἂν ἐπῆρκατο σῶμα μυρίοις πολιορκούμενον μηχανήμασι περιγενέσθαι τῶν δυσχερῶν, εἰ μὴ τις θεῖα χάρις καὶ πρόνοια τοῖς τοιοῦτοις ἐδωρεῖτο τὸ ὑπερφρεῖς νικητήριον, καὶ τῆς ἀσθενείας καταγινώσκοντες τῶν τε θιακῶν καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς τιμωμένων θαμνύνων, τῷ παρ' αὐτῶν κηρυττομένῳ προσέσαν. Ἀντεφίλονεκε δὲ τούτοις ὁ τῆς κακίας σοφιστῆς τῷ πολυμηχανῶν τῶν κολάσεων ἐκνικήσαι τῶν ἀθλούντων τὸ πρόθυμον, καὶ τὸ κατὰ πάντων ἀνασθί-σασθαι κράτος· ἡλέγητο δὲ ἄρα κενὸν φρυαττόμενος, καὶ ἀσθενεῖα σαρκὸς ὑπερφρεῖς ἐκνικώμενος. Μὴ τις οὖν ἀμ-φιβολία περιπιπτέτω παθῆμασι, τὸ παρὰ θεῶν ἐνορῶν τοῦ μαρτυρικοῦ αγωνίσματος· ἀλλὰ τὴν θεῖαν λογιζόμενος χάριν, εὐλαβεῖσθω τούτων τὸ πρόθυμον.

13 Ἀλλὰ τὴν ἐν λόγοις παράταξιν τοῦ ἀθλητοῦ θεα-σάμενοι, τοὺς ἐν βασάνοις ἀγῶνας κατέδωκεν. Ἐύλον με-τέωρον εἶχε τὸν Μάρτυρα προστάξει τοῦ βασιλεύοντος, καὶ ὄρου κατὰ τῶν ἐγκάτων ἐφέρετο, σκοπὸν ἐχόντων τῶν μειφονων κενῶσαι ταῦτα τῇ γῇ, καὶ γέλωτα προθῆναι τοῖς φιλοδαίμοσιν· ἀλλ' ἡδεῖτο καὶ ὄρου τῆς εὐσεβείας τὸν κήρυκα, καὶ κηροῦ δίκην τοῦ σώματος ἀπεπέμπετο, καὶ φύσις οψύγων ἐκκαλεῖν ἐδείκτετο, τῶν λόγων τετιμη-μένων κατηγορούσα τὴν ἀνοιαν. Πόδας τοὺς τὸ μέγα τῆς μαρτυρίας διανύσαντας στάδιον, εὐύλον εἶχε τεινομένους παννύχιον· καὶ πέτρα μεγίστη, δεσμοῖς ἀλγείσας καὶ μη-χανήμασι, καρδίᾳ καὶ στήθει προσεπέκειτο, καὶ τὰ στερεὰ διαθλῶσα τοῦ σώματος ὑπερφυὰ τὴν ἀλγιδύνα καὶ πι-κρὰν ἐνοπέτεκεν.

D
et minas

et idololatriæ
dementiam
redarguit.

E

Hinc venit
ad supplicia.

quia humanæ
infirmatatis
misertus
Deus

martyrum
exemplis
confirmari
eam voluit

F

ut ostendat
gratia suæ
potentiam.

In catasta
suspensus

confro frigitur ;

in nervum
conjectus
gravatur
petra :

A 14 Ἀλλὰ τῇ πέτρᾳ Χριστῷ τὰ τῆς διακονίας ἐρείσαντες κινήματα, ἀνώτερος ἢ τῶν ἀλλοτρίων τοῦ τῶν σώματος· καὶ τὴν πετρὰν ταύτην τιμωρίαν καὶ ὑπερήκουσιν ἐτέρα μεθ' ἡμέραν διεδέχεται, μακρὴν τῇ μέσῃ τὴν πρὸ ταύτης ἐκινῶσα τῇ θριμύτι, καὶ τῇ πολυειδεῖ τοῦ τεχνάσματος· τῆς γὰρ κακίας ὁ εὐρετής τὰ τοιαῦτα τεχνώμενος, τοῖς οἰκείοις ἐγορήγει θεράπονσι. Τούτῳ ἢ παρμενέτης, πιστακρίοις τισὶ καὶ ξιφιδίοις καθήλωμένους πύκτοθεν, πολυμήχανον κατασκευὴν ἔχων καὶ ἀσθεώρητον. Τούτῳ βληθῆναι προστάττει τὸν καλλίνικον Μάρτυρα καὶ πισθεῖς τῇ μηχανήματι, τῆς ἀρμονίας ἀπάσης λυμένῃς τοῦ σώματος, πολυσχεδῶς ἐμερίζετο, καὶ νεκρὸς ἄπυστος τοῖς πᾶσι ἐδείκνυτο. Οἱ δὲ τῆς ἀσεθείας ὑπακούοντες, τὸ κατὰ Χριστοῦ καὶ τοῦ οἰκείου θεράποντος στήσαντες, ὡς ὄντο, τρώπιον τοὺς οἰκείους θεοὺς ὡς ἀνικήτους ἐγέραιον. καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐπαυέσαν, τὸ ἐπινίκιον ἐορτάσσοντες. Ἀλλ' οὐδὲ Χριστὸς τοῦ οἰκείου ἡμέλει θεράποντος· κινήσει δὲ γῆς καὶ οὐρανῷ ἡγῇ τιμῆσας τὸ πρότερον, ἐφ' ἧς τῶν φυλάκων ἀπαυαστάτων, ἐπιστάσις Ἀγγέλου κλείει τὸ δευτέρον, καὶ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει ἀπύραντων πᾶσι καθυποδείξας καὶ ἄρτιον, τῆς οἰκείας μεγαλειότητος ἀπλανῆ πᾶσι καθίστασι κήρυκα· καὶ τῷ Διουκλητικῷ παραστάς, τῆς μεγαλοφυῶς δυναστείας ἐπεδείκνυ τὸν αἶτιον, καὶ αὐτοῖς κατήγγελε πράγμασιν.

B 15 Ἀλλ' οὐκ ἀνῆκε τοῦτον τῆς πωρώσεως, ἀπὸ δουλωθέντα τοῖς θαύμασι, ἐθελόκωκε τὴν γνῶμην τοῖς χειρίστοις ὑποκλινόμενον· τῷ θεράτῳ δὲ τῆς εὐσεβείας τοῦ αὐτοῦ στρατηλάτας πανοικί χειρωσάμενος, ἀνίκητα θύματα τῷ Χριστῷ προσεκόμισεν, αἶμασι τοῖς οἰκείοις ὀλοκαυτώμενα. Οὐ δὲ ἡ τοῦτου σύνεσις καὶ Βασιλεῖς Ἀλεξάνδρου τῶν τῆς εὐσεβείας ἐξουκιστο περιβολῶν, τοῖς παραδόξοις ἀγομένη τοῦ Μάρτυρος· τὴν Χριστοῦ δὲ ὁμολογίαν τῇ στήματι περιφέρουσα, τοῖς ἐλεγχμοῖς ἐτίρωσκε τῶν ἀσεβούντων τὸ μάστιγον. Καθάρπε δὲ τις Ὀλυμπιονίκης ἀθλητῆς, πολλοὺς τῶν ἀντιπάλων ἐν Ὀλυμπίᾳ καταβαλὼν, τὴν τῶν μεζόνων προσκαθήμενος ἐνδέχεται πάλιν· οὕτω τοῦτοις ὁ γενναῖος ἀντιπατάμενος ἀθλητῆς, τὴν τῶν χειρίστων ἐξεδέχετο πείραν.

16 Ἀνάγκη γοῶν συγκλείσαντες τὸν αὐτίδιμον, ἀσέβητον νεωστὶ σθεναρμένῃ μεστοῦ, τρεῖς ἡμερᾶς· ἔπειτα δεδιότες μὴ τίς τι τῶν ὁσίων ἀναλάβῃ (ἦσαν γὰρ ἦσαν τοῖς πολλοῖς ἐρίτιμα, τὴν Χριστοῦ ἀπεινύοντα ευωδίαν) καὶ βλάσφους τοῖς πολλοῖς κατασταλὴν παραίτιος, ἐπὶ τὴν τούτων ἐπαπέστειλαν συλλογὴν. Οἱ δὲ τὴν ἀσέβητον ἄραντες, λῶδες ἀπάσης ἀμέτρον τὴν θεῶν καταλαμείνουσι Μάρτυρα. Ὁ γὰρ τοῖς τρισὶν νεανίαις εἰς δρόσον δι' Ἀγγέλου μεταποιήσας τὴν κάμινον, οὗτος καὶ τότε δι' Ἀγγέλου τὸν οἰκείου ἀθλητὴν ἀναψύχων, ἡμαῦρος τῆς ἀσέβητον τὴν κατὰ φύσιν ἐνεργεῖαν, παραδόξον αὐτῇ τὴν ἀνκνὸν ἐκ τῶν ἀρόχτων ὑπαστρῶν χαρισάμενος· καὶ ὅχλος παμπλήθης, τὸ φρικτὸν ἐκμανθάνων τοῦ θαύματος, τὴν βαθείαν καταλιπόντες σκοτόμαιναν, τῇ φωταυγίᾳ τῆς Χριστοῦ προσέεισαν χάριτος. Οὐ δ' Ἀλεξάνδρου τῶν πολλῶν ὑστέρει τῇ προθυμίᾳ θερμότερον δὲ κινουμένη τῇ ἑλπί, τὸν Γεωργίου Θεοῦ μόνον εἶναι Κύριον τοῦ παντός διετίθεντο.

C 17 Δαίμονες δὲ τῷ προφανεῖ τῆς ἡττικῆς ἐγκαλυπτόμενοι, τὸν ἐκνῶν ὀλοφύροντο πύκτομον ὀλεθρον, καὶ τὴν ἡτταν ἀναμαχέσασθαι πείραν ποιούμενοι, πρὸς ὁμοίαν αἰκίαν τὸν ὑπερέχον ἐκίνουν. Ὑποδύματα γοῶν σιῶσαν, ὁρθοῖς διαπερυνθέντα τοῖς ἥλοις ἐπὶ πολὺ πυρακτώσαντας, ὑποδύσαι λαδίσι προστάττει τὸν Μάρτυρα, καὶ τρέχειν ἐπαναγκάζειν. Ἀλλ' ἀτονώτερα πάντα τοῦ θεῶν φίλτρον δεικνύμενα, τῆς γενναίας ψυχῆς ἐπικρατεῖν οὐκ ἐξίσχυεν. Τοῖς παμπλήθεσι γὰρ κάλλεσι τοῦ πρώτου τῶν ὁρεκτῶν ἐπαπολάττων αἰεὶ, τῆς θριμύτητος ἐκείνης ὑπερεῶσα φλογώσεως. Καὶ τί δὲ τὰ λοιπὰ λέγειν; Σχεμῖον ἀπύρου, τοὺς παλαιούς ἐκείνους ζηλοῦντες ἀγνόμενους· οἱ τὰ ρεῖθρα τῆς χάριτος ἀφρόνως τοῖς πᾶσι παρὰ Χριστοῦ καθορῶντες χεῖμενα, τί σημεῖον δεικνύει ἡμῖν; ἔλεγον· Ὁ δὲ τὸν οἰκείον δυσωπήσας δεσπότην, νεκρὸν πολυχρόνιον παρίστα πᾶσι ἔμπνοον καὶ ἐμψυχον, τῆς τῶν εἰδῶλων ἀσθενείας καὶ τῆς τῶν προσκυνοῦντων ἀνοίας κατήγορον ἀπαρχαίρατον.

crepidis ignitis occutus euvire cogitur.

et mortuam suscitavit.

18 Οἱ δὲ τῷ ζῳῳ κεκοιτημένοι τῆς ἀδελφότητος, πρὸς πᾶσαν θέαν ἀναστήσαντες ἐνεργεῖον, τοῖς ἐκνῶσι τὸν ἀθλητὴν ἡμείδοντο, καὶ πρὸς ὑπερβολὴν παρέπεμπον πρὸς πᾶσαν πάλιν ἀπαυαστάσαντες. Ἐνθα τυμῶν τοῖς πᾶσι θαυμάτων Χριστὸς ἐπρυτάνευε μὴ κενούμενον· ἔλλανες μὲν γὰρ, πολυχρόνιον κατεχόμενοι πλάνη, τῆς τοῦ πνεύματος νύκτας ἐκ τοῦ μαρτυρικοῦ προῖονσι στήματος ἀρδευόμενοι, τὸν ἐπικείμενον τῆς δυσσεβείας ἀνακαθαίρονται βρόχον, καθαροὶ τῇ καθαρῇ προσκομότητι· ἄλλοι τοὺς φωταυγῶντες ἐπὶ τῶν τοῦ σώματος, καὶ τὰ τοῦ νοῦς ὅμματα φωτισώμενοι, τῶν ἐπὶ τῶν τοῦ σώματος ἀμοιρήσαντες, τὸν καινὸν δοξολογῶντες δεσπότην ἀπέτασεν. Ἦν δὲ τις ἀγρότης Γυνέριος, τὸν οἰκείον βοῦν θανάτῳ λητῶν, ὃς πίστευε τὴν ἀνάστασιν πρώτος δεξάμενος, συγκαταστάτα τοῦτον ἐργάζεσθαι· καὶ πρὸς τοῦτοις μαρτυρῶν Χριστοῦ κοσμηθεῖς, πρὸς αὐτὸν ἐξεδύμενος.

19 Ἀλλ' οὐκ ἔμελλε ὁ Διουκλητικὸς τοῖς τῆς ἀπάτης ὑπακούσας Χριστοῦ δορυφόρους ὄρεν, κολαστηρίου δὲ μεταπέθειν οὐχ οἷός τε ὢν τὸν ἀσπότην, τῇ κατ' ἐξῆς αὐτοῦ θωπείας ἐλέποιν ἀντανίστασιν. Ἐπειδὴ δὲ λόγους ὁ γενναῖος, καὶ τῇ τῶν ὑπερβολῶν καρτερίᾳ καλίστην τὴν τῶν ἀέων ἐκσυνδουήσας σεβήματα, οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν πρᾶγμασιν αὐτοῖς διεγρήσαστο, καὶ κατηγρόντες αὐτοὺς αὐτῶν καθυπέδειξαν· ἐνδιδῶσι δὴθεν τῇ μηχανήματι, καὶ πρὸς τὴν προκειμένην αὐτῷ βουλήν παρεσκευάζετο. Εὐθέως μὲν οὗν κερύνει ἀνὰ πάσας τὰς λεωφόρους ἐπέρχοντο τὰ εὐαγγελία τῆς νύκτος ἄπαντι εὐαγγελιζόμενοι, καὶ τοὺς οἰκείους θαύμαζας ὡς ἀνικήτους ἐγέραιον· ἀμύθητος δὲ ὅχλος πανταγῶθεν συνέρρεεν, ἐπιδῶν τὸ καινὸν τοῦ πᾶγματος ὁρῶμενοι, καὶ Βασιλεὺς ὑπερηφάνῳ βαίνων ποδί· τοῖς εἰδῶλοις προσερχετο, λάφουρον ὡς περὶ τὸν θεῶν συνεπαιγμένους Μάρτυρα.

20 Ἐγὼ δὲ ἀναθεῖς τῆς εὐθείας ἐκμνηστεύων τοὺς ἄφρονες, καὶ τῆς ἀρίστης γλῆσσης τὸν στεφανίτην ἀγαθόμενος· καὶ δὴ κατεναυτιστὸς τοῦ ἀρχαίου, ᾧ προσερχοῖται Ἀπόλλων ἐπερχομένης, μετὰ τῇ τῇ φωνῇ προσεβήετο· Θεὸς εἰ σὺ, καὶ τῆς μερίστης ἐκείνης κληρονομίας τετύχηκας, Ἀπόλλων; Ὁ δὲ· Πόθεν ἢ πῶς πρὸς τὴν ὑπερβολὴν ταύτην ἀνέχθημεν εὐκλειαν; ἡμεῖς πλάγκτες καθιστάμεθα θαύματα, ἀνοία φρονεῖν ὑπερηφάνῳ τε λογισμῷ ταῦτα κερδάνοντες. Διὰ τί γοῶν, φρονεῖς ὁ Τριστόλιος, πρὸς τὴν τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις καταγέριτε, πλάνησιν; Ὁ δὲ, Ἀρχὴν τὴν πρὸς αὐτοὺς εἰληφότες δυσμένειαν, μέχρι πικρῆς τὸ πρὸς αὐτοὺς ἄχτης διαφυλάττειν κερδίσκαμεν, μάλιστα πρὸς τὴν αὐτὴν αὐτοῖς ἐπαυαστάσαντες ὁρῶντες τῶν ἀρχαίων ἀκρόασιον, ἐξ ἧς πεπτόκαμεν, ἀλαζονίαν τὴν ἐσχάτην υφίσταντες· καὶ μικρὰ δὲ πρὸς ἡμῶν πρὸς τὴν ἀπάτην ἀγόμενοι ἐθελόκωκε γνῶμην πρὸς τὰ κακὰ καθέλονται, τῇ λείᾳ τῆς ἰδούσης ὑποσχεόμενοι.

21 Εἰ οὖν, φησιν, θεοὶ οὐκ ἐστέ, ὁ αὐτίδιμος, καθὼς καὶ ἄκοντες ἀπεφύκασθε, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀρχηγοὶ τῆς ἐσχάτης κακίας καθίστασθε, τὸν ἐν ἐμοὶ τῶν ἀπάντων πεφρονητὴς Κύριον καὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ θεράποντα, καὶ μὴ βούλησθε, πρὸς λεπτοτάτην ὑπαχθῆτε κινῶν, τῆς τε τῶν σεβόμενων ἀνοίας δηλοῦντες τὸ μάστιγον, καὶ τῆς ἐκνῶν ἀσθενείας διασαφρύντες τὸ βέβαιον. Ταῦτα λέγων, τῷ σημείῳ τοῦ νεοποιῶν ὅπλου κατὰ αὐτῶν ἐσφράγισε τὰ λεγόμενα, καὶ δεύον ἡ λόγος ἐπικυλῶναι τὰ πράγματα, ἐλεγχῶς ἀκριβοῦς τῶν εἰδωλομανούντων γινόμενα. Τὴν γὰρ ἐκ μαρτυρικοῦ στήματος προῖονσαν ἀσπράτην οὐκ ἐνεγκόντες οἱ θαύματα, ἐπλήρουν τὸ κελυμένον. Καὶ Βασιλεὺς, αὐτοῖς ὅμματα ἐπιδῶν τῆς εὐσεβείας τὸ πρόπικτον, ὅλος θαυμάτων γινόμενος θήραμα, τὴν τῶν βέλτιστων μοῖραν τὴν χειρίστην ἡλάττετο, καὶ ψῆφον θανατηφόρον τὸν Μάρτυρα καθυπέδεικνεν. Ὁ δὲ τὸ πάλαι ποθούμενον δεξάμενος σύνθημα, τὴν μακρὴν Ἀλεξάνδρου συνοδοιπόρου λαθεῖν, πρὸς τὸν ὁρισθέντα τόπον ἀγαλλομένῳ ποδί διεδίδεκεν.

22 Ἀλεξάνδρου μὲν οὖν πρὸς τὸν οἰκείον Δεσπότην τὸ τῆς διακονίας ὅμμα μετεωρίσασσ, ψιθύροις τοῦτον ἀνύμνει τοῖς γέλοις, καὶ πέτρᾳ τινὶ ἐκνῶν ἐγκαθίστασθαι, τὴν τρισολοκίαν ἀγῆκε ψυχῇ. Ὁ δὲ χεῖρας ὁσίας ἀναπετάσας τῷ

D
FER AND.
CREPENS
EX M.
reductus in
carcerem
multis con-
vertit :

in isque
Glycerium.

g
blundienti
Imperatorii
simulans
monem se
ge-turum
E

ad Apollinis
simulacrum
ducitur :

cogit fulere
se esse de-
ceptorem.

F
et in pul-
verem redigit .

morti ad-
ducitur cum
Alexandra :

gan pra-
murtua

PER AND.
CRETENS
EX MS.
ipse oratio-
nem fudit
ad Deum.

Α τῶν κτίσαντι, καὶ στεναγμῷ καρδίας τὸ πάθος ἐπιδείξα-
μενος, τοιοῦτος λόγους ἐπέμπετο. Δέσποτα τῶν ὧλων βα-
σιλεὺς καὶ κλεδμών, ὁ τῇ ἀνάγκῃ σου Πατρί καὶ τῇ
ζωοποιῇ καὶ παντοουργῇ Πνεύματι συναΐδεις, ὁ τὴν ἐθε-
λοῦσιν ἐκείνῃ καὶ θαυμαστὴν ὑπελθὼν κένωσιν, καὶ τὴν
οὖσιν ἀνσμορφώσας ῥυπωθεῖσαν ἀπάτη τοῦ ὄφους, καὶ
τάς ἐξουσίας τοῦ ἀνθρωποκτόνου θριαμβεύσας, θαύματος
τοῖς σοῖς τιμίαις καὶ πλοηκτόνοις παθήμασιν, ὁ καὶ ὑμῖν
χαρισάμενος τὸ μέγα τοῦτο τῆς μαρτυρίας διανύσαι στα-
δίου, καὶ μιμητὰς τῶν σὴν ἀγίων παθιμάτων ἀπεργα-
σάμενος· συγγώγησον τοῖς ἔθνεσιν, ἃ ἐξ ἀντοίας καὶ ἀδου-
λίας καθ' ἑμὴν ἐργάσαντο· καὶ τῆς βαθείας νυκτὸς τῆς
δαιμονικῆς ἀπάτης ἀνκαλεσάμενος, φῶτισον αὐτῶν τὰ
τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, καὶ σὲ τὸν μόνον ἐπεργύναι Θεόν
καταξίωσον. Δώρισαι δὲ καὶ μοι τῷ σὲ δούλῳ τῇ τοῦ
αἵματος διαβάσει ἀκλυθουσίου, ἢ ἐλπίς τῶν σὴν δούλων
καὶ κραταιὰ βοήθεια.

et capite
plectitur,
ac coris in-
fruitur.

admirantibus
angelorum
et Martyrum
choris.

23 Ταῦτα εἰπὼν καὶ πολλὰ τοῖς καταλήλυσεν, τὴν
ἐρίτιμον κῆραν τῇ ἔειπε τικθεῖς, πρὸς οὐρανοὺς ἀνελή-
λυθεν, χοροῖς Ἀγγέλων καὶ Μαρτύρων παραπεμπόμενος.
Ἡδίστον τοῦτον κατειχόν θάυμα τῶν Ἀγγέλων αἱ φά-
λαγγες, καὶ ἐκπλήξει μεγίστη συνείχοντο, πῶς μετὰ σώ-
ματος τὸν ἐκείνῳ ἐξικονοῦσαι πρὸς Θεὸν ἐξίσχυσεν
ἔρωτα· μέγιστον τέρας οἱ τῶν Μαρτύρων ἔδιδον δῆμοι,
καὶ τὸ παραδόξον ἐκπληττόμενοι τῆς ἀλλήσεως, τῷ κατὰ
τῶν παλαμναίων τροπῇ εὐθύμως ἐπανηγυρίζον· κάκιστον
τοῦτον ὁ τῶν θαυμάτων ἐσμός ἐγνώρισε μὴ ὧπα, καὶ τὸν
οἰκτεῖον ὁλοφύρομενοι πάνδημον ὀλεθρον, τῆς ἀνυπερβλήτου
μαρτυρίας τὸν ἀλλήτῃ ἐκπληττόντο· ὁ Πρωπάτωρ δὲ
ἰδὼν υἱὸς τὸ οἰκτεῖον ἐπαυρόμενος ὀλίγημα, καὶ τὴν
ἰδίαν ἀναμαχεσάμενος ἦταν, γρηαῖ ποδὶ τῶν ἀντιπά-
λων τὴν ἦταν ἐπορχούμενος ἐγενήθει.

comparan-
dus Moysi,

Abrahamo,

24 Τίς οὖν τοῦτῳ τῶν μεγίστων ἐλθὼν εἰς παράθεσιν,
οὐ πύθῃται τοῖς δευτέροις ἐγκαλλωπίζεσθαι. Μοῦσῃς
ἐκεῖνος, τοῦ περιουσίῳ ἔθνεος δημαγωγός, θεοπέλας τετι-
μημένος, καὶ τῶν ἄλλων στόματι θεῖον τὸ πρωτεῖον κλη-
ρωσάμενος, θελήτοίς μάλιστα παιδεύσας τὴν Αἰγύπτου,
καὶ τὸ μέγα στοιχεῖον καινοτομήσας τῷ θάματι, ἀδρόγη
ποδὶ τῶν Ἰσραὴλ τῇ ἐρυθρᾷ διεβίβασεν. ἀλλ', ἵνα τί μοι
λέγω δυσχερές, αἰδεῖτ' ἀνδρὸς λύπη συσχεθεῖς ὁμαίμονος,
διπλὴν λογισμῶν περιπαρεῖς, ἀμφιβολίας περιπεπῶκει
παθήματι· ὁ δὲ πᾶσαν τὴν κτίσιν πολέμιαν εὐρών, ὑπερ-
φύσει τὴν δυσχερέειν ἀντιτάξάμενος, τοῖς τέρασιν οὐ λει-
πόμενος, ἀνώτερος πάσης διπλῆς λογισμῶν ἀνεφαίνετο,
καὶ τοὺς θαυμάτων θεραπευτὰς Θεοῦ ἰδεῖν οὐκ ἐραστός.
Ἀβραάμ ὁ πρωπάτωρ, τὸ τοῦ γένους κολλήτισμα, φωνῇ
Θεοῦ καὶ ὑποσχέσει μείζονος τῆς Χαλδαίων γῆς μετα-
ναστάς, μείρισται πρὸς τὴν Κανανίτιδα, καὶ φίλτρῳ
C Θεοῦ κοσμηθεὶς ὑπερείδω τῆς φύσεως, τέκνον σφαγῆς τῇ
προαιρέσει γεγόμενος· ἀλλ' ἦν ὅτε τοῦτον χρεῖων, ἐδείκ-
νυτο Χαλδαίοις ὑπερφόρτος κτεῖν· ὁ δὲ πᾶσι καλοῖς
ἐν βρέφους κοσμούμενος, τῇ φίλτρῳ νικῶν καρτερίᾳ τῶν
δυσχερῶν καὶ ὀδύγῃ τῶν ἄλλων, μακρῷ τῷ μέσῳ παρέ-
δραμε τὸν πρωπάτορα.

tribus pueris,

Jobo,

imo compa-
ratione om-
ni superior.

25 Νεανίαι τρεῖς, ἐν μέσῳ φλογὸς τὸν παγκόσμιον
αἶνον τῇ κτίσει προσάσαντες, παραδύξως ἀπῆμάντοι
διεδείχθησαν· ἀλλὰ τῶν ἄλλων σωτηριέμενων τῷ χρόνῳ
λειπόμενοι, τὴν ἦταν ἀπάζονται. Ἰώβ, τοῖς πάθῃσι δικ-
βύτος, καὶ μαρτυρίᾳ Θεοῦ τὸ ἐν πᾶσι ἀμώμητον κλη-
ρωσάμενος· ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑποχωρεῖ τῷ Μάρτυρι καὶ
τοῖς δευτέροις ἐγκαλλωπίζεσθαι. Καὶ τί μοι δεῖ τοῖς
ἐγκαταλέγειν, ὅς καὶ τοὺς τῆς χάριτος, εἰ συγχύσεως ὑπέ-
πιπτον νόμοις ὑπερβαλλετο; Τοῖς μὲν γὰρ τοῖς παραδύ-
ξως τέρασιν καὶ ὀδύγῃ τῶν πλανωμένων ἐξισούμενος,
καρτερίᾳ τῶν ἄλλων πολλῷ τῷ μέσῳ διένεχεν· ἄλλοις
τούτοις ἀμειλόμενος, τοῖς προόρησεῖσι παρέδραμεν· εἰ δὲ
βούλει πάντας μὲν καρτερίᾳ τῶν ἄλλων, πλείστους δὲ
τοῖς παραδύξως θεοσημαίαις, καὶ τῇ τῶν πλανωμένων
ὀδύγῃ παραδραμὼν, ἀποκτεῖ τὴν κατὰ πάντων ἐκκληρώ-
σατο νίκην.

26 Ποῖοις οὖν ἐπαίνους, καὶ εἰ δέκα στομάτων καὶ
γλωσσῶν εὐμοιρῆσαιμεν, τὴν ὑπέριμον τοῦτον καὶ νικη-
φόρον στέψομεν κορυφῇ; Ποῖοις δὲ λόγοις τὸ ὑπερφύ-
εως

τῆς καρτερίας δοξάσωμεν; Ὡς πέτρα τῆς Ἐκκλησίας ἀρ-
ραγῆς καὶ θεμέλιος, ἐφ' ἣν οἱ χεῖμαρροι πάντες τῆς
ἀσεβείας σφύρευσαντες, μετακινήσαι τῆς ἀσφαλὸς οὐκ
ἐξίσχυσαν ἔδρας! Ὡς τείχος τῆς ἀληθείας καρτερόν καὶ
στερέμιον, ὁ πᾶσι τῆς τυραννίδος αἱ ἐλεπολεῖς προσπε-
λάσασαι καταβαλεῖν οὐκ ἐπῆρκεσαν! Ὡς πόλις Θεοῦ,
περὶ ἧς τὰ δεδηξασμένα ἐλαλήθη καὶ ἐξαίσια, εἰς ἣν πάντα
τὰ τῆς Βαβυλωνίας ἐπιγυθέντα στρατόπεδα πολιορκῆσαι,
οὐκ ἔσχον δυνάμει· Ὡς τοῦ τῆς Ἐκκλησίας στερεώματος
ὑπερφανὴς ἡλιος, πρὸς ἣν οἱ χεῖμαρροι τῆς ἀσεβείας καὶ
λαίλαπες ἀναίθις ἐπικωμάσαντες, κατακαλύψαι οὐκ
ἠδυνήθησαν! Ὡς κρήνη, τὰ ρεῖθρα τῆς χάριτος θαφύλως
ἀπορρέουσα, ἣν τῷ δίψει τῆς ἀθεότητος ξηραίνοντο
διαρκῶς ἀπαντλήσαντες, ἐλαττωμένην οὐ παρέδειξαν!
Ὡς Χριστοῦ γεώργιον, πᾶσι καλοῖς εὐνοούμενον, ὁ ταῖς
οἰκείαις ἀποθήκαις ὁ τῶν ψυχῶν Γεωργὸς ἀσπαστὸς ἐνα-
πέθηκεν! Ὡς χώρα Χριστοῦ, πῶν καὶ εὐκαρπος, τῇ τῶν
βασάνων δικέλλῃ τὰ τῆς ψυχῆς ὀλκῶς ἀποτριφάρμη
ζιζάνια, καὶ ὠραία φανεῖσα τῷ κτίσαντι! Ὡς στάχυς
πολύφορος, τῷ Βασιλεῖ τῶν ὧλων παρσικνεύων ἄρτον
πολύτιμον, δι' οὗ πάντες οἱ τῆς εὐσεβείας ἐρασταὶ στη-
ριζόμενοι, τὸν καρποδότην ἀνμυνοῦμεν Κύριον! Ὡς βό-
τρυν Δριστοῦ εὐθαλέστατος, κρατῆρα πᾶσι κερνῶν εὐφρο-
σύνης, καὶ μέθην μεθύσιων σωτήριον! Ὡς πέλεκυς ἐκκοπ-
τικὸς, τὰ τῶν ἀθῶν ἐκτεμὼν μηχανήματα, καὶ καθελὼν
εἰς ἅπαν τῆς ἀσεβείας τὸ ἀλλόφυλον φρόνημα!

27 Ὡς φωστὴρ τοῖς ἐν βυθῷ τῆς πλάνης ναυτιλλομέ-
νοις, χεῖρα ὁρέξας σωτήριον, καὶ πρὸς λιμένα κατευθύνσας
τὸν ἄκλυτον! ὅς καὶ τὴν σὴν πανήγυριν πᾶσι κοσμήσας
καλοῖς, ἔθηκεν μὲν τῇ τοῦ Θεοῦ Πάσχᾳ ἐορτῇ καταλάμ-
πεσθαι δέδωκε, καθ' ἣν Δριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν τὸ καθ' ἡμῶν
ἐκπολιόρκησας τοῦ ἁδου βασιλεῖν, καθεῖλε θάνατον τῶν θά-
νατον, καὶ γυμνοῦς τῶν οἰκητόρων ἀπέδειξεν. Ἐκείθεν δὲ τῇ
θείᾳ Χριστοῦ ἀναλήψει φρυκτωρεῖσθαι παρέσχον, ὅτι Χρισ-
τὸς τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἡμῶν φύσεως εἰς οὐρανοὺς ἀνάγων τῷ
Πατρὶ συνεκάλυσεν, καὶ βασιλεύειν ὑπερφύως τῶν ἀπάν-
των πεποίηκε. Νῦν ἀλλήλοις σπένδεται πάντα, καὶ γῇ
μὲν οὐρανόις παραδόξως συνάπτεται, τῆς ἀσεβείας ἄρδην
ἀποιομένης· θάλαττα δὲ τὸ σφοδρὸν τοῦ κύματος ἐκχα-
λάσασα, πρᾶξις αὖραις τὴν γαίονα χέρσον ἀσπάσεται,
καὶ γαλυνία πορφυροῦσα τὴν ὕπνι βούλειται τις ἀποδη-
μίαν χαρίζεται· καὶ πλωτῆρες, ὑπὲρ καπνοῦ κρεμάσαντες
πρότερον τὸ πηδάλιον, νῦν αἵρουσι, καὶ τὴν ὁδὸν τοῖς
ιστοῖς ἐπιπρεμάσαντες, ἰδίαις αὖραις τὰ μεγάλα διαπε-
ραινοῦνται πελάγη· καὶ δελφῖν, ὡς ἡδίστον ἀναφυσῶν καὶ
ἀνσπεμπόμενος, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἰδούνη τοῖς ὁρῶσι χα-
ρίζεται. Νῦν αἶμα, τὸ φαίδρον τῶν πνευμάτων καὶ τὴν
ἀγλὴν ἀποτιναξάμενος, σταθερῶς πᾶσιν ὁράται καὶ προ-
σσηγῆς καὶ ἐπέρσας, τῇ πανηγύρει δορυφορούμενος· Νῦν
ἡλιος, διὰ τοῦ τῆν ἁγίου καὶ συγερᾶν τιμὴν ἀποσκευα-
σάμενος, αἰθριάζει λαμπρότερον, καὶ τὰς οἰκείας μαρμα-
ρυγὰς φαεινότερας παρίστησιν· καὶ πᾶσα κτίσις, τὸ ζο-
φρὸν τῆς πλάνης ἀπεκδυσαμένη ἱμάτιον, καὶ ὥσπερ
χιτῶνα λευκὸν τὸ τῆς ἀμωμότητος καὶ καθαρᾶς πίστεως
ἐπενδυσαμένη λαμπρόν, σωτήρα κηρύττει καὶ εὐεργέτην
ἐπίσταται.

28 Ἡμεῖς δὲ, λόγοις ἀδυνατοῦντες ὑμῆσαι τὴν ὑπὲρ
ἀνθρώπων ἀθλῆσιν, ὁμολογῶν τῆς ἡττης τὸν στεφανίτην
καταγεραίρομεν· καὶ σὺ πάθω τὸν σὺν κατ' ἐχθρὸν παια-
νίζοντες θρίαμβον, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν διὰ τοῦ τυχεῖν
ἱκετεύομεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ
Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ
τὸ κράτος, σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ
ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ καὶ παντοουργῇ Πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a Quod in Commenturio praeio ante Acta num. 9.
hoc loco dare proposueram S. Georgii encomium, a S.
Andrea Cretensi compositum, quia non tantum Latine
est at apud Lipomanum et Surium, sed etiam Graece in
operibus sancti istius Patris a Combesio editis, omit-
tendum duxi, postquam accepi aliud ejusdem auctoris de
eodem Sancto hactenus ineditum, quod posteri nostri,

D
Excurrit
in ejus en-
comia auctor
titulos coar-
cervans,

E

et festum
ejus cum
paschali
tempore
concurrens.

communi
omnis crea-
tura plausu
celebrari
gaudet;

F

et Sanctum
invecat

A si visum fuerit, Latinum fucere poterunt in supplemento hujus mensis : nam Græcus textus Græce peritis sufficiet ; et in substantia nihil novi adfertur ; coque solum hæc omnia servantur, ut constet et antiquiores Græcos et recentiores usque ad seculum 13 aut nescivisse aut contempsisse fabulas, S. Georgio imperite affictas.

b Deesse hoc aut simile verbum apparet ex sensu.

c Cappadocum Regum, qui Romanis auxilio venerint contra Aristonicum, regnum vindicare conantem, meminit Strabo lib. 13.

d Γεώργιον Græcis seges, sive, agriculturæ fructus dicitur : et cum allusione ad nomen pro ipso Martyre hic usurpatur.

e Achillem indicat, quem a Chirone centauro sub onthro Thessalico sic educatum narrant Poetæ.

f Ecgraphum nostrum absque ullo sensu hic habebot, Μνημὺν... κακῶν ἀνάλεσθαι συνπάρχειν ταύταις ἀδυνατούσας.

g Ibidem erat τὴν κατερέαν αὐτῆς.

D
PER AND.
CRETENS.
EX MS.

ΤΟΥ ΣΟΦΟΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΥΡΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ

ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΝ

VIDE PAG. 123

ΓΕΩΡΓΙΟΝ.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ.

PROLOGUS

Excusat
argumenti
dignitatem

et suam
tenuitatem

sperato
Sancti au-
xilii sub-
nixam.

CAP. I

Quamvis non
sit opus S.
Georgium
laudare
a patria,

Εθός τοῦτο τῶν λόγους ἀγωνίζομένων σχεδὸν ἐκάστω, τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἀγῶνας μεγάλους οἶσθαι ἀξιῶν, καὶ λαμπροὺς καὶ δυσχερεῖς ἀνίστασθαι, συγγνώμην ἑαυτῷ τῆς ἡττικῆς ἢ τὸν τοῦ καταρθῶσαι ἔπαινον ἐντεῦθεν κατασκευαζομένου. Ἄλλ' εἰς Γεώργιον ἐμοῦ τὸ μέγα τῶν ἀθλητῶν ὄνομα βλέποντος τῷ λόγῳ, καὶ τοσοῦτον ὑποθέσεως μέγεθος τὴν αὐτοῦ εὐφημίαν ἀρᾶσθαι πειρωμένον, οὐκ οἶδα τίς ἂν γένοιτο δικαιοτέρος, περὶ ἄλλης ὑποθέσεως καθιστάμενος τὴν σπουδὴν, καὶ προκαταγγεῖλαι μέγαν εἶναι τὸν ἀγῶνα, καὶ θεῖσαι προσελθεῖν, ἢ καὶ συγγνώμην αἰτήσασθαι. Ἐγὼ γ' οὖν τοσοῦτον ἔχω τὸ χαλεπὸν ἐν τούτῳ κατανοήσας, ὥστε μοι δοκῶ μόνον ἀψαμένῳ, παραπλήσιον τι πεποιηθῆναι, τοῖς ἐξ ἀπειρίας ἐπιθυμοῦσι μὲν ἐπιθεῖναι θαλάσσης, ἐπιθεῖναι δὲ ὁμῶς εἰς τοῦναντίον τῇ τῆς ἐπιθυμίας χωρεῖ, δυσχερεῖαν πελάγους καταμαθῶσι, καὶ σάλον καὶ κλυδωνία καὶ ὅσα πολὺν μᾶλλον εὐχέσθαι καταναγκάζει τὴν ἐκείθεν ἀπαλλαγὴν ὅθεν καὶ ἀπέστην ἂν αὐτίκα, εἰ μὴ μέ τις ἀνάγκη ἐκ προκηχασμένης εὐχῆς κατασχοῦσα ἦ, μὴ ποτε τὸν λόγον ἐξυφάναι τῷ Μάρτυρι βραδίως ἐνταῦθα συνήλασεν.

2 Ἄλλ' ἐπειδὴ μοι ἀνὰ θυσις οὐκ ἔστιν, οἷδ' ἀποφυγῇ τοῖς ἐμυνοῦ περιειλημμένῳ δεσμοῖς, ἐπιδοῶμι κατὰ τῶν ἀποριῶν τὴν μαρτυρικὴν χάριν, καὶ διὰ τὸ σύνθετες ἐπὶ τῆς ἐπικλήσεως καὶ τὴν αἰεὶ συναΐσθησιν τῆς παρ' αὐτοῦ βοήθειας, μάλιστα δὲ καὶ τὸ οικεῖον τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ὥρον αὐτῷ τὸν λόγον προσάγομεν. Εἰ γὰρ καὶ ὁπωσσοῦν ἐπιπνεύσεις ταύτης ἐμοί, ἢν πλουτήσας ἐκεῖνος παρὰ Θεοῦ χάριν, ἐκαρτέρει μὲν πάσχων ἢ μὴ πέφυκε στέγειν ἢ φύσει, εὐχάξεται δὲ ὁρῶν ὅσα μὴ οἶδεν ἢ φύσει· οὐκ ἐνδοιάσω περὶ τοῦ ἐγχειρήματος, εἰ εἰς τέλος αἰετίζομαι, οὐ δὲ τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα προήσομαι. Ἄλλ' ἀρετέον ἡδὴ τοῦ λόγου τῇ ἐκείνου ἐπικουρίᾳ θαρσύνεσθαι.

3 Εἰ μὲν οὖν ἐξῆν μοι ἢ περ ἐγὼ βούλομαι διαθέσθαι τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ, πρὸς τὸν κεκατακῶτα παρὰ τοῖς πολλοῖς νόμον, οὔτε πατρίδος μυημονεύσας ὡς ἔχει κάλλους τε καὶ μεγέθους, οὔτε τινὸς ἄλλου τῶν ἐξωθέν· ἐκείνοις ἂν ἐπέβαλλον εὐδὺς ἐξ ἀρχῆς, ἢ πρὸς τὴν εὐφημίαν ἀντικρυς φέροι. Καὶ γὰρ μοι πάντις μικρολογουμένων ἔργον εἶναι δοκεῖ, ἔχοντας ἐγκωμίων τὰς πάντων μεγίστας ὑποθέσεις, διεξιέναι ζήτην, κακῶν ἐλαχίστων τὴν εὐφημίαν ἐργάζεσθαι, ὥσπερ οὐκ ἂν δυνατῶς ἐχούσας ἀνευ τούτων συστήναι, ἢ ἐχούσας μὲν, οὐ τελείως δὲ, θεούσης γὰρ, τῆς μὲν παρὰ Θεῷ δόξης τῷ Μάρτυρι, τῆς δὲ παρ' ἀνθρώποις. Εἰ μὲν ὁποῖαν δὴ τινα τούτων ἐμέλλομεν μέζονα ποιεῖν ἐκ τοῦ πλείονα εἰπεῖν, ἄσποιο παντελῶς ἔμεν, μὴ πάντα προσθέντες εἰς μέσον, καὶ πάντα ζητήσαντες· ἐπεὶ δ' ἢ μὲν, λογισμοῖς ἡμετέροις οὐκ ὑποπίπτουσα, οὐδ' ἂν ἐξ ἡμῶν ὁπωδιόποτε τρόπῳ πρόσθεσιν δέχοιτο· ἢ δὲ προκατειλημμένα ταῖς ἀπάντων οὐσα ψυχαῖς, οὐδ' ἂν τινος ἐξηγητοῦ θέοιτο, ὥστε παραδεχθῆναι (Οὔτε γὰρ

Aprilis T. III

ἱλειακοῦ πρώτος, ὡς εἶπ. πρώτων ἀπάντων λαμπρότατον, ἐξωθεν διδάσκαλον ἀναμένονμεν ἀνθρώποι· οὐτ' αὖ περὶ τῆς τοῦδε λαμπρότητος, ὡς εἶπ. λόγον ὑπερβάλλουσα καὶ διάνυσαν, ζητήσει τις ἐτέρωθεν διδασκῆται) τί λοιπὸν ἐκ τῆς περιεργίας τὸ κέρδος, ὥστε παρεῖπον ἂν ἄπερ ἔφη δέοντως, εἴπερ μὴ ἀκοαῖς ὁ λόγος ἀλλοτρίαις ἐδοῦλεν;

4 Εἰ πατρίδα τέως εἰσάγειν τοῦ τοσοῦτου βουλόμενος· τὸν οὐρανὸν εἰσάγαγον ἂν, τὴν ἀνύλεθρον καὶ εὐδαίμονα κατοικίαν, τὴν τῶν Ἀγγέλων πατρίδα· οὐ δὲ γὰρ ἄλλην εἰκὸς ἐπιφαιμίξειν αὐτῇ, ἐκείσε μεταθεμένῳ καθαρῶς τὸ ποτίτευμα, καὶ μὴ δὲ βραχὺ τι παρ' Ἀγγέλους ἱλαττωμένῳ. Ἐπεὶ δὲ πάντες σχεδὸν καὶ τὴν κάτω παροικίαν ἐπιζητοῦσι, καὶ τὸν λόγον ἐντεῦθεν ὠρμημένον οὕτως ὁδῷ χωρεῖν ἀξιόσπον ἐπὶ τὰ πρόσω· ἔστι τοίνυν καὶ αὕτη, οὐ βραδίως ἐτέρᾳ τῆς ἐπιφανείας παραχωροῦσα, οἷδ' οἷα καὶ παραδραμεῖν αὐτὴν τινα μὴ σφόδρα θαυμάζοντα. Τῆς γὰρ Καππαδοκίᾳ χώρας, ἢ τὸν τοσοῦτον ἐξήνεγκεν, ἐπαινέσει μὲν ἂν τις, καὶ τοῦτο δικαίως, ὅτι θέσεως λαχούσα εὐκαίρου, καὶ τῆς τῶν ὁρώντων ὑπερβολῆς διαφεύγουσα, ἔβρωτο πρὸς ἀπάσας γυνὰς ἢ κάλλιστα γῆς ἔστι γεννηματὰ, καὶ ἀφῆκεν πάντα προΐσχει ὅπως πρὸς τὸ ἀνθρώπινον βίον τελεῖ. Ἐπαινέσει δ' οὐχ ἴστων, ὅτι καὶ οἰκήτορας ἐφάνη πλουτήσασα τὸ ἀνέκθεον Ἑλλήνας, γένος ἀφωσιωμένον τῇ τῶν λόγων φύσει, καὶ διὰ τὴν ἐν τούτοις καὶ μετὰ τούτων κίνησιν καὶ ζῶν, τὴν μικτέρα φύσιν τὰ εἰκότα τετιμμηκὸς τῷ τοῦ ὅρους ἐπιθεσθῆναι αὐτῇ. Οὐ μὲν δὲ τοσοῦτον ἀξίως, ὅσον εἰ καὶ εὐσεβείας ἔδαρος λέγοιτο, πάντων αὐτῇ τῶν ἄλλων ἐπιστημώτατον, καὶ τελεῖν μὲν αὐτῇ, συνήθη τὴν τῶν Μαρτύρων τῆς ἀνληθείας φορὰν, συνήθη δὲ καὶ τὴν τῶν διδασκάλων. Ἐν γὰρ τοῖς ἀνω καιροῖς τῶν διωγμῶν ἀμαζύτων, οὐκ οὐν ἄλλῃ τις πλείους ἢ λαμπροτέρους ἀγωνιστὰς κατὰ τῆς πλάνης προεδάλλετο· καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα δὲ χρόνοις τοῦ τῶν αἰρέσεων κλυδωνίου ἐπιόντος, καὶ πάσαν ἀρετὴν Ἑκκλησίαν ἀπειλοῦντος ἐντὸς κατακλιψέσθαι, μόνῃ τῶν ἄλλων καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων τοὺς κοινούς ἀνιστώσα προσδόλου, ἐν αὐτοῖς τὴν τῆς οἰκουμένης ἐπὶ κλυσιν περιέβρανε. Καὶ λαμπρὰ μὲν αὐτῆς ταῦτα καὶ ἐπιεικῶς ἔχει κοσμεῖν· πῶς γὰρ οὐ; ἀλλὰ τόγχε κατὰ λαίον τῶν ἐπαύων, καὶ ὁ σύμπαρ τῆς φιλοτιμίας κόσμος, ὁ οὖν ἔστιν εὐφημούμενος.

5 Πατέρων μὲν γενομένων, καὶ ἀποχρήναι αὐτοῖς εἰς φιλοτιμίαν κηχμαί, ὅτι τοῦδε πατέρες ἦσαν. Νυνὶ δὲ ἔστι προσήλυναι, ὅτι καὶ εὐγενεῖς τὴν κάτω γέννησιν εὐγενέσθαι δὲ τὴν εὐσέβειαν, πλούσιοι τὴν βέουσαν κτίσιν πλουσιώτεροι δὲ τὴν μένουσαν, διὰ τοῦ τὰ παρόντα σκorporίζειν καλῶς τὰ μέλλοντα κατακτώμενοι· πατὴρ μὲν, γέρας τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας ευαρέμενος τὸ τὸν βίον σφαιρίσαι τέλει μαρτυρικῇ· μήτηρ δὲ τῶν ἰσων τῷ ἀνδρὶ στεφάνων ἐπιτυχούσα, εἰ καὶ ἀνάεμακτος ἢν στεφανίτις, τὴν αὐτὴν μὲν προθυμίαν τῷ ἀνδρὶ ἔχουσα, ἀποτυχοῦσα

E

illustrem
tamen ha-
buit,

Cappadociam
scilicet,

F

patrem
Martyrem

et matrem
aque piam :

5 δὲ

PER GRÆC.
CYPRICUM
EX MS.

a quibus
ad virtutem
educatus,

primum
miles

postea om-
nibus se
expoliatus,

et zelo re-
ligionis
astutus,

pulam se
tyranno
obtulit,

nihil refor-
midavit,

et maiorem
quam Job
patientium
probat :

A δὲ ὁμοίως τῆς ἀθλητικῆς, τῆς τοῦ θήλειος ἀσθενείας φεισα-
μένων τῶν διωκτῶν· ἀμφοτέροι καὶ παρὰθεύματα
προδείξαντες τῇ παιδί, καὶ σπέρματα παρσυχύετε, εὐ-
σεβείας, φιλοπονώσεως. τῆς μέγρι νίματος πρὸς τὴν εἰδο-
λολατρειᾷ ἀντικαταστάσεως· ἃ δὲ παρειακῶς αὐτοῖς,
ὡς περ ἄλλων τινὰ κληρὸν πατρῶν, καὶ καλῶς τῇ γενο-
γίᾳ τοῦ Πνεύματος προσεξεργασάμενος, οὐχ ὅπου μόνον
εἰς ἐκείτῳ ἐξ ἐνός προέβηκε καὶ πληθυνθῆναι πεποιήκεν,
ἀλλὰ τὴν λόγον ἐπιθέσεως ἀνυπερέβηκεν δέξασθαι. Πάντα
γάρ, ὡς τις ἄριστος τῶν κατ' ἐαυτὸν οἰκονόμος, μετατί-
θεται πρὸς οὐρανὸν ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα καὶ μετασκεινάζεται,
οὐδ' αὐτοῦ φεισάμενος σώματος, μὴ καὶ τοῦτο κορποφο-
ρῇσαι Θεῷ· καὶ ὁ τρόπος, οἷος; Οὐ γὰρ μόνον δι' ἀγνείας
καὶ καθαρότητος, ἀλλὰ καὶ δι' αἵματος, καὶ οὐκ ἄνευ
τῶν μεγίστων κινδύνων.

6 Ἐστρατεύετο μὲν οὖν ἡδὴ τῇ κατὰ Βασιλεῖ καὶ
ἐθνοφυγίᾳ, νεανίᾳ μέγας ἰδεῖν καὶ καλῶς, φειδύς συμ-
πληκῆναι, γενναίως, ἀκαταγώνιστος, καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς
ὁρμημένους ἐχθροὺς· θαίμιοι δὲ, ὡς περ ὄρνις εἰς αἰτὸς
πυρκαϊῆς καὶ πάθος ἐκείθεν οὐ προσείμενος, ἔτι μᾶλλον
ἐμμένει καὶ ἀμαχῶς καὶ ἀπρόσκιος. Ἀλλὰ μεταστᾷται,
καὶ τὴν στρατείαν, οὐκ Κόισσος, ποιεῖται Χριστοῦ· ὃν
μὲν δὲ καὶ πρῶτον Χριστοῦ, ἀλλὰ νῦν τελειώτερον, ὅτι
οὐδὲν ἐδίδου κόσμῳ οὐδὲ τῇ κοσμοκρατορίᾳ, ἀλλὰ πάντα

B φέρων προσαντιτίθει Θεῷ, ὅτε οὐ κρύπτων διετέλει τὸν
Χριστιανισμόν οὐ δὲ τρόπον τινὰ σοφιστῶν, ἀλλὰ δι-
μοσιεύων καὶ παρρησιαζόμενος. Καὶ τὰ μὲν δὲ προοίμια
τῆς παρρησίας οὕτῃ. Ὅρων τὸν διωγμὸν ὡς περ κατα-
γίθῃ σφοδρῶς φερόμενος, καὶ πάντας πλὴν ὀλίγων κατα-
λασκάδοντα καὶ τῶν διωκόντων ποιῶντα, τὴν τε εἰσέ-
θειαν τυραννοῦντα καὶ τοὺς διώκτας φιλονεικούντας,
ὡς περ τῶν σωμάτων οὕτω δὲ κρατεῖν καὶ ψυχῶν, αἷς
Θεὸς αἰτουμένην γνώμην παρέσχετο, θυμὸς δικαίῳ καὶ
ζήλῳ πληροῦται· καὶ πάντα μεγαλοψύχως ἐαυτοῦ, κατὰ-
περ καὶ οἱ πυγμῶν ἢ παγκράτων αγωνιζόμενοι, ἀπορρί-
ψας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν διὰ τῶν πενήτων εἰς οὐρανὸς πα-
ραπέμψας, μόνον ἐαυτῷ καταλείπει τὸ σῶμα, ὃ διενεργεῖν
τὸν πόλεμον ἐμελλεν.

7 Εἰθ' ὡς ἂν ἐαυτῷ μεγαλοπρεπέστερον τὸ θέατρον
γένηται, καὶ μᾶλλον περιεχῆς ὁ ἀγὼν, ἡμέραν ἐπιτη-
ρήσας ἐν τῇ δημοτελεῖ ἡρώδει· ἔδει δὲ καὶ Διοκλη-
τιανὸν αὐτὸν παρῆναι τοῖς πλήθεσι συνεστῶσιν, ὡς περ
λέων πάντα προδεδιγμένους σὺδαρά, εἶδος, φρόνημα,
βαδισμα, πύρ τε πνέων, καὶ βλοσυρότερον περιελέπων,
εἰσεῖται, ἀποτόμῃ γνώμῃ, λαμπρῶς τῇ φωνῇ, ἀνακηρύττων
Χριστοῦ, μυκτηρίζων τοὺς θαίμους. Ὡς ψυχῆς ἐκείνης
ζήλῳ Θεοῦ κατεσθιομένης· ὃ Θεοῦ ἔρωτος, οὕτω φλέγοντος
καὶ οὕτω κινδύνος τοῖς ἐραστάς. Τίς ποτε τοσοῦτον ἐξε-
τάκη βλέπων ἀσυνετούτους; τίς τοιοῦτον φρόνημα κατὰ

C) κακίῳν ἐπεδείξατο; τίς κατὰ λόγον ἡνδραγαθήσατο;
Οὐδὲν αὐτοῦ τότε τὸν τόνον ἐχάλασεν οὐ τὴν προθυμίαν
ἡμιδυνεν, οὐκ ἀπειλαὶ φοβικαῖς αἱ κατὰ εὐσεβῶν ἡρη-
μένων ἐφέρντο, οὐκ εἶδη κολαστηρίων ἐν ὀφθαλμοῖς
παντοῖα προκείμενα, οὐ μὴν βασιλῶν αἱ τοῖς προει-
ληφῶσι τῶν ἀγίων ἐπήχθησαν καὶ αὐτὸν διαδέχεσθαι
ἐμελλον, οὐ τὰ ἐκείνων παθήματα, οὐχ οἱ θάνατοι δι' ὧν
τῶν παρόντων βιαιῶς ἐξέστησαν· πάντων δὲ υπερανωσ-
τήσας τὴν γνώμην, ὥς τις τῶν ἐξω σώματος, ἀνδρικώτατα
ἐπαποῦσεται κατὰ τῆς τῶν δαιμόνων τιμῆς. Τοῦτο τὸ
φρόνημα θαίμους ἐφάρξαν καὶ πάντες οἱ δαιμόνων θεοα-
πειταί· τοῦτο οἱ ἐν οὐρανῷς ᾗδίσθησαν Ἄγγελοι, καὶ ἄνω-
θεν θεαταὶ τοῦ ἀγῶνος προκύπτοντες ἐρσικρίσαντο τοῦτο
καὶ Διοκλητιανὸς αἰσχυρθεὶς, καὶ καταφρόνησιν ἐαυτοῦ τὴν
παρρησίαν ὑπεληφώς, αθυμίας ἐμπέπληται καὶ θυμοῦ.

8 Τὰ δὲ ἐνταῦθεν, μεζόνους τινος ἔδει θυμῶς ἢ ἀν-
θρωπίνης, ὥστε διὰ τέλους ἀξίως ἰσχύσαι διεξίεναι τὴν
ἀθλήσιν. Πῶς ἂν τις ἱκανῶς ἐξείποι τῷ λόγῳ ἢ τῶν κολα-
ζόντων τὴν ἀγριότητα, ἢ ἐκείνου τὴν καρτερίαν, μεθ' ἧς
ἔρρωτο κατὰ τῶν κινδύνων, καὶ ἀντείχεν ὑπὲρ τὰ μέτρα
τῆς φύσεως; Τὸν μὲν δὲ μακάρων Ἰωβ, γενναϊότατον
ἀνθρώπων καὶ καρτερικώτατον, ἀναγράφουσιν· ἀλλ' ὁ
πειρασμὸς, πρὸς ὃν ἐπάληεν, ἀκούσιος ἦν (ἐξαίτεται γὰρ
καὶ παραδίδοται) ὁ δὲ φέρων, ἐκείνῳ παρέδωκεν ταῖς βλα-

σάνιστάς, μὴ ζήτοισι μὴδ' ἐπερωτώσιν εὐρισκόμενος καὶ D
ἐμφανιζόμενος· εἰς τε τὸν ἔσχατον ἐκείνου τῶν ἀθλῶν, τὴν
πληγὴν οὐ κατὰ μικρὸν προέλαβε, τὴν καρτερίαν οἷον ἐν
τοῖς ἐλάττοσι προποιδευόμενος, ἀλλ' ὡς εἰ τις γενναϊότα-
τος ὁμοῦ καὶ ἐμπειρότατος ὀπλιτῶν τοῖς μεγίστοις κιν-
δύνοις ἐκ προοιμίων ἐνέλατο. ἢ, τε πειράζων ἐνταῦθα, εἰ
καὶ ἀνθρώπος ἦν, καὶ τῆς κατ' ἑμᾶς φύσεως.

9 α..... ἀλλὰ λεγόμενα πνευμάτων εἶχεν ἐνδοθεν διε-
ρεθιζόντων, ὅς ὃν δὲ τότε πληγέντων πρὸς τὴν παρρησίαν
τοῦ Μάρτυρος, μυκηρότερον ὑπεκινεῖτο, καὶ αὐροτάσθαι,
καὶ θειὰ πάντα πάσχειν διεκλεύετο, καὶ πάντα εἶχεν
εἰθ' ὡς διεκλεύετο, ἀνκρατὰ πάντων ὁρώντων, ἡμίχρητο,
ἐξέετο, καὶ τελευταῖον κύντηκατὰ τῆς γαστρὸς ἐπιτρώσκειτο·
τοῦτο μὲν ἵνα καὶ ὁδύναι γένοιτο, τοῦτο δὲ ἵνα καὶ θά-
νατος ἐπιγένοιτο· οὐ γὰρ ἐσκόπων αὐτὸν μετελθεῖν βρα-
χεῖαν ἔχοντι τὴν ὁδύνην θανάτῳ. Πλὴν οὕτε ἐκείνη, ὡς
ἄρα καὶ σφοδρότης εἶχε, λυπεῖν εἶχεν, ἀνείργωντος τοῦ
Θεοῦ· καὶ ὁ κόσμος παντάπασιν ἡπράχτει, ὡς περ ἐκ στερ-
ρώτερας τινὸς φύσεως σιδηρᾶς ἢ ἀδαμυτίνης ἀντιοῦ-
μένος τε καὶ ἀποκρουόμενος, τάχα καὶ τὸ μαρτυρικὸν
εὐλαβούμενος σῶμα, τάχα καὶ τοῦ τυράννου τῆς ἀναισθη-
σίας κατιγρόν· εἴπερ ὁ μὲν, αἰθρῶς ὢν, ἀπέσχετο, ὁ
δὲ, λογικὴν ψυχὴν ἔχων, οὐκ ἐμελλε δεσποπεῖσθαι· ὡς περ
ἄρα οὐδ' ἐδυσωπεῖτο οὐ δὲ ἀνεκώπτετο τῆς ἐπὶ τὸ κολά-
ζειν ὁρμῆς, τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ βαρὺς ἔτι μᾶλλον ἦν
καὶ σφοδρὸς ἐπὶ τούτῳ, οἷον μεζόνους κακίας εἰς ἀφορ-
μὴν τοῦ θανάτου αἰτῇ γεγυῖας (Τῶν γὰρ ἀνιάτως
ἐχόντων αὐτὴ δὴ πού φύσις εἰς βλάβην μετατρέπειν οἰ-
κείαν, ἐκ τῆς ἐνοῦσας κακοηθείας, ὡς περ ἂν τις καὶ προσ-
ενέγκῃ, σωτηρίας φάρμακον) διὰ τοῦτο καὶ ἔτοιμος ἦν
αὐτίκα τότε, χαλεπωτέρας ταῖς τιμωρίαις ἐκτρέβειν αὐ-
τὸν· ὥστε καὶ, ὅτι μὴ σέλας ἦν, ἀδίσκον παρέχον ἐκείνῳ
κατὰ τοῦ μαρτυρικοῦ νότου τεκταίνεν.

10 Ἀλλ' εἴγε τῆς ἐπιχειρήσεως οὐκ ἐπελθοῦσα. Δει-
νότατα ἔφερε· βάσανον ἐκείνῳ τὴν βραρυτάτην οἰόμενος, τὸ
καὶ μετρίως ἀνταγωγῆς ἐκείνῳ τυχεῖν. Οὐ μὲν δὲ καὶ
παντάπασιν ὑπὸ προθυμίας ἡμέλει διὰ τὴν ἡμᾶν, οὐδ'
ἀνθελάλετο τὰς κολάσεις, ὅτι μὴ δὲ τῆς θρηνηδούς ἦν
ἐκείνου ψυχῆς εἴκειν εἰδέναι τοιοῦτον κακίῳ· ἀλλὰ τινι
φρουρᾷ, καὶ αὐτῇ δυσχερεστάτῃ τῶν ἀπάσων, ὅσω καὶ
δυσώδης ἦν καὶ ζοφώδης καὶ σκιᾷ θανάτου παρεικνύστο,
δοθῆναι κελεύει. Καὶ ἦν τοῦτο γε παρὰ γρημα τοῦτον ἔχον
τὸν τρόπον, εἰ μὴ τι δεῦτερον καὶ τρίτον ἐξῆς ἐπατίθει,
ὡς περ ἀνθελάμους κακῶν τιθέμενος· ἦν ἂν τὸ μέχρι
τούτου διανυκτερεύειν, ὡς ἐν παραβολῇ κακῶν φάναι,
μετρία φιλανθρωπία. Νυνὶ δὲ καὶ ζύλον πιεστήριον, αὐ-
τοῦ κατασφαλίζον, τοῖς πόδας συνέβληθε· καὶ λίθος μέγας,
ὃν οὐκ ἂν χεῖρες, εἰ μὴ καὶ μηχανήματα προσηύ, κινή-
σαιεν, ὑπὸ τοῦ προσανακλιθέντος κατὰ τῶν στέρνων ἐπίθετο,
βάρους ὑπερβολῇ συνβλήναι ἅπαν τὸ ὑπακείμενον, καὶ συν-
τριβῆν ὁμοῦ καὶ ρῆξιν ὑποστήναι κατασπαραγῶν· καὶ
ἐκείνος, ὡς περ τὴν ψυχὴν οὐ δέξασθαι τι τῶν ἀσεδῶν
πρησταγμάτων, οὕτω δὲ καὶ τὸ σῶμα ἀνένδοτος ἦν, τὸ
μὴ δ' ὕλως εἴκειν βία ἐκείθεν ἀνθελάμενον. Ἐν γὰρ τοῖς
ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσι, ἢ τῶν σωμάτων ῥύμη σαφῶς
ἀρτάσθαι δοκεῖ τῆς γενναϊότητος τῆς ψυχῆς· ὡς ἐκείνη
πρὸς ἐνστασιν προθυμίας ἔχει, καὶ τὰδε πρὸς τὸ πάσ-
χοντα φέρειν ἰσχυρῶς· μᾶλλον δὲ, ἵνα βέλτερον διέλῳ,
ψυχῆς μὲν σθένος ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐμπνεῖ Θεός, σῶματι
δὲ ψυχῇ, καὶ ἀμφοτέροις Θεός, παρ' οὗ δὲ καὶ τότε
βωμνύμενος καὶ τόνδε τὸν κίνδυνον ὑπέρσχε.

11 Τὰ μὲν οὖν τῆς νυκτὸς ἐκείνης αὐτῷ τοιαῦτα, κατ'
οὐδὲν ἴσχυι τῶν ἡμερινῶν ἀνεκτότερα, ἃ δ' ἐνθὺς ἦν ἡμέ-
ρας ἐπιλαβούσης, ἐπειδὴ περ ὡς ἐν θαλάσῃ, τρικυμία
κακῶν ὑπῆρχεν· καὶ τὸ μὲν αὐτὸν εἶχε κύμα, τὸ δὲ κα-
τελάμβανε, τὸ δ' ἐμελλεν, ὡς παρὰ πολὺ τῶν προειληφό-
των, ποιητὴς τε καὶ δυνάμει τοῦ κακώσαι δεινότερα·
ὥστ' ἔμοι γε, καὶ εὐχῆς ἔργον ἂν εἴη, καὶ μετρίως διελ-
θεῖν δυνηθῆναι τῷ λόγῳ. Ἐξήγετο μὲν τῆς φρουρᾶς,
μὴδ' ὅλως ζῆν ἐλπιζόμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ δόξαν ἔξῃ,
καὶ ἀπαθῆς κακῶν ἐωράτο, ὅσα μὲν οὖν ὁ τυράννος ἡθύ-
μει καὶ διεπρίετο, μὴδὲν τρόπον περιγενέσθαι θυμῶν,
λόγους τε αὐτὸς πρὸς ἐκείνῳ οὐς διελέκτα, τοῦτο μὲν ἀπει-
λῶν,

a
multipliciter
tortus,

sed post
tormenta
semper in-
teger ;
E

per noctem
carceri in-
clusus

ligno arcta-
tur et saxo
gravatur.

F

CAP. II.

Eductus e
carcere,

damnatur
ad rotæ
supplicium

omnium
immanissi-
mum :

ad quam
hilariter
veniens

et in ea
foto corpore
proselissus,

cum mortuus
putaretur,

Α λών, τοῦτο δὲ θωπείας καὶ ἀνελευθερίας παῖρα εἰσάγων, λέγειν εἶναι Ἄλλ' ὡς ἀπεκρούσθη καὶ γέλωτα ὄφλιν ἐδοῦκε, πάσης εἰς γῆν αὐτοῦ περυσίας τῆς ἐπινοίας, τότε, ὡς ἐπὶ πύργῳ ἀρραγῇ τε καὶ ἀσείστῳ, τὸ μέγα τοῦτο καὶ πρόσφατον ἵσταντο τοῦ διαδόχου μηχανήματα, τὸν τροχόν. Ὁ δὲ ἦν (λεκεῖον γὰρ εἰς ἐνδείκην τῆς βασιλείας, καὶ οὐχ οὔτως τὴν ἐστὶν ἐκλήκω βροθῶν) ἐκ ξύλου μὲν κατασκευαστο, μετρίως μὲν τὰ νότια τῆς περιφερείας εὐρύς, εὐρύτατος δὲ τοῖς ἀπὸ τοῦ κέντρου διαστήμασι, καὶ μακρὰς τὴν τέσσαρσι καὶ κορυφαίαις ἐνδοῦ διεληγμένους, ἀπ' ἀκρῶν τε εἰς ἀκρῶν ἀπικνωμένοι, καὶ ἀλλήλους εἰς ὀρθὰς παρ' ἐκεί-
τερᾳ τοῦ μέσου τέμνουσιν· αἵων δὲ αὐτοῦ διὰ τούτων ἐλη-
λυσμένους, ἐν' ἐκείτοις προεβέβητο, ἔχων τὸν σύμπαντα κύβον, οὐ περὶ αὐτὸν στερεωμένον, ἀλλὰ συναντῶν· σκέλη δὲ δύο ἔνθα καὶ ἔνθα τεκτόνων μηχαναῖς ἀναστεινύει, ἐξ ἀκρῶν ἀνείχε τὸν αἶωνα, καὶ τῇ μετέωρον τοῦτον τὴν τῶν ἐργάζεσθαι, ὡς ὁξύτατα παρῆγε τῇ τρογῇ περιφέρεισθαι. Ὁ μὲν οὕτως εἶχε· συνίδες δὲ κάτωθεν ὑπεσπρόνουντο, ἀκριβῆ μὲν τὴν πρὸς ἀλλήλας ἀρμογὴν ἔχουσιν, ὡς καὶ μίαν ἀπάσας τῇ συνεχεῖ δοκεῖν, ἰσχυρὰν δὲ καὶ τὴν ἐπ' ἐδάμους προσήλωσιν, ὅπως ἀκίνητα παντάπασιν ἔχουσιν, βίχα τε γόμφων ἐνισχυμένα καὶ ἐπιστήμη δημιουργῶν. Ἐπὶ δὲ τούτων ἐπίρυντο μὲν ὁξέως ὀδεύοντες, ἐπί-
γυνυτο δὲ καὶ κοπιῶσι καὶ μαχαίρειν, καὶ πάντα εἶδη ξιφῶν ἀπάντων, τετραμμένους ἐχόντων πρὸς τὴν τροχὸν περιφέρειαν τὰς ἀκλῆς, ὧν καὶ παρσφύειν μὲν εἶχεν, οὐ μὴ δὲ καὶ ἀκριβῶς ψεύειν κυκλούμενος, μὴ τινος ἔξωθεν προσδεδέντος.

B

C

12 Τὸ μὲν δὴ μηχανήματα τοιούτων, φερόντων μὲν τοῖς ἀκινούσιν, τοῖς ὁρώσιν δὲ πολὺ φερόντερον, τὸ δὲ καὶ εἰς παῖρα ἤκειν, τὴν γῆν καὶ λῆγειν, Ἴμμοι δοκεῖ καὶ πολλοὺς ἀντὶν παρόντων ἀποθνήσκειν ἐκ μόνου τοῦ τυχεῖν τελευτού-
τους θεωμένους ἀγῶν· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐκείνους, ὁ πολὺς τὴν κατεργασίαν καὶ ἀδαμάντιος, ἐπὶ ταῦτα χωρὶν διετί-
θετο τὴν ψυχὴν· ἀλλ' ὅλος ὅλος τοῦ βίου ἐμφορηθεὶς ἔρωτος, ἔδωκεν τε γερωνίᾳ καὶ μετέωρος, νῦν τε καὶ ψυχῇ καὶ δαίμονι τοῦ μακαρίου καὶ ἡλίου ἐξάψας, εἶναι δὲ εἶπεν καὶ τὰς κισθίσαις αὐτὰς, σφραγίσας τε σπυρίον φραζόμενος, καὶ δι' εὐχῆς πάντων ἀκούοντων τὴν ἀμα-
χον Χριστοῦ ἐπικειληγμένους ἰσχύειν, μετὰ Δαυὶδ τε κατὰ καιρὸν ᾄδων, Οὐ φερόμενος καὶ κακῶς, οὐτὶ σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ καὶ ἐν μέσῳ θανάτου παρενστήμεναι· ἐγὼ δὲ φαιδρὸς φαι-
δρῶς ἐπὶ τῷ μηχανήματι, ὡς εἰς θεωρίαν ἐκείνου ἀλλ' οὐ παῖρα ἴμενος, μόνος ἴσως Ἡλίας οὕτως ἰδέσθαι τοῦ πυ-
ρίου ἐπέβηκεν αἵματος· καὶ ὁ μὲν εἰς οὐρανὸν τὴν ἀνο-
δον ἐπορεύετο, ὁ δὲ τὴν πορείαν ἀποθνήσκων. Ἐντεῦθεν ἐπερμυνόμηναι, ἐπικυρτοῦναι τῇ τρογῇ, λεπτοῖς ἅμα καὶ ἰσχυροῖς τοῖς ἱμάσι στερεβλούμεναι. Ἐντεῦθεν (ὡς τίς ἀκού-
σας ἀπαθῆς ἀκούσεται; ποῖος ἀδαμάντι τοῦτο παρελθόν;) φέρεται κατὰ τὴν ξιφῶν, ὁξύτερον τοῦ τροχοῦ ποιούμενου τῷ δίσκῳ, καὶ γερῇ διερεθίζοντων δισκῶν, καὶ μηχανῶν κατεργασμένων. Ἐντεῦθεν ἦν, καὶ πάντα ἐνέργει εἶχε, καὶ πάντα ἀνιέρχοντο μέλα, καὶ κρονοὶ αἵματος ἔρπον, καὶ πάντα ἐδείκτο, τροχὸς, ἔδαφος, ἄρ, σφαιρῆς τε καὶ νεῦρα καὶ ὅσα, ἐπίσης πάντα τῇ βίχῃ καὶ σπαραττόμενα καὶ ξινύμενα.

13 Καὶ τὰ μὲν ὡς εἰς αἶρα ἐφύετο· ὁ δ' οὕτως ἱερῶν δίκην κατεπεμμένους καὶ σπενδόμενος, οὐκ ἤρκει φωνήν, οὐ στεναγμὸν ἀνέπεμπε, οὐχ ἕτερον οὐδὲν ἐδείκνυ τὴν ὀδύνην ὑποσχεμινόντων ψυχῆς, οὐ γὰρ εἴκοι πρόσχοντι, οὐ δὲ σιδήρῳ μᾶλλον τὴν διακρίαν λυομένην σώματος, ἢ βαθυτάτῃ ὑπὸ κατεργασμένη. Πλὴν ἀλλ' ἐκ τούτου δόξας ἀποθνήσκειν, οὐκ ἔστιν εἶπεν ὅσον τῆς ἀσέβειας σπου-
δασταῖς εὐφροσύνην παρέσχε, πανήγυριν ἀτεχνῶς τὸν ἐκείνου θάνατον ἰγυμένους. Ὅμως ἡ τότε τελετὴ καλῶς τοῖς λογισμομένοις τεκμήρασθαι, ἐσπεύδον πρὸς Βασιλέα πολλοί, ὡσπερ τινες ἀγγελοὶ τῶν κρείττονων ἐσόμενοι, ἄλλος ἄλλον προσφθίνοντες. Νενικήκαμεν λέγοντες, περι-
γεγενήμεθα, κατεύργασται, τέθνηκεν, αἶψα τῆς κατὰ τὴν κρείττονων παρουσίας ἔχει τὴν ἀμοιβήν. Ὁ δὲ, ὅσον καὶ διαφερόντως τῶν ἄλλων τῶν μαρτυρικῶν αἰμάτων ἐδέψα, καὶ μᾶλλον τεχνικῶς τῶν ἄλλων ἔγεμεν ἰδούσης, ἔχαιρε, διανίστατο, ἐκείνῳ ὑπ' εὐφροσύνης κατέχειν οὐκ εἶχεν·

τοῖς τε πλῆθεσι, ὡς ἐπὶ παροδοῇ τινὶ καὶ ἀπίστῳ τῇ νύκτι, ἑορτὰς παρήγγειλε καὶ θυσίας, καὶ αὐτὸς γε ὁμοίως ἐπῆρει ἐπὶ βωμῶν ἐβάδιζε καὶ ἱερὰ, ἐπινοήσας τελέσων τοῖς θαίμασι· οὕτω παντάπασιν ἄσπερος ἐκείνους ἐπὶ τοιούτοις ἰδόμενος, καὶ οὐκ ἔμελλε χαίρειν ἐπὶ πολὺ, οὐ δὲ τῆς ἀλόγου ταύτης τελετῆς ἀπολαύσειν, τοῦ μὴ καταισχυνθῆναι προσηκτικῶς εἶπεν, καὶ ἀποσβῆναι ἐκ τῶν θυσιαστικῶν σῦντο.

14 Καὶ γὰρ ἐν τούτοις ἄντας, θαυματουργοῦ καὶ πλὴν Χριστοῦ ἐνταῦθα τὰ τοῦ σπυρίου, καὶ πάντα ἦν ὁμοῦ τὰ φρικτὰ τότε, ἐκ νεφῶν καταιγίδας, ζόφους αἶρας, νυκ-
τερινὸν σκότος ἐν μεσημβρίᾳ, κλύους γῆς, μυκήματα οὐ-
ρανοῦ, βολίδες ἀστραπῶν, τὰ τῶν Λίγυπτιων πλῆθον πολλὰ φερόντερα· οὐκ ἀκολούθῃ φύσεως τότε συμβάντα, οὐδ' ἐκ τινος συντυχίας καὶ συντομαίου (ἵππερ ἴσως ἔδοξε τοῖς ἀθέοις τυφλότητος τὴν διάνοιαν). Θεοῦ δὲ προστάγματι συνδεδωκεν αἰὶς, δοξάζοντος τὸν αἰετοῦ θεράποντα, ὡς καὶ Μωϋσῆν ἐν Ἀσσυρίᾳ, καὶ ἄλλου ἀλλοτρίᾳ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀνεξιχνίαστον βούλησιν· ὡς καὶ τότε φύλακας μὲν καὶ ὅσας ἄλλας ὁμίλους ἦν τοῖς θαί-
μασι διασκεδάσας, Ἀγγέλῳ φωτὸς παρεμυθεῖτο τὸν ἀλη-
τῆν, ὁμοῦ μὲν ἀνείε τῶν δεσμῶν, ὁμοῦ δὲ εἰς ὁλοκληρίαν αὐτοῖς συσφίγγων καὶ θεραπεύων τὰ τραύματα, ὁμοῦ δὲ καὶ τῇ τυραννίᾳ εἰς ἐκπλῆξιν καὶ μαρτύριον ἐμφανισθῆναι
προσάπτων, οὐνομαίην καὶ βοήθειαν νῦν τε καὶ εἰς τὸ ἔξῃς ἐγγυόμενος.

15 Καὶ ἦν τοῦτο γε βαρεῖα τις ἐκείνῳ καὶ ἀσφόρτος ἀκοή, καὶ τῇ προτέρᾳ γῆμιν ἀντήρροπος· τοῦτο τὰς ἰδο-
νὰς ἐκλύει, τὰς ἑορτὰς καταργεῖ, καὶ τὰ ἐπινοήματα καὶ χαριστήρια περιτρέπει θύματα· τοῦτο καὶ ἀπίστου εἰκό-
τως ἐδοῦκε διὰ τὸ μέγεθος. Καὶ γὰρ οὕτως ἦν δυσπραχ-
δεκτον, εἰ μετ' ἐκείνων τὴν διακρίαν εἴτε μετὰ τῶν ζώων περινοστέ. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἦδη παρῆν, καὶ ὁρώμενος, ἐρωτῶμενος, ἐπαφόμενος, Γεώργιος ἦν πανταχοῦ, καὶ ταῖς κισθίσαις καὶ ταῖς ἀπαικρίσειν τότε καὶ τὸ θαῦμα πιστεύεται, καὶ πολλοὶ πρὸς Χριστὸν μετατίθενται· οἱ μὲν μετὰ τοῦ λαυδῶναι ἐθέλουν καὶ μόνῃ πιστεύειν καρ-
δίᾳ, οἱ δὲ καὶ τοῦ σώματος ὁμολογεῖν καὶ αὐτὴν παρη-
σιάζεσθαι, οἱ καὶ τῇ διὰ ζήλου τιμῶνται θανάτῳ, μισ-
θὸν τοῦτο τῆς εἰς προύπτον ὁμολογίας ἐρύχουσιν. Οὐ δὲ Ἀλεξάνδρος τότε ὁ Βασιλεὺς, οὐδ' αὐτὴ τῇ παροδοῇ τῆς θέας ἀνάλωτος ἔμελλεν· ἀπεται δὲ κακίανος τὸ θαῦμα, καὶ πᾶσαν τὴν εἰς ἰδούλα καὶ θαίματος ἀτιμάσαι πίστιν, πρὸς Χριστὸν μετατίθεσας.

16 Μόνου τοῦ παλαι Φαραὼ ἴσως ἦν καὶ Διολητικα-
νοῦ τῆς πονηροτάτης ψυχῆς τὸ πρὸς τοσούτου σκληρόντα-
θαι· τοῦ δὲ καὶ μᾶλλον, ὅσον ἐκείνους μὲν καὶ ἀνωφελόγει τὴν μασιζούσαν δύναμιν, καὶ ἐπιστρέφει, καὶ ὁρμίζει, καὶ ἀνείκει τὰς πληγὰς ἐντεῖλαι Θεοῦ, καὶ ἐπὶ τέλους λιθοκάρδιος ἔμελλεν· ὁ δὲ οὐ δὲ ἐπιστρέφετο, οὐδ' ἡσθά-
νετο τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ τινα περὶ τὸ κολῆειν, οἷον ἀλόγου ἐκφάμενος δύναμιν, καὶ δὴ καὶ τὴν πορὶς φύσιν ἔχειν ἴσμεν περὶ τὸ καίειν καὶ περὶ τὸ ψύχειν τὸ κρύσταλλον, οὗτ' ἀνεκώπτετο καὶ ἐπὶ πρὸς ὑπὸ μινύειν, καὶ προσε-
τίθει τῇ αὐτοῦ κακίᾳ, καὶ πρὸς βασιλῆας ὁρῶν, καὶ και-
νότερα ἐπινοῶν κολαστήρια, καὶ μέντοι προσεξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ σοφὸς ἦν τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλὸν ποιῆ-
σαι οὐκ ἔγνωκεν. Ὅμως μηδὲν τοι τότε πεποννηκῆναι, μὴ δὲ περιεργασμένην, αὐτομάτως τις ἀναγκάσεται τιμωρεῖν· ἡ δὲ καὶ βαρυτάτη τῶν ἀπασῶν ἐτύγχανεν, οὐσα οὐδ' ἄν-
τις, καὶ σφιδρα φιλοπονίας οὕτως ἐποίησε χαλεπὴν, καὶ οὐκ οὐδ' εἰ τις ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος τοσούτου ὑπέμεινεν, οὐ γὰρ ἀκοή παρελθόντα. Ἰερεμίας γὰρ ἐν λάκκῳ ἐρ-
ρίφην, ἀλλὰ βορβόρον καὶ Δαυὶδ ἐν λάκκῳ, ἀλλὰ λειν-
τον· ἐν λάκκῳ μὲν οὗτος, ἀλλὰ παρὰ. Ἐτύγχανε μὲν γὰρ πλήρης ἀσέβειας, ἦν ἄρτι τότε διακλεισθὲς καίεν τὸ πῦρ, πῦρ ἀφῆκεν ἄλλο, τοσούτω φλόγος ἐνεργέστερον ζῶων κατεργάσθαι σώματα, ὅσω γε δήπου καὶ μετ' ὕλικης παχύντος ἦν καὶ στερόντα παραμείναι· τὰ γὰρ τοιαῦτα καὶ καυστικώτερα λόγος ἴμιν καὶ πᾶρα παρῆ-
ταις, μὴ δὲ ἱπτάμενον τὸ πῦρ ἔχοντα, μὴ δ' ἐν παροῇ καίεν, μένον δὲ τῶν τινῶν, καὶ τοῖς ἐγγίξουσιν προσφύ-
μενον. Κατὰ τοῦτον τοῦτο μιμούμενος Λαβουχοδονόσωρ τὸν

D
PER GREG.
CYPRIUM
EX MS.

post caelitus
emissam
tempestatem,

sanatis vul-
neribus

E

illatum se
exhibet
Imperatori,

sequente
plurium
conversione.

Deinde ab
obstinatissimo tyranno
F

jussus vix
calci immergi,

PER GREG.
CYPRIUM
EX MS.

eamdem
intrepidus
subit,

et inde post
triduum sanus
educitur.

CAP. III

Inops consilii
Diocletianus,

denuo Sanc-
tum interro-
gat :

Α τὸν Βαβυλώνιον, καθ' ἣν ἐκεῖνος τοῖς περὶ Ἀζαρίαν, μὴ τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα λατρεῖν ἀνεχομένους, ἐξέκαυσε κάμινον, προστάττει τὸνδε ριφῆναι, ὅτι ζῶντι κατ' ἐκείνους προσανέιχε Θεῷ, καὶ κωφοῖς καὶ ἀναίσθητοις οὐ προσεῖχεν ἀγάλλμασιν.

17 Καὶ τὰ ἐξῆς, φθέγγεται μὲν τὰ τοῦ Δαυὶδ πρὸς Θεόν, Μὴ μακρύνης τοὺς οἰκτιρμούς σου λέγων, ὅτι περὶέσχον με κακὰ, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός· φθέγγεται δὲ καὶ τὰ τῶν παιδῶν ἐπὶ τῆς ὁμοίας φλογός, Ἐν ψυχῇ συνετριμένη καὶ πνεύματι ταπεινώσεως μὴ παραδόνης ἡμᾶς εἰς τέλος, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς κατὰ τὰ θαυμασιά σου. Ἐπιτυχάνει δὲ τῆς εὐχῆς, καὶ τῆς προσδοκίας οὐ καταισχύνεται καὶ σώζεται μὲν σὺν τῷ Ἰωνᾷ, σώζεται δὲ μετὰ Ἰερεμίου καὶ Δανιὴλ, ὃς ἦς ἀσινεῖς ἐκείνοι δυνάμει ἐν γαστρὶ κήτους, καὶ βορβόρου λίκκι, καὶ λεόντων φυλάττονται, καὶ αὐτὸς φυλαττόμενος. Ὡς πόσα Θεὸς λόγοις ἀρήτοις οἰκονομῆκε καινοτομεῖ, καὶ δοξάζων τοὺς ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἀπίστους ἢ ἐντρέπων ἢ πρὸς ἑαυτὸν ἐκκαλοῦμενος! Ὡς πόσα μετατρέπει καὶ μετασκευάζει, σωτηρίαν ἐν ἀνθρώποις οἰκονομῶν! Πῦρ σθένους ἐστῆσιν ὑδάτος ῥύσιν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πυρὸς ἐνέργειαν εἰς τὴν τῶν ὑδάτων μεθίστησι, καὶ δυνάμει αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ πυρὸς μεταμειδεῖ, ὑπλοποιεῖ εἰς ἄμυσαν ἐχθρῶν τὴν κτίσιν, ἀλλὰ καὶ μεταστοιχείοι, δεῖσαν τοὺς οἰκείους θαυμαστώσαι θεράποντας· ὁ δὲ καὶ νῦν ποιεῖ.

Β 18 Ἦδη μὲν γὰρ ὁ λάκκος ἐκλείετο, ἐνδοθεν ἔχων τὸν ἀθλητὴν, καὶ ἐσφραγίζετο, καὶ ὁ κατ' αὐτὸν ὁρμός τέλος ἔχειν ὑπελαμβάνετο· καὶ τί γὰρ ἄλλο, τοῖς γε φύσεως ἀκολουθίαν μετροῦσι, Θεοῦ δὲ μὴ λογιζομένοις ἰσχύϊν; Τρίτη λοιπὸν παρὴν ἐξ ἐκείνου, καὶ ἦσαν ἐντολαὶ τὴν τίσανον ἐκφορήσαντας ἀφανίζειν, καὶ εἴ τι τῶν ὀσίων περιλείπεται· Μὴ τίσι καὶ τοῦτο, φησὶν, ὁπίσω εἰς ζῆλον εἴη τοῦ θεοῦ ἀθετεῖν. Παρῆσαν οἱ ἐπὶ τούτῳ, παρῆν καὶ ἡμίλλος ἄλλος, ἐξεφύρουν, ἐξεκῆαιρον, ἔχοντες ἐν νῷ πράξει καὶ τὸ λειπόμενον· καὶ ἐκινεῖν τὸ μέγα θαῦμα κατὰ δόξαν γίνεται. Ὁρβίος ἵστατο, ἄνω βλέπων, ὡς ἐν εὐχρημένῳ σχήματι, ἀσινῆς, τότε μᾶλλον ἢ πρότερον ἐξαστράπτων, κρείττονός τινος φύσεως οὐκ ἀνθρωπίνης ἀγάμμα, ὥσπερ εἰς τοῦτ' ἀναχωνεύσαι, ἀλλ' οὐκ ἀφανίσαι τοῦ πυρὸς δεδεγμένου. Ἐπὶ γοῦν τοῦτο, πόσαι παρὰ τοῦ δήμου βροχί, Θεὸν ἀνευφημοῦντων καὶ μέγαν καὶ μόνον ἀποκαλούντων τὸν Γεωργίου Χριστόν! πόσαι διὰ ταῦτα τῷ τυράννῳ πληγαί; οὐ λέγω τὰς μετὰ ταῦτα διαδεξιμένας, ἀλλ' ἐν τῇ παρόντι διὰ τὴν τῆς ἡττης αἰσχύνην· πόσαι δυσθυμίαι καὶ κακώσεις· ψυχῆς, ἐνός ἀνδρός τοσαῦτα φιλονεικοῦντι περιγενέσθαι, καὶ τοσαῦτα ἀποτυγχάνοντι;

19 Δεινὸν μὲν γὰρ ἦν αὐτῷ, ἐπειδὴ καὶ ἀσύνθητες, τὸ μὴ πείσαι δυνήθηναι, μὴ δὲ τῆς ἐκείνου γνώμης κρατῆσαι· δεινότερον δὲ, τὸ μὴ δὲ θανατώσαι ἰσχύσαι, καὶ ταῦτα ἐν χερσὶν ἔχοντα, καὶ τῶν μεγίστων καθεκῆσθαι ἐντός ποιούντα κινδύνων. Ἀλλ' ὁπνίκα καὶ τοὺς ἰδίους ἔλληνας πρὸς Χριστὸν μετατιθεμένους ἑώρα, τί λέγεις; οὐ θανάτου τοῦτο πικρύτερον ἀνδρὶ, τοσοῦτον πρὸς ζῆλον εἰδωλολατρίας ἐκκαίμενον; Ἀγγέλλετο μὴδὲν αὐτοῦ μὴδὲ ταῦτον ἀνῶσαι τὴν βράσανον, ἐκείνον περιεῖναι ὥσπερ χρυσὸν ἐκ πυρὸς, φαειρότερον ἑαυτοῦ καὶ καλλίον γεγεννημένον· τὰ πλήρη τῆς πατρὸς δόξης σαλεύεσθαι· καὶ καθὲν τούτων, ὥσπερ οἱ βροντῆς ἤχη πληττόμενοι, ἐξίστατο καὶ εἶχε σιγῇ, καὶ ἀναφέρων οὐκ ἀπεστρεφε τὸν θυμὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ὑψηλὴν εἶχεν ἐπὶ τὴν χεῖρα, καὶ πρὸς τιμωρίας ἐφώπλιζε. Καὶ μέντοι πάλαι ἑαυτῷ παραστήσας ἐκείνον, ἐβούλετο μὲν τοι εἰπεῖν, μὴ ἔχων δὲ ὅμως ὄθεν εὐλόγως, παντὸς αὐτὸν ἐπιλελοιπότης δικαίου. Πρῶτα μὲν πρὸς ἐρωτήσεις, μὴδὲν τὸ παράπαν προσκινούσας, ἐτρέπετο· Καὶ ποῦ, φησι, τὰς τοιαύτας καὶ τηλικαύτας μαγχανίας ἔχεις μεμαθηκώς, αἷς καὶ χρώμενος ἐκδιδράσεις μὲν βρασάνους ὁπάσας σοι νόμοι καὶ ἡμεῖς ἐπιγύρομεν, ἐξιστάς δὲ καὶ τοὺς ἀφελεστερότερους τοὺς δὲ καὶ παραγείς, Χριστὸν τινα μόνον καταγγέλλων Θεόν, ἐπικρύβιν σαφῶς γοητείας τὸ πρόσφατον τοῦτο καὶ ἄτλης εὐράμενος κίρυγμα. Εἰθ' ὡς οὐδὲν ἐκεῖνος, πρὸς ὃν οὐδὲ τὰ πράγματα διδάσκειν εἶχεν, ἡξίον δοῦναι ἀπάντησιν αὐτὸν· ἀπειλεῖ δ'

ἑαυτοῦ λήψεσθαι πείραν, εἰ μὴ μαγγανεῖαι ταῦτα καὶ τερατεῖαι, ἔφη, ταῦτα καὶ βράσανον βρασάνῳ παραξενυνεῖ, καὶ σύνδυο προσφέρει, τὸ κατὰ μίαν ὡς ἀνόντου ἀποδοκιμάσας. Ἀνῆπτε πῦρ, καὶ κρηπίδας σιθράς προσέφερε τῷ πυρὶ, τούτων ὡς ἐπιμήκεις καὶ ὀξεῖς διήλανεν ἦλους, καὶ ταύταις παρῖσιν ἤδη συντελεσθείσας θανάτου προσηῖγε τὸν Μάρτυρα. Καὶ ὅς πρὸς ταῦτα δὴ βλέπων, μὴ πεφρικώς ὁ νῦν ἡμεῖς καὶ μόνος πάσχομεν ἀκοῆς, καίπερ τοσοῦτον ἀφιστηκότες τῆς πείρας, μὴ καταπλαγείς, μὴ τῆς πόρρησας ἑαυτῷ μὴ τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ εὐσεθείας μεμψόμενος λογισμῶν· ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον πρόθυμος ὡς εἶχεν ἐναρμολάμενος, τυπτόμενος, ὠθούμενος, ἐλαύμενος, καταλαμβάνει τὸ δεσποτήριον, οὐ δὲ τῆς πρὸς Θεὸν ἐν πάσι τούτοις ἐπιλελησμένος εὐχῆς. Ἐν γὰρ μόνῳ δὴ τούτῳ τῷ βλέπειν διὰ δὴ πρὸς μόνον ἀκίνητον, τὴν ἀπὸ τῶν ἀλγιδύων ἐκστασιν καὶ παρατροπὴν τῆς φύσεως ἵστην, καὶ εἰς ἑαυτὴν ἀτάκτως σκληρυμένην, καὶ μὴ εἶναι κινδυνεύουσιν ἐπανῆγε. Τοῦτο σαφῶς ἐνδεικνύμενος, ὅτι καὶ ὁ τύραννος, καὶ πάντες ἀνθρώποι περιγενέσθαι φιλονεικῶσιν, ἀπέραντα πονοῦντες ἀπελεγχθήσονται, ῥύεσθαι γε βουλομένους τῆς ἐκείθεν δυνάμεως.

20 Τὰ μὲν δὴ καὶ τὸν Μάρτυρα οὕτως εἶχε· δεινὰ μὲν τὰ τῶν βρασάνων, καὶ πέρα δεινῶν, τίς γὰρ οὐκ ἂν εἴποι, καὶ ἀκοαῖς ἀφόρητα; μείζονα δὲ ἐν τοῦ ἐναντίου τὰ τῶν ἀντιλήψεων, ὡς μὴ δὲ κακώσεως ἵχνος μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν μένει· ἐπειδὴ εἰ μὴ μέγα ἔμοι καὶ οὗτο παρεξετάζειν, ἰσχύει μὲν τοι κακία, καὶ πάνυ πολὺ εἰς τὸ ἑαυτῆς· ποῦ δὲ ὅμως τοσοῦτον, ὅσον ἀγαθῶναι Θεός; Διοκλητιανὸς δὲ οὐ μέχρι τούτων ἵστην, οὐδ' ἐν ταῦτα τὰς τιμωρίας ὥριστο, ἐπειδὴ καὶ πάντα μετῆι βρασάνων εἶδεν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ σφαῖραν περιτρέχοντες, αἰετὴν περιφορὰν πληροῦντες τὴν αὐτὴν ποιοῦνται ἀρχὴν, οὕτω που καὶ αὐτὸς, ὡς οὐδὲν ἦν αὐτῷ τι πλεον γεγεννημένῳ, οὐκ ἀπέρισκε κολάζων· ἀρξάμενος δὲ καὶ αὐτῆς ἐκ τῆς αἰτίας ἦν, ἀνομία προστιθείς ἀνομίαν, καὶ αἵμασι μίσγων αἵματα. Ὡς γὰρ ἐνός τούτου μεγίστου τε καὶ αναγκαίου τῶν πάντων ἀγώνων τυγχάνοντος, τῶν ἄλλων ἑαυτὸν ἀποστήσας, καίτοι πολλῶν σφοδρῶς ἐπικειμένον καὶ πρὸς ἑαυτὰ μεθεκόντων, οὐ δημοσίας καθιστῶν δικαστείας, οὐ πολιτικὰς διορθούμενος πλημμελείας, οὐ στάσεις καταπραύνων, οὐ πολέμους εὖ διατιθέμενος, πρὸς μόνον τὸνδε συνήθροισεν ἑαυτὸν, πάντα καιρὸν ἐν ταῦθα καταναλίσκων καὶ πάσαν ἐπινόαν.

21 Τοῦτο δὲ δῆλον θεωροῦσι τὸ συνεχὲς ὁμοῦ καὶ ἐπιτεταμένον τῆς περὶ ταῦτα σπουδῆς· ἡμέραν γὰρ ἐκείνην οὕτω παρέπεμψεν εἰς τὸ δεσποτήριον, τῇ δ' ἐπιγενομένη, νυκτὸς ὡς ἔοικεν ἀνομίαν ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ διαλογισάμενος, εὐθὺς ὡς ἡμέρα διεφάνετο, δημοσίᾳ προκαθελθείς, πολλοῖς ὁμοῦ τοῖς περιστάσις ἐπὶ καταλήψει τῶν ἐντυγχάνοντων καὶ δορυφορούμενος καὶ περιδεδεμένος, παρῖναι κελεύει. Ὁ δὲ παρῆν, ἀμφοτέρωθεν ἐρρωμένος ποιούμενος, καὶ στάσις ὁπνίκα θεῖσοι, καὶ κίνησιν ὅποι παρήκει, μὴδὲν συνόλεος ἐκ τῆς τῶν κρηπίδων ἀνάγκης παρεμποδίζόμενος, πράγμα τοῦτο παρὰ πᾶσαν τότε προσδοκίαν φανέν· τίς γὰρ ἂν ὠήθη, ὅπῃ εἰ καὶ μὴ τέλει ἀπέλιπε τὴν ζωὴν, ἀλλ' οὐκ οὕτως ἑαυτῷ ποτε χορήσασθαι δυνήθηναι; Νυνὶ δ' ἐκέχρητο, ἐπικουρίᾳ Θεοῦ, πληγὴν πάντως προστρίβοντος Διοκλητιανῷ, καὶ ὧν ἐπίνεγκε μείζονα. Ἀλλ' ἐπειδὴ γε παρῆν, Ἄρα τί σοι, φησὶν, ἰδοῦν τινα καὶ χάριν ἐσχηκασιν αἱ κρηπίδες; ἢ τί φῆς; καὶ τὸν... b πῶς γὰρ οὐχ ἰδοῦν, ὃ Βασιλεὺς φάναι, μεθ' ὧν ἐγὼ τὴν πρὸς Θεὸν ἐστελλόμεν;

22 Τὸ δὲ δὴ θράσος, αἱ τε μαγγανεῖαι, τί φησι βούλονται; ἢ οὐ ταῖς μὲν χεῖριν ἐρεῖς, τὸ δὲ καταβαλεῖς, ὃς δὲ μὴ μόνον, ὅση μὲν ὄντας σωφροσύνης, ὅση δὲ θρασυτικὸς βλάβη; Καὶ ποῖον εἰπεῖν τὸ θράσος καλεῖς, ἢ τὴν παρρησίαν; ἴσως τῆς ἀληθείας; Τὴν δὲ, οὐδεὶς οὕτως ὀνομάσας ἔχει ποτὲ, ὅτι μὴ δικαιούντων, καὶ ἀνδρείων, καὶ ὅτι καλλίστων ἐν ἀρεταῖς· τὸ γὰρ μὴ καθάπαξ ἀληθείας ἀφανίζομένης ἀνέχεσθαι ψεύδος εἰς μέσον ἵναι, παντὸς μάλιστα ἀρετῆ ἦν, οὐδέποτε Γεώργιον τὸ ἑαυτοῦ μέρος καταβαλεῖν, οὐ δὲ τῇ πρὸς ταύτην ὀλιγωρίᾳ τὸν νομοθέτην ταύτης ὑβρίζειν Θεόν· δεῖ γὰρ, μᾶλλον δὲ

D
crepidas igni-
tas parari
jubeat :

iisque indutum
et illasum,

E
rursum flagel-
lari et torque-
ri.

Cum iisdem
crepidis ad
tribunal
adductus
Georgius,
F

b

et contumacia
atque magia
accusatus :

constantiam
in fide negat
esse contuma-
ciam

πάσα

*aut Christi
miracula ma-
gice tri-
buenda,*

A πᾶσα ἀνάγκη, Θεῷ πειθαρχεῖν ἡ ἀνθρώποις. Ἄλλ' ἐπειδὴ γε καὶ τὸ δεύτερον μαγικαῖας ἐμνήσθης, ἡ μὲν δὲ παροιμία καὶ νηπίος καὶ ἀλιεῦσιν ἐκ πρώτης πληγῆς δίδωσιν οὖν· σὺ δὲ πού ποτε καὶ μετὰ τίνων τῆς αὐτῆς ἐξείς στυγνῶν, μετὰ μυρίαν πείραν τοῖς αὐτοῖς περιπίπτων προσκώμωσιν. Ἀκούων μὲν γὰρ λόγους περὶ ἀληθείας, ἔλεγχον τὸν διὰ τῶν πραγμάτων ἐπιζητεῖς· τοῦτον δὲ ἔδη λαμβάνων, ὡς ἐπὶ μύθους διδασκάλους τοὺς λόγους μεταπιπᾶς. Τίς λοιπὸν βοήθειαι τῇ συντριβῇ σου; τίς σου τὴν τοσαύτην φιλονεικίαν ἀποκρούσκει λόγος; Χριστὸν μὲν δὲ, Βασιλεῦ, τί λέγεις Χριστὸν; Χριστοῦ κλησιν, οὐ φέρουσι δαίμονες, δεδίασι δὲ καὶ τρέμουσι, καὶ μῦθον ἀκούσαντες ὡσεὶ καπνὸς ἐκλείπουσιν· ὃ δὲ γόητων ἐστὶν ἔργα δαιμόνων εἰσὶν ἀπάται, ὅσα δὲ μερὶ ἡμᾶς ἔγνωσιν συμβάττα Χριστὸς εἰργάσεται· τί τοῖνυν αὐτῇ καὶ δαίμονισι ἢ γόησι καὶ ἡμί; Πῶς οὐ θεομαχούτων ἀτεχνῶς ἐστὶ καὶ παρὰ πονύτων ἀνθρώπων, ἐκείνοις ἀντισχυόντως ἐπισημίζειν τὴν καταργήσαν αὐτοῖς δύναμιν;

*sed illius
omni po-
tentia,*

B 23 Εἰδ' ὅτι σοι μέγιστα ταῦτα, διὰ τοῦ τόπου, καὶ διὰ τοῦ ἀδελφῆ, εἴπερ ἐρμεινεῖς ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ, εἰ τῇ τοῦ κολάσει γνῶμη προσσυνέμεις καὶ τιμωρεῖν, καὶ μέγιστον οὐκ ὄφει. Τί γὰρ ἀδυνατοῦν τῇ τὰ μὴ οὕτως ὡς οὕτως καὶ λαοῦσι; τί δὲ καὶ ἡμεῖς διελιάσωμεν αὐτῇ δουλεύοντες; Τραύματα; θανάτου; Ἄλλ' ἰσχύει πολλῇ τῇ περιουσίᾳ, ἀλλ' ἀνάγκη ἐξ ἁδου, καὶ ζῶν αἰώνιον δίδωσιν. Εἴτα καὶ πῶς ἡμῶν ἀφεται θάνατος, μὴ παραχωροῦντος ἐκείνου; καὶ διὰ τίνος γινόμενος, οὐ σὺ προσφέρεις πολλάκις; Οὐ ξεσμούς ὑπεμύνωμεν; οὐ βάρη λίθων; οὐ τροχόν; οὐ ξίφος; οὐ πῦρ; καὶ γὰρ ταῦτα πάντα θάνατοι. Ἄλλὰ διὰ Χριστὸν καὶ ἀπεκρουσάμεθα, καὶ νενικήκαμεν· οὕτω διὰ πάντων ἀσφαλὲς ἡμῶν τὸ εἶδαι, καὶ βεβαία ἡ ἐλπίς ἀποδεδείκται. Ἄλλ' οὐκ ἀπόρη σοι ταῦτα· βραχὺς ὁ λόγος. Προσάγαγε τῇ πυρὶ τὸν χρυσόν, καὶ ἴδῃς πάλιν χρυσόν· προσάγαγε καὶ αὖθις καὶ πολλάκις ἡμᾶς ταῖς βασάνοις, καὶ ἴδῃς πάλιν τὰ Χριστιανῶν ὅπως γοητείων καὶ δαιμονίων ἔργων διώκονται.

*os contundi-
tur.*

C 24 Ταῦτα ὁ μὲν εἰρκεν· ὁ δὲ, ἐπειδὴ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἀλήθεια οἶα ἦν ἐν αὐτῷ καὶ ἐπὶ γυνυσιν ἀπώ-
στατο, οὔτε τὴν ἰσχὺν τῶν λόγων ὑφίσταται, οὐδὲ ὁφθαλ-
μὸς ἀσθενὲς ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπιβολῇ· καὶ πολλὸν πλέον ἐκινεῖς τὴν καρδίαν, διακρίνεται πρὸς ὁργῆς. Καὶ πρῶτα μὲν ὡς ἂν μὴ τὰς κολάσεις ἀναιτίως ὑπομένειν δοκοῖν, θρασυστομίᾳ ἐγκλημα ἦν αὐτῷ, οὕτω τὸ μὴ θωπευτικῶς τὴν ἀλήθειαν συσκιᾶζειν καλοῦντος αὐτοῦ. Εἴτα, ἐτύπετο κατὰ τοῦ στόματος· εἴτα ἀνερτάτο, ἐπὶ τὰ προνομία τῶν κολάσεων ἀνελκυσθῆς· εἴτα ἠκίετο καὶ βουνοῦροι ἐκκίνητο. Ἐβρίετο δὲ κίμακα κατὰ γῆς, καὶ σάρκης σὺν τοῖς ἐξέροντο, καὶ τὸ δὲ χρεῖστατον, ὡς ἐν τοῖς τοιούτοις, ὁ μὲν ἔπασχε, ὁ δὲ ἐδυσφόρει, ἀνάλ-
γητον ἐκείνου κατανοῶν· ὁ μὲν σεμνὸς ἦν, φαιδρὸς καὶ ἡδύς, τὰ τῶν εὐχαρίστων ὡς ἐπὶ μεγίσταις εὐεργεσίαις πρὸς Θεὸν καὶ λόγων καὶ δεικνύμενος· ὁ δὲ σκυθρωπὸς καὶ κατὰδυνος, ὥσπερ ἐκείθεν εἰς αὐτὸν τῶν τραυμάτων διαδαινούντων, καὶ τὸ τῶν μακρομένων πάθος αὐτῇ κιν-
νότερον περίστατο. Οἱ μὲν γὰρ ἐκτύων ἀπόμενοι, ἐτέρους κατεσθίειν νομίζουσιν· ὁ δὲ σαρφῶς ἀλλοτρίως κατεργα-
ζόμενος σάρκα, ἐκτυοῦ δεινὰ πάσχοντος ἡσθάνετο· ὥστε καὶ ἀμυχανῶν ἐν τούτῳ καὶ ἐξαπορούμενος τὸ τῶν κυνῶν ἔπασχε, ἐπὶ τὸν ἴδιον ἑμετον ἀνέστρεψε, καὶ γοητείαν πάλιν ὠνόμαζε τὸ πρᾶγμα, οὐκ οὐκ ψυχῆς γενναίωτα, οὐδὲ καρτερίαν, οὐδὲ θείας ἔργον θυμώσεως, καὶ πάλιν εἰς μαγικὴν κακοτεχνίαν διέβαλλε.

CAP. IV.

*Ad confun-
dendum
Georgium
adductus
magnus,*

D 25 Καὶ οὐκ ἂν ἐπαύσατο ταῦτα κεκραγώς τε καὶ δια-
τεινόμενος, εἰ μὴ μετακληθεὶς ἀνθρώπος μαγικὴν εἰς
ἄκρον ἐξουσιάζετο, λῆρον ταῦτα βροῦντα καὶ συγκοφύ-
την ἀπὸλεγγεν, οὐκ ἐπὶ τούτῳ κληθεὶς οὐδὲ παραγενέ-
μενος· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τοῦ Βαλαάμ τρόπον τινα κρυπτοῦσα
συνέβαινε, μετεπέμφθη δὲ ἄρα τῇ τῶν Μωαβιτῶν Βασιλεῖ
καταρασσόμενος τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· δὲ σπεύδων ἦν ἐπὶ
τούτῳ, ἀλλ' ἂν τις ἀντικρούουσα δύναμις, αὐτὴ καταρω-
μένου εὐλογούντα ἐδείκνυνεν. Ὡς δὲ καὶ γόγης ἦκον μάχος
ἐλέγχων Γεώργιον, καὶ καθαιρέων δῆθεν τὰς μαγικαῖας,
παντοίαν τε φέρων ἐπὶ τῷδε σπουδῇ, ὅμως τούτωντιον

ἐποίει, ἀνθρώπων αὐτὸν ἀπεδείκνυ θεία σαρφῶς χειρὶ κυ-
βερνούμενον, παρὰ τοσαύτων οὐ δίκαιον γοητείας ἐγκλημα
φέρεισθαι, παρ' ὅσον καὶ τῶν τῇ σκότη προσόντων αἰτια-
μάτων οὐκ ἂν δικαίως κληρονομῇ τὸ σῶς· ἐδείκνυ δὲ,
οὐ λόγους ἀντικρὺς ταῦτα βροῦν (εἰ καὶ τοῦτο τῇ μετὰ
ταῦτα συνέβαινε) ἔργους δὲ, ὁ καὶ τῶν λόγων πολὺ ἰσχυ-
ρότερον.

E 26 Ἦδη μὲν γὰρ ἦκεν οὗτος, καὶ ἀγώνισμα μὲν αὐτῇ
προετέθη, πείσαι τὸν Μάρτυρα δουκῆσαι ἢ ἀποκτείνου-
σαι μὲν θεοῖς τῶν ἐλλήνων αὐτὴ Χριστοῦ προσεληθεῖν,
ἀποκτείνου δὲ μὴ πείσαντο, ὡς ἂν μὴ καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ
κατ' αὐτὸν βλασφημία, ψησί, καὶ ἀπειθείας παράδειγμα
γένοιτο. Ἀθλῶν δὲ τούτων τετελεσμένον, δορεῖται κατηγ-
γέλλοντα, καὶ χάριτες, καὶ τιμὰ, καὶ ὅσα πρὸς Βασιλείᾳ
διδομένα ψευδῶς μακαρίους τοῖς δεχομένους ποιεῖ· ὃ δὲ
καὶ ὑποστάς δράσειν ἐκείνους, καὶ ὡς εἴ τι ἕτερον βράδυν,
αὐτὸς μὲν ἐπισημῆσαι δειλητηρίων καὶ σκευασίας ἐτρέ-
πετο, εἰς νέωτα τὸν τῆς τέχνης ἔλεγχον δόσειν ἐπαγγελίᾳ-
μενης, ὁ δὲ ἀνεγώρει, διελύετο δὲ ὁ σύλλογος, τὸν δὲ καὶ
πάλιν εἶχεν τὸ δεσποτιῆτον. Ἄλλ' ἦκεν ὁ προδεδείκται, καὶ
πάντες αὐτίκα παρήσαν· παρῆν ὁ φαρμακὸς ἐπὶ θύσιν
πομάτων εἶδεν γαυρίων, ὡς τὸ πᾶν εὐδὲς τότε τοῦ ἀγῶ-
νης περιγραφόμενος· παρῆν ὁ Μάρτυς, ἀποδανούμενος
κατ' αὐτοὺς εἰπεῖν· Διοκλητιανὸς εἰς ἐπὶ τὰ ταῦτα πα-
ρῆν, καὶ ὁ δῆμος, μετέωροι πάντες τὴν τοῦδε ὁποῖον ἔξει
ἀπειδεχόμενοι τελευτήν. Ἐβίβεν τοι, τὸ μὲν αὐτῇ προσέ-
γετο φάρμακον· ἦν δὲ ἴσα πῶν, ἐκφρῶν γινόμενος, ἐστυ-
γνὸν ἐπιτρέψατο αἶμα τε καὶ φέρειν, ὅποι τὴν βούλειται τὸ
δὲ, σκευὸς ὑπάρχον θανάτου, δευτέρᾳ πύσει ἐτραμύετο.
Ἄλλ' οὔτε ἐκεῖνο ἐξίστατο πῶν, καὶ τὸ θανάσιμον μέχρι
τοῦ πειν θανάσιμον ἦν, ἐπεὶ δ' ἐπέπατο, ἐβύσατο τὴν
προσηγορίαν, οὐδὲν μάλλον εἰς ἐκείνους ἢ τοὺς μὴ πόνους
ἐντροχίους· ἡ μάλλον εἰπεῖν, ἀμύτητα ἐκστασι καὶ ἀσφα-
λίαν εἰργάσατο, οὐκ εἰς τοὺς προσσηκόμενους καὶ γενο-
μένους, τοῖς δὲ προσσηκόμενους καὶ γενοσθῆσαι πείσαντας.
Ἐξίστατο μὲν γὰρ παραγρηῖα ὡς ἐνύσταε μάχος, καὶ
ἐνύσταε ἦν· ἐξίστατο Διοκλητιανὸς καὶ διαπυρεῖται· οὐδὲ
ὁ δῆμος ἄρα καὶ οἱ παρόντες τῆς Συγκλήτου βουλῆς ἐκτὸς
ἴσαν θάνατος καὶ ἐκπλήξεως.

F 27 Τοῦτο μὲν οὖν οὕτως εἶχε καὶ τὸ μέχρι τούτου,
ὅξυς ἦν ὁ Διοκλητιανὸς τὴν διὰ τῶν βασάνων κατ' ἐκείνου
χωρίων τὰς γὰρ ἀπάσας αὐτῷ κολάσεις λύττας ὑπεβόλη,
ὡς τινα μίον ὑπνεύγει, μὴ δὲ τοῖς ἀναπνεύσαι τῇ συνε-
χίᾳ· ἐπεὶ δὲ τὰς ἐκτυοῦ ῥομφαίας εἰς τέλος ἐκλειστικῶς
ἐβόρ, τὰ τετέλην συνετελεσμένα, καὶ τι γινόμενον αὐτῇ
πλέον οὐδὲν, ἢ ὅσον πρὸς ἀνδριάντα ἢ σιάν τὴν ἐκείνου
καθηστειμένον τὴν μάχην, ὥσπερ ἐκείνου ἀπαγορεύσας,
ἄλλην τρέπεται καὶ οὐδὲ οὐκ ἀποθέμενος τὸ θυροῦδες
τοῦ τρόπου καὶ μακρὸν, πανούργως δὲ πῶς αὐτὸ καὶ κα-
κοῦθως συστέλλας. Διελὼν ὁ γὰρ παρ' ἐκτυοῦ, ὡς εἰ μετὰ
τινὸς τις τοῖς γενναϊότεροις προσφέροισιν χαλεπότητος,
τοῦτ' αὐτοῖς αὐθάδεια ἀπεργάζεσθαι, εἴκειν βίβη μεγαλο-
φυῖα ψυχῆς μὴ καταδεχομένης· ἂν δ' ἄρα τινὶ παρόντι
καὶ ἐπεικεία τοὺς λόγους κεράνουσι τέγγοντα· ἔδῃ, τότε
καὶ ὑπέκρουσι (καὶ γὰρ καὶ σιδήρης ἑλπίς, τρόπον τινα ὁ
σκληρότατος τῇ μαλθακότητι, λακύνεται) τί ποιεῖ; Ἀνα-
λαμβάνει τι προσωπεῖον ἐπεικείας, καὶ πρὸς τὸ μελιέ-
χιν καὶ προσκνῆς ἐκ τοῦ ἄγαν αὐστηροῦ μεθαρμύζεται.
Ταύτητοι καὶ ἡμετέριον τοῦ συνήθους ἐμβλέψας ἐκείνῳ,
καθυφείε τε καὶ τὴν ἀγριότητα τῆς φωνῆς, Σὺ φησιν,
ἀνθρώπε, ἀπορίεις συμπλέκων ἀπορίαι· εἰς ἀμυχανίαν
ἡμᾶς τὰς ἐσχάτας ἐμβάλλεις· ἀλλὰ μέχρι τίνος ἔσται
ταῦτα; καὶ πότε παύσεται; ἢ διὰ παντὸς κάμνειν ἡμᾶς
δεῖ, πρᾶγματα ἐξ ἀγνοίας ἔχοντες, καὶ σοὶ ἐτέρωθεν προ-
ξινούντας; Δίδασκον τίς ὁ συνοῦσα σοι δύναμις, δι' ἣς
ἔχεις τοῖς τοσαύτοις καὶ τεκνικῶν κυδύνους ἐκπεφευ-
γῶς, διδάσκον οὖν γυν, εἰ καὶ μὴ πρότερον· καὶ ἀπάλ-
λαξον μὲν ἐκ τοῦ [θάμβου] εὐθὺς ἡμᾶς, ἀπάλλαξον δὲ
καὶ στυγνὸν θορύβον καὶ παραγῆς. Ἦ τάχα πρὸς ὁργὴν
οἶε ἀκουσόμενους ἡμᾶς, καὶ σοὶ δυσχερανούντας τὴν ἀλή-
θειαν διεξύνει; Τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔσται, μὴ τοῦτο νομίσας·
ἀλλ' ἀνεξικέτως μὲν ὡς ἐνὶ μάχιστα καὶ ἰσχυρῶς σκον-
σόμεθα· χαριούμεθα δὲ σοὶ καὶ τὰ εἰκότα, μολὲς
ἡμᾶς

D
PER GREG.
CYPRUM
EX MS.

*duplici ve-
nificio
frustra ap-
plicato,*

*confunditur
a Sancto
utrumque
nil passo.*

E

*Diocletianum
a tormentis
ad blanditias
versum,*

F

c

*et ad inter-
rogationes
similes prio-
ribus.*

PER GREG.
CYPRUM
EX A.S.
Georgius ad
omnia invictus

Α ἦρξ τῆς μακρᾶς ποτὶ ἀπαγκλήντι περιπλανήσεως.

28 Ταῦτα δὲ ἄλλως ἐφθέγγετο, οἷα ἀλήθειαν ἐρευνώ-
μενοι· πάλαι γὰρ αὐτῷ δῆλον ἦν, μυριάκις πρὸς τοῦ
Μάρτυρος εἰρημένον, ὡς ἡ Χριστοῦ δύναμις συνοῖσα τοῖς
Θεοῦ ὁμολογούσιν αὐτὸν, τοῦτο μὲν ἰσχυρὸς κατὰ παντὸς
κινδύνου ποιεῖται, τοῦτο δὲ καὶ σημείον αὐτουργῆς καὶ
παντοίων θαυμάτων πρὸς τὴν τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας
ἀποδείξειν. Ἀλλ' ἦν πρόφασις τοῦτο καὶ κολακεία, ἥ ὁδὸς
εἰπεῖν οἰκειότερον κατὰ τῆς ἐκείνου γνώμης, εἰ πῶς ἡδυν-
θεῖς λόγους, τούτῃ παρασυροίην ἱλαρῶς αὐτῷ προσερχο-
θέντα ἀντιλαρῆσαι φιλοτιμιάσασθαι ὅμως ἐλάνθανεν ἐκυ-
τὸν ἀπαντῶν, λόγους, οἷς ἀνθρώποισι κηλοῦνται, τῷ μεγάλῳ
τῆς ἀληθείας προσφύοντι ἀγωνιστῇ· ποῦ γὰρ ἔδει τὴν ἐκεί-
νου σοφίαν ἰσχυρῶς τοιοῦτον; ποῦ δὲ τὴν τοσοῦτον
ὑπὲρ εὐσεβείας ζῆλον ἄλλῃ τι παραχωρήσαι, ἢ ὅσα ὑπὲρ
εὐσεβείας ἔρχεται, καὶ διανοηθῆναι καὶ φητέρεσθαι; τὸν
δ' ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ μόνου καλοῦ οὕτως ἐκείνου φέροντα
τὴν ψυχὴν ἔρωτα, πῶς ἦν εἰκὸς ἐτέρῳ τινὲς ἐπιθυμῆσαι τῶν
κάτω δοῦναι παρείσθυσιν. Ὅντε γὰρ ποτὶ ζῶα τὴν πυρὸς
χώραν παρ' ἐαυτοῖς τρέφειν οἶόν τε, ἢ τι ἑτέρου δέχεσθαι
τῶν κάτω τε καὶ γίνων· οὔτε τὴν ἐκείνου ψυχὴν, πρυτα-
νεῖον θεοῦ γεγεννημένην πυρὸς, λογισμῷ τινα προίεσθαι,
βλέπειν ὅτῃ δῆποτε τρόπῳ εἰσπυρρῶμενον πρὸς τὴν θλίψιν.
Δῆλον δὲ τοῦτο, οἷς τε εἰργάζετο, οἷς τε ἐκαστέρει, καὶ
οἷς τὸ τε πρὸς τὴν τύραννον ἔλεγε.

B
simili respon-
so confutat:

29 Ἢ που σύ φκσι, Βασιλεῦ, καινότερα τῶν πρότερα
καὶ γῆς εἰρημένον ἀκούσασθαι προσδοκῶν, τὴν αὐτὴν
αἰετὶ περὶ τῶν αὐτῶν προταίνεις ἐρώτησιν; Οὐ μὴν καὶ
ἀκούσῃ, εἴπερ εἷς ἐστὶν ὁ τῆς ἀληθείας ὁ λόγος καὶ ἀπλὸς
καὶ σύντομος καὶ σαφὴς, εἴπερ καὶ ἡμεῖς τοῦ παντὸς
τιμὴν ἴσμεν ἀλήθειαν καὶ οὐ παρὰ μέλος φητέρεσθαι,
οὐ δὲ νῦν μὲν ταῦτα τοῖς πυνθανομένοις φασκέν, τῷ με-
γαλύνεσθαι πρὸς ἐκείνους τὰ ὄντα παραχωράμεντες. Εἰ
δ' οἱ αὐτὸς ἐρωτῇ, τί τοῦτο διοίσει τοῖς μίαν αὐτὴν
τὸν αἰετὶ προσδεύοντι γρόνον, καὶ κοινῇ εἰδύσι πρὸς ἀπαν-
τας, ὅσπερ πείθειν μεταβάλλειν αὐτὴν; Οἷδεν πάντως,
οἷκουν, οὐ δὲ μεταβάλλομεν. Ἀλλ' εἴπερ οὕτως τῆς ἀλη-
θείας λέγεις ἔργον, ἰδοὺ σοι παρ' ἡμῶν ἀληθείας ῥήματα,
καὶ πάλιν σοι καὶ πολλῶν τῶν αὐτῶν λόγων ἐρεῶμεν·
Χριστὸς ἡμᾶς ἐνισχύει, Χριστὸς ἡμᾶς ῥύεται, Χριστὸς
οἱ ἡμῶν σημεῖα ἐργάζεται. Εἰδὲ τινα πίστιν ἐκ τῶν ἐρ-
γῶν ζητεῖς, καὶ μὴν καὶ πρότερον εἰληκός, οὐ μὴν ἀλλὰ
καὶ αὐτὸς λαθεῖν ἔξεστιν· οἱ δὲ γὰρ αὐτοὶ ἡμεῖς ἔτοιμοί
σοι πάντα παθεῖν· καὶ πάλιν ἐπὶ ἔργα γέροι, καὶ γὰρ
τοῖς γερσὶ, καὶ ψόθῳ μηδὲν, ἵνα καὶ πάλιν γνῷς, ὅτι
μετ' ἡμῶν ὁ Θεὸς, διασκηδύζων τὴν καθ' ἡμῶν ὑμετέραν
βουλήν.

et offerens
virtutem
Christi proba-
re miraculis,

30 Ταῦτα δὲ εἰρηκῶς αὐτοῦ, οὐκ ἦν ἐκείνος σοφός
ὥστε συνιέναι, οὐ δὲ ἐκζητῶν τὸν Θεόν, ἀνθρωπος ἦν
ἀπλοῦς καὶ βουλήν, ἐπιστήμην Θεοῦ οὔτε ἔχων οὔτε δε-
χόμενος. Διὰ τοῦτο καὶ μιμῶνται τοὺς παλαι Ἰουδαίων
παῖδας· ἔδλεπον μὲν γὰρ ἐκείνοι παρ' ἐαυτοῖς, ἔκουνον
παρ' ἑτέροις· Χριστὸν θαύματα ἐκτελούντα, σημεῖα, δυνά-
μεις· καὶ ὡς μηδὲν εἰδόντες, μηδ' ἀκηκοότες, τὰ αὐτὰ
ζητοῦντες προσήρχοντο. Ἐμῆροντες, ἄρτι βλέπετε,
γῆς ἐρωτάετε, πρὸ τῆς γῆς καὶ ἐπείνεα ὡσαύτως ἴδετε,
εἶτα εἰς τὰς αὐτὰς ἀποτελεσμάτων ἀπορίαις ἤκατε; Τοῦ-
τους δὲ μιμούμενοι καὶ αὐτοὶ, ἀπόδειξιν τῆς Χριστοῦ
δυνάμεως πολλῶν λαθεῖν, καὶ πάλιν ζητεῖν ζητεῖ μὲν
οὖν, οὐχ ὅπως εἰληκῶς κατευθύνει τὴν καρδίαν ἐκαστοῦ,
καὶ πιστὸς γινεται (ἢ γὰρ πάλαι λαθεῖν ἐγγίνοι; ἢ γὰρ
πάλαι κατεύθουν;) ἐκπειράζων δὲ μόνον αἰετὶ, ὅτι καὶ
κατ' ἐκείνους γενεὰς τις ἦν σκληρὰ καὶ παραπικραίνουσα,
πνεῦμα παρενόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέφον.

jubetur mor-
tuum suscitare

31 Ἦθεν τοι καὶ παρθὼν μὲν τ' ἄλλα ὁπίσω θαυ-
μάτων εἶδῃ, ἀναδραμῶν δὲ πρὸς αὐτὸ μέγιστον τὴν ἐξα-
νάστασιν τῶν νεκρῶν, τοῦτ' αὐτὸ οἷκουν ἑτέρων ἐνεργη-
θῆναι κελύει, ὡς τὴν παλιζωΐαν, καὶ ἐφ' ἐνὶ τινὶ τῶν
πάλαι τεθνηκότων ἴδῃ τετελεσμένον, ἀπογρῶν ἵγχεσθαι
μαρτύριον τῆς ἐπὶ πᾶσι δυνάμεως Χριστοῦ καὶ θεότητος·
ἀγνοῶν ὡς οὐ λυσαιτέως ἐκαστῇ τὴν πείραν τάντην μετέρ-
χεται, αὐτίκα τοῦ θαύματος καὶ τελεσθαισμένου καὶ πᾶ-
σι αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἀθυμίας πληκρῶσιντος. Ὁ γὰρ ἐκεῖνα

τὰ πρῶτον τεκτατοῦργήσας περὶ τὸν Μάρτυρα, οὐ δὲ περὶ
τοῦτο πάντως ἀδύνατος ἔσται· καὶ οὐχ οὕτως ἐλογίζετο
Διοκλητιανὸς, οὐδὲ ἐκινδύνεον ἐπειθε, τῷ ἀδυνάτῳ τοῦ ἐπι-
τάγματος πεποιθώς. Ὅθεν καὶ λάρνακα ἐπεδείκνυ, καὶ
πολυτελὴ νεκρῶν ἀπὸ γείλῃ ἐν αὐτῇ, καὶ ἀνεγείρειν κε-
λεύει. Ἦθι, λέγων, ζῶντα τόνδε, κινούμενον, αἰσθανομε-
νον, τ' ἄλλα δείκνυς πράττοντα καθ' ἡμᾶς, καὶ ἄπιθι
πίστις ἡμᾶς, μηδὲν σοι τοῦ λοιποῦ περὶ τῶν ἄλλων ἔχον-
τας ἀμφισβᾶλλειν, τοῦ μέζονος κῆδὸς γεγεννημένου· ἢ τίς ἂν
ἐπι περιεργάζεσθαι βούλοιο καὶ πολυπραγμονεῖν, τοσοῦ-
τον ἔχων ἐξ ἐναντίας ἰσχυμένον ἔλεγγον; Οὕτως ἔλεγε·
τὰ δ' ἐντεῦθεν τίς ἂν ἀξίως ἐρεῖ; μάλλον δὲ τίς εἰκότως
θαυμάσεται· οὐ δὲ γὰρ τοῦτο ῥάδιον, τῆς διανοίας μὴ
χωρούσης τὸ τοῦ πράγματος μέγεθος.

quo facto

32 Ἦθεν εἰς οὐρανὸς σὺν τοῖς νεοῖς ὁφθαλμοῖς
ἀνέτεινε τοῖς τοῦ σώματος, καὶ ὁμοῦ μὲν εἰς ἐπὶ κόνιν τὰ
τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖα ἐκθειάζας τε καὶ ὑμνήσας, ὁμοῦ δὲ
καὶ τῶν αὐτοῦ τεκταμένων αὐτὸν ἀναμνήσας, καὶ μάλιστα
τοῦ κατὰ θανάτου τροπαίου καὶ τῆς ἐκείθεν τῶν νεκρῶν
ἀναστάσεως, δείτῃ καὶ τοῦ προκειμένου τοῦδε τὴν τε-
λεῖωσιν ἐπινεύσαι καὶ γὰρ εἶχε θάρρῳ τὰ τοιαῦτα τῶν
αἰτημάτων καὶ λαμβάνειν ἐλπίζειν τοῦτο μὲν ὅτι καὶ
πίστιν εἶχεν, ὅρα μελισσόμενης ἰσχύουσας· τοῦτο δὲ καὶ
τῶν ὑπὲρ ἐκείνου κινδύνων καὶ τῆς αἰψυδοῦς ὑποσχέσεως,
πάντα τοῖς οἰκείοις βεδοκίως ἐπαγγελλομένης, ὅσα ἂν αἰ-
τήσασθαι, λήψασθαι. Καὶ δὲ, τῆς ἰκεσίας οὕτως καθαρῶς
περιεχούσης, ἐπινεύει Θεὸς· καὶ ῥήγνυται τις ἀνωθεν ἵχος
μέγας, οἷον οὐκ ἂν ῥαδίως προσίοιτο ἀκούειν, καὶ πάντας
ἐξέπληξε τῷ στερέῳ τῆς ἡκούης· καὶ τις αἰσχυρὸς ἐπὶ τοῦτῳ
δύναμις αἶρει τὸ κάλυμμα τῆς σοφοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦτῳ τοῖς
ἐκείνους ὁσίοις οἰδοῖται πνεῦμα ζωῆς. Ἐπὶ δὲ τοῦτῳ, τα-
χὺς ἀνίσταται ὁ νεκρὸς καὶ ἐπὶ τοῦτῳ, βροτὴ πνυτὸς ἦν
τοῦ δήμου, μεγαλυνόντων, εὐφραμούτων, δοξαζόντων,
Χριστὸν ἀληθινὸν Θεὸν ὁμολογούντων· ἐξήρχε τῆς ὁμο-
λογίας ταῦτης ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, ἐκέρυττε πάντων
ἀκούωντων, τὰ τῶν Ἀποστόλων ἐφείγγετο, καὶ νῦν
μὲν προτρέπων εἰς Χριστόν, νῦν δὲ τῶν εἰδύλων ἀπάγων,
αὐτὸν ἡεῖν δέχεσθαι Μάρτυρα δι' ἀπαιτίαν τοῦ σωμα-
τικοῦ ζήτους, ὅσον ἐν Χριστῷ τὸ κέρδος καταμαλόντα,
ὅσοι ἐν δεισιδαιμονίᾳ ὁ κίνδυνος, πυρὸς ἀτελευτήτου, καὶ
σκληρῆς καὶ σκληρῆς, καὶ παντὸς εἶδους κακῶν διαδέ-
χεσθαι μέλλοντος τοῖς προσπαύοντες θαίμασι.

et qui re-
surrexerat
Christum
confitente,

33 Τοῦτο τὸ θάρρος ἀκούει μὲν ἀπίστων οἷδ' ὅτι δυσ-
παράδεκτον, οἷδεν γὰρ αὐτοῖς τῶν καλῶν ἀξίωσιν·
εὐσεβεῖς δὲ καὶ λίαν ὁμολογούμενον. Εἰ γὰρ αἰψυδοῦς
Χριστὸς, ὁ ἐπαγγελλόμενος, καὶ ὃν αὐτὸς σημείων ἐργά-
ζεται μεζῶνα ποιεῖται τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύοντες, Χρι-
στὸς δὲ μυρίων αὐτουργῶν τοιούτων· τίς ἄρα ποτὲ τῶν τῆς
ποιμνῆς Χριστοῦ ἀμφισβᾶλει περὶ τοῦτου, ἀκούων μὲν
Ἰλίων καὶ Ἐλισσαίου τὸ πρότερον, ἀκούων δὲ καὶ τοὺς
Χριστοῦ μαθητὰς ὕστερον τοιαῦτα ἐνηργηκῶς; Τοῦτο
καὶ αὐτοὶ δῆπουθεν ἔλλκνε, πολλὰ περὶ τῶν σφετέρων
θαυμάτων τε καὶ θεῶν ὡς δύναται λαλοῦντες, ὅμως καίτι-
τον ὁμολογοῦσι τῆς ἐκείνων δυνάμεως· τοῦτο καὶ τοῖς
πληθύνουσιν ἰσχυρότερον πάντων τῶν ἄλλων δῖξαν, καὶ ἰσ-
χυρότερον ἀψάμενον, ὅςτις τῶν πλείστοις μετέδωκεν
εἰς Χριστόν, κατὰ δῆμον πείσαν αὐτῷ προσιέναι, καὶ οὐ
κατ' ἀριθμὸν τινα γνῶριμον, οἷς δὲ παρὰ γνῶριμα καὶ τῶν
μεγάλων τῆς ὁμολογίας ταύτης μισθῶν ἀρραβῶνες ἐποι-
τιν. Τίς γὰρ ἂν ἀριθμοίει τὰ ἐπὶ τοῦτοις θαύματα,
ὅσων τε νοσημάτων χρόνιων λύσις ὑπῆρχεν, ὅσων τε
χειρῶν παρεμμένων ἰσχύς καὶ κατὰ φύσιν ἐνέργεια; ὡς
βλέποντες ἦσαν τυφλοὶ, ἐκ τοῦ βλέπειν πρὸς τὸν νοκτὸν
ὁφθαλμοῖς; ὡς χωλοὶ τοὺς πόδας ἐρῶνουντο; ὡς πᾶν
εἶδος νοσήματος ἐδραπέτευετο; καὶ τὴν τῶν δαιμόνων
εἴπας ἐπήρειαν, οὐδ' αὐτὴ τότε τοῦ μὴ ἐκ ποδῶν γενέσθαι
ὑπέμεινε, εἰ μόνον τις τῇ πίστει προσήρχετο.

plurimi con-
vertuntur,

sequentibus
eorum fidem
miraculis

34 Ἀλλὰ τὸ Γλυκερίῳ πῶς ἂν τις παρέλθῃ θαῦμα;
Γεωργὸς ἦν οὗτος, καὶ περὶ γῆν τὸν αἰετὶ γρόνον ἔχων, καὶ
γε ἀροτριῶν ἐν Βούσι· καὶ ὁ θατέρου τῶν βοῶν ὑπὸ ζυγῶν
ὠλισθηκῶς καὶ τεθνηκῶς, οὐκ ἀθέατος ὢν τῶν τότε
θαυμάτων, ἦκε ὁρομαίνε ἐξαγγέλλει τὸ πάθος, καὶ ἀνα-
βιβῶναι τὸ κτήνος αἰτεῖ. Τυχόν οὖν ὡς ἤχησε, καὶ πολὺς
ὦν

inter quos
Glycerius una
cum mago
et suscitato
Martyr effec-
tus.

Α ὃν τὴν εὐγνωμοσύνην, ὥς καὶ πάντα λόγον αὐτῇ, ἰδίᾳ, δημοσίᾳ, ἄνω, κάτω, Χριστὸν εὐφημοῦμεν ἔχειν καὶ τὸ Ἀριστοῦ θαύματος, ξίφι τὴν κεφαλὴν ἀφαιρείται, οὕτω τοῦ τυράννου προστάξαντος, καὶ Μάρτυρ πρὸς Χριστὸν παραγίνεται. Δεύτερος τούτου προστίθεται ὁ ἐκ νεκρῶν ἀνστάς, ὑψώμενος ὁρῶν καὶ ὑψιγέρμενος, διδάσκαλος εὐσεβείας γενόμενος. Καὶ τρίτος τὴν αὐτὴν ἀπειὴν τοῦ μαρτυρίου ὁδὸν, ὁ γῆρας καὶ πρόστιχα μάχης, νυνὶ δὲ κήρυξ Χριστοῦ, αὐτομολήσας τῇ πίστει, καὶ τὴν τῶν θαυμάτων ὡς ἀπολλύουσαν ἀνιστάς θρησκείαν. Καὶ ὁ μὲν οὖν γέννησι, τοῦ περὶ τὸν νεκρὸν τεραστίου προδεδεικτος, τὰ μὲν εἴρεται, τὰ δὲ παρήκεν ὁ λόγος, τὸ μᾶλλον ὑψηλόμενος· ἃ δὲ ἔτι μετὰ ταῦτα καὶ συγκαταίω ἀπειν.

33 Ὁρῶν ὁ Διουκλιπικανὸς τὸν Χριστιανισμὸν εἰς πυρ-
σὸν ἀναφύετον κηρ, ὡς ἐκ σπυλῆρος τοῦ Μάρτυρος ἐρ-
ξάρενον, καὶ πολλῶν μὲν ἐπιλαθόμενον, πολλῶν δὲ μέλ-
λόντων, κἂν μὴ τι γλῶσσι κατασχόντων τῆς χάριτος ἀν' ἐπείκει
κακίαν, καὶ δυσχερέστερον εἶσθαι τῆς ἀπεύρου βουλο-
μένης· τοῦτο δὲ ὅρῳ, τὸ μὲν ἐκποδὸν ποιῆσαι εἰς πε-
τέρον, προθύμως γὰρ, ὑπόπτεται δὲ ὅμως τὴν διαμαρτίαν
καὶ κατορθώδει, θεῖος πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ἐκ πρώτης
παύσης γενόμενος· τὸ δ' αὖθις ἀπὸν ἐλάσας περινοστεῖν, οὐτ'
ἔστιν (πῶς γὰρ; Διουκλιπικανὸς γε ὢν, καὶ χρεῖαν ἔχοντα
ἄλλως εἶσθαι κατασφραγισμένον εὐδολῶν) διὰ τοῦτο γὰρ
δὴ πολὺ καὶ μέγαν βοδίσας, δεσποτικῶν κατ' ἐργασίαν ἔχει
13 θαύματα ἐπισχεῖν ἐκ τούτου διανοούμενος, ῥιζανὸς ἁρ-
σίσαντος προσένεικε δεσποτικῇ, καὶ τοῦ μετοκλίνειν τὰ
πλήθη πρὸς εὐσεβεῖαν οὐπαῖσαι. Καὶ τὸ μὲν ἰσχυρὸς
δράσκει (παρέδωκε γὰρ δεσποτικῇ) οὐ δὲ χάριν τοῦ
ἔδρασε, τέλειαι οἷα ἰσχυρῇ καὶ γὰρ ὅτε λόγος τοῦ Θεοῦ,
ὡς γὰρ Παῦλος, οἷα ἐδέδετο, ἔτι δὲ πολλὸν μᾶλλον ἐλε-
γέως τότε τὰ τε θαύματα ἀκολούθει, πολλῶν προσένεικε
τιμωμένων, καὶ τῶν πιστῶν καθ' ἑκάστην ὑπἔρχεν ἐπί-
δοσις.

36 Ἐνθ' οὐ λέγεται, ἀλλ' ὅς δὲ λέγεται, παρὰ
Χριστοῦ τὸν Μάρτυρα τὸ σύνθημα λαβεῖν τῆς πρὸς αὐτὸν
ἀναλύσεως· λαβεῖν δὲ ὧδε, αὐτὸν αὐτῇ Χριστὸν καλῶς
ὑπὸν ἔμψανισθῆναι, πολλὰ τε εἰπεῖν, ἔξ ὧν χάρις τῆς
μερίσσης καὶ χάριτος πληρῶσαι, καὶ οὐ καὶ τὴν ἐκδημίαν
σφίγγασθαι, στεφάνους τε αὐτοῖς λαμπροτάτοις ἀμύχανον
ἔχουσι τὸ κάλλος τὴν μαρτυρικὴν κεφαλὴν καταστέψαι,
σύμβολον τοῦτο τῆς μετὰ ταῦτα διαδόσεως λαμπροτά-
τος· καὶ μὲν τοι σφίγγειν αὐτῇ καὶ συμβολαθεύσειν ἐπαγ-
γεῖλασθαι, ἐπειδὴ καὶ αὐτοῦ ἔνεκεν ἐθανοταῦτο οὖν τὴν
ἡμέραν, καὶ ὡς πρόδοτον σφαγῆς ἐλογίζετο. Οὕτω ταῦτα
λέγεται Διοκλητιανὸς δὲ ἦ βεβούληται περὶ τοῦ Μάρτυρος,
ταύναντιόν προδαίνειν ἀκούσας, οὐκ ἐπὶ πολὺ τῇ τοῦ
δεσποτῆτος αὐτὸν ἔχειν ἐνέμεναι γνώμη· ἀλλὰ τοῦς ἐπὶ
βήματος καθίσας, ἄλλον τε δῆμον συγγλήτου βουλῆς
καθίσας, ἄλλον τε δῆμον ἑαυτοῦ περιστήσας, εἰσκαλεῖται
πρὸς ἑαυτόν.

37 Καὶ πάλιν ὑπὲρ κρισις ἐν ταῦθα, καὶ ἡμερότητας καὶ ἐπεικεινίας προσποιήσεις, καὶ πάλιν δουλοπρεπῶς ἐπὶ τὰ δράματ' αὐτῶν μεταβάλλει, καὶ τὴν σκηνὴν (οὐ γὰρ εἶχεν ἄλλως) προσενηθῆναι, πάντα τιμωρῶν διελκυστῶς εἶδ'· καὶ διὰ πάντων ἀπακρυσθεῖς, ὥσπερ ἀθανάτων τινὶ προσφερόμενος, μεταξάδειναι μὲν τοὶ γελοῖως, εἰπερ ταῦτα τοῖς τῶν ἀπάντων ἀνύσσειν ὤφετο· ὃ γὰρ ὡς πρὸς ἄνδρα μετὰ πάσης προσῶν τῆς ἰσχύος τοσοῦτον ἴσταντο, πῶς ἄρα οἱ αὐτοὶ μειρακίῳ μαλακῶς προσερχόμενος, ἔλθ' ἔναι εἶχεν; Ὅμως σκοπεῖτε τὴν πονηρίαν, μεθ' ὅσας καὶ οἴας τῆς τέχνης εἰσέρχεται. Πρῶτον μὲν ἐπαίνους κατέλεγεν ἐκείνους, οἷς μάλιστα ἀνθρώπων θηρεύοντι γινώμην· τίς ἂν διεξέει ἥσους; Εὐγένειαν ἐπίνει, σώματος εὐφυΐαν καὶ κάλλος, ῥύμην καὶ ἀνδρείαν ἐθαύμαζε, καὶ σύνεσιν πρὸς τοῦτοίς, καὶ φρονήματος σταθιρότητα. Οὐδ' αὖν φησὶ τις καὶ ἐν ἰσχύϊ πολλὰ τοιαῦτα εὐρήσει, μήτοι γ' ἐν οὕτως ἀπαλῶ τῇ σώματι, καὶ νέᾳ τῇ ἡλικίᾳ. Δεύτερον ἑαυτοῦ φύγον ἐποίητο, μὴ φοιδῶ λαδόντος, μὴ ῥοικτεῖρ' ἰσχυρῶς, μὴ ἡμέρας ἢ ὅλους ἀνθρωπίνως χρησαμένου αὐτῷ, ἀλλὰ τινος θηρίου τρόπον αὐστηρῶς καὶ ἀγρίως. Ἐπὶ τοῦτοις κινεῖσθαι, καὶ συγγνώμην πάντων ἔχει, ὡς παῖδα πατήρ. Καὶ γε ὡς ἡμεῖς ἐγνωκῶς εἶναι, τί γὰρ καὶ λέγειν ὅσα σοι ἄλλα προ-

σέσται· ἀλλ' ἐν υἱῷ μαίρεται τῷ Βασιλεῖ τῆς γενέσεως, καὶ τῆς ἀπολαύσεως τῆς μεθ' ἡμᾶς οὐδενὶ πλὴν ἡμῶν καταλείψας ὑπερβολὴν τὸ δὲ τοσούτου τυχεῖν, οἶδας καὶ αὐτός, ὡς εὐθυμῶν πιστὸν ἀνθρώποις καὶ ὑπάρχον εἶναι νομίζεσθαι.

38 Ταῦτ' ἔλεγε, καὶ -αὐτὰ παρήθε· ἴσασιν, καὶ ὃ μὲν ἐπινοοῦνται οὐδ' ἔστιν, κατ' αὐτοῦ δὲ ὡς ἐπισκοπῶσιν ἄλσ-
καται γὰρ ἐν ταῦτοις, ὡς ἐν ἰδίῃς περὶ τῆς, ὡς ἡσπιν ἡ
παροίμια καὶ σοφία ὡν τοῦ κακοσχεῖται, ἀνισχυρίζ-
ται καὶ ὁ ἴσας ὁ ὕψιστος, ἐν τοῖς ἔργοις τὴν χειρὶν
αὐτοῦ (τοσοῦτον γὰρ μελάρμασσιν, τὴν δὲ βουλεύματι)
ἀκαρπώδως ὡν συλλεγόμενοι. Πῶς δὲ τοῦτο; Ἀρχῆς
τοῖς λόγους ὁ Μάρτυς, καὶ τὰ κακοσχεῖται ἐν τῇ δόξῃ
κατὰ δαιμόνων μελάρμασσιν τραπεζῶν, καὶ τῶν αὐτῶν δὲ
τοῦτο περιφρονέσκατον τῶν αὐτῶν, πῶς αὐτοῦ τῶν
λεγομένων προσχεῖν, πᾶσαν ἔνστατον ἀπολέμενος, καὶ
τοσοῦτον, ὡς καὶ βούλεσθαι πινακίδα καὶ μετ' αὐτοῦ
βυθίζεω εἰς ἱερὰ, καὶ τὴν πρὸς θεοῦ ἐπισκοπῶν πρᾶξιν.
Καὶ τοῦτο μὲν ἴσως ἔχει τὴν δόξαν καὶ μηχανήν, ἀλλ'
οὐκ ἀπείρεται μετὰ στρίβλου διαστρέφειν, οὐ δὲ πρὸς τὴν
πληγὴν ἐρχόμενον μὴ πληγὴν ἀντιπέναι. Καὶ ταῦτα
περὶ τοσούτων καὶ γὰρ ἄπας τρόπος, ὅπερ ἂν τις κοινῶν
ἐκφύγῃ, εὐδύτως τῶν ἐκείνων, καὶ πᾶσαν ἢν ἂν τις
μετὰ κατὰ δαιμόνων ἐπίσταται, ὡς-τῆς δόξας αὐτῶν, ἀκαρ-
πώδως μελάρμασσιν πρὸς Θεοῦ.

39 Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τοῦτοῦ Διωληκτισαντοῦ καὶ τοῦ εἰ-
δωλολάτρων ἰδούσε, καὶ κρύπτει, καὶ ἐξομίζει, καὶ
διγασσία κερύγραμμα, πάντα ἐπὶ τὴν τότε συγκαλούμενα
βασίαν, τί τίς αὖ λέγει; Ἀλλ' ὡς πᾶν, ἢ ἡ πανή-
γυρις καὶ προΐκειτο θύειν, τότε Μάρτυρι πάντα ἐκ-
τάεινον δυσσόμενῳ ἐνταῦθα δὲ, ὥσπερ ἀναβύοντων
κίθου δευτέρου, πάντα ὡς ἐν ὁστράκῳ περιτριπὴ τὸ τῆς
παροιμίας γίνεσθαι καὶ καταλύονται μὲν εὐφροσύνη πά-
σαι, καταλύονται δὲ ἐργαί, καὶ πένθος τὴν χάριν διαδέ-
χεται, ὡς καὶ ὁῦσαι τὴν προτερον ἰδούαν νεκράτος εἶναι
σκόπως ἰδούαν. Οὐκ ἔσμεν τὴν Μάρτυρος παρουσίαν τὰ
ἀγάλματα, οὐχ ὑπέμεινον ἐγγὺς εἶναι, τὸ τῆς σιγῆς ἔπαθε
προσώπουτος ἡλίου. Πρώτα, εἰ θεοὶ εἰσι καὶ σχήματι
ἀνέναντον καὶ φωνῇ, ὅτι, Οὐκ ἔσμεν, ἔλεγον. Θεῶν προσι-
ποιεῖτο, καὶ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλὰ στένοντα καὶ τρένοντα
ὑπεχώρουσι καὶ ὑπεστέλλοντο. Καὶ ταῦτα μὲν ποῖν ἢ αὐ-
τοῖς ἐμμεριμῶσθαι ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνεμεριμῶτο, οὐκ ἔτι
υποστάσις αὐτῶν, ἀλλὰ τίς ὁρῶς διακρίετο, καὶ ἔγχε
θραύσθη οἰμαζόντων θεῶν, καὶ ὥσπερ ἐν ναυμαχίᾳ, ἡ
διαπληκτισμῶ μετῴντων, ἡ συνέπτυσσον ἀλλήλους καὶ
προσέτρασσον, ἀγάλμασιν ἀγάλματα, καὶ θεοὶ θεοῖς, γρύ-
σαι χολαίοις, καὶ λιθίοις ἀμφοτέροι, καὶ τοῦτοις οἱ ἐξ
ἀργύρου καὶ ὀύλου, καὶ συγκατεφέροντο καὶ συνετρίδοντο,
καὶ ἦν ἅμω πάντα χρήματα θεῶν καὶ θραύσματα ἀνα-
πεφυρμένα, ὥμω ἔλινον χαλικῆς δεξιᾶς ὡς ἔτυχε προσ-
πικρυμέναις, καὶ χρυσῇ κεφαλῇ λιθίων ἐπικειμένων σκε-
λῶν· τάχα δὲ, ὡς ἐν ταῦτ' ἡ συγχύσει θεῶν μελῶν, ο
τῶν τοῦ Ἄρειω καὶ τοῦ Ἡγρίστου παρεμμένων τινὶ τοῦ
Διός, ὡς εἶναι βᾶσιν τῶν πεπρωμένων κυνῶν τὴν τὸν
ἄλυν ὀλυμπον παρὰ ποικιλίαις συστρέφουσιν κεφαλῶν.
Οὕτω τότε παρὰ μέλος ἐκρότουσι θεοί, πικρὸν τοῦτο δέσμα
τοῖς εἰδωλολάτραις γινόμενοι· οὕτω καὶ ὁ χορὸς ἐκείνος
εἰς πένθος μετεστράφη, ἀχρειωθέντων τῶν σεδασμάτων
αὐτοῖς.

40 Ἐνθα τοι καὶ σαφῶς διαδείκνυται, ὡς δυσάπχ-
λακτὸν τι πρᾶγμα παντρία καὶ δυσάπονητον, ἀπ᾽ ἐισο-
κηθεῖσα καὶ κατασχρῶσα ψυχὴν, ὡς οὐκ ἔσ' αὖ εἴη τότε
ψυχὴ ἑαυτῆς, τῆς ἑνῆς προδοῦσα τῶν λογισμῶν, καὶ γε-
νομένη κακίᾳ ἀνδράποδον. Ἡ πῶς εἰς Χριστὸν οὐ με-
τεβήσαν Ἕλληνας, αὐτίκα τότε ἐνταυτῷ καὶ τὸ περιόν
αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, καὶ τὸ τῆς δαιμονικῆς ὑπερβάλλον
ἀσθενείας καταμαθόντες: Πῶς οὐκ ἐπίστευσαν; Ἡ τότε
φαυλότατον, καὶ ὅπερ καὶ αἰογῆς γύσις ἴσχυσε κατα-
πράξει; Πῶς οὐκ ἀσθένειαν τῶν νεκρῶν εἰδηλῶν κατέρω-
σαν, καὶ καταγνόντες, ἀπέσχοντο; Μὴ γὰρ ἀναστήτως
εἶχον; οὐ δ' ἐλογίζοντο; οὐ δὲ γνώσιν τῶν ἐν ὁφθαλμοῖς
δρωμένων ἐλάμβανον; Ἄλλ' ὅπερ ἔφην, τοῦ κακοῦ παρ'
αὐτῶν τὴν σφῶν ἐπιτραπέντος κυρεῖν, οὐ δ' ὅτ' ἀρχαῶν
γνώσις εἶχεν οὐνίαν, τοσοῦτον καταδεδουλευμένους τῇ χεί-
ρουνι.

D
PER GREG
CYPRUM
EX MS.

obsequi si-
mulans

E
ducitur
cum ma-
gno plausu
ad idola

quæ fassa
se non esse
Deos,

inter se
collisa con-
fringuntur :
F

furantibus
ad specta-
culum
gentilibus,

CAP. 8.

*In caraclem
retrusus S.
Georgius,*

visitatur a
Christo,

deinde
blandienti iterum Diocletiano

PER GREG.
CYPRIVM
EX MS.
et Sancto
martem
machinan-
tibus :

Α ρουι. Δέον καὶ γὰρ τότε συνιέντας τῆς ἀσθενείας καταγ-
νῶναι τῆς πλάνης· οἱ δὲ τοῦναντίον ἅπαν ποιοῦσι, χηλο-
τυποῦσιν ὑπὲρ αὐτῶν κειμένον, καὶ πρὸς ἄμυναν διεγεί-
ρυνται· ὡσθ' οἱ μὲν ἔτυπτον ἀπολαμβανόμενοι, οἱ δὲ
εἶλκον, οἱ δ' ἀλλήλους διεκελεύοντο· ἦσαν δὲ οὐ καὶ τοῖς
ὁδοῦσι ἔτοιμοι διασπαράττειν· ἦσαν, καὶ οὐκ ἂν ἀπέσ-
χοντο, εἰ μὴ πρόσταγμα τοῦ τυράννου φθάσαν, ἐκείνων
μὲν τὴν ὁρμὴν ἔστικεν, αὐτὸν δ' ἐκείνῳ παρέστικεν, οὐ
φεισμένῳ πάσχοντι, ἀλλ' ἐπὶ μείζονσι τιμωρίαις καὶ
θανάτῳ χαλεπωτέρας.

ohjurgatur
ut ingratus,

41 Καὶ τὰχ' ἂν ἀγῶνες ἦσαν καὶ αὐθις, καὶ ἄθλων
δευτέρα περίοδος, εἰ μὴ Θεὸς ἐπέσχε, πρὸς ἑαυτὸν μετα-
κεκλημένος τὸν ἀθλητὴν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, μικρὸν ὕστε-
ρον· τὸ δὲ νῦν εἶναι, πρῶτα μὲν ἔσχωπτεν εἰς ἀγνωμο-
σύνην ἐκείνου ὁ τυράννος, ἐμπαννύμῳ καὶ γέλωτι τὴν πρὸς
αὐτὸν εὐμένειαν ἀμειψάμενον· εἶτα ἀνόσιον ἐκάλει, πάν-
τολμον, οὐδὲν ὅτι μὴ τῶν ὕβρεων προῦφερε κατ' αὐτοῦ.
Ὡς δὲ πάντα λοιδορούμενος ἐνεφορήθη, καὶ ὁ Μάρτυς
τὴν τῶν εἰδώλων ἀσθενείαν ἀντωνεῖδεν, καὶ τὴν ἄρνησιν
τοῦ μὴ εἶναι θεοῖς, καὶ τὸ μὴ ὑπομεῖναι πρῶτον, καὶ τὸν
θρῆνον, καὶ τὴν πτώσιν, καὶ τὴν συντριβήν, καὶ τελευ-
ταῖον τὴν πώρωσιν αὐτῆς τῆς ψυχῆς, δι' ἧς καὶ λίθων
ἀνασθητότερος καὶ ξύλων διαμεμένεσκε, καὶ ταῖς ἔξωθεν
αἰσθήσεσιν ἐνεργῇ. Τότε δὴ σφοδρότατα τοῖς ἐλέγχοις μω-
λοιπισθέντι, θυμὸς ὀργαζόμενος ἀνέπτετο, καὶ θυμὸς ἀσπί-
δων ἀνίστατο, καὶ σύμβολα τῆς τσαυτῆς καρδίης ἐκκαλύ-
πτει· ἥτε ὅρασις ὡσεὶ λαμπάδες πυρὸς (τοῦτο δὲ τὸ τοῦ
θεοῦ Λαοῦμ) καὶ ὡς ἀστραπαὶ διατρέχουσαι, ἥτε φωνὴ
θιγῶν ἀγρωιότερα ὑπάρχουσα, δι' ἧς θυμὸς παρῖναι,
στρέβλος παρῖναι, χεῖρας σιδηράς, κηπίδας σιδηράς,
πῦρ, ξίφος, τροχὸν, πάντα βασάνων εἶδη ἐνεκλυέτο.

sed frustra,

42 Ἀ δὲ καὶ εἰς μέσον ἰόντα, καὶ αὐθις διὰ τοῦ μαρ-
τυρικοῦ χρωτὸς ἐξετάζεσθαι μέλλοντα, περιτρέπει Θεὸς,
καὶ ἄπρηντα δείκνυσιν· περιτρέπει δὲ, οἷον ἀωρίᾳ τὸν τυ-
ράννον πλῆξας, οὐ δὲ κεραιῶν βαλὼν ἀνωθεν, ὧν πάλαι
τυχεῖν ἄξιος ἦν, ἀλλ' εἰς ἐπίγνωσιν ἑαυτοῦ διὰ τοῦ Μάρ-
τυρος τὴν ἐκείνου προσκεκλημένος γυναικα, καὶ τὰς ἐκεί-
νου πάσας ἐπ' αὐτὴν τρέψας φροντίδας. Ὅν γὰρ τρόπον
πολλὰ χύδεν τις βαλλόμενος, αἰεὶ πρὸς τοὺς βαίλοντας
μετάγει τὰς χεῖρας· οὕτω καὶ ἐκεῖνος, ἐτέρωθεν τότε νύξαν-
τος τοῦ Θεοῦ, ὅλος εὐδὴς ἐκείσε μετέστη, καὶ ὅλος ἐγένετο
τοῦ τὴν γυναικα ἑαυτῷ ἀνασώσασθαι. Καὶ πολλὴ μὲν
ὑπῆρχε αὐτῷ πρὸς τοῦτο σπουδὴ, πάντα ποιοῦντι καὶ
λέγουτι· πλὴν οὐδ' ὑπαρχέσθαι γόδυνάτο, καὶ ἅπαν ὃ
προσῆγε πειθὺς φάρμακον, ἐμπόδιον ἦν εἰς πειθὸν, ἢ μάλ-
λον εἰπεῖν· ἐφόδιον εἰς Χριστόν, πάντων αὐτῇ καὶ τῶν
ἐναντιῶν εἰς εὐσέβειαν συνεργούντων, ὃ καὶ Παῦλός φησιν
περὶ τῶν ἐργαζομένων τὸ ἀγαθόν· ὥστε ἀντεῖθεν ἀπο-
κρουσθεῖς, καὶ συλλογιστάμενος ὑπὲρ ὧσων ὄψετο τῷ Μάρ-
τυρι αἰσχύνειν καὶ γέλωτα, τοῦτο μὲν διὰ παντός τοῦ
ἀγῶνος ἦτων φανείς, τοῦτο δὲ ἐμπαννύμῳ, τοῦτο δὲ καὶ
πολλοὺς τῶν οἰκείων καὶ αὐτὴν γε τὴν γυναικα ἀφαιρε-
θεῖς· μὴ ἐρωτήσεως τοῦ λοιποῦ, μὴ ῥύματος ἀξιώσας
(ἐπειδὴ καὶ τὸ δεσποτικὸν ἅμα περὶ τῆς ἐκδημίας συνή-
λαυνε πρόσταγμα) ἔγνω, τ' ἄλλα παρῶν, τὴν τελευ-
ταῖαν ἀπόφασιν ἐξενεργεῖν κατ' αὐτοῦ· ἢ δὲ ἦν ἀφαιρε-
θῆναι τὴν κεφαλὴν. Καὶ ταύτην ἐξήνεγκεν, οὐ μάλλον
αὐτὸν ἔχοντων τῶν παρόντων, ἢ ἑαυτὸν προημάτων ἀπαλ-
λάττων, καὶ ἄλγους καὶ ὁδύνης ψυχῆς, ἃ προσῆν αὐτῷ
ἐκ τοῦ μὴ κρείττονι φανῆναι δύνασθαι· καὶ ταῦτα, πάντας
σχεδὸν ἀνθρώπους ἔχοντι ὥσπερ ἀπὸ νεύματος ὑπηρε-
τούντας αὐτῷ.

itaque cum
etiam Im-
peratrix
Christo ac-
cessisset,

43 Καὶ γίνεται δὴ τοῦτον τὸν τρόπον τὸ πέρας τῶν
ἀγῶνων τῷ Μάρτυρι· καὶ οὕτως ἀγωνισάμενος, καὶ οὕτω
θέατρον καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους γενόμενος, οὕτω
πρὸς Χριστὸν τὸν μέγαν ἀγωνοθέτην καὶ στεφανώτην
ἀνέρχεται, οὐ καὶ τὰ στίγματα βασάνων καὶ προδεικνύς,
σύμψυτος τοῦ πάθους γνωρίζεται καὶ συγκληρονόμος τῆς
δόξης ἀναγορεύεται. Τοῦτον τὴν καρτερίαν ἐφρίξαν δαί-
μονες, ἰστέθησαν, ἡσυχύνθησαν, ὑπεχώρησαν· ὥστε μέμ-
φασθαι ἑαυτοῖς, ὅτι τῷ ἀπτήτῳ προσέβαλλον τὴν ἀρχὴν,
μέμψασθαι δὲ καὶ Διοληπτικῷ, ὅτι ὄργανον αὐτοῖς γενό-
μενος ἐπ' αὐτόν, ὄργανον μάλλον, τοῖς χρησαμένοις ὑπὲρ

et ad Chri-
stum ascendit,

dæmonum
ictor,

ὧν οὐκ ἐσπούδαζεν, ἥτις καὶ ἀδοξίας ἐγένετο, καὶ το-
σοῦτον γε πλεόν, ὅσω καὶ πλεόν καθυπουργῆσαι ἐφιλονεί-
κισε. Τοῦτον τὴν ὑπομονὴν ἐξεπλάγησαν Ἀγγελοι, εἰ ἐν
σώματι ὧν ἀνθρώπος, εἰ συνδεδεμένος ἔτι τῇ ὕλῃ, εἰ τὸ
βάρος οὐκ ἀποθέμενος, οὐκ ἐνάρκησε πρὸς τὰς βασάνους,
οὐκ ἐδειλίσαν, οὐκ ἐνέδωκε ταῖς ὁδύνασι, οὐκ ἔπαθε τὸ
τῆς ὕλης, οὐκ ἡλλοιώθη, οὐ μετεβάλλετο, οὐκ ἐπ' ἀμφο-
τέρα εἶδεν, οὐ πρὸς τὸν χοῦν ἐκινήθη ὃ ἐκ χορῆς, οὐ τὴν
οἰκείαν ἐξήτησε χώραν· ἀλλ' ὅλος ἦν πρὸς τὰ ἐκείνων
βλέπων, καὶ ἰσώθηται φιλονικῶν, ἐκδιάξων ὥσπερ τὴν
φύσιν, καὶ τὸ κράμα ἀρνούμενος.

D
stupor An-
gelorum;

44 Τοῦτον καὶ χορῶς Ἀγίων ἐθαύμασε, καὶ μέσον
περιλαβόντες, τὸ ὑστέρημα ἑκάστος ἑαυτοῦ ἐν ἐνὶ τούτῳ
πεπληρωμένον κατανοοῦντες, ἡδέσθησαν καὶ ἐμακάρισαν.
Εἶδεν Ἀβραάμ ἐν τούτῳ καὶ τὴν οἰκείαν πίστιν, δι' ἧς
ἐδικαιώθη, καὶ τὸ φιλόθεον. Εἶδεν Ἰώβ καὶ τὴν πληγὴν,
καὶ τὴν καρτερίαν, καὶ ἀμφοτέροι τὴν φιλοπτωχείαν·
εἶδον δὲ καὶ τῶν οἰκείων ἐπέκεινα τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θά-
νατον. Κατενόησε Μωϋσῆς ἀγάπην περὶ τοὺς ὁμοφύλους
ἐν τούτῳ, ἀλλ' ἦς αὐτὸς ἐσχηκεν ὑψιλοτέραν καὶ θειοτέ-
ραν μακρῶ· ὑπὲρ γὰρ ψυχῶν ἐπυροῦντο τυραννομένων ὁ
Μάρτυς, οὐ σωματῶν πλῆθ' καὶ πλυνθὶς τολαιπορούν-
των· σημείοις τε, οὐ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καρδίᾳς αἰθέ-
ρου ἐμάστιξε, καὶ Φαραὼ τὸν νοκτὸν μετὰ τῆς ὑπ' αὐτόν δυ-
νάμειος, οὐκ ἐν ὕδασι θαλάσσης, ἐν αἵμασι δὲ τοῖς ἑαυτοῦ
κατεπόντισε· πόνους τε καὶ μάχας ἄλλας, οὐ πρὸς τοὺς
κρατούντας τῆς κάτω γῆς, καὶ περὶ μικρᾶς ἐνεδείξατο,
ἵνα κατακληρονομηθῇ ὃ ἐκ σαρκὸς Ἰσραὴλ, ἀλλ' ὑπὲρ
τῶν οὐρανίων, καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ σκότους, πρὸς τὰς
ἐξουσίας καὶ τὸν κοσμοκράτορα· Ἠλίας ἐγνώκε μὲν ζη-
λωτὴν, καὶ τόνδε ὡς ἑαυτὸν καὶ ἀνομίαν ἐλέγχοντα· ὃ
δ' ἐπέκεινα ἐθεάτο ἐν τούτῳ, οὐκ εἶχεν ἐν αὐτῷ κατεῖν·
οὐ γὰρ ἔφευγεν ἀπὸ προσώπου τῶν διωκόντων ὁ Μάρτυς,
οὐδ' ἐρημίᾳ γενόμενος καὶ καλυψάμενος, ἡσυχῇ τὴν ἀσέ-
βειαν ἐθερίνει τοῦ Ἰσραὴλ· ἀλλ' εἰς μέσους ὁδῶν ἑαυτοῦ
τοῖς κινδύνους, τὰ ἐπίοντα ὑφίστατο, κατὰ τὴν προθυ-
μίαν τοῦ πνεύματος, καὶ τὴν ὁρμὴν δεικνύων τοῦ σώμα-
τος. Οἱ περὶ Ἀζαρίαν καὶ Δανιὴλ, τὴν ἐν λάκκῳ κά-
θειρξιν καὶ τὴν περισχυῶσαν αὐτοῖς φλόγα μόνον ἑαυτοῖς
συνειδότες, τ' ἄλλα μόνῳ προσεμαρτύρουν αὐτῷ. Τί γὰρ
τοῖς καθ' ἑκάστα λέγειν; Ἀλλ' οἱ Χριστοῦ μαθηταί, οἱ
τὴν οἰκουμένην τῇ Εὐαγγελίῳ περιλαβόντες, τοῦτον τὸν
μέγα τῆς ἑαυτῶν ὁμολογίας θρόνον ἰδόντες, οὕτως ἐναν-
τίον βασιλείων καὶ τυράννων, καὶ ἐπὶ θεάτρον μεγίστου
καὶ μυριάδων ἀνθρώπων τὸ Χριστοῦ βαστάζοντα ὄνομα,
οὕτω μετὰ παύρησας κηρύττοντα (καὶ μεθ' οἷου πρὸς τὸν
κηρυττόμενον ἔρωτος· ὡς μήτ' ἐνεσιώτα, μήτε μέλλοντα
τῆς δικαιοσύνης, ἢ τῆς ἀγάπης χωρίζειν) παθόντα τε διὰ
ταῦτα μόνον αὐτὴν, ὅπως ἑαυτοῖς ὁμοῦ παθούσι συνείδε-
σαν, ἡγάλλοντο, καὶ ὡς ἐπὶ μεγίστῃ καρποφορίᾳ προσ-
θήκην, ὥσανει καὶ τῶν στεφάνων καὶ τῆς μακαρίας
εὐφροσύνης ἐδέχοντο, ἰδίαν ἑαυτῶν εὐδοκίμειαν τὴν τοῦ
μαθητοῦ ποιοῦμενοι.

et Beata-
rium Abra-
ham, Job,

Moyse,

E

Elias,

trium pue-
rorum, Dani-
elitis,

et Apostolo-
rum :

F

nunc glo-
riosus in
caelis,

45 Οὕτως ἐκεῖνος καὶ μετὰ τοιούτων τῶν γνωρισμά-
των τὴν μακαρίαν ἐπιφάνει λήξεως, μετὰ Ἀποστόλων,
μετὰ Δικαίων καὶ Προφητῶν, τοῦ τῶν Μαρτύρων ἐξάρ-
χων χοροῦ, καὶ δι' εἰδους τοῦ πρώτου κάλλους, οὐκ ἐν
ἐσώπρω οὐδ' ἐν αἰνίγμασι ἐμφορούμενος, οὕτω συνάγεται
ἐναντίον Κυρίου. Συμπληροῦτο γὰρ Ἠσαΐας τὴν εὐφη-
μίαν, Καὶ καθαρίζεται ἀπὸ τῆς πληγῆς, καὶ ζῇ καὶ
ἐλευθεῖται, καὶ δοξάζεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ἐπέκεινα, Καὶ
γίνεται αὐτῷ Κύριος φῶς αἰώνιον, ἀναπληρῶν τὰς ἡμέρας
τοῦ πένθους αὐτοῦ. Διὰ ταῦτα καὶ ἄνω μὲν εὐρίσκεται,
τὰ πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν μεσίτης καὶ διαλλακτής· κάτω
δὲ καὶ τῆς παύρησας, καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἱκεσίας, ἐναργῆ-
παρέχεται τὰ γνωρίσματα. Τίνι γὰρ οὐ συναντιλομβά-
νεται ἀρετὴν μετιόντι, καὶ τοὺς πόνους οὐ συνεπικουφί-
ζει; Τίνι κινδυνεύοντι μόνον ἐπικληθεῖς, οὐ κρίσταται
βοηθῶς; Ποίῳ ἐξ ἀναγκῶν οὐ ῥύεται, τίῳ ἐνπεριστά-
σεων; ἰατρός ἐν νόσοις, ἐν θυλάσῃ κυβερνῶν, πρόμα-
χος ἐν παλέμοις, ἐν συμφοραῖς παρακλήτωρ· ἐνὶ λόγῳ,
κοινὸς παρὰ Θεοῦ τὸν ἅπαντα χρόνον ἥκων εὐεργέτης τῷ
βίῳ, κοινὴν εἰς ἡμᾶς αἰεὶ καὶ τὴν κηδεμονίαν ἐνδείκνυται.

Διὰ

A
est communis
omnium
advocatus.

Διὰ τοῦτο καὶ τὸ τῆς Γραφῆς πάρεστιν ὁρᾶν σαφῶς ἐπ' αὐτὸν ἐκπληρούμενον, Βασιλεῖς ὁρῶντες αὐτόν, καὶ ἐν εἰκότι τοσοῦτον προσθετέον, ἀνίστανται, ὅτε τὰ μέγιστα ἐστυοῖς παρ' αὐτοῦ συνειδότες βωβηγμένους. Ἀρχόντες προσκυνοῦσιν αὐτόν· ἔθνη δ' οὐκ εἰδέντων αὐτὸν ἐπικαλῶνται, καὶ λαοὶ οἱ οὐκ ἐπίστανται ἐπ' αὐτόν καταφεύγουσιν, ἐνεκεν τῆς δόξης, τῆς αὐτὸν ὁ πάντων Δεσπότης ἐδόξασεν, ὅτι αὐτῷ πρόκειται δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a Hanc periodum recognoscens, existimo plus aliquid deesse quam nomen Diocletiani, quod interpretando addi-

dimus: videtur enim institui comparatio inter unum illum dæmonem, qui Jobum exercuit; et multos illos, qui Diocletianum adversus Georgium stimulabant.

b Exciderunt hoc loco verba aliqua, ad complendum sensum necessaria: quod ut intelligeretur, dispunximus quæ erant in ecgrapho nostro male conjuncta.

c Mallem legere δικλῆρον.

d Ecgraphum nostrum συνέπιπτον.

e Perturbatio haud minor vocum quam rei, quæ describitur in eodem ecgrapho, hæc est, τῶν Ἀρεῶν τοῦ Ἠφράστου καὶ παρειρέων τῇ τοῦ Λιῶς, quod modica mutatione correximus.

ΔΗΓΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΞΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΣ, ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΚΑΙ ΠΑΝΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΤΟΥ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΕΙΣ ΔΙΧΜΑΛΩΤΙΣΘΕΝΤΑ ΠΑΙΔΑ
ΚΑΙ ΠΑΡ' ΕΛΠΙΔΑ ΣΩΘΕΝΤΑ.

Ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ, collato cum alio Ambrosianæ.

a
Prologus
auctoris

B **Ο** ἰ τῶν αὐτῶν α δωρεῶν ἀξιωθῆναι ἐπιποθοῦντες, τὰς τῶν Ἀγίων μνήμας τε καὶ πανηγύρεις ἀδυστάκτῳ πίστει καὶ στοργῇ ἐορτάζειν μὴ ἐκ-
κακήσωμεν· ὅτι οἱ ὑφ' ἡμῶν εὐφρόμενοι καὶ δο-
ξαζόμενοι καὶ μνημονεύοντες Ἄγιοι, ἐπισκέπτονται καὶ προσκυνοῦνται, καὶ ἀντιληπτικῶς περιεποῦσιν, καθοδη-
γῶντες ἡμᾶς πρὸς κρείττονα καὶ σωτηρίας ἐχόμενα. Προκίεταί τοιγαροῦν ἡμῖν σήμερον ἡ παγκόσμιος καὶ σεβασμία ταῦτα μνήμη τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Γεωρ-
γίου, ἱερός, πανδαίσιος, καὶ τρυφῇ ἀδαπάνητος, τρέφουσα τὰς ψυχὰς τε καὶ καρδίας τῶν πίστει καὶ πόθῳ μετεχόν-
των τῆς πνευματικῆς τούτου ἀποδόσεως, μονοουχί τὴν τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ καὶ ἀνδρείας καρτερίας τε καὶ γεν-
ναϊότητος μαρτυρίαν ἀνακηρύττουσα, ἀλλὰ καὶ τῶν πα-
ραδόξων θαυμάτων ἐνέργειαν τῶν παρ' αὐτοῦ γνωμένων ἡμῖν ὑπερφαίνουσα, καὶ μάλιστα τὸ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς γεγνηὸς θαῦμα, ἐξαισίον τε καὶ παραδοξότατον. Πρὸς γε πᾶς ὅν μετ' ἀκριβοῦς τοῖς λεγομένοις παρα-
καλῶ, ὅπως καὶ τὴν τοῦ παντοδυνάμου καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ εὐσπλαγγνίαν ὑπερβαυμάσκητε, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Μάρτυρος κηδεμονίαν καὶ προστασίαν καὶ θαυματουργίαν ὑπερδοξάσκητε, καὶ μεγίστην ὠφέλειαν ταῖς ὑμετέραις ψυχαῖς καρπώσθητε.

cujus atate
res accidit.

Templum S.
Georgii juxta
Amastrim:

C **Ε**ἰδέναι τοίνυν ἡμᾶς βούλομαι, ὃ φιλόχριστον ἄθροισμα, ἱερὸν ἀκροατήριον, ὅτι οἱ τῆς τῶν Παφλαγόνων χώρας οἰκήτορες μεγίστην πίστιν καὶ πόθον διαύπυρον εἰς τὸν πανένδοξον καὶ Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον κέκτηνται, ὥστε τούτῳ ἱερῶς καὶ σεβασμίως ναοὺς καὶ δειμαῖσθαι καὶ σέβασθαι, καὶ σχολάζειν ἐκ πόθου αὐτοῖς ἐπισπεύδου-
σιν, καὶ τὰς τούτου ἐορτάς τε καὶ πανηγύρεις πιστῶς καὶ αἰσίως ἐκτελεῖν προθυμῶνται, καὶ μάλιστα οἱ ἐν τῇ περιχώρῳ τῆς Ἀμαστρίδος τυγχάνοντες, ὡς παρακατιῶν ὁ λόγος δηλώσειεν. Ἐν οἷς ἐν τόπῳ τινὶ λεγομένῳ τοῦ Ποταμοῦ, ἔτοι τοῦ οἰκιστοῦ, ναὸς αὐτοῦ ἱδρυσταὶ περικαλλεῖς καὶ σεβάσιμος, ἐν ᾧ πάντες οἱ μετὰ πίστει προσ-
τρέχοντες, τὰς αἰτήσεις ἐτοιμῶς λαμβάνουσιν. Ἀνθρώπος δὲ τις ἦν ὀνόματι Λέων, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν· καὶ ἐν αὐταρκεῖα πλοῦτος διαδιδούς, ἔσχεν γυναῖκα σεμνοπρεπεστάτην, ὀνόματι Θεοφανώ, ὁμοῖοτροπον τῆς αὐτοῦ ἀγαθῆς προαιρέσεως. Οἵτινες πίστιν ἀδίστακτον καὶ πόθον διαύπυρον εἰς τὸν ἅγιον Μεγαλομάρτυρα κέκτη-
μένοι, καὶ ἐν τῇ πανσέπτῳ αὐτοῦ ναῷ αἰετῶς σχολάζοντες, καὶ τὴν τούτου μνήμην ἐκείνῳ καὶ φιλοφρόνως ἐκτελοῦντες, πάντων τῶν προσόντων αὐτοῖς φύλλα καὶ κηδεμόνα καὶ προσοικήν τὸν ἅγιον ἐπεγράφονται. Ἦν δὲ καὶ ἐν ταῖς στρατιωτικοῖς καταλήγοις τεταγμένος ὁ ἀνὴρ, ὅστις τὴν τῆς στρατείας ὑπηρεσίαν ἀπαραιτήτως ὑπηρετῶν διετέλει· τίκεται δὲ αὐτοῖς παιδίον ἄρρεν, ὅπερ μετὰ πίστει εὐλαβεῖν ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Μεγαλο-
μάρτυρος πανσέπτῳ ναῷ τῇ ἁγίῳ βαπτίσματι ἀναγεννί-

huic devoti
conjuges

σαντες, καὶ τῷ τοῦ Μάρτυρος πόθῳ δελγόμενοι, Γεώργιον αὐτὸν ἐπωνόμασαν. Ἀπογλακτισθέντος δὲ τοῦ παιδὸς Γεωργίου, εἰς τὴν παντέρων γραμμάτων μάθῃσι αὐτὸν ἐκδεδώκασιν, τῷ ἐκείσε ἱερῇ καὶ c Περσμοναρίῳ τοῦ πανσέπτου ναοῦ τοῦ Μάρτυρος, ἐκπαιδεύοντες αὐτόν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἐν παιδείᾳ καὶ νοουσιεῖα Κυρίου. Ὅντινα ὥσπερ κλάδον νεοτάτῃ ἀνατρέφοντες, καὶ τῇ τούτου εὐπρεπεῖα καὶ συνέσει καὶ εὐταξίᾳ τερπόμενοι, ἐκένουν τὸν ἅγιον, συνετίθειν καὶ στειρίζειν καὶ ὁδοποιεῖν αὐτόν πρὸς τὰ κρείττονα καὶ σωτήρια. Ὁ δὲ παῖς, τοῦ Ἀγίου πρεσ-
βείαις ῥοννύμενος, εὐφρῆς καὶ εὐμαθέστατος καὶ δεξιὰς φύσεως ὑπάρχων, οὐ μόνον εἰς τὴν τῶν γραμμάτων μά-
θῃσιν ἐσχόλαζεν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τεταγμέναις προσευχαῖς, ἡμεριναῖς τε καὶ νυκτεριναῖς, ἀόκνως καὶ σπουδῶς ἐγκαταρεθῶν, πᾶσιν ἐπέραστος καὶ ποιευότατος γέγονεν.

E
bllum unicum
Georgium no-
minant :
c

20 Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, γέγονεν ἡ τῶν θυτικῶν ἐθνῶν πρὸς ἡμᾶς Χριστιανούς σφοδρότατη ἐπανάστασις, λέγω δὴ Βουλγάρων, καὶ Οὐγγρων, d καὶ Σκύθων, καὶ Μήδων, καὶ Τούρκων, ὥστε μονοουχί τὰ πλησιάζοντα αὐτοῖς μέρη καταλυμείνασθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλεύου-
σαν θιοπύργωτον ἡμῶν πόλιν πορρῆσαι ἐδουλεύοντο, εἰ μὴ ἡ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ φιλανθρωπία καὶ πρόνοια φρουρὰς αὐτῶν τὰς βουλὰς ἀπετέλεσεν. Οἱ δὲ τὰ Ρώ-
μαίων σκήπτρα κατέχοντες, προστάττονσι πανταχοῦ τοὺς ὑπ' αὐτὸν γενομένους καὶ στρατευομένους, τοῦ ἐπισιν ἀγθῆναι πρὸς ἄμυναν τῶν προλεχθέντων ἐθνῶν, Λέοντος τοῦ Φωκά τανκαῦτα στρατοπεδάρχοντος Ρωμαϊκοῖς στρατεύμασι. Τούτου οὖν τοῦ ἀπαραιτήτου καὶ ἐπαχθοῦς προσταγματος κατεπιγόντος, ὁ προειρημένος στρατηλά-
της Λέων, εἰς γῆρας ἐληλκώς, οὐχ οἷός τε ἦν τὴν τῆς στρατείας ὑπηρεσίαν καὶ ὁδοποιρίαν τελεῖσαι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἄλλων τῶν αὐτοῦ μονογενῆ υἱὸν Γεώργιον, κο-
μιθεὶς νέον ὄντα καὶ τὴν τῶν μερικίων ὀλιλίαν ἀρξά-
μενον, αὐτὸν ἐκείνῳ εἰς τὴν τῆς στρατείας ὑπηρεσίαν, ἐκπέμψαι ἐδουλεύετο. Ὅντινα λαβὼν σὺν τῇ ἐκτοῦ γυναικί, εἰς τὸν τοῦ ἁγίου Μάρτυρος ναὸν ἀπῆσαν, τοιαύτας ἐκτεχνίους καὶ θρηνηθεῖς φωνὰς πρὸς τὸν Μάρ-
τυρα λέγοντες· Σοὶ, Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ καὶ φίλτατον ἡμῶν υἱὸν παρατιθέμεθα, ὃν καὶ τῷ σὺ πόθῳ δελγόμενοι Γεώργιον ὀνομάσαμεν· σὺ αὐτὸν διατρέκσον, σὺ αὐτὸν κατεύδωσον, καὶ σεσοσμένον τούτον καὶ σωῆ καὶ ἀλώσειον μετὰ σωτηρίας πάλιν ἡμῖν ἀποκατάσ-
τησον, ὅπως ἐπὶ πλεῖον τὴν πρὸς σὲ πίστιν καὶ εὐχα-
ριστίαν προσεπιτείνωμεν, ὡς κατὰ πάντα σὲ ἔχοντες προ-
νοκήν καὶ ὑπέρμαχον.

d

emittendum
contra Bul-
garos

F

Saucto com-
mendant.

21 Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων γοερῶς καὶ ὁδυνηρῶς ἐκετεύσαντες καὶ ἐπεισάμενοι, ἀπέστειλαν τὸν αὐτὸν υἱὸν Γεώργιον μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν· θρηνοῦντές τε καὶ ὁδυρόμενοι οὐ διέλειπον σδιχαλεπῶς ὑπὲρ αὐτοῦ νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τὸν ἅγιον παρακαλοῦντες

EX MS.
VATICAN.
Commissio
pralio

A καὶ ἐδικαζόμενοι, τοῦ συνοδεῦσαι καὶ ἐνισχύσαι καὶ τὰ
τῆς σωτηρίας αὐτοῦ προνοήσασθαι, καὶ σεσωσμένον καὶ
ὕμνη τοῦτον ἀπολαβεῖν. Συνεβρόσθησαν δὲ ἀπὸ πάσης
ἐπαρχίας καὶ χώρας, τῆς ὑπὸ τῆς Ρώμης ἰκλῆς στρατοπε-
δαρχίας τεταγμένως, πληθὺν λαῶν ἄπειρα, καὶ κατήντησαν
ἐν τοῖς μέρεσι τῶν προεχθέντων ὁλεθρίων ἐθνῶν, ἐν τῇ
ἀνεπιτηδείῳ παρὰ θαλάσσης. Οὕτως αἱ πολέμιοι
ἐχθροὶ ἐν ὑπλοῖς ἐξαίφνης ἐπαναστάσαντες, κατέπληξαν καὶ
ἐξηφάνισαν. Ἄλλ' οἱμοὶ! πῶς ἀδακρυτὶ παρεῖλθω τὴν
γοργὸν ταύτην θρηνωδίαν, τῆς γενομένης εἰς ἡμᾶς ἐγκα-
ταλείψεως τοῦ παντοδυνάμου καὶ ἐλεήμονος Θεοῦ; διὰ τῆς
ἀμυθίτου ἀμαρτίας ἡμῶν, διότι ἐγκατελείπομεν τὸν
νόμον αὐτοῦ, καὶ τοῖς κρίμασι αὐτοῦ οὐκ ἐπορευόμεθα,
οὐ δὲ τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐτηρώσαμεν. Οἱμοὶ! πῶς
κατεκυριεύθημεν καὶ κατεστρώθημεν ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων
καὶ παρανόμων ἐχθρῶν, οἱ τῇ βαπτίσματι τῇ ἀγίῳ
ἐσφραγισμένοι; ὁλοὺν ὅτι βεβηλώσαντες τὰ δικαίωματα
αὐτοῦ, τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξμεν, καὶ διὰ τοῦτο
ἐπεσκήψατο ἐν ῥάβδῳ τῆς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ ἐν μάστιγι-
ξιν τὰς ἀδικίας ἡμῶν. Οἱμοὶ! πῶς κατεπύθημεν ὑπὸ τῶν
παλαμναίων καὶ ἀσπόνδων ἐθνῶν, οἱ τῇ τροπαιοφόρῳ
καὶ νικοπορῇ ὅπλῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ τεταγισμένοι καὶ
περιπετραγμένοι; εὐδολοῦν ὅτι οὐκ ἐφυλάξαμεν τὴν διαθή-
κην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ ἠδουλήθημεν e
B πορεύσασθαι, ἀλλ' ἐπελαθόμεθα τῶν θαυμασίων αὐτοῦ καὶ
τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ὧν ἔδειξεν ἡμῖν· διὰ τοῦτο ἀπέστρε-
ψεν τὴν βοήθειαν τῆς ῥωμαίας ἡμῶν, καὶ οὐκ ἀντελάβετο
ἡμᾶς ἐν τῇ πολέμῳ, ὥστε καὶ ἐφ' ἡμᾶς πεπληρώθη τὸ
προφητικὸν ῥητὸν τὸ φάσκον· Ἐθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν
δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τὰς
σάρκας τῶν ὁσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, ἐξέχεαν τὸ
αἷμα αὐτῶν ὥστε ὕδωρ κύκλῳ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἦν
ὁ θάπτων, καὶ τὰ ἐξῆς.

fit strages
Romanorum :

e

multisque
caesis,

aliis captis,

C
abductur
etiam adoles-
cens prater
spem servatus.

Amissum lu-
gent pater,

22 Ἀλλὰ παρκαλῶ, κλάνατε τὰς ἡσυχίας ὑμῶν ἀδελ-
φοί, καὶ εὐκλόως τοῖς λεγομένοις προσέχετε, καὶ θρῆνον
μετ' εὐχαριστίας καὶ κατανύξεως συμπληῶτε καὶ φιλοσ-
τόργως ἀναλάβετε. Τοῦτον, διὰ τὰ πληθὺν τῶν ἀνομιῶν
καὶ ἀδικιῶν ἡμῶν, τοῖς ἀναγίντοισι καὶ ἀνεξιχνίαστοις
κρίμασι τοῦ Θεοῦ, οἷς μόνος αὐτὸς ἐπίσταται ὁ πλάσας
καὶ διεξάγων ἡμᾶς ὡς ἂν βούληται, συνέθε τὴν τῶν Χρι-
στιανῶν σύμπτωσιν ἐκείσε γενέσθαι καὶ οἱ μὲν ὑπὸ ξιφῶν
ἀνκρέθησαν, οἱ δὲ ἐν τῇ θαλάσῃ κατεποντίσθησαν, ἕτεροι
δὲ ἐν πυρὶ καὶ καταπατήσας ἵππων καὶ συμπτώματι
βιῶν τελέτηκται, καὶ ἄλλοι ἄλλως πολυτρόποις θανά-
του εἰδῶσι ἐτελεύτησαν· ἄλλοι δὲ αἰγμῶντι λισθέντες,
καὶ εἰς φυλακὰς ζοφώδεις καὶ δεσμοτήρια βληθέντες, καὶ
λιμῇ καὶ δίψει καὶ κακουχίαις πιεζόμενοι, καὶ τιμω-
ρούμενοι, κακονοκῶνς τὸ ζῆν ἀπέβησαν· οἱ δὲ καὶ εἰς
C πικρὰς δουλείας κατεμερίσθησαν· μάλιστα ἐκ τῶν πολλῶν
ὁλίγοι διαδράντες, καὶ φυγάδες γενόμενοι. Ὁ δὲ παῖς
Γεώργιος, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ καὶ τῇ τοῦ Μάρτυρος
προμηθεῖα καὶ ταῖς τῶν γονέων εὐχαῖς φυλαττόμενος,
σῶος καὶ ἀδελφῆς διετηρήθη, μήτε πληγὴν ὑπὸ ξίφους
δεξιόμενος, μήτε σύμπτωσιν τινα πεπονθὼς, μήτε τινα
ἀλγιδόνα θανατηφόρον ὑποστάς, ἀλλ' ἦν κρανηθεὶς παρὰ
τινας ἐθνάρχους· ὧν τινα εὐειδέστατον θεασάμενος, ἀνευ
δεσμῶν καὶ μαστιγῶν, εἰς δουλείαν αὐτοῦ καὶ ὑπερη-
σίαν εἶναι προσέταξεν, ἀπαχθέντα ἐν τῇ ἔλθῃ αὐτοῦ. Ὁ
δὲ παῖς ἦν εὐχαριστῶν τῇ Θεῷ καὶ τῇ ἀγίῳ Μεγало-
μάρτυρι ὑπὲρ τῆς ταιαυτῆς αὐτοῦ σωτηρίας, ἀόκνως καὶ
φιλοπῶνως ἐκτελῶν τὴν ὑπερέσιν αὐτοῦ, σπειδῶν εὐαρεσ-
τῶς τῇ δεσπότη αὐτοῦ φανῆναι.

23 Οἱ δὲ τοῦτον γονεῖς, τοῦ χρόνου παροχλήτους, καὶ
τοῦτον μὴ ἀπολαβόντες, ἤρξαντο τοῖς φυσικοῖς σπλάγγ-
νοις ἀναπληροῦσθαι καὶ καταγέγρῃσθαι, καὶ λίαν ὀδυνη-
ρῶς καὶ θρηντικῶς ἐποθύρουν. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ
ταιαυταῖς φωναῖς ἐλέγχοντο. Οἱμοὶ! οἱμοὶ! μονογενὴ καὶ
παμφίλοτε. Οἱμοὶ ἀναψυγὴ τοῦ γῆρους μου! Δικτὶ γὰρ
ἐγὼ ὁ γεγραμμένος καὶ ὀδυνητός, μὴ κατὰ τὸ σύνθετος ἐπα-
ρεῖθην εἰς τὴν τῆς στρατείας ὑπερέσιν, καὶ παρανώλωμα
τοῖς ὑπεπαντίοις γέρονσι καὶ οὐ κατελείφθης ὡς νεώτερος
κλάδος ἐν τῷ οἴκῳ μου, εἰς τὴν τῆς μητρὸς σου παραμυ-
θίαν καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ εὐκλείαν τοῦ γένους μου;

Οἱμοὶ! τί πράξω; τί ἐννοήσω; τίνα παρηγορίαν τοῦ
γῆρους μου λήψωμαι; τίνα τῆς οὐσίας μου κληρονομήν
καταλείπω; τίς με ὀδυνητοῦντα καὶ γεγραμμένον θερω-
πέυσαι, καὶ θανόντα ταχὺ παραδώσει, καὶ τὰ μυημένονά
μου τελέσει; Οἱμοὶ τῷ ταλαιπώρῳ! πῶς κατέλθῃ τὸ γῆρας
μου μετὰ λύπης εἰς ἄθνη; Ἡ δὲ μήτηρ ἔτι γοερό-
τερον θρηνῶσα ἀπεφθέγγετο. Οἱμοὶ, τέκνον γλυκύτατον! ac mater,
Οἱμοὶ παραμυθία τῆς ἐμῆς ψυχῆς! Οἱμοὶ ὥς τῶν ἐμῶν
ὀφθαλμῶν! Ἄρα πῶς σε θρηνήσω, ἢ ποίῳ τρόπῳ τὴν στέ-
ρησίν σου ἀποκλύσωμαι; Ἄρα ὑπὸ ξίφους ἀνκρέθης, ἢ ὑπὸ
ἵππων κατεπατήθης; Ἄρα ἐν τῇ θαλάσῃ κατεποντίσθης,
ἢ ὑπὸ τῶν συμπτώματων κατεχώσθης; Ἄρα εἰς φυλακὰς
καὶ δεσμοτήρια κατελείφθης; ἢ λιμῇ καὶ δίψει ἐκτενό-
μενος ἀνκρέθης; Ἄρα μετὰ τῶν ζώντων σε λογισώμεθα,
ἢ μετὰ τῶν τεθνηκότων σε μνημονεύσωμεν; Τίς δώσει
μοι πένυα περιστράς καὶ πετασθήσομαι, ἵνα ἐλθούσα
ἐν τοῖς αὐτόθι ἐρευνήσω ἐν τοῖς συμπτώμασι τῶν τεθνη-
κότων, καὶ κἂν βραχὺ τι ἐκ τῶν σῶν φιλάτων μελῶν ἢ
ὀστέων ισχύσω ἀναλαβεῖν, καὶ συγκομήσω τοῦ συντα-
φῆναι μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ καίρῳ τῆς ἐξόδου μου. Εἰ γὰρ
ἐνταῦθα τέθνηκας, ὦ τέκνον, ἀνεκτότερον ἂν τὴν ὀδύνην
εἶχον εἰσεδέξασθαι, ταῖς οἰκταῖς χερσίν σε ἐνταφιάσασα
καὶ ταχὺ παραδύσα, καὶ πρὸς μικράν παραμυθίαν τῇ
τάφῃ σου παρακαθημένη καὶ κλαίονσα. Ἄρα, τέκνον,
τίς σε ἐνταφιάσει καὶ ταχὺ παπέμψῃ; ἀλλ', ὡς εἶπεν,
τὰ ἐμοὶ πεπονημένα σου μέλη ὑπὸ ὀρνέων ἢ αἰμωθέων
θηρίων κατεδρόθησαν. Ταῦτα καὶ τὰ τοῦτων πλείονα
θρηνωδύσα ἡ μήτηρ ὀδυνηρῶς ἀπεφθέγγετο, οἷα εἰκότως
φιλοτέκνος μήτηρ, ἐπὶ στερήσει καὶ χωρισμῷ μονογενοῦς
καὶ φιλάτου υἱοῦ, ἐν θλίψει ἀποφύρεσθαι.

24 Ἀρσέντεροι δὲ, ὅτε πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ, οὐ κατοῖ-
κον καὶ μόνον ταῦτα θρηνητικῶς ἐδύνουν· ἀλλὰ καὶ τὸν
τοῦ Μάρτυρος ναὸν σπουδῇ καταλαβόντες, γοερότερον καὶ
δριμύτερον ἀνεκόμεζον, λέγοντες· Ἐπὶ ταιαυταῖς ἐλπίσιν.
Ἄγιο τοῦ Θεοῦ, τὸν φιλάτου υἱόν σου παρεθέμεθα, ἵνα
ὀρνέων καὶ θηρίων καταδρόμα γένῃται· Ταιαυτὰς ἀμοι-
εῖς ἡμῖν ἀνταπέδωκας, ἀντὶ εὐγῶν καὶ ἱεσίων ὧν περὶ
αὐτὸν καθεκάστην πρὸς σὲ ἐποιούμεθα· Κἂν γὰρ τὸ ἡμῶν
γῆρας οὐκ ὠκαίρησας, τὴν ἐκείνου νεότητά διατὶ μὴ ἐλέη-
σας; μὴ γὰρ ἐν τῷ πανσέπτῳ σου ναῷ τούτῳ τὸ ἅγιον
βάπτισμα λαβεῖν τοῦτον οὐ προσκυνέκαμεν; οὐ τῷ σῷ
τιμῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐπωνομάσαμεν; οὐ καθεκάστην
παρ' αὐτοῦ τὰς θεήσεις προσεσχάρομεν; Δικτὶ τὴν ἡμῶν
ἐλευσινότητα ὑπερίδες, Μεγалоμάρτυς Γεώργιε; Μάλιστα
δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὥρῳσα τοὺς ὀρθήλους τοῦ υἱοῦ αὐτῆς
παῖδας, εἰσιόντας καὶ ἐξιόντας ἐν τῷ τοῦ ἁγίου πανσέπτῳ
ναῷ, καὶ ψάλλοντας καὶ ἀναγινώσκοντας, σφοδρότερον
ἐποθύρετο, λέγουσα· Μὴ γὰρ, Ἄγιο τοῦ Θεοῦ, μόνος ὁ
ἐμὸς υἱὸς τὴν γῆν ἐβάρει πατεῖν ἐν αὐτῇ, ἢ μόνη ἐγὼ ἐν
μητρίᾳ ἐυρέθην πολυμάρτυρος, ἵνα μὴ τὸν ἐμὸν υἱόν
ἀδελφῇ καὶ σεσωσμένῳ διαφυλάξῃς; Εἰ γὰρ εἶχον καὶ
ἕτερον τέκνον, ἴσως ἂν μικράν παραμυθίαν, εἰς τοῦτο
ἀφῆρῃς, λαβεῖν ἠδυνήθην. Πρὸς τίνα ἀποβλέψωμαι;
τίνα παρηγορίαν τοῦ πόνου εὐρήσω; Συμπληρώσατέ μοι
φίλοι, συμπληρώσατέ μοι συγγενεῖς, γείτονες οἱ προσήκου-
ντες· ὅτε μοι μικράν παραμυθίαν τῆς κατεχούσης με θλί-
ψεως. Ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις ὁμοῖα οἱ γονεῖς πρὸς ἑαυτοὺς
καὶ πρὸς τὸν Ἄγιον ἀπαλοφωρόμενοι καὶ λέγοντες, οὐ
μόνον τοὺς γνωστοὺς καὶ φίλους καὶ γείτονας εἰς θρήνον
ἐκύνουν, ἀλλὰ σχεδὸν εἶπεν καὶ τοὺς λίθους συγκλαίειν
αὐτοῖς.

25 Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ παῖς Γεώργιος, ἐν τῇ αἰγμῶ-
νιστῇ καὶ δουλείᾳ ὑπάρχων, τὰ ὁμοῖα τούτοις ἢ καὶ
πλείονα εὐλακρυνῶς μετ' ὀμνήσας πρὸς τὸν Μάρτυρα ἀπεφ-
θέγγετο. Οὐ σοι, Ἄγιο τοῦ Θεοῦ, οἱ ἐμοὶ γονεῖς με πα-
ρέθεντο, καὶ ἐν τῇ σῇ πανσέπτῳ ναῷ τὸ ἅγιον βάπτισμα
ἔλαβον, καὶ τὴν κλήσιν τοῦ ὀνόματός σου ἐπικέκλημαι,
καὶ τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων μάθησιν πεποιήμαι; Καὶ
ἵνα τί τὴν τῶν ἐμῶν γονέων δέξιον καὶ ἱεσίων παρίδες,
καὶ κατεδέξω εἰς δουλείαν με ἀπαχθῆναι, καὶ πολλὰ ἐπ'
ἀλλοδαπῶν καὶ ἀλόγων χώρας, τοῦ ἀσπόνδου καὶ ἀπη-
νεστάτου ἔθνους τούτου [πύσχειν], μήτε τὰ τῶν γονέων
μου δάκρυα ὠκαίρησας, μήτε τὴν ἐμὴν νεότητά ἐλέησας;
Ἄλλ'

et filium
repscunt a
S. Georgio:

F

ipse quoque
se ei commen-
davit.

A Ἄλλ' ὅμως, μὴ δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνταῦθα ἐγκαταλείψῃς με· ἀλλὰ παρὰ σὺν μοι δύναμιν τοῦ εὐχάριστου φανῆναι τοῖς δεσπότηαις μου, καὶ τὴν τούτων θερμότητα γινώσκαι εἰς ἡμερότητα μεταποιήσων, καὶ τοὺς ἐμοὺς γονεῖς ὡς συμπληθεῖς παραμύθησαι. Τούτων δὲ οὕτως τελευτήσαντων, παρὼν καὶ ἡ ἐτήσιος μνήμη τοῦ Μάρτυρος, ἥνπερ ὡθήθησαν ἐκ πίστεως καὶ πόθου ἐπιτελεῖν, καὶ ὅσων ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου ἡγγίζεν, σφοδρότερον οἱ τοῦ παιδὸς γονεῖς τὸν ὁρῶν ἐπέτεινον· ὅμως αὐτὴν φιλοφρόνως ἐκτελέσαι κατὰ τὸ σύνθετες ἐσπεύον. Καὶ ὅτ', τῆς μνήμης φθασάσης, μετὰ τὴν τοῦ Λαυραίου ψαλμωδίαν, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἐγγυωμένοις τραπέζαν παρατίθεναι τοῖς προσήκουσιν, καὶ τοῦτο καὶ αὐτοὶ πεποινηκότες ἐν ἀφρονίᾳ ἀγαθῶν, πάντας τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ πένοντας σὺν τοῖς παρατυγχόνουσιν ἐν τῇ τραπέζῃ προσετέφηντο. Τούτων δὲ ἐν τῇ τραπέζῃ καθισθέντων, οὐδὲν ἄλλου ἢ περὶ τοῦ παιδὸς ἐφθέγγοντο· οἱ μὲν γονεῖς θρηνούντες καὶ λέγοντες, ὅτι ἐν τῇ παρελθούσῃ μνήμῃ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος, καὶ ἡμῶν φίλων καὶ συγγενῶν ἐνταῦθα παρὼν, ἐξυπηρετῶν τοῖς φίλοις καὶ συνευχόμενος. Ταῦτα παρὰ τῶν γονέων ἀκούοντες, οἱ συγγενεῖς συνέλαβον, οἱ φίλοι παρεμυθίζοντο, καὶ πάντες ἐν ἀνυμνίᾳ καὶ θλίψει ἐτύγγαζον. τὴν τοῦ παιδὸς στέφειν ἐννοούμενοι καὶ συμπάσχοντες.

B 26 Ἦν δὲ καὶ ὁ παῖς Γεώργιος ἐρρωκῶς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν, τὴν τοῦ Ἁγίου μνήμην εἶναι· καὶ ἐν τῇ μαγειρικῇ καμίνῳ ὦν, καὶ τὴν τοῦ θερμοῦ ὑπερησίαν κατὰ τὸ εἶδος αὐτῇ ἐκτελεῖν, ἵστατο κατὰ τῆς καὶ σύντακτος, ἐνθυμούμενος κατὰ διάνοιαν, ὅτι ἐν τῇ οἴκῳ μου κατὰ τὴν τοῦ Ἁγίου μνήμην ἐπιτελεῖν ὡθήθηκα. καὶ οἱ παρατυγχάνοντες φίλοι καὶ γείτονες ἐπὶ τραπέζης κεκλιμένοι· κατὰ ὁ δὲ ἐλπίσιν καὶ αἰχμαλωτοῦ ἐν ταῖς παρελθούσαις μνήμας τοῦ Μάρτυρος συμπροήκον ἐροῦσάντων καὶ εὐφρανόμενος· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πανσέπτῳ νύκτι αὐτοῦ τοῖς ἀθροισμένοις συνέψαλλον καὶ συναμιλλόμενος· νύκτι δὲ ἐπ' ἀλλοδαπῇ γῆρᾳ αἰχμαλωτοῦ καὶ δουλοῦ γεγέννηται. Μὴ γὰρ ἐγὼ, Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, μόνος ἀνάξιος εὐμένειν τοῦ εἰσιέναι εἰς τὸν ναὸν σου, Ἄρα οἱ ἐμοὶ γονεῖς τὴν μνήμην σου ἐκτελούντες, καὶ μὴ ὀρώντες με, πῶς οὐχὶ τὴν στέφειν μου θρηνήσουσιν; ἄρα ἡ πολυθλίψις μου μήτηρ, θεωροῦσα τοὺς συγγενεῖς καὶ γνωστοὺς καὶ φίλους ἐν τῇ μνήμῃ σου ἐπισυναγομένους, ἐμὲ δὲ μὴ βλέπουσα ἢ φωνῇ μου ἀκούσασα, πῶς οὐχὶ, ὡς δάμαλις μυκημένη ἐπὶ χωρισμῷ τῆς ἐκείνης μίσγῃ καὶ γοῖον θρηνήσουσα, ὀδυρῶντες περιδιδυμίζοντες ὁδὸν καὶ καίσει, πῶς θεάσεται με, ἢ φωνῇ μου ἀκούσει. Ἄρα τοῖς ὁμήλικαίς μου παῖδαι καὶ συμμαθηταῖς ὥρῃα ἐν τῷ ναοῦ σου ψάλλοντες καὶ συναμιλλόμενοι, καὶ ἐμὲ μὴ βλέπουσα, πῶς οὐχὶ τὴν καρδίαν σπαραττομένην, καὶ τοῖς τῶν σπλάγγων κέντραις νυττομένην, ὀδυρῶν πλῆγῃ ὑποδέχεται. Τίς τοὺς τοῦ ἐμοῦ πατρὸς στεναγμούς ὑπενέγκοιτο; τίς τῆς ἐμῆς μητρὸς τὰ δάκρυα πύσει; ἐγὼ δὲ ποῖους ὅμους ἐν τῇ μνήμῃ σου προσπαχάγω; ποῖους ψαλμοὺς μελωδήσω; εἰ μὴ δάκρυα ἀνενέριγτα, καὶ στεναγμούς ἀλαλήτους ἐκ κατοδύνου καρδίας φλογισθῶς ἀναπνεύμενους. Σῶζον πατέρα, σῶζον μητέρα, σῶζεσθε πάντες φίλοι καὶ γνωστοὶ καὶ συγγενεῖς, καὶ μέμνησθέ μου τοῦ αἰχμαλωτοῦ, ἅντα ζῶντι ὑπερευχόμενοι, ἅντα τελευτῶντι θρηνητικῶς μνημονεύοντες. Σῶζον καὶ σύ, τιμώτατε Ἱερεὺς καὶ Προσφυνοὶ τοῦ πανσέπτου σου ναοῦ, ὁ παιδαγωγήσας καὶ διδάξας με τὴν τῶν ἱερῶν γραμμῶν μάθησιν, καὶ μέμνησέ μου ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν εὐχαῖς σου. Σῶζεσθε καὶ ὑμεῖς οἱ ὁμήλικαίς μου παῖδες, οἱ συμμαθηταί, καὶ συψάλλοντες, καὶ συναμιλλόμενοι μοι καὶ συνευχόμενοι, καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἁγίου μνήμῃ μὴ μοι ἐπιλήθησθε, τὸν ἐπὶ ξένῃ ξένον καὶ αἰχμαλωτον καὶ δούλον ὑπάρχοντα.

C 27 Ταῦτα νῦν ἐννοῶν ἐν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις, καὶ δάκρυα ποταμῶν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καταρρέων, ἡσυχῇ καὶ ἡμέρᾳ μὴ τολμῶν γοιρώτερον ὀλοφύρεσθαι. Ἄλλ' ἄρτι μοι ἐξίοντι τὰ περὶ τοῦ παραδόξου θαύματος τῆς ἀκοῆς ὑφαπλώσκατε. Παραπὰ τὸν προσάπτουσαν αὐτῇ οἱ σύνδοκοι αὐτοῦ, τὸ τοῦ θερμοῦ ἀγγεῖον ἄρα ἐκ

τῆς μαγειρικῆς καμίνου, καὶ πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ ἀνελθεῖν. Ὁ δὲ τὰ δάκρυα ἀπὸ τῶν παρειῶν αὐτοῦ ἀποσμήξατο, καὶ ἀναλαβὼν τὸ τοῦ θερμοῦ ἀγγεῖον, ὅπερ εἶδεν ἢ ἐπυγῶρας διάλεκτος κοινούμενον καλεῖν, σπουδαῖος ὥρμησεν πορευθῆναι ἐν τῇ τραπέζῃ πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ καὶ ἀναλαβὼν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ κοινούμενον τοῦ θερμοῦ κρατοῦντα, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ μετέρπον, ἐν τῇ αὐτοῦ οἴκῳ, ἐν τῇ τραπέζῃ, ἔνθα οἱ κεκλημένοι φίλοι ἐκλήθησαν, τούτων εἰς μέσον ἵστασιν ὁ Ἄγιος, κατέχοντα ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ κοινούμενον σὺν τοῦ θερμοῦ βράζοντος, ὡς ἐκ τῆς καμίνου εὐδῆως ἀπαχύν. Ὅπερ ἐξέλιγας διασχόμενοι οἱ τε γονεῖς καὶ πάντες οἱ παρατυγχόντες, Βουλαγαρικὴν στολὴν κρυπτομένην, καὶ τὸ κοινούμενον βράζον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ κρατοῦντα, ἐξίστατο, καὶ φωναῖς μεγίσταις ἐκέρχοντο. Καὶ οἱ μὲν γονεῖς αὐτοῦ, ἐκ τῆς υπερδαιμονίας αὐτοῦ ἀδουκίτου χάριτος, πρὸς εἰς γῆν κατέπεσαν ἄφωνοι· οἱ δὲ λοιποὶ, τούτων περιπληγνέτες καὶ καταφιλούντες, κρῆσαντο ἐρωτᾶν αὐτὸν περὶ τῆς ἐπαγόμενης αὐτοῦ. Ὁ δὲ παῖς, γνωρίσας τὸν ἐκείνου οἴκον, καὶ τοὺς γονεῖς, καὶ τοὺς παρατυγχάνοντας, ἐν ἀπορία καὶ αμυχρόνῃ καὶ ἐκπλήξει μεγίστῃ γέγονεν· ὁμοίως δὲ τὰ περὶ ἐκείνου λέγων.

28 Ὅτι ἐγὼ τι πλέον ἀνέχασα· καὶ οὐκ οἶδα· ἐν οἴκῳ, οὐτὶ παύτῃ τῇ στιγμῇ, καὶ τῇ ῥοπῇ, καὶ τῇ ὥρᾳ, ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ τῇ δουλείᾳ εἰς Βουλαγαρίαν ἤλθον· καὶ ὅπερ ὁράτε κοινούμενον ἐκ τῆς μαγειρικῆς καμίνου ἤρπασα βράζον, βέβαιον ἀνελθεῖν πρὸς τὸν κύριον μου ἐν τῇ ἀνάσσει τῆς κλίμακος· καὶ ἔλθων, εὐρὺν τινα ἐριππον ὀπλοφόρον, ἐν σχήματι στρατηλάτου, ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ γλῶσσο ἀγροειδέστερον διαλάμποντα, ὅστις ἀθρόως ἀρπάσας με καὶ ἀναλαβὼν, ὡς τάχος ἀστραπῆς διήρξατο, μὴ τε κῆπον μὴ τε κύναν αἰσθανόμενος μου, πλὴν εἰ μὴ γὰρ ἐν θαλάσῃ προσεπιπλάνησα, ἐκ τῶν τοῦ ἵππου ποδῶν, ὥσπερ ἐξ ἄλμυρα ὕδατος ταχυπορεύοντος, ψάγον τινα ἐκτυπούμενον ἀνίκητα. Καὶ αὖθις ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἐν τῇ γῇ εὐρεθέντες, ἐν φωτὶ καὶ λαμπρότητι διεισπύμενοι, ἀκόπως καὶ ἀνομιᾷ, μὴ ἐγνωκότες μου, πῶς εἰμι, ἢ πῶς πορεύομαι, ἐξέλιγας παραδόξως καὶ ἀπροσδοκίως, μετέρπον ἐνταῦθα, ὡς ὁράτε, ἀθρόως με ἵστασιν εἰς μέσον ὕμνων, ἐν τῇ χειρὶ μου τὸ κοινούμενον τοῦτο κατέχοντα. Ταῦτα παρὰ τοῦ παιδὸς ἀκούσαντες, καὶ ἐν ἐκπλήξει γενόμενοι, ὁρμαῖαι ἐξῆλθον τοῦ οἴκου, τὸν διασώσαντα εὐρεῖν βουόμενοι, καὶ τούτων ταῖς πρεπούσαις τιμαῖς ἀμείψασθαι μηδὲν δὲ εὐρύντες ἢ κατασχόντες, πρὸς τὸν πῶτα παλινδρομῶν κέρας, το παραδόξου τοῦ θαύματος σφοδρῶς ἐκπληττόμενοι, μέγιστα ὀρώντες τὸ κοινούμενον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βράζον καὶ ἀνακαλῆζον, ὡς αὐτῶς ἐκ τῆς καμίνου ἀπαχύν. Ἀναγίνοντες δὲ καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐκ τῆς λειποθυμίας, περιεπλάκησαν ἐν τῷ τραχύλῳ τοῦ τέκνου αὐτοῦ, κατασπαζόμενοι καὶ κλαίοντες, καὶ κατακρούοντες αὐτὸν διεικόνον· Ἄρα οὗτος ἡμῶν ἐστὶν αὐτός; ἄρα ἀληθὲς ἐστὶ τοῦτο, ὅτι τὸ τέκνον ἡμῶν ὀρώμεν; Τί μὲν οὐ λέγοντες, τί δὲ οὐ πράττοντες, ἅτις τῆς εὐχαριστίας τῆς γενομένης εἰς αὐτοὺς θαυματουργίας καὶ κηδεμονίας καὶ θερμῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου. Μεταστρέψαντες δὲ τὴν λύπην εἰς χαρὰν μεγίστην πάντες, καὶ δοξάζοντες τὸν Θεὸν τὸν ποιῶντα παραδόξα θαύματα, εὐχαριστοῦντες καὶ τῷ ἁγίῳ Μεγαλομάρτυρι, ὅταν ἐκ τοῦ βράζοντος θερμοῦ, τοῦ ἀποκαμινθέντος ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, εἰς τὴν τοῦ Ἁγίου προσκίαν πιεῖν προσάπτουσιν.

29 Οὕτως δὲ ἐπὶ θαύματι προσέκλινον ἀκούσκατε. Τὸ γὰρ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας λειψὸν κοινούμενον, οὐ πᾶν μεγίστον ἐν, ἀλλὰ καὶ λίαν μικρότατον· οἱ δὲ ἐν τῇ τοῦ Ἁγίου μνήμῃ συναθροισθέντες, πλείστοι τὸν ἀριθμὸν ὑπῆρχον. Οὐ μόνον δὲ τοὺς ἐν τῇ τραπέζῃ καθήμενους πιεῖν ἐπὶ ἔρκεσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρισταμένους, καὶ τοὺς ἐξυπηρετοῦντας, καὶ τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ πάντας τοὺς παρατυγχάνοντας καὶ ἐπισυναχθέντας· μήτε ἐλάττωσιν τοῦ θερμοῦ, μήτε ψυχρότετα ἐκ τοῦ τοσοῦτου διαστήματος εἰσεδέχμενον, ἀλλ' ἵν' ἀνακαλῆζον καὶ βράζον, ὡς ὑπὸ λαυροτάτου πυρὸς ἐκφυσόμενον. Ὅσπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ Προφῆτου Ἠλίου, τῆς φιλοξένου καὶ φιλοπνευματικῆς χάριτος

Illis vertente
anno votivas
epulas cele-
brantibus,

eorum re-
cordatus ca-
pitulus

et sorbi-
tunculam
hero prun-
dentis laturus,

D
EX MS.
VATICAN.

subito trans-
fertur et red-
ditur suis

E
S. Georgii
beneficio

cum eodem
quod manu
ferebat
encomio ;

F

ex quo mira-
bilitate mul-
tiplicato

EX MS.
VATICANO
cum plurimi
bibissent,

g

A χήρας ἢ τοῦ ἀλεύρου ἄρθε· καὶ ὁ καμψόκητος τοῦ ἐλαίου οὐκ ἔλαττον ἔσται· οὕτως οὐ δὲ ἔν τῃ σμικροτάτῃ κουκουμῇ τοῦ θερμοῦ μεταδύσει· ἔλλαψεν τινὰ εἰσεδέξατο, ἀλλ' ἐπὶ ἤρκεσε πᾶσιν ἀγνόνως μεταδιδόμενον. Καὶ ὡς περ g ἢ ἐπὶ τῶν σχιδάκων τοῦ ὕδατος ἐπέκλυσεν τὸ παρὰ φύσιν ἀναρθεῖν πῦρ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Προφῆτου Ἰλίου οὐ κατέσβεσεν, ἀλλὰ μείζονως ἀνέπτεν· οὕτως καὶ ἢ τοῦ θεῖου πυρὸς ἐνέργεια διὰ τῆς τοῦ Μάρτυρος θερμότητος πρεσβεΐας τε καὶ δυνάμεως, τὸ τοῦ θερμοῦ ἀγγεῖον προσέπληνεν καὶ διεπύρηνεν. Ὡς καινοῦ καὶ παραδόξου θαύματος! ὡς ἐξαίσιου πράγματος! Τίς ἀκούων ταῦτα οὐκ ἐκπληγίει, καὶ δοξάζει τὸν ἐν ταῖς Ἀγίοις δοξαζόμενον Κύριον;

ipsum vasculum
Sancto conse-
cratur

30 Πίνοντες οὖν εἰς τὴν τοῦ Ἀγίου πρεσβεΐαν καὶ κο-
ρεσθέντες ἄπνυται, ἐπὶ πλείον εὐφρανθήσαν, δοξάζοντες καὶ εὐχαριστοῦντες Χριστὸν τὸν Θεόν. Καὶ λαδόντες τὸν
B παιῖδα, ἐν τῇ πανσέπτῃ νασί τοῦ Μάρτυρος ἀπῆσαν, χαίροντες ἑμῷ καὶ κλαίοντες, καὶ ταῖς τῆς χερροσύνης θάκρυσιν τὸ ἔδαφος καταδρέκοντες· οἶδεν γὰρ ὡς τὸ τῆς λύπης ἐπέεσκατον, οὕτω καὶ τὸ τῆς χαρᾶς ἀπροσδόκητον, ταῖς τῆς ἐπιτυχίας ἐνθουσιάζει θάκρυσιν. Ταῦτάς οὖν φωνᾶς εὐχαριστηρίους πρὸς τὸν Ἅγιον βοῶντες καὶ λέγον-
τες· Εὐχαριστοῦμεν, Ἅγιε τοῦ Θεοῦ, τὴν σὴν θερμότητα πρεσβεΐαν καὶ ἀντίληψιν, ὅτι οὐ παρῆδες τὴν δέχσιν ἡμῶν οὐ δὲ τὰ θάκρυα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγγύην ἐπλήρωσας, καὶ τὸν υἱὸν ἡμῶν ὑγῆ καὶ σεσωσμένον ἡμῖν μετὰ σωτη-
ρίας ἀπέδωκας. Ἀλλὰ σύγγνωθι ἡμῖν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κακίαις καὶ ὑπερβολαῖς λύραις, οἷς πρὸς σὲ πεποιθήκαμεν, ὡς κατὰ παιῖδα ὑπάρχον· ευμενὲς καὶ εὐσυμπάθης· πόνον γὰρ καρδίᾳς ἀνθρώπου, καὶ τοῖς φυσικοῖς σπλάγγνοις νυτῶμενοι, ἔκοντες τὰ μὴ δένοντα ἐνθεγγόμεθα. Ταῦτάς οὖν καὶ πλείους εὐχαριστίας τὸν Ἅγιον ἱκετεύοντες, τὴν νύκτα πᾶσαν ὄπνοι διατελέσαντες, καὶ τὴν μὲν ἐρη-
τὴν καὶ μὲν αὐτοῦ χειρὸς καὶ εὐχαριστήριον ἐκτελέσαντες, θεδῶκαμεν τὸ κοινούμιον ἐκεῖνο, τὸ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀποκομισθέν, ἐν τῇ τοῦ Ἀγίου νασί, τοῦ εἶναι εἰς ὑπερείαν τῆς ἐνώσεως τοῦ ἀρχάντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐν τῷ ἱερουργίᾳ, εἰς πίστισιν καὶ μαρτυρίαν τῶν ὁρώντων τε καὶ ἀκούοντων τὰ περὶ τοῦ παραδόξου θαύματος h. Ὁ δὲ διασωθεὶς παραδόξως Γεώργιος, τότε μὲν κημιδῇ μετρή-
κον ἴν, οὐν δὲ εἰς γῆρας ἑλληκτικῶς διεγείτα αὐτὸς καθε-
ξῆς τὴν γενασμένην εἰς αὐτὸν παράδοξον θαυμαστοποιᾶν καὶ σωτηρίαν τοῦ ἀγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, μη-
δενὸς ἄλλου εἰς μαρτυρίαν ἐπιδεδυμένος.

ad perpetuam
reminiscentiam;

31 Τοῦτο τὸ παράδοξον θαῦμα ἀκουστὸν γέγονεν ἐν
C πάσῃ τῇ περιχώρῳ ἐκεῖνῃ· οἱ τινες ἐρχόμενοι, καὶ παρὰ τοῦ διασωθέντος Γεωργίου τὸ παράδοξον τοῦ θαύματος μαγνθάνοντες, καὶ τὸ κοινούμιον ἐν τῇ τοῦ ἀγίου Μάρ-
τυρος νασί ὁρώντες, ἐπὶ πλείον ἐθαύμαζον ἄπαντες, δοξά-
ζοντες τὸν Θεόν, καὶ εὐχαριστοῦντες τὸν ποιῶντα τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτοῦ. Ὡς οὖν θαυμαστός ὁ Θεός ἐν τοῖς Ἀγίοις αὐτοῦ, καθὼς ὁ Προφῆτης Δαυὶδ ἐμελῶ-
θησεν, ἀληθῶς τοὺς Ἀγίους τοὺς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐθαυμάσ-
τωσεν ὁ Κύριος· ἐφαρμόσειεν δὲ καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητὸν τὸ φάσκον, Τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν Θεόν, πάντα συνερ-
γεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. Εὐγε τοῦ μεγίστου θαύματος! Εὐγε καὶ τῆς τῶν γονέων πίστεως! Ὑπέρευε καὶ τῆς τοῦ Μάρ-
τυρος κηδεμονίας, εὐσπλαγγνίας, καὶ ἀντιλήψεως. Τὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἀβραάμ ἡ θούμης αὐτοῦ ἀδοξότερον; Ἐκεῖνος γὰρ ἀρπαγεί ὑπὸ Ἀγγέλου ἐκ τῆς Μεδικῆς ἰ χώρας, τὸ
i ἄριστον εἰς Βαβυλῶνα τῇ Δανιὴλ ἐν τῇ ἑλκτικῇ τῶν λέον-
των ἀθρόως εἰσεκόμισε, καὶ αὐθις ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι αὐτὸν ἀπεκατέστησεν· k ὁ δὲ γε Τροπαιοφόρος Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, καὶ στεφανίτης, καὶ ὁπλοφόρος, καὶ καλλί-
νικος ἀθλοφόρος Γεώργιος, ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ δου-
λείας τὸν παιῖδα ἀρπάσας καὶ λυτῶσάμενος, καὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ βαρβαρικῆς θηριωδίας ἐλευθερώσας, μετάρ-
σιον παρ' ἐλπίδα, ἐν ῥήτῃ σφάλλομαι, ἐν τῇ ἐκαστοῦ οἴκῳ, τοῖς ἰδίῳις γονεῦσιν πενθοῦσιν καὶ κλαίουσιν, ἀσυνῇ, σε-
σωσμένον, καὶ ἀλώετον, παραδόξως διέσωσε, καὶ ὑγῆ μετὰ σωτηρίας ἀπεκατέστησεν, τὸ τοῦ θερμοῦ ἀγγεῖον
βράχον ἐπικομιζόμενον, εἰς ἐκπληξιν ἄγοντα τοῖς ὁρῶντας

h
eius etiam
testis adoles-
cens vivebat

cum hac tota
regionem
vulgarentur.

similia his
quae de Abacuc
leguntur,

i

k

καὶ ἀκούοντας. Ἀλλ' ὡς περ πάλαι οἱ τοῦ σωτῆρος Ὁμο-
λογηταὶ Γουρίας, Σαρμωνᾶς τε καὶ Ἀβείθους, τὴν ἐν τῇ
Γαλιλαίᾳ ἀπαχθείσαν κόρην καὶ ζώταφον γενομένην, ἐκ τοῦ
τάφου ἀρπάσαντες ἐν τῇ πανσέπτῃ αὐτῶν νασί προσήνεγ-
καν, καὶ ταύτην τῇ ἰδίᾳ μητρὶ σεσωσμένην παρέδωκαν·
* οὕτως καὶ ὁ θερμότητος πρέσβης καὶ ἀντιλήπτορ καὶ
προστάτης Γεώργιος, τῇ πίστει τῶν γονέων καὶ ἱεσείᾳ
καμπτόμενος, τὸν αἰχμαλωτισθέντα παιῖδα, καὶ ἐκ τῆς
τοῦ πολέμου συμπτώσεως ἀπληκτον καὶ ἀλώετον διετή-
ρησεν, καὶ ἐκ τῆς ἐθνικῆς δουλείας ἐλευθερώσας, παρα-
δόξως διέσωσεν.

32 Ἀλλ' ὁ Μάρτυς παγκόσμιε καὶ παμπόθητε, τὸ
ἐρασμιώτατον καὶ σεβασμιώτατον καὶ πράγμα καὶ ὄνομα,
τὸ Θεοῦ γεώργιον καὶ ζωηφόρον βλάστημα, καὶ εὐθαλές
καὶ καρποφόρον φυτὸν τῆς ἀγλήσεως, τὸ διατρέφον τὰς
εὐχὰς καὶ καρδίας τῶν πίστει προσκαλωμένων σε· ὁ
μαρτύριον ἀγλαΐσμα, καὶ ἀθλοφόρον καύχημα, καὶ τῶν
πίστων διάσωμα· ὁ παντοχῶς προϊστάμενος, καὶ θειῶν
ἐξαίρουμένος, καὶ φρουρῶν καὶ φυλάττων, καὶ περιέπων
καὶ σκέπων τοὺς μετὰ πίστει ἀδιστάκτου προσκαλου-
μένους σε, καὶ πόθῳ ἐξαίτουμένους, τῆς σῆς θερμότητος
πρεσβεΐας καὶ ἀντιλήψεως· πρόφθασον καὶ ἡμῖν, τοῖς
πίστει καὶ πόθῳ ἐπικαλουμένοις σε, καὶ τὴν φαίδραν καὶ
ἀρίαν σου μύθῳ πανηγυρίζουσι, λυτῶν ἡμᾶς ἐκ
τῆς τῶν ὁρώντων καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς ἐν ἔδρας
τε καὶ κακώσεως. Σὲ γὰρ πᾶς πιστὸς ἐπικέκληται, καὶ
πάν στόμα σε δοξάζει, καὶ πᾶσα γλῶσσα ὑμνεῖ, καὶ τὸ
πάνσεπτον καὶ θεῖον καὶ πεποιημένον σου ὄνομα ἐν πάσῃ
τῇ οἰκουμένῃ ᾄδεται καὶ προσκυνεῖται καὶ μεμακάρισται·
σε πάντες Χριστιανοί, μετὰ Θεοῦ καὶ τὴν πανάχατον
αὐτοῦ Μητέρα καὶ Δέσποιναν ἡμῶν, ἀδικαίεπτως ἐπι-
καλοῦνται, καὶ βοηθὸν καὶ προστάτην ἐτοιμώτατον καὶ
ἀντιλήπτορα καὶ ὑπέρμαχον καὶ πρεσβευτὴν ἀκαταίσ-
χνητον κέκτυται. Σὺ οὖν πανένδοξε καὶ ὑπερλαμπρὴ καὶ
στεφανίτης Γεώργιε, ὡς παρόντιον εὐπρόσδεκτον πρὸς τὸν
ἀθλοθέτην καὶ στεφανότην καὶ δεσπότην καὶ Κύριον καὶ
Θεόν ἡμῶν κεκτημένος, συγκύνησον εἰς πρεσβεΐαν ὑπὲρ
ἡμῶν τῶν θεομένων σου, καὶ τοὺς σοῖς συναθλητάς καὶ
συμμάρτυρας, καὶ τῶν Χριστιανῶν προστάτας καὶ ἀντι-
λήπτορας, τὸν Πρωτομάρτυρα καὶ ἀμνησίσκαλον Στέφα-
νον, τὸν ἐνδοξότατον καὶ παρμεγίστον Θεόδωρον, τὸν
καρτερικώτατον καὶ περιφανέστατον Εὐστάθιον, τὸν γεν-
ναϊώτατον καὶ περιβόητον Προκίπιον, τὸν πανεύφημον
καὶ πανεξάρχουστον Δημήτριον, τὸν σοφώτατον καὶ
φρονιμώτατον Εὐστράτιον, τὸν πολυάθλον καὶ ἀνδρείωτατον
Παντελεήμονα, τὸν στερότατον καὶ ἱεροσφόρον Μερ-
κούριον, τὸν περίφθον καὶ ὑπερλαμπρὸν Ἀρτέμιον, τὸν
πανσεβάσμιον καὶ πανπόθητον Μηνᾶν, τὸν ὡραιώτατον
καὶ περικαλλέστατον Θαλλεῖον, τὴν τετραδεκά ρήμον
στεφανόρον χορείαν τῶν ἀπαιτήτων τεσσαρτάκοντα Μαρτύ-
ριον, τοὺς συμπαθιστάτους ὁμολογητάς τοῦ Χριστοῦ καὶ
Μάρτυρας Γουρίαν Σαρμωνᾶν τε καὶ Ἀβείον, καὶ πάντας
καθεξῆς τοὺς ἀθλητάς καὶ τροπαιοφόρους ὁπλητάς καὶ
μάρτυρας, ἱκετεύοντας καὶ δυσωποῦντας σὺν σοὶ τὸν στε-
φανότην καὶ ἀθλοθέτην καὶ νικοποῖον Χριστὸν, τὸν Θεόν
ἡμῶν, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τὰ πρὸς σωτηρίαν πρεσβεύοντας· τοῖς
υποσούσιν ἴασιν, καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις ἀνάρψουσιν, τοῖς ἐν
θλίψει παραμυθίσαν, τοῖς ἐν ἀνάγκαις βοήθειαν, τοῖς ἐν δεσ-
μῶν ἀνεσιν, τοῖς ἐν συκοφαντείαις λύτρωσιν, τοῖς ἐν κιν-
δύνοις ἀντίληψιν, τοῖς ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις καὶ ἀνομίαις
πεφροτισμένοις τῶν πλημμελημάτων συγχώρησιν, ἐπισ-
πιπτόμενοις, φρουροῦντες, φυλάττοντες, ὁδηγοῦντες πρὸς
σωτηρίαν καὶ συντήρησιν τῶν ἐντολῶν καὶ δικαιωμάτων
Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ταῦτα οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρ-
τηλοὶ καὶ ἀνάξιοι συνεγραψάμεθα, ἵα περ τοῖς ὀφθαλμοῖς
ἡμῶν ἐφάρακμεν, καὶ τοῖς ὡσὶν ἡμῶν ἠκούσαμεν, εἰς
δοξάν Θεοῦ καὶ αἰῶνα, ἵνα μὴ γρονθὶ παραδρομῇ λήθης
βύθοις καὶ ἀγνωσίας ἐπικαλυφθῇ τὸ παράδοξον τοῦ θαύ-
ματος, τοῦ διὰ τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδοξοῦ Μεγαλομάρτυρος
Γεωργίου γεγενῆς, ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς· ἀλλὰ καὶ ταῖς
μετέπειτα γενεαῖς κηρυχθεῖν καὶ πάντας, οἱ τε ἀναγι-
νώσκοντες καὶ οἱ ἀκούοντες, δοξάζουσι καὶ εὐλογοῦσι
Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ποιῶντα τὸ θέλημα
τῶν φοβουμένων αὐτοῦ, καὶ δοξάζοντα τοὺς δοξάζοντας
αὐτοῦ·

D
et in Actis
SS. Guria et
Sociorum.

Auctor S.
Georgii patro-
nium

E

et aliorum
Martyrum

F

atque Sancto-
rum suffragia
implorat.

I

A αὐτὸν. "Ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα καὶ εὐχαριστία, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a MS. Ambros. pro τῶν αὐτῶν habet τοῦ Θεοῦ.

b Abhinc usque ad locum sub finem numeri 26 signandum * deficit jam dictum MS. Porro numeri hic signandi iidem erunt qui in Latino Analectorum commentario notantur, quo facilius inde huc recurrere lector possit.

c Προσμονάριος Latinis istius xvi, Mansionarius.

d Bulgari et Hungri, gentes Europææ ad Danubium, a quibus præcipue bellum gestum: quidni tamen iis jungi potuerint per Bosphorum Cymmerium Scythæ et Turcæ, ad Mæotidem paludem habitantes; vel potius iisdem confederati per Boreales limites irrupisse in Imperium, ac similiter Medi ab Oriente carpsisse limites eadem occasione? nam ex tam dissitis gentibus unum conflatum aquis paribus exercitum, qui Constantinopolim occupare tentaverit, vix est credibile, auxiliares aliquas Asiaticarum gentium turmas Bulgaris adjunctas fuisse, non est impossibile.

e Forte melius πορεύεσθαι.

f Hic desinit defectus MS. Ambrosiani.

B Idem MS. a Vaticano quandoque phrasi varians, sensu numquam (quapropter singula notare omitimus) hunc sensum sic effert, καὶ ὡς περ ἡ ἐπεισχεῖα τοῦ ὕδατος τὴν παρὰ φύσιν ἀναφθεῖσαν φλόγα τῇ ἐπικλήσει τοῦ αὐτοῦ Προφήτου Ἠλείου οὐ κατεσβέσθη.

h Abhinc iterum usque ad numeri sequentis initium deficit nos MS. Ambrasianum.

i Inno Ἰουδαϊκῆς, in Ambrosiano sensus imperfectus neutrum habet.

k Ibidem desiderantur sequentia usque ad *

l Ibidem, omisso oculorum testimonio, sola aurium fides allegatur: sic tamen ut appareat sensum esse mutilum, et priorem istam partem aut aliquid simile deficere.

ΕΤΕΡΟΝ ΘΑΥΜΑ a

Ex MS. Bibliothecæ Ambrosianæ f. N. 158.

Εν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις τοῦ μεγάλου καὶ εὐσεβεστάτου Βασιλέως ἡμῶν Θεοδοσίου, ἦν τις ἄνθρωπος ἐν Καππαδόκει ὀνόματι Θεόπιστος, ἡ δὲ σύμβιος αὐτοῦ ὀνόματι Εὐσέβεια· ἦσαν γὰρ ἀμφότεροι εὐσεβεῖς καὶ φοβούμενοι τὸν Θεόν, τέκνον δὲ αὐτοῖς οὐκ ὑπῆρχεν. Τῷ οὖν ἔτι ἐβδόμῃ ἀπὸ τῆς παρθενίας b τῆς αὐτοῦ συζύγου, ἐξῆλθεν ὁ Θεόπιστος τῇ εἰκοστῇ τοῦ Μαΐου μηνὸς πρὸς τὴν γῶραν αὐτοῦ, τοῦ ἀρωτρῆν μετὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ. Τῇ δὲ ὥρᾳ τοῦ ἀρίστου ἀφείλοντο τὰ ζεύγη τῶν βοῶν εἰς τὸ ἐλκυσθῆναι χόρτον· οἱ δὲ πεσόντες ἀφύπνωσαν. Ἐλκυσθέντων δὲ τῶν βοῶν χόρτον, παρῆλθεν ἐκεῖσε πρὸς τὰς ἐρήμους καὶ ἀφυσεῖς ἐγένοντο. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ Θεόπιστος, λέγει πρὸς τὸν δούλου αὐτοῦ, Τί γέγονεν τὰ ζεύγη τῶν βοῶν ἡμῶν; Ὁ δὲ λέγει· Σὴ ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ γινώσκον μετὰ σοῦ γὰρ ἐφύπνωσα.

2 Ὁ δὲ ἐγερθεὶς καὶ γυρεύσας ἕως ἑσπέρας οὐχ εὔρεν αὐτά. Εἰσελθόντων δὲ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγει τῇ συμβίῳ αὐτοῦ· Γύναι, c ἐχάσαμεν τὰ ζεύγη τῶν βοῶν. Ἦ δὲ λέγει, Πῶς ἐχάσατε ταῦτα; Ὁ δὲ λέγει· Ἀπελύσαμεν αὐτά πρὸς τὸ ἐλκυσθῆναι χόρτον, ἡμεῖς δὲ ἀφύπνωσαμεν, καὶ ἐξυπνοὶ γενόμενοι οὐδὲν εὔρομεν. Ἦ δὲ λέγει, Οὐκ ἐγυρεύσατε ὡς ἔδει. Ὁ δὲ λέγει· Πίστευσόν μοι πάντα ἐγυρεύσαμεν, ἀλλ' οὐδὲν εὔρομεν. Οἱ δὲ ἀτενίσαντες εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπον· Εὐχαριστοῦ μέν σε, Κύριε, εἰ μὲν ἡμέτερα εἰσὶν ὑμήτερα, καὶ γενήσονται· εἰ δὲ μή, γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός σου. Τῇ δὲ ἐπ' αὖριον λέγει ὁ Θεόπιστος πρὸς τὸν δούλου αὐτοῦ· Λάβε ἄρτον, καὶ ἐξέλθε πάλιν εἰς ἀναζήτησιν τῶν βοῶν ἡμῶν. Ἐξῆλθεν οὖν, καὶ δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος γυρεύων, οὐδὲν εὔρεν αὐτά, καὶ ἀπίστρεψεν καινός.

3 Οἱ δὲ γειτῶνες αὐτοῦ ἤρξαντο μετεωρίζεσθαι, καὶ

Aprilis T. III.

κατεγέλου αὐτούς, λέγοντες· Οὐ πρέπει σοι οἰκωδασπτεῖν, ἐπειδὴ ἔχουσας τὰ ζεύγη τῶν βοῶν σου. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ὑπεμειδόσεν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· Οὐκ ἐπεκαλέσω Ἀγίους τινάς, ἵνα ἐπισκέψονται σοι, καὶ εὔρωσι τὰ ζῷά σου; Ὁ δὲ ἔφη, Ἀπαντας ἐπεκαλέσαμεν, ἀλλ' οὐδὲν εὔρομεν. Λέγει τις νεάνισκος, Ἐπεκαλέσω τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸν ἐν Καππαδόκει, ἐπειδὴ πάνυ θερμῶς ὑπάρχει, καὶ διὰ μικροῦ σκεύους ἐλαίου ἐρύσας τοὺς ἀνθρώπων d ἀπὸ Συρίας· ὁμοίως καὶ σὺ ποιήσου, καὶ εὔρωσις τὰ ζῷά σου. Ὁ δὲ Θεόπιστος μειδῶν αὐτοῦ, ἔφη· Τάχα καλῶ αὐτόν. Ὁ δὲ νεάνισκος λέγει, Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς ἐπεκαλέσω αὐτόν. Λέγει ὁ Θεόπιστος, Σὴ ὁ Θεός, ὅτι ἐὰν εὔρω τὰ ζῷά μου, σφάξω τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν, καὶ καλέσω αὐτόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπέθανεν e πῶς μέλλει τρυφᾶν; εἶπον φανερώς, Ἐλθῃ.

4 Ὁ δὲ φιλόανθρωπος Θεός, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπων σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, βουλόμενος δεῖξαι τὰ θαύματα τῶν Ἀγίων αὐτοῦ, εἰς τὸ καταπειῖσαι τοὺς κακόφρονας αἰρετικούς, κατὰ τὴν τοῦ Ἀγίου θερμῆς ἀντίληψιν· τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ φαίνεται ὁ Ἅγιος, λέγων αὐτῷ καθ' ὕπνου· Ὑπάγε κατὰ τὴν ὁδὸν, καὶ εὔρωσις τὰ ζῷά σου· καὶ ὁ ἐπηγγείλω μοι τάχειον ποιήσου, καὶ κήλεις μοι, κἀγὼ ἔλθω. Ὁ δὲ ἐξυπνος, λέγει πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, Τὰ δε καὶ τάδε εἶδον. Ἦ δὲ εἶπεν· Πορεύου, καὶ ἴδε εἴ τι ἀποκαλύψει ἡμῖν ὁ Ἅγιος, Ὁ δὲ ἀπελθὼν εὔρε τὰ ζεύγη τῶν βοῶν αὐτοῦ ἐλκύντων χόρτον· καὶ περιχαρὴς γενόμενος νύχαριστήσεν τὸν Θεόν καὶ τὸν ἅγιον Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, καὶ ἤγαγεν αὐτά εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ λέγει ἡ γυνὴ αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, θέλων αὐτὸν δοκιμάσαι· Τάχα οὐκ ἀπῆλθες ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ; Ὁ δὲ ἔφη, Πολλάκις, εὐθεν καὶ εὐθεν ἐκεῖ ὥδουσα, ἀλλ' οὐδὲν εὔρον· μὴ γὰρ μῆκός ἐστιν. Ἦ δὲ λέγει, Εὐχαριστήσωμεν τὸν Κύριον καὶ τὸν ἅγιον Γεώργιον, καὶ ὁ ἐπηγγείλω πλήρωσον.

5 Ὁ δὲ ἔφη· Σφάξωμεν ἑρίφον, ὅπως ἐκτελέσωμεν τοῦ Ἀγίου τὸ μνημόσυνον. Καὶ τοῦτο ποιήσαντες ἐξετέλεσαν, νομίσαντες ἀρέσειν τὸν Ἅγιον. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ φαίνεται αὐτῷ ὁ Ἅγιος λέγων· Θεόπιστε εἰς τὸν ἑρίφον τοῦτον ἔμελλες τοῦ καλεῖν με; αὐτάρκεις μοι ὁ ἑρίφος οὗτος; ὁ ἐπηγγείλω ταχέως πλήρωσον, καὶ σφάξον τὰ δύο ζεύγη τῶν βοῶν, κἀγὼ ἔρχομαι· εἰ δὲ μή, μετανοῆσαι ἔχεις. Ὁ δὲ ἐξυπνος γενόμενος, καὶ εἰς ἀθυμίαν ἐλθὼν, λέγει πρὸς τὴν σύμβιον αὐτοῦ, Τάδε εἶδον. Λέγει· Σφάξωμεν ἐν πρόβατον καὶ ἄρνιον, καὶ πάντως δέχεται αὐτά ὁ Ἅγιος. Καὶ οὕτως ποιήσαντες ἐξετέλεσαν τὴν Ἀγίου μνήμην. Πάλιν φαίνεται αὐτῷ ὁ Ἅγιος τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ καὶ λέγει· Θεόπιστε. Ὁ δὲ Θεόπιστος, Ἰδοὺ, ἐγὼ Κύριε. Λέγει αὐτῷ εἰς τὸ ἐν πρόβατον καὶ ἄρνιον ἔμελλες τοῦ καλέσαι με; οὐκ οἶδας ὅτι Κόμης f εἰμί; Σὺ ἀφ' ἑαυτοῦ εἶπας, Σφάξω τὸ ἐν ζῶον καὶ καλέσω σε· καὶ τοῦτο οὐκ ἐποίησας, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀνέχομαι σοι, ἐὰν μὴ σφάξης τὰ δύο ζεύγη τῶν βοῶν σου καὶ ὅσα πρόβατα ἔχεις καὶ βόας, οὐκ ἔρχομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἀριστήσαι· ἀλλ' αἰτούμαι πῶρ παρὰ Κυρίου, καὶ σὲ καὶ τὸν οἶκόν σου πυρίκαυστον ποιήσω.

6 Ὁ δὲ ἐξυπνος γενόμενος, καὶ φόβῳ συσχεθεὶς, μετὰ τῇ τῇ φωνῇ, Οἶμοι! οἶμοι! ἔφη, Τί ποιήσω; τίς ἐστὶν ὁ καθύπνου φαινόμενός μοι καὶ φρυκτωδῶσι ῥήμασιν ἐπαπειλὼν μοι! Μὴ φάντασμα ἐστὶν καὶ χλευάζει με, ὅπως τῇ ὑπαρξί μου εἰς ἐν ἀπολέσω, καὶ ἔσωμαι πένης καὶ ἐγὼ καὶ ἡ ὁμόζυγός μου; Μὴ καὶ ὅτι εἰσὶν τοῦ Ἀγίου τὰ ῥήματα, ὅτι λέγει μοι, Σφάξον τὰ πάντα σου κἀγὼ εἰσελθὼ τοῦ ἀριστήσαι; Πῶς ἐνδέχεται νεκρὸς τρυφᾶν; Οὐ ποιήσω αὐτῷ, ὅπως ἐξαλείψω τὸ μνημόσυνόν μου. Εἶθε μὴ εὔρον αὐτά! Ἦ δὲ καλὴ ἐκείνη γυνὴ, παρεκάλει αὐτὸν λέγουσα, Ὁ Θεός συγχωρήσει σοι, ὅτι εἶπας τὸν Ἅγιον φάντασμα ὑπάρχειν. Ἀδυνατεῖ ὁ Ἅγιος τοῦ ἐπισκέψαι ἡμᾶς; τάχα εἰ μέλλει πλουτήσαι ἡμᾶς, ὡς καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐπλούτησεν. Ὁ δὲ ἰλαρωθεὶς τῇ καρδίᾳ ἐσωπώσεν. Καὶ λέγει πάλιν ἡ Κύρια Εὐσέβεια· Κύριε μου, εἰ τάχα οὐχ εὔρομεν αὐτά, τάχα γέγονεν καιρὸς χειμέριος, καὶ τὰ εἰκοσι πρόβατα καὶ οἱ δέκα χοῖροι παρήλθον, καὶ τάχα ἀπὸ τοῦ νῦν οὐκ ἔχομεν αὐτά.

D
EX MS.
VATICANO
et de invocando
S. Georgio,
monitus,

par eorum
jocose vovet.
d

iusque Sancta
manifestante
reperitis,

E

hadum offert :

tum jussus
utrumque par
offerre, ovem
et agnum ex-
hibet frustra.

f
jubetur in-
super oves
omnes offerre :
F

quod ille
recusat facere,
illusionem
esse ratus :

Theopistus
agricola
Cappadox,

c
amissos boves
frustra requi-
rens,

EX MS.
AMBROS.
*tandemque
per visum
severius incre-*
pitus,

*jubet omnia
sua animalia
mactari.*

g
*Parato
convivio suppr-*
venit Sanctus,

h

i

k

*paucumque et
vnum ab-*
undare fa-
cit:

reservata-
que ossa
coram se
ponens,

o

A 7 Ὁ δὲ οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' ἔμεινεν, μήτε γάρον μήτε πύον, ἐκ τῆς ἐπεληούσης αὐτῇ λυπῆς. Ὁ δὲ Ἅγιος φαίνεται αὐτῷ ἐπὶ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, ἐφ' ἑπταυ λευκοῦ καθεζόμενος, βασιλεύων καὶ τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀνθρώπε, θαυμάσιον ἔχεις καὶ γάλασμά με ὑπολαμβάνεις. Ὑποδεῖναι δὲ αὐτῷ καὶ τὸν τίμιον σταυρὸν, λέγων· Οὐκ ἔστιν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ αὐτῇ; Λέγω σοι, μὰ τὴν δύναμιν ταύτην, ἐὰν μὴ ποιήσεις τὸ θέλημά μου, πῦρ αἰταῦμαι παρὰ Κυρίου, καὶ σὲ καὶ πάντα σου ἐφ' ἐν ἀπολέσω. Ὑποδεῖναι δὲ αὐτῷ πολλὰς τιμωρίας, ἐπαπειλὼν αὐτόν, καὶ λέγων, Κάλῃσόν μοι πόλλιν, πλουσίους καὶ πένητας πρὸς ὑπερησίαν τῆς τραπέζης σου. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος, καὶ γνῶν πόλλιν συνεχόμενος, λέγει μεγάλῃ τῇ φωνῇ, Πῶν ὡς κελεύεις, Κύριε μου· καὶ ἡ ὑπακούεις μου σοὶ ἐστὶ, καὶ γὰρ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ αἰκῇ μου.

B 8 Ὁ δὲ ἐπιτάξας τοῖς παισὶ καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ, ἔλεγεν, Τέμνεται πάντα τὰ κτήνη μου, ὅτι τάδε καὶ τάδε εἶδον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. Οἱ δὲ καθ' ἑαυτοὺς ἔλεγον. Τάχα ἐμωράνθη καὶ θέλει ἀπολέσαι τὸ μυκηθίσκον αὐτοῦ. Ὅμως δ' οὐκ ἔτεμνον τὰ πρόβατα καὶ τοὺς χοίρους καὶ τὰ ζεύγη τῶν βουῶν· ἠνυπόμνησαν δὲ καὶ οἶνον καὶ ἄρτον, πρὸς ὑπερησίαν τῆς τραπέζης αὐτῶν, καὶ ἐκάλῃσαν πάντες ἐκ τῆς κώμης τῶν ἐδιδύμκωντα, ἐκάλῃσαν δὲ καὶ Ἱερεῖς ἐκτελέσαντες ἀπὸ ἐσπέρας ἕως πρωῒ τοῦ τοῦ Ἁγίου καυνύας. Οἱ δὲ λειτουργήσαντες εἰς πλείστον χρόνον τοῦ Ἁγίου, ἐλθόντες πρὸς ἀριστεύσαι, καὶ ποιήσαντες τὴν εὐχαριστίαν, ἐκαθέστησαν, ἐκδεχόμενοι τὴν τοῦ Ἁγίου ἐπισκέψιν.

9 Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ κράτος ἐγένετο μέγας, καὶ εὐθὺς ἔβησαν τριάκοντα g καβαλάριοι, καὶ λέγουσιν, Ὁ Κόμης ἡμῶν ἔρχεται. Ἦδη αὐτῶν λαλοῦντων, ἔβησαν ἑταροὶ πλείστοι τῶν τριάκοντα, κράζοντες τῷ οἰκοκύρῃ, Ὁ Κόμης ἡμῶν ἔρχεται, ἐξέλθετε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἐξήλθον. Καὶ θεασάμενος αὐτοὺς [ὁ Θεόπιστος], λέγει πρὸς αὐτοὺς, Τίς ἐστὶν οὗτος; Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· Νέος Κόμης ἐστὶ, καλούμενος Γεώργιος, ἐστὶν δὲ τῷ γένει Καππαδόξ, καὶ ἔρχεται τοῦ ἀριστήσαι ὧδε. Λέγει αὐτοῖς ὁ Θεόπιστος. Ὁ Κόμης τοιαύτην παρόρησιν ἔχει; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο, Ὅτι ὁ Βασιλεὺς, ὡς χρησίμῳ αὐτοῦ δοῦλον, οὐ μόνον τὴν h Κομμενταρίαν αὐτῷ ἐχαρίσατο, ἀλλὰ καὶ πάντα ἐπισκοπεῖν αὐτῷ δέδωκε. Ὁ δὲ ἐκπλαγείς τῇ πλήθει, λέγει αὐτῷ· Τάχα οὕτε οἶνον ἔχω, οὕτε ἄρτον, ἵνα χορτάσωσιν οὗτοι. Καὶ εὐθὺς φαίνεται αὐτῷ ἐφ' ἑπταυ λευκοῦ καθεζόμενος, καὶ δύο νεάνισκοι ὥραῖοι ἐχράτουν αὐτοῦ ἐνθε καὶ ἐνθε· καὶ ἕτερος νεάνισκος ἔμπροσθεν αὐτοῦ λέγων, Ὁ Κόμης ἦδη ἔρχεται. Ὁ δὲ Ἅγιος λέγει, Χαίρε, Θεόπιστε καὶ πάντες οἱ μετὰ σοῦ. Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες εἶπον, Καλῶς ἦλθεν ὁ αὐθέντης ἡμῶν, ὁ ἅγιος Κόμης. Καὶ λέγει ὁ Ἅγιος· Θεόπιστε, ἔμαθον ὅτι τὸν Ἅγιον Γεώργιον ἤμελλον καλεῖν, καὶ ἀντ' ἐκείνου k ἦλθον ἐγὼ· δι' οὗ καὶ ἐγὼ Γεώργιος καλούμαι Καππαδόξ· ἀλλὰ μὴ λυποῦ, οὐ μὴ ἀπολέσεις τὸν μίσθον σου. Τότε μικρὸν ἰλαρωθεὶς ὁ Θεόπιστος, λέγει· Οὐχί, Κύριε. Καὶ λέγει ὁ Ἅγιος· Κέλευσον πάντας καθίσθηναι ἐπὶ τῆς τραπέζης σου· Ὁ δὲ Θεόπιστος, Ὡς κελεύεις. Καὶ ἐκάθισαν οἱ φίλοι τε καὶ συγγενεῖς. Καὶ οὕτως, Οἱ δύο νεάνισκοι ὁφίλουσιν ἐξυπηρετεῖν τῇ τραπέζῃ σου.

10 Ὁ δὲ Θεόπιστος λέγει τοῖς νεανίσκοις, Ἴδετε τὰ σκεύη τοῦ οἴνου, καὶ ὅταν πληρωθῶσιν, l οἱ δὲ λαβόντες λαγχάνια μικρά, m ἐκέρουν· καὶ ὅσον ἐκέρουν τοσοῦτον ἐπληθύνετο ὁ οἶνος, καὶ τὰ σκεύη ἐπληρώοντο· καὶ ὁ ἄρτος ἐπληθύνετο· καὶ n εὐφράνθησαν πάντες καὶ ἐκορέσθησαν. Ὁ δὲ Ἅγιος λέγει τῷ Θεοπίστῳ. Τὰ μὲν κρέατα πάντα ἐστίετε, τὰ δὲ ὅσπερ φυλάττετε πρὸς μαρτύριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, καὶ μηδεὶς ἐξ ὑμῶν ῥύψῃ ἐν ἀπὸ τῶν στεάτων, καὶ δεινῶς τιμωρήσω αὐτόν. Ὁ δὲ Θεόπιστος, ψιθυρήσας πρὸς τὴν σύμβιον αὐτοῦ, λέγει· Οὐκ εἶπὼν σοι, ὅτι τὴν ὑπαρξίν ἡμῶν φάγωσιν. Ἦ δὲ λέγει, Ἰσχυρὰ, οὐδὲν κακὸν ἐποίησεν ὁ Ἅγιος οὗτος. Ὅθεν δὲ κῆρυξάθησαν πάντες, λέγει αὐτοῖς ὁ Ἅγιος· Ὑψάλατε τὸ Κοντάκιον ο τοῦ Ἁγίου. Οἱ δὲ ἑψάλλον, Γεωργηθεὶς ὑπὸ Θεοῦ, καὶ τὸ λοιπόν. Τότε εἰρξάντο προσβεῦναι εἰς τὸ

ὄνομα τοῦ Ἁγίου καὶ τῆς Θεοτόκου, καὶ εἰπόντες τὸ, p D Παναγία Θεότοκε βοήθησον, q ἐκκληύθαι πάντας.

11 Ὁ δὲ Ἅγιος ἐπέβη ἐπὶ τοῦ ἑπταυ αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσεν πάντας ὁδοιπορεῖν, πλὴν γε τοὺς δύο νεανίσκους οὓς ἐραστήσας μετ' ἑαυτοῦ λέγει, Φέρεταί μοι τὰ ὅσπερ ὧδε. Οἱ δὲ πρὸς ἑαυτοὺς ἔλεγον, Τάχα ἐμεθύσθη καὶ οὐκ ὤδεν τί ποιεῖ. Ὁ δὲ Θεόπιστος λέγει, Τάχα r ἤγλησαν κωμάσασθαί μοι καὶ ἐν ἀνομίᾳ. Ὁ δὲ φέρον τὰ ὅσπερ, ἔρριψεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, κατατενίσας τὸ ὄμμα εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἶπεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἰς σὲ ἐγὼ ἠγήνησα ὁ δοῦλός σου, ἐλθέτω ἡ εὐλογία σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου Θεόπιστον, καὶ ἐν τῇ οἰκῇ αὐτοῦ· καὶ ὡς ἐπλήθυνες τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἄμμον τὴν ἀπέρατον τῆς θαλάσσης, πλήθυνον τὰ ἀγαθὰ σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνεξωώθησαν οἱ βίβας αὐτοῦ, μεζόνες καὶ ἰσχυρότεροι τῶν προτέρων αὐτοῦ, ὧν ἔθυσεν τῷ Ἁγίῳ. Καὶ ἰδὼν ὁ Θεόπιστος τὸ παράδοξον τοῦτα θαῦμα, ἄμα καὶ ἡ πιστὴ καὶ φιλόθεος αὐτοῦ σύζυγος, εἰς ἑκστασιν μεγάλῃν εἰσῆλθον· καὶ ὁ Ἅγιος εὐθὺς ἀφανεῖς ἐγένετο.

12 Τότε ἡ καλὴ καὶ ἐνάρτιος συζυγία κῆχαρίστησαν τῷ μεγαδωρῇ Θεῷ, καὶ τῷ πανδοξῇ αὐτοῦ δοῦλῳ τῷ Μεγαλομάρτυρι Γεωργίῳ, τοιαύτα δωρησομένῳ αὐτοῖς. Ἠρξάντο γοῦν καὶ ἐπληθύνοντο καὶ πάντα τὰ κτήνη αὐτοῦ καὶ ὅλος ὁ βίος αὐτοῦ ὑπὲρ μέτρον. Ἀκουστὸν δὲ ἐγένετο τὸ θαῦμα τοῦτο, ὥστε ἀκουσθῆναι καὶ πρὸς τὸν εὐσεβεστάτον Βασιλέα Θεοδόσιον· καὶ αὐτὸς ἐδόξασε τὸν Θεὸν καὶ τὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον. Ὁ δὲ Θεόπιστος, ἐμεγαλύνθη ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ ἐξακουστός γέγονεν, ὡς εἶναι τὰ κτήνη αὐτοῦ χιλιάδες ἑπτα, σίτου δὲ καὶ οἴνου οὐκ ἦν ἀριθμός. Ἐποίησεν δὲ καὶ θυγατέρας ἑπτα καὶ υἱοὺς τρεῖς· ἀνέγειρεν δὲ καὶ ναὸν περικταλὲν εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἐξῆσεν δὲ ἀπὸ τῆς τοιαύτης θαυματουργίας ὁ Θεόπιστος ἔτη κβ', καὶ ἀπεκείρατο τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἀπέτεθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ὃν ἀνέγειρεν αὐτός· καὶ μετ' ἡμερῶν ζ' ἐκοιμήθη καὶ ἡ ἡμέζυγος αὐτοῦ. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, ἄμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a Epitomen Latinam dedi in Analectis Georgianis n. 41 id sufficere ratus, quia ejus in qua hoc miraculum continebatur collectionis auctoritati multum derogabat figmentum debellati draconis, secundo loco propositum inter præcedentem et hanc narrationem. Præterea res ipsa, quamvis sub Theodosio Imperatore gesta diceretur, stylo tamen multum recentiori descripta, non erat extra suspicionem fictionis. Quia tamen fieri potest ut aliquando ex aliquo meliores notæ codice confirmetur res eadem, ideo ipsam hic Græce damus, Lectoris prudentiæ relinquentes, ut dispiciat quatenus credere eam conveniat. Nihil certe invenio quod manifestam arguat fictionem.

b Ita visum est restaurare sensum, qui in MS. sic legebatur ἔσχειν δὲ ἔτη ἑπτα ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, καὶ τέκνον αὐτῇ οὐχ ὑποληπτόν. Ἐξήλθεν οὖν ὁ Θεόπιστος.

c Χάωω perdo, nusquam alibi reperi. Simonis Portii Latino-Græco-barbarum dictionarium, jussu Richelii Cardinalis compositum et Parisiis editum anno 1635. Χάωω inter Romam id est Constantinopolitana idiotica sub eadem significatione habet.

d De hoc miraculo alibi non memini me legisse: sed infinita sunt quæ partim non fuerunt scripto tradita, partim ad nostras manus non pervenire, ut alibi insinuavimus.

e Hic clucet boni alias viri incredulitas circa Sanctum jam mortuum, quæ ad aliorum confirmationem et ipsiusmet correctionem meruerit sic ut sequitur exerceri et expiari.

f Posterioris ævi Acta Comitum titulo S. Georgium arguent; et juxta hæc hominem alloqui Sanctus supponitur,

p
q

r

boves suos
Theoclisto
restituit,

qui mira-
biliter di-
tutus

E
et liberis
auctus ec-
clesiam
Sancto
adificat.

F

A supponitur, seque aptare genio rustici hominis.
g Καβαλάριος eques, vox Italica a Latino caballus: unde discas hæc esse scripta Constantinopoli medio plane et deteriori ævo.

h Κομενταρίτζ dici videtur Præfectura super Κομενταρισίους, Commentarienses, ita dictos a publicis edictis quæ Κομέντζ etiam dicuntur publicisque actis describendis: ad quam etiam significationem pertinet titulus Comitum csi primum usurpatus videatur ex eo quod Prætoribus aut Proconsulibus socius ad iudicandum adderetur, in quo mirabilis apparet linguarum vulgurium promixtio et nexus: nam quos Græci Latino appellant vocabulo Comites, eos Teutones a γράφω scribo putantur Gravius dirisse; et siquidem essent limitum custodiæ præfecti, Mark-gravius.

i Αἰθέντης Budæus notat sequiori seculo idem valuisse quod προστάτης, patronus; et plane in ea significatione hic sumitur, qua cum cui supremum in nos nostraque jus deferimus Patronum vulgariter appellamus.

k Videtur infirmitati fidei ejus se aptare Sanctus, qua Theopistus negaverat mortuum Sanctum non adfuturum convivio, donec post miraculum suscitatorum animalium ipsum se esse probaret. Quomodo Dominus ipse cunctibus in Emmaus alium se exhibuit.

B l In MS. redundabant hæc, non satis commodum sensum nobis facientia, καὶ ἄσκηχθῆ καὶ ὀπιθ... imo nec intelligibilia vel per conjecturam.

m Κέρνον crater apud Pollucem, Athenæum et alios: hinc factum videtur κερνών infundo, seu craterem impleo: sed forte legendum est ἐκινρῶν miscebant a κινρῶ misceo, passim nota vox.

n Hic rursum expunxi non intellectum καὶ ἐπερεύ-
σευσεν.

o Κοντζάκιον, multiplici significatione dici, docet erudite Isaacus Habertus in Pontificali ecclesiæ Græcæ ad partem 6 Liturgiæ ordinariæ observat. 2, et in Officio quidem divino ait esse genus modulatum cantici, ceteris brevius ac simplicius, quale singulis diebus festis proprium est, et mox exempli causa hoc ipsum Megalomartyris Contacium totum exhibet, uti est in Menæis ad 23 Aprilis ante Lectiones. Γεωργηθεὶς ὑπὸ Θεοῦ, ἀνεδείχθη τῆς εὐσεβείας γέωργος τιμώτατος τῶν ἀρετῶν τὰ ὀράγματα συλλέξας ἐκ τῶν σπείρας γὰρ ἐν ὀκρυσῶν, εὐφροσύνην θηρίζεις, ἀθλήσας δὲ δι' αἵματος τὸν Χριστὸν ἐκομίσω, καὶ ταῖς πρεσβείαις, Ἀγίε, ταῖς σαῖς πᾶσι παρέχων πταισμάτων συγχώρησιν. Postea agit de eorumdem Contaciorum primo auctore Romano Diacono, divinitus ad illa pangenda instructo sub annum Christi 500.

p Initium id est unius ex Theotociis sive strophis post singulas canonum sacrarum odas in Deiparæ honorem addi solitis: quod cum hoc die non inveniatur in Menæis, videtur ad alium quemdam Canonem vulgo notissimum, licet ibi non expressum, pertinere.

q MS. ἐσέρθησαν, quod non intelligentes mutavimus, correctio autem potius per ἐξέρχομαι egredior, quam E εἰσέρχομαι ingredior facta est: quia id videbatur sensus exigere, licet alterum fuisset magis congruum MS. ubi pro εἰ σαπίσσι inveniatur expressum π.

r Ibidem sic habebatur Τάχα ἡλχθησάν με καὶ θέλων κομίσασθαι μοι.

D
EX MS.
AMBROS.

ΛΟΓΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΟΛΙΤΟΥ,

ΠΑΝΥ ΩΦΕΛΙΜΟΣ ΚΑΙ ΓΑΥΚΥΤΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΠΟΛΛΑ, ΠΕΡΙ

ΟΠΤΑΣΙΑΣ ΗΝ ΤΙΣ ΣΑΡΡΑΚΗΝΟΣ ΠΟΤΕ ΙΔΩΝ

[ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΣΕΠΤΩ ΝΑΩ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ]

ΕΠΙΣΤΕΥΣΕ, ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ.

Ex Græco-Latina editione Fr. Isidori et MS. nostro. a

a
S. Georgii
templum

C **Ο** στρατηγὸς Νικόλαος, ὁ λεγόμενος Ἰουλάς, διηγήσατό μοι, ὅτι ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει, ἣν καλοῦσιν οἱ Σαρράκηνοι τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ Ἀμπελον, ἀπέσταλεν ὁ Ἀμερουμένης Συρίας τὸν ἰδίον ἀνέψιον, πρὸς τὸ διοικῆσαι δουλείας τινας εἰς τὸ εἰρημένον κάστρον. Ἐστὶ δὲ ἐκεῖ ναὸς μέγας, καὶ ἀρχαῖος καὶ θαυμαστός τοῦ ἁγίου καὶ πανευδόξου Μάρτυρος Γεωργίου. Καὶ ὅταν δὲ εἶδεν ὁ Σαρράκηνος τὸν ναὸν ἐκ μακρόθεν, ἐκέλευσε τοὺς ἐκ τούτου δούλους κομίσαι τὰ ἐκ τούτου πρᾶγματα ἐν τῷ ναῷ, ἔπειτα καὶ τὰς καμήλους τὸν ἀρίθμὸν δεκάδύο· ὅπως ἀνῶθεν ἐσθιούσας βλέποι.

inductis
jumentis
violens Sa-
raenus,

44 Οἱ δὲ Ἱερεῖς τοῦ σεβασμίου ἐκείνου ναοῦ τούτου δεόμενοι λέγοντες, Κύριε, τοιαῦτα μὴ ποιήσης· ὅτι ναὸς Θεοῦ ὑπάρχει· καὶ μὴ καταφρονήσης αὐτόν, οὔτε τὰς καμήλους κελεύσης βαλεῖν ἐν τῷ ἱερῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Σαρράκηνος, ὡς ἀπηνής καὶ ἄγνομος, οὐκ ἠθέλησεν ἀκοῦσαι τὰς δεήσεις τῶν Πρεσβυτέρων· ἀλλὰ εἶπε Ἀρράβων φωνῇ τοῖς θεράπονται αὐτοῦ· Οὐ ποιεῖτε τὸ κελευσθὲν ὑμῖν; Καὶ παρενθὺς οἱ ἐκ τούτου δούλοι ἐποίησαν ὡς αὐτὸς ἐκέλευσεν· καὶ ἄψωα ἰδοὺ, Θεοῦ προστάξει, αἱ καμήλοι εἰσελθούσαι ἐν τῷ ναῷ πεσοῦσαι πᾶσαι διεφονήθησαν. Ὡς δὲ ἰδὼν ὁ Σαρράκηνος τὸ παράδοξον θαῦμα, ἐξέστη, καὶ ἐκέλευσε τοῖς θεράπονται αὐτοῦ, ἵνα ἐκβάλωσι καὶ ῥίπτωσι μακρόθεν τοῦ ναοῦ πεφονευμένας καμήλους, καὶ οὕτως ἐποίησαν. Καὶ ἐπεὶ ἐορτὴ ἦν ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἐγγίσσασα ἡ ὥρα τῆς θείας λειτουργίας, καὶ ὁ Ἱερεὺς μέλλων ἄρξασθαι τῆς θείας προσκομιδῆς, σφόδρα

ipsumque
us mortuis
ingressus,

b ἐφοδεῖτο τὸν Σαρράκηνον πῶς ᾔη b ἐνόπιον αὐτοῦ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν. Καὶ ἑτέρος τις Ἱερεὺς, ὁ τούτου συγκοινωνὸς, ἔφη-τῷ μέλλουτι ἱεροουργῆσαι· Μὴ φοβέου· οὐκ οἶδας τὸ παράδοξον θαῦμα; τί δειλιάς; Ὁ οὖν εἰρημένος Ἱερεὺς ἀφούως ἤρξατο τῆς ἁγίας προσκομιδῆς.

45 Ὡς δὲ εἶδε ταῦτα ὁ Σαρράκηνος προσεδόκει ἰδεῖν τί μέλλων ποιῆσαι ὁ Ἱερεὺς. Ἀρξάμενον οὖν τοῦ Ἱερέως τῆς θείας προσκομιδῆς, καὶ λαβύσας c τὸν ἄρτον ποιῆσαι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν· ὁ Σαρράκηνος εἶδε τὸν Ἱερέα, ὅτι παιδίον d ἔλαβε ταῖς χερσὶ, καὶ ἔσφαττεν αὐτὸ κινρῶν τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐν τῷ ποτηρίῳ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ κλῶν, θείς ἐν τῷ δίσκῳ. Ὁ δὲ Σαρράκηνος ταῦτα πάντα ἰδὼν ἐξέστη θυμοῦ πολλοῦ, καὶ ὀργῆς ἐπληρούτο κατὰ Ἱερέως, βουλόμενος ἀποκτεῖναι αὐτόν. Ὡς δὲ ἤγγικεν ἡ ὥρα τῆς ἁγίας εἰσόδου, ὁ Σαρράκηνος εἶδεν αὖθις τρανωτέρως, τὸ παιδίον ἐν τῷ δίσκῳ μεμελισμένον εἰς τέσσαρα, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐν τῷ ποτηρίῳ, καὶ πάλιν μετὰ ὀργῆς ἐξέστη. Καὶ ὡς ἤγγικε τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας, καὶ τινες τῶν Χριστιανῶν ἐδούλοντο μεταλαβεῖν τὰ θεῖα Μυστήρια, καὶ εἰπόντος τοῦ Ἱερέως τὸ, Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθετε· καὶ πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἔκλιναν τὰς κάρας πανευλαβῶς, καὶ τινες ἐξ αὐτῶν προσήλθον μεταλαβεῖν τὰ θεῖα Μυστήρια. Καὶ πάλιν εἶδε ὁ Σαρράκηνος ἐκ τρίτου τὸν Ἱερέα μεταδιδόναι ἐκ τοῦ σώματος τε καὶ αἵματος τοῦ παιδίου μετὰ τῆς λαβίδος τοῖς μεταλαμβάνουσιν. Ἐπεὶ δὲ οἱ μετανοοῦντες Χριστιανοὶ μετέλαβον

b
F
c
d
dum sacri-
ficium per-
agitur,

videt infan-
tuli specie
Christum
fidelibus
dividi,

PER GREG.
DECAPOL.
EX MSS.

A μετέλαβον τὰ θεῖα Μυστήρια, καὶ ὁ Σαῦρακκνὸς εἶδεν, ὅτι μετέλαβον ἐκ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ παιδίου, θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐπληροῦτο κατὰ πάντων.

46 Μετὰ οὖν τὴν συμπλήρωσιν τῆς θείας λειτουργίας μετέδωκε τὸ ἀντίδοτον ὁ Ἱερεὺς πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς. Ἐξενεδύθη δὲ πᾶσαν τὴν ἱερατικὴν στολὴν, καὶ ἐκ δὲ τῶν e καλλιστευουσῶν τοῦ ἄρτου δέδωκε καὶ τῇ Σαῦρακκνῷ. Ὁ δὲ ἔφη τῇ Ἀρράβων φωνῇ· Τί ἐστὶ τοῦτο; Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἔφη· Κύριε, ἐκ τοῦ ἄρτου οὗ ἐλειουργήσαμεν.

Ὁ δὲ Σαῦρακκνὸς ἔφη μετὰ ὀργῆς, Ἐκ τούτων ἐλειουργήσας, κύων μιὰρὲ, ἀνάθαρτε, καὶ φονεὺ· οὐκ εἶδόν σε, ἐγὼ, ὅτι παιδίον ἔλαβες καὶ ἐσφαξας, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκέρρασας ἐν τῇ ποτηρίῳ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ κόψας, μέλη καὶ μέλη ἔθικας ἐν τῇ δίσκῳ; Οὐκ εἶδόν ταῦτα πάντα, μιὰρὲ καὶ φονεὺ; οὐκ εἶδόν σε ἐσθίουτα καὶ πινόντα ἐκ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ παιδίου; καὶ μετέδωκε ἔτι καὶ τοῖς παρεστηκόσιν ἐξ ἐκείνου; καὶ νῦν ἔχουσι κρεῶν ἡμαχμένων ἐν τοῖς στόμασι αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἱερεὺς τοῦτο ἀκούσας ἐξέστη λέγων· Κύριε, ἐγὼ ἀμαρτολὸς τυγχάνω, καὶ οὐ δύναμαι ἰδεῖν τοιοῦτο μυστήριον. Ἐπεὶ δὲ ἡ σὴ κυριότης τοιοῦτο μυστήριον ἐδέξαι, πιστεύω τῇ Θεῷ, ὅτι μέγας ἀνθρωπος εἶ σύ. Ὁ δὲ Σαῦρακκνὸς φήσας· Οὐκ ἐστὶ τοῦτο καθὼς ἐθεσάσκη; Καὶ ὁ Ἱερεὺς· Ναὶ κύριέ μου, οὕτως ἔχει. Ἀλλ' ἐγὼ ἐπεὶ ἀμαρτολὸς τυγχάνω,

deinde myste-
rii veritatem
edoctus,

B τοιοῦτο μυστήριον οὐ μὴ δύναμαι βλέπειν, εἰ μὴ ἄρτου καὶ οἴνου· καὶ τότε τὸν ἄρτον καὶ οἶνον πιστεύομεν, καὶ τηροῦμεν, καὶ θυσιαζόμεν εἰς f τύπον τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ γὰρ μεγάλαι καὶ θαυμασταὶ Πατέρες, οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι, οἷος ἦν ὁ θεσπέσιος μέγας Βασιλεὺς, καὶ ὁ αἰδιμὸς Χρυσόστομος, καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, τοῦτο τὸ φοδερὸν καὶ φρικτὸν μυστήριον οὐκ ἔβλεπον· ἐγὼ δὲ πῶς δύναμαι βλέπειν;

47 Ὁ δὲ Σαῦρακκνὸς ἀκούσας τοῦτο, ἐξέστη, καὶ ἐκέλευσε τοὺς δούλους αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ ναῷ παρεστηκότας φυγεῖν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ· καὶ ἔλαβε τὸν Ἱερέα παρὰ τὴν χεῖρα, καὶ εἶπεν· Ὡς θεωρῶ καὶ πληροφωροῦμαι, μεγάλη ἐστὶν ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν· ἀλλ' εἴ ἐστὶ σοὶ θέλημα, βάπτισόν με, Πάτερ. Ὁ δὲ Ἱερεὺς λέγει τῇ Σαῦρακκνῷ· Κύριε, ἡμεῖς πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐλθόντα εἰς τὸν κόσμον διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν τὴν ἀρίαν Τριᾶδα, καὶ ὁμολοῦσιν καὶ ἀδικίρετον, Πατέρα, Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὴν μίαν θεότητα. Πιστεύομεν δὲ Μαρίαν τὴν αἰεπαρθένον, τὴν μητέρα τοῦ φωτός, τὴν ἐξέχασαν τὸν καρπὸν τῆς ζωῆς τὸν προειρημένον Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὴν πρὸ τόκου παρθένον, καὶ ἐν τόκῳ παρθένον, καὶ μετὰ τόκου παρθένον. Πιστεύομεν δὲ καὶ πάντας τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, καὶ Προφῆτας, Μάρτυρας, Ὅσιους καὶ Δικαίους, ὡς θεράποντας Θεοῦ. Λοιπὸν, κύριέ μου, οὐ γινώσκεις,

C ὅτι μέγιστον πάντων ἐστὶν ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν; Ὁ δὲ Σαῦρακκνὸς πάλιν ἔφη, θέομαί σου, Πάτερ, βάπτισόν με. Ὁ δὲ Ἱερεὺς λέγων· Μὴ γένοιτο· ἐγὼ οὐ δύναμαι ποιῆσαι τοιοῦτον ἔργον, καὶ ἂν ἐγὼ τοῦτο ποιήσω, καὶ ὁ σὸς ἀνεψιὸς ὁ Ἀμερουμνὴς μάτην αὐτὸ τὸ ἔργον, ἀποκτενεῖ ἐμὲ καὶ διασφθερεῖ καὶ τὸν ναόν. Ἀλλ' ἐστὶ εἰ σοὶ θέλημα βαπτισθῆναι, πορεύου πρὸς τὸν ἐκείσε τόπον ἐν τῇ ὁρεὶ Σινᾷ· καὶ ἐστὶν ὁ Ἀρχιερεὺς, αὐτὸς σε βαπτίσει. Ὁ δὲ Σαῦρακκνὸς ἐποίησε μετάνοιαν τῇ Πρεσβυτέρῳ, καὶ ἐπορεύθη ἔξωθεν τοῦ ναοῦ· μετὰ δὲ ὥραν μίαν τῆς νυκτός, πάλιν, ἦλθε πρὸς τὸν Ἱερέα, καὶ ἐξεδύθη τὰ τῆς βασιλείας χρῆμα ἱμάτια, καὶ ἐνεδύθη τινὰ πενυχρὸν σάκκον τρίχινον, καὶ διὰ νυκτός φυγὼν καὶ ἄδηλος ἐγένετο. Καὶ πορευόμενος ἐν τῷ τοῦ Σινᾶ ὄρει, καὶ ἐξέλαβε τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐκ τοῦ Ἀρχιερέως· ἔμαθε δὲ καὶ τὸ ψαλτήριον, καὶ ἐστιχολόγει g αὐτὸ καθ' ἑκάστην.

48 Μετὰ δὲ ἔτη τρία ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, εἶπε τῷ Ἀρχιερεῖ· Συγχώρησόν μοι, δέσποτα, πῶς μέλλω ποῆσαι ἰδεῖν τὸν Χριστόν; Ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς εἶπε, προσέχου μετὰ πίστεως ὀρθῆς, καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν μέλλει σε θεᾶσαι τὸν Χριστόν ὡς ποιεῖς. Καὶ πάλιν ὁποτε Σαῦρακκνὸς ἔφη· Δέσποτα, συγχώρησόν μοι, ὅπως πορευθῶ πρὸς

τὸν Ἱερέα τὸν διδάξαντά με, ὅταν ἰδῶ τὴν φρικτὴν ὁπ-
τασίαν ἐν τῇ ναῷ τοῦ πανευδόξου Μάρτυρος Γεωργίου.
Ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς ἔφη· Πορεύου εἰς εἰρήνην. Καὶ οὕτως ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ἱερέα, καὶ ἐποίησεν αὐτῷ μετάνοιαν, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ εἶπε τῷ Ἱερεῖ· Γινώσκεις, Πάτερ, τίς εἰμι ἐγὼ; Ὁ δὲ Ἱερεὺς· Ἄνθρωπον, ὃν οὐδέποτε εἶδον πῶς γινώσκω; Ἀλλὰ πάλιν ὁποτε Σαῦρακκνὸς· Οὐκ εἰμι ἐγὼ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀμερουμνῆ, καὶ ὅταν τὰς καμῆλους ἔδαλον ἐν τῇ ναῷ πᾶσαι διεφονήθησαν, καὶ ἐν τῇ θεῇ λειτουργίᾳ ἦν τὴν φρικτὴν ὁπτασίαν θεασάμενος; ὁ δὲ Ἱερεὺς τοῦτον ἰδὼν ἐξέστη καὶ ἐδόξασε τὸν Θεόν; ἰδὼν τὸν ποτε Ἀραβικὸν λύκον τοῦ Χριστοῦ πρόβατον γεγεννημένον πραύτατον, καὶ προσεκύνησεν αὐτόν μετὰ πόθου, καὶ προσεκάλεσεν αὐτόν ἐν τῇ κελίῳ αὐτοῦ τοῦ ἐσθίου ἄρτου. Καὶ ὁ ποτε Σαῦρακκνὸς ἔφη, Συγχώρησόν μοι, δέσποτα Πάτερ· ἐγὼ γὰρ βούλομαι, καὶ ποτὶ ἰδεῖν τὸν Χριστόν, πῶς γὰρ ποιήσω; Ὁ δὲ Ἱερεὺς λέγει, Ἐὰν σὺ βούλῃ ἰδεῖν τὸν Χριστόν, πορεύου πρὸς τὸν σὸν ἀνεψιόν, καὶ κήρυξον τὸν Χριστόν, καὶ βλασφήμησον καὶ ἀναθεμάτισον τὴν πίστιν τῶν Σαῦρακκνῶν, καὶ τὸν Μαομέθ τὸν ψευδοπροφήτην αὐτῶν, καὶ κήρυξον ὀρθῶς τὴν ἀληθινὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν ἀνευ φόβου, καὶ κεί μέλ-
λεις ἰδεῖν τὸν Χριστόν.

49 Ὁ δὲ ποτε Σαῦρακκνὸς ἐπορεύθη μετὰ πόθου, καὶ διὰ νυκτός ἐκοπτε τὴν θύραν τοῦ Σαῦρακκνῶ σφοδρῶς. Οἱ δὲ φύλακες τῆς πύλης καὶ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀμερουμνῆ ἔφησαν, Τίς ἐστὶν ὁ κράζων καὶ ὁ τύπτει τὴν θύραν; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀμερουμνῆ, ὁ ποτε φυγὼν καὶ ἄδηλος ἐγενόμην, νῦν βούλομαι θεᾶσαι τὸν ἐμὸν ἀνεψιόν, καὶ εἰπεῖν τι αὐτῷ. Οἱ δὲ φύλακες τῆς πύλης ἐκείνης εἶπον παρενθὺς τῷ Σαῦρακκνῷ, Κύριε, ὁ σὸς ἀνεψιὸς, ὁ ποτε φυγὼν καὶ ἄδηλος ἐγένετο. Ὁ δὲ Ἀμερουμνῆς στεναχᾶς λέγων, Ποῦ ἐστίν; Οἱ δὲ εἶπον, Παρὰ τὴν θύραν τοῦ παλατίου. Ὁ δὲ ἐκέλευσεν τοὺς δούλους αὐτοῦ μετὰ φαγῶν καὶ λαμπάδων ἀπαντῆσαι αὐτόν. Καὶ πάντες ἐποίησαν κατὰ τὸ πρόσταγμα Βασιλέως Ἀμερουμνῆ, καὶ ἔλαβον παρὰ τὴν χεῖρα τὸν μοναχὸν τὸν ποτε Σαῦρακκνόν, καὶ προσέφερον αὐτόν τῷ Ἀμερουμνῇ τῇ αὐτοῦ ἀνεψιῷ. Ὁ δὲ Ἀμερουμνῆς τοῦτον ἰδὼν, κτύρᾳθη λίαν, καὶ μετὰ θαυμάσιον ἡσπάσατο αὐτόν, καὶ λέγει, Τί ἐστὶ τοῦτο; ποῦ κατώκεις ἔως τοῦ νῦν; Οὐκ εἰ σὺ ὁ ἐμὸς ἀνεψιός; Ὁ δὲ μοναχὸς εἶπεν· Οὐ γινώσκεις ἐμὲ τὸν σὸν αἰεψιόν; νῦν γὰρ Χριστιανὸς γέγονα καὶ μοναχὸς ὡς βλέπεις, χάριτι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, καὶ ἐπὶ ἐν ἡμῶν τόπων ἐκατώκουν, ἵνα κληρονομήσω βασιλείαν οὐρανῶν, ὡς ἐλπίζω εἰς τὴν ἄφαστον εὐσπλαγμίαν τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, μέλλων κληρονομήσαι τὴν ἐκείνου βασιλείαν· τί ἡ δὴ οἱ καὶ σὺ Ἀμερουμνῆς; λάβε τὸ ἅγιον βάπτισμα τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ἵνα ζῶῃν αἰώνιον κληρονομήσῃς ὡς καὶ ἐγὼ ἐλπίζω. Ὁ δὲ Ἀμερουμνῆς γελάσας καὶ τὴν κάραν νευστάξας ἔφη· Τί φλυαρεῖς ταλαίπωρε; τί φλυαρεῖς; καὶ τί σοὶ γέγονεν, Οὐαὶ σοὶ! οὐαὶ σοὶ, ἐλεῆναι! Πῶς ἐγκατέλιπες τὸν σὸν βίον, καὶ τὰ σπῆπτρα τῆς βασιλείας, καὶ ὡς εἰς τῶν πενήτων περιάγεις, ἐνδεδυμένος τὰ θυσώδη τρίχινα; Καὶ ὁ μοναχὸς ἀντήφῃ λέγων· Θεοῦ χάριτι, ὅσα δὲ εἶχον ὅτε ἦμην Σαῦρακκνὸς νόμος καὶ κληρὸς τοῦ διαβόλου ἐτύγγανε, τὰ δὲ θεωρεῖς ἐνδεδυμένον με, δόξα ἐστὶ καὶ καύχημα, καὶ ἀρ-
βάζων τῆς μελλούσης καὶ αἰωνίου ζωῆς· ἐγὼ δὲ ἀναθηματίζω τὴν τῶν Σαῦρακκνῶν ἡρσκειάν, καὶ τὸν ψευδοπροφήτην αὐτῶν.

50 Ὁ δὲ Ἀμερουμνῆς ἔφη, Ἐκθάτε αὐτόν, ὅτι οὐκ οἶδε τί φλυαρεῖ. Καὶ ἐκθάλλοντες αὐτόν, ἔθικαν ἐν τινι μέρει τοῦ παλατίου, καὶ ἔδοσαν αὐτῷ βρῦσιν καὶ πόσιν, καὶ ἐποίησεν ἡμέρας τρεῖς· αὐτὸς δὲ οὐκ ἔσφαγεν οὔτε ἔπιεν, ἀλλ' ὀρθῶς καὶ πιστῶς προσήχητε τῷ Θεῷ, καὶ γόνυ κλίνας λέγει· Ἐπὶ σοὶ Κύριε κλῖπισα, μὴ κατασχυθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα, μὴ δὲ καταγελασάτωσάν με οἱ ἐχθροί μου· καὶ πάλιν λέγει, Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου· καὶ πάλιν, Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, Κύριος ὁ Θεός, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον, μήποτε εἶπῃ ὁ ἐχθρὸς μου, Ἰσχυσα πρὸς αὐτόν.

D
cum spe
iterum viden-
di Christum,

jubetur
predicare
Sarracenis.

E
Ad Amerum-
nem introdu-
ctus,

seque Chri-
stianum et
monachum
profitemus,

h

ab eo ride-
tur.

F

Petit a Deo
perseveran-
tiam,

in fide
Christianam
instruitur,

et baptizan-
dus in Sinā
mittitur.

g

Iude remissus
ad Sacerdotem
a quo erat
instructus,

A τὸν στήριξον τὴν καρδίαν μου, Κύριε, ἵνα πολεμήσω τὸν αἰσθητὸν πλάνον τὸν Σαρράκηνον, ἵνα μὴ με καταπατήσῃ ὁ πονηρὸς διάβολος, καὶ δειλιάσω τὸν θάνατον διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Καὶ ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, λέγει· Κύριε φωτισμός μου, καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω; Καὶ πάλιν φωνήσας κατὰ τοῦ Ἀμερουμουῦς, Λάβε τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἵνα κερδήσῃς τὴν ἄμετρον βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλιν ὁ Ἀμερουμνὴς ἐκέλευσεν αὐτὸς ἐλθεῖν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ἡτοίμασεν ἱμάτια πάνυ ὠραῖα ὑπὲρ τούτου. Καὶ φήσας ὁ Ἀμερουμνὴς· Εὐφραίνου ταλαίπωρε, εὐφραίνου, καὶ ἀγάλλου τῇ σῇ βασιλείᾳ, καὶ μὴ καταφρονήσῃς τὸν σὸν βίον, καὶ τὴν σὴν νεύτητα τὴν πάνυ ὠραίαν, καὶ ὁδεύς ὡς πενήτηρὸς πέντης ἀφρόνως. Οὐαὶ σοὶ ταλαίπωρε, τί νοεῖς; Ὁ δὲ μοναχὸς γελάσας ἔφη τῷ Ἀμερουμνῇ, Μὴ θρήνηι τί νοῦν· γὰρ πῶς μέλλω πληρῶσαι τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ μου, καὶ τοῦ ἀποστελλαντός με πατρὸς τοῦ Ἱερέως ἐκείνου, τοῦ καὶ διδάξαντός με τὰ δὲ ἱμάτια ἃ ἡτοίμασας περὶ ἐμοῦ πώλησον, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἐγκατάλειψον καὶ σὺ τὰ πρόσκαιρα σκήπτρα τῆς βασιλείας, ἵνα λάβῃς σκήπτρα τῆς αἰωνίου ζωῆς· καὶ μὴ ἐλπίζῃς ἐπὶ τὰ παρόντα, ἀλλ' ἐπὶ τὰ μέλλοντα, καὶ μὴ πιστεύῃς ἐπὶ τὸν ψευδοπροφήτην Μωυσεὶ τὸν μικρὸν, τὸν ἐδωλυγμένον, τὸν υἱὸν τῆς κολάσεως, ἀλλὰ πιστεύουσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Ναζαρενὸν, τὸν ἐσταυρωμένον. Πίστευσον Τριάδα ὁμοούσιον τὴν μίαν Θεότητα, Πατέρα, Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον. Ὁ δὲ Ἀμερουμνὴς πάλιν γελάσας, ἔφη τοῖς μεγιστάσι τοῖς ἐν τῇ παλατίᾳ συναθροισθεῖσιν. Οὗτος ἄφρων ἐστὶ, τί ποιήσωμεν αὐτῷ; ἐκδόχετε αὐτὸν ἔξω, καὶ διώξατε αὐτόν.

B **51** Οἱ δὲ παρακαλεζόμενοι τῷ Βασιλεῖ εἶπον. Οὗτος ἡβουλήθη μῖσθαι καὶ διαφθεῖραι τὴν τῶν Σαρράκηνων θρησκείαν· οὐκ ἀκούεις πῶς βλασφημεῖ καὶ ἀναθεματίζει τὸν μέγαν προφήτην Ἰμῶν; Ὁ δὲ μοναχὸς, καὶ ποτε Σαρράκηνος, ἐκράνυαζε μεγάλως· Ἀχθομαι περὶ σου Ἀμερουμνῇ μάλλον, οὐ γὰρ βούλει σωθῆναι ταλαίπωρε· πιστεύουσιν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἐσταυρωμένον, καὶ ἀναθεματίζουν τὴν τῶν Σαρράκηνων θρησκείαν, καὶ τὸν ψευδοπροφήτην αὐτῶν ὡς κἀγώ. Ὁ δὲ Σαρράκηνος Ἀμερουμνῇ ἔφη, Ἐκδόχετε αὐτὸν ἔξω, ὡς ἐγὼ κελεύω, ὅτι ἄφρων ἐστὶ, καὶ οὐκ εἶδε τί λέγει. Οἱ δὲ συγκαλεζόμενοι αὐτῷ εἶπον, λοιπὸν τὴν τῶν Σαρράκηνων θρησκείαν ἀναθεματίσαντα, καὶ εἰς τὸν μέγαν προφήτην βλασφημοῦντα, καὶ λέγεις, Οὐκ οἶδε τί φλυαρεῖ· ἐν δὲ οὐκ ἀποκτείνῃς αὐτόν, πορευόμεθα καὶ ἡμεῖς Χριστιανοὶ γενέσθαι. Ὁ δὲ Ἀμερουμνὴς λέγει· Ἐγὼ οὐ θύναμαι ἀποκτείνειν αὐτόν, ὅτι ἐμὸς ἀνεμὸς ἐστὶ, καὶ ἄχθομαι αὐτόν· ἀλλὰ λάδετε αὐτόν ὑμεῖς, καὶ ποιήσατε ὡς βούλεσθε. Οἱ δὲ ἔλαβον τὸν μοναχὸν μετὰ πλείστης ὀργῆς, καὶ σύρσαντες αὐτόν ἔξωθεν τοῦ παλατίου, καὶ πολλὰς βασάνους τοῦτον παρεδόνκαν, ἵνα ἐπιστρέψαι πρὸς τὴν πρώτην θρησκείαν τῶν Σαρράκηνων· ὁ δὲ μὴ θέλων, ἐδίδασκε πάντως ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζαρεαίου, ἵνα πιστεύωσι καὶ σωθῶσι. Οἱ δὲ Σαρράκηνοὶ ἔσυραν αὐτόν ἔξωθεν τοῦ ἁγίου, καὶ ἐκείνῳ ἐλθούσῃσιν αὐτόν τὸν ὁσιωτάτων μοναχόν, ὀνόματι Παχούμιον. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ, ἀστὴρ ἔξ' οὐρανοῦ καταβὰς ἔκειτο ἐπάνω τοῦ ὁσιωτάτου Μάρτυρος· καὶ πάντες ἔδωκαν αὐτόν ἐφ' ἡμέρας τεσσάρων, καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, τοῦ δὲ ὁσιωτάτου Μάρτυρος πρεσβεΐας, καὶ τῆς πανάγνου Θεομητόρας Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου, καὶ πάντων τῶν Ἀγίων·... ἰ ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ἀμήν.

a *Habemus ecygraphum, nescio an ex Bavarico an ex Parisiensi aliquo codice, utrimque enim sua accepit Rosweyds, inter cujus collectanea ipsum reperimus, absque iudicio loci unde acceptum sit: magis suspicor quod ex Bavarico. F. Isidorus profitetur quod ipse suum ecygraphum acceperit ex antiquo MS. in Bibliotheca Card. Bessarionis Venetiis reperto, cum praxico Eὐλόγησον Πάτερ, quod in sacris chori lectionibus usurpatum Aprilis T. III*

ipsis etiam scriptis adhæsit, ex coque sermonis hujus, ut publice legi soliti dignitatem jubet æstimatori, quod et nos alibi fecimus potissimum 29 Martii ad Acta S. Marci Athenensis, quæ alias non fuisset ausi publicare. Numeros Commentarii nostri Latini hic etiam retinimus.

b *Chrysostomus Hom. 4 in Mattharum. Non in publicis locis atque communibus, non in ipsius ecclesiæ congregationibus, facile reperies per quod inter fidelem infidelemque distinguas: solo enim hoc celebrandi mysterii tempore dignosci potest, cum videlicet alios excludi videris, alios intus teneri. Nam et Catechumeni dimittebantur.*

c *Προσκομιδὴ pars ea est Missæ quam Latine vocamus Offertorium.*

d *Necdum quidem peracta consecratio erat, sed quid futurum esset videtur Deus ostendere voluisse isti Saraceno; qui postea consecratione sciit peracta τρανωτέρως clarius distinctiusque idem vidisse dicetar.*

e *MS. καλλιστενούσων quod recte correxit Isidorus subintelligendo μερίδων particularum. Addit suspicatum se aliquando, legendum fuisse κατεκληματών, reliquiarum, quod idem suspicatus ecygraphi nostri auctor in margine posuit, forte κατεκληματών.*

f *Species enim Sacramentales typhus seu figura sunt ejus, quod revera continent, Corporis ac sanguinis Dominici.*

g *Ita etiam MS. nostrum. Isidorus in MS. Veneto corruptum aliquid fuisse queritur, quod ad hunc modum ipse correxerit.*

h *Isidorus suspicatur forte legendum, Τί δειλεῖς, quid tirues: librarius noster, Τί μέλλεις, quid hæres?*

i *Notavi puncta, quia puto excidisse quidpiam: nisi malis dicere ex vulgari precandi formula subintelligi, poscimus juvari, aut simile quidpiam.*

ΕΤΕΡΟΝ ΘΑΥΜΑ

ΤΟΥ ΑΓ. ΜΕΤΑΛΟΜ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΑΥΤΟΥ.

*Ex MS. Florentino Bibliothecæ Laurentianæ
Pluteo x Codice xxxi folio 187.*

Εν τῇ νυχὶ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, καὶ ἄλλα παράδοξα θαύματα ἐγένοντο πολλά, ἐξ ὧν καὶ τοῦτο. Τελούοντος γὰρ Ἱερέως τὴν θείαν λειτουργίαν, εἰσῆλθόν τις τῶν περιφανῶν Σαρακηνῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγίᾳ ναῖ, σὺν ἑτέροις Σαρακηνοῖς, καὶ ὄρα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος Γεωργίου ἐν σαναδί γεγραμμένην. Καὶ ὡς ἦν ὁ Πρεσβύτερος κεκυρῶς, ποιῶν τὰς μυστικὰς εὐχὰς, λέγει τοῖς ἑτέροις αὐτοῦ Σαρακηνοῖς τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ· Βλέπε τὸν ἔξωχον αὐτόν, πῶς δέεται καὶ παρακαλεῖ τὴν σαναίδα τὴν γεγραμμένην· ἀπελθόντες ἀγάγετέ μοι τούτον καὶ βέλῃ. Ἀπελθόντων δὲ αὐτῶν καὶ ἀγαγόντων, τείνας τὸ τούχον, ἀπέλυσε βέλος κατὰ τῆς ἀγίας εἰκόνης. Τὸ δὲ βέλος τῇ τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος ὀνόματι εἰς ὕψος ἀρβέν, ἔπεσεν καὶ ἐπλήξεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ.

53 Καὶ εὐθὺς ὀδυρόμενος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ Ἁγίου ναοῦ καὶ ἐπορεύθη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ἡ δὲ χερὶς αὐτοῦ οἰδήσασα, παρεῖχεν αὐτῷ ὀδύνην ἀκατάπαυστον. Εἶχε δὲ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ θερραπείδας Χριστιανὰς, καὶ ταύτας προσκαλεσάμενος ἔφη· Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ λεγόμενου Γεωργίου ἀπῆλθον καὶ εἶδον εἰκόνα γεγραμμένην· βέλος οὖν ἐπαψέντος μου κατ' αὐτῆς, στραφὲν ἐπλήξῃς τὴν χεῖρά μου, καὶ ἰδοὶ, ὡς ὄρατε, ἀποθνήσκω ἐκ τοῦ ἀφρορήτου πόνου. Αἱ δὲ εἶπον· Καὶ καλὸν αὐτῷ ποιῆσαι, ὅτι τοῦτο εἰς ἡθέλησας τὴν τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος εἰκόνα· Ὁ δὲ Σαρακηνὸς ἔφη· Καὶ τί θύναμαι εἶχε ἐκείνη ἢ εἰκὼν οὕτως με ποιῆσαι; Αἱ δὲ· Ἡμεῖς ἀγραμματαὶ οὖσαι τί λέγειν σοὶ οὐκ ἔχομεν· εἰ δὲ κελεύεις ταῦτα πυνθάνεσθαι, ἀπόστειλον καὶ κάλεσον τὸν Πρεσβύτερον τοῦ Ἁγίου ναοῦ,

frustra tentatur blandimentis,

ipsique Amerummi fidem Christi suadet;

et contemnitur;

atque a Suracenis ad necem petitus,

lapidibus obruitur.

Saracenus sagittam in sancti imaginem jaculatus,

eaque in ipsum retorta latus,

EX MS.
FLORENT.
b

A καί κείνος περί ὧν ἐπερωτᾷς ἐρεῖ σοι. Ὁ δὲ βάρβαρος ταῦτα ἀκούσας, ἀποστείλας ἐκάλεσε τὸν Πρεσβύτερον, καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ ἡρώτα λέγων· Τί ἦν b εἰκὼν ἡ ἐν τῇ σκαίδι γεγραμμένη, καὶ ἡ σκαὶς ἣν παρεκάλεις ἡ τίνας; παραδειγματίσόν με. Ὁ δὲ Πρεσβύτερος ἀπεκρίνατο· Ἐγὼ τὸν Θεόν, τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων δημιουργόν, παρεκάλουν, οὐχὶ δὲ σκαίδας, ὡς σὺ ἔφηες· ἡ δὲ ἐν τῇ σκαίδι γεγραμμένη εἰκὼν, τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Γεωργίου ἐστίν. Ὁ δὲ βάρβαρος· Καὶ τίς ἦν ὁ Γεώργιος ἐκεῖνος, ὅτι τοιαῦτα ἐνεργεῖ διὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, μή Θεὸς ὦν;

et qua ratione imagines colantur eductus,

54 Ὁ δὲ πρεσβύτερος λέγει· Ὁ ἅγιος Μάρτυς Γεώργιος οὐκ ἐστίν Θεός, ἀλλὰ δοῦλος Θεοῦ καὶ τοῦ προσκυνητοῦ αὐτοῦ υἱοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀνθρώπος δὲ ἦν ὁμοιωσάμενος ἡμῖν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀσθεῶν Ἑλλήνων πολλὰς τιμωρίας ὑπέμεινε, ἀναγκάζομενος ὑπ' αὐτῶν ἀνυπόστατον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ ταῦτας γενναίως ὑπομένους καὶ τελειωθείς ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ εἰληφὲ χάριν παρὰ τοῦ τῶν ἀπάντων Θεοῦ ποιῆν σιμεῖα καὶ τέρατα, καὶ ἡμεῖς ἐξ ἀγάπης αὐτοῦ ἀνιστορούμεν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ εἰκόνα, καὶ ὡς αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἀνιδέητον ὁρῶντες ἐν τῇ εἰκόνι ἀσπασόμεθα καὶ προσκυνούμεν, ἢν τρόπον καὶ σὺ, ἐὰν ἴδῃς τῶν τελευτησάντων ἰδίῳ σου πατρὸς ἢ μητρὸς ἢ ἀδελφοῦ ἱμάτιον ἢ σκέπασμα, ἢ ἄλλων τι τῶν αὐτοῦ ἀμύμων, καταφιλεῖς καὶ θαυμάζεις καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπιτίθεις, ὡς αὐτὸν τὸν ποιοῦμενον βλέπων· οὕτως καὶ ἡμεῖς τοῦ ποιοῦμένου Ἀγίου τὴν εἰκόνα ἀνιστορούμεν, ὡς αὐτὸν ἐκεῖνον βλέποντες ἀσπάζόμεθα καὶ προσκυνούμεν. Ἀνιστορούμεν οὖν τὰς τῶν Ἀγίων εἰκόνας, καὶ ἐν σκαίσι καὶ ἐν τύχοις καὶ ἐν ὀθουίαις, καὶ ταῦτας κατασπαζόμεθα καὶ προσκυνούμεν, οὐκ ὡς θεοὺς (μὴ γένοιτο) ἀλλ' ὡς θεραπεύοντων τοῦ Θεοῦ ἐκτυπώματα· καὶ οἱ Ἀγιοὶ διὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων αὐτῶν θαυματουργοῦσι, καὶ ποιοῦσι σιμεῖα καὶ τέρατα, ὡς καὶ ἐπὶ σοι συνέβη παραδειγματισθέντι, τολμήσαντι ἐπασιέναι βέλος κατὰ τῆς τοῦ ἁγίου Μάρτυρος εἰκόνος.

eam ad se inferri et lampadem accendi jubet,

55 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Σαρακηνὸς ἔφη· Τί οὖν ποιήσω; Τὴν χειρὰ μου ταύτην βλέπεις πῶς ὡς ἀσθεὺς ἐγένετο, πεπληρωμένη ἰχθῶρος, καὶ ἐκ τῆς ἀφορήτου ὀδύνης ἐγγὺς εἰμι τοῦ ἀποθανεῖν. Ὁ δὲ Πρεσβύτερος ἔφη· Εἰ κελύεις ἐνευεργεῖν τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Γεωργίου ἐνθάδε, καὶ τεθήτω ὑπερθεῖν τῆς σῆς στρομνῆς, ὑψοφθῇτω

δὲ καὶ κανδήλα c ἐμπροσθεν αὐτῆς δι' ὅλης νυκτός· προΐας δὲ γενομένης ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑψοφθείσῃς κανδήλας ἐμπροσθεν τῆς ἁγίας εἰκόνος τοῦ ἁγίου Μάρτυρος, ἀλειψόμενος τὴν σὴν χεῖρα εὐρήσεις τὴν ἴασιν. Ὡς δὲ ἤκουσεν ταῦτα ὁ βάρβαρος, ὑπὸ τῶν ἀληθινῶν συνεχόμενος, παρεκάλει θεόμενος ἐνεχθῆναι τὴν ἁγίαν εἰκόνα. Ταύτης δὲ ἐνεχθείσας καὶ ὑψοφθείσας τῆς κανδήλας, d ἀψάμενος ἐκ τοῦ ἐλαίου αὐτῆς, εὐθὺς καὶ παραχρῆμα ὑγίης ἐγένετο. Ἐκπλαγείς δὲ καὶ θαυμάσας ἐπὶ τῇ παραδόξῃ θαύματι, εἶπεν πρὸς τὸν Πρεσβύτερον· Ἐχετε εἰς τὴν ἡμετέραν γροσφὴν περὶ τούτου τοῦ Ἀγίου τινα ὑπομνήματα; Ὁ δὲ Πρεσβύτερος, Ἐχόμεν. Ὁ δὲ παρεκάλει ἐνέγκαι αὐτὰ καὶ ἀναρῶναι. Τοῦ δὲ ἱεροῦς ἐνέγκαντος τὸ τοῦ Ἀγίου Μαρτύριον, καὶ τοῦ βορβάρου ἐν ταῖς χερσὶν κατέχοντος τὴν ἁγίαν εἰκόνα, καὶ πρὸς ταύτην ἀτενῶς βλέποντος, καὶ ἀκούοντος τοῦ Πρεσβυτέρου ἀναγινώσκοντος, ἔλεγε πρὸς τὴν ἁγίαν εἰκόνα· Σὺ νεώτερος καὶ φρόνημος· ἐγὼ δὲ γέρον καὶ σαλὴς, καλὸν καὶ ἐγὼ ἵνα γένωμαι φρόνημος. Ταῦτα ἔλεγεν ἕως οὗ τὸ Μαρτύριον ἀναγινώσκειν ὁ Πρεσβύτερος οὐκ ἐπαύετο. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Μαρτύριου, πεσὼν εἰς τοὺς πύδας τοῦ Πρεσβυτέρου, παρεκάλει τυχεῖν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ὁ δὲ οὐ συνετίθετο, δεδωὼς μὴ φανερωθῇ καὶ κινδυνεύσῃ. Ὁ δὲ ἐπώμυντο τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐβαπτίσθη· καὶ ἐπὶ τὴν αὐρίου παρόρησιν αὐτὰ μέσον πάντων τῶν Σαρακηνῶν ἐκηρύσθη τὸν Χριστὸν Θεὸν ἀληθινόν, καὶ τὴν τῶν Σαρακηνῶν θρησκείαν ἠναθεμάτιζεν. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ ἀκούοντες αὐτὸν ταῦτα φθελγόμενον, δραμῶντες ἐπ' αὐτὸν ὡς θῆρες ἄγριοι κατέκλψαν αὐτόν· καὶ οὕτως ἐτελειώθη ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ, διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Γεωργίου πρεσεΐας.

nude sumpto dein oleo sanatur, d

acceptoque baptismo Martyr obit,

a Εξού, per conjecturam reddidi, putas: quasi per idiotismum vulgarem sic dicatur pro ἐξούλευσας. Meliorem conjecturam si quis habet, sequar.

b Ecgraphum nostrum Σί ἦν εἰκὼν... καὶ ἡ σκαὶς.. εἰ τις, quæ visa sunt correctione egere.

c Merito Fossius in Græco-barbaris Suidam ineptiæ arguit, qui censet quod Κανδήλα dicatur ἀπὸ τοῦ καεῖν δῆλα, vox enim Latina est; et hic pro lampade sumitur non pro cereo.

d Melius forte ἀλείφομενος.

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ,

ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ.

Ex Codice MS. 866 Bibliothecæ Vaticanæ.

Dispersis per orbem Apostollis,

C O Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ προαιώνιος τοῦ Πατρὸς λόγος, ὁ δι' ἡμᾶς γενόμενος ἀνθρωπὺς μετὰ τοῦ εἶναι Θεός, ἐπιδημήσαι καταξυλίσας, καὶ πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων οἰκονομήσας καλῶς, ἐνετείλατο τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις, μετὰ τὴν ἐν νεκρῶν ἀνάστασιν, λέγων, Περιεβήντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλοις μὲν οὖν ἄλλαι πόλεις τε καὶ γῶραι ἐκληρώθησαν, α διαιμερυσσάμενον κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων τὴν ἅπασαν οἰκουμένην· ἔλαχεν δὲ τὸν ἀγνώστου Μάρκου ἐν τῇ κατ' Αἴρυπτον γῶρᾳ εὐαγγελίσασθαι τὸ Χριστοῦ κήρυγμα, ὅθεν καὶ Εὐαγγελιστὴν αὐτὸν ἐθέσπισαν οἱ μακάριοι κανόνες τῆς ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸς γὰρ πρῶτος ἐν ὅλῃ τῇ κατ' Αἴρυπτον γῶρᾳ, Λυδίῃ τε καὶ Μάρμαρικῇ, Ἀρμενικῇ τε καὶ Πενταπόλει ἐκήρυξεν τὸ εὐαγγέλιον τῆς τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

ἐπιδημίας. Ἦν γὰρ πᾶσα ἡ γῆ αὕτη ἀπερίτμητοι καὶ εὐδωλοτάτραι, μεστοὶ πάσης ἀκαθαρσίας καὶ πικρῶν σεφισμάτων, καὶ κατὰ πόλεις τε καὶ ἐπαρχίας, κατὰ τὰ ἄρμωδα, οἴκους καὶ τεμένη, εὐδωλοὶς κατασκευάζον τελέας τε καὶ γυντεῖας, καὶ πᾶσα δύναμις δαιμονιώδης ἐργαζόμην τε καὶ ἦν παρ' αὐτοῖς, ὥς ἐπιδημήσας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, κατέλυσεν καὶ ἀπόλεσεν.

2 Τοῦ οὖν θεσπεσίου Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου ἐν Κυρήνῃ τῆς Πενταπόλεως καταστήσαντος (ἦν γὰρ τὸ γένος ἐκ τῆς αὐτῆς γῶρας ὁρμώμενος) καὶ λαλήσαντος αὐτοῦ καταρχὰς τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ποιήσαντος εἰς αὐτοὺς παραδόξᾳ θαύματα (ασθενούντας γὰρ ἐθεράπευσεν, λεπρούς ἐκαθάρξεν, καὶ πνεύματα ῥακεπὰ ἐξέβαλεν τῷ πνεύματι τῆς χάριτος αὐτοῦ) πολλοὶ ἐπίστευσαν δι' αὐτοῦ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· καὶ τὰ εἰδωλα ἐκυτῶν χαμαὶ ῥίψαντες καὶ πορθέσαντες ἐκυτῶν τὰ ἄλλα, ἐφοτίσθησαν βαπτισθέντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

plurimos convertit Cyrenæ:

S. Marcus in Ægyptum usque vicinium missus,

A 3 Ἐκείθεν οὖν ἀπεκαλύφθη αὐτῷ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν Φαρίτην Ἀλεξάνδρειαν ἀπελθεῖν, καὶ τὸ καλὸν σπέρμα τοῦ λόγου κατασπείραι. Ὁ δὲ μακάριος Εὐαγγελιστὴς Μάρκος, ὡς γενναῖος ἀθλητὴς, ἐπὶ τὸ σῆμα προθύμως ἐδίδυεν· καὶ ἀσπασάμενος τοὺς ἀδελφοὺς εἶπεν, ὁ Κύριός μου ἐλάλησεν ἐν ὀράματι πρὸς με, ὥπως πορευθῶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν πόλιν. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ προσεμπεμπόν αὐτὸν, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον· καὶ γευσάμενοι ψωμῶν ἄρτου, ἀπέπεμπον λέγοντες· Ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εὐοδῶσει τὴν ὁδὸν σου. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν παρεγένετο, καὶ τοῦ πλοίου ἀποδὲς ἦλθεν εἰς τινα τόπον καλούμενον Βεννίδιον· τὴν πόλιν δὲ εἰσελθὼν τῆς πόλεως, εὐθὺς τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ διερέαζεν. Ὁ δὲ μακάριος Ἀπόστολος, παλαιογράφον θεασάμενος, αὐτὸ τὸ ὑπόδημα δέδωκεν διορθώσασθαι. Ῥάπτων δὲ ὁ ὑπόδηματογράφος, ἐπλήξεν ἑαυτοῦ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα σφύδρα, καὶ φησὶν, Εἰς Θεός. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος ἀκούσας τὸ, Εἰς Θεός, ἔφη ἐν ἑαυτῷ, Εὐώδωσεν Κύριος τὴν ὁδόν μου· καὶ πύσας χαμαὶ ἐποίησεν πλὴν ἐκ τοῦ πύσματος, καὶ ἐπέχρησεν τὴν χεῖρα τοῦ ἀνδρός, ἐπὶ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ εὐθέως ἰάθη ἡ χεὶρ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ δὲ παλαιογράφος, ἱστορήσας τὴν δύναμιν τοῦ ἀνδρός, καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ λόγου, καὶ τὸ ἀσκητικόν, εἶπεν αὐτῷ· Δέομαί σου, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, δεῦρο καταλυσον σήμερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ παιδός σου, καὶ φαρμάκῃς ἡμοῦ ψωμῶν ἄρτου, ὅτι ἐποίησας ἔλεος μετ' ἡμοῦ σήμερον. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος περιχαρὴς γενόμενος εἶπεν, Ὁ Κύριος δώσει σοι ἀπ' οὐρανοῦ ἄρτον ζωῆς. Ὁ δὲ ἀνθρώπος παρεδιέαστο τὸν Ἀπόστολον, καὶ εἰσένεγκεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ χαίρων.

eumque instruit,

et cum aliis multis baptizat,

constitutam ibidem ecclesiam;

in Pentapolim redit,

rursumque Alexandria,

ubi miraculis clarescit,

B 4 Εἰσελθὼν δὲ ὁ μακάριος Μάρκος εἶπεν, Εὐλογία Κυρίου ὦδε, εὐχόμεθα ἀδελφοί. Καὶ κῦξαντο ἅμα. Ὡς δὲ ἡγαθύνθησαν, εἶπεν ὁ ἀνθρώπος· Πάτερ, παρακαλῶ σε, εἰπέ μοι, τίς αἶ, καὶ πόθεν ὁ λόγος οὗτος δυνατός ἐν σοί; Εἶπεν καὶ ὁ μακάριος Μάρκος, Ἐγὼ δούλος εἰμι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Εἶπεν δὲ ὁ ἀνθρώπος, Ἐβουλόμην αὐτὸν ἰδεῖν. Εἶπεν δὲ ὁ ἅγιος Μάρκος, Ἐγὼ σοι αὐτὸν δεικνύω. Καὶ ἤρξατο ὁ ἅγιος Μάρκος εὐαγγελίζεσθαι αὐτῷ τὸν Χριστόν, ἀποδεικνύς αὐτῷ ὅτι ἡ σοφία τοῦ κόσμου, μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν. Ἐπίστευσεν δὲ ὁ ἀνθρώπος τῷ Θεῷ, διὰ τῶν ὑπὸ Μάρκου λεγομένων καὶ γινομένων σημείων καὶ τεράτων, καὶ ἐφωτίσθη αὐτός· καὶ ὅλος ὁ οἶκος αὐτοῦ, καὶ πολὺ πλῆθος τοῦ τόπου ἐκείνου. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἀνδρός, Ἀνιανός.

C 5 Ὡς ὅχλος ἐγένετο τῶν πιστευόντων ἐπὶ τὸν Κύριον, ἤκουσαν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, ὅτι Γαλιλαῖός τις παρεγένετο ἐνταῦθα, καὶ ἀνατρέπει τὰς τῶν θεῶν θυσίας, καὶ ἐκύλωσεν αὐτῶν τὰς θρησκείας· καὶ ἐξήτουν αὐτὸν ἀποκτείνειν, καὶ ἔθηκαν αὐτῷ παχίδα καὶ ἐνεδρά. Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ μακάριος Μάρκος τὰς βουλὰς αὐτῶν, χειροτονήσας Ἐπίσκοπον Ἀνιανόν, καὶ Πρεσβυτέρους τρεῖς, Μιλίον, Σαβῖνον, καὶ Κερδῶνα, καὶ Δικαίνους ἐπίτ, καὶ ἄλλους ἑνδεκά εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν, ἔφυγεν, καὶ πάλιν ἀπέλθεν εἰς τὴν Πεντάπολιν. Καὶ ποιήσας ἐκεῖσε ἔτη δύο, καὶ θεμελιώσας τοὺς ἐκεῖ ἀδελφοὺς, καὶ χειροτονήσας κηκείσε Ἐπισκόπους καὶ Κληρικούς κατὰ γῶραν, ἦλθεν πάλιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἔβρεν τοὺς ἀδελφοὺς πληθυνθέντας ἐν χάριτι καὶ πίστει Θεοῦ, καὶ ἐκκλησιαστικῶς θεμελιώσαντας ἑαυτοὺς ἐν τοῖς καλούμενοις Βουκόλοις, ἐν τοῖς παρὰ θαλασσίαις ὑπὸ κήτῳ κρυμνοῦν· καὶ ἐχάρη πάντῳ ὁ δίκαιος, καὶ θεὸς τὰ γόνυα, ἐδοξάσεν τὸν Θεόν.

6 Ὡς δὲ ἐπληρώθη χρόνος ἱκανός, οἱ μὲν Χριστιανοὶ ἐπληθύνοντο, καὶ κατεγέλουν τῶν εἰδώλων, καὶ ἐξεμυκτήριζον τοὺς ἔλληνας. Ἐμαθὺν δὲ αὐτὸν οἱ Ἕλληνες προκαγεόμενον, καὶ ἐπλήσθησαν ζήλου διὰ τὸ ἀκούειν αὐτοῦ τὰς θαυματουργίας· ἀπέποιε· ἀσθενούντας γὰρ ἐλεοῦν, λεπρούς ἐκαθάρην, κωφῶς εὐαγγελίζετο, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς τὸ βλέπειν ἐχαρίζετο· καὶ ἐξήτουν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐχ εὕρισκον αὐτόν, κατέδρουχον δὲ τοὺς ὁδοὺς, καὶ ἐν ταῖς θαλαῖς καὶ ἐν ταῖς κωμασίαις τῶν εἰδώλων κατέκραζον αὐτοῦ, λέγοντες, Πολλὰί βίαι τοῦ μάγον.

7 Ἐγένετο δὲ, τῆς μακαρίας ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Πάσχα καταλαθεῖν τὴν ἁγίαν Κυριακὴν, ἐν ᾗ ἦν καὶ αὐτῶν Σαραπικὴ κομμάς, ἡ καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπο-αἰάμενοι ἦσαν τῇ τῶν εἰδώλων πλάνῃ, καὶ προστεθέντες τῇ ὁρῇ διδασκαλίᾳ. Ὡς οὖν ζητούντες αὐτὸν οὐχ εὗρον ευκαίριον ταύτην λαθόντες, καὶ τινες ἀπὸ τῆς ἀρχίας ἐγκαθέτους πέμφαντες, κατέλαβον αὐτὸν τὰς ἀρχίας εὐχὰς τῆς ἀρχίας Ἀναγορὰς ποιούμενον· καὶ λαθόντες αὐτόν, ἔδωλον σχοινίον εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔσυρον αὐτόν, λέγοντες· Σύρωμεν τὸν βουδάλον ἐν τοῖς βουκόλοις. Ὁ δὲ ἅγιος Μάρκος συρῶμενος, εὐχαριστίας ἀνέπεμπεν τῷ δεσπότη Χριστῷ λέγων· Εὐχαριστῶ σοι κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι κατελήθη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου ταῦτα παθεῖν· καὶ ἦσαν αἱ σάρκες αὐτοῦ πίπτουσαι ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ αἱ πέτραι ἐφρονίσσοντο ἀπὸ τοῦ κρηγῆς αὐτοῦ· ἐσπέρας δὲ γενομένης, ἔδωλον αὐτόν εἰς φυλακὴν, ἕως ἀνέφωνται ποτὶ θανάτῳ αὐτὸν ὀλέωσιν.

8 Τῆς δὲ νυκτὸς μεσοῦσας, καὶ τῶν θυρῶν κλεισμένων, καὶ τῶν φυλάκων κοιμημένων πρὸ τῶν θυρῶν, ἰδοὺ σεισμός· ἐγένετο μέγας· Ἀγγελος γὰρ Κυρίου, καταβάς ἐξ οὐρανοῦ, ἤψατο αὐτοῦ λέγων· Δούλε τοῦ Θεοῦ Μάρκε, ἰδοὺ τὸ ὄνομά σου ἐγγράπται ἐν βίβλῳ ζωῆς ἐπουρανοῦ, καὶ τὸ μνημόσυόν σου οὐκ ἀπειληθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· Ἀγγελοι τὸ πνεῦμά σου φυλάττουσιν, καὶ τὰ λείψανά σου εἰς γῆν οὐκ ἀπολούνται. Τάχτην τὴν ὀπτασίαν θεασάμενος ὁ μακάριος Μάρκος, τὰς χεῖρας αὐτοῦ ταῦσας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπεν, Εὐχαριστῶ σοι, κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι οὐκ ἐγκατέλειπάς με, ἀλλὰ σπρηκτρέψυσάς με μετὰ τῶν Ἀγίων σου. Δέομαί σου, κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, πρόσδεξαι ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν μου, καὶ μὴ με ἀποδοκιμάσῃς ἀπὸ τῆς χάριτός σου. Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ὁ Κύριος Ἰησοῦς παρεγένετο πρὸς αὐτόν, οἷον στήματι ἦν μετὰ τῶν μαθητῶν, καὶ οἷα μορφή ἦν πρὸ τοῦ παθεῖν αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰρήνη σοι, ἡμίτερ, Μάρκε, Εὐαγγελίστα. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ μακάριος Μάρκος, εἶπεν· Δόξα σοι, κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ.

9 Πρωίας δὲ γενομένης, ἦλθεν πάλιν τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ ἐξευέγκαντες αὐτόν ἐκ τῆς φυλακῆς, ἔδωλον πάλιν τὸ σχοινίον εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔσυρον αὐτόν λέγοντες, Σύρωτε τὸν βουδάλον ἐν τοῖς βουκόλοις. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος συρῶμενος, εὐχαριστίας μάλλον ἀνέπεμπεν τῷ παντοκράτορι Θεῷ, καὶ τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, λέγων, Εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ὁ μακάριος Μάρκος ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ.

10 Τὸ δὲ πλῆθος τῶν θυσασθῶν ἑλλήνων πῦρ ἀνάψαντες εἰς τοῖς καλούμενους Ἀγγέλους, ἔκαυσαν τοῦ δικαίου τὸ λείψανον. Τοῦτε προνοία τοῦ κυρίου καὶ σωτήρας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατέβη λαίλαψ τις μεγάλη σέμου καὶ ζάλης, καὶ ὁ ἥλιος συνέστειλεν τὰς ακτῖνας, καὶ ἐγένετο βροντῶν ἕως πολλῆς, καὶ ὑετὸς ἕως ἐσπέρας, ὥστε καὶ οἰκήματα πολλὰ καταπίπτειν, καὶ πολλοὺς τεθνᾶναι, καὶ φοβηθέντες ἔασαν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου καὶ ἐφυγον· ἕτεροι δὲ διαχλευάζοντες ἔλεγον, ὡς οἱ ὁ Σαράπις ἡμῶν τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ ἀνδρός ἐποίησας σήμερον, διὰ τοῦ γενεθλίου. Τότε ἐλθόντες ἄνδρες εὐλαβεῖς συνέστειλαν τὰ λείψανα τοῦ δικαίου, καὶ κτενέσαν ὑποῖ ἦσαν τὰς εὐχὰς αὐτῶν ἐπιτελοῦντες.

11 Ἦν δὲ τῇ ἰδέᾳ ὁ μακάριος Μάρκος, μακρόνυχρος, συνηρπῆς, εὐήματος, ἀναπαύωντος, αἰτήριος, θανάτων, οὐδὲς, εὐεκατικός, μεσίτης, πολὺς, τὴν σφύρην ἀσκητικός, πεπληρωμένος χάριτος Θεοῦ. Καὶ προσευχὰς ποιεῖσασαυτες, ἐκίδενσαν τε αὐτόν καθὼς ἔβας τῇ πόλει, καὶ ἀπέθευτο ἐν τόπῳ λειανομημένῳ, ἐν θυῶς τελοῦντες αὐτοῦ τὰς μνήμας, μετὰ σωφροσύνης καὶ προσευχῆς, ὡς πρῶτοι κημῖλον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κειτημένοι, καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἀπέθεντο.

12 Ἐκοιμήθη οὖν ὁ μακάριος Εὐαγγελιστὴς Μάρκος, πρῶτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πρὸς Αἴγυπτον μαρτυρήσας ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μηνὶ Φαρμουθί, κατὰ δὲ Ῥωμαίους μηνὶ Ἀπριλίῳ ἐ κα' ἐπὶ βασιλείᾳ Ἰακῶβ Τιβερίου Καίσαρος, κατ' ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανούς βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

D EX MS. VATICANO. et missam celebrans comprehenditur : **b**

c

ac dire raptus carceri includitur.

Confortatur ab Angelo

E

et a Christo apparente :

ac postea die tradit spiritum.

Corpus ne comburatur prohibet tempestas : **F**

defertur in oratorium,

et sepelitur,

recolendus 25 Aprilis.

EX MS.
VATICANO

A τοῦ, ᾧ ἡ θύξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

a Hic incipiunt MSS. Latina.

b Perturbatus in MS. erat sensus hoc modo, ὥς οὖν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ζητοῦντες ὡχ, εὖρον; quæ per transpositionem verborum corrigenda credidi.

c MSS. Latina non satis videntur ossequi verum hujus lectionis sensum, qui rectius sic expressus fuisset, Raptemus bubalum in locis buculis: in ipsis enim

comprehensus, non ad ipsa, sed in ipsis raptatus D est.

d Hæc parenthesis de forma corporis interruptit sensum, et alicunde videtur in textum irrepsisse, margine fortassis primum adscripta.

e Vel hic præter mentem auctoris additus est diei numerus, vel supra ad nomen mensis Ægyptii omis- sus, neque enim pariter progrediuntur hi menses: sed qui Romanis est 23 Aprilis, Ægyptiis numeraretur Pharmuthi 30.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΣ ΚΑΙ ΚΑΡΤΟΦΥΛΑΚΟΣ

VIDE PAG. 355

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ

ΜΑΡΚΟΝ.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ.

Argumentum
laudationis
S. Marcus,

offeritur in
ejus verno
festo,

qui fuit
unus c.c
70,

Petri filius
spiritualis,

B Πάλιν Ἀποστολικὴ καταστράπτει πανήγυρις, καὶ πάλιν ἐγὼ τοῖς θιασώτοις συνεπαγγέλλομαι· πάλιν μαθητοῦ μνήμη λαμπρὰ φρονιθερεῖ, καὶ τὴν γλῶσσαν χορεύειν τοῖς ἐφυμνίοις προτίθημι, καὶ καταρτίζειν παραθήκην τὴν εὐφημίαν, ἀμυδρὰ μὲν φλεγγομένην (οὐδενὸς γὰρ εὐστρώφων αὐτῇ μέτεστι λόγιον, οὐ τοῖς μετὰ κάλλους ἀρμονίαις εὐδοκιμεῖ· πλὴν εἰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ὠχρύρωτο, οὐκ ἀποχρῶσα καθεωράτο πρὸς ἑπαινον) τοῖς τοῦ Μάρκου δὲ μεγαλείοις σκηρτώσαν, καὶ τῶν ἐκείνου καλῶν ὡς οἷόν τε τὴν περιουσίαν ἀποθαυμάζουσιν. Μάρκου τοῦ Πέτρου υἱοῦ, τοῦ τῶν οὐρανῶν κλειδοῦχου συγγενεοῦ, τοῦ τῶν ἀπαρρήτων εὐαγγελιστοῦ τε καὶ κήρυκος, τοῦ τῆς Αἰγύπτου φωταγωγοῦ, καὶ τῷ ἐκείνῳ θρόνῳ πρότις ἐγκαθίσαντος· οὐ δὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο μικρὸν εἰς ἀφορὴν εὐδοξίας, ἐργωδέστερον γὰρ ἐξηκουσμένην γεωργεῖν ἄρουραν, ἢ τὴν κεκαθαρμένην εἰς φιλοπονίαν ἐπάγειν. Οὗτος γὰρ ἡμᾶς σήμερον ἐστίαται, οὗτος ἡμῖν ὡς ὕψα τὰ οἰκεία προσέλλεται προτερήματα· συνανέστειλε γὰρ τῇ γλυνκεῖ ἔαρι φαιδρύτεραν τὴν ἔραν ἀποτελοῦντι ἢ ἐόντιος τούτου ἡμέρα, καὶ ὡς φωτοφανὴς ἥλιος τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς κατελάμπρυνε· συνήθρυνε πάντας, τοῦ Μάρκου καθωραίζομένη τοῖς κατορθώμασιν, ὡς νῦν ἡ γῆ στολιζομένη τοῖς ἀνθεσι, καὶ ὡς ἐκ συνθήματος συναυλῆαι πιστῶν τὸν Ἀπόστολον μακαρίζουσιν. Ἐθνῶν συστήματα τὸν μυσταγωγὸν ἀνυμνεῖ, ὡς ὑπογραφεὰ μεγάλυνει Χριστοῦ, καὶ ὡς μάρτυρα τῆς αὐτοῦ παρουσίας καταγεραίρει·

C εἰπεῖν δὲ μᾶλλον κῆσμος τὰ τοσαῦτα τούτου ἀποδεικνύει καὶ κροτεῖ ἀγαθονογήματα· σύμπας γὰρ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας ἀπώνατο.

2 Ἀλλ' οὐ λόγος, οὐ γλῶσσα τοῦτον ὡς προσῆκεν ἐπαινεῖν ἐξαρκεῖ. Τί γὰρ πρῶτον, τί δ' ὑστάτιον ἀνυμνήσκειν; αἱ τε γὰρ προστιγοῖραι πύλαιδεες, καὶ οἱ ἀγῶνες κατάπληκτοι. Τεθέαται γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς ὅραν οὐ δεδύνηται, τῷ ἡμετέρῳ φαινόμενον προκαλύμματι, καὶ τὴν ἐνεγκαμένην κατέλιπε· κέκληται θεῖα φωνή, καὶ ἀγγιστέον ἀπένιστο φίλτρον· παρ' οὐδὲν αὐτῷ τοῦ γένους τὰ τίμια, ὅναρ τούτῳ ῥηϊδὸς περιουσία, μόνον ἔστεργεν τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν, μόνον εὐδαιμονίαν ἠγείτο ἃ ἐπαγγέλλετο, καὶ τὴν μαθητείαν ἥπερ ἐτέτακτο. Τῷ Ἀποστολικῷ γὰρ συλλόγῳ τῶν ἐδομῆκοντα συνήρῃμηνται, ὥσπερ φέγγος λαμπρὸν διαφανέσιν ἄστροις παρὰ τοῦ κεκλήκωτος κατελεγμένου, ὃ τῆς κάτω σκητῆς τε καὶ τέρψεως οὐδὲν παρισώμενον.

3 Ὅντως τοῦ Πέτρου ὁ Μάρκος υἱός, ὅντως τῆς ἐκείνου γνώμης ἐφαμίλλος· ἀντιδίδωσι γὰρ ἡ φύσις τὰ οἰκεία τῷ γένει, καὶ τὰ ἐκάστου πλεονεκτήματα κοινὰ τίθεται· δηλοῖ γὰρ ἡ πειθὼ, δηλοῖ ἡ πρὸς τὸν πλάσαντα ἀκολούθησις, καὶ τ' ἄλλα μὴν καλῶν ἀδελφὰ καὶ ὁμο-

τροπα τῆς θερμότητος· κατὰ γὰρ τὸν προφήτην Ἀμώς, ἐκ προσώπου τοῦ θεαρχικοῦ πνεύματος προαγγέλλοντα, Ἰδοὺ ἐγὼ στερεῶν βροντὴν, καὶ κτίζων πνεῦμα, καὶ ἀναγγέλλων εἰς οὐρανοὺς τὸν Χριστὸν αὐτοῦ· ἐξ ἄκρων μέχρι τῶν τῆς γῆς ἡεῖ τερμάτων, Θεὸν τὸν δημιουργὸν εὐαγγελιζόμενος, καὶ τὰ ποιήματα γεωργῶν κατορθώματα· κατεφώτισε γὰρ τὴν ὕψλιν, τὴν τῆς πλάνης κατέφλεξεν ἀθεότητα, ἀπέσμηξε τοὺς ἐρρίπωμένους εἰδωλικούς αἵμασι, καὶ καθηγισμένους Θεῷ τῷ βαπτισμῷ, ἵνα ἢ μὴ πλείω φαῖναι παρέστησεν. Εἶχε γὰρ τὴν γλῶσσαν ἀντ' ἀσπίδος καὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ τὸ κήρυγμα διεδείκνυ πάσι βεβαιότερον, καὶ τὰ πλῆθ' πρὸς τὴν ἀληθῆ ζωὴν προενόμενον.

4 Ἐβλεν γὰρ ἔδρυνε ἡ τῶν θαυμάτων πλημμύρα, ἐκείθεν οἱ ὄχλοι πρὸς τὴν θεουργσίαν μετωχετεύοντο· ὁ τὰς βάσεις πεπληρωμένος, ἀρτίπους ἀναφανείς, ἦν τοῖς εὐθρομοῦσι διδάσκαλος· ἀόμματος ταῖς κύραις, ὀξυδερκῶν, ἄλλους πρὸς τὸ φῶς ἐχειραγῶγει τῆς ἐπιγνώσεως· ἢ ἀφ' ἧς τὸν θερμοῦ πλεονεξίαν πρὸς τὰς συνήθεις σπονδὰς μετερῶμιζε, καὶ τὸ πῦρ τῶν εἰδωλικῶν θυσιῶν ἀπεθαλῶντο· οἱ τῆς πλάνης φυτοργοὶ δαίμονες ἐτεφροῦντο, καὶ ἡ ἀληθὴς κημάς θεοσέβεια. Ὑπέρλαμπρά σου, Μάρκε, τὰ ἔργα, παρὰδοξα καὶ τὰ τρύπαια· τοῖς γὰρ ἐξώρησας τοὺς στρατηγούντας, ὁ ἰδιώτης· τοῖς ἐπολιόρησας τὴν πλάνην ὁ μονογίτων, τοῖς μετὰ τοῦ Πέτρου ὁ τοῦ Πέτρου υἱός τὸ Ἰταλὸν ἐχειρώσω γένος, ἐξ ὧς μὲν ἀφορμήσας, πρὸς θυμένον δὲ καταπτάς ἥλιον, καὶ τὸν λόγον πανταχοῦ κατευρύνων, ἢ ἐκείνος τὴν ἀντίπα τοῖς πέρασιν, οὐ μεθόδοις κεχρημένος σοφιστικαῖς, οὐ κεκορυφωμέναις μεταχειρήσασιν, ἀλλ' ἀπλῶς λόγῳ καὶ ἀληθείᾳ μόνῃ, ἢ πάντων τὸ κράτος ἀνασταγώνιστον ἀποφέρεται.

ἢ Ὅτι γὰρ εὐέμπωτος ἅπας λόγος, εἰ μὴ τὰληθῆς πρεσβεύει καὶ διαγγέλλει, γυνίξας κἀντεῦθεν· Πυθαγόρας μὲν γὰρ, τὴν ψευδῆ δόξαν κρατύνων, καὶ πολλὰ λεισχυνέον, πείθειν Ἰταλοὺς οὐ δεδύνηται· Δημόκριτος, αὐτὸ γε τοῦτο συμπτᾶντων, Ἀεθριτῶν οὐδὲν κατ' ἄκρον ἔσχεν· Ὀρφεὺς, τῷ μύθῳ πάντως θηρία κατακλῶν, τοὺς ὁμοχώρους οὐκ ἐπειθε· Θράκας. Καίτοιγε πολλῷ ῥέοντες λόγῳ, καὶ σοφίᾳ κενῇ βρενθυόμενοι μελὴς πάντως διώλουντο, καὶ σιγῇ βελτοῖς συγκατεδύσαν (τοιούτου γὰρ ἡ ψευδὴς δόξα καὶ ἀδρανής) Μάρκος δὲ τὰς ἀκόμπους τοῦ Πνεύματος ἐκτιθεῖς διδάχας, καὶ τοὺς ἐναντίους εὐπειθεῖς μετεπλάσαντο. Ἀνῶθεν γὰρ ἐκρατύετο, καὶ ἡ ἀκραφυνὴς πίστις πύλων ἄδου κραταιοτέρα· καὶ οὗτος ἀσίδιμος, ὡς ἀληθείας κήρυξ, μέχρι διῦρου συναποδεδείκεται· Ἐδεῖ γὰρ τὴν κατ' ἡμᾶς οἰκονομίαν εἰς πέρας σωτηριώδεις χορεῖν, καὶ τὴν τούτου μνήμην ἀθάνατον τῷ βίῳ μετ' ἐγκωμίων συνδιασώζεσθαι· δι' αὐτοῦ γὰρ κηκήρυκται τῇ κτίσει Θεός, δι' αὐτοῦ τοῖς πεπλανημένοις ἡ ἐπιστροφὴ πεπραγμέ-

E

fidei prae-
cator,

miraculorum
effector,

Italiæ Apo-
stolus,

F

ad persua-
sionem effi-
cat,

teutai,

Evangelii
scriptor,

Α τευται, καὶ ἡ πρὸς τὸν πλάστην ὁδηγία θυμολογούμενηται.

6 Ἐπεὶ οὖν εὐσπλαγγχῶν Θεοῦ παρουσίαν εὐσπλαγγχῶν ἀνεκέρυξεν, καὶ γλώσση θεολόγησιν ἄλλους τε πλείους καὶ Ἰταλιώτας πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν εἰλκυσε, κατασκευάζει τοῦτοις ὡς ἀρχιερέων σοφὴ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου πνεῖδα, καὶ ταύτη νέους ἐγκολάπτει θεσμοῖς, οὓς ὁ τοῦ Ἱερειοῦ προκινῆσθαι πρόβησις φάσκουσα. Καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰουδαῖα διαθήκη καὶ καὶνὴν, διδόνς νόμους μου εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, ὡς ἂν μὴ λόγιαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ εὐαγγελικῇ συγγραφεῇ, καὶ τοῖς ὑστερῶν τὴν τοῦ λόγου διακτρῶν ἐναυθιμώσιν, τὰς θεοσυνεισὺς ὑπ' ὅσιν τιθεῖς, τὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάθη, τὴν ἐκ τοῦ μυήματος ἔγερσιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς, ὅθεν κατελήλυθεν, ἔπαρσιν. Μέγα σου τὸ ἔργον, ὦ Μάρκε, καὶ ἀξιόθεον! κοσμογενὴς ἡ ἐργασία καὶ διαδόχτος! Ἦ σὴ γὰρ φωνὴ ὑπὲρ ἡμῶν βροντῆς· τὸ τοῦ εὐαγγελίου σου ὥς ὑπὲρ ἡλίου βολαῖ· αὐταὶ μὲν γὰρ καὶ νέφει καλύπτονται, καὶ μίσηται τῇ ἐπιπροσδοκίᾳ σκιαζομένη· ἡ εὐαγγελικὴ δὲ φωταύγεια καὶ τὴν σὴν ἐκκαλύπτει τῆς ψυχῆς ὠραϊότητα. Οὐ γὰρ ἂν ἐπὶ τοῦτο προέβλετο εἰ μὴ καὶ ἡ ἐνδοξία ἀπὸ στραπτειν ἀρετῇ, καὶ αἰὶ καταλάμπει, καὶ θαυμάζει τοὺς ἐγγυς, ἀνακαλεῖται τοὺς πόρρω, καὶ τῇ τε ἀνεπιτηδεύτῃ κάλλει καθωραϊζομένη, καὶ τῇ ἐπιτόμῃ σοφίᾳ λαμπρυνόμενη, ταῖς ἀπάντων ἀκουαῖς ὑψηλεῖται τοῦ Θεοῦ τὰ παράδοξα.

idololatria
debellator,

7 Οὕτως κηρύσσει τὰ τῆς πίστεως, οὕτως ἐξευκνισεν ἡ ἀλήθεια, οὕτω Τριάς ἐν Μονάδι, καὶ ἐν Μονάδι Τριάς προσκυνεῖται καὶ καταγγέλλεται· οὕτω παρὰ πάσης τῆς κτίσεως ὁ ἀναρχὸς Πατήρ, καὶ Ὑἱὸς ὁ συναρχὸς, σὺν τῇ ὁμοουσίᾳ καὶ ἑωσοποιῷ Πνεύματι θεολογεῖται τε καὶ σεβάζεται, ὁ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν εἷς Θεός, ἡ ἐνικία καὶ θεῖα φύσις, ἡ μὴ παντοργὸς καὶ ἀπειρινόητος δύναμις· ἡ πλάνη γὰρ ἀπέληλχται, τὸ πολυθεῖον φροῦδον γέγονε σέβασμα, οἱ τριγλὰ πάντα τῷ μύθῳ ἑατοῖς, φεῖ τῆς ἀνοίας! τὰ μὴ οἰκεία θασάμενοι, μετ' ἡμῶν ἀπώλουντο, οἱ ἀνθρωπώπεται κατήργηται θαίμονες· οὐ γὰρ κηρύτταν Θεὸν ἐν ἀνθρωπότησιν καθορᾶν, ἡσυχύθησαν δὲ ἀνθρωπείου σώματος καταπαλαισθέντες· οὐ γὰρ ἂν ὠήθησαν ἡττημα τὴν τοῦ κρείττους νίκην· καὶ οὖν ἡ τοῦ Θεοῦ αἰνεσις ἐπὶ πάντα τῆς γῆς προφητικῶς διηγεῖται τὰ πέρατα.

qui ab Occi-
dente missus
Orienti,

Libya,

et Egypto,

8 Ἐπιστρέψε μὲν οὖν εἰς Χριστὴν ὁ Ἀπόστολος Ἑσπερία, μυσταγωγῆσας τὴν φιλόανθρωπον συγκατάθεσιν, διδάξας Θεὸν μόνον σέβειν καὶ προσκυνεῖν. Καὶ τῶν πολλῶν ἐκείνων ἰδρώτων οὐ μὲν οὖν ἔλαξεν, οἷον ἐνάρκησε τῆς ἀποστολῆς ἐλκῶν τὸ ἄροτρον· διέθεε δὲ καὶ τὴν Αἰθιοῦσαν γῆν, ἐκείθεν πρὸς ἀνίσχουσιν μεταφυσίττας ἀνγῆν, καὶ διασπείρων καὶ ταύτῃ τοῦ εὐαγγελίου τὰ σπέρματα, τὸν κηρυττόμενον ἐπιγινώσκει Θεὸν ἔπεισεν. Ἔτι τε καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπ' Αἰγύπτου πολυσυδρουμέναις πόλεσι τὰ οὐρανόπλοκα δίκτυα ὑφαπλῶν, ἐσχαίνοντε πάσης λόγιαι καὶ θαύμασιν· ἐξωστράκισε θαιμονιῶδῃ σέβασματι, καὶ ὡς λίθος ἄγιος, ἡ φωνὴ ἡ προφητεία, κατέστρεψε τοὺς τῆς πλάνης βωμούς, καὶ τὰ ἐν ταῦτοις καθιδόμισε τῆς ματαιότητος ζόνα· οὐ σαλπείγων φθύγγου ἡγήν, οὐ τείχη κατασείων Ἱερουσόνη, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἀνθρωποκτόνου λόγιαι ἀναμολύβειν ἀπάτην, ἥτις ἐκείνων δυσμαχώτερα, καὶ νοῦς ἀνταγείρων τῇ πάντων ἐξουσιάζοντι· ἐν οἷς καὶ τὰς ζοφώδεις καταλένκα· νύκιν τῶν αὐτῶς ψυχῶς, κατέλλασε Θεὸς, καὶ προσηκειώσατο τῷ βασιλείᾳ.

magister
veritatis,

9 Οὕτως γὰρ τῆς Αἰγυπτιακῆς λήξεως θεῖον Πνεῦματι κατεξείρεται ἀφωρίσθη διδάσκαλος, οὕτως ταύτης ἐν πρώτοις Ἀρχιερεῖς καὶ Ποιμὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πέτρου προέβλεχται, πόνοις φαιδρύνων ἀποστολικῶς τὸ ἐγγεῖρημα, καὶ πικρίλοις καμάτοις κατακοσμοῦν τὸ λειτούργημα· οὐ τρυφαῖς χρίμενος, οὐ βροστίῳ προστετηκώς· πειρασμοῖς δὲ πρὸς μεζόνων καὶ πρὸς ἐλαχίστων περιστοιχιζόμενος, καὶ μυρίαις δεινῶν νειφάσιν, ἵνα τὸν ὄγκον ἐκείνων συνέλω κατὰ Παῦλον περιαντλούμενος. Ὡ μαθητοῦ θεοφάντορος, τὴν γῆν ἐκπερινοστήσαντος ἀπάσαν! ὦ σώματα, μὴ τοῖς τοσοῦτοις ἔργοις ἀπαγορεύσαντος! ὦ κηρύγματος, αἰθαλῇ τὴν ἰσχὺν ἀπασώζοντος καὶ ἀθάνατον! θεῖα γὰρ ἔργα καὶ ἐκ Θεοῦ μαρτυρῶν οὐ προσίεται. Ἐνταῦθεν ἐπάξιον τὴν

Δαυιτικὴν ῥῆσιν, τὸ μεγαλοπρεπὲς τῶν θυμολογούμενων θυμολογούσας, καὶ πρὸς τὸν θεόπτην Μάρκον μεθερμίζοντας προσειπεῖν, ἵς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἡ τῶν ῥημάτων ὠσέλεια. Αὕτη γὰρ σοι, θεόσοφε, ἡ φωνὴ πρόσφορος, αὕτη μὴν ὑπὲρ πᾶσαν ῥητορείαν ἀρμόδιος· ἐμφανίζει γὰρ τὸν δρόμον, τοὺς ἀγῶνας, τὰς ἀληθειῶνας, τὰ δυσχερῆ, καὶ τὸν ἀμαρτάντινον στέφανον, ὃν οὐ χυρσίον κατακτείνει τὸ ἐξ Οἴφειρ, οὐ λίθοι καὶ μαργαρίται καταποικιλύουσιν Ἰουδαίαι, ὃν δὲ ὁ ἀθάνατος ἀγωνοθέτης φιλοτεχνεῖ, καὶ ὧ τοῖς οικείοις θεραπεντῆρας ἀμείβετα.

10 Σοὺ γὰρ οἱ πόδες ὠραῖοι, κατὰ τὴν προφητικὴν προαγόρευσιν, τὸν τῆς γῆς διανύσαντες κύκλον· σοὺ ἡ γλῶσσα ὠραία, εὐαγγελίστατο γὰρ εἰρήνη τὴν πάντα γῆν ὑπερέχουσιν· σοὺ καὶ χεῖρες ὠραῖαι, τῷ καλῶν τοῦ Εὐαγγελίου ὑπηρετήσασαι. Ἀλλὰ τί ταῦτα μόνον τὰ ἱερότατα μέλη σαρκεῖ; Ὁλος καμάτοις ἀποστολικῶς καθήκασται, ὅλος μαρτυρικῶς κεκαλλώπισται στίγμασιν, ἵνα καὶ μαρτυρικῶν ἐπάθλων καὶ βραδείων ἐπαύρηται· Ὁ γὰρ θύτης γέγονε καὶ θύμα διὰ Χριστοῦ, καὶ ὁ ποιμὴν τὰ τοῖς θρέμμασι παρμαρτοῦντα συνανεδέξατο· ὡς πρόβατον γὰρ καὶ οὗτος, μετὰ τῆς ἄλλης ἀποστολικῆς ἀμνημόνης, ἐν μέσῳ λύκων ἀπέσταλται, καὶ θυσία ζώσα Θεῷ προσενήνεκται. Ἐδεσμήθη γὰρ πρὸς ἀνύμων χειρῶν, πολλοὺς ἐξαρπάσας τοῦ διαβολικοῦ γάρυγγος· περιήχθη δεσμώτης, προπεπληκίστατο, δευροσφύμμεται, καὶ ἔφερε πρῶτος τε καὶ ἀνεπαχθῶς, τὸν δεσπότην ἀπομιμούμενος· ἐφοινίχθη τοῖς τῆς σαρκὸς αἵμασιν, ὃ τὴν γῆν ἐκείνην τῶν θαιμονικῶν ἀποκαθάρσας ῥυτίδων (αὐτὰ γὰρ τῶν ἀγνωμονεστέρων ἡ αλοχία, τοῖς τῶν ἀγαθῶν ἀντεπιφέρει προξένους) καὶ τέλος, παντοδαπαῖς κακώσεσι δεδοκιμασμένος, οἷα χυρσίος πρὸς τὸ ἄδυτον ὥς ἐξάνεπτε, τῶν πικρίλων ἄθλων πολυειδῆ καὶ τὰ ἀρίστεα θρεψόμενος.

11 Τοιοῦτος ὁ δοῦλος τοῦ Ἀποστόλου, τοιαῦτα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ τὰ ἐπίχειρα, θαύματος ἔμπλεα, καὶ τῶν ἄνω κρότων ἐπάξια. Καὶ πῶς οὐ τὸ ὑπεργέρον ὁ μέγας Μάρκος κατὰ πάντων ἀποκακλήρωται; τί γὰρ Ἀποστόλου γένους· ἂν ὑψηλότερον; τί δὲ ὑπογραφῶς Χριστοῦ τιμωτέρων; μαρτυρικῆς δὲ δόξης τί παρισούμενος; Ὅπως δὲ καὶ ἱεραρχικῇ συμπάρεστιν ἐπωμῖς, ἀθλητικῶς κλειζομένη παλαισμάσι, τί ἄλλο γι εἰς ἐκείνην ὑποβλήσεται; τί δ' ἑτέρου; ὅτι μὴ ἀγγελικαὶ ἐλάττω, καὶ ἀνάκτορα θεῖα, οἷς μετὰ τῶν ἄλλων ἐγκρίτως ὑπηρετῶν Θεοῦ συναγέλλεται τε καὶ συναγέλλεται, τὸ τοῦ διδασκάλου συνεγερῶν πρόσωπον, καὶ τοῖς κάλλεσι τῆς θεαρχικῆς μακαρίτης λαμπροφύμενος· ὧ γὰρ ἡ πρὸς Θεὸν δόξα αὐτοῖς μέλεσι διεσπούδασται, ταύτῃ ἡ οὐρανία τε καὶ ἀπέραντος συνεφέρεται.

12 Ἀλλ' οὐ δὲ τῶν κάτω εὐφημῶν ἀμυρεῖ, καὶ μὴ τούτων προσδέεται. Ἦδὲ γὰρ καὶ ἡ Ἀλεξάνδρου, μάλλον δὲ ἡ Αἰγυπτίας πᾶσα, πρωτόθρονον τὸν Μάρκον λαχούσα, καὶ Νείλου μυστικῶν εὐρυσμένη, τὰς νυκτὰς αὐτῶν ἀρούρας κατάρδοντα, κατὰ τὰς σιτοφόρους ὁ αἰσθητὸς, ὡς Ἀπόστολον, ὡς Εὐαγγελιστὴν, ὡς Μάρτυρα μεγαλύνει, καὶ τοὺς ὕμνους αὐτῇ καταλλήλως ταῖς προσηγορίαις συναπχεῖ. Ὅρα τουτοῦ τῇ θήκῃ, εἰ καὶ τοῖς ἄνω περιπλεῖ, καὶ γάννυται πλουτοῦσα τὸν τῆς κύνως θησαυρὸν προσφωνεῖ ταύτῃ τὰ ἐπιτάγια ἄσματα, καὶ ὡς ζῶντι προσδιλέγεται, ὡς συνόντι τῷ πνεύματι προσλαλεῖ, καὶ τῶν ἐκείθεν χαρίτων κατατρύχει· ὧ δ' ἐπὶ τὰς προσφῶρους τῇ Ἀποστολῇ δωροδοροῦσα τιμὰς, τὰς μεζῶνας χάριτας ἀντιδέχεται.

13 Πειρασμῶν γὰρ ἐπιπνέουσιν αὐτῇ, καὶ τὸν τάφον κυκλῶσιν οἱ ἀστικοί, καὶ τῶν θειῶν ἀπαλύνονται. Ἀπειλεῖ ταῖς βάρβαρος ὄφρυς τὰ ἀνέκτα, οἱ δὲ πρὸς τὸν Ποιμενάρχην ἰκέται συρρέουσιν· ἐσμός παθῶν ἐνοχλεῖ, καὶ παρὰ ταύτων ὡς ἱατρεῖον τὰς θεραπεῖας βλύζων καταφυγγάνουσι· μάλλον δὲ ἡ σύμπασα διδασκαλία καὶ ἐπὶ κορυφῇ ἐπιμαρτυροῦν τὸν Μάρκον, τὴν αὐτοῦ προκαλεῖται ἐν τοῖς συμπίπτουσιν ἀρωγῇ, καὶ ταῖς ἐκταταῖς ἐφορῇς ὡς χρεῖα τοῖς ἐπαίνους κορυφοφάσας, κομπαίνει κροτούσα, καὶ χηρεῖ πικρυρίζουσα· τὸ τε θεῖον αὐτοῦ

D
EX MS.
VATICANOper omnia
sua membra
mundo utilis,et Christi
martyr
gloriosus,

E

ad celos
ejectus est.atque lauda-
tur in terris,invocatur in
necessitate,

EX MS.
VATICAN.

Α Εὐαγγέλιον περιπτυσσομένη, ὡς πλάκας θεοχαράκτους ἐναγκαλίζεται, ἥ κρεῖττον εἰπεῖν, ὡς αὐτὸ γε Χριστοῦ στόμα σεβάζεται, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ θεόβουλλα οὔεται ἀκοντίζεσθαι ῥήματα.

Epilogus.

4 Ὁν καὶ ἡμῖν ὦ Μύστα καὶ Εὐαγγελιστὰ ἔλεον μὴ ἀποκάμοις τιθέμενος, τὰ κυκλῶντα λυπηρὰ ἐπελάτρουε, τὰ ἐν βίῳ δυσαχθῇ κατευμάριζε, ῥῆξον τὸ τῶν ἐγκλημάτων χειρὺ γράφον, δίδου λύσιν τῶν ἐπταισμένων· τοιαύτην πρὸς τῆς δεσποτικῆς γλώσσης εἴληψας ἐξουσίαν· εἰ δεσμίσεις, ἄρρηκτον τὸ δεσμούμενον· εἰ πρὸς συμπάθειαν

νεύσεις, ὁ δεσμὸς εὐαφάνιστος. Μὴ παρόψῃ ταῖς σειραῖς ἡμᾶς τῶν ἀμαρτιῶν ἐσφιγμένους, ἀλλ' ἐπιτίμησον τοῖς δεσμοῖς, καὶ ῥαγίσονται· δείξον τὰς ἐκκλησίας εἰρηνευούσας, ἃς τῷ θεμελίῳ τῶν σῶν ἐκρηπιδώσας λόγων, ὑπὲρ ὧν ἡ τοῦ δεσποτικοῦ ῥύσις αἵματος· καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἡμᾶς μετασχεῖν ἀγαθῶν παρασκεύασον, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ,

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΜΑΣΕΙΑΣ.

Auctore Joanne, Presbytero Nicomediensi, teste oculato.

Ex MS. Codice, olim Cryptæ-ferratæ, nunc Bibliothecæ Vaticanæ.

Occiso Maxen-
tino tyranno

Β γένητο μετὰ τὸ πατάξαι Κύριον τὸν τῆς Ρώμαιων ἄθλου, καὶ δυσμενέστατον τῆς εἰς αὐτὸν μεγίστης τε καὶ ἀληθοῦς ὁμολογίας, Βασιλεᾶ Μαξέντιον, ἀπὸ προσώπου Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς καὶ Χριστιανικωτάτου Βασιλέως, ὡς τὸν πάλαι ἐκεῖνον Φαραὼ πυταμιαῖσις ῥεύμασι βυθίσαντα, καὶ δοῦναι τὴν Ρώμην εἰς χεῖρας αὐτοῦ, συνειωρακέναι τὸν γαληνωτάτου τὰ πάντα τοῖς Χριστιανοῖς Βασιλεᾶ, ὡς τάχιστα Λικίνιον, τὸν πρὸς ἀδελφὴν αὐτοῦ γαμβρόν, κατὰ Μαξιμίνου ἐξαποστεῖλαι, πρὸς καθάρσειν τοῦ ἐπ' ἀνατολῆς βασιλεύειν μὲν λελογχότος, κατὰ τοῦ μόνου δὲ Θεοῦ λαλήσαντος ἀδικίαν, ἀπεινῶς τε τυραννίσαντος τὸ τῶν εἰς αὐτὸν εὐσεβούντων γένος, ὡς οὐ τις ἄλλος τῶν προγενεστέρων.

et Maximino
divinitus
punito,

2 Ὅς τῇ πάντοκρατορικῇ τοῦ Δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ χειρὶ τὸ τιμικαῦτα ὧν πιστὸς, τὴν κατὰ Μαξιμίνου ἥρατο νίκην, ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἑὼ γενόμενος βασιλείαις. Ἦττον γὰρ φροντίσας τοῦ πολέμου ὁ ἀλητῆριος, τῆς μὲν Λικινίου ἐπικρατεστέρως ψυχῆς γίνεται χειρὸς, ἀλλ' οὐ πάντῃ ἔλθεν τὴν φυλλήβδην πάντα ἀπορῖξ ἔχουσιν τοῦ Θεοῦ παλάμῃ, ὅφ' ἦς ἀξίας τῶν παγκάμων καὶ ἀθεμῆτων αὐτοῦ πράξεων τὰς εὐθύνας εἰσπράττεται, οἰκοὶ μὲν κρυπταζόμενος. Ἀθρόω γὰρ καθ' ὅλου τοῦ σώματος παθεῖ πληγὰς καὶ ἀθεραπεύτω, ἀλγυδῶσι δειναῖς, σφοδραῖς τε περιούλαις στενούμενος, καταπίπτει πρηνὴς εἰς τοῦδαφος, τὰς σάρκας ἀοράτῳ ἐντεκνήμενος πυρὶ, ἀπάντων διαρρέοντων τῶν μελῶν, μόνους δὲ τοῖς ὀστέων ὀργάνοις τῆς ψυχῆς συγκροτούμενης, ἐξαίμακτων τῆς οἰκείας θέσεως ἀρξάμενων ἀπορρήγνυσθαι. Οὐ δ' οὕτως δὲ ἡ μυριστάλασσα [αὐτοῦ ψυχῆ] ὑφίετο ἀποστῆναι τοῦ ἐναγῆος καὶ κατεσκελετευμένου αὐτῆς σκήνους, πρὸν ἀνθομολογᾶσθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ λιπαρῶς τὴν εἰς αὐτὸν ἐξαγορεύσαι γενόμενῃ ἀσέδειαν τε καὶ τυραννίδα κατὰ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων. Τοιούτῳ ὁ δειλαῖος αἰσχίστῳ τέλει καταστρέφει τὸν βίον.

Licinius
imperat in
Orienteprincipio
pacificus,)

3 Μετὰ οὖν τὴν τοιαύτην δικαίαν ὑπόθεσιν τοῦ Μαξιμίνου, καὶ θεήλατον ὀργὴν καὶ ποινὴν, Λικίνιος κατὰ πάσης τῆς εἰσῆς ἀφ' ἑαυτοῦ γενόμενος, ἦλθεν μετὰ μεγάλῃς φαντασίας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Νικομήδειαν, ἅμα τῇ συμβίῳ αὐτοῦ, οἰκοῖσιν ἐν τοῖς βασιλείαις, καὶ ἡθύνων τὴν ἐπ' Ἀνατολῆς βασιλείαν. Καὶ δι' τὰ πρῶτα αὐτῷ, βαθεῖα τις εἰρήνη, ἐξαπνέως ἀνὰ πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην, ἐκ σφοδρῶν τῶν τῆς εἰδωλομανίας ἀνῆρπις-θέντων χειρῶν τε καὶ πολέμων, κατεδραβεύθη. Οὐκ ἐπὶ πολὺ δὲ ἦν τῷ μισοκάλῳ δαίμονι ἡ τῶν εὐσεβούντων φορητὴ εὐφροσύνη· καθάπερ οὐδ' αὐτῷ τούτῳ παίδευμα, ἡ τῶν προλαβόντων τυράννων καταστροφή, πρὸς τὴν τῶν κρείττωνων ἐμμονὴν τε καὶ βεβαίωσιν. Ὅτε γὰρ αὐτῷ ῥᾶστα προέβη τὰ κατ' ἐξουσίαν παρυδοκούμενα, ἔδειξεν

οὐκ εἰς μακρὰν ὁποῖός τις ἦν, ὅτι καθ' ὑπόκρισιν, καὶ τῷ μεγίστῳ Βασιλεῖ τῷ τῆς πίστεως συνῆν προκαλύμματι, τὰ ἀρτίως αὐτὰ τελεσθέντα διασκοπούμενος, ἐνάγεται ὄλος καὶ ἀθέμητος κατηρτισμένος εἰς τὸ τοῦ διαδόλου θέλημα, τὴν εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν καὶ τοῦ παντός κτίστην Θεὸν ἀθετήσας ὁμολογίαν (μεθ' ἃς ἐξέθετο τῷ θεοφιλεστάτῳ Βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ἐξομολογίας, μὴ πώποτε τραπῆναι τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀλλ' ὑπερμαχίσειν τῆς πίστεως) εἰς οὐδὲν ταῦτα θέμενος, τοῖς τῶν Ἑλλήνων σεβάσμασιν ἐκδοτὸν ἑαυτὸν ἐπιμελῶς κατεστήσατο, διαπύρῳ ζήλῳ προσανέχειν τοῖς βδελύγμασιν, ἐκάστοτε θυσιάζων ἐν τοῖς εἰδώλοις, ἀρπάζων τε πρὸς βίαις τῶν συγκλητικῶν γυναικῶν εἰ προὔπτον τὴν ἀσχήμονα κατεργαζόμενος πράξι, οὐ μικτέρων ἀλλ' οὐδὲ θυγατέρων πρὸς τὴν ἀνάλαστον φειδόμενος συνουσίαν, ἄλλως τε κατὰ πᾶν ἔθνος, μυρίας ἐπιτηδεύων οὐκ ἐπέιχετο συμφοράς.

E
et simulate
Christianus,deinde palam
idolatras et
totus lascivus,

4 Ταῦτα οὖν βλέπουσά τε καὶ ἀκούουσα ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου σύγγονος, οὐχ οἷά τε οὕσα φέρειν, γράμματα ἐν μυστηρίῳ τῷ εὐσεβεῖ καὶ Θεοῦ φίλῳ διαπέμπεται, τὰ τολμώμενα ὑπὸ Λικινίου ἀπαγγέλλουσα. Οὗτος γὰρ ὁ δεισιδαίμων καὶ θεομίσητος πάντα Χριστιανὸν τῆς οἰκείας ἐξήλασεν πόρρω· ἔνθεν δεικνύς ἑαυτὸν ἐναργῇ γυνὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ θειοτάτης σκέπης. Ὅπνυνίκα γοῦν ἀπαρεμποδίστως αὐτῷ τοιαῦτα ἐτελεῖτο ἐπὶ πολύπου, μὴ αὐτὸς τῶν περὶ τῆς βασιλείας τὴν θεραπείαν θερμῶς διακειμένων, γένους Χριστιανῶν, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον σωφροσύνη κομοῦσα, καὶ τὴν πρὸς Λικίνιον μίξιν μυσταττομένη, καὶ ἅμα δεδιώσα οἷα τὴν τῆς δεσποίνης ἐκ ζηλοτυπίας κάκωσιν, θαρρῆν, τῇ Βασιλίδι τὰ τοῦ ἀπορρήτου εἰπούσα, Τάδε μοι ποιῆσαι ὁ Βασιλεὺς βεβούλευται· Βενίγνιος γὰρ, ὁ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, ὡς μέγα μοί τι θέλων θυρήσασθαι, τοῦτο τεθάρρηκεν. Ὅρκῳ σε οὖν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὃν φοβῇ αὐτὴ καὶ ὁ δεσπότης Κωνσταντίνος, μὴ ἑᾶσαι τὴν παρθενίαν μου ἀθεμιτογαμῆ στερηθῆναι με.

Christianos
ex aula
pellit,F
a
et insidiatur
pudicitia
S. Glaphyræ.

5 Ταύτην μαθεύσα, καὶ ἥδιστα τῆς παιδὸς τὴν εὐγνώμονα προσκαμένη τάξιν, κρυπτάζει μὲν αὐτὴν τὰ πρῶτα, φήσασα παραπληξεία συλληφθεῖσαν τεθνήξασθαι· καιρὸν δὲ μετέπειτα λαβοῦσα εὐκαιρὸν, χρυσίου καὶ ἀργύριον πολὺν, καὶ κόσμον βασιλικόν, καὶ πᾶσαν ἀποσκευὴν δίδωσιν αὐτῇ καὶ παῖδας, καὶ ἀπέστειλεν κατὰ τὸ κλημα τῆς Ἀρμενίας πορευθῆναι, παραγγείλασα τοῖς ἀνθρώποις αὐτῆς μηδαμῶς τι διῆλα γίνεσθαι, τίς ἡ πόλις ἡ παῖς, ἄχρις ἂν ὁ Κύριος ἐπισκέψῃται. Οἱ δὲ ἀνδρικοῖς αὐτὴν ἀμφιάσασιν κοσμήσαντες, καὶ τῇ Βασιλίδι περὶ φυλακῆς αὐτῆς καὶ εὐγνώμοσύνης πιστὸν παραθέμενοι λόγον, ἐξῆλθον, ἐπὶ τὰ προσταχθέντα αὐτοῖς ἐρωτῶσι λέγοντες... b Κρεῖττον δὲ Θεοῦ οἰκονομῆσαι ποιοῦμενοι, καταλαμβάνουσι τὸ τῆς Ἀμασέως ἄστου, μητρόπολιν δ' αὐτὴν τῇ

Hæc a
Constantia
Regina
adjuta,cum suis
Amascan
fugit :
b

Ποντικῆς

A Ποντικῆς ἐπαρχίας. Ἡ οὖν Γλαφύρα (τοῦτ' ἂν ὄνομα τῇ νεανίδι) ἐρασμιώτατα ἔσχευ, ἀναθεομένη ὀχυρωτάτην τὴν πόλιν, μεγίστην τε καὶ περικαλλῆ, συμβουλευέται τοῖς παισὶν αὐτῆς, εἰ ἄρα εὖροιεν γένος Χριστιανῶν, καταμεῖναι ἐν αὐτῇ.

*divertit
apud Quin-
tum Chri-
stianum :*

B Ἀκούσας δὲ τὴν νεανίαν, προσήκον τι τοῦ τῆς πόλεως πρωτεύοντος, τοῦνομα Κόιντος ὅτι Χριστιανοὶ εἰσιν καὶ ζητοῦσιν ὁμοπίστους, ἀνάγει αὐτῇ. "Ὅστις μηδὲν μελλήσας, συντυγχάνει αὐτοῖς, παρκαλλῶν γενέσθαι ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ εἰ ἀρεστὸν φανείη καταμεῖναι ἐν αὐτῇ, λέγων, Καγὼ Χριστιανὸς εἰμι, καὶ ὅτι Χριστιανὸν Ἐπίσκοπον ἔχομεν ἑνταῦθα, ἰσαπόστολον ἄνδρα. Καὶ πειθαρχήσαντες αὐτῇ καὶ λαβόντες μέρος τῆς οἰκίας αὐτοῦ, κατέμειναν παρὰ τῇ περιφανεστάτῃ Κοίντῳ, συντυγχόντες καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ Βασιλεὺς δὲ αὐτῇ τὸ ὄνομα, λόγος καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ συνέσεως πνευματικῆς ἀνάπλευς. Ἐρωμένοις δὲ, τίς καὶ πόθεν ἡ Γλαφύρα, διηγήσατο αὐτοῖς, γένους μὲν εἶναι Ἰταλῶν, Χριστιανὴ δὲ ἐκ γονέων πιστῶν, καὶ τῆς Βασιλίδος καὶ ἀδελφῆς τοῦ σεβαστοῦ Κωνσταντίνου, Λικινίου δὲ τοῦ Αυτοκράτορος γυναικὸς θεράπεια, ἔξῃς τε πάντα ὅτου χάριν συνέβη γενέσθαι πρὸς αὐτούς. Οἱ δὲ παρήγγειλαν, μήδε αὐτὴν ἢ τῶν τροσκήκοντων τινὰ, εἰς συντυχίαν τινῶν γενέσθαι, μή πως διαδοληθῇ ἐν τῷ Ἡγεμόνι, καὶ συμφορὰς τι γένηται αὐτοῖς παρὰ τιν. Ἐφη τοίνυν ὁ μακάριος Ἐπίσκοπος Βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς δόξης εἶναι τοῦ Θεοῦ τὴν πρόφασιν ταύτην.

*juvat in
extruenda
ecclesia :*

C Ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς ἡμέραις κτίζων τὴν ναὸν εἰς Ἐκκλησίαν, μέχρι γὰρ τοῦδε οὐκ ἦν ἔνδοξον τοῦ ἁγίου ἀγίασμα Χριστιανῶν. Ἦ γοῦν σεμνὴ παρθένος Γλαφύρα πολὺν χρυσίου καὶ ἀργυρίου εἰς τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν παρέσχeto, ἅπανσαν σχεδὸν αὐτῆς τὴν περιουσίαν ἐπιχορηγήσασα, πρὸς ὅτιον ἐδόουλετο διοικεῖν ὁ μακάριος Βασιλεὺς· καὶ γράφει τῇ δεσποίνῃ αὐτῆς, ὅποι καὶ παρ' ὁ διάγειν ἤλατο, καὶ περὶ τοῦ ἱεροῦ κτίσματος, αἰτουμένη χρημάτων ἐπίδοσιν, εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ κτιζομένου Χριστιανῶν ἀγίασματος. Τοῦτο προθυμώτατα ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου σύγγονος πέπραγεν, ἀποστείλασα πλείστα χρήματα καὶ δωρεὰς αὐτῇ πολλάς· γράφει δὲ καὶ τῇ Ἐπισκόπῳ, παρὰ τὴν αὐτῆς.

*et ad Lici-
nium redu-
cenda mori-
tur.*

D Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον, ἐκ σκαιότερου δαίμονος, τὴν γλαφύραν φασὶν ἐπιστολὴν ὁ Βενίγνιος εὐρών, καὶ ἀναγνούς, καὶ μαθὼν ὅτι ζῇ, καὶ παρὰ τίνι ἐστίν, Βασιλεῖ Λικινίῳ καταδόχῳ ποιῇ· ὃς ὑπερέσας τῷ θυμῷ, ἐξ αὐτῆς ὥρας ἐκπέμπει τῷ Ἡγεμόνι τῆς ἐπαρχίας κέλευσιν, ὥστε τὸν λεγόμενον Βασιλῆα, καὶ τὴν οἰκίαν Γλαφύραν, σεσιδηρομένους αὐτῇ ἀναπεμφθῆναι. Πρὶν γοῦν τὸ Βασιλεὺς καταφροῖσθαι γράμμα πρὸς τὸν Ἡγεμόνα, τῇ προθυμίᾳ τοῦ κρείττονος, ἡ Γλαφύρα τῶν ἀνθρωπίνων μετέστη παγμάτων. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν λυμῶν καὶ ἀπάνθρωπος τὴν [ψυχὴν], Λικινίου δεξιόμενος πρόσταγμα, τὸν μὲν ὁσιώτατον Ἐπίσκοπον Βασιλῆα συλλαβόμενος, καὶ σιδηρεῖς πίδακι ἀσφαλίσάμενος, ἀπέστειλεν· περὶ δὲ τῆς Γλαφύρας ἔγραψεν ὅτι τέθνηκεν. Συνήκοντο δὲ τῇ μακαρίῃ Ἐπισκόπῳ Βασιλεῖ δύο Κληρικοί, τοῦνομα Παρθένιος καὶ Θεότιμος Διάκονοι, πλείστα θλιβέντες κατὰ τὴν λειψόρον ὑπὸ τῶν ἀθέων στρατιωτῶν καὶ δημίων. Κατελκυσθέντες δὲ τὴν Νικομηδείαν βασιλίδαν πόλιν, ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ δούλος Βασιλεὺς ἐν τῇ εἰρκτῇ ἀπετέθη, ὁ δὲ Παρθένιος καὶ Θεότιμος ἐν ὁ μὲν τῇ τινὸς Ἐλπιδιφόρου, Χριστιανῶν τε καὶ φιλοξένου ὄντος, πλησιάζοντες τῆς εἰρκτῆς κειμένῳ, κατὰ φιλοφροσύνην καὶ συμπάθειαν αὐτοῦ ξενοδοχοῦνται.

*Basileus
abductus
et carceri
inclusus*

E Ὁ τοίνυν πιστότατος Ἐλπιδιφόρος, ἅπαντα γνοὺς τὰ περὶ τοῦ ἀνδρός, γνώριμον ἔχων τὸν δ καπικλάριον, χρυσίῳ αὐτὸν θεραπεύσας, ἀκολούτως συντυγχάνειν ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς Διακόνους, καὶ οὓς ἂν ἠδούλετο ἐποιεῖτο τῷ μεγάλῳ Ἀρχιερεῖ τοῦ Θεοῦ συνεύχεσθαι τε καὶ συψάλλειν, μάλιστα ἐν ταῖς νύκτι. Τῇ οὖν τρίτῃ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ἔμελλεν παρίστασθαι τῷ τυράννῳ, περὶ τὸν μεσονυκτικὸν καιρὸν καλέσας τὸν δεσμοφύλακα, ἐπέζήτησεν τοὺς Διακόνους αὐτοῦ, καὶ τὸν θαυμασίον Ἐλπιδιφόρον. Ἐπεὶ οὖν παρεκέκλητο ὁ καπικλάριος, βάπττον αὐτοὺς εἰσεκα-

*accersensque
Diaconos
suos cum
eorum ho-
spite Elpi-
diphora,*

λέσατο. Ὁ δὲ τὴν ὥς εἰώθει αὐτῷ ψαλμωδίαν ἐποιεῖτο, ἀρξάμενος ἔνθεν μιᾶς τῶν ψαλμῶν δεκάδος, Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαυὶδ· καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ, εἶπα, τοῦ πρόσω γενόμενος τῶν ψαλμῶν, τριπλασιάσας τόνδε τὸν στίχον, καὶ ταῖνας τὰς χεῖρας, ἔφη σὺν δάκρυσιν γενομένης, Καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ χεὶρ σου ὁδηγήσει με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιὰ σου Κύριε. Οἱ οὖν Διάκονοι, διὰ τὸ σύνουον εἶναι ἐν τῇ εὐχῇ, ἐσφάλλαντο αὐτὸν ὑπενόουν· αὐτὸς δ' ἐπίστατο ὅπερ ἔλεγεν, ὡς τὸ πέρας ἔδειξεν τῶν ἐπ' αὐτῇ περατοθέντων.

F Εἶτα, πληρώσας τὴν ὑμνωδίαν καὶ τὴν εὐχὴν, ἡμέρας λοιπὸν ἀνυσχούσης, διαστέλλεται τοῖς Διακόνους λέγων, Ἀδελφοί, πειρασμοὶ εἰσιν, ὑπὸ μὲν τοῦ διαβόλου κινηθέντες, ἐξ ἀνθρώπων δὲ ἐπαχόμενοι ἡμῖν, μὴ ῥαθυμήσητε, μὴ δὲ τῇ μελλούσῃ καταπέσητε θλίψει, ἀλλ' ὑπομείνατε, ἐδραῖοι μένοντες ἐν τῇ πίστει, καὶ μὴ μετακινούμενοι, ἵνα δοκιμοὶ καὶ ἀκαταίσχυτοι ὡς εἴητε ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου, ἀγρύπνως καὶ σκεπτικῶς τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα ἔχοντες πρὸς αὐτὸν, τὸν δυνάμενον σώζειν ἡμᾶς ἐκ θανάτου, καὶ στρέφοντα τὸ πένθος εἰς γαλήνην, καὶ τὴν θλίψιν εἰς εὐφροσύνην, καὶ τὸ δάκρυον εἰς γέλωτα, καὶ τὸν κόπον εἰς ἀνάπαυσιν· ἅπαντα τὰ τοῦ βίου τερπνὰ καὶ τὴν αἰσθησὶν ὑποσπίνοντα, σκόδαλα διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν λογιζόμενοι, ἵνα συγκληρονόμοι σὺν πάσι τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ εἰς αἰῶνα γένησθε, τῆς βασιλείας αὐτοῦ καταστρυφόντες· γινώτε γὰρ, ὡ τέκνα μου, ὡς ταυτὴ τῇ νυκτὶ ὁ Κύριός μου καὶ Θεός παρῶσθαι μοι, ὁποῦν ἔσται τὸ πέρας μου τῆς πρὸς αὐτὸν ἀναλήσεως δηλώσας, καὶ ὅσα ἐπὶ τὸν δούλον αὐτοῦ μεγαλεῖα ποιήσει. Ὑμεῖς οὖν εὐθυμεῖτε, καὶ ἐν Χριστῷ ὑποστρέφοντες σκληρίζετε τοὺς Ἀδελφούς, Εὐεύχον δὲ τὸν Καλλιστράτου λήψεσθε μετ' ἐμὲ Ἐπίσκοπον, οὕτως γὰρ μοι ὁ Κύριος ἐφανέρωσεν· ἀλλὰ καὶ τὸ εὐτελές μου σῶμα παρέξει διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποδοθῆναι ὑμῖν.

G Καὶ δὲ τῶν Κληρικῶν αὐτοῦ πικρῶς ἀποκαλιόμενων, τῇ συνήθει αὐτοῦ χρησάμενος διδασκαλίᾳ, παραινέσας, ἀναχωρεῖν παρεκάλει, εἰς χεῖρας τοῦ Ἐλπιδιφόρου αὐτοῖς παραθέμενος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὲ, ἀδελφε, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξελέχθης τὸν ἐξ ἀγάπης λήψεσθαι μισθόν, συγκακοπάθησον αὐτοῖς, καὶ μὴ ἐάσης αὐτούς, ὅπου δ' ἂν σε ὁ Κύριος εἰς διακονίαν προσκαλέσται. Καὶ ἄμα τῷ ἀπολύσαι αὐτοὺς, ὁ Βασιλεὺς ἐκέλευσεν αὐτὸν προσαγγεῖναι αὐτῇ, καὶ τὰ μὲν πρῶτα Γλαφύρας ἔνεκεν τὴν ἐγγλῆσιν ἐποιεῖτο, ἃ τε αὐτῇ ὑποδεχόμενος καὶ μὴ ἀναγγεῖλαντος. Τοῦ δὲ πρόσφορον τὴν ἀπολογίαν ποιησάμενος, κέλευε αὐτὸν τὴν ὕψιν αὐτοῦ μεταστῆναι, καὶ διὰ τοῦ Ὑπάρχου τῆς πόλεως, λέγει αὐτῇ, "Ὅτι κακείνῳ σοι συγχωρήσασιν τὸ πταῖσμα, καὶ τιμὰς παρέξω μεγίστας, εἰ πεισθῇς καὶ τοῖς θεοῖς μου θύσῃ, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ἐνταῦθα σὲ ἀρχιερεῖα ποιοῦμαι. Ὁ δὲ μακάριος τοῦ Θεοῦ θεράπων Βασιλεὺς, τῷ Ὑπάρχῳ λέγει, Ταῦτα ἐρεῖς τῷ Βασιλεῖ, Οὐ τοσούτου παρέξεις, κἂν πᾶσαν σου τὴν βασιλείαν ἔλοιτο δοῦναι, ὅσον σπουδαίως ἔχεις ἀφελῆσθαι, καὶ Θεοῦ τοῦ ζῶντος χωρῆσαι, καὶ ψυχροφθόρος δαίμονι προσοικειῶσαι, ἀτελευτήτου βασιλείας καὶ ἀθανάτου δόξης ἀλλοτριῶσαι, καὶ πρόσκαιρον τιμὴν περιβάλλειν, ἥς τὸ κἄλλος ἀσχυρὸς σὺν καὶ τὸ περιφανές ἀχρηστία· ἀλλ' εἰ καλοῦ βούλης συμβούλου ἀκούσαι, πείσθητί μοι, καὶ ὅθεν ἐξῆλθες ἀνέστρεψον, καὶ ὅν ἀθετήσας ἐξῴδρισας, τούτῳ πρόσπεισαι· ἀγαθὸς γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἄλλος οὐκ ἐστὶν πάρεξ αὐτοῦ δίκαιος, καὶ ὁσιος, καὶ σωτῆρ. Μετανόησον οὖν, καὶ τῶν ματαίων ἀπόστηθι, ὅπως μὴ κατὰ τὴν ἀφροσύνην σου ἐπέλθωσιν σοι κακὰ παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ, ὃν ἀπηνήσω εἰπὼν, Οὐκ ἐστὶν Θεός.

H Ταῦτα ὁ Ὑπαρχος εὐθὺς ἀπαγγέλλει τῷ Βασιλεῖ, καὶ φησὶν, Καὶ αὐθὺς παραινέσον αὐτῷ, ἵσως ἀναγκασθῆναι θέλει, εἰ δὲ μὴ πείθεται, ἐξ αὐτῆς κατατομήσας αὐτὸν, ῥίψον εἰς θάλασσαν, καὶ ἰδωμεν εἰ ὁ Γαλιλαῖος σώσει αὐτόν. Ἐλθὼν δὲ πάλιν ὁ Ὑπαρχος, πρὸς αὐτόν, ἔφη, Μέσον εἰ, ἀνθρώπε, ζωῆς καὶ θανάτου, δυοῖς θάτερον βούλευσαι, ἢ πίσθητί μοι καὶ τὸν Βασιλῆα θεραπεύσον, βούλευσαι, ἢ πίσθητί μοι καὶ τὸν Βασιλῆα θεραπεύσον, προσερχόμενος καὶ θύων οἷς αὐτὸς σέδει θεοῖς· ἢ αὐτὸν γινώθι τῷ ξίφει καὶ τῇ θαλάσσῃ προσομιλήσαντα. Ὁ δὲ Ἀγίος

D
EX MS.
VATICAN.

*hortatur ad
constantiam.*

*et ex Christi
revelatione
successorem
declarat,
E*

ac valedicit.

*Adductus
ad Licinium,*

F
*frustra so-
licitatur,*

*quisque
contra in-
vitat ad
penitentiam :*

*minus mortis
contemnit,*

EX MS.
VATICAN.
pro Christo
guideis
ferre para-
tus :

post flagra
damnatus
ad mare,

et in littore
consistens,

orat Deum
pro fidei
populo

amplectitur
Elpidiphorum
et Diaconos

et Martyr
obit.

A Ἅγιος μετὰ χάριτος ἔσθι, Ἐγὼ τὸν ἀθάνατον Θεὸν μου καὶ Βασιλέα θεραπεύσαι σπουδαίῳ, καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀκούσαι· οὕτω γὰρ, ὅς σε καλεῖται θεοῖς, θαυμάσιά εἰσιν, μεθ' ὧν οἱ πιστεύοντες αὐτοῖς, ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου Θεοῦ μου, τοῦ κατὰ πάντων ἔχοντος τὸ κράτος, κατὰ τὸν τῆς διαστροφῆς σου αἰῶνος, ὅνπερ ἠρίσαστο, ἐκπεμψθέντων εἰς τὸ πῦρ τῆς γένουτος τῆς ἀσέβειας, εἰς σὴ σκῆτος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ κλυθμός καὶ ὁ βρονγμός τῶν ὀδόντων. Ὁ οὖν θέλεις πρότερον ἐπ' ἐμὴν, οὐ μόνον γὰρ ἀποτραπῆναι, καὶ εἰς θαλάσσαν ὡς ἔσθι ριπῆναι ἑτοιμὸς εἰμι, ἀλλὰ καὶ μυρίας ὑπὸνισαι βασιάνους ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ μου· ἔως γὰρ ἂν πνοὴ ἐν ῥισίν μου περίεσται, οὐ μὴ τὸν πλάστην καὶ Θεὸν μου ἀντίσσωμι, καὶ τῇ παρρησίᾳ πρὶ ὑπεύθυνος γένομαι.

13 Ἐπὶ ταῦτοις ἰδὼν τὸ ἀμετάθετον τοῦ ἀνδρός ὁ Ὑπαρχος, μετρίως μαστιγᾷς αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀποτραπῆναι, καὶ θαλάσῃ παραπεμπῆναι· ταυτοῖ γὰρ τὸν τρόπον, πλείστοις μὲν ἔσθις τῶν πιστῶν, καὶ μάλα τοῖς τῆν τοῦ Κυρίου προσηστῶτος ποιμαίνων, κρηουργῶν, ἐχθροῖν ἐξήριπτετο βόρρην. Ὁ γοῦν μεγαλοπρεπέστατος καὶ ἱερώτατος τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς Βασιλεῖς, τὰς αἰκίνας εἰς χαλκίστῃς δεχόμενος, ἔρσασκεν, ὅθι θλίψις, οὐ στενοχωρία, οὐ πλείστη κίνδυνος, οὐ μάχαιρα, καὶ πῦρ, καὶ θάνατος, χωρησά με τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀρχῆς δουλίῃ· οὐκ οὐκ γὰρ ἔστιν πάντων με ῥύσασθαι. Καὶ ἀπαγγέλλων ἐψάλλον, Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ πρόσχε· ὁ ὀδηγῶν ὡσεὶ πρόθετον τὸν Ἰωσήφ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ, ἐμψύχῃ ἐνσυχίᾳ Ἐξοαίμ καὶ Βενισμὴν καὶ Μαυσσὴν· ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἔλθ' εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς. Ταῦτά δ' αὐτῷ ἦν ὅρα εὐκτακίᾳ, καὶ εὐεργιστῶν εἰς ὑστερον Ἐλπιδιφῶρ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀποτελούμενος. Ὁ γοῦν Ἐλπιδιφῶρς ἠκολούθη ἅμα τοῖς Διακόνους καὶ τοῖς Χριστιανοῖς αὐτῷ, ἐπιγρομένη σφοδρῶς ὑπὸ τῶν θυμῶν, καὶ κατειληφῶς τὸν ἐν ᾧ προέκειτο αὐτὸν τύπῃ τελειωθῆναι. Προσλαβόμενος δὲ τοὺς θυμῶν ὁ Ἐλπιδιφῶρς, δίδωσιν ὀλιγοστά ἀργύρια, παρακαλῶν ἐνδοῦναι τοῖς οἰκείοις αὐτὸν προσομιλήσαντα ἅπαν ἂν αὐτῷ δοκοῖεν. Τῶν δὲ ἀσμενέστατα παρρησιῶν, ὁ Χριστοφῶρς ἀλλήλας τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἐπίσκοπος Βασιλεὺς παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης ἀκτὴν κεκληκὼς τὰ γόνατα, καὶ προτεινόμενος τὰς χεῖρας, θεολογικῶς τε καὶ προσευκτικῶς φωνᾷς χρυσάμενος, ἔσθι πῶς ὧδε:

14 Ὁ τὰς νοεῖας καὶ ἀσμενέστατος ὑποστησάμενος θυμῶν, καὶ τὸν οὐρανὸν ἐκτείνων ὡσεὶ δέξιόν, τὴν γε γῆν ἐπὶ τῶν ὕδατων θεμελιώσας, καὶ κτίσας τὴν θαλάσσαν τε καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ παντὶ καὶ πανταχοῦ καὶ ἐν πάσῃ αἰεὶ παρῶν, καὶ ποιῶν τὸ θέλημα τῶν ρηθιμένων σε, καὶ φυλάσσόντων τὰς ἐντολάς σου· εὐχαριστῶν μου τῆς δεξιᾶς, καὶ τὸ πιστὸν σου ποιμαίνων· ὑψαζῶν, ὅνπερ προστήκαί με τὸν ἀρχαῖόν σου πᾶσις ἐσθλὴν, ἀπὸ πάσης ρύμμενος· ἐλλογιζῶς ματαιστύνων· καὶ ἐπαίρων, ἀπὸ πάσης μεγαλοῦρμόνους καὶ βλασφημῶν αἰρετικῶν γλῶσσης, λαλοῦσας κατὰ σοῦ βλασφημίας. Ἀφάρισον, παντοδύναμε, τὴν εὐδοκίαν μου, κατάρχησον τὴν κατανικὴν ἐνέργειαν· αὐξήσον δὲ τὰ τῆς Ἐκκλησίας μου πληθύν, πᾶσαν τὴν πόλιν καὶ τὴν περιόχον αὐτῆς, ἕνα κατασκευάζων λαὸν ὁμόφρονον, σύμφυτον περὶ τὴν εἰς σὴ τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ὁρμὴν ὁμιλογίαν, ζηλιότην ἔργων εὐφροσύνης καὶ σοφίας ἀρεσκόντων, ὅπως ὑπὸ πάντων δοξάζεται τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ τὸ Ἄρχον ἀναπέμψας, τὸν Ἐλπιδιφῶρ καὶ τοὺς Διακόνους ἀσπασάμενος, κατ' ἐκείνου τὸν μέγιστον Παῦλον τοῖς Ἐφεσίων παλιν προσδουτέρους, ἐν ἀγίῳ ἑτάρατι, ἔσθι, Ἐλλογιζῶς ὁ Θεός, ὅς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θάραν τοῖς οὐδοῖς τῶν σαρμάτων ἡμῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ τὴν παρῆδα αὐτῶν συνέτριψεν, καὶ ἡμᾶς ἐρύσαστο, βοήθειαν παρασχὼν ἐκ θλίψεως, μὴ συγχωρήσας παρ' ἡ γόνυμέλα πειρασθῆναι ἡμᾶς. Τοὺς ἀδελφούς καὶ τέκνα μου, ὅς ἐγέννησάν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ἀσπασάσθε. Ἡ χάρις τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν, ἀμήν· καὶ λέγει τῷ σπεκουλάτορι, πλήρωσον τὸ προστάγιέν σοι, ἐταίρε, ἐφ' ᾧ πάρειν καὶ συγκλίνας τὰ

γόνατα, καὶ προτεινόμενος τὸν ἀνέχον, χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος, μὴ πληγῇ τὸν καλὸν ἐξετέλεσεν ἀγῶνα ἀνδρείω-
τατα.

15 Παρακαλεῖ γοῦν ὁ Ἐλπιδιφῶρς, χρυσίον διδοῦς τοῖς θυμῶν, μὴ τῇ βυθῷ καταχρῶσαι, αὐτῷ δὲ παρέξειν πρὸς ταχὺν τὸ σῶμα· οἱ δὲ οὐκ ἔλαστο, φήσαντες, μὴ ποτε χωρηθεῖεν τοῦτο πράξαντες, καὶ τὰς σφῶν κεφαλὰς καταδινάσκοντες τῷ Βασιλεῖ. Αὐθις τί περὶ τῆς τιμῆς αἰτησόμενοι κεφαλῆς, οὐ παρεῖκον· ἀλλὰ ἀγγαρεύσαντες ἄλιευτῶν σκάφην, καὶ τὸ σῶμα τὸν τῇ κεφαλῇ βαλόμενοι, ἐπὶ πολὺ διαστάντες ἐβόρυσαν εἰς πέλαγος, ἐτέρωθεν τὴν κεφαλὴν, ἐτέρωθεν δὲ τὸ σῶμα, βλέπόντων ἱμῶν, καὶ οἰμωγῆς συγχεμένων. Ὁ δὲ πιστώτατος τῷ Χριστῷ Ἐλπιδιφῶρς, παραλαβὼν τοὺς Διακόνους οἰκισθε, ἀνεκτί-
αστο παραμυθισάμενος.

16 Ἐκείνη δὲ τῇ νυκτὶ θεοκτί τις αὐτῷ γίνεται Ἀγγέλου ἐπιστάτης, τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὕτω πῶς ἐκτε-
λειούμενος, Ὁ Ἐπίσκοπος Βασιλεὺς εἰς Σινώπην παραγί-
νεται, κἀκίεσε ἡμᾶς περιμένει· ἐγερθεῖς οὖν, λάβε τοὺς Διακόνους αὐτοῦ, καὶ ἐμὸς εἰς πλοῖον, ἔλθ' εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ τὸ τριχὺ ε κατὰ τ' αὐτὸν διαναστάς καὶ διαλογι-
ζόμενος πρόσταξιν, διηγήσαστο τοῖς Κληρικῶν, ἐρῶμενος, εἰ τὰ ἀληθῆ Σινώπῃ τόπος αὐτοῖς ἢ γῶμα πῶς ποτε ἴκονται. Καὶ ὁ Παρθένιος, πόλιν ἔσθι ὑπάρχειν, καθ' ἣν καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολος γεγέννηται Ἀνδρέας f, πλὴν ὅτι κἀγὼ ἤμην ὁμῶς καθ' ὅσον τῷ Μεγάλῳ τὴν χεῖρά μου καὶ εἰσπορεύεσθαι ἐν τῇ κυριακῇ, λέγοντί μοι τοῦτο τὸ ῥῆμα, ὡς ὅρως οὕτως ἔσθι σοι. Λαβὼν οὖν ὁ Ἐλπι-
διφῶρς χρυσίον καὶ ἐπιστιγμῶν, καὶ τὴν γε μεῖζονα ἀπάντων πίστιν συνέμπαρον καὶ ξενιστὸν προσηστῶμενος, εὐρών Ἀράσπινον πλοῖον, ἐνέδω ἅμα τοῖς Διακόνους αὐ-
τοῦ, καὶ ἀποπλέουσιν, εἰς Σινώπην πόλιν παραθαλάσσιον διαπορεύομενοι, καὶ προσευχόμενοι ἀποκαλυφθῆναι αὐτοῖς περὶ τῶν ἐν ἀρχῇ προστεταγμένων αὐθις σαφέστερον.

17 Ἐν γοῦν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ὁ κατ' ἀρχῆς τῷ Ἐλπι-
διφῶρ φωνεῖ, ἐπιστάς αὐτῷ, ἔσθι, Ἐπὶ τὸν δεξιὸν τῆς πόλεως κήλπον χαλάσας ἀμφὶ δολιχότρονον g, καὶ ὃν ἐφίεσθε εὐρήσασθε μαργαρίτην. Καὶ ἐξαίφνης ὑπεδύκνουεν αὐτῷ τὸν τε τύπον, καὶ ἴνα τεκμήριον, καὶ οἶκον διαφωτῶν, τὸν τε Ἅγιον καθήμενον ἐν αὐτῇ μετὰ πλήθους στρατιω-
τῶν, καὶ ψαῖν, Ἰδοὺ ὅρως αὐτόν, προῖας ἐλθόν, λάβε αὐτόν. Χαίρων οὖν ἀποσεδασάμενος τὸν ὕπνον, καὶ τοῖς ἅμα αὐτῷ τὰς ἐρωσκένας ἀναγγεῖλας, καὶ ὁμοῖσαντες, ἔλθον κατὰ τὴν ὑπασίαν, εὐρόντες τὰ σημεῖα καὶ τὸν τόπον. Καὶ ἰδοὺ κάραδος h ἁλιευτῶν καταρτιζόντων τὰ δίκτυα αὐτῶν, ὅς ὁ θαυμαστός Ἐλπιδιφῶρς προσκαλε-
σάμενος ἔσθι, Τί θέλτε δώσωμεν καὶ βάλτε ἡμῖν i γρίπ-
πον; Οἱ δὲ προθυμώτατα συνηλθον αὐτοῖς, καὶ ἐμδόντες εἰς τὸν κάραδον, λαχμῷ πρὸς ἑαυτοῖς τὴν βολὴν κλη-
ροῦνται. Καὶ ὃς πίπτει ὁ κληρὸς ἐπὶ τὸν Θεοῖμον, καὶ χαλῶντες ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τὰ δίκτυα, εἴτα ἀνασυσθέντες εἶχον οὐδὲν ἐξωρημένον. Αὐθις κληροῦται πρὸς Ἐλπιδι-
φῶρ ὁ Παρθένιος, καὶ γίνεται ἡ δευτέρα ἐπὶ τὸν Παρ-
θένιον τῶν σαγίνων βολή, καὶ οὐ δ' οὕτως ἦν αὐτοῖς τι εἰς ἄγρον. Ἐσθι δὲ ὁ Ἐλπιδιφῶρς, Ἐγὼ οὐκ ἐπὶ τῷ ἐμῷ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τοῦ Θεοῦ μου ὀνόματι τὰς σαγίνας ἐπιστρέφω
ῥίψαι ἡμᾶς εἰς θαλάσσαν, πιστεύω γὰρ ἐν αὐτῷ τοῦ σκο-
πομένου μοι τυχεῖν.

18 Οὕτως οὖν γενομένου, ἀρρήτῳ τινὶ συμπλοκῇ τὸ
σῶμα τοῦ ἐνδοξοῦ Ἐπισκόπου καὶ Μάρτυρος Βασιλέως
ταῖς σαγίναις ἐνσπαρχνοῦται. Λισθόμενοι τυχεροῦν ἐν
τῇ ἀνέλικεσθαι τὰς σαγίνας ἔχειν πλείονα ψήφον, προσ-
μειδούντες οἱ ἄλλοις ἔλεγον, εὐτυχέστατον εἶναι τὸν τοῦ-
του Θεοῦ. Ὡς δ' ἐπὶ φωτὸς γέγονε τὰ δίκτυα, καὶ
ἀνθρωπων ἑωρὸν θαλασσοκτόνητον, μεταδελλόμενοι τῆς
τύχης κατεμέμνοντο. Ὁ δὲ Ἐλπιδιφῶρς, θεσπόμενος
καὶ ἐπερνοῦς τὸν ἄγων ἄνδρα, πολὺδαρως γενομένου, καὶ
οἰμώζον οὐκ ἐκαρτέρει. Καὶ ὁ Παρθένιος, ἐπιστῶν αὐτῶν
εἰς τὸ ὅς αὐτοῦ, ἔσθι, Μὴ δώμεν αὐτοῖς ὑπόνοιαν, ἀλλ'
ὡς τὴν ψῆσιν κοινὴν οὖσαν οἰκτεῖροντες εἴπωμεν, Δότε
ἡμῖν γῆ αὐτὸν παραδοῦναι· ἐβουλεύοντο γὰρ αὐθις αὐτὸν
ρίπτειν εἰς τὸ πέλαγος. Λέγουσιν γοῦν τοῖς ἁλιευταῖς, κε-
κοπιήκατε, ἀδελφοί, λαβόντες τὸ δευόμενον k· δότε
ἡμῖν

Corpus et
caput maris
merguntur :

ad qua re-
quirenda
admonitu
Angeli

e

f
Elpidiphorus
cum Diaconis
navigat
Sinopen :

g
novoque loci
indicio acce-
pto,

h

i

F
et reti in
nomen Deo
jacto,

corpus S.
Basilei ex-
trahunt.

k

A ἡμῶν ἀντὶ ἐγθύνων ἀναβάματα, προσθεῖναι ἡμᾶς καλῶς αὐτῷ καὶ τὸ πρὸς ταφὴν, ὅπως τῇ γῇ τὸ συγγενὲς προσοικεωθῇ. Οἱ δὲ οὐδὲν λήψεσθαι ἡμέσχητον. Καὶ ὁ Ἐπιτιφύρορ, Ὑμεῖς, ἔρχ, τὸν κόπον καὶ τὴν σύνταξιν πεπληρόνηκατε· δίκαιον οὖν ἔστιν λαβεῖν ὑμᾶς τὸν μισθόν· καὶ οὐ συνεχώρησεν, μέγροις ἂν ἐδέξυντο τὸ ὁρίσθην.

eique mirantur unitum esse caput,

ac suavem odorem spirare utrumque nihil lasum,

B

ipsumque deferant Amaseam,

et inter suorum lacrymas sepeliunt.
I
m

C

Licinius a Constantino victus misere perit,

19 Ἐλάσαντες οὖν ἐπὶ τινι τῆς θαλάσσης ὄχθῃ, λαβόντες τὸ σῶμα, καὶ ἀποθέμενοι, ἀπέλυσαν τοὺς ἀλείας, πρὸς ἐσπέρας ἥδη οὐσας οἴκους βαδίζουσιν· αὐτοὶ δὲ ἤρξαντο περιπτύσσεσθαι τὸ τίμιον τοῦ ἁγίου σκήνους, μετὰ ὀσφύων καὶ οἰμωνῶν, ἅμα δὲ χαρὰς ἔμπλεοι ἐπὶ τῇ γενομένῃ τυγχάνουσαι. Καὶ γὰρ ἦν παράδοξον, καὶ ὅπως τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἐκείνου ἔργον, ὅπως τὸ τεκνικῶς ἢ κεφαλῇ χωρὶς τοῦ σώματος, καὶ πᾶν πάλιν τὸ σῶμα ταύτης, ἀμειψότερα δὲ ἔρριπτο, ἐμβλεπόντων ἡμῶν, εἰς βυθὸν συνημμένῃ δὲ ἀνδρὶ τῇ σώματι, τὸ τεκμήριον κυκλήσθην τῆς διὰ τοῦ ζήσαντος τομῆς τοῦ τραχήλου φέρων τὸ σῶμα, ἀδιακριντὸν δὲ τῆς ἱερᾶς κεφαλῆς ὑπάρχων, οὐδεμίαν οὐδαμῶς βλάβειν ἢ ὄγκον τῇ γούρῃ καὶ τοῖς ὕδασι, ὡς πάντα πέφικεν, φέρων, δυσωδίας τε πάσης ἀπείχον, εὐωδίας τε μᾶλλον ἀντελαμβάνον· πάντῃ γὰρ πάντα φθορὰς καὶ τῶν ὡσαύτ᾽ εἰς ἀπώλλαντο· οὐ κεφαλῆς καὶ τῶν βλεφάρων, καὶ τῶν ἄρτι πολλῶν ἀπορρόησιν τριγῶν, ἀλλ' ὡς εὐόητο· καθεὺδεν ζῶν ἔτι ἐν κόσμῳ, οὕτως ἦν προκείμενος, μύρων τε πολλῶν ἀποδιδοῦς εὐσμίαν. Καὶ γὰρ οὕτω τὸν ἐβδομήκοντα ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῦ ὁ θεσπέσιος οὗτος ἀνὴρ. Ἀλλὰ μηδεὶς τοῦθ' οὕτως ἀπιστεῖτο ἔχειν, ὡς θεὸς ἀρίστην ὑπερβαίνοντα δυνάμειος τᾶν, τὰ κατὰ τὸ Ἑρμολογίου πέλοισι καὶ τὸν Ἰουδαῖον ἐπὶ Μουσέως καὶ τοῦ Ἰησοῦ, Ἠλιοῦ τε καὶ Ἐλισσαίου βλέπων τῷ Θεῷ τελεσθέντα· καὶ μετέπειτα, ὅσα ἐπὶ τὸν θεοφόρον Ἰωάνν, καὶ τοῖς κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν ἀνδρισκόμενος κάμινον, μέχρι τριγῶν καὶ περιβολαίων, ὁσμῆς πυρὸς καὶ πάσης φθορᾶς οὐ κυριευθέντων, τῇ δυνάμει τοῦ τῶντα πάντα ποιούντος, καὶ πρὸς τὴν ἐν αὐτοῦ ὁπώραν ἐθέλει μετασκευάζοντος παράδοξον πράξιν· ὁ αὐτὸς γὰρ Θεὸς τὸ τεκνικῶς καὶ νῦν ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν τοῖς αἰσίοις αὐτοῦ, καὶ μετὰ πόμπου.

20 Ἀρκίως τοιγαροῦν ἐπιδικάζουσας, τοῦ καιροῦ κῆρ τῆς ἡμέρας ἐπιγόντας, ὁρμακίως γίνεται ἐν τῇ πόλει ὁ Ἐπιτιφύρορ, καὶ ὠνεσάμενος ὁρῶν, κατασπαργανώσας τὸ σῶμα, ἐσπέρας οὐσας βαθεῖας, εἰς τινος ὁμόν Χριστιανοῦ τῶν εὐπολιτῶν, ἔνθα ἥδη καταχθέντες ἦσαν ἀποθέμενοι, τὴν πρόπονσαν σὺν τοῖς ἐκείσε ἐποιήσαντο κηδεῖν. Θάττον τε κατασκευασάμενος θάκην ἐκ σανίδων, καὶ ζευκτὸν μισθωσάμενος, ἐμβαλὼν τε τὸ σῶμα, εἰς σὺν τοῖς Διοκνήτοις ἐπὶ τὴν σφῆν αὐτῶν ὁ Ἐπιτιφύρορ πάλιν Ἀρσείνῳ, ἐν ὁσίοις πέντε ἡμέραις, νυκτὶ βαθεῖα εἰς τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ἀποθέμενος ναόν. Συναχθέντες δὲ ὑπὸ τὸν ὄρθρον πανδημεῖ τὸ τῶν πιστῶν πλῆθος, ἐν μυστηρίῳ διὰ τὸν τοῦ Ἠγεμόνος φέρον, μὴ μολύντα κακοεργῆσαι αὐτοῦ, ἔσπευσαν ταφῇ παραδοῦναι τὸ σῶμα τοῦ Ὁσίου. Πλὴν οἷα ἦν ὡς εἰκὸς τινος ἢ ἀπιστεῖν, ἢ θεῖσθαι ἐριεμένους, ἀνειλήσαντες **I** [τὸ σκέπασμα] ἴδον τὸν πῖστον ἀρετῆς καὶ ἐγκρατείας χαρακτῆρα (ἢ πλήρεις εὐωδίας ξένος καὶ τῇ αἰσθήσει πάνθηστός ἔμπλεος γενόμενος) καὶ ἅπαν τὸ σῶμα τὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γενομένου ναόν. Ἐπιθεωρήσαντες δὲ πρὸς τὴν σφαγὴν, καὶ τὸ παράδοξον θαῦμα ἐκπληκτοίμενοι, ὀσφύντες καὶ ὀδυνόμενοι ἐπὶ τὸν πνευματικὸν πατέρα καὶ διδάσκαλον, δόξα· τε ἀναπέμφαντες τῇ παραδοξοποιῇ Θεῷ, μετὰ ψαλμῶν καὶ λαμπάδων, καὶ πλῆθος ἀρομάτων, πρὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ σὺν δυνάμει Θεοῦ πιγνῆσθαι ἐκκλησίας, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος, ἔνθα λέγεται καὶ λοιπὸν ἁγίου Μαρτύρων πολλὰ κατακεῖσθαι σώματα, κατέθεντο· εἰς ἔτι καὶ νῦν Ἐπίσκοπον καὶ ποιμένα καὶ φύλακα ἀγρυπνῶν ἔχοντες τῆς αὐτῶν ποίμνης, καὶ μετὰ τέλος, τῶν βαρυτάτων καὶ ἀσθεσιῶν λύκων νοσητῶν καὶ τῶν ἄλλων θηρίων διώκτον, ἐλλάνων φημί καὶ σίρετικῶν.

21 Μετὰ γοῦν τοῦ ἁγίου τὴν ἐπίσκοπον σφαγὴν, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος μάθων, ἀπὸ τε τῶν τῆς ἀδελφῆς γραμμάτων, καὶ πλείονον τῶν ὑπὸ Λικινίου κακοεργηθέντων Συγκλητικῶν, προσπελάσαντων δὲ αὐτῷ οἷα σω-

τῆρι καὶ τῶν δεινῶν διορθοτῇ, κινεῖ ἀπὸ Ρώμης, μετ' ὀρχῆς μεγίστης, μᾶλλον δὲ βουλῆς θεοτάτης, σὺν Κρίσπῳ υἱῷ αὐτοῦ, ἀρχὴν κατὰ πάντα Βασιλεῖ, ὁμοῦν τῇ γενούσαντι· καὶ ἔρχεται ἐπ' Ἀνατολῆς, συλλαβόμενος τὸν δειλίαν Λικινίου, παρταξάμενον πρὸς πύλεμον, ὅπερ τὸ στρατιωτικὸν ἄρδην προσπελάζει τῇ γενομένῃ καὶ καλλινίκῳ Βασιλεῖ· καὶ σχεδὸν μέχρι θαλάττης παθεύσας αὐτόν, ἀνευ βασιλικῆς καὶ τῆς οἰκιστοῦ ἀρχικῆς ἐξουσίας, εἰς ἡ Γολλίαν αὐτὸν ἀποστέλλει κατοικεῖν. Διὰ γὰρ τὸ εἶναι αὐτὸν γαμρόν, οὐκ ἐθαύματοιεν αὐτόν, τῶν μυρίων θαυμάτων ὑπαίτιον, εἰπὼν αὐτῷ ἐπὶ πάσης τῆς Συγκλητικῆς, Κλαύσον καὶ μετανόησον ἐφ' οἷς ἐτόλμησας, καὶ ἀρχὴν ἐργαζόμενος, μὴ ἐνδύσας ποτὲ ἴσως ὁ Θεὸς ἰλεῖας σοι καὶ ευμενῆς τῇ ἀνεσμενῇ καὶ ἐπιδοῦλῃ γένεσιν, καὶ εὐχῆς τῆς αἰωνίου κολάσεως τὴν ἀπόφασιν. Ὅμως ἰσχυρῶς αὐτοῦ ἡ θεῖα δίκη μετέστη, εἰς ἥνπερ ἀπέσταλται γούραν, τῶν χαλεπῶν αὐτοῦ δεξάμενον ἐλκρομάτων ἐπ' αἰσίν φάρμακον, τὴν ἴσιν πληγὴν Μαζιμίνου καὶ πικρὸν ἀνομιώξας, καὶ τὴν εἰς τὸν μόνον ἀλιθινὸν Θεὸν ἀθέτησιν ὁμολογήσας, τοῦ τῇδε βίου ἀπερρύχῃ.

22 Τότε, κατὰ πάντων αὐτοῦ ἀνίκτων κράτος, τοῦ μεγάλου καὶ ὅπως τῇ Χριστῷ ἐκλεκτοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῖς μεισμῶν, ὡς ἐποιήσας πρῶτος ἐν τοῖς Ρωμαίων Βασιλεῦσι Διοκλητιανῶς, εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτῶς ἀποκαταστήσαντος, καὶ θεῖας νόμοις καὶ διατάγμασιν κατὰ πᾶν ἔθνος τῶν ἐλλήνων τε καὶ τυραννίδων εἰς φρονῶν ἀφανίσαντος, τῶν τε Χριστιανῶν ἀξέσβητοι, καὶ ὑψώσας ἐν πάσῃ παρρησίᾳ τὴν ὀρθότητην καὶ ἀληθῆ ὁμολογίαν, ἅπαντα τὰ τοῖς νομοῖς τῶν εἰδωλῶν προσήκοντα, εἴ τε χρίματα καὶ ὅσα ἐν προσόδοις, ταῖς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις ἀπονέμεσθαι θεσπίσαντος, τὴν ἐξ αὐτοῦ δεδομένην αὐτῷ βασιλείαν, τὴν τοῦ Βύζαντος ἐπὶ τῷ οἰκίῳ νόμῳ κατεῖχοντος πόλιν, ἰθύει ὁ αὐτὸς ὁ ἐπὶ πάντων Βασιλεὺς καὶ Θεός. Ἐτελειώθη δὲ ὁ μακάριος, καὶ ἐν ἱερῶν πιστός, καὶ μέγας ἐν τοῖς λαμπροτάτοις Μάρτυσι, Βασιλεὺς, μὲν Μαρτὶρ εὐαχὶ ὁγδοῇ· ἐτάφη δὲ ἐν τῇ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ πόλει μὲν Ἀπριλίῳ εὐαχὶ ἑκτῇ, βασιλεύοντος Κωνσταντίνου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῇ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

23 Ὅτι ἐπλήρωσεν τὴν τοιαύτην ἐν Χριστῷ διακονίαν ὁ ἀξίεραστος Ἐπιτιφύρορ, καὶ γέγονε πρὸς με, τὸν ἐν Χριστῷ ἱερῶν ἐλάχιστον Ἰωάννην, ἐν Λιανομυδείᾳ, ἅπαντα κατὰ λογάδην τῶν προχθέντων αὐτῷ ἐξέτερό μοι ὑπὸ μάρτυρι Θεῷ τὰ προλεχθέντα, οὐ χάριν πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχάνοντων καὶ βουλομένων ἀκούειν οἰκοδομεῖν τε καὶ ὠφέλειαν, τὰς ἐσπουδάζον μοι γραφῇ καταλελειπέναι, ὅσαπερ ἔδρακα, κινουσαί τε καὶ ἐδιδάχην. Καὶ αὐτὸς γὰρ ἡξίωμαι δι' Ἐπιτιφύρον τοῦ ἀγαπητοῦ, τῆς τοῦ μακαρίου πνευματικῆς ἐντιτύσεως, ὅπως ἦν ἐν γούρῳ, παρ' οὐ καὶ μέγιστα ὠφέλιμα. Τῆς γὰρ Ἀρίανος ἡ τὸ τεκνικῶς ἐν τοῖς πιστοῖς διαφιλόνικουμένης διαιρέσεως, ὅτε ἀπαθῆ καὶ ἀληθῶς διδάσκαλον μέγιστον ἱκετευτικῆς ἡρωτόμην, Εἰ εὐ καὶ καλῶς δοκοῖεν τισὶ λέγειν, συναλθῶν καὶ συνάναρχον τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ τῶν Ὑῶν, καὶ οὐχὶ βλασφημία ὑπέχονσι λόγον, ὁμοούσιον αὐτῶν τιθέντες τῷ Θεῷ, καὶ οὐκ ἰσχυρίζονται ὅτι ἀναρχα καὶ ἰσότημα· βῶα γὰρ ποῦ αὐτῶν· Ὁ πατὴρ μείζων μου ἔστιν, καὶ Προεῖμαι πρὸς τὸν Θεόν μου. Ὅς μοι φησιν· Εἰ ὁρθώτατα ἀναγινώσκεις ἐθέλεις τοῖς θεοῖς χρῆσθαι, προσπαθεῖς ἐκτὸς καὶ ἀντιπαθεῖς, ἐπέκεινα γινόμενος, εὐροῖς ἂν ὁρθώτατα τοῖς οὕτως ὁμολογούντας γεραίρειν τὸ θεῖον, Ἰωάννου διαρρήδην βούλωντος. Ἐν ἀρχῇ γὰρ φησιν, ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν· Παύλου δὲ μαρτυρομένου, Χριστοῦ εἶναι, Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν, εἰκόνα τε καὶ χαρακτῆρα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκον πάσης κτίσεως, καὶ ταύτης δημιουργὸν· ἐν αὐτῷ γὰρ ἐκτίσθη τὰ πάντα, εἴ τε ὅρατ' εἴ τε ἀόρατα, καὶ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲν, ὃ γέγονεν. Εἰ δὲ ἐν αὐτῇ τὰ πάντα καὶ δι' αὐτοῦ ἐκτίσται καὶ συνέστηκεν, ὁμολογῶν ὅτι καὶ ὁ χρόνος καὶ οἱ αἰῶνες.

Joannes Vite scriptor,

F
P
ab ipso Sancto circa Christi divinitatem instructus,
Q

et quod vere filius sit coeternus Patri,

EX MS. VATICANO, alias absurda plurima consequi,

atque eundem Patri consubstantialitatem esse,

prout ipsemet de se docuit,

ubi autem se minorem visus fateri humanitatis assumptæ respectu ul dixit,

atque ita se credere protestatur auctor

petens ut nihil hic mutetur.

A 24 Εἰ δὲ τις εἰς τὴν εὐαγγελίαν μανίας ἔλθοιτο λέγειν πῶποτε, τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἀδύναμον, ἢ ἄσπον, καὶ Λόγον ἀμωρον, ἐρέτω τάς περὶ τοῦ Υἱοῦ τοιαύτας ὑπονοίας, πάθος καὶ κατὰ μικρὸν προσθήκην καὶ αὐξησιν προσδεχομένων· αὐτοῦ δὲ τοῦ ὑπὲρ οἵεται θεοῦ ὄντος τὸ πᾶν εἰς ἀρχὴν κατασύρουν· ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν αὐξήσις καὶ προσθήκη ἀρχὴν ἔχει πᾶν πάντως ἐν χρόνῳ. Οὐ μοι δοκεῖ τῶν ἐν φρονούστων τούτῳ ὑπολαβεῖναι τινά, οὐ δὲ μάλα προσσυμολογεῖν τῇ ἀληθείᾳ, ἀναρχοῦ τὸν Πατέρα, συνἀναρχοῦ δὲ τὸν Υἱὸν αὐτῷ τῷ Θεῷ· οὐ γὰρ ἐν χρόνῳ Πατὴρ, ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον. Εἰ δὲ οὐκ ἐν χρόνῳ, ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον· ὑπὲρ τοῦτον ὅλον ὅτι καὶ ὁ Υἱός, ὡς αἰεὶ ὄντος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, συνσίδωκε καὶ αὐτός, ὁ ὑπὲρ ἐννοίαν θεοπερεπῆς γεννηθεὶς Υἱός ἐξ αὐτοῦ. Ὅπως γὰρ ἡμολογοῖτο ὡς αἰεὶ ἀναρχος, αἰεὶ σοφὴς καὶ δυνατός, αἰεὶ Λόγος καὶ Λόγου γεννητὴρ, οὐ λυομένου ὡς τοῦ καθ' ἡμᾶς εἰς ἄερα, ἀλλ' ἐκποστᾶτον καὶ ὄντως αὐτοῦ, αἰεὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀναρχοῦ ἔχων ὑπεράρχιον, καὶ κατ' οὐσίαν αὐτοῦ τοῦ γεννητοῦ Θεοῦ ἀρχὴν. Ὅτι γὰρ ὁ ἡμοούσιος αὐτῷ ὁ Λόγος ἦρουν, ὁ Υἱός, Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμέν, καὶ. Ὁ ἐνωχικὸς ἐμὲ, ἐώρακεν τὸν Πατέρα. Ταῦτ' δὲ τὰ ῥήματα ἐτέρως νοεῖσθαι οὐχ οἴεται, ἐπὶ τῶν ὄντων δὲ μάλλον ἡμοούσιον ἀρμόσειν. Ταῦτόν δ' οὐκ ἔγνομαι, καὶ τὸ, Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τ. τοῦ Πατρός, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν ὑπέδειξεν ὄνομα Πατρός καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος· τί δὲ τοῦτο; Τὸ τῆς οὐσίας ταύτων καὶ βουλήσεως, βασιλείας τε καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως διδάξας, τὴν τε ἐτερότητα ἔχον ἰδιότητα τῶν ἐν αὐτῇ ὑποστάσεων θεωρουμένων.

25 Τὸ δ' εἰρηκεῖναι. Ὁ Πατὴρ μου μεῖζων μου ἐστίν, καὶ Πορεύομαι πρὸς τὸν Θεόν μου, ὡς τὸ πνεῖν καὶ διψεῖν, κίπιν τε καὶ ὑπνιν, καὶ τὰ ἄλλα, ἀγωνία, λύπη, ἀθλιότης, πάθος καὶ θάνατος τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ δὲ τοῦ μονογενοῦς Λόγου καθ' ἡμᾶς οἰκονομία προσήκειν εὐσεβοῦντος προσέμεν· ἐπεὶ μορφήν ἀνθρώπου κατεκρύπτειν κένυσιν λαβών, πλούσιος ὢν, καθὼς φησιν ὁ θεοπέσιος Παῦλος, ἐπτόχευσεν δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτίσωμεν· ὅμως γὰρ ἡμῖν γέγονεν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας. Τὰς γοῦν τοιαύτας πτωχικὰς φωνὰς καὶ παθητικὰς γρή' ἐπ' αὐτῷ καθὼς γέγονεν ἀνθρώπος, λογίζεσθαι· τὰς δ' αὖ πάλιν μερίστας καὶ θεοπερεπείας, καθὼς Λόγος ἦν ἐν ἀρχῇ Θεοῦ καὶ Θεός, καὶ ὢν ἐν σὺν τῷ Πατρί, ἐν τῶν θεοσημείων τε ὁρώμενον τῇ γεννητορῇ ὁμοίον, τῇ ἀθολότηρ θεάσασθαι αὐτὸν βουλομένου ψυχῆς ὅρματι.

26 Ἐν τούτοις ἀπονάμενος, αὐτοῦ καὶ βεδικήτος, ἐπὶ τὸν ἀσάλευτον τῆς ὀρθωτάτης καὶ εὐκρινούς πίστεως λίθον στερηχθεὶς τὴν ψυχὴν, τὴν s ἀνεμόλιόν τε καὶ παρὰ χαράκιμον διδωχὴν βδελυζάμενος, τῶν ἀλλοτριῶν ἐπιχειρούντων τῆς τοῦ Πατρός οὐσίας τὸν Υἱόν, σφᾶς δι' αὐτοὺς μάλλον τῆς αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς προμυθείας· τοῖς λογίσι τῶν ὀρθῶς πιστευόντων συγκατέλεξα ἐμαυτὸν, εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὴν ἡμοούσιον Τριάδα δοξάσας καὶ δοξάζων, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀρχὴν [Οὐτως] ἐπληρώθη τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Βασίλειος, Ἐπισκόπου γεννημένου πόλεως Ἀμασειας, οὗ τινας ἡ μνήμη κηρύσσεται μνη' Ἀπριλλίῳ εἰκάδι ἔατη. Ὁρκῶ σε δὲ τὸν ἀναγινώσκοντα καὶ γράφειν ἐθέλοντα, κατὰ τοῦ πανθέφρονα καὶ παντοκράτορος Θεοῦ, τῆς ὑπεκρίσεως μὴ τε ὑπερεῖσθαι τι μὴ δ' αὖ προσθεῖναι, διὰ τὰς τῶν φαύλων καὶ δυσμενῶν αἰρετικῶν παρατροπὰς.

a Ita corrigo: in MS. erat μῖας κόρης... σωφροσύνη κοιμώσης γνοῦσα.

b Deest aliquid egrapho nostro, quod Sirletus Latine expressit, quærentibus quisnam ille esset, Tribunum quemdam esse respondebant.

c Μετάτον alias Μετάτον, et Μετάτον, Hospitium: quam vocem a castris ad urbem translata credo: est autem proprie hospitium, ex publico præbitum.

d Καπλικήρις, custos carceris, in Menæis usurpatur, ubi de S. Glaphyra et de S. Acacio.

e In MS. est Τοῦδε τὴν τρυχί, quod corrigendum putavi.

f Ad quam etiam Apostolus Christi Andreas profectus est. Sirletus hæc omisit; Est autem Sinope urbs Paphlagoniæ ad Pontum sub Metropoli Amasæa: quomodo autem ad utramque urbem accesserit Apostolus, dicitur ad Acta miracularum ejus 30 Novembris.

g Ἀμφέλεκτρον, ab eo quod circumquaque comprehendat dici, merito censent Lexicographi, et interim verriculum interpretantur. Ego ex ipsa etymologia rete jaculum potius intellexero, quod in orbem cadit et quidquid deprehenderit attrahit, alia prorsus modo quam verriculum: hic autem vox Græca videtur genericè summi pro quocumque reti.

h Κάσχος proprie est locusta sive araneus marinus, unde κάραδιον, utique ab eo quod instar Carabi inter littoraria vada se contineat. Belgice Crab piscem illum dicimus, et piscatoriam scapham eadem ex causa crab-schuyt in qua mirus apparet gentium tam dissimilium consensus.

i Alias Γρίπον, Γρίπον, ου, et Γρίπος, ἑός Risum merebor, si aut retia hæc aut grîphes predatorias aves a Teutonico gripen, id est comprehendere, nomen dicerem accipisse, quamvis ejusmodi aves nos quoque in isto sensu dicamus Grip-vogels; a casu potius dixerim factum, ut Teutonice et Græce lingua in his aliisque plurimis conveniant. Sed quid Græcis facias, qui ab ἀγρεύω, venor, piscor, capio, aut a γρῶω comedo, absumo etymologiam sumunt? Numquid hoc magis absonum; quam si quis sibi persuadeat, ab Japheto progenitarum gentium linguas omnes a primo suo ortu nullam inter se vocum et significationum affinitatem habuisse, quæ etiamnum in pluribus deprehendatur? Id certe mallem cogitare, quam a migrationibus gentium gratuito confictis, vel ab una alterare Græcorum colonia causam istius convenientiæ petere, cum Lazio. Centena hujusmodi vocabula et exempla possem colligere, tam in Græca tum in Latina lingua: diversa ratione. De Latina enim sentio, inter matrices primas numerari non debere, sed, ut in confinio Græcorum, Umbrarum atque Tuscorum diutissime hæsit priusquam cum Romano imperio propagaretur, ita ex tribus illarum gentium linguis coaluisse. Umbrus autem aque ac reliquos Cisalpinos Gallos sola dialecto a Transalpinis, hos autem a Teutonibus antiquis rursum dialecto fere sola discrepasse, haud vane præsumpseris, forte nec difficulter probaveris. Rursum alii ad Hebraicas radices confugiunt, quasi ad communem ante diluvium linguam ac ceterarum fontem; quos nihilo magis probare possum, ex ipsa Historia sacra persuasus, hanc non modo non fuisse primam et divisionem Babylonicam antiquiorem, sed nec e primis post divisionem matricibus unam; rerum ex Assyria Syriacæque affinitibus inter se linguis natam primum in familia Abrahami, ex Assyria in Syriam transgressi, deinde multa Ægyptiacorum vocabulorum sarragine coinquinatam, prius quam ea ad Sacros libros adhiberetur a Moyse.

k Forte legendum λαβόντες τὸ μὴ δεδογμένον accipientes aliud quam expectastis. Sirletus videtur legisse τὸ δεδογμένων, et ex sua conjectura addidisse πρὸς τοῦ Θεοῦ.

l Ita invenit, vel deficiens autographum supplevit Sirletus, ex cujus versione hanc vocem ascivimus, deficientem in egrapho nostro.

m MS. πλήθους εὐωδίας ξένης τε: idem τε rursus abundans paulo inferius post σφαγὴν juvandi sensus causa similiter expunxi.

n Egraphum εἰς Ἰαλλίους.

o Cohærent hæc cum verbis in principio hujus numeri positis hoc modo. Τότε vel potius, Ἐκ τότε, κατὰ πάντων αὐτοῦ ἀνέκτιστον κράτος... ἰθύνει αὐτὸς ὁ ἐπὶ πάντων

A των Βασιλέως καὶ Θεός. Et tunc secundum suam omnibus invictam potentiam... rexit is qui super omnes est Rex et Deus. Cetera de Constantina intermedium habent se per modum parenthesis, uti ex ipsa constructione apparet: ad quam Sirletus non satis advertit animum, ultima verba, addita relativo quam, aptans civitati Constantiniopoli, prima ad Constantinum; et cetera longe aliter interpungens.

p Excidit interpreti Arianæ sectæ nomen, hoc loco reponendum.

q "Ανρχχ, sine principio, non essentia (nema enim dubitavit quin Filius procederet a Patre) sed existentia.

Scholæ nostræ nunc formidarent δύο ἀνρχχ dicere (ne ipsa divina natura, essentia, et substantia in iis, tamquam duabus rebus diversis multiplicationem subire videretur) sed δύο ἀνρχχοι, ut cum salius multiplicatione Personæ duo æterni, non duo æterna significantur.

r Merito dubites an non præter, imo contra mentem auctoris hic repetatur tertia τὸ ὄνομα: et Sirletus in sua Latina versione satis habuit semel posuisse.

s Mallem legere ἀνεμίδων, quia ἀνεμῶλιον nusquam reperi: sed neque id quod sequitur παρχαρχῆζον a verbo παρχαρχάτω, adulterando imitor, derivatum.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΑ

ΒΑΣΙΛΕΑ,

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΑΜΑΣΕΙΑΣ.

Ex MS. Romano Eminentissimi Cardinalis Sforzæ

Præ victoria
terrenorum
Regum

B

Οὐ τὸ ἐπίγειον κράτος λαχόντες, καὶ τῶν βασιλευσάντων τε καὶ σκίπτων ἐπιλημπμένοι, εἰς τὴν πόλιν ἔξωθεν εἰσελαύνοντες, καὶ μάλιστα νικητικὸν κατέχοντες θριάμβον, τῇ ἐπιτάσει φαεινὸν οὐκ ἀποκρίναι τὴν πόλιν, καὶ λαμπροτέρην ἀποκρίναι. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ γῆς Βασιλεῖς τοιαῦτα ταῖς ὑπὸ χεῖρα πόλεσι χαρίζονται: τί δ' ἂν εἶποις περὶ τῶν ἐν Θεῷ βασιλευσάντων, καὶ βασιλείαν ἀσάλευτον παρὰ λαθόντων, οἷος ὁ καλλίνικος καὶ μέγας Ἱεράρχης Βασιλεὺς; οὐ μέλουν, οὐ θεώτερον τῇ πόλει ἐδωρήσατο, ἢ πρῶτον ἐπέδωκε νικήσας τὰς ἀρχάς, καὶ ἑξουσίας τοῦ σκότους, καὶ τὸν ἀρχαίκατον καταδολὼν καὶ καταπατήσας τύραννον, ἔτι τῷ νικητικῷ καταστασζόμενος αἵματι καὶ πεφρονιζόμενος τῷ λυθρῷ, ὁ τοὺς κινουὺς ἀλάστορας κατακοντίζων ἀνεμάσματο, καὶ ἐπέδωκε τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν τερατουργήσας, καὶ οἷα οὐ ποτέ τις τερατουργησάμενος φαίνεται; Πάντως δὲ τὸν τοῦτο ὁμολογούμενον, ὅτι μέλουν τῶν ἐπεγείων Βασιλέων ὁ θεοφύρος Βασιλεὺς, τῇ Σινωπέων α ἐπιτάσει ἐδωρήσατο, ὅτε τῆς θαλάσσης μετὰ τὸν μαρτυρικὸν ἄθλον πυρὰς ὡς ἀπέβη, καὶ τῷ ταύτης λιμένι προσώρισεν.

major est
triumphus
S. Basilei,

sanguine
effuso,

et miraculis
patris
a

Cum Apostoli
in Pentecoste
Spiritus sanctum
acciperent,

Ps. 67, 15

C

Ἡ δὲ ἄλλη ἐν ταῦθα τοῦ λόγου γενομένης, καλῶς ἔχειν ὡς τὴν μικρὴν ἐπικυκλίωσιν, καὶ εἰς ἀρχὴν εὐλογον καταστήσαι τὸν λόγον. Μετὰ τὴν εἰς οὐρανὸν τοῦ Κυρίου Σωτῆρος ἀνάληψιν, καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδραν, ἐν εἰδὴ πυρίνων γλῶσσῶν ἐξ οὐρανῶν κατελθόντων ὁ Παράκλητος, τοὺς θεοὺς Ἀποστόλους ὡς Βασιλεῖς τῆς γῆς καταστήσας, ἄλλον ἀλλοχρὸν παρέπεμψε. Καὶ τοῦτο ὁ θεὸς Δαυὶδ πάλαι προφητεύων προανεφώνει, Ἐν τῷ διαστήσει τὸν Ἐπουράνιον Βασίλεις ἐπ' αὐτῆς, χιωνοθήσονται ἐν Σελμών. Ἐπουράνιον, τὸ ἅγιον Πνεῦμα καλῶν Σελμών, τὴν Ἱερουσαλὴμ ὀνομάζων χιωνοθήσονται δὲ ὡς γῶν, καὶ ὡς ἥλιος ἀναλαμπύσουσιν, οἱ ὡς Βασιλεῖς τότε προδεδιόντες Ἀπόστολοι. Τούτων οὕτως ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος προχειρισθέντων, τοὺς ἐκ περιτομῆς ἔλαχε Πέτρος, τοὺς ἐν ἀκροευστή Παῦλος, καὶ ἄλλος ἄλλο ἔθνος τε καὶ μέρος τῆς οἰκουμένης. Καὶ ἐπεὶ ὁ Εὐ-
ξείνος πόντος, καὶ ἡ γῆρα ἢ ἐπιφάνει, τῷ κλίματι τῶν Ἱεροσολύμων προσεγγίζει, καὶ μέγα εἰς β ἐπίδειξιν, οἱ ἐν τοῦ Πόντου τε, καὶ Καππαδόκισι, οἱ ἐν τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ Παράκλητου τῇ Πεντηκοστῇ παρταυχόντες Ἱεροσολύμοις, οὐ πῦρ τῶν σκηνῶν τοῦ Πέτρου ἢ Ποντικῆ Ἀμασεῖα καθεστάνει: ἀτε πόλις ἀρχαιοτάτη καὶ ἐπίσημος, καὶ πολλοὺς μέλλουσα προσφέρειν καρποὺς τῷ γεωργῷ τοῦ κόσμου Χριστῷ. Ἐλλαμπὸν οὖν αἱ σκηνῆς τοῦ Πέτρου τὴν Ἀμασεῖαν καὶ ὁ πρῶτον, περιφανέστερον δὲ ὅτι εἰς Ἱταλίαν ἔλαυνε καὶ Ρώμην. Τὴν γὰρ πορείαν ὡς εἰκὴν δι' αὐτῆς ἐποίητο, καὶ τόπος ἐν Ἀμασεῖα μέχρι νῦν Ἀποστόλων καθέδρα καλεῖται: ὡς τοῦ Κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων τῇ Ἀμασεῖα ἐπιχωρίσαστος, καὶ τὸν τόπον ἀμάσαντος, καὶ ἐν αὐτῇ πρῶτον διδάξαντός τε καὶ φωτίσαντος, Εἴτα ὑποχωρῶν, ὡς ὁ λόγος κατέχει, Νικήτιόν τινα, Ἀρχε-

incolæ Ponti
et Cappadociæ
audierunt
eos loquentes:

b

S. Petrus
docuit Ama-
seæ

c

et ordinavit
ibi Nicetium
Episcopum.

λὸν τὸν τρόπον καὶ τὸν βίον, εἰς Ἐπίσκοπον κατεστήσε.

3 Τῶν διὰ μέσον δὲ ὁ χρόνος τὴν ἐπιστάσιν ἡμῶν ῥωσσε, διὰ τὸ τὴν πλάνην νεωτερίσειν, καὶ ἐξουστρεῖν τοὺς ταύτῃ βαλκύνοντας, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας λυμάνεσθαι σπέρμασι. Χρόνος δὲ ὕστερον συγγαίς, Φαίδιμος Ἀμασεῖας ἐγγειρίζεται τοὺς οἰκτας, χαρίσματος Ἀποστολικῶς καὶ ἀρετῆς ἀπάσις κομῶν. Καὶ οὐ δὲ χάριτος προσηκτικῆς ἀμοιβῶν, ὅς ἐξ ἐπιθυμίας τοῦ Πνεύματος καὶ ὁσθαλμῇ προγνωσῶν τὸ μέλλον προσηρῶν, καὶ Γεργόριον τὸν ἐν θαυματουργίαις περιβόητον Νεοκαισαρείας Ἀρχιερέα πρῶτον προβάλλεται, ὥς τότε κλυδωνι χειρῶν ἐλλήνων τῆς πόλεως ἐκείνης χιμαζόμενης: πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας πλῆσιοχῶρους καὶ ἄλλοι μικρὰν πον ἀποκισμένους πόλεις, ὁ ἀποστολικὸς οὗτος Φαίδιμος κατεκόσμησεν Ἐπισκόπων ἁγίων χειροτονίας, καὶ οὐ μικρὰ τῷ κηρύγματι τῶν Ἀποστόλων συνεδύλετο.

Ibidem Pha-
dimus Episco-
pus
E

ordinavit
S. Gregorium
Thaumatur-
gum et alios
Episcopos

Ne in Eth-
nicorum
persecutione
fides periret.

S. Basileus
Episcopus
ordinatus,
Amasee
natus,
F

sua doctrina
Orientales
regiones
illustrat

et instar
leonis di-
spersit male
operantes:

docet Ancyra
et Neocæsareæ.

ρύματος

A
EX MS.
CARDIN.
SFORZÆ.
Post perse-
cutionem
Diocletiani
et Maximiani,

Licinius
simulote
Christianus,

B
adeptus
imperium
in Oriente
ad vomitum
redit

et Christianos
persequitur,
atque in his
Basilium

propter
S. Glaphy-
ram :

quæ turpiter
a Licinio
amata

Constantia
Regina ad-
juvante,
fugerat
Amaseam :

ubi hospitio
Quintii usa,

ρύμματος σύστασιν, τοῖς ἀγωνιζομένοις μαρτυρικῶς συ-
νήγει, διδάσκων, νοθεύων, ὑπαλείφων, καὶ πρὸς τοὺς
ἀγῶνας παραθάρρυνον.

Ὡς γὰρ τὰ σκεύη τοῦ διαβόλου, Διοκλητιανὸς ὁ
αἰχίστιος, Μαξιμιανὸς τε καὶ Μαξιμίνος, τὰ τῶν Λρι-
στιστῶν πλήθιν κατεκρεοῦργουν, μὴ πρὸς τὸ σέβας τῶν
ξοάνων ὑπαγόμενα, καὶ τοῖς μίσμασιν αὐτῶν κατασφύ-
μενα. Οὕτω τοίνυν τοῦ ἀριστεύοντος ἀγωνιζομένου, τῆς πλά-
νης μεινυμένης, τῆς εὐσεβεῖας πληθυνούσης, ὁ ἀρχαίκαλος
καὶ ἀποστάτης δράκων οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλὰ πάντα ἐκύνκα
καὶ ἐστρεφεν ἐκ τοῦ μέσου ποιῆσαι τὸν Ἱεράρχην Βασι-
λέα, ἵνα πάλιν θερμότερον θύπται τῶν αὐτοῦ κακότητων
ἐνεργημάτων. Ἐνθεν οὖν ὄργανον τῆς ἐκπύου κακῆς κα-
νίας ἄξιον· Λικίνιος δὲ οὗτος, ὁ λύκος καὶ τὴν κλῆσιν
καὶ τὴν μακρόν ὁρμὴν ὅς Χριστιανὸς εἶναι ὑποκρινό-
μενος, ἐπιγυμνᾷ εἰς ἀδελφὴν τῇ σεβαστῇ καὶ μεγάλῃ
Βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, καὶ τῆς βασιλείας συμμετοχῆς
γίνεται. Ὅτι γὰρ ἐν τῇ Ρώμῃ τοῦ Σεβαστοῦ Κωνσταντίνου
διατρίβοντος, τῶν πρώην τυραννούντων σθεσθέντων· ἐπεὶ
δὲ εἰς τούτων ὁ Μαξιμίνος ὑπελείφθη, καὶ ἐν Νικομηδείᾳ
βασιλεύον Λριστιανὸς ὡσεὶ γόστου ἐξεθέρριξε· θεῶν ζήλῳ
ὁ θεῖος Κωνσταντίνος κινηθεὶς, Λικίνιον ἐκπέμπει κατ'
αὐτοῦ, πολλὰ δ' ὅρκων φρικτῶν καὶ συνθηκῶν ασφαλι-
σάμενος, τοῦ μὴ ἐκτραπῆναι τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀμώ-
μου πίστεως·

6 Ἄλλ' ἔλαθεν, Λιθίοπα σμήκων, καὶ παρδάλει κε-
λεύων ἀποθέσθαι τὸ κατὰ στικτον· Ἐπεὶ γὰρ ἐπὶ ὁ ταλαί-
πωρος, τῇ συμμαχίᾳ τοῦ Χριστοῦ φρακτούμενος, κατε-
γνωσάτο τὸν Μαξιμίνον, καὶ ἐν Νικομηδείᾳ κατεσ-
κύνωσε, καὶ τῆς Ἀνατολῆς κατεκράτησε, οὐκ ἤνεγκε τὴν
εὐκμερίαν, οὐ δὲ τῇ βοήθειᾳ Θεῷ τῆς συμμαχίης
χάριν ἔσχεν· ἀλλ' ὡσεὶ ὅς εἰς βόρβορον ἐξεκυλίσθη, καὶ
εἰς εἰδωλικὸν γρημὸν κατεκρημνίσθη, καὶ εἰς βυθὸν παν-
τοίων ῥυπασμάτων καὶ μολισμάτων κατέβη. Τότε ὁ
αἰχίστιος καὶ δεισιδαίμων τοῖς τοῦ διαβόλου ὅλοις θελή-
μασιν ἐξηγρημένος, καὶ ἀγόμενος ὑπὲρ ὃ ἐν αὐτῷ ἐνεργῶν
ἐδούλετο, σφοδρότερον εἰναι τὸν διωγμὸν, καὶ τὸ τῆς
ἀσεβείας πῦρ ἐπὶ πάσαν ἡφαίαν τὴν ὑπ' αὐτῷ ἀρχήν, καὶ
τὸ ὑπὸ τῶν ἀπανθρώπων ἐλυμαίνετο· Καὶ ὅσα κατὰ
Χριστιανῶν ἐπονηρεύσατο, καὶ ὅσους Μάρτυρας ἀγίους
εἰργάσατο, ἱστορεῖται πάντα καὶ βίβλοι φέρουσι. Σὺν
τούτοις καὶ Βασιλέα τὸν θεῖον Ἱεράρχην χειροῦται, ὡς
εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ὡς ὤρετο ὠθήσαι βράχθρον·
ἀλλὰ τοῦ ἐγγεινέματος ἐψεύσθη, καὶ τῆς ἐλπίδος ἐκπύου
διήμαρτε. Ἐὰς τῆς ἀθλήσεως δὲ τούτου ἔσχε τὸν τρόπον.

7 Τῇ Λικινίου γαμετῇ Κωνσταντῇ θραύσαντ' ὑπῆρχε
Γλαφύρα, ὥραία μὲν τῇ κάλλει τοῦ σώματος, ὥραιότερα
δὲ τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τῇ κατεστάσει τῇ ψυχικῇ. Ταύτης
ἔρωτι ἔλλω Λικίνιος, καὶ τὰ τῆς ἐπιθυμίας γνωρίζει τινί
τῶν ἐπὶ τοῦ βασιλείου καίτωνος. Ὁ δὲ, ὅς τι μέγα τῇ
Γλαφύρᾳ χαριζόμενος, θάρρει τὸ μυστήριον. Ἦ δὲ ὡς
ὅν ὄψεως τὴν μίξιν Λικινίου ρυσαστομένη, τὸ μὲν τὴν
ἐκπύου παρθενίαν Θεῷ ὑποσχομένη καὶ ἐκπύου ἀγνήν
πρωστῆσα, τὸ δὲ ὑποπεύουσα τὴν κυρίαν ἵνα μὴ
κύντρη ζήλοτυπίας νυττομένη, διδάσκει αὐτὴν κακῶς,
ἐκφέρει πρὸς αὐτὴν τὸ ὀπόρητον. Ἦ δὲ τὸ εὐγνωμον
ἀποδεχάμενη τῆς κήρης, τέλῃ μεθοδεύει τὴν ἐπιχείρησιν·
πλάττεται γὰρ ὡς ἐπιληψία σφοδρὰ ληφθεῖσα ἡ Γλα-
φύρα, ἐξαίφνης θυλάκει· ἐν ἀπορήτοις δὲ χρήμασιν
αὐτὴν πολλοὶς δωρησάμενη καὶ πράγμασι, καὶ τοῖς ἀπὸ
Νικομηδείας ἀδύλοις καὶ πιστῶς διακομίσουσιν, ὅπου περ
ἂν βούληται ἀπελθεῖν, πρὸς τὰ ἐῶα μέρη ἐκπέμπει. Ἦ
Γλαφύρα δὲ καὶ αὕτη συνυποκρινομένη τὸ δρᾶμα, ἀν-
δρεῖον ἀμφιέννυται σχῆμα, καὶ ὡς νεανίας σφριγῶν, καὶ
ἐκπύου Τριβούνον φημίζων, μετὰ τῶν σὺν αὐτῇ τὴν ἐπ'
ἀνατολᾷ σπουδαίως τε καὶ ἐναγωνίως διίκει, καὶ τῇ
Ἀμασειᾷ ἐπιδιδμεῖ.

8 Ἐνταῦθα τῆς σπουδῆς καὶ τῆς ἀγωνίας ἵσταται· καὶ
ἀναθεωροῦσα τοῦ τύπου τὴν θέσιν, ἀρέσκειται, ὡς συμβαί-
νουσαν τῇ ἡβῇ αὐτῆς, καὶ ἐπιτηδεῖαν πρὸς τὸ κρυθῆναι
καὶ λαθεῖν, ὡς ὤρετο. Εὐροῦσα δὲ καὶ πιστοῦς, ὡν πρῶ-
τος καὶ ἐπίδοτος ὑπῆρχε Κόιντος, κατὰγεται παρ' αὐ-
τῷ· καὶ δι' αὐτοῦ εἰς ὅψιν ἀγεται τῷ ἱσαποσίδω

καὶ θεῶν Ἱεράρχῃ Βασιλεῖ, ἵνα παρ' αὐτοῦ ἐπὶ πλείον **D**
πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς βασιλείης χειραγωγῇ. Ὁ δὲ *et confortata*
θεῖος Βασιλεὺς ἰδὼν καὶ νοθεύσας αὐτὴν, καὶ πρὸς τὴν *a S. Basileo,*
πίστιν καὶ τοῦ Θεοῦ τὸν φῶς στηρίξα, σκευὸς ἐκ λογῆς
εἰργάσατο. Ἐπεὶ δὲ τοῦ τῆς ἀσεβείας ζύφου κατακρατούν-
τος, ναὶς ἐν τῇ Ἀμασειᾷ εὐκτέρως οὐ προὔπηρχεν· αὐτὸς
δὲ ὁ Ἅγιος, ἀδείας λαβόμενος, ἠτίλειν ἐπεδάλετο ἱερὸν·
χειρὶ καὶ προαιρέσει ἀφοιδεῖ ἡ Γλαφύρα ἐκείνου τὰ προ-
σόντα αὐτῇ εἰς τὴν τοῦ ναοῦ ἀνέγερσιν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ *eum iuverat*
καὶ τῇ κυρίᾳ ἐκπύου ἐπιστολιμαίοις μηχανεῖ γράμμασι, τὰ *in constru-*
κατ' αὐτὴν δειλοῦσα, ὡς ἐν τῇ Ἀμασειᾳ ξεναγηθεῖσα *do templo.*
διατρίβει, ἐν ᾗ Ἱεραρχεῖ ἱσαπόστολος ἀνὴρ, Βασιλεὺς
ὄνομα, καὶ ἀξιοῦσα πέμψει γόηματα εἰς τελείωσιν καὶ
κόσμον τοῦ ἱεροῦ.

9 Ταῦτα ἐκ κακουργοῦ σκέψεως τῇ Λικινίῳ ἐγγειρί-
ζεται τὰ γράμματα· καὶ μαθὼν ὡς ζῇ ἡ Γλαφύρα, καὶ *Quæ prodita*
ἐν τῇ Ἀμασειᾷ διατρίβει, ὥσπερ μύωπι διὰ τῶν ὥτων *mortuæque,*
τυπεῖς, καὶ τὴν καρδίαν καιρίως πληγίς, εὐθὺς ὅλος ζέει
θυμῷ καὶ ἔρωτι· καὶ ὡς πληγὸς ἀγγέλου πέμπει, τῷ
ἀναρπάσσοντι αὐτὴν τε τὴν Γλαφύραν, καὶ ἀλύσει δέσ-
μιον τὸν Βασιλέα, καὶ θάττον πρὸς αὐτὸν ἀποκομίσουστος·
ἐπειδὴ καὶ πρώην ὁ θυμὸς παρεκκλίσθη, πολλὰ γὰρ
ἀκούων, ὅτι ὡς λύκος φαίνει τοῖς Χριστιανοῖς ὁ Ἅγιος,
καὶ τὰ τῆς πίστεως αἰτῶν αὐξάνει, τὴν δὲ θρησκείαν
τῶν ἐλλήνων ἀκαυρῷ. Ἦλλον οὖν οἱ περιφθέντες, καὶ *E*
τὴν Γλαφύραν μὲν οὐκ εὖρον, κῆθ γὰρ πρὸς Κύριον ἐξε-
δήκασε, τῶν θηρατῶν d ρυσθεῖσα τοῦ Λικινίου· τῇ δὲ *d*
ἁγίῳ Ἱεράρχῃ Βασιλεῖ περιθέντες ἀλύσει, ὡς ἱεροῖον εἰλ-
κον εἰς σφαγὴν· εἴποντο δὲ, ὡς ἀνία ποιμένοι, δύο κλη-
ρικοὶ Διάκονοι, Θεότιμος ὀνόματι καὶ Παρθένιος. Ἐπεὶ *S. Basileus*
δὲ εἰς Νικομηδείαν σπουδῇ παρεγένοντο, ἐκείσε γὰρ διήγε *Nicomediam*
Λικίνιος, φυλακῇ κατὰκλειστος ὁ Μάρτυς γίνεται, τὸς *ducitur,*
κληρικούς δὲ ξεναγεῖ· Ἐλπιδιφόρος ὁ κληρικός e, Λι-
κομηδεὺς δὲ οὗτος, πιστότατος αὐτοῦ, πανπλησίον τῆς
φρουρᾷς οἰκῶν, διὸ καὶ συνήθεις εἶχε τοὺς δεσμοφύλακας·
συνωθετέρους δὲ καὶ εὐνουστέρους δώροις ἀπεργασάμενος,
κρύφα ἐθέρει τὸν Ἅγιον, καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν διηκύνει,
καὶ τῆς αὐτοῦ εὐλογίας ἀπέλαυε.

10 Μικρὸν τὸ ἐμμέσω, καὶ πρὶν εἰς ὅψιν ἐλθεῖν τοῦ
Λικινίου, ἀνία τῶν νυκτῶν, θεοφανεῖς ἀξιοῦται ὁ *et quæ sibi*
Μάρτυς, καὶ θεῖας ἐπακύνει φωνῆς· ὡς ἕμα διαναγῆσαι *eventura*
ἤλιον, f παρίσταται τῷ Λικινίῳ, καὶ κατὰ τῆς δεισι- *sint per ci-*
δαίμονος πλάνης ἀριστεύσας, ξίει τελειοῦται, καὶ βυθῷ *sum edoctus,*
θαλάττης προσμελεῖ, καὶ τοῖς ποθοῦσιν ἀσυνῆς ἀποδί- *f*
δοται, καὶ τῆς Ἐπισκοπῆς τὸν θρόνον διαδέχεται g ὁ τοῦ *g*
Καλλιστράτου Εὐτύχιος. Ταύτης οὖν τῆς θεοφανεῖας *vocat ad se*
ἀξιοῦται, τοὺς Διακόνους εἰσκαλεῖ, τῶν τῶν ξενοδόχων *Elpidipho-*
Ἐλπιδιφόρον· οἱ καὶ παρῆσαν αὐτίκα, προωδοποιοῦν γὰρ *rum et*
αὐτοῖς τὰ τοῦ Ἐλπιδιφόρου h δώματα, οἷς τὸ τῶν φυλά- *Diaconos.*
κων ἀπνέες κατεμαλάσσεται. Ἐπεὶ δὲ ἐνδον τῆς φυλα- *h*
κῆς ἦσαν, τῶν ἐν μεσουκτιῇ ὕμνων ἀρχεται ὁ θεῖος *·*
ἄνθρωπος· εἶτα τῆς ὑμνωδίας προϊούσης, ὡς ἐν ἐκστάσει *·*
σύνουτος καὶ περὶ δακρυῶν, εἰς ὕψος τᾶς χεῖρας ἐκτείνων, *·*
τρεῖς ἀνεφθέξατο· Κατασκηνοῦσι εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θα- *f*
λάττης, καὶ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὀδηγήσει με, καὶ καλέσει με ἡ *·*
δεξιὰ σου. Κύριε. Τούτων λεγομένων, οἱ κληρικοὶ καὶ ὁ *·*
Ἐλπιδιφόρος ἐξεπλήττουτο, καὶ προσέφωρον ἡ ἡδὴ τὸ μέλ- *·*
λον, καὶ τὴν τοῦ διδασκάλου δι' ἀθλήσεως τελείωσιν.

11 Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχε τὰ τῆς εὐχῆς, παραινέσεις ὑφαι-
νεν ὁ θεῖος ἄνθρωπος, Μὴ ξενοσθῆτε, λέγων, τέκνα, ἐγ' *easque ad-*
οἷς ὁ Κύριος κρίμασιν ἀρρήτοις οἰκονομεῖ τὰ ἡμέτερα, *hortatur ad*
μὴ δὲ πρὸς τὸ συμβαῖνόν μοι καταπίσκετε. Ἐμὲ γὰρ ὁ *constantiam :*
Δεσπότης πρὸς ἐκπύου δι' ἀθλήσεως καλεῖ, καὶ μετὰ τέ-
λος θάλασσαν ὑποδέξεται τὸ σκῆνός μου· ὑμεῖς δὲ συνέμ-
πορον τὴν πίστιν λαβόντες καὶ τὰς ἡμετέρας εὐχάς, καὶ
πρὸς τὴν πατρίδα ἐπανακαμψάντες στηρίξατε τοὺς ἀδελ-
φούς, ἵνα μὴ δυσσεβείας ἐπιπνεύσας ἀνεμος, πολλὰ γὰρ
τοῦ πειράζοντος τὰ πνεύματα, k διαβολίση τινὰς καὶ πα- *k*
ρασκαλέσῃ τῆς πίστεως καὶ τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου. Ἀπο-
δοθήσεται δὲ ὑμῖν καὶ τὸ ἀθλοφρονὸν σκῆνός μου σῶον,
ὁλόκληρον· καὶ τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται ὁ τοῦ Καλλισ-
τράτου Εὐτύχιος· ταῦτα γὰρ μὴ φανερώς ἀπεκαλύφεν ὁ
Κύριος. Τῶν δὲ θρήνους κοπιωμένων καὶ οἰμωγαῖς, καὶ
τούτοις

*eum iuverat
in constru-
do templo.*

*Quæ prodita
mortuæque,*

E
d
*S. Basileus
Nicomediam
ducitur,*

e

*ab Elpidipho-
ro iuatur*

*et quæ sibi
eventura
sint per ci-
sum edoctus,*
f

g
*vocat ad se
Elpidipho-
rum et
Diaconos.*

h

f
Ps 138, 9

i

*easque ad-
hortatur ad
constantiam :*

k

A τούτοις τριβόμενου τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ἡμέρας ἐπιλαθε-
μένης, πρὸς τῶν θημάτων ἀναρπάζεται ὁ Ἅγιος, καὶ τῷ τοῦ
Λικινίου παρίσταται βήματι.

sistitur
ante Lici-
nium :

12 Προσεσχηκώς δὲ αὐτῷ ὁ τύραννος, καὶ τῆς σεμνύ-
τητος καταπλαγεὶς καὶ οἷον θυσιωπληθεὶς, οὐκ ἀπαντᾷ τῇ
φωνῇ, τῆς Γλαυφύρας ἐνεκεν ἐπαιτιάται, καὶ οὐκ εὐδίζῃ τὴν
ὑποδοχὴν, καὶ τὸ μὴ αὐτίκα κατακλυθεῖν. Πρὸς δ' εὐσ-
τοχον τοῦ Ἁγίου ποιησαμένου τὴν ἀπάντησιν, ἐπεὶ πολλὰς
τὰ θεῖα καὶ σοφὰς, ὡς ἐξοπυρρήθει ὁ Λικίνιος, ἔξω με-
ταστῆναι τὸν ἀλλήτην κελεύει· καὶ διὰ τοῦ Ἐπαρχοῦ τῆς
πόλεως αὐτῷ δηλοῖ, Ὅτι σε καὶ τῆς δὲ τῆς αἰτίας ἀφίμῃ,
καὶ ἀμνηστίας πάσαν παρέχοι, ἐν τάξει δὲ σε ποιῶμαι
πατρός, καὶ τῶν θεῶν ἀρχιερέα καθίστημι, καὶ μυρίαὶς
ἡσασι· εὐεργεσίαις καὶ πλοῦτιν ἀφθόνω δωροῦμαι, εἰ πεισ-
θῆναι βελήσῃς, καὶ σεβαστῆναι τοὺς θεοὺς, οὐδ' ἐγὼ τέ
σεβωμαι, καὶ πᾶν τὸ ὑπάρχον· εἰ δὲ γε ἀπειθῇσαι βουλη-
θῇς σκεπτόναι αἰτίαι, καταστρέψων τὸν βίον περικρῆ βα-
νάτῳ.

ab eoque ad
defectionem
promissis ac
minis solici-
tatus,

13 Πρὸς ταῦτα ὁ Μάρτυς ἀναταπλῆκτω καὶ βασιλικῷ
τῷ φρονήματι ἀντήρῃ· Θυμιάζω τῆς διακρίσεως ὑμᾶς
καὶ συνέσεως, πῶς εἰς τὸ σκεπτόναι ἀποτίαν λογισμῶν ἐξεν-
λίσθητε, θεοὺς νομιζόντες τοὺς τὰ ἄτιμα τῆς αἰσχύνης
ἔργα, ὡς οὐδὲ λόγῳ παραστήσαι ἔστιν, ἀθέως διαπραξα-
μένους, καὶ ἐπ' αὐτοὺς σεμνυνόμενοι, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ
θεῖου περιέχοντες, καὶ προσκυνοῦντες, καὶ λατρεύον-
τες, ὧν καὶ τὸ ἀπλῶς μεμνησθαι ἐναχὲς καὶ ἀνύσιον. Εἰ
δὲ ἐθελοντακύντες ὑμεῖς παροτρύνετε, καὶ συγκαίετε,
καὶ τοὺς ἀνοήτους ἐξαπατάτε· ἀλλ' ἀπαιτῶντος τοῦτο
τοῦ καιροῦ, σκῶνε τῶν τε ἄλλων ποιητῶν, καὶ τοῦ πρώτου
θεοκλήρυκος καὶ θεολόγου ὑμῶν Παύλου, οἷα περὶ τῶν
πρώτων καὶ κορυφαίου θεῶν ἐν τῇ Θεογονίᾳ διεξέρχεται·
ὡς ὁ μὲν Κρόνος, ἐπειδὴ τάχιστα ἐξέτεμε τὸν πατέρα τὸν
Οὐρανόν, ἐξοκλήσετέ τε ἐν αὐτῷ καὶ τὰ τέκνα κατήσ-
θιεν· ὁ δὲ Ζεὺς, κλαπείας ὑπὸ τῆς μητρός Ρέας, ὑποδελ-
λημένος τὴν λίθον, εἰς τὴν Κρήτην ἐκτεθείς, ὑπ' αἰγῆς
ἀντετρέφει· εἴτα ἐξελάσας τὸν πατέρα, καὶ εἰς τὸ δεσμο-
τήριον καταδελών, αὐτὴς ἔσχε τὴν ἀρχὴν· ἔρχετο δὲ πολ-
λὰς μὲν καὶ ἄλλας, ἐσχάτην δὲ Ἥραν τὴν ἀδελφὴν.
ἐρωτικῶς δὲ ὦν, ὃ κατακλύσσει αἰθέρι θεότκτος· ῥαδίως
ἐνέπληξε παίδων τὸν οὐρανόν, τοὺς μὲν ἐξ ὁμοτίμων
ποιησάμενος, τινὰς δὲ καὶ νόθους ἐκ τοῦ θνητοῦ καὶ ἐπι-
γίνου γένους, αὐτοὶ μὲν ὁ γεννάσας γινόμενος χρυσόν,
ἄρτι δὲ ταῦρος, ἡ κύων, ἡ αετὸς, καὶ ὅλως ποικιλωτέρως
αὐτοῦ Πρωτόως. Τοιοῦτος ὁ ὑπάτος θεῶν καὶ ἄριστος, ὁ
τὰ μεγάλα βροντῶν τε καὶ ἀστράπτων Ζεὺς, οὗ τάφους
ἐξάριστος ἐν Κρήτῃ δαίνυνται, ἀπανθρώπως ἐκεί· τυραννί-
σαντος.

increpat
insaniam
idololatra-
rum,

qui tam
multa deo-
rum probra
legunt

14 Τί δ' ἂν εἴποις περὶ Ποσειδῶνος, πλινθιούτου
παρὰ Λαομέδοντι ἐν τῇ Φρυγίᾳ, καὶ ἀνθρώπως κατήθα-
λωμένου καὶ γελοῖως καταχλιεύοντος Ἡφαίστου, καὶ
ἀπερικέπτου μοιχοῦ τοῦ Ἄρεος, καὶ τοῦ τῆς ἀπωλείας
υἱοῦ Ἀπόλλωνος, Ἑρμοῦ τε κλεπτιστάτου, καὶ Διονύσου
θιλυδρίου, καὶ Ἡρακλῆος τριεσπέρου, οὗ τὰ τῆς θεώσεως
σύμβολα αἱ πεντήκοντα Θεστίου θυγατέρες, καὶ τὸ τῆς
Οἰτῆς ἥρος, ἔνθα τὸν βίον δυστυγχῶς πυρπολούμενος κα-
τέστρεψ', διαχειρισάμενος τὰ τέκνα πρότερον· Ταῦτα
ὀλίγα ἐκ πολλῶν, περὶ τῶν ἀρρένων θεῶν ταῦτα τῶν
παρ' ὑμῖν σοφῶν τὰ κομπάσματα. Τὸ δὲ καὶ τὸ ὑπερφύει
καὶ φρικτὸν καὶ ὑπερκόσμιον ὄνομα καὶ σέβας τοῦ τῆς
θεότκτος, εἰς ἐμπαθῆ κατάρχειν θηλύτκτος, καὶ θηλείας
σέβασθαι θεᾶς, οἷον Ρέαν τε καὶ Ἥραν τὰς ἐναγείας, καὶ
τὴν ξενοκτόνον Ἀρτεμιν, καὶ Ἀφροδίτην τὴν μοιχάδα,
καὶ μυρίων ἄλλον ἐσμὸν Μαινάδων, πῶς οὐκ ἐσχάτης
ἀνύσε, καὶ δεινῆς μακίας τε καὶ αθεΐας;

et singulos
religiosissimos
falsantur,

C

15 Ἄρ' οὖν τούτοις ὡς θεοὺς λατρεύομεν, καὶ τὰ
πρὸς σωτηρίαν αἰτησόμεθα, καὶ σωφροσύνης ἀρχηγούς
καὶ διδασκάλους δεξιῶν καὶ ψυχῶν σωτήρας ἐπιγραφῆ-
μεθα, ὡς τὰ πάντα εὐτάκτως καὶ σωτηρίως διακυβεύον-
τας, τοὺς μυρίων στάσεων καὶ πόλεμων καὶ κλόνων πάντα
πληθύνοντες, ἀθέως πρὸς ἀλλήλους στασιάζοντες; Ἄρα
τούτοις ὑμᾶς ὁ Βασιλεὺς κελεύει προσελθεῖν, καὶ ὡς θεοὺς
θρησκεῖν καὶ θυσίαις ἡρσίρειν, καὶ ἱεροφαντικοῖς ὀρ-
γίς θεραπεύειν; Ἄπαγε· μὴ δὲ ὠτίου ἀκοῇ ἀκούσαιμι

coli tamen
eosdem ve-
lit,

τὰ ἀνόσια ταῦτα σεβάσμετα· τὸν γὰρ τούτοις ἰδόμενον,
τοὺς σεδαζομένους ὡς κρείττους ἀνάρχικηλοῦ, καὶ τὰς
πράξεις αὐτῶν τὰς ἐναγείας, καὶ ἐν γένει σὺν αὐτοῖς κο-
λάζεσθαι. Ἐγὼ ὑμᾶς τε καὶ αὐτὸν Βασιλεᾶ οἰκτείρω,
τούτοις ἐκτροχλησθέντα τε καὶ δουλωθέντα, καὶ ὁρκο-
μοσίαις φρικτῆς καὶ συνθήκας ἀθετήσαντα, ὥς πρὸς ἱκον-
στατύων τὸν σεβαστὸν ἔβλετο, καὶ ἀρνησάμενον μὲν ζῶντα
καὶ αἰδίου καὶ ἀσφαρτου Θεοῦ, τὸν καὶ τὴν βασιλείαν
δεδωκέντα, καὶ προδόντα κατὰ Μαξιμίαν συμπολιμέ-
σαντα, καὶ νίκην παρσχημένον λαμπράν, εἰθὺς δὲ ὑπαχ-
θέντα καὶ ἀνδραποδισθῆναι τὰς προέφρων προσοχθίσμασι καὶ
ψευδωνύμοις κτεδύλοις θεοῖς· οὗς εἰ ἀνυπόψας ἀρνήσασιν,
καὶ προσελθόντι τῷ οὕτως Θεῷ, οὐκ ἀπύσσει αὐτὸν ὁ
εὐσπλαγχνος, ὑπὲρ οὗ αἱ παρ' ὑμῶν καὶ ἐπαπειλούμεναι
τιμωρίαι χάρις μοι καὶ τρυφαὶ λογίζον-σι, καὶ αὐτὸς ὁ
παρ' ὑμῖν φρικτὸς νομιζόμενος θάνατος, ὅτι με ταχέως
τῶν μεγάλων ἀπολύσει τοῦ βίου, καὶ πρὸς τὸν πόθου-
μένον μοι Κύριον Χριστὸν παραπέμψει, ὃν ἐκ σπαργάνων
μητρικῶν ἡγάπησα· τὰς παρ' ὑμῶν προτεινομένας τιμὰς
καὶ θαψυλῆς θωραξ, ὡς συνέστα καὶ εἰ τι τοῦτων ἀτιμώ-
τερον, γινώμενος. Ταῦτα ἀπαγγέλλας τῷ Βασιλεῖ, παῖσον,
μηδὲν ἕτερον ἐλπίζειν παρ' ἐμοῦ ἀκούσαι, ἢ τι τοῦ παρ'
αὐτοῦ προστατομένου διαπραξάσθαι, λοιπὸν τὸ δοκῶν
αὐτῷ ποιεῖται τάχιστα.

D
EX MS.
GARDIN.
SPORZ E.
comiseratio-
ne digni ut
et ipse Li-
cinius,

cujus minas
flocci pendens
Sanctus,

inort ad-
judicatur
nisi obediat;
E

16 Τούτοις καταδροντιθεὶς ὁ Ἐπαρχος, καὶ μὴ δὲ
διαρρίπτειν δύναμενος, μετὰ πολλοῦ τοῦ θάμβους εἰ-
σελθὼν, ἐκφράζει τῷ Λικινίῳ, καὶ ὅτι τείνει ἀδραστηρῶς
προσεδῆλθαι, θάπτον μάλλον πείσει, ἢ περὶ πεισθίσειται,
οὕτω πολλὰς πνέει ταῖς ἀντιθέσεσιν. Ὁ δὲ καταπλαγεὶς
καὶ αὐτὸς, καὶ τὴν τοῦ Μάρτυρος δεδοικώς παρρησίαν,
ἵνα μὴ δημοσίᾳ ταῦτα λέγων, καὶ ἐκπομπέων τὰ τῶν
βεβήλων θεῶν βδελυκτὰ σεβάσματα, πολλοὺς τῆς τῶν
ἐλλήνων θρησκείας ἀποσπάσῃ, ταχὺν ἐπινουῖ τὸν θάνατον.
Ὅμως μὲν τοι, φησὶ, τῷ Ἐπαρχῳ, πάλιν πείραν παν-
τοῖς ἐπάργε· θωπεύσε, καὶ πάλιν ἐπὶ πλείων δοκίμα-
σον, ἢ ποτε πλείωνων θωρεῶν ἐμείμενος, ἀναγκασθῇ-
ναι τῷ δοκεῖν ἐθέλει· εἰ δὲ δι' ὅλου μένει ἀπειθῶν, ἔξει
αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν τὴν ἀρετῆς ἀπότεμε, καὶ ἐν θα-
λάσσῃ βίβην ἀτίμως, ἰδίᾳ τοῦ δυστήνου σώματος, ἵνα
μηδὲ ταχὺς τῆς νενομισμένης ἐπιμορφάσται, καὶ ἵνα
μὴ ἀσμένως Χριστιανοὶ ἐπιλαθέμενοι, μεγάλῳ σεβασμῷ
ἐπιτιμήσωσι.

17 Ταῦτα καὶ θωπευτικῶς καὶ ἀπειλητικῶς τοῦ Ἐπαρ-
χείτου, πάλιν ὁ αὐτὸς, μάλλον δὲ θερμότερος ὁ Ἅγιος
ἰὼν, καὶ πρὸς τὸ μαρτύριον σφύζων. Διὸ μηδὲν ἀνύων ὁ
Ἐπαρχος, κατὰ νότον μακτίξας αὐτόν, εὐθὺς τὴν τοῦ
θανάτου ἀπόφασιν ἐκφέρει. Ὁ δὲ πρὸς τὸν τόπον τῆς τε-
λευτώσεως γενήτως ἄπεισι, ὡς ἐκ δεσποτηρίου τοῦ παρόν-
τος βίου ἀποδιδράσκων, καὶ τῷ καιρῷ προσφύρας ψαλ-
μοὺς ἐπῆδε, καὶ εὐχαρίστως ὕμνει τὸν Θεόν, τὸν οὕτω
συμφερούτως τὰ κατ' αὐτὸν οἰκοδομήσαντα. Εἴτα στάς
εἰς προσευχὴν, ἐπύθετο πολλὰ τῷ παιμνίῳ, οἷα φιλόσ-
τοργος πατήρ καὶ εἰπὲρ τις ἄλλος φιλοτακνύτωτος· ἔχει
δὲ τὰ τῆς εὐχῆς οὕτως. Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ λόγῳ τὰ
σύμπαντα δημιουργήσας, τὰς ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα,
καὶ τῇ ῥήματι τῆς δυνάμεώς σου σσηνὸς διακρατῶν καὶ
σωτηρίως διακιδερνῶν, ἐπάκουσόν μου τῆς δέξσεως, καὶ
τὸ πιστὸν σου ποίμνιον, ὑπὲρ με τὸν ἀνάξιον ποιμένα
κατέστησας, καὶ πάσαν τὴν περιχώρον ῥῥοσι πάσης εἰδω-
λικῆς ματαιότητος, αἰρετικῆς γλῶσσαιχίας, δαιμονικῆς
μεθοδείας, πάσης ἐπαρείας, πάσης κακώσεως, πάσης θη-
λάτου ὀργῆς καὶ μάστιγος, καὶ κατὰ στήθεον λαόν εὐαρεσ-
τοῦντά σοι, ἵνα ἐν αὐτοῖς δοξάζῃται σου τὸ πανάγιον
ὄνομα, ὅτι πρέπει σοι δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν. Εἴτα
φιλόματι ἀγίῳ ἀσπασάμενος τοὺς Κληρικοὺς καὶ τοὺς
Ἐλπιδιφύρους, ἐπιχαρίτω· τῷ θημῷ ἔφη, Ποίησον,
ἐταῖρε, τὸ προσταχθέν σοι. Καὶ οὕτω χαίρων ἐκμηθεῖς,
ἐξεδήμκσε πρὸς τὸν Κύριον.

I
ad quam
ille latus
egreditur,

F
factaque
oratione,

capite mi-
nuitur :

18 Εἴτα τὸ καλλίνικον σῶμα ατίμως ἐν θαλάσσῃ
ἀπορρίπτεται, ἰδίᾳ καὶ μακρὰν τῆς κεφαλῆς, ὡς ὁ θυά-
της προκηρύχρυσεν, ἵνα καὶ θάλασσα καὶ ὑδάτων φύσις
ἀγίασθῃ, προμικανθεῖσα ἐναγέσιν αἵμασιν. Ἐπὶ τούτοις οἱ
Κληρικοὶ καὶ ὁ Ἐλπιδιφύρος ἐλεεινῶς ὠλοφύροντο, ὅτι
μηδὲ

quod seorsim
a corpore
mari mer-
gitur :

EX MS. CARDIN. SFORZ. quod requirere jussus ab Angelo Elpidiphorus,

Sinopem navigat,

et illatum invenit corporique conjunctum,

post 25 dies a morte,

mare Basileus ac terras sanctificans

Amasee sepelitur,

A μηδὲ θάψαι κατεξώθησαν, μηδὲ τὴν θεολόγῳ δαίνλ-
κάρου, ἵνα λείψονον σωτήριον ἔχωσι, καὶ πάντων συμδαι-
νούντων δυσχερῶν, ἀλλεξίηκόν τε καὶ ἀποτρόπαιον, καὶ
μέγα ἢ πατρίδος φυλακτικόν. Ἄλλ' οὐκ ἀνέκρινεν οὐτοὺς
ἀπαρσυνθέντας ὁ Κύριος· εὐθὺς γὰρ κατ' αὐτὴν τὴν ἐρο-
μένῃν νύκτα, τρισσῶς ἐπιφανείς θεός· Ἀγγέλως τῷ πισ-
τοτάτῳ Ἐλπιδιφώρῳ ἀπεθέσπισεν, Ὁ Ἐπίσκοπος καὶ
Μάρτυς Βασίλειος εἰς Σινώπην παραγίνεται, κἀκεῖσε ὑμᾶς
περιμένει. Ὁ δὲ ταῖς Κληρικαῖς μετὰ θάμβους τὴν ὁπτα-
σίαν ἐκρήχασατο· οἱ καὶ ἀκούσαντες ἀνέπνευσαν, καὶ τῆς
πολλῆς αἰσχύνης ἀπὸ λήθης ἐπεὶ καὶ ὁ Πατριάρχης τὰ
πραγμάνευσεν καθ' ὑπομνήδην. Οἱ δὲ ἀδιστάκτως θαρρό-
σαντες ὡς θεοῖς χρησμοῖς, πλοῖον ἐπιβάντες Ἀμισῶν, εἰς
Σινώπην παραγέγοντο, καὶ ἐκτενέστερον τὸν Θεὸν
ἐδυσώπων, θεῖα τὰ αἰσθητὰ καταβύμιον, καὶ διαφωτίσαι
τὸ καλλίεργον, καὶ τῆς εὐχῆς οὐ διαμέσσαν.

18 Ὁ πρῶτον γὰρ φανείς τῷ Ἐλπιδιφώρῳ τελευτήσ-
τερον πάλιν ἐφάνη, καὶ τὸν τόπον ὑπέδειξε πρὸς τῷ ἀκρω-
τηρῷ τῆς Σινώπης, ἔνθα ὑποδρυγίης ἦν ὡς μαργαρίτης ἐν-
τιμος ὁ ἑντιμος Μάρτυς, καὶ πίστειος χαλκασσάντες δίκτυα
ἐκ τῶν βυθῶν ἀνιήσαντο καὶ ἀνείλκυσαν τὸν ἄγιον, ἁ-
γίου, ἡλικίῳ, ἁγιῶ, Ὡ τοῦ ἐξοῦς τερατοουργήματος·
ὡς ἐξ ἔθους ὑποδύντα, καὶ χάριτος θεῖας πεπληρωμένον, τὴν
ἱερὰν κεφαλὴν ἔχοντα τῷ καλλιῶν ἡρμοσμένῳ σώματι,
ὡς σπαρτήρ κοκκίων διαφανομένης τῆς ἐκτομῆς· εἰωδιὰ
δὲ σῶματος τὰ πάντα ἐπλήρου, πολὺ εἰωδεστέρα μύσων
πολυτίμων καὶ ἀρωμάτων, καὶ πάντων ἄλλων εἰωδῶν ὅσα
γάρφα Ἰνδικὰ καὶ ἰνδικίμων Ἀραβία φέρει· καὶ ταῦτα ἐν
ἡλίῳ εἰκασί καὶ πέντε ἡμέραις τοῦ ἀθλοφρονικοῦ σώματος
θαλάσσης, καὶ ὑδροῦ, καὶ θηρῶν ἐναλίους προσομιλοῦντος·
ἀλλ' ἐκδύναντα στοιχεῖον, καὶ θαλάσσης, καὶ θῆρας Θεοῦ θρα-
πυντῆς ἀληθεῖς, καὶ τὰ ὑπὲρ φύσιν ὑπερεῶσι. Αἰσθύντες
δὲ σῆκος τὸ πάντιμον, οἱ τε ἱεροὶ μάθηται καὶ ὁ ἡλιο-
μήτης Ἐλπιδιφώρως σὺν εὐθυμίᾳ πολλῇ, καὶ χαρμῶν, καὶ
φιλοτιμίας κηδεύσαντες, καὶ ἐυλόγη ἐνθέμενοι λάρνακι,
τῇ πατρίδι καὶ παύμῃ ἀποκομίζουσι, καὶ ἐν τῇ πρῶτῃ
παρ' αὐτοῦ νεοσχηθέντι κατὰ ὑπὸ γῆν κατατίθενται, ὡς
θεοσυρὸν ἀναφαίρετον καὶ τιμίων λίθων διαφανέστερον.

19 Τοιοῦτος ὁ βίος, ὁ λόγος, οὐ ἀγῶνες, οἱ ἄγιοι, τὸ
μακάριον τέλος τοῦ θεοῦ Βασιλέως· οὕτω γὰρ, καὶ θά-
λασσα, ἡ τοῦ Εὐξείνου τε καὶ προποντίας, δι' αὐτοῦ
ἡγήσθη, καὶ δύο πόλεις τὸν ἀγιασμόν διαφερόντως ἐμε-
ρίσαντο, ἥτε Σινωπέων μετὰ τὸν ἐξαίσιον καὶ φρικτὸν
ἀνάπλυνον εἰσδεξαμένη τὸν καλλῶνικον, καὶ [ἢ Ἀμασσηνῶν],
ὡς βασιλεῖον αἰουργίδα καὶ κόσμον περιθεμένη, καὶ τῇ
ἀμάχῃ τοῦτου προστασίᾳ τευχιζομένη, καὶ θρεψομένη,
καὶ ὑπ' αὐτοῦ ποιμανθεῖσα, καὶ τῆς ποιμαντικῆς ἀπολαύ-
σασα, καὶ τὸ θεῖον σῆκος ἐγκαταπομένη, καὶ πλουτοῦσα
τούτου τὸν πάμμεγαν Ἀρχιερέα, τὸν πολυούχον, τὸν
ἀγρυπνῶν φύλακα, τὸν τῆς ἐνάτης λήξεως νοκτὸν φωστήρα,
τὸν πολὺ πλεον τοῦ αἰσθητοῦ φωστήρος ψυχᾶς διαφυλά-
ζοντα καὶ καταλιάμποντα. Τοῦ μὲν γὰρ καὶ νῆξ καὶ βραχὺ

τι νέφος τὸ φῶς ἐπισκιάζει καὶ ἀμαυροῖ· τοῦ δὲ ἀσθεσιος D
καὶ ἀειλαμπεῖς αἱ ἀκτῖνες καὶ αἱ μαρμαριγαὶ ἀνέσπεροι.

20 Ξενιζέσθω δὲ μηδαίς πρὸς τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ τῷ
Ἱερομάρτυρι συνενεχθέντα· συγκρίσει γὰρ δημιουργίας
οὐρανοῦ καὶ ἡλίου, σελήνης τε καὶ ἀστρῶν, καὶ γῆς καὶ
θαλάττης, καὶ μεγέθους ἀπλῶτων πελάγων, καὶ τῆς τῶν
ὁρωμένων διακυσμῆσεως, τὰ περὶ τὸν Ἅγιον ὑποβαλλό-
μενα θαύματα, παιδιὰ λογιζόνται τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ,
ἄγνωτος τὰ πάντα μὴν τῇ βούλῃ, καὶ πρὸς τὸ βου-
λόμενον ἡνιοχούντος· ὃ νῦν παριστάμενος ἐν τοῖς ὑψίστοις
ὁ οὐράνιος οὐρανὸς καὶ θεοφόρος οὐρανὸς Ἱερεῖς, ἐπὶ τοῦ νοε-
ροῦ θυσιαστηρίου ἀναφέρει θυσίαν Ἀγγέλοις σύστοιχον,
πρὸς ἣν ἀπασαν εἶχεν αἰετὴν ἔφεσιν. Ἄλλ' ὃ ἱερὰ κε-
φαλή, Ἱερομάρτυρων τὸ σεμνολόγημα, τοὺς τὴν πάντιμόν
σου πανήγυριν ἐπιτελοῦντας, καὶ τὴν ἀθλησίαν σου ἀνα-
κηρύττοντας, ἣν τῇ σεπτῇ ἀναστάσει συνεδόξασεν ὁ ὑψίσ-
τος, ἰλαῶς ἐποπτεύεις, ἰλεούμενος αὐτοῖς τὸν Κύριον,
τὸν θαλάσσαντα σε, καὶ στέφει οὐρανίῳ καταστέφαντα· ὃ
τιμὴ καὶ δόξῃ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a Ad verbum melius ita vertes. Omnino ergo faten-
dum est, quod majora quam possent terreni Reges,
divinus Basileus largitus sit Sinopensium urbi, quan-
do post martyrii sui agonem pelagus mirabiliter tra-
jiciens, ad ipsius portum appulit. Atque hinc conje-
ctare possis non ad Amasenos sed Sinopenses, hanc
orationem habitam et in eadem urbe celebrem quoque
Basilei cultum, forte et templum fuisse.

b Etiam (quod multum ad laudem facit) Ponti
accolae et Cappudoces. Exciderot vertenti parenthesis
ista: in alio MS. verosimiliter Vaticano cum quo D.
Joannes Portius hac a se transcripta contulit, pro
ἐπιδείξιν (ut ipse notavit in margine) legebatur ἀποδείξιν:
ulique similia plura, partim hic dissimulanda quia
momenti levioris, partim infra judicanda.

c Ex ipsa scilicet Hierosolyma.
d Alias, et forte melius τῶν θηράτρων, laqueis.
e Alias ὁ καλὸς egregius: quod magis placet: quia
in Actis non dicitur fuisse Clericus.
f Hac omnia debent intelligi ut in futuro prolatu,
licet per tempus praesens exprimantur.
g Ita alterum MS. pro quo in Sforziano est ἀνέγεται,
quod minus placet.

h Perperam in Stroziano quidem MS. δώματτα, in
ulio δογματτα irrepsit, quod correxi.
i Ast in Actis dicuntur, non extellexisse quo ea
spectarent, ut credidisse, quod fullente memoria neque
sequentem versum referente; in eodem hoc versu ter re-
petendo haesitaret.
k Ita suppleo et corrigo, pro eo quod scriptum erat
διαδουήσας.

l Alias ὁ ἀθλητής.

ΛΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΑΝΘΙΜΟΥ,

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΙΚΟΜΙΔΕΙΑΣ. ΠΑΘΟΝΤΟΣ ΥΠΟ ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΥ.

Ex MS. Medicæo Regis Christianissimi.

Nicomediae natus,

Tίς οὐκ οἶδε τὸν Νικομίδην, ὅπως μὲν ἥσεν τε
καὶ μεγέθους, ὅπως δὲ λαμπρότητος καὶ ὠρῶν
ἔχει, καὶ ὡς τῆς Βιβυονῶν πόλεως ἀκρόπο-
λις ἐστὶν αὐτῆς· Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχουσα, καὶ
εἰς τούτο καλὸν προελθούσα, τῷ οἰκείῳ βλαστῷ μάλλον ἢ
πάσι τούτοις σεμνύνεται. Ταύτης γὰρ ὁ θαυμαστός Ἄνθιμος,
κατὰ τοὺς εὐγενεῖς κλάδους, ἀνεδόθη καὶ κνήσας, καὶ κα-
λοὺς προστήνεκε τοὺς καρπούς. Ἄρτι μὲν γὰρ τῶν τῶν
νεκρίων ἡλικίαν ὑπερανέβη, καὶ χρηστῶν αὐτῷ πάσα
χάρις ἡθῶν ἐπλήθει· μεριμνῶν τε καὶ ἐγγόνει, καὶ πολλῇ
τῇ συνέσει κατήρτυτο· ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς ἀνδράς ἐγράφετο,

τὰ ἐν ἀνδράσι τε ἄγλα ἀκαρποῦτο, καὶ γαστρός ἔργε,
καὶ σαρκὸς ἐκράτει, τὴν κοσμικὴν τε ταύτην διέπτυσεν φαν-
τασίαν, καὶ καίρως ἅπας αὐτῇ προσερχῆς ἦν ἀσχολία
καὶ τῶν θεῶν μελέτη· τὴν μὲν τοι τῶν ἀρετῶν μητέρα
τὴν ἀγάπην φιλοπόνως ἥσκει, καὶ τὸ ἀδιόχνητον δὲ παρ'
ὅλων τὸν βίον καὶ μεμεριμνημένον μεθ' ὑπερβολῆς τούτῳ
κατάρθωνται· καὶ τῷ αὐτῷ πάντῳ ἐν ταπεινοφροσύνῃ κεκόσ-
μητο, ὡς ἱκανὸν εἶναι καὶ μόνον ὀρώμενον πολλὰς τῶν
φιλαρέτων κατανύξαι ψυχᾶς, καὶ εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν
ἀγαγεῖν.

2 Ἐπειδὴ τοῖσιν οὕτω βιοῦντα, καὶ πολυφρονεῖν
ιδίαν

ad Dei gloriam

et sui gregis solatium.

E

F

et ad omnem morum honestatem formatus

gradatim
promovetur
ad Sacer-
dotium.

A ἰδίαν ἀρετὴν ἔχοντα κίρυκα, οὐ κρύπτεσθαι οὐδὲ λαυθά-
νειν ἐξήν, ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν τῆς Ἱερουσούνης βαθμὸν ἀνάγεται,
καὶ αἰνεῖ ἐν Πρεσβυτέρων καθέδρᾳ τὸν Κύριον· οὐκ
ἀθρόον ἐνταῦθα ἑλθόν, οὐδὲ προσήμιον τοῦ βίου τὴν Ἱε-
ρουσούνην πεποιθήμενος, ἀλλὰ πολλοῖς πρότερον καὶ ἄλλοις
ἐνδιαπρέψας βαθμοῖς, ἀντιμετρήσας δὲ αὐτοῖς ἀξίως τὴν
ἀρετὴν, καὶ ὑπὸ πάντων τούτων μαρτυρηθεὶς, ὅτι καὶ τὸν
ὑπὲρ αὐτοῦ ἐστὶν ἄξιος. Οὕτω τοῦ μεγάλου τῆς Ἱερου-
σούνης ἀξιωματὸς ἐπιβάνει, οὐ διώξας τὴν τιμὴν, οὐ δὲ
ἀπαύσας, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνης μάλλον καταληφθεὶς, καὶ εἰ
καὶ σφόδρα πόρρω ἐκυτὸν ἐποίει τῇ μεγέθει τοῦ ταπει-
νώσεως.

demum
Episcopus
consecratur,

3 Εἴτα οἷχετο μὲν ἐξ ἀνθρώπων ὁ τῆς Νικομηδείου
τεχνικῶτα Ἐπίσκοπος, ἐχέρευε δὲ Ποιμένους ἡ Ἐκκλησία,
καὶ τὴν ἐρχομὴν ἐλευσιῶς ἐπέμψαι, καὶ τὴν συμφροδὴν
ἀνωδύρετο. Νικομηδεῖον τοῦτον οἱ πρόκριτοι, καὶ μάλιστα
τῆς Ἐκκλησίας ὅσοι τρόφιμοι ἦν, τὸ στυγρὸν ἐκεῖνο καὶ
πικρὸν τῆς ἐρχομῆς πάθος οὐ φέροντες, ψηφίζονται κοινοῇ
πάντες, ἐν ἐκυτοῖς, Ἀνθίμου τὰ τῆς Ἐπισκοπῆς ἐχχειρί-
σαι· καὶ τὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντες, μάρτυρά τε τῆς
αὐτῇ ψήφου τὸ θεῖον ἐκάλουν, καὶ ἐδόντο καλῶς ἐκκα-
λυφθῆναι τούτοις, εἰ τῷ Θεῷ τὰ τῆς αὐτῶν γνώμης
ἀποδεκτὰ εἴη, καὶ εἰ τὴν ἀνωθεν ἔχουσαν ψῆφον, ἐπὶ
μαρτυροῦσαν καὶ αὐτὴν καὶ συμφροθυμῶν τῇ πράγ-
ματι. Καὶ ἰδοὺ ὥς μέγα καὶ θαυμαστὸν περιέστραψε,
καὶ φωνή τις ἀνωθεν τῷ Ἀνθίμῳ θεῖα προσεμαρτύρει, καὶ
τὴν ψῆφον ἐπικύρου καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν προετρέπετο.
Ὁ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν οἰσάνων τῆς Ἐκκλησίας κατέζεται,
καὶ τὸν ἄξιον ὁ θρόνος ἐπιλαμβάνει, καὶ τὸν οἰκῆον ἀναι-
ρεῖται κόσμον ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὴν κατήφειαν ἀποτίθη-
ται· τοιοῦτον κατὰ Παῦλον ἀνεπιλόκτου γέναι, καὶ οὕτω
σοφοῦ καὶ μεγάλου τυχοῦσα τοῦ ἐπιστάτου.

Deo electio-
nem probante:

B

gregem suum
ad martyrium
corroborat,

4 Ὁ δὲ, κατὰ τοὺς ἀγαθοὺς κυβερνήτας, πρὸς
τοῦτο μόνον ὅλην τῇ ὀψιχαλῇ ἑώρα καὶ παρεσ-
κεύαστο, ὅπως τε τὸν χαλεπὸν τῆς ἀσεδείας κυμίσσει
κλύδων, καὶ ὅπως τὰς τῶν συμπλεόντων ψυχὰς εἰς τὸν
λιμέναν τοῦ Θεοῦ καθωρρίσειεν. Οἶδεν Ἰνδὴς ταῦτα
καὶ Δομνα, Ἰνδὴς ἐλεῖνος, ἀνὴρ θαύμαστος καὶ ἀξί-
παινος, αὐτὸν μὲν Βασιλέα καὶ πάντα τοῦ κόσμου κατα-
λιπὼν, τῇ εὐσεβείᾳ δὲ μετὰ τῆς Δόμνης προστεθείς, καὶ
τὸν κοινὸν ἄμω Βασιλέα πλουτήσαντες. Οἶδε Γλυκερίος
καὶ Θεόφιλος τῆς τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὴν εὐσεβείαν σπουδῆς
ἀγενεστοί, ἱκανὸν τούτου τεκμήριον τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ
θάνατον παρσχομένον· οὐδὲ πλὴθὺς ἄλλη διςμυρίων,
διὰ πυρὸς αὐτῇ καὶ οὕτοι τελειωθέντες· ὅσοι τε περὶ Μαρ-
δόνιον καὶ Μυρδόνιον, Πέτρον τε καὶ τὸν καρτερικώτατον
Ζήνωνα, τὸν ἴσον καὶ αὐτοὶ πρὸς Χριστὸν ἐπιδεικνύμενοι
πόθον, ἐπεὶ καὶ τῆς ἰσῆς ἐκείνης ἠνέσχοντο μαρτυρίας
ἀπολειψθῆναι.

ac tandem ad
Marinianum
delatus

C

5 Ἐσαύτη μὲν δὴ τότε πολλοῖς τῆς εὐσεβείας ἐπίδοσις
ὑπὸ τοῦ θαυμαστοῦ Ἀνθίμου ἐγένετο· ἄφρων δὲ τις χει-
μὼν ἐγείρεται χαλεπώτατος, καὶ σφοδρότερα καταιγίς
ἐμπεσοῦσα Χριστιανούς κατέδυε πάντας· ἦν μὲν γὰρ ἐπὶ
τῆς ἀρχῆς Μαξιμιανὸς, διωγμὸς δὲ ὁ βαρύντατος ἐπὶ μέγα
τε ἤρετο καὶ κατὰ τῆς ἀπάσης ἐχώρει· καὶ οἱ μὲν ἤρευ-
νῶντο Χριστιανῶν, οἱ δὲ ἔφυγον, οἱ δὲ ἀνιρρύντο. Τὸ μὲν
τοῖς τῆς εὐσεβείας ἀνθὺς τὸν Ἀντίμον, ὅλην ἡ ἀρετὴ
καὶ ταῦτα ποιεῖ, καὶ κινύσεται τοῖς τῶν Χριστιανῶν
ἐρευνώσι καὶ οὗτος, ὁ οὖν μὲν ἐν Ἱερουσί μέγα, μικρὸν
δὲ ὕστερον καὶ τῶν Μαρτυρίων. Ὁ μὲν γὰρ παρὰ τινι
διέτριβε κώμῃ, σπείρων τε τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ
τὸ τάλαντον τῆς πίστεως πολλοπλασιάζων· πέμπει δὲ εἰς
εἰκοσὶν ἱππέας ὁ Μαξιμιανὸς, ὥστε συλλαβεῖν τοῦτον καὶ
παρ' αὐτὸν ἀγαγεῖν.

missus ad se
ducendum
vir 20,

6 Οἱ ἐν τῇ Σεμάνῃ παραγεγονότες, τοῦτο γὰρ ὄνομα
τῇ κώμῃ, ἐντυγχάνουσι τῷ Ἀνθίμῳ, καὶ μὴ συμβαλλόν-
τες, ὡς οὗτος ἐκεῖνος ὁ ζητούμενος εἶναι, αὐτὸν Ἀνθίμου
ἐρώτων περὶ Ἀνθίμου, καὶ ὅστις οὗτος ὑπάρχοι, καὶ οὕτω
διατρίβει τῆς κώμης. Ὁ δὲ τῶς μὲν ἐπὶ ξενίαν τοῦτους
παραλαβὼν, καὶ δεῖπνον αὐτοῖς παραθείς ἄρτον τε καὶ
κυάμονας, καὶ ὡς εἶχε χειρὸς καὶ δυναμείως ἐστιάσας, εἴ-
τα ἑαυτὸν εἶναι τὸν Ἀνθίμον ἀπαγγέλλει. Ὅπερ ἐκεῖνοι
ἀκούσαντες ὀλίγου δεῖν ἐπεπήγεσαν, καὶ οὐ δὲ ἀντιβλέ-
πειν ὅλως εἰς τὴν ἐκείνου πολὺν ἰσχύον, ἀναλλογίζοντες·
τὴν τράπεζαν καὶ τὸ δεῖπνον καὶ τὴν ξενίαν, ἐνθυμύμενοι
δὲ πάλιν ὅπου τε εἵνεκα καὶ ἐφ' ὅτῃ μέλλοιεν αὐτὸν παρὰ
Μαξιμιανὸν ἀγαγεῖν, δῆλον πάντως ὡς ἐπὶ κοινῇ ἐσχά-
τοις καὶ ὁμιλοῦσιν ἐπιμαρτυροῦν, ὁ δὲ καὶ μάλλον ἐλπί-
ει τε αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ πρὸς τὸν Ἀνθίμον αἰδοῦς ἐν-
επίπλε· ταῦτα τοὶ καὶ κινύσονται τοῦ ἀνδρὸς οὐδὲν τὸ
ἐκείνου ἔχοντες στόμα, καὶ ὡς αὐτὸς Ἀνθίμος εἶναι παρὰ
τῆς αὐτοῦ γλώττης μαρτυροῦντες· ἡμῶς ἡρώμεθα τε αὐτὸν
ἐκόντες καὶ ὑποχωρεῖν προετρέποντες, χδεῖσαν γὰρ ὁ
οὐδὲν χρεῖστον τῆς παρὰ Μαξιμιανὸν ἀφίεσις ἀπηνό-
σοι· Ἡμεῖς ἀπόρχοι, ἔφασαν, εἰς ἀπολογία, τὸ πολλὰ μὲν
τὸν Ἀνθίμον ὅτι τὴν Νικομηδείαν πᾶσαν ἔκτισται, ἡμῶς
μὴ δύνησθαι αὐτὸν συνερεῖν.

7 Ἀλλ' ὁ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ μελέτη, ὁ ἱερός Ἀν-
θίμος, λαλεῖν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ πάντας προετρέπωντας
καὶ διδάσκων, ἐκείνους καὶ ἐν μόναις τοῖς χεῖλεσι ψεύ-
σασθαι δι' αὐτὸν ἀνέχοντες, ὅλως τε καὶ τὸν ὑπὲρ
Χριστοῦ θάνατον διψῶν, συναπῆκε τὴν στήθεα ἐκείνου καὶ
ὁδοῦ εἶχετο. Πολλὰ δὲ τούτοις πρὸς τὴν εὐσεβείαν παραι-
νέσας, καὶ περὶ τῶν μελλόντων διεξελθόν, καὶ πᾶν εἰς τὴν
σκληρὴν ἀπὸ τῆς ἀσεδείας αὐτοῖς καὶ ἀντίπτωον ἐνυπὶρχε
λέγων· τε αὐτὸ καὶ διωκτῆρας, καὶ καθάρων αὐτοῖς τὴν
τῆς ψυχῆς ὄρμονα καὶ εἰς εὐσεβείας σπῆρον ἐπιτιθεῖν
προσπαύσας, τὰς θεῖας προκαταβάλλει εὐχὰς· εἴτω καὶ
ποταμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ καταλαβόν, τούτους βυπ-τίζει καὶ
τῆς προκειμένης ἔχεται πάλιν πορείας, εἰς ἐπὶ τὴν πλὴν
αφίκετο, καὶ τὸ τυραννικὸν εἰσεσι βῆμα, ὁπῶς μὲν τῇ
χειρὶ δεδεμένος (οὗτω γὰρ διὰ τὴν εὐσεβείαν, ὡς κορυφ-
γον, ἐμψυκισθῆναι ἔδει τῷ Βασιλεῖ) εἰς οὐρανὸς δὲ τὴν
δίκην αὐτῶν ἀνατείνων, ὅθεν καὶ ἔξεναι αὐτῇ τὴν βοήθειαν
ἡλπίζειν.

8 Ὁ Βασιλεὺς τοῦτον τὸ τῆς πείρας πικρὸν καὶ ἀπὸ
φιλῆς τῆς θέας Ἀνθίμῳ βουλευμένος ἐπιδιδῆσαι, ὅπως αὐτῷ
καὶ μαθητικώτερον τὴν πρώτην προσεσχεθῇ, τὰ κολαστή-
ρια προτέρων ὑπ' ὅψιν ὄργισα θυμῶσις προστίθῃσι, καὶ
αὐτοῦ εἰσκαλέσας, Σὺ εἶ, φησὶν, ὁ ὁπίσω τοῦ λεγομένου
Χριστοῦ πλυνόμενος Ἀθίμος, καὶ τὸν πόλιν ἀφελὴ καὶ
εὐκλὸν θυμῶσις τῇ ἰσῇ περὶ αὐτὸν ἀπαχόμενος ἀπάτη
καὶ μυρία ὕδριν τῶν ἱμετέρων θεῶν καταχέων· Ὁ δὲ
ἐπίσης τὰ τε προκειμένα ὄργισα καὶ τοὺς τοῦ τυράννου
λόγους γελάσας, Οὐ δὲ ἀποκρισάμενος ὅν σοι, φησὶ, πρὸς
ταῦτα, ἰσθὶ ὁ Βασιλεῦ, εἰ μὴ με ὁ ἱερός καὶ θεὸς διδάσ-
καλος ἐπαῖε Παῦλος, ἐτοίμως ἡμᾶς εἶναι διδάσκων παντὶ
τῷ λίσουσι λόγον διδόναι· ἐπαγγέλλομαι γὰρ ἱμῖν ὁ Θεὸς
καὶ στομα καὶ σφῆρα, ἡ οὐ δύνησονται ἀντιστεῖναι πᾶν-
τες οἱ ἀντικείμενοι ἡμῖν. Ὡς ἔφωγε πολλὴ σου καὶ πρό-
τερον παχύτητα κόπῃ καταγινώσκων τῆς περὶ τὰ εἰδωλὰ
πλάνης, τοῖς ὑμετέροις ὡς ἔφακ θεοῦς, οὐν πλείονά σου
καὶ φανερόν τὴν ἀμαθίαν ὁρῶ, ὅτι καὶ αὐτὸν συλῆσαι
ὅλως ἐμὲ ἡλπίσας, καὶ τοῦ τῶν ἀπάντων ἀποστήσαι δι-
μουργού, τοῦ καὶ σε τὸ ἀχάριστον πλάσμα τῇ ἐκυτοῦ
εικόνι τετιμμημένος. Ἦνα τί γὰρ με καὶ δεσμώτην τῷ βί-
ματι παρέστῃσας καὶ τὰ τῶν βασάνων ὑπ' ὅψιν προτέ-
θεικας ὄργισα, ἡ δῆλον ὡς καταπλήξων τούτοις, καὶ ἡ
πίστει πᾶντως ἡ βιασόμενος· Ἀλλοίως δὲ τίσι ταῦτα
τῶν ἀγενεστέρων προσφέρειν, οἷς ὁ βίος τε ὁ παρὼν
γδονῇ, καὶ τὸ στερεθῆναι τούτου τιμωροῦν ἡ μερίστη.
Ὡς ἐμὲ καὶ τὸ πάλιν τοῦτο σῆμα δεσποτικῶν συνέχει
παντὸς χαλεπώτερον, ὅτι μου τὴν ψυχὴν οὐκ ἔξ πρὸς τὸν
ἐρώμενον διαδελῆσαι. Ἀπειλὰ δὲ καὶ τιμωρία καὶ βί-
σανοι, τίνας οὐ πολυμύθησά μοι διατρίβεις, κατὰ πόδας
ἐπακολουθόντα τὸν θάνατον ἔχουσιν, ὅστις με τῶν τῆς
σκληρῆς δεσμῶν ἀπολύσας πέμψει πρὸς τὰ ποθούμενα·

8 Ταῦτα τοῦ μεγάλου τὴν Ἀρχιεπισκόπου καὶ μεῖζονος
τὴν ἀλλήλων Ἀνθίμου διεξελθόντος, ὁ Βασιλεὺς, Μάκρος
ταῦτά, φησι, εὐχαρίσ· ὅψιν δὲ μετὰ ταῦτα· πρὸς δὲ
ἑαυτὸν ἀποψινύσας, κελεύει λίθοις αὐτοῦ τὸν τένοντα
τύπτεσθαι. Ὁ δὲ ὥσπερ ἀπορχὴν κόπῃ τῶν διὰ Χριστὸν
ἀλλήλων πεποιθήμενος, καὶ τὴν τῶν στεφάνων λαμψάνων
ὑπόθεσιν, πράως τε τὰς παρούσας πληγὰς ἐδέχετο, καὶ
ἐπιπονωτέρως ἐχέτει, λαμπρότερον τυχεῖν καὶ τῶν ἐπαθ-
λῶν ἐπιθυμῶν· καὶ τοῦτο μὲν ἐπιγλυφάων καὶ ὥσανει
τοῦ

D
EX MS.
REG FR.
post praxitum
prandium ul-
tro se aperit,

ne sui causa
mentiantur
prohibet,

conversosque
ad fidem
baptizat.
E

Tormentorum
instruments
coram posita
contemnit,

professus
martyrium
esse in votis :

F

corricem
lapidibus
ceditur,

A τὸν τύραννον διασπείζων, τοῦτον δὲ τῇ τῆς μαυρίας ψολογίᾳ σφόδρα κατακαίων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν· καὶ ὡς περ εἰς ἀλγυνον-έρως πολλῶ καὶ μείζονος κολάσεως διερεθίζων. Θεοὶ γὰρ ἔφερον, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν. Ὁ περ μέγας αὐτῆς Μαξιμιανῶς καθικνουόμενος τῆς καρδίας, περιούσιος σιδηρῶν πεπρωμένων· τῶς τοῦ Μάρτυρος διέπειρεν ἀστραγάλους. Τῷ δὲ σφόδρα τε καθ' ἰθὺν ἢ βιάσαντος ἦν, οἷα δὲ τυγχάνοντι ὧν ἐπέθυμει διὰ Χριστὸν, καὶ μικροῦ χάριον εἶδει Μαξιμιανῶ τῶν κολάσεων, οὕτως· "Ανθιμος τῷ Χριστῷ ἐδίψα χαρίζεσθαι.

super testarum fragmina reclinatus fustigatur,

9 Μαξιμιανὸς τοίνυν κατὰ πολλὰν ἀδειαν ἐνεχουσιάζων ταῖς τιμωρίαις καὶ τὸ τοῦ Μάρτυρος γενναῖον τῇ αἰσθήρῃ τῶν κολάσεων νικᾶσαι φιλονικίῳ, ὁστρακὸν προστάττει τῷ ἐδάφει διασπιδέσθαι, εἴτα γυνὸν αὐτῷ ἐπιτάξεν· ἢ ῥάδοις σφοδρότερον τύπτεσθαι· ὡς ἂν διπλῇ τὴ τῆς οὐδυνῆς αὐτῇ ἐπὶ τὴν ψυχὴν καταρρέοι, ταῖς ἐκ τῶν ῥάδων τε πληγαῖς ἀνωθεν, καὶ τῇ κατωθεν τῶν ὁστράκων ἀντιστύξῃ. Ὁ δὲ μὴ δὲ ἐνταῦθα τὴν νίκην ἀπογνοῖς, ταυτὶ ἐπῆδε τὰ ῥήματα· Εὐχαριστῶ σε, Δέσποτα καὶ Βασιλεῦ τῶν αἰώνων, οὐτι περιέβωσάς με ὀύναμιν ἐξ ὕψους, καὶ τοῖς ἐχθροῖς μου ἔδωκας μοι νῆπον, καὶ τοῖς μισοῦντάς με ἐξήκολούρευσας, καὶ συνεπίδισας τοῖς ἐκπορευομένοις ἐπὶ ἐμὲ ὑπὸ κακίᾳ μου. Ἀλλ' ἐγὼ ἕτερα καὶ πάλιν ὁ Μαξιμιανὸς ἐχώρει, καὶ χαλκᾶς περιουχιδάας ἐκπυρρῶνίσας, ὑποδείκνυσι προστάττει τῷ Μάρτυρι.

oculis aeneis ignitis induitur,

10 Ταῦτα οὖν ὡς ἐγένετο γερνόντος, καὶ τῶν μακαρίων ἐκείνων πύδων τὸ σφοδρότατον δὴ τοῦτο καὶ εἰς οὐδυνῆς λόγον σφοδρότατον τῆς πεπρωμένης κλημίδος ἀρρωσασμένου, θεία τις ἀνωθεν τῇ γενναίῃ χάρις ἐρίπτεται, καὶ φωνῆς ἐκείθεν ἐπὶ μάλλον σί τὸν ἐνισχυοῦσιν ἀκινύει, καὶ τὴν νίκην παρεγγνώσκει, καὶ τὰ ἐπαθλὰ ἐπιστηνόμενος, καὶ ὅσον οὐδέπω χεῖρα ὁρεγούσας στεφανοφύρον. Καὶ ἡ φωνὴ πρὸς τὸ εὐθυμώτερον αὐτοῦ τὴν ψυχὴν μεταβάλλει, καὶ ψαυδρότερα διατίθεισι τοῦ προσώπου τὴν ὄψιν, καὶ τικαὶ μειδίσμα χάριεν τοῖς χεῖλεσιν ἐμφανίζει, τὴν ἔνδον τῆς καρδίας χαλκῶν ἀποσπμαίνων.

tyranno insultans

11 Ταῦτα οὖν ὡρῶν ὁ Μαξιμιανὸς ἐξεπλήττετο μὲν, ὡς περ εἰκόσ· τί γὰρ οὐκ ἐμελλε· διέτρεψε μὲν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡγεῖται ἐκείνῃ, καὶ τὴν κρίσιν ἀνεπυθάνετο. Ὁ δὲ Δίκαιος, Χρῆσται μοι, ἔφη προύμια τὰ τάραντα, ὦ Βασιλεῦ, καὶ ἀφειδῆς τῶν μελλόντων ἐπαγγελίᾳ διελέγεω γὰρ σε μάτην ἀναφυσώμενον οὐκ εἰς μακράν, καὶ θεοῖς ὡς ἀνυμνᾷς ἀσθεναστέρως πολλῶ θανάμωσι ἀνθρωπίνῃς καὶ αὐτοῖς ἐπιδείξῃ, ὡς μεταμειλῆσαι σοι τῆς πρὸς ἐμὲ πείρας, καὶ ὅπως οὐ μὴ θάττον ἰμῶν ἀπαιλλάγῃς ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κηῖσαι. Ταῦτοις οὖν κινῶν Μαξιμιανὸς, κελεύει ἐπὶ τρώχῳ τὸν Μάρτυρα διαδεῖντα, συστρέφειντα μὲν συνεχῶς τῷ τρώχῳ, λαμπάσι δὲ πυρὸς τῆς σάρκας αὐτοῦ καταδυσπανδῆσαι καὶ διατίκεσθαι. Μαξιμιανῶ μὲν οὖν ἔργον ἢ πρόσταξις ἦν, καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντες οἱ δῆμιαι τὰς λαμπάδας προσέεισαν κατὰ τοῦ τρώχου τεταμένῳ τῷ Μάρτυρι, πῦρ πύοντες, πῦρ ὀρῶντες, πῦρ φέροντες, πολλῶ τὰς ψυχὰς ἐπ' αὐτὸν τοῦ ἐν χειρὶ πυρὸς ἐρμώτερον ζέοντες, μουνῶν φλόγα τὸν ἀθλητὴν ποιῆσαι οἶον· ὡς δὲ κῆρ τοῦ τρώχου πλῆσιον ἵλθον, ὦ θυμωσ-τῆς σου περὶ τοῦ ἀνδρα Χριστὲ θανάμωσι! ἔστη μὲν ἐκείνος εὐθὺς τῆς κινήσεως, οἱ δὲ κατὰ γῆς πίπτουσι, καὶ ὑποβόρουνσι τῶν χειρῶν αἱ λαμπάδες, αἱ δὲ χεῖρες ἀμεληδύσιν αὐτῶν, καὶ ἔργουσι κῆρ ἀφείνται, ὡς περ ὕπνου τινὸς αὐτὰς καταρράθυμῶντες.

alligatur rotæ lampadibus adurendus:

12 Ταῦτα οὖν ὡρῶν ὁ Μαξιμιανὸς ἐξεπλήττετο μὲν, ὡς περ εἰκόσ· τί γὰρ οὐκ ἐμελλε· διέτρεψε μὲν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡγεῖται ἐκείνῃ, καὶ τὴν κρίσιν ἀνεπυθάνετο. Ὁ δὲ Δίκαιος, Χρῆσται μοι, ἔφη προύμια τὰ τάραντα, ὦ Βασιλεῦ, καὶ ἀφειδῆς τῶν μελλόντων ἐπαγγελίᾳ διελέγεω γὰρ σε μάτην ἀναφυσώμενον οὐκ εἰς μακράν, καὶ θεοῖς ὡς ἀνυμνᾷς ἀσθεναστέρως πολλῶ θανάμωσι ἀνθρωπίνῃς καὶ αὐτοῖς ἐπιδείξῃ, ὡς μεταμειλῆσαι σοι τῆς πρὸς ἐμὲ πείρας, καὶ ὅπως οὐ μὴ θάττον ἰμῶν ἀπαιλλάγῃς ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κηῖσαι. Ταῦτοις οὖν κινῶν Μαξιμιανὸς, κελεύει ἐπὶ τρώχῳ τὸν Μάρτυρα διαδεῖντα, συστρέφειντα μὲν συνεχῶς τῷ τρώχῳ, λαμπάσι δὲ πυρὸς τῆς σάρκας αὐτοῦ καταδυσπανδῆσαι καὶ διατίκεσθαι. Μαξιμιανῶ μὲν οὖν ἔργον ἢ πρόσταξις ἦν, καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντες οἱ δῆμιαι τὰς λαμπάδας προσέεισαν κατὰ τοῦ τρώχου τεταμένῳ τῷ Μάρτυρι, πῦρ πύοντες, πῦρ ὀρῶντες, πῦρ φέροντες, πολλῶ τὰς ψυχὰς ἐπ' αὐτὸν τοῦ ἐν χειρὶ πυρὸς ἐρμώτερον ζέοντες, μουνῶν φλόγα τὸν ἀθλητὴν ποιῆσαι οἶον· ὡς δὲ κῆρ τοῦ τρώχου πλῆσιον ἵλθον, ὦ θυμωσ-τῆς σου περὶ τοῦ ἀνδρα Χριστὲ θανάμωσι! ἔστη μὲν ἐκείνος εὐθὺς τῆς κινήσεως, οἱ δὲ κατὰ γῆς πίπτουσι, καὶ ὑποβόρουνσι τῶν χειρῶν αἱ λαμπάδες, αἱ δὲ χεῖρες ἀμεληδύσιν αὐτῶν, καὶ ἔργουσι κῆρ ἀφείνται, ὡς περ ὕπνου τινὸς αὐτὰς καταρράθυμῶντες.

sed his extinctis illa immobili permanente,

13 Τί τὸ μετὰ ταῦτα; Σίδηρος αὐτὸν καὶ ἀλύσεις δεσμοῦσι, καὶ πρὸς τὸ τῶν κηκούργων ἀγεῖται δεσμοτήριον· ἀλλὰ τὰ συνέθει καὶ πάλιν ἐκείνῳ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ γλῶττα ὑπῆθε, καὶ τὰς ἀλύσεις ὁμοῦ καὶ τὰ δεσμὰ διαλύεται, οὐ δὲ αὐτοῖς τοῖς ἄγοντας αὐτὸν θημῖνους ἀρετῶνους ἀφείσαι τοῦ θαύματος, ἀλλὰ πρηνεῖς εἶχε τοῦτον· ἡ γῆ, τῷ παραδεδῶκε τῆς θέας καταπλαγέντας. Θεῖα γὰρ τις ἀνωθεν χάρις τὸν Μάρτυρα περιεπλάσας, ὥς τε αὐτῷ λαμπρότατον, οἷον ἐπαφῆκε καὶ τοὺς παραλαβόντας αὐτὸν θημῖνους, μετὰ τῶν σιδηρῶν ἐκείνων δεσμῶν ὧν περιέκειτο, αἰσθῶν διδῶσι τῇ ἐδάφει, μὴ δὲ ὅσον καταμῦσαι φασὶν ἐνεγκόντας. Ὁ Μάρτυς τοίνυν αὐτοῖς ἀναστήσας, ἔχεται τῆς ὁδοῦ ἐπιτρέπει, καὶ τὸ δεσμοτήριον καταλαβόντες, ὁ μὲν ὡς περ εἰς εὐνοχίαν εἰσισι χαίρων, καὶ τοῖς ἐκείσε τὸν τῆς πίστεως ἄρτον προθείς καὶ τοῦτους δεξιωσάμενος τὰ μεγάλῃ, καὶ τὴν εἰσέδειαν αὐτοῖς προσειπὼν, ὅπως τῷ Χριστῷ οἰκειούται καὶ υἱοθετεῖ διὰ τοῦ βαπτίσματος.

et victoribus humo stratis,

14 Μαξιμιανὸς δὲ τοῦτο παρὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα μαθόν, καὶ δέισας μὴ πολλοῖς καὶ ἄλλοις αὐτὸν ζημιώσῃ, παρίστησι πάλιν, καὶ ἐπὶ τὸ θῦσαι παρακαλεῖ τοῖς ἐκείνου θεοῖς, ἐνθὲν τοι καὶ ἄθλον τοῦ πρᾶγματος τὴν ἱερουσύνην αὐτῷ ὑπισπνέτο. Ὁ δὲ μετὰ παρόρησας, Ἀλλ' ἱερεῖς ἔγωγε καὶ πρὸ τῶν σὸν λόγων ἔσθ, καὶ ἱερεῖς τοῦ πρώτου καὶ κελὺ Ποιμένος καὶ Ἀρχιερέως Χριστοῦ, ὅς οὐ τῆς ἐμῆς μόνου μεταλαμβάνει σαρκοῦ καὶ μέγρις ἐμοῦ κᾶττεισι δι' ἐμὲ, καὶ ταῦτα Θεὸς ὢν, αὐλὸς τε καὶ ἀπερίληπτος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τέθυκεν ὑπὲρ τῶν προδόντων, καὶ σταυροῦ γεύεται καὶ θανάτου, καὶ τριήμερος ἀνίσταται, καὶ εἰς οὐρανοῖς ἐνεῖσι πάλιν, συναναφέρων με τὸν ἐκείθεν διὰ τὴν παρακοὴν πεπωκῶτα· τοῦτου ἱερεῖς ἐγὼ, καὶ τοῦτοι προσηγαγεῖν ἐμαυτὸν θυσίαν προήρημαι· τὰ δὲ ὑμέτερα καὶ τῶν ὑμετέρων, ὡς φασὶ θεῶν, νυκτὸς ἄξια καὶ ἡμεῖς, θρηνοῦμενα διὰ τὴν ἀπίθειαν καὶ τὴν συμφορὰν μάλλον ἢ λαιδορούμενα.

ὅσον ἐξέχων, οὐ δ' ἀπὸ πολλοῦ κήπου ἐκαμον αἱ χεῖρες ἰμῶν· ἀλλὰ φοβερὰ τις ὄψις οὕτω διέθηκεν, ἵμας τῇ γῇ προσκαταδεδυλῶσα, καὶ περιεῖμεθα τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐκμελόμεθα κῆρ καὶ τὸ ὅλον ἄτουνι καθεστῆκαμεν· τρεῖς γὰρ ἄνδρες, λευκοὶ μὲν τὴν θέαν, λευκοὶ δὲ τὴν ἀναβολήν, φοβεροὶ τὸ εἶδος, ἐπιφανέστες ἵμιν, πικρὸν τε εἰς ἵμας καὶ ἄγριον εἶδον, καὶ τὸ ἐπὶ χειρῶν πῦρ καθ' ἵμῶν εὐθὺς ἀπὸ τῶν λαμπάδων ἔπναι, ἔπειτα καλέσαντες ἀποστήναι Ἀνθίμου, θεράποντα δὲ τῷ Θεῷ τοῦτον ἐκάλουν, καταβάλλουσιν ἵμας καὶ οὕτως ὡς ὅρας διατίθεισιν.

15 Ταῦτα οὖν ὡρῶν ὁ Μαξιμιανὸς ἐξεπλήττετο μὲν, ὡς περ εἰκόσ· τί γὰρ οὐκ ἐμελλε· διέτρεψε μὲν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡγεῖται ἐκείνῃ, καὶ τὴν κρίσιν ἀνεπυθάνετο. Ὁ δὲ Δίκαιος, Χρῆσται μοι, ἔφη προύμια τὰ τάραντα, ὦ Βασιλεῦ, καὶ ἀφειδῆς τῶν μελλόντων ἐπαγγελίᾳ διελέγεω γὰρ σε μάτην ἀναφυσώμενον οὐκ εἰς μακράν, καὶ θεοῖς ὡς ἀνυμνᾷς ἀσθεναστέρως πολλῶ θανάμωσι ἀνθρωπίνῃς καὶ αὐτοῖς ἐπιδείξῃ, ὡς μεταμειλῆσαι σοι τῆς πρὸς ἐμὲ πείρας, καὶ ὅπως οὐ μὴ θάττον ἰμῶν ἀπαιλλάγῃς ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κηῖσαι. Ταῦτοις οὖν κινῶν Μαξιμιανὸς, κελεύει ἐπὶ τρώχῳ τὸν Μάρτυρα διαδεῖντα, συστρέφειντα μὲν συνεχῶς τῷ τρώχῳ, λαμπάσι δὲ πυρὸς τῆς σάρκας αὐτοῦ καταδυσπανδῆσαι καὶ διατίκεσθαι. Μαξιμιανῶ μὲν οὖν ἔργον ἢ πρόσταξις ἦν, καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντες οἱ δῆμιαι τὰς λαμπάδας προσέεισαν κατὰ τοῦ τρώχου τεταμένῳ τῷ Μάρτυρι, πῦρ πύοντες, πῦρ ὀρῶντες, πῦρ φέροντες, πολλῶ τὰς ψυχὰς ἐπ' αὐτὸν τοῦ ἐν χειρὶ πυρὸς ἐρμώτερον ζέοντες, μουνῶν φλόγα τὸν ἀθλητὴν ποιῆσαι οἶον· ὡς δὲ κῆρ τοῦ τρώχου πλῆσιον ἵλθον, ὦ θυμωσ-τῆς σου περὶ τοῦ ἀνδρα Χριστὲ θανάμωσι! ἔστη μὲν ἐκείνος εὐθὺς τῆς κινήσεως, οἱ δὲ κατὰ γῆς πίπτουσι, καὶ ὑποβόρουνσι τῶν χειρῶν αἱ λαμπάδες, αἱ δὲ χεῖρες ἀμεληδύσιν αὐτῶν, καὶ ἔργουσι κῆρ ἀφείνται, ὡς περ ὕπνου τινὸς αὐτὰς καταρράθυμῶντες.

16 Ταῦτα οὖν ὡρῶν ὁ Μαξιμιανὸς ἐξεπλήττετο μὲν, ὡς περ εἰκόσ· τί γὰρ οὐκ ἐμελλε· διέτρεψε μὲν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡγεῖται ἐκείνῃ, καὶ τὴν κρίσιν ἀνεπυθάνετο. Ὁ δὲ Δίκαιος, Χρῆσται μοι, ἔφη προύμια τὰ τάραντα, ὦ Βασιλεῦ, καὶ ἀφειδῆς τῶν μελλόντων ἐπαγγελίᾳ διελέγεω γὰρ σε μάτην ἀναφυσώμενον οὐκ εἰς μακράν, καὶ θεοῖς ὡς ἀνυμνᾷς ἀσθεναστέρως πολλῶ θανάμωσι ἀνθρωπίνῃς καὶ αὐτοῖς ἐπιδείξῃ, ὡς μεταμειλῆσαι σοι τῆς πρὸς ἐμὲ πείρας, καὶ ὅπως οὐ μὴ θάττον ἰμῶν ἀπαιλλάγῃς ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κηῖσαι. Ταῦτοις οὖν κινῶν Μαξιμιανὸς, κελεύει ἐπὶ τρώχῳ τὸν Μάρτυρα διαδεῖντα, συστρέφειντα μὲν συνεχῶς τῷ τρώχῳ, λαμπάσι δὲ πυρὸς τῆς σάρκας αὐτοῦ καταδυσπανδῆσαι καὶ διατίκεσθαι. Μαξιμιανῶ μὲν οὖν ἔργον ἢ πρόσταξις ἦν, καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντες οἱ δῆμιαι τὰς λαμπάδας προσέεισαν κατὰ τοῦ τρώχου τεταμένῳ τῷ Μάρτυρι, πῦρ πύοντες, πῦρ ὀρῶντες, πῦρ φέροντες, πολλῶ τὰς ψυχὰς ἐπ' αὐτὸν τοῦ ἐν χειρὶ πυρὸς ἐρμώτερον ζέοντες, μουνῶν φλόγα τὸν ἀθλητὴν ποιῆσαι οἶον· ὡς δὲ κῆρ τοῦ τρώχου πλῆσιον ἵλθον, ὦ θυμωσ-τῆς σου περὶ τοῦ ἀνδρα Χριστὲ θανάμωσι! ἔστη μὲν ἐκείνος εὐθὺς τῆς κινήσεως, οἱ δὲ κατὰ γῆς πίπτουσι, καὶ ὑποβόρουνσι τῶν χειρῶν αἱ λαμπάδες, αἱ δὲ χεῖρες ἀμεληδύσιν αὐτῶν, καὶ ἔργουσι κῆρ ἀφείνται, ὡς περ ὕπνου τινὸς αὐτὰς καταρράθυμῶντες.

17 Ταῦτα οὖν ὡρῶν ὁ Μαξιμιανὸς ἐξεπλήττετο μὲν, ὡς περ εἰκόσ· τί γὰρ οὐκ ἐμελλε· διέτρεψε μὲν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡγεῖται ἐκείνῃ, καὶ τὴν κρίσιν ἀνεπυθάνετο. Ὁ δὲ Δίκαιος, Χρῆσται μοι, ἔφη προύμια τὰ τάραντα, ὦ Βασιλεῦ, καὶ ἀφειδῆς τῶν μελλόντων ἐπαγγελίᾳ διελέγεω γὰρ σε μάτην ἀναφυσώμενον οὐκ εἰς μακράν, καὶ θεοῖς ὡς ἀνυμνᾷς ἀσθεναστέρως πολλῶ θανάμωσι ἀνθρωπίνῃς καὶ αὐτοῖς ἐπιδείξῃ, ὡς μεταμειλῆσαι σοι τῆς πρὸς ἐμὲ πείρας, καὶ ὅπως οὐ μὴ θάττον ἰμῶν ἀπαιλλάγῃς ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κηῖσαι. Ταῦτοις οὖν κινῶν Μαξιμιανὸς, κελεύει ἐπὶ τρώχῳ τὸν Μάρτυρα διαδεῖντα, συστρέφειντα μὲν συνεχῶς τῷ τρώχῳ, λαμπάσι δὲ πυρὸς τῆς σάρκας αὐτοῦ καταδυσπανδῆσαι καὶ διατίκεσθαι. Μαξιμιανῶ μὲν οὖν ἔργον ἢ πρόσταξις ἦν, καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντες οἱ δῆμιαι τὰς λαμπάδας προσέεισαν κατὰ τοῦ τρώχου τεταμένῳ τῷ Μάρτυρι, πῦρ πύοντες, πῦρ ὀρῶντες, πῦρ φέροντες, πολλῶ τὰς ψυχὰς ἐπ' αὐτὸν τοῦ ἐν χειρὶ πυρὸς ἐρμώτερον ζέοντες, μουνῶν φλόγα τὸν ἀθλητὴν ποιῆσαι οἶον· ὡς δὲ κῆρ τοῦ τρώχου πλῆσιον ἵλθον, ὦ θυμωσ-τῆς σου περὶ τοῦ ἀνδρα Χριστὲ θανάμωσι! ἔστη μὲν ἐκείνος εὐθὺς τῆς κινήσεως, οἱ δὲ κατὰ γῆς πίπτουσι, καὶ ὑποβόρουνσι τῶν χειρῶν αἱ λαμπάδες, αἱ δὲ χεῖρες ἀμεληδύσιν αὐτῶν, καὶ ἔργουσι κῆρ ἀφείνται, ὡς περ ὕπνου τινὸς αὐτὰς καταρράθυμῶντες.

18 Ταῦτα οὖν ὡρῶν ὁ Μαξιμιανὸς ἐξεπλήττετο μὲν, ὡς περ εἰκόσ· τί γὰρ οὐκ ἐμελλε· διέτρεψε μὲν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡγεῖται ἐκείνῃ, καὶ τὴν κρίσιν ἀνεπυθάνετο. Ὁ δὲ Δίκαιος, Χρῆσται μοι, ἔφη προύμια τὰ τάραντα, ὦ Βασιλεῦ, καὶ ἀφειδῆς τῶν μελλόντων ἐπαγγελίᾳ διελέγεω γὰρ σε μάτην ἀναφυσώμενον οὐκ εἰς μακράν, καὶ θεοῖς ὡς ἀνυμνᾷς ἀσθεναστέρως πολλῶ θανάμωσι ἀνθρωπίνῃς καὶ αὐτοῖς ἐπιδείξῃ, ὡς μεταμειλῆσαι σοι τῆς πρὸς ἐμὲ πείρας, καὶ ὅπως οὐ μὴ θάττον ἰμῶν ἀπαιλλάγῃς ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κηῖσαι. Ταῦτοις οὖν κινῶν Μαξιμιανὸς, κελεύει ἐπὶ τρώχῳ τὸν Μάρτυρα διαδεῖντα, συστρέφειντα μὲν συνεχῶς τῷ τρώχῳ, λαμπάσι δὲ πυρὸς τῆς σάρκας αὐτοῦ καταδυσπανδῆσαι καὶ διατίκεσθαι. Μαξιμιανῶ μὲν οὖν ἔργον ἢ πρόσταξις ἦν, καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντες οἱ δῆμιαι τὰς λαμπάδας προσέεισαν κατὰ τοῦ τρώχου τεταμένῳ τῷ Μάρτυρι, πῦρ πύοντες, πῦρ ὀρῶντες, πῦρ φέροντες, πολλῶ τὰς ψυχὰς ἐπ' αὐτὸν τοῦ ἐν χειρὶ πυρὸς ἐρμώτερον ζέοντες, μουνῶν φλόγα τὸν ἀθλητὴν ποιῆσαι οἶον· ὡς δὲ κῆρ τοῦ τρώχου πλῆσιον ἵλθον, ὦ θυμωσ-τῆς σου περὶ τοῦ ἀνδρα Χριστὲ θανάμωσι! ἔστη μὲν ἐκείνος εὐθὺς τῆς κινήσεως, οἱ δὲ κατὰ γῆς πίπτουσι, καὶ ὑποβόρουνσι τῶν χειρῶν αἱ λαμπάδες, αἱ δὲ χεῖρες ἀμεληδύσιν αὐτῶν, καὶ ἔργουσι κῆρ ἀφείνται, ὡς περ ὕπνου τινὸς αὐτὰς καταρράθυμῶντες.

D
ad trium Angelorum conspectum,

accepta sententia gladii,

E

conicitur in carcerem

diem signis animatur,

oblutum deorum Sacerdotium respuit,

F

tandem capite plexus,

A τῶν βεδήλων καὶ ἀνύμων χειρῶν, τῶν ἐταίμῳ ἐχόντων τὴν δούλην σου ἐνυβρίσαι.

EX MS.
VATICANO
quo inducta
orat Deum
ut se servet.

Post eam
ingrediens
S. Didymus
habitum mili-
tari

eamdem suo
aspectu
conturbatam

B

8 Ὁ δὲ ἄγιος Δίδυμος, ὡς γνώσας ἀδελφὸς ἤρξατο λέγειν πρὸς αὐτήν, Οὐκ εἰμι ὁ ὀρέξ· ἔξωθεν γὰρ λύκος φαίνομαι, ἔσωθεν πρὸς αὐτὸν εἰμι πρᾶν· μὴ βλέπει μου τὰ ἔξωθεν ἰμάτια, ἀλλὰ τὴν ἐνδοθεν προθυμίαν· ἀδελφὸς εἰμι ἐν ἀλλοτρίῳ σχήματι, σοφὸς εἰμι κατὰ τοῦ διαβόλου, φέρον τὰ ἰμάτια τῶν ἐκείνου ὑπηρέτων, ἵνα λάθω εἰσερχόμενος· ὑπὸ γὰρ ἄλλων κατασκοπούμενος πάρεμι, σώζων τοῦ Δεσπότη μου τὸ κειμήλιον, τὴν τοῦ Θεοῦ περιουσίαν. Ἀλλὰ δεῦρο, ἀλλ' ἀξίωμεν τὸ ἔνθυμα, σοὶ δίδωσιν ὁ Θεὸς τὴν νίκην, ἐμὲ δὲ στέφει ὁ ἄγιος καὶ ἄμωμος Ἄμνος, ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Ἐξελθέ συ πρὸς τὸν Δεσπότην, ἐγὼ μένω διὰ τὸν Δεσπότην· αὐτὰ μοι ταῦτα ἰμάτια, ἃ ἐφοδῆθης, ἐνδύσαι· γενὺ ἀντὶ ἐμοῦ κατὰ τὸν Ἀποστολικὸν λόγον, γίνεσθι ὡς ἐγὼ, ὅτι καὶ γὰρ ὡς ὑμεῖς. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν, ἡ δὲ προθυμία ἐπιείθετο· ἔγνω γὰρ ὅτι ὁ ἀποστείλας εἰς λάκκον λεόντων τὸν Ἀμβροσίον πρὸς τὸ μεταδόναι τροφῆς τῇ συμπαροφῇτι Δαυιδ καὶ τοὺς λέοντας φημιώσας Θεός, καὶ νῦν ἀπέστειλεν στρατιώτην, ἵνα ἐν τῷ σχήματι αὐτοῦ κρυπτομένη διασωθῇ.

emittit :

C

9 Καὶ ἡ μὲν παρθένος, λαβούσα τοῦ στρατιώτου τὸ σχῆμα, κνημίδας ἐκτίεσεν ἑαυτὴν ὡς εἰωθασιν στρατιώται, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ πάντα ἁμφιασμένη, ἐπέθηκεν τῇ κεφαλῇ περιεφραγμένην, καὶ λαβούσα τὰ ὅπλα αὐτοῦ, καθ' ὥσπερ ὁ ἐπιστάς πρὸς αὐτὴν ἐνετείλατο, οὕτως τῷ ὁμοίῳ σχήματι ἐξῆλθεν· παρήγγειλεν δὲ αὐτῇ μηδεὶ ἐμβλέψαι διὰ τὴν τόλμαν τῶν λυκῶν, καὶ μηδεὶ φθέγγασθαι, ἀλλ' εὐσίαν ποιεῖν ἐπὶ τὴν πύλιν καὶ ὁδὸν Ἰησοῦ ποιήσασθαι. Καὶ ἡ μὲν ἐξεληύσατο, ὡς περισσευὰς τὰ περὶ πρὸς οὐρανὸν κινήσασα ἐκ στόματος ἱεράκων, ἢ ἐκ στόματος λεόντων ὡς ἄμνα· ἀπέφυγεν· ὁ δὲ ἀδελφὸς ἐκαθέζετο, ἀμεριμνίαν ἔχων περὶ τῆς ἀδελφῆς, τὸ πνευματικὸν ἄριστον περιμένων· περιζυστάμενος δὲ τὸ ἐπίβλημα τῆς κεφαλῆς, ἐκαθέζετο· ἦν δὲ ἕστε γυμνός, ὡς νικήσας τὸν ἀντίπαλον.

10 Ὡς δὲ προεῖν ὁ χρόνος, καὶ τις τῶν δαιμονιόντων τῆς ἀκολασίας δούλος ὢν ἀναιδῆς, ἐτόλμησεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἀμνάδα, καὶ εὔρεν ἄνδρα ἀντὶ παρθένου, ἐκπλαγείς δὲ, εἶπεν πρὸς αὐτὸν, Ἄρα καὶ παρθένος εἰς ἄνδρος μεταβάλλει ὁ Ἰησοῦς. Ὁ εἰσελθὼν στρατιώτης πρὸ ἐμοῦ ἐξῆλθεν· τίς οὖν ἐστὶν ὁ καθεζόμενος; ποῦ δὲ ἡ ἐγκλεισθεῖσα παρθένος; ἤκουον ὅτι μετέβαλόν ποτε ὕδωρ εἰς οἶνον ὁ Ἰησοῦς, νῦν δὲ τὸ μείζον ὁρῶ, εἰς ἄνδρα μετέβαλεν τὴν παρθένον, φοβοῦμαι μὴ καὶ μετεβάλλῃ εἰς γυναικα. Ὁ δὲ τὴν ἀδελφὴν ἐκκαίρως κλέψαι, οὐκ ἔκρυψεν ἑαυτοῦ τὸ δράμα, ἀλλὰ μεγάλη τῇ φωνῇ εἶπεν· Οὐκ ἐν ἡλλαξέν με ὁ Δεσπότης, ἀλλ' ἔστρεψεν καὶ καίμην· ἦν εἴχετε οὐκ ἔχετε, καὶ ὃν οὐκ εἴχετε ἐλάθετε· ἡ παρθένος παρθένος, ὁ δὲ στρατιώτης ἀθλητὴς Χριστοῦ Ἰησοῦ.

11 Καὶ ἐξελθὼν ὁ ἐπεισελθὼν, ἐμύνησεν τὸ γεγεννημένον. Ὅθεν ἀκούσας ὁ Ἄρχων, ἐκέλευσεν αὐτὸν παρασθῆναι τῷ βήματι. Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ, ἠρώτα αὐτὸν ὁ δικαστής, Τίς λέγῃ; Ὁ δὲ ἔφη, Δίδυμος. Ὁ δικαστής εἶπεν· Τίς σοι ὑπέβαλεν τοῦτο ποιῆσαι, καὶ καταφρονῇσαί μου; Δίδυμος εἶπεν· Ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλεν ἵνα τοῦτο ποιήσω. Ὁ δικαστής εἶπεν· Ὁμολόγησον πρὸ βασιάνων, ποῦ ἐστὶν ἡ Θεοδώρα ἡ αἰσιπάρητος; Δίδυμος εἶπεν· Μὰ τὸν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, οὐκ οἶδα ποῦ ἐστὶν· οἶδα δὲ καὶ πέπεισμαι, ὅτι δούλη τοῦ Θεοῦ αὖσα, καὶ ὁμολογήσασα τὸν Θεὸν ἱκανῶς, ἄρχωντος διέμεινεν, καὶ ὁ Θεὸς αὐτὴν διεφύλαξεν σώαν καὶ ἀμείαντον· ὅθεν τὸ γεγεννημένον οὐκ ἑμαυτῷ ἐπιγράψω, ἀλλὰ τῷ Θεῷ, κατὰ γὰρ τὴν πίστιν αὐτῆς, ἐποίησεν αὐτῇ ὁ Θεός, ὡς καὶ αὐτὸς οἶδας ἐὰν θέλῃς ὁμολογήσαι. Ὁ δικαστής εἶπεν· Δίδυμι, ποίας τύχης τυγχάνεις. Δίδυμος εἶπεν· Χριστιανὸς ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δικαστής εἶπεν· Βασανίσαι αὐτὸν δις ὥς διὰ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ. Δίδυμος εἶπεν· Ἀξιῶ συντόμως ποιεῖν τὸ κελευσθὲν ὑπὸ τῶν Βασιλέων σου. Ὁ δικαστής εἶπεν· Μὰ τοῖς θεοῖς, ἀπόκεινταί σοι διπλὰ βασανιστήρια, ἐὰν μὴ θύσῃς τοῖς θεοῖς, ἵνα καὶ ἡ προτέρα σου τόλμα συγχωρηθῇ.

12 Δίδυμος εἶπεν· Ἐγὼ καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑπέδειξά σοι, ὅτι τοῦ Θεοῦ εἰμι ἀθλητής, διὰ γὰρ τὸ τέλος τὸ ἀποκείμενόν μοι ἐπεχείρησα τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα καὶ ἡ παρθένος παρθένος εἴ, καὶ γὰρ τὴν ὁμολογίαν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐκδηλῶ ποιήσω· ἐρμένον γὰρ τῇ πίστει τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐπαισθάνομαι τῶν βασάνων· ὅθεν τὸ παριστάμενόν σοι θάττον ποιήσων· οὐ θύω γὰρ θαίμω· ἐὰν γὰρ καὶ πυρὶ με θελήσῃς παραδόναι, δυνατός ἐστὶν ὁ Θεός· ῥύσασθαί με. Ὁ δικαστής εἶπεν· Διὰ τὴν τόλμαν σου τὴν τοσαύτην τὴν κεφαλὴν σου ἀποτηρήσῃ· καὶ διὰ τὸ παρκαλοῦσαί σε τὸν Δεσπότην ἱμῶν καὶ Βασιλέων, τὸ λείψανόν σου πυρὶ παραδοθήσεται. Δίδυμος εἶπεν· Εὐλογητός ὁ Θεός καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἱμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ τὴν ἐπίνοιάν μου μὴ παραδιδὼν, ὁ καὶ τὴν δούλην σου Θεοδώραν σώαν διατηρήσας, καὶ ἐμὲ διὰ δύο τίμωριν στεψας. Καὶ λαθὼν τὴν ἀπόφασιν, ἀπεκαφαλίσθη, εἰθ' οὕτως τὸ σῶμα αὐτοῦ πυρὶ παρεδόθη. Ἐμαρτύρησεν δὲ ὁ ἄγιος Δίδυμος νόνυαις ἀπριλλίαις, τοῦτ' ἐστὶν ἀπριλλίῳ ἐ' βασίλειοντος ἐν τοῖς οὐρανοῖς τοῦ Κυρίου ἱμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτῷ ἡ θύξα οὖν τῇ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

D
ipse vero
pro ea ma-
nens

atque ad
judicem
adductus

E
frustra-
que de Theodo-
ra interro-
gatus

et tormenta
contemnens

hilariter
excipit
mortis sen-
tentiam.

F

MARTYRIUM TOT AGIOY IEROMARTYROS

ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ,

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΡΟΥΣΗΣ.

Ex MS. Bibliothecæ Laurentianæ Florentiæ, Pluteo 14 Cod. 44.

Julium
Procousu-
lum,

Eν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἡγεμονεύοντος Ἰουλίου τοῦ Ἀνθυπάτου, καὶ νοσοῦντος τὴν τῶν ειδώλων μαυρίαν, ἐλθὼν οὗτος ἐν τοῖς θερμοῖς, ἔθυσεν τῇ Ἀσκληπίῳ καὶ τῇ Ὑγείᾳ καὶ τεροφείῃς ἐν ταῖς

πηγαῖς τῶν ζεμάτων, ἐκέλευσε τεθεῖναι αὐτῷ θρόνον· καὶ καθίζωντος αὐτοῦ ἐκέλευσεν ἀχθῆναι τὸν ὄσιον Πατρίκιον. Ἀγθέντος δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, εἶπεν πρὸς αὐτὸν Ἰούλιος ὁ Ὑπατικός· Ἴδε τὴν ἐνέργειαν τῶν θεῶν σὺ, ὁ

Deos suos
ob thermarum
virtutem
laudantem

τὸν

A τὸν Χριστὸν ἐπικαλούμενος, ὁ τῇ ματαίᾳ μυθολογίᾳ προστετηκώς. Ἰδε τὴν πρόνοιαν τῶν Θεῶν, καὶ τὴν θεωρημένην σοὶ ἐνεργεσίαν. Ἰδε τὴν τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀσκληπίου χάριν καὶ δύναμιν, καὶ προσκύνησον αὐτῷ, ἵνα καὶ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν αἰσκισμῶν ἀπαλλαγῇς, καὶ ἐν εὐσταθείᾳ διαζῇς τοῦ λοιποῦ, καὶ ἀδεῶς τὴν ἐαυτοῦ οἰκίης πατρίδα.

redarguit,

2 Πατρίκιος Ἐπίσκοπος εἶπεν· ὦ πύσα ἐν ὀλίγοις ἐφθέγγω κακὰ, καὶ μυρίων θανάτων ἐν βραχεὶ λόγῳ ἀνυμνίσας πηγήν. Ἰούλιος Ὑπατικός εἶπεν· Τί γὰρ κακὸν ἐλάλησα, ἄθλιε, ὅτι οὕτως συνελογίσσω με· μὴ δόλου ἔχει τινὰ τὰ ὀρώμενα; Πατρίκιος εἶπεν· Ἀμάρτυστε Ὑπατικές, εἰ μακροθύμως καὶ νουνεγῶς ἀκοῦσαι θέλεις, διδάσκω σε περὶ τῶν πηγῶν τοῦ ζέματος τούτου. Ὁ Ὑπατικός εἶπεν· Τίνα κεκαρμυμένον μύθον μαθὼν εἶπῃς θέλεις, ὅμως εἰπὲ, ἵνα γνῶ τί λέγεις. Πατρίκιος εἶπεν· Οὐχ οὕτως. Ὁ Ὑπατικός εἶπεν· Ἀλλὰ πῶς; Ἐπαγγέλλῃ ἄλλου τινὰ διήγησιν περὶ τῶν θερμῶν τούτων; Πατρίκιος εἶπεν· Χριστιανὸς εἰμι, καὶ γνῶσις Θεῶν μυστηρίων ἐν πάντῃ ἀνθρώπῳ, τῇ τὸν Θεὸν γνωρίζοντι τὸν ἀλήθινόν, ἐστὶ διὸ καὶ γὰρ, ἀμαρτωλὸς καὶ δοῦλος τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ τούτων οἶδα.

deque earum origine

3 Ὁ Ὑπατικός εἶπεν· Τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων πλεονεῖς εὐαγγέλιον εἶναι. Πατρίκιος ἀπεκρίθη· Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν· γέγραπται γάρ· Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφούς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. Καὶ πάλιν, εὐχαριστῶν τῷ ἐαυτοῦ πατρὶ ὁ Χριστὸς λέγει· Εὐχαριστῶ σοι, πάτερ, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπέκαμψας αὐτὰ νηπίοις· ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου· καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος, Οὐκ ἔγνωσαν τὴν ἀλήθειαν, εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. Ὁ Ὑπατικός εἶπεν· Μεγάλα τινὰ κομπολογεῖς· πλὴν ἀκούσωμεν τί εὐαγγέλιον διδάσκεις ἡμᾶς. Εἶπε τοιγαροῦν, πόθεν τὸ ζέμα τούτου; τίνας οὖν ἐνεργεῖα ἐκπυρρύνουσιν τὸν ὕδωρ οὕτω βράζει; Ἐγὼ γὰρ φημι, τούτο αὐτόματον εἶναι τῇ τῶν Θεῶν προνοίᾳ θεωρημένον εἰς ὑγίαν τοῖς ἀνθρώποις.

veram rationem se redditurum promittit:

4 Πατρίκιος εἶπεν· Κελεύουσιν Ὑπατικές τὰ παραπετάσματα ἐκαρθῆναι, ἵνα πάντες ἀκούσωσιν. Κελεύσαντος δὲ τοῦ Ὑπατικοῦ, ἐπήρθη τὰ παραπέτασματα, καὶ οἱ ὄχλοι ἐπλήρωσαν τὸν τόπον. Τότε Πατρίκιος, μέγαλῃ τῇ φωνῇ χρησάμενος, εἶπεν· Ὁ Θεὸς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ αἰώνιος, ὁ τῇ ἀγαθότητι καὶ φιλευθωπείᾳ τῶν ἀνθρώπων γένος ποιήσας διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, ὁ κτίσας πῦρ καὶ ὕδωρ ἐξ ἀφανῶν καὶ οὐκ οὐσῶν οὐσιῶν, ἐκ μὲν τοῦ πυρὸς φῶς καὶ ἥλιον καὶ τοὺς λοιποὺς φασγῆρας κατασκευάσας, λόγῳ προσετέθειν αὐτοῦς ἡμέραν καὶ νύκτα διαδοῦρχειν (τοσαύτη γὰρ αὐτοῦ ἡ δύναμις ὅσον καὶ τὸ θεῖον) ἐκ δὲ τῶν ὑδάτων τὸ στερεώμα τοῦ οὐρανοῦ συμπήξας, καὶ γῆν ἐπάνω τῶν ὑδάτων ἐδράσας, ἐποίησεν τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα προγονιστικῇ καὶ προνοητικῇ ἐνεργείᾳ, ἵνα ὁ μέλλων παρ' αὐτοῦ διαπλάττεσθαι ἀνθρώπος, μηδενὸς τῶν συμφερόντων εἰς χρεῖσιν ὑστερήται. Καὶ προγινώσκων πάλιν ὅτι πανουργίσουσιν οἱ ἀνθρώποι τὸν ἐαυτοῦν δεσπότην Θεὸν καὶ ποιητὴν, καὶ ὅτι ἀφέντες τὸν ἀληθινὸν ὄντα Θεόν, τοῖς μὴ οὐσι δουλεύουσιν θεοῖς, εὐτρέπισεν ἐτέρους δύο τύπους, καὶ τὸν μὲν ἀπάντων τῶν ἀνεκτάτων ἀγαθῶν ἔμπλησεν, ἐν φωτὶ αἰδίῳ καταλάμπεισθαι ἐποίησεν, τὸν δὲ ἑτερον σκότους καὶ κολάσεως αἰωνίου πυρὸς· ἵνα οἱ μὲν εὐαρεστήσαντες αὐτῷ, τὸν τῶν ἀγαθῶν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἀπολαβόντες, τύπον ἐν φωτὶ διαζῇν μέλλουσιν· οἱ δὲ παροργίσαντες αὐτόν, τὸν ἐν σκότει παντοίων κολαστηρίων μετέσχωσιν.

explicat quomodo universi conditor,

5 Διαχωρίσας δὲ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, ὥσπερ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, ταῦτα κατεκτεμεμάτισεν κατὰ πάσης αὐτοῦ τῆς κτίσεως· καὶ ἐστὶ πῦρ καὶ ὕδωρ ὑπεράνω τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐστὶ πῦρ καὶ ὕδωρ ὑποκάτω τῆς γῆς· τὸ μὲν γὰρ ἐπάνω τῆς γῆς ὕδωρ συνήχθη εἰς συναγωγὴν μίαν, ἐξ ὧν περ ὠνομάσθησαν θάλασσαι· τὸ δὲ ὑποκάτω τῆς γῆς ἔμεινεν, λέγω δὴ τὸ τῶν ἀδύσων, ἐξ οὗ ὥσπερ σίφωνες ἀναπέμπονται ἐπὶ γῆς πρὸς ζυγὴν ἡμετέραν· ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ τὰ ζέματα ἀναπέμπονται· καὶ τὰ μὲν πορρότερόν τοῦ κατὰ πυρὸς ἀπέχοντα, διὰ τὴν τοῦ

caelum piis, impiis infernum condiderit,

et subterranea aquarum ac ignium receptacula,

ἀγαθοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν, ψυχρότερα ἀναδίδονται· τὰ δὲ πλησίον τοῦ πυρὸς, ἐκείθεν ἐκπυρρύνονται ἀφ' ὧν, ζέοντα ἀναδίδονται· εἰς δὲ ἐν τισι τύποις καὶ γλεχρά, ὡς οὐκ ὀλίγον ἀλλὰ πολὺ ἀπέχοντα τούτου τοῦ πυρὸς. Τὸ δὲ ὑποκάτω πῦρ κολαστηρίον ἐστὶ ψυχρὸν ἀσέβων, ὥσπερ καὶ τὸ κατώτατον ὕδωρ ψυχρότατον, ἢ καὶ εἰς βόλους κρυστάλλου πεπηγὸς, ὁ καὶ τάρταρος ἀναγρορεύεται· ἐν ᾧ καὶ ὑμέτεροι θεοὶ καὶ οἱ θεραπεύοντες αὐτοὺς τιμωροῦνται, οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων τιμωρηθήσονται· ὡς καὶ τις τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἴρκεν. Ὅρα τὰ γῆς b καὶ πύσας οὐδὲν ἢ τὰ ἔσχατα πέρατα γῆς καὶ θαλάσσης· c ἐν ἡ Ἰάπετός τε Κρόνος τε ἡμεῖς (αὐτὶ τοῦ ἔνθα Ἰάπετός τε Κρόνος τε καθήμενοι· εἰς δὲ οὐμάς αὐτῶν) οὕτε σύγχεσιν ὑπερίτης ἡλίου τέρπονται οὐδὲ τοῖς ἀνέμοις· βαθύς δὲ τάρταρος περὶ αὐτὸν τόσον ἐνεσθεν, ὅσον οὐρανὸς ἐστ' ἀπὸ γαίης· d πείσθητι δὲ καὶ τοῦ ἐν Σικελίᾳ κειμένου πυρὸς. Ὁ Ὑπατικός εἶπεν· Ὁ Χριστὸς οὖν ἐποίησεν αὐτὰ καὶ οὐχ οἱ θεοί; Πατρίκιος εἶπεν· Ὁ Χριστὸς ἐποίησεν αὐτὰ καθὼς γέγραπται· Ὅτι πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· οἱ γὰρ θεοὶ τῶν ἔθνων θαυμάσιαι εἰσι· ὁ δὲ Κύριος τοὺς οὐρανούς ἐποίησεν. Ὁ Ὑπατικός εἶπεν· Πάλιν οὖν καὶ τοὺς οὐρανούς ὁ Χριστὸς ἐποίησεν. Πατρίκιος εἶπεν· Καὶ καθὼς γέγραπται· Ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανούς ἐργα τῶν θαυμάτων σου, σελήνην καὶ ἀστέρας ἃ σὺ ἐθεμελίωσας.

D
EX MS.
LAURENT.b
c

d

E

6 Ὁ Ὑπατικός λέγει· Εἰ βάλῃς ἐν τῷ ζέματι τούτῳ οὐ καίη ἐπειδὴ ἐκείνου λέγει· εἶναι τοῦ ποιήσαντος αὐτὰ καὶ ἐξουθενεῖς τοῖς θεοῖς; Πατρίκιος εἶπεν· Τοὺς μὴ ὄντας θεοὺς οὐκ ἐξουθενῶ. Τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδεὶς φέγει· ἐξουσίαν δὲ ἔχει ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς τοῦ σώσασί με, θέλων γὰρ δύναται· ἐάν δὲ βουληθῇ τὴν ἀνάστασίν μου διὰ τῶν ζεμάτων τούτων γενέσθαι αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν ἔχει, καὶ οἶδεν τὰ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου δοῦλου αὐτοῦ. Τίνωσκε δὲ Ὑπατικές, ὅτι θοῖξ κεφαλῆς παντὸς ἀνθρώπου οὐ μὴ ἀποληται ἄνευ τῆς αὐτοῦ θελήσεως, ἀλλ' οὕτε ὅρνεον ἐμπεσθεῖται εἰς παλινδῶ ἄνευ τῆς αὐτοῦ βουλῆς· πληροφωρήσθω οὖν πᾶσα ψυχὴ ὅτι ἡ μαρτυρία αὕτη ἀληθὴς ἐστίν· οἱ δὲ κατὰ σε λίθοις προσκυνοῦντες τοῖς ψευδωνύμως λεγομένοις θεοῖς· ζοφώδει τερπάρῳ παραινόμενοι κολάζονται.

mortem in
ipsis ther-
mis minan-
ti se para-
tum offert :

7 Ὁ δὲ Ἰούλιος ἀκούσας ταῦτα σφοδρὰ θυμωθεὶς ἐκέλευσεν βληθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἀναδελύζοντι ζέματι. Ὁ δὲ ὅσιος Πατρίκιος ἀποδυόμενος προσκύνετο λέγων· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, βοήθει μοι τῇ σῇ δούλῳ. Ἀκουσθεύσας δὲ αὐτοῦ, σταγόνες ἀπεραντίσιν ἐκ τοῦ ζέματος καὶ ἐφλέξαν ἀνίστασιν τοῖς περιόντας αὐτῷ στρατιώταις. Ὁ δὲ ὅσιος Πατρίκιος εἰσελθὼν ἐν τῷ ζέματι, ὡς εἰς * νεροφόρον ἐνήχετο, ὥρας δὲ πολλὰς διελεύσας, καὶ μηδὲν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ζέματος καταβλαβέντος· θεασάμενος ὁ Ἡγεμὼν τὸ γέγονος, ὀργισθεὶς ἐπέταψεν τοῖς στρατιώταις ἀνυγκνῆν αὐτόν ἀπὸ τοῦ ζέματος, καὶ ὑπομεῖναι τὴν διὰ τοῦ ζέματος ἀναίρεσιν. Ὁ δὲ ἄγιος Πατρίκιος ἐκτείνων τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν προσκύνετο λέγων· Ὁ Θεός, ὁ παμμεγαλύνος, ὁ τῇ ιδίᾳ δυνάμει συνέχων τὴν ὁρατὴν κτίσιν καὶ ἀόρατον, ὁ ἀκυστὴς τῶν ἐπικαλουμένων σε ἐν ἀληθείᾳ, ὁ ποιήσας τὰ ζέματα ταῦτα, πρὸς σωτηρίαν μὲν τῶν δικαίων, πρὸς τιμωρίαν δὲ τῶν αἰδίων, παράσταθί μοι ἐν τῇ τελειότητι τῆς ἐν σοὶ πίστεως, καὶ ἀξιώσων με τοῦ βραβεῖου τῆς αὐῶν κλήσεως. Καὶ πληρώσαντος αὐτοῦ τὸ Ἄμήν, μετὰ τὴν εὐχὴν κλίνων γόνυ, τὴν κεφαλὴν ἀπειμύνη. Οἱ δὲ παρόντες Χριστιανοὶ λαβόντες τὸ λείψανον τοῦ Ὁσίου καὶ κτενέσαντες κατέβησαν ἐν τῷ εὐρύπῳ τῇ δημοσίᾳ. Ἐτελεύτησε δὲ ὁ ἄγιος Πατρίκιος μηνὶ Μάϊῳ ἐννεακαιδεκάτῃ, χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Κριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

* lego n. n. f. vel n. n. f. humidum locum

F
undeque in-
columnis
eductus capi-
te plectitur.

a Κομπολογεῖον compositum a Κόμβος nodus et λόγος sermo.

b MS. οὐατα id est anres: quas hic metaphorice pro finibus accipi (sicuti apud Pindarum saepe dicitur umbilicus terrae insula Delos, pro medio) conarer credere :

EX MS.
LAURENT.

A dere; nisi succurreret correctio, quam adhibui: οὐρα
namque dici fines sive terminos spatii alicujus, testis
est mihi Eustathius in lib. 10 Iliados ad hunc versum,
'Ἄλλ' ὅτε δῇ ῥ' ἀπειν ὄσθον τ' ἐπίουρα πέλουται ἰμόνων
sic inquit, εἰσι δὲ οὐρα ἢ προπαροξυτόνως ἐπίουρα
τά ὀρμήματα, ὥς ἀπὸ τοῦ ὀρούειν a procurrendo
seu prosiliendo dicta.

c Nan vacat Poetas omnes Græcos scrutari ad hunc
versum inveniendum : qui forte cum aliis multis Pin-
dari aut Alcæi perit, et habent hi quandoque non ab-
similia metra. Porro non videtur esse unius Poetæ
locus, sed hemistichia collecta ex variis, nec forte ver-
botenus omnia.

d Hoc ultimum in Hesiodi Theogonia versu 720 sic
legitur et porro explicatur

Τόσθον ἐνερθ' ὑπὸ γῆς, ὅσων οὐρανὸς ἔστ' ἀπὸ γαίης.
Ἴσον γάρ τ' ἀπὸ γῆς ἐς τάρταρον κερύνετα.

Ἐννέα γάρ νύκτας τε καὶ ἡμέατα χάλκεος ἄκμων, D
Οὐρανὸθεν κατιῶν δεκάτῃ εἰς γαῖαν ἵκοιτο
Ἐννέα δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἡμέατα χάλκεος ἄκμων,
Ἐκ γαίης κατιῶν, δεκάτῃ ἐς τάρταρον ἵκοι.
Agitur de Titanibus præcipitalis in Tartarum, dicun-
turque depressi
Tantum infra sub terram, quantum cælum distat a
terra :
Par enim est spatium a terra in tartarum caligino-
sum.
Novem enim noctes ac dies, ænea incus
Ex cælo descendens, decimo die ad terram venit :
Novem rursus dies et noctes ænea incus
Ex terra descendens, decimo die ad tartarum venit.

INDEX HISTORICUS IN VITAS SANCTORUM

TOMI III APRILIS.

Continet hic Index propria fere nomina hominum aut populorum, non tamen Sanctorum, quorum in hoc Tomo memorie aut res gestæ ex professo illustrantur, de quibus peculiaris index confectus sub initium Tomi proponitur. Nota † præposita aliquibus, indicat Sancti aut Beati titulum illis tribui.

A

A bbo Ep. Autissiodori 9 sec.	383 d	Albinus Alcuinus, scriptor Vitæ S. Richarii 445 c
Abdicus Ab. Hispanus 10 sec.	594 e	Aldgislus, pater Radbodi R. Frisiæ 7 sec. 304 b
† Ablebertus Ep. Cameracensis 7 sec.	74 a b	† Alexandri Reliquiæ Tridenti 782 d
Abrahamus Wayva Ep. Vilnæ 17 sec.	18 b	† Alexandri et Chrysanthi Reliquiæ Autissiodori 382 b
† Acacius inter SS. Auxiliatores	150 e	Alexander II Papa 3 a
† Acca Ep. Hagulstadensis 7 sec.	309 c 312 c	Alexander Guidiccianus Ep. Lucæ 16 sec. 504 d
Accardus Ep. Cubilauena. 11 sec.	667 a	† Alexandra M. uxor Diocletiani Imp. 123 f 132 c
Accursius 2 Generalis Ord. Humiliatorum	472 b	† Alexius, homilia a S. Adalberto Ep. honoratus 180 e ejus ecclesia 185 c
Adalbero 1 Ep. Metensis 10 sec.	827 d 829 a	Alexia, socia S. Catharinæ Senen. 894 c f 916 b 930 b
Adalbertus Archiep. Magdeburg. 10 sec.	181 b	Alfonsus 6 R. Hispan. addictus S. Ingoni Cluniac. 639 b c d e 663 f.
Adalbertus ex Præmonstrat. Arch. Salisburgi	97 a	Alfridus R. Nordhumbriæ 7 sec. 298 d 299 d 300
Adalgagus Ep. Bremensis	618 b	Alfridus junior R. Nordhumbriæ 7 sec. 309 e 310 b
Adela uxor Balduini Pii Cam. Flandriæ 463 d 464 a		Almun Camun Aben Amer R. Hispanensis 11 sec. 736 d
† Adelardus Ab. Corbeix.	172 e	Alphonsus Ep. Turiason. 12 sec. 597 e
† Adelbertus M. in Hollandia	767 a	† Alpinus Ep. Catalaunen. 5 sec. 167 b 168 f
Adelhelmus Ep. Sogiensis, auctar Vitæ S. Oppartunæ	62 b	† Alpinus Ep. Catalaunen. 782 e f 783 b c
Ademarus Patriarcha Antiochenus 12 sec.	154 d	Alfridus Ep. Monasteriensis 2 c
Adenulphus Archiep. Capuanus, scriptor Vitæ S. Marci Ep. Atinensis	556 b c	† Altmannus Ep. Tridentinus 12 sec. 781 e f 782
Ado Ab. Molismensis	676 b d	Aluina Abb. Berkingen. 6 sec. 790 f
Adrianus I Papa	801 b 802 f 804 c	† Ama sive Amata, soror S. Hoyldis 783 b 784 b
Adulfus sive Anulfus Comes, pater S. Senorinæ 10 sec.	77 a	Amalharius Archiep. Treviren. 8 sec. 814 b d
Ædulfus R. Merciorum 8 sec.	312 d	† Ambrosio carus S. Severus Ep. Neapol. 776 a
† Ægidius inter SS. Auxiliatores	150 e	† Amondi in Aquitanin corpus inventum 646 f 647 f
Ægidius Patriarcha Gradensis 13 sec.	135 c	Amandus Breythlee mon. Campeduni 9 sec. 802 c d
Æmilianus Ep. Germiorum 6 sec.	54 e	† Ambrosius Senen. Ord. Prædicat. 929 b
† Aidanus Ep. Lindisfarnensis 7 sec.	298 f	Ambrosius Tuegius, scriptor Ord. Prædicat. 694 a b
† Aigulphi monasterium	671 b 678 b	Amerunnes apud Saracenas quis 147 c
† Aguthoclia M. Syracusis	363 a	Amiantus Ep. Cinnæ in Galatia 6 sec. 47 a
† Agatho Papæ, celebrat. Concil. Romæ 305 a 311 e f		Anastasius Imp. defensor Henotici 372 373 880 f
Agilbertus Gallus Ep. in Anglia degit 298 e 299 d 301		Andegarius I Ab. Campedunensis 8 sec. 801 c 803 f
† Agnetus V. M. brachium Cluniaci	645 d	† Andreæ Apost. templum Hagustaldi in Anglia 302 f
† Agnes de Monte-Politiano	911 e 943 944	† Andreas Cretensis, scriptor Vitæ S. Georgii 103 c
Agnes Bulgarina, mater B. Aldobrandescæ	472 f	Andreas R. Hungariæ 645 f
Agatho Presb. Agilberti Ep. 7 sec.	299 b	Andreas discip. S. Theodori Siceotæ 43 e
† Agricola Bononienses	323 d	Andreas socius S. Danielis Anachor. M. 4 sec. 271 a
† Agricola Ep. Cabilonen.	787 a 788 b	Angelelmus Ep. Autissiodori 9 sec. 382 a
† Agrippinus Ep. Neapolit.	778 b	Angelina Vannina, Soror de Penitentia 923 b
Alahis Longobardus, Dux Brixienensis 6 sec. 280 f 281 a b c		Angeltrannus Ab. Centulen. scriptor Vitæ S. Richarii carmine 445 ef 464 b
† Albericus Ab. Cistercii 671 b f 672 a 673 a 679 b f		Angelorum templum Pessinunte in Galatia 53 c
Albertinus percussor S. Petri Mart. 688 c Ordinem Prædic. ingressus sancte obit. 689 d e		Angelus e sociis S. Francisci 993 c
Albertus Ep. Forolivii 13 sec.	760 c	† Agilbertus Ab. Centulæ 446 f
Albertus Ab. Riponen. in Anglia	635 a d	Annas R. apud Anglos 6 sec. 789 b
Albertus Valerius Ep. Famagustanus Veronæ 17 sec.	840 d	† Anno Archiep. Colonien. 11 sec. 81 e f 82 a b
Albertus Dux Austriæ 14 sec.	978 b	† Anserida V. Nonnuntula 582 c
† Albinus Ep. Andegaven.	460 a	† Anselmus Ep. Archiep. Cantuar. 646 e 661 b 664 a
Aprilis T. III.		Anso Ab. Labiensis scriptor Vitæ S. Ursuari et S. Ermini 378 b

AD ACTA SANCTORUM APRILIS.

† Anthilia V. Aretii culta	775 b	Bartholomæus de Tolomeis, scriptor Vitæ B. Luchesi	601 f 604 a
† Antiochus M. frater S. Platonis M.	58 d	† Borsianus Ab. CP.	373 a
† Antiochus eremita in Galatia 6 sec.	48	† Bathildis Regino, ignara cædis S. Dalfini Annemundi.	298 a d
Antiochus Honofrius Decanus Auximi	89 d e	Baudonirus Sacerdos Carnotensis	276 b 277 c
Antonia de Orleans, reformatrix Ord. Benedictini 3 c		Begardi et Beginæ aberrantes 14 sec.	881 d 882 a
Antorius Archiep. Dyrachiensis 13 sec.	135 c	† Benedictus II Papa	263 a
† Antonius de Padua	408 a	Benedictus VII Papa	818 e 819 d 828 c
Antonius Cavaicanti, Maritus B. Helenæ Utinensis	258 a	Benedictus XII Papa	346 b
Antonius de Elcis Prior Ord. Prædic. Romæ 971 d		† Benedictus invisitur Floriaci a S. Adalberto Epi.	195 f
Antonius Venerius, Dux Venetiarum 14 sec.	998 f	† Benedictus de Pontio Ep. Portuensis	730 a
† Aper Ep. Remen.	766 b 767 b	† Benedictus Biscopius	297 d
† Aper Ep. Tullensis	210 c 769 c	Benedictus Ep. Asculanus 14 sec.	95 a
† Apollinaris M. Remis	20 a e	† Beneventus in Apulia	533 c
Aponacutus Ep. Trevir. an alius a S. Afrincolo 30 a b		Bernardus Ep. Matisconen. circa 1100 an.	675 b
† Apronia soror S. Apri Ep. Tullen.	210 c	Berengarius XIII Magister Ord. Prædicatorum	693 d 712 a 714 d
† Apronianus M. 417 b ejus Reliquiæ Monachii 991 b		Berengarii hæresis oppugnata o B. Wolphelmo	80 d e f 81
Araldus Ep. Carnoten. 11 sec.	637 c	† Bernardinus Senen.	982 d
Ardingus Ep. Florentinus 13 sec.	691 f	† Bernardus de Tironio	670 b 833 b d e f
Armericus Ep. Parisien. 14 sec.	72 f	Bertrandus Cardin. Legatus ad Mediolanen. 14 sec.	387 d
Arenburgis, mater S. Hugonis Ab. Cluniac. 642 e 644 a 656 e 661 e		Bernardus Ab. S. Moaximini II sec.	79 c
Arnoldus Comes de Huin et Gelein	137 d e	Bernardus Ab. de Taronia in Lusitania Ord. Cisterc.	552 c
Arnulphus, Comes Flandriæ, Bononiam ac Pontivum obtinet 10 sec.	461 c d e	Bernardus de Quintavalle socius S. Francisci	224 a
Arsians discip. S. Theodori Siceotæ 40 annis in columna stetit	43 e f	Bernardus Justinianus scriptor Vitæ et Translationum S. Marri 13 sec.	1005 b c 1007 a
† Artemius M.	416 f	† Berno I Ab. Cluniacensis	670 b
Asnarus Ep. Calagurritanus 13 sec.	594 c	Bernuinus nepos ex sorore S. Wilfridi	308 d
† Athanasius magus configit cum S. Georgio M. et convertitur	121 122	† Berta uxor S. Gundeberti	628
Auberti Hispanensis liber confictus	274 b c d e	Bertha seu Bertrada uxor Pippini Regis	799 f 800 a
Audebertus Ep. Agennen. 12 sec.	332 d	Bertha sanctimonialis soror B. Wolphelmi scripsit Vitam B. Aleidis 11 sec.	85 b
Angustalis Ep. Gullix non Hispaniæ 3 sec.	274 a	Bertherus Dux Campaniæ 7 sec.	304 c
† Augustinus Novellus	843 f 845 a	Bertholdus Ep. Argentinen. 13 sec.	441 f
† Augustinus Apost. Angliæ	790 b c	Bertramus Reoldi scriptor Vita S. Francæ	383 b
Augustinus Ep. Salubriensis 14 sec.	409 f	Bertrandus scriptor miraculorum S. Roberti Abbat. Casæ Dei	319 d 328 c
Aurelius Verus Imp. etiam Sererus dictus 3 f		Bertwaldus aut Byrtwaldus R. Merciorum 7 sec.	307 d
Aurelius an filius SS. Vitalis et Valeriæ	569 d	Bindus Bellanti maritus B. Aldobrandescæ	473 a
Aurelius Ep. Cartaginen. initio 3 sec.	497	† Brigitta Suecia	946 b
† Austremonius Ep. Arrern.	658 c	† Birstanus Ep. Wintoniensis quo die colendus	3 f
† Austrielinianus in Aquitania	485 c 486 f	Birhtwaldus Archiep. Cantuar. 7 et 8 sec.	310 b 312 c
† Austrulphus Ab. Fontanellensis 8 sec.	115 f	Blasius eremita Senis	482 c
Aymardus Ab. Cluniac. 10 sec.	636 a	Blatta soror S. Theodori Siceotæ an. ætat. 12 monacha	39 a
Aymericus I Ab. Casæ-Dei. Ep. Claromont. 334 e		Boamundus Princ. Antiachiam oppugnat	154 b
		† Bobini reliquiæ Trecis	29 f
		† Boisilus Præpositus Mailrosen. in Scotia	316 e
		Boleslaus Dux Poloniæ redimit corpus S. Adalberti	176 e f
		Boleslaus II Pius Dux Bohemiæ 183 e 187 d 196 d 199 b	
		† Bonaventuræ colloquium cum B. Ægidio	238 c
		† Bonifacius Romanus M. Tarsi	185 c
		† Bonifacius Archiep. Mogunt.	814 d
		Bonifacius Atinensis Epi. 3 sec.	345 e
		Bonifacius Archidiacon. Consiliarius Papæ 7 sec.	297 f 311 f
		Bonissima mater S. Zitæ V.	505 b
		† Bonosius Ep. Treviren	30 e
		Bonosus Proconsul in Oriente sub Phoca	60 e
		Bonus Tribunus Venetiis 9 sec.	356 b
		Bosa Comes in Belgio 10 sec.	830 c 331 e
		Botwinus Ab. Riponen. in Anglia.	635 d
		Brecislans	

B

B abo Habsburgicus, Comes Alsatiæ 7 sec.	437 b 439 f
Brijamontes Vicecomes, Ab. Cisterc. 13 sec.	391 b
† Baldericus Presb. Remis 7 sec.	286 b
Baldricus Landunensis Ep. 12 sec.	346 a
Baldwinus Com. Boloniæ dein R. Hierosolymis	140 c
Baldwinus Pius Com. Flondriæ 11 sec.	463 d f
Balthasar Mannus Ep. Lucen. 13 sec.	503 f
Balto Ab Wessebrunen. in Bavaria 12 sec.	352 c
Baptista Mantuanus Carmelita	106 b
† Barbara inter SS. Auxiliatores	150 e
Barduccius Florentinus 14 sec. 947 d, scriptor epistole de morte S. Catharinæ Senensis	861 e
Borduccius Senensis, assistens S. Catharinæ Senensis	861 e f
Bartholomæus Dominicus de Senis Ord. Prædicat. 14 sec.	898 b 928 a e
Bartholomæus Dominici Ord. Præd. 14 sec.	976 d e 978 d
Bartholomæus Montucii Ord. Prædic. 14 sec.	915 f

TOMI III INDEX HISTORICUS.

<i>Brecislaus Dux Poloniæ</i> 11 sec.	204 b
† <i>Bruno Archiep. Colonien.</i> 10 sec.	209 a b c d
<i>Burchardus nobilis a B. Wolphelmo instructus</i> 85 e	
C	
C adolfini familia <i>Veneta</i>	1006 b
† <i>Cæcilia cur pingatur cum organo</i>	107 e
<i>Cæsar Arenius Ep. Bilecti</i> 16 sec.	537 d
<i>Cæsar Ferierus Ep. Eporediæ</i> 16 sec.	504 d
† <i>Caidocus Presb. Centulu</i>	447 d
<i>Calixtus II Papa canonizat S. Hugonem Cluniacensem</i>	666 d
† <i>Cullinicus M. Gangris</i>	375 b c
† <i>Cundilæ M. Reliquiæ Monachii</i>	991 b
<i>Carentia sanctimonialis socia S. Francæ</i> 389 f 390 a b c 391 a 392 c	
† <i>Carolus Magnus Imp.</i> 801 a 802 f 803 811 f 812	
<i>Carolus filius Caroli Magni</i>	803 d
<i>Carolus Rex Franciæ</i> 14 sec.	946 c 948 b
<i>Carolus 4 Imp. Evangelium S. Marci accipit</i> 348 e	
<i>Carolus Dyrrachinus R. Siciliæ</i>	933 f
<i>Carolus a Basilica Petri Ep. Novarien.</i> 16 sec.	772 b 773 a
† <i>Castulus M. Romæ an.</i> 286 14 e cultus <i>Campe dun.</i> 802 e	
<i>Cathari hæretici</i> 12 et 13 sec.	686 687
† <i>Catharina Virgo et Martyr</i> 886 a 891 a 919 d inter SS. <i>Auxiliatores</i>	150 e
† <i>Catharina Suecica</i>	946 b 948 b
<i>Catharina junior Senis Soror de Pænitentia</i>	882 b
<i>Catharina filia Tocci, socia S. Catharinæ Senen.</i>	916 b
<i>Catharina Getti Soror de pænitentia</i>	923 b
† <i>Ceadlu Archiep. Eboracen.</i> 299 301 a d 316 c	
† <i>Ceddi frater S. Cendilæ</i> 7 sec.	316 d
<i>Cerdo Episc. Alexandr. sub Trajano</i>	52 a
<i>Cerebrunus Archiep. Toleti</i> 12 sec.	594 c
† <i>Cevilo Ab. Amarbaci, an Ep. Verdensis</i> 812 d 813 d	
<i>Charinus percussor S. Petri Mart.</i>	689 c d
† <i>Christophorus inter SS. Auxiliatores</i> 150 e monasterium in <i>Galatia</i> 39 b 43 d 57 f	
<i>Christophorus Maurus Dux Venetiarum</i> 15 sec.	134 d
<i>Christophorus Prior Carthusiæ</i> 14 sec.	942 a 944 c
<i>Christophorus Grinus Soc. Jesu</i> 17 sec.	991 f
† <i>Chrodegangus Ep. Meten.</i> 7 sec.	801 d
† <i>Chrysanthi et Alexandri Reliquiæ Antissiodori</i> 382 b	
† <i>Clothildis Regina ædificat monasterium S. Georgii</i> 113 a	
† <i>Claudix M. corpus Alexandriæ</i> 9 sec.	357 b
† <i>Claudius a S. Caio Papa instructus et baptizatus</i> 15	
<i>Clemens Alexandrinus scriptor</i>	350 b
† <i>Colmanus Ep. Lindisfarnen.</i> 7 sec.	298 f 314 a
† <i>Columba Abbas in insula Hy.</i>	13 c 316 e
† <i>Comitius Mart. sub Claudio Imp.</i>	729 e
<i>Compagnus Medicus pater B. Francisci Fabrianensis.</i>	993 b
<i>Conradus Ep. Ultrajectinus</i>	480 b
<i>Conradus monachus Browiller auctor Vitæ B. Wolphelmi Abbatis</i>	77 f 78 a
<i>Constantia Regina uxor Licinii Imp.</i>	422 f
† <i>Constantinus M. cum dracone depictus</i> 106 e f ecclesiam S. <i>Georgio</i> construit 110 d e f 111 a	
<i>Cornelius Dux Lugduni sub Caracalla</i>	100 101
<i>Cortillus Ep. Verdensis in Saxonia inferiore</i> 552 b	
† <i>Cosmas et Damianus sanant S. Theodorum Siccotam</i> 42 a	
<i>Cosmas pater S. Theodori Siccotæ</i>	34 d
† <i>Crescentianus M.</i>	417 d
<i>Crescentius Arelatensis</i> 4 sec.	270 e f
† <i>Crispini et Crispiniani ecclesia Osnabrugi</i>	605 e

<i>Cunibertus Rex Longobard. condit monasterium S. Georgii</i>	113 e
† <i>Cypriani et Justinæ Reliq. Monachii</i>	991 b
† <i>Cyri et Joannis Reliquiæ Monachii</i>	991 b c
† <i>Cyriacus Diac. M.</i> 417 a c 410 b inter SS. <i>Auxiliatores</i>	150 e
<i>Cyriacus Patriarcha CP.</i>	49 c 50 c
† <i>Cyrilla Virgo filia Decii Imp.</i>	383 b
<i>Cyrillus Ep. Nicomediæ sub finem.</i> 3 sec.	491 d

D

D agobertus, prandet cum S. <i>Richario, et monita accipit</i>	449 d e f
<i>Dagobertus Rex Austras. occisus</i>	305
<i>Dalsinus aliis Annemundus Archiep. Lugdunen.</i> 297 d f 298 c	
<i>Dalmatius pater S. Hugonis Ab. Cluniac.</i> 642 e 644 a 656 e 661 e	
<i>Dandulus Dux Venetiarum</i> 14 sec.	106 e
† <i>Demetrius protector Christianorum in bello</i> 142 c 154 c	
<i>Demetrius Ep. Alexandr.</i>	352 c
<i>Deodatus Ep. Tullen. in Concilio Rom.</i> 304 e 305 c	
<i>Deodericus Ep. Metensis</i> 10 sec.	827 b c d
<i>Desiderata conjux Carolo Magni repudiata</i> 799 b c f	
<i>Desiderius R. Longobardorum</i>	799 f 800 a b
<i>Desiderius Ab. Casin. amicus S. Hugonis Ab. Cluniac.</i>	637 d
† <i>Deusdedit Archiep. Cantuarien.</i> 7 sec.	299 e 300 d
<i>Deusdedit Ep. Torcellen.</i> 7 sec.	495 a
<i>Diculus Scotus monachus in Sussexia</i> 7 sec.	307 f
<i>Diocletiani persecutio Senatu probante</i>	119 b c d
† <i>Dioclia M. Pompeiopoli in Cilicia</i>	479 f
<i>Diogenes an filius SS. Vitalis et Valeriæ</i>	569 d
† <i>Dionysius inter SS. Auxiliatores</i>	150 e
<i>Dionysius Ep. an Lucensis</i>	482 a
<i>Dionysius Ep. Alexandr.</i>	352 c
† <i>Dius fundator Monasterii CP.</i>	373 a
<i>Dithmarus Ep. Pragen.</i>	182 c
<i>Dodo Ab. S. Sabini in Aquitania</i> 9 sec.	485 e
† <i>Dominicus</i> 875 e f 879 880 890 f 912 c f 913 a	
<i>Dominicus Bonaventura Fessi, nepos B. Francisci Fabrianensis, ejusque Vitæ scriptor</i> 991 f 992 e	
<i>Dominicus Joannis Mariani de Fabriano</i> 16 sec.	991 f
† <i>Domitius M. sub Juliano opostata</i>	155 b
<i>Domitius Dux Mauriti Imp.</i>	56 f
† <i>Domna et Indes</i>	489 c 491 f
† <i>Donatianus Ep. Remensis</i>	766 b f
† <i>Donatus Ep. Aretinus</i> 4 sec.	773 c
<i>Donatus Ep. Senis consecrat Ecclesiam</i> 5 sec.	482 c
<i>Drogo Matisconen.</i> 11 sec.	667 a d 688 a
<i>Dunmchadus Ab. Hyensis</i> 8 sec.	317 d
<i>Durannus Archiep. Tolosan</i> 11 sec.	659 d 664 b
<i>Durantes Ab. 2 Casæ-Dei Ep. Cloromont</i> 12 sec.	333 d e f
<i>Dyscolius Ep. Remen.</i>	766 c 767 b

E

E abu uxor <i>Edilwalli R. Sussexiæ</i> 7 sec.	307 f
<i>Eadmerus monachis Cantuar. Scriptor Vitæ S. Wilsfridi, Archiep. Cantuar.</i>	295 f
<i>Eaefleda nupta Oswio Regi Nordhumbricæ</i>	297 b
† <i>Eata Abb. Melrosen in Scotia</i>	316 e
<i>Eberhardus Ab. S. Trudperti</i> 12 sec.	439 d
<i>Ebroinus pater Eilberti Comititis</i> 9 sec.	825 f 831 e
† <i>Ebrulfi ecclesia Moretoni</i>	336 b 342 e
† <i>Edelthun Socius S. Egberti Presb.</i>	316 a b
† <i>Edilwallus R. Australium Saxonum</i> 7 sec.	307 f
† <i>Edmundus R. Oriental. Anglorum M.</i>	296 c e
<i>Edowardus</i>	

AD ACTA SANCTORUM APRILIS.

Gerberga

TOMI III INDEX HISTORICUS.

- Gerberga Regina uxor Ludovici Transmarini* 207 c
Gerboda Presb. Insulensis brachium S. Georgii habuit 11 sec. 136
† *Germanus Ep. Parisiis* 112 e
† *Germanus Ep. Autissiodoren.* 788 a b c
† *Gervasius et Protasius filii SS. Vitalis et Valeriaz* 569 570 571
† *Gervasii M. Cultus in Lusitania* 991 d
Gilo Cluniacen. scriptor Vitæ S. Hugonis Ab. 641 b 642 a 663 b
† *Giraldus Aurelian. Comes* 320 a
Giraldus pater S. Roberti Ab. Casæ-Dei 320 a
Gislemarus Vir illustris sub Dagoberto 449 e
† *Glaphyra ancilla uxoris Licinii Imperatoris Christiana* 420 c 422 e f 423
† *Glodesindis* 827 d 828 b corpus translata 829 a
† *Glycerius Mart. 21 Decembris* 489 d 491 e
† *Glycerius Ep. Mediolan.* 75 b d
Glycerius vir sanctus Trapezæ in Galatia 6 sec. 36 e
† *Godefridus Ep. Ambianem.* 668 a
Godefridus Comes de Huin et Gelein 137 d e f
† *Godegrandus Ep. Sagiens. 8 sec.* 63 c 64 f 65 66
Goderannus Ep. Xantonen. 11 sec. 637 a 664 d
Godescalcus Ab. Walciodoren. 11 sec. 817 a
Godina Abbatissa Portugalliaz 75 c
† *Gordiani et Epimachi corpora Campidonæ* 801 c 802 e 803 b 804 d
Gothefridus Dux Alamannorum 7 sec. 800 c f
Gratia Ordinis Minorum 13 sec. 993 a b
† *Gratus Ep. Cabilonen.* 788 d
† *Gratus Diac. Foroliviensis* 764 e 765 e
† *Gregoria mater S. Joannis Hegum. Catharorum* 501 e
† *Gregorius VII Papa* 82 b disc. S. Hugonis Ab. Cluniac. 637 b videt Christum assistere S. Hugoni Cluniac. 657 c 662 a
Gregorius IX Papa agit cum B. Eyidio minorita 227 b e monita ab eo accipit 228 e mittit Inquisitores 668 a
Gregorius XI Papa 900 d e 922 b 926 c 927 a f 930 b 932 f 933 b 945 c 971 e 972 d
Gregorius XII Papa 978 e f 979
† *Gregorius Thaumaturgus Ep. Neocæsoreæ* 421 d
† *Gregorius Decapolita scriptor* 145 c
Gregorius Cyprius, Patriarca CP. scriptor Vitæ S. Georgii 124
Grimerius Ep. Placentinus 13 sec. 392 f
Grodobertus Præses Oximensis occidit S. Godegrandum Ep. Sagiensem 64 65
Guaramundus Dux Normannorum 9 sec. 461 c
Guarinus Ep. Ebroicensis 834 d
Guido qui et Guilielmus Dux Aquitaniz 11 sec. 660 b
Guido Ep. Lucensis 12 sec. 483 e 485 a
Guidotus Sacchella conspirat in necem S. Petri Mart. 688 e 705 d
Guigo Com. Aibionen. 11 sec. 660 e
Guilielmus I R. Angliz Conquestor 669 f
Guilielmus junior R. Angliz an. 1100 occisus 646 e 647 f
Guilielmus Ep. Senonen. 12 sec. 72 f 73 e
Guilielmus Princeps Vernonii 11 sec. 823 a
Guilielmus Langstrobin Anglus Eques Hierosol. 503 f
Guillericus Ab. Ternodoren. circa 1100 an. 678 b
Guita mater S. Antonii Presb. Lucensis 481 c
† *Gurias, Samonus, Abibus Mart.* 142 b d
- H
- Hatledaldus, in Potatio Pippini Herstallii* 378 f
Haimericus Ab. Aquicinctinus 11 sec. 137 c
Hariulfus auctor Chronici Centulensis 443 e
† *Harruch. Ab. Amarbarci, an Ep. Verdensis?* 813 b c d
Hartmannus Ab. Tuitiensis 11 sec. 83 b
Hebrethmus mon. Cluniacen. scriptor translationis et miraculorum S. Indaletii 732 f 733 b
Heddius Stephanus scriptor Vitæ S. Wilfridi Archiep. 296 a
† *Helena Trecensis* 782 c
Helinandus Ep. Verdensis 9 sec. 813 b
† *Heliodorus Attinen. Ep.* 494 b d f 495
† *Henricus Imperator* 82 a
Henricus II Imp. 644 b c observat S. Hugonem Cluniac. 637 f 660 e 663 c
Henricus III Imp. addictus S. Hugoni Ab Cluniac. 638 a 663 d
Henricus IV Imp. 12 sec. 666 c
Henricus Contareus Ep. Castellanus Venetiis 11 sec. 355 d 1006 b
Henricus Ep. Augustanus 17 sec. 840 f 841 d
Henricus Ab. S. Trudperti 13 sec. 440 b
Henricus Ab. Walciodoren. 12 sec. 817 a
Henricus Ab. S. Pantaleonis 11 sec. 79 e
Henricus Albigenensis hæreseos auctor 687 d
Heraclas Ep. Alexandrinus 352 c
Herbertus Magister B. Alcuini 294 b c
Herbertus monachus a Danis occisus 293 f
Herculanus Ep. Briziensis 6 sec. 281 e
Herculanus de Plugati Ord. Minorum 15 sec. 988 c
† *Heribertus Archiep. Colonien.* 78 f 86 c
Hericus Ab. Centulensis 9 sec. 451 d
Herigerus Ab. Lobiensis 11 sec. 467 b 468 d
Herinsindis uxor Eilberti Comitis 824 f 826 a
Herimannus Archiep. Colonien. 11 sec. 88 a
Herimannus Ab S. Pantaleonis Colonia 77 f 79 d 87 f
† *Hermagoras Ep. Aquileien. 1 sec.* 377 c
Hermannus Marchio, Monachus Cluniaci 345 f
Hermannus Crombach Soc. Jesu 77 e
Hermon, aliis Herminon Ep. Hierosol. 4 sec. 551 f
Hicbaldus Ab. in prov. Lindisi 7 sec. 316 d
Helzelinus Ep. Sarnen. seu Scardensis 11 sec. 86 f
Hieronymus Mercurialis Scriptor 762 c
Hilarion mon. Venetiis scriptor 15 sec. 105 c d 133 e
† *Hilarius Ep. Pictavien.* 767 b 771 c d e f
Hilboldus Arrebatensis ex primis Cisterciensibus 680 a
† *Hilda Abb. Strencshale 7 sec.* 299 b
Hildebertus Ep. Cenoman. scriptor Vitæ S. Hugonis Abb. Cluniac. 641 e 642
Hildebrandus Ep. Sagiensis, dein Parisien. 70 a 71 b e
† *Hildelitha Abb. Berkinghen. in Anglia* 718 f 782 c
Hildephonsus R. Legionis 11 sec. 644 f 646 a
Hildolphus Archiep. Colonien. 11 sec. 81 f 82 c
Hilduinus Ab. S. Dionysii 9 sec. 173 b c
† *Hippolyti M. corpus in monast. S. Dionysii* 335 f
Hoellus Ep. Cenoman. 11 sec. 648 b
Honorius 3 Papa Sanctis adscribit Robertum Ab. Molismensem 685 d
Honorius 4 Papa 881 d 882 a
† *Honorius Archiep. Cantuarien.* 297 d
Hout-appelz Virgines Antuerpiæ 18 a
† *Hubertus Ep. Leodien.* 380 c
Hubertus Ep. Nepesinus in Etruria 3 a
Hugo Archiep. Rotomagen. 12 sec. 832 b 833 c
Hugo Archiep. Vesontionen. 11 sec. 643 d 644 b 667 a
Hugo Archiep. Lugdunen. 11 sec. 672 e 674 a e
Hugo Ep. Autissiodor. 11 sec. 642 f
Hugo Ep. Augustodun. 11 sec. 667 a
Hugo

<i>Hugo Capetus Dux repetit corpora SS. Walarici et Richarii, hoc defert humeris: fit Rex</i>	462 463
<i>Hugo Dux Burgund. 11 sec.</i>	637 a 640 a 653 e
<i>Hugo Ab. S. Trudperti 12 sec.</i>	439 f
<i>Hugo Mon. Cluniac. scriptor Vitæ S. Hugonis Ab. 641 e 663 f 667 a</i>	
<i>Hugo de Lacerta Ord. Grandimontensis</i>	480 c
<i>Humbertus Archiep. Lugdun. depositus</i>	668 a
<i>Humiliatorum Ordo</i>	471
<i>Hunoldus Ab. Moysiaccn. 11 sec.</i>	659 a
<i>Hungari instructi a S. Adalberto Ep. Pragensi 191 b</i>	
<i>Huvellertus Ab. W'rensis in Anglia</i>	294 a
† <i>Hygini M. Reliquiæ Monachii</i>	991 b

I

I mma mater S. Gerardi Ep. Tullen.	208 c d
Imma mater B. Hildegardis uxoris Caroli Magni	800 f
<i>Ingelardus Ab. Centulen. 10 sec.</i>	462 c
<i>Ingeramnus socer Ludorici Pii Imp. 8 sec.</i>	803 d
† <i>Innocentius I Papa</i>	498 b
<i>Innocentius II Papa mittit Inquisitores 688 a b promoret Ordinem Servorum B. Mariæ 691 a b Sanctis adscribit Petrum Martyrem 708 f 709 710 festum et Officium præscribit</i>	711
† <i>Iphigenia V.</i>	385 b
† <i>Irenæus Ep. Lugdunen.</i>	99 a b
<i>Irenæus magus Africanus Remis</i>	770 b c
<i>Irmingarda uxor Ludovici Pii</i>	804 b e
<i>Isaaci Pontani Calvinistæ blasphemia in S. Georgium 114 b c</i>	
<i>Isenbardus Ep. Aurelianen. 11 sec.</i>	637 e
<i>Isembertus Ab. Lemovic. 12 sec.</i>	486 a
<i>Isengerus Ep. Verdensis 9 sec.</i>	813 d

J

J acobum in Galicia visitat B. Aegidius minorita	223 a
† <i>Jacobus intercisus M.</i>	265 a
<i>Jacobus de Sicinno Archiep. Gnesnen.</i>	179 d
<i>Jacobus de Voragine Auctor legendæ aureæ</i>	106 d
<i>Jacobus Bugna Generalis Min. Convent.</i>	94 f
<i>Jacobus Benencasa pater S. Catharina Senensis 868 e f 916 d e</i>	
<i>Jacobus Ep. Aretinus 14 sec.</i>	409 f
† <i>Januari Ep. corpus Neupoli</i>	777 f 788 e
<i>Jarentio Ab. Divionen. circa an 1100</i>	673 b
<i>Joanna I Regina Siciliæ 14 sec. 933 f 946 b 959 b</i>	
<i>Joannæ soror B. Francisci Fabriacensis</i>	984 a
† <i>Joannes Evangelista</i>	890 b f
<i>Joannes VI Papa 7 sec.</i>	302 d 311 e
<i>Joannes VIII Papa canonizat Episcopos Cabilonen. 787 a 788</i>	
<i>Joannes XXII Papa</i>	881 d
<i>Joannes Cantacuzenus Imp. a S. Georgio protectus 153 b</i>	
<i>Joannes Hierosolymorum Ep. a S. Augustino laudatus</i>	497 c
<i>Joannes Hierosolymitanus Patriarca 6 sec. 44 d 45 f</i>	
<i>Joannes Pseudo-Patriarcha CP. 9 sec.</i>	502 a
<i>Joannes Archiep. Areluten.</i>	98 e
<i>Joannes Pechamus Archiep. Cantuariæ 13 sec. 262 d</i>	
† <i>Joannes Beverlacen. Archiep. Eborac.</i>	633 f
† <i>Joannes passus Nicomediæ sub Diocletiana 108 e f</i>	
<i>Joann. Bap. Astaldus Ep. Trojanus in Italia 17 sec. 469 b</i>	
<i>Joannes Baptista Tolomæus Ordinis Prædicatorum 14 sec. habetur Beatus</i>	476 e

<i>Joannes II Ep. Constantiæ in Germonia. 7 sec. 430 d 431 a</i>	
<i>Joannes Offedanus Ep. Nicopolitanus 14 sec. 95 a</i>	
<i>Joannes de Castro arcuato Ep. Pormæ 13 sec. 387 e</i>	
† <i>Joannes Præfectus monast. Siccone in Galatia 7 sec. 58 f</i>	
<i>Joannes Abbas Augiensis et S. Galli Episcopus Constantiensis 7 sec.</i>	801 c
<i>Joannes Berrerus Ab. institutor Congregationis Fuliensis Ord. Cisterciën.</i>	552 d
<i>Joannes Hypodiaconus CP. 6 sec.</i>	52 b c
<i>Joannes a Corduba a Saracenis occisus, an Sanctis adscriptus</i>	815 d e
<i>Joannes Zuwaski Palatinus Poloniæ 17 sec.</i>	18 c
<i>Joannes Presbyter Amasenus scribit Vitam S. Basilei Ep. ab eo in fide instructus</i>	426 b c d e
<i>Joannes Arca scriptor de Sanctis Sardinia 216 d</i>	
<i>Joannes Garzon scriptor Vitæ S. Petri Mart. 693 f</i>	
<i>Joannes ex primis Cisterciensibus</i>	673 a 680 a
† <i>Joannes a Baculo</i>	89 c
<i>Joannes Tentonicus Magister Ord. Prædicat. 711 c e</i>	
<i>Joannes Stringa Canonicus S. Marci scriptor 16 sec. 1005 c</i>	
<i>Joannes monachus Vallumbros. 14 sec.</i>	972 c e
<i>Joannes Conversus de Senis Ord. Prædic. 14 sec. 915 f</i>	
<i>Joannes Lombardus pater S. Zita V.</i>	505 b
<i>Joannottus Prior generalis Carthusiæ</i>	944 c
<i>Jocerannus Ep. Lingonen. 12 sec.</i>	679 c
† <i>Julianus Brivutensis M.</i>	320 b 321 a 323 b
<i>Julianus Ep. Halicarnassi 6 sec.</i>	374 a
<i>Julius Proconsul Bithyniæ</i>	582 583
<i>Justinianus Patriciatus Dux Venetiarum 9 sec. 356 a</i>	
<i>Justinus Imp. templa S. Georgio et aliis extruxit 110 f</i>	

L

L extaldus ex primis Cisterciensibus	673 a
† <i>Lambertus Ep. Trajecten.</i>	213 f
† <i>Landoaldi corpus translatus</i>	381 b
† <i>Lanfrancus Archiepisc. Cantuar. elevat corpus S. Wilfridi,</i>	314 c d
<i>Lanfrancus Prior de Ponte Ordinis Cisterciensis 14 sec.</i>	384 b 385 e
<i>Lantelmus Archiep. Ebredunen.</i>	328 b 331 b
<i>Lanthildus Abb. in dioc. Sagiensis</i>	479 f
<i>Lapu mater S. Catharina Senensi- 858 e f 869 a b 870 897 d 898 b e 902 a c 922 d 923 a b</i>	
† <i>Laurentius Justinianus</i>	1005 b c
† <i>Lazarus Ep. Mediolan.</i>	175 d e
† <i>Legontius Ep. Treviren.</i>	30 e
<i>Leo III Papa</i>	804 a
† <i>Leo IX Papa Remis Synodum habet 660 d 663 e</i>	
<i>Leo Ep. Atinen. in Campania 11 sec. 554 c 555 a 566 b</i>	
<i>Leo de Perego Ep. Mediolan. 13 sec. 707 e 711 c</i>	
† <i>Leo Ep. Montis-feretrii</i>	763 f 765 c
<i>Leo Isauricus Imp. iconomochus</i>	501 b
<i>Leo Phocas Dux exercitus contra Bulgaros 10 sec. 138 d</i>	
† <i>Leodegarius a S. Memmio conversus</i>	263 d
<i>Leodegarius Archiep. Vienn. 11 sec.</i>	330 e
<i>Leofricus Ep. Exoniensis</i>	412 c
† <i>Leontius Dux exercitus M.</i>	155 a b
<i>Libera soror SS. Pusinnæ et Lutrudis</i>	168 c
† <i>Liberius Papa 263 a Papatum relinquit et resumit 1008 1009</i>	
<i>Licinius In.p. curat occidi S. Basileum Ep. 421 f 424 d e misere perit</i>	425 f
<i>Lucifer</i>	

TOMI III INDEX HISTORICUS.

- Lucifer pater S. Georgii Sardi Ep.* 216 d e
Lucina matrona sepelit Martyres 418 b
Ludovicus Pius Imp. 797 c 803 corpus translatum Compedonam 798 d e f inventum 806 b
Ludovicus Bulbus R. Gallix pius erga S. Opportunam 71 b e
Ludovicus Senior R. Germanix pius erga S. Opportunam 70 a
Ludovicus VII Junior, pius erga S. Opportunam 72 c
Ludovicus XI R. Gallix pius erga S. Deodatum Ab. 276 a
Ludgerus Ep. Ultrajectinus 76 c
Ludovicus Ab. Centulen. 9 sec. 454 d 456 d
Ludovicus Regiensis Cappucinus in Calabria 552 d
† *Lugilius Cluainfertiensis* 586 c
Luidfridus Hubsburgiens Comes 438 c 439 a
Luidfridus Ab. S. Martini 730 b
Lullus Archiep. Monguntinus 8 sec. 814 a
Lupus Ep. Cabilonen. 788 e
Lupus Ab. Ferrarien. in Gallia 9 sec. 467 d
Lutrudis mater SS. Pusinnæ, Lutrudis et Hoyldis 167 f
† *Lutrudis V. soror S. Pusinnæ. 167 b 168 c 171 172*
† *Luttridis V. Essendix* 97 e
Lysa cognata S. Catharinæ Senensis 871 a 894 c 897 d 898 b 916 b 923 b 944 b 947 b
- M
- M** *Adelgarius Ep. Laudunensis 6 sec.* 378 c
Magdalena Tridini Soror de Pœnitentia 882 b
Magenhildis Soror SS. Pusinnæ et Lutrudis 168 c
† *Magnus inter SS. Auxiliatores* 150 e
† *Mahalia Comitissa Barcinon. 10 sec.* 269 a
† *Majolus Ab. Cluniaci* 210 e 636 b
† *Mamilianus M.* 483 c 484 f
† *Manehildis V. Trevis* 783 b
Manfredus Clironus conspirat in necem S. Petri Mart. 688 c 705 d e
Manichæi novi 12 et 13 sec. in Italia 686 d e f
† *Mansuetus Ep. Tullen.* 210 d
Morbodus Archidiacon. Andegaven. Ep. Redonen. scriptor Vitæ S. Roberti Ab. Casæ Dei 319 c d
† *Marcella vidua Romana* 496 e
Marcellinus mendax hæreticus 1007 d e
† *Marcellus Papa, alius a S. Marcellino 416 a b c d hujus Acta illi tributa 416 f 417 a b c. Tempus Sedis* 418 d e
An inter utrumque Sedes cessavit 4 annis 418 f non est lapsus cum S. Marcellino 1007 c
† *Macellus Diensis* 323 b
† *Marcus Joannes consobrinus S. Barnabæ 556 d e f 1007 a*
† *Mardonius et Mygdonius MM.* 489 d
Mares Ep. Dolichæ in Euphratesia 4 sec. 345 f
† *Margarita M. cum dracone picta 107 f inter SS. Auxiliatores* 150 c
Margarita mater B. Francisci Fabrianensis 993 a
Margarita V. Ord. Carthusiensis 730 c
Margarita Ord. Cisterc. soror S. Zita F. 505 b
† *Maria Magdalena in Balma 878 b 879 a 890 b 905 f 908 b c d 911 d sacellum et miracula in Normannia 832 c 833 a b c d e f 834 b c*
Maria, ante Mladu filia Boleslai Pii R. Bohomix 97 b
Maria filia Joannis Comitis Arvernix 14 sec. 972 e
Maria mater S. Theodori Sicotæ 34 d
Masia Veneta Soror de Pœnitentia 882 b
Marianus Scotus, an Sanctus? 618 c
- N
- N** *Martialis Apostolus Aquitanix 485 486 ecclesia Lemovicis* 658 c
† *Martinus Ep. Turonen.* 897 a b
Martinus Archiep. Gnesnen. 11 sec. 179 c
Martinus Ep. Constantix in Germania 7 sec. 430 f
† *Martyrum 20 millia 25 Dec.* 489 d
† *Martyri. Reliquiæ Trudenti* 782 d
† *Maternus Ep. Mediolanen.* 767 e
Mathildis Scota, Regina Angl. uxor Henrici primi 12 sec. 739
† *Matrona CP.* 373 a
Muthens Vicecomes Mediolani 14 sec. 387 c
Matthæus Rector Misericordiæ Senis 14 sec. 923 e f
† *Mauritius protector Christianorum in bello* 154 a
Mauritio Imp. prædictum Imperium a Theodoro Sivecoia 14 f cum eo Imperator agit 50 obitus ejus prædictus 56 f
Mauritius Ep. Londinen. 11 sec. 791 f
Mauritius Ep. Parisien. 12 sec. 72 f
† *Mauroutus a S. Richario servatur 449 b filiarum præfectus sub Dagoberto* 450 a
† *Maurus invisitur in Gallia a S. Adalberto Ep.* 195 f
† *Maximus o S. Caio Papa instructus et baptizatus 15 e f 16 a b*
Maximus Ep. Alexandr. 352 c
Maximus Ep. Atinensis 4 sec. 262 b 554 b
Maximus Præses Campaniæ pro Nerone et Domitiano 561 d
Maximilianus I Imp. pius erga S. Georgium 158 f 159 a
Meginhardus Ab. Germanix 11 sec. 80 d
† *Melchisedes Papa non est lapsus cum S. Marcellino 1007 a f 1008 a b*
Melias aut Melianus tres Episcopi Alexandrini 1 sec. 351 a 352 a
† *Mellitus Ep. in Anglia* 790 c
† *Menas M. Cultus CP.* 499 a
† *Mercurius M.* 142 d f 155 c
† *Michael Aug. apparens sanat S. Wilfridum 312 a monasterium ei in Tirascia fundatum* 824 f
Michael Ep. Abincen. 11 sec. 336 c
Michael Messerottus Ep. Bitecti 17 sec. 533 c
Michael Ep. Turiason. 12 sec. 597 e f
Miceslaus Dux Poloniæ 10 sec. 176 f
Minna de Berengho Soror de Pœnitentia 882 b
† *Mirocles Ep. Mediolanensis* 731 d
† *Moch-moci actus correctæ* 588 c 589 d
† *Mocius seu Mucius M. CP.* 499 a
Morandus Ab. S. Georgii Majoris Venetiis 13 sec. 135 c
† *Morandus disc. S. Hugonis Ab. Cluniac.* 636 e
Munio Generalis Prædicatorum 13 sec. 881 c 882 a
- N
- N** *Nathanael Apostolus* 3 f
Nerius Lantoccus cu epistolis S. Catharinæ Senensis 894 d f 927 b d e 948 a
† *Nicasius Ep. Romen.* 706 b 767 c
† *Nicolans Ep. Miren.* 803 c 895 f
Nicolaus Ep. Caprulanus 15 sec. 135 c
Nicolaus Burgensius scriptor Vitæ B. Peregrini Servitiæ 846 c et S. Catharinæ Senensis 862 a
Nicolaus Tuldus a S. Catharina Senen. conversus 919 d e f 920 a
Nicalius Lancicius Soc. Jesu 17 c 18 c
Nigrannus pater S. Gerardi Ep. Tullen. 208 d
Nicetius Ep. Amasæ a S. Petro constitutus 421 c
† *Nicetius Ep. Treviren.* 30 c
Nicon Diac. scriptor de rebus S. Richarii 446 a b c
† *Nilus Ab. Cryptæ-Ferratæ* 184 c 198 d
†

† Nivardus Ep. Remensis. 7 sec.	627 c 628 630 c d 631
Norigandus Ep. Aduen. circa 1100 an.	675 b
† Nortilos Ab. Amarbaci on Ep. Verdensis?	812 d 813 d
† Namatius Ep. Arvern. 5 sec.	499 c e
Nutus Ep. Camerinas 14 sec.	94 e

O

Occialdus Abbas Centulensis 7 sec.	449 e 450 b e
† Odx viduar corpus translatum	381 a
† Odilo Ab. Cluniac.	626 b 637 356 f 661 f
† Odo Archiep. Cantuar. transfert corpus S. Wilfridi	314 a b scriptor Vitæ ejus 296 d
Odo Archiep. Rotomagen. 13 sec.	832 c
Odo Ep. Ostien. dein Papa	667 e
Odo Dux Burgundiæ 11 sec.	673 b f
† Odo Ab. Cluniac.	636 a
Odo ex primis Cisterciensibus	673 a
Odolricus Ep. Brixien. 11 sec.	660 e 661 d
Offa R. Orientalium Anglorum	789 a 790 b
Optimus Consularis sub Decio in Asia	740 e f
Origenistarum hæresis in Urbem illata	496 bet condemnata 496 c e f 497 a b
Osdridu Rigina uxor Ethelredi R. Merciorum	308 e
Osius Ep. Cordubensis 4 sec.	273 c d e f
Osredus R. Nordhumbriæ 8 sec.	312 d
† Oswaldus R. Nordhumbriæ 7 sec.	296 f 298 d
† Oswaldi capella in monast. S. Trudperti	441 a
Oswenda sanctimonialis soror B. Wolphelmi 11 sec.	85 h
Oswius R. Nordhumbriæ 7 sec.	298 d
Othbertus Cam. Habsburgi fundator man. S. Trudperti	429 b 432 433 434 436 e 437 f
Otto I Imp. confirmat donata Campoduna	802 d et Walidorum monast. 825 e
Otto II Imp. investit Episcopos	182 e 191 a
infelix ideo in bellis 191 c d tumba Romæ	211 a
Otto III Imp. pius erga S. Adalbertum Ep. Pragen.	177 a b c 179 g 186 c Romæ coronatur 195 d 196 a
Ottricus Archiep. Magdeburg. 10 sec.	182 b

P

Pachomius	905 d e
Paganellus Ep. Lucæ 13 sec.	503 a
† Pantalcon M. 142 c Auxiliator 150 e corpus Col.	77 f
† Pappas et Maurus MM.	417 b
† Paphnutius Ægyptius M.	553 d
Parthenius Diac. Amasæ	423 c
Paschalis Papa 12 sec.	666 c
Paschalis Veneriarum Dux	983 a
Patareni iidem qui Cathari hæretici	686 d 687 e
† Patto Ab. Amarbaci an Ep. Verdensis?	813 b c d
† Paulinus Ep. Nolanus	497 d
† Paulinus I Ep. Lucensis	483 b c
Paulinus Consularis Ravennæ I aut. 2 sec.	570 a
† Paulus Apost.	890 b f 912 e f
† Paulus secundus Ep. Brixien.	626 e
Paulus III Papa instituit Ord. Equitum S. Georgii	161 c
Paulus Archiep. Ancyra 6 sec.	45 d
Paulus Frigerius ex Congregatione Oratorii scriptor Vitæ S. Catharinæ Senensis	862 a
Petibonus hæreticus Donatista	1007 e f
† Pelagius Braccarensis Ep. 12 sec.	76 f
† Peregrinus eremita Camalduli	477 c
Peregrinus Dandis de Farolivio Prior Servorum 17 sec.	849 d

S. Petrus Atini convertit S. Marcum Judæum et constituit ibidem Episcopum	556
Petrus 2 Aragoniæ R. institutor Ordinis Equitum S. Georgii de Alfama	161 b
† Petrus M. Nicamedie	489 d
† Petrus Armengol. Ord. S. Mariæ de Mercede	480 f
† Petri de Camerata sanctitas et veneratio	845 a b
† Petrus Damianus Cluniaci fuit	669 a b c
† Petrus Ursalus	1005 d
Petrus Aureolus Archiep. Aquensis	480 c
Petrus Archiep. Neapolit. scriptor 13 sec.	105 b c
Petrus Ab. Forolivii 13 sec.	760 c
Petrus Ab. S. Ilhdi 12 sec.	334 b
Petrus Ab. Trenarcien. circa 1100 an.	675 b
Petrus Quaranta Cancellarius Venetiarum 14 sec.	1006 f
Petrus ex primis Cisterciensibus	673 a
Petrus Camerarius Papæ circa 1100 an.	675 b
Petrus Catham secundus socius S. Francisci	224 a
Petrus Tadeobolus scriptor in Terra sancta	154 c
Petrus Maria-Campi scriptor	383 c
Petrus Possinus S. J. Interpres historiæ miraculosæ S. Georgii	137 f
Petrus Franciscus Ponzius pater B. Aldobrandescæ	472 f
Petrus de Velletto Ord. Prædicat. 14 sec.	932 f
Petrus de Bruis hæreticus 12 sec.	687 d
Phadimus Ep. Amasæ 3 sec.	421 d
† Phaletri Acta mendis referta	276 b c
† Philastrinus Ep. Brixien. 6 sec.	279 a
Philippus I R. Fran. addictus S. Hugoni Cluniac.	638 f
† Philippus Ord. Servorum B. M.	848 c
Philumenus Presb. in Galatia 6 sec.	39 c f 42 c 47 d
Phocas Imp. a S. Theodoro Sicota sanatur	59 b
Pippinus Brevis quo anno creatus Rex	379 f 380 e
Pippinus filius Caroli Magni R. Italiæ	804 f
Pius 2 Papa Sanctis adscribit S. Catharinam Senen.	982 f 984 f ordinat ejus officium 861 a b
ejus anima visa in cælum deferri	477 a 478 b
† Plato M. Ancyra, templum Anastasiopoli	46 a 48 b
Cadosiæ	53 d
† Polycarpus Presb. M. cum S. Sebastiana	13 f 14
† Polyenctus miles M. in Armenia	12 b e
† Pomposius Ep. Neapolitanus	730 f
Pontius Ep. Bellicen. circa 1100 an.	675 b
Pontius Ab. Cluniacen. 12 sec.	641 e 642 c 666 b
Pontius Ab. Casæ-Dei dein Ep. Aniciensis	334 c d e
† Privatus Mimutensis	323 b 335 f
Probus Præses in Pannonia sub Diocletiano	572 573
Procopius Diac. scriptor Vitæ S. Marci	347 e
Projectus pater S. Marcellini Papæ	417 c
† Potiti M. Monasterium Neapoli	778 a 779 b

Q

† Quintini Ecclesia Parmæ	386 d
Quintius Christianus Amasæ 4 sec.	423 a

R

Ragenfredis filia B. Adelberti Comitis	73 c
† Ragenfredis Abbatissa Dononii in Hannonia	635 b
Ragnerius Zacconus Inquisitor Ordinis Prædicatorem 686 c 688 a	
Raimundus Comes Lemovicen. 9 sec.	485 e
Raimundus a S. Ægidio Com. Tolosanus 12 sec.	332 c d
Rainoldus de Ursinis 14 sec.	959 b
Raingardis	

TOMI III INDEX HISTORICUS.

<i>Raingardis mater S. Roberti Ab. Casæ-Dei</i>	320 a	<i>Semia matrona, S. Catharinæ Senen. familiaris</i>	954 955.
† <i>Rampertus Ep. Brixien. 9 sec.</i>	282 d	† <i>Septem Dormientes Turonibus</i>	338 f
<i>Rampertus Habsburgi Comes 9 sec.</i>	438 a 439 a	† <i>Serena uxor Diocletiani</i>	16 c
† <i>Raphael Archangelus</i>	2 f	† <i>Serenus Husteriæ sepultus</i>	829 a
<i>Raymundus Berengarius 2 Com. Barcinon. 10 sec.</i>	269 a	<i>Sergius Patriarcha CP. 7 sec.</i>	59 f Monothelita
† <i>Raymundus Placentinus in Italia</i>	383 a	<i>Sergius patricius Mauriti Imp.</i>	57 a
<i>Raymundus de Vinca Ord. Prædicat. Generalis et Confessarius S. Catharinæ Senensis, hujus Vitæ scribit 861 b c d 862 d 976 a</i>		<i>Sergius Diaconus CP. 6 sec.</i>	52 b c
<i>Raymundus de Turena nepos Gregorii II Papæ</i>	971 f	<i>Severa gens Consularis</i>	775 c f
<i>Raynaldus Beluensis Vice-Comes 11 sec.</i>	673 e f	<i>Severus Ep. Pragensis 11 sec.</i>	203 c
<i>Raynaldus Ab. Vezeliacen. scriptor Vitæ S. Hugonis Abbatis Cluniac. patrui 641 d 656 d</i>		<i>Sidonius Ep. Moguntinus 6 sec.</i>	113 b
† <i>Regina uxor B. Adelberti Comitis Austrobandia</i>	73 a e f	<i>Sifridus scriptor Vitæ S. Trudperti 16 sec.</i>	429 f
† <i>Remigii corpus translatum</i>	663 e	<i>Sigebertus R. an pater aut consanguineus S. Bovæ</i>	287 d
<i>Renco Ep. Claramont. 11 sec.</i>	323 f	<i>Sigismundus R. Hungariæ</i>	978 c d
† <i>Reolus Ep. Remensis 7 sec.</i>	627 f 630 c d 631 c	<i>Sigismundus R. Poloniæ pius erga S. Adalbertum</i>	179 d
<i>Reparatus discip. S. Theodori Siccotæ</i>	44 a	<i>Sigmarus Comes Partensis pater SS. Pusinnæ Lutrudis et Hoyldis</i>	167 f 783 b
† <i>Restitutæ Ecclesia Neapoli</i>	778 e	<i>Signedus Ab. Riponen. in Anglia</i>	635 d
<i>Richardus Londinensis Ep.</i>	793 b	<i>Sigebardus mon. Centulensis 7 sec.</i>	450 c
<i>Richardus Ab. Lobiensis</i>	618 b	<i>Sigwinus 3 Ab. Casæ-Dei 12 sec.</i>	333 f 334 a b
<i>Richarius Senoniensis in Vosago monasterio scriptor 13 sec. 690 a</i>		<i>Silla, an Sancta Lusitana?</i>	504 a b
<i>Richeza Regina 11 sec.</i>	81 d e	† <i>Silvester Papa non est lapsus cum S. Marcellino</i>	1007 e
† <i>Rictrudis invisitur a S. Richario</i>	449 a	<i>Silvester II Papa</i>	178 b
† <i>Rignardus 942, ecclesia</i>	944 c	† <i>Silvester Ep. Cabilonen.</i>	788 c
<i>Ripuarii Franci</i>	80 b	<i>Silvester Jenantius Abbas Generalis Silvestrinorum</i>	89 c
<i>Robertus de Gebennis Antipapa</i>	933 e	† <i>Silviæ Virg. Corpus Brixie translatum</i>	500
<i>Robertus Archiep. Gnesnensis 10 sec.</i>	176 e	† <i>Simpliciani Ep. Mediolan. ecclesia</i>	707 e
<i>Robertus Ep. Lingonen. circa 1100 an.</i>	674 e f	<i>Simon Romanus scriptor Vitæ B. Helenæ Utinen.</i>	249 b
<i>Robertus Ep. Silvanect. 10 sec.</i>	72 c	<i>Sinibaldus de Fliscio Cardin. dein Papa</i>	691 b
<i>Robertus Dux Burgundiæ 11 sec.</i>	667 a b	† <i>Sisinnius Diac. M. 417 a Reliquiæ Tridenti</i>	782 d
<i>Robertus Junior Comes Flandriæ defert brachium S. Georgii ex Oriente 139 a 157 b c dictus a Turcis Georgii filius</i>	154 e	† <i>Sixti monasterium et Ordo</i>	716 b
<i>Robertus Comes Moretonii 11 sec.</i>	336 b	† <i>Sixtus et Sinicius Epp. Remenses</i>	766 b c
<i>Robertus mon. Walciodoren. 12 sec. scriptor Vitæ S. Forannani</i>	816 c d e 818 d e	<i>Slawnick pater S. Adalberti Ep. 180 f 189 e</i>	200 d
<i>Robertus de Brugis Ab. Dunensis</i>	618 e	† <i>Solenus Ep. Carnotensis</i>	277 f
<i>Roctenus Ep. Cabilonen. 11 sec.</i>	667 d 668 b	† <i>Sophiæ Ecclesia Pessinanti in Galatia</i>	53 c
<i>Rodulfus Ep. Rossensis 12 sec.</i>	661 b	† <i>Sosthenes Ep. Colophonis 1 sec.</i>	620 a
<i>Radulphus Presb. mon. Affligemii</i>	730 b	† <i>Soteris V. M. cæmeterium</i>	6 b
<i>Romanus Lecapenus Imp. CP.</i>	347 e	<i>Stephanus III Papa 8 sec.</i>	799 d 800 c
† <i>Rortilas Ab. Amarbarii an Ep. Verdensis 812 d</i>	813 d	<i>Stephanus X Papa.</i>	644 d 645 f 657 d 663 d
<i>Rosemunda mater S. Adjutoris</i>	833 a 834 a	† <i>Stephanus R. Hungariæ baptizatur a S. Adalberto Ep.</i>	194 e
† <i>Rudesindus Ep. Dumiensis 10 sec.</i>	76 d 77 a	<i>Stephanus R. Poloniæ pius erga S. Adalbertum</i>	179 f
<i>Ruffinus ob translationem Origenis refellitur</i>	496 f	<i>Stephanus Rex Angliæ 12 sec.</i>	794 e
† <i>Rufini et Valerii Mart. Vita scripta a S. Paschasio Ratberto</i>	468 d	<i>Stephanus Ep. Antiochiæ 5 sec.</i>	365 b 366 e
† <i>Rufillus Ep. Populoniensis</i>	761 b c f 763 f	<i>Stephanus Archiep. Cantuarien.</i>	552 c
<i>Rumoldus pater B. Wolphelmi 11 sec.</i>	78 d	<i>Stephanus Ep. Redonen. 12 sec. scriptor Vitæ S. Guilielmi Firmati</i>	336 c f
<i>Rusticus Tribunus Torcelli 9 sec.</i>	356 b	† <i>Stephanus Ab Cistercii 671 f 672 b 673 a 679 c f</i>	
S		<i>Stephanus in Galatia 6 sec. magnæ abstinentiæ vir</i>	24 c d
		<i>Stephanus 6 Ab. Casæ-Dei 12 sec.</i>	334 f
<i>Salatinus Ab. S. Georgii Majoris Venetiis 13 sec.</i>	135 c	<i>Stephanus Prior Carthusianus, an Beatus? Ejus Vita scripta 927 a c d 928 d e 942 a 944 c 947 e 948 c</i>	
<i>Salomon Ep. Atinen in Campania 2 sec.</i>	554 a	<i>Stephanus discip. S. Theodori Siccotæ</i>	44 a
<i>Sanctius R. Navarræ 11 sec.</i>	594 f	<i>Stephanus Senensis amanuensis S. Catharinæ Senensis, dein Prior Carthusianus 861 d e 969 c 978 979</i>	
<i>Sanctus 2 R. Aragonensium 12 sec.</i>	733 f	<i>Stephanus Confalonarius conspirat in necem S. Petri Martyris</i>	688 e 705 d e
<i>Sanctius I Rex Lusitanæ</i>	76 f 77 b	<i>Stephanus Macconus</i>	976 e
<i>Sanctius Prior Pinuatensis in Hispania 12 sec.</i>	733 f 738 f	<i>Siriczislawa mater S. Adalberti Ep. 189 e</i>	200 d
† <i>Sara Virgo et Martyr in Syria</i>	262 c		
† <i>Saturius Eremita in Hispania 553 a corpus in ecclesia Soriensi</i>	600 d		
† <i>Saturnini M. Reliquiæ Monachii</i>	991 b		
† <i>Sebastianus M. Romæ</i>	13 e f		
<i>Seguinus Archiep. Colonien. 11 sec.</i>	83 c		
Aprilis T. III			

AD ACTA SANCTORUM APRILIS

† *Susanna V. M. neptis S. Caii Papæ* 14 e f 15
16 c
Symmachus Consul 776 a
† *Symphorianus Aduensis* 323 b
† *Syri monast. Placentiæ* 388 e 391 b

T

T*arasias filia Veremundi R. Castellæ* 346 b
Taurus Arimini præfectus 4 sec. 763 f 765 c
† *Thalelaeus Martyr* 143 b
† *Thason Martyr* 417 a
† *Thebæi Milites MM. a Papa confortati* 416 e f
† *Theclæ V. M. sanguis in Terra sancta* 155 d *Reliquiæ Monachii* 991
Tegenus 2 Ab. *Browiller* 11 sec. 77 c
Theobaldus Ep. Parisiis 12 sec. 72 e
Theobaldus Ep. Placentianus 12 sec. 390 e
Theodoricus pater S. Roberti Ab. Molismen. 477 a
† *Theodorus Archiep. Cantuarien.* 7 sec. 301 b c
303 f 304 309 c d e f
Theodoricus 2 Ab. *Walciodoren.* 12 sec. 816 f
817 a b
† *Theodorus miles M. cum dracone depictus* 107 b c
108 b *protector in bello* 142 c 154 c
† *Theodorus Ep. Cantuarien.* 790 d
Theodorus Ep. Constantiæ in Germania 7 sec. 430 d
431 a
Theodorus Dux Regius CP. 7 sec. 58 e f
Theodorus Trutheus Procurator Heliopolis in Galatia 6 sec. 40 e
Theodorus pater S. Joannis Hegum. Catharorum 501 e
Theodorus in monte Draconis monachus 6 sec. 44 a
Theogerus Ep. Metensis 2 e
Theodosius Magnus Imp. an a S. Donato Ep. baptizatus? 773 f, an *evocarit hunc ad filiam a dæmone liberandam?* 774 b f 775 a
Theodosius Ep. Anastasiopolis in Galatia 6 sec. 34 e
† *Theonas Ep. Alexandr.* 3 sec. 352 c
Theophania Imp. mater Ottonis III 177 f 184 a
† *Theophila Martyr* 491 e
Theophilus Beauqui Ab. S. Georgii majoris Venetiis sec. 15 a b
Theotimus Diac. S. Basilii Ep. Amasæ 423 c
Theobaldus Com. Franc. addictus Hugoni Cluniac. 639 f
† *Thomas Patriarcha CP.* 7 sec. 58 59
† *Thomas de Aquino* 911 e *versus de S. Petro Martyre* 692 a b
Thomas Ep. Emonen. Ord. Prædic. 979 d
Thomas de Lentino scriptor Vitæ S. Petri Mart. 693 c
Thomas Firmanus Generalis Ord. Prædic. 14 sec. 978 d
Thomas Antonii de Senis Prior Ordinis Prædicat. 14 sec. 861 d e 915 f 969 e
Thomas Dominicus Confessarius S. Catharinæ Senen. 861 b 897 d 898 b 903 d 904 b 911 f 916 a b 926 d e 937 f
Thomas Naccius Ord. Prædic. 14 sec. 978 d 979 c
† *Thraso M. a S. Caio Papa baptizatus* 16 b
† *Tiburtius M. cum S. Sebastiano* 13 f 14
Tilbertus Ab. sepultus apud Riponenses in Anglia 635 a
† *Timothei et Appolinaris ecclesia Remis dotata* 627 f 632 e f
Timotheus intrusus Ep. CP. 6 sec. 374 d
† *Titianus Ep. Brixien.* 5 sec. 626 b

Timotheus Ep. Anastasiopolis in Gallia 6 sec. 45 d
† *Torpes M.* 481 b c 483 c d
Tranquillus an Episcopus Galliæ? 778 f
Tranquillus an Ep. Cabilonensis? 731 d
Tuda Ep. Lindisfarnen. 7 sec. 315 f
Tutelo monachus Sangallensis 479 f

U

† **U***daltricus Ep. Augustanus* 9 sec. 802 d
Udaltricus disc. S. Hugonis Ab. Clun. 636 f 654
Urbanus 11 Papa disc. S. Hugonis Ab. Cluniac. 637 a
Urbanus VI Papa 933 f 945 e 948 b
Urbanus VIII novum Officium præscribit de S. Catharina Senensi 861 a
† *Ursicinus Medicus M. Ravennæ* 570 b c
Ursus Ep. Olivolensis 9 sec. 358 b

V

V*alentinus et socii MM. culti in Helvetia* 480 a
† *Valentinus Ep. Placentianus* 13 sec. 394 a 395 d
Valentinus pater B. Helenæ Utinensis 257 f
† *Valeriani M. Reliquiæ Monachii* 991 b
† *Venantii ecclesia collegiata Turonibus* 337 b
† *Venerius Ep. Mediolan.* 175 a b d 497 d e
Veranus an Ep. Cabilonensis? 731 d
Veranus Ep. Cavelligen. non Cabilon. 788 f
† *Vibicius Ep. Treviren.* 30 f
Vice-Dominus de Nobilibus Ep. Placentianus 13 sec. 386 a
† *Victor M. Mansilensis eques cum dracone* 107 f *vici duo in Arvernia* 323 d
Victor Capellus Dux Classis Venetæ 15 sec. 133 e
† *Victoria V. M.* 23 Decembris 393 d
† *Vigilius Ep. Trident.* 781 b f 782 d
Vindricus Ab. S. Apri scriptor Vitæ S. Gerardi Episcopus Tullensis 208 d
† *Vitalis et Agricolæ reliquiæ an in Gallias delatæ* 499 c e
† *Vitus inter SS. Auxiliatores* 150 c *corpus in Corbeïensi monasterio* 173 c
Viventia mater S. Georgii Sardi Ep. 261 e
† *Vivianus Ep. Xantonen.* 646 f 647 f
† *Viventius Ep. Remensis* 766 f
Vulferus seu Hlfarius R. Merciorum 7 sec. 300 c 301 b

W

W*ala Ab. Corbeïæ frater S. Adelardi* 172 f
Waldgarius seu Waltherus Episcopus Verdensis 10 sec. 813 d
Walfridus Mengrins Marescallus Franciæ 98 e
Walkelmus Ep. Witonien. 11 sec. 793 b
† *Wandelinus Ab. in Trevirensi ditione* 263 e
Warinus Ab. Corbeïæ novæ 9 sec. 172 f
† *Wenceslaus Dux Bohemiæ honoratus a S. Adalberto* 182 e 201 f
† *Wenefrida Angla* 627 b d
Wernherus I Ab. S. Truderti 13 sec. 444 a
Wiboldus Ab. Stæbulen. 12 sec. 816 f 817 a
Wido Archiep. Viennæ. 12 sec. 666 d
Wido ex Com. Matisconensi monachus 11 sec. 640 a
Wigbertus Ep. Verdensis 813 d
Willenus Ab. an Riponen. in Anglia? 635 a
Willebaldus Archiep. Colonien. 8 sec. 814 b c
† *Willebaldus Ep. Bremensis* 8 sec. 814 d
Willelmus R. Alamanniæ 156 d
Willigisus

TOMI III INDEX HISTORICUS.

Willigisus Archiepiscopus Moguntinus 10 sec. 182 e
 183 e 186 e
Winfrius Ep. Licesfelden. in Mercii 7 sec. 304 c
Witbertus socius S. Egberti in Frisiam profectus
 317 a
Woythiech in Confirmatione dictus Adalbertus Epi-
scopus Pragensis 181 a

X

Ximenus pater S. Prudentii Ep. Turiason. 598 f

Y

Ymma soror SS. Pusinnæ et Lutrudis 168 a

Z

† *Zeno M. Nicomediæ* 22 Decembris 491 e
Zenonis Imp. Henoticon 372 c
Zoilus Ep. Amorii 6 sec. 54 e
 † *Zotici M. Reliquiæ Monachii* 991 b

INDEX TOPOGRAPHICUS.

A

Agina insula Peloponnesi, caput *S. Georgii* 133 e f 134
Ægyptus SS. *Victor, Maximus, Marcianus, Paulus, Germanus et alii* 6 Mart. 493
Africa, SS. *Catulinus, Saturninus, Chorus, et alii* xvii MM. 166 SS. *Faustinus, Victorinus, et alii* xxi MM. 268 SS. *Julius, Victorinus, Sircus, et alii* xx cum sociis MM. 420 *S. Gratus et alii* duo Mart. 623
Agennum ur. *Aquitaniæ* 749 c *S. Phœbadius Ep.* 368
Aiovia Castellum SS. *Carpus, Maurus Castus Diac. Hunsandus et Priamus Mart.* 492
Alemanica vulgo *Alemeneshes* in *Normannia* 66 d
Alexandria SS. *Corona V. Victor et socii* xxii et alii xxiv Mart. 267 *S. Leonides pater Origenis M.* 10 *S. Marcus Evangelista* 346 *S. Amanus Ep.* 361 *S. Victorinus M.* 573 SS. *Didymus et Theodora Mart.* 578 SS. *Germanus Presb. Prosdocus Diac. et Valentinus Mart.* 622 SS. *Pudentius et alii* iv et duo 623 *Dorotheus Presb. et alii* xxxix, inter quos *Secundinus et Pastor Epp.* 753
Alfama arx *Hispaniæ. Ordo equitum S. Georgii* 161 b
Almeria urbs *Hispaniæ* 732 c 734 f
Altinum in *Tarvisino* territ. *S. Liberatis* 494
Altissalian in *Mormis*, an in *Transisalanis* 628 b c
Amanthea urbs *Calabriæ* 780 c
Amasea urbs *Cappadociæ, Basileus Ep. M.* 420
Amastris urbs *Paphlagoniæ, Ecclesia S. Georgii* 138 a
Amorium urbs *Phrygiæ* 54 b
Anastasiopolis, urbs *Galatiæ. Theodorus Siceota Episcopus* 32 34 d
Ancla de Gociano opp. *Sardinia, Ecclesia S. Georgii Episcopi* 216 a
Ancyra, Metropolis *Galatiæ* i 32 c f 43 c
Angeliacum *S. Joannis monast.* 647 a 648 a
Anglia. Ordo Periscelidis seu Garterianus 159 e specialis cultus *S. Georgii ut Protectoris* 159 e 162 163 164
Anglonensis districtus *Sardinia* 215 f
Anicium, Podium *B. Mariæ* 333 c
Antiochia SS. *Philoet Agathopus Diaconi* 362 *S. Stephanus Ep. M.* 363 SS. *Euthymia, Leonides, Vindeus, Marius Mart.* 419 patria SS. *Guillelmi patris et Peregrini filii, Patronorum Foggia* 469 e SS. *Timia, Maurus, Attas Diac. Gemosa et Sadalis Mart.* 493 *Antiochia* ape *S. Georgii expugnata* 154 a
Antuerpia corpus *S. Monofria V. M. Romanæ* 47
Aphrodisia urbs *Thraciæ, et Cariæ. SS. Rodicianus et alii* xii, et *anonymi* xii 759
Aphusia ins. *S. Joannes Hegum. Catharorum exul.* 496 e
Aquicinctum, monast. *Belgii brachium S. Georgii* 136 137
Aquileia *S. Marcus Evang. Apostolus* 348 c 349 f
Aquisgranum Templum et Reliquiæ S. Adalberti Episcopi 179 f 180 a
Aquitania *S. Alpinianus Presb.* 485
Arbela in *Perside*, SS. *Josephus et Æithalas Mart.* 26 27
Ardmacha urbs *Hiberniæ An S. Forannanus Ep.* 819 b
Arelate. Reliquiæ SS. *Felices Presb. Fortunati et*

Achillei Diac. Mart. 98 e f martyrium *Danielis Anachoretæ* 271 272
Atgentanium op. *Galliæ. Corpus S. Mansueti Martyris* 366 368 d
Argubium monast. prope *Centulam* 445 b
Armenia *S. Nearchus M.* 12
Arvernina, patria *S. Roberti Ab. Casæ-Dei* 320 a
Asculum urbs *Italiæ. Corpus S. Sabæ M.* 264 c f
Asia *S. Maximus Martyr* 740
Assisium patria *B. Ægidii socii S. Francisci* 220
Atinum urbs *Campaniæ. S. Marcus Ep. et duo Presb. Mart.* 553 *S. Carus Ep. M.* 621
Avenio *S. Catharina Senen. evocata a Gregario II* 963 a b 970 c 971 c 972 b
Avennacum monasterio in *Campania S. Gundebertus Martyr* 627
Augusta Vindelicorum. Patria S. Gualfardi 837 f *Reliquiæ* 840
Augustodunum, patria *S. Hugonis Abbatis Cluniacensis* 644 a
Aunay sive Ounay in *Aquitania* 747 b 748 c
Aurum monast. *Galliæ prope Molismum* 679 a
Austrobandia ditio *Belgii B. Adelbertus Comes* 73
Antissiodorum *S. Heribaldus Ep.* 382
Axiopolis, urbs *Mysiæ inferioris S. Cyrillus M.* 419

B

Bajocassina urbs *Normanniæ* 343 d
Barga prope *Lucam. B. Michael Ordinis Minorum.* 988
Barala in *Gallo-Belgica. Templum S. Georgii* 113 b
Barcino Altare et cultus B. Peregrini Servitæ 846 f 857
Barrum op. ad *Sequanam* 679 e 680 b
Bastum monast. *Portugalliæ S. Senorina Abbatissa* 75
Baza seu *Batistana* urbs *Hispaniæ* 735 a
Beatia hodie *Bæzæ* urbs *Hispaniæ* 736 d
Begeri insula *Hiberniæ. Ecclesia S. Ibari* 175 c f
Benerkis in *Tolosana* diœc. *Corpus S. Phœbudii Ep. Aginnensis* 369 e
Berkinga monast. *Angliæ. Erconwaldus fundator.* 789 b 790 d
Berlasina, lacus cordis *S. Petri Mart. ejus Ecclesia* 700 a 692 a b 703 f 707 d
Bernavilla in *Normannia* ad mare 343 c
Berziacum Prioratus in agro *Matiscon.* 650 b
Bethlabuba in *Perside, Patria S. Josephi M.* 24 c
Bethnoadara in *Perside, patria S. Atthalæ M.* 24 d
Biterræ urbs *Galliæ. An recte adscripti SS. Afradi-sius, Carilippus, Agapius, Eusebius Mart.* 573
Blauburnum monast. *Sueviæ* 798 a
Bleso seu *Blesum* urbs *Galliæ S. Deodatus Ab.* 275
Bliterium castrum *Galliæ* 645 b 646 b
Bocleis, *Bussily* monast. *Tirasciæ fundatum* 825 a
Bononia *S. Tertullianus Ep.* 499 *S. Petrus M. a S. Dominico ad Ordinem admissus* 686 b c
Borbonium prope *Cluniacum* 648 c 649
Bosanhām seu *Bosebām* in *Anglia* 309 a
Boviniacum op. *Belgii* 822 a
Bracara in *Lusitania. Corpus S. Marci cognati S. Baraabe* 556 f *S. Petrus Ep. M.* 1010
Brauwiller monast. prope *Colon. B. Wolphelmus Ab.* 77
Brisacum opp. *Brisgovia ad Rhenum* 440 a
Brisgoia *S. Trudpertus eremita M.* 429
Brivas

TOMI III INDEX TOPOGRAPHICUS.

Brivas seu Brivata opp. Arvernæ 320 b 321 a
 Brixia S. Theophilus Ep. 499 Paulus I Ep. 623
 Bructeri seu Boruchtuarii populi German. 316 e
 318 a
 Bruchsalæ in Germ. SS. *Abrunculus et Bonosus* 31 d
 Burdegala, Caput S. *Entropii Ep. Santonen.* 734 a

C

Cabilo urbs Galliæ. SS. *Joannes, Desiderius et Flavius Epp. et Desideratus Presb.* 787 monasterium S. *Marcelli* 647 b 648 b
 Cadomum monast. Normanniæ 314 c
 Cadomum urbs Normanniæ 343 d
 Cadosia et Cadorum urbs Phrygiæ 53 d
 Cæsena urbs Italiæ *digitus S. Petri Mart.* 692 e
 Calcis-mons *Chaumont* in Arvernia 324 c e
 Camaldulum. *Petrus Teutonicus cremita* 477
 Cameracum urbs Belgii. *Reliquiæ S. Georgii* 117 c
 Campania Remensis et Catalaunensis 305 e
 Campedona in Suevia. B. *Hildegardis Regina* 797
ejus fundatio et restauratio 801 804
 Campercorrentum, Corisopitum 750 c f
 Cananecotarus civitas in Armenia 12 f
 Cantuaria, S. *Mellitus Archiep.* 283 corpus S. *Welfridi Archiep.* 314 b c
 Cappadocia, patria S. *Georgii M.* 125 b
 Cappara opp. Hispaniæ. *An recte adscripti SS. Calippus, Aphrodisius, Agapius, Eusebius Mart.* 575
 Calaris, *Domus natalis S. Georgii Ep. Suellen.* 1000
 Casa Dei monast. Arvernæ. S. *Robertus Ab.* 318
 Casinum. S. *Adalbertus Ep. degit* 183 f 184 a
 Castrum-arcuatum op. Italiæ 402 b e
 Castrum S. Joannis in Italia 401 c f
 Castrum Saracenum in Gallia. S. *Alpiniani corpus* 486 a
 Castrum-Unardum in Italia 401 b f
 Catharorum monast. S. *Joannes Hegumen. Conf.* 501
 Cella S. Mariæ de Caritate 647 a f
 Cellense monast. Trevis 670 f 677 b 678 b c
 Centula monast. Galli *Reliquiæ S. Georgii* 116 f 117 a
S. Richarius Ab. 445
 Chalcedon urbs Bithyniæ. *An S. Tychicus Ep.* 620 d
 Cherteseye monast. Angliæ S. *Erconwaldus fundator* 780 b 781 d 782 c
 Choziba laura in Galatia 38 f 40 a
 Cibalis urbs Pannoniæ SS. *Eusebius Ep. Pollio et Tiballus* 571
 Cicestra urbs Angliæ 308 b 309 a
 Cirtha et Lambesa in Numidia. *Agapius et Secundinus Epp. et alii XXIII. Item mulier cum 2 geminis et alii plurimi* 754
 Clara-vallis monast. prope Placentiam Ord. Cisterc. 385 f
 Cluniacum S. *Hugo Ab.* 636
 Colonia, *Reliquiæ S. Catharinæ Senen.* 980 c
patria S. Gerardi Ep. Tullensis 208 d hæresis Catharorum 687 b
 Colanum eremitorium Galliæ 671 a 678 b
 Colophon urbs Joniæ. A S. *Tychicus Ep.* 620 a
 Columbarium in Etruria. B. *Philippus Ord. Minorum mortuus* 408 a 409 e
 Comaclum urbs Ital. ad Padi ostia 358 d
 Comum. S. *Petrus Mart. educatus* 696 a *Digitus et sacellum ejus.* 692 d
 Concliate opp. Galatiæ 39 c
 Constantinopolis varix ecclesiæ S. *Georgii* 113 f 114 a
 Ordo equitum S. *Georgii institutus* 167 c d *Ecclesiu et corpus S. Marci Evang.* 347 d *Corpus S. Aniani* 361 *Reliquiæ S. Stephoni Ep. Antiocheni* 366 f
 S. *Macedonius Ep.* 372
 S. *Eulogias Xenodochus* 499

Corbeia monast. Galliæ S. *Paschasius Ratbertus Abbas* 466
 Corecra in Jonio mari SS. *Zenon, Eusebius, Neon, Vitalius Mart.* 567
 SS. *Saturninus et alii vi ex latronibus Martyres* 620
S. Cercyra V. 620
 Corduba SS. *Amator Presb. Petrus et Ludovicus Mart.* 806
 Cordula urbs Persidis SS. *Parmenius, Helymas et Chrysotelus Presb. Lucas et Mucius Diac MM.* 11
 Corfinium urbs Ital. S. *Pamphilus Ep.* 589
 Cremona S. *Petrus M. Inquisitoris munus exercet* 688 a
 Crispeum Valesii opp. 648 c 649 f
 Cruachadia in Hibernia, S. *Machalleus Ep.* 369
 Cyrene urbs Pentapolis prope Ægyptum. S. *Marcus* 350 e
 Cyzicum urbs Hellesponti SS. *Theognides, Rufus et alii vii Mart.* 624

D

Denia seu Dianium urbs Hispaniæ 739 b
 Diospolis urbs Palæstinæ. S. *Georgius Megalo-Martyr* 101 148 c
 Donofrontium op. Normanniæ 343 c
 Dononium Abbatia Belgii. B. *Adalbertus Comes* 73 c
B. Ava V. 635
 Dordonium, *Dourdin* in Britannia Armorica 339 a
 Dorylæum opp. Phrygiæ 58 f 60 d
 Druynorum monasterium in Galatia 46 d
 Dure opp. Sardinæ. *Ecclesia S. Georgii Ep.* 216 a

E

Eborac urbs Lusitaniæ. Caput S. *Lucii* 4 c
 Eboracum urbs Angliæ. S. *Wilfridus I Archiep.* 294
S. Wilfridus 2 Archiep. 627
 Eginonda in Hollandia. *Corpus S. Materniani Ep. Remensis* 766 f
 Elia urbs Angliæ. *Reliquiæ et oratorium S. Zux* 503 f
 Enistratum in Galatia 39 c
 Eugubium. *Reliquiæ SS. Mariani et Jacobi, item Secundini et Agapii MM.* 755 c
 Eurcea urbs Epiri. S. *Donatus Ep.* 773

F

Fabrianum opp. Piceni B. *Franciscus Ord. Minorum* 89 *Degit B. Ægidius Minorita* 224 f
 Fauces op. Sueviæ. 808 f
 Ferraria. *An caput S. Georgii* 111 d. *ejus antiqua veneratio* 112 d
 Firinum opp. Piceni S. *Sophia V. M.* 741
 Flix olim Ibera urbs Hispaniæ 738 d
 Florentia, S. *Petrus Mart. Inquisitor degit* 688 c
S. Catharina Senen. pacem componit 927 f 945 c
 963 966 967
 Floriacum, *Accedit S. Adalbertus ut honoret S. Benedictum.* 187 c 195 f
 Florinæ op. Belgii 825 b 826 c 830 a b c
 Foggia in Apulia SS. *Guillelmus pater et Peregrinus filius Patroni* 469
 Foreste monast. prope Centulam 445 b 450 b
 Forolivium urbs Italiæ. S. *Mercurialis Ep.* 760 B.
Peregrinus Latiorus Ord. Servorum B. Mariæ 845
 Friburgum opp. Brisgoyæ 441 d f
 Frisiæ S. *Egbertus habitus Apostolus* 316 d 317 f
 Fundi urbs Campaniæ Patria S. *Soteris Papæ* 5 f

G

Galilæa, patria S. *Marci Ep. Atinensis* 538 f
 Gallia

AD ACTA SANCTORUM APRILIS.

Gallia hæresi Catharorum et Albigensium infecta	
687 c d	
Gangræ S. Macedonius Ep. CP. mortuus et sepultus	
375 b	
Gedanum S. Adalbertus convertit multos	188 a
Genua Ordo equitum S. Georgii	161 b templum S.
Zitæ Virginis	503 e
Germia urbs Asiæ	53 a
Gerunda urbs Catalanæ. S. Daniel anachor. M.	269
Gladbacum monast. in agro Juliac. B. Wolphelmus Ab.	79 f 80 d
Gnesna urbs Poloniæ. Corpus S. Adalberti Ep. Praga.	177 a 179 d ibi Missam celebravit ante Martyrium
	197 d
Gordiana regio Asiæ	42 f
Gornacus fluvius Galliæ	666 a e
Geronium op. in Cenomanicis	342 d
Gorzia monast. prope Metas	809 f
Gratianopolis urbs Galatiæ	42 e

II

Habsburg Comitatus 7 sec.	432 b et seqq.
Hasteria Abbatia Belgii	827 d 829 a
Helia regiuncula Hiberniæ	585 a 586 e 587 588
Heliopolis urbs Galatiæ primæ	40 e
Helmwalseshuisen monast. Westphaliæ. Reliquiæ SS. Modoaldi, Auctoris, Aprunculi et Bonosi. Epp. Trevirensium.	31 d
Henniacum in Belgio prope Duacum. S. Proba V. M. et Germana V.	583
Heraclea urbs ad Pontum Euxinum	43 b
Hervordia op. Saxonie inferioris. S. Pusinna V.	167
An fuerit corpus S. Proba V. M.	584 d
Houle Baronatus prope Cortracum in Flandria Cultus S. Eutropii Ep. Santonensis	744 b
Hibernia. S. Egbertus Preb. vixit	315 f
Hierosolyma, canobium S. Georgii	154 f ejus ope expugnata
	155
Hispellum in Umbria S. Fidelis	377
Humacus in Istria	358 a e
Humolarium monast. in Veromanduis	825 a 826 c
Ily insula Scotorum. S. Egbertus Preb.	315

I

Iaceum monast. Galliæ	276 c 277 b
Iconium Victoria ope S. Georgii obtenta	156 a
Ilerda vulgo Lerida urbs Hispaniæ	738 d
Illiberis urbs Hispaniæ. S. Gregorius Ep.	272
Illicum opp. Hispaniæ An passu S. Corona V	267 e
Ingelhemium op. Germaniæ. Ludovicus Pius obiit	806 f
Imlacensis Episcopatus in Hibernia	724 f
Insulæ urbs Flandriæ. Reliquiæ S. Vitalis M.	569 f
Iopolis opp. Galatiæ. Cultus S. Euretæ M.	36 d

J

Janna pro Genua	927 a b
Julium urbs Pomeraniæ. Templum S. Adalberti Episcopi	180 b

L

Lambesa urbs Ep. Numidiæ. Martyres multi	754
Laodicea urbs Syriæ S. Lucius Ep. 1 sec	4
Laoniensis diocesis in Hibernia	724 d
Larissa opp. Hispaniæ. An passi SS. Eusebius, Neon aliique?	265 c
Lavallum op. Cenomanensis agri	337 f
Laudunum S. Proba V. M.	583 c
Laudunensis ager. Patria S. Ermini Ab et Ep.	378 e
Laus Pompeia urbs Ital. S. Daniel M.	17
Lesina urbs Apuliæ SS. Alexander, Firmianus, Primianus, Tellurius Mart.	581

Libicium Bohemiæ, Ecclesia a S. Adalberto dedicata	200 e
Limericum urbs Episc. Hiberniæ	722 f
Lindeseia provincia Angliæ	790 b 791 b
Linsdisfarna insula. S. Wilfridus monachus	297 c
Lobium monast. Belgii. S. Erminus Ab et Ep.	378
Londinum S. Mellitus Ep.	283 S. Erconwaldus Ep.
	789
Luca S. Antonius Presb. Eremita	481 S. Zita V.
	592
Lugdunum SS. Epipodius Alexander et 34 MM.	7
S. Rusticus Ep.	371
Lusiacum opp. agri Nivernen.	330 e
Lusignanum opp. Ital.	397 d 398 b
Lusitania Corpus S. Cati M.	17 d
Lydda urbs Palæstiniæ S. Georgius Megalo-Martyr	101
Lydia prov. Asiæ. S. Zeno Ep. Genesius et alii vi Martyres	492

M

Mæon pagus Etruriæ. S. Anselmus Mæonensis	318
Magdeburgi studuit S. Adalbertus Ep. Pragen.	180 f
Malleacum monast. in Pictavio	653 f 646 b
Mamelianum op. Italiæ	397 e 398 b
Mantileium in Normannia. S. Guillelmus Firmatus	336 b 339 a 341 c
Marcilliacum in Gallia	794 d 795 b
Marciniacum monast. Virg. prope Ligerim a S. Hugone Ab Cluniac. fundatum	640 641 645 c 662
Masama in Galatia	41 a
Mausiacum Ab. Galliæ	650 f
Mazanea opp. Galatiæ	41 b
Mediolanum. S. Marolus Ep.	174 S. Valeria uxor S. Vitalis M.
	568 hæresis Catharorum infecta
	686 c f S. Petrus Mart. Inquisitor
	687 f
Meduana opp. Cenomanniæ	342 d
Melitena vel Melitina urbs Armeniæ. Corpus S. Polyeucti M.	12 f S. Hermes miles, Eppeus Presb.
	492
Milpidius et Hermogenes Mart.	
Medolunum urbs Galliæ. Actum de Episcopatu erigendo	31 f S. Wilfridus ægrotat
	312 a
Mengen ad Danubium	442 c
Metamaucum Venetiis	356 b 358 d
Methon urbs Peloponnesi	635 b
Metis S. Gramatus Ep.	372
Milstadium. Sedes Generalis Ordinis S. Georgii	157 a
Mitilene urbs Lesbi. Ecclesia S. Georgii	144 a
Mnozenia in Galatia	41 b
Moguntia. Ecclesia S. Georgii constructa	6 sec.
	113 b
Mogus flu. aliis Moenus	444 d
Molismum monast. Galliæ S. Robertus 1 Ab.	671 c d
Mona ins. Hiberniæ S. Machaldus Ep.	369
Monachium. Reliquiæ S. Cui Papæ	991 b S. Soteri Papæ
	991 a et aliorum Sanctorum
	991 992
Monasteriolum vicus duplex Arverniæ	327 b
Monciacum novum et vetus prope Parisios	72 a
Monciacum in ditione Ludovici R. Germaniæ	9 sec.
Corpus S. Opportunæ eo delatum	70 a f 71 e
Mons-Alcinus in Etruria. B. Philippus Ordinis Minorum	407
Mons-Beliar. opp. Alsatiæ	441 f
Mons Guasconis, Mons Gausonii, Mon gagon.	324 be
Mons-Laturcus monast. Cisterc. An ibi corpus S. Prudentii. Ep. Turiason.	594 b c d e f
Mons-Lanæ monast. Cisterc. Placentiæ	391 b
Mons-Martyrum Prope Parisios.	366 c f
Mons-Pessulanus	440 f 441 f
Mons-S. Sabini. Patronus S. Vitalis M.	569 e
Mons-Segredi. patria S. Ziti V. Lucensis	505 b
Mouticianum	

Monticianum in Hetruria. *B. Antonius Ordinis Eremit. S. Augustini* 841
 Morimundus Coronatus monast. Ord. Cister. in ditione Mediolanensi 387 d
 Moritonium op. Normanniæ. *S. Guilielmus Firmatus* 336 342 e
 Muratum opp. Arverniæ 330 f
 Murcia urbs Hisp. 734 f
 Murianum ad Venetias. *Corpus S. Donati Ep.* 773 e

N

Naesson in Perside, patria *S. Acepsimæ Ep. M.* 23 d
 Nagera op. Hispan. *An ibi corpus S. Prudentii Ep. Turiasonensis* 594 b c d
 Neapolis. *Antiqua veneratio S. Georgii* 111 e *Corpora SS. Alexandri, Firmiani, Primiani et Telurii Martyr. Translata* 581 e f *S. Severus Ep.* 773
 Neapolis urbs Cypri. *An S. Tychicus Ep.* 620 d
 Neustria pro Normannia sumpta 8 sec. 64 e
 Nicomedia *S. Georgius passus* 108 *SS. Eusebius, Neon, Leontius, Longinus et 4 Socii MM.* 263 *Basilus Ep. Amasæ ibi Martyr.* 420 *S. Anthymus Ep. M. cum suo grege* 487 *Germelina, Lætissima et alii xi Mart.* 493 *SS. Prudentius Martialis et alii viii Mart.* 622
 Nongentum opp. Pertici agri 653 d
 Novaria urbs Italiæ. *S. Laurentius Presb. M.* 772
 Novelaria op. Ital. *Corpus S. Caii Papæ anno* 1622 *delatum* 16 f
 Numidia *SS. Manilius, Donatus alii 4 et 72 Lucianus et* 170 *Mart.* 377
 Nurnberga, *Ostensio Reliquiarum* 731 a
 Nussio seu Novesium opp. ditionis Colonien. 83 d

O

Olivola pars urbis Venetæ 358 b e
 Ossier opp. Sardinia. *Ecclesia S. Georgii Episcopi* 216
 Osnabrugum urbs Westphaliæ. *Reliquiæ S. Leontii M.* 266 d
 Oximum opp. Normanniæ 64 f

P

Paninorum opp. in Galatia 39 c
 Panormus *An ecclesia antiqua S. Georgii* 111 e *Templum S. Ziti V.* 303 f
 Papia Congressus *SS. Adalberti et Gerardi Epp. et Majoli Abbatis.* 210 e
 Parisii *Reliquiæ et ecclesia S. Opportunæ Abb.* 62 e *brachium* 72 f *An Reliquiæ S. Georgii? altare a S. Germano consecratum.* 112 e f *Monasterium a S. Clotilde conditum* 113 a
 Passiniacum Abbatia Italiæ 972 e
 Paredum monast. Galliæ 660 a 667 c
 Paterniacum monast. Galliæ 643 c
 Pausio vicus Companiæ in Gallia *S. Pusinna sepulta* 172 c
 Pentapolis in Ægypto *S. Marcus* 450 d
 Perfigas op. Sardinia. *Ecclesia S. Georgii Ep.* 213 f
 Permetania opp. Galatiæ 55 e
 Persis. *Acepsinus et alii xiv Episcopi, in Presbyt. ii Diaconi.* 250 *Clerici, Tarbula V. alii* 26000, *et innumerabiles MM. sub Sapore* 19
 Perusium. *Obitus et sepultura B. Ægidii Minoritæ* 220 221 d *SS. Valentinus, Marcianus, et alii viii Martyres.* 623
 Pertensis Pagus Galliæ apud Catalaunenses. *patria S. Pusinnæ* 167 f

Pessinus seu Pesinuntium Metrop. Galatiæ 32 f 34 f
 Petrocorii. *Corpus S. Phabadii Ep. Aginnensis* 369 d
 Pinarolium in Pedemontio. *SS. Mauritius, Georgius et Tiberius Martyres Thebæi* 268
 Pinnatense monast. Hisp. *Corpus S. Indoletii Ep.* 732 e
 Pisa *S. Catharina Senen. patrat miracula* 617 c d *Reliq. B. Michaelis Bargensis* 988 e
 Placentia urbs Italiæ. *S. Franca Abb. Ord. Cister.* 383 *Capitulum et articulus digiti S. Petri Mart.* 692 b
 Podium-Bonitii in Hetruria *B. Luchesius 3 Ordinis S. Francisci* 600
 Polunniacum in Velaunis 333 d
 Polymartium op. Etruriæ. *S. Anselmus Maconensis* 318
 Pontes opp. Aquitaniæ 747 a 748 c
 Pontivum mon. Galliæ. *Patria S. Richarii* 447 d
 Portus-Ballii in Normannia. *Reliquiæ et Ecclesia S. Georgii* 116 a b
 Praga. *S. Adalbertus Ep. M. in Prussia* 176 *Pars Evangelii manu S. Marci scripti* 340, e f *an etiam pars corporis* 349 a b *Reliquiæ S. Petri Mert.* 693 c *S. Gerardi Ep. Tullen.* 1000 d *S. Coronæ V.* 1004 e
 Procinacum in Aquitania 793 d 746 c
 Privasacum op. Rutenensis ditionis 333 c
 Prusa urbs Bithyniæ *SS. Patricius Ep. Acacius, Menander et Polyamus Presb. Martyres* 582
 Prussia. *S. Adalbertus Ep. Pragen. obit Martyr.* 176 188

Q

Quinceium monast. Cisterciense in Gallia 681 d 682 d
 Quintawic portus, nunc Estaples 454 b

R

Rama seu Ramula in Phœnicia *Ecclesia antiqua S. Georgii, a Latinis restaurata* 110 d e
 Ramel castrum Syriæ, *Ecclesia S. Georgii,* 143 e
 Rapallum in ora Genuensi 390 b
 Ratense op. *S. Petrus Ep. Bracarem. M.* 1010 e 1011 d
 Ravenna *S. Vitalis M.* 368 *S. Liberius Ep.* 621
 Reate urbs Italiæ. *Degit ibi B. Ægidius Minorita* 225 c
 Reini *SS. Bova Abb. et Doda Sanctimon. II. 285 S. Muternianus Ep.* 766
 Rippon monast. Angliæ *fundatum a S. Wilfrido* 298 e 300 c 310 d 313 d
 Rosiacum monast. Galliæ *S. Alpiniani corpus* 485 e
 Roma *S. Soter Papa 4 S. Cuius Papa 13 S. Leo Magnus. 14 S. Cletus Papa 413. S. Marcellinus Papa, Claudius, Quirinus, Antonius MM. 416 Primitius et Aurelius MM. 419 SS. Nobor, Silvius, Vitalis, Felix, Nonna MM. 166 SS. Sabas Gothus et 70 milites MM. 263 S. Quirinus Ep. M. 759 Corpus S. Catharinæ Senen. 980 983 Caput S. Georgii M. 111 c d S. Adalbertus Ep. Pragensis monachum ibi agit* 183 *brachium, in eccl. S. Bartholomæi* 177 d *titulus Cardinalitius S. Vitalis M. assumptus* 569 e
 Roscrea urbs Hiberniæ *S. Cronanus Ab.* 583
 Roya in Picardia *Ecclesia collegiata S. Georgii* 151 b
 Rubum vulgo Revo in antiqua Calabria. *Potronus S. Cletus Papa* 415 d

S

Sagium urbs Galliæ *S. Opportuna Abbatisa* 62
 Salernum.

Salernum *Digitus S. Catharinæ Senen.* 980 c
 Samos insula. *S. Leo Ep.* 633
 Santonæ urbs Aquitanix *S. Eutropius Ep. M.* 742
 Sandicus portus Cantii 300 c
 Sardes urbs Asiæ *S. Clemens Ep. 1 sec.* 4
 Sardinia in 4 partes divisa 217 a
 Savigneium in Normannia 339 b
 Scarde seu Scardona urbs Episc. Dalmatiæ 68 e
 Schiros insula Archipelagi. *S. Georgius miraculis clarus* 149
 Scotia pro Hibernia sumpta. patria *S. Forannani* 817 f 819 b 826 f
 Scudri opp. Asiæ 60 e
 Senæ urbs Italiæ *B. Alda sive Aldobrandesca vidua 3 Ordinis Humiliatorum* 471 patria *B. Antonii Augustiniani* 841 c *S. Catharinæ Senensis* 861 868 c *caput ejus.* 979 f
 Senones urbs Galliæ *S. Lea Episcopus.* 34 *Reliquiæ S. Georgii* 118 c *S. Arthemius Ep.* 584
 Siberis fluvius Galatiæ 41 b 43 c
 Siceon opp. Galatiæ *S. Theodorus Siccota.* 34 d
 Sigeburgum monast. in diœcesi Colonien. *B. Wolphelmus Ab.* 80 a
 Silvanectum urbs Gall. corpus *S. Opportunæ delatum* 72 b
 Sina mons. Sedes Episcopalis 149 b
 Sithuense *S. Bertini monast.* 639 b
 Smyrna urbs Asiæ *S. Apelles Ep. 1 sec. 4 Ecclesia S. Georgii nunc in honore* 150 a b
 Selesiense monast. *S. Wilfridus ædificat.* 308 b
 Sozopolis urbs Phrygiæ 54 a aliæ variæ 54 f
 Sprengerszebach monast. Germ. *Reliquiæ S. Aprunculi.* 30 f
 Stallington castrum Angliæ 790 b
 Stetinum urbs Pomeraniæ. *Templum S. Adalberti Episcopi* 180 c
 Strigonium urbs Hungariæ. *Templum S. Adalberti Episcopi* 179 f
 Svellum urbs Sardinix *S. Georgius Ep. 215 Ecclesia, effigies, cæmeterium S. Georgii Ep.* 1002 b
 Subuo urbs Ital. *S. Pamphilus Ep.* 589
 Sultzberg. opp. Alsatiæ 444 f
 Sutria urbs Italiæ 660 e 661 d
 Syracusa urbs Siciliæ. *SS. Evodius, Hermogenes et Cullista eorum soror MM.* 362 *S. Robertus Ab.* 381

T

Tarsis urbs Ciliciæ *SS. Castor et Stephanus MM.* 487 *SS. Afrodissius Malina et alii 170 Carilippus Presb. Agapius Eusebius Mart.* 573
 Teresium opp. Arverniæ *Thiers* 328 b
 Thalaborgh in Xantonibus 745 d 747 a
 Theodonis-villa ad Mosellam. *B. Hildegardis Regina obiit* 798 a
 Toletum *Reliquiæ S. Soteris Papæ* 6 e
 Tolonum seu Telo urbs maritima Provinciæ 928 b d
 Tolosa *Reliquiæ S. Georgii* 118 e
 Tornodorum monast. Galliæ 670 f 677 f *S. Michomeres* 784
 Tortosa olim Dortusa urbs Hispaniæ 738 d
 Trajectum ad Mosam *Reliquiæ S. Georgii* 137 f
 Trajectum ad Mosam *S. Quirillus Ep.* 786
 Trapezæ in Galatia 36 e

Trecæ urbs Galliæ *S. Exuperantia V.* 423 *S. Melanius Episcopus* 29
 Treviri *S. Abrunculus sive Aprunculus Ep.* 30
 Tridentum *S. Maxentia mater S. Vigili Ep.* 781
 Trzemesno monast. Poloniæ. *Corpus S. Adalberti Ep. Progen.* 176 f
 Tuitium monast. e regione Coloniæ 83 b d
 Tullum urbs ad mosellam *S. Gerardus Ep.* 207
 Turiaso urbs Aragoniæ. *S. Prudentius Ep.* 593
 Turonia. *invisitur S. Martinus a sancto Adalberto* 187 c 195 f
 Turones, patria *S. Guilielmi Firmati* 337 a
 Tymber op. Nordhumbriæ. *S. Wilfridus incarceratus* 306 f

U

Uccionensis Abbatia *S. Crispini* 649 e
 Urcitana urbs Episc. Hispaniæ. *S. Indaletius Episcopus* 731 732
 Utinum urbs Fori-Julii. *B. Helena vidua Ordinis S. Augustini* 249

V

Valentia urbs Hispaniæ sub Mauris 11 sec. 738 c
 Valentia urbs Galliæ. *SS. Felix Presb. Fortunatus et Achilles Diac. MM.* 98
 Vallis-coloris monasterium Galliæ 671 d
 Valva urbs Episc. Italiæ 589, 590
 Vapingum urbs Episc. Galliæ 630 d
 Vecta insula a *S. Wilfrido conversa* 308 c
 Vegia ins. maris Ionii 633 c
 Velanensis ditio Arverniæ 328 b
 Venetiæ Caput *S. Georgii M.* 133, *item brachium 134 corpus S. Leonis Ep. ex insula Samo* 633
 Verda in Saxonia inferiore *S. Guibertus Ep.* 811
 Vernonium oppidum Normanniæ *Patria S. Adjutoris.* 832 a d e f
 Verona *S. Lucidius Ep.* 428 patria *S. Petri Martyris* 686 a *ejus digitus* 692 f *S. Gualfardus Solitarius* 836
 Vitreium in Britannia Armorica 338 f
 Vettonium opp. Umbriæ 246 d
 Vianum opp. Italiæ apud Placentinos 246 c
 Vienna urbs Galliæ. *S. Julianus Ep.* 30 *S. Clarentius Episcopus* 376
 Vindocinum urbs Galliæ. *Reliquiæ S. Eutropii Ep.* 744 b
 Vintimilium opp. Liguriæ 946 e

W

Walciodorum Monast. Belgii. *S. Forannanus Abbas* 816
 Wallia *S. Senanus Conf.* 627
 Wendling opp. Sueviæ 444 d

Z

Zacynthus insula Ionii maris 633 c
 Zelandia, patria *Petri Teutonici eremitæ Camaldulensis* 477 a 478 a

INDEX ONOMASTICUS

A

A biaticus, nepos	401 d
Absida, fornix supra concham	6 c
Acciactus, debilis	520 d
Accisa, tributum	746 d
Accostare, adungere	528 f
Acuties, acumen	910 c
Adminiculatio, auxilium	824 b
Adventatus, appulsus	821
Advincta, intortitium, cereus	528 c
Advocatia, patronatus	440 b
Agiliter, facile	964 c
Agillime, facillime	902 a
Agna, casta	580 a
Agonotheta, pugil	830 d
Agriculator, agricola	232 d
Agripennum, Arpentum, Fr. Erpan jugerum	72 e f
Albor, albedo	613 d
Aldermannus, senator	789 f
Almitas, sanctitas	484 c
Alte vel basse magni aut parvi momenti	965 c
Altivodus, prudens	606 d
Amaritas, amaritudo	750 a
Ambulatio, ambo, suggestum	203 e
Amphorula, parva amphora	938 e
Annatus, senior	290 e
Annotinum Pascha, Sabbatum in Albis	707 f
Anteritas priorum, Majores	78 e
Anticulæ, fulcra	459 d
Aorasia, cæcitas	440 b
Appendiciæ, appendicium jura fundo adnexa	81 e
747 f	
Appodiare, acclinore, niti	531 c 933 e
Apostema, æ. feminine	245 e
Appretiare, æstimare	934 a
Archisterium, monasterium	571 d
Architectari, moliri	24 f
Arista piscis, spina	343 d
Arteticus, arthriticus	396 c
Ascysterium, monasterium	731 b
Associare, comitari	995 d
Aspreto, asperitus	780 b
Assides, asseres,	395 d
Astantia, auxilium	901 c
Auctorizare, legitime confirmare	81 e 824 a 828 b e
Avoculatio, cæcitas	525 c
Avoculatus, cæcatus	525 e
Avoculus, cæcus	516 a 517 e
Aurigare currum, gubernare	79 d
Azzurius, ceruleus	625 b

B

B actitor, malleator	520 b
Bachania, furor, rabies	117 c
Bajardi equus in fabulis notus	235 l
Baldechinum, umbella	500 d
Balneare, humectare	938 c
Balneaticum, balnei pretium	777 b
Bandum, sententia exilii	843 c
Bannus districtus, territorium	829 f
Barbitonsor, tonsor	996 a
Bathinodium tributum pro nuptiis solvendum servis glebæ	830 b
Batillus, lingua campanæ	333 d
Aprilis T. III	

Batrachus, rana	218 a
Battentes, flagellantes se	844 d
Beccarius, macellarius Fr. Bouchier	616 f
Beneficatus, beneficio affectus	226 a
Binda, fascia	525 b
Biretum, pileus	690 e
Bladum, frumentum	605 a
Blava, ardesia	397 a
Blava, messis, frumentum	387 a 525 b
Boiæ, manicæ	394 c
Bosculus, silva	639 a
Brancha, pes ferinus cum ungibus	529 b
Brandonum, fax cerea	400 c
Bricia, mica	388 f
Brunus, fuscus	724 b
Burgensis, civis	333 b
Bustare, sepepire	79

C

C aballarium feretrum, lectica	789 e 791 d
Calcineus murus, lateritius	486 a
Calcitrosus equus, recalcitrans	230 b
Calculeus, calculosus	343 c
Caldarium, vas æneum	997 a
Calderario, fover uhenorum	397 b
Cambire, commutare	595 a
Cambitio, commutatio	674 a
Camicia, indusium, tunica linca	251 f 609 e
Campanal, campanile	465 d
Campanea, planities camporum	393 b
Campellus, campus palustris	72 d
Cancellare, expungere, abolere	529 a
Cancrizari, gangrena effici	901 a
Candellum, candela	530 b
Cannicanna, an caricaria?	225 b
Cantinnaria, Cellarii præfecta	389 b
Capicerius, primus inter Canonicos	72 f
Capere, decernere	625 b
Cappanna, tugurium	530 b
Captivare, captivum tenere	300 a
Cardetum, ubi cardui crescunt	360 c
Carestia, caritas annonæ	602 e
Carpentarius, faber lignarius	749 a
Carruca ossea, ludicri puerilis genus	616 e
Casatus, incola	151 f
Cassa, cupia	513 c
Cassare, abolere	528 c
Cassari, frustrari	331 b
Catalepticus, epilepticus	794 e
Cataracti fumus, morbus in oculo	997 c
Cathedraticus, lector Theologiæ	993 d
Catta, felis	872 b
Cavallerus,	736 c
Cavaliarius, eques Καβαλλῆριος	161 e
Cavalcata, pompa equestris	538 b
Cavilla, clerus ligneus	747 e
Cavriola, caminus	396a
Cavilla, malleolus pedis	724 c
Cantum, septum, muceria	77 c
Caza, capsu	388 b 397 b
Celere, celeriter	452 e
Cendatum, byssus subtilis	400 a
Ceraptata, candelabra	564 f
Certitudinaliter, certo	229 c 745 e
Cerursicus, chirurgus	613 c 616 a
Chlorosaura, venenatus serpens	57 f

AD ACTA SANCTORUM APRILIS.

Chronica passio, <i>per intervalla recurrens</i>	326 c	Diminuculum, <i>diminutio</i>	795 f
Cincinnatiū pilus, <i>crinis</i>	235 f	Disciplinabilis, <i>rationabilis</i>	504 e
Cincta, <i>cingulum</i>	522 e	Discordiosus, <i>contentiosus</i>	513 b
Cionco, <i>cioncare, truncus, truncare, alias ebrius, inebriare</i>	337 c	Distanter, <i>procul</i>	935 f
Clamare, <i>appellare accersire</i>	603 b	Districtualis, <i>incola districtus</i>	857 b
Clinare, <i>inclinare</i>	515 f	Disturbium, <i>periturbatio</i>	75 f 948 d
Cocina, <i>coquina · cocinarius, coqus</i>	225 d	Dogmatizare, <i>docere</i>	305 a
Coessentia, <i>præsentia</i>	571 a	Dominicatura, <i>dominium</i>	674 a
Cognata, <i>uxor fratris</i>	937 a	Dominicatum beneficium, <i>dominium</i>	829 f
Collateralus, <i>lateri junctus</i>	644 f	Dubietas, <i>ambiguitas</i>	558 f
Cole-coecon, <i>an magnum granum?</i>	49 b	Ducamen, <i>ducatus, ductus</i>	820 d 821 b
Comitatenses, <i>rustici</i>	246 e	E	
Comitiva, <i>comitatus</i>	938 c	Ellipticus, <i>defectuosus</i>	808 f
Commune, <i>respublica</i>	528 f	Effigatio, <i>figmentum</i>	100 c
Compatriota, <i>ejusdem patriæ</i>	838 a	Egestas, <i>infirmas</i>	459 c
Compilative, <i>succincte</i>	993 a	Eliberare, <i>liberare</i>	580 b
Confalonarius, <i>vexillifer</i>	980 b	Emutire, <i>edicere, proloqui</i>	775 f
Confratissa, <i>soror</i>	717 f	Enormitare, <i>normam excedere</i>	828 a
Conjecturare, <i>conjectura assequi</i>	895 e	Endica, <i>cumulus frumenti</i>	608 a
Consecratalis, <i>secretorum particeps</i>	212 c	Entheca, <i>capsa</i>	315 d
Consolare, <i>consolari</i>	996 e	Entoma, <i>insectum</i>	76 c
Conspectare, <i>conspicere</i>	76 e	Epilogare, <i>compendio narrare</i>	868 d 877 c
Contastatus, <i>impeditus</i>	247 d	Equitaturæ, <i>jumenta</i>	751 b
Contentari, <i>complacere sibi</i>	874 f	Esibilis, <i>cibus</i>	897 b
Contracta, <i>contrata, vicus</i>	226 e 516 b 517 f 839 a	Essendo, <i>existendo</i>	514 f
Contumeliare, <i>contumelia afficere</i>	580 a f	Exemplaritas	995 f
Conventiale scriptum, <i>instrumentum portionis</i>	627 f	Exenia, <i>exenium, munus</i>	455 f
Convicinium, <i>vicinia</i>	895 b	Exceptare, <i>excipere</i>	401 e
Coopertura, <i>operculum</i>	746 e	Excolata, <i>apostema</i>	247 c
Coppolino, <i>pilcolus</i>	536 e	Exfructare, <i>totos fructus percipere</i>	233 f
Cornuzula, <i>insectum noctu lucens</i>	394 f	Exiliare, <i>in exilium mittere</i>	85 d
Costa, <i>latus</i>	397 d	Expalmare, <i>palmais cedere</i>	579 e
Cotta, <i>vestis linea sacra, superpelliceum</i>	850 c 990 e	Explantatus, <i>evulsus</i>	342 c
Coxia, <i>cora, crus</i>	531 d	Expropriare, <i>spoliare</i>	236 f
Credentia, <i>fides, opinio</i>	528 c	F	
Crementum, <i>incrementum</i>	284 b	Fabella, <i>sermo</i>	181 f
Crepatura, <i>hernia</i>	995 b	Facta, <i>res, negotia</i>	507 b
Croca, <i>crocia, creccia, fulcrum auxiliare</i>	388 a 394 d	Factivus, <i>practicus</i>	888 b
	459 d 518 b	Fallum, <i>erroror, delictum</i>	525 b
Crollare capite, <i>caput agitare</i>	529 a	Famellus, <i>servulus</i>	780 e 781 e
Cucuminiū, <i>lanx profundior</i>	140 e 143 a	Fanones, <i>scu fanones, vexilla</i>	456 d
Cullea, <i>scrotum</i>	516 b	Feodum, <i>feodalis fundus clientelaris</i>	825 f
Cultra, <i>culcitra stragulum</i>	958 d	Ferventia, <i>devotio</i>	850 f
Cuppa, <i>ras</i>	997 b	Fervorosus, <i>fervens</i>	241 e
Curialiter, <i>urbane</i>	510 c	Festinantia, <i>festinatio</i>	359 d
Curricula, <i>prædiolum</i>	72 c	Festivare, <i>festum agere</i>	794 c
D		Fiancum, <i>latus</i>	520 e
Dæmoniesus, <i>energumenus</i>	592 e	Filare, <i>nere</i>	712 e 998 b
Deardificare, <i>scandalizare</i>	231 f	Fiendus, <i>faciendus</i>	893 c 901 b 930 c
Debaechatus, <i>ebrius</i>	911 e	Firmaculum, <i>clavus, fibula</i>	680 f
Debriare, <i>implere</i>	80 e	Firmare, <i>claudere</i>	508 a 746 e
Decurare, <i>nimis curare</i>	340 b	Firmare se, <i>subsistere</i>	696 e
Defectus, <i>deformatus, collapsus</i>	6 c	Flasco, <i>phiala linea, amphora</i>	452 c 895 c
Defensare, <i>defendere</i>	100 f	Formula, <i>imago</i>	144 e
Demutatio, <i>translatio</i>	314 a	Fossatum, <i>fossa</i>	359 d
Denariata, <i>mera, Franc. deurée</i>	233 f	Freda, <i>lotus in ecclesia</i>	382 c
Dentata, <i>morsus</i>	530 f	Frigoriticus, <i>febricitans</i>	113 d
Depecuniare, <i>spoliare pecuniis</i>	442 d	Frontose, <i>arroganter</i>	962 a
Deramare arborem, <i>excutere ejus fructus</i>	386 f	Frustites, <i>penuarii præfectus</i>	225 e
Derobare, <i>spoliare</i>	394 f 401 a	Furnarius, <i>pister</i>	394 c
Detentare, <i>reservare</i>	610 d	Fustis, <i>arbor, truncus</i>	451 f
Deteriorari, <i>deterior fieri</i>	213 e	Fusum, <i>ferrum teres</i>	395 c
Detumulatio, <i>exhumatio</i>	820 a	G	
Devotare, <i>consecrare</i>	342 e	Gabella, <i>tributum</i>	746 d
Devotare, <i>voto fraudare</i>	441 c	Galæa, <i>triremis</i>	946 e
Devotare, <i>devovere</i>	750 c	Gamba, <i>crus</i>	530 f
Dextrarius, <i>essorius equus</i>	700 b	Gangulæ, <i>scrofulæ</i>	522 e 616 e
Didascalus, <i>magister</i>	795 e 821 b	Garrire	
Dislugium, <i>fuga</i>	76 a		
Dignative, <i>dignunter</i>	235 d		

TOMI III INDEX ONOMASTICUS.

Garrare, clamare	400 c	Lavellum, lavacrum	764 f
Garrulatus, garritus	998 f	Lautitius cibus, cupidia	258 c
Garterium, fascia cruralis, periscelis	161 a	Legimen, electio	768 e
Garretum, poples	330 f	Lenziolo, pannus lincus, Lodex	530 c f
Grancia, prædium	383 f	Licentiarie, dimittere	228 e
Goja, regio pascuosa	810 f	Licentiari, permitti	961 e
Gonna, gonella, toga muliebris	996 e 999 a	Licii arbor, an ilex?	243 d
Granditas, magnitudo	513 a 949 c	Lira, libra	90 e
Grandiolus, glandula	401 e	Lixiva, lixivium	997 a
Grandula, scrofula	994 f	Lucanum, aurora	592 b
Gravare, sculptere	76 f	Lucarius, silve custos	66 b
Gravidare, imprægnare	995 e	Luminaria, cura luminarium	527 b
Gridare, ejulare	530 f		
Gronna, locus palustris	585 b		
Grossus, grandis, tumidus	396 a 724 b 997 d 998 a	M	
Guerra, bellum	341 e 394 b 603 e 613 e 747 a 969 f	Maccones, vermes fabarum	825 b
Guerra, inimicitia	921 a 931 d 966 b	Mangiarinum, cibi genus	398 e
Guerrantes, inimici	930 c	Mallandrinus, scelestus	386 e
Gustantor, gratanter	112 e	Malinquinari, tristem esse	526 b
Gutta caduca, epilepsia	514 e f	Mansionarius, ædituus	326 d
Guttæ, arthritis	396 c 531 f	Mansum, mansus, prædium	452 b 825 f
Gyrovagari, discurrere	599 a 953 d	Mansum habitatio	457 e
		Mantellate, tertiariæ Ordinum religiosorum	879 c
H		Marescum, paludosus locus et pascuus	72 d
Herpicare, post se trahere	525 c	Martellus, malleolus	235 d
Hirundinæ, hirundines	998 f	Massarius, a, Villicus, a	397 d
Homulus, homuncio	144 f	Massiola, Massia, bacillus	530 e
Honor, fem. fundus possessio	736 c	Mattula, storca	454 c
Hortolitium, agellus hortalitium	608 b	Mattus, stultus	223 a
Hospitaria, cubiculum hospitum	513 c	Maupes Pontifex Magorum apud Persas	22 b
Hymnizare, canere	203 e	Mechanicus magus an artifex? 647 a vel laicus aut illiteratus?	648 a
I		Medicinaliter, per medicinas	997 d
Indisgregabilis, individuus	571 d	Meuse intrante et exeunte quomodo dicatur	1004 c d
Imbutamentum, disciplina doctrinæ	817 e	Mentio, tumba, monumentum	821 c
Imponere litaniam, inchoare	564 f	Mercatum, forum	699 e
Inanonizatus, in canonem relatus	206 d	Meremium, materia lignea	790 e
Incautela, imprudentia	696 f	Meteorice preces, attentæ	75 e
Incautus, periculosus	431 d	Miligrisius, denarius	144 b
Incordatus, sui oblitus Ital. scordato	603 b	Ministerialis, minister	440 c 830 b
Indilate, sine mora	972 d	Minutor, phlebotomus, venæ sector	806 f
Infamatorius, calumniosus	963 a	Mirificentius, mirabilis	745 c
Inglandula, inflatio gutturis	997 a	Mœstitudo, mœrar	775 d
Ingombratus, obsessus	519 e	Monachare, monachum facere	736 d
Ingrossari, tumescere	749 b	Monstrantia, theca reliquiarum	403 d
Innumerosus, innumerabilis	106 d	Montanea, montes	154 c
Insalatium, herbæ crudæ sale conditæ	973 d	Morositas, longanimitas	963 c
Insaniri, in sono more vexari	579 d	Morsellus, buccella	709 e 712 c
Inspectare, considerare	76 b	Morsi, momordi	530 c
Insultare aliquem, invadere	997 e	Mozzetta, epomis Episcopalis	690 e
In tanto, interim	513 c 602 b c	Murator, faber cæmentarius	246 f
Integraliter, integre	911 e	Musivum, ressellatum opus	6 c 778 f
Intendere, audire	935 b	N	
Interpolanter, vicibus inter polatis	247 d	Nanna, avia	535 f
Intitulati, nominari	235 d	Natra, callus	695 a 698 e
Invasatus, obsessus a dæmone	525 a	Naturatus, natura proclivis	893 e
J		Natus, nativitas	216 e
Jocale, monile	258 c 924 f	Navilium, nauigium	396 f
Joculator, mimus, histrio.	230 c	Nebbia, nebula	520 f
L		Necessitare, cogere	915 f
Laboratus, ministerium servile	530 d	Nepos, neptis	245 c
Laborerium, laboritium opus manuum	225 e 225 b	Nexare, ligare	307 a
Lar, focus	768 c	Nigromanticus, magus	701 b
Lassare, relinquere	388 a 397 b 395 f 394 c	Nominaliter, nominatim	947 a
Latibulosus, obscurus	687 a	Novellare in agro, pastinare	654 d
Lavandaria, lotrix	532 e	Nugalis, nugax	663 c
Lavellus, sarcophagus	515 f	Nuncupamen, nomen	453 f
		Nutrimentum, educatio	277 b

O

O bitus, mortuus	900 c
Obsequela, observantia	76 a
Obstinaciter, obstinate	793 f
Ocularius, ocularis	218 e
Odire, odio habere	84 a
Offertio, oblatio	777 f
Olotanus, Olitanus, antiquus	6 c 112 c
Orama, visio	775 b
Ordinamentum, ordinatio, statutum	227 d 397 c
Oriflanna, Auriflamba, vexillum regium	456 d e
Oscheum, scrotum	708 b

P

P anellus, parvus panis	936 f
Panigarola, insectum noctu lucens	394 f
Panunculæ, seu venenosæ lacertæ, morbus	458 f
Papas, nutricius	193 f 196 f
Pappas, patruus	178 d
Paradisus, templi propylæum	453 f
Partus, vulva	245 f
Parvipendulus, irrisorius	836 e
Parvissimus, minimus	63 b
Passagium, expeditio transmarina	934 a
Passus, locus scripturæ	914 a
Pater-noster, precatorium sertum	895 f
Patriota, indigena	326 e 826 f
Pavo, vehiculum	418 b
Pausa, quies	75 f
Pecunia, pars	524 c
Peditare, pedibus gradi	940 e
Pedules, socci	971 f
Pellifex, pelliparius, pellio, coriarius	231 f 773 f
Pensitatio, meditatio	76 a
Perventus, qui pervenit	616 c
Petia, particula panni	609 e 612 c
Petrosillum, petroselinum	392 d
Pettum, crepitus ventris	516 c
Pharus, turris littoralis	116 a
Philosophellus, parvus Philosophus	435 f
Phlebotomare, sanguinem educere	877 f 996 a
Pica, ordo divinatorum officiorum	164 c
Piccatu, fixus	780 f
Pictacium, scheda	111 d
Pilum, lanceola chirurgica	994 a
Pilum, arca	246 d
Pinna, penna, rupes	736 b
Pinzochera, Tertiaria	250 e
Pisticus, fidelis	68 e
Pitancia, portio seu dimensum	700 d 937 f
Pittaciolum, chartula	289 e
Pizzicarius, pinguiarius	605 a
Plana vox, submissa	909 a
Plane, tractim, piano Ital.	226 f 235 d
Plane, simpliciter	507 a
Plangor, planctus	301 f
Pleberium, parochia	531 b
Pluriora, plura	751 b
Pneuma, spiritus	84 a
Policus, celestis	280 c
Pollucibiliter, insigniter	570 d
Pontificatio, præsulatus	769 c
Popularitas, populatio	457 b
Porea, areola	603 b
Postema æ, apostema, atis	613 b
Postfatio, epilogus	994 c
Potestativus, efficax, ex potestate	557 f 972 c
Potestas, prædium	289 f 458 f
Præconabilis, laudabilis	815 e
Præconari, protestari	824 f

Præconizare, promulgare	945 d
Præconizare, laudare publice	982 f
Præliminium, proæmium	780 f
Præmentionatus, præfatus	533 f
Præsentialiter, cito	214 c
Præsidatus, officium Præsidis	561 d
Primiscrinus, Secretarius Imper.	14 b
Primitialis, principalis	183 d
Primule, primum	148 f
Principiare, incipere	996 c
Privus, privatus, carens	247 d
Probamentum, experimentum	326 b
Procerus, Magnus	375 f
Prodimentum, proditio	610 b
Prognosticari, destinare	514 c
Prudentialis, prudens	76 b
Puteum, puteus	612 d

Q

Q uamdiu, donec	52
Quareria, latomia	72 b
Quarterium, vicus	996 e
Quarterola, quadrans sextarii	528 f
Querulare, ri, conqueri	702 c 891 f 964 c
Quittare, absolvere	159 b
Quietio, quies	820 a

R

R abdus, virga	764 f
Rasorium, novacula	994 a
Recalcire, sarrire	529 b
Recapitulare, reprehendere	793 d
Reclusium, cella Reclusi	784 f
Recompensa, compensatio	825 c
Referendare, referre in Acta	576 e
Regere, sustentare	226 c
Regimonium, præfectura	635 b
Registare, describere	853 f
Regreatiari, gratias agere	723 d 876 d
Rehabere, recipere	996 e
Remandare, renuntiare	396 b
Reparaculum, umbraculum	248 e
Repatriare, redire in patriam	190 c
Repausare, quiescere	806 a
Repedare, redire	565 e 794 e
Repulsatus, repulsus	388 c
Repurgium, repurgatio	154 e
Requestus, postulatio, pctilio	784 e
Resegale, hasilicum venenum	400 b
Restruere, reedificare	215 b
Rheuma, stuvius	16 b
Ricopiare, transcribere	991 f
Ricotta, cremor lactis coctus	544 f
Riforma, reformati	533 e
Rimendator, sartor	522 a
Rissare, erigere	518 f 523 c
Rizius, echinus seu calix castanea	386 b 396 f
Robaria, furtum	395 a f
Roscidulus, roscidus	88 b
Rotum, novale	429 e
Rubricare, rubere	909 c
Ruginosus, ferruginosus	225 e
Runcinus, equus	442 e

S

S agmarius, equus sarcinarius	571 b
Salma, sarcina	608 b
Salmarius, equus, mulus,	608 b
Sarcinatus, gravatus	214 b
Sartorium, sarculus	528 d
Sbadagium,	

Sbadagium, <i>oscilli genus</i>	393 c	Talliator, <i>sartor</i>	532 e
Scabinus, <i>senator</i>	830 a	Tartavellare, <i>in serum vigilare</i>	329 a
Scalare, <i>scalæ</i>	530 f	Teges, <i>tectum, tugurium</i>	648 f
Scalcatus, <i>excalceatus</i>	516 e	Tascha, <i>sacculus, crumena</i>	894 c
Scalia, <i>tegula</i>	388 b 397 a	Tenacula, <i>forceps</i>	918 c
Scarletum, <i>purpura</i>	233 f	Tenta, <i>umbella</i>	500 f
Scatula, <i>pyxis</i>	840 e	Terrisonus, <i>terribilis</i>	327 b
Scaturicare, <i>scaturire</i>	670 c	Terzana, <i>tertiana febris</i>	541 f
Sciancatus, <i>claudus</i>	516 b	Testudo, <i>testa, logena</i>	194 f
Sedales ecclesiæ, <i>quæ?</i>	516 e	Thecella, <i>parva theca</i>	434 a
Senior, <i>dominus, maritus</i>	193 b 571 a	Thomatizare, <i>incredulus esse</i>	436 c
Ser, <i>honoris particula nominibus præposita</i>	931 a	Thoracida, <i>imago ad pectus usque ducta,</i>	148 f
Seriosissime, <i>valde serio</i>	954 d	Timidus, <i>formidabilis</i>	246 d
Sermunculus, <i>parvus sermo</i>	144 e	Tirare, <i>trahere</i>	529 b
Servimen, <i>fumulatus</i>	214 b	Titulatio, <i>scriptio</i>	331 b
Sessorium, <i>locus sessionis</i>	941 d	Tormentare, <i>cruciare</i>	874 a 953 a
Sextarius, <i>mensura frumentaria</i>	704 d	Tornale opus, <i>torno factum</i>	456 e
Signetum, <i>sigillum</i>	857 c	Torneamenta, <i>nundinæ</i>	677 c
Similago, <i>panis ex similagine</i>	211 e	Trahere, <i>extrahere, pergere</i>	532 d
Singulare, <i>sequestrare</i>	111 f	Trasinare, <i>raptare</i>	529 b
Singultizare, <i>singultire</i>	912 d	Translatare, <i>transferre</i>	996 c
Singultuosus, <i>cum singultu</i>	914 e	Travagliatus, <i>afflictus</i>	522 e
Solatiare, <i>solatium, auxilium præbere</i>	209 f	Travoltus, <i>transversus</i>	519 b
Solatiose, <i>jucunde, jocose</i>	964 c	Trebbiare, <i>triturare</i>	530 f
Solennizare, <i>colere</i>	477 a b	Tribuna altaris, <i>concha templi</i>	996 c
Sollectio, <i>syncope, deliquium</i>	532 e	Tridecimus, <i>decimus tertius</i>	342 f
Somarus, <i>Sommarius, equus clitellarius</i>	643 e 996 f	Tristis, <i>malus</i>	510 f
Somnesco, <i>dormito</i>	608 e	Tulipantus, <i>pileus Turcicus</i>	154 f
Sonorosus, <i>sonorus</i>	907 f		
Sororina, <i>uxor fratris</i>	937 a		
Sotularis, <i>calceus</i>	255 a 749 a 971 f		
Spalera, <i>peripetasmata</i>	500 d		
Spatula, <i>Spalla, humerus</i>	746 a 994 a 997 c		
Sphongatum, <i>placenta</i>	144 b		
Spissus, <i>frequens</i>	189 e		
Squinanzia, <i>angina</i>	388 c 401 d 926 f 958 f		
Staminea, <i>tela linea</i>	609 e		
Starius, <i>Starium, sextarius</i>	506 b 530 f		
Stecco, <i>pacillus ligneus</i>	997 b		
Strata, <i>platea</i>	700 c 717 a		
Stroppone, <i>Stroncone, arbor trunca</i>	544 f		
Subpedire, <i>sustentare</i>	335 a		
Subsellium, <i>mula sessoria</i>	651 f		
Succiduus, <i>successivus</i>	9 f		
Sudaria, <i>ephippium</i>	342 e		
Sulcellus, <i>parvus sulcus</i>	433 b		
Sustentare, <i>tollerare</i>	973 d		
Syllabicare, <i>syllabas colligere</i>	890		
Syncopizare, <i>deliquium pati</i>	910 f 973 e		

T

Tailla, <i>tributum</i>	745 f 746 c
Taliare, <i>scindere</i>	392 d

V

Vacantia Imperialis	107 c
Vallatus, <i>depressus in modum vallis</i>	395 d
Vayroræ, <i>variola</i>	399 c
Veges, <i>dolium</i>	232 f 239 c
Vegeticulus, <i>doliolum</i>	938 d
Venter, <i>fatus</i>	245 f
Verbosare, <i>multum garrere</i>	579 e
Vezzolus, <i>artemisia</i>	388 f
Viaria, <i>jus venandi</i>	72 c e
Viagium, <i>iter</i>	532 e
Villagium, <i>villa</i>	810 f
Vinagium, <i>potio ex vino</i>	726 d 784 c
Vinaticum, <i>vinum benedictum</i>	452 f
Viuculatus, <i>vinctus</i>	595 f
Violentare, <i>cogere</i>	926 f
Virosus, <i>virulentus</i>	100 e
Vituperare, <i>probrose</i>	235

Z

Zetarius, <i>Præfectus Triclinii</i>	14 c
Zizza, <i>mamilla</i>	544 f

ONOMASTICON GRÆCOBARBARUM.

Ἀμφίβληστρον, <i>rete jaculum</i>	XLVI c	Κατοίκον, <i>domi, privatim</i>	xxx e
Ἀνθέντης, <i>patronus</i>	xxxiv b	Κερνισ, <i>misero</i>	xxxiv c
Ἀχέγγρος, <i>certus irrefragabilis</i>	xv a	Κόμης, <i>Comes</i>	xiii a
Γρίππος, <i>jactus retis</i>	xxxvii b	Κομμενταρία, <i>Præfectura commentariensis</i>	xxxiv b
Διαδολίζω, <i>decipio</i>	XLVIII b	Κουκούριον, <i>scutella</i>	xxxii
Ἐγκρυψέι, <i>latenter</i>	vi a	Λαγύνιον, <i>lugenda</i>	xxxiv c
Ἐχυσσ, <i>perdidi, amisi</i>	xxxiii c	Μετατόν, <i>diversorium</i>	XLIV d
Θαλασσοκτόνητος, <i>maris mersus</i>	XLVI e	Νόμεις, <i>legiones</i>	viii e xiii a
Καβαλάριος, <i>eques</i>	xxxiv b	Παλάτιον, <i>palatium</i>	xxxvi e
Κακονικήως, <i>misere</i>	xxx c	Πρόκεινος, <i>processio</i>	ii a
Κανδήλα, <i>lampas</i>	xxxviii d	Προσμονάριος, <i>Mansionarius, ædituus</i>	xxix e
Καπιλάριος, <i>custos carceris</i>	xxxv b	Σπεκουλάτωρ, <i>spiculator</i>	XLVI a
Κάραδος, <i>scapha</i>	XLVI d	Τριβούνος, <i>Tribunus</i>	viii b
		Φινανκίζω, <i>decipio</i>	xi f

INDEX MORALIS.

A

Abbas in praelatura omnibus virtutibus fulget *S. Hugo Cluniac.* 643 Abbatias xii Prioratus LXXV sub se habuit 646 e 658 e f vide Ordin.

Abortum saepe patiens curatur meritis *B. Aegidii Minorita* 243 e f

Absens novit *S. Erminus* victoriam *Finciaccensem Caroli Martelli*, obitum *Radbodi R. Frisonum*, mortuum monachum suum *Eluone*, ejusque curat exequios celebrari 379 e f *S. Hugo Ab. Cluniac.* peccata aliorum 647 a b 659 b 662 d 667 d

Abstinencia summa et austeritas, *Abbatissæ S. Opportunæ* 64 b e longa varaque *B. Luchesi* 609 d *S. Francæ* a cibo delicatiorum miraculo comprobata 392 c d Abstinet a carnibus et lucticiniis, panem cineribus, potum felle miscet *B. Helena Utinen.* 252 b a coctis cibis et vino *S. Zita* 507 b ab esu carniū puella *S. Catharina Senen.* 876 f 883 a ab omni vino quinquennis, et a pane vicennis 877 a 900 e demum ab omni cibo et potu 877 a

Adulteræ infans patrem suam prodit, jussa *S. Pamphili Ep. Sulmonensis* 590 e 502 a ad se confugientem in monasterio recipit, paratus pro illa mori, *S. Adolbertus Episc.* 185 e 194 a

Ædificia ampla improbat in suo Ordine *B. Aegidius Minorita* 239 a 240 e per Aerem ad eundem defertur *B. Philippus Minorita* 408 e

Ægra x anais lecto affixa sanatur attactu manus *B. Francisci Fabrian.* mortui 93 b alia incurabilis apparente *S. Franca* 405 f Ægris in nasocomio deservit *B. Luchsius* 605 d longe dissitos quærit, et medicamentis fovet 607 a b

Amentes furiosi sanantur ope *S. Francæ* 395 b ad reliquias *S. Helenæ* 443 e ad sepulcrum *S. Roberti Ab. Molismen.* 683 b 684 d f meritis *S. Petri Martyris* 723 e et *S. Eutropii* 749 e e f

Anisum monile reperitur invocato *S. Roberto Ab. Molismen.* 680 f

Amor Dei et odium sui æstimantur a *S. Catharina Senensi* 887 eodem illa mirabiliter æstuat, Christum in Eucharistia visibilem sumens 907 f ex eoque languens ad cælum anhelat 913 c d disrupto corde ad tempus moritur, 914 e f 915 a 916 a b vitæ restituta ob salutem proximorum 915 d

Ancilla *S. Zita* laboris amans 505 d promptitudine singularis 505 f mire officiosa erga omnes 511 b

Angelus indicat nasciturum *S. Georgium Sardum Episc.* 217 b Præcedit *S. Opportunam* ad monasterium 64 a e carcere ad statuas deorum confringendas educit SS. Felicem, Fortunatam, Achillem 100 f apparens ægrum sanat *S. Wilfridum* 312 a offert clavos Jesu Crucifixi contemplationi *B. Aldobrandescæ* 474 e ostendit Animam *S. Catharinæ Senen.* tribus coronis redimitam attolli ad Christum et Dreiparam et a Sanctis excipi 955 956 confortat *S. Marcum* in carcere 351 e ducit ad corpus *S. Basilei* e mari extrahendum 420 a b Angelum suum custodem videt, et ejus tutela evitat ictum fulminis, *S. Hugo Ab. Cluniac.* 650 b e d Angelo ob abstinenciam, caritatem erga Deum et homines, et caelestem sapientiam comparatur *S. Catharina Senensis* 863 f eundem videt Angeles habentes velum aureum et manibus tenentes cereos in Missa 944 d idem videntur animam *S. Gerardi Ep. Tullen.* dedu-

cere ad cælum 214 d et cantu suo monent restaurandum sacellum *S. Adjutoris* 835 d e f

Angina periculosa dissipatur ope *S. Francæ* 497 d applicata veste *S. Petri Martyris* 704 b invocatis SS. Adjutore, Magdalena et Rosimunda 834 f signo Crucis per *S. Catharinam Senen.* 926 e 958 e f

Anima *S. Hugonis Ab. Cluniac.* conspecta ad cælum ab Sanctis deduci 655 d e f 665 b e ejus gloria absenti indicator 667 e *Pii II Papæ* deferri visa *Petro Teutonico* 477 a ut Anima patris sui sine purgatorio ad cælum habeat, pro eo se satisfacturam offert, et gravissimis doloribus affligitur, tamque tandem liberatam conspicit. *Catharina Senensis* 807 e f 808 a b e Pro eadem causa penitentiam agit lorice indutus *S. Hugo Abbas Cluniac.* 657 a 662 a Animæ suæ decorem videt extatice *B. Aegidius Minorita* 243 b et magni facit ei collatos favores 243 e alterius post mortem pulchritudinem spectat *S. Catharina Senen.* 900 a Animam *S. Petri Martyris* videns cælo receptam liberatur ob inveterato morbo 706 e f Animarum salutem, quod eas Christus tum caro emerit vehementer diligit *Catharina Senen* 872 b ideoque pro ea se æternis penis offerebat 866 a b e et annabat Ordinem prædicatorum 872 e

Animalia fera mansueta reddit signo Crucis *S. Theodorus Siceota* 52 f cantharos extinguit 56 e

Annona amissa restituitur ope *S. Zitzæ* 530 a

Annulus e manu *S. Marci* ultro porrecta *Venetis abstractus* 1006 b furto sublatus, et in virgam quæ evaavit, liquefactus, fure supplicio affecto, et filiolo extincto 1006 b Annulus alius u *S. Marco* piscatori traditus 1006 a

Apostemata sæda curantur a *B. Francisco Fabrian.* 91 d 93 c 94 b 995 a 997 b ope *S. Petri Martyris* 714 f *S. Høyldis V.* 784 a *B. Peregrini Servitæ* 859 f

Aqua medicinalis fluit de ossibus *S. Francæ* 398 e d hac epota os inhaerens gutturi ejicitur, et visus restituitur 398 e 399 f Aqua in vinum conversa pro *S. Gerardo Ep. Tullen.* 210 f signo Crucis per *B. Aldobrandescam* 469 e oblata pauperi per *S. Zitam* 505 d Aqua benedicta sanat leprosum filium *Mauritii Imp.* 52 e cæcum 50 d et passim omnes ægros et obsessos *S. Theodorus Siceota*, item hortum a locustis liberat 53 b faciem distortam restituit 54 b et cancerosum sanat 54 a et a peste homines ac pecora liberat 43 e eadem sanat uxorē custodis *S. Wilfridus* in carcere detentus 306 e Aqua epota, qua lotum corpus *S. Marci Atinen.* lethalis morbus pellitur 564 a Aqua, cum Reliquiis *S. Petri Martyris* sacrata, pelluntur varii morbi 724 d e f partus facilis redditur 725 a vas ligneum ab igne illæsum servatur 725 a in Aqua gelida, pedibus glacie constrictis, diu consistit orans *S. Theodorus Siceota* 37 a et in calidam lapsus, et manum adustam sanat 55 b e

Aquila custodit corpus *S. Adalberti Ep.* 189 e

Arborem sagum, oratione *S. Richardi* celebrem, excidens, lethali morbo punitur 451 e f Tibia vi ventorum secta in integrum restituitur eo invocato 452 b e

Arcana cordium penetrat *S. Catharina Senen.* 973 b

Arthritis sublata meritis ejusdem 957 d et ope *S. Francæ* apparentis 396 e

Asylum *S. Mercurialis* violantes milites puniuntur 762 d

Auris ob infixam festucam incurabilis sanatur, invocato *B. Francisco Fabrianen.* 997 c item obturata 997 f

de Avaritia et rerum terrenarum nimia cura reser-
canda, dicta B. *Ægidii Minoritæ* 232 a b

B

Bacchanalium licentiam coercet B. *Michael Burgensis* 980 f

Baptizat S. *Claudius* et familiam eisque tradit sa-
crum *Eucharistiam* S. *Causa* Papa 15 e Baptizatum
S. *Maximus* linit *Chrismatis Sacramento* 16 b in
Baptismalis fontis consecratione cereus aqua illapsus
non extinguitur 769 e

Bestiæ maximæ ursa et lupus mansuete accedunt ad
S. *Theodorum Siceotam* 40 b

Biblia quotannis curat legi, et Evangelia quater B.
Wolphelmus 83 e f

Blasphemi in S. *Opportunam* fractis cervicibus expi-
rant 72 c in S. *Robertum Ab. Molismen.* subito occisi
683 a in S. *Petrum Martyrem* unus tantum non suf-
focatur 712 c alius fit mutus 712 d aliis portentosus
sanguis fuit per digitos 712 e Martyrem negans occiditur
713 a Sanctum negans ab equo proteritur 713 b Bla-
sphems in S. *Mercurialem* punitur fractis sub equo
cruribus 762 e ad tumulum ejus sanatur 762 e in S.
Erconwaldum gravi morbo correptus extinguitur 793
e f

Brachium S. *Georgii* ablaturus, punitur cæcitate, et
idem neglectum habens morte 136 c d e Brachium in-
fantis immissum aquæ bullienti curatur ope B. *Francisci*
Fabrian. 93 c item alterius male affectum 93 d rescin-
dendum ope S. *Franca* 396 a b c aridum superposito
velo quo tactum fuerat corpus S. *Catharinæ Senen.*
956 f e mortuum apposita manu B. *Francisci Fabria-*
nen. mortui 996 e

Butyram et farinam multiplicat S. *Cronanus* 588 c

C

Cæci illuminantur abstergis oculis aqua lotionis ma-
nuum in Missa B. *Wolphelmi* 86 a b ad Reliquias S.
Indaletii 738 e f invocato S. *Eutropio* 751 a b c ab
apparente S. *Hugone Ab. Cluniac.* 656 a invocato S.
Catharina Senensi 978 a b aqua benedicta a S. *Theo-*
daro Siceota 50 d idem Cæcum jubet abire, prædicans
tunc sanandum, alias cæcum mansurum 57 d e Cæci
illuminantur ope S. *Opportunæ* 70 b 71 c eidem inju-
rius fit cæcus, penitens sanatur 70 f Alii visum reci-
piunt aqua fluente ex ossibus S. *Franca* 398 f 399 e e
400 b d 401 b c d ope S. *Antonii Lucensis* 484 c et
B. *Luchesii* 613 b c Sedecum ope S. *Zita* 513 f 516 a
517 b f 518 a b c 519 a d 520 b f 523 a d f 524 c
525 c e 526 e 527 f 531 c d e alii ope S. *Trudperti*
443 c S. *Richarii* 453 f 455 e f 458 b S. *Roberti Ab.*
Casæ Dei 325 f 327 a f S. *Franca* 395 a b 397 d
398 f 399 c ad sepulturam S. *Roberti Ab. Molismen.*
682 c d 684 c f ope S. *Erconwaldi* 793 c B. *Hilde-*
gardis Reginæ 807 S. *Adjutoris* 833 f S. *Gualfardi*
838 d e f B. *Peregrini Latiosi* 848 d 854 f 856 f
857 a

ad Cælum anhelat S. *Catharina Senen.* 949 950
951

in Calcis vivæ foveam demersus, illæsus educitur S.
Georgius M. 121 ab 127 d e f

Per Calceum S. *Epipodii* febris curatur 10 a Cal-
ceis ferreis ardentibus indutus commodè incedit S. *Geor-*
gius M. 121 d 128

Calculo laborantes sanantur ope B. *Ægidii Minoritæ*
248 d S. *Guilhelmi Firmati* 343 c voto facto S. *Petro*
Martyri 713 f

Calicem argenteum e meretricio confectum agnoscit et
remittit S. *Theodorus Siceota* 42 d e

Calumniam de veneno Reginæ Persarum parato passa

S. *Pherbute M.* 22 c Calumnianti leprosæ constanter
inseruit, alteri æternam salutem impetrat et tertiæ can-
crosæ ministrat S. *Catharina Senen.* 963

Cancro cresum crus B. *Peregrini Servitæ* deprecantis
Crucifixum sanatur 847 e f Eodem laborantem sanat in-
sufflando et aqua benedicta S. *Theodorus Siceota* 55 b
alii sanantur ope S. *Marci* 359 a S. *Franca* 406 b aqua
ex ablutione S. *Hugonis Ab. Cluniac.* accepta 649 a
applicita terra Martyris sanguine tincta 709 e f Can-
croso Ulceri ad nauseam superandam os superponit
901 c et eodem pus et aquam qua ulnus laverat bibit
902 f 963 e dem potum ex latere Christi accipit 903

Canis morsu læsus sanatur ope S. *Trudperti*, sed vo-
tum transgressus e vulnere obit 441 b c alius ope S.
Zita 529 d alii stola et benedictione S. *Forannam* 818 f
819 a an potius S. *Huberti*? 819 f

Canonicus intelligens divitias a se collectas a diabolo
esse: cas dat pauperibus et in eremum secedit S. *Gui-*
lielmus Firmatus 337 c d e

Canonizatur S. *Petrus Martyr* sequenti post marty-
rium anno 708 709 710, additur festum et Officium
Ecclesiasticum 711. S. *Catharina Senensis* canonizatur
a Pio II

Captivus emendationem pollicens liberatur a B. *Fran-*
cisco Fabrianen. 94 d alius a S. *Marco* in forma leonis
opparente 359 e puer Captivus e Bulgaria a servitute
per S. *Georgium* in ictu oculi cum cucumio in manu
transfertur in Paphlagoniam ab 137 ad 142. alius e
Saracenica 144 a Captivus opparente S. *Roberto Ab.*
Casæ Dei invocato e carcere liberatur 332 e et invocato
S. *Guilhelmo Firmato* *Baldunus Comes* *Bolonia*, dein
R. Hierosolymi. 343 a Alii solutis vinculis liberi abeunt
invocata S. *Franca* 394 b S. *Richario* 448 b 450 f
456 b c 463 e 465 c a S. *Erconwaldo* 794 a Captivum
æneæ arcæ *Babylone* inclusum *Santonis* in templo suo
sistit liberum S. *Eutropius* invocatus 746 d e f ahos
solutis vinculis et ostio aperto liberat e carcere 747 a b
alios duos oculis privandos, compedibus constrictos, red-
dit parentibus 737 c d alios quinque dissoluta arca et
confractis compedibus, inspectantibus custodibus, egredi
facit 747 d e f Captivas et reus capitis solutis vinculis
portisque apertis libertati et patriæ restituitur invocato
B. *Antonio Augustiniano* 843 a b variis invocato S.
Catharina Senen. 959 b B. *Jacobo Bilecten.* 540 d et
B. *Luchesio* 603 c e 607 e f 613 e f 614 a

Caput ante pectus in manibus indicat in picturis et
statuis Martyrem capite plexum 107 e Capitis dolor
pellitur invocato S. *Marco Atinensi* 565 d percusso se-
pulcro S. *Forannoni* 821 b c d ope B. *Peregrini La-*
tiosi b S. *Honorii Ep. Brixienensis* 283 d a B. *Franci-*
sco Fabrianen. 995 c Capiti inhærens cuspis sagittæ
cum periculo mortis, S. *Severo Ep. Neapol.* opparente,
elabitur 779 c d e f Capite plexi SS. *Parmenus, Eli-*
mas et Chrysotelus Presb. Lucas et Mucius Diac. 12 d
S. *Subas Gothus et LXX milites* 263. Item SS. *Eusebius,*
Neon Leontius, Longinus et alii 4 265 S. *Daniel cre-*
mita 271 e SS. *Erodinus, Hermogenes fratres, et Cal-*
listu Soror 363 a S. *Nice* 364 e *Publius miles* 364 f
Anachoretæ VIII. 377 e S. *Basileus* dein in mare pro-
jectus 424 c d e S. *Anthimas Ep.* 488 a S. *Didymus*
postea combustus 580 e S. *Patricius Ep. Prusensis*
583 d SS. *Theognides, Rufus et alii* vii *Cyzici* 624
SS. *Jacobus Diac. et Marianus Lector et alii plurimi*
757 e f

Capite claris confixo plectitur S. *Marcus Atinensis*
562 d eodem securi contuso obit Martyr S. *Eutropius*
Ep. Santonensis 744 a

Carceribus et suppliciis gravibus tortus S. *Guilhel-*
mus Firmatus, incarceratos postea invocatus liberat.
338 d e

Caritate Dei et proximi excellit S. *Zita, zeloque ahe-*
næ salutis æstuat 512 a b Caritatem mutuam moriens
suis commendat S. *Robertus Ab. Casæ Dei* 330 b

Carnem

Carnem in monasterio comedi a fabris prohibet et novit illatam S. Theodorus Siceota 47 b c com sibi interdicit S. Catharina Senensis puella 872 a 876 f

Carthusianus fieri a S. Catharina Senen. jussus Stephanus ejus familiaris 969 970

Caste educatur S. Catharina Senen. cum suis a patre osore obscuritatis 869 a b Castitatis in se aliisque servandæ cupidissimus S. Gerardus Ep. Tullen. 210 b ad eundem a S. Caio Papa patruo confortata, S. Susanna negat osculum cujuscunque viri 13 a b c lac impudicæ nutricis abhorret infans S. Robertus Ab. Casæ-Dei 320 b et adolescens cor castum servat 320 c ne a meretrice submissa, superaretur, brachium adurit S. Guilielmus Firmatus 337 f 338 a Pherbute desponsata Christo mori mavult quam nubere 22 d e

Catena ferrea pro cilicio utitur et ea ter se quotidie cardit S. Catharina Senen. 877 e f

Cereus ultra accenditur orante S. Zita 509 d supra Campanile ardens et lucens inter nives, indicat sanctitatem Petri Mart. 702 f illapsus velo S. Catharinæ Senen. eo illaso consumitur 894 b Cerei inconsumpti ardent ad corpus B. Antonii Augustiniani 842 f cum Cereis a monachis excipitur S. Theodorus Siceota 46 e

Cervam sistit et lacte ejus levat sociorum sitim S. Pamphilus Sulmon. 590 d

Chrismate sacro leprosum mundat S. Maternianus 769 e

Christus Apocalypticus Angelus diligit genus humanum, dilectus a fidelibus, imprimis a S. Catharina Senensi 862 863 Christus natus, Christus mortuus, Christus resurrexit, inscribitur tribus hostis sub nomine B. Peregrini Servitæ benedictis iisque pelluntur febres 858 c parturientes juvantur 858 d A Christo apparente confortantur S. Marcus in carcere 351 c et S. Georgius 122 e 130 e Christus sæpius apparuit B. Egidio Minorita 235 d 243 b c in ejusque rei memoriam ecclesia conditur 243 d Idem exhibetur sub elevatione Missæ; et alias sæpe cum Deipara et aliis Sanctis apparet B. Helenæ Utinensi 255 b c ejusdem pectus visibiliter intrat 255 f apparens S. Basileo Ep. Amasæ in carcere, omnia ei futura indicat et faciendæ præscribit 423 c ex imagine Crucis consolatur S. Petrum Martyrem 697 a ex Christi discipulis LXX SS. Apelles, Lucius, Clemens 4 Christi passionis meditationi inhæret magna constantia et reverentia S. Zita 308 f laudes cantat feriis sextis B. Helena Utinen. 252 d Christi dolorum sensum a conceptione captum, impetrat S. Catharina Senen. 913 c d et quem habuit in horto intolerabilem in se experta maxime circa pectus 914, et disrupto corde ad tempus moritur 914 e 915 f Eidem Christo formam mendici induto argenteam crucem donat Catharina Senen. 895 f 896 alias vestem propriam, quæ ab eo apparente recipit ad frigus arcendum, et simul de æterna salute fit certa 896, 897 de ejus latere potatur 909 a rarsum lateri applicatur 909 e Christum sponsum eligit S. Bova regia stirpe prognata 287 et spretis nuptiis S. Doda 289 b cum inter pauperes excepisse traditur S. Gerardus Ep. Tullen. 211 f A Christo se spectabilem præbente benedicitur puella Catharina Senen. 870 a b viam perfectivum et discretionem spirituum docetur 883 b c item quid sit nosse se et nosse Deum 875 b c ad vitam activam vocata, quamvis ægre avulsa a suavitate contemplationis, paret et instruitur 891, 892 munitur contra tentationes virtute patientiæ 888 et turpissimis tentationibus vexata a Christo e cruce solante pacem impetrat 889 ab eo appellatur Filia mea Catharina 890 a b sæpe invisitur una cum Deipara et Sanctis 890 a b desponsatur accepto annulo 890 e f 891 a ad excelsiora animatur 903 o Christianos Judæis vendit S. Adalbertus Ep. 183 d

Cibo calitus submisso in carcere refocillatur S. Marcus Atinensis 561 f Ciborum reliquis e mensa S. Hugonis Ab. Cluniac. gustatis varii sanantur 648 b c

Claudacastitatem sanatur vovens meritis SS. Erconwaldi et Eterburgæ 790 f Claudi sanantur ope S. Opportunæ 71 b meritis B. Francisci Fabrian. 93 f oratione S. Theodori Siceotæ 46 f ope S. Marci 339 e S. Francæ 394 d S. Trudperti 441 f voto facto S. Catharinæ Senen. 937 e ope S. Antonii Lucensis 470 d S. Alpiniani 486 d S. Zitæ 516 b B. Luchesi 603 d

Clavos Jesu crucifixi ab Angelo oblatos contemplato, unius similitudinem in ligno exprimit B. Aldobrandesca 474 c

Clinici sanantur invocato B. Francisco Fabrianen. 996 f S. Trudperto 442 c d

Colloquia qualia exigit B. Egidius Minorita 234 b edificatoria inculcat suis S. Bova Abbatisa 285 d in iis excellit S. Doda 290 a iisdem trahit vel invitos ad penitentiam S. Catharina Senensis 864 c ipsaque valde amat 877 d 971 d 972 f Colloquia virorum etiam sanctorum junioribus monialibus interdicit S. Bova 290 e

Columba candida imminet vertici orantis S. Catharinæ Senen. 875 d Columbas S. Eutropio offerre optantibus illæ ultro se offerunt et ad sepulcrum manent 751 d e

In Columna stetit annos 40 Arsinus, discipulus S. Theodori Siceotæ 43 f Columna ignea apparet in nativitate S. Wilfridi 296 f

Conciones utiles habet, etiamsi caraulibus hominibus contrarias, S. Adalbertus Ep. 183 c Concionatores quales exigit B. Egidius Minorita 233 c Concinator per Lombardiam et Italiam celebri fama, diligenti studio, et maximo concursu, ac fiducia in Deum S. Petrus Martyr 697 c d e f

ad Confessionem plurimos et obduratissimos inducit S. Catharina Senen. 973 b eis peccata revelat 973 c Confessionis horror tollitur invocato S. Adjutore 835 d ad Confitendum peccata moribundæ datur loquela et sanitas a B. Francisco Fabrianen. 935 d

Confirmationis Sacramentum Chrismatis unctione confert S. Wilfridus 301 e in Confirmatione appellatur Adalbertus Ep. Prag. Martyr, ante Woythiech dictus 181 c 190 a

Conjuges Martyres SS. Vitalis et Valeria, et eorum filii Gervasius et Protasius Martyres 568 569 571 a B. Luchesi et Buadonna habitum 3 Ordinis sumunt 602 Sancti Gundebertus et Berta 627 630 ille cum hujus assensu abit ad convertendos infideles 630 e f Conjugalis fides stabilitur a B. Francisco Fabrianensi 995 d e

Constantia inter tormenta SS. Acepsinæ, Joseph et Ethalæ 23, 24, 25, 26, 27, 28. Similis SS. Felicis, Fortunati, Achillei 100. c item S. Maximi M. 740 f 741 a ad Constantiam S. Ursicium fluctuantem adhortatus S. Vitalis, post ipsum Martyr obit 570 b

Contracti sanantur ope B. Wolphemi 88 e f S. Opportunæ 69 a attactu manus B. Francisci Fabrianen. mortui 936 Contractus Royæ in Picardia in templo S. Georgii 151 f 152 ope B. Egidii Minoritæ 245 b 246 a 247 a 248 d S. Roberti Ab. Casæ-Dei 326 f 327 f S. Francæ 394 c 400 c S. Richarii 450 f 452 e f 453 a b c d 456 c 458 a c 459 c d e f 460 a b c S. Zitæ 515 e f 516 b c 517 c 518 f 519 a b c d f 520 b d 521 d e f 522 a b c e f 523 c d e 524 e f 526 f 527 a b f 528 c 529 f S. Roberti Ab. Molismen. 684 e f S. Petri Martyris 704 c 722 d S. Eutropii 750 f S. Severi Ep. Neapolit. 780 c B. Hildegardis Reginæ 809 b c S. Adjutoris 835 b S. Gualfardi 839 b B. Antonii Augustiniani 843 c S. Catharinæ Senen. 937 a B. Francisci Fabrianen. 998 c

Contritionis actum impetrat Confessario ægro S. Catharina Senen. 884

Continentiam primis conjugii diebus marito persuadet B. Aldobrandesca 473 b

Convertit missos ad se capiendum, S. Anthimus Ep. 489

489 e f item alios secum captivos 491 b 5 millia hominum Atinæ S. Marcus ibi Episcopus 561 c peccatorem obstinatum S. Catharina Senen. 917 c d e f 918 a b, duos latrones 910 d e f 919 a b alium visitans in carcere 919 e f 920 a b duas puellas a vinitate ad religiosam vitam 920 b c, et fratrem illorum ad confessionem 920 c d e f aliam a pertinacibus inimicis 921, alios plures 922 a b 926 c d Convertitur hæreticus videns in igne illasam vestem S. Petri Martyris 712 c et ejusdem percussor Charinus, Ordinem Prædic. ingressus sancte vivit 689 c d e in Conversionem Frisonum abiturus S. Egbertus cælitusque impeditus cooperatur in missione S. Willibrordi et aliorum 317 Convivio excipit missos ad se capiendum cisque se prodit, S. Antimus Ep. 489 e f

Cor S. Catharinæ Senen. cum corde Christi commutatur relictacitricem 907 c d e idem visibilem sumptione Eucharistiæ 907 f Cordis sollicitudo et vigilantia quam necessaria, docet B. Ægidius Minorita 231 c d e Cordis oppressio curata ope S. Petri Martyris 715 d

Coronam spineam præ aurea et margaritis ornata eligit et capiti suo imprimit S. Catharina Senen. 901 e f 902 a Coronis tribus redimita anima ejus 955 a Quænam istæ coronæ 955 c

Corpus S. Marci ne comburatur, exorta tempestas impedit 351 d S. Zita incorruptum perseverat 513 d S. Jacobi Bitecten. post 20 annos 537 538 S. Pamphili Salmon. 100 annis 591 a idem immobile factum extructo ibi templo honoratur 591 a Corpori S. Hugonis Ab. Cluniac. ungendo balsamum divinitus augetur 655 b pro B. Francisci Fabrianen. ad eundem usum collatæ a civibus 400 libræ bonæ monetæ 994 a Corpus S. Marci clam Venetiis transfertur et reconditur, an sub majori altari? Corpus fene adstrictum frigore et laboribus affligit S. Zita 507 d varia ejusdem castigatione utitur B. Luchesius 609 e exindeque callosa fit cutis B. Francisci Fabrianen. 994 a

Coquus B. Jacobus Bitecten. Ord. Minorum 550 d in coquina repiranda auxilium præstat 541 c ejusdem squalloribus deputata inhæret exercitiis orationis S. Catharina Senen. 961 a b

Coxendicis dolor sublatus invocato B. Peregrino Servita 854 f

Crines ex aridis ossibus S. Anthimi crescent. 488 f

Crus periculose infectum sanatur implorato B. Peregrino Servita 854 a ejusdem debilitas apposita manu S. Catharinæ Senen. mortuæ 957 b tumor ope S. Hugonis Ab. Cluniac. 649 b 659 e

Crucifixi imago in veneratione est Forolivii 852 c

Crux in trunco fagi inventa et ablata, eodem miraculo 452 a

Crucis particulum, in Mænum dilapsam, rediens recipit S. Gerardus Ep. Tullen. 212 a b ea incendium exstinguit S. Petrus Mart. 693 a Crucem e templo S. Trudperti in pignus sui litri ablaturus, redditur immobilis 442 d e ad Crucem caput elevat moriens, et iterum in feretro locata B. Helena Utinen. 257 a 259 e Cruces in supplicatione publica præferri solite in Galatia per se moventur 58 d quod in cladis futuræ argumentum accipit S. Theodorus Siccota 58 c d Idem Crucis signo expellit et recludit dæmones 42 e f fluvium compescit 43 c et grandinem 44 e 60 e animalia fera reddit mansucta 52 f Eodem signo sanat gangrænam B. Ægidius Minorita 244 f fontem elicit S. Guilielmus Firmotus 339 aquam in vinum vertit B. Aldobrandesca 474 b tempestatem sedat S. Hugo Ab. Cluniacen. 649 d magiam dissolvit S. Maternianus 770 b aquas fontis infecti potabiles facit S. Donatus Ep. 774 multos infirmos sanat B. Aldobrandesca 475 e f fructus multiplicat B. Luchesius 603 b caecum illuminat S. Georgius Sardus Ep. 217 f et montem invium scindit 218 a eodem se manit mortuus et in sepulcro

depositus S. Maccdonius Ep. 375 c d Cruce signatum panem offerens S. Adalbertus sanat mulierem quæ 7 annis non comederat panem 185 a Crucem Christi amplexa, censetur Martyr voluntate S. Opportuna 63 d in Crucis modum expandit moriens manus ultro solutas S. Adalbertus Ep. Martyr 199 e In Cruce Martyr obit Lugduni S. Alexander 9 e

D

Dæmon horribili specie apparet et verat B. Ægidium Minoritam 243 f B. Helenam Utinensem spectris terret, crudeliter verberat, tibium frangit, impellit ad vitam sibi adinendam et c. 253 a 254 a 259 b in clauastro Casæ-Dei repertus, signo Crucis fugatur 334 concionem turbare frustra nititur 700 præstigiis quendam avertit a fide quem S. Petrus M. reducit. 701 Dæmonem ad tempus cohibet deinde expellit S. Theodorus Siccota 41 a 42 e f 43 a constrictum detinet duplici catena amoris Dei et zeli animarum S. Catharina Senen. 866 d eum sæpe expellit 866 d ac sigillatim a puella ad suam cameram ducta 929 930 item ab alio 930 c d e f Dæmones e latibulo egressos cogit redire S. Theodorus Siccota 55 c d e f 56 eos ædes infestantes pellit 59 a locum jam pridem infestantes pellit S. Cronanus 587 e u Dæmone vulneratur, et terræ affligitur S. Fronca pernoctans in ecclesia 392 b f illusiones multas sustinet sed vincit signo Crucis et conversione ad Crucifixum S. Catharina Senen. 961 c ad precipitum incitatus S. Theodorus Siccota, a S. Georgio protegitur 36 a b invaditur Regina Northumbriæ ob exilium, carceres et injurias illatas S. Wilfrido, a quo liberato sanatur 302 c 303 c d e 306 affligitur et tentatur ad luxuriam et superbiam B. Ægidius 228 a b u Dæmone correptus sacrificulus, qui snaserat mortem S. Vitalis, aquis se exstinguit 570 e f a Dæmone obsessum flagellat et liberat S. Theodorus Siccota 37 c d filiam Theodosii Imp. S. Donatus Ep. Epiri 774 b f 775 a b Dæmone visibiliter pulso pax inter Ducem Burgundiæ et Episcopum Æduensem conciliatur 659 e Dæmoniaci liberati a S. Roberto Casæ-Dei 329 b 324 c 326 c 327 b c xii ope S. Zite 513 f 519 e 520 f 522 a 523 b 524 d 525 f 526 a d e 527 d 528 c 531 c ope S. Marci Atinensis 465 c S. Pamphili Salmon. 590 f 591 b B. Hildegardis Reginæ 805 c d 809 a S. Forannani 820 c d e S. Adjutoris 833 d 835 c S. Gualfardi 839 c d e f B. Peregrini Latiori 848 e vide Energumeni.

Defectum exiguum triduo deflet S. Catharina Senen. 911 e f Pro Defuncta matre orat et integra hebdomade jejunit S. Theodorus Siccota 40 e Defuncto monacho apparenti et ob duos solidos sine facultate donatos alteri absolutionem petenti eam post preces et Missas factas impertit S. Hugo Cluniac. 657 f 662 c 664 b e vide Mortui.

Degradari se non patitur ostendens labores 40 annorum, S. Wilfridus Archiep. 310 e f et ad Sedem Apostolicam appellat. 311 a

Dentium dolor curatur invocato S. Forannano 822 b c d

Depositum a Medicis sanat S. Zita Lucensis apprensus in Gallia 516 b c item S. Jacobus Bitect. 547 b c vide Moribundi.

Detrahens auriculis B. Francisci Fabrian. puniatur gravi morbo, poenitens sanatur 93 e f ut etiam Detrahens B. Antonio Augustiniano, 843 d vide Injurius.

Deum amare æque potest idiota ac litteratus 238 c Deorum solis et ignis cultum irridet S. Acepsumas 24 a negat S. Joseph Persu 24 f et S. Æthalias. 25 a de Dei Dilectione et gaudio de bono proximi, dicta B. Ægidii Minoritæ 229 d e

Discretionem magna in omni genere virtutum utitur B.

B. Wolphelmus. 84 f
Docta divinitus in dandis monitis apparet *S. Zita* 311 c
Dominica die laboranti visus assistere diabolus 329 f
alia neus punitur 332 e vide Festa.
Dormit humi aut in cilicio *S. Adalbertus Ep. Pra-gen.* 182 f
Draco pictus sub pedibus Constantini Magni item sub
SS. Theodoro et Georgio notat devictam idololatriam
106 f 107 a b Draconem interemisse dicitur *S. Do-*
natus Ep. Epiri. 774 a d e

E

Ecclēsia janua ultra aperitur visitanti sepulcrum *S.*
Gulielmi Firmati 343 b Ecclesias 30 ad servitium
Dei reparat *S. Robertus Ab. Casæ Dei* 324 b Ec-
clesiam *S. Georgii Smyrnæ* volens in Mesquitam
convertere Turca morte punitur, alius visione abster-
retur 149 c d alius ob defensum ejus honorem sa-
natur in ejusdem ecclesia dormiens 149 d e pro
ejusdem Ecclesia erigenda, columna in navim non
recepta, digito *S. Georgii* inscripta miraculose transfer-
tur 143 e f Ecclesiam *S. Opportune* minatus de-
struere, eodem die vulneratus obit d In Ecclesiarum
restauracione munificus *S. Gerardus Ep. Tullen.* 210
b 213 b 213 a b Ecclesiastica bona in 4 partes distribuit
S. Adalbertus Ep. Pra-gen. 182 f 194 d Ecclesiastica
jura et possessiones protegens tertio in exilium pellitur
S. Wilfridus 310 a in Ecclesiastico officio assiduus et
devotus *S. Gerardus Ep. Tullen.* 209 f illud curat per
Geracos et Scotos a se collectos more patrio peragi
213 a

Eleemosynariam domum construit, deditus operibus
misericordie *S. Robertus Ab. Casæ Dei* 320 d cibo omni
in eleemosynam dato accipit abundanter panem et vi-
num 322 d e 329 c ad Eleemosynam pauperi clam
ferendam valetudo divinitus redditur *S. Catharinæ Se-*
nen. 893 b Vide Pauperes.

Energumena nuda in fronte manibus et auribus,
liberatur a *S. Theodoro Siccota* 13 f alia in aere
etiam elata in nomine Jesu Christi liberatur 47 d alii
plures 51 52 53 e 57 e 60 c Energumeni liberantur
a *B. Francisco Fabianen.* 92 b 93 b et ad ejus cor-
pus 998 e d a *S. Georgio Sordo Ep.* 217 e a *B. Ægi-*
dio Minorita 243 d a *S. Alpiniano* 486 d meritis *S.*
Roberti Ab. Molismen. 683 b c *S. Petri Martyris*
723 b d *S. Eutropii* 749 c d *S. Trudperti* 443 Vide
Demones.

Epilepsia curatur ope *B. Ægidii Minoritæ* 246 f
B. Helenæ Utuensis 253 f 260 a *S. Zita* 314 e Epi-
lepticus petens *S. Forannani* meritis salvari aut mori,
subito extinguitur 821 alius sanatur ope *S. Gualfardi*
839 c et *S. Petri Martyris* 723 e

Episcopus Apostolicus Cantuariensem Ecclesiam
administrat *S. Wilfridus* 300 d In Episcopum Tulli,
assumitur invitatus *S. Gerardus Reclusus* 209 c d luce
caelesti indicatur *S. Maternianus*, et per eandem a fuga
retractus consecratur 768 e f 769 a b c quod Episcopis
facile sit gestare pedum, sed difficile rationes reddere
Judici supremo docet *S. Adalbertus* 193 a Episcopatu-
m relinquit ob molestias *S. Theodorus Siccota* 48 e
Episcopalibus virtutibus excellit *S. Gerardus Ep.*
Tullen. exemplum suis, moderatus in vestitu et victu,
in communi officio assiduus et devotus castitatis servan-
dæ cupidissimus, in ecclesiarum restauracione munificus,
in perquirendis Sanctorum Reliquiis sedulus 210 pau-
peribus largus 211 c f in plebis suæ oppressores seve-
rus 213 d e Episcopatus 8 in Saxonia inferiore insti-
tuit *Carolus Magnus* 811 c f

Equus inclinato capite veneratur Reliquias *S. Ri-*
charii 461 d furto abactus invocata *S. Eutropio* reddi-
tur 752 b c conculcatus ab equo servat illesos *S. Pe-*

trus Martyr 700 b c
Eremum petens caelestem vitam agit *S. Richarius*
449 e f Eremitarum sanctorum octo lapides pretiosi
enumerantur a *B. Ægidio Minorita* 236 e
Evangelium a *S. Marco* potius Latine scriptum 348
c d Evangelii librum in aquam lapsum servat illasum
S. Cronanus 588 f

Eucharistia amissa in digitis simplicis fratris inve-
nitur 334 f cum aranea in calice lapsa innoxie sumitur
334 f ea prolata evanescent præstigiæ diabolicæ, Ma-
tricem Christi repræsentantes coram *Petro Mart.* 701
e f Eundem accipiens mutus sanatur 46 a post eam
sumptam ad balnea currentes reprehendit *S. Theodorus*
Siccota 60 u negat ipsam in idololatriam relapsis *S.*
Mellitus 284 c in eandem blasphemus feda morte
multatur 763 f ejusdem veritatem contra *Berengarium*
asserit *B. Wolphelmus* 80 f Eucharistia quandoque
sola victitat *S. Catharina Senen.* 973 d Calumnias
ideo passa 905 906 robusta interim in laboribus tole-
randis 905 b Eucharistiam sumit frequenter 893 c
940 visibilem sæpe Christum sub ea habet 907 f ea pri-
vata ingentes dolores sentit 940 d ipsam sumere appe-
tens, potatur de latere Salvatoris 909 a ad eam sumen-
dam pluvia sanguinea et ignita se purificari sentit 909
b ipsam desideranti, et radios e vultu vibranti Hostia
mox donda ex altari in patenam exiit 941 c d e alias
particula majoris Hostiæ de sacrificio sublata ad eam a
Christo deferitur 942 943 aut ad communicandum ultro
properat 942 e

Excommunicationem contemnens fit mutus et sur-
dus, a *S. Materno* sanatur 770 a b Excommunicat
plebis suæ oppressores *S. Gerardus Ep. Tullen.* 212
d e f

Exemplo sancti trahunt alios ad cælum 431 b
Exequiis fratrum in Bohemia interest *S. Adalbertus*
Ep. coram Summo Pontifice celebrans Romæ 201 a b
202 f

Cum Exercitu, candidatorum militum visus *S.*
Georgius jurare Christianos in Terra-sancta 154 a b
eorum Dux in expugnanda Hierosolyma 155 et ad Ico-
nium 156 a b

Exilium sæpe passi Sancti Angli *Mellitus*, *Justus*,
Ælphégus, *Wilfridus* 296 c hunc ejicientes, quasi ejus
potentia esset periculosa, puniuntur 305 c ipse a *Dago-*
berto quem exulem joverat vicissim exul benigne excipi-
tur 304 d

In Extasi caelestem doctrinam dictat *S. Catharina*
Senen. 943 d eam sæpe patitur inter orandum *B. Lu-*
chesius 608 609 et coram *Gregorio IX* Papæ *B. Ægi-*
dio Minorita 227 b c Elevatur a terra in oratione *S.*
Catharina Senen. 871 a 973 a item gradus ascendendo
870 e et in urbem regrediens 871 a sic Elevata impe-
trat salutem Confessorii 910 a b Eadem crebras Extas-
es et visiones habet 883 d e f 971 e et toto corpore im-
mobilis 893 e f et super arduos carbones jacet innoxia
894 a etiam acu puncta nil sentit 974 e in iis arcana
Dei videt 908 d e nequit suspiria continere 908 f pota-
tur de Latere Salvatoris 909 a

F

Facies timore fæda sanatur ope *S. Roberti Ab. Casæ-*
Dei 327 a
Fauces obstructæ curantur invocato *S. Gualfardo*
839 c

Febris curatur per colicem *S. Epipodii* 10 a et post
peractam confessionem a *S. Catharina Senen.* 926 c
item alteri 927 e 928 a 972 b invocato *B. Peregrino*
Servita 848 f 849 f *S. Erconwaldo* 787 a b *S. Gual-*
fardo 829 d *B. Jacobo Bitectensi* 540 f 541 b f 543 f
544 c 545 a e 548 f 549 a *S. Trudperto* 444 *S. Ro-*
berto Ab. Casæ Dei 325 d *B. Ægidio Minorita* 246 b
S. Petro Martyre 715 f 717 d

Feminarum

Feminarum consortia et colloquia vitat *B. Luchsius* 609 f

Femoris dolor aufertur ope *S. Francæ* 397 d

Ferrum candens illæsa manu tractatur in testimonium sanctitatis *Petri Martyris* 626 b

Festum *S. Eutropii* violantes puniuntur alius caritate, alius ingrossatione, eoque invocato sanantur 748 d e f Festum *S. Richarii* obstinate violens morte punitur 457 f alia punita sanatur 460 a gentilis irrudens morba punitur, pœnitens sanatur 460 d e Festum *S. Erconwaldi* impediens pector, ab ipso apparente flagellatur 793 d Illud profanans subito moritur 794 b in Festo *S. Trulperti* operans amittit oculum 441 c In Festo *S. Petri Martyris* arbor cæsa sanguinem fundit 712 b contra Festum murmurans ab ipsa Sancto corripitur 713 c

Fidei Catholicæ mysteria et ritus indicantur et stabiluntur in Vita *S. Theodori Siccotæ*, a discipulo scripta in Galatia uti erant ibi 6 et 7 sec. 33 d et passim tota vita. Zelo Fidei Christianæ lacerat edictum Diocletiani *S. Georgius* 108 publice se ei offert paratus ad omnia tormenta 125 de Fide æstimanda ex affectu ad celestia, dicta *B. Ægidii Minoritæ* 229 c Fide, spe et Caritate excellit *S. Catharina Senensis* 865 a

Fiduciam in Deo collocandam suadet *S. Catharina Sen.* 886 e

Filia *S. Cercyra V* jussu patris sagittis transfixa 620 f

Fistula pollicis cum periculo abscissionis curata, invocato *S. Petra Martyre* 715 d

Flagellantur dire *S. Joseph Persa* 25 a 26 e 28 e *S. Æthelas* 25 c 26 f 28 c d iterum Acepsum ad mortem usque 24 b 26 c *S. Basileus Ep.* Amasæ dein capite plexus 424 b Nervis inhumaniter cæsi, manent illæsi, SS. *Felix, Fortunatus, Achilleus* 100 e

Flores, a *B. Peregrino Servita* apparente allatos, manu tenens non sentit dolorem sectionis 860 b c

Fluvium compercit cruce defixa et mitem oratione reddit *S. Theodorus Siccota* 43 c 44 e alius in partes divisus, in translatione corporis *B. Philippi Minoritæ* 408 f et *S. Erconwaldi* 791 f

Fontem precibus elicit *S. Mennon* 584 e signo Crucis et baculo monti imposito *S. Guillelmus Firmatus* 338 c alium aqua ex Jordane in Armoricam delatæ 339 a ter percussa terra *S. Georgius Sardus Ep.* 217 d e 219 b Fons impetratur invocato *S. Richario* 452 b et ad corpus *S. Pamphili Sulmon.* 590 f Fontem *S. Trulperti* conspurcans, egestis intestinis moritur 441 d e Fontis infecti aquas signo Crucis potabiles facit *S. Donatus Ep.* 774

Fratres Martyres *S. Caius Papa* et *S. Gabinius*, 14 f Fratres v *S. Adalberti Ep. Pragensis* in altari reconditi, ut SS. Martyres 180 d 196 b c d Fratres et soror *B. Evodius, Hermogenes et Callista Martyres* 362 SS. *Erconwaldus Ep. Londinen.* et *Ethelburga Ab. Berkingen.* 789 b 790

Fulmina crebra a cœnobio arcet *S. Hugo Ab. Cluniac.* 660 c 662 f

Fur solitus bona ecclesiæ *S. Richarii* diripere, ab hoc apparente reprehenditur; iterum furatus, alapa castigatur 457 d e f alius caritate punitur 463 d Equos ex monasterio *S. Trulperti* abducens, succussione equi collisus expirat 440 c d alius bona monasterii auferens, percussus mandata restitutione moritur: illam frater negligens surditate punitur 440 d e f caritatem simulans festo *S. Trulperti* deprehenditur 443 f alius simulans simplicitatem auxilio ejusdem fugatur et postea suspenditur 444 a b

G

Gangrænam signo Crucis sanat *B. Ægidius Minorita* 244 f vide Cancer

Gibbosa sanatur apparente *S. Petro Martyre* 721 b c

Gloriam vanam se numquam quæsisse profitetur in morte *S. Catharina Senen.* 953 d cum ea quomodo pugnandum, docet *B. Ægidius Minorita* 232 b

Gladio obtruncantur SS. *Felix, Fortunatus, Achilleus* 101 d *S. Athanasius e maga conversus* 122. *S. Georgius* 124 b 132 d *S. Maximus apud Græcos, omne sumpto ex syllabo ξι, prima in ξιζο; gladio, media in πζ-ξζ-ρζ.* 741 b vide Capite plexi

Gonagra curata ope *S. Petri Martyris* 716 a

Grando arceatur patrocinio *B. Antonii Augustin.* 845 d e

de Gratia Dei et hujus ineffabilitate, dicta *B. Ægidii Minoritæ* 229 a b 237 d e

de Gratitude erga Deum, dicta ejusdem 229 e

Gutturis struma curata ope *S. Petri Martyris* 715 a meritis *B. Francisci Fabriani* 93 d item emulceratio 94 c et tumor ejusdem ope 997 d ac *S. Zita* 522 c Gutturi inhærens os ejicitur, epota aqua fluente ex ossibus *S. Francæ* 398 e 399 f

H

Hæresis Origenistarum damnata a *S. Anastasio I Papa* 496 *Bereugarii* oppugnata a *B. Wolphelmo* 80, 81 in Hæresin lapsus Clericus a dæmone corripitur, *S. Trulperti* imperio, post eam detectam liberatur 442 f 443 a b Hæretico morbum simulanti febrim immittit, et conversum sanat *S. Petrus Mort.* 699 d Alios er garrulis mutos facit 699 e 704 a Alios præferens vexillum Crucis Florentia pellit 700 c alium immissa in agrum fertilitate convertit 701 a idem natus Hæreticis parentibus, felici præsagio Symbolum fidei tuetur 695 f magno postea zelo contra hæreses flagrans 697 c

Hæstis multis vulneratus, orans pro occisoribus, obit *S. Adalbertus Episc.* 188 f 199 d

Hernia sublata ope *B. Francisci Fabrianensis* 91 e 93 f 994 f 995 b *S. Zita* 516 b *B. Jacobi Bileten.* 546 a *S. Petri Martyris* 707 c

ob Hilaritatem infantilem *Euphrosyna* dicitur *S. Catharina Senen.* 869 e

Hirundinibus silentium indicit *B. Franciscus Fabr.* 92 a

Homicidam fratris sui ad azylium et habitum admittit *S. Hugo Ab. Cluniac.* 651 c 661 a 663 a Pro interfectore patris sui pœnitentiam agit 651 d

Hospitum exceptor *S. Eulogius Xenodochus* 499 in Hospitali Hierosolymis ministrat *S. Peregrinus* 470 b Senis *B. Ahlobrandesca* 475 a

Humeri os distortum sanatur ope *S. Petri Martyr.* 715 e

Præ Humilitate omnibus se subjicit, et mala hominibus inflata suis peccatis adscribit *S. Catharina Senensis* 865 b c d eandem exercet celando dotes suas et gratias *S. Zita* 510 c in omnibus se subjiciendo, etiam joco abutentibus ejus promptitudine 510 e variis indicitiis eam prodit 511 d item *B. Luchsius* 611 a b c et *S. Petrus Martyr* 697 a *S. Adalbertus Episc.* 184 f 193 c *S. Theodorus Siccota Episc.* et hospes 46 e In quibus ea sita sit docet *B. Ægidius Minorita* 229 f

Hydropyci curati ope *S. Roberti Ab. Casæ-Dei* 324 c *S. Petri Martyris* 714 f 726 e f 721 a b ope *S. Eutropii* 749 b *B. Hildegardis Reginæ* 809 c *B. Peregrini Latiosi* 853 f *S. Richarii* 458 e

I

Idola inter se collisa confringuntur præsepte *S. Georgio* 132 a Idololatria devicta repræsentatur cum dracone sub Constantino May. et sub SS. Theodoro et Georgio 106 e f 107 Idolothyitis vesci renuens verberibus necatur *S. Valeria* 571 b

Jejunans

Ignem vitam finit *S. Nearchus* 12 f et *S. Pallio* 372 f
 Igne exusti in mare merguntur *SS. Pomodanus, Rodocianus* et olii 24. 759 a in Ignem conjiciendus et dolio inclusus pauper ob debita, servatur implorata *S. Eutropio Ep.* et sceleris auctar marbis afflictus ejusdem meritis sanatur 745 f 746 a b in Ignem a dæmone confecta non aduritur *S. Catharina Senen.* 894 c d super arduentes carbones jacet sine noxa 894 a Ignis Græcus ab hostibus in obsessos dimissus in obsidentes rejicitur invocato *S. Adjutore* 833 f

Illorium dolor vehemens tollitur invocato *S. Gualfardo* 839 d

Imago *S. Trudperti* ab voti reo portari nequit nisi co-
 solato 443 c d Imaginem *S. Georgii* decipere conatus et lancea ejus in oculum lapsa eodem privatus, postea misere perit 149 c. Alius post spoliata ejus statuum 149 f 150 a In eam sagittam juvenis Saracenus, ipsa rictoria sagitta læditur, convertitur et Martyr obit 148 a b c d alius eandem lancea penetrans, ideoque absor-
 lendus a terra, columæ quam apprehenderat inhaeret, paritens dimittitur, remouentibus in ipsa digitorum ve-
 stigis 148 e f ab Imaginum cultum nervis cæsus car-
 cere et exilio multatus obit *S. Joannes Hequemenus* monast. Catharorum 501 f

Incarnationis remedium obtinetur ad oram *S. Fran-
 cæ* 397 e

Incredulus de corpore *S. Marci*, a dæmone arripit-
 tur, credens liberatur 357 f

Incendium a templo Londinensi ardet *S. Erconwal-
 dus* supra illud cum verilla apparens 793 c in eo illa-
 sum sepulcrum *S. Erconwaldi* 792 a b ut restinguatur
S. Gerardum Ep. Tullen. monet *S. Mansuetus.* 212
 b c Incendium extinguitur a *S. Mellito*, 284 f et *S. Wilfrido* 313 d per reliquias *S. Petri Martyris* 726 c
 et *S. Planer* 401 a in Incendio infans illatus invo-
 cato *B. Luchesio* 612 c et *S. Roberto Molismensi* 681
 f 682 a

Injurias quascunque condonat *S. Zita* 511 a Inju-
 rii, sublatis bonis *S. Richarii*, morte puniti 461 e f
Clumaci vexator tantum non incendio absumitur 651 e
 Injurioso sibi agræ ministrat *S. Catharina Senen.* et
 nihil obsequio mitigatam, fasis precibus, Deo et sibi ante
 mortem conciliat 899

Inquisitor fidei *S. Petrus Mart.* 687 e 703 b c Pa-
 tronus inquisitionis in Hispania 703 b c

Invisibilis evadit Abbas *S. Trudperti*, insidiis petitus
 440 a

ob Jocos nimios pena post mortem illata 647 d e
 662 o 664 b

Iracundia quomodo exercenda inter injurias docet *B. Ægidius Minorita* 230 f 231 a

Irridentes Abbatem *S. Trudperti*, hoc invocato,
 montis parte obruntur 439 e f

Ischiatica sanatur ope *B. Luchesii* 615 o

J

ad Judicium Dei *S. Macedonius Episc. CP.* provo-
 cat in somnis Anastasium Imp. qui et fulmine perit 375

Jejunans nihil gustat 40 diebus *S. Elisabetha Græca*
 275 b Inedia triennali affliguntur *SS. Accepsimas, Joseph et Æithalas* 25 f

Jesu aspectu et alloquio dignata *B. Aldobrandesca*
 474 a videt mysteria nativitatis et passionis 474 d.
 Sanguine lateris reficitur 474 d Jesum sibi assessorem
 habere a Gregorio VII Papa conspicitur *S. Hugo Ab. Clunior.* 657 e 662 a 663 d cum fratribus in choro
 psallentem videt *S. Hugo* 657 e 662 b 664 e f a
 Jesu evocata moritur *S. Doda* 293 d vide Christus.

Jurandi mos apud Sardos per nomen *S. Georgii*
 Episc. Suellen. 1003 c

L

Labore manuum victitat, imo operam monasterio

cuiusdam locat *B. Ægidius Minorita* 223 c d 225 c d

Lacte carens juvatur ab eodem 248 f

Læsus ferro in visceribus hærenet, hoc ad sepulcrum
S. Eutropii extracto, sanatur 751 f

Lampas ad altare *S. Françæ* ultro accenditur 399 b
 et ad sepulcrum *S. Petri Martyris* 706

Lapidibus obruti moriuntur *SS. Joseph Persa et Æithalas* 29 a d Saracenus ad fidem conversus 147 b
S. Maximus in Asia 741 d

Lapsi ex alto illarsi ope *S. Richarii* 464 e 465 a *B. Luchesii* 612 d 614 b Peregrini Servitæ 856 a b *S. Catharina Senen.* 499 f Ex Lapsu contrita per eam-
 dem sanatur 924 e alius totus ruptus per *B. Peregrin-
 num* 848 e et per *S. Hugonem Ab. Cluniac.* 649 d
 660 a

A lascivo juvene se expeditura, faciem ejus unguibus
 notat *S. Zita* 510 b

E Latronibus Martyres *SS. Saturninus, Inischolus, Faustinus, Januarius, Marsalius, Euphrasius et Mammius*, pice, sulphure et cera decocti 620 Latrones
 occiso *S. Trudperio* fugere nequeunt: horum alter semet
 occidit, alter suspenditur 437 a b c

Laurea triplex, doctoratus, virginitatis et martyrii
S. Petri Mart. 694 e

Lectionem quam ignorabat puer, fugiens ad sepul-
 crum *S. Erconwaldi*, perferte sicut 795 d e Lectioni
 parum librorum et Scripturæ intentus *S. Petrus Mart.*
 697 b

Lectum sibi ex nudis asseribus sternit *S. Catharina*
Senensis 877 c

Lepra curatur ejusdem mortuæ tactu 957 c, gu-
 stata cibo *S. Roberti Ab. Casæ-Dei* 329 a lotione in
 fonte *S. Trudperti* 443 d in Leprosos et elephantiacos
 misericors *S. Richarius* 448 a eosdem mundat *S. Cro-
 nianus* 587 a *S. Theodorus Siccota* 40 c *S. Hugo Ab. Clunior.* 648 f 658 a 662 c Leprosæ ingrata et contu-
 meliosæ inserviens leproam contrahit, a qua demortuam
 sepeliens liberatur *S. Catharina Senen.* 898, 899 a

Lethargus curatus meritis *S. Petri Martyris* 724 b

Librorum copiam colligit, pecunia a patre legato,
B. Franciscus de Fabiano 90 d f

Lingua præcisa invocat *S. Polychronium S. Parme-
 nius* 11 f eadem alteri restituitur invocato *S. Adjute-
 tore* 834 f

Liquor salutaris emanat ex sarcophago *S. Zitæ*
 513 d

Lilia candida ultro nascuntur in loco sepultura: *B. Antanii Augustiniani* 844 b

Litanis recitatis a submersione liberatur cum suis
B. Wolphelmus 86 c d e

Locustas precibus fugat *S. Memnon.* 584 e aqua
 benedicta *S. Theodorus Siccota* 53 b

Luce cælesti illustratur in carcere *S. Wilfridus* 306
 d item sepultura ejus 313 e et *B. Ægidius Minorita*
 243 e eadem circumfulgere *S. Catharina Senen.* vide-
 tur ab agræ, quæ ejus castitatem traduxerat et testimo-
 nium innocentie occipit 902 c Lux insolita cum cru-
 cibus supra funus *S. Roberti Ab. Molismensis* refulget
 680 d e item *S. Materniano* nato 768 b qui eadem
 supra cubiculum splendente Episcopus eligitur 768 e f
 Lumen ad sepulcrum negligenter custodiens, monetur
 a *S. Mellito* apparente 285 d

E Lupanari intacta evadit *S. Theodora*, veste cum
S. Didymo mutata 578, 579

Lupi grassantes arcentur ope *S. Marci Atinensis*
 566 f a Lupo raptus puer servatur invocato *S. Roberto*
Ab. Molismen. 681 d e et ab eo vulnerati ope *S. Zitæ*
 528 d 530 d e

Lusor qui se dæmonibus roverat eorum potestati exi-
 mitur invocato *S. Petro Martyre* 725 d e

M

Magiam signo Crucis dissolvit *S. Materninus* 770
f Magorum Persicorum fallaciant spernit *S. Joseph Persa* 27 f Magus post disputationem cum *S. Georgio M. conversus obit Martyr, Athanasius dictus* 121, 122, 131 a

Mamilla tumefacta curatur ad aram *S. Francæ* 399
a b exulcerata ope *B. Jacobi Bilect.* 344 b 345 d
Manna cœlesti operitur *S. Catharina Senen.* 943
e f

Mansuete respondet convitiantibus *S. Zita* 311 a
Manum extra arcam ultro porrigit Venetiis *S. Marcus* 1006 a Manus *S. Catharinæ Senen. clavo a Christo perforatur* 910 c Manus, quæ de erat infanti nato; im-
petratur meritis *S. Petri Martyris* 718 e Bullienti
livio adusta sanatur miraculo *B. Francisci Fabrianen.* 997 a Arida a *S. Alpiniano* 486 d et *S. Ercon-
wuldo* 794 c 796 d et epota aqua, qua abluta Reliquiæ
S. Marci Atinen. 365 b præscendenda ope *B. Luchesii*
615 d item incisa 615 f Manum lesam *S. Aniani*
sanat *S. Marcus* 350 f aliam vulneratam 359 c Manus
contractæ, curantur pallio altaris *S. Francæ involuta*
400 c incaucrata invocato *B. Peregrino Servita* 860 d

Maria Deipara (cui consecratur Cisterciense mona-
sterium et Ordo 674 b 679 c) *S. Robertum* necdum
natum in sponsum se elegisse indicat matri 677 a b
apparens promovet pietatem *S. Hugonis Ab. Cluniac.*
634 a b sanat veneno petito *S. Theodorum Siceotam*
49 b *S. Petro Mart.* commendat Ordinem Servorum
691 e eundem contra hæreticos animat 703 c *B. Pe-
regrinum* monet Ordinem Servorum ingredi 837 pere-
grinatam *S. Zitum* ultro apertis portis urbis domum
reducit 507 f 508 a Confessarium dat *S. Catharinæ*
Senen. Raymundum dein *Vitæ scriptorem* 975 b c ea
apparente expirat *S. Opportuna* 67 f et *S. Robertus*
Cusæ-Dei 330 c ab eadem visus induci in cœlum 325
b c d 332 a ejus conspectu fruitur *B. Aldobronesca*
475 b Eandem virginem fuisse ante, in, et post par-
tum docet *B. Ægidius Minorita*, triplici percussione
terræ tria lilia existere faciens 240 f salutatio in Ange-
licam recitare solita infantula *S. Catharina Senen.*
869 f sub ejus patrocinio virginitatem voret 871 c d
Rosarium sibi applicitum stringit mortuus *B. Fran-
ciscus Fabrian.* 93 a In *S. Mariæ templo Amorii oleum*
manat, eoque sanatur *S. Theodorus Siceota* 54 c ejus-
dem altari impositus æger *S. Adelbertus puer* conva-
lescit 181 b 189 f ejus nomen in aliis veneratur *S. Zita*
311 d ejus ope sanatur, adjectis sibi 4 Vitæ annis,
S. Wilfridus 312 a b et crus pridem resectum recu-
peratur 335 a 336 a

Martyrum nominatarum sedecim millia præter alios
innumerabiles in Perside sub Sopore Rege 19 21 f Item
Episcopi 24, Clerici 250 ibidem. Martyr habetur *S.*
Trulpertus, occisus quia vitis non consentiebat 434,
435, 436 talis censetur *S. Opportuna* crucem Christi
amplexa 63 d ad Martyrium per visionem vocatur *S.*
Adelbertus Ep. 187 b 196 b et ut talis innotescit Ro-
mæ et *S. Nilo* 198 c d ad idem præscitum anhelat *S.*
Petrus Martyr 703 d 704 d ob Martyrium *S. Simeo-
nis fratris* non dolet *S. Pherbute* et ipsa ad id parata
22 b c eodem se frustratum dolet ad necem quæsitum *S.*
Catharina Senen. 967 Acta Martyrum scribenda ad
posterorum incitamentum 86 eadem petentibus Marty-
ribus scripta 755 d

Mater applaudit filia *S. Mariano*, post alia tormenta
capite plecto 757 f Matrem suam minus congrua cor-
reptione usam modeste corrigit *S. Catharina Senen.* 872
e f et Matrem a Christo necipit *S. Mariam Magdale-
num* 818 b c

Medicinæ peritus *S. Guilielmus Firmatus*, 337 b
Aprilis T. III.

Membrorum usus variis concessus meritis *S. Petri*
Martyris 722

Mendicitas et prodigalitas arectur patrocinio *B.*
Antonii Augustiniani 844 d e

Mense exeunte et intrante quomodo intelligendum
1004 c

Meretrix semel iterumque contrahitur et sanatur ope
S. Richarii 452 f 453 a

Milites xxx MM. cum Duce *S. Saba Gotho* 263
Mauritius, *Georgius*, *Tiberius Martyres Thebæi* 268
S. Publius M. 365 Militem febri simul et a consuetu-
dine prædandi liberat *S. Hugo Ab. Cluniac.* 648 c
660 a ad Militiam educari *S. Theodorum Siceotam*
prohibet *S. Georgius matri* apparens 34 e

Ministeriis vilibus domi exercetur *S. Catharina*
Senen. 893 d

Missam celebrans *S. Marcus* comprehenditur 351 c
facie illustratur *S. Theodorus Siceota* 49 e sub ea Sa-
racenus videns Christum infantili specie diviti, arguit
Sacerdotem: ut instructus sit Christianus ac Martyr
145, 146 ad verba Sursum corda videt *S. Wilfridus*
procul absens interitum *Egfridi Regis*, eadem hora a
Pictis occisi 309 b c scorpionem in Calycem lapsum
haurit, et aperta vena vivum educit *B. Franciscus Fa-
briann.* 92 a b in calice apparens pueri species indicat
sanctitatem *S. Hugonis tunc nati*, post *Ab. Cluniac.*
642 e 656 e Requiescat in pace audita voces re-
spondentium Amen, sive Angelorum, sive animarum
89 f Missa de *S. Roberto Ab. Casæ-Dei* cantata piscis
ab aquila adfertur 331 d ablutione *B. Wolphelmi ce-
lebrantis* admota oculis, cæco illuminatur 86 a b Græ-
corum sacrificalia instrumenta et vestes enumerantur
147 d e

Monachos sub se habet trecentos *S. Robertus Ab.*
Casæ-Dei 324 b iidem partim *Basiliani*, partim *Bene-
dictini* in eodem monasterio *Romæ* 194 c Monasteria
varia construit *S. Wilfridus* 300 c 301 d 308 b Mo-
nasterio egredi ob incendium recusantibus sanctimo-
nialibus, illud ab ulteriore incendio mirabiliter ser-
vatur 640 b c

Montem invium scindit signo Crucis *S. Georgius*
Scellen. Ep. 218 a

Miraculorum cessatio petitur ad corpus *S. Roberti*
Ab. Casæ-Dei, ob impeditam multitudinem accurrentium
quietem monachorum et valvæ templi non aperiuntur
331 d e

Moribundi sanantur ope *B. Jacobi Bilecten.* 340 e
341 b 342 b 343 d 346 b *B. Ægidii Minoritæ* 248
a b c meritis *Francisci Fabrian.* 94 a Moribundus
oratione *S. Theodori Siceotæ* 47 f et *B. Helenæ Uti-
nensis* 256 c devotione erga *B. Peregrinum Servitum*
856 e f invocato *S. Severo Ep. Neapolit.* 776 d *S.*
Wilfrido 301 f *S. Franca* 405 a b 407 a conspersi
terra martyru *S. Petri Martyris* 707 b Moribundus
S. Marco devotus, ab hoc invisitur et latus moritur
360 a Occidendus ab inimicis et graviter læsus libera-
tur implorata ope *B. Francisci Fabrianen.* 94 e Mori-
bundo *Stephano* 9 Papa dæmonia arcet *S. Hugo Ab.*
Cluniac. 657 d 662 b 663 d Moribunda *S. Catharina*
Senen. hortatur suos ad sui expoliationem, studium
orationis, obedientiam fugam tenerarii iudicii, fiduciam
in Deum, mutuam dilectionem et zelum pro ecclesia
952, consolata suos de suo transitu, valedicit singulis,
petita defunctum veniam, extremis Sacramentis munita
pie moritur 953 969 *S. Opportuna Abbatisa* petit ve-
niam peccatorum a sanctimonialibus, inculcat memoriam
novissimorum, fidem, spem, caritatem, et sacra viatico
munitur 66 67 dæmonem apparentem sistit et abigit,
apparente *S. Maria* expirat 67 e f Mortis periculo plu-
res literati invocato *S. Petro Martyre* 702 e 719 e f
ad Mortem varia corporis afflictione se parat *S. Hugo*
Cluniac. 654 b eam sibi instare discit ex revelatione
agricolæ facta 654 c d eandem præsegit a visione, ipsa-
T. 6 que

que die anni sequentis obit *B. Wolphelmus* 87 c d de hora a Deo monetur *S. Robertus Ab. Molismen.* 680 c Moritur letus monachus, accepta optione vivendi aut moriendi 335 c Mortua ad tempus disrupto corde ex vehementia amoris *S. Catharina Senen.* 914 e f 915 a b alterius vitæ præmia et pœnas spectat. 915 b postea in gloria conspicitur 976 c d Mortui xiii suscitati invocato *S. Petro Martyre*, infans natus mortuus, puella submersa, puer suffocatus 716 717 mulier quæ se suspenderat, puer quinquennus, alius ab equo prostritus, iterum miles et puer et alius a febre defuncti 717 item puer, et vir oculus et infantes duo, quorum alter mortuus natus 70. Mortuum sine confessione matrem suam resuscitat *S. Catharina Senen.* 922 e f 923 a b Puerum in Confirmandorum turba suffocatum *S. Wilfridus* 301 e f Alios suscitant, *S. Georgius Sardus Ep.* 217 f *B. Ægidius Minorita* 245 c d *S. Georgius M.* 122 c d 130 c d *S. Alpinianus* 486 c Alii suscitantur ope *S. Opportunæ* 72 d *S. Petri Martyris* 707 a 709 f *S. Zita* 314 a *S. Cronani* 588 d *B. Luchesi* 612 c Mortuum simulatum offerens *S. Patricio* resuscitandum, et vere mortuum reperiens, convertitur *S. Machaldus Ep. Monæ* c d e Mortuus *S. Michoneres*, dum animæ suæ statum prodiret, a *S. Germano Ep. Antissiodoren.* resuscitatur 785 b Mortuum ut creditorem mendacem convincat, suscitatur *S. Donatus Ep.* 775 b d e item *S. Severus Ep. Neapolit.* 777 778 a Mors *S. Zite* prædicitur stella per diem lucente, et Deo per pueros loquente 513 a b c Mortui *B. Antonii Augustini* corpus sudore madefit 842 e *B. Wolphelmi* facies roseo colore perfunditur 87 d pro Mortuo *S. Gerardo Ep. Tullensi* eadem hora curat orari *Cluniaci S. Majoris Ab.* 214 e f Mortui exequias celebrantes *S. Gerardo Ep. Tullen.* lumen in pluviosa tempestate non extinguuntur 212 e d pro decessore Episcopo orans *S. Gerardus Ep. Tullen.* discit in gloria esse æqualem *Apollinari M.* 212 b e a Morte per uxorem inferenda, obrigescente ejus manu, devotus *S. Eutropio* liberatur 748 f 749 a

Mortificare carnem, et sensus affectus docet *B. Ægidius Minorita* 239 b c d e

Mutus subito factus ad triduum vidit *S. Francam* in gloria cum SS. Virginibus, 384 d e f Mutus 10 annis loquelam recipit inserto oris ejus digito *S. Petri Mart.* 698 b alius signo Crucis 700 d e alia ut confiteatur peccata 698 b Muti sanantur a *S. Hugone Ab. Cluniac.* 649 a *B. Francisco Fabrianen.* 91 c in os insufflantes *S. Theodoro Siccota* 46 f item signo Crucis 350 et data Eucharistia 46 a f ope *S. Zite* 513 c 516 a d e 517 b 518 e 520 c e 523 a *S. Cronani* 588 f *B. Luchesi* 607 e d *B. Hildegardis Reginæ* 808 a *S. Richarii* 460 b *S. Roberti Ab. Molismen.* 684 d Muti et Surdi sanati a *S. Roberto Ab. Casæ-Dei* 329 e et ope *S. Georgii Royæ in Picardia* 152 f

N

Nascitur ridens *B. Franciscus Fabrianen.* 90 a apparente supra domum columna ignea *S. Wilfridus* 296 f Naufragio liberantur deferentes corpus *S. Marci* ipso apparente 357 e alii ejus ope 359 b f invocato *S. Forannano* 822 e f *S. Adjutore* 835 c a *S. Hugone Ab. Cluniac.* adhuc vivo 650 e

Nephritis curatur a *S. Roberto Ab. Casæ-Dei* 324 b

Noscendi animos hominum facultate donatur *S. Catharina Senen.* 900 b c Nosse se et nosse Deum, eadem discit a Christo 885 886

Nubes contra astum solis ad confusionem hæreticorum inducit signo Crucis *S. Petrus Martyr* 703 e alias nimium ardens 715 b c

Nuptias oblatas repudiatis sibi comam abscindit *S. Catharina Senen.* 874 c d 876 b desperatas reconciliat *B. Jacobus Bilecten.* 536 d

O

Obedientia excellit *B. Ægidius Minorita* 227 f ejus dicta de ea 235 a 238 f ipsam servat suis Confessariis, etiam ab iis vixata *S. Catharina Senen.* 882 c d e

Oculus fere extinctus sanatur invocato *B. Francisco Fabrianen.* 997 c item oculus clausus 997 f amissus per *S. Catharinom Senen.* 958 a oculi dantur infanti absque illis nato per invocationem *S. Petri Mart.* 718 f oculi variorum graviter læsi sanantur ope *S. Francæ* 396 f 397 a b d et *B. Francisci Fabrianen.* 94 c item squammis abducti 93 d oculi usu privata *B. Aldobrandesca* eundem recipit tempore sacrificii 474 a oculorum dolor ope *S. Trapperti* sæpius curatur 441 d voto facto *S. Catharinæ Senen.* 494 oculos minatus effodere *S. Hugoni Ab. Cluniac.* iisdem privatur 650 l vide Ciceus.

Odor suavissimus et cadaveris vitior indicant celestem gloriam *S. Balderici* 291 e f item *S. Basilii Ep. marmersi* 425 c et *S. Erconwaldi* 791 e

Officii Canonici lectionem Latinam divinitus discit *S. Catharina Senen.* 890 c

Oleo lucernæ, in templo *S. Georgii* ardentis, sanat ferventi aquæ illapsum *S. Theodorus Siccota.* 55 b simili Oleo lampadis sanatur *Saracenus læsus et Martyr* obit 148 c d Oleo innatantia reperiuntur ossa *S. Francæ*, miraculis clara 394 a b ipsum multiplicatur, ad usus *S. Petri Mart.* 698 e

Oratio quomodo devote peragenda docet *B. Ægidius Minorita* 232, 233, 239 d ejus fructus 257 etiam in oriditate 234 c 240 a Orationi et lectioni piæ impendit 9 horas frequentissima in templo *B. Helena Utin.* 252 c d 258 d eidem curam altari incumbit, pernactans in ecclesia *S. Francæ* 391 f 392 a b ad Orationem a *S. Georgio* excitatur *S. Theodorus Siccota* 35 c d eadem sistit fugitivum servum cum furto 40 e f et saxum ingens movet 45 b victoriam de Pictis et Mercius obtinet *S. Wilfridus* 302 c In Oratione extasim patitur et celesti luce circumdatur *S. Zita* 508 d e vulneratus hastis pluribus obit *S. Adalbertus Ep.* 188 f

Ordinis *S. Benedicti* Abbates *B. Wolphelmus* 77 SS. *Deodotus Blesis* 275 *Robertus Casæ-Dei* 318 *Robertus Syracensis* 381 *Richarius Centulæ* 445 *Paschasius Ratbertus Corbeix* 466. Episcopi et Abbates *S. Erminus Lobis* 378 *S. Erconwaldus in Anglia* 789. Ex Abbate Episcopus *S. Mellitus in Anglia* 283. Ex Episcopo Abbas *S. Forannanus* 815 Monachus *S. Adalbertus Ep. Pragensis* 184 *S. Adjutor in Normannia* 832. Abbatissa SS. *Opportuna in Normannia* 62 *Senorina in Portugallia* 741. Bara *Remis* 285 Sanctimonialis *S. Doda Revis* 285 Ordinis *Cluniacensis S. Hugo Ab.* 636 Ordinis *Camaldulen. Petrus Tentonicus* 477 Ordinis *Cisterciensis S. Robertus Fundator et Ab. Molismen.* 670 *Encomia de viris illustribus* 670 c Abbatissa *S. Franca Placentiæ* 383 *Cænobia virorum et seminarum* 670 b Abbas in *Hibernia S. Cronanus* 585 *Archimandrita canobiorum in Galatia S. Theodorus Siccota* 32 *Hegumeni SS. Joannes monasterii Catharorum* 501 *S. Memnon Thaumaturgus* 584

Ordinis Prædicatorum SS. *Petrus Martyr* 686 *Catharina Senen.* 861 Ordinis Minorum BB. *Franciscus Fabrian* 89 *Ægidius socius S. Francisci Perusii* 220 *Philippus seu Philippinus Montalcini* 407 *Jacobus de Bilectis* 532 *Luchesi in Hetruria* 600 et *Michael de Barqa* 988 Ordinis Eremitarum *S. Augustini B. Antonius Monticiani in Hetruria* 841. *B. Helena* vidua *Utni* 249 Ord. Servorum *B. Mariæ B. Peregrinus Latinus Forolivii* 845

Virgines SS. *Pusima in Saxonia* 167 *Elisabetha Thaumaturga apud Græcos* 275 *Exuperantia* 427 *Zita Lucæ* 502 *Proba Martyr et Germana prope Duacum* 583

583 *Cercyra Mart. Coreyræ* 620 *Ava in Hannonia* 635
Hoyldis Trecis 782

Eremitæ SS. Daniel Mart. Gerundæ 269 *Guilielmus Firmutus in Normannia* 336 *Octo Martyres apud Græcos* 377 *Trulpertus in Brisgaia* 429 *Antonius Presb. Lucæ* 481 *Gualfardus Veronæ* 836

Ordo militaris S. Georgii in Austria contra Turcos 156, 157, 158 *et Periscelidis Anglicanæ* 159, 160 *equitum S. Georgii sub Petro II Aragonnæ Rege* 161 *b et apud Genuenses ad littora maris. Adriatici tuenda* 161 *c Ordinis S. Dominici Fratres ac Sorores de militia dein de Penitentia* 881 *a b c institutum in feminis perseverabat approbante Sede Apostolica* 881 *e d talem habitum induit S. Catharina Senen.* 880 *c d e ante a solis viduis assumptum* 880 *e Ordinem S. Dominici ementito sexu ingredi statuit S. Catharina Senen. zelo salutis animarum succensa* 872 *b c Ordinis Servorum B. Mariæ Institutum ex mandato Innocentii IV Papæ examinat et probat cælesti visione edoctus S. Petrus Mart.* 691

Ornatum muliebrem admissum tota rita deplorat S. Catharina Senen. 873, *Ova divinitus illæsa servantur ipsa illis incumbente* 897 *c*

P

Panes ab æconomo non datos egenis ex jussu suo, jubet in equam projici, et alios panes ex insperato praefectione suorum recipit *S. Rabertus Molismen.* 683 *c d* *Pane et aqua et brassicis sale conditis victitat S. Adjutor* 833 *c Panem sibi interdicit vicennis S. Catharina Senen.* 877 *a Panes divinitus in farno præparatos invenit S. Zita orationi vacans* 509 *b multos et sapidos ex vitiosa et exigua farina conficit eosque multiplicat in arcu S. Catharina Senen.* 936 *c d e f* 937 *a pane modico diviso eadem multos reficit* 937 *f* 938 *a b c eundem post obitum ipsa multiplicat* 937 *f* 938 *a*

ad Papam et Apostolicam Sedem appellat, pellendus ab Episcopatu S. Wilfridus 303 *f* 311 *a*

Paralysis sublata ope S. Opportunæ 69 *b B. Holphelmi* 88 *c B. Francisci Fabriani.* 91 *e* 997 *c* 998 *e S. Georgii Sard. Ep.* 218 *e B. Helenæ Utinensis* 257 *c veste S. Wilfridi* 313 *d invocato S. Marco* 359 *b c Roberto Ab. Casæ-Dei* 324 *c S. Franca* 400 *c* 406 *d e S. Richario* 452 *d* 454 *f* 458 *e Paralyticos benedictione sua, alios olco inunctos sanat S. Theodorus Siccota* 50 *d* 51 *a* 54 *c Crucis signo* 55 *a Alii curantur ad Sepulcrum S. Roberti Ab. Molismen.* 682 *c f ope B. Hildegardis Reginæ* 806 *f* 808 *c d e* 809 *e f S. Adjutoris* 833 *c ad feretrum S. Gualfardi* 839 *a ejus ope* 839 *e et B. Peregrini Lutiosi* 858 *f terra, S. Petri Martyris sanguine perfusa* 707 *b eo invocata* 721 *e* 722 *a Paralyticum sanat S. Hugo Ab. Cluniac. dicens: Petrus Apost. dixit paralytico: Sanet te Dominus Jesus Christus* 648 *d e* 658 *a Paralyti punitus ob curiositatem in elevatione S. Trulperti, confitens reatum sanatur* 438 *e f*

De Paschate rite celebrando Synodus in Anglia habita 298, 299 *ad quod Hyenses monachos inducit S. Egbertus* 317 *d*

Pater et filius SS. Hubertus et Florebertus Epp. Leodiensis 380 *f SS. Guilielmus et Peregrinus Patroni Faggienses* 469

Patronos inter præcipuos Imperii CP. S. Georgius 153 *d contra infideles adjutor* 153 *e f* 154 *a*

Patiens in contumeliis, carceribus, exilio, S. Wilfridus sanat Reginam, causam totius muli, a dæmone obsessam 303, 306, 307 *excusat Theodorum Arch. Cantuar. id permittentem* 309 *b c injurias et adversa tolerat Luchesius* 611 *c inter maximos dolores et dæmonis afflictiones suavissime cantat B. Helena Utinensis* 254 *e f Patientia per totam vitam insignis in abdicandis voluptatibus, in abstinentia carnis, vini et panis*

S. Catharinæ Senen. 960 *d e, item pro servanda castitate, studio penitentis et orationis* 960 *f item in illusionibus diabolicis superandis, et inferendis prudenter Superioribus, sinistre judicantibus, Sacramenta subtrahentibus et molestis in ejus extasi* 962 *item in obsequiis ægrotantium* 963 *in injuriis et corporis doloribus* 964 *in vexationibus dæmonum maxime circa finem vitæ* 964 *c d e*

Pluvia conceditur ope S. Franca 407 *e et B. Philippi Minoritæ* 408 *f impetratur ope S. Marci Atinensis* 565 *a b* 566 *f S. Indaletii* 733 *b S. Hoyldis* 783 *e B. Jacobi Bitect.* 539 *c S. Pamphili Sulman.* 591 *a S. Dovati Ep.* 774 *c Idem sub ea non madefit* 774 *c uti nec portantes funus B. Luchesii* 612 *a Pluvia nimia in triduo festi S. Richarii cessat* 466 *a*

Prædicat Imperium Mauritio S. Theodorus Siccota 44 *f item ejus eadem post lucernam quarto extinctam* 56 *e f et futura alia variis,* 57 *a b Pippinum Brevem recens natum fore Regem S. Erminus* 379 *f Mortem Guilielmi II Regis Angliæ S. Hugo Ab. Cluniac.* 646 *e f Episcopatum Hoello* 647 *c alteri panem post mortem ob jocos* 647 *d* 659 *d* 662 *e* 664 *b filium nasciturum et monachum futurum* 668 *a martyrium suum et canonizationem S. Petrus Mart.* 703 *d e*

Præsentiam S. Hugonis Abb. Cluniac. evitans, morbo multatur 650 *f* 662 *c*

ad Preces ejusdem, inimicus inexorabilis; carcere et delirio multatur 651 *a b vide Oratio*

Presbyter anno ætatis 18 ab Episcopo ad id divinitus moto ordinatur S. Theod. Siccota 38 *a*

Prolem sterili impetrat Zenis utriusque conjugis benedictis idem S. Theodorus 52 *b eandem obtinent alii invocato S. Roberto Casæ-Dei* 332 *d et B. Jacobo Bitect.* 540 *f* 549 *b vide Sterilis.*

Prophetæ 4 Majores symbolicis figuris a S. Severo Ep. Neapol. expressi 777 *f Prophetiæ dono redarguit de cogitationibus Confessarium S. Catharina Senen.* 931 *militi in somno apporens imperat Confessionem, et peccatum indicat* 931 932 *a b alias in periculo occisionis absens oratione liberat* 932 *prædicat schisma futurum, et secuturam concordiam* 933 *a b c d quomodo prædixerit passagium sanctum* 934 935, *prædicat conversionem eundem licentioris vitæ.* 935 *c d*

Protector, defensor et Advocatus Angliæ S. Georgius 162 *b c*

Psalterium memoris tradit S. Theodorus Siccota 36 *d et S. Adalbertus puer* 181 *b*

Puerperæ adjunctæ invocato B. Jacobo Bitecten. 543 *e* 545 *b* 546 *a B. Luchesio* 614 *f S. Petro Mart.* 718 *c d*

ex Purgatorio Animas multas a morte educit B. Egilius Minorita 244 *b e liberat patrem suum S. Catharina Senen.* 916 *e* 917 *b item duos latrones* 918 *c*

Puteum inveniri facit baculo terram percutiens B. Egilius Minorita 241 *c*

Q

In Quadragesima solo pane et lacte tenui quotidie vescitur *S. Egbertus* 316 *c in eadem pauca panis frustula cum aqua sub vespere sumentem Stephanum imitatur S. Theodorus Siccota octenais.* 35 *a b per eam totam nihil aut parum comedit S. Petrus Mart.* 606 *d a Quadragesima usque ad Ascensionem Christi ab omni cibo abstinet, ac deinde continuo S. Catharina Senen.* 905 *a b*

R

Ranas oratione pellit *S. Senorina* 76 *c obmutescere facit S. Georgius Svellen. Ep.* 218 *a*

Raptum triduanum patitur S. Catharina Senen. 911 *e vide Extasis.*

Regula S. Benedicti deliberanti S. Roberto Ab. Casar-Dei divinitus offertur 328 e f
 Regulæ Benedictinæ disciplina reformata a S. Roberto Ab. Molismensi. 672
 in Reliquiis Sanctorum conquirendis sedulus Carolus 4 Imp. 1005 a et S. Gerardus Ep. Tullen. 210 c qui et miraculose impetrat de saxa, qua lapidatus S. Stephanus 215 d Reliquias S. Marci Atinen. ablaturus divinitus sistitur 364 b S. Marci Evang. arca ultro supplicanti populo ostenditur cum suaveolentia 1005 f Reliquiarum Ursularum cultu amisso, ipsæ non amplius inveniuntur 444 d a e Reliquiis B. Jacobi Bilecti digitus ablatus, tempestate compellente restituitur 343 b item alia Reliquia 548 Ex Reliquiis S. Petri Martyris fluente sanguine confirmatur dubius in fide 726 c d Reliquias in altari deesse novit in spiritu B. Wolphelmus 86 e f dentem S. Catharinæ Senen. magni aestimat Gregorius 12 Papa 977 a Caput S. Georgii ex Ægina insula ablatum, divinitus relatum, defendit illam a Turcarum invasione. 134 e f
 Renum dolor curatur ope B. Jacobi Bilecten. 549 d
 Rotu laceratus, divinitus sanatur S. Georgius M. 120 c d 126
 in Ruina domus illæsi invocato S. Georgio Ep. Svelten. 1004 a

S

Sagittis transfixa S. Cercyra V. jussu patris sui 621 n
 Sancti xv Auxiliatores, sub hoc titulo invocati 150 c d e Sancti utriusque Testamenti ad exemplum hominum a Deo dati 34 a b e Sanctos invocans æger S. Gerardus Ep. Tullen. vidit sibi opitulantes 212 e f virtutes imitatione exprimit S. Catharina Senen. 865 e f et gesta divinitus discit 870 d Sanctitas vitæ ex patientia definitur 960 a b e
 Sanguis fluit e corpore B. Luchesii mortui 603 c 612 b ab eodem sanatur Sanguinis profluvia laborans item a S. Theodoro Siceota 52 e et B. Jacobo Bilecten. 541 c 543 d 545 d Sanguinis vomitus curatus meritis S. Petri Martyris 724 b ad contactum S. Catharinæ Senen. 916 a
 Sapientia cælestis elucet in Epistolis, libro Dialogorum et colloquiis S. Catharinæ Senensis 864 eam ex Pontificis voluntate explorant varii 974
 Scabiosus puer a nativitate mundatur invocato S. Petro Martyre 718 f
 Pro Schismatis sublatione orante S. Catharina Senen. victoria conceditur Pontifici, et contra hunc inita conspiratio dissipatur 948 de Scientia utili et inutili dicta B. Ægidii Minoritæ 234 b
 A Scorpione læsum, Crucis signo sanat S. Petrus Martyr 699 b
 Scribit Vitas Sanctorum S. Paschasius Rathbertus 468 b d e
 Scrofulas sanat B. Franciscus Fabrianen. 91 e 994 e
 Seges in relatione corporis S. Richarii attrita facundam messem profert 463 b 464 d
 Sellariorum patronis Peronæ S. Gualfardus 837 a ipse Sellarius professione 837 e
 Senex de rigore vitæ et abstinencia nihil remittit S. Hugo Ab. Cluniac. 652 c d suos adhortari non desinit 654 n benedictionem eis impertit 654 e et pedes lavat 654 f
 Sensu omni destitutus, per socium commendatus S. Erconvalda, restituitur sibi 704 e f
 Sermones vanos et detractiones vitat B. Luchesius 610 c d
 Serpentem aqua benedicta ex muliere pellit S. Hugo Ab. Cluniac. 667 c a Serpente morsus sanatur ope S.

Zitæ 530 b S. Pamphili Sulmon. 591 b
 Serra sectæ in duas partes S. Pherbute, ejusque savor et ancilla 22 f 23 a
 Servitiis domesticis addicta, manet conjunctissima cum Dea S. Catharina Senen. 874 e cogitat se Christa, Deiparæ, discipulis ministrare 875 b
 Siccitas in Bohemia, absente S. Adalberto Ep. ejus reditu sublata 201 d 202
 Silentium perpetuum sanctissime servat, semper fere solitaria, B. Helena Utinensis 253 c d 258 e illud hîrundibus indicit B. Franciscus Fabrianen. 998 f a completorio usque ad Primam sequentis diei servat ipsum S. Adalbertus Ep. 183 a
 A Solis radio pendent chirothecæ S. Roberti Ab. Casar-Dei 330 a
 In Solitudine nascitur et postea Sacerdos adscitis 2 sociis in eremo degit S. Robertus, dein fundat Casam-Dei 321 322
 Sorores tres sanctæ Pusinna, Hayldis, Lutrudis 168 c alia quatuor ipsarum sorores 168 c
 De Spe salutis non abjicienda, dicta B. Ægidii Minoritæ 229 d
 In Spelunca biennio latitat, et inde educitur pene mortuus S. Theodorus Siceota 37 e f
 Spina piscis gutturi inhærens eximitur ope S. Richarii 463 e 464 e
 Spiritus sanctus visus superimminere capiti S. Hugonis Ab. Cluniac. 667 c eum in columbæ specie accipit B. Helena Utinensis 255 d In Spirituali consolatione humilis, totus spiritui excolendo intendit B. Ægidius Minorita 227 Fervor et hilaritas in eo elucet 227 c
 Stella in utero matris gravidæ descendere visa indicatur S. Theodorus Siceota fore magnus apud Deum et homines 34 d Stella per diem lucet in morte S. Zitæ 513 a
 Sterili, a marito male habitæ, prolem precibus impetrat B. Helena Utinensis 256 c 260 a aliis S. Petrus Martyr 719 c d et S. Adjutor 835 b Vide Proles
 Stigmata quinque vulnerum Christi invisibilia sed dolorem dantia accipit S. Catharina Senen. 910 d e
 Strumæ sanantur ope B. Luchesii 615 d et B. Peregrini Servitæ 854 b
 A Submersione invocata S. Opportuna eripitur S. Adalhelmus Ep. Sagiensis 68 f Submersum in viris servat S. Cronanus 586 f Submergendus liberatus invocata S. Franca 396 e f et alii tres ope S. Eutropii 744 745 item invocata S. Catharina Sen. 958 d e Submersi quatuor reviviscunt invocata B. Hildegarde Regina 810
 Superiores de S. Catharina Senen. sinistre judicantes, Sacramenta subtrahentes et inter extases molesti, misere percutit 961 e f 962
 Surdi sanati ope S. Zitæ 513 c 520 c e 521 b e S. Cronani 587 c B. Hildegardis Reginæ 807 f
 Suspensus ungulis Laceratur S. Epipodius 96 et Alexander in Cruce obit 9 e in eculeo S. Parmenius et socii 12 b d nervis ceditur S. Joseph Persa 27 f S. Æthalus 28 c ad extremitates pollicum, additis ad pedes ponderibus S. Marianus 756 c Suspensum innocentem sustinet et præciso fune liberat S. Zita 515 a b e
 Symbolum fidei recitans occiditur S. Petrus Martyr 706 a

T

Tauros feroces reddit cicures S. Maternianus 770 d e iterumque feraces ut magnum vincat 771 a b
 Tempestatis et piratarum periculum evitatur apparente B. Wolphelmo 88 d eandem sedant, signo Crucis S. Hugo Ab. Cluniac. 649 d crucibus constitutis S. Theodorus Siceota 44 c 60 e injecto mari pallio S. Liberalis 495 d invocatus S. Adjutor 833 f et S. Richarius

chorius 463 in Tempestate servati navigantes ope S. Zita 532 b B. Luchesa 614 c d S. Petri Martyris 726 et S. Memnonis 584 e protectæ Venetiæ ope SS. Marci, Georgii et Nicolai, 153 a b contra Tempestates rami consecrantur in festo S. Petri Martyris 692 c

In Templo S. Marci Atinensis destructo jumenta collocata pereunt 563 b c Templum S. Eutropii citharædus profanans punitur morbo et morte 750 a b vide Ecclesia

Tempus vacuum impendit cum Deo S. Catharina Senensis 893 b

De Tentatione etiam contra castitatem inmissa ad victoriam obtinendam virtute patientiæ munitur a Christo S. Catharina Senen. 888 a b c d 889 Tentato non disputandum cum dæmone, neque aliquid de piis exercitiis remittendum 888 e f Tentatis etiam Sacerdoti in somno opparens succurrit B. Ægidius Minorita 227 d e docet quomodo contra tentationes etiam vanæ gloriæ pugnandum 232 b c d

Terra et lapidibus in scrobe obrutus S. Vitalis M. 570 e Terræ motu concussum cubiculum in morte S. Severi Ep. Neapol. 778 c

Thermarum virtutem, non diis, sed Conditori universi adscribendam decet S. Patricius Ep. Prusensis 582 ius immersus, evadit incolumis 583

Tibia confracta curatur ope B. Jacobi Bilecten. 540 b male affecta, ope B. Antonii Augustiniani 843 d B. Peregrini Latiori 854 c 858 e item sub curru contrita 859 c

De Timore Dei per quem excluditur superbia, dicta B. Ægidii Minoritæ 230 b c Timore concutitur in martyrio S. Adalbertus Ep. 198 e f

Tinctor pannorum pater S. Catharinæ Senensis, vir mansuetus, et obscenitatis osor 868 f 869 a b

Trabem pro ædificio longiorem faciunt SS. Erconwaldus et Ethelburga 790 e

Tractus per terram obit S. Lolion Martyr 494

Transfertur divina virtute ad ecclesiam procul sitam S. Zita 508 a b

Tribunus militum et Comes S. Georgius M. 419 e

Tumorem pedis precibus sanat S. Catharina Senensis 928 a Tumor noxius curatur opes Zita 529 b c

U

Uxor cæca, cum licentia mariti habitu monastico sumpto, illuminatur ope S. Richarii 455 f 456 a

V

Venenum periculose serpens curatur ope B. Jacobi Bilecten. 540 a b in cibo sumptum innoxium reddit S. Theodorus Siceota 57 f item Veneficum, frustra per dæmones et venena insidiatum, convertit 41 c d e Veneficia a mago oblata intrepide bibit S. Georgius M. 122 a 129 d

Ventos faventes navigantibus impetrat S. Catharina Senen. 886 f 887 f

Verberatur colapho, fustibus flagris S. Marcus Atinensis 561 d 562 a b Verberibus necatur S. Valeria 571 b

Veste unica solum induta omni tempore S. Elisabetha Græca 275 b Vestem pauperi datam a Christo recipit, eaque tempestatem maris sedat S. Liberalis

496 a d Vestem in lupanari cum S. Theodora mutat S. Didymus, et Martyr obit 580 in Veste S. Roberti Ab. Casæ-Dei mortuus, visus apud ipsum in cælo 331 f 332 a Vestium ornatum abhorret S. Zita 505 c

Viatico sacro et extrema Uctione munitus obit S. Gerardus Ep. Tullen. 214 c

Vidua B. Helena Utinensis Christum sponsum eligit 251 d hunc imitans in penitentia, oratione et piis operibus vitam peragit 251 252 253 258 259

Vinculis ultro solutis constringi nequit S. Wilfridus captivus 307 a

Vinum ad coquenda legumina destinatum orante S. Franca deficit, ast emendatione promissa restauratur 389 b c turbidum corrigitur infusa aqua stillante ex ejus ossibus 406 f illud sibi interdicat quindennis S. Catharina Senen. 877 ipsum eidem miraculose augetur 897 d e et promittitur ægrotanti ex vacuo vase 938 c d quod metu publicandi miraculi ipsa impetrat in faeces converti 938 e f Vino hausto ex vinca S. Richarii sonatur paralytica 452 e f

Virgo corpore et mente absque ullo majoris criminis contagio, S. Petrus Mart. 696 e 709 a eum Sanctis Virginibus apparentibus locutus perperam accusatur et alio ablegatur 696 e Virginitatis servandæ cupida, a S. Alpino velata S. Pusinna, omni genere virtutum excellit 169 179 171 eodem proposito S. Ethelredam Reginam confirmat S. Wilfridus 303 a eandem asperitate vitæ et custodia sensuum tuetur S. Zita 509 f etiam in senectute 512 d stuprum et lupanar minantes spernit S. Theodora 579 580, eandem rovet sub patrocinio Mariæ Deiparæ S. Catharina Senensis septennis 871 c d

Visitantes sese S. Ludovicus Rex et B. Ægidius absque verbis sua sensa communicant 241 a b

Visione cælesti in carcere recreantur SS. Mariannus Lect. Jacobus Diac. et Æmilianus miles 756 d e f

Vitam longiorem rogatu aliorum sibi petit S. Catharina Senensis 911 a b c Vitæ activæ et contemplativæ perfectio e dictis B. Ægidii Minoritæ 237 b c Vita monastica quam tuta 240 b Vita impiorum quasi pecudum est 9 a Vitæ Sanctorum utiliter scriptæ 78 b eas scripturus studeat claritati, brevitati, et veritati 319 e f

Miracula S. Opportunæ ex voto obligatus scribere, eaque negligens, Normannis venditus exulat S. Adalhelmus Ep. Sagiensis 68 e f

Voluntatem suam cum Dei voluntate commutat S. Catharina Senen. 909 d

Ex Voto puerili oblatam S. Georgio placentiam, absumentes, nequeunt recedere nisi quatuor nummis oblatis 144 a b Voto continentia factoliberatur energumena, eodem violato rursus obsidetur 69 d e Vovens equum S. Georgio si salvus e bello rediet, pro equa offerens ud 60 solidos, nequit abire donec ipsum equum offerat 144 Voto facto S. Petro Martyri proles impetratur 713 c eoque retractato moritur 713 d simili ex casu alius moritur 713 d at matre pro eo penitentiam agente reviviscit 713 e f, item tertius e voto impetratus eo retractato variis morbis affligitur 714 a

Vulnus sanatur pane benedicto a S. Hugone Ab. Cluniac. 649 e 659 f ope B. Jacobi Bilecten. 544 c S. Antonii Lucen. 484 a B. Antonii Augustiniani 843 a B. Peregrini Servitæ 859 c 855 b Vulneribus xiii saucius sanatur invocato B. Francisco Fabrianen. 997 e

FINIS.

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

[illegible]

014655A2 VILLANOVA UNIVERSITY 7.012
3 9346 00067342 8

FOR REFERENCE

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM

EAT NO. 1935 LIBRARY BUREAU

